Digitized by Google

13
1 N
22

D. D. EMANUELIS

GONZALEZ

TELLEZ,

COMMENTARIA

In Quinque Libros

DECRETALIUM.

Digitized by Google

D. D. EMANUELIS

GONZALEZ TELLEZ,

IN INCLYTA SALMANTICENSI ACADEMIA

Collegii Majoris Conchenſis Alumni, & antiquioris Veſpertinæ ſacrorum Canonum Cathedræ proprietarii Interpretis: in Pinciano Sanctæ Inquiſitionis Tribunali Inquiſitoris Apoſtolici, & in ſupremo S. Inquiſitionis Senatu Conſiliarii;

COMMENTARIA PERPETUA

In ſingulos Textus quinque Librorum

DECRETALIUM

GREGORII IX.

TOMUS PRIMUS,

COMPLECTENS LIBRUM PRIMUM,
cum Notis uberioribus ab Hiſtoria, & Chorographia, atque Additionibus ſuis locis reſtitutis.

MACERATÆ, MDCCXXXVII.

Proſtant
VENETIIS,
Apud Nicolaum Pezzana.

Digitized by Google

DEIPARÆ VIRGINIS IMAGINI,

Cui à multijugis REMEDIORUM beneficiis in Urbe Salmantina Numen, & NOMEN, quod Inclyta Schola adorans per Orbem diffundit.

TUTELARI, PATRONÆ OPTIMÆ, PIENTISSIMÆ;

Ab ineunte ætate, auſpicalique Studiorum die gratus animi, voti compos, zeli flagrans, ac amoris ardens, clientum tuorum minimus EMANUEL GONZALEZ, *in Jus Canonicum Commentaria dico, voveo, conſecro D. N. M. Q. tanta.*

TUIS Aris appendo (Sacratiſſimæ Virginis Matris Dei ò viviſſimum EXEMPLAR! *Numen in loco præſentiſſimum*) vigilias meas, quas in quinque Decretalium GREGORII IX. libros paravi, conſarcinavi, congeſſi, digeſſi, & publicas facio. Meritò, ſi fides ſit meis dictis; inchoatæ quippe ſunt, CHARTA DIVINISSIMA, STUDIORUM LUMEN, ſub Numine, & munimine tuo, & ſub eodem abſolutæ; dicerem perfectæ, ſi quidquam perfectum poſſet homuncio exhibere. A teneris quippe annis, quando parens meus, ejuſdem Scolæ Alumnus, Profeſſor, Doctor, inſinuavit etiam cum præcepto diſcendi deſiderium, MARIANÆ Militiæ nomen dedi in frequentiſſimo Sodalitio, quod impenſè colit Salmantina Juventus, procurantibus Religioſiſſimis Societatis JESU Patribus; & in auctoramentum admirandæ Ducis meæ tranſivi animo, & corpore; quaſi concepta formula, URI VIRGIS, FERROQUE NECARI; Te agnoſcens *Sanctæ Religionis Magiſtram Magiſtrorum*: Parthenica devotio ſciendi concitavit amorem: luſtroque ſtudiorum permenſo, haud ſegniter in abdita paternæ domus me refero, recludo agoni, & præliis literariis vires facturus, & refecturus. Norunt, qui Salmanticæ Literis operati ſunt, quantò certamina illa conſtent experimentorum, & aſſidui laboris. Tu verò, ò piiſſima Virgo, *Liber es incomprehenſus, qui Verbum Patris Mundo legendum exhibuit*. Toto ergo pectore incumbentes addiſcendo Canonico Juri, ſimulque Civili.

Te duce vela damus, portus habitura ſecundos.

Propè Genitoris mei domum Ædes tuæ rutilant, Immaculata, Intemerata, Glorioſiſ-

Sic Deiparam appellat Sanct. Ephrem in orat. de laudibus Mariæ.

Rupertus Abbas lib. 8. in Cantica.

S. Epiph. ſerm. de laudibus Virginis.

J. Bapt. Mantuanus in 1. Parthen.

rioſiſſima Virgo; natus quippe fui felici ſydere, hora ſere ipſa, qua Lux ab Intacto Ventre tuo mundo affulſit, intra cannas (agnoſce venerandæ profeſſionis meæ verbum) ſancti Juliani Parochiæ, in qua per Baptiſmum regeneratus Athleta Chriſti perunctus fui; illa, inquam, in Eccleſia, cujus præcipuum, majuſque Altare tenet religio hujus Sanctiſſimæ Imaginis; quò & Miſſarum opportuna frequentia, mira devotio populi concurrentis, & juvenilis animus à domeſtico exemplo non malè educatus, ſingulis me advocabant diebus, ut Sacris, quæ in ſacratiſſimo Altari tuo offerebantur, adeſſem, à quibus mente paſtus, & refectus ſtudium meum repeterem. Serò à ſodalibus domum rediens, & per Sacrarium hoc iter faciens, advolutos ſacris pedibus tuis orantes, preceſque ad Te fundentes cernebam Præceptores meos: ò quales, quantos! virtutibus ſublimes, ſcientia præclaros, urbis Salmanticæ delicium, inclytæ Univerſitatis ocellos: quos imitandos mihi in omnibus proponebam, quorum vita vivendi norma fuit, quorum nutus præcepta fuerunt ad progrediendum, & quorum ſcripta in hiſce Commentariis frequenter laudata, Operi pretium faciunt, & ſi quid in eo dignum lectu eſt, ſuppeditant. Siſtebam gradum, & eis admixtus orabam, ſenſimque ſentiebam, affectum devotionis ſanctiſſimæ Imaginis corporali præſentia menti inſtillari meæ. O quàm miſerè errant blaterones iſti Iconoclaſtæ, qui in his Religionis noſtræ fulcris impugnandis malè operas ſuas locant, malè perdunt. Videte, & guſtate quàm ſuavis, quàm mirabilis eſt Deus non tantùm in Sanctis ſuis, ſed & in Imaginibus eorum. Exemplum conſuetudinem fecit, & frequentati actus in habitum abjerunt. Te ergo ſeriò, & ex animo Patronam adſciſco, & teſſeram tui Numinis, & Nominis invocandi deinceps hanc colendiſſimam Imaginem ſumo. Hæc una REMEDIATRIX mea, conſolatrix mea, fotrix mea: ſub hoc clypeo prælia ineo, decerto, dimico, & ad literarium pulverem prodeo, & provoco.

Ecce primum, acertimumque illud, quod mihi obtigit ephebo in prima adhuc juventa ex umbra ad jubar Solis advolanti, & anhelanti, cùm ſupellectilis literariæ cenſum profeſſus fui in illuſtri, tremendoque Sacello Divæ Barbaræ: in quo Patres Academici, Præceptores nuper, & ſemper mei, appenſo examine excutiunt, rimantur, ponderant genium, ingeniumque cum tota re literaria, & de ſpe mei ſpecimen capiunt ſeriò intenti, perſpicaciter ſagaces à vigilia prima uſque ad intempeſtam, cùm jam nox humida cœlo præcipitat, ſuadentque cadentia ſydera ſomnos. Sed quæ nulli tuorum dees, mihi adſtitiſti, Virgo potentiſſima, nec paſſa fuiſti inglorium exire, qui glorioſæ Virginis auxilio fretus periculum aggreſſus fuit. Perſunctus ergo examine, concordi Patrum ſuffragio RENUNTIOR IDONEUS, donorque LICENTIA nobiliſſimum Doctoratus Salmantini Gradum in ſacro Jure Pontificio ſuſcipiendi, quem propediem ſuſcepi; ejuſdemque Juris Cathedras è veſtigiò petere cœpi, quas ampliſſimè dotatas præ cæteris aliarum Facultatum Academia habet, Canonicæ Prudentiæ altrix.

In competitionibus Cathedrarum nemo eſt, qui neſciat, ſi expertus tantlllum ſit, ambientium zelotypiam, invidorum rabiem, faventium affectus. Juventus ipſa, quæ ſolet de Magiſtris ſinceriùs cenſere, ſcinditur: jam huic, jam illi competenti ſeſe præſtat: interim aſſiduus labor, quotidianæ prælectiones, & reliqua ad docendum, & diſcendum experimenta, vel favore attolluntur plus juſto; vel arte, invidia, odio conculcantur, & peſſundantur. *Ei, qui pendet à rebus leviſſimis, qui rumore, & ut ipſi loquuntur, favore populi tenetur, & ducitur, plauſum immortalitatem, ſibilum mortem ſibi videri neceſſe eſt*. O quot, & quantos optimæ ſpei adoleſcentes pericula, & mala hæc tranſverſos egerunt, & à præclaro deterruerunt, deterrentque Inſtituto! Robore in his opus eſt, & obfirmato pectore; ad Templum quippe Honoris pergitur, ad quod nemini via patet, niſi per atrium Virtutis,

Cicero in Sextiana.

At durum Virtutis iter ſudoris anheli
Implevere Dii: via longa eſt, ardua eunti,
Ingreſſuque riget primo; ſed vertice in ipſo
Fit facilis, nullumque ſinit ſupereſſe laborem.

Heſiodi pulcherrima carmina, quem Latinis verbis, & rithmo expreſſit Pu... in limine ſui BIVII.

Tangebant, & angebant me juvenem, & juveniliter ſapientem bilances iſtæ trutinationes: ſed quid remedii, aut cautionis? Amicos quæſitare, fautores ambire? Non hoc mihi negabam: verùm altius conſilium mentem invadere meam ſentiebam, & quaſi ab alto edici.

Inde petes arcem, & delubra faventia votis,

Ovidius lib. 4. triſt. e. leg. 2.

Tu Arx mea, Tu votis meis ſavens delubrum, *ò totius Trinitatis vivum Tabernaculum!* ut inquit Divus Auguſtinus, vel ut Laurentius Juſtinianus, *Sapientiæ Thronus*.

Obtinui tandem, at non tardè, inclytæ Academiæ Salmantinæ Cathedram, quam minorem Decretalium vocant, anno 1655. cui incumbens, & Profeſſoris munus

pro

Digitized by Google

pro viribus explens alia, atque alia donatus ſui Supremi Senatus non communi, ſed ſpeciali cenſura (de quo tacebo, ne mea amplificare videar.) Et poſt minora illa Magiſteria, quæ Academia habet approbandis Profeſſoribus, & dignatione augendis ad majora, Proprietarius Sexti Anteceſſor renuntior: mox collocor in ampliſſima Præfectura Veſpertinæ Cathedræ Juris Canonici, quam cùm per tres annos rexerim, ſtipàtiſſima ſtudentium frequentia, evocor ad Vallis Oletani Senatus Sanctæ Inquiſitionis FISCALE MUNUS.

Quod priuſquam ſubeam, è re viſum ſuit mea prenſare nobiliſſimam, & ampliſſimam Togam Majoris Conchenſis Collegii, munitiſſimæ Virtutis, & Literarum Arcis; Theologiæ, & utriuſque Juris Emporii; Virorum, qui habenas moderentur Eccleſiæ, & Regni Armamentarii: cujus elogia charta bæc non capit, nec poteſt repræſentare vulgaris facundia, qualis mea. Probatus literis, & integritate, puritateque natalium approbatus (quibus approbantur identidem, qui ſanctum Inquiſitionis Officium profitentur, ſive Inquiſitorum poteſtate, ſive Miniſtrorum munere) decentiſſimam Togam induo, tantoque Sodalitio ovans, Collegarumque exemplo incitatus, impulſus, vix tranſacto ſemeſtri, venerandum Tribunal Vallis-Oletanum adeo. Fiſcalis munus eſt (ut alia levidenſia prætermittam) arma Judicibus ſubminiſtrare contra hoſtes Filii tui Domini noſtri JESU CHRISTI, Sanctiſſima Dei Mater. Quid in ejus exercitio præſtiterim, non meum eſt profiteri. Utinam Dei gloriam auctam, mactamque voluerim: Tibique refundam laudes, ſi bene quid ceſſerit, quæ das virtutem contra hoſtes tuos piè, & humiliter efflagitantibus. Biennio vix tranſacto, ad ſanctum judicandi munus in eodem Tribunali evehor, quod per octo annos geſſi, in quibus multi errones, apoſtatæ, refugi à Fide, & alii nequiſſimi, vel reconciliati ſunt gremio Sanctæ Matris Eccleſiæ, ſigna doloris, & pœnitentiæ præſtantes; vel condignis affecti ſunt ſuppliciis. Ille enim mos, illud ſas tremendi ſimul, & benigniſſimi Tribunalis, ut eorum, qui reſipiſcunt, reſculas, famamque minuat, brevi carcere, nec gravi mulctet exilio. Tertulliani verbo utar, non ſine duce quopiam ad rem hanc: *Mavult ſuffundere ſanguinem, quàm effundere.* Illos vero qui refractarii, pervicaceſque obdurant, Curiæ Sæculari conſignat, ignibus ſtatim tradendos. *Meliùs quidem eſſe quis dubitaverit, ad Deum colendum homines doctrina duci, quàm timore pœna, vel dolore compelli. Sed non quia iſti meliores ſunt, ideò illi, qui tales non ſunt, negligendi ſunt. Multis enim profuit priùs dolore, vel timore cogi;* ex ſententia D. Auguſtini.

In apolog. cap. 4.

Verba ſunt D. Auguſt. in epiſt. 1. ad Bonif.

Quæ omnia palàm, & in conſpectu omnium peraguntur, Dei gratia, Sanctiſſimæque Dei Matris ſuffragio, & Principum noſtrorum invicto tutamine, quorum ſeriem in hoc, quo fruimur belliſſimo, benigniſſimoque CAROLO II. Divina Majeſtas, & PATROCINATRIX VIRGO ad ætatum finem perennare velint, & faciant. Nec arcanum illud audimus, quod bona mente, ſed non nobis prætexuit Politicus, alioquin ſapientiſſimus, & in aliis forſitan regionibus obſervandus: *Reliqua ſcelera cùm caſtigantur, oſtendi expedit; boc flagitium occuli, & tegi. Cauſa in promptu eſt; Ut miſerationem detrahas, & minuas ſermones.* Cæterùm illud imbibe: *Exquiſitior quaque crudelitas illecebra eſt magis ſecta. Simul & boc ſcito, &c.* Scimus enim veræ orthodoxæ Chriſtianæ Religionis tyrannorum acerbitatem Sanctis Martyribus illecebram fuiſſe, foreque: quòd his miſerè ſeductis eventurum nec metuimus, nec unquam fuimus experti. Sermones apud nos nulli; quin omnes pietate ſervent, & in Fide fundantur magis, præeunte Dei gratia, viſis ſuppliciis perverſorum. Anno quippe ſupra milleſimum ſexcenteſimo ſexageſimo ſeptimo centum rei acti ſunt, ex quibus duo præſocati, eorumque cadavera igni tradita ſunt, vidente, & præ gaudio lacrymas vix ſuſtinente refertiſſimo Chriſtiano populo, qui à Caſtella vetere, & longinquis magis provinciis nedum pulcherrimum, & ſpatioſiſſimum forum Vallis-Oletanum complebat, ſpectaculi locum, ſed & urbem ipſam. Non memoror exhibitiones alias, quæ frequenter in publicis Eccleſiis peraguntur, traductis per calles & compita reis. Sic palea à grano ope divina ſeparatur; ſic ſarta tecta conſervatur Religio; ſic cultus procuratur divinus; ſic ſalus, honorque Regni quæritur; ſic triumphat de inimicis Crux, in quibus non paucas horas manè, veſpereque Inquiſitores collocamus. Quod felix, fauſtumque ſit, & Chriſtiano populo ſalutare, per eum, in quo vivimus, movemur, & ſumus.

Lipſium intelligo, cujus ſunt hæc verba in libello expuncto de vera relig.

Tertulliani verba in apolog. cap. ult.

Horis ergo ſucciſivis, tam Salmanticæ, quàm Vallis-Oleti cœpi viginti ab hinc annis tradere me Juri Canonico addiſcendo, docendo, commentando ſub tuis maximè auſpiciis, *ò Domina mea, Dominatrix mea, Dominans mihi;* parcens ſomno & quieti, non parcens labori & vigiliis. Libros ab extrariis regionibus, chartaſque Præceptorum Salmanticenſium comparo, operi me accingo; nec deterreor mole, aut copia, quia tuo gradior innixus patrocinio. Toti ſunt Præceptores Salmantini dies to-

Ex D. Ildefonſi præfat.

tos in hoc agro excolendo, alii Tractatus, alii quas vocant Repetitiones : ſed vix unius, aut alter quidquam magis publicum cogitat, quàm erudire juventutem ex ſuggeſtu; quare tantorum Virorum Scholia, Relectiones, Commentaria plerumque in privatis ſchedulis, & ſorulis deliteſcunt; & aqua, quæ ab illo fonte fluens, per totam poſſet Europam & Americam decurrere, reſtagnat, & fertile tantùm reddit ſolùm Salmantinum. Non diffiteor, labores iſtos magno mihi adjumento fuiſſe; quod in ſingulis locis palàm teſtor, & profiteor: ſed aliud ſibi poſtulat privata docendi, aliud publica commentandi ratio: lac pueris, viris paranda eſca eſt: quod reſpuit privata, appetit publica; Magiſtri brevitati ſtudent, non ita Scriptores: perpolita, & exquiſita materies fruſtrà diſcentibus offertur, quæ doctis in pretio eſt. Epiſtolæ integræ Decretales, loci Sanctorum Patrum autographi, labor cenſeretur ineptus in Magiſtro, qui Scriptori neceſſarius eſt rerum geſtarum hiſtoriæ. Loca chorographica, propria nomina Monaſteriorum, Epiſcopatuum, & lite contendentium, quæ nihili cenſentur à diſcentibus, quapropter nec ipſis panduntur; Commentantes quærere, & perquirere debent: nam ab his lux vera ſacris Canonibus inſinuatur. Hæc omnia ſi aſſequutus non ſui, certè procuravi. Ecce, Piiſſima Mater, poſt exacta quinque luſtra prodit Opus Decretalium abſolutum, ſi non perfectum. Tuere, & gratanter accipe, quod tuum eſt, ut ſignum in fronte Libri præſefert. Non minus miraculum eſt Divinæ Majeſtatis, & potentiæ tuæ hominem tardi ingenii, nullius ſapientiæ, negotioſum, totum Tribunalibus tentum, detentumque tam alta aggredi, atque conſummare; quàm cætera, quibus Santiſſima hæc IMAGO ſibi venerationem, & nomini tuo honorem, & gloriam conciliavit. Hoc ergo clientelæ tuæ primum miraculum prædico.

Ex Lipſio cap. 1. Virginis Sichim.

Perge, calme, perge laudes Virginis diffundere
Illius, quæ peperit Orbi Servatorem gentium;
Illius, quæ pergit Orbi dare, donare munera.
Sanat ægros animi, ſanat ægros etiam corporis.
Quàm benigna in his, volenſque; quàm potens, & efficax.

Et quamvis ab aliis abſtineam, quæ docent plurimæ tabellæ pictæ, & appenſæ Templo tuo, non tacebo tamen, quod in ejus reædificatione accidit, & ſimul quod in ſolemni pompa translationis tuæ à prudentibus hominibus ſuit obſervatum.

Idem eod. capite.

——— *Arbitris ipſis ſenſibus,*
Nos videmus, nos audimus: quis profeſtus abnuet,
Niſi profeſſus Septicam ipſam, & hæreſim Pyrrhoniam?

Templum erat terrenum, carioſum, vetuſtate collapſum, anguſtum, & ſubobſcurum, & anguſtiore in urbis parte poſitum. Civium publica vota ſplendidius Templum efflagitare, parochianos ſymbola conſerre, ſtipem populum; ſed ut ſunt humana conamina, omnes nihil agere. Sacerdos, qui & Capellanus tuus, ſibi injungit opus aggredi: & cùm ſortunis prorſus deſtitueretur, Indos cogitat, Peruviam properat: & rebus operatus ſacris, genio ſuo ſubtrahens, eleemoſynarumque avidus, quibus minimè fraudatus eſt, à Gente pia non parvam vim argenti infecti, & ſignati proſpero vento Salmanticam reportat poſt duodecim annos, paulò plus, minuſve temporis. Jacit ſundamenta Templi, diducit lapideos parietes, proſequitur incboatum opus; & cùm cerneret, tantæ rei, quam ſecum attulerat, pecuniam non ſatis eſſe, iterùm ſe navigationi accingit, quam non minùs ſelicem expertus repetit Peruviam, ſacris ſuis artibus utitur; parat Divæ Virgini argentum, ſit dives, & poſt ſex, ſeptemve annos repedat Salmanticam; & quidquid apud Indos quæſivit, perficiendo, perpoliendo, & ornando Templo tuo impendit, in tantùm largus, ut ſibi retineret nihil, reſiduumque vitæ tranſegerit (egit verò non paucos annos) ex parochianorum ſumptibus. Cujus ſancti Sacerdotis pietatem commendatam, teſtatamque voluerunt loco ſepulturæ dato Deputatorum decreto ad pedes ſanctiſſimæ Aræ tuæ cum epitaphio rem loquente. Et ipſe miſericordiam tuam ſuit proteſtatus appenſa tolo Templi navicula velis, & omni inſtrumento conſtante, in memoriam navis, quæ eum bis vexit, revexitque ſoſpitem & divitem ab Indis, quam poſt ſexaginta annos vident quotquot Templum ingrediuntur. Elegans hodie, & lapideum Templum donariis, lampadibus, ſupellectili inſtructum eſt piis Fidelium collationibus. Sanctuarium ipſum fulget depictum, deauratum, & pulcherrimè fabreſactum. Ipſum Tabernaculum auro, argentoque coruſcat, ut nullum magis.

Cùm ergo ſanctiſſima hæc IMAGO ſedem teneret in dextro collaterali, octo ab hinc annis viſum ſuit eam ſiſtere in præcipuo decentiſſimo loco. De translatione agunt, an ſolemniter, & circumducta per compita Imagine ipſa, an in ejus locum traductioni alia ſubſtituenda ſit? Stas quippe de marmore alabaſtrino humanæ ferè magnitudinis, ulnis Filium tuum D. N. geſtans, & à multis annis medio fiſſa, ſciſ-

ſaque;

Digitized by Google

ſaque; fractionem metuebant cum maximo detrimento populi devotionis. Conſuluntur periti, trepidant, abnuunt, diſcordant; ſed multitudini placet, ipſiſſimam Imaginem tenſis imponi, & per urbem comportari pietatis, lætitiæ, & publicæ ſalutis ergo. Dictum factum, & ſudo die ab octava ad occaſum Solis (octavam dico ſecundam poſt meridiem) Clericorum, Religioſorum, Sæcularium omnis ſtatus ingenti procedente multitudine, circumſertur, & illæſa IMAGO in hoc majori Altari reponitur, fixa jam ſede, nec de facili aliò tranſmutanda. Nec mihi ſuggerat cenſor, propriiſſimè hæc miracula non appellari: hìc enim *miraculum voco, quidquid, arduum, aut inſolitum, ſupra ſpem, aut facultatem miranti apparet.* *Cum D. Auguſt. de util. cred. cap. 16.*

Ex throno eminenti Gentem Salmantinam aſpicis Numini tuo amiciſſimam, & reſpicis, ne ingruant mala, vel ingruentibus præſentia exhibeas REMEDIA. Multi ſunt anni, quibus fidelis gleba non fallit agricolarum ſpem. Jamdudum peſtes, & epidemiæ exulant. Et nuper imminentia bellorum pericula avertiſti. Omnes tuum patrocinium ſentiunt, quia ſinguli impensè Te in hac ſanctiſſima colunt IMAGINE. O inclyta, & nobiliſſima Civitas, quæ me terra cadentem ſuſcepiſti, ſinuque tuo foviſti! Perge de MARIA benemereri, ipſam in hac ſanctiſſima IMAGINE venerari, frequenter ejus Ædes inviſere, hinc REMEDIA cunctorum malorum præſtolari.

Et Tu, Sanctiſſima VIRGO, perfunctum me Inquiſitoris Vallis-Oletani Officio, & ad Regiam advocatum, ut Supremo Sanctæ Inquiſitionis Conſilio aſſideam iterùm Fiſcalis munere fungens, eo tamen ampliore, & dignatiore, rege, dirige, guberna linguam, mentem, calamum, ut digna cogitem, digna loquar, digna ſcribam Majeſtatis tuæ honore, gloria Filii tui D. N. JESU CHRISTI, qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivit, & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

Hac vita redeat, mibi ſit hac voto, ò Dea!
Ut Numen, atque Te colam,
Expers ab alia cura: & in LIBRIS SACRIS
Aut COGITATIONIBUS,
Quod temporis erit reliqui, fallam, & teram:
Dum Parca me fallens mea
Obrepat, atque abducat ad cœleſtium,
Præeunte, DIVA TE, *choros.*

Lipſius *in eadem Virgine Sichemienſi, c. 3.* loquens de beata vita.

LECTO-

Digitized by Google

LECTORI BENEVOLO

PRÆFATIO.

PRÆFARI pauca in ingreſſu Operis, ut Authores alli æquum ſibi eſſe, ſic mihi ego propè neceſſarium duxi. Nam ipſa Operis inſcriptio magnificum quiddam, & ſublimè præſefert, & propter quod vadimonium deſeri poſſit; ac ſcribenti fortaſsè invidiam movet. Hanc ut ego mittam, & tuam gratiam comparem (LECTOR BENEVOLE) profiteor, nolle me hac quaſi venditatione ingenii gloriam aucupari; ſed communi utilitati, commodoque inſervire: neque tam ſpecioſa ſectari ſtudio jactantiæ, quàm honeſta, & utilia officii, & obſequii voluntate. Hac igiiur ductus, cùm in commune bonum quidquid ex privatis ſtudiis collegeram, conferre vellem, in nihilo me magis profuturum putavi, quàm hoc Opere ſuſcepto ac emiſſo in vulgus. Hi fuerunt ad aggrediendum Opus aculei: unus in eo mihi ſcopus, & ſtudium præcipuum, non rem literariam juvandi (nec enim credo tanti erit,) ſed noſtros Juris Profeſſores ad ejuſmodi ſcriptionis genus, ſi placeret, excitandi; quorum permultos noveram me ipſo longè peritiores, magiſque induſtrios.

In hoc Opere novum ſcribendi genus reperies; nec enim in Decretalium expoſitione tantùm, ſed etiam hiſtorica narratione operam inſumpſi, quia & utrumque maximè prodeſſe viſum fuit: quippe antiquas lectiones, epiſtolas Pontificum, è quibus hæc Compilatio emanavit, illorum temporum res, Urbium, Eccleſiarum quoque, & Monaſteriorum origines diligenter conquiſivi, & uſque ad ſuperſtitionem retinui. Ita factum, ut in hac elucidatione ad evolvendos variæ hiſtoriæ libros non parum laboris impendere neceſſe fuerit. Arduum opus aggredior, in quo plura forſan, quàm optaverim, digna erunt tua cenſura & caſtigatione, quæ libenter, & æquo animo examini tuo emendanda, & expungenda relinquo, præter ea, quæ inter Typographi manus injuriam paſſa ſint.

Piaculum verò ingens mihi foret ſilere quantùm mihi profuerunt Opera tam typis edita, quàm manuſcripta Præceptorum meorum, immò totius Hiſpaniæ, illuſtriſſimi videlicet, & eruditiſſimi D. D. D. Franciſci Ramos de el Manzano, ſcientiarum omnium, & artium conventu mirè conſpicui, Primarii Juris Civilis inclytæ noſtræ Academiæ, Mediolani Præſidis, in Supremo Conſilio juſtitia, & gratia Conſiliarii, noſtri Catholici Regis Caroli II. doctrinæ, & morum Magiſtri: & D. D. D. Joſephi Fernandez de Retes, ejuſdem Salmantini Lycæi Juris Cæſarei Primarii, in Pinciana Cancellaria Senatoris integerrimi, in Supremo Gaze Senatu vigilantiſſimi Fiſci Patroni, cujus egregias laudes verecundo magis obſervaſſe ſilentio, quàm ut decerpamus carptim, ſatius eſt; qui ut ſunt ſtudiorum amatores, & ſtudioſorum amantiſſimi, ea mihi communicarunt, ex quibus, tamquam divite penu tenuitatem meam ubertim auxi, & uberiùs in tuum commodum ad exitum perduxi.

Hæc tibi, mi Lector, offero prono, libentique animo, quo Reipublicæ Literariæ inſervire volui: abſit, precor, malignitas, & alieno Libro ingenioſus ut ſis. *Nulli ſine venia placuit ingenium*; ex Pliniano ſcito. Parce, faveque noſtro, & vale feliciter.

TABEL-

T A B E L L A
T I T U L O S O M N E S
Quinque Librorum Decretalium Gregorii IX. ordine Alphabetico indicans.

Prior numerus Tomum, poſterior Titulum, poſtremus verò paginam cujuſque Libri indicat.

A

APparatus. 1.1. p.1
Accuſationibus, inquiſitionibus, & denunciationibus. 5.1.1
Adulteriis, & ſtupro. 5.16.207
Ætate, & qualitate, & ordine præficiendorum. 1.14.334
Alienatione judicii mutandi cauſa facta. 1.42.698
Apoſtatis, & reiterantibus baptiſma. 5.9.157
Appellationibus, & recuſationibus. 2.28.569
Arbitris. 1.43.703
Authoritate, & uſu pallii. 1.8.269

B

BAptiſmo, & ejus effectu. 3.42.598
Bigamis non ordinandis. 1.21.402

C

CAlumniatoribus. 5.2.43
Cauſa poſſeſſionis, & proprietatis. 2.12.158
Capellis monachorum, & aliorum religioſorum. 3.37.499
Celebratione Miſſarum, & Sacramento Euchariſtiæ, & divinis officiis. 3.41.566
Cenſibus, exactionibus, & procurationibus. 3.39.525
Clandeſtina deſponſatione. 4.3.64
Clericis peregrinis. 1.22.412
Clericis peregrinantibus. 2.29.631
Clericis conjugatis. 3.3.55
Clericis non reſidentibus in Eccleſia, vel præbenda. 3.4.65
Clerico ægrotante, vel debilitato. 3.6.123
Clerico per ſaltum promoto. 5.29.309
Clericis pugnantibus in duello. 5.14.203
Clerico venatore. 5.24.280
Clerico percuſſore. 5.25.284
Clericis maledicis. 5.26.285
Clerico excommunicato, depoſito, vel interdicto miniſtrante. 5.27.288
Clerico non ordinato miniſtrante. 5.28.304
Cognatione ſpirituali. 4.11.106
Cognatione legali. 4.12.115
Cohabitatione clericorum, & mulierum. 3.2.48
Colluſione detegenda. 5.22.272
Commodato. 3.15.193
Conceſſione præbendæ, & Eccleſiæ non vacantis. 3.8.132
Conditionibus appoſitis in deſponſatione, vel aliis contractibus. 4.5.74
Confeſſis. 2.18.225
Confirmatione utili, vel inutili. 2.30.633
Conjugio leproſorum. 4.8.97
Conjugio ſervorum, vel diſparis conditionis. 4.9.99
Conſanguinitate, & affinitate. 4.14.124
Conſecratione Eccleſiæ, vel Altaris. 3.40.551
Conſtitutionibus. 1.2.24
Conſuetudine. 1.4.114
Converſione conjugatorum. 3.32.449
Converſione infidelium. 3.33.463
Corpore vitiatis ordinandis, vel non. 1.20.394
Crimine falſi. 5.20.256
Cuſtodia Euchariſtiæ, Chriſmatis, & aliorum Sacramentorum. 3.44.614

D

DEcimis, primitiis, & oblationibus. 3.30.386
Delictis puerorum. 5.23.275
Depoſiti. 3.16.196
Deſponſatione impuberum. 4.2.46
Dilationibus. 2.8.115
Divortiis. 4.19.174
Dolo, & contumacia. 2.14.201
Donationibus. 3.24.284
Donationibus inter virum, & uxorem, & de dote poſt divortium reſtituenda. 4.20.190

E

ECcleſiis ædificandis, & reparandis. 3.48.637
Electione, & electi poteſtate. 1.6.155
Emptione, & venditione. 3.17.200
Eo, qui cognovit conſanguineam ſuæ uxoris, & ſponſam ſui conſanguinei. 4.13.118
Eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium. 4.7.91
Eo, qui furtivè ordinem ſuſcepit. 5.30.312
Eo, qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſervandæ. 2.15.208
Exceptionibus. 2.25.435
Exceſſibus Prælatorum in ſubditos, vel contrà. 5.31.313

F

FEriis. 2.9.117
Feudis. 3.20.231
Fide inſtrumentorum. 2.22.335
Fidejuſſoribus. 3.22.264
Filiis Presbyterorum. 1.17.365
Foro competenti. 2.2.45
Frigidis, & maleficiatis, & impotentia coeundi. 4.15.142
Furtis. 5.18.231

H

HÆreticis. 5.7.115
His, quæ vi, metuſve cauſa fiunt. 1.40.659
His, quæ fiunt à Prælato ſine conſenſu Capituli. 3.10.150
His, quæ fiunt à majori parte Capituli. 3.11.159
His, qui filios occiderunt. 5.10.166
Homicidio voluntario, vel caſuali. 5.12.178

I

IMmunitate Eccleſiarum, cœmeterii, & rerum ad eas pertinentium. 3.49.643
Infantibus, & languidis expoſitis. 5.11.169
In integrum reſtitutione. 1.41.677
Injuriis, & damno dato. 5.36.373
Inſtitutionibus. 3.7.127
Judæis, & Saracenis, & eorum ſervis. 5.6.95
Judiciis. 2.1.1
Juramento calumniæ. 2.7.107
Jurejurando. 2.24.383
Jurepatronatus, & Eccleſiis à laicis conceſſis. 3.38.503

L

LIbelli oblatione. 2.3.77
Litis conteſtatione. 2.5.87
Locato, & conducto. 3.18.216

M

MAgiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi. 5.5.91
Majoritate, & obedientia. 1.33.570
Matrimonio contra interdictum Eccleſiæ celebrato. 4.16.149
Mutuis petitionibus. 2.4.83

Natis

Index Titulorum Quinque Librorum Decretalium.

N

NAtis ex libero ventre. 4.10.105
Ne clerici, vel Monachi ſæcularibus negotiis ſe immiſceant. 3.50.666
Ne Prælati vices ſuas, vel Eccleſias aliis ſub annuo pretio concedant. 5.4.89
Ne Sede vacante aliquid innovetur. 3.9.147
Novi operis nunciatione. 5.32.326

O

OBligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non. 1. 19.391
Obſervantia jejuniorum. lib. 3. tit. 46. pag. 627
Officio Archidiaconi. 1.23.420
Officio Archipresbyteri. 1.24.437
Officio Primicerii. 1.25.440
Officio Sacriſtæ. 1.26.441
Officio Cuſtodis. 1.27.442
Officio Vicarii. 1.28.445
Officio, & poteſtate judicis delegati. 1.29.449
Officio Legati. 1.30.508
Officio judicis ordinarii. 1.31.522
Officio judicis. 1.32.565
Ordinatis ab Epiſcopo, qui Epiſcopatui renunciavit. 1. 13.330
Ordine cognitionum. 2.10.137

P

PActis. 1.35.601
Parochiis, & alienis parochianis. 3.29.379
Peculio clericorum. 3.25.294
Pignoribus. 3.21.235
Plus petitionibus. 2.11.152
Pœnis. 5.37.377
Pœnitentiis, & remiſſionibus. 5.38.384
Poſtulando. 1.37.633
Poſtulatione Prælatorum. 1.5.145
Præbendis, & dignitatibus. 3.5.82
Præſcriptionibus. 2.26.466
Præſumptionibus. 2.23.359
Precariis. 3.14.184
Presbytero nondum baptizato. 3.43.611
Privilegiis, & exceſſibus privilegiatorum. 5.33.333
Probationibus. 2.19.232
Procuratoribus. 1.38.638
Purgatione canonica. 5.34.360
Purgatione vulgari. 5.35.369
Purificatione poſt partum. 3.47.635

Q

QUi clerici, vel voventes matrimonium contrahere poſſint. 4.6.86
Qui filii ſint legitimi. 4.17.151
Qui matrimonium accuſare poſſunt, vel in eo teſtificari. 4.18.171

R

RAptoribus, prædonibus, incendiariis, & violatoribus Eccleſiarum. 5.17.218
Rebus Eccleſiæ alienandis, vel non alienandis. lib. 3. tit. 13. pag. 166
Regularibus tranſeuntibus ad religionem. 3.31.417
Regulis juris. 5.41.445
Religioſis domibus, ut Epiſcopis ſint ſubjectæ. 3. 36.491
Reliquiis, & veneratione Sanctorum. 3.45.621
Renunciatione. 1.9.278
Rerum permutatione. 3.19.224
Reſcriptis. 1.3.54
Reſtitutione ſpoliatorum. 2.13.177

S

SAcramentis non iterandis. 1.16.361
Sacra unctione. 1.15.353
Sagittariis. 5.15.206
Schiſmaticis, & ordinatis ab eis, & alienationibus factis. 5.8.153
Scrutinio in ordine faciendo. 1.12.329
Secundis nuptiis. 4.21.222
Sententia excommunicationis. 5.39.396
Senteutia, & re judicata. 2.27.581
Sepulturis. 3.28.354
Sequeſtratione poſſeſſionum, & fructuum. 2.17.220
Servis non ordinandis, & eorum manumiſſione. 1. 18.376
Simonia, & ne aliquid pro ſpirituali exigatur, vel promittatur. 5.3.49
Solutionibus. 3.23.273
Sortilegiis. 5.21.265
Sponſa duorum, & ſponſo duarum. 4.4.69
Sponſalibus, & matrimoniis. 4.1.1
Statu monachorum, & Canonicorum regularium. 3. 35.479
Succeſſionibus ab inteſtato. 3.27.346
Summa Trinitate, & fide catholica. 1.1.20
Supplenda negligentia Prælatorum. 1.10.296
Syndico. 1.39.656

T

TEmporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum. 1.11.304
Teſtamentis. 3.26.299
Teſtibus, & atteſtationibus. 2.20.271
Teſtibus cogendis, vel non. lib. 2. tit. 21. pag. 327
Torneamentis. 5.13.200
Tranſactionibus. 1.36.619
Translatione Epiſcopi. 1.7.258
Treuga, & pace. 1.34.593

V

VErborum ſignificatione. 5.40.426
Vita, & honeſtate Clericorum. 3.1.1
Uſuris. 5.19.239
Voto, & voti redemptione. 3.34.465
Ut Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur. 3.12.164
Ut lite non conteſtata non procedatur ad teſtium receptionem, vel ad ſententiam definitivam. 2.6.91
Ut lite pendente nihil innovetur. 2.16.209

INDEX

INDEX
CAPITULORUM OMNIUM,
Quæ in primo Libro Decretalium Gregorii IX. continentur.

Prior numerus titulo adjunctus ordinem capituli, ſecundus titulum, tertius tandem paginam deſignat.

A

ABbas, *de his, quæ vi, met.* 2 — 40. 665
Abbatem, *de reſcript.* 40 — 3. 113
Ab excommunicato, *de reſcript.* 41 — 3. 113.
Accedens, *de procur.* 10 — 38. 650
Accepimus, *de ætat. & qualit.* 13 — 14. 348
Accepimus, *de pact.* 5 — 35. 610
Ad abolendam, *de fil. presbyt.* 16 — 17. 372
Ad audientiam, *de reſcript.* 11 — 3. 78
Ad audientiam, *de reſcript.* 31 — 3. 105
Ad audientiam, *de offic. vicar.* 1 — 28. 445
Ad audientiam, *de his quæ vi, met.* 4 — 40. 667
Ad aures, *de reſcript.* 8 — 3. 73
Ad aures, *de temporib. ordin.* 5 — 11. 310
Ad aures, *de ætat. & qualit.* 7 — 14. 338
Ad aures, *de his quæ vi, met.* 3 — 40. 666
Ad extirpandas, *de fil. presbyter.* 11 — 17. 371
Ad hæc, *de poſtul. Prælat.* 1 — 5. 145
Ad huc, *de auctoritat. & uſu pal.* 2 — 8. 273
Ad hæc, *de fil. presbyt.* 12 — 17. 371
Ad hæc, *de offic. vicar.* 3 — 28. 447
Ad hoc, *de reſcript.* 10 — 3. 77
Ad hoc nos, *de offic. Archid.* 7 — 23. 427
Ad honorem, *de author. & uſu pal.* 4 — 8. 275
Admonet, *de renunc.* 4 — 9. 284
Ad nuſtram, *de conſuet.* 3 — 4. 123
Ad reprimendam, *de offic. jud. ord.* 8 — 31. 536
Ad ſupplicationem, *de renunciat.* 9 — 9. 288
Alia quidem, *de procur.* 1 — 38. 638
A multis, *de ætat. & qualit.* 9 — 14. 342
A nobis, *de ſacrament. non iterand.* 2 — 16. 362
A nobis, *de bigam. non ordinand.* 7 — 21. 412
Antigunius, *de pact.* 1 — 35. 601
Archidiaconis, *de offic. Archid.* 5 — 23. 425
Auditis, *de elect. & electi poteſt.* 29 — 6. 221
Auditis, *de procur.* 8 — 38. 649
Auditis, *de in integr. reſt.* 3 — 41. 682

B

BEneficio, *de in integrum reſtit.* 10 — 41. 697
Bonæ, *de poſtul. Prælat.* 3 — 5. 150
Bonæ, *de poſtul. Prælat.* 4 — 5. 152
Bonæ, *de elect. & electi poteſtat.* 23 — 6. 212
Bonæ, *de elect. & elect. poteſt.* 36 — 6. 233

C

CÆterùm, *de reſcript.* 3 — 3. 61
Capituli, *de reſcript.* 30 — 3. 103
Cauſa, *de offic. jud. deleg.* 16 — 29. 474
Cauſa reſtitutionis, *de in integ. reſt.* 9 — 41. 696
Cauſam, *de elect. & electi poteſt.* 8 — 6. 182
Cauſam quæ, *de reſcript.* 18 — 3. 85
Cauſam, *de offic. judic. deleg.* 17 — 29. 475
Clerici, *de poſtul.* 1 — 37. 633
Clericos, *de offic. vicar.* 4 — 28. 447
Cognoſcentes, *de conſtit.* 2 — 2. 27
Compromiſſum, *de arbitr.* 14 — 43. 728
Congregato, *de elect. & elect. poteſt.* 53 — 6. 252
Conquerente, *de offic. jud. ordin.* 16 — 31. 557
Conquerente, *de fil. presbyt.* 4 — 17. 368
Conſtitutus, *de reſcript.* 19 — 3. 85
Conſideravimus, *de elect. & elect. poteſt.* 19 — 6. 185
Conſtitutis, *de procur.* 12 — 38. 652
Conſtitutis, *de elect. & elect. poteſt.* 47 — 6. 246
Conſtitutus, *de fil. presbyt.* 8 — 17. 370
Conſtitutus, *de tranſact.* 4 — 36. 625
Conſtitutus, *de in integr. reſt.* 8 — 41. 692
Conſuetudines, *de conſuet.* 1 — 41. 114
Conſultationibus, *de offic. jud. deleg.* 10 — 29. 468
Conſultationi, *de tempor. ordin.* 16 — 11. 329
Conſulit, *de procurat.* 15 — 38. 656
Conſuluit, *de ſerv. non ordinand.* 5 — 18. 386
Conſuluit, *de offic. judic. delegat.* 24 — 29. 484
Contingit, *de tranſact.* 3 — 36. 624
Contingit, *de arbitr.* 8 — 43. 723
Coram dilecto, *de elect. & elect. poteſtat.* 35 — 6. 232
Coram, *de offic. judic. delegat.* 34 — 29. 500
Coram fel. *de in integrum reſtitut.* 7 — 41. 690
Cumana, *de elect. & elect. poteſt.* 50 — 6. 248
Cùm ab, *de offic. jud. ord.* 3 — 31. 528
Cùm acceſſiſſent, *de conſtit.* 8 — 2. 45
Cùm adeò, *de reſcript.* 17 — 3. 84
Cùm ad nuſtram, *de elect. & elect. poteſt.* 37 — 6. 234
Cùm à nobis, *de arbitr.* 13 — 43. 718
Cùm bonæ, *de ætat. & qualitat.* 8 — 14. 340
Cùm cauſa, *de offic. jud. deleg.* 22 — 29. 481
Cùm cauſam, *de elect. & elect. poteſt.* 27 — 6. 219
Cùm certum, *de major. & obed.* 1 — 33. 570
Cùm clericis, *de ordin. ab Epiſcop.* 2 — 13. 333
Cùm clerici, *de pact.* 6 — 35. 611
Cùm conſuetudinis, *de conſuetud.* 9 — 4. 139
Cùm contingat, *de reſcript.* 24 — 3. 93
Cùm contingat, *de ætat. & qualit.* 11 — 14. 345
Cùm contingat, *de offic. jud. deleg.* 36 — 29. 502
Cùm decorem, *de fil. presbyt.* 15 — 17. 372
Cùm de tua, *de corpor. vitiat.* 2 — 20. 395
Cùm dilecta, *de reſcript.* 22 — 3. 90
Cùm dilectus, *de conſuet.* 8 — 4. 136
Cùm dilectus, *de elect. & elect. poteſt.* 32 — 6. 224
Cùm dilectus, *de his quæ vi, met.* 6 — 40. 671

Cùm dilectus, de arbitr. 6 — 43. 721
Cùm Eccleſia, de elect. & elecli poteſt. 31 — 6. 223
Cùm ex illo, de translat. Epiſcop. 1 — 7. 258
Cùm in cunctis, de elect. & elect. poteſt. 7 — 6. 174
Cùm in diſtribuendis, de tempor. ordin. 12 — 11. 322
Cùm in Eccleſiis, de major. & obed. 10 — 33. 582
Cùm inferior, de major. & obed. 10 — 33. 589
Cùm in jure, de offic. jud. deleg. 31 — 29. 497
Cùm in jure, de elect. & elect. poteſt. 33 — 6. 226
Cùm in magiſtrum, de elect. & elect. poteſt. 49 — 6. 248
Cùm inter, de conſuet. 5 — 4. 131
Cùm inter, de elect. & elect. poteſt. 18 — 6. 200
Cùm inter, de elect. & elect. poteſt. 16 — 6. 195
Cùm inter, de elect. & elect. poteſt. 21 — 6. 208
Cùm inter, de renunc. 2 — 9. 281
Cùm in veteri, de elect. & elect. poteſt. 52 — 6. 250
Cùm M. Ferrarienſis, de conſtitut. 9 — 2. 46
Cùm monaſterium, de elect. & elect. poteſt. 13 — 6. 189
Cùm non ignoretis, de offic. Leg. 1 — 30. 508
Cùm olim, de conſuet. 6 — 4. 134
Cùm olim, de elect. & elect. poteſt. 19 — 6. 202
Cùm olim, de arbitr. 7 — 43. 723
Cùm olim, de offic. jud. delegat. 32 — 29. 498
Cùm olim, de offic. judic. delegat. 33 — 29. 500
Cùm olim, de majorit. & obed. 14 — 33. 586
Cùm omnes, de conſtit. 6 — 2. 38
Cùm ordinem, de reſcript. 6 — 3. 70
Cùm poſt petitam, de elect. & poteſt. 46 — 6. 246
Cùm pridem, de pact. 4 — 35. 609
Cùm pro cauſa, de procuratorib. 6 — 38. 647
Cùm quidam, de temporib. ordinat. 8 — 11. 316
Cùm R. de offic. jud. deleg. 35 — 29. 502
Cùm ſacerdotis, de poſtul. 3 — 37. 634
Cùm ſatis, de offic. Archid. 4 — 23. 423
Cùm ſecundùm, de temporib. ordin. 9 — 11. 317
Cùm ſis, de auctoritat. & uſu pall. 6 — 8. 277
Cùm ſit ars, de ætat. & qualitat. 14 — 14. 349
Cùm ſuper, de auctor. & uſu pal. 1 — 8. 270
Cùm ſuper, de offic. judic. deleg. 23 — 29. 483
Cùm tantò, de conſuet. 11 — 4. 143
Cùm te, de offic. judic. delegat. 18 — 29. 475
Cùm terra, de elect. & elect. poteſt. 14 — 6. 192
Cùm tempore, de arbitr. 5 — 43. 718
Cùm v. f. n. de conſuet. 7 — 4. 135
Cùm veniſſet, de ſacra unct. 1 — 15. 353
Cùm veniſſent, de in integr. reſt. 2 — 41. 681
Cùm vigeſimum, de offic. jud. deleg. 41 — 29. 506
Cùm vos, de offic. judic. ordinar. 4 — 31. 530
Cùm Vvintonienſis, de elect. & elect. poteſt. 25 — 6. 216
Cuſtos Eccleſiæ, de offic. cuſtod. 1 — 27. 442
Cuſtos verò, de offic. cuſtod. 2 — 27. 444

D

DAmnamus, de ſumm. Trinitat. 2 — 1. 22
Debitum, de bigam. non ordinand. 5 — 21. 407
De cætero, de tranſact. 5 — 36. 625
De cauſis, de offic. judic. delegat. 4 — 29. 461
Deo eo, de tempor. ordin. 3 — 11. 304
De familiis, de ſerv. non ordinand. 3 — 18. 382
De presbytero, de corpor. vitiat. 1 — 20. 394
De ſervorum, de ſerv. non ordin. 2 — 18. 378
Dilecta, de majorit. & obedient. 12 — 33. 584
Dilecti, de renunc. 15 — 9. 295
Dilecti, de majorit. & obedient. 13 — 33. 586
Dilecti, de arbitr. 4 — 43. 715
Dilecto, de offic. Archid. 10 — 23. 431
Dilecto, de ſupplend. negl. Prælat. 5 — 10. 300
Dilectus, de reſcript. 26 — 3. 95
Dilectus, de reſcript. 29 — 3. 101
Dilectus filius, de temporib. ordin. 14 — 11. 323
Dilectus, de fil. presbyt. 17 — 17. 372
Dilectus, de ſerv. non ordin. 8 — 18. 387
Dilectus, de offic. Leg. 6 — 30. 516
Dilectus, de offic. jud. ord. 18 — 31. 560
Dilectus, de procur. 11 — 38. 651
Dudum, de elect. & elect. poteſt. 22 — 6. 211
Dudum, de elect. & elect. poteſt. 54 — 6. 253
Duo ſimul, de offic. judic. ordinar. 9 — 31. 539

E

EAm te, de reſcript. 7 — 3. 71
Eam te, de ætat. & qualitat. 4 — 14. 335
Ea, quæ, de offic. Archid. 3 — 23. 423
Eccleſia S. Mariæ, de conſtitutionib. 10 — 2. 47
Eccleſia veſtra, de elect. & elect. poteſt. 48 — 6. 247
Eccleſia veſtra, de elect. & elect. poteſt. 57 — 6. 255
Edoceri, de reſcript. 21 — 3. 90
Eo libentiùs, de ſerv. non ordinand. 6 — 18. 387
Etſi unanimiter, de poſtulat. Prælat. 6 — 5. 154
Excommunicatis, de offic. Legat. 9 — 30. 520
Ex inſinuatione, de reſcript. 37 — 3. 112
Ex inſinuatione, de procur. 3 — 38. 643
Ex inſtitutione, de fil. presbyter. 2 — 17. 368
Ex litteris, de conſtit. 11 — 2. 49
Ex litteris, de conſuet. 2 — 4. 118
Ex litteris, de offic. judic. delegat. 29 — 29. 495
Ex litteris, de offic. jud. 1 — 32. 565
Ex litteris, de tranſact. 6 — 36. 626
Ex litteris, de in integrum reſtitut. 4 — 41. 684
Ex parte, de conſtit. 12 — 2. 52
Ex parte, de reſcript. 2 — 3. 58
Ex parte, de reſcript. 33 — 3. 107
Ex parte, de reſcript. 12 — 3. 79
Ex parte, de conſuet. 10 — 4. 141
Ex parte, de temp. ordin. 10 — 11. 318
Ex parte, de ſcrutin. 1 — 12. 330
Ex parte, de corp. vitiat. 3 — 20. 397
Ex parte, de corp. vitiat. 5 — 20. 398
Ex parte, de offic. vicar. 6 — 28. 449
Ex parte, de offic. judic. delegat. 12 — 29. 471
Ex parte, de offic. judic. delegat. 13 — 29. ibid.
Ex parte, de offic. judic. ordinar. 5 — 31. 532
Ex parte, de tranſact. 11 — 36. 630
Ex parte, de poſtul. 1 — 37. 633
Ex parte, de alienat. judic. mut. 2 — 42. 698
Ex parte, de arbitr. 10 — 43. 726
Expoſita, de arbitr. 11 — 43. ibid.
Ex quorundam, de alien. judic. mut. 1 — 42. 698
Ex ratione, de ætat. & qualit. 2 — 14. 335
Ex tenore, de reſcript. 16 — 3. 84
Ex tranſmiſſa, de renunc. 3 — 9. 282
Ex tranſmiſſa, de fil. presbyt. 7 — 17. 369
Ex tua, de fil. presbyt. 9 — 17. 370
Ex tuarum, de auctorit. & uſu pall. 5 — 8. 277
Ex tuarum, de tempor. ordin. 4 — 11. 307

F

FIrmiter, de ſumma Trinitat. 1 — 1. 20

G

GRatum, de poſtul. Prælat. 2 — 5. 150
Gratum, de offic. jud. delegat. 20 — 29. 476
Grave, de offic. jud. ord. 19 — 31. 561

H

HIs quibus, de elect. & elect. poteſt. 60 — 6. 258
His quibus, de offic. judic. ordin. 20. — 31. 564
His, quæ, de major. & obed. 11 — 33. 583
Humilis, de major. & obed. 17 — 33. 590

I

ILla quotidiana, de elect. & elect. poteſt. 39 — 6. 235
Illud Dominus, de major. & obed. 5 — 33. 575
In cauſis, de elect. & elect. poteſt. 30 — 6. 222
Indecorum, de ætat. & qualit. 3 — 14. 335
In noſtra, de procurat. 4 — 38. 643
In Geneſi, de elect. & electi poteſt. 55 — 6. 254
In litteris, de offic. judic. deleg. 9 — 29. 468
In noſtra, de reſcript. 32 — 3. 106
Innotuit, de elect. & electi poteſt. 20 — 6. 205
Innotuit, de arbitr. 12 — 43. 727
Innovamus, de tregu. & pac. 2 — 34. 599
In præſentia, de renunc. 6 — 9. 287
Inſinuante, de offic. judic. delegat. 25 — 29. 486
Inſtruendi, de ſerv. non ordinand. 1 — 18. 376
Intelleximus, de ætat. & qualitat. 12 — 14. 347
Inter cætera, de reſcript. 4 — 3. 63
Inter cætera, de offic. judic. ordin. 15 — 31. 554
Inter corporalia, de translat. Epiſc. 2 — 7. 263
Inter quatuor, de cler. peregrin. 2 — 22. 412
Inter quatuor, de major. & obed. 8 — 33. 580
Irrefragabili, de offic. judic. ordin. 13 — 31. 546
Item placuit, de arbitr. 1 — 43. 703
Judicis, de offic. jud. 2 — 32. 568

Lectæ,

Digitized by Google

L

LEctæ, *de renunc.* 14 — 9. 295
Legebatur, *de major. & obed.* 3 — 33. 573
Licèt, *de elect. & electi poteſt.* 6 — 6. 171
Licèt in tantum, *de translat. Epiſcop.* 4 — 7. 268
Licèt dilecti, *de ſuppl. negl. Prælat.* 3 — 10. 299
Licèt, *de offic. jud. deleg.* 30 — 29. 496
Licèt, *de offic. Leg.* 5 — 30. 514
Licèt, *de offic. jud. ord.* 12 — 31. 544
Litteras tuas, *de renunc.* 1 — 9. 278
Litteras veſtras, *de tempor. ordinand.* 13 — 11. 322
Litteras, *de fil. presbyt.* 14 — 17. 371
Litteris, *de reſcript.* 39 — 3. 113

M

MAgnus, *de oblig. ad ratioc.* 1 — 19. 391
Mandamus, *de offic. Archid.* 6 — 23. 427
Mandatu, *de procur.* 13 — 38. 652
Mandatum, *de reſcript.* 38 — 3. 113
Maſſana, *de elect. & elect. poteſt.* 56 — 6. 255
Michael, *de fil. presbyt.* 13 — 17. 371
Miniſterium, *de offic. Archip.* 2 — 24. 438
Miramur, *de ſerv. non ordinand.* 8 — 18. 387

N

NAm concupiſcentiam, *de conſtit.* 4 — 2. 37
Nec Epiſcopus, *de tempor. ordin.* 7 — 11. 313
Ne innitaris, *de conſtit.* 5 — 2. 38
Nemini, *de offic. Leg.* 10 — 30. 521
Ne pro defectu, *de elect. & elect. poteſt.* 41 — 6. 240
Nihil eſt, *de elect. poteſt.* 44 — 6. 245
Nimis in tua, *de fil. presbyter.* 18 — 17. 375
Niſi cùm pridem, *de renunciat.* 10 — 9. 289
Niſi ſpecialis, *de auctor. & uſu pal.* 3 — 8. 274
Niſi ſpecialis, *de offic. Leg.* 3 — 30. 512
Non injuſte, *de procur.* 14 — 38. 655
Nonnulli. *de reſcript.* 28 — 3. 98
Non ſine, *de arbitr.* 2 — 43. 709
Noſti, *de elect. & elect. poteſt.* 4 — 6. 183
Novit ille, *de offic. Leg.* 7 — 30. 518
Nullus, *de elect. & elect. poteſtat.* 1 — 6. 155
Nullus clericus, *de ſerv. non ordin.* 4 — 18. 385
Nuper à nobis, *de bigam. non ordin.* 4 — 12. 406

O

OFficii, *de elect. & elect. poteſt.* 38 — 6. 234
Officium, *de offic. Archid.* 2 — 23. 422
Officium, *de offic. Archipr.* 3 — 24. 439
Omnes Principes, *de major. & obed.* 4 — 33. 575
Olim, *de reſcript.* 25 — 3. 94
Oſius, *de elect. & elect. poteſt.* 2 — 6. 157

P

PActiones, *de pact.* 8 — 35. 613
Paſtoralis, *de reſcript.* 14 — 3. 83
Paſtoralis, *de ſacram. non iter.* 1 — 16. 361
Paſtoralis, *de offic. judic. delegat.* 28 — 29. 491
Paſtoralis, *de offic. jud. ord.* 11 — 31. 544
Per inquiſitionem, *de elect. & elect. poteſt.* 26 — 6. 217
Per litteras, *de ſuppl. negl. Prælat.* 4 — 10. 299
Pernicioſa, *de offic. jud. ord.* 1 — 31. 522
Per tuas, *de major. & obed.* 7 — 33. 579
Per tuas, *de arbitr.* 9 — 43. 725
Pervenit, *de arbitr.* 3 — 43. 713
P. & G. *de offic. jud. deleg.* 40 — 29. 505
Petitio, *de procur.* 9 — 38. 650
Pleriquè, *de pact.* 7 — 35. 611
Plerumque, *de reſcript.* 23 — 3. 91
Poſtquam, *de elect. & elect. poteſt.* 3 — 6. 161
Poſt translationem, *de renunciat.* 11 — 9. 291
Poſtulaſti, *de reſcript.* 27 — 3. 97
Poſtulationem, *de poſtul. Prælat.* 5 — 5. 153
Præſentium, *de fil. presbyt.* 3 — 17. 368
Prætereà, *de ætat. & qualit.* 5 — 14. 336
Prætereà, *de offic. jud. deleg.* 5 — 29. 465
Prætereà, *de tranſact.* 9 — 36. 628
Prætereà, *de tranſact.* 10 — 36. ibid.
Presbyter, *de ſacrament. non iter.* 3 — 16. 362
Propoſuit, *de fil. presbyt.* 6 — 17. 369
Prudentiam, *de offic. judic. deleg.* 21 — 29. 480
Publicato ſcrutinio, *de elect. & elect. poteſt.* 58 — 6. 257

Q

QUæ in Eccleſiarum, *de conſtit.* 7 — 2. 41
Quærenti, *de offic. judic. delegat.* 26 — 29. 487
Quæris à nobis, *de ætat. & qualitat.* 6 — 14. 337
Quæſitum eſt, *de tempor. ordin.* 17 — 11. 329
Qualiter, *de elect. & elect. poteſt.* 17 — 6. 199
Qualiter, *de pact.* 3 — 35. 608
Quamvis multa, *de ætat. & qualitat.* 15 — 14. 349
Quamvis, *de offic. judic. delegat.* 6 — 29. 465
Quantò, *de conſuet.* 4 — 4. 125
Quantò perſonam, *de translat. Epiſc.* 3 — 7. 265
Quantò, *de offic. jud. ord.* 7 — 31. 533
Querelam, *de elect. & elect. poteſt.* 24 — 6. 214
Querelam, *de procur.* 2 — 38. 641
Quia, *de elect. & elect. poteſt.* 5 — 6. 169
Quiſquis, *de elect. & elect. poteſtat.* 43. — 6. 243
Quia circa, *de bigam. non ordinand.* 6 — 21. 411
Quia nonnulli, *de reſcript.* 43 — 3. 114
Quia propter, *de elect. & elect. poteſt.* 42 — 6. 243
Quia quæſitum, *de offic. jud. deleg.* 1 — 29. 449
Quia in cauſis, *de procurat.* 7 — 38. 649
Quidam, *de renunc.* 12 — 9. 293
Quoad tranſlationem, *de tempor. ordin.* 11 — 11. 318
Quod de his, *de bigam. non ordin.* 3 — 21. 406
Quod in dubiis, *de renunc.* 8 — 9. 287
Quod Sedem, *de offic. judic. ordinar.* 10 — 31. 543
Quod ſicut, *de elect. & elect. poteſt.* 28 — 6. 219
Quod ſuper, *de majorit. & obed.* 9 — 33. 581
Quod tranſlationem, *de offic. Leg.* 4 — 30. 513
Quoniam, *de conſtitut.* 13 — 2. 53
Quoniam, *de fil. presbyt.* 10 — 17. 370
Quoniam, *de offic. judic. delegat.* 14 — 29. 471
Quoniam, *de offic. judic. delegat.* 45 — 29. 508
Quoniam, *de offic. jud. ord.* 14 — 31. 551
Quotiens, *de pact.* 2 — 35. 606

R

RElatum, *de offic. jud. delegat.* 19 — 29. 476
Relatum, *de his, quæ vi, met.* 1 — 40. 659
Requiſivit, *de ordin. ab Epiſc.* 1 — 13. 330
Requiſivit, *de in integ. reſt.* 1 — 41. 677
Rodulphus, *de reſcript.* 35 — 3. 109
Rogatus, *de offic. judic. deleg.* 37 — 29. 503

S

SAcris, *de his, quæ vi, met. cauſ.* 5 — 40. 667
Sacroſancta, *de elect. & electi poteſt.* 51 — 6. 249
Sanè, *de renunc.* 7 — 9. 287
Sanè ſuper, *de tempor. ordin.* 2 — 11. 304
Sanè ſi, *de offic. judic. deleg.* 2 — 29. 455
Sanè quia, *de offic. jud. delegat.* 11 — 29. 469
Sciſcitatus, *de reſcript.* 13 — 3. 80
Scriptum eſt, *de elect. & electi poteſt.* 40 — 6. 236
Sedes Apoſtolica, *de reſcript.* 15 — 3. 83
Si alicujus, *de elect. & elect. poteſt.* 59 — 6. 258
Si Archiepiſcopus, *de tempor. ordin.* 6 — 11. 313
Si autem, *de reſcript.* 9 — 3. 77
Sicut grave, *de tranſact.* 1 — 36. 619
Sicut nobis, *de ſuppl. negl. Prælat.* 2 — 10. 298
Sicut Romana, *de reſcript.* 1 — 3. 54
Sicut ſtudii, *de ſyndic.* 1 — 39. 656
Significante, *de reſcript.* 34 — 3. 108
Significantibus, *de offic. judic. deleg.* 38 — 29. 504
Significaſti, *de elect. & electi poteſt.* 4 — 6. 162
Significaſti, *de offic. Archid.* 8 — 23. 428
Significaſti, *de offic. judic. delegat.* 7 — 29. 465
Significavit, *de reſcript.* 36 — 3. 109
Significavit, *de corp. vitiat.* 4 — 20. 398
Significavit, *de offic. judic. ordin.* 6 — 31. 533
Si pro debilitate, *de offic. jud. deleg.* 3 — 29. 457
Si proponente, *de reſcript.* 42 — 3. 114
Si quando, *de reſcript.* 5 — 3. 67
Si quando, *de offic. judic. deleg.* 8 — 29. 468
Si quis, *de major. & obed.* 2 — 33. 573
Si Sacerdos, *de offic. judic. ordin.* 2 — 31. 526
Solitæ, *de major. & obed.* 6 — 33. 575
Statuimus, *de ſuppl. negl. Prælat.* 1 — 10. 296
Statuimus, *de major. & obed.* 15 — 33. 586
Statuimus, *de tranſact.* 2 — 36. 623
Studuiſti, *de offic. Leg.* 2 — 30. 511

Sub-

Suа nobis, *de offic. vicar.* 5 — 28. 448
Subdiaconos, *de tempor. ordin.* 1 — 11. 304
Suffraganeis, *de elect. & electi poteſt.* 11 — 6. 186
Super eo, *de elect. & electi poteſt.* 12 — 6. 187
Super eo, *de bigam. non ordinand.* 2 — 21. 406
Super eo, *de offic. jud. deleg.* 15 — 29. 474
Super eo, *de tranſact.* 7 — 36. 627
Super eo, *de his, quæ vi, met. cauſ.* 7 — 40. 674
Super hoc, *de renunc.* 5 — 9. 286
Super litteris, *de reſcript.* 20 — 3. 86
Super quæſtionum, *de offic. jud. deleg.* 27 — 29. 487
Suſcitata, *de in integr. reſt.* 6 — 41. 686
Suſpicionis, *de offic. jud. deleg.* 39 — 29. 505

T

TE nobis, *de cler. peregr.* 4 — 22. 418
Translato, *de conſtit.* 3 — 2. 31
Tranſmiſſam, *de elect. & elect. poteſt.* 15 — 6. 194
Tregua, *de tregu. & pac.* 1 — 34. 593
Tuæ fraternitatis, *de cler. peregr.* 3 — 22. 414
Tuæ fraternitatis, *de procur.* 5 — 38. 643
Tuam in Domino, *de ætat. & qualit.* 10 — 14. 345
Tua nos, *de auctorit. & uſu pall.* 7 — 8. 278
Tua nos, *de cler. peregr.* 1 — 22. 412
Tum ex litteris, *de in integr. reſt.* 5 — 41. 685

V

VEl non eſt, *de tempor. ordin.* 15 — 11. 327
Venerabilem f. n. *de elect. & elect. poteſt.* 34 — 6. 227
Veniens, *de renunciat.* 13 — 9. 294
Veniens, *de fil. presbyter.* 5 — 17. 369
Veniens, *de offic. vicar.* 2 — 28. 445
Veniens, *de tranſact.* 8 — 36. 627
Uno delegatorum, *de offic. jud. deleg.* 42 — 29. 508
Volentes, *de offic. Leg.* 8 — 30. 520
Ut Abbates, *de ætat. & qualitat.* 1 — 14. 334
Ut Archidiaconus, *de offic. Archid.* 1 — 23. 420
Ut Archipresbyter, *de offic. Archipr.* 1 — 24. 437
Ut bigami, *de bigam. non ord.* 1 — 21. 402
Ut canonum, *de conſtit.* 1 — 2. 24
Ut filii, *de fil. presbyt.* 1 — 17. 365
Ut juxta, *de offic. judic. ord.* 17 — 31. 559
Ut noſtrum, *de offic. Archid.* 9 — 23. 429
Ut præteritæ, *de elect. & elect. poteſt.* 45 — 6. 246
Ut Primicerius, *de offic. Primic.* 1 — 25. 440
Ut ſciat, *de offic. ſacriſt.* 1 — 26. 441
Ut ſingulæ, *de offic. Archipr.* 4 — 24. 440

D.D. EMANUELIS GONZALEZ TELLEZ COMMENTARIA

In Librum Primum Decretalium. GREGORII IX.

APPARATUS

In quo de origine & progreſſu Juris Canonici agitur.

1 Juris etymo.

QUONIAM de Jure Pontificio in hoc Opere agere ſtatui, ideò neceſſarium cenſui ipſius originem, & progreſſum repetere. Si enim in foro cauſas dicentibus nefas eſſe videtur, nulla præfatione habita Judici rem exponere; quantò magis Jus interpretantibus inconveniens erit, omiſſis initiis, & origine non repetita, protinus materiam interpretationis aggredi? Namque, ni fallor, Apparatus iſte & libentiùs ad lectionem propoſiti Operis perducet, & cùm eo venerimus, evidentiorem præſtabit intellectum, ut ſimili exordio ajebat Gajus *in l.* I. *ff. de orig. juris*; & ut inde exordiamur, unde initium fecit Domitius Ulpianus, & ab eo Compoſitores Pandectarum *in l.* I. *de juſtitia & jure* ibi: *Juri operam daturum prius noſſe oportet, unde Juris nomen deſcendat*, & quid ſit jus, quem morem Jureconſulti retinuerunt in pleriſque Tractatibus. Jus ergo, ut ſignificat juſtum, quod à recto non deviat, vel objectum eſt juſtitiæ, vel ipſius juſtitiæ quaſi idea: in hoc ſenſu non definitur à Conſultis, nec per alluſionem derivatur, ut agnovit ſapientiſſimus Pater Ludovicus Molina *de juſt. & jure tractat.* I. *diſp.* 2. & licèt aliis terminis, eodem planè ſenſu cultiſſimus Salmanticenſis noſter Oroſius *in d. l.* I. *nu.* 4. aliique. Itaque de Jure in hoc ſenſu accepto noſter ſermo non eſt. Ergo Jus accipitur pro arte, ſeu quadam completiſſima collectione præceptorum, ex naturalibus præceptis gentium, aut civilibus, ut Juſtinianus dixit *in fine tituli Inſtit. de juſtitia & jure*; ut cùm dicimus Jus Romanorum, ſignificamus omnia præcepta rectæ & providæ gubernationis & adminiſtrationis juſtitiæ, quæ in corpus, ſive in libros Juris Romani redacta fuerunt: ſimiliter Jus Pontificium omnes Canones Eccleſiaſtici regiminis, qui à Summis Eccleſiæ Præſulibus ſtatuti fuerunt: vel cùm dicimus Jus in communi, ſignificamus quidquid in communi pro Jure obſervatur; cui arti adipiſcendæ totis viribus incumbimus, & incubamus. In hoc ergo ſenſu Jus à juſtitia derivatur, ut docent I. Dartis *in diſſert. de jure natur. ad fin.* Fortunius Garcia, Petrus Vellejus de Guevara, & Marius Salomonius *in d. l.* I. *in princip.* meliùs quàm Antonius Faber *in ejus textu rationali*, & *in princ. Juriſp. Papin.* Jus itaque in hac acceptione eſt medium, per quod intendimus conſequi juſtitiam: diſcimus enim ſuum cuique tribuere per artem Juris, ut paſſim profitentur Plato & Cicero *in lib. de legibus*. Sed in intentione prior eſt finis, quàm media, quia finis appetitur propter ſeipſum, media autem propter finem, juxta Philoſophi doctrinam, quam tradit D. Thomas I. *p. q.* 5. *art.* 6. & ſæpè Collegium Salmant Carmelit. *in* I. 2. *q.* I. *a princip.* Tapia I. *tomo Catenæ Moral. lib.* I. *q.* 4. *art.* 2. Ergo intentione prior eſt juſtitia quàm Jus. Deinde juſtitia eſt voluntas, quæ eſt potentia animæ; ex potentia animæ naſcitur ſapientia, quæ docet Juris artem, quia prius eſt poſſe, quàm ſapere: ergo etiam ex hac parte prior eſt juſtitia, quàm Jus, prout ſumitur pro arte. Item Jus eſt juſtitiæ exequutio, & ſic prius eſt illud, quod exequendum eſt, quàm id quod exequitur illud. Cujacius *in d. l.* I. & Oroſius *n.* 4. Cùm igitur Stoici inſpexerint ad deductiones nominum & prioritates rerum, non ad nominum ſyllabas, quod faciunt Grammatici, ut poſt alios docet Gregorius Lopez Madera *lib. ſingular animadverſ. c.* I. Bronchorſt. *cent.* I. *aſſert.* I. conſequens eſt, ut Jus prout eſt ars boni & æqui, à juſtitia derivetur, non è contra, ut & deduxit D. Iſidorus *in c. Forus, de verb. ſignif.* Cùm enim Jus, ſeu Juris nomen ſignificet artem juſtitiæ, & ars ſit poſterior ſuo objecto, ſequitur artem, utpotè poſteriorem juſtitia, ab ea deſcendere. Quod confirmatur ex Cicerone 5. *de finibus*, qui artem dicit deſcendere à re, cujus eſt ars. *Carneades*, ait, *negabat ullam eſſe artem, quæ ipſa à ſe proficiſceretur; eſt enim perſpicuum, nullam artem in ſe verſari, ſed eſſe aliud artem ipſam, aliud quod propoſitum ſit arti.* Et Quintil. *lib.* 2. *cap.* 17. inquit: *Illud admonere ſatis eſt, omnia quæ ars conſummaverit, a natura initium ſumpſiſſe.* Et c. 19. ſic loquitur: *Nihil ars ſine materia: materia ſine arte pretium eſt.* Nam quod ajunt dici, jus ex juſtitiæ fontibus emanare, ex Scipione apud Tullium 3. *de Republ.* ex D. Auguſtino *lib.* 5. *de Civit. Dei*, puto ibi Jus non ſumi pro arte boni & æqui, ſed modo ſupradicto. Neque etiam facit ad rem, quod aſſerunt, pactum à pactione dici; donum à donatione, *in l. Senatus, ff. de mortis cauſa donat.* Quia donum non eſt ars donandi, nec pactum ars paciſcendi. Et hæc de alluſione dixiſſe ſufficiat, de qua videndi ſunt laudati ab Oſualdo *ad Donellum lib.* I. *comment. c.* 4. & communiter Repetentes *ad princip. Inſtit. de juſtit. & jure*, noviſſimè Gibalinus *tom.* I. *Scient. Canon. lib.* 3. *cap.* I.

2 *De lege æterna.*

De juris origine acturo, ut pollicemur, primò, ut par eſt, occurrit jus æternum, quod lex ęterna frequentiùs appellatur, quæ eſt radix, & origo omnium aliarum legum; & Ipſa talis eſt per eſſentiam, cæteræ omnes tales ſunt per participationem illius, de qua IC. vix, aut parum curarunt; ſed de ea ex profeſſo egit Angelicus Præceptor 1. 2. *qu.*93. *per totam*, ubi omnes Interpretes. Sotus *de juſt. lib.*1. *qu.*3. *per tot.* Suarez *lib.* 2. *de legib. c.* 1. Tapia, aliis relatis, *tomo* 1. *Caten. Mor. lib.* 4. *qu.* 3. *art.* 1. De ea loquens D. Auguſtinus *lib.*1. *de libero arbitrio*, *c.*6. *circa med.* docet eſſe ſummam rationem in Deo exiſtentem, cui ſemper obtemperandum eſt: quod teſtimonium exponens D. Thomas *art.* 1. conſiderat Deum per ſuam ſapientiam conditorem eſſe univerſarum rerum, ad eaſque comparari, ſicut comparatur artifex ad artificiata. Conſiderat etiam eſſe omnium gubernatorem, id eſt omnium actuum, & motionum, quæ inveniuntur in creaturis. Unde concludit rationem divinam in ordine ad creationem habere rationem artis exemplaris, vel ideæ; ſed in ordine ad gubernationem habere rationem legis, per quam omnia movet ad debitum finem: nam in quocumque gubernatore requiritur regula practica gubernationis, quæ eſt lex, Deus eſt ſupremus, & æternus gubernator, juxta illud Boetii 3. *de conſolat.* *O qui perpetua mundum ratione gubernas*. Ergo in Deo eſt lex æterna, tanquam regula practica, quę eſt directiva omnium actuum, & motionum creaturarum. Eſt verò una ſola, & ſimpliciſſima, ut docet ibi Divus Thomas *ad* 1. quamvis diverſas motiones, & diverſos actus dirigat: quia quæ ſunt diverſa inter ſe, conſiderantur ut unum, ſecundùm quod ordinantur ad aliquid cunctis commune: ſed cuncta creata aguntur, vel moventur ad ultimum finem, quod intendit lex æterna, videlicet quod omnia ſint ordinatiſſima, ut ii SS.PP. deducunt ex illo *Proverb. capit.* 8. *Ab æterno ordinata ſum*: ideo brevi volumine ſimpliciſſimum, & diviniſſimum hoc jus omnibus ſe inſinuat creaturis. Eſt hæc lex immutabilis, & invariabilis, nullique derogationi ſubjecta: quo etiam ſenſu æterna dicitur, quia in futurum ſæculum non deſinet, ut dicitur *eodem cap.*8. *Proverb.* Sicut in naturalibus primus motor immobilis eſt, & eſt cauſa motuum ſub ſe longè differentium: ita lex æterna eſt immutabilis, quamvis omnes leges humanę poſitivæ, quæ per rationis participationem ab ea derivantur, mutationi, & variationi obnoxiæ ſint. Ita comparat Sotus *dicta quæſt.*3. *art.*3. Fit etiam inde, ut notio æternæ legis omnibus impreſſa ſit, ex Divo Auguſtino *eodem capite*, *non procul a fine*. Cùm enim ſit veritas ipſa incommutabilis, in mente divina exiſtens; veritatem autem cognoſcant aliqualiter, ad minùs quantùm ad communia præcepta juris naturalis: conſequens eſt, ut omnibus aliqualiter ſit nota, aliis plus, aliis verò minùs, ex creaturis rationalibus, quæ ſunt hujus cognitionis capaces, prout majori pollent acumine intellectus, aut ſcientiis ſunt expolitæ: vel forſan apud nonnullos igniculi iſti prorſus extincti ſunt, propter obſcuritatem intellectus, cauſatam ex aſſidua conſuetudine peccandi, & deviandi à recto, quod à vitiis hominum provenit potius, quàm à vitio humanæ naturæ. Nemo tamen nec in ſeſe, nec in effectibus comprehendere poteſt legem æternam, cum ſit ratio in mente divina exiſtens, æquè ac ipſe Deus, incomprehenſibilis; & ideò ut omnibus nota dicatur, non requiritur, ut quicumque cognoſcit legem æternam, cognoſcat pariter totum ordinem rerum, juxta quem omnia ſunt ordinatiſſima; ſed ſufficit adipiſci aliqualem cognitionem veritatis eo modo, quo nuper dixi. Ita ex Divo Thoma *art.*2. *qu.*93.

3 *Prævenitur quædam difficultas.*

Sed huic doctrinæ objici poteſt, quod lex eſſe non poteſt, niſi ſit aliquis, cui imponatur. Eſt enim lex actus imperii: at repugnat eſſe imperium, niſi ſit aliquis, cui imperetur; ab æterno autem non fuit aliquis capax legis, cùm fuerit ſolus Deus: ergo ab æterno non potuit eſſe lex, ſicut neque imperium. Sed reſpondetur, duplicem eſſe legis ſtatum; alius eſt, quem habet in æterna diſpoſitione legiſlatoris, quatenus in mente ejus abſoluto ejus decreto ſtabilita eſt; alius verò eſt legis ſtatus, quem habet exteriùs conſtituta & ſubditis propoſita. Priori modo certum eſt dici in eo ſtatu legem æternam; poſteriori verò modo certum eſt hanc legem hunc ſtatum non habuiſſe ab æterno; unde rectè dicitur, legem, & imperium eſſe ab æterno in Deo, juxta priorem ſenſum, non verò juxta poſteriorem. Et ſi adhuc inſtes, de ratione legis eſſe ejus promulgationem, ut dicemus *in c.* 1. *de poſtul. Prælat.* & ab æterno non potuiſſe dari promulgationem, cùm non eſſet, cui promulgaretur. Reſpondeo, omiſſis variis ſolutionibus, quas congerit Suarez *de legibus lib.* 2. *cap.*3. promulgationem actu factam ſubditis non eſſe de ratione legis æternæ; nam cenſetur conſummata, & perfecta eo ipſo, quod in mente legiſlatoris ſtabilita eſt. Aliæ verò leges non conſummantur, donec promulgentur. Ratio eſt; nam decretum Dei æternum immutabile eſt, ſecus autem decretum hominis, Unde quamdiù non promulgatur, ſolùm habetur per modum legis ferendæ.

Lex æterna comprehendit, & extenditur ad omnes creaturas, tam rationales, quàm irrationales, & ad eas, quę ſenſus expertes ſunt, ut docet idem Angelicus Magiſter *artic.* 5. *ſub eadem quæſt.* & probat *ex eodem cap.* 8. *Proverb.* hanc ſententiam illis verbis: *Quando circumdabat mari terminum ſuum, & LEGEM ponebat aquis, ne tranſirent fines ſuos*. Et *ex Pſalmo* 148. *Præceptum poſuit, & non præteribit*. Non tamen eodem modo comprehendit cæteras creaturas ac homines. Diſponit enim actus hominum, & Angelorum per regulas, quibus ipſimet ſe moveant ad finem, quem intendunt, & debent intendere. Reliquæ verò creaturæ moventur per virtutes, & inſtinctus impreſſos ipſis ex æterna providentia legis, ut ad finem debitum agantur; quia creaturæ rationales à ſemetipſis moventur, & ipſæ agunt per cognitionem finis: expertes verò ſenſus, & rationis non habent hanc cognitionem, ſed ab alio impulſæ moventur. Itaque Deus non tantum imprimit hominibus regulam directam rationis, qua ad finem moventur, ſed etiam omnibus creaturis ſuos inſtinctus, & ſtimulos, quibus, & per quos in ſuos agantur fines. Sotus *art.*4. Et hæc eſt potiſſima differentia inter hanc legem Dei, & inter legem hominis, quod lex hominis dirigit per viam præcepti actus humanos ſubditorum: quare aliis ferri, aut imponi non poteſt, quam illis qui præcepti & obedientiæ capaces ſunt; inſipidè enim brutis, aut cæteris rebus directè imponeretur. Lex verò æterna & regulam dat, & imprimit; ſub hac tamen diſtinctione, quod homines ligat per modum præcepti, cujus capaces ſunt; cæteras verò creaturas per modum ſimplicis obedientiæ, & naturalis propenſionis, inclinationiſque ad finem. Ex quo Dominus Tapia *d. q.*2. *art.*1. *num.*8. docuit legem hanc æternam propriè ita appellari reſpectu rationalium, reſpectu verò cæterarum creaturarum impropriè, in illis formaliter, in iſtis materialiter, quod ad inferiùs dicenda utiliſſimum erit. 4 *Lex æterna comprehendit omnes creaturas.*

Ab hac lege ęterna in mente divina ab ęterno exiſtenti cęterę leges, cętera jura, naturalia, poſitiva, divina, humanaque derivantur, cùm non ſit lata, ſed ferens; non tam impreſſa, quàm imprimens; & in ſumma, fons, & origo legum ceterarum. Sotus *dict. quæſt.* 3. *artic.* 1. Hoc expreſsè docuit etiam D. Auguſtinus *lib.* 1. *de libero arbitrio*, *cap.* 5. *&* 6. *In temporali*, inquit, *lege nihil eſt juſtum*, *quod non ex lege æterna homines ſibi derivaverint*. Idem Angelicus Pręceptor *art.* 3. docet in omnibus moventibus benè ordinatis oportere, quod virtus ſecundi moventis derivetur à virtute primi: ſicut in omnibus gubernantibus ratio gubernationis omnium à primo ſumitur, veluti in Regno poteſtas, & ratio gubernandi, quę apud Miniſtros reſidet, derivatur à Rege, vel ab eo quod ſummum eſt in Republica. Sed lex ęterna eſt regula, & ratio gubernandi in ſummo Deo, qui eſt omnium gubernatorum ſummus, primus, ſupremus. Ergo omnes leges, in quantùm participant de ratione, & juſtæ ſunt, ab hac prima regula debent derivari. Quod probat Divus Thomas *ex eodem cap.*8. *Proverb.* ibi: *Per me Reges regnant, & legum conditores juſta decernunt*. Dixi eſſe legem æternam primam regulam practicam omnium actuum, & motionum: proxima verò eſt dictamen noſtrę rationis practicæ, ſecundum quod, qui participes ſunt rationis, participant ut regulam præceptumque legem æternam; nam in hominibus per rationis dictamen intimatur, ut docent doctiſſimi, & religioſiſſimi PP. Excalceati de Monte Carmelo, Collegii Salmanticenſis *tomo* 3. *ſui Curſus Theologici*, *tract.*11. *diſp.*1. *dubio* 5. *&* §.1. *pag. mihi* 433. Prado *tom.*1. *Theolog. Mor.* *c.*3. *qu.*3. §.2. Non eſt opus Juriſperiti, & fortè excedit terminos noſtræ artis inveſtigare de promulgatione legis æternæ, aut quomodo promulgetur; ſufficit enim ſcire, ſcribi in cordibus noſtris, & in omnibus creaturis vim ejus imprimi, juxta illud Jeremiæ Prophetæ *cap.* 31. *Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam*. Quam promulgationem ita animosè extulit Septimius Florens Tertullianus *in lib. de Corona Militis*, ibi: *Lex communis in publico mundi, & in naturalibus tabulis ſcripta*. Quæ conciſè dixiſſe de lege æterna ex SS. PP. Theologis, & veritate catholica ſatis ſit. Videamus modò, quatenus gentes ejus vim agnoverint per rationem naturalem, ſine ullo fidei lumine. Cicero non minùs eloquentia, quàm ſæcu- 5 *Cæteræ leges ab hac derivantur.*

li ſa-

Digitized by Google

li ſapientia clarus, *lib.2. de legibus*, ita, ni ſallor, de lege æterna agens, nobis ſcriptum reliquit: *Hanc video ſapientiſſimorum hominum eſſe ſententiam*, LEGEM *nec hominum ingeniis excogitatam, nec ſcitum eſſe aliquod populorum; ſed* ÆTERNUM QUIDDAM, *quod univerſum mundum regeret* IMPERANDI, PROHIBENDIQUE SAPIENTIA. *Ita principem legem illam, & ultimam mentem eſſe dicebant, omnia ratione agi aut cogentis, aut vetantis Dei. Ex qua illa lex, quam Dii humano generi dederunt, rectè eſt laudata*. Ecce ab illo æterno, quod univerſum mundum regit ſapientia imperandi, prohibendique, derivavit legem, quæ data eſt ſoli generi humano per viam præcepti, quæ eſt jus, ſive lex naturalis: ſed non poteſt idem eſſe derivatum, & id à quo derivatur. Ergo præter legem naturalem, agnovit ſimpliciorem, & univerſaliorem aliam Cicero, quæ eſt æterna.

6 *De lege æterna quid gener.*

Sed cùm ſapientiſſimorum virorum teſtimonia advocet Orator & Philoſophus, aperiamus expreſſiùs, qui fuerint illi, qui pridem ita ſenſerunt. Diogenes Laertius *lib.7. de vitis Philoſophorum, in principio*, ſive *in Zenone Citico*, in eandem ſententiam laudat hos omnes, quorum hodie ſcriptis non fruimur. Zenonem primò, ſive Eleatem, *in lib. de natura hominis*: Poſſidenium & Hecatonem *in lib. 6. de finibus*: Chryſippum etiam *lib.1, de finib.* his verbis: *Idcirco finis dicitur conſentaneè ſecundùm naturam vivere: ſecundùm ſuam ac univerſam naturam, nihil eorum faciendo, quæ à communi lege prohibentur, quæ eſt* RECTA RATIO IN OMNES *perveniens. Eademque* IN JOUE HOC PRINCIPE GUBERNATIONIS OMNIUM QUÆ SUNT. Nota exiſtimaſſe ex ratione gubernationis exiſtente in Deo, fieri ut conſentaneè vivamus ad naturam, & ad finem moveamur. Quod etiam aliis verbis, ſed non alio ſenſu expreſſit Sapientiſſimus Stoicorum Seneca epiſt. 66. *Una inducitur*, inquit, *humanis virtutibus regula. Una enim eſt ratio recta, ſimplexque. Nihil eſt divino divinius, cæleſti cæleſtius; mortalia eminent, cadunt, deteruntur, creſcunt, exhauriuntur, implentur. Itaque in illis in tam diverſa ſorte inæqualitas eſt. Divinorum una eſt natura. Ratio autem nihil aliud eſt, quàm in corpus humanum pars divini ſpiritus merſa. Si ratio divina eſt, nullum autem bonum ſine ratione eſt, bonum omne divinum eſt*. Ecce rationem divinam aſſignat tanquam regulam practicam virtutibus; quod propriè de lege æterna dicitur, per quam tendimus ad conſequutionem boni, ſive ultimi finis; hanc non variabilem, non defectibilem appellat, quamvis mutentur humana, quæ dirigit. Dicitque hanc rationem unam, ſimplicemque eſſe: quæ omnes ſunt notæ legis æternæ. Nec minùs diſertè alluſit Manilius *lib.1. Aſtronom.*

Hoc opus immenſi conſtructum corpore mundi,
Membraque naturæ diverſa condita, forma
Aeris, atque ignis, terræ, pelagique jacentis;
VIS ANIMÆ DIVINA REGIT, *ſacroque meatu*
CONSPIRAT DEUS, ET TACITA RATIONE GUBERNAT.

Poſſem hic alia ſimilia teſtimonia adnectere, quæ adducit egregius Virgilii explicator & illuſtrator Ludovicus de la Zerda *ad lib.6. Æneidos, verſ.7. 2. 7.* ad illum: *Totamque infuſa per artus mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet*. Sed abſtineo, locum indicaſſe contentus, quem morem ſemper tenebo.

7 *Leviter exponi ur lex 2. de legib.*

Etiam in noſtro Jure Civili aliqua, etſi levis, & ferè extincta ſcintilla de lege æterna lucet: refert enim Marcianus *in lib.2. de legib.* verba Demoſthenis; in oratione contra Ariſtogitonem ſic inquit: *Lex eſt, cui omnes obtemperare convenit*. Quod de æterna enuntiavit D. Auguſt. in definitione ſuprà, *nu.2.* relata. Reddunt rationem Orator, Conſultus, tum ob alia multa, tum etiam, *quod omnis lex inventum ac munus Dei eſt*. Non poſſunt autem cæteræ leges humanæ appellari nec inventum, nec munus Dei, cùm ſint inventiones Principum, & ſcita populorum; niſi quatenus rationem, juſtitiam, bonamque gubernandi artem à lege æterna participant, ex qua omnes derivantur, ut dixi. Ergo, licèt confusè, agnovit poſt Demoſthenem Marcianus noſter in Deo æternam hanc rationem, cui omnes debent obtemperare. Quod hinc Auctores noſtri notant cum Hiſtoricis, Legislatores non paucos leges ſuas Diis acceptas tuliſſe, ut ad obſervantiam earum populos arctiùs devincirent, eruditè dicitur, ſed non ex mente Conſulti, ut exiſtimo. Vide poſt Tiraquellum, quem laudat Gothoſredus *in d. l.2.* Oſuald. *lib.1. ad Donel. c.6.* Lypſ. *lib.1. diſſert.11.*

8 *De jure naturali.*

Prima & proxima derivatio à lege æterna, eſt jus naturale, quod eſt ratio inſita ſecundùm naturam, quæ jubet ea quæ facienda ſunt, prohibetque contraria. Sic illud videtur Cicero definiiſſe *lib.1. de legib.* ex quo Ariſtoteles *lib.5. Moralium ad Nicomachum, c.7.* rectè docuit, apud omnes gentes peræquè eandem vim habere; quia imperat, quæ hominum naturæ ſunt conformia, ſecundùm rationem, quæ nulli genti deficit. Alii etiam Philoſophi idem ſentiunt apud Laertium *lib.7. de vitis Philoſophorum, in Zenone Citico*, qui ſuprà manet relatus. Nihil enim eſt ſecundum naturam, niſi quod honeſtum eſt, & à virtute proficiſcitur. Ergo bonum facere, à vitioque abſtinere, tam ſecundum naturam eſt quam ſecundum rationem naturalem. Pulchrè Seneca *ad ſuum Lucilium ep.66. Eſt ergo à Deo tanquam naturæ Authore impreſſum, inditumq; cordibus noſtris, per quod ſecundum dictamen rationis practicæ actus humanos liberos ad bonum juſtumque dirigimus*. Quod innuit Regius Pſaltes *Pſ.4.* ubi ſe ad Deum per interrogationem convertens, ita inquirit: *Quis oſtendit nobis bona?* divinoq; afflatus ſpiritu, & Deo plenus, ſic reſpondet: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui*. Hoc ſignaculum eſt interna vis rationi inſita ad diſcernendum, & operandum bonum, & ad pravum vitandum. Unde Divus Paulus *in epiſt. ad Romanos, c.* ita intulit: *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt, faciunt*. Serenus Abbas apud Caſſianum *collatione* 8. *c.23. paulò poſt initium*: *Nam quia ſit homini omnis ſcientia legis ab initio creationis infuſa, hinc manifeſtè probatur, quod mandata legis abſque literæ lectione, ante legem, imò ante diluvium, omnes Sanctos obſervaſſe cognoſcimus*. Quod multis exemplis à ſacra Scriptura petitis confirmat, & illuſtrat. Addendi etiam D. Thomas, & Gloſſa *ad dict. c.2. epiſt. ad Romanos*, & cum aliis P. Alardus Gazæus *in notis ad locum Caſſiani*.

Huic ſignaculo luminique naturalis rationis ſubſervit 9 *Synderesis ſubſervit operationi ſecundum rationem naturalem.*
ſynderesis, quæ eſt virtus, vel mentis noſtræ habitus, quo inducimur ad conſequenda imperata per jus naturale, & ad fugienda, quæ ipſa prohibet. Uno verbo ſynderesis eſt velut incentivum igniculi, qui in nobis eſt, rationis naturalis, adquiſitum ex frequentatione actuum, quibus aſſueſcimus operari ſecundùm rationem. Damaſcen. *lib.4. de fide, c.23.* Hieronymus *epiſt.* 151. *ad Algaſiam*; docent Expoſitores D. Thomæ 1. *p. qu.79.* Et de hac doctrina adeundi ſunt eximius Pater Franciſcus Suarez *lib.2. de legibus c.5. & 6.* Illuſtriſſimus Primarius noſter, & Segobienſis Præſul D. Aravio *in* 1. 2. *tom.1. qu.94. diſput. 2. ſect.1. difficult. 1. ex numer.43.* Sapientiſſimi Salmanticenſes 3. *tomo ſui Curſus Theologici, tractat.* 11. *diſput.* 1. *dub.5. §.2.* Quare malè nonnulli putarunt, jus naturale nihil aliud eſſe, quàm ipſam rationem naturalem, ut ſecerunt Albert. Bolom. *de jure & æquitate cap.* 3. *nu.* 29. Vaſquez 1. 2. *diſput,* 150, *cap.* 3. qui meritò reiiciuntur ab omnibus, ut teſtatur Salas, pluribus relatis, *de legibus tractat.* 14. *diſp.5. ſect.1, numer.2.* Omiſſis enim variis opinionibus duo diſtinguenda ſunt in natura rationali, unum eſt ipſa natura, quatenus eſt fundamentum convenientiæ, vel diſconvenientiæ actionum humanarum ad ipſam naturam rationalem: aliud eſt virtus quædam ipſius naturæ, ad diſcernendum inter operationes convenientes, aut diſconvenientes naturæ. Priori modo natura rationalis fundamentum eſt legis naturalis; poſteriori verò modo eſt ipſa lex naturalis, quæ humanæ voluntati præcipit, vel prohibet, quod agendum eſt, ut docent D. Thomas 1. 2. *qu.94. art.1. & 2.* & *in 4. diſt.33. qu. 1. art. 1.* Abulenſis *in cap.19. Matthæi, qu.30.* Sotus *lib.1. de juſt. quæſt.4. art.1.* Firmatur hæc ſententia ex verbis Apoſtoli *ad Rom. c.2.* ubi cum dixiſſet, *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt, faciunt: ejuſmodi leges non habentes, ipſi ſibi ſunt lex*; ſtatim ait: *Oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum*. Conſcientia enim nihil aliud eſt, quàm dictamen rationis naturalis in cordibus ſcriptum, vim legis naturalis habens, ut ex D. Baſilio docuit D. Thomas 1. 2. *qu.4. art.1. ad* 2. ubi legem naturalem vocat ſynderesim, id eſt dictamen rationis: & Divus Hieronymus *ubi ſuprà*, appellat legem intelligentiæ: D. Auguſtinus *lib.2. de ſerm. Dom. in monte*, D. Ambroſius *lib.5. epiſt.41.* tandem Lactantius *lib.6. de vero fructu, c.* 8. ſic ait: *Eſt quidem vera lex recta ratio naturæ congruens, diffuſa in omnes, conſtans, ſempiterna.*

Deus etiam naturæ Author ſtatim à principio ſingulis 10 *De Deo authore naturæ.*
rebus ſuos dedit ſtimulos & inſtinctus, quibus in ſuos agerentur fines ex naturali inclinatione, ut ſuprà admonui: quare cùm dicitur, jus iſtud naturam omnia animalia docuiſſe, per naturam intelligunt aliqui Deum, more Stoicorum, apud quos natura dicitur Deus, teſte Seneca *lib.4. de beneſic. cap.7.* his verbis: *Quid aliud eſt natura, quàm Deus, & divina ratio toti mundo & partibus ejus inſerta?* Et *2. qq. natural. cap.* 45. ait: *Vis Deum naturam vocare? non peccabis; eſt enim, ex quo nata ſunt*

omnia. Et declaravit Lactantius *lib.7. c.3. Stoici naturæ nomine res diverſiſſimas comprehenderunt; Deum, & mundum: artificem, & opus: dicuntque alterum ſine altero nihil poſſe, tamquam natura ſit Deus mundo permixtus*. Quod quidem hoc ſenſu accipiendum eſt, quatenus Deus eſt immediatum principium hujus juris, illudque omnibus animalibus inſtillavit, ut rectè Oppianus *de venatione lib.3.* ait:

Nimirum tantum liberorum, & recens editæ ſobolis
Amorem in corde inſtillavit Deus, neque ſanè ſolis
Hominibus, qui cuncta ratione invenerunt,
Verùm etiam reptilibus, & piſcibus, atque etiam ipſis
Feris.

Nam, ut rectè Lactantius *lib.3. c.28.* ait: *Quam vim potuit habere rerum materia, nullo dante? quam naturam, nullo generante? Si habuit vim, ab aliquo eam aſſumpſit: à quo autem aſſumere, niſi à Deo potuit?* Unde ipſi Stoici, qui non prorſus malè de natura cenſuerunt, docebant apud Laertium *in Zenone Citico*, in animalibus etiam brutis naturali quadam ratione, nempè à natura indita, diſponi appetitionem boni, & fugam mali. Et Seneca *lib. 2. de Ira, c.16.* in eandem rem intentus dicebat, ad idem faciendum, quod ſecundùm naturam eſt, brutis eſſe impetum pro ratione; hominibus verò pro impetu rationem eſſe. Diſtinctiùs verò Polybius *lib.6. hiſtor. in princip.* communionem hanc juris inter omnia animalia expreſſit. Egit priùs de exemplo, quod à brutis ſumunt homines in forma gubernationis ſibi deligenda, & poſteà ſic ſubdit: *Etenim quoniam mutuas conventiones cuncti ſecundum naturam appetunt, indeque prolis procreatio perficitur, ubi quiſquam eorum, qui jam ſunt educati, & adultam ætatem conſequuti, nullam gratiam rependit, nec vices reddit illis, à quibus eſt enutritus; ſed per contrarium malè illis vel dicere, vel facere præſumit, manifeſtum eſt ægrè ferre hoc illos, atque offendi*. Ut & inferius: *Quoniam enim genus humanum hactenus reliquis præſtantius eſt animantibus, quatenus ipſi ſoli conceſſum eſt, ut mentis ac rationis particeps exiſtat, par non eſſe liquet, ut dictam hanc corruptionem perinde atque in cæteris animantibus, ſuſque deque faciat*. Unde totus excurſus exſcribendus eſſet, ſed nimis latè excurrit. Ex eo conſtat nonnulla, quæ ſecundùm naturam ſunt, hominibus cum brutis eſſe communia, & ab iſtis ad homines argumentum ſumi, vel exemplum: exempla præbent Plut. *in Camillo*. *Lex*, ait, *eſt naturæ, cujus & beſtiæ ſunt participes, ut imbecillior cedat ac pareat potentiori*. Quo pacto & Gregorius Naz. *Apol.1.* ait, *Legem eſſe naturæ, ut corpus animæ pareat, tanquam præſtantiori*. Ita & Xiphil. *in Auguſto*, inquit: *Blanditiis placari, & dolore perturbari eſſe naturale, quòd & in bruta animalia cadat*. Ita & Demoſth. *in Ariſt. 1.* inquit: *Parentes colere eſt lex naturæ, & hominibus & beſtiis poſita*. Ita denique Caſſiodorus ait: *Et hominibus, & brutis ingeneratum eſt deſiderium adulteria vindicandi*. Quare rectè Seneca *lib.9. controverſ.* aſſerit: *Habet ſua jura natura*. De quo jure Libanius *declam. 44. Reverentur & feræ naturam*. Sed comparationem expreſſius facit Angelicus Præceptor 1.2. *q.94. art.2. in corp.* de hac ipſa re agens: *Secundum igitur ordinem inclinationum naturalium eſt ordo præceptorum legis naturæ. Ineſt enim primò inclinatio homini ad bonum ſecundùm naturam, in qua communicat cum omnibus ſubſtantiis, prout ſcilicet quælibet ſubſtantia appetit conſervationem ſui eſſe, ſecundùm naturam: & ſecundùm hanc inclinationem pertinent ad legem naturalem ea, per quæ vita hominis conſervatur, & contrarium impeditur. Secundò ineſt homini inclinatio ad aliqua magis ſpecialia, in qua communicat cum cæteris animantibus; & ſecundùm hoc dicuntur ea eſſe de lege naturali*, QUÆ NATURA OMNIA ANIMALIA DOCUIT, *ut eſt commixtio maris & fœminæ, & educatio liberorum, & ſimilia. Tertiò modo ineſt inclinatio homini ad bonum ſecundum naturam rationis, quæ eſt ſibi propria, &c.* De commixtione maris & fœminæ Ariſtot. *lib.1. de Repub. c.2.* ait: *Oportet conjungi marem & fœminam procreationis cauſa, atque hoc non ex conſilio proficiſcitur, ſed ut & in aliis animantibus, & ſtirpibus naturale eſt, tale alterum, quale ipſum ſit, cupere relinquere*. Qui ideò *lib. de generat. animal. c.20.* vocat generationis principia marem & fœminam: & hoc eſt quod voluit dicere Virgilius *in Georg.*

Omne adeò genus in terris hominumque, ferarumque,
Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres;
In furias, ignemque ruunt: amor omnibus idem.

Hinc animalium pugnæ propter fœminas. Oppianus 1. *Lajent.* Apollon. 2. *Argon.* Ovid. 9. *Metamorph.* De educatione verò ita Libanius *declam.26.* quæ eſt Calaſchri actio. *Sunt*, ait, *parentibus de liberis latæ leges, multò his quæ ſcriptæ ſunt, venerabiliores, ab ipſa natura infixæ, ac ſtabilitæ, quæ volunt procreatores ſuis liberis maximè favere, & omnes pro ipſis labores jucundè ſubire*. Et Tullius *lib.4. de finibus*, ſic loquitur: *Natura tributum eſſe docuerunt, ut hi qui procreati eſſent, à procreatoribus amarentur*. Et 2. *de natura Deor.* hæc profert: *Quid dicam, quantus amor beſtiarum in educandis, cuſtodiendiſque iis, quæ procrearunt uſque ad eum finem, dum poſſint ſeipſa defendere*. Addidi ad hæc jura, ſui, & fœtus tuitionem; nam ut ait Tul. *lib.4. de finibus bon. & mal. Omnis natura vult eſſe conſervatrix ſui, ut & ſalva ſit, & in genere conſervetur ſuo*. Et *in Topic. Natura partes habet duas, tuitionem ſui, & ulciſcendi jus*. Quare Origenes *in Pſalmos*, dixit, animas brutorum habere propriam, & peculiarem conſervandi ſui rationem; & conſequenter partus ſui, in quo unumquodque per generationem conſervatur: idcircò Tull. 1. *Tuſcul. Quia beſtiæ non pro ſuo partu ita propugnant, ut vulnera excipiant, nullos impetus, nullos ictus reformident*. Igitur negari non poteſt, niſi omnibus Scriptoribus fidem ſubtrahamus, jus naturale commune eſſe hominibus & brutis. Quod ex noſtro jure probant diſerti textus *in l.1. ff. jus naturale, de juſtitia & jure, princip. Inſtit. de jure naturali*: & pro Theologis probat D. Thomas nuper relatus, & *qu.95. ſeq. art.4. ad primum*, ubi ita inquit: *Ad primum ergo dicendum, quod jus gentium eſt aliquo modo naturale homini, ſecundùm quod eſt rationale, in quantum, derivatur à lege naturali per modum concluſionis, quæ non eſt multum remota à principiis; unde de facili in hujuſmodi homines conſenſerunt. Diſtinguitur tamen à lege naturali, maximè ab eo jure, quod eſt omnibus animalibus commune*. Ergo qui invehunt in noſtros Jureconſultos, eo quòd commune jus naturale fecerint omnibus animalibus, neceſſe eſt, ut pariter ab Angelico Præceptore recedant, qui idem non obſcurè docuit: quod ego non faciam.

Illud verò ſolet opponi, jus naturale à ratione naturali dictari; applicari nobis ſecundùm dictamen noſtræ rationis naturalis practicæ, per quod actus humanos regimus, & ad bonum honeſtumque dirigimus: quæ omnia ut certa ſunt, ita conſtat ad animalia irrationalia non pertinere. Ergo juris naturalis non participant. Hoc tamen argumentum valde debile videbitur illis, qui legerunt numeros præcedentes; ſi enim probaret propter defectum rationis non convenire jus naturale brutis, probaret etiam ex eadem cauſa legem æternam comprehendere omnes creaturas, ut comprehendit etiam expertes ſenſus. Itaque, ut ibi philoſophamur cum D. Auguſtino, & D. Thoma, hîc philoſophandum. Ratio in mente divina exiſtens, quæ eſt lex æterna, per viam præcepti dirigit genus humanum ad finem debitum; & cæteras creaturas expertes rationis agit ad proprium finem, imprimendo illis inſtinctus, ſeù inclinationes neceſſarias ad conſequutionem illius. Ergo pariformiter ratio naturalis immediatè participata à lege æterna movet genus humanum ad bonum ſecundùm naturam per viam præcepti, & ſecundùm dictamen practicum rationis naturalis, quod docet honeſtum eligere. Cætera verò animantia agit & adigit ad particulare bonum ſui, & commune bonum totius ſpeciei per viam ſimplicis obedientiæ, & naturalis inclinationis inditæ à Deo Authore naturæ. Ergo bruta non participant juris naturalis per rationem, ut homines; ſed per inſtinctum vel impetum, ut dicebat Seneca ſuprà laudatus: ſive, ut dixerunt eximius noſter Præſes Covar. *in regul. Peccatum, 2. part. relection. ff. 11. num.4.* Antonius Faber *in rationali ad l.4. de juſt. & jur.* & *in Papinianea, tit.2. principio 1.* Oſualdus *ad Donellum, lib. 1. c.6. lit.G.* jus naturale convenit hominibus formaliter; brutis verò materialiter. Quem modum dicendi præfero, quamvis Gregorius Lopez Madera *animadverſ. juris cap. 2.* quem laudant, ſequunturque Marcus Lyclama *lib. 7. membran. eclog. 30.* Oſuald. *ubi proximè*, & nullo laudato pro more Marcus Aurelius Galbanus, vir in diſputando acer, & in eloquendo alacer, *de uſufructu cap. 5. ex num. 8.* exiſtimaverint rationem juris naturalis non eſſe inſpiciendam in obedientibus, ſed in Legislatore, qui eſt Deus. Homo enim ſecundùm jus naturale etiam per rationem operatur. Et quamvis Antonius Clarus Silvius *in præfatione ad lib. de legib. capitulo 1.* poſuerit tantùm in ſenſu, non in ratione jus naturale; & illud, cui per rationem obedimus, jus gentium primarium appellaverit; excludit enim à jure naturali homines, ut homines ſunt: & licèt Petrus Faber *lib.2. ſemeſt. cap.1. in princ.* exiſtimaverit figuratè, & per quandam auxeſin loquutum fuiſſe Ulpianum, cum dixit naturam docuiſſe etiam bruta jus naturale; hic enim docendi modus tollit juris naturalis peritiam bru-

11 Exponitur communis difficultas.

Digitized by Google

brutis, qua cenſentur: alii etiam aliter. Tamen eorum diſcordantes ſententiæ ſecundùm hæc ad concordiam reduci poſſunt. Videndi ſunt ex Theologis Sotus *de juſt. & jur. lib.*1. *quæſt.*3. *artic.*4. & 5. Suar. *de legib. lib.*2. *cap.*1. *& ſeq.* Alphonſus de Caſtro *de poteſt. legis pœn. l.*1.*c.*4. Azor *tom.*1. *Inſtit. mor. l.*6.*c.*1.& 2. Tapia *tom.*1. *Caten. mor. lib.*4. *qu.*2. Ex Juriſperitis Morla *in empor. juris, tit.*1. *in præludiis, ex num.*27. Barboſa & I. Dartis *in cap. jus naturale*, 1.*diſt.* Hugo Grotius *de jure belli l.*1.*c.*1.& 2. I. Seldenus *in Mari clauſo l.*1.*c.*3. Anton. Goveanus *lib.*1. *var. capit.*19. Lyclama *dict. lib.*6. *eclog. vult.* Spondanus *de cœmeter. ſacris libr.*1. *part.*4. *capit.*4. *num.*2. *& cap. ſeq.* Turturetus *in ſuis paralellis diſſer.*34. & alii quos tædii evitandi cauſa omitto.

12 *Jus naturale qualiter ſit in brutis, & hominibus.* Alio ergo modo ſe habet jus naturale in brutis, alio in hominibus. Bruta inclinantur per illud ad conſervationem ſui, ſeſe ab oppreſſoribus, etiam per impetum defendendo, *l.*1. *§.cum arietes, ff.ſi quadrupes*: quia naturalis juris eſt vim vi repellere; nam, ut eſt *in l.ſciendum*, §. *qui cum, ff.ad l.Aquil. Vim vi defendere omnes leges, omniaque jura permittunt*. Eſt inſitum animantibus, quocumque modo id fiat, non autem hominibus, niſi intra modum. Qua ratione intelligendum eſt, quod dicitur *in l.*4. *ff. ad leg. Aquil. Adverſus periculum naturalis ratio permittit ſe defendere*; & illud Ovidii 5. *de arte amandi*:

Armaque in armatos ſumere jura ſinunt.

Quia hi non ſimpliciter injuriam, & vim propellere debent, ſed cum moderamine inculpatę tutelæ, *l.*1.*C.unde vi*: quod moderamen à ratione, qua carent animalia, deducitur; & ideò jus naturale hoc caſu in homine facilè tranſit in jus gentium: quo pacto vim vi propellere, dicitur eſſe juris gentium *in l.*2.*ff.de juſt. & jur.* Ratio enim dictavit, ut cum moderamine jam dicto propelleretur; natura verò tantum dictabat, ut propelleretur, teſte Cicer. 1. *offic.* cum ait: *Omni generi animantium a natura tributum eſſe, ut ſe, vitam, corpuſque tueantur*. Item ad conſervationem ſpeciei per conjunctionem maris & fęminæ, & per liberorum procreationem, in quibus tamen ſi errant, vel deficiunt, non tamen puniuntur, ut dixit Polybius *dict. lib.*6. *hiſtor.* Quia non ſunt capacia præcepti, ſed tantùm ſimplicis obedientiæ, & inclinationis: homines verò peccant, cùm à recto devient, tranſgrediantur que præceptum, & operentur contra dictamen rationis naturalis; in quo poſitivo præcepto non eſt opus, ut latè, & eleganter diſſerit Serenus Abbas apud Caſſianum *dict. collat.*8. *cap.*23. *per totum*. Ex quo concludimus, per hoc dictamen practicum noſtræ rationis naturalis humanos actus noſtros, qui ſunt liberi, regi, & dirigi ad bonum, honeſtumque, qui eſt finis juris naturalis.

13 *Differentia legis æternæ, & juris naturalis.* Sed nunc meritò quæres: Si lex æterna dirigit cuncta creata in ſuos fines, & homines dirigit per viam præcepti, cæteras creaturas per modum ſimplicis obedientiæ, quod tantùm facit jus naturale; ad quid poſt legem æternam jus naturale conſtituitur, tanquam ab illa derivatum; ſuperfluum quippe videtur. Sed ut reſpondeam, primò obſervo, legem æternam latiùs ſe extendere, quàm jus naturale; illa enim extenditur ad cuncta creata, etiam ſenſus expertia: hoc ſolùm animalibus conſtitutum eſt. Deinde obſervo, per legem æternam ſimpliciſſimam creaturas ad ſuos fines moveri, & agi eo præcepto, quod omnia ſunt ordinatiſſima: per jus verò naturale imperari bonum honeſtum conveniens, quod ſcilicet eſt medium ad conſecutionem finis. Ergo lex æterna eſt principium juris, per quod petimus finem; jus naturale eſt prima derivatio, per quam curamus de mediis congruentibus ad illius conſequutionem. Bruta ſeſe defendunt, miſcentur inter ſe, liberos, aut ſi velis, filios procreant; & ſic ſuum finem conſequuntur: hæc tamen media non legi æternæ accepta feruntur, ſed juri naturali. Homines aſſequuntur finem naturalem eadem faciendo, ſed finem ſupernaturalem, cui ſunt creati, non aliter aſſequi poſſunt, quàm bene, & conformiter juri naturali, legibus fidei, & gratiæ operando. Idcircò jus naturale plura præcepta injungit hominibus, quàm ingerit brutis. Referamus nunc verba Divi Thomæ *d. q.*94. *art.*2. *in corpore*, quæ ſupra non retulimus. *Tertio modo ineſt homini inclinatio ad bonum ſecundùm naturam rationis, quæ eſt ſibi propria: ſicut homo habet naturalem inclinationem ad hoc, quod veritatem cognoſcat de Deo; & ad hoc, quod in ſocietate vivat; & ſecundùm hoc ad legem naturalem pertinent ea, quæ ad hujuſmodi inclinationem ſpectant: utpotè, quod homo ignorantiam vitet, quod alios non offendat, cum quibus debet converſari, & cætera hujuſmodi, quæ ad hoc ſpectant.* Itaque in homine propriè eſt juris naturalis vivere, tam ſecundùm ſuam naturam, quàm ſecundùm communem generis humani, ut ſuprà dixi.

Primum, & communiſſimum præceptum eſt ſecundùm eumdem Angelicum Præceptorem *d. q.*95. *art.*4. quem etiam ſequitur doctiſſimus noſter Vaſquez Menchaca *de ſucceſſ. creat. §.*1. *ex num.*2. hoc, BONUM FACIENDUM; & per contrarium, MALUM VITANDUM. D. 14 *De præceptis juris naturalis.*
Baſilius *in princ. Proverb.* ibi: *Monet ipſos habere judicium quoddam naturale, per quod ab iniquis bonos diſcernimus, & facimus agendorum optionem, rectaque rerum diſcrimina; & favemus virtuti, damnamus vitium*. Quo ſenſu Tertull. *in Apolog.* dixit animam eſſe naturaliter Chriſtianam; quod non convenit brutis, quia nihil appetunt ſub ratione bonitatis formalis, ſed ſuæ utilitatis. Tantùm ergo convenit hominibus, qui per dictamen rationis naturalis ſciunt diſcernere bonum à malo; & quidquid appetunt, eſt ſub ratione boni, vel veri in ſe, vel apparentis, ut tradit Ariſtoteles *in princ. libri* 1. *Politic.* Hoc communiſſimum præceptum pertinet ad hominem, quatenus ſeipſum reſpicit. Sequitur aliud, quod tendit in hoc, ut in ſocietate vivat, quia homo eſt animal natura ſociabile, ut dixit Ariſtoteles *d. libr.*1. *cap.*1. *Quod tibi fieri non vis, alteri non facias*. Matth. 7. & Lucæ 6. quod acceptum à Chriſtianis in ore habuit frequentiſſimè Imperator Alexan. Severus, ex Æl. Lamprid. & multa ſunt, ad quæ jus iſtud porrigi poteſt, ut conſtat ex D. Auguſt. qui explicans locum hunc pſalmi 57. *Si verè utique juſtitiam loquimini, recta judicate filii hominum*, ait: *Quod nullus eſt, qui ſola natura duce non aſſerat, nolle accedi ab altero ad uxorem ſuam, ſibi furtum fieri; & qui velit injuriam pati, cui non diſpliceat panem ſibi negari eſurienti, peregrinum non ſuſcipi; dictareque rationem naturalem, ut eadem aliis vel non faciamus mala, vel bona præſtemus*. Additque ſic natura comparatum eſſe, ut ex abundantia quiſque cordis loquatur; bonus bona, malus mala: nec ſibi aliud dici velit, aliud ſentiri. Et ad hoc Juris iſtius præceptum etiam referri debet illud Ciceronis 3. *Offic.* cùm ait: *Ut ſibi quiſque malit, quod ad uſum vitæ pertineat, quàm alteri acquiri, conceſſum eſt non repugnante natura: illud natura non patitur, ut aliorum ſpoliis noſtras facultates, copias augeamus: neque verò hoc ſolùm natura, id eſt jure gentium; ſed etiam legibus populorum, quibus, in ſingulis civitatibus Reſpublicæ continentur, eodem modo conſtitutum eſt, ut non liceat ſui commodi cauſa nocere alteri*. Cùm enim inter nos cognitionem quamdam natura conſtituerit, conſequens eſt nefas eſſe hominem homini inſidiari, ut deduxit Florentinus *in l.Ut vim* 3.*de juſt.& jure*. Plus auſus fuit ingenioſiſſimus Papinianus *in leg. Servus* 7. *de ſerv. export.* nempè hominis intereſſe hominem beneficio afficere: quod potuit ſumere à Cicerone *lib.*3. *Offic.* illis verbis. *Hoc natura præſcribit, ut homo homini, quicumque ſit, ob eam ipſam cauſam tantùm, quod is homo ſit, conſultum velit*. Animosè Seneca *epiſt.* 28. ad ſuum Lucilium: *Non poteſt*, ait, *quiſquam beatè degere, qui ſe tantùm intuetur, qui omnia ad ſuas utilitates convertit. Alteri vivas oportet, ſi vis tibi vivere*. Quod ad dogma Chriſtianæ Fidei reduxit D. Leo *epiſt.* 8. *ad Athanaſium Theſſalonic. Epiſcopum*, dicens: *Nemo quod ſuum eſt quærat, ſed quod alterius*. Sicut Apoſtolus *ad Philippenſes* 3. ait: *Unuſquiſque veſtrum proximo ſuo placeat in bono ad ædificationem: nec enim poterit unitatis noſtræ firma eſſe compago, niſi nos ad inſeparabilem ſoliditatem vinculum charitatis adſtrinxerit*. Addendus erit pro ejuſdem ſententiæ illuſtratione Merilius *lib.*1. *prior. obſerv. capit.*12. De iiſdemque mutuis officiis, præſertim erga mortuos, multa adducit Petrus Faber *lib.*2. *Semeſtr. cap.*1.

Præcepta hujus Juris à Conſultis indicata, non alia in effectu ſunt, quàm quæ recenſentur *in leg. juſtit.* 10. 15 *De eiſdem præceptis à conſultis relatis.*
§.1.*ff.de juſtit. & jure*, *§.Juris præcepta*, *Inſt. ead.tit.* De quibus varia ſentit Meril. *l.*1.*prior. obſerv.cap.*11. Honeſtè vivere continet decentiam naturalem erga ſe, tam famæ quàm corporis intuitu; quia per incontinentes mores, & diſſolutam vitam utrumque læditur, contra proprii dictaminis rationem, *l.probrum* 42.*ff.de verb.ſignif. Adulterium natura turpe eſt*. Alterum, non lædere proximum, eſt juſtitiæ, quæ eſt ad alios: ergo contra naturalem rationem eſt alterum damno afficere, vel in rebus per furtum, vel in vita aut perſona per vulnus illatum, *d.l.probrum* 42. ubi natura furtum probrum cenſetur, *l.*1.*ff.de furtis*, *l.ut vim*, *ff. de juſtit. & jure*: ubi docemur inter nos cognationem quamdam naturam conſtituiſſe. Unde deducit Florentinus, nefas eſſe hominem homini inſidiari: per contrarium Papinianus *in l.Servus, ff.de ſervis export.* ejuſdem cognationis ratione nixus docuit intereſſe hominis hominem beneficio affici. Vide pro hac eleganti ſententia Merilium *lib.*1. *prior. obſervat. cap.*12. Poſtremum eſt, jus ſuum cuique

tribuere, quod ad pactiones, reſtitutiones, & ſolutiones rerum debitarum propriè ſpectat, quarum implementum merito rationi, & æquitati naturali aſſignatur, ſive attribuitur *in l.1. ff. de pactis*, *l. 1. ff. de conſtituta pecunia*, *l. Stichum* 95. §. *naturalis*, *ff. de ſolutionibus*. Hæc omnia præcepta reſpectu omnium hominum hoc uno clauſit divina ſapientia Chriſti Domini apud Matthæum *capit.* 7. *Omnia quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc eſt enim lex, & prophetæ*. Hæc etiam præcepta ita diſtinxit Galbanus *de uſufructu cap.* 5. *nu.* 5. Honeſtè vivere refertur ad ſe vivere, ſecundùm virtutem; ſolùm enim eſt bonum, quod eſt honeſtum. Senec. *epiſt.* 71. Alterum non lædere, refertur ad alios in bonis corporis, veluti non occidere, vulnus non infligere. Suum cuique tribuere, ad alios etiam, ſed reſpectu fortunarum. Alii aliter exponunt hæc præcepta, quos non moramur. Videndus eſt Vellejus *ad legem* 1. *de juſt. & jure*, *lib.*2. *ex n.*20.

16 De materia juris naturalis. Materia juris naturalis alia fuit pro diverſitate temporum, atque alia in initio. In initio non verſabatur circa commercia, cùm nondùm eſſent inventa, *l. ex hoc jure* 5. *ff. de juſt. & jur.* nec circa reſtitutionem rerum malè partarum, cùm nondum eſſet dominium privatarum rerum in ſpeciali; quæ meritò attribuuntur juri gentium; ſed poſita, & facta dominiorum diſtinctione, ad jus naturale reducitur prohibitio furti, & probrum natura eſt furtum committere, *d. l.*1. *ff. de furtis*, *d. l. probrum* 42. *ff. de verb. ſignif.* ut explicat D. Joſephus de Retes *lib.*7. *Opuſc. cap.*2. præceptor meus, à quo plurima in utroque jure ſingularia me didiciſſe, niſi lubens & bona fide agnoſcerem, ingratiſſimus forem, immo furti reus; quia, ut ait Theodoretus *in præfat. ad Cantica: Ne furti nos inſimulent, ſi quid quod à Patribus dictum ſit, in his commentariis offenderint; fatemur & nos ab illis explanationis occaſionem accepiſſe: hoc autem non furtum appellari debet, ſed paterna hæreditas*. Sic etiam implere fidem datam, ad jus naturale reducitur, licèt commercia à jure gentium ſint; quia hoc eſt materia, circa quam: non jus, quia hoc provenit ab illa naturali ratione, *Omnia quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis*: quod humanæ fidei eſt fundamentum. Deinde rerum ſtatus non erat jus naturale, ſed materia, circa quam tunc verſabatur jus illud, veluti in libertate, in qua homines naturaliter naſcebantur. Injuria eſt naturalis, ſi quis alium vi opprimat, *l.*2. *ff. de liber. hom. exhib.* Communio omnium rerum à ſingulis non occupatarum, non erat jus naturale, ſed in tempore, quo vigebat jus naturale, erat materia, circa quam in illa prima ætate jus naturale verſabatur: quapropter tunc ſimiliter injuſtitia naturalis fuit hominem arcere, interdicere à communi rerum fruitione, *l. injuriarum* 23. §. *ult. cum leg. ſeq. ff. de injuriis*. Sed poſtquam uſus hominum exegit, ut res communes dividerentur inter ſingulos, quia propagata gente communio afferebat multas incommoditates, vel propter evitandam ſegnitiem eorum, qui victitare volebant ex alienis laboribus, vel propter tollendas diſcordias, quæ ex communione oriebantur, ut vidit Ariſtoteles *lib.*2. *polit. c.* 3. poſt quam Papinian. *in l. cum pater* 77. §. *dulciſſimis*, *de legatis* 2. *l.*2. *C. quando & quibus* 4. *pars*, *lib.*10. Lactantius *lib.*3. *divin. inſtit. c.*21. non fuit mutatum jus naturale, ſed ſtatus, qui primis illis temporibus vigebat; & incepit alia materia nova eſſe, circa quam juris naturalis præcepta exercerentur. Antonius Clarius *in præfatione ad lib. de legib.* materiam mutatam fuiſſe dicit, non formam, quia etiam ſervitus poſitis bellis conſentanea eſt rationi naturali. Videndi ſunt D. Thomas 1.2. *q.*94. *ar.*5. *ad* 3. Azor. *part.* 1. *inſtit. lib.*6. *c.* 1. Grotius *de jure belli libro* 1. *c.*1. *ſ.*01.

Juriſconſulti conſequenter his, quæ de jure naturali,
17 De jure gentium. communi etiam brutis cenſuerunt, appellarunt hoc, quod provenit ex dictamine rationis naturalis, jus gentium, ſive jus omnium hominum: cùm tamen negare non poſſent, omnia quæ juri gentium attribuuntur, illis imputari non poſſe, diſtinxerunt inter ipſum jus gentium: primum appellarunt, quod cum ipſo genere humano rerum natura prodidit, id eſt Deus, ut ex Stoicorum diſciplina probatum eſt: ſecundum dixerunt, quod uſu exigente, & humanis neceſſitatibus, gentes humanæ ſibi conſtituerunt. Ita colligitur ex *l.*1. §. *ult. l. ex hoc jure* 5. *leg. omnes* 9. *in fine*, *de juſt. & jur.* & §.1. & 2. *Inſtit. de jure naturali*, *l.*1. *ff. de acquir. rerum dominio*, *l. penultima*, *ff. de legibus*, quod jus humanum dixerunt Seneca *lib.* 3. *de benef. cap.* 18. & Lybius *lib.* 5. qui violatores juris gentium vocat violatores juris humani. Unde DD. facilioris explicationis cauſa primum appellant primarium jus gentium; ſecundum appellant ſecundarium: quæ voces placuerant duobus caſtigatiſſimis Authoribus, noſtro D. Petro Velez de Guevara *ad l.* 1. *de Juſt. & jur. lib.*2. *n.*21. & Marco Aurelio Galbano *de uſufructu c.*5. *n.*2. Diſplicuerunt pridem doctiſſimo noſtro Fortunio Garciæ *in l.* 1. §. *jus naturale*, *eodem tit.* & ibi Antonio Vaccæ Connano *lib.* 1. *comment. c.*5. *n.*3. & 8. Pinelo *in rubrica C. de reſcindenda vendit.* 1. *part. c.*1. *nu.*11. & aliis apud Barboſam *in c. jus gentium*, 1. *diſt. num.* 2. Cognoſco ego quoque voces inſolitas Jureconſultis; ſed audeo dicere propriiſſimas eſſe rei explicandæ, ſi retinendum eſt jus naturale etiam brutis eſſe commune cum hominibus, ut affectavit ſumma vi Gregorius Lopez, Madera *animadverſ. lib. ſingulari*, *cap.* 2. Jus enim illud quod cum ipſo genere humano rerum natura prodidit, ſi non eſt jus naturale, ſed gentium, quibus ſolis attributum eſt, debet diſtingui ab eo, quod ex poſtfacto à gentibus ſuit conſtitutum: atqui ſpecificè non diſtinguitur, cum utrumque ſit jus gentium ſecundum Romanos Jureconſultos: ergo debet diſtingui per prius & poſterius. Lyclama *lib.*7. *membran. ecloga* 31. Non tamen ſic omnes Jureconſulti: ecce Paulus *in l. jus pluribus* 11. *de juſtit. & jur.* quod ſemper bonum & æquum eſt, jus naturale appellavit. Immò Ulpianus ipſe jus naturale à jure gentium diſtinxit *in l. manumiſſiones* 4. *ff. de juſtit. & jur.* & Tryphoninus *in l. ſi quod dominus* 64. *de condict. indebiti*, libertatis ſtatum jure naturali contineri dixit, ſervitutem ex jure gentium introductam; juſtitiamque naturalis, & gentium juris à civili ſeparavit *in l. bona fides* 31. *ff. depoſiti*, agnoſcens naturale jus gentium, & civile, ut compoſitores Inſtitutionum *lib.* 1. *titulo* 2. Melius ergo ſic dicemus adhuc ex ipſis Conſultis: Naturale jus eſt, quod cum ipſo genere humano rerum natura prodidit; Jus gentium eſt, quod ſibi conſtituerunt poſteà gentes humanæ, exigentibus neceſſitatibus communibus; quod meritò poſitivum dicitur, & variabile, cùm à neceſſitatibus hominum pendeat, & ab eorum conſenſu, quæ variabilia ſunt. Illud, quia continet præcepta abſolutæ bonitatis, dicitur invariabile, quod agnoſcit Conſultus *in l. circa finem*, *ff. de inſtit. & jur.* & Juſtinian. *in* §. *penult. de jure naturali*. Jus verò gentium cœpit ab hominibus in tempore, & quotidie introducitur, & expolitur, non quidem aliquo edicto, vel præcepto imperantis; quia nulla humana poteſtas eſt, quæ gentibus diverſorum Regnorum leges politicas præſcribere poſſit; ſed moribus, & approbatione utentium. Idcircò Juriſperiti Romani multoties appellant mores jus ipſum gentium, *l. poſtliminium* 19. *de captivis*, *l. libertinus* 8. *l. ult. ff. de ritu nuptiarum*, notarunt D. Joſephus de Retes *lib.* 6. *opuſc. cap.*2. *num.* 19. D. Joannes Duran. *in diſſertationem ad leg. Non dubito*, *de captivis*, 2. *part. cap.*1. *nu.*1. & ita etiam jus gentium quotidie multiplicari in dies novis inventis, ex pluribus probat D. Solorzanus *libro* 3. *de jure Indiarum*, *tom.*1. *cap.*5. *ex num.*12. Proſequuntur prædictam diſtinctionem juris naturalis, & gentium cum Divo Thoma 1. 2. *quæſt.*93. & 94. communiter Theologi, Suarez *de legibus lib.*2. *capit.*1. & *ſeqq.* Sotus *de juſt. lib.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 4. & 5. Alphonſus de Caſtro *de poteſtate legis pœnalis*, *lib.* 4. *c.*4. Tapia *tom.*2. *Catenæ moralis*, *lib.*4. *quæſt.*2. Azor. *tom.*1. *inſtitut. moral. lib.*6. *cap.*1. & 2. & multi alii, quos nolo recenſere. Ex Juriſperitis Covarr. *in regula peccatum*, 2. *p.* §. 11. *num.* 4. Motla *in emporio*, *titulo* 1. *In præludii*, *ex num.* 27. Auguſtinus Barboſa *in cap. jus naturale*, *prima diſt.* doctiſſimè & latè Petrus Faber *lib.*2. *ſemeſt. cap.*1. & *in l.*1. *de juſtit. & jur.* Grotius *lib.*1. *de jure belli*, *cap.*1. & 2. *per totum*, breviter, nec ſatis expreſsè Jacobus Vvaoder Græphius *ad legem non dubito*, *c.*1. *de captivis*, 1. Dartis *in diſſert. de jure natur. c.*2.

Itaque tenendum eſt jus gentium non uno inſtanti, non 18 Differt à jure civili.
ab initio orbis naſcentis, aut poſt diluvium reſtaurati, totum totaliter fuiſſe conſtitutum, ſed ſucceſſu temporis creviſſe, & in dies creſcere, ut humani uſus, & hominum neceſſitates expoſtulant. Eſt enim cauſa juris gentium utilitas hominum, ut cauſa juris civilis eſt utilitas omnius Regni, aut Reipublicæ: itaque non differt alterum ab altero per prius, & poſterius. Forſan enim priùs jus civile ortum habuit, quàm jus gentium, ſi velimus ortum juris civilis traducere à Caino, qui Enochiam primus fundavit, terminiſque agros diviſit: & ſaltem dubitari non poteſt, quin multa ſint inſtituta civilia; quæ poſtea approbatione facta fuerunt juris gentium. Non etiam diſtat circa materiam: nam tam jus gentium, quàm civile in id tendunt, ut provideant hominum neceſſitatibus circa res, quarum auxilio vita humana indiget in commutationibus, commerciis, punitionibuſque; eo enim fine bella introducta ſunt ad propulſandam injuriam, puniendoſque injuſtè tumultuantes. Differt ergo

in ex-

in extenſione, quia jus gentium tanquam utile omnibus, & ab omnibus uſu receptum, omnes obligat. Jus verò civile tanquam à ſupremo Principe in ſubditos latum, tantùm obligat Regnum illud, cui Rex Princepſque legem dicere poteſt.

19 *Jus gentium eſt immutabile.*
Itaque tenendum eſt, jus gentium poſitivum eſſe, in eoque cum jure civili convenire; ſanctius tamen eſt, & minùs variationi ſubjectum: tum quia magis immediatam derivationem habet à jure naturali: tum quia utilius eſſe à poſteriori probatur; ſiquidem pluribus placuit. Petrus Faber *lib.2. ſemeſt. c. 1.* unde difficiliùs abrogatur, vel ei derogatur, quia opus eſt, ut in derogatione, vel abrogatione conveniant etiam gentes; quod non faciunt, niſi mutata utilitate, aut diminuta. De eo ſic explicans D. Iſidorum D. Thomas 1. 2.*qu.95. art.4. in principio. Videtur quod inconvenienter Iſidorus lib.5. capit.4. diviſionem legum humanarum ponat, ſive juris humani; hoc enim jure comprehendit jus gentium, quod ideò ſic nominatur, ut ipſe dicit eodem lib. c.6. quia eo omnes ferè gentes utuntur; ſed ſic ipſe dicit eodem lib. c.4. in princip. Jus naturale, commune omnium nationum. Ergo jus gentium non continetur ſub jure poſitivo humano, ſed magis ſub jure naturali.* Ad cujus difficultatis explicationem ita ſupponit Angelicus Magiſter *in corpore articuli*. Sunt multa de ratione legis humanæ, ſecundùm quorum quodlibet humana lex propriè, & per ſe dividi poteſt; eſt enim primò de ratione legis humanæ, quod ſit derivata à lege naturæ, & ſecundùm hoc dividitur jus poſitivum in jus gentium, & civile; nam ad jus gentium pertinent ea, quæ derivantur ex lege naturæ, ſicut concluſiones ex principiis, ut juſtæ emptiones, venditiones, & alia hujuſmodi, ſine quibus homines ad invicem convivere non poſſunt; quod eſt de lege naturæ, quia homo eſt animal ſociabile, ut *primo politicæ, c.2.* ait Ariſt. Quæ vero derivantur à lege naturæ per modum particularis determinationis, pertinent ad jus civile, ſecundùm quod quælibet civitas aliquid ſibi accommodè determinat; & poſteà ita concludit: *Ad primum ergo dicendum eſt, quod jus gentium eſt quidem aliquo modo naturale homini, ſecundùm quod eſt rationale, in quantum derivatur à lege naturali per modum concluſionis, quæ non eſt multùm remota à principiis; unde de facili in hujuſmodi homines conſenſerunt; diſtinguitur tamen à jure naturali, maximè ab eo, quod eſt omnibus animalibus commune.* Sequuntur hanc ſententiam, & convenientiam, quam facimus inter utrumque jus, civile & gentium, Vaſq.Menchaca *lib.2. controverſ. c.54. n.4.* quam adducit, & ſequitur Grotius *lib.1. de jure belli, c.1. ſ.14.* Pater Molina *de juſt. & jure tract.1. diſp.5.* Sotus *lib.1. de juſt. q.5. art.4.* Gibalin. *ſcient. can. lib.4. c.7.*

20 *De jure naturali Divino.*
Jus naturale, ut ab eodem dictamine ejuſdem rationis naturalis proveniens; ſemper idem eſt, ſed ratione materiæ, circa quam verſatur, bifariam dici poteſt, aliud jus naturale divinum, humanum aliud: religionem erga Deum Conſulti noſtri juri gentium attribuerunt, *l.2. de juſt. & jur.* & Cicero *lib.4. de fin.* ait: *Porrò firmiſſimum hoc afferri videtur, cur Deos eſſe credamus, quòd nulla gens tam fera, nemo omnium tam ſit immanis, cujus mentem non imbuerit Deorum opinio: multi de Diis prava ſentiunt, id enim vitioſo more effici ſolet; & omnes tamen, eſſe vim, & naturam divinam arbitrantur, nec verò id collocutio hominum, aut conſenſus efficit; non inſtitutis opinio eſt confirmata, non legibus; omni autem in re conſenſio omnium gentium lex naturæ putanda.* Et 2. *de inventione. Ac naturæ*, ait, *quidem jus eſt, quod nobis non opinio, ſed quædam innata vis afferat, ut religionem, pietatem, gratiam, vindicationem.* Et ſimiliter D. Auguſt. *lib. 83. qq. quæſt.* 11. Idque jus gentium, quod ratio ſolo lumine naturali ita dictat, & univerſaliter, omnique caſu, dicitur potiori ratione jus naturale, quàm aliud jus gentium, quod ratio tantùm in quibuſdam caſibus, & ob rerum neceſſitatem dictaret: & hoc ſenſu Tertullianus *in Apolog.* probat naturalem eſſe Dei cognitionem; & D. Auguſtinus *loc. cit.* ait: *Naturæ jus eſt, quod non opinio genuit, ſed quædam innata vis inſeruit, ut religionem, pietatem, gratiam, vindicationem, per quam ſcilicet vis, aut omnino omne, quod obfuturum eſt, defendendo, aut ulciſcendo propulſatur.* Illud nempè quod cum ipſo genere humano rerum natura prodidit, quod ratione temporis primarium poſſe appellari ſuprà dixi. Ex aliorum etiam Conſultorum placito hoc ipſum D. Iſidorus, & poſt eum Gratianus noſter, appellant jus divinum; ſed in noſtro ſenſu, quia eſt debitum proveniens ex dictamine rationis circa materiam divinam. Adeò quidem, ut eadem ratio debiti, ſi circa rem humanam verſetur, faciat jus naturale, quod poſſis appellare humanum: ſi verò verſetur circa materiam divinam, faciat jus naturale divinum. V. g. ſi quæramus, quo jure ſtipendia militibus, ſalaria Magiſtris, aut Magiſtratibus, demenſa familiaribus debeantur? reſpondendum eſt, deberi ex jure naturali, cujus obligatio etiam ex ſacris litteris colligitur, ut notavit Gratianus *in princip. diſt.* 1. Extat Levitici cap. 19. *Non morabitur opus mercenarii tui uſque ad manè.* Deuter cap. 24. *Non negabis mercedem:* & Eccleſiaſtici 34. *Qui mercedem ſubtrahit mercenario, effundit ſanguinem.* Tobiæ cap. 4. *Merces mercenarii tui apud te omninò non remaneat.* Chriſtus Dominus apud Lucam *cap.* 10. *Dignus eſt mercenarius mercede ſua:* apud Matthæum *cap.* 20. *Voca operarios, & redde ſingulis mercedem ſuam.* Quæ omnia teſtimonia mirificè comprobant convenientiam, quam hoc debitum habet cum ratione naturali; nemo enim debet alienis operis uti; & mercedem non ſolvere, ſive meritam ex labore, ſive nominatim pactam; nam hoc eſſet locupletari cum alterius injuria, & jactura, quod contra naturam, ejuſque rationem eſſe probat textus *in l. nam hoc 14. ff. de condit, indeb.* non tamen eſt divinum, quia non eſt à Deo in tempore imperatum, ut attingens finem ſupernaturalem. Quare non conſentio Menochio *concil.228. n.11.* & *conſil.* 570. aliiſque apud Gabrielem Alvarez de Velaſco *de privil. paup.1. p. qu.6. ex nu.* 45. & Silvam *in ſuo tract. de ſalariis familiar. à princ.* qui cenſebant, provenire à jure etiam divino hanc obligationem, quaſi omnia quæ ſacris in literis fundamentum habent, juris divini dicenda ſint; quod non eſt per ſe verum ita ſimpliciter prolatum. Econverſo ſi quæratur, quo jure decimæ debeantur in novo Teſtamento Miniſtris Eccleſiæ, qui metunt carnalia, quia ſeminant ſpiritualia; & debent de Altari vivere, quia Altari ſerviunt, quia bovi trituranti non eſt os alligandum? Dicendum eſt, deberi jure naturali, propter compenſationem laboris, quem impendunt: ſed hoc jus divinum appellatur, quia materia, circa quam verſatur, divina eſt. Quod ex multis teſtimoniis probat Gratianus 15. *qu.6.* & 16. *qu.1. c. Parochianos, de decimis*, ubi dicemus *c.1. eod. tit. in 6. Clement. ult. de pœnis*, ut cum judicio cenſuit Covar. *lib.1. var. c.17.* ad cujus mentem reducendi ſunt, qui poſteà ſcripſerunt, quorum magnum agmen conducunt Auguſtinus Barboſa *de jure Eccleſiaſt. lib.3. c.26. in princip. ex nu.5.* Academiæ noſtræ decus D. Joannes Solorzanus 4. *tomo de jure Indiar. lib.1. c. 21. ex nu.44.*

Ferè per eandem analogiam D. Auguſt. *tract.6. in Joan.* 21 *Exponitur cap. quo jure 9. diſt.*
relatus à Gratiano *in c. quo jure*, 1. 8. *diſt.* in quæſtione contra Donatiſtas, qui querebantur de ademptis ſibi villis per Imperatoris reſcriptum, cauſabantur ſibi jus quæſitum tolli contra jus gentium: ut eorum audaciam compeſcat S. Doctor, primò docet, à jure humano dominia ortum habuiſſe, quod à Conſultis hauſit, *l. ex hoc jure 5. de juſt. & jure, c. jus gentium 9. diſt.* 1. ibi: *Sedium occupatio.* Deinde oſtendit hoc jus gentium immutari aliquando poſſe per jus civile, *l. jus civile; ff. eod. titul.* Unde multoties in pœnam male meritis dominium per leges civiles adimitur, quos expedit inopia laborare, ut vidit Triphonius *in l. bona fides 31. ff. depoſiti*. Unde deducit, ſi dominium veſtrarum poſſeſſionum à jure humano introductum eſt; jure humano tolli poteſt, ſtante in vobis juſta cauſa, quæ eſt impietas, quæ Cæſareum reſcriptum juſtificat; eoſque inobedientes per hoc meritò appellat, qui prætextu juris gentium reſcripto Imperiali obſiſtebant. Quod facillimè probare poſſet Sanctus, à jure humano dominia privata provenire, ſi vellet juris civilis teſtimoniis uti, aut illis fideret: probat à ſacris litteris magis operoſè, ſed magis ſolidè per hoc argumentum. A jure divino non eſt veſtrum dominium: ergo eſt à jure humano. Quod non ſit à jure divino probat ex illo Pſalmi 23. *Domini eſt terra & plenitudo ejus.* Ita infert, ſi Domini eſt terra ex illo jure: ergo ex eodem veſtra non eſt. Rectè procedit conſequentia, ſed antecedens non adeò rectè; omnes enim rationes, quæ Deo adſtruunt hoc dominium, naturales ſunt. Prima eſt ratio creationis de nihilo, *Geneſis c.*1. Secunda gubernationis, juxta illud Sapientiæ *c.*24. *Tu Pater Gubernas omnia providentia.* Tertia ſuperioritatis, ex notatis vulgò *in leg. deprecatio 9. ad legem Rhodiam de jactu.* Ergo ex ratione naturali, jureque naturæ, dominium univerſale, & ſingularium rerum Dei eſt, ut ex ejuſdem Pſalmi teſtimonio colligit Sotus *lib. 1. de juſtit. quæſt. 3. art.* 4. prout eſt lex naturalis immediatè participata à lege æterna, per quam omnia creata ſubordinantur Creatori. Planè ita eſt, ſed Sanctus Doctor ratione Dei, ad quem refertur hæc ſubordinatio, appellavit hoc jus divinum, quaſi jus Dei, quod proprium eſt naturale cum æterno conjunctum. De-

nique aſſervit jus divinum ex ſacris litteris petendum eſſe, quod per ſe patet; ſed inde non eſt colligendum, quidquid ex ſacris litteris poſſit deduci, juri divino eſſe attribuendum; inde enim etiam jus naturale colligitur, ut docuit Gratianus *dict. diſt*, 1, *in princip*, quod etiam notavit ibi Barboſa *num*.4.

22 De iure ſacro publico

Analogicè etiam jus ſacrum poſitivum Eccleſiaſticum, quia de rebus divinis tractat, divinum ſolet appellari, quod etiam publicum appellatur, quia ſacra non privati, ſed publici juris ſunt, *l*.1, §. *hujus ſtudii*, *ff. de juſt. & jur. c, jus publicum*, 11. *diſt*.1. ab utroque tamen diſtinxerunt Cicero *lib*.1, *de legibus*, & Auſonius vulgò laudatus in Grypho ternarii numeri, bis verſibus,

Jus triplex, tabulæ quod ter ſanxere quaternæ:

Sacrum privatum, & populi commune, quod uſquam eſt.

Dicitur, inquam, hoc jus divinum, non prout opponitur humano poſitivo, ſed prout opponitur juri de rebus profanis diſponenti: quo in ſenſu Juſtinianus *in l. ut inter* 23, *Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* quæ in vulgari Codice eſt ultima, diſtinxit jus divinum à publico, & privato, ſanciens, ut ea quæ piis locis relinquuntur, nulla temporum præſcriptione coarctarentur, ut aliàs *in* §. *nullius*, *Inſtit. de rerum diviſione*, poſt Gajum *lib.7. Inſtit. titulo* 1. *ſ*.2. & *in l.* 1. *ff. de rerum diviſione*, notavit Gloſſa verbo *divinum*, *in dict. l*.23, ibi: *Duobus modis dicitur jus divinum; à Deo conſtitutum, ut Evangelia; & ipſi Deo conſtitutum, ut ſuper rebus Eccleſiaſticis factum, & hoc ſecundo modo accipitur hic*, Covarr. licèt hujus textus, gloſſæque immemor *in practicis c*.31. *nu*.2. *verſic. tertia verò*, Petrus Gudelinus *de jure noviſſimo lib*.5, *c*.1. Marcus Lyclama *lib*.7. *membran. ecloga* 40. *ſ*.1. Cujacius etiam *lib*.15. *obſerv*, *c*,53. eumdem ſenſum agnovit, licèt non ita expreſſerit. Ex eadem etiam ratione, & per eandem analogiam Jus Canonicum, quod humanum eſt, & poſitivum *c, non debet* 8. *de conſang, & affin*, & à divino ſeu Evangelico diſtinguitur *in c*.1. 10. *diſt.* ſolet divinum appellari, ut infrà dicemus.

23 Omne igitur jus quod propriè divinum appellamus, poſitivum eſt, datum à Deo in tempore hominibus: quod cum Illuſtriſſimo Tapia *tom*.1. *Caten. Moral. lib*.4. *q*.26. *art, unico*, in communi ita poteſt diffiniri: *Lex à Deo Legislatore per ſe, & immediatè lata ad finem ſupernaturalem*. Requirit ergo, quod à Deo ſit immediatè latum, ut dicatur divinum in hoc ſenſu proprio, quod omnes cum D. Thoma agnoſcunt. Hoc jus divinum dividitur in vetus, & novum. Jus vetus eſt, quod fuit datum à Deo per Angelos, & Moyſem ſoli populo Judaico, ut diſponeret ad finem æternæ beatitudinis conſequendæ per JESUM CHRISTUM venturum. Dicitur datum a Deo; præfero enim ſententiam exiſtimantium, omne jus Judaicum, ſive ad præcepta moralia pertinuerit, ſive ad judicialia, aut cæremonialia, datum fuiſſe à Deo immediatè, promulgatumque tantùm fuiſſe à Moyſe, tanquam proximo promulgatore, non verò legislatore; quia non fuit legislator niſi impropriè, & propter promulgationis miniſterium; quo in ſenſu accipiendi ſunt, qui illum legislatorem appellant. Sic docuerunt Primarius noſter F. Bartholomæus à Medina 1, 2. *qu*, 98. *ar*, 2. ſcitè Proſper *lib*.1, *de promiſſis*, *c*.40. Gabriel Vaſquez *art*.2. Gregorius de Valentia *diſp*.7. *qu*.7. *puncto* 1. *probat*.1. Joannes Arboreus *lib*.10. *Theoſoph. c*.9. Gregorius Martinez *in* 1. 2. *qu*. 98. *art*.2. *dubio ſingulari*, Maldonatus *in Matthæum c*. 19. Bellarminus *lib*.1, *de verbo Dei ſcripto*, *c*.5. Raphael. Averſa *ad qu*.98. *art*.1. Jacobus Gordonus *tom*.1. *Theolog. Moral. lib*.2, *qu*.7, *c*.2, *ex nu*.4. & in hanc propendens, quamvis evaſionem, aut concordiam contrariæ quærens, Pater Salas *de legibus diſp*.22. *nu*.11. maximè *nu*.14. & eximius Franciſcus Suarez *de legibus lib*.9. *cap*. 2. quia ſi à Moyſe aliqua præcepta fuiſſent data, eſſent Eccleſiaſtica, & humana; & maxima confuſio fuiſſet in diſtinguendis præceptis judicialibus, & cæremonialibus datis à Deo, à datis per Moyſem; quidquid piiſſimus, & perdoctus Alphonſus Salmeron *in Acta*, *tract*.61. *&* 62. & 1. *ad Corinth. c*.7. *qu*.12. exiſtimaverit, nonnulla, vel pleraque præcepta ex judicialibus, & cæremonialibus immediatè fuiſſe data per Moyſem divino inſtinctu, & afflatu: quod præcitati non ſuſtinent, ut nec illud, quod poſt aliquos PP. docuit Canus *lib*.2. *de locis*, *c*.16. permiſſionem libri repudii factam fuiſſe à Moyſe, non à Deo: contra quem diſputant Suarez, Maldonatus, & Salas ſuprà laudati. Dixi ſoli populo Judaico, quia Philo Judæus *in lib. de Joſeph*, ſive *de Viro civili*, hoc jus divinum vetus, appellavit jus civile Judaici populi; non enim obligabat alios præter illum populum, juxta illud *Deuteron. c*.4. *Quæ eſt alia gens ſic inclyta, ut habeat cæremonias, juſtaque judicia, & univerſam legem*,

Hactenus egimus de lege æterna, & de jure naturali; & ut ad jus divinum & poſitivum Eccleſiaſticum perveniamus, ſciendum eſt, aureo illo ſæculo, quo penes ſapientes Regnum erat, iſque habebatur ſummus, qui optimus mortalium fuerat, teſtante Seneca *epiſt*.90. aliis legibus opus non fuiſſe; namque ex illis geniti incorrupti naturam ſequebantur, eandem habebant & ducem, & legem, commiſſi melioris arbitrio; neque erat cuiquam aut animus in injuriam, aut cauſa, cùm bene imperanti bene pareretur. Fruſtra ergo eſſet tunc lex, ubi nulla adhuc mala libidine, ſine probro, & ſcelere, & ſine coercitionibus homo agebatur, ut eleganter expreſſit Ovidius 1. *Metamorph.* 24 De variis legislatoribus.

Aurea prima ſata eſt ætas, quæ vindice nullo,
Sponte ſua, ſine lege fidem, rectumque colebat.
Pœna, metuſque aberant; neque vincla minantia fixo
Ære ligabantur: nec ſupplex turba timebat
Judicis ora ſui, ſed erant ſine judice tuti.

Nec multò aliter Tibullus *lib*.1. *elegia* 3. Juvenalis *ſatyra* 6. Horatius *lib*.1. *ſatyra* 3. Lucretius Carus *lib*.5. *de natura rerum*. Sed poſtquam irrepentibus vitiis cogitationes hominum ad malum natura pronas libido invaſit; poſtquam (ut loquitur Tacitus *lib*.6. *annal.*) *exui cœpit æqualitas, & pro modeſtia, ac pudore ambitio, & vis incedebat*; opus eſſe cœpit legibus, juxta D. Iſidorum *in c*. 1. *diſt*.4. quas illis temporibus ſanxere, dederuntque Sapientes, Solon Athenienſibus, Lycurgus Lacedæmoniis, Phoroneus Græcis, Hercules Celtis, Zoroaſter Perſis, Minos Cretenſibus, Mercurius Ægyptiis, Numa & ſucceſſores Romanis, & aliis alii, quos referunt Garzonios *in Theat. vitæ hum, tit. de Juriſconſultis*, Georgius Schombor. *lib*.3. *polit. c*.1. Hunnius *in Encyclop. lib*.1. *c*.3. Samuel Petitor *in præfat. ad Jus Atticum*, D. Joannes de Solorzano, magnus noſter Prolyta & profeſſor, Cathedræ & Togæ decus, *emblem*.66. Sed de his legibus & Jure Civili aliquid præfari inſtitutum non patitur.

Ut ad Jus Divinum vetus, & novum regrediamur, 25
ſcire oportet, Deum Optimum Maximum ad populi Judaici regimen legem Moyſi dediſſe, ut eam promulgaret cum præceptis judicialibus, moralibus, & cæremonialibus, anno mundi 2544. quartæ ætatis primo, die 6. menſis tertii, in monte Sinai, ut accuratè traditur *Exodi c*. 14. *verſ*.12. referturque apud Joſue *c*.1. *verſ*.4. Malachiam *c*.4. *verſ*.4. & ex Jacobo Saliano & Tornelio epitomavit Spondanus *in Annal. ſacris*, *d. anno* 2544. *num*.44. Judicialia, & cæremonialia præcepta hujus legis neminem obligarunt præter illum populum Judaicum: moralia verò, quatenus præciſè naturalia ſunt, & hodie obligant, & omnes olim obligarunt. D. Baſilius *in epiſt. ad Diodor.* apud Balſamonem *pag*.1019. Probant Grotius *lib*. 1. *de jure belli c*.1. §.16. & in notis Tapia *lib*.4. *Catenæ Moral. qu*.27. *art*.7. *& ſeq.* non ex eo quod populo Judaico per Dominum data fuerunt; imò quidquid majoris obligationis, aut pœnæ inde contraxerunt, ceſſavit ceſſante lege, ut docent Gordonus *ubi proximè*, Granados *in* 1, 2. *controv*.7. *de legibus*, *tract*.4. *diſp*.5. *ſect*.2. *ex n*.12. ſed ex ſua natura, & quia continent præcepta & juſſiones conformes dictamini rationis naturalis, cujus moralia præcepta inter homines obſcura erant, & per conſuetudinem peccandi; cùm ferè univerſa caro corrupiſſet viam ſuam, extinxiſſetque rationis naturalis igniculos, qui excitant ad benè, & conformiter operandum. Quam etiam cauſam condendarum legum in Heroibus cognoverunt Lucretius *lib*. 5, *de natura rerum*, Horatius *lib*.1. *Sermonum, ſatyra* 3. Tacitus *lib*. 3. *Annal.* Gratianus *in princip*. 4. *diſtinct*, nullus tamen meliùs expreſſit quàm Caſſianus *collat*.8, *c*.23. ubi copioſè Alardus Gazeus. Quæ omnia præcepta moralia vel expreſsè, vel tacitè reducuntur ad decem præcepta Decalogi, ut cum cura reduxit Angelicus Præceptor *d. qu*.100. *art*. 3. 5. 6. *&* 7. Cætera verò judicialia, œconomica, cæremonialia ad claſſes operosè reducit, & explicat uſque ad quæſtionem 105. incluſivè, ubi commentatores, & alii ſuprà laudati. Duravit hæc lex vetus uſque ad legis novæ, ſeu gratiæ tempora; nam tranſlato Sacerdotio, neceſſe fuit, ut legis tranſlatio fieret, ut docuit Apoſtolus *in epiſt. ad Roman. c*.6. 7. *&* 8. *ad Epheſios c*.2. *ad Hebræos cap*.7. *verſ*.12. ibi: *Tranſlato Sacerdotio, neceſſe eſt ut legis tranſlatio fiat*. Quæ verba referuntur *in c. tranſlatio*, *de conſtitut.* ubi ea exponemus: docent P. Suarez *lib*.9. *de legib. c*. 10. 11. Covarruvias *lib*. 1. *var. c*. 17. Monera *de commutatione ultim. volunt*.1. *parte*, *c*.3. Georgius Ambianus *ad Tertull. de pudicitia*, *c*.6. *obſerv*.1. Pater Serlogus *tomo* 2. *in Cantica*, *in fine c*.2. *verſ*.3. Volduc. *de Eccleſia poſt legem*, *c*.5. 8. *&* 9.

Ceſſan-

Digitized by Google

26 De lege gratiæ. Ceſſante igitur lege veteri, cœpit obligare lex nova, ſive gratiæ, quæ variis nominibus appellatur à ſanctis Patribus. Lex libertatis, ab Apoſtolo *ad Corinth. ep.2. cap.3.* Lex fidei, ab ipſo *ad Rom. cap.3.* Spiritus vitæ, ibidem *cap.8.* Lex nova à D. Auguſt. *tract.65. in Joan.* Notavit P. Suar. *lib.10. de legib. in princ.* Jus Divinum novum, ſive legem Evangelicam propriè in rigoroſo ſenſu eſſe, quod datum fuit per Chriſtum Dominum immediatè ad finem ſupernaturalem hominum; convenit enim in fine cum lege veteri, & magis communi, ex veriori ſententia Theologorum, ut homines ſubdantur Deo, & illo fruantur. Differt verò ab ea ſecundùm rationem perfecti, & imperfecti, quia vetus tanquam puerorum pædagogus erat. D. Paulus *in epiſt. ad Galatas, cap.3.* Lex verò nova dicitur lex perfectionis, *ad Coloſſenſes cap.3.* Rurſus quæ veteribus in umbra accidebant, per adventum, mortem, & reſurrectionem Domini impleta fuerunt. Hæc & alia D. Thom. 1.2.*q.*107. *art.*1. & 2. Itaque neceſſe eſt fateri in Chriſto poteſtatem legiſlativam, & præceptivam, & de facto illa uſum fuiſſe, eſſeque verum, & Divinum Legiſlatorem legis gratiæ, ut de Fide definitum fuit *in Trident. ſeſſ.6. can.2.* contra Lutherum & Bezam.

27 De poteſtate legiſlativa Eccleſiæ. Quid hæc lex gratiæ determinaſſet, diſco ab Angelico præceptore *q.108.art.1.& 2.* in cujus corpore hæc verba ſcribit: *Sic igitur lex nova nulla alia exteriora opera determinare debuit præcipiendo, vel prohibendo, niſi Sacramenta, & moralia præcepta, quæ de ſe pertinent ad rationem virtutis.* Ecce ad compendium ſapienter, breviterque redactam totam divinam legem novam. Dominus enim tantùm ordinavit tanquam legiſlator ea, per quæ in gratiam introducimur, & quæ ſunt de neceſſitate medii, aut præcepti ad conſequendam vitam æternam, ut præceptum de profitenda Fide, *Matth. c.10.* Sacramenta, per quæ gratiam conſequimur: in quantum verò obliget ſuſceptio Sacramentorum, vide P. Salas *de legibus, diſp.24.ſect.1.* Ordinem miniſtrorum, inſtituendo duodecim Apoſtolos, ſeptuaginta & duos diſcipulos; intimavitque, & ad perfectiorem ſtatum reduxit præcepta moralia Decalogi, quæ omni ſtatui & tempori communia, & neceſſaria ſunt ad ſalutem: non tamen omnia juſſit, vetavit, aut permiſit, nec per illam legem à ſe latam ita in particulari Chriſtus Dominus de omnibus, quæ ad ſpirituale regimen Eccleſiæ neceſſaria erant, providit; ſed ſolùm quædam ſubſtantialia fundamenta hujus ſpiritualis Reipublicæ inſtituit, reliqua verò diſponenda commiſit ſuis Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus Eccleſiæ Paſtoribus, quorum conſilio & legibus inſtitutam à ſe Eccleſiam regendam tradidit: tum ut ſuaviter, & modo hominibus congruo omnia ordinarentur: tum quia non poterant omnia in particulari ita ſtatui, ut eſſent immutabilia. Hæc igitur determinatio fit per leges Eccleſiaſticas, quæ ita neceſſariæ fuerunt in ſpirituali Republica, ſicut civiles in temporali, ut probat Carolus Bovius *in præfat. ad conſtit. Clem.* Alphonſus à Caſtro *adverſus hæreſes v. Eccleſia, hæreſi 3.* Bohetius Epon. *to.3. qu. heroicar. lib.1. de jure ſacro, cap.2.* Rouſelius *lib.1. hiſtor. Pontif. juriſd. cap.3.* Accedit, nam cùm Dominus ita ſe miſiſſe Apoſtolos teſtetur apud Joan. *cap.20.verſ.* 21. quemadmodum à Patre ipſe miſſus fuerat; conſtet autem à Patre fuiſſe miſſum cum legiſlatoris officio, ut ſuprà probavi, & latè firmat Theoph. Raynaud. *tom.2. tract. Chriſtus Legiſlator, cap.7.per totum*, neceſſe eſt Apoſtolos, & eorum ſucceſſores eamdem poteſtatem legiſlativam à Domino obtinuiſſe: hæc autem poteſtas legiſlativa in univerſali Eccleſia reſidet penes Pontificem, tanquam Chriſti Vicarium, & D. Petri ſucceſſorem, ut probat Michael Rouſelius *lib.1. hiſt. Pontif. juriſd. cap.3. per totum.*

28 Quid Jus divinum. Unde nemo ignorare poteſt, quid ſit Jus Divinum, quo hodie utimur ex lege gratiæ, nempè quod habemus à Chriſto Domino conſtitutum, extatque in novo Teſtamento, vel per traditionem acceptum eſt, ut à Domino præceptum, & ordinatum. Marius Cutelius, multis relatis, quibus parcimus, *lib.2. de priſca & recenti Eccleſiæ libert. q.1.n.6.* Quod verò Apoſtoli ſtatuerunt, & ſucceſſores, Eccleſiaſticum eſt, juxta diſtinctionem D. Pauli *epiſt.1. ad Corint. cap.7. Præcipio ego, non Dominus:* hoc eſt eccleſiaſticum. *Præcipit Dominus, non ego:* hoc eſt divinum. Molina *de juſt. & jure, tract.1.diſp.5.* addendi ſunt latè Sotus *eod.tr. l.2.q.7.& 8. per totas, & qu.9. art.1. verſ.4. concluſio*, Tapia *tom.1. Caten. Moral. l.4.q.28. per totam*, Suar. *de legib.l.10.c.1.& 2. per totum*, Salas *eod.tract. diſp.24.ſect.1. & 2.* Azor *1.tom. inſtit. moral. l.6.c.2.& 59.* Leſſius *de juſtit. l.2.c.2.dub.2.* Averſa *in primam 2.qu.98.ſect.6.* breviter, & more hiſtorico Petrus Gregor. *lib.2. partit. Juris Canonici, tit.1.* Marius Cutelius *d.l.2.q.2.n.5.* & alii, quos non moror. In lege autem Evangelica nullum continetur præceptum, quod non ſit naturale, exceptis his, quæ pertinent ad fidem, & Sacramenta. D. Thom. 1.2.*q.*108.*art.*1. Covar. *de matrim.2.p.c.6. §.10.n.2.* Barboſa *in cap.cùm eſſes, num.3. de teſtam.* Chriſtus enim tantùm determinavit ea, per quæ in gratiam introducimur, ut Sacramenta, & opera charitatis. D. Thomas ubi proximè, qui articulo ſequenti docet cæremonialia præcepta, quæ pertinent ad exteriorem cultum Dei, & judicialia, quæ referuntur ad proximum, non cadere ſub præcepto novæ legis, quia iſtæ determinationes non ſunt ſecundùm ſe de neceſſitate interioris gratiæ, in qua lex conſiſtit; idcircò humano arbitrio relicta fuiſſe, unde *ad* 4. hæc verba adjecit: *Ad 4. dicendum, quod judicialia etiam ſecundùm ſe conſiderata, non ſunt de neceſſitate virtutis, quantum ad talem determinationem; ſed ſolum quantum ad communem rationem juſtitiæ: & ideò judicialia præcepta reliquit Dominus diſponenda his, qui curam aliorum erant habituri, vel ſpiritualem, vel temporalem.* Ex veteri etiam Teſtamento non poteſt deduci aliquam rem eſſe de jure divino propriè, ex eo ſolùm, quod ibi præcepta reperiatur, vel inde probetur per ſuppoſitionem aut relationem; quia tranſlato Sacerdotio, neceſſe fuit, ut legis tranſlatio fieret, ex D. Paulo *ad Hebræos cap.7.* relato *in cap. tranſlato 3. de conſtit.* Ergo quod ſecundùm vetus tempus, legemque veterem fuit juris divini, ceſſavit per implementum legis, ea ceſſante, ut poſt D. Thom. notant Soto latiſſimè *lib.2. de juſtit. & jure quæſt.5. uſque ad 7.* Tiraquellus *in præf. de retract.* Cutelus *dict. lib.2. quæſt.1. ex num.1.* Barboſa *in princ. 4.diſt.*

Jus leges iſtas Eccleſiaſticas complectens aliquando appellatur Divinum, frequentiùs Canonicum. divinum dicitur *in cap. de quibus 3. 32.diſt. cap. ſuſcipitis 6. diſtin.10. cap. nimis 30. de jurejur. cap.1. de juram. calum. cap. qualiter, 24. de accuſat. cap. cum de diverſis 2. de privil. lib.6.* & aliis congeſtis à Tiberio Deciano *lib.2. tract. criminal. cap.18. num.1.* & ita docuerunt Covar. *in prædictis, cap. 31. num.2. verſ. tertia verò*, Petrus Gudelinus *de jure noviſſimè, lib.5. cap.1. & lib.6. cap.1.* Thomas Campegius *in tract. de reſident. numer.7.* qui invenitur *tom.15. tract. Doctorum, fol.* 538. Marius Cutelius *de priſca immunit. Eccleſ. lib.2. quæſt.1. num.7.* Canus *lib.5. de locis, cap.5. verſ.3.* P. Salmeron *in Act. tract.61. & in epiſt. ad Corinth. cap.7.* Suarez *lib.1. de legibus, cap.30. nu.20.* Gregorius Martinez *in 1.2. quæſt.98. artic.2. verſ. inter Catholicos*, P. Salas *lib.2. de legibus, diſp.22. num.2.* Ratio hujus nominis eſt, tum quia ex ipſis ſacris litteris, tanquam ex veritatis divinæ fontibus ſacri Canones dimanarunt; tum quia auctoritate & poteſtate à Chriſto Domino conceſſa, à Vicario ejus, Eccleſiaque proferuntur, & in ejus nomine ſtatuuntur, *cap.15. Actuum Apoſt. Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis.* D. Paulus *ep.1. ad Corint. cap.14. Si quis videtur propheta eſſe, aut ſpiritualis, agnoſcat quæ ſcribo vobis, quia Domini ſunt mandata.* Illuſtrat Melchior Canus *libr.2. de locis, capit.16.* Accedit quia de rebus ad Deum, ejuſque cultum pertinentibus, ſtatuitur in hoc jure, ut etiam divinum accipitur *in §.nullius, Inſtit. de rer. diviſ. leg.ut inter* 13. aliàs finali, *Cod.de ſacroſ. Eccleſ.* ubi Gloſſa verbo *divinum*, quam ſequuntur Marcus Lyclama *lib.7. membran. ecloga 40.§.1.* Gudelinus *ſuprà*, Cujacius *lib.15 obſervat. cap.33.* Georgius Obiratus *de princ. jur. cap.7. nu.7.* Hoc tamen nomen per analogiam datur, non quia propriè jus hoc ſit divinum, nec ullum lego apud Auctores citatos teſtimonium, quod hanc ſententiam ex terminis confirmet, niſi fortè illud Petri Cluniacenſis Abbatis D. Bernardo coætanei, *lib.4. epiſt.28.* quem laudat Salas. Ego verò non adii, verba ſunt: *Divina mandata diximus, non ſolùm ea, quæ per ſe ipſa divinitus apparens in carne hominibus tradidit, aut ea, quæ per Apoſtolos teneri conſtituit, ſive illa, quæ antè ſuſceptam carnem per Patriarchas, aut Prophetas mandavit: ſed illa etiam, quæ per Apoſtolos Apoſtolici viri Apoſtolica veſtigia ſecuti, unanimiter in multorum Catholicorum conſenſu ſervari præceperunt.* 29 Jus Canonicum dicitur divinum.

Frequentiùs jus hoc appellatur Canonicum, ut *in c. Nicæna 12. diſt.31. leg. omnis 6. l.privilegia 12. Cod. de ſacroſ. Eccl.* & aliis collectis à P. Franc. Valente *in concord. Juris Pontif. cum Theol. rat. in cap.1.diſt.3.* diciturque à canone. Canon autem apud Græcos idem ſignificat ac apud Latinos regula; ſic dictus, quia ducit homines ad regulatè, recteque vivendum. D. Iſidor. *in c. canon, d.3.* ubi probarunt Turriſcrem. Acunna, Barboſa & 30 Juris Canonici etimoyn

Digitized by Google

ſa & Joannes Dartis. Turrian. *pro canonibus Apoſt. lib.*1. *cap.*16. *&* 27. Salas *de legibus diſp.*1. *ſect.*5. *nu.*15. Azor *par.*3. *inſtitut. lib.*1. *cap.*6. Gibalin. *tom.*1. *ſcient. can. lib.*1. *cap.*2. *per totum*. Ideò artium præcepta, ad quæ veluti ad certæ normæ artis rationes referuntur, canones appellantur. Sic Plinius *lib.*34. *cap.*8. tabellam Policleti, quam pictores ſibi imitandam proponebant, Canonem Policleti appellavit. Inde etiam tributum, ſive anniverſaria penſitatio, quæ à Provincialibus quotannis Populo Romano pendebatur, canon appellabatur, ut conſtat ex titulis tam Codicis Juſtinianei, quàm Theodoſiani, *de canone frumentario urbis Romanæ: de canone frumentario Conſtantinop. & ex l.*1. *Cod. de prædiis tamiacis*, *lib.*11. *leg.*1. *Cod. Theodoſ. de indictionibus*, *leg.*3. *eodem*, *C. ſine cenſu vel reliquiis*, *l.*11. *tit.*1. *lib.*10. *legum Viſigoth.* Aſconio 4. *in Verrem: Omne genus penſitationis in hoc capite poſitum, canonis, oblationis & indictionis*. Sidonio *lib.* 6. *cap.*10. *Debitum glebæ canonem non petatis*. Cælio Rhodigin. *lib.*5. *antiq. lection. capit.*11. notarunt Briſſonius & alii Lexicographi verbo *Canon*, Pancirola *libr.*2. *variar. capit.*247. Petrus Gregorius *lib.*3. *ſyntag. capit.*5. *& libr.*1. *partit. tit.*2. *capit.*1. Cæſar Bulengerus *de Imperatore lib.*6. *capit.*11. vel quia regula maximè in tributis ſervari debet, ut doctè probat Solorzanus *Regiopolit. emblem.* 82. vel quia eorum exactio juxta regulam & conſuetudinem facienda eſt, ut explicat eruditus collega noſter D. Franciſcus de Amaya *ad titulum Cod. de canone largit. libr.*10. *num.*1. Etiam pro aliis penſitationibus canon accipitur *leg. finali*, *§. ſin autem*, *Cod. de jure emphyt. capit. potuit*, *de locato*; unde occaſionem ſumit Canonicos arguendi Vvolkuinus Abbas *homilia de Zizania*, docendo eos non à canone vitæ dici canonicos, ſed à canone pecuniæ, & penſionis, quam percipiunt. *Rara*, ait, *avis in terra hodie, Canonicus à canone vitæ; unde ergo? audi unde: eſt namque canon vitæ, ut dictum eſt; & eſt canon pecuniæ, videlicet alicujus penſionis certæ: unde ſolet dici, Solve canonem meum, id eſt penſionem meam, hoc eſt ſtatutam pecuniam meam. Eja ergo, ò Canonicè! inveniamus canonem tuum, à quo derivaris: id eſt a canone pecuniæ, non à canone vitæ; à canone regionis, non à canone religionis*. In eodem ſenſu canonem pro regula appoſuerunt Cicero *ad Tyronem lib.*16. *epiſt.*19. *Heus tu, qui canon eſſe meorum ſoles ſcriptorum. Et in Pancratio*, Saltandi menſura, ſive regula, canon dicebatur. Cælius Rhodig. *lib.* 13. *antiquit. lection. capit.*30. ex Julio Polluce notavit Petrus Faber *lib.*2. *Agon. cap.*1. Canon etiam accipitur pro charta illa, qua omnium clericorum nomina deſcripta legebantur, ut in canone 2. Concilii Antiocheni: *Ex Epiſcopis, Presbyteris, vel Diaconis, vel quemvis ex canone*: canone 16. & 17. Synodi Nicænæ, obſervavit Albaſpinus *in notis ad d. canon.*2. Cùm ergo canon apud nos ſumatur pro regula, à Græcis denominatione accepta, rectè à fidelibus illæ regulæ, quas ipſis pro legibus Apoſtoli, & ejus ſucceſſores tradiderunt ad veram juſti, & injuſti ſcientiam, Canones appellantur, & jus ex eis conflatum Canonicum dicitur: qua ſignificatione aptiſſimè utitur D. Paulus *ad Philip.*3. *ad Galatas* 6. *&* 2. *ad Corinth. cap.*10. ubi enim in Vulgata Latina habetur, *ut in eadem permaneamus regula*: Græca verba ad litteram vertes, *ut eodem dirigamur canone*. Sed & D. Petrus, ut eſt apud Clemen. *epiſt.*1. *ad Jacobum: Canones*, inquit, *Eccleſiæ deligendo, & ſolvendo rectè novit*. Quod ideò libentiùs refero, quòd hæretici noſtri temporis impudenter aſſeverant, in hac ſignificatione canones noſtros aſſumi recentiorum eſſe commentum, cùm ex proximè traditis conſtet, ab ipſo Apoſtolorum tempore receptam eſſe hanc vocem in hac ſignificatione. Et hæc de jure naturali, gentium, civili & canonico præjacienda neceſſarium duxi. Unde conſtat, quod cùm homo quadrupliciter conſiderari poſſit, videlicet in genere, ut animal; aut in ſua ſpecie, id eſt, ut homo, vel ut ſubditus Romano Imperio, vel denique, ut ſubjectus Eccleſiæ Romanæ; ſi primo modo conſideretur, utitur jure naturali; ſi ſecundo, utitur jure gentium; ſi tertio, utitur jure civili; ſi quarto modo ſpectetur homo, utitur jure Canonico, regulisque Eccleſiaſticis. Itaque jus hoc alia omnia jura, eorumque fines, ac qualitates conſiderat, complectitur, ac dirigit, atque perficit; & in ſumma eatenus modificat, ut æternæ ſalutis diſpendium aſſerri minimè patiatur; indeque patet differentia, quæ verſatur inter finem juris civilis, & canonici; quia licèt utrumque jus intendat inducere homines ad bonum commune, differunt tamen in modo inducendi: nam jus civile intendit hominem inducere in bonum commune, ſecundùm, quod congruit humanæ ſocietati civiliter, ac temporaliter viventi, eaque ratione ad finem ſuum promoveri poteſt per legalem juſtitiam, & amicitiam civilem. Jus verò canonicum intendit dirigere hominem ad bonum commune, ſecundùm, quod congruit humanæ ſocietati, non ſolùm civiliter, ſed etiam chriſtianè viventi, & vitam aliam æternam expectanti; quem finem non poſſunt homines aſſequi per ſolam legalem juſtitiam civilem.

31 Primum Concilium Hieroſolymitanum.

Sacri Canones initium habuerunt poſt Chriſti ad cœlos aſcenſionem, ipſis temporibus Apoſtolorum, dum illi varia Concilia congregarunt ad Eccleſiæ regimen veramque & catholicam doctrinam adſtruendam, ut divinum cultum ſtatuerent & Evangelicas leges ſtabilirent. Primum referunt Gloſſa ordinaria *in cap.*1. *Actorum Apoſtolorum*, Baronius *anno* 34. *num.*236. Hincmarus Rhemenſis *in opuſc.*55. *capitulorum*, *cap.*44. Aloix *ad vitas SS. Eccleſiæ Orient. in principio*, *fol.*21. celebratum eſſe, cùm Apoſtoli convenerunt in domo Mariæ Matris Joannis, ut eligerent duodecimum Apoſtolum loco Judæ proditoris. Cùm enim ibi oraſſent, ſtatuerunt duos Joſephum, qui vocabatur Barnabas, & Mathiam: dederuntque ſortes, & cecidit ſors ſuper Mathiam, enumeratuſque eſt cum Apoſtolis undecim. Narrant hujus Concilii hiſtoriam D. Lucas *in Actibus à ſe vulgatis*, *cap.*1 *verſ.*26. & ibi: Chryſoſtomus Alexandrinus, & Oecumenius, Dionyſius *de Eccleſiaſt. hierarch. cap.*5. *lib.*3. D. Clemens *lib.*8. *conſtit. cap.*5. relatus *in cap.*2. 26. *qu.*2. & ex eis Baronius *ubi ſuprà*, Binius & Coriolanus *in notis ad ipſum Concil.* Cabaſſutius *in notitia Concil. in princip.* Quid tamen per ſortes in eo intelligatur, & an electio eccleſiaſtica Sorte fieri poſſit, latiùs exponemus *in cap. final. de ſortilegiis*.

32 Secundum Concilium Apoſtolicū.

Secundum Hieroſolymitanum Concilium eodem anno & loco habitum eſt antè martyrium Sancti Stephani: & refertur *Actuum Apoſt. cap.*6. Creſcente enim numero fidelium, ortum eſt murmur Græcorum, hoc eſt diſcipulorum, qui ex Judæis converſis in Græcia commorabantur, adversùs Hebræos Palæſtinam habitantes, eo quòd deſpicerentur viduæ eorum in miniſterio quotidiano, videlicet in ſervitio menſarum communium, ubi propoſitæ erant. Placuit ergo, cùm æquum non eſſet Apoſtolos derelinquere Verbum Dei, & miniſtrare menſis, ut eligerentur ſeptem Diaconi, quibus manus impoſuerunt, id eſt eos ordinarunt, ut exponunt P. Concil. Neocæſareenſis, relati *in c. Diaconi*, 12. *diſt.*93. Aquiſgr. *can.*7. Dionyſius *de Eccleſ. hierar. cap.*3. Cyprian. *lib.*2. *ep.*65. *ad Rogatianum*, *Diaconos autem poſt aſcenſum Domini in cælos Apoſtoli ſibi conſtituerunt, Epiſcopatus ſui, & Eccleſiæ miniſtros*. D. Iſidorus *lib.*2. *de Eccleſ. officiis*, *capit.* 8. ex his & aliis Eccleſiæ Patribus notarunt Salmeron & Cornelius à Lapide *in dicto c.*6. *Actorum*, Severinus Binius & Coriolanus *in dicto Concilio Hieroſolimit.* Baronius *ann.*39. *num.*243. *& ann.*35. *num.*1. *& an.*224. *num.*7. *& ann.*57. *num.*31. *& ann.*112. *nu. fin.* Aloix *ubi ſuprà*, Rabanus Maurus *lib.*1. *inſtitut. cap.*7. Per manus enim impoſitionem Diaconi ordinantur. Concil. Carthg. 4. *c.*1. *de ſacram. non iter.* ubi latiùs probabimus. Franciſcus Hallerius *de ſacris elect.* 2. *p. ſect.*2. *c.*1. Bellarm. *de Sacram. Ordinis lib.*1. *c.*6. Jodocus Coccius *lib.*8. *theſauri fidei Cathol. art.*3. Joſephus Vicecomes *de Miſſæ ritibus*, *vol.*3. *l.*1. *c.*16. Faceſſat ergo ſententia exiſtimantium Diaconos ab Apoſtolis tantùm menſis communibus, non etiam miniſterio altaris fuiſſe præfectos, ut docuerunt Sebaſt. Cæſar. *de Eccleſ. hierar. diſp.*9. *§.*1. ex Theologis Lindanus *lib.*4. *Panopliæ*, *cap.*9. Medina *lib.*2. *de contin. cap.*26. Gabriel Vaſquez 3. *part. in* 3. *partem*, *diſp.*236. *c.*4. Nam hæc ſententia refellitur primò ex forma præſcripta electioni Diaconorum; quid enim ad cibaria curanda, eſculenta ad menſas deferenda opus fuit miniſtris tam accurata ſolicitudine electis, tam ſacris ritibus initiatis, ut notavit Cabaſſutius *in notis ad hoc Concilium*. Secundò ex effectibus ipſius electionis; ſtatim enim poſt hanc ordinationem ex eis Stephanus cœpit prædicare, *d. c.*6. *Actuum*: quod munus Diaconorum eſt, *c. perlectis*, *§. ad Diaconum*, 25. *diſt.* probant Ferrerius *de ritu concionandi lib.*2. *c.*2. Claudius Eſpenceus *ad epiſt. D. Pauli*, *lib.*1. *digreſſionum*, *c.*3. & nos *in c. inter cætera*, *de offic. ordin.*

33 Variæ Diaconorū munia.

Initiati autem fuerunt in dicto Concilio Hieroſolymitano ſecundo Diaconi ab Apoſtolis, ut miniſtrarent menſis, tam communibus, quàm ſacris: communibus, non ut cæteris fidelibus laicis accumbentibus ipſi, quæ ad cibum, potumque pertinent, deferrent; ſed ut eleemoſynas inter egenos pro ſingulorum neceſſitatibus dividerent: & hoc munus etiam ſequentibus ſæculis Diaconos obiiſſe in Eccleſia teſtantur D. Hieron. *in Ezech. cap.*48.

D. Am-

D. Ambroſius *de offic. Eccleſ. cap.ult.* S. Leo *ſermone de S. Laurentio*; patetque ex actis Sanctorum Cyriaci, & Smaragdi. Quamplura in hac parte congeſſerunt Baronius *d.an.34.* Vaſquez *diſp.236.c.6.n.69.* Eſpenceus *d.lib.1. digreſſionum*, *capit.4.* Menſis ſacris, id eſt Altaribus, ut Apoſtolis ſacrificantibus miniſtrarent. Unde in Eccleſia uſus inolevit, ut Sacerdotibus ſacrificantibus omnia diſponerent, id eſt locum, in quo offerendum eſt ſacrificium, necnon Hoſtiam & Calicem præpararent, atque illis miniſtrantibus adeſſent, *cap. perlectis*, *§. ad Diaconum*, *25.diſt.* Concil. Aquiſgranen. *can.7.* D. Ambroſius *lib.1.de officiis*, *cap.41.* ubi ita introducit B. Laurentium Diaconum alloquentem Sanctum Sixtum Pontificem: *Quò pergis ſine filio Pater? Quò Sacerdos ſancte ſine Diacono?* D. Clemens *lib.8. conſt. cap.34.* Amalarius Fortunatus *de Eccleſ. offic. l.1.c.12.* imò conſtituti etiam fuerunt Diaconi, ut Euchariſtiam, ſi Presbyter abfuiſſet, diſpenſarent, *cap. Diaconis* 13. *cap. præſente* 18. *diſt.93. cap. Presbyteros*, 32. *diſt.50.* ubi loco illorum verborum, *Calicem offerant*, legendum eſt, *Calicem deferant*, ut notavit Morinus *libr.2. exercitat. cap.12. c.nullus* 10. *qu.1.* Concil. Nicænum *can.14.* Valenſe II. *can.2.* plura Ant. Auguſt. *in epitome Juris Canonici*, *lib.7.tit.2.* Landmeter *lib.2. de veteri Clerico*, *cap.75.* Bulenger. *diatr.1. in cap.* 51. *Caſauboni*, *fol.227.* Azor *tom.1. inſtit. lib.10. cap.13.* & Calicem ſanguinis Domini, vigente conſuetudine communicandi ſub utraque ſpecie, miniſtrarent. Concilium Aquiſgranenſe *can.7.* Carthaginenſe IV. *can.38.* D. Clemens *epiſt.2. ad Jacobum*, D. Cyprianus *ſerm.5. de lapſis*, Arator *lib.1.* Hiſtoria Apoſtolica *ibi*:

Vera miniſterii ſacris Altaribus apti
In ſeptis ſequere viros, quos undique lectos
Levitas vocare placet: quàm ſplendida cœpit
Eccleſia fulgere, munus qua pocula vitæ
Miſceat, & corpus cum ſanguine porrigat Agni.

Latiùs illuſtrat Cerda *in adverſ. capit.94.* Pamelius *ad epiſt.65. D. Cypriani*, Cæſar *d.diſp.9.§.2.* Eſpenceus *ubi ſupra*, Joſeph. Vicecomes *de antiquis Miſſæ ritibus*, *volum.3. lib.1. cap.16.* Etiam initiati fuerunt, ut legerent publicè in Eccleſia Evangelium. Concilium Rhemenſe *can.5.* Vaſenſe ſub Leone I. *can.4.* Probant Fortunatus *lib.2. de Eccleſ. offic. cap.12. &* 18. Guillelmus Durantus *in rationali Divini Officii*, *lib.5. cap.5. num.10.* & finito Evangelio ejicerent energumenos, catechumenos & hæreticos ab Eccleſia. D. Aug. *ſerm.237. ad menſam*, Concilium Laodicenſe *can.19.* D. Clemens *lib.8. conſt. cap.8. &* 9. Rabanus Maurus *lib.1. inſtit. cap.32.* Plura obſervant Ferrara *de antiquo concionandi ritu*, *lib.2. cap.3. &* 43. Vicecomes *ubi proxime*, *lib.1. cap.5. & lib.2. de Baptiſmi ritibus*, *cap.10.* Durantius *lib.2. de ritibus*, *capit.1.* Corolianus *in Breviario*, *ann.423. fol.135.* Briſſonius *in leg. die Dominico*, *fol.129. C. de ſpectaculis*, Loayſa *in notis ad can.1. Concilii Valentini*, Landmet. *d.l.2.c.81.* etiam ut ex delegatione Epiſcoporum baptizarent ſolemniter, *cap.Diaconos*, *93.diſt.* & habetur in Pontificali Romano *tit. de ordinatione Diaconorum*. Tertullianus de Baptiſmo: *Jus dandi Baptiſmum Summus Sacerdos habet, dehinc etiam Presbyter, Diaconus.* Dicemus *in cap.1. de cler. non ordin. min.* ac ut publicè pœnitentes reconciliarent. Cyprian. *epiſt.13.* Concilium Illiberitanum *can.32.* ubi notavi, & *in cap.2. de furtis*, Albaſpinus *lib.2. obſerv. cap.33.* aliaque munia obirent, quæ enumerant Doctores ſuprà laudati, & Quintanadvennas *lib.4. Eccleſiaſticon*, Zerda *in adverſariis*, *cap.34.* Pamelius *ad Div. Cyprian. epiſtol.65.* Ambianas *ad Tertull. de fuga cap.11. obſerv.2.* aliique de hierarchia Eccleſiaſtica agentes.

34 Tertium Concilium Hieroſolymitanum.

Tertium Concilium (ubi plena Synodorum forma tradita fuit) celebrarunt Apoſtoli Hieroſolymis anno Chriſti 51. Imperii Claudii 9. & refertur *capite* 15. *Actuum Apoſtol.* meminerunt ejus Synodi Div. Paulus *ad Galat. cap.2.* Patres Concilii V. Generalis in definitione contra alia capitula. *Ad memoriam Vigilii Papæ perduximus magna illa Apoſtolorum exempla, & Patrum traditiones: licèt enim Spiritus Sancti gratia circa ſingulos Apoſtolos abundaret, ut non indigerent alieno conſilio ad ea, quæ agenda erant: non tamen aliter voluerunt de eo, quod movebatur, ſi oporteret gentes circumcidi, definire, priuſquam communiter congregati divinarum Scripturarum teſtimoniis unuſquiſque ſua dicta confirmarent, unde de eo communiter ſententiam protulerunt ad gentes ſcribentes: Viſum eſt, &c.* Sancti Patres & Theologi Poſitivi *in d.cap.15. Actuum*, Binius, & Coriolanus *in notis ad idem Concilium*, Baronius *anno* 51. Joannes Dartis *in cap.1. diſt.15.* Cabaſſutius *ubi ſupr.* Anſam huic Concilio dederunt Judæi fideles prædicantes, Gentiles ad Chriſtum accedentes non poſſe ſalvari niſi per circumciſionem ſecundùm legem Moyſis, quorum anteſignanum fuiſſe Cerinthum hæreſiarcham tradit Epiphanius *hæreſi* 28. Hujus controverſiæ definiendæ cauſa cum Presbyteris & plebe Chriſtiana Apoſtoli per orbem terrarum diffuſi Hieroſolymis convenerunt, ubi interfuerunt Apoſtoli tanquam legiſlatores, & judices; plebs autem, ut leges ab eis latas ſuſciperet. Poſt hujus cauſæ diſceptationem ſuffragio Apoſtolorum ſtatutum fuit, neminem Chriſtianorum lege circumciſionis, vel alia cæremoniali Judaica teneri, in hæc verba: *Viſum eſt Spiritui Sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria, ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione.* Sed in eorum paraphraſtica expoſitione parumper ſubſiſtamus.

35 Expoſitio relati Concilii Paraphraſtica.

Ajunt Apoſtoli, *Viſum eſt*; & in eodem capite, *Placuit nobis*: verba ad ſolemnem pronunciandi formulam tam in comitiis Eccleſiaſticis, quàm in judiciis, & Senatuſconſultis valdè uſitata. Epheſina Synodus *can.3. &* 4. Concilium Salegut. *can.3. Ita viſum eſt.* Caput *fures* 2. *de furtis*: *Viſum eſt pro eis non eſſe orandum.* Concilium Carthaginenſe I. *can.1. &* 10. Africanum *can.58. &* 59. paſſim in Concil. Hiſpaniæ, præcipuè Illiberitano, Tolet. I. & Barchinonenſi. Mendoza *lib.2. pro confirmando Concilio*, *cap.2.* In judiciis etiam obſervatum fuiſſe, probatur ex Mar. Tullio *Verrina* 2. *Cùm iſte pronunciat Sthenicum litteras publicas eò rupiſſe videri.* Aſconius *in argumento Cornelianæ*: *Senatus decrevit ſatisfactum videri.* Ex his & aliis probant Fornerius, Gentilis, & Cujac. *in l.2.ff.de verbor. ſignif.* idem Cujacius *l.3. obſer. cap.26.* Savarus *ad Sidon. lib.3. epiſt.12. verb. Videri*, Marranus *de æquit. cap.1. fol.51. Spiritui Sancto, & nobis.* Rectè; nam cùm Eccleſiæ gubernatio per Spiritum Sanctum peragatur, ut docet S. Baſilius *libr. de Spiritu Sancto*, *cap.16.* in Conciliiſque præcipuè Eccleſiaſticis inveniatur, ubi conjuncti majorem gratiæ plenitudinem obtinent, quàm ſinguli, juxta promiſſionem à Chriſto D. factam apud Matthæum *cap.18. Ubi ſunt enim duo, aut tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Qua auctoritate ad adſtruendam Conciliorum auctoritatem, & probandam eorum infallibilitatem utuntur Patres Concilii Chalcedon. ſub Leone Papa *poſt medium*, *act.3.* Synod. 6. contra Monothelitas, *act.* 17. Unde quæ in Concilii ſtatuuntur, dicuntur à Deo ſtatuta, *cap.igitur* 5.25. *q.2.* Spiritu Sancto cum Angelis præeunte, Concilium Arelatenſe *in epiſt. ſynodica ad Sylveſtrum*: alia cumulant Boetius Epon. *lib.1. de jure ſacro*, *tom.3. qq. cap.3. n.223.* Dartis *in cap.1. 15.diſt.* Corolianus *de orig. Concil. Nihil ultra imponere vobis*, proſequuntur Apoſtoli. Conſtat ergo hujus Concilii Apoſtolici veram fuiſſe definitionem. Quare S. Lucas præceptum illud appellat ibi, & *capit. ſeq.* Apoſtoli ipſi in canone 62. D. Joan. Chryſoſt. *homil.33. in Matthæum*, ibi: *Vides brevem epiſtolam, nec epichoremata, atque ſyllogiſmos habentem; ſed in pretium, erit enim legiſlatio ſpiritus.* Tria tamen à Gentibus non obſervata, in lege autem Moſaica præſcripta, adhuc à Fidelibus eſſe cuſtodienda, docent Apoſtoli. *Quàm hæc neceſſaria, ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum*; id eſt idolothytis, ſive rebus idolis immolatis, tanquàm à contaminationibus; idolothytum enim eſt idolo datum, vel immolatum. Origenes *in epiſt.1. ad Rom.* Suidas *v. A'iis geminatos.* Quod præceptum ſequentibus ſæculis Eccleſiæ variis Conciliorum canonibus, & Sanctorum Patrum decretis confirmatum fuit: ſemper enim valdè execranda fuerunt idolothyta. D. Chryſoſt. *in epiſt.1. ad Corinthios*, *cap.8. &* 9. Juſtinus *in dialogo cum Tryphone*, ubi ait: *Eos qui comedunt idolothyta eſſe ſeductores, non verò Chriſtianos.* Et in Concil. Ancyr. *can.4. &* 5. puniuntur variis pœnis: in Concilioque Aurelian. II. *can.* 20. à communione Fidelium ſuſpenduntur, & pænitentiæ tempus exſolvere coguntur in Concilio Rhemenſi *can.14.* idem docetur *in ep. D. Baſilii ad Amphil. cap.8.* & in Concil. Illiberit. *canon.4.* ſtatuitur, ne quod idolis datum eſt, dominus ab œconomis acceptum ferat, ubi notavi: *& in cap. ſicut*, 32. *qu.4.* D. Auguſt. docet, *ſatius eſſe mori fame quàm idolothytis veſci.* Idolothytorum nomine intelligitur, quidquid comeſtibile, aut potabile idolo ſacrificatum, aut oblatum fuit in honorem idoli, quod poſteà manducare non licet, ne ita participantes videamur ipſius ſacrificii. Plura de idolothytis omninò attendis cumularunt Thom. Hurtado *de vero Martyrio*, *reſol.29.§.4.* Dorleans *ad Tacit. lib.1. fol.291.* Mancinus *de triplici jure*, *cap.95.* Dartis *in Decreto*, *d.cap.1.diſt.15.*

36 Explicatur Prædictum Concilium.

Secundùm præceptum ab Apoſtolis in eodem Concilio impoſitum continet abſtinentiam à ſanguine & ſuffocato, quod repetitum invenitur *in can.57. Apoſtolorum*,

apud

apud D. Clementem *lib.6. conſtit. cap.12.* Concilio Gangrenſi relato *in c.ſi quis carnem, 30.diſtin.* Arelatenſi II. *can.2.* Synodo VI. *cap.67.* Vuormacienſi *can.65.* Novella Leonis 58. apud Burchard. *lib.19. Decreti, tit. de illicitis cibis, can.61.* Codicis Eccleſiæ Africanæ: Apud Gregorium III. *in Pœnitentiali, capit.29.* & aliis canonibus congeſtis ab Ant. Auguſt. *in epit. lib.21. tit.29.* & ejus præcepti meminerunt Tertull. *in Apolog.* Cyrillus *catecheſi 4.* Juſtinus Martyr *qu.45.* Greg. Nazianz. *ſerm. in ſanctum Paſcha.* Sed hoc præceptum Moſaicum eſſe nemo ambigit; nam *Deuter. c.21. verſ.16.* cavetur: *Tantummodò ſanguinem non comedetis, ſuper terram effundetis illum inſtar aquæ.* Et, *verſ.23. Attende valdè, ut non comedas ſanguinem, quia ſanguis eſt anima, & non manducabitur anima cum carnibus.* Et *Levit. c.7. verſ.17. Omnis anima, quæ edit ſanguinem, peribit.* Et *cap.17. Omnis anima ex vobis non edet ſanguinem.* Et *Geneſis cap.9. Veruntamen carnem in ſanguine animæ non comedetis.* Et *1. Reg. cap.14. verſ.33.* Quomodo ergo in lege Gratiæ obſervari jubetur ab Apoſtolis, & Eccleſiæ Patribus hoc præceptum cæremoniale, præcipuè cùm ciborum delectus Chriſtianis vetitus ſit, ut probant Baronius *an.179. nu.32. & an.196. nu.fin. & an.253. nu.25.* Turrian. *l.3. pro Canonibus, cap.16.& l.8.c.6.& 7.* & de Sancto Quadrato refert Beda *in Martyrol.7. Kal. Jun.* hæc: *Apud Athenas B.Quadrati Epiſcopi, diſcipuli Apoſtolorum. Hic firmavit, ut nulla eſca à Chriſtianis repudiaretur.*

Oppreſſus hac difficultate Irenæus *lib.3.c.12.* eumdem locum referens, prætermittit hoc præceptum de ſuffocato; ejus loco addidit hoc præceptum: *Quod tibi fieri non vis, alteri non facias.* Tertull. *de pudic. cap.12.* D. Cyprian. *libr.3. ad Quirinum, in fin.* Pacianus *de pœnit.* eumdem locum abſque mentione ſuffocati expendunt, quaſi ab Apoſtolis tale præceptum non ſit appoſitum. Gaudent. *de Machabæis*, D. Aug. *lib.3. contra Fauſtum, cap.13.* exiſtimant ea verba adjecta eſſe per interpretationem præcepti de ſanguine. D. Ambroſ. *in epiſt. ad Galatas, c.2.* aſſerit mandatum illud à Sophiſtis Græcorum fuiſſe additum. Sed cùm certum ſit verba illa reperiri *Act. Apoſt. c.15.verſ.29. & c.21.verſ.25. & in d. can.62. Apoſt.* apud Græcos ſicut apud Latinos, & ex ſequenti uſu Eccleſiæ ſatis conſtat, præceptum illud tam in Græca, quàm in Latina Eccleſia receptum eſſe; hæc interpretatio ſuſtineri nequit. Alio modo huic difficultati ſatisfacere intendunt Coriolan. *in Breviar. ann.50. & in Summ. in dicto Concil. Hieroſol.* ubi etiam Binius, & Baronius *ann.51.* Aloix *ad vitam S. Quadrati, c.5. & S. Irenæi, cap.5.* Balſamon *in can.67. Synodi Sextæ*, Turrianus *pro Canonibus, l.1.c.5.* aſſerunt enim præceptum illud abſtinendi à ſanguine & ſuffocato, ab Apoſtolis impoſitum fuiſſe, ut aliquo, licèt in ſe leviſſimo, remanente uſu legalium, Judæi ac Gentiles in unum Chriſtum lapidem angularem necterentur, ut ait Div. Auguſt. *contra Fauſtum, d.c.13.* ut ſic faciliùs Chriſtianorum, Judæorum, & Gentilium ſimul habitantium animi conglutinati in unum populum coaleſcerent: plerumque enim Eccleſia mitiùs longè ſe habet cum recenter converſis, quàm cum adultis in Fide. Exempla extant *in cap. quædam 20.35.q.2. & in cap.fin. de divortiis.* Poſteà verò ceſſante cauſa infirmitatis Judæorum, præceptum illud exoleviſſe, ſed non apud omnes nationes eodem tempore; apud Orientales vim ejus remanſiſſe uſque ad explorationem Latinorum.

37 Proſequitur explicatio. Sed licèt hæc interpretatio vera ſit dicti Concil. Hieroſol. tamen non adaptatur ſequentibus Eccleſiæ decretis, ſextæ Synodi, Concil. Arelat. & aliorum, quorum temporibus ratio à dictis Interpretibus allata ceſſaverat. Quare ut rectam interpretationem afferamus, ſciendum eſt, illis primis Eccleſiæ temporibus Gentiles frequenter incuſare, criminarique Chriſtianos, quod infantes occiderent, eorumque ſanguinem haurirent, eo quod audiſſent in ſacrificio Miſſæ ſub ſpeciebus panis & vini carnem edi, & ſanguinem ſumi: quod materialiter accipiebant de carne, & ſanguine, veritate myſterii neglecta. S. Juſtinus *in apolog. ad Ant. Pium*, ait, *An & vos de nobis credidiſtis, nos vorare homines?* Athenagoras *in legatione pro Chriſtianis: Tria nobis objiciunt crimina, impietatem, &c.* Salvianus *de provid. cap.4. Siquidem initia ipſa noſtræ religionis non niſi à duobus maximè facinoribus oriri arbitrantur: primùm ſcilicet homicidio, deinde quod eſt homicidio gravius, inceſtu; ſed quod eſt ſceleratius inceſtu & homicidio, inceſta matrum ſacroſanctarum, & homicidio innocentium parvulorum, quos non occidi tantum à Chriſtianis, ſed & quod magis eſt abominandum, etiam vorari.* Eorum, & aliorum hæreticorum impoſturas & calumnias in hoc ineffabili Sacrificio referunt Baronius *anno 120. ibi*, Spondanus *nu.15. & ann.179. nu.1.* Theophilus Raynaud. *in oplotheca, ſect.2. ſerie 2. cap.1.* Vicecom. *de Miſſæ ritibus lib.1.c.18.* Balduinus *de Edictis Chriſtianis.* Unde ut Religionis Chriſtianæ Patres ab omni crudelitatis ſuſpicione Fideles alienos eſſe oſtenderent, cibum ſanguinis & ſuffocati prohibuerunt. Quæ interpretatio depromitur ex Tertull. *in Apolog. cap.9.* ibi: *Erubeſcat error veſter Chriſtianis, qui ne animalium quidem ſanguinem in epulis eſculentis habemus, qui propterea quoque ſuffocatis, & morticinis abſtinemus, ne quo modo ſanguine contaminemur, vel intra viſcera ſepulto.* Minutio *in Octavio: Nobis homicidium nec videre fas eſt, neque audire; tantum ab humano ſanguine cavemus, ut neque edulium pecorum in cibis ſanguinem noverimus.* Eamdem interpretationem ſuadet reſponſum Biblæ martyris, relatum ab Euſebio *lib.5. hiſtoriæ Eccleſ. cap.1.* Nicephorus Calliſto *l.4.c.17.* Illa quippe cùm ob Chriſti confeſſionem in tormentis urgeretur, ut aliquid adversùs Chriſtianos vi coacta proderet, quaſi humanis carnibus veſcerentur, dixit: *Quomodo infantes ederent illi, quibus ne irrationalium quidem pecudum ſanguine veſci licet.* Docent, & obſervant Rudulphus Fornerius *lib.2. rerum quotid. c.ult.* Savarus *ad Sidonium, l.8.ep.11.fol.535.* Barthius *lib.3. adverſ. cap.17.* Juſtellus *in notis ad Canones Eccleſiæ univerſalis, fol.175.* Ceſſante autem cauſa hujus prohibitionis, & præceptum ipſum ceſſavit, non quidem aliqua Eccleſiæ conſtitutione, ſed uſu tantùm, ceſſante ratione prohibitionis: idque ſerò admodum & difficulter, ſaltem universè; nam apud Græcos quidem generatim necdum ſublatam fuiſſe illam à ſanguine, & ſuffocato abſtinendi legem, anno 1191. Theodoſii Balſamonis verba, qui vivebat, *ad canon.63. ſextæ Synodi*, innuunt, ubi ait: *Nota igitur canonem propter Latinos, qui ſuffocata indiſcriminatim comedunt.* Alia pro ipſius Concilii expoſitione adducunt Rodulph. Forner. *lib.2. rer. quotid. cap.30.* Victoria *in relect. de temper.* Theoph. Raynaud. *tom.17. de Religioſo locato, fol.203.* & nos dabimus *in c.tranſlato, de conſtit.*

Ad propoſitum inſtitutum redeamus. Quartum Con- 38 Quartum Concilium, & alii Conventus Apoſtolorum.
cilium ſanctorum etiam Apoſtolorum refertur in ipſorum actis *c.21.verſ.18.* celebratumque fuit ann. 58. circa feſtum Pentecoſtes, ut referunt Binius *in eo*; Baronius *ann.58.n.118.* adfuit D. Paulus cum Nazaræis votum exſolventibus. In eo ſtatutum fuit, ne Judæis credentes legalibus uti prohiberentur, dum duraret Templum, figuraque veteris Synagogæ, ut illa paulatim cum honore ſepeliretur, non ſtatim, ut impia & mortifera damnaretur; de quo latiùs agam *in c.tranſlato, de conſt.* etſi hoc Concilium propriè non fuiſſe credat Cornel. *d. c.18.* Præter hæc quatuor Concilia alii etiam duo conventus Apoſtolorum recenſentur in eorum actis. Primus habitus anno 44. ubi Symbolum, quod vocatur Apoſtolorum, compoſitum fuit, ut teſtantur D. Cyprianus *in expoſitione ſimboli*, Rufinus *in ejus præfatione*, D. Ambr. *ſerm. de jejunio Eliæ, & epiſtol.1. ad Syricium*, Div. Clemens *epiſt.1.* Epiphanius *hæreſi 71.* D. Auguſt. *ſerm.21. de Paſſione, & epiſt.13. ad Pulcheriam Auguſtam.* Symbolum appellatum fuit à Συμ, & βόλος, quæ voces Græcæ idem ſignificant ac *ſimul*, & *particula*; quaſi Apoſtoli ſimul unuſquiſque particulam appoſuerint: unde convivia ex ſymbolis dicuntur *in c.non oportet 44.2.diſt.* juncta lectione Gentiani Herberi, & Harmenopuli, ubi quilibet partem confert. D. Hieron. *in cap.23. Proverb.* in expoſitione illorum verborum, *Et dantes ſymbola*, ita ait: *Symbolum Græcum nomen eſt, & interpretatur collatio, cùm unuſquiſque ſolet pro ſua parte cibos conferre ad veſcendum: cap. non oportet, 44.diſt.* Rufinus Presbyter Aquilejenſis *in expoſitione Symboli*, ad Laurentium Papam: *In uno loco poſiti, & Spiritu Sancto repleti, breve iſtud futuræ ſibi prædicationis judicium in unum conferendo, quod ſentiebat unuſquiſque componunt, atque hanc credentibus dandam eſſe regulam ſtatuunt. Symbolum autem hoc multis & juſtiſſimis ex cauſis appellari voluerunt: ſymbolum enim Græcè, & judicium dici poteſt, & collatio, hoc eſt quod plures in unum conferant. Id enim fecerunt Apoſtoli in his ſermonibus in unum conferendo, quod unuſquiſque ſenſit.* Plura Salmaſius *ad Jus Atticum cap.3.* Dorleans *ad Tacitum lib. 12.fol.42.* Ramirez *in Pentecontarcho, cap.11.* Cochier *in face hiſtoriarum, cap.9.* Adſtipulatur huic ſententiæ ſapiens Rex Alphonſus *in l.1. tit.3. partit.1.* ibi: *El Credo in Deum, que en Latin illaman Symbolum, quiere tanto dezir como vocados, è eſto es, porque cada uno de los Apoſtoles por ſi dijò ſu palabra cierta.* Quam autem partem quiſque appoſuiſſet, dixiſſetque, proſequitur idem Rex *in d.leg.1.* & referunt D. Auguſt. *ſerm.115.* Herrera *de*

origin.

origine Miſſæ, *l.2.c.18.* Vicecomes *de Miſſæ ritibus*, *lib.3. cap.13.* Durantus *de ritibus*, *l.2.c.24.* Menardus *ad Div. Gregorium*, *fol.115.* Hoc autem Symbolum Eccleſia adeò profeſſa eſt & amplexa, ut in omnibus Conciliis convenerit in initio illud recitare, ut patet ex Concilio Epheſino, Chalcedonenſi, Toletano 12. & aliis complurimis. Alius conventus Apoſtolorum contigit, cùm Deipara Virgo Maria ultimum diem clauſit, & in cœlos aſſumpta eſt; tunc enim è longinquis orbis partibus divinitùs vocati Apoſtoli illuc convenerunt, ut teſtes eſſent illius glorioſæ Aſſumptionis, ut ex Euſebio, Nicephoro, & Antonino referunt Baron. *an.48.* Binius *to.1. Concil. fol.4.* Et hi, aliique Apoſtolorum conventus non videntur ita Conciliorum mereri nomen, quemadmodum illa quatuor, quæ in ſacris Litteris expreſſa ſunt.

39 Synodus Antiochena Apoſtolorū.

Etiam pro comperto eſt apud omnes Eccleſiaſticę hiſtoriæ Scriptores, aliud Concilium Apoſtolos celebraſſe Antiochiæ ad ſedandas controverſias illic exortas anno Chriſti 53. cujus Concilii meminerunt Innoc. I. *ep.18. ad Alexandrum*, ubi de Eccleſia Antiochena agens, inquit: *Ubi & nomen accepit Religio Chriſtiana, & quæ conventum Apoſtolorum apud ſe celeberrimum meruit*. Concilium Nicæn. IV. *act.1.* *In Antiochena Synodo SS. Apoſtolorum dictum eſt*. Et ejus canones inventos à Pamphilo in bibliotheca Origenis referunt Turrian. *libr.1. adverſus Magdeburg. cap.21.* Binius *to.1. Concil.* Coriolan. *in Summ. pag.147. & in Breviario fol.16.* Illud tamen ab omnibus juſtè animadvertitur, quod *in can.8.* ipſius Concilii ſtatutum fuit, videlicet Imagines eſſe depingendas, & adorandas; unde ſacrarum Imaginum uſus commendatur, & antiquitas earum probatur contra Iconomachos, videlicet Leonem, Conſtantinum Copronymum, Mahometum, Vvicleffum, & Calvinum, qui non ſolùm Imaginum uſum reprehendebant, verùm eas repertas abradebant, & comburebant, ut refert Caſtro *adverſus hæreſes*, *v.Imago*, Bellar. *tom.1. controv. lib. de imaginibus*, *cap.6.* Prædictum canonem confirmarunt Synodus V. generalis ſub Juſtin. Imperatore *collect.7.* & Synodus VI. *can.82.* Synodus Romana ſub Gregorio III. an.732. habita, Synodus Romana pro Imaginum cultu celebrata ſub Stephano III. ann.788. ſeptima Synodus *action.4.* octava Synodus *paſſim*. Varia Conciliorum decreta & Pontificum reſponſa in hujus canonis confirmationem adducunt Jodocus Coccius *libr.7. Theſauri*, *per tot.* Bellarm. *ſuprà*, Sanderus & Majolus *in tract. de imaginum venerat.* Anton. Auguſt. *in epitome*, *lib.16.tit.16.* Creſpetius *in ſumm. v.Imaginum*, Vaſquez *in 3.par.qu.75.art.3.* Turrianus *libr.4. de dogmatibus*, Suarez *adverſus Regem Angliæ l.2.c.10.& 11.* Torreblanca *lib.1. de jure ſpirituali*, Ambianas *ad Tertullianum de idololatria*, *capit.3. & 4. obſerv.1.* Bulenger. *adverſus Caſaubonum diatr.1.* Loyaſa *in can.6. Concilii Bracharenſis tertii*, Baronius *anno 57. & an.110. nu.10. & an.224. nu.ult.* Nec huic Apoſtolico canoni adverſatur textus *in can.36. Concil. Illiber.* cujus interpretationem in ejus notis adduxi, & videndi ſunt ultra Loayſam proximè laudati, Binius, Mendoz, Coriolanus, Zerda *in adverſariis*, *cap.143.* Hurtado *de Martyrio per peſtem*, *reſol.34. ſect.5.*

40 De traditionibus Eccleſiaſticis.

Iſtæ autem leges, & aliæ Apoſtolorum ſanctiones non ſtatim ſcriptæ fuerunt, imò tantùm in cordibus Fidelium ſervabantur, ut traditiones Apoſtolicæ, ſicut aliæ traditiones Domini noſtri JESU-CHRISTI. Chryſoſt. *homilia 4. in epiſt. ad Theſſalonic.* ubi inquit: *Unde perſpicuum eſt, non omnia Apoſtolos tradidiſſe per epiſtolam, ſed multa etiam ſine ſcriptis, & ea quoque eſſe fide digna: quamobrem Eccleſiæ quoque traditionem cenſeamus eſſe fide dignam*. Expreſſiùs Epiphanius *hæreſi 61.* ait: *Oportet traditione uti, quia non omnia à divina Scriptura accipi poſſunt: quandoquidem aliqua in ſcripturis, aliqua in traditione ſancti Apoſtoli tradiderunt*. Baſilius *ad Amphil. cap.27.* apud Balſamonem *pag.1035. cap. cùm Marthæ*, *de celebr. Miſſarum*, Clemens Alexandrinus *lib.1. Stromatum:* plura Baronius *ann.52.* Ajala *de Eccleſ. traditionibus*, *aſſert.2.* Primis enim illis temporibus cùm Eccleſia hæreticos non noviſſet, traditionibus regebatur; nam ut ait Tertull. *de anima cap.5.* *Prior fuit anima, quàm littera, & ſermo prior, quàm liber, & prior ſenſus, quàm ſtylus*. Traditionibus obſervabantur jejunium quadrageſimale, S. Leo *ſer.2. de jejunio*: ſuffragia pro Defunctis, D. Chryſoſt. *hom.60. ad populum*: ritus aquæ benedictę, Clemens *l.7.c.29.* Paſcha quotannis celebrandum, Euſebius *lib.5. hiſtor. cap.22. & 23.* & alia quæ hic enumerare ſuſcepti operis ratio non ſinit. Poſteà aliqua præcepta ſcribi cœperunt, & ſic Chriſtiana Reſpublica, ut alia quælibet benè fundata, partim jure ſcripto, partim non ſcripto regebatur: quid enim eſt aliud traditio, niſi jus non ſcriptum? Cironius *ad titulum de conſuetudine*. Unde colligitur, quanti ponderis, & auctoritatis ſint Eccleſiæ traditiones, quas omni ariete moto hæretici impugnant. Videndi ſunt pro earum defenſione Ajala *ſuprà*, Baronius *in apparatu*, *num.38. & an.35. num.13. ann.53. nu.3. & an.57. num.153. an.109. nu.21. an.118. nu.3. an.145. nu.10. ann.165. num.8. & an.167. num.13.* Turrian. *libr.2. pro canonibus Apoſtolorum*, *cap.16.* Suar. *adverſus Regem Angliæ*, *lib.1.c.9.* Vivar. *in apologia pro Flavio Dextro*, *§.2.* Sanſay *in Panoplia Clericali*, *par.1. lib.2.§.2.* Cerrier. *tom.2. Digeſti Fidei*, *titulo de traditionibus Eccleſiæ*: & nos agemus infrà *in tit. de conſuetud.*

Ex his traditionibus adhuc non ſcriptis ab Apoſtolis tamen conditis & ſtatutis, Div. Clemens eorum coætaneus, S. Petri ſucceſſor & diſcipolus, regulas vulgò canones Apoſtolorum appellatas, Græcè ſcripſit, & poſteà temporibus Juſtini Imperatoris, Dionyſius cognomento Exiguus, eaſdem Latinè accuratè & feliciter tranſtulit: & ſic ex traditionibus Apoſtolicis canones manaſſe, Sancti Patres & Concilia exploratum haberi teſtantur. Baronius *an.102.* Turrianus *integro libro pro canonibus Apoſtolorum*, Coriolanus, Binius, & Balſamon *in notis ad eoſdem canones*. Unde audiendus non eſt Sophronius *in agone Petri & Pauli*, qui aſſerit in dicto Concilio tertio Hieroſolymitano conditos fuiſſe; nondum enim illis primis Eccleſiæ cunabulis tot cauſas emerſiſſe credi poteſt, ut tot legibus Eccleſia egeret. Nec rectiùs exiſtimavit Albaſpinus *lib.1. obſerv. cap.13.* prædictos canones fuiſſe collectos ex variis Conciliis Eccleſiæ Orientalis, & dictos fuiſſe primò Canones Apoſtolicos, etſi hujus collectionis uſum maximè viguiſſe in Orientali Eccleſia poſt Concilium Nicæn. probet Petrus Marcha *lib.3. concord. cap.2.* 41 De Canonibus Apoſtolorum.

Sed circa auctoritatem iſtorum canonum non levis hæſitatio eſt inter Theologos, ac Juriſperitos. Omni auctoritate carere, Magdeburgenſes impiè aſſeruerunt, pro quorum ſententia faciunt Gelaſius Pontifex *in cap. Sancta*, *15.diſt.* ubi inter apocryphos libros enumerat canones Apoſtolorum. Zephirinus Pontifex relatus à Gratiano *in cap. ſexaginta*, *16.diſt.* tantùm agnovit ſexaginta canones authenticos: & Leo Pontifex *in capit. Clementis 3. diſt.16.* omnes apocryphos declarat, exceptis quinquaginta; & ita ut authenticos agnoverunt tantùm quinquaginta duos Michael Rouſſelius *lib.1. hiſtoriæ juriſd. Pontif. cap.46.* Baronius *anno 102.* quinquaginta Anton. Auguſt. *de emendatione Gratiani dialogo 6.* & D. Iſidorus relatus *in cap.1. 16.diſt.* ait: *Canones qui dicuntur Apoſtolorum, ſeu quia eoſdem nec Sedes Apoſtolica recepit, nec Sancti Patres illis aſſenſum præbuerunt, pro eo quod ab hæreticis ſub nomine Apoſtolorum compoſiti dignoſcuntur, quamvis in eis utilia inveniantur, tamen ab auctoritate canonica, ac Apoſtolica eorum geſta conſtat eſſe remota, atque inter apocrypha deputata*. Verùm prædictos canones authenticos eſſe, tanquam ex Apoſtolicis traditionibus à Divo Clemente collectos, docuerunt & probarunt ultra ſuprà relatos Açunna, Dartis & Barboſa *in cap.1. diſt.16.* Covar. *lib.4. variar. cap.17. nu.6.* Poſſevinus *in apparatu*, *tom.1. v. Apoſtolorum acta*, Bellar. *tom.1. controv. lib.1. de verbo Dei*, *cap.20.* Grethſerus *in defenſ. Bellarmini*, *tom.1. lib.1. cap.20.* idem Bellarminus *de Scriptor. Eccleſiaſt.* Canus *de locis libr.5. capit.5.* Pro ipſorum enim canonum auctoritate faciunt textus *in cap. placuit 4. cap. quoniam*, *16.diſt.* ubi ab Eccleſia recipiuntur canones illi, & approbantur tanquam authentici. Faciunt etiam decreta quamplura Conciliorum & Pontificum, in quibus generaliter & ſpecialiter approbantur, & recenſentur. Generaliter approbarunt Theleſphorus *epiſt.1. in princip.* Victor *epiſt.1. poſt princ.* Zephirinus *epiſt.1. circa med.* Fabianus *epiſt.1. antè finem*, Nicolaus *ad conſulta Bulgar. cap.72.* Specialiter meminerunt canonum primi, & ſecundi Innoc. I. *epiſt. unic. ad Viticum*, *cap.1.* Patres Concil. Africani *can.16.* Canonis 3. Eutychianus Papa *epiſtol.1.* Canonis quarti textus *in cap.1. de conſecrat. diſt.2.* Canonis quinti Synodus Carthaginenſis II. *can.2. & 3.* Canonis 6. Concil. Nicæn. I. *can.56.* & Nicænum II. *can.10.* Canonis ſeptimi Cyrillus *homilia* 10. Canonis 8. Anacletus Papa *ep.1.* Canonam 9. & 10. Concil. Antiochen. *can.2.* Bracharenſe II. *can.83.* Canonis 11. Concil. Nicæn. I. *can.5.* caput *ſicut Apoſtoli*, *11.qu.3.* Canonis 12. Innocen. I. *d. epiſt. unica*, *cap.8.* Concilium Nicænum *can.15.* & ejus mentio fit *in epiſt. Conſtantini*, apud Euſebium *lib.3. de vita Conſtantini*, *cap.9.* Canonum decimiquinti & decimiſexti Synodus Antiochena *can.3.* Theodoretus *l.1.c.4.* 42 De auctoritate eorum.

Nicæ-

Nicæna Synodus *can.*15. Decimiſeptimi Innoc. *d. epiſtol. ad Vitricum*, *can.*6. caput *debitum*, *de bigamis*, Theodoſius *in l.*3. *C.de ſum. Trinit.* Canonis decimioctavi Leo I. *epiſt.*87. Conſtitutio 6. Juſtini Imperatoris. Canonis vigeſimi Clemens *epiſt.*1. *in princ.* relatus *in cap.*1. *de fidejuſſor.* Canonis vigeſimiprimi Concil. Nicæn. *can.*1. Canonis vigeſimiſecundi Synodus VIII. Conſtantinopolitana *can.*8. Canonis vigeſimitertii & vigeſimiquarti Synodus Africana *can.*53. Canonum vigeſimiquinti & vigeſimiſexti Synodus Romana ſub Gregorio VII. *canon.*2. Leo Pontifex *epiſt.*92. *ad Ruſticum*. Canonis vigeſimiſeptimi *cap. quoniam*, 32.*diſt.* D. Baſilius *ad Amphil. c.*3. Canonis vigeſimioctavi Synodus Africana *can.*32. Canonis vigeſiminoni Synodus Nicæna II. *can.*5. Canonis trigeſimi Concilium Chalcedonenſe *can.*12. Canonis trigeſimiprimi Synodus Carthaginenſis II. *can.*8. Athanaſ. *ep. ad Orthodoxos*. Canonis trigeſimiſecundi Concil. Nicæn. *can.*5. Canonis 33. Synodus Antiochena *can.*6. Canonis 34. Concilium Eliberinum *can.*24. Synodus Antiochena *can.*9. Innocentius I. *d.epiſt. unic. cap.*1. Canonum 35. & 36. Concil. Nicænum *can.*6. & 23. Canonis 37. Concilium Antiochenum *can.*18. Innoc. *dicta epiſt. unic.* Canonis 38. Concilium Antiochenum *can.*20. Innocent. I. *ubi ſuprà*, & Anacletus *epiſt.*1. Canonis trigeſiminoni Concilium Nicænum II. *can.*12. Pariſienſe III. *l.*1.*c.*25. Canonis quadrageſimi Concilium Chalcedonenſe *can.*22. Canonis quadrageſimiprimi caput *Præcipimus*, 12. *qu.*1. quem canonem, & antecedentem tranſcripſit Synodus Antiochena *in canon.*24. & 25. Canonis quadrageſimiſecundi, & quadrageſimitertii Synodus Conſtantinopolitana VI. *can.*50. Canonis quadrageſimiquarti Concil. Nicænum *can.*18. caput *Epiſcopi*, *diſt.*42. VI. Synodus *canon.*10. Arelatenſis II. *can.*14. Aquiſgranenſis I. *can.*40. Canonis quadrageſimiquinti Concilium Nicænum *can.*46. Canonum quadrageſimiſexti, & quadrageſimiſeptimi Concilium Nicænum *can.*19. Innoc. I. *d.epiſt. ad Vitricum*. Canonis 48. caput *placuit*, 32.*quæſt.*7. Canonis quadrageſiminoni caput *multi*, *de conſecr. diſt.*4. Canonis quinquageſimi caput *ſi quis Epiſcopus*, *de conſecr. diſt.*4. Canonis quinquageſimiprimi Concilium Gangrenſe *can.*1. & 2. Canonis quinquageſimiſecundi Dionyſius *in ep. ad Demoph.* Origenes *lib.*3. *contra Celſum*. Canonis quinquageſimiquarti caput *multi*, 44.*diſt.* Canonis quinquageſimiquinti & quinquageſimiſexti Cyprian. *epiſt.*9. *ad Rogatianum*, caput *ſi quis*, 15. *qu.*7. Canonis quinquageſimiſeptimi Juſtinian. *conſtit.*7. *ad Epiphanium*. Canonis 58. caput *inferiorum*, *diſt.*86. Canonis quinquageſiminoni Baſilius *ad Amphiloc. canon.*27. Canonis 60. Clemens *lib.*1. *conſt. cap.*6. & 7. Canonis 61. Origenes *lib.*8. dum Celſo reſpondit. Canonis 62. Concil. Nicæn. *can.*10. Canonis 63. tertia Synodus Hieroſolymitana ſuprà adducta. Canonis 64. D. Auguſt. *in ep. ad Caſidimum*. Canonem ſexageſimumquintum eſſe appoſititium docet Baronius *an.*102. *n.*15. ſed poſteà pro viribus eum vindicabimus. Canonis 68. meminit Concilium Nicænum I. *canon.*19. Canonis ſexageſiminoni Alexandrinus Martyr *ſerm.* 15. Canonis ſeptuageſimi Concilium Nicænum *can.*5. Canonis ſeptuageſimiprimi & ſeptuageſimiſecundi Anacletus *epiſt.*1. Canonis ſeptuageſimitertii Alexander *epiſt.*2. Canonis ſeptuageſimiquarti Victor *epiſtol.*1. Synodus Conſtantinopolitana ſub Nectario. Canonis ſeptuageſimiquinti Anacletus *epiſt.*1. Damaſus *ep.*3. Canonis ſeptuageſimiſexti Concilium Antiochenum *canon.*23. Canonis ſeptuageſimiſeptimi & ſeptuageſimioctavi Clemens *lib.*1. *conſtit. cap.*5.6.& 9. Nicænum II. *can.*2. Canonis ſeptuageſiminoni caput *Clerici*, caput *communiter*, 33.*diſt.* Canonis octuageſimi Nicænum *can.*2. Origenes *libr.*8. *contra Celſum*. Canonis octuageſimiprimi Concilium Sardicenſe *canon.*8. Ergo canones prædicti Apoſtolorum, etſi non ſint canonici, cùm non referantur in Concilio Tridentino *ſeſſ.*4. in decreto de libris canonicis; authentici tamen ſunt, ut docent, & defendunt Turrianus, & Barboſa *ubi ſuprà*, Joannes Dartis *in cap.*1. *diſt.*15.

43 Reſpondetur argumẽtis contrariæ ſententiæ.

Nec obſtant fundamenta contrariæ ſententiæ. Non auctoritas Gelaſii, cui ut Gloſſa *in cap. Clemens*, *v. Apocrypha*, 16.*diſt.* ſatisfaciat, Gelaſium appellare Canones Apoſtolorum apocryphos exiſtimat, non quia de veritate eorum dubitetur, ſed quia author eorum ignoratur: eam ſequuntur Covar. *lib.*4. *variar. cap.*17. Albertinus *de agnoſcendis libris*, *qu.*22. *num.*51. Sed licèt eam verbi apocryphi acceptionem inficiari non poſſim, tamen ſecundùm communem uſum loquendi, illa decreta in Eccleſia dicuntur apocrypha, quæ nullam auctoritatem obtinent, ut ex D. Auguſtin. *lib.*5. *de civitate Dei*, *cap.*23. notant ibi Vives, & Coqueus. Unde prædictam refellunt ſolutionem Bellarm. *lib.*1. *de verbo Dei*, *c.*20. Gretſerus *ubi ſuprà*, *cap.*20. Quare ea omiſſa, & alia P. Marchæ *lib.*3.*concord. cap.*2. veriùs dicendum eſt, Gelaſium in eo textu agere non de his canonibus, ſed de quodam libro canonum Apoſtolorum, qui confictus fuit, & ſuppoſitus à Priſcillianiſtis, qui etiam multa alia ſub Apoſtolorum nomine falſa ediderunt, ut probat Turrianus *dict. lib.*1.*pro Canonibus*, *cap.*15. Neque obſtant textus *in dict. cap. ſexaginta*: cui ut ſatisfaciamus, ſciendum eſt, quod cùm dicti canones non fuiſſent ab Apoſtolis ſcripti, ſed tantùm traditi, diverſimodè fuerunt relati, & congeſti; quandoque enim unus duas, aut tres ſententias continebat; unde aliquando ſub numero 50. approbantur in dicta epiſtola Clementis; aliquando ſub numero 60. cùm ad tot capita reducerentur: & octogintaquinque recenſent Græci in collectionibus ſuis, juxta definitionem Synodi Trull. *can.*2. Theodoretus *in ſynopſi Canonum*, eumdem numerum retinet: probat latè Turrianus *dict. lib.*1. *cap.*23. ubi expendit canonem, qui in vulgata editione ponitur ordine 9. à Nicolao primum in ordine citari, & ſic de aliis: quare lectorem libenter moneo, ut ſi in auctoritatibus proximo numero relatis, aliqua non conveniant ſuo canoni, legat antecedentem, aut ſequentem. Omnis enim hæc variatio provenit ex diverſitate editionum dictorum canonum. In Bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi extare veterem collectionem iſtorum canonum refert Fabrot *ad tit. de vita & honeſtat. Clericor.* ubi ſub nomine Facundi Hermianenſis referuntur hæc verba: *Sancti Domini Diſcipuli, & Apoſtoli LXXXV. Canones per Clementem ediderunt*. Probat P. Marcha *l.*3.*concor.c.*2. Apparet ergo prædictos Apoſtolorum canones authenticos eſſe, juxta textum *in dicto cap. placuit*, rectèque circumferri in fine Decreti.

44 De legibus Eccleſiaſticis.

Sublatis ab hac luce Apoſtolis, & ad capeſſenda meritorum præmia in cœlum evectis, non ideò patrocinio firmo deſtituta eſt Eccleſia; nam pro patribus nati ſunt filii, ut ait Pſalmiſta *Pſal.*44. *verſ.*17. & B. Auguſtin. explicavit: *Id eſt pro Apoſtolis Epiſcopi conſtituti fuerunt, qui ideò Apoſtolorum ſucceſſores dicuntur*, ut *cap. quanto*, *de conſuetudine*, notat Savarus *ad Synodum lib.*4. *epiſt.*11. *v.Antiſtites*; & aliquando Apoſtoli, Paulinus *epiſtol. ad Alethum*, *cap. Dominus*, 93.*diſt.* & vice mutua Apoſtoli dicti ſunt Epiſcopi. Pſalm. 108. *Epiſcopatum ejus accipiat alter*, id eſt Apoſtolatum, Caſſiodoro interprete: D. Ambroſius *ſerm.*50. ibi: *Prodit Pſeudoepiſcopus Salvatorem*, id eſt Judas. Plura Bignonius *in notis ad Marculphum libr.* 1. *capit.* 11. Hallier *de inſtitutione Epiſcop. in principio*, ipſe *capit. quanto*, *de conſuetudine*. Illi ergo eorum veſtigiis inhærendo, doctrinam, quam ab eiſdem acceperunt, populo Chriſtiano tradiderunt, facem præferente ipſo Romano Pontifice, tam in Conciliis generalibus, provincialibus, nationalibus, quàm in epiſtolis decretalibus ad diverſas perſonas Eccleſiaſticas pro cauſarum diverſitate miſſis. Certum enim eſt, Romanum Pontificem poſſe univerſali Eccleſiæ Catholicæ leges eccleſiaſticas indicere, ut ejus caput, atque ſupremus Præſul; licèt in contrarium hæreticorum impia conſpiret caterva, dum ex omni hominum memoria ſacros canones delere conantur, quia apud omnes gentes jus conſtituendarum legum penes eos ſemper fuit, penes quos ſuprema Reipublicæ poteſtas eſt. Bodinus *lib.*1. *de repub. cap.*10. Sixtinus *de regalibus lib.*1. *cap.*2. *nu.*8. Accedit, nam R. P. ab ipſo Chriſto poteſtatem habet, *c. nimis*, *de judiciis*, ubi Navarrus, *cap. quamvis*, *diſt.*21. *c.*1. *de tranſlatione Epiſcopi:* docent Turrecremata *lib.*3. *de Eccleſia*, *cap.*53. Salas *de legibus cap.*7. *ſect.*4. Suarez *eodem tract. lib.*3.*cap.*7. Bellarm. *lib.*4. *de Romano Pontifice*, *cap.*16. Diana 1.*part. tract.*10. *reſolut.*8. & *part.*11. *tract.ult. per totum*, Pontius de Leon. *ad Vuaramundum cap.*2. P. Marcha *par.*1. *concord. lib.*1.*c.*9. *per tot.* Quod jam à multis dilucidè explicatum invenio, quare in re tritiſſima non licet lectorem diutiùs remorari. Similiter verum eſt, Archiepiſcopos, & Epiſcopos poſſe in ſuis Archiepiſcopatibus, & Diœceſibus leges promulgare, *cap.*2. *de majoritate & obed. cap.*2. *de locato*, *c. cùm omnes*, *cap. cùm acceſſiſſent*, *de conſtitut. cap. Catholica* 11. *diſt. cap. nullus* 6.3. *quæſt.*4. *cap.*1. *de conſecratione diſt.*3. Bertachinus *de Epiſcopo* 2.*part. lib.*4. Barboſa *eod. tract.* 2.*part. in compendio*, *num.*49. ipſe *in cap.*1. *de conſtitut.* Eam tamen poteſtatem an immediatè à Chriſto, ut R. Pontifex, an ab ipſo Pontifice habeant, latè pertractant Salas *ubi ſuprà*, *diſp.*8. *ſect.*4. Suarez ubi proximè *lib.*4. *cap.*5. & 6. Layman *in ſumma*, *titulo de legibus*, *cap.*3. *per plures* §§. Illuſtriſſimus Tapia *tom.*1. *Catenæ*, *libr.*4. *de legibus*, *quæſt.*8. *art.*3. & 4.

Igitur

45 *De variis Conciliis.* Igitur adhuc primo ſæculo Eccleſiæ, & ſequentibus variæ fuerunt pro temporum opportunitate promulgatæ conſtitutiones, & epiſtolæ decretales: primò enim Clemens Pontifex ordine tertius, plures edidit conſtitutiones, quas referunt Carolus Bovius, & Severinus Binius *tom.*1. *Conciliorum*: eas ut canonicas agnoverunt Athanaſius *in ſynopſi*, Ignatius Epiſcopus Antiochenus *in ſuis duodecim epiſtolis*, Epiphanius *hæreſi* 45.*&* 70. plura pro earum defenſione contra Magdeburgenſes, & alios Eccleſiæ hoſtes, qui omnem moverunt arietem, ut primas Pontificum conſtitutiones evetterent, adduxerunt Baronius *an.*102. Turrianus *integro libro pro epiſtolis Clementis*. Succeſſerunt aliæ decretales epiſtolæ Anacleti, Evariſti, Alexandri, & ſucceſſorum, variaque Concilia, ut Nicænum celebratum anno Chriſti 327. ubi Ariana perfidia condemnata fuit, & varii canones ſtatuti fuerunt, de quorum numero agit Cabaſſutius *in notitia Concilior. diatriba de numero canonum*: deinde Conſtantinopolitanum anno 381. adversùs Macedonium negantem Spiritus ſancti divinitatem. Deinde Concilium Ephesinum anno 431. contra Neſtorium duas perſonas in Chriſto aſſerentem, Chalcedonenſe anno 451. contra Eutycheten, qui tantùm in Chriſto unam naturam agnoſcebat: de cujus Concilii auctoritate agunt Bellar. *lib.*2.*de Pontif. cap.*22. Petrus Marcha *libr.*3. *concord. Sacerd. & Imper. capit.*3. Quinta Synodus generalis, ſeu Conſtantinopolitana 2. habita anno 553. contra eos, qui unam tantùm voluntatem in Chriſto eſſe volebant. Sexta Synodus Conſtantinopolit. anno 660. adversùs Monothelitas, cui Synodo vulgò tribuuntur canones Trullani, editi tempore Sergii Papæ, & Juſtiniani Imperatoris, ann.692. ut *in c.Jacobus* 46.*de conſecr. d.*1. *c.placuit* 4. *c.habeo* 6. *cum ſeq.* 16.*d. c.quoniam* 13. *d.*32. *c.ſi quis eorum*, 32.*d. c.præcipimus* 26. *d.*93. *c.ſi quis Epiſcopus*, 37. *qu.*1. *c.didicimus*, *de conſec.d.*1.de quorum auctoritate latè agunt Canus *l.*5.*de locis*, *c.final.* Baronius *an.*892. Bellat. *lib.*2.*de Rom. Pontif. cap.*18. Turrianus *in opuſculo pro ipſa Synodo ſexta*, Poſſevinus *in apparatu ſacro*, *v. Trullanum*, & nos *in cap. à multis*, *de ætate & qualit.* Deinde ſeptima Synodus Conſtantin. ſive Nicæna 2. celebrata anno 787. ſub Adriano Papa, contra Iconomachos, qui ſacras Chriſti & Sanctorum imagines reſpuebant. Octava Synodus, ſive Conſtantinop. quarta, habita anno 859. ſub Adriano II. adversùs Photium intruſum, qui depoſitus fuit, & Ignatius reſtitutus. Plurima etiam nationalia, & provincialia Concilia celebrata fuerunt, quæ nec per indicem referre brevitas hujus Appararus ſinit; ea congeſſerunt, & notis illuſtrarunt Severinus Binius, & Coriolanus. Hiſpaniæ noſtræ Concilia collegit doctus vir D. Garcias à Loayſa: Galliç verò Pater Jacobus Sirmundus, & omnia viginti tomis collecta habemus ex editione Pariſienſi, juſſu Chriſtianiſſimi Regis facta. Et licèt de quatuor tantùm prioribus Conciliis generalibus dicatur *in cap. ſicut*, 16.*diſt*, & aliis auctoritatibus congeſtis ab Antonio Auguſt. *in epit. juris Pontif. lib.*5. *tit.*11. eamdem fidem eſſe illis tribuendam, ac quatuor Evangeliis; non inde deducitur minoris auctoritatis eſſe reliqua generalia Concilia ab Eccleſia approbata.

46 *De variis Canonum collectionibus.* Cùm jam plures fuiſſent Pontificum ſanctiones, & varia Concilia, tam generalia, quàm provincialia reperirentur celebrata, fieri cœperunt variæ collectiones à doctiſſimis viris, tam latinè quàm græcè, ad Eccleſiæ regimen, & Fidelium utilitatem, quarum meminerunt Turriſcrem. *ad princ. Decreti*, *nu.*25. Baronius *to.*7. *fol.* 137. Petr. Greg. *lib.*15. *ſyntag. cap.*2. Anton. Aug. *l.*1. *de emendat. Gratiani*, *dial.*10. *& in princ. tom.*2. *epitom. juris Pontif.* Gibalin. *tom.*2. *de ſcient. canon. lib.*5. *cap.*10. *qu.unic.* Franc. Florens *diſſer.*2. *cap.*2. *in præfat. ad hunc librum*, & alii infrà referendi. Primus ergo (ita exiſtimo) collectionem veterum canonum fecit Dionyſius; patria Scytha, cognomento Exiguus, vir in divinis Scripturis valdè peritus, in ſæcularibus admodum eruditus, de quo Caſſiodor. *de divinis Scripturis cap.*22. ait: *Fuit noſtris temporibus Dionyſius Monachus, Scytha natione, ſed moribus omnino Romanus in utraque lingua valdè doctiſſimus, qui petitus a Stephano Epiſcopo Salonitano, ex Græcis exemplaribus canones Eccleſiaſticos compoſuit, quos hodie uſu celeberrimos Eccleſia Romana complectitur.* Trithemius *de viris illuſtribus lib.*2. *c.*4. *v.Dionyſius*. Otho Friſingenſis *lib.*5. *chronicis*, *cap.*4. Bellat. *de Scriptoribus Eccleſ. ann.*500. ille enim floruit temporibus Theodorici circa annum 527. Collectionem Canonum fecit Græcis in Latinum ſermonem translatis, incipiens à Siricio uſque ad Hormiſdam, & ducentis & quinque articulis conſtat, quibus deinde addita fuerunt Gregorii ſecundi decreta, decem & ſeptem capitibus comprehenſa, ut notavit Petrus Marcha *lib.*3. *concor. cap.*3. Quam collectionem credo fuiſſe illam, quæ Codex Canonum appellatur à Nicolao *in cap. ſi Romanorum*, 19.*diſt.* & ex quo citatur textus *in cap.*2. *de præben.* & approbatur in Concilio Bracharenſi 2. *can.*18. Tolet. 4. *can.*3. *cap. de bellis*, 20.*diſt.* à Juſtiniano *in novella* 131. Hunc codicem Canonum Adrianus primus Carolo Magno dono dedit circa annum 787. ut probat P. Sirmundus *tom.*2. *Concil. Galliæ*, *ad annum* 787. Atque ſtatim Carolus Epiſcopos Galliæ admonuit, ut Canonum executioni invigilarent, atque ipſa decretorum capita in capitulari Aquiſgran. dato an.789. retulit. De hac collectione plura adduxerunt Juſtellus *in præfatione ad ipſum Codicem Eccleſiæ univerſalis*, Cironius *ad tit. de conſtit.* Indicem hujus Codicis refert Anton. Auguſt. *in epit. Juris Pont.* 2.*part. in princ. cap.*11. Eodem ferè tempore Fulgentius Ferrandus, Diaconus Carthaginenſis, cujus mentio fit *in cap. ſacrorum*, 63.*diſt.* & meminit Cujacius *in cap.*1. *de cohabit. clericor.* aliam collectionem elaboravit, diverſo tamen ordine, dum citando, non recitando, ſub unoque capite collegit omnes Canones diverſorum Conciliorum; quod opus Creſconius in ſua collectione Breviarium appellat: de ea Baronius *an.*527. *num.*87. Peronius *contra Reg. Mag. Brit. l.*1.*c.*48. Succeſſit Martinus Monachus Benedictinus, Bracharenſis Epiſcopus, cujus vitam & geſta referunt Yepes *tom.*1. *chron. D. Benedicti*, *an.*563. *fol.*251. Ille an.751. collectionem edidit Synodorum Græcarum, & in Latinum ſermonem tranſtulit, ad utilitatem Eccleſiæ Hiſpaniæ. Alios etiam canones ex Latinis Conciliis compilavit, præcipuè ex Toletanis; quæ collectio reperitur in tomis Conciliorum poſt ſecundam Synodum Bracharenſem, & approbata fuit in Concilio Lucenſi celebrato an.571. De ea collectione agit Anton. Auguſt. *d.*2.*part. cap.*15. *& in Gratian. dial.*10.11. *&* 12. Illud circa eamdem collectionem prænotandum eſt, apud Gratianum plerumque citati ſub nomine Martini Papæ canones omnes, qui tranſcripti ſunt in dicta collectione Martini Bracharenſis, ut textus *in cap. Epiſcopum*, 64. *cap. non debet*, 65.*diſt.* *c.*19. *qu.*3. *cap. Epiſcopo* 48. *qu.*1. *cap. ſi quis Presbyter*, *capit. non licet*, 92.*diſt.* *cap. ſi quis Epiſcopus*, 6. *qu.*4. & alii congeſti ab Anton. Auguſt. *in dictis dialogis*, qui referendi ſunt ad dictam Collectionem Epiſcopi Bracharenſis, ut jam notarunt Germonius *libr.*2. *animad. c.*1. Juſtelus *ad canones Eccleſiæ univerſæ*, *fol.*187. Covarr. *in cap.*1. *de teſtamentis*, *num.*1. Quartam collectionem fecit Iſidorus. Sed an Hiſpalenſis, an Mercator, ſub lite eſt. Hiſpalenſem fuiſſe, docent Ivo Carnot. *libr.*2. *decreti*, *tit.*11.*c.*22. Gratianus *in c.*1.*diſt.*15. Innoc. *in hiſtoria de Ivone Carnotenſi*, Joan. Gerſon, & Genebrardus *ad annum* 618. videturque ipſum Iſidorum innuere *lib.*6. *etymol. c.*16. & expreſsè refert Hincmarus Rhemenſis *epiſt.* 7.*c.*12. *Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus collegit cum epiſtolis Romanæ Sedis Pontificum à ſancto Clemente uſque ad B. Gregorium.* Verùm Iſidoro Hiſpalenſi non eſſe tribuendam collectionem conſtat, quia & Concilii Toletani undecimi, celebrati an.675. & Concilii generalis ſexti, habiti an.681. meminit, quadraginta & ampliùs annis poſt obitum Iſidori, qui deceſſit an.636. imò verò & Gregorii ſecundi & tertii, & Zachariæ Summorum Pontificum, qui poſt annos 700. vixerunt, epiſtolas author ille collectioni ſuæ inſeruit. Accedit, nam cùm Sancti Braulius, & Ildephonſus, necnon Sigebertus Gemblacenſis recenſeant omnia opera Iſidori Hiſpalenſis, nihil de illa collectione adducunt, & cùm ejus opera ex vetuſtis exemplaribus emendata per Grialium & Loayſam habeamus, nunquam legimus collectionem iſtam canonum, neque eam recenſet Vivar. *in notis ad Chron. Marci Maximi*, *an.*617. dum ejus vitam & opera deſcribit. Quare alii cenſuerunt hujus collectionis authorem fuiſſe Iſidorum Mercatorem, ſeu Peccatorem (utroque enim nomine illum appellant Poſſevinus *in apparatu ſacro*, *litt. B. fol.*244. Acunna *in proœmio decreti*, *fol.*40.) ita docuerunt Baronius *an.*865. *nu.*5. *& an.*102. *num.*11. Boetius Epon. *to.*3.*lib.*4. *de jure ſacro*, *cap.*2. Mariana *lib.*6. *de rebus Hiſp. cap.*5. Tamayo de Vargas *in notis ad Luitprandum*, *fol* 83. Ambroſius Moral. *lib.*12. *Coron. Hiſp. cap.*21. Padilla *hiſt. Hiſp. centur.*7. *cap.*22. Pro quibus facit authoritas Juliani *in chron.* ubi refert quod Iſidorus Mercator Epiſcopus Setubenſis, ope monachi cujuſdam huic compilationi operam dedit. Sed facilè ſententiæ hæ, & authoritates pro his adductæ conciliari poſſunt, ſi obſervemus Iſid. Hiſpalenſem Epiſcopum dictam collectionem, quam corpus Canonum diximus, ediidiſſe titulis di-

ſtin-

Digitized by Google

ſtinctè additis, & indice compoſito, qui præfixus eſt ipſi collectioni ea arte, ut unicuique titulo certam aliquam materiam complectenti adjunxerit numeros canonum eò pertinentium. Eum indicem veteri cuidam collectioni manuſcriptæ præfixum teſtatur Anton. Auguſt. licèt dubitet, an tribuendus ſit Iſidoro ob quorumdam verſuum, qui illi ſubjiciuntur, ineptiam. Sed expunctis verſiculis illis, quos ſcriptor de ſuo addidit, titulorum ordo & verba eruditionem & ſæculum Iſidori ſapiunt. Inde factum eſt, ut à poſteris integra collectio diligentiæ Iſidori facilè tributa ſit, non tamen inter ejus opera recenſeatur. Hæc eadem collectio poſtea acta eſt acceſſione canonum Apoſtolorum, quos Iſidorus Hiſpalenſis in libris originum inter apocryphos recenſet, juxta Gelaſii definitionem. Crevit quoquo collectio adjectis Conciliis Toletanis, à quinto uſque ad duodecimum, aliiſque Hiſpanicis poſt obitum Iſiduri celebratis: necnon epiſtolis Gregorii ſecundi, & tertii, atque Zachariæ uberior iſta collectio facta fuit ab Iſidoro Mercatore, ſed publicata fuit ſub antiquo Iſidori Hiſpalenſis nomine ad conciliandam authoritatem novis illis epiſtolis, quæ tunc præfixis veterum Pontificum titulis interpolatæ ſunt; quia non ita authoritate pollerent, ſi ſub nomine novi collectoris prodiiſſent, quare attenta prima hujus collectionis compoſitione, Iſidorus Hiſpalenſis ejus author eſt; inſpecta verò ſecunda editione author eſt Iſidorus Mercator; & ideò rectè illi attribuitur à Juliano *ubi ſuprà*, & Luitprando *in chronico*, *anno Chriſti* 719. his verbis: *Iſidorus Setabitanus, qui interfuit Concil. XVI. Toletano, compoſuit ordinem Concilii, & collectionem Conciliorum, quæ dicitur Iſidori Peccatoris, vel Mercatoris; quo cognomento vocatus eſt ſuper Iſidori nomen.* Et codex MS. hujus collectionis eximiæ vetuſtatis in bibliotheca Regia S. Laurentii apud Seboriacum reperitur: & minùs piè Matthæus Raderus *in præfat. analect. ad Martialem Scriptorem*, hunc inſulſiſſimum ſabrum Decretalium epiſtol. RR. PP. dixit, cùm illum eruditæ pietatis inſignem judicet Baronius *in notis ad Martyrol. die 4. Aprilis*, dum de eo judicium profert his verbis: *In antiquis*, inquiens, *manuſcriptis cod. hunc Iſidorum collectorem Conciliorum, Mercatorem cognomento dictum invenimus, ut in his, quæ in noſtrâ Bibliotheca habentur; at in nuper impreſſis non Mercator, ſed Peccator inſcriptus reperitur, ſecundùm morem nonnullorum antiquorum Patrum, qui humilitatis ergo ſe ſic inſcribere, & ſubſcribere conſueverunt. Irrepſit puto error, ut Mercator, pro Peccator ſit ſcriptus. Cum autem ejuſdem collectionis author recenſendo in ſua præfatione Synodos univerſales, ſextam ultimo loco ponat, manifeſtum eſt, poſt dictam ſextam Synodum vixiſſe, nec ad ſeptimæ tempora perveniſſe: quam ob cauſam eum collectores ſacrorum canonum recenſemus, quintum hunc ordine numeramus, primoque loco ponimus Dionyſium Exiguum, inde Ferrandum Diaconum, tertiò Martinum Bracharenſem Epiſcopum, quartò Creſconium, ac demum poſt hos omnes Iſidorum.*

47 De aliis Collectionibus. Aliam collectionem uberiorem, & locupletiorem fecit Creſconius, cujus meminerunt Baronius *anno* 527. Bellarm. *an.*500.*fol.*130. Succeſſit alia collectio canonum, quam edidit Burchardus Monachus S. Benedicti Epiſcopus Vuormatienſis; compilavit enim, ac compoſuit Decretum ſub Henrico Imperatore, an. 1020. ex variis Conciliorum Canonibus, Pontificum epiſtolis, Sanctorum Patrum ſententiis, & Imperatorum ſanctionibus, & in viginti libros diviſit, & in eo ſuperior fuit aliis compilatoribus, quòd ante juris civilis promulgationem, quæ poſt obitum Lotharii ſecundi, ſtudio Mathildis Comitiſſæ procurata eſt, quamplurima ex Digeſtis, Codice, & Novellis tranſcripta, in collectionem ſuam retulerit; ita ut exemplo Joannis Scholaſtici, & Photii Patriarcharum Conſtantinop. jus civile cum canonico conjunxerit. De eo Antonius Auguſtinus *ubi ſuprà*, *capit.*27. Bellarminus *de Scriptoribus*, *ann.*900. Poſſevinus *in apparatu ſacro*, *fol.*254. plerumque hoc decretum citatur, tam in decreto Gratiani, quàm in decretalibus, *ut in cap.*1. 73.*diſt. cap.*2. *de ſortilegiis*. Poſt iſtas collectiones aliam fecit Deuſdedit Cardinalis, temporibus Victoris Papæ, quam Polycarpus ſcripſit, non tamen in eadem methodo, ac Burchardus, videlicet colligendo tantùm dicta Patrum, vel Conciliorum, ſed pluribus utitur argumentis, alia confutat, & acriùs in cauſa verſator: eos meminerunt Baronius *tom.*11. *anno* 1086. Antonius Auguſtinus *ubi ſuprà*, *cap.*28. *& in collectione ad Decretales in præfatione*. Ferè eodem tempore Anſelmus Epiſcopus Lucenſis, qui floruit temporibus Gregorii VII. per annum 1086. aliam collectionem edidit Bellarm. *de Scriptor. Eccleſ. an.*1000. Catalogum ejus refert Boetius Epon. *ſuprà n.*217. Octavus decretorum compilator fuit Ivo Epiſcopus Carnotenſis; floruit temporibus Urbani II. uſque ad annum 1114. cujus compilationem in compendio retulit Hugo Catalaunienſis, & Pannoniam ſive Panormiam appellavit: illam ſub nomine Decreti in 17. partes diviſam obtinemus opera, & beneficio Joannis Molinei, & notis Juretia illuſtratam, Pariſiis editam anno 1647. Ivonis meminerunt plures congeſti in principio ipſius decreti, Baron. *tom.*12. *ann.*1100. Bellarminus *de Scriptoribus Eccleſiaſt. eodem anno*, Ant. Auguſt. *ſup. cap.*30. Poſſevin. *fol.*387. Petr. Marcha *lib.*3. *concor. cap.*6.

Omnibus iſtis collectionibus, & omiſſis aliis Photii, 48 De Decreto Gratiani.
Harmenopuli, Siagrii, & aliorum, accuratior compilatio Gratiani ſecuta fuit: Gratianus enim patria Hetruſcus, S. Proculi apud Bononienſes Ordinis D. Benedicti Monachus, vir quidem verè religioſus, Decreti volumen ſub nomine *Concordiæ diſcordantium Canonum*, ex Scripturis ſacris, Conciliorum canonibus. Pontificum reſponſis, legum ſanctionibus, & aliis Interpretum fragmentis collegit; & decretorum corpus nuva quidem methodo adornavit, ut poſt Archidiaconum, Turrecrematam, Acunnam, & Barboſam docent Carolus Sigonius *lib.*1. *de Epiſcopis Bonon.* Forſterus *in hiſtoria juris*, *lib.* 3. *cap.*7. Sarmiento *de reditibus* 3.*p.c.*1.*nu.*2. Andreas Valenſis, & Henr. Zoeſius *in paratit. ad Decretales*, Vincentius *lib.*23. *ſpeculi hiſtor. c.*31.*&l.*25.*c.*84. quod volumen librum Decretorum appellavit Cæpola *de libris juris can. nu.*1. Collectanea decretorum Antonius de Mocaro, relatus ab Ant. Auguſt. *de emendat. Gratiani l.*1. edidit illud ann.1059. ut refert Genebrardus *lib.*4. *Chronograph.* licèt Baptiſta à Sancto Blaſio, & alii congeſti à Thoma Conano, exiſtimaverint compoſitum eſſe an. 1105. Illud elaboravit in æde S. Felicis, ut conſtat ex ſaxo pervetuſto, quod in ſacrario ipſius Eccleſiæ reconditur, ubi ità legitur:

Hanc habe partem lector, reverenter adito:
Namque loci Monachus decretum hic condidit hujus,
Divinum Gratianus opus, quantumlibet arcto
Contentus ſepto, quod reparando caducum,
Et vetus hoc clauſtrum, tolli fuit inde neceſſe.

Sed an hoc decreti volumen approbatum ſit, omnia- 49
que in eo compilata majorem authoritatem habeant, quàm in ſuis autographis, magnæ hæſitationis eſt? Eſſe à Pontifice approbatum, docuerunt Abbas *in cap.*2. *de reſcriptis*, *num.*9. *verſ. ſed dico*, Felinus ibi, *num.*44. Cæpola *de libris juris canonici*, Tuſchus *litt.D. concl.*110. *num.*2. Morla *de juriſd.* 1.*part. quæſt.*10. *num.*9. Maranta *in praxi*, 3.*par. quæſt.un. nu.*36. Medicis *de legib. par.*1. *quæſt.*3. *num.*9. Medina *de continentia lib.*2. *cap.*33. noviter Franciſcus Valens *in concordia Juris cum Theologica ratione*, *in proœmio cap.*7. *nu.*25. Martha *de juriſdictione* 1.*part. cap.*30. *num.*37. Pro quorum ſententia faciunt ſequentia fundamenta. Primum, nam fuiſſe confirmatum ab Eugenio III. referunt Tuſchus, & Morla *ubi ſuprà* Secundum, quia ſi in eo reperirentur contradictiones, aut perplexitates, ob errores, qui in illud volumen irrepſerunt, jam ſublati fuerunt per Gregorium XIII. qui illud tradidit purgandum viris doctis ab omnibus mendis, ut conſtat ex epiſtola ejus in principio decreti appoſita, & refert Anton. Auguſt. *dialog.*1. Ergo hæſitari non poteſt volumen eſſe ab ipſo Pontifice approbatum, cùm omnia noſtra faciamus, quibus noſtram impartimur authoritatem, *l.*1. *C. de veteri jure*. Tertiò, nam volumen hoc cum ſcientia, & tolerantia Pontificis quotidie allegatur, & in Scholis publicè exponitur; immò & ipſi Romani Præſules illud ſæpiùs citarunt, ut *in cap. continebatur*, *de diſpenſatione impuberum*, *cap. nobis*, *de jurepatronatus*, *cap. relatum* 4. *de teſtamentis*, *Clementin.* 1. *de jurejurando*: Ergo nullatenus ambigi debet ejus decreta eſſe approbata. Ita tenuerunt ultra ſuprà relatos plures congeſti à Diana *part.*3. *tract.*6. *reſ.*26. *& par.*5. *tr.* 14. *reſol.*68.

Sed contrariam ſententiam, Immò authoritates Con- 50 Contraria ſententia.
ciliorum, Romanorum Pontificum, Sanctorum Patrum, Imperatorum, & Jureconſultorum reſponſa in eo compilata eamdem vim obtinere ac per ſe obtinent, nec leges civiles per collectionem in hoc volumine eſſe canonizatas, ut loquuntur Doctores, defendunt, Uſelius *in notis ad Covar. lib.*4. *variar. cap.*11. Sanchez *lib.*9. *de matrim. diſp.*12. *num.*5. Salas *de legib. tr.*14. *diſp.*18. *ſect.*13. Diana 5.*par. tract.*14. *reſ.*68. Suar. *de legib. lib.*4. *cap.*5. *num.*6. Laym. *in ſum. eod. tract. & tom.*1. *lib.*2. *tract.*4. *cap.*6. §.3. *num.*12. Pater Mendo *de jure Academico lib.*1. *quæſt.*28.

q. 28. Rota apud Pennam *deciſione* 480. *num.* 18. plures quos refert, & ſequitur Barboſa *in proœmio decreti*, *num.* 6. Martinez à Prado *tom.* 1. *Theolog. Moral. cap.* 3. *de legibus*, *quæſtion.* 8. *ſ.* 3. Alciatus *lib.* 4. *parerg. cap.* 23. Petrus Gregorius *lib.* 1. *partit. tit.* 1. *cap.* 1. *num.* 12. Granados *in t.* 2. *controverſ.* 3. *diſputat.* 3. *ſect.* 7. *num.* 17. Machado *tom.* 1. *ſummæ*, *parte* 4. *tract.* 2. *documento* 3. Anguianus *de legibus lib.* 2. *controv.* 29. *num.* 4. Grethſerus *tom.* 2. *in defenſ. Bellarmini*, *lib.* 2. *de Roman. Pontif. cap. fin. pag.* 816. P. Magdaleuus *de numero teſtium*, *parte* 2. *cap.* 6. *num.* 17. noviſſimè Frat. Antonius à Matre Dei *in præludiis ſacræ Script. prælud.* 1. *digreſſ.* 6. *ſect.* 9. Gibalinus *ſupra*, Franc. Florens *in præfat. ad hunc librum*, *fol.* 7. In hoc Interpretum diſſidio, ut certa ab incertis ſeparemus, affirmo volumen hoc continere aut Conciliorum decreta, aut Romanorum Pontificum conſtitutiones, ex quibus, quæ inveniuntur in ſuis autographis, vim legis eccleſiaſticæ habebunt; ſecus verò ſi non reperiantur. Unde cognoſcitur magnum diſcrimen inter hanc collectionem Decreti, & compilationem Raymundi; nam licèt aliquæ decretales epiſtolas in collectione ſexta Decretalium compilatæ non reperiantur inter epiſtolas Innocentii III. aut Alexandri III. quia tamen corpus hoc Decretalium eſt approbatum à Gregorio IX. in dubium revocari non debet earum auctoritas. Etiam in hoc Gratiani volumine reperiuntur quamplures leges ex Pandectis juris Civilis tranſcriptæ, quæ eandem auctoritatem habent, ac ſi in libris Pandectarum eſſent. Etiam aliquæ inveniuntur tranſcriptæ auctoritates, cum hac inſcriptione, *Palea*. Circa quarum auctoritatem non conveniunt Interpretes. *Paleam* ſignificare Canones antiquos, docet Cujacius *in cap.* 1. *de ſponſa duorum*: putarunt alii congeſti à Darte *in can.* 2. *diſt.* 5. & Barboſa *ubi ſuprà*, *num.* 9. *Paleam*, *Protopaleum*, *ſeu Quotopaleam*, fuiſſe Cardinalem Eccleſiæ Romanæ, qui alia decreta collectioni Gratiani adjecit; quare ſuam eſſe collectionem intendebat Cepola de libris Juris Canonici. Sed mihi communis opinio placet, quæ affirmat, *Paleum* eſſe proprium nomen cujuſdam diſcipuli Gratiani, qui operi ſui magiſtri aliqua etiam adjecit, quæ eandem auctoritatem habent, ac aliæ auctoritates compilatæ in eodem volumine. Ita docent Laym. *ubi ſuprà*, *num.* 11. Cenedus *ad decretum*, *collectaneo* 16. *n.* 7. *in fine*, Acunna *in proœmio decreti*, *nu.* 33. Cæſar Coſta *lib.* 1. *ambig. c.* 7. Beſoldus *tom.* 2. *in delibata juris diſſert. de libris juris*, *cap.* 8. Nec obſtant fundamenta exiſtimantium decreti volumen approbatum eſſe, quibus ſatisfaciunt ſacræ Rotæ Auditores in dicta deciſione 480. in hæc verba: *Nec refert, illos canones recenſeri in decreto à Gratiano compilato, quia cùm Gratianus non publica auctoritate infinita quæque illa canonum Eccleſiaſticorum, & legum etiam ſecularium capitula in ſuum librum contulerit, nec legis condendæ authoritatem habuerit, nec ab aliquo Romano Pontifice liber ille, tanquam authenticus, & legalis approbatus fuerit, inde fit, ut quilibet Canon inibi relatus, ex eo tantum, quòd ibi referatur, non habeat majorem auctoritatem, quam in proprio loco conſiſtens de ſui natura eſſet habiturus: nec Gregorius XIII. Gratiani librum, tanquam legalem authenticavit, cùm ſolum emendari juſſerit, & emendationes ſine additionibus, aut detractionibus mandaverit obſervari.* Ergo cùm ab ullo Eccleſiæ Romanæ Præſule non ſit confirmatum, aut approbatum, etſi publicè in Scholis exponatur, & illuſtretur, decreta in eo compilata non majorem auctoritatem habebunt, quàm in ſuis autographis obtinent, ut latiùs proſequentes docent Alber. Gentilis *de libris juris can. cap.* 2. *per totum*, Alciatus *lib.* 3. *parerg. c.* 23. Menochius *de adipiſcenda*, *remedio* 4. *nu.* 842. Maranta *in ſpeculo*, 3. *p. n.* 36. Federicus de Senis *conſ.* 76. Tot tamen ſcatet liber is mendis injuria temporum, ut ſit de re publica, ac re litteraria benemeritiſſimus cenſendus, qui huic libro emendando, ac corrigendo, totque maculis expurgandis operam dederit; Gratianus enim fuit nimis credulus, ut refert Baronius *anno* 664. *n.* 4. & *anno* 774. *n.* 4.

51 De variis decretalium collectionibus.

Poſt hanc decreti Gratiani collectionem quamplures conſtitutiones, & decretales epiſtolæ emanarunt, præſertim poſt Concilium generale Lateranenſe, celebratum ſub Alexandro III. anno 1179. cumque Gratianus multa omiſiſſet, tum ex Conciliorum veterum Canonibus, tum ex epiſtolis Pontificum, & aſſidua Sedis Apoſtolicæ juriſdictio, & audientia novas quotidie pareret conſtitutiones, aliæ collectiones Decretalium fieri cœperunt. Primus enim S. Bernardus Balbus, Papienſis Eccleſiæ Præpoſitus, poſtea Epiſcopus Faventinus, demum ad Papienſem Eccleſiam translatus, in canonica peritia valdè doctus, collectionem fecit epiſtolarum decretalium Alexandri III. Cœleſtini III. & aliorum Pontificum prædeceſſorum, necnon diverſorum canonum Conciliorum, tam generalium; quàm provincialium, ut referunt Philippus Steinhauſſent. *In ſumma Juris Canon.* Wolfang. Sigiſmund. à Vorbux *in Triſmegiſto canonicali*, *fol.* 18. Beſoldus *in diſſert. de libris Juris Can. cap.* 8. Ant. Auguſtinus *in proœmio collectionum*, Gentilis *ſup. c.* 1. Valens *in concordia*, *cap.* 1. Poſſevinus in apparatu ſacro, verbo *Bernardus*, Gibalinus, & Florens *ubi ſup.* Hanc collectionem, *Breviarium* appellant Hoſtienſis, Henricus, Joannes Andreas, Bellamera *in proœmio Decretalium*, id eſt breviarium deciſionum, quæ extra corpus decreti vagabantur; aliquæ tamen deciſiones à Gratiano compilatæ in ſuo decreto, reperiuntur ſub eiſdem verbis in ipſa collectione Bernardi, ut textus *in cap.* 1. *de cenſibus*, qui eſt apud Gratianum textus *in cap. ſancitum* 25. 23. *quæſt.* 8. caput 8. *de purgatione canonica*, qui reperitur *in c. nobilis* 15. 2. *q.* 5. forſan per oblivionem, quod frequenter contingit, ut in jure Cæſareo, ubi conſtitutiones eiſdem verbis reperiuntur, ut *in l.* 1. *C. de auctoritate præſtanda*, *in l. neque tutoris* 7. *Cod. de contrahenda ſtipulatione*, *ex l. ex conventione* 11. *Cod. de pactis*, *leg.* 1. *Cod. ſine cenſu*, *vel reliquiis*, *ex l. ſi dicer* 37. *ff. de judiciis*, *leg. qui cœtu* 5. *ſ.* 1. *ff. ad leg. Juliam de vi*, notavit Fornerius *lib.* 1. *rerum quotid. cap.* 17. Eam collectionem approbavit Alexander III. ut referunt Joannes Andreas, & Gentilis ubi ſuprà. Poſt Bernardum Papienſem Gilbertus Abbas, atque etiam Alanus Epiſcopus Altiſſiodorenſis, alias duas collectiones fecerunt, ſed uſu non receptas: quare Joannes Valenſis, ſive Galenſis, poſt duodecim annos elapſos à prima collectione, aliam fecit, quam Alexander approbavit, & fuit ſecunda compilatio approbata. Platina *in vita Alexandri III.* Joannes Andreas *in proœmio Speculatoris*, Gentilis, & Boetius Epon. *ubi ſup.* Hunnius *in encyclopedia*, *lib.* 1. *c.* 3. Poſt eam temporibus Innocentii III. Bernardus Archidiaconus Compoſtellanus, Romæ degens, ex ejuſdem Innocentii III. prioribus regiſtris compilavit aliud volumen decretalium, quintam collectionem, ſi collectiones omnes attendas; & dicta fuit compilatio Romana, quia ipſe Bernardus Romæ eam edidit. Sed cùm in ea collectione nonnulla reperirentur inſerta, quæ in Romana Curia probarentur parum, ipſius Pontificis juſſu Petrus Beneventanus compilationem tertiam edidit, publicè approbatam, ut referunt Cujacius *in cap.* 2. *de ſponſalibus*, Valens, Boetius Epon. & Gentilis *ubi ſup.* Succeſſit quarta compilatio approbata ab ipſo Innocentio III. in qua varii Concilii Lateranenſis ſub eo celebrati canones, necnon plures epiſtolæ ipſius compilatæ fuerunt. Eam notis illuſtravit Joannes Theutonicus, & quartam compilationem Innocentius III. appellavit, ut ſuprà citati referunt. His collectionibus opera, & ſtudio Ant. Aug. viri clariſſimi fruimur, cùm notis ipſius ad primam collectionem, & notis Joannis ad quartam. Hoc totum breviter expreſſit Tancredus *in præfatione ad* 3. *compilationem*, quam ex fide manuſcripti ita tranſcripſit Boſquetus in notis ad Innocentium III. *lib.* 1. *ep.* 71. à quo, & nos libenter accepimus, cum mirè probet hucuſque tradita. *Poſt compilationem decretorum factam à Gratiano multæ à Romana Curia decretales epiſtolæ emanaverunt, quas magiſter Bernardus tunc Præpoſitus, poſtmodum Epiſcopus Papienſis, ad ſtudentium utilitatem ſub competentibus titulis compilavit, quædam antiqua jura interſerendo, & vocatur compilatio prima. Poſt illarum compilationem quædam aliæ Decretales à diverſis Apoſtolicis emanaverunt, quas Magiſter Gilbertus ad inſtar primæ compilationis ſub titulis collocavit. Poſt illum Magiſter Alanus ſuam ſimiliter compilationem effecit. Tandem Magiſter Bernardus, Compoſtellanus Archidiaconus, in Romana Curia moram faciens aliquantam, de regiſtris Domini Papæ Innocentii III. unam fecit Decretalium compilationem, quam Bononiæ ſtudentes Romanam compilationem aliquando vocaverunt. Verùm quia in ipſa compilatione quædam reperiebantur Decretales, quas Romana Curia refutarat; ſicut hodie quædam ſunt, quas Curia ipſa non recipit: idcircò felicis recordationis Dominus Innocentius Papa III. ſuas Decretales uſque ad annum duodecimum editas, per Magiſtrum Petrum Beneventanum, Notarium ſuum in præſenti opere compilatas, Bononiæ ſtudentibus deſtinavit. Poſt illarum receptionem Magiſter Galenſis decretales omnium Apoſtolicorum, qui præceſſerunt Innocentium, de ruinis compilationis Gilberti, & Alani extrahens, quandam compilationem ordinavit, quæ hodie mediæ, ſive ſecundæ Decretales dicuntur, ſuper quarum expoſitionibus plures Doctores Bononiæ Gloſſas ſcripſerunt. Et quia de dictis apparatibus opiniones ſtudentium erant diverſæ, ſententiæque confuſæ: idcircò ego Tancredus Bononienſis Canonicus ſancti Petri, qualiſcumque*

Decretorum Magiſter, ad multam inſtantiam ſociorum meorum meliora, & utiliora de dictis apparatibus colligens, ex ingenio meo quædam interſerendo, ſicut ex ſignis gloſſularum ſingularum demonſtratur, primas, & ſecundas Decretales, prout melius potui, gloſſulavi, ſed ſuper præſenti tertia compilatione non apparatum feci, ſed audiendo, atque legendo, quædam in libro notavi, quæ ſcholares quidem abſque conſcientia mea de libro meo extraxerunt, & pro apparatu tertiarum illum mihi intitulaverunt. Nunc autem docendi officio ad multorum inſtantiam reaſſumpto, præſentem tertiam compilationem diligentia, Domino favente, gloſſabo, & conſtitutiones Concilii proximè celebrati, & jura à Domino Innocentio Papa III. poſt duodecimum annum edita, tam in apparatibus à me factis, quàm in hoc, quem indicare diſpono, diligentiſſimè collocabo.

52 De aliis collectionibus decretalium.

Poſt has quatuor collectiones fuit, & alia quinta epiſtolarum Honorii III. cum enim ipſe decem libros epiſtolarum ſcripſiſſet, juxta ſeriem, & methodum aliarum collectionum ſuorum prædeceſſorum, quintam compilationem fecit, non opera Tancredi Bononienſis, ut voluit Ant. Auguſtinus, quem refellit Cironius *in cap. 1. de conſtitutionibus, in ipſa quinta collectione*; ſed eam ab Antonio Auguſtino, Cencio, & Cujacio deſideratam hodie habemus ſtudio Innocentii Cironii in utraque juris peritia viri diſertiſſimi; licèt enim plures decretales ipſius collectionis tranſcriptæ reperiantur à Raymundo in decretalium volumine; plurimas tamen non cum parvo Profeſſorum compendio edidit Innocentius Cironius. Poſt omnes iſtas compilationes ſequitur noſtra ſexta compilatio juſſu Gregorii IX. facta; ipſe enim tot parum conſtantium voluminum Decretalium pertæſus, multis relictis, & rejectis, aliis noviter additis conſtitutionibus, eam approbavit. Matthæus Pariſ. *in Henrico III. His quoque temporibus Gregorius IX. videns tædioſam Decretalium prolixitatem, ſub quodam compendio eas eleganter abbreviatas, & collectas ſolemniter per totius mundi latitudinem legi præcepit, & publicari.* Et adjectis ſuis conſtitutionibus Gregorius IX. publicè edi juſſit ſextam hanc collectionem anno 1230. elaboratam à S. Raymundo de Pennaforte, Capellano, & Pœnitentiario ipſius Ordinis Prædicatorum, viro ſanctitate, & doctrina celebri, de cujus vita, actis, & canonizatione poſt plures plura Eymericus *in directorio Inquiſitorum, 2. p. comment.* 25. Tamayo de Salazar *die ſexta Januarii, tomo 2. Martyrologii, fol.* 80. *à n.6.* Collectionem hanc vulgò Decretales Gregorii appellamus, quia noſtra facimus, quibus noſtram impartimur auctoritatem, *c. ſi Apoſtolicæ, de præbendis in 6.* ideò Decretales Gregorii nuncupantur; & hæc ſexta compilatio breviter omnia, quæ intra octoginta pluſve annos ab aliis Pontificibus Romanis decreta ſunt, complectitur, ut notavit Elricus Elſricus Hunnius *in encyclopædia lib. 1. cap.* 3. Collectio hæc Decretalium ſolet etiam appellari corpus Juris Canonici, nec barbarè; nam corpus plerumque accipitur pro opere ſcripto. Cicero *lib. 2. ad Atticum*, ibi: *Hoc totum corpus curabo, ut habeas*. Hinc corpus Homeri dicitur *in l. librorum 52. §. 2. ff. de legatis* 3. notavit Jo: Bertrandus *de Juriſperitis, in vita Labeonis, fol.* 44. Miſit autem hanc compilationem Doctoribus, & Scholaribus Bononiæ commorantibus, ut fecit Honorius III. *in cap. 1. de conſtitutionibus*; erat enim illis temporibus florentiſſima Academia Bononienſis à Theodoſio creata, cujus laudes referunt Hieronymus Oſorio *lib. 1. de Gloria*, Papirius Maſonius, & alii, quos congerit perdoctus P. Andreas Mendo *lib. 1. de Jure Academico. quæſt. 2. num.* 16. Exorſus eſt Gregorius ſuam compilationem à profeſſione fidei, juxta Concilium Nicænum, & mores Conciliorum; quare non erat neceſſaria invocatio divini Numinis, ut alii Principes ſæculares ab ea exordiuntur ſuas conſtitutiones, *l. 2. C. de officio Præfecti Africæ*: principium Codicis Juſtinianei, *l. 1. & 2. de veteri jure*, Novella 85. Juſtiniani: obſervarunt ex ſacris, & profanis litteris Lælius Mancinus *lib. 3. de triplici jure, cap.* 225. Fornetius *lib. 6. rerum quotidianarum, c.* 1. Juxta morem ergo Eccleſiaſticarum ſanctionum à profeſſione fidei inchoavit ſuam compilationem Gregorius IX. non ob alias rationes hæreſis veneno plenas, quas ſtultè Vveſembec. *theſi 1. in princip.* ſomniavit.

53 De Collectionibus antiquis.

Sed antequam progrediamur ad noſtræ Hiſtoriæ Pontificiæ ſeriem, aliqua de illis collectionibus antiquis non antiquatis prænotanda ſunt. Et primò ſciendum eſt, earum uſum Juriſprudentiæ Canonicæ Profeſſoribus valdè utilem, immò neceſſarium eſſe, cùm ex fontibus ipſarum deciſionum rectiùs veritatis cognitio hauriatur, aſſequaturque. Certè dum cœpi huic profeſſioni operam dare, ſtatim ad fontes digitum intendi, regeſta Gregorii Magni, Alexandri III. Innocentii III. perquiſivi, & his aſſiduè uſus ſui; nec adhuc ejus conſilii, & ſtudii pœnitet, immò in ea ſententia adhuc perſiſto, veram perfectamque cognitionem inſalutatis antiquis integris Pontificum, Conciliorumque monumentis, aſſequi non poſſe. Alii exiſtimant pueriles, inanes, ac otioſas eſſe has elucubrationes; ſed non ſine magno eruditorum hominum riſu. Perquirendi igitur ſunt, & conſulendi antiquarum collectionum libri, cùm ex eis non rarò mens vera, & genuina deciſionis proveniat, ut paſſim in hoc noſtro opere notavimus, & jam docuerunt Antonius Auguſtinus *in anteloquio ad collectiones Decretalium*, Cujacius *in c. 1. qui clerici, vel voventes*. Cùm enim ut brevitati conſuleret Raymund. in hac collectione truncaret antiquas epiſtolas decretales, & aliquando tantum concluſiones tranſcriberet, ſubjungendo ea verba, *& cætera, & infra, in præmiſſis: c. unico, ut eccleſiaſtica beneficia, prædicto cap. cum in Eccleſia 9. de ſimonia*; quæ denotant ſupplendam eſſe deciſionem ex ipſa integra, quæ extat, aut in antiquis compilationibus, aut in regeſtis Pontificum; in ipſo etiam initio ſunt diminutæ epiſtolæ decretales, cùm alia pars ipſius textus omittitur, & tunc aliunde repetenda eſt, ut in illis, quæ incipiunt, *ad hæc, præterea, nunc autem, de illis, tertiò*: & ſimilibus; apparet enim eſſe partem alterius deciſionis. Semper ergo dum diſcipulis è ſuggeſtu jus hoc exponebam, magnopere commendabam, ut integras deciſiones perquirerent, legerent, & perlegerent, ut rectiùs, & faciliùs verum ſenſum perciperent, quod, & fecerunt doctiſſimi viri Antonius Auguſtinus *in cap. 1. de probationibus*. ubi ait: *Si quis legerit ipſam epiſtolam in regiſtro, rectius hæc interpretabitur, quàm alii fecerunt*. Albericus Gentilis *de libris Juris Canonici, c. 3. per totum*, Petrus Gregorius *in cap. 2. num. 3. de conſtitutionibus*.

Deinde pro uſu ipſarum collectionum ſciendum eſt, aliquas deciſiones in eis compilatas non reperiri in libris, ex quibus citantur, ut textus *in c. tranſlato, c. ne innitaris, de conſtitutionibus*, & aliæ; non tamen inde auctoritate carere, cùm approbatæ reperiantur per Gregorium IX. in præſenti: aliæ etiam deciſiones in nullis Pontificum, aut Conciliorum libris reperiuntur, ut textus *in c. nullus, c. miramur, de ſervis non ordinandis*: *c. de prudentia, de donationibus inter*, & ſimiles, quæ etiam auctoritate non deſtituuntur propter eandem rationem; quia cùm in hoc volumine Decretalium auctoritate Gregorii IX. compilatæ reperiantur, approbatæ ab ipſo exiſtunt. Circa deciſiones verò in quinque collectionibus tranſcriptas, in ſexta autem omiſſas major hæſitatio eſt; & Gentilis *dicto cap. 4. per totum, & lib. 6. de nuptiis, c.* 23. contendit nullam auctoritatem habere. Sed ego contrarium exiſtimo; non enim per ſecundam compilationem derogatum fuit juri primæ, nec per tertiam ſecundæ. Ergo nec per ſextam derogatum præſumitur juri præcedentium. Deinde, nam auctoritate compilatæ in eis, aut ſunt Conciliorum canones, aut Pontificum epiſtolæ decretales, quæ per ſe, ut jacent in regiſtris Pontificum, & tomis Conciliorum, jus faciunt: Ergo etſi reperiantur compilatæ in illis collectionibus, non ideò auctoritate deſtituuntur. Tandem, nam quis dicat Codicem Theodoſianum, Ulpiani fragmenta, Pauli ſententias in Scholis interpretari non poſſe, etiamſi in Digeſtis, aut Codice Juſtinianeo non reperiantur. Similiter ergo auctoritates compilatæ in dictis quinque collectionibus admitti; interpretarique debent, quidquid Albericus Gentilis ſentiat. 54 Auctoritas de prædictis compilationibus.

Sed jam ad interruptam hiſtoriam librorum Juris noſtri redeo. Poſt ſextam ergo collectionem ſecuta eſt compilatio libri ſexti. Boniſacius enim VIII. anno 1294. ſeu ut alii volunt, anno 1300. novam collectionem facere curavit, partim epiſtolarum prædeceſſorum Pontificum, qui inter ipſum, & Gregorium IX. floruerunt, videlicet Gregorii X. Innocentii IV. & Clementis IV. & aliorum; & partim, & præcipuè duorum Conciliorum generalium Lugdunenſium, primi ſub Innoc. IV. anno Domini 1245. Secundi ſub Gregorio X. anno 1273. celebrati. Et quia quinque libris Decretalium addebatur hæc collectio, ſub nomine Sexti, Boniſacius edi juſſit per Guillelmum Archiepiſcopum Ebredunenſem, Berengarium Epiſcopum Biterrenſem, & Richardum de Senis, ſive ut alii, Malambrum S. R. E. Vicecancellarium, ut conſtat ex prooemio ipſius libri, & referunt Maximus Polonus *anno* 1279. Gibalinus, & Florens *ubi ſup.* Boetius Epon. *tomo 1. de jure ſacro, c.* 1. Albericus Gentilis *de libris Juris Canonici, c.* 1. Franciſcus Valens *ubi ſup. c.* 8. Defuncto Boniſacio VIII. ſucceſſit in Sede Pontificali Clemens V. qui Eccleſiam rexit ab anno 1305. uſque ad annum 1314. Celebra- 55 Proſequitur Juris pontificii hiſtoria.

vit Concilium Viennenſe generale anno 1311. & cùm ejus conſtitutiones compilare curaſſet ſub nomine Clementinarum, morte præventus publicare nequivit, quare Joannes XXII. ejus ſucceſſor anno 1317. eam compilationem promulgavit, ut refert Spondanus eo anno, in continuatione Baronii, *tom. 1. n. 2. eo anno*. Poſtea acceſſerunt ipſius Joannis XXII. conſtitutiones, & aliorum Pontificum, quæ communes extravagantes appellantur & aliæ ipſius tantùm Joannis, quæ ſub nomine extravagantium circumferontur, dicuuturque extravagantes, quaſi extra corpus Juris exiſtentes. Gentilis, Boetius, & Valenſis *ubi ſup.* de earum auctoritate latè Franciſcus Valens *ubi ſup. cap. 6.*

56 *De Conciliis Generalibus poſterioribus.* Poſt iſtas Sacrorom Canonum, & Pontificum decretalium epiſtolarum collectiones non eſt alia, licèt varia Concilia generalia, tam approbata, quàm reprobata; & partim approbata, & partim reprobata ab illis temporibus ad noſtra uſque in Eccleſia celebrata ſint. Ex approbatis, Florentinum celebratum temporibus Eugenii VI. anno 1438. contra errores Græcorum: Lateranenſe, quod indictum fuit à Julio II. anno 1511. contra Concilium Piſanum, & abſolutum fuit à Leone X. anno 1517. & Concilium Tridentinum inchoatum ſub Paulo III. anno ſalutis 1545. contra Lutheranos, & alios hæreticos, continuatum ſub Julio III. & abſolutum ſub Pio IV. anno 1572. temporibus Caroli V. ac Ferdinandi Imperatorom: quod percelebre Concilium à ſabulis, & falſis impoſturis Petri Suavis Polani doctè, & feliciter vindicavit Cardinalis Sfortia *in hiſtoria ipſius Concilii*. Ex reprobatis, Concilium Piſanum congregatum anno 1511. ab Imperatore, & Rege Galliæ, aliquotque Cardinalibus contra Julium II. reprobatum poſteà in Concilio Lateranenſi ſub Jul. III. *ſeſ. 2. & 3.* Ex reprobatis partim, & approbatis Concilium Piſanum indictum ab aliquibus Cardinalibus anno 1409. Concilium Conſtantienſe indictum à Joanne XXIII. anno 1414. quod quantùm ad primas ſeſſiones, ubi definitur Concilium eſſe ſupra Papam, reprobatur in Concilio Florentino, & Lateranenſi ultimo; quantum verò ad ultimas ſeſſiones, & ea omnia, quę probavit Martinus V. ab omuibus catholicis recipitur. Tandem Concilium Baſileenſe anno 1439. in quo nihil eſt ratum, & approbatum, niſi quædam conſtitutiones circa beneficia, quas pacis, & unitatis gratia Nicolaus Papa approbavit; Coucilium verò ipſum reprobavir in Concilio Lateranenſi *ſeſſ. 2.* ut referunt Spondanus, & Coriolanus in prædictis annis.

57 *De aliis Conſtitutionibus.* Pro cotonide hujus apparatus agendum eſt de conſtitutiooibus extravagantibus, de regulis Cancellariæ, declarationibus Cardinalium ad Concilium factis, & deciſiouibus Rotæ. Et quoad conſtitutiones Pontificias extravagantes, ſi dubitetur in judicio circa aliquam extravagantem, attendi debet, utrum ſit antiqua ante compilationem, & editionem libri 6. ſi antiquior fuerit, admittenda non eſt, ut docent Joannes Andreas, & Anania *in proœmio libri 6.* repetentes communiter *in cap. fin. de hæreticis, lib. 6.* Si tamen aliqua conſtitutio extravagans emanavit poſt libri 6. editiouem, & nihilominus dubitetur, an ſit Pontificis, vel ſuper verbis, & ejus ſubſtantiali diſputatione quæſtio emerſerit, conſulendus eſt Pontifex, juxta doctrinam textus *in cap. paſtoralis, de fide inſtrum.* ubi ſi reperiatur talis conſtitutio in archivo publico iu forma certa, & authentica, ſervari jubetur, aliàs non obſervabitur: extravagantes autem cum à parte allegantur, debent ſub authentica forma plumbatæ exhiberi, ſi extra Romanam Curiam; ſi verò in eadem Curia, ſufficit quod ſub ſigno Vicecancellarii edantur, ut docent latè Penna *in fine directorii Inquiſit. tract. de auctoritate Extravagantium*, Fraucifcus Valens 2. *tomo concordiæ, ſect. 3. fol.* 128. Secundum dubium vertitur circa regulas Cancellariæ, utrum videlicet jus contineant generale, & abſolutum? Negant continere jus univerſale Decius *in cap. 1. de conſtitutionibus, num.* 4. plures congeſti à Gomezio *in regulis Cancellariæ, quæſt.* 2. Salas *de legibus tract. 14. diſp. 22. ſect.* 1. eorum fundamenta refert juranciſcus Valens *dicto tomo 1. cap. 5. fol.* 150. Affirmant Ls generale obtinere Nicolaus Miliſ. *in repertorio, verbo Fex*, Felinus *in cap. 2. de reſcriptis*, Jo: Andreas *in regula Nemo poteſt, de regulis juris lib. 6.* Chaſſaneus *conſil.* 10. Alii ita diſtinguunt: pro foro exteriori obligant, pro foro verò conſcientiæ neutiquam. Ita Valens *de differentiis utriuſque fori, verbo Donatio, differentia 6. numero* 2. quem ſequuntur Diana *parte 1. tractatu 10. reſolutione* 43. Illuſtriſſimus Tapia *in catena morali, 1. part. lib. 4. de legibus, quæſtione 8. art. 9.* Gomezius etiam *ubi ſuprà*, diſtinguit inter regulas Cancellariæ, quæ præſcribuntur tantùm ipſi Cancellariæ; & inter regulas generales. Primas non continere univerſale jus affirmat; ſecundas verò pro ſanctionibus generalibus obſervaudas eſſe. In hac tamen opinionum contrarietate dicendum eſt, dictas regulas Cancellariæ obſervari debere, & allegari in forenſibus diſceptationibus, ut ſæpè allegari video; quia licet non ſint prolatæ in forma legis univerſalis, cùm nulla earum promulgatio præceſſiſſet; tamen ex intentione Romani Pontificis omnes ligant, ut latè probat, & exponit Franciſcus Valens *ubi ſup. folio* 130. Quoad declarationes Cardinalium ſciendum eſt, Romæ eſſe plures Congregationes pro diverſitate cauſarum, quas refert Cohelius *in notitia Cardinalat. cap.* 15. inter quas eſt Congregatio ad executionem, & interpretationem Concilii Tridentini, & ejus declarationes vim legis obtinere docuerunt F. Emanuel Rodriguez *quæſt. regul. tomo 1. quæſt. 11. art. 2.* Cherubinus *in Bullario, in Sixtum V. conſtit. 74. ſcholio* 1. Cohelius *ubi ſup. cap. 15. congregat.* 6. Salas *de legib. tract. 14. diſput. 21. ſect.* 12. Cocchier *de permutat. benef. tomo 1. in præfat.* Diana *parte 1. tract. 10. reſolut.* 20. Sed tantùm doctrinales eſſe, non verò in vim legis obligare, defendunt plures congeſti à Valente *dicto 2. tomo concord. ſect.* 4. Bruno Chaſſaing. *de privilegiis Regularium, 2. p. c. 1. propoſitione* 3. Sanchez *de matrimon. tom. 3. lib. 8. diſp. 2. num.* 10. Villalobos *tom. 1. ſummæ, tract. 2. dub. 7. num.* 5. Sanchez *in ſelect. diſput.* 48. Bonacina *de legibus diſput. 1. quæſt. 1. puncto* 8. Sed cum judicio rem hanc temperavit Illuſtriſſimus Tapia *d. lib. 4. de legibus, quæſt. 8. art.* 8. affirmans generaliter, & indiſtinctè vim legum has declarationes non obtinere, venerandas tamen eſſe tanquam graviſſimi Senatus placita; & tunc vim legis obtinere, cùm certæ conditiones concurrunt, videlicet ut comprehendatur in ipſa declaratioue, fuiſſe factam ſummo Pontifice conſulto: ita cavetur in Bulla 74. Sixti V. quæ extat *tom. 2. Bullarii magni*; & ut conſtet verè eas declarationes fuiſſe editas, & ſigillo, & ſubſcriptione Eminentiſſimi Cardinalis Præfecti, & Secretarii Congregationis munitas. Ita præſcripſit Urbanus VIII. referente Barboſa *in ſumma, verbo Congregatio, nu.* 8. deinde ut in ea declaratione non excedatur declarandi facultas, nec per eam amplietur, ſeu reſtringatur Concilii decretum, ſed tantùm iuterpretetur. Tandem ut ſimiles declarationes publicè promulgentur, cùm ſit de eſſentia legis promulgatio. Latius has conditioues proſequuntur Torreblanca *in praxi, lib. 14. c.* 3. alii congeſti ab Illuſtriſſimo Tapia *ubi ſup.* nunquam ſatis laudato, P. Mendo *in Bullam, diſp. 5. c. 6. n.* 160. Diana *p. 11. tract. 2. reſol.* 42. Hurtado *de reſidentia tomo 1. reſol. 3. pag.* 206. Prado *to.* 1. *Theologia Moral. c. 3. q.* 7. Ferro Manriq. *de different. q.* 104. Reſtat, ut quid de deciſionibus Rotæ Doctores ſentiant, exprimamus, & communiter docetur, in Curia Romana ad inſtar ſtyli jus facere. Moneta *de commutatione c. 5. n.* 146. extra Curiam verò tanquam reſponſa prudentum habere, facereque communem opinionem, à qua niſi in contrarium validiſſimæ rationes faciant, non eſſe recedendum. Ita latè probant Cevallos *tomo 1. communium, in præfatione, n.* 25. Tuſchus, *littera R, concluſione 368. nu.* 4. Saravia *de juriſdictione adjunctorum, c. 35. §. 9.* Garaia *in ſumma, tract. 1. dubit. 4. difficultate 5. fol.* 179. Prado *tom.* 1. *Theolog. Moral. c. 3. de legibus, q. 7. §. 7.* Hæc prælibanda duxi de origine, & progreſſu Juris Canouici; longa quidem, ſi apparatus aut præfationis modum attendas; brevia tamen, ſi quàm multa, quæ pro Conciliorum notitia afferri poterant, de queis docti cenſeant: alii probent, aut improbent, nos ad commentaria ſingulorum capitum jam accingamur.

Poſt Apparatum antem iſtum typis datum pervenit ad manus meas vetus Bibliotheca Pontificia nuper edita opera, & ſtudio Henrici Juſtelii, ubi extant veteres canonum collectiones, tam Eccleſiæ Orientalis, quàm Occidentalis, ex quibus conſtat, in Oriente primò Joannem Scholaſticum Antiochiæ Presbyterum, Patriarcham CP. à Juſtiniano electum, collectionem canonum Orientalium in quinquaginta titulos edidiſſe. Deinde Alexium Ariſtinum Diaconum Eccleſiæ CP. (de quo Gilbertus Genebrardus *lib. de Trin.*) epitomen canonum feciſſe juſſu Imperatoris Comneni. Item Simeonem Magiſtrum Logothetam, epitomen etiam ipſorum canonum, ſed diverſo ordine ediddiſſe. Deinde Arſenium Monachum, Patriarcham CP. qui floruit circa annum 1255. ſynopſim canonum ſub nomine Nomocanonis ſcripſiſſe; quas collectiones nuper dedit Henr. Juſtel. *to. 2. Bibliothecæ*. Circa Eccleſiam Occidentalem conſtat Dionyſium Exiguum ex Conciliis Latinis, & Græcis compoſuiſſe ſuam collectionem, præcipuè ex Codice canonum Eccleſię univerſalis, edi-

to paulò poſt Concilium CP. primum, ſub Theodoſio Magno, à Stephano Epheſino Epiſcopo. Utrumque Codicem, necnon collectiones Ferrandi, & Creſconii dedit Henr. Juſtelius *to. 1. dicta Bibliothecæ*. Aliam collectionem elaboravit Ferrandus, qui floruit Juſtini, & Juſtiniani temporibus in Eccleſia Carthaginenſi, cujus fuit Diaconus, ut ex Chronico Victoris Tunuoenſis conſtat, & ejus meminit Facundus Hermianenſis Africæ Epiſcopus. Longè poſt Ferrandum ſuam edidit collectionem Creſconius, qui floruit per annos 527. ut io en notavit Baronius, eo tempore, quo Joannes Patricius Victoriam de Sarracenis in Africa reportavit, quàm Cedrenus ad annum tertium Imperii Leontii refert.

Traditiones Eccleſiæ, de quibus egimus in hoc apparatu, probant, & defendunt S. Baſil, *de Spiritu ſancto, c. 27. Dogmata quæ in Eccleſia ſervantur, & prædicantur, partim ex ſcripta doctrina habemus, partim ex Apoſtolorum traditione ad nos delata*. Irenæus *cap. 4. lib. 2.* Cyprianus *epiſt. 74.* Damaſcenus *lib. 4. orthod. fidei, c. 17.* D. Auguſt. relatus *in c. in his 7. diſt. 11.* Imperatores *in l. cum recta 5. l. nemo, l. ſum Salvatorem, C. de ſumma Trin.* Agnnt de eis ultra congeſtos in præſenti, *& in c. 1, de conſuet*, Bordonus *tom. 1, de matrim. tribun. c. 7. q. 1. n. 7.* Becan. *in ſum. tom. 3. p. 2. tr. 1. c. 4. n. 1.* Chriſt. ſuprà *in ſchol. ad Synod. 8. Gener. tom. 2. fol. 1272.*

De anthoritate canonum Apoſtolurum agunt Jacobus Bonfred. *in præloq. ad com. Pent. cap. 5. ſect. 9.* Ludovicus Bail. *in ſumma Conciliorum, tom. 1. pag. 20.* Chriſtophorus Lupus *in ſcholiis ad canon. 2. Syn. Trull. pag. 867.* Dominicus Gravina *cathol. præſcript. part. 2. controv. 8. art. 1. ad 4.* Rouſſel. *lib. 1. hiſt. Pont. juriſd. cap. 4. num. 6.*

TITULUS I.

De Summa Trinitate, & Fide Catholica.

CAPUT PRIMUM.

a Innocent. III. *In Concilio. b Generali.*

Firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, quod unus ſolus eſt verus *c* Deus, æternus, immenſus, & incommutabilis, incomprehenſibilis, omnipotens, & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: tres quidem perſonæ, ſed una *d* eſſentia, ſubſtantia, ſeu natura ſimplex omninò, Pater à nullo, Filius à Patre ſolo, ac Spiritus Sanctus pariter ab utroque: abſque initio ſemper, ac ſine fine. Pater generans, Filius naſcens, & Spiritus Sanctus procedens: conſubſtantiales, & coæquales, & coomnipotentes, & coæterni: unum univerſorum principium: creator omnium viſibilium, & inviſibilium, ſpiritualium, & corporalium; qui ſua omnipotenti virtute ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, & ſpiritualem, & corporalem, angelicam videlicet, & mundanam: ac deinde humanam, quaſi communem, ex ſpiritu, & corpore conſtitutam. Diabolus enim, & alii dæmones à Deo quidem natura creati ſunt boni, ſed ipſi per ſe facti ſunt mali. Homo verò diaboli ſuggeſtione peccavit. Hæc ſancta Trinitas ſecundùm communem eſſentiam individua, & ſecundùm perſonales proprietates diſcreta, primò per Moyſen, & ſanctos Prophetas, alioſque famulos ſuos, juxta ordinatiſſimam diſpoſitionem temporum, doctrinam humano generi tribuit ſalutarem. Et tandem unigenitus Dei Filius JESUS CHRISTUS à tota Trinitate communiter incarnatus, ex MARIA ſemper Virgine Spiritus Sancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali, & humana *e* carne compoſitus, una in duabus naturis perſona, viam vitæ manifeſtius demonſtravit. Qui cùm ſecundùm divinitatem ſit immortalis, & impaſſibilis, idem ipſe ſecundùm humanitatem factus eſt, mortalis, & paſſibilis. Qui etiam pro ſalute humani generis in ligno Crucis paſſus, & mortuus, deſcendit ad inferos, ſurrexit à mortuis, & aſcendit in cœlum: ſed deſcendit in anima, & ſurrexit in carne, aſcenditque pariter in utroque: venturus in fine ſæculi judicaturus vivos, & mortuos, & redditurus ſingulis ſecundùm opera ſua, tam reprobis, quàm electis: qui omnes cum ſuis propriis reſurgent corporibus, quæ nunc *f* geſtant, ut recipiant ſecundùm opera ſua, ſive bona fuerint, ſive mala, illi cum diabolo pœnam perpetuam, & iſti cum CHRISTO gloriam ſempiternam *g* Una verò eſt Fidelium univerſalis Eccleſia, extra quàm nullus omninò ſalvatur. In qua idem ipſe Sacerdos eſt ſacrificium JESUS CHRISTUS: cujus corpus, & ſanguis in ſacramento Altaris ſub ſpeciebus panis, & vini veraciter *h* continetur, tranſubſtantiatis pane in corpus, & vino in ſanguinem poteſtate divina: ut ad perficiendum myſterium unitatis, accipiamus ipſi de ſuo, quod accepit ipſe de noſtro. Et hoc utique Sacramentum nemo poteſt conficere, niſi Sacerdos, qui ritè fuerit ordinatus ſecundùm Claves Eccleſiæ, quas ipſe conceſſit Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus JESUS CHRISTUS, Sacramentum verò *i* Baptiſmi (quod ad Dei invocationem, & individuæ Trinitatis, videlicet Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, conſecratur in aqua) tam parvulis, quàm adultis in forma Eccleſiæ à quocumque ritè collatum, proficit ad ſalutem. Et ſi poſt ſuſceptionem Baptiſmi quiſquam prolapſus fuerit in peccatum, per veram poteſt pœnitentiam *k* reparari. Non ſolùm autem virgines, & continentes, verùm etiam *l* conjugati per rectam Fidem, & operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem pervenire.

NOTÆ.

1 Innocentii III. electio. a *Innocentius*,) Defuncto Celeſtino III. anno Chriſti Domini 1198. Innocentius anteà Lotharius dictus, patria Anagoinus, comes Signinus, Diaconus Cardinalis tituli SS. Sergii, & Bacchi, creatus fuit Pontifex prædicto anno, & Eccleſiam rexit uſque ad annum 1216. ut poſt Platinam, Blondum, Papirium Maſoninm, & alios referunt Spondanus, & Odoricus Raynaldus *in continuatione Baronii, dicto anno* 1198. Fuit in utroque jure apprimè doctus, ut ejus epiſtolæ teſtantur: varia opera edidit, quorum catalogum refert Ludovicus à Sancto Carolo *in bibliotheca Pontif. lib. 1. litter. I.* Ejus geſta edidit Boſquetus cum regeſto epiſtolarum ipſius, ex anno 15. ſui Pontificatus: aliæ etiam epiſtolæ editæ fuerunt Coloniæ, & correctæ à Cardinale Guilielmo Sirleto; ex quibus, & aliis ſequentium annorum, factæ ſunt collectiones tertia, & quarta, ut ſuprà in apparatu retuli: & epiſtolas in hoc volumine compilatas noviſſimè illuſtravit Alteſſerra.

b *Generali.*) Celebrato ſub ipſo Innocentio III. Anno enim 1215. Concilium œcumenicum celebratum fuit Romæ, omnium utique, quæ in Europa habita fuerant celeberrimum. Præfuit in eo Innocentius III. interfuerunt duo Patriarchæ Orientales, Conſtantinopulitanus videlicet, & Hieroſolymitanus, 400. Epiſcopi, & alii Eccleſiæ Prælati uſque ad numerum 1212. cùm enim Innocentius magnopere optaret, tum Hieroſolymitanæ urbis recuperationem, tum univerſæ Eccleſiæ reformationem, generale indixit Concilium, in quo, & depravati mores corrigerentur, & hæretici damnarentur, Principeſque ac Populi ad ſacram hanc expeditionem adducerentur, ut referunt Abbas Urſpergenſis, qui eo tempore floruit, per hæc verba: *Anno ab Incarnatione Verbi 1215. celebrata eſt ſancta univerſalis Synodus Romæ in Eccleſia Salva-* 2 Concilii Lateranenſis Hiſtoria.

toris,

Digitized by Google

toris, quæ Conſtantiniana vocatur, menſe Novembri, præſidente Domino Innocentio Papa III. Pontificatus ejus anno 18. in qua fuerunt Epiſcopi 412. inter quos extiterunt de præcipuis Patriarchis duo, Conſtantinopolitan. & Hieroſolym. Antiochenus verò languore detentus venire non potuit, ſed miſit pro ſe Vicarium Anteradenſem Epiſcopum; Alexandrinus vero ſub Saracenorum dominio conſtitutus, fecit quod potuit, mittens pro ſe Diaconum ſuum Germanum. Primates autem, & Metropolitani 71. & Priores ultra octingentos. Matthæus Pariſ. *in eodem anno*, Spondanus, & Odoricus Raynaldus *an.* 1215. Coriolanus, & Severinus Binius *in notis ad ipſum Concilium*. Dictum fuit Lateranenſe, quia celebratum fuit in Eccleſia Lateranenſi conſtructa anno 315. in ædibus egregiis Lateranenſibus, de qua plura refert Gabriel Pennotus *lib. 3. hiſt. Canon. regul. cap. 1. & 2.* In hoc Concilio approbata fuit vox *Tranſubſtantiationis*, ut ex hoc textu conſtat, & refert Coriolanus *in Breviario, anno* 1215. etſi jam cognita eſſet, & à Patribus uſitata, ut probavimus *in c. cum Marthæ, de celeb. Miſſ.* In hoc Concilio reperitur præſens fidei profeſſio, & in quarta collectione, ubi Innocentius III. appoſuit titulum hunc *de Summa Trinitate*, qui in aliis collectionibus deſiderabatur; & hujus textus meminit Paulus Æmilius *in Philip. Hug.*

3 Exponitur præſens inſcriptio.

Pro hujus, & ſimilium inſcriptionum explicatione ſciendum eſt, conſtitutiones à Raymundo ex Conciliis in hoc Decretalium corpore tranſcriptas, aliquando proponi ſub nomine Romani Pontificis, ut noſtra, quæ deducta eſt ex Concilio Lateranenſi tertio; & tamen Innocentius III. ut ejus auctor proponitur, & *in cap. licet 6. cap. ne pro defectu 41. de electione, cap. nonnulli 27. de reſcriptis, cap. Epiſcopus 4. cap. de multa 28. de præbendis, cap. cum ex eo, de pœnitentiis*, & paſſim: quandoque tranſcribuntur ſub ipſo Concilio, ex quo deductæ ſunt, ut *in cap. 2. de elect. cap. 1. de pactis, c. 1. de bigamis non ordinandis, cap. 1. de ſponſalibus*; & in aliis nulla Pontificis, cujus auctoritate congregatum fuit Concilium, mentione facta. Circa cujus diverſitatis rationem reddendam varii varia dixerunt. Abbas Panormitanus, & Felinus *in cap. 1. de pactis*, aſſerunt diſcriminis rationem in eo conſiſtere; ut ſi proponatur deciſio, quæ à Concilio habet originem, & progreſſum, edatur ſub nomine Concilii, tanquam ex eo dimanans: ſi verò res de qua agebatur, habuit originem à Pontifice, cum aſſenſu tamen, & ſuffragiis Concilii deciſa fuit, nomine ipſius Pontificis circumferatur. Ita componunt, & exponunt prædicta jura, & alia ſimilia. Sed ea rejecta ratione, diverſimodè exponere intendit Germonius *lib. 2. animadv. cap. 1.* aſſerens tunc conſtitutionem Conciliarem edi ſub nomine Pontificis, licèt ex Concilio dimanaverit, cùm Concilium œcumenicum generale congregatum fuerit, ut in noſtro textu, & *dicto cap. Licèt*, cum aliis. Tunc verò conſtitutionem Concilii nomine tranſcribi, cùm Concilium eſt provinciale, ut *in d. c. 1. de pactis*, & aliis. Sed hæc ſententia refellitur ex eo, nam Concilium Sardicenſe generale fuit, ut aliqui tenent relati *in c. 2. de elect.* ſed deciſiones ex eo deductæ, ut ſunt textus *in dict. cap. 2. & in cap. 1. de clericis non reſidentib.* eduntur ſub nomine Concilii: ergo prima pars diſtinctionis ſuſtineri nequit. Deinde, nam Concilium Turonenſe temporibus Alexandri III. celebratum anno 1624. provinciale fuit; & tamen textus *in cap. majoribus 8. de præbendis*, Alexandro Tertio tribuitur. Igitur ex utroque latere prædicta diſtinctio claudicat. His, & aliis omiſſis, reor aliunde petendam eſſe diſcriminis rationem, videlicet aut edi conſtitutionem ex Concilio, in quo interfuit Romanus Pontifex; & tunc edi ſub nomine ipſius Pontificis, non verò Concilii: aut deciſionem tranſcribi ex Concilio, in quo Pontifex non adfuit; & tunc nomine ipſius Concilii conſtitutiones in hoc Decretalium corpore proponi. Unde cùm in Concilio Lateranenſi, de quo ſermo eſt in noſtro texto, & in Concilio generali, cujus mentio fit *in d. cap. licèt, c. ne pro defectu*, adfuiſſet Romanus Pontifex, ideò ejus nomine eduntur illius Concilii decreta: at cùm in Conciliis Sardicenſi, Africano, Aurelianenſi, de quibus *in d. cap. 1. de pactis, cap. 2. de elect. c. 1. de bigamis*, non interfuiſſet Romanus Pontifex, Conciliorum nomine decreta tranſcribuntur. Quæ diſcriminis ratio accuratè obſervanda eſt; magna enim hujus animadverſionis utilitas ſequitur ad reſolutiones tum ſcholaſticas, tum forenſes, quas proſequitur noſter Primarius Balboa *in c. 1. de judiciis, n. 2.* Barboſa *in c. dilectus 19. n. 4. de præb. & dignit.*

4 c *Deus.*) Quod, & plures Gentiles adhuc ſub tenebroſa caligine opacati cenſuerunt, & approbarunt, illuſtrat Elias Æſchædius *de Diis Germanorum, cap. 12.* 5

d *Eſſentia.*) Quod Sabelliani, Patripaſſiani, & Priſcillianiſtæ negabant, docendo perſonas divinas non eſſentia diſtinctas eſſe, quos Hiſpaniæ noſtræ ſacri Proceres damnarunt in Concilio Toletano I. in aſſertione Fidei, per hæc verba: *Si quis dixerit, atque crediderit, Deum Patrem eumdem eſſe Filium, vel Paracletum, anathema ſit. Si quis dixerit, vel crediderit, Filium eumdem eſſe Patrem, vel Paracletum, anathema ſit. Si quis dixerit, vel crediderit, Paracletum eſſe, vel Patrem, vel Filium, anathema ſit.* Et in Bracarenſi I. *cap. 2.* ubi ſic ſanciunt Patres: *Si quis Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum non confitetur tres perſonas unius ſubſtantiæ, & virtutis, ac poteſtatis, ſicut Catholica, & Apoſtolica Eccleſia docet; ſed unam tantum, ac ſolitariam dicit eſſe perſonam, ita ut ipſe ſit Pater, qui Filius, ipſe etiam ſit Paracletus Spiritus, ſicut Sabellius, & Priſcillianus dixerunt, anathema ſit.* Toletanum tertium ante canones: Toletanum undecimum in confeſſione Fidei: refert Antonius Auguſtinus *in epitome Juris, lib. 11. tit. 27.*

e *Compoſitus.*) Hoc negabant Photiniani, Apollinatiſtæ, & alii, quorum errores damnarunt Patres in quinta Synodo Conſtantinopolitana *collect. 8. cap. 12.* ſeptima Synodus *in epiſtola ad Conſtantinum, & Irenem*, Leo, Damaſus, Cajus, & alii relati ab Antonio Auguſtino *in Epitome Juris, lib. 11. tit. 35.* 6

f *Geſtaat.*) Hoc totum negabant Manichæi, & Priſcillianiſtæ, quorum hæreſes damnarunt Leo Papa *epiſt. 91. c. 8.* his verbis: *Plaſmationem humanorum corporum figmentum eſſe diaboli, error Manichæorum, & Priſcillianiſtarum: qui item hæretici carnis reſurrectionem negabant.* Patres Concilii Carthaginenſis relati *in cap. Epiſcopus 2. 23. diſt. Quærendum, ſi credat hujus, quam geſtamus, & non alterius carnis reſurrectionem.* Concilium Toletanum undecimum *in prologo*, per hæc verba: *Hoc exemplo Capitis noſtri confitemur vera fide reſurrectionem carnis omnium mortuorum: neque in aere, vel alia qualibet carne, ut quidam delirant, reſurrecturos nos credimus; ſed in iſta qua vivimus, conſiſtimus, & movemur.* Et alii Sancti, quorum ſacra teſtimonia collegit Antonius Auguſtinus *in Epitome Juris, lib. 11. tit. 38.* 7

g *Una verò.*) Unitatem Eccleſiæ non tantùm unitate ordinis, verùm, & unitate formæ, ex variis Sanctorum Patrum teſtimoniis probant Petrus Gregorius, & Proſper Fagnanus *in præſenti*, P. Suarez *adverſus Regem Angliæ, in principio*, Becanus *lib. 3. opuſc. ult.* Coriolanus *in ſumma Concilior. præludium 9.* Fr. Antonius Perez *in Pentateucho Fidei, cap. 1. dub. 19.* 8

h *Continentur.*) Corpus Chriſti verè, & realiter eſſe in Sacramento Euchariſtiæ, negarunt Berengarius, & reliqui Sacramentarii, *cap. ego 42. de conſecr. diſt. 2.* quos variis auctoritatibus Sanctorum Patrum, & Conciliorum refellit Gratianus *integra diſt. 2. de conſecr.* 9

i *Baptiſmi.*) Pelagius, & Cœleſtius impugnarunt Baptiſmum parvulorum: ſed neceſſarium eſſe ad ſalutem, jam docuerunt, & ſtatuerunt Romani Pontifices, Clemens *epiſt. 4. poſt medium*, Gelaſius *ep. 1. c. 12.* Leo Magnus *epiſt. 84. & 91. c. 9.* Gregorius Magnus *lib. 5. ep. 14. & lib. 7. ep. 47. & 53.* quorum, & aliorum verba refert Ant. Auguſtinus *in Epitome Juris, lib. 11. tit. 12.* 10

k *Reparari.*) Ideò dicitur ſecunda tabula poſt naufragium, *c. 72. de pœnit. diſt. 1.* Tridentinum *ſeſſ. 6. can. 14. & ſeſſ. 14. de pœnit. can. 2.* Moguntinum ſub Paulo Tertio *canone* 10. Hieronymus *to. 1. ep. 8.* qui de pœnitentia loquens ait: *Illa quaſi ſecunda poſt naufragium miſeris tabula ſit.* Notarunt Vivaldus *in Candelabro, tit. de pœnitentia, n. 4.* Medina *eod. tractatu, in principio*, Valentia *tom. 4. eod. tractatu, diſp. 7. q. 1. punct. 4.* Suarez *de pœnitentia, diſp. 1. num. 4.* Becanus *de Sacramentis, cap. 29. de pœnit. qu. 2.* Martinon *eod. tractatu, in princ.* 11

l *Conjugati.*) Jam à vernantis Eccleſiæ temporibus fuerunt hæretici, qui nuptias, & procreationem liberorum damnarunt, de quibus in univerſum Tertullianus *in principio libri de monogamia*, inquit: *Hæretici nuptias auferunt, Pſychici ingerunt.* Eos divino Spiritu præmonente damnavit Apoſtolus *primæ ad Timotheum cap. 4.* ubi poſt Sanctos Chryſoſtomum, & Ambroſium videndi ſunt recentiores. Tales autem poſt Tacianum, Ebionem, Saturninum, & alios, fuere Marcion, Apelleſque, & ejus ſectatores, de quibus Tertullianus *lib. 1. ad uxorem, c. 3. & de præſcr. adverſus hæreſes, cap. 33.* hæc ait: *Paulus Timotheum inſtruens, nuptiarum quoque interdictorem ſugillat: ita inſtituunt Marcion, & Sevitor Apelles.* In eoſdem invehitur *lib. 4. adverſus Marcionem, c. 11. & 34. & lib. 5. c.* & pleniſſimè *lib. 1. c. 29.* ubi inter alia ait: *Jam verò ſe-* 12

Nuptias, qui damnarunt.

munem generis humani compeſcere totum, neſcio an hoc quoque optimo Deo congruat. De eiſdem ex D. Irenæo *lib. 1. contra hæreſes, cap. 22. & 30.* latè Euſebius *lib. 4. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, c. 27.* Nicephorus *lib. 4. hiſt. c. 3. & 11.* Clemens Alexandrinus *lib. 3. ſtromatum*, quem nominatim contra Marcionem ſcribere inconſpectè negat vir aliàs doctus Pamelius. Verba Latinè reddit ex Gentiano Herboto, quæ ſic ſe habent: *Jam verò, ſi, & ipſe Plato, & Pythagoras, ſicut etiam poſtea Marcioniſtæ, malam exiſtimaverunt eſſe generationem, longè abfuit, ut communes ipſe poneres uxores: ſed Marcioniſtæ quidem dicunt, malam eſſe naturam, ex mala materia, & à juſto factam opifice, & creatore: qua quidem ratione nolentes implere mundum, qui factus eſt à Creatore, volunt abſtinere à nuptiis.* Ad hoc etiam D. Ambroſius *lib. de virginibus*, ſic inquit: *Dicet aliquis, Ergo diſſuades nuptias? Ego verè ſuadeo, & eos damno, qui diſſuadere conſueverunt.* Et paulò poſt: *Qui enim copulam damnat, damnat, & filios, & debitam per ſucceſſionum ſeriem generis ſocietatem damnat humani.* Atque ibi tandem: *Unum ſane, licèt ſacrilegi, homines habent, quod in iis etiam à ſapientiſſimis probetur, qui conjugia damnando profitentur, quod nec ipſi debuiſſent naſci.* Tales etiam fuere Manichæus, & Priſcillianus, quorum error damnatur à S. Leone *epiſtola 91. c. 9.* his verbis: *Priſcillianiſtæ nuptias damnant, & procreationem naſcentium perhorreſcunt; in quo, ſicut penè in omnibus, cum Manichæorum profanitate concordant, quia non eſt illic libertas turpitudinis, ubi pudor matrimonii ſervatur, & ſpes ſobolis.* Patres Concilii Bracharenſis primi *can. 11.* ſic etiam talem errorem damnant: *Si quis conjugia humana damnat, & procreationem naſcentium perhorreſcit, ſicut Manichæus, & Priſcillianus dixerunt, anathema ſit.* Toletanum Concilium duodecimum *can. 8.* Damnarunt etiam in univerſum Apoſtoli *can. 61.* Patres Concilii Gangrenſis *can. 1. 9. & 10.* quos Gratianus tranſcripſit *in cap. ſi quis 4. cap. ſi quis nuptias 12. 30. diſt. cap. quicumque 9. 31. diſt.* Sed hæc aliis relinquamus alias hæreſes referentibus, & refellentibus. Videndi ſunt Photius *in nomocanone, tit. 13. cap. 11.* Baronius *tom. 1. anno 57. num. 191.* Bellarminus *lib. unico de matrimonio, cap. 1.* Severinus Binius *in notis ad canonem 50. Apoſtol.* Creſpetius *in ſumma, verbo Nuptiæ licitæ.* Antonius Auguſtinus *in Epitome, lib. 11. tit. 30. & lib. 28. tit. 1.* Franciſcus Valens *in concordia, fol. 270.*

C A P U T II.

Idem *in a eodem.*

DAmnamus ergo, & reprobamus [b] libellum, ſeu tractatum, quem Abbas [c] Joachim edidit contra Magiſtrum Petrum [d] Lombardum de unitate, ſeu eſſentia Trinitatis, appellans ipſum hæreticum, & inſanum, pro eo, quod in ſuis dixit ſententiis, quoniam quædam ſumma res eſt Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus; & illa non eſt generans, nec genita, nec procedens: unde aſſerit, quod ille non tam Trinitatem, quàm quaternitatem adſtruebat in Deo, videlicet tres perſonas, & illam communem eſſentiam, quaſi quartam: manifeſtè proteſtans, quod nulla res eſt, quæ ſit Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus; nec eſt eſſentia, nec ſubſtantia, nec natura; quamvis concedat, quod Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus ſunt una eſſentia, una ſubſtantia, unaque natura. Verùm unitatem hujuſmodi, non veram, & propriam, ſed quaſi collectivam, & ſimilitudinariam eſſe fatetur: quemadmodum dicuntur multi homines unus populus, & multi Fideles una Eccleſia, juxta illud: Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una; &, Qui Deo adhæret, unus ſpiritus eſt cum illo. Item: Ille, qui plantat, & qui rigat, unum ſunt: &, Omnes unum corpus ſumus in Chriſto. Rurſus in libro Regum: Populus meus, & populus tuus unum ſunt. Ad hanc autem ſuam ſententiam adſtruendam illud potiſſimùm verbum inducit, quod Chriſtus de Fidelibus inquit in Evangelio: Volo Pater, ut ſint unum in nobis, ſicut, & nos unum ſumus: ut ſint conſummati in unum. Non enim (ut ait) Fideles Chriſti ſunt unum, id eſt quædam una res, quæ communis ſit omnibus; ſed hoc modo ſunt unum, id eſt una Eccleſia, propter Catholicæ Fidei unitatem; & tandem unum regnum, propter unionem indiſſolubilis charitatis, quemadmodum in canonica Joannis Epiſtola legitur: Quia tres ſunt, qui teſtimonium dant in cœlo, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum ſunt. Statimque ſubjungitur: Et tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis: & hi tres unum ſunt; ſicut in quibuſdam codicibus invenitur. Nos autem, ſacro approbante Concilio, credimus, & confitemur cum Petro Lombardo, quod una quædam ſumma res eſt, incomprehenſibilis quidem, & ineffabilis, quæ veraciter eſt Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus; tres ſimul perſonæ, ac ſigillatim quælibet earundem: & ideò in Deo ſolummodo Trinitas eſt, non quaternitas; quia quælibet trium perſonarum eſt illa res, videlicet ſubſtantia, eſſentia, ſeu natura divina: quæ ſola eſt univerſorum principium, præter quod aliud inveniri non poteſt: & illa res non eſt generans, neque genita, nec procedens: ſed eſt Pater, qui generat: & Filius, qui gignitur: & Spiritus Sanctus, qui procedit: ut diſtinctiones ſint in perſonis, & unitas in natura. Licèt igitur alius ſit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus, non tamen aliud; ſed id quod eſt Pater, eſt Filius, & Spiritus Sanctus idem omninò, ut ſecundùm orthodoxam, & Catholicam Fidem conſubſtantiales eſſe credantur. Pater enim ab æterno filium generando, ſuam ſubſtantiam ei dedit, juxta quod ipſe teſtatur: Pater quod dedit mihi, majus ab omnibus eſt. Ac dici non poteſt, quod patrem ſubſtantiæ ſuæ illi dederit, & partem ipſe ſibi retinuerit; cùm ſubſtantia Patris indiviſibilis ſit, utpotè ſimplex omninò. Sed nec dici poteſt, quod Pater in Filium tranſtulerit ſuam ſubſtantiam generando, quaſi ſic dederit eam Filio, quod non retinuerit ipſam ſibi: alioquin deſiiſſet eſſe ſubſtantia. Patet ergo, quod ſine ulla diminutione Filius naſcendo ſubſtantiam Patris accepit: & ita Pater, & Filius habent eandem ſubſtantiam; & ſic eadem res eſt Pater, & Filius, necnon, & Spiritus Sanctus ab utroque procedens. Cùm ergo Veritas pro Fidelibus ſuis orat ad Patrem: Volo (inquiens) ut ipſi ſint unum in nobis, ſicut, & nos unum ſumus; hoc nomen, Unum, pro Fidelibus quidem accipitur, ut intelligatur unio charitatis in gratia; pro perſonis verò divinis, ut attendatur identitatis unitas in natura, quemadmodum alibi Veritas ait: Eſtote perfecti, ſicut, & Pater veſter cœleſtis perfectus eſt: ac ſi diceret manifeſtiùs, Eſtote perfecti perfectione gratiæ, ſicut Pater veſter cœleſtis perfectus eſt perfectiòne naturæ, utraque videlicet ſuo modo; quia inter creaturam, & creaturam non poteſt tanta ſimilitudo notari, quin inter eas major ſit diſſimilitudo notanda. Si quis igitur ſententiam, vel doctrinam præfati Joachim in hac parte defendere, vel approbare præſumpſerit, tanquam hæreticus ab omnibus evitetur. In nullo autem propter hoc [e] Florenſi monaſterio (cujus ipſe Joachim extitit inſtitutor) volumus derogari: quoniam ibi, & regularis eſt inſtitutio, & obſervantia ſalutaris; maximè cùm ipſe Joachim omnia ſcripta ſua nobis adſignari mandaverit, Apoſtolicæ Sedis judicio adprobanda, ſeu etiam corrigenda, dictans epiſtolam, quam propria manu ſubſcripſit, in qua firmiter confitetur, ſe illam fidem tenere, quam Romana tenet Eccleſia, quæ (diſponente Domino) cunctorum Fidelium mater eſt & magiſtra. Reprobamus etiam, & condemnamus perverſiſſimum dogma impii [f] Almarici, cujus mentem ſic pater mendacii excæcavit, ut ejus doctrina non tam hæretica, quàm inſana ſit cenſenda.

NOTÆ.

NOTÆ.

a *Odem.*) Ita etiam legitur in quarta collectione ſub hoc titulo, *c.* 2. id eſt, Innocentius tertius in eodem Concilio Lateranenſi, *cap.* 2.

b *Libellum.*) Non fuit damnatus auctor, Abbas videlicet Joachim, ſed ejus libellus principaliter: damnato enim auctore, & ejus ſcripta damnata videntur, *c. fraternitatis* 4. *de hæreticis*, ubi dicemus.

c *Joachim.*) Monachus Benedictinus, qui conſtruxit monaſterium Florenſe, vir in Sacris Scripturis perdoctus: ſcripſit commentaria in Iſajam, Hjeremiam, & in Apocalypſin; circumferuntur etiam ejus nomine vaticinia de futuris Religionibus, aliiſque rebus, ut eximiis laudibus illum extollentes tradant Jacobus Græcus *in ejus vita*, Vivar. *in apologia pro Flavio Dextro*, *n.* 12. Gabriel Pennotus *lib.* 1. *hiſt. Canonic. Regul. c.* 51. Bellarm. *de Scriptoribus Eccleſiaſt. ſæculo* 12. *pag. mihi* 241. Penna *in addit. ad direct. Inquiſit.* 1. *par. pag.* 4.

d *Petrum Lombardum.*) Patria Novarienſem, Epiſcopum Pariſienſem, vulgò Magiſtrum ſententiarum appellatum, qui librum I. Sentent. de Trinitate, & Unitate Dei ſcripſit, quam partem, præcipuè diſtinctionem quintam, impugnavit prædictus Abbas Joachim, adſtruens in Trinitate unitatem, non illam quidem propriam, & eſſentialem, quam Catholici profitemur, ſed collectitiam, & ſimilitudinariam, ſicut multi homines dicuntur unus populus: idque probabat loco perversè intellecto Joannis *c.* 17. ut referunt Baronius *anno* 1164. Cabaſſutius *in notitia hujus Concilii*, Primarius noſter Illuſtriſſimus Manrique, Epiſcopus Pacenſis, *tom.* 4. *annal. Ciſterc. anno* 1215. *c.* 5. De Petro Lombardo, & ejus ſcriptis ultra illius expoſitores plura tradunt Bellarminus *de Script. pag.* 231. Franciſcus Valens, & Petrus Gregorius in præſenti.

e *Florenſi monaſterio.*) Cùm in Concilio Lateranenſi non Joachim Abbas, ſed libellus ipſius damnatus eſſet, ne ejus detractores in ipſum, atque ejus monaſterium inveherentur, Innocentius declaravit, Florenſi monaſterio prædictam libelli damnationem non obeſſe, & Honorius III. Innocentii ſucceſſor intra ſexennium ſimilem capedivit declarationem in gratiam utriuſque, Abbatis videlicet, & monaſterii: cujus declarationis verba ex Bibliotheca Vaticana refert Penna *ubi ſupr.* quæ ſic ſe habent: *Honorius, & cætera. Conſentino Archiepiſcopo Biſinacenſi. Ex parte dilectorum filiorum Abbatum, & Conventuum de ordine Floris, tam capitis, quàm membrorum, fuit propoſitum coram nobis, quod is, qui ſaluti hominum invidet, & quieti, occaſione aſſumpta ex eo, quod libellus, quem Abbas Joachim contra bonæ memoriæ Magiſtrum Petrum Lombardum edidit, in generali fuit Concilio condemnatus, contra eos nonnullos, tam clericos, quàm laicos, Prælatos, & ſubditos concitavit: qui ut ipſos ab otio contemplationis avertant, & funes extendentes in laqueum pedibus eorumdem, ponant eis ſcandalum juxta iter, ipſis objiciunt exprobrando, quod idem Abbas, qui pater, & inſtitutor fuit Ordinis eorumdem, hæreticus ab Eccleſia Dei habetur: propter quod non ſolum ſimplices lactis participes à conſortio ejuſdem Ordinis avertuntur, ſed etiam fortes, qui uti cibo ſolido didicerunt, & ad diſcretionem boni, & mali exercitatos pro conſuetudine habent ſenſus, circa inſtituta ejuſdem Ordinis incipiunt fluctuare. Licèt igitur prædictus libellus, ſive tractatus, condemnatus fuerit in concilio memorato; quia tamen ipſe Joachim omnia ſcripta ſua Romano mandavit Pontifici aſſignari, Apoſtolico judici approbanda, ſeu corrigenda, dictam epiſtolam, cui propria manu ſubſcripſit, in qua firmiter confitetur ſe illam fidem tenere, quam Romana tenet Eccleſia, quæ (diſponente Domino) cunctorum fidelium mater eſt, & magiſtra: F. T. per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus per totam Calabriam faciatis publicè nuntiari, quod eum virum catholicum reputamus, & regularem obſervantiam, quam inſtituit, ſalutarem. Eos qui Ordini memorato ex hoc detrahere, vel inſultare præſumpſerint, mon. præm. ſub. Apoſt. ob. caſtig. Dat. Laterani XIII. Kalendas Januarii, anno* 5.

f *Almarici.*) Almaricus hic, ſive Amoricus (hoc duplici nomine vocat eum Gualterus *ſæculo* 13. *c.* 1.) natione Gallus, patria Carnotenſis, Theologus Pariſienſis, cùm apud Pariſios non parvam doctrinæ opinionem obtineret, in varios errores incidit, quos referunt Eymericus *in direct. Inquiſ. p.* 2. *num.* 3. Prateol. *verbo Almaricus*, Bzou. *anno* 1215. *n.* 2. Salleles *lib.* 3. *de materiis tribun. c.* 15. *regul.* 274. Inter quos illum magnopere ſovebat, videlicet, verum Chriſti corpus non eſſe magis ſub Euchariſtia, quàm in alia qualibet re. Unde hanc propoſitionem non tam hæreticam, quàm inſanam eſſe cenſuerunt PP. Concilii Later. in præſenti: ille tamen, ac ejus ſequaces refoſſis oſſibus Lutetiæ uſti ſunt, ut referunt Ganguinus *lib.* 6. *ſub Philippo*, Sander. *lib.* 7. *de viſibili Monarc.* Senebrardus *lib.* 4. *chronogr.* & ex eis Sallelles *ubi ſup.* Rigordus, & Robertus Polonus, quos referunt Alteſſera, & Florens *ubi ſup.*

Hujus textus hiſtoriam, & occaſionem libelli ſcripti à Joachimo Abbate ex eo repetit Severinus Binius in notis ad hoc Concilium Lateranenſe, quòd cùm Alexander III. aliquorum relatu accepiſſet Magiſtrum Petrum Lombardum in quibuſdam ſcriptis ſuis à fidei articulis recedere, ad Vuilhelmum Senonenſem Archiepiſcopum ſub hac forma literas direxit.

ALEXANDER EPISCOPUS,
Servus ſervorum Dei.

Vuilhelmo Senonenſi Archiepiſcopo, ſalutem.

CUm in noſtra olim eſſes præſentia conſtitutus, tibi viva voce injunximus, ut ſuffraganeis tuis Pariſiis tibi adſcitis ad abrogationem pravæ doctrinæ Petri quondam Pariſienſis Epiſcopi, qua dicitur, quod Chriſtus ſecundùm quod eſt homo, non eſt aliquid, omninò intenderes, & efficacem operam adhiberes. Inde ſiquidem eſt, quod fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus quod tibi cùm præſens præcepimus, ſuffraganeos tuos Pariſios convoces, & una cum aliis viris religioſis, & prudentibus, præſcriptam doctrinam ſtudeas penitus abrogare, & à Magiſtris, & Scholaribus ibidem in Theologia ſtudentibus, Chriſtum, ſicut perfectum Deum, ſic, & perfectum hominem, ac verum hominem ex anima, & corpore, conſiſtentem, præcipias edoceri: univerſis firmiter, & diſtrictè injungens, quod doctrinam de cætero illam nequaquam docere præſumant, ſed ipſam penitus deteſtentur.) Hactenus Alexander. Conjectatur ergo Binius Joachimum Abbatem invitatum, & exhortatum à Præſule Senonenſi, impugnaſſe Petrum Lombardum, non ſolùm in his, quæ refellenda erant, verùm in aliis articulis veris, & orthodoxis. Joachimus autem omnia correctioni ſanctæ Matris Eccleſiæ ſubjecit; unde propter hanc pronam ad corrigendum voluntatem, non ipſe, ſed ejus libellus damnatus fuit.

Commentarium hujus tituli omitto, quia interioris Theologiæ eſt: ultrà non licet attingere; nam, & præſtat alioqui multa ſecurè prætermittere, quàm cum periculo dicere. Videndi ſunt D. Thom. *opuſc.* 2. 3. & 24. Canus *lib.* 2. *de locis*, *cap.* 7. Penna *ad Directorium Inquiſitorum*, Proſperus Fagnanus *in præſenti*.

In hoc textu illud non duxi omittendum, videlicet Trinitatis appellationem vetuſtiorem eſſe, quàm creditum eſt viris eruditis, qui ſcribunt, eam primùm receptam fuiſſe in Synodo prima Alexandrina celebrata anno 315. Nam Juſtinus Martyr, Scriptor longè antiquior, in libro de expoſitione Fidei, ait: *Unitas namque in trinitate intelligitur, & trinitas in unitate noſcitur.* Et Lucianus, qui eodem ferè tempore vixit, in dialogo inſcripto *Philophateſis*, &c. apertè, & diſtinctè ſignificat, quæ tunc fides eſſet Chriſtianorum, & more ſuo Religionem eorum irridet, dum ait: *Quemnam igitur tibi jurabo Deum, alte regnantem, magnum, immortalem, cæleſtem, Filium Patris, Spiritum ex Patre procedentem; unum ex tribus, & ex uno tria.*

TITULUS II.

De Conſtitutionibus,

CAPUT PRIMUM,

Ex Concilio a Meldenſi,

UT *b* Canonum ſtatuta ſine præjudicio ab omnibus cuſtodiantur, & nemo in *c* actionibus, vel judiciis Eccleſiaſticis ſuo ſenſu, ſed eorum auctoritate ducatur. In exponendis etiam ſacris Scripturis Sanctorum, Catholicorum, & probatiſſimorum Patrum ſenſum quiſque ſequatur, in quorum ſcriptis, ut Beatus dicit Hieronymus, Fidei veritas non vacillet. Sed, & qui in ſuis monaſteriis religioſe reſidere debent, & vocum novitates, ut innoteſcant, ſtudio proferre ſatagunt, acerrimè ut præſumptores arguantur, & comprimantur,

NOTÆ,

1 Meldenſis Concilii hiſtoria, MEldenſi.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit, cap.* 1. & apud Butchardum *lib.* 2. *Decreti*, *cap.* 61. Carnotenſem *parte* 5. *Decreti*, *cap.* 171. & apud Ant. Auguſtinum *in epitome juris*, *lib.* 5. *tit*, 10. *c.* 49. Meldis vulgò dicta *Meaux*, nobilis civitas eſt Galliæ Celticæ, cujus meminerunt Turonenſis *lib.* 5. *cap.* 1. Ptolomeus *lib.* 2. *cap.* 8. Plinius *lib.* 4. *cap.* 18. in qua celebratum fuit hoc Concilium Meldenſe anno 845, 15. kal. Julii, ut teſtatur Binius, & Sirmundus *in notis ad illud*. Congregatum fuit ad reformationem morum, & Regis Lotharii, qui facilè Eccleſiaſticas res laicis poſſidendas tradebat; in eoque petierunt Patres ab ipſo Rege, ut capitula à Carolo Magno, & Ludovico Pio prædeceſſoribus facta promulgare, & obſervare faceret, ut refert Baronius *in d. anno*, *n.* 52. & conſtat ex canone 78. ipſius Concilii, Canones enim Galliæ, de quibus *in cap. ſi quis Diaconus*, 50, *diſt.* tanquam inutiles, quoſdam Romanos rejeciſſe conqueritur Agobardus Lugdunenſis Epiſcopus contra legem Gundevaldi. Sed melius eſt horum canonum ſequi auctoritatem, quàm proprium ſenſum. Ejus Concilii fragmenta extant *in cap. precaria* 4. 10. *q.* 2. *c*, 1. 28. *q.* 2. *c. de illis* 6. *q.* 3. *c. cavendum* 3. *cap. quod* 7. 1. *q.* 7. *c. nemo* 41. 11. *q.* 3. *cap. quicumque* 6. 23. *q.* 8. *c. ſi autem* 36. *q.* 2. *cap. Eccleſiæ* 18. *de conſecr. diſt*, 1. *cap. ut Epiſcopi* 7. *de conſecr. diſt.* 5. & præſens textus reperitur in canone 11. ipſius Concilii: in editionibus verò Binii, & Regia Pariſienſi in canone 34. ex quo integram reſtituo.

2 *b Canonum ſtatuta.*) Generalia, interpretatur Gloſſa, quam ſequuntur in præſenti Baldus *col.* 1. Ferretus *n.* 3, Burgos *nu.* 22. Mandoſius *nu.* 9. Sed contrarium, videlicet tam ſtatuta generalia, quàm provincialia comprehendi in hoc textu, docuerunt in præſenti, Decius, Panormitanus, Immola, Cardinalis Veronius, Riminaldus, Lælius Mancinus *genialium c.* 224. quorum ſententia verior eſt, juxta ea quæ in ſolutione ſecundæ difficultatis dicemus. Et licèt ſtatuta plerumque jus peculiare civitatis, ſeu municipii ſignificent, *c.* 1. *hoc tit, in* 6. *cap. ſtatutum* 9. *de hæret. lib.* 6, tamen jus commune, & generale ſæpiùs demonſtrant, *cap. ſtatutum* 22. *de elect. in* 6. *cap. ſtatutum*, *de reſcr. eodem libro*, *cap. ſtatutum* 15. *cap. ſtatuta* 20. *de hæret. eodem libro*, *c.* 1. *§. ult. de appellat. eod. lib. cap. Regula*, *§. porrò*, 3. *diſt.* notavit Mancinus *d. cap.* 224.

c Actionibus.) Criminalibus, exponit Gloſſa, ita ut actio ad criminales, judicium ad civiles cauſas referantur. Sed cùm actionis acceptio non ſemper ad jus perſequendi, ſeu agendi in judicio referatur, ut probant Petrus Gregorius 3. *parte ſyntagmatum*, *lib.* 21. *c.* 8. *n.* 9. Briſſonius, Othomanus, & Pratejus *verbo Actio*, rectiùs credo actiones in hoc textu referri ad extrajudiciales actiones, quod, & docuit Ferretus hic, & infrà explicabimus,

COMMENTARIUM.

4 Concluſio deducitur, & probatur. EX hoc Meldenſis Concilii canone communiter talis deducitur aſſertio: *Canonum ſtatuta ab omnibus (tam in actionibus, quàm in judiciis) debent cuſtodiri*, Et eam probant textus *in c, Eccleſiaſticarum*, *diſt.* 11. *c. fin. diſt.* 14. *cap. quoniam* 7. *diſt.* 16. *c*, 1. *diſt.* 14. *c, de libellis*, 20, *diſt. c. relatum* 14. *diſt.* 37. *cap. nulli* 4. *c. placuit* 7. 38. *diſt. cap. judicet* 4. 3. *qu.* 7. *c. etſi illa* 23. 1. *qu.* 7. *c.* 1, 12. *q.* 1. *nulli*, *c. violatores* 5. *c. contra* 7, *c. hac* 13. *c, ideò* 16. 25. *q.* 1. *cap. ne innitaris* 5. *hoc titulo*, Concilium Cabilonenſe II. *can.* 9. *Canonum ſtatuta ab omnibus intemerata ſerventur*. Chalcedonenſe *canone* 1. ibi: *Canones à ſanctis Patribus in unaquaque Synodo hucuſque poſiti ſerventur*, Nicænum II, *can.* 1. Synodus 8. ſub Adriano, *cap.* 1. & 2. Lateranenſis ſub Martino I. *can.* 17. 18. & 20. Carthag. 2. *can.* 13. *Omnia, quæ à veſtro cœtu glorioſiſſimo ſtatuta ſunt, placet ab omnibus cuſtodiri*, Aurelianenſe III. *canone* 32. *Nec ignorare quemquam, nec diſſimulare, id eſt prætermittere permittitur*. Aurelian. 4. *can.* 16. Bracharenſe I. *can.* 40. *Præcepta antiquorum canonum, quæ modo in Concilio recitata ſunt, nullus audeat præterire*, Bracharenſe 2. *in fine*, Toletanum 3. *can.* 1, Matiſconenſe *can.* 9. Toletanum 8. *can.* 11. & 12. Toletanum 12. *can.* 9. Trident. *ſeſſione* 25. *de reformat. can.* 18. *l. omni* 6. *Cod. de ſacroſanctis Eccleſiis*, *l. ſacris* 45. *Cod. de Epiſcopis, & clericis*. Conſonat lex 15. *tit*, 16. *partita* 1. Alia juris teſtimonia congerit Antonius Auguſt. *in epitome*, *lib*, 1. *tit.* 17. & *lib.* 5. *tit.* 10. Illuſtrant prædictam concluſionem Petrus de Ancharano, Baptiſta Ferrerius, Ant. de Burgos, Andreas ab Exea, Franciſcus Coccius *in repetitionibus ad noſtrum textum*, extant *tom.* 1, *repetitionum juris canonici*, Martinus Uranius, Millianus, Riminaldus, Fagnanus *hic*, & noſter Primarius D. Roque de Bergas *in hoc textu*: plures relati à Cenedo *ad Decretales collectione* 84. Barboſa *in præſenti*, Suarez *de legibus lib*, 1. *cap*, 6. *num.* 5, Balſamon *in nomocanone*, *tit*, 1. *cap.* 2. Cironius *ad titulum de regulis juris*, Franciſcus Valens 2. *tomo concordiæ*, *in præſenti*, Pater Azor *tom.* 1, *inſtitutionum*, *lib.* 4. *cap.* 5.

Sed in hanc aſſertionem ita juribus roboratam, & auctorum fulcro munitam inſurgi poteſt ſequenti conſide- 5 Impugnatur iſta aſſertio,
ratione: Si omnes tenerentur, & ligarentur ſtatutis ſacrorum Canonum, tam fideles juſti, quàm alii viatores; tam Eccleſiaſtici, quàm laici; tam ſubditi, quàm extranei deberent ea obſervare; Sed prædictæ perſonæ non ligantur legibus Eccleſiaſticis: Ergo prædicta aſſertio generaliter, & indiſtinctè ſuſtineri nequit. Probatur minor. Primò ex eo, nam fideles liberati ſunt à legibus hominum per Chriſtum, ut docet D. Paulus 1. *ad Corinthios c.* 6. Unde Dominus apud Matthæum *cap.* 23. reprehendit ſcrutantes mandata hominum: & Apoſtol. 1. *ad Timoth*, 6. *c.* 1. ait: *Juſto non eſt lex poſita cap.* 2. 19. *q.* 2. & ad Galatas *c.* 5. inquit: *Si ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege*: & *cap.* 7. *ad Rom. Nunc autem ſoluti ſumus à lege, in qua detinebamur*. Ergo fideles juſti non tenentur Canonum ſtatutis. Secundò probatur; nam laici legibus, ſeu ſtatutis temporalibus Conciliorum non obſtringuntur, ut probant Turriſcremata *in ſumma Eccleſiæ*, *lib.* 2. 2. *parte*, *cap.* 103. Victoria *in relectione de Eccleſia*, *quæſt. penult*, Bellarminus, & alii quos refert Salas *de legibus diſp*, 7, *ſect.* 4. *num.* 3. Suarez *eodem tract. lib*, 4. *c.* 17. Diana 1. *parte*, *tract.* 1. *reſol.* 1. & 2. In orbe enim Chriſtiano duæ ſunt poteſtates diſtinctæ; ſcilicet ſpiritualis, quæ reſidet penes Summum Pontificem, & Eccleſiæ Prælatos; & ſæcularis, competens Regibus, & ſæcularibus Magiſtratibus, *c.* 2. 96. *diſt. c. convenior*, 13, *qu.* 8, *c. ſolitæ*, *de majorit. & obed. extravag. unam ſanctam*, *eodem titulo*: nec altera alteri præjudicare debet, *cap. Imperium*, *c. quoniam*, *diſt.* 10. *cap. ſi Imperator*, 96. *diſt.* Elfricus Hunnius *in Encyclop, de legibus cap.* 3. Igitur ſicut Principis ſæcularis legibus, aut ſtatutis laicorum non ligantur Eccleſiaſtici, *c. Eccleſia*, *c. cum* 8. *hoc titulo*; ita nec laici Epiſcoporum ſtatutis obſtringi debent. Tertiò probatur ipſa minor; nam ſubditi alieni conſtitutionibus alicui Paſtoris non tenentur, *c.* 2, *de conſtit. lib.* 6. plures enim ſunt conſtitutiones locales, quibus non omnes ligantur, *c. ſciendum*, 29. *diſt. c. ſtatuimus*, *§. his*, 61. *diſt. c. cum longe*, 63, *diſt.* Igitur non rectè in Concilio provinciali Meldenſi abſolutè ſtatutum fuit, Canonum ſtatuta ab omnibus eſſe cuſtodienda,

Hac tamen dubitandi ratione non obſtante, vera eſt 6 Eccleſia habet poteſtatem legiſlativam.
ſuprà relata concluſio, videlicet canonum ſtatuta ab

omnibus

Digitized by Google

omnibus eſſe cuſtodienda. Pro cujus exactiori expoſitione ſciendum eſt, in Eccleſia eſſe poteſtatem legiſlativam, & Romanum Pontificem tamquam ejus caput; poſſe univerſali Catholicæ Eccleſiæ leges indicere, ex poteſtate ſibi à Chriſto Domino conceſſa, per illa verba; *Quodcumque ligaveris ſuper terram:* & illa, *Tu es Petrus*; quæ referuntur *in c.* 16. *D. Matthæi, inc. in novo*, 21. *diſt. c. quodcumque*, 24. *q.* 1. *c. novit, de judiciis:* & probatur ex definitionibus Eccleſiæ, in quibus hæc veritas ſtabilitur, & Concilio Conſtantienſi *ſeſſione* 8. *&* 15. & in Bulla Leonis: etſi fremant hæretici, qui tantùm in Deo agnoſcunt poteſtatem legiſlativam, non verò in hominibus, ut Vvaldenſes, & alii, quos refellunt D. Thomas *l.* 1. *de regim. Principum, c.* 1. Victoria *in relectione de poteſt. civili*, Bellarm. *l.* 3. *de laicis, c.* 2. & *lib.* 4. *de Rom. Pontifice, c.* 15. *uſque ad* 22. Caſtro *l.* 1. *de lege pœnali, c.* 4. Azor *t.* 1. *inſtit. l.* 5. *c.* 6. *q.* 1. Alvarus Pelagius *de planctu Eccleſiæ, c.* 68. Salas *de legib. diſp.* 8. *ſect.* 2. Suarez *eodem tract. l.* 4. *c.* 1. Paulus Layman *in ſumma, tract.* 4. *de legib. c.* 4. §. 1. Grethſerus *pro Bellarmino lib.* 4. *c.* 5. Mathias Bredembachius *l.* 4. *antiperapiſthis, c.* 5. Mancinus *genialium c.* 164. Imò in hoc ſenſu divina mandata dicuntur, quæ injunguntur ab Eccleſia: Petrus Cluniacenſis *l.* 4. *epiſt.* 18. & ea ratione probatur: Regimen enim perfectum communitatis neceſſariò fieri debet legibus, ut poſt Politicos docent de legibus agentes Garzonus *in theatro, titulo de Jureconſultis*, Soloraano *emblemate* 66. Sconbornerius *l.* 3. *politicæ, c.* 1. Hunnius *in encyclop, tit.* 2. Ergo Eccleſia gubernari alio modo non poterat, niſi legibus promulgatis. An autem Eccleſia, vel ejus Magiſtratus habeant poteſtatem ferendi leges canonicas eccleſiaſticas, non ſolùm ad res ſpirituales, verùm etiam civiles, & politicas? quæſtio eſt apud Interpretes. Affirmant Pelagius *de planctu Eccleſiæ. c.* 41. Hoſtienſis *in c, ſuper his, de voto*, Abbas *in c. novit, de judiciis*, Navarr. *ibi, notabili* 3. *à n.* 9. pro quibus facit illud Lucæ *c.* 22. ibi: *Ecce duo gladii*. Ex quibus verbis deducit Bonifacius VIII. in dicta extravaganti *Unam ſanctam*, Romanum Pontificem habere duas poteſtates, unam ſpiritualem, aliam temporalem. Sed negativam ſententiam, ut veriorem tenet Turrecremata *in ſumma Eccleſiæ, l.* 2. *c.* 103. Victoria *de poteſt. Eccleſiæ, quæſt. penultima*, Bellarminus & alii, quos referunt Salas *de legibus diſp.* 7. *ſect.* 4. Suarez *eodem tract. l.* 3. *c.* 7. Diana 1. *p. tract.* 2. *reſol.* 122. qui ſatisfaciunt prædictæ authoritati. Semper tamen obſervandum eſt, in terris ſubjectis Eccleſiæ Romanæ Romanum Pontificem poſſe civiles leges proferre, uti ſpirituales, *c. ſi duo*, §. *denique, de appellationibus, l.* 6. in terris verò Principum ſæcularium, indirectè, etiam circa res temporales, in ordine ad finem ſpiritualem, poſſe etiam leges indicere, *c. per venerabilem, qui ſi ii ſint legitimi;* quomodo accipiendi ſunt textus *in c. Vigilanti, c. finali, de præſcriptionibus, c. cùm haberet, de eo qui duxit in uxorem, c. finali, de ſecundis nuptiis*.

7 *De Conciliis provincialibus diœceſanis.* Sicut Pontifex in univerſa Eccleſia, ita & Epiſcopi in ſuis diœceſibus poſſunt conſtitutiones facere, exceptis rebus Romano Pontifici reſervatis, aut jam jure communi deciſis, *c. Catholica*, 11. *diſt. c. nullus* 3. *q.* 4. *c. cum omnes, c. cum acceſſiſſent, de conſtitutionibus, c.* 1. *de conſecratione, diſt.* 3. *c.* 2. *de majorit. & obed. c. final. de feriis, c.* 2. *de locato.* Barboſa *de poteſt. Epiſc.* 2. *parte, in comp. n.* 44. Suarez *d. l.* 4. *c.* 4. Salas *diſp.* 8. *ſect.* 4. Nec ſolum Pontifex, & Epiſcopi per ſe leges condendi poteſtatem habent, verùm etiam Concilia, tam generalia, quàm nationalia, provincialia, ſeu diœceſana. Generalia, ſi coram Romano Pontifice, aut ejus Legatis celebrata ſint, aliàs ſi approbata non reperiantur, non obligant generaliter omnes fideles. Jacobatius *de Conciliis, art.* 10. Suarez *ubi ſuprà, c.* 6. Cætera verò abſque ulla confirmatione Pontificis circa materiam proportionatam canones poſſunt condere, quibus ſubditi obſtringantur, non verò generaliter omnes fideles, nec de majoribus cauſis aliquid in eis ſtatui valet, *c. Concilia, diſt.* 17. & in praxi quidem veteris Eccleſiæ dubitari non poteſt; quin Concilia provincialia poteſtatem condendi canones haberent, modò ea decreta contraria non eſſent canonibus Conciliorum generalium. Exemplo erunt varia Concilia Hiſpana, necnon aliarum provinciarum: unde Author Apolog. pro decretis Gregorii VII. *c.* 2. *&* 4. docet decreta Conciliorum œcumenicorum obſervanda eſſe, velut leges Evangelicas; deinde rationem etiam habendam canonum in Synodis Provincialibus editorum, dummodo contrarii non ſint canonibus Conciliorum. Quapropter meritò reprehendendus eſt Gratianus, qui novum jus introducere conatus eſt *in epiſt.* 18. poſſe quidem Concilia hæc cauſas judicare, & criminibus debitas pœnas irrogare, non tamen novos canones condere: itaque Gloſſa eum apertè redarguit, quæ ita ſcribit ad eum locum: *Illud non eſt verum, quia Epiſcopi benè condere poſſunt canones Epiſcopales, & Archiepiſcopi provinciales; ſed de majoribus cauſis non poſſunt aliquid ſtatuere*. Exceptio Gloſſæ aperit genuinum ſenſum dicti capitis *Concilia*, ex quo Gratianus ſententiæ ſuæ fundamentum mutuatus eſt, quodque deſcriptum eſt ex Apolog. Ennodii Ticinenſis, ut notavit P. Marcha *l.* 6. *concord. c.* 14. *in fine*. Proſequuntur Hoſtienſis *in ſumma hujus tit.* Suarez, & Salas ubi ſuprà, & Illuſtriſſimus Tapia *dicto tractatu de legibus*, qui latè agunt de aliis communitatibus inferioribus legis condendæ poteſtatem habentibus; iſtæ verò Epiſcoporum, ſeu Conciliorum conſtitutiones etiam appellantur Canones, & ut canonum ſtatuta ſervantur, *Clement.* 1. *de privilegiis*, Nicæna Synodus 2. *in epiſt. ad Theodorum: Suſcipimus, & ex animo amplectimur ſextas ſacras univerſales Synodos; locales autem Synodos non averſamur, ſed magis amamus, & amplectimur*.

Secundò animadvertendum eſt regulariter legem ſancitam, & publicatam ad ſui obſervantiam obligare univerſos ſubditos ejus, qui eam condidit: quod probatur ex D. Paulo *ad Romanos c.* 3. *verſ.* 19. *Scimus quoniam quæcumque lex loquitur, his qui in lege ſunt, loquitur, l. leges ut generales* 3. *C. de legibus*. Hunnius *in notis ad Treutlerum, vol.* 2. *diſp.* 4. *q.* 36. & indefinitè omnes ſubditos, cujuſcumque ſint conditionis, & dignitatis: unde lex dicitur commune præceptum, communis ſponſio, cui omnes obtemperare debemus, *l.* 1. *&* 2. *ff. de legibus*, Oſualdus *ad Donellum, l.* 1. *c.* 16. *lit. D.* Plura, ut ſolet, adducit Solorzanus *emblem.* 66. & pactum publicum dicitur ab Ariſtotele *l.* 1. *Rhetor.* notat poſt Menchacam Oſualdus *l.* 12. *comment. Donelli, c.* 4. *litt. A.* Eò pertinet lex duodecim Tabularum; *Privilegia ne irroganto;* de qua Cicero *lib.* 3. *de legibus, & pro domo ſua*, ibi: *Vetant leges ſacræ, vetant duodecim Tabulæ, leges privatis hominibus irrogari*. Notant Gothofredus *in quatuor fontibus ad ipſas leges, tabula* 9. Samuel Petitus *ad leg. Atticas, l.* 2. *tit.* 1. niſi in ipſis legibus certæ perſonæ excipiantur, ut in ea lege, qua peregrini ab urbe ejici jubebantur, nominatim Glaucippus excipiebatur, ut ſcribit Cicero *de lege agraria*: & in lege Pompeji, qua abſentes à petitione Magiſtratus arcebantur, exceptus fuit Cajus Cæſar, teſtante Svetonio *in Cajo Cæſare, c.* 28. An verò leges debeant obſervari cum periculo vitæ, diſputant latè de legibus agentes, tam Juriſtæ, quàm Theologi: nos tamen ut minùs proprium præſentis commentarii omittimus; id tamen ſine piaculo omitti non valet, videlicet legibus Eccleſiaſticis, id eſt ſacrorum Canonum ſtatutis non ligari Judæos, & Gentiles nondum baptizatos, *c. de Infidelibus, de conſanguinitate, & affinitate: c. fin. de divortiis*, quia de his qui foris ſunt, quid ad Eccleſiam? *c. multi*, 2. *q.* 1. *c. gaudemus, de divortiis*, Petrus Gregorius *in præſenti, n.* 5. Fideles verò adulti, cujuſcumque ſtatus, ſeu conditionis ſint, ubicumque degentes, Pontificiis legibus Eccleſiaſticis, aut Concilii generalis ligantur; & hac in parte eſt magnum diſcrimen inter leges Eccleſiaſticas, & civiles; nam civiles nullæ ſunt, quæ univerſum orbem obligent, nec etiam omnes hominum conditiones; ſtatuta verò Canonum ex ſuo genere utriuſque effectus habent capacitatem, ut latè probat, & conſiderat Suarez *l.* 4. *de legibus, c.* 19.

8 *Leges regulariter omnes ligant.*

Tertiò ſciendum eſt, legis ritè conſtitutæ varios effectus eſſe, quos refert poſt alios Hunnius *in Encyclop. titulo de legibus, c.* 4. inter eos autem præcipuus, & primarius eſt formam dare negotiis, *l. leges* 7. *C. de legibus*, ut ſic homines vivant, & negotientur; quod adeò procedit, ut ſi aliqua contra leges irritantes geſta ſint, pro nullis habeantur, atque infectis, *l. non dubium* 5. *C. de legibus*, Arnoldus Vinius *l.* 1. *ſelectarum, q.* 1. Caldeira *l.* 2. *de erroribus Pragmaticorum, c.* 1. Hunnius *ad Treutlerum volumine* 1. *diſp.* 6. *q.* 54. & *diſp.* 11. *q.* 28. nec ſolùm hoc procedit in actionibus conventionalibus, ſive extrajudicialibus; nam ad effectum legum, tam civilium, quàm Eccleſiaſticarum pertinet, quod ex illis cauſarum deciſiones petantur; ſiquidem omnes judices tenentur ſecundùm veritatem, & legum obſervantiam judicare, *l. nemo* 13. *C. de ſententiis, & interl.* Novella 21. *c.* 2. & 25. *§. ult.* & 79. *c.* 1. Authentica *jubemur, C. de judiciis*, principium Inſtitut. *de officio Judicis, c.* 1. *de re judicata, l.* 6. Clementina 1. *§. Verum, de hæret.* Chriſtinæus *t.* 1. *deciſ.* 9. ita enim judicari oportet, ut lex ipſa, ſi loqui poſſet, judicaret, ut ſit lex quaſi anima judicis, judex quaſi vox legis. Donellus *l.* 26. *commentariorum, c.* 2. Fruſtrà enim leges ſcriberentur

9 *De effectibus legum.*

rentur, ſi judices ab eis recedere, & ſuo ſenſu, & arbitrio lites decidere poſſent. Plura Bodinus *l. 3. de republica, c. 4. n.* 289. Tiraquel. *de tractatu, §. 35. n.* 31. Hinc judices in leges jurabant, omnia ex legibus ſe conſtituturos, & judicaturos, *l. rem 14. authent. ſed hodie, C. de judic.* ubi Gipbanius, Donel. *l. 26. c. 2.* & in ſingulis cauſis in leges jurabant: cujus juramenti forma refertur *in novella 14. c. 6.* & de eo plura adducunt Polletus *l. 5. hiſtoriæ fori, c. 7.* Revardus *l. 5. Variar. c. 8.* Riterſuſius *in notis ad Salvianum, fol.* 388. Petrus Faber *ad titulum de origine juris*, Anſenius *de jurejur. c. 7.* Oſualdus *ad Donell. l. 24. c. 3. littera E.*

Ex his jam apparet deciſiva ratio noſtræ concluſionis; nam cùm Pontifici omnes fideles ſubſint, & Epiſcopis ſui ſubditi, *c. omnis, de majoritate, & obedient. extravaganti unam ſanctam, eodem titulo*, & quicumque poteſtati
10 Traditur ratio decidendi. ſubjecti ſunt, ſubdantur legi, quam fert illa poteſtas, *c. 2. de majorit. & obedient. l. unica, ff. ſi quis jus dicenti*, docet D. Thomas 1. 2. *q. 96. art. 5.* ideò in noſtro textu deciditur Canonum ſtatuta ab omnibus eſſe cuſtodienda; ſi Concilii generalis, ab univerſis fidelibus; ſi Concilii nationalis, ab una natione; ſi provincialis, à tota provincia; ſi ſynodalis, ab integra diœceſi: & cùm per conſtitutiones forma præſcribatur negotiis, tam judicialibus, quàm extrajudicialibus, rectè affirmatur in noſtro textu, ſervantes canonum ſtatuta, non ſuo ſenſu, aut arbitrio, ſed canonum ſtatutis uti debere, & eorum authoritate duci, cùm omnes judices, tam ſæculares, quàm Eccleſiaſtici, teneantur leges, & ſtatuta in judiciis, & aliis actionibus obſervare: docent Vultejus, Vinius, & Pi-
11 Diſſolvitur ratio dubitandi. chardus *in §. 1. Inſtit. de officio judicis.*

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, ex qua dicebamus fideles liberatos eſſe à ſervitute per Chriſti paſſionem, & ſic non teneri ſervare leges. Nam leges, etſi plura prohibeant, non derogant aliquid libertati, ut docet Donellus *l. 2. comment. c. 9.* imò potiùs, qui ſub legibus vivunt, liberi ſunt: pulchrè Plutarchus *in initio libri de audit. Qui rationi parent, ſoli digni ſunt, qui liberi vocentur; ſoli enim hi vivunt ut volunt, qui quod velle debeant, didicerunt.* Cicero pro Cluentio *Ideò legum ſervi ſumus, ut liberi eſſe poſſimus.* Cùm enim homines cuſtodiunt leges, canonumque ſtatuta, non tam hominum, quàm miniſtrorum Dei mandata ſervant. Nec obſtant Apoſtoli fragmenta, quibus ſuffulti Beguardi inter alia nefanda dogmata aſſeruerunt, hominem perfectum legibus non teneri; quorum hæreſes damnarunt Patres in Concilio Viennenſi relato in Clementina *Ad noſtram, de hæreticis:* refert Spondanus *anno* 1311. quæ fragmenta ut exponant, plura adducunt Suarez *l. 1. de legibus, c. 19.* Salas *eodem tract. diſp. 14. ſect. 1.* Azor. *1. moralium, l. 5. c. 6. q. 1.* Ea tamen plauſibilior interpretatio mihi videtur, quæ aſſerit illis in locis non docere Apoſtolum juſtos non teneri legibus, vel non peccare, ſi leges non ſervent; ſed eas authoritates eſſe accipiendas de vi coactiva, non directiva; licèt enim omnis lex poſita ſit ad obligandos etiam juſtos, Trident. *ſeſſione 6. canone* 11. *&* 19. non tamen ad cogendos illos, quia non indigent coactione; non enim habent legem ſupra ſe, quaſi cervicibus ſuis imminentem, flagello terrentem, & minantem, ut habent injuſti, qui timore tantummodò pœnæ legibus obtemperant: operantur enim bonum juſti amore juſtitiæ, quod Poeta eleganter expreſſit illis verſibus:

Oderunt peccare boni virtutis amore;
Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Quocirca juſti in lege potiùs eſſe dicuntur, quàm ſub lege, quomodo exponunt Apoſtolum in dictis locis D. Thomas 1. 2. *q. 93. art. 6.* Gazeus *ad Caſſianum collatione 21. c. 2.* Valentia *t. 3. controv. diſp. 7. q. 5. puncto 4. Aliud eſt*, inquit D. Auguſt. ſuper Pſalmos, *eſſe in lege, aliud ſub lege: qui eſt in lege, ſecundum legem agit: qui eſt ſub lege, ſecundùm legem agitur. Ille ergo liber eſt, iſte ſervus.* Hac interpretatione retenta apparet, non rectè Donellum *l. 12. comment. c. 5.* prædictum locum Apoſtoli objicere Modeſtino *in lege obligamur, §. 1. ff. de obligationibus & actionibus*, ubi ait Juriſconſultus: *Lege obligamur, cùm obtemperantes legibus, aliquid ſecundùm præcepta legum facimus, vel contra facimus.* Nam ejus textus verus ſenſus eſt, nos lege obligari, quando leges aliquid præcipiunt, aut prohibent, quibus obtemperare neceſſe eſt: tunc enim ſumus lege obligati, cùm aliquid ſecundùm præceptum legis facimus, ut cùm teſtamentum juxta leges condimus, aut è contra id eſt è converſo, ob ejus prohibitionem non fecimus; dictio enim *contra*, ibi non eſt præpoſitio, aliàs idem decideretur, quod *in §. ex peccato*, ſequenti; ſed extat adverbialiter ſine caſu, pro è converſo, ut *in l. ſi duobus 28. §. ult. ff. de jurejurando, l. quod juſſit 14. l. ſi duo 39. ff. de re judicata, l. 2. §. ult. ff. de verbor. obligat.* ex Cicerone, & aliis probat Turſelinus *de particulis, c. 39.* docuit magnus Præceptor meus Doctor Hontiberos *in ſuo tractatu de legibus, c. 1. n. 2.* & alia tradiderunt pro ejus textus expoſitione Gipbanius *ibi*, Cujacius *l. 17. obſervat. c. 18.* nec obſtant etiam D. Pauli teſtimonia, & cætera: *ad Romanos c. 7. Nunc autem ſoluti ſumus.* Nam ibi Apoſtolus loquitur de lege veteri, ſub qua fideles non ſunt; Apoſtolus enim docere volebat, nunc non eſſe fidelibus neceſſariam legem Moyſis, nec ab eis eſſe ſervandam, ut conſtat ex ipſa integra epiſtola 5. eſſe tamen ſub lege naturali *honeſtè vivendi*, non ſecundùm concupiſcentiam, unde ait: *Si ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege;* ac ſi diceret, quamvis neceſſarium ſit ſpiritu vincere concupiſcentiam, non ideò eſtis ſub lege ſcripta. Latiùs proſequitur *dicto l. 1. c.* 19. Nec augmentum dubitandi rationis obſtat; nam, ut ſuprà diximus, loquuntur Patres in præſenti de ſtatutis canonum ad eccleſiaſticas res pertinentibus, non verò ad civiles, quas directè indicere Eccleſia non valet, ut ſuprà dixi. Nec ultimum argumentum refragatur, in quo dicebamus, tantùm ſubditos teneri legibus ſuæ Eccleſiæ; nam noſtri textus verba cum diſtinctione commoda accipienda ſunt, ſcilicet canonum ſtatuta eſſe ab omnibus ſervanda, cùm quibus loquuntur, vel quibus imponuntur; ut ſi à Concilio generali, omnes, & univerſi fideles; ſi à nationali, incolæ illius nationis, ſi à Provinciali, provinciales; ſi à ſynodali, diœceſani vicini teneantur, ut docet Franciſcus Valens *t. 2. concord. juris, fol. 126. in præſenti.*

Ex his infertur interpretatio ad textum *in c. contra 7.* 12 Exponitur c. contra, 25 q. 1.
25. *q.* 1. ubi ait Zoſimus Papa: *Contra ſtatuta Patrum condere aliquid, vel mutare, nec hujus quidem Sedis poteſt authoritas; apud nos enim inconvulſis radicibus vivit antiquitas, cui decreta Patrum ſanxere reverentiam.* Ex quibus verbis colligitur ſtatuta Patrum, vel Conciliorum magna cum reverentia ab omnibus eſſe cuſtodienda: ſed difficilis eſt textus ille, dum innuit Romanum etiam Pontificem illis canonum ſtatutis ligari, adeò ut neque in eis diſpenſare valeat; quod verum non eſt, ſiquidem Romanum Pontificem in ſtatutis Conciliorum, etiam generalium, diſpenſare poſſe, dicitur *in c. 2. de tranſlatione Epiſcopi, c. propoſuit, de conceſſione præbendæ:* docent Jacobatius *de Concil. l. 1. c.* 15. Covarr. *in 4. 2. parte, c. 6. §. 9. n.* 6. Morla *in emporio, titulo de legibus, q.* 2. Victoria *3. parte de poteſtate Papæ, p.* 227. agnoverunt eam difficultatem Gloſſa, Turrecremata, & Archidiaconus *ibi*, qui ut illi ſatisfaciant, aſſerunt, textum illum procedere in ſtatutis pertinentibus ad fidem catholicam, vel jus naturale, aut divinum continentibus; ratione enim R. Pontifex debet ſtatuta Patrum obſervare, & tueri, *c. violatores, c. prima ſalus, c. quæ ad perpetuam, c. nulli, c. de ſanctis*, 25. *q.* 1. Eos ſequuntur Covarruvias *ubi ſup.* Morla *d. q.* 2. Azor. *1. parte inſtitut. l. 5. c. 14. q.* 4. Roa *de juribus principalibus, q. 2. n.* 30. Rouſſelius *l. 1. hiſtoriæ Pontific. juriſdict. c. 6. n.* 8.

Sed prædictæ concluſioni adverſatur textus in authentica 13 Intelligitur authentica hodie c. de jud.
hodie, C. de judiciis, ubi poſtquam Juſtinianus *in l. rem 14. Cod. eodem titulo*, docuerat, judices debere jurare in leges, videlicet ſe ſecundùm eas judicaturos, ſubjungit hæc verba: *Hodie jurant ſe facturos, ſecundum quod eis viſum fuerit juſtius, & melius, exceptis defenſoribus civitatum, qui jurant omnia ſecundùm leges, & jura facturos.* ex quibus verbis colligitur, non omnes teneri ſtatutis legum in judiciis duci, ſed ſuo arbitrio poſſe cauſas decidere. Cui difficultati aliqui ſatisfaciunt aſſerendo, Magiſtratus majores judicare, non ſecundum leges, ſed prout eis æquum viſum fuerit, etiam contra jus. Damhouderius *in praxi, c. 228. n.* 13. Sed hæc ſolutio refellitur ex novella 8. *cap.* 12. & novella 82. *c.* 13. & traditis à Donello *lib. 26. comment. c. 2.* Alii aſſerunt per verba illa, *ſecundum quod eis viſum fuerit juſtius, & melius;* nihil aliud jurare, quàm jus ſervaturum, & verba illa, *exceptis defenſoribus*, accipi, id eſt, comprehenſis etiam defenſoribus, cùm aliquando verbum, *excipere*, ſignificet *includere, l. 1. §. 2. ff. de poſtulando, l. 2. §. quod ſi mancipium, l. 4. §. idem, ff. de ædilitio edicto, l. tutelas, ff. de capite minutis*, Petrus Faber *l. 3. ſemeſtrium, c.* 24. Sed ne plus temporis in referendis, refellendiſque ſolutionibus, quàm in veris adſtruendis conſumamus, dicendum eſt, prædicta verba authenticæ *hodie*, non rectè traducta, tranſcriptaque eſſe ex ipſa Græca conſtitutione, ubi ita verba vertenda erant: *Conſervabo ut jus, & æquum eſſe videbitur:* quibus verbis nihil aliud Magiſtratus jurat, quàm ſe ſervaturum jus: addit, *quod rectè videbitur*, id eſt non aliud ſe facturum, quàm quod jus

Digitized by Google

jus eſſe ſciet, & intelliget, ut plerumque Judices jurant, *c. videntes 19. de jurejurando:* docet pro ejus textus interpretatione Donellus *l. 26. comment. c.* 2. Senſus ergo Juſtiniani eſt, Magiſtratus majores jurare ſe judicaturos, ſecundùm quod juſtius & melius illis viſum fuerit, quia illi ex circumſtantiis à legibus recedere poſſunt, *l. hodie* 14. *ff. de pœnis*. Magiſtratus verò inferiores, ut defenſores civitatum, jurant ſe omnia ſecundùm leges judicaturos, ut juſtiùs, ac meliùs, & ſecundùm leges examinari, & decidi debet, ut patet ex ipſa juramenti formula relata in dicta novella 8. his verbis: *Neutri parti præter jus, & fas addictus ero*. Notavit Bronehorſt. *centuria* 1. *aſſert.* 7. etſi aliter textum illum accipiant Gilkenius *in d. lege rem* 12. Richierius *in dicta authent. hodie*.

C A P U T II.

a Gregorius *in* b *regeſtro, lib.* 7. *in diſtinctione ſecunda, epiſtola* 35. *ad* c *Fortunatum Epiſcopum* d *Neapolitanum.*

COgnoſcentes, qualis fraternitatem veſtram zelos pro Chriſtianis mancipiis, quæ Judæi de Galliarum finibus emunt, accenderit, adeò nobis ſolicitudinem veſtram placuiſſe ſignamus, ut inhibendos eos ab hujuſmodi *e* negotiatione, noſtra etiam deliberatio judicaret. Sed Baſilio Judæo cum aliis Hebræis veniente, comperimus, hanc illis à diverſis judicibus Reipublicæ emptionem injungi, atque evenire, ut inter *f* Paganos & Chriſtiani pariter comparentur. Unde neceſſe fuit ita cauſam cauta ordinatione diſponi, ut nec mandantes fruſtrari, nec hi qui contra voluntatem ſuam ſe inquiunt obedire, aliqua ſuſtineant injuſtè diſpendia. Proinde fraternitas veſtra hoc vigilanti ſolicitudine obſervari, ac cuſtodiri provideat, ut revertentibus eis à præfata provincia, Chriſtiana mancipia, quæ ab ipſis adduci contigerit, aut mandatoribus contradantur, aut certè Chriſtianis emptoribus intra diem quadrageſimum venundentur; & tranſacto hoc dierum numero, nullus apud eos quolibet modo remaneat. Si autem quædam ex iiſdem mancipiis talem ægritudinem fortaſſis incurrerint, ut intra ſtatutos dies vendi non valeant, adhibenda ſolicitudo eſt, ut dum ſaluti fuerint priſtinæ reſtituta, ſimiliter modis omnibus diſtrahantur; quia rem, quæ culpa caret, ad damnum vocare non convenit. Quoniam vero quoties novum quid ſtatuitur, ita ſolet futuris formam imponere, ut multis diſpendiis præterita non commodent, ſi qua apud eos mancipia ab emptione anni præteriti remanſerunt, vel à vobis nuper ablata ſunt, dum apud vos ſunt poſita, ea habeant alienandi licentiam, ne detrimentum ante prohibitionem poſſint ignorantes incurrere, quod eos dignum eſt poſtmodùm vetitos ſuſtinere.

N O T Æ.

1 Gregorii magni tempus.

a GRegorius.) Ità etiam legitur in prima collectione *ſub hoc titulo, c.* 2. & in ipſo regeſtro epiſtolarum, ex quo litteram præſentis textus reſtituo. Gregorius cognomento *Magnus*, natione Romanus, urbanam Præfecturam geſſit: unde noverat jus civile Romanorum, cujus in epiſtolarum libris crebrò mentionem facit. Monachus fuit Ordinis Divi Benedicti, ut contra Baronium defendunt Gregorius Lopez, Madera *de reliquiis Montis ſancti, c.* 5. Yepes *t.* 1. *chron. D. Benedicti, centuria* 1. *anno Chriſti* 576. Varia opera eruditione plena ſcripſit, quorum catalogum refert Ludovicus à ſancto Carolo *in Biblioth. Pontificia, l.* 1. *littera G.* & plura de ejus mira ſanctimonia, & geſtis congeſſerunt Baronius & Coriolanus anno Chriſti 590. Joannes Diaconus in ejus vita, Platina, Papirius, Maſonius, Luitprandus, & alii de vitis Pontificum ſcribentes. Creatus fuit Pontifex anno 590. & Eccleſiam rexit uſque ad annum 604. Plures epiſtolæ ex ipſius regeſtro tranſcriptæ ſunt in hac decretalium collectione, quæ reperiuntur aliquando mendosè ſub nomine Gregorii IX. *in c.* 1. *de teſtamentis*, & aliis, ubi notabimus.

2 Regeſtrum quid.

b *Regeſtro.*) Regeſtra, ſive Regiſtra vocavit ſequioris ſæculi Barbaries ſcrinia, in quibus tum chartæ & reſcripta, tum theſauri Regii condebantur. Gregorius Turon. ærarii publici regeſtum dixit *l.* 9. *c.* 5. & crebro uſurpat *eodem l. c.* 10. *& c.* 40. & *l.* 10. *c.* 19. Prudentius *l. periſtephanon*, pro ſcriniis chartarum accepit.

Hic in regeſtis liber eſt cœleſtibus.
Monimenta ſervans laudis indelebilis.

Quæ tandem acceptio in Eccleſia Romana viguit. Nam quemadmodum Imperatorum conſtitutiones, & reſcripta in ſcriniis ſervabantur; ita Romanorum Pontificum epiſtolæ in ſcriniis, archivis, & regeſtis reconditæ fuerunt. In chartario Eccleſiæ Romanæ epiſtolam requirendam eſſe, ait Divus Hieronymus *in apolog. adverſus Ruſin.* Et Nicolaus Papa *in epiſtola ad Epiſcopos Galliæ, in cauſa Rotaldi Sueſſionenſis*, Romanam Eccleſiam decretalia in ſuis archivis, & vetuſtis monumentis habere recondita refert. Et hæc Pontificum regeſta per annos Pontificatus digeſta erant, ut patet ex hoc regeſto Gregorii, & ex aliis Gregorii VII. Alexandri III. Innocentii III. & aliorum Pontificum. Epiſtolas ex hujuſmodi regeſtis deſumptas pro canonicis ſanctionibus haberi probat Parexa *de inſtrum. edit. tit.* 5. *reſol.* 2. *n.* 8. ut apud nos inſtrumentum in archivo publico repertum fidem facit,
3 *ex l.* 8. *tit.* 19. *partita* 3. ubi Gregorius *gloſſa* 3.

c *Fortunatum.*) Secundum videlicet, qui floruit temporibus Gregorii Magni; nam ſanctus Fortunatus primus Epiſcopus Neapolit. floruit circa annum 300. ut refert Carraciolus *in monum. Eccleſ. Neapolit. c.* 22.

4 Neapolis deſcriptio.

d *Neapolitanum.*) Neapolis urbs percelebris eſt Campaniæ, imò totius Regni caput, in cujus ſinum felicia omnia videntur à Deo congeſta, ut refert Flores *l.* 1. *c.* 16. dum de ea agens inquit: *Omnium, non modò Italiæ, ſed toto orbe terrarum pulcherrima Campaniæ plaga eſt olim Parthenope dicta*. Claudianus *l.* 3. *ad Claudiam uxorem*.

Noſtra quoque, & propriis tenuit, nec rara colonis.
Parthenope, cui mite ſolum trans æquora vectæ. Virgilius *l.* 4. *Georg.*
Parthenope ſtudiis florentem ignobilis otj.

Silius Italicus *l.* 12. Solinus *c.* 2. *Parthenope, à Parthenopæ Syrenis ſepulchro, quam Auguſtus poſtea Neapolim eſſe maluit*. Ex Plinii hiſtoria, Chalcidenſes habuit conditores; ex Strabonis verò ſententia, Cumanos. A Syrenis conditam refert Antonius Monachus *in ſua Campania;* & quid verum, examinat eruditus D. Garſias Coronel. *in notis ad Gongoram, t.* 2. *ſonet.* 56. Habuit Eccleſiam Cathedralem jam à temporibus Beati Petri Apoſtoli, ut ejus originem repetens tradit Carraciolus *ubi ſuprà*.

e *Negotiatione.*) De juſtitia hujus negotiationis apud nos, & an licitum ſit commercium mancipiorum, quæ ex Braſilia, Æthiopia, & Indiis in Europam tranſvehuntur, dubitant Molina *de juſtitia, diſp.* 34. 35. *&* 36. Rebellus *eodem tract.* 1. *part. l.* 1. *q.* 10. Azor 3. *part. l.* 8. *c.* 6. *q.* 5. Sanchez *l.* 1. *conſil. c.* 1. *dub.* 4. Gibalinus *de negotiat. l.* 1. *c.* 4. *art.* 3. *conſect.* 3. quos conſulas, qui ferè damnant ſimilem emptionem in ejuſmodi locis. 5

6 Pagani qui.

f *Paganos.*) Pagani ex eo dicti ſunt apud priſcos ſcriptores, quia in pagis habitarent. Pagus autem à fontibus ſimul confluentibus dictus eſt. Feſtus Pompejus *verbo Pagus*, ibi: *Pagus, fons Græcè dicitur; unde ſimul plures domus ruſticæ, hoc eſt plures villæ, pagus vocantur, quod circa fontes condi hujuſmodi pagi conſueverint*. Inde Præpoſiti pagorum *in leg.* 1. *C. Theodoſ. de erogatione milit. annon.* Quare pro *Præpoſiti pacis*, reſtituendum eſt, *Præpoſiti pagis, l.* 1. *C. Theodoſ. de pignor. l.* 49. *eodem C. de decur. l.* 2. *C. de ſuſceptoribus, l.* 10. apud Euſebium *l.* 4. *c.* 1. etiam Pagani dicti ibi habitantes, quaſi in eodem fonte potentes. Poſtea tamen in Imperatorum ſanctionibus, & Authorum ſcriptis pagani dici cœperunt Gentiles, qui adhuc Idolorum cultui dediti erant. D. Auguſt. *l.* 1. *retract. c.* 43. *Deorum falſorum cultores uſitato nomine paganos vocamus:* & *l.* 1. *& per totum titulum de paganis, in Theodoſ. & Juſtin.* Unde autem pagani Idolorum cultores dicti ſint, non liquet apud Doctores, ut conſtat ex traditis à Philaſtri *de hæreſibus c.* 3. Beda *in Cantica l.* 6. *c.* 30. Baronio *die* 11. *Januarii, & anno* 351. Vvetitio *in notis ad Prudentium, fol.* 614. Arniſeo *l.* 1. *de repub. c.* 5. *ſect.* 1. Connano *l.* 9. *comment. c.* 5. Oſualdo *lib.* 18. *Donelli, c.* 7.

Solor-

Solorzano *t. 1. de jure Ind. l. 2. c. 19. n. 76.* Salmoſio *in notis ad Vopiſcum, in Saturnino*, Steubechio *in notis ad Vegetium de re milit. l. 2. c. 23.* Ex quibus placet ſententia Baronii *dicto anno* 351. qui refert, quod cùm Conſtantinus Imperator adverſus Maxentium expeditionem publicè pararet, indixit, ne quis niſi Chriſtianus militiæ nomen daret: immò ſi quis Gentilis auſus eſſet militiæ adſcribi, cingulo exueretur, & ad propria redire cogeretur: unde frequenter pagani militibus opponuntur, *leg. quædam, ff. de pœnis, l. 1. C. de milit. teſtam.* Facit lex 21. *C. Theodoſ. de paganis*, ibi: *Qui profano pagani ritus errore, ſeu crimine polluuntur, hoc eſt Gentiles, nec ad militiam admittantur.* Unde ab his temporibus idolorum cultores pagani dici cœperunt. Non me latet, alios non inferioris eruditionis Scriptores exiſtimaſſe, paganos dictos fuiſſe idolorum cultores à temporibus Chriſtianorum Imperatorum, quia clauſis idolorum delubris, ſacrificiiſque vetitis, Gentiles ſic publicè ab idolorum cultu excluſi pagos adirent, ut clandeſtina ſacra peragerent. Videndus Gothofredus *ad titulum C. Theodoſ. de paganis.*

7 g *Comparentur.*) Quod pluribus ſacris canonibus & Imperatorum legibus prohibitum fuit, quas dabimus *in c. 1. de Judæis.*

COMMENTARIUM.

8 Concluſio probatur.

EX hoc fragmento epiſtolæ Divi Gregorii illa communiter deducitur ab Interpretibus concluſio: *Conſtitutio futura reſpicit, non præterita, niſi in ea ſpecialiter aliud caveatur.* Probant texus *in c. ante triennium, 31. diſt. c. 2. 42. diſt. c. ſi quidem 2. 10. q. 1. c. dixit 3. 32. q. 4. c. ex tua, de filiis Presbyterorum, c. aqua, de conſecratione Eccleſiæ, c. per tuas, qui filii ſint legitimi, c. dilectus, ut lite pendente, c. 2. de conſtitutionibus, l. 6. c. unico, de poſtulatione Prælatorum, eod. l. c. cùm ſingulis, de præbendis, in 6.* Clementina *Ut hi qui, de ætate, & qualitate, c. ult. eod. titulo, in 1. collectione, c. 2. de decimis, in 5. collectione, l. 3. l. leges 7. C. de legibus, l. penult. & ult. C. de ſacroſanctis Eccleſiis, l. jubemus, C. de teſtamentis, l. ult. in fine, C. de curatore furioſi, l. unica, §. 15. de caducis tollendis, l. ult. §. ult. C. de ſuis & legitimis, l. unica, C. de contractibus Judicum, l. per diverſas 22. C. mandati, l. 3. Cod. Theodoſiani de conſtitutionibus Principum, l. Divæ 65. C. de decurion.* Novella 7. *c. 1. in fine*, Tridentinum *ſeſſione 27. c. 12. 18. & 20.* Authentica *Ut cum, de appellatione, in princ. collat. 8. l. de variis 27. C. de uſuris*, Authentica *de hæredibus ab inteſtato, §. finali, collatione 9. l. fin. in fine, tit. 14. partita 3. l. 6. tit. 1. l. 2. recopilationis:* Illuſtrant ultra relatos à Cenedo *in collect. 1. ad Decretales*, & Barboſa *in præſenti*, Uranius, & Petrus Gregorius *in repetitionibus ad hæc jura.* Suarez *de legibus, l. 3. c. 14.* Motla *eodem tractatu, q. 6.* Angujanus *l. 5. de legibus, c. 1. & ſequenti*, Germonius *l. 1. animadverſ. c. 2.* Donellus *l. 1. commentariorum, c. 5.* ubi Oſualdus *littera F*, Mornacius *in d. l. leges*, Othomanus *l. 1. obſervationum, c. 1.* Moneta *de commutatione, c. 6. n. 264.* Acunna *in c. ex antiquis, 54. diſtinct.* Salas *de legibus, tract. 14. diſp. 21. q. 97.* Pez *ad leges ſtili, rubrica 12. n. 157.* Azevedo *in d. l. 6. recopilat.* Phebus *t. 2. dec. 151.* Franciſcus Valens, & Proſperus Fagnanus *in præſenti*, Barboſa *in ſelectis, t. 6. ad hunc textum, & voto 26.* Gothofredus *in d. l. 3. Cod. Theod. de conſtitutionibus Principum*, Diana *parte 6. tract. 3. per totum*, Menchaca *de ſucceſſ. creat. §. 18. n. 280.* Beſoldus *in delibat. Juris ex l. 1. Pandectarum, §. 14. fol. 103.* Albericus Gentilis *l. 2. lect. c. 11.* Borrellus *t. 1. deciſionum, tit. de legibus, d. n. 47.* Caſtillo *l. 4. controverſiarum, c. 6. n. 88.* Valeron. *de tranſact. l. 1. nu. 12.* Solorzanus *t. 2. l. 3. de jure Indiarum, c. 9. n. 51.* Schonbornerius *l. 3. Polit. c. 6.* Hunnius *in Encyclop. tit. de legibus, c. 4.* D. Joan. Bapt. de Larrea *t. 1. dec. Granat. diſp. 11.* Cujacius *in d. l. unica, §. ult. C. de caducis toll.* Dreckerus *diſſert. 2. l. 1. n. 19.* Heringius *de fidejuſſoribus, c. 6. n. 226.* Nathen. *in juſtitia vulnor. tit. 10. c. 9.*

9 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed in præſentem aſſertionem pro ratione dubitandi ita inſurgo. Conſtitutio nihil aliud eſt quàm dictamen rationis, *c. conſuetudo, 1. diſt.* D. Thomas *2. 2. q. 31. art. 6.* Sed eodem dictamine rationis adduci debet Legiſlator ad corrigenda præterita, quàm futura mala, cùm corrigendum ſit, quidquid illicitè admittitur, aut à prædeceſſoribus admiſſum reperitur, *c. quod quis commiſit, c. grave 35. q. 9.* Ergo conſtitutiones non minùs præterita, quàm futura reſpicere debent. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo; nam privilegium privata lex eſt, *c. Abbate, de verb. ſignific.* Sed certi juris eſt, privilegium præterita quoque reſpicere, *c. ad audientiam, de Eccleſiis ædificandis:* ſimiliter & reſcripta ad præterita extenduntur, *c. ex literis, ca. ult. de reſcriptis;* & etiam ſententiæ dicuntur particulares leges, *c. 2. §. ſtatuto, de conſtitutionibus, l. 6.* Deſiderius Heraldus *de authoritate rei judicatæ, l. 1. c. 1. & 6.* Sed certum eſt ſententiam præterita reſpicere, *c. 2. de re judicata, l. dicere 27. ff. de arbitris.* Igitur leges etiam ad præterita extendi debent. Secundò in eam partem, in qua aſſeritur ex noſtro capite finali, leges ad præterita extendi, ſi id à Legiſlatoribus expreſſè caveatur, ita argumentamur: Conſtitutio eſt regula actus, & ideò canon appellatur, *c. canon, diſt. 1. c. regula, 3. diſt.* Sed materia alicujus regulæ non eſt effectus jam præteritus, illud vulgare, *Ad præteritum non datur potentia*, ut dicitur *in c. Paulus, 32. q. 5.* Ergo nunquam conſtitutio poteſt habere pro materia actum præteritum.

Adhuc tamen defendenda eſt prædicta aſſertio, ad cujus expoſitionem aliqua prælibanda duxi. Et primò ſciendum eſt, de ratione cujuſcumque legis eſſe ejus promulgationem & publicationem; nam cùm ſit commune præceptum, & communis regula vivendi, debet omnibus pateſieri, ut ſecundùm eam actiones ſuas dirigant, *cap. erit autem, c. in iſtis, §. leges, diſt. 4. l. finali, C. de decretis ab ordine faciendis, l. leges 9. Cod. de legibus*, Garcia *de beneficiis, p. 5. cap. 8. n. 14.* Gratianus *deciſ. 200. n. 10.* Borellus *d. tit. 13. de legibus, nu. 22.* Suarez *de legibus, lib. 1. c. 11. & l. 4. c. 14.* Salas *eod. tract. diſp. 1. ſect. 10. & diſp. 12. per totam*, Angujanus *de legibus, l. 4. c. 1.* Morla *eodem tract. in emporio, q. 5.* Diana *p. 1. tract. 10. reſol. 8. & 9.* Petrus Marcha *l. 2. concordiæ, c. 15.* Martinez à Prado *t. 1. Theologiæ Moral. c. 3. q. 5. §. 1. & 2.* Gibalinus *to. 2. ſcientiæ canon. l. 7. c. 1.* Unde non ſufficit ab habente poteſtatem legem ſapienter eſſe ſtatutam & ſcriptam, ſed ut illos, quibus lata eſt, obliget, deſideratur promulgatio, *c. cum infirmitas, de pœnit.* Trid. *ſeſſ. 24. de reform. c. 1.* Novella 66. Juſtiniani, *c. 1. §. 1.* Nec contrarium docet Innocentius III. *in c. 1. de poſtul. Prælat.* in illis verbis: *Neceſſarium ſit, cùm conſtitutio ſolemniter editur, aut publicè promulgatur, ipſius notitiam ſingulorum auribus per ſpeciale mandatum, vel litteras inculcare.* Ergo non ſemper, & in omni lege promulgatio deſideratur; nam dictio illa, *aut*, in co textu accipitur pro *&*, ut in nonnullis codicibus legitur; accipiturque expoſitivè pro *ſeu*, ut denotet ad legis eſſentiam, & neceſſitatem illi parendi deſiderari, quod ſolemniter edatur, ſeu publicè promulgetur: quo modo etiam eadem dictio accipitur *in l. ſi ſervus*, juncta gloſſa *1. ff. de rebus authoritate judicis*, & aliis congeſtis à Barboſa *de dictionibus, dictione 46.* docet Germonius *l. 1. animadverſionum, c. 3.* 10 De promulgatione legis.

Apud Romanos priuſquam leges conditæ vim obligandi ſortirentur priſcis temporibus, populus centuriatis comitiis, conſulto priùs Senatu, rogabatur, vellentne legem ſibi propoſitam excipere, & poſteà lex illa ſcripta trinis nundinis pro roſtris proponebatur, ut ſi alicui injuſta videretur, eam improbaret: & hanc publicam legis editionem, promulgationem veteres appellarunt, ut teſtatur Macrobius *l. 1. Saturnalium, c. 16.* & conſtat ex Cicerone *Philippica 5. & in oratione pro Flacco:* ex quo, & aliis probarunt Connanus *l. 1. comment. c. 13.* P. Azor *t. 1. inſtitutionum, lib. 5. c. 3. q. 1.* Et poſtquam populus omne imperium & poteſtatem in Principem tranſtulit, hæc promulgationis forma penitus abolevit; unde mos in uſu eſſe cœpit leges, edictaque per populos & provincias omnes Judicum programmatibus publicare, & Præfectorum cura in celeberrimis locis proponi, *novella 48. Juſtiniani*, obſervat Cujacius *l. 19. quæſt. Papin. in l. juris 7. ff. de juris & facti ignor.* Edictalem legem Conſtantini in foro Trajani fuiſſe propoſitam conſtat ex ſubſcriptionibus, *l. 2. Cod. Theodoſ. de petit. & impetrat. ſublat. l. 1. C. de officio Magiſt. offic. l. 2. eodem C. de jure fiſci.* Propoſita etiam fuit in foro Trajani novella Theodoſii de teſtamentis, & novella 8. ejuſdem, & Valentin. *de præſcriptione triginta annorum:* ſicut Romæ in Atrio Minervæ conſtitutio Valent. Theodoſii, & Arcadii, relata *in l. 6. C. Theodoſ. ad legem Jul. ad adult.* & aliæ eorumdem Imperatorum apud P. Pitheum *in collat. leg. Moſaic. §. ult.* & in Bibliotheca Regis Galliæ antiquæ legis fragmentum vetus in ære inciſæ ſe vidiſſe teſtatur Cujacius *l. 7. obſervat. c. 29.* his verbis: *Apud forum palam, unde de plano rectè legi poſſit, præſcriptam habuerint.* Quam formulam fuiſſe edictorum comprobat Auſonius *in gratiarum actione*, dicens: *Has ergo litteras tuas in omnibus pilis atque porticibus, unde de plano legi poſſint, inſtar edicti pendere mandavero.* Et Joſephus *l. 19. antiquitatum, c. 4.* idem expreſsè teſtatur de edicto Tiberii Claudii Cæſaris. Edicta ad populum Romanum emiſſa Præfectus 11 De eadem promulgatione ex jure civili.

Digitized by Google

ctus Urbis vulgare debebat, *novella* 48. *Juſtin. novella* 25. *Theodoſ. & Valent.* Aliquando tamen magiſter utriuſque militiæ, *novella* 40. & 45. necnon Judices per omnes populos, *l.* 3. *C. de legibus*. Qua de cauſa in Metropolibus edicta, decretaque Principum proponebantur, ut faciliùs omnibus innoteſcerent, *novella* 17. & 66. *l. quidam* 63. *Cod. Theodoſ. de Decur.* & ſi in Metropolibus dabantur, in principalioribus earum urbibus proponebantur, *l. quiſque* 11. *C. Theodoſ. de tyronibus*, *l.* 54. *C. Theodoſ. de Decur. l.* 1. *Cod. Theodoſ. de gladiator.* unde reſtituenda eſt ſubſcriptio legis decimæ *C. de Curſu publico*, ex lege 41. *Cod. Theodoſ. eodem*. Hac ratione puto quod edicta Tituli vocantur apud Metellum *in Quirinalibus*, his verſibus:

Intereà Tirannus
Dat titulos per orbem
Abſque reſponſo, ſine juris ratione captos;
Ne mora ſalvet ullum,
Iſtud edictum procul evulgat.

Licèt hanc etiam promulgationis formolam non ſolùm edictis, verùm etiam conſtitutionibus deſignatam videamus aliquando, ut apud Plinium *l.* 34. *c.* 4. ubi ait: *Uſus ad perpetuitatem monumentorum jam pridem translatus eſt tabulis æreis, in quibus publicæ conſtitutiones inciduntur*. Huc pertinet, quod Imperatores reſcribunt *in l.* 2. *Cod. Theodoſ. de conſtit. Princip.* ipſos non permittere quemquam conſtitutiones Principum ignorare, aut diſſimulare: quæ tranſcripta eſt *in l. conſtitutiones* 12. *C. de juris & facti ignor.* importuno tamen loco, cùm ejus ſententia non de omnibus legibus, ſive conſtitutionibus Imperialibus ſit accipienda, ſed de illis, quæ, perpenſa & lunga delibetatione fuerint editæ; ſive de edictis, quæ prædicta publicationis formula, ſive programmate vulgara fuiſſent. Hæc enim nec ignorare, nec diſſimulare fas eſt, ut obſervo ex novella *de tyronibus*, ubi in fine legitur: *Legem ne quis ſe ignorare confingat, per omnes provinciarum civitates edictis ſolemnibus divulgetis*. Sed cùm ad generalem regulam hoc traducere Tribonianus vellet, verba illa ſuſtulit, *Perpenſa Serenitatis noſtræ longa deliberatione*. Quæ ad curam, & etiam formulam condendæ legis ſpectant, quæ deſcribitur *in l. humanum* 8. *C. de legibus*, & exornatur à Samuele Petito *ad Jus Atticum l.* 2. *tit.* 1. Locus autem, in quo conſtitutiones præcipuè figebantor Romæ, erat forum Trajani, ut conſtat *ex l.* 4. *C. Theodoſ. ad Senatuſc. Claudianum*, *l.* 2. *C. de falſis*, *l.* 2. *C. ad leg. Cornel. de falſis*, *l.* 6. *C. Theodoſ. de adulter. l.* 3. *C. de ſepulchro violato*, *l.* 4. *C. eodem de jure fiſci*, *l.* 4. *C. de collat. donat. l.* 1. *de privilegiis corporat. l.* 2. *eodem C. de habitu quo uti*, *l. unica*, *eodem Cod.* De Campo Martio notavit Jacobus Gothofredus *ad tit. C. Theodoſ. de conſtitut.*

12 A quo tempore lex obliget.

Sed licèt promulgatio legis neceſſaria ſit ex ejus natura, non tamen deſideratur, ut omnibus ſingulis denuntietur, aut nota fiat, *c.* 1. *de poſtulat. Prælat.* aliàs nullus unquam lege teneretur, etiamſi ſciret illam eſſe latam & promulgatam, cùm ſemper dentur aliqui illam invincibiliter ignorantes. Sufficit ergo promulgationem legis fieri in Curia Principis, vel Pontificis, ut expreſsè decrevit Pius IV. circa tempus obligationis Concilii Tridentini, dum ait Tridentinum omnes obligare poſt tres menſes publicationis factæ in Curia: niſi expreſsè à Principe cautum ſit, ut per ſingulas provincias promulgetur, ut *in d. c. Cum infirmitas*, Trident. *ſeſſ.* 24. *de reformat. c.* 1. & ſi lex ſit Epiſcopi, vel alicujus Prælati unam ſolam provinciam ſobjectam habentis, ſufficit publicationem in illa factam fuiſſe, nec deſideratur in ſingulis locis provinciæ publicari. Sotus *de juſtit. l.* 1. *q.* 1. *art.* 4. aliis relatis Sayrus *in Clavi Regia*, *l.* 3. *c.* 3. *n.* 7. Nec ſtatim à die promulgationis incipit conſtitutio obligare, imò regulariter deſideratur lapſus duorum menſium à die promulgationis, *c.* 2. *& ult. ne clerici vel monachi*, *cap. noverls*, *de ſent. excommunic. c.* 1. *de conceſſione præbendæ*, *in* 6. *novella* 66. *Juſtiniani*, *c.* 1. Ex quibus juribus hanc regulam deducunt plures congeſti à D. Vela *t.* 2. *diſſertationum*, *c.* 45. ſed puto malè hoc tempus ex legislatoris arbitrio pendeat; nam in novella 58. Juſtiniani non duo, ſed tres menſes aſſignantur; aliquando ſolùm triginta dies, ut *in novella* 116. *c.* 1. Et ſi prædicta regula admittatur, non procedet, niſi in ipſa conſtitutione exprimatur tempus ad obligandum, ut *in c. ſingula*, *de præbendis in* 6. extravaganti *Execrabilis*, *eodem tit.* Trident. *ſeſſ.* 7. *de reform. c.* 2. vel niſi ita concipiatur lex, ut ſtatim effectus ſortiatur, ut ſi adjiciatur clauſula *Ex nunc*, Clementina 2. *de hæreticis*, ut obſervabatur apud Athenienſes, apud quos ex lege, quam refert Demoſthenes *in Timocr.* à die quo ferebatur lex, obligabat. Lex autem erat. *Leges quæ ſcriptæ ſunt, & in poſterum feruntur, ratæ ſunto ab ea die, qua unaquæque earum lata eſt, præterquam ſicui adſcriptum eſt tempus, in quo debet incipere.* Quam eruditè illuſtrat Samuel Petitus *ad jus Atticum*, *l.* 2. *tit.* 1. Aliquando etiam longior terminus à legislatore præſcribitur, ut in caſibus congeſtus à Sayro *in clavi regia*, *l.* 3. *c.* 5. Fatinacio *in fragmentis criminal. verbo Conſtitutio*, *n.* 656. Diana *p.* 1. *tract.* 10. *reſol.* 8. & 9. Unde obiter inſertor, minimè peccare non obtemperantem legi humanæ ante promolgationem, etiamſi Legislator intendat obligare ſtatim: poſt promulgationem autem etiam ante lapſum duorum menſium, ex probabiliori opinione, qui ſcit legis promulgationem, tenetur in conſcientia ad ejus obſervationem, *c.* 1. *de poſtul. Prælat.* tempus enim duorum menſium datur ignorantibus, & ignorantes ante illius lapſum non obligat, niſi in ea apponatur clauſula irritans; nam ejus clauſulæ natura eſt ligare etiam ignorantes, quoad nullitatem actus, non quoad pœnam, *c. ſi eo tempore*, *de electione*, *l.* 6. *c.* 1. *de conceſſione præbendæ*, *eodem l.* reſoluit Barboſa *in noſtro c.* 2. *n.* 8.

13 De præteritis, & futuris.

Secundò ſciendum eſt, negotia alia præterita dici, alia pendentia, & alia futura. Præterita dicuntur, quæ tranſierunt, & fluxerunt: unde tempus præteritum pro elapſo ponitur, *l. veluti* 27. *§. ult. l. eum qui* 41. *ff. de verb. obligat. l. Antæus* 14. *ff. de aqua pluvia*, *l. ſi ita fuerit* 41. *ff. de manumiſſis teſtamento*, *l.* 2. *ff. de bonis libertorum*, *l.* 1. *§. item ſi quis*, *ff. de juris & facti ignorantia*, *l.* 3. *§. ſi penſio*, *ff. de migrando*, notat Albericus Gentilis *de diverſis temporum appellationibus*, *c.* 13. Pendentia ſunt, quæ adhuc ſtant, & in ſuſpenſo ſunt, ita ut nec dici poſſint præterita, nec futura. Cicero *in paradoxis*, ubi ait: *Cui ſpes omnis, & cogitatio pendet ex fortuna, huic nihil poteſt eſſe certi.* Unde pendere fructus dicuntur, quamdiu ſolo cohærent, nec ſeparati ſunt, *l. fructus*, *ff. de rei vendic. l. & quæ nondum*, *ff. de pignoribus*. Pendens vindemia, id eſt nondum lecta, *l. qui pendentem*, *ff. de act. empti*. Opera pendentia, apud Virgilium *lib.* 6. *Æneidos*: ibi: *Pendent opera interrupta, minaque*. Plura Briſſonius *de verb. ſignificat. verbo Pendere*. Unde pendentia negotia dicimus, quæ adhuc pacto, tranſactione, vel ſententia non ſunt finita. Bartolus *in l. omnes* 5. *n.* 50. *ff. de juſtit. & jure*. Futura nuncupantur, quæ nondum evenerunt, *l.* 1. *ff. de novi operis nunciat.* Hinc futura alimenta, quæ adhuc non ſunt conſumpta, *l. de alimentis*, *C. de tranſact.* futurus vir, ſeu maritus, qui nondum contraxit matrimonium, *l.* 7. *§.* 1. *ff. de jure dotium*, *l.* 2. *C. de donationibus inter*: futurus hæres, qui nondum adivit hæreditatem, *l. ſi ſervus* 18. *ff. de ſtipulat. ſervorum*: caſus futurus, qui tantùm ſperatur, *l.* 1. *§. ſi magiſtratus*, *ff. de Magiſtratibus conveniendis*: ſemper tamen futura opponuntur præteritis, *l. verbum* 23. *ff. de verb. ſign. l. redhibere* 22. *ff. de ædilitio edicto*. Matrimonia futura opponuntur jam contractis, *l. Titia* 143. *ff. de verborum obligat.* & in hoc ſenſu præterita & futura accipiuntur in noſtro textu.

14 In lege attenditur mens legislatoris.

Tertiò præmittendum eſt, quod ſicut in quolibet actu mens agentis primum locum obtinet, *l.* 1. *§. ſi conveniat*, *ff. depoſiti*, *l. in conditionibus*, *ff. de condit. & demonſtrat.* ita legislatorum mens in legibus, ſeu conſtitutionibus eſt inſpicienda, *l. ſcire* 13. *§. aliud*, *ff. de excuſationibus tutorum*. Unde ſcire leges, non eſt verba earum tenere, ſed vim & mentem, *l. ſcire* 17. *ff. de legibus*, *l. penult. ff. ad exhibendum*: mens enim legislatoris eſt anima legis, & lex eſſentialiter in ſuo eſſe pendet ab intentione legislatoris, *l. non dubium*, *C. de legibus*: unde dicitur in legem peccare, qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem: mens autem legislatoris circa duo conſiderari poteſt. Primò, quod velit legem ferre, & per illam ſubditos obligare. Secundò, quod velit eos obligare ad hoc, vel illud, juxta hunc vel illum modum. Primum commune eſt omni conſtitutioni; ſecundum non ita, niſi determinetur in ipſa: propriè enim conſiſtit in voluntate legislatoris de tali actu à ſobditis exhibendo. Ita & hæc dicitur propriè mens legislatoris, quia illa eſt, quæ immediatè inſinuatur per talia verba. Atque hoc docent textus, dum dicunt, legem non obligare, niſi ſecundùm mentem legislatoris, *c. ſi poſtquam*, *de elect. in* 6. *l. cum mulier*, *ff. ſoluto matrim.* explicat Suarez *d. l.* 3. *c.* 20.

15 Traditur ratio decidendi.

Quibus ita prælibatis, ratio noſtræ concluſionis ex eo provenit; nam cùm leges non obligent ignorantes, nec ante promulgationem, ſed tantùm tranſacto bimeſtri, perquàm iniquum eſſet, ſi conſtitutione nova ejus rei periculum quis incurreret, quod antè præcavere non poterat. Quid enim peccavit antiquitas, quæ novæ conſtitutionis inſcia priſtinam ſequuta eſt obſervationem? Unde Cicero 3. *in Verrem*, ipſum reprehendit, quòd edicto ſuo præteritum tempus comprehendiſſet his verbis, *fecerit*,

fecit:

Digitized by Google

fecit: & Aulus Gellius *l.* 17. *noctium*, *cap.* 17. increpat Scævolam, & Nigirium exiſtimantes verba legis Attiniæ referri ad præteritas res furtivas: notavit Ruger. *l.* 3. *variar. pag.* 263. Turbarentur enim omnia, ſi quis lege nondum lata ligaretur, Plinius *lib.* 10. *epiſt.* 116. ibi: *Mihi hoc temperamentum ejus placuit, ut ex præterito nihil novaremus, ſi in futurum lex Pompeja obſervaretur: cujus vim ſi retrò quoque velimus cuſtodire, multa neceſſe eſſet perturbari.* Facit Cato Uticenſis relatus à Gothofredo *in d. l.* 3. his verbis: *Neque enim definiri facile poteſt, quouſque extendere ſe debeat in præterita inquiſitio: & ſi novæ ſtatuantur antè commiſſorum pœnæ, fore ut iniquè cum his agatur, qui puniuntur ex lege, quam non violaverunt, nec ex parte læſerunt.* Accedit, nam legislator ſua conſtitutione nunquam intendit alteri præjudicium inferre, *c. ſuper eo* 15. *de offic. deleg. l.* 2. *§. meritò, ff. ne quid in loco publ.* Sed ſi conſtitutio nova ad preterita extenderetur, præjudicium contrahentibus fieret; ſi quidem contractus legitimè celebrati irritarentur, innocentes punirentur, & alia incommoda ſequerentur, *d. c.*2.*hoc tit.* qui enim ante conſtitutionem aliquid geſſerunt, juſtam ignorantiæ cauſam habuerunt; cùm divinare non poterant, quid ſtatuendum eſſet, *l. jubemus* 29. *Cod. de teſtam*, argumento textus *in c. unico, ut Eccleſiaſtica beneficia*. Quod enim nondum eſt in rerum natura, ſciri nequit, *c. bonæ* 1. *de elect. c. ad diſſolvendum, de deſponſat. impuberum:* Quod ſi in præteritum leges ferre liceret, non providenter, ſed calumnioſè Princeps ageret, ut occultis in futurum laqueis inſontes irretiret, hocque oſtendunt verba illa legis 3. Codicis Theodoſiani de conſtitutionibus Principum: *Non præteritis calumniam faciunt;* & optimè in legibus Vviſigothorum, *l.* 1. *tit.* 2. *l.* 4. ſtatuitur: *Lex erit manifeſta, nequaquam in captionem civium devocabit.* Accedit etiam, nam quælibet conſtitutio ponitur ut regula humanorum actuum, ſtatuens novam regulam, *c. regula*, 3. *diſt. c. erit*, 4. *diſt.* Ergo ex natura ſua lex fertur pro actibus futuris, quia præteriti nec indigent regula, nec ejus capaces ſunt. Confirmatur etiam hæc ratio, nam lex præceptum eſt, ut vulgò fatemur: ſed præceptum non poteſt dari de re præterita: ergo conſtitutio reſpicere non poteſt præterita. Juſtè igitur in præſenti capite ſecundo deciditur, conſtitutiones futura, non præterita reſpicere: ſed cùm in conſtitutionibus totum faciat voluntas legiſlatoris, ſi ipſe ad præterita conſtitutionem extendi velit, præterita etiam conſtitutio reſpiciet, cùm conſtitutio vires capiat à poteſtate conſtituentis, *c. nobis* 1. *de ſent. excom.* docent Vivianus, & Uranius *in d. c. fin.* An autem inferiores legislatores poſſint etiam leges ad præterita extendere, latè examinat Angujanus *l.* 5. *de legibus*, *c.*4.

16 *Diſſolvitur dubitandi ratio.* Nec obſtat jam dubitandi ratio ſuprà adducta, ex qua dicebamus legem eſſe dictamen rationis, & ſic præterita etiam reſpicere debere: nam illa ratio tantùm concludit, legem poſſe ex juſta cauſa pro præteritis ferri, quod nos non negamus; ſed tantùm aſſerimus, legem indefinitè promulgatam ad præterita non referri. Nec primum argumentum deductum ex æquiparatione legis, & privilegii refragatur; licèt enim privilegium ſit privata lex, & conveniat cum ipſa, non ſolùm quia ille, qui poteſt condere legem, poteſt concedere privilegium, *l.* 1. *§. planè, ff. de conſtitut. Principum, l. jus ſingulare, ff. de legibus;* verùm quia privilegium etiam ſicut lex, futura reſpicit: nec contrarium evincitur ex dicto capite *ad audientiam;* nam ſi rectè perpendatur, tantùm probat debere priùs conſiderari jus commune quàm privilegium, nec debere privilegium ad præterita concedi; non tamen negat poſſe indulgeri in præteritum. Nec etiam argumentum deductum à ſententia aliquid probat; nam natura ſententiæ eſt finem præteritis controverſiis imponere, *l. dicere, ff. de receptis arb.* & ſententia non eſt lex, nec legem introducit, ſed tantùm jus facit inter eos, qui in judicio contenderunt, *c. cùm inter* 13. *de re judicata, l. ult. in princ. Cod. de legibus*, Maranta *in Speculo*, 6. *parte, tit. de ſentent. n.*129. lex enim pro communitate fertur, ſententia, particulari negotio finem imponit. Unde rectè ajebat Cicero: *Judex ſtatuit de præteritis, lex de futuris;* licèt aliquando ad futura judicia trahatur, *l. Autæur, §. ult. ff. de aqua pluvia arc.* notavit Cujacius *ad titulum C. de judiciis, in princip.* Tandem non obſtat ultima difficultas; nam licèt conſtitutiones ad præterita reſpicientes non poſſint habere plenam rationem regulæ reſpectu actuum practicorum, tamen negari non poteſt, quin effectus eorum irritando poſſint regulare præteritas actiones, non quoad ipſas, ſed quoad effectus earum, qui adhuc ſubſunt juriſdictioni legislatoris.

17 Verum ſuperiori aſſertioni opponitur textus *cap. cùm tu, de uſur.* ubi refertur, quod cùm in Concilio Lateranenſi, celebrato ſub Alexandro III. ſtatutum eſſet, ut uſurarii manifeſti communione Eccleſiaſtica privarentur, & uſuras reſtituere compellerentur, Archiepiſcopus Salernitanus uſurarios ſui Archiepiſcopatus communione Eccleſiaſtica privavit, donec uſuras reſtituerent. Ipſi verò ab earum reſtitutione excuſari intendebant, eo quod illa Concilii conſtitutio futuros uſurarios tantum reſpiciabat, præteritos verò nullo modo damnabat. Super jis, & aliis, quæ in textu recenſentur, dictus Archiepiſcopus conſuluit Alexandrum III. qui decrevit, quod ſive ante conſtitutionem, ſive poſt uſurarii uſuras extorſerint, cogendi ſunt eas reſtituere. Ex qua deciſione expreſsè deducitur, conſtitutionem non ſolùm futura, verùm & præterita reſpicere: cui difficultati communiter Interpretes in præſenti ſatisfaciunt aſſerendo, quod quando lex nova nititur jure divino, aut naturali, tunc ad præterita extenditur; quare cum uſura ſit prohibita jure divino, *c.* 25. *Levitici, c.* 23. *Deuteron. c.* 19. *D. Matthæi;* & naturali, pecunia enim natura ſua ſterilis eſt, nec generat pecuniam, *c. ſicut* 8. 47. *diſt. c. plerique* 14. *q.* 3. D. Thomas 2. 2. *q.* 28. *art.* 1. ideò in eo textu lex etiam præterita reſpicit: Ita Hoſtienſis, Butrius, Berojus *in noſtro c.* 2. pro quibus etiam facit, quod cùm legis naturalis, aut divinæ nulla promulgatio deſideretur, Suarez *de legibus l.* 2. *c.* 1. *n.* 8. mentibus enim hominum, dum primùm veniunt ad uſum rationis, inſcribitur lex naturalis, ut docet D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 9. *art.* 4. *ad primum:* Ergo lex uſuram probibens, etiam ante Concilium Lateranenſe obligabat. Sed licèt hæc doctrina vera ſit, deciſioni textus *in dicto c. cùm tu*, non adaptatur; nam licèt conſtitutio illa protraheretur ad præterita, quia conſona erat juri naturali, aut divino, quoad prohibitionem; ſi tamen pœnæ noviter ſtatuantur, quoad pœnas conſtitutio non extenditur ad præterita, *c. quoniam*, 47. *diſt. c. quoniam, de ſimonia, c. cùm ſingula* 32. *verſ. circa eos, de electione l.* 6. Concilio Valentino I. *can.* 1. poſt Menochium, & Covarr. docet Morla *in emporio, titulo de legibus, quæſt.*6. *n.*11. Ergo in eo textu quoad pœnam privationis communionis conſtitutio non debebat ad præterita extendi. Hac ſolutione omiſſa, dicendum eſt *in dicto c. cùm tu*, conſtitutionem Concilii Lateranenſis extendi ad præterita, quoad prohibitionem uſurarum, ex eo, quia juri naturali, & divino conſentanea erat; quoad pœnam verò privationis communionis extendi, quia indurato, & pertinaci animo uſurarii perſiſtebant in retentione uſurarum, abſque eo quod eas reſtituerent; & cùm non dimittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, regula *peccatum, de regulis jur. l.*6. ideò novis etiam plectebantur pœnis, exemplo furis, qui rem furtivam non reſtituit, ſed de loco in locum defert: poteſt enim ubicumque puniri, *l.* 1. *C. ubi de criminibus, c.* 1. *de raptoribus;* quia idem eſt ſcienter rem injuſtam detinere, ac eam invadere, *c. ſæpe, de reſtitutione ſpoliatorum.* Inde in eo textu uſurarii antiqui ratione retentionis, & novæ contrectationis poſſunt novis pœnis puniri. Morla *ubi ſupra*, *q.*6.

Exponitur c. cùm tu, de uſur.

18 *Explicatur clement. 2. de ætat. & qual.* Secundò objici ſolet textus *in Clementina* 2. *de ætate & qualitate:* ubi à Patribus Concilii Viennenſis ſtatuitur, ut de cætero, tam in Eccleſiis ſæcularibus, quàm regularibus, nemo deinceps ſuffragium in Capitulo haberet, niſi ſaltem in ſubdiaconatus gradu fuiſſet conſtitutus; quo decreto etiam aſſeritur comprehendi eos, qui antea in Canonicos erant recepti, vel dignitatem fuerant conſequuti, Igitur conſtitutio reſpicit tam futura, quàm præterita. Huic difficultati ut ſatisfaciant Doctores, aſſerunt conſtitutionem diſponentem aliquid circa executionem, ſeu perfectionem alicujus actus, qui non poteſt exequi ſine præjudicio præteritorum, ad præterita extendi: quæ ſolutio refellitur ab Imola, & Decio *in noſtro c. ultimo*, Angujano *l.* 5. *de legibus, c.* 5. quem tranſcripſit Barboſa *l.* 6. *in noſtro c.* 2. & convincitur ex textu *in c. ult. de electione in* 6. ubi conſtitutio agens de executione futuri actus, non extenditur ad præteritos; quare ea ſolutione omiſſa, verius aſſerendum eſt, textum illum ex eo extendi ad preterita, quia expreſſum fuit in ipſa conſtitutione, & nominatim cautum per illa verba: *Sunt mancipati, vel mancipabuntur in poſterum.* Quo in caſu ex ſuprà dictis conſtitutio reſpicit præterita & futura: quo modo intelliguntur textus *in c. cum in cunctis, §. inferiora, de electione, c. ſi quidam* 10. *q.* 1. *cap. ad audientiam, de reſcriptis, c.* 1. *de conſuetudine, lib.* 6. *c. penult. in fine, de officio Delegati, eod. lib. l. unica Cod. eod. de contractibus judicum, l. finali, C. de pactis pignorum, l. unica, C. Theodoſ. de commiſ. reſcind. l.* 3. *in fine*, co-

ne, eodem C. de incertis nuptiis, l. 1. ad Claud. l. 2. de act. certo temp. l. 4. de bonis vacant. l. 7. & 17. de hæreticis, l. 5. de can. frum. Urb. Rom. in Theodoſ. Clem. unica de probat. Clem. unica de immunit. Eccleſiarum.

19 Exponitur c. quoniam de ſimonia. Tertiò everti videtur dicta concluſio *ex c. quoniam* 40. *de ſimonia*, nbi proponitur, temporibus Innocentii III. ſimoniæ labem adeò in pleriſque Monaſteriis invaluiſſe, ut nullo modo moniales ad mitterentur ad religionem, niſi magno pretio præſtito; quem abuſum ut corrigeret Innocentius, ſtatuit, ne de cætero pro ingreſſu religionis Moniales aliquid reciperent; & ſi recepiſſent, tam admittentes, quàm admiſſæ ex ipſo Monaſterio pellerentur, & in arctius Monaſterium pœnitentiæ peragendæ cauſa detruderentur. Proſequitut Pontifex, & agit de his, quæ ante illam conſtitutionem receptæ, & profeſſę erant; & reſpondit ipſe Pontifex, eas removendas eſſe, & in aliis ejuſdem ordinis Monaſteriis detrudendas. Ex quo textu facilè depromitur, conſtitutionem novam non ſolùm futura, verùm etiam præterita reſpicere; ſiquidem ea Innocentii conſtitutione ligantur Moniales, quæ antea erant profeſſæ. Huic difficultati ut ſatisfaciam, ſuppono legem declarativam legis antiquæ comprehendere non tantùm futura, ſed etiam præterita: *authentica de filiis ante dotalia inſtrumenta natis, collatione 3. l. fin. C. de pagis, l. final. C. de tranſactionibus, l. penult. Cod. de uſuris, Clement. 1. eodem titulo, Clementina 2. de judiciis*; nam lex declarativa, ſeu interpretativa, non eſt regula actionis, ſed ſupponit, & interpretatur illam. Ergo antea erat lex inducens obligationem, & ſic nova veterem declarando nihil denuò ſtatuit, *l. hæredes* 21. *§. 1. ff. qui teſtamenta*, authentica de raptoribus mulierum, ibi: *Tanquam ſi lex noſtra ab initio cum tali interpretatione promulgata fuiſſet*. Unde cùm *in dicto c. quoniam*, declaretur jus antiquum prohibens aliquid recipere pro ingreſſu religionis, *c. non ſatis* 8. *c. de regularibus* 25. *de ſimonia*; mirum non eſt, ſi extendatur ad præterita: ſi tamen in lege declarante, aut interpretante jus antiquum, ſint verba, quibus reſtringatur ad futura, tantùm in illis locum habebit: quo modo intelligendi ſunt textus *in c. aqua, de conſecratione Eccleſiæ, c. 3. de inſtitutionibus, c. cum Magiſtrum, de electione, c. final. de ſponſa duorum, c. unico, de poſtulat. Prælatorum, l. 6. c. licèt canon, de electione, eodem l. c. unio, in fine, de clericis non reſidentibus, eod. l.* Clementina 1. ubi Gloſſa *verbo De cætero*, de uſuris, juncto Anguiano *dicto c.* 5. Pro coronide hujus commentarii ſciendum eſt, conſtitutionem noviter editam reſpicere negotia pendentia, & juxta illam, non juxta veterem eſſe decidenda, *c. ult. de offic. Leg. in 6. l. 7. de legit. hæred. in Theodoſ. l. un. de bonis cleric. in eod. C. l. 6. unde vi, C. eod.* niſi lis pendeat, quia per appellationem ſententia ſuſpenſa eſt; tunc enim juxta veterem legem cauſa definienda eſt, *authent. ut cùm, de appellat. in princip.* latè proſequuntur Germonius *d. c.* 2. Cujacius *in l. un. §. ult. C. de caduc. toll.* Donellus *l. 1. comment. c.* 5. ubi Oſualdus *lit. F*, Franciſcus Valens *t. 2. concordiæ, folio 176. in præſenti*.

a CAPUT III.

b Auguſtinus *ſuper illud Apoſtoli ad Hebræos*.

TRanslato Sacerdotio neceſſe eſt ut Legis translatio fiat. *c* Quia enim ſimul, & ab eodem, & ſub eadem *d* ſponſione utraque data ſunt, quod de uno dicitur, neceſſe eſt ut de altero intelligatur.

NOTÆ.

1 a CAput tertium.) Cùm in prima collectione Decretalium tertio loco compilaretur textus *in c. pervenis*, qui extat apud Gratianum *in c. pervenit, de conſecr. diſt.* 3. & poſt eum præſens textus ſtatim apponeretur, Raymundus hujus ſextæ collectionis author, ejus textus rationem non habuit. Tum quia apud Gratianum reperiebatur: tum quia in præſenti breviùs eadem doctrina ſtatueretur. Unde conſtat in præſenti textu agi de abrogatione legis veteris per legem Gratiæ, ut facilè ex textu antecedenti, videlicet dicto capite *pervenit*, colligitur: non verò Auguſtinus, ſeu quivis author ejus eſt, tractat de poteſtate legiſlativa, quæ extat penes Pontificem, ut omnes repetentes hic ſupponunt & exponunt. Apertè enim ex infrà dicendis apparebit, in præſenti textu tam Apoſtolum quàm ejus ſcholiaſten docere Catholicos jam non eſſe ſub lege Moſaica, ſed vivere ſub lege Gratiæ. Miror tamen hoc à nemine ex repetentibus fuiſſe animadverſum.

2 b *Auguſtinus.*) Ità etiam legitut in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 4. non tamen reperiuntur verba hujus textus inter opera D. Auguſtini, ſed tantùm inveniuntur in Gloſſa ordinaria *ad c. 7. D. Pauli ad Hebræos*. Priora autem verba ſunt ipſius Apoſtoli *d. cap.* 7. ubi agit de excellentia Sacerdotii Chriſti, & quomodo abrogatum eſt Sacerdotium Leviticum per Sacerdotium Chriſti; atque neceſſariò abrogari debuit lex vetus Moyſis ſimul cum Sacerdotio data. Cujus connexionis, ſeu conſequentiæ tationes varias aſſignant Sancti Patres, & Expoſitores in eo textu. Prima, quia Sacerdotium fuit proportionatum legi, & cum ea indiſſolubiliter connexum; non enim poteſt eſſe Sacerdotium ſine certis & congruentibus legibus ac cæremoniis: ita docuerunt Chryſoſtomus, Theodoretus, & Theophylactus, quos refert Cornel. à Lapide ibi, *n.* 46. Secunda, quia lex illa erat ſub adminiſtratione Sacerdotii, cùm apud Judæos ſummus Sacerdos habuiſſet poteſtatem ferendi leges, *Exodi c. 18. verſic.* 13. Igitur mutato Sacerdotio, neceſſe erat, ut lex mutaretut. Quam illuſtrat D. Thomas *lect. 3. in d. c. 7.* Tertia, quia translato Sacerdotio de una tribu ad aliam, neceſſe erat legem transferri, quia dum lex manebat, nullo modo Sacerdotium mutari poterat de tribu Levi, ut probat Ribera *in d. c. 7. n.* 42.

3 c *Quia.*) Verba quę ſequuntur, ſunt Gloſſæ ordinarię exponentis ſententiam Apoſtoli, quæ ait: *Quia enim ſimul, & ab eodem, ſub eadem ſponſione utraque data ſunt*; videlicet lex, & ſacerdotium: in monte enim Sinai populus legem accepit, & pariter ſacerdotium. Siquidem in eo conſtitutus eſt à Deo Sacerdos Aaron: unde ex hac connexiones legis, & ſacerdotii infert Apoſtolus, facta tranſlatione Sacerdotii, neceſſariò & legis translationem fieri debuiſſe. Et ſi dicas, priùs datam fuiſſe legem, quàm inſtitueretur Sacerdotium, ſiquidem lex data eſt Moyſi in monte Sinai, *Exodi c.* 20. ſacerdotium verò poſteà inſtitutum fuit, *Exodi c.* 28. Reſpondeo Gloſſam appellaſſe legem non tantùm ea præcepta, quæ ante Sacerdotii inſtitutionem tradita ſunt, ſed quidquid Moyſes illis quinque libris comprehendit, quos Hebræi legem vocabant; multa enim Dominus præcepit ſeorſim, quę ad legem etiam ſpectabant: docet Ribera *in d. cap. 7. D. Pauli ad Hebræos*.

d *Sponſione*) Id eſt promiſſione; licèt enim ſponſio aliquando accipiatur pro pignore depoſito à certantibus, ut 4
cui ex illis vicerit, tradatur, *l. 3. l. penult. ff. de aleator. l. ſi rem 19. §. ult. ff. de præſcript. verbis*, Salluſt. *in Jugurtha*, ubi inquit: *Per inducias ſponſionem faciunt, uti certo die Legati domo proficiſcerentur: quo in loco inter ſe obvii fuiſſent, is communis utriuſque populi finis haberetur*. Macrob. *lib. 3. Saturn. c. 17. Nec moratos ſponſione contendit*. Quæ ſponſio in ſpectaculis valdè uſitabatur. Tertull. *de ſpectac. cap. 16. Aſpice populum ad id ſpectaculum jam cum furore venientem, jam tumultuoſum, jam cæcum, jam de ſponſionibus concitatum*. Caſſiodor. *l. 3. var. c. 51. Et ad inanes contentiones ſic deſcenditur, tamquam de ſtatu periclitantis patrię laboretur*. Illuſtrant Buleng. *de Circo, c.* 48. Petrus Pitheus *l. 1. adverſ. c.* 18. Pantoxa *in d. l. 3. de aleator. n.* 9. Etiam hæc ſponſio in judiciis Romæ olim uſitabatur: nam à litigatoribus ſe invicem provocantibus in æde ſacta certa pecunia deponebatur ea lege, ut qui non ex bona fide ageret, aut inficiaretut, aut fugeret, ea pecunia mulctaretur. De qua ſponſione accipiendus eſt textus *in l. 1. §. proinde 5. ff. de extraord. cognit.* ut obſervarunt Pitheus *d. c.* 18. Cujacius *in l. peto 69. ff. de legat.* 2. Germon. *lib. 3. de ſacror. immunit. c. fin. n.* 26. Vaſconcellos *ad titul. de Sacram. non iter.* Pancirola *l. 1. variar. c.* 34. David Argenter. *de interdictis, in princ.* In hoc textu verò accipitur pro promiſſione à Deo facta ſine ulla interrogatione; nam licèt regulariter ſponſio ſupponat ſtipulationem, *l. un. C. de ſuffrag. l. 7. C. comm. utriuſq.* unde ex ſponſione agere, eſt ex ſtipulatu, *l. ſponſio 7. ff. de verb. ſign. l. ſciendum 19. §. dictum, ff. de ædil. edicto, l. ſi ſuper 9. C. de tradition.* plura Jacobus Gothofredus *in l. ſi Barſatorem 18. C. de fidejuſſ.* tamen aliquando promiſſionem tantùm continet. Briſſonius *de verb.*

Digitized by Google

verb. ſign. verbo Sponſio. Unde cùm Dominus tempore, quo ſacerdotium, & legem populo dediſſet, illi promiſiſſet, ut ſi mandata in corde ſuo ſervaret, in terram promiſſam eum introduceret, hanc promiſſionem Gloſſa ordinaria ſponſionem appellat, niſi Gloſſam accipiamus de promiſſione illa, quam populus fecit ſervandi legem à Deo datam *Exodi c. 24. verſ. 3. Reſponditque omnis populus una voce: Omnia verba Domini, quæ locutus eſt, faciemus*. Et rectè Gloſſa ſponſionem dixit, juxta morem antiquum rogandi, & promulgandi legem à populo. Per ſtipulationem enim apud Romanos lex ferebatur, ut conſtat *ex §. lex, Inſtitut. de jure naturali*, ibi: *Senatorio Magiſtratu interrogante*. A Gellius *l. 10. noctium, c. 20.* Feſtus Pompejus *verbo Scita plebs*: notant Antonius Auguſt. *de legibus c. 7. & 8.* Briſſonius *l. 2. de formulis, p. 137.* Oſualdus *ad Donellum, l. 1. comment. c. 8. littera C*, quo modo explicant dictam legem primam de legibus, Giſanius *in l. ſtipulationum 5. n. 45.* Oſuald. *d. l. 1. Donelli, c. 16. littera D.* Cujacius *l. definitionum Papin.* & Faber ibi, quamvis eam aliter accipiant Forcatulus *dial. 2. n. 8.* Pantoxa *in l. 3. de aleatoribus, n. 5.* Unde lex dicitur communis ſponſio *in d. l. 1. ff. de legibus*: obſervarunt etiam Gothofredus, & Pantoxa *ubi ſuprà*, D. Joannes de Solorzano *emblemate 66. n. 3.* & varia de ritibus ferendi leges adducentes Forcularus *dialog. 2. n. 7.* Oſualdus *ad Donellum, l. 1. comment. cap. 8. littera C*, Connanus *l. 1. comment. c. 13.* Roſinus *l. 8. antiquit. c. 2.* noſter D. Franciſcus de Amaya *l. 1. obſerv. c. 3. in fine*, Robertus *l. 3. ſent. c. 2.*

e *Intelligatur*.) Id eſt, quod dicimus, ſacerdotio tranſlato, tranſlatam etiam eſſe legem, ex quibus verbis notat Gloſſa in præſenti, quod ubi eſt eadem ratio, idem jus ſtatui debet: quod probant textus *in ca. ad ejus, 5. diſt. c. denique, 4. diſt. c. ſi quis objecerit 7. 1. q. 3. ca. inter, de tranſlatione Epiſcopi, l. illud, ff. ad legem Aquil. l. cum autem, ff. de negot. geſt. l. 3. §. judicio, ff. de tutela & rationibus, l. illud, C. de ſacroſanctis Eccleſiis, l. quidam, ff. de edendo*: plures congerit Barboſa *in præſenti, & axiomat. 197.* pleraque tradit de connexis Franciſcus Valens *in præſenti, notatione 1.*

COMMENTARIUM.

6 Concluſio probatur.

QUibus prælibatis pro noſtri textus vera interpretatione, concluſio ex eo ita deduci debet: *Præcepta legis veteris, tranſlato ſacerdotio ejus, jam ceſſarunt, nec hodie obligant*. Probant eam varia ſacræ Paginæ teſtimonia. D. Matthæus *c. 11. verſ. 13.* ibi: *Omnes prophetæ, & lex uſque ad Joannem prophetaverunt*: & *c. 13. verſ. 38.* & caput 15. Actuum Apoſtolorum: vaticinia Hieremiæ *c. 31. verſ. 31.* Malachiæ *c. 3. verſ. 11.* Apoſtoli *ad Romanos ca. 15. verſ. 14.* ibi: *Non enim ſub lege eſtis, ſed ſub gratia*: & *c. 7. verſ. 4.* ibi: *Jeſus liberavit me à lege*: & ad Galatas *c. 3. verſ. 13.* ibi: *Chriſtus nos redemit de maledicto legis*: ad Epheſios *c. 2. verſ. 15. Legem mandatorum decretis evacuans*, & ad Coloſſenſes *c. 2. verſ. 14. c. pervenit 3. c. 5. hoc titulo, in 1. collect. cap. unico de purificat. poſt partum*. Ex Patribus Cypriano, Ambroſio, Damaſceno, & alii probat Franciſcus Valens in præſenti, *ſect. 7.* Illuſtrant ex Theologis poſitivis Ribera, Thena, & Salmeron, Cornelius à Lapide *in d. c. 7. ad Hebræos* Serlogus *t. 1. in Cantica, antiloquio 3. ſect. 4. pag. 103.* & *to. 3. veſtigat. 10. ſect. 1. c. 1. pag. 342.* Ex Scholaſticis D. Thomas *1. 2. q. 104. art. 3.* Bonaventura, Scotus, & alii Sententiarii *in 4. diſt. 3.* Vaſquez *t. 2. in 2. partem, diſp. 181. c. 9.* Suarez *de legibus l. 9. c. 10.* Ex Canoniſtis & aliis Covarr. *l. 1. variar. c. 17. n. 1.* Moneta *de commutat. c. 3. n. 57.* Baronius *anno 58. n. 81.* Binius *to. 1. Conciliorum, in initio 1. partis*, Becanus *in analogia, c. 5. q. 8.* Ambianus *ad Tertullianum de pudicitia c. 6. obſerv. 1.* Caſtro *de lege pœnali, l. 1. cap. 15.* Salas *de legibus diſput. 23. ſect. 5.* & *diſp. 24. ſect. 4.* Volduc. *de Eccleſia poſt legem, c. 5. & 8.* Cellotius *de hierarchia, l. 3. c. 3. §. 4.* Gibalinus *tom. 1. ſcient. can. l. 4. c. 4.*

7 Traditur ratio dubitandi.

Sed ſupradicta concluſio difficilis redditur ſequenti conſideratione: nam lex antiqua nihil aliud erat, quàm Dei voluntas data per divinam prudentiam, ſed voluntas Dei eſt immutabilis: ergo nec per tranſlationem ſacerdotii potuit abrogari, præcipuè quia lex illa data fuit à Deo, ut in æternum duraret, ut probatur *ex c. 17. Geneſis*, ibi: *Erit pactum hoc meum in carne veſtra in fœdus æternum*: & *c. 12. verſ. 14. Exodi*, ibi: *Habebitis hanc diem ſolemnem Domino in gubernationibus veſtris cultui ſempiterno*. Et ibi: *Cuſtodietis diem ipſam ritu perpetuo*. Et *Pſalmo 104. verſ. 10.* ibi: *Statuit illud Jacob in præceptum, & Iſrael in teſtamentum æternum*. Deuteron. *ca. 29. In ſempiternum ut faciatis univerſa verba legis*. Et *c. 11. verſ. 1. Obſerva præcepta ejus, & cæremonias, judicia atque mandata omni tempore*. Deuter. *c. 12. verſ. 28. Obſerva, & audi omnia, quæ ego præcipio tibi, & filiis tuis poſt te in ſempiternum*. Levit. *c. 10. verſ. 9. Quia præceptum ſempiternum eſt in generationes veſtras*, Levit. *c. 17. verſ. 7.* Jerem. *c. 11. verſ. 3. Pſal. 118. verſ. 96.* ibi: *In æternum mihi eſt*. Et *verſ. 111. Teſtimonia tua in æternum*. Et præcepta tam cæremonialia, quàm moralia, in perpetuum data dicuntur, ut de Phaſe dicitur *Exodi c. 12. verſ. 14.* ibi: *Habebitis autem hunc diem in monumentum, & celebrabitis eum ſolemnem Domino in generationibus veſtris cultu ſempiterno*. Et *verſ. 17. Cuſtodietis diem iſtum in generationes veſtras ritu perpetuo*. De feſtivitate Sabbathi dicitur *Exodi c. 31. verſ. 16. Cuſtodiant filii Iſrael Sabbathum, & celebrent illud in generationibus ſuis: pactum eſt ſempiternum inter me, & filios Iſrael, ſignumque perpetuum*. De ſolemnitate hebdomadarum legitur *Levit. ca. 23. verſ. 21. Legitimum ſempiternum erit in cunctis habitaculis, & generationibus veſtris*. De tempore expiationum *Levit. c. 23. verſ. 31.* cavetur: *Nihil ergo operis facietis in eo: legitimum ſempiternum erit vobis in cunctis generationibus, & & habitationibus veſtris*. De ſacrificio legitur *Levit. c. 6. verſ. 18. Legitimum, ac ſempiternum erit in generationibus veſtris*. De ſacerdote *Deuteron. c. 18. verſ. 5.* ita cavetur: *Ipſum enim elegit Dominus Deus tuus de cunctis tribubus tuis, ut ſtet, & miniſtret nomini Domini ipſe, & filii ejus in ſempiternum*. Ergo ſi lex illa perpetuò data erat, non potuit ullo modo abrogari, ſeu transferri. Augetur, nam ſi aliquod præceptum ceſſaret, maximè præceptum circumciſionis, utpote typicum cæremoniale, ut probant Turrianus *pro canonibus lib. 1. c. 25.* Baronius *anno 102. num. 19.* & *anno 138. n. 1.* Sed circumciſionis præceptum adhuc in lege gratiæ prædicatur ab Apoſtolo, *ad Corinthios c. 7. verſ. 18.* ibi: *Sicut vocavit Deus, ita ambulet; & ſicut omnibus Eccleſiis doceo, circumciſus aliquis vocatus eſt, non adducat præputium; in præputio aliquis vocatus eſt, non circumcidatur: circumciſio nihil eſt, & præputium nihil, ſed obſervatio mandatorum Dei*. Ergo præcepta legis veteris etiam cæremonialia, in lege gratiæ durant. Augetur tandem hæc difficultas ex eo, nam ſæpe legimus Romanos Pontifices ex lege veteri, & ejus præceptis decreta deſumpſiſſe, ut conſtat *ex c. 1. de homic. c. 1. de adulter. c. 1.* cum aliis quatuor ſequentibus, *de injuriis*, ubi tam ex præceptis judicialibus, quàm moralibus decreta referuntur. Ergo quia adhuc in lege gratiæ præcepta legis veteris obligant.

Qua dubitandi ratione ſic fulcita, non obſtante, defendenda eſt præſens aſſertio, pro cujus illuſtratione præmittendum primò eſt, Populum Dei tam ad regimen Reipublicæ temporalis, quàm ad aſſecutionem æternæ ſalutis, finemque ſupernaturalem peculiare jus, privataque ſtatuta habuiſſe ab ipſo Deo data, & lata per Moyſem, ut ſuprà retuli in apparatu. Hoc jus Hebraici populi jus civile Hebræorum appellavit Philo Judæus *in l. de Joſeph*, ſive *de Voto civili*: ſic enim illi genti datum eſt, ut alteri minimè conveniret, niſi in quantum de lege æterna, naturalique participabat, ut communiter Theologi docent cum D. Thom. *1. 2. q. 98. & ſequenti*, & tunc non obligabat gentes ob vinculum legis Moſaicæ, ſed propter dictamen juris naturalis, æquitatiſque, cui omnes homines debent obedire ex vi præcepti naturæ, juxta illud *ad Rom. c. 2. Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt*. Ex quo apparet, Hebraicum populum ſelectiorem fuiſſe Deo cæteris gentibus utpotè qui ſelectus fuit ut ipſi incarnationis Filii ſui ſecreta panderet, & à quo humanam carnem ſuſciperet: quarè ipſum decuit perfectio, & ſanctitudo, juxta illud Deuteron. cap. 18. *Perfectus eris, & abſque macula coram Domino Deo tuo*. 8 De Lege veteri.
Illuſtrat, qui ignoravit nil, D. Joſeph de Retes *lib. 5. opuſc. c. 1.* Nec exiſtimandum eſt, deteriorem fuiſſe conditionem populi Hebraici, quàm cæterarum nationum: multitudo ergo præceptorum, quamvis libertatem operandi adſtrinxiſſet; libertatem tamen circa benè operandum minimè minuit, juxta illud D. Pauli *ad Galatas cap. 3. Itaque lex pædagogus noſter fuit in Chriſto*. Unde cùm Deum optimum maximum pædagogum habere meruiſſent, meritò gloriantur *Deuteron. c. 4. Quæ eſt alia gens ſic inclyta, ut habeat cæremonias, juſtaque judicia*. Univerſus igitur orbis præter Judaicum populum in lege naturali per mediam gratiam Dei ſalvabatur: quod ſi ex gentibus eſſet, qui in religionem, populumque Judaicum tranſire vellet, circumciſus ad illam legem admittebatur, fiebatque Proſelytus, juxta cautiones, & cæremonias textus *in cap. 12. Exodi*, quas explicant Toſtatus,

Lua-

Liranus, & reliqui PP. per quod ad univerſę legis Judaicæ obſervantiam obligabantur unà cum circumciſione, aliuquin profitenti non proficiebat ad ſalutem, juxta teſtimonium Pauli *ad Galat. c.* 5. ibi: *Teſtificor omni homini circumcidentiſe, quoniam debitor eſt univerſæ legis faciendæ.* Quæ ideò diximus, ut ſemel moneamus, ab obſervantiam legis idem cenſendum eſſe de Proſelytis, ac de propriis Judæis, quibus peculiariter lex data fuit. De queis curioſè Grotius *l. 2. de jure belli, c.* 1. §. 16.

9 De eodem Lege. Reipublicæ autem forma ex pręſcripto legum, quibus fundatur, deſumenda eſt: quare Ariſt. *l. 2. Polit. per tot.* Plato *in libris de legibus*, & *de Repub.* Cicero *in fragm. de Repub.* itidemque *in l. de leg.* Plutarch. *in l. de Rep.* & alii veteres de eodem inſtituto ſcriptores, à legibus denominationes rerumpublicarum faciunt. Aliæ quippe leges Regno feruntur, aliæ Ariſtocratiæ, aliæ Reip. aut multitudinis juſto imperio accommodantur. Ex quibus de forma regiminis Hebraici populi facilè cenſeri poſſet, ſi pateretur noſtrum inſtitutum. Miſſam tamen facimus hanc inveſtigationem, quam poſt ſacros Scriptores ex profeſſo inſtituerunt Carolus Sigonius, Petrus Cuneus, Pat. Stephan. Menoch. *in libris*, quos *de repub. Hebræor* ſcripſeruot, inſcripſeruntqoe, apud quos legi poſſuot. obligationes, munia, ſucceſſio, redditus, & ſtipendia Sacerdotii Hebraici, ſimulque Levitarum miniſteria: item ſacrificia, holocauſta, victimæ, ſanctificationes, feſtivitates, & reliqua, quæ illi legi conveniebant, erantque propria illius Sacerdotii, de quibus non pauca in toto hoc opere libabimus in ſuis titulis.

10 De fine ipſius Legis. Sed ut de lege Hebraica, quæ neceſſaria ſunt, breviter decerpamus, notandum eſt cum D. Thoma 1. 2. *q. 99. per tot.* quod licèt homines alliceret ad cultum Dei per terrenorum repromiſſionem; tamen principalius intentum habuiſſe ad infundendum amorem erga Deum, bonoſque faciendos cultores per fidem, & charitatem, ſpemque in Deo repoſitam, juxta illud *ad Rom. c.* 13. *Si quod eſt aliud mandatum, in hoc verbo inſtauratur. Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* Et 1. *ad Timoth. c.* 1. *Finis præcepti charitas.* Itaque tota compages mandatorum moralium ad Deum & proximum cum debita ordinatione referebatur. Cæremonialia verò Chriſtum venturum prædicabant, qui erat ultimus finis, quem intendit lex populi Hebraici. Petavius *t.* 1. *dogm. theolog. lib.* 10. *c.* 224. & diſponere, & præparare populum ad Chriſti adventum, *c. finali*, §. *his*, 6. *diſt. c. unico*, *ſ. unde, de ſacra unct.* D. Ambroſ. *l.* 1. *de officiis*, *c.* 18. unde lex illa data fuit habita relatione ad Chriſtum venturum; unde ait Apoſt. 1. *ad Corinth. c.* 10. *Omnia in figura illis contingebant.* Quare præcepta cæremonialia præfigurativa erant, & inſtituta ad præfigurandum. D. Thomas 1. 2. *q.* 102. *art.* 2. Azor. *l.* 6. *inſtit. moral. c.* 3. Suarez *l. 9. de legib. c.* 3. Sed per judicialia, & leges politicas quies, tranquillitas, & pax illi populo quæſita fuit, ut mores eorum, & naturalis inclinatio regionis ferebant. Inde deducitur aliud fuiſſe intentum, aliud præceptum tendens ad conſequendum intentum: intentum enim ſupernaturale fuit juſtificare popolum, ipſumque ad unigenitum Dei ſuſcipiendum præparare. Præceptum verò fuit multiplex, prout condecebat Remp. à Deo inſtitutam, ſacriſque & politicis documentis ordinatam. Quæ omnia percurrere cùm operæ, aut facultatis noſtræ non ſit, (breviter retulit Beyerlinch *t.* 2. *in theat. vitæ humanæ, verbo Cæremoniæ*; & *t.* 4. *verbo Lex*) ad claſſes tamen cum eodem D. Thom. ubi nuper, breviter deducemus. Quædam enim præcepta moralia ſunt, quædam judicialia, quædam cæremonialia. Moralia dicuntur à moribus, quia per illa mores reformantur, & homo reducitur ad operandum ſecundùm rectum dictamen rationis; judicialia ſunt, quæ ad leges, judicia & adminiſtrationem juſtitiæ in civilibus, & criminalibus ſpectant, & optimum Reipublicæ regimen, veluti ad Principem, ad Magiſtratus, alioſve Judices, ad ſervos, ad cives, ad peregrinos, ad ſucceſſiones, contractus & ſimilia, de quibus Seldenus *de legib. Hebræor.* Pet. Cuneus, & Pater Menochius. Cæremonialia tandem, quæ determinant ritus, modos, cæremonias, quibus decenter ſacris operandum ſit, ne alioquin ſi pro libito hominibus liceret Deum invocare, placare, rogare privato quodam cultu, & pro uniuſcujuſque libito, ſuperſtitio ingrueret pro religione, ut Gentiles ipſi viderunt apud Ciceronem *l. 1. de legib.* quam partem illuſtravit Antonius Clarus Silvius *ad leges Regias c.* 1. multis adductis ſacris, profaniſque teſtimoniis, quæ adverſus Novatores hujus ſæculi rem adſtruunt. Ad cæremonialia pertinebant ſacrificia, quę multiplici genere hoſtiarum fiebant; dies feſti, ut Sabbathi, *Geneſis ca.* 2. Paſchæ, *Levitici c.* 23. Neomenię, *c.* 10. *Num.* Azymorum, *Levitici c.* 23. Pentecoſtes, *Levitici c.* 22. Tubarum, *Levitici c.* 23. & alia quæ refert Azor. *p.* 1. *inſtit. l.* 6. *c.* 30.

Sed videtur dicendum, moralia præcepta minimè neceſſariò data fuiſſe populo Hebraico, cùm legislatio hęc in tempore fuerit quingentis poſt Abrahamum annis; ſed pręcepta hæc homini ipſi ab initio indita eſſe per Deum, ut diſputat Seren. Abbas apud Caſſian. *collat.* 8. *c.* 23. ex illis verbis: *Nam quia ſit homini omnis ſcientia legis ab initio creationis infuſa, hinc manifeſtè probatur, quod mandata legis abſq; litteræ lectione ante legem, imo ante diluvium omnes Sanctos obſervaſſe cognoſcimus*, &c. Quod multis exemplis illuſtrat à ſacra Scriptura petitis, & cum aliis Patribus confirmat Alard. Gazæus *in notis ad eum locum*: ergo ſine neceſſitate inculcata fuerunt Hebraicò populu pręticta pręcepta moralia. Verùm enim verò, cùm per conſuetudinem peccandi univerſus ferè orbis obcęcatus viveret, amiſiſſetque rectæ rationis dictamen, neceſſe fuit, ut Author naturæ Deus tamquam ſupremus Legislator, & Doctor injungeret, & exponeret populò ſuo, à quo univerſæ gentes mutuarentur, quid eſſet juſtum naturaliter, & ad quid homo teneretur ex lege ipſa naturali, quod fecit *c.* 20. *Exodi*; & hanc cauſam repetendi præcepta moralia præbuit D. Thomas *dict. q.* 98. *art.* 4. 5. & 6. & *q.* 99. *art.* 2. & *quæſt.* 100. *art.* 1. & ſatis copioſè Caſſian. *d. collat.* 8. *c.* 23. noſter Gratianus *in princip.* 4. *diſtinctionis*. Aliquid verò divini acceperunt, reſpectu populi Hebraici præcepta moralia ex promulgatione Dei; nec enim negari poteſt, illi populo non ſolùm naturalia fuiſſe, ſed etiam divina poſitiva, quia à Deo nedum tanquam Doctore, ſed etiam tamquam Legislatore lata fuerunt. Sed translato ſacerdotio, & lege, ceſſavit quidquid de majore religione acceperunt reſpectu populi illius, retinueruntque, ut ſemper retinent, abſolutam vim ex ratione naturali, quæ in mente divina exiſtit, ut docent Jacobus Jordanus *t.* 1. *Theolog. moral. lib.* 2. *q.* 7. *ca.* 2. *ex n.* 4. P. Granadus *in* 1. 2. *controv.* 7. *de legib. tract.* 4. *diſput.* 5. *ſect.* 2. *ex n.* 12. Franciſcus Valens *d. q.* 4. *ad tit. de conſtit. ſect.* 6. *n.* 3. Quo in ſenſu communiter dicitur, hæc moralia præcepta non ceſſare per adventum Chriſti, & legem gratiæ; ſed viva, & vivificantia permanſiſſe. Quod de obligatione naturali, quæ divina in mente divina eſt, intelligendum eſt, non de ſuperaddita qualitate juris poſitivi divini, reſpectu populi Hebraici, ut cum hoc moderamine accipiamus communem doctrinam apud Tiraqoell. *in præfat. ad l. retract.* Covarr. *lib.* 1. *variar. c.* 17. *ex n.* 2. qui plurimos vetates adducunt, & ex neotericis non pauciores modernus Additionator Covarr. à quorum recenſione abſtineo. 11 Diſſolvitur quædam inſtancia.

Sequuntur judicialia præcepta, quæ Paulus ad Romanos *c.* 7. appellavit *mandatum juſtum*, quæ ad pacem, & tranquillitatem civium referuntur, qua homines politici ſunt, ſive in civitate, regnoque viventes, D. Thomas 1. 2. *tota q.* 104. de quibus latè Azor 1. *t. l.* 6. *c.* 30. & *ſeqq.* ubi poſt Angelicum præceptorem ad claſſes præcepta hæc reducit appoſitiſſimè. Ad hanc partem ſpectant omnes leges de rebus publicis, & privatis latæ, tam ad cauſas civiles, quàm ad criminales; de commerciis, & ſucceſſionibus, reverſionibuſque bonorum ad cippum, ſive ad tribus. Quo de jure noviſſimè egerunt Politici ſuprà relati, & Joannes Seldenus *in l. de ſucceſſionib. Hebræorum*, & ſi qui ſunt alii. In quibus ferendis legibus etiam reluxit benignitas & bonitas Dei erga populum; neque enim ipſis permittere voluit ſanctionem, ſed tut, tamquam peculiares, & accommodas leges illis dictavit, quibus fundati vitam beatam poſſent tranſigere. Vidit quippe æterna providentia populum illum rudem adhuc, parùmque ad rempublicam fundandam capacem fore, ut neſciret leges ſibi condere, & formam regiminis ſtabilire. Itaque quod Deus immediatè Synagogæ præſtitit, Eccleſiæ permiſit per medios ſuos miniſtros, quos ad id aptos recognovit: quare de his judiciis ad poſtremum tempus, ſive ad tempus legis gratiæ nihil determinavit, ut docuit poſt D. Thomam Sotus *de juſtitia & jure, l.* 2. *q.* 3. *art.* 3. Ceſſavit ergo hæc lex quoad judicialia præcepta Judæorum reſpectu, ſimul ac Iudaiſmus, & Synagoga ceſſavit per adventum Chriſti, & complementum legis; quia illi ſoli populo, & ſtatui data eſt: reſpectu verò noſtri, qui ex Gentibus ad Eccleſiam venimus, nunquam propriè dicitur ceſſaſſe, quia nunquam Gentes tenuit, quibus alia forma Reipub. permiſſa fuit, ut doctè conſideravit Hugo Grotius *l.* 1. *de jure belli & pacis*, *c.* 1. *ſ.* 16. ubi alios dat in notis, quem laudo fidenter, cùm audierim amplexatum orthodoxam fidem, & juſto fine defunctum. 12 De Præceptis Judicialibus.

Hac de cauſa à noſtris communiter dicitur pro hac parte, quoad judicialia lex mortua, quia populum Chriſtianum non obligat ex vi præcepti poſitivi; ſed non mortifera, cùm ejus præcepta tamquam politica, & ad rectam gubernationem conducentia poſſint à Principibus habentibus poteſtatem ſuſcitari, ſive eccleſiaſtici ſint, ſive ſæculares: de Eccleſiaſticis Principibus præcepta de decimis (ſi hæc judicialia ſunt, & non moralia, de quo alibi diſputabimus) Eccleſia ad ſuſtentationem miniſtrorum excitavit, ut poſt Irenæum, & Chryſoſtomum in hunc ſenſum docuit Grotius *d. l. 1, c. 1. §. 17.* aliaque permulta inveniuntur ab hoc ſacro jure traducta in libros Pontificii juris *in c. 1. de homicidio*, & *ſub titulo de injuriis & damno dato*, quæ adducit Valens *d. quæſt. 4. ſect. 3. ex n. 7.* qua occaſione de hac poteſtate diſputat Albericus Gentilis *in diſp. de libris juris can. c. 5.* Et de Principibus ſufficiat exemplum retractus, quod deductum *ex c. 25. Levitici, Ruth. c. 4. Hieremiæ ca. 32.* nationes omnes ferè arripuerunt, ut de noſtra ab initio cautum fuit *in l. 13. tit. 10. l. 3. fori legum, l. 230. ſtyli, l. 70. cum ſeqq. Tauri*, & in aliis. De Gallia fundat latè Tiraquel. *in præfat. ad libros de retractu, nu. 7.* niſi quædam leges tam pecoliariter datæ fuiſſent illi populo propter duritiam cordis eorum, ut pro tempore æquitatem habuiſſent à Deo participatam, quæ in ſtatu Eccleſiæ à nullo Principe poſſent ſuſcitari, quia à ſupremo Legislarore gratiæ reprobatæ ſunt: veluti lex, quę jubebat oculum pro oculo, & dentem pro dente. *Exodi c. 21. Deuteron. c. 19.* quæ reprobata eſt per Chriſtum *Matthæi c. 5.* Item lex repudii, de qua *in Deuter. c. 24.* abrogata eſt *eodem ca. 5. Matthæi, & c. 9.* & *Marci c. 10.* & *Lucæ c. 16.* quas nemo Chriſtianus juſtè & ex charitate poterit ſuſcitare, nec præceptivè, nec permiſſivè. Docent Grotius *d. §. 17.* Tiraquel. *in d. præfat. n. 10.*

13 De eiſdem Præceptis. Ex quo multi ſibi perſuaſerunt, non omnes leges populo Judaico datas, à Deo ipſo immediatè latas fuiſſe, ſed præter decem præcepta, & principaliores ſanctiones, reliquas leges judiciales, & cæremoniales latas fuiſſe à Moyſe ſpiritu divino afflato; quam opinionem ſuſtinuit olim Marſil. Ficinus *in l. de relig. Chriſt. cap. 34.* Paul. Ricus *in l. de chriſt. veritate, tract. 2. 3. p. cap. 3.* innixi quorumdam Patrum non rectè forſan perpenſis ſententiis, quos ſecutus fuit Tiraquellus *in dicta præfatione, n. 8.* & doctiſſimus Alphonſus Salmeron. *in Acta Apoſtolorum, tract. 61. & ſequenti*, quem tamen excuſare intendit Valens infrà referendus, & de libello repudii agens Primarius Scholæ noſtræ doctiſſimus Canus *l. 2. de locis, c. 16.* Cęterùm hæc ſententia communiter improbatur, quia omnes leges Hebraicæ ſub uno eodemque contextu, & ſcriptura continentur, & tamquam ab uno, eodemque Legiſlatore datæ accipiuntur: quare omnes reſpectu illius populi leges divinę poſitivę fuerunt, indiſpenſabiliterque obligantes uſq; ad ultimum apicem, aut jota, tamquam à divina providentia provenientes; at leges, quæ darentur per Moyſem, humanę poſitivæ forent, non adeò adſtrictè, & indiſpenſabiliter obligantes; ergo fieri non poteſt prædicta Legiſlatorum diſtinctio; faciliùſq; dicitur, leges illas providentia divina accommodatas fuiſſe illi populo, gentiſque genio & inclinationi pro ſtatu Synagogę, antequam abundaret gratia, non tamquam perpetuò valituras, ſed pro tempore. Quę communior ſententia eſt, quam ſequuntur Bartholomęus à Medina *in 1. 2. D. Thomæ, q. 98. art. 2.* Gabriel Vaſquez *art. etiam 2.* Greg. de Valentia *diſput. 7. q. 7. puncto 1. probat. 1.* Greg. Martinez *d. quæſt. 98. art. 2. dubio ſingulari*, Raphael Averſa *quæſt. 1.* Eximius Pater Franciſcus Suarez *de legibus l. 9. c. 2.* Joannes de Salas *eod. tract. diſput. 22. ex n. 11.* maximè *n. 14.* Joannes Arburens *l. 10. Theoſophiæ, c. 9.* Bellarminus *l. 1. de Verbo Dei ſcripto, c. 5.* Jacobus Gordonus *t. 1. Theolog. moralis, l. 2. q. 7. c. 2. ex nu. 4.* Maldonatus *in Evangelium Matthæi, c. 19.* Franciſcus Valens *in concordia, tit. de conſt. q. 4. ſect. 4.*

14 De Moyſe Legiſlatore. Sequitur, ut de cęremonialibus diſpiciamus, quę ad virtutem religionis, & cultum Dei referuntur: cum verò ritus, quo Deus decenter placandus ſit, ab ipſa ratione naturali non dictetur, neceſſaria eſt aliqua peculiaris, & privata determinatio ab habente poteſtatem; hanc Eccleſiæ ſuæ permiſit Chriſtus Dominus propter abundantiam gratiæ, qua ſponſam exornavit; populo verò Judaico permittere noluit, tamquam rudi, & carnali, & quem cernebat in idololatriam, & ſuperſtitionem pronum; ſed ipſe curam geſſit minutiſſimorum quorumcunque, ſub interminatione, quæ extat *in c. 5. & 8. Deuter.* Cęremoniæ docebant cultum & decentiam tractandi ſacra; ſimul tamen manuducebant populum per ritus ſacrificiorum, feſtivitatum, veſtimentorum, & ſimilium, ad veritatem cognoſcendam, & ſperandum Chriſtum ex ſe venturum, ut poſt D. Thomam docent præcitati Authores, maximè Soto *d. l. 2. q. 3. art. 2. cum ſequentibus*. Quare ex cæremoniis, quædam tantùm erant religioſę, quædam religioſæ ſimul & typicæ, ſive pręfigurativæ venturæ veritatis, veluti purificatio poſt partum, quæ tantùm ad decentiam templi ſpectabat, & ad puritatem naturalem fœminæ, quæ in templum erat ingreſſura, ſine ulla repræſentatione Chriſti venturi per ſe: è converſu Paſchalium obſervatio, ſacrificia & holocauſta, aliaq; quamplurima figuram præſeferebant venturæ veritatis. Illæ cęremoniæ ab Eccleſia ſuſcitari potuerunt, ut vidimus ſuſcitatas *in ca. 1. de purificat. poſt part.* ubi dicemus; iſtæ verò non tantùm mortuę ſunt, ſed & mortiferæ, nec ulla prorſus lege eccleſiaſtica, aut ſęculari poſſunt ad uſum reduci, quia conjungeretur umbra cum ſole, Synagoga cum Eccleſia, & Chriſtiani ſic Deum colentes, judaizarent. D. Thomas *q. 104.* Tapia poſt relatos, *1. t. catenæ moralis, l. 4. q. 27. artic. 8. & ſequenti*, Franciſcus Valens *in concordia juris Pontificii, ad titulum de conſtitut. q. 4. ſect. 8. per totam*, maximè *n. 12.* aliis relatis, quibus parcimus. Non eſt opus in pręſenti diſquirere de controverſia exorta inter Paulum, Petrumque ſuper obſervatione legalium, quæ extat *in epiſt. ad Galatas, c. 2.* quam poſteà ſuſcitarunt Hieronymus, & Auguſtinus, Auguſtinoque accedens D. Thomas *1. 2. q. 103. art. 4.* & Recentiores, Suarez *lib. 9. de legib. c. 16. n. 4.* Salas *eodem tract. l. 14. diſput. 23.* Vaſquez *in 1. 2. diſput. 182. ca. 2. nu. 9.* Franciſcus Valens *ubi proximè, ſect. 9.* Tapia *d. l. 4. q. 27. art. 9.* Illud tamen in re præſenti prætermittere non licet, in Concilio Hieſolym. II. relato *Act. Apoſt. c. 15.* injunctum fuiſſe Gentibus converſis, ſive ad Eccleſiam venientibus, ut abſtinerent à fornicatione, idolothyto, ſanguine & ſuffocato, à quo Judæis abſtinebant à tempore Noemi, *Geneſis c. 9.* Quæ pars videtur ad præcepta cæremonialia veteris legis pertinuiſſe; & nihilominus tam in prædicto Concilio Hieroſolymit. quàm in aliis canonibus, quos retuli in apparatu ad hæc commentaria, cernimus ſuſcitatum: igitur quia præcepta cæremonialia veteris legis non ceſſarunt. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, præceptum hoc de abſtinendo à ſanguine & ſuffocato, quamvis Judæis datum, ſeu repetitum ſit *Levitici c. 17.* pro qua parte ſanguinem & ſuffocatum edere prohibebat, non fuiſſe typicum, aut pręfigurativum Chriſti venturi; potius verò reſpexiſſe obſequium, & reverentiam, quam Deo tamquam auctori naturę exhibere debemus; cùm enim vita animalis in ſanguine ſit, projicientes in terram ejus ſanguinem, Authorem vitæ recognoſcere videmur; per conſequens abſtinentes à ſuffocato, cenſentur eandem reverentiam pręſtare Authori naturę, cùm carnes nolint attingere animalis illius, cujus ſanguis Deo libatus non ſit. Non ergo habuit cæremonia hæc aliud ex Judaico populo ſignum, quàm quòd eidem populo data fuit, & in illius mores pertranſiit, in tantùm ut profanos exiſtimarent Judæi, qui ſanguine & ſuffocato veſcebantur, non minùs quàm eos, qui manducabant idolothyta, ſive de carnibus idolo mactatis: ne itaque ſcandalum oboriretur Judęis baptizatis à Gentilibus ad Eccleſiam venientibus, ſi viderent illos veſci cibis, quos ipſi valdè abhorrebant, ſuſcitata fuit, ſeu noviter condita lex vetus, non quia ſibi prædicti per ſe immundi haberentur; nullus etenim cibus immundus eſt, nec interdictus Chriſtianis, ſepoſita eccleſiaſtica conſtitutione, ut conſtat ex D. Paulo *1. ad Corinth. c. 8.* & *epiſt. ad Rom. c. 14.* ſed quia viſum fuit ita Gentium, & Judęorum animos in concordiam reducere, ſi prohiberentur cibi Gentilibus, quos horrebant Judęi. Qua de cauſa ubi hoc periculum non cernitur, rectè potuit permitti, vel uſu, vel expręſſa conſtitutione eſus prædictorum ciborum, ne coincidamus cum hæreticis, qui quaſdam carnes immundas putant, ut prohibitum fuit in Concilio Brachar. I. *can. 14. Immundos putaret cibos carnium, quas Deus in uſum hominum dedit.* Conſuetudo etiam idem poteſt efficere, ut in toto Chriſtianiſmo jam effecit; non verò damnatur conſtitutio 68. Leonis Philoſophi, qui eoſdem cibos vetuit ſuo imperio, inſiſtens prohibitioni Apoſtolorum, quos vocat Pręcones gratiæ. Itaque non omnis lex cęremonialis Judęis data mortifera eſt, ſed ea tantùm, quæ pręfigurabat Chriſtum venturum. Ita de hac lege cenſuerunt Baronius *anno 51.* Victoria *de poteſtate Papæ & Concilii, ver. Quarta propoſitio.* Joannes Antonius Delphinus *de poteſtate Eccleſiæ, titulo de delectu cibor. p. 147.* Tapia *q. 24. art. 9. in fine.* Quare autem novioribus Eccleſię canonibus hoc pręceptum ſuſcitatum fuiſſet, expoſui in dicto apparatu,

Tan-

Digitized by Google

15 *De ceſſatione Legis veteris.*

Tandem ſciendum eſt, communem & veram ſententiam Theologorum eſſe cum D. Hieronymo, & Auguſtino, nullum præceptum legis veteris ceſſaſſe ante mortem Chriſti; nam etſi ferè omnia præcepta cæremonialia fuiſſent præfigurativa Chriſti venturi, & miniſteriorum ejus; erant tamen præcipuè pręfigurativa mortis, & paſſionis illius, & ideò uſque ad mortem ipſius lex Moyſis omninò perſeveravit: quare Chriſtus dum vixit, legem obſervavit, & cæteros omnes ad ejus obſervationem hortabatur, ut conſtat *ex c. 5. & 17. Lucæ, c. 23. Matthæi*. Ceſſavit ergo lex vetus in ipſo momento mortis Chriſti Domini, ut probatur ex D. Paulo in præſenti textu, relato ibi: *Tranſlato ſacerdotio*. Nàm cùm in ipſo momento mortis Chriſti confirmatum fuerit novum Teſtamentum, ſequitur hinc fuiſſe revocatum antiquum; & tranſlato ſacerdotio, tranſlatam quoque fuiſſe legem antiquam in novam: etiam aliqui idem probant ex eodem Apoſtolo ad Epheſios *c. 12.* ibi: *Legem mandatorum decretis evacuans*. Idem dicendum eſt de præceptis judicialibus; nam cùm morte Chriſti fuiſſet vetus Teſtamentum tranſlatum, conſequens erat, ut non ſolùm cæremoniæ, ſed etiam Reſpublica illa omninò mutaretur, quatenus à Deo conſtituta erat. Poterant enim Hebræi propria authoritate ſuam eamdem conſervare Rempublicam, & ſibi hoc modo eligere Regem, ut conſervarent legem judicialem, quam à Deo per Moyſen acceperant, ſicut & hodie Eccleſia multa ex illis præceptis judicialibus renovavit; illa tamen lex quatenus à Deo lata, & quatenus divina, poſt mortem Chriſti ceſſavit; nam quemadmodum tulit illam, non pro omnibus gentibus, ſed ſolùm pro populo Judaico, qui ſigno circumciſionis à reliquis diſtinguebatur: ità ceſſante circumciſione, lex judicialis quatenus à Deo lata fuit, ceſſare debuit. Circa præcepta moralia à Deo lata acerrimè defendit P. Vaſquez 1. 2. *q.* 103. *diſp.* 168. *c.* 3. *n.* 17. obligationem eorum poſt mortem Chriſti non ceſſare, ſed ſemper manere; verùm placet ſententia Soti *l. 2. de juſtit. q. 5. art. 4. concluſ.* 2. quem ſequuntur Recentiores Thomiſtæ, dum ait, præcepta moralia poſt mortem Chriſti ceſſaſſe, non quatenus erant præcepta naturalia, ſed quatenus à Deo lata fuerunt per Moyſen, & ita hodie durare quatenus naturalia ſunt. Facit pro hac ſententia D. Thomas 1. 2. *q.* 98. *art.* 5. dum docet præceptis naturalibus expreſſis in lege Moyſi data omnes nationes teneri, non quia expreſſa erant in lege veteri, ſed quia proveniebant à lege naturali, quæ omnes, & omni tempore obligat.

16 *Traditur ratio decidendi.*

Ex quibus jam apparet vera decidendi ratio noſtri textus, quæ multiplex eſt. Prima, voluntas Dei, quæ manifeſta fuit abrogandi legem veterem: & quis poſſit deſtruere legem, niſi qui eam ſtatuit? Secunda, quia cùm contineret figuras, quæ per adventum Chriſti adimpletæ ſunt, D. Auguſt. *l.* 19. *contra Fauſtum*, *c.* 13. ſtatim ceſſare debuit. Ambianas *ad Tertullianum de pudicit. c. 6. obſer.* 1. Tertia, quia lex imperfecta erat, cùm promitteret, non daret; repræſentaret, non exhiberet. Cyrillus *in Joannem l. 9. c. 23.* ibi: *Nec enim legem Moſaicam inutilem fuiſſe putamus, ſed non conſummatè inde bonum nobis allatum contendimus: præparatio enim quædam fuit ad Evangelium; figuriſq; ac umbris ad veram nos pietatem inſtruens*. Deinde quia, teſte Apoſtolo *ad Epheſios c. 2. verſ.* 14. *Dominus noſter fecit ex utroque populo unum*; id eſt ex duobus populis, Judaico, & Gentilitio fecit unum ovile, ac proinde debuit diſſolvere medium parietem legis Moſaicę, qui ſeparabat unum populum ab alio, & ambos una, evangelicaque lege includere: deinceps, quia lex antiqua continebat grave jugum, quod vix Judæi poterant ferre, *c.* 15. *Actuum Apoſtolorum*, *verſ.* 10. quod per legem gratiæ diſſolvi debuit. Manet ergo, legem veterem abrogatam eſſe quoad cæremonialia & judicialia; quoad moralia verò, quæ in Decalogo continentur, durare. D. Clemens *l. 6. conſtit. cap.* 22. *&* 23. quatenus illa ſunt juris naturalis: lex enim moralis Decalogo comprehenſa, nihil aliud eſt, quàm interpretatio legis naturæ, quæ cùm eſſet peccatorum tenebris opacata, per Moyſem reparata fuit: & ſicut gratia naturam non deſtruit, ſed perficit; ita lex gratiæ moralem legem non infirmavit, ſed confirmavit. Apoſtolus *ad Romanos cap.* 3. ibi: *Legem ergo deſtruimus per fidem? abſit, ſed legem ſtatuimus*. Latiùs proſequuntur Covarr. *dicto cap.* 17. *num.* 1. Moneta *dicto c.* 3. *n.* 53. Suarez *dicto ca.* 11. Franciſcus Valens *in præſenti*, *ſect.* 8. *per totam*, Tiraquell. *de retract.* ſuprà.

17 *Diſſolvitur dubitandi ratio*

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà allata, ubi dicebamus, legem antiquam datam eſſe ex providentia Dei, & ſic perpetuam eſſe debere; nam dicendum eſt ſecundùm D. Auguſt. ſuprà *contra Fauſtum*, quod ſicut ſapiens diſpenſator una, & eadem diſpenſatione, & providentia, ſecundùm diverſitatem temporum dat alia, atque alia præcepta: ita divina providentia propter mutationem temporum varia dedit præcepta, quia alia ante adventum debuerunt dari, quæ præfigurarent Chriſtum venturum; alia poſtea, quæ ſignificarent jam veniſſe. Nec obſtat, quod dicebamus, legem veterem perpetuam, & æternam appellari; nam ſciendum eſt, quod licèt rigorosè, & propriè æternitas, vel æternum ſignificet durationem, quam Theologi dicunt totam ſimul; quæ æternitas formaliter dicit durationem carentem principio, & fine, ſeu termino, juxta quam acceptionem tantùm Deus eſt æternus, juxta illud *Exodi c.* 15. ibi: *Dominus regnabit in æternum*: tamen ſæpiùs æternum accipitur pro longa duratione, & hoc ſenſu lex dicitur æterna, ſacerdotium ſempiternum, & cæremoniæ æternæ, ut accipitur poſſeſſio æterna terræ promiſſionis à filiis Iſrael, quæ etiam ceſſavit, *Geneſ. c. 17. verſ.* 4. ibi: *Dabo tibi terram Chanaam in poſſeſſionem æternam*. Et *c.* 13. *Geneſ. verſ.* 5. dicitur ſempiterna poſſeſſio data Abrahæ, his verbis: *Terram, quam conſpicis, tibi dabo, & ſemini tuo uſque in ſempiternum*. Et *l.* 1. *Reg. c.* 1. *n.* 6. dicitur vita hominis ęterna: & *c.* 15. *Deuter. verſ.* 7. ubi de ſervo, qui non admiſit libertatem à domino datam dicitur, quod ſervit in ęternum, cùm tantùm ſervitus duratura eſſet uſque ad Jubilęum. Et *eod. l. c.* 27. *n.* 8. dixit Achis: *Erit mihi David ſervus ſempiternus*; cùm caſu quo ſerviturus eſſet David, tantùm per vitam ſerviturus eſſet. Et apud Ezechielem *c.* 16. *verſ.* 21. ait Dominus de civitate Tyri: *In nihilum redigam te, & non eris, & requiſita non invenieris ultra in ſempiternum*; Cùm tantùm per 70. annos peritura erat, juxta illud capitis 23. Iſaię, *verſ.* 15. ibi: *In oblivione eris, ò Tyre, ſeptuaginta annis*: & *verſ.* 17. *Poſt 70. annos viſitabit Dominus Tyrum*. Et *c.* 15. *verſ.* 18. dicitur. *Dominus regnavit in æternum, & ultra*; ubi ſi per *æternum*, ſignificaretur ſempiterna duratio, ad quid adderetur, *& ultra*: unde cùm æternum ſemper in ſacris litteris dicat durationem longam, inde lex Moyſi data dicitur æterna, quia duratura erat per mille & quingentos annos, uſque ad legis gratiæ adventum. Nec etiam obſtat, quod de circumciſione expendebamus: verum eſt enim, circumciſionem in lege veteri fuiſſe à Deo inſtitutam, ut eſſet ſignum fœderis inter Deum, & Abrahamum cum ſuis poſteris, ut eſſet typus Baptiſmi. D. Paulus *ad Coloſſenſes c. 2. verſ.* 11. unde nullo modo hoc præceptum ſuſcitari valet. D. Thomas *in 4. diſt. 1. q. 2. art.* 5. Salmeron *ad D. Paulum ad Galatas c. 5. q.* 3. Suarez *de legibus lib.* 9. *c.* 15. Franciſcus Valens 2. *parte concordiæ*, *ſect.* 8. *&* 9. ubi latè exponit locum D. Pauli *ad Galatas c.* 2. in illis verbis: *Cùm autem veniſſet Cephas Antiochiam, in faciem ei reſtitit, quia reprehenſibilis erat*. Nec refragatur authoritas Divi Pauli *ad Corinthios ca.* 7. nam ibi Apoſtolus agit de Judæis jam circumciſis, vel non ad fidem converſis, ut docent Cajetanus, Anſelmus, & Cornelius à Lapide *ibi*: ut enim Apoſtolus doceret, unumquemque ſervum, ſeu conjugatum ad fidem venientem debere permanere, in qua vocatione vocatus eſt, agit ſimiliter de Judæo circumciſo ad fidem veniente, & docet, ut ſi ſervus conjugatus venerit ad fidem catholicam, non inde ſtatum mutet, ſed maneat circumciſus ſervus conjugatus, ut vocatus fuit; non tamen permittit Apoſtolus baptizatum circumcidi poſt fidem ſuſceptam. Sed rectiùs Baronius in apparatu, ut verba illa Apoſtoli exponat, ſupponit apud Judæos à pravis hominibus eam excogitatam fuiſſe malis artibus perfidiam, ut ad libitum cùm vellent, à patriis legibus ad Gentiles tranſirent, præputium ſuper circumciſionem induxiſſe, ut ſic Judæos ſe eſſe negarent, quod liquet *ex lib.* 1. *Machab. c.* 1. Joſephò *l.* 12. *antiquit. c.* 6. ibi: *Adduxerunt ſibi præputia, ut nudi quoque non eſſent Græcis diſſimiles; & contemptis omnibus patriis ritibus, imitabantur mores externarum gentium*. Epiphanius ubi de Symmacho agit. Medica ergo arte circumciſi cutem attrahebant, ſeu creſcere faciebant, ut iterum glans operiretur, & incircumciſi viderentur. Unde D. Paulus, ut eos reprehenderet, ait quod ſi Judæus circumciſus convertitur, ſecum afferat pręputium; ſi autem Gentilis convertitur, non afferat præputium. Senſus ergo verborum Pauli eſt, circumciſus non adducat, id eſt arte medica non extendat præputium, ut incircumciſus videatur. Gentilis etiam, ſive incircumciſus, non circumcidatur; quia poſtquam morte Chriſti circumciſionis præceptum evacuatum eſt, circumciſio nihil eſt, & Judęo circumciſo non obſtat præputium non habere, nec Gentili incircumciſo obeſt præputium trahere. Nec tan-

dem obſtant textus *in dicto c. 1. de homicidio, c. 1. de injur.* & ſimiles, ubi præcepta judicialia videntur ſuſcitari, & obſervari; nam licèt præcepta, tam cæremonialia, quàm judicialia poſt legem gratiæ ceſſaſſent, tamen diverſo modo: cæremonialia enim, quæ Chriſtum venturum præfigurabant, non ſolùm mortua, verùm & mortifera ſunt, ut ab Eccleſia nullo modo ſuſcitari poſſint, *c. majores, de baptiſmo:* plura Franciſcus Valens *dicta ſect. 8. per totam;* judicialia verò, licèt mortua, non tamen mortifera fuerunt; unde poſſunt, ſicut & cæremonialia præcepta, quæ non præfigurabant tamquam præcepta, denuò ſuſcitari, quia non ordinabantur per ſe ad ſignificandum, ſed ad politicam utilitatem, & inde poſſunt ad eumdem uſum acceptari. D. Thom. 1. 2. *quæſt.* 104. *art.* 3. ubi ait in corpore: *Præcepta judicialia ſunt quidem mortua, quia non habent vim obligandi; non tamen ſunt mortifera, quia ſi quis Princeps ordinaret in regno ſuo illa judicialia obſervari, non peccaret, niſi fortè hoc modo obſervarentur, vel obſervari mandaretur, tanquam habentia vim obligandi ex veteris legis inſtitutione: talis enim intentio obſervandi eſſet mortifera.* Unde textus ſuprà citati obligant tamquam ex jure Eccleſiaſtico, non verò ex lege veteri provenientes, ut docent Covarr. *lib. 1. variar. c. 17. n. 2.* Suarez *de legibus l. 9. c. 14.* Moneta *de commutatione, c. 13. ex n. 55.* ſicut plures cæremoniæ ex ritibus Judæorum, & Gentilium acceptæ hodie in Eccleſia ſunt in uſu, non quia illis conſentiat, ſed tamquam à jure Eccleſiaſtico introductæ: eas referunt, & eruditè illuſtrant Fileſacus *l. 1. ſelectorum, per totum,* Franciſcus Hallier *de ſacris electionibus, ſect. 8. de cæremoniis, c. 1.*

18 Explicatur c. unicum de purif. Ex his infertur interpretatio ad textum *in c. unico de purificatione poſt partum,* ubi agitur de præcepto legis veteris abſtinendi ab ingreſſu templi per quadraginta dies, mulieribus injuncto *Levitici c. 12. per totum.* Et ait Innocentius III. quod licèt mulieres poſt partum non cogantur ab ingreſſu templi ſe abſtinere propter legem Moyſi datam; ſi tamen abſtinere voluerint, devotionem earum non eſſe improbandam: ex quibus verbis expreſsè deducitur, præcepta cæremonialia non adeò eſſe mortifera, ut ab Eccleſia ſuſcitari non poſſint: pro cujus textus expoſitione dicendum eſt, abſtinentiam illam ab ingreſſu Eccleſiæ propter corporalem immunditiam, non pertinere ad prædicta cæremonialia præcepta typica, ſed ad honeſtam, & moralem providentiam; nam præceptum legis veteris non conſiſtebat in ſola ſeparatione, ſeu abſtentione à templo, ſed in obſervatione dierum, in oblatione pulli columbæ, ſeu turturis, ut refert Becanus *in analogia, c. 14. q. 5.* quæ cæremoniæ nec præcipiuntur, nec permittuntur ab Innocentio, ſed tantùm approbatur abſtentio ab ingreſſu templi ex devotione: quo modo accipiendus etiam eſt Leo Imperator *in novella 17. de puerper.* Similiter ex devotione & honeſtate mulieres tempore profluvii menſtrui jubentur arceri à templo *in can.* 2. ſancti Dionyſij Archiepiſcopi Alexandrini, apud Balſamonem: *De mulieribus autem, quæ ſunt in abſceſſu, an eas ſic affectas oporteat domum Dei ingredi, ſupervacaneum vel interrogare exiſtimo. Neque enim eas exiſtimo, ſi ſint piæ & fideles, ſic affectas auſuras vel ad ſanctam menſam accedere, vel corpus & ſanguinem Domini attingere; nec enim quomodocumque ſe habeat aliquis, & ut utcumque ſit affectus, Domini meminiſſe, & auxilium ejus implorare, eſt reprehendendum. Ad ſancta autem ſanctorum, qui non anima, & corpore purus eſt, accedere prohibetur.* Aliquando tamen ex Eccleſiæ præcepto fœminas in utroque caſu, profluvii videlicet, & partus, arceri ab ingreſſu Eccleſiæ depromitur ex pœnitentiali Theodori apud Carnotenſem *part. 15. Decreti, c. 150. & 151.* ubi ait: *Ut mulieres menſtrui tempore non offerant, nec ſanctimoniales, nec laicæ. Si præſumpſerint, tres hebdomadas peniteant. Mulier quæ intrat in Eccleſiam ante mundum ſanguinem poſt partum, ſi maſculum genuerit, XXXIII. dies peniteat; ſi feminam, LVI. Si qua autem præſumpſerit ante tempus præfinitum Eccleſiam intrare, tot dies peniteat in pane, & aqua, quot Eccleſia carere debuerat. Qui autem concubuerit cum ea his diebus, decem dies peniteat in pane & aqua.* Refert Baronius *anno 266. n. 11.* Cùm enim hoc præceptum non ingrediendi Eccleſiam non eſſet typicum, ſeu præfigurativum, ſed tantùm cæremoniale, potuit ab Eccleſia ex eadem ratione, videlicet honeſtatis, ſuſcitari, juxta ſuprà tradita.

19 Exponitur c. ult. Conc. Toletan. 9. Secundò, præſenti aſſertioni obſtat textus parum notus *in ca. ult. Concilii Tolet. 9.* ubi Hiſpaniæ Patres ita ſanxerunt: *Baptizati Judæi quocumq; loco cætero tempore converſentur; feſtis tamen præcipuis novi Teſtamenti ſerie conſecratis, ac diebus illis, qui olim ſanctione veteris legis ſibimet cenſebantur eſſe ſolemnes, in civitatibus, publiciſque conventibus, cum ſummis Dei ſacerdotibus celebrare præcipimus, ut eorum converſationem ac fidem & Pontifex approbet, & veritas ſervet. Hujus verò temerator edicti, prout ætas permiſerit, aut flagris, aut abſtinentiæ ſubjacebit.* Ex quibus difficillimis verbis deducitur, Judæos converſos, & baptizatos poſſe feſtivitates lege veteri Moſaica introductas obſervare: ergo quia præcepta etiam cæremonialia legis veteris poſt legem gratiæ vigent. In hujus canonis expoſitionem ducem, quem ſequamur, non habemus; ſi quid tamen proprii ingenii eſt, exiſtimabam in eo canone non permitti Judæis baptizatis obſervare feſtivitates veteris legis; imò potiùs illis hoc prohiberi: illud enim in eo canone ſtatuunt Patres, videlicet ut Judæi baptizati adſint, & conveniant cum Epiſcopo, aut Sacerdotibus in feſtivitatibus lege gratiæ introductis, & etiam illis, quas lex vetus ſtatuerat, propter diverſos tamen fines; in feſtivitatibus lege gratiæ conſecratis, ut eas celebrent cum ſuis Sacerdotibus, ac cuſtodiant; in feſtivitatibus verò legis veteris, ut cognoſcant Sacerdotes, eos ſimiles dies non obſervare, imò potiùs in eis laborare, tamquam fideles jam liberati ab obſervantia legis veteris: ut tamen hoc rectum teſtimonium ſuæ fidei poſſint præſtare Epiſcopi, & Sacerdotes, debent cum eis in prædictis feſtivitatibus convenire. Quæ interpretatio ſuadetur *ex l. 21. tit. 3. lib. 12. legum Wiſigothorum,* ibi: *Omnis Judæorum conventus, in quibuſcumque locis, vel territoriis habitare videntur, ad Epiſcopum loci, vel Sacerdotem, diebus Sabbathorum, vel cæterarum feſtivitatum, quas celebrare ſolent, concurrere, & convenire debebit: nec in his, & talibus diebus conceſſæ ſibi licentiæ vacatione uſuri ſunt; ſed quamdiu excurſus dierum ipſorum pertranſeat, quorum de celebritate ſuſpiciones verentur, alibi citra Sacerdotis ſui conniventiam nullo modo movebuntur. Diebus tamen Sabbathorum concurſus eorum, & lavacro nitidus, & perceptione benedictionis devotus, ad Epiſcopum, vel Sacerdotem ſemper eſt perventurus. Sanè in locis illis ubi ſacerdotalis præſentia defuerit, concurſus eorum omnis, vel converſatio, aut cum Judicibus, aut cum Chriſtianis honeſtiſſimis erit; qualiter ſic eorum ſocietati inhæreant, ut audenter de eorum converſatione bonum perquiſiti teſtimonium dicant. Mulieres ſanè Judæorum, conjuges ſcilicet, atque etiam filiæ, in præmemoratis omnibus feſtivis diebus, quibus errore proprio abutuntur, nec ullius erroris, nec perverſitatis reperiant locum. Id omni modo obſervabitur, ut viris earum præſentibus provida in eis Epiſcoporum, vel Sacerdotum ordinatio fiat: ut quemadmodum viri earum de præſentia ſe ſacerdotali non differunt, ita & ipſæ per excurſum omnium dierum ipſorum, electione Sacerdotum, atque Pontificum, cum quibus, vel qualibus honeſtiſſimis feminis commorari debeant, ordinentur. Si quis autem huic præceptioni viſus fuerit evenire contrarius, publica decalvatione turpatus, centenorum flagellorum erit ſuppliciis feriendus. Id tantum præcipuè obſervandum eſt, ne quorumdam Sacerdotum carnalium corda, dum vis libidinis execrabili contaminatione exagitat, occaſiones quaslibet inquirant, per quas libidinis ſuæ votum efficiant. Unde id arctiori ſanctione decernimus, ut ſic omnis Sacerdos hæc inſtituta legum noſtrarum in jam dictis feminis Hebræorum adimpleat, ut nullius peculiaritatis locum cum eiſdem mulieribus habeat, per quod ſe ordinare intendat. Quod ſi quemlibet Sacerdotum contigerit, ut zelum, quem pro Chriſti nomine debet, frequenter ad libidinis ſuæ ſibimet occaſiones uſurpet, tunc Sacerdos ipſe ab hoc honore depoſitus, exilio erit perpetuo mancipandus.*

Deinde adverſatur textus *in can. 65. Apoſt.* in illis verbis: *Si quis Dominicum diem, aut Sabbathum, uno ſolo dempto, jejunare deprehendatur, deponitur; ſin laicus, à communione ejicitur.* In quibus verbis uno verborum ictu, & ob eandem rationem, videlicet feſtivitatis Dominicæ, & Sabbathi, Apoſtoli inhibent jejunium eiſdem diebus: ſed Sabbathi cuſtodia ad præcepta cæremonialia legis veteris ſpectat, *Exodic. 31. verſ. 13. Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos: Videte ut Sabbathum meum cuſtodiatis.* Et ibi: *Qui polluerit illud, morte morietur cap. 15. Numerorum, verſ. 32.* Menochius *de repub. Hebræorum, lib. 3. cap. 1.* Georgius Ambianas *ad Tertullian. de Idolol. cap. 14. obſ. 3.* Igitur Præcepta legis veteris etiam cæremonialia, poſt legem gratiæ non ceſſarunt. Pro hujus canonis expoſitione ſciendum eſt, circa jejunium Sabbathi, & ejus cuſtodiam, non conſenſiſſe Eccleſiam Latinam, cum Orientali, imò & in Eccleſia Latina non unam, eandemque fuiſſe Eccleſiarum conſuetudinem: primis enim Eccleſiæ ſæculis in Eccleſia Orientali Sabbatha ut dies feſtivi colebantur. D. Clemens *l. 8. conſtit. ca. 33. Servi quin-* 20 Exponitur Can. 65. Apoſt.

que

que dierum opus faciant, Sabbatho autem, & Dominica die vacent in Eccleſia. Synodus Laodicena *can.* 5. ubi cavetur, ne aliis Quadrageſimæ diebus, quàm Dominicis, & Sabbathis Sanctorum natalia celebrentur. Synodus 6. *can.* 8. ex Nyſſeno, Anaſtaſio, & aliis Eccleſiæ Orientalis Patribus, probat Baronius *anno* 57. *num.* 205. & Gentiles illum diem tamquam Saturno dicatum coluiſſe refert Tibullus *l.* 1. *eleg.* 3.

Saturni ſacram me tenuiſſe diem.

In Eccleſia Occidentali, in primis etiam Eccleſiæ cunabulis, Sabbatho non jejunari colligitur ex Tertulliano *de jejun. cap.* 15. in illis verbis: *Quamquam vos etiam Sabbathum, ſi quando continuatis, numquam niſi in Paſcha jejunandum, ſecundùm rationem alibi traditam*. Ex quibus depromitur, Tertulliani ævo adhuc Romæ eo die jejunatum non fuiſſe; unde refellitur fabella illa, quæ vulgò narratur de certamine Sancti Petri cum Simone Mago, quaſi die Dominico cum adverſario præliaturus, Sabbatho ipſum jejunium commendaſſet, parta autem victoria, deinceps illud indixiſſe jejunium. Eam refellit D. Auguſtinus *epiſt.* 860. Sequentibus verò ſæculis jejunium Sabbathi in Eccleſia Occidentali obſervatum fuiſſe, conſtat ex Concilio Illiber. *can.* 26. Gerundenſi *can.* 3. Cæſarauguſtano *can.* 3. Brachar. I. *can.* 4. Innocentio *epiſt.* 4. *ad Decentium*, Auguſt. *epiſt.* 86. notarunt Savarus ad Sidonium *l.* 1. *epiſt.* 2. *verbo Luxu Sabbathario*, Ambianas *in d. c.* 15. *Tertull. obſerv.* 2. Utriuſque conſuetudinis ratio redditur à ſanctis Patribus. In Eccleſia Occidentali ob memoriam Dominicæ ſepulturæ jejunari tradunt Innocentius I. *epiſt.* 1. Sylveſter Pontifex apud Euſebium *in ejus vita*, his verbis: *Cùm omnis Dominicus dies colendus ſit, in gaudium Chriſtianorum: Ergo omnis dies Sabbathi deputandus eſt ſepulturæ, ad execrationem Judæorum. Omnes enim diſcipuli die Sabbathi fletum habuerunt, ſepultum ſuſpirantes; & Judæis epulantibus lætitia inhærebat, Apoſtolis autem jejunantibus imperabat. Triſtemur itaque cum triſtantibus de ſepultura, ſi volumus cum eiſdem de reſurrectione Domini gaudere*. Refert Balſamon *in can.* 55. *Synodi* 6. Eccleſia verò Orientalis Sabbathum colebat, & in eo jejunium damnabat in deteſtationem Hæreticorum Simonis Magi, Saturnini, Menandri, Cerdonis, Marcionis, eorumque ſectariorum, qui Deum authorem mundi cum omnibus à creatis rebus malum eſſe aſſerebant, atque ideò à carniſeſu, & propagatione per matrimonium abſtinentes, die Sabbathi jejunabant, ne mundi creator, qui die 7. requievit, honorari videretur. Epiphanius *hereſi* 22. Sanctus Ignatius *epiſt.* 55. *ad Philippenſes: Si quis Dominicum, diem, aut Sabbathum, uno excepto, nempe Paſchali, jejunaverit, hic Chriſti interfector eſt*. Notarunt Benedictus Efrenus *diſquiſitionum monaſt. tract.* 7. *diſquiſitione* 2. Primarius, Præceptorque noſter D. Ant. de Garanna *in c.* 1. *de feriis*, & nos latiùs *in dicto can.* 26. Illiberitani Concilii.

21 Impugnatur diſcrimen adductum.

Nec contrarium Eccleſiæ Orientalis uſum ſuadent textus *in can.* 29. Synodi Laodic. in illis verbis: *Non oportet Chriſtianos judicare, & in Sabbatho vacare; ſed operari eos in eadem die, Dominicam præponendo eidem diei. Si hoc, eis placet, vacent tamquam Chriſtiani. Quod ſi inventi fuerint judaizare, anathema ſint*. Ex quibus deducitur, in Orientali Eccleſia diem Sabbathi ut feſtivum non coli. Nam huic difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, canonem illum adversùs eos fuiſſe ſancitum, qui non tantùm colebant Sabbatha ut feſtiva, verùm ritu Judæorum obſervabant, & more eorum, ut Judæi ab omni opere vacabant. Itaque PP. non prohibent Sabbathum colere, ut diem Dominicum ritu Chriſtianorum, ſed illud obſervare Judæorum more: docent Albaſpinus *lib.* 1. *obſer. c.* 13. Juſtellus *in notis ad dictum can.* 29. Nec Latinorum morem improbat textus *in can.* 55. Sextæ Synodi: *Quoniam intelleximus in Romanorum civitate, in ſanctis Quadrageſimæ jejuniis, in ejus Sabbathis jejunare præter Eccleſiaſticam traditam conſequentiam, ſanctæ Synodo viſum eſt, ut in Romanorum quoque Eccleſia inconcuſsè vires habeat canon, qui dicit: Si quis Clericus inventus fuerit in ſancto Dominico, vel Sabbatho jejunans, præter unum, & ſolum, deponatur; ſin autem Clericus, ſegregetur*. Ex quo textu conſtat, nec in Eccleſia Sabbatho jejunare licere, adversùs ea, quæ ſuprà adduxi. Pro hujus textus interpretatione ſciendum eſt, temporibus Agathonis, & Conſtantini fuiſſe Conſtantinopoli ſextam Synodum celebratam contra Sergium, Cyrum, Monothelitas; & tunc nullos fuiſſe editos canones, poſtea tamen temporibus Juſtiniani Imperatoris ſtatutos fuiſſe canones 102. qui ut apocryphi obſervandi non ſunt in illis rebus, quæ repugnant diſciplinæ Eccleſiaſticæ, ut probabimus *in cap. à multis, de ætate, & qualit.* unde canonem illum authoritate carere docent Durrian. pro canonibus dictæ Synodi. Mendoza *l.* 2. *Concilii Illiber. c.* 52. Balſamon *in dicto can.* 55. qui etiam exponunt canonem *ſextam Synodum*, 16. *diſt.* qui falsò tribuitur Adriano Pontifici, cùm ſit Tharaſij Patriarchæ Conſtantinopolitani.

22 Vera interpretatio prædicti Canonis.

His ſic animadverſis, omiſſa ſolutione eorum, qui exiſtimarunt canonem illum non eſſe Apoſtolorum, ut in ejus notis docuerunt Severinus Binius, & Coriolanus, Bellarm. *t.* 3. *controv. l.* 2. *de bonis operibus*, *c.* 8. Baronius *anno* 102. *n.* 15. dicendum eſt, temporibus Apoſtolorum Sabbathis jejunare non licere, imò ut feſtiva Sabbatha à fidelibus coli; quia cùm Evangelium prædicare cœpiſſent, noluerunt ſtatim omnes Judæorum ceremonias extirpare, ut de præcepto abſtinendi à ſanguine, & ſuffocato, in apparatu latè notavi. Igitur cùm Apoſtoli non auderent Sabbathi cuſtodiam ſtatim prohibere, eam tolerarunt, ut pro ipſius canonis expoſitione obſervavit Albaſpinus ubi proximè. Etiam expendi poteſt Concil. Hieroſolym. 2. in præcepto de ſanguine & ſuffocato, junctis traditis in apparatu.

C A P U T IV.

a Idem *ſuper Epiſtolam ad Romanos*.

NAm *b* concupiſcentiam neſciebam, & cetera: hoc *c* enim elegit Apoſtolus generale, unde omnia mala oriuntur. Bona eſt ergo lex, quæ dum hoc prohibet, omnia mala prohibet.

N O T Æ.

1 a IDem.) Etiam in hac inſcriptione mendum reperitur, ac in textu antecedenti; nam cùm deductus ſit ex gloſſa ordinaria ad epiſtolam Pauli *ad Romanos c.* 7. tribuitur D. Auguſtino, apud quem hæc verba non reperiuntur, licèt alia non diſſimilia legantur in ejus operibus, *t.* 6. *lib.* 15. *contra Fauſtum*, *c.* 8. ibi: *Ergo lex ſemper eſt bona, ſive obſit inanibus gratia, ſive proſit plenis gratia, ſemper eſt bona*. Et *tomo* 7. *de perfectione juſtitiæ*, *c.* 5. *ratiocinat.* 11. ubi ait: *Et fortè generalis prohibitio eſt: Non concupiſces; & generalis juſſio: Diliges*. In gloſſa ordinaria reperitur præſens textus, & etiam apud Antonium Auguſt. *in* 1. *collectione*, *c.* 7.

2 b *Concupiſcentiam*.) Hæc verba ſunt D. Pauli *ad Romanos c.* 7. ubi agit de excuſanda lege veteri, cùm *cap.* 3. 5. 6. & 7. docuiſſet, quod ubi ſubintravit lex, ſuperabundavit delictum; & quod per gratiæ legem liberati ſumus ab illa lege: reſpiciens futuros hæreticos, qui legem veterem accuſare, & damnare poterant; doctrinam ſuam exponens. & adversùs hæreticos præmuniens, aſſerit legem veterem non ſolùm malam, & reprehenſibilem non eſſe, verùm eſſe bonam, licèt non perfectam; quod contendit ex eo, quia non ſolùm lex vetus magiſtra peccati non fuit, verùm ejus accuſatrix. Unde ait Apoſtolus, *Concupiſcentiam neſciebam eſſe peccatum, niſi lex diceret: Non concupiſces*. Expreſsè enim concupiſcentiam lex vetus prohibuit *Exodi c.* 20. & in nono Decalogi præcepto.

3 c *Hoc enim*.) Licèt apud Patres relatos à Cornelio à Lapide *in dicto c.* 7. *ad Romanos*, ſatis ſit controverſum, quid nomine concupiſcentiæ in eo textu comprehendatur, tamen D. Auguſt. ex quo ſumpſit gloſſa ordinaria verba noſtri textus (licèt inter ejus opera non reperiantur) exiſtimavit nomine concupiſcentiæ, eam concupiſcentiam deſignari, quæ eſt generale peccatum; unde concludit: *Hoc enim elegit Apoſtolus generale peccatum, unde omnia mala oriuntur. Bona eſt ergo lex, quæ dum hoc prohibet, omnia mala prohibet*. Quaſi diceret prohibuit concupiſcentiam, quæ juxta Apoſtolum 1. *ad Timoth. c.* 6. *verſ.* 10. radix eſt omnium malorum, ut omnia peccata prohiberet.

COMMENTARIUM.

4 SEd huic Auguſtini ſententiæ obſtare videntur duo principia, Primum, quod lex vetus non prohibuit generaliter concupiſcentiam, ſed concupiſcentiam rei proximi. *Exodi c.* 20. ibi: *Non concupiſces rem proximi tui*. Ergo non fuit generaliter præceptum, ut D. Auguſtinus docuit. Secundum, non ex concupiſcentia, tanquam ex radice, omnia mala oriuntur; ſed ex ſuperbia, juxta illud *Eccleſiaſt. c.* 10. *Initium omnis peccati eſt ſuperbia*. Ergo non rectè elegit Apoſtolus præceptum non concupiſcendi, cùm potiùs exemplum ſuperbię, ut magis generale, eligere deberet. Sed adhuc aſſerendum eſt, rectè D. Auguſtinum aſſeruiſſe, Apoſtolum concupiſcentię præceptum elegiſſe, quia generale peccatum eſt; non enim hic accipitur, ut vulgò ſumi ſolet, pro libidine tantùm, ſed pro inordinato animi motu ad avaritiam, jactantiam, & alia mala: quare radicem omnium malorum eam appellarunt Apoſtolus 1. *Timoth. cap.* 6. *verſ.* 10. D. Joannes *ep.* 1. *c.* 2. D. Jacobus *epiſt.* 4. *verſ.* 1. ibi: *Unde bella, & lites in nobis, nonne ex concupiſcentiis veſtris?* Unde concupiſcentiam, ut ſomitem omnium malorum damnant ſacrę litterę, *cap.* 20. *Exodi, verſ.* 17. *Deuteron. c.* 5. *verſ.* 21. *Proverbiorum c.* 23. *verſ.* 5. *Matthæi cap.* 5. *verſ.* 27. Apoſtolus 1. *ad Corinthior c.* 10. *verſ.* 6. *ad Coloſſ. epiſt.* 3. *c.* 5. D. Joannes *epiſt.* 1. *c.* 2. & eam frenare, & mortificare jubemur *Eccleſiaſt. cap.* 18. *verſ.* 30. D. Paul. *ad Roman. c.* 6. *verſ.* 12. *& cap.* 8. *verſ.* 8. & *ad Galat. ca.* 5. *verſ.* 16. *ad Epheſ. cap.* 4. *verſ.* 22. *Tit. cap.* 2. *verſ.* 12. *ad Hebræos cap.* 2. *ver.* 1. D. Auguſt. *de perfect. juſtit. cap.* 15. ibi: *Si quis impleverit præceptum, Non concupiſces, nullum habebis peccatum*. Plura Bellarminus *tomo* 3. *controu. lib.* 5. *de amiſſione gratiæ, c,* 10. Ambianus *ad Tertull. de anima cap.* 4. *obſerv.* 2. Petavius *tit.* 1. *dogmat. theolog. lib.* 1. *cap.* 22. Nec obſtant principia in contrarium adducta; nam licèt præceptum non concupiſcendi verſetur præcipuè circa furtum, & adulterium, per hoc tamen pręceptum omnia mala, quę ex concupiſcentia oriri poſſunt, cenſentur prohibita; unde concupiſcentia eſt generale malum, non communitate generis, vel ſpeciei, ſed communione cauſalitatis: & licèt concupiſcentia rei alienę, & uxoris, potiùs quàm aliorum peccatorum prohiberetur, fuit quia iſta peccata in ipſa concupiſcentia habent quandam delectationem, quæ non contingit in aliis peccatis. Docent D. Thom. & Pererius *ubi ſup.* Nec obſtat quod de ſuperbia dicebatur: nam ſuperbia eſt initium omnis peccati, quantum ad contrarietatem cùm incommutabili bono, qui eſt Chriſtus; concupiſcentia autem improba, de qua Apoſtolus loquitur, radix eſt omnis peccati, quantum ad converſionem peccantis ad bonum creatum, ut explicant D. Thom. & Pererius *ubi ſuprà*.

His ſuppoſitis pro vera hujus textus expoſitione ex eo 5
deducunt interpretes, legem obligare cùm peccato, cùm dicat Apoſtolus, ob prohibitionem concupiſcentię factam à lege, eam habentem peccare lethaliter: quod & in lege humana, eccleſiaſtica, ſeu civili affirmant Theologi cùm D. Thoma 1. 2. *q.* 95. *art.* 2. *& q.* 96. *art.* 4. Bellarm. *tomo* 1. *l.* 3. *de laicis, c.* 11. Suarez *de legib.* 3. *c.* 21. *&* 22. Salas *eod. tract. diſput.* 10. *ſect.* 1. Caſtro *de lege pœnali, c.* 4. illuſtriſſimus Tapia *in catena, tom.* 1. *lib.* 4. *q.* 9. *art.* 3. plures cum Barboſa *in c. quæ in Eccleſiarum* 7. *n.* 5. *hoc tit.* Eſcobar *de utroque foro, in princ.* Etiam deducunt Gloſſa, & antiquiores ex hoc textu, *Uno prohibito, omnia prohibita cenſeri, quę ex illo ſequuntur*. Quod principium probant textus *in c. denique*, 4. *dict. c. pœnale*, 13. *q.* 5. *cap. inter, de fide inſtrum. c. paſtoralis, §. fin. de appellat. c. quod prohibetur, de regul. juris in* 6. *l. oratio, ff. de ſponſal. l. pupillus, §. ſed ſi, ff. de author. tut. l. legem, in fine, Cod. de natural. liber.* Plura pro ejus illuſtratione Petrus Pekius *in dict. c. quod prohibetur*, Barboſa *axiomate* 193.

C A P U T V.

a Hieronymus *in Parabolis*.

NE innitaris prudentiæ tuæ, Prudentiæ ſuæ innititur, qui ea quæ ſibi agenda, vel dicenda videntur, Patrum decretis præponit.

N O T Æ.

1 a HIeronymus.) Ita etiam legitur *in cap.* 6. *eodem titulo, in* 1. *collectione*. Priora verba, videlicet, *Ne innitaris prudentiæ tuæ*, ſunt Salomonis *cap.* 3. *Proverbiorum*, & illis utitur Concilium Tridentinum *ſeſſione* 4. ibi: *Innixus prudentiæ ſuæ*. Quę ſequuntur, ſunt D. Hieronymi, ut conſtat ex Gloſſa ordinaria *in d. cap.* 3. ubi reperiuntur verba, quę ſequuntur. Ex illis deducunt communiter Doctores, conſtitutiones Decretorum opinionibus ſingulorum hominum eſſe pręferendas: quod etiam probatur *ex cap. relatum*, 37. *cap.* 1. *diſt.* 84. *c. ſunt nonnulli* 16. *quæſt.* 1. *cap. cùm Apoſtolica, de his quæ fiunt à Prælatis*; & neminem proprio arbitrio niti, ſed ſecundùm canonum ſtatuta judicare debere, docent Petrus Gregorius, & Uranius *in præſenti*, & nos diximus *in c.* 1. *hoc tit.*

C A P U T VI.

Innocent. III. a *Senonenſi Archiepiſcopo*, *&* *Epiſcopo* b *Trecenſi*.

CUm omnes unum c corpus ſimus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra, non debent majores minoribus, aut d ſeniores junioribus invidere, ſi omnes qui in Eccleſia uni Domino famulantur, pari gaudeant libertate: cùm pondus, & pondus; menſura, & menſura, utrumque abominabile ſit apud Deum: & evangelicus paterfamilias pari mercede primos vineæ ſuæ operarios remuneraverit, & extremos. Verum ad audientiam Apoſtolatus noſtri pervenit, quod dilecti filii Trecenſes Canonici propriis inhiantes commodis, & aliorum profectibus invidentes, novum fecerunt in Trecenſi Eccleſia e conſtitutum, ut eis tam in præſentia ſua, quàm abſentia redditus ſuos ex integro percepturis, qui in eadem Eccleſia poſt illam inſtitutionem fuerunt, vel de cætero fuerint inſtituti, redditus ex ea in abſentia non percipiant, ſed tunc ſolùm, cùm in ea fuerint reſidentes; cùm ſecundùm Trecenſis Eccleſiæ f conſuetudinem omnes in hoc conſueverint eſſe pares. Statuerunt etiam, ut cùm ſingulis præbendis annexæ ſint g vineæ, ipſis ſuas, dum vixerint poſſidentibus, vineæ decedentium ad h ſucceſſores non tranſeant, ſed proventus earum inter ſingulos dividantur: Cùm igitur, quod i quiſque juris in alterum ſtatuit, ipſe debeat uti eodem; & Sapientis dicat authoritas: patere legem, quam k tuleris; Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus antiquos Canonicos junioribus, & juniores in perceptione fructuum, tam præbendarum quàm vinearum coæquetis antiquis, l ſecundùm priorem conſuetudinem, uſq; ad tempus prædictæ inſtitutionis ſervatam, vel ſecundùm rationabilem inſtitutionem deinceps obſervandam: illos per diſtrictionem eccleſiaſticam percellentes, ſi quid duxerint renitendum. Nullis litteris, &c. Harum tenore, &c. Quod ſi ambo, &c. alter veſtrum, &c.

N O T Æ.

1 Senonenſis urbis deſcriptio. a SEnonenſi.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 1. & in ipſo regiſtro epiſtolarum Innocentii III. edito Colonię anno 1543. correcto à Cardinali Gulielmo Sirleto *l.* 1. *pag.* 89. ex quo litteram hujus textus reſtituo. Senonenſis civitas Metropolis eſt Gallię, cujus meminerunt Cęſar *l.* 6. *&* 7. Ptolomęus

lib. 2.

l. 2. *c.* 8. Ipſa civitas Senonum ſita eſt ad Vennam in Jonam influentem, cujus originem & conditores referunt fratres Sarmatani *to.* 1. *Galliæ Chriſtianæ*, *fol.* 613. Habet Eccleſiam Cathedralem D. Stephano dicatam, quam nobilem, appellat S. Bernardus *epiſt.* 202. jam à temporibus Apoſtolorum, ſiquidem B. Paulus S. Salvianum in ea primum Præſulem inſtituit, ut refert Baronius *anno* 69. Inter Præſules hujus Eccleſiæ, & Metropolitanum Lugdunenſem vetus fuit de Primatu controverſia, cujus meminit Ivo Carnotenſis *epiſt.* 18. *&* 65. Plura de hac Metropoli congeſſerunt Franciſcus Hallier. *de hierarch. juriſd. l.* 4. *§.* 6. *fol.* 568. Chenut. *in Chronologia Galliæ*, *fol.* 164. In præſenti reſcribit Innocentius Petro de Corbel Archipræſuli ipſius Eccleſiæ, qui poſtquam Pariſiis claruerat in Theologiæ profeſſione, quare Innocentius ipſe *l.* 1. *epiſt.* 198. ſe ejus diſcipulum gloriatur his verbis: *De cujus litteratura, & ſcientia in longinquis & remotis partibus prædicatur, ſub cujus magiſterio nos aliquando fuiſſe in memoriam reducimus, & ab eo divinarum audiviſſe paginam Scripturarum, quod volumus reputare glorioſum;* inde electus fuit Epiſcopus Cameracenſis, & anno 1201. translatus ad Eccleſiam Senonenſem, cujus poſtulatio approbata fuit ab Innocentio *in c.* 1. *de poſtulat. Prælator.* De eo egerunt S. Antoninus *tit.* 17. *c.* 4. Thomas Cantipratenſis *l.* 1. *c.* 51. *&* 75. Sixtus Senenſis *l.* 4. *Chron.* Conſtitutiones quoque edidit, quarum fragmentum extat ad finem Concilii Lateranenſis IV. *tom.* 8. *Conciliorum.*

2 *Trecenſis urbis ſitus.*

b *Trecenſi.*) Trecenſis, ſeu Tricaſſis, vel Auguſta Tricaſſinorum, nobilis urbs eſt Galliæ, ampliſſimi Comitatus caput, mercaturæ inprimis dedita, cujus Eccleſia Suffraganea eſt Archiepiſcopi Senonenſis, à qua Metropoli abeſt ultra tredecim millia paſſuum Gallicorum, ut referunt Petrus Pitheus *in ejus hiſtoria*, Nicolaus Camuzat *in prompt. antiquit. Tricaſſin.* fratres Sarmatani *t.* 2. *Galliæ Chriſtianæ*, *fol.* 1075. Garnero de Trainel. ejus Eccleſiæ Præſuli ex anno 1193. uſque ad annum 1205. reſcribit in præſenti Innocentius: & Eccleſiæ Trecenſis etiam mentio extat *in c. olim* 32. *de officio delegati*, *c. dilecti* 35. *de appellat.*

3

c *Corpus ſimus.*) Verba ſunt D. Pauli 1. *ad Cor. c.* 3. tranſcripta *in c. quærit*, *de conſecrat. diſt.* 4. *ca.* 2. *de Summa Trinitate.*

4

d *Seniores.*) Qui in Eccleſia dicantur ſeniores, exponam *in c.* 1. *de cenſibus.*

5 *Capitulum ſtatuta condere valet.*

e *Conſtitutum.*) Certum eſt, Capitulum non ſolùm Sede vacante, verùm & ſuperſtite Epiſcopo poſſe ſtatuta nova condere, *c. cum acceſſiſſent*, *c. ex litteris*, *c. ex parte*, hoc titulo, *c. conſtitutus*, *de reſcriptis*, *c. cum Eccleſia*, *de elect. c. cùm dilectus*, *de clericis non reſid. c.* 1. *de conſtitut. l.* 6. *c.* 2. *de uſ. lib.* 6. P. Suarez *de legibus l.* 4. *cap.* 6. *n.* 14. Nec conſtitutum *in c. cùm conſuetudinis*, *de conſuet. c. nobis*, *de his quæ fiunt à Prælatis*, ubi aſſeritur, Epiſcopi conſenſum deſiderari in ſtatutis faciendis, quia Capitulum per ſe non habet poteſtatem legiſlativam, præcipuè cùm Capitulum aliquid ſtatuit circa cultum divinum, ut eſt reſidere, vel non, *c. ex parte*, *el* 2. *de reſcriptis*, *c. fin. eodem tit. l.* 6. ergo Canonici Eccleſiæ Trecenſis ſtatutum, de quo in pręſenti textu agitur, facere non poterant irrequiſito Epiſcopo. Qua difficultate oppreſſi aliqui ex repetentibus in præſenti, docuerunt hoc in caſu conſenſum Epiſcopi præceſſiſſe: ita Berojus *n.* 26. Decius *n.* 2. Franciſcus Valens *in concord. juris*, *in præſenti*, *n.* 10. quibus ferè conſentiunt Innocentius, & Hoſtienſis, qui affirmant Innocentium ideò irritaſſe præſens ſtatutum Eccleſiæ Trecenſis, quia ſine conſenſu Epiſcopi factum fuerat. Verùm hac ſolutione omiſſa, dicendum eſt, Capitulum ſine Epiſcopi conſenſu poſſe ſtatuta facere circa res ſpectantes ad regimen proprium politicum, ſeu œconomicum; non verò circa eas res, quæ ſine juriſdictione diſponi nequeunt. Fatendum etiam eſt, ſuper reſidentia, utpotè ſuper re gravi, non poſſe Capitulum ſtatutum facere, cujus ratione abſentes beneficiorum fructus percipiant. Garcia *de beneficiis* 3. *p. c.* 2. Hurtado *t.* 1. *de reſidentia*, *reſolutione* 6. *per totam*: in præſenti autem caſu ſtatutum ſuper reſidentia validum eſſet, ſi ex aliquo capite non vitiaretur, quia ſtatutum hoc Capitulum fecerat in confirmationem juris communis, videlicet ut Canonici deinceps inſtituendi tenerentur reſidere, non obſtante antiqua conſuetudine in ipſa Eccleſia præſcripta, alioquin fructus ſuarum præbendarum non lucrarentur; tunc enim validum eſt tale ſtatutum, etiam Epiſcopo inconſulto, quia quælibet res de facili revertitur ad ſuam naturam, *l. ſi unus*, *§. pactus*, *ff. de pactis*. Docuerunt in præſenti Beronios *n.* 39. Franciſcus Valens *nu.* 8. quæ ſolutio illuſtrari poteſt exemplis deductis *ex c. ab exordio*, 35. *diſt. c. ſtatuimus*, *de tranſact. c. cum Apoſtolicæ*, *de his quæ fiunt à Prælatis*, *ca. ad audientiam*, *de Clericis non reſident.* Cùm ergo in præſenti caſu Canonici Trecenſes intenderent ſtatutum facere juxta jus commune, ex eo quod Epiſcopo inconſulto illud conderent, invalidum non erat: quo modo etiam accipiendi, & intelligendi ſunt textus *in c. cum dilectus*, *de clericis non reſid. c. cùm conſuetudinis*, *de conſuetudine.*

f *Conſuetudinem.*) Quænam tamen fuiſſet hæc conſuetudo, claſſici repetentes in præſenti meritò examinant, 6 *De conſuetudine percipiendi fructus in abſentia.* cùm ex ejus cognitione non modicam lucem præſens Decretalis accipiat. Aliqui putarunt conſuetudinem hanc fuiſſe juri communi conſonam, videlicet quod omnes Canonici ipſius Eccleſiæ abſentes fructus ſuarum præbendarum non perciperent: in primo autem ſtatuto Canonicos ſtatuiſſe, ut ipſi, tam præſentes, quàm abſentes lucrarentur fructus ſuarum præbendarum; Canonici verò de cætero recipiendi non aliter eos acquirerent, quàm ſi in ipſa Eccleſia reſiderent. Contrarium tamen, videlicet in Eccleſia Trecenſi conſuetudinem pręſcriptam fuiſſe, ut Canonici, tam abſentes, quam præſentes redditus ſuarum præbendarum perciperent, docuerunt in præſenti Panormitanus, Zabarella, Bellamera, Innocentius, Anania, Decius, Felinus, Baldus, Ferretus, Exea, quos refert, & ſequitus Franciſcus Valens *n.* 3. Quorum ſententia probatur ex eo, nam ſi conſuetudo eſſet juri communi conformis, non aſſereret Innocentius III. Canonicos ſeniores coæquandos eſſe junioribus, aut veterem conſuetudinem retinendo, aut novum rationabile ſtatutum cuſtodiendo; hoc enim decretum ſupponit conſuetudinem præſcriptam eſſe circa exemptionem obligationis reſidendi; ſtatutum verò ſuſcitaſſe obligationem juris communis per ſimilem conſuetudinem præſcribi poſſe, ut abſentes per aliquod tempus fructus præbendarum percipiant, fusè probat Thomas Hurtado *de reſidentia*, *parte* 1. *reſol.* 3. *ſubreſol.* 13. *§.* 1. licèt circa diſtributiones quotidianas nulla conſuetudine introduci poſſit, ut abſentes eas lucrentur, *c. unica de clericis non reſid. l.* 6. cujus differentiæ rationes varias aſſignarunt Selva *de benefic.* 4. *parte*, *q.* 2. *num.* 1. Covarr. *l.* 3. *variar. c.* 13. *n.* 9. Garcia *de beneficiis*, 3. *p. c.* 2. *n.* 3. Rebuffus *in repetit. textus in c. extirpandæ*, *§. qui verò*, *de præb.* Curtius *de conſuet. n.* 500. Ea tamen receptior videtur, quia videlicet etſi tam fructus præbendarum, quàm diſtributiones quotidianę deſignentur ad ſtipendium Canonicorum, fructus tamen deferuntur mediante titulo beneficii, quo jus competit ad eos percipiendos pro ſuſtentatione & alimonia, eo quòd ſervitio Eccleſiæ mancipati ſunt, *ex c. cùm ſecundum*, *de præb. c. fin. de reſer. in* 6. docet Navarrus *de Horis Canonicis*, *c.* 7. *n.* 31. Ac proinde non ſequitur, fructus ipſos, inſpecta primæva natura ſua, & ipſorum deputatione, ob hæc vel illa onera ſuſtinenda fuiſſe principaliter inſtitutos, quamvis prædicta onera veluti illis annexa ſubire teneantur, & legitimè puniri in ipſorum fructuum privatione, vel aliis pœnis poſſint, ſi illa non impleverint, ut ex Concilio Lateranenſi, & Extravaganti Pii V. tradit Navarrus *ubi proximè*. Secus verò diſtributiones, quia tales ſunt ſpecialiter, & inſpecta primæva natura, inſtitutæ fuerunt, ut actualiter divinis officiis aſſiſtentibus quotidie diſtribuantur: quo fit ut conſuetudo in hac ſpecie, tamquam contra naturam, ſeu ſubſtantiam actus improbetur, *d. c. unico:* ſecus verò quoad alios fructus, juxta præſentem textum.

g *Vineæ.*) Præbendæ enim habent fructus diſtinctos, 7
& ſeparatos; ſed quia aliquando tenues ſunt proventus, prædia, vel alia immobilia fructifera illis annectuntur, *c. expoſuiſti*, *de præbendis*, *Clement.* 2. *de rebus Eccleſiæ.*

h *Ad ſucceſſores.*) Appellat Innocentius ſucceſſores 8
Canonicos de cætero inſtituendos in præbendis per electionem & inſtitutionem canonicam, non quia jure hæreditario in præbendis, aut beneficiis ſuccedatur, quomodo etiam ſucceſſores accipiuntur *in c.* 1. *de ſolut. c. fin. ne Prælati vices ſuas;* lato enim modo ille dicitur ſucceſſor alicujus, qui in locum illius ponitur, licèt non ſit hæres, *l. meminiſſe*, *ff. de officio Proconſ. l.* 1. *ff. de officio Præfecti Auguſt. l. edictum*, *ff. de judiciis.*

i *Quod quiſque juris.*) Quod præceptum continens 9 *Additum quod quiſque juris, commendatur.*
ſummam legum, & Prophetarum, expreſſit Chriſtus Dominus *Matthæi c.* 17. *verſ.* 12. bis verbis: *Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis: hæc eſt enim lex & Prophetæ.* Et *Lucæ c.* 6. *verſ.* 38. Facit illud *Tob. c.* 4. *verſ.* 16. *Quod ab alio oderis tibi fieri, vide ne tu aliquando alteri facias.* Quod præceptum in cordibus noſtris Dominum ſcripſiſſe, ait D. Auguſtinus *in pſal.*

Digitized by Google

pſal. 57. ibi: *Quandoquidem manus formatoris noſtri, in ipſis cordibus noſtris veritas ſcripſit, Quod tibi non vis, alteri non facias.* Et hoc præceptum eſſe breviarium totius juſtitiæ, dixit D. Hieronymus; ſeu ut alii volunt, Paulinus *epiſt.* 14. *ad Celantiam*, his verbis: *Sed quaſi ad compendioſum quoddam commonitorium illa tibi Evangelii eligenda ſententia, & ſuperſcribenda cordi tuo, quæ ad totius juſtitiæ breviarium ore dominico profertur: Omnia quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, hæc & vos facite illis.* Et poſt pauca: *Quoties ergo talis erga alium fueris, qualem in te vis neminem, iter juſtitiæ dereliquiſti.* Commendarunt præceptum hoc SS. Irenæus *lib.* 3. *cap.* 1. Cyprianus *lib.* 3. *ad Quirinum, contra Judæos*, Clemens *epiſt.* 1. Anacletus *epiſt.* 1. & 2. Calliſtus *epiſt.* 2. facit Tertullianus *lib.* 4. *adverſus Martionem*, *c.* 16. ibi: *Proinde & alii facere, quod ab alio mihi fieri nolim, injuriam, contumeliam, fraudem, & ejuſmodi mala; & de hac inconvenientia voluntatis & facti agunt Etnici nondum a Deo inſtructi.* Hęc autem verba, *Quod quiſque juris, &c.* ſunt edicti Prætorii, quod refertur *in l.* 1. *ff. quod quiſque juris*, & ejus meminerunt Conſulti, *in l. ſed & partus* 12. *§.* 1. *ff. quod met. cauſa, l.* 3. *§.* 1. *ff. mandati, l. cùm in eo* 44. *ff. de pactis, l. cùm hæreditas* 59. *ff. de adminiſt. tut.* Imperatores *in l. ult. C. de fruct. & lit. exp. l. rata* 7. *C. de reſcind. l.* 1. *feudorum, tit.* 13. *c.* 1. *verſ. Eccleſia*, & *lib.* 2. *c.* 33. *§.* 2. de cujus edicti æquitate plura tradunt Corraſius *lib.* 4. *miſcell. c.* 4. Duarenus *lib.* 1. *diſp. c.* 49. Donellus *l.* 28. *comment. c.* 2. Barthol. Cheſius *Interpret. juris cap.* 35. Franciſcus Valens *in præſenti*.

10 De auctoribus gentilibus. i *Sapientis.*) Id eſt Catonis; inter ejus enim dicta refertur ſententia, quæ in præſenti textu citatur, licèt Alciatus neget prædictam ſententiam Catonis eſſe, ex eo quod apud Romanos ſententia cujuslibet viri ſapientis, Catonis ſententia dicebatur, teſte Plutarcho *in vita M. Catonis*. Ex his autem verbis illud deducitur, novum non eſſe, Philoſophorum, aut Poetarum teſtimonia in Deciſionibus etiam Pontificiis citari, & laudari, ut etiam conſtat *ex c. foras, §. jurgium, de verb. ſign.* ubi Virgilii locus adducitur: *c. ſatyra*, 7. *diſt. c. ſi quid veri*, 27. *diſt. c. Dominus, §. dixit*, 1. *q.* 1. *c. legimus* 30. *de conſecr. diſt.* 5. Concilio Turonenſi II. *can.* 19. ibi: *Sicut ait Seneca.* In Jure Cæſareo paſſim id uſitatum invenio, *in l. non tantùm, §. ult. ff. de rerum diviſ. l. ſeptimo, ff. de ſtatu hom. l. proponebatur, ff. de judic. l. antiqui* 3. *ff. ſi pars hæredit. l. fin. ff. finium regund. l. ſi pater* 36. *ff. ſolut. matrim. l. legatis* 65. *§. pecoribus, ff. de legat.* 3. *non facilè* 4. *§. gradus, ff. de gradib. l.* 1. *ff. de don. cauſa mortis, l. ſi uxori* 13. *§.* 1. *ff. ad legem Jul. de adult. l. Cicero, l. aut facta* 8. *§. eventus, ff. de pœnis, l.* 1. *§.* 1. *de contrah. empt. l. utrum* 7. *ff. de rebus dubiis*; nam ut D. Auguſtinus *lib.* 2. *de Civit. Dei, c.* 14. ait; *Veritas ubicumque eſt, Domini noſtri eſt; & proinde à Gentilibus, tanquam ab injuſtis poſſeſſoribus, in uſum noſtrum vindicanda eſt.* Et S. Joan. Damaſcenus *l.* 4. *de fide, c.* 18. ait: *Quod ſi quid, in quo utilitatis quidpiam inſit, ab exteris authoribus ſumere poſſimus, quominus id faciamus nihil vetat.* Latè illuſtrat omni genere eruditionis clarus D. L. Ramirez de Prado *in ſuo Shediaſmate*.

11 Legislator paret legibus. k *Tuleris.*) Sancta, & ſalubris ſententia ab omnibus Principibus obſervanda, frequenter uſurpata ab Alexandro Severo, referente Lampridio *in ejus vita*, & eam refert Auſonius *in ſeptem Sapientibus*, his verbis: *Pareto legi, quiſquis legem ſanxeris.* Conſonat textus *in c. pro illorum* 22. *c. cùm nobis, de præbendis, l. ſed ſi hac, §.* 1. *ff. de in jus vocando, l. lege, C. de pactis, l.* 4. *C. de legibus, l.* 15. & 16. *tit.* 1. *partita* 1. Seneca *epiſt.* 91. *Legem ſtatuens legi ſe ſubjicere debet.* Quod præceptum etſi ad inferiores Legiſlatores in præſenti textu referatur, tamen ad ſupremos Principes Legumlatores ſpectare conſtat *ex l. digna vox, C. de legib. c. juſtum*, 9. *diſt.* variis authoritatibus, & exemplis illuſtrant Corraſius *l.* 4. *miſcellan. c.* 4. CoKier *lib.* 2. *Theſauri Polyt. c.* 2. Mendoza *in Viridario, l.* 8. *c.* 10. Marquez *in Gubernatore Chriſtiano, l.* 2. *c.* 2. Amaya *l.* 1. *obſervat. c.* 1. Mornacius *in d. l. digna vox*, Bernegerus *ad Tacitum, q.* 35. Solorzanus *emblem.* 69. P. Pinto *in Iſaiam, c.* 14. *not.* 4. *n.* 223. & alii *in c.* 1. *de prob. laud.*

12 Exponitur præſens textus. l *Vel ſecundùm.*) Quibus verbis loquitur Innocentius cùm ipſis Judicibus delegatis, non verò cum Canonicis Trecenſibus, decernendo disjunctivè, ut Canonicos æquales faciant, juxta conſuetudinem jam in Eccleſia præſcriptam, juxta quam etiam non reſidentes lucrabantur fructus ſuarum præbendarum; vel ſecundùm rationabile ſtatutum noviter factum coæquarentur, ità ut omnes Canonici, tam ſeniores, quàm juniores tantùm reſidentes fructus perciperent: unde quærunt Repetentes in præſenti, an in hac alternativa electio ſit Canonicorum, vel potius Judicum, qui eos cogere poſſent ad obſervandum ſtatutum per eos factum, inſuper habita priſtina conſuetudine, vel ad ſervandam conſuetudinem legitimè præſcriptam? Et Judices ipſos electionem habere, docuerunt hic Cardinalis, & Alexander de Nevo *n.* 12. pro quibus faciunt ſequentia Juris principia. Primum, nam in alternativis ille habet electionem, ad quem verba alternativa diriguntur, *c. ſicut, de Judæis, l. Lucio* 23. *ff. de legatis* 2. *l. quicumque, C. de ſervis fugitivis:* probat Madera *animadverſ. Juridic.* 23. *nu.* 4. Sed in præſenti Innocentius loquitur cùm ipſis Judicibus: igitur ipſis competit electio. Secundò, nam Judices delegati per ſententiam procedere debebant contra Canonicos, ſed ſententia alternativè ferri non poteſt, cùm certum debeat continere, *l. in ſententiis* 59. *ff. de re judicata, l. penult. & ult. de ſententiis & interl. §. curare, Inſtit. de actionibus:* ergo non poterant Judices delegati in præſenti caſu alternativè pronuntiare ſententiam contra Canonicos. Tertiò, nam Innocentius ut ſuam adſtruat ſententiam, utitur edicto Prætoris, *Quod quiſque juris:* ſed juxta illud, qui jus novum ſtatuit, tenetur illo præcisè uti: ergo Canonici Trecenſes, qui novum ſtatutum fecerant, tenebantur illud obſervare. Sed his fundamentis non obſtantibus, verius eſt in præſenti caſu Canonicos poſſe vel antiquam conſuetudinem conſervare, vel novum ſtatutum amplectentes, ſeniores junioribus coæquare, ut probat Franciſcus Valens *in præſenti, notatione* 3. Et hæc ſententia valdè conſona eſt menti Innocentii III. qui tantùm intendit coæquare ſeniores junioribus: quæ exæquatio duobus modis contingere poterat, vel ſi juniores conſuetudine præſcripta de percipiendis fructibus in abſentia uterentur, vel ſi ſeniores Canonici velint novum ſtatutum, quod pro junioribus fecerant, obſervare: unde verè electio in præſenti caſu Canonicis competebat. Nec tunc obſtant fundamenta contrariæ ſententiæ. Non primum, nam principium in eo adductum non procedit, quando verba alternativa privatam partis utilitatem concernunt, quia tunc non judici, ſed parti competit electio. Abbas *in c. prout, n.* 22. *de dolo & contumacia*, Antonius de Burgos *in c. Paſtoralis, n.* 54. *de reſcr.* Sed præſens Decretalis alternativa privatam partis, hoc eſt Canonicorum, utilitatem reſpiciebat: ergo etſi verba dirigerentur Judicibus delegatis, tamen electio Canonicis competebat. Unde concludit Abbas *ubi ſup.* quod quando plura remedia à Jure introducuntur alternativè, licèt verba non dirigantur in partem, ſed ad judicem, nihilominus ex quo reſpiciunt utilitatem privatam, electio non datur judici, ſed parti: quo modo etiam intelligendus eſt textus *in c. per veſtras, de donat. inter*, juncto Scipione Gentili *l.* 4. *de donat. inter, c.* 23. Nec obſtat ſecundùm contrariæ ſententiæ fundamentum; nam Judices curare debent in quantum poſſunt, certam ſententiam proferre: ſed ſi natura rei non patiatur, vel certam ſententiam non admittat, etſi ſententiam certam non proferant, ſententia vires habet, ut cùm judex condemnat aliquem, qui alternativè promiſit Stichum, aut Pamphilum, non poteſt ſpecificè damnare ut ſolvat Pamphilum, ſed tantùm unum, aut alium: ita etiam in judicio noxali judex debet damnare dominum ſervi, qui noxam dedit, ut damnum ſolvat, vel ſervum tradat, *l.* 1. *per tot. ff. de noxal. l. miles* 61. *§.* 1. *de re judicata.* Unde cùm natura negotii, de quo in præſenti textu, non admitteret certam ſententiam, ideò judices delegati validè ſub alternativa eam proferre poterant. Nec obſtat ultimum fundamentum, nam illud procedit, quando jus ab aliquo ſtatutum validè conditum fuit: at in præſenti caſu ſtatutum conditum à Canonicis Trecenſibus nullum fuit, ex rationibus ſuprà adductis; unde præcisè Canonici non coguntur eo uti.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Statutum factum à Canonicis inæqualitatem continens reſpectu proventuum præbendarum, invalidum eſt.* Probant eam textus *in c. cùm M, hoc tit. c. cognovimus*, 12. *q.* 2. *c. fin. de majorit. & obed. c. cum in tua* 30. *de decimis, c. novit, de his quæ fiunt à Prælatis, c. fin. de his quæ fiunt à majori parte, c. in noſtra* 8. *de injur.* faciunt textus *in l.* 3. *§. ſocietas, l. cùm duobus* 42. *§. Papinianus, ff. pro ſocio, l. cùm pater* 77. *§. evictis, ff. de legatis* 2. *l. cum qui ædes, ff. de uſucapionibus, l. fin. in fine princ. C. de fideicommiſſis.* Illuſtrant ultra ordinarios, & congeſtos à Barboſa in præſenti, Antonius de Burgos, Andreas ab Exea, Martinus Uranius, Millianus, Franciſcus Valens, & Proſperus Fagnanus *in repet. ad hunc textum*, Suarez *de legibus, l.* 4. *c.* 6. *n.* 11. Lælius Macinus *genialium c.* 122. Alteſſerra *hic*. 13 Concluſio probatur.

Sed

14 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: Quod major pars Capituli ſtatuit, tanquam ab omnibus ſtatutum obſervari debet, *cap.* 2. 10. *q.* 1. *c. cum in cunctis, de his quæ fiunt à majori parte, l. quod major, ff. ad municipalem, l. aliud, §. refertur, ff. de reg. juris, l. nominatim* 9. *Cod. de Decur. lib.* 10. quia cùm Capitulum ſit unum corpus, non debet duplici jure cenſeri, *cap. novimus*, 12. *q.* 2. præcipuè cùm major pars Capituli aliquid ſtatuit ſecundùm jus commune; tunc enim nec abſentium ſuffragia exiguntur, *c. factus* 7. *q.* 1. docet Urannus *in præſenti, num.* 8. Sed in præſenti textu ſtatutum factum fuit, ut Canonici tenerentur reſidere, quod eſt ſecundùm jus commune, *cap. inter, cap. fin. de cler. non reſident.* Igitur cùm fuiſſet factum à majori parte Capituli, ab omnibus Canonicis debebat obſervari. Accedit, nam novum non eſt, ut jure communi, conſuetudine, ſeu ſtatuto ſpeciali Canonici ſeniores in eadem Eccleſia junioribus præferantur, aliquaque præcipua obtineant, ut præcedentiam in Sede, *cap.* 1. *de majorit. & obed.* jus ad portionem percipiendam, *cap. ſtatuimus, eodem titulo*; optionem ad Præbendam majorem, ſi vacaverit, *cap.* 2. *de conſuet. lib.* 6. Ergo, & Canonici Trecenſes ſtatuto cavere poterant, ut ſeniores perciperent fructus præbendarum in abſentia, juniores verò, tantùm ſi reſiderent.

15 Traditur decidendi ratio.

Hac dubitandi ratione ita fulcita non obſtante, vera eſt præſentis textus deciſio, cujus varias rationes adducunt Repetentes *in præſenti*. Aliqui aſſerunt, ideò ſtatutum à Canonicis factum in præſenti caſu non valere, quia contra antiquam Eccleſiæ conſuetudinem factum fuerat, & contra conſuetudinem legitimè præſcriptam Canonici aliquid novum ſtatuere non valent, *cap. cum conſuetudinis* 9. *de conſuet.* Sed hæc ratio facilè convincitur ex eo, quia Canonici poſſunt nova ſtatuta condere, quando per ea reducitur ad uſum jus commune, ut in præſenti caſu contingit. Alii affirmant, ideò ſtatutum in præſenti caſu nullum eſſe, quia ſucceſſores prædeceſſoribus in eo reddebantur inæquales. Sed etiam hæc ratio refellitur primò, quia in præbendis Eccleſiaſticis non attenditur ſucceſſio: ſecundò quia novum non eſt, ut ſucceſſores plus minuſve juris habeant, quàm anteceſſores, *l. reperitur* 10. *ff. ad legem Falcidiam*. Quare his, & aliis rationibus omiſſis, verius dicendum eſt, injuſtitiam præſentis ſtatuti provenire ex ejus inæqualitate; cùm enim ſtatutum ſit legis ſpecies, *cap.* 2. ubi probavi, *hoc titulo*, & lex debeat eſſe juſta, æqualis, & honeſta, *cap. erit autem*, 4. *diſtinct.* ideò ſtatutum, de quo in præſenti, inæqualitatem continens, nullum erat. Illud enim factum erat in utilitatem ſeniorum, & damnum juniorum, non in commune bonum, ſed potius ex zelo avaritiæ, & cupiditatis, cùm Canonici deberent eſſe in fructuum perceptione æquales: nam cùm faciant unum corpus, diverſo jure cenſeri non debent, *cap. cognovimus*, 12. *q.* 2. *cap. quia circa, de privilegiis, l. ſemper* 5. *ff. de jure immunit.* facit Caſſiodorus *lib.* 1. *epiſt.* 9. *Iniquum eſt, ut de eadem ſubſtantia, quibus competit æqua ſucceſſio, alii abundanter affluant, alii paupertatis incommodis ingemiſcant.* Illuſtrat perdoctus Vir Academiæ noſtræ decus D. Joannes Solorzanus *tom.* 2. *de jure Ind. lib.* 2. *cap.* 5. *nu.* 82. & licèt ſeniores à junioribus ſint honorandi, non tamen juniores à ſenioribus ſunt contemnendi, vel utilitatis commodo privandi. Concilium Toletan. VI. *can.* 13. ibi: *Qui Primatum dignitate, atque reverentia, vel gratia ob meritum in palatium honorabiles habentur, his à junioribus modeſtus honor per omnia deferatur, qui etiam juniores à ſenioribus, & dilectionis amplectantur affectum, & utilitatis imbuantur exemplo.* Juſtè ergo Innocentius in præſenti decrevit, Canonicos juniores Eccleſiæ Trecenſis coæquandos eſſe ſenioribus, aut juxta antiquam ipſius Eccleſiæ conſuetudinem, vel juxta novum ſtatutum, tam in lucrandis in abſentia fructibus præbendarum, quàm in vinearum annexione.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, videlicet factum à majori parte Capituli, tanquam ab omnibus ſtatutum obſervari debere; nam procedit, quando negotium pertinet ad omnes de Capitulo ut univerſos, non verò ut ſingulos, quia hoc caſu factum Capituli debet ab omnibus approbari, ex vulgari illa juris regula, *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari: cap. quod omnes, de reg. jur. lib.* 6. & in cauſa communi pluribus, ut ſingulis potiùs habetur ratio diſſentientium, *l. Sabinus, ff. communi dividundo, l. per fundum, ff. de ſervitutibus ruſtic. l. receptum, ff. communia prædiorum*: imò unus contemptus reddit actum, ſtatutumve in ſui præjudicium factum nullum, *cap. quod ſicut, cap. bonæ, de electione*: unde cùm in præſenti caſu facultas lucrandi fructus præbendæ, & utilitatis vinearum reſpiceret omnes Canonicos ut ſingulos, inde ſtatutum factum à majori parte in minoris præjudicium non ſuſtinetur. Ita docent omnes repetentes *in præſenti*, qui latius proſequuntur, quando negotium ad ſingulos ut ſingulos, vel ut univerſos ſpectat. Nec obſtat argumentum ipſius dubitandi rationis; nam licèt in fructuum perceptione coæquandi ſint Canonici ſeniores junioribus, & juniores ſenioribus; tamen in honore exhibendo, & aliis prærogativis poſſunt, & debent ſeniores junioribus præferri, *dict. cap. ſtatuimus*, ubi dicemus: & ſi præbendæ non ſint diviſæ in portionibus, præferuntur antiquiores; ſi autem ſint diviſæ, ut erant in Eccleſia Trecenſi, quilibet Canonicus habet propriam portionem, licèt conſuetudine etiam eo caſu introduci poſſit, ut reſpectu diſtributionum melioris conditionis ſint antiquiores, quàm juniores, ut docuit Gloſſa *in d. cap. ſtatuimus*: juxta quæ juris principia rectè docuit Innocentius *in præſenti*, Canonicos Trecenſes juniores eſſe coæquandos ſenioribus quoad fructus præbendarum. 16 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Sed adhuc præſenti aſſertioni obſtare videtur textus *in c. cum dilectus, de Clericis non reſident.* ubi cùm Canonici Eccleſiæ Metenſis ſtatutum conderent, ut non niſi præſentes fructus ſuarum præbendarum perciperent, & quidam Canonicus eſſet in ſervitio Romani Pontificis, quæſitum fuit, utrum ipſe fructus ſuæ præbendæ non obſtante ſtatuto percipere poſſit? Et reſpondit Honorius III. quod cùm familiares, & obſequiales Romanæ Sedis non minùs ſint in ſervitio Eccleſiæ, quàm actualiter in ea reſidentes, ideò prædicto Canonico fructus integrè eſſe præſtandos: quem textum ſic expendo. En ubi tantùm ex indulgentia Canonicus abſens lucratur fructus, quos aliàs propter ſtatutum ab aliis Canonicis factum amitteret: ergo in præſenti caſu Canonici juniores ſtatuto à ſenioribus facto ligabantur. Cui difficultati reſpondendum eſt, in eo textu ſtatutum factum fuiſſe juxta jus commune, videlicet ut tantùm Canonici reſidentes fructus præbendarum perciperent, aliàs eos amitterent: quo caſu omnes Canonici tali ſtatuto tenentur, unde *in dict. capit. cum dilectus*, Canonicus exiſtens in ſervitio Pontificis, fructus præbendæ ſuæ lucratur, quia pro reſidenti habetur, cùm extet in ſervitio Romani Pontificis. Etiam opponi poteſt textus *in cap. conſuetudinis* 9. *de conſuetudine*, junctis ibi adductis. 17 Exponitur c. cum dilectus, de cler. non reſident.

CAPUT VII.

Idem *Matthæo* a *Cenetenſi Epiſcopo*.

QUæ in *b* Eccleſiarum, & Eccleſiaſticorum virorum præjudicium attentantur, firmitatem ſortiri non decet, ſed ad Eccleſiarum indemnitatem debent potiùs infirmari. Sanè pervenit ad audientiam noſtram, quod *c* Terviſinus, & Coneglanenſis conſtituendo ſibi, & utinam ſibi tantùm, juriſdictionem temerè uſurpantes, impietatem palliant ſub nomine pietatis: & dum quibuſdam ex alieno gratiam exhibere nituntur, Eccleſiis ſunt, & viris Eccleſiaſticis oneroſi. *d* Conſtituerunt ſiquidem, ſicut accepimus, quod ſi quis ſe ad inopiam vergere probabiliter allegarit, alienandi feudum quod ab Eccleſia, vel aliis tenet, officiales adhuc à Terviſinis civibus, & Coneglanen. deputatis, liberam habeant facultatem, ne emptor priori domino teneatur reſpondere, niſi tantummodò in ſexta *e* parte pretii, quam ipſi, ſi recipere voluerit, exhibebit: ex quo Eccleſiaſtica non modicum jura læduntur. Volentes igitur Eccleſiarum indemnitati conſulere, & hujuſmodi gravaminibus providere, conſtitutionem hujuſmodi, & venditiones feudorum Eccleſiaſticorum factas ſine legitimo Eccleſiaſticarum perſonarum aſſenſu, occaſione conſtitutionis, immò veriùs deſtitutionis, vel deſtructionis iſtius, præſentium auctoritate caſſamus, & vires decernimus non habere. Nulli ergo, &c. Hanc paginam noſtræ caſſationis, &c. Datum Laterani x. kal. Aprilis.

NOTÆ.

NOTÆ.

1 Ceneta urbs ubi.

a *C*Enetenſi.) In hac ſexta collectione legitur Tridentino, in tertia verò ſub hoc titulo, *cap.* 1. habetur Trecenſi: ſed tam inſcriptionem, quàm litteram reſtituo ex regeſto epiſtolarum Innocentii III. Coloniæ edito, & correcto à Cardinali Sirleto, ubi *fol.* 281. reperitur hic textus. Cœneta, vulgò *Ceneda*, eſt civitas Venetiæ, provinciæ Aquilejenſis, cujus Epiſcopus Urſinus ſubſcripſit epiſtolæ Synod. Concilii occidentalis, ſub Agathone, ut refert Carolus à Sancto Paulo *lib.* 1. *geograph. ſacræ*, *fol.* 65. cujus Eccleſiæ hiſtoriam ſcripſit Venantius Fortunatus ejus Præſul.

2 b *In Eccleſiarum.*) Idem Innocentius *lib.* 1. *in dicto regeſto*, *fol.* 49. *Quæ in monaſteriorum, & religioſorum locorum præjudicium attentantur, in ſtatum convenit debitum revocari: nec firmitatem debent aliquam obtinere, quæ in enorme damnum ipſorum minùs licitè præſumuntur.*

3 De Terviſina urbe.

c *Terviſini.*) Terviſium urbs Venetiarum eſt, vulgò dicta *Treviſo*, cujus cives ſtatutum fecerunt, ut ſi ad inopiam aliquis eorum vergeret, poſſet feuda etiam Eccleſiæ propria auctoritate alienare: cujus ſtatuti meminit idem Innocentius *lib.* 3. *regeſt.* 14. *epiſt.* 160. & *lib.* 4. *epiſt.* 19.

4 d *Conſtituerunt.*) Frequenter enim Italiæ civitates excuſſo Imperii jugo Conſules, ſeu Senatores conſtituebant, & cùm ipſis ſtatuta ad regimen proprium faciebant, ut de Patavina civitate conſtat *ex cap. ſicut* 7. *hoc titulo*, *in* 5. *compil.* de Januenſi *in cap. per veſtras*, *de donat. inter*: de Florentina *ex cap. finali*, *de judiciis*, & etiam de Cenomanenſi *ex cap. cùm inter*, *de conſuetudine*.

5 e *Sexta parte pretii.*) Ex quibus verbis deducitur, cives Terviſinos inter alia ſtatuta ſuæ Reip. utilia illud etiam feciſſe, videlicet, ut ſi aliquis ex eis ad inopiam vergere probabiliter allegaſſet, alienandi feudum, quod ab Eccleſia, vel aliis perſonis obtineret, liberam haberet facultatem; ita ut novus vaſſallus non teneretur priſtino Domino ſolvere niſi ſextam partem pretii. Quo ſtatuto Eccleſiæ patrimonium graviter lædebatur; nam feudum irrequiſito Domino à vaſſallo alienari non poteſt, *§. callidis*, *§. habita*, *§. nos autem*, *de probib. feudi alienat.* aliàs vaſſallus, qui feudum Domino illaudato alienavit, illud amittit, *cap.* 2. *de feudis*, ubi probavi, *verbo Alienare*, & docent Alteſſerra *de feudis cap.* 15. Pater Gibalinus *de uſuris lib.* 4. *cap.* 3. *art.* 6. Deinde graviter lædebatur Eccleſia: nam ut annuente Domino ritè feudum alienetur, tenetur novus vaſſallus recognoſcere priorem Dominum cùm eadem præſtatione, quàm perſolvebat primus vaſſallus, ut cavetur *lib.* 2. *feudorum*, *titulo* 9. Unde apparet ex præſenti Terviſinorum ſtatuto admodum lædi patrimonium Eccleſiæ, Eccleſiaſticarumque perſonarum.

COMMENTARIUM.

6 Concluſio refertur, & probatur.

EX hoc textu, & *ex cap. Eccleſia* 10. *hoc tit.* communiter ſequens deducitur aſſertio: *Leges, ſeu ſtatuta laicorum non ligant Eccleſiaſticos, ſeu Eccleſiæ bona.* Probant eam textus *in cap.* 1. *diſt.* 10. *c. benè*, *c. cùm ad verum*, 96. *diſt. cap. placuit* 2. *cap. nullus judicium*, *cap. clericum* 11. *q.* 1. *cap. non placuit* 23. 16. *qu.* 7. *cap. inter hæc* 33. *qu.* 2. *cap. finali*, *de rebus Eccleſiæ*, *cap. non minùs*, *cap. adverſus*, *de immunit. Eccleſ. cap. clericis*, *§. nos igitur*, *cap. finali*, *eodem titulo*, *lib.* 6. *cap. noverit*, *cap. grave*, *de ſentent. excom. cap. ſeries*, *de teſtibus*, *cap. ſtatutum*, *de hæreticis in* 6. *c. ad honorem*, *cap. ſicut*, *hoc titulo*, *in* 5. *compil. authent. caſſa*, *Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* conſonat lex 57. *titulo* 6. *partita* 1. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, & *voto* 26. Valenzuela, Guevara, & Zamel *integris tractatibus pro monit. Pauli V. adverſus Venetos*, Caſtillo *lib.* 6. *controv. cap.* 8. & 9. Frances *de competentiis*, *qu.* 99. Villareol. *p.* 2. *regim. Eccleſiæ*, *qu.* 12. *art.* 5. Chriſtineus *to.* 1. *deciſ.* 203. Marinis *lib.* 2. *reſol. cap.* 213. Diana *p.* 5. *tractatu* 1. *reſol.* 4. & *parte* 6. *tract.* 3. *reſol.* 7. Bellarminus *tomo* 1. *controv. lib.* 1. *de clericis*, *cap.* 28. *verſiculo Secunda propoſitio*. Victoria *in relectione de poteſtate Eccleſiæ*, *qu. ultima*, *nu.* 4. Molina *de juſtitia*, *tom.* 1. *diſput.* 73. *articulo* 1. Vaſquez *in* 1. 2. *diſput.* 167. *cap.* 4. Frances *part.* 3. *Paſtor. regul. voto* 9. Suarez *lib.* 3. *de legibus*, *cap.* 34. & *adverſus Regem Angliæ lib.* 4. *cap.* 16. & *de cenſuris diſput.* 29. *ſect.* 2. Morla *in emporio*, *tit. de legibus*, *qu.* 16. Antonius Auguſtinus *in epitome juris Pont. lib.* 4. *tit.* 60. Covarr. *practicarum cap.* 31. Vighelius *in methodo juris can.* 2. *excep.* 1. Alderau. Maſcard. *de interpret. ſtat. concluſ.* 1. Marta *de juriſdict. caſu* 5. *nu.* 26. & *caſu* 52. *num.* 8. Salas *de legibus diſp.* 4. *ſect.* 8. *n.* 92. Guttierez *practic. lib.* 4. *qu.* 38. Germonius *de ſacrorum immunit. lib.* 2. *cap.* 11. *num. ultimo*, Cancerius *lib.* 2. *variar. cap.* 2. *n.* 94. pluribus relatis Carleval. *tom.* 1. *de judiciis*, *diſp.* 2. *qu.* 6. *ſect.* 1. Selva *de ſalariis famil. quæ.* 10. & 17. Mancinus *genialium cap.* 266. Seſſe *tom.* 2. *deciſione* 13. *n.* 40. Hunnius *de ſtatutis*, *cap.* 5. Thomas Benus *de immunit. Eccleſ. par.* 1. *cap.* 8. *dubio* 2. & *parte* 2. *cap.* 14. *dubio* 5. Hermoſilla *in l.* 3. *gloſſa* 1. *titulo* 5. *lib.* 5. *recopil.* Viccus *ad leges Sardiniæ*, *titulo* 5. *cap.* 4. Germonius *lib.* 3. *de ſacrorum immunit. cap.* 15. *num.* 103. & *lib.* 1. *animadv. cap.* 12. Gibal. *tom.* 2. *ſcint. can. lib.* 5. *cap.* 9. *qu.* 2. Alteſſerra *hic*.

7 Impugnatur tradita ſententia.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo. Licèt injuſta ſtatuta laicorum repugnantia directè, vel indirectè immunitati Eccleſiaſticæ, non ligent Eccleſiaſticos, Eccleſiaſticaque bona, tamen ſtatuta civilia juſta, quæ pro tota populi utilitate feruntur, quorum materia communis eſt clericis, & aliis civibus, omnes obligant; unde paſſim legimus, leges civiles ab Eccleſiaſticis perſonis amplecti, & obſervari, *c. in auditorium*, 10. *diſt. cap. cùm ad verum*, *diſt.* 96. *c.* 1. 3. *q.* 8. *c. in legibus* 12. *q.* 2. *c. finali* 16. *q.* 3. *c. ita diligere* 30. *q.* 3. *cap. innotuit*, *de arbitriis*, *cap.* 1. *de novi operis*, *cap. ſuper ſpecula*, *de privilegiis*: & Romani Pontifices in decidendis cauſis Eccleſiarum, & Clericorum ſæpè ſæpius utuntur legibus civilibus, *cap. ex antiquis*, 54. *diſt. cap. accuſatores* 3. *q.* 8. *cap. cùm devotiſſimum*, 12. *q.* 2. *cap. id conſtituimus*, 17. *qu.* 4. *c.* 2. *de alienatione judicii*, *cap.* 1. *de juramento calumniæ*, *cap.* 1. *de confeſſis*, *cap. Paſtoralis*, *de cauſa poſſeſſ. cap.* 1. *de re judicata*, *cap. venientes*, *de jurejurando*, *cap. ſecundo requiris*, *de appellationibus*, *cap. cùm dilecta*, *de confirmatione utili*, *cap.* 2. *de conceſſ. præbend. cap. cùm ab omni*, *de vita & honeſt. clericorum*, *cap. inter alia*, *de immunitat. Eccleſ. cap.* 2. *de ſponſ. cap. ex diligenti*, *de ſimonia*, *cap. calumnia*, *de pœnis*, *cap. quid per novale*, *de v. ſ. cap. auctoritate*, *cap. dudum*, *de conceſſ. præbendæ*, *lib.* 6. Similibus enim legibus, ſeu ſtatutis tenentur Eccleſiaſticæ perſonæ, ex ratione naturali, juxta quam obligantur ad ea ſervanda, quæ ad pacem, & publicam utilitatem ſunt conſtituta, utpotè membra ipſius reipublicæ, *l. jubemus*, *Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* quam illuſtrat Pancirola *lib.* 1. *var. c.* 164. nam ex Clero, & populo una reſpublica coaleſcit, & ideò clerici de temporali diſtrictu dicuntur *in cap. finali*, *de officio deleg. lib.* 6. Docuerunt Bartolus *in leg.* 1. *ff. ad municip. nu.* 11. Valaſcus *conſultatione* 10. *num.* 2. & tanquam uni de populo reputantur, ut probarunt Gregorius Lopez *in l.* 5. *titulo* 2. *gloſſ.* 2. *partita* 1. Cabedo *de patron. c.* 36. *nu.* 1. Marta *de juriſdict.* 4. *parte*, *caſu* 1. *num.* 27. quam doctrinam ad varios caſus forenſes notarunt Lapus *allegat.* 10. ubi plura Mandoſius: Salzedo *in praxi*, *c.* 55. Paz *in l.* 3. *ſtyli*, *n.* 338. ergo Eccleſiaſticæ perſonæ ligantur ſtatutis civilibus laicorum, quæ pro communi reipublicæ bono facta ſunt. Et generaliter teneri clericos edictis, mandatiſque ſupremi Principis obedire, tenuerunt Bellarminus *lib.* 1. *de Rom. Pontif. cap.* 7. & *de cleris c.* 28. Farinacius *de inquiſit. q.* 8. *nu.* 30. Marta *de juriſdict. dicto caſu* 1. *num.* 27. P. Molina *tomo* 1. *de juſtit. diſput.* 31. Covarruvias *in reg. poſſeſſor*, 2. *p.* §. 4. *nu.* 9. Menochius *lib.* 8. *conſil.* 800. *num.* 21. & *lib.* 10. *conſil.* 1000. Avendanno *de exequendis*, 2. *p. c.* 14. Bobadilla *lib.* 2. *polit. c.* 28. *nu.* 122. Sarmiento *lib.* 7. *ſelect. c.* 13. Solorzanus *tom.* 2. *de jure Indiarum*, *lib.* 3. *c.* 27. *nu.* 26. Unde clerici tenentur legibus, & ſtatutis civilibus taxantibus pretia rerum, ut apud nos *l.* 1. *tit.* 24. *lib.* 5. *recopil.* ubi continetur pragmatica taxæ panis, qua clerici tenentur. Meaia *in eadem pragmat. concluſ.* 5. *nu.* 3. Sotus, Mathienzo, & alii relati à Barboſa *in præſenti*, *nu.* 3. Similiter tenentur ſtatutis prohibentibus venationem, ſeu piſcationem certis temporibus. Morla *de legibus qu.* 16. *nu.* 16. item ſtatutis, in quibus agitur de puniendis damnis in prædia aliena à pecudibus admiſſis. Azevedo *in l.* 13. *titulo* 12. *lib.* 1. *recopil.* Item ſtatutis imponentibus certam collectam ad reparationem Pontium, & murorum, cum auctoritate Eccleſiæ factis. Avendannus *de exequendis*, 2. *part. c.* 14. Guttierez *allegat.* 10. *n.* 2. Item ſtatutis tempore ſterilitatis factis, quibus prohibetur extra territorium vinum, ſeu frumentum extrahere. Diana *p.* 1. *tract.* 2. *reſol.* 70. & *p.* 6. *tract.* 8. *reſol.* 4. Bobadilla *lib.* 2. *polit. cap.* 17. & 18. Ergo, & ſtatutis, de quibus in præſenti agitur, Eccleſiaſtici, Eccleſiæque bona ligabantur. Non parum fulcitur hæc dubitandi ratio, ſi perpendamus juſtitiam, & rationem ſtatutorum, tam urbis Terviſinæ, de quibus in præſenti textu, quàm ſtatuti urbis Romæ, de quo *in dicto cap. Eccleſia*. Statuta enim Terviſina id continebant, videlicet ut civibus ad inopiam vergentibus, liceret feudum alienare, ita ut pretii ſexta parte domino ſoluta, feudum allodium remaneret penes emptorem,

ptorem, id eſt ab omni clientela liberum, ut refert ipſe Innocentius III. *lib. 4. epiſt.* 19. ibi: *Cùm Terviſinenſis civitas ſtatuiſſet, ut de feudis venditis ſexta pars pretii ad feudorum Dominos volveretur, & ſi: feudum fieret emptoris allodium.* Et *epiſt.* 160. ibi: *Juxta Terviſinenſis civitatis ſtatutum, pretii ſexta parte, &c.* Sed hoc ſtatutum ab Eccleſia ſervandum, & fovendum erat, ut cùm per illud conſuleretur civium egeſtati, ne ea laborantes fame perirent, quod præcipuè ad curam Eccleſiæ, clericorumque ſpectabat, *cap. non ſatis, cap. paſce* 83. *diſt.* ergo ut ita civibus egenis ſubveniretur, Eccleſia, Eccleſiaſticique debebant illud cuſtodire, & obſervare; præcipuè cùm per illud æquè conſuleretur clericis ac laicis, videlicet ut clericis ad inopiam vergentibus liceret uti prædicto ſtatuto: ergo ſi illis eo uti licebat, & tali ſtatuto ligari debebant. Similiter ſtatuto urbis Romæ cavebatur, ut ſi quis poſt litem conteſtatam rem à ſe petitam in alium transferret, daretur poſſeſſio petitori, & alter fieret de poſſeſſore petitor: ſed hoc ſtatutum conſonum eſt diſpoſitioni, tam juris canonici, quàm civilis; ſiquidem utroque jure cavetur rei litigioſæ alienationem non valere, adeò ut qui eam acquiſierit, pretio amiſſo rem reſtituere teneatur, *l. finali, Cod. de litigioſis, cap. fin. de alienatione judicii:* ergo tale ſtatutum ut juri canonico conſonum, ab Eccleſiaſticis perſonis etiam obſervari debebat. Deinde inſurgi etiam poteſt in eam partem concluſionis, ubi aſſeritur, ſtatuta laicorum adeò invalida eſſe reſpectu Eccleſiæ, Eccleſiaſticarumque perſonarum, ut etſi earum utilitatem reſpiciant, nulla ſint; nam privilegium alicui conceſſum, non debet adeò latè extendi, ut in ejus damnum retorqueatur: ſed ſi hujuſmodi ſtatuta ſint nulla, etiamſi Eccleſiæ utilia, in damnum Eccleſiæ id provenit: ergo ſuſtineri debent, præcipuè cùm laici poſſint privilegia concedere Eccleſiæ, Eccleſiaſticiſque perſonis.

8 Duo ſunt genera Chriſtianorum. Qua dubitandi ratione ita fulcita non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, duo eſſe genera Chriſtianorum, *cap. duo,* 12. *q.* 1. quorum aliud à Græco verbo *Laos*, quod latinè populum ſignificat, laici appellantur, ſive populares, quibus nulla functio Eccleſiaſtica commiſſa eſt: cùm enim non ſint aliquo gradu ordinis inſigniti, non habent aliquam in Eccleſia poteſtatem. Bellarminus *lib.* 1. *de clericis, cap.* 3. unde provenit, quod illis quantumvis religioſis nulla eſt attributa poteſtas diſponendi de rebus Eccleſiæ, *cap. benè,* 96. *diſt. cap. non placuit* 23. *c. laicus* 24. *q. finali, c. finali, de rebus Eccleſiæ:* & ita Principem, ſeu Magiſtratus ſæculares non poſſe de rebus Eccleſiæ, ſeu de Eccleſiaſticis perſonis leges proferre, probat latè Petrus Marcha *lib. 2. concord. cap. 9. cum ſequenti.* Aliud verò genus hominum à Græco verbo *Cleros*, quod latinè interpretatur *ſors*, Clerici dicuntur, quaſi ſorte, vel in ſortem electi, quia S. Mathias, qui primò per Apoſtolos legitimè ordinatus fuit, ſorte electus eſt; vel quia de ſorte Domini ſunt, ut ait D. Iſidorus *in cap. cleros,* 21. *diſt.* vel quia ſunt ſors, & hæreditas Domini, ut inquit idem ſanctus Doctor *in cap. cleros,* 12. *qu.* 1. Illuſtrant Bellarm. *lib.* 1. *de clericis, cap.* 1. Alciatus *lib. 2. parerg. cap.* 22. Tiraquel. *de primog. qu.* 17. *oppoſit.* 3. Clerici autem, quaſi Domini ſors, & hæreditas, divino cultui conſecrati, curam religionis, ac rerum ſacrarum ſolicitudinem ſuſceperunt, & omninò divinis officiis mancipati, inſerviunt Eccleſiæ, & propterea populi appellatione ſtrictè ſumpta non comprehenduntur, *cap.* 1. *de præbendis,* & pro illorum regimine diſtinctæ ſunt poteſtates, laica videlicet, ſive civilis; & Eccleſiaſtica, ſive ſpiritualis, *cap. quoniam,* 10. *diſt. cap. cum adverſus, cap. ſi Imperator,* 96. *diſt. cap. ſolitæ, de majorit. & obed.* Et licèt utraque poteſtas divinitus ſit inſtituta, D. Paulus *ad Romanos cap.* 13. ibi: *Non eſt poteſtas niſi à Deo,* Joannes *cap.* 19. *cap. quod jure,* 81. *diſt. cap. quoniam, de judiciis:* tamen Eccleſiaſtica poteſtas major eſt quàm ſæcularis, *dict. cap. ſolitæ,* ubi probavi; & non ſolùm clerici ſunt exempti à laica juriſdictione, *c. denique,* 96. *diſt. c. nullus* 6. *c. Chriſtianis, c. Sylveſter, c. relatum, cap. placuit, & per totam* 11. *quæſt.* 1. *cap. clericis, cap. at ſi clerici,* ubi dicemus, *de judiciis:* verùm, & bona Eccleſiaſtica exempta ſunt ab omni politica poteſtate, *cap.* 1. 96. *diſt. cap. præcipimus* 12. *quæſt.* 1. *cap.* 1. *de immunit. Eccleſ. lib.* 6. & in Concilio Lateranenſi ſub Leone X. *in Bulla de reformatione,* §. *& cum,* prohibetur laicis non ſolùm diſpoſitio, verùm, & adminiſtratio bonorum Eccleſiæ.

9 Statuta qui facere poſſint. Deinde ſciendum eſt, ſtatutum appellari illud jus, quod quiſque populus intra Provinciam ſuam, & territorium ſervandum ſanxit, ut docent de ſtatutis agentes Albericus Roſat. Alderanus Maſcardus, & Hunnius *ubi ſuprà,* Nicolaus Bethuſius *de ſtatutis cap.* 1. Inter præcipua autem requiſita, quæ deſiderantur ad ſtatuta condenda, eſt juriſdictio in ſtatuentibus, ita ut illi demum ſtatuta condere poſſint, qui juriſdictionem habent, ac imperium, *l. omnes, ff. de juſtit. & jure, novella de defenſor. civitatum,* §. 1. *collat.* 3. Gutierrez *lib.* 1. *canonic. c.* 4. *n.* 7. Myſingerus *reſponſorum cap.* 31. quippè facultas hæc condendi ſtatuta, juriſdictionalis eſt, Martha *de juriſdict. p.* 4. *centuria* 1. *caſu* 52. *n.* 9. quare ſtatuta facere poſſunt Reipublicæ, *l.* 1. *Cod. de emancipatione liberorum, l. Antiochenſium, ff. de privilegiis credit.* plura Gregor. Lopez *in l.* 12. *tit.* 3. *partita* 1. Legati Romanæ Sedis, *cap. finali, de officio Legati, lib.* 6. Nec obſtat quod univerſitates, & collegia, etiam illa, quæ nulla juriſdictione decorata ſunt, ſuper adminiſtratione rerum ſuarum ſtatuta facere poſſunt, ut probant communiter repetentes *in l. omnes populi, ff. de juſtitia, & jure,* Zaſius *in l. de quibus, ff. de legibus,* Hunnius *de ſtatutis cap.* 2. *num.* 5. Pater Mendo *de jure academ. lib.* 1. *q.* 36. nam hujuſmodi ſtatuta, ſeu diſſipationes, cùm ad cauſarum deciſionem non pertineant, ſed tantùm ad publicorum munerum, aut negotiorum geſtionem, pecuniæ, vel annonæ collectionem, & erogationem, rerumque civitatis defenſionem, & conſervationem; propriè ſtatuta, vel jus municipale dici nequeunt, ſed tantùm communia univerſitatis, aut collegii placita, licèt abuſivè publica dicantur, cùm ipſæ civitates privatorum loco habeantur, *l. bona* 5. *cum ſequenti, ff. de verb. ſignific.* Unde hujuſmodi ſtatuta non leges, ſed conventiones appellantur, *l.* 4. *& finali, ff. de collegiis.* Statutis ergo ab habente poteſtatem legitimè factis, illi tantùm ligantur, qui juriſdictioni, & imperio ſtatuentium ſubduntur; non verò ligantur ſuperiores, *l. eſt receptum* 14. *ff. de juriſdictione:* quod adeò procedit, ut etſi ſuperior ſtatuentium ſimul civis ſit, non ligetur ipſius civitatis ſtatutis. Maſchardus ubi ſuprà, *concluſione* 5. *n.* 176. nec ſtatutis obligantur illi, qui imperio ſtatuentium non parent. Gailus *obſerv. cap.* 52. unde ſtatutum extra territorium ſtatuentium non extenditur, *l. finali,* ubi Alexander *nu.* 13. *ff. de juriſdictione,* Valenzuela *conſilio* 55. *num.* 28. proſequitur latiùs Hunnius *de ſtatutis cap.* 2.

Quibus ſuppoſitis apparet ratio præſentis aſſertionis; 10 Traduntur in decidendi. nam cùm Eccleſiaſticæ perſonæ, Eccleſiaſticaque bona exempta ſint ab omni juriſdictione laicali, & ut aliquis ligetur ſtatutis municipalibus, deſideretur juriſdictio ex parte ſtatuentis, *cap. à nobis, el primero, de ſentent. excom.* quia ſtatuta facere eſt de lege juriſdictionis, *l. omnes, ff. de juſtit. & jure, authent. de defenſor. civit.* §. 1. *collat.* 3. probat Gutierrez *lib.* 1. *canonicarum, capite* 7. juſtè Innocentius III. decrevit ſtatutis laicorum nec Eccleſiaſtica bona, nec Eccleſiaſticas perſonas teneri: præcipuè, nam ſtatuta communiter pro populo conduntur: ſed clerici in ſtricta populi acceptione non veniunt, *cap.* 2. *de præbendis,* Felinus *in cap. Eccleſia, hoc titulo,* Didacus Perez *in l.* 1. *tit.* 3. *lib.* 1. *ordin.* licèt juxta latam ſignificationem, & ſubjectam materiam ſæpiùs clerici ſub appellatione populi comprehendantur, *lib.* 1. *C. de ſumma Trinit.* Carleval. *de judiciis diſp.* 2. *q.* 2. *n.* 38. Valaſcus *conſult.* 100. *n.* 5. Bobadilla *lib. 2. polit. cap.* 18. *n.* 87. Unde ex defectu juriſdictionis ſimilia ſtatuta nulla ſunt, *cap. ita Dominus,* 19. *diſt. cap. Imperator,* 96. *diſt.* Secundæ etiam partis hujus concluſionis ratio in eo conſiſtit; nam ſi ſtatutum etiam favorabile admitteretur ab Eccleſia, prout ſtatutum erat, quædam poteſtas denotaretur in laicis diſponendi aliquo modo de rebus Eccleſiaſticis, & perſonis: ſed laicis nulla competit ſuper his diſponendi facultas, *dict. cap. benè;* igitur etſi ſtatutum à laicis factum ſit Eccleſiæ, vel Eccleſiaſticis perſonis favorabile, non ideò ſuſtineri debet, niſi ab Eccleſia recipiatur, & approbetur. Diana *par.* 4. *tract.* 1. *reſol.* 14. & *p.* 6. *tract.* 3. *reſol.* 3.

Ex qua deciſiva ratione provenit, non valere ſtatutum, quo prohibetur Eccleſiæ, vel Eccleſiaſticis perſonis de novo aliquid acquirere, vel quo obſtringuntur titulo oneroſo, vel lucrativo jam acquiſita alienare, ut 11 Variæ illationes. latè defendunt Barboſa *voto* 76. Guevara, & Valenzuela contra Venetos *ubi ſuprà.* Similiter non ſuſtinetur ſtatutum prohibens ædificare Eccleſiam abſque licentia Principis. Diana *p.* 1. *tract.* 2. *reſol.* 29. neque ſtatutum excludens ingredientem monaſterium à ſucceſſione parentum, Maſcardus *dicta concluſione* 1. *num.* 14. Item diſponens, ut Eccleſia teneatur vendere ſingulis annis tot amphoras ex ſuo vino, vel oleo. Maſcardus *ubi ſuprà, n.* 17. Item prohibens legare ad pias cauſas, aut aliquid ſtatuens circa funera defunctorum, videlicet circa numerum clericorum, ſeu Miſſarum, circa pompam verò, & impenſas

funeris

funeris poteſt ſtatutum per laicos fieri, ut pro illuſtratione legis 2. *tit.* 5. *lib.* 5. *recopil.* docet Barboſa *dicto voto* 76. Etiam nullum eſt ſtatutum prohibens Eccleſiaſticis apprehendere poſſeſſionem abſque licentia poteſtatis temporalis: Decius *in cap. Eccleſia, hoc titulo*, *n.* 185. vel diſponens, quod exceptio excummunieationis non poſſit opponi in judicio ſæculari. Maſcardus *ubi ſuprà*, *n.* 24. aut obſtringens litigantes ad compromittendum, Maſcardus *ſup. n.* 34. vel ut utantur in judicio charta ſigillata, vulgò *papel ſellado*. Barboſa *voto* 120. Circa ſtatuta prohibentia extractionem, vel aiſportationem certæ mercis intra, vel extra provinciam, diſtinguendum eſt; vel enim ſimilia ſtatuta reſpiciunt utilitatem publicam, & omnes ligant; vel utilitatem privatam eorum, qui ſimilem mercem vendunt, & tunc Eccleſiaſtici non tenentur ea obſervare, ut circa varios caſus reſolvunt Marinis *lib.* 1. *reſol.* 31. Burſat. *lib.* 1. *conſil.* 18. Sperellus *deciſ.* 12. Genuenſis *in praxi*, *c.* 75. Trullench *in Decalog. lib.* 7. *c.* 12. *dubio* 5. Ciarlinius *lib.* 1. *controv. c.* 31. Barboſa *voto* 26. Invalida etiam ſunt omnia ſtatuta, quibus aliqua gabellæ ſpecies imponitur Eccleſiæ bonis, *cap. quamquam de cenſibus, in* 6. & tandem omnia, per quæ clerici redduntur timidiores, laici verò audaciores efficiuntur, ut reſolvit Maſcardus *ubi ſuprà*, *nu.* 8. hæc enim, & ſimilia ſtatuta immunitati Eccleſiaſticæ contraria, quæ congerunt Hermoſilla, & Maſeardns ubi ſuprà, invalida ſunt, & eorum auctores, Conſules, Poteſtates, Barones, quorum conſilio, & auctoritate facta fuerint, ipſo jure excommunicationem incurrunt, *c. noverint*, *c. gravem*, *de ſentent. excommun. cap. eos*, *de immunitate*, *Eccleſ. lib.* 6. & in cenſuram Bullæ cœnæ Domini incidunt, ut pluribus relatis docet Leander *de cenſuris tract.* 3. *diſp.* 16.

12. Diſſolvitur [illegible]

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, pro cujus ſolutione dicendum eſt, clericos ſubjici legibus civilibus, quæ nec eorum ſtatui, nec ſacris canonibus adverſantur, ſed ab omnibus ſine ulla incidentia, aut iniquo gravamine poſſunt obſervari, ut conſtat *ex cap. quis autem*, 10. *diſt. c. magnum* 11. *q.* 1. & ex epiſtola Valentiniani ad Epiſcopos Aſiæ, quam refert Theodorus *lib.* 4. *hiſtoriæ*, *c.* 8. ubi ait Epiſcopos ſolum Dei, & Regis legibus obtemperare: probant Bellarminus *lib.* 1. *de clericis*, *c.* 28. Victoria *in relectione* 1. *de poteſtate Eccleſiæ*, *q. ultima*, *nu.* 4. Molina *de juſtitia* 1. *tomo*, *diſput.* 77. *art.* 1. Suarez *de legibus lib.* 3. *q.* 84. *per totam*, Salas *eodem tract. q.* 96. *tr.* 14. *diſp.* 14. *ſect.* 8. *n.* 94. & in eleganti ſpecie Vaſquez *in* 1. 2. *D. Thomæ*, *tom.* 2. *diſp.* 167. *c.* 4. & pro conſtanti ſupponit Guttierez 1. *p. cap.* 16. *n.* 73. Et ita nova pragmatica, qua cavetur, ut cenſus antea impoſiti ad rationem de viginti milliaribus pro uno milliari, eleventur ad rationem de triginta milliaribus pro uno ſolvendo, teneri Eccleſias, Eccleſiaſticaſque perſonas, probat Aravio *tract.* 2. *de ſtatu civili*, *q.* 14. *morali*, *per totam*: ſed in modo, quo obligantur Eccleſiaſtici his legibus, non conſentiunt Doctores; alii enim exiſtimant clericos nullo modo directè legibus ſæcularibus obligari, ſed ſolùm vi naturalis rationis, quæ in eo conſiſtat, quod cùm clerici ſint membra reipublicæ civilis, naturali ratione obligantur ad ea obſervanda, quæ ad quietem, & bonum reipublicæ regimen conducunt, ut notat Suarez *lib.* 3. *de legib. c.* 34. *n.* 7. atque uniformis legum obſervantia tam in clericis, quàm in laicis ad rectum reipublicæ regimen eſt neceſſaria, ut probat Vaſquez *ubi proximè*; quo fit, clericos ad earum legum obſervantiam non teneri ex vi præcepti, ſed ut pax reipublicæ ſervetur, ut concludunt Azor *tomo* 1. *inſtitutionum*, *lib.* 1. *c.* 12. *q.* 3. & 2. *to. lib.* 9. *c.* 7. *q.* 8. alii congeſti à P. Salas *de legibus q.* 96. *tr.* 14. *diſp.* 14. *ſect.* 8. *nu.* 101. qui inde deducunt rationem, propter quam Judex ſæcularis non poteſt exequi pœnam lege civili ſtatutam adverſus perſonas Eccleſiaſticas. Sed hæc ſententia ex eo diſplicet; nam quod dicitur, partem corporis politici debere cùm aliis membris ſe conformare, verum eſt, ſi in omnibus par ratio vigeat, tunc enim ratio naturalis in pari cauſa paria jura deſiderat, argumento textus *in l. Illud*, *ff. ad legem Aquiliam*: cæterum clerici ſunt membra alterius rationis, ſeu conditionis, in quibus illa uniformitas non videtur eſſe neceſſaria: quemadmodum enim nobiles propter uniformitatem non tenentur obſervare leges, à quibus propter nobilitatis privilegia exempti ſunt; ita etiam clerici ex vi ſolius rationis naturalis propter ſervandam uniformitatem ad obſervantiam legum civilium obſtringi non debent, eo maximè, quia à politica juriſdictione exempti ſint; deinde quia ſi clericus ex vi præcepti non teneretur, ſed ſolùm propter uniformitatem, ad harum legum obſervantiam, earum tranſgreſſio non induceret peccatum mortale, ſecluſo ſcandalo, ut probat Suarez *lib.* 3 *de legibus*, *c.* 34. *n.* 8. quod tamen apertè falſum eſt, ut conſtat ex his, quæ tradit Medina *in* 1. 2. *q.* 96. *art.* 5. Salas *de legibus q.* 96. *tract.* 14. *diſp.* 14. *ſect.* 8. *n.* 29. Quare verior videtur ſententia exiſtimantium, leges politicas juſtas, etiam quod attinet ad Eccleſiaſticas perſonas, vim directivam habere, ut docent Bartolus *in l. cunctos*, *C. de ſumma Trinit.* Panormit. *in c. Eccleſia*, *n.* 13. *hoc titulo*, Rebuffus *in proœmio regul. gloſſa* 1. *n.* 55. Valaſcus *conſultat.* 100. & ita eis ligari clericos vi directiva, non verò coactiva, dummodo non tendant in præjudicium libertatis Eccleſiaſticæ, docuerunt Salgado *de protect. Regia p.* 1. *c.* 1. *nu.* 66. Solorzanus *lib.* 3. *de jure Indiarum*, *c.* 27. *n.* 33. Monteſinus *in* 2. *partem D. Thomæ*, *diſp.* 13. *q.* 1. *difficult.* 4. *n.* 201. Salcedo *de lege polit. lib.* 1. *cap.* 4. *n.* 18. Pereyra *de manu Regia p.* 2. *tit.* 1. 38. *nu.* 31. Vaſquez *in* 1. 2. *diſp.* 176. *c.* 4. Suarez *de legibus*, *lib.* 3. *c.* 34. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *de legibus*, *cap.* 13. *nu.* 4. Guttierrez *lib.* 4. *pract. q.* 38. Ferro Manrique *p.* 1. *q. moral. q.* 11. *n.* 10. Thomas Benus *de Parlamentis dub.* 30. *ſect.* 2. *num.* 2. Ciarlinius *lib.* 1. *controv. for. c.* 31. *n.* 11. Cutellus *de priſca Eccleſiæ libertate*, *p.* 5. *tract.* 1. *reſol.* 6. Quo modo accipiendi ſunt textus *in l.* 52. & 54. *titulo* 6. *partita* 1. lex 3. & 14. *titulo* 13. *partita* 2. lex 1. *titulo* 25. *lib.* 5. *recopil.* ubi Azevedo. Sed unde legibus civilibus proveniat hæc vis directiva, non ſatis liquet: mihi valdè placet ſententia Decii *in cap. Eccleſiæ*, *n.* 27. *de conſtit.* exiſtimantis ideò clericos ad harum legum obſervantiam teneri, quia cùm ſint utiles Reipublicæ, & ad ejus quietem, & tranquillitatem conveniant, & ſtatum clericalem non dedeceant, per ſacros canones approbantur, *c.* 1. *de novi operis nunt.* ubi ſine nova extenſione, aut approbatione caſus de quo ibi, juxta legis civilis diſpoſitionem deciditur; atque ita pro conſtanti habetur, tales leges juſtas eſſe eo ipſo, quod non reprobantur, ac approbatas cenſeri; unde leges civiles hanc vim directivam in clericos à poteſtate Principis ſæcularis eam proferentis non habent, ſed ab approbatione, quæ fit per ſacros canones, ut notant cùm Decio Mantica *in d. c. Eccleſia*, *n.* 23. & Petr. Gregor. *ibi*, *n.* 16. Fortunius Garzia *de ultimo fine*, *illatione* 10. *princip. num.* 155. Rebuffus *in d. gloſſa* 1. *n.* 62. Suarez *de legibus*, *lib.* 3. *c.* 34. *nu.* 13. Nec tunc obſtat præſens textus; nam tunc ſtatutum debet per clericos obſervari, ſi immunitatem Eccleſiæ directè, aut indirectè non lædat, quia tunc præſumitur ab Eccleſia approbatum: at verò ſi tale ſtatutum repugnet ſacris canonibus, aut reſpiciat bonum ſingulorum laicorum, Eccleſiaſticas perſonas, vel Eccleſiæ bona non ligat, ut defendit Suarez *lib.* 3. *de legibus*, *cap.* 34. Unde cùm ſtatuta, de quibus in præſenti, juri Pontificio repugnarent, & tantùm ſingulorum civium utilitatem reſpicerent, ideò invalida ſunt: ſtatutum enim Urbis Terviſinæ privabat Eccleſiam dominio ſuo, quod habebat in feuda, & cedebat in utilitatem cujuſvis civis. Similiter ſtatutum urbis Romæ privabat monaſterium rei litigioſæ poſſeſſione in pœnam alienationis, cujus ſtatuti effectus pertinet ad vim coactivam, qua clerici non tenentur reſpectu ſtatutorum ſæcularium: unde rectè docetur, tam in hoc textu, quàm *in d. cap. Eccleſia*, clericos, vel Eccleſiaſtica bona non ligari prædictis ſtatutis. Nec primum augmentum ipſius difficultatis refragatur; nam licèt Eccleſia poſſit, & debeat alienare bona ſua in pauperum alimoniam, *cap. Apoſtolico*, *cap. quiſquis*, cum aliis, 12. *quæſt.* 2. non tamen licèt laicis poſſidentibus illa bona ratione feudi propria auctoritate retinere, aut diſtrahere: nec etiam hoc reſpectu omnium pauperum generaliter procedit, ſed tantùm reſpectu miſerabilium, qui non propria culpa, ſed caſu in egeſtatem inciderunt: unde cùm ſtatutum urbis Terviſinę concederet bona Eccleſię propria auctoritate diſtrahere, & generaliter ſine diſtinctione omnibus ad inopiam vergentibus permitteret feudi alienationem; ideò tale ſtatutum Eccleſiæ bona non obſtringit. Nec augmentum ſecundùm refragatur; nam ſtatutum urbis Romæ, de quo *in d. c. Eccleſia*, noo erat conſonum ſacris canonibus, ſiquidem juxta eos tantùm rei litigioſæ alienatio irritatur, *c. finali*, *ut lite pendente*; non verò poſſeſſor poſſeſſione privatur, & in alium transfertur, quod prædicto ſtatuto cavebatur; ideòque invalidum ab Innocentio declaratum fuit. Nec tandem obſtat ſecunda difficultas: nam ſtatutum in utilitatem Eccleſiæ à laicis factum, quantumvis favorabile videatur, reverà non eſt. Eo enim ipſo quod prohibet, vel præcipit clericis aliquid in particulari, ſupponit juriſdictionem in ipſos, quam ſtatutores non habent; unde uſurpando juriſdictionem, magis nocent Eccleſiæ, quàm illi favent. Nec argumentum à conceſſione privilegii deductum obſtat; nam aliud jus conſideratur in ſtatuto laicorum, aliud in privilegio ab eis conceſſo; ſiquidem privilegii

conceſſio

Digitized by Google

conceſſio non eſt actus juriſdictionis, ſed liberalitas, quæ exerceri poteſt in non ſubditum; atque ita privilegium à Principe ſæculari Eccleſiæ, Eccleſiaſticiſque perſonis concedi poteſt: docet Suarez adverſus Regem Angliæ *lib. 4. cap. 16. num. 9.*

13 Exponitur cap. cùm cauſa, de re judic. Sed ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in cap. cùm cauſa* 8, *de re judicata*, ubi refertur, litem diſceptatam fuiſſe inter quoſdam cives urbis Veronenſis, & Clericos S. Anaſtaſiæ, adverſus quos laici actione exempto agebant ob rem ſibi venditam ab Archipresbytero ipſorum clericorum ſine Capituli conſenſu: qua conſuetudine attenta, Legatus Pontificis juxta eam ſententiam pronuntiavit, & laicis rem emptam adjudicavit; ſed R. Pontifex ſententiam ipſam caſſavit, ac nullam declaravit, quia juxta conſuetudinem prolata fuerat. Qui textus difficilis valdè viſus eſt Interpretibus ex eo, quia licèt Eccleſiaſtici, bonaque Eccleſiæ ſtatutis laicorum non liguntur, tamen conſuetudines laicorum, etiam in cauſis Eccleſiaſticis attenduntur, *c. conſtitutus, de in integrum reſtit. cap. cum veniſſent, de eo qui mittit. in poſſeſſ. cap. ad noſtram 12. de prob.* probant Felicianus, & Vega *in cap. clericis 9. de for. compet.* Marinis *lib. 1. reſolutionum, cap.* 55. Pro cujus difficultatis ſolutione communiter repetentes affirmant, diſtinguendum eſſe inter conſuetudines contrarias ſacris canonibus, & illis conſonas; & priores ab Eccleſiaſticis ſervandas non eſſe, poſteriores verò eſſe attendendas etiam in cauſis Eccleſiaſticis, quia ſicut ſtatuta laicorum immunitati Eccleſiaſticæ contraria non ſuſtinentur, ita nec conſuetudines. Verum hac omiſſa ſolutione, verius dicendum eſt, conſuetudinem legitimè præſcriptam etiam in cauſis Eccleſiaſticis procedere; at verò *in d. cap. cum contra* 8, conſuetudo non erat legitimè præſcripta, & ideò juxta eam ſententia proferri non potuit, ut in ejus commentario latiùs dicemus.

14 Explicatur c. de capitulis, diſt. 10. Deinde ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in cap. de capitulis*, 10. *diſt.* ubi Leo IV. Lothario Galliarum Regi ita ſcribit: *De capitulis, vel præceptis Imperialibus veſtris, veſtrorumque Pontificum prædeceſſorum irrefragabiliter cuſtodiendis, & conſervandis, quantum valuimus, & valemus, Chriſto propitio, & nunc, & in futurum modis omnibus profitemur.* Ex quibus verbis expreſsè deducitur, leges ſæculares, & capitula ſtatutorum ſæcularium ligare Eccleſiaſticas perſonas. Pro cujus textus expoſitione ſciendum eſt, Reges Galliæ non ſolùm ſacrorum canonum cuſtodiam omnibus injunxiſſe, ut conſtat ex edicto Clotarii I. anno 615. ibi: *Definitionis noſtræ eſt, ut canonum ſtatuta in omnibus conſerventur, & quod per tempora ex hoc prætermiſſum, vel dehinc perpetualiter obſervetur;* verum etiam ipſos canones ſuis capitularibus inſeruiſſe, ut conſtat ex capitulari Aquiſgranenſi anni 789. quod capitulare poſtea Lotharius filius Ludovici Pii in conſtitutionem ſuam retulit, quæ dicitur capitulare Lotharii; & in edito à Goldaſto ita legitur: *Placuit nobis, ut hæc capitula, quæ excerpſimus de capitulis ſanctæ memoriæ avi noſtri Caroli, ac Domini noſtri Ludovici Imperatoris, ab omnibus Sanctæ Dei Eccleſiæ, ſeu noſtris fidelibus in Regno Italiæ conſiſtentibus pro lege teneantur, & conſerventur, & quicumque hujus capitularis contemptor extiterit, ſexaginta ſolidos componat, ſicut in capitulis prædicti avi Domini noſtri.* Quod capitulare ſe obſervaturum pollicetur Leo *in d. cap. de capitulis*, & etiam PP. Synodi Meldenſis *can.* 78. ita ſtatuerunt: *Ut capitula Eccleſiaſtica à Domino Carolo Magno Imperatore, necnon, & à Domino Ludovico Pio Auguſto promulgata, obnixè obſervari præcipiantur, ſicut & legalia obſervanda eſſe noſcuntur.* Retulerunt Baron. *tomo 19. anno* 847. Marcha *lib. 2. concord. Sacerd. & Imp. cap.* 12. nam cùm prædicta capitularia facta eſſent cùm auctoritate, & conſenſu Epiſcoporum ad faciliorem exequutionem ſacrorum canonum, rectè Leo IV. *in d. c. de capitulis*, & PP. in dicto Concilio Meldenſi ſtatuunt capitula Ludovici, & Caroli ſervanda eſſe: notavit Binius *ad dict. Concil. Meld.* & docuit P. Marcha *lib. 2. concord. cap. 12. n. 5.*

Tertiò ſupradictæ aſſertioni obſtat textus *in can.* 1. *Synodi CP.* ubi Imperatoris conſtitutio approbatur, qua permittitur patronis laicis ſtatuta condere, ita ut pro ſuo arbitrio bona Eccleſiarum adminiſtrentur: igitur quia ſtatuta facta circa Eccleſiarum bona à laicis, valida & firma ſunt, vireſque obtinent. Cui difficultati poſt Balſamonem ad illum textum ſatisfacit Ciron. *in apparatu ad hunc tit.* aſſerens canonem illum procedere caſu illo, in quo Eccleſiarum patroni tempore constructionis, & erectionis Eccleſiæ ſibi reſervarunt jus diſponendi de rebus ab ipſis Eccleſiæ collatis; nam ſicut olim patroni plerumque ſibi reſervare ſolebant jus præſentandi capellanos in eadem Eccleſia, Innocent. III. *lib. 3. regeſt. 14. epiſt.* 194. ita, & jus ſtatuendi, ſeu diſponendi de rebus ipſis Eccleſiæ donatis; quo caſu dum ſecundùm jus commune, & ſacros canones diſponerent, eorum ſtatuta circa Eccleſiæ bona facta valere meritò docetur *in dict. can.* 1. 15 Expenditur can. 1. ſyn. cap.

Tandem ſupradictæ aſſertioni obſtat textus *in cap. fin. de vita, & honeſt. cleric.* in illis verbis: *Gaudere volentes privilegio clericali, nolunt ſtatutis patriæ (quibus quoties expedit, ſicut laici ſe tuentur) in negotiationum ſuarum quæſtibus ſubjacere.* Quibus in verbis Honorius III. indignum judicat, ut clerici utentes ſtatutis laicorum, & ſecundùm ea negotium gerentes, nolint etiam ſecundùm ea conveniri, & judicari: igitur quia clerici ſtatutis laicorum ligantur. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, clericum negotiatorem ligari ſtatutis laicorum circa ipſa negotia factis; cùm iniquum eſſet negotiando eorum commodum percipere, & damnum reſpuere: non tamen ut ea obſervent, poſſunt conveniri coram judice ſæculari, niſi præceſſerit trina monitio: tunc verò poſt trinam monitionem clerici negotiis ſæcularium ſe immiſcentes, privantur fori privilegio, ut pro ipſius textus expoſitione docuerunt Boetius Epon. *ibi*, D. Joſephus Vela *tom. 2. diſſert. 45. nu.* 53. Præſens autem concluſio procedit in Eccleſiaſticis negotiationi ſæculari non deditis, qui non ligantur ſtatutis laicorum. 16 Intelligitur caput fin. de vita & hon. cleric.

C A P U T VIII.

a Idem.

CUm acceſſiſſent ad Apoſtolicam Sedem Archidiaconus *b* Tullenſis, & G. Tullenſis Capituli procurator, Archidiaconus propoſuit memoratus, quod cùm olim quidam Canonici Tullenſes noſtris auribus intimaſſent, quod *c* Primiceriatus in Tullenſi Eccleſia tanto tempore *d* vacaviſſet, quod ad noſtras manus illius perſonatus eſſet donatio devoluta; dilectis filiis Altæſylvæ, & Belliprati *e* Abbatibus Ciſtercienſis Ordinis dedimus in mandatis, ut ſuper hoc inquirerent veritatem; & ſi perſonatum illum tanto tempore vacaviſſe conſtaret, quod juxta Lateranenſis ſtatuta *f* Concilii, ad nos ipſius eſſet donatio *g* devoluta, ipſi perſonam idoneam de Tullenſi *h* Eccleſia, vel aliunde, in ipſo perſonatu *i* inſtituerent vice noſtra, & eundem facerent ab illa pacificè *l* poſſideri. Fuit inſuper ex parte Capituli allegatum, quod de communi aſſenſu Canonicorum Tullenſium fuerit *k* conſtitutum, ne Primiceriatus dignitas eſſet ulteriùs memorata, inter Canonicos ipſos Primiceriatus proventibus, & poſſeſſionibus diſtributis. Et eadem conſtitutio à bonæ memoriæ Alexandro Papa prædeceſſore noſtro fuit poſtmodùm confirmata. Propter quod evidenter apparet, quod Primiceriatus ipſe tanto tempore non vacaverit, ſicut nobis fuerat falſa inſinuatione ſuggeſtum. Quocirca mandamus, quatenus ſi conſtiterit Tullenſes Canonicos, ne ulteriùs in Tullenſi Eccleſia Primiceriatus eſſet Officium, communiter ſtatuiſſe, ac ſtatutum illud auctoritate Sedis Apoſtolicæ fuiſſe poſtmodùm, ſicut dicitur, confirmatum, vos illud faciatis in ſuo robore permanere, niſi poſteà dicti Canonici *l* contravenerint, aliquem videlicet in Primicerium eligendo.

N O T Æ.

1 Species textus refertur. a IDem.) Integram litteram hujus textus reſtituo ex tertia collectione, ubi ſub hoc titulo, *c. 4.* extat, & apud Illuſtr. Manrique *tom. 4. annalium Ciſterc. anno* 1216. *cap.* 3. licèt nullibi exprimatur Prælatus, cui reſcribit in præſenti Innocentius. Caſus autem ita contigit: Decreverant

rant

rant Canonici Tullenſes dignitatem Primiceriatus in ſua Eccleſia ſupprimere, quam ſuppreſſionem auctoritate Alexandri III. confirmaverant. Hinc Primicerio defuncto nullus ſuffectus in ejus locum fuerat: & niſi ſuppreſſio vires obtineret, jus eligendi per lapſum temporis ad ſummum Pontificem devolvebatur: adfuerunt quidam Canonici ex ipſa Eccleſia, qui dignitatem ſuppreſſam impetrarant, ſuppreſſionem ipſam celantes. Innocentius III. nolens Canonicis Tullenſibus præjudicare, ſed nec ſuæ Sedis juri cedere, duos Ciſtercienſis Ordinis Abbates miſit, Altæſylvæ nimirum, & Belliprati, qui de vacante, & vacantiæ tempore inquirerent, nec ut referrent tantùm, verùm ut ipſi procederent etiam ad Primicerii pro ſuo arbitrio inſtitutionem. Adfuerunt Abbates, & dum lapſum temporis cognoverunt, & ſimul ſuppreſſionem ipſius dignitatis, omnia Innocentio III. retulerunt, qui in præſenti reſcribit, quod ſi verum eſt ſtatuto Eccleſiæ ſuppreſſam eſſe eam dignitatem, tale ſtatutum omninò ſervetur.

2 b *Tullenſi.*) Tullum Leucorum civitas eſt, in provincia Treverenſi, in Gallia Belgica, ut referunt Fratres Sarmatani *tom.* 3. *Galliæ Chriſt. fol.* 1094. & notavit Boſquetus *ad Innocent. III. lib.* 1. *epiſt.* 45. Habet Eccleſiam Cathedralem D. Stephano dicatam, cujus mentio fit *in c. dilectus, de officio delegati, cap. in noſtra, de Procur. c. ex litteris* 31. *de jurejur.*

Tullum ubi.

3 c *Primiceriatus.*) De dignitate, & officio Primicerii latiùs agemus *in cap. unico, de officio Primicerii.*

4 d *Vacaviſſet.*) Id eſt, per annum, & dimidium; nam Capitulo negligente in collatione præbendæ, ſeu dignitatis, jus conferendi eam devolvitur ad Epiſcopum, *c.* 2. *de conceſſ. præbend.* & Epiſcopo per alios ſex menſes in collatione ceſſante, ad Archiepiſcopum devolvitur collatio, *dict. cap.* 2. *cap. poſtulaſti, eodem tit.* Demum negligente Archiepiſcopo, Romanus Pontifex conferre debet præbendam. Barboſa *lib.* 3. *jur. Eccleſ. cap.* 13. *nu.* 111. latiùs dicemus infrà *in cap.* 3. *de ſuppl. neglig.*

5 e *Abbatibus.*) Sunt hæc duo monaſteria Ordinis Ciſtercienſis, primum dictum Altæſylvæ, in diœceſi Tullenſi, cujus mentio fit *in c. cùm Bertholdus, de re judic.* de quo agit Manrique *annal. Ciſterc. anno* 1140. *cap.* 11. *nu.* 6. Aliud dictum Belliprati, eſt etiam in Gallia, de quo Claudius Robertus *in ſua Gallia*, ait: *Bellumpratum Ciſtercienſis Ordinis, Tullenſis diœceſis, fundatum anno* 1134. *tertio Kalend. Martii, à Simone Lotharingiæ Duce.* Plura de eo Manrique *d. anno* 1134. *cap.* 8. *nu.* 6. Fratres Sarmatani *tom.* 4. *Galliæ Chriſt. verb. Bellumpratum.*

6 f *Concilii.*) *Cap.* 8. quod extat *in cap. nulla* 2. *de conceſſ. præb.*

7 g *Devoluta.*) Cap. *licèt, de ſuppl.* ibi: *Donatio devoluta.* Collatio enim beneficii, aut præbendæ dicitur donatio, *c. eam te* 7. *de reſcript. c. propoſuit, c. quia diverſitatem, c. penult. de conceſſ. præb. c. finali, de officio Vicarii in* 6. non quia liberè cui voluerit, collator poteſt conferre; debet enim digniorem eligere, *cap. grave, de præb.* ſed quia ſine ulla mercede, aut pretio debet conferre.

8 h *Eccleſia.*) Poteſt enim Canonicus ſimiliter in eadem Eccleſia habere dignitatem, quia licèt prohibitum ſit ſub eodem tecto habere duos Canonicatus, aut dignitates, *cap. de multa, de præb. Clem. ult. eod. tit. c. litteras* 9. *de conceſſ. præb. c.* 1. *de conſuet. in* 6. Quintanadvennas *Eccleſiaſt. c.* 2. dicemus *in d. c. de multa.* Attamen duo beneficia difformia, ut ſunt Dignitas cum Canonicatu, vel cum Perſonatu; beneficium curatum cum ſimplici, vel cum capellania, etiam ſub eodem tecto obtineri poſſunt, *c. ſuper eo* 8. *de præb.* quia non ſunt incompatibilia. Gonzal. *in reg.* 8. *Cancell. gloſſ.* 10. *n.* 41. Lara *de capel. lib.* 2. *c.* 7. *num.* 17. Genuenſ. *in praxi, cap.* 64. *num.* 5.

i *Inſtituerent.*) Id eſt illum, conferrent: verbum enim, *inſtituo*, generale eſt: aliquando ſignificat facultatem conferendi, tam jure proprio, quàm alieno, ex delegatione, aut privilegio, ut in noſtro textu, & *in cap. ex tua, de fil. Presbyt. cap.* 2. *cap. ad decorem, de inſtitut.* aliquando pro poſſeſſione collata ipſius præbendæ accipitur, *cap. viſis* 16. *qu.* 2. 9

j *Poſſideri.*) Id eſt, ut poſſeſſione obtenta per inveſtituram, *cap. ad hæc, cap. ut noſtrum, de offic. Archid.* facerent pacificè conſervari. 10

k *Conſtitutum.*) An Canonici ſimile ſtatutum facere poſſint, dicemus *in cap. ex parte, hoc tit.* 11

l *Niſi poſtea dicti Canonici contravenerint.*) Aliquem videlicet in Primicerium eligendo. Ex his verbis communiter deducunt Interpretes, privilegium amitti per non uſum etiam non actu: quod, & probari videtur *ex l.* 2. *l. fin. ff. de veteran. l.* 2. *l. ſemper, §. final. ff. de jure immunit. l.* 2. *§. final. ff. de Decur. l.* 2. *C. de tabul. l.* 1. *C. qui ſponte publ. munera, l.* 3. *C. de Decur. lib.* 10. *l.* 2. *C. de jure dominii, c. pro illorum* 22. *de præb. c. ſi de terra, c. accedentibus, de privileg.* Cùm enim Canonici poſſint omittere Primiceriatus collationem, & non fecerint, videntur ſuo privilegio renunciaſſe, *l. Campanus* 47. *ff. de operis libert. l. ſi quis delegaverit* 12. *ff. de novat. l.* 4. *C. de pactis inter, l. ad ſolutionem* 5. *C. de re judicata*; quia nihil intereſt, voluntatem quis declaret verbis, aut factis, immò plus facto oſtenditur, *l. ſi tamen* 48. *§. ei qui, de ædilitio edict.* Docent Antonius de Burg. *in præſenti*, Azor 2. *p. inſtit. lib.* 6. *c.* 30. *q.* 10. Bartol. Platea, Lucas de Peña *in d. l.* 1. *C. qui ſponte*, Suarez *de legibus, lib.* 8. *c.* 35. Barboſa *de poteſt. Epiſcopi, alleg.* 26. *n.* 5. & in præſenti *n.* 6. Garzia *de nobilit. gloſſ.* 6. *nu.* 33. alii apud Amayam *in dict. l.* 14. Sed contrariæ ſententiæ, videlicet privilegium non amitti unico actu in contrarium habito, non deſunt fundamenta: facit enim textus *in l. voluntariæ* 12. *C. de excuſ. tutor.* ubi non opponens excuſationem à tutelis, non ex eo privilegium amittit, quod ſponte ſemel tutelam ſuſceperit. Facit etiam lex *creditore* 7. *Cod. de uſur.* & expreſſè probatur *in l.* 2. *&* 3. *C. qui ſponte, lib.* 10. Docent Bobadilla *lib.* 5. *polit. c.* 10. *n.* 12. Fontanel. *de pact. nupt. clauſul.* 3. *gloſſ.* 2. *n.* 18. Sed hanc quæſtionem examinabimus latius *in d. c. ſi de terra*: nunc pro præſentis textus interpretatione, omiſſo Amaya ubi ſuprà, *nu.* 27. dicendum eſt, in noſtro textu non agi de ullo privilegio, ſed de ſtatuto à Canonicis Eccleſiæ Tullenſis facto, ne ampliùs Primiceriatus dignitas eſſet in ea Eccleſia; quod ſtatutum irritare poterant ipſi per contrarium actum, cùm in eorum favorem tantùm confirmatum eſſet, & ipſi Primiceriatum conferendo, illud reducerent ad jus commune; unde cùm quælibet res de facili redeat ad ſui naturam, ut diximus *in cap. cùm omnes, hoc tit.* ideò per contraventionem Canonicorum Primiceriatus dignitas potuit inſtaurari. Dicemus *in c.* 1. *de confirm. util.* 12

Privilegium non uſu amittitur.

C A P U T IX.

Idem a *Clugienſi Epiſcopo*.

CUm M. *b* Ferrarienſis Canonicus, F. Presbyteri, B. & B. & G. Canonicorum Ferrarienſium, & Magiſter G. Ferrarienſis Capituli procuratores ad Sedem Apoſtolicam acceſſiſſent ſuper quæſtione, quam de præbendis, & redditibus habebant adinvicem, dilectum filium noſtrum N. ſanctæ Mariæ in Coſmedin Diaconum Cardinalem eis dedimus auditorem: coram quo dictus M. pro ſe, & quatuor ſociis ſuis propoſuit, quod Ferrarienſes Canonici, ut eo ampliùs ſuos redditus augmentarent, quo proventus Ferrarienſis Eccleſiæ, qui dividi conſueverant inter plures, in uſus cederent pauciorum; quatuordecim præbendas tantùm, præter id quod menſæ communiter deputarunt, in eadem Eccleſia contra antiquam conſuetudinem ſtatuere. Poſtmodùm verò contra conſtitutionem ipſam voluntariè venientes, dictos quinque in Canonicos recepere, nullis præbendis aſſignatis eiſdem. Et licèt eorum redditus non modicum fuerint augmentati, nondum tamen eis voluere ex ſupercreſcentibus redditibus providere. Verùm dictus Magiſter G. procurator partis adverſæ aſſeruit, quod id olim de communi, tam Canonicorum, quàm tunc Ferrarienſis Epiſcopi conſilio provida fuerat deliberatione ſtatutum, & Apoſtolicæ protectionis præſidio roboratum. Tandem verò cùm una in eadem Eccleſia vacaſſet præbenda, ad multam quorumdam inſtantiam duos ad eam; ac poſtmodùm ad preces venerabilis Fratris noſtri V. Ferrarienſis Epiſcopi, dictum M. & quendam alium ſine præjudicio dictæ conſtitutionis in Canonicos recepere; ita quod ipſi de Canonia nihil perciperent, donec primò duo præbendas eſſent integrè aſſecuti. Cumque per Canonicorum induſtriam procuratum fuerit, ut ex poſſeſſionibus, quas eadem Eccleſia tempore longo poſſedit, plures ei redditus ſolverentur,

-tur, ſuperexcreſcentes redditus communi menſæ, quæ minùs ſufficiens fuerat, communiter deputavere, quos dicti quinque poſtmodùm petiere contra Capituli conſtitutionem in beneficium aſſignari. Quia verò ſuper his plena nobis, ſicut idem Cardinalis aſſeruit, exhiberi non poterat certitudo, cauſam ipſam tuo duximus examini committendam: mandantes, quatenus cùm in conſtitutione prædicta, & confirmatione Sedis Apoſtolicæ vel fuerit, vel eſſe debuerit (ſicut conſuevit) expreſſum, niſi in tantum excreſcerent Eccleſiæ facultates, quod pluribus poſſint ſufficere competenter: & cùm iidem Canonici in derogationem ſuæ conſtitutionis ad vacatnras præbendas quatuor recepere, ultra numerum conſtitutum, antiquis Canonicis præbendas cum integritate percipientibus conſuetas, ſuperexcreſcentes redditus prædictis Canonicis, appellatione remota facias aſſignari: ita tamen, quod ſi eis pares cum aliis potuerint ſortiri præbendas, quod ſuperfuerit, in communes Canonicorum uſus, ſive ut priùs ſtatuerant, ſive aliter, prout meliùs videbitur, convertantur: revocans in irritum omnibus, quæcumque ab alterutra partium in præjudicium alterius poſt motam quæſtionem coram Epiſcopo Ferrarienſi, circa præbendas, vel poſſeſſiones fuerint innovata. Nullis litteris obſtantibus, præter aſſenſum partium, &c. Datum Romæ apud S. Petrum, 12. kal. Maii,

NOTÆ.

1 a *Clugienſi.*) In tertia collectione ſub hoc titulo *c.* 4. legitur Flugienſi; ſed inſcriptionem, & litteram reſtituo ex ipſo Regeſtro Epiſtolar. Innocentii edito Coloniæ, & correcto à Cardinali Sirleto, ubi *pag.* 48. reperitur textus hic. Clugium, ſive Clugia, eſt civitas Venetorum, in quam tranſlata fuit Cathedra Epiſcopalis anno 1100. à civitate Malamocco, Sede Ducum Venetorum, propter maris inundationem, ut refert Samſonius *in hiſtoria Venetorum*, & ex eo tradit Cironius *in cap. 3. de cleric. conjug. in 5. compil.*

2 b *Ferrarienſis.*) Ferraria civitas eſt Italiæ, ſupra Padum ſita, cujus conditores refert Ughellius *tom. 2. Italiæ ſacræ*, *fol.* 540. Faſces olim Imperatoris CP. Longobardorum, Caroli Magni, & Othonis venerata eſt. Quandoque Venetis tanquam potentioribus paruit: habet Eccleſiam cathedralem ab anno 657. ſuffraganea Archiepiſcopi Ravennat. & adhuc in ea floret ſtudium à Federico II. Imperatore illic invectum. Latè de ea egerunt ultra congeſtos ab Ughellio *ubi ſup.* Carolus Sigonius *lib. 2. de Regno Italiæ*, Cironel. *in notis ad Congor. to. 3. fol.* 307. De præbendis ipſius Eccleſiæ in hoc textu agitur, & de Ugone, ſive Ugnccio, qui in ea præfuit ex anno 1196. uſque ad annum 1212.

c *In Coſmedin.*) Sunt varii tituli Diaconorum Cardinalium, quos referunt Germon. *de indultis Cardin.* Cohelius *in notit. Cardin. cap. 7.* inter quos refertur præſens titulus in Eccleſia S. Mariæ in Coſmedin, ut tradunt Cohelius *ſuprà*, *cap. 6.* Germonius *ubi proximè*, *ſ. tituli*, *num.* 10. Ciaconius *in hiſtoria Cardinalium hujus tituli*, *Eccleſia S. Mariæ in Coſmedin*; fertur enim ſecundam Eccleſiam eſſe B. Virgini Mariæ in Urbe dicatam: appellatur etiam Eccleſia S. Mariæ Scholæ Græcæ, quia in ea lingua Græca docebatur; vocatur etiam S. Mariæ Oris Veritatis, ex eo quia in ore Eccleſiæ erat altare, ubi aliquo crimine infamati, purgabantur præſtito juramento. Dicitur vulgò *in Coſmedin*, quæ vox Græca eſt, apud nos idem ſignificans ac ornamentum, ex eo quia Adrianus Pontifex eam variis ornamentis ditavit, ut refert P. Martyr *in ſua Roma*, *fol.* 151. Hujus textus commentarium dabimus inſrà *in cap.* 12. *hoc titulo*. 3

CAPUT X.

Idem *Abbati, & Conventui Sancti a Sylveſtri.*

Eccleſia Sanctæ Mariæ in Via *b* Lata contra I. de Alteja, qui quaſdam poſſeſſiones ipſius dicebatur contra juſtitiam detinere, movit tempore B. Coroſonei dicti *c* Senatoris ſub L. judice quæſtionem. In ipſo autem judicio præfato I. de Alteja ſyndico *d* monaſterii veſtri aſtitit, & ab eo teſtes producti quidam de monachis *e* extiterunt. Judex verò auditis rationibus partium, pro eodem Joanne abſolutionis ſententiam promulgavit: à cujus ſententia pars altera vocem appellationis emiſit. Super hæc igitur quæſtione ſuborta, proponente parte victrice, quod non potuerit appellari, cùm dictus L. non ut judex, ſed tanquam arbiter fuiſſet *f* electus: victa è contrario aſſerente, quoniam cùm arbitrio fuerit contradictum, quod partes non niſi metu pœnæ conſtringit, quæ in præmiſſo arbitrio non fuerat comprehenſa, meritò potuit appellari, & fortiùs ſi judicium extitiſſet. De hoc igitur ad jamdictum B. Coroſoneum quæſtione perlata, cauſam appellationis S. *g* Primicerio judicum delegavit; in cujus præſentia partibus conſtitutis, dictus I. de Alteja propoſuit ſe conveniendum non eſſe, cùm non poſſideret id quod pars altera requirebat; ſed monaſterium Sancti Sylveſtri poſſidens rem petitam. Dictus autem B. Coroſoneus quoniam *h* ſtatutum quoddam emiſerat, à populo Romano approbatum pariter, & acceptum, quod ſi quis poſt litem conteſtatam rem à ſe petitam transferret in alium, daretur poſſeſſio petitori, & alter fieret de poſſeſſore petitor; & idem I. poſt litem conteſtatam rem ipſam in monaſterium transferre præſumpſit, poſſeſſionem rei petitæ aſſignavit Eccleſiæ memoratæ. Verùm quoniam dictus I de poſſeſſionibus ipſis monaſterio S. Sylveſtri annuam reddiderat penſionem, adjecit ut hoc ipſum ab Eccleſia Sanctæ Mariæ fieret, donec de proprietate fundi cognoſceretur: ſed ſolutio quæ fieret penſionis Eccleſiæ Sanctæ Mariæ in Via Lata in jure ſuo penitus non noceret. Hanc autem poſſeſſionem Eccleſia ſanctæ Mariæ uſque ad tempora Joannis Petri Leonis, Senatoris Urbis inconcuſsè poſſedit: qui ſupplicatione monaſterii veſtri clementer admiſſa, R. judici cauſam commiſit eandem: qui auditis hinc inde propoſitis, pro monaſterio ipſo ſententiam promulgavit, revocans quod præfatus B. Coroſoneus ſtatuerat contra ipſum. Per quam ſanè ſententiam, quoniam Eccleſia ſanctæ Mariæ ſe læſam enormiter querebatur, & ipſa Senatori ſupplicavit prædicto, qui cauſam commiſit R. judici cognoſcendam. Et quoniam ejus juriſdictio erat in proximo deſitura, ſupplicatum fuit ob eandem cauſam ſucceſſoribus ejus Senatoribus jam electis, & ab eis cauſa ipſa eidem judici delegata. Judex verò ex veteris, & novorum pariter Senatorum delegatione cognoſcens, quod à jamdicto B. ſtatutum fuerat approbans, Eccleſiæ ſanctæ Mariæ poſseſſionem reſtituit antedictam: & cùm novem Conſiliarios haberet Senatus, per octo ipſorum exequutioni fuit ſententia demandata: ſed unus ex eis, qui, & nepos erat Abbatis Sancti Sylveſtri, quorumdam Senatorum favore ſuffultus, Eccleſiæ ſanctæ Mariæ poſſeſſionem violenter ablatam, monaſterio tribuit nominato. Ex hoc ergo rixa creſcente, uſque ad armorum ſtrepitum eſt proceſſum. Ne verò deterius quid contingeret, bonæ memoriæ C. Papa prædeceſſor noſter totum negotium ad ſuam ſolicitudinem revocavit. Et quoniam tempus colligendorum fructuum imminebat, fructus percepit apud colonos in ſequeſtro deponi: circa quos, ſi qua partium violentiam inferre præſumeret, cauſæ ſuæ diſpendium pateretur. Venerabilibus Fratribus noſtris G. Portuenſi, & I. nunc Albanenſi, tunc verò Tuſculano Epiſcopis tituli ſancti Clementis; & dilecto filio noſtro G. ſancti Angeli Diacono Cardinali cauſam committens eandem. In quorum præſentia Patribus conſtitutis, pro Eccleſia ſanctæ Mariæ fuit contra monaſterium veſtrum objectum, quod violentiam pars veſtra commiſerat in fructibus ſequeſtrandis: & cùm ſuper hoc teſtes fuiſſent utrimque producti, quia violentia liquidò probata non fuit, & in dimidio ruglo hordei dicebatur admiſſa; Abbate nihilominus prohiben-

te

te ne delictum perſonæ redundaret in damnum Eccleſiæ, facta hordei reſtitutione proviſum eſt, ut ad quæſtionem poſſeſſionis fieret in cauſa proceſſus: de qua coram eiſdem productis teſtibus, & atteſtationibus publicatis, fuit diutiùs diſceptatum. Conſequenter vero poſt deceſſum præfati prædeceſſoris noſtri, Patribus in noſtra præſentia conſtitutis, Eccleſia beatæ Mariæ poſſeſſionem, qua fuerat prætermiſſo juris ordine ſpoliata, ſibi reſtitui poſtulabat. Et quoniam alii Senatorum ſententiam pro monaſterio, alii latam pro Eccleſia proceſſu temporis confirmarant, nos quidquid ab eis factum fuit, poſtquam dictus prædeceſſor noſter ad curam ſuam idem negotium revocavit, de conſilio Fratrum noſtrorum irritum decrevimus, & inane. Cùm ergo nobis conſtiterit, & ex ipſa confeſſione Partium tenuerimus, quod unus Conſiliariorum contra ſententiam de voluntate octo exequutioni mandatam, de facto, quia de jure non poterat, veniens, Eccleſiam ipſam poſſeſſione ſua ſpoliavit violenter; & nihilominus attendentes, quod etiam injuſto poſſeſſori violenter ejecto, reſtitutionis ſit beneficio ſuccurrendum, ſpoliatam Eccleſiam in eo ſtatu decrevimus reponendam, in quo ſuerat tempore violentię perpetratæ. Verùm quoniam prętatam poſſeſſionem poſt reſtitutionem factam ab I. de Alteja, monaſterium alii locationis titulo aſſignarat, neque reſtituere poterat Eccleſiæ ſpoliatæ, loco illius tantumdem poſſeſſionum æquivalentium, ſecundùm arbitrium dilectorum filiorum I. Tineoſi Capellani, & G. Hoſtiarii noſtrorum, eidem Eccleſiæ ſecimus aſſignari: quæ, quoniam alii fuerant jure pignoris obligatæ, à creditoribus eas fecimus liberari, qui nobis inſtrumentum pignoris poſteà reſignarunt. Et quia ſæpedictum monaſterium veſtrum ſe querebatur à præmiſſo B. Coroſonco contra juſtitiam ſpoliatum, & ipſum per officium noſtrum reſtitui ſuppliciter poſtulabat, quod ſtatutum ejus nullius valoris extiterit, multipliciter aſſeverans: ſæpedictus enim B. cùm ſeipſum intruſerit in Senatoriam dignitatem, nec Apoſtolicæ Sedis favorem habuerit, ad quam inſtitutio pertinet Senatorum, ſtatutum non potuit emittere quod valeret: qui etiamſi fuiſſet legitimè inſtitutus, ipſius ſtatutum, quamvis ſibi ſubjectos, Eccleſias tamen nullatenus obligaret: præſertim cùm Juri Civili eſſet adverſum, quod aliam pœnam litigioſas res transferentibus ſtatuit imponendam. Illa diſtinctione inter contrahentes adhibita, ut ſi quis ſciens ad donationes, venditiones, ſeu alios contractus acceſſerit, non ſolùm redimere rem compellatur, ſed etiam pretium ejus amittat, non ut lucro cedat alienantis, à quo etiam alia tanta quantitas eſt fiſci juribus inferenda: ſin autem ignorans rem litigioſam emerit, vel per aliam ſpeciem contractus acceperit, tunc alienatione rei facta irrita, pretium ejus cum alia tertia parte recipiet, inſtrumentis etiam nullam vim obtinentibus, quæ ſuper contractibus hujuſmodi ſtatuuntur. Verùm eos, qui dotis nomine, vel ante nuptias donationis, tranſactionis, vel diviſionis rerum hæreditariarum factę, vel per legati, vel fideicommiſſi cauſam hujuſmodi dederint, vel acceperint, à pręmiſſis pœnis eadem conſtitutio excipit nominatim. Quod ſi etiam obligare poſſet Eccleſias, monaſterium in illam conſtitutionem nequaquam inciderat; cùm antedictus I. nullam in aliud penitus poſſeſſionem tranſtuliſſet, qui tanquam colonus terras illas tenuerat, & eas non ſuo, ſed ipſius monaſterii nomine poſſidebat: quod etiamſi feciſſet, quoniam priùs conventus à monaſterio, quàm ab Eccleſia fuerat, & per arbitrium, & nihilominus jure tranſactionis, per quam citrà pęnam litigioſi contractus, res poteſt in alium lite conteſtata transferri, res reſtituit antedictas, in ſtatutum præmiſſum nullatenus incidiſſet: quin potiùs, etſi contra illud feciſſet ſtatutum, quoniam nec conventum, nec confeſſum in judicio, vel convictum poſſeſſione ſua monaſterium fuerat ſpoliatum, inſtanter eam ſibi reſtitui poſtulabat, quam ex nulla, vel ſaltem injuſta cauſa pars altera detinebat. Has autem rationes œconomus ſanctæ Mariæ nitebatur multiſariam infirmare. Quamvis enim dictus B. circa prælationis ſuę primordia gratiam Sedis Apoſtolicę non habuerit; quia tamen ab ea fuit tempore procedente receptus, & ratihabitio retrotrahitur, perinde habendus erat, tanquam ab initio fuerit inſtitutus: qui tanquam alienus judex non poterat à monaſterio evitari, cùm nec novum ſit, nec inſolitum, quod ubi Clerici ſunt actor, & reus, cauſas civiles in Urbe coram judicibus per Sedem Apoſtolicam inſtitutis, ex delegatione Senatorum ab ea juriſdictionem habentium proſequantur. Undè nec in alienando foro intelliguntur, ſed in proprio Romani Pontificis litigare, cujus auctoritate ſortiri videntur effectum quę ab hujuſmodi Senatoribus, vel Judicibus ſtatuuntur. Quod ſi forum Senatorium fuiſſet monaſterio penitus alienum, quia tamen œconomus dicti monaſterii ſub L. judice à pręfato B. inter Eccleſiam ſanctę Mariæ, & dictum I. de Alteja delegato, ipſi I. aſtitit, & eum in jure defendit, judicium ejus non potuit ulterius declinare. Statutum autem ipſius B. de quo ſępiùs eſt pręmiſſum, & quod non juri adverſum, ſed conſonùm potiùs exiſtebat, cùm etiam in Jure canonico caveatur, quod res in litigio poſita non ſit in perſonam aliam transferenda, non ad poſſeſſores ſolos, ſed etiam ad illos decebat extendi, qui tempore ſaltem detentionis cujuſque poterant conveniri, quales conſtat eſſe colonos etiam temporales: perpetui namque utilem ſaltem poſſeſſionem habentes, & conveniri poſſunt, & in alium transferre, quod habent: ſicut I. ſecerat antedictus, cujus factum neque præmiſſum arbitrium poterat, nec tranſactio excuſare; cùm in dolum, & fraudem fuerint attentata. Judex namque, in quem fuit à Partibus compromiſſum, conſanguineus ipſius I. & infeudatus monaſterii dicitur extitiſſe; nihilque feciſſe in publicum, ſed omnia in ſecreto, quamvis inſtar judiciorum ſint arbitria introducta. Coegit quoque Partes ad tranſigendum, ſicut ex reſcripto tranſactionis apparet: & cùm de tranſactione non fuerit compromiſſum, quæ non eſt neceſſitatis, ſed liberæ potiùs voluntatis, dolo quaſi ex perſpicuis inſidiis jam probato, tranſactionem inefficacem penitus aſſerebat. Illa quoque ratione dicebat Eccleſia petitionem monaſterii repellendam, quòd cùm poſſeſſionem ipſam ſine dolo, & culpa ſua obtinuerit auctoritate Prætoris, & per hoc jus ſibi fuerit acquiſitum, monaſterium veſtrum ſuper poſſeſſorio audiri ulteriùs non debebat, cui parata erat in petitorio reſpondere. His ergo, & ſimilibus in noſtra, & fratrum noſtrorum præſentia prudenter à Partibus allegatis, nos attendentes, quod laicis etiam religioſis ſuper Eccleſiis, & perſonis Eccleſiaſticis nulla ſit attributa poteſtas, quos obſequendi manet neceſſitas, non auctoritas imperandi, à quibus, ſi quid motu proprio ſtatutum fuerit, quod Eccleſiarum reſpiciat etiam commodum, & favorem, nullius firmitatis exiſtit, niſi ab Eccleſia fuit approbatum: unde ſtatutum Baſilii de non alienandis prædiis ruſticis, vel urbanis, miniſteriis, & ornamentis Eccleſiarum, illa reprobatum fuit potiſſimùm ratione, quòd auctoritate Romani Pontificis non fuit roboratum; ne in exemplum tranſeat ſimilia præſumendi, quod à ſæpè dicto B. factum fuerat in præjudicium monaſterii, non conventi, nec confeſſi etiam, vel convicti, prorſus in irritum revocantes, poſſeſſiones eaſdem reſtituendas ſibi ſententialiter diffinìmus, nec ipſas quæ in locum, & jus illarum, quas ab I. de Alteja Eccleſia ſanctæ Mariæ petierat, ſucceſſerunt, interim alienare valeat: prohibentes, ut ſi Eccleſia ſanctæ Mariæ vel de vitio litigioſi contractus, vel de proprietate ſorſitan voluerit experiri; ne ſi obtinuerit in judicio, in vanum laboret, monaſterio minimè poſſidente, ſit quod evincere valeat, & habere. Datum Laterani 5. kal. Decembris.

NOTÆ

N O T Æ.

1 a *SAncti Sylveſtri.*) Ità etiam legitur in tertia collectione, ſub hoc titulo, *cap.*5. & in ipſo regeſto epiſtolarum Coloniæ edito, *fol.*412. ex quo ita integram hujus textus ſeriem reſtituo. Romæ eſt Eccleſia S. Sylveſtri, & S. Martini, quæ conſtructa fuit à Conſtantino Magno: licèt apud hiſtoricos non liqueat, cui Sancto fuiſſet dicata, poſteà tamen eam Symmachus conſecravit, Divo Martino, & tandem Sergius II. eam reparavit, & reliquias S. Sylveſtri in ea appoſuit, atque monaſterium ædificavit, quod hodie eſt Societatis S. Mariæ Carmelitarum. Hujus ergo monaſterii Abbati miſſa eſt præſens decretalis, cujus partes extant *in cap.*1. *de foro compet.* in ſecunda collectione, *cap.*3. *&* 4. *ut lite pendente*, *cap.*1. *de reſtit. ſpoliat. in* 3. *collect.* in quibus capitibus, quæ ex una conſtitutione manarunt, eadem eſt inſcriptio, & ut aptiſſimè conjungantur, caſum referamus, qui ita contigit. Romæ Eccleſia S. Mariæ egit apud judicem Laurentium contra Joannem de Alteja laicum civem Romanum poſſeſſorem quorumdam prædiorum ipſius Eccleſiæ. Laurentius Joannem de Alteja à prædicta petitione abſolvit, à qua ſententia Eccleſia appellavit ad Senatorem urbis Romæ: Joannes oppoſuit, Laurentium non tanquam judicem, ſed tanquam arbitrum pronuntiaſſe; ideò ab ejus ſententia tanquam ab arbitro prolata appellari non poſſe, juxta tradita *in cap. cauſam, de re judic.* Sed replicavit Eccleſia, Joannem arbitrum fuiſſe juris, non compromiſſarium; unde ab ejus ſententia ritè appellare valebat. Quare rejecta hac exceptione, Senator ipſe hanc ſecundæ inſtantiæ cognitionem delegavit Primicerio, apud quem Joannes allegavit, non rectè ſecum agi rei vindicatione, eo quòd prædia, ſuper quibus lis vertebatur, non poſſidebat, ſed ea detinebat monaſterium Sancti Sylveſtri per alienationem factam lite pendente, juxta ſtatutum urbis Romæ, quo cavebatur, ut poſſeſſio rei litigioſæ, quam reus alienaſſet, auferretur ei, in quem tranſlata fuiſſet, & addiceretur petitori; ideò Senator ipſe poſſeſſionem prædiorum, monaſterio non citato Eccleſiæ S. Mariæ addixit. Poſt hæc actum fuit apud ſucceſſorem ipſius Senatoris de nullitate illius ſententiæ, qui ſententiam pro monaſterio pronuntiavit. Sed his duabus ſententiis contrariis prolatis, quidam temerè vi dejecit Eccleſiam de poſſeſſione prædiorum, eamque tradidit monaſterio: quod cùm accidiſſet, totius cauſæ cognitionem ad ſe avocavit Cœleſtinus III. Innocentii III. prædeceſſor; ſed antequam ſententiam proferret, deceſſit. Innocentius negotium terminavit, & licèt Eccleſia ſpoliata ante omnia eſſet reſtituenda, tamen quia certis ex cauſis reſtitutio fieri non poterat, juſſit ut alia prædia ejuſdem valoris monaſterium Eccleſiæ reſtitueret. Verùm monaſterium priorem ſpoliationem repetendo, allegabat virtute ſtatuti Romani ſpoliari non potuiſſe, cùm ſtatuta laicorum, quoad res Eccleſiæ non attendantur, & Senator eo ſtatuto tantùm motus ipſum ſpoliaverat. Quibus perpenſis Innocentius III. juſſit omnia acta à Senatore virtute illius ſtatuti, caſſari, & irritari, ac pro monaſterio ſententiam dixit, videlicet ipſum virtute dicti ſtatuti ſpoliatum eſſe reſtituendum, quia ſtatuta laicorum Eccleſiæ bona, ſeu eccleſiaſticas perſonas non comprehendunt, ut probavi *in cap. quæ in Eccleſiarum* 7. *hoc tit.* ubi commentarium hujus textus dedi.

b *In via lata.*) In qua unus ex Presbyteris Cardinali- 2
bus titulum ſuum habet, ut referunt Anaſt. Germon. *de indultis Cardin.* §. *Tituli*, Cohelius *in notit. Cardin. c.*6.

c *Senatoris.*) De Senatoris Romani officio & dignita- 3
te temporibus Sylveſtri, & ejus ſucceſſorum pro temporum diſtinctione, plura adduxerunt Petr. Greg. *in ſcholiis ad hunc textum*, Coriolanus *in Breviario*, *an.*752.

d *Monaſterii veſtri.*) Monaſterium enim debet per 4
ſyndicum cauſas ſuas in judicio pertractare, *capite unico de ſyndic.* ubi dicemus.

e *Extiterunt.*) Quia monachi, qui cauſam ipſam in ju- 5
dicio non proſequuntur, in ea ut teſtes plerumque admittuntur, *cap. inſuper* 6. *de teſtibus*, ubi dicemus, & probant Barboſa *in c. tertio loco*, *de probat.* Farinac. *de teſtib. qu.*6. Brouchor. *Enantioph. centur.*2. *aſſert.*99.

f *Electus.*) A ſententia enim arbitrorum appellari non 6
poteſt, ut probavi *in cap.*2. *de arbitris*.

g *Primicerio.*) id eſt primo judicum, ut aliàs Primice- 7
rius accipitur *in c. unic. de offic. Primic.* ubi notabimus.

h *Statutum Baſilii.* Cujus mentio fit *in capite benè* 8
quidem 1. 96. *diſt.* cujus hiſtoriam referunt Carolus Sigonius *lib.*25. *de Imper. Occid. an.* 478. Nauclerus *generat.*17. Baronius *tom.*6. *anno* 483. & explicat Jacobus Valdas *de dignitate Regum Hiſp. cap.*1. *num.*19.

C A P U T XI.

Idem *univerſis Doctoribus* a *Pariſiis commorantibus*.

EX litteris veſtræ *b* devotionis accepimus, quod cùm quidam, moderni videlicet Doctores liberalium *c* Artium, à majorum ſuorum veſtigiis in tribus præſertim articulis deviarent, habitu videlicet inhoneſto, in lectionum & diſputationum ordine non ſervato, & pio uſu in celebrandis exequiis decedentium clericorum jam quaſi penitus negligenter omiſſo; vos cupientes veſtræ conſulere honeſtati, octo ex vobis juratos ad hoc unanimiter elegiſtis, ut ſuper dictis articulis de prudentium virorum conſilio bona fide *d* ſtatuerent, quod foret expediens & honeſtum, ad illud in poſterum obſervandum, vos juramento *e* interpoſito communiter conſtringendo, excepto dumtaxat Magiſtro G. qui jurare renuens & formidans, fidejuſſoriam pro ſe tantùm obtulit *f* cautionem. Fuit etiam inſuper ad cautelam à vobis fide interpoſita protinus conſtitutum, ut ſi quiſquam Magiſtrorum adversùs alios duceret reſiſtendum, & primo, & ſecundo, tertiove commonitus infra triduum univerſitati parere contemneret Magiſtrorum, ex tunc beneficio Societatis eorum in Magiſtralibus *g* privaretur: & quidem hoc ultimum quidam ex vobis ſimpliciter, quidam verò niſi ſatisfaceret, & nonnulli, niſi per vos ſe admitti ab aliis obtineret, ſe intellexiſſe fatentur. Cùm autem ſupradictus Magiſter G. infra triduum Univerſitati non paruerit, requiſitus juxta conditionem, ex tunc à vobis habitus eſt excluſus. Qui cùm ſatisfactioni condignæ poſtmodùm ſe *h* obtuliſſet, in quatuor Magiſtros juramento interpoſito compromiſit, illorum dictum pro bono pacis ſe gratum, & ratum pariter habiturum. Illi verò uſi conſilio ſapientum, dictum ſuum communiter promulgaverunt, memorato Magiſtro in virtute juramenti præſtiti prohibentes, ne deinceps in licitis Univerſitati reſiſteret Magiſtrorum; & injungentes eidem, ut tamdiù in eodem ſtatu perſiſteret, quo tunc erat, donec per ſe, vel per procuratorem ſe poſſe ab aliis Magiſtris admitti per Sedem Ap. obtineret, ſalva in omnibus honeſtate. Unde nobis humiliter ſupplicaſtis, ut eumdem Magiſtrum, virum utique providum, & honeſtum, & diſcretum, qui tanquam obedientiæ filius, quod ſibi prædicti quatuor injunxerunt, ſuſcepit humiliter, & patienter obſervat, ex benignitate Sedis Ap. faceremus communioni reſtitui Magiſtrorum. Nos igitur ex præmiſſis intelligentes eidem Magiſtro fuiſſe mandatum, ut tamdiù perſiſteret in eo ſtatu, quo tunc erat, donec Magiſtrorum communioni de mandato Sedis Apoſt. redderetur, & paratus ſit ſuper præmiſſis ſatisfactionem congruam exhibere; licèt à vobis fide præſtita fuerit conſtitutum, ut ſi quis Magiſtrorum ordinationi Univerſitatis ipſorum duceret reſiſtendum, & primò, ſecundò, tertiove commonitus, intra triduum Univerſitati parere contemneret Magiſtrorum, ex tunc beneficio Societatis eorum in Magiſtralibus privaretur, & ob hoc Magiſter G. fuit eorum communione privatus: Quia tamen conſtitutum non fuit, ut in perpetuum hujuſmodi privatio perduraret, cùm tam Juris canonici, quàm noſtri moris exiſtat, ut is qui propter contumaciam communione privatur, cùm ſatisfactionem congruam exhibuerit, reſtitutionem obtineat: mandamus, quatenus ſupradictum Magiſtrum ſtatutis veſtris nunc humiliter parere curantem, ad communionis veſtræ conſortium in Magiſtralibus admittatis.

N O T Æ.

1 De pariſienſi urbe, & ejus academia

a P*Ariſiis.*) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub tit. de jurejur. c.*12. Pariſienſis urbs, quam Lutetiam Pariſiorum appellant Cęſar *lib.*7. Strabo *l.*4. eſt totius Gallię primaria, & Regni caput. Nobilem Galliarum civitatem dixit D. Bernardus: totius regni Metropolin appellavit Suggerius, quos referunt plura de ejus origine & magnitudine adducentes Fratr. Sarmarani *to.*1. *Galliæ Chriſt. fol.* 395. in qua florentiſſimam Academiam, pręcipuam totius Gallię, conſilio, & auctoritate Alcuini, & Venerabilis Bedę erexit Carolus Magnus ann. 791. ut refert Yepes *tom.*3. *chron. D. Benedicti, fol.*310. etſi aliunde ejus originem repetat Marquez *in orig. Erem. c.*15. §.5. Eam inſtauravit Ladovicus etiam Rex Gallię: florentiſſimi illius ſtudii mentio extat *in c.in cauſis, de procur. c.ſuper ſpecula, c.quantò, de Magiſtr. Clem.*1. *eod. tit.* Eam debitis extollunt laudibus Polydorus Virgilius *lib.*4. *hiſt. Angliæ*, Jacobus Meyerus *lib.*14. *annalium Flandriæ*, Midendorpius *tom.*2. *de Academiis*, Thuanus *to.*3. *hiſtor.* & alii quos refert P. Andreas Mendo *de jure academico*, *q.*3. In ea Academia florent omnium ſcientiarum Profeſſores, etiam juris Cęſarei, licèt olim temporibus Honorii III. hujus juris ſtudium in ea non permitteretur, *c.ſuper ſpecula, de Magiſtris*, ex ratione ibi aſſignanda. Vigent etiam in ea liberalium Artium ſtudia, quarum ſcientiarum Profeſſoribus Innocen. III. pręſentem ſcripſit epiſtolam.

2 b *Devotionis.*) Ità alloquitur Pontifex Capitula Eccleſiarum, aut Univerſitates, cùm illis reſcribit, & eorum Profeſſores dilectos filios appellat, ut notarunt Germonius *de indultis Cardin. §. Dilectus*, P. Franc. Valens *in concordia juris, in proœm. decret.* dicemus infrà *in cap. quam ſit grave, de crim. falſi.*

3 c *Artium.*) Licèt juris ſcientia aliquando liberalis ars, ſeu ſtudium liberale dicatur, *l.*1. *C.qui ætate, l.* 10. *l.Medicos, C.de Profeſſor. eod.lib. l.un. C.de ſtudiis, lib.*11. *l.un. C.de Profeſſoribus, qui in urbe C.P. eod.lib.* tamen liberales artes ſtrictè & propriè ſumptæ, ſunt Grammatica, Rhetorica, Logica, Geometria, Muſica, Aſtrologia, & Arithmetica, ut probant de eis agentes Chaſſaneus *in catalogo, par.*10. *conſid.*9. Joan. Boſſius *in ſpeciali tractatu de illis artibus.*

4 d *Statuerunt.*) Academiæ enim ſtatuta proprio regimini ac ſuæ gubernationi congrua, & utilia facere poſſunt, ut conſtat *ex l.fin. C.de juriſd. l.fin. C.de colleg. illicit. l.*1.*ff.quod cujuſque univerſ.* Docent Hunnius *in encyclop. tit. de ſtatutis*, collega noſter D.I. de Eſcobar *de Pontif. juriſd. c.*23. Loſeus *de jure univer. p.*3.*c.*5. *num.*3. & de ſtatutis ipſis Academiæ Pariſienſis latè agit eruditus Joannes Fileſacus *lib.*1. *ſelect. tract. de orig. ſtat. Theolog. Pariſ.*

5 e *Juramento.*) Quo voluerunt Doctores firmare obligationem ſtatutorum, & ſtrictiùs ad eorum obſervationem obſtringi; non quia illa non obſervantes majorem ſuſtinerent pęnam, quàm ſi tantùm ſtatutum infringerent. Cùm enim quis jurat ſervare ſtatuta, obligatur eo genere obligationis, quo ipſa ſtatuta obligant, ut docet Salas *de legib.diſp.*15.*ſect.*1.*n.*26. P. Mendo *de jure academ.* ubi ſuprà, *qu.*13. Sed illud difficile videtur, quod his ſtatutis obligentur illi, qui ea non condiderunt, ſed tantùm in Academia ſucceſſerunt, diverſi omninò ab illis, qui ſtatuta fecerunt, quamvis disjunctum corpus ſemper idem cenſeatur, *l.proponebatur* 16.*ff.de judiciis*, *l.*5.*tit.*15.*p.*2. Francis. Zypæus *l.*2. *contra Caſanum*, *c.*12. Joan. Saldenus *in mari clauſo*, *l.*1.*c.*21. pluribus relatis noſter Valentia *libr.*2. *illuſtr. tr.*4.*c.*2. Hæc enim fictio eſt, & reverà non ſunt eædem perſonæ ſtatuentium, & per conſequens non poterant obligari ex aliena promiſſione, *l.inter* 83. cum vulgatis, *ff.de verb. obl.* quod & in voto à Decurionibus civitatis facto hæſitari poteſt. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt cum D. Th. 2.2.*q.*98.*ar.*2. novos cives, Decuriones, ſeu Doctores, qui in locum veterum ſuccedunt, non obligari ex eorum voto, quia voti obligatio perſonalis eſt, ut etiam probant Barth. Brixienſis in quadam quæſtione, quæ incipit, *Bonon. juraverunt*, Avendan. *lib.*2. *de exequendis mandat. c.*27. *n.*12. Guttierez *in authentica Sacramenta*, *n.*12. Doctor Piſa *lib.*4. *ſuæ Curiæ*, *c.*5. & ibi Azevedo, & *in l.*1. *n.*24.*tit.*17.*l.*8.*recop.* Marquez *lib.*2. *Gubern. Chriſt. c.*22. Azorius *lib.*11.*inſtit. c.*8.*verſ.*5. ideòque in Conc. Trid. *ſeſſ.*25.*de ref.c.*2. decernitur, ut ſingulis annis DD. Magiſtrique Academiarum ſolemniter jurent, ſe interpretaturos, & docturos ea, quæ ſunt Catholicę Fidei, propter denuò in eodem gradu cooptatos; quamvis aliam hujus textus rationem adduxerint relati à Barb. ibi, *litt.B.* Quod de voto dixi, idem dicendum eſt de contractu; quoniam ſi omnes Decuriones, ſeu DD. aliquid promiſerint, veluti ſi aliquem annuum redditum ſuper ſuis perſonis, & bonis impoſuerint, ſucceſſores in officio minimè obligantur, quia ex pactione alterius alter obligari non poteſt, *l.multum 6.C.ſi quis alteri*, niſi quatenus ex prædeceſſorum contractu ad eos pervenit, argumento *ex l.civitas 27.de rebus creditis*; notavit Bobadil. *lib.*3. *polit. c.*8.*n.*87. unde quod anteceſſores promiſerunt, niſi in prædicto caſu, ſucceſſores ex obligatione juſtitiæ minimè præſtare tenentur, ſed ex quadam urbanitate, ut inquit D. Thomas ubi ſuprà, ſive ſe obligaverint ad dandum, ſive ad faciendum, veluti ad cuſtodiendos aliquos dies feſtus, vel jejunandum; quia reverà hoc eſt alienum factum, & extranearum perſonarum, quas aliæ minimè obligare potuerunt: in his tamen duobus exemplis aliquando juſtitiæ obligatio naſcitur, ſcilicet ſi legitimo tempore præſcriptum ſit, ut dies illi feſti cuſtodiantur, vel jejunia fiant, quia eſt quaſi lex conſuetudo, quæ omnem populum obligat, etiam cives de novo natos: Marquez & Azor ubi ſuprà: cum his non ſunt temerè confundenda ſtatuta facta ad regimen ipſius communitatis, vel negotia quæ Decuriones contrahunt nomine ipſius Curiæ, ſeu Academiæ; hæc enim ſemel facta, aut contracta perpetuò durant, quia Decuriones, ſeu doctores ſunt legitimi adminiſtratores, & gubernatores ipſius communitatis, ut docent Bobadil. *lib.*5. *polit.c.*4.*&* 5. Doctor Piſa ubi ſuprà *l.*2.*c.*8. Amaya *in rubric. C.de decurionibus*, *nu.*23. *& in l.unic. de præbendo ſalario, ex num.*17. & cùm ſtatuta, de quibus in præſenti, facta fuiſſent pro bono regimine Academiæ Pariſienſis; ideò etiam ſucceſſores eorum, qui ſtatutum fecerunt, illud ſervare tenentur.

f *Cautionem.*) Idonea cautio eſt, quæ fidejuſſoribus præſtitis fit, *l.*1.§. *jubet* 4.*ff.de collat. bonor. l.ſi mandatum* 59.*ff. mandati*, *l.prætoria* 7.*ff.de prætor. ſtipul. l.*3. *C.de v.ſ.* Et licèt, qui tenetur cautionem fidejuſſoriam dare, non adimpleat obligationem cautionem juratoriam præſtando, *authent. cui relictum, C.de indicta viduitate* tamen, qui tenetur juratoriam cautionem præſtare, ſufficit, ut fidejuſſoriam præſtet, ut in præſenti textu ſupponitur, & docet Parladorus *differ.*61. *nu.*4. 6

g *Privaretur.*) Hæc pęna poſtea appellatur privatio communionis, non quia excommunicatio ſit, privans à perceptione Sacramentorum; ſed quia privat à communione aliorum Profeſſorum in actibus, & functionibus propriis Academiæ. Plerumque enim legimus aliquem communione Chriſtiana gaudere, denegari tamen illi communionem ſociorum, ſeu collegarum, ut in Concilio Arelat.2. *can.*30. Aurel.5. *can.*17. & aliis, ubi Epiſcopi privantur tantùm communione Coepiſcoporum: cujus privationis communionis effectus referunt Gibal. *de cenſ. diſq.*7.*q.*12. Morinus *lib.*2. *exercit. cap.*5. Unde cognoſcitur in præſenti caſu, excommunicationem tanquam cenſuram appoſitam non fuiſſe violanti ſtatuta, ſed quia privabatur communione cæterorum Doctorum; ideò talis pœna latè excommunicatio dici poterat. 7

h *Obtuliſſet.*) Purgat enim contumax contumaciam per ſatisfactionem, quam præſtare poteſt per cautionem de obediendo mandatis Eccleſiæ, *ut in cap. ex par.*33. *verſ. in* 1.*de v.ſ. cap. qua fronte* 25. *verſ. Sanè, de appell. cap. cùm deſideres, cap.per tuas, de ſent. excomm.* Cautionem illam dare valet, aut fidejuſſoriam, pignoratitiam, ſeu juratoriam. 8

COMMENTARIUM.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur diſputanda aſſertio: *Contumax communione privatus, aut ordine motus, ſi paruerit mandatis, abſolvendus, & reſtituendus eſt ordini.* Probant eam textus *in c.ſi quis*, 81.*diſt. c.presbyter* 2.*qu.*4. *c.nos autem* 15.*qu.*7. *c.ſi quis deinceps* 16.*qu.*7. *c.ex litteris* 29. ubi Gloſſa *verbo Satisfacta*, *de offic. delegati*, *c.ſignificaſti*, *de offic. Ordinarii*; *c.cùm in Eccleſiis* 10. *de majorit. & obed. c.non eſt vobis*, *de ſponſal. c.fin. de matrim. contracto*, *c.cùm deſideres*, *cap. à nobis*, *c.per tuas*, *de ſent. excom. cap. cùm olim*, *c.ex parte*, *de v.ſ. Clem.*1. *de decimis*, *c.quamquam*, *in fin.de cenſib. in* 6. *Clem.*2. *poſt principium*, *de decimis*, *Clem.*2. *de hæret.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barb. in præſenti, Robertus *lib.*1. *rerum judicatarum*, *cap.*10. Petrus Greg. M. Uranius; Proſperus Fagnan. *in præſenti*, Balboa *in cap.*1. *de judiciis*, *nu.*66. Tiraq. 9 Concluſio refertur, & probatur.

In tract.

Digitized by Google

in tract. ceſſante cauſa, 1.*p.n.*50. Marius Alterius *lib.*4. *de cenſur. diſp.*1. Gibalinus *eod.tr. diſq.*9.*q.*2. *fol.*407.& *q.*3.*conſect.*15. Sayrus *lib.*4. *theſauri*, *c.*17.*n.*4. Guttierr. *lib.*1. *canonic. q.*5.*n.*7. Covar. *in cap. alma*, 2.*p.c.*6.*n.*16. G. de Valentia *tom.*4. *controv. diſp.*7.*qu.*18. Suarez *de cenſuris diſp.*7.*ſect.*1.*n.*12. Carena *de offic. Inquiſ.* 1.*par. tit.*5.§.12.*n.*86. Alteſſerra in præſenti.

10 Traditur dubitandi ratio. Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequenti juris conſideratione: nam privatio communionis aut fertur per modum pęnæ, aut per modum cenſuræ: profertur per modum pœnæ, quando imponitur ad vindictam delicti perpetrati, *c.ſi quis Epiſcopus* 11.*q.*3. per modum cenſuræ infligitur, quando tantùm ob contumaciam imponitur. Covar. *d.*2.*p.c.*6. *in initio*, *nu.*15. Cùm profertur per modum pœnæ, durat perpetuò, niſi ex indulgentia ita ligatus abſolvatur: quando verò per modum cenſuræ, contumacia ceſſante, poſt ſatisfactionem reus abſolvitur. Ita omnes Doctores de cenſuris agentes; ſed in præſenti caſu privatio communionis fuit impoſita per modum pęnæ ob delictum admiſſum in violatione ſtatuti academici: igitur etiam poſt ſatisfactionem durare debebat talis privatio. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam etiam contumacia ceſſante in caſu, quo tantùm propter contumaciam inflicta fuit excommunicatio, non ſtatim contumacia ceſſante, reus communioni Eccleſiæ reſtituitur, ſed poſt ſatisfactionem abſolutio deſideratur, *c.ſi quis Epiſcopus* 22.1.*q.*6. *c.ad aures* 24.*de ſimon. c.fin. de ſepult. c.quamquam*, *in fin. de cenſibus*, *in* 6. Covar. *in c.alma*, 1.*p.*§.11.*n.*14. Genuen. *pract.q.*709. Salgado *de Regia protect.* 2.*p.c.*4.*n.*202. Ergo in præſenti caſu etiam poſt ſatisfactionem reſtituendus non erat Magiſter communioni cæterorum ante abſolutionem. Tandem fulcitur hæc dubitandi ratio ex eo; nam hæc privatio communionis lege ipſius Academiæ ſtatuta, & approbata fuerat: ſed ſimilia ſtatuta, & quæ in eis conduntur, perpetua ſunt, *c.*1.50.*diſt. c.reperiuntur*, 79.*diſt. c.ſi quis ex Epiſcopis* 10.*q.*3. Igitur in præſenti ſpecie Doctores ſtatutum propriæ Academiæ violantes, in perpetuum privati manebant communione cæterorum.

11 Traditur decidendi ratio. Qua dubitandi ratione ita fulcita non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus deciſiva ratione percipienda ſciendum eſt, privatum communione Eccleſiæ, ſeu Fidelium ob contumaciam, abſolvendum eſſe ceſſante contumacia, & communioni reſtituendum, *c.per tuas*, *de ſent. excom. c.cùm olim*, *c.ex parte*, *de verb. ſign.* cùm ceſſante cauſa privationis, ceſſare debeat ipſa privatio, *c. cùm ceſſante*, *de appell.* cùm pœna debeat commenſurari delicto, *c.diſciplinæ*, 54.*diſt.* inde contumacia natura ſua non patitur, ut cenſura ob eam inflicta protrahatur, ultra quàm ipſa extenditur, *c.ſi quis*, *c.ſi Epiſcopus*, 18.*diſt.* Ut autem contumax à cenſura liberetur, duo deſiderantur. Primum, ut cùm reſipiſcit, ſatisfaciat, *c.quamquam*, *de cenſibus lib.*6. Clem.1. *de decimis*, ibi: *Ante ſatisfactionem condignam nullatenus abſolvantur*. Clem.2. *de hæreticis*, ibi: *A qua non poſſint abſolvi, donec plenè ſatisfecerint*. Et hæc ſatisfactio datur ſaltem præſtito juramento de parendo mandatis Eccleſiæ, *c.ex tenore*, *cap.de cætero*, *c.cùm deſideres*, *de ſent. excomm.* Secundum, ut abſolvatur; nam poſt ſatisfactionem habilis redditur excommunicatus ad abſolutionem, non tamen abſolutus manet, *d.c.cùm deſideres* 15. *c.à nobis* 28. *c.quamvis* 58. *de ſent. excom.* Celebri exemplo firmat Illeſcas 2.*p. hiſt. Pontiſ. l.*6.*c.*14.*fol.*126. quod procedit ſive excommunicatio ſimpliciter feratur, ſive hac adjecta clauſula, *Donec ſatisfeceris*; nam per hanc adjectionem nihil amplius exprimitur, quàm quod à jure tacitè ineſt, & ſic utroque caſu debet pariter abſolvi. Contrarium tamen procedit, ſi ſuſpenſio impoſita ſit ſub hac formula, *donec ſatisfeceris*; nam tunc per ſolam ſatisfactionem ceſſat, & relaxatur ſuſpenſio, *c.presbyter* 13.2.*qu.*5. *c.ſi quis* 16.18.*diſt.* quod etiam procedit in interdicti cenſura, *cap.non eſt vobis*, *de ſponſal.* Diſcriminis ratio in eo conſiſtit, quia nullo Eccleſiæ canone cautum legitur, ut interdictum, ſeu ſuſpenſio egeant expreſſa abſolutione. Unde ſufficiet tacita, quæ provenit ex ſatisfactione, juxta mentem judicis imponentis interdictum, ſeu ſuſpenſionem ſub hac forma, *donec ſatisfeceris*: in excommunicatione verò expreſsè cautum reperitur, ut poſt ſatisfactionem abſolutio ſequatur, *d.c.cùm deſideres*, *d.cap. à nobis*. Et ſi adhuc rationem hujus diſcriminis exſciſciteris, ea petenda eſt ex gravitate excommunicationis, ut docent Panormitanus *in cap.*1. *de judiciis*, *num.*6. Marius Alterius *lib.*1. *de cenſuris*, *cap.*1. *n.*1. Etiam ſciendum eſt, ſtatuta à qualibet communitate condita, recipere interpretationem à jure communi, ut cum eo, in quantum fieri poſſit, conveniant, *cap. cùm dilectis*, §.*quia*, *de conſuetudine*, Tondutus *reſol. canonic. cap.*51. *num.*20. Alderanus Maſchardus *de interpret. ſtatut. concl.*2. *nu.*70. & *concl.*12. *per tot.* ubi in praxi varias hujus doctrinæ ampliationes, & limitationes adducit. Unde deducitur vera ratio præſentis deciſionis; nam cùm ſtatuta accipere debeant interpretationem à jure communi, & jure communi inſpecto excommunicatus ob contumaciam, poſt ſatisfactionem ſit communioni reſtituendus, ex dictis juribus; inde Innocent. III. in præſenti ſpecie decidit, Doctores Academiæ Pariſienſis communione aliorum non cenſeri privatos in perpetuum, ſed donec ſatisfecerint. Accedit, nam pœnæ molliendæ potiùs ſunt, quàm exaſperandæ, *l.penult. ff. de pœnis*, *l.factum* 155. §.*ultimo*, *ff.de regul. jur.* ubi plura Petrus Faber, & Gothofredus: & in pœnis ea interpretatio facienda eſt, ut potiùs reſtringantur, quàm amplientur, *cap. in pœnis*, *de regul. jur. lib.*6. Unde rectè pœna privationis communionis in præſenti ſpecie ita accipitur, ut potiùs temporalis ſit, quàm perpetua.

12 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà *nu.*3. expenſa, in qua dicebamus, privationem communionis appoſitam per modum pœnę perpetuò durare; nam dicendum eſt potiùs, quamcumque pęnam cenſeri appoſitam ad menſuram delicti; unde ſi illud conſiſtat in contumacia, quę tantùm temporalis eſt, erit etiam & pœna temporalis: unde cùm in præſenti ſpecie contumacia non tranſiret in aliud genus delicti, ſed tantùm contumacia maneret; inde & pœna temporalis eſt, juxta naturam ipſius delicti. Nec argumentum primum ipſius difficultatis obſtat; nam licèt controverſum ſit apud Interpretes, an communione Eccleſiaſtica privatus, donec ſatisfecerit, ipſo jure ſatiſfactione pręmiſſa ſit abſolutus; verior ſententia eſt, neceſſariam eſſe poſt ſatisfactionem adhuc abſolutionem: nec contrarium probatur in hoc textu, nam in eo non aſſeritur, abſque ulla abſolutione privatum communione ſociorum illi reſtitui; nam ſubintelligendum eſt, ut non ſola ipſa ſatisfactione privatus communione illi reſtituatur, ſed pręcedente abſolutione, juxta formam juris tot canonibus pręſcriptam, quo etiam modo intelligendi ſunt textus *in cap. nos* 4.15. *quæſt.*6. *cap.fin. de matrimonio contracto contra interdictum*, juncto Balboa *in dict. cap.*1. *de judiciis*, *num.*66. Nec obſtat argumentum ultimum ipſius difficultatis; nam procedit cùm ſtatuta aliquid continent ex natura ſua perpetuum, non verò ſi temporale. Unde cùm in pręſenti textu pœna temporalis eſt propter cauſam temporalem, videlicet contumaciam, ceſſat & pœna, ceſſante contumacia.

13 Exponitur c.1. 50 diſt. Sed ſuprà traditę aſſertioni obſtat textus *in cap.*1. 50.*d.* in illis verbis: *Si lapſis ad ſuum ordinem revertendi licentia concedatur, vigor canonicæ diſciplinæ proculdubio frangitur, dum pro reverſionis ſpe pravæ actionis deſideria quiſque accipere non formidat. Illud igitur præ omnibus ſtudete, ut lapſos in ſacrum ordinem nullius vobis ſupplicatio aliquo modo revocare ſtudeat, ne hujuſmodi non ſtatuta, ſed temporaliter dilata credatur vindicta*. Ex quibus verbis manifeſtè probatur, ordine motum, ac communione privatum, etiam poſt pœnitentiam, & ſatisfactionem reſtituendum non eſſe. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, in eo textu non agi de excommunicatione lapſis inflicta, ſed potiùs de depoſitione ob adulterium, vel aliud ſimile ſcelus facta; tunc enim etiam poſt pœnitentiam non reſtituitur, quia depoſitio eſt perpetua pœna, nec in modum cenſurę infligitur, quare neceſſariò perpetua eſſe debet.

14 Expl[illegible]ur varii textus. Secundò pręſenti aſſertioni obſtat text. *in can.*11. *Concilii Tolet.*11. in illis verbis: *Quod ſi ingenuorum perſonæ his erroribus fuerint implicatæ, & perpetuæ excommunicationis ſententia ferientur, & arctiori exilio ulciſcentur*. Ex quibus expreſsè deducitur, communione Eccleſiaſtica pulſum & privatum, in perpetuum excommunicatum eſſe, nec ampliùs communioni eſſe reſtituendum. Igitur non rectè in pręſenti docetur, communione eccleſiaſtica privatum poſt ſatisfactionem eſſe communioni reſtituendum. Pro cujus canonis expoſitione ſciendum eſt, olim ob graviora ſcelera plerumque fideles privari communione Eccleſię, & fidelium in perpetuum, id eſt, pro toto vitę tempore, uſque ad mortem; imò & pro graviſſimis delictis: nec in fine illis communio concedebatur, ut paſſim cavetur in Concilio Illiber. & probavi latè in ejus canone primò, quibus in caſibus patratores ſimilium ſcelerum communione Euchariſtica, & fidelium in perpetuum privabantur, ut conſtat *ex c.quia Sacerdotes*, 11.*q.*1. *c.ſi quis* 4.2.*q.*3. Concil. Cęſaraug.1. *can.*4. ibi: *Item legit vigeſimo & uno die, quo à* 16. *Kalend. Jan. uſque in diem Epiphaniæ, quæ eſt* 8. *idus Januar. conti-*

nuis diebus nulli liceat de Eccleſia ſe abſentare, nec latere in domibus, nec ſecedere ad villam, nec montes petere, nec nudis pedibus incedere, ſed concurrere ad Eccleſiam: quod qui non obſervaverit, his decretis anathema ſit in perpetuum. Concil. Patiſ. 1. *canon.* 2. Patiſ. 3. *can.* 5. *c.ego Berengarius, de conſecr. diſt.* 2. Troslejanum *can.* 13. quo in ſenſu excommunicatio perpetua imponitur *in d.can.* 11. Concilii Tolet. II. in aliis verò levioribus criminibus privatio communionis inflicta, intelligitur de temporali, donec reus ſatisfecerit.

15 Intelligitur caput ex parte 23.de v.ſ. Tandem ſupradictæ aſſertioni obſtat textus *in c.ex p.* 23.*d.v.ſ.* ubi cùm proponatur quemdam fuiſſe excommunicatum propter injuriam Capitulo Carnotenſis Eccleſiæ illatam, aſſeritur non poſſe eum abſolvi à tali excommunicatione ante ſatisfactionem, ob ſpeciale privilegium Capitulo Carnotenſi conceſſum. Igitur quia jure communi attento, excommunicatus etiam ante ſatisfactionem abſolvi poteſt, ſiquidem fruſtra precibus impetraretur à Capitulo Carnutenſi, quod illi communi jure competebat, argumento textus *in l.unic. C.de theſaur. lib.* 10. *c.in his* 30.*de privil. c.ſi Papa, eod.tit. lib.*6. Agnovit difficultatem Gloſſa ibi: *v.Contumacias* & ut illi ſatisfaciat, aſſerit privilegium in illius textus ſpecie fuiſſe conceſſum ad cautelam, quia ſtrictiùs ſolet obſervari, quod ſpecialiter cavetur, quàm quod generaliter diſponitur, *c.quamquam* 23. *d.cap.ſi adverſus, de hæret.* & aliquando ſpecialiter conceduntur, quæ jure communi competunt, *c.in cauſis, de procurat. c.etſi Chriſtus, in fine, de jurejur. c.permittimus, de ſent. excom. c.quod in te, de pœnit. c.ſatis, in fine*, 24.*q.*2. *c.admonere* 33.*q.*3. Unde licèt jure communi quilibet excommunicatus poſt ſatisfactionem eſſet abſolvendus, tamen privilegium ſpeciale ad cautelam Capitulo Carnotenſi conceſſum fuit, ut excommunicatus ob injuriam illatam abſolvi non poſſet, niſi poſt ſatisfactionem. Sed licèt hæc Gloſſæ ſolutio ſuſtineri poſſet, verius dicendum eſt, privilegium de quo in eo textu, duas partes continere: in priori cavebatur, ut Capitulum Carnotenſe poſſit excommunicare, aut interdicto ſubjicere malefactores pro injuria ſibi illata, in qua parte gratiam continebat, ſiquidem Capitulum Eccleſiæ Cathedralis poteſtatem ferendi excommunicationem, aut ſimiles cenſuras non habet, *c.quæſivit, de his, quæ fiunt a majori parte*, niſi ratione conſuetudinis, *cap. irrefragabili, §.cæterum, de offic. ordin.* aut Sede vacante, *cap. cùm olim, de majorit. & obed. c.unico, eod.tit. in* 6. *c.Albericus, de teſtibus, c.illa, ne Sede vacante aliq.* In ſecunda concedebatur, quod nemo auderet abſolvere excommunicatum pro injuria illata Capitulo Carnutenſi, niſi præmiſſa ſatisfactione; qua in parte conſonum erat prædictum privilegium juri communi, nec gratiam ſpecialem continebat, unde virtute juris communis ex præſenti textu, & ſimilibus excommunicatus abſolvi poterat.

C A P U T XII.

a Honorius III. *Epiſcopo, &* b *Cantori* c *Cabilonenſi, & Abbati de* d *Firmitate, Cabilonenſis diœceſis.*

EX parte venerabilis Fratris noſtri Epiſcopi *e* Eduenſis fuit propoſitum coram nobis, quod Canonici Eduenſes propriis commodis inhiantes, præbendarum numerum ab antiquo in Eccleſia Eduenſi ſtatutum, licèt non ſint ejus diminuti redditus, reſtrinxerunt, ut ſic in temporalibus magis abundent, dum ea, de quibus valet ſuſtentari Canonicorum numerus conſuetus, tali prætextu nituntur in augmentum convertere præbendarum: & in facti ſui tuitionem ſuper hoc confirmationis à nobis dicuntur litteras impetraſſe in communi forma. Nolentes igitur divini Numinis cultum hujuſmodi occaſione in Eccleſia ipſa diminui, ſed potiùs augmentari, diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi præmiſſis veritas ſuffragatur, antiquum numerum facientes authoritate noſtra ſervari, præbendas quas à tempore ultimi ſtatuti inveneritis in Eccleſia memorata vacantes, non obſtante aliqua conſtitutione ſuper hoc à Canonicis ipſis facta, vel confirmatione hujus à nobis ab eiſdem *f* obtenta, perſonis idoneis cum conſilio ejuſdem Epiſcopi, ſublato appellationis obſtaculo conferatis.

N O T Æ.

1 Honorii III Geſta. a HOnorius III.) Honorius antea Centius Sabellus, patria Romanus, creatus fuit Pontifex die 18. Julii anno 1216. & floruit uſque ad annum 1227. ut referunt Spondanus *in continuat. Baronii*, Coriulanus *in Breviario, dicto anno*, & alii Scriptores de vitis Pontificum. Inter alia, quæ illuſtrem illius Pontificatum faciunt, potiſſima ſunt confirmatio præclariſſimarum Religionum SS. Dominici & Franciſci, & Coronatio Federici Imperatoris II. Fecit ſuarum Decretalium quintam compilationem, quam diù deſideratam à perdoctis viris, edidit Innoc. Cironius, ex qua collectione aliquæ deciſiones compilatæ fuerunt à Raymundo in hac ſexta compilatione, inter quas primum in ordine obtinet locum præſens decretalis.

2 Cantor quid b *Cantori*.) Id eſt, Præſuli chori canentium, qui enim ſimili choro præeſt, Cantor, Præcentor, ſeu Protopſaltes appellatur, *c.cleros*, 21. *diſt.* & in Eccleſia Cabilonenſi ſunt ſeptem Dignitates, inter quas Cantor recenſetur. Nec novum eſt, Romanum Pontificem cauſarum cognitionem committere Cantori, ut conſtat *ex c.dudum, el ſecundo, de elect.* ibi: *Pariſienſi Succentori, c.dilectus, de appell.* ibi: *Cantori Trecenſi, c.ſignificavit, eod.titulo*, ibi: *Præcentori Herefordienſi c.cùm jam dudum, de præb.* ibi: *Cantori Tornacenſi cap.*3. *de cenſibus*, ibi: *Stephano Cantori, cap.*2. *de donat. inter*, ibi: *Cantori Lexov. cap. Abbate, de v.ſ.* ibi: *Cantori Atrebatenſi, cap. cùm pro cauſa, de ſentent.* ibi: *Præcentori Lugdunenſi*. De dignitate Cantoris plura Valenzuela *conſ.*33. Barb. *de Canonicis, cap.*9.

3 Cabilonis deſcriptio c *Cabilonenſi*.) Cabilo, ſeu Cabilonus, eſt civitas Galliæ ad Araris ripam, ſita in prima Lugdun. Provincia, cujus meminerunt Cæſar *in commentar. libr.*7. Strabo *lib.*4. Ammianus Marcellin. *lib.*5. Sedes quondam fuit Regia Principum Burgundiæ, ut referunt P. Sarmatani *tom.*2. *Galliæ Chriſt. fol.*437. Habet Eccleſiam Cathedralem D. Vincentio dicatam, cujus mentio fit *in cap.*12. *de reſcriptis, cap.*27. *de ſent. excomm. cap. in noſtra, de procur.* Plura de ejus origine congeſſerunt Chenu *in chron. Eccleſiæ Cabil.* Savarus *in notis ad Sidonium, lib.*4.*ep.*25. Ejus Præſuli Durando dicto, qui eam Eccleſiam rexit ex anno 1213. uſque ad annum 1215. miſſa eſt præſens epiſtola.

d *De Firmitate*.) Firmitas prima Ciſtercii filia, monaſterium eſt in diœceſi Cabilonenſi conſtructum anno 1113. cujus exordium, & nominis rationem reddunt tabulæ ipſius monaſterii, ibi: *Fundata eſt Firmitas primogenita filia domus Ciſtercii, & pulchræ ſignificationis ſuæ titulo firmitatem, & ſtabilitatem Ordinis præſignavit*. Plura de eo monaſterio retulit Manrique *annalium Ciſterc. an.*1113. *cap.*3. hujus monaſterii Abbati Hugoni reſcribit Honorius *in præſenti*. 4

e *Æduenſis*.) Ædua, quam alii Auguſtodunum appellant, celebris urbs eſt Galliæ, cujus meminerunt Cæſar *lib.*6. *de bello Gallico*, Mela *lib.*3. *de ſitu orbis, capit.*2. Tacitus *lib.*11. *annalium*, Guilliel. Brito *lib.*1. *Philip.*2. 5 Æduenſis urbis notitia.

Ædua quos mittit urbs antiquiſſima plena.

Habet Eccleſiam Cathedralem D. Lazaro dicatam, cujus originem, & progreſſum referunt Authores Galliæ Chriſtianæ *to.*2.*fol.*27. cujus Præſul Galterus ſecundus præſentem quæſtionem Honorio III. propoſuit.

f *Obtenta*.) Confirmatio iſta facta fuit in forma communi, ut ex ipſis verbis textus conſtat; quæ confirmatio nihil novum tribuit, *cap. cùm dilecta, §. nos igitur, de confirmatione utili, cap. quia diverſitatem, de conceſſione præbendæ, cap. ex parte, de privilegiis, cap. dudum* 39. *de decimis*: nec talis confirmatio tribuit jus novum, *cap. examinata, cap. fin. de confirm. utili*. 6

C O M M E N T A R I U M.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Canonici non poſſunt proprio ſtatuto minuere numerum* 7 Concluſio refertur & probatur.

præ-

præbendarum, niſi tale ſtatutum in forma ſpeciali confirmetur a Romano Pontifice. Probant eam textus *in c.cum M. hoc tit. c.conſuetudinis 9.de conſuet. c.quoniam, de vita, & honeſt. cler. c.dilecto, de præb. c.fin. de v.ſ.* novella 3. & 6. Juſtinian. *c.8.16.§.ſed neque*. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti Petr. Greg. Martin. Huranins, & Fagnan. *in repet. ad hunc textum*, idem Petr. Greg. *de benef. c.19.* Nicol. Garzia *eod.tr.p.12.cap.1.* Lotherius *de re benef. l.1.q.14.* Lelius Cæcus *de repub. Chriſtiana, tit. de Canonicis, cap.24.* Azor *par.2. inſtit. l.3.c.11.q.10.* Moneta *de commut. c.12.n.113.& de diſtrib. p.1.q.5.n.27.* Lelius Mancinus *genialium, c.257.* Barboſa *de Canonicis c.3. & de poteſt. Epiſcopi 3.part. alleg.87.*

8 *Impugnatur tradita aſſertio.* Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ità inſurgo: Capitulum Eccleſiæ Cathedralis non ſolùm Sede vacante, verùm & ſuperſtite Epiſcopo ſtatuta regimini Eccleſiæ congrua, & utilia facere poteſt, *c.cum dilectus, de clericis non reſid. c.cum Eccleſia, de elect. c.1. hoc tit. l.6.c.2. de v.ſ. eod.lib.* Probant Suar. *de legib. l.4. c.6.n.34.* Tapia *to.1, caten. moral. l.4.q.8.art.7.* igitur poteſt facere ſtatuta, quibus minuatur numerus præbendarum. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo; nam quod operatur propoſitum in propoſito, idem operatur oppoſitum in oppoſito, *l.ultima, in fine, ff.de legat.3. l. etſi contra, in fin. ff.de vulgari*; quia contrariorum eadem eſt ratio, & diſciplina, *l.penult. §.fin. ff.qui ſatiſdare*; ſed Canonici poſſunt ſtatuto facere, ut major ſit Canonicorum numerus, *c.cùm M. hoc tit.* Igitur poterunt ſtatutu diſponere, ut reſtringatur ipſe numerus. Augetur deinde hæc difficultas, nam multitudine miniſtrorum non augetur cultus divinus, ſed potiùs paucitate Deus honoratur, *c.legimus 24.93.d.* ibi: *Diaconos paucitas honorabiles, presbyteros turba contemptibiles facit*: & multi ſacerdotes nomine non laudantur, ſed pauci re, *cap. multi, fin. 40.diſt.* Ergo non ſolùm validè, verùm etiam rationabiliter Canonici poſſunt Canonicorum multitudinem proprio ſtatuto reſtringere,

Adhuc tamen vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, numerum præbendarum in aliquibus Eccleſiis Cathedralibus non eſſe determinatum, nec certum, ut in Eccleſiis, de quibus *in c.ex par.10.de conceſſ. præb. c.vacante, c.dilecto, de præben.* in aliquibus autem eſſe numerum determinatum, ſed abſque ulla diſtinctione proventuum, ut *in c.fin. §.fin autem, de conceſſ. præb. in 6. c.dilecto 63.de appell.* in aliiſque non ſolùm numerum eſſe determinatum, & præfixum, verùm & proventus realiter eſſe diſtinctos, *c.litteras, de conceſſ. præb. Clem. fin. de præb.* docet Moneta *de optione canon. c.2.qu.2. n.16.& 17.* Licèt temporibus Eccleſiæ naſcentis omnes Presbyteri in communem menſam advocarentur, & ſub una matricula, ſeu pyctatio continerentur, quotidièque ſuas portiones, & ſportulas acciperent, quæ dicebantur canonicæ portiones. Ivo Carnot. *ep.219.* ibi: *Deliberavi, ut darem illis dimidiam præpoſituram, ut fieret inde quotidianus panis, quamvis eorum annua præbenda eis ſufficiens eſſe deberet*. Et ab hac præbenda Canonici præbendarii dicebantur, *c.ſanctorum, 70.diſt.* & Eccleſiæ, in quibus erant, præbendales: & quia nomina eorum ex pyctatio legebantur, portio illa vulgò *pitanza* dicitur: poſt diviſionem tamen bonorum Eccleſiæ certi fuerunt aſſignati redditus beneficiis, & dignitatibus Eccleſiaſticis, ut dicemus *ad tit. de præb. & dignit.*

Secundò ſciendum eſt, quod ſi numerus Canonicorum incertus ſit, ſive certus, non tamen plures inſtitui debent, quàm commodè ex redditibus ali poſſint, *c.cùm M. hoc titulo, c.quoniam, de vit. & honeſt. c.1. c.author, de inſtit.* Trid. *ſeſſ.24.de ref.c.15.* novella 3. Juſtin. ubi Cujacius: & deficientibus Eccleſiæ facultatibus, poſſunt Canonici ſimul cum Epiſcopo ſupprimere aliquas præbendas, ut inde debitis fructibus ſuſtententur, *c.cùm acceſſiſſent, hoc tit.* ne ad inopiam, & mendicitatem in opprobrium ſtatus clericalis redigantur, *c.Diaconi, 93.diſt.* Petr. Gregor. *de benef.c.19.* Barb. *d.c.3.de Canonicis*. Alii verò non poſſunt reſtringere prædictum numerum, ut Vicarius Epiſcopi cum Capitulo Sede vacante, Garzia *de benef. p.12.cap.1.* quod adeò verum eſt, ut etiamſi numerus Canonicorum confirmatus ſit à Pontifice, nihilominus ex defectu redditunm reſtringi poterit, ut reſolvit Garz. *ubi ſup.* ſine diminutione verò fructuum, aut alia ſimili cauſa nequeunt Canonici ſupprimere aliquam præbendam, ex noſtro textu docent Barb. & Petrus Gregor. *ubi ſup.* 9 *Præbendarum numerus certus.*

Ex quibus profluit vera decidendi ratio ad noſtrum textum *in c.ex parte*; nam cùm in Eccleſia Æduenſi certus, & determinatus fuiſſet Canonicorum numerus; & redditus non fuiſſent diminuti, non potuerunt Canonici illum reſtringere, & coarctare, præcipuè cùm divinus cultus minueretur, qui diminui non debet, *c.ad hæc, de præb.* & ſic rectè Honor. III. jubet prædictum ſtatutum, etiam confirmatum à Sede Apoſtolica in forma communi, irritari. Si verò ex juſta cauſa ſuppreſſa eſſet aliqua dignitas, vel præbenda, & confirmatio Pontificis in forma ſpeciali ſequeretur, tale ſtatutum reſtrictionis, ſeu ſuppreſſionis obſervandum eſſet, ut *in c.cùm acceſſiſſent*, docetur. 10 *Talis numerus reſtringi poteſt.*

Nec obſtat difficultas ſuprà adducta; nam licèt capitulum Eccleſiæ Cathedralis poſſit ſtatuta facere ad ſuum regimen, ſi hæc ſint juri canonico contraria, minimè condere valet: unde cùm reſtringere numerum præbendarum, & ſic cultum divinum minuere, juri noſtro contrarium ſit, ideò ſtatuta, per quæ reſtringuntur præbendæ, ſeu canonicatus, invalida ſunt. Nec argumentum primum refragatur; nam Canonici poſſunt augere numerum præbendarum, cùm Eccleſiæ facultates ſuppetunt; reſtingere autem non poſſunt, cùm divinus cultus augeri debeat, diminui autem non valeat: quod adeò verum eſt, ut etſi numerus confirmatus ſit à Pontifice, nihilominus poſſit augeri, quia confirmatio à Pontifice facta præſumitur favore Canonicorum, & ſic illi renunciare poſſunt, numerum augendo. Nec etiam aliud argumentum obſtat; nam illud principium procedit, quando multitudo eſt tantùm nomine, non re; at ſemper præſumitur Canonicos magnis virtutibus pollere, & ſic eorum aſſidua reſidentia cultum divinum magnoperè augeri. 11 *Traditur ratio decidendi.*

C A P U T XIII.

a Gregorius IX. *Archipresbytero* b *ſancta Maria Majoris* c *de Urbe*.

Quoniam conſtitutio Apoſtolicæ Sedis omnes adſtringit, & nihil debet obſcurum, vel ambiguum continere: Declaramus d conſtitutionem, quam nuper ſuper præferendis in perceptione portionis majoribus, & conſuetis ſervitiis à minoribus exhibendis, edidimus, non ad præterita, ſed ad futura tantùm extendi. Cùm leges, & conſtitutiones futuris certum ſit dare formam negotiis, non ad præterita facta trahi, niſi nominatim in eis de præteritis caveatur.

N O T Æ.

1 *Gregorii IX. tempus.* a *Gregorius*.) Antea Hugolinus dictus, natione Hernius, patria Anagninus, evectus ad Pontificatus culmen anno 1227. floruit uſque ad annum 1241. ut referunt Spondanus, & Coriolanus in eiſdem annis: & cùm ejus authoritate hoc volumen Decretalium prodiiſſet, ut in apparatu dixi, & de rebus geſtis ab ipſo Gregorio agentes, referunt Gregorius Polydorus *in Gregoriano*, Gerard. Voſſius *de reb. Siculis*, Jacobus à Sancto Carolo *in Bibliotheca Pontif. lib.1. in ipſo Gregorio*; ideò ultimo loco ſub quolibet titulo Gregorii IX. con-
2 ſtitutiones, utpotè poſteriores tempore, ut ſic ſeries temporum ſervetur, compilantur.

b *Archipresbytero*.) De Archipresbytero, & ejus dignitate agam *tit. de officio Archipresb.*

3 c *De Urbe*.) Sunt enim in urbe Romana plures Eccleſiæ Divæ Mariæ dicatæ ſub diverſis titulis: alia dicitur Eccleſia ſanctæ Mariæ in Via Lata, de qua *in c.Eccleſia, hoc tit. c.Eccleſia, ut lite pendente*. Eccleſia ſanctæ Mariæ in Porticu, S. Maria in Coſmedin, S. Maria in Dominica, S. Maria trans Tyberim, & aliæ, de quibus agunt Victor. *de Urbis Romæ regionibus*, Fr. Alphonſus Munnoz *de rebus mirabilibus Romæ*: ex quibus Cardinales, tam Presbyteri, quàm Diaconi, titulos ſuos acceperunt, Germonius *de indultis Cardinalium, §.tituli*. Inter eas præcipua eſt Eccleſia S. Mariæ Majoris de Urbe, erecta temporibus Liberii Pontificis, præcedente miraculo Nivium, quod Eccleſia die 5. Auguſti celebrat. Illa autem Eccleſia eſt una ex quinque Eccleſiis Patriarchalibus exiſtentibus in Urbe, habetque Archipresbyterum, & certum

numerum Canonicorum: immò frequenter unus ex Cardinalibus eſt Archipreſbyter illius Eccleſiæ, Cohelius *in notitia Cardinalatus*, *cap.5.* & cùm ad Archipreſbyterum ſpectet Preſbyterorum cura, ac regimen, *cap.5. de offic. Archipreſbyteris*, & in hoc capite finali agetur de juribus Preſbyterorum, & de prælatione inter eos ſervanda; idcircò hæc decretalis epiſtola mittitur Archipreſbytero illius Eccleſiæ.

4 d *Conſtitutionem.*) Cùm enim Gregorius IX. conſtitutionem edidiſſet, ut majoribus ordinibus inſignitis in minoribus conſtituti obſequium, & obedientiam præſtarent, de qua *in cap. ſtatuimus, de majorit. & obedientia*; dubium ortum fuit, utrum ea conſtitutione tenerentur, qui jam illis temporibus ſacris initiati erant Ordinibus, & in Canonicos admiſſi? Cui reſpondet Gregorius IX. quod cùm lex nihil debeat continere ambiguum, præſenti decretali declarat tantùm poſt prædictam conſtitutionem in Canonicos admiſſos comprehendi: quia lex tantùm reſpicit futura, non præterita, ut probavi ſuprà *in cap.2.* ubi hoc commentarium dedi,

TITULUS III.

De Reſcriptis.

CAPUT PRIMUM.

a Alexander III. *Senonenſi* b *Archiepiſcopo.*

Sicut Romana Eccleſia omnium Eccleſiarum, diſponente Domino, mater eſt, & *c* magiſtra; ita & nos, qui eidem Eccleſiæ, licèt immeriti, divinæ diſpoſitionis providentia præſidemus, prout Dominus nobis miniſtraverit, conſultationibus reſpondere cogimur ſingulorum, & quæ videntur dubia, Apoſtolicæ circumſpectionis providentia *d* declarare. Sanè quæſitum eſt à nobis ex parte tua: Si alicujus cauſa delegatis judicibus, ſublato remedio appellationis committitur; & litteris Apoſtolicis altera pars munita (quibus ei generaliter eſt indultum, ut liberè ſibi liceat appellare,) in vocem *e* appellationis proruperit, an ejus in eadem cauſa debeat appellationi deferri? Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod ejus hac in parte appellatio non debet admitti, poſtquam eſt cauſa judicibus appellatione remota commiſſa, quia generale mandatum derogat ſpeciali.

NOTÆ.

1 a ALexandri III.) Rolandus antea dictus, natione Tuſcus, patria Senenſis, qui cùm eſſet Preſbyter Cardinalis tituli S. Marci, & Apoſtolicæ Sedis Cancellarius, Romanus Pontifex electus fuit menſe Septembri. an. 1159. Vir prudentiſſimus, omnibus virtutibus pollens, divinis, humaniſque litteris valdè inſtructus, quem Div. Bernardus miris extollit laudibus, & plura de ejus vita, & geſtis referunt Baronius *ann.*1158. Coriolanus *ann.*1156. Platina, & alii de vitis Pontificum, *in ejus vita*. Hujus Pontificis plura extant decreta in hoc volumine, quæ Raymundus tam ex prima, & ſecunda collectione tranſcripſit, quam ex Concilio Lateranenſi, ipſius Pontificis ævo celebrato. Præſens decretum tranſcripſit ipſe Raymundus *ex cap.1. hoc tit. in 1.collect.* ex Concilio Lateranenſi, ſeu ejus appendice, *par. 10. cap.11. & ex cap.12. de appell. in d.1.collect.* ſub quo rubro aptiùs collocari, non ſine ratione putavit Anton. Auguſt. *in notis ad hunc textum*. Alia pars hujus textus reperitur *in cap. ſi verò 8. de jurejur.* Et quia plures deciſiones in hoc volumine compilatæ, tranſcriptæ ſunt ex dicta appendice ad Concilium Lateran. præmittendam duxi admonitionem, quam ad principium ipſius appendicis Lectoſi fecit Bartholomæus Laurens, cognomento vulgari *Pojen*, in hæc verba. „(Synodus Lateran. ſub Alexand. III. habita, cum indice ſibi præfixo, itemque cum iis, quæ adjecta habet, ad quæ præfixus hic index ſpeciatim reſpicit, ſicut paulò poſt videbis, excerpta eſt è volumine pergamenico, non illo, cujus ſuprà ſub Alexandro I. & Nicolao II. mentionem fecimus; ſed alio, ac diverſo, nihil præter ea, quæ hic ſequuntur, aliud comprehendente. Ideòque totum hoc integrè, non diviſum, exhibere placuit: quamquam pars ea, quæ hic prima aſſeritur, & in archetypo ita vocatur, ſeorſim ac ſpecialiter ipſum tantummodò Lateranenſe Concilium videri poteſt, cùm & archetypi titulus ea tantùm in parte hoc præferat, nec omnia, quæ deinceps ex ordine ſequuntur, Alexandri III. ſint, ſed aliquorum etiam, qui poſt eum Apoſtolicæ Sedi præfuerunt. Verùm quia totus ille archetypi, de quo loquimur, codex eorumdem propè characterum erat, & maximè, quia pars prima, ſecunda, tertia, & cæteræ deinceps cohærebant; & ſuper omnia, quòd Dominus Petrus Crab, ordinis Sanct. Franciſci de Obſervantia, unicus, ac ſedulus archetyporum, quibus in editione Conciliorum anno Domini 1551. uſi fuimus, procurator, iſtud nobis exemplar unicè commendavit, omittere quidquam ex illo, præſertim, quod de textu, ut vocant, eſſet, nec voluimus, nec auſi ſumus. Nam annotationum, quæ in archetypo ob marginis capacitatem, plurimæ ſunt, non potuit in editione hac ob marginis exiguitatem paſſim haberi ratio. Cæterùm quanto labore conſtiterit archetypi hujus, quod propter breviationes inſuetas, ac nimias, non tam lectore, quàm conjectore indiguit, tranſcriptio; quoniam neminem, niſi quem hoc ipſum, archetypon videre contigerit, crediturum putamus, nullum hic verbum facimus; Deum tantùm hoc noſtræ, quidquid eſt, opellæ commendatum volentes.) Et ad calcem ipſius appendicis, iterum per hæc verba admonet lectorem. (Hæc ſunt, quæ ex Archetypo illo, cujus ſupra mentio lectu adeò difficili, ſummo labore deſcripſimus. Quæ ſi cui grata, & utilia fuerint, primùm gratias agat Deo, qui horum qualecumque exemplar hucuſque ſervavit: deinde F. Petro Crab, qui hoc ipſum, ut inter Concilia ederetur, procuravit: poſtremò & nobis, quos non piguit, quamquam non deerant, qui dehortarentur, & abſterrerent utilitatis publicæ gratia moleſtiæ tantùm perferre, ut quæ antehac difficillimè legi poterant, jam hujus lectu facilia redderentur. Cæterum ſi quibus in his locus aliquis intricatior, aut minus abſolutus videtur, ii noverint, difficultatem eam ſibi eſſe nobiſcum communem. Neque enim archetypon ipſum adeò terſum fuit, quin & nos aliquoties hæſitare cogeremur. Maluimus autem, & te ſubinde nobiſcum hærere, quàm conjeciſſe, ac mutaſſe quidvis temerè videri. Certè in editione hac poſtrema permultis locis mendæ ſublatæ ſunt opera F. Laurentii Surii, & plurima ſuæ integritati reſtituta.)"

b *Archiepiſcopo.*) Guillelmo videlicet, qui Theobaldi 2
Comitis Campaniæ filius, primò fuit Epiſcopus, Carnotenſis, poſtmodum Senonenſis Archipræſul, anno 1169. & ab Alexandro III. per Galliam Legatus miſſus fuit, cùm illi adhæſiſſet adverſus Pſeudo-Pontifices, ut referunt Fratres Sammarthani *tom.1. Galliæ, in Eccleſia Senon. nu.68.* Huic & aliis ſucceſſoribus miſſæ ſunt decretales relatæ *in cap. ſedes 15. hoc tit. cap.1. de poſtulat. Prælat. cap.præterea 5. cap. cum olim 32. de officio Ordinarii, cap. cauſam 11. de probat. cap. ſi verò 8. de jurejur.* & aliæ. De ipſa Senonenſi Metropoli nonnulla adduxi ſup. *in cap. cùm omne 6. de conſtit.*

c *Magiſtra.*) Cap. fin. *de judiciis*, ibi: *Quia tamen* 3
omnium Eccleſiarum mater eſt eadem, & magiſtra. Cap. *cuncta 18.9. quæſt.3.* ibi: *Cuncta per mundum novit Eccleſia, quoniam quorumlibet ſententiis ligata Pontificum Sedes B. Petri Apoſtoli jus habeat reſolvendi, utpotè quæ de omni Eccleſia jus habeat judicandi.* Concilium Florentin. ſub Eugen. IV. pro Græcorum unione celebratum, ibi: *Definimus Sanctam Apoſtolicam Sedem, & Romanum Pontificem univerſi orbis tenere primatum, ipſumque Romanum Pontificem ſucceſſorem eſſe Div. Petri Principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium, totiuſque Eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorum Patrem, ac Doctorem*

exiſte-

Digitized by Google

exiſtere. Turrecremata *in ſumma*, *lib.2. capit.36*. Cauus *de locis*, *lib.2. cap.4*. Bellarm. *de Rom. Pontifice capit.22*. plures Barboſa *in cap.2. de ſumm. Trinit. num.6*. Fragoſo *par.2. de regim. Chriſt. Reip. lib.1. diſp.1. §.2*. Theophilus Raynaud. *tom.10. in corona aurea Rom. Pontificis*, & nos *in cap. finali*, *de foro compet.*

4 d *Declarare*.) Conſonant Petrus Damianus *opuſcul.7. ad S. Leonem IX.* ibi: *Quoniam Apoſtolica Sedes omnium Eccleſiarum mater eſſe ex ipſo veritatis ore cognoſcitur, dignum eſt, ut ſi quid uſpiam dubitationis emerſerit, quod ad animarum videatur pertinere negotium, ad ipſam, velut ad magiſtram, & quodammodo fontem cœleſtis ſapientiæ recurratur*. Et *opuſc.5. in fin.* Petrus Cellenſis *epiſt.1. ad Alexandrum Papam*, ibi: *In graviſſimis, ſicut olim ad Moyſem, ſic nunc, Pater venerande, ab omni Eccleſia Dei recurritur ad S. Petri, & veſtram Sedem*. Hanc praxim conſulendi Romanam Sedem in rebus arduis, & ambiguis, probant Canus *lib.5. de locis*, *cap.7*. M. Antonius Capella *diſp. de Roman. Pont. cap.2. ſect.7*. Onuphrius *de Primatu S. Petri*, Bozius *lib.5. de ſignis Eccleſiæ*, *cap.3. & lib.18. cap.4. & 5*. Bezovius *de Romano Pontifice*, *cap.17*. Theophilus *ubi ſupra fructu 5. per tot.* Concilium Chalced. *act.1*. Anacletus *in epiſt.* Concil. Aquilienſe *in ep. ad Grat. Imper. totius orbis Romani apud Roman Eccleſ.* Theodoret. Tyrenſis *epiſt.116*.)

5 e *Judicibus*.) Signanter dicit Alex. de delegatis, non de ordinariis judicibus; nam quoties Pontifex cauſam committit ſub clauſula, *Appellatione remota*, etſi committatur judici ordinario, ejus juriſdictio non excitatur, ſed in delegatam convertitur, ſi modò in ea cauſa ponatur, in qua jure ordinario appellare licebat; tunc enim cùm per hanc clauſulam ab Ordinario appellatio inhibeatur, quia aliquid additur juriſdictioni ordinariæ, quod antea non habebat, mutatur, & fit delegata, ut argumento textus *in cap. cum aliquibus*, *hoc tit. in 6. c. ſi quis 12. in fine*, *de præbend. eodem lib. cap. ſi ſoli*, *de conceſſ. præbend. eodem lib. l.3. ff. de offic. ejus*, *l.1. §. ſi quis ſimpliciter*, *ff. de verb. oblig.* docent Abbas *in capit. licet 12. de offic. ordin.* ubi nos latiùs dicemus, Parlad. *lib.2. quotid. cap. ult.* Diverſum tamen obſervandum eſt, quando clauſula *Appellatione remota*, adjicitur in ea cauſa, in qua appellatio de jure non admittitur, juxta textus ita accipiendos *in d.cap. licèt*, *de offic. ordin. cap.cum aliquibus*, *hoc tit. in 6.*

6 f *Appellationis*.) Poteſt enim Pontifex cauſam committere appellatione remota, *cap. ſuper 27. §. ſi verò*, *de offic. deleg. cap. Paſtoralis 52. de appell. cap. bonæ*, *de confirm. utili*, Alexand. poſt Concil. Later. *part.7. capit. ult. par.10. cap.8. par.47. cap.3.* ſicut alii ſupremi Principes, *l.1. §.ult. ff. a quibus appel. l.13. tit.23. partita 3.* Unde ſæpiſſimè in Jure noſtro mentio fit hujus clauſulæ, ut *in cap. cauſam 18. hoc tit. cap. ſecundò 41. c. Paſtoralis 53. cap. ut debitus 59. de appel. cap. ſuper eo 15. cap. Paſtoralis 28. cap. ex parte 47. de offic. deleg. cap. dilecti 4. de arb. cap. accepimus 5. de pactis*, *cap. ex tua*, *de filiis presbyterorum*, *cap. licet 6. de foro compet. cap.2. de mutuis petit. cap.ex conqueſtione 10. de reſt. ſpol.* Eam exponunt plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, & *de clauſulis*, *clauſ.9.* quibus addendi ſunt Donel. *lib.8. comment. cap.6.* ubi Oſualdi *litt.R.* Carleval. *de judic. tom.2. tit.2. diſp.8.* Fragoſo *de regim. Chriſt. Reip. tom.1. par.2. lib.8. diſp.24. §.12.* Pichard. *in manuduct. part.4. prælud. 1.* Petr. Gregor. *in d.cap. cauſam*, *hoc tit.* Cironius *ad tit. de appell.* Hunnius *ad Treutler. volum.2. diſp.33. theſi 4. quæſt.31.* Diana *par.9. tract.7. reſ.28.* Salgado *de protect. 1.part. prælud.3. nu.81. & part.2. cap.6. nu.16. & par.3. cap.8. num.27.* Germon. *lib.1. animad. cap.13.* Clezel. *de appel. cap.1. num.16. & cap.4. num.23. & cap.6. nu.203.* Utuntur hac clauſula Principes, non verò Magiſtratus inferiores, *d.l.1. §.fin.* ſicut enim ſoli Principes, poſſunt Magiſtratibus, prout placuerit, juriſdictionem definire, *l.quidam 57. de re jud. l.1. ff.ad l.Jul. de ambitu*: ita decernere poſſunt, ne liceat ab eorum ſententiis appellare, *l.1. §.de qua*, *ff.de poſtul. l.quominus*, *ff.de flumin.* Nec contrarium probat Juſtinian. *in l.fin. C.de ſent. & interl.* ut aliqui putarunt, quorum ſolutiones, & veram illius textus interpretationem tradit Germonius *d.cap.13.*

7 Diſſolvitur communis difficultas.

Nec obſtat communis difficultas, quæ contrà ſuprà tradita ab Interpretibus adducitur, videlicet defenſionem omnibus oppreſſis jure naturali fuiſſe conceſſam, *leg. ut vim*, *ff.de juſt. & jure*, *l.4. ff.ad l.Aquil. c.cùm inter*, *de except.* Inde appellationis remedium, cùm ſit oppreſſorum defenſio, ab ipſo naturali jure provenire probatur ex *c.cum ſpeciali 62. §.porrò*, *de appell. c.cum in his*, *c.ſignificarunt 31.de except. l.1. l.ſi tantum 6.ff.de appel. cap. omnes oppreſſus 2.qu.6.* Sed Principis reſcriptum iniquitatem continens, vel aliquid contra jus naturale diſponens, nullum eſt, *l.ex facto 43.ff.de vulg. l.reſcripta*, *C.de precib.* cum à jure naturali provenientia immutabilia ſint, *c.fin. de conſuet. Clem. Paſtoralis*, *§.cæterum*, *de re judic. §.ſed naturalia*, *Inſt. de jure naturali*. Ergo appellatio à Principe tolli non poteſt. Nam omiſſa ſolutione Milliani *in præſenti*, *c.1.n.23.* & aliorum, qui affirmant appellationem prohiberi per prædictam clauſulam, quoad effectum ſuſpenſivum, non verò quoad devolutivum, dicendum eſt, appellationem generaliter ſumptam defenſionem eſſe juris humani, & poſitivi, ut probavimus *in c.Paſtoralis*, *53.de appell.* atque ita per Principem tolli poſſe. Cùm enim per hanc clauſulam appellatio inhibetur, non omnis defenſio denegatur, ſed modus defenſionis à lege humana poſitiva inductus reſtringitur, & limitatur, ut docent ordinarii, & Caniſius *in præſenti*. Deinde quia tunc appellatio, & defenſio jure naturali permiſſa erit, quoties omninò perpenſis negotiis, circumſtantiis, & qualitatibus, neceſſaria eſt ad juſtitiam conſequendam, & tunc à Principe tolli non poterit. Covar. *pract.c.23.n.6.* Unde etiamſi commiſſa ſit cauſa appellatione remota, qui gravatus reperitur, poteſt ſuperiorem adire per viam querelæ, *c.conſultationi*, *de appel. in 6.* vel per ſupplicationem, ut *in l.unic. C.de ſentent. Præfecti Prætor.* docent Franchis *dec.148.* vel per viam recuſationis, Covar. *ubi proximè*, *c.poſtremò*, *in fine*, *de appell.* Fragoſo *d.§.12.n.218.* Barb. *in ſelectis ad noſtrum textum*, & ad Pontificem immediatè appellare, *cap.1.de offic. Leg. in 5.collect.* immò ſi gravamen ſit notorium, aut ex dolo prolata ſit ſententia, appellatio non cenſetur denegata, Gloſſa *in d.c.ex conqueſtione*, Didacus Perez *in l.1.tit.9.l.3.ord.* Barboſa *ſup.n.20.& 21.* proſequuntur alia remedia Paz *in praxi*, *2.to.c.1.p.5.n.1.* Arniſæus *de jure majeſt. c.4.n.5.*

Sed circa effectus hujus clauſulæ Interpretes adhuc non conſentiunt. Aliqui exiſtimant per clauſulam *Appellatione remota*, tantùm denegari appellationem frivolam, ideòque parum operari, quando non eſt adjecta cum cauſæ cognitione. Ita docent Lancell. Scaccia, Menoch. & alii congeſti ab Aug. Barb. *ubi proximè*, *n.15. & in c. Paſtoralis*, *n.53.de appel.* Alii verò indiſtinctè affirmant, clauſulam iſtam omnem appellationem, etiam legitimam tollere. Ita Hunnius *ad Treutlerum*, *vol.2.diſp.33. theſi 4.q.31.* Diana *p.4.tr.7.reſol.28.* Moventur ex eo: nam ſi prædicta clauſula ad legitimas appellationes non extenderetur, otioſa, & ſupervacanea eſſet, cùm frivolæ, & fruſtratoriæ appellationes ipſo jure non admittantur, *l. fin. C.de appel. recip. l.libertus 31.de negotiis geſtis*, *l.8.§. ſi ignor. ff.mandati*. Deinde quia ſicut verba legum cum effectu ſunt accipienda, *l.5.§.2.de in jus vocando*: ita & verba reſcriptorum; & ſicut verba in qualibet diſpoſitione adjecta ita accipienda ſunt, ut aliquid operentur, *l. ſi quando 109. in princip. de legat.1.* ità & verba hujus clauſulæ. In quo Interpretum diſſidio placet opinio Petri Gregor. *in d.c.cauſam 18.de reſcriptis*, *n.12.* & Fragoſo *d. c.12.n.225.* diſtinctionem dantium inter Jus Canonicum, & Civile, ità ut hoc inſpecto, clauſula *Appellatione remota*, tollat appellationem, non ſolùm frivolam, verùm & legitimam, *l.1.§.interdum*, & ibi Gloſſa *verbo ab eo*, *ff.à quibus appellare*: illo autem attento, tantùm extendatur ad frivolam, & fruſtratoriam appellationem, *cap. meminimus*, *c.ut debitus*, *de appell.* non verò ſi legitima ſit, *d.c.ex conqueſtione*, *c.poſtremò 36. c.ex par.47. de appel.* alioquin enim ſi non fuiſſet clauſula poſita, omiſſa appellatio, ſive juſta, ſive frivola, ſive ante, ſive poſt ſententiam, admitteretur ſaltem ad effectum devolutivum, *c.ſuper eo 10. c.de appell.11. c.ſuper 12. de appell.* ita Borell. & Scaccia citati à Fragoſo *ubi ſupra*. Facit Arnulf. Lexov. ad Hadrian. Pap. *Privata communis cauſa præponderat: quoniam de Eccleſiæ Dei libertate tractatur, nec jam ſpes ulla reſtat refugii, ſi in irritum deducta fuerit Apoſtolicæ protectionis authoritas*. Illud etiam notandum eſt, clauſulam iſtam in una parte reſcripti appoſitam ad omnes ejus partes extendi, *cap. præterea 46. cap. ſecundò requiris 41. de appell.* ubi latè dicemus; docet Scaccia *de appell. qu.16. limit.1.* 8

Effectus clauſulæ unius.

g *Appellare*.) Meritò in præſentium verborum expoſitione laborant Interpretes, inquirentes, quam utilitatem hoc reſcriptum impetratori afferre poterat, & quare, ut ſuperfluum non rejecatur; nam certum eſt omnibus oppreſſis licitum eſſe in appellationis vocem prorumpere, *c.Omnis oppreſſus*, *c.ad Roman.6. 2. quæſt.6. c.cum ſpeciali*, *§.porrò*, *de appell. l.non tamen*, *ff.eod. l.litigatoribus*, *l.ex majoribus*, *C.eod. tit.* Covar. *pract. q.23.* Scaccia *de* 9

Digitized by Google

*appell. qu.*5. Lancellott. *de attentatis qu.*12. *limit.*5. Sed fruſtra precibus impetratur, quod jure communi conceditur, *l.*1. *§.ult. ff.ad municip. l.quæ* 8. *§.ult. ff.de condit. inſtitut. l.unic. C.de Theſauris*, *lib.*10. Ergo reſcriptum, in quo jus commune continetur, inutile & ſuperfluum eſt. Torſit nimis Interpretum ingenia difficultas adducta; & in varias ſententias diſtracti, novas quærunt ſolutiones. Gloſſa *hic*, Bellamera *nu.*1. Ripa *nu.*32. Mantua *n.*13. quos ſequitur Sahagun *in præſenti*, exiſtimant, eum qui impetravit reſcriptum, ut liceret appellare, prius perpetraſſe delictum, in cujus pœnam appellandi facultate privatus erat; & ſic indulgentia Principis indigere, ut ſibi liceret appellare. Sed hæc ſolutio divinationis vitio laborat; ſiquidem ex textu non conſtat delictum aliquod ab imperante fuiſſe perpetratum. Aliter Hoſtienſis *in noſtro textu*, *n.*8. Anton. de Burg. *nu.*77. quos rejiciunt Panor. *nu.*9. Berojus *nu.*34. qui auſi ſunt aſſerere; in ſpecie hujus textus reſcriptum ſpeciale cum clauſula, *appellatione remota*, prius impetratum fuiſſe poſt reſcriptum generale cum clauſula, *ut liberè liceret appellare*; & cùm certum ſit ſecundum reſcriptum prioris non feciſſe mentionem, ideò reſcriptum generale non potuit ſubſiſtere, immò virtute prioris reſcripti ſublatum fuit, Millianus *in præſenti*, *nu.*3. Aliter Anaſtaſ. Germonius *lib.*1. *animadv. c.*10. dum affirmat reſcriptum, in quo conceditur facultas appellandi, inducere in eo, qui aliàs appellare poterat, ut poſſit appellare ſine ſolemnitate à jure præſcripta, tam reſpectu temporis, quàm modi in appellatione ſervandi, ut contingit in caſu textus *in l.ſi quando*, *C. de inofficioſo teſtam.* & ſi ille, qui reſcriptum impetravit aliàs impeditus erat, veluti quia excommunicatus reperiatur, *ex c. per tuas*, *de ſent. excom. c.quæſitum*, *de offic. ord. in t.collect.* tunc appellatio interponi poſſit, ſervatis juris ſolemnitatibus. Verùm his, & aliis ſolutionibus omiſſis, alii docent, litigatorem, de quo in præſenti, per imperitiam, ſeu iniquitatem judicis ſæpè ab eo vexatum fuiſſe, quare dum ipſe futura gravamina timeret, à Romano Pontifice litteras protectionis impetravit, quibus illi concedebatur, ut in omnibus caſibus præmiſſis poſſit liberè, & generaliter appellare. Item Pontifex ſub Sedis Apoſtolicæ protectione ipſum recipiebat ad hoc, ut quodlibet damnum illi illatum per Sedem Apoſtolicam vindicaretur, ut in caſibus relatis *in c.ad audientiam* 34. *de appel. c.recevimus* 8. *cap. ex part.*18. *de privil.* quod reſcriptum ſingularem utilitatem continebat. Tum quia magis timeretur ſpeciale Pontificis reſcriptum, quàm juris communis generalis diſpoſitio, *cap.quamcumque* 23.*diſt. c.*2.*de donat.* Tum quia ſpecialiter in protectionem Sedis Apoſtolicæ recipiebatur; quæ facti ſpecies ſatis probatur ex noſtro textu, ibi: *Apoſtolicis munita*. Quid enim aliud ſignificat ſe munire, quàm ad imminentia damna ſe tueri, *l.*1.*§.fin. ff. de aqua pluvia*, *l.*5. *§.ſi quis*, *damno infect.* id etiam oſtendit Pontifex in illis verbis: *Ut libere poſſit appellare*; non enim poterat Alexander apertius oſtendere oppreſſionem, quàm concedendo parti liberam appellationem; verbum enim *liberè*, magnam retrò oppreſſionem præceſſiſſe denotat, *l.*3.*ff.de ſtatu hominum*, docet Barb. *in ſelect. ad hunc textum*, *nu.*7. Sed veriùs Franc. Florens, & Jo: Acoſta textum hunc accipiunt juxta uſum Eccleſiæ, cujus Senon. Archiep. in eo ſcribitur. Eccleſia enim Gallicana juſto licentiùs non admittebat appellationes ad R.P. ut conſtat ex epiſtolis Arnulfi Lexov. & Nicolai I. ad Epiſcopos Galliæ, *c.arguta*, 2. *qu.*6.

COMMENTARIUM.

10 Concluſio refertur, & probatur.

EX hac Alexandri Decretali ſequens deducitur aſſertio: *Privilegio generali reſcriptum derogat ſpeciale, etiamſi ejus mentionem non faciat*. Probant textus *in cap. Paſtoralis* 14. *§.quoniam*, ibi: *Cum generali per ſpeciale proculdubio derogetur*, *hoc tit. cap.*2. *de offic. Legati*, ibi: *Quod cum mandatum ſpeciale deroget generali*, *c.dudum* 14. *§.nos igitur*, ibi, *Præſertim, quod ſecundum canones, & legitimas ſanctiones, per ſpeciem generi derogetur, quamquam de genere in derogante ſpecie mentio nulla fiat*, *cap. quamvis* 38. *de præb. in* 6. ibi: *Nam primæ generali gratiæ tibi factæ derogat poſterior ſpecialis, licèt de illa non fecerit mentionem*, *c.quoniam*, *c.prudentiam*, *eod. tit. cap.*1. *de conteſt. eodem lib.* Per argumentum etiam probat lex *cohæredi* 41. *§.quod patre*, *ff.de vulg.* lex *uxori* 41. *§.feliciſſimo*, lex *ſervus* 99. *ff.de legatis* 3. lex *doli* 119. *ff.de v.ſ.* lex *ſanctio* 41. *ff.de pœnis*, lex *quæſitum*, 12. *§.fin. in princ. ff.de fundo inſtructo*: lex *proinde* 33. lex *cum ejuſdem* 34.*ff.de ædilitio edicto*, juncto Fabro *lib.*1. *conject. c.*7.*in fin.* Illuſtrant plures laudati à Barb. *in præſenti*, Millian. Canus, Uraninus, Petr. Greg. Faguan. & Sahagun. *ad noſtrum textum*, Germon. *lib.*1. *animad. cap.*10. Hotoman. *l.*4.*obſ.c.*7. Mantic. *de conject. ult. l.*9.*tit.*6. Pechius *in generali*, *de reg. juris in* 6. Surd. 1.*tom.conſ.*56. Suar. *de legib.l.*8.*c.*39.*n.*7. Salas *eod.tr.diſp.*14.*ſect.*7. Baſil. *l.*8.*de matr.c.*19.*§.*2.*n.*21. Greg.Lopez *l.*37.*&* 39.*tit.*18.*par.*3.

Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam notiſſima juris regula eſt, reſcriptum ſpeciale nullius momenti eſſe, niſi expreſſam juris communis mentionem, & ejus derogationem faciat, *l.reſcripta*, *C.de precib.* tranſcripta à Gratiano *in c.reſcripta* 25. *qu.*1. Accedit, nam nunquam creditur Pontificem reſcriptum concedere cum damno, & præjudicio tertii, *cap. ſuper eo* 15.*de offic. deleg.* ſed ex reſcripto ſpeciali, ut liceret appellare, damnum irrogabatur tertio, qui habebat privilegium, ut appellatione remota audiretur in cauſa: ergo ſpeciale reſcriptum non debet illi privilegio derogare cum ejus præjudicio. Fulcitur etiam dicta conſideratio, quia ſi Pontifex in reſcripto ſecundo, cùm clauſula, *Appellatione remota*, conceſſo, certior fieret de reſcripto priori, quo appellatio permittebatur, minimè appellationem removeret, *c.ſuper* 20. *hoc tit. c.ſuper* 12. *de offic. deleg.* igitur ſecundum reſcriptum non debebat ſubſiſtere. Tandem roboratur dicta dubitandi ratio ex eo; nam Princeps præſumitur ignorare prius privilegium generale conceſſum, cùm non ſit intra corpus Juris clauſum: igitur privilegium in noſtro textu conceſſum, ut liceret appellare, non potuit per ſpeciale reſcriptum tolli, cùm nec virtualem priori derogandi voluntatem contineat. 11 Impugnatur tradita aſſertio.

Hac dubitandi ratione non obſtante, vera eſt tradita aſſertio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, in Jure noſtro genus illud vocari, quod plures ſub ſe continet ſpecies, *l.*3. *§.genera*, *ff.de acq. poſſ. l.non videtur* 33.*ff. de jud. l.Mævius* 66. *§.duorum*, *ff.de legat.*2. *l.*2. *§.mutui*, *ff.de rebus cred.* ubi Donellus, & Barclajus in generis acceptione conſulti cum Dialecticis non conveniunt. In Jure enim genus dicitur promiſſum, cùm aliquid indefinitè, & generaliter promittitur, quamvis non in omnibus, ſed in uno tantùm ex omnibus promiſſio impleatur. Exemplum eſt homo generaliter legatus, in quo Dialectici omnem hominum ſpeciem legatam eſſe, nec impleri ipſorum obligationem niſi per univerſorum hominum ſolutionem, ſi fieri poſſet, affirmant. Conſulti verò non ſpeciei, ſed generis legatum; nec per univerſorum, ſed per unius ex genere præſtationem obligationi ſatisfactum communiter aſſeruerunt, *l.in executione* 88. *§.pro parte*, *ff. de verb. oblig. l.cum incertus*, *ff. de legat.*1. non quia verè genus, aut univerſæ, & ſingulæ ſpecies legatæ ſint: nam generis, aut univerſarum rerum promiſſio ſolummodò in toto genere, aut univerſis ſpeciebus implementum acciperet, *princ. Inſtit. de oblig.* ſed quia homo ille indefinitè debitus unus numero eſt, & certificandus ſolutione, quoad perſonam; tamen quia ante ſolutionem demonſtratio ejus incerta eſt, & prædicari poteſt de ſingulis individuis, attenta hac vaga generis qualitate, illud nomen ſortitum eſt: textus ita intelligendus *in l.*2. *in princ. ff.de reb. cred.* ubi cùm dicitur: *Mutuum damus recepturi non eamdem ſpeciem, ſed genus*; certum eſt Conſultum non aſſerere univerſum genus, ſed alteram tantùm ſummam parem receptæ quantitati ex eodem genere ab eodem indeterminatam ad omnes ſolutiones, ſolutione determinandam reddendam eſſe, ut docent ibi Donellus, & Barclajus. Eoque ſenſu pariter accipiendi ſunt text. *in d.l.*2. *§.ſed harum*, *in d.l. in executione*, *§.pro parte*: quod cùm non ſatis percalluiſſet Hottoman. *de verb. jur. v. Genus*, auſus eſt IC. reprehendere, & impropria ſignificatione eum uſum fuiſſe aſſerere; ex eoque gravius reprehendendus eſt, quòd erravit poſt inventam certam veritatis viam à Bartholo *in d.§. ſed harum*, *num.*10. Jaſone *num.*39. quos ſequutus eſt Donellus *in d.l. in ſtipulationibus*, *num.*14. 12 Genus in Jure quid.

Secundò ſciendum eſt, ſpeciem dici illam, quam Dialectici vocant individuum, in ſe continentem certa corpora, ſeu res, *l.ſalis* 30. *§.item*, *l.cum res* 47.*§.*1. *ff.de leg.*1. *l.in ſtipulat.* 54. *ff.de verb. oblig.* ubi Cujac. & Donellus *num.*15. Qua ratione rectè ſpeciale reſcriptum illud in præſenti vocatur, quo certa cauſa, appellatione remota committitur; non quia ſub tali clauſula non ſoleat reſcriptum, niſi ex ſpeciali cauſa concedi, ut voluit Abbas hic *n.*9. ſed magis, quia cum hac clauſula non ſolet genus cauſarum, ſed tantùm certa cauſa mandari: nec in alio ſenſu dicuntur ſpeciales litteræ *in c. Paſtoralis* 14. *§.ult. hoc tit.* nec ſpeciale mandatum *in c.nonnulli* 18. *§.ult. hoc tit.* 13 Quid ſpecies.

Digitized by Google

tit. de procurat. in 6. c. dudum 14. *c. nobis* 38. *de præb. in* 6. Sed etiam ſpecialis ſubſtitutio illa dicitur, quæ certis tantùm perſonis fit, *l. cohæredi* 41. §. *qui patrem*, *ff. de vulg.* Specialis obligatio, quæ certo corpore ſuſtinetur, *l.* 2. *C. de pign.* Speciale judicium, quo res ſingularis petitur actione in perſonam, vel in rem, *l. ſi in rem*, *l. in ſpeciali* 73. *ff. de rei vindic. l. pro ſocio* 38. *ff. pro ſocio*. Specialis judex, cui incerta cauſa addicitur, *l. ult. C. de judiciis*.

14 *Generi per ſpeciem derogatur.*
Tertiò illud ſciendum eſt, quod quoties in uno, eodemque negotio concurrunt genus, & ſpecies, & ambo ſimul conſiſtere nequeunt, generi per ſpeciem derogatur, non quia univerſum genus pereat propter ſpeciem, ſed tantùm quia à toto genere ſpecies illa eximitur: nam derogare, propriè loquendo, nihil aliud eſt, quàm ex toto partem aliquam detrahere, reliquo manente. Unde legi derogari dicitur *in l. ſervis* 99. §. *ult. ff. de legat.* 3. id eſt detrahi: regulæ derogari, *in l. ſi peculium* 10. *ff. de manum. teſtam.* id eſt excipi, ſeu minui. Igitur in toto Jure generi per ſpeciem derogatur. Inde eſt in omnibus Juris partibus, & negotiis, ut in ultimis voluntatibus, in inſtitutione heredum, *l. cohæredi* 41. §. *qui patrem*, *ff. de vulg.* in legatis, *l. ſi peculium* 10. *ff. de peculio legato*, *l.* 4. §. *Codicilli*, *l. uxorem* 41. §. *feliciſſimo*, *l. ſervis* 99. §. *ult. de legat.* 3. *l.* 1. *de auro*, *& arg. leg.* *l.* 2. *ff. de penu leg. l. alimenta* 16. §. *penul. l. Stichus* 10. *in princ. de alim. leg.* & aliis congeſtis à P. Fabro, & Gothofr. *in d. l. in toto* 80. Caſtillo *lib.* 5. *contr. c.* 95. *nu* 34. Cujacio *in d. l. cohæredi*, §. *qui patrem*. Nec huic principio obſtant textus *in l. ult.* §. *ult. ff. de aur. & arg.* pro cujus expoſitione videndus eſt Covar. *in rub. de teſtam.* 2. *parte*, *n.* 29. Cujac. 8. *reſp.* Papin. *in l. libertis*, §. *pater*, *ff. de alim. leg.* Nec textus *in l. ſi alii* 19. *l. Sempronius* 16. §. *ultim. ff. de uſufr. leg. l. ſi proprietas* 9. *de uſufr. accreſc. l. ſi tibi* 6. *de uſufr. earum rer.* de quarum interpretatione agunt Cujacius *in d.* §. *ſi alii*, Caſtillo *de uſufr. c.* 47. *à n.* 3. Nec textus *in l. hæres* 10. §. 1. *de legat.* 3. *l.* 1. §. *item ſi duo*, *ff. de auro*, *& arg. l. legatum* 9. §. *ſi enim*, *de ſupel. legat. l. uxorem*, §. *feliciſſimo*, *ff. de legat.* 2. *l. Domino* 99. *de legat.* 1. *l. ſi hæres* 11. *ff. de opt. leg. l. quæſitum*, §. *fin. ff. de fundo inſtr.* quas exponunt Cujacius *lib.* 1. *obſ. c.* 27. Ant. Fab. *lib.* 1. *conject. c.* 1. Donel *lib.* 8. *comment. c.* 19. ubi Oſuald. *lit. F.* text. *in l. periculis* 32. §. *Labeo*, *ff. de auro*, *& arg.* de qua Cujac. *ad Paul. lib.* 3. *ſent. tit.* 6. §. *lana*, Hottomanus *lib.* 4. *obſ. c.* 2.

15 *Ampliatur prædicta regula.*
Deinde prædicta regula in præſenti textu tranſcripta procedit, & locum habet in ſanctionibus, legibus, & ſtatutis, *l. ſanctio* 41. *ff. de pœnis*, *c.* 1. *de conſtit. lib.* 6. ad quam ſpeciem referendam eſſe dictam regulam in toto Jure exiſtimavit Gothofredus *ibi*. Igitur ſi una lex ſit generalis, alia ſpecialis, & inter ſe pugnent, utique ſpecialis generali derogabit, *d. c.* 1. Nec aliud placuit in illis verbis legis Aquiliæ, de quibus in ejus tertio capite, quæ extant *in l. ſi ſervus* 27. §. *tertio autem*, *ff. ad leg. Aquil.* ubi licèt verbum *Ruperit*, generale ſit, per ſpeciale *Fregerit*, non derogatur; quia aliquando ſolent Juris conditores verbum generale ſubiicere, quo ſpecialia complectantur, ut docent Pichardus *in d.* §. 3. *capite*, *n.* 20. *Inſtit. ad leg. Aquil.* Suar. *ad ipſam leg. lib.* 2. *c.* 3. habet etiam regula dicta locum in contractibus privatorum: exempli gratia doli clauſula, quæ ſtipulationibus ſubiici ſolet, non pertinet ad ea capita ſtipulationis, de quibus nominatim, ſeu in ſpecie cavetur, ut Papinianus ſcripſit *in l. doli* 118. *ff. de verb. obl. & in l. ſtipulatione* 53. *eod. tit.* Exemplum quoque peti poteſt ex pignoris remiſſione, *l. ult. C. de remiſſ. pignor.* ex hypotheca ſpeciali, *l.* 2. *C. de pign.* Nec huic doctrinæ adverſatur text. *in l.* 2. *ff. qui potior l. item* 7. §. *ſi tibi*, *ff. eod.* Ad quorum ſolutionem videndi ſunt Connan. *lib.* 4. *comment. c.* 17. *n.* 6. Cujac. *lib.* 11. *obſerv. c.* 32. *& in d. l.* 2. *ff. qui potior*. Faber *lib.* 5. *conjectur. c.* 13. Felicianus *de cenſibus lib.* 3. *variar. c.* 5. Balduin. *de pignor. c.* 12. *in fin.* Covar. *lib.* 3. *variar. c.* 18. Molina *lib.* 4. *de primog. c.* 7. *n.* 21. Sarm. *lib.* 2. *ſelect. c.* 5.

16 *Traditur ratio decidendi.*
Ex quibus jam apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum, quam ut aſſignent Interpretes, varias adducunt. Sahagun *in præſenti*, *n.* 2. exiſtimat rationem noſtræ deciſionis in eo conſiſtere, quia animi mutatio nunquam præſumitur, *l. cum qui* 22. *ff. de prob. l. cum hic* 32. *in princ. ff. de don. inter l. quotiens* 9. §. *tantumdem*, *ff. de hæredib. inſtitu. c. quod ſemel*, *de reg. jur. in* 6. ideò ſi quis generaliter, & ſpecialiter diſpoſuerit, ne ſpecialis diſpoſitio ſemel valida per generis diſpoſitionem mutata dicatur, ſpecies conſiſtit, & genus in reliquis caſibus locum habet. Sed hæc ratio repugnat regulæ dictæ legis *in toto*, & verbis noſtri textus, ubi potiùs animi mutatio ſupponitur: & ſive genus præcedat, ſive ſequatur, ſemper illi ſpecies derogat, *d. l. uxori*, §. *feliciſſimo*, *d. l. ſervis* 99. *c.* 2. *de offic. leg. c. dudum* 14. *c. quamvis* 38. *de præb. in* 6. ubi genus præceſſit, & ſpecies ſequebatur, *l. Titiæ* 36. *de leg.* 1. *l. legatorum* 33. §. 1. *de leg.* 2. *c. Abbate* 40. *hoc tit.* ubi ſpecies præceſſit, & genus ſequebatur. Docet Millianus hic *nu.* 12. Quare omiſſa hac ratione, dicendum eſt rationem noſtræ deciſionis ab Alexandro noſtro reddi in illis verbis: *Quia mandato generali derogat ſpeciale*. Quare non tam rationem deciſionis indagare debemus, quàm rationem à Pontifice traditam ex certa rerum origine deducere, & meo videri exinde provenit; nam apertiùs declaratur voluntas diſponentis in ſpecie, quàm diſponentis in genere; potiorque habetur ejus affectio in conſtitutione ſpeciei, quàm in generica diſpoſitione; nam in genere nomine collectivo, & univerſali comprehenditur ſpecies; in ſpecie autem nomine proprio, & aperta rei demonſtratione eam deſignat: id autem, quod ſpecialiter diſponitur, majoris voluntatis argumentum eſt, quàm id quod generali cautione ſtatuitur, *c. quamquam*, 23. *diſt. c.* 2. *de don.* Unde ad poſitionem generis non ſequitur actualis poſitio ſpeciei: ex poſitione verò ſpeciei ſequitur actualis poſitio generis; nam ſi dicat quis, *eſt animal*, non ſequitur, *ergo eſt homo*, ſin autem dicat, *eſt homo*, ſequitur quod eſt animal: *l. ſi quid* 41. §. 1. *de leg.* 3. & docet Everard. *loc.* 7. Sequitur ergo diſponentem ſemper voluiſſe ſpeciem contra genus prævalere, & ſic ſpeciem generi derogare: quam rationem præſenſit Papin. *in d. l. In toto*, dum ait: *Et illud potiſſimum habetur, quod ad ſpeciem decretum eſt.* Eam illuſtrat Cicero *lib.* 2. *de invent.* ubi dum de legibus diverſis ſermonem inſtituit, ait: *Utra lex de genere, utra de ſpeciali, quæ ſcripta videantur; nam quæ ad ſpeciem aliquam ſcripta eſt, propius ad cauſam accedere videtur, & ad judicium magis pertinere.*

17 *Diſſolvitur ratio dubitandi.*
Nec obſtat ratio dubitandi deducta *ex dict. l. reſcripta*, pro cujus expoſitione varia cumularunt Suar. *de legibus lib.* 8. *c.* 14. Salas *eodem tr. diſp.* 13. *ſect.* 14. *n.* 15. Abbas *in præſenti*, *n.* 11. Berojus *nu.* 27. Ripa *nu.* 37. quorum ſolutionibus omiſſis dicendum eſt, in eo textu non generaliter decidi, in omnibus reſcriptis deſiderari monitionem juris communis, ſed tantùm deciditur, ut confutentur reſcripta contra jus conceſſa, non ſemper, & abſolutè, ſed eo tantùm caſu, quo in præjudicium alterius impetrantur; nam cum damno tertii non habet Princeps facultatem aliquid concedendi. Cæterùm ſi ſine præjudicio conceſſerit, valebit reſcriptum, etiam non facta juris communis mentione. Nec argumentum difficultatis obſtat; nam illud procedit, cùm jus eſt alteri quæſitum, quod per ſubſequens reſcriptum non tollitur, niſi prioris derogatione expreſsè facta. Non enim ſolet Princeps cum læſione juris alterius reſcribere, *c. ex parte* 12. *de off. deleg.* unde privilegio non derogatur, ſi nulla illius mentio facta ſit, *c. veniens* 19. *de præſcr.* at in noſtro textu nullum jus impetranti reſcriptum generale acquiſitum erat, ſed tantùm generale mandatum ad omnes judices communicatum fuerat, ut poſſet in qualibet cauſa appellare: non mirum ergo, ſi huic generali præcepto derogetur per ſpeciale. Nec obſtat ſecundum augmentum, ubi dicebamus, Pontificem non æqualiter conceſſurum, ſi ſciret reſcriptum in contrarium jam ipſum conceſſiſſe. Nam reſpondetur, illud procedere, cùm reſcripta ſunt generalia, aut ſpecialia; non verò ſi unum ſit generale, aliud ſpeciale; tunc enim cum non tollatur in totum, ſed tantùm in una parte, ſpeciale videlicet, creditur Pontificem, etiamſi ſciret, æqualiter conceſſurum. Nec ultimum augmentum obſtat, nam reſpondetur illam ignorantiam eſſe concomitantem, quia non minùs concederetur ſpecialis gratia, etiamſi generalis præceſſiſſet, *c. dudum*, *de præb. in* 6. undè non fuit neceſſaria ſpecialis ſcientia.

18 *Exponitur tex. in c. Ex tua, De fil. presb.*
Supradictæ aſſertioni obſtat text. *in c. ex tua de filiis Presbyt.* ubi proponuntur duo reſcripta: primum generale, quo diſpenſatio concedebatur filiis Sacerdotum circa beneficia paterna immediatè retinenda: ſecundùm verò ſpeciale beneficiorum paternorum privationis, ſi conſtaret partes eorum immediatè illa poſſediſſe; & tamen per hoc ſpeciale non derogatur priori generali; igitur non rectè defendimus reſcriptum ſpeciale generali derogare. Cui difficultati variis modis ſatisfacere intendunt Panorm. *in præſenti*, *n.* 14. Ripa *nu.* 61. Gloſſa *in dict. c. ex tua*, *verbo Intimari*, & in præſenti, verbo *Mandatum*. Cardinal. *opp.* 3. qui affirmant, ideò reſcriptum ſpeciale in eo textu non derogare generali, quia ante ſecundum reſcriptum Archiepiſcopus ex vi prioris diſpenſaverat cum aliquibus clericis, quorum reſpectu primum reſcriptum generale in effectu factum fuerat ſpeciale, argumento text. *in l. cum incertus* 13. *ff. de leg.* 1. Proindè non mirum, ſi in ea ſpecie regula noſtri textus locum non habeat: pro qua interpretatione duo faciunt. Primum, quia per diſpenſationem, adeò jus quæritur diſpenſatis, quod ſi de eo Pontifex certior fieret, ſine dubio in eorum præjudicium non

ſecun-

Digitized by Google

ſecundùm reſcriptum concederet, *c. dudum* 14. §. *conſiderantes*, *de præb. lib.6.* Secundum, quia ſi per poſteriores litteras *in d. c. ex tua*, prioribus derogaretur, non tantùm illis præjudicaretur, ſed irritarentur, ut ait text. ibi: *Nolumus irritare*. Facit etiam pro tradita ſolutione text. *in c. paſtoralis* 14. § *ult.* ibi: *Ante perſonam, vel rerum expreſſionem*; hoc titulo, quibus verbis innuitur, regulam noſtri textus non præcedere, quoties ex vi generalis mandati exprimuntur perſonæ, & res, quibus expreſſis genus ad ſpeciem dirigitur, & perindè habetur, ac ſi reſcriptum eſſet ſpeciale: aliter hunc textum interpretatus Baſil. *lib.* 8. *de matrim. c.*17. §.2. *n.*24.

19 Intelligitur caput cum ordinem 6. hoc tit. Secundò etiam adverſatur text. *in c. cum ordinem* 6. *hoc tit.* ubi proponitur generale privilegium Ciſtercienſium, quo eximuntur à ſolutione decimarum; cujus mentio extat *in c. ex parte* 10. *c. ad audientiam*, *c. nuper*, *de decim.* & docetur, quod ſi poſteà fuerit impetratum reſcriptum ſpeciale, nulla facta privilegii generalis mentione, per hoc ſpeciale non derogari generali: igitur vera non eſt præſentis textus deciſio, pro cujus interpretatione communiter Doctores diſcrimen conſtituunt inter privilegium, & reſcriptum: ajunt enim, reſcripto generali derogari per ſpeciale; privilegio verò generali non uſq; per reſcriptum. Ita Roderic.-Suar. *alleg.*28. *nu.*10. Menochius *conſ.* 36. *n.*2. Tuſchus *littera G*, *concl.*36. *nu.*99. Barboſ. *in l.*1. *part.*1. *nu.*6. *ff. ſoluto matrim.* Caſtillo *lib.* 5. *controv. c.* 45. *n.*21. Millian. *in præſenti*, *nu.*17. pro quibus faciunt textus *in c. veniens* 19. *de præſcript. c. inter* 20. *de re jud. cap. ex parte* 2. *de capellis monach. c. dudum* 31. *de privileg.* Sed contrariam ſententiam, videlicet privilegio generali derogari per ſpeciale, defendunt Suar. *de legib. lib.* 8. *c.*39. *n.*7. Salas *cod. tract. diſp.*14. *ſect.*74. Hoſtienſis, Butrius, Berojus *in præſenti*, Azor *lib.*5. *inſtit. c.*22. *verſ.* 12. Quorum ſententia probatur ex noſtro textu, ubi privilegium conceſſum erat, ut liceret appellare, ibi, *indultum*: *c. dudum c. quamvis*, *de preb. in* 6. Qua ſententia retenta, refellitur facilè prædicta ſolutio; unde ea omiſſa, & aliis traditis à Cenedo *ad Decretal. collect.*151. jam anteceſſoribus noſtris placuit ſolutio Butrii *hic n.* 2. Abbatis *n.* 16. Beroii *n.*68. Ripæ *n.*74. qui affirmant, ideò *in d. c. cùm ordinem*, neceſſariam eſſe ſpecialem mentionem Ordinis, ſeu privilegii Ciſtercienſibus conceſſi; quia ut conſtat ex integra illius textus littera, quæ extat in appendice Concilii Lateranenſis ſub Alexandro III. celebrati, *pag.*41. *c.*4. privilegium illud Ordinis Ciſtercienſis præſcribebat formam, ne aliàs ſuper decimis, vel aliis, quæ ipſi Ordini ſpecialiter fuerant conceſſa, poſſent monachi conveniri per reſcripta poſteà impetrata, non facta mentione ipſius Ordinis. Nec mirum videri debet, ſi reſcriptum non ſervata forma tradita in privilegio, inutile ſit, argumento textus *in c. cum dilecti*, *c. nonnulli* 18. *in princ. hoc tit. l. ſi quis* 22. *de legat.*3. *l.*3. *C. de ſilentiar.* Facit etiam ejus textus vera hiſtoria. Cùm enim Alexander III. conceſſiſſet Ciſtercienſibus privilegium exemptionis à ſolutione decimarum, quod refert Illuſtriſſimus Manrique *tom.*2. *annal. anno* 1169. *c.*3. *n.*4. quidam Clerici ſuppreſſo illo privilegio, Monachos Monaſterii de Cumir magnopere vexabant: quod cùm primùm agnovit Alexander III. novum indulſit privilegium, ne ex tunc Monachi per reſcriptum Apoſtolicum conveniri valerent, niſi in eo ſpecialis ipſorum fieret mentio. Illud refert Manrique *ubi ſupra n.* 8. & *tom.*4. *fol.* 350. præſenſit hanc interpretationem Barb. *in d. c. cum Ordinem*, *nu.*6.

Tertiò opponi ſolent noſtræ deciſioni textus *in l.*1. *C. de officio Præfecti Urb. c. per hoc* 16. *de heret. in* 6. *l. fin. C. de juriſdict.* in quibus probatur per juriſdictionem ſpecialiter conceſſam non ſubtrahi aliquid de juriſdictione generali, immò potiùs cumulativè concurrere. Igitur non eſt verum, ſpeciem generi derogare. Quorum jurium authoritate receptum à pluribus eſt, noſtrum textum locum non habere in juriſdictione favore judiciorum. Ita Barb. *in d. l.*1. Covar. *in c. alma*, 1. *parte*, §.12. *n.*8. Menoch. *lib.* 2. *præſumpt.* 16. *n.*28. Surdus *conſ.*16. *n.*19. Oſuald. *lib.* 17. *comment. c.*9. *lit. N.* Sed eorum ſententia refellitur à Donello *in d. c.*9. Garcia *de nobilit. gloſ.*1. *n.*6. Pro quibus faciunt text. *in c. paſtoralis*, §. *ult. hoc tit. c.*2. *c. ſtuduiſti*, *de off. Leg. l.*2. *C. ubi cauſæ fiſcales*, *l. cùm Prætor* 12. *l. ſolemus* 41. §. *latrunculator*, *ff. de jud. l.* 4. *ff. de offic. Præſid.* Nec ea opinione retenta obſtant prædicta jura, quia dicendum eſt, per conceſſionem juriſdictionis ſpecialis induci derogationem generalis; nec tunc cumulativè procedi, niſi contrarium expreſsè cautum ſit, ut in dictis juribus; tunc enim cumulatio datur, *d. l. fin.* ibi: *Ut ipſis nihilominus judicibus, ſub quorum juriſdictione ſunt, reſpondeant. d. l.* 1. ibi: *Eidem præfecturę ſollicitudinem mandamus*; *d. c. per hoc*, ibi: *Concedimus quod perpetuò*. Undè cùm expreſſa cumulatio permiſſa ſit, ideò per ſpeciem aliquid à genere non detrahitur. 20 Traduntur alia Jura.

Solet etiam opponi textus *in c. ex parte* 12. *de off. deleg.* ubi in concurſu duplicis reſcripti, generalis, & ſpecialis ad beneficia conferenda, potiùs generale derogat ſpeciali, quàm è contrà. Pro cujus difficultatis ſolutione ſemper placuit doctrina ultimæ gloſſæ *in d. c. ex parte*, communiter receptæ à Berojo *hic*, *n.*67. Decio *in c. paſtoralis*, §. *ult. n.*2. *hoc tit.* Valaſco *conſult.*72. *nu.*14. Milliano *hic*, *n.* 11. dum docet *in d. c. ex parte*, non dari reſcriptum generale, & ſpeciale, ſed utrumque eſſe ſpeciale; nam licèt prius reſcriptum quoad verba generale videatur; re tamen, & effectu ſpeciale eſt, dum dirigitur ad primum Archidiaconatum proximè vacaturum, unde cùm in ſpecie certa verificetur, ſpeciale eſt, *l. ſi domino* 99. *de legat.* 1. Proindè cùm poſterius reſcriptum ſimiliter eſſet ſpeciale, non mirum ſi alteri per aliud non derogetur; non enim ibi conferri jubetur Archidiaconatus indiſtinctè, quia tunc eſſet reſcriptum generale, *capit. Abbate* 40. *tit.* ſed Archidiaconatus primò vacaturus, & ſic reſcriptum eſt ſpeciale. Barboſa *in præſenti*, Solorzan. *de jure Indiar. lib.*2. *c.*9. *n.*15. 21 Explicatur c. Ex parte 12. de off. deleg.

C A P U T II.

a Idem *Cantuarienſi Archiepiſcopo*.

EX parte *b* Conventrenſis Epiſcopi noſtris eſt auribus intimatum, quod cùm de cauſa, quæ inter G. & F. Clericos vertitur, ſuper præbenda de *c* Novalis cognoſcens, legitimè eidem F. (ſecundùm tenorem litterarum noſtrarum, continentium quod ſi conſtaret ipſum F. de perjurio eſſe *d* convictum, *e* & perpetuò illi renunciaſſe præbendæ, *f* amoveretur ab ea, eo cognito, & probato) præbendam *g* adjudicaſſet eandem, ipſe in vocem appellationis prorupit: & ad te, quod ei præbendam *h* præciſè, & abſque cauſæ cognitione reſtitueres, litteras noſtras reportavit: & *i* Epiſcopum, qui poſt appellationem eum præbenda ſpoliaverat, authoritate Apoſtolica alicui beneficium conferendi *k* poteſtate, appellatione ceſſante privares, donec per ſe, vel per nuntium, aut per litteras ſuas de tanto exceſſu ſatisfacturus, ad Sedem Apoſtolicam accederet: & prænominatum G. ſi eundem F. in jamdicta præbenda præſumeret moleſtare, vinculo excommunicationis uſque ad condignam ſatisfactionem conſtringeres. Verùm quoniam non credimus ita præciſè *l* ſcripſiſſe, & in hujuſmodi litteris intelligenda eſt hæc conditio, etiamſi non adponatur (Si preces veritate nitantur:) mandamus, quatenus inſpectis litteris, quas Epiſcopo prædicto direximus, ſi inveneris, quod ſecundùm prædictum modum ei ſcripſerimus, & in litteris, quas præfatus F. reportavit, non fuerit habita mentio priorum *m* litterarum; ſententiam præfati Epiſcopi confirmes, & ſæpedictum F. cùm litteris noſtris, quas tibi detulit, ad præſentiam noſtram tanquam falſatium venire compellas.

N O T Æ.

1 Cantuaria ubi. a CAntuarienſi.) Archiepiſcopatus eſt præcipuus in regno Angliæ, habens quatuordecim Suffraganeos, jam à temporibus Gregorii Magni, circa annum 605. Archiepiſcopali Cathedra decoratus. Plura de ipſo Polyd. Virgil. *lib.*4. *hiſtoriæ Angliæ*, Præſulum ipſius Eccleſiæ ſeriem, & catalogum refert Richardus Smitheus *in floribus Angliæ*, ubi *c.*6. narrat B. Thomæ geſta, & miracula, cui miſſa eſt hæc Epiſtola ab Alexandro III. quæ etiam reperitur *in c.*2. *de reſcriptis*, *in* 1. *collect.* & in Concilio Later. ſub eodem Alex. III. celebrato, *p.*7. *c.*18.

b *Con-*

2 b *Conventrenſis.*) Conventrenſis Epiſcopatus eſt in Anglia, Suffraganeus Archiepiſcopi Cantuarienſis, ut proponitur in Angliæ deſcriptione, & refert Polyd. Virg. *in princip. Hiſt. Angliæ*, *fol.*5.

3 c *Novalir.*) Sed malè; legendum enim eſt, Norvicenſis, vel Nordocenſis: eſt verò in Anglia ſimiliter ſub Cantuarienſi Archiepiſcopo Epiſcopatus Nordovicenſis, de quo Polyd. *lib.*4. *hiſt. fol.*65. *&* *lib.* 10. *fol.* 145. Ciron. *in* 5. *collect. ad text. in c.*12. *de præb.* Circa unam præbendam hujus Eccleſiæ controverſia orta fuit, de qua in præſenti agitur.

4 d *Convictum.*) Unde beneficio privandus erat, *c.*2. *de fidejuſſor. c. accedens, de accuſat, c. querelam* 10. *de jurejur.* ubi dicemus.

5 e *Et.*) Ex hac conjunctione deduci videtur, non ſufficere clericum de perjurio convictum eſſe, ut à præbenda amoveatur; ſed etiam deſiderari, ut idem perpetuò præbendæ renunciaſſet; quare & perjurium, & renunciatio ſimul privationem inducunt, non verò ſeparatim. Hunc enim ſenſum neceſſariò expoſtulat illa copulativa, *&*, cujus vis, & natura eſt, ut omnia ſub ipſa copulativè comprehenſa, exiſtere, & adimpleri debeant, *l. ſi heredi* 5. *C. de condit. ſi quis ita* 129. *ff. de verb. obl. l. quod vulgò* 45. *ff. de manum teſt. l. ſi ambo* 70. *ff. de fidejuſ.* §. *ſi plures*, *Inſt. de hæred. inſtit.* Cujac. Forner. & Gentilis *in d. l. ſæpè* 35. *ff. de v. ſ.* plures Barb. *de dictionib. in dict. Et.* Sed perjurium per ſe, & renunciatio ſeparatim ſufficit, ut quis privetur beneficio: ergo non rectè Alexand. III. ſimul requirit perjurium, & renunciationem. Agnovit difficultatem quidam perdoctus veſpertinus Anteceſſor noſter, qui exiſtimavit renunciationem in præſenti non fuiſſe ſpontaneè, & liberè factam, ſed coactè, quæ nullius momenti eſt, *c. Abbas*, *c. ad aures*, *de his, quæ vi*, Petr. Greg. *in præſenti*, *n.*4. dicemus latè in *d. c. Abbas*. Undè cùm renunciatio nullius momenti eſſet, ideò ratione perjurii tantùm privandus beneficio erat. Movebatur Anteceſſor noſter eo fundamento, quia Judices ob perjurium ſolebant privare clericos beneficiis Eccleſiaſticis, *c. tua* 11. *de jurejur.* quod faciebant cogendo ipſos beneficiis perpetuò renunciare; undè hæc renunciatio, ut facta metu, non ſuſtinebatur. Movebatur etiam ex eo, quia ut renunciatio vires habeat, debet fieri coram legitimo ſuperiore, & in illius manibus, *c. admonet* 4. *de renunc.* Sed in hoc textu nulla ſuperioris mentio fit: ergo renunciatio non valebat. Sed hæc interpretatio, quæ ingenii acumine, & tanti viri authoritate pollet, ſuſtineri non poteſt; nam non probatur ob perjurium in noſtro caſu renunciationem factam fuiſſe, nec etiam Judices conſueviſſe privare clericos perjuros ſuis beneficiis per renunciationis modum: & ſi à Judicibus intenderetur prædicta renunciatio, ſuperflua eſſet: ſiquidem poſt ſententiam prolatam de perjurio, ſtatim clerici privantur ſuis beneficiis; & ſi judex cogeret eos renunciare, facta eſſet renunciatio metu juſto, valorem actus minimè impediente, ut dicemus *in c.* 1. *de his quæ vi*. Nec quod aſſerit, renunciationem non valuiſſe ex defectu authoritatis Superioris, aliquid facit: nam cùm in noſtro textu quæſtio principalis non eſſet, an renunciatio valeret, necne, ſupponitur renunciationem factam fuiſſe in manibus ſuperioris. Hac igitur ſolutione omiſſa, verius dicendum eſt, quod etſi in noſtro textu, & perjurium, & renunciatio copulativè ſcripta ſint, ad hoc, ut à dicta præbenda amoveretur, unum tamen ſufficit probare; quoniam perjurium per ſe, aut renunciatio ſufficit ad privationem præbendæ; & quando in judicialibus ad rem, de qua agitur, ſatis eſt alterum probari, etiamſi duo concipiantur dictione copulativa, neceſſe non eſt illa duo probare, ne quis ſupervacua probatione oneretur, argumento text. *in c. exhibita* 19. *de judiciis*, *c. ſignificante* 69. *de appel. c. cùm jam dudum* 18. *de præb. in* 6. *l. ſtipulatio*, §. *ult. ff. ut legatorum*: in aliis verò extrajudicialibus actibus, cùm pendeant à privatorum voluntate, natura dictionis copulativæ ſervatur, ut in juribus ſuprà adductis docent, licèt non ita exponant in præſenti, Felin. *nu.* 11. Decius *nu.*8. Ripa *n.*35. Sahagun *in fine*: & ſi hæc non placeant, reſponderi poteſt, copulativam in noſtro textu poni pro disjunctiva, ex regula textus *in l. ſæpè* 35. *ff. de v. ſ.*

6 f *Amoverentur.*) Inde deducit Balboa *in c. cùm non ab homine*, *n.* 13. *de judiciis*, perjurum in noſtro textu ipſo jure privari beneficio obtento: quod etiam probat *ex c. querelam* 10. *de jurejur.* ibi: *Removentes ab ipſo*. Quæ verba nudam executionem denotant, argumento text. *in c. Abbate* 25. *de v. ſ.* ibi: *Petat adjudicari eidem monaſterio, & vos, exinde amoveri*. Movetur etiam ex eo, quod renunciatio, & juramentum æquiparantur in præſenti, ſed renunciatione ipſo jure amittitur beneficium: ergo & perjurio; cùm in æquiparatis diſpoſitum in uno cenſeatur diſpoſitum in alio, *c. de multa*, *de præb.* Sed contraria ſententia, videlicèt in noſtro textu privationem, & ſententiam faciendam eſſe, probatur *ex c. in noſtra*, *de procurat.* ubi cùm agatur de perjuro, deciditur ipſum à Tullenſi Eccleſia per ſententiam eſſe removendum, *c. ad petitionem*, *de accuſat.* ibi: *Per ſententiam amoventes*, *c. poſt electionem*, *de conceſſ. præb.* ibi: *Poteris judiciario ordine experiri*, *c. fin. de jurejur. in* 6. Accedit, nam privationis pœna non incurritur, niſi in caſibus à jure expreſſis, *authent. de non eligendis*, §. *ſin autem*, *collatione* 2. Docent Suar. *lib.*1. *de legib. c.*20. *& de cenſur. diſp.*40. *ſect.*2. ſed ex nulla lege Eccleſiaſtica colligitur in hoc caſu privationem incurri ipſo jure, ſed per ſententiam, *c. ex litteris*, *de exceſſib. Prælat. c. cum noſtris*, *de conceſſ. præb.* igitur nec perjurus, cùm hæc delicta æquiparentur, *c. cùm non ab homine*, *de jud.* quare ſuſtineri non poteſt ſententia Primarii noſtri, nec ejus fundamenta obſtant. Non primum deductum ex verbo, *amoveatur*; quod, ut probatum manet, potiùs importat privationem per ſententiam, quàm ipſo jure. Nec ſecundum refragatur; nam æquiparatio perjurii, & renunciationis in noſtro textu, eſt quoad effectum, inſpecto enim effectu, certum eſt idem operari perjurium, & renunciationem; alterutrum enim ſufficit, ut Clericus privetur beneficio, diverſo tamen modo; perjurus per ſententiam; renuncians ipſo jure: undè in praxi perjurum non privari beneficiis, niſi per ſententiam, docet Balboa *ubi ſuprà*.

g *Adjudicaſſet.*) Eidem Gregorio adjudicaſſet, legitur 7
in 1. *collect.* in Concilio, *Eidem F. adjudicaſſet*; ſed perperam, nam implicat præcipere Alexandrum F. præbendam adjudicari, ſi conſtaret ipſum de perjurio eſſe convictum, & perpetuò illi renunciaſſe, cùm cognito, & probato perjurio, jubeat ipſe Alexander ab ea amoveri: quare aut retenta ea lectione legendum eſt, *adjudicaſſet*, ut *in c. inter cæteras* 4. *hoc tit.* legitur, ut ſenſit Decius *in præſenti*, *n.*2. aut legendum eſt juxta veriorem, & magis caſtigatam lectionem, *eidem G.* juxta Antonium
Auguſt. *in notis ad* 1. *collect.* 8

h *Præcisè.*) Id eſt, ſine ullo juris remedio reſtituatur præbenda, ut docet Barb. in noſtro textu *n.*7. licèt Butrius *hic*, *n.*7. Panorm. *n.*5. Dec. *n.*42. exiſtiment idem ſignificare *præcisè*, ac ſine cauſæ cognitione.

i *Epiſcopum.*) Scilicet Convcotrenſem. 9

k *Poteſtate.*) Ut puniatur, in quo deliquit, *c. nemo*, 10
*de tempor. ord. lib.*6.

l *Scripſiſſe.*) In aliis codicibus adiicitur, *& ſi ſcripſi-* 11
mus taliter, hoc ex nimia occupatione contigit. Cum quibus verbis conſonant text. *in c. ſi aliquando* 41. *de ſent. excomm.* ibi: *Cùm per ignorantiam, aut occupationem nimiam, vel etiam ſurreptionem*, *c.*2. *de filiis presbyt. c. ex parte* 12. *cum ſeq. de off. Legati*, *c.*3. *de Capellis monachor.* Cùm enim Pontifex non concedenda concedit, magis per importunitatem, aut nimiam occupationem, quàm ex mera voluntate conceſſiſſe intelligitur, *c. fin. hoc tit. in* 6. cum adductis à Gloſſa *c. cùm in juventute* 12. *de purg. can.* notant Innoc. *in c. petitio*, *de jurejur.* Afflictis *deciſ.* 69. *n.*4. quod jure civili, & Regio admiſſum eſt, *l.*2. *C. de ſumma Trin. l.* 1. *&* 2. *C. ſi nuptiæ ex reſcripto petantur*, *l.*1. *C. de fund. limitrop. lib.*11. *l.*1. §. *ſed quoniam*, *de petit. bonorum*, *lib.*10. *l.*1. *tit.*14. *l.*4. *l.*17. *tit.*10. *lib.*5. *Recop.* Illuſtrant Sanch. *de matr. lib.*4. *diſp.*7. Baſil. *eod. tract. lib.*4. *c.*5. *nu.*17. Amaya *in l. unic*, *Cod. de oblat. votor. lib.* 10. *nu.*65. *& in l.*2. *Cod. de bonis vacantibus*, *n.*16. Cabreros *de metu lib.*2. *c.* 3. *n.*34. Navarrette *diſcurſu* 24.

m *Litterarum.*) Undè præſumuntur falſæ, ut dicemus 12
*in c.*3. *hoc tit.*

COMMENTARIUM.

COmmuniter à repetentibus ex hoc textu ſequens 13
deducitur aſſertio: *In reſcriptis ſubintelligitur clauſula: Si preces veritate nitantur. Et ſi reſcriptum prohibeat cauſæ cognitionem, de falſitate ſuſpectum eſt.* Primam partem concluſionis probant textus *in c. certum* 3. *c. ad aures* 8. *c. ſedes* 15. *c. adeò* 17. *c. conſtitutus* 19. *c. ſuper* 20. *c. dilecta* 22. *c. dilectus* 26. *hoc tit. c. gravè*, *de offic. Ordin. c. dilecti*, §. *etſi* 25. *q.* 1. *c. ſuper eo* 5. *de cohabit. cleric. c. inter dilector*, *in fin. de fid. inſtrum. c. quia circa*, *de conſanguin. l. fin. C. de diverſ. reſcript. l.*4. *C. Theodoſ. eod. tit. l. penult. & fin. Cod. ſi contra jus*, *vel utilit. l.*3. *C. de in integrum reſtit. l. interpoſitas* 13. *C. de tranſact. l.*2. *C. de revocand. donat. l.*1. *C. de natalib. reſt. l.*5. *C. de fide inſtrum. l.*48. *tit.* 18. *l.*6. *titulo* 19. *l.*57. *tit.*8. *partit.* 3. Illuſtrant eandem partem Martha, Tuſchus, Maſcardus, & alii relati à Barboſ. *de clauſul. clauſ.*166. Trentacinq. *tit. de reſcript. cap.* 59. *&* 60. Faber *in ſuo Codice*,

Concluſio traditur, & probatur.

Digitized by Google

Codice, tit. de diverſis reſcriptis, deſin. 1. Baſil. de matrim. lib. 8. c. 16. Vighel. in meth. juris can. fol. 17. Fornerius in not. ad Caſſiodor. lib. 2. epiſt. 12. n. 2. Rebuff. ad ll. Galliæ, tit. de reſcript. in præfat. n. 125. Valenzuela conſ. 69. nu. 90. Mornacius in dict. l. ult. C. de diverſ. Solorzano tom. 2. de jur. Indiar. lib. 2. c. 8. nu. 55. Hunnius in encyclop. p. 1. tit. 5. c. 1. Gutherus lib. 1. de officiis domus Auguſtæ, c. 28. Valaſcus conſultat. 153. Secundam partem noſtræ aſſertionis probant textus in l. 4. cum ſeq. Cod. ſi contra jus, l. meminerint 6. Cod. unde vi, l. prohibitum, l. defenſionis 7. Cod. de jure fiſci, l. 10. l. 3. & ultim. Cod. de bonis vacant. eod. lib. l. quoniam 21. C. de appellat. l. 1. C. quando hic unicuique. Illuſtrant Menochius lib. 12. præſumpt. 9. Tiber. Decian. conſil. 40. num. 14. Sahagun. & Canua in præſenti Mancin. genial. cap. 256.

14 Impugnatur tradita aſſertio. Sed relatæ aſſertionis primæ parti obſtat ſequens conſideratio: nam ſi in omnibus reſcriptis ſubintelligeretur clauſula, Si preces, &c. ſequeretur, æqualiter vires non habere reſcriptum impetratum per obreptionem, dolo, vel ſimplicitate: ſed hoc eſt abſurdum, ut latè trademus in c. ſuper 20. hoc tit. igitur prædicta clauſula non ſubintelligitur. Secunda etiam pars noſtræ concluſionis difficilis redditur ex eo; nam non potuit reddi de falſitate ſuſpectum reſcriptum in noſtro textu, ex eo, quod per illud cauſæ cognitio inhiberetur, cùm Pontifex ut juris formam ſervaret, deberet prædicto modo reſcribere; nam cum F. R. Pontifici propoſuiſſet, ſe injuſtè fuiſſe ſpoliatum præbenda, neceſſariò ante omnia eum reſtitui præcipere debebat, ſive F. ageret remedio ſpoliatorum, c. 1. c. ex conqueſtione 10. de reſtit. ſpol. c. conſultatione 69. de off. deleg. c. fin. de ord. cognit. ſive remedio attentatorum, c. non ſolum, ibi: Ante omnia, de appel. in 6. hoc eſt abſque juris ordine, & cauſæ cognitione. Gloſſ. 1. in Clem. 2. ut lite pendent. Igitur prohibitio cognitionis cauſæ non potuit reddere reſcriptum de falſitate ſuſpectum.

15 De partibus reſcripti. Ut prædicta aſſertio ab his, & aliis difficultatibus liberetur, ſciendum eſt, reſcripta communiter quinq; partes obtinere. Primam appellant Pragmatici Corpus ſignaturæ; ſecundam Reſponſionem, ſive conceſſionem; tertiam Clauſulas: quartam Datam; quintam Signaturam. In prima parte, hoc eſt in corpore ſignaturæ, continetur narratio ejus, quod poſtulatur, quod communiter preces dicimus, l. 2. C. de inſtit. & ſubſtitut. l. 3. Cod. de deob. reis, l. cum precibus 18. C. de prob. l. precibus, C. de impub. nomina etiam debent explicari, tam ſupplicantis, quàm ultimi poſſeſſoris beneficii, ſi de beneficio obtinendo agatur, c. cum adeò, hoc tit. qualitas perſonæ ſupplicantis, ſi clericus, ſi regularis, laicuſve ſit, c. porrecta, de confirm. utili; ſi in dignitate conſtitutus, c. ad aures 17. de reſcr. c. ex litteris, de tranſact. Formam ſupplicationis in ipſis libellis comprehenſam apud Romanos legimus in l. Divus 33. de re jud. l. ſolent. 3. de alim. legat. l. de precatio, ff. ad leg. Rhodiam de jactu, juncto D. Joſepho de Retes in l. 6. §. relegati. de interdictis, & aliis congeſtis à Briſſonio fol. 344. Hodie preces legitimè propoſitæ proponuntur coram Referendariis Signaturæ, vel Gratiæ, vel Juſtitiæ, juxta qualitatem negotii, de quibus ſignaturis plura Gomezius ad regul. Cancellariæ, in proœm. Octavianus Veſtr. in praxi, lib. 1. per totum, Cohelius in notit. Card. c. 19. congreg. 12. Ut ad ſecundam partem, videlicet reſponſionem, ſeu conceſſionem perveniamus, ſciendum eſt, ſupplices libellos tres ex Referendariis ejuſdem Signaturæ, aut Juſtitiæ, aut Gratiæ eos referre R. Pontifici; & tunc ſi preces gratiam contineant, reſpondet per verba, placet, aut fiat; quibus ſtatim fit gratia, c. qui bona, §. ſicut, 17. qu. 1. Gomezius in compendio utriuſque ſignaturæ, qu. 16. ſi verò juſtitiam poſtulant, reſcribit: Audiat talis Epiſcopus, & juſtitiam faciat. P. Gregorius de reſcript. c. 41. quam formam dandi Judices, ab Imperatoribus uſitatam invenio in l. 1. C. qui petant tutores, l. 1. C. ſi tutor, vel curator, l. 1. C. de liber. cauſa, l. Præſes 5. C. de pignor. l. ſi quis 5. §. idem, ff. de liber. agnoſcend. quod Pontificia reſponſum Regens Magnæ Cancellariæ ſcribit, & tunc Abbreviatores, qui exiſtunt in parco majori, aut minori, hæc reſcripta brevi verborum compendio impetrata in ipſis reſcriptis extendunt. P. Greg. lib. 15. ſyntagm. c. 42. n. 3. Octavian. d. li. 1. c. 4. n. 2. Cohel. c. 24. Iſti Scriptores, & Abbreviatores ad ſolicitatores litteras deferunt, quorum alter nomen ſuum paulò inferius à nomine ipſius ſcriptoris in dicta Bulla apponit, & ſi annata ſolvenda ſit ex ipſis, qui vocantur Janiceri, pro fide ſui officii apponunt illa verba: Pro annata ſolvitur tot; de quorum officiis agunt Vergil. lib. 8. de invent. c. 2. Pavinus in vita Sixti IV. Cohel. in notit. c. 25. poſtea litteræ deferuntur ad Regiſtratorea, de quibus Cohel. ſup. c. 26.

16 De clauſulis. In tertia parte reſcripti apponuntur clauſulæ, quæ modò reſtringunt, modò exponunt dictam conceſſionem: eas recenſuerunt, & cumularunt Martha, & Barboſ. in ſuis tractatibus de clauſulis, Bayo in praxi, lib. 1. c. 3. per tot. Ex eis, etſi non apponantur, aliquæ inſunt, & tacitè veniunt, ut clauſula: Si ita eſt, c. ex parte 12. hoc tit. ubi dicemus: &, Si preces veritate nitantur; de qua in noſtro textu. Aliæ expreſſè apponuntur, ut clauſula: Appellatione remota; de qua in c. 2. hoc tit. & Quod ſi non omnes; de qua in c. ſciſcitatus, hoc tit. Sequuntur poſt clauſulas data, & ſignatura, de quibus agemus in c. plerumque, hoc titulo.

17 Traditur ratio decidendi. Cùm ergo clauſula, Si preces veritate nitantur, his verbis, vel æquipollentibus apponi ſoleat in reſcriptis, l. interpoſitas 13. C. de tranſact. ibi: Si vera ſunt, quæ precibus complexus eſt; l. 2. C. de tranſact. ibi: Si apparuerit; l. 5. C. de fid. inſtr. ibi: Intelligere debetis, probari debere fidem veſtris precibus adeſſe; l. 2. C. res int. al. act. ibi: Adito Præſidem provinciæ; & probat Briſſonius de formul. fol. 331. etſi non apponatur, habetur pro adjecta, ex regula textus in l. quod ſi nolit 31. §. qui aſſidua 20. ff. de ædilit. edict. l. ult. C. de fidejuſſor. c. accepimus 13. de ætat. & qualit. l. 4. ff. de lege commiſſoria; clauſulæ enim, quæ frequenter apponuntur, etſi omittantur, habentur pro appoſitis, ut docent Cujac. lib. 4. Pauli ad Edict. in l. 4. ff. de pact. & lib. 15. in l. 2. de public. jud. plures relati a Barboſa de clauſul. c. 1. & ſi preces veritate careant, reſcriptum enim à ſupplicationis forma, & ſupplicantis veritate vires accipiunt, capitul. ſuper 20. hoc titul. capitul. inter, §. cæterum, de fide inſtrum. l. etſi legibus 5. C. ſi contra jus: nec creditur Pontificem illa reſcripta conceſſurum, ubi preces veritate deſtituuntur; cùm enim Pontifex reſcripta concedit, ſi preces falſæ ſint, creditur ex propria voluntate non conceſſiſſe, c. fin. hoc tit. in 6. ſed ex nimia occupatione, ut in noſtro textu docetur, & in c. 1. hoc tit. ibi: Et ſi taliter ſcripſimus, hoc ex nimia occupatione contigit. Et ita veritas precum à judice inquiri debet, etſi non cognitio, ſed ſola ei executio mandetur, l. 4. Cod. Theodoſ. de diverſ. reſcript. tranſcripta in l. 4. Cod. ſi contra jus. Caſſiodor. lib. 2. variar. c. 18. Unde providentia veſtra pro integritatis ſuæ propoſito, examinata veritate diſcutiat, quæ veniunt in querelam, & ſi deſideria petitorum veritate ſubſiſtunt. Et apud Romanos hoc proprium erat Rectorum provinciæ, l. cùm propria, Cod. ſi quis alteri; quod in dicta l. 4. Conſularibus Campaniæ committitur, & eandem formam Prætores videntur ſecuti in l. 3. ff. de in integ. reſtit. Pro ſecundæ partis præſentis concluſionis ratione ſciendum eſt, cauſæ cognitionem à Principibus adimi non ſolere, ne inaudita parte proferatur ſententia, c. nos 1. c. judex 22. qu. 1. c. Epiſcopus 1. c. placuit 3. 2. q. 6. c. conquerente, de reſtit. ſpol. quo pertinent textus in l. 1. de execut. rei judic. l. 6. Cod. unde vi, l. 4. cum ſequent. Cod. ſi contra jus: ex quibus deducitur, reſcriptum impetratum, quod cauſæ cognitionem adimat, falsò extortum eſſe, impuneque contemni poſſe. In quam etiam partem poſt antiquiores, Caniſius in noſtro c. nu. 9. commendat textum in l. prohibitum, Cod. de jure fiſci, lib. 10. cui adjungendi ſunt textus in l. defenſione 7. Cod. eod. tit. l. 3. & ult. Cod. de bonis vacan. lib. 10. l. 1. Cod. quando liceat unicuique. Unde cùm Pontifex cauſæ cognitionem non ſoleat adimere, immò in negotiis forenſibus cognitionis ordinem ſervet, c. cùm dilectus 6. de for. compet. c. in cauſis 19. de re jud. non creditur Pontificem ſuo reſcripto velle prohibere cognitionem. Accedit, nam utriuſque juris notiſſimum principium eſt, inaudita parte ſententiam proferendam non eſſe, ne inde abſens, & irrequiſitus prægravetur, cap. 1. de cauſ. poſſeſſ. dict. l. 6. Cod. unde vi: ſed non creditur Pontificem reſcripto ſuo velle alicui præjudicium inferre, l. 2. §. ſi quis a Principe, ff. ne quid in loco publico, cap. ſuper eo 15. de offic. delegati, c. ad aures, hoc tit. cap. licet, de offic. Ordin. l. nec avus, Cod. de emancipat. liber. l. ſi quis ſepulchrum, ff. de relig. igitur non præſumitur reſcripto ſuo velle cauſæ cognitionem inhibere. Accedit etiam; nam clauſulæ, quæ ſunt prorſus alienæ à ſtylo, & fori conſuetudine, etſi de facto inveniantur in reſcriptis, non creditur ex voluntate concedentis adjectas eſſe, & ſic de falſitate redduntur ſuſpectæ, cap. licèt 10. cap. quoniam 11. de crim. falſi, l. 2. Cod. de precibus, Farinac. de falſitate quæſt. 163. à num. 159. Menochius lib. 5. præſumpt. 5. à num. 103. Maſchard. de probat. concluſ. 780. num. 37.

18 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat difficultas ſuprà expenſa; nam etſi in reſcripto ſubintelligatur clauſula, ſi preces veritate, &c. id procedit, ut judex, cui miſſum eſt reſcriptum, poſſit inquirere de veritate precum, non tamen, ut reſcriptum ſit con-

Digitized by Google

ſit conditionale, ut nullum ipſo jure per obreptionem, ut dicam *in cap. ſuper eo*, & docet Mancinus *dict. c.266.* Nec obſtat augmentum difficultatis, quod tanti fuit ponderis, ut doctiſſimum virum cogeret affirmare, reſcriptum in noſtro textu falſitatis ſuſpectum eſſe, non quia ſub clauſula, ut ſine cauſæ cognitione procederetur, fuiſſet impetratum; ſed quia non facta mentione priorum litterarum impetratum fuit: & tunc, ut falſum præſumitur *ex c. cæterum, hoc tit.* Sed hæc ſolutio noſtræ, & communi interpretum explicationi adverſatur; quare ea omiſſa dicendum eſt, reſcriptum in noſtro textu, non ſolùm de falſitate eſſe ſuſpectum, quia impetratum fuerat non facta mentione prioris, ſed quia impetratum fuerat cum prædicta clauſula, *precisè, & ſine cauſę cognitione*. Cùm enim qui coram Pontifice conqueritur ſe ſpoliatum eſſe, & reſcriptum petit, ut reſtituatur abſque ulla cauſę cognitione, adhuc probare coram delegato debet veras fuiſſe preces Pontifici factas, *d. c. ſuper 20. verſ. Niſi fortè, c. ex parte 33. verſ. His igitur, hoc tit. c. ſignificantibus, de offic. deleg.* docent Gloſſa *in cap. 1. eod. tit. lib. 6.* Gaillus *lib. 1. obſ. c. 13.* quæ probatio excludebatur per dictam clauſulam, *præcisè, & ſine cauſę cognitione*; cujus clauſulæ ea eſt vis, ut nulla dilatione ſtatim reſtituatur; non creditur Pontificem ita reſcripſiſſe, ut examen, & probationem precum inhiberet, ut in noſtro textu docetur.

19 Intelligitur caput docenti, §. Universa, 25. q. 4. Noſtræ aſſertioni aperto marte opponitur textus *in c. docenti, §. univerſa, 25. q. 2.* ubi deciditur expreſsè, in reſcriptis Principum eſſe exprimendam clauſulam, *Si preces veritate nitantur*: & ſi omittatur prædicta clauſula, tam litterarum impetratores, quàm magiſtros ſcriniorum amiſſione cinguli puniri. Ex qua deciſione colligitur, dictam clauſulam, *Si preces, &c.* non ineſſe tacitè in ipſo reſcripto, aliàs ad quid tam diligens emendatio in eos, qui illam omiſerunt? Cui difficultati, ut ſatisfaciat Baſil. *de matrimonio lib. 8. c. 16. n. 3.* exiſtimat *in dict. §. univerſa*, qui deductus eſt, *ex l. univerſa, C. de diverſ. reſcript.* non præcipi, quod exprimatur ea clauſula in quolibet reſcripto, ſed quod omne reſcriptum cenſeatur conceſſum ſub ea clauſula, licèt non exprimatur; & rationem ex eo deducit, quia in jure paria ſunt, quod ſubintelligatur, & quod exprimatur, quando eodem modo exprimitur quod ineſt, *c. ſignificaſti, de elect. l. 3. ff. de leg. 1.* Sed hæc ſolutio non placet; nam ſi ibi decideretur, clauſulam ineſſe, ad quid ita gravi pœna plectuntur magiſtri ſcriniorum? ſiquidem jure noſtro ex eo, quod prædicta clauſula ineſt, nullam pœnam incurrunt Abbreviatores, vel Referendarii Apoſtolici. Hac ſolutione & aliis traditis à Sahagun. *in dict. c. 2.* omiſſis, dicendum eſt cum communi Interpretum plauſu, diſcrimen conſtituendum eſſe inter jus canonicum & civile; jure enim canonico clauſula illa, *Si preces, &c.* tacitè ineſt, etſi non exprimatur; jure verò civili neceſſe eſt, ut exprimatur; & ſic jure Cæſareo attento, procedit textus *in d. §. qui univerſas*, qui cùm deductus ſit *ex dict. l. qui univerſas*, etſi reperiatur apud Gratianum, tamen eandem authoritatem habet, ac ſi in Codice Juſtinianeo eſſet, ut dixi latè in Apparatu: quam ſolutionem tradunt ordinarii in noſtro text. Caniſius *n. 7.* Didac. Perez *in l. 1. tit. 12. lib. 3. ordin. q. 14.* Gaill. *lib. 10. obſerv. c. 14.* Sanchez *lib. 1. de Matrim. diſp. 18. nu. 21.* Gothofred. *in d. l. qui univerſas*.

20 Exponitur cap. quoniam 10. de fil. presbyt. Secundò noſtræ aſſertioni adverſatus textus *in c. quoniam 10. de filiis presbyter.* ubi Archiepiſcopo Cantuarienſi reſcribitur ſub illa formola: *Nolumus enim, ut cauſa in judicium deducatur, vel teſtes etiam admittantur*. Quibus verbis docetur, reſcriptum, per quod cauſę cognitio inhibetur, validum eſſe, contra præſentem Alexandri deciſionem. Pro cujus textus interpretatione ſciendum eſt, in aliquibus negotiis cauſę cognitionem non deſiderari, & tunc poſſe inhiberi per reſcriptum abſque vitio falſitatis, quia conſonum eſt juri communi, & in eis negotiis ab executione incipitur, ut in caſibus, qui moram non patiuntur, veluti in novi operis nunciatione, *c. 1. de novi oper. nunciat. l. Prætor 20. §. ait Prætor, ff. eod. tit.* vel quando timetur periculum, ne partes ad arma veniant, *l. æquiſſimum*, aliàs, *ſi uſuſfructus 6. §. ſed inter, ff. de uſufructu, l. 1. §. illud autem, ff. uti poſſidetis*, ſi ſuper re notoria cauſa diſceptetur; ſtatim enim ſententia ferri poteſt, *c. licèt, de ſim. c. evidentia, de accuſat.* quare cùm *in dict. c. quoniam*, ageretur de re notoria, & manifeſta, ideò cauſæ cognitio potuit inhiberi, quia cauſa per ſe eam non exigebat: docent Sahagun & Caniſius *in præſenti*.

C A P U T III.

Idem *a Vvintonienſi Epiſcopo.*

CÆterùm ſi aliquis ſuper aliqua cauſa ab Apoſtolica Sede impetraverit litteras, & adverſarius ejus eandem cauſam poſtmodùm obtinuerit committi aliis, de commiſſione priore non habita mentione, priores Judices ad deciſionem cauſæ poſſunt procedere, nec ſecundæ litteræ obtinent alicujus roboris firmitatem. Si verò in ſecundis litteris habeatur mentio de commiſſione priori; prædicta cauſa à priorum eſt exempta judicio; cùm eædem litteræ non ſint veritate tacita impetratæ. Verùm ſi aſſenſu partium cauſa committitur, & proceſſu temporis, vel etiam continuò alterutra pars, altera neſciente, cauſam ipſam, tacito de commiſſione priori, alii Judici obtinuerit delegari, non immeritò is, qui tali dolo, vel fraude adverſarium ſuum laborare coegit, in expenſis condemnari debet eidem.

N O T Æ.

1 Vvintonia ubi. a VVintonienſi.) Ita etiam legitur *in 1. collect. ſub hoc tit. c. 3.* ubi additur pars capitis *quamvis*, ut cognoſcatur in præſenti referri partem textus *in c. quamvis, de offic. deleg. c. quamvis*, aliàs *illud, de jurepatron. cap. quamvis, de teſtibus, in 1. collect. c. quamvis de teſtibus cogendis, in eadem collect.* Vvintonia eſt civitas Anglię, cujus Epiſcopus ſuffraganeus eſt Archiepiſcopi Cantuarienſis, ut refert Vergil. *lib. 4. hiſt. Angliæ, fol. 85.* cujus Eccleſię Cathedralis mentio fit *in c. Vvintonienſi 25. de elect. c. 3. de offic. Vicariis, c. 3. de dolo, c. per tuas, de appell.* & aliis.

COMMENTARIUM.

2 Concluſio probatur. EX hac epiſtola ſequens deducitur communiter aſſertio: *Si in ſecundo reſcripto per adverſarium impetrato, non fiat mentio primi, non ſecundum, ſed primum ſuſtinetur.* Probant textus *in c. ſi autem 9. c. ex par. 2. c. cùm dilecta 22. c. plerumque 23. c. cùm contingat 24. c. ex tenore, hoc titulo, c. cauſam, quæ 2. de judiciis, c. ex tua, de filiis presbyt. c. paſtoralis 28. c. ex litteris 29. c. coram 34. de offic. deleg. c. ſicut nobis, de offic. Vicarii, c. 2. de dolo & contum. c. audita 4. de reſtit. ſpol. c. penult. de præſcript. c. inter 20. de re judic. c. cùm teneamur 20. de præb. c. cùm noſtri 6. de conceſ. præb. c. 2. hoc tit. lib. 6. c. dudum 31. de privileg.* Conſonat lex 27. & 39. *tit. 18. partit. 3.* Illuſtrant Sanchez *lib. 8. de matrim. diſp. 21. n. 3.* Baſil. *eodem tract. lib. 8. c. 17. §. 2.* Gutierrez *lib. 1. canonic. c. 15.* Molina *lib. 2. de primog. c. 4. n. 5.* Salas *de legibus diſp. 17. ſect. 14. n. 71.* Suarez *eod. tract. lib. 8. c. 39. n. 5.* Petrus Gregorius, M. Uranius, Antonius de Burgos, Proſperus Fagnanus *ad hunc textum*: plures quos congerunt Luna & Arellanus *lib. 1. antinom. 1.*

3 Adducitur dubitandi ratio. Hæc tamen concluſio ita illuſtrata ingentes patitur dubitandi rationes. Prima ex eo naſcitur; nam reſcripta inter partes, à quibus, & contra quas imperrantur, pro legibus habentur, & vim legum obtinent, *l. ult. C. de legibus, c. in cauſis 19. de re judic. c. licèt 15. 16. qu. 3. c. licèt 3. de ſponſa duorum*: & ideò poſt titulum *de conſtitutionibus*, ſtatim ſequi præſentem de reſcriptis, omnes antiquiores in hac rubrica notarunt, & Valenſis, Honotius Cauiſios, Legauſre, Chaſſaneus, Goſredus, Vaſconcellos, & Cironius *in paratit. l. ad hunc titul.* Petrus Gregorius *ad hunc tit. c. 1.* ſed leges poſteriores, etſi de prioribus mentionem non faciant, valent, & iſtæ ab illis derogantur, *l. ſed & poſteriores, ff. de legibus, c. 1. de conſtit. lib. 6.* ubi probat D. Mich. Moez; ſicut contingit in pactis, quę inter paciſcentes pro legibus obſervantur, *l. ſi unus 27. §. pactus, ff. de pactis, l. pacta 12. Cod. eod. tit.* & in judiciis, ubi nova voluntas potior eſt, *l. in duobus 28. §. ult. ff. de jure jurand.* in conſtitutione Procuratoris, *l. ſi quis 31. §. Julianus, ff. de procurat.* in teſtamentis, *l. ſi quis, in principio, ff. de legat. 1. l. ſi quis priore 29. ff. ad Trebel.* in codicillis, *l. Divi 6. §. licèt*,

Digitized by Google

libet, ff. de jure codicill. ergo etiam reſcripta poſteriora, etiam nulla mentione facta priorum, valida ſunt, cùm noviſſimam contineant voluntatem. Augetur primò hæc difficultas *ex c. ſicut 9. plerumque 23. hoc tit.* ubi apertè deciditur, quod ſi ille, qui primò impetravit reſcriptum, conveniatur authoritate poſterioris ab adverſa parte impetrati, & poſtquam conventus eſt, intra annum ſuo primo reſcripto, aut ob malitiam, aut ob ignorantiam non utatur, poteſt per ſecundas litteras conveniri, etſi in eis de prioribus mentio non fiat. Nec difficultatem effugiet, qui dixerit, quod jus prioris reſcripti per non uſum fuerat amiſſum, & ſic ſecundum vires habere; nam tunc obſtabit, quod ſecundum reſcriptum prioris mentionem non faciens fuit ab initio nullum, ex ſuprà traditis pro illuſtratione concluſionis: ergo tractu temporis, videlicet per lapſum unius anni, convaleſcere non poterat, ex regula legis *quod ab initio, ff. de reg. jur.* & in ſpecie probat textus *in c. paſtoralis 14. §. 2. hoc tit.* Augetur ſecundò dicta difficultas ex illis verbis pręſentis textus: *In expenſis condemnari debet eidem*; in quibus docetur, partem impetrantem ſecundum reſcriptum omiſſa primi mentione, condemnari in expenſas litis occaſione ſecundi reſcripti motæ: ergo non ita nullum eſt ſecundum reſcriptum, ut nihil opereretur; ſiquidem eo convenire poteſt cum effectu adverſarios. Secunda difficultas militat adverſus poſteriorem partem præſentis aſſertionis, ubi docetur primum reſcriptum poſt ſecundi impetrationem, nulla ejus facta mentione, validum, & utile manere; & naſcitur *ex c. ſanè 2. de offic. deleg.* ubi ſtatuitur, quod ſi duo reſcripta fuerint impetrata, & in ſecundo non fiat prioris mentio, nec primum, nec ſecundum prævalere, ſed conſulendum eſſe R. Pontificem, & interim in utriuſque executione ſuperſedendum. Igitur quia primum non prævalet neglecto ſecundo.

4 *Reſcripti etymon.* Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, *reſcribere*, variè accipi in jure, & apud bonæ notæ Authores, ut videre eſt apud Briſſonium, Pratejum & alios Lexicographos. Plerumque accipitur pro reſponſione ad conſultationem, ſeu deſiderium alterius, ut apud Ovidium *lib. 1. epiſt. 1. Nihil mihi reſcribas.* Martial. *lib. 2. epig. 9. Scripſi, reſcripſit Mævia.* Ideò Juriſconſulti, cùm de jure reſpondebant, reſcribere dicebantur, *l. ex contractu 44.* ibi: *Reſcripſit, ff. de re judic. l. Ariſto 46. ff. de manumiſſ. teſtam. l. 3. §. 1. ff. de bonor. poſſeſſ. §. ſacræ, Inſtit. de rer. diviſ.* ibi: *Papinianus reſcripſit*; ubi reſponſum Papiniani intelligitur, quod extat *in l. ædes ſacra 63. ff. de contrahend. emptione*: qua etiam in ſignificatione reſcripta accipiuntur pro reſponſis Principum factis ad deſideria ſubditorum aliquid implorantium. Moris namque fuit apud veteres, ut aliquid à Principe impetraturi, pręſentem etiam Principem ſcripto adirent. Svetonius *in Auguſto, c. 53.* Tacitus *lib. 4. annal.* Briſſonius *lib. 3. ſelect. c. 7.* Revardus *in l. omni 71. ff. de reg. jur.* quò reſpiciunt textus *in l. libertum 15. ff. de in jus vocando, l. item 15. §. ſi quis libello, ff. de injuriis, l. quæſitum 5. ff. ad Turpil.* Princeps verò lectis libellis ſubſcribebat, *l. non diſtinguemus 32. cùm quidem, ff. de recept. arbit.* quæ ſubſcriptio ad libellos ſupplices facta reſcriptum dicebatur, *d. l. libertus 25. l. ejus 4. ff. de appellat. l. licet 23. de uſufruct. legato*; reſcribebantque Imperatores, vel ut ſatisfacerent deſiderio privatorum, ut *in dict. l. non diſtinguemus, §. cum quidam, l. cætera 41. §. hoc, de legat. 1.* vel ut reſponſum darent conſultationi eorum, qui juri dicendo præerant, *l. ſi quis filio 6. ff. de injuſto rupto, in §. quid tamen*: unde in jure civili frequens eſt reſcriptorum mentio, *in l. penult. ff. de integr. reſt. l. 3. ff. de bonis libert. l. 7. ff. de cuſtodia reorum, l. finali, ff. de teſtam. milit. l. à Divo Pio, in principio, ff. de re judic. l. 1. §. cui, l. is à quo 3. §. ult. l. is cui 5. ſ. Imperator, ff. ut in poſſeſſ. legat.* & aliis congeſtis à Briſſonio *de v. ſ. verbo Reſcriptum.* Quo etiam in ſenſu reſcripta in pręſenti titulo accipiuntur pro literis Pontificis, quibus ad deſideria ſupplicantium aliquid reſcribit.

5 *De reſcriptis nullis.* Deinde ſciendum eſt, reſcripta Pontificia impetrantibus aliquando inutilia eſſe, & ſine effectu, veluti ob falſi ſuſpicionem, *c. inter, de fide inſtrum. c. licet 5. de crimine falſi*; propter inſolitum idioma, *c. ad audientiam 11. hoc tit.* propter omiſſum ſtylum Curiæ, *c. quam gravi 6. de crimine falſi*; ſi ſine die & Conſule ſcripta ſint, *l. ſi qua 4. C. de diverſ. reſcriptis*; ſi quid contineat reſcriptum in injuriam alterius, *l. ſi ſocium, l. nec damnoſa, l. reſcripta, Cod. de precib. Imperat. offer. l. nec avus, Cod. de emancip. liber.* aut ſi per obreptionem, vel ſubreptionem impetretur, *c. ſuper 20. hoc titulo*; vel ſi impetrans inhabilis ſit, veluti excommunicatus, *c. dilectus 27. hoc titulo*; vel ſi alieno nomine impetretur ſine ſpeciali mandato, *c. nonnulli 28. §. finali, hoc tit.* Aliquando etiam reſcriptum inefficax eſt, veluti ſi quis plures literas ad diverſos judices impetraret, non facta priorum mentione, *c. ex tenore 16. hic tit.* vel ſi per ſecundum reſcriptum primum revocetur, ut in præſenti textu; quos & alios caſus proſequuntur repetentes ad hunc titulum.

Quibus ſuppoſitis ratio præſentis deciſionis ex eo provenit, nam cùm reſcripta à petitionis forma effectum, & intellectum accipiant, *c. ſedes 15. c. 20. hoc tit. c. inter 6. §. cæterùm, de fide inſtrum. l. etſi legibus, l. finali, C. de diverſ. reſcript.* inde qui reſcriptum impetrat, tenetur Pontifici proponere omnia ea, quæ ad cauſæ juſtitiam ſpectant, quæque ipſum ad reſcribendum, vel non, movere poſſunt; & ſi veritatem ſuppreſſit, vel falſitatem expreſſit, vitiatur reſcriptum, *c. ſuper 20.* ubi dicemus, *hoc tit.* Quare cùm ille, qui impetravit ſecundum reſcriptum, tacuiſſet primum jam in ipſo negotio præceſſiſſe, quod ſi ſciret Pontifex, ſecundum non concederet, *c. ſanè 2.* ibi: *Si memores fuiſſemus*; *de offic. deleg.* ideò per iſtam ſuppreſſionem veritatis reſcriptum, ut ſubreptitium nullius momenti eſt, *ex dicto c. ſuper litteris*: & cùm ille, qui ſecundum impetravit reſcriptum mentione primi non facta, eo animo faceret, ut adverſarium diverſis ſumptibus vexaret, *c. coram 34. de offic. deleg. c. inter 20. de re judic.* meritò punitur in expenſis, & ſumptibus litis, ut in eo puniatur, in quo deliquit, juxta textum *in c. nemo, de tempor. ordin. lib. 6.* Si verò in ſecundo reſcripto fiat mentio prioris, prævalet ſecundum, quia cùm non fuiſſet tacita veritate impetratum, & non poſſint in uno eodemque negotio, tam primum, quàm ſecundum reſcriptum obſervari, neceſſarium eſt, ut poſterius deroget priori, ex vulgatis principiis textus *in l. non eſt novum 26. ff. de legibus, l. 1. §. ſervis, ff. de quæſtionibus, l. ſi quis, in princip. ff. de legat. 1.* 6 *Traditur ratio decidendi.*

Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta; nam omiſſa quæſtione, an reſcripta vim legis habeant inter ipſos impetrantes, dicendum eſt magnum diſcrimen verſari inter revocationem legis & reſcripti; nam lex poſterior derogat priori, data ſcientia prioris legis in legiſlatore; tunc enim per poſteriorem abrogatur prior: at in dubio cùm ignorat priorem legem, ejus revocatio nullatenus pręſumitur, argumento textus *in c. ex litteris, de officio de leg. l. eum qui, ff. de probat.* quod faciliùs procedit in reſcripto; nam etſi credatur Principem notitiam habere omnium, *l. omnium, Cod. de teſtam. c. 1. de conſtit. lib. 6.* tamen quia reſcripta ad privata negotia ſpectant, nec creditur Principem eorum notitiam habere, majori ratione non pręſumitur derogatio prioris per poſterius, niſi facta expreſſa primi mentione. Nec obſtat primum augmentum ipſius difficultatis deductum *ex d. c. ſi autem 9. c. plerumque, hoc tit.* quia licèt reſcriptum ſecundum, non facta prioris mentione, vires non habeat, non tamen eſt ipſo jure nullum, ſed ita demùm ſi exceptio adverſario opponatur: unde ſi adverſarius negligens ſit per annum, & non utatur priori reſcripto, quia in pœnam negligentiæ privatur jure quæſito ex priori reſcripto, non poteſt opponere amplius exceptionem contra ſecundum, & ſic ſecundùm non convaleſcit tantum lapſu temporis, quantum virtute legis canonicę, quę diſponit, ut ita demùm privetur impetrator commodo reſcripti, ſi per annum eo non utatur. Ita prædicta jura accipiunt poſt antiquiores, Maſcard. *de probat. concluſ. 110.* Menochius *de arbitr. caſu 202. n. 76. & caſu 204.* Germon. *lib. 1. animadverſ. c. 14.* Fachineus *lib. 8. controv. c. 65.* Nec ſecundum augmentum deductum ex illis verbis noſtri textus, *In expenſis condemnari*, adverſatur: cui, omiſſis traditis à Butrio *in præſenti, n. 13.* Hoſtienſi *nu. 3.* reſpondendum eſt ex ſuprà tradito principio, videlicet quod cùm reſcriptum ſecundùm impetratum nulla facta prioris mentione, non ſit ipſo jure nullum, imò ſubſiſtat, donec per exceptionem elidatur, ideò judices in eo deſignati juriſdictionem habent: quare ſi pars, quę impetravit ſecundum reſcriptum, coram judicibus in eo deſignatis illud præſentaverit; & adverſarius comparuerit ad exceptionem elidendam, juſtè damnatur in expenſis. Nec contrarium probant illa verba noſtri textus: *Nec ſecundæ litteræ alicujus roboris obtineant firmitatem*: nam ea verba non ſignificant, ſtatim reſcriptum nullum eſſe, ſed quoad effectum pro invalido haberi, oppoſita exceptione, ut contingit in his, quæ metu fiunt, *cap. ad audientiam 4.* ibi: *Carere debeant robore firmitatis*; *de his quæ vi*: docent Antonius de Burg. *in præſenti*, Arellanus *dict. antin. num. 1.* 7 *Diluitur dubitandi ratio.*

8 *Expenditur c. ſanè 2. de officio deleg.* Nec ſecunda difficultas, deducta *ex dict. c. ſanè 2. de officio deleg.* refragatur, pro cujus interpretatione varia adducunt Abbas, Felin. Decius, & Zabarella *in eo textu*;

Digitized by Google

tn; qui exiſtimant, ibi reſcripta fuiſſe ejuſdem datæ: & cùm conſtare non poſſit, quod primum, quod ſecundum eſſet, ideò R. Pontificem eſſe conſulendum, ut cognoſceretur, cujus virtute eſſet in judicio procedendum. Sed hæc ſolutio licèt communi antiquiorum calculo approbata ſit, refellitur ex ipſo textu in illis verbis, *Non facta mentione priorum litterarum*, ubi ſupponitur jam tempore datę ſecundi reſcripti, præceſſiſſe priores literas. Omiſſa ergo hac ſolutione, communiter placuit Anteceſſoribus noſtris illa interpretatio; videlicet *in dicto c. ſanè*, tam primum, quàm ſecundum reſcriptum impetratum fuiſſe ad unos, eoſdemque Judices, tantùm variata formula; quo caſu cùm tantùm in forma dubium emergat, non verò in judicibus, valebit ſecundum reſcriptum, cùm deficiat ratio noſtræ concluſionis; nullis enim ſumptibus adverſarius vexatur, ſiquidem coram ipſis judicibus ſemper convenitur: nec diverſitas tantùm formę inducit falſitatis ſuſpicionem; forſan enim Pontifex ęquè concederet ſecundum reſcriptum ſub diverſa forma, iiſdem tamen judicibus committeret, ut pro illius textus expoſitione conſiderant Barboſa ibi, P. Gregorius *in præſenti*, *lib.*8. *de matrimon. c.*16. §.2. *n.*14. Menochius *de arbitr. caſu* 438. Angujanus *lib.*1. *de legibus*, *c.*5. Atellanus *dict*, *antin.*1.

9 Intelligitur cap. paſtoralis 14. hoc tit.

Secundò noſtræ concluſioni obſtat textus *in c. Paſtoralis* 14. *in principio*, *hoc titulo*; ubi proponitur ſecundum reſcriptum fuiſſe impetratum, cùm jam adverſarius primum impetraverat. Quæſtionis fuit, utrum Judices aſſignati, tam in primo, quàm in ſecundo reſcripto, poſſint de cauſa cognoſcere? Et reſpondet Pontifex, tam unos, quàm alios judicare, & cognoſcere de meritis cauſæ; ita ut ſi inter eos aliquod dubium emergat, arbitri ex conſenſu partium eligantur, per quos poſſit terminari. Ex qua deciſione deducitur, reſcriptum ſecundum non facta primi mentione impetratum, vires obtinere, contra ſuprà tradita. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, ideò judices in eo textu, tam primi, quàm ſecundi reſcripti cognoſcere poſſe, quia nec jure, nec facto cognoſci valebat revocatio litterarum; alioquin ſi appareret, vel ex jure, vel ex facto aliquod ex eis reſcriptis affectum eſſe vitio ſubreptionis, vel obreptionis, ambigua cauſa non eſſet, ut *in d. c.* erat, ibi: *Ambigitur*; quo caſu omnes cognoſcunt, quia quilibet habens juriſdictionem, ſive ordinariam, ſive delegatam, eam exercere, defendereque poteſt, *c. cùm perſonæ*, *de privileg. in* 6. & ſi judices in ſententia proferenda non conſenſerint, tunc eligendi erunt arbitri, à quibus diſſidium componatur. Ita illum textum accipiunt Jacobus de Zochis *in repetit. ad hunc textum*, & alii congeſti à Sahagun *hic*, *nu.*12. Martha *de juriſdict.*2. *p. cap.*4. *per totum*.

10 Applicatur cap. audita, 3. de reſt. ſpoliat.

Tertiò opponitur textus *in c. audita* 3. *de reſtit. ſpol.* ubi proponitur, poſt primum reſcriptum, ſecundum facta prioris mentione fuiſſe impetratum ab adverſario ſub diverſa forma: & deciditur, priores litteras per ſecundas non revocari, nec acta virtute priori reſcripti irritari. Igitur licèt ſecundum reſcriptum primi mentionem faciat, primum ſuſtinetur. Pro cujus textus expoſitione dicendum eſt, quod licèt per reſcriptum ſecundum prioris expreſſam mentionem faciens, primum irritetur, non tamen ſtatim, ſed ita demùm ſi ſecundum præſentatum fuerit, & ejus virtute procedatur. Cùm enim ſecundum reſcriptum illam habeat conditionem: *Si eo utatur pars, quæ illud impetravit*; & ipſa poſſit eo non uti, interim proceſſus factus virtute prioris reſcripti vires habet, niſi reſcriptum ſecundum, non ſolùm expreſſam mentionem primi habeat, verùm & clauſulam revocatoriam, in hunc, vel ſimilem modum conceptam: *Revocamus commiſſionem factam, & decernimus irritum, & inane quidquid ex nunc fuerit geſtum virtute dictæ commiſſionis*. Tunc enim omnia virtute primi reſcripti geſta irritantur, *c.*1. *de conceſſ. præb. in* 6. *Clement. eod. tit.* docet poſt antiquiores ibi Covar. *pract. c.*9. Mancin. *genial. c.*256.

Quartò ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in c. ut debitus*, *de appellat.* ex cujus ſerie deducitur, in concurſu prioris, & poſterioris reſcripti, illud prævalere, quod priùs coram judicibus fuerit præſentatum. Ergo ſecundum reſcriptum vires habet, etiam non facta primi mentione, aut ea facta, adhuc primum ſuſtinetur; ſiquidem tantùm inſpicitur tempus præſentationis litterarum. Pro cujus textus explicatione; omiſſis traditis à Berojo *in c.*1. *hoc tit. n.*57. Narbona *in l.*59. *gloſſ.*1. *tit.*4. *lib.*2. *Recopil.* dicendum eſt, ibi unum ex litigatoribus conventum fuiſſe coram ordinario, & ante diffinitivę ſententię prolationem ab aliquo gravamine appellaſſe; unde ex eo, quod appellationis interpoſitæ nuncium ad Pontificem deſtinaverat, vel literas ab eo impetraverat, contendebat non teneri coram judice ordinario juſtitiam ſuam proſequi; & deciditur, excuſari non poſſe ex eo, quod dicat ſe prius reſcriptum impetraſſe, quo aſſignabatur judex de ea cogniturus, niſi illud præſentaverit coram judice delegato, ex ratione adducta in principio textus, videlicet ut honor judicibus deferatur, & expenſis ac laboribus partium obvietur; quę interpretatio colligitur, tum ex illis verbis: *Coram idoneo judice*, quæ communiter ad ordinarium judicem referuntur, *c.*1. *de offic. ordin. c. ſignificaſti*, *de for. compet.* tum etiam ex illis, *Ad ſuperiorem judicem*, in quibus prohibetur appellatio ad ſuperiorem judicem ante diffinitivam ſententiam, ſine juſta, & rationabili cauſa. Manifeſtè ergo oſtenditur, non agi de citatione coram judice delegato facta, quia ſi de ea ageretur, & ipſe citatus haberet reſcriptum priùs impetratum, non diceretur appellare ad ſuperiorem, ſed declinare judicis citantis juriſdictionem, oppoſito ſuo reſcripto. Etiam ſuadetur hæc ſolutio ex illo verſic. *Cùm autem*; in quo agitur de appellatione interpoſita à judice ordinario ante diffinitivam ſententiam; quia dictio illa, *autem*, adverſativa eſt, & caſum contrarium demonſtrat, ut ex pluribus notat Barboſ. *de dictionibus*, *verbo Autem*. Cum ergo textus ille non loquatur de duobus reſcriptis, non refragatur noſtræ aſſertioni. Pro coronide hujus commentarii notare liceat duas exceptiones, quas præſens aſſertio patitur. Prima eſt, ſi unum reſcriptum ſit generale, aliud verò ſpeciale; tunc enim neceſſarium non eſt, in ſecundo prioris mentionem facere, *cap.*1. *c. paſtoralis* 14. *§. ult. hoc tit. cap. dudum* 14. *nor*, *cap. quamvis* 38. *de præb. lib.*6. Secunda tunc procedit, quando reſcriptum primum ex aliquo vitio nullum eſt; tunc enim in ſecundo prioris mentio non deſideratur, *cap. ex parte* 12. *hoc tit.* non enim præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum, ut vulgò decantatur, & docent Menoch. *lib.*2. *de arbit. caſu* 202. *num.*44. Baſil. legion. *lib.*8. *de matrimon. cap.*16.

11 Opponitur caput ut debitus, appell.

Opponi etiam poteſt præſenti aſſertioni textus *in c. tenor*, *de re judic.* cujus interpretationem in ejus notis aſſignabimus.

CAPUT IV.

Idem a *Eboracenſi Archiepiſcopo*.

INter *b* cæteras conſtitutiones tuas fuit propoſitum coram nobis, quid tenere debeas, cùm aliqua ſub disjunctione mandantur, quorum unum verum eſt, alterum falſum: ut putà ſi proponatur, quod ſi talis ſit Sacerdotis filius, & in Sacerdotio genitus, qui *c* proximè in tali Eccleſia miniſtravit; vel quod illicitè Eccleſiam occupavit *d* eandem. Huic ergo quæſtioni taliter reſpondetur (judici quodcumque iſtorum conſtiterit) illi prælibatam Eccleſiam *e* adjudicari debere: & idem in ſimilibus obſervandum eſt.

NOTÆ.

1 Eboracenſis Metropolis ubi.

a EBoracenſi.) Ita etiam legitur *in* 1. *collect. ſub hoc tit. c.*4. & poſt Concil. Lateran. *p.*1. *cap.*41. Eboracum antiqua, & nobilis civitas eſt in Britannia: ejus meminerunt Ptolemeus *lib.*2. *c.*3. Eutropius *lib.*10. & Candenus, qui eam ſecundam urbem Anglię appellat, Archiepiſcopali Sede præclaram, & in ea erat Gentilium Archiflamen, ut refert Polydor. Vergil. *lib.*2. *hiſt. Angliæ*, *fol.*39. Quomodo autem ejus Eccleſiæ Præſul Metropolitæ Eccleſiaſtici authoritatem obtinuerit, diſcere licet ex Gregorio Magno apud Bedam *lib.*1. *c.*25. dum hæc Auguſtino, quem in Britanniam Apoſtolum miſerat, pręcipit: *Ad Eboracum civitatem volumus Epiſcopum mittere, quem ipſe judicaveris ordinare: ita dumtaxat, ut ſi eadem civitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipſe quoque duodecim Epiſcopos ordinet, & Metropolitani honore perfruatur* 1 *quin ei ego quoq; (ſi vita comes fuerit) pallium tribuere, Do-*

mino

mino favente, diſponimus; quem tamen tuæ fraternitatis volumus diſpoſitioni ſubiacere. Ipſo Auguſtino prædicante, gens illa cum Rege ſuo Vuino verbum Dei ſuſcepit, & ita ordinatus eſt Paulinus in ea Eccleſia cum Metropolitico jure, ut refert Carolus à S. Paulo *in Geograph. ſacra, lib.* 6. Hujus Eccleſiæ mentio extat *in c. ad ſupplicationem 9. de renunc. c. ex tua, de filiis presbyt. c. 2. c. ex parte 12. cum ſeq. de offic. deleg. c. accepimus 5. de pactis, c. 2. de arbitris, c. 2. de eo qui mittitur, c. 1. ut lite pend. c. de cætero 5. de re judic. c. accepimus 4. de fid. inſtrum. c. ad præſentiam 16. c. propoſuit 24. c. ex inſinuatione 50. de appellat.* In præſenti reſcribit Alexander Rogerio, qui Eccleſiam illam rexit uſque ad aonum 1181. ut refert Beyerlinch *in theat. vit. hum. tom. 3. verbo Epiſcopus, fol.* 289.

2 b *Cæteras.*) Varias enim quæſtiones Alexandro III. propoſuit Rogerius, ut conſtat *ex dict. c. ex tua, dist. c. ex parte, c. 2. de arbitris, c. 5. de pactis*: aliæ verò partes hujus epiſtolæ extant *in c. inter cæteras, de re judic. c. ſanè 2. de offic. deleg.* & integra epiſtola reperitur poſt Concilium Later. *p. 41. c. 1.* & præſens fragmentum ſpectat ad ſecundam partem hujus rubricæ, quæ in prima collectione ita concipitur: *De reſcriptis, & eorum impetratione*. Et, ni fallor, aoſam dedit præſenti conſultationi indulgentia Alexandri, quæ reperitur *in c. ex tua, de filiis presbyt.*

3 c *Genitus qui proximo.*) Non omnia hæcuna oratione complectuntur, quia ſimul neceſſaria ſint, ut quis privetur beneficio; ſufficit enim uoum verum eſſe, videlicet, quod ſit Sacerdotis filius, aut quod pater immediatè miniſtraſſet, ad hoc ut quis reddatur incapax illius beneficii, ut dicemus *in c. 2. de filiis presbyter.* Tantùm in præſenti conjunguntur; quia agitur de interpretatione illorum verborum, cùm in reſcripto apponuntur, ut *in c. ex part. 7. de teſtib.* non verò quæſtio eſt in præſenti, an debeant concurrere illegitimitas, & immediata ſucceſſio, ut quis à beneficio arceatur. Ita Decius *hic, n. 6.* Barboſa *voto 98. n. 68.* Obſervandum tamen eſt, ex illis verbis, *Sacerdotis filius, & in Sacerdotio genitus*, omnem filium in Sacerdotio ſuſceptum, non ut illegitimum declarari; aliquando enim filius ſuſceptus in Sacerdotio, naſcitur legitimus, veluti ſi naſcatur ex Sacerdote Orientali, cui licet matrimonium contrahere: textus formalis *in cap. quæſitum 7. de pœnit.* vel ex Sacerdote, cum quo mulier ignoranter in facie Eccleſiæ matrimonium contraxit, *c. 2. c. ex tenore, qui fil. ſint legit.* vel ducta uxore ex diſpenſatione Pontificis, *c. de Syracuſanæ, 28. diſt.* vel ab eo qui furtivè ordinatus fuit, *extravag. Antiquæ*, Joan. XXII. *de voto*: vel ex eo Sacerdote, qui de conſenſu uxoris ordinatus fuit, ipſa religionem profeſſa; ſi enim poſteà filium procreaverit, naſcitur legitimus, qoia per converſionem non fuit matrimonium diſſolutum quoad vinculum, ut dicemus *in c. conjugatus, de converſ. conjug.*

4 d *Eandem.*) Exemplum ſit, ſi per manum laicalem illam occupavit, *c. quiſquis 43. de elect. c. per laicos, 16. qu. 7.* poſt Gloſſam *in præſenti*, probant Hoſtienſis *hic, nu. 1.* Joan. Andreas *nu. 5.* P. Gregorius *nu. 6.* vel ſi alio poſſidente, ipſe propria authoritate nactus eſt ejus poſſeſſionem, juxta text. *in c. cum qui, de præb. in 6. l. extat, ff. quod met. cauſa*, Cardin. *hic, nu. 4.* Alia exempla peti poſſunt, cum videlicet quis erat incapax, & nihilominus præbendam occupavit, juxta textum *in c. per inquiſitionem 26. de elect.* vel cùm generaliter qois contra juris conſtitutionem præbendam adeptus eſt, ut in terminis textus *in c. cum jam dudum 18. de præb. c. ex frequentib. de inſtit. c. 1. de conceſſ. præb. c. avaritiæ 5. de elect. in 6.* vel per ſimoniam, ſeu à non habente poteſtatem, per vim, vel metum, vel aliam inſtitutionem non canonicam, ſine qua beneficium obtineri nequit, *reg. 1. de reg. jur. in 6.* namque verbum, *occupavit*, quo Pontifex noſter utitur, ex ſui natura in malam partem accipitur. *l. 1. ff. quor. legat. l. decernimus, C. de Epiſc. & cler. c. illud 8. qu. 1. c. ex litteris, de probat. c. præſenti, de officio Ord.* Notant Gloſſa *verbo Occupare, in c. generali, de elect. in 6.* & eodem verbo *in cap. ult. de reſtit. ſpoliat. eodem libro*, & eodem verbo *in Clement. 1. §. ſi quis autem, de ſequeſtrat. poſſeſſ.* Decius, *hic, nu. 2.* Ripa *nu. 68.* Sed quia aliquando accipitur in bonam partem, *c. factus 5. 7. qu. 1.* ideò Alexander noſter adjecit verbum, *illicitè*, ut *in d. cap. ult. de reſtit. ſpoliator.* In his ergo, & ſuperioribus verbis duæ cauſſæ inhabilitatis continentur, ut quis à præbenda deponatur. Prima, ſi ſit filius Sacerdotis in Eccleſia miniſtrantis: ſecunda, ſi eam illicitè occupavit, ut notaot in præſenti Panormit. *num. 1.* Decius *num. 6.* Uranius *num. 4.* Burgos *num. 53.*

5 e *Adjudicari.*) Ita legitur in vulgatis, & in excuſis libris Lugduni, & apud Hugonem à Porta, & Vincentium, teſte P. Gregorio *hic, nu. 7.* Sed in Concilio Later. *d. c. 1.* legitur, *Eccleſiam abjudicari*; & in prima collectione, pluribuſque exemplaribus; quam lectionem probant Hoſtienſis *nu. 1.* Joannes Andreas *n. 9.* P. Gregorius *nu. 7.* Ant. Auguſtinus *in notis ad 1. collect.* & ea terenta ſenſus erit, quod ſi judici delegato conſtiterit poſſeſſorem eſſe filium Sacerdotis io Sacerdotio genitum, qui proximè in Eccleſia miniſtravit, & qui illicitè Eccleſiam occupavit, illi videlicet, contra quem litteræ ſuot impetratæ, prælibatam Eccleſiam abjudicare debet, hoc eſt judicio auferre; quod ſignificat verbum, *abjudicare*: quo in ſenſu accipitur *c. ex parte 7. de teſtibus*, ubi ſimilis huic ſpecies proponitur, *c. 2. hoc tit. c. 2. de patribus qui fil.* apud Ciceronem *de lege agraria*, ibi: *A Populo Romano abjudicarit*. Sed adhuc vulgata lectio defendi poteſt ex deciſione textus *in c. ex tua 9. de filiis presbyt.* ex qua, juncta inſcriptione, conſtat, quod ad conſultationem Eboracenſis Archiepiſcopi Alexander III. ſuper filiis Sacerdotum tales illi litteras conceſſit, ut eos poſſet in Eccleſiis, quas patres eorum, nullo mediante poſſederant, ſuſtinere, quos probatæ & ſanæ converſationis agnoſceret, vel quos longo tempore eas poſſediſſe conſtaret; qui duo caſus in noſtro textu proponuntur. Circa quas Alexandri litteras ultra dubium, de quo *in c. ex tua*, aliud emerſit, quod in noſtro textu deciditur; ſcilicet utrum oporteret de utroque judici conſtare, ut filio Sacerdotis Eccleſiam adjudicet ad formam reſcripti, quæ ſemper ſervanda eſt, *c. cum dilecta 22. hoc tit.* cui dubio reſpondet Alexander, non oportere utrumque verum eſſe; ſed ſi alterum tantùm verum eſſe conſtiterit, illi, hoc eſt filio Sacerdotis, debere Archiepiſcopum prædictam Eccleſiam virtute illius diſpenſationis adjudicare, id eſt in judicio addicere, vel dare. Adjudicare enim eſt alicui petenti in judicio rem dare, addicereve, *l. ſi idem, in fine, ff. de juriſd. l. 2. ff. fin. regund.* Qua explicatione retenta, in præſenti declaratur textus *in d. c. ex tua*.

COMMENTARIUM.

6 *Concluſio traditur, & probatur.*

Ex hac decretali iſta deduci poteſt aſſertio: *Si per reſcriptum aliquid disjunctivè jubetur, ſufficit alterum adimpleri*; vel iſta: *Ubi in reſcripto duo alternativè proponuntur, ſufficit ut in quocumque verificetur.* Eam probant textus, in quibus docetur, in alternativis ſufficere alterum adimpleri, *l. ſi quis ita 63. l. ſi ita quis 129. de verb. oblig. l. ſi heredi 5. ff. de condit. inſtitut. l. illi aut illi, ff. de legat. 3. l. cum hic 32. l. cum pupillus 78. §. 1. ff. de condit. & demonſtr. l. ſi is qui, §. verùm, ff. de rebus dub. l. ſi ita 25. l. ſi in emptione 34. §. ſi emptio, ff. de act. empti, l. plerumque 50. §. ult. ff. de jure dot. l. quod ait 7. §. ſi maritus, ff. de donat. inter, l. ſi ita relictum 43. §. ult. de legat. 2. l. hæc verba 124. ff. de verb. ſign. l. in eo 150. §. ubi verba, ff. de reg. jur. l. cum quærebatur 13. ff. judic. ſolui, l. penult. C. de verb. ſign. §. penult. Inſtit. de hered. inſtit. l. penult. C. de condict. indeb.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *hic*, Gr. Lopez *in l. 3. tit. 4. part. 6. gl. 3.* Surd. *de alim. tit. 4. q. 15. n. 59.* Everard. *in argum. a natura alternativi, ex n. 8.* Gratian. *lib. 2. diſcept. c. 288. n. 3.* Caſtillo *lib. 1. controv. c. 136. nu. 6.* Ant. Gomez *in l. 70. Tauri, nu. 7.* Mathienzo *in l. 7. tit. 11. gloſſa 1. n. 50. lib. 1. Recopil.* Petrus Pekius *in reg. In alternativis, de regulis jur. in 6.* Cujacius *lib. 5. obſerv. c. 35. & lib. 26. c. 34. & in d. l. hæc verba*, Hottoman. *lib. 1. obſerv. c. 2.* Robert. *lib. 2. recept. c. 22.* Madera *lib. 2. animadverſ. c. 26.* Valentia *to. 2. illuſtrium, c. 5. tract. 4.* plures referens Olanus *lib. 1. Paralip. c. 4. cum ſequent.*

7 *Impugnatur præſens aſſertio.*

Suprà tradita aſſertio difficilis redditur ex eo; nam reſcripta, præcipuè juſtitiæ, ſtrictè ſunt interpretanda, ita ut in eis nulla admittatur extenſio, *c. ſignificaſti 36. hoc tit.* ubi notat Gloſſa 1. Gloſſa ult. *in c. olim 16. de v. ſ.* Reſcripta enim privilegiis æquiparantur, quæ ſtrictè interpretantur, *l. ſi qua 35. in princip. de inoffic. teſtam. c. quod verò 14. de offic. deleg. c. 1. §. ult. de filiis presbyt. in 6.* docet Rebuffus *in praxi, tit. de different. inter reſcripta, n. 6.* Molina *de primog. lib. 1. c. 4. à nu. 48. & lib. 3. c. 2. nu. 24.* Sed in reſcripto ubi diverſa proponuntur, ſi tantùm ad unum illa reducimus, latè interpretamur mentem concedentis; ſiquidem ubi ipſe plura excogitavit, unum tantùm optamus. Ergo nullo modo reſcripta disjunctivè conceſſa poſſunt in uno verificari. Augetur hæc dubitandi ratio primò ex eo: nam plerumque diſpoſitiones, quæ ſunt ſub disjunctione, non adimplentur in altero, ſed neceſſe eſt utrumque fieri; ut ſi teſtator dicat: *Ille, aut ille mihi hæres eſto*; vel; *Illi, aut illi centum do, lego*: *Illum, aut illum tutorem eſſe volo*; non ſufficit unum admitti, ſed uterque concurrit ad legatum, hæreditatem, vel tutelam, *l. penult. C. de v. ſ.* igitur in disjunctivis diſpo-

ſitio-

ſitionibus conditiones non verificantur in uno. Similiter, ſi pater ita dicat: *Si filius meus ſine liberis, vel inteſtatus deceſſerit, Titium ſubſtituo;* ſi tantum ſine liberis moriatur, ſubſtitutus non admittitur, niſi utrumque concurrat, *l. generaliter, C. de inſtitut.* Deinde ſi maritus ita legaverit uxori ſuæ, mundus muliebris, ornamenta, ſeu quæ ejus cauſa paravit, omnia debentur, nec hæres liberatur præſtando unum, *l. ſi quis ita legaverit, l. Quintus, ff. de auro, & arg. legat.* Quod etiam in aliis caſibus docent textus *in l. ſi is qui ducenta, §. finali, ff. de rebus dubiis, l. donatione, §. penult. ff. de donat.* Ergo idem in reſcriptis dicendum eſt. Augetur ſecundò hæc difficultas; nam reſcripta pro legibus obſervantur, & partes legum dicuntur, ut probavi in textu antecedenti: ſed in legibus disjunctiva pro conjunctiva ſumitur; imò ſi lex aliquid disjunctivè conſtituat, conjunctivè diſpoſuiſſe præſumitur, *l. cùm quidam, C. de v. ſ. l. ſi quis in puteum, §. hoc interdictum, ff. quod vi, aut clam, l. ubicumque 60. ff. de fidejuſſoribus, l. Quintus 10. ff. de aur. & argent.* & in lege duodecim Tabularum, cujus fragmentum extat *in l. ſæpè 53. ff. de v. ſ. & in l. actione 65. §. ſi poſt, ff. pro ſocio,* & in aliis quas expendit Cujacius *in l. alienationis 123. §. ult. ff. de v. ſ.* idem probatur: ex quibus ita tenent Bartolus *in l. ſi is qui ducenta, §. verum, de rebus dubiis.* Texera *in l. 1. columna penult. ff. eodem tit.* Ergo in reſcriptis disjunctio habetur pro conjunctione, & per conſequens in noſtro textu non ſufficiebat alterum eſſe verum.

8 *De verbis alternativis.* Adhuc tamen Alexander noſter defendendus eſt, cujus deciſio utriuſque juris principiis mirè congruit. Ad ejus expoſitionem præmittendum eſt, disjunctivam eſſe dictionem, quæ quamvis alias conjungat, ſenſum tamen disjunctivum habet, ut hæ, *aut, vel, ſive,* quas explicant Alphonſus Palentinus *de ſynonymis,* Alciatus *in l. ſæpè 53. ff. de v. ſ.* Gilkenius *in l. generaliter 6. C. de inſtitutionibus,* Albericus Gentilis *in l. alienationis 28. §. 1. ff. de v. ſ.* latè Olanus *lib. 1. paralip. cap. 2.* Disjunctivarum autem varia ſunt genera; eſt enim disjunctiva temporum, perſonarum, rerum, locorum, pœnarum, conditionum, item rerum, & locorum ſimul, rerum, & perſonarum mixtim. Disjunctiva temporum ita concipitur, *Kalendis Januariis vel Februariis dare ſpondes l. ſi ita relictum, §. fin. ff. de legat. 2. l. ſi ita 109. ff. de verb. obl.* Alternativa perſonarum eſt, *Promittis mihi, aut Titio l. cum quidam, C. de v. ſ. l. ſi ex toto, §. 1. ff. de leg. 1. l. ſi Titio aut Sejo, ff. de legat. 2. l. item 9. §. ult. cum l. ſeq. ff. de ſtipulat. ſervor. l. Gajus 46. ff. ſolut. matrim.* Rerum, ut *Stichum, aut Pamphilum lego, aut promitto l. cùm res 48. §. ſed ſi, ff. de leg. 1. l. ubi autem 75. §. qui illud. ff. de verb. oblig.* Locorum, ut *dabis mihi centum Romæ, aut Capuæ l. 3. §. nuſquam, ff. de eo quod certo loco, l. ei qui, §. in ſequeſtrum, ff. depoſiti.* Pœnarum, ut *Qui tale delictum admiſerit, ſervum, aut centum ſolvat. l. quicumque, ff. de ſervis fugitivis.* Conditionum, ut *Si navis ex Aſia venerit, aut Titius Conſul factus fuerit l. generaliter 6. C. de condit. inſtit. l. ſi hæredes 5. ff. eodem tit. l. cum pupillus 76. §. 1. ff. de condit. & demonſt. §. ſi plures, Inſtit. de hered. inſtituend.* Rerum & locorum ſimul, ut *Dabis mihi centum Romæ, vel ſervum Capuæ.* Tandem rerum, & perſonarum, ut *Dabis mihi ſervum, vel centum Sempronio.*

9 *In alternativis ſufficit unum adimpleri.* Deinde ſciendum eſt, in disjunctivis rerum, quas vulgò alternativas dicimus, ſufficere unum adimplere, id eſt alterum dare: itaque debitor alternativus unam rem dando, liberatur, *l. ſi ita 25. l. ſi in emptione 34. §. ſi emptio, ff. de contrahend. emptione, l. plerumque 10. §. ult. ff. de jure dotium, l. quod autem 7. §. ſi maritus, ff. de donat. inter, l. ſi ita relictum 43. §. ult. ff. de leg. 2. l. penult. C. de condict. indeb. l. ſi hominem 32. ff. de noxalibus, cap. de raptoribus 36. q. 1. cap. referente, de præb.* Docent Petrus Pechius *in reg. In alternativis, de reg. jur. lib. 6.* Caldas Pereyra *de nominatione, qu. 10. num. 32.* Ant. Faber *lib. 3. conject. cap. 3.* D. Melchior de Valentia *tom. 2. illuſtr. tract. 4. cap. 2. num. 7.* Licèt enim in obligatione alternativa utrumque ſit in obligatione, *l. ſi Stichum 16. l. ſi duo 128.* ubi Corraſius, *ff. de verb. obl. l. Stichum 96. §. 1. ff. de ſolution.* nihilominus tamen alterum tantùm eſt in ſolutione, *d. l. ſi duo, l. illud 25. ff. de conſtit. pecun. l. ex toto 8. §. 1. ff. de leg. 1. ſi illud 27. ff. de legat. 2. l. cum illud 25. ff. quando dies legati, l. adigere 6. §. ultimo, ff. de jurepatronat. juncta leg. ult. §. ſecundo, ff. qui, & à quibus, l. ſi quis ita 119. ff. de verb. obl. l. Stichum 8. §. qui decem, l. ſi rei cui 26. l. qui hominem 32. ff. de novationibus, l. Stichum 95. de ſolut.* Et quamvis aliàs tot ſint obligationes, quot res in legato, vel ſtipulatione deductæ, *l. 2. ff. de legat. 2. l. ſi ne 29. ff. de verb. obl.* idque ex ratione legis *non ita 34. §. ultimo, ff. eodem tit.* nihilominus legatum alternativum unum, & ſtipulatio alternativa una eſt, quia tantùm una res eſt in ſolutione deducta, *d. l. ſi illud 27. ff. de legat. 2.* unde eſt, quod in alternativa obligatione unum tantùm in effectu conſequitur, nec requiritur, quod omnia concurrant; quia hoc ita poſtulat natura, & proprietas verborum, à qua recedi non oportet, *l. non aliter, ff. de legat. 3.* Quare in disjunctivis ſufficit alterum probari, vel alterum verum eſſe, ſeu quod alterum adimpleatur, ut in præſenti textu docetur: & in hac parte alternativæ obligationis obſervandi ſunt textus *in l. hac ſcriptura 26. ff. de condit. & demonſt.* juncto Fabro *lib. 17. conject. cap. 2. l. 1. §. ſed ſi mihi, ff. de verb. obl. l. ult. verſ. prohibetur,* & *§. is qui, ff. qui & à quibus, l. ſi quando 109. §. 1. ff. de legat. 1. l. cum unus 10. ff. de aur. & argent.* juncto Coſta *1. ſelect. cap. 4. l. ſi unus 27. §. ſi ſtipulatus 6. ff. de pactis, l. ſi quis 43. ff. ex quibus cauſis majores,* junctis Cujacio *ad Africanum ibi,* & *in d. l. ſi quando 109.* Larreatigui *lib. 5. ſelect. cap. 5. num. 1. l. 5. §. 1. ff. depoſiti, l. ſi marito 9. l. quod ſi fundus 11. ff. de fund. dotali.* juncto Cujacio *ad Africanum ibi, l. tutor 23. ff. de teſtament. tutel. l. illud 25. ff. de conſtit. pecun.* juncto Cujacio ad Papinianum ibi, *l. cùm illud 25. ff. quando dies legati, l. Stichum 95. in princip. de ſolut.* juncto Cujacio *ibi, ad Papinianum, l. Stichum 55. ff. ad l. Aquil. l. & per 13. §. ſi Stichum, ff. de acceptil. l. ſi id quod 15. ff. de duob. reis, l. 1. §. ſi fructuarius, l. item 9. §. finali, cum l. ſequenti, l. ſi ex re 28. de ſtipul. ſervor. l. cùm ita 9. ff. de opt. legata.*

Hactenus egimus de alternativa rerum; in alternativa verò perſonarum, quam magis propriè adjunctivam dicemus, non idem docent Interpretes, ſed potiùs affirmant disjunctivam in conjunctivam reſolvi: ita tenuerunt in præſenti Ripa & Burgos *num. 23. & 29.* Rebuffus *in l. ſæpè, ff. de v. ſ.* Everardus *loco à natura alternativarum, limit. 1.* Graſſus *de ſucceſſion. §. legatum, q. 6. num. ultimo:* ſed hoc indiſtinctè in omnibus alternativis perſonarum verum non eſt, ſed in illis tantùm caſibus, in quibus hoc jus noviter ſtatuit Juſtinianus, *in d. l. cùm quidam 4.* ne diſpoſitiones illæ favorabiles propter incertitudinem vitiarentur, ex regula legis *item ſi, §. ult. cum l. ſequenti, ff. de ſtipul. ſervor.* ut rectè docuit Madera *ſuprà, cap. 34.* namque extra illos caſus aliquando alternativa inter perſonas poſita propriam naturam retinet, ut *in l. ſi ex toto 8. §. 1. ff. de legat. 1. l. ſi Titio 16. ff. de leg. 2.* & aliis congeſtis à Graſſo *dict. num. finali.* Aliquando alternativa perſonarum inutilem reddit actum, ut *in d. l. item, §. ultim.* quæ nequaquam corrigitur ex finalibus verbis *d. l. cùm quidam;* quia ut rectè notavit Barboſa *in l. Gajus 46. n. 20. ff. ſolut. matrim.* non ad principalem deciſionem, nec principium legis referuntur ea verba, ſed ad verſiculum, *ſin autem,* quod immediatè antecedit, ut ſenſus ſit, quod in contractibus jus antiquum in alternativis perſonarum remaneat illibatum, quamvis contrarium intendat probare Gomez *2. tom. var. cap. 11. num. 20.* In favorem autem dotis admittunt omnes, quod alternativa poſita inter perſonas inutilem non reddit diſpoſitionem. 10 *De alternativis perſonarum.*

In pluribus etiam conditionibus appoſitis disjunctivè ſufficit alteram adimplere, ſive ſint caſuales, ſive poteſtativæ, *l. ſi hæredi 5. ff. de condit. inſtit. l. cùm pupillus 78. §. 1. ff. de condit. & demonſt. l. generaliter 6. Cod. de inſtit. & ſubſtit. l. Lucius 85. ff. de hæred. inſtit.* Faber *lib. 5. conject. cap. 29. & lib. 17. cap. 18.* Idem erit dicendum, ſi diverſæ conditiones ſuper eadem re non disjunctim, ſed ſeparatim in diverſis partibus apponantur, veluti ſi ex eadem parte Titius hæres inſtituatur ſub conditione, ſi navis ex Aſia venerit; & iterum in diverſa parte teſtamenti ex eadem parte hæres nominetur, ſi Mævius Capitolium aſcenderit: quia tunc ad exemplum disjunctivæ ſatis erit alteram conditionem exiſtere, *l. ſi plures 17. ff. de condit. inſtit. l. ſi ita ſolum 27. §. ult. ff. de hæred. inſtituend.* quas ſic accipiunt Viglius *in d. §. penult. Inſtit. de hæred. inſtit.* Cujacius *in dict. l. ſi hæredi 5.* Ideoque cùm eo caſu plures inſtitutiones cenſeantur, exiſtente conditione unius, jam idem hæres purè, & ſub conditione ex eadem parte reperitur; ideoque prævalet inſtitutio pura, tanquam plenior, & conditionalis non attenditur: docent Connanus, & Caſtrenſis *in d. l. ſi plures,* Peralta *in l. 3. §. ult. n. 40. ff. de hæred. inſtit.* nec obſtant textus *in l. ſub diverſis 51. l. quod traditum 56. cum duabus ſequent. ff. de condit. & demonſtr.* quibus ſatisfaciunt Cujacius *in d. l. ſi hæredi,* Viglius, & Pichardus *in d. §. penult.* 11 *De alternativis conditionum.*

Ex his velut manuducimur ad reſolutionem illius quæſtionis ſatis vexatæ apud Interpretes, utrum videlicet in disjunctiva negativa concepta ſufficiat alterum adimpleri, quemadmodum in affirmativa? Et nonnulli docent in negativa neceſſarium eſſe neutrum fieri, per textum *in l. ſi is qui 13. §. cùm ita, ff. de rebus dubiis,* ubi affirmatur, ita concepta ſtipulatione, *Si hominem, ſeu fundum non* dede- 12 *De alternativa negativa.*

vis, *centum dabis*: neceſſariò utrumque faciendum eſſe, & ideò ſive alterum, ſive neutrum factum ſit, committi ſtipulationem: quod & affirmatur *in verſ.* 1. ejuſdem legis. Expendi etiam poteſt pro ea ſententia text. *in l. ſi ita quis* 135. *ſ. ea lege*, *ff. de verb. obl.* Ita tenent in præſenti Joannes Andreas *n.* 18. Butrius *n.* 8. Panormitanus *n.* 2. Cardinalis *nu.* 4. Sahagun. *n.* 10. Barboſa *n.* 5. Rebuffus *in d. l. ſæpè*, Baldus *in l. generaliter*, *C. de inſtitut.* Cujacius *in d. l. ſi is quis* 13. *ſ. cùm ita*, & *lib.* 5. *obſerv. cap.* 3. Coveanus *lib.* 2. *variar. c.* 22. Oſvaldus *ad Donellum lib.* 15. *cap.* 12. *littera K.* Faber *lib.* 17. *conjectur. cap.* 18. Contrarium, videlicet ſufficere etiam in negativa diſjunctiva unum adimpleri, docent Decius *hic*, *n.* 26. Felinus *n.* 16. Uranius *n.* 2. Burgos *nu.* 23. plures laudati à Sahagun. *n.* 10. Barboſa *in præſenti*, *n.* 5. & *de dictionibus*, *dictione* 46. *n.* 3. Donell. *in d. l. ſi ita quis* 63. *ff. de verb. obl.* Madera *animadv. c.* 24. Facit pro eorum ſententia text. *in d. l. ſi ita quis* 129. necnon & illa ratio, quia quemadmodum ut verificetur disjunctiva affirmativè concepta, ſufficit unum fieri, quamvis alterum factum non ſit; quia verum eſt dicere illud, aut illud factum eſſe; ita ad veritatem negativæ ſufficiet alterum non fieri, quamvis alterum factum ſit. Alii in hac quæſtione diſtinguendum putant inter eum caſum, in quo agitur de obligatione inducenda, & ſtipulatione committenda; & inter eum caſum, in quo agitur de obligatione inducenda, nec committenda ſtipulatione. Priori caſu affirmant, quod quemadmodum in affirmativis ſufficit alterum fieri, ita in negativis ſufficit alterum non fieri; ita accipiunt textum *in d. l. ſi ita quis*. Poſteriore verò caſu, ſicut in affirmativis requiritur, quod utrumque non fiat, ita in negativis utrumque fieri oportet, ne obligatio inducatur, ut in exemplis propoſitis *in d. ſ. cùm ita*. Sed in hoc Interpretum diſſidio ego negativæ ſententiæ adhæreo, quam noviter defendit Olanus *d. lib.* 1. *paral. c.* 5. qui contrariæ ſententiæ fundamentis ſatisfacit: videndus eſt, nam nobis omnia proſequi nec vacat, nec libet.

13 In alternativis cujus ſit electio.

Cùm ergo debitor alternativè obligatus, teneatur tantùm unam rem præſtare, aut unum facere ex deductis in obligatione, ſequitur, ipſum poſſe eligere, quod maluerit præſtare; quod pro regula traditum eſt, videlicet in alternativis debitoris eſſe electionem, & ſufficere adimplere, quam exponunt prædicti Interpretes: nos autem proſequi nec licet, nec libet. Obſervandi tamen ſunt textus *in l. ſi id quod* 15. *ff. de duobus reis*, *l. cùm hæreditas* 5. *ſ. ult. ff. qui & à quibus*, juncto Fabro *lib.* 2. *conjecturar. c.* 5. *l. te hominem* 32. *ff. de novationib.* juncto ipſo *lib.* 3. *conjecturar. c.* 3. *l. adigere* 6. *ſ.* 1. *ff. de jurepatronatus*, juncto etiam ipſo *lib.* 24. *conjecturar. c.* 18. *l. pater*, *ff. de pactis dotalibus*, adhibito Coſta *lib.* 1. *ſelectar. c.* 16. *l. inter* 51. *ff. de fidejuſſorib.* cum Fabro *lib.* 1. *conjecturar. c.* 4. *l. & jus* 13. *ſ. ſi Stichum*, *ff. de acceptilat. l. ſi unus* 27. *ſ. ſed ſi Stichus*, *ff. de pactis*, *l. non ſolùm* 7. *ſ.* 1. *ff. de liberat. legata*, *l. Lucius* 85. *ff. de hæred. inſtituend.* Fabro *lib.* 17. *conjecturar. cap.* 19. *l. ultim. ſ. alt. ff. qui & à quibus*, *l. cùm unus* 10. *ff. de auro*, *& argent.* cum Coſta *lib.* 1. *ſelect. cap.* 4. *l. ſi quis ſtipulatus* 43. *ff. ex quib. cauſ. majores*, juncto Cujacio 7. *ad Africanum*, ibi, *l. ſi quando* 109. *ſ.* 1. *ff. de legat.* 1. juncto D. Martino de Larreatigui *lib.* 5. *ſelectar. cap.* 5. *l. quod ſi fundus* 11. *ff. de fundo dotali*, *l. illud* 25. *ff. de conſtit. pecunia*, *l. Stichum* 55. *ad leg. Aquil. l. quotiens*, *§.* 1. *ff. de optione legatâ*, *l. heredes* 25. *ſ. ſin autem* 7. *ff. familiæ erciſc. l. ſi quis argentum* 35. *C. de donationib.*

14 Traditur ratio decidendi.

Quibus ſic animadverſis, ratio præſentis deciſionis ex eo provenit: nam cùm natura disjunctivè ſit disjungere unam rem ab alia, & facere ut unum ſufficiat adimpleri, ut verificetur diſpoſitio, ex ſuprà traditis: inde cùm in reſcripto aliquid jubetur ſub disjunctione alternativam inducente, ſufficit unum adimpleri, nec neceſſe eſt, ut utrumque in reſcripto comprehenſum verificetur: unde in noſtro textu reſcriptum, quod continebat illas disjunctivas partes ſub disjunctione, videlicet ſi conſtaſſet eſſe Sacerdotis filium, vel Eccleſiam illicitè occupaſſe, cùm ſit alternativum, unum tantùm ſufficit, videlicet quod ſit ſacerdotis filius, vel illicitè occupaſſet Eccleſiam; tunc enim altero probato, ſeu verificato, removendus eſt ab Eccleſia, cum reſcriptum alternativum eſſet ſub disjunctione expeditum, ut docent in præſenti Vivianus, Sahagun, & Uranius.

15 Reſpondetur difficultatibus.

Nec difficultas ſuprà adducta obſtat; nam omiſſa illa ſatis diffuſa quæſtione, utrum reſcripta ſint ſtrictè, an latè interpretanda, dicimus, reſcripta ſtrictè accipi, vel latè, cùm ſumus in dubio, nec ex verbis, aut intentione concedentis aliud apparet; quia tunc interpretatio fit juxta id, quod veroſimilius eſt, & ſecundùm materiam, & qualitatem diſpoſitionis, ad quam diſponens magis attendere videtur, regula *inſpicimus* 45. *de reg. juris in* 6. unde cùm in reſcripto, ubi alternativè, id eſt ſub disjunctione aliquid jubetur, expreſſa ſit voluntas concedentis reſcribere volentis, ut alterum tantùm adimpleatur, ideò aſſerimus in tali reſcripto ſufficere alterum adimplere, aut eſſe verum. Nec obſtat difficultatis augmentum deductum *ex d. l. pen-ult. C. de v. ſ.* nam cùm apud veteres dubitaretur, an legatum, hæredis inſtitutio, ſeu tutoris datio propter nimiam incertitudinem in ea ſpecie vitiarentur, *l. duo* 30. *ff. de teſtament. tutel.* an verò potior eſſet conditio occupantis, juxta legem *ſi pluribus*, *ff. de procuratorib.* vel is præferri deberet, qui priori loco nominatus eſt; Tandem Juſtinianus exploſis veterum ſententiis, ſtatuit melius viſum eſſe, disjunctionem, *aut*, pro copulativa, *&*, accipi, ut conjunctivo modo diſpoſitio teſtatoris procedat. Alia plura circa ejus textus interpretationem adducunt Raguellus, Linglois, & Merillus *ibi*, Olanus *dict. lib.* 1. *c.* 3. *n.* 5. & *c.* 8. Nec obſtat dicta lex *generaliter* 6. favore enim filiorum jam temporibus mediæ Juriſprudentiæ receptum erat, ut disjunctiva reſolveretur in copulativam, *l. Lucius* 85. *ff. de hæred. inſtit. l. ex facto* 43. *ff. de vulgari*, *l. cùm avus* 102. *ff. de condit. & demonſtrat. dicta l. ſi is qui ducenta*: latè & alia proſequens docet Olanus *dict. lib.* 1. *c.* 8. & 9. Nec majorem difficultatem continet textus *in dicta l.* 30. ibi enim dictio, *ſeu*, alternativam non inducit, quia fuit adjecta à teſtatore, non animo disjungendi res legatas, ſed potiùs ampliandi legatum; cùm enim legaſſet mundum muliebrem uxori, adjecit, *ſeu quæ ejus cauſa paravi*, ampliandi animo, ut quæ appellatione mundi muliebris, & in eo continebantur, expreſſis verbis relinqueret. Docuerunt Cujacius *lib.* 26. *obſerv. c.* 34. Coſta *lib.* 1. *ſelect. c.* 4. Covarr. *lib.* 2. *var. c.* 5. Eadem ratione *in d. l. ſi is qui ducenta*, *§. finali*, ſubſtitutio ita concepta: *Si quis mihi filius gignetur* (ſeu *genitus*, ut vult Fornerius *lib.* 5. *rerum quotid. cap.* 20.) *hæres mihi eſto*; *ſi mihi filius*, *aut filia hæres non erit*, *Sejus hæres eſto*, non verificatur, ſi filius non ſit heres, licèt filia ſit; ſed deſideratur, ut tam filius, quàm filia heredes non ſint. Id enim procedit, quia ex tacita voluntate teſtatoris disjunctiva filiorum reſolvitur in conjunctivam, ne videatur teſtatorē voluiſſe propriæ poſteritati extraneum ſubſtitutum præferre, ut Donellus & Gothof. ibi animadvertunt. Nec ultimum augmentum difficultatis refragatur, nam licèt Madera *animad. c.* 11. intendat etiam in alternativa legis disjunctivam conſervari, veriuſtamen eſt, in disjunctivam reſolvi, & prædentem regulam limitari in alternativis legis. Nec tunc obſtat difficultas ſuprà perpenſa; nam reſcripta non ſunt leges generales, licèt quoad partes pro legibus obſerventur; unde disjunctiva in eis non convertitur in conjunctivam, ut in legibus generalibus.

Sed adhuc præſenti aſſertioni obſtat textus *in c. olim* 25. *hoc tit.* ubi proponitur, Petrum Clericum detinuiſſe Parochiam de Salice, quam R. dicebat ſe canonicè adeptum fuiſſe: ipſe impetravit litteras ad Abbates Saginenſem, & Vallis Regiæ. Qui judices delegati cùm partes ter citaſſent, Petrus nec per ſe, nec per reſponſalem, hoc eſt procuratorem, *c. cùm olim*, *c. ex parte*, *de privil. l. ſed etſi*, *ff. de pactis*, comparere voluit: quare ipſum excommunicarunt propter contumaciam, & fructus beneficii ſequeſtrarunt. Demùm Petrus comparuit, & abſolutus fuit; & cùm judices illi aſſignarent diem, & locum, in quo ſtaret promiſſis, ipſe ex litteris à judicibus datis abraſit diem, & locum, & in raſuræ loco appoſuit, quod illi fructus ſequeſtrati reſtituerentur, quo facto falſitatem commiſit; nam falſum committitur, quando amovendo aliquid per raſuram, aliud ibi ſcribitur, *cap. licèt*, *de crimine falſi*: & hoc confeſſus fuit coram judicibus, qui totam facti ſeriem R. Pontifici retulerunt. Quibus cognitis Pontifex reſcripſit dictis judicibus, ut ſi ita eſſet Petro perpetuum ſilentium imponerent, & R. Eccleſiam adjudicarent. Sed cùm judices delegati adhuc dubitaſſent, utrum non ſolùm falſitas, verùm etiam detentio Eccleſiæ, & alia ſuprà relata eſſent probanda, ut ab Eccleſia Petrus amoveretur, conſuluerunt iterum R. Pontificem, qui decrevit omnia eſſe probanda, nec ſufficere unum verum eſſe. Ex quo textu expreſsè deducitur, in reſcriptis disjunctivè conceptis non ſufficere unum verum eſſe, ſed omnia probari debere. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, in eo textu non ſufficere unum verum eſſe, ſed omnia eſſe probanda; quia cùm clauſula, ſi *ita eſt*, in ipſo reſcripto adjecta fuiſſet, ad omnia in eo contenta referri debuit, quod proprium eſſe ipſius clauſulæ docent plures congeſti à Barboſa in eo textu. Accedit, nam in reſcripto ibi relato Pontifex non fuit uſus dictione disjunctiva, imò potiùs generali clauſula, *ſi ita eſt*, quæ ad omnia refertur: quare rectè Pontifex decrevit omnia probanda eſſe, nec ſufficere unum verum fuiſſe. 16

16 Exponitur cap. olim 25. hoc tit.

Deinde præſenti aſſertioni opponitur textus *in cap. mandato* 10. *de præb. lib.* 6. ubi proponitur reſcriptum Apoſto- 17

17 Exponitur c. mandato 10. de preb. lib. 6.

licum

ſicum gratiæ conceſſum fuiſſe, ut certus Prælatus conferret beneficium Petro, cujus beneficii collatio ad ipſum, vel ad alium pertineret. Simul vacarunt duo beneficia, quorum unius collatio ſpectabat ad ipſum executorem litterarum, alterius verb ad alium; quæſtio fuit, an executor litterarum poſſet adimplere Pontificis juſſum conferendo beneficium, cujus collatio ad alium ſpectabat? Et reſpondet Bonifacius VIII. ſcripturæ ordinem in ipſo reſcripto eſſe ſervandum, & non poſſe executorem litterarum adimplere Pontificis præceptum conferendo beneficium, cujus collatio ad alium ſpectabat: ex quo textu expreſsè deducitur, in reſcripto diſiunctivè concepto non ſufficere alterum adimpleri, vel tantùm alind verum eſſe. Pro cujus textus expoſitione ſciendnm eſt, quod quamvis generaliter verum ſit, diſiunctivam noo converti in conjunctivam, nec ſcripturæ ordinem ſervari; hoc tamen procedit, niſi mens diſponeutis, ſeu materia ſubjecta contrarium ſuadeant, aut iniquitas non ſequatur, ſi alternativa ſuam naturam retiueat; tunc enim reſolvitur in coujunctivam, ut docent Bartolns *in l. Gallus*, *§. quidam rectè*, *n.* 4. & 6. Jaſon *n.* 23. *ff. de liberis & poſthumis*, Tiraquellus *in l. ſi unquam*, *verbo Suſceperit*, *n.* 42. *C. de revoc. donat.* Suarez *allegat.* 27. Menchaca *de ſucceſſ. progreſſ. §.* 4. *nu.* 7. & 8. Madera *ſup. c.* 33. Exempla peri poſſunt, primum *ex l. cùm pater*, *§. à te peto*, *ff. de legat.* 2. *leg. hæredes mei*, *§. ult. ff. ad Trebellianum*: nbi quamvis aliàs alternativa poſita iuter perſonas honoratas reſolvatur in conjunctivam, *l. penult. C. de verb. ſignif.* uihilominus ſervatur ordo ſcripturæ, quia inter perſonas nominatas diſpar affectionis ratio erat, ob quam alternativa, de qua ibi, dicitur alternativa ordinis; quia inter eas perſonas apponitur, inter quas çadit ordinata affectio. Ita docuerunt in præſenti Felinus *n.* 4. Decius *n.* 39. Ripa *n.* 50. Burgos *num.* 30. Molina *de primogen. lib.* 1. *c.* 6. *n.* 7. Peregrinus *de fideicommiſſis*, *art.* 18. *n.* 24. inde reſolventes, quod ſi in majoratus fundatione caveatur, nt ſuccedat filius, vel filia major, adhuc præferendus eſt filins etiam minor, quamvis filia major exiſtat: quod etiam tenent Aut. Gomez *in l. Tauri*, *num.* 62. Covarruvias *lib.* 3. *var. cap.* 5. *num.* 5. Gamma *deciſ.* 337. *ex num.* 11. Secundum exemplum proponitur *in d. cap. mandato*, in cujus ſpecie in diſiunctiva ordo ſcripturæ ſervatur, quia ratio gravaminis poſtulabat, ut Epiſcopus gravatus beneficinm cooferret, porius illud, cojus collatio ad eum ſpectabat, quàm illnd, cujus collatio ad alium pertinebat; & ſic in eo reſcripto ſervatur ordo ſcripturæ, nt docuerunt Gloſſa ibi iu præſenti textu, nbi Felinus *num.* 4. *verſic. fallitur primò*, Decius *num.* 39. Bnrgos *num.* 30. Additionator Panormitani *lit. G.* Etiam expendi poteſt textus *in capitulo* 2. *hoc titul.* junctis ibi ootatis.

C A P U T V.

Idem a *Ravennati Archiepiſcopo*.

SI quando aliqua tuæ Fraternitati dirigimus, quæ animum tuum exaſperare videntur, turbari non debes, neque moveri, aut credere quod perſonam tuam contemptibilem velimus reddere, vel deſpectam; quia te ſicut chariſſimum fratrem noſtrum, & immobilem columnam Eccleſiæ affluentiſſima charitate diligimus, & honoris, & exaltationis tuæ deſideramus modis omnibus incrementum. Nam etſi ſæpè fratribus, & Coepiſcopis noſtris ſecundùm varietatem eorum, quæ nobis ſuggeruntur, aſperè, & durè ſcripſimus; hoc tamen non ex minori affectione contigit, ſed ut clamoribus querelantium, ſecundùm Deum, & officii noſtri debitum ſatisfacere comprobemur. Quapropter monemus prudentiam tuam, & exhortamur attentiùs, quatenus de cætero non movearis, neque turberis, nec tuus animus deijciatur, ſi tibi durum, vel aſperum ſcripſimus: ſed ſicut vir providus, & diſcretus, qualitatem negotii, pro quo tibi ſcribitur, diligenter conſiderans, aut mandatum noſtrum *b* reverenter adimpleas, aut per litteras tuas, quare adimplere non poſſis, rationabilem cauſam prætendas: quia patienter ſuſtinebimus, ſi non ſeceris, quod prava nobis fuerit inſinuatione ſuggeſtum.

N O T Æ.

1 Ravennæ deſcriptio.

a R*Avennati.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 5. Ravenna inter nobiliores Italiæ civitates numeratur apud veteres Auctores, ob veterrimum portum, nbi Auguſtus claſſem ad turelam maris collocavit, Svetonius *in eo*, *cap.* 49. Tacitus *lib.* 4. *annalium* Vegetius *lib.* 4. *de re militari*, *cap.* 31. ex eis, & aliis notavi. Savarus *ad Sidonium*, *lib.* 1. *epiſt.* 4. Strabo *lib.* 5. in paludibus priùs ſitam fuiſſe refert, & fundatam à Teſanis, à quibus Sabiui acceperunt: Auguſtns eam muris circumdedit: Alaricus Longobardorum Rex illam exornavit: Theodoricus in ea Regiam ſedem fixit. Variorum experta eſt dominatum, Romanorum, Entorum, Oſtrogothorum. Juſtinianus ſupremum in ea inſtituit Magiſtratum, cujus munere fungebantur Exarchi ab Oriente miſſi; quod munus duravit uſque ad tempora Imperatoris Leonis III. Aſtulphus Rex Longobardorum eam occupavit, ſed compellente Pepino Gallorum Rege Romano Pontifici reſtituit, cœpitque cenſura Ponrificia adminiſtrari. Poſteà à Longobardis occupata, iterum in ditionem Eccleſiaſticam rediit, nt refert Ughellius *to.* 2. *Italiæ fol.* 325. Jam à temporibns S. Apollinaris Eccleſia Cathedrali decorata eſt, quæ poſteà io Metropoli erecta fuit. Zoſimus *lib.* 3. *Ravenna Metropolis*, *Flaminiæ urbs primaria.* Et Hieronymus Rubeus *lib.* 2. *hiſt. Ravennat.* refert à Valentiniano III. hunc honorem accepiſſe, tradens privilegium ipſum ex vetuſtis membranis: ſed meritò de ejus fide poſt Paron. dnbitat Carolus à S. Paulo *lib.* 1. *Geograph. ſacræ*, *fol.* 44. qui probabile eſſe tradit, Ravennatenſem Eccleſiam jam tempore Leonis Magni à Mediolanenſi juriſdictione abſtractam, Metropolin fuiſſe. Illud noo omittam, primis ejus temporibus columbam è cœlo delapſam, ejus Eccleſiæ Præſules divinitus monſtraſſe, ut refert Ughellius *ubi ſuprà*. Gerardo hujus Eccleſiæ Præſuli ex anno 1172. uſque ad aonum 1182. miſſa eſt præſens epiſtola: & quia ſæviſſimis illis temporibus pro Alexandro III. acriter puguavit contra Autipapas, columna Eccleſiæ iu præſenti appellatur. Ejus Eccleſiæ mentio ſit *in c.* 3. *de poſtul. Prælat. cap. cauſa* 8. *de elect. c.* 4. *de corp. vitiat.*

b *Reverenter adimpleas.*) Alioquiu puoitur reſcripto non obediens, *l.* 5. *Cod. de diverſis reſcriptis*, Jure Civili, vel ad arbitrinm Præfecti Prætorio, vel ipſius Principis, nt colligitur *ex l. aliud* 131. *§.* 1. *ff. de verb. ſignific.* aut mulcta triginta librarum anri, *ex l.* 2. *Cod. de legib.* Si ex contemptu ſit inobediens, major debet eſſe pœna, juxta illud Prudentii *in Rom. Martyr.*

— Solve pœnam ſanguinis:
Spreviſſe leges, reſpuere eſt Principem.

C O M M E N T A R I U M.

2 Concluſio illuſtratur.

EX præſenti textu ſequens communiter dedncitur aſſertio: *Si reſcriptum Principis contineat aliquid contra jus expreſſum, aut ex cujus executione ſcandalum ſequatur, reverenter eſt accipiendum, in ejus tamen executione ſuperſedendum, donec Princeps conſulatur.* Probant eam textus *in cap. memoriam* 3. 14. *diſt. c.* 1. 31. *diſt. cap.* 1. 40. *diſt. cap. nomen* 2. *q.* 5. *cap. contra mores* 3. 100. *diſt. c. quid ergo* 49. 12. *q.* 3. *cap. quid culpatur* 4. 23. *q.* 1. *c. cùm apud* 11. *q.* 1. *cap. manet* 24. *q.* 1. *cap. ſententiam* 35. *q.* 9. *cap. cùm contingat*, *hoc tit. cap. niſi*, *§. pro gravi*, *de renunc. cap.* 2. *de offic. delegat. cap. ex litteris* 4. juncta gloſſa, *verbo Supplicavit*, *de in integ. reſtit. cap. licèt*, *de for. compet. cap. paſtoralis*, *de fide inſtrum. cap. cùm teneamur* 6. *de præb. cap. litteras*, *de reſtit. ſpol. l. omnes*, *fin. C. ſi contra jus*, *l. ſi quis adverſus*, *authent. quæ ſupplicatio*, *C. de precibus Imperatori*, *l. unica*, *C. de offic. Præfect. Prætor. authent. de mandatis Principum*, *§. deinde competens*, *authent. ut nulli judicum*, *§. & hoc verò jubemus*. Conſonant de jure noſtro patrio lex 17. & 19. *tit.* 23. lex 6. *tit.* 24. *partit.* 3. lex 5. *tit.* 12. *lib.* 3. *ordinamenti*, lex 1. *tit.* 14. lex 1. & 2. *tit.* 19. *lib.* 4. *recopilat.* lex 11. *tit.* 14. *lib.* 2. *recopilat.* Illuſtraut plnres ex antiquioribus, congeſti à Covarr. *in practicis*, *cap.* 35. *num. ult.* & in regula *peccatum*, *in principio*, *num* 5. *de regul. juris lib.* 6. & *lib.* 2. *variar. cap.* 8. *num.* 1. Ex practicis plures laudati à Cenedo *collectaneo* 30. *ad Decretales*, quibus addendi ſunt Anguiauus *lib.* 1. *de legib. cap.* 5. Salgado *de ſupplicatione*, *par.* 1. *cap.* 1. Salcedo *lib.* 2. *de leg. politic. cap.* 3. Roa *de juri-*

bus principalibus, qu. 1. num. 20. & 30. Uranius, & Petrus Gregorius in præſenti, idem lib. 2. de reſcriptis, cap. 51. Fragoſo de regimine, 1. p. diſp. 1. §. 4. Solorzano to. 2. de jure Indiar. lib. 2. cap. 8. num. 51. & lib. 4. c. 10. num. 41. Marquez in Gubernat. lib. 1. c. 10. Mancinus genialium cap. 246. Cochier lib. 2. theſauri, cap. 2. in notis, Cironius lib. 1. obſerv. cap. 14. Arias de Meſa lib. 2. variar. c. 36. num. 2.

4 Tractatur ratio dubitandi. Sed in hanc aſſertionem ita illuſtratam, pro ratione dubitandi ita inſurgi poteſt: Principis mandatis reſcriptis comprehenſis omnino parendum eſt, cap. in memoriam, 3. 14. diſt. cap. 1. diſt. 31. Probant latè Fragoſo dict. lib. 1. diſput. 2. §. 4. Solorzanus dict. cap. 19. num. 41. ita ut de ejus poteſtate dubitare proximum ſit ſacrilegio, vel de ejus præcepto, prætextu ſupplicationis, tergiverſari, l. 1. C. ut ordo dignit. lib. 12. l. ſacrilegii 5. C. de diverſ. reſcript. leg. 3. C. de crim. ſacril. Rojas de ſucceſſion. cap. 23. num. 66. Padilla in l. 3. C. de diverſis reſcriptis; à quibus hæc lex tertia barbarè allegatur ad hoc probandum; emiſſa enim fuit ſuper electionibus à Principe factis non taxandis, cui occaſionem præbuit Symmachus in epiſt. 30. l. 10. ut notavit Mendoza de pact. lib. 1. cap. 5. q. 1. Nec intereſt, quod reſcriptum quid durum, aut à ratione alienum contineat, quia ſufficit, quod ita ſcriptum ſit, l. proſpexit, ff. qui & à quibus: igitur non rectè aſſerimus, licere in executione reſcripti Principis ſuperſedere. Augetur hæc difficultas ex eo; nam ſi reſcripta contra jus conceſſa non mandarentur executioni, fruſtrà impetrarentur; ſiquidem reſcripta juri conſona neceſſaria non ſunt, ex illa vulgari regula, Fruſtrà precibus impetratur, quòd jure communi conceditur, l. quæ 8. ult. ff. de condition. inſtit. l. unica, C. de theſauris, lib. 10. cap. in his 30. de privilegiis: unde paſſim in Pandectis reperiuntur contra jus impetrata, ut in l. Imperator 8. ff. de poſtulando, juncta lege ad tempus 5. ff. de decur. l. 4. ff. de jure patr. l. 3. ff. de interd. & relegat. leg. reſcriptum 10. ff. de pactis, juncta lege ſi præcedente 58. §. Lucius, ff. mandati, l. 2. ff. de bonis eorum, juncta lege ejus 29. ff. de jure fiſci, l. conſtitutionib. 33. juncta lege omne, ff. de oblig. & act. l. 1. §. ſi cohæredi, l. 3. §. quamvis, ff. ad leg. Falc. l. moris 9. §. ult. ff. de pœnis, l. qui pœnæ 8. ff. de monum. notavit Arias à Meſa lib. 1. var. cap. 39. num. 33. Igitur cùm proprium ſit reſcriptorum aliquid contra jus inducere, non debet in eorum executione ſuperſederi, quia aliquid à jure alienum contineant. Augetur ſecundò hæc dubitandi ratio ex eo; nam ſi liceret in executione reſcripti ſuperſedere eo prætextu, quòd contra jus aliquid contineret, liceret etiam executionem differre ſecundi reſcripti poſt factam ſupplicationem primi, cùm detur eadem ratio: ſed non licèt ſuperſedere in ſecundi reſcripti executione poſt ſupplicationem à primo interpoſitam, authent. ut determinatus ſit numerus, §. ult. verſic. Contradicere, l. 29. tit. 18. partita 3. Anguianus lib. 1. de legib. cap. 5. ergo nec à primo reſcripto licet ſupplicationem interponere, ſuſpenſa ejus executione.

5 Traditur ratio decidendi. Qua dubitandi ratione ita ſulcita, non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, videlicet Principum reſcripta reverenter eſſe ſuſcipienda, tam à partibus qui ea impetrarunt, quàm à judicibus, quibus diriguntur, ex præſenti textu ibi, reverenter: cap. ſciſcitatus 13. cap. edoceri 21. cap. Abbatem 40. hoc titulo. Concil. Romanum ſub Gelaſ. I. ibi: Decretales epiſtolas, quas BB. Papæ diverſis temporibus ab urbe Roma pro diverſorum Patrum conſultatione dederunt, venerabiliter eſſe cuſtodiendas. Quare reſcripta Principum, Sacræ Litteræ vocantur in l. unica, C. Theodoſ. de mandat. Princip. l. 5. C. de jure fiſci, l. ultima Cod. de longi temp. præſcript. l. 10. Cod. Theodoſ. de his qui ſuper rel. l. 20. C. Theodoſ. de hæreticis. Satis affatus, in l. 6. C. Theodoſ. de diverſ. reſcript. Cæleſtia Oracula, in l. jubemus, C. de ſacroſ. Eccleſ. l. 4. C. de legibus. Qui verò irreverenter, & ſine honore debito reſcriptum Principis ſuſcipit, amiſſione bonorum mulctatur, & verberibus caſtigatur in legibus Longobard. lib. 7. tit. 1. in cap. Caroli, lib. 4. cap. 3. apud nos amiſſione bonorum, & exilio plectitur, l. 11. tit. 13. partit. 2. Honor autem etiam conſiſtit in oſculatione ipſarum litterarum; reſcripta enim Principum, pro ſalutatione, & reverentia moris fuit omni tempore labris admovere. Paulus Diaconus lib. 16. Cum autem ſuſciperet, Imperatoris ſacrum oſculatus eſt ſignaculum. Quod ea ratione factum credi poteſt, quia cùm in bulla, qua ſignatæ ſunt litteræ Imperatorum, vultus & icones ipſorum expreſſi eſſent, religionis cauſa, quam in ipſis ſimulacris ineſſe exiſtimabant, ea oſculabantur. Unde ſacri vultus, quos populus ſalutare & oſculari ſolebat, labrata dicebantur, l. 1. C. publicæ lætitiæ vel conſul. obſervavit Cironius lib. 1. obſervat. c. 14. ſed potiùs legendum eſt in eo textu, laureata; nam Imperatores imagines ſuas laureatas ad Provincias mittebant, eclog. 56. Baſilic. Gregorius Dialogus in ep. 1. ad Leonem Iſaurum; ita emendavit Meurſius in gloſſario, verbo Laureatam: videndi ſunt Cujac. & Gothof. in d. l. 1. Bulengerus lib. 2. de Imperat. cap. 1. Accedit, nam adorare propriè eſt ad os admovere, Juſtus Lypſias in ſelect. Baron. in martyrol. die 17. Februar. unde adorare purpuram dicitur, qui eam oſculatur, leg. 1. C. de apparit. Præf. Prætor. lib. 12. l. ſi quis ſervum 7. qui milit. poſſunt, eod. lib. l. fin. C. de Principibus agentium in rebus, eod. lib. l. 2. Cod. de Primipilo, eod. lib. Panciroll. lib. 1. memorab. tit. 46. ubi plura Salmut. Inde cùm antiqui adorarent imagines, & ſimulachra Imperatorum, eorum reſcripta bullis ſignata oſculabantur, quod majori cum ratione obſervatur in reſcriptis Pontificiis, in quibus ſacri vultus SS. Apoſtolorum Petri & Pauli exprimuntur. Innoc. III. lib. 1. epiſt. 133. illuſtrarunt Cironius dict. cap. 14. Salgado de retent. bullar. 1. part. c. 3. à principio.

Sed ſi reſcripta Principis contineant aliquid à ratione alienum, aut ex quo ſcandalum ſequatur, debent reverenter ſuſcipi; ſed perſonæ quibus diriguntur, ſuperſedere in eorum executione debent, & ipſum conſulere; nam Princeps reſcriptum concedendo, tacitè complectitur eam conditionem, Niſi juſta adſit cauſa ſuperſedendi in ejus executione: quare ſimiles judices ſuperſedentes, licèt verbis Principis non obediant, menti tamen obtemperant. Abbas in præſenti, num. 2. Ripa num. 2. Cardinalis q. 1. Accedit, nam quando Princeps aliquid in reſcripto complectitur contra bonos mores, aut jus tertii, per importunitatem, aut mendacium, magis quàm ex propria voluntate reſcripſiſſe intelligitur, cap. finali, hoc titulo in 6. aut per nimiam occupationem, extra voluntatem in ipſis litteris irrepſiſſe, cap. 2. hoc titulo, cap. cùm ex litteris, de in integrum reſtitut. cap. cùm olim, ibi: Sicut creditur circumventus, hoc tit. Quod agnoſcentes quamplures Principes, ſtatuerunt, ne ſubditi parerent eorum præceptis, ſi quid in litteris, quæ ipſorum nomine ſcriberentur, eſſet, quod ipſorum legibus adverſari videretur, crederentque ipſis ignaris hujuſmodi litteras emanaſſe: & Reges Ægyptiorum Judices ſuos jurejurando adigebant, ut ſi quid juberent, quod injuſtum eſſet, nullo modo juxta illud jus dicerent. De Antiocho Rege Aſiæ, & aliis idem referunt Cochier lib. 2. theſauri, cap. 2. Uſelius in notis ad Covarr. lib. 1. cap. fin. Unde praxim ſupplicandi Romanum Pontificem, cùm bullæ expediuntur contra Concilium Tridentinum, & interim ſuperſedendi in executione ipſarum bullarum, probant Salgado dicta 1. part. de ſupplicatione, per totam. Salcedo lib. 2. de lege politica, cap. 3. Caveant tamen, qui hoc prætextu intendunt retentionem bullarum ex privatis commodis, quando in eis contra jus, aut unde ſcandalum oriri poſſit, aliquid conceditur, aut diſponitur. De obligatione autem ſupplicandi, & quando ſit ex lege charitatis, vel ex lege juſtitiæ, agunt Marquez in ſuo gubernat. lib. 1. cap. 10. Primarius noſter Balboa in libello ſupplici contra pragmaticos, concluſ. 1. & 2. 6 Proſequitur eadem ratio.

Nec dubitandi ratio ſuprà propoſita refragatur; licèt enim verum ſit, Principi eſſe obediendum, id procedit dum juſta, & legibus conſona præcipit, & tunc illi non parere, grave nefas eſt, l. 2. Cod. de deſertor. lib. 11. ſecus ſi expreſsè injuſtum præcipiat, l. omnes, Cod. de appellat. non enim Principi aut Magiſtratibus injuſtum præcipientibus parendum eſt, l. nec Magiſtratibus, ff. de injuriis: pluribus relatis probat Fragoſo d. diſput. 2. §. 4. ſed reverenter ſimilia præcepta ſuſcipienda ſunt, & ſuſpenſa eorum executione, Princeps ipſe conſulendus eſt, ut in præſenti textu docetur. Nec primum augmentum ipſius difficultatis obſtat; pro cujus ſolutione ſciendum eſt, Principes de jure reſcribere in dubio credi, l. 2. Cod. de diverſ. reſcript. l. reſcripta 7. C. de precibus Imperat. l. ultima, Cod. de edendo, & ab ipſo jure communi reſcripta interpretationem accipere. cap. cauſam 18. hoc titulo, cap. licèt 32. de præb. cap. ſuper eo 15. de offic. deleg. l. ſi quando 35. C. de inoffic. teſtam. Salgado de ſupplicat. p. 4. cap. 14. num. 183. Menochius lib. 2. de præſumpt. cap. 9. Tuſchus lit. R. concluſ. 201. imò & reſcripta cum ipſo jure communi conjunguntur, l. falſa 33. ff. de condit. & demonſtrat. l. 4. §. contra, de doli except. l. 1. §. ergo, ff. nihil innovari appellat. pend. l. ab executore 5. Cod. quorum appellationes. Quare ut reſcripta ſecundùm jus Imperatores ederent, cum conſilio Jureconſultorum plerumque reſcribebant, ut conſtat ex l. ſi debitor 7. l. ait Prætor 10. §. 1. ff. quæ in fraud. l. Plautius 49. ff. ad leg. Falcid. l. reſcriptum 10. ff. de diſtract. pignor. Plura Bertrandus de Juriſperitis, in vita Papiniani & Ulpiani, Petrus Gregorius lib. 6. ſyntagm. cap. 8. num. 5. Guterius lib. 1. de officiis domus, cap. 17. Cujacius ad titulum Cod. de comitib. conſiſtorial. Gothofredus in l. finali, Cod. de officiis diverſ. Si autem reſcripta contra jus impetrentur, tamquam contra Principis voluntatem impetrata, executioni mandati non debent, cap. reſ- 7 Diſſolvitur dubitandi ratio.

cripta

Digitized by Google

cripta 25. qu. 2. l. jubemus, Cod. de Præpoſit. ſacr. cubic. lib. 12. l. omnes 7. C. ſi contra jus, l. præſcriptio 6. Cod. de operibus public. l. unica, Cod. de ſenatuſconſult. l. 2. Cod. de canone frum. Facit Tiberii Cæſaris ſententia apud Nicephorum Calliſtum lib. 1. hiſtor. ſacr. cap. 17. his verbis: *Si quid contrarium legibus per epiſtolam juſſero, nolite parere, ſed me ignoratione lapſum creditote*. Conveniunt maximè Theodorici verba apud Caſſiodorum lib. 2. epiſt. 17. Non ſolùm ergo reſcripta damnoſa fiſco, ſed quocumque modo publicis legibus contraria, viribus non ſubſiſtunt, l. nec damnoſa 3. Cod. de precibus Imperat. novella 82. Juſtin. cap. 13. nam quoties contra jus reſcriptum impetratur, ſubreptio impetrantis arguitur, l. jubemus 10. Cod. de ſacroſ. Eccleſ. l. penitentibus 43. Cod. Theodoſ. de oper. public. l. ſi quis 47. C. Theodoſ. de hæretic. novella Valentiniani, quæ deſideratur ſub titulo Codicis Theodoſ. in damnum public. non val. reſcript. idque indicant illa verba dictæ legis reſcripta 7. *Damnabili ſubreptione reſcriptum, & fraudulentum intelligitur*; quapropter auctoritate caret, l. 6. Cod. Theodoſ. de hæret. Nec obſtat, quod ex variis juris locis probabamus, frequenter reſcripta adverſus leges concedi, & valere; nam dicendum eſt, tunc reſcripta contra jus conceſſa non valere, quando alium lædunt; ſecus verò ſi proſint petenti ſine alterius damno, ut quando reis ſupplicantibus gratia indulgetur, dict. l. reſcripta, l. 7. tit. 5 lib. 2. Baſilic. ibi: *Valet reſcriptum contra jus elicitum, ſi non lædat alium, vel ſi crimen ſupplicantibus indigeat*. Poteſt enim, & boni Principis eſſe legem abrogare, aut ſuſpendere, non verò in injuriam beneficia tribuere, l. 4. Cod. de emancip. liber. l. ſi donationem, Cod. de revoc. donat. ſicut nec in damnum utilitatis publicæ, l. 7. Cod. de procurat. Diſertiſſimè hac de cauſa Symmachus lib. 10. epiſt. 40. cùm in cauſa Jonii viri Patricii, qui reſcriptum ſpeciale Imperatoris Theodoſij impetrabat adverſus jura Medicis conceſſa ab Imperatore Valent. in leg. ſi quis 10. Cod. de profeſſ. & med. l. 9. Cod. Theod. eodem; negotium ab ipſo Imperatore diffiniendum, tam ipſe, quàm Medicorum collegium curarunt: *Quoniam potiſſimum inter venerationem legis, & novi beneficii reverentiam judicare non auſi*. Et infrà: *Quare motus ambiguis, & neque D. genitoris veſtri auſus rumpere ſanctionem, neque obviam ſpecialibus venire præceptis, divino arbitrio numinis veſtri, ſubditis allegationibus partium, ſummam negotii reſervavi*. Nec augmentum ſecundum obſtat, pro cujus ſolutione diſputant Interpretes, utrum poſt ſecundum reſcriptum iterum locus ſit ſupplicationi, ut videre eſt apud Anguianum lib. 1. de legib. cap. 5. qui latè quæſtionem pertractat, & prædictę difficultati ſatisfacit.

8 Exponitur text. in c. Paſtoralis, §. quia verò, de officio deleg.

Sed ſuprà traditæ aſſertioni apertè opponitur textus in cap. Paſtoralis 28. §. quia verò, de offic. deleg. in illis verbis: *Etſi ſciat ſententiam illam injuſtam, exequi nihilominus tenetur eamdem*. Ex quibus verbis depromitur, ordinarium judicem juſſum per litteras judicis delegati exequi ſententiam à ſe prolatam, teneri eam executioni mandare, etſi ſciat injuſtam eſſe: ergo & reſcriptum, quamvis iniquitatem contineat, debet exequi. Pro hujus textus expoſitione plura comularunt Covarr. lib. 1. variar. cap. 1. Suarez de cenſuris diſput. 5. num. 1. Anguianus dict. cap. 5. Balboa in cap. 5. de judiciis, Hottomanus illuſtrium quæſt. 27. Bobadilla lib. 2. politic. cap. 10. Broncohorſt. centuria 1. aſſertione 14. & nos plura dicemus, Deo annuente, in ejus commentario. Nunc pro ſolutione difficultatis dupliciter reſponderi poteſt: primò ſi attentè perpendamus diverſos caſus decidi in præſenti textu, ac in dicto §. quia verò; etenim cùm plerumque accidat, multa à Pontifice extorqueri propter nimias petentium ſuggeſtiones, quæ ob negotiorum molem timari non poſſunt, indeque proveniat plura concedi non concedenda, cap. ſi aliquando 41. de ſentent. excommun. meritò eo caſu executor dubitans, quænam fuerit voluntas concedentis, ſi agnoſcat ſuperiorem re maturius conſiderata oppoſitum ejus, quod juſſit, & reſcripſit, reſponſurum, ut plerumque contingit, cap. finali, in principio, de reſcriptis in 6. l. 1. Cod. de petit. bonor. lib. 10. tunc debet executor ſuperſedere in reſcripti executione, ſuperioremque conſulere, ex præſenti textu: diverſum autem eſt, quod docetur in d. §. quia verò, ubi ſententia, de qua agebatur, juſta erat inſpecta publica actorum fide; injuſta verò ſecundùm privatam executoris ſcientiam; quo caſu cùm is, utpotè publicus miniſter, hanc deponere, & illam ſequi teneatur, ut probant Cajetanus 2. 2. quæſt. 67. art. 2. Covarr. lib. 1. variar. cap. 1. num. 10. quibus adſtipulatur ſententia communi calculo recepta, videlicet, judicem teneri judicare ſecundum ea, quæ in judicio allegantur, & probantur, l. illicitas, §. veritas, ff. de offic. Præſidis, cap. judicet 3. quæſt. 7. l. 10. tit. 17. lib. 4. recop. prout latè Covarr. dict. cap. 1. ubi plures referunt Uſelius, & Farias, Alber. Gentilis in notis ad apolog. Apuleii, fol. 4. Cujacius lib. 12. obſerv. cap. 19. Donellus lib. 26. comment. cap. 3. Cenedus ad decretales collect. 101. num. 11. non immeritò in dict. §. quia verò, docetur judicem ordinarium omninò eſſe cogendum ſententiam delegati exequi, etiamſi juxta privatam ſcientiam credat eſſe injuſtam. Secundò reſponderi poteſt, quod etſi in dict. §. quia verò, privata executoris ſcientia ſententiæ executionem non impediat, attamen ſi probabiliter, in executione magnum ſcandalum timeatur, cui non aliter conſuli poteſt, quàm ſuperſedendo in executione, teneri executorem ſuperſedere, juxta præſentem textum, quod ſatis patet ex ultimis verbis ipſius §. quia verò, ibi: *Niſi apud eum efficere poteſt, &c.* quæ ſunt referenda ad eum caſum, in quo negotii qualitate perpenſa cauſa rationabilis ſubeſt, quare exequi mandatum non poſſit; non verò quando ſola intervenit injuſtitiæ privatæ ſcientia, hæc enim non ſufficit, ut in executione ſuperſedeatur, ut in principali deciſione ipſius §. docetur.

Sed adhuc obſtat ſuprà traditæ aſſertioni textus in cap. cùm teneamur 6. de præbendis, ubi in hac eadem ſpecie ſufficit, ut judex qui reſcriptum ſuſcepit, & injuſtum agnovit, ſuperſedeat in ejus executione, nec deſideratur, ut Pontifici reſcribat: igitur non rectè in præſenti textu injungitur judici ordinario, ut ſuperſedeat, & ſtatim reſcribat ſuperiori. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt, dicendo quod licèt in dict. cap. cum teneamur, non exprimatur, teneri judicem inferiorem reſcribere ſuperiori, tamen id ſupponendum, & ſupplendum eſt ex præſenti textu, & ex l. reſcripta 7. Cod. de precibus Imperatori, cap. reſcripta, 25. quæſt. 2. quod in jure inſolens non eſt, cùm omnia exprimi facilè non poſſint, ut obſervat Cujacius lib. 6. qq. Papiniani in l. 2. ff. de uſuris, ubi ait Papinianus, fructus poſtea captos reſtitui à poſſeſſore poſt litem conteſtatam: quod idem ſcribitur in l. ſi fundum 17. Cod. de rei vendicatione; cùm tamen explorati juris ſit, non tantùm perceptorum, ſed etiam percipiendorum, quos ſcilicet actor percepturus fuiſſet, ſi ei poſſidere licuiſſet, rationem haberi, l. & fructus 34. l. ſi navis 62. §. ultim. ff. de rei vindicat. l. donum 5. Cod. eod. tit. leg. cùm ſervus 39. §. fructus, ff. de legat. 1. Illuſtrant Sanchez lib. 2. ſummæ, cap. 25. num. 97. Pichardus in §. 1. n. 15. Inſtit. de officio judicis. Aliud etiam exemplum ſumi poteſt ex l. ſi rogatur 20. §. ultimo, ff. de manumiſſ. vindicta, ubi ait Ulpianus, Conſulem apud ſe manumittere poſſe, etiamſi evenerit, ut minor annis 20. ſit; quod tamen poſterius falſum apparet ex l. unica, verſiculo. Sed ſi evenerit, ff. de officio Conſulis, niſi ſuppleatur, & declaretur ex eadem l. unica; ſcilicet, ſi cauſam apud collegam probaverit, quo caſu apud ſe, non apud collegam manumittere poteſt: quo in caſu accipienda ſunt verba ultima dictæ legis unicæ, juxta legem apud 18. ff. de manumiſſ. vindicta, l. apud 4. ff. de manumiſſ. Notarunt Cujacius lib. 7. obſervat. cap. 17. Antonius Faber in eadem l. unica, & in juriſprudent. titulo 6. principio 7. illat. 11. Julius Pacius centur. 1. quæſt. 41. alii congeſti ab Oſvaldo lib. 2. comment. cap. 15. littera C.

9 Exponitur cap. 6. de præb.

10 Illuſtratur lex ſi vindicari C. de pœnis.

Manet ergo, non ſemper teneri inferiorem exequi mandatum ſuperioris. Inde exponenda venit celebris conſtitutio Theodoſii in l. ſi vindicari 20. Cod. de pœnis, ubi jubetur executio ſententiæ capitalis per 30. dies differri: quam conſtitutionem edidit Theodoſius ob cladem Theſſalonicam; nam cùm ipſe atrocitate cujuſdam ſceleris commotus juſſiſſet ſine diſcrimine nocentes, atque innocentes capite obtruncari, Divus Ambroſius eum ab Eccleſiæ communione ſeparavit, donec pęnitentia humiliter peracta, ad communionem admiſit, facta prædicta conſtitutione, quam referunt Divus Auguſtinus lib. 5. de civitate Dei, cap. 26. Divus Ambroſius epiſt. 28. Theodoretus lib. 5. cap. 17. & 19. Sozomenus lib. 7. cap. 24. Nicephorus Calliſt. lib 12. hiſtoriæ, cap. 40. & 41. & ex eo Gratianus in cap. cum apud Theſſalonicam 69. 11. qu. 3. & illuſtrant Cujacius lib. 5. obſerv. cap. 9. & lib. 26. cap. 32. Petrus Greg. lib. 2. ſyntagm. cap. 8. num. 10. Savarus ad Sidonium lib. 1. epiſt. 7. Pancirol. lib. 1. varia, cap. 41. Langleus lib. 11. ſemeſtrium, cap. 2. Anonymus contra Machiavel. fol. 274. Arias à Meſa lib. 2. variar. cap. 36. Robertus lib. 1. rerum judic. cap. 4. Solorzanus emblem. 74. Covarr. lib. 2. variar. cap. 8. num. 1. verſic. 2. Menochius de arbit. caſu 334. num 6. Baronius tom. 4. annal. anno 390. num. 25. Petrus Faber lib. 3. ſemeſtr. cap. 17. Gothofredus in eod. textu, in C. Theodoſ. quæ conſtitutio lucem accipit ex ſuprà traditis: nam cùm executor mandati Principis poſſit in ejus executione ſuperſedere, ſi ſcandalum timeatur, ut agnoſcat Principem per importunas preces ita reſcripſiſſe, meritò in eo textu Theodoſius ſtatuit pœnam ultimi ſupplicii à Principe decretam differendam eſſe per triginta dies; nam cùm Princeps proclivior credatur ad pietatem, quàm ad ſeveritatem, ut de Auguſto teſtatur Seneca

neca *lib.* 1. *de clementia*, *cap.* 9. & *lib.* 2. *cap.* 1. atque aliis exemplis illuſtrant Petrus Faber *lib.* 2. *ſemeſtrium*, *cap.* 2. & *lib.* 3. *cap.* 17. hinc provenit, ut ſi aliquando ab ipſis vindicta in reos exerceatur, id contra conſuetudinem feciſſe credantur. Quare meritò talis ſententia ſtatim exequenda non eſt, cùm ſæpè modica dilatione emolliri poſſit, ut ait Paulus *in l. quidquid* 48. *ff. de reg. jur.* & malè aliqui exiſtimarunt, conſtitutionem illam non eſſe Theodoſii: nec etiam alii rectè docuerunt, idem jam olim cautum fuiſſe SC. Tiberiano, teſte Sidonio *lib.* 1. *epiſt.* 7. ibi: *Ex vetere Senatuſconſulto Tiberiano triginta dierum vitam poſt ſententiam trahit*. Faciunt Quintilianus *declam.* 303. Calſurnius Flaccus *declam.* 25. qui floruerunt antè Theodoſium; nam ut obſervarunt Cujacius *lib.* 5. *obſervat. cap.* 9. Juſtus Lipſius *in annot. ad Tacitum*, *lib.* 3. *annal. n.* 113. hac in re variarunt Auctores; nam nuper citati triginta dies adſcribunt illi Senatuſconſulto, à quibus diſſentit Tacitus *d. lib.* 3. ibi: *Igitur factum Senatuſconſultum, ne decreta Patrum ante diem decimum ad ærarium deferrentur, idque vitæ ſpatium damnatis prorogaretur*. Svetonius *in Tiberio*, *cap.* 75. ibi: *Nam cùm Senatuſconſulto cautum eſſet, ut pœna damnatorum in decimum ſemper diem differretur*. Seneca *lib.* 1. *de tranquill. cap.* 14. Unde ſi placet illo Senatuſconſulto indultum fuiſſe ſpatium triginta dierum, fatendum eſt, Theodoſium non ſtatuiſſe noviter ſpatium illud, ſed potiùs repetiiſſe, aut inſtauraſſe, ut in pluribus aliis caſibus id contigiſſe obſervat Pancir. *lib.* 1. *var. cap.* 78. Verùm hæc ſolutio meritò diſplicet Juſto Lipſio *ubi ſuprà*, *d. num.* 113. quare ea ſolutione omiſſa, & alia Baronii *anno* 390. *num.* 27. dicendum eſt cum Cujacio *lib.* 5. *obſervat. cap.* 4. verè Tiberiano Senatuſconſulto tantùm decem dierum ſpatium præſcriptum fuiſſe, juxta Svetonium, Tacitum, Senecam, & Dionem *lib.* 57. & 58. *in fine libri*; ſed Sidonium ſcienter, prudenterque id ſpatium dierum, quod Theodoſius adjecit, Senatuſconſulto Tiberiano deputaſſe, ut ſæpè quod legibus Juliis additum eſt poſterioribus conſtitutionibus, nihilominus Juſtinianus ipſis legibus Juliis multis in locis adſcribit, *l. unica*, *§. cùm igitur*, *Cod. de caducis tollendis*: obſervarunt Hottomannus *lib.* 4. *obſervat. cap.* 9. Balduinus *ad legem Juliam*, & *Papiam*, *pagina* 159. Illud tandem notandum eſt pro expoſitione dictæ legis *Si vindicari*, eam conſtitutionem procedere in extraordinariis Principum juſſionibus, ubi ſperatur per dilationem mutatio voluntatis, juxta illud Senecæ *lib.* 2. *de ira*, *cap.* 23. ibi: *In ſuſpenſo ira retinenda; poteſt enim pœna dilata exigi, non poteſt exacta revocari*: & alterius Senecæ *in Agamemnone*.

—— Da tempus, ac ſpatium tibi:
Quod ratio nequit, ſæpe ſanavit mora.

Non verò procedit in ordinariis judicum ſententiis, quæ etſi capitales ſint, ſtatim ſunt exequendæ, *l. penult. Cod. de cuſtodia reorum*, *l. cum reis* 18. *C. de pœnis*, *l. ſi quis fortè*, *eodem tit.* niſi ſuggerente juſta cauſa differri contingat, ut in caſibus relatis *in l.* 3. *l.* 10. & 13. *ff. de pœnis*, *l.* 1. *Cod. de bonis proſcriptorum*, quos & alios exponunt Covarruvias *libro* 2. *variar. cap.* 9. Tiraquellus *de pœnis delictorum*, *capite* 33. Julius Clarus *in praxi*, *§.* 60. *num.* 26. Alciatus *lib.* 2. *parerg. cap.* 28. Jacobus Gothofredus *in leg.* 4. *Cod. Theodoſ. de pœnis*.

C A P U T VI.

Idem a *Fratribus*, & *Abbati Monaſterii de Cumir.*

CUm Ordinem *b* Ciſtercienſem profeſſi, eo *c* privilegio, quo Fratres alii (ejuſdem Ordinis) gaudeatis; inter vos, & Clericos alios ſæculares ſuper decimis quæſtione ſuborta, tacito quod ſitis Ciſtercienſis Ordinis, contra vos, veluti contra monachos alterius Ordinis, litteras à Sede Apoſtolica impetrantes, deinde juramentis, & litigiis, ſicut à vobis ſignificantibus accepimus, & expenſis difficilibus vos inquietant. Volentes ergo vobis ſollicitè providere, ne contra tenorem *d* privilegiorum veſtrorum poſſitis quorumlibet temeritate vexari, auctoritate Apoſtolica vobis mandamus, ut ſi contra vos ſuper decimis, vel aliis, quæ Ordini veſtro ſpecialiter Sedes Apoſtolica indulſit, non facta mentione Ciſtercienſis Ordinis, litteræ fuerint à Sede Apoſtolica impetratæ, per eas minimè teneamini reſpondere, &c.

N O T Æ.

1 a *FRatribus*.) Ita legendum eſt, non *Fratribus Ciſtercienſibus*, ut legitur in hac ſexta compilatione; nec *Ciſtercienſibus*, & *Fratribus de Cuman*, ut legitur in prima collectione: nec *Abbati*, & *Fratribus de Ribol*, ut legitur in Concilio Lateranenſi *parte* 41. *cap.* 4. non enim præſens privilegium Alexander conceſſit omnibus Ciſtercienſibus Fratribus, ſed monachis Ciſtertienſibus monaſterii de Cumir, ut refert Illuſtriſſimus Manrique *Annal. Ciſterc. tomo* 2. *anno* 1169. *cap.* 3. *num. ult.* ubi præſentem textum refert. Monaſterium de Cumir eſt ipſius Ordinis Ciſtercienſis in Hibernia, cujus initium prædictus refert Manrique *tomo* 3. *anno* 1176. *cap.* 5. *num.* 1.

2 b *Ciſtercienſem*.) Jam inſtitutum anno 1098. temporibus Urbani II. & Henrici III. Imperatoris, ut miris, ſed ſemper debitis laudibus præclarum hunc Ordinem extollentes referunt Henriquez *in Menolog. Ciſterc.* Aubertus Mireus *in ſuo Chronico Ciſterc.* Bernardus Britto *in ſua hiſtoria*, Yepez *tomo* 7. *chron. D. Benedicti*, *centuria* 7. Illuſtriſſimus Manrique *tomo* 1. *Annal. ipſius Ordinis*, Theophilus Raynaudus *tomo* 17. *de benevol. in relig. fol.* 409. Chopinus *lib.* 2. *ſacræ polit. tit.* 3. *num.* 6. Mentio extat in corpore Decretalium paſſim hujus inclytæ Religionis, ut *in cap. nuper*, *cap. ex parte*, *de decimis*, *cap. non eſt vobis*, *de ſponſal. cap.* 2. *de tranſact. cap. dilecto*, *cap. venerabili*, *de teſtibus*, *cap. per inquiſitionem*, *de elect.* & alibi.

3 c *Privilegio*.) Videlicet non ſolvendi decimas, ab Innocentio II. conceſſo, quod referunt Oldradus *conſilio* 300. Manrique *tomo* 1. *Annal. Ciſterc. anno* 1132. *cap.* 1. *num.* 5. cujus mentio extat *in cap. nuper*, *de decimis*.

4 d *Privilegiorum*.) Varia enim privilegia monachis Ciſtercienſibus conceſſerunt Innocentius II. Alexander III. & eorum ſucceſſores, quæ referunt Joannes Abbas, & plura tradita Manrique *tomo* 2. *anno* 1162. *cap.* 1. *num.* 12. & *anno* 1169. *cap.* 5. & *anno* 1228. *cap.* 1.

COMMENTARIUM.

CUm monachis Ciſtercienſibus privilegium ab Innocentio II. conceſſum eſſet non ſolvendi decimas, de 5
quo *in c. nuper*, *de decimis*, & ita monachi monaſterii de Cumir non poſſent palam ad ſolutionem ipſarum cogi, Parochi, & Clerici ſæculares occultè, & per fraudem eos moleſtare, & inquietare utebantur, impetrantes litteras à Sede Apoſtolica contra ipſos, ſuppreſſo Ciſtercienſium nomine, ut ſic ab illis decimas extorquerent: quare Alexander III. hujus ordinis valdè devotus, dum Clericorum dolum agnovit, præſens Ciſtercienſibus conceſſit privilegium, ne videlicet per reſcriptum Apoſtolicum conveniri valerent, non facta ſpeciali mentione ipſius ordinis: quod privilegium per contrarium uſum jam obſoletum inſtauravit Gregorius IX. dum in hæc verba reſcripſit Abbati Ciſtercienſi, & univerſis Abbatibus, & monachis Ciſtercienſis Ordinis. (Cùm Ciſtercienſis " Ordinis Titulus per Dei gratiam adeò ſit inſignis, " quod vix credatur ab his, qui contra vos litteras impetrant, ſine malitia procedere valuiſſe: nos, & illorum " fraudibus obviare, ac innocentiam veſtram volentes " favorabiliter confovere, auctoritate vobis præſentium indulgemus, ut nequeatis per litteras Apoſtolicas conveniri, quæ de Ciſtercienſi Ordine non fecerint mentionem. Nulli ergo, &c. Datis Laterani 8. " Idus Januarii.) Ex regeſtro ipſius Gregorii refert Manrique *tomo* 4. *anno* 1228. *cap.* 1. *num.* 5.

CAPUT

C A P U T VII.

Idem a *Tornacenſi Epiſcopo*.

EAm *b* te. *Et infrà*: Dudum ſiquidem antè tuam *c* promotionem litteræ à nobis (ſi benè meminimus) emanarunt, quibus *d* Decano, & Eccleſiæ tibi commiſſæ (te adhuc in eodem Capitulo exiſtente) mandatum dedimus, & *e* præceptum, ut P. (qui de gente Judæorum originem ducit, & divina gratia fidem Chriſti ſuſcepit) in Canonicum reciperent, & præbendam ſibi conferre deberent. *Et infrà*: Ipſi verò (quia donatio præbendarum ad te ſpectabat) præceptum noſtrum exequutioni non potuerunt mandare. Cùm itaque præſcriptus P. te ſuper hoc ex parte noſtra requireret, reſpondiſti, quod nollum inde mandatum receperas, & ſic eum à te infecto negotio, remiſiſti. Quod nullatenus feciſſe deberes, ſi datam litterarum diligentiùs attendiſſes, cùm tempore, quo litteræ ipſæ datæ fuerunt, de Capitulo ipſo eſſes, ſicut qui eras *f* Archidiaconus, & Canonicus ejuſdem Eccleſiæ, nec eſſes adhuc in Epiſcopum conſecratus. *Et infrà*: Pro eo verò, quod Judæus *g* extiterit, ipſum dedignari non debes. F. T. mandamus, quatenus eum in Canonicum Eccleſiæ tuæ recipias, & ei *h* ſtallum in choro, & locum in Capitulo aſſignes.

N O T Æ.

1 Tornaci ubi. a TOrnacenſi.) Tornacenſis civitas eſt in provincia Belgica, vetus Flandriæ urbs, cujus meminerunt Antonius *in Itinerario*, D. Hieronymus *epiſt.* 11. Armoricus *Philippidos lib.* 10. & Sedem Epiſcopalem habet à temporibus Eugenii III. anno 1146. ad petitionem Ludovici VII. Regis Galliæ, ut referunt Chenut *in chronol. fol.* 24. Bucherus *in Belgio Romano*, *lib.* 8. *cap.* 14. Cironius *in cap.* 1. *de reſcript. in* 5. *compilat.* Nunquam Archiepiſcopali dignitate fuit condecorata, unde *in cap. Capitulum*, *hoc tit.* ubi legitur, *Archiepiſcopum Tornacenſem*, legendum eſt, *Archidiaconum*. Olim Eccleſia Tornacenſis ſuffraganea erat Archiepiſcopi Rhemenſis, poſteà tamen poſt Comitia habita Matriti inter Invictiſſimum Carolum V. & Franciſcum I. Regem Galliæ, hæc Eccleſia ſpectat ad Archiducem Auſtriacum, & eſt ſuffraganea Cameracenſis Archiepiſcopi. Fratres Sarmatani *tomo* 3. *Galliæ Chriſt. folio* 1062. De Gerardo ejus Præſule, qui floruit uſque ad annum 1171. in præſenti agitur.

2 b *Eam te.*) Principium hujus textus ſuppleri debet *ex cap. eam te*, *de jure patr.* & alia fragmenta hujus epiſtolæ extant *in cap. eam te*, *de ætate*, *& qualit. cap. cæterum* 5. *de judic. cap. ad hæc* 27. *de appell.*

3 Epiſcopus an tantùm electus dicatur. c *Tuam promotionem.*) Ex his verbis, junctis illis, *Nec eſſes in Epiſcopum conſecratus*, deducunt claſſici Repetentes ad hunc textum, Epiſcopum electum, & confirmatum, antè conſecrationem non dici promotum in Epiſcopum: quorum ſententia etiam confirmari ſolet *ex cap. tua*, *de his quæ fiunt à Prælatis*, in illis verbis, *Epiſcopo*, *vel electo*; juncta rubrica *de tranſlatione Epiſcopi*, *vel electi*. Ita tenuerunt in præſenti Abbas, & Felinus, Selva *de benefic.* 1. *parte*, *quæſt.* 2. *nu.* 46. Hæc tamen doctrina meritò diſplicuit Doctoribus communiter aſſerentibus electum, & confirmatum, non tantùm promotum in Epiſcopum dici, *cap. ſuper his* 16. *de accuſat. cap. cum in cunctis* 7. *§. inferiora*, *de elect.* ubi Gloſſa *verb. Promoti*; verùm etiam Epiſcopum appellari, *Clementina* 1. *de foro compet.* ubi Gloſſa *verbo Promoti*, *Clement.* 2. *hoc tit.* ubi Gloſſa *verbo Epiſcopi*. Azor. *tomo* 2. *moral. lib.* 3. *cap.* 29. *quæſt.* 5. Sanchez *lib.* 8. *de matrim. diſput.* 27. *num.* 35. Ricciullus *in praxi*, *reſolut.* 136. Et Pontifex ipſe nondum coronatus, Epiſcopus vocatur, *extravag. ult. de ſentent. excommun.* Unde Epiſcopus qui electionis ſuæ confirmationem accepit, quoad ea quæ ſunt juriſdictionis, plenam poteſtatem habet, *cap. noſti* 9. *cap. tranſmiſſa* 15. *de elect.* licèt adhuc poſſeſſionem actualem non ſit adeptus, dummodo litteras ſuæ confirmationis coram Capitulo præſentaverit, *extravag. injunctæ*, inter communes, *de elect.* Probat latè Garzia *de beneficiis*, 5. *parte*, *cap.* 4. *num.* 242. Barboſa *de poteſt. Epiſcopi*, 1. *parte*, *tit.* 1. *cap.* 4. *num.* 7. Et ideò diſpoſitio loquens de Epiſcopo, ad electum, & confirmatum referri ſolet, *Clement.* 1. *de pœnis*, *Clement.* 2. *de celebrat. Miſſar. cap. quia* 4. *de ſentent. excommun. in* 6. docent Cenedus *collect.* 4. *ad* 6. Suarez *de pœnit. diſput.* 3. *ſect.* 2. *num.* 4. & *de cenſur. diſput.* 28. *ſect.* 2. *num.* 7. Sanchez *lib.* 8. *de matrim. diſput.* 2. *num.* 11. quinimmò aliquando Epiſcopus conſecratus vocatur etiam ille, qui tantùm confirmatus eſt: quo modo accipiendus eſt textus *in cap. verum*, *de foro compet.* cum Gloſſa ibi, *verbo Conſecratus*, ubi Zoſimus *num.* 8. Felinus *nu.* 5. Hac ergo ſententia retenta, pro expoſitione prædictorum verborum hujus textus, dicendum eſt illa verba, *antè tuam promotionem*, ſolùm ſignificare Epiſcopum tempore priorum litterarum non fuiſſe in Epiſcopum electum, & confirmatum, ſed tantùm Archidiaconum, & Canonicum ipſius Eccleſiæ Tornacenſis: ita Decius, & Felinus hic. Neque hæc expoſitio refellitur ex illis verbis, *nec eſſes in Epiſcopum conſecratus*; in quibus inniti videtur, Epiſcopum nondum conſecratum, promotum non dici; nam omiſſis interpretationibus traditis à Cardinali *in præſenti*, *num.* 1. Decio *num.* 1. dici poteſt, conſecratum in hoc textu latè poni pro electo, & cooptato ad Epiſcopatum. Nec etiam favet contrariæ ſententiæ textus *in dict. c. tua*; licèt enim in eo, & in dicta rubrica *de tranſlatione Epiſcop.* aperta proponatur differentia inter Epiſcopum, & electum; ut tamen ea procedat, debet accipi de electo tantùm, non confirmato. Nec obſtabit, ſi dicas, quod Epiſcopo electo non confirmato interdicitur adminiſtratio bonorum, & jurium Epiſcopalium, *d. c. noſti*, *c. qualiter* 17. *de elect.* Unde ſi Epiſcopus *in d. c. tua*, tantùm eſſet electus, non confirmatus, non poſſet adminiſtrationi bonorum ſe ingerere: ergo dum refertur ſe ingeſſiſſe, ſupponitur confirmatum eſſe: nam textus ille referendus eſt ad caſum textus *in c. nihil* 44. *de elect. verſ. Ita quod*, ubi ex diſpenſatione Epiſcopo electo, non confirmato, conceditur uſus juriſdictionis Epiſcopalis.

4 Decani dignitas. d *Decano.*) Decani apud Romanos in militia dicebantur illi, qui decem militibus præerant, D. Iſidorus *lib.* 3. *orig. cap.* 3. *Decani eo quòd decem militibus præficiuntur*. Vegetius *lib.* 2. *de re milit. cap.* 14. notarunt Steubechius *ad ipſum lib.* 2. *cap.* 6. Loayſa *in notis ad Concil. Toletan.* 8. repetentes ad rubricam *de Decanis*, *lib.* 11. A Decanis ipſis militiæ terreſtris etiam in militia cœleſti Decani dicti fuerunt, qui præerant decem monachis. D. Hieronymus *epiſt.* 22. *ad Euſtochium*: *Prima apud eos confœderatio eſt obedire majoribus*, *& quidquid juſſerint*, *facere*: *diviſi ſunt per decurias*, *ita ut novem hominibus decimus præſit*. Divus Auguſtinus *de moribus Eccleſiæ*, *lib.* 1. *cap.* 31. *Opus autem ſuum tradunt eis*, *quos decanos vocant*, *eo quòd ſint denis præpoſiti*. Illuſtrarunt Bravo *in notis ad regulam Divi Benedicti*, *capite* 21. Hugo Menard. *in concord. regularum*, *capite* 38. §. 1. Benedictus Heftenus *lib.* 3. *diſquiſit. monaſt. tract.* 6. *diſquiſit.* 4. quorum exemplo ſuſpicari licet inſtitutos fuiſſe in Eccleſiis Cathedralibus Decanos, & ita dictos eos, qui Canonicis præſunt; nam Decani dicuntur omnes illi, qui in collegio præſunt, & ratione muneris, aut temporis eam dignitatem obtinent, *l.* 1. *Cod. de collegiatis*, *lib.* 11. *l.* 3. *C. de ſacroſ. Eccleſ.* notarunt Pancirol. *lib.* 1. *variar. cap.* 163. Alciatus *lib.* 1. *parerg. cap. ultimo*, Cujacius *in novella* 43. Durantius *lib.* 1. *de ritibus Eccleſ. cap.* 23. Renat. Choppinus *lib.* 1. *de ſacra pol. cap.* 2. Valenzuela *conſilio* 149. Et licèt inſpecto jure Antiquo Archidiaconatus major eſſet dignitas, quàm Decanatus, *cap. ad hæc*, *de offic. Archid.* poſteà conſuetudine introduci cœpit, ut præſtantior eſſet dignitas Decanatus: atque plerumque legimus majores cauſas per Sedem Apoſtolicam illis committi, ut Decano Pariſienſi *in cap. cùm dilectus*, *de elect.* Cenomanenſi *in cap. cùm inter*, *eod. tit.* Bellovacenſi *in cap. tua nos*, *de ſimon.* Andegavenſi *in cap. inter*, *de tranſlat. Epiſcop.* Lingonienſi *in cap. ſignificavit*, *de converſ. conjug.* Rhemenſi *in cap. propoſuit*, *de conceſſ. præb.* Engoliſmenſi *in cap. tranſmiſſæ*, *de v. ſ.* Morinenſi *in cap.* 1. *de ſolut.* Tullenſi *in cap. Odoardus*, *eod. tit.* alia de Decano dabimus *in cap. cùm in cunctis* 7. *§. inferiora*, *de elect.*

e *Præceptum.* Rectiſſimè Abbas hic, *nu.* 3. & alii antiquiores acceperunt verba hæc, *mandatum dedimus*, *& præceptum*, de illis reſcriptis, quę jure communi attento dari ſolebant ad beneficia vacatura, quę litterę dicebantur monitorię, & pręceptorię, de quibus agemus *in c. conſtitutus* 19. *hoc tit.* unde detegitur inutilis labor Felini *n.* 9. qui inter hæc verba *mandatum*, & *præceptum*, plures adfert differentias à reſcriptis, & eorum materia prorſus alienas. 5

f *Archidiaconus.*) Certum enim eſt in eadem Eccleſia poſſe aliquem obtinere duo beneficia, ſi modò difformia ſint, 6

ſint, ut Dignitas, & Canonicatus; non verò ſi uniformia, ut duas præbendas, vel duas dignitates; in illis enim incompatibilitas adeò datur, ut nec ratione conſuetudinis admitti poſſit, *cap. litteras, de conceſſ. præbend. cap. 1. de conſuetud. lib. 6.* Docent Garzia *de beneficiis part. 11. cap. 5.* Barboſa *de poteſt. Epiſcop. allegat. 61. num. 17.*

7 g *Judæus extiterit.*) Ex his verbis, juncto hujus textus initio, plures deducunt, in Eccleſiis Cathedralibus ad præbendas, & alia beneficia admitti poſſe noviter ad fidem converſos, & ex eis deſcendentes; quod etiam probari poteſt ex *cap. officium 2.* cum ſequenti, *cap. nunquam 4. cap. naſci 5. 56. diſt. cap. venerabilis 37.* ibi: *Quia non generis, ſed virtutis nobilitas, de præbendis, c. ad decorem,* ibi: *Undecumque originem duxerint, de inſtitut. cap. quod autem 33. quæſt. 7.* Concilio Baſileenſi *ſeſſ. 19.* ubi ſtatuitur, ut ad officia, dignitates, & honores admittantur, qui ex Judæis catholicam amplexi fuerint fidem. Tolet. 16. *can. 1.* relato à Mariana *lib. 6. hiſtoriæ, cap. 18.* ubi ſtatuitur, ex Judaiſmo converſos gaudere omnibus immunitatibus, quibus cæteri nobiles gaudent. Quibus conſonat lex *6. tit. 24. partita 7.* Faciunt plura Sanctorum Patrum teſtimonia congeſta à Barboſa *voto 93. per totum:* docent Otalora *de nobilit. 2. part. tertiæ partis, n. 7.* Salcedo *in praxi, cap. 22. num. 8.* Torreblanca *de jure ſpirit. lib. 13. c. 22.* Solorzanus *tom. 2. de jure Indiar. lib. 1. cap. 28. num. 49. & lib. 4. polit. cap. 19.* Turturetus *de capellis c. 5.* Salcedo *de lege polit. lib. 1. cap. 5.* Gutiertez *de delictis, lib. 1. quæſt. 26.* Lara *de capell. lib. 2. c. 4. n. 16.* Valeuſis *de beneficiis lib. 2. tit. 3.* Zapata *de juſtit. cap. 8.* Villar. *reſponſo 12.* Fragoſo *de regimine, part. 1. lib. 1. diſp. 2. §. 8.* Selva *de benef. lib. 3. quæſt. 26.* Garzia *eodem tr. 7. part. cap. 9. num. 4.* Corraſius *de Sacerdot. 3. part. cap. 5. num. 9.* Lambertinus *de jurepatron. 1. part. lib. 2. quæſt. 7. art. 24.* Melchior Junius *quæſt. 7. polit.* alii relati à Barboſa *de Canonicis, cap. 13. & de poteſt. Epiſc. allegat. 72.*

8 *Impugnatur ista doctrina.* Verùm hæc communis doctrina difficilis redditur ex ſequenti conſideratione. Non poteſt beneficium obtineri ab eo, qui inhabilis eſt ad officium exercendum, *cap. ex litteris, de exceſſ. Prælat.* ſed Judæi ad fidem converſi ſunt inhabiles ad officium, ſiquidem irregulares reperiuntur, *cap. cognoſcamus, 34. diſt. cap. 1. & per totam 48. diſt.* Concilium Sardicenſe *can. 13.* Arelat. 2. *can. 1.* Laodicæn. *can. 3.* quæ, & alia refert Anton. Auguſt. *in epitome juris Pontif. lib. 4. tit. 6. & lib. 27. tit. 12.* Salcedo *in praxi, cap. 22.* Juſtellus *in notis ad Concil. Nicænum, can. 2.* Ricciulus *de jure perſon. titulo de Neophytis, per totum:* ergo præbendarum ac beneficiorum incapaces ſunt. Accedit, nam filii hæreticorum, quamvis catholicam fidem amplectantur, incapaces ſunt præbendarum, & beneficiorum, *cap. 2. §. hæretici, de hæreticis lib. 6.* Ergo ſimiliter Judæi, atque eorum filii, quamvis Catholicam ſuſceperint fidem, non ſunt admittendi ad præbendas, & beneficia Eccleſiaſtica. Deinde, nam noviter converſi, plerumque ſunt parum conſtantes in fide, imò facilè revertuntur ad vomitum, *cap. Judæi, 4. diſt.* malis moribus aſſueti, & ſeditioſi reperiuntur; quare Dominus apud Matthæum *cap. 12.* progeniem viperarum eos appellavit, ergo non debent ad beneficia Eccleſiaſtica admitti. Quas, & alias rationes latè expendunt Eſcobar *de purit. ſang. 1. part. qu. 2. §. 3. nu. 84.* Crua *in defenſione ſtatut.* Valenzuela *conſil. 90.* alii plures congeſti à Barboſa *voto 93. num. 74.* Solorz. *lib. 3. de jure Indiar. cap. 19. num. 4.* qui defendunt ſtatuta puritatis tot in Eccleſiis noſtræ Hiſpaniæ præſcripta, & obſervata.

9 *Explicatur dicta ſententia.* Verùm adhuc ſecluſis ſtatutis puritatis, dicendum eſt Judæos ad fidem converſos, ex eiſque deſcendentes, jure communi inſpecto admitti poſſe ad officia, ſeu beneficia Eccleſiaſtica, dummodo bonis moribus ſint imbuti, & litteris reperiantur inſtructi, *c. venerabili 37. de præb.* ubi ea ratio aſſignatur: *Quia non generis, ſed virtutum nobilitas, vitæ quoque honeſtas gratum Deo faciunt, & idoneum ſervitorem.* Alias cumularunt Montalvus *in l. 2. verbo Tornadizo, tit. 3. lib. 4. fori,* Barboſa *d. voto 93. nu. 70.* Unde juxta ſacros canones rectè Alexander in præſenti aſſerit, Judæum noviter ad fidem converſum, non ideò eſſe repellendum à præbenda Eccleſiæ Tornacenſis. Nec obſtat difficultas proximè adducta, quam diſſolvunt Felinus *in præſenti, num. 12.* Decius *num. 6.* Ripa *num. 31.* Simancas *de Catholicis cap. 47. num. 87.* Ojeda *de incompatib. cap. 23. & 24.* Villar. *dicto reſponſo 12. num. 37.* Sanchez *lib. 2. ſummæ, cap. 28. nu. 11.* Barboſa *dicto voto 93.* ex quorum mente tres caſus diſtinguendi ſunt. Primus eſt de illis converſis, qui jam diu in catholica religione ſunt converſati, & ii ad ſacros ordines, & præbendas, dignitateſque admitti poſſunt, *cap. 1. verſic. Niſi 57. diſt.* & hoc caſu accipiendus eſt noſter textus, & procedit textus *in l. 6. tit. 24. partit. 7.* junctis Villar. *ubi ſupra, n. 38.* Secundus caſus eſt de converſis recenter ad fidem, & in ea non ſatis probatis; illi enim ab ordinibus, & beneficiis Eccleſiaſticis arcentur; quo caſu accipiendi ſunt textus *in cap. Neophytos 63. 61. diſt.* & alii ſuprà adducti. Tertius caſus eſt de deſcendentibus à Judæis, Mauris, vel alia radice infecta; illi enim ſi à nativitate moribus chriſtianis ſint imbuti, repellendi non ſunt à ſacris ordinibus, beneficiiſque Eccleſiaſticis. Covarr. *in Clementina, ſi furioſus, part. 2. §. 2. num. 8.* Ojeda *d. cap. 23. nu. 54.* Nec argumentum deductum à filiis hæreticorum obſtat; nam tale argumentum non admittitur. Tum quia ſemper ab Eccleſia, ut magis exoſi, damnati fuerunt hæretici, & eorum filii, quàm Judæi, & illorum deſcendentes. Tum quia pœna ſtatuta adverſus hæreticorum filios, non debet extendi ad Judæorum progeniem, cùm in pœnalibus non ſit extenſio facienda, Covarr. *lib. 2. variar. cap. 8. num. 4.* Villadiego *de hæreticis quæſt. 23.* nec pœnæ ultra caſus expreſſos protrahuntur. Sayrus *in clavi regia, lib. 3. cap. 8. num. 9.* Suarez *de legibus lib. 6. cap. 3. num. 4.*

Obſtat ſuperiori ſententiæ textus *in cap. conſtituit 17. quæſt. 4.* ubi refertur conſtitutio Concilii Toletani 4. qua Judæis, & his, qui ex Judæis ſunt, prohibetur officia publica exercere, quia ſub hac occaſione Chriſtianis infeſti ſunt. Cujus Concilii deciſio, quatenus Judæos publicis officiis præfici vetat, conſona eſt capiti penultimo *de Judæis;* ſed dum idem ſtatuit de iis, qui ex Judæis ſunt, ut ſi apud Chriſtianos degant, beneficia, & officia Eccleſiaſtica non obtineant, ſummè adverſatur doctrinæ ſuprà traditæ. Agnovit difficultatem Gloſſa ibi, verbo *Judæi;* & aſſerit Patres Concilii Toletani 4. loqui de his, qui ex gente Judaica deſcendunt, & noviter ſunt ad fidem converſi, ut nedum Judæi, ſed neque illi admitti poſſint ad officia publica, à quibus non arcentur, quia filii Judæorum ſint, ſed quia neophyti exiſtunt, id eſt noviter converſi, nondum ſatis in fide inſtructi ſunt. Sed hæc ſolutio non congruit verbis ipſius textus, in quibus hi, qui ex Judæis ſunt, diſtinguuntur à Chriſtianis, ibi: *Qui ſub hac occaſione Chriſtianis injurias faciunt:* ergo ſub illis verbis, *qui ex Judæis ſunt,* non poſſunt comprehendi, qui ex Judæorum gente ſunt ad fidem converſi: Aliter difficultatem ſolvit Turrecremata ibi, qui affirmat ex Judæis eos appellari, *in dict. cap. conſtituit,* qui Judaiſmum profitebantur, & ejuſdem erroris participes erant, licèt ex eorum origine non eſſent. Sequitur ipſum Barboſa *dicto voto 93. num. 115.* ſed verior mihi videtur alia ejuſdem Gloſſæ interpretatio, quæ prædictum canonem accipit de familiaribus, & domeſticis Judæorum, qui ex familia, & domo eorum ſunt, quia & ipſi Judæi ſunt, & ideò repelluntur ab officiis publicis, quæ pertinent ad juriſdictionem exercendam circa Chriſtianos, ut ex ipſo Concilio Tolerano 4. *can. 64.* conſtat: quam Gloſſæ ſolutionem amplectuntur Sanchez *dict. diſp. 28. num. 28.* Barboſa *ubi ſuprà.* 10 *Exponitur cap. conſtituit 17. qu. 4.*

Secundò etiam adverſatur textus *in cap. quando, 24. diſt.* ubi præcipitur Epiſcopis, ut in ordinationibus faciendis genus eorum, qui promovendi ſunt, perſonam, ætatem, mores, & doctrinam diligenter inquirant, & examinent: quod innovatum fuit in Concilio Tridentino *ſeſſ. 23. de reformat. cap. 7.* Igitur ſi genus inſpiciendum eſt, non rectè aſſerimus Judæos converſos, & etiam ex eis deſcendentes admitti ad beneficia, ordineſque Eccleſiaſticos. Huic difficultati reſpondendum eſt, *in dict. cap. quando,* ſub generis appellatione illos tantùm ſignificari, qui deſcendunt ex hæreticis, eorum fautoribus, ſeu defenſoribus, qui arcentur à ſacris Ordinibus uſque ad ſecundum gradum. Ita verbum illud accipiunt Archidiaconus, & Turriſcremata ibi, Salcedo *in praxi, cap. 22. num. 22.* Avila *de cenſuris, par. 7. diſp. 4. dub. 4.* Barboſa *ad Concil. Trident. in dict. cap. 7.* quæ interpretatio ſuadetur ex ipſo Concilio Trident. *ſeſſ. 22. de reformat. cap. 2. & ſeſſ. 23. cap. 5.* Hodie tamen deſcendentes ex Judæis, vel Saracenis uſque ad quartum gradum, non poſſe ad ſacros Ordines aſcendere, ex Bullis Pauli IV. & Gregorii XIII. probat Navarrus *conſil. 1. ad titul. de Judæis,* etſi contrarium teneat Thomas Sanchez *lib. 2. ſummæ, cap. 28.* 11 *Intelligitur caput quando, 24. diſt.*

h *Stallum.*) Id eſt ſedem; ſtallum enim, ſive ſtallus, eſt ſedes onius Canonici in choro. Cæſarius *lib. 1. cap. 35. Sicque intra Abbatis, & Prioris ſtallum exiens.* Et *lib. 4. cap. 35. Sedem ſtalli ſui ſic paravit.* Matthæus Pariſius *in Henrico III. Clanculò intrantes inquiſiverunt à quodam ibidem orante, quodnam eſſe ſtallum Decani.* Innocentius III. *lib. 3. epiſt. 1. Ipſe ante confirmationem obtentam ſtallum Præpoſiti ſibi uſurpavit.* Petrus Valliſarn. *hiſt. Albig. cap. 16. Ipſa etiam ſtalla Eccleſiæ, quod execrabilius eſt, deſtruxerunt.* Quomodo accipitur *in cap. ne Dei 43. de ſimonia;* notarunt Boſquetus *ad Innocent. III. lib. 1. epiſt. 44.* Cerda *in adverſar. cap. 44. num. 2.* Joannes Boſſius *lib. 2. de vitiis ſermon. cap. 17.* etſi 12 *Stallum quid.*

Digitized by Google

17. etſi aliter accipiatur ſtallus *in c. ſignificante, de appellat.* Igitur juxta communem acceptionem in præſenti jubetur, ut Petrus recipiatur in Canonicum Tornacenſem, aſſignata ei præbenda, & ita in choro ſedes ei deputetur, & in capitulo locus: cùm enim poſſeſſio ſit ſedis poſitio, vel pedum, juxta Paulum *in l. 1. ff. de acquir. poſſeſſ. c. jus gentium*, 1. *diſt. l.* 1. *tit. 3. partit.* 3. ibi: *Un ponimento de pies* Cicero *in oratione pro Cæcinna*, ibi: *Pedem cum intulero, atque in poſſeſſionem veſtigium fecero.* Quam lectionem à pedibus *in d. l.* 1. amplexi fuerunt veteres, qui lectionem Florentinam non habuerunt præ manibus; & ex novioribus Cujacius, & Giphanius, Petrus Gregor. Laurentium Balam carpens *l.* 1. *ſynt. ca.* 12. *num.* 9. ubi ab utroque idiomate, Græco, & Latino probat notationem hanc: in Pandectis verò Florentinis legitur à ſedibus, quaſi poſſeſſio ſit ſedium poſitio: quò etiam alluditur *in l. 3. ß. ex contrario, ff. eod. tit.* ibi: *Vel in quo ego ſedeo, ut ſedere videaris.* Quam etymologiam videtur prætuliſſe D. Iſidorus *in dict. c. jus gentium*: & quamvis hac in re digladientur Forcatulus *in Necyom. dialog.* 73. Alexand. Turiman. *de vera ſubſtantia poſſeſſionis, c.* 4. *n.* 3. Antonius Merenda *lib.* 2. *controv. c.* 17. Lælius Mancinus *diſquiſit. genial. centuria* 1. *c.* 65. alii congeſti à Barboſa *in collect. & addit. ad rubric. de cauſa poſſeſſ. & de ſequeſtr. poſſeſſ. ex n.* 8. & nuper à Don Hieronymo de Oroz *l.* 4. *de apicibus juris, c.* 1. Tamen utramque rationem admitti poſſe, & defendi, verum eſt, & notarunt Pichardus *ad titul. Inſtit. de interdictis, in princip. art.* 1. *n.* 6. Valentia *l.* 1. *illuſtr. tract.* 2. *c.* 1. *n.* 6. Inde rectè Eccleſiæ more receptum eſt, ut ſedes, ſella, aut ſtallum in choro, ſymbolum ſit adeptæ poſſeſſionis, *c. ut noſtrorum, de offic. Archidiac. c. dilectus* 19. *c. pro illorum* 22. *in fine, c. dilecto* 25. *de præbendis*: obſervat cum Hothomanno *l.* 10. *obſervat.* 1. Gothofredus *in d. l.* 1. addendusque Petrus Faber *in dodecameno, pag.* 275. *in addit.* Multa adducit de hoc ſymbolo, aut alluſione Briſſonius *l.* 17. *de v. ſ. verſ. Sed pro domicilio*: cui adnecte Ciceronis locum in oratione pro Archia Poeta. *Is*, inquit, *ſedem omnium rerum, & fortunarum ſuarum Romæ collocavit.*

COMMENTARIUM.

13 His ſuppoſitis pro præſentis textus expoſitione, caſus in eo deciſus ita contigit. Quidam recenter ad fidem catholicam converſus litteras monitorias, & præceptorias ad Decanum, & Capitulum Eccleſiæ Tornacenſis, Sede vacante impetravit, ut eum in Canonicum reciperent, præbendamque ei aſſignarent, qui litteras in Capitulo præſentavit: Canonici verò eas exequi renuebant ex eo, quia præbendarum collatio ad Epiſcopum pertinebat; quia quamvis Capitulum Sede vacante in omnem juriſdictionem ſuccedat, *c. is cui* 11. *c. cùm olim* 14. *de majorit. & obed. c. unico, eod. tit. in* 6. *c. ad abolendam* 9. *de hæreticis, c. penult. & ult. de ſupplend. neglig. in* 6. *c.* 1. *de conſtit. eod. l.* in collatione tamen beneficiorum non ſuccedit, *c.* 2. *ne Sede vacante, c. unico, ß. cùm verò, eod. tit. in* 6. quia collatio beneficiorum inter fructus Epiſcopatus enumeratur, qui futuro ſucceſſori reſervantur, *c. quia ſæpè* 40. *de elect. In* 6. Clementina *ſtatutum* 7. *eod. tit.* Docent Garcia *de beneficiis part.* 5. *c.* 7. Diana 8. *part. tract.* 4. *reſol.* 25. Solorzanus *de jure Ind. l.* 3. *c.* 13. *n.* 31. Lotherius *de re benef. quæſt.* 2. & 45. Sed quamvis hæc doctrina facilè procedat in collatione beneficiorum inferiorum, tamen non idem ſervatur in collatione præbendarum, & dignitatum; in his enim magis obtinuit, jure communi inſpecto, ad Epiſcopum & Capitulum ſimul pertinere earum collationem, *c. ult. de ſupplend. neglig. c. poſtulaſti, de conceſſ. præb. c. quia, ß. verùm, de Magiſtris, c. a collatione* 21. *de appellat. l.* 6. latè docent Gonzalez *ad regulam* 8. *Cancell. gloſſa* 45. *n.* 36. Garcia *de benef. d.* 5. *part. c.* 4. Quorum ſententia illa nititur ratione, quia cùm Epiſcopus ſimul cum Capitulo unum corpus conſtituat, non debet Epiſcopus ſine ſuo Capitulo præbendas propriæ Eccleſiæ conferre, *c. novit, c. ea noſcitur, de his quæ fiunt à Prælatis*; unde frivola erat excuſatio Capituli Tornacenſis in præſenti, niſi in ea Eccleſia conſuetudine, vel privilegio introductum eſſet, ut collatio prebendarum ad Epiſcopum tantùm ſpectaret, ut *in c. Eccleſia* 31. *de elect. d. c. ea noſcitur.*

Prædictus ergo P. litteras præceptorias coram Gualtero Epiſcopo Tornacenſi præſentavit, qui cùm eas exequi neglexiſſet, allegabat litteras ad ipſum non fuiſſe miſſas; quæ omnia propoſita fuerunt Alexandro III. qui juſſit prædicto Epiſcopo, ut præbendam faceret aſſignare, quia cum tempore litterarum eſſet Archidiaconus, & Canonicus ejuſdem Eccleſiæ, excuſari non poterat, quominùs eas exequeretur, quia litteras non recepiſſet, & ita juſſit Epiſcopo, ut ex vi Prioris reſcripti impetratorem reciperet in Canonicum, atque ſtallum in Choro, & locum in Capitulo ei aſſignaret. Ex quo Alexandri III. reſponſo, Gloſſa, Abbas, & cæteri omnes antiquiores deducunt, Epiſcopum teneri exequi litteras Apoſtolicas ad Capitulum Sede vacante miſſas; quæ ſententia eam præcipuam difficultatem patitur; nam litteræ, de quibus in præſenti, vel mittebantur ad Capitulum, tanquam ad ordinarium præbendarum collatorem, aut tamquam ad ſucceſſorem Epiſcopi in eadem collatione; vel denique tamquam ad executorem delegatum Apoſtolicum, juxta textum *in ca. cùm aliquibus* 4. *in principio, hoc tit. in* 6. ſive in primo, ſive in ſecundo caſu minimè poteſt Capitulum litteras exequi, cùm exploratum ſit, Capitulum in collatione beneficiorum, quæ tantùm ad Epiſcopum pertinet, non ſuccedere, *c.* 2. *ne Sede vacante*, & in aliis ſuprà adductis: ſi verò in tertio caſu textum accipiamus, tunc Capitulum non tantum Sede vacante; verum poſt Epiſcopum conſecratum exequi teneretur, adeò ut Epiſcopus de eis cognoſcere non poſſet, *c. ſi ſoli, c. ſi Capitulo, de conceſſione præbendar. l.* 6. quam difficultatem ut effugiant antiquiores hic, varias adducunt ſolutiones, quibus omiſſis, magis obtinuit, idem mandatum ad Capitulum emiſſum, exequi teneri Epiſcopum poſt electum; quia Capitulum Sede vacante, eo tempore, quo litteræ emanarunt, vices gerebat Epiſcopi; ideòque ad Capitulum, non tamquam ad ordinarium collatorem, nec tamquam ad ſucceſſorem Epiſcopi, nec denique tanquam ad ſimplicem executorem, ſed tamquam ad vices gerentem, executio ſpectabat. Unde cùm primùm extitit Epiſcopus, ad quem ex Pontificis mente mandatum dirigebatur, ipſe debebat litteras exequi: ita in præſenti Innocentius, & Abbas *n.* 14. Baldus, & Cardinalis *n.* 10. Felinus *nu.* 16. Decius *n.* 7. Ripa *nu.* 44. Garcia *de beneficiis*, 6. *part. c.* 2. *n.* 27. Nec hæc communis ſententia impugnatur ex eo, quod in principio, & *in verſic. Nullatenus*, expenditur, ſemel & iterum Epiſcopum Tornacenſem tempore, quo primùm reſcriptum fuit, de corpore Capituli eſſe; quod fruſtra expenderetur, ſi juxta communem interpretationem idem eſſet dicendum in alio quolibet in Epiſcopum promoto, qui de Capitulo non eſſet; quia reſpondetur, Pontificem Alexandrum tum ad rejiciendam Epiſcopi excuſationem, de qua in verſiculo, *itaque*; tum ad ſignificandum tempore datæ non extitiſſe Epiſcopum, ad quem reſcriptum dirigeretur; nec dirigi potuiſſe ad Epiſcopum jam promotum, quia eodem tempore de Capitulo erat, ea verba adjeciſſe. 14

CAPUT VIII.

a Lucius III. *b* *Linconienſi Epiſcopo.*

AD aures noſtras pervenit, quod plerumque *c* Decani *d* Archidiaconi, Præcentores, *e* vel alii Eccleſiaſticis præditi dignitatibus, ſuper minoribus beneficiis litteras impetrantes, nomen ſupprimunt dignitatis ſuæ, & ſimplici nomine ſe appellant, tamquam non habeant aliquem *f* perſonatum: ideòque reſcripto noſtro poſtulas edoceri, ſi fraus ita tacendi præjudicium illis debeat generare? Tuæ conſultationi taliter reſpondemus, quod cùm non ſit intentionis noſtræ, ut perſonæ pluribus *g* redditibus abundantes, per litteras noſtras pauperes Clericos ſuper minoribus beneficiis inquietent, litteras, in quibus actor ſuæ nomen dignitatis ſupprimit, vires nolumus obtinere.

NOTÆ.

1 *a* L*Ucius III.*) Lucius natione Tuſchus, patria Luca, genere quidem nobilis, poſt mortem Alexandri III. anno Chriſti 1179. ſuffectus fuit in ejus locum, & Eccleſiam rexit per quatuor annos, duos menſes, dies 18. ut referunt Baronius & Coriolanus *in prædicto anno*, Petrus

Grego-

Gregorius *in præſenti*, & nos *in c. cùm eſſes, de teſtam.* Et licèt ita brevi tempore Eccleſiam rexerit, plures tamen edidit conſtitutiones, ac deciſiones, quas variis ſub titulis tranſcripſit Raymundus: inter quas primum locum obtinet præſens decretalis, quæ etiam reperitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c. 6.* & poſt Concilium Later. *par. 41. c.* 8. Aliæ etiam ejus partes extant *in c. poſtremo, de appellat. c. de rectoribus, de clerico ægrot. c. ſi verò de jurepatr.*

2 De lingonenſi diœceſi. b *Linconienſi.*) Lingonum præclara civitas eſt Galliæ, provinciæ primæ Lugdunenſis, cujus meminerunt Plinius *l.* 4. *c.* 1. Ptolemeus *l. 2. c. 9.* Aimonius *l. 5. cap.* 5. Tacitus *l.* 4. Ejus ſitum & fines deſcribunt Fratres Sarmatani *t.* 2. *Galliæ Chriſt. fol.* 653. Habet Eccleſiam Cathedralem, cujus Præſul Dux, & Par Galliæ eſt. Gualtero ejus Epiſcopo, qui eam Eccleſiam rexit uſque ad annum 1179. reſcribit Lucius *in præſenti*, & *in c. conquerente 6. de cler. non reſid. cap.* 1. *de renunc. in 2. collect.* & ipſius Eccleſiæ mentio extat *in c. cùm appellat. de privileg. c. 4. de his quæ vi, c. dilecti* 10. *de except. c. dilectus, de præb. c. 18. de converſ. conjug. c. Capitulum* 30. *hoc tit.* notarunt Cironius *in cap. unico de clericis conjug. in 5. compil.* Savarus *ad Sidon. l. 9. epiſt.* 10.

3 c *Decani.*) De quibus egi *in c. anteced.*

4 d *Archidiaconi.*) De quibus agemus *in tit. de officia Archidiaconi.*

5 e *Præcentores.*) De quibus agemus *in ca. 6. de conſuet.*

6 f *Perſonatum.*) Id eſt abſque dignitate, & cura animarum beneficium: quæ vox primis Eccleſiæ ſeculis cognita non fuit, uſquedum ſequentibus temporibus à Gallis fuit uſurpata, ut docent Cujacius *in rubr. de præb. & dignit.* Boſquetus *in notis ad Innocentium III. l. 1. epiſtol.* 154.

7 g *Redditibus.*) Hinc deducitur, reſcriptum in præſenti caſu impetratum fuiſſe ad nova beneficia obtinenda; non autem fuiſſe reſcriptum juſtitiæ, ut plures ex antiquioribus exiſtimarunt.

COMMENTARIUM.

8 Concluſio refertur, & probatur. IN hoc textu, & *in c. cùm adeò* 17. *c. poſtulaſti* 22. *c. in noſtra* 32. *c. ſi proponente* 42. una, ferèque eadem hypotheſis proponitur; quare ſub uno commentario eos exponere decrevi. Eſt aſſertio: *Reſcriptum vitiatur, ſi qui illud impetravit ad beneficium conſequendum, mentionem non fecerit beneficii, licèt exigui, penſionis, ſeu vicariæ jam obtentæ.* Probatur *ex c. litteras* 31. *hoc tit. c. cùm teneamur, de præb. c. dilecti, el 2. c. non poteſt* 21. *c. ſi motu* 23. *eod. tit. in 6. Clem. ſi Romanus* 4. *Clem. 1. eod. tit. Clem. 2. de officio Ordin.* docent Menochius *de arbitr. l. 2. c.* 201. Flaminius *de reſign. l. 10. q.* 2. Vigbelius *in methodo Juris Canon. l. 1. c.* 4. Azor 2. *p. inſtit. l. 6. c. 10. q.* 3. Gutierrez *l. 2. canonic. c. 15. n.* 22. Selva *de benefic. 3. parte, q. 11. n.* 11. Garcia *eod. tract. parte 8. c.* 3. Lotterius *de re benefic. l. 3. q.* 38. Ant. Cucchus *l. 1. inſtitut. tit. 4. n.* 95. Petrus Gregorius *l. 1. de reſcript. c.* 49. Uranius *in c. cùm adeò* 17. *hoc tit.* Moneta *de commut. ultim. volunt. c. 10. n.* 450. Barboſa *voto* 117. Baſilius Legionenſis *l. 8. de matrim. c.* 16. Eſcobar *de ratiocin. c.* 12.

9 Impugnatur tradita aſſertio. Sed in præſentem aſſertionem non levis inſurgit difficultas ex ſequenti Juris conſideratione. Tunc reſcripta vitio ſubreptionis laborant, & ideò nulla ſunt, cùm ab impetrante ea omittuntur, quæ ſi expreſſa eſſent, aut omninò tollerent voluntatem reſcribentis, aut difficilem redderent reſcriptorum conceſſionem, *c. quia circa, de conſang. c. conſtitutus, hoc tit. c. ſi præcedentis, de præb. lib.* 6. docet latè Sanchez *l. 8. de matrim. diſp. 21. nu.* 10. ſed ſi qui impetravit reſcriptum ſecundum ad beneficium, explicaret ſe habere dignitatem, vicariam, aut beneficium exiguum, nihilominus Pontifex concederet prædictum ſecundùm reſcriptum: igitur etſi ab impetrante ſupprimatur dignitas, vicaria, vel beneficium exiguum, reſcriptum ut reſcriptum vitiari non debet. Probatur minor; nam juris communis regulis inſpectis, poteſt quis habere dignitatem cum beneficio, ſeu Canonicatu, etiam ſub eodem tecto, *c. Eccleſia* 57. *de elect. c. ad hæc* 23. *c. de multa, de præbendis.* Similiter jure communi inſpecto, poteſt qui habet vicariam, ſeu beneficium in commendam, aliud in titulum jure proprio obtinere, *c. eam te 7. de ætate, & qualit. c. unico, 10. q. 3. c. propoſuiſti, de præbend.* docent Quintanadvennas *l. 4. Eccleſiaſt. n.* 54. Ojeda *de incompatibilit. 2. parte, c.* 5. Ergo cùm ſimul jure communi quis poſſit habere dignitatem cum beneficio, vicariam, & beneficium exiguum cum alio; qui impetravit ſecundum reſcriptum ad beneficium tacendo ſe dignitatem, vicariam, ſeu beneficium exiguum habere, non ſupprimit aliquid, quod expreſſum, Pontificem à tali conceſſione removeret. Augetur primò hæc difficultas, nam quæ modica ſunt, aut exigua, non veniunt in conſiderationem, ut in caſu ſimoniæ deciditur *in ca. & ſi quæſtionis, de ſimonia*, in revocatione donationis, *in c. fin. de donationibus*: in diſpoſitione teſtatoris, *in c. requiſiſti, de teſtamentis*: & in aliis quamplurimis caſibus probant lex *ſi oleum, ff. ult. ff. de dolo*; lex *in rebus, §. poſuit, ff. commodati*, lex *ſi id quod, §. ſi qua, ff. de donationib.* lex *omninò*, & lex *quod dicitur, ff. de impenſis*: ergo ſimiliter ad inducendum falſitatis vitium in reſcriptis Apoſtolicis non eſt ſufficiens ſuppreſſio exigui beneficii. Augetur ſecundò hæc difficultas, nam ſi beneficii exigui mentio deſideratur, id provenit ex nova Gregorii X. conſtitutione, de qua *in c. ſi motu 23. de præbendis lib.* 6. ibi: *Quantumcumque modicum beneficium taceatur in ea, ipſum veluti ſubreptitium, vires nolumus obtinere.* Ex quibus verbis deducitur, ibi à Gregorio X. noviter ſtatui, ut habens beneficium, licèt exiguum, teneatur illud exprimere: ergo rectè aſſerimus jure Decretalium ex deciſione textus *in dicto c. ſi proponente*, impetrantem reſcriptum debere mentionem facere beneficii etiam exigui, aliàs reſcriptum vitiari. Tandem adverſus eam partem præſentis aſſertionis, ubi aſſeritur idem procedere in penſione poſſeſſa, ac in beneficio jam obtento, obſtat; nam expreſſio, de qua in præſenti, tantùm exigitur in beneficiis, *c. penult. de hoc titulo, c. non poteſt 21. c. ſi motu 23. de præbendis l.* 6. Clementina 2. *de officio Ordin.* ſed penſio res temporalis creditur, & ut talis, nec beneficium dicitur, nec ſub ejus nomine comprehenditur, *c. quamvis 4. de præbend. in* 6. pluribus relatis probat Garcia *de beneficiis, 1. part. c. 5. n.* 3. igitur qui beneficium impetrare intendit, non cogitur mentionem facere penſionis jam obtentæ: quod etiam adſtruitur exemplo ſtipendiorum Eccleſiaſticorum, quæ pro mercede laboris præſtantur, & eorum mentionem facere non tenetur reſcriptum impetrans ad beneficium, ut reſolvunt Calderinus *conſilio* 6. Felinus *in c. noſtra, n. 11. hoc titulo*, ubi adducit exemplum textus *in c. 1. de Magiſtris.*

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt ſuprà relata aſſertio, quæ non ſolùm authoritatibus probatur, verùm & ea nititur ratione; 10 Traditur ratio decidendi. nam doloſa & fraudulenta eſt impetratio illa reſcripti gratiæ, quando quis ſuppreſſit dignitatem, vicariam, ſeu beneficium, licèt exiguum, cùm intendit impetrare aliud; non enim poteſt inficiari dolo ipſum uſum fuiſſe, aſſerendo nullum beneficium poſſidere, cùm haberet dignitatem, vicariam, penſionem, ſeu beneficium, etiam exiguum: unde cùm mendax precator carere debeat penitus gratiis impetratis, *c. ſedes 15. hoc tit. cap. ne damnoſo 14. c. reſcripta 15. c. dicenti 16. 25. quæſt. 2. l. penult. & fin. Cod. ſi contra jus*; quia fraus, & dolus nemini patrocinari debent, *c. ex litteris, de dolo, c. cùm dilectus 18. de religioſ. c. dictum eſt 30. quæſt. 1. l. neque ex dolo, ff. de dolo*; inde reſcriptum cum hac obreptione impetratum nullum eſt. Accedit, nam qui falſum proponit Principi, grave crimen committit, *l. finali, C. de his qui à non dominis*: ergo non tantùm ex eo, quia aliud beneficium, dignitatem ſeu vicariam obtinens, qui litteras ad novum beneficium impetravit, privatur beneficio ipſarum; verùm quia falſum Pontifici propoſuit, ut novam gratiam aſſequeretur, negando, aut tacendo, ſe aliud beneficium, vel dignitatem habere, ut conſiderat Baſilius *l. 8. de matrim. ca. 16. §. 3. n.* 17. & cùm ille, qui beneficium, licèt exiguum, obtinet, illud tacendo, mentiatur, præcipuè cùm tenuitas beneficii per ſe cauſæ cognitionem requirat, ideò reſcriptum impetratum ad aliud aſſequendum nullius momenti eſt: docent Baldus & Vivianus *in dict. c. ſi proponente.*

11 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat difficultas ſuprà expenſa; nam omiſſa quæſtione, an ſuppreſſis illis circumſtantiis, quibus expreſſis aliter reſcriberet Princeps, committatur ſubreptio, & per conſequens reſcriptum vitietur, quam examinat Sanchez ubi ſuprà, *dicta diſput.* 21. & nos *in c. ſuper litteris*, adducemus; dicendum eſt in impetratione reſcripti ad ſecundum beneficium, neceſſariò fieri debere prioris mentionem, quod impetrator poſſidebat, aliàs ſubreptitium reddi, *c. poſtulaſti 27. hoc titulo*; quia ſi Pontifex ſciret, impetrantem aliud beneficium obtinere, non concederet gratiam ad ſecundum, ne pluralitas beneficiorum daretur. Nec quod dicebamus, poſſe quem habere Dignitatem cum beneficio, aut Canonicatu, obſtat; quia id procedit cùm ratione reſidentiæ non datur incompatibilitas: at verò noſtra aſſertio procedit, cùm incompatibilitas datur. Nec etiam obſtat, habentem vicariam, ſeu beneficium in commendam, poſſe aliud in titulum perpetuum obtinere; nam illud procedit in vicaria temporali, ſeu commenda ad tempus, quæ beneficium non eſt, ut ſuprà probavimus: ut commenda, ſeu

da, ſeu vicaria perpetua, beneficium, & inducit incompatibilitatem, *c. nemo, de elect. in 6.* Trident. *ſeſſ. 7. c. 4.* unde rectè *in d. c. poſtulaſti*, ſignanter expenditur habentem vicariam perpetuam, teneri eam exprimere R. Pontifici, ut deducatur à contrario, habentem vicariam temporalem, non teneri eam exprimere, quia beneficium non eſt. Difficilius eſt, quod in primo, & ſecundo augmento difficultatis dicebamus; pro quorum ſolutione, omiſſa vulgari quæſtione, quando exigua attendenda ſint, de qua Boic. *in d. cap. & ſi quæſtionis*, Tiraquell. *in tract. de rebus exiguis*; diſcrimen eſt conſtituendum inter jus antiquum Decretalium, & jus novum libri 6. Jure Decretalium tenebatur impetrator litterarum ad beneficium conſequendum mentionem facere beneficii jam obtenti, alias reſcriptum nullum erat, tum ob rationes ſuprà adductas, tum ob reprimendam ambitionem clericorum, qui pluribus redditibus abundantes, per novum reſcriptum pauperes clericos ſuper beneficiis inquietare præſumebant, *c. de aures 8. hoc tit.* quę omnia cùm procedant in eo, qui beneficium ſufficiens ad ſuſtentationem habebat, non verò in eo, qui exiguum tantùm obtinebat; inde ſacri Canones prędictam mentionem in impetratione ſecundi beneficii limitarunt, ſi ſufficiens beneficium impetrator obtinebat, *dicto c. cum adeò 17. dicto c. cùm teneamur*: ſed cùm inde magnæ contentiones orirentur, ſiquidem aliqui ambitione ſeducti, & oppreſſi beneficia etiam ampla, ut exigua reticebant; ideò Gregorius X. ut illis fraudibus obviam iret, & prædictas contentiones ſedaret, ſtatuit habentem beneficium etiam exiguum teneri illud exprimere in precibus Pontifici oblatis pro aſſequendo alio beneficio: quod noviter ipſum Gregorium conſtituiſſe *in dicto c. ſi motu*, conſtat ex illis verbis, *Vires nolumus obtinere*: quę novum jus inducunt, *Clement. 1.* juncta Gloſſa *verbo Volumus*, de officio vicarii. *Clement. unica*, ubi Gloſſa *eodem verbo*, *de rerum permut.* Nec tunc obſtat textus *in d. c. ſi proponere*, ubi jam hoc conſtitutum fuiſſe videtur probari; ſiquidem ibi ſtatuitur reſcriptum impetratum ab eo, qui beneficium licèt exiguum habebat, cum ejus ſuppreſſione, nullum eſſe: nam in illo caſu reſcriptum non fuit nullum declaratum ex eo, quod non eſſet facta mentio beneficii etiam exigui, ſed quia fuit doloſa impetratio: cùm enim illud qualequale haberet beneficium, dixit ſe nullum obtinere; & cùm dolus etiam in re minima vitiet omnia reſcripta, inde in eo textu vitiatur reſcriptum dolo impetratum, ut docent Petrus Gregorius *d. l. 1. de reſcriptis*, *c. 49.* Baſilius *l. 8. c. 17. §. 3. n. 17.* Nec obſtat ultimum augmentum ipſius dubitandi rationis; pro cujus ſolutione ſciendum eſt, multùm intereſſe, an reſcriptum impetretur ad beneficium *in forma pauperum*, an ſimpliciter. Priori caſu verum eſt, penſionis, & etiam ſtipendiorum mentionem eſſe faciendam, cùm ea obtinens pauper dici nequeat: docent Felinus, & alii repetentes *in cap. poſtulaſti 27. hoc tit.* & *in c. ſi pauper*, per textum ibi *eod. tit. in 6.* niſi penſio, ſeu ſtipendium eſſet ad tempus largitum; tunc enim de illo mentionem fieri non debere, argumento dicti capitis *poſtulaſti*, docuit Petrus Gregorius *in c. ad audientiam 31. n. 3. hoc tit.* Poſteriori verò caſu, quando litterę ſimpliciter ad beneficium impetrantur, licèt attento curię Romanæ ſtylo mentio penſionis fieri debeat, quia juxta eumdem ſtylum in pleriſque penſio beneficio exęquatur, quare vacat ipſo jure per promotionem ad Epiſcopatum, *ex c. cùm in cunctis*, *§. cùm verò*, *de electione*, docent Gigas *de penſionibus quæſt. 57.* Ojeda *de incompatibilitate*, *1. part. c. 4. à n. 4.* Garcia *d. 1. part. c. 5. à n. 110.* & ſimiliter per contractum matrimonii penſiones, ſeu beneficia vacant, Gigas ubi ſuprà, *qu. 54.* Covarr. *2. part. de ſponſal. c. 6. §. 3. n. 6.* Sanchez *l. 7. de matrim. diſp. 44.* Garcia *dict. ca. 5. nu. 108.* nihilominus tamen inſpecto juris rigore verius eſt, in præſenti caſu neceſſariò mentionem fieri non debere penſionis, ut docuerunt plures, quos referunt Garcia *dicto c. 5. nu. 75.* Gonzalez *ad regulam 8. gloſſa 5. §. 5. n. 18.* rectè advertens aliud procedere, ſi de penſione in titulum beneficii aſſignata loquamur; de hac enim mentionem fieri debere, meritò docuerunt Gigas *ubi ſuprà*, *qu. 67. concluſ. 3.* Menochius *de arbitrariis*, *caſu 201. n. 51.* & alii, quos refert, & ſequitur Garcia *dicto c. 5.* nec huic ſolutioni obſtat textus *in c. ad audientiam 31. hoc tit.* ubi probari videtur, in illis verbis, *penſionem*, *ſeu alia beneficia*, ſub generali beneficii nomine penſionem comprehendi, propter particulam, *alia*, quæ ſimilia repetere ſolet, ut probat Gloſſa *in l. ſi fugitivi*, *C. de ſervis fugitivis*: nam reſpondetur, in eo textu non agi de penſione exprimenda in ipſa impetratione gratiæ ad beneficium, vel non; quo caſu juxta diſtinctionem proximè traditam procedit præſens aſſertio: ſed caſum illum pertractari, quo priorum litterarum eſt facienda mentio, ut putà ſi quis impetraſset litteras ad beneficia, quibus poſteà renunciavit in alterius favorem, à quo penſionem, ſeu alia beneficia receperit; qua in ſpecie inquit Pontifex, eum qui poſt priores litteras taliter venditas, alias ad beneficium impetravit, teneri de illis prioribus mentionem facere, aliter poſteriores non valere; unde deducitur, verba illa ipſius textus, *de illis mentione non addicta*; juxta mentem Pontificis referenda non eſse ad penſiones, ſeu alia beneficia, ſed ad litteras pro penſionibus venditas, de quibus proximè agebat, quæ eſt vera interpretatio ipſius textus, omiſſis aliis traditis à Rebuffo *de pacificis poſſeſſoribus*, *in praxi n. 115.* ſicut etiam verba illa, *ſeu alia beneficia*, accipienda eſse, ut dumtaxat ſimilitudinem repetant quoad beneficia, quę per priores litteras impetrata fuerant, non verò quoad penſiones.

Ex hac animadverſione lucem accipiunt textus *in c.* 12 Exponitur c. dilectus, 27. de præbendis.
dilectus 27. de præb. & dignitat. & *in c. cum adeò 17. hoc tit.* Nam *in dict. c. cùm dilectus*, proponitur R. Pontificem litteras ſuas ad Capitulum Novarienſe miſiſſe, ut ſi qua præbenda vacaret, eam Petro conferret: Capitulum litteras Pontificis eaequi recuſabat, imò & vacantem præbendam alii contulit; conqueſtus fuit Petrus coram R. Pontifice; qui juſſit prædictum Petrum in Canonicum eſſe recipiendum, & quod ſi beneficium ſufficiens habebat, præbenda illi adjudicaretur. Ideò enim tantùm excepit Pontifex caſum, in quo beneficium inſufficiens Petrus haberet, quia jure Decretalium beneficium exiguum non præſtabat impedimentum, ut quis poſſit cum ejus ſuppreſſione reſcriptum ad aliud impetrare. Similiter *in d. c. cùm adeò*, proponitur Petrum in Eccleſia Modecenſi præbendam congruam habentem, reſcriptum Pontificium impetraſſe, ut in alia Eccleſia in Canonicum reciperetur, & ei prębenda aſſignaretur, in cujus reſcripti impetratione nullam ſuæ præbendæ mentionem fecit: in qua ſpecie deciditur, litteras ita impetratas nullius momenti eſſe, quia præbendam ſufficientem, quam habebat, tacuit impetrator; & per conſequens innuitur, quod ſi ſufficientem præbendam non habuiſſet, etiamſi illius mentionem non feciſſet, litteras vires, & robur obtinere; quia temporibus Innocentii III. illius textus authoris, non erat neceſſaria mentio expreſſa prioris beneficii, ſi exiguum erat, uſquedum Gregorius X. *in d. c. ſi motu*, conſtituit cujuslibet beneficii, etjam exigui, mentionem faciendam eſſe in impetratione reſcripti ad aliud. Omitto alia, quæ circa illius textus interpretationem expendi ſolent à Cujacio, Federico de Senis *in eo textu*, Azor *2. p. moralium*, *l. 3. c. 11.* & *l. 6. cap. 32.* Petro Gregorio *l. 1. de reſcriptis*, *c. 4.*

Sed adhuc noſtræ aſſertioni opponitur textus *in c. in no-* 13 Intelligitur textus in c. in noſtra 32. hoc tit.
ſtra 32. hoc titulo, ubi proponitur, quemdam diverſas litteras impetraſſe, ut in diverſis Eccleſiis ad præbendam admitteretur; & cùm virtute priorum litterarum fuiſset in canonicum receptus, licèt illi præbenda aſſignata non eſſet, & vellet virtute poſteriorum ad aliam præbendam in alia Eccleſia admitti, ſtatuit Gregorius IX. quod etſi nullum beneficium ſit adhuc adeptus, tamen poſteriores litteras de prioribus mentionem non facientes, nullo modo vires habere: ex quo decreto expreſsè deducitur, non ſolùm beneficii exigui, verùm etſi nullum beneficium ſit adhuc conſequutus, nihilominus poſteriores litteras vires non obtinere. Cui difficultati reſpondendum eſt ea traditis in ejus ſcholiis; videlicet, ſecundum reſcriptum in textu illo non valere, quia licèt in Canonicum receptus in ejus textus ſpecie, nondum fuiſset Eccleſiaſticum beneficium conſequutus, hoc eſt pręben dam, quę communiter appellatur beneficium, *c. tuæ*, *de præb. c. 1. & 2. de conceſ. præb.* canonicatum tamen habebat, & ejus ratione jus ad præbendam proximè vacaturam; nam per receptionem in Canonicum ſub expectatione præbendæ, conſequitur jus ad prębendam proximè vacaturam, *c. relatum 9. c. dilectus 19. de præbendis*, *c. cùm ſuper 8. de conceſ. præb. c. ſi quis objecerit*, *1. quæſt. 3. c. conſtitutus 19.* ubi Gloſsa finalis *hoc tit.* Moneta *de optione canonica c. 1. quæſt. 1. nu. 3.* Gonzalez *ad regulam 8. gloſſa 5. §. 1. n. 16. & 17.* Cenedus *collectaneo 10. ad Decretales*; & ita beneficiatus reputatur, ut probant textus *in c. dilectus 19. de præb. c. cùm M. de conſtitut.* quare cùm per receptionem in Canonicum in eo textu conſequatur impetrator infallibiliter præbendam, juſtè deciditur, in impetratione ſecundi reſcripti fieri debere mentionem prioris, alias reſcriptum ſubreptitium judicari: ita illum textum accipiunt Cæſar *de Eccleſ. hierarch. 3. part. diſp. 12. n. 44.* Joannes Calderinus *in repetit. ad illum textum*, Baſilius *l. 8. de matrim. c. 16. §. 3.*

Secundò prædictæ aſſertioni adverſatur textus *in cap.* 14 Exponitur c. gratia 7. hoc tit. l. 6.
gratia 7. hoc tit. l. 6. ubi Bonifacius VIII. conſtituit reſcriptum à R. Pontifice impetratum vitioſum non eſſe,

quam-

quamvis de alio beneficio impetrator, quod ſibi abſenti, & ignoranti Epiſcopus contulerat, mentionem non fecerit; ſed tam ab Epiſcopo collatum, quàm à R. Pontifice impetratum poſſe obtinere, & retinere, ſi exinde incompatibilitas à jure prohibita non ſequatur: quod decretum ita contra relatam aſſertionem expenditur: In valore reſcripti æſtimando, non ſpectatur impetrantis culpa, aut ſimplicitas, ſed tantum intentio Pontificis concedentis, à qua reſcriptum vires ſumit; unde ſive per fraudem, ſive per ignorantiam ſubreptio contingat; utroque caſu reſcriptum vitiatur, *c. ſuper litteris 4. §. ſicut, hoc tit.* ubi cùm agatur de veritate ſuppreſſa per ignorantiam, ſeu ſimplicitatem, aſſeritur litteras vires non habere: quod etiam fulcitur *ex c. conſtitutus 19. hoc tit. c. ſignificante 34. hoc tit. ca. dudum 14. verſ. conſiderantes, de præbendis*. Ergo *in d. c. gratia 7.* ſi vera eſſet noſtra aſſertio, reſcriptum impetratum non facta mentione beneficii etiam ignoranter adepti, vitiari debebat. Huic difficultati variis modis ſatisfacere intendunt Abbas *in dicto c. ſuper litteris*, *nu.* 3. ubi Decius *nu.* 7. Felinus *n.* 6. Berojus *lectura* 1. *n.* 40. Menochius *de arbitrariis l.* 2. *caſu* 201. *n.* 52. Thomas Sanchez *l.* 8. *de matrim. diſp.* 21. *nu.* 60. quorum ſolutionibus omiſſis, reſpondendum eſt, reſcriptum *in d. c. gratia 7.* non eſſe ſubreptitium ex eo, quia cùm collatio beneficii facta eſſet abſenti, & ignoranti ante ſcientiam & acceptationem, non erat quæſitum jus, nec beneficium acquiſitum: per collationem enim abſenti clerico factam, donec eam ratam habuerit acceptando, vel conſentiendo, jus in ipſo beneficio, ut ſuum dici valeat, non acquirit, licèt illud beneficium alii non poſſit conferri, *c. ſi tibi abſenti, de præb. l. 6.* junctis traditis à Covar. *l. 3. var. c. 16. n. 1.* Sanchez *l. 1. de matrim. diſp. 7. n. 20. & 22.* & proinde ſubreptio ex iſta juſta ignorantiæ cauſa reſcriptum non vitiat, quæ ut vitiet, debet eſſe beneficii jam obtenti, licèt ex ignorantia procedat: quare cùm in textu ignorans, & non habens adhuc jus ad beneficium, impetraſſet reſcriptum, ideò ut ſubreptitium non vitiatur: ita textum illum acceperunt Berojus *in d. c. ſuper litteris*, *n.* 42. & 43. Sanchez *dicta diſput.* 21. *n.* 60. Baſilius *d. c.* 16. *n.* 19. Moez *in eo textu*.

15 *Intelligitur textus in Clem. ſi Romanus, de præbend.* Tertiò obſtat ſuprà traditis textus in Clementina *Si Romanus, de præbendis, & dignit.* ubi Clemens V. generaliter, & indiſtinctè ſtatuit, reſcriptum impetratum à Pontifice, non facta mentione beneficii obtenti, ſeu dignitatis, vires habere, etiamſi beneficium primum obtineat curam animarum: ex qua Clementis conſtitutione probatur apertè, non eſſe neceſſariam expreſſam mentionem primi beneficii in adeptione reſcripti ad aliud. Sed hujus textus facilis expoſitio eſt, ſi animadvertatur, reſcriptum in ea ſpecie fuiſſe conceſſum à Pontifice cum clauſula, *motu proprio*, quæ ſupplet vitium ſubreptionis, proveniens ex taciturnitate beneficii neceſſariò explicandi; atque ideò valet collatio, quia cùm ea gratia ex mera Pontificis liberalitate procedat, præſumitur ipſum conſcium æqualiter fore conceſſurum; nec poteſt culpa aliqua imputari proviſo, quod de beneficio priùs obtento non feciſſet mentionem, *c. ſi motu, de præb. l. 6.* non tamen æqualiter clauſula, *Motu proprio*, ſupplet ſubreptionem ex falſitatis expreſſione provenientem; quia quando tacetur veritas, ignoratur an Pontifex rectè, aut perperam aditus gratiam motu proprio conceſſerit, & ideò non poteſt dici conceſſa contra ejus mentem: at cùm falſitas exprimitur, cognoſcitur animum concedentis in contrarium eſſe; & cùm hæc clauſula non firmet gratiam contra concedentis intentionem, vitium hoc ſuppleri non poteſt: docent latè Menochius *l. 2. de arbitrariis, caſu* 201. *n.* 28. Sanchez *d. diſput.* 21. *n.* 47.

16 *Opponitur textus in Clem. 2. de offic. Ordin.* Quartò refragatur textus *in Clementina 2. de offic. Ordin.* ubi aſſeritur collationem factam ab Epiſcopo habenti aliud beneficium, ſine expreſſa mentione illius, robur obtinere, non obſtante ſuppreſſione poſſeſſoris; igitur ſuppreſſio beneficii obtenti non vitiat reſcriptum ad aliud beneficium. Augetur difficultas ex ipſomet textu, ubi contrarium deciditur in collatione beneficii facta à Legato Sedis Apoſtolicæ: dicitur enim collatione beneficii facta à Legato Sedis Apoſtolicæ alicui habenti aliud, nullius eſſe momenti, ſi non exprimatur primum beneficium: quod etiam deciditur *in c. collatio 5. de officio Legati, l. 6.* ſed collatio beneficii à Legato Sedis Apoſtolicæ facta, ordinaria cenſetur, cùm jure ordinario, & ſuæ legationis virtute poſſit conferre omnia beneficia, quæ poteſt Ordinarius in tota ſua diœceſi, *c. dilectus, de officio Legati, c. 1. eod. tit. l. 6. c. cùm dilectus 28. de jurepatronatus*, Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp. 3. §. 2.* Azor 2. *part. inſtit. l. 5. c. 29.* igitur quemadmodum collatio facta à Legato beneficii aliud habenti, non valet prætextu ſubreptionis; ſic ſimiliter collatio facta ab Epiſcopo aliud habenti, debet vitiari. Primæ difficultati reſpondendum eſt, diſcrimen aſſignando inter collationem, & impetrationem beneficii factam à Pontifice, & inter eam, quæ fit ab Epiſcopo; impetrans enim reſcriptum ad beneficium à Pontifice, mentionem facere debet beneficii, quod jam obtinet, ex traditis in noſtra concluſione: ſed qui ab Ordinario illud impetrat, neceſſe non habet primum beneficium exprimere, ut in dicta Clementina deciditur. Cujus diſcriminis vera ratio eſt, quia Epiſcopus ex viſitatione, & ſcientia, quam habere debet de ſtatu ſuarum Eccleſiarum, præſumitur qualitates, & poſſeſſores ſuorum beneficiorum noſſe meliùs quàm Pontifex, & majorem notitiam habere clericorum ſuæ diœceſis, quàm Pontifex clericorum totius orbis, atque ideò taciturnitas primi beneficii, tanquam cadens ſuper re minimè neceſſaria, ſubreptionem non inducit: docent Felinus *in c. ad aures*, *n.* 15. *hoc tit.* ubi Berojus *n.* 18. & 33. Menochius *dicto caſu* 201. Moneta plures referens *de commutat. c.* 10. *n.* 434. & 455. Sanchez *dict. diſp.* 21. *n.* 4.

Augmento difficultatis ſatisfacere intendit gloſſa *in dicta Clement. 2. verbo Beneficio*, dum aſſerit, Legatos Apoſtolicos conferre beneficia, non poteſtate & authoritate ordinaria, ſed Apoſtolica, & delegata; & ideò neceſſarium eſſe ſicut in impetratione à Pontifice, facere mentionem prioris beneficii. Sed licèt hæc Gloſſæ doctrina vera ſit, & procedat in Legatis miſſis, qui de jure communi non habent facultatem conferendi beneficia, ſed tantùm ex ſpeciali Pontificis commiſſione, juxta textum *in c. litteras, de ſupplenda neglig.* junctis laudatis à Barboſa *ad rubricam de offic. Legati, l. 6. nu.* 8. tamen non procedit in Legatis à Latere, qui majori dignitate, & honoris prærogativa fulgentes, *ca. volentes, c. penult. de officio Legati, c. 1. eod. tit. l. 6. c. ſi Abbatem, de elect. eod. l.* in provinciis ſibi decretis Ordinarii cenſentur, non Delegati; & in his quæ jure Legationis illis competunt, non delegatam, ſed ſuam exercent juriſdictionem, *c. 2. de offic. Legati, l. 6. cap. ſi Apoſtolicæ, c. hi qui, de præbendis l. 6.* & ordinario jure, virtuteque ſuæ legationis omnia beneficia conferunt, quæ poſſunt Ordinarii ſuæ diœceſis conferre, *ca. dilectus, de officio Legati, c. cùm dilectus, de jurepatronatus, c. venerabili 37. de præb. c. hi qui, eod. tit. lib. 6.* ſed de his Legatis loquitur Clemens V. igitur Gloſſæ ſolutio admitti non poteſt. Quare ea omiſſa dicendum eſt, quod licèt collatio beneficiorum facta per Legatos à Latere ordinaria cenſeatur, eſt tamen exorbitans à jure communi, & fundatur quodam jure ſpeciali; nam de jure communi beneficiorum proviſio cujuſcumque diœceſis, ad Epiſcopum proprium ſpectat, *cap. conquerente, de officio Ordinarii, c. ex frequentibus, de inſtitutionibus, c. omnes 16. q. 7. c. cùm ex injuncto, de hæreticis*; ideò collatio beneficii per Legatos à Latere facta vitiatur, niſi prioris beneficii, quod obtinet impetrator, ſpecialis mentio non fiat; quod prorſus ceſſat in Epiſcopo, cujus proviſio jure communi fundatur. Epiſcopi enim conferendo beneficium, provident motu proprio Eccleſiis, non perſonis: contra verò Legati provident perſonis, non Eccleſiis, ut poſt Menochium, Gomezium, & alios docet Barboſa *in dicta Clement. 2. n. 4.* & in Legato non datur eadem notitia proxima ſtatus beneficiorum, & poſſeſſorum eorum, ac in Epiſcopo. 17 *Diſſolvitur hæc difficultas.*

18 *Expenditur c. 6. de præb.* Tandem ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in ca. cùm teneamur 6. de præb.* ubi cùm agatur de executione reſcripti impetrati ab eo, qui aliud beneficium habebat, nulla ejus facta mentione, affirmat Pontifex ſe æquanimiter ſuſtinere, etiamſi tale reſcriptum executioni non mandetur: igitur quia ſimile reſcriptum nulla facta beneficii obtenti mentione impetratum validum erat, aliàs diceret Pontifex, *irritum omnino decernas, & nullatenus exequaris*, ut *in c. ad aures, c. dilectus 26. hoc tit.* Quam difficultatem ut effugiamus, ſcire oportet ſignanter Pontificem in eo textu uſum fuiſſe prædictis verbis, ut ſignificaret, ſe de eo caſu agere, in quo reſcriptum validum erat; quod juxta ſuprà tradita dupliciter contingere poterat, vel quia tale reſcriptum abſque partis petitione, & ex mera Pontificis liberalitate proceſſerat, juxta textum *in c. ſi motu 23. de præbendis lib. 6.* vel etiam cum partis petitione, valida tamen, & ſine ſubreptione, propter clauſulam aliquam vel modum legitimum, quo ſecundùm jus ſubreptio tollatur: quo caſu ſi Pontifex jubeat beneficium conferri habenti aliud ſufficiens, de quo mentio non facta ſit, aut ſi non poteſt ei ſine ſcandalo provideri, meritò in utroque caſu, ſup-

poſito

poſito reſcripti valore, Pontifex inquit ſe æquanimiter ſuſtinere, ſi Epiſcopus non exequatur tale mandatum. Cui deciſioni mirè convenit textus *in c. ſi quando* 5. *hoc tit.* ibi, *Quia patienter ſuſtinebimus*; quæ verba omninò evincunt, Alexandrum ibi eum caſum pertractare, quo reſcriptum validum erat mero jure, alioquin non patienter ſuſtineret illud non exequi. Deinde non teneretur Epiſcopus in ſpecie textus *in d. c. ſi quando*, conſulere R. Pontificem, & cauſam illi exponere, interimque ſuperſedere; ſed mandatum eſſet ſubreptitium, ut probant textus *in c. ad aures*, *c. ſuper litteris* 20. *c. dilecti* 26. *c. ad audientiam* 31. *hoc titulo*: quæ jura de litteris ſubreptitiis loquentia, non dicunt ſe patienter ſuſtinere, quod eas non exequantur hi, ad quos diriguntur; imò indiſtinctè præcipiunt omninò rejici: unde immeritò Gloſſa, & ferè omnes repetentes *in d. cap. ſi quando*, exiſtimarunt Alexandrum ibi agere de mandato ſubreptitio, perperam accommodantes caſus dicti capitis *ad aures*, capitis *cum adeò* 17. *hoc tit.* deciſioni dicti capitis *ſi quando*, ubi etſi reſcriptum ad partis petitionem emanaſſe admittamus, ut ipſi contendunt, idcircò tamen autumandum non eſt, ipſum ſubreptitium judicari: nec contrarium probant illa verba, *prava nobis fuit inſinuatione ſuggeſtum*; quæ videntur innuere reſcriptum fuiſſe per falſitatem obtentum. Nam reſpondendum eſt, ſuggeſtum non ſolùm dici id, quod petitur, ſed etiam id, quod allegatur, vel in memoriam traditur, *l. irritum* 8. *C. ad legem Falcid.* notat Briſſonius *de verbo ſignif. verbo Suggerere*: & ita non importat neceſſariò ſubreptionem, quemadmodum nec illam præcisè præſefert prava inſinuatio; quippe non inducit falſam, ſed malam ſignificationem, qua aliquid inſinuatur, ut obſervat Ripa *n.* 16. Et ſi adhuc hæc interpretatio non placet, dici poteſt, priorem caſum textus *in d. c. cum teneamur*, ibi: *Qui alium*, *&c.* eſſe intelligendum de mandato ſubreptitio, juxta præſentem aſſertionem; quo caſu fatendum eſt, ea verba, *æquanimiter ſuſtinebimus*, tantùm referenda eſſe ad poſteriorem ejuſdem textus partem, ibi; *aut ſi non potes*: ubi cùm agatur de mandato valido, tantùm referri poſſunt ad priorem caſum.

CAPUT IX.

Idem a *Morvitenſi Epiſcopo*,

SI autem aliquis authoritate poſteriorum litterarum per adverſarium in judicium tractus objecerit litteras ſe priores habere, de quibus in poſterioribus mentio non habetur; ſi eis dolo, vel negligentia uti *b* poſtpoſuerit, excuſari non debet; ſi autem quia delegati judicis copiam nequiverit habere, per poſteriores litteras non poterit conveniri.

NOTÆ.

1 a NOrvicenſi.) Ita legendum eſt, ut etiam habetur in prima collectione Decretalium, *ſub hoc titulo c.* 7. & *in c.* 1. *de offic. delegati*, & *in c. ad hæc* 37. *de appellat.* ubi aliæ partes hujus decretalis reperiuntur, in quibus ſemper legitur, *Norvicenſi Epiſcopo*, non *Eboracenſi*, ut habetur poſt Concilium Lateran. *p.* 41. *c.* 9. Norvicenſis Eccleſia eſt in Anglia, ſuffraganea Archiepiſcopi Cantuarienſis, cujus Epiſcopo Joanni, qui priùs fuerat Archidiaconus Sariſberienſis, & floruit ex anno 1175. uſque ad annum 1200. miſſa eſt præſens decretalis. 2

b *Poſtpoſuerit.*) Quod tamen tempus debeat elabi, dicemus infrà *in c. plerumque*. Commentarium hujus textus dedi ſuprà *in c. cæterùm* 3.

CAPUT X.

a Idem,

AD hoc ſumus in ſede juſtitiæ, diſponente Domino conſtituti, ut quæ contra juſtitiam attentantur, noſtra ſollicitudine ad rectitudinis tramitem revocentur. *Et infrà*: Providè ſignificatum eſt nobis, quoſdam in provinciæ tuæ partibus tales de Cancellaria noſtra litteras recepiſſe, per quas omnia eorum negotia unius judicis, vel plurium, quos ſibi elegerint, arbitrio committuntur; ſicque fit, ut ſi aliquando pulſare voluerint, examen Ordinarii judicis non requirant, ſed ad judicem unum, vel plures delegatos ſibi propitios, & exinde parti adverſæ ſuſpectos, ſuper examinanda quæſtione decurrant. Quod quam ſit contrarium Deo, & ſacris Canonibus inimicum, nemo ambigit, qui vel ad modicum notitiam canonicæ inſtitutionis apprehendit. Tales itaque litteras à noſtra *b* Cancellaria non credimus prodiiſſe; vel ſi fortè prodierint, conſcientiam noſtram, quæ diverſis occupationibus *c* impedita ſingulis cauſis examinandis non ſufficit, effugerunt. Unde nos huic morbo celeri volentes obviare remedio, F. R. tuæ per Apoſtolica ſcripta præcipimus mandantes, quatenus ſi litteras tales in ſubjecta tuæ ordinationi provincia, vel impetratas, vel deinceps impetrandas inveneris, eas carere viribus noſtra d authoritate decernas, & ne ab aliquo in judicium admittantur, ſuper quacumque quæſtione, prohibeas.

NOTÆ.

1 a IDem.) Etiam Lucio III. tribuitur hæc epiſtola in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.* 4. ex qua litteram tranſcribo; nullibi tamen exprimitur, cui Archiepiſcopo eam miſerit Pontifex: tantùm ex ejus ſerie liquet cum Metropolitano alloqui.

2 *Cancellaria quid.* b *Cancellaria.*) Cancellaria *hic*, & *in c. porrecta*, *de confirmat. utili*, & *in c. unico*, *ut eccleſiaſtica beneficia*, *c.* 4. *de crimine falſi*, accipitur pro loco, ubi acta judiciaria ſcribuntur, reſcriptaque, tam juſtitiæ, quàm gratiæ conſcribuntur: ubi qui præeſt, Cancellarius dicitur, cujus officium valdè antiquum in Eccleſia eſſe probat Cohellus *in notitia Cardin. c.* 16. *&* 20. & plura de ejus dignitate, & uſu apud varias gentes congeſſerunt Joannes Boſſius *de vitiis ſermonum*, *l.* 2. *c.* 3. Lindemborgius *in gloſſario legum antiq. verbo Cancellarius*, Roſverius *in onomaſt. eodem verbo*, Coriolanus *in breviario anno* 752. Cujacius *in c. ut noſtrum*, *de appellat.* Petrus Gregorius *in præſenti*, Gutherus *l.* 2. *de officiis domus*, *c.* 13. & nos infrà *in c. Eccleſia*, *de elect.*

c *Impedita.*) Conſonat textus *in c.* 2. *hoc tit.* ubi notavi. 3

d *Authoritate.*) Nam tamquam Ordinarius Archiepiſcopus hoc facere non poterat, ſed tantùm aut obedire, aut Pontificem conſulere, juxta tradita ſuprà *in c. ſi quando*. 4

COMMENTARIUM.

EX præſenti epiſtola communiter repetentes ſequentem deducunt aſſertionem: *Inutile eſt reſcriptum, in quo incerti judices dantur, vel futura negotia delegantur.* Eam probant textus *in c. ſtudeat*, 50. *diſt. c. pervenit* 11. *quæſt.* 3. *ca. nunc verò* 9. *q.* 3. *c. ſedes*, *ca. paſtoralis*, *c. finali*, *hoc titulo*, *c. cum in multis*, *c. diſpendia*, *eod. tit. l.* 6. Illuſtrant ultra repetentes & congeſtos à Barboſa in præſenti, Acunna *in d. c. ſtudeat*, Moneta *de commut. c.* 6. *n.* 514. & *l.* 1. *de conſervatoribus*, *c.* 3. *n.* 22. Vighellius *in meth. jur. can. fol.* 25. 5 *Concluſio probatur.*

Sed hæc aſſertio impugnari poteſt ſequenti juris conſideratione: nam nihil in jure canonico noviori uſitatius repe- 6 *Impugnatur hæc aſſertio.*

reperitur, quàm litteræ conſervatoriæ, quibus alicui communitati, aut certæ Religioni conceditur ſibi eligere judicem conſervatorem in quocumque negotio, tam præſenti, quàm futuro adverſus quaſcumque perſonas, ut probant textus *in c. 1. de officio deleg. l. 6. c. ſtatutum, hoc tit. eod. l. c. authoritate 4. de privil.* & conſtat ex aliis relatis à Moneta *de conſervatoribus, c. 3. quæſt. 2.* Barboſa *de poteſt. Epiſcop. allegat.* 106. D. Michaele Moez *in dicto c. 1. d. c. ſtatutum*, quibus litteris incerti judices dantur, & futura negotia delegantur: ergo reſcripta, in quibus futura negotia committuntur, & incerti judices dantur, valent, & vires obtinent. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo; nam plerumque litteris Apoſtolicis judices dantur ad univerſitatem cauſarum, *c. 3. de offic. deleg.* ſed tunc reſcripto tali committuntur negotia præſentia, & futura: ergo quia reſcripta in quibus futura negotia delegantur, valida ſunt. Augetur ſecundò hæc difficultas ex eo, quia reſcripta gratiæ indiſtinctè, & generaliter ab beneficia conſequenda in jure admittuntur, *c. Abbatem, hoc tit. c. quamvis, de præb. l. 6.* ergo ſimiliter reſcripta juſtitiæ generaliter ad quæcumque negotia admitti debent.

7 Traditur ratio con cluſionis. Sed hac dubitandi ratione ita fulcita non obſtante verum eſt, vitiari reſcriptum, ſi in eo dentur incerti judices, aut ad futura negotia reſcripta expediantur: quæ aſſertio magna nititur ratione; nam per tam vaga & abſoluta reſcripta nimis reſtringitur juriſdictio ordinaria, & pars, quæ illa impetravit, cùm facultatem habeat eligendi judices, quos maluerit, eliget ſuſpectos adverſæ parti; unde cùm hoc alienum ſit ab æquitate canonica, ſimilia reſcripta vitiantur, & improbantur. Accedit, quia hæc facultas eligendi judices in futuris negotiis, adimit juriſdictionem à judice competenti, quod non facilè admittendum eſt, ex regula textus *in l. reſcripta, C. de precibus Imperatori, l. nec avus, C. de emancip. l.* Si autem Pontifex ex certa ſcientia & plenitudine poteſtatis concedat ſuis litteris facultatem eligendi judices, qui de cauſa cognoſcant, quia non datur præſumptio falſitatis ſeu ſubreptionis, cùm Pontifex expreſsè, & deliberatè eam facultatem literis ſuis concedit, tale reſcriptum vires habet; quo modo intelliguntur textus *in c. ſtudeat*, 50. *dist.* in illis verbis: *Ex vicinis provinciis fratres & Coepiſcopos tuos;* juncto Acunna *in ejus commentario*; etſi textus ille verè non loquatur de judicibus incertis ex incertis eligendis, ſed de judicibus incertis ex certis, qui rectè dari poſſunt, ut probat Moez *in d. c. ſtipendia*, & textus *in c. cùm R. 35. de officio deleg.* in illis verbis, *Judicem eligant:* quem ita interpretatur Barboſa *in præſenti, nu.* 2. etſi aliter illum accipiant Hoſtienſis, & Imola *hic*.

Nec obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta; nam licèt inſpecto jure communi, ex præſenti textu & ſimilibus inutile ſit reſcriptum impetratum ad futura negotia, & in quibus incerti judices dantur; nihilominus ex indulgentia & certa ſcientia Pontifex concedere ſolet judices conſervatores, ut privilegia locis piis, & religioſis perſonis conceſſa cuſtodiri, obſervarique à judicibus ordinariis faciant, omnemque arceant privilegiatis injuriam, ſeu violentiam: quorum authoritas ad caſus judicialem indaginem exigentes non pertinet, ut conſtat *ex c. fin. de officio deleg. l. 6.* & exprimitur in Concilio Trid. *ſeſſ. 24. de reform. c. 5.* & *in l. 1. tit. 8. l. 5. Recop.* & agnoſcunt de illis judicibus agentes P. Greg. *l. 5. partit. tit. 5. c. 2.* & *l. 47. ſyntagm. c. 22. n. 28.* P. Barboſa *in l. cùm Prætor 12. §. 1. ex n. 29. ff. de judiciis*, Moneta *de conſervat. c. 3. n. 22.* & *c. 7. n. 36.* Gutierez *l. 3. pract. q. 9. & 50.* Cevallos *de cognitione per viam violentiæ, 2. p. quæſt. 15. per totam*, Gratianus *t. 5. diſcept. c.* 170. in quibus cùm ratio præſentis prohibitionis ceſſet, meritò admittuntur. Nec augmentum primum ipſius difficultatis refragatur; nam præſens decretalis procedit in reſcripto ad futura negotia generaliter & abſolutè impetrato; non verò ſi ad negotia præſentia detur, licèt plures ſint, ſeu ad univerſitatem cauſarum; tunc enim valet tale reſcriptum, cùm ceſſet prædicta ratio. Nec aliud augmentum ipſius difficultatis obſtat; nam principium quod in eo expendebamus, procedit in reſcriptis gratiæ, in quibus cùm deſit ratio præſentis prohibitionis, ideò valent, etſi abſoluta, & generalia ſint, indefiniteque concedantur, ut docet Bohic. *in præſenti*, qui diſcriminis rationem inter utrumque caſum proſequitur. 8 Diſſolvitur ratio dubitandi.

C A P U T XI.

a Idem.

AD audientiam noſtram, te ſignificante pervenit, quod H. de S. Stephano ſuper *b* abſolutione ſuæ litteras tibi (ut prima facie videbatur) Apoſtolicas præſentavit, quas quoniam habuiſti ſuſpectas, nec de Cancellaria Eccleſiæ Romanæ emanaſſe putaſti, ad nos remittere curaviſti, conſulens Apoſtolatum noſtrum (unde devotionem tuam in Domino commendamus) utrum occaſione ipſarum litterarum præfatum virum habere debeas abſolutum. Nos igitur litteris ipſis diligenter inſpectis, taliter tibi duximus reſpondendum, quod cùm eas non credamus de prædeceſſoris noſtri conſcientia emanaſſe, nullam eis fidem te volumus adhibere, cùm etiam manifeſtum contineant in *c* conſtructione peccatum.

N O T Æ.

1 a IDem.) Etiam tribuitur textus iſte Lucio III. in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 5. Cui tamen miſſa ſit hæc epiſtola, non conſtat.

2 b *Abſolutione.*) Plerumque enim excommunicati, vel ſuſpenſi accedunt ad Romanum Pontificem, & ſuppreſſa veritate, litteras quas dicunt abſolutorias, impetrant, ut ab inferioribus judicibus abſolvantur, quas nec exequendas, neque admittendas eſſe, Jure noſtro cautum reperitur in præſenti, *in c. ſuper eo 5. de cohabit. cleric. & mulier.* ubi cùm clericus concubinarius voluiſſet per obreptionem impetrare reſcriptum, ut abſolveretur à ſuſpenſione, & cum effectu impetraſſet, aſſeritur reſcriptum illud vires non habere: idem deciditur *in can. quod ſuper 7. de fide inſtrum.* in illis verbis: *Quid agere debeas circa cruceſignatos, qui dicentes ſe ab Apoſtolica Sede redire, ſuper abſolutione ſua ignota Cardinalium ſigillo reportant.* Ex qua obſervatione lucem accipit textus difficilis *in can. 72. Concilii Africani*, ſub Innocentio I. ibi: *Quicumque non communicans in Africa in tranſmarinis ad communicandum obrepſerit, jacturam clericatus accipiat.* Hujus canonis occaſione aliqui aſſerunt, Eccleſiam Africanam à cervice excuſſiſſe jugum Romani Pontificis; ſed ex noſtra obſervatione lucem accipit, ibi enim agitur de illo, qui excommunicatus in Africa, mendaciis, & dolis impetravit communionem à Romana Sede, & in pœnam clericatu privatur: obrepere enim idem eſt, quod fallaciter & doloſè facere, vel impetrare, *l. 1. §. 2.* ibi: *Obreptum eſſe Prætori, ff. de adminiſtr. tutor.* Cicero *in Piſon.* ibi: *Obrepſiſti ad honores.* Plura ad ejus canonis interpretationem tradit Franciſcus Marcus, Ant. Capell. *de appellat. Eccleſiæ Africanæ, c.* 3.

3 c *In conſtructione.*) Hoc ambitioſè traditum dicit impius & mordax Scipio Gentilis *c. 4. de error. teſtam.* eo motus, quod Pontificum ſcripta ſolœciſmis, & barbariſmis plenaque ſcateant. Sed ô impia Scipionis verba, quis ita audenter in ſacras conſtitutiones irruis! Etſi enim aliquando ex incuria typographi, aut bibliopolæ irrepſit vitium latinitatis, ideone arguendi & increpandi ſunt Religionis noſtræ ſummi Præſules, qui ſtatuerunt adeò vitium latinitatis alienum eſſe ſuis litteris, ut eas vitiare decreverint? Licèt enim teſtamenta non vitientur, etſi in eis contra Grammaticæ regulas peccetur, *l. qui habebat, ff. de manum. teſtam.* tamen ſicut reſcripta Principis ob vitium grammaticale vitiantur, Bartolus *in l. Plautius, 9. n. 5. ff. de auro & arg. leg.* Vvolfangus Heyenricus *diſp. 3. de jure publico* (circumfertur poſt Clapmarium *de jure publico*;) ita reſcripta Pontificia ob vitium latinitatis vitiantur, ut ſi Pontifex alloquatur uni in plurali, *cap. quàm grave, de crim. falſi*, docet Azor *t. 1. inſtit. l. 5. c. 24. verſ.* 5. aut ſi vitium committatur in ſalutatione, quem eadem exponemus *in dicto c. quàm ſit grave*.

C O M M E N T A R I U M.

4 De reſcriptorum idiomate. PEtrus Gregorius, & alii repetentes ad hunc textum, diſputant, an reſcripta, vel alia decreta Pontificia debeant

Digitized by Google

debeant neceſſariò latinè concipi, & expediri? In qua quæſtione, ut rem ab origine repetamus, & certa ab incertis ſeparemus, ſciendum eſt, Romanos poſt Italiam, & alias provincias ſubjugatas, in animos apprimè induxiſſe Latinam linguam, ſive ad alliciendos populos eloquii ſuavitate, ſive ad leniendam morum feritatem participatione linguæ, ſive ne laborarent ipſi in diſcendo idiomate peculiari provinciarum, quibus imperabant, quod variis artibus, & modis curarunt, primò ſtatuendo, ne Magiſtratus ad provincias deſtinati alia lingua, quàm latina ſententias, vel decreta dictarent, quo ſcilicet Latinæ vocis honos per univerſas gentes venerabilior diffunderetur, ut tradit Valerius Maximus *lib.* 2. *c.* 2. *§.* 2. nec alia lingua uti poterant, quàm latina, licèt in conventibus externorum verba facerent. Inde excuſationem petit Cicero *actione* 3. *in Verrem*, quòd in Sicilia coactus eſſet græcè loqui; & cautum ante ipſius tempora fuiſſe, ne quis græcè oraret, refert Valerius *l.* 2. *cap.* 1. Deinde in Senatu ſtrictiſſima lex erat loquendi ſolùm latino idiomate, adeò ut Imperator Tiberius orationem faciens in Senatu, ſine venia auſus non fuit aliqua verba græca proferre, teſte Svetonio *in ejus vita*, *c.* 70. & ipſe Imperator teſtimonium græcè dici in Senatu non permiſit. Xiphilinus *in eo*. Ad judicandi etiam munus nemo admittebatur, niſi qui latinè noſſet, & poſſet loqui; imò Claudius Imperator virum ſplendidum, Græciæque Principem, è Judicum albo eraſit, & quod magis eſt, ad peregrinitatem redegit, quia ſermonis Latini erat ignarus. Svetonius *in Claudio*, *c.* 16. latè illuſtrant Pancirola *l.* 3. *variar. c.* 15. Revardus *l.* 4. *variar. c.* 2. Petrus Faber *l.* 1. *ſemeſtr. c.* 23. & *l.* 2. *c.* 24. Oſualdus *l.* 28. *comment. Donelli*, *c.* 3. *littera M*, Gutherus *l.* 2. *de offic. domus*, *c.* 24. Polletus *l.* 5. *hiſtoriæ fori*, *c.* 15. Solorzanus *de jure Indiar. l.* 1. *c.* 25. *ex n.* 49. Forcatulus *in ſphær. leg.* Aldrete *de orig. ling. Caſtell. c.* 7. *cum* 8. *ſequentib.* Anaſt. Germanius *pro Merid. ſeſſ.* 1. Inde eveniebat, ut nihil eſſet ſolemne apud eos, legitimum, & à lege cum ſpeciali formula aliqua inductum, quod non latinè peragi deberet, velati teſtamentum, tutelæ, aut libertatis datio, & alii actus, quos refert Aldrete *dict. c.* 7. *in fine*: & in legatis diſertum teſtimonium habemus apud Ulpianum *in fragment. tit.* 25. *§. item græcè*: tradunt ſupracitati; & Antonius Faber *in juriſpa. tit.* 13. *per totum*. Nec ſententiæ, aut decreta, alia quàm Latina lingua proferri poterant, *l. decreta* 48. *ff. de re judic.* nec contrarium probant textus in *l. ſi duo* 13. §. *ult. ff. de jurejur. l. verbum* 17. *C. ex quibus cauſis infamia*; quia *in dicto §. ult.* ſuperindictio illa Græcis verbis concepta, *petulanter ne jurato*; non à judice, ſed à præcone ex more recepto proferebatur, ut ſic per præconem cauſa ſupplicii publicaretur. Fornerius *l.* 1. *quotid. c.* 13. Balduinus *de edictis pro Chriſtianis*, *c.* 34. *in dict. l.* 17. Et quamvis ſycophanteſeus, id eſt, calumniatus eſt, à judice pronuntiatus ſit, non fuit pro tribunali ſedendo, ſed extra, ut in ipſo textu docetur, & notavit Revardus *l.* 4. *variarum*, *c.* 2. Simili modo in lege *moris* 9. *§. idem* 8. *ff. de pœnis*, verba græcè relata non ſunt formalia ſententiæ, aut judicis, ſed Ulpiani, qui græco ſermone uſus fuit, ut commodiùs ſe expediret. Tandem ab Arcadio, & Honorio conſtitutum fuit, ut judices tam Græca, quàm Latina lingua ſententiam proferre poſſint, *l. judices* 12. *Cod. de ſent. ex periculo*. Circa reſcripta ipſorum Imperatorum probabile eſt, græcè plerumque fuiſſe concepta, ut conſtat *ex l.* 3. *de cuſtodia reorum*, *l. moris* 9. *§. erit* 8. *ff. de pœnis*, *l.* 1. *§.* 1. *ff. de appellat. l. deprecatio*, *ff. ad leg. Rhodiam*, *l. ſemper* 5. *§. licèt*, *de jure immunit.* & Joſephus *lib.* 14. *antiquitatum*, *c.* 18. refert reſcriptum Julii Cæſaris græcè ſcriptum, & Juſtinus Martyr. *lib.* 2. *apolog. pro Chriſtianis*, refert aliud Imperatorum Adriani & Antonini. Hæc omnia obſervata fuerunt, dum ſedes imperialis apud Latinos erat, ea tamen Conſtantinopolim tranſlata, concipi cœperunt, tam reſcripta, quàm ſententiæ græcè, & latinè, *l. judices* 12. *l. omnes*, *C. de ſententiis*; quamvis pars, quæ ad Imperium Latinum ſpectabat, uſum retinuiſſet, ut decreta latinè tantùm interponerentur; & ideò poſt dictam conſtitutionem legis *judices*, Tribonianus compilavit textum *in d. l. decreta*, *ff. de re judic.* in corpore Pandectarum: & hoc modo ſedanda eſt eorum jurium antinomia; omiſſis ſolutionibus traditis à Genua *in conciliatione legum*, *fol.* 769. *in parvis*, Oſualdo *l.* 28. *ad Donellum*, *c.* 3. *littera M*, Pancirola 3. *variarum*, *c.* 15. ut docet & eruditè tradit, prout ſolet, numquam ſine laude nominandus Præceptor D. Joſephus de Retes *in d. l. decreta*, *ff. de re judicata*.

Sed ut ad Eccleſiaſticas conſtitutiones, & reſcripta Apoſtolica perveniamus, ſciendum eſt, Eccleſiam in Conciliis Legatis ſuis & Oratoribus præſcripſiſſe, ut juxta morem obſervatum non aliter, quàm latinè loquerentur, ut ex actis Synodi Epheſinæ obſervat Baronius *anno* 325. illud adjiciens, Marcianum Imperatorem in ſacroſancto Concilio Chalcedonenſi primùm latinè, deinde græcè loquutum eſſe: & *anno* 45. *ex n.* 38. refert, quod Orientalis Eccleſia Evangelia & Epiſtolas primùm latinè recitare, mox græcè conſueviſſet; quem morem occaſione Concilii Niceni repetit etiam Spondanus *anno* 325. *n.* 19. Sed quamvis hæc ita ſint, dubitari non poteſt, quin poſt tranſlatum Imperium ad Byzantium, paulatim Græcus ſermo introduci cœpit, unde in litteris commendatitiis characteres Græci apponebantur, *c.* 1. & 2. 73. *diſt.* dicam latè *in titulo de Clericis peregrinis*; & leges Eccleſiaſticæ, iam latinè quàm græcè ſcribebantur, ut probat Franciſcus Valens *in concordia*, *ſectione poſteriori*. 2. *tom.* reſcripta verò etiam ad Prælatos Orientales latinè concipiebantur, *c. quanto*, *de conſuetudine*, *c. ex parte* 12. *hoc tit.* in Eccleſiis verò inferioribus uniuſcujuſque provinciæ uſus ſervatur, *cap. quoniam* 24. *de offic. Ordin.* Concilium Turonenſe 3. celebratum temporibus Caroli Magni, ibi: *Ut eaſdem homilias quiſque apertè transferre ſtudeat in ruſticam Romanam linguam ac Theotiſcam, quo faciliùs cuncti poſſint intelligere, quæ dicuntur*. Plura Aldrete *de origine*, *lib.* 1. *cap.* 12. Albericus Gentilis *in opuſcul. de linguarum mixtura*, Bellarminus *de verbo Dei*, *lib.* 2. *cap.* 16. Germonius *ubi ſuprà*.

§ Quid procedat jure Canonico.

CAPUT XII.

Clemens III. b *Abbatibus de Obſen*, & *de Hetuer*, & *Priori S. Trida*.

EX parte S. c perſonæ Eccleſiæ de Tarento nobis innotuit, quod cùm Capella de Empton ad prædictam Eccleſiam de jure pertineat, O. diaconus (qui jamdictam Capellam detinet) Capellanum ipſius Eccleſiæ, nomine ipſius S. in ea miniſtrantem, poſt appellationem à ſe factam amovit. Quam cùm eſſet S. proſequutus, & ad Judices litteras impetraſſet, ipſe O. appellationem ſuam proſequi non curavit. Cumque authoritate Judicum in jus eſſet vocatus, dixit ſe litteras priores habere, de quibus nulla mentio in poſterioribus habebatur, quas uſque ad tertiam citationem ſuppreſſit, eiſque dolo vel negligentia uti poſtpoſuit: quod ex diuturnitate temporis videbatur, in quibus nulla mentio de appellatione ab ipſo facta fiebat, cùm biennium à tempore appellationis jam fuiſſet elapſum; ideòque F. V. per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſi ita conſtiterit, revocatis in ſtatum debitum omnibus, quæ poſt appellationem ipſius O. inveneritis attentata, præſcriptam Capellam Matrici Eccleſiæ appellatione remota reſtituatis: prædictum O. ſicum appellationem ſuam non fuiſſe proſequutum conſtiterit, memorato S. in expenſis neceſſariis condemnantes.

NOTÆ.

1 a CLemens.) Defuncto Gregorio VIII. creatus fuit Pontifex Clemens III. Paulinus antea dictus, Cardinalis Epiſcopus Præneſtinus, qui diligentiſſimus fuit circa omnia ad Eccleſiam, & Catholicam Religionem ſpectantia, præcipuè circa expeditionem pro recuperanda Terra ſancta. Eccleſiam rexit ex anno 1188. uſque ad annum 1199. ut referunt Baronius, & Coriolanus *eodem anno*, Ludovicus à S. Carolo *in Clemente III.* Hujus Pontificis aliqua referuntur decreta in hac ſexta compilatione, inter quæ primum in ordine obtinet locum præſens deciſio, quæ reperitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.* 8.

b *Ab-*

Digitized by Google

2 b *Abbatibus.*) Ità retinenda eſt inſcriptio hujus textus ex dicta collectione ſecunda; hæc autem monaſteria ſunt in Græcia, in Diœceſi Tarentina, Ordinis D. Baſilii.

3 c *Perſonæ.*) Nomen perſonę in Jure Civili hominem tantùm liberum ſignificabat, ideò ſervi ſine perſona dicti ſunt. Theophilus *ad tit. de ſtipulat. ſervorum*, Caſſiodorus *lib.6. epiſt.* 8. ibi: *Quid enim priùs facerent inter ſervos jura publica, qui perſonam legibus non habebant.* Inde ſequentibus ſæculis uſus invaluit, ut inter liberos homines, nobiliores, Perſonæ dicti ſint: & ſimiliter qui ſin Clero primas Sedes habebant, Perſonæ; & eorum dignitas, Perſonatus dicebantur. Concilium Arvernenſe, ibi: *Clericos quos perſonas vocant ca. ad aures* 8. ubi notavi, *hoc tit.* Non ergo omnes Clerici dicebantur perſonæ, ſed tantùm majores, & primi, præpoſiti Eccleſiis Parochialibus, aut Regularibus. Joannes Sarisbarienſis *epiſt.* 11. ibi: *Aſſerens Eccleſiam ſuam eſſe perſonam ejus.* Notarunt Gaſpar Barthius *lib.* 17. *adverſar. capit.* 32. Boſquetus *ad Innocentium III. libro* 1. *epiſt.* 54.

Textum hunc expoſui ſuprà, *in c. cæterùm* 3.

C A P U T XIII.

a Cęleſtinus III.

SCiſcitatus es à nobis petitorio deſtinato, de qua impotentia illud intelligitur (quod in litteris noſtris ſæpe conſuevit deponi) ut ſi duo, vel tres, quibus litteræ diriguntur, ipſis exequendis ſimul intereſſe nequiverint, unus, aut plures, quibus ſcribitur, nihilominus exequantur. Nos verò ita ſentimus, quod *b* tam de jure, quàm de facto impotentia cenſeatur. De jure, ſi aliquem illorum ſervum, vel infamem, aut alio legitimo impedimento detentum eſſe conſtiterit. De facto, ſi conſtiterit eum caſu mortis occumbere, aut inevitabilis neceſſitatis articulo impediri, quominus valeat intereſſe. Dummodo is, qui pro neceſſitate præſens eſſe non poteſt, collegis ſuis canonicè excuſationem ſuam curet (ſi poterit) deſtinare: ut alii conjudices, vel exequutores nihilominus ad conſummationem injuncti mandati procedant. Nec enim ille qui tantummodò non vult intereſſe, hac impoſſibilitatis interpretatione valeat aliquatenus excuſari, niſi forte ſic in reſcripto habeatur expreſſum, ſi non omnes interfuerint, vel ſimul nequiverint, aut noluerint intereſſe.

N O T Æ.

2 a COeleſtinus III.) Ità etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.* 4. Cui autem miſſa ſit hæc epiſtola, nec ex illa, neque ex hac conſtat. Cæleſtinus III. ſucceſſit Clementi III. anno 1191. & Eccleſiam rexit uſque ad annum 1190. ut referunt Baronius, & Coriolanus *in eodem anno*, Papirius, & alii de vitis Pontificum ſcribentes. Varias epiſtolas ſcripſit, & decreta edidit, quæ refert Ludovicus à S. Carolo *l.* 1. *in Cæleſtino III.* Ejus nonnullæ deciſiones compilatæ ſunt in hoc volumine, & in ſecunda collectione, in quibus plerumque omittitur inſcriptio, ut in præſenti contingit.

2 Qui Poſſi. ... poſſint. b *Tam de jure quàm de facto.*) Plures enim arcentur à judicandi munere propter impotentiam juris, aut propter impotentiam facti. Ob impotentiam juris, aut naturalis, aut poſitivi. Per naturam enim prohibentur judicare illi, quorum nullum judicium eſt, ut ſunt furioſi, *l. furioſi* 40. *de reg. juris:* qui dicuntur mente alienati, *l. ſi cum dotem* 22. *§. ſi maritus, ff. ſoluto matrim.* nec voluntatem habent, *l. qui ſervum* 47. *ff. de acquir. hæred.* adeò ut abſentium, dormientium velo loco habeantur, *l.* 2. *§. furioſi, ff. de jure codicill. l. Julianus* 40. *ff. de divort. l. ſed ſi unus* 17. *§. ſilio, ff. de injuriis.* Furioſus ergo judex eſſe non poteſt, *l. cùm Prætor* 12. *§. natura, l. cum furioſus* 39. *ff. de judiciis.* Docent Hottomanus *l.* 4. *obſerv. ca.* 6. Vultejus *de judiciis, l.* 1. *c.* 4. *n.* 88. quod procedit in furioſo perpetuo; ſi verò lucida intervalla habeat, ut frequenter habet, *l. qui teſtamento* 20. *§. maritus, ff. qui teſtamenta facere*, judex dari poteſt, *d. l. cùm furioſus* 39. *c. his qui* 32. *q.* 7. & ſi poſtquam judex datus eſt, furere cœpit, judicandi officio, non verò ipſa Magiſtratus dignitate privatur, *l. judex datus* 46. *ff. de judiciis, l. qui furere* 20. *ff. de ſtatu hominum, l. nec mandantes* 8. *§.* 1. *ff. de tutoribus:* deinde à natura judicare prohibentur muti, *dicta l. cùm Prætor, §. non autem;* mutos autem intelligimus, non qui obſcurè, aut tardè, ſed qui omninò nihil loquuntur, juxta legem *mutum* 9. *ff. de ædilit. edicto, §. nam & mutus, ff. quibus non eſt permiſſum facere teſtam.* Ratio aperta eſt, mutus enim jus dicere non poteſt, & minùs interdictum, aut ſententiam proferre: deinde quia in judicio plerumque interrogationes fiunt, de quibus in titulo *de interrog. in jure faciend.* & interloquutoriæ ſententiæ dicuntur, *l.* 1. *C. de ſententiis & interloqunt.* Obſervat Vultejus *ubi ſuprà, n.* 117. arcentur, etiam à judicum officio ſurdi, *d. l. cùm Prætor, §. non autem,* illi videlicet qui nihil penitus audiunt, quomodo ſurdi definiuntur, *l.* 3. *ſurdus, ff. ad Syllanianum:* impuberes etiam ob judicii defectum judices eſſe non poſſunt: jure noſtro Pontificio, qui decimumoctavum agit annum, à Principe judex delegatus dari poteſt, etiam renuentibus partibus; ipſis verò conſentientibus, major 18. annis, *c. cum vigeſimi* 41. *de officio delegati:* jure Regio annus 26. præſcriptus eſt ad judicandum, *l.* 2. *tit.* 9. *lib.* 3. *recopil.* abrogata lege 5. *tit.* 4. *partita* 3. quid tamen jure civili obſervaretur pro expreſſione textus *in l. ad rem publicam* 8. *ff. de muneribus, l.* 1. *§.* 3. *de poſtulando, l. cum lege* 41. *ff. de receptis,* pertractant Donellus *l.* 17. *comment. cap.* 24. Petrus Gregorius *l.* 47. *ſyntagm. c.* 9. *n.* 16. Cujacius *in l.* 1. *C. qui ætate*, Petrus Faber *in l.* 2. *ff. de reg. juris*, Altamiranus *in l.* 1. *C. de filiis officialium, c.* 6. *nu.* 48. & *in l.* 3. *c.* 4. Feloaga *in c.* 1. *de his quæ vi, ratiocinat.* 5. Narbona *anno* 20. *q.* 3. *n.* 19. & *anno* 25. *quæſt.* 10. Bronchorſt. *centuria* 1. *aſſertione* 65. Ultejus *dicto c.* 4. *n.* 96.

Inter eos, qui à natura judicare nequeunt, aliqui numerant cæcos. Accurſius & Bartolus *in l. cæcus* 6. *ff. de judiciis*, Robertus *l.* 3. *ſentent. c.* 26. ſed rectiùs affirmant, cęcos poſſe judices dari, contra Accurſium & Bartolum Donellus *l.* 17. *comment. c.* 24. Duarenus *l.* 1. *diſp. c.* 23. & ad titulum *de judiciis, cap.* 1. Hottomanus *illuſtrium q.* 26. Xammar. *de offic. jud. part.* 1. *quæſt.* 12. Wveſembechius *ad titulum de judiciis, n.* 3. Cæcus enim nunquam reperitur judicare prohibitus, cum; *ex d. l. cæcus*, apertè conſtat, cęcum judicandi officio fungi poſſe, quod etiam traditur *in l.* 1. *§.* 2. *loco, ff. de poſtulando;* quia officium judicis non in oculis corporis, ſed mentis conſiſtit. 3 De aliis qui Judices eſſe nequeunt. Hactenus recenſuimus eos, qui à natura judicare prohibentur; nunc agamus de illis, qui à jure impotentiam habent: & primò ex juris diſpoſitione à munere judicandi arcentur in fames, *c. infamis* 3. *quæſt.* 7. *l.* 2. *C. de dignitat. l.* 12. idque lege Julia cautum eſſe conſtat *ex l.* 1. *ff. ad leg. Juliam de vi;* & ex Cicerone *in oratione pro Cluentio*, ibi: *Legem eſſe hominibus turpi judicio damnatis in perpetuum nullum ad honores, neque in curiam aditum eſſe.* Nec tantum ſi damnatus ex crimine famoſo, verùm & ſi eo tantùm notatus ſit, judex dari nequit, *dicta l.* 2. *l. ſancimus, C. ad leg. Juliam repetund.* plura D. Franciſcus de Amaya *in l. unica, C. de infamibus, l.* 10. officium enim judicandi honor eſt, *c. ut debitus* 59. *de appellat.* ſed infamibus aditus ad honores non patet, *dicta l. unica, C. de infamibus, c. infamibus, de reg. jur. l.* 6. ergo infames ad judicandi officium admitti non poſſunt. Similiter illiterati judices eſſe nequeunt, *c.* 1. *c. ſtatuimus*, 61. *diſt. novella* 81. *Juſtin.* & magna cum ratione, cùm judex debeat ſententiam proferre ſecundùm canones, legeſve, *c. judex* 3. *quæſt.* 7. *cap.* 1. *de conſtit. cap.* 1. *de re judic. l. nemo, C. de ſententiis*, niſi periti ſint ejus rei, de qua agitur, *l. certi* 17. *C. de judiciis, l.* 1. *ff. & C. de officio ejus, l.* 7. *C. de profeſſoribus, l.* 2. *C. de poſtul. l.* 2. *C. quod quiſque juris:* docent Corraſius *l.* 5. *miſcell. c.* 19. Robertus *lib.* 3. *ſentent. cap.* 3. Vultejus *diſput. juris cap.* 8. Cujacius *lib.* 13. *obſervat. cap. ult.* Hunnius *ad Treutl. volum.* 1. *diſp.* 12. *quæſt.* 3. Bronchurſt. *centuria* 1. *aſſertione* 64. Savarus *ad Sidonium, lib.* 1. *epiſt.* 2. Cannerius *in prolog. ad* 7. *aphoriſmum Hippocr.* Etiam jure, ſeu moribus prohibentur fęminę judices eſſe, *l. cùm Prætor* 12. *§. non autem, ff. de judic, l.* 2. *ff. de regulis juris, c. dilecta, de majorit, & ob. cap. dilecti, de arbitris.* Item ſervi, *l. ſed ſi in ſervum* 9. *l. Pædius, §.* 1. *l. non diſtinguemus* 32. *§. ſi ſervus, ff. de arbitris, lib.* 3. *§. Imperator, ff. de decurionibus, l. unica, C. ad le-*

ad legem Viſſelinam, *cap. inſinuante*, *de officio Delegati*; ſervi enim pro mortuis habentur jure civili, *l. quod attinet*, *ff. de reg. juris*, *l. ſervus*, *l. ſervitutem*, *ff. de reg. juris*: ſed munus judicandi eſt civile: ergo ſervi ſunt incapaces judicandi. cui principio non obſtat textus *in l. Barbarius*, *ff. de officio Præſidis*; pro cujus expoſitione videndi ſunt Morla *tit. de juriſdictione*, *qu.26. nu.4.* Amaya *in l.1. & 2. C. ſi ſervus*, *authent. debetur*, Caldeyra *lib.2. variarum*, *c.7.* Jacobus Gothofredus *in eo textu*, Robertus *lib.1. animadverſ. c.8.* Maqueda *in repetitione ad illum textum*, Heraldus *lib. unico emend. c.4.* Salmaſius *ad jus Atticum*, *c.14.* Similiter ex juris noſtri diſpoſitione judicare prohibentur excommunicati, *c. prudentiam 21. §.6. de officio delegati*, *c. ad probandum*, *de re judic.* *c. is cui 10. de officio delegati*, *lib.6. c.1. de officio Vicarii*, *eod. lib.* docent Sanchez *lib.3. de matrim. diſp.30. n.6.* Suarez *de cenſuris diſp.7. ſect.2. & diſp.14. ſect.1.* Gibalinus *eodem tract. fol.270.* & hæc de illis, qui à jure impotentiam habent judicandi: de facto judicare nequeunt, qui cauſæ deciſioni intereſſe non poſſunt, morte, vel inevitabili neceſſitate impediri.

COMMENTARIUM.

4 Concluſio traditur, & probatur. Ex hoc Cœleſtini reſponſo talem deducunt Interpretes diſputandam aſſertionem: *Clauſula, quod ſi non omnes; vel, ſi ambo intereſſe non poſſint, duo, alterve eorum nihilominus exequatur; tam ad impotentiam juris, quam facti referenda eſt.* Eam probant textus *c. prudentiam 21. §. adiicimus*, *c. cum ſuper 23. cap. inſinuante 25.* juncta Gloſſa *verbo Iniquo*, *c. quoniam Abbas 14.* ubi Gloſſa *verbo Proſpexit*, *c. ſuper quæſtionum 27. §. ſi verò duo*, *c. licèt 30. c. coram 34. quamvis 6. c. uno 41. de officio delegati*, *c. dilecto 40. de teſtibus*, *c. cum dilecti 3. de emptione & vendit. c. Raynaldus*, *de teſtam. c. ſi duo*, *de procurat. lib.6. c. ſi contra unum 4. c. cum plures 8. de offic. deleg. eod libro*, *c. finali*, *de teſtam. eod. libro*, *c. ut commiſſum*, *in principio*, *de hæret. eod. libro.* Conſonant de jure civili lex *duo 39. ff. de re judic.* lex *Pædius*, *§.1.* lex *item ſi unus 17. §. item ſi plures*, lex *ſi in tres*, cum ſequenti, lex *non diſtinguemus 32. §. cum in pluribus*, *ff. de recept. arbitri*, lex *4. C. quando provocare.* Conſonat lex 17. *tit.22. partit.3.* Illuſtrant ultra repetentes, & congeſtos à Barboſa hic, *& de clauſulis clauſula 125.* Moneta *de commut. c.8. n.136.* Petrus Gregorius, Caniſius, Uranius, & Fagnanus *in præſenti*, idem Petrus Greg. *lib.1. de reſcriptis*, *c.2. & lib.5. partit.5. c.5.* Guillelmus Fornerius *lib.1. ſelect. c.7.* ejus filius Rodulphus Fornerius *lib.3. rerum quotid. c.3.* Hermanus Vultejus *de judiciis lib.1. c.7. nu.404.*

5 Traditur dubitandi ratio. Hæc tamen aſſertio non leves patitur difficultates. Prima naſcitur ex eo; nam in cauſa pluribus judicibus à Pontifice commiſſa, unus ſine alio procedere nequit, imò omnes ſimul de ea cognoſcere, & eam terminare debent, *c. cauſa matrimonii*, *c. cum cauſa 32. de offic. deleg.* adeò ut uno ex judicibus defuncto, alter ſuperſtes de ea cognoſcere non poſſit, quia ejus juriſdictio jam expiravit, *c. uno 42. de offic. deleg.* Ergo ſive impotentia juris, utpote infamia, aut facti, videlicet morte, unus ex judicibus impediatur de cauſa cognoſcere, alter in ea procedere non valet. Secunda ex eo provenit, quia aſſerimus infamem, cui à R. Pontifice commiſſa eſt alicujus cauſæ cognitio, non poſſe in ea procedere, propter impedimentum infamiæ; nam dum Pontifex infami, aut aliàs à jure impedito cauſam committit, cenſetur ipſum famæ reſtituere, & eum capacem facere, ut poſſit juriſdictionem delegatam exercere: Pontifex enim infamem reſtituere poteſt, *c. cauſam*, *de re judicata.* Præcipiens enim Princeps actum, præcipit id omne, ſine quo ad eum perveniri non poteſt, *l. quidam 57. ff. de re judic.* Accurſ. per textum ibi, *in l. Imperiales 23. verbo Oportet*, *C. de nuptiis* Rodericus Suarez *allegat.12. per totam*, Sanchez *de matrim. lib.8. diſp.4.* Baſilius *eodem tract. lib.8. c.13. nu.13.* Azevedus *in l.3. tit.3. lib.8. recopil.* Leſſius *de juſtit. lib.2. c.35. dub.5.* Amaya *in l.1. C. ſi ſervus aut libertus*, *nu.29.* ergo Pontifex præcipiendo infami, ut in cauſa procedat, eum reddit habilem ad hujuſmodi actum. Tertia difficultas militat adverſus id, quod in præſenti aſſeritur, videlicet virtute clauſulæ, *quod ſi non omnes*, uno ex judicibus nolente in cauſa procedere, alium poſſe eam decidere, & determinare; nam alius eſt caſus voluntatis, alius eſt caſus impotentiæ; ſiquidem primus provenit ex defectu voluntatis, ſecundus ex defectu capacitatis, *l. Julianus 26. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtam.* igitur licèt in caſum impotentiæ unius ex judicibus alii concedatur in cauſa procedere, hæc facultas protrahi non debet ad caſum noluntatis. Fulcitur hæc difficultas ex præſenti textu, in illis verbis: *Simul nequiverint, aut non potuerint.* Igitur ſi tantùm apponatur clauſula, *non potuerint*, non comprehendetur caſus noluntatis.

6 De cauſa pluribus commiſſa. Sed his difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione primò ſciendum eſt, ſummum Pontificem, penes quem omninò reſidet juriſdictio Eccleſiaſtica, *c. decreto 11. c. qui ſcit 2. q.6. c. multis 3. q.6.* junctis traditis à Hieronymo Gonzalez *ad regulam 8. Cancell. §.1. proœmiali*, cauſam uni, vel pluribus ſolere delegare, ut videre eſt paſſim *in tit. de officio delegati*: frequenter autem duobus, aut tribus judicibus cauſam committit, ut ſic meliùs veritas cognoſci poſſit, *c. prudentiam 21. verſ. Illa*, *de offic. deleg. c. de quibus*, *20. diſt.* Facit lex ultima, *C. de fidejuſſorib.* Cùm pluribus committitur, aut committitur conjunctim, aut ſeparatim: quibus conjunctim committitur, per conjunctivam *&*, vel *etiam*, competit ſimul juriſdictio, & omnes ſimul cauſæ cognitioni vel executioni intereſſe debent, quia licèt quilibet eorum habeat juriſdictionem in ſolidum, propter naturam ipſius, quæ utpote res incorporalis, & individua, pro parte haberi non poteſt, Imola *in d. c. prudentiam*, *n.14.* Grattianus *diſcept. c.396.* eam tamen ſolus non poteſt exercere, nec uno defuncto, vel abſente, reliqui in cauſa procedere poſſunt, *l. duo 39. ff. de re judic.* *l. ſicut 20. ff. de recept.* facit textus *in c. ſi duo 6. de procur. lib.6.* Docet Moneta *de commut. c.8. nu.135.* unicam enim juriſdictionem habent, & unam perſonam, à qua illam obtinent, repræſentant, *c. Paſtoralis*, *hoc tit.* unde neuter ſine alio in cauſæ cognitione procedere valet, *c. cauſam 16. c. cum cauſa 21. de offic. deleg.* Si verò disjunctim, veluti ut duo, vel unus eorum de cauſa cognoſcat, hoc caſu cuivis ex delegatis facultas cognoſcendi competit in ſolidum, ita ut præventioni inter eos locus ſit, nec re non integra alter cauſæ ſe immiſcere poteſt, niſi qui cœpit cognoſcere, infirmitate, vel ſimili cauſa proſequi impediatur.

7 De clauſula quod ſi non omnes. Quæ omnia procedunt, niſi adjecta ſit clauſula, *quod ſi non omnes*; vel, *quod ſi ambo intereſſe non poſſint, duo vel alter eorum procedat*; quæ frequenter apponitur in delegationibus Apoſtolicis, ut patet ex noſtro textu, *c. prudentiam*, *c. licèt duo*, *de officio deleg. c. ex tenore 35. de teſtibus*, *c. Raynaudus*, *in princip. de teſtam. c.3. de emptione & vendit.* & aliis infrà citandis. Cui clauſulæ maximè affinis eſt, quæ ſex notis apud veteres ſignificabatur, videlicet A. A. V. S. E. V. quas ſic eruditi exponunt, Ambo, alterve, ſi eis videbitur: quæ clauſula reperitur apud Ciceronem in Antonium *Philip.9.* aliàs 8. ibi: *Utique C. Panſa, A. Hircius Coſſ. alter, ambove, ſi eis videbitur, quæſtoribus urbis imperent.* Apud Julium Frontinum *lib.2. de aquæductu*, ibi: *Q. Hellius, Q. Fabius Coſſ. ambo, alterve, ſi videbitur, adhibitis Prætoribus, qui ærario præſunt.* Aulum Gellium *lib.1. noctium*, *c.12.* ibi: *Cujus parentes alter, ambove ſervitutem ſervierunt.* Facit textus *in l.4. §. ſi quis*, *in fine*, *C. de advocatis diverſorum.* Vegetius etiam *lib.3. de re militari*, *c.1.* ſcribit, multitudine militum rebellante duos duces exercitus mitti ſolitos cum hoc præcepto: *Provideant, ne quid reſpublicà detrimenti capiat, Coſſ. alter, ambove.* Alia adducunt Briſſonius *de formulis lib.3.* Guillelmus Fornerius *lib.1. ſelectionum*, *c.7.* Rodulphus Fornerius *lib.3. quot. c.3.* Hac igitur adjecta clauſula, licèt ſtatim unus ſine alio in cauſa procedere non poſſit, nec eam terminare, quia licèt juriſdictionem habeant in ſolidum, ejus tamen exercitium ita eſt apud omnes, ut non ſit penes ſingulos; imò ſi unus ſine altero procederet, excederet juriſdictionis mandatæ terminos, & ſententia corrueret, quia forma reſcripti ſervanda eſt, *d. c. prudentiam*, *c. ſuper eo 15. c. cùm contingat 36. c. venerabilis 37. de officio deleg.* Si verò unus ex eis ob impotentiam juris, aut facti adhuc in cauſæ cognitione procedere nequiverit, & ſententiam proferre, tunc cùm impedimentorum liquidò conſtiterit, alter virtute prædictæ clauſulæ in cauſa procedere, & eam terminare valet, *c. prudentiam*, *c. licèt 30. de offic. deleg. c. cùm plures*, *eod. tit.* quo caſu accipio textum *in c.2. de eo qui mittitur. in poſſeſſ.* per impotentiam enim unius non expirat juriſdictio alterius, imò, purificatur quæ per dictam clauſulam conditionalis erat, *dicto c. uno 42.* Barboſa *de clauſulis*, *clauſula 125.*

8 Exponitur caput quoniam 14. de offic. deleg. Igitur non adjecta ſupradicta clauſula in cauſa pluribus commiſſa; ſi aliquis, vel unus ex judicibus impeditus reperiatur, alii in cauſa procedere non poſſunt: nec huic principio obſtat textus *in c. quoniam 14. de officio deleg.* ubi fuit cauſa commiſſa à ſummo Pontifice duobus Abbatibus Leiceſtræ, & Lileſhulæ: mortuo Abbate Li-

Jeſhulæ, Abbas Leiceſtræ cum ſucceſſore defuncti in cauſa proceſſit, & ſententiam protulit, quàm ſummus Pontifex approbavit, & ratam habuit. Igitur mortuo uno ex judicibus delegatis, alter in cauſa procedere valet. Gloſſa, quam ſequitur Panormitanus in eo textu, *nu.4.* exiſtimat, cauſam ibi commiſſam eſſe ſub clauſula, *quod ſi non omnes*; & ideò mortuò uno, alium in cauſa procedere poſſe, nec ejus juriſdictionem expirare. Sed hæc ſolutio divinationis vitio laborat; ſiquidem ex textu non conſtat, clauſulam, *quod ſi non omnes*, præceſſiſſe. Qua ſolutione omiſſa, verius dicendum eſt, diſcrimen eſſe conſtituendum inter eum caſum, in quo delegatur, ſeu committitur cauſa expreſſo nomine proprio, videlicet Petri, aut Pauli; & inter eum caſum, in quo non exprimitur perſona, ſed dignitas, & cauſa committitur ſub nomine appellativo, ut Epiſcopo, Decano, vel Abbati. Primo caſu mortuo judice in litteris deſignato, juriſdictio non tranſit ad ſucceſſorem in dignitate, quę extincta perſona, conſequenter & finitur, *c. ſi gratiosè 5. de reſcriptis, lib.6. dicto* Secundo verò caſu in ſucceſſorem tranſit juriſdictio, quia dignitas nunquam moritur, *dicto c. ſi gratiosè*; & ſic per mortem non extinguitur, *c. Paſtoralis, §. præterea, de officio Ordin. c. ſi is cui, de officio deleg.* docent Caniſius *in eo textu*, Sanchez *de matrim. lib.8. diſp. 22. n.27. & 28.* Moneta *de commut. c.8. n.114. & 134.* Quod procedit, ſi reſcriptum jam præſentatum eſt, aliàs ſi re integra deceſſit unus ex judicibus, etiam deſignatus nomine dignitatis, neceſſe eſt, ut ſucceſſor de novo nominetur, aliàs in cauſa procedere nequit; cùm enim reſcriptum eſt præſentatum, jam perpetuata eſt juriſdictio, *dicto c. Paſtoralis, §. præterea, d. cap. ſi is cui.* Notant Germonius *de indultis, §. Hieronymo, n.38.* Bajo Arroyo *in c. fin. de procur. nu.56.*

9 Explicatur cap. cauſam 16. de off. deleg.

Nec huic ſolutioni adverſatur textus *in c. cauſam 16. de officio delegati*, ubi quædam cauſa commiſſa fuit duobus Epiſcopis; & cùm unus ſine alio in cauſa procederet, & definitivè eam terminaret, ſententia fuit caſſata à Romano Pontifice, ea ratione, quia cùm cauſa duobus committitur, alter ſine altero procedere in ea non valet: ergo ſive cauſa committatur ſub nomine dignitatis, ſive ſub nomine proprio, unus ſine alio nullo modo procedere valet. Auguſtinus Berojus *in c. quoniam Abbas 14. nu.45. verſ. Multi*, exiſtimat in ejus textus ſpecie cauſam non ſub nomine dignitatis, ſed potiùs ſub nomine proprio Epiſcoporum fuiſſe commiſſam, & ſic unum ſine alio in cauſa procedere non poſſe. Sed hæc ſolutio non depromitur ex verbis textus, imò ſive textum prout eſt in decretalibus, ſive prout in prima collectione jacet ſub illo titulo, *c.21.* & in Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. *p. 50. c.26.* conſulamus, conſtat ſub nomine dignitatis cauſam commiſſam eſſe. Quare hac ſolutione rejecta, dicendum eſt, in eo textu unum Epiſcopum ſine alio in cauſa proceſſiſſe, dum non conſtabat alium deceſſiſſe, aut impeditum fuiſſe: tunc enim dicendum eſt, etiam nomine dignitatis facta delegatione, unum judicem ſine alio in cauſa procedere non poſſe: quo modo intelligendus eſt etiam textus *in c. veniens 13.* juncta gloſſa *verbo Judices, de renunciatione*: docet Moneta *de commut. cap.8. nu.13.*

10 [illegible]

Prædictæ concluſionis ratio ex eo provenit; nam reſcriptorum forma diligenter eſt obſervanda, *c. cùm dilecta, hoc titulo, c. prudentiam, de officio deleg.* & delegationis forma ſemper ſequenda, *c. ſuper eo 15. c. cùm contingat 36. cum ſequenti, de officio deleg.* & ſi quid judices contra formam reſcripti attentaverint, nullum erit, *c. ſi cui*, & ibi gloſſa, *verbo Propter, de electione lib.6.* ideò cùm cauſa committitur ſub clauſula, *quod ſi non omnes*, ſi conſtet alium de cauſa cognoſcere non poſſe, aut nolle, alter juxta formam litterarum in cauſa ſeorſim procedere valet, quia ea fuit voluntas Principis delegantis, & quia verbum illud generaliter prolatum, generaliter eſt intelligendum, *c. ſolitæ*, juncta gloſſa finali, *de majorit.* & paria ſunt aliquid ſpecialiter expreſſum eſſe, vel ſub verborum generalitate comprehendi, *l. ſidua 51. ff. de adminiſtr. tut. l. Prætor; §.2. de novi operis nunciat.* Accurſius *in l. ſi quis mihi 25. §. juſſu, ff. de acquir. hæred.* ideò dicta clauſula, *quod ſi non omnes*, comprehendit tam impotentiam juris, videlicet ſi ob infamiam, ſervitutem, vel defectum ætatis judicare nequit; aut facti, videlicet ſi deceſſit, aut inevitabili neceſſitate impediatur in cauſa intereſſe: docet Moneta *ubi ſuprà.*

11 Diſſolvuntur difficultates.

Nec obſtant difficultates ſuprà adductæ. Non prima, quæ procedit cùm cauſa commiſſa eſt indefinitè, non adjecta clauſula, *quod ſi non omnes*; tunc enim verum eſt, alium ſine alio in cauſa procedere non poſſe, *d. c. cauſam 16. c. cauſam 22. de leg.* ut verò ſi non ſimpliciter, ſed adiecta prædicta clauſula committatur, tunc unus alio impedito in cauſa procedere valet. Nec ſecunda difficultas refragatur; licèt enim Pontifex beneficium concedendo irregulari, cenſeatur cum ipſo diſpenſaſſe, & ſimiliter in aliis impedimentis; tamen hoc locum habet cùm Pontifex ſcit tale impedimentum habere perſonam illam: at ſi neſciat, non præſumitur cum ea diſpenſaſſe, ut latè docent Baſilius *lib.8. de matrimonio, c.16.* Unde cùm Pontifex committit alicui cauſam, qui habet impedimentum juris, quod Pontifex ignorat, non præſumitur Pontificem cum eo diſpenſaſſe. Quę tamen impedimenti ſcientia, requiratur in Principe, ut præſumatur diſpenſaſſe, diſputat Baſilius *ubi ſuprà.* Difficilior eſt tertia conſideratio; nam licèt verum ſit, caſum impotentiæ comprehendere caſum noluntatis, ut probat Pichard. *in principio Inſtit. de vulgari, n.20.* tamen in noſtro caſu dubium eſt, an virtute clauſulæ, *quod ſi non omnes intereſſe potuerint*, caſus noluntatis, videlicet cùm alter non vult intereſſe, comprehendatur; & ſic altero renuente in cauſa procedere, alter nihilominus intereſſe poſſit? Et poſſe reſolvit Zabarella *in præſenti*, qui docet textum noſtrum correctum eſſe per textum *in d. c. prudentia, §. adiicimus, de officio delegati*; ubi dicitur noluntatem, comprehendi ſub impotentia: ſequitur eum Moneta *d. c.8. num.658.* Sed cùm correctio jurium de facili non ſit admittenda, *c. cùm expediat, de elect. lib.6. l. præcipimus, C. de appellat.* dicendum eſt textum præſentem exponi, & ſuppleri ex deciſione textus *in d. §. adiicimus*, ita ut clauſula, *quod ſi non omnes*, comprehendat noluntatem ad hoc, ut alius alio nolente poſſit in cauſa procedere, *d. §. adiicimus*; non autem includat ad hoc, ut qui nolit de cauſa cognoſcere, excuſetur, imò graviter plectendus eſt, cùm reſcriptum Apoſtolicum exequi renueret, ex noſtro textu: quod ſi clauſula, *quod ſi non omnes*, ita concepta ſit, *quod ſi nequiverit*, aut *non potuerit*; tunc etiamſi unus renuat de cauſa cognoſcere, non punitur, ſed excuſatur, quia per verbum *nequiverit*, facultas illis data fuit ſe excuſandi à prædicto judicandi munere.

Sed ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in c. licèt 30. de officio deleg.* ubi cauſa commiſſa fuit tribus judicibus ſub clauſula, *quod ſi non omnes*; & cùm unus ex judicibus deceſſiſſet, & alter ut ſuſpenſus remotus eſſet, quæſtionis fuit, an ſuperſtes, cui cognitionem cauſę defunctus commiſerat, poſſit in cauſa procedere? Et reſpondet Innoc. III. diſtinguendum eſſe, an vivente adhuc judice, judex ſuperſtes uti cœperit juriſdictione, an eo defuncto? Primo caſu in negotio procedere poſſet, quia juriſdictio delegata, morte delegantis, re non integra, durat. Secundò verò caſu, cognoſcere de cauſa ut delegatus non poſſet, cùm re integra deceſſiſſet collega, qui illi juriſdictionem ſuam commiſit. Ex qua facti ſerie deducitur, adhuc appoſita clauſula, *quod ſi non omnes*, unum ex judicibus procedere in cauſa non poſſe, niſi alius judex datus in ipſis litteris illi vices ſuas committat. Augetur ejus textus difficultas *ex c. coram 34. de officio deleg.* ubi in eadem ſpecie, cùm cauſa commiſſa eſſet tribus judicibus, aſſeritur unum ex illis non poſſe vices ſuas committere, & alteri cauſam ſubdelegare: ergo non rectè *in d. c. licèt*, ſupponitur judicem delegatum potuiſſe conjudici ſuo cauſam committere. Præſenſerunt difficultatem Gloſſa, Innocentius, Hoſtienſis, & alii antiquiores *in commentariis ad ea jura*, qui varias aſſignant ſolutiones: illis tamen omiſſis, pro ſolutione difficultatis dicendum eſt, *in d. c. licèt*, ſupponi judicem delegatum potuiſſe duplici jure de cauſa cognoſcere, videlicet vel ut delegatum Pontificia virtute clauſulæ, *quod ſi non omnes*, vel ut delegatum conjudicis virtute ſecundæ delegationis. Ut delegatus Pontificis ſemper poterat in cauſa procedere, ex dicta clauſula, *quod ſi non omnes*; ut delegatus verò conjudicis non, niſi re non integra deceſſiſſet conjudex: quod expreſsè docet textus *in d. c. licèt*, ibi: *Vices ſuas*; &, *Ille poterit adimplere*. Igitur per ſe poterat de cauſa cognoſcere abſq; nova delegatione; nomine autem conjudicis neutiquam procedere poterat, niſi eo adhuc ſuperſtite lis conteſtata eſſet, ex ratione textus *in c. gratum, c. relatum, de offic. deleg.* Nec tunc obſtat textus *in d. c. coram*, pro cujus conciliatione cum *dicto c. licèt*, dicendum eſt, quod licèt regulariter judices delegati Principis poſſint ſubdelegare, *c.3. c. quamvis 6. c. ex litteris, c. final. de officio deleg. c. cùm cauſa, de appellat.* tamen cùm appoſita eſt clauſula, *quod ſi non omnes*, non poteſt unus ex judicibus in reſcripto datis ſubdelegare, *d. c. coram*, ubi docent antiquiores repetentes, niſi cauſam committat conjudici in ipſo reſcripto aſſignato; tunc enim ſubdelegatio vires habet, quia cùm omni-

12 Exponitur cap. licet 30. de offic. deleg.

omuinm judicum electa, & appellata ſit induſtria ab ipſo R. Pontifice, judex qui committit judici ſuo cauſæ cognitionem, quam aliàs proprio jure habebat judex, non excedit reſcripti formam, quo caſu procedit textus *in d. cap. licèt*, ut conſiderat Moneta *de commut. dicto. cap.* 8. *numer.* 570. qua etiam doctrina accipiendi ſunt textus *in cap. quamvis 5. de officio deleg.* ubi judex delegatus poteſt cauſam ſubdelegare conjudici ſuo, cùm appoſita eſt clauſula, *quod ſi non omnes*; & aliter ſi ea clauſula adjecta non ſit, docet Moneta *cap.* 5. *num.* 552. & textus *in cap. ſuper quæſtionum* 27. §. *ſi verò, de officio deleg.* ubi judex delegatus, cui cauſa commiſſa erat cum clauſula, *quod ſi non omnes*, ritè, & validè ſubdelegavit, quia eam commiſit conjudici, non extraneæ perſonæ. Ad hanc etiam clauſulam ſpectant textus *in cap. ſuper* 23. *de officio delegati*, *cap. olim* 24. *de reſcriptis*, *cap. veniens*, 13. *de renunciatione*, *cap.* 3. *de in integr. reſtitutione*.

C A P U T XIV.

Innocentius III. a *Elienſi Epiſcopo*.

PAſtoralis officii. *Et infrà*: Prætereà quæſiviſti (quando de revocatione litterarum ambigitur) utrum judices priores, an poſteriores cognoſcere debeant: & utrum pet ſecundas ſint primæ litteræ revocatæ? Ad quod tibi reſpondeo, quod niſi poſteriores prioribus, vel è converſo duxerint deferendum, ſimul utrique cognoſcant: ſi fortè nequiverint ſimul in unam ſententiam concordare (quamvis plures ſint ex una parte, quàm altera) per arbitros communiter electos à partibus hujuſmodi concertatio ſopiatur. Quoniam autem ſub hujuſmodi forma, videlicet (Cauſam, quam talis adversùs talem, & quoſdam alios ſuper hoc, & quibuſdam aliis ſe habere proponit, tibi duximus committendam,) à nobis multoties litteræ impetrantur, & ſollicitè quæſiviſti, an judex ex delegatione hujuſmodi ante perſonarum, vel rerum expreſſionem, ſuper perſonis, vel rebus exprimendis habeat poteſtatem: adiiciens, utrum ſi antequam perſonæ, vel res expreſſæ fuerint nominatim, ſuper non expreſſis in commiſſione priori, ſed generaliter comprehenſis, ſpeciales litteræ (quæ de priori commiſſione nullam faciant mentionem) ad alios judices à Sede Apoſtolica emanaverint, eundem vigorem debeant obtinere. Nos igitur ad hæc duo taliter reſpondemus, quod (cùm generali per ſpeciale proculdubio derogetur) juriſdictione per generales litteras attributa, per ſpeciales (quantum ad ea, quæ ſpecialiter exprimuntur) penitus enervatur, licèt de prioribus non faciant mentionem; unde ſuperflua relinquitur prima quæſtio, etſi meritò dici poſſit, quod donec juriſdictio revocetur, eam ſuper rerum, vel perſonarum articulis exprimendis obtinet delegatus: ſed antequam exprimantur perſonæ, vel res, delegatus nequit juriſdictionem hujuſmodi exercere;

N O T Æ.

1 Elienſis Diœceſis ubi. a E *Lienſi.*) Ità legendum eſt, non *Helienſi*, ut habetur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.*3. Elienſis inſula eſt Angliæ Orientalis, ſtatim poſt Auguſtini primi Anglorum Apoſtoli tempora ad fidem converſa, in eaque Ethelbertus Canciæ Rex Eccleſiam ædificavit, quam ampliorem conſtruxit Etheldreda Regia filia anno 678. & monaſterium monialium ibi appoſuit. Verùm per Danos monaſterio everſo, & inſula deſerta, univerſum illum locum emit ab Edgaro Rege Etheliboldus Epiſcopus Uvintonienſis, & monaſterium Ordinis D. Benedicti ibi conſtituit; & creſcentibus opibus, cùm illud regeret Richardus ejus Abbas, annuentibus Henrico I. Rege, & Epiſcopo Linconienſi, de Romani Pontificis aſſenſu in Epiſcopatum erectum fuit, ut refert Polydorus Vergilius *l.* 11. *hiſtoriæ Angliæ*, *folio* 183. Euſtachius ejus Epiſcopus variis ſuper articulis conſulvit Innocentium Tertium, qui omnes conjungendi ſunt, & colligendi in unum faſcem, *c. Paſtoralis* 28. *de officio deleg. c. Paſtoralis* 11. *de offic. Ordin. c. Paſtoralis* 14. *de judiciis*, *c.*1. *de Sacramentis non iter. c.*8. *de fide inſtrum. c.* 4. *de except. c. penult. de iis quæ fiunt à Prælatis*, *cap.*7. *de donat. cap. Paſtoralis* 28. *de decimis*, *c. Paſtoralis* 53. *de appellat. c. Paſtoralis* 29. *de jurepatron. c. Paſtoralis* 19. *de privileg.* in quibus omnibus legendum eſt *Elienſi*: notavit jam Cujacius *in d. c. paſtoralis*, *de judiciis*.

C O M M E N T A R I U M.

IN præſenti textu proponitur forma obſervanda in contentione juriſdictionis plurium judicum delegatorum, 2
cùm nec prioribus poſteriores deferunt, nec conſtat quodnam reſcriptum alteri deroget: quo caſu ad officium cujuſque judicis etiam delegati pertinet examinare, an ſua ſit juriſdictio, *c. cùm perſonæ*, *de privileg. l.* 6. *l. ſi quis ex alienat*, *ff. de judic.* & ſtatuit Innocentius, quod ſi in unam ſententiam omnes delegati convenire nolint, per arbitros electos à partibus hæc contentio dirimatur. In qua conſtitutione duo ſingularia continentur. Primum eſt, ut quamvis pluribus judicibus de cauſa cognoſcentibus, prævaleat, quod major pars decreverit, *l. Pomponius* 36. *l. duo* 39. *ff. de re judic.* in hoc caſu omnes debeant conſentire, ne quibuſdam judicibus invitis, aliorum facto juriſdictio adimatur. Secundum, ut in hac ſpecie non conſulatur Romanus Pontifex, ſed potiùs per arbitros contentio decidatur, qui dicuntur arbitri juris; ideòque ab eorum ſententia ad Pontificem appellatur, *c. ab arbitris* 11. *de offic. deleg. lib.*6. Quæ forma dirimendi contentiones juriſdictionis per arbitros etiam inter judices ordinarios, eccleſiaſticum, & ſæcularem, hodie obſervatur in Regno Aragonum, ut latè eam praxim exponentes probant Seſſe *tom.*2. *deciſ.* 113. *per totam*, Frances *de competent. qu.* 22. Pareja *de inſtrum. edit. parte* 1. *tit.*2. *reſolut.*6. Alia, quæ ad hunc textum ſpectant adduxi ſuprà *in cap.*1.

C A P U T XV.

Idem a *Senonenſi Archiepiſcopo*.

SEdes Apoſtolica conſuevit exhibere ſe petentibus liberalem, ſed quidam ejus gratia nequiter abutuntur, dum quod ipſa de benignitate concedit, ipſi ad malignitatem retorquent. Quidam enim malignari volentes, in commiſſionibus omnibus noſtris minores, vel viliores perſonas propriis nominibus exprimunt; majores autem & digniores ſpecialibus vocabulis non deſignant, ſed eas ſub quodam generalitatis involucro comprehendunt, ut commiſſiones ipſas à nobis facilius impetrent ſub hac forma: Conqueritur talis de iſto, vel illo, & aliis quibuſdam propriis nominibus exprimendis, qui ei ſuper tali negotio, & quibuſdam aliis rebus injurioſi nimis, & graves exiſtunt. Nos igitur volentes eorum malitiis obviare, decernimus, ut cùm in commiſſionibus noſtris minores & viliores perſonæ ſolummodò deſignantur, majores & digniores ſub generali clauſula non intelligantur includi. Sed nec liceat occaſione generalitatis hujuſmodi multitudinem effrænatam in judicium evocare. Nec ſuper majoribus, & gravioribus negotiis audiantur, qui de minoribus, & levioribus tantùm faciunt mentionem. Si quis verò aliquas perſonas expreſſerit, non ut velit cùm eis in judicio experiri, ſed ut ad pares tranſire valeat, vel minores (quia fraus, & dolus ei patrocinari non debent) tanquam mendax precator, careat penitus impetratis.

N O T Æ.

1 a **S** *Enonenſi.*) De Senonenſi Archiepiſcopo egi *in c. cùm omnes 6. de conſtitutionibus*, & textum hunc exponam *in c. Rodulphus*, *n.3. hoc tit.* Et licèt textus hic reperiatur in tertia collectione, *ſub hoc titulo c.4.* & tam in ea, quàm in hac ſexta tribuatur Innocentio III. vereor tsmen, ne ſit Clementis III. cùm reperiatur poſt Concilium Lateranenſe ſub Alexandro III. *part.50. c. finali*, ubi nullo modo compilantur Decretales Innocentii III. ſed tantùm Alexandri III. Cœleſtini III. & Clementis pariter III. ac aliorum ſnorum prædeceſſorum.

C A P U T XVI.

a Idem *R. Cantori*, *& R. Priori de Monte Leproſorum*, *& L. de Sagio Canonico Rhotomagenſi*.

EX tenore litterarum, quas nobis deſtinaſtis, intelleximus R. ſacerdotem de Collovilla ad alios judices ſuper quæſtione (quæ inter ipſum, & Abbatem de *b* Becco vertitur) litteras Apoſtolicas impetraſſe: qui cùm partem citaſſent adverſam, dictus presbyter coram eis noluit litigare, Poſtmodum verò idem presbyter ſuper eodem negotio vobis noſtras litteras præſentavit, in quibus de prioribus mentio non fiebar. Cumque vos in cauſæ cognitione procedere velletis, Abbas coram vobis propoſuit, quod non tenebatur per directas ad vos litteras presbytero reſpondere, cùm per alias ab aliis judicibus fuiſſet citatus, quæ anthoritate illarum non fuerant revocatæ. Nos igitur attendentes fraudem Presbyteri memorati, duas commiſſiones ſuper eodem negotio impetrantis, quarum altera non faciebat mentionem de reliqua (quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent) decernimus, ut ipſe commodo careat utriuſque.

N O T Æ.

1 a **I** *Dem R.*) Ità etiam legitur in tertia collectione *ſub hoc tit. c.5.* ex qua reſtituo hanc inſcriptionem. Rhoromagum, ſeu Rhotomagus, præclara eſt urbs Normanniæ, Normannorum Ducum ſedes, ut ex Marcellino & Ptolomeo referunt Fratres Sarmataoi *tomo 1. Galliæ Chriſt. fol.* 554. Habet Eccleſiam Archiepiſcopalem, cujus Præſulum ſeriem refert Cbenut *in Chronologia Galliæ*. Canonici ipſius Eccleſiæ ratione dignitatum, & præbendarum habent prærogativam majoris juſtitiæ in diverſis locis, ut referunt dicti Fratres Sarmatani *ubi ſuprà*. Textum hone expoſui ſuprà *in c.3.*

b *Becco.*) Monaſterium hoc eſt in Normannia conditum anno 1034. in Diœceſi Lexovienſi, à Giſleberto Comite Brioniæ, de quo Horder. Vitalis *lib.3. & 5.*

C A P U T XVII.

Idem a *Mediolanenſi Archiepiſcopo*.

CUm adeò ſcripta Sedis Apoſtolicæ moderemur, ut ex certa ſcientia nihil in eis faciamus apponi, quod de jure debeat reprehendi: miramur non modicum, & movemur, quia quoties ad te, vel aliquos tibi ſubjectos noſtras litteras deſtinamus, te ſuper his mirari reſcribis, ac ſi mandaremus aliquid inhoneſtum. Scripſiſti etenim nobis, quod cùm P. Clericus in Eccleſia *b* Modecenſi ſufficientem ſibi ſit præbendam adeptus, mirabaris, quia pro receptione ipſius in Eccleſia de Grongonſola Præpoſito, & Fratribus ejuſdem Eccleſiæ litteras Apoſtolicas miſeramus: cùm ſi litterarum noſtrarum diligenter ſeriem attendiſſes, nihil penitus inveniſſes in eis, quod tuum debuiſſet animum offendiſſe. Cùm enim in litteris ipſis, nec de præbenda ipſius P. mentio haberetur, nec Modecenſis Canonicus, immò nec etiam Clericus diceretur in eis, & in litteris ipſis hæc eſſet adjecta conditio, Si dignus *c* exiſteret ad Eccleſiaſticum beneficium obtinendum; etſi eadem Eccleſia ex dono parentum ipſius quamdam Capellam cùm dote fuiſſet adepta, & à conſanguineis ejus oblationes, & mortuaria pro tempore, & decimas perciperet annuatim; intelligere potuiſſes, qualiter litteræ ipſæ fuerant impetratæ, in quibus de beneficio ipſius, pro quo ſcribebatur, mentio non fiebar. Ideòque fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus cùm ad te, vel tuos litteræ Apoſtolicæ diriguntur, earum tenorem diligenter attendas, & quod mandatur in eis, dum tamen nec per ſoppreſſionem veritatis, aut expreſſionem falſitatis obtentæ fuerint, facias effectui mancipari. Datum Romæ, &c. decimotertio Kalendas Julii.

N O T Æ.

1 a **M** *Ediolanenſi.*) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.7.* & in epiſtolis Innocentii Coloniæ editis, *folio* 122. Ex quo regeſtro litteram hujus textus reſtituo. Mediolanum Metropolis eſt Inſubrum, imò & totius Italiæ appellatur à Suida, & Procopio *libro 2. Gothiæ*, à Plutarcho *in Marcello*: urbs potentiæ, & dignitatis eximiæ. Magnis quondam Imperatoribus ſedes gratiſſima celebratur ab Auſonio his verſibus:

——Mediolani mira omnia,
Templa, Palatinæque arces, opulenſque moneta.

Tempore Gratiani Imperatoris res Mediolanenſes ingenti incremento auctæ fuerunt: quæ felicitas duravit uſque ad tempora D. Ambroſii, quibus Arriana hæreſis magnis calamitatibus hanc urbem affecit. Deinde Attila Italiam ingreſſus Mediolanum diruit. Inſtauratum aliquantulum, mox à Longobardis maximis agitatum moleſtiis, quibus à Carolo Magno ſuperatis, per annos 360. floruit. Deinde Federicus Barbaroſſa urbem hanc ſolo adæquavit, ſed ejus incolæ eam poſtea reſtaurarunt. Habet Eccleſiam Cathedralem à temporibus S. Barnabæ Apoſtoli, qui eam inſtituit, & per ſeptem annos rexit, ut ejus urbis clades, & triumphos referens tradit Joſephus Ripamontius *in hiſtoria Mediolan.* Ejus mentio fit *in c. cum contra 9. de teſtib. c. in noſtra 32. hoc tit. c.1. de ſequeſtr. poſſeſſ. c. ult. de præſumpt. cap. cùm inter 6. de fide inſtrum. c. ut noſtrum 56. de appellat.* Ipſius Eccleſiæ Præſuli Huberto III. qui Canonicus ipſius Eccleſiæ, & Cardinalis Presbyter tituli S. Stephani, ab Innocentio III. Archiepiſcopus creatus fuit, pacemque inter Mediolanenſes, & Comenſes conciliavit, reſcribit Pontifex hic.

b *Modecenſem.*) Modoicum oppidum eſt in finibus Mediolanenſibus, ubi electus Imperator Regni diadema ſuſcipit. Otho Friſingenſis *lib.7. chron. c.17.*

c *Exiſteret.*) Quæ clauſula ſubintelligitur, etſi non exprimatur, *c. accepimus* 13. *de ætate & qual. capit. fin. de præſumpt.* Quare gratiæ plerumque fiunt *in forma dignum, c. cùm ſecundùm, de præb.* probat Barboſa *de clauſulis, clauſ. 66.*

C A-

CAPUT XVIII.

Idem electo Decano, & Magiſtro Nicolao de Levennes, Canonico a Cameracenſi.

Cauſam quæ inter b Præmonſtratenſem, & Prumienſem Eccleſias ſuper poſſeſſionibus de Hanapia vertitur, diſcretioni veſtræ commiſiſſe meminimus fine canonico terminandam. Sed quia in litteris illis animadvertimus fuiſſe inſertum, quod ſi alterutra partium legitimè citata præſentiam veſtram adire, vel judicio parere contemneret, vos nihilominus præſentis partis probationes recipere, & quantum de jure poſſetis, in cauſæ cognitione, ac deciſione procedere minimè tardaretis. Nos volentes ut clauſula illa (Quantum de jure poteritis,) quæ antequam de probatione receptionum mentio fieret, fuerat inſerenda, clauſulam illam de probatione receptionum præcedat, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ipſam intelligentes ibidem, in eadem cauſa juxta tenorem litterarum illarum procedere non tardetis: attentè proviſuri, ut ſi litterarum authoritate priorum in eodem negotio legitimè eſt proceſſum, firmum, & ſtabile perſeveret. Alioquin ſi occaſione clauſulæ memoratæ aliquid conſtiterit in alterutrius partis præjudicium attentatum, id viribus decernimus cariturum: volentes nihilominus, & mandantes, ut in deciſione ipſius negotii (ſicut præmiſſum eſt) tam ſuper principali, quàm ſuper incidentibus quæſtionibus, appellatione c remota, canonicè procedatur. Nullius obſtantibus litteris, præter aſſenſum partium à Sede Apoſtolica impetratis. Quod ſi non omnes, &c. Datum Laterani XIII. kal. Aprilis.

NOTÆ.

1 Cameracum ubi. a *Cameracenſi.*) In tertia collectione *ſub hoc tit. c.8.* legitur, *Idem Abbati de Alcobatia, & E & P. monachis de Alcobatia;* ſed malè, nam monaſterium Alcobariæ eſt in Luſitania prope civitatem Uliſſiponenſem, ut dicemus *in c. cum inter, de privilegiis*, & notarunt Manrique *tom.2. annal. Ciſtercienſ. anno* 1147. *c.*17. *nu.*9. Boſquetus *ad Innocentium III. lib.2. epiſt.*118. Præmonſtratenſis Eccleſia, necnon & Prumienſis, inter quas præſens quæſtio vertebatur, ſunt in Belgio, ut refert Bucherus *in Belgio Romano, fol.*255. *&* 257. Quare retinenda eſt inſcriptio, quæ habetur in hac ſexta collectione, & in ipſis epiſtolis Innocentii Coloniæ editis, *pag.*30. ex quo regeſtro litteram hujus textus reſtituo. Cameracum, vulgò *Cambray*, à Cambro Cimbrorum Rege ita dicta, civitas eſt ad Schaldum fluvium ſita amœnitate, fortitudine, ædificiorum ſplendore nulli ſecunda: eſt ſub ditione Magni noſtri Monarchæ, ut refert Bucherus *ubi ſuprà*, Bucellinus *tom.3. Germaniæ, littera, C.* Habet Eccleſiam cathedralem jam à primis Eccleſiæ ſæculis, cujus Archipræſuli Hugoni miſſa eſt præſens epiſtola.

2 b *Præmonſtrat.*) Hoc monaſterium eſt caput totius Ordinis in diœceſi Laudun. Prumienſe eſt ordinis ſancti Benedicti in diœceſi Treverenſi.

3 c *Appellatione remota.*) Effectus hujus clauſulæ expoſui ſuprà *in c.*1.

COMMENTARIUM.

4 Concluſio refertur, & probatur. Ex hoc textu communiter deducunt Interpretes, *Reſcripta interpretationem recipere à jure communi, & cum eo concordare debere.* Quod axioma probatur *ex c. licèt* 32. *de præbend. c. ſuper eo* 15. *de officio deleg. l. ſcire, §. ſunt, ff. de excuſat. tutor. l. ſi quando* 35. *C. de inofficioſo, l. reſcripta* 7. *C. de precibus, l. ult. C. ſi contra jus, l. ut reſponſum, C. de tranſactionibus*, ubi aſſeritur in dubio præſumi Principem de jure reſcribere. Illoſtrant in præſenti Uranius, Petrus Gregorius, & Sahagun, Menochius *lib.2. de præſumption. c.*9. Maſcardus *de probat. concluſ.* 1279. Larrea *tom.2. allegat.*105.

5 Impugnatur præſens aſſertio. Sed hoc commune axioma difficile redditur ſequentibus difficultatibus. Prima naſcitur ex eo, nam fruſtra precibus impetratur, quod jure communi conceditur, *l.* 1. *§. ult. ff. ad municipalem, l. unica, C. de theſauris, lib.*10. *l. quæ ſub conditione* 8. *§. ult. ff. de condit. inſtit. c. in his* 30. *de privilegiis:* ergo non ita interpretari debent reſcripta, ut juri conſona ſint. Secunda naſcitur ex eo, nam reſcripta ſæpius à Principe contra jus conceduntur, *l. Imperatoris* 8. *ff. de poſtulando*, juncta lege *à temporibus* 5. *ff. de jurepatronatus, d.l.*3. *ff. de interdictis*, ſuprà latè probavi *in c. ſi quando, hoc tit.* Accedit quod ſcribit Capitolinus in vita Macrini Imperatoris, qui cùm eſſet juriſperitiſſimus, & amantiſſimus, decrevit abolere omnes Principum conſtitutiones, *ut ex jure ageretur, non ex reſcriptis.* Ergo reſcripta præcipuè in dubio contra jus conceſſa eſſe præſumere debemus, non ſecundùm jus; nec ab jure, contra quod impetrata ſunt, interpretationem accipere debent.

6 Traditur ratio aſſertionis. Quibus difficultatibus non obſtantibus, vera eſt prædicta aſſertio; ſemper enim Principes de jure reſcribere credimus, *l.2. C. de diverſis reſcriptis, l. ult. C. de edendo;* immò reſcripta adeò juri conformia præſumuntur, ut cùm jure ipſo conjungantur, *l. falſa* 33. *ff. de condition. & demonſtr. l.*1. *§. ergo, ff. nihil innovari appellat. pendente, l. ab executione, C. quorum appellationes.* Quare ut reſcripta Principes ſecundum jus concederent, Jureconſultorum conſilio utebantur, *l. ſi debitor* 7. *l. ait Prætor* 10. *§.*1. *ff. quæ in fraudem credit. l. Plautius* 49. *ff. ad leg. Falcid.* Plura Joannes Bertrandus *in vita Papiniani*, Petrus Gregorius *lib.6. ſyntagm. c.8. nu.*5. Gutherus *de officiis domus, c.*17. Cujacius *ad titulum C. de comitib. conſiſtor.* Gothofredus *in l. fin. C. de officiis diverſorum*, notavi ſuprà *in c. ſi quando* 5. & reſcripta contra jus impetrata, contra Principis voluntatem conceſſa creduntur, *l. jubemus* 10. *l. ult. C. de ſacroſ. Eccleſ. l.*1. *C. Thodoſ. de diverſis reſcriptis, l. in fraudem, C. de annon. & tribut. l. omnes* 6. *C. ſi contra jus, l.*3. *&* 7. *C. de precib. Imperat. offer. l.*2. *C. de canone frument. urb. Rom. lib.*11. *l. unica C. Theodoſ. de Senatuſconſultis, c. ſuper* 20. *verſ. Diſcretionem, hoc tit. c. Paſtoralis, de fide inſtrum.* & ideò non valent, ex eiſdem juribus, *l.2. tit.12. lib.3. ordin. l.6. tit.14. lib.5. recopil.* Auguſtinus Barboſa *in collect. ad d. l. reſcripta.* Si autem ſcienter Princeps contra jus reſcripſerit, valet reſcriptum, quia ita reſcribendo diverſum jus inter partes conſtituere voluit: unde de jure, licèt contra jus, reſcripſiſſe dicitur; quo fit, ut reſcripta ita accipiantur, ut juri communi magis conveniant, ex noſtro textu. Accedit, nam in dubio non creditur Principem velle per reſcriptum ſuum alicui præjudicare, *l.2. §. meritò, & §. ſi quis, ff. ne quid in loco publ. c. ex tuarum, de authorit. & uſu pallii.* Ergo reſcripta ita interpretanda ſunt, ut juri communi magis conveniant, quàm adverſentur.

7 Diſſolvuntur difficultates. Nec difficultates ſuprà adductæ obſtant. Non prima, nam etſi reſcripta ſecundùm jus accipiamus, & ut juri conſona interpretemur, non inde ſequitur, illa ſuperfluo interpretari; nam per ea jus commune exequutioni mandatur per judices in eis deſignatos. Sæpiùs enim ſtatuta à jure communi non adimplentur ita diligenter, niſi reſcriptis Principum ad debitum finem perducantur; unde non ſuperflua, ſed valdè utilia ſunt hujuſmodi reſcripta. Nec obſtat ſecunda difficultas, nam licèt regulariter reſcribi ſecundùm jus contingat; ſi tamen aliquando Principes contra jus reſcripſerint, nihilominus de jure reſpondiſſe dicentur: verum enim eſt Principem de jure reſcribere, licèt non ſecundùm jus: id eſt, ut apertius me expediam, præcepit tale reſcriptum pro lege ſervari, etiamſi juris communis regulis non conveniat. Quare reſcripta jus faciunt inter partes, & vim legis obtinent, *§. ſed quod Principi, Inſtit. de jure natur.* immò & pro lege univerſali ſæpiùs obſervantur, *c. ſi Romanorum, verſ. Decretales*, 19. *diſt. l. Imperator* 18. *ff. ſoluto matrim. l. majorem* 8. *ff. de pactis:* probant ultra repetentes ad præſentem rubricam, Salas *de legib. diſp.2. ſect.*8. Duarenus *ad tit. de condict. indeb. c.6. verſ. Reſcriptorum*, Donellus *lib.1. comment. c.*9. Oſualdus *littera C, & D.* Revardus *pro tribunal. c.* 8. Briſſonius *lib.3. ſelect. c.*7. Quod verum credo, quando reſcripta emanarunt ad declarationem dubii juris; tunc enim reſcripta vim legis univerſalis obtinent, *l.3. §. Divus, ff. de ſepulchro viol.* Si verò inter partes de jure privato agatur, inter eas tantùm vim legis obtinent. Salas *d. ſect.*8. *n.*46. & regulariter jus tantùm quoad eas faciunt, *l.2. &* 3. *C. de legibus*, niſi ſpecialiter caveat Princeps, ut tale reſcriptum vim legis habeat, ut probat Sanchez *lib.2. de matrim. diſp.*14. *num.*4. *ex c. in cauſis* 19. *de re judic. l. fin. C. de legibus.* Quare ſemper reſcripta ita interpretanda ſunt, ut juri communi conveniant.

C A P U T XIX.

Idem *Archiepiſcopo* a *Senonenſi*; *&* b *P.* c *S. Mariæ in Via Lata Diac. Cardin. A. S. L.*

CONſtitutus in præſentia dilecti filii noſtri G. Sancti Angeli Diaconi Cardinalis Petrus Clericus, quem ei conceſſeramus, & parti alteri auditorem, propoſuit coram ipſo, quod cùm olim bonæ mem. G. d Papa prædeceſſoe noſter dilectis filiis N. Dec. & e Capitulo Bituricenſi dederit in mandatis, ut ipſum in Canonicum reciperent & in fratrem, & præbendam ei conferrent, ſi qua tunc in eorum vacaret Eccleſia, vel proximè vacaturam, venerabili fratre noſtro Bituricenſi Archiepiſcopo eis monitore conceſſo, & ipſi mandatum ejus admittere non curaſſent, eis præcipiendo mandavit, ut quod eis mandaverat, adimplerent, dicto Archiepiſcopo, & venerabili fratre noſtro Claromont. Epiſcopo ſuper hoc exequutoribus deputatis. Interim autem Capituli nuntius ad Apoſtolicam Sedem accedens, cùm ſuggeſſit ipſum P. in pluribus Eccleſiis habere præbendas, Bituricenſem Eccleſiam ab ejus obtinuit impetitione abſolvi: indulgentia etiam impetrata, ne infrà triennium aliquem recipere in fratrem cogeretur. Cumque poſtmodum idem P. ad Eccleſiam Romanam reverſus, eidem prædeceſſori noſtro exponere curaviſſet, quod licèt in Claromontana Eccleſia quoddam beneficium, quod concedi etiam laicis conſuevit, & Familiaritas appellatur, fuiſſet adeptus, & ex ipſo tamen, vel alio quod haberet, non poſſet commodè ſuſtentari, idem prædeceſſor noſter dictis Decano & Capitulo per ſuas litteras injunxit, ut prædicta indulgentia in ſuo robore permanente, præbendam quæ poſt triennium primò vacaret, ipſi conferrent: interim autem ei ſtallum in Choro, & locum in Capitulo aſſignarent, exequutione hujus mandati dilecto filio Claromontano Præpoſito delegata: qui ſicut ex ejus litteris manifeſtè liquebat, cùm dictos Decanum, & Capitulum ad implendum mandatum Apoſtolicum diligentius monuiſſet, nec profeciſſet in alio, dictum P. de præbenda primò poſt triennium vacatura authoritate curavit Apoſtolica inveſtire, & ei ſtallum in Choro, & locum in Capitulo concedere. Verum dilectus filius P. Roſſignos ex adverſo reſpondit, quod cùm in Bituricenſi Eccleſia certus eſſet Canonicorum numerus inſtitutus, firmatus f jurejurando, & per multos Romanos Pontifices confirmatus, & de hoc memoratus P. non feciſſet in litteris ſuis mentionem, intelligendus erat g circumveniſſe prædeceſſorem noſtrum, & dictas litteras veritate tacita impetraſſe. Licèt enim cùm in aliqua Eccleſia certus ſtatuitur numerus, hæc apponatur conditio, vel intelligatur apponi; Salva Sedis Apoſtolicæ authoritate; non tamen erat credendum, quod eum ex certa ſcientia contra juramentum eorum recipi mandaſſet, cùm de hoc in ejus litteris nihil fuiſſet expreſſum. Nos igitur de prædictis per memoratum Card. inſtructi, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus ſi legitimè vobis conſtiterit, numerum Canonicorum, qui nunc eſt in Eccleſia, eſſe per Decanum, & Capitulum ejuſdem Eccleſiæ juramento firmatum, h antequam prædictus Clericus à prædeceſſore noſtro litteras i exequutorias impetraſſet, quidquid factum eſt occaſione litterarum, quas idem Clericus à Sede Apoſtolica impetraſſe dignoſcitur, caſſum & irritum k decernatis haberi: alioquin ei faciatis in eadem Eccleſia præbendam (ſi qua vacat) ſine ap. ob. aſſignari, contradictores, ſi qui fuerint, per diſtrictionem eccl. app. poſt compeſcentes. Proviſuri attentius, quod ita ſuper hoc mandatum noſtrum adimplere curetis, qood eundem Clericum non oporteat deinceps ad nos iterare laborem; quia ſicut nolumus injuſta præcipere, ſic cùm juſta præcipimus, volumus efficaciter exaudiri: Nullis litteris obharum tenore tacito, &c. Quod ſi ambo, &c. Alter veſtrum, &c. Datum Spoleti 11. kal. Sept.

N O T Æ.

1 a SEnonenſi.) Ita etiam legitor in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.9.* & in ipſis epiſtolis Innocentii III. Coloniæ editis, *fol.166.* De hoc Archiepiſcopo, & ejus Eccleſia egi *ſup. in c.6. de conſtit.*

2 b P.) Petrum videlicet; anno enim 1198. Innocentius III. miſit Legatum in partibus Galliæ Petrum Diaconum Cardinalem tituli S. Mariæ io Via Lata, ut proſequeretur judicium divortii à Philippo Francorum Rege facti cùm legitima conjuge, alia ſuperinducta; & cùm Petrus Legatus ad Senonas perveniſſet, ut ibi Concilium celebraret, referente Spondano *anno* 1198. *n.9.* cauſa, de qua in noſtro textu, commiſſa fuit Archiepiſcopo Senonenſi, & ſimul prædicto Legato ibi degenti.

3 c *S. Mariæ.*) Eſt titulus Cardinalatus valdè antiquus, referturque inter titolos Diaconales à Germonio *de indultis*, §. *tituli*, *nu.*2. Cohelio *in notitia*, *c.6.*

4 d *G. Papa.*) Legendum eſt *C.* ut Cœleſtinum ſignificet: in litteris enim Innocentii III. cùm legitur, *Cod. prædeceſſor noſter*, Cœleſtinus, non Clemens ſignificatur, teſte Spondano *anno* 1199. *n.4.*

5 e *Capitulo.*) Quare ita reſcribatur, dixi *in c.2. hoc tit.* Specialiter hic Decano, & Capitulo reſcribitur, quia in Eccleſia Bituricenſi collatio præbendarum ad Decanum, & Capitulum ſpectat, ut refert Chenut *in notitia Beneficiorum illius Eccleſiæ*. De Eccleſia Bituricenſi aliqua afferam *in c. ad audientiam 31. hoc tit.*

f *Jurejurando.*) Simile ſtatutum reperitur *in c. cùm* 6
M. de conſtitut. ubi dixi.

g *Circumveniſſe.*) Quia ſi exprimeret certum nume- 7
rum eſſe præſcriptum in Eccleſia, non ita Pontifex litteras conceſſiſſet; & ſic cùm deficeret veritas narrativæ per ſuppreſſionem, deeſt voluntas Pontificis. Pulchrè Caſſiodorus *lib.5. var. c.24. Rogare enim in talibus cauſis, non fraudare Principem decet; quia negligentiæ virtus eſt præſumptione relinquere, quæ jura præcipiunt amputari.* Notavit Solorzanus *tomo 2. de jure indiar. lib.2. n.57.*

h *Antequam.*) Quatenus in reſcriptis tempus datæ, 8
vel præſentationis attendatur, dicam *in c.30. hoc tit.*

i *Exequutorias.*) Primò enim dantur litteræ moni- 9
toriæ, deinde præceptoriæ, & poſt exequutoriæ, quas latè exponam *in c. ex inſinuatione, hoc tit.*

k *Decernatis.*) Ex his verbis, juncta contextura hu- 10
jus textus, deducunt Interpretes, reſcripta gratiæ per ſubreptionem impetrata, ipſo jure nulla eſſe, quod ſequenti textu diſputabimus.

C A P U T XX.

Idem *A. Canonico a Pictavienſi.*

SVper litteris, quæ ab aliquibus ex malitia, & à nonnullis ex ignorantia (tacita veritate, vel ſuggeſta falſitate) impetrantur à nobis, diverſos intelleximus diverſa ſentire, aliis aſſerentibus eos debere prorſus carere omni commodo litterarum, cùm mendax precator carere debeat penitus impetratis; aliis verò dicentibus, quod etſi forma carere debeant in litteris noſtris expreſſa, nihilominus juxta rigorem juris ſit à delegato judice in negotio procedendum. Nos igitur inter eos, qui per fraudem, vel malitiam; & illos qui per ſimplicitatem, vel ignorantiam litteras à nobis impetrant, hujuſmodi credimus diſcretionem adhibendam, ut hi qui priori modo falſitatem exprimunt, vel ſupprimunt veritatem, in ſuæ perverſitatis pœnam nullum ex illis litteris commodum conſequantur, ita videlicet quod delegatus (poſtquam ſibi ſuper hoc facta fuerit fides) nullatenus de cauſa cognoſcat. Inter alios autem, qui poſteriori modo litteras impetrant, duximus diſtinguendum, quæ falſitas ſuggeſta fuerit, vel quæ veritas ſit ſuppreſſa,

nam

namſi talis expreſſa ſit falſitas, vel veritas occultata, quæ quamvis fuiſſet tacita, vel expreſſa, nos nihilominus ſaltem in forma communi litteras dediſſemus, delegatus non ſequens formam in litteris ipſis appoſitam, ſecundùm ordinem juris in cauſa procedat. Si verò per hujuſmodi falſitatis expreſſionem, vel ſuppreſſionem veritatis etiam litteræ fuerint impetratæ, qua tacita vel expreſſa, nos nullas prorſus litteras dediſſemus, à delegato non eſt aliquatenus procedendum, niſi forſitan eatenus, ut partibus ad ſuam præſentiam convocatis, de precum qualitate cognoſcat, ut ſic in utroque caſu eadem ratio, quæ delegantem moveret, moveat etiam delegatum; & ubi delegans ſuas litteras denegaret, delegatus etiam ſuæ cognitionis officium nullatenus interponat.

N O T Æ.

1 Pictavienſis dioeceſis ubi. a *Pictavienſi.*) Pictavium inter nobiliſſimas Aquitaniæ urbes recenſetur à Marcellino *lib.* 16. Fulberto *in vita Sancti Richardi*. Caput Pictunum amplæ provinciæ nomen dedit: ejus meminerunt Strabo *lib.* 4. Sozomenus *lib.* 5. *c.* 12. & alii relati à Fratribus Sarmat. *tom.* 3. *Galliæ*, *fol.* 866. Epiſcopatu & Academia fulget, cujus Præſulum ſeriem, & catalogum refert Chenut *in chronol. Galliæ*. Aymonio ipſius Eccleſiæ Canonico reſcribit in præſenti Innocentius, ut exprimitur *in c.* 10. *hoc tit*, in tertia collectione.

C O M M E N T A R I U M.

2 Concluſio traditur, & probatur. IN hoc titulo de reſcriptis, primum, præcipuumque locum obtinere præſentem deciſionem, teſtatur Butrius *in præſenti*, & clavem totius tractatus de reſcriptis eſſe, teſtatur etiam Abbas *in præſenti*: eam edidit ad conciliandas DD. ſententias *ad l.* 1. 2. *&* 5. *C. ſi contra jur.* Ut tamen ejus materiam juſto commentario abſolvam, ſit concluſio: *Reſcriptum doloſa obreptione, ſeu ſubreptione impetratum, irritum eſt ipſo jure; ſimplici autem ignorantia adeptum, quatenus conceſſioni cauſam dedit, rejicitur.* Quam concluſionem probant textus *in c.* 2. *c. cæterùm* 3. *c. ad aures* 8. *c. ſedes* 15. *c. ex tenore* 16. *c. conſtitutus*, *c. poſtulaſti* 27. *c. ſi proponente* 42. cum aliis *hoc tit. c. dudum* 54. *verſiculo Inſuper*, *de elect. c. cùm teneamur* 6. *de præb. c.* 1. juncta gloſſa, *verbo de jure*, *ut lite pendente*, *lib.* 6. *c. dicenti* 26. *verſic. Et ſi legibus*, 25. *q.* 2. *c. cauſam* 18. *hoc tit. c. ſignificantibus* 38. *de officio deleg. c. bonæ*, *de confirm. utili*, *c. dudum* 14. *de præbend. lib.* 6. *c.* 2. *de filiis presbyterorum*, *c. ex parte* 5. *de officio ordinar. c. quod ſuper*, *de fide inſtrum. c. eam te* 4. *de ætat. & qualit. cap. penult. de officio vicarii*, *c. ſuper* 10. *de cohabitat. cleric. c. fin. de filiis presbyterorum*, *lib.* 6. *c. cùm olim* 12. *de ſentent. & re judic. c. cùm dilecti*, *de elect. c. ſententiam* 35. *q.* 9. *c. ex litteris*, *de officio deleg. c. ſignificavit*, *de appellat. c. quia circa*, *de conſanguin. c. cum in noſtris*, *de conceſſ. præb. l.* 1. *§. quæſitum*, *ff. de appellationib. l.* 1. *ff. de natalibus reſtituendis*, *l. ſi quis* 29. *ff. ad leg. Cornel. de falſis*, *l. ult. §.* 1. *C. de his qui à non dominis*, *l.* 2. *l. etſi legibus* 5. *C. ſi contra jus*, Paulus *lib.* 1. *ſententiarum*, *tit.* 10. *l. ult. C. de diverſ. reſcript. l. ult. C. ſi nupt. ex reſcript. l.* 36. *tit.* 10. *partit.* 6. Faciunt etiam textus *in l. ſed ſi* 10. *§. patronus*, *de in jus vocando*, *l. libertos* 49. *ff. de bonis libertorum*, *l. magis* 5. *§. manet*, *ff. de reb. eorum*, *l. cùm uno* 26. *§. ſub aſſenſu*, *ff. de reb. eorum*, *l. cùm uno* 26. *§. ſub aſſenſu*, *ff. de fideicom. libertatibus*, *l. ſi nollem*, *ff. de ædil. edicto*. Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, quibus addendi ſunt Petrus Gregorius *lib.* 1. *de reſcriptis*, *c.* 49. *&* 50. & in præſenti Farinacius *de falſitate*, *qu.* 150. Trentacinquius *de reſcriptis*, *reſol.* 4. *&* 5. Faber *in ſuo Codice*, *tit. de diverſis reſcriptis*, *diffinit.* 1. Gutierrez *lib.* 2. *canonic. c.* 5. Germonius *lib.* 1. *animadv. c.* 15. Covarr. *lib.* 1. *variar. c. finali*, Moneta *de commut. c.* 16. *n.* 12. Cujacius *ad titulum C. ſi contra jus*, Coquæus *contra Morneum to.* 1. *fol.* 131. Paulus de Zochis, Mellianus, & Uranius *in noſtro textu*, Balboa *in c.* 5. *de re jud.* Baſilius *lib.* 8. *de matrim. c.* 16. Nigrus Cyriacus *tom.* 1. *controv.* 160. Salas *de legibus diſp.* 20. *ſect.* 14. Suarez *lib.* 1. *de legib. cap.* 22. Arellano *antinom.* 3. Lælius Mancinus *genialium c.* 261. *cum ſequentibus*, D. Joannes de Larrea *allegat.* 91. Alteſſerra *hic.*

3 Traditur dubitandi ratio. Sed hæc aſſertio ita illuſtrata, acriter impugnatur ſequentibus difficultatibus. Prima inſurgit adverſus eam partem concluſionis, quæ generaliter aſſerit, tam in caſu obreptionis, quàm ſubreptionis impetrantem reſcriptum carere ipſius commodo: nam iniquum videtur, æqualiter puniri illum, qui tacuit verum, ac eum, qui falſum dixit, cùm aliud ſit falſum dicere, aliud verum omittere; ideò tanquam diverſa hæc duo ſeparantur, *c. ne quis* 14. *c. quæritur*, 22. *q.* 2. & cui prohibetur falſum dicere, permittitur verum celare, ut in caſu relato à D. Thoma 2. 2. *q.* 69. *art.* 1. Covarr. *lib.* 1. *variar. c.* 2. Cenedo *ad decretum*, *collectaneo* 43. *n.* 11. Igitur non rectè in noſtro textu, qui verum tacuit, privatur commodo reſcripti, ſicut ille qui falſum dixit. Augetur hæc difficultas *ex l. præſcriptione*, *C. ſi contra*, *jur*, relata *in c. dicenti*, *§. præſcriptione*, 25. *q.* 2. in illis verbis: *Tacendi fraude*; ubi dolo, ſive fraude impetratum reſcriptum non vitiari deciditur. Augetur ſecundò hæc difficultas ex eo; nam ſi reſcriptum obreptione, aut ſubreptione impetratum, eſſet nullum, judex in eo datus, ejus virtute nullam poſſet exercere juriſdictionem: ſed poteſt de obreptione, & ſubreptione cognoſcere, ut docetur in noſtro textu in fine: ergo quia reſcriptum vires habet. Secunda difficultas militat adverſus id, quod aſſerimus, videlicet falſas preces ſimplicitate, aut ignorantia propoſitas, non vitiare reſcriptum, ſi modò non dederint principaliter cauſam reſcripto, & Princeps illud etiam principaliter concederet. Obſtat, nam ignorantia in jure æquiparatur dolo, & calliditati, *l. quod* 32. *ff. depoſiti*, *l. magna* 224. *ff. de v. ſ. l.* 1. *§. is quoque*, *ff. de obl. & act. l.* 5. *§. dolum*, *ff. ut in poſſeſſ.* Donellus *lib.* 16. *comment. c.* 27. Barboſa *in l. ſi mora*, *nu.* 3. *&* 8. *in præludiis*, *ff. ſoluto matrim.* nec ignorantia à pœna falſi excuſat, *l. Divus* 15. *in princip. ff. ad leg. Corn. de falſis*: igitur preces falſæ etiam per ignorantiam vitiant reſcripta. Augetur hæc difficultas ex eo; nam impoſſibilia non veniunt in conſiderationem: ſed impoſſibile eſt cognoſcere, an Princeps, qui ob preces falſas ex ignorantia propoſitas reſcriptum conceſſit, æquè conceſſurus eſſet, ſi preces veræ eſſent, cùm intentionis ſolus Deus cognitor ſit, *c. erubeſcant*, 32. *diſt. c. in civitate*, *de uſuris*, *c. à nobis* 28. *de ſent. excom. c. dilecto* 28. *de v. ſ.* ergo nulla habita ratione, an æquè Princeps conceſſurus eſſet, necne, dicendum videbatur, reſcripta per falſas preces, etiam ex ignorantia propoſitas, vitiari.

Quibus difficultatibus minimè reſragantibus, vera eſt prædicta aſſertio, ad cujus expoſitionem aliqua præmittenda ſunt; & primò ſciendum eſt, duo vitia communiter in impetratione reſcriptorum conſiderari; unum in falſitate ſuggeſta, & narrata; aliud in veritate celata & taciturnitate veri. Primum ſubreptio dicitur, cùm videlicet precatores falſitatem exprimunt, falſiſque, & mendacibus ſupplicationibus reſcripta impetrant, ut in exemplis, de quibus *in c. ex inſinuatione* 37. *hoc tit. c. ſuſceptum*, *eod. tit. lib.* 6. *c. tam litteris* 33. *de teſtibus c. ex litteris* 6. *de tranſact.* Secundùm obreptio dicitur, cùm veritas in precibus reticetur, *c.* 3. *c. poſtulaſti* 21. *c. ad audientiam* 31. *c. penult. hoc tit.* D. Cypr. *epiſt.* 68. *Nec enim tam culpandus eſt ille, cui negligenter obreptum eſt, quàm hic execrandus, qui fraudulenter obrepſit.* Aut cùm aliud celatur, quod expreſſum Principis animum in diverſam traheret ſententiam, *c. ad aures* 8. *hoc tit. c. cum olim* 12. *c. inter* 20. *de re judic.* docent Pratejus, Calvinus, & Briſſonius *verbo Obreptio*, Petrus Gregorius *lib.* 1. *de reſcriptis*, *c.* 49. *&* 50. qua in ſignificatione verba *obrepere*, *& ſubripere*, accipienda ſunt in textu *in l. ſed etſi* 10. *§. Patronum* 19. *ff. de in jus vocando*, *l. liberto* 49. *ff. de bonis libertorum*, *l.* 1. *§. nepos*, *ff. ſi quis à parente*, *l. Divus*, *ff. de jure aureorum*, *l. poſtremò* 5. *ff. de natalibus reſtit. l. ſi fidejuſſor* 29. *§. ſi cùm debitor*, *ff. mandati*, *l. ſi quis* 20. *ff. ad leg. Corn. de falſis*, *l.* 3. *§. puberi*, *ff. de Carboniano*, *l. magis* 5. *§. manet*, *ff. de rebus eorum*: notant Millianus *in præſenti*, 1. *p. n.* 3. Sahagun *n.* 8. quoad effectum verò nullum inter prædicta verba datur diſcrimen; quare tam Pontifices, quàm Jureconſulti his verbis promiſcuè utuntur, *l.* 2. *C. ſi nuptiæ ex reſcrip.* ubi Gothofr. *littera R.* Quod & apud bonæ notæ Authores receptum eſſe conſtat ex traditis à Milliano *ubi ſuprà*. 4 Quid obreptio, & ſubreptio.

Secundò ſciendum eſt, adeò in precibus Superiori proponendis veritatem deſiderari, ut non ſufficiat generaliter, & obſcurè narrativam facere; ſed ita diſtinctè, ſine obreptione, & ſubreptione facti ſeries narranda eſt, ut nihil per dolum reticeatur, aut per falſitatem ſuggeratur, ſiquidem Princeps facilè ex narratis & narrativæ circumſtantiis moveri poteſt ad concedendum, vel negandum reſcriptum; *c. ſuper eo* 5. *de cohabit. Cleric. c.* 2. *de doto*, *c. venerabili*, *de confirmat. utili*, *l. finali*, *in fine*, *C. de dotis promiſſione*, argumento legis primæ, *§.* 1. *ff. de ædilitio edicto*, junctis traditis ab Antonio Gomez *lib.* 2. *variar. cap.* 2. *nu.* 49. Morla *in emporio*, *tit.* 9. *in principio*, *n.* 41. Hermoſilla *in l.* 66. *gloſſa* 1. *n.* 11. *tit.* 5. *in partita* 5. Amaya *lib.* 2. *obſerv.* 5 Veritas eſt exprimenda.

c.13. unde generaliter dicendum eſt, tunc reſcripta obreptitia, aut ſubreptitia appellari, quoties non expreſſum eſt, aut falsò ſuggeſtum, quod poſſet impedire conceſſionem reſcripti, ut ſi impetretur reſcriptum ſecundùm, non facta mentione prioris, *c. cæterum* 3. *hoc tit.* ſi non diſtinctè proponatur ſtatus negotii, ſuper quo impetratur reſcriptum, *c. inter* 20. *de re judicata*, *c.1. de confirmat. utili*, *c. ex litteris*, *de dolo*, *c.1. ut lite pendente*, *c. dudum*, *de privilegiis*: ſi pro clerico non tonſurato impetretur beneficium, *c. ex litteris*, *de tranſactionibus*: ſi impetrans beneficium taceat aliud, quod habet: ſi in mandato ad beneficium non fiat mentio reſcripti in favorem alterius conceſſi, *c. mandatum*, *c. litteris*, *cap. Abbatem*, *de reſcriptis*: ſi non fiat mentio in impetratione beneficii penſionis in titulum beneficii obtentę, *c. propoſuiſti*, *hoc tit.* *c. ſi pauper*, *de præb. in 6.* ſi quis dicat ſe clericum, cùm clericus non ſit, *dicto c. ex litteris*: ſi dicat litteras executorias præceſſiſſe, cùm monitoriæ non præceſſerint, *c. ex ſignificatione*, *de reſcriptis*, ubi Petrus Gregorius: ſi exprimatur falſus modus vacationis beneficii, Petrus Gregorius *lib.1. de reſcriptis*, *c.49.* *&* 50. in quibus caſibus illud notandum eſt, ſimulatorem veritatis in totum æquiparari quoad nullitatem reſcripti illi, qui falſum expreſſit, ut in ſpecie textus *in l.1.* *§. venditor*, ibi: *Sed ſcire venditorem, & celare ſic accipimus, non ſolùm ſi non admonuerit, verum & ſi negaverit ſervitutem iſtam deberi*, *ff. de act. empti*. Faciunt Ammian. Marcel. *lib.29.* *Fallere non minus videtur, qui geſta præterit ſciens, quàm ille qui nunquam facta fingit.* Plinius *lib.2. c.20.* *Prævaricationem dicit eſſe tranſigere dicendo, vel curſim & breviter attingere, quæ ſunt inculcanda, infigenda, repetenda.* Et eleganter Plautus *in Querulo*: *Pejerat ſæpe qui tacet.* Damnabilis ergo ſubreptio evenit, ſi quid geſtorum in precibus omittatur, *l.1. C. ſi contra jus*: ſi fraude quid reticetur, *l.2. C. eod.*

6 Reſcriptum ſubreptitium nullum eſt.

Reſcripta ergo per ſubreptionem, aut obreptionem impetrata, nullius ſunt momenti, nullumque precatori commodum afferre poſſunt, *l.1. ff. de natalibus*: quę doctrina procedit, licèt in eodem reſcripto diverſa proponantur; nam quoad omnia tale reſcriptum vitiatur ex noſtro textu, ibi: *Nullum ex illis litteris commodum c. ad audientiam* 12. *c. Sedes* 15. ibi: *Careat penitus impetratis.* Docent Caniſius *in præſenti*, Baſilius *dict. c.16. n.9.* nec contrarium probatur ex textu *in c. ſi eo tempore*, *hoc tit. lib.5.* ubi valet reſcriptum in ſecundo capitulo de beneficio ſimplici, etiamſi primum capitulum ad beneficium curatum eſſet ſubreptitium; nam omiſſis ſolutionibus traditis à Baſilio *dicto lib.8. de matrim, c.16.* dicendum eſt, reſcriptum per obreptionem, aut ſubreptionem impetratum, nullum eſſe quoad negotium principale, & articulos connexos; non verò quoad ſeparatos, quos falſitas in uno non vitiat, argumento textus *in l. ult. C. de tranſact. c. dilectus*, *de præb. regula Utile*, *de reg. jur. lib. 6.* quare ſi ſubreptio committatur in expreſſione valoris beneficii pro obtinenda penſione in dimidia ejus parte, non vitiatur gratia, ſed penſio moderatur juxta verum valorem. Covarr. *lib.1. variar. c.20. n.7.* Garcia *de beneficiis 6. p. c.2. n.163.* unde *in d. c. ſi eo*, ætatis reticentia in beneficio curato non potuit vitiare gratiam quoad beneficium ſimplex, cùm hæc duo inter ſe valdè diverſa ſint, ut docent relati à Milliano *in noſtro textu*, 1. *p. n.27.* Accedit, nam in eo textu impetrans gratiam alternativam, ab obtinendum beneficium cùm cura, vel ſine ea; poteſt admitti ad beneficium ſine cura, ea tacita concedentis voluntate, cùm concedentis animus eſſet, ut ſi ipſe noluiſſet ex defectu voluntatis, aut non potuiſſet ex defectu capacitatis curatum conſequi, in altero gratia conſiſteret: quare mirum non eſt, ſi in eo textu ex defectu ætatis, qui capax non invenitur ad beneficium curatum, poſſit admitti ad aliud, argumento textus *in l. ſi duo* 128. *l. ſi quis ita* 129. *ff. de verb. obl. l. in quibdam*, *§. Stichum*, *ff. de ſolution.* Manet ergo reſcriptum, quo conceduntur plura ad eumdem finem obtinendum, ſi falſitas talis in eo adfuerit, quod aliter Princeps, niſi deceptus, eam gratiam non concederet, non ſolùm quoad partem, verum quoad omnia illud vitiari, *d. c. ad audientiam*, *cap. conſtitutus*, *hoc tit.* Millianus *in præſenti*.

7 Idem eſt de reſcriptis gratiæ, & juſtitiæ.

Omnia quæ de fraudulosa impetratione diximus, pariter procedunt in reſcriptis, tam juſtitiæ, quàm gratiæ, *c. ad aures* 8. *c. in noſtra* 32. *c. ſi proponent*, *hoc tit.* docent communi calculo interpretes ſuprà relati. Illud tamen apud eos non convenit, an reſcripta juſtitiæ ipſo jure nulla ſint, ſicut reſcripta gratiæ? Et apud antiquos receptum fuit, reſcripta gratiæ ipſo jure nulla eſſe; juſtitiæ verò non aliter, quàm ſi appoſita fuerit exceptio. Ita Gloſſa ultima *verbo Judicas*, *in c. ad audientiam* 31. *hoc tit.* Menochius *de arbitrariis*, *caſu* 201. *n.2.* Antonius Cuchus *lib.1. inſtit*, *tit.4. n.16*, Sanchez & alii relati à Barboſa *in præſenti*, *n.8.* qui moventur ſequentibus fundamentis. Primò exemplo contractuum bonæ fidei, & ſtricti juris; certum enim eſt inter eos illam aſſignari differentiam, quod dolus dans cauſam contractui bonæ fidei, nullum reddit illud ipſo jure, *l. eleganter* 4. *in princip. ff. de dolo*, *l.3. §. ult. ff. pro ſocio*, *l. in cauſæ* 16. *§. item*, *ff. de contrahenda empt.* Si verò dolus cauſam præſtiterit contractui ſtricti juris, non ipſo jure, ſed oppoſita exceptione nullum reddit, *l. ſi quis* 46. *ff. de verb. obl. l. dolo* 5. *C. de inutilibus*. Donellus *lib.12. comment. c.7.* Robertus *lib.3. animadv. c.1.* Faber *lib.14. conject. c.18.* Pichard. *in §. actionum*, *q.9.* *Inſtit. de actionibus*. Igitur ſimiliter reſcripta gratiæ an inſtar contractuum bonę fidei ipſo jure vitiari debent, juſtitiæ verò exemplo contractuum ſtricti juris; ſiquidem ſtricta dicuntur, *c. ſedes* 15. *Rodulphus*, *hoc tit.* ideò oppoſita exceptione debent vitiari. Secundò expendunt textum noſtrum in illis verbis: *Ita videlicet, quod delegatus poſtquam ſibi ſuper hoc facta fuerit fides, nullatenus de cauſa cognoſcat.* Exigit ergo Pontifex fieri fidem falſitatis, hoc eſt opponi, & probari debere exceptionem falſitatis, ad hoc ut reſcriptum nullum ſit: quod etiam in ſpecie exigunt Imperatores *in lege præſcriptionem*, ibi: *Præſcriptione oppoſita l. etſi non cognitio*, ibi: *De veritate precum inquiri oportet. Cod. ſi contra jus*: ergo non oppoſita falſitatis exceptione, reſcripta juſtitiæ vires obtinent.

8 Vera ſententia adſtruitur.

Sed verius eſt, quod hanc partem nullum diſcrimen verſari inter reſcripta juſtitiæ, & gratiæ; nam ſicut reſcripta gratiæ ipſo jure vitiantur, *c. ad audientiam* 31. *hoc tit. c. fin. de filiis presbyterorum*, *lib.6. c. ſi motu*, *de præb. eodem lib.* ſimiliter reſcripta juſtitię, ut apertè probatur ex præſenti textu, ibi, *nullum ex litteris*; & ibi, *nullatenus de cauſis cognoſcat*: quæ verba ipſo jure inducunt nullitatem, *authet. ſi qua mulier*, ubi gloſſa, *verbo Nullatenus*, *C. ad Vellejanum*, *Clement.1. hoc tit.* docuerunt Gloſſa *in c. innotuit*, *verbo Nullum*, *de elect.* Tiraquel. *in l. ſi unquam*, *verbo Revertatur*, *n.293.* & ex illis verbis, *careat penitus impetratis*, legis *& ſi legibus*, *C. ſi contra jus*, tranſcriptis *in c. ſedes*, *hoc tit.* ubi verbum, *penitus*, importat nullitatem ipſo jure, juxta textum *in c. fin. de pœnis*. Probatur etiam *ex c. ad aures*, ibi, *vires nolumus obtinere*: *c. dilectus*, ibi, *viribus carere decernas*; *hoc tit.* ubi dubitari non poteſt, verba illa nullitatem exprimere ipſo jure, ut ex ſimilis locutionis genere communiter deducitur ex lege prolatum, *C. de ſententiis*, *c. quod in dubiis*, *de renunciatione*, *c. ex his*, *de officio deleg.* Accedit etiam & illa ratio, quod non aliter reſcripta conceduntur, quam ſub illa conditione tacita, ſi preces veritate nitantur. *c.2. hoc tit.* At quoties reſcripta ſunt ſubreptitia, deeſt illa conditio, qua deficiente, reſcripta ipſa vitiari neceſſe eſt, argumento textus *in l. item quia* 4. *§.1. ff. de pactis*, *l. ſi quis* 37. *ff. de contrahenda empt. l. neceſſariò* 8. *§. quod ſi*, *ff. de periculo & com.* ergo reſcripta juſtitiæ, ſicut gratiæ, ipſo jure nulla ſunt. Quibus, & aliis fundamentis ita docuerunt Abbas Siculus, Barbatia *in c.3. hoc tit.* Berojus *in præſenti*, *lectura* 2. *ex n.6.* Qua opinione retenta contrariæ ſententię fundamenta non obſtant. Non primum deductum ex æquiparatione contractuum bonæ fidei & ſtricti juris; nam licèt admittamus illam differentiam in contractibus, non tamen inde evincitur idem dicendum eſſe in reſcriptis; nam aliud eſt decipere privatum in contractibus, aliud, & quidem gravius, Principem. Unde in pœnam hujus falſitatis, tam juſtitiæ, quàm gratiæ reſcripta nulla ſunt. Neque etiam contrarium ſuadet præſens textus; nam licèt reſcriptum dolo impetratum ſit ipſo jure nullum; tamen cùm dolus & fraus non præſumantur, niſi probentur, neceſſe eſt oſtendere fraudem interveniſſe, cùm aliter de nullitate reſcripti apparere non poſſit; & ita accipienda ſunt verba hujus textus, & alia ſuprà relata.

9 De veritate ex ignorantia ſuppreſſa.

Hucuſque egimus de reſcriptis per ſubreptionem impetratis, ex dolo, & fraude: nunc agamus de reſcriptis impetratis ex ſimplicitate & ignorantia, quo caſu diſtinguendum eſſe docetur in præſenti textu, *verſiculo inter alios*, inter eum caſum, in quo falſitas ſuggeſta, vel veritas ſuppreſſa illa erat, quæ quamvis fuiſſet tacita, vel expreſſa, nihilominus Pontifex reſcriptum concederet, & tunc reſcriptum vires habet: & eum caſum, in quo falſitas per ignorantiam ſuggeſta, aut tacita induceret, ut nunquam Pontifex litteras concederet; & tunc reſcriptum vires non habet: quod etiam docetur *in c. conſtitutus* 19. *hoc titulo*, *c. dudum* 54. *de elect. cap. ſignificantibus*

38. *de*

Digitized by Google

38. *de officio deleg. c.bonæ, de confirm. utili.* Tunc enim licèt non propter culpam impetrantis, propter defectum tamen voluntatis in Principe reſcriptum vitiatur, ut docet Baſilius *d.l.8.c.16.*

10 Traditur ratio decidendi. Ex quibus jam apparet præſentis decretalis vera deciſiva ratio; cùm enim dolus ſuus nemini patrocinari debeat, *c.Judex*, cum ſequenti, *hoc tit. l.ita demum 36.ff.de arbitris, l.judex 12.ff.de dolo*: mendax precator carere debet litteris impetratis, *l.univerſi 7. C.de diverſ. reſcript.* D. Auguſt. in D. Joan. ubi ait: *juris eſſe forenſis, ut qui in precibus mentitus fuerit, non illi proſit, quod impetravit, ne ex malitia ſua commodum conſequatur*: *l.verum, §.tempus, ff.pro ſocio, l.in fundo ff.de rei vindic.* qui enim aut per obreptionem, aut per ſubreptionem reſcriptum conſequitur, magnum delictum committit, aliud agendo, & aliud ſimulando, ſive per expreſſionem falſitatis, ſive per ſubreptionem veritatis; dolus enim magnum delictum eſt, *l.5.ff.de fidejuſſ. tutor. l.item exigit, ff.de dolo*; quod non debet impunitum remanere, *l.ſi fraudetur, ff.de doli exceptione*; nec etiam mendacium, quod committit, cùm tot juris ſanctionibus inveniamus præſcriptum, mendaces variis pœnis puniri, *l.ſin autem 27. l.ult. ff.de rei vind. l.qui ſe liti 45.ff. de petit, hæred. l.inde 23. §.hæc actio, ff.ad l.Aquil. l.de ætate 11. §. ſi cum eſſet, ff.de interrog. l.4.verſ. Interdum, ff.quod cùm eo, l.ſed hoc 22.§.1.ff.de re judic. l.computationi 68,§.ult. ff.ad l.Falcid. l.ſi ſervus 22.§.ult. l.electio 26.§.neque, ff.de noxal. l.ſi dubitetur, §.1.ff.de fidejuſſ. l.falſum 44.§.ſi quis, ff.de furtis, l.1. C.ad Macedonianum, l.2.& 8. C.ſi minor, l.contra 4. C.ad l.Aquiliam.* Plura Caſtillo *lib.3, controv. c.18.* Eringius *de fidejuſſ. p.1.c.27.nu.210.* Quare præter pœnam falſi, quam ſubit, *l.ſi quis 29.ff.ad l.Corn. de falſis*, nulla pœna aptior huic delicto apponi poteſt, quàm ut privetur impetrator commodo reſcripti impetrati. Facit, nam generaliter obreptitia non valent, *l.5. C.de prædiis, & aliis rebus. l.ſi quis obrepſerit 29. ff.ad l.Corn. de falſis, l.tres 55.ff de adminiſtr. tut. l.cùm verò 26.§.8.ff.de fideicom, libert. l.3.§.puberi, ff.de Carbon, edicto.* Accedit, nam reſcriptum impetratum ſimulata veritate, aut ſuggeſta falſitate, non creditur impetratum ex Principis voluntate, ut notarunt Decius, Pelinus & Caniſius *in præſenti*, quia deficiente veritate in narrativa, deficit voluntas in Principe, qui concedendo circumvenitur, *c.conſtitutus, de conceſſ. præben.* eleganter Caſſiodor. *lib.5. variar, epiſt.24. Rogari enim in talibus cauſis, non fraudari Principem decet, quia negligentiæ vitium eſt præſumptiones relinquere, quæ jura præcipiunt amputari*, Unde cùm reſcripta pendeant à voluntate concedentis, deficiente ea, vires non obtinent. Secundæ partis præſentis aſſertionis, videlicet reſcripta per falſas preces, ſed per ignorantiam & ſimplicitatem appoſitas, valere: ratio ex eo provenit, quia ignorantiæ, & ſimplicitati eſt indulgendum, *c.ſcripta 3.de conſecr. diſt.2.c.2. in fin. de tranſlat. Epiſcopi, c.cùm univerſorum, de rer. permut. l.genere 8.de his qui not. infam. l.ſi fidejuſſor 29. ff. mandat. l.de die 9.§.ſi ſervus, ff.qui ſatiſdare, l.1.§.fin. ff.de edendo, l.fin. C.de teſtam. l.2. ff.ſi quis in jus vocatus, l.3.§.ult. ff.de ſuſpectis tutor. l.3.§.ſi quis ignorans, ff.ad Syllanian. l.tutor 16.§.1.ff.de pignorat. l.3.C. de his qui ſibi adſcribunt, c.penult. de Cleric. excommun.* Tiraq. *de pœnis, cauſa 11.* Menoch. *de arbitrariis, caſu 193.* unde reſcriptum ita impetratum valet, & vires obtinet, ſi Pontifex æqualiter conceſſurus eſſet.

11 Diſſolvitur dubitandi ratio. Non obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta; nam quamvis celare veritatem non ſit ex ſe mendacium, *c.ne quis 14. 22.q.2.* cùm mendacium tantùm ſit falſa vocis ſignificatio cum propoſito fallendi, ut ex D. Auguſt. & aliis Patribus docet Gratian, *in c.veritas, §.ille ergo, 22.q.2.* D. Th. *2.2.q.110.art.1.* Preceptor D. Joſephus de Retes *l.7.opuſc. c.3.n.5.* & veritatis celatio nullam vocis ſignificationem habeat, ſed tantùm diſſimulationem; tamen cùm ex dolo diſſimulatio contingit, pro mendacio habetur, exceptis quibuſdam caſibus relatis *in cap. quæritur*, cum aliis, *22.q.2.* unde quoad invaliditatem reſcripti æquale vitium eſt ſubreptionis, aut obreptionis, *c.quiſquis 80.21. qu.3.* quod & *d.l.præſcriptione, C.ſi contra jus*, clarè docetur, Similiter in ædilitio edicto dantur actiones ex reticentia, ſicut ex dicto & promiſſo, *d.1.l.38.ff.de ædilit. edict.* Nec obſtat augmentum deductum *ex d. l.præſcriptione*, pro cujus expoſitione plura tradunt Cinus *in eo textu, nu.4.* Bartolus *nu.3.* Jaſon *nu.1.* Baldus *nu.20.* Caſtren. *nu.2.* & alii relati à Barboſa ibi; Mullian. *in præſenti, 2 p.n.8.* quibus omnibus exploſis, reſpondendum eſt, duplicem eſſe cognitionem delegati, quando ex commiſſione Pontificis cauſa committitur. Prima eſt de veritate aut falſitate ipſius reſcripti, in quo ad inſtantiam partis pronunciat delegatus; & ſi reſcriptum per falſas preces impetratum fuiſſe declaraverit, protinus in negotio principali ſuperſedere debet; ſin autem valere reſcriptum pronuntiet, tunc incipit ſecunda cognitio, in qua cauſa principalis diſceptatur: quam diſtinctionem præſenſit Pontifex in præſenti, verſiculo, *forſitan*; & de hac præambula diſceptatione reſcripti, cujus finis eſt inquirere, & pronunciare de veritate precum, Imperatores loquuntur *in d.l.præſcriptione*, aſſerentes exceptione falſitatis oppoſita pro tenore veritatis, judicem cognoſcere oportere; quia judex de qua recognovit, de eadem pronuntiare debet, *l.de qua re, ff. de judiciis*: proſequuntur Imperatores, judicem proferre ſententiam debere, id eſt pro valore, aut nullitate reſcripti pronunciare. Nec obſtat ſecundùm argumentum, cui eodem modo ſatisfaciendum eſt; juriſdictio enim, qua delegatus utitur, quoad precum veritatem inquirendam, non ex commiſſione reſcripti, ſed à jure communi pendet, *l.ſi quis 5. C. ſi contra jus.* Nec ſecunda difficultas obſtat; nam generaliter verum non eſt, quamcumque ignorantiam excuſare impetrantem à vitio falſitatis; diſtinguendum enim eſt inter ignorantiam juſtam, & probabilem; & inter injuſtam & affectatam: ignorantia enim juſta & probabilis excuſat, ut in aliis caſibus, de quibus *in c.3.§.1. de clandeſt. deſponſ. c.eos, de tempor. ordin. lib.6. c.penul. de cleric. excom. l.nec ſupinam, ff.de juris & facti, l.1.§.1. ff.ſi menſor falſum, l.1.§.1. ff.ſi is, qui teſtam. liber. l.ſi fidejuſſor 29. in princ. ff.mandati, l.quæſitum 8. §.illud, ff.de precario*: affectata verò non excuſat ab aliis pœnis, & ſic nec à nullitate reſcripti per falſas literas impetrati. Nec argumentum hujus difficultatis obſtat; nam ſatis poſſibile omnibus viſum eſt, cognoſcere an Pontifex æqualiter eſſet conceſſurus, necne, cùm conceditur gratia, quæ de jure, vel Curiæ ſtylo ſolet concedi; quòd ſecus eſt, quando id, quod conceditur, de jure vel ſtylo curiæ concedi non ſolet; nam tali caſu præſumitur ſubreptionem fuiſſe cauſam inductivam. Ita poſt antiquiores in præſenti docet Millianus *p.3.n.5.*

Adhuc ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in c.quia circa 6.de conſang. & affin.* ubi proponitur, conſanguineos intra 5. gradum (jure enim antiquo ante Concilium Lateranenſe prohibitum erat matrimonium inter conſanguineos uſque ad ſeptimum gradum, *c. nullum, c. nulli, 35.q.3, c.ad ſedem, 35.q.5.*) ut diſpenſationem ad contrahendum matrimonium à Pontifice conſequerentur, dixiſſe bona fide ſe prolem ſuſcepiſſe (urgens enim cauſa eſt diſpenſationis, ſi proles bona fide ſuſcepta fuit, *c.s.2.qu.2.* ſicut è contrario ſuſcepta mala fide difficilem reddit diſpenſationem: quo modo conciliandus eſt textus *in cap. cùm haberet, de eo qui duxit conſanguineam*, cum *d. c.quia circa*.) per ignorantiam tamen falsò aſſeruerunt prolem ſuſcepiſſe, cùm tempore impetrationis non eſſet; & cùm expreſſio hujus falſitatis impetrationi cauſam dediſſet, & conſultus fuiſſet Innocentius III. circa valorem matrimonii, decrevit ſuſtinendum eſſe, ut remanerent, in matrimonio, id eſt non obſtante falſa cauſa, matrimonium recte contractum eſſe: ergo falſa narratio per ignorantiam Pontifici facta non vitiat reſcriptum, etſi cauſa præcipua eſſet conceſſionis, Varia pro hujus textus interpretatione adduxerunt Interpretes, inter quos illa communiter recepta eſt ſolutio, videlicet in eo textu primam diſpenſationem nullius fuiſſe momenti; cœterum ex Pontificia indulgentia, qui cognita invaliditate matrimonii, conjuges ſuſtinendos eſſe in matrimonio reſpondit, induci ſecundam diſpenſationem validam, cujus virtute ſuſtinetur matrimonium. Ita docet Speculator *tit. de diſpenſ. §.nunc de Epiſcoporum, nu.27.* Bertachin. *de Epiſcopo l.4.tit.2. q.49.nu.139.* Selva *de benefic. 4.p.q.7.n.114.* Covarr. *de ſponſal. 2.p.c.6.§.10.nu.15.* Sed hæc ſolutio latè convincitur à Thoma Sanch. *lib.7. de matrim. diſp.38.n.12.* quare ea omiſſa dicendum eſt, in ſpecie illius textus, conjuges in petitione diſpenſationis pro cauſa expreſſiſſe prolem ſuſceptam, quæ cauſæ expreſſio pro varietate temporum potuit eſſe falſa, & vera. Falſa, ſi tempus petitionis, impetrationiſque inſpiciatur, quo tempore proles ſuſcepta jam ex rebus humanis exempta erat; & in hoc ſenſu dixit Pontifex, cauſam falſam eſſe. Vera ſi inſpiceretur tempus, in quo proles ſuſcepta vivebat: & quia licèt ſtricto juris rigore conſiderato, partes tenerentur exprimere, an viveret, an deceſſiſſet; tamen propter bonam fidem, quam habebant, exiſtimantes ſufficere in precibus narrare prolem ſuſceptam fuiſſe, quamvis nullam mortis mentionem facerent, matrimonium ſuſtinetur: unde fit, ut cùm juris regula doceat eos, qui bona fide matrimonium contraxerunt, admonendos non eſſe, ſi ſcandalum ex admonitio-

12 Exponitur c. quia c. de conſang.

monitione immineat, meritò Innoc. III. ob ſcandali imminentis periculum diſſimulandum eſſe præcipit in ea ſpecie. Ita docuerunt Sanch. *ubi ſuprà nu.*12. Gutierr. *de matrim. q.*49.*n.*1. Barboſa *in eo textu, num.*5. licèt aliter eum accipiat Baſilius *lib.*8. *de matrim. c.*16.*n.*7.

13. Intelligitur caput ex parte 13. de privil.

Secundò ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in cap.ex par.*13. *de privil.* in illis verbis: *Quarum ipſe non erat ignarus*. Ex quibus deducit gloſſa ibi, *verbo non erat*; quod ut reſcriptum tanquam ſubreptitium vitietur, deſideratur, ut tacita veritate ſcienter ſit impetratum. Igitur ſi per ignorantiam veritas ſupprimatur, quæ expreſſa in contrarium Pontificem moveret, ut in ea ſpecie eveniret expreſſis privilegiis, quæ fuerunt ſuppreſſa, argumento textus *in c.cùm Ordinem* 6. *hoc tit.* non vitiatur reſcriptum. Cui difficultati, omiſſis ſolutionibus traditis ab Hoſtienſi in eo textu, qui ſupplet, & reponit dictionem, *maximè*; & Panorm. ibi, *nu.*5. Socino *nu.*2. qui affirmant ideò in eo caſu reſcripta valida fuiſſe, nulla exemptionis facta mentione, quia privilegia illa ejus erant naturæ, ut producerent exceptionem peremptoriam, quo caſu neceſſaria non fuit eorum mentio, ut reſcriptum ſubſiſteret, *ex l.*2. *C.ſi contra jus, c.*1.*de litis, conteſt. l.*6. quibus omiſſis, verius dicendum eſt, in verbis ſuprà relatis proponi litigatoris, hoc eſt monaſterii, allegationem: & quamvis Pontifex ſimili allegationi detulerit, non id fecit, quia exiſtimaret ſcientiam privilegii neceſſariam eſſe ad reſcripti nullitatem, ſed quia falſi ſcientia interveniente, conſtabat apertè reſcriptum indiſtinctè nullum fuiſſe, juxta præſentem textum. Nec argumentum ibi à contrario ſenſu per Doctores deductum, debet admitti, cùm exinde ſequatur abſurdum. Alia pro ipſius textus expoſitione adducunt P. Suarez *de legib. l.*8.*c.*20. Salgado *de protectione, p.*1.*c.*1.*n.*207.

14. Exponitur c. ſignificat. 34. hoc tit.

Tertiò ſuperiori aſſertioni opponi poteſt textus *in c.ſignificat.* 34. *hoc tit.* ubi docetur, quod ſi precator reſcripti errore ductus in precibus propoſuit reum eſſe diœceſis Rhemenſis, cùm eſſet Leodienſis, reſcriptum nullum eſſe: ſed nemo negabit Pontificem æqualiter conceſſurum reſcriptum, etſi verè narratum eſſet, cujus civitatis incola reperiretur impetrator. Igitur etſi per ignorantiam falſæ preces proponantur, & Pontifex æquè conceſſurus eſſet, reſcriptum nullius momenti eſt. Augetur hæc difficultas ex eo; nam certum juris principium eſt, falſam demonſtrationem non nocere, præſertim ubi de perſona, aut re conſtat, *l.demonſtratio* 17. *l.quibus* 40. *§.qui dotali, ff.de condit. & demonſtr. l.*4.*ff.de legat.*1. *l.*2. *Cod.de falſa cauſa:* ergo licèt erraſſet impetrator in demonſtratione diœceſis, reſcriptum ſuſtineri debebat. Pro hujus textus interpretatione varia adduxerunt interpretes. Compoſtellanus, & Innocentius *ibi*, docuerunt ideò reſcriptum vitiari in ea ſpecie, quia propter falſam demonſtrationem loci de certa perſona non conſtat, & ideò ob incertitudinem reſcriptum vitiari, argumento textus *in l.duo ſunt, ff.de teſtam. tut. l.legavit* 25.*ff.de liberat. legat. l.ſi ſic* 75. *§.ſi mihi, ff.de legat.*1. Eos ſequitur Barboſa *in eo textu, n.*4. Aliter Millianus *in præſenti*, 2.*p.n.*16. exiſtimavit litteras falſas extitiſſe, quia cùm reſcripta ſtricti juris ſint, non debent ad locum in eis omiſſum extendi. Sed ſemper placuit doctrina Joann. Andreæ *in d.cap.ſignificante*, exiſtimantis multum intereſſe, an is qui falſam demonſtrationem diœceſis adjecit, idem conſequeretur, ſi veram diœceſim expreſſiſſet; & tunc ſimilem errorem non vitiare reſcriptum, ſi conſtet de corpore: an verò certa diœceſi expreſſa Pontifex æqualiter reſcriptum non concederet, forſan ob nimiam diſtantiam, *ex cap.nonnulli* 27. *hoc tit.* ut eveniebat *in d.cap. ſignificante*; & tunc reſcriptum nullius momenti eſſe, quia ſuppreſſio veritatis reſcripto cauſam dedit, ut conſiderat Abbas in eo textu, *nu.* 9. Ad hoc etiam commentarium ſpectant textus *in cap. ſi motu* 22. *de præb. lib.*6. quem expoſui ſuprà *in c.ad aures*; & textus *in c.per veſtras, de donat. inter*, cujus interpretationem dabimus in ejus notis.

CAPUT XXI.

Idem *Ablati*, *&* *Conventui* a *Præmonſtratenſi*.

E Doceri poſtulaſti à nobis, utrum per litteras adversùs Abbates (nulla mentione habita de ſuis Conventibus) impetratas teneantur Abbates ipſi ſuper cauſis (quæ ad Conventus pertinent, & eoſdem) de ipſis querelantibus reſpondere: ac licitè inhibita ſit appellatio, per appellationis objectum poſſint (ne reſpondeant) ſe tueri. Super quo duximus reſpondendum, quod (niſi alia cauſa rationabilis ſuffragetur) per appellationem ſe tueri non poſſunt, quominus debeant authoritate litterarum hujuſmodi legitimè reſpondere: cùm ex officio ſuo teneantur congregationum ſuarum negotia procurare. Niſi fortè Abbatis, & Conventus negotia eſſent omninò diſcreta.

NOTÆ.

a a Præmonſtratenſi.) Premonſtratum eſt Diœceſis Laudunenſis, caput ſui Ordinis, ſub regula D. Auguſt. temporibus Calliſti II. & Luduvici Craſſi Galliarum Regis inſtitutum, ac fundatum fuit an. 1120. ut refert Albericus Monachus *in Chron.* per hæc verba: *Ordo Præmonſtratenſis cæpit per virum mirabilem Dominum Norbertum, natione Teutonicum; & fundata eſt Eccleſia ſub Epiſcopo Bartholomæo, in Diœceſi Laudun.* Plura de ejus origine & progreſſu congeſſerunt Joan. de le Page *in Bibliot. Præmonſtr.* Mauritius *in annal. ipſius Ordinis*, Yepes *to.*7. *chron. D. Bened. fol.*162. Gabr. Pennot, *lib.*2. *hiſt. Canonic. regul. c.*70. Chopinus *de ſacra polit. tit.*3. *num.*7. Tamayo à Salazar *in Martyr. Hiſp. die* 6. *Jun.* Boſq. *in notis ad Innoc.III. l.*1.*ep.*4. Manriq. *to.*1. *annal. Ciſt. an.*1150.*c.*8. Fr. Sarmatani *to.*4. *Galliæ Chriſt. fol.*753. F. Franc. Duval *in vita S. Norberti*. Balduino ejus Monaſterii Abbati miſſa eſt præſens epiſtola, quæ etiam reperitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.*11.

COMMENTARIUM.

a Certum eſt, ad Abbatem curam, & adminiſtrationem rerum ſui monaſterii ſpectare, ideoque & ſine mandato monaſterii cauſas ipſius in judicio tractare valere, *c.cauſam quæ* 9. *de judiciis*, *c.auditis* 15. *de præſcr. c.cum olim* 17.*de reſt. ſpol.* & ſi aliquando proponatur, Abbatem & Monachos in cauſis monaſterii querelam propoſuiſſe, ut *in c.ex tranſmiſſa* 10.*de præſcript.* inde non evincitur, Abbatem ſolum non poſſe per ſe in judicio comparere, etſi quoad alios actus, qui ad collegium pertinent, non niſi ex conſenſo ipſius monaſterii majoris, & ſanioris partis poſſit ea expedire, veluti ſi ad monaſterium jus præſentandi pertineat; namque tunc ſi ſolus præſentare intendat ad beneficium, monachorum conſenſus deſideratur, *cap. nobis*, *c.ea noſcitur, de his, quæ fiunt à Prælat.* Lambert. *de jurepatr. p.*1.*q.*2.*a n.*2. Sanchez *l.*7.*ſum.c.*14.*n.*7. qui exponit textum *in c.ex litteris* 7.*de jurepatr.* Unde cùm quoad negotia monaſterii procuranda præcipuè attendatur perſona Abbatis, ideò per reſcriptum impetratum contra ipſum, nulla monaſterii facta mentione, ipſe efficaciter convenitur, niſi negotia Abbatis, & Conventus ſint diſtincta; quia tunc per reſcriptum impetratum contra Abbatem, ſuper negotio monaſterii, Abbas conveniri non poteſt.

CAPUT XXII.

Idem *Archiepiſcopo*, *&* *Magiſtro Vu. Canonico* a *Magdeburgenſi*.

Cum *b* dilecta in Chriſto filia R. *c* Cuſtos Heſienſis Eccleſiæ, ac *d* procurator G. Monialis, ſuper electionibus in eadem Eccleſia *e* celebratis litigaverint aliquandiu *f* coram nobis: *Et infrà*: Deprehendimus litteras ad Abbatem de Remech, & ſuos conjudices impetratas, per ſubreptionem obtentas,

tentas, cùm in eis illius articuli, videlicet de ſubtractorum g reſignatione, fuerit præter conſcientiam noſtram cognitio demandata, qui in prioribus litteris ad *b* Scholaſticum Hildeſenſem, & conjudices ſuos obtentis inſertus fuerat, de quibus in ſecundis litteris mentio non fiebat: & ideò, quod ipſarum litterarum occaſione dignoſcitur attentatum, duximus irritandum. Dictum inſuper Scholaſticum, & conjudices ſuos invenimus minùs provide proceſſiſſe. Cùm enim in litteris noſtris eiſdem principaliter mandaretur, ut ad prædictam Eccleſiam perſonaliter accedentes, perſonæ idoneæ adminiſtrationem committerent Abbatiæ, cui ad opus ejoa fieret hinc inde reſignatio ſubtractorum, ipſi formam mandati Apoſtolici tranſponentes, illo capitulo prætermiſſo, de aliis articulis inordinatè plurimum cognoveraot: propter quod proceſſum ipſorum contra noſtri formam reſcripti, ac juris ordinem attentatum, irritum decernimus, & inaoem. Ideòque mandamus, quatenus G. & quibuſdam aliis Sororibus Eccleſiæ (ſicut juſtum fuerit) reſtitutis, & forma mandati noſtri exacta diligentia obſervata, in negotio ipſo ratione prævia procedatis.

NOTÆ.

1 a MAgdeburgenſi.) Ita etiam legitur io tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 22, Magdeburgum celebris eſt Germaniæ Metropolis, cui ſubſunt quatuor Eccleſiæ Cathedrales, ut refert Acunna *de Primatu Eccleſiæ Brachar. cap.*4. *num.* 10, Idumay *in notis ad Innoc. lib,*1. *epiſt.*118. Eam inſtauravit Imperator Otho, & magno ſplendore extulit, & privilegiis excoluit, ut referunt Buzelious *tom.*3. *Germaniæ ſacræ*, *fol.*65. Alterto ejus Præſuli miſſa eſt præſens epiſtula, & præſentis cauſæ mentio fit *in cap. ad probandum, de re judicat.* Etiam committitur præſens cauſa Canonico & Magiſtro ipſius Eccleſiæ, qui apud nos vulgò dicitur Magiſter Scholæ, quæ dignitas in Eccleſiis Cathedralibus jam à temporibus Concilii Lateranenſis, de quo *in cap.*1. *de magiſtris*, fuit inſtituta, ut ſic eſſet in qualibet Eccleſia, qui linguam Latinam, aliaſque artes doceret. De cujus inſtitutione, & officio plura Duarenus *de ſacris Eccleſiaſt. lib.*1.*cap.*19. Azor *lib.*3. *inſtitut. cap.*22. Cæſar *de Hierarchia, diſp.* 12. §.4. Barboſa *de canonicis cap.*10. Eſcobar *de Pontif. cap.*8. Chopin. *de ſacra polit. lib.*2. *fol.*70. Petr. Greg. *lib.*15. *ſyntagm. cap.*19, Mendo *lib.*2. *de jure academico, quæſt.*18. *num.*202.

2 b *Dilecta.*) Ita appellantur Monialea Abbatiſſæ, & aliæ ſeminæ dignitate præfulgentes, *cap. dilecta: de except. cap.*2, *de teſtam. cap. dilecta, de majorit. cap. nova de pœnitentiis*.

3 c *Cuſtos.*) Licèt temporibus noſtri textus clauſura monialium non ita ſtrictè fuiſſet obſervata, ac poſt Bonifacii conſtitutionem, de qua *in cap.*1. *de ſtatu regularium, lib.*6. iovenitur tameo ſtatuta jam primis Eccleſiæ ſæculis, egreſſuſque monialium à monaſteriis, & ingreſſus externorum io ea damnati reperiuntur io Concilio Carthaginenſi III. *can.*44. ibi: *Ut virgines ſacræ cum parentibus, à quibus cuſtodiebantur, privatæ fuerint, Epiſcopi, vel Presbyteri, ubi Epiſcopus abſens eſt, providentia gravioribus fœminis commendentur, aut ſimul habitantes, invicem ſe cuſtodiant, ne paſſim vagando Eccleſiæ lædant exiſtimationem.* Synodo Trullana *can.*44. *Quæ vitam exercitatoriam eligunt, & in monaſteriis ſunt conſtitutæ, ne omninò exeant.* Et *can.*47. *Ne in virorum monaſterio mulier, neque in mulierum vir dormiat, ſi quis fecerit, clericus, ſive laicus, excommunicetur.* Epaunenſi *can.*38. *Monaſteria puellarum non niſi probatæ, & ætatis provectæ, ad quaſcumque earum neceſſitates, vel miniſtrationes laici permittantur intrare.* Cabilonenſi ſub Carolo *can.*63. *Nullus vaſſus, Abbatiſſæ miniſter aliquis, nec clericus, nec laicus clauſtra ancillarum Dei ingrediatur, niſi fortè, quando neceſſitas operandi incumbit.* Alia juris teſtimonia congeſſerunt Anton. Aug. *in epitome jur. Pontif. lib.*9. *tit.*18. Gibalinus *de clauſura diſq.*1. *cap.*1. *num.*5. & nos plura dabimus *in cap. monaſteria* 8. *de vita, & honeſt. cleric.* Ut ergo hæc diſciplina Eccleſiaſtica ſervaretur, ne videlicet moniales è monaſterio exirent, aut extranei in eum ingrederentur, omni ævo obſervatum fuit, ut ona ex illis, quæ in monaſterio primæ erant, ab Abbatiſſa cuſtodiæ monaſterii præficeretur, quæ cuſtos in præſenti dicitur. Cui miniſterio præpoſitum fuiſſe S. Euphraſiam refert Surius *in menſe Auguſti*; ex quo, & aliis Patribus id probat Tambur. *de jure Abbat. diſp.*18. *qu.*2. Quo ſenſu cuſtos in præſeoti textu accipitur pro moniali clauſuræ monaſterii præpoſita.

d *Procurator.*) Cùm enim cauſa eſſet Eccleſiaſtica, & coram R. Pontifice diſceptaretur, potuit clericus in ea cooſtitui procurator, *cap. cum M. de conſt.* pro laicis enim, & coram judicibus laicis, clericis oegotia procurare non licèt, *cap.*2. ubi dicemus, *ne cleric. vel monach.* 4

e *Celebratis.*) Aliæ enim moniales elegerant R. cuſtodem in Abbatiſſam monaſterii, aliæ verò aliam; onde ſuper iis electionibus præſens lis vertebatur, ut conſtat *ex cap. ad probandum, de re judic.* 5

f *Coram nobis.*) Ex his verbis deduci videtur moniales poſſe juſtitiæ proſequendæ cauſa è monaſterio exire, & R. Pontificem adire; quod illis olim licuiſſe facilè probatur ex coocilio Vernenſi, ſeu io Palatio Verni celebrato temporibus Pipini, *can.*6. Turonenſi III. temporibus Caroli Magni *canon.*30. Cabilonenſi, eodem imperante, *can.*57. Moguntino ſub Rabano *can.*13. & 16. ubi prohibetur, ne deinceps Abbatiſſa exeat è monaſterio, niſi urgente juſſione Regia, ſeu hoſtilitate cogente. Sed adhuc crederem in præſenti caſu oon per ſe, ſed per procuratores coram R. Pontifice moniales comparuiſſe, quod evincitur ex illis verbis, *clericus procurator*; & illis, *clerico qui pro eodem negotio venerat.* Ex quibus deducitur, ipſos clericos, ut procuratores monialium comparuiſſe: ſed procurator propriè dicitur, qui abſentis negotia curat, *l. ſi lite, C. Theodoſ. de cognitoribus*, Ciron. *ad tit. de procur.* ergo ſupponit Pontifex pro monialibus abſentes clericos, ut procuratores comparuiſſe. 6

g *Reſignatione.*) Reſignationis vox varias habet ſignificationes: plerumque ſignificat, quod ſignatum eſt, aperire, *l. ſi teſtamentum*, *ff. qui teſtamenta*, *l.*2. *ff. ad Cornel. de falſis*, Plautus *in Trinummo*, Cicero *lib.*1. *ep.*7. *& in epiſt. ad Mæcenat.* plerumque ſignificat perfectè ſignare. Virgilius *lib.*4. *Æneid.* ibi: 7

— Et lumina morte reſignat.

In præſenti tamen accipitur pro reddere, aut reſtituere; qun modo etiam ſumitur apud Horarium *lib.*3. *od. pen. Reſigno, quæ dedit: & lib.*1. *epiſt.*7. *Cuncta reſigno.* Quare, ut jubeat Innoc. ante omnia cuncta eſſe reſtituenda, ait eſſe reſignanda.

h *Scholaſticum.*) Scholaſticus in utroque jure, & apud politioris notæ Authores accipitur pro Advocato. Conc. Sardic. *can.*10. *Scholaſticus de foro Epiſcopè fuerit poſtulatus.* African. *can.*99. *Conſtituendus Scholaſticus*: *l.*2. *C. de lucro Advocatorum*, quæ eſt lex 2. *C. Theod. de concurſ. Advoc.* D. Aug. *tr.*7. *in Joannem*: *Qui habent cauſam, & volunt ſupplicare Imperatori, quærunt aliquem Scholaſticum juris peritum.* Plinius, Pallad. & alii relati à Barooio *in martyrol. die* 6. *Febr.* Syneſius, Baſil. & Theodoretus, ex quorum epiſtolis probat Jac. Gothofr. *in d. l.*2. *C. Theod.* Undè cum pro viro docto, & litteris pollente ſcholaſticus communiter acciperetur, ideò Canonici in Eccleſiis conſtituti in Magiſtros Scholarum, cœperunt Scholaſtici appellari, ot probant Cæſar *de Eccleſiaſt. hierarc. diſp.*12. §.3. *n.*4. Herrera *in origine ſacrificii Miſſæ, c.*5. Mendo *de jure Acad. c.*18. Quare cùm Magiſtro Scholæ præſens cauſa commiſſa eſſet, dicitur delegata Scholaſtico. Ex hoc textu deducunt communiter Interpretes, omnia acta per litteras ſubreptitias, ipſo jure nullas eſſe, quod principium expoſui ſuperiori commentario. 8 Scholaſticus Quis

C A P U T XXIII.

a Idem.

PLerumque contingit, qood aliqui (noſtris litteris impetratis) illis uti multò tempore poſtponentes, tum demum eas exhibent, cùm aliarum authoritate ab eis, contra quos primitus litteras impetrarunt,

runt, cœperint conveniri, dicentes poſteriores litteras non valere, utpotè non facientes de prioribus mentionem. Cùm enim non ſit malitiis hominum indulgendum, ſtatuimus, ut ſi quis noſtras litteras impetrans, infrà *b* annum poſtquam copiam judicum habuerit, ex malitia, vel negligentia poſtpoſuerit uti eis, authoritate poſteriorum litterarum valeat conveniri, licèt in ipſis nulla de prioribus mentio habeatur.

N O T Æ.

1 a *IDem.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.*13. nullibi tamen exprimitur, cui Prælato reſcribat Innocentius, nec inter ejus epiſtolas hucuſque editas reperitur præſens textus.

2 De die, aut data reſcripti ex utroq; Jure.

b *Annum.*) Quare reſcripta debent diem, menſem, & annum continere, aliàs ſuſpecta de falſitate redduntur, *c. inter, de fide inſtrum. l.*4. *C. de diverſ. reſcript.* plurimi enim intereſt ſcire diem conceſſi reſcripti: tum ut cognoſcatur, an annus elapſus ſit, ut qui illud impetravit, eo uti non poſſit, ex præſenti textu: tum ut ſi poſt primum ſecundum expediatur, prioritas eorum ex data cognoſcatur, *cap. capitulum* 30. *hoc tit.* ob quos, & alios juris effectus, de quibus *in cap. eam te, cap. conſtitutus, hoc tit. cap. ſi eo tempore, eodem tit. lib.*6. utriuſque juris conditores ſtatuerunt, ut reſcripta, teſtamenta, contractus, & alii actus humani diem, & indictionem continerent; quod ut faciliùs percipiatur, obſervandum eſt, olim jure civili inſpecto conſtitutiones generales ſine die, & Conſule prolatas authoritatem habuiſſe, ut teſtatur D. Auguſt. *in collat. cum Donatiſtis, die tertia,* ibi: *Evidentiſſimis legibus definitum eſt, Imperialia conſtituta, etiamſi Conſules non legerentur, in dubium non revocari.* Et paulò poſt: *Etiamſi Conſul deſit, non impedit Imperialis conſtituti veritatem.* Quem etiam morem adeò Eccleſia olim obſervavit, ut in Summorum Pontificum decretis, Conciliiſque falſitatis potiùs ſuſpicio foret, diem aut Conſulem expreſſum habere: idem D. Auguſtinus *ubi ſupr. cap.*17. Hac de cauſa Cirtenſe Concilium falſi arguebat *quia* (inquit) *contra Eccleſiaſticam conſuetudinem ipſum Cirtenſe Concilium diem, & Conſulem haberet:* licèt annus Domini, ſive annus gratiæ, aliquando Imperatoris, ac denique Conſulum nonnumquam nomen apponi conſueviſſet, ut obſervat Cironius *lib.*3. *obſerv. cap.*7. *& ad hunc titulum.* Mendoza *lib.*1. *Concil. Illiber. cap.*10. Idem ferè in civilibus Conſtitutionibus evenit, ut ſcilicet diei, aut Conſulis defectus veritatem non infringeret, ſolemnitatem vel læderet; veluti in teſtamentis teſtatur Modeſtin. *lib.*3. *regul. ſub tit. de bonis libert. & de teſtam.* apud Pitheum *ante collat. legum Moſaic.* ibi: *Cùm teſtamento dies, & Conſules adjecti non ſunt, non nocet quominus valeat teſtamentum;* licèt in eis adſcribi ſolere indicent textus *in l.*2. *§. diem, ff. quemadm. teſtam. l.*3. *C. eod. tit.* Novella Juſtiniani 107. Sic leges, reſcripta, pragmaticæ ſanctiones, & cæteræ aliæ Divales conſtitutiones poſteà non ſine die, & Conſule proponebantur, id ita curante Magiſtro libellorum, ſive eo abſente, Promagiſtro, qui vicem Magiſtri libellorum habebat, ejuſque officii erat, ut reſcriptis diem, & Conſulem adjiceret: Sic eſt antiqua libelli formula: quam in lapide vetuſto Romæ ſtare teſtantur Briſſonius *lib.*3. *antiquit. cap.*7. *& lib.*3. *de formulis*, Oſnaldus *lib.*1. *comment. cap.*9. Revardus *ad legem* 72. *ff. de regul. jur.* I. Gutherus *lib.*1. *de officiis domus, c.*35. in qua poſtquam reſcriptum eſſet ab Antonio Pio, *Fieretrum fieri placet;* additur illa ſubſcriptionis clauſula, *Juventius Celſus Promagiſter ſubſcripſi tertio nonas Novembris, Antio, Polione, & Oppiano Coſſ.* Hæc tamen licèt ejus ſtudii eſſent, aliquando tamen, aut negligentia omittebantur, vel ætatis ſenio in reſcriptis, cæteriſque conſtitutionibus deficere ſolebant, ut conjectari licèt ex tot conſtitutionibus, quæ ſine die, & Conſule circumferuntur, ut lex 3. *C. ad Trebell.* lex 6. *C. de uſucap. pro empt.* lex 1. *C. de hæred. inſtit.* lex finalis, *Cod. ſi per ignor.* lex 1. *C. qui admitti*, lex *ſtipendia* 9. *C. de procur.* lex 4. *&* 5. *C. de jure fiſci, lib.*10. lex 2. *de decur. eod. lib.*2. lex 2. *C. ut in poſſeſſ.* lex 1. *C. de patria poteſt.* lex 4. *&* 5. *C. de jure fiſci*, lex 3. *C. Theodoſ. de conſt. Principum*, & in aliis, quæ tamen non authoritate carebant, antequam relatæ eſſent in corpore juris à Triboniano, nec poſtquam fuerunt relatæ, ſi in aliis Codicibus inveniantur, qui Juſtinianeum præceſſerunt. Hæc tamen mutata fuerunt Imperatoris Conſtantini conſtitutione, quæ refertur *in l.*1. *C. Theodoſ. de diverſis reſcriptis*, ſcripta ad Luſytanos, ut habetur in Codicibus Joannis Tilii, Cujacii, Pithei, licèt in Codice Juſtinianeo *in l.*4. *eodem titulo*, legatur *ad Luſitanos*, mendosè, ut etiam in ſubſcriptione *Samartæ*, cùm non niſi *Sabartæ*, legi debeat, de qua Hiſpaniæ urbe egi *in ſubſcript. Concil. Illiber.* Hac itaque Conſtantini lege fuit ſancitum, ut deinceps edicta, & conſtitutiones, quæ ſine die, & Conſule fuiſſent deprehenſa, authoritate carerent, Baronius *anno* 312. *num.*15. quod & Gratianus ad ſuum retulit decretum *in cap. dicenti*, 25. *quæſt.*2. & in ordinationibus Epiſcoporum, & Clericorum idem ſtatutum fuit in Concil. Milevit. idemque firmavit Imperator Lotharius *in legibus Longobard. lib.*2. *tit.*38. ibi: *In finibus Tuſciæ, quæ ſunt abſque menſe, & die menſis, nullum habeant vigorem.* Juſtinianus tamen idem abrogavit, ſtatuens non vitiari reſcripta, etſi ſine die, & Conſule referantur, ſi relata fuerint in corpore juris, *leg. unica, §. penultimo, Cod. de novo Codice faciendo.* ad quod jus reſpiciens Tribonianus, tranſcribens dictam Conſtantini conſtitutionem *ex l.*1. *Cod. Theodoſ. de diverſ. reſcript. in l.*4. *C. eod. tit.* pro illis verbis, *ſi qua poſt hæc edicta, ſive conſtitutiones;* ſubſtituit, *ſi qua beneficia perſonalia;* quaſi tantummodò de beneficiis perſonalibus, ſive privilegiis id dici poſſet, cùm non ſit (utpotè quia quotidie conceduntur) relata in corpore juris, nec die, ac Conſule indigeant, ut tempus computetur (per Conſules enim tempus probatur, *l. ſi arbiter* 28. *de probat.*) intra quod ea inſinuari, & allegari oportet, ſi temporaria ſint, *l.*2. *C. de diverſ. reſcript.* vel ut intelligatur, an jam ſint ſub generali revocatione contenta, quæ ab Imperatoribus initiò ſui Imperii frequenter fiebant, *l. privilegia, C. de paganis.* Æquiùs ſanè voluit Conſtantinus, ut omnem falſitatis ſuſpicionem à reſcriptis, & conſtitutionibus amoveret, quæ non faciliùs, aut evidentiùs, quàm per diei, aut Conſulis adjectionem convincitur, *leg. cùm tabernam* 34. *§.*1. *ff. de pignor.* & ea ratione in inſtrumentis apponebantur, *lib.*1. *§. editiones, ff. de edendo:* Cicero *lib.*13. *epiſt.*29. D. Auguſt. *in comment. ad Lucam: Nam ſi conſules, ait, adſcribuntur tabulis emptionis, quantò magis redemptioni omnium debuit tempus adſcribi. Habes ergo omnia, quæ in contractibus eſſe conſueverunt.* Et *l. optimam, C. de contrah. ſtipul. l.*2. *§. ult. ad Tertyll.* Ita etiam obſervabatur in libellis accuſatoriis, *l.*8. *C. Theodoſ. de juriſd.* & in apochis publicis, *l.*1. *Cod. de apochis publicis, lib.*10. Scriptura etiam non valebat, niſi annus, & dies evidenter oſtenderetur, ex legibus Aleman. *c.*43. Vuiſigoth. *lib.*2. *tit.*5. *l.*1.2. *&* 16. & Capitul. Caroli *l.*6. *cap.*146. & apud nos falſitas inde arguitur, *l.*2. *tit.*5. *lib.*4. *recopil.* obſervarunt Cironius *ad hunc titulum*, Div. Nicolaus de Caſtro *in princip. Inſtitut. de empt. & vendit. num.*77. *& in l. ad reparationem, nu.*2. *C. de aquæductu*, Oſualdus *lib.*1. *ad Donel. cap.*9. *lit. G. & lib.*23. *cap.*6. *litt. H*, Covarr. *pract. quæſt.*20. *num.*2. Cujacius *lib.*10. *obſerv. cap.*14. Amaya *in l.*2. *Cod. de decurion. num.*4. Petrus Burgius *lib.*1. *ſelect. cap.*11. Samuel Petitus *ad jus Attic. lib.*2. *pag.*319. *&* 320. Briſſon. *l.*3. *ſelect. cap.*7. Altamiranus *de filiis offic. lib.*3. *in princ.* Cironius *in paratitl. ad hunc titulum, & lib.*3. *obſerv. cap.*7. Gutherus *lib.*3. *de offic. domus, cap.*36. Borel. *l.*2. *de Magiſt. cap.*14. Hac ratione non ſemel olim Imperatores, qui Conſtantinum ſecuti ſunt, diem reſcriptis non ſolùm apponebant, ſed geminabant, & dum Quæſtor eorum conſtitutionibus ſubſcribebat, diem etiam addebat, poſtquam Princeps manu ſubſcripſerat, addita etiam die, ut videre eſt in conſtitutione Juſtin. *de filiis libert.* & in alia Imperatoris Tiberii *de filiis colon. & libert.* in novellaque Juſtiniani 114. *cap.*15. ſtatuitur, ut divinæ juſſiones ſubſcriptionem habeant glorioſiſſimi quæſtoris, unde in una, eademque conſtitutione quatuor diverſos dies aliquando notatos inveniri obſervavit Cujacius *in l. finali, Cod. de petit. bonor. ſublat.* Gothofredus *ad dict. conſtitut. Tiberii*, & Gutherus *lib.*1. *de officiis domus, c.*35. Briſſonius *de formulis, pag.*326. Et cùm poſt Conſtantinum duo Conſules deſignarentur, unus Romæ, alter Conſtantinopoli, reſcripta, & conſtitutiones, quæ promulgabantur Romæ, antequam ſciretur, quis Conſtantinopoli nunciatus eſſet, promulgabantur ſub hac forma, A. & qui fuerit nunciatus, Conſulibus, *l. fin. C. de bonis vacant. lib.*10. *l. fin. Cod. Theodoſ. de hæret. l. ultim. eod. C. de petit. ſublatis, l. ult. C. de Princip. agent. l.*1. *Cod. de caſtrenſianis, in Theodoſ. l.*4. *&* 5. *C. de his, qui ad Eccleſ. confug.* Jure etiam canonico frequentiùs reſcriptis & epiſtolis decretalibus indictio adhibebatur, ut conſtat ex epiſtolis Gregorii Magni, & prædeceſſorum ſuorum. Tandem. Innoc. III. loco indictionis annos Ponti-

tifica-

tificatus apponere cœpit, cùm alii annos tantùm Domini apponerent, ut obſervavit Cironius. Ex tunc reſcripta ſine die, & Cnnſule vires non obtinent, *d.c.inter*, *de ſide inſtrum.*

COMMENTARIUM.

3 *Exponitur lex 2. C. de divers. reſcrip.*

LIcèt regulariter reſcriptum ſecundum uon facta primi mentione, nullum ſit, juxta tradita *in cap.3. hoc tit.* tamen ſi ille, qui primum impetravit, dolo, & fraude intra annum uſus non ſit, ſecundum ſuſtinetur, quia per lapſum anni primum evanuit, & ita ſecundo impedimentum non præſtat, quæ exceptio in præſenti textu ſtatuitur. Cui conſonant textus *in c.ſi autem*, *hoc tit. l.35. tit.8. partit.3.* Sed apertè opponi videtur text. *in l.2. C. de diverſis reſcriptis*, in illis verbis: *Falsò adſeveratur authoritatem reſcriptorum devoluto ſpatio anni obtinere firmitatem ſuam non oportere, cùm ea, quæ ad jus reſcribuntur, per omnia eſſe debeant, ſi modò tempus, in quo allegari, vel audiri debent, non ſit comprehenſum.* Ex quibus verbis expreſsè deducitur, reſcriptum adhuc elapſo anno ſuſtineri, & vires habere: pro cujus textus conciliatione cum præſenti Innocentii epiſtola, varia adduxerunt repetentes hic. Baldus, & Felinus diſcrimen conſtituunt inter jus civile, & canonicum: Jure civili inſpecto aſſerunt reſcripta eſſe perpetua; jure verò canonico annualia, & temporalia: eos ſequuntur Decius *in d.c.ſi autem*, Jaſon *in l.fin. C.de conſtit. Principum*. Sed cùm tam Innoc. *in præſenti*, quàm Lucius III. *in d.c.ſi autem*, non expreſsè diſceſſerint à jure Cæſareo, non eſt cur inducamus diſſidium inter jus canonicum, & civile, argumento textus *in cap. ſecundo, de novi operis nuntiatione*, *cap. fin. 2.de ſecundis nuptiis*. Aliter diſſidium hoc conciliare intendunt Rebuffus *ad l.Galliæ*, *tit. de reſcrip. in præfat.* 2.4. Menoch. *de arb.caſ.*202.*n.*77. aſſerunt enim textum *in d.l.2.* accipiendum eſſe de reſcriptis concedentibus jus parti, ſeu jus partium reſpicientibus; & ea verba, *perennia eſſe debent*, ſic exponunt, ideſt, quæ ad juris obſervationem reſcribuntur; illa enim ſunt perpetua, ſicut & ipſum jus, *l.Divi fratres*, *ff.de jurepat. l.2. C.de conſt. Princip. c.conſuluit*, *de offic. deleg.* quorum reſcriptorum meminerunt Plin. *l.*10.*ep.*119. Symmachus *l.*10.*ep.*42. præſentem verò textum procedere in reſcriptis juſtitiæ, quæ comprobatione judicis indigent. Sed neque hæc ſolutio placet, cùm nullo juris teſtimonio ſimilis diſtinctio probetur, neque Eccleſiæ Patres ullibi decreverint abſolutè, & generaliter reſcripta facto judicis indigentia anno expirare, ut notavit Fachin. *l.8.contr.c.65.* Nec feliciùs Cujac. *ad tit. C.de diverſ. reſcr.* dum exiſtimat, præſentem textum procedere inſpecto jure antiquo, textum verò *in d.l.2.* attento jure noviori: quem refellit Germon. *l.1. animadv.c.*14. Quare his ſolutionibus omiſſis, ut veram adducamus, dicendum reſcripta juſtitiæ, ad juris videlicet obſervationem expedita, perennia eſſe, ſicut jus ipſum, *d.l.2. & ult. C.Theod. eod.tit.* Item reſcripta ad jus partium conceſſa, eo modo ſunt perpetua, ſicut eſt actio, cujus ratione, & propter quam impetrantur, ideſt, ſi decennio durat actio, per decennium durabit reſcriptum, non ultra, *l.ſicut*, *C.de præſcr.30. vel 40.annor.* licèt ad excipiendum perpetua manere defendat Germon. *ubi ſupr.* ſed ſi impetrato primo reſcripto, ſecundum ſuper eadem cauſa impetretur, & qui primum impetravit, dolo, vel ignorantia eo intra annum non utatur, evaneſcit primum, & convaleſcit ſecundum, non tam per lapſum anni, quàm per impetrationem ſecundi reſcripti conjunctam cum omiſſione primi: quo caſu reſcriptum per anni lapſum finiri decidit Innoc. *in præſenti*. Unde ſi ſecundum non fuiſſet impetratum, primum perpetuum eſſe non negaret Innocentius *in præſenti*. Ita poſt Gloſſam *in d.c.ſi autem*, docet Innoc. *hic*, Caſtrenſis, & Padilla *in d.l.2.* Ciron. *in paratitlis ad hunc tit.* Germon. & Fachin. *ubi ſupr.* Sed ſi reſcripta habeant præfinitum tempus, finiuntur eo elapſo, quia omnia reſcripta expirant juxta voluntatem concedentis, *c.ad aures*, *hoc tit.* Reſcripta autem gratiæ omni reſpectu perpetua ſunt, ex regula *Decet*, *de regul. jur. lib.6.* Docent Phebo *dec.*168. ubi interpretatur text. *in l.1.ff.de nundinis*, Padilla *ubi ſuprà*, qui eo modo accipit textus *in c.accedentibus*, *& c.perpetuas*, *de privil.*

CAPUT XXIV.

Idem a *Rhotomagenſi Archiepiſcopo*.

CUm *b* contingat interdum, quod laici ad monaſteria convolantes à ſuis Abbatibus tonſurentur, Ap. Sedis oraculum requiſiſti, an Clericatus ordo in tonſura hujuſmodi conferatur? Super quo fraternitati tuæ taliter reſpondemus, quod cùm in ſeptima Synodo ſit ſtatutum, ut Lectoris manus impoſitionem licentia ſit unicuique Abbati in proprio monaſterio ſolummodo faciendi, dummodò ipſi ab Epiſcopo ſecundùm morem præficiendorum Abbatum manus impoſitio facta noſcatur, & conſtet eum exiſtere Sacerdotem, per primam tonſuram à talibus Abbatibus juxta Eccleſiæ formam datam, clericalis ordo confertur. Præterea cum quidam ſuper aliquo litigantes, ad diverſos judices litteras impetrant, quorum quidam obtenti à parte altera tibi mandant, ut partem adverſam denunties excommunicationis ſententiæ ſubjacere; aliis judicibus poſtmodum injungentibus, ut eamdem denunties abſolutam: quęris a nobis, an utriuſque, vel neutris ſaltem obedire debeas in hac parte. Super quo tuæ prudentiæ reſpondentes, credimus diſtinguendum, an cùm primum mandatum recepiſſe dignoſceris, tibi forſan innotuit inter illos, & alios ſuper juriſdictione diſcordiam ſuſcitatam; an ſuper hoc nihil omninò *c* ſciviſti. Et quidem ſi ſuper contentione hujuſmodi nihil tibi penitus innoteſcit, cùm primum mandatum recipere te contingit, illud debes humiliter exequutioni mandare. Sed ſi poſteà contrarium tibi ab aliis demandetur, tunc litterarum ab utroque à Sed. Ap. obtentarum copia poſtulata, quas authoritate pręſentium diſtinctè pręcipimus exhiberi; ſi ex ipſarum tenore deprehenderis evidenter, ita quod non ſit aliquatenus hęſitandum, quod litteræ, quæ ad illos, à quibus ſecundum mandatum receperas, impetratæ noſcuntur, expreſsè revocent litteras aliorum, tu illud intrepidus exequaris, quod ſecundo tibi loco mandatur. Si vero ex litterarum inſpectione manifeſtè tibi conſtet, quod litteræ obtentę ad illos, qui primum dedere mandatum, per alias minimè revocantur, ſecundum mandatum nullatenus exequaris. Quod ſi ſuper hoc tibi fuerit meritò dubitandum, ad exequendum ſecundum mandatum te procedere non oportet, donec juxta cujuſdam noſtrę conſtitutionis tenorem, inter eos hujuſmodi contentio ſopiatur: & id ipſum facere debes, ſi primo mandato recepto, & nondum exequutioni mandato tibi forſitan innotuerit, quod inter ſe, ſuper juriſdictione videlicet demandata, cęperint diſceptare. Cęterùm in his omnibus puram, & providam te convenit intentionem habere, ne vel ad declinandum mandatum dubitare te dicas, ubi dubitandum non eſt; vel ad mandatum etiam exequendum te aſſeras eſſe certum, ubi certus eſſe non debes. Licèt autem ex his certa tibi detur doctrina, qualiter in hujuſmodi debeas te habere, nulla tamen attribuitur poteſtas, ut inter delegatos, aut partes de juriſdictione debeas *d* judicare. Inſuper requiſiſti, cum quis conqueritur, in ſe à ſuo Epiſcopo poſt appellationem ad nos legitimè interpoſitam, vel aliàs excommunicationis ſententiam promulgatam, & nos judicibus damus noſtris litteris in mandatis, ut ſi ita eſt, vel juxta formam Eccleſię illi beneficium abſolutionis impendant, vel eamdem ſententiam denuntient nullam eſſe: ac Epiſcopus paratus ſit probare, ſe in illum antequam vocem appellationis emitteret, vel aliàs juſtè hujuſmodi ſententiam protuliſſe: an probationibus admiſſis, judicibus liceat excommunicatum abſolvere, vel denuntiare ſententiam nullam eſſe. Ad quod tibi taliter reſpondemus, quod ſuprà jam dicto caſu non conſuevimus, ſi benè meminimus, ſub pręſcripta forma judicibus ſcri-

bere,

Digitized by Google

here, ſed ſub iſta, ut videlicet, ſi excommunicationis ſententiam poſt appellationem ad nos legitimè interpoſitam invenerint eſſe latam, ipſam denuntiantes penitus nullam eſſe, audiant ſi quid fuerit quęſtionis; alioquin recepta juxta formam Eccleſiæ cautione, impendant abſolutionis beneficium conquerenti; & injuncto ſibi, quod de jure fuerit injungendum, audiant cauſam, & eandem fine debito terminare procurent. Sed ſi forſan appareat, nos in jam dicto caſu ſub prænotata, quandoque forma ſcripſiſſe, & in altero utique caſuum prædictorum, cùm videlicet quis conqueritur, ſe poſt appellationem ad nos legitimè interpoſitam excommunicatione fuiſſe notatum, ſemper utriuslibet partis probationes ſunt admittendæ, antequam ad decernendum ſuper hoc aliquid procedatur: per quas denique apparebit, an abſolutione indigeat conquerens, vel denuntiandus ſit potiùs non ligatus. In reliquo verò caſu, cùm videlicet excommunicatum quis ſe aſſeverat injuſtè, vix unquam ejus eſt, antequam abſolutus fuerit, probatio admittenda, niſi tunc tantùm, cùm aſſerit in excommunicationis ſententia intolerabilem errorem fuiſſe patenter expreſſum, ad quod probandum admittitur, antequam abſolutionis gratiam conſequatur. Verùm ſi proponat ſe ſimpliciter excommunicatum injuſtè, ac Epiſcopus ad probandum, quod juſtè, ipſum excommunicaverit, ſuas poſtulet probationes admitti, non eſt ante abſolutionem illius aliquatenus audiendus, cùm etſi pro certo conſtaret in illum rationabiliter excommunicationis ſententiam fuiſſe promulgatam, nihilominus ei eſſet abſolutio ſecundùm formam Eccleſiæ impendenda humiliter poſtulanti. Et ideò in hoc caſu credimus juxta formam Eccleſiæ protinus abſolvendum, ut ſic demum probationibus utriuſque partis admiſſis, utrum juſtè, an injuſtè ligatus fuerit, decernat. Datum Laterani Kalendis Septembris, anno 13.

N O T Æ.

1 a R *Hotomagenſi.*) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.*1. & in ipſis etiam epiſtolis editis à Boſqueto *lib.*1. *regeſto* 13. *ep.*127. In præſenti reſcribit Innoc. Roberto de Pullo, qui Eccleſiam rexit ab anno 1208. uſque ad annum 1221.. ut referunt Fratres Sarmatani *to.*1. *Galliæ Chriſtianæ*, *fol.*584. Chenutius *in Chronologia Galliæ*, *in ipſa Rhotomagenſi Eccleſia*, Boſquetus *ad Innoc. III. libr.*2. *epiſt.*125. Præſens epiſtola in partes diviſa fuit à B. Raymundo, partim in præſenti, partim *in c.cum contingat, de ætate, & qual. c. cum contingat 36.de offic. deleg.* Eam tamen ex collectione Boſqueti integram, & redivivam reddimus.

2 b *Cùm contingat.*) Uſque ad illa verba, *præterea, &c.* reperiuntur *in c. cùm contingat, de ætate, & qual.* ubi ea exponemus.

3 c *Sciviſti.*) Per famam, denunciationem, vel alio modo, ut exponunt Gloſſa *in præſenti*, Anton. Auguſt. *in notis ad quartam collectionem*, in noſtro textu.

4 d *Judicare.*) Ex his verbis deducitur, quod licèt exequutor poſſit petere, ut ſibi exhibeantur litteræ, vel acta judicialia, non tamen poteſt judicare, aut ullam ſententiam proferre, ut poſt Zabarellam, Abbatem, & alios docet Pereja *de inſtrum. edit. tit.7.ref.2.n.8.* Sed aliqui auſi ſunt in præſenti aſſerere, Innoc. noſtrum contra Juliani regulam *in l.de qua re 74. ff. de re judicata*, reſcripſiſſe; ſiquidem ibi traditur, quod de qua re cognoſcit Judex, de ea quoque pronuntiare cogendus eſt: ſed Archiepiſcopo in noſtro caſu competit cognitio litterarum: ergo neceſſariò competit illi jus proferendi ſententiam. Sed ſic differentes miſerè labuntur; nam potiùs certum eſt, exequutorem merum partes judicis aſſumere non poſſe, nec ſententiam proferre, *l.ſi ut proponis 7. C.de except. rei judicatæ*, & nos latè tractabimus *in c.paſtoralis, ſ. quia verò, de offic. deleg.* Unde Archiepiſcopus, qui tantùm exequutor erat, requiſitus à delegato Pontificis non poterat judicare. Nec tunc refragatur Juliani regula, quę vera eſt; ſed ſupereſt, ut probetur, in noſtro textu cognitionem competere Archiepiſcopo, quod nos negamus, & Innoc. non affirmat: tantùm enim Archiepiſcopo competit nuda inſpectio litterarum, non verò cognitio aliqua: quis enim ipſam nudam inſpectionem, cognitionem cauſæ appellavit? Competit enim Archiepiſcopo jus inſpiciendi ipſas litteras, non verò cognoſcendi de cauſa, ut docet Boſq. d.ep.125. Quę ad hujus textus expoſitionem ſpectant, petenda ſunt ex commentariis textus *in cap. paſtoralis, hoc titul. cap. paſtoralis, §.quia vero, de offic. deleg.*

C A P U T XXV.

Idem *G. de Vallibus*, *Magiſtro G. & P. de Fimis*, *Canonicis* a *Laudunenſibus.*

OLim ex litteris dilectorum filiorum Sancti *b* Nicaſii, Rhemen. *c* Signani, &... & Vallis *d* Regiæ Abbatum, noſtris fuit auribus intimatum, quòd cùm ad eos ſemel, & iterum à nobis litteræ proceſſiſſent, ſuper eo videlicet, quod R. Clericus S. Remigii *e* Rhemenſem Parochiam de Salice S. Remigii, quam R. *f* de Crun, clericus ſibi per *g* interpoſitam perſonam ab Abbate S. Remigii collatam fuiſſe propoſuit, detinebat; ipſi partes ſemel, ſecundò, & tertiò citaverunt, & dictum R. de S. Remigio, quia citatus pluries comparere noluit per ſe, vel *h* reſponſalem aliquem coram eis, excommunicationis vinculo innodantes, fecerunt fructus ipſius Parochiæ *i* ſequeſtrari. Cùmque poſtmodum idem R. accedens ad eos, ſe juri promiſerit pariturum, ac obtinuerit ſe abſolvi, ipſi abſolutionis ei *j* litteras concedentes, diem in eis aſſignarunt, & *k* locum, quibus coram eis, quod promiſerat adimpleret. Qui diem, & locum ex litteris illis *l* radens, in loco raſuræ reſcripſit, quod ipſi ei ſequeſtratos fructus exhiberi mandabant: quod demum coram duobus eorum, tertio ſui abſentiam *m* excuſante, per litteras eſt *n* confeſſus. Nos igitur cùm tantæ temeritatis exceſſus *o* falſitatis ſcrupulo non careret, vobis dedimus in mandatis, ut ſi res taliter ſe haberet, ipſi præſumptori ſuper dicta Parochia perpetuum ſilentium imponentes, præfato R. de Crun clerico aſſignaretis eamdem cum fructibus ſequeſtratis. Verùm ſicut vos filii S.P. per veſtras nobis litteras intimaſtis, cùm dictus R. de Crun raſuram præfatam coram vobis per teſtes idoneos probaviſſet, & ob hoc poſtulaſſet, ſibi dictam Eccleſiam aſſignari: vos utrum clauſula illa (Si ita eſt) de omnibus ſuperioribus, an de articulo tantùm raſurę deberet intelligi, dubitantes, in negotio ipſo procedere ulteriùs diſtuliſtis, eligentes ſecundùm hoc potiùs Ap. Sedis oraculum implorare, quàm aliquid temerè diffinire. Nos ergo diligentiam veſtram in Domino commendantes, taliter duximus reſpondendum: Quod clauſula illa debet ad omnia ſuperiora referri, ad hoc, ut ipſi præfata Eccleſia conferatur. Quia licèt vitium falſitatis ad imponendum illi perpetuum ſilentium ſuper Eccleſia ipſa ſufficiat, qui falſitatem hujuſmodi perpetrarat; non tamen propter hoc eadem Eccleſia eſt adverſario aſſignanda, niſi ſuper aliis facta fuerit *p* plena fides. Datum Laterani 6. Nonas Martii, Pontificatus noſtri anno 15.

N O T Æ.

1 Laudunum ubi. a L *Audunenſis.*) In hac ſexta collectione legitur, *Idem Magiſtro G. & P. de Firmiſca*, in quarta vero collectione, *ſub hoc tit. c.*2. legitur, *S. de Vallibus, Magiſtro G. & P. de Fumuſca.* Sed perperam, tam in una, quàm in alia, quare reſtituo tam inſcriptionem, quàm litteram textus ex regeſtro epiſtolarum ipſius Innoc. III. edito à Boſqueto, ubi *lib.*3. *regeſt.*15. *ep.*6. reperitur textus hic. Laudunum, ſeu Lodunum civitas eſt provinciæ

ciæ Belgicæ ſecundæ, in Campaniæ, & Pichardiæ cooſinio ſita. Habet Eccleſiam Cathedralem, cujus erectionem his verbis refert Sigebertus anno 500. *Collatis à Clodoveo Rege multis prædiis Eccleſiæ Rhemenſi, Remigius multa eorum parte data Eccleſiæ Laudunenſi, Sedem Epiſcopatus ibi conſtituit*. Ejus Eccleſiæ mentio fit *in cap.14. & 16. de re judic. cap.17. de præb. cap. ex part.33. hoc tit.* Ejus Epiſcopi Duces, & Pares Franciæ ſunt, & Comitum titulo gaudent, propter hæreditatem D. Remigii, qui hunc Epiſcopatum ſundavit, ut referunt Fratres Sarmatani *tom.2. Galliæ Chriſtianæ, fol.616.* Chenut *in Chronologia Galliæ, fol.293.*

2 b *Nicaſii.*) Rectè, non *Remanenſis*, ut legitur iu quarta collectione. Eſt enim monaſterium hoc in urbe Rhemenſi, clarum origine, & progreſſu celebre: olim vetus Baſilica ſub titulo S. Agricolæ fuit, à Jovion Romanæ militiæ Præfecto conſtructa an.335. ut plura de eo adducentes tradunt Fr. Sarmatani *to.4. Galliæ Chriſt. fol.681.*

3 c *Signiaci.*) Ita legendum eſt, non *Sargienſis*, ut vulgò legitur. Signanum enim eſt monaſterium Ordinis Ciſtercienſis, Diœceſis Rhemenſis, iu territorio Porciani, de quo plura Sarmat. *to.4. Galliæ Chriſt. fol.831.* Manrique *to.1. Annal. Ciſterc. an.1134. c.8.n.2.*

4 d *Regiæ.*) Vallis Regia eſt Abbatia ejuſdem Ordinis Ciſtercienſis, in eadem Diœceſi Rhemenſi fundata anno 1149. ſub B. Bernardo, de qua agunt Fr. Sarmat. *d.to.4. fol.900.* Manriq. *Annal. Ciſterc. to.2. an.1149. c.9.n.3.*

e *S. Remigii.*) Hæc verba deſunt in hac ſexta collectio-
5 ne, iu regeſto verò Boſqueti rectè adducuntur; nam illa Parochia vocatur de Salice S. Remigii, & ejus collatio ſpectat ad Abbatem S. Remigii, ut notat Boſq. *ubi ſup.*

6 f *De Crun.*) Non *de Clivo*, ut in hac ſexta collectione legitur: nec *Clerin*, ut legitur in quarta collectione.

7 g *Interpoſitam.*) Iuxta textum *in cap. accedens, de præb.* ubi dicemus.

8 h *Reſponſalem.*) Licèt reſponſalis, aliquando dicatur Apocriſiarius, ut *in c.frater noſter 16.q.1.* tamen propriè pro procuratore accipitur, *c.cùm olim, c.ex parte, de privil. l.ſed & ſi, ff.de procur.* & meritò, nam procurator ideò conſtituitur à reo, ut reſpondeat ad ea, quæ contra aliquem proponuntur; unde rectè reſponſales appellantur. Hincmarus *epiſt.17.* Ivo Carnotenſis *ep.274.* ibi: *Reſponſales tamen meos, & litteras meas monachorum objectionibus obviantes, eidem Legato veſtro tranſmiſi.* Petrus Cellenſis ibi: *Et ſufficientem reſponſalem in Dei judicio contra omnes adverſarii allegationes, tam veras, quàm falſas conſtituere.* Docet Voſſius *de vitiis ſermonum lib.3. cap.42. verb. Reſponſalis.*

9 i *Sequeſtrari.*) Ob contumaciam, *cap.ex litteris, de dolo.* Mitiùs cum eo agi notat hic P. Gregorius, cùm poſſet miſſio fieri in poſſeſſionem ex primo, vel ex ſecundo decreto: ſed licèt hoc remedium in aliis caſibus admittatur, tamen in præſenti non poterat procedi ad prædictam miſſionem iu poſſeſſionem, quia de beneficio agebatur, & iu cauſis beneficialibus non poteſt dari prædicta miſſio, *cap. cum qui, de eo, qui mittitur in poſſeſſ. lib.6.* quare in noſtro caſu non poterat dari poſſeſſio ex ſecundo decreto. Sequeſtrantur verò fructus, quia cùm poſſeſſor eſſet excommunicatus, eos lucrari non poterat, *cap. paſtoralis, §.1. de appell.* docet Abbas *hic, num.5.*

10 i *Litteras.*) Immò ſtatim, ac comparuit, præſtita cautione ſiſtendi in judicio, abſolutus eſt, *c.ex parte, el primero de v.ſ. c.qua fronte, de appel. c.venerabilis, §.ſecur, de ſent. excom. lib.6.* ergo neceſſariæ non erunt litteræ abſolutionis, cùm abſolutus eſſet ipſo jure. Sed huic difficultati, omiſſa quæſtione, utrum excommunicatus donec ſatisfecerit, ſecuta ſatisfactione egeat abſolutione, quam infrà diſputabimus, dicendum eſt, quod etſi ea, quæ ad tempus prohibentur, eo elapſu ſine nova conceſſione permiſſa cenſeantur, *l.ſi unus 27. §.ſi cum reo, ff.de pactis, l.Imperator, ff.de poſtul.* id tamen procedit, quando tacita conceſſio ſufficit; aliud verò obſervatur, quando expreſſa juxta formam juris neceſſaria eſt, ut contingit in majori excommunicatione, *c.cùm deſideres 15. c.à nobis 28. de ſent. excom.* Ugolin. *de cenſur. tab.1.c.19.* Sayr. *l.2.c.8.* tunc etiam excommunicatus, ſi comparuerit, adhuc abſolutione indiget, *c.quamquam, in fin. de cenſibus lib.6.* Clem. 1. *de decimis*, Clemen. 2. *de hæretic.* Ratio eſt, quia licèt contumacia à principio neceſſaria ſit, ut ſententia excommunicationis poſſit proferri, *c.ſacro, de ſent.excom.* ubi tamen lata eſt, inducitur vinculum, quod perpetuò durat, donec ſolvatur; quemadmodum etiam culpa eſt cauſa pœnæ, & ſublata culpa, poteſt manere pœna, ut conſiderat Marius Alterius *lib.4. de excom. diſp.4.q.1.* 11

k *Diem, & locum.*) quæ pertinent ad perſonam, & ſunt diligenter attendenda, *cap. Abbate, verſ. præfatus, de ſent. & re judicata, lib.6.*

l *Radens.*) Ubi videlicet annotatio temporis recenſe- 12
tur, *c.cùm venerabilis, de religioſis, in annot. indictionis, cap. inter, §.ſed contrà, de fide inſtrum.* inter alios enim modos perpetrandi falſitatem in litteris Apoſtolicis ille enumeratur, quando amovendo aliquid per raſuram, aliquid ſcribitur, *cap. licet, §.quinta, de crimine falſi*, docet Petrus Gregorius *hic*.

m *Excuſante.*) Tunc ſi adjecta fuiſſet clauſula, *quod* 13
ſi non omnes, duo tantùm procedere poſſent: ſed quia non fuit adjecta, ideò cognoſcere de cauſa non poterant, *c.penult. de officio deleg.*

o *Eſt confeſſus.*) Sed ſi confeſſus fuit falſitatem, & 14
ſuum delictum, ad quid poſtea cauſa committitur ſub clauſula, *ſi ita eſt*, cùm confeſſus habeatur pro judicato, *cap.2. de confeſſis;* & quod magis eſt, ad quid poſtea pars R. teſtibus probavit ipſam falſitatem, ut privaretur beneficio, ſi ipſe P. confeſſus fuerat ſuum delictum, & falſitatem, ac per conſequens propter confeſſionem ejus in judicio factam, privandus erat à quolibet judice, *l.1. C. de confeſſis, cap.nos, 2.q.1.* Huic difficultati variis modis ſatisfacere intendunt Abbas, Barbatia, & Felinus; ſed valdè à vero noſtri textus intellectu receſſerunt: quare eorum interpretationibus omiſſis, dicendum eſt, confeſſionem non valuiſſe ad privationem beneficii inducendam, quia non fuit judicialis, cùm facta fuiſſet coram duobus tantùm judicibus, cùm cauſa fuiſſet commiſſa tribus indiſtinctè ſine clauſula, *quod ſi non omnes*, ſicut enim ſententia per duos judices lata non valebat, *cap. cauſam 16. de offic. deleg.* ita confeſſio judicialis abſque uno judice facta non valuit. Gloſſa 2. & ibi Baldus *in dict. cap.cauſam 16.* Hippolytus *ſingulari 309.* Certum enim eſt, confeſſionem coram judice competenti factam vires non obtinere, *cap. at ſi clerici, de judiciis*, ubi latè Vega, Balboa, & Fermoſin. Angujau. *lib.2. contr. cap.26.* ergo cùm in noſtro textu confeſſio facta coram duobus judicibus, non fuiſſet judicialis, nec competens, ideò ſufficiens non erat, ut confeſſus privaretur beneficio, niſi alio modo conſtaret de falſitate: docent Angujanus *ubi ſupr. nu.23.* Moneta *de commut. cap.10. num.450.*

o *Scrupulo.*) Ideſt ſuſpicione; cùm enim in bullis ali- 15
quid per raſuram immutatum eſt, ſuſpicio falſitatis datur, *cap. licet, cap. venerabilis, de crimin. falſi.*

p *Plena fides.*) Hinc manifeſtè deducitur, petentem 16
beneficium, ut proprium, debere probare illud ad ſe ſpectare, nec ſufficere probare ad jus diverſæ partis non pertinere, ut pluribus limitationibus, & ampliationibus illuſtrat Barboſa *in præſenti, num.3. & 4.*

Textum hunc expoſui *in cap. inter cætera 4. de reſcriptis.*

C A P U T XXVI.

Idem *Epiſcopo* a *Imolenſi*.

Dilectus filius Abbas *b* Sancti Stephani Bononienſis, per ſuas nobis litteras intimavit, quod cùm ipſe (cui viſitationis officium in civitate, ac Diœceſi Bononienſi commiſimus) B. & A. presbyteros ab Eccleſiis ſuis propter eorum graves, & manifeſtos exceſſus duxerit *c* amovendos, iidem ſuper reſtitutione ſua noſtras ad te in communi forma litteras impetrarunt, de *d* amotionis ſuæ cauſa, & excommunicationis, qua tenentur adſtricti, nullam facientes penitus mentionem. Nos igitur fraternitati tuæ mandamus, quatenus (ſi ita eſt) litteras ipſas, tanquam per veri ſuppreſſionem obtentas, viribus carere decernas.

NOTÆ.

NOTÆ.

1 a *IMolenſ.)* Imola antiquitus dicta forus Cornelii, civitas ſita eſt inter Æmiliam, & Bononiam, & Faventiam, quæ diſtat à Ravenna ſua Metropoli viginti tantùm milliaribus: habet Eccleſiam Cathedralem S. Caſſiano dicatam, Epiſcopali Sede decoratam jam à temporibus S. Ambroſii, ut conſtat ex ejus epiſtola ad Conſtantinum Imperatorem miſſa: plura de origine hujus Eccleſiæ, & ejus Præſulibus tradit Ughel. *to.2. Italiæ ſacræ, fol.673.* Hieronymo, qui tempore Innocentii III. eam Eccleſiam regebat, miſſa eſt præſens deciſio, quæ reperitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.3.*

2 b *S. Stephani.)* Monaſterium S. Stephani, & S. Bartholomæi eſt ordinis D. Benedicti, diœceſis Bononien. ubi magnæ reliquiæ à D. Petronio fuerunt conditæ.

3 c *Amovendo.)* Viſitatores enim tempore viſitationis poſſunt amovere beneficiarios ob ſuos exceſſus, *c.cùm ita 22. de re judicata, cap. ex litteris 5. de exceſſibus Præl.* P. Gregor. & Barboſa *in præſenti.*

4 d *Amotionis ſuæ cauſa, & excom.)* Copulativè præſcribit Innocentius excommunicationem, & cauſam ipſius; hoc eſt delictum, in cujus pœnam excommunicatio inflicta fuit, ut etiam deſideratur *in cap. ſuper eo, de cohab. c.7. de fide inſtrum.* explicari enim debet facti ſpecies, & cauſa ejuſdem facti, ut abſolutio impetretur, cùm notabiliter Pontifex inde moveri poſſit ad concedendam, vel negandam ipſam abſolutionem, ut docet pro expoſitione hujus text. Angujanus *lib.1. de legib. c.6.n.36.* qui ita interpretatur textum *in cap. pia, de except. lib.6.*

5 e *Super reſtitutione ſua.)* Secus ſi ut appellaret, vel in cauſam appellationis, tunc enim non eſt neceſſaria mentio excommunicationis, *cap. dilectæ 11. de exceptionib.*

COMMENTARIUM.

6 Concluſio probatur.

EX hoc textu repetentes ad ipſum, & relati à Barboſa in præſenti, *num.3.* deducunt excommunicatum reſcripta impetrare non poſſe, juxta quorum mentem, ſequentem deducimus diſputandam aſſertionem: *Excommunicati reſcripta, tam gratiæ, quàm juſtitiæ impetrare non poſſunt, & ab eis impetrata ipſo jure nulla ſunt.* Probant textus *in c.ab excomm. hoc tit. c.bonæ, de ætat. & qual. c.fin. de procur. c.olim 7. c.dilectus* 8. *c.dilectæ 11. c.ſignificaverunt, de except. c.poſt* 6. ubi Gloſſa *v. Excom. de prob. c.poſtulaſti, de clerico excom. c.fin. de except. c.per tuas, de ſent. excom. c.1. hoc tit. lib.6.* Conſonat lex 38. *tit.* 18. *p.* 3. Illuſtrant Pelin. *in præſenti,* Valdes *ad R. Suar. alleg.13.n.12.* Covar. *in c.alma, 1.p. §.7.n.3.* Balboa *in c.2. de excep. nu.3.* Baſil. *de matrim. l.2.c.17.§.2.* Gibal. *de cenſur. diſq.7.§.7.fol.252.* Suarez, *eod.tr.diſp.16.ſect.4.* Gom. *in repet. ad textum in cap.1. hoc tit. lib.6.* ubi etiam plures congeſſit Barb. Salgad. *de protectione Regia, 1.p.c.12.n.151. & p.2.c.8.* Ant. Ricciul. *de jure perſon. c.38.39. & 40.* Primarius noſter D. Anton. de Garanna *in c.venerabilis, de except.* Jo. Carderin. *in c.ab excommunicato 14. hoc tit.* Sanch. *lib.5. conſiliorum, c.un. dub.35.* Moez *in d.c.1. hoc tit. in 6.* Alteſtera *hic.*

7 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed hæc communis aſſertio difficilis redditur ſequenti conſideratione: nam impetratio reſcripti eſt actus extrajudicialis, *cap. ex parte 33. hoc tit.* docent Crotus, & Gom. *in d.c.1. hoc tit. lib.6.* Sed excommunicatus poteſt peragere actus extrajudiciales, *c.veritatis, de dolo, c.ſolet, in fin. de ſent. excom. lib.6. c. inter, de donat. c.ſignificaſti 6. de eo qui duxit in matr.* tenet Gomez *in d.c.1.* Ricciul. *d.c.38.n.52.* Ergo & reſcripta valet impetrare: augetur hæc dubitandi ratio ex eo; nam faciliùs quis admittitur ad impetrandum reſcriptum, quàm ad agendum in judicio, ut vulgò traditur *in c.cauſam 18. hoc tit.* notant Felin. *in c.edoceri, nu.5. hoc tit.* Sed acta ab excommunicato in judicio, ſi non opponatur exceptio excommunicationis, ipſo jure ſubſiſtunt; textus diſertus *in cap.1. de except. lib.6.* Ergo ſimiliter nulla oppoſita exceptione contra reſcriptum impetratum ab excommunicato, debent ipſo jure valere.

8 Qui reſcripta impetrare poſſint.

Qua dubitandi ratione non obſtante, verum eſt excommunicatum majori excommunicatione ligatum reſcripta impetrare non poſſe, nec à Principe Eccleſiaſtico, nec à ſæculari, ut docet Ricciul. *d.c.40. per tot.* licèt quoad Principem ſæcularem contrarium defendat Suar. *de cenſ. diſp. 16.ſect.3.* nec ſolùm Principum ſuperiorum excommunicatus reſcripta impetrare non valet, verum nec inferiorum Prælatorum, qui ea concedere poſſunt, ut reſolvit Ricciul. *d.c.39. per tot.* nec intereſt, an per ſe impetraverit reſcriptum, an procuratorio nomine, vel etiam ſi excommunicatus non pro ſe, ſed per alio reſcriptum impetraverit; utroq; enim caſu reſcriptum nullum eſt, ut tenent Barb. *in d.c.1. de reſcr.* Ricciul. *d.c.38.n.7.* immò ſi excommunicatus pro ſe, & alio excommunicatione non ligato impetravit reſcriptum in cauſa individua, nec quoad ipſum, nec quoad ſocium reſcriptum vires habet; ſi autem cauſa dividua eſt, & ſocius ignorat ſocium eſſe excommunicatum, quoad ejus partem reſcriptum vires obtinet, quia in dividuis incapacitas unius ſocii non officit alteri, *l.1. §.ſiquidem, ff.quod falſo tutore, l.ſi ſponſus, §.ſi maritus, ff. de don. inter, l.ſi mihi, & Titio, de leg.2. l.ſi commun. ff.quemad. ſervitutes, c.per tuas, de arb.* Docent Gom. *in d.c.1.n.45. & 46.* Ricciul. *d.c.38.n.15.* Adeò autem verum eſt, reſcriptum ab excommunicato impetratum nullum eſſe ipſo jure, ut etſi adverſarius conſentiat impetrationi, nihilominus reſcriptum nullum erit ipſo jure. Gemin. *in d.c.1. hoc tit. in 6.* Felin. *in c.fin. de except. nu.2.* immò etſi in ipſo reſcripto concedatur beneficiũ cum clauſula, *motu proprio,* nihilominus vires non habet, cùm non præſumatur reſcribentem excommunicatum abſolviſſe. Ricciul. ſuprà, *n.13.* Amplius, reſcriptum ab excommunicato impetratum adeò nullum eſt, ut non inducat litis pendentiam, Gomez *in d.c.1.n.31.* nec ſi ſententia profeſtatur contra excommunicatum, valida erit: defendit Ricciul. *n.18.* nec ſi ſuperveniat abſolutio, convaleſcit reſcriptum: Rebuff. *in c.poſtulaſti, n.50. de clerico excom.* nec intereſt reſcriptum impetratum ſit gratiæ, an juſtitiæ, Balboa *in d.c.2.n.30.* Covar. *d.§.7.* ideoq; utiliſſima judicatur ab interpretibus clauſula illa, quæ in reſcriptis gratiæ ſolet apponi: *Teq; à quibuſcumq; excommunicationibus,* per eam enim clauſulam omne impedimentum ab excommunicatione proveniens tollitur, excepto eo, quod per durationem in excommunicatione per annum inducitur, ut docent Rebuf. *in concordata, v. Innodatus,* Stafileus *de litteris gratiæ, n.14.* Quare cum hodie de ſtylo Curię in omnibus reſcriptis pręmittatur abſolutio à cenſuris, ſi excommunicatus à R. Pontifice petat reſcriptum, & illi concedatur, vires obtinet, ut docet cum aliis Ricciul. *ubi ſup. n.22.*

9 Traditur ratio aſſertionis.

Superioris aſſertionis ratio in eo conſiſtit; nam impetratio reſcripti præambula eſt ad judicium, & ideò cui prohibetur ſtare in judicio, prohibetur etiam impetratio reſcripti, *l.3. C. ſi ſæpius ex reſcripto:* unde ſervi reſcripta impetrare non poterant, *l.1. C. de precibus,* nec hæretici, *c.2. §. ad hæc, de hæret. lib.6.* ſed excommunicatus nequit in judicio ſtare, nec ut judex, *c.ſciſcitatus, hoc tit. cap. ad probandum, de re judicata, c.1. de ſupplend. lib.6. c.1. de offic. vicarii, eod.lib.* nec ut actor, *cap.2. c.exceptionem, de exceptionibus, cap.1. eod.tit. lib.6. c.intelleximus, de judiciis,* Suar. *de cenſur. diſp.16.ſect.3.* ergo nec reſcripta impetrare, cùm ille, qui inhabilis eſt ad conſecutivum, repellatur ab antecedente, *cap. fin. de clerico excommunicato, l.oratio, ff.de ſponſal.* inde etiam cùm excommunicatus poſſit eſſe in judicio tamquam reus, *dicto cap. intelleximus,* meritò in omnibus ejus defenſionem reſpicientibus poteſt impetrare reſcriptum, *cap. fin. de exceptionibus,* ut ad abſolutionem conſequendam, Salgado *de protectione, 1.p.c.12.n.151. & p.2.c.8.* Et cùm excommunicato permittatur appellare, *cap. cùm inter 5. cap. final. de except. cap. revera 3.qu.9.* Sayr. *de cenſuris lib.2.c.8. num.13.* poteſt ſuper appellatione reſcriptum impetrare, *c.fin. de except. cap.1. de reſcriptis, lib.6.* Salgado ubi ſuprà. Hoc tamen procedit, niſi adeò ſit grave delictum commiſſum, ut non permittatur, nec etiam libellos Principi dare, & reſcripta impetrare, ut conſtitutum eſt *in c.ſtatuimus 32.11.q.1.* in Concilio Colonienſi ſub Carolo III. *can.2.* & adverſus Epiſcopum degradatum, qui aliquid officii ſui attentavit; ille enim in exilium mittitur ſine ſpe veniæ, annullato reſcripto, *l.quicumque 14. C.de Epiſcop. & clericis, l.35. C. Theod. eod. tit.* referunt à Photio *in Nomocanone, tit.9. c.10.* quod apud Romanos obſervatum legimus; deportatis enim libellum Principi porrigere, aut reſcriptum impetrare interdicebatur, *l.7. §. relegati 18. ff.de interd. l.unica, C.de Nili aggeribus:* licèt relegatis permitteretur, *l.Divus 33. de re judicata, l.deprecatio 9. ad leg. Rhodiam de jactu.* docent, & notarunt Petrus Faber *lib.2. ſemeſtr. cap.13.* D. Nicolaus Anton. *lib.3. de exilio, c.1.n.5. & 6.* & ſæpius laudatus, qui ignotavit nil, Præceptor D. Joſephus de Retes *in notis ad dict. leg.7. §.relegatus 18.*

10 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat difficultas ſuprà adducta, cujus majorem negamus; nam potiùs verum eſt, impetrationem reſcripti ſpectare ad actus judiciales potiùs, quàm ad extrajudiciales, *cap. quoniam, de probat.* quamvis enim impetratio reſcripti, ſive juſtitiæ, ſive gratiæ, extra judicium fiat, *d.c.ex parte, hoc tit.* tamen per illud datus

juriſ-

juriſdictio in habitu, poſtea reducenda ad actum, & ideò judicialis actus impetratio reſcripti judicatur: docet Gomez *in d. c. 1. n. 3.* Nec augmentum difficultatis refragatur; nam omiſſis traditis ab Uranin, & Balboa *in d. c. 2. de except. n. 9.* dicendum eſt, acta in judicio per excommunicatum valida eſſe, non oppoſita exceptione; reſcripta tamen ipſo jure nulla eſſe: Ratio diſcriminis eſt, quia tota vis reſcripti pendet à voluntate concedentis, qui numquam intendit gratiam concedere illi, cui communio Eccleſiaſtica interdicta eſt, *d. c. 1. de reſcript. in 6.*

11 Exponitur c. prudentiam, §. ſexta, de off. deleg. Noſtri textus aſſertioni primò obſtat textus *in c. prudentiam, §. ſexta, de officio delegati*, ubi proponitur Petrum contra Joannem reſcriptum impetraſſe, & cùm coram judicibus in eo deſignatis Joannem conveniſſet, ipſe oppoſuit Petrum eſſe excommunicatum, & ſic à judicio repellendum, Quæſtionis fuit coram Cœleſtino III. utrum ſi Joannes probaverit eſſe excommunicatum impetratorem reſcripti, debeat repelli à judicio? Huic hæſitationi Cœleſtinus III. reſpondet, quod ſi Joannes ſtatim non probaverit Petrum eſſe excommunicatum, nullo modo repellatur à judicio; ſi autem probaverit cenſura Eccleſiaſtica eſſe ligatum, tunc mittatur judici ordinario, ut ab eo abſolvatur, vel ab ipſius judicibus delegatis, quibus cùm concedatur principale, conceditur acceſſorium. Ex quo Cœleſtini decreto colligitur, reſcriptum impetratum ab excommunicato vires habere; ſiquidem poteſt ejus virtute convenire reum, & judicibus in eo deſignatis abſolvi. Huic difficultati variis modis ſatisfacere intendunt Interpretes ibi: Gloſſa *in eo textu, verbo Vinculo*, affirmat reſcriptum ibi vires habere, abſoluto Petro ab excommunicatione, quia per abſolutionem convaleſcit reſcriptum, & effectum obtinet. Sed hæc ſolutio rejicitur ex ſuprà dictis; nam reſcriptum impetratum ab excommunicato, adeò eſt nullum, ut per abſolutionem non convaleſcat, *c. 1. de reſcriptis in 6.* quare hac ſolutione omiſſa, Hoſtienſis in eo textu, & alii antiquiores, & Barboſa *n. 14.* exiſtimant, excommunicatum in eo textu reſcriptum impetraſſe in cauſa appellationis, aut excommunicationis, & ſic reſcriptum valere, *ex d. c. finali, de exceptionibus.* Sed etiam hæc refellitur; nam ſi in cauſa appellationis fuiſſet impetratum reſcriptum, excommunicatus non indigeret abſolutione; ſiquidem poteſt eſſe in judicio, *c. intelleximus, de judiciis, d. c. finali, de exceptionib.* Sed in eo textu aſſeritur neceſſariam eſſe abſolutionem: ergo quia litteræ impetratæ non fuerunt in cauſa appellationis. Quare dicendum eſt, textum illum eſſe intelligendum de eo, qui nulla cenſura ligatus impetravit reſcriptum à Sede Apoſtolica, & poſteà antequam litteras præſentaſſet, incidit in excommunicationem; tunc enim, & reſcriptum validum eſt, & debet abſolvi, antequam judicium inchoetur. Ita Gloſſa *in eo textu*; latiùs proſequitur Baſilius *d. c. 8. §. 2.*

12 Secundò opponitur textus *in c. cum contingat 36. de officio deleg.* ubi proponitur quemdam excommunicatum literas impetraſſe ad certos judices, coram quibus propoſuit ſe excommunicatum fuiſſe à ſuo Epiſcopo poſt appellationem. Quæſtionis fuit, an eſſet abſolvendus ſtatim, vel potiùs judices deberent pronuntiare excommunicationem nullam fuiſſe. Cui quæſtioni Innocent. III. reſpondet ſub variis diſtinctionibus, quas in præſenti referre, nec licet, nec libet: ex traditis autem colligitur, excommunicatum validè impetraſſe reſcriptum, pendente ipſa excommunicatione. Pro cujus textus explicatione, omiſſis traditis à Lotterio *de re benef. lib. 1. q. 22. n. 90.* Sebaſtiano Cæſare *de Hierarchia, 1. p. diſp. 5. n. 23.* dicendum eſt, in eo textu reſcriptum impetratum fuiſſe ab excommunicato in cauſa ipſius excommunicationis; quo caſu, ut ſuprà probavi, valida ſunt reſcripta ab excommunicatis impetrata. Ita communiter repetentes ad illum textum. Intelligitur ca. cum contingat 36. de off. Del.

Tertiò adverſatur text. *in c. fin. de procuratorib.* ubi proponitur univerſitatem (ubi Majores, & Jurati erant excommunicationis vinculo ligati,) conſtituiſſe procuratorem ad impetrandum reſcriptum à R. Pontifice. Quæſtionis fuit, an procurator ita ab univerſitate conſtitutus validè poſſit impetrare reſcriptum? Cui quæſtioni reſpondet R. Pontifex, procuratorem à prædicta communitate nominatum validè poſſe impetrare reſcripta, ſi ipſi excommunicati nominatim expreſſi non ſint in conſtitutione procuratoris. Ex quo textu ſequens deducitur difficultas: Geſta ab univerſitate capiunt robur à majoribus, & regentibus ipſam; unde ipſi ſunt, qui in cauſis forenſibus præſtant juramentum de calumnia, *l. 2. §. hoc autem ff. de juramento calumniæ, l. municipibus, ff. de cond. & demonſtrat.* Sed procurator ab ipſis conſtitutus poteſt in eorum cauſa reſcripta impetrare: ergo excommunicati validè reſcripta impetrare poſſunt. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt cum Butrio in eo textu, *n. 5.* qui ait, quod quidam ſunt actus, qui reſpiciunt adminiſtrationem commiſſam regentibus ipſam communitatem, ut regimen ipſius civitatis, & ſimilia, quæ ab eis vires capiunt, & invalidi erunt ipſi inhabilibus exiſtentibus; alii verò ſunt actus, qui reſpiciunt adminiſtrationem, quæ tantùm competit communitati, ut litem proſequi, vel alienare bona communitatis, quæ non ſingulorum, ſed univerſitatis ſunt, *c. qui manumittuntur, 12. q. 2.* & ſimiles actus recipiunt vires ab univerſitate, non à ſingularibus, etiam principaliter regentibus; quæ enim tunc geruntur, ab univerſitate robur capiunt, cùm aliqui ex ea habiles ſint, *c. illa, de elect.* Barboſa *in eo textu:* unde cùm *in d. c. fin.* licèt Majoras, & Jurati, tamquam excommunicati reſcriptum impetrare non poſſint, tamen cùm alii habiles eſſent, rectè tam conſtitutio procuratoris, quàm impetratio reſcripti ab illis vires capiunt. 13 Exponitur c. fin. de procur.

Expendi etiam poſſunt text. *in c. dilecti 8. de except. c. exhibita, de judiciis*, juncto Barboſa *in d. c. 2. de except. c. ſignificavit 6. de off. Ord.* cum ibi dicendis.

C A P U T XXVII.

Idem *Epiſcopo* a *Uratiſlavienſi.*

POſtulaſti per Sedem Apoſtolicam edoceri, utrum alicuius Eccleſiæ *b* perpetuo Vicario de proventibus Vicariæ, *c* boniſque paternis habenti, unde valeat commodè ſuſtentari, tenearis per illam communem formam (Cùm ſecundùm *d* Apoſtolum) in eccleſiaſtico beneficio providere. Ad quod ſic duximus reſpondendum: Quod cùm per formam prædictam neceſſitatibus pauperum clericorum, qui nullum ſunt eccleſiaſticum beneficium aſſequuti, ſicut ibidem exprimi conſuevit, Sedes Apoſtolica duxerit ſuccurrendum, perpetuus Vicarius, niſi de Vicaria fecerit mentionem, commodum reportare non debet de hujuſmodi litteris, utpotè veritate tacita impetratis: non enim carere beneficio eccleſiaſtico dici debet, cui competenter de perpetuæ Vicariæ proventibus eſt proviſum. Et pro habente beneficii ſufficientis ſubſidium ex certa ſcientia ſuper obtinendo alio beneficio de levi non ſcribimus, quin faciamus de primo in noſtris litteris mentionem. Tu denique, frater Epiſcope, ſuper te ipſo, &c. Datum Laterani 6. Idus Januarii, Pontificatus noſtri anno *e* 16.

N O T Æ.

1 a URatiſlavienſi.) In quarta collectione legitur *Bratiſmenſi*; in ſexta verò *Veratiſamenſi*; ſed ſemper malè: reſtituenda eſt enim inſcriptio hujus textus ex ipſis Epiſtolis Innoc. III. editis à Boſqueto, ubi *l. 4. regeſt. 16. ep. 165.* reperitur textus hic. Uratiſlavienſis Diœceſis eſt in Polonia, in provincia Sileſiæ, ſuffraganea Archiepiſcopi Geneceníis, ut notavit Boſquet. *in notis ad ipſam epiſtolam.* Inſtitutus fuit Epiſcopatus hic à Regibus Poloniæ, teſte Stanislao Lubienſko *in hiſtor. Poloniæ, fol. 163.* Ejus Epiſcopus Leonardus Sedem in Bicinam tranſtulit anno 1041. ſed poſtea an. 1062. Hieronymus reſtituit eam in Uratiſlaviam. Hujus Eccleſiæ Epiſcopo Cypriano in præſenti reſcribit Innoc. III. nam ipſe in ea floruit uſq; ad annum 1217. ut refert Aubertus Mireus *de rebus Bohemiæ c. 9.*

b *Perpetuo Vicario.*) non temporali; nam commenda, ſeu temporalis Vicaria beneficium non eſt; ſecus autem vicaria perpetua, cui convenit eccleſiaſtici beneficii diffinitio, videlicet jus perpetuum percipiendi redditus propter officium ſpirituale, *Clem. 1. de off. Vicarii*, docent Rebuff. *in praxi, tit. de Vicariis perpetuis*, Ojeda *de incompatibil. 1. p. c. 15.* Cæſar *de Eccleſiaſt. diſp. 14. §. 8.* Barboſa *de pot. Epiſ. p. 3. alleg. 57. n. 146.* Contingit hæc Vicaria perpetua 2

Digitized by Google

aut quia Eccleſia aliqua unita eſt alteri; cum enim unus Rector non poſſit utrique deſervire, conſtituitur perpetuus Vicarius in Eccleſia unita, *c. extirpandæ*, *§. qui verò*, *de præb. c. 1. de capellis monac.* vel ſi Eccleſia unita ſit monaſterio; tunc enim conſtituitur Vicarius perpetuus, qui adminiſtret Sacramenta, *d. c. 1. de capellis*.

3 e *Boniſque paternis.*) Conjunctivè apponit Pontifex, non disjunctivè; nam qui habet patrimonium etiam uberrimum, poteſt petere beneficium ab Epiſcopo, cùm nemo teneatur propriis ſtipendiis militare: quare etſi conſequatur litteras expectativas ad beneficium, non facta mentione patrimonii, non ideò litteræ vitiantur. Olim autem, qui patrimonium habebat, ſtipendiis Eccleſiæ non alebatur, *c. clericos*, 1. *q.* 3.

d *Apoſtolum.*) Id eſt ſecundùm formam præſcriptam *in c. cum ſecundum*, *de præb.* Quæ etiam dicitur in forma communi, *c. 13. de ætate, & qual.* & in forma pauperum, quia ſimilia reſcripta tantùm pauperibus dabantur, *c. ſi pauper*, *de præb. in 6.* notarunt Alteſerra, & Florens *in præſenti*. 4

e *XVI.*) Qui eſt Chriſti 1213.

Textum hunc expoſui *in c. adeò*, *hoc tit.* 5

C A P U T XXVIII.

Idem *in Concilio* a *Generali*.

NOnnulli gratia Sedis Apoſtolicæ abutentes, litteras ejus ad remotos judices impetrare nituntur, ut reus fatigatus laboribus, & expenſis, liti cedere, vel importunitatem actoris redimere teneatur. Cùm autem per judicium injuriis aditus patere non debeat (quas juris obſervantia interdicit) ſtatuimus, ne quis ultra duas dietas extra ſuam diœceſim per litteras Apoſtolicas ad judicium trahi poſſit: niſi de aſſenſu partium fuerint impetratæ, vel expreſſam de hac conſtitutione fecerint mentionem. §. Sunt & alii, qui ſe ad novum genus *a* mercimonii convertentes, ut vel ſopitas poſſint ſuſcitare querelas, vel novas immittere quæſtiones, fingunt cauſas, ſuper quibus à Sede Apoſtolica litteras impetrant abſque dominorum mandato; quas vel reo (ne propter eas laborum, vel expenſarum diſpendio moleſtetur) aut actori (ut per ipſas adverſarium indebita moleſtatione fatiget) venales exponunt. Cùm autem *b* lites reſtringendæ ſint potiùs quàm laxandæ, hac generali conſtitutione ſancimus, ut ſi aliquis ſuper aliqua quæſtione de cætero ſine ſpeciali mandato domini litteras Apoſtolicas impetrare præſumpſerit, & litteræ illæ non valeant, & ipſe tamquam *c* falſarius puniatur. Niſi fortè de illis perſonis extiterit, à quibus non debet exigi de jure mandatum.

N O T Æ.

1 a GEnerali.) Lateranenſi videlicet, celebrato ſub Innocentio III. ubi *can. 37.* reperitur textus hic. De hoc Concilio jam nonnulla adduxi *in c. 1. de Summ. Trin.*

COMMENTARIUM.

2 Conclusio, quibus [illegible]

EX hoc Concilii Lateranenſis canone ſequens communiter deducitur aſſertio: *Non valet reſcriptum per quod quis trahitur ultra duas dietas extra ſuam diœceſim.* Probant eam text. *in c. dilectus 29. hoc tit. c. ſtatutum. 11. §. cùm verò, eod. tit. lib. 6. c. ex parte, de foro compet. c. olim 7. de except. c. ut officium, verſ. denique, de hæret. lib. 6. c. ult. de officio deleg. eod. lib.* Innocentio VIII. in bulla relata ab Azevedo *in l. 10. tit. 7. lib. 1. recop.* Rota *in antiq. tit. de reſcr. dec. 34.* docent plures relati à Barboſa *in præſenti*, quibus addendi ſunt Renatus Chopinus *lib. 2. de ſacra polit. tit. 4. n. 5.* Pet. Greg. *in præſenti*, Salgado *de protect. Regia*, 1. *p. c. 24. à n. 41. & 2. p. c. 1.* Balboa *d. c. olim*, *n. 7. de except.* Eſcob. *de lege Pontificia*, *c. 40. à n. 1.* Phebo *t. 2. dec. 135.* Parladorus *l. 3. quotid. q. 14.* Urautus, & Fagnanus *in præſenti*, Marcheſſanus *de commiſſ. parte 2. n. 33.* Moez *in d. c. ſtatutum*, *§. cùm verò*, *n. 45.* Alteſerra *in præſenti*.

3 [illegible]

Sed in hunc Lateranenſis Concilii Canonem inſurgit præſens difficultas. Delegatus judex in reſcripto deſignatus, non ſuo nomine, ſed authoritate Principis delegantis juriſdictionem exercet, *l. 1. §. qui mandata*, *ff. de officio ejus*; ſed Pontificis delegantis juriſdictio nulla diœceſi, aut territorio limitatur, ſed per univerſum Chriſtianum orbem patet, *c. ſolitæ*, *de majorit. & obed. c. unico*, ubi gloſſa finalis, *de ſacra unct.* ergo & delegatus judex in reſcripto Pontificio datus, ubicumque, etiam in partibus remotis, nulla inſpecta dictarum ratione, juriſdictionem ſibi reſcripto datam exercere poteſt, juxta textum *in c. fin. de rerum permut.* ubi notavit Joannes Andreas; & per conſequens reſcriptum contra debitorem impetratum, etſi per illud trahatur ultra duas dietas, valet. Deindè adverſùs præſentem textum, ubi aſſeritur valere reſcriptum impetratum, ut judex cognoſcat ultra duas dietas, ſi expreſſam faciat mentionem hujus Concilii, ſic argumentor. Ad derogationem Concilii generalis non deſideratur ſpecialis illius mentio, ut docent gloſſa & Abbas *in cap. ex parte*, *de capellis monach.* Barboſa *in præſenti*, *n. 10.* Covarruvias, & Molina, quos refert, & ſequitur Balboa *in c. 1. de judiciis. n. 4.* Baſilius *lib. 8. de matrim. cap. 19. §. 2. nu. 19.* Sed præſens conſtitutio eſt Concilii generalis Lateranenſis: ergo non deſideratur ejus expreſſa mentio.

4 Dieta [illegible]

Qua difficultate minimè obſtante, defendenda eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, dietam in utroque Jure diverſimodè accipi: plerumque ſumitur pro cubiculo domus ad unius uſum ſeparato, in quo alii ex ipſa domo non verſantur: quo in ſenſu accipitur *in l. uxorem*, *§. 1. ff. de leg. 3. l. codicillis 34. ff. de uſufructu legato*, *l. ſi avus 13. § ſed ſi*, *ff. de uſufructu*, *l. Senatus*, *§. 1. ff. de legat. 1. l. 1. §. hoc autem*, *ff. ad Syllanian. l. ligni 55. §. lignis*, *ff. de legat. 3. l. quæſitum 12. §. idem*, *ff. de fundo inſtructo*, *l. & per jus 13. §. illud*, *ff. de acceptilat.* junctis traditis à Panciroló *lib. 1. var. c. 56.* Marcello Donato *in notis ad Lampridium*, *fol. 957. t. 6. Theſauri Critici*, Cotta *in memorabilibus*, *verbo Dieta*. Quoad præſentem verò textum dieta accipitur pro itinere unius diei, quod apud nos dicitur *Jornada*, ut notant D. Sebaſtianus Covarruvias *in Theſauro*, *verbo Dieta*, Zerda *in adverſariis ſacris*, *c. 156. n. 9.* quam vocem Latinam eſſe docuit Marcus Varro *de lingua Latina*, quamvis Cujacius barbarè uſurpatam affirmet *in c. ex parte*, *de foro*, *competenti*. Qualiter tamen dieta computari debeat, aut taxari, non ſatis liquet apud Interpretes, ut videre eſt apud Menochium *de arbitr. caſu 206.* Oroſium, & Alexandrum *in l. 1. ff. ſi quis caution.* Cevallum *communium opinionum q. 897.* Bobadillam *lib. 4. polit. c. 19. n. 37.* Azevedum *in l. 20. tit. 7. lib. 1. recopil.* Illud autem conſtat, Romanos viginti millia paſſuum pro qualibet die, ſeu dieta conſtituiſſe, ut conſtat *ex l. 1. ff. ſi quis caution. l. ſcire 53. §. aliud*, *ff. de excuſat. tutor. l. 2. §. ſi preces*, *ff. qui ordo in bonorum poſſeſſ. l. 3. ff. de verbor. ſignif.* ubi notarunt Gentilis, & Fornerius: cujus moris dinumerandi itinera per milliaria, vulgò *millas*, extat exemplum *in l. omnia*, *§. initio 4. de officio Præfecti Urbis*, *l. propter 21. §. nec tertio*, *l. planè 41. ff. de excuſat. tutor.* notarunt Pancirola *lib. 1. variarum*, *c. 43.* Lipſius *de magnitudine Roman. lib. 3. c. 10.* Oſualdus *lib. 3. ad Donellum*, *c. 9.* Parlador. *lib. 1. rerum quotid. c. 19.* Hæc autem viginti millia paſſuum in ſingulas dietas viginti milliaria faciebant; nam milliare mille paſſibus conſtabat, & unumquodque milliare lapide cum numero ſcripto diſtingui ſolebat, ut ita ſignificarentur viarum diſtantiæ, & locorum intervalla, ut referunt Svetonius *in vita Claudii*, *c. 25.* Martialis *lib. 1. epigram. 13.* & *lib. 95.* ex illis, & aliis obſervant Fornerius, Gentilis, & Gothofredus *in l. mille 154. de verbor. ſignific.* Paſſus autem millies repetitus milliarium conſtituit: & differt à greſſu, quia greſſus cùm ſit ſpatium illud, quod gradiendo pedes efficiunt, non continet niſi pedes duos & ſemiſſem; paſſus verò, quia ex eo dictus eſt, quod extenſis in quantum fieri poteſt pedibus panditur, quinque pedibus conſtat. Columella *lib. 5. de re ruſtica*, *cap. 5.* & probatur *ex l. 4. tit. 13. partita 1.* pes verò debet conſtare quindecim digitis tranſverſis, ut *in eadem lege* deciditur, & docuerunt Parlador. *lib. 2. quotidian. cap. 19. n. 6.* digitus verò quatuor debet conſtare granis hordeaceis, ut docent proximè citati, & Germonius *lib. 3. de ſacror. c. 16. n. 42.* Petrus Gregorius *lib. 4. ſyntagm. c. 24.*

Hæc

Hæc procedunt in legali dieta, quando certa milliaria in regione ſunt conſtituta. Jure tamen noſtro Regio dieta non milliaribus, ſed leucis conſtat, quam vocem Gallicam eſſe, inſpecta ejus origine, & mille & quingentis paſſibus conſtare, exiſtimarunt Covarr. 2. *var. c.* 5. *n. fin.* Cujacius *in d. c. ex parte* 15. Alteſſerta *lib.* 2. *rer. Aquit. s.* 15. quod clarè colligitur ex D. Iſidoro *lib.* 15. *Etymolog. s.* 15. & *lib.* 15. *Origin. cap.* 16. ibi: *Menſuras viarum nos milliaria dicimus, Græci ſtadia, Galli leucas, Ægyptii ſynes, Perſæ paraſangas*. Unde Jornandes *de rebus Gothicis c.* 26. ſcribit: *Convenitur itaque in campo Catalaunico C. leuguas, ut Galli vocant*. Et Ammianus Marcellinus *lib.* 15. ait: *Qui locus exordium eſt Galliarum, exindeque in millenis paſſibus, ſeu leuguis itinera metiuntur*. Similia profert Strabo *l.* 4.) & probatur *in d. c. ex parte*, ubi Joannes Andreas, Abbas & Socinus docent, leucam duobus milliaribus conſtare, quibus conſentiunt Rebuffus, & Cæpola *in d. l.* 3. *de v. ſ.* quamvis Hoſtienſis *in d. c. ex parte*, affirmet tres leucas quinque milliaria conficere, atque ideò duodecim leucas unam dietam legalem facere; ſed ut adnotavit ibidem Panormitanus, diſſenſus Interpretum ex eo provenit, quod leucæ non ubique ſunt æquales; nam in Hiſpania tria milliaria unam leucam dumtaxat conſtituunt, *l.* 3. *tit.* 16. *part.* 2. *l.* 25. *tit.* 26. *eadem partita*, ibi: *Faſta una legua que es tres millas*. Ex quibus conſtat, ſecundùm provinciæ, aut loci conſuetudinem aliter, atque aliter dietas accipi poſſe, & tunc ſtandum eſt dietæ vulgari, non legali, ut cùm leucarum mentio fit, non de leucis civilibus, ſed de vulgaribus lex accipienda ſit, niſi contrarium expreſſum fuerit, *c. præſenti*, *§. loca*, *de præb. lib.* 6. *c. ſtatutum* 11. *§. cùm autem*, *de reſcriptis l.* 6. *l.* 18. *tit.* 7. *lib.* 1. *recop.* docent plurimi congeſti à Cevallos, Menochio, Bobadilla; unde communis uſus, & recepta praxis admiſit duplicem dietam conceſſam Cancellario noſtro inclytæ Univerſitatis Salmantinæ, 20. leucas continere; non enim ad hoc computatio fit per milliaria legalia, quæ breviorem terminum, & vix 14 leucas continerent, ut docent Azevedo *in d. l.* 20. Oroſius *in l.* 1. *ff. ſi quis cautionibus*.

5 Dietæ ſpatium.

Hæc autem, ſive vulgaris, ſive legalis dietæ computatio fieri debet non à loco domicilii, ſed à fine diœceſis, in qua habitat reus, qui conveniendus eſt, ex noſtro textu. ibi, *Extra ſuam diœceſim*; *c. olim.* 7. *de except.* ibi, *Ultra duas dietas extra ſuam diœceſim*: *cap. ſtatutum*, *§. ſum verò*, *de reſcriptis lib.* 6. *cap. fin.* §. *conſervatores*, *de officio deleg. in* 6. *l.* 18. *tit.* 7. *lib.* 1. *recopil.* ubi Azevedo, Eſcobar *de juriſd. Pontificia*, *cap.* 28. *n.* 28. quod ex ea ratione procedit, quia cùm reus poſſit trahi per totam diœceſim à judice ordinario, *cap. Epiſcopus* 7. *de officio ordinarii l.* 6. *l. fin. ff. de juriſd. l. pupillus* 239. *§. territorium*, *ff. de v. ſ.* nullum gravamen ei inferri videtur, ſi dietæ quoad judicem in reſcripto datum, à fine diœceſis incipiant, nam intra diœceſim nihil patitur reus, quod antea ob juriſdictionem ordinariam non pateretur: unde ſuppoſito reſcripto, nulla injuria afficitur reus hac computatione, nec damnum aliquod contra juris rationem ſentire videtur, ut docuerunt Menochius, Azevedus *ubi ſuprà*, Emanuel Rodriquez *q. regular. t.* 2. *qu.* 65. *art.* 7. Mornacius *in l.* 13. *§. ſed ſi aditum*, *ff. de uſu & habit.* Nec hæc doctrina labefactatur *ex l. mille paſſus* 154. *ff. de v. ſ.* ubi aſſeritur, computationem paſſuum fieri debere, non à confinio provinciæ, ſed à continentibus ædificiis illius civitatis, ubi reus domicilium obtinet; quia Jureconſultus ibi, ut ex epigraphe conſtat, loquitur de tempore concedendo hæredi extraneo ad aperiendas teſtamenti tabulas ex lege Julia Viceſimaria ab Auguſto lata, de qua Plinius *in panegyrico*, Dio Caſſius *lib.* 55. & Marcel. I. C. duos libros ſcripſit, ut conſtat *ex l. ſi mutus* 7. *ff. qui teſtamenta*, *l. funeris* 37. *ff. de religioſis*, *l. nulli* 13. *ff. de tranſact.* obſervant Bertrandus in vita ipſius conſulti, Fornerius *in d. l. mille*, quam legem ante Juſtinianum abrogatam eſſe conſtat *ex l.* 3. *C. de edicto D. Adriani*. Docent Cujacius *ad Paulum l.* 4. *ſent. tit.* 6. *§. fin.* Gothofredus *in d. l. funeris*: quare cùm de itinere faciendo per hæredem agatur in eo textu, alienum à ratione eſſet illi non concedere dilationem temporis, tamquam ex illo loco profecturo, in quo degebat. Cæterùm jura ſuprà citata non loquuntur de dietis computandis, ut reus compareat intra certum terminum; ſed de dietis judici aſſignatis pro diſtrictu ſuæ juriſdictionis: & in his rectiſſimè docuerunt Legiſlatores, computationem faciendam eſſe à fine diœceſis, in qua reus habitat. Qua etiam diſtinctione conciliandi ſunt textus juris noſtri Hiſpani circa ſpatium itineris conſtituendum pro qualibet dieta, *in l.* enim 18. *tit.* 7. *lib.* 1. *recop.* in ſingulas dietas decem leucæ præſcribuntur: *in l.* autem 6. *tit.* 22. *lib.* 2. *recop. l.* 2. & 3. *tit.* 10. *lib.* 6. *l.* 6. *tit.* 11. *lib.* 9. *recopil.* octo tantùm leucæ in ſingulas dietas aſſignantur, quæ antinomia ita componenda eſt, ut videlicet cum principaliter non de itinere peragendo, ſed potiùs de percipienda ſpatii diſtantia pro diſtrictu juriſdictionis agitur, tunc decem leucas in ſingulos dies dinumeremus; quo caſu procedit textus *in d. l.* 18. verùm ſi de itinere peragendo principaliter agatur, tunc octo leucas in ſingulos dies proficiſcenti concedimus: quo caſu accipiendi ſunt textus *in dict. l.* 6. & *in d. l.* 2. docent Parladorius *l.* 2. *rer. quotid. c.* 19. *n.* 12. Eſcobar *de ratiociniis*, *computat.* 12. *n.* 11. ubi teſtatur aſſiduò hoc practicari in Senatu Pinciano, cùm curſoribus ſolvitur ſalarium ad rationem octo leucarum per ſingulos dies.

Sed antequam ad rationem noſtræ concluſionis perveniamus, exponendus eſt textus *in l. continuus* 137. *§. cùm ita* 2. *de verb. obligat.* ubi quidam Romæ ſtipulatus fuit Epheſi dare, in qua ſtipulatione docet Conſultus, tempus ineſſe; ſed quantum illud futurum ſit, arbitrio judicis remitti debere. Igitur dietarum computatio arbitrio judicis relinquitur, non autem certa juris ſanctione facta eſt. Pro cujus textus explicatione Accurſius ibi exiſtimat, textum illum procedere in contractibus, non verò in judiciis. Alii verò, ut Bartolus *in tractatu de inſula*, *verſic. Nullus*, *in principio*, Alciatus *in d. l.* 3. illum intelligi debere de via maris; nam Epheſus tranſmarina civitas eſt, ad quam etſi terra perveniri poſſit, frequentiùs navigio adiri ſolet, juxta textum expreſſum *in l. obſervare* 4. *§. ingreſſum*, *ff. de officio Proconſulis*: quando verò per mare iter fit, propter ventorum incertitudinem ſupradictæ dietarum limitationi locus eſſe nequit. Hæc tamen interpretatio licèt plauſibilis videatur, eo vitio laborat, quia non tantùm de via maris, verùm etiam de itinere per terram faciendo, expreſſa ſunt verba textus *in dicto §. cùm ita*, ibi: *Quod ſi diplomate uſus eſt*, quæ ſic exponenda ſunt, ut ſcilicet ſi quis, ut citiùs perveniat Epheſum, diplomate, id eſt libello Principis uſus ſit, quo equis curſoriis, & evectione poſſet uti, quod olim exceptis quibuſdam perſonis interdictum fuit, *l. his tantummodo*, *Cod. de curſu publico*, *lib.* 12. notarunt, Donellus, & Alciatus *in d. §. cùm ita*, Budeus *in l. eos*, *ff. ad leg. Corn. de falſis*, Parlador. *quotid. s.* 19. *n.* 4. Quare pro vera intelligentia textus *in d. §. cùm ita*, animadverto IC. ibi docuiſſe, ſtipulationem illam Epheſi dare, inſpectis verbis purè factam, re ipſa dilationem accipere, tempus videlicet, intra quod Epheſum poſſit perveniri. Verùm cùm duplici via, maritima videlicet, & terreſtri Epheſus adiri poſſit, ut fert commoditas, aut difficultas itineris, ideòque alii citiùs, alii tardiùs pervenire conſueverint, præcipuè cùm ex eorum diſtantia per milliaria certæ regiones non poſſint computari, juxta textum *in c. cupienter*, *§.* 1. *de elect. in* 6. arbitrio judicis jure optimo relinquitur dilatio definienda *in d. §. cùm ita*. Quam interpretationem præſenſerunt Cumanus ibi, *n.* 4. Rebuffus *in l. mille*, *ff. de v. ſ.* Menoch. *de arbit. caſu* 203. & alia pro ipſius textus expoſitione adducit Guillelmus Maſius *l.* 1. *ſi. opin. c.* 2.

6 Expoſitur lex continuus 137. §. cùm ita de V. O.

Ex quibus jam apparet ratio noſtræ concluſionis, quam innuit Innocentius in noſtro textu, ibi: *Nonnulli gratia Sedis Apoſtolicæ abutentes, litteras ejus ad remotos judices impetrare nitebantur, ut reus fatigatus laboribus, & expenſis cederet liti, vel importunitatem actoris redimere compelleretur: & quia per judicium injuriis aditus patere non debet, quas juris obſervantia interdicit*. Et *cap. qualiter*, *de accuſat. Clementina unica de renunciatione*, *l. meminerunt*, *C. unde vi*. Ut ergo his fraudibus Patres Concilii obviam irent, in dicto Concilio Lateranenſi ſtatuerunt, ne quis ultra duas dietas extra propriam diœceſim per reſcripta Pontificia trahi poſſit, niſi in reſcripto illius conſtitutionis mentio fieret; tunc enim valeret reſcriptum ex ſpeciali gratia, quæ derogat juri communi; vel niſi de conſenſu partium litteræ fuerint impetratæ; quia cùm hæc dietarum reſtrictio in favorem rei introducta ſit, ne ab actore malitioſè vexetur, huic favori renunciare poteſt, *c. ad Apoſtolicam*, *de regularib. l. ſi quis in conſcribendo*, *C. de pactis*: conqueri enim non poteſt, ſi conveniatur ultra duarum dietarum metas; nam ſcienti, & conſentienti non fit injuria, reg. ſa la *Scienti*, *de reg. jur. lib.* 6. *l. nemo videtur*, *ff. de reg. jur.* tradunt Vivianus, Uranius, Petrus Gregorius, & Sahagun *in præſenti*.

7 Traditur ratio decidendi.

Nec difficultas ſupra expenſa refragatur; nam licèt principiis illis juris inſpectis, per reſcripta Apoſtolica poſſint judices in eis dati ex quacumque, etiam remotiſſima regione in jus vocari; tamen ne reus malitioſè ab actore vexaretur, Patres Concilii in præſenti latiſſi-

8 Diſſolvitur dubitandi ratio.

mam illam delegatorum juriſdictionem limitarunt, ſtatuentes, ne quis ultra duas dietas per litteras Apoſtolicas trahi poſſit; & cùm poſtea hæc duplex dieta adhuc præſtaret anſam vexandi litigatores, jus hoc dietarum ad unam tantùm dietam reſtrictum fuit *in c. 1. de officio deleg. lib. 6. c. ſtatutum, §. cùm verò, de reſcript. eodem l.* Sed licèt hoc generaliter in omnibus conſervatoribus procedat, tamen in cauſis Scholaſticorum magnæ noſtræ Univerſitatis Salmanticæ adhuc viget noſtra conſtitutio; nam licèt Cancellariis ipſius inclytæ Academiæ liceret uſque ad quatuor dietas in jus vocare, *ex l. 28. §. à. tit. 17. l. 1. recopil.* hodie tamen *ex l. 20.* ejuſdem tituli, hoc jus ad duas dietas reſtrictum eſt, juxta conſtitutionem Innocentii VIII. & Julii II. quas refert Azevedus *d. l. 20.* notarunt Moneta *de conſervatoribus capit. 7. à numer.* 380. Eſcobar *de juriſdict. Pontificia, c.* 40. unde cùm perſonę, quæ potiuntur privilegiis hujus Univerſitatis, contra aliquem actionem habent, poſſunt illam virtute ſuorum privilegiorum, contra regulam juris, quę docet actorem forum rei ſequi debere, *c. ſi clericus 6. cap. cùm ſit 8. de foro compet. cap. 2. cap. neminem 3. quæſt. 6. l. juris ordinem, Cod. de juriſdictione,* trahere ad ſuum judicem intra duas dietas; docet Salgado *de protect. par. 1. c. 2. §. 5. n. 42.* Si verò Scholaſticus, non actor, ſed reus ſit, & ob cauſam civilem, aut ob criminalem conveniatur etiam ultra prædictas dietas, poteſt opponere fori exceptionem, & tunc remittitur ad Cancellarium hujus Studii, nec coram alio, ſive ſęculari, ſive Eccleſiaſtico judice conveniri valet, *authentica Habita, C. ne filius pro patre,* & ita obſervari, & judicari in Senatu Pincianó teſtantur Salgado *d. ſ. 5.* Eſcobar *d. ſ. 40.* noviter noſter Amicus R. Pater Andreas Mendo *de jure Academico l. 3. q. 2.* Limitatur etiam deciſio textus *in a. c. 1. de officio deleg.* in cauſis hęreticæ pravitatis; poſſunt enim Inquiſitores etiam extra duas dietas in jus vocare, *c. ut officium 12. ſ. compeſcendi, de hæret. lib. 6.* Inquiſitores enim licèt judices delegati primis temporibus fuiſſent, *c. ne aliquis, eod. tit. & libro;* tamen hodie ordinarii ſunt, & certam provinciam ſibi deſignatam habent, ut pluribus relatis docet Pareja *de edit. inſtrum. tit. 2. reſolut. 5. n. 13.* unde quemadmodum judex intra territorium, etſi plures excedat dietas, poteſt partes in jus vocare; ita Inquiſitores qui certę provinciæ prępoſiti ſunt.

Nec ſecunda difficultas obſtat, cui omiſſa illa ſatis vexata quæſtione, utrum videlicet requiratur expreſſa, mentio aut derogatio Concilii generalis in reſcripto contra illud impetrato, de qua ultra relatos à Balboa, & Vega *in dict. c. 1. de judiciis,* videndi ſunt Baſilius *l. 8. de matrim. c. 19. ſ. a.* Barboſa *in Trid. ſeſſ. 1. c. 1.* Fragoſo *de regimine, part. 2. lib. 1. diſp. 1. §. 7.* ſatisfaciendum eſt cum Baſilio *ſup. n. 10.* qui aſſerit, quod licèt jure communi inſpecto verum ſit ſufficere derogationem generalem, tamen noſtrum textum procedere ſpecialiter in noſtro caſu, nec in alios extendi, quia ita Patres Concilii Lateran. ſtatuerunt.

Adhuc ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in c. ſignificaverunt 22. de judic.* ubi cùm inter Abbatem, & Monachos monaſterii B. Mariæ, quod eſt Florentiæ, & vicinos cujuſdam oppidi lis diſceptaretur ſuper jure eligendi Rectorem, ideſt judicem ſæcularem, R. Pontifex Epiſcopo Bononienſi, & quibuſdam Canonicis ejuſdem Eccleſiæ cauſam commiſit terminandam, ut ex inſcriptione textus conſtat: ex quo textu manifeſtè depromitur, per reſcriptum Apoſtolicum trahi quem poſſe ultra duas dietas; ſiquidem in eo textu cauſa diſceptabatur Florentiæ in provincia Tuſciæ, & commiſſa fuit Epiſcopo, & judicibus Bononienſibus, & ſic in alia provincia valdè remota. Quam difficultatem præſenſerunt Joannes Andreas & Abbas in eo textu: quorum ſolutionibus omiſſis dicendum eſt, in eo textu commiſſam cauſam fuiſſe judicibus extra provinciam commorantibus: non tamen extra duas dietas: textus autem noſter non prohibet cauſam committi extra provinciam, ſed extra duas dietas, unde *in d. c. 21. de jud. & in c. ſignificavit de offic. Ordin.* licèt committatur judicibus extra provinciam degentibus, tamen cùm extra duas dietas cauſa non committeretur, reſcriptum vires habet. Præſenſerunt hanc ſolutionem Ancharanus ibi *n. 7.* Panormit. *n. a.* 9

Huic commentario adjungenda ſunt, quæ dicemus *in c. dilectus 29. hoc tit.*

§. Sunt.

N O T Æ.

1 a *MErcimonii.*) Quod valde alienum eſt à puritate canonica, cùm in judiciis aliquid nequeat eſſe venale, *c. tum ab omni, de vita & honeſt.*

3 b *Lites.*) Quod expedit reipublicæ, ut probabimus *in c. finem, de dolo & contumacia.*

4 c *Falſarius.*) Non tamen eſt falſarius; quia aliud eſt eſſe tale, aliud haberi pro tali.

COMMENTARIUM.

EX hoc §. ſequens communiter deducitur aſſertio: *Non valent reſcripta juſtitiæ impetrata per procuratorem ſine ſpeciali mandato, niſi impetrentur à conjuncta perſona.* Probant eam textus *in cap. ex p. 33. hoc tit. c. ſi motu 23. §. ſi verò, de præb. lib. 6.* illuſtrant Gloſſa *in c. ad aures, verbo Litteras, de ætat. & qualit. in c. qui ad agendum, verbo Speciali, de procuratorib. l. 6.* Mandoſius, Gonzales, Didacus Perez & Flaminius, relati à Barboſa *in præſenti;* quibus addendi ſunt Petrus Gregorius, Uranius, & Sahagun in noſtro textu. Covar. *lib. 1. var. c. 6. n. 6.* Sanchez *de matrim. l. 8. diſput. 26.* Baſilius *eod. tract. lib. 8. cap. 15. n. 2.* Moneta *de commut. c. 6. n. 369.* Navarrus *in cap. ſi quando, præludio 1. n. a. hoc tit.* Suarez *de legibus lib. 6. c. 13. n. 13.* Salas *eod. tract. diſp. 20. ſect. 14.* Tiraquellus *de retractu lignag. ſ. 1. gloſſa 13. n. 34.* Caldas *in l. ſi curatorem, verbo Implorando, n. 8. Cod. de in integrum reſtit.*

5 *Impugnatur tradita aſſertio.* Sed in contrarium pro ratione dubitandi ſic argumentor: In reſcriptis à Principe impetratis inſpiciendum non eſt à quo impetrentur, ſed an à Principe concedantur, *l. univerſa 6. C. de precibus Imperatori.* Ergo ſive impetrator ſit procurator cum mandato ſpeciali, ſive cum generali, ſemper reſcripta utiliter impetrantur. Accedit, nam apud omnes interpretes liquet, & conſtat, ad diſpenſationem à Sede Apoſtolica impetrandam, non deſiderari, neque mandatum generale, neque ſpeciale, ut docent Ugolinus *de irregul. c. 62. n. 5.* Azor *tom. 1. inſtit. lib. 6. c. 23. q. 12.* Sanchez & Baſilius *ubi ſuprà:* ergo generaliter verum non eſt, litteras à Pontifice impetratas ſine ſpeciali mandato, vires non habere. Secundò contra ſecundam partem aſſertionis, in qua docetur conjunctas perſonas pro aliis conjunctis ſine ſpeciali mandato reſcripta impetrare poſſe, obſtat: nam ea quæ deſiderant ſpeciale mandatum, à conjunctis perſonis, ut fratribus, & ſimilibus, ſi patrem excipias, peragi non poſſunt, ut probatur *ex l. patri 28. in principio, ff. de minorib. l. ſi hominem 34. ſ. ſi genero, ff. de ſolution.* docent Accurſius *verbo Non cogitur, in l. exigendi, la 2. C. de procuratorib.* Covarr. *lib. 1. var. cap. 6. num. 5.* Caldas *in l. ſi curatorem, verbo Implorandum, à n. 8. C. de in integrum,* & alii plures relati ab Oſualdo *lib. 18. Donelli, c. 12. littera M.* ſed ad impetrationem reſcripti deſideratur mandatum ſpeciale: ergo perſonæ conjunctæ pro aliis conjunctis reſcripta impetrare non poſſunt.

Quibus argumentis non obſtantibus vera eſt hæc Concilii Lateranenſis conſtitutio, cujus ratio ex eo provenit, nam licèt aliquando mandatum generale idem operetur ac ſpeciale, *l. 1. §. 1. ff. quod juſſu, l. 1. ff. mandati;* in plurimis tamen caſibus propter cauſæ gravitatem non ſufficit mandatum generale, ſed deſideratur ſpeciale; quas enumerat Gloſſa *in c. qui ad agendum, verbo Speciali, de præb. in 6.* illuſtrat, & eas proſequitur Barboſa *ibi;* jus enim pręſumit in generali mandato mandantem non conceſſiſſe ea, quæ ſine ſpeciali deliberatione conceſſurus non eſſet, *c. 2. c. fin. de officio vicarii in 6. cap. quoad translationem, de officio legati, l. 1. Cod. quæ res pignori, l. obligatione, ff. de pignor.* Unde cùm reſcripti impetratio inter eas cauſas enumeretur, Gloſſa *ubi ſupra,* ideò deſideratur ſpeciale mandatum. Accedit ratio noſtri textus; nam lites potiùs ſunt reſtringendæ & minuendę, quàm laxandæ, & augendæ, *l. quidam, ff. de rebus creditis:* ſed ſi permittatur impetratio reſcripti abſque ſpeciali mandato, facilè lites augerentur; ſiquidem quæſtus cauſa eſſent plures, qui litteras à Pontifice impetrarent, ut poſteà actori venderent; aut ne id facerent, à reo pecunias extorquerent, ut contigiſſe temporibus Concilii Lateranenſis in noſtro textu refertur. Cui fraudi ut obviam irent Patres hujus Concilii, ſtatuerunt, ſine ſpeciali mandato neminem poſſe pro alio reſcriptum impetrare: 6 *Traditur decidendi ratio.*

quæ ra

quæ ratio cùm ceſſet quando impetrator eſt perſona conjuncta (oam inter conſanguineos non datur ſtandis præſumptio, *l. ſi ſervus*, & ibi Gloſſa, *ff. de donationib. inter*,) ideò conjunctæ perſonæ pro aliis conjunctis abſque mandato ſpeciali reſcripta impetrare poſſunt. Hodie etiam reſcripta, tam gratiæ, quàm juſtitiæ, ſine mandato ſpeciali impetrata vires habent, ut docent Gloſſa *in c. ex parte*, *verbo Ordine*, *hoc tit.* Sarmiento *l. 1. ſelect. c. 8. n. 3.* cujus ſtili rationem tradit poſt Octav. Veſtrium Petrus Gregorius *in præſenti*, *n. 3.*

7 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec nos premit ratio dnbitandi ſuprà adducta ex textu *in d. l. univerſas*; nam omiſſis ſolutionibus Bartoli, Jaſonis, & Fulgoſii *ibi*, Felini *in præſenti §. n. 50. verſ. Fallit ſexto*, dici poteſt, ſententiam illius textus procedere ſecundùm jus civile, quod etiam attentis ſacris canonibus obſervabatur ante Concilium Lateranenſe; in præſenti enim canone jus novum ſtatutum fuit, ut conſtat ex illis verbis, *Generali conſtitutione ſancimus*; quam utriuſque juris differentiam perperam confundit Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 573. nn. 5. & 41.* Nec augmentum ipſius difficultatis obſtat; procedit enim in litteris, ſeu reſcriptis gratiæ, aut ad beneficia, aut ad indulgentias impetratis: reſcripta enim gratiæ poſſunt impetrari per extraneam perſonam, etiam ſecluſo mandato. Licet enim acceptatio beneficii fieri non poſſit per alium, cùm perſonalis ſit, & fieri debeat ab eo, cui conceditur gratia, argumento textus *c. ſi tibi abſenti, de præb.* at conceſſio ipſius gratiæ poteſt fieri alii, cùm ſolùm pendeat ex voluntate concedentis, ut docent Thomas Sanchez, Baſilius & Moneta *ubi ſuprà*. Difficiliorem explicatum habet aliud augmentum prædictę difficultatis, cùm certum ſit conjunctos pro conjunctis poſſe peragere omnia, quæ ab aliis ſine ſpeciali mandato peragi non poſſunt, ut docent omnes antiqui repetentes in præſenti ex hoc textu, & *ex c. ex parte 33. hoc tit.* & ex ea ratione, quia conjunctus non obligat conjunctum, pro quo negotium geſſit, ſi ratum non habeat, *l. 3. §. 1. ff. judicatum ſolvi*, *l. 1. ff. quibus res judicata*; & per conſequens non eſt ratio, cur arceantur conjuncti etiam in actibus petentibus ſpeciale mandatum, præſtita cautione de rato. Faciunt textus *in l. ſed & 35. ff. de procurat. l. 20. tit. 5. part. 5.* ubi indiſtinctè aſſeritur conjunctos pro conjunctis abſque ullo mandato admitti: nec tunc obſtat textus *in d. l. parti* 28. cui ſatiſfacere intendunt Decius *in d. c. cùm M.* Vaſquius Menchaca *qq. forenſ. c. 23. n. 13.* Sed ſi verum amamus, Decii interpretatio magis ſubtilis eſt, quàm vera; quare probabilior mihi videtur ſententia tradita ſuprà pro ſolntione dubitandi rationis, quam meo videri adeò confirmat textus *in d. l. patri*, ut ſine violentia elidi nequeat. Nec in contrarium movet, quod Decius expendit ex præſenti textu, & *d. c. ex parte* quibus reſpondeo ſpeciale mandatum, quod deſideratur in impetrante reſcriptum juſtitiæ ad lites, fuiſſe introductum odio impetrantium, attento juris rigore, quem Pontifex temperavit, permittens conjunctis perſonis pro conjunctis reſcripta impetrare.

8 De marito reſpectu uxoris. Hæc autem quæ modò tradidimus de conjunctis perſonis, locum habent in marito reſpectu uxoris; hic enim patri ęquiparatur, atque ita ſicut pater, ita & maritus ſine mandato ſpeciali admitti poteſt in his, quæ aliàs ſpeciale mandatum oon requirunt, *l. maritus*, *ff. de procurat. c. conſtitutis*, *eod. tit. c. ult. de confeſſ. c. 1. qui filii ſint legit.* Quod adeò verum eſt, ut etiam invita, & contradicente uxore, agere poſſit, *d. l. maritus*: ibi: *Liberam habeat facultatem*. Sed obſtare videtur textus *in l. 8. C. de pactis conventis*, ubi cavetur, maritum uxore contradicente non eſſe admittendum. Nam reſpondetur, eam conſtitutionem pertinere tantùm ab bona paraſernalia, de quibus apertè loquitur textus: in illis enim maritus agit tanquam procurator uxoris, & ex ipſius tacito conſenſu eam obligat; iniquum enim eſſet, maritum ſuper illis bonis invita uxore admitti. Diverſa cauſa eſt in bonis dotalibus, in his enim propter dominium, & liberam adminiſtrationem, quam à jure habet, *l. doce ancillam*, *C. de rei vindic. l. in rebus*, *C. de jure dot.* poterit in judicio maritus ſine mandato, & ſatiſdatione agere: quod ſi de bonis propriis uxoris tractaretur, tunc ſi maritus ſine mandato agat, eam non obligat, & ideò neceſſaria eſt cautio de judicato ſolvendo, ut in quocumque alio defenſore, vel ſine mandato agente, *l. qui proprio 46. §. aliud*, *de procurator. l. unica*, *C. de ſatiſd.* & conſeqnenter nullum uxori imminet periculum, dum non eſt, cur poſſit, vel debeat maritus ab ea prohiberi, immò illa invita erit admittendus, *d. l. maritus*, *in princ.* Nec contrarium ſuadet ipſe textus *in verſ. Si autem*, ubi cavetur, maritum ab uxore mandatum ſuſcipientem, negotia tantùm in mandato præſcripta exequi debere. Unde Accurſius ibi, *gloſſ. ult.* deducit, maritum citra mandatum uxoris agere non poſſe. Subſcripſeruot communiter antiquiores, teſte Jaſone ibi, *n. 9.* ubi expendit verba illa textus, *Licèt maritus ſit*; unde videtur probari, maritum uxore contradicente repellendum eſſe à judicio. Sed reſpondendum eſt, verum eſſe, maritum admitti poſſe, quamvis mandatum ſuſceperit, in aliis quæ mandatum excedunt: neque id negatur *in d. verſ. Si autem*; tantùm enim negat Conſultus, maritum admitti poſſe ut procuratorem reſpectu eorum negotiorum, quæ mandato comprehenſa non ſunt, ut docent Salicetus, quem ſequitur Cardinalis *in c. 1. n. 2. qui filii ſint legit.* quod optima ratione confirmari poteſt, quia cùm mandatum ſuſceptum ſit ad ampliandam mariti poteſtatem, æquum non eſſet eam reſtringere, quę aliàs à jure illi competit, argumento legis *ita inutiliter*, *ff. de adim. legat.*

Superiori aſſertioni opponitur textus *in c. conſtitutus*, *de in integ. reſtit.* in illis verbis, *Pro ſe, ac fratre ſuo*; ubi ſine ullo mandato reſcriptum impetratum fuit à Romano Pontifice, & aſſeritur, ſeu potiùs ſupponitur, validè, & cum effectu fuiſſe impetratum: ergo quia ad impetranda reſcripta Pontificia, nec generale, nec ſpeciale mandatum deſideratur. Pro cujus difficultatis ſolutione Panormitanus ibi, *n. 6.* aſſerit in ſpecie illius textus fratres ipſos fuiſſe conſortes ejuſdem litis: quo caſu ſine ſpeciali mandato conſors potuit admitti ad impetrandum reſcriptum, juxta textum in Clementina *Religioſus*, *de procurator.* Sed hanc ſolutionem meritò refellunt Covarruvias *l. 1. var. c. 6. n. 6.* Caldas *in l. ſi procuratorem*, *verbo Implorandum*, *C. de in integ. reſtit. n. 9.* quare placet alia ſolutio ejuſdem Abbatis *ibid.* dum affirmat, in ſpecie fratrem impetraſſe reſcriptum pro fratre, & in cauſam communem; unde cùm ex ſuprà traditis conjunctæ perſonæ poſſint pro conjunctis admitti ſine ſpeciali mandato, ideò in eo textu validè impetratum fuit reſcriptum. Qua ſolutione interpretandi ſunt textus *in c. cùm pridem*, *de pactis*, *c. ex p. 33. hoc tit.* cum adductis in eorum notis. 9 Explicatur c. conſtitutus, de in integ. reſtit.

Suprà traditis etiam, videlicet reſcripta gratiæ impetrari poſſe ſine mandato ſpeciali, obſtat textus *in c. innotuit 20. de elect.* ubi petita fuit à Romano Pontifice quędam diſpenſatio ad confirmandam electionem cujuſdam illegitimi, quæ fuerat ob defectum natalium nulla; & tamen ait textus, nuntios fuiſſe ad id ſpecialiter deſtinatos: atque ita probare videtur, deſiderari ſpeciale mandatum ad obtinendam gratiam à Sede Apoſtolica. Cui difficultati ut ſatisfaciant Abbas ibi, *n. 10.* Rebuffus *in praxi*, *tit. de diſpenſatione*, *à n. 23.* exiſtimant id ſpecialiter procedere in filiis illegitimis, qui valdè exoſi per ſacros canones ſunt, *c. 1. de filiis presbyteror. l. 6.* Quæ ſolutio ex eo diſplicet, quia & verba, & ratio præſentis textus convenire nequeunt diſpenſationibus, quantumcumque odioſæ ſint; neque enim odium inſpicitur in præſenti paragrapho, ut proinde appareat, ſtandum eſſe juri antiquo, ut de ſtylo receptum eſſe teſtatur Bellamera *in d. c. innotuit*, *n. 26.* quare veriùs dicendum eſt, in ſpecie dicti capitis *innotuit*, non agi de ſimplici diſpenſatione ab eo petita, qui natalium defectum patiebatur; ſed de illa, quæ nomine Capituli pro ipſo illegitimo petebatur ad confirmandam ejus electionem: quare Capitulum nuntios miſit ad eam conſequendam. Ita Sanchez *d. diſp. 26. n. 4.* Baſilius *in d. cap. 15. n. 13.* 10 Exponitur c. innotuit 20. de elect.

CAPUT XXIX.

a Honorius III. *Cantuarienſi Archiepiſcopo, S. R. E. Cardinali, & Conjudicibus ſuis.*

Dilectus filius J. *b* Sarracenus Clericus expoſuit coram nobis, quod cùm Jordanus clericus *c* Dunelmenſem Epiſcopum ſuper Eccleſia S. Nicolai Dunelmenſis coram vobis authoritate litterarum noſtrarum traxiſſet in cauſam, ex parte ipſius Joannis in præſentia noſtra fuit excipiendo propoſitum, quod authoritate litterarum illarum non debebat, nec poterat conveniri, eo quòd ultra duas dietas à

diçceſi, ubi prædicta erat *d* ſita Eccleſia, contra ſtatuta Concilii generalis, de quo in eiſdem litteris, non fiebat mentio, diſtabatis: & quia hujuſmodi ejus exceptionem admittere denegantes, nihilominus procedebatis in cauſa, pro eo dumtaxat, quod idem Joannes in Roffenſi, & Helienſi *e* Diçceſi *f* beneficia obtinet, quaſi ex hoc ibi domicilium intelligeretur *g* habere, ipſe noſtram audientiam appellavit: ſed ejus appellatione contempta, partem alteram mittendam in poſſeſſionem ejuſdem cauſa *h* cuſtodiæ decreviſtis. Cùmque idem Joannes appellationem proſequutus emiſſam ad Venerabilem fratrem noſtrum *i* Eboracenſem Archiepiſcopum, & ejus collegas, noſtras ſuper præmiſſis litteras impetraſſet, vos in cauſa ipſa nihilominus procedentes, eiſdem judicibus, ne in commiſſo ſibi procedant negotio, inhibetis. Quocirca diſcretioni veſtræ mandamus, ut ſi eſt ita, cauſæ ſuperſedeatis eidem, cùm non vos, ſed dicti judices cognoſcere habeant, ad quos juriſdictio *k* debeat pertinere.

N O T Æ.

1 a HOnorius III.) In ſexta compilatione apud Raymundum legitur tantùm, *Honorius III. Cantuarienſi Archiepiſcopo, & conjudicibus ſuis:* ſed diminutè, ſuppleri enim debet hæc inſcriptio ex quinta collectione Honorii III. edita ab Innocentio Cironio: quæ inſcriptio ita reſtituta magnoperè congruit cum hiſtoria illius temporis; nam Stephanus Langtonus, natione Anglus, publicus Profeſſor Philoſophiæ, & Theologiæ fuit, cui ſi fidem adhibemus Baleo *lib. 3. centur.* 87. & Spondanu *in continuatione, anno* 1240. *n.* 10. diſtinctionem ſacræ Bibliæ per capita debemus. Cùm eſſet Cancellarius ipſius Univerſitatis, ob morum probitatem, & ſcientiarum peritiam, creatus fuit ab Innocentio III. Presbyter Cardinalis tituli S. Chryſogoni anno 1212. & anno 1217. Archiepiſcopus Cantuarienſis electus fuit, ut referunt Spondanus *in eo anno*, Smitheus *in ſerie Præſulum Cantuarienſium*. Huic enim varias Honorius III. miſit epiſtolas, inter quas primum locum obtinet præſens, quç compilata fuit ſub titulo *de officio delegati*, in quinta compilatione, quia in ea agitur de juriſdictione judicum delegatorum. De Honorio III. & Cantuarienſi Archiepiſcopo egi *in c. penult. de conſtitut. cap. 2. de reſcriptis*.

2 b *Sarracenus*.) Id eſt, ex Sarracenis converſus, aut deſcendens, qui nomen conſervavit.

3 c *Dunelmenſem*.) Dunelmenſis Epiſcopatus ſuffraganeus eſt Archiepiſcopi Eboracenſis in Anglia, tranſlatus ex Lindisfarna inſula. Polydorus Vergilius *lib.* 4. *hiſtoria Angliæ*, Cironius *in præſenti*.

4 d *Sita Eccleſia*.) Sed quomodo dietæ computantur à loco rei ſitæ, cùm earum computatio debeat fieri à fine Diœceſis, in qua reus commoratur, ut probavi ſuprà *in cap. nonnulli, hoc tit.* igitur non rectè hic ſupponitur à loco rei ſitæ computationem fieri debere. Gloſſa in hoc textu, verbo *Domicilium*, difficultatem agnovit, & diſcrimen conſtituit inter caſum, in quo reus actione perſonali coram judicibus delegatis convenitur; & inter caſum, in quo reali actione pulſatur: atque in primo caſu in dietis computandis haberi reſpectum ad Diœceſim domicilii rei conventi, juxta tradita *in dicto cap. nonnulli;* in ſecundo autem caſu computari dietas à loco rei ſitæ, cujus ratione convenitur, quia quemadmodum reus ratione rei ſitæ ſortitur forum in eo loco, ubi res eſt, *cap. ſanè* 3. *cap. fin. de foro competent. l. forma, ff. ſi verò, ff. de cenſibus, l. quando legatur, ff. de judiciis, l. fin. C. ubi in rem actio, l. ſi prædium, Cod. de prædiis minorum*, Oſnaldus *ad Donell. lib.* 17. *cap.* 7. ita & in impetratione reſcripti extra locum debet haberi reſpectus ad Diœceſim ubi res ſita eſt, ſuper qua lis vertitur, & non ubi eſt domicilium perſonæ, juxta noſtrum textum. Gloſſam ſequuntur Felinus, Zabarella, & Innocentius *in præſenti*, Petrus Gregorius *in dict. c. nonnulli, n.* 9. Sed hanc diſtinctionem impugnarunt Hoſtienſis, & plerique alii in noſtro textu, moti ex eo; nam conſtitutio Concilii generalis relata *in c. nonnulli*, prohibet reum ultra duas dietas extra ſuam diçceſim à judice delegato extrahi, ut conſtat ex illis verbis, *Extra ſuam diçceſim*. Diçceſis autem ſua dicitur illa, in qua res ſita eſt, nec reus efficitur ſubditus illius judicis, licèt ratione rei litigioſæ ſortiatur illius forum, ut poſt gloſſam *in Clementina* 1. *verbo Subditos, in fin. de foro competent.* probavit Panormitanus *hic num.* 5. & quia prædicta conſtitutio, ut prohiberet extractionem rei extra duas dietas, rationem habuit laboris in itinere peragendo, & ſumptuum, quos ipſe facere deberet. Hæc verò attenduntur habito reſpectu ad diœceſim, ubi perſona reſidet, non ubi res ſita eſt: ergo à diçceſi propria dietarum computatio fieri debet, nec contrarium ſuadent verba ſuprà relata præſentis textus; nam tantùm continent allegationem partis, non verò Pontificis reſponſum; pars enim intendebat dietas eſſe computandas à fine diœceſis, ubi res petita exiſtebat: nec Pontifex appellationem partis approbavit, ſed tantùm cauſam commiſit Archiepiſcopo Eboracenſi.

Sed antequam hinc abeamus, exponendus eſt textus *in c. ex parte* 15. *de foro compet.* ubi cùm Regina Angliæ nobilem virum detentorem cujuſdam caſtri ad ipſam ratione donationis propter nuptias ſpectantis, quo fuerat propter ipſum injuſtè ſpoliata, coram delegatis judicibus authoritate litterarum Innocentii III. in judicium vocaſſet, Nobilis eam exceptionem oppoſuit, videlicet litteras Apoſtolicas vires non habere ex eo, quod caſtrum, ubi erat ejus domicilium principale, exiſtebat in diœceſi Rodonenſi, quæ ultra duas dietas remota erat à diœceſi Turonenſi, ubi conveniebatur. Regina replicavit, nobilem ibi poſſe conveniri, eo quòd non ſolùm in diœceſi Rodonenſi, ſed etiam in Andegavenſi exiſteret, & caſtra, pluresque redditus ibi obtineret ſimul cum caſtro, de quo diſceptabatur; & eadem diçceſis à Turonenſi nequaquam ultra duodecim leucas diſtabat. Plures alias exceptiones Nobilis objecit ad eludendam vim litterarum; ſed eis reſervatis ad petitorium judicium, Pontifex judicibus delegatis juſſit, ut ſi conſtaret Nobilem habere caſtra, & manſiones in Andegavenſi diœceſi, ipſamque ultra duas dietas à Turonenſi non diſtare, in eaque caſtrum litigioſum reperiretur, ratione prævia in negotio procederent. Cujus textus deciſio difficilis eſt ex eo, quod ſi computatio dietarum ſit à fine diœceſis ubi reus habitat, fruſtra exigitur ibi, quod in diœceſi ſit res, ſuper qua quæſtio vertitur: ergo quia dietarum computatio à loco rei ſitæ fieri debet. Cui difficultati, omiſſis ſolutionibus, quas refert, & refellit Panormitanus *ibi, num.* 4. reſpondendum eſt, quod ſi reus conveniatur coram judice ordinario loci, in quo res litigioſa ſita eſt, quamvis ultra duas dietas ab eo loco diſtet, non poteſt opponere exceptionem dietarum, ſed ibi debet reſpondere, quia jure cautum eſt, poſſe quem conveniri ubi res eſt, *dict. cap. fin. de foro compet.* nec tunc locum habet exceptio duarum dietarum, ſi coram judice delegato conveniatur reus in loco rei litigioſæ; quia cùm ſortiatur ibi forum, & poſſit coram Ordinario conveniri, eodem modo, & coram delegato; quippè deterior ejus conditio hoc caſu non redditur, nec propriè extrahi dicitur: ſi extra diœceſim, ubi res petita ſit, exiſtit, cauſa à Pontifice committitur, tunc quia cum cauſa agitur, computatio dietarum fieri debet à loco domicilii rei conventi; & ſi plura habet domicilia, prout habere poteſt, *l. aſſumptio, §. juris, ff. ad municip.* debet fieri à principaliori loco habitationis, & domicilii; nam inde propriè trahitur, ubi pro majori parte ſe collocat, & habet domicilium principale: & conſtitutio de duabus dietis edita, ſumptus & labores rei, qui trahitur, præ oculis habuit, niſi in diçceſi ubi reus minùs principale domicilium habet, res ſita ſit; tunc enim ab eo loco dietç computari debent, quia illis duobus concurrentibus ſimul, videtur ſuum domicilium principale quoad cauſam ſubjectam; nam duæ cauſæ vincunt unam, *c.* 1. *de tregua, & pace, l.* 3. *in fine principii, de liberat. legata*. Cùm ergo in ſpecie tex. *in d. c. ex parte*, extra diœceſim rei cauſa delegaretur, computatio dietarum fieri debebat à diœceſi Rodonenſi, ubi domicilium principale vir nobilis habebat, quæ à Turonenſi ultra duas dietas remota eſt. Sed cùm in diœceſi Andegavenſi minùs principale haberet domicilium, quia interdum ibi habitabat, non ſemper, ut ex littera conſtat; & res litigioſa ſimul ibi eſſet, ex dicta ratione computantur indè dietæ, & judices delegati juxta ſeriem priorum litterarum in cauſa procedunt, cùm ultra duas dietas à diœceſi Turonenſi ipſa non diſtaret. Tradit Panormitanus eo textu, *n.* 9. & in noſtro, *n.* 3. *in fine*, & latiùs ejus textus materiam proſequuntur Covar. *pract. c.* 6. *n.* 1. Barboſa *in l.* 1. 1. *parte, ff. ſol. matrim. à n.* 46. 5

Exponitur c. ex parte, de foro compet.

e *Helienſi*.) Sunt duo Epiſcopatus ſuffraganei Cantuarienſi Archiepiſcopi, de quibus dixi *in c. paſtoralis, hoc tit.* 6

f *Beneficia*.) Compatibilia, ſimplicia, vel minus congrua ad ſuſtentationem, aliàs nemo poteſt duo beneficia 7
poſſidere, *c. de multa*, cum aliis, *de præbendis*.

g He-

g *Habere.*) Non ſolùm enim ratione beneficii, quod quis obtinet, ſortitur ſorum Epiſcopi, ubi beneficium eſt ſitum, ut omnes de litteris dimiſſoriis ſcribentes docent; verùm quoad juriſdictiouem contentioſam efficitur de ejus juriſdictione, cum hac diſtinctioue, ut ſi beneficium poſtulet reſidentiam, cenſeatur ibi domicilium habere, & ejus ratione ibi conveniri valeat. Feliu. hic *n. 2. & in c. ex ore, de privil.* Beruard. Diaz *in praxi c.* 10. ubi Salcedo Corraſius *in l. Senatore, n. 5. ff. de Senator.* Si verò beneficium oon poſtulet reſidentiam, tunc ratione beneficii ſortitur forum, & poteſt conveniri; & ſi duo habeat beneficia, in quolibet loco ubi beneficium habet, cooveniri poteſt, Carleval *de jud. t. 1. diſp. 2. n. 146.* Petrus Greg. *hic, c. poſtulaſti 24. de foro com.* Uude in præſenti ſi beneficium poſtulabat reſidentiam, rectè Jordanus allegabat, ob beneficium domiciliarium illius loci cenſeri.

h *Cuſtodiæ.*) Quia agebatur de proprietate ipſius Eccleſiæ; nam ſi de poſſeſſione tantùm ageretur, ob contumaciam rei actor non poterat mitti in poſſeſſionem; quia miſſio tam ex, primo quàm ſecundo decreto, in beneficiis locum non habet, *c. 1. de eo, qui mittitur, l. 6.* dicemus latè *in ca. 2. de ſequeſtr. poſſeſſ.*

i *Eboracenſem.*) De ea Eccleſia egi *in ca. inter 4. hoc* 9
titul.

K *Debeat.*) Poſtquam enim cauſa commiſſa fuit Ar- 10
chiepiſcopo Eboracenſi, & aliis conjudicibus, ſuſpenſa eſt juriſdictio priorum judicum, *c. paſtoralis, §. prætereà, de off. Ordin.* & iſti ſecundi judices poſſunt inhibere judicibus, à quibus appellatum fuit, ne iu eadem cauſa procedant, *c. Romana, §. ne pro eo, de offic. Ord. l. 6. c. Romana, §. ſi autem, de appel. in 6.* & cognoſcere debent, an ſit legitimè appellatum; & ſi legitima eſt appellatio, ipſi cognoſcant de cauſa, aliàs ad priores judices remittuntur partes, in expenſis condemnaudo appellantem, *c. ut debitus 59. c. cum ſpeciali 61. de appellat.* Unde judices priores non poterunt inhibere judices ad quos, cùm è contrà ipſi inhiberi per eos poſſint, Petrus Gregor. *in præſenti,* dicemus *in d. ca. ut debitus,* ex cujus commentario, & traditis *in c. nonnulli, hoc tit.* petenda eſt præſens repetitio.

C A P U T XXX.

Idem *Abbati, & Priori S.* a *Projecti, & I. de Villavvad, Canonico S.* b *Quintini Noviomenſis.*

CApituli Sanctæ Crucis *c* Cameracenſis exhibita nobis petitio declaravit, quod *d* Revardo Clerico *e* Noviomenſis Diœceſis ſuper præbendali beneficio in eorum Eccleſia obtinendo, uoſtras ad eos *f* monitorias, & demùm præceptorias litteras impetrantes, Balduinus Clericus Tornacenſis Diœceſis contra eos ſuper conſimili beneficio in eadem ſibi Eccleſia conferendo ad I. *g* Archidiaconum Tornacenſem, & ejus collegas, de prædictis litteris non habita *h* mentione, exequutorias à nobis litteras impetravit, qui poſt appellationem ad nos interpoſitam, in eos ſuſpenſionis ſententias protulerunt: ac dictus R. ſuper exequutione mandati noſtri pro eo facti, ad *i* Scholaſticum S. Quintini Noviomenſis Diœceſis, & conjudices ejus obtinuit ſcripta noſtra, qui tulerunt *j* ſuſpenſionis, & *k* excommunicationis ſententias in eoſdem. Unde nobis humiliter ſupplicarunt, ut quum in eadem Eccleſia duodecim tantummodo ſint *l* præbendæ, & ob hoc non ſine magno gravamine ſimul providere poſſent, utque faceremus eaſdem ſententias relaxari, & provideri eorum alteri in eadem Eccleſia de præbenda; præſertim cùm in utriuſque litteris clauſula illa contineretur inſerta (Niſi eadem Eccleſia de mandato noſtro forer in alterius receptione gravata.) Quocirca diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus eo recepto in Canonicum, & in fratrem, aſſignatoque ſibi beneficio *m* præbendali, qui ad eos priùs Apoſtolicum mandatum reportavit, prælatas ſententias juxta formam Eccleſiæ, ſublato appellationis obſtaculo relaxetis, alteri ſuper præbendali beneficio in eadem Eccleſia ſilentium imponentes.

N O T Æ.

1 a S. *Projecti.*) In ſexta collectione perperam legitur, Epiſcopo, & Archidiacono Legionenſi; quare litteram cum iuſcriptiooe reſtituo ex quinta collectione edita à Cironio, ubi *ſub hoc tit. c.* 1. reperitur præſens textus. Monaſterium S. Projecti eſt Ordinis D. Benedicti, diœceſis Noviomenſis, in urbe S. Quintini Veromanduorum, de quo agunt Yepes *t. 2. chron. D. Benedicti, anno 672.* Fratres Sarmatani *tom. 4. Galliæ Chriſt. fol.* 753. ejus Abbati Raynaldo II. miſſa eſt præſens decretalis.
2 b *S. Quintini.*) Aotiqua Eccleſia Cathedralis in Gallia, cujus Sedes translata fuit Noviodunum, ut refert ex aliis Cironius in noſtro textu.
3 c *Cameracenſis.*) De ea egi *in c. cauſam 18. hoc tit.*
4 d *Revardo.*) Ita legendum eſt, non *Callimacho*, ut legitur apud Raymundum.
5 e *Noviomenſis.*) Noviodunum, nuuc Novionus, eſt in Gallia Belgica, Picardiæ nobilis civitas, ſuffraganca Archiepiſcopi Cameracenſis, ut referunt Fratres Sarmatani *t. 3. Galliæ Chriſt. fol.* 809. eam Eccleſiam unitam fuiſſe cum Tornacenſi, refert Petrus Marcha *lib. 4.*
6 *concordiæ ſacerdot. c.* 13.
f *Monitorias.*) De his litteris agemus *in c. ex inſi-*
7 *nuatione, hoc tit.*
g *Archidiaconum.*) Ita legendum eſt, non Archie-
8 piſcopum, ut etiam notavi *in c. eam te 7. hoc titulo.*
h *Non habita mentione.*) Sed tunc obſtat textus *in c. cæterùm 3. hoc tit.* ubi expreſsè ſtatuitur, ſecundum reſcriptum abſque meotione prioris impetratum, nullum eſſe: ergo & in præſenti caſu ſecundum reſcriptum nullum erat. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt ex traditis *in d. c. cæterùm*, aſſerendo illum textum procedere, quando ſuper una, eademque re duo reſcripta impetrantur; ſecus verò ſuper diverſis, ut io præſenti caſu impetratum fuit, videlicet ad ſimile beneficium, non ad
9 idem; quia ſimile non eſt idem. Quintilianus *inſt. l. 10. c. 2.*
10 i *Ad Scholaſticum.*) De eo egi *in c. cum dilecta 22. hoc tit.*
j *Suſpenſionis.*) Certum eſt, Capitulum, ſeu aliam communitatem, corpus collectivum conſtituentem, ſuſpendi poſſe, *c. quia ſæpe, de elect. in 6. extravag.* 1. *eod. tit. circa finem*, Tridentinum *ſeſſ. 14. de reformat. c. 16.* docent Suarez *de cenſuris diſp.* 28. *ſect. 3. n. 5.* Marius Alterius *eod. tract. diſp. 7. c. 5.* Gibalinus *eod. tract. diſp. 4. q. 5.* Leander *diſp. 1. de ſuſpenſione, q. 5.* Sed talis ſuſpenſio dupliciter conſiderari poteſt: primò quatenus per eam tantùm ſuſpendatur Capitulum, ſeu communitas ab illis actibus, qui competunt Capitulu collectivè ut Capitulo, plerumque enim Capitulo competit aliqua juriſdictio, ſeu beneficiorum collatio, quæ per ſuſpenſionem in Capitulum latam ſuſpenduotur, *dicto c. quia ſæpe*; tunc enim talis ſuſpenſio cadit formaliter in ipſum Capitulum, non verò in ſingulos Capituli. Secuodo modo ſuſpenſio fertur in Capitulum ita, ut per eam ſinguli ex corpore Capituli ſuſpendantur ab officio, aut beneficio, *dicto c. quia ſæpe*: poſſunt enim ita ſinguli imperare unam actiooem, ut propter eam valeant ut ſinguli ſuſpendi, docet Gibalinus *ubi ſuprà*: ſed ſi ſuſpenſiu ſimpliciter, & abſolutè feratur, credimus ſuſpenſionem cadere in Capitulum collectivè ut unum corpus eſt, non autem in ſingulas perſonas diſtributivè, niſi aliud ex materiæ circumſtantiis deducatur, ut in præſenti; nam cùm dicatur ſuſpenſionem latam eſſe in eos, credendum eſt ſuſpenſionem non in Capitulum collectivè, ſed in ſingulos diſtributivè latam eſſe. Ex his verbis notaodum eſt, quod quoties occurrunt diverſæ cauſæ per ſe ſufficientes ad ferendam cenſuram, eam multiplicari poſſe, vel à pluribus judicibus, vel ab eodem, *c. ita quorundam, de Judæis*: ita Garcia *de beneficiis part. 8. c. 3. n.* 86. Covarr. Molina & alii relati à Gibalino *de cenſuris ſect. 5. q. 4. fol.* 157. Leaoder *eod. tract. diſp. 3. q.* 33. Ratio perſpicua eſt; quamvis enim ſubjectum privatum aliqua forma, non poſſit ampliùs illa privari, ad hoc euim neceſſe eſt formam tolli à ſubjecto, à quo tolli nun poteſt, ſi in illo non eſt; in illu autem non eſt, ſi privatio ipſi oppoſita ſit: & ſanè non eſſe, ooo poteſt augeri, aut minui,

niſi poſito, aut ſublato eſſe; tamen cenſuræ non ſunt formaliter privationes, ſed cauſaliter; tantùm enim privant ſubjectum uſu legitimo bonorum ſpiritualium, conſtringuntque manus excommunicati, aut ſuſpenſi, ne liberè & licitè exequatur officium ſuum, ut notat Gibalinus ſuprà: unde ob eas cauſas formaliter diverſas non eſt dubium à diverſis judicibus diverſas cenſuras in eumdem ſubditum ferri poſſe, cùm ſint contumaciæ diſtinctæ; ſic in præſenti Clerici Cameracenſes potuerunt à diverſis judicibus ſuſpendi.

11 k *Excommunicationis.*) Sed quomodo excommunicari poterat Capitulum, cùm excommunicatio in univerſitatem, collegiumve, ſeu aliam communitatem prolata, ſit invalida, *cap. Romana, de ſent. excom. lib.* 6. Covar. Suarez, & alii congeſti à Gibalino *de cenſuris diſquiſit.* 2. *quæſt.* 5. P. Mendo *de jure academico l.* 1. *q.* 35. Ruberurſius *in notis ad Salvianum, fol.* 221. ex defectu capacitatis in ſubjecto; ſi enim excommunicatur communitas ut eſt unum corpus collectivum, & perſona quædam ficta, & ita ut excommunicatio non feratur in ſingulos, communitas incapax eſt, cùm per ſe committere peccatum lethale nequeat, quod ad excommunicationem deſideratur, *ca. nemo, cap. nullus,* 11. *qu.* 3. Si excommunicatur communitas, ut cenſura transfundatur in ſingulos communitatis, etiam tunc neutiquam ſuſtinetur, cùm non omnes communitatis nocentes reperiantur: aliqui enim innocentes erunt. Quare cùm hæc omnia vera ſint, reſpondendum eſt, in præſenti textu non fuiſſe prolatam excommunicationem in ipſum Capitulum, ſed tantùm in clericos ipſius Capituli: licèt enim communitas ipſa non poſſit excommunicari, tamen omnes, & ſinguli clerici ipſius communitatis excommunicari valent. Leander *de cenſuris d. diſp.* 3. *q.* 27. quo modo etiam procedunt, & accipiendi ſunt text. *in c. ſignificavit, de exceptionib. c. clerici* 8. *de immunit. Eccleſ.*

12 l *Præbendæ.*) Plerumque enim ex ſtatuto Eccleſiæ certus, & determinatus eſt numerus præbendarum, ut notavi *in cap. cum acceſſiſſent, de conſtitut.* ut etiam eveniebat in Eccleſia Cameracenſi; ſed tunc non levis naſcitur difficultas *ex capit. conſtitutus* 19. *hoc tit.* ubi in non diſſimili ſpecie aſſeritur, quod ſi impetretur reſcriptum ad præbendam, ubi certus eſt præbendarum numerus, non aliter reſcriptum vires habet, quam ſi mentio fiat in eo numeri ſtatuto Eccleſiæ determinati, aliàs reſcriptum nullum eſſe: igitur idem dicendum erat in præſenti caſu. Pro cujus difficultatis ſolutione, donec alius meliora attulerit, credebam reſponderi poſſe, in Eccleſia Cameracenſi numerum præbendarum fuiſſe certum, & ſtatuto determinatum; ſed tale ſtatutum non fuiſſe à Pontifice approbatum, & confirmatum; quare abſque illius expreſſa derogatione, ſeu mentione reſcriptum in præſenti impetratum ſuſtineri poterat.

13 m *Præbendali.*) Canonico enim in numero Canonicorum recepto, debet aſſignari præbenda, ut notavi *in c. cum M. de conſtit.*

14 n *Mandatum reportavit.*) Aliqui accipiunt hæc verba de eo, qui primus litteras ſuas coram judicibus delegatis præſentavit, ita ut verbum *reportare*, pro *præſentare* accipiatur, ut *in c. ex parte* 2. *hoc tit. c. ſuggeſtum, eod. tit.* in prima collectione. Ita poſt plures Barboſa *in præſenti, n.* 2. Gonzales *ad regulam* 8. *gloſſa* 3. *præmiali, n.* 18. Anteceſſor noſter Arias à Meſa *lib.* 3. *var. c.* 41. *n.* 3. Sed verius eſt verbum *reportare*, in præſenti accipi pro obtinere, ut *in l. etiamſi, C. mandati,* ibi: *Contrariam ſententiam reportaverunt*; id eſt acceperunt: *l. ult. C. ad Turpil.* ibi, *reportare vindictam*, id eſt obtinere ſententiam: unde ſenſus Honorii III. in præſenti eſt, ut ille admittatur ad præbendam, qui prior tempore fuit, & ita data reſcripti, non oblatio, ſeu præſentatio attendatur, ut probat Cironius *in notis ad hunc textum, in fine.*

COMMENTARIUM.

15 Concluſio probatur.

EX hac Honorii III. decretali ita expoſita, ſequens deducitur aſſertio: *In concurſu reſcriptorum non attenditur præſentatio, ſed data.* Probant eam textus *in cap. mandatum, c. litteris, cap. eam te* 7. *verſic. Nullatenus, c. conſtitutus* 16. *verſic. Antequam, cap. Abbatem* 40. *cap. finali, hoc tit. cap. ſi eodem tempore* 9. *c. ſi duobus, cap. ſi pro te, cap. tibi qui, eodem tit. l.* 6. *c. cum, qui de præbendis, eodem l. c.* 2. *in principio, & in §.* 1. *de decimis in* 6. *c. propoſuit, de conceſſ. præb. cap. dilectus, el* 2. *de præb. cap. conſtitutus, cap. ſi aliquando, de ſentent. excomm. Clement. unica, hoc tit. cap. qui prior, de reg. jur. lib.* 6. Conſonat lex 27. & 29. *tit.* 3. *part.* 5. Faciunt textus *in l. ſi ita* 7. *ff. de auro, & argent. l. ſi uſusfructus* 26. *ff. de ſtipul. ſervor.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Marcus Antonius *lib.* 1. *inſtit. tit.* 4. *n.* 26. Didacus Perez *in l.* 1. *tit.* 12. *lib.* 3. *Ordin.* Caſtillo *lib.* 7. *controv. c.* 41. *n.* 62. Valenzuela *conſ.* 34. *ex n.* 31. Solorzanus *t.* 2. *de jure Indiar. lib.* 2. *c.* 8. *n.* 20. plures congeſti ab Arias de Meſa *l.* 3. *variar. c.* 41. Petrus Pecchius *in dict. regula Qui prior*, D. Michael Moez *in d. c. tibi qui hoc tit. in* 7. Petrus Gregorius, Cironius, & Gagnanus *ad hunc textum.*

Sed in præſentem aſſertionem pro ratione dubitandi ita 16 Traditur ratio decidendi.
inſurgo: Ex gratia alicujus beneficii à R. Pontifice facta per reſcriptum, tantum competere poteſt parti actio perſonalis: ſed in juribus perſonalibus qualitas prælativa non eſt attendenda ex tempore, ſed ex cauſa, *l. privilegia, ff. quæ in fraud. credit.* ut cauſa favorabilis poſterior præferatur alteri priori non æquè favorabili, Gloſſa *in c. his, qui de præb. l.* 6. Ergo in præſenti ſpecie non debebat attendi data reſcripti, ſed cauſa ejus conceſſionis. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo; nam ſi aliquod tempus in reſcriptis attendi deberet, maximè tempus præſentationis, ut in ſpecie probatur *in c. plerumque* 23. *hoc tit. c. ſuper eo* 12. *de appellat.* & à ſimili ex eo, nam ſi duobus eadem res vendatur, non primus in venditione, ſed qui adeptus fuit rei poſſeſſionem præfertur, *l. quoties* 15. *C. de rei vind. l. ſive autem* 9. *§. ſi duobus, ff. de public.* ſimiliter in duobus concurrentibus ad judicium, ille præfertur, qui primò libellum dedit, *l. prior, ff. de judiciis*: ſimiliter in duobus collitigantibus, qui prius litem conteſtatus eſt, *l. amplius, ff. rem ratam haberi, l. ſi ex duobus, ff. de duob. reis*: ergo ſimiliter, reſcriptorum concurſu, non qui prius illud impetravit, ſed qui prius præſentavit, præfertur. Secundò fulcitur hæc dubitandi ratio ex eo; nam ſi tempus præſentationis non attenderetur, deberet inſpici tempus ipſius gratiæ, id eſt, in quo Pontifex beneficii gratiam fecit, non verò tempus datæ, hoc eſt expeditionis reſcripti; ſiquidem ſolo verbo Principis gratia perficitur, ut probat Barboſa *in præſenti, n.* 4. Ergo tempus datæ numquam attendi debet.

Qua dubitandi ratione ita fulcita minimè obſtante, 17 Tractatur dubitandi ratio.
vera eſt præſens aſſertio, cujus ratio, præmiſſis, quæ de data, ſeu die adjiciendo in reſcriptis adduxi *in capitul.* 23. ſuprà, *hoc titul.* ex eo provenit; nam cùm in gratiis faciendis gratia ex parte concedentis, non verò ex exequentis metiatur, *capitul. eum qui de præbend. l.* 6. ideò qui priùs gratiam adeptus fuit, non qui præſentavit priùs litteras, præferendus eſt. Accedit, nam qui prior eſt tempore, potior eſt jure; regula *Qui prior, de regul. juris in* 6. dicemus *in capitul.* 1. *de majoritat. & obedient.* ergo qui prius gratiam adeptus fuit, debet præferri in concurſu reſcriptorum. Accedit vulgare illud pragmaticorum axioma, Priùs vocatum, ſeu nominatum, cenſeri magis dilectum: ergo debet præferri in concurſu duplicis reſcripti ad beneficium, qui priùs gratiam Pontificis meruit, non verò, qui priùs præſentavit reſcriptum; cùm ex eo, quod fuit priùs vocatus, præſumatur magis dilectus. Meritò ergo hic decidit, ex duobus concurrentibus ad beneficium virtute reſcripti, illum præferendum eſſe, qui priùs gratiam reportavit. Noſtra tamen aſſertio aliquas patitur limitationes. Prima, ſi reſcriptum ſecundum contineat clauſulam retrotractivam, ſcilicet *anteferri aliis*, de qua *in capitul. penultim. de præbend. in* 6. tunc enim ſecundus in gratia præfertur priori; item ſi primus, qui impetravit reſcriptum, ſit incapax illius, ut ſi tunc non ſit Clericus, *c. ex litteris* 6. *de tranſactionib.* quæ qualitas requiritur in impetrante beneficium, ut in noſtro textu notant omnes antiquiores; vel ſi beneficium, quod vacavit, non poſſit obtineri à primo impetratore, veluti ſi vacavit per obitum patris ejus, quod immediatè à filio occupari non poteſt, *c.* 2. *c. ex tranſmiſſa, de filiis præsbyt.* Deindè præfertur ſecundus impetrator, ſi primus dolo, negligentiave non ſit proſecutus juſſum, vel ſi gratiæ ſuæ renuntiaverit, *cap. querela* 4. *de reſtitut. ſpol. c. ad audientiam* 31. *hoc tit. dict. c. tibi, hoc tit. in* 6. vel ſi ſententia lata adverſus primum, ab ea appellatum ſit. Gloſſa *in cap.* 1. *verbo Repellendi, de conceſſ. præbend.* & etiam ſi ob negligentiam vacante præbenda, ad quam jus habebat, non petierit collationem; tunc enim in pœnam negligentiæ privatur jure prioritatis, quod habebat, ut probat Petrus Gregorius hic *nu.* 9. Etiam limitatur noſter textus in caſibus propoſitis *in c. tibi, qui de reſcriptis l.* 6. *c. ſuper te* 41. *eod. tit. c. quia ſæpe, de præb. eod. lib.* & aliis infrà referendis.

Nec jam obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam 18
ſenten-

Diſſolvitur ratio dubitandi. ſententia Pauli *in dict. l. privilegia*, procedit, cum agitur de privilegiis perſonalibus, non verò in realibus privilegiis, in quibus non cauſa, ſed tempus ſpectatur: quare cùm in præſenti ſpecie agatur de concurſu duarum gratiarum realium, ſeu ad rem pertinentium, videlicet ad beneficium, non ex cauſa, ſed ex tempore prioritas earum æſtimatur. Nec obſtat augmentum primum difficultatis deductum *ex dicto cap. plerumque* 23. cum ſimilibus, de cujus ſolutione numero ſequenti agemus. Neque exempla ibi adducta in contrarium nos movent; procedunt enim in actibus, in quibus abſque traditione nullum acquiritur jus, ut ait Moez *ubi ſuprà*, *n.* 14. in concurſu verò reſcriptorum ante præſentationem quilibet habet jus ad beneficium; quare non datur eadem ratio. Nec obſtat ultimum augmentum ipſius difficultatis; nam idem eſt tempus datæ, & tempus gratiæ: ſiquidem non credimus gratiam factam fuiſſe à Principe, donec literæ expeditæ ſint à Cancellario, & aliis Abbreviatoribus, ut aliis relatis probat Barboſa *in præſenti*: quare dum Pontifex in hoc textu, & aliis ſuprà adductis, affirmat in concurſu reſcriptorum attendi tempus datæ, accipienda eſt, ac ſi decreviſſet expectandum eſſe tempus gratiæ factæ.

19 Intelligitur caput ut debitus, de appel. Suprà traditæ aſſertioni opponitur textus *in cap. ut debitus* 5. *de appell.* in illis verbis: *Priuſquam delegato fuerit aſſignata*: in quibus probari videtur, non attendi tempus datæ in reſcriptis, ſed tempus aſſignationis, ſive præſentationis factæ coram judicibus delegatis executoribus, in ipſo reſcripto deſignatis. Pro cujus textus expoſitione, & conciliatione cum præſenti textu, diſcrimen conſtituendum eſt inter caſus, in quibus agitur de ſubſtantia, & valore reſcripti, veluti ſi de habilitate, aut inhabilitate impetrantis agatur; & inter caſus, in quibus tantùm tractatur de modo exequendi ipſum reſcriptum. In primo caſu, dato concurſu reſcriptorum, tempus datæ attenditur; in ſecundo verò tempus præſentationis: unde cùm quæſtio eſſet in præſenti ſpecie circa obreptionem, ſeu ſubreptionem ſecundi reſcripti impetrati ad ſimile beneficium in eadem Eccleſia, quia agebatur de valore reſcripti æſtimando ex prælatione inter duo reſcripta, tempus datæ attenditur, quo caſu etiam procedunt textus *in cap. conſtitutus* 19. *hoc tit. cap. gratiæ* 7. *cap. ſi ex tempore* 9. *hoc tit. lib.* 6. *cap. quia circa, de conſang. & affin. cap.* 2. *de decimis in* 6. Docent Decius *in cap. eam te* 7. *num.* 5. *hoc tit.* Sanchez *lib.* 8. *de matrim. diſp.* 30. *num.* 41. Ideòque *in Clementina ult, hoc tit.* attenditur ſimiliter tempus datæ, non præſentationis; quia de validitate reſcripti agebatur, ut pro ipſius textus conciliatione cum capite *quia circa* 22. *de privilegiis*, tradit Arias de Meſa *d. cap.* 41. *num.* 23. In ſecundo verò caſu inſpicitur tempus præſentationis, veluti in computatione termini in reſcripto aſſignati, *cap. ſuper eo, de appellat.* vel in computando anno, de quo *in cap. plerumque* 23. *hoc tit.* unde cùm *in d. cap. ut debitus*, non agatur de valore reſcripti, ſed de juriſdictione exercenda à judicibus deſignatis in reſcripto, & per conſequens de ejus executione, non tempus datæ, ſed præſentationis attendi debet, juxta tradita ab Arias de Meſa *d. cap.* 41. *num.* 5.

Sed adhuc obſtat textus *in cap. ſi cui* 29. *de præb. in* 6. ubi cùm agatur de habilitate impetrantis reſcriptum, utrum videlicet habuiſſet ætatem legitimam, necne, non tempus datæ, ſed præſentationis attenditur; quod etiam probatur *in cap. ſi qui clerici* 8. *cap. is cui* 19. *eod. tit. & lib.* igitur quia non attenditur tempus datæ, ſed præſentationis. Augetur difficultas *ex cap. ſi eo tempore* 9. *de reſcr. lib.* 6. ubi in eadem ſpecie contrarium deciditur, videlicet quoad ætatem legitimam attendi tempus datæ. Pro iſtorum jurium expoſitione varia tradiderunt Gloſſa *in cap. ei cui* 29. *verbo Nondum*, Francus *n.* 9. quibus omiſſis dicendum eſt, verum eſſe, habilitatem impetrantis deſiderari tempore datæ, non autem ſufficere tempore præſentationis: nec contrarium probatur *ex d. cap. ei cui* 29. nam ex eo potiùs ſuadetur, ætatem eſſe ſpectandam tempore datæ; nam illa verba, *ſi nondum in ætate*, referenda ſunt non ad proximè immediata, ſed ad tempus collationis, ut ſenſus illius textus ſit, quod cui confertur præbenda, debet eſſe in ætate legitima tempore collationis. Minùs obſtat textus *in d. cap. is cui* 29. nam ibi non agitur de caſu, quem diſputamus. Nec tandem refragatur textus *in dicto c.* 8. quia in eo non agitur de defectu ætatis, ſed de defectu gradus ſacerdotalis: & magnum diſcrimen eſt inter utrumque defectum; nam defectus ætatis vitiat reſcriptum, ſi tempore datæ adſit: defectus verò ſacerdotii poteſt ſuppleri ante præſentationem, *cap. licet* 14. *de elect. lib.* 6. niſi contrarium in ipſa juris diſpoſitione ſpecialiter caveatur, *cap. nemo* 15. *de elect. in* 6. Nec etiam obſtat textus *in cap. ſi pauper* 30. *de præb. lib.* 6. ubi videtur probari idoneitatem requiri tempore præſentationis; nam ibi non agitur de habilitate irritante, vel annullante reſcriptum, ſed de meritis ipſius impetrantis, quæ dari poſſunt tempore præſentationis, & ſic illud tempus ſpectatur. Arias de Meſa *d. cap.* 41. *num.* 21. 20 Exponitur cap. ſi cui 29. de præbend. in 6.

Etiam adverſatur præſenti aſſertioni textus *in cap. quamvis* 38. *de præb. in* 6. ubi in concurſu duorum reſcriptorum ad beneficium, ſeu præbendam, non præfertur qui priùs litteras impetravit, nec tempus datæ attenditur: igitur quia non ex data, ſed ex præſentatione reſcripti prioritas æſtimatur: Cui difficultati ſatisfaciendum eſt ex traditis ſuprà *in c.* 1. videlicet præſentem textum non procedere in concurſu duorum reſcriptorum, quorum aliud eſt generale, aliud ſpeciale; quia tunc generali derogatur per ſpeciale, *ex d. c.* 1. quare tunc non attenditur tempus datæ, nec prioritas æſtimatur ex tempore, ſed ex forma, an videlicet generalis ſit, an ſpecialis: quo modo etiam intelliguntur textus *in cap. dudum*, *§. nos igitur*, *de præb. in* 6. *cap. paſtoralis*, *§. quoniam*, *de officio deleg.* Nec tunc obſtat textus difficilis *in cap. ex parte* 12. *de officio deleg.* ubi in concurſu duorum reſcriptorum, generalis, & ſpecialis, attenditur tempus datæ: cujus interpretationem adduxi *in dicto cap.* 1. 21 Exponitur c. quamvis, de præb. in 6.

C A P U T XXXI.

Idem a *Bituricenſi Archiepiſcopo*, *Apoſtolicæ Sedis Legato*. 1

AD audientiam noſtram, te ſignificante pervenit, quod quidam *b* laici clerici obſcuris à Sede Apoſtolica litteris ſuper proviſione ſua in aliquibus Eccleſiis tibi lege diœceſana ſubjectis, ab Eccleſiis recipiunt annuas penſiones, ſeu alia *c* beneficia; & ſic ab earum impetitione deſiſtunt *d* renuntiantes noſtrarum beneficio litterarum; deinde ad Sedem Apoſtolicam accedentes ſuper proviſione ſua obtinent alias litteras ab eadem, de litteris anteà impetratis non habita mentione, & ſic gratia benignitatis Apoſtolicæ abutentes, Eccleſias multipliciter inquietant. Ne ergo tales de ſuæ circumventionis aſtutia glorientur, fraternitati tuæ mandamus, quatenus eos qui poſt litteras noſtras taliter *e* venditas, alias, de illis mentione non habita, impetrabunt de cætero, vel hactenus impetrarunt, *f* carere decernens commodo earumdem, Eccleſias, contra quas fuerint impetratæ, non permittas earum occaſione vexari, revocando in irritum, ſi quid earum prætextu inveneris eſſe factum.

N O T Æ.

1 Biturigium urbs. a BIturicenſi.) Ita etiam legitur in quinta compilatione Honorii III. ubi *ſub tit. de præbendis, cap.* 4. reperitur textus hic, prout in præſenti tranſcribitur. Biturigum Archiepiſcopalis Galliæ Celticæ civitas eſt, Metropolis Aquitaniæ, cujus meminerunt Plinius *lib.* 4. *cap.* 17. Strabo *lib.* 4. Ptolemeus *lib.* 2. *cap.* 7. Cæſar *lib.* 7. *comment.* Ex quibus ejus ſitum, & originem repetunt Fratres Sarmatani *tom.* 1. *Galliæ chriſt. fol.* 140. Chenu *in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ*, Philippus Bertherius *diatrib.* 2. *cap.* 5. Tamayo à Salazar *in martyr. Hiſp. die* 17. *Januarii*. Ejus Præſul Patriarcha appellatur *in cap. conqueſtus* 9. *q.* 3. Controverſiam ſuper Primatu Aquitaniæ cum Andegavenſi Eccleſia referam *in cap. finali*, *de majorit. & obed.* Ejus Archipræſuli Simoni de Soyliaco reſcribit in præſenti Honorius, à quo ut Legatus miſſus fuit in Regnum Franciæ, ut Philippum, cognomento *Auguſtum*, invitaret ad ſubſidium Terræ Sanctæ; & creatus fuit Cardinalis tituli S. Cæciliæ à Gregorio IX. anno 1232. ut de ipſo referentes tradunt Chenu, & Fratres Sarmatani *ſuprà*.

b *Laici*

Digitized by Google

2 b *Laici Clerici.*) Sed nonne duo ſunt genera chriſtianorum, alii Clerici, alii Laici, *cap. duo, 96. diſt. cap. cleros, 21. diſt.* quomodo ergo conſunduntur hic, & ſimul appellantur Clerici laici? Innocentius Cironius in præſenti duplici modo difficultatem diſſolvit: primò aſſerendo in præſenti, Clericos laicos appellari Canonicos illos, qui in Eccleſiis Cathedralibus deſerviunt, ad differentiam Canonicorum Regularium, qui Clerici Regulares dicebantur, ut docuit Boſquetus *ad Innoc. pag.* 85. Secundò affirmat, laicos Clericos dici eos fideles, qui licèt in ſacris conſtituti non eſſent, tamen adſcripti erant ſervitio Eccleſiæ, ſeque, & ſua Eccleſiæ devoverant, de quibus in Concilio Tolet. IV. *can.* 22. Cironius *lib.* 1. *obſerv. cap.* 20.

3 c *Alia beneficia.*) Ex his verbis deducunt antiquiores, penſionem beneficium Eccleſiaſticum non eſſe: ſed contrarium meo videri deducitur ex hoc textu; dictio enim, *alia*, implicativa ſimilium eſt, & in præcedentibus eandem repetit qualitatem: docent, & defendunt Gigas *de penſionibus, cap.* 1. Nicolaus *de beneficiis, lib.* 1. *cap. fin.* Cæſar *de Eccleſiaſt. diſp.* 14. 3. *p.* §. 7. & nos dicemus *ad titulum de præbendis, in cap. niſi eſſent.* Sed ſi penſio appellatione beneficii comprehenditur, quare qui conſequitur gratiam, ut ei de beneficio in Eccleſia provideatur, non poteſt ejus virtute conſequi penſionem, *cap. quamvis* 5. *hoc tit. in* 6. Cui difficultati ut ſatisfaciat Petrus Gregorius *in præſenti, nu.* 3. aſſerit, quod ſi expectans beneficium penſionem poſſet obtinere, commodo temporali gratiam beneficii commutare videretur, & crimen ſimoniæ committeret. Quæ ſententia ex eo diſplicet, quòd penſio non eſt jus merè temporale; quare in præſenti caſu non intelligitur facta commutatio rei temporalis pro ſpirituali, ſed Eccleſiaſticæ pro Eccleſiaſtica. Quapropter dicendum eſt, penſionem non poſſe concedi expectanti beneficium, quia licèt pro beneficio Eccleſiaſtico habeatur; tamen id procedit in penſione jam conſtituta, & in eſſe deducta, non verò in penſione nondum conſtituta, quæ ſtrictè accipitur, nec rationem beneficii Eccleſiaſtici habet: & ita in ea non poteſt verificari gratia expectativa beneficii.

d *Renunciantes.*) Poteſt enim, qui habet litteras ad beneficium, illis propria auctoritate renunciare, *cap. ſanè, cap. veniens, de renunciatione,* Clementina *Gratiæ, eod. tit.* 4

e *Venditas.*) In hoc caſu non dari ſimoniam docuerunt Flaminius *lib.* 14. *q.* 25. *de reſig.* Barboſa *in præſenti.* Sed rectiùs affirmat dari ſimoniæ crimen Gibalinus *de ſimonia quæſt.* 14. *conſect.* 7. *fol.* 197. & dicemus *in cap. inſinuatum, de ſimonia.* 5

f *Carere.*) Nam ſicut qui poſſidet beneficium, tenetur illius mentionem facere in impetratione ad aliud, *cap. ad aures, cap. cum adeò, cap. ſi proponente, hoc tit.* dixi latè *in d. cap. ad aures*, ex cujus commentario repetenda ſunt, quæ huc ſpectant: ſic etiam debet de litteris impetratis ad beneficium obtinendum mentionem facere, licèt illis renunciaſſet, penſione ſibi conſtituta. Ratio eſt, quia omne ſuppreſſum, quo expreſſo difficilis eſſet conceſſio Pontificia, inducit ſubreptionem, & reddit gratiam invalidam, *cap. poſtulaſti* 27. *hoc tit.* ſed ſi Pontifex ſciviſſet impetratorem habuiſſe litteras, & eis renunciaſſe, non ita facilè ſecundas concederet, cùm per primas poſſet conſequi beneficium; & cùm per eum ſtetiſſet, quominùs conſequeretur, perinde habetur, ac ſi illud obtinuiſſet, argumento legis *nemo videtur, ff. de in integ. reſt.* tum etiam, quia per illam renunciationem conſtitura penſione, gratia impleta videtur, & per eam beneficium conſequutum; ſubrogata enim penſio in locum beneficii, recipit naturam illius, in quod ſubrogatur, argumento legis *ſic jus, ff. qui injuriarum, ff. ſi quis cautionibus, §. fuerat, Inſtit. de actionibus.* 6

CAPUT XXXII.

Gregorius IX. a *Mediolanenſi Archiepiſcopo.*

IN noſtra propoſuiſti præſentia, quod nonnulli Clerici à Sede Apoſtolica plures litteras (non tamen alias de aliis mentionem facientes) impetrant fraudulenter, quod in pluribus Eccleſiis admittantur: ſicque aliquando in aliis recepti, licèt nondum in eis *b* Eccleſiaſticum beneficium ſint adſequuti, alias Eccleſias ſuper receptione ſua nihilominus impetunt, & moleſtant. *Et infrà:* Mandamus, quatenus eos Clericos Eccleſiis, in quibus recepti ſunt, faciens eſſe contentos, non permittas alias ab eis occaſione litterarum hujuſmodi *c* moleſtari, niſi de receptione fortè ſua expreſſam fecerint mentionem.

NOTÆ.

1 M*Ediolanenſi.*) Hujus Eccleſiæ originem retuli *in cap. cùm adeò* 17. *hoc tit.*

2 b *Eccleſiaſticum.*) Ex his verbis deducunt Abbas hìc *notabili* 2. Barbatia *num.* 28. Felinus *in principio*, Antonius Fabricius *in praxi benef. tit. de intitulat. num.* 21. & 34. canonicatum per ſe non eſſe beneficium eccleſiaſticum, nec titulum Eccleſiaſticum ſufficientem ad lucrandos fructus: cùm in præſenti aſſerat Gregorius IX. Canonicum præbendam non habentem, non obtinere beneficium Eccleſiaſticum. Sed eorum ſententia refellitur *ex cap. dilecti* 19. *in fine, de præbendis*, ubi apertè docetur, recepto in Canonicum, etiamſi præbenda illi non fuerit aſſignata, diſtributiones quotidianas eſſe præſtandas; quod etiam probatur *ex cap. cum M. de conſtit.* quare Canonicum, adhuc ei non aſſignata præbenda, verè beneficiarium eſſe, rectè probant Archidiaconus, & alii antiquiores, quos referunt Flaminius Pariſ. *de reſig. lib.* 2. *q.* 1. *num.* 102. Nec contrarium docet Gregorius *in præſenti,* in illis verbis, *Eccleſiaſticum beneficium;* nam omiſſis diſtinctionibus traditis à Fabricio *ubi proximè, num.* 24. quas refert, & refellit Cæſar *de Eccleſiaſt. hierarch. diſp.* 12. 3. *p. nu.* 44. dicendum eſt, Gregorium in præſenti non negare receptum in Canonicum verè eſſe beneficiarium, ſed tantùm aſſerere, non habere beneficium, id eſt præbendam; utitur enim verbo beneficii pro præbenda, quia præbendæ appellatione comprehenditur, *cap.* 1. & 2. *de conceſſ. præb. cap. tua, de verb. ſignif.* ac ſi dicat, receptum in Canonicum, adhuc non fuiſſe aſſecutum præbendam, ut apertiùs explicatur *in cap. dilectus*, ibi: *Receptus in Canonicum præbendæ beneficio fraudatur: cap. relatum, eod. tit. cap. cùm ſuper, de conceſſ. præb.* explicat Sebaſtianus Cæſar *ubi proximè.*

c *Hujuſmodi moleſtari.*) In his verbis deciditur, quod Clericus virtute reſcripti Apoſtolici receptus in Eccleſia Cathedrali, licèt nondum in ea præbendam ſit aſſecutus, aliud reſcriptum à Pontifice impetrans de receptione ſua nullam faciens mentionem, ut in alia Eccleſia ei de beneficio provideatur, non poteſt occaſione ſecundi reſcripti aliam moleſtare Eccleſiam, beneficium in ea petendo. Quæ deciſionis pars difficilis ex eo redditur, nam cùm ſufficiens tantùm beneficium ab impetrante poſſeſſum exprimi debeat in impetratione ſecundi reſcripti pro alio beneficio obtinendo, & is qui virtute primi reſcripti tantùm receptus eſt, nullam ſit Eccleſiaſticam præbendam adeptus, ut ex noſtro textu conſtat, non debebat cogi in reſcripto pro alia præbenda impetrato de receptione ſua ullam mentionem facere. Difficultatem agnovit Gloſſa in præſenti, verbo *Beneficium*, ex cujus ſententia dicendum eſt, ſecundum reſcriptum non valere in noſtro textu, niſi de receptione in Canonicum mentio fiat, quia licèt in Canonicum receptus ex vi reſcripti primi non ſit præbendam aſſequutus, quia tamen Canonicus eſt, jus habet ad præbendam proximè vacaturam, quia non eſt congruum, ut præbenda careat, qui in Canonicum noſcitur eſſe receptus, *cap. relatum, cap. dilectus* 19. *de præb. cap. cùm ſuper* 8. *de conceſſione.* Moneta *de optione canonica, cap.* 1. *q.* 1. *num.* 3. & ita beneficiatus reputatur: inde cùm per receptionem in Canonicum beneficium obtineat, in impetratione ſecondi reſcripti debet mentionem facere ſuæ receptionis. 3

C A P U T XXXIII.

Idem *Epiſcopo* a *Silvanectenſi*, *& Abbati* b *Caroliloci*.

EX parte Decani, & Capituli c Laudunenſis fuit propoſitum, quod cùm ipſi auctoritate Apoſtolicæ d indulgentiæ in nobilem e virum I. excommunicationis ſententiam protuliſſent, procuratoribus partium propter hoc ad Sedem Apoſtolicam f accedentibus, & lite ſuper diverſis g articulis conteſtata, nos cauſam vobis commiſimus terminandam, hoc adjecto, ut non obſtarent litteræ præter adſenſum partium h impetratæ. Dictus autem Nobilis citatus propoſuit, quod per litteras illas procedendum non erat, ex eo quod V. qui eaſdem litteras impetraverat, i falſus extiterat procurator, cùm ipſe ante impetrationem litterarum ipſarum, propter ſuſpicionem, quam contra eumdem conceperat, mandatum ſibi traditum revocaſſet. Eis igitur proponentibus ex adverſo, quod ad nos, vel ad ipſos hujuſmodi k revocatio non pervenit, vos quod deberetis per litteras ipſas procedere, per quandam l interloquutoriam protuliſtis. *Et infrà*: Petente itaque procuratore ipſorum, ut inſpiceretis prædictam indulgentiam, procurator ipſius Nobilis ex adverſo reſpondit, quod non erat per jamdictas litteras m procedendum, exhibens alias quaſdam poſteriùs impetratas, inter alia continentes, ut ſi de partium voluntate procederet, cauſam terminaretis eamdem: alioquin ipſam ſufficienter inſtructam remitteretis ad Sedem Apoſtolicam, & examen, cum indulgentia memorata. Quas litteras ipſi ex eo non valere dicebant, quia per eumdem V. & poſt revocationem mandati fuerant impetratæ. Quia verò juxta generalis ſtatuta n Concilii valere non debent, niſi ſit de illis perſonis, à quibus non eſt exigendum de jure mandatum: o mandamus quatenus ſi revocatio mandati ad procuratorem pervenit (cùm minùs valere debeant litteræ, quæ impetrantur ab illo, à quo mandatum dominus revocavit,) in negotio juxta priorum continentiam litterarum, non obſtantibus poſterioribus, procedatis,

N O T Æ.

1 a S*Ilvanectenſi*.) Silvanectum à Silva Rezia dicitur: urbs Epiſcopalis eſt in Metropoli Rhemenſi, ob ſylvam eam civitatem circumdantem, & cingentem ſic appellata, Patronum habuit S. Regulum; nunc eſt dicata B. Mariæ, ut referunt fratres Sarmatani *tom. 3. Galliæ, fol.* 1016. cujus Epiſcopo Guarino ſecundo reſcribit in præſenti Pontifex, de qua Rigordus ad annum 1213. ibi: *Guarinus Silvanectenſis Epiſcopus, ſentiens ſe tam ætate, quàm corpulentia ponderoſa inſufficientem oneri, quod jam per 30. annos portaverat, impetrata à Summo Pontifice, ſicut in jure cautum eſt, licentia, renunciavit Epiſcopatui, & tranſtulit ſe ad Monachos Caroliloci, Ciſtercienſis Ordinis*. Alia proſequuntur de hac Eccleſia Chenu *in ea*, Boſquetus *ad Invoc. lib. 1. epiſt. 1. & 2.*

2 b *Caroliloci*.) Quatuor Abbatiæ, ſeu Prioratus hujus nominis ſunt in Gallia; tamen in præſenti ſcribit Gregorius Abbati Caroliloci, aliàs Carliloci, Ordinis Ciſterc. diœceſis Silvanectenſis; cui etiam reſcribunt Alexander III. *in cap. cum dilecti 3. de empt. & vendit.* & Innocentius III. *in cap. ex parte 10. de tempor. ord.* Hujus monaſterii initium, & ſitum refert Robertus Claudius *in catal. monaſt. Ciſterc.* per hæc verba: *Carlilocus, vel Carolilocus, Ciſterc. Ordinis, Silvanectenſis diœceſis, filia Pontigniatii, ab urbe Silvanecto duabus leucis diſtans, fundatur anno* 1126. 5. *Idus Januarii, à Ludovico VI. Craſſo, eaque fundatio confirmatur à Ludovico VII. Rege Francorum, & Duce Aquitanorum, anno Regni ſui primo*. Alia de ipſo monaſterio adducunt Manrique *tom. 1. annal. Ciſterc. anno* 1136. *cap. 6. nu. 6.* Fratres Sarmatani *to. 4. Galliæ Chriſt. fol.* 219. Ejus Abbati Joanni Cadomenſi reſcribit in præſenti Gregorius.

3 c *Laudunenſis*.) Hæc Eccleſia eſt Cathedralis ſuffraganea Archiepiſcopi Rhemenſis, de qua egi *in cap.* 25. *hoc tit.*

4 d *Indulgentiæ*.) Ex his verbis deducunt omnes antiquiores in præſenti, quod licèt jure communi Epiſcopis competat jus excommunicandi, cenſuraſque Eccleſiaſticas imponendi, *cap. conquerente 16. de officio ordin. cap. corripiatur* 14. *q.* 3. & aliis Prælatis inferioribus, ſi modò Eccleſiaſticam juriſdictionem exerceant: textus ſic accipiendi *in cap. Sacerdos 3. de offic. ordin. cap. 1. de empt. & vendit. cap. ſicut 33. de ſimonia, cap. cum in Eccleſiis 10. de majorit. & ob.* Covarr. *in cap. alma, 1. p. §. 11. n. 11.* Singularibus tamen perſonis, ſeu aliis, qui nulla juriſdictione utuntur, excommunicandi facultas denegatur: unde fit, quod Capitulum Eccleſiæ Cathedralis non poteſt de jure communi excommunicationem, ſeu aliam cenſuram inferre, niſi de ſpeciali Sedis Apoſtolicæ indulgentia, *cap. quæſivi, de his quæ fiunt à Prælatis, cap. ex parte 23. de v. ſ.* cujus doctrinæ ratio illa eſt, quod juriſdictio ordinaria de jure communi ad Epiſcopum pertinet, licèt illam debeat explicare cùm conſenſu Capituli, *cap. Epiſcopus 15. qu. 7. cap. novit, cap. quando, de his quæ fiunt à Prælatis, cap. 3. de conſuet. lib. 6.* Unde cùm Capitulum juriſdictione Eccleſiaſtica careat, excommunicandi, aut interdicendi poteſtatem non poterit exercere, niſi privilegio Pontificis, vel conſuetudine legitimè præſcripta talem facultatem obtineat, *cap. irrefragabili 13. §. exceſſus, & §. cæterum, de offic. Ordin.* docent Sayrus *de cenſur. lib. 5. cap. 10. num. 13.* plures relati à Gibalino *de cenſuris diſp. 3. q. ult. fol.* 110.

e *Virum*.) Non expreſſit Pontifex cauſam cenſuræ, ob quam videlicet Capitulum nobilem illum excommunicatione ligaſſet. Suſpicor tamen latam fuiſſe excommunicationem ex cauſa manifeſtæ injuriæ, ut in textu *in cap. ex parte 23. de v. ſ.* Quæri tamen non inutiliter poſſet, an in his Hiſpaniæ Regnis nobiles excommunicari poſſint ob cauſam meri debiti civilis. Anſam dubitationi præbent lex 3. cum ſequenti, lex 14. *tit. 2. lib. 6. recopil.* quibus cavetur, nobiles propter debitum civile in carcerem detrudi non poſſe: quo argumento idem dicendum eſſe contendunt in excommunicatione, cùm excommunicato non modica ſervitutis ſit ſpecies, Gomez de Leon *reſponſo* 14. Cevallos *communium qu. 701. num. 1.* Felicianus *lib. 2. de cenſib. cap. 3. num. 9.* Latè probant Narbona *in d. l. 14. gloſſa 1.* Collantes *lib. 2. pragmat. cap. 14.* ſed eorum ſententia communiter rejicitur, atque contraria communi praxi recepta eſt, tam circa nobiles mulieres, quàm circa agricolas, qui certis anni temporibus pro debito civili carceri mancipari nequeunt. 5

f *Accedentibus*.) Hinc apertè intelligimus, tam Capitulum, quàm nobilem virum conſtituiſſe procuratores, ut ad Sedem Apoſtol. accederent: unde deducunt Cardinalis *in præſenti*, Barboſa *num.* 22. excommunicatum procuratorem in judicio conſtituere poſſe, immò, & neceſſariò illum conſtituere teneri, *ex cap. intelleximus, de judiciis*: docent plures, quos refert, & ſequitur Balboa *ibi, num.* 70. licèt contrarium defendant alii ab eo citati *num.* 69. 6

g *Articulis*.) Hinc etiam colligitur, poſſe in uno, eodemque judicio ſimul plures quæſtiones agitari; quod etiam docetur *in l. heredes 25. §. de pluribus, ff. familiæ erciſc. l. cùm duobus 52. §. ſi plures, ff. pro ſocio, cap. 2. de capel. monach.* idque receptum eſt cauſa finiendarum litium; quod tamen ita accipiendum eſt, ſi modò in uno, eodemque judicio proponantur diverſæ actiones, non ejuſdem rei, ſed ex diverſis cauſis; & ad diverſas res, *l. ſi idem 11. ff. de juriſdict. l. ult. in princip. C. de annal. except.* & quamvis non ſatis conſtet inter Doctores, an unus in hoc caſu libellus ſit, an plures, frequentiùs tamen obtinuit unicum eſſe, licèt actiones ſint diverſæ: docent *in l. edita, C. de edendo*, Caſtrenſis, & Alexander, Cagnolus *num.* 247. unde ad praxim noto, ſententiam ſuper tali libello latam, unicam eſſe, ex eaque unam tantùm decimam deberi. Cagnolus *ubi ſuprà, num.* 254.

h *Impetratæ*.) Regulariter enim reſcripta ad lites impetrata valent etiam ſine conſenſu utriuſque litigatoris: à qua regula duo caſus excipiuntur. Primus eſt, quando Pontifex nominatim adjecit, ut non valeat abſque conſenſu utriuſque partis; tunc enim formam reſcripti ſervari oportet, adeò ut rectè exiſtimet Gloſſa hic, quod licèt Nobilis iſte non revocaſſet mandatum procuratorium, adhuc poſteriores litteræ ſine conſenſu partium impetratæ non valerent, ex vi hujus adjectionis. Secundus caſus proponitur *in cap. cæterùm 3. hoc tit.* quando ſcilicet primum 8

Digitized by Google

mum reſcriptum fuit impetratum de communi litigaotium conſenſu; quo caſu ſecundum obtineri non poteſt, niſi habita mentione prioris, & promiſcui conſenſus: explicat Barboſa hic *num.* 34.

9 i *Falſus*.) Ex quibus verbis colligitur, poſt revocationem mandati procuratorem falſum dici; quare Nobilis iſte intendebat reſcriptum impetratum à procuratore revocato, tanquam à falſo procuratore non valere. Planè illud ſciendum eſt, illum dici propriè procuratorem falſum, qui procurator non eſt, ſed ſe negotiis alienis offert, ſimulando ſe mandatum habere, decipiendi animo, *l. falſus* 44. *§.* 1. *leg. ſi vendidero* 80. *§. ſi Titius*, & §. *ult. ff. de furtis*, *l. falſus* 19. *C. eod. leg. ſi quis* 18. *in fine*, *ff. de ſolutionibus*, *leg.* 1. *§. quoties*, *ff. de vi & vi armata*, *l.* 3. *§. ult. ff. rem ratam haberi*, *l. ſi procuratorem* 14. *ff. de condict. cauſa*, *l.* 1. *§. ult. ff. quod juſſu*, *l. licet* 56. *ff. de judiciis*, *l. licet* 24. *C. de procuratoribus*. Dicitur item falſus procurator ille, qui cum mandatum haberet, poſtea dominus revocavit, & ſcienter perſeverat, ſimulatque ſe eſſe procuratorem, *cap. in noſtra* 4. *de procuratorib.* & quamvis in noſtro textu falſus procurator dicatur ille, qui revocatus erat, & non certior factus, ut docet Gloſſa verbo *Falſus*; tamen ut rectè conſiderat Barboſa *n.* 37. in his verbis continetur partis allegatio, non Pontificis reſponſum. Notandum etiam eſt, geſta per falſum procuratorem poſſe à domino rata haberi, *d. l. licet* 56. *d. l. ſi procurator* 14. *l. ſi pupilli* 6. §. *item*, *ff. de negotiis geſtis*, nulla habita differentia inter falſum procuratorem, & revocatum: ſed hoc ita accipiendum eſt, dummodò ante ratihabitionem adverſa pars non oppoſuerit falſitatem mandati. Azevedo *in l. ult. num.* 7. *tit.* 21. *lib.* 4. *recop.* Barboſa *in l. alia*, *§. eleganter*, *nu.* 5. *ff. ſolut. matrim.* Guttierrez *conſil.* 9. *num.* 4. Farinacius *deciſ.* 1. *in noviſſimis*. Quod vero Gloſſa in præſenti, verbo *Procurator*, diſcrimen conſtituit inter falſum procuratorem, & revocatum, procedere debet, cùm agimus de procuratore revocato, & non certiorato; nam procurator falſus, ſeu denuntiatus de revocatione, nec dominum obligat, nec ſolventem liberat: procurator verò revocatus, ſi ignoret revocationem, & dominum obligat, & ſolventem liberat ipſo jure, ſi modò uterque procurator & debitor, ignorans ſit, *l. ſi ſervus* 32. *l. qui hominem* 34. §. *ſi Titium*, *l. cum quis* 38. *§.* 1. *ff. de ſolutionib. l. ejus qui* 41. *§. placebat*, *ff. de rebus creditis*. Planè ſi debitor ignorans ſolvat procuratori ſcienti revocationem, & ſimulanti, debitor non ipſo jure, ſed ope exceptionis liberatur, ſi modò paratus ſit cedere condictionem furtivam, quam habuit contra procuratorem, *d. l. cùm quis* 38. §. *is cui*. Nec obſtat lex *ſi quis* 28. *in fine*, *ff. de ſolutionibus*, dum ait in hac ſpecie debitorem ſimpliciter liberari. Cui reſpondet Cujacius *tract.* 7. *ad Africanum*, *in d.* §. 1. textum illum exponendum eſſe de liberatione per exceptionem: nec novum eſt in jure, ut liberari dicatur, qui per exceptionem liberatur, *l. qui hominem* 34. §. *ſtipulatus*, *ff. de ſolution.* juncta lege ultima, *§. cùm mihi*, *ff. de verb. ſign.* docet Oſvald. *lib.* 16. *Donelli*, *cap.* 10. *lit. P.*

10 i *Suſpicionem*.) Licet enim regulariter poſt litem conteſtatam dominus non poſſit ſine cauſa procuratorem revocare, ſicut ante litis ingreſſum, *l. ante* 16. *cum l. ſequenti*, *ff. de procurat. l. procuratoribus* 22. *C. eod. tit. cap.* 2. *eod. tit. in* 6. *leg.* 23. & 24. *tit.* 5. *partita* 3. Donellus *lib.* 18. *comment. cap.* 17. ubi Oſuald. *littera B.* ſi tamen juſta cauſa interveniat, poterit etiam poſt litem conteſtatam eum revocare. Juſtæ autem cauſæ recenſentur *in leg. poſt* 19. cum ſequenti, *ff. de procurat.* in quarum numero refertur ſuſpicionis cauſa, cujus meminit Gregorius in præſenti. Differentiæ ratio inter iſtos caſus ex eo provenit, quia ante litem conteſtatam res integra eſt, *l.* 3. *C. mandati*; & ideò mandatum poteſt revocari, §. *rectè*, *Inſtitut. mandati*: poſt litem verò conteſtatam procurator litis ejus dominus fit, unde ſine cauſa revocari non valet. Nec differentiam hanc evertit textus *in l. is cujus* 64. *ff. de procurat.* ubi etiam ante litem conteſtatam cauſæ cognitio neceſſaria eſt, ut remoto procuratore dominus judicium per ſe ſuſcipere poſſit. Quæ difficultas adeò preſſit Cujacium *lib.* 22. *obſerv. cap.* 19. ut coactus ſit aſſerere, illa verba, *cauſa cognita*, in eo textu abundare. Sed ea, & aliis ſolutionibus omiſſis, traditis ab Accurſio, *ibi*, Julio Pacio *centur.* 2. *q.* 32. dicendum eſt cum Alberico, quem ſequitur Oſvaldus *d. cap.* 17. *littera B.* textum illum accipiendum eſſe non de procuratore, ſed de defenſore, qui ſe liti obtulit ſine mandato, qui cùm effectu ſolus ad judicatum faciendum, & ſolvendum teneatur, æquum non eſt ſine cauſæ cognitione à domino revocari.

11 k *Revocatio*.) Quæ quomodo fieri debeat, dicemus latè, Deo annuente, *in c. mandato*, *de procuratoribus*.

12 l *Interloquutoriam*.) Propria fuit interloquutoria ſententia, quæ ex eo dicta eſt, quia interim dum judex ſententiam definitivam profert, loquitur aliquid jubendo, *l. ex ſtipulatione* 7. *Cod. de ſentent. & interl. leg. id ergo*, *§. quantum*, *ff. de his qui notantur*. Docent Donellus *lib.* 27. *comment. cap.* 1. ubi Oſvald. *littera* B. Treutlerus *volumine* 2. *ſelect. diſp.* 23. *theſi* 1. Valentia *lib.* 2. *illuſtr. tractat.* 2. *cap.* 7. *num.* 4. licèt aliquando interloquutio ſignificet vocem judicis admonentis, ut *in l. in teſtamento* 38. *ff. de fideicommiſſ. libert.* & aliquando ſententiam definitivam importet, *l.* 3. *§.* 1. *ff. de offic. Præfect. vig.* dicemus fusè *in c. ſuper eo* 12. *de appellat.*

13 m *Procedendum*.) Quod vetum erat, ſi cum mandato procurator non revocatus impetraſſet ſecundas litteras, priorum facta mentione, ut exponit Moneta *de commut. c.* 6. *num.* 369. & nos diximus ſuprà *in cap. ſi autem* 9.

14 n *Concilii*.) Lateranenſis videlicet, relati *in c. nonnulli*, *§. ſunt*, ubi notavi, *hoc tit.*

15 o *Mandamus*.) Concludit Pontifex, priores litteras, non verò poſteriores ab eodem procuratore impetratas, valuiſſe: ſed cur magis primæ, quàm ſecundæ ſuſtineantur, quandoquidem ambæ ab eodem procuratore revocato impetratæ fuerunt, difficilis inſpectionis eſt, & quæ antiquorum Interpretum ingenia torſit, in variaſque traxit ſententias, ut videre eſt apud Gloſſam hic, verbo *Propter*, Innocentium, Joannem Andream, Cardinalem *oppoſit.* 3. Barbat. *num.* 97. Ex quibus illa frequentior reſolutio eſt, quod priores litteræ fuerunt in judicio impetratæ, poſteriores verò extra judicium: quo fit ut priores valuiſſent, quia procuratoris revocati notitia ad judicem, ut adverſarium non pervenerat, quæ neceſſaria erat, ex adducendis *in d. cap. mandato*; poſteriores verò inutiles fuerunt, quia ſatis erat ad illarum invaliditatem, quod ſolus procurator de revocatione certior fieret. Sed hæc communis interpretatio diſplicuit Butrio *in præſenti*, *nu.* 29. ex eo, quod in præſenti quæſtione non poteſt conſtitui ulla differentia inter judicialia reſcripta, & extrajudicialia; & quia admiſſa etiam hac differentia, tam priores, quàm poſteriores litteræ judiciales dici debebant, ut docent Abbas, *hic*, *num.* 10. Barbatia *num.* 96. Quare hac, & aliis exploſis ſolutionibus, probabilior videtur expoſitio Abbatis *hic*, *nu.* 11. qui ait, in præſenti caſu ideò prævalere priores litteras, quia procurator revocatus illas impetravit, ignorante alio Capituli procuratore revocationem: cum enim ille procurator deſtinatus eſſet ad proſequendam litem cum Capitulo, ſeu ejus procuratore, geſta per Capitulum cum falſo procuratore tenuerunt, antequam de ejus revocatione certior haberetur, *l. ſi fidejuſſor* 29. §. 1. *ff. mandati*: planè ſecundum reſcriptum à procuratore fuit impetratum in utilitatem domini revocantis, ideòque ad ejus nullitatem neceſſe non fuit, niſi ut ſolus ipſe procurator certior fieret, eum alterius non interſit: & hinc provenit ratio, quare in præſenti textu ſignanter expendatur circa primum reſcriptum, revocationis notitiam ad adverſarium non perveniſſe, non ita circa ſecundum; quia in ſecundo reſcripto adverſarius in nullam captionem incidebat, quæ in primo caſu ſine dubio contingeret, ſi revocatio inutilis eſſet. Abbatem ſequitur Barboſa *in præſenti*.

C A P U T XXXIV.

Idem *Decano & Magiſtro G. Canonico* a *Leodienſi*.

Significante V. nos noveris accepiſſe, quod cùm R. contra V. *b* Rhemenſis diœceſis ſuper quibuſdam *c* pannis, & aliis ad judices litteras impetraſſet, idem V. excipiendo propoſuit, quod cùm ipſe non de Rhemenſi, ſed de Leodienſi diœceſi exiſteret, per hujuſmodi litteras (cùm de diœceſi Leodienſi non facerent aliquam mentionem) conveniri de jure non poterat, nec debebat. Et quia exceptionem hujuſmodi admittere denegarunt, noſtram audientiam appellavit. Ideòque mandamus, quatenus, ſi eſt ita, revocato in irritum, &c.

NOTÆ.

N O T Æ.

1 a L*Eodienſi.*) Leodium civitas eſt antiqua Eburorum, totius Principatus Leodienſis caput, cujus ſitum & antiquitatem referunt Bucerus *in Belgio Romano*, *folio* 589. Fratres Sarmatani *tom.* 2. *Galliæ Chriſt. fol.* 638. In ea ſunt duæ Eccleſiæ æquè Cathedrales, alia Sancti Joannis Evangeliſtæ, alia S. Dionyſii, quarum mentio extat *in cap. veniens*, *de renunc.* ubi notavit Cironius. De dignitatibus Decani, & Magiſtri Scholę egi *in c.* 2. *c. cum dilecta* 22. *hoc tit.*

b *Rhemenſis.*) Quæ eſt Metropolis Galliæ, ut probavi *in cap. olim* 25. *hoc tit.* 2

c *Pannis.*) Apud nos *Pannos*; unde Pannifex dicitur qui pannos texit, ut probat Joannes Voſſius *de vitiis ſerm. verbo Pannifex*. Textum hunc expoſui ſuprà *in cap. ſuper* 20. *num. fin.* 3

C A P U T XXXV.

Idem *Priori* a *S. Laudinenſis*, *&* b *Succentori Rhotomagenſi*.

R Odulphus Clericus Rector Eccleſiæ S. Chriſtophori de civitate *c* Sagienſi, ſua nobis inſinuatione monſtravit, quod cùm Magiſter R. eum per quaſdam litteras contra Epiſcopum Sagienſem, & quoſdam alios Sagienſis diœceſis, ſuper redditibus, & rebus aliis impetratas à nobis, coram judicibus ſuper eadem Eccleſia per generalem clauſulam (Quidam alii,) conveniſſet; idem Rector propoſuit excipiendo, quod cùm eſſet de civitate Sagienſi, & ſub eadem clauſula nullus de civitate ipſa intelligatur incluſus, conveniri non poterat per eandem: & quia dicti judices exceptionem hujuſmodi recuſarunt admittere, noſtram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus, ſi ita eſt, revocetis in irritum, &c.

N O T Æ.

1 a S*Laudinenſis.*) Cùm nulla reperiatur Eccleſia hujus nominis in Metropoli Rhotomagenſi, aut diœceſi Sagienſi; reperiatur autem monaſterium S. Andœni in diœceſi Rhotomagenſi, de quo plura Fratres Sarmatani *tom.* 4 *Galliæ Chriſtianæ*, *fol.* 101. credebam in præſenti legendum eſſe *S. Andoeni*. De diœceſi Rhotomagenſi jam nonnulla adduxi ſuprà *in c. cùm contingat*.

2 b *Succentori.*) Succentor eſt qui præcentori canenti canendo reſpondet. D. Iſidorus *lib.* 7. *Etymolog.* D. Baſilius *epiſt.* 63. ibi: *Cùm id muneris datur, ut quid canendum eſt, prior ordinatur, qui ſuccinat*: cujus officium ſpectabat ad Scholam Cantorum, ut dicemus *in tit. de officio Primicerii*.

c *Sagienſi.*) Sagienſis, ſive Saicorum civitas eſt provinciæ ſecundæ Lugdunenſis, ſub Archiepiſcopatu Rhotomagenſi, cujus etiam mentio fit *in cap. ex inſinuatione*, *de procurat.* Ejus ſitum, & originem referunt Fratres Sarmatani *tomo* 3. *Galliæ Chriſt. folio* 971. Chenu *in Chronologia Galliæ*, *in ipſa Eccleſia*. In præſenti agitur de Gervaſio I. qui eam Eccleſiam rexit uſque ad annum 1228. 3

C A P U T XXXVI.

Idem *Abbati* a *S. Jacobi*.

S Ignificavit nobis Comitiſſa Namurenſis, quod cùm mortuo Comite fratre ſuo, ipſa in ejus ſucceſſerit *b* Comitatu, G. & B. per quaſdam litteras Apoſtolicas contra *c* Tullenſem Epiſcopum, & quoſdam alios Clericos impetratas, eam coram judicibus (ad quos obtentæ fuerant) ſuper quadam ſumma pecuniæ, quam eidem fratri ſuo ſe mutuaſſe dicebant, per illam generalem clauſulam (Quidam alii,) quia in prædicto Comitatu ſucceſſerat, convenerunt. Excipiente itaque procuratore ſuo, quod cùm adhuc frater ejuſdem mulieris viveret, quando eædem litteræ impetratæ fuerunt, nec per ipſas, dum viveret, fuerat ad judicium evocatus, earum auctoritate non poterat conveniri. Et quia judices exceptionem non admittebant ipſius, noſtram audientiam appellavit, *Et infrà*: Ideòque mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in irritum, &c.

N O T Æ.

1 a S*. Jacobi.*) Monaſterium SS. Jacobi, & Chriſtophori in Epiſcopatu Tullenſi eſt, Ordinis S. Benedicti, ut refert Tamburinus *in ſerie Abbatiarum, verbo Tullenſis*.

2 b *Comitatu.*) In Gallia enim, ubi eſt Namur, fœminæ non excluduntur à feudis, *cap.* 18. *de conſuet. cap. finali*, *de conceſſ. præb. cap. Abbate* 25. *de v. ſ.* & ſuccedunt in eis, ut probat Arniſeus 2. *p. de jure reipub. ſect.* 12. *n.* 2. Præfertur autem filius fœminæ, ut ſine controverſia ab omnibus ſcribentibus admittitur.

3 c *Tullenſem.*) De Eccleſia Tullenſi egi *in cap. cùm acceſſiſſent*, *de conſtitut.*

C O M M E N T A R I U M.

4 *Concluſio traditur, & probatur.* E X bis tribus deciſionibus ſequens deducitur diſputanda aſſertio: *Reſcriptum juſtitiæ impetratum contra Petrum civem unius diœceſis, non extenditur contra Petrum incolam alterius civitatis, aut diœceſis, aut eo defuncto, contra ejus hæredem*. Probant eam textus *in cap. paſtoralis*, *in fine*, *cap. ult. hoc tit. cap. cùm olim* 31. *cap. licèt*, *cap. P. & G. de officio deleg. cap. ex parte*, *cap. compromiſſum*, *de arbitris*, *cap.* 2. *cap. ſuſceptis* 6. *hoc tit. in* 6. *cap. finali*, *de præbendis*, *eod. lib. cap. accuſator*, *§. ſi verò*, *de hæreticis*, *eod. lib. l.* 2. *C. de diverſis reſcr.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Petrus Gregorius *in præſenti*, & *lib.* 74. *ſyntagm. cap.* 3. Oſvaldus *lib.* 17. *Donelli*, *cap.* 10. *lit. P.* Sahagun *in cap.* 1. *de alienat. judic. mut.* Cujacius, Alciatus, Vega, & Balboa *in cap. quia* 11. *de judiciis*, Morla *in Emporio*, *tit.* 2. *de juriſdict. quæſt.* 21. Moneta *de commut. cap.* 6. *num.* 363. & *cap.* 8. *num.* 305. & *de conſervatoribus cap.* 10. *num.* 199. Tuſchus *lit. R. concluſ.* 213. *num.* 13. Fachineus *lib.* 6. *controv. cap.* 66. plurimi relati à Salgado *de retent. Bullarum lib.* 2. *cap.* 12. *per totum*, Arellano *in antinom. antinomia* 3. Fermoſinus *in cap. quia*, *de judiciis*, *qu.* 1. Baſilius *de matrim. lib.* 8. *cap.* 17. *§.* 2. *nu.* 21. Alexander Ludoviſius *deciſ.* 34. Joannes Andreas *in regula Qui in jus. de reg. juris lib.* 6. Gothofredus *in l. fin. Cod. Theodoſ. de diverſis reſcriptis*.

5 *Traditur ratio dubitandi.* Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequentibus argumentis. Primum ex eo naſcitur, nam demonſtratio falſa non vitiat diſpoſitionem, *l. cùm tale*, *§. falſa*, *ff. de condit. & demonſt. §. falſa*, *Inſtit. de legatis*, *l. demonſtratio* 17. *ff. eod. tit.* quia dum de corpore conſtat, de demonſtratione non curatur, *l. falſa*, *l. nominatim* 34. cum aliis, *ff. de condit. & demonſt.* Igitur ſi de perſona Petri conſtat, quamvis erretur in demonſtratione diœceſis, vel civitatis, reſcriptum vires obtinet, & per illud poteſt conveniri. Secundum adverſus ſecundam noſtri textus partem, ubi aſſerimus, adverſus hæredem, ſeu ſucceſſorem non tranſire reſcriptum impetratum contra prædeceſſorem, ex eo provenit; nam certum eſt hæredem univerſalem repræſentare defunctum, cum ſuis cauſis, vitiis, & obligationibus, *l. hæres* 22. *ff. de uſucap. authent. de jurejurando*, *in principio*, *collat.* 5. Hottomanus *illuſtrium q.* 25. ideoque omnibus obligationibus, & actionibus ex contractibus, vel quaſi provenientibus, quibus tenebatur defunctus, etiam ipſe hæres tenetur, *l. ex contractibus* 48. *l. ex depoſiti*, *ff. de obl. & act.* latè Pichardus *in §.* 1. *Inſtit. de perpetuis & temp.* Sed reſcriptum juſtitiæ tantum

Digitized by Google

tum conceditur ad exercitium actionum, quæ oriuntur ex dictis obligationibus: ergo ſicut actiones tranſeunt ad hæredem, ita, & reſcriptum; & per conſequens eo reſcripto, quo conveniri poterat defunctus, ejus hæres conveniri valet. Augetur primò hoc argumentum ex ſatis vulgari principio, quo docetur, hæredem conveniendum eſſe coram eodem judice, coram quo teſtator conveniri poterat, *l. hæres* 19. ubi plura Petrus Barboſa, *ff. de judiciis*, *leg.* 32. *tit.* 2. *part.* 3. quia quoad forum nullam ex perſona hæredis obligatio defuncti accipit diverſitatem, ut pluribus ampliationibus, & limitationibus latè illuſtrantes docent Carleval. *de judiciis diſput.* 2. 2. *tom. qu.* 5. Fermoſinus *in d. cap. quia*, *de judiciis*, *qu.* 8. ergo ſi prædeceſſor virtute reſcripti poterat conveniri coram judice deſignato in reſcripto, & ſucceſſor poterit coram eodem judice ſimiliter conveniri. Secundò augetur hæc difficultas, nam certum eſt, lite conteſtata inſtantiam jam inceptam tranſire in ſucceſſorem, *l. in hoc judicio*, *ff. familiæ erciſcundæ*, *cap. penult. de officio deleg.* docent Caſtillo *lib.* 2. *controv. cap.* 9. *per totum*, Fermoſinus *in d. cap. quia* 11. *qu.* 7. ſed oblatio precum, & conceſſio Principis, quæ concurrunt in reſcripto, pro lite conteſtata habentur, *l.* 1. *C. quando libel. Princ. datur*, quæ pars eſt legis *poſt celebratam*, *C. Theodoſ. de denunt. l. illam* 33. *Codice de donationibus*, *l. non dubium*, *Cod. Theodoſ. de diverſis reſcriptis*: ergo poſt reſcriptum impetratum conveniri poteſt, non ſolùm qui in eo nominatus eſt, verùm & ejus ſucceſſor, cum per litis conteſtationem jam non ſit res integra, ut expreſſè docetur *in l. finali Cod. Theodoſ. de diverſis reſcriptis*.

6 Reſcripta ſtricta ſunt.

Quibus argumentis minimè obſtantibus verum eſt, reſcripta non extendi ad alias perſonas præter deſignatas in ipſis, ita ut ſi reſcriptum impetretur contra unum, alius etiam ejuſdem nominis conveniri non poſſit: ut ſi impetratur reſcriptum contra Petrum diœceſis Salmantinæ, non poteſt conveniri eo reſcripto Petrus diœceſis Zamorenſis, ex præſenti capite *ſignificante*; nec Petrus incola ipſius civitatis, *d. cap. Rodulphus*: ſimiliter ſi reſcriptum impetretur contra aliquod monaſterium ſuper re ad monaſterium ſpectante, non poterit conveniri Abbas ipſius monaſterii: vel è contra, ſi reſcriptum concedatur contra Abbatem, non poterit conveniri monaſterium, cùm diſtinctæ ſint res monaſterii, & Abbatis; *cap. edoceri* 22. *hoc tit.* Nec ſolùm aliæ perſonæ extraneæ in reſcripto non deſignatæ conveniri non poſſunt, verùm nec ſucceſſores, vel hæredes illius perſonę, quæ expreſſa fuerat in reſcripto, *cap. ſignificavit* 36. *hoc tit.* Sicut enim morte aut delegantis, aut delegati re integra expirat juriſdictio delegata, *cap. gratum*, *cap. relatum*, *cap. licèt*, *de offic. deleg.* ita mortuo eo, adverſus quem reſcriptum impetratur, expirat, quia reſcriptum non extenditur ad perſonas incognitas, *cap. finali*, *hoc tit.* facitque lex *ſi deceſſerit* 4. *ff. qui ſatiſdare*, lex *Paulus* 2. *ff. quæ ſententiæ ſine appellat.* Mocz *in cap.* 2. *hoc tit. lib.* 6. *num.* 16.

7 De clauſula quidam alii.

Quæ omnia licèt procedant in reſcriptis generaliter, & indiſtinctè impetratis, tamen ſi in illis adjecta ſit clauſula illa, *Quidam alii*, *omneſque alios ſua intereſſe putantes*; tunc alii non deſignati in reſcripto, coram judicibus in eo datis conveniri poſſunt, *cap. ſedes*, *hoc tit. cap. cum in multis* 2. *eod. tit. lib.* 6. Martha *de clauſulis*, *part.* 1. *clauſula* 86. Barboſa *eod. tr. clauſ.* 94. Moneta *de conſervat. cap.* 6. *num.* 367. plures relatu à Salgado *de ſupplic. ad ſanctiſſim.* 2. *p. cap.* 12. *per totum*: ſed licèt virtute hujus clauſulæ poſſent conveniri omnes alii, quorum intereſſe vertebatur in ipſo negotio, tamen hodie poſt conſtitutionem textus *in d. cap. cum in multis*, *hoc tit. lib.* 6. ultra tres, aut quatuor conveniri nequeunt, ut ſic fraudi occurratur, ut ait Pontifex in eo textu: & debet impetrator reſcripti illorum nomina expreſſè demonſtrare, adeò quod ante citationem debeat fieri hæc nominatio eorum, qui conveniendi ſunt virtute prædictæ clauſulæ: nec judex datus in eo reſcripto habet ante juriſdictionem, quæ interim eſt incerta. Barboſa *ubi ſupra*, *num.* 7 Salgado *num.* 9. Nec vigore dictæ clauſulæ poſſunt conveniri perſonæ privilegiatæ, niſi facta ſpeciali earum mentione, *cap. ſedes*, *hoc tit.* nec comprehendit prædicta clauſula perſonas majores, ut Principes, nec alias qualificatas, *d. cap. ſedes*, nec univerſitates, Eccleſiarum Capitula, aut Collegia, ſeu ſimiles communitates, quas enumerat Moneta *d. cap.* 6. *num.* 362.

8 Traditur ratio deciſionis.

His ſuppoſitis ratio præſentis concluſionis, videlicet reſcripto generaliter impetrato, conveniri non poſſe niſi perſonas in eo deſignatas, non alias, nec earum hæredes, ex eo provenit: nam juriſdictio, quæ per reſcriptum juſtitiæ committitur, ac delegatur, eſt odioſa, & ſtricta, *cap. cauſam* 16. *cap. prudentiam* 23. *cum tribus ſequent. de officio deleg. cap. ad aures* 8. *cap. ad hæc* 10. *cap. paſtoralis* 14. *cap. ſedes* 15. *hoc tit.* Marcus Antonius *lib.* 1. *inſtit. tit.* 4. *nu.* 10. Petrus Gregor. *lib.* 24. *ſyntagm. cap.* 3. & *in cap. ex parte*, *hoc tit.* Morla *d. qu.* 21. ergo protrahi non debet ultra perſonas in reſcripto deſignatas. Accedit, nam reſcripta contra perſonas incertas jure expediri non poſſunt, *cap. finali*, *hoc tit. cap. P. & G. de officio deleg.* Igitur perſonæ non deſignatæ in reſcripto, eo conveniri non poſſunt. Deinde, nam juriſdictio in reſcripto conceſſa pendet à voluntate, & intentione delegantis, *cap. gratum*, cum aliis, *de officio deleg.* ſed voluntas delegantis fuit, ut vi illius reſcripti poſſent conveniri in eo deſignati: igitur ad alios extendi non poteſt. Quæ quidem ratio procedit in ſucceſſore ejus, qui reſcripto deſignatus eſt; nam mortuo eo contra quem reſcriptum fuit impetratum, neceſſario illud corruit, cùm non conſtitiſſet in perſona convenienda in reſcripto deſignata, *l.* 2. *quæ ſententiæ ſine appellat.* unde audiendi non ſunt Abbas, Innocentius, Joannes Andreas, & Butrius, omneſque ferè antiquiores, quos ſequuntur Vega *in dict. cap. quia* 11. *num.* 31. Moneta *dicto cap.* 6. *num.* 306. aſſerentes, per reſcriptum impetratum contra certam perſonam, conveniri poſſe ejus hæredem, etiamſi perſona deſignata deceſſerit re integra; qui accipiunt textum *in dicto cap. ſignificavit*, eo caſu, quo reſcriptum impetratum fuit cum clauſula, *& quidam alii*; tunc enim ajunt dicti Interpretes, quod ſi ex perſonis non deſignatis aliqua deceſſerit, hæres ejus non poteſt conveniri. Sed hæc ſententia ex ſuprà dictis facilè convincitur; verius enim eſt, ſive cum clauſula, *& quidam alii*, ſive ſine ea ſpecialis perſona deſignetur, ſi ea tamen decedat re integra, ejus hæredem conveniri prædicto reſcripto non poſſe, ſed neceſſarium eſſe novum impetrare contra ipſum, ut ex pluribus defendit Salgado *d. cap.* 12. *num.* 24.

Nec obſtant argumenta in contrarium adducta. Non primum deductum *ex d. l. falſa demonſtratio*; nam licèt principium illud procedat in legatis, & ultimis voluntatibus, non tamen admittitur in reſcriptis, quorum natura odioſa, & ſtricta eſt, nec poteſt extendi ultra ea, quæ expreſſa ſunt, tantumque videtur diſpoſitum, quantum expreſſum, ut ſuprà probavi. Nec ſecundum argumentum aſſertionem noſtram evertit; nam licèt hæredes ſuccedant in univerſum jus defuncti, ita ut obligationibus, & actionibus, quibus defunctus tenebatur, & ipſi obſtringantur; tamen non tenentur reſcripto contra defunctum impetrato, poteſt enim conveniri hæres, aut coram ejus judice ordinario, aut coram delegato, virtute alterius reſcripti; & ſic coram eo conventus, & damnatus ſolvere cogitur. Nec augmentum primum ipſius difficultatis refragatur; nam procedit cum defunctus re non integra, ſed lite cum eo conteſtata deceſſit; ad hoc enim ut ſucceſſor conveniri poſſet coram judice alieno, coram quo defunctus conveniri poterat, neceſſa eſt, ut judicium ſit cœptum cum defuncto, ita ut ſi in ejus vita juriſdictio non fuerit fundata, non coram eo judice, ſed coram ſuo, ordinario videlicet, conveniendus erit, *l. ſi conſtante*, *§. finali*, *ff. ſolut. matrim. l. ſi is qui Romæ*, *l. ſi petitor* 31. *ff. de judiciis*: illuſtrant varias inde in praxi quæſtiones reſolventes Carleval *ſuprà*, Salgado *ubi ſuprà*, *nu.* 30. Fermoſinus *in dicto cap. quia*, *verſ. de judiciis*, *qu.* 11. Nec ultimum augmentum difficultatis obſtat, quia procedit jure civili attento, quo inſpecto, reſcripta perpetua erant; unde ab hæredibus, & contra hæredes allegari poſſe docetur *in l. finali*, *C. Theodoſ. de diverſis reſcriptis*, ubi legendum eſſe, *nec aboleri caſibus impetrantium*, placuit Fornerio *in l.* 162. *§. ſi quis*, *ff. de v. ſ.* non, *impetratum*, ut communiter legitur. Quod antea conſtitutum lego à Conſtantino *in l.* 2. *C. Theodoſ. de diverſis reſcriptis*. At verò jure canonico reſcripta perpetua non ſunt, unde contra hæredes non dantur. Nec obſtat, quod oblatio precum, & reſponſum Principis pro litis conteſtatione habetur, *l.* 1. *C. quando libellor*; nam id procedit ex ipſo jure civili, ob cauſam præſcriptionis, ut ita perituris actionibus ſuccurreretur; quare non quoad omnia oblatio precum pro litis conteſtatione habetur: & cùm jure hoc Pontificio attento litis conteſtatio non inducatur ex ſola reſcripti impetratione, ſed ex conqueſtione unius partis, & alterius reſponſione, *cap. relatum*, *de officio deleg. cap.* 1. *de litis conteſt.* ideò reſcriptum impetratum contra prædeceſſorem non datur in ſucceſſorem, niſi lis fuerit conteſtata cum defuncto; tunc enim quia res integra non eſt, judicium tranſit in hæredem: docet Cironius *in paratit l. ad hunc titulum*.

Sed præſenti aſſertioni primò obſtat textus *in cap. dilecti*, *de foro compet.* ubi proponitur, quoſdam cives Romanos mutuam pecuniam credidiſſe Epiſcopo Dunelmenſi, tunc negotia ſuæ Eccleſiæ Romæ procuranti, 10 Exponitur c. dilecti 2. de foro comp.

quam

quam pecuniam Epiſcopus promiſit ſe certo loco ſoluturum; ſed in ſolutione eo ceſſante, cives Romani litteras impetrarunt ad Abbatem S. Genovefæ, ut coram eo poſſent convenire prædictum Epiſcopum; ſed cùm re integra adhuc non citatus Epiſcopus deceſſiſſet, Romani cives intendebant convenire ratione ipſius reſcripti ejus ſucceſſorem in Eccleſia Dunelmenſi: ſucceſſor oppoſuit, quod cùm Anglus eſſet, habebat privilegium, ne extra provinciam, & trans mare conveniri poſſet. Conſultus fuit Gregorius IX. qui reſcripſit, ſucceſſorem Epiſcopi conveniri potuiſſe litteris prædictis contra prædeceſſorem impetratis, & compelli ab ipſo Abbate pecuniam mutuò acceptam à prædeceſſore ſolvere: ex quo textu expreſſè colligitur, & deducit Gloſſa in eo, ſucceſſorem conveniri poſſe litteris impetratis contra prædeceſſorem. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, ideò in ea ſpecie ſucceſſorem potuiſſe conveniri per reſcriptum contra Epiſcopum Dunelmenſem ejus prædeceſſorem impetratum, & cogi pecuniam mutuò acceptam ſolvere, quia reſcriptum impetratum fuit non ſub nomine proprio, ſed potiùs dignitatis, videlicet contra Epiſcopum Dunelmenſem, & quia mutuum contractum fuerat intuitu dignitatis; & quoties debitum contrahitur ratione dignitatis, poteſt ille, qui in dignitate ſucceſſit, conveniri, & ad illius ſolutionem cogi, *cap. 1. de ſolut. cap. 1. de depoſito*, *cap. 2. de precario*. Plura Fermoſinus *in cap. quia*, *verſ. de judiciis*, *qu.* 11. 12. 16. & 18. quia dignitas nunquam moritur, *cap. quoniam*, *de offic. deleg. cap. ſi gratioſe*, *de reſcriptis in 6.* Molina *de primogeniis lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 15. Luna, & Arellanus *dicta antinom. 3. num.* 5. Unde cùm Epiſcopus Dunelmenſis ſemper idem crederetur, ideò reſcripto impetrato contra prædeceſſorem ſucceſſor conveniri valet.

11 Explicatur c. quia de judic. Secundò præſenti aſſertioni obſtat textus difficilis, licèt vulgò notus, *in cap. quia*, *verſ. 11. de judiciis*, ubi proponitur Petrum certam Eccleſiam per violentiam occupaſſe, & cum Joannes ſpoliatus reſcriptum impetraret, ut reſtitueretur illi ſua Eccleſia, Petrus deceſſit: quæſitum fuit à Cœleſtino III. utrum Epiſcopus Vvintonienſis, & Abbas S. Albani, judices dati in reſcripto, poſſent procedere adverſus ſucceſſorem Petri, qui ſucceſſit in prædicta Eccleſia? Et Cœleſtinus III. decrevit virtute talis reſcripti contra Petrum impetrati, conveniri poſſe ſucceſſorem in ipſa Eccleſia: igitur quia reſcriptum tranſit ad ſucceſſorem. Quam difficultatem ut effugiat Gloſſa *in d. cap. quia*, quam ſequuntur antiquiores ibi, docet textum illum accipiendum eſſe de ſucceſſore vitioſo ſciente; quo caſu cùm una, & eadem perſona credatur cum defuncto, ut docet Gloſſa *in verbo Quod idem*, *in cap. denique 7. quæſt.* 1. non immeritò per reſcriptum obtentum contra anteceſſorem ſucceſſor convenitur: quæ interpretatio adſtruitur *ex cap. ſæpè 18. de reſtit. ſpol.* ubi contra vitioſum ſucceſſorem competit remedium poſſeſſorium perſonale, perinde ac contra ipſum ſpoliantem, ex ratione ibi adducta, quæ ad caſum textus *in d. cap. quia*, protrahenda eſt, quo modo etiam intelligitur textus *in cap. 1. de alienatione judicii*. Quæ interpretatio probatur ex ipſo textu, prout jacet poſt Concilium Lateran. *titulo de ſpoliat. cap.* 9. ubi loco verbi, *Ingreſſus*, quod vulgò habetur, legitur, *intruſus*; quod ſignificat vitioſam poſſeſſionem, *cap. cum jamdudum* 18. *de præbendis*, *cap. veniens* 15. *de accuſat. cap. 3. de exceſſibus Prælat.* Verùm hæc interpretatio admitti non debet, quia non conſtat in jure, ſucceſſorem ſcienter in vitio eamdem perſonam cenſeri cum anteceſſore; & fictio ſine lege introduci non poteſt, *l. ſi forte* 8. *ff. de caſtrenſi peculio*: ubi Bartolus, Menochius, *lib. 1. de præſumpt. cap. 9. num.* 18. Caſtillo *lib. 3. controv. cap.* 19. Immò ſi ſedulò perpendamus textum *in d. cap. ſæpè*, contrarium ex eo deducitur: ſiquidem fruſtra novum remedium Pontifex indulgeret, ſi vitioſus ſucceſſor eadem perſona cum anteceſſore crederetur; tunc enim certum eſt, interdictum *unde vi*, contra eum competere, quemadmodum contra hæredem, & ſimiles ſucceſſores, *l. 1. §. ult. ff. unde vi*; deinde quia non conſtat *in d. cap. quia*, agi de vitioſo ſucceſſore, cùm id neceſſariò non evincat verbum, *intruſus*; immò aliquando intruſus dicitur is, qui cum bona fide, ſed ſine juſto titulo poſſeſſionem ingreditur, *cap. finali*, *de exceſſibus Prælat. quia* 5. *de conceſſ. præb. cap. 2. de in integr. reſtit.* probant Menochius *de recuper. remedio* 15. *num.* 469. Frances *de intruſione*, *cap.* 1. Nec favet traditæ interpretationi textus *in d. cap. ſæpè*; nam verius eſt, rationem ibi ab Innocentio adductam ſubjici cauſa probandi jus novum, quod ipſe ſtatuebat: quæ ratio ante illam conſtitutionem ſufficiens non erat ad abrogandum jus civile. Nec etiam facit pro ea interpretatione textus *in d. cap. 1. de alienatione judicii*; quoniam dicendum eſt cum Gloſſa ibi, verbo *commutationem*, quam ſequuntur Cardinalis *q.* 5. ibi, Abbas *n.* 5. Bellamera *num.* 12. Antonius *in cap. P. & G. n.* 19. *de officio deleg.* textum illum accipiendum eſſe ex ſpeciali prohibitione Pontificis cauſa coercendi fraudem illius, qui ut elideret reſcriptum Pontificis, in alium tranſtulit rem, de qua coram delegato futura erat controverſia: quare mirum non eſt, reſcriptum in eo caſu ad ſucceſſorem, contra hucuſque tradita in hoc commentario, protrahi. Cui interpretationi mirè conveniunt verba illa, *Nos igitur contra prædictam calliditatem*, *&c.* Qua etiam interpretatione accipi poſſunt textus *in cap.* 1. *cap. ſuper eo*, *de officio deleg. cap. veniens*, *de teſtibus*, *cap. propoſuit*, *de conceſſ. præb. cap. cùm univerſorum*, *de rerum perm. cap. paſtoralis*, *cap. ſedes*, *hoc tit.* in quibus ex ſpecialibus rationibus cavetur delegati juriſdictionem ad alias perſonas ultra expreſſas in reſcripto extendi. Quare hac interpretatione, & aliis in ejus commentario adductis, omiſſis, dicendum eſt, multùm intereſſe, an reſcriptum concipiatur in rem, an in perſonam? Primum non ſolùm locum habet in perſona rei, contra quam impetratur, verùm & contra ejus ſucceſſorem, ex vi verborum, & mente concedentis, veluti ſi reſcriptum ita concipiatur, ut Eccleſia reſtituatur; in qua ſpecie loquitur Cœleſtinus *in d. cap. quia*: ſecundum verò non datur in ſucceſſore. Neque hæc diſtinctio inſolens in jure eſt, ſiquidem frequenter occurrit in actionibus, *l. actionum* 24. *ff. de obl. & act. §. omnium*, *Inſtit. de actionibus*. Sic exceptiones aliæ ſunt in rem, aliæ verò in perſonam, *l.* 4. *§. ultimo*, *ff. de doli except.* & pacta alia ſunt realia, alia perſonalia, *l. juris gentium*, *§. pactum*, *ff. de pactis*: & etiam reſtitutio interdum in rem, interdum in perſonam datur, *l. in cauſæ* 13. *§. finali*, *ff. de minoribus*: unde reſcriptum in rem ad ſucceſſorem tranſit, *cap. dilecti*, *de foro compet.* non verò in perſonam conceptum. Nec hæc interpretatio refellitur ex eo, quod *in d. cap. quia*, mentio fiat perſonæ anteceſſoris, ut patet ex illis verbis, *Quia V. qui dicebatur in reſcripto Eccleſiam detinere violenter*: unde deduci videtur, reſcriptum potiùs perſonale, quàm reale fuiſſe: nam huic difficultati, quam expendebam in commentario ipſius textus, reſponderi poteſt ex doctrina textus *in l. juris gentium*, *§. pactorum*, *ff. de pactis*, ubi dicitur, plerumque evenire, perſonam pacto inſeri, non ut perſonale pactum reddatur, ſed ut demonſtretur, cum quo pactum initum eſt: cujus argumento idem in reſcripto relato *in d. cap. quia V.* dici oportet, quod etſi perſona in reſcripto exprimatur, tamen ejus effectus non in perſonam, ſed in reſtitutionem dirigitur, & ita reale potiùs creditur, quàm perſonale.

Etiam opponi poteſt textus *in l. cùm quaſi* 30. *ff. de fideicom. libert.* ubi aſſerit Ulpianus, decretum interpoſitum à Principe ad hæredem defuncti tranſire: igitur ſimiliter reſcriptum impetratum adverſus Titium, ad ejus hæredem tranſit. Pro cujus textus expoſitione varia adduxerunt repetentes *ibi*, & *in l. ſi deceſſerit* 4. *ff. qui ſatiſdare cogantur*; qui communiter aſſerunt, ideò in ejus textus ſpecie decretum interpoſitum, videlicet ex juſta cauſa abeſſe eum, qui libertatem erat præſtiturus, & ſi is jam deceſſiſſet, in hæredis perſonam tranſire, ut juſpatronatus eidem conſervetur ex SC. Dasumiano, *l. neque infantes* 36. *verſiculo Quid*, *l. non tantùm* 61. §. 4. *de fideicom. libert.* quia illud decretum magis rem, quàm defuncti perſonam reſpiciebat; exemplo decreti interpoſiti ſuper alienatione rerum minorum, quod in rem magis quàm in perſonam concipitur: unde cum ſit reale, non immeritò in hæredem tranſit. Diverſa eſt, cùm quis promittit Titium in judicio ſiſtere; nam cùm hoc perſonæ cohæreat, non poteſt ad hæredem tranſire, ex regula legis *non ſolum*, *§. tale*, *ff. de liberat. legata*: quo caſu procedit textus *in d. l. ſi deceſſerit* 4. Nec obſtabit, ſi dicas, decretum interpoſitum in ſpecie legis *cum quaſi*, ex eo nullum eſſe, quia jam deceſſerat is qui libertatem erat præſtiturus, argumento legis *de quare* 74. *§. cùm abſentem*, *ff. de judiciis*, *l. penultima*, *ff. quæ ſententiæ ſine appellat.* Nam reſpondeo, magnum diſcrimen verſari inter ſententiam, præceptum, & decretum: priora enim duo ſi contra defunctum ferantur, non valent, *dicto §. cùm abſentem*, *d. l. penult.* cæterùm decretum, ex juſta cauſa abeſſe, interpoſitum, ideſt ſuſtinetur contra defunctum *in d. l. cùm quaſi*, quia mortuus juſta cauſa abeſſe dicitur, *l. mulieri* 13. *§. abeſſe*, *ff. de v. ſ.* notavit Albericus *in d. l. ſi deceſſerit*, *num.* 2. 12 Exponitur l. cùm quaſi, ff. de fideic. libert.

CAPUT

Digitized by Google

C A P U T XXXVII.

Idem *Abbati* a *S. Victoris*.

EX inſinuatione Epiſcopi *b* Ambianenſis accepimus, quod I, Clericus ſuper ejus proviſione ad ipſum præceptorias, & poſtmodum ad vos exequutorias contra eum litteras impetravit. *Et infrà*: Quocirca mandamus, quatenus ſi nullæ monitoriæ ſuper hoc præceſſerint, exequutoriis ſuperſedeatis eiſdem, dummodo eædem exequutoriæ de monitoriis fecerint c mentionem: alioquin in exequutionis negotio juxta directum ad vos pro ipſo mandatum, ratione prævia procedatis.

N O T Æ.

a *S. Victoris.*) Pariſiis eſt monaſterium S. Victoris, Canonicorum Regularium D. Auguſtini, à Ludovico VI. Craſſo Rege Francorum anno 1113. conſtructum, non longè ab urbe, de quo plura Fratres Sarmatani *tom.4. Galliæ Chriſt. fol.* 924. Renatus Chopinus *lib. 1. de ſacra pol. tit. 8. num.* 5. Cironius *in cap. 2. de ſtatu monach. in 5. compil.* Boiquetus *in notis ad Innoc. lib. 2. epiſt.* 122. Ejus Abbati Petro primo hujus nominis, reſcribit Pontifex *in præſenti*, & hujus monaſterii mentio fit *in cap. ſignificaverunt, de teſtibus, cap. cùm dilectus, de elect. dicto cap. 2. de ſtatu monach.*

2 b *Ambianenſis.*) Gaufridi videlicet, qui floruit in ipſa Eccleſia temporibus Gregorii IX. ut referunt Chenu *in chronol. ipſius Eccleſiæ*, Cironius *in cap. ex litteris, de vita & honeſt. cleric. in 5. collect.* Ambianenſis civitas, vulgò *Amiens*, dicta eſt totius Picardiæ Primaria, Rhemenſis Metropolis ſuffraganea, ubi juxta Hieronymum *in chron.* Gratianus Valentiniani filius faſces Imperii accepit: quare in C. Theodoſiano plures conſtitutiones Valentiniani, & Gratiani Ambiani datæ leguntur. Ejus meminerunt Plinius *lib. 5. cap.* 32. Solinus *cap.* 43. Cæſar. *lib. 8. cap. 2.* Marcellinus *lib.* 25. & alii, quos congerunt Fratres Sarmatani *tom. 2. Galliæ Chriſt. fol.* 90. Habet Eccleſiam Cathedralem D. Mariæ dicatam, cujus mentio fit *in cap. ſignificantibus, de offic. deleg. cap. unico, de clericis peregrin. d. cap. ex litteris.*

3 c *Mentionem.*) Nam inſtrumentum referens non valet, niſi relatum reperiatur, ut plura afferens docet Pareja *de inſtrum. edit. tit. 1. §. 3. reſol.* 3.

C O M M E N T A R I U M.

4 LIcèt generalem hujus textus deciſionem omnes exponant *in cap. ſuper 20. hoc tit.* pro peculiari tamen ejus explicatione ſciendum eſt, uſum litterarum Apoſtolicarum ad beneficia paulatim in Eccleſia cœpiſſe, & progreſſu temporis maximè inoleviſſe, quibus juſtis ex cauſis Romanis Præſulibus juſtum, æquumque viſum fuit neceſſitatem conferendi beneficia ordinariis collatoribus imponere. Quamdiu enim Epiſcopi diligentes admodùm in munere ſibi commiſſo fuerunt, ſingulis fuit ſervata ſua juriſdictio, *cap. pervenit* 11. *q.* 3. ſed cùm poſtea ipſi cœpiſſent abuti poteſtate conferendi beneficia, quam ex Pontificis conceſſione in ſuis Epiſcopatibus habebant, *cap. ad honorem, de auctoritate & uſu pallii, cap. inaudita, de præſumpt. cap. qui ſe ſcit 2. qu. 6. cap. conquerente, de officio ordinarii, cap. ex frequentibus, de inſtit.* eorum negligentia circa collationem in perſonas non idoneas, omiſſis dignioribus, fuit punita, *c. licèt, de ſupplend. c. 2. c. quia 5. cap. dilectus 12. de conceſſ. præb. cap. grave, eod. tit.* Cœperunt ergo clerici conqueri apud R. Pontificem, qui in gratiam ipſorum cœpit etiam excitare Epiſcoporum negligentiam, ſuis litteris ad beneficia vacantia, ſeu vacatura conceſſis, Petrus Greg. *lib. 1. de reſcript. c. 6. n. 7.* & in præſenti Joannes Dartis *de benefic. fol.* 79. Similes reſervationes Apoſtolicas ante Alexandrum III. notas fuiſſe probat Alteſſerra *de Ducibus c. 7.* & conſtat; ſiquidem Innocentius II. præbendam proximè vacaturam in Eccleſia Trecenſi Guarino conceſſit. Petrus Cluniacenſis *lib. 2. epiſt. 33. cum duabus ſequent.* ibi: *Pro Guarino clerico monachum noſtrum præcurrente, ſatis ſobrium, nobis Dominus Papa mandatum impoſuit, ut ſi libera præbenda pateret, ei daretur; ſi non, prima quæ occurreret, præberetur.* Sanè ab Alexandro III. id genus proviſionum valde frequentatum fuiſſe, ſatis ſuperque notum eſt ex variis epiſtolis in hoc volumine compilatis, & ex epiſtola 43. apud Sirmundum *in calce epiſt. Petri Cellenſis*, ubi ita ſcribit: *Paſtoralis cura, & ſolicitudo, quàm licèt immeriti, diſponente Domino gerimus, nos admonet propenſiùs, & hortatur pro viris Eccleſiaſticis, & præſertim pro his, qui nullum habent Eccleſiaſticum beneficium, & ſunt bonæ opinionis, & famæ, ſolicitos ſemper, & ſtudioſos exiſtere, & Eccleſiarum Prælatos, ut eis in competentibus beneficiis provideant, propenſiùs invitare. Hac itaque ratione inducti, &c.* Obſervarunt Florens, & Joannes Acoſta *ad hunc titulum.*

Etiam ſciendum eſt, litteras à R. Pontifice ante Tridentinum impetratas ad beneficium, triplicis generis fuiſſe, monitorias, præceptorias, & executorias. Monitoriæ erant quibus Pontifex ordinariis collatoribus jubebat, ſeu admonebat, ut his, pro quibus ſcribebat, beneficia conferrent, ſi quæ tunc vacarent, vel proximè vacatura ad eorum collationem ſpectantia; primò enim Pontifex verbis mitioribus utebatur, & primum reſcriptum admonitionem potiùs, quàm juſſum continebat: unde litteræ illæ dicebantur monitoriæ, ſuaſoriæ, exhortatoriæ, ut probat Cironius hic *circa finem*. Sequebantur deinde præceptoriæ, quæ ſtrictiùs obligabant: illis Pontifex præcipiebat iiſdem Ordinariis, ad quos antea monitorias direxerat, ut conferrent beneficium vacans, vel vacaturum, *capitulo dilectus 27. de præbend.* dicebanturque præceptoriæ, ad ſimilitudinem præceptorum Regiorum, de quibus paſſim in formulis veteribus, & in Capitularibus Caroli magni: aliquando tamen Pontifex utebatur verbo *Hortamur*, & præceptum ſignificabat, juxta tenorem materiæ, ſuper qua reſcribebatur, *cap. dudum*, ubi Gloſſa, 18. *quæſt.* 2. iſtæ tamen litteræ non omninò obligabant ordinarios collatores; unde inventum fuit tertium genus litterarum exequutorialium. Exequutoriæ enim erant, quibus mandabatur exequutoribus in ipſis litteris deſignatis, ut ordinarios collatores cogerent ad conferendum beneficium ei, qui gratiam impetraverat, de quibus *in c. eam te 7. cap. conſtitutus 19. cap. poſtulaſti 27. cap. in noſtra 32. cap. capitulum 30. cap. mandatum 38. cap. litteris 39. cap. Abbatem 40. cap. ſi proponente 42. hoc tit. cap. poſtquam 13. de præbend. lib. 6. cap. ſi ſoli, de conceſſ. præbendæ, eod. lib.* Inter eas autem litteras hic ordo ſervatur, ut monitoriæ, & præceptoriæ præcedant, exequutoriæ verò ſequantur, licèt aliquando ex ſpeciali gratia ab exequutoriis incipiatur, *cap. capitulum 30. hoc tit.* notat Gloſſa *in præſenti*: quare in hoc textu litteræ exequutoriæ, ut falſæ rejiciuntur, ſi in eis dicatur monitorias, aut præceptorias præceſſiſſe. 5 De diverſis litteris ad beneficia.

6 Sed cùm ordinarii collatores his litteris ægrè obtemperarent, & aliis quàm impetratoribus, pro quibus ſcriptum erat, beneficia conferrent; nam illæ litteræ non ita Ordinarios ligabant, ut in contrarium facta collatio irrita, vel nulla eſſet, *cap. dilectus* 27. ubi Gloſſa *verbo Duxerit, de præb. cap. propoſuit, de conceſſ. præb.* niſi clauſula irritans fuiſſet appoſita, *cap. inter cætera, cap. dilecto, de præb.* vel niſi impetrator in Eccleſia, in qua expectabat præbendam, fuiſſet jam in Canonicum receptus, *d. cap. ſi poſtquam* 3. Innocentius III. *lib. 1. epiſt.* 113. aut exequutor litteris datus ante collationem inhibuiſſet, ne alii conferret beneficium, quo caſu exequutor virtute ſuæ commiſſionis beneficium ſuæ collationi reſervat, *cap. tibi quidem, de præbend. lib. 6. cap. ſi ſoli, de conceſſ. præb. eod. lib.* ſucceſſit in locum harum litterarum uſus mandatorum, quæ ſtrictiùs obſtringunt ipſos Ordinarios, adhibitis etiam exequutoribus, quibus poteſtatem concedit Pontifex conferendi beneficium, ſi Ordinarius negligat, vel renuat conferre poſt præſentationem mandati legitimè, & ſuo tempore factam; beneficiumque adeo eſt impetranti affectum, ut alii conferri non poſſit, *cap. Apoſtolicæ 22. de præbend. in 6. cap. ſi Capitulo 5. de conceſſ. præbendæ, eod. lib.* docent Petrus Gregorius *in cap. Capitulum, hoc tit.* Azor. 2. *part. inſtitutionum, lib. 6. cap.* 32.

CAPUT

C A P U T XXXVIII.

Idem a *Novienſi Epiſcopo*.

MAndatum *b* Apoſtolicum ad te *c* directum, ut Magiſtrum S. faceres in Canonicum recipi, & & in fratrem Novienſis Eccleſiæ, ſi *d* pro alio ibidem non ſcripſimus, qui hujuſmodi gratiam proſequatur, alio jam beneficium per noſtras litteras obtinente proſequi non teneris. Cùm ſuper receptione duorum gravandi Eccleſiam antedictam non fuit intentio mandatoris.

N O T Æ.

5 a NOvienſi.) Novienſis Eccleſia à Vaſeo in Hiſpaniæ Chronico ponitur in Regno Galeciæ, ubi etiam à Ptolomeo deſcribitur: ſed eſſe in Tarraconenſi provincia, in civitate Novionis, docet Petrus Gregor. *in præſenti*. Ejus mentio fit *in c.1.de litis conteſt. c.ad petitionem 22.de accuſat. c.paſtoralis 7.de cauſa poſſeſ.*

5 b *Mandatum*.) Id eſt reſcriptum; licèt enim mandatum dicatur de quocumque alio negotio, ut in Jure Civili, quoties mandatur alicui judicium, cognitio, ſeu juriſdictio, *l.4.ff.de officio ejus*; propriè tamen reſcriptum mandatum vocatur: unde litteræ Principum dicuntur mandata & reſcripta, *l.5.§.1. ff.de cenſibus*.

3 c *Directum*.) Ut ordinarium collatorem; aliquando enim reſcribitur ipſi collatori, ut conferat; aliquando verò alteri, ut faciat exequi litteras monitorias, ut dixi in textu antecedenti. Epiſcopo etiam aliquando iſtæ litteræ mittuntur, ut *c.ſi ſoli, de conceſſ. præb. lib.6.* aliquando Epiſcopo, & Capitulo, ut *in c.litteris, hoc tit. cap. ſiu. de præb. lib.6. cap. nonnunquam, cap.tantùm, c.eam te 7.hoc tit. cap.ſi Capitulo, de conceſſ. præb.* ſecundùm naturam beneficii, de cujus collatione agitur, Petr. Gregorius *hic*.

d *ſi pro alio*.) Hæc clauſula hodie ineſt in reſcriptis Apoſtolicis; & licèt apponatur in numero plurali, ſufficit, quod verificetur in ſingulari, ut ſecundæ litteræ vires non habeant. Plura de hac clauſula adducens docet Barb. *de clauſulis, clauſ.167.* Et nos textum hunc expoſuimus *in cap. Capitulum hoc tit.* 4

C A P U T XXXIX.

Idem.

a LItteris Apoſtolicis ad vos directis, ut G. Clericum reciperetis in Canonicum, & in fratrem, niſi pro alio fuiſſet per nos Eccleſia veſtra gravata, mandatum noſtrum vos exequi volumus, & mandamus. Non obſtante, quod T. Subdiaconum per noſtras litteras exequutorias recepiſtis, qui à bonæ memoriæ *b* H. prædeceſſore noſtro monitorias impetravit. Cùm factum prædeceſſoris noſtri potiùs, quàm noſtrum fuerimus *c* proſequuti.

N O T Æ.

5 a LItteris. Videlicet monitoriis, præceptoriis, & exequutoriis, de quibus latè Staphileus, Gomez, & Rebuffus *tit. de mandatis Apoſt.* Azor. *tom.2. libr.6. c.32.* Moneta *de commut. c.6.n.264.* Petr. Greg. *lib.1.de reſcrip. c.4.* & nos etiam egimus *in cap. ex inſinuatione, hoc tit.*

b *H.*) Honorio videlicet III. 2

c *Proſequuti*.) In clauſula enim, *Si pro alio non ſcripſimus*, continentur proviſi ab eomet Pontifice, non verò proviſi à prædeceſſoribus ejus Barb. *de Clauſulis, clauſ.167.* 3

C A P U T XL.

Idem.

ABbatem *a* qui mandatum Apoſtolicum jam recepit, ut S. Clerico in *b* aliqua Eccleſiarum ſui monaſterii provideret, & per litteras generales ad diœceſanum Epiſcopum obtentas, ut in Diœceſi ſua (ubi pro alio ſcriptum non eſſet) faceret provideri, cogi juris ratio non permittit, nec ſuper conferendis Eccleſiis, aut beneficiis aggravari, etiamſi facultatem habeat Diœceſanus per eaſdem litteras providendi.

N O T Æ.

1 a ABbatem.) Ad quem ſpectabat collatio beneficiorum, aut virtute privilegii, aut præſcriptionis, aut conſuetudinis, ut hic Interpretes ſupponunt, & exponunt.

2 b *In aliqua*.) Quæ conſuevit regi per clericum ſæcularem, aliàs per regularem non poſſet conferri Clerico ſæculari, niſi expreſsè in ipſis litteris Apoſtolicis hoc præſcriberetur, *c.cùm de benef. de præb. lib.6.* junctis traditis à Barboſa *ibi*; non enim quodlibet beneficium poteſt obtineri virtute mandati Apoſtolici: nam litteræ expectativæ non extenduntur ad dignitates Eccleſiaſticas, *cap.cùm in cunctis, de præb. in 6. Clement.1. eod.tit.* nec ad beneficia juriſpatronatus, *c.dilectus, de jurepatr.* nec ad beneficia quibus cura animarum ineſt, *Clem.ult. de reſcriptis*: nec ad jam ſuppreſſa, & extincta, *c.cùm acceſſiſſent, de conſtitutionibus*, vel jam unita, *Clem.1. §. quædam, de exceſſ. Prælat.* & alia de quibus Azor. *lib.6. 2.part. c.32.* unde hic debet Abbas conferre beneficium ſæculare ſæculari. Quæ ad hunc textum ſpectant, expoſuimus *in cap. Capitulum, hoc tit.*

C A P U T XLI.

Idem.

AB excommunicato, qui contra ſtatuta Concilii *a* generalis aſſerit ſe ligatum, litteris ad *b* excommunicatorem obtentis, ut ſi eſt ita, ſine difficultate abſolvat eumdem, & *c* aliis deputatis judicibus, qui (eo non parente) mandatum Apoſtolicum exequantur; non excommunicatori (qui de facto ſuo certus eſſe debet, licèt hoc deferatur eidem) ſed illis cognitio demandatur.

N O T Æ.

1 a COncilii generalis.) De quo *in c.ſacro, de ſent. excom.* Sed cùm ſententia excommunicationis, monitione præmiſſa, licèt injuſta, valida tamē ſit, ut probat latè Gibal. *de cenſur. fol.183.* inde hic agitur de abſolutione illius; quod admodum difficile putarunt antiquiores, & Petr. Greg. *hic*.

b *Ad excommunicatorem*.) Plerumque enim judex ſuperior remittit reum abſolvendum ad inferiorem, à quo 2

ſuit prolata ſententia, quia judex inferior etiam poſt appellationem interpoſitam habet poteſtatem revocandi gravamen, & ſic abſolvendi ab ipſa cenſura, *c. ſi à judice*, *de appel.* Quod enim dicitur *in cap. cum appellationib. de appell. l. 6.* judicem videlicet inferiorem poſt appellationem abdicaſſe omnem juriſdictionem, accipiendum eſt ita, ut ſemper retineat poteſtatem abſolvendi à cenſura à ſe inflicta, ut docet Joſeph Gibal. *de cenſur. fol.* 416. & ſic juxta Juris regulas rectè Petr. Greg. *in præſenti* ait, remiſſum fuiſſe reum judici inferiori, ut ab eo abſolveretur.

c *Aliis.*) Non ſolùm ipſe judex, qui excommunicationem protulit, poteſt ab ea abſolvere, verùm & ſuperior ab eo delegatus, ſeu datus, ut probat Gibal. *de cenſuris fol.* 412. & nos dicemus *in cap.* 8. *de officio ordin.*

Textum hunc expoſui ſup. *in c. dilectus* 26. ubi de excommunicatis reſcriptū impetrantibus validè, vel invalidè egi.

CAPUT XLII.

a Idem.

SI proponente aliquo, nondum ſe beneficium Eccleſiaſticum aſſequutum, ſuper proviſione ipſius (licet minùs competens obtinentis) reſcriptum Apoſtolicum de hoc mentionem non faciens impetretur, illud veluti fraudulenter obtentum dicimus non valere.

NOTÆ.

1 a Idem.) Gregorius videlicet IX. qui motu proprio, & à nemine conſultus præſentem conſtitutionem edidit. Pro explicatione doctrinæ, quam diſputavi ſuprà *in cap. ad aures* 8. *hoc tit.* vide ibi dicta, ex quo commentario præſens ſupplendum eſt.

CAPUT XLIII.

Idem *Epiſcopo* a *Pariſienſi*.

QUia nonnulli diverſis modis litteris Apoſtolicis abutuntur, ſtatuimus, ut quicumque obtentas ſub nomine ſuo litteras aliis ejuſdem nominis tradunt *b*, qui quos volunt, fatigant indebitè per eaſdem; & qui eas tali modo recipiunt, quique illos, contra quos nihil habent quæſtionis, faciunt in judicium evocari, aut litteras ipſas ad *c* futuras trahunt controverſias, quæ nondum fuerant tempore impetrationis exortæ; ſeu quemquam ſuper uno negotio, vel etiam malitioſè ſuper pluribus perſonalibus actionibus, quæ ſub uno *d* judice poſſent tractari commodiùs, per varias litteras coram diverſis judicibus trahunt, ut laboribus ſatigatus & ſumptibus, vel compellatur componere, vel cedere juri ſuo aut reus actorem eodem tempore ad diverſa loca, vel indeterminatè ad villam, quæ commune cum pluribus ejuſdem provinciæ villis habet vocabulum, citari procurat, ut dum non comparuerit, excommunicetur quaſi contumax, & ſic eum à ſua intentione repellat: earumdem litterarum commodo careant, & adverſarii in moderatis *e* expenſis, ac damnis, quę propter hoc eos pertuliſſe conſtiterit, condemnentur.

NOTÆ.

1 a Pariſienſi.) Pariſienſis urbs Galliarum primaria, Regni caput, de qua Ludov. Calcondil. *lib.* 2. *hiſtor.* ſic ait: *Urbs maxima eſt civitas Pariſiorum, ſedes eſt & caput totius regni, ſive pulchritudinem, ſive multitudinem populi, mores civiles, atque humanitatem conſideres.* Lutetia dicitur à Cæſare *lib.* 7. Strabone *lib.* 4. *Regni Galliæ*, & Principum ſedes eſt: plura de ejus origine & magnitudine tradunt Fr. Sarmat. *t.* 1. *Galliæ Chriſt. fol.* 396. Chénut *in chronol. ipſius Eccleſiæ*. Cathedralem ejus Eccleſiam conſtruxit, & B. Virgini dicavit Childebertus, ut referunt Fortunatus *lib.* 2. *c.* 11. Aymonius *de geſtis Francorum*, *l.* 3. *c.* 27. Temporibus Gregorii IX. tantùm Epiſcopali Cathedra decorata erat, poſteà à Gregorio XV. poſtulante Ludovico XIII. anno 1623. in Metropolim erecta fuit. Ejus Epiſcopo Guillelmo, qui ex Eccleſia Antiſſiodorenſi tranſlatus fuit, reſcribit in præſenti Gregorius.

b *Tradunt.* Hanc partem expoſui *in cap. nonnulli* 28. 2
§. Sunt hoc tit.

c *Ad futuras.*) Niſi per eas litteras conſervatores conceduntur, qui pro injuriis coercendis ad futura negotia dari ſolent, ut probavi *in cap. ad hæc* 16. *hoc tit.* 3

d *Sub uno judice.*) Omnia enim, quæ ad eandem cauſam pertinent, coram eodem judice ſunt tractanda, *l. non* 4
ſolum cogitur 22. *ff. de judic. l. nulli* 10. *C. eod. l. fin. ff. rem pupilli*, *l. omnes* 5. *C. arbitrium tutelæ*, *c. diſpendia*, *hoc tit. in* 6. *l.* 12. *tit.* 1. *lib.* 8. *recopil.* Explicant Carleval *de judic. tit.* 1. *diſp.* 2. *n.* 899. & *t.* 2. *tit.* 1. *diſp.* 2. *n.* 5. Petrus Barboſa *in l. ſi quis poſtquam*, *n.* 90. *ff. de judic.*

e *Expenſis.*) Si contradicta fuerit cum effectu, *cap. ex* 5
tenore, *hoc tit. c. diſpendia*, *hoc tit. in* 6. *Clem.* 1. *eod. tit.* id eſt ſi duplicibus litteris utatur, non ſi plura reſcripta impetravit: & eis non utatur, nam tunc impetrator propter affectum tantùm non punitur, ut probat Angujan. *lib.* 3. *de legib. c.* 8. *n.* 46.

TITULUS IV.

De Conſuetudine.

CAPUT PRIMUM.

Gregorius *in Regeſtro, ad Felicem Epiſcopum* a *Meſſanenſem*.

COnſuetudines, quę Eccleſiis gravamen noſcuntur *b* inducere, noſtra nos decet conſideratione remittere, ne illuc aliqua cogantur inſerre, unde ſibi inferenda debent potiùs expectare. Clericorum ſiquidem aliorum conſuetudinem te oportet illibatam ſervare, eiſque annis ſingulis, quę ſunt conſueta *c* tranſmittere. Nobis autem de cętero, ne quid tranſmittere debeas *d* inhibemus. Et quoniam non delectamur *e* xeniis, *f* palmatianas quas tua direxit Fraternitas, cum gratiarum actione ſuſcepimus ſed eas, ne quod exinde potuiſſes ſentire diſpendium, digno fecimus pretio *g* venundari, & id fraternitati tuæ tranſmiſimus ſigillatim. Sed quia charitatem tuam ad nos venire velle cognovimus, ſcriptis præſentibus admonemus, ut ad veniendum non debeas laborem aſſumere, ſed ora pro nobis, ut quantò nos itineris intervalla diſſociant, tantò animis noſtris ad invicem, Chriſto adjuvante, ſimus in charitate conjuncti: quatenus nos alterna obſervatione juvantes, ſuſceptum officium venturo integrum judici reſignemus.

NOTÆ.

N O T Æ.

1 a M*Eſſanenſem.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*1. in ipſo regeſtro Div. Gregorii, ubi *lib.*1.*ep.*64. reperitur textus hic. Meſſana perantiqua, & præclara Siciliæ civitas eſt, cujus meminerunt Strabo *lib.*6. Polybius *lib.*2. relati ab Abbate D. Rocho Pirro *tom.*1. *Siciliæ Sacræ*, *notit.*2. Habet Eccleſiam Cathedralem à temporibus Apoſtolorum; ſiquidem, ut aliqui volunt, à D. Paulo primus Meſſanæ Epiſcopus Bachirius fuit conſecratus; ſeu, ut alii volunt, D. Petrus primum ibi Epiſcopum conſtituit: quas opiniones examinat D. Rochus Pirro *d.notit.*2. ubi de veritate epiſtolæ miſſæ à Deipara Virgine Meſſanenſibus agitur. In præſenti reſcribit Gregorius Felici ejus Eccleſiæ Epiſcupo, cui & alias epiſtolas miſit, ut conſtat *ex lib.*1. *indict.*10. *& lib.*12. *indict.*7. *epiſt.*10. *&* 32. ejuſque mentio fit *in cap.quædam* 35. *quæſt.*3. *cap. ad Sedem* 35. *quæſt.*5. & de eo plura D. Rochus Pirro *ubi ſupra*.

2 b *Inducere dignoſcuntur.*) Horum verborum occaſione omnes repetentes in præſenti agunt de conſuetudinibus à laicis introductis, per quas gravamen Eccleſiis infertur: ſed ſi rectè hujus textus integra littera perpendatur, prout eam damus ex dicta epiſtola 64. à D. Gregorio non improbantur conſuetudines laicorum, ſed Epiſcoporum, clericorumque, qui eas cum magno Eccleſiarum diſpendio introducere iotendebant.

3 c *Tranſmittere.*) Jubet Gregorius piam conſuetudinem gravamen non inſerentem Eccleſiis obſervari. Illis enim ſæculis in uſu erat, nt clericis quotidie ultra præbendam aliqua diſtributio daretur. Ivo Carnotenſis *ep.*219. Ampliùs & Clerici, nt ſuus Epiſcopos colerent, ac debito hoore proſequerentur, certis temporibus eulogias illis mittebant. Concil. Meldenſe *can.*45. ibi: *Presbyteros cum voluntariis eulogiis tempore congruo viſitare, & venerari Epiſcopos ſuos.* Leo IV. *ep.*2. *ad Epiſcopos Britan.* ibi: *De eulogiis ad ſacra Concilia deferendis nihil invenimus à majoribus terminatum, ſed ſicut unicuique Presbytero placuerit.* Hincmarus Rhemenſis: *Nolite quaſi pro aliquo auditorio ad quamcumque rem denarios apud Presbyteros poſtulare, nec eulogias exigatis; ſed ſicut fortè commodum fuerit aliquid offerre, cum gratiarum actione ſuſcipite.* Nec ſolùm Clerici Epiſcopis propriis eulogias mittebant, verùm & ipſi Epiſcopi Clericis, cæteriſque fidelibus per vicos & pagos diſperſis, ut ſic in unins orthodoxæ Religionis Chriſtianæ commnnione vivete crederentur, ut obſervarunt Albaſpinus *lib.*1. *obſerv. cap.*8. Benedictus Ephtenus *lib.*4. *diſquiſ. monaſt. tract.*4. *diſq.*4. & illis ſæculis cœpit vice eulogiarum panis benedictus mitti, quod Synodus Laodicena *canon.*14. ſic prohibet, *Sanctas oblationes ad vicem eulogiarum per feſtivitatem paſchalem ad alias parochias mitti minimè oportere.* Pius Pontifex in ſuo decreto, quod extat *to.*1. *Concil.* & explicat Baronius *an.*313. *num.*52. Iſtas autem eulogias ab excommunicatis, & extra gremium Eccleſiæ exiſtentibus accipere non licebat. Concilium Laodicenum *canon.* 52. *Quod non oporteat hæreticorum eulogias accipere.* Aliæ etiam erant eulogiæ, quas amici inter ſe ad invicem mittebant, quarum plura exempla extant apud Paulin. *ep.*1. *ad Sever. & ep.*4. *ad Auguſt.* & eſculenta, aliaque munuſcula vice eulogiarum mittebantur, ut conſtat ex vita Frontoni, quæ extat *to.*1. *in vitis Patrum*, ubi quidam dives vice eulogiarum illi miſit camelos, & alias res. Munera etiam S. Antonium ſuis benefactoribus mittere conſueviſſe, refert S. Athanaſius *in ejus vita*, *c.*26. Similiter Euſtachius mittebat D. Hieron. armillas, columbas, caniſtrum fructibus plenum, nt ipſe Sanctus teſtatur *epiſt.*19. & etiam Marcella eidem Sancto mittebat ſaccum, calices, & ſimiles res, pro quibns illis gratias agit *ep.*20. Etiam nomine eulogiarum reliquiæ Sanctorum mittebantur. Greg. Magnus *lib.*11.*ep.*49. *Eulogias vero S. Marci à Beatiſſima Fraternitate veſtra traſmiſſas, cum ea charitate quâ tranſmiſſæ ſunt, ſecundum notitiam earum ſuſcepimus.* Et *lib.*2.*ep.*13.*&* 47.*& l.*7.*ep.*34. *&* 128. Hanc igitur conſuetudinem tranſmittendi aliquid ad invicem jubet Gregorius illibatam ſervari, cùm per illam gravamen Eccleſiis non inſeratur, ſed tantùm communio fidelium conſervetur, & demonſtretur.

4 d *Inhibemus.*) Non ſolùm Clerici, ut honorarent Epiſcopos, munera illis mittebant, verùm & ipſi Epiſcopi Romanum Pontificem ultroneis muneribus, & largitionibus debiro honore proſequebantur, nt conſtat ex pluribus epiſtolis ipſius Gregotii Magni, pręcipuè ex dicta epiſtola 49. & aliis, quas illuſtrat Nicolaus Lemaiſtre *lib.*2. *de juribus Epiſcop. cap.*3.

e *Xeniis.*) Xenia, ſive encenia, ſunt munera, ſeu munuſcula, quæ inter conſanguineos, aliaſque perſonas mitti ſolent. Apud Romanos à provincialibus provinciarum Rectoribus xenia mittebantur, *l.ſolent* 6.§.3.*ff.de officio Proconſ.* quæ deinceps offerri, ſeu mitti vetarunt Imperatores *in l.unic. C.Theod.* ne damna provincialibus infligerentur. Plinius *lib.*5. *epiſt. ad Valeriam*: *Quam juvat, quod in cauſis agendis non modò pactione & munere, verùm etiam xeniis abſtinui.* Quem locum illuſtrat Fredericus Brumer. *ad leg. Cinciam cap.*7. Etiam Principibus mittebantur xenia, *l.laudabile* 4. *C.de officio diverſ.* Eſculenta etiam & poculenta pro xeniis mitti ſolebant, de quibus *in cap. ſi diligenti*, *de decimis*, *in quinta compil.* *Niſi forſan aliqua xenia ſint.* Et generaliter pro muneribus xenia ponuntur in Concilio Aurelian. I. *can.*10. *Ut nullus Presbyter ad introitum Eccleſiæ xenia donet.* Plura de xeniis Demſter. *ad Roſinum*, *l.*1.*fol.*39.*&* 40. Claudins Minois *in emblem.*45. *Alciati*, Cironius *ad d.cap.ſi diligenti*, Cujacins *in l.& quia* 6.*ff.de juriſd.* Ritherſius *in notis ad Salvian. fol.*562. Bartholin. *in annot. tom.*6. *theſauri*, Tamayus à Salazar *in Martyr. Hiſp. tom.*1. *fol.*7. Pratejus, Briſſonius, & alii *de verbis Juris*, *verbo Xenia*, Brumerus *ad l.Cinciam*, *cap.*7. 5

f *Palmatianas.*) Earum meminit Imperator *in l.*1. *C.de grege domin. l.*11. Palmatianæ ſunt fructus palmæ, quos nos vulgò appellamus, *Datiles*, Zerda *in adverſ. c.*176.*n.*19. Meurſius *in Gloſſario*, *v.Palmatiana*. 6

g *Venundari.*) Gregorius vendere juſſit palmatianas, & pretium Epiſcopo Meſſanenſi miſit, quia Romæ magnę æſtimationis non erant, cùm ſolùm aſportarentur ex Africa, ubi dantur; tantùm enim in illis partibus Aſricæ, propter nimium calorem producuotur, ut notat Laguna *ad Dioſcoridem l.*1.*c.*126. undè cùm Gregorius reſpuiſſet xenia, multò magis palmatianas, quæ non ſine magno diſpendio Eccleſiæ Meſſanen. illi mittebantur. 7

C O M M E N T A R I U M.

EX fragmento hujus epiſtolæ à Raymundo io præſenti tranſcripto, ſequens commuoiter deducitur concluſio. *Conſuetudines, quæ gravamen Eccleſiæ inferunt, obſervari non debent.* Probant eam textus *in cap. mala*, 8.*diſt. cap. uſus*, *cap. conſequens*, 11.*diſtin. cap. omnia*, 12.*diſt. cap. ad noſtram*, *cap. cùm venerabili*, *cap. finali*, *hoc tit. cap. cùm cauſa* 8. *de re judic. cap. cum terra*, *de elect. cap. ex frequentibus*, *de inſtit. cap.* 1.*de his*, *quæ fiunt à majori parte*, *cap. clerici* 8.*de judiciis*, *cap. quantò*, *de cenſibus*, *cap. noveris*, *de ſenten. excomm. cap.*1. *hoc tit. in* 6. *cap. unico*, *de clericis non reſid. eod. lib. cap.*2. *de pœnit. & remiſſ. eod. lib. Clem.* 2.*de rebus Eccleſiæ*, Concilium Saliſburgenſe tempore Martini V. *can.*3. *Conſuetudines, quæ gravamen Eccleſiis inducere dignoſcuntur, invalidas publicamus.* Authentica *caſſa*, *C.de ſacroſ. Eccleſ.* Illuſtrant ultra relatos à Barboſa in noſtro textu, Azor *tom.*1. *inſtit. lib.*9.*c.*19. Suarez *de legibus*, *lib.*7. *cap.*18. *&* 19. *& in defenſ. fidei*, *lib.*4. *cap.*32. Martha *de juriſd.* 4.*part. centuria* 1. *caſu* 63, Sanchez *de matrim. diſp.*4. *per totam*, Baſilius *eodem tract. lib.*6. *cap.*5.*&* 6. Rochus de Curte & Sahagun *in cap. finali*, *hoc tit.* Hallier. *de ſacris election. art.*4. *ſect.*7. *cap.*1. Caniſius *in dicto cap. ult.* Sichard. *in rubrica Cod. quæ ſit longa conſuetudo*, *num.*13. Gratianus *to.*5. *diſcep. cap.*894. *nu.*27. Alii relati ab Hunnio *in encyclop. tit.*4. *quæſt.*2. *de conſuetudine*, Lælius Mancious *genial. centur.*2. *cap.*107.*&* 108. Bocerus *t.*1. *claſ.*1. *diſp.*4. 8 Concluſio traditur, & probatur.

Sed hæc aſſertio difficilis redditur ex ſeqnenti conſideratione: nam conſuetudinis non levis authoritas eſt, *l.*2. *Cod. quæ ſit longa conſuetudo*, ntpotè ipſis legibus antiqnior, ut *ex l.*1. *ff.de curatore furioſi*, probat Goveanus *in l.*2. *vulgari*: imò conſuetudinem eſſe alteram naturam, probat Philo Judæus *lib. de Abrahamo*, ibi: *Inveterata conſuetudo plerumque tantùm poteſt, quantum natura.* Philoſophus *lib.*7. *de moribus*; & in hoc ſenſu conſuetudinem pro natura, & è contra, accipi *in l.ſi quis poſthumus* 9.*ff.de liberis & poſthumis*, *leg.ſed ſi damnum* 9.§. *ſi ipſe ſervus*, *ff.de peculio*, *l.in cauſa*, §. *idem Pomponius*, *ff.de minorib. l.item*, §.*quemad. ff.locati*, *l.*2.§.*ex his legibus*, *ff. de origine juris*, notat Vaſconcellus *ad noſtrum titulum*. Conſuetudo enim eſt jus moribus utentium introductum, habens vim legis, *l. de quibus*, *ff. de legibus*, *l.*1. *ff. de aqua pluvia*, *capit. conſuetudo*, 1.*diſtin.* §. *ſine ſcripto*, *Inſtitut. de jure naturali*, Seneca *libr.*5. *de benefic. capit.* 21. ibi: *Multa legem non habent, nec rationem, ad quæ conſue-* 9 Impugnatur præſens aſſertio.

tudo vitæ humanæ lege omni valentior dat habitum. Cujacius *lib.*20. *obſerv. cap.*1. Revardus *de auctorit. prudentum*, *cap.*15. Donellus *lib.*1. *comment. cap.*10. immò laudabilior eſt ſæpiùs conſuetudo, quàm lex, cùm lex coactum jus, conſuetudo verò ſit voluntarium; lex in tabulis, conſuetudo in animis cuſtodiatur: & vera legis interpres eſt, *cap. cùm dilectus*, *hoc tit. l.ſi de interpret. ff.de legibus*: ſuperat legem, ſiquidem deſtruit, abrogat, emendat, *d.l.de quibus*, *cap. finali*, *hoc tit.* §.*fin. Inſtit. de except.* Cujacius *lib.*2. *feudorum*, *cap.*1. Duarenus *lib.*1. *diſp. cap.*32. Petrus Faber *libr.*2. *ſemeſtr. cap.*22. & certum principium juris eſt, conſuetudinem legitimè præſcriptam eſſe ſervandam, *l.cùm de lanionis*, §.*aſinam*, *ff.de fundo instructo*, *leg.ſi ſervus plurium*, §.*final. ff.de legat.*1. *l.ſi publicanus*, *in fine*, *l.citatio*, §.*eadem*, *ff.de publicanis*, *l.non tamen*, *ff.de donat. leg.*3. *C.de Epiſcop. audientia*, *l.ſi quis donaturus*, *ff. de uſufructu*, *l.venditor*, §.*ſi conſtat*, *ff. communia prædiorum*, *l.quod ſi nolit*, §.*qui aſſidua*, *ff.de ædilit. edicto*, *leg. ſi fundus*, *ff.de evictionibus*, *l.*3.§.*ult. ff.de teſtibus*, *l.ſine hærede*, §.*Lucius*, *ff.de adminiſt. tut. l.cum alimenta*, *ff. de alimentis*, *l.nummis*, *ff. de pollicit. l.ſemper*, *ff.de legat.*3. *l.*1.*ff.de decur. l.*1.§.1. *ff.de albo ſcribendo*, *leg. ut gradatim*, §.*etſi lege*, *l.honor*, *l.munerum*, §.*mixta*, *ff. de munerib. & honorib. l.*1.*C.de paſcuis publicis*, *l.uſum aquæ*, *C.de aquæductu*, *l.ſi non ſpeciali*, *C.de teſtament. l.in totum*, *C.de ædificiis privatis*, *l.ob metallum*, *C.de metallis*, *lib.*12. *l.ſuper*, *C.de jure fiſci*, & veteres conſuetudines fidei non contrarias obſervandas eſſe docent *in cap.*2. *de frigidis*, & Gregorius *in epiſt. ad Epiſcopos Angliæ*, ibi: *Mihi placet, ut ſive in Romana, ſive in Gallicana, ſive in qualibet Eccleſia inveniſti, quod plus omnipotenti Deo placere poſſit, ſolicitè eligas.* Et provinciarum privilegia ex conſuetudine metienda eſſe ſtatuit Synodus Nicæna *canon.*6. ibi: *Antiqui mores obtineant.* Idemque poſteà Synodus Epheſina conſtituit *can.*7. Igitur conſuetudo, ſi legitimè præſcripta eſt, etſi gravamen exinde Eccleſiæ ſequatur, obſervanda eſt. Augetur hæc dubitandi ratio ex variis juris teſtimoniis, in quibus conſuetudo cum Eccleſiæ gravamine admittitur, & approbatur; nam quis negabit conſuetudinem non ſolvendi decimas, Eccleſiæ gravamen inferre, & tamen approbatur *in cap. cùm ſint homines*, *cap. Apoſtolicæ*, *cap. in aliquibus*, *de decimis*. Similiter conſuetudo percipiendi fructus præbendarum Eccleſiæ valdè damnoſa eſt, cùm per eam minuatus cultus divinus; & tamen approbatur, *cap. penul. de conſtit.* Similiter conſuetudo permittens clericis teſtamentum facere de bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis, non leve gravamen infert Eccleſiæ, quæ ſuccedere in eis debebat, *ex cap.*1. *cap. cùm in officiis*, *de teſtam.* & tamen talis conſuetudo obſervatur, *cap. relatum*, *el* 2. *de teſtam. l.*13. *tit.*6. *part.*1. dicemus *in d.cap. cùm in officiis*: ergo conſuetudo, quantumcumque gravamen Eccleſiæ inferens obſervanda eſt.

10 De jure non ſcripto. Sed antequam huic, & aliis difficultatibus ſatisfaciamus, aliqua præmittenda ſunt: & primò ſciendum eſt, jus Eccleſiaſticum, ſicut & jus civile, conſtare jure ſcripto, & non ſcripto, *cap. Catholica*, 12.*diſt.* unde judices cognitores in Concilio Chalcedonenſi ſectè petierunt ab Anaſtaſio Epiſcopo Nicæno, qua ratione probare vellet Eccleſiam Baſilinopoleos ſubjectam eſſe Nicææ, an ſecundùm canones, an ex conſuetudine aliqua, *in actione* 13. & annis aliquot ſuperioribus Fauſtinus Legatus Romanæ Eccleſiæ dixerat in præfatione Concilii Africani, aliqua teneri canone, aliqua verò conſuetudine: quare Photius *in Nomocan. tit.*1.*c.*3. rectè adnotavit Eccleſiaſticam conſuetudinem non ſcriptam, perinde ac legem ſervari. Quidquid enim ſacris Scripturis, Conciliorum Canonibus, Pontificum decretis definitum eſt, jus ſcriptum dicitur: quod verò à majoribus acceptum per manus traditum, ſeu generali conſuetudine receptum eſt, jus non ſcriptum appellatur; & hoc duplex eſt, publicum videlicet, & privatum: publicum circa res ſacras, quod traditionibus Eccleſiaſticis conſtat; privatum circa res humanas ex uſu hominum proveniens, quod dicitur conſuetudo, *cap. conſuetudo*, 1.*diſt. cap. conſuetudinis*, 11.*diſt.* Et ſicut jus non ſcriptum apud Romanos præceſſit omnes leges, etiam duodecim Tabularum, *l.*1. *ff.de curat. furioſi*, Goveanus *in l.*2. *num.*1. *ff.de vulgari*: ita traditiones Eccleſiaſticæ, omnia Concilia, & Pontificum decreta præceſſerunt. Primis enim illis temporibus Eccleſiæ naſcentis fideles traditiones Eccleſiaſticas obſervabant abſque ulla ſcriptura. D. Chryſoſtomus *homil.*4. *in epiſt.*2. *ad Theſſalon. Unde perſpicuum eſt, non omnia Apoſtolos tradidiſſe per epiſtolam, ſed multa etiam ſine ſcriptis, & ea eſſe fide digna; quamobrem Eccleſiæ quoque traditionem cenſeamus eſſe fide dignam.* Et de hoc jure non ſcripto expenditur illud D. Pauli *ad Timoth. cap.*6. *Depoſitum cuſtodi*; id eſt traditiones Eccleſiæ. Irenæus *lib.*3.*cap.*3. Triplex genus eſt traditionum. Primum juris divini, de quibus in Synodo 5. Conſtantinop. *action.*10. in 7. Synodo, *action.*1. Trident. *ſeſſ.*4. & intelligitur Div. Paulus ad Hebræos, *Quod non habemus ſcriptum in Evangelio*: & 1. *ad Corinth. cap.*15.16.& 20. ideò dicitur Evangelium datum eſſe in corde Eccleſiæ, quia conſtat datum eſſe per traditionem ab ipſo Chriſto Domino, & ab eo accepiſſe Apoſtolos, & ab iis traditum Gentibus. D. Paulus 2.*ad Timoth. cap.*2. *& ad Theſſalon. cap.*2. Exempla harum traditionum extant *in c. Eccleſiaſticarum*, 11.*diſt. cap. cùm Marthæ*, *de celebr. Miſſ.* Trid. *ſeſſ.* 24.*cap.*1. *& ſeſſ.*22. *cap.*2. & aliis congeſtis à Fr. Anton. Perez *in Pentat. fidei*, *integro volum. de tradit.* Suarez *lib.*7. *de legibus*, *cap.*4. *a nu.*9. *& de fide diſp.*5. *ſect.*4. Ideò in his traditionibus Eccleſia non poteſt diſpenſare. Trident. *ſeſſ.*21. *cap.*2. Secundum genus traditionum eſt earum, quæ ab Apoſtolis inſtitutæ ſunt propria Apoſtolica authoritate: quaſdam referunt ipſi Apoſtoli, 1. *ad Timoth. cap.*2. *&* 5. *& ad Corinth. cap.*7. & SS. PP. relati à Covar. *lib.*4. *var. cap.*19.*&* 20. Vargas *de juſtitia*, *qu.*5. *art.ult.* In hoc ſecundo genere traditionum poteſt Pontifex diſpenſare, *cap. propoſuit*, *de conceſſ. præb.* Gloſſa *v. Apoſtoli*, *in cap. ſunt quidam*, 25. *qu.*1. Covar. 2.*part. de ſponſ. cap.*9. §.6. Sotus *de juſtit. lib.*5. *quæſt.*1. *art.*4. Ad tertium genus ſpectant traditiones inſtitutæ per Epiſcopos in ſua provincia vel diœceſi, in qua tantùm vigent, & obligant, *cap. ſicut ſancta*, *cap. illud*, *cap. ridiculum*, *cap. illa*, *cap. novit*, *cap. omnia*, *diſt.*12. Omnes traditiones circa res divinas ex uſu Eccleſiæ, & conſuetudine gentium dicuntur ritus, ut probat Carolus Sigonius *de jure Roman. lib.*1. *cap.*8. In quo differunt à conſuetudine, quæ poteſt eſſe circa res humanas, & ex uſu hominum; & cùm traditiones ad jus publicum Eccleſiaſticum ſpectent, de eis in præſenti non agitur, quare earum tractationem omittimus. Videndi ſunt pro earum authoritate ſcribentes, Baronius *in apparatu*, *num.*38. *& ann.*53. *& ann.*169. *num.*19. *& anno* 173. *nu.*11. 175. *nu.*4. 196. *num.ult.* 214. *num.*2. 217. *num.*3. 225. *num.*7. 258. *nu.*38. 259. *num.*1. 266. *nu.*4. Carrier. *to.*2. *Digeſti fidei*, *tit. de tradit. Eccleſ.* Caſtro *lib.*1. *contra hæreſes*, *cap.*5. *& lib. de hæreticorum punit. cap.*4. Simancas *de catholicis*, *cap.*23. Canus *lib.*2. *de locis*, *cap.*7. Bellarm. *tom.*1. *controv. de verbo Dei*, *cap.*4. Sauſay *in panoplia Cleric. part.*1. *lib.*2. *cap. fin.* Vivar. *in apolog. pro Flavio Dextro*, §.2. Gibal. *to.*2. *ſcient. can. lib.*5. *cap.*1. *cum ſeq.*

In præſenti ergo titulo agitur tantùm de jure non ſcripto, circa res humanas, quod conſuetudinem dicimus; 11 De conſuetud. &c. nam licèt aliquando jus ſcriptum appelletur conſuetudo, *cap. conſuetudo*, *diſt.*1. *cap. cùm dilectus*, *hoc tit.* & in Gallia lex Salica appelletur conſuetudo, Marculf. *in formulis*, *cap.*12. tamen conſuetudo propriè accepta eſt jus non ſcriptum, §.*ex non ſcripto*, *Inſtitut. de jure natur.* adeò ut ſi poſteà ſcribatur, ſemper conſuetudo maneat, *cap.*1. *de jurejur. lib.*6. docent Sahagun *in cap. fin. hoc tit.* Oſoald. *ad Donel. lib.*1. *cap.*10. Conſuetudo ergo eſt *jus quoddam moribus introductum, quod pro lege obſervatur*: *cap. conſuetudo*, 1.*diſt.* docent repetentes *ad leg. de quibus*, *ff.de legib.* Donellus *dict. cap.*10. Bocerus *to.*1. *claſ.*1. *diſp.*4. & alii infrà laudandi; loco generis ponitur, *jus* prout ſignificat regulam juſti, ut probat textus *in c. jus generale*, 1.*diſtin.* Adjicitur, *moribus introductum*, quia mores hominum introducunt conſuetudinem, & illam faciunt; eaque de cauſa reſpectu ejuſdem conſuetudinis mos habet per ſe modum cauſæ ad cauſatum: & licèt aliquando pro eodem uſurpentur mos, & obſervantia; nihilominus tamen in ſe maximè differunt, ſiquidem mos propriè ſumptus, conſuetudo eſt imperfecta: textus ita intelligendus *in cap. mos*, 1.*diſt.* idque in uſu dicendum eſt, qui quidem propriè importat actus illos, ex quibus conſuetudo conficitur, ut docent Decius *in præſenti rubrica*, *nu.*2. Cabreros de Avendanno *de metu lib.*2. *c.*26. Lælius Mancinus *genial. cap.*107. *&* 108. *& de triplici juris collat. cap.*226. Tandem dicitur, *quod pro lege obſervatur*; ut agnoſcantur effectus conſuetudinis, de quibus agemus *in cap.fin. hoc tit.* Ut autem conſuetudo vim & authoritatem legis habeat, tria concurrere debent, videlicet uſus longævus, Principis conſenſus, & rationabilis cauſa: docent DD. *in d.l.de quibus*, & de conſuetudine agentes. Uſum longævum deſideramus, id eſt diuturnitatem temporis, unde inveterata dicitur conſuetudo *in*

leg. de

l.de quibus 32.ff.de legibus, & diuturna *in l.33. eod. tit.* Longa *in l.ſed ea, ff. eod. cap. final. hoc tit.* Cæterùm quot anni deſiderentur ad inducendam conſuetudinem vim legis habentem, non conſtat apud DD. Gloſſa, & Bartholus *in d.l.de quibus*, *nu.*14. Jaſon *nu.*43. docent decem vel viginti annis induci perfectiſſimam conſuetudinem. Hottoman. *in d.§.ſine ſcripto*, & Mela *miſcel. cap.*5. exiſtimant tantùm tempus deſiderari, quantum ſuperſtitum hominum nec ætas, nec memoria comprehendere poſſit, *argumento l.1.§.ult. juncta l. ſeq. ff. de aqua & aquæ pluviæ*. Judicis arbitrio hoc definiendum pro negotii qualitate relinquunt Corraſius *in d.l.de quibus*, Duarenus *ad tit. de legib. cap.*11. Ant. Faber *in oration. ad l.*38. *de legib.* Menochius *de arbitr. caſ.*32. *num.*8. Oſuald. *ad Donel. lib.*1. *capit.*10. *litt.F*, Baſilius *lib.6. de matr. cap.*5. Martinez de Prado *tom.*1. *Theol. moral. cap.*3. *de legib. quæſt.*13. per textum *in l.1.ff.de jure deliber.* Alii, quos ſequitur Leſſius *lib.7. de juſtit. cap.6.dub.*14. diſtinguunt inter conſuetudinem, quæ introducitur ignorante Principe, & quæ inducitur eo ſciente. Sed receptior opinio eſt eorum, qui diſcrimen conſtituunt inter conſuetudinem, quæ eſt præter jus; ita ut ſi ſit præter jus ſcriptum, deſiderentur tantùm decem anni; ſi verò contra jus, deſiderentur quadraginta, ut *ex cap. ut litigantes, de officio ordin. in 6. cap. cum de beneficio, de præb. eodem lib.* docent Suarez *lib.7. de legib. cap.*15. Gratianus *diſcept. forenſ. cap.*395. Hunnius *in encycl. tit. de conſuet. nu.*25. Per illud tempus debent actus populi intervenire, quia non verbis, ſed factis conſuetudo introducitur, *d.leg.de quibus*: & debent eſſe voluntarii, non coacti, ut pluribus relatis defendit Avendan. *de metu lib.2.cap.*36. ubi expendit textus *in l.ſi privatus*, 17.*ff. qui & à quibus*, *cap. quia cognovimus* 10. *qu.*3. Cùm enim in conſuetudine conſenſus ſit cauſa præcipua, *d. §.ſine ſcripto*, & per coactionem deficiat conſenſus, *l. nihil* 116. §.1. *de regul. juris*; conſequens eſt, conſuetudinem induci his actibus non poſſe. Debent etiam eſſe uniformes, cùm ex difformibus conſenſus intelligi non poſſit. Deſideratur & actuum frequentia; utrum verò debeant eſſe judiciales, vel ſufficiant extrajudiciales, diſputant *ſuprà cap.*11. Hunnius *nu.*16. qui reſolvunt ſufficere actus extrajudiciales. Gibalinus *to.*2. *ſcient. can. lib.6. cap.2. per tot.*

12 De requiſitis conſuetudinis.

Secundò deſideratur Principis conſenſus, *d. §. ſine ſcripto*, Suarez *ſuprà*, *cap.*13. Tuſcus *litt.C. concl.*795. quia populus nequit conſuetudinem authoritatem legis habentem inducere, niſi mediante tacita, vel expreſſa approbatione Principis, penes quem reſidet authoritas legiſlativa, poſtquam populus in eum illam tranſtulit, *cap. cùm conſuetudinis 9. hoc tit. l.fin. C. de teſtam.* D. Thom. 2.2. *quæſt.*97. *art.*3. *ad* 3. Beſoldus *tom.*1. *polit. de jure majeſt. ſect.3. cap.2. num.*2. Quare improbatur conſuetudo introducta in caſu textus *in c. illud*, 99. *diſt.* quod præcipuè procedit jure canonico attento, quia ad leges canonicas ferendas nulla eſt poteſtas in populo, nec in ipſo ſine capite, non tamen deſideratur conſenſus perſonalis, ut communi ſententia Interpretum receptum eſt: nec expreſſus, vel poſitivus; ſufficit enim interpretativus, vel tacitus ex ipſa tolerantia præſumptus, ut ex D. Th. docet Suar. *ubi ſup.n.*10. Si tamen per errorem Princeps conſentiat, non ſufficit talis conſenſus, quia conſentire non intelligitur, qui errat, *l.ſi per errorem, ff.de juriſd.* tandem deſideratur, ut conſenſus ſit rationabilis, id eſt juſta ratione nitatur, ut rationi non repugnet, quæ lege ſtatui potuit, ſive quę juſta cenſeretur, & obligaret, ſi lege ſtatuta eſſet: eadem enim eſt materia legis, juſtitiæ, & conſuetudinis, nam conſuetudo eſt tacita quædam lex, *l.3.C. quæ ſit longa conſuetudo*: irrationabilis enim conſuetudo corruptela eſt, *c.mala*, 8.*diſt.* quæ nec immemorabili tempore præſcribi poteſt. Quæ tamen dicatur rationabilis, ab Interpretibus diſputatur. Aliqui affirmant, eam eſſe irrationabilem, quæ juri divino, aut naturali adverſatur. Ita poſt Navar. Suar. *ubi ſuprà*, *c.*6. ſed judicis arbitrio relinquendam eſſe, docent Gaillus *obſerv. cap.*31. Hunnius *de conſuet. cap.*4. Caniſius & Sahagun *in cap. fin. hoc tit.* Barboſa *in ſelectis ad textum in dicto cap. final. num.*3. Illud indubitatum eſt, conſuetudinem aliquid introducentem contra immunitatem Eccleſiaſticam, vel ex qua gravamen Eccleſiæ inferatur, irrationabilem eſſe. Gaillus *obſerv. cap.*32. Barboſa *in cap. fin. num.*12. *hoc tit.*

13 Traditur ratio decidendi.

Ex quibus jam apparet vera decidendi ratio; nam cùm de eſſentia conſuetudinis deſideretur, ut ſit rationabilis, & ea, quæ gravamen Eccleſiæ infert, irrationabilis ſit; inde in noſtro textu à Pontifice remittitur, & nulla declaratur, quæ gravamen Eccleſiæ Meſſanenſi inferebat: nam cùm Epiſcopus tantùm ſit adminiſtrator rerum Eccleſiæ, *cap. expedit 12. quæſt.*1. non verò habeat plenam earum diſpoſitionem, ſi præjudicium Eccleſiæ ſequatur; unde ex xeniis, & aliis muneribus, quæ R. Pontifici mittebantur ab Epiſcopo, & Eccleſia Meſſanenſi, Eccleſia lædebatur; inde juſtè ait Gregorius illa munera ſe remittere, & dictam conſuetudinem, injungendo ne deinceps talia ſibi mitterentur, cùm avaritia ab omnibus Eccleſiæ Prælatis debeat eſſe aliena: unde ſæpè prohibitum legimus, ne ab Epiſcopis novis exactionibus, aut præſtationibus Eccleſiæ graventur, *cap. quia cognovit* 20. *quæſt.*3. *cap. prohibemus*, cum aliis, *de cenſibus*.

14 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat ratio dubitandi: nam licèt conſuetudinis authoritas levis non ſit, illa tamen procedit, cùm veritas, & ratio illi ſuffragantur, aliàs non conſuetudo, ſed corruptela erit, cùm rationem non vincat, *d.leg.2. C. quæ ſit longa conſuetudo*: unde cùm in noſtro textu ratione careret conſuetudo, cùm gravamen Eccleſiæ inferret, ideò non obſervatur, ut in aliis quamplurimis caſibus ob defectum rationis nullam authoritatem habet, ut conſuetudo, ut Eccleſiaſticus coram judice ſæculari conveniatur, *cap.clerici 8.de judiciis*: de quo videndus eſt Suar. *adverſus Regem Angliæ libr.*4. *cap. 32. per totum*. Nec augmentum obſtat, ubi dicebamus conſuetudinem non ſolvendi integras decimas poſſe præſcribi, & admitti; nam illud procedit, quia remanet ſemper congrua ſuſtentatio Parocho, & tunc rationabilis eſt conſuetudo; aliàs ſi Parochus integris decimis egeret, parochiani nulla conſuetudine, quantumvis immemoriali, excuſari poſſent; cùm enim virtute conſuetudinis rationabilis parochiani detinent decimas, erogantur in eum finem, in quem deſtinatæ ſunt; & ita ex tali conſuetudine nullum gravamen Eccleſiæ infertur, ut probat Lemaiſtre *de decimis c.2. & 3.* Nec obſtat augmentum deductum *ex dict. cap. relatum, de teſtam.* nam verum eſt, & apud nos obſervatur, clericos teſtamentum facere poſſe de bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis, quia quamvis hæc conſuetudo Eccleſiæ gravamen inferat, quæ aliàs ſucceſſura erat, tamen quia per Summum Pontificem reprobata non eſt, dum non improbatur, obſervari debet, quia ex tacita Pontificis diſpenſatione derogatum videtur dicto capiti *cùm in officiis*, & ſimilibus. Nec tandem obſtat argumentum deductum *ex dicto c. cum omnes 6. de conſtit.* nam reſpondendum eſt, conſuetudine introduci poſſe, ut Canonici in abſentia percipiant fructus ſuarum præbendarum, cùm rationabilis eſt conſuetudo, veluti cùm abſunt ob negotia Eccleſiæ, vel ob ſimilem cauſam; non tamen conſuetudine introduci poteſt, ut Canonici in abſentia percipiant diſtributiones quotidianas, *cap. unico, de cleric. non reſid. lib.*6. Ratio diſcriminis in eo conſiſtit, nam licèt tam fructus beneficiorum, quàm diſtributiones deſignentur in ſtipendium officii clericalis, fructus tamen deferuntur ex eo, quod ratione beneficii jus conceditur ad eos percipiendos, ex eo quod officio clericali ſe deputarunt, juxta regulam textus *in cap.cùm ſecundùm, de præbend. cap. ult. de reſcriptis in 6.* docet Navarrus *de horis canonicis cap.7. num.*3. ac proinde non ſequitur, fructus ipſos inſpecta primæva natura ſua, & eorum deputatione, ad hæc, vel illa onera ſuſtinenda fuiſſe inſtitutos: at verò diſtributiones inſpecta natura ſua inſtitutæ ſunt, ut actualiter divinis officiis intereſſentibus quotidie diſtribuantur; quo fit, ut conſuetudo in diſtributionibus tanquam contra naturam, & ſubſtantiam actus reprobetur, juxta textum *in dicto cap. unico*, ſecus verò quoad fructus, *ex dicto cap. cum omnes 6.* de cujus exactiori expoſitione videndus eſt noviſſimè Franc. Valens *in repet. ad ipſum textum*.

15 Exponitur c. ſcienter de cenſib.

Ex ſuprà traditis lucem accipit textus *in cap. ſcienter, de cenſibus*, in illis verbis: *Aſſeruit autem prædictus Abbas, presbyterum prædictæ Maſſæ novas monaſterio ipſi velle ponere conſuetudines, quæ ex tempore conditionis monaſterii per triennale tempus hactenus non fuerunt; ſiquidem ſi quid munificentiæ gratia à fidelibus viris oblatum fuerit, portionem ſibi vult percipere, quod Magnitudo veſtra ſtudeat diligenter agnoſcere, etſi hoc ab initio non fuit: etenim labentibus temporibus aliquid imponi noviter non concedas, quia maximè exiguæ ſubſtantiæ, & monaſterium pauper eſſe didicimus, & Abbatem ipſum hoſpitalem eſſe omnino didicimus.*

In quibus verbis proponitur, quod cum Parochus S. Mariæ in quodam monaſterio vellet novas introducere conſuetudines cum gravamine monaſterii, videlicet ut de oblationibus factis in ipſo monaſterio certam portionem ſibi præſtarent monachi, reſpondet Gregorius Magnus, & reſcribit Stephano Chartulario, ut faciat antiquas conſuetudines obſervare, novas autem introducere non permittat: ergo conſuetudines præſcriptæ, etſi Eccleſiis gravamen inferant, obſervari debent. Innocentius Cironius *in paratitlis ad tit. de cenſibus*, aſſerit ibi conſuetudines accipi pro quantitate Cathedratici, vel Synodatici, quæ ſolvebatur Epiſcopis: & cùm quantitas non eſſet expreſſa, conſuetudinem appellari, ut *in cap.15. de ſimon. in 1. compil. novella 123. Juſtin. cap. 3.* Sed hæc ſolutio ſuſtineri non poteſt, ſiquidem in eo textu agitur non de Epiſcopis, ſed de Parochis, quibus nulla quantitas Cathedratici, ſeu Synodatici nomine debetur: quare ea omiſſa, veriùs dicendum credo, in ejus textus ſpecie Parochum introducere voluiſſe conſuetudinem Eccleſiæ valdè oneroſam, ut videlicet ex omnibus oblationibus certa portio ipſi præſtaretur; quæ quia gravamen inferebat monaſterio, ex ſuprà traditis, reiicitur & repellitur: ſi autem fuiſſet introducta ex juſta cauſa, ut rationabilis defenderetur, ut in ejus textus commentario dicemus.

CAPUT II.

Innocentius III. *A. Archiepiſcopo*, *&* *Capitulo* b *Lundenſi*.

EX litteris quas tu nobis, frater Archiepiſcope deſtinaſti, intelleximus manifeſtè, quod regnum *c* Daciæ, quantum ad ea quæ jus fori contingunt, conſuetudinibus ſuis, & inſtitutionibus Regum ſuorum omninò regatur: unde nullum *d* uſum teſtamentorum illius provinciæ haberi contingit, qui alibi in ultimis decedentium voluntatibus ſecundùm legalem obſervantiam cuſtoditur. Si verò aliquis poſſeſſiones aliquas clauſtris, vel aliis religioſis locis in bona valetudine, vel voluntate ultima *e* conſtitutus vult pro ſuorum remedio peccatorum *f* conſerre, hanc Eccleſiæ conferendi formam eſſe proponis, quod in hujuſmodi donationibus modicum terræ conſuevit aſſumere, aut in extremitate pallij, quod manu Epiſcopi, vel cujuslibet alterius Prælati Eccleſiæ *g* ſuſtinetur, aut ſuper ipſum Altare aliquo involutum panniculo cum debita humilitate *h* ponendum, ſub teſtimonio videntium, & audientium, forma donationis hujuſmodi *i* ſubſequente, quæ *l* Scotatio vulgariter appellatur. Verùm quia hujuſmodi donatio malitioſè à quibuſdam cavillatoribus (ſicut aſſeris) *k* impeditur, à nobis humiliter poſtulaſti, ne loca religioſa, & Eccleſiæ, quibus multæ poſſeſſiones ſub ſcotatione hujuſmodi ſunt *l* collatæ, ab aliquibus poſſint, vel debeant temerè perturbari, paterna debemus ſolicitudine providere. Nolentes igitur, ut tales conſtitutiones, quas diuturnitas temporis (ut aſſeris) obſervavit, & uſus conſuetudinis hactenus approbatæ retinuit, temeritate qualibet infirmentur, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus donationes eorum, quæ ſub obtentu conſuetudinis clauſtris, Eccleſiis, vel quibuslibet locis religioſis piè, ac providè conferuntur, vel etiam ſunt collatæ, faciatis irrevocabiliter obſervari; cùm hujuſmodi ſignum, quod ſcotatio dicitur, non tam factæ donationis, quàm traditæ poſſeſſionis ſit evidens argumentum: ſi quos contradictores inveneritis, aut rebelles, authoritate freti Apoſtolica, per cenſuram Eccleſiaſticam, monitione præmiſſa, ſublato appellationis obſtaculo *m* compeſcentes. Datum Laterani XVI. Kalendas Decembris.

NOTÆ.

1 a INnocentius.) Ità legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.1.* in hac verò ſexta legitur, *Innocentius III. Archiepiſcopo, & Capitulo Lugdunenſi*. Gloſſa autem marginalis ita emendat, *Honorius III. Archidiacono, & Capitulo Lundenſi*. Sed perperam tam in una, quàm in alia collectione: legendum enim eſt, *Archiepiſcopo & Capitulo Lundenſi*, ut habetur in ipſo regeſtro epiſtolarum Innocentii III. edito Coloniæ, ubi *fol.209.* legitur præſens textus, prout in præſenti tranſcribitur, & ita etiam legendum eſt *in c. cum poſt; de elect. c. ad noſtram, de probat.* ubi eidem Prælato reſcribit Innocentius.

2 b *Lundenſi.*) Non eſt legendum *Lugdunenſi*, ut in ſexta collectione legitur; ſed *Lundenſi*, ſive *Londenſi*: nam cùm conſuetudo, de qua in præſenti textu agitur, inoleviſſet in Regno Daniæ, ut ex integra ipſius textus ſerie conſtat, quomodo Archiepiſcopo Lugdunenſi, qui eſt in Gallia, committi poterat, ut obſervare faceret prædictam conſuetudinem? Legendum ergo eſt, *Lundenſi Archiepiſcopo*, cui etiam reſcribit Innocentius *in c. cum Martha, de celebrat. Miſſ.* & *lib.3. epiſt.14.* & *lib.4. epiſt.16. & epiſt.181.* Lundenſis civitas, ſive Lodonia, præcipua eſt Regni Daniæ, caput Eccleſiaſticæ juriſdictionis, ſicut politicæ, & Regiæ eſt Haſnia, de qua plura Krantzius *lib.1. rerum Daniæ, cap.1.* Olim tantùm Cathedra Epiſcopali decorabatur, ut refert Boſquetus *in notis ad Innocent. III. d. epiſt.14.* poſteà pactum fecit Epiſcopus Amburgenſis cum Rege Danorum, ut Lundenſis Eccleſia Metropolitanæ titulo decoraretur, ſi Amburgenſis Eccleſia Patriarchalis ipſius Regni crearetur. Quod cùm aſſequutus fuiſſet, ex tunc Lundenſis Eccleſia, quæ ſemper Amburgenſi ut ſuffraganea ſuberat, facta eſt Archiepiſcopalis ab Urbano II. anno 1092. ut refert Leopold. *in compend. hiſt. Daniæ, in Henrico*, qui ſceptrum illius Regni tenuit circa anno 1095. ibi: *Hujus temporibus factus eſt Axeras quidam clariſſimus, primus Archiepiſcopus Lundenſis; prius enim parebant omnes Danici Epiſcopatus Archiepiſcopatui Amburgenſi*. Latiùs proſequitur Franc. Florens *ad hunc tit.* Poſteà Eccleſia hæc Lundenſis ab Innocent. III. Primatus totius Sveciæ honore decorata fuit, teſtantur Krantzius, & Saxonius Grammaticus *in hiſtoria Daniæ*. Archiepiſcopus, cui miſſa fuit hæc deciſio, ni fallor, fuit Andreas Sunonis pronepos ex fratre Abſalonis ejus prædeceſſoris, quem Legatum Sedis Apoſtolicæ conſtituit Innocentius noſter, ut conſtat ex epiſtola 14. *lib.3.* eumque poſteà increpavit, quia ad Concilium generale venire diſtulit, *epiſt.181. lib.3.* referunt Beſquetus *in dict. epiſtola* 14. Spondanus *in continuatione, anno* 1201. *nu.4.*

3 e *Daciæ.*) Legendum eſt Daniæ; qui error ferè in omnibus libris reperitur, ut *in c. ad noſtram, de probat.* confunduntur enim plerumque à Recentioribus Scriptoribus gentes iſtæ, ut notavit Abrahamus Hortelius *in theſauro geograph. in voce Dani*; ſive quòd proceſſu temporis permixtæ fuerint, ſive ob nuncupationis affinitatem; cùm certum ſit antiquas earum ſedes longè ſepoſitas eſſe; ſiquidem Dacia non longè diſtat à Dalmatia, propè Danubium, ut de ea agentes referunt Vuulfangus Lazius *de Repub. Rom. lib.12. ſect.2. c.1.* Pancirola in notitia Imperii Orientalis, *cap.138.* D. Rochus Pirrho *tom.1. Siciliæ ſacræ, notitia 1. fol.84.* & Dacorum memoriam vetuſtiorem eſſe tradit Spondanus poſt Baronium *anno* 1221. *num.* 1. Regnum igitur Daniæ diverſas leges pro diverſitate temporum à ſuis Regibus accepit, quas refert Saxo Grammaticus in hiſtoria Daniæ, & in jure noſtro canonico mentio ipſarum extat *in cap. ad noſtram 12. de probat.* ubi refertur in Regno Daniæ negativam probari. Dani etiam utebantur conſuetudine in rebus profanis, in Eccleſiaſticis verò ſacris canonibus, *cap. cum Eccleſia, de elect. cap. ſuper eo, de cognat. ſpirit.*

4 d *Uſum teſtamentorum.*) In his verbis non ſolùm invenitur diverſam eſſe ſolemnitatem teſtamentorum in regno Daniæ, ac in aliis provinciis, quod ſæpè contingit, *cap. cùm eſſes, de teſtam.* verùm nullum eſſe teſtamentorum uſum in ea provincia. Licèt enim ex communi ſententia teſtamenta ſint quoad originem juris gentium; quoad formam verò, & ſolemnitatem juris civilis ſunt, ut docent Vigilius *in §. 2. Inſt. de teſtam.* Ægidius *in præfatione ad l.1. C. de ſacroſ. Eccleſ.* Læl. Mancinus *lib.1. de triplici juris collat. cap.47.* Guibertus Coſtanus *qq. juris cap.6.* Gibalinus

Digitized by Google

balinus *de negot. to.2. lib.5. cap.6.* Bronchorſt. *centur.3. enantioph. aſſert.20.* Theophil. *in princ. Inſtit. de jure natur.* Covar. *3.var. c.6.n.6.* Oſualdus ad Donel. *lib.6. cap.5. litt.A*, Cujac. Duaren. & alii relati à Gilkenio *in l.1. C. de teſtam. nu.7. & 32.* Pinello *lib.2. ſelectarum, c.10. per totum.* Verius tamen credo, teſtamentum inventionem eſſe juris civilis alicujus populi, qui cùm primus teſtamentum facere cœpiſſet, poſteà ejus uſus communi conſenſu approbatus fuit, ut inde fieret juris gentium approbatione, ut docent Menchaca *de ſucceſ. creat. §.1. n.1.* & probat Faber *in juriſprud. tit.2. princ.5. illat.1.* & tunc jus civile confirmavit, non permiſit teſtamenti factionem: de qua confirmatione accipiendi ſunt textus *in l. verbis 120. ff. de v.ſ. l.1. ff. de teſtam. manumiſſ.* Ulpianus *in fragm. tit.12. §. teſtam.13.* nec hoc novum eſt, nam plerumque juris civilis conſtitutiones, & conſuetudines tranſeunt in jus gentium, ut ex multis illuſtrat Solorzan. *to.1. de jure Ind. l.3. c.5. ex num.12.* exemplum extat in acceptilatione, de qua Conſultus *in l. an inutilis 8. §. fin. ff. de acceptil.* ait: *Et hoc jure utimur, ut juris gentium ſit acceptilatio, & ideò puto, & græcè poſſe acceptum fieri*; non enim ambigi poteſt, inventum fuiſſe Romanorum, cùm ad contractus juris civilis (qualis eſt ſtipulatio, *§. de conſtituta, Inſt. de action.*) referatur, cùm requirat ſolemnia, & concepta verba, *l.1. C. de acceptil. d. l. an inutilis, §. acceptum, l. & uno 18. ff. eod. tit. §.3. Inſtitut. quib. modis tol. oblig.* in qua omnes gentes convenire non poterant tacito conſenſu, ut initium acceptilationi darent; ſed poſtquam à Romanis introducta fuit, recepta à pleriſque gentibus, quarum præcipuè commercio gaudebant, tanquam res ſummè facilis ad diſſolvendas obligationes: & ſic nova approbatione accedente, ad gentes extendi cœpit, quæ in urbe Romana nata fuit, ut ferè exponit noſter Valentia *lib.2. illuſtrium, tr.3. de verb. oblig. cap.1. ex nu.36.* quidquid impropriè juris gentium eſſe dixerit Faber *in juriſprud. tit.2. princ.5. illat.4.* & licèt Grotius *l.2. de jure belli, c.4. §.4.* tantùm juris gentium eſſe cenſuerit, quatenus tollit obligationem ex conſenſu creditoris, non quatenus conſtat ſolemnibus verbis; & Galbanus *de uſufruct. c.16. ad fin.* exiſtimarit eſſe juris gentium, eo quòd tollat obligationes natas ex juramento liberti, quæ erat ſpecies verborum obligationis, Gajus *lib.2. Inſtit. tit.1.* aliter tamen exponit textum illum D. Hier. Oroz *lib.2. de apicibus juris, cap.2.* & ut propiùs accedamus, certum eſt codicillorum uſum inventum eſſe à jure civili, & quidem Romanorum, ſi fides eſt Juſtiniano ex profeſſo initium, progreſſumque codicillorum narranti *in princ. Inſtit. de codicil.* cùm verò eorum uſus percrebuerit apud omnes ferè gentes, conſequens eſt, ut facti ſint juris gentium, quia non eſt major ratio, ut ad jus gentium reducatur hodiernum inſtitutum, quam ſocietas, mandatum, & alia negotia, quæ juris gentium ſic effecta fuiſſe tradit Hermogenianus *in l. ex hoc jure 5. ff. de juſt. & jur.* licèt Vultejus, Albericus Gentilis, & Connanus relati ab Oſualdo *lib.1. Donelli, c.6. lit.F.* tenuerint non deſinere eſſe juris civilis, quæ ab aliqua civitate inventa fuerint, quamvis apud alias gentes incipiant cuſtodiri: quod verùm crederem, ſi ab una, vel altera gente reciperentur. Cæterùm ſi conſenſu, & conſpiratione communi omnium ferè gentium, Rerumpublicarumque benè inſtitutarum approbetur, juris gentium rectè dicitur: quare etſi ita ſit juris gentium teſtamenti factio, mirum non eſt, ut una, vel alia gens, ut Dani, de quibus in præſenti; & Germani, de quibus Cornel. Tacitus *de moribus German.* teſtamenti uſum non recepiſſent, aut retinuiſſent.

5 e *Conſtitutus.*) Oblationes enim fiebant olim à fidelibus, tam in vita, quàm in morte, *c. clerici 11.* ibi: *Aut donatas, aut teſtamento relictas: cap. qui obligationes 13. qu.2.* Concilium Matiſconenſe *canon.4.* Aurelianenſe 5. *can.16. c.1. de ſucceſ. ab inteſt. in 3. collect.*

6 f *Conferre.*) Oblationes à fidelibus Eccleſiæ fiunt ob Divinam læſam Majeſtatem; nam cùm ejus clementiam continuo ſcelere laceſſamus, modum aliquem invenire oportuit, quo placaretur, & ejus miſericordia impetraretur. Urbanus Pontifex II. *ep. unic. cap.2. Oblationes ſunt vota fidelium, & pretia peccatorum.* Concil. Aquiſgran. *can.116. Fideles namque fidei ardore, & Chriſti amore ſuccenſi, ob animarum ſuarum remedium, & cæleſtis patriæ deſiderium ſuis propriis facultatibus ſanctam locupletem fecerunt Eccleſiam.* Concil. Turonen. 2. *canon. 26. Quia nonnulli immemores ſui per quaslibet ſcripturas pro captu animi de facultatibus ſuis Eccleſiis aliquid contuliſſe probatur.* Omnes quippe donationes, fundationes, & privilegia Eccleſiis conceſſa his, atque ſuperioribus ſæculis, hanc remedii animæ cauſam continent, ita ut fallatur Falectus, qui *antiquit. l.5. c.10.* non antè Dagoberti Regis tempora Eccleſiis bona in animæ remedium, aut remiſſionem peccatorum data exiſtimat; ſed tantùm ad opus, in uſum luminum, & ut ſarta tecta ſervarentur. Gregorius Turonenſis *lib.6. cap.20.* ibi: *Sint hæc Eccleſiæ data, dum ut de his pauperes reficiuntur, mihi veniam obtineant apud Deum.* Et *lib.9. cap.42.* in Radegundis epiſtola; ibi: *Quæ alii pro animarum ſuarum remedio, vel ſororis, ibidem de rebus propriis contulerunt.* Qua ratione poſteà eò uſque progreſſum eſt, ut plerique de induſtria peccarent, quòd crederent ſe donationibus in Eccleſiam factis poſſe crimina quæcumque abolere: quæ corruptela damnata fuit in Synodo Cabilonenſi ſub Carolo Magno. ibi: *Non enim idcircò quis peccare debet, ut eleemoſynam faciat, ſed ideò eleemoſynam facere debet, quia peccavit.*

g *Suſtinetur.*) Ponebatur enim modica terra in extre- 7
mitate pallii ipſius Epiſcopi, vel Parochi, & ſic per ipſum acquirebatur poſſeſſio Eccleſiæ: aliquando etiam per pallium Altaris tradebatur Epiſcopo dominium dotis ipſius Eccleſiæ, cùm fundator pallium, quod ab altari ſumebat, Epiſcopo tradebat; quia cæremonia ſignificabatur fundatorem nullum jus in ipſa Eccleſia habere: cujus ritus extat nobile monumentum in notitia donationum Eccleſiæ Saliſburg. *cap.9.* apud Henricum Caniſium *to.6. lection.* ibi: *Quo facto Guntherus tradidit per pallium Altaris Vigilio Epiſcopo ipſam Eccleſiam cum omnibus quæ antea perdonaverat.*

h *Ponendum.*) Frequens ritus fuit apud veteres appo- 8
nendi in Altare res donatas, aut ſaltem earum inſtrumenta, ut ipſarum poſſeſſionem traderent. Anaſtaſ. Bibliot. agens de donatione Caroli Regis facta Eccleſiæ Romanæ, ait: *Super Altare S. Petri.* Et poſtmodùm: *Intus in ſancta ejus confeſſione poſuit.* Et *lib.6. c.285.* ait: *Ipſam ſcripturam coram Altari, aut ſuprà tenet, dicens ejuſdem loci Sacerdotibus atque cuſtodibus: Offero Deo, atque dedico omnes res, quæ in hac carthula tenentur ſcriptæ.* In legibus Bajubar. *tit.1.* legitur: *Et tunc ipſam epiſtolam ponat ſuper Altare, & ſic tradat pecuniam.* Illuſtrant morem hunc Bignonius *ad formular Marculfi, fol.430.* Hugo Menardus *in notis ad concordiam regular. fol.966.* Novarin. *lib.12. ſchediar, cap.19.* & jure communi attentu, inſtrumento vel ſcriptura tradita, rei donatæ, aut venditæ cenſetur tranſlata poſſeſſio, *l.1. C. de donat. l.8. tit.30. partit.3. l.2. tit.12. l.3. fori, l.17. Tauri*, quæ eſt lex 1. *tit.6. lib.5. recopil. l.44. Tauri*, quæ eſt lex 4. *tit.7. lib.5. recopil.* Probant Valenzuela *conſil.23. num.10.* Azevedo *in d. l.4.* Molina *de primog. lib.4. c.2. num.11.* Maſchard. *de probat. vol.3. concluſ.1184.* Oroz *lib.4. d. apicib. juris cap.12. num.9.* dum eo animo inſtrumentum tradatur, ut transferatur poſſeſſio, reique ſit præſens, & poſſeſſore vacua.

i *Subſequente.*) Non ſolùm donationes in ſcripturam 9
redigebantur, vel ſuper Altare ponebantur, verùm & teſtibus firmabantur, ut conſtat ex donationibus ſuprà relatis. Hujuſmodi autem teſtes debebant eſſe homines liberi & ingenui, ut conſtat *ex tit.1. legum Bajubar.* cujus verba in præſenti referam, quia ex eis non modicum illuſtratur præſens Daniæ mos: *Si quis liber perſona voluerit, & dederit res ſuas ad Eccleſiam pro redemptione animæ ſuæ, licentiam habeat de portione ſua, poſtquam cum filiis partivit; nullus eum prohibeat, non Rex, non Dux, nec alia perſona habeat poteſtatem prohibendi, & quidquid donaverit, villas, mancipia, vel aliquam pecuniam, omnia quæcumque donaverit pro redemptione animæ ſuæ, hoc per epiſtolam confirmet propria manu ſua ipſe, & teſtes adhibeat ſex, vel amplius ſi voluerit, imponat manus in epiſtola, & nomine eorum notentur ibi, quos ipſe rogaverit, & tunc ipſam epiſtolam ponat ſuper Altare, & ſic tradat ipſam pecuniam coram Sacerdote, qui ibi ſervit.*

j *Scotatio.*) Unde tamen hæc forma donationis ſcota- 10
tio dicatur, non facilè conſtat apud Interpretes. Gibalinus *de negotiatione tom.2. lib.4. cap.2. art.1.* ex Olibano exponit ſcotationem, id eſt quotæ dationem, quaſi per hunc modum certa res aut quota donetur. Pratejus, Calvinus, & alii Lexicographi tantùm aſſerunt ſcotationem eſſe genus donationis in Dania uſitatum. Innocentius Cironius *lib.1. obſer. c.8.* poſtquam varias hujus vocis etymologias adduxit, tandem aſſerit ſcotationem dictam eſſe à verbo *Scoto*, quod ſignificat cenſum, ſeu tributum, aut quidquid ex diverſis rebus in unum acervum aggregatur, quod apud nos dicitur *ſcotar*, cùm vel ad convivium, vel quid ſimile diverſæ res conferuntur: quem uſum eruditè, ut ſolet, illuſtrat Ramirez de Prado *in Pentencon. cap.12.* Conſentit huic expoſitioni Alteſera *in præſenti.* Etiam

dici poteſt, quod ſicut apud nos vulgari idiomate dicitur *ſcotar*, ex aliqua veſte partem revellere, Covar. *in theſauro, verbo Scotar*; ita quia ex fundo gleba revellebatur, & ut me exponam, prædium ſcotabatur, inde portio illa ſcotatio dicebatur.

11 k *Impeditur.*) Ex eo, quia res in vita donatoris realiter traditæ non fuerant, ſed tantùm promiſſæ; & ex eo, quia oblatæ fuerunt in ultima voluntate, ſine ulla teſtamenti ſolemnitate: quæ rationes facilè refelluntur ex ſuprà traditis.

12 l *Collatæ.*) Extenditur ad præterita hæc deciſio, quia in ea agitur de declaratione juris antiqui, quo caſu conſtitutio etiam præterita reſpicit, ut dixi *in cap.2. de conſtitutionibus.*

13 m *Compeſcentes.*) Conſonant Concilium Romanum ſub Calixto II. *cap.14.* ibi: *Sub diſtrictione anathematis.* Aurelianenſe 3. *canon.22.* ibi: *A communione Eccleſiaſtica ſuſpendatur quiſquis ille ex quolibet ordine, qui quod pro devotione ſua Eccleſiis dedit, revocare præſumpſerit.* Aurelian. 4. *canon.19. A communione Eccleſiaſtica ſuſpendatur.* Et quintum *capit.16. Ut necator pauperum communione privetur.* Matiſcon. *canon.4. Ab Eccleſiæ liminibus arceantur.* Turonenſe 2. *can.16. Ab omnibus Eccleſiis ſegregatur, à ſancta communione habeatur immunis.*

COMMENTARIUM.

14 *Conclusio traditur, & probatur.* Cum in Regno Daniæ conſuetudo legitimo tempore præſcripta eſſet, ut ſi aliquis in vita, vel morte vellet pro redemptione animæ ſuæ aliqua prædia Eccleſiæ offerre, ſeu donare, acciperet modicum ex prædio donato, & in extremitate pallii, aut ſuper Altare illud poneret, ſeu in manu Prælati Eccleſiæ, ut hac ſymbolica traditione poſſeſſionem transferret; quidam poſt donationes prædicto ritu factas malitioſè aſſerebant, donationes non valuiſſe, & poſſe revocari, cùm adhibitæ non fuiſſent ſolemnitates, nec rerum ipſarum adhuc poſſeſſio fuiſſet tranſlata. Conſuluit Archiepiſcopus Lundon. ſuper id Innoc. III. vigilantiſſimum rerum Daniæ conſervatorem, qui reſcripſit, ut hujuſmodi donationes faceret inviolabiliter cuſtodiri prætextu conſuetudinis: quia dictum ſignum, quod *ſcotatio* dicitur apud Danos, non eſt tam argumentum donationis factæ, quàm ſignum traditæ poſſeſſionis. Ex qua ſpecie ſequens deducitur aſſertio: *Conſuetudine poteſt introduci, ut ſigno, ſeu ſymbolo aliquo acquiratur poſſeſſio rei abſentis.* Quæ concluſio ſingularis eſt in utroque jure, nec eſt alia ſimilis deciſio ab ſpecie. Per argumentum tamen probari poteſt *ex cap.contingit, de dolo & contumacia, c.ex ore, de his quæ fiunt a majori parte, cap.per tuas de donat. c.propoſuit, de conceſ. præb. l.clavibus 74. ff.de contrahenda empt. l.qua ratione, §.item ſi merces, ff.de acquir. rer. dom. l.1.§.ſi juſſerim, l.3. §.1. leg.quod meo 38. §.ſi venditorem, l.quorumdam 51. ff. de acquir. poſſeſſ. §.item ſi quis merces, Inſtit. de rer. diviſ.* Illuſtrant præter ordinarios *in præſenti*, & relatos à Barboſa *in collectan. ad hunc textum*, Oſualdus *ad Donel. lib.5. comment. c.9.litt.D.* Cujacius *lib.19. obſer. cap.18.* Ant. Gomez *in leg.45. Tauri*, Parladorius *in ſeſquicenturia, diff.26.§.1.* Balſamon *in Nomocanone Photii, tit.1.cap.3.* Cironius *in paratitl. ad tit. de præſumpt. & de donat. & lib.1. obſerv. c.8.* Lemaiſtre *de bonis Eccleſiæ, lib.2. cap.7.* Hieron. Bignonius *in notis ad Marculfum, libr. 1.c.2.& c.13.* Boſquetus *in notis ad Innoc. III. lib.1.ep. 47.* Vueſembec. *diſp.10. nu.36.* Anſegiſus *in gloſſ. ad capitularia, v. Libertatem*, Matienzo, & Azevedo *in d.l.8.tit.7. lib.5.recopil.*

15 *[illegible] tradita aſſertio.* Sed præſens Innocentii deciſio difficilis valdè redditur ſequentibus juris conſiderationibus. Prima naſcitur ex eo: nam conſuetudo contraria, ſeu quæ opponitur naturæ ipſius actus & eſſentiæ, non admittitur, *cap. unic. de cleric. non reſid. lib.6.* Sed conſuetudo Regni Daniæ, quæ in præſenti ab Innocentio approbatur, repugnat naturæ & ſubſtantiæ poſſeſſionis, ſeu ejus acquiſitioni: ergo validè introduci non poteſt. Probatur minor: primò ex eo, nam poſſeſſio à pedibus, quaſi pedum poſitio dicta eſt, *l.1.l.3. leg.quod ſi meo, §.ſi venditorem, ff.de acq. poſſ.* Cujacius *lib.54. Pauli ad edictum, in d.l.1.* Petrus Gregorius *lib.1. ſyntagm. cap.13.* Antonius Gomez *leg.54. Tauri, num.18.* vel à ſedibus, quaſi ſedium poſitio, *d.l.1.* ſecundùm lecturam Florentinam, ut utramque notationem illuſtrans docet Valentia *tom.1. tract.2. cap.1.* Sed in poſſeſſione, quæ ex conſuetudine Regni Daniæ introducitur, nec datur pedum, aut ſedium poſitio: igitur non datur natura, ſeu ſubſtantia poſſeſſionis. Secundò, nam certum eſt, de eſſentia poſſeſſionis deſiderari ad acquirendam eam, non ſolùm animum, verùm etiam corpus, ſcilicet affectionem poſſidendi, & factum apprehenſionis externum, *l.3.§.1. l.quemadmodum 8.ff.de acquir. poſſeſſ.* ſed in caſu dictæ conſuetudinis, nec datur affectio vel animus, nec datur factum apprehendendi totam ipſam rem: ergo non poteſt acquiri poſſeſſio. Non animus, quia cùm Eccleſia, ſive communitas Eccleſiaſtica, regularis, aut ſæcularis, ſit nomen juris, & corpus fictum, ex clericis, & monachis, & aliis fidelibus conſtans, argumento textus *in leg.1. §. quibus, leg.ſicut, & §.final. ff.quod cujuſque univerſit. leg. an uſusfructus 56. ff.de uſufructu*, conſentire non poteſt, nec affectionem habere. Ulpian. *in fragm. tit. qui hæredes inſtitui poſſint*; ideò nec etiam factum apprehenſionis datur. Nec ſatisfacies, ſi dicas, adeſſe ſignum, ſeu ſymbolum ipſum, ſcotationem appellatum, per quod fingitur factum apprehenſionis ipſius fundi; nam cùm poſſeſſio ſit facti, *l.poſſeſſorem 29. ff.de acquir. poſſeſſ. l.denique, ff.ex quibus cauſis major. leg.in bello 12. §.facti, ff. de capt. l.bonæ fidei, §.in contrarium, ff.de acquir. rerum dom.* poſt Valentiam & alios docet Præceptor meus, & communis, doctiſſimus D. Joſephus de Retes *in repetita tractatione de acquir. poſſeſſ. cap.2. conſectar.1.* & factum fingi non poſſit, *d.l.in bello 12. §. facti*: ergo fingi non poteſt adeſſe corpus, aut factum exteriùs ordinatum ad acquiſitionem poſſeſſionis. Et tertiò præſens deciſio difficilis videtur ex eo, nam Eccleſia non eget aliquo facto ad acquirendam poſſeſſionem rei ſibi donatæ, ut conſtat *ex l.raptores, 54.C.de Epiſc. & cleric.* ubi poſſeſſio bonorum ſine apprehenſione vera, vel ficta Eccleſiæ acquiritur: ergo etſi in præſenti caſu non adfuiſſet conſuetudo in regno Daniæ capiendi poſſeſſionem per ſignum, ſeu ſymbolum ſcotationis, poſſeſſio rerum donatarum Eccleſiæ ſtatim illi acquirebatur.

His tamen difficultatibus non obſtantibus, vera eſt, & utriuſque Juris principiis conſona præſens Innocentii deciſio: quod ut faciliùs cognoſcatur, ſciendum eſt, quod licèt animus & corpus deſiderentur ad acquirendam poſſeſſionem, *d.l.3.§.1. & d.l.quemadmodum*; tamen ut circuitus vitarentur, & eſſet facilior acquiſitio poſſeſſionis, quia jus cupit amputare ſuperflua facta, *leg. qua ratione 9. §.interdum, ff.de acquir. rer. domin.* propter commercii, & negotiorum facilitatem introductum fuit, ut per aliqua ſigna, ſeu ſymbola poſſeſſio rerum acquireretur; unde qui vult apprehendere poſſeſſionem prædii, non debet totum prædium peragrando occupare, ſed tantùm glebam aut ceſpitem pertingere, *l.3.§.1. ff.de acquir. poſſeſſ.* vel oculos immittere in ipſum prædium, *l.1.§.ſi juſſerim, l.quod meo, §.ſi venditorem, ff. eod. tit.* ut pro facto ſit immiſſio oculorum in rem præſentem, & ad quam poſſit ſine impedimento accedere, *l.ſi pecuniam 79. ff.de ſolut.* ubi Javolenus ait, ſic poſſeſſionem adipiſci *longa manu*. Longa manus eſt, quæ à longinquo rem conſequitur: tales tribuuntur Principibus propter eorum ſummam poteſtatem. Ovidius adductus, & expoſitus à Solorzano *emblem.54.* Nam ut ait Xenocrates relatus à Donello *lib.11. c.5. Nihil intereſt utrum oculos, an pedes in aliud prædium immittamus.* Quod procedit, ſi res eſt præſens, poteſtque apprehendi, aliàs jus non fingit impoſſibilia: quo modo accipiendi ſunt textus *in l.ſi ego 9. §.cæterum, ff. de fundo dot. l.donationes 31.l.ſi pater 34. c.quod 41. in fine, l.fin. §.fin. ff.de donat. l.falſus 43. §.ſi is qui, ff. de furt. l.ſcire 29.ff.de verb. oblig.* junctis Valentia *to.2. illuſtr. tr.2.c.14.* D. Hier. Oroz *de apicib. juris l.4.c.12. num.7.* Sic etiam clavibus traditis transfertur poſſeſſio domus, vel horrei, ſi coram domo traditio fiat, *l.clavibus 74. ff.de contrah. empt. d.l.1.§.ſi juſſerim, l.qua ratione, §.item, ff.de acquir. rer. domin. leg.2. Cod. de peric. & commodo rei vindic. l.1. C.de crim. expil. hæred. §.item ſi merces, Inſt. de rerum diviſ.* Anton. Faber *de error. decade 75. errore 1.6.& 7.* & una re ex univerſitate apprehenſa, veluti ex majoratu, aut Capellania cæterarum rerum cenſetur apprehenſa poſſeſſio, Parladorius *in ſeſquicenturia, diff.25. §.1.* Molina *de primogen. lib.4.c.2. nu.23.* Covar. *lib.3. variar. c.16.nu.13.* Gomez *in l.45. Tauri, num.35.* Oroz *lib.4. de apicibus, juris, c.12.n.3.* Etiam cuſtodem apponendo in ipſa re, ejus poſſeſſio acquiritur, *leg.quando 51.ff.de acquir. poſſeſſ.* Gomez *ubi proximè, nu.74.* Merillius *lib.3. var.* ex Cujacio *c.36.* vel ſi ſigillum impreſſum ſit trabibus, aut rebus emptis, aliterve comparatis per emptorem, *leg.quod ſi neque 14. §.1. de peric. & commodo rei vendit.* ſi animo acquirendi poſſeſſionem ſignum rei imponatur; qui animus tum ex rei qualitate, tum ex propoſito contrahentium cognoſcendus eſt, & judicandum, an animo acquirendi 16 *De traditionibus ſymbolicis poſſeſſionis.*

poſſeſ-

poſſeſſionem, an ſecuritatis, aut cuſtodiæ cauſa res ſignetur, cùm frequentiùs ad ſecuritatem tantùm ſignum apponatur, *l. injuria 22. ff. de injuriis*, Illuſtrant Fornerius *lib.4. rerum quotid. c.8.* Theophilus Raynaud. *in tract. de ſtygmatiſmo ſacro & profano*: tale enim ſignaculum non tribuit poſſeſſionem, *l.1. §. ſi dolum, ff. de peric. & com.* docent Claſſici, & Faber *in ration. ipſius textus*, quod in ſacris litteris ignotum non fuit: ſic enim legitur *Cantic. cap.8. verſ.26. Pone me ut ſignaculum ſuper cor tuum, ut ſignaculum ſuper brachium tuum.* Et *Iſaiæ c.44. verſ.5.* Illuſtrant Pinto Ramirez *in Cantica c.86. n.518.* Paulus Serlogus *in eodem loco*, Theophilus *ubi ſuprà*, Gibalinus *de negotiat. tom.1. l.1. cap.5. art.2.* Idem obſervarunt Cęſares in hydrophilacis, qui deputati erant cuſtodiæ aquarum Conſtantinopoli, *l. penult. C. de aquæduct. lib.11.* ut hujuſmodi annotatione manifeſti eſſent omnibus, nec à procuratoribus domorum, nec quolibet alio ad alios uſus avellerentur: & in fabricenſibus idem obſervatum lego *in l.3. C. de fabric. lib.12.* ne à militia fugerent. Vegetius *de re militari lib.3 c.5.* Ubi Steubechius, Lipſius *de militia Romana libro 1. dialogo 9.* Turnebus *lib.24. adverſ. c.12.* Itidem in ſervis fugitivis, ut à fuga retraherentur, *l.1. §. finali, ff. de ſervis fugitivis.* Latè probant Laurentius Pignorius *de ſervis pag. 17.* Ramirez de Prado *ad Luitprandum pag.364.* Henricus Salmot. *ad memor. Pancirolæ, libro 2. tit.2. pag.85.* Raphael Villoſa *de ſervis fugit. c.14.* Illud tamen neceſſariò exigitur in acquiſitione poſſeſſionis per hoc ſymbolum clavium, ſeu ſigilli appoſiti, ut titulus præcedat, cujus virtute res poſſit accipientis fieri, & quo poſſit dignoſci in accipiente animus poſſidendi ſibique habendi, alioquin per annuli obſignatorii, vel clavium traditionem potiùs commiſſa cuſtodia, quàm res translata, aut dominii, poſſeſſioniſve cauſa tradita cenſetur, argumento ex lege *cum parte 77. §. pater, ff. de leg.2.* Docet pluribus relatis Oroz *d. lib.4. c.12. nu.8. & 9.*

17 *De aliis ſymbolicis traditionibus.* Ampliùs, ſi ſit vacua poſſeſſio rei, de cujus traditione agitur, & præſens qui accipere vult, etſi non apprehendat eam, transfertur poſſeſſio longa manu, ut rectè ajunt Conſulti, quaſi prolongata manus injecta ſit in ipſam rem, *l. ſi ego, §. non puto, ff. de jure dot. l. ſi pecuniam 79. ff. de ſolut.* in quo caſu loquuntur textus *in l. donationes 31. l. ſi pater 34. §. ult. ff. de notat. l. ſi procuratore 79. ff. de verb. oblig. l. falſus 53. §. ſi is qui 2. de furtis*, junctis Cujacio *lib.12. reſp. Papin. in d. l.31. §. ſpecies*, Donello *lib. 5. comment. c.10.* Valentia *d. to.1. tract.2. qu.14.* Scriptura ſimiliter tradita, rei emptæ, vel donatæ cenſetur translata poſſeſſio, *l.1. C. de donat. l. penult. §.1. ff. de leg.3. l.2. C. quæ res pignori*, Cujacius *1. diffinit. Papin. dict. l. clavibus*, & *ad titul. C. ſi quis alteri, vel ſibi.* Covarr. *lib. 3. var. c.15.* immò ſine ulla traditione poſſeſſio transfertur, cùm datur fictio brevis manus, de qua poſteà in explicatione legis *quidam 77. ff. de verb. oblig.* etſi rei, cujus cauſa inſtrumentum confectum eſt, ipſum tradatur, *l.8. tit.30. partit.3. l.2. tit.12. lib.3. fori, l.17. Tauri*, quæ eſt lex 4. *tit.7. lib.5. recopil.* Docent Gregorius Lopez, & Antonius Gomez *in dictis legibus*. Tandem poſſeſſio transfertur per conſtitutum, ſeu clauſulam conſtituti, quando qui vendit, aut donat rem, etſi non tradat emptori, vel donatario, conſtituit tamen ſe ejus nomine poſſidere, de quo acquiſitionis modo plura doctè cumularunt Barboſa *in c. ſanè, de renunciat. nu. ult.* Præceptor D. Joſephus de Retes ubi ſuprà, *nu.6.* Jure etiam noſtro canonico poſſeſſio per ſymbola, ſeu per ſigna plerumque traditur, & alii actus celebrantur; nam per annulum datur inveſtitura præbendæ, ſeu beneficii, *c. cùm olim, de re judicata, c. ex ore 3. de his quæ fiunt à majori part.* per panem, ut conſtat ex formula relata à Cironio *ad tit. de præbend.* non tamen illa inveſtitura tribuit poſſeſſionem actualem & corporalem, ſed tantùm collationem, & inſtitutionem canonicam cum facultate apprehendendi poſſeſſionem, *c. ad hæc, verſ. in quadam, c. ut noſtrum 9. de officio Archidiaconi*, Covarr. *lib.3. var. cap. 15. n.10.* Faber *in ſuo C. lib.7. tit.7. deffinit.9.* quod ſymbolum tradendi annulum etiam olim uſitatum fuit in inſtitutione hæredum, ita ut tradendo annulum teſtator alicui ipſum hæredem inſtituere cenſeretur, ut de Alexandro refert Trogus Pompejus *lib.22. hiſt.* de aliis Valerius *lib.7. c.9. & lib.3. c.5.* Ex his & aliis plura obſervavit Forner. *lib.1. ſelect. c.3.*

18 *De traditionibus ſymbolicis mediæ ætatis.* Sed ut ad ſpeciem noſtri textus contrahamus animadverſionem, ſciendum eſt, tempore mediæ ætatis varia ſymbola etiam fuiſſe recepta apud varias gentes pro tradenda poſſeſſione rerum donatarum Eccleſiis, vel privatis perſonis; & inter ſymbola hæc inferioris ſæculi legimus adeptam poſſeſſionem rei donatæ per traditionem inſtrumenti donationis, per glebę injectionem, feſtucam, guantonem, ramum arboris, per oſtium & anaticulam, per gramen, calceos, & ſimilia. De traditione per ſcripturam, aut inſtrumentum donationis obvia mentio extat in formulis Marculfi, & in Codice donationum Augberti Mirei Bruxellenſis Profeſſoris. Aliorum etiam ſymbolorum mentio fit in veteri formula incerti Authoris, *c. 43.* his verbis: *Nomine illi per oſtium de ipſa caſa, per terram vel herbam, ſicut lex eſt, ad partem Sancti illius viſus eſt tradidiſſe, & per ſuam feſtucam ipſum, miſſum, vel ipſam fœminam de ipſis rebus ſe exutos ex omnibus eſſe dixiſſe.* Et apud Marculfum *lib.1. c.13. & 21.* ibi: *Quod in præſenti per feſtucam eas eidem viſus eſt commendaſſe.* Et *lib.2. c.14. Et pars parti tradidiſſe, & per feſtucam omnia partitum eſſe dixiſſe.* Frequens fuit hoc traditionis ſymbolum apud Gallos, ut probant & illuſtrant Bignonius *in notis ad Marculf. lib.1. c.3.* Oſualdus *lib.5. Donelli, c.9. litt. D.* Poteſt verò ex antiquitate ſymbolum tale intelligi & exponi per quamdam vim feſtucariam, ut accepta feſtuca, qui poſſeſſurus erat, tradentem deiiceret, & à poſſeſſione priſtina deturbaret: ad quod poſſunt alludere illa verba formulæ 29. *Et per ſuam feſtucam contra ipſum, illum inde exitum feciſſe.* Etiam per guantonem poſſeſſio tradebatur, ut referunt Anonym. *lib. de mirac. S. Benedicti, c.4.* ibi: *Acceptis hujuſmodi præceptis cum guantis ipſius auro ornatis, per quos donationes memoratarum rerum ſacris imponerent Altaribus.* Robert. Comes, & Abbas S. Martini anno 7. Regni Hodonis, ibi: *Redimus Dociacum admoniti, ad ejus ſepulchrum venient per guantum noſtrum.* Traditionis etiam per ramum arboris factę mentio extat in donatione facta à Comitiſſa Matilde Romanæ Eccleſiæ tempore Gregorii VII. cùm enim donaſſet ſilvam, per ramum arboris decerptum poſſeſſionem tradidit, ut refert ex quodam Codice Vaticano Baronius *tom.11. anno* 1102. & per traditionem viridis ſcirpi Guidonem Comitem Pictavorum res donatione comprehenſas tradidiſſe, conſtat ex ipſo inſtrumento donationis Latinè reddito à Bignonio *in dicto c.13. lib.1. formul. Marculfi*, & Zerda *in adverſ. c.99. n.18.* in hæc verba: *Tunc inclinavit ſe Comes, & accepit viridem ſcirpum; nam domus recenter erat juncata, ſicut ſolemus facere quando aliquem perſonæ potentis, vel Dominum ſuſcipimus, vel amicum. Tunc junco ipſo non tam donum faciens, quàm reſtaurationem dedit.* Per oſtium & anaticulam, id eſt per oſtii & cardinum ipſius contactum poſſeſſionem tradi conſtat ex dicta formula 43. incerti Authoris, & ex alia Marculfi relata à Lemaiſtre *libro 2. de bonis Eccleſ. c.7.* Per gramen, aut ceſpitem poſſeſſio tradebatur, cùm donator ex agro donato ceſpitem revellebat, & revulſum tradebat advocato Eccleſiæ, vel Prælato: cujus ſymboli celebre exemplum habemus *in chronic. Vvindocienſi, lib.18.* Similiter in Codice donationum monaſterii Abſienſis conſtat matronam donationem confirmaſſe per traditionem flocci capillorum: & in eodem codice refertur quemdam nobilem confirmaſſe donationem traditione calcei: & in archivis Eccleſiæ ſancti Hilarii Pictavienſis refertur quędam donatio per traditionem cinguli perfectam: & tradit Lemaiſtre *dicto c.7.* & olim ſe, ſuaque tradens monaſterio, coronam in capite ferebat in ſignum ipſius oblationis, *cap.1. de ſucceſ. ab inteſt. in 3. collect.* ibi: *Cum Archipresbyter de Aleria ſe & ſua ad participationem orationum monaſterio de Brunſeria obtuliſſet, de manu cujuſdam fratris ejuſdem cœnobii augmentationem coronæ in ſignum oblationis accepit.* Per fuſtem, & baculum poſſeſſionem etiam olim tradi probatur ex veteri teſtimonio relato à Briſſonio *lib.6. de formulis, pag.* 502. illuſtrat Lindembrogius *in gloſſario legum antiq. verbo Traditio.*

Ex quibus provenit vera deciſiva ratio præſentis textus; nam cùm omne, quod poteſt fieri lege, poſſit fieri 19 *Traditur decidendi ratio.* conſuetudine, *c. conſuetudo, 1. diſt.* diximus ſuprà *in c. 1.* & legibus admiſſa ſit acquiſitio per ſymbola, conſuetudine etiam introduci poteſt, præcipuè in caſu noſtræ conſuetudinis, ubi ſymbolum illud accipiendi partem terræ fundi donati in extremitate pallii, & deferendi ad Eccleſiam, imponendique in Altare, valdè conſonum eſt diſciplinæ Romanæ, & Eccleſiaſticæ Romanę, quia apud Romanos, cùm vindicabatur fundus, qui tradi non poterat, coram Prætore, vel Judice glebam ipſius litigantes afferebant, & ibi in ea, tanquam in toto fundo præſenti, Prætor formulam vindicationis proferebat, Authore Gellio *lib.2. noctium, c.9.* quæ formula ex jure *manu conſertum*, vocabatur. Gellius *ibi*, Feſtus Pompejus *verbo vindiciæ*, ubi ait: *Vindiciæ olim dice-*

Digitized by Google

dicebantur glebæ (ſic enim legendum putat Revardus *ad leges duodecim Tabul. c.6.* non verò *illa*, ut paſſim legitur, *quæ ex fundo ſumptæ in jus allatæ erant*. Illuſtrant Brodeus *in ſupplemento hiſtoriæ Polleti*, *lib.5. c.4.* Cujac. *lib.19. obſerv. c.18.* Dionyſ. Gohofr. *in l. quiſquis 18. Cod. de donat.* & *ad leges duodecim Tabul. c. 22. §.1.* Eccleſiaſticæ, quia priſcis Eccleſiæ ſæculis omnes ferè actus coram Altari, & in ipſius cornu fiebant; unde libertas ibi dabatur, Burchardus *lib.2. Decreti*, *c.88.* ibi: *Ego Burchardus, Deo annuente, Vormatienſis Eccleſiæ Epiſcopus, quemdam Eccleſiæ noſtræ famulum nomine Ebeardum, ſacris Ordinibus oblatum, ad Altaris cornu in nobilium Virorum præſentia per hujus authoritatis titulum ſtatuo ita, ut ab hodierno die verè ingenuus ab omni ſervitutis vinculo ſecurus permaneat.* Capitulari 88. *lib.1.* Caroli Magni, ibi: *Coram Sacerdotibus, vel coram fidelibus laicis ante cornu Altaris, ſicut in noſtra authoritate continetur, remota qualibet calliditate, libertatem conſequatur*. Et paſſim in capitularibus Caroli Magni. Extat etiam celebre fragmentum inſtrumenti vetuſtiſſimi cujuſdam monaſterii apud Anſegniſum, *in gloſſario capitularium, verbo Libertatem*, ibi: *Et fecerunt in Capitulo noſtro coercitionem calumniæ, & domum authorizationis de his omnibus, quæ de more ſub Altari poſuiſſent.* Juſtè ergo Innocentius III. dictam Daniæ conſuetudinem, ſcotationem dictam, obſervari præcepit, cùm rationi, & omni diſciplinæ Eccleſiaſticæ conſona ſit: & licèt traditio ſimbolica poſſeſſionis debeat fieri in præſentia ipſius rei, *l.1. §. ſi juſſerim, ff. de acquirenda poſſeſſ. d. l. clavibus*; tamen favore Eccleſiæ introductum eſt, ut etiam in abſentia rei ejus poſſeſſio transferri poſſit.

20 Diſſolvuntur rationes dubitandi. Nec obſtant rationes dubitandi. Non prima deducta ex natura poſſeſſionis; nam non eſt præcisè neceſſaria pedum poſitio ad poſſeſſionem, ſed ſufficit qualiſcumque actus, vel ſymbolum quodlibet, ut probatum eſt: appellatur tamen poſſeſſio à pedibus, vel à ſedibus, quia hæc inſtrumenta frequentiora fuerunt ad acquirendam poſſeſſionem, ut advertit Covarr. *in reg. poſſeſſor, 2. parte, in principio, num.1.* unde cùm nomen poſſeſſionis non ſumatur ex natura eſſentiali, ſed ex eo quod frequentius contingit, argumentum ab etymologia parum movet. Nec argumentum obſtat, ubi dicebamus, non dari animum, ſeu affectum in Eccleſia, monaſterio, vel alia communitate; nam licèt ſtricto jure monaſterium, collegium, ſeu municipium, non poſſint acquirere poſſeſſionem ex defectu animi; tamen utilitatis cauſa, cùm plura circa poſſeſſionem recepta ſint, *l. peregrè 44. §. quæſitum, ff. de acq. poſſeſſ.* receptum eſt, ut poſſidere poſſint, poſſeſſioque illis per ſervos, vel liberas perſonas, acquiratur, *l.2. ff. de acquir. poſſeſſ. l. ſive 9. §. ult. cum l. ſequenti, ff. de publiciana*. Docet Valentia *d. tract.2. c.15.* unde ſic ſimiliter ſicut poſſeſſio acquiritur communitati ſæculari per liberam perſonam; ita Eccleſiæ per Advocatum, vel Prælatum ipſius acquiri poteſt. Nec aliud membrum argumenti refragatur, ubi dicebamus factum fingi non poſſe: nam jus in acquiſitione poſſeſſionis non fingit factum, ſed etiam factum illud per ſymbolum explicatum habetur pro facto ſufficienti ad acquirendam poſſeſſionem, ac ſi emptor, vel donatarius totum fundum peragrarent & occuparent; nam cùm detur facultas in eis occupandi totam poſſeſſionem, quæ vacua eſt, & capax apprehenſionis, fingi poteſt occupatam eſſe. Unde evenit, ut jus ſupplere hoc non poſſit, ubi poſſidens rem occupare non poteſt, *l. Nerva 36. l. Pomponius 35. §. ſi id quod, ff. de acquir. poſſeſſ.* Giſanius *in d. l.3. num.82.* Faber *decade 75. errore 1.* Nec obſtat ſecundum argumentum deductum *ex l. raptores 53. C. de Epiſcop. & cleric.* nam ibi non agitur de acquirenda poſſeſſione, ſed de juſto titulo Eccleſiæ, vel monaſterio competente, ad obtinendam poſſeſſionem bonorum illius, qui virginem rapuit, ut poſt Giſanium *in d. l.3.* docet Valentia *de acquirenda poſſeſſ. cap.2. num.30.*

21 Exponitur l. ut inter, C. de Sacr. Eccleſ. Sed ſuperioribus acriter obſtat textus *in l. ut inter divinum 23. verſ. itaque, Cod. de ſacroſ. Eccleſiis*; ubi Imperator Juſtinianus poſtquam conceſſit Eccleſiis, Xenodochiis, & aliis locis piis, ut in illis quæ ipſis venduntur, aut donantur, ſive ſint mobilia, ſive immobilia, non eſſet locus præſcriptioni, niſi centum annorum; ſtatim ait, ut ad ipſas res datas, vel donatas, abſque ulla apprehenſione adhuc non occupatas, competat rei vindicatio. Tunc ſic: Rei vindicatio ſupponit dominium, *l. in rem 23. ff. de rei vindicatione*: ſed dominium ſine poſſeſſione acquiri non poteſt, *l.2. §. vacuam, l. emptorem, §. Neratius, ff. de action. empti, l. ſi pacto 8. Cod. eodem, l. traditio 20. §. ult. ff. de acq. rer. domin. l. cum res 12. C. de probat. l. quibuſdam 13. Cod. de diſtract. pignor.* Hottomanus *illuſtr. q.11.* Bronchorſt. *lib.3. c.81.* Valentia *ubi ſuprà, c.4.* Timeus, & Faber *diſp.14. theſ. 12.* ergo Eccleſiæ poſſeſſio ſine ulla apprehenſione, vera, vel ficta acquiritur, & per conſequens ſupervacua expenditur conſueto Regni Daniæ in noſtro textu ad confirmandam poſſeſſionem rerum donatarum. Cui difficultati, omiſſa controverſia, an dominium ſine poſſeſſione acquiratur, quam diſputant DD. ſuprà citati, Donel. *lib.4. comment. cap.19.* Vveſemb. *diſp.10. n.34.* variè ſatisfaciunt Interpretes. Oſualdus *lib.20. comment. c.4. littera B*, aſſerit vindicationem ibi eſſe extrajudicialem: Vueſemb. *dicto nu.55.* affirmat verbum *vindicationem*, ibi accipi impropriè pro exactione, ut *in l. ex imperfecto 23. ff. de leg.3.* juncta lege 178. §.2. *de v. ſ.* Sed his omiſſis verius dicendum eſt, in eo textu nihil reſpectu dominii noviter à Juſtiniano conſtitui; tantùm enim illam edidit conſtitutionem ad introducendam præſcriptionem centenariam, propter falſitates, cujuſdam Emiſſeni, ut ex Suida refert Caldiera *lib.3. de errorib. cap.10.* & cùm obiter dicitur, Eccleſiæ dari vindicationem, id referendum eſt ad caſum hæreditatis, vel legati, de quibus antea egerat, & ad res donatas, cùm donator retinuerit uſumfructum rei, *l. data 28. Cod. de donat. l. 42. ff. de donat. cauſa mortis, l.2. C. Theodoſ. de donat.* cùm enim in his dominium transferatur ipſo jure, *l. à Titio, ff. de furtis*, inde conceditur vindicatio rei, vel aliarum rerum exactio. Ita Azo, & Giphanius *in eo textu*, Hunnius *ad Treutler. volum.2. diſp.27. q.26.*

Secundò expendi poteſt contra ſuprà dicta textus *in l. quædam 77. ff. de rei vindicat.* ubi quædam mulier, quæ Titio prædium donare volebat, ipſi epiſtolam miſit, dum erat in ipſo fundo: quæſtionis eſt, an ſi mulier conduxerit ipſum prædium, cenſeatur poſſeſſio translata? Et reſpondet Conſultus poſſeſſionem traditam cenſeri per conſtitutum. Proſequitur, quid ſi tantùm Titio exiſtenti in prædio mittatur donationis ſcriptura? Et reſpondet Conſultus, poſſeſſionem acquiri ſine ulla apprehenſione. Tunc ſic expendo: En textum ubi rei donatæ acquiritur poſſeſſio abſque ulla apprehenſione: ergo & in noſtro textu acquiri poterat abſque ſigno ſcotationis. Cui difficultati ſatisfaciunt Faber *de error. pragm. decade 75. errore 10.* Cumanus *in l.3. ff. de acq. poſſeſſ. nu.2.* dicendo ibi transferri poſſeſſionem per fictionem, quam Conſulti appellant *Brevis manus*, de qua *in l. ſive autem 9. §.1. ff. de publicana, l. certi 9. §. ult. l. ſingularia, ff. de reb. cred. l. ſi rem 61. ff. de evict. l.3. §. ult. ff. de donat. inter, l. qua ratione, §. interdum, de acquir. rerum dom.* Plura Valentia *de acq. poſſeſſ. c.14.* Matteacius *in d. l. ſingularia*: fingitur enim *in d. l.* quamdam poſſeſſionem fundi ad mulierem perveniſſe, & ſtatim Titio tradidiſſe; & cùm in noſtra ſpecie Eccleſia non poſſideret res donatas, ex alia cauſa neceſſaria fuit traditio per ſignum ſcotationis. 22 Intelligitur lex quædam, ff. de rei vindic.

Tertiò ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in can. 19. Concilii Aurelian. IV.* relatus ab Antonio Auguſtino *in epitome, lib.15. tit.36. c.9.* ibi: *Quicumque pro ſua devotione oblationis ſtudio aliquid in campellis, vel vineolis, etiam abſque ſcriptura probatur Eccleſiis contuliſſe, ſi poſtmodum ipſe, vel hæredes ejus quacumque occaſione auferre hoc à jure Eccleſiæ, vel alienare voluerint, quoadusque à tali intentione diſcedant, aut ablata reſtituant, à communione eccleſiaſtica ſuſpendantur*. Ex quo textu conſtat, ſine ulla ſcriptura vel ſigno poſſeſſionem acquiri poſſe. Cui difficultati reſpondendum, in eo textu ſupponendam eſſe traditionem rei, cùm dicant Patres, donatorem auferre intendere, & prædia contuliſſe; quæ omnia ſupponunt ipſas res donatas traditas fuiſſe; & tunc licèt non adſit ſcriptura donationis, parum refert, ut ſuprà diximus: nam ſi tradita ſit, aut realiter, aut ſymbolicè, ſufficit hæc traditio, ut poſſeſſio acquiratur, & ut auferre volens puniatur gravibus pœnis, de quibus in Concilio Pariſienſi, *c.1.* Aurelianenſi V. *cap.16.* 23 Exponitur can. 19. Conc. Aurel. 4.

C A.

C A P U T III.

Idem *Epiſcopo* a *Patavienſi*.

AD noſtram noveris audientiam perveniſſe, quod in tua diœceſi, *b* etiam in cauſis *c* Eccleſiaſticis conſuetudo minùs rationabilis habeatur, quod cùm aliqua cauſa tractatur, ibidem *d* allegationibus, & *e* querelis utriuſque partis auditis, à præſentibus litteratis, & illiteratis, ſapientibus, & *f* inſipientibus, quid juris ſit, quæritur: & quod illi dictaverint, vel aliquis eorum præſentium, conſilio requiſito pro ſententia teneatur. Nos igitur attendentes, quod conſuetudo, quæ canonicis obviat *g* inſtitutis, nullius debeat eſſe momenti; cùm ſententia à non ſuo judice lata *h* nullam obtineat firmitatem: ut in cauſis Eccleſiaſticis ſubjectorum tuorum, poſtquam tibi de meritis earum conſtiterit, ſententiam proferre valeas, ſicut ordo poſtulat rationis, authoritate præſentium, præmiſſa conſuetudine non obſtante, concedimus *i* facultatem. Nulli ergo, &c. Datum Laterani XIII. Kal. Martii.

N O T Æ.

1 Patavium ubi. a P*Atavienſi*.) Tam in tertia, quàm in ſexta collectione legitur *Pictavienſi*; ſed ex ipſo regeſtro epiſtolarum Innocentii edito Coloniæ, ubi *folio* 275. reperitur textus hic, tam litteram, quàm inſcriptionem reſtituo. Patavium, vulgò *Padua*, vetuſtiſſima eſt Italiæ urbs, à Padi vicinitate, quaſi Padavium dicta, ut ſentit Serarius. Civitas eſt ampla & amœna: habet jus, & dignitatem municipalem ſupra inſignia ſeptem oppida: eam ſæpiùs inexpugnabilem reddiderunt Veneti, ut de ea plura adducens tradit Franciſcus Schotus *in Itiner. Italiæ*, *fol.* 56. Habet Eccleſiam Cathedralem S. Sophiæ dicatam à temporibus S. Proſdocimi diſcipuli S. Petri: cujus Eccleſiæ Epiſcopo, Gerardo de Ponte dicto, reſcribit in præſenti Innocentius; nam eam rexit ex anno 1159. ad annum 1214.

2 b *Etiam*.) Id eſt non ſolùm in cauſis ſæcularibus & profanis, verùm etiam Eccleſiaſticis: conjunctio enim *etiam*, non ſolùm importat aſſertionem, verùm etiam exprimit caſum magis difficilem, & implicat minùs dubitabilem, *l. etiam*, *C. ſi tutor*, *l. conventicula*, *C. de Epiſc. l. etiam*, *ff. de v. ſ.* ubi Fornerius & Gentilis, Barboſa *de dictionibus*, *dict.* 112.

3 c *Eccleſiaſticis*.) Meris videlicet, vel de rebus, vel de perſonis: de rebus, partim divinis, ut ſunt res ſacræ; partim temporalibus, ut juſpatronatus, decimæ, & ſimiles: de perſonis quæ Eccleſiaſticæ ſunt, juxta diſtinctionem cauſarum, quam dabimus *in c.* 2. *de judiciis*.

4 d *Allegationibus*.) Id eſt petitionibus & reſponſionibus; allegationes enim, ſeu allegata, ſunt ea, quæ à litigantibus in facto ſunt propoſita & deducta, ex quibus deinde jus ſumitur: hinc allegare cauſas, *l.* 1. §. 1. *ad leg. Jul. de adult.* allegare abſentiam, *l.* 3. §. *litem*, *ff. de negot. geſt.* allegare excuſationem, *l.* 31. *ff. de excuſat. tutor.* plura Briſſonius *verbo Allegare*.

5 e *Querelis*.) Sive criminalibus, ſive civilibus; ſicut enim querela poteſt proponi ad publicam delicti vindictam, *l.* 1. *ff. de officio Præf. urb.* ita & civiliter poteſt proponi ad privatam utilitatem, *l.* 3. *ff. de his qui ſunt ſui*, *l. qui poſt* 58. *ad Trebell. l.* 5. *de manumiſſ.*

6 f *Inſipientibus*.) Hinc hujus conſuetudinis irrationabilitas, cùm illi qui judicandi muneri præponuntur, debeant maximè litteris pollere, ut plurimis ſacræ Scripturæ locis probat D. Thomas *de regim. Princip. lib.* 1. *c.* 2. & Philoſophorum, Oratorumque innumeris ſententiis illuſtrat Carleval *de judiciis tomo* 1. *lib.* 1. *diſp.* 1. *qu.* 1. *n.* 18. annotavi ſuprà *in c. ſciſcitatus*, *de reſcriptis*; nam cùm debeant ſententiam proferre ſecundùm leges, quomodo imperiti earum judicare valebunt? Unde illiterati judices dari non poſſunt, *novella* 82. *Juſtin.* cui adſtipulantur textus *in c.* 1. *c. ſtatuimus*, 61. *diſt.* Inſcitia enim in judice pro crimine habetur, *l. fin. ff. de var. & extraor.* Petrus Herodius *lib.* 2. *Pandect. tit.* 9. *c.* 29. Beſold. Canonher. & alii apud Altamiran. *de filiis official. lib.* 4. *c.* 4. *n.* 3. An autem ante Juſtinianum potuiſſent illiterati judices aſſignari, ita ut conſilio Aſſeſſorum judicarent, diſputant Corraſius *lib.* 5. *miſcel. c.* 19. Vulterius *diſp. c.* 8. & *de judiciis lib.* 1. *c.* 4. *n.* 128. Cujac. *lib.* 23. *obſ. c. ult.* Tuldenus *ad tit. C. de officio judicis*, *cap.* 4. Hunnius *ad Treutlerum*, *volum.* 1. *diſp.* 12. *qu.* 33. Bronchorſt. *centur.* 1. *aſſert.* 64. Savarus *ad Sidonium lib.* 2. Mornacius *in l.* 4. *ff. familiæ erciſcundæ*, Vueſembec. *diſp.* 52. *nu.* 21. in qua quæſtione notandi ſunt textus *in l.* 1. *ff. de officio ejus*, *l.* 7. *C. de profeſſor. l.* 2. *C. de poſtulando*, *l.* 2. *ff. quod quiſque juris*, *l. unica*, *C. ut quæ deſunt Advocatis*, *l. ult. C. de juriſdict.* cum Hottomano *illuſtrium q.* 28.

7 g *Inſtitutis*.) Ut dixi *in c.* 1. *hoc titulo*.

8 h *Lata*.) Conſonant textus *in c. in primis* 2. *qu.* 1. *c. at ſi Clerici*, *de judiciis*, *c. nullus*, *de parochis*, *l.* 2. *&* 3. *C. ſi à non compet.* plures hujus regulæ exceptiones, & ampliationes referunt Gloſſa & antiquiores *in præſenti*.

9 i *Facultatem*.) Id eſt, à jure conceſſam eſſe oſtendimus; non enim Pontifex concedit de novo, ſed declarat jus commune; utitur tamen his verbis forſan ad cautelam, ut ita ſecurior maneret Epiſcopus cum populo: ita Abbas, Zabarella *in noſtro textu*.

C O M M E N T A R I U M.

10 Concluſio traditur, & probatur. COncluſio in præſenti diſputanda ita ſe habet: *Non valet conſuetudo, ut in cauſis Eccleſiaſticis placitum populi pro ſententia teneatur*. Probari poteſt ex *c. cùm inter*, *hoc titul. c. clerici* 8. *de judiciis*, *c. quod clerici*, *de foro compet. c. noverit*, *de ſententia excomm.* & aliis juribus, quæ à Doctoribus expenduntur *in c. decernimus*, *de judiciis*. Illuſtrant ultra relatos à Barboſa *in collect. ad hunc textum*, & *in d. c. clerici* 8. Borellus *in ſumma deciſ. p.* 1. *tit.* 4. *n.* 143. Marta *de juriſdict.* 4. *p. centur.* 1. *caſu* 63. Azorius *tomo* 1. *Inſtit. lib.* 5. *c.* 12. *q.* 1. Vega & Balboa *in d. c. clerici* 8. Suarez *in defenſ. fidei*, *lib.* 4. *c.* 32. *per totum*, Rochus de Curte *in c. finali*, *hoc tit. n.* 52. Azevedo *in Curia Piſana*, *lib.* 2. *c.* 1. *nu.* 3.

11 Impugnatur præſens aſſertio. Sed hæc aſſertio impugnari poteſt ſequenti juris conſideratione. Conſuetudo poteſt tribuere juriſdictionem eam non habenti, *c. auditis* 15. *de præſcript. c. final*, *de officio Archidiac. c. irrefragabili* 13. *de officio ord. c. cùm contingat*, *de foro comp. c. Romana* 3. §. *debet*, *de appellat. lib.* 6. *l.* 1. *ff. de albo ſcribendo*, *l.* 1. *& finali*, *C. de emancip. liber.* Probant Narbona *in l.* 20. *gloſſa* 22. *tit.* 1. *lib.* 4. *recopil.* & *in l.* 59. *gloſſa* 1. *tit.* 4. *lib.* 2. Valenzuela *conſilio* 26. *nu.* 17. Decianus *tom.* 1. *tract. crimin. lib.* 4. *c.* 27. Petrus Marcha *lib.* 3. *concord. Sacerd. & Imper. c.* 9. unde feminæ, quæ jure communi à judicandi munere arcentur, *l.* 2. *ff. de reg. jur.* conſuetudine interveniente judicare valent, *c. dilecti*, *de arbitris*, Cironius *in parat. ad hunc titulum*: & populum conſuetudine acquirere poſſe juriſdictionem, probant Immola, Panormitanus, & Socinus *in cap. cùm contingat*, *de foro comp.* quos ſequitur Morla *in emporio*, *tit.* 6. *q.* 4. *nu.* 39. Igitur populus Patavienſis virtute conſuetudinis legitimè præſcriptæ poterat ſententiam proferre in omnibus cauſis, tam ſæcularibus, quàm Eccleſiaſticis. Augetur primò hæc difficultas; nam quælibet res de facili revertitur ad ſuam naturam, ut diximus *in c. cùm omnes*, *de conſtit.* ſed ante legem Regiam omnis juriſdictio penes populum erat, §. *ſed quod Principi*, *Inſtit. de jure natur.* & ejus erat cognoſcere de capite civis, immò & publica judicia frequenter per populum exercebantur uſque ad annum 604. Urbis conditæ, teſte Dionyſio Halicar. & ex eo, & Cicerone obſervat P. Gregorius *lib.* 4. *ſyntag. c.* 5. *nu.* 12. Igitur populus per conſuetudinem poteſt hanc juriſdictionem recuperare. Augetur ſecundò hæc difficultas; nam ſi veteres Eccleſiæ mores repetamus, nihil uſitatius, aut frequentius inveniemus, quàm judicium populi in cauſis omninò Eccleſiaſticis adhiberi, veluti in Conciliis, in electionibus, & ordinationibus miniſtrorum Eccleſiæ. Populus enim in eis ſuffragium adhibebat, approbando, vel reprobando, ita ut qui dignus à populo acclamabatur, ordinaretur; qui verò indignus, reiiceretur, *c. nullus*, 14. *diſt. Nullus ordinetur clericus, niſi probatus vel Epiſcoporum examine, vel populi teſtimonio*, *c. Epiſcopus*, 24. *diſt.* D. Cyprianus *epiſt.* 68. *ad Clerum*: *Ordinationes non niſi ſub æquali adſiſtentis conſcientia fieri oportere, ut plebe præſente, vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur*. Plura Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. fol.* 41. & 81. Ergo conſuetudo præſcripta in populo Patavien-

tavienſi, cùm ſecundùm juris rationem, nec contraria Eccleſiæ diſciplinæ eſſet, obſervari debebat.

12 Judex debet eſſe competens. Qua difficultate ita fulcita non obſtantę defendenda eſt præſens Innocentii deciſio, pro cujus vera ratione capeſſenda ſciendum eſt, quod etſi principales perſonæ ſint judicii, judex, actor, & reus, *c. forus, de v.ſ. l. inter litigantes 62. ff. de judiciis*; judex tamen rectè à Baldo *in rubrica C. ſi à non compet. nu.2.* judicii dux, & imperator appellatur; & Vantius *de nullitatib. ex defectu juriſdict. nu. 2.* Gaillus *lib.1. obſerv. c.42. nu.9.* judicem baſim & fundamentum judicii appellant; nam ipſe eſt, qui proceſſum judiciarium dirigit, & inter litigantes ſe interponit, atque quod ab ipſis faciendum eſt, pręſcribit, jubet, mandat, denique authoritate publica fungitur. Oſualdus *l.5. Donelli, c.6. littera B*, non autem quilibet judex hęc facere poteſt, ſed tantùm qui eſt competens, qui in præſenti textu appellatur ſuus; nam judices reſpectu cauſarum ſunt competentes, vel incompetentes; & ſi incompetens ſententiam proferat, ſententia nullius momenti eſt, *l.2. & 3. C. ſi à non comp. l.6. §. ſi quis, ff. de injuſto rupto*, adeò ut nulla neceſſaria ſit appellatio, nec ex ea actio judicati oriatur. Cujacius *ad titul. C. ſi à non compet.* unde judex datus in cauſa proprietatis, ſi judicaverit de poſſeſſione, ſententia nulla eſt, *l.1. C. ſi à non compet. l. poſt 9. C. de ſent.* quia alia eſt cauſa poſſeſſionis, alia proprietatis, *l. naturaliter, §.1. l. penult. ff. de acquir. poſſeſſ.* inde etiamſi judex militaris cognoverit de aliqua cauſa inter paganos, judicium nullum eſt, *l.2. C. ſi à non compet.* Similiter de procuratore Cæſaris ratiocinandum eſt, *l.1. C. de pedan. judic.* & generaliter illud verum eſt, ſententiam prolatam à non competenti judice, nullam eſſe. Secundò pręmittendum eſt, laicos non ſolùm tanquam incompetentes, verùm & tanquam incapaces de cauſis Eccleſiaſticis cognoſcere non poſſe, & ſententiam ab eis prolatam ipſo jure nullam eſſe, *c. decernimus*. ubi probabimus, *de judiciis, authent. ſtatuimus, C. de Epiſcop. & cler.* Similiter de perſonis Eccleſiaſticis cognoſcere nequeunt, *c. at ſi clerici c. clerici 4. c. clerici 8. cùm non 10. de judiciis, c. placuit, c. clericum, & ferè per totam 11. q.1.* adeò ut nec ratione incidentiæ, prorogationis, aut conſuetudinis laicus judex capax fieri poſſit, *c. ſi diligenti, c. ſignificaſti, de foro compet.* in quo magnum verſatur diſcrimen inter judicem Eccleſiaſticum & ſæcularem; nam Eccleſiaſticus ratione incidentiæ, prorogationis, aut conſuetudinis poteſt reddi competens: laicus verò, cùm ſit incapax, nec ratione incidentiæ, prorogationis, ſeu conſuetudinis poteſt fieri capax, ut docent Balboa, Vega & omnes primarii noſtri *d. c.2. de judiciis*.

13 Traditur decidendi ratio. Ex quibus profluit ratio noſtræ deciſionis; nam cùm laici populi ſint incapaces juriſdictionis in cauſis Eccleſiaſticis, & inter Eccleſiaſticas perſonas, nec prætextu conſuetudinis poſſunt fieri capaces, nec talis conſuetudo introduci; nam conſuetudo populi plus operari non poteſt, quàm conſtitutio ipſius populi: ſed conſtitutio populi non poteſt derogare immunitati Eccleſiaſticæ, *c. Eccleſia, c. quæ in Eccleſiarum, de conſtit. c. Clerici, de judiciis, c. cùm terra, de elect. c. cauſam, de præſcript.* ergo nec conſuetudo poteſt introduci, per quam immunitati Eccleſiaſticæ derogetur, aut gravamen Eccleſiæ inferatur. Accedit & illa ratio, quæ injuſtitiam hujus conſuetudinis etiam reſpectu cauſarum ſæcularium ſatis adſtruit; nam populus docendus eſt, non verò ſequendus, *c. docendus, 62. diſt.* nec vanæ ejus voces ſunt audiendæ, *l. ad beſtias 31. ff. de pœnis, l. decurionum 12. C. eod. c. unuſquiſque 22. q.4.* idque diſertè probatur *ex l. ſi privatus 17. ff. qui & à quibus*, ubi ſi privatus coactus à populo ſervum manumiſerit, libertas non competit, adeò ut conſtitutione D. Marci cautum fuerit, ut ſervus actor, id eſt qui in ſcenis partes fabulæ agebat, non poſſet manumitti, quia plerumque talis manumiſſio cogente populo per acclamationem fiebat: quo modo exponenda etiam eſt lex *3. C. qui manumitti non poſſunt*; obſervavit Cujacius *lib.2. obſerv. c.22.* ſcitum enim eſt, ab Auguſto in ſpectaculis populum extorſiſſe, ut comœdum ſervum manumitteret, referente Svetonio *in Tiberium c. 47.* quod cùm populus intentaret, imperante Hadriano, qui pertinacior, tenaciorque erat, repulſus fuit, contemptaſque ejus voces fuiſſe tradit Diocaſius *in Hadrianum*. Eandem Athenis viguiſſe legem, teſtatum reliquit Æſchines *contra Ctiſiphontem*. Quæ omnia ſuadent, rectè in præſenti ab Innocentio decretum fuiſſe, populum Patavinum non eſſe conſulendum in cauſarum deciſione, nec ejus judicium pro ſententia ſequendum. Deinde, nam populus vix probat, quæ probanda ſunt, ut docent Ælianus *de varia hiſtor. c.6.* Seneca *de vita beata, c.12.* ibi: *Non tam benè cum rebus humanis agitur, ut meliora pluribus placeant; argumentum peſſimi turba eſt*. Clemens Alexandrinus *lib.5. ſtromatum*. ibi:

Nec ſpectes famam dum vis ſophos eſſe repentè,
Terreat amentis nec te ſententia vulgi:
Judicium ſapiens, & juſtum non habet ullum
Vulgus, & in paucis vix hoc reperire licebit.

Judicium enim ejus inconſtans, & varium eſt; unde Socrates ait, vulgum mutui cedere ut ligna ſecuri; neque cuiquam eſt incognitum judicium populi Judaici adverſus Chriſtum Dominum noſtrum; primò enim eum excepit ut Regem, paucis poſt diebus clamavit *Crucifige*, ut refertur *c.21. Matth.* Charondas, qui leges Athenienſibus dedit, de populo dicebat: *Qui ſe populo committit, fortunam, non rationem ſequitur*. Tacitus *l.2. hiſtor.* ait: *Plebi non judicium, nec veritas eſt: populus pretio, acclamationibus, & levitate movetur*. D. Hieron. *epiſt.22.* ita vulgum deſcribit: *Vulgus habet os barbarum, procax, & in convitia ſemper armatum*. Et Joannes XXIII. relatus à Solorzano *emblem.97.* populi judicium ita definit: *Quicquid laudat, vituperatione dignum eſt; quidquid cogitat, vanum; quidquid loquitur, falſum; quod improbat, bonum eſt, quodque approbat, malum; & quidquid denique extollit, infame.* Alia dabimus *in c.2. de elect. cap. ex litteris, de exceſſ. Prælat.* Rectè ergo in præſenti Innocentius decidit injuſtam eſſe conſuetudinem, per quam deciſio cauſarum Eccleſiaſticarum judicio populi Patavini committebatur.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt conſuetudine acquiri poſſit juriſdictio eam non habenti, ut probant Petrus Marcha *in concord. Sacerd. & Imper. lib.3. c.9.* Thomas Delbene *de immunit. Eccleſ. tom.1. dubit.15. ſect.5. & 6.* id tamen procedit, & locum habet, quando qui eam non habebat, erat tantùm incompetens, non verò ſi erat incapax, ut populus eſt, vel judex laicus, de quo agit P. Suarez *in defenſ. fidei, lib.3. c.34.* nam tunc nulla conſuetudine, quæ rationabilis eſſe nequit, tolli poteſt incapacitas: & jura pro dubitandi ratione adducta procedunt in illis judicibus, qui incompetentes erant, qui ratione conſuetudinis legitimè præſcriptæ reddi poſſunt competentes: quare fœmina in regno Galliæ virtute conſuetudinis juriſdictionem exercere valet, & populus etiam conſuetudine acquirere poteſt, ut ſibi liceat de quibuſdam cauſis temporalibus judicium proferre. Nec obſtat primum augmentum ipſius dubitandi rationis, ex quo dicebamus, populum per conſuetudinem recuperare juriſdictionem, quam in Principem tranſtulerat per legem Regiam; & ſic non de novo acquirere, ſed amiſſam reſtaurare: nam illud procedit in juriſdictione ſæculari, & temporali; ſæcularis enim juriſdictio communi populi conſenſu fuit in Principem translata, *l.1. ff. de conſtitut. Princip. l.1. cum ſequentib. tit.1. part.2.* at verò juriſdictio Eccleſiaſtica nunquam fuit penes Rempublicam, ſed à jure divino originem ſumit: unde nunquam populus potuit eam transferre in Pontificem. Covar. *practic. c.31.* Cùm enim hujus juriſdictionis incapaces ſint laici, *c. ita Dominus, 19. diſt. c. ſi Imperator, 96. diſt. c.2. cum ſequentib. 11. q.1.* nec conſuetudine poterit populus eam acquirere. Nec augmentum ultimum aliquid probat; nam cùm populus aderat in Conciliis, id fiebat non ut judicium ferret, ſed potiùs ut leges Eccleſiaſticas ibi factas acciperet, & ſuſtineret: ſimiliter cùm populus conſilium præſtabat in ordinationibus miniſtrorum Eccleſiæ, non ex eo habere juriſdictionem arguebatur, nec Epiſcopi tenebantur populi ſuffragium in ordinandis presbyteris petere, ſed cùm illis temporibus eſſet omnium fidelium unum cor, & quicumque nominis erant Chriſtiani, magis charitate copulati, quàm poteſtatum diverſitate ſegregati viderentur; nihil mirum ſi Epiſcopi populum conſulerent, non tamen ut exinde aliquam ſibi juriſdictionem populus arrogaret, ut latè dicemus *in c.2. de elect.*

Superiori aſſertioni obſtat textus *in c. querelam 24. de elect.* in illis verbis: *Per electionem populi, ad quem de antiqua conſuetudine pertinet electio*. Ex quibus verbis depromitur, populum conſuetudine acquirere poſſe juriſdictionem in beneficiis & aliis præbendis Eccleſiaſticis conferendis, ſive in earum electione: igitur ſimiliter conſuetudine introduci valet, ut judicium populi in cauſis Eccleſiaſticis pro ſententia habeatur. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, in eo textu populum conſuetudine non acquiſiiſſe juriſdictionem aliquam, aut poteſtatem in rebus Eccleſiaſticis, aut electione, ſed tantùm præſentationem propter juſpatronatus; quia cùm jus hoc à laicis obtineri poſſit, *c.1. & per tot. de jurepatr.* ſic conſuetudine acquiri valet, *c. cùm Eccleſia*,

14 Diſſolvitur dubitandi ratio.

15 Exponitur cap. querelam de elect.

ſia, de cauſa poſſeſſ. c. ex noſcitur, de his quæ fiunt à Prælatis, licèt per præſcriptionem acquiri non valet, ut docent Fachineus *lib.8. controverſ. c.24.* Lambertinus *de jurepatron. lib.1. parte 1. qu.7. art.19. nu.13.* Balboa *in c. ad aures, de preſcript. nu.37.* unde cùm conſuetudine in eo textu nulla juriſdictio acquiratur, ſed tantùm jus præſentandi, ideò conſuetudo obſervatur.

16 Intelligitur caput Romana, §. debet, de appellat. in 6. — Secundò opponi poteſt textus *in c. Romana, §. debet, de appellat. lib.6.* ubi cùm agatur de ſententiis prolatis ab Epiſcopo, quomodo ab eis, & ab quem appellandum ſit, aſſerit Innocentius IV. appellandum eſſe ad Archiepiſcopum, niſi contrarium conſuetudine introductum fuerit, videlicet, ut ad judicem laicum, aut populum appelletur. Ex qua deciſione expreſsè deducitur, conſuetudine introduci poſſe, ut populus, aut alia perſona ſæcularis de cauſis Eccleſiaſticis per viam appellationis cognoſcat: ergo & in noſtro textu conſuetudine introduci poterat, ut judicium populi Pictavienſis pro ſententia haberetur. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt dicendo, quod quamvis ex illius textus ſpecie acquiri poſſet juriſdictio à laico per conſuetudinem; hoc tamen procedit ex eo, quod juriſdictio erat ſæcularis in ſui principio, & in Epiſcopum fuerat translata: unde conſuetudine potuit tolli obex, ſive impedimentum, per quod non poterat alius quàm Metropolitanus de cauſis appellationis cognoſcere. Tum quia quælibet res de facili revertitur ad ſuam naturam, *c. ab exordio, 35. diſt. l. ſi unus 37. §. pactus, ff. de pactis.* Tum etiam, quia cùm ipſa juriſdictio fuiſſet ſæcularis, & ex accidenti in Epiſcopum translata fuiſſet, non eſt ratio, cur ſicut in ſui principio non excluderet talem conſuetudinem, idem non procedat, poſtquam eſt penes Epiſcopum, cùm qualitas, ſive conditio rei non recipiat variationem ex perſonæ mutatione, *l.2. §. ex his, ff. de verb. oblig.* præcipuè cùm origo cujuſque rei generaliter in omni diſpoſitione debeat attendi, *l. quidquid 34. ff. de donat. l. clam.6. ff. de acquir. poſſeſſ. l. tutor 70. ff. de fidejuſſor.* Ità illum textum explicant & exponunt Angujanus *de legib. lib.2. c.17.* plures relati ab Eſcobar *de Pontificia juriſd. c.21. §.9.* Vega *in cap. clerici 8. de judic. nu.33.*

Tertiò adverſari videtur textus *in c. cùm veniſſet 3. de eo qui mittitur in poſſeſſ.* in illis verbis: *Secundum jus, & honeſtam conſuetudinem terminandam*. Ex quibus verbis colligitur, conſuetudinem populi circa cauſarum Eccleſiaſticarum deciſionem eſſe obſervandam, & attendendam: igitur illa introduci poteſt, ut judicium populi pro ſententia ſervetur, etiam in cauſis Eccleſiaſticis. Cui deciſioni aperto marte repugnat textus *in c. cùm cauſa, de ſententia & re judic.* ubi expreſsè deciditur, conſuetudinem Veronenſis populi in cauſis Eccleſiaſticis terminandis attendendam non eſſe. Pro quorum jurium conciliatione, cum communi Interpretum ſchola diſtinguendum eſt inter conſuetudinem juſtam, & conſuetudinem iniquam; nam conſuetudo populi recta eſt admittenda, etiam in cauſis Eccleſiaſticis terminandis, cùm ſit recepta & introducta non ſolùm à laicis, verùm etiam à Clericis, qui populi appellatione comprehenduntur, *l.1. C. de ſumma Trinit.* Valaſcus *conſultat.* 100. At verò ſi conſuetudo ſit iniqua, ex traditis ſuprà nullo modo valet obſervari: quo caſu procedit textus *in d. cap. cùm cauſa*; cùm conſuetudo ratione carens, corruptela potiùs ſit quàm conſuetudo: ita Balboa *in cap. 2. de judiciis, nu.89.* Unde cùm in noſtro textu agatur non de conſuetudine juſta, ſed de iniqua, atque à ratione aliena, ideò ſtatuit Innocentius eam nullo modo obſervari debere. — 17 Applicatur cap. 1. de eo qui mit.

C A P U T IV.

Idem *Lucio* a *Vicario apud* b *Conſtantinopolim conſtituto.*

QUantò de benignitate Sedis Apoſtolicæ locum obtines celſiorem, tantò tibi eſt ſolicitiùs procurandum, ut te talem exhibeas in agendis, non declinans ad dexteram, vel ad ſiniſtram, quod non minùs re, quàm nomine vices Apoſtolicas gerere videaris. Pervenit ſanè ad audientiam noſtram, quod quidam ſimplices Sacerdotes apud Conſtantinopolim ea Sacramenta præſumunt Fidelibus exhibere, quæ ab Apoſtolorum tempore ritè fuerunt ſolis *c* Pontificibus reſervata, ut eſt Sacramentum *d* Confirmationis, quod chriſmando renatos ſoli debent Epiſcopi per manus impoſitionem conferre, ad excuſandas excuſationes in peccatis, & ſui erroris fomentum, ſolam conſuetudinem prætendentes: cùm diuturnitas temporis peccata non minuat, ſed augeat; quæ tantò graviora exiſtunt, quantò infelicem animam diutiùs detinent alligatam. Volentes igitur hæc, & alia, quæ oculos divinæ Majeſtatis offendunt, de agro dominico extirpari, diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus omnibus Latinis Presbyteris apud Conſtantinopolim conſtitutis diſtrictè prohibeas, ne talia de cætero ſua temeritate præſumant, quæ licèt non ſint à Fidelibus contemnenda, tutius tamen eſt ea ſine periculo ex *e* neceſſitate, quæ legem non habet, omittere, quàm ut ab his, quibus ea conferre non licet, ex temeritate, quę lege damnatur, non ſine gravi periculo inaniter conferantur: cùm alios quoſque ſubiectos tuos, & ab illicitis revocare ſatagas, & ad facienda bona verbo & exemplo pariter invitare: quibus quales pro te *f* litteras deſtinemus, ex reſcripti noſtri ſerie perpendere poteris evidenter. Dat. Laterani XVI. Kal. Decembris.

N O T Æ.

1 a V*Icario.*) Ita etiam habetur *in cap.3. hoc tit.* in tertia collectione, & in epiſtolis editis à Sirleto *pag.*388. ex quo codice ſupplenda eſt hæc deciſio. Vicarius Romani Pontificis, cui Innocentius reſcribit in præſenti, licèt habeat tantùm juriſdictionem extra Urbem, & in his quæ circa Urbem ſunt, uſque ad quadraginta milliaria, ut de ejus officio & juriſdictione plura adducentes tradunt Flaminius Pariſius *de reſign. benef. lib.7. cap.24. num.5.* Octavianus Veſt. *in praxi, lib.2. cap.16.* Petrus Gregorius *p.3. ſyntagm. lib. 47. cap.35. num.8.* Cohelius *in notitia Cardin. cap.55.* tamen plerumque mittitur in aliam provinciam ſuffultus authoritate litterarum Apoſtolicarum. Cohelius *ubi ſup. cap.15. congregat.8.* ut miſſus fuit Lucius ab Innocentio III. Conſtantinopolim eo tempore, quo ipſa civitas à Latinis occupata erat. Romani enim Pontifices uſu ipſo edocti, quantùm conferret ad diſciplinam Eccleſiaſticam conſervandam, in diſſitis longè provinciis Vicarios conſtituebant, ut probat Petrus Marcha *de Primatu Lugdunenſi*; quæ diſſertatio extat in appendice Concilii Claromont. & ita in Gallicana diœceſi Vicarium conſtituit Zoſimus anno 417. Arelatenſem Epiſcopum, & poſteà Hormiſdas Remigium Epiſcopum Rhemenſem, & Gregorius primus Leandrum Hiſpalenſem Epiſcopum in Hiſpaniis Vicarium conſtituit, & ita per Conſtantinopolim Vicarius hic, cui reſcribit Innocentius, deſignatus fuerat. Idem Gregorius *l.4. indict.13. epiſt.52.* Vigilius *epiſt.7.* & Joannes VIII. *epiſt.93. 94. 95.* eodem penè ſtylo delegaverunt Vicarios ſuos, ut adhibito competenti ſacerdotum numero, cauſas canonica & Apoſtolica authoritate diſcuterent, ut referunt varia de his Vicariis congerentes, Rouſſelius *lib.4. hiſtor. juriſd. Pontif. cap. 6.* Cabaſſutius *in notit. Concil. fol.54. & 234.* ut aliqua corrigerent, emendarentque, & vices ipſius per omnia gererent, ut ex litteris inſtà referendis, quibus Innocentius jubet tam clericis, quàm laicis Latinis Conſtantinopoli commorantibus, ut illum tanquam Vicarium Sedis Apoſtolicæ recipiant, conſtat: notavit Cironius *in cap. unico de tranſact. in cap.2. de confirmat. utili, in 5. compil.*

b *Conſtantinopolim.*) Conſtantinopolis olim dicta Byzantium, non ignobilis civitas fuit, ut ex Cicerone & aliis probat Angelus Petrica *de appellat. diſp.3.* ſed poſteà multis cladibus exagitatam, & pluribus naufragiis jactatam, Imperator Caracalla reſtituit, teſte Spartiano *in ipſo*; ſed iterum ſub Gallieno oppreſſa & devaſtata fuit: tandem Conſtantinus eam mirificè auxit & illuſtravit, atque non tantùm nomine, ſed reipſa illam alteram Romam fecit, unde caput civitatum dicitur *in §. ult.* — 2 Conſtantinopolis [illegible]

Digitized by Google

ult. Inſtitut. de ſatiſdat. & privilegia Urbis Romæ illi communicata fuerunt, *l.1. C. de privilegiis urbis Conſtant. l.1. C. Theodoſ. de jure Italico urbis Conſtantinop. can.28. Concilii Chalcedon.* Revardus *lib.3. conject. c.17.* Bulengerus *diatriba 3. ad Caſaubon.* demùm diviſo Imperio Sedès Imperatoris Orientis fuit, Reginaque totius Græciæ, juxta Sidonium.

Salve ſceptrorum Columen, Regina Orientis,
Orbis Roma tui.

Plura de ejus magnitudine, & laudibus poſt ſcriptores Byzantinæ hiſtoriæ tradunt Berterius *diatriba 1. c. 1.* Rabi Moyſes Almoſinus *de magnit. Conſtantinop.* Bulengerus *de Imperat. lib.1. cap.8.* Ipſa imperialis civitas temporibus Innocentii III. capta, occupataque fuit à Gallis, & Venetianis, atque Henricus Flander Imperator renunciatus, Patriarcha verò electus fuit Thomas Maurocenus, juxta pacta & conditiones, de quibus nonnulla adducam *in cap. ſcriptum 40. de elect.* unde Latini permixtim habitabant cum Græcis, & à Latinis juxta ritus Eccleſiæ Latinæ ſacramenta accipiebant, Græci verò à Græcis juxta mores Græcanicos, *cap. quoniam 14.* ubi notabimus, *de offic. ordin.* unde cùm Latini presbyteri præſumerent Latinis fidelibus confirmationis ſacramentum adminiſtrare, ut Græci presbyteri fidelibus Græcis, ratione conſuetudinis Græcanicæ conferebant, Innocentius III. in præſenti Lucio Vicario ſuo Conſtantinopoli degenti jubet, ut inhibeat presbyteris Latinis, ne virtute prædictæ conſuetudinis audeant conferre ſacramentum Confirmationis, cùm diuturnitas temporis eos non valeat excuſare, & tutius ſit hoc ſacramentum omittere ex neceſſitate, quàm ab eis qui conferre non poſſunt, inaniter ſuſcipere.

3 c *Pontificibus.*) Epiſcopis videlicet, qui plerumque in jure noſtro dicuntur Pontifices, *cap. bonæ, el 3. de poſtulat. Prælat.* ubi notabimus; dicunturque Apoſtolorum ſucceſſores, Leo *epiſt. 65.* probant Cellotius *de hierarchia lib.6. cap.7.* Baſilius Legion. *qu.3. ſcholaſt. cap.9. pag.183.* Villaroel. *tom.1. regim. Eccleſ. cap.1.* immò & aliquando Apoſtoli, *c. dominus, 93. diſt.* notarunt Savarus *ad Sidonium lib.5. epiſt.7.* Bignonius *ad lib.1. formul. Marculfi, cap.2. fol.434.*

4 d *Confirmationis.*) Ità appellatur ſacramentum hoc ab effectu, Melchiades Papa in epiſtola decretali ad Epiſcopos Hiſpaniæ: *Confirmatio armat, & inſtruit nos ad agonem vitæ iſtius.* D. Clemens *lib.3. conſtit. c.17.* ibi: *Unguentum eſt confirmatio confeſſionis, ſeu profeſſionis, ſcilicet fidei.* Et *c. ut jejunium, de conſecrat. diſt. 5.* Concilium Arauſicanum 1. *can.1.* expreſſit Innocentius noſter *in c. unico, §. per frontis, de ſacra unctione*, ibi: *Per frontis chriſmationem manus impoſitio deſignatur, quæ alio nomine dicitur confirmatio, quia per eam Spiritus ſanctus ad augmentum datur, & robur*: per hoc enim ſacramentum gratia cumulatior, & fidei acceptæ in baptiſmo robur præſtatur: & hoc ſenſu per confirmationem ſacramentum baptiſmi perfici docuerunt D. Clemens *epiſt.4. decretali*, ibi: *Omnibus feſtinandum eſt ſine mora renaſci Deo, & demum conſignari ab Epiſcopo, id eſt ſeptiformem gratiam Spiritus ſancti percipere, quia aliter perfectus Chriſtianus eſſe non poterit, ſi non neceſſitate, ſed injuria, vel voluntate ſic remanſerit.* Et rurſus ibidem: *Niſi regeneratus fuerit ab Epiſcopo confirmatus, perfectus eſſe Chriſtianus nequaquam poteſt.* Melchiades *in d. epiſt.* *Ità conjuncta ſunt hæc duo ſacramenta, ut ad invicem, niſi morte præveniente, nullatenus poſſint ſegregari, & unum ſine altero ritè perfici non poteſt.* Urbanus, & Melchiades relati à Gratiano *in c.1. & 2. de conſecr. diſt.5.* Concil. Illiberit. *can.38.* Laodic. *c.48.* notarunt Vicecomes *lib.1. de ritibus confirm. c.2.* Diana *tom.5. tract.3. reſol.30.* Nacbona *de ætate anno 7. qu.4.* Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.30.* Lemaiſtre *de Sorbonic. prop. cap.4.* Hallierius *in vindiciis Facult. Theolog. lib.2. c.1. & ſequentib. pag.123.* Explicat latè neceſſitatem hujus ſacramenti in fidelibus Theophilus Raynaud. *tom.16. in heterocl. ſpirit. punct. 11.* Etiam hoc ſacramentum à materia remota appellatur *chriſma.* D. Auguſt. *lib.2. contra Peti'. c.104.* Baronius *anno 35. nu.15.* Albaſpinus *lib.1. obſerv. c.25.* Turrianus *lib.2. adverſus Magdeburg. c.18. per totum*, Dartis *ad 5. diſt. de conſec.* aut oleum, ſeu ungucotum. Dionyſius *lib.4. de Eccleſiaſt. hierarch. c.4.* D. Cyprianus *lib.1. epiſt.12.* Auguſtinus *lib.5. contra Donatiſtas, c.20.* & à Græcis appellatur unguentum perenne, cujus nomenclaturæ rationem tradit Baronius, & ex eo refert Baſilius Legion. *p.1. de hoc ſacramento, c.1. num.4.* A materia proxima appellatur unctio: Synodus Laodic. *can.48. Unctio ſupercœleſtis chriſmatis.* A forma ipſius unctionis appellatur ſignaculum ſpirituale, ſigillum, & obſignatio Domini, ut ex pluribus Eccleſiæ partibus probant Baronius *anno Chriſti 34. num.14. & 15.* Joſeph Vicecomes *de ritibus confirmationis lib.1. c.2.* à ritibus in ejus collatione receptis, dicitur *Benedictio.* Concilium Illiber. *can.77.* ibi: *Si quis diaconus regens plebem ſine Epiſcopo, vel presbyteros aliquos baptizaverit. Epiſcopus eos per benedictionem perficere debebit.* Etiam hoc ſacramentum appellatur manus impoſitio in eodem Concilio Illiber. *can.38.* Matiſcon.2. *can.3.* à D. Cypriano *epiſt.73.* Hieronymo *contra Luciferianos*, ibi: *Ut baptizatis poſteà manus imponatur, & ita invocetur Spiritus ſanctus.* Quia apud antiquos ritus ille in conſignandis baptizandis ſervabatur, ut Epiſcopus & manus illis imponeret, & eorum frontes chriſmate ſignaret. Tertullianus *de baptiſmo cap.7. & de reſurrectione carnis cap.8. Caro ſignatur, ut & anima muniatur. Caro manus impoſitione umbratur, ut & anima ſpiritu illuminetur.* Cœpit poſteà pro manus impoſitione chriſmatis unctio adhiberi, cujus ritus rationem expreſſerunt PP. Concilii Mogunt. tempore Paulli III. *anno* 1549. his verbis: *Nam cùm in initio Spiritus ſanctus ad evidentiorem recentis adhuc fidei commendationem ſigno viſibili influeret confirmatis, externa unctione, quæ illam deſignaret, tunc non erat opus, poſtea verò adulta Eccleſia, & ſtabilita fide, cùm ſigna externa apparere ceſſarunt, nec jam ampliùs Spiritus viſibiliter deſcenderet, mox in locum viſibilis ſigni unctio chriſmatis adhiberi cœpit.*

e *Ex neceſſitate.*) Licèt enim Innocentius III. intenderet Græcos ad ritus Eccleſiæ Romanæ in conferendis ſacramentis, & divinis officiis celebrandis trahere, ad hunc effectum miſſo Pelagio Albanenſi Epiſcopo Conſtantinopolim, id aſſequi non potuit, ut refert Beſoldus *in hiſtoria Conſtantinopolit. c.37. à nu.1206.* unde ait in præſenti, tutius eſſe ſacramentum confirmationis omittere, quàm juxta ritus Græcanicos ex neceſſitate retentos, & toleratos, à presbyteris ſimplicibus Latinis illud inaniter accipere; apud Græcos verò jam conſuetudo invaluerat ante tempora Photii, ut presbyteri Græci hoc ſacramentum conferrent, quæ nec à R. Pontifice, nec in Concilio Florentino damnata eſt, quia graviſſimis de cauſis introduci potuit, connivente ſaltem Apoſtolica Sede. 5

f *Litteras.*) Quas huc referre & tranſcribere ex epiſtolis Innocentii III. Coloniæ editis, injucundum non erit: in eo regeſtro *pag.389.* ita legitur. 6

Omnibus Latinis, tam Clericis, quàm laicis apud Conſtantinopolim conſtitutis.

QUàm magnum ſit bonum obedientiæ, quantumque ab omnibus fidelibus appetendum, ex contrario ejus evidenter apparet: cùm teſte Propheta peccatum ariolandi ſit repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere; ſitque in illos graviter vindicatum, qui ſchiſma in populo facientes, inobedientes extitere ſuis ſuperioribus, & rebelles. Ad hujus autem virtutis eminentiam nullus attingere poterit ſubditorum, niſi Prælatis ſuis curaverit humiliter obedire. Sanè quoniam præſentiam ſuam non poteſt Romanus Pontifex omnibus exhibere, dilecto filio Magiſtro L. cujus virtutes, & merita pleniùs cognoviſtis, vices ſuas apud Conſtantinopolim duxit Sedes Apoſtolica committendas, ut abſens corpore, præſens Spiritu, per ipſum, quem tanto deputavit oneri, & honori, vos tanquam membra ſibi capiti firmiter couniret. Ut igitur ei, qui factus eſt Deo patri obediens uſque ad mortem, per obedientiam placere poſſitis, monemus univerſitatem veſtram, & attentiùs exhortamur in Domino, per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandantes, quatenus pro reverentia beati Petri, & noſtra præfato Magiſtro humiliter intendentes, ſalutaria ipſius monita & præcepta teneatis firmiter, & ſervetis: ſcituri quòd nos illi conceſſimus, ut quia communis depoſcit utilitas, non obſtante reſcripto, ſi quod à bonæ memoriæ G. Papa prædeceſſore noſtro proponitur impetratum, ad eum quoties neceſſe fuerit, liberè appelletur; & ipſe cauſas, ſuper quibus ad eum fuerit appellatum, canonico fine decidat: enormes etiam, & graves exceſſus per cenſuram Eccleſiaſticam corrigat, & caſtiget. Circa quem, cùm ſine veſtra non poſſet injuria mendicare, in ſubſidiis etiam corporalibus conferendis, qui vobis ſpiritualia ſubminiſtret, vos eſſe convenit

libe-

Digitized by Google

liberales: ut de bonis vobis à Deo collatis eidem in vita, & morte hilariter conſerentes, orationum illius ſitis participes, qui Vicarius noſter exiſtit. Et per hęc & alia bona, quæ in terris, Domino inſpirante feceritis, ad æterna gaudia pervenire poſſitis. Datum Laterani 15. Kal. Decembris.

COMMENTARIUM.

7 Concluſio traditur, & probatur.

EX præſenti Innocentii epiſtola ea deducitur communiter aſſertio: *Conſuetudine introduci non poteſt, ut ſimplex Sacerdos validè conferat ſacramentum Confirmationis*. Quæ aſſertio ab ſpecie conſuetudinis probatur ex Concilio Senonenſi celebrato anno 1527. *can.*38. in illis verbis: *Quoniam Abbates nonnunquam attentant munus Confirmationis conferre, idque vindicant ex conſuetudine præſcripta ad ſe pertinere. Nos attendentes hanc impoſitionem manuum à Chriſto primùm inſtitutam, & ab Apoſtolis receptam, ſolis Epiſcopis (qui Apoſtolorum ſunt ſucceſſores) reſervatam, conſuetudinem hujuſmodi, quæ potius corruptela dicenda eſt, reprobamus*. Generalius tamen probari poteſt ex omnibus illis Eccleſiæ canonibus, Pontificum, & SS. PP. teſtimoniis, in quibus presbyteris negatur hujus ſacramenti collatio, ut *in c. quamvis*, 68. *diſt. c. presbyteros*, 98. *diſt. c. cavendum* 7. *verſ. obſervandum*, 10. *q.*3. *c. presbyteri* 119. *de conſecr. diſt.*4. *c.*1. 3. & 4. *de conſec. diſt.*5. *c. unico*, §. *per frontis*, *de ſacra unctione*. Concil. Pariſ. ſub Ludovico *lib.*1. *c.*33. Meldenſi *can.*28. & 44. Vormat. ſub Hadriano II. *can.*8. Hiſpal.2. *can.*5. Conſtantienſi *ſeſſ.*8. Colonienſi 1. ſub Hermann, *p.*7. *c.*8. Tridentino *ſeſſ.*7. *de Confirm. can.*3. & *ſeſſ.*23. *c.*4. Ex Pontificibus Joanne III. *epiſt. unica*, *in principio*: *Donum ſancti Spiritus per impoſitionem manuum Chorepiſcopi non tradant, nec Presbyteri, ſed Epiſcopi, quia non LXX. ſed Apoſtoli tantùm manus imponebant*. Damaſ. *epiſt.*4. *poſt princip. Quod ſolis Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus proprii ſit officii tradere Spiritum ſanctum, liber actuum Apoſtolorum docet, præſertim cùm nullus ex LXX. diſcipulis, quorum iſti (Chorepiſcopi) in Eccleſia ſpeciem gerunt, legatur donum ſancti Spiritus per manus impoſitionem tradidiſſe*. Innocentio I. *epiſt.*1. *c.*3. *De conſignandis infantibus manifeſtum eſt ab alio fieri quàm ab Epiſcopo non licere; nam Presbyteri licèt ſint ſacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent. Hæc autem Pontificibus ſolis deberi, ut vel conſignent, vel Paracletum Spiritum tradant, non ſolum conſuetudo Eccleſiaſtica demonſtrat, verùm illa lectio actuum Apoſtolorum, quæ aſſerit, Petrum & Joannem eſſe directos, qui jam baptizatis traderent Spiritum ſanctum*. Leo Magnus *epiſt.*88. cujus pars extat apud Gratianum *in c. quamvis*, 68. *diſt.* D. Clemens *lib.*3. *conſtit. c.*16. & *epiſt.*4. Nicolaus I. *epiſt.*70. Gelaſius *epiſt.*1. *c.*8. Iſidorus *lib.*7. *etymol. c.*12. Cyprianus *epiſt. ad Jovin.* D. Chryſoſtomus *homilia* 18. *in acta Apoſt.* Epiphanius *hæreſ* 21. Beda *in c.*18. *actuum*, Alia juris teſtimonia cumularunt Antonius Auguſt. *in epit. juris, libro* 4. *tit.*45. Jodocus Coccius *tom.*2. *theſauri*, *lib.*5. *art.*20. Illuſtrant congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *de poteſt. Epiſcop. allegat.*30. & *in remiſſ. ad Trident. dicto can.*3. Sahagun *in c. finali*, *hoc tit. nu.*31. Sebaſt. Cæſar *de Eccleſ. hierarch.*1. *p. diſp.*6. §.3. *nu.*5. Bellarminus *de confirm. c.*12. Petrus Gregor. *lib.*1. *partit. tit.*8. *c.*3. & *lib.*2. *ſyntagm. c.*5. *nu.*2. Diana *p.*8. *tract.*1. *reſol.* 1. Baſilius Legiou. *de confirm.*4. *p. c.*1. 2. & 3. Vicecomes *de ritibus Confirm. lib.*1. *c.*8. Mendoza *lib.*3. *Concilii Illiber. c.*8. Suarez *tom.*3. *de ſacram. in* 3. *part. diſp.*36. *ſect.*1. Lorinus *in c.*8. *Actuum*, *verſ.*17. Salmeron. *tract.* 26. *in acta*. Tamburinus 2. *tom. de jure Abbat. diſp.* 4. Fragoſo *de regim. Chriſt. Reipub. part.*2. *lib.*1. *diſp.* 1. §.9. & *lib.*8. *diſp.*18. §.7. Torreblanca *de jure ſpirit. lib.*2. *c.*6. Sauſay *in panopl. ſacerd.*2. *p. lib.*5. *c.*13. Franciſcus Hallierius *in vindiciis Pariſ. lib.*2. *c.*4. §.4. Baronius *anno* 58. *numer.*4. Joannes Dartis *ad diſtinct.*5. *de conſecr.* Cellotius *de hierarchia*, *lib.*6. *c.*10. §.1. Martinez de Prado *tom.*1. *de ſacram. queſt.*72. *dub.*3. & 11. Claudat agmen unus pro cunctis omnigenæ eruditionis parens, Academiæ noſtræ, immò & Hiſpaniæ decus, Illuſtriſ. D. Franciſcus Ramos *in memor. ad Alexand. VII. pro Epiſcop. Luſitaniæ*, *propoſ.*4. §.4.

7 Traditur ratio concluſionis.

Sed adverſus hanc aſſertionem non leves inſurgunt difficultates. Prima naſcitur ex eo, nam tempore Apoſtolorum pari cum Epiſcopis Presbyteri utebantur poteſtate. D. Paulus *ad Philippenſes* 1. *Omnibus ſanctis, qui ſunt Philippis; cùm Epiſcopis, & Diaconibus*; id eſt cum Presbyteris: idem *epiſt.*1. *ad Titum*. D. Petrus *epiſt.*1. *c.*5. *Actuum Apoſt. c.*20. *verſ.*17. quas & alias authoritates ad id probandum congerit & expendit D. Hieronymus *in c. legimus*, 93. *diſt. Quemdam audio in tantam erupiſſe vecordiam, ut Diaconos Presbyteris, id eſt Epiſcopis anteferret; nam cùm Apoſtolus præcipuè doceat eoſdem eſſe Presbyteros, quos Epiſcopos, &c.* Et *c. ecce*, 95. *diſt.* Illuſtrant Bellarminus *de Clericis cap.*14. & 15. Villaroel. *part.*1. *regim. Eccleſ. q.*4. *art.*2. Baronius *anno Chriſti* 58. *n.*5. plures congeſti à Barboſa *de poteſt. Epiſcop.* 1. *part. c.*2. immò ſequentibus Eccleſiæ ſæculis potiùs conſuetudine, quàm dominica inſtitutione diſtinctio Epiſcoporum & Presbyterorum introducta eſt, *c. olim* 5. 95. *diſt. Sicut Presbyteri ſciunt ex Eccleſiæ conſuetudine ei, qui ſibi præpoſitus fuerit, eſſe ſubjectos; ita Epiſcopi noverint ſe magis conſuetudine, quàm diſpoſitionis Dominicæ veritate Presbyteris eſſe majores, & in commune debere Eccleſiam regere*. Unde uſu & conſuetudine introductum fuiſſe, ut Epiſcopi conferrent ſacramentum Confirmationis, probatur *ex c. pervenit*, 91. *diſt. Secundum veterem uſum Eccleſiæ noſtræ*. Dionyſius *de Eccleſ. hierarch. c.*8. *verſic. Itaque divinus mos*. Sed non ſolùm lex ſcripta, verùm conſuetudo contraria conſuetudine abrogari poteſt, ut probant latè Oſualdus *lib.*1. *comment. Donel. c.*10. *littera I*, Salcedo *de leg. polit. lib.*1. *c.* 8. Vighellius *in methodo juris civilis*, *p.*1. *lib.*1. *cap.*8. igitur conſuetudine Conſtantinopoli præſcripta introduci poterat, ut Presbyteri Latini ſacramentum Confirmationis adminiſtrarent. Augetur primò hæc difficultas ex eo, nam conſuetudine apud Græcos receptum eſt, ut Presbyteri ſimplices ſacramentum Confirmationis ritè conſerant. D. Ambroſius *in epiſt. ad Epheſios*, *c.*4. *Apud Ægyptum Presbyteri conſignant, ſi præſens non ſit Epiſcopus*. Dionyſius *de Eccleſ. hierarch. c.*5. Latè Illuſtrant Petrus Arcudius *lib.*2. *de concord. Eccleſiæ Occident. à c.* 19. *uſque ad* 16. Jacobus Sirmundus *antirrhetico de canone Arauſicano contra Petrum Aurelium*, Baſilius *de Confirmat. c.*5. Vicecomes *lib.*1. *de ritibus confirm. c.*8. igitur etiam Presbyteri Latini virtute conſuetudinis poterant conferre ſacramentum Confirmationis. Augetur ſecundo hæc difficultas ex eo, nam quod poteſt fieri privilegio, poteſt introduci conſuetudine, *l.*1. §. *in ſumma*, *ff. de aqua pluvia*, *l. nemo* 123. §.1. *ff. de regulis juris*, *cap. duo*, *de officio Ordinar.* docent Fontanella *de pactis nuptial. tomo* 1. *clauſ.*3. *gloſſ.*2. *nu.*28. Molina *lib.*1. *de primog. c.*6. *nu.*12. Murla *in emporio*, *p.*1. *tit.*2. *num.*5. Amaya *in l.*3. *C. de annonis*, *lib.*10. *nu.*17. ſed privilegio concedi poteſt ſimplici ſacerdoti, ut ſacramentum Confirmationis conſerat, *cap. pervenit* 2. 95. *diſt.* ut Innocentius VIII. conceſſit Generali, & Abbatibus Ciſtercienſibus, ut referunt Fr. Emanuel Roderic. *tom.*1. *regul. quæſt.*18. *art.*3. Vaſquez *in* 3. *p. diſp.*234. *cap.*4. *num.*39. & Fratribus Regularibus ſancti Franciſci, ut referunt Barboſa 2. *p. de poteſt. Epiſcop. alleg.* 30. *numer.*5. Lucas Vuadingus *in annalibus Franciſc. tom.*5. *anno* 1444. *numer.*45. & *anno* 1447. *nu.*15. & Patribus Societatis Jeſu in Braſilia, teſtantibus Petro Arcudio *l.*2. *de concord. Eccleſ. Occid. & Orient. cap.* 15. Sfortia Pallavic. *lib.* 9. *hiſtor. Concil. Trident. c.* 7. Solorzanus *de jure Indiar. tom.*2. *lib.*3. *cap.*18. *num.* 33. & *in polit. lib.* 4. *c.* 18. igitur ſimiliter ratione conſuetudinis poterant Presbyteri Latini Conſtantinopoli degentes ritè conferre ſacramentum Confirmationis.

His difficultatibus minimè reſtagantibus, vera eſt præſens deciſio, pro cujus illuſtratione ſciendum eſt, Epiſcopos per conſecrationem Epiſcopalem recipere à Chriſto immediatè novam Ordinis poteſtatem indelebilem, ſecundùm quam ſuperiores ſunt Presbyteris, & quędam Ordinis miniſteria exercere poſſunt, quæ Presbyteris omninò denegantur, ut expreſsè docet Tridentinum *ſeſſ.* 23. *de reform. c.* 4. & probant Vaſquez *tom.* 3. *in* 3. *par.*, *diſp.* 243. Bellarminus *l.* 4. *de R. Pontif. c.* 10. Sayrus *de Sacram. lib.*1. *c.*2. *q.* 3. *art.* 5. Unde neceſſitatem Epiſcoporum ad miniſteria eis ſpecialiter incumbentia feliciter propugnarunt Nicolaus Lemaiſtre *de inſtaurat. Epiſc. integro l.* Franciſc. Hallierius *de divina inſtit. Epiſc. per duos libros*, Petrus Aurelius, aut quiſquis eſt, qui eo ſub nomine latere voluit, *in vindiciis cenſuræ Sorbonicæ adverſus ſpongiam Lemellii*, D. Emanuel Sarmiento & Mendoza *in libello hiſpanicè ſcripto*, *Militia Evangelica*, *c.* 10. *cum ſequent.* Ex his autem miniſteriis, quæ ratione ordinis Epiſcopalis ſolummodò Epiſcopis reſervantur, aliqua referunt Iſidorus *in c. perlectis*, *verſ. ad Epiſcopum*, 25. *diſt. c. quamvis*, 68. *diſt.* Trident. *ubi proximè*, inter quæ alia ſunt ſacramenta, ut Confirmatio, & Ordo; alia verò ſolùm ſacramentalia, ut conſecrationes Eccleſiarum, Vaſorum, Virginum, & ſimilia.

9 De Epiſcoporum ordine, & poteſtate.

milia. De ſacramento Ordinis latè probavi *in c.1. de ordinatis ab Epiſcopo*: de conſecratione Chriſmatis, Altarium, & Eccleſiæ, conſtat *ex c. penult. verſ. Chriſma, de præſcript. c. illud*, 95. *diſtinctione*, *c.1.* 2. & 3. 26. *qu.* 6. *c. penult. de conſecrat. Eccleſ.* & aliis. De conſecratione etiam Virginum eam probavi *in capite* 1. *de temp. ordin.* quæ omnia miniſteria Epiſcopis ratione ordinis reſervata, non ita ab ipſo Chriſto fuerunt diſtincta, ſed hæc determioationi Eccleſiæ reliquit, ex cujus inſtitutione, & more reſervatio hæc, & diſtinctio initium habuit. Apoſtoli enim Epiſcopis ea miniſteria reſervarunt, quę conſoua erant ſtatui Epiſcopali, prout à Chriſto noſcitur inſtitutum, ut generaliter ſunt omnes conſecrationes ad rerum ſacrarum perfectiuuem iuſtitutæ.

10 *De miniſtro Confirmationis.* Inter hæc miuiſteria uſu Eccleſiæ, & iuſtitutione Apoſtolorum primum, præcipuumque eſt ſacramentum Confirmationis, cujus adminiſtratio jam à temporibus Apoſtolorum ſolis Epiſcopis, ut ordinariis miniſtris competit, nt conſtat *ex c.8. actuum Apoſt.* ubi refertur, Petrum & Joannem miſſos fuiſſe in Samariam, ut baptizatis mauus imponereut, ex D. Cypriano *epiſt.73. ad Jubajanum*: *Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Eccleſia baptizantur, Præpoſitis Eccleſiæ offerantur, & per noſtram orationem, & manus impoſitionem Spiritum ſanctum conſequantur.* D. Hieronymo *in dialog. adverſus Luciferianos*: *Non abnuo hanc eſſe Eccleſiarum conſuetudinem, ut ad eos qui longè in minoribus urbibus per Presbyteros, vel Diaconos baptizati ſunt, Epiſcopus ad invocationem ſancti Spiritus manum impoſiturus excurrat.* Ex Euſebio *epiſt.3. ad Epiſcopos Tuſciæ & Campaniæ*: *Manus quoque impoſitionis ſacramentum magna veneratione tenendum eſt, quod ab aliis perfici non poteſt, niſi à ſummis Sacerdotibus; nec tempore Apoſtolorum ab aliis, quàm ab ipſis legitur peractum.* Concil. Hiſpal. 2. Vormatienſi *can.*8. Florentino *in decreto Eugenii IV. de ſacrament.* §. *ſecundùm*. *Ordinarius miniſter eſt Epiſcopus, ut cùm cęteras unctiones ſimplex ſacerdos valet exhibere, hanc non niſi Epiſcopus debet conferre; quia de ſolis Apoſtolis legitur, quorum vicem tenent Epiſcopi, quod per manus impoſitionem Spiritum ſanctum traderent.* Et ita ex inſtitutione divina explicata per Apoſtolos, & uſu Eccleſiæ Epiſcopi ordinarii miniſtri ſunt ſacramenti Confirmationis. Docent, & latè probaot hanc inſtitutionem divinam Franciſcus Hallierius *in vindiciis Pariſ. lib.2. c.2.* §. 4. Suarez *de ſacram. ubi ſuprà*, Baſilius *de confirm. c.6. p.4.* Chriſt. Lupus *ad* 8. *Syn. calumniat.4. fol.*1422.

11 *De erroribus hæreticorum.* Sed hanc Catholicam veritatem, tot Conciliorum, & SS. PP. decretis definitam negarunt Calvinus *lib.4. inſtit. c.19. §.10.* Vuicleff. *lib.4. Trialog. c.14.* Armachanus *lib.11. Armenic. qu. c.4.* relati à Bellarmino *tom.2. lib.2. de Confirm. c.12.* Phocius Patriarcha CP. relatus à Baſilio *dicta p.4. c.1.* qui levibus nituntur fundamentis. Primò adducunt factum Ananiæ, quod refertur *actorum c.9.* Ananiam videlicet (qui non erat Epiſcopus, ſed Diaconus tantùm, vel Presbyter) manus impoſuiſſe Saulo: igitur non ſolùm Epiſcopi ſunt miniſtri Confirmationis. Sed facilè reſpundetur, mauuum illam impoſitionem uon fuiſſe confirmatoriam, ſed tantùm curativam, ut docet Baſilius *dicto c.1. nu.4.* Secundo adducunt authoritatem D. Pauli 1. *ad Timoth. c.4.* in illis verbis: *Noli contemnere gratiam, quæ data eſt tibi per impoſitionem manuum Presbyteri.* Igitur Timothens confirmationem acceperat à Presbytero. Sed neque hęc authoritas pro eis facit; nam per illam manus impoſitionem; non Confirmatio, ſed ſacramentum Ordiuis ſignificatur, & iu correctis Codicibus legitur: *Per impoſitionem manuum Presbyterii*, ut etiam latè probavit Hallierius *de ſacris elect. iu principio*. Tertio etiam expendunt pro ſua ſententia D. Ignatium *epiſt.13.* & D. Ambroſium *lib.3. de ſacrament. c.2.* ubi inquit: *Spirituale ſignaculum, & ſeptiformem Spiritum ſanctum dari ad invocationem Sacerdotis.* Quibus in locis Ignatius & Ambroſius inter ſacerdotis munera recenſent ſacramenti Confirmationis collationem. Sed his, & ſimilibus authoritatibus facilè reſpondetur, ſi obſervetur, ſacerdotis appellatione Epiſcopum plerumque venire, ut cooſtat ex Sidonin *lib.9. epiſt.3.* ubi de Fauſto Abbate Lirinenſi iu Epiſcopum aſſumpto, ait: *Nibil ab Abbate mutatus per Sacerdotem.* Tandem arguit Phocius à ſacramento Euchariſtiæ, quod adminiſtrare poſſunt Presbyteri, etſi præcellens ſacramentum ſit ratione contenti. Sed hoc argumentum nihil probat, ſiquidem Euchariſtia conficitur, & adminiſtratur à quocumq; Presbytero tanquam proprio miniſtro, à quo oon rectè arguitur ad ſacramentum Confirmationis; aliàs inde etiam deduceretur, ſacramentum Ordiois ab eis adminiſtrati poſſe.

Manet ergo Apoſtolos tantùm adminiſtraſſe ſacramentum Confirmationis, & per conſequens Epiſcopos tantùm, qui in eorum locum ſucceſſerunt, ut latè probant Savarus ad Sidonium *lib.6. epiſt.7.* Bignonius *ad Marculfum lib.1. c.2. fol.434.* Pamelius *ad D. Cyprianum epiſtola* 64. Severious Binius *in notis ad epiſt.1. Anacleti*, Ambianus *ad Tertull. de fuga c.11. obſerv.1.* & *c.12. obſerv.2.* eſſe miniſtros ordinarios Sacramenti Confirmationis: unde cognoſcitur ratio hujus deciſionis; nam cùm conſuetudo juri divino derogare non poſſit, *c. fin. hoc tit.* ubi Sahagun, & nos plura adducemus, non poterat coofuetudine iotroduci, ut ſimplices Presbyteri Latini Conſtantinopoli degentes hoc Sacramentum validè conferrent. Quæ ratio illuſtratur *ex cap. aqua, de conſecrat. Eccleſiæ, vel Altar.* ubi in non diſſimili ſpecie, cùm proponeretur in provincia Bracharenſi uſum inoleviſſe, ut ſimplices Sacerdotes Eccleſias ſanguinis effuſione pollutas, aqua per Epiſcopum benedicta reconciliarent, decrevit Pontifex de cæteru hujuſmodi reconciliationem non eſſe faciendam prætexru couſuetudiuis, quæ potiùs corruptela appellauda erat. Undo cùm ex eadem ratione competat Epiſcopis miniſterium couſecraudi Eccleſias, ac admioiſtrandi ſacramentum Confirmationis, rectè deciditur in præſenti, prætextu conſuetudinis non poſſe Presbyteros Latioos admioiſtrare ſacramentum Confirmationis. Tandem ad ſolutionem hujus difficultatis adeundus eſt Morinus *lib. 1. exercit.3. cap.1.*) 12 *Traditur ratio decidendi.*

Nec difficultas ſuprà expenſa pro ratione dubitandi adverſatur, qua dicebamus Epiſcoporum & Presbyterorum idem eſſe nomen, æqualeque officium, *ex c. olim*, 95. *diſt. c. legimus*, *diſt.93.* Nam omiſſa ſolutione Michaelis à Metina *in tractatu de continentia*, *lib.1. c.1.* qui auſus fuit affirmare D. Hieronymum, Auguſtinum, & Ambroſium relatos *in dicto c. legimus*, *cap. olim*: & à Bellarmino *tom.1. controv. tit. de clericis*, *c.14* & 15. lo Arii errorem incidiſſe, & aliorum qui tenuerunt inter Epiſcopos & Presbyteros nullum eſſe diſcrimen; apage enim his Eccleſiæ Doctoribus talem irrogare injuriam: omiſſa etiam alia ſolutione Pauli Layman *tom.* 1. *ſummæ*, *lib.5. tit.9. cap.3. nu.5.* dicendum eſt, quod quamvis verum ſit, Epiſcopos à jore divino inſtitutos, à Presbyteris revera differre, atque ordine eſſe majores & dignitate, ac juriſdictione præſtantiores, ut contra errores noſtrorum temporum, præcipuè Salmaſii, & Puritanorum defenduut Franciſcus Hallierius *de Epiſcopor. inſtit.* Lemaiſtre *eod. tract.* Petavius *de Eccleſ. hierarc. lib.1. & 2.* Cellotius *eod. tract. obſerv.4. c.16. per totum*; tamen primis Eccleſię ſęculis Presbyteri nomen, & aliqua miniſteria Epiſcoporum retinebant; ſicut enim Epiſcopi tanquam ſeniores, Presbyteri dicebantur, ita & Presbyteri à cura animarum, quam in Eccleſia exercebant, Epiſcopi appellabautur, & Epiſcopi Presbyteri primi ordinis dicebantur: & quia aliqua miniſteria ordinis, & juriſdictionis omoibus communia Preſbyteri exercebant, ideò illis ſæculis legimus aliquando confundi Epiſcopum cùm Presbytero, & è contra; non tamen inde rectè infertur, quia Epiſcopi nomen Presbyteris commune erat, æqualem eſſo ordinis poteſtatem: nam apud Romanos Prętoris nomen commune erat aliis Magiſtratibus, *l. patri pro filio*, §.1. *ff. de minor. l. in hæredem*, *ff. de dolo malo*; & tamen omnium æqualis poteſtas non erat, Primis ergo ſæculis Eccleſiæ Presbyteri à cura animarum, quam exercebant, Epiſcopi appellabantur; ſed officia & miniſteria propria Epiſcoporum non exercebant, ut latè docent Baronius *anno* 58. *n.3.* & *anno* 60. *n.2.* & *anno* 166. *nu.3.* & *anno* 205. *n.27.* Turrianus *lib.1. pro can. c.13.* Bellarminus *tom.1. lib.1. de clericis*, *cap.14.* Landmeter. *de veteri mon. lib.2. cap.96.* Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp.6. §.2.* Acunna *in d. c. legimus*, Lemaiſtre *lib.2. de reſtaurat. Epiſc. c.3.* Ayala *de eccleſ. trad.3. p. pag.214.* Eſpenſeus *ad epiſt. D. Pauli*, *lib.1. digreſſ. c.1. & 2.* Meſſana *in D. Hieronymum*, *verbo Epiſcopus*, Coriolanus *in breviario*, *anno* 53. & 58. Hallierius, & Petavius *ubi ſuprà*. Nec etiam obſtant illa verba: *Magis conſuetudine, quàm diſpenſationis dominicæ veritate Presbyteris eſſe majores*; quæ reperiuotur *in dicta c. olim*; nam miſſa interpretatione Dominici Soto, *in 4. diſt.24. quæſt.2. art.2.* qui exiſtimat verba illa ſtare relativè, non aſſertivè, dicendum eſt, diſcrimen inter Epiſcopum, & Presbyterum à D. Hieronymo ibi relatum, referendum eſſe poſt ſciſma exortum ioter Chriſtianos, qui tempore Apoſtolorum baptiſmum re- 13 *Reſpondetur primæ difficultati.*

cipi-

cipientes, exiſtimantes gratiam à miniſtris accipere, ajebant: *Ego ſum Cephæ, ego ſum Pauli*; quos reprehendit Apoſtolus 1. *ad Corinth. cap.* 1. his verbis: *Numquid Paulus crucifixus eſt pro vobis?* Ad quod ſchiſma ſedandum Eccleſia ſtatuit, ut in civitatibus, in quibus Epiſcopalis cura communis erat, Epiſcopus ordinaretur, ut ita ſicut divino jure diverſa inter ſe erant officia Epiſcopi, & Presbyteri, ſic etiam per diverſas perſonas obirentur: cùm itaque ait D. Hieronymus, conſuetudine Eccleſiæ introductum fuiſſe, ut Epiſcopi Presbyteris majores eſſent, non negat majoritatem provenire à jure divino, ſed dumtaxat oſtendit, quod licèt poteſtas Epiſcopalis in genere inſtituta ſit à jure divino, tamen in particulari, & in actu accipitur immediatè ab Eccleſia, & ejus ſummo Paſtore. Præſenſerunt Baronius *anno* 58. *num.* 11. Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp.* 6. *num.* 13. Nec obſtat augmentum difficultatis deductum ex more apud Græcos recepto, apud quos Presbyteri abſente Epiſcopo hoc ſacramentum conferunt, ut conſtat ex D. Auguſtino *q.* 101. *utriuſque Teſtamenti*, illic: *Nam in Alexandria, & per totam Ægyptum, ſi deſit Epiſcopus, conſignat Presbyter.* ex Nicolao I. & Dionyſio latè probat Baſilius Legionenſis *de Confirm. p. c.* 5. Nam omiſſa ſolutione Vvaldenſis *de ſacrament. c.* 104. P. Suarez *eodem tract. diſp.* 36. *ſect.* 1. qui affirmant Armenos, atq; Ægyptios non erraſſe in miniſtro Confirmationis, ſed Confirmationem ipſam negaſſe, atque D. Auguſtinum, D. Ambroſium, & D. Dionyſium exaudiendos eſſe de alia unctione, quæ fit à Presbyteris ſtatim poſt Baptiſmum, quos refellit Baſilius *dicto cap.* 5. dicendum eſt, prædictam conſuetudinem ab Eccleſia tolerari, quia non ejus ratione Presbyteri propria auctoritate Sacramentum hoc adminiſtrant, ſed potiùs ex tacita delegatione Pontificis, & expreſſa Epiſcoporum Orientalium, quibus abſentibus, non verò præſentibus, Presbyteri conſignant: unde ex commiſſione Pontificis, & Epiſcoporum, accedente ipſa conſuetudine Græcanica, Presbyteri licitè conferunt Confirmationis ſacramentum: nec hanc conſuetudinem in Presbyteris Græcis improbavit Innocentius in præſenti, ſed tantùm in Presbyteris Latinis, apud quos cùm delegatio tacita Pontificis, aut expreſſa Epiſcoporum non daretur, ideò conſuetudine introduci non poterat, ut licitè, & validè hoc ſacramentum conferrent.

14 Exponitur c. pervenit 95. diſt.

Nec obſtat ultimum difficultatis augmentum, quo dicebamus, ex delegatione, ſeu commiſſione Pontificis, poſſe presbyterum ſimplicem ſacramentum hoc conferre: pro cujus ſolutione ſciendum eſt, valdè controverſum eſſe apud Interpretes, an ex delegatione Pontificis poſſit ſimplex ſacerdos ſacramentum hoc adminiſtrare. Negarunt Durandus, Major, & Adrianus *in* 4. *diſt.* 7. *de confirmat. q. ult.* Caſtro *de hæreſibus, verbo Confirmatio*, & *de punit. hæret. lib.* 2. *cap.* 21. Henriquez *lib.* 3. *ſummæ, c.* 6. §. 4. *littera L.* Moure *in exam. Theolog. p.* 3. *cap.* 2. §. 3. Petrus Suavis Polanus *in Concil. Trid. hiſtor. lib.* 2. *pag.* 279. qui ex eo moventur, nam quæ ratione ordinis Epiſcopis competunt, delegari non poſſunt, *c. aqua, de conſecrat. Eccleſiæ*: ſed collatio ſacramenti confirmationis ſpectat ad Epiſcopum ratione ordinis, ut ſuprà probavi: igitur hæc facultas adminiſtrandi hoc ſacramentum Presbyteris delegari non poteſt. Contrariam tamen ſententiam, quàm ut probabilem tutamque defendimus, tenent poſt D. Thomam 3. *p. q.* 72. *art.* 11. plures à Barboſa congeſti *de poteſt. Epiſc.* 2. *p. alleg.* 30. *nu.* 4. & in præſenti *nu.* 7. & *in cap. unico, nu.* 12. *de ſacra unctione*, Diana 8. *p. tract.* 1. *reſol.* 3. Leander *de ſacram. tract.* 3. *diſput.* 2. *q.* 2. Tamburinus *de jure Abbat.* 2. *tom. diſp.* 3. *qu.* 1. *nu.* 5. Fragoſo *de regim. reipubl. lib.* 1. *cap.* 1. §. 9. Card. Lugo *in conſiliis, pag.* 12. P. Hurtado *de confirm. difficult.* 3. Baſilius Legion. *eod. tract.* 3. *par.* 3. *cap.* 3. Hurtado *de reſident. tom.* 1. *reſol.* 5. *ſubreſol.* 6. *pag.* 259. Ex eruditioribus Anton. Auguſt. *in Gratianum lib.* 1. *dialog.* 17. Vicecomes *lib.* 1. *de ritibus Confirm. obſerv.* 8. & 22. & *lib.* 5. *de Baptiſmo, cap.* 3. Laurentius Laudmeter. *lib.* 2. *de veteri cleric. cap.* 72. Baptiſta Caſalius *de veter. Chriſt. ritib. cap.* 23. Zerda *ad Tertull. lib.* 2. *de Baptiſmo, cap.* 8. *num.* 108. Severinus Binius, Petrus Arcudius, Sfortia Pallavicinus, Sirmundus, & P. Aurelius, quos laudat, & ſequitur Præceptor eximius noſter D. Franciſcus Ramos *ubi ſuprà*, §. 4. *num.* 152. P. Mendo *in ſtatera, diſſert.* 12. *in appendice*, §. 1. Martinez à Prado *tom.* 1. *de ſacram. qu.* 72. *dub.* 11. §. 3. Fr. Antonius Perez *in pentateuc. fidei, volum.* 4. *cap.* 3. *num.* 63. Nicolaus Romeus *in effig. Calvini, color.* 33. Solorzanus *tom.* 2. *de jure Ind. lib.* 3. *cap.* 18. *num.* 34. Cabaſſutius *in notit. Concil. in can.* 1. *Concil. Arauſic.* Joannes Dartis *in addit. ad diſt.* 5. *de conſecr.* quorum ſententia probatur apertè *ex dicto cap. pervenit*, 95. *diſt.* ubi Gregorius Magnus permiſit, ut ubi Epiſcopi deeſſent, Presbyteri Baptizatos ſacro chriſmate in frontibus ſignarent; cujus facti meminerunt Patres Concilii Florentini *in decreto Eugenii*, §. *ſecundum*, illic: *Legitur tamen aliquando per Apoſtolicæ Sedis diſpenſationem ex rationabili, & urgente admodum cauſa ſimplicem ſacerdotem chriſmate per Epiſcopum confecto hoc adminiſtraſſe Confirmationis Sacramentum.* Et D. Gregorium egiſſe de ſimplicibus ſacerdotibus, & de Sacramento Confirmationis, agnovit Concilium Florentinum ubi ſuprà, quamvis aliqui apud Vvidiſormum *ad ſextum articulum Vvicleſi*, variè circa hoc ſenſerint, & perperam voluerint S. Pontificem vel egiſſe de ſacerdotibus Epiſcopis, vel de alia unctione, quàm confirmativa: & Gregorii ſucceſſores plerumque conceſſiſſe privilegia monaſteriis, ut ſimplices presbyteri poſſent hoc ſacramentum adminiſtrare, jam ſuprà retuli. Accedit Concilii Florentini decretum *in d.* §. *ſecundùm*, ubi de confirmatione ajunt Patres: *Ordinarius miniſter eſt Epiſcopus.* Conſentit Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 7. *de Confirmat. cap.* 3. ex quibus rectè colligitur, ſive intelligitur, alium poſſe ut miniſtrum extraordinarium confirmationem adminiſtrare. Facit tandem Concilium Senonenſe *in decretis morum, cap.* 38. ubi cùm Patres ſupponerent, Abbates non habere poteſtatem confirmandi, hęc verba ſubjungunt: *Quod ſi qui ſint, qui contendant, ſibi competere hanc facultatem ex privilegio, volumus quod cum primum fuerint requiſiti à ſuffraganeis noſtris, de privilegio fidem facere teneantur.* In quibus apertè ſupponitur, ex privilegio poſſe confirmandi facultatem aliis ab Epiſcopis competere. Qua opinione retenta, non obſtat contrariæ fundamentum; nam licèt ratione Ordinis Epiſcopalis Epiſcopus ſit ordinarius miniſter, tamen Presbyter extraordinarius eſſe poteſt, quia habet eum ordinem, ſaltem inchoatum, & imperfectum. Unde virtute hujus conſecrationis remotæ, accedente delegatione poteſt presbyter validè conferre hoc ſacramentum.

Sed adhuc ſuprà dictis adverſatur textus *in canone* 2. *Concilii Barchinonenſis* 2. temporibus Recaredi Regis celebrati, in illis verbis: *Simili etiam ſtatutum conditione eſt, ut cùm chriſma Presbyteris diæceſanis pro neophytis confirmandis datur, nihil pro liquoris pretio accipiatur, ne gratia Dei pretio benedictionis affecta ſimoniacum interitum ementibus, vendentibuſque adſociet.* Ex quibus deduci videtur, presbyterus chriſma accipere, ut neophytis confirmationis ſacramentum conferant. Pro hujus Canonis interpretatione dicendum eſt, in eo tantùm prohiberi à Patribus, ne prætextu liquoris pretium accipiatur pro chriſmate ab Epiſcopis, à quibus presbyteri quotannis chriſma petere debent. Concilium Carthag. 4. *can.* 36. *Presbyteri, qui per diæceſes Eccleſias regunt, à ſuis Epiſcopis omni anno ante paſchæ ſolemnitatem chriſma petant.* Et *cap. omni* 124. *cap. Presbyteri, de conſecrat. diſt.* 4. *cap. non videtur, de offic. ordin. in* 5. *collect.* Antonius Auguſt. *in epit. juris, lib.* 23. *tit.* 2. Severinus Binius *in notis ad epiſt.* 2. *Fabiani*: quod chriſma à proprio Epiſcopo acceptum ſub fideli cuſtodia presbyteri ſervare debebant, *cap.* 1. *de cuſtod. Euchariſt.* Concil. Arelat. *can.* 18. *Presbyteri ſub ſigillo cuſtodiant chriſma, & nulli ſub prætextu medicinæ, vel cujuſlibet rei donare præſumant.* Turon. *can.* 20. *Presbyteris injungendum eſt, ne ſacrum chriſma foras conclave dimittant, ubi à quolibet attingi poſſit.* Metenſe *can.* 3. *Ut Epiſcopi diœceſim viſitantes, neophytos confirmare poſſint*, & *cap. cavendum* 7. 10. *qu.* 3. Concil. Meldenſe *can.* 28. unde *in dict. can.* 2. *Concilii Barchinon.* non traditur chriſma presbyteris, ut ipſi neophytos cùm eo ſignent, ſed tantùm ut cuſtodiant, ad hoc ut Epiſcopi diœceſim peragrantes eos confirmare poſſint. 15 Explicatur concil. Barchinon. can. 2.

Secundò adverſatur textus *in can.* 2. *Concilii Arauſic.* in illis verbis: *Hæreticos in mortis diſcrimine poſitos, ſi catholici eſſe deſiderent, ſi deſit Epiſcopus, à Presbyteris cum chriſmate, & benedictione conſignari placet.* Ex quibus apertè probatur, presbyteros ſimplices poſſe ſacramentum confirmationis adminiſtrare. Pro cujus canonis vera expoſitione ſciendum eſt, primis Eccleſiæ temporibus in uſu fuiſſe, ut ſimul cùm Baptiſmo Confirmationis ſacramentum miniſtraretur: verum cùm ſequentibus ſæculis Presbyteris baptizantibus Epiſcopi non facilè adeſſent, qui chriſmate baptizatos ſignarent, pluresque ſine chriſmatis unctione decederent, Sylveſter Papa conſtituit, ut abſente Epiſcopo presbyteri chriſmate baptizatos linirent. Damaſus Pontifex *in Pontificali*, ubi de Sylveſtro ita ait: *Hic & hoc conſtituit, ut baptizatum liniat presbyter Chriſmate, levatum de aqua, propter* 16 Exponitur can. 2 Concilii Arauſic.

occaſionem tranſitus mortis. Fortunatus *lib.* 1. *de eccleſ. offic. cap.* 17. ibi: *In geſtis Pontificalibus legitur, Sylveſter Papa inſtituit, ut à Presbytero ungeretur neophytus in cerebro*. Et ſtatim: *Si quis ſine chriſmate migraverit de ſæculo, periculoſum iter arripit. Hoc prævidens Sylveſter Papa, in quantum potuit, ſubvenit, & propter abſentiam Epiſcoporum, neceſſitatem addidit, ut à Presbytero ungerentur*. Rupertus *lib.* 5. *de divinis officiis, cap.* 16. *Legitur autem in geſtis Pontificalibus, quod Sylveſter Papa conſtituit, ut baptizatum liniat Presbyter chriſmate, levatum de aqua, propter occaſionem tranſitus mortis, ne propter abſentiam Epiſcopi, & difficultatem eum conſequendi, ſine manus impoſitione baptizati migrent*. Hugo à Sancto Victore *lib.* 2. *de ſacram. p.* 7. *cap.* 3. *Primis temporibus omnis unctio chriſmatis per ſolos Pontifices fiebat, ſed poſtea inſtitutum eſt, ut baptizatum ſacerdos in vertice liniat, conſignatio tamen frontis ſolis Pontificibus reſervatur*. Latè illuſtrant hanc unctionis cæremoniam P. Joſeph à S. Maria *de ritibus Baptiſmi, cap.* 23. Joſephus Vicecomes *eod. tract. lib.* 4. *cap.* 3. *&* 4. Hanc igitur unctionem cùm chriſmate in vertice baptizati presbyteri faciebant abſente Epiſcopo. Leo I. *epiſt.* 88. *Sed neque coram Epiſcopo licet presbyteris in Baptiſterium introire, nec præſente Antiſtite infantem tingere, aut ſignare*. Concil. Toler. 1. *can.* 24. *Statutum verò eſt, Diaconum non chriſmare, ſed presbyterum abſente Epiſcopo, præſente verò, ſi ab ipſo fuerit præceptum*. Cùm enim hæc unctio chriſmatis à B. Sylveſtro fuiſſet inſtituta ut vicaria, in ſubſidium, & locum Confirmationis, quam Epiſcopi abſentes, & multis curis præpediti ſtatim poſt baptiſmum conferre non poterant, ideò niſi illis abſentibus, aut præſentibus de eorum licentia, presbyteri chriſmate unctionem facere in vertice baptizati non poterant. Quibus ita animadverſis cognoſcitur vera interpretatio prædicti Concilii Arauſicani; nam cùm hæretici ad fidem converſi, perperam antea baptizati, per baptiſmum recipi deberent, *cap. de Arrianis* 109. *de conſecr. diſt.* 4. & ſtatim confirmandi eſſent, aut ſaltem abſente Epiſcopo per presbyterum chriſmate ungendi; ideò ajunt PP. Concilii Arauſicani in mortis diſcrimine hæreticos poſitos, ſi catholici eſſe deſiderent, & deſit Epiſcopus, à presbyteris cum chriſmate, & benedictione conſignandos eſſe. Quæ verba non ſunt accipienda de confirmatione, ſed de prædicta unctione cùm chriſmate: quæ interpretatio apertè probatur ex canone antecedenti ipſius Concilii Arauſic. qui reperitur apud Gratianum *in cap. nullus* 125. *de conſec. diſt.* 4. ubi hæc unctio appellatur tantùm *benedictio*. De hac etiam unctione cum chriſmate, non verò de Confirmationis ſacramento accipiendi ſunt textus *in c. presbyteri* 119. *cap. presbyteri* 120. *cap. omni tempore* 124. *de conſec. diſt.* ubi presbyteris permittitur hæc unctio cùm chriſmate in vertice baptizati.

17 Exponitur D. Chryſoſtom. Etiam ſuprà traditis adverſari videtur D. Chryſoſtomus *homil.* 11. *in epiſt.* 1. *D. Pauli ad Timoth. cap.* 3. in illis verbis: *Cur iſtud? quia ſcilicet inter Epiſcopum atque Presbyterum intereſt fermè nil: quippe, & Presbyteris Eccleſiæ cura permiſſa eſt, & quæ de Epiſcopis dixit, ea etiam Presbyteris congruunt: ſola quippe ordinatione ſuperiores illis ſunt, atque hoc tantùm pluſquam Presbyteri habere videntur*. Quæ verba ita expendit Hallierius *de divina Epiſcop. inſtit. lib.* 1. *art.* 7. ſola ordinatione, id eſt ordinandi poteſtate Epiſcopi Presbyteris majores ſunt, igitur quoad confirmandi facultatem, æqualem habent Epiſcopi, ac Presbyteri. Cui difficultati, omiſſa ſolutione ipſius Hallierii, qui exiſtimat ordinandi poteſtatem tantùm à B. Chryſoſtomo fuiſſe expreſſam, quia hæc Epiſcopi prærogativa, ordinandi videlicet facultas, difficilius presbyteris communicatur: dicendum exiſtimo, verba illa, *ſola ordinatione*, non eſſe referenda ad ordinandi poteſtatem, Epiſcoporum propriam; ſed ad gradum ordinis Epiſcopalis, quo diſtinguuntur Presbyteri ab Epiſcopis, & cujus virtute competit Epiſcopis facultas adminiſtrandi Sacramenta Confirmationis, & Ordinis: unde rectè ait D. Chryſoſtomus, curam animarum æqualiter competere Presbyteris ac Epiſcopis, inter eoſque nullam dari differentiam, excepta ſola ordinatione, id eſt Epiſcopali gradu, cujus virtute Epiſcopus miniſter eſt ordinarius Confirmationis, & Ordinis.

18 Exponitur can. 4 Concilii Regienſis. Rurſus ſuprà traditis opponi poteſt canon 4. Concilii Regienſis, in illis verbis: *Et inter minutas diſcuſſiones, & indefinitas, viſum eſt omni presbytero per familias, per agros, per privatas domos pro deſiderio fidelium habere facultatem benedictiones aperire, quod nonnullas jam provincias habere occurrit. Huic autem etiam in Eccleſiarum plebibus, per loca tamen magis, quam per urbes hoc idem viſum eſt tribuendum. In Eccleſia quoque, in qua ordinatus fuerit, conſecrandi virginem, ſicut confirmandi neophytum, jus habebit, & per omnia, ut ſit multæ indulgentiæ teſtimonium, ſemper ſe inferiorem Epiſcopo, ſuperiorem Presbytero agat*. Ex quibus verbis expreſsè deducitur, presbyteros poſſe ſacramentum Confirmationis adminiſtrare. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt: in eo canone agi non de ſimplici presbytero, ſed de Chorepiſcopo: olim enim in pagis, & minoribus civitatibus conſecrabantur Chorepiſcopi, qui ut Vicarii Epiſcoporum in eis ſacramenta adminiſtrarent. Concilium Antiochenum *can.* 10. *&* 18. Sardicenſe *can.* 6. de quorum poteſtate, & conditione agemus *cap.* 1. *de privileg.* Illi ergo, præcipuè in Gallia, ſuperbia elati, non ſolùm in Eccleſiis propriis, verùm in aliis baptizatis Confirmationem miniſtrare, chriſma benedicere, virgines conſecrare audebant, ut probat P. Marcha *lib.* 2. *concord. Sacerd. & Imper. cap.* 13. *&* 14. & *lib.* 6. *cap.* 26. unde in dicto Concilio Regienſi modus præſcriptus fuit Chorepiſcopis, videlicet ut in propriis Eccleſiis tantùm fideles benedicerent, neophytos confirmarent, virgineſque conſecrarent; quod, & cautum fuit *in can.* 1. *ipſius Concilii*, in illis verbis: *Ex conſtitutionis permiſſu benedicere, & ut ſuprà definitum eſt, in una, & eadem Eccleſia neophytos confirmare, in caſtellis ac vicis totum illis ante presbyteros (ſicut venerit) liceat, quod in civitatibus omninò præſcribitur*. Et tandem temporibus Caroli Magni, cùm eorum ambitio comprimi nequiret, per Leonem IV. in Synodo Romana amoti fuerunt, & in exilium miſſi, ut conſtat *ex lib.* 7. *capitul. cap.* 187. ibi: *Prædictos autem Chorepiſcopos omnes præcipit damnari, & in exilium detrudi. Iſta verò omnes, maximè Regni nobis à Deo commiſſi Epiſcopi, cum eodem Arnone, permittente præfato Apoſtolico, mitius tractantes, jam dictos villanos Epiſcopos inter Presbyteros ſtatuerunt*. Latius proſequitur Marcha *d. cap.* 12. & nos plura dabimus *in cap.* 1. *de privileg.*

Ex eadem etiam obſervatione exponendus eſt canon Concilii Ancyrani, relatus à Gratiano *in capit. nullus* 125. *de conſecrat. diſtinct.* 4. quem adjecta negatione ita edidit Jacobus Sirmundus in editione Conciliorum Galliæ: *Nullum miniſtrorum, qui baptizandi recepit officium, ſine chriſmate uſquam debere progredi, quia inter nos placuit ſemel chriſmari. De eo autem, qui in baptiſmate, quacumque neceſſitate faciente non chriſmatus fuerit, in Confirmatione ſacerdos commonebitur. Nam inter quoslibet chriſmatis ipſius non niſi una benedictio eſt; non ut præjudicans quidquam, ſed ut non neceſſaria habeatur repetita chriſmatio*. Qui quidem textus valdè difficilis eſt, ſiquidem in eo docetur, ſimplicem ſacerdotem poſſe ſacramentum Confirmationis conferre, ideòque dum baptiſmum adminiſtrat, non debere progredi ſine chriſmate, Canoni huic negationem illam, *non*, adjecit Sirmundus, quem contra Petrum Aurelium defendit Petrus Marcha *in notis ad can.* 2. *Concilii Claromont.* ita ut ſenſus præſentis canonis ſit, videlicet PP. præcipere, unicam, eamque in fronte, chriſmatis unctionem fieri; ideòque miniſtrum Baptiſmi chriſma in promptu habere debere, ut mox baptizatum liniat. Si verò caſu chriſmatus in baptiſmate quiſquam non fuerit, commonendum Epiſcopum eſſe in Confirmatione, nempè ut baptizatus, cui chriſma adminiſtratum non ſit in baptiſmo, tunc ab Epiſcopo chriſmetur; inde chriſmatis unam eſſe benedictionem, vel in Baptiſmo, vel in Confirmatione; neceſſariam autem non eſſe repetitam chriſmationem, ſemel ſcilicet à Presbytero in baptiſmo, & iterum ab Epiſcopo in confirmatione, quæ ſola manus impoſitione confertur. Affirmativè legentes canonem illum Petrus Aurelius, & Severinus Binius, ejus ſenſum ita eliciunt: Nullus presbyterorum, aut Diaconorum, qui ad ægros, vel laborantes accedunt baptiſmi gratia, abſque chriſmate progrediatur, quia id conſtitutum eſt, ut baptiſma ab iis non adminiſtretur ſine chriſmatis unctione, quam ſemel tantùm conferant, nulla alia, ſcilicet extra baptiſmum, chriſmatione illis permiſſa, quæ tunc ab Epiſcopis adminiſtrari debet. Si quis autem in baptiſmo chriſmatus non fuerit, Epiſcopus ea de re tempore Confirmationis admonendus eſt, nempè ut baptizatum arceat à confirmatione, & ad presbyterum remittat priùs chriſmandum in vertice; ipſe enim Epiſcopus ejuſmodi chriſmationem præbere non poteſt, quia chriſmatis ipſius non niſi una benedictio eſt, id eſt chriſmatis Epiſcopalis. Eſſet autem duplex benedictio illius chriſmatis, ſi Epiſcopus prius vicem ejus, quæ à presbytero petenda erat, deinde ſuam

19 Exponitur c. nullus de conſecr. diſt. 4.

expleret

Digitized by Google

expleret. Cæterùm à presbytero expetenda eſt prima chriſmatio omiſſa, quia neceſſaria eſt repetita chriſmatio, nempè prima illa baptiſmalis, & ſecunda, quæ ab Epiſcopo adhibetur in Confirmatione. Quod eo non pertinet, ut chriſmatis baptiſmalis omiſſionem ſola neceſſitate contractam cuiquam obeſſe, aut chtiſmationis Epiſcopalis vim minuere PP. velint, ſed ſine ullo hujuſmodi præjudicio, repetita chriſmatio, ſeu chriſmatio duplex, neceſſaria habeatur. Verùm hæc interpretatio ſuſtineri nequit, cùm aliena ſit à verbis ipſius canonis, & illius ſententiam potiùs obtrudat, & inextricabilem reddat, quàm explicet: quare ea omiſſa dicendum eſt, in eo canone duplicem caſum proponi: in primo agitur de unctione baptizati in vertice, quæ presbyteris permiſſa eſt; ex juribus ſuprà traditis; quàm inſtitutam fuiſſe à D. Sylveſtro referunt Amalaricus, & Rabanus relati ab Hallierio *in vindiciis*, *obſerv.* 1. *cap.* 1. §. 3. & in dicto canone ejus neceſſitas injungitur, ideòque jubetur, ut qui baptizare intendit, ſine chriſmate non progrediatur. Secundus caſus proponitur, cùm omiſſa fuit hæc unctio à baptizante ob neceſſitatem emergentem; & ſtatuitur, ut tunc tempore Confirmationis miniſtrandæ ab Epiſcopo, ipſe commoneatur, non ut baptizatum mittat presbytero ad præmittendam verticis unctionem, ſed ut ipſum chriſmate ungat tantùm, ſi illi viſum fuerit; aliàs ſi duplici ebriſmatis unctione illum linire velit, nihil obeſſe myſterio, quia ſuperflua non nocent; attamen repetitam chriſmationem neceſſariam non eſſe; *Quoniam*, ajunt PP. *chriſmatis ipſius inter quoslibet non niſi una eſt benedictio*; id eſt; una, eademque benedictione conſecratum eſt chriſma, qua utuntur Epiſcopi, & Presbyteri; adeòque licèt unctio in baptiſmate omiſſa fuerit, ex eo nullum ſequitur damnum, cùm reſarciatur copioſè in chriſmate confirmationis: & ita primus caſus, in quo de Presbytero baptizante agitur, referendus eſt ad unctionem verticis; in ſecundo verò, ubi de confirmatione per Sacerdotem, intelligendus eſt Epiſcopus, non ſimplex Presbyter.

C A P U T V.

Idem *Decano, & Capitulo* a *Cenomanenſi*.

CUm inter vos ex una parte, & Canonicos S.P. de *b* Curie ex altera, ſuper eo, quod dicti Canonici S.P. generale *c* interdictum à Venerabili fratre noſtro Epiſcopo *d* veſtro, vel *e* vobis in civitate Cenomanenſi poſitum non ſervant, quæſtio verteretur, utraque pars, ut eadem cauſa poſſet ſine debito terminari, ſuum nuntium ad Sedem Apoſtolicam deſtinavit. Partibus igitur in noſtra præſentia conſtitutis, per procuratores idoneos audientiam præbuimus liberam, & benignam. Et quidam Eccleſiæ veſtræ propoſuit procurator, quòd cùm Cenomanenſis Eccleſia ſuo loco, & tempore pro exceſſibus ſæcularis *f* Poteſtatis interdicto voluit ſupponere *g* civitatem Eccleſiæ S.P. de Curie, tanquam membrum ſuo capiti non adhærens, *h* campanis pulſatis, apertis *i* januis, *j* divina Officia celebrare, aliis ceſſantibus, non omiſit. Cùm autem Venerabilis frater noſter Hoſtienſis *k* Epiſcopus tunc in partibus illis Legationis officio fungeretur, iidem ad ejus præſentiam accedentes, ſuam ei ſuper hoc querimoniam exponere *l* curaverunt, qui partibus convocatis, & rationibus utriuſque diligenter auditis, & cognitis; cùm pars Eccleſiæ S.P. per privilegia Sedis Apoſtolicæ non poſſet oſtendere ſe munitam, immò ei firmum conſtaret, quod ex ſuperbia potiùs, quàm ex cauſa rationabili duceretur, ſententialiter diffinivit, quod cùm in civitate Cenomanenſi poſitum fuerit interdictum, illud eadem Eccleſia obſervaret, vinculo quoque excommunicationis, ac pœnæ ordinis, ac *m* beneficii eos exponens, qui ſuæ ducerent ſententiæ reſiſtendum. Poſtmodùm verò cùm propter quoſdam exceſſus ſæcularis Poteſtatis tota Cenomanenſis civitas ſupponeretur eccleſiaſtico interdicto, & ipſis Canonieis S.P. denuntiatum fuiſſet, ut à divinorum celebratione ceſſarent, & obſervarent, ſicut aliæ Eccleſiæ ipſius civitatis, interdictum, ipſi majorem temeritatem ſuæ audaciæ adjungentes, cum majore ſolemnitate ſuum ſunt officium exequuti, venire contra Legati ſententiam non verentes. Procurator verò ipſorum propoſuit ex adverſo, quod ipſa Eccleſia S.P. ab ipſa ſui fundatione *n* libera extitit, & exempta, & de bonis progenitorum chariſſimi in Chriſto filii noſtri I. Anglorum Regis illic fundata fuerat, & dotata: firmiter aſſeverans, & ex hoc cedens ſuam intentionem fundare, quod Decanatum, & præbendas illius Eccleſiæ Rex, & progenitores ſui conferebant, diœceſano Epiſcopo inconſulto. Propoſuit etiam, quod ex conſuetudine tali hactenus eadem Eccleſia gaviſa fuerat libertate, & hoc idem multoties veſter Epiſcopus recognovit, quod ſuos parochiales poteſt is interdicere, & Capellanum qui extra chorum celebrat Eccleſiæ antedictæ; allegans de conſuetudine antedicta, quod in generali interdicto licitum erat eis, pulſatis campanis, alta voce, interdictis tamen, & excommunicatis excluſis, divina officia celebrare. Nos igitur auditis hinc inde propoſitis, & cognito quod ex tali conſuetudine, ſi qua foret, diſrumperetur nervus eccleſiaſticæ diſciplinæ, ipſam de *o* conſilio fratrum noſtrorum penitus duximus *p* irritandam: cùm non conſuetudo, ſed corruptela potiùs ſit cenſenda.

N O T Æ.

1 a C*Enomanenſi*.) Cenomanenſis civitas eſt in Gallia Celtica, tertiæ provinciæ Lugdunenſis, caput Cenomanorum. Plinius *lib.* 4. *hiſt. cap.* 18. Fratres Sammatani *tomo* 4. *Galliæ*, *folio* 512. Habet Eccleſiam Cathedralem S. Juliano dicatam, ſuffraganeam Archiepiſcopi Turonenſis · ejus mentio fit *in c. mulieres, de jurejur. cap.* 1. *de cler. peregr. cap. ex qui fidem, de ſponſal. cap.* 2. *qui cler. vel vov. cap. venerabili* 52. *de ſentent. excomm. cap.* 2. *eod. tit. in* 5. *compil. cap.* 1. *de officio deleg. in eadem collect.* Ejus Eccleſiæ Præſuli Hamelino, qui eam rexit ex anno 1191. uſque ad annum 1209. ſive ut alii volunt, 1218. reſcribit in præſenti Innocentius, cui etiam ſcribit *lib.* 2. *epiſt.* 85. ubi notavit Boſquetus.

2 b *De Curie*.) Eſt Eccleſia Collegialis in ipſa civitate Cenomanenſi, quæ intendebat interdicto generali non ligari, ut ſimiliter contendebat Eccleſia Collegialis S. Aniani, de qua Innocentius noſter *lib.* 3. *epiſt.* 12. Alia eſt etiam Eccleſia S. P. de Cultura, in ſuburbiis Cenomanenſibus, Ordinis S. Benedicti, de qua *in cap. venerabile, de cenſibus*: ejuſdem meminit Odericus Vitalis ad annum 1098. *Is jam dudum in Cenomannico Conſulatu caſtra violenter in alieno jure conſtruxit, in poſſeſſionibus ſcilicet S. Petri de Cultura, & ſancti Vicentii Martyris, quibus colonos graviter oppreſſit*. Arnulſus Lexov. *ad Alex. III.* Cironius *d. cap. venerabili* 52.

3 e *Interdictum*.) Interdictum dividitur ab Interpretibus in locale, & perſonale. Locale dicitur, quod principaliter fertur in locum, ut ibi divina officia non peragantur, *cap. præſenti, cap. ſi ſententia, cap. ſi civitas, de ſentent. excomm. lib.* 6. Hoc interdictum locale ſubdividitur in generale, & particulare: generale eſt, cùm tota diœceſis, aut tota civitas interdicitur, de quo agitur in præſenti textu, & *in cap. cùm in partibus, de v. ſ. cap. præſenti, de ſentent. excom. in* 6. particulare eſt, cùm tantùm interdictum apponitur in hac, vel illa Eccleſia. Perſonale interdictum eſt, quod in perſonas profertur, non inſpectis locis, ſed tantùm ipſis perſonis: ſubdividitur in generale, & particulare. Generale eſt, cùm interdicitur populus, *cap. ſi ſententia, de ſentent. excom. in* 6. particulare eſt, quod in aliquam perſonam ſpecialiter profertur, vel in plures, *dicto cap. ſi ſententia*. Leand. *de interdicto, diſp.* 1. *qu.* 2. Gibalinus *de cenſuris diſp.* 7. *qu.* 14. Suarez *eod. tract. diſp.* 32. *quæſt.* 2.

4 d *Epiſcopo*.) Epiſcopi enim, ut judices Ordinarii, ſententiam interdicti proferre poſſunt, *cap. transmiſſam, de elect. cap. cùm ab Eccleſiarum, de officio ordin. cap. auditis, de præſcript. cap. cùm & plantare*, §. 1. *cap. Epiſcopum, de privileg.* Etiam abſque conſenſu Capituli, licèt

jure communi attento, ſi in clericos interdictum apponendum erat, conſenſus Capituli deſiderabatur, *cap. 1. de exceſſibus Prælat.* etſi hodie conſuetudine introductum ſit, ut talis conſenſus non deſideretur. Leander *dict. tract. de interdicto, diſp. 2. qu. 2.*

5 e *Vel vobis.*) Licèt Canonici jure communi inſpecto non poſſint ſine conſenſu Epiſcopi interdicti ſententiam proferre, *cap. queſivit, de his quæ fiunt à Prælatis*; attamen ſi conſuetudine introductum ſit contrarium, poterunt tam Eccleſias, quàm perſonas interdicere: quo modo intelligendi ſunt textus noſter, & textus *in c. cum dilecti 55. de appellat. cap. ex parte, de v. ſ. cap. ſi Canonici, de offic. ordin. in 6. cap. ſtatutum, de ſentent. excom. eod. lib.* Docent Petrus Greg. *lib. 4. partition. tit. 16. cap. 5.* & nos dicemus *in dict. cap. 2. de his quæ fiunt.*

6 f *Poteſtatis.*) Id eſt Magiſtratus ſæcularis, *c. penult.* ubi latius dicemus, *de judiciis*; plerumque enim interdictum apponitur pro delicto, contumaciave Magiſtratus, Principiſve ſæcularis, *cap. non eſt vobis, de ſponſ. cap. ſi ſententia, de ſentent. excom. in 6.* Concilium Lemovic. *act. 2.* ibi. *Niſi de pace acquieverint, ligate omnem terram.* Ob Epiſcopi etiam contumaciam interdictum poni poteſt, *cap. ſanè, el 2. de officio deleg.* ſemper tamen deſideratur culpa gravis, Gibalinus ſuprà, Leander *diſp. 2. q. 13.* Ob debitum pecuniarium poni non poteſt, *c. queſivit, de his quæ fiunt à Prælat. c. licèt 3. de pœnis, extravag. providè, de ſent. excom.* Navarrus, Sylveſter, Covarr. apud Suarez *de cenſur. d. ſect. 3.* alii apud Leandrum *qu. 15.*

7 g *Civitatem.*) Tunc non ſolùm Eccleſiæ urbicariæ, verum etiam ſuburbicariæ, & aliæ comprehenduntur, ut infrà dicemus.

8 h *Campanis.*) Campanarum etiam pulſatio adeò prohibita eſt tempore interdicti, ut etſi concedatur alicui divina officia celebrare, ſemper tamen campanarum pulſatio excipitur, *cap. quod in te, de pœnit.* & licèt per Alexandrum III. Innocentium III. Boniſacium VIII. quamplurimum de rigore interdicti mitigatum fuiſſet *in cap. non eſt vobis, de ſponſalib. cap. quod in te, de pœnit. cap. alma, de ſentent. excom.* nunquam tamen circa pulſationem campanarum aliquid permiſſum invenitur; immò ejus tempore tabula, tuba, aut curſore debent Canonici convocare ad horas canonicas: manè tamen, meridie ac ſerò, & ad convocandum populum ad verbum Dei, poſſunt pulſari, ut pluribus relatis docet Barboſa *lib. 3. voto 102. num. 33.* noviter Gibalinus *diſquiſit. 7. quæſt. 14. conſect. 17. de cenſuris.*

9 i *Januis.*) Jannas Eccleſiæ aperire tempore interdicti prohibitum eſt, *d. c. quod in te*: nec circa eas aperiendas aliquid diſpoſitum eſt in prædictis juribus, niſi in feſtivitatibus, de quibus *in d. c. alma mater*: unde niſi in prædictis feſtivitatibus non licebit eas aperire, adeò ut qui eo tempore eas perforaverit, aut in eis feneſtras fecerit, excommunicetur, *Clement. 1. de ſent. exc.* Leander *d. tract. de interdicto, diſp. 4. qu. 11. cum ſeqq.*

10 l *Divina officia.*) Sacrificium enim Miſſæ, & divina officia celebrari tempore interdicti non licet. Gibalinus *ubi ſupra, qu. 14.* Leander *de interdicto diſp. 4.* Sed licèt primis ſæculis, quibus hac cenſura Eccleſia uti cœpit, officia divina univerſa, exceptis morientium pœnitentiis, & baptiſmo, interdicerentur, etiam temporibus Alexandri III. *cap. non eſt vobis, de ſponſ.* refert Oldericus Monachus in Concilio Bituricenſi; tamen Innocentius noſter conceſſit ſacramentum confirmationis miniſtrare, *cap. reſponſo, de ſentent. excommun.* & ſemel in anno Miſſam celebrare in Eccleſia interdicta, *c. cum & plantare, §. quod etſi, de privileg.* Permiſit etiam clericis interdictum ſervantibus jus ſepulturæ ſine ullo divino officio, aut pulſatione campanarum, *dicto c. quod in te.* Et in Eccleſiis conventualibus horas canonicas recitare bini, & bini, clauſis januis, excluſis excommunicatis, non pulſatis campanis; & ita cantare, ut exterius audiri non poſſint, *d. cap. quod in te.* Idem Pontifex conceſſit viaticum decedentibus dari, deferrique cùm omni ſolemnitate, & campanarum pulſatione, *d. cap. quod in te.* Bonifacius VIII. & alii Innocentii ſucceſſores alia conceſſerunt, quæ ſuis locis exponemus.

11 k *Epiſcopus.*) Theobaldus dictus, monachus Ciſtercienſis, à Lucio III. electus Epiſcopus Hoſtienſis anno 1184. qui Legatione functus eſt in Germaniam per annos 1186. deceſſitque Romæ anno 1188. ut refert Ughellius *tom. 1. Italiæ ſacræ, in Hoſtienſi Eccleſia, num. 42.*

12 l *Curaverunt.*) Legati enim dati, vel à latere, poſſunt adiri non ſolùm per viam appellationis, verum etiam per ſimplicem querimoniam, *c. 3. 2. q. 3. c. conqueſtus 9. q. 3. cap. 3. 25. qu. 2. c. 1. de officio deleg.* ubi Deo annuente dicam.

m *Ab beneficii.*) Has pœnas Legatus appoſuit, ut cógeret prædictos Canonicos ſervare interdictum; jure verò communi inſpecto omnes clerici, tam in majoribus, quàm in minoribus Ordinibus conſtituti, actum proprium ſui Ordinis exercendo eo modo, quo à laicis exerceri non poteſt, ut Epiſcopus ordines conferendo, Sacerdos adminiſtrando ſacramenta, divina officia celebrando, præter peccatum lethale, quod incurrunt, irregulares fiunt, *cap. clerici, de clerico excomm. cap. ult. de exceſſib. Prælat. cap. 1. de ſentent. excommun. lib. 6. cap. 1. cap. is cui, de ſentent. excom. eod. lib. cap. Epiſcoporum, de privileg.* nec eligi poſſunt, aut poſtulari ad beneficium Eccleſiaſticum, *cap. 1. de poſtulat. Prælat.* Navarrus, Covar. Suarez, & alii apud Dianam *part. 5. tract. 5. reſol. 59.* Gibalinus *de cenſuris diſquiſit. 8. quæſt. 1.* Leander *diſp. 8. de interdicto, qu. 2.* 13

n *Libera.*) Aliquando enim, dum Principes Eccleſias conſtruebant, & prædiis, ac magnis dotibus ditabant, petebant ut exemptæ eſſent à juriſdictione Epiſcopi, immediatèque Romano Pontifici parerent: quæ exemptio illis concedebatur in grati animi ſignificationem, immò & aliquando pars decimarum ipſius Eccleſiæ illis aſſignabatur. Innocentius noſter *lib. 1. epiſt. 6.* ubi de Marchione Brandeburgenſi ita ſcribit: *Nobis humiliter ſupplicavit, ut cùm pro ampliatione divini cultus conventualem Eccleſiam erigeret, & in terra ipſa conſtrueret, licentiam ſuper hoc ei concedere dignaremur, & ipſam ab onere Pontificalis juriſdictionis exemptam, in jus, & proprietatem Sedis Apoſtolicæ retinere; ita profectò, quod duæ partes decimarum ejuſdem terræ ad Marchionem ipſum, & hæredes ipſius pro Eccleſiæ fabrica devolvantur, & cætera.* Ita Eccleſia S. P. à progenitoribus Regis Angliæ conſtructa, exempta fuit à juriſdictione Epiſcopali. 14

o *De conſilio.*) Quia hæc verba ſæpius occurrunt in deciſionibus in hoc volumine compilatis, ſciendum eſt, ferè per priora octo ſæcula ad graviora negotia decidenda frequenter R. Pontificem Concilia nationalia congregaſſe, ſed auctis Eccleſiæ bonis, & inſuper acceſſione temporalis Principatus, cœpit Pontifex in ſingulos dies conſiliariis, & adjutoribus indigere: & quia Epiſcopi ita frequentius convocati non poterant, prædicta Concilia paulatim omiſſa fuerunt, & tota cauſarum cognitio ad Senatum Cardinalium redacta eſt, poſtquam jurare cœperunt Pontifices tempore inaugurationis juxta veterem formulam, quæ extat in collectione canonum Deuſdedit, & in libro diurno Bibliothecæ Vaticanæ, ſe miniſterium ſuum cùm conſilio Cardinalium geſturos. Unde factum eſt, ut quamplures conſtitutiones de conſilio Cardinalium factæ dicantur, ut *in cap. licet, cap. Eccleſia, de elect. cap. cum inter, de conſuet. cap. 1. de ſchiſmat. cap. Apoſtolicæ, de re judic. lib. 6. cap. 1. de renunt. eod. lib. Clement. ne Romani, Clement. plerumque, de electione,* & aliis: referunt Platina *de officio Cardin. cap. 6.* Manfredus *lib. 4. cap. 881.* Unde Pontifex in arduis negotiis conſilium adhibet Cardinalium, non quia præcisè teneatur illud petere, aut peritum ſequi, ſed ut negotia ardua cùm eorum conſilio decidantur. Anaſtaſ. Germonius *de indultis Cardinal. §. quod tu Romana,* Paleotus *de ſacris conſiſt. conſultat.* Tiberius Decianus *tom. 1. tract. crimin. lib. 4. cap. 24. nu. 4.* Bermondus *de concub. fol. 149.* Cohellius *in notitia Cardin. c. 13.* nam in rebus arduis conſilium virorum prudentum adhibendum eſt, *l. aviam 3. Cod. de ingenuis manum.* ibi: *Si cùm peritioribus tractatum habuiſſes, facilè cognoſceres.* Et *l. 2. §. final. ff. quis ordo in bonorum poſſeſſ. l. 5. Cod. de his qui accuſare*: probat Solorzanus *tom. 1. de jure Indiar. lib. 3. c. 2.* quare Principes olim nulla de re ferè cognoſcebant, niſi adhibita prudentum auctoritate, qui conſilii cauſa ipſis aſſidebant, *l. 1. ff. de officio aſſeſſ. l. reſcriptum, in princip. ff. de diſtract. pignor. l. an apud 5. ff. de manumiſ. vindicta, l. omnium 19. Cod. de teſtam. l. ult. ff. de jure fiſci*: ſic legimus Auguſtum non antè codicillum uſum approbaſſe quàm convocatis prudentibus, *princip. Inſtit. de codicillis*, quo pertinet ſingularis epigraphe legis *6. Cod. de uſucap. pro empt.* illuſtrat Fornerius *lib. 4. rerum quotid. cap. 10.* 15

p *Irritanda.*) Sed quomodo R. Pontifex irritat conſuetudinem, cùm lis ſuper ea non diſceptaretur, & judex tantùm de re in judicium deducta pronuntiare debeat, *cap. qualiter, de accuſat. cap. licèt, de ſimonia.* Joan. Andreas, Hoſtienſis, Zabarella, & Butrius *hic*, affirmant Pontificem hanc conſuetudinem corruptelam declaraſſe, quia exceptio Canonicorum S. Petri ea nitebatur; ampliùs quia ad Pontificem ſpectat vitia extirpare, *cap. quoniam, de filiis presbyt. cap. ad petitionem, de accuſationibus.* 16

COM-

COMMENTARIUM.

17 Concluſio traditur, & probatur. EX hoc textu communiter talis deducitur aſſertio: *Conſuetudine introduci non poteſt, ut tempore generalis interdicti licitum ſit in loco exempto publicè divina officia celebrare.* Probatur ab ſpecie *ex Clementina 1. de ſepultur. Clementina 1. de ſentent. excommu.* noſtro Innocent. *lib. 3. regeſt. 15. epiſt. 12.* Probari etiam poteſt per argumentum *ex cap. quod in te, de pœnit. cap. cùm & plantare 6. cap. cùm capella, cap. petiiſti 20. cap. ut privilegia 24. de privileg. cap. ne aliquis, cap. Epiſcopum, de privil. in 6.* Trident. *ſeſſ. 25. de regularib. cap. 11. & 12.* Illuſtrant præter relatos à Barboſa in præſenti, Petrus Gregorius *in cap. conquerente, cap. 10. num. 2. de offic. Ordin.* Suarez *de cenſuris, diſp. 36. ſect. 1.* Moneta *de commut. cap. 11. nu. 238.* Boſquetus *ad Innocentium, in dict. epiſt. 12.* Barboſa *ad Concilium in dict. cap. 12.* Avila, Marius Alterius, Filliucius, & alii relati à Leandro *de interdicto diſp. 1. qu. 10.* Alteſſerra *hic*.

18 Impugnatur tradita aſſertio. Sed adverſus hanc aſſertionem illa ſe offert dubitandi ratio; nam Epiſcopi nullam habent juriſdictionem in perſonas exemptas, *cap. licèt, cap. irrefragabili, de officio ordin.* Trident. *ſeſſ. 7. de reform. cap. 14. & ſeſſ. 14. cap. 11.* Cochier *integro tractatu de juriſd. in exemptos*, plures & plura adducit Carleval *de judiciis tom. 1. diſp. 2. ſect. 2. quæſt. 6.* ita ut eorum Eccleſias non poſſint interdicere, ipſos excommunicare, aut aliis cenſuris ligare, *cap. cum capella, de privileg. cap. 1. de v. ſ. lib. 6.* Leander *de interdicto diſp. 1. quæſt. 11. & qu. 25.* Sed Eccleſia S. P. de Curie exempta erat, ut ex noſtro textu conſtat: ergo interdicto ſubjici ab Epiſcopo non poterat, & per conſequens non tenebatur illud obſervare. Accedit, nam contrariorum eadem eſt ratio, & diſciplina, *l. 1. ff. de his qui ſunt ſui, l. fin. ff. de leg. 3. l. in fundo, ff. de rei vindic.* plura Barboſa *axiomate* 58. ſed conſuetudine poteſt introduci, ut qui non habebat juriſdictionem ad proferendam interdicti ſententiam, eam proferat, *cap. auditis 55. de appellat. cap. ex parte 23. de v. ſ.* ergo poterit ſimiliter conſuetudine introduci, ut qui alicui ſubjectus eſt, eximatur ab ejus juriſdictione, & non teneatur obſervare interdictum à ſe poſitum. Augetur etiam prædicta difficultas, nam certum eſt, illud omne introduci conſuetudine, quod poteſt concedi privilegio, ut ſuprà probavimus. Barboſa *axiom.* 57. ſed privilegio poteſt fieri, ut una Eccleſia, aut monaſterium non teneatur ſervare interdictum generale, vel locale ab Epiſcopo poſitum, *cap. cùm & plantare, §. quod ſi, cap. ut privilegia, de privileg. cap. ult. eod. tit. in 6.* Auctor vitæ S. Abbonis Floriacenſis Abbatis refert in quodam privilegio ita contineri: *Neve unquam quilibet Pontificum eidem monaſterio divinum interdicat officium, etiamſi tota Gallia ob populi peccata anathematis feriatur cenſura.* Refert Boſquet. *ad Innoc. d. epiſt. 12.* ergo & conſuetudine poterit introduci, ut certa Eccleſia non teneatur ſervare interdictum, ſed pulſatis campanis divina officia poſſit celebrare.

19 Interdicti origo. Hac dubitandi ratione non obſtante, veriſſima eſt ſuprà tradita aſſertio, pro cujus exactiori expoſitione primò ſciendum eſt, interdicti cenſuram introductam eſſe ad compeſcendam Principis, aut ſuperioris contumaciam, ut univerſa plebs, quæ ejus malitiam non ignorat, & cui illius iniquitas magnopere diſplicet, hinc occaſione arrepta proclamet in eum, & ſic qui ob Dei amorem ab injuſta actione non vult deſiſtere, clamore plebis ab ea recedat, ut ex Gofrido refert Juretus *in notis ad Carnotenſem, epiſt. 266.* Sed à quo tempore uſus hujus cenſuræ in Eccleſia invaluiſſet, adhuc non liquet, ut conſtat ex traditis à Rouſelio *lib. 8. Pontif. juriſd. c. 1. nu. 31.* Aliqui exiſtimarunt ante tempora Alexandri III. qui Eccleſiam rexit circa annum 1160. interdicti uſum non viguiſſe, eo argumento moti, quia apud Gratianum nulla interdicti mentio reperiatur. Alii ab anno 1304. hujus cenſuræ originem repetunt ex Synodo Lemovicenſi, quam refert Baronius in prædicto anno. Alii paulò antiquius initium ſumunt, videlicet à temporibus Lotharii, & Ludovici, moti verbis Ademari monachi, qui Balduino Epiſcopo Lemovicenſi anno 994. ita ſcribit: *Sæpe idem Alduinus pro nequitia populi novam obſervantiam conſtituit, ſcilicet Eccleſias & monaſteria ceſſare à divino cultu, & ſancto Sacrificio, & populum quaſi paganum à divinis laudibus ceſſare.* Eos ſequitur Morinus *lib. 2. exercitat. cap. fin.* adjiciens quod Carolovingiæ familię potentia alio modo compeſci non poterat. Sed hæc ſententia facilè refellitur, cùm multis antea retro annis hujus cenſuræ veſtigia reperiantur; nam Epiſcopi Galliæ paſſim per novum ſæculum ea uſi fuerunt: teſtis eſt Ivo Carnotenſis *epiſt.* 50. ibi: *Præcepit itaque Stamptenſi Archipresbytero, ut vel eos ad ſatisfactionem adducat, vel ipſis excommunicatis, & locis in quibus morantur, divinum officium interdicat.* Et *epiſt. 62. 264. & 266.* ut in interdicto civitatis Rhotomagenſis, relato à Gregorio Turonenſi *lib. 8. cap. 31.* & in interdicto à Joanne VIII. indicto, de quo annales Franciæ *ad annum* 878. Quare verius credo, ante tempora Alduini Epiſcopi jam interdicti cenſuram in Eccleſia viguiſſe: id conſtat ex Concilio Cabil. ſub Carolo *cap. 26.* ubi propter quamdam diſſenſionem circa diviſionem rerum Eccleſiæ, jubetur Epiſcopo, ut prohibeat in Eccleſia Miſſarum ſolemnia celebrari. Et in Concilio Triburienſi *can. 32.* jubetur januas Eccleſiæ claudi, ut divina officia non celebrentur. Pro qua ſententia adduci poſſunt alia teſtimonia congeſta à Boſqueto *in notis ad Innoc. III. lib. 2. epiſt. 72.* qui noſtram tuetur ſententiam: eam etiam amplectuntur Gibalinus *de cenſur. diſquiſit. 7. qu. 14.* Grethſerus *de immunit. Eccleſ. lib. 3. cap. ult.* Unde immeritò Michael Rouſſelius *hiſtor. Pontif. juriſdict. lib. 8. cap. 1. num. 31.* diſplicuiſſe D. Auguſtino *in epiſt. 75.* uſum interdicti Eccleſiaſtici ſibi perſuaſit, cùm hujus cenſuræ formalem uſum non niſi aliquot ab Auguſtino ſæculis recepiſſet Eccleſia; & in ea epiſtola non improbat S. Doctor, niſi excommunicationem vel anathema in totam familiam ob peccatum domini, ut conſtat ex illa epiſtola, prout tranſcribitur à Gratiano *in cap. ſi habes 24. quæſt. 3. cap. non imputantur 1. quæſt. 4.* & notavit magnus Præceptor Illuſtriſſimus Ramos *in ſyntagm. de Epiſcop. Luſit. propoſ. ult. num. 221.* Apud Gentiles etiam adumbratam legimus hanc cenſuram; nam Julius Cæſar, dum Druidum mores, & ritus refert, ita ait: *Si quis vel publicus, vel privatus eorum decreto non ſtetit ſacrificiis interdicunt; hæc pœna apud eos eſt graviſſima: quibus ita eſt interdictum, hi numero impiorum, ac ſceleratorum habentur; hi omnes decedunt, aditumque, ſermonemque defugiunt, ne quid ex contagio incommodi accipiant; nec his petentibus jus redditur, neque honos ullus communicatur.* Videndus Budeus *ad leg. penult. de donat. int.*

Secundò ſciendum eſt, interdictum generale ab omnibus eſſe obſervandum, ut ſic Eccleſiæ claves non contemnantur; unde paſſim in chronicis legimus interdicta à monaſteriis, & aliis locis exemptis obſervari. Chronici Altiſſiodorenſes *ad annum* 1200. dum recenſent generale illud interdictum ob ſuperinductam pellicem à Rege Chriſtianiſſimo, ita ajunt: *Nec modo in Eccleſiis, ſed & in monaſteriis ceſſatum eſt à Divinis.* Et de alio interdicto Angliæ ita referunt: *Tota Anglia graviſſimo ſubjicitur interdicto, & tam in monaſteriis quàm in Eccleſiis, ceſſantibus privilegiis, organa lætitiæ divinæ ſuſpenſa ſunt ſilentio.* Niſi ipſa monaſteria privilegiis ſpecialibus fuerint exempta, ut *in d. cap. cùm & plantare*, & aliis *de privileg.* quæ privilegia illis Juris locis comprehenſa, an ſint ſublata per Concilium Trid. *ſeſſ. 25. de reform. cap. 12.* diſputant plures congeſti à Barboſa *ibi*: Gibalinus *de cenſur. diſquiſit. 4. quæſt. 6. conſect. 3.* P. Andreas Mendo *in Bull. diſp. 15. cap. 1.* 20 Interdicti effectus.

Ex quibus ita præmiſſis provenit vera decidendi ratio præſentis textus; nam cùm conſuetudo non ſervandi interdictum ſit contra canones, & bonos mores, utpotè per quam nervus eccleſiaſticæ diſciplinæ diſrumpitur, ut ait Innocentius *in præſenti*, & poteſtas clavium Eccleſiæ contemnitur, ut corruptela obſervanda non eſt, ex vulgatis juribus *in cap. mala, 8. diſt. cap. cùm decorem, de vita & honeſt. cleric.* Juſtè ergo, & rectè Pontifex in præſenti eam caſſavit & irritavit tamquam irrationabilem, & injuſtam. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam verum eſt, monaſteria & alia loca exempta teneri obſervare interdictum generale locale, licèt Epiſcopus non poſſit interdictum ſpeciale in ipſis Eccleſiis apponere, quia nullam juriſdictionem in eas habet. Tenentur autem monachi interdictum generale ſervare, *c. tuarum, de privil. cap. ex frequentibus, de ſent. excom.* Chronicum Altiſſiodorenſe anno 1200. *Nec modò in Eccleſiis, ſed & monaſteriis ceſſatum eſt à Divinis.* Quia ita ſacris canonibus cautum eſt, ne inutiliter, & vanè apponeretur; cùm in eis Eccleſiis facilè divina officia celebrarentur, & ita interdictum inane redderetur. Nec quod dicebamus de privilegiis, aliquid facit; nam procedit argumentum illud, quando non militat diverſa ratio, ſed eadem datur, ut in præſenti ſpecie militabat: ſiquidem ex eo quod Canonici virtute conſuetudinis poſſint interdicti ſententiam proferre, aut ob privilegium illis conceſſum illud ab Epiſcopo poſitum non ſervare, non diſrumpitur nervus eccleſiaſticæ diſciplinæ, ſicut ex conſuetudine in præſenti textu improbata. Similiter neque in caſu privilegii, cùm ex juſtis cauſis illud Romanus Pontifex conceſſerit. 21 Traduntur ratio decidendi, & ſolutio difficultatis.

C A P U T VI.

Idem a *Helienſi Epiſcopo*.

CUm olim venerabilis frater noſter *b* Londonienſis Epiſcopus noſtris auribus intimaſſet, quod in ſua Eccleſia propoſuerat ſtatuere Præcentorem, certum redditum aſſignaturus eidem ſine læſione cujuſquam: nos ejus precibus inclinati *c* licentiam ei conceſſimus *d* Præcentorem hujuſmodi *e* ordinandi, dummodo in conferendis ſibi redditibus nulli præjudicium inferretur. Nihilominus ſtatuentes, ut Præcentor taliter inſtitutus in ſeſſionibus, proceſſionibus, & aliis illam haberet in Londonienſi Eccleſia dignitatem, quam habent alii Præcentores in aliis Eccleſiis *f* Anglicanis. Poſtmodùm autem noſtris fuit auribus intimatum, quod licèt idem Epiſcopus dilectum filium B. in eadem Eccleſia inſtituiſſet Præcentorem, quod tamen à nobis fuerat de prælibata dignitate ſtatutum, biennio jam elapſo exequi non *g* curarat. Quapropter tibi dedimus in mandatis, ut illud, ſublato cujuslibet contradictionis, & appellationis obſtaculo, exequi non poſtponeres, contradictores per cenſuram eccleſiaſticam compeſcendo. Noviter verò dilectus filius Decanus, & quidam alii *h* perſonatus habentes in Eccleſia memorata, ſuam nobis tranſmiſere querelam, quod cùm per Anglicanas Eccleſias conſuetudines ſint diverſæ, ac quidam Cantorum minorem, quidam verò majorem habeant dignitatem, nec poſſint dignitates eorum, cùm ſint vel variæ, vel repugnantes, convenire ſimul in unam, is qui noviter eſt inſtitutus in Eccleſia Londonienſi Præcentor, non contentus eo quod habere poteſt ſine præjudicio aliorum, occaſione litterarum noſtrarum, quaſdam ipſius Decani, & aliarum perſonarum ejuſdem Eccleſiæ dignitates ſibi nititur in eorum præjudicium arrogare. Quocirca fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſi ſecundùm diverſas conſuetudines locorum, diverſas noveris habere Præcentores in Anglicanis Eccleſiis dignitates, jamdictum Præcentorem illam habere facias in Londonienſi Eccleſia dignitatem, eaque, appellatione remota, permanere contentum, quam rationabilibus, & approbatis conſuetudinibus ejus ſalvis, ſine alicujus præjudicio poterit obtinere.

N O T Æ.

1 à HElienſi.) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 5. De Helienſi Eccleſia Angliæ egi *in cap. paſtoralis, de reſcr.* & ejus fit mentio *in cap.* 3. *de in integrum reſtit. cap. cæterum* 5. *de juram. cal. cap. audita* 4. *de reſtitut. ſpoliat. cap.* 2. *de dolo, & contum. cap. conſtitutus* 30. *cap. in noſtra*, 32. *de teſtibus*.

2 b *Londonienſi.*) Londinum civitas regia eſt in Anglia, Regni caput, vulgò *Londres*, civibus præcipuè alienigenis frequentiſſima, divitiis ac opibus affluens: in ea Reges diademate inſigniuntur; Parlamentum ibi celebratur, & adminiſtratur antiquo Britannorum Regum privilegio à vigintiquatuor civibus, quos *Aldermans*, quaſi ſeniores Angliæ vocant. Polydorus Virgilius *lib.* 2. *hiſtor. Angl.* hæc refert: *Anno* 604. *ordinatur Mellitus Epiſcopus, & ſic facta eſt Eccleſia Cathedralis ſuffraganea Archiepiſcopi Cantuarienſis.* Ejus mentio extat *in cap.* 1. *de renunc. cap.* 1. *de temp. ordin. cap. veniens* 5. *de fil. preſb. cap.* 1. *de officio deleg. cap. in noſtra* 32. *de teſtib. cap.* G. 11. *de fide inſtr. cap. querelam* 10. *de jurejur. cap.* 1. *de ſequeſtr. poſſeſſ. in* 5. *compil.* ubi Cironius.

Londinū ubi:

3 c *Licentiam.*) Hic diſputant interpretes, an Epiſcopus inconſulto Romano Pontifice poſſit novam erigere dignitatem in ſua Eccleſia. Negant Gloſſa *verbo Omnes, in cap.* 1. *diſt.* 22. & *verbo Conceſſimus*, in præſenti, Imola *in cap. cum acceſſiſſent, num.* 4. *de conſtit.* Mandoſius, Romanus, & Felinus apud Barboſam *de dignit. cap.* 4. *num.* 2. Affirmant Butrius, Zabarella, & Abbas *in præſenti*, Selva *de benefic. part.* 1. *quæſt.* 4. *num.* 18. & *part.* 4. *quæſt.* 7. *num.* 120. Azor 2. *part. inſtit. lib.* 6. *cap.* 30. *qu.* 10. Lotterius *de re benefic. lib.* 1. *qu.* 5. *nu.* 16. Zerola *in praxi, verbo Beneficia, nu.* 36. Valenzuela *tom.* 1. *conſilio* 33. *nu.* 87. quorum ſententiam ut veriorem ſequitur Barboſa *d. cap.* 4. *num.* 2. Nec contrarium probat textus, cum in ejus ſpecie nulla adeſt mentio conſenſus Capituli, unde creditur Epiſcopum ſolùm novam dignitatem ſtatuere intendiſſe, & ſic confirmationem Sedis Apoſtolicæ poſtulare. Vel dici poteſt, ad cautelam tantùm petitam fuiſſe. Quæ interpretatio ſuaderi poteſt *ex epiſtola* 70. *lib.* 2. *regeſt.* 14. ibi: *Cùm præter decem, & octo præbendas, quæ in Eccleſia tua eſſe noſcuntur, duas de novo de redditibus menſæ tuæ creare diſponas, & de tuorum Canonicorum aſſenſu ſtatuere, ut vigeſimo Canonicorum numero eadem Eccleſia ſit contenta: fraternitati tuæ, de cujus diſcretione plenam fiduciam obtinemus, per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus id ſuper his, ſublato cujuslibet appellationis, & contradictionis obſtaculo, de tuorum Canonicorum aſſenſu conſtituas, quod animarum ſaluti, & ejuſdem Eccleſiæ utilitati videris expedire.*

4 d *Præcentorem.*) Quiſnam verò ſit Præcentor, à paucis animadverſum invenio; credo tamen eumdem eſſe ac Cantorem, *cap. Cleros, cap. Præcentor*, 21. *diſt.* & tantùm pro locorum diverſitate diverſimodè appellatur, aliquando Cantor, aliquando Primicerius, ut docent Manrique *de præcedentiis, qu.* 30. *num.* 1. Azor, Reginaldus, & alii apud Barboſam *de dignit. cap.* 9. *num.* 10. In Eccleſia Lugdunenſi etiam Præcentor appellatur, *cap. cùm pro cauſa, de ſentent. excom.* & in Eccleſia Senonenſi, *cap.* 1. *de poſtulat. Præl.* in Ambianenſi, *cap. ſignificantibus* 38. *de teſtib.* in Herfordienſi, *cap. ſignificavit* 48. *de appellat.* Præcentoris vicarius dicitur Succentor, *cap. Cleros, cap. inter dilectos, de exceſſibus Prælat.* De eo egi *in cap. cum acceſſiſſent, de conſtitut.*

e *Ordinandi.*) Id eſt eligendi, ſive inſtituendi, *cap. ſi tibi abſenti, de præb. in* 6. Ordinationis enim in Jure noſtro ampla eſt ſignificatio, cùm non ſolùm ordinationem, verùm etiam electionem perſonæ, ejuſque in aliqua Eccleſia inſtitutionem, & deſcriptionem ſignificet; de qua re illuſtria exempla peti poſſunt ex Concilio Arelatenſi I. *can.* 2. & 21. Arelatenſi II. *can.* 54. Carthaginenſi III. *can.* 46. Cùm enim, ut ait Budeus *in l. honores, ff. de decur.* ordinare nihil aliud ſit, quàm aliquem ad honorem, vel magiſtratum promovere, ſeu ut loquitur Cicero, *ornare, honoribuſque augere*; ordinatio eccleſiaſtica nihil aliud eſt, quàm ad eccleſiaſticam dignitatem promotio; unde paſſim in Jure noſtro legimus, quem in aliqua Eccleſia ordinari, id eſt eligi. Plura Hallier. *de ſacris elect. cap.* 4. *ſol.* 7. 5

f *Anglicanis.*) Anglia enim habet duas Eccleſias Archiepiſcopales, Cantuarienſem videlicet, & Eboracenſem: primæ parent ut ſuffraganei viginti duo Epiſcopi: ſecundæ tres ſubſunt. Eos referunt Camdenius *in deſcript. Angliæ*, Barboſa *de poteſtate Epiſc. tit.* 1. *cap.* 7. Carolus à S. Paulo *in Geogr. ſacra*. 6

g *Non curarat.*) Videlicet aſſignando proventus, & locum in Choro, & Capitulo, ſine præjudicio aliorum Capitulorum, ſecundùm conſuetudinem Eccleſiarum vicinarum. 7

h *Perſonatus.*) Sunt perſonatus in Eccleſiis Cathedralibus tantùm quædam prærogativæ, ſeu dignitates quæ præcedunt Canonicos, habentque locum honorabiliorem in ſeſſionibus, & proceſſionibus, ut docent ultra congeſtos *in cap.* 8. *de reſcriptis*, Barboſa *de dignitat. cap.* 4. *num.* 19. Cæſar *de Eccleſiaſt. hierarch. diſput.* 12. *§.* 3. *num.* 10. & Præcentorem, de quo in noſtro textu, tantùm perſonatum eſſe, ſentit Rebuffus *in praxi, tit. Beneficium quotuplex*, licèt contrarium ſentiat Petrus Gregorius *libro* 15. *ſyntagm. cap.* 22. unde cùm Præcentor noviter inſtitutus voluiſſet majorem dignitatem obtinere quàm alii perſonatus, inde tam Decanus, quàm alii Canonici coram Pontifice comparuerunt. 8

COMMENTARIUM.

EX hoc textu talis deducitur concluſio: *In tribuendis honoribus novæ dignitati conſuetudo vicinarum Eccleſiarum attenditur; & ſi diverſæ ſint, quæ magis rationabilis videtur, & aliis minus præjudicat.* Quæ concluſio ſingularis eſt, per argumentum tamen probari poteſt *ex cap. ſuper eo, de cenſib. cap. cum Eccleſia, de elect. cap. ſu-* 9

Concluſio adducitur, & probatur.

per

per eo, de cognat. ſpirit. leg. cùm de lanionis, §. 3. ff. de fundo inſtr. cap. 1. de ſuppl. lib. 1. leg. tutor 7. §. 10. ff. de adminiſtr. tutor. l. quod ſi nolit. 31. §. qui aſſidua, ff. de ædilit. edicto, l. ſi ſervus 56. ff. de legat. 1. l. nummis 75. de legat. 3. illuſtrant Guttierrez *lib. 3. pract. quæſt. 17. num.* 215. alii plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, & *in ſelectis ad noſtrum textum*, & *allegat. 78. num.* 17. Salgado, *de protect. regia*, 2. *parte, cap. 9. num.* 18. Eſcobar *de Regia & Pontif. cap.* 24. Bobadilla *lib. 2. polit. cap.* 10. *num.* 48. Solorzanus *in allegat. pro præcedent. Conſil. num.* 31. & 55. Manrique *de præcedent. quæſt.* 18. Caſtillo *de tertiis, cap.* 41. *num.* 64. Alteſſerra *in præſenti*.

10 Traditur dubitandi ratio. Hæc tamen aſſertio impugnari poteſt ſequenti conſideratione; nam in rebus eccleſiaſticis non attenditur unius, aut alterius Eccleſiæ conſuetudo, ſed tantùm Romanæ, *cap. in cauſis, de re judic. cap. quis neſcit*, 11. *diſt. cap. 2. de tempor. ordin. cap. ad abolendam, de hæret. cap. conſilium, de obſerv. jejunior.* aut ſaltem Eccleſiæ Metropolitanæ conſuetudo requirenda eſt, *cap. de his*, 12. *diſt. cap. ult. de ſponſa duorum*. Igitur vicinarum Eccleſiarum conſuetudo attendi non debet. Deinde cùm diverſæ ſunt, quæ minor eſt attendi debet, argumento textus *in l. in ſtipulationibus, ff. de regulis juris*.

11 Traditur ratio decidendi. Sed hac dubitandi ratione non obſtante, vera eſt dicta aſſertio, pro cujus expoſitione primò obſervo, conſuetudinem præcipuè attendendam eſſe in præcedentiis, & aſſignando loco dignitati: unde aſſignare tribunalia dicitur *in l. penult. ff. de juſtit. & jure*: ſedem in provincia, *l. 1. ff. de officio Præf. Auguſt.* & per eam dignitatem agnoſci docent Salgado, *de protect. parte 2. cap. 9. n.* 18. Maſtrillus *de magiſtrat. lib. 5. cap. 4. nu.* 30. & conſuetudo totum facit in materiæ præcedentiæ, *l. Primicerii, C. de officio Præfecti Urbis, l. 5. tit. 6. part.* 1. Ferro Manrique *de præcedent. qu.* 18. *nu.* 2. Larrea *allegat.* 51. *nu.* 8. Sperellus *deciſ.* 76. *num.* 3. Gregorius XV. *deciſ.* 124. *num.* 2. Solorzanus *in allegat. pro Conſil. Indiarum, nu.* 31. & 32. Valenzuela *tom. 2. conſilio* 201. *nu.* 42. plures congeſti à Barboſa *in ſelectis ad noſtrum text. nu.* 2. Deinde ſciendum eſt, dignitatem quæ de novo creatur, ita erigi debere, ut quamminimum, aut nullum præjudicium inſerat antiquioribus dignitatibus; ſicut cùm Eccleſia de novo ædificatur, ita conſtitui debet, ut vicina nullum damnum ſentiat, *cap. ad audientiam, de Eccleſiis ædific.* præcipuè cùm non credatur Pontificem voluiſſe confirmare aliquid cùm præjudicio aliorum. Valaſcus *conſult.* 72. *nu.* 23. Ex quibus apparet decidendi ratio ad noſtrum textum; nam cùm in aſſignando loco dignitati noviter erectæ attendatur conſuetudo, quæ aſſignat ipſum locum, meritò in præſenti textu jubetur, in ea parte attendendam eſſe conſuetudinem Eccleſiarum Angliæ; nam in dubiis, ſi non apparet quod actum eſt, erit conſequens, ut id ſequamur, quod in regione, in qua actum eſt, frequentatur, *l. in ſtipulationibus, ff. de regulis juris*. Unde in judiciis bonæ fidei illæ uſuræ debentur, de quibus actum eſt; & ſi id non appareat, tunc illæ veniunt, quæ in regione, in qua contrahitur, frequentantur, *l. 1. leg. & in contraria 37. ff. de uſuris, l. tutor 7. §. 10. ff. de adminiſtr. tutor.* in evictionibus rerum venditarum attenditur conſuetudo regionis, ubi contracta emptio eſt, *l. ſi fundus, ff. de evict.* in nummis legatis regionis teſtatoris conſuetudo attenditur, *l. ſi ſervus 50. in fine, ff. de legat. 1. l. nam 75. de legat.* 3. & in aliis contractibus, & actibus ſemper conſuetudo regionis ubi actum eſt, attenditur, *l. 31. §. 19. ff. de ædilit. edicto, l. 1. in fine, ff. de ventre inſpic. leg. 1. Cod. quæ ſit longa conſuetudo, l. ſi de interpretatione 37. ff. de legibus*, Maſcardus *de probat. concluſ.* 423. *num.* 11. Valenzuela *conſilio 33. ex nu.* 228. & *conſilio 34. ex num.* 161. Rota apud Farinac. *in novis deciſ.* 362. *nu.* 4. Cyriacus *controv.* 23. *nu.* 22. Solorzanus *de jure Indiar. lib. 1. cap.* 23. *num.* 20. Meritò ergo cùm Londonienſis Eccleſia ſit in Angliæ Regno, jubetur ab Innocentio III. in dignitate Præcentoris ſtatuenda inſpiciendam eſſe conſuetudinem Angliæ Eccleſiarum. Accedit, nam quemadmodum cùm lex deficit in cauſis noviter emergentibus, ad vicinorum leges recurritur, *cap. ſuper eo, de cenſibus*, & id cuſtoditur quod proximum eſt, *leg. de quibus, ff. de legib.* Quintilianus *declamat.* 331. ibi; *Si quid ultione dignum non habet lex, manifeſtum judicium proximum ſequi debere*; ita ad conſuetudines proximas recurrendum eſt. Sed ſi conſuetudines diverſæ ſint, & dubium, quænam ſequenda ſit, emergat, quæ minimum iniquitatis habet, eligenda eſt, argumento textus *in l. 56. l. 155. leg. 200. ff. de regulis juris*: inde jubetur in noſtro textu, eam conſuetudinem eſſe ſequendam, quæ magis rationabilis ſit, & minùs præjudicij inſerat.

Nec obſtat dubitandi ratio; nam diſtinguendum eſt inter conſuetudinem ſervandam in ſacramentis adminiſtrandis, & jejuniis Eccleſiæ; & conſuetudinem ſervandam in ſedibus, & præcedentiis: in primis caſibus conſuetudo Sedis Apoſtolicæ ſequenda eſt, quo modo intelliguntur jura in argumento adducta, aut Metropolitanæ Eccleſiæ: ſecundo verò caſu vicinarum Eccleſiarum conſuetudo ſequenda eſt. Ita Bohic. *in præſenti*, Cironius *in paratitlis ad hunc tit.* 12 Reſpondetur difficultati.

C A P U T VII.

Idem *Conventui a Corvienſis Monaſterii.*

CUm Venerabilis frater noſter Epiſcopus *b* Hoſtienſis, & dilectus filius *c* L. tituli S. Crucis Presbyter Cardinalis in partibus Alemaniæ *d* Legationis officio fungerentur, invenerunt dilectum filium Abbatem de monaſterio Hermion, quod ad Romanam Eccleſiam nullo mediante noſcitur pertinere, ad monaſterium Corvienſe, quod eſt etiam *e* Romanæ Eccleſiæ ſpeciale, propria temeritate migraſſe, licentia illud deſerendi, vel confirmatione a nobis, vel ab ipſis, qui vices noſtras in illis partibus tunc *f* gerebant, nec habita, nec petita. *Et infra:* Poſtmodùm autem nuntii ejus ad defenſionem ipſius generalem illius terræ conſuetudinem allegarunt. Cùm igitur hæc non tam conſuetudo, quàm corruptela meritò ſi cenſenda, quæ profectò ſacris eſt Canonibus inimica, ipſam mandamus de cætero non ſervari.

N O T Æ.

1 Corvienſe monaſterium ubi. a C*Orvienſi.*) Ità legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 6. Monaſterium Corvienſe duplex eſt, unum in Gallia inter Ambianum, & Peronam, ab ipſa Ambianenſi per ſeptem leucas diſtans; illud conſtruxit S. Bathildis, Clodovei ſecundi Francorum Regis uxor, in honorem Sanctorum Apoſtolorum, ut conſtat ex decretali epiſtola Nicolai I. relata à Fr. Antonio Yepes *in chronico D. Benedicti, tom. 2. in append. fol.* 2. ibi: *Nos igitur conſiderantes religioſam eſſe petitionem tuam, & nihil novi nos conſtituturos, ſi prædeceſſorum noſtrorum decreta ſequamur; paſtoralis quoque pariter eſſe officii ſervorum Dei jugiter utilitati, commodiſque proſpicere, decernimus, ut monaſterium Corveiæ, quod ad laudem Dei, in honorem ſanctorum Apoſtolorum Petri, & Pauli conſtructum eſſe dignoſcitur, & à Bathilde Regina Francorum, filioque ejus Lothario à principio fundatum, & donariis, rebuſque neceſſariis locupletatum, quod eſt in pago Ambianenſi, ſuper fluvium Sumnæ ſitum, rerum ſuarum in omnibus habeat diſponendi regulariter poteſtatem.* Alia quæ ſpectant ad hoc monaſterium, proſequuntur Yepes *ubi ſuprà*, Boſquetus *ad Innocentium epiſt.* 1. Renatus Chopinus *de ſacra politia, fol.* 90. Tamayo à Salazar *tom 1. martyrolog. Hiſp. fol. 47. die 2. Januarii*. De hoc monaſterio agitur *in cap. ad petitionem 12. de accuſat.* Aliud eſt Corvejenſe, Novum dictum, ad differentiam alterius veteris, in Saxonia, propè Biſurgin fluvium, diœceſis Paderbornenſis, conſtructum à Sancto Aderardo monacho Corvienſi, ut referunt Yepes *ubi ſuprà*, Fratres Sarmatani *tom. 4. Galliæ, fol.* 292. de quo agitur *in præſenti*, non verò de monaſterio veteri, ut notavit Chopinus *ubi ſuprà*.

b *Hoſtienſis.*) Hugolinus cognominatus, Anagninus Comes, Patruelis fratris Innocentii III. Diaconus Cardinalis S. Euſtachii, poſteà R. Pontifex electus, Gregorius IX. appellatus. Ughellius *tom. 1. Italiæ, in ſerie Epiſcop. Hoſtien.* & nos *in cap. 2. de poſtul. Prælat.* 2

c *L.*) Leo dictus, tituli S. Crucis Presbyter Cardinalis. Septem ſunt presbyteri Cardinales Baſilicæ S. Laurentii extra muros; inter eos unus eſt presbyter tituli S. Crucis in Hieruſalem, ut refert Cohelius *in notitia, c.* 6. 3

d *Legationis.*) Ad varias legationes miſit Innocentius noſter prædictum Leonem, ſed præcipua fuit in Alemaniam; nam cùm Germania continuis affligeretur cladibus Imperatorum, & Othonis, ac Philippi factionibus, Innocentius Legatos miſit Leonem, & Hugolinum, ut præſtito juramento Philippum abſolverent à nexu excommunicationis. Cujus legationis mentio extat *in c. 2. de poſtulat. Prælat.* eam fusè narrat Pariſienſis Doctor Spondanus *anno* 1107.

5 e *Romanæ Eccleſiæ.*) Monaſterium Corvienſe, ſive Corvejenſe, eſt immediatè ſubjectum R. Pontifici. Innocentius III. *lib. 1. epiſt. 1. regeſt.* 14. ibi: *Quanto amplius Corvejenſe monaſterium ad jus, & proprietatem ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ noſcitur pertinere, & ſpecialius ad ejus curam reſpicit, & tutelam; tantò ad defenſionem, & conſuetudinem ipſius propenſiori cura nos oportet intendere.* Idem *lib. 1. regeſt. 13. epiſt. 1.*

6 f *Gerebant.*) Licèt enim Legati non poſſint transferre Epiſcopos de una Eccleſia ad aliam, *cap. quoad tranſlationem, de officio Legati*, Cironius *ad titul. de tranſlatione Epiſcoporum*; Abbates tamen transferre poſſunt, *cap. ſi Abbatem, §. finali de electione, lib. 6.* Unde in præſenti Legatus Pontificis potuit translationis auctoritatem præſtare.

COMMENTARIUM.

7 *Conclusio traditur, & probatur.* EX hac Innocentii III. deciſione ſequens vulgò deducitur aſſertio: *Conſuetudine introduci non poteſt, ut Abbas exemptus ſine licentia Pontificis poſſit transferri in aliam Abbatiam.* Probant eam textus *in cap. finali, de renunciat. cap. licèt, de regul.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, Cironius *in 5. compil. in dicto cap. ult. de renunc.* & *in parat. ad titulum de tranſlat. Epiſcop.* Azor *part. 1. inſtit. lib. 5. cap. 18.* Tamburinus *tom. 1. de jure Abbat. diſp. 13.* Layman *in ſum. tit. de Prælat. elect. cap. 19.* Petrus Gregorius *lib. 2. de elect. cap. 19.* Lambertinus *de jurepatron. quæſt. 5. princip. art. 2.*

8 *Impugnatur tradita aſſertio.* In hanc tamen aſſertionem pro dubitandi ratione ità inſurgi valet. Prohibitio translationis Prælatorum de una Eccleſia in aliam, vel de uno monaſterio in aliud, tantùm eſt juris Eccleſiaſtici, *cap. 1. de clericis non reſid. cap. 1. & per totum*, ubi illuſtrabimus, *de tranſlat. Epiſcop.* ſed paſſim admittuntur conſuetudines juri Eccleſiaſtico contrariæ, *cap. ſuper eo, cognat. ſpirit.* probàvi ſuprà *in cap. 2. hoc tit.* ergo & in caſu hujus textus conſuetudo obſervanda erat, per quam licebat translatio Abbatis de uno monaſterio in aliud. Augetur hæc difficultas, nam in electionibus Eccleſiaſticis àdmittitur, & attenditur conſuetudo, *cap. nos, 12. diſt. cap. pudenda, 24. quæſt. 1. cap. cùm olim, de cleric. conjug. cap. cum Eccleſia, de cauſa poſſeſſ.* igitur, & in translationibus Prælatorum Eccleſiæ. Augetur tandem hæc difficultas, nam ſi in præſenti ſpecie Abbas contra jus translatus eſſet de uno monaſterio in aliud, privaretur tam prima, quàm ſecunda Abbatiæ dignitate, juxta textus *in cap. quantò, de tranſlat. Epiſcop. cap. litteras, de conceſ. præbend.* ſed non privatur prima Abbatia: ergo quia contra jus translatus non fuit.

Qua difficultate ſic fulcita minimè refragante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſcire oportet, translationem Prælatorum de una Eccleſia in aliam jam diù in Eccleſia prohibitam fuiſſe; Presbyterorum, & Abbatum ſine licentia ſuorum Prælatorum; Epiſcoporum verò ſine licentia Romani Pontificis, *can. 15. Apoſt.* latè dicemus *in titulo de tranſlat. Epiſcop.* immò adeò exoſæ erant translationes Prælatorum, ut earum prohibitio cum rebaptizatione conjungatur *in cap. non liceat, de conſecrat. diſtinct.* 4. Circa Abbates autem ſequens obſervantia viguit; nam ſi immediatè ſubjecti erant Epiſcopis, eorum licentia deſiderabatur, *cap. Abbas*, 18. *qu.* 2. ſi tamen exempti erant, R. Pontificis conſenſus petebatur, *cap. ult. de renunc.* In Gallia tamen translationem Abbatum Sedi Apoſtolicæ reſervatam eſſe, teſtatur Cironius *ad titulum de tranſlat. Epiſcop.* Unde apparet vera ratio præſentis deciſionis; nam cùm probibita ſit tot Eccleſiæ canonibus translatio Prælatorum de una Eccleſia in aliam, ex rationibus quas illuſtrabimus *in tit. de tranſlat. Epiſcop.* inde conſuetudo translationem Abbatis abſque ſuperioris licentia permittens, non poteſt ut rationabilis judicari, & ita tanquam corruptela juſtè improbatur in præſenti textu. Accedit, nam petere licentiam à ſuperiore, ſpectat ad obedientiam ſuperioribus debitam, ut ex citatis juribus conſtat: ſed contra obedientiam ſuperiori debitam nulla præſcribitur conſuetudo, *cap. cum ex officio, de præſcript.* Gloſſa *verbo De conſuetudine, in cap. cum inter, hoc tit.* ergo conſuetudine introduci non valet, ut non obtenta ſuperioris licentia, Abbas ſe transferat in aliud monaſterium. Ampliùs, nam nihil tam naturale eſt, quàm eo genere quidquid diſſolvi, quo colligatum eſt, *cap. 1. de reg. jur. leg. nihil tam naturale, ff. eod.* ſed Abbas immediatè ſubjectus Romano Pontifici, ab eo confirmationem petit, *d. cap. ult. de renunc.* ergo ejus licentia, & abſolutione indiget, ut in aliud monaſterium ſe transferat, quam conſuetudo ſupplere non valet. 9 *Traditur decidendi ratio.*

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, cui facilè ſatiſfaciendum eſt ex ſæpiùs repetitis *in hoc titulo*, videlicet præſentem conſuetudinem, & ſimiles non improbari, quia ſacris canonibus contrariæ ſunt, aliàs nunquam daretur conſuetudo contra ſacros canones; ſed quia ratione deſtituuntur, ut contingit *in cap. inter, de exceſſibus Prælat. cap. cùm decorem, de vita & honeſt. cleric. cap. ſi Epiſcopus, de pænit. cap. 1. de conſuetud. lib. 6.* tales enim conſuetudines ut corruptelæ improbantur, licèt illæ quæ rationabiles ſunt, in electionibus, & aliis actibus Eccleſiaſticis admittantur. Nec obſtat augmentum ipſius difficultatis; nam præterquam quod in præſenti textu non deciditur, an Abbas translatus inconſulto Pontifice, ſuſtinendus ſit in prima Abbatia, an verò utraque ſit privandus; etſi demus tolerari in prima, id procedit propter juſtam ignorantiam, quam ob prædictam conſuetudinem Abbas habuit. 10 *Diſſolvitur dubitandi ratio.*

C A P U T VIII.

a Idem *Decano Salesbrienſi, A. Archidiacono, & Magiſtro P. Puluerel, Canonico Pariſienſi.*

CUm dilectus filius b Andrenſis Eccleſiæ monachus, qui pro c electo ejuſdem Eccleſiæ ſe gerebat, & G. Daubis monachus, ac procurator monaſterii d Karroffenſis ſuper jure eligendi e Abbatem Andrenſi monaſterio, & de electione ejuſdem invicem in noſtra præſentia litigarent, idem electionem ſuam à Fratribus Andrenſibus concorditer celebratam, auctoritate petiit Apoſtolica f confirmari, aſſerens tam de jure communi, quàm g privilegio ſpeciali eis à Ser. Alexandro Papa h prædeceſſore noſtro conceſſo, & à nobis poſtmodùm confirmato, liberam eligendi auctoritatem ad eoſdem Fratres tantummodò pertinere. Nam de jure communi omnis congregatio monachorum eligere ſibi debet i Abbatem: & in cujuſdam Alexandri privilegio continetur, ut obeunte monaſterii Andrenſis Abbate, nullus ibi qualibet ſubreptionis aſtutia, ſeu violentia præponatur, niſi quem Fratres, vel eorum pars conſilii ſanioris ſecundùm Deum, & B. Benedicti regulam duxerint eligendum. A nobis quoque prædictis Fratribus dignoſcitur eſſe conceſſum, ut licitum ſit eiſdem cùm Eccleſiam Abbate vacare contigerit, perſonam idoneam de gremio ejuſdem Eccleſiæ, vel aliunde per regularem electionem ſibi præficere in Paſtorem, Karroffenſi monaſterio præſentandam, ut ab ipſo confirmationem accipiat, & reverentiam ei, quam debet, impendat. Dictus verò j G. procurator propoſuit ex adverſo, quod cùm olim ad petitionem Comitis Balduini, uxoris, & filiorum ejus, Andrenſis Eccleſiæ Patronorum, à bonæ memoriæ G. Morinenſi Epiſcopo fuerit k conſtitutum, quod ſi præfatus locus divino more adeò l pullularet, ut prior, aut Abbas conſtitueretur ibidem, electio ejus penes Fratres ejuſdem loci, & Capitulum Karroffenſe penderet, & hujus obtentu ſtatuti ſic fuerit longè retroactis temporibus obſervatum, ut monaſterio Andrenſi vacante, Andrenſes Fratres in Karroffenſi

Capitulo

Capitulo aliquem de gremio monaſterii Karroffenſis ſibi eligerent in Abbatem, electio prædicti G. tam contra ſtatuti tenorem, quàm etiam contra conſuetudinem approbatam, quæ optima eſt legum *m* ioterpres, minùs canonicè attentata, meritò caſſari debeat, & mandari fratribus aotedictis, ut juxta quod eſt hactenus obtentum, procederent ad electionem Abbatis. *Et infrà*: His igitur, & aliis, quę coram nobis utrimque fuerunt propoſita, perſpicaciter intellectis, quia nobis conſtitit electionem ipſam à ſuſpenſis, & de ſuſpenſo etiam eſſe *n* celebratam, ipſam de confratrum noſtrorum conſilio, juſtitia caſſavimus exigeote. Cæterùm cùm ſupradictum ſtatutum, videlicet quod penes Fratres ejuſdem loci, & Capitulum Karroffenſe pendeat Abbatis electio, ita ſanè poſſet iotelligi, quod per illud neque juri communi, nec privilegio derogetur, ut videlicet ad ſæpedictos Fratres electio ſpectet Abbatis, ad Karroſtenſe verò Capitulum confirmatio: devotioni veſtræ præſentium authoritate, mandamus, quatenus aoditis hoc inde propoſitis, ſi ex parte Karroffenſis cœnobii talis fuerit conſuetudo probata, quæ juri communi præjudicet, in hac parte vos ſecundùm illam conſuetudinem decernatis electionem Andreuſis Abbatis de cętero ſaciendam: quod ſi talis conſuetudo probata non ſuerit, per quam in hoc præjudicetur juri communi, vos Andrenſibus monachis jus eligendi Abbatem, ſublato appellationis obſtaculo, adjudicare curetis, ut ſic de cætero liberam habeant facultatem de gremio Eccleſiæ ſuæ, vel aliunde per electionem canooicam eligendi perſonam idoneam in Abbatem, præſentaodum Karroffenſi Capitulo, ut ab eo, ſi fuerit canonica, confirmetur.

N O T Æ.

1 a *IDem.*) Ità legitur in hac ſexta collectione, & in tertia *ſub hoc tit. c.* 7. ſed emendanda eſt inſcriptio in hunc modum: *Idem Decano Sareſbarienſi, & Archidiacono, & Magiſtro P. Puluerel, Canonico Pariſienſi.* Ita enim eam reſtituo *ex l. 2. epiſt. Innoc. III. regeſt.* 14. *epiſt.* 19. ubi caſus pręſens refertur: quare ad hujus textus illuſtrationem eam tranſcribere ex editione Boſqueti operæpretium duxi.

Hugoni Abbati, & Conventui Karroffenſi.

INter Eccleſiam veſtram, & Andrenſe cœnobium ſuper jure eligendi Abbatem Andrenſem, dudum quęſtione ſuborta, poſtquam ſuper ea fuit in ooſtra præſentia diutiùs diſceptatum, dilecto filio Decaon Sareſbarienſi, & Archidiacono, & Magiſtro P. Puluerel Canouico Pariſienſi dedimus io mandatis, nt auditis hinc inde propoſitis, ſi ex parte veſtra talis foret conſuetudo probata, quæ juri communi præjudicaret, meritò io hac parte ipſi ſecuudùm conſuetudinem eaodem decernerent electionem Andtenſis Abbatis ulteriùs faciendam. Quod ſi talis conſuetudo, per quam in hoc caſu præjudicaretur juri commuui, minimè probaretur, ipſi Andtenſibus monachis jus eligendi Abbatem, ſublato appellationis obſtaculo, adjudicare curarent. Ut ſic poſtmodùm obtinerent liberam facultatem, vel de Eccleſiæ ſuæ gremio, vel etiam aliunde, per electionem canonicam, eligendi perſonam idoneam io Abbatem, præſentandam Capitulo Karroffenſi, ut ſi eſſet canonica, confirmaretur ab ipſo. Quod ſi forſitan partes mallent, ut nobis ſententia ſervaretur, ipſi cauſam inſtructam ad noſtrum examen remittere procurarent, præfigentibus partibus termioum competentem, quo in ooſtra comparerent præſentia, recepturæ judicium æquitatis. Quod ſi omnes his exequendis iotereſſe non poſſent, duo eorum ea nihilo minùs exequi procurarent. Qui poſtmodùm teſtibus utriuſque partis receptis, & tam inſtrumentis & rationibus, quàm confeſſionibus & allegationibus etiam diligenter inſpectis, cùm judices ſuper ſententia proferenda tractarent, & unus eorum, videlicet Decanus, aſtrueret ſibi de cauſæ meritis non liquere, quam ad ooſtrum cupiebat examen remitti, reliqui duo judices, ſicut ex litteris intelleximus eorumdem, cupientes negotium expedire, pront partes pluries inſtanter petierant, poſtquam in cauſa renunciatum fuerat, & concluſum, auditis ſpecialiter poſteà quæ ſueruot à partibus propoſita coram eis, cùm jam ſententiam, quam de conſilio peritorum conſcripſerant, intenderent promulgare, Andrenſis monaſterii procurator quaſdam ſuſpicionis cauſas propoſuit contra eos, de quibus antè nullam fecerat mentiouem, & ad cognoſcendum de ipſis, arbitris noo petitis, receſſit ab eis. Sed dicti judices oihilo minùs ſententialiter decreverunt, cùm in Andrenſi cęaobio immiueret Abbatis electio facienda, & Andreuſes monachi ab Abbate & Capitulo Kattoffenſi eligendi Abbatem licentiam peterent, & eligerent poſtmodùm perſonam idoueam de gremio, & profeſſis Eccleſiæ Karroffenſis, ita quod in Capitulo Karroffenſi eligere minimè tenerentur. Cùm antem uuper dilectus filius G. Daubis monachus veſter, & Vv. Andrenſis Eccleſiæ procuratores propter hoc ad Sedem Apoſtolicam acceſſiſſent, & ſuper antedicta ſententia litigaſſent aliquando coram nobis, nos qui ex officii ooſtri debito his quæ pacis ſunt, tenemur inſiſtere, compoſitionem amicabilem, & utrique monaſterio utilem fecimus ioter eos, quam ipſi demùm pariter acceptarunt, ut videlicet Andrenſes monachi, qui ounc ſunt, & qui pro tempore fuerint, Karroffenſi Abbati profeſſionem faciant apud Andrenſe monaſterium, promittendo eidem obedientiam, & teverentiam regularem. Cùm autem in Audrenſi Eccleſia occurrerit electio ſacienda, Andrenſes monachi de profeſſis mouaſterii Karroffenſis, ſive de ſuo, ſive de monaſterii Karroffenſia collegio perſonam idoneam liberè ſibi eligant io Abbatem. Electus verò Karroffenſi præſentetur Abbati, qui electionem de illo ſactam confirmare, vel infirmare procuret, ſicut de jure ſuerit faciendum. Confirmatus autem à Diœceſano benedicatur Epiſcopo, & ſingulis tienniis monaſterium viſitet Karroffenſe, ac cenſus nomine viginti ſolidos ſterlingorum aonuatim perſolvat eidem. Præterea Karroffenſis Abbas annis ſingulis, ſi voluerit, per ſeipſum, vel per duos ex ſuis monachis Andrenſe monaſterium viſitet, cui Andrenſis Abbas io Choro, Capitulo, refectorio, & aliis locis, utpote Patri Abbati, cedat. Qui cum conſilio Andrenſis Abbatis corrigat, ſi quid iu membris Andrenſis cœnobii ſuerit corrigendum. Quod ſi quidquam corrigendum ſuerit iu Abbate, id cum ſeuiorum, & ſaniorum Fratrum ipſius loci conſilio Abbas corrigat Karroffenſis. Nos igitur compoſitionem eamdem à pręfatis procuratoribus approbatam, de communi fratrum noſtrorum conſilio auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus, ſtatuentes eamdem perpetuis temporibus inviolabiliter obſervandam. Nulli ergo, &c. hanc paginam ooſtræ confirmationis & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis antem, &c. Datum Laterani, Kal. Aprilis, Pontificatus ooſtri anno 14.) De diœceſi Pariſienſi jam ſuprà egi *in c. fin. de reſcr.* de Sariſberienſi agam *in c.* 28. *de appellat.*

b *Andrenſis.*) Malè in aliis compilationibus legitur *Mandrenſis*. Audrenſe eoim monaſterium ſoit ſundatum inter alia à Comite Flandriæ Balduino, ut refert Iperius *in chron. S. Bertini*, ibi: *Joannes Bertinenſis Abbas 39. conſecratus eſt anno Domini* 1081. *Hujus Abbatis anno 3. Balduinus Ghiſnarum Comes, & Ingelramus Lilarienſis à peregrinatione S. Jacobi redeuntes per Pictaviam, hoſpitati ſunt in monaſterio Karroffenſi, & videntes ibi religionem benè vigere, de monachis Karroſenſibus ſecum ad has partes duxerunt; & quidem Balduinus Andrenſe, Ingelramus verò Hamenſe monaſterium in honorem S. Salvatoris fundaverunt anno Domini* 1084. Meyerus *in annal. Flandriæ*: ex eis notarunt Boſquetus *in notis ad Innoc. lib.* 2. *epiſt.* 18. *regeſt.* 14. Yepes *t. 6. chron. centur. 7. c.* 3. 2

c *Pro electo.*) Perperam in Decretalibus legitur *pro clerico*; electus enim fuit Abbas monaſterii Andrenſis, & ſimul procurator deſignatus ad electionis cauſam proſequendam coram Rom. Pontifice, ut conſtat ex dicta epiſt. 19. uode non ſolùm ut electus electionem ſuam proſequebatur, quod facere poterat, *c. cum dilecta, de electione*, verùm etiam ut procurator. 3

d *Karroſenſis.*) Karroſium monaſterium eſt S. Salvatoris, ordinis D. Benedicti, diœceſis Pictavienſis, quod conſtruxit Rotgarius Comes Lemovicenſis cum Euphraſia ejus uxore, cujus meminerunt Theodulphus Aurelian. *lib. 3. carminum, c.* 8. & de eo egerunt Fratres Sarmat. *t. 4. Galliæ Chriſt. fol.* 220. Boſquetus *ad Innoc. III. in d. epiſt.* 18. 4

e *Abbatem.*) Frequens controverſia inter monachos oriebatur ob prælationem, quam unum monaſterium ſupra aliud habere intendebat.

f *Con-*

f *Confirmari.*) Abbates enim electi debent petere confirmationem, ſi exempti ſunt, à R. Pontifice, aliàs à proprio Epiſcopo, *c. cum venerabilis, hoc tit. c. Abbate, de elect. i. 6.*

6 g *Privilegio ſpeciali.*) Sæpiùs enim confirmationis gratiæ privilegium idem continet, ac jus commune, *c. veniens, de elect. c.* 1. juxta vulgarem intellectum, *de reſcriptis*; quia quod privilegio ſpeciali cautum eſt, & ſingulariter promittitur, plus ſolet timeri, ut de voto dicitur *in c. quamquam, diſt.* 23. Docent Cironius *ad 5. compil. in c. 3. de elect.* & tunc privilegium jus, quod ante competebat, non mutat, ſed firmat, *cap. poſt electionem, de conceſſ. pr æb. cap. auditis, de præſcript. cap. cum perſonæ, §. quod ſi, de privil. in 6. l. forma, §. finali, ff. de cenſibus*; & ideò qui illud impetravit, non creditur à jure ſibi competente receſſiſſe, ut probat Solorzanus *de jure Ind. l.3. t.1. c.1. n.*58.

7 h *Prædeceſſore noſtro.*) Varia enim privilegia conceſſerunt bis monaſteriis Alexander II. Urbanus II. Lucius II.
8 Alex. III. ut conſtat ex dicta epiſtola 19. Alexandri II.

i *Abbatem.*) *Cap. ult.* 17. *q.* 1. *c. Abbate, ca. quam ſit,* 18. *q.* 2. *c.* 1. *de electione*, ubi latè probabimus.

j *G.*) Gerardo videlicet, ut conſtat ex Meyero *in annalib. Flandriæ*. Morinum eſt civitas dicta *Teroana*; & Morinorum retinet nomen, quamvis everſa à noſtro invictiſſimo Carolo V. & ejus Epiſcopalis Sedes in Bononiam translata eſſet. Ughellius *in deſcriptione Bononiæ*. Morinenſis Eccleſiæ mentio extat *in c.2. de alienatione judicii, c. ex parte 67. c. inſinuaſti 68. de appellat. c.1. de ſolutionib. c.*
9 *ultimo de confirm. utili*, ubi Cironius *in 5. compil.*

K *Conſtitutum.*) Licèt enim Epiſcopus per ſe non poſſit unam Eccleſiam alii ſubjicere, nec quid ſtatuere in præjudicium eorum, qui jam inſtituti ſunt in ea, *c. cum olim, hoc tit. c. 3. de Eccleſiis ædificandis*; tamen tempore fundationis poteſt ad petitionem patroni ſtatuere, ut Prælatus electus confirmetur ab alio monaſterio, *c. nobis, de jurepatron. c. Abbati, de v. ſ. c.* 1. 18. *q.*2. tunc enim valet tale ſtatutum, quia ante fundationem non irrogatur præjudicium alicui. Anguianus *l.2.*
10 *de legibus, c.2. n.*21.

l *Pullularet.*) Id eſt, religioſis & proventibus augeretur; tunc enim eligendus eſt proprius Prælatus, cùm quælibet congregatio debeat habere ſuum Prælatum, *c. 1. de elect.*

11 m *Interpres.*) Inter alios conſuetudinis effectus præcipuus eſt interpretari jus ſcriptum, *l. ſi de interpretatione, ff. de legibus, cap. certificari, de ſepult.* Docent Duarenus *ad titulum de legibus, cap.* 12. Donel. *lib.* 1. *comment. cap.* 25. Suarez *lib. 7. de legibus, c.* 17. Molina *l. 2. de primog. c.9. n.*58.

12 n *Celebratam.*) Hic duo ſunt notanda. Primum, ſuſpenſum non poſſe eligi, nec eligere ad dignitatem Eccleſiaſticam, *c. cùm inter R. de elect. c. cum bonæ, de ætat. & qualit.* Suarez *de cenſuris diſp. 37. ſect.* 1. *n.*34. & *t.4. de relig. lib. 2. c. 4. & 6.* Barboſa *de poteſt. Epiſc. to. 1. c. 3. n.* 24. & *de dignit. c.* 41. latè dicemus *in d. cap. cùm bonæ*. Secundò, quod Pontifex pronunciavit non ſolùm ſuper conſuetudine, de qua principaliter agebatur, verùm ſuper ſuſpenſione; quod duplici ex cauſa facere potuit. Prima, quia deducta ſuſpenſionis cauſa fortaſſis fuerat in ipſo proceſſu; ſecunda, quia cùm confirmatio peteretur à R. Pontifice, poterat inquirere ſuper electione, & perſona electi, *c. nihil, de electione*.

13 o *Electio.*) Hoc enim verbum *electio*, diverſimodè poteſt interpretari: ſi illud uniformiter ſumatur, ſequitur abſurdum; licèt enim electio ſtrictè ſumpta tantùm conptationem inducat, tamen pro confirmatione hic ſumitur. Ita poſt plures Vela *t. 2. diſſert.* 28. *n.* 44.

COMMENTARIUM.

14 Concluſio ſtatuitur, & probatur.

EX hoc textu, prout jacet apud Raymundum, talis deducitur aſſertio: *Conſuetudine induci poteſt, ut una Eccleſia de gremio alterius ſibi eligat Prælatum.* Probat textus *in c. Abbate, de v. ſ.* Illuſtrant Gonzales *in regul. 8. gloſſa 8. n.* 109. Sylveſter *in ſumma, verbo Electio 1. quæſt.* 1. Petrus Gregorius *de elect. cap. 6. n.* 9. Julius Lavorus *eod tract. tit. 4. c.* 16. Suarez *de religione, tom.4. lib. 2. cap. 3. n.* 11. Tamburinus *de jure Abbatum diſp. 5. q.* 1. Layman *in ſumma de elect. tit. de elect. q. 19. c.* 2. Duarenus *de ſacris lib. 5. cap.* 1. Boiquetus *in d. epiſt.* 17. Fragoſo *p. 2. de regimine, diſp. 24. §.* 1. Balſamon *in can. 4. Synodi Conſtantinopolitanæ*, Alteſſerra *hic*, Gibalinus *t. 2. ſcient. can. l. 6. c. 4. q.* 2.

15 Sed adversùs iſtam aſſertionem pro ratione dubitandi ita inſurgi poteſt. Conſuetudo ſacris canonibus contraria, ut corruptela debet caſſari, *c. 1. c. cùm venerabilis, hoc tit.* ſed hæc conſuetudo, ut eligatur Abbas prælatus de alio monaſterio, repugnat ſacris canonibus, de quibus *in c. Abbatem 18. quæſt. 1. c. nullus, de elect. lib.6. Clementina Ut rationi, de elect.* ergo conſuetudine induci non poteſt, ut Prælatus de alterius monaſterii congregatione eligatur. Augetur hæc conſideratio, nam hæc conſuetudo erat irrationabilis, ſiquidem ratio naturalis dictat, ut homines diſparis profeſſionis ſimul non ſocientur, *Clementina 1. de elect.* præcipuè cùm non omnes monachi conveniant in regula, & vivendi norma, *c. ſanè, de regular.* & ſic monachus alterius monaſterii non rectè degit cum aliis, *c. in novo, 26. q. 7.* Deinde, uam non debet in magiſtrum eligi, qui adhuc in eo monaſterio diſcipuli officium non aſſumpſit, *c. cùm magiſtrum, c. cùm monaſterium, de elect.* nec præficiendus ut ſuperior eſt, qui inferior ſubeſſe non novit, extravaganti *cùm in magiſtrum, de elect.* ergo conſuetudo, de qua in præſenti, tanquam juri & rationi contraria, ſuſtineri non poterat. Traditur ratio dubitandi.

Adhuc juri & rationi congrua eſt noſtra deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt primò, illo aureo quidem religioſæ vetuſtatis ævo, dum monaſteria unius ordinis unum ſuperiorem non habebant, & quodlibet ſuum Prælatum agnoſcebat, illum debuiſſe eligi ex monachis ipſius congregationis, *c. Abbas, c. quam ſit, §. defuncto, c. Abbatem 18. quæſt. 2. c. congregatio 16. q. ult.* & ab ipſa congregatione electionem eſſe faciendam, *c. nec emeritus, cap. nullus invitus, cap. obitum, 61. diſt. c. 64. regulæ S. Benedicti.* Carolus Calvus *in privilegio Stradenſi monaſterio dato*, ut habetur *lib. 2. vitæ S. Genulphi, c.* 12. ibi; *In clauſula demum præſcripti decreti ſtatutum eſt, ut per ſuccedentia tempora locum ipſum inhabitantes, è ſuis, non aliunde petitis perſonis, eligerent ſemper, quibus ſacra prælatio loci committeretur, à quibus cœnobii totius gubernatio æquo jure tractetur.* Idque non cujuſquam mortalium vi, ſed fratrum cœnobialium voto fieri quammaximè decrevit Carnotenſis *epiſt.* 47. & 120. Poſtquam tamen monaſteria non ſunt ita diviſa, ſed unum corpus faciunt, & ab uno ſuperiore, Provinciali videlicet, vel Generali gubernantur, non deſideratur, niſi ut electus in Prælatum ſit ejuſdem Ordinis, licèt non profeſſus in eodem monaſterio, *Clem. 1. de elect.* Suarez *ſuprà, c.* 3. Quid tamen in Gallia procedat, latè refert Renat. Chopinus *lib. 1. monaſt. tit. 3. per totum*. Secundò ſciendum eſt, conſuetudinem quamplurimùm poſſe circa electiones Prælatorum, tam in Eccleſiis regularibus, quàm ſæcularibus, *ca. querelam, de elect. cap. cùm Eccleſia, de cauſa poſſeſſ.* ut conſuetudo, qua introducitur, ut Canonici Paſtorem non eligant, niſi priùs Princeps certior factus ſit de morte prædeceſſoris, quoniam hæc conſuetudo præjudicium Eccleſiæ non infert. Abbas *in c. cùm terra, n.4. de elect.* item ut Canonici ſibi eligant inferiores Prælatos, irrequiſito Epiſcopo, *cap. cùm Eccleſia, de elect.* vel Epiſcopus ſolus eligat, *c. ea noſcitur, de his quæ fiunt à Prælat.* item ut abſentes non vocentur ad electionem, ut obſervari in Tuſcia refert Gloſſa *in c. finali, hoc tit.* item poteſt conſuetudo aliàs habilem ad eligendum, reddere inhabilem, Gloſſa *verbo Repugnet, in c. olim, de clericis conjugat.* cùm antiquæ conſuetudinis magna auctoritas ſit, *c. cùm conſuetudinis, hoc tit.* Ex quibus profluit vera noſtri textus ratio, nam cùm conſtitutio, ut Abbates eligantur ex propria congregatione, ſit juris poſitivi, & conſuetudo vincere poſſit jus poſitivum, *c. finali, hoc tit.* atque in electionibus plurimùm faciat; inde Innocentius decrevit in præſenti, conſuetudine induci poſſe, ut de congregatione Karroſenſi Andrenſes monachi teneantur ſibi eligere Abbatem. Accedit, nam quod conſuetudine introductum eſt pro interpretatione legis, perinde eſt atque ſi in ipſa lege cautum eſſet, *c. cùm veniſſent, de inſtit.* Latè illuſtrat Solorzanus *t. 2. de jure Indiar. l. 2. c. 21. n.* 24. igitur ſicut lege caveri poterat, ut Abbas eligeretur de altero monaſterio, ita & conſuetudine id introduci poterat. 16 Traditur ratio decidendi.

Nec obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta; nam licèt conſuetudo, de qua in noſtro textu, deroget legibus Eccleſiaſticis, cùm tamen rationabilis ſit, ſuſtinetur, aliàs numquam daretur conſuetudo ſacris canonibus contraria. Nec augmentum difficultatis aliquid facit, nam rationes in eo expenſæ tantùm ſunt congruentiæ, non verò ſimpliciter, & neceſſariò obſervandæ, præcipuè cùm Abbas in noſtro textu eligatur ex eadem religione, licèt non ex eadem congregatione, aut monaſterio; quia in eo datur obſervantia regulæ, diſciplinæ monaſticæ, & aliorum, quæ in propriis monachis deſiderantur. 17 Diſſolvitur difficultas.

Ex qui-

18 *Exponitur c. Abbates, de v. ſ.* Ex quibus lucem accipit textus *in c. Abbate, de v. ſ.* ubi proponitur, quod vacante monaſterio S. Silvani, Monachi elegerunt in Abbatem unum ex proprio monaſterio, & confirmationem à Morienſi Epiſcopo petierunt, ut in noſtro textu. Monachi S. Bertini prædictam confirmationem contradixerunt, & procuratores ipſorum coram Innocentio noſtro comparuerunt: Monachi S. Bertini propoſuerunt & probarunt, jam per 40. annos Abbates eligi de congregatione S. Bertini, & privilegium Paſchalis Pontificis exhibebant, quo prædicta poſſeſſio fundata erat: ex adverſo verò monachi S. Silvani aſſerebant, nullam præſcriptam fuiſſe conſuetudinem, ſed tantùm aliquando pro bono pacis permiſſum, ut monachi S. Bertini eligerentur in Abbates. Quibus & aliis auditis, Innocentius III. decrevit, ut deinceps Abbas monaſterio S. Silvani præficeretur ex congregatione Sancti Bertini, ſi perſonæ idoneę inveniantur in ipſo: quæ deciſio ex noſtra lucem accipit, nam cùm conſuetudo per 40. annos fuiſſet præſcripta, necnon privilegium Pontificium adeſſet, juſtè ait Pontifex, Abbatem eligendum eſſe ex monachis S. Bertini: nobilem tamen proponit Pontifex exceptionem, videlicet cùm perſona idonea adeſſet; nam cùm pręcipua cauſa privilegii eſſet, quia magis frequenter perſonæ idoneæ reperiebantur in monaſterio S. Bertini, & ceſſante cauſa privilegii, ceſſet privilegium, plures relati à Suarez *l. 8. de legib. cap.* 30. neceſſariò deficiente cauſa deficere debebat facultas eligendi; quæ exceptio etiam ſubintelligenda eſt in noſtra ſpecie, cùm idem caſus ſit, & eadem deciſio.

19 *Intelligitur caput cum cauſam, 28. de elect.* Sed ſuperiori doctrinæ adverſatur textus *in cap. cum cauſam* 28. *de elect.* ubi proponitur, vacante prioratu Eccleſiæ S. Petri Lucanenſis, Ordinis D. Auguſtini, Canonicos ipſius Eccleſię quemdam presbyterum nomine Bonum in Priorem elegiſſe, alios autem Canonicos electioni ſe oppoſuiſſe, aſſerendo prædictum Bonum non eſſe in ea religione profeſſum, & jure communi non profeſſum eligi in Prælatum non poſſe, *c. nullus, de elect. l. 6. Clementina* 1. *de elect. c. cum in Magiſtrum, eod. tit.* Covar. *in c. 2. de teſtam. n.* 1. Antonius Auguſtinus *in epitome, lib. 9. tit.* 45. Tamburinus *de jure Abbatum, diſp. 5. q.* 10. Barboſa *lib. 1. de jure Eccleſiaſtico, c. 17. n.* 31. Adverſarii verò aſſerebant, jam per longum tempus conſuetudinem in ea Eccleſia inoleviſſe, ut non profeſſi in Abbates eligerentur. Conſultus fuit R. Pontif. qui decrevit, quod non debemus attendere quid factum, ſed quid faciendum ſit; & cùm homines diſparis ſtatus non ſint aſſociandi, inde prædictam conſuetudinem tamquam corruptelam eſſe improbandam. Ex quo textu ſic inſurgo: Iiſdem deciſionibus, quibus prohibetur, ne alterius congregationis monachus in Prælatum eligatur, eiſdem prohibetur, ne qui adhuc profeſſus non eſt, in Abbatem eligatur, *dicto c. nullus, 61. diſt. dicta Clement. 1. de elect.* ſed conſuetudine introduci non poteſt, ut non profeſſus eligatur in Abbatem, quia repugnat prædictis canonibus; ergo ſimiliter conſuetudine non valebit induci, ut monachus alienus præficiatur alieno monaſterio. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt dicendo conſuetudinem, de qua *in dicto c. cum cauſam*, non ſolùm repugnare dictis ſacris canonibus, verùm irrationabilem eſſe, & contra bonos mores, *c. nemo, 16. q. 1. c. pervenit*, 18. *q.* 2. non enim ſub eodem tecto diſpar debet eſſe profeſſio, *c. in nova, 16. q. 7. c. cognovimus*, 12. *q.* 2. cùm inexpertus in diſciplina monaſtica non debeat præeſſe monachis, *cap. quam Epiſcopus, 24. diſt. c. cum monaſterii, 19. q. 3. c. cum ad noſtram, c. cum Magiſtrum, de elect.* Unde cùm conſuetudo irrationabilis, non conſuetudo, ſed corruptela ſit, *c. ad noſtram, hoc tit.* ideò ibi conſuetudo non ſuſtinetur, nec ea valet introduci, ut non profeſſus eligatur in Abbatem.

C A P U T IX.

Honorius III. a *Pariſienſi Capitulo*.

CUm conſuetudinis, uſuſque longævi non levis ſit *b* authoritas, & plerumque diſcordiam pariant *c* novitates, authoritate præſentium inhibemus, ne abſque venerabilis fratris noſtri Epiſcopi *d* conſilio, & conſenſu immutetis Eccleſiæ *e* veſtræ conſtitutiones, & conſuetudines veſtras approbatas, vel etiam novas inducatis, irritas decernentes, ſi quas fortè feciſtis in ipſius Epiſcopi præjudicium *f* poſtquam eſt regimen Pariſienſis Eccleſiæ adeptus.

1
N O T Æ.

a *PAriſienſi.*) De Honorio III. & ejus compilatione egimus *in c. ex parte, de conſtit.* De Pariſienſi Eccleſia *in c. fin. de reſcr.* Verba noſtri textus reperiuntur in quinta compilatione edita ab Innocentio Cironio
2
in c. unico, hoc tit.

b *Authoritas.*) Verba ſunt textus *in l. 2. C. quæ ſit longa conſuet.* & reperiuntur *in c. fin. hoc titulo*, conſuetudinis enim magna authoritas eſt, ut paſſim *in hoc tit.* diximus; ſiquidem poteſt legem abrogare, corrigere, mutare, ut dicemus *in c. fin. hoc tit.* & probant Duarenus *ad tit. de legib. c.* 12. Madera *animadv. c.* 5. Bronchorſt. *cent. 1. aſſert.* 9. Amaya *in l. 1. C. de annonis, n.* 56. Tuldenus & Perez *ad tit. C. quæ ſit longa conſuet.* Sua-
3
rez *de legibus, integro libro de conſuetud.*

c *Novitates.*) *Cap. quis neſciat*, 11. *diſt. l. 2. de conſtit. princip. l. 18. tit. 1. part.* 1. D. Auguſt. *epiſt.* 118. *Ipſa mutatio conſuetudinis, etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat.* Dio Caſſius *lib.* 52. *Optimum eſſe inimicitias omnes & ambitioſa certamina prorſus ſcindere, atque adeò nec nomina nova, nec aliud quid permittere, ex quo poſſint oriri diſcordiæ.* Tacitus *lib. 14. annal. Non quia dubitarem ſuper omnibus negotiis melius, atque rectius proviſum, & quæ convertuntur, in deterius mutari.* Ælianus *lib. 1. de varia hiſtoria. Sæpenumerò etiam mutatio in melius majorum malorum ſolet eſſe principium.* Et novitatis inevitabilis effectus eſt diſcordias ſeminare, & Rempublicam turbare. Cæſar *l. 6. de bello Gallico*, ibi: *Nemo eſt tam fortis, qui rei novitate non turbetur.* Ex Ariſtotele refert Patricius *lib. 3. tit. 1. de repub.* hæc verba: *Civitatis ſtatum diligant, contentique eo nihil moliantur, nihil agitent quod alienum, novumque ſit; ſed eam viam ire pergant, quam majores inſtituerunt, quæque aliorum veſtigiis attrita fuit; novarum enim rerum ſtudium ſemper rempublicam labefactare ſolet.* Nimis enim periculoſæ ſunt in quacumque republica, aut communitate novitates, ut eas impugnantes probant Lipſius *lib. 7. polit. c. 11. & lib. 4. cap. 9. & lib. 6. cap.* 3. Cochier *in theſauro polit. lib. 3. c.* 4. Sababedra *emblem.* 19. Valenzuela *conſilio* 24. *ex n. 2. & conſ. 52. ex n. 50. & conſ. 4. n. 35. & conſ. 70. ex n.* 70. Pinellus *in l. 1. 2. p. n. 2. C. de reſc.* Mencbaca *de ſucceſſ. creat. §. 30. n.* 312. Solorzanus *de jure Ind. tom. 2. lib. 1. c. 4. n.* 73. Salgado
de ſupplic. 1. parte, c. 6. n. 1. & 146. & c. 18. n. 4. 4

d *Conſilio.*) Raymundus omiſit hoc verbum, *forſan*, ut ſuperfluum; nam minus eſt conſilium alicujus deſiderari, quàm conſenſum: qui enim tenetur aliquid facere de conſilio alterius, adimplet ſi petat, etſi illud non ſequatur, *c. cum olim*, ubi Doctores, *de arbitr.* qui verò conſenſum alterius tenetur expectare, non ſolùm illum petere, verùm & ſequi tenetur, *c. cum in veteri, de elect.* aliàs eo omiſſo, inutiliter actus agitur, *c. ult. de judic. in* 6. unde plus erat in pręſenti caſu expectare conſenſum, quàm conſilium Epiſcopi; in aliis verò utrumque, conſilium, & conſenſum.

e *Veſtræ.*) Signanter dixit Honorius, non Capituli veſtri; nam Canonici per ſe non conſtituunt Eccleſiam, ſed cum ſuo Capite, videlicet Epiſcopo, *cap. requiſiſti, de teſtam. c. irrefragabile, §. exceſſus, de officio Ordin.* Capitulum verò per ſe Canonici abſque Epiſcopo faciunt, *c. Capitulum, de reſcr. c. dilecta, de exceſſ. Præl.* docet Anguianus *de legib. c. 4. n.* 4. unde cùm hic agatur de conſuetudinibus ſimul ſpectantibus ad Canonicos, & Epiſcopum, appellat eas Honorius conſuetudines Eccleſiæ, non Capituli.

f *Poſtquam.*) Non tamen inde inferas, Sede vacante poſſe Capitulum ſtatuta facere in præjudicium Epiſcopi, contra textus *in c. ſi qua de rebus*, 12. *q. 2. c. 1. ne Sede vacante*: poteſt tamen ſtatuta facere pro tota diœceſi, quæ poterat facere ſimul cum Epiſcopo; nam cùm Capitulum Sede vacante ſuccedat in ea omnia, quæ ſunt juriſdictionis, *c. cum olim, de major. & obed. c. ſi Epiſcopus, §. ult. de ſuppl. negl. Prælat. l. 6. cap. unic, ne Sede vac. eod. l.* poteſt ea ſtatuta facere: docet Suarez *de legib. l. 4. c. 6. n.* 17.

COM-

COMMENTARIUM.

7 Concluſio deducitur, & probatur.

EX hoc textu communiter à repetentibus talis deducitur aſsertio: *Capitulum ſine conſenſu Epiſcopi antiquas conſuetudines Eccleſiæ mutare non poteſt*. Probant eam textus *in cap. ſi qua*, 12. *q.*2. *c. cùm acceſſiſſent*, *cap. cùm M. de conſtitut.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Berojus *in cap. cùm omnes*, *num.* 3. *de conſtit.* Suarez *de legib. lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 11. Angujanus *lib.* 2. *de legib. c.* 4. *ferè per tot.* Cironius *in notis ad hunc textum*, Hugo Grotius *in flor.ſparſ. in l. minimè*, *ff. de legib.*

8 Adducitur dubitandi ratio.

Sed hæc aſsertio impugnari poteſt ſequenti juris conſideratione. Certum eſt conſuetudinem, quantumvis longævam, & legitimè præſcriptam, poſse tolli lege ſcripta, vel alia conſuetudine in contrarium introducta, ut probat Suarez *de legib. l.* 7. *c. fin.* & ita Principem poſſe abrogare quamcumque conſuetudinem, conſtat *ex c.* 1. *de conſtit. l.* 6. *l.* 1. 5. *ſed & hoc*, *C. de veteri jure enucl.* Sicut enim lex tollitur conſuetudine, *cap. ult. hoc tit.* Ita & conſuetudo tollitur contraria lege. Sed Capitulum poteſt condere ſtatuta, & ſibi leges ſtatuere, non ſolùm Sede vacante, verùm etiam vivente Epiſcopo, abſque ejus conſenſu, *ca. conſtitutus*, *de reſcriptis*, *cap. cùm dilectas*, *de clericis non reſident.* igitur poterit illis ſtatutis mutare, & abrogare antiquas conſuetudines, etiam ſine conſenſu Epiſcopi. Secundò contra rationem, quam adducit Honorius in præſenti, videlicet novitates non eſse introducendas, ita inſurgi poteſt: Si utilitas adeſt, novæ leges condendæ ſunt, etſi novitatem inducant, quin injuſtum, aut illicitum ſit aliquid ex majorum moribus innovare, *l. penul. C. de conſtit. Princip.* nam ut ait Innocentius *in c. non debet*, *de conſang. & affinit. Non debet irreprehenſibile judicari*, *ſi ſecundum varietatem temporum ſtatuta quoque quandoque varientur humana*. Illuſtrant Juretus ad Symmachum *epiſt.*2. Sarmiento *lib.* 2. *ſelect. c.* 4. *n.* 9. Simanchas *de cathol. tit.* 31. *n.* 28. Bobadilla *l.* 2. *polit. c.* 1. *n.* 9. cùm ob mutationem temporum & morum quotidie videamus leges mutari, & reipublicæ regimen, *l.* 2. *C. de veteri jure*, ibi: *Æqualis æquitas eſt*, *vel promulgare quæ juſta ſunt*, *vel antiquare quæ gravia*. Tempore enim conſeneſcunt, & moriuntur leges, Claudianus ibi:

—— Priſcamque reſumunt
Canitiem leges, *emendanturque vetaſtæ*,
Acceduntque novæ.

Igitur ſi in præſenti ſpecie aderat utilitas, etſi novitas ſequeretur, Capitulum poterat novis ſtatutis veteres conſuetudines abrogare.

9 Traditur decidendi ratio.

Adhuc tamen defendenda eſt præſens aſsertio, pro cujus vera ratione capeſsenda ſcire oportet, Capitulum cum Epiſcopo efficere unum corpus, cujus caput Epiſcopus eſt, Canonici verò membra ſunt, *c. novit*, *de his quæ fiunt à Prælat.* unde Epiſcopus utitur Canonicis ad conſilium, & ſine eorum aſsenſu aliquid de Eccleſia diſponere non poteſt, *c.* 1. *& per totum*, *de his quæ fiunt à Prælat.* Hoc jus præſtandi aſsenſum, canonicum honorem appellat Innocentius III. *in c. propoſuit*, *de conceſſione præb.* & ideò Canonici ab Epiſcopis fratres appellantur, *c.* 2. *de his quæ fiunt à Prælat.* & apud Græcos *proedorantes* Epiſcopi vocantur, ideſt Senatus Eccleſiaſtici Præſides, ab exedris, ſive periſtiliis, & clauſtris Eccleſiarum, in quibus omnes conventus fiebant: Canonici verò apud eos dicuntur *Symponoi*, id eſt aſſidentes & conſiliarii: unde cùm gubernatio Eccleſiæ ſpectet ad caput ipſius, hoc eſt Epiſcopum, non debent Canonici ſine ejus conſenſu veteres conſuetudines immutare, cùm membra non debeant recedere à capite, & ſibi aſsumere officium illius, *cap. cùm non liceat*, *de præſcr.* & cùm inferiores ſint Canonici, Epiſcopo parere debent, *cap. cùm inferior*, *de major. & obed.* Accedit, nam conſuetudines antiquæ novitatibus non ſunt abrogandę. D. Auguſt. *epiſt.* 118. *c.* 5. ibi: *Ipſa quippe mutatio conſuetudinis*, *etiam quæ adjuvat utilitate*, *novitate perturbat*. Lucianus *lib.* 1. *c. dilecto*, *de conſang. & affin.* ibi: *Valde in hac parte conſultius duximus multitudini*, *& obſervatæ conſuetudini deferendum*, *quàm aliud in diſſenſionem*, *& ſcandalum populi ſtatuendum*, *quadam adhibita novitate*. Faciunt textus *in l. teſtamenta* 18. ibi: *Mos namque retinendus eſt fideliſſimæ vetuſtatis*. In rebus enim novis conſtituendis evidens eſse utilitas debet, ut recedatur ab eo jure, quod diu æquum viſum eſt: verba ſunt textus *in l.* 2. *ff. de conſtit. Princip. l. minimè*, *ff. de legib.* & generaliter quæ ab antiquioribus ſunt conſtituta & obſervata, facilè non debent novitate mutari, *cap. Eccleſiaſticæ* 12. 25. *q.* 2. *c.* 1. 35. *q.* 9. *c. amputo*, 25. *q.* 2. Caſſiodorus *l.* 12. *epiſt.* 25. *Plerumque ſolicitì fiunt*, *qui mutatos rerum ordines intuentur*, *quia ſæpe prætendunt aliqua*, *quæ conſuetudini probantur adverſa*. Alia plura politè, & politicè congeſſit noſter Solorzanus *embl.* 51. Juſtè ergo Honorius in præſenti, ne novitates facilè inducerentur, quas magnoperè cavendas tam Philoſophi, quàm Conſulti docuerunt, decrevit, conſuetudines antiquas à Capitulo ſine Epiſcopi conſenſu non eſse mutandas.

10 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat difficultas pro ratione dubitandi ſuprà adducta; nam omiſsa quæſtione, utrum Capitulum ſine Epiſcopi conſenſu nova ſtatuta facere poſſit, quam examinant, Suarez *d. lib.* 4. *de legib. c.* 11. Angujanus *d. cap.* 4. & nos, etſi leviter, *in c. cùm omnes*, *de conſtit.* diſcrimen eſt conſtituendum inter res, quæ ſpectant ſimul ad Capitulum & Epiſcopum, & inter eas, quæ tantum ad Capitulum: quod diſcrimen agnovit Innocentius *in cap. edoceri*, *de reſcriptis*. Quando agitur de rebus, quæ ſpectant tantùm Capitulum, Canonici per ſe tantùm poſſunt ſtatuta facere independenter ab Epiſcopo; cùm verò agitur de re utrique communi, nequiquam, cùm facilè Epiſcopo præjudicium irrogaretur: unde cùm Honorius in præſenti ageret de rebus, quæ ſpectabant ſimul ad Capitulum, & Epiſcopum, ut conſtat ex illis verbis, *Eccleſiæ*, & *præjudicium Epiſcopi*; inde conſenſus Epiſcopi deſideratur. Nec etiam ſecunda difficultas obſtat; nam ratio adducta ab Honorio non ita ſtrictè eſt accipienda, quin exigente temporum, rerumve ratione, juſtum non ſit aliquid innovare, cùm id evidens utilitas poſtulat. Benedictus XI. *in extravag.* 1. *de privileg.* ibi *Nec mirum*, *quia plerumque pariunt novitates diſcordiam*, *præſertim dum ab eo*, *quod diu æquum viſum eſt*, *per novam conſtitutionem receditur*; *nec quare recedatur*, *evidens utilitas*, *vel alia cauſa ſubeſt*, *& ſimul adeſt poteſtas in ſtatuente*. Unde cùm utilitas, & poteſtas deficerent in præſenti caſu Capituli Pariſienſis, ideò Honorius III. ait, novitatem eſſe cavendam, cùm pariat diſcordias.

11 Exponitur c. cum omnes, de conſtit.

Sed ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in capit. omnes*, *de conſtitut.* ubi proponitur, Canonicos Trecenſes ex antiqua ſuæ Eccleſiæ conſuetudine ſuorum beneficiorum redditus, tam in abſentia, quàm præſentia percepiſſe; ſed ea conſuetudine non obſtante, ipſos ſine Epiſcopi aſſenſu, aut conſilio ſtatuiſſe, ut Canonici in poſterum recipiendi, non niſi in præſentia proventus præbendarum ſuos facerent, & ſic conſuetudinem antiquam novo ſtatuto mutaſſe; quod cùm ex relatione proprii Epiſcopi Pontifex agnoviſſet, juſſit ut pares Canonici, tam pręſentes, quàm abſentes eſſent, aut juxta antiquam conſuetudinem in abſentia fructus percipiendo, aut juxta novum ſtatutum ſolùm in præſentia; & ſic ſtatutum à Capitulo factum eſſe ſuſtinendum. Ex qua facti ſpecie deducitur, Canonicos ſine Epiſcopi conſenſu conſuetudinem veterem in re gravi, ut reſidere, vel non, ſtatuto novo potuiſſe immutare, cùm Pontifex jubeat ſtatutum de novo obſervari. Agnoverunt difficultatem ordinarii ibi, qui aſſerunt, ideò ſtatutum in totum confirmatum non eſſe, quia ſine aſſenſu Epiſcopi factum erat. Ita Innocentius, & Hoſtienſis *ibi*. Sed hæc ſententia refellitur ex eo, quia Pontifex non ideò ſtatutum improbat, quia factum erat ſine Epiſcopi conſenſu, ſed quia æqualitatem non continebat: quare dum ad æqualitatem reducitur, ipſum confirmat. Alii verò exiſtimant, conſenſum Epiſcopi ibi præceſſiſſe. Ita Decius *ibi*, *nu.*2. Berojus *nu.*25. Exea *n.*2. Sed hęc interpretatio, præterquam quod divinationis vitio laborat, ex eo refellitur; nam ſi Epiſcopus aſſenſum præſtaret, non poſſet prędictum ſtatutum improbare, ut fecit coram R. Pontifice. His igitur omiſſis, dicendum eſt, Canonicos in eo textu ſtatuta feciſſe ſine Epiſcopi aſſenſu in re gravi, & ſuſtineri, quia non intendebant per illud eximere Canonicos à reſidentiæ obligatione, ſed potiùs in juris confirmationem ſtatuebant, ne abſentes fructus ſuos facerent: unde cùm quælibet res de facili redeat ad ſuam naturam, *c. ab exordio*, 25. *diſt. l. ſi unus*, *ſ. pactus*, *ff. de pactis*, rectè potuerunt Canonici etiam irrequiſito Epiſcopo facere prædictum ſtatutum.

12 Explicatur c. 1 de his quæ a majori.

Secundò aperto marte noſtræ deciſioni opponitur textus *in c.* 1. *de his*, *quæ fiunt à majori parte*, ubi ex Concilio Later. refertur, quod cùm in quadam Eccleſia conſuetudine juramento firmata eſſet introductum, ut ordinationes, & alia negotia ab omnibus eſſent tractanda, & approbanda; nihilominus major pars conſuetudinis juratę immemor, ſtatuta condebat, neglecta minori capituli parte: minor pars opponebat ſimilia ſtatuta obtineri non poſſe contra prædictam conſuetudinem; quibus auditis

Patres

Digitized by Google

Patres Concilii Lateranenſis decreverunt, prædicta ſtatuta eſſe obſervanda, non obſtante contraria conſuetudine, etiam à Capitulo jurata. Ex quo textu deducitur, majorem Capituli partem poſſe immutare conſuetudines antiquas, etiam juratas, irrequiſito Epiſcopo, neglectaque minori parte, contra ea, quæ hucuſque adduximus. Huic difficultati ſatisfaciendum eſt ex verbis ſequentibus ipſius textus, ex quibus apparet, conſuetudinem in ea ſpecie juratam, nec ratione juvari, nec ſacris congruere ſtatutis; ſiquidem factum à majori, & ſaniori parte, contra tot juris ſanctiones, ratum non habebat; unde Canonici potuerunt eam proprio facto abrogare, etiam ſine Epiſcopi conſenſu: at verò præſens loquitur de conſuetudinibus rationabilibus, & legitimè ab ipſo Capitulo præſcriptis; unde non poterant eas Canonici ſine Epiſcopi conſenſo mutare.

C A P U T X.

Idem a *Majori*, & b *Burgenſibus de* c *Rupella*.

EX parte veſtra fuit propoſitum coram nobis, quod in terra veſtra ſervatæ ſunt hactenus duæ *d* conſuetudines abuſivæ: una ſiquidem hæc eſt, quod ſi fortè *e* indigena, vel extraneus *f* prodigalitatis vitio, vel incuria, ſeu quocumque caſu alio diſſipaverit, vel amiſerit omnia *g* bona ſua, bona uxoris ſuæ, quantumcumque laudabilis, & honeſtæ vitæ, tam *h* mobilia, quàm immobilia, pro voluntatis ſuæ arbitrio alienat: quare fit interdum, ut viro defuncto, uxor remaneat *i* indotata, & ſuperſtites filii extremæ ſubjaceant incommodis paupertatis. Alia quoque conſuetudo eſt non impariter reprobanda, ſcilicet quod ſi vir ducat uxorem, quæ fide conjugii violata committat adulterium maniſeſtè, nihilominus medietatem omnium *j* bonorum, quæ fuerit vir adeptus, impudenter exigit, & improbè apprehendit; quę potiùs *k* privanda eſſet omnibus viri bonis. Quare ſuper his providere vobis per Sedem Apoſtolicam ſuppliciter poſtulatis. Nos itaque ſaluti, & utilitati veſtræ providè *l* conſulere cupientes, tenore præſentium *m* declaramus, vos non teneri ad hujuſmodi conſuetudines, tamquam Juri contrarias, obſervandas.

N O T Æ,

1 a MAjori,) Ita etiam legitur in quinta compilatione, *ſub tit. de adulteriis*, *c.* 1. ex qua textum tranſcribo. Majoritatis nomen nihil aliud ſignificat, quàm imperium ab aliquo exerceri ſolitum, ſive altioris, ſive inferioris gradus: & Majores dicuntur, qui primum locum obtinent. In conſtitutionibus Canonicorum regularium S. Auguſtini, *inc. de forma, & habitu*, dicitur: *In Cathedralibus Eccleſiis Abbates, Præpoſiti, Priores, ſeu alii Majores*. In Gallia Miſſi Dominici, Majores dicuntur, *c. ult. Cap. Caroli*. In legibus Vviſigothorum *l. 9. tit. 1. l. 6.* legitur: *Illius, qui in loco Major eſt:* & Majores dicuntur illuſtriores, & nobiliores in lege Salica, & in legibus Burgundionum *c. 1. tit.* 38. Hinc nomen Majoris factum eſt nomen officii, & dignitatis eorum, qui alicui loco præſunt, *l. 5. Cap. c.* 107. ibi: *Ut Præsbyteri curas ſæculares nullatenus exerceant, ideſt, ut neque Judices, nec Majores villarum fiant*. Apud Græcos nomen eſt curationis, ſeu villicationis. Sexta Synodus *can.* 10. & 11. notarunt Boſquetus *ad Innocentium III. l. 2. regeſt.* 14. *ep.* 62. Ciron. *ad tit. de major. & obed.* Joannes Voſſius *de vitiis ſerm. c.* 27. In præſenti Major accipitur pro primario Magiſtratu, cui obediunt Conſules, Jurati, & alii inferiores, ut apud Innocentium III. *l. 4. ep.* 63. Anonymum Floriacenſem *lib. 4. c. 4.* ibi: *Convocato Gautherio ejuſdem loci Majore*. Et quia temporibus Honorii III. Rupella regebatur Majori, ac ſocietate civium, qui urbem adminiſtrabant, ut referunt Fratres Sarm. *t. 3. Galliæ Chriſt. fol.* 951. ideò Honorius in præſenti reſcribit Majori, & Burgenſibus ipſius urbis.

2 b *Burgenſibus.*) Burgenſes ſunt nobiliores civitatis, de quibus agemus, *in c. Abbas, de his, quæ vi*.

3 c *Rupella.*) Rupella, vulgò *la Rochelle*, famoſa civitas eſt Santonum Galliæ in territorio Alnienſi, quæ pro varietate temporum varia eſt experta Dominos, tum Duces, tum Comites, ut referunt Fratres Sarmat. *de fol.* 950. Gutherus *in ſua Rupella*.

4 d *Conſuetudines.*) In Gallia enim labente Carolini Principatus robore, Duces, & Comites provinciales cęperunt leges, ac conſuetudines provincialibus, dare, ut pro lege eis uterentur, ut conſtat *ex c. conſtitutus, de in integrum reſtit.* ubi mentio fit conſuetudinis Pariſienſis: unde redeunte pago Vvaſtinenſi ad Philippum Regem, non priùs cives redierunt, quàm Rex conſuetudines juraſſet ſervaturum. Aymonius *lib. 5. hiſt. cap. 47. Invadens igitur Fulco fratrem ſuum, per auxilium Andegavenſium, & Turonenſium Baronum, hominum multa ſtrage facta, eum in campo devicit, cepit, & uſque ad finem vitæ ſuæ in carcere tenuit; qua peracta expeditione, Vvaſtinenſe, ſicut promiſerat Regi, werpivit. Rex autem juravit ſe ſervaturum conſuetudines terræ illius, aliter enim nolebant milites ei facere ſua hominia*. Illuſtrant Alteſſerra *l. 2. de Ducibus, c.* 3. idem *lib. 3. rer. Aquitanic. c.* 18.

5 e *Indigena, vel extraneus.*) Id eſt, vel in civitate genitus, vel aliunde natus. Omnes enim illi poterant uti prædictis conſuetudinibus, ut ſtatutis civitatis utuntur *in c. quæ in Eccleſiarum, de conſtitut.*

f *Prodigalitatis vitio.*) Prodigus enim eſt, qui neque 6
finem, nec modum in expenſis habet, ſed bona ſua diſſipando, & dilapidando profundit, *l. 1. ff. de curat. furioſi*: nihil enim miſerabilius accidere poteſt homini, quàm prodigalitatis vitium; ſiquidem quod diu, & magno forſan labore acquiſivit, ſæpe ſæpiùs unius tantùm diei ſpatio diſſipat, quod mirè deſcribit Euripides apud Stobæum *ſerm.* 13. unde cùm Romani rectiùs quàm Rupellani cenſuerint reipublicæ intereſſe, ne quis re ſua malè utatur, *§. ſed hoc tempore, Inſtit. de his qui ſunt ſui*: prodigo bonorum ſuorum adminiſtrationem ut furioſo interdicebant, eique curatorem aſſignabant, ea formula verborum à Prætore uſitata: *Quando bona paterna nequitia tua diſperdis, liberoſque tuos ad egeſtatem perducis, ob eam rem tibi commercio interdico*. Et *l. 1. l. Julianus* 10. *l. ſæpe jam, l. ſi furioſo* 16. *§. 1. ff. de curat. furioſi, l. 1. & 3. C. eod. l. 1. & 3. §. fin. l. hic 12. §. finali, ff. de tutorib. l. is cui* 18. *ff. qui teſtam. l. 5. §. 1. ff. de acquir. hæredit.* ad quam prodigorum materiam ſpectant textus *in l. ult. ff. quarum rerum act. l. Antiſtius, §. 1. ff. de acq. hæred. l. 9. §. quoniam, ff. de reb. credit. l. 1. §. exigit, ff. de bonorum poſſ. ſecundum tabulas, l. Fulcinius, §. planè, ff. ex quib. cauſ. l.* 29. *§. ſi curator, ff. de pactis, l. ſi quis cùm ſciret, ff. pro emptore l. 3. C. de in integ. reſtit. l. 3. de novat. l. 1. ff. de ſuis & legit. l. certi 9. §. ſed ſi ejus, ff. de rebus credit. l. Fulcinius, §. idem, ff. ex quibus cauſis in poſſeſſionem, l. dabimus, §. 1. ff. de authoritate judicis, l. ſi cùm dotem* 22. *§. nunc, ff. ſolut. matrim. l.* 55. *§. ult. ff. de adminiſt. tut. leg. 1. §. ſi quis autem, de bonor. poſſeſſ. ſecund. tabul. leg. pacti* 27. *ff. de minoribus, l. tutor* 35. *§. 1. ff. de jurejurando, l. interdum* 29. *ff. de condict. indebiti, l. ex caſtrenſi* 18. *ff. de Caſtrenſi pecul. l. ſi non remunerandi, §. adoleſcens, ff. mandati, l. ſi quis cùm ſciſſet, ff. pro emptore, l. ſi furioſi* 16. *ff. de curat. furioſi, l. 1. §. quod ſi delegatus, & §. ſi mutuam, ff. ſi quid in fraudem, l. 2. ff. quarum rerum, l. ſi ſciens* 26. *ff. de contrahenda empt.* quæ in materia hujus interdictionis exponenda ſunt, junctis Alberico, Cumano, Caſtrenſi, Alexandro, Jaſone, Alciato, Duareno, Ferreto, Cojacio, Donello, & Giſanio *in l. is cui bonis, ff. de verb. obl.* Cujacius 21. *ff. Juliani, in l. 7. ff. de curatore furioſi, & ad Digeſta, & Codicem, in eod. tit.* Fabro *in Papin. tit. 7. princip. 6. illat. 4. & tit. 12. princip. 3. in princip. & illat. 8. cum ſequentib.* Petro Gregorio *lib. 16. ſyntag. cap. 6.* Revardo *ad ll. 12. Tab. cap.* 13. Donellu 3. *comment. cap.* 18. & *lib.* 12. *cap.* 22. ubi Oſuald. Petro Fabro *in l. furioſi* 40. *de regul. juris*, Bolchort. *in tract. de verb. obl. c. 3. n.* 52. Gedeo *de contrahenda ſtipul. c. 7. n.* 34. Antonio Gomez *l. 2. variar. c.* 14. Caldas *in l. ſi curatorem, verbo Cùm non abſimilis, C. de in integrum*, Gutierrez *lib. 1. de tutelis, c.* 12. Amaya *lib. 1. obſervat. c.* 8. & plura de hoc vitio prodigalitatis Theophilus Raynaud. *t. 4. lib. 3. ſect. 3. cap.* 20.

g *Bona.*) Scilicet dotalia, ut conſtat ex verbis ſequen- 7
tibus, *maneat indotata*; & communiter ita Interpretes ſentiunt. Quæ conſuetudo erat contra jus ſcriptum, ex lege Julia, *de fundo dotali*: lege enim Julia maritis inhibita eſt fundi dotalis alienatio, non ſimpliciter cujuſcum-

Digitized by Google

cumque, & quomodcumque; ſed ita ſi prædia Italica eſſent, & mulier renueret: ea enim conſentiente, illa alienare poterat, non autem hypothecæ dare, *l. lex* 4. cum aliis, *ff. de fundo dotali, principio Inſtit. quibus alienare liceat*. Juſtinianus autem, nec conſentiente uxore prædium dotale alienare permiſit, *l. unica*, §. 25. *de rei uxor. actione*. Docent latè D. Nicolaus à Caſtro *in l.* 1. *C. de fundo dot.* Balduinus *lib.* 2. *de jure noviſſimo, pag.* 230. Petrus Barboſa *in l.* 1. *ff. ſolut. matrim.* Amaya *in l.* 1. *C. de prædiis decurion.* & nos jura hujus materiæ dabimus *in c. mulieres, de jurejur.*

h *Mobilia*. Mobilia alienare lex Julia non prohibebat, *l. ſervum* 21. *ff. de manumiſſ. l. doce* 9. *C. de rei vindicat. l.* 3. *Cod. de jure dotium*. Docent Perez *ad tit. C. de fundo dot.* Corraſius *lib.* 5. *miſcel. c.* 1.

9 i *Indotata*.) Quod vitandum eſſe, tam ſacri, quàm Cæſarei juris conditores curarunt, cùm magnoperè reipublicæ interſit, mulieres dotes habere, ut ſic nuptiis contractis, liberis civitas repleatur, *l.* 1. *ff. ſolut. matrim. l.* 2. *ff. de jure dotium, l. pater* 71. *ff. de evictionib. c. ex litteris, de pig. c. per veſtras, de donat. inter.*

10 j *Omnium bonorum*.) Conſuetudine enim Galliæ receptum eſt, ut ex conjugali acquæſtu dimidia pars viro debeatur, alia verò dimidia uxori, *c.* 2. *de donat. inter*, ubi Cujacius. Quod primò conſuetudine, poſteà verò variis legibus apud nos ſtatutum fuiſſe, latè probabimus *in d. c.* 2.

11 K *Privanda eſſet*.) Non ſolùm enim dotem, verùm etiam bona conſtante matrimonio acquiſita per adulterium uxor amittit, ut latè dicemus *in c. plerumque, de donat. inter.*

12 l *Provide conſulere*.) Ex quibus verbis cognoſcitur, Rupellanos conſuluiſſe immediatè R. Pontificem ſuper prędictis conſuetudinibus, quæ ad judicem ſæcularem pertinebant; non quia ut feudatarii R. Eccleſiæ ſubjecti erant R. Pontifici, ſed quia ratione peccati conſultus fuit R. Pontifex à Rupellanis, qui in perniciem ſuarum animarum eas conſuetudines obligare exiſtimabant. Unde ſæpe ſæpius Pontifices cognoſcunt; ratione peccati, de rebus merè temporalibus, *c. novit, de judiciis, cap. relatum de teſtam. authentica ut clerici*, §. *ſi verò, collat.* 6. ideò Honorius III. in præſenti, ratione peccati, quod ex obſervantia dictarum conſuetudinum naſcebatur, de rebus merè temporalibus cognovit.

13 m *Declaramus*.) Neceſſaria enim eſt declaratio, vel irritatio, cùm dubium contingit circa conſuetudinem, utrum videlicet rationabilis, an injuſta ſit, *c. cùm inter, de conſuetudine*, Suarez *l.* 7. *de legibus, c.* 7.

COMMENTARIUM.

14 Concluſio refertur, & probatur.

Ex hac deciſione talis deducitur ab Interpretibus aſſertio: *Non valet conſuetudo, per quam quis inducitur ad peccandum, & ad bona diſſipanda*. Probant textus *in cap. denique*, 4. *diſt. mala, diſt.* 8. *cap. ult. de præſcript. cap. ex frequentibus, de inſtitut.* Illuſtrant Suarez *de legib. lib.* 7. *cap.* 7. Antonius Gomez *in l.* 80. *Tauri, n.* 47. & 63. Chaſſaneus *in conſuet. Burgund. rubric.* 4. §. 23. Sahagun *in cap. finali, hoc tit. n.* 24 Rochus de Curte *in eod. textu*, Covar. *in* 4. 2. *p. cap.* 8. §. 1. Cironius *in noſtro textu*, Ant. Matthæus *de criminib. fol.* 361. Velaſcus *de privilegiis pauperum, p.* 1. *q.* 54. Penna *tom.* 1. *deciſ.* 147. Sixtinus *conſilio* 14.

15 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed hęc deciſio difficilis redditur ſequenti conſideratione. Nam certum eſt, conſuetudine non ſolùm interpretari, verùm mutari, & abrogari non poſſe jus poſitivum, ut etiam ſæpe ſæpiùs in hoc titulo probatum eſt: ſed prohibitiones ne prodigus, vel maritus poſſit alienare bona ſua, & dotalia, ſunt juris poſitivi, *l. lex, ff. de fundo dotali*: & ſimiliter acquiſitio bonorum conſtante matrimonio eſt juris poſitivi; ſiquidem conſuetudine introducta eſt, & conſuetudo circa eam, & dotem plurimùm poteſt, ut probat Penna *d. deciſ.* 147. ergo contraria conſuetudine poteſt fieri, ut prodigus ſua bona, & maritus dotalia alienent, & mulier adultera retineat partem conjugalis acquæſtus. Accedit, nam conſuetudine excuſatur à pęna, qui aliquod delictum perpetravit, ex eo ſolùm, quia talis conſuetudo introducta eſt, *cap. denique* 6. 4. *diſt. c. objiciuntur* 33. *q.* 4. *c. ſanè, de tempor. ordin.* unde Doctores affirmant, quod licèt conſuetudo non excuſet à pœna gehennę, excuſat tamen à pœna temporali, ut latè probant Alexander *conſil.* 1. *n.* 7. *volum.* 2. Berojus *in c. quia in omnibus, n.* 8. Navarrus *in c.* 1. §. *ſanta de pęnit. diſt.* 5. Tiraquellus *de pœnis tempor. cauſa* 43. ergo conſuetudine in civitate Rupellana introduci poterat, ut mulier adultera non privaretur bonis conſtante matrimonio acquiſitis. Augetur ſecundò, nam prima conſuetudo quæ noſtro textu recenſetur, admodum rationabilis videtur, cùm maritus conſtante matrimonio dominus dotis ſit, *l. doce, C. de rei vindic. l. quamvis* 75. *ff. de jure dot.* hujuſque dominii ratione poteſt maritus, prout ſibi libuerit, res dotales alienare, *l. ſi ex lapidicinis, ff. de jure dot. l.* 3. *C. eod. tit. l.* 1. *C. de ſervo pignori dato*: ergo ſi ad inopiam vergebat maritus, uxoris bona alienare poterat, ut poteſt in Friſia, ceſſante lege Julia. Vveſemb. *diſp.* 15. *n.* 4.

Qua difficultate ita fulcita non obſtante, vera eſt noſtra aſſertio, quæ Anthoribus jam illuſtrata, ratione non deſtituitur; nam omiſſis quæ in deteſtationem prodigalitatis hic facilè afferre poteram, cùm prodigus non ſolùm ſua diſperdat, verùm & ſtatim aliena appetat, ut ait Salvianus *de Eccleſi æ Cathed.* conſuetudo Rupellanorum iniqua erat, ſiquidem invitabat ad peccandum propria dilapidantes, ſinendo non ſolùm aliena appetere, verùm & perdere: & cùm reipublicæ interſit, ne quis re ſua malè utatur, §. *ſed hoc, Inſtit. de his qui ſunt ſui*; & ut dotes conſerventur, *l.* 1. *ff. ſolut. matrim.* non minùs corruptela ſecunda conſuetudo erat, & omni æquitate carebat, & ratione; ſiquidem cùm interſit reipublicæ, ne delicta maneant impunita, *l. ita vulneratus* 14. *ad leg. Aquil.* & publicę ſaluti expediat inſontes puniri, & peccatores coerceri, *l.* 3. *l. congruit, ff. de officio Præſid. l. locatio* 9. §. *quod illicita, ff. de publican. c. ut famæ, de ſent. excommun.* juſtè Honorius III. prædictas conſuetudines irritas declaravit, cùm invitarent ad peccandum, mulieri adulterii impunitatem concedendo, prodigiſque aliena appetendi conſilium præſtando. 16 Traditur decidendi ratio.

Nec obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta; nam licèt conſuetudine tolli poſſit jus poſitivum, id tamen procedit, cùm conſuetudo rationabilis eſt, ut ſæpe in hoc titulo inculcavi: unde cùm conſuetudines, de quibus in pręſenti, fuiſſent à ratione prorſus alienæ, non poterant ſuſtineri, aut juri communi derogare. Nec argumentum obſtat, in quo dicebamus, rationabilem eſſe conſuetudinem ex eo, quia maritus habet dominium dotis; nam totum negatur. Et licèt daremus, dominium rerum dotalium habere, tamen eſt diminutum, & delibatum, cùm careat primario effectu, qui conſiſtit in alienandi facultate. Difficilius eſt quod in ultimo argumento dicebamus, videlicet conſuetudine introduci poſſe, ut delinquens ad pœnam non teneatur, *d. c. denique*: nam licèt conſuetudo, quæ omnium conſenſu inducta eſt, excuſet à pœna; id tamen procedit, modò non ſit contra jus divinum, aut naturale, aut verſetur circa rem gravem, *c. non ſatis, c. cum Eccleſia, c. ea quæ de ſimonia, c. inter, de exceſſ. Prælat.* docet Tiraquellus *ubi ſuprà*. Unde cùm in noſtro textu verſaretur conſuetudo circa adulterium, quod eſt delictum maximum, *c. quid in omnibus*, 32. *q.* 7. conſuetudine introduci non poterat, ut uxor adultera lucraretur bona conſtante matrimonio acquiſita. 17 Diſſolvitur difficultas.

Sed noſtrę deciſioni opponitur textus *in c. fin. de donat. inter*, ubi poſtquàm Gregorius IX. docuit dotem ſoluto matrimonio uxori eſſe reſtituendam, & donationem propter nuptias à marito, eam apponit exceptionem, niſi conſuetudine, aut pacto contrarium inductum ſit: ergo conſuetudine introduci poteſt, ut uxor maneat indotata, & maritus dotem retineat, aut eam alienet; & per conſequens noſtri textus conſuetudo ſuſtineri poterat. Cui difficultati reſpondendum eſt, negando Gregor. IX. in eo textu aſſerere, conſuetudine, aut pacto fieri poſſe, ut ſuperſtite uxore, ſoluto matrimonio dos illi non reſtituatur; nulla enim conſuetudo hoc facere poteſt, ut mulier ſuperſtes dotem non recuperet, *l. Attilicinus, l. ſi liberis* 17. *ff. de pactis dotal.* Gregorius enim loquitur caſu quo mulier deceſſiſſet: tunc enim aut hæredibus, aut quibus pacto, conſuetudineve competit actio rei uxoriæ, dos reſtituenda eſt virtute pacti, aut conſuetudinis; ita tamen ut pacto fieri non poſſit, quin uxor maneat indotata. Docet Cironius in quinta compilatione ad noſtrum textum, 18 Exponitur c. fin. de donat. inter.

C A P U T XI.

a Gregorius IX.

CUm tantò ſint graviora peccata, quantò diutiùs inſelicem animam detinent *b* alligatam, nemo ſanæ mentis intelligit *c* naturali juri (cujus tranſgreſſio periculum ſalutis inducit) quacumque conſuetudine, quæ dicenda eſt veriùs in hac parte corruptela) poſſe aliquatenus derogari. Licèt etiam longęvę conſuetudinis non ſit vilis *d* authoritas, non tamen eſt uſque adeò valitura, ut vel juri poſitivo debeat præjudicium generare, niſi fuerit *e* rationabilis, & legitimè præſcripta.

N O T Æ.

1 a GRegorius IX.) De eo egi *in c. fin. de conſtit.* qui præſentem conſtitutionem motu proprio edidit, & à nemine conſultus.

2 b *Alligatam.*) Conſonant textus *in c. cùm haberet* 5. *de eo qui duxit in matrim. c. ſchiſma* 24. *q.* 1. *c. non ſatis* 8. *de ſimon.* eo enim longiùs Deum ſibi offenſum tenet, unde peccatum augetur, *cap.* 1. *de pœnit. diſt.* 5. Concilium Moguntinum IV. *can.* 87. ibi: *Non obſtantibus quibuſcumque conſuetudinibus, cùm iniquitati longinquitas temporis patrocinari non debeat.* Plura Simon Majolus *dierum canic. fol.* 627. Sed huic principio obſtare videtur textus *in l. ſi diutino, ff. de pœnis*, ubi ait Modeſtinus: *Quod ſi diutino tempore aliquis in reatu fuerit, aliquatenus pœna ejus ſublevanda erit. Sic enim conſtitutum eſt, non eo modo puniendos eos, qui tempore longo agunt, quàm eos qui recenti ſententia excipiunt.* Ex quibus verbis Accurſius ibi deducit, in crimine perſiſtentem mitiùs eſſe puniendum: & Julius Clarus *l.* 5. *ſentent.* §. *ult. quæſt.* 6. ex eo textu probat, delicta poſt decennium non puniri: igitur diuturnitas temporis peccatum non auget, ſed minuit, aut tollit. Quem textum ut exponamus, ſciendum eſt, *in reatu eſſe*, in eo textu non accipi pro eo, qui durat in peccato, ut plerumque reatus accipitur, *l.* 1. §. *qui operas, ff. ad Tertyl.* quia etiam jure civili, qui diutiùs in delicto perſeveravit, graviùs punitur, *l. inficiando* 6. §. *infans, ff. de furtis*: ſed accipi ibi reatum pro carcere, ſtatuque miſero & ſqualido reorum, ut apud Martialem *l.* 2. *epigram.* 24.

Si det iniqua tibi triſtem fortuna reatum,
Squallidus hærebo, pallidiorque reo.

Cum ſordida veſte, ut ait Conſultus *in l. finali, ff. ad leg. Jul. majeſt.* & notavit Budeus *in l. rem* 39. *ff. de injuriis*. Reatus enim apud Romanos dicebatur tempus illud, cùm die dicta, & accuſatione propoſita, reus in Tribunali comparebat, ut ſe defenderet, ore mœſtus, habitu ſordidus, ſqualſore, & ſignis triſtitiæ notabilis, ut deſcribit Sidonius *l.* 1. *epiſt.* 7. ubi Savarus: de quo tempore accipiendus eſt textus *in l.* 3. §. *quod pater, ff. de muner. & honorib.* Addendi ſunt cultiſſimus Ramirez de Prado *in d. epigram.* 44. *Martialis*, Raderus *ad epigram.* 22. Salmut. *ad Pancirol. lib.* 1. *tit.* 44. *pag.* 186. Lipſius *lib.* 1. *elector. c.* 13. Petrus Faber *l.* 2. *ſemeſtr. c.* 7. Ruginellus *practicar. q.* 39. *n.* 6. Nicolaus Romeus *in effigie Calvini, color.* 70. *de juſtific.* §. *fol.* 517. In eo enim ſqualſore & reatu, ſi diu reus jacuerat, delictum minuitur, & ideò miriùs punitur, *l. onus, ff. de pœnis, l. finali,* §. *fraudis, ff. de bonis damnat. l. aufertur,* §. *in reatu, ff. de jure fiſci, l.* 2. *de his qui notant. infam. l.* 6. §. *hoc, ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtam.* quo modo textum illum accipiunt Alciatus *l.* 2. *parerg. c.* 10. Corraſius *l.* 2. *miſcel. c.* 20. Calderia *l.* 3. *variar. c.* 2. Covar. 2. *var. c.* 9. Parladorius *l.* 3. *different. c.* 51. Suarez *in addit. ad Gomezium l.* 3. *c.* 1. *littera C.*

3 c *Naturali.*) Jus naturale hic accipitur pro eo, quod divina quadam providentia apud omnes gentes obſervatum eſt, quo aliqui actus vetantur, præcipiunturve, aliaque præcepta continentur, ſeu principia moralia, quę evidentem habent honeſtatem neceſſariam ad rectitudinem morum: Grotius *de jure belli, lib.* 1. *cap.* 1. *n.* 10. Suarez *de legibus, lib.* 2. *cap.* 7. Salcedo *de lege polit. l.* 1. *c.* 7. *n.* 8. & nos in apparatu ad hæc commentaria. Et tranſgreſſionem hujus juris naturalis peccatum inducere, rectè ait Gregorius IX. in præſenti: nam lex naturalis ſemper obligat in conſcientia, ut tamquam de fide certum docent Theologi ex illo Pauli *ad Rom.* 2. *Quicumque ſine lege peccaverunt, ſine lege peribunt, quia videlicet legem naturalem tranſgreſſi ſunt.* Ratio eſt, nam lex naturalis lex Dei eſt: ergo omnes homines obligat. Sed difficile illud eſt, qualiter ſola lex naturalis obliget in foro conſcientiæ, & ſufficiat ad æternam damnationem, etiamſi omnis lex ſupernaturalis ignoretur, præcipuè cùm naturalis ratio non cognoſcat æternam pœnam: ergo nec lex naturalis poterit obligare ſub reatu pęnæ æternæ, & conſequenter nec ſub culpa mortali: culpa enim mortalis eſt, quæ pœnæ æternæ reatum inducit: at lex non poteſt obligare ad illam pœnam, quam non poteſt manifeſtare: ergo lex naturalis non obligat cum diſcrimine ſalutis æternæ. Sed reſpondendum eſt, quod licèt lex naturalis in nobis ſit ipſa ratio, in Deo tamen eſt ratio, & voluntas divina: ſatis ergo eſt, quod Deus legis naturalis conditor cognoſcat pœnam tranſgreſſoribus illius debitam; ad incurrendum enim alicujus pœnæ reatum non eſt neceſſe, quod tranſgreſſor legis cognoſcat pœnam debitam, ſed ſatis eſt, quod faciat actum tali pęna dignum.

d *Non ſit vilis authoritas.*) Hæc verba etiam reperiuntur *in c. cùm cauſa* 8. *de re judic. l.* 2. *C. quæ ſit longa conſuet. l. eos* 26. §. 1. *verſic. non liceat, Cod. de uſuris, c. conſuetudinis,* 1. *diſt. novella* 106. *Juſtiniani, c.* 1. ſed ſemper difficilia ab Interpretibus judicantur, ut infrà dicemus *n. finali.* 4

e *Rationabilis, & legitimè.*) Ex his verbis videtur deduci, conſuetudinem irrationabilem, nec legitimè præſcriptam, aliquid roboris obtinere, quod valdè abſurdum eſſet: quare notandum eſt Gregorium IX. differentiam conſtituere inter conſuetudinem juri contrariam, & nulli juri adverſam. In conſuetudine juri contraria judicium habendum eſt, an rationem contineat, ſitque legitimè præſcripta, ut legem juſtam, & ejus rationem tollat, argumento legis *nihil, ff. de juſtit. & jure, juncto c. erit autem,* 4. *diſt.* In alia verò conſuetudine legibus non contraria, non eſt inquirendum, an ratione nitatur, vel non, quia hujuſmodi præſumptionem rationis habet, ut ipſa lex; & ideò uno de ipſa, licèt ſecundùm ipſam, judicandum reliquit D. Auguſtinus *in c. conſuetudinis,* 11. *diſt.* 5

COMMENTARIUM.

EX hac Gregorii conſtitutione talis deducitur exponenda aſſertio: *Conſuetudo non derogat juri naturali, aut divino, nec poſitivo, niſi ſit rationabilis & præſcripta.* Probatur *cap. mala, c. veritatem, c. conſuetudinem,* cum aliis, 8. *diſt. cap. uſus,* cum aliis, 11. *diſt. cap. cùm contingat, de foro compet. c. cùm Eccleſia, de cauſa poſſeſſ. c.* 1. *de his, quæ fiunt à maj. c. ad noſtram, c. ex parte, hoc tit. l.* 1. *ff. de uſuris, l. idem* 10. §. *ſi procurator, ff. mandati, l. venditor* 13. §. *ſi conſtat, ff. communia prędiorum, l. item,* §. 1. *ff. quod cujuſque,* Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 20. *l. fin. tit.* 2. *partita* 1. *l.* 5. *tit.* 3. *part.* 3. *l.* 9. *tit.* 7. *p.* 5. Juſtinian. *novel.* 134. ibi: *Quæ improbè excogitata ſunt, ea nec longa conſuetudine confirmari volumus.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in noſtro textu, & t.* 6. *in præſenti,* Rochus de Curte, Sahagun, Otero, & Caniſius *in relectionib. noſtri textus,* Suar. *lib.* 7. *de legibus, c.* 19. Baſilius *de matrim. lib.* 6. *c.* 4. Hallier. *de ſacris, ſect.* 7. *c.* 1. *art.* 4. Arellano *antinomia* 4. Prado *t.* 1. *Theolog. mor. c.* 3. *de legib. q.* 15. Giballin. *t.* 2. *ſcient. can. l.* 6. *c.* 3. 6 Concluſio traditur, & probatur.

Sed adverſus primam concluſionis partem ſic argumentor: omne quod poteſt lege ſtatui, id conſuetudine valet introduci: ſed lege ſtatui poteſt, quod juri naturali divino repugnat: igitur & conſuetudine introduci poteſt. Probatur minor; nam non occidere, non furari, præcepta ſunt moralia juris naturalis divini, *l. juſtitia, ff. de juſtitia, & jure, c.* 1. 50. *diſt.* 1. *c.* 1. 23. *qu.* 5. Docent Fagundez, Sanchez, & alii in illis præceptis ſcribentes: ſed lege permittitur occidere furem nocturnum, *l.* 2. *C. ad leg. Corn. de ſicariis, c.* 2. *c. ſignificaſti* 18. *c. finali, de homicidio, l.* 1. *& per totum C. quando liceat:* itemque hoſtem in bello, *c. homicidium* 23. *q.* 5. & furari tempore neceſſitatis, *cap. diſcipulos, de conſecrat. diſt.* 5. *c. ſi quis propter, de furtis*: ergo & conſuetudine jus naturale mutari poteſt. Secundò contra ſecundam noſtri textus partem, ubi aſſeritur, conſuetudinem rationabilem, & legitimè præſcriptam, poſſe juri poſitivo derogare, obſtat ſequens conſideratio: nam conſuetudo contra legem non poteſt eſſe rationabilis. Tum quia 7 Impugnatur tradita aſſertio.

eo ipſo,

eo ipſo, quod eſt contra legem, eſt contra rationem, quia lex nititur ratione, *c. erit autem*, 4. *diſt. l. quod non ratione*, *ff. de legib.* Tum quia actus talis conſuetudinis ſont pravi, qui non poſſunt peccantibus prodeſſe, nec eos à legis jugo liberare, unde Hoſtienſis *in c. 1. de tregua, & pace*, docuit legem poſitivam præceptivam, non poſſe deſuetudine abrogari: ergo conſuetudo nomquam juri poſitivo derogare valet. Deinde, nam non ſemper deſideratur, ut conſuetudo ſit legitimè præſcripta ad hoc, ut deroget juri poſitivo: ſiquidem ſi Princeps ſciat conſuetudinem, & ipſa talis ſit, ut moraliter ſufficiat ad indicandum Principis conſenſum, ſufficit tempus brevius, licèt adhuc præſcripta non ſit. Ita D. Thomas t. 2. *q.* 97. *art.* 3. *ad* 3. quem ſequuntur Soto *lib.* 1. *de juſtit. q.* 2. *art.* 2. Suarez *de legib. l.* 2. *c.* 18. *n.* 17. igitur non ſemper deſideratur, quod ſit præſcripta.

8 Lex naturalis eſt immutabilis. Sed his minimè refragantibus, vera eſt tradita aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt primò, naturalia quidem jura divina quadam providentia conſtituta immobilia eſſe, *l. 2. ff. de uſufructu earum*, *l. 2. ff. ad Tertyl. l. eas 8. ff. de captivis*, *§. ſed naturalia*, *Inſtitut. de jure natur. Clementina Paſtoralis*, *de re judic.* D. Thomas t. 2. *quæſt. 94. art. 4. & 5.* Sotos, Suarez, Salas, & alii innomeri Theologi congeſti à Valente *in concord. juris Pontif. fol.* 283. & 286. Connanus t. *comment. c. 6. n.* 5. Revardus 2. *var. cap.* 1. Cujacios *in l. 1. ff. de juſt. & jure*, Donellus t. *comment. c.* 12. Ex Philoſophis, & Poetis probat Gothofredus *in d. §. ſed naturalia*: ex practicis plures congerunt Salgado *de ſupplicat. 2. part. c. 20. n.* 84. Salcedo *de lege polit. l. 1. c. 8. n.* 10. Nulla enim lex per ſe deficit, ſiva imminuitur, antequam per oppoſitum uſum, ſeu per legiſlatorem revocetur, niſi quia perpetua non erat, ſed pro certo tempore data, quo finito deſinit obligare; vel quia in ejus materia eſt aliqua mutatio, ratione cujus, aut ceſſat ejus adæquata ratio finalis, aut irrationabilis ſit, & injuſta: ſed lex naturalis non fuit ſtatuta pro definito tempore, nec poteſt reddi injuſta, & irrationabilis: ergo mutari non poteſt. Accedit, nam cùm lex naturæ ſit veluti proprietas naturæ rationis, ſi hæc natura de medio tolleretur, lex etiam naturalis quoad exiſtentiam ſuam deficeret, & ſolùm per eſſentiam in mente Dei maneret, ut docet D. Thom. t. 2. *quæſt.* 94. *art.* 4. lex enim naturalis, aut conſideratur prout eſt in Deo, & ſic certum eſt eſſe immutabilem: vel prout eſt in homine, & ſic manente natura humana, deficere non poteſt: quod apertiùs oſtenditur facta diſtinctione inter præcepta negativa, & affirmativa; nam negativa cùm res prohibeant intrinſecè malas, deficere non poſſunt, numquam enim bonum eſſe poteſt, quod per eſſentiam malum eſt; & ideò hæc ſemper obligant, & pro ſemper. Affirmativa verò, licèt ſemper obligent, non tamen pro ſemper; & ideò quamvis naturalia ſint, uno tempore obligant, & alio non; ſed non ideò recipiunt mutationem. Hæc enim eſt illorum natura, quæ ſolùm obligat pro illis occaſionibus, in quibus omiſſio talis actus eſſet intrinſecè mala. Nec contrarium docet D. Thomas *dict. q.* 94. *art.* 5. dum ait, legem naturalem quoad prima principia eſſe immutabilem; at verò quoad concluſiones illorum in aliquibus propter cauſas occurrentes mutari poſſe. Exempla ſunt præcepti naturalis reddendi depoſitum domino petenti; quod non obligat, quando petitur ad damnum reipublicæ: item ſervandi ſecretum, quod negativum eſt non revelandi; & tamen violari poteſt, ſi ad defenſionem reipublicæ neceſſe ſit: item præceptum non occidendi, quod ceſſat in caſu defenſionis, ut ſuprà probavi. Nam ſciendum eſt, legem dupliciter poſſe mutari, aut deficere: uno modo per mutationem ſui ipſius intrinſecè, alio modo extrinſecè tantùm per mutationem alterius. Exempli gratia, pater deſinit eſſe pater priori modo, ſi moriatur; poſteriori modo abſque aliqua ſui mutatione, ſi moriatur filius. Priori ergo modo mutatio contingere poteſt in lege poſitiva; ſecus verò in lege naturali, quæ ſolùm mutari poteſt extrinſecè per mutationem materiæ, quando hic, vel ille caſus non cadit ſub obligatione naturali, ex aliqua cauſa peculiari; & in hoc ſenſu docet D. Thumas, aliqua præcepta naturalia mutari poſſe: loquitur enim de mutatione extrinſeca ex parte materiæ; quo caſu naturaliter præceptum non mutatur, quod pro illo caſu numquam impoſitum fuit, ut in ſpecie textus *in c. quemadmodum*, *de jurejurando*, qui non implet promiſſionem, quia res non manet in eodem ſtatu, non videtur fidem fallere; nam caſus ille non videtur ſub eadem promiſſione comprehenſus, quo modo procedunt exempla proximè adducta. Et ſi aliquando legimus legem naturalem mutari, ſimul ſupponere debemus id fieri alia ratione naturali fortiori, & validiori, ut *in l. bona fides*, *ff. depoſiti*, *l. jus civile 6. ff. de juſt. & jur. l. Stichum 95. §. naturalis*, *de ſolutionib.* Quo modo diſſolvenda ſunt argumenta, quæ de ſervitute contra libertatem naturalem, uſucapione, alimentis filiis inceſtuoſis denegatis, & alia, quæ ab Interpretibus vulgò opponuntur, & referunt Faber *in Juriſprud. tit. 2. princip. 3. per totum*, Donellus *l.* 1. *comment. c.* 8. Connanus *lib.* 1. *comment. c.* 4. Inde etiam infertur, neminem poſſe diſpenſare in lege naturali, *c. ſunt quidam* 25. *q.* 1. Probant latè Sotus *l. 2. de juſtit. q. 7. art.* 3. Franciſcus Valens *ubi ſup. n.* 5. Molina *de juſt. tract. 1. diſp. 4.* Salas *de legib. diſp. 5. ſect. 7. n.* 32.

Deinde ſciendum eſt, proprium conſuetudinis eſſe juri poſitivo derogare, ſi legitimè præſcripta ſit, cum requiſitis relatis ſuprà *in c.* 1. ut docetur *in l. de quibus 31. ff. de legibus*, *l. venditor 13. §. ſi conſtat*, *ff. communia prædiorum*, *c. relatum*, *el 2. de teſtam. c. in his 3. §. leges*, 4. *diſt. cap. cùm contingat*, *de foro compet. c. cùm olim 6. hoc tit. l. 6. tit. 2. part.* 1. Mela *miſcel. p. 3. c.* 5. non quia potentior conſuetudo ſit, ſed quia poſterior; nam ſicut lex anterior poſteriore abolerur, *l. 26. cum ſequent. ff. de legibus*: ſic & deſuetudine, quaſi poſteriore lege, ſcriptæ tolluntur leges, non quia conſuetudo ſit fortior lege, ut inquit Oſualdus *l.* 1. *Donelli*, *c.* 10. ſed quia poſterior; nam & lex poſterior priorem conſuetudinem æquè tolleret; & tamen non majorem vim conſuetudine, ſed æqualem habet. 9 De conſuetudine juri contraria.

Ex quibus jam apparet vera decidendi ratio præſentis textus; nam cùm naturalia jura divina providentia conſtituta ſint immutabilia, nec aliqua lege poſitiva, ſimiliter nec conſuetudine mutari poterunt; cùm enim jus naturale dicatur, quod bonum, & æquum eſt, *l. penult. ff. de juſt. & jure*, neceſſariò quod illi adverſatur, debet eſſe iniquum, & injuſtum: ſed conſuetudo iniquitatem continens nulla eſt, *c. mala*, 8. *diſt.* ergo conſuetudo repugnans juri naturali nulla eſt, neque effectum ullum obtinet. Secundæ verò partis præſentis textus ratio ex eo provenit, nam cùm humanæ conſtitutiones poſteriori lege poſitiva tolli poſſint, *l. ſed & poſteriores 28. ff. de legibus*, quia lex poſitiva adaptari debet loco, tempori, & perſonis, quæ ſæpè mutari ſolent, conſequenter mutata ratione legis, mutari lex ipſa valet; & ita ſimiliter contraria conſuetudine lex poſitiva tolli poterit, quia poſterior lex non ſcripta eſt, ut docet, & illuſtrat Arellano *l.* 1. *antinom. 4. c. 9. n.* 5. facit Tertull. *de cor. milit. Conſuetudo etiam in civilibus rebus pro lege ſuſcipitur, cùm deficit lex: nec differt ſcriptura, an ratione conſiſtat, quando & legem ratio commendat.* Unde rectè in præſenti docet Gregorius IX. quod licèt conſuetudine mutari non poſſit lex naturalis, poſitiva tamen conſuetudine legitimè præſcripta abrogari in totum, vel in partem valet. 10 Traditur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, ex qua dicebamus, contra præcepta naturalia non occidendi, ſeu furandi, lege poſitiva homicidium, & furtum permitti poſſe: igitur & conſuetudine præcepta illa naturalia mutari valent. Quia reſpondetur, præceptum illud non occidendi, generaliter accipiendum eſſe, niſi ſpeciales circumſtantiæ homicidium licitum reddant; nam ſi præceptum in illa amplitudine accipiatur, errorem continebit in fide, in quem lapſi ſunt Vualdenſes. Semper igitur limitanda eſt generalitas illorum præceptorum, in caſibus, in quibus eadem naturalis lex, vel particularis ad eos revelata contrarium non ſuadeat, *c. non eſt noſtrum* 23. *q.* 5. unde cùm in caſibus pro ratione dubitandi expenſis naturalis lex contrarium dictet, ut ſuis locis dicemus, ideò in eis permittuntur homicidium, & furtum. Docet latè Franciſcus Valens *ubi ſuprà fol.* 287. Nec ſecunda difficultas obſtat; nam verum eſt in conſuetudine rationem deſiderari ad hoc, ut tamquam legitimè præſcripta poſſit vincere jus poſitivum; ſed non eo ipſo, quod contra legem poſitivam præſcribatur, irrationabilis eſt; ſiquidem lex, quæ pro futuris cauſis profertur, *c. 2. de conſtit.* poteſt injuſta reddi ex temporis, & rerum mutatione: quare tunc conſuetudo contra ipſam legitimè præſcribitur. Nec tandem obſtat augmentum ipſius difficultatis; nam retenta ſententia eorum, qui aſſerunt, non deſiderari integrum tempus ad præſcribendam conſuetudinem, cùm datur Principis ſcientia, & ſic ſufficiens ſignificatio conſenſus illius, non obſtat noſter textus, qui debet accipi de conſuetudine independenter à ſcientia Principis præſcribenda ſua ratione, & per propriam vim, & efficaciam: tunc enim deſideratur, ut præſcripta ſit per legitimum tempus, quo modo interpretatur noſtrum textum P. Suarez *l. 7. de legib. c. 18. n.* 20. 11 Diluitur ratio dubitandi.

Sed ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. in aliquibus* 12

Digitized by Google

Exponitur c. in aliquibus, §. ult. de decimis.

bus, §. *ultim. de decimis*, ubi proponitur decimas deberi ex jure divino, præſtandas autem eſſe juxta loci conſuetudinem. Quem textum ſic expendo: Ex ipſo conſtat obligationem præſtandi decimas eſſe juris naturalis, & divini: ſed conſuetudine poteſt ejus præſtatio mutari, & alterari: ergo quia conſuetudo contra jus divinum introduci poteſt. Cui difficultati reſpondendum eſt, omiſſa eorum ſolutione, qui aſſerunt conſuetudinem circa ſubſtantiam decimarum admitti poſſe, conſuetudinem quotam decimarum tolli poſſe, nam tunc non per eam mutatur jus divinum, ſed interpretatur. Accedit, nam decimæ præſtantur ſacerdotibus in eorum, & pauperum alimoniam: ſed conſuetudine rationabili introduci poteſt, ut decimæ remaneant penes ipſos pauperes; nam tunc finis præſtationis decimarum non tollitur, ſed tantùm modus exactionis interpretatur: igitur talis conſuetudo, ut non repugnans juri divino, præſcribi poteſt. Docet Lemaiſtre *de decimis cap.5. & 6.*

13 Exponitur c. ad Apoſtolicam, de ſim.

Secundò refragatur text. *in c. ad Apoſtolicam, de ſimonia*, ubi cùm agatur de ſimonia, quæ committitur in pretii receptione pro collatione ſacramentorum, ſtatim ea exceptio annectitur, *Niſi contrarium conſuetudine introductum fuerit*: tunc ſic argumentor. Juri divino repugnat, ut pretium, vel aliquid loco pretii pro conferendis ſacramentis recipiatur, ut probat Hallier. *de ſacris elect. ſect.2. art.4. per tot.* ſed nihilominus conſuetudine introduci valet, ut aliquid præſtetur in illis caſibus: igitur quia conſuetudine poteſt mutari jus divinum. Cui difficultati, omiſſa celebri quæſtione, an conſuetudo contra ſimoniam præſcribi poſſit, dicendum eſt, quod licèt juri divino repugnet, ut aliquid tanquam pretium exigatur pro adminiſtratione ſacramentorum; tamen in eo textu, quod exigitur ratione conſuetudinis, non exigitur, ut pretium, ſive pro pretio rei ſpiritualis, nec cum intentione vendendi, vel emendi; ſed exigebantur veluti quædam ſtipendia in vim eleemoſynæ accepta per conſuetudinem approbatæ: tunc enim laudabilis conſuetudo dicitur, ut probat Hallierius *ubi ſup.*

14 Intelligitur l. 2. C. quæ ſit long. conſuetud.

Tertiò præſenti aſſertioni obſtat text. *in l.2. C. quæ ſit longa conſuetudo*, ubi Conſtantinus Imperator disertè ſcribit, non tantam eſſe conſuetudinis authoritatem, ut poſſit vincere rationem, aut legem: igitur quia conſuetudo, quantumvis rationabilis, & legitimè præſcripta, non poteſt juri poſitivo derogare. Cui difficultati, ut ſatisfaciat Cujacius *in parat. ad illum tit. & lib.2. feudor. tit. 1.* exiſtimat in eo textu agi de conſuetudine, quæ nulla, aut parva ratione conſtat. Mela *p.3. miſcel. c.5.* accipit Conſtantinum de conſuetudine brevis temporis, decem ſcilicet, vel viginti annorum; quam ſervari, ac cuſtodiri debere in rebus parvi momenti, reſcribit Alexander *in l. 1. Cod. eod. tit.* & ejus conſuetudinis non eam eſſe authoritatem aſſerit Conſtantinus, ut rationem vincat, aut legem. Gloſſa & Bartolus *ibid.* textum illum accipiunt de conſuetudine ſpeciali, quæ legem generalem vincere non poteſt, juxta textum *in l. venditor*, §. *ſi conſtat. ff. communia prædiorum*. P. Vaſq. *in 1. 2. q.97. art.3. diſp.277. c.7. nu.62.* verum ſenſum dictæ legis ſecundæ deſumendum eſſe credit ex illis verbis, *ſui momento*; ut ſenſus ſit conſuetudinem ſui momento, ideſt, propria virtute non vincere legem; nam is effectus non provenit ex propria virtute conſuetudinis, quatenus ſolus populi uſus eſt, ſed quatenus voluntate Principis tacitè confirmantis fulcitur; & ideò dum ait Conſtantinus, conſuetudinem, & uſum non eſſe vilis authoritatis, loquitur de conſuetudine conſenſu Principis confirmata, & hoc modo ait habere authoritatem vincendi legem, non virtute ſui, quatenus eſt ſolus uſus populi, ſed ex conſenſu Principis. Alii docent, Conſtantinum minimè loqui de conſuetudine jam formata, ſed de longo uſu, ſeu aſſueſactione plurium perſonarum, quatenus factum eſt, & ex ea jus ſcriptum reſultat: quam conſuetudinem docet Conſtantinus non eſſe levis authoritatis, quippè ex ea jus ſcriptum oritur, ſed non adeò grave, ut vincat rationem, aut legem. Sed his omiſſis placet alia communior interpretatio, quæ aſſerit, Conſtantinum in ea lege non negare conſuetudinem vincere legem poſitivam, ſed tantùm affirmare, non eſſe majoris authoritatis, quàm ipſa lex ſeparatim, ſpectata utriuſque vi, quod enim fieri poteſt per legem, poteſt fieri per conſuetudinem, & è contra; ſed non ampliùs, nec majori vi per conſuetudinem, quàm per legem: ita ut ſicut lex vincit conſuetudinem, ita conſuetudo vincat legem; ſed non majori authoritate, quàm ipſa vincitur à lege. Alia proſequuntur pro ipſius textus expoſitione Matheacius *lib.1. de ratione juris, c.33. à n.29.* Oſualdus *lib.1. Donelli, c.10. littera L.* Suar. *de legib. lib.7. c.18. & 19.* Robertus *lib.2. rerum judicat. in princip.* Menoch. *lib.1. de arb. q.71. per totam*, Pichardus *in §. ex non ſcripto, Inſtit. de jure natur.* Caniſius *in noſtro textu, n.4.* Baſilius *lib.6. de matrim. c.5. & 6.* Madera *animadv. c.5. n.8.* Cujacius *lib.2. qu. Papin. in l. 1. ff. de uſuris*, Hottomanus *ad Pandectas, tit. de legib. nu. 10.* Duarenus *eod. tract. c.8. & diſp.1. c.31.* Tuldenus *ad tit. C. quæ ſit longa*, Amaya *in l.2. C. de annon. n.5.* Carraſco *ad leges recop. de conſtit. c.8.* Bronchorſt. *centu 1. aſſert.9.* Hanc interpretationem firmat text. *in c.1. de feudi cognit. in uſibus feudorum*, in illis verbis: *Legum autem Romanarum non vilis eſt authoritas; ſed non adeo vim ſuam oſtendunt, ut uſum vincant, aut mores.* Ex quibus deducitur, æqualem vim eſſe legis, ac conſuetudinis.

Tandem ſuperiori aſſertioni obſtat text. *in l.3. §. Divus Adrianus, ff. de ſepulchro violato*, ubi Vlpianus docet, conſuetudinem municipalem non poſſe tollere reſcriptum Principis: ergo quia conſuetudine lex poſitiva tolli non poteſt. Cui difficultati, ut ſatisfaciant Bartolus *in d. l. de quibus, nu.53. oppoſit.7.* Jaſon *ibi*, Covar. *lib.3. var. c.13. nu.4.* aſſerunt reſcriptum Principis ibidem emanaſſe poſt conſuetudinem; quare mirum non eſſe, quod lex poſterior conſuetudine anteriori non derogetur: quæ interpretatio ultra quàm litteræ repugnat, reſellitur *ex c.1. de conſtitution. lib.6.* Quare ea omiſſa veriùs dicendum eſt, in eo §. non agi de conſuetudine generali, ſed de conſtitutione municipali alicujus populi, qua prohibitio generalis non ſepeliendi mortuum intra urbem, confirmata pœnali reſcripto D. Adriani, abrogari non poterat, cùm prohibitio eſſet generatoris, & conſtitutio municipalis injuſta, quæ juri communi non derogat. 15

Opponitur lex 3. §. Divus, ff. de ſep. viol.

TITULUS V.

De poſtulatione Prælatorum.

CAPUT PRIMUM.

Innocentius III. *Decano, & Capitulo Senonenſi.*

AD hæc in B. Petro. *Et infrà*: Sané cùm Eccleſia Senonenſis ſemper fuerit Eccleſiæ Romanæ devota, non immeritò ipſius Eccleſiæ paſſioni compatimur, & doloribus condolemus, cùm eo ſit viduata Paſtore, qui etſi nobilis eſſet genere, *b* nobilior tamen fuit, ſicut credimus, ſanctitate. *Et infrà*: Dolemus inſuper, quod dolori nimio, quem de tanti Patris obitu conceperat Eccleſia Senonenſis, dolor alius ſupervenit, cùm ea vix ſurgente ab officio *c* funeris tam funeſti, vix dignè celebratis exequiis tanti Patris, Rex ipſe injuſtè commotus, poſſeſſiones ipſius, tam ad menſam Archiepiſcopi, quàm Canonicorum pertinentes, non ut debuit, vel ut decuit, ſed ut voluit, & valuit, occupavit, & perſonas etiam, quæ de mandato noſtro ſuſpenderant organa ſua, compulit exulare. *Et infrà*: Cumque propter perſequutionem inſtantem, & diffidentiam animorum, quam in talibus, & zelus movet interdum, & uſus excuſat, de facili non poſſetis in *d* unum locum, & propoſitum convenire, ſed ad nos fuiſſet ab aliquibus *e* appellatum: tandem non ſine difficultate convenientes

in unum, Altiſſiodorenſem *f* Epiſcopum in Archiepiſcopum unanimiter poſtulaſtis, poſtulationem veſtram per Magiſtrum R. Præcentorem veſtrum, virum in utroque Jure peritum, honeſtum, providum, & diſcretum, qui apud nos ſuper aſſumpti promotione negotii fideliter inſtitit, & de contingentibus nihil omiſit; & per abbatem *g* Sancti Petri, & per veſtras etiam litteras exponentes, ac petentes humiliter, ut faciendæ translationi favorem Apoſtolicum, & pium præberemus aſſenſum, conſiderata præſertim perſequutione, quæ communiter inſtat Eccleſiæ Gallicanæ, ac neceſſitate, quæ incumbit ſpecialiter *h* Eccleſiæ Senonenſi. Verùm quoniam antequam idem Magiſter ad Sedem Apoſtolicam acceſſiſſet, audieramus à multis, immò etiam nobis quaſi pro certo *i* conſtabat, quoniam idem Epiſcopus interdicti ſententiam non ſervaſſet, quod & idem Magiſter non negavit, à nobis in noſtra, & fratrum noſtrorum præſentia requiſitus in ipſius Epiſcopi excuſationem allegans, quod ſententiam illam ſervare nullatenus tenebatur, quæ ad ejus notitiam, nec per noſtras litteras, nec per dilectum filium *f* P. S. M. in via Lata Diaconum Cardinalem, tunc Apoſtolicæ Sedis Legatum, qui eandem ſententiam promulgaverat; nec per deputati ad hoc exequutoris mandatum, vel litteras perveniſſet; & quod in Altiſſiodorenſi *k* Diœceſi Rex ipſam terram propriam non haberet: & quod eadem Altiſſiodorenſis Diœceſis ex alia cauſa fuerat *l* interdicta. *Et infrà*: Nec ſuffecit, immò nec profuit ad excuſationem prædicti Altiſſiodorenſis Epiſcopi, & aliorum ſimilium, quod mandatum noſtrum, & Cardinalis ejuſdem, vel exequutoris, etiam ad ſe per ſpeciales litteras ad ipſos directas, vel ſpeciale mandatum non perveniſſe proponunt. Cùm Cardinalis idem ſententiam interdicti præſentibus multis Archiepiſcopis, & *m* Epiſcopis ſolemniter, ac publicè promulgavit, & eadem interdicti ſententia in Regno Francorum jam à multis cępit obſervari, nec ſit neceſſarium, cùm conſtitutio ſolemniter editur, *n* aut promulgatur, ipſius notitiam ſingulorum auribus per ſpeciale mandatum, vel litteras inculcare; ſed id ſolum ſufficit, ut ad ejus obſervantiam teneatur, quod noverit eam ſolemniter editam, aut publicè promulgatam; cùm etiam contra quoſdam qui *o* Sardicenſe Concilium non ſervabant, tanquam illud non habuerint, aut receperint, canonica tradat authoritas, quod eis non facilè facultas credendi tribuitur, cùm idem penes illos in ſuis regionibus actum fuerit, & receptum; Nec valet, quod in Altiſſiodorenſi Diœceſi dictus Rex propriam terram dicitur non habere; cùm nos totam terram Regis ipſius ſubiici mandaverimus interdicto, & Cardinalis noſtrum *p* mandatum interpretatus, in terram illam ſententiam promulgaverit, quæ Regi *q* tunc temporis adhærebat. Quod ſi Epiſcopatus ejus ex alia cauſa fuerat interdictus, interdicti ſententiam, & tenebatur fortiùs, & poterat faciliùs obſervare: ſed indè liquidò conſtat, ſępedictum Epiſcopum ſufficienter excuſari non poſſe, quòd ſuam *r* Metropolim Eccleſiam generaliter interdicti ſententiam, & recepiſſe non noverat, & ſervare: Ideòque unus eorum extiterat, qui deliberantes ſuper eadem ſententia, communi conſilio decreverunt, ſed erraverunt, ut ipſam ſententiam non ſervarent. Cùm ſi verbum Apoſtoli P. de Clemente dicentis diligentiùs attendiſſent, commonitionem ſuper hoc non debuerint expectare, ſed obſecundare prudenter, & humiliter obedire. Nos igitur, qui ſecundùm Apoſtolum prompti ſumus inobedientiam omnem ulciſci, ejuſdem Altiſſiodorenſis inobedientiam attendentes, ne nihil obedientia prodeſſe videretur humilibus, ſi contemptus contumacibus non obeſſet; cùm juxta canonicas ſanctiones quædam ſint culpæ, in quibus culpa eſt relaxare vindictam: habito cum fratribus ſuper hoc diligenti tractatu, quantumcumque vobis, tanquam obedientiæ filiis deferre vellemus; poſtulationem tamen hujuſmodi, non propter poſtulantem Eccleſiam, ſed propter poſtulatam perſonam repulimus, ut indignam. Licèt autem ex eo, quod hominem, qui veſtro non conveniebat propoſito, poſtulaſtis, cùm vos interdicti ſententiam ſervaretis, ipſe tamen eam contemneret obſervare, permiſſa vobis abuſi fueritis poteſtate, ac ideò vos ea non immeritò privare poſſemus, cùm juxta divinæ legis edictum non liceat veſtem inducere de lana, linoque contextam; ne tamen veſtræ videamur devotionis ingrati, de ſolita Apoſtolicæ Sedis benignitate concedimus, ut vobis, & eidem Eccleſiæ, vel per poſtulationem idoneam, vel per electionem canonicam de perſona congrua conſulatis.

N O T Æ.

1 a **I***Nnocentius.*) Ita etiam legitur *in c.1. hoc tit. in 3. collectione*. De Senonenſi Metropoli Galliæ nonnulla adduxi *in c. cum omnes 6. de conſt.* ut autem præſens textus rectè perpendatur, ejus hiſtoria repetenda eſt ex Rigordo *in vita Philippi*, *anno* 1199. Spondano *in continuat. Baron. anno* 1198. *n.*8. & ex geſtis ipſius Innocentii editis à Boſqueto, ubi *fol.*32. ita ſententiæ interdicti, de qua in præſenti, & *in c. novit, de offic. Legat. c. novit*, *de appel.* ac præſentis textus, & ſequentis hiſtoria refertur, quam etſi diffuſam, tranſcribere neceſſarium duxi pro dictorum jurium illuſtratione.) Præfatum verò Petrum Diaconum Cardinalem, quem ipſe poſtmodum in Presbyterum ad titulum S. Marcelli promovit, direxit in Gallias, tria ſibi præcipiens, & injungens. Videlicet, exhortaretur, & induceret populos ad Terrę ſanctæ ſuccurſum: ut pacem, vel treguas inter Francorum, & Anglicorum Reges componeret, & firmaret: & ut ipſum Regem Francorum ad dimittendam ſuperinductam, & recipiendam uxorem propriam, quam injuſtè dimiſerat, commoneret, & cogeret, ſi neceſſitas poſtularet. Ipſe verò profectus, circa primum capitulum uſq; adeò divina gratia favente profecit, quod innumera tam militum, quàm peditum multitudo ad verbum exhortationis ipſius ſignum Crucis ſuſcepit ad obſequium Crucifixi. Cum quibus, & quidam Epiſcopi, & Abbates, ac alii multi Clerici peregrinationis propoſitum aſſumpſerunt, inter quos principales fuerunt Theobaldus Comes Trecenſis, Ludovicus Comes Bleſenſis, Balduinus Comes Flandrię, ac Hannonię, & Comes de S. Paulo, Sveſſionenſis, & Trecenſis Epiſcopi, & quidam Ordinis Ciſtercienſis Abbates. Circa ſecundum quoq; capitulum idem Legatus ita proceſſit, quod Philippus Franciæ in manu ejus data fide promiſit ſe ad mandatum ipſius pacem, vel treguas cum Rege Angliæ initurum. Richardus autem Rex Angliæ ſe difficilem oſtendebat: ſed cùm idem Legatus ei cępit rigorem Eccleſiaſticum intentare, ſaniori ductus conſilio acquievit, & quinquennales treguas compoſuit inter Reges, faciens quædam caſtella, quæ firmaverat contra alium, demoliri. Circa tertium verò capitulum, ad pleniorem intelligentiam eſt notandum, quod defuncta prima uxore mandato præfati Philippi Regis Francorum, filia Balduini Comitis Hannonię, nepte videlicet Philippi Comitis Flandriæ, de qua ſuſceperat unum filium nomine Ludovicum, tractatum eſt inter ipſum, & Canutum Regem Danorum, ut Ingeburgim ſororem ipſius Rex Franciæ duceret in uxorem: miſſoq; Stephano Novioменſi Epiſcopo cum Regio apparatu, ut eam adduceret, ille Rex eam cum multo deſiderio expetebat. Cùm de ipſa ſuſcipienda in conjugem, & tenenda præſtitę fuiſſent ſufficientes, & idoneæ cautiones, frater ejus tranſmiſit cum ea Petrum Bucchideum Epiſcopum cum idoneo comitatu: quæ cùm tranſvecta per mare perveniſſet Ambianis, ubi Rex Francię ipſius prętolabatur adventum, dilationis impatiens, ipſo die deſponſavit eamdem, & congregatis Principibus, tam Eccleſiaſticis, quàm mundanis, ſequenti die per manum Guillelmi Rhemenſis Archiepiſcopi fecit eam ſecum ſolemniter coronari. Sed inter ipſa coronationis ſolemnia, ſuggerente diabolo, ad aſpectum illius cœpit vehementer horreſcere, tremere, ac pallere, ut nimium perturbatus vix ſuſtinere poſſet finem ſolemnitatis inceptæ. Statimque motum eſt verbum divortii celebrandi, propter affinitatis obſtaculum, quod inter eos quidam exiſtere muſſitabant dicentes, quod ſecunda contingat primam uxorem in gradu conſanguinitatis quarto, vel quinto: ſed aliis aſſerentibus, quod id ſine turpi nota ſubitò fieri non valeret, aliquantulum eſt dilatum; & interim ſuggeſtum eſt Regi, ut ad illam accederet, ſi forſan affectu mutato illam cognoſcere poſſet. Acceſſit igitur Rex ad

illam

illam apud Foſſatum propè Patiſios, quò fecerat illam adduci, & thorum ejus ingreſſus eſt. Poſt paululum ab illa receſſit, in rantùm habens ipſam exoſam, ut vix ſuſtineret coram ſe de illa fieri mentionem. Aſſerebat autem Regina, quod Rex carnaliter illam cognoverat, Rex verò è contra aſſetebat, quod ei non potuerat carnaliter commiſceri. Convocatis igitur pręfato Rhemenſi Archiepiſcopo in ſua provincia tunc Apoſtolicę Sedis Legato, & aliis quibuſdam Epiſcopis, coram eis accuſatum eſt matrimonium, ipſa Regina quid ageretur, penitus ignorante, utpotè quæ compatriotis remiſſis ad propria, quaſi ſola remanſerat, linguæ Francorum prorſus ignara: & affinitate per quoſdam teſtes incontinenti jurata, mox idem Archiepiſcopus ſententiam divortii promulgavit, quæ cùm Reginæ per quemdam exponeretur interpretem, illam ultra quam dici poſſet admirans, flens, & ejulans, exclamavit: Mala Francia, Mala Francia: & adiecit, Roma, Roma. Non anim aliter noverat Gallicis verbis talem exprobrare ſententiam, aut Sedem Apoſtolicam appellare. Protinus ergo Rex illam à Regno Francorum emiſit, & in quodam cęnobio monialium extra Regni fines utcumq; deponi. Turbati ſunt multi, quin & omnes, qui Deum timebant, & juſtitiam diligebant, ſuper ſententiam tanquam iniquam. Pervenitq; fama, vel magis infamia hujus facti ad Cęleſtinum tunc temporis Papam, qui cùm per Magiſtrum Meliorem, tituli Sanctorum Joannia, & Pauli Presbyterum Cardinalem de Francia redeuntem, veritatem pleniùs, & certiùs cognoviſſet, quia factum erat notorium, quod nulla poterat tergiverſatione celari, ſententiam illam divortii contra ignaram, & indefenſam inordinatè, ac impetuosè prolatam, authoritate Apoſtolica irritavit. Interdicens Regi per nuncios, & apices ſuos, ne aliam ſibi præſumeret copulare. Verùm quantò idem Papa ferventior circa hoc apparuit in principio, tantò tepidior eſt inventus in fine, quia licèt Rex Danorum, germanus præfatæ Reginæ, per honorabiles nuncios imploraret, ut compelleret Regem Francorum ad recipiendum eamdem Reginam ſororem ſuam, quam injuſtè dimiſerat, ſicut juris ratio poſtulabat, nnmquam tamen apud eum hoc potuit obtinere; quin etiam toleravit, ut idem Rex poſt interdictum ipſius, filiam Ducis Meraniæ, puellam utiq; pulchram nimis, non ſine multo ſcandalo ſuperduceret, & teneret. Pręfatus autem Innocentius Cœleſtino ſuccedens, ſtatim per litteras ſuas, & per Pariſienſem Epiſcopum, ſępedictum Regem ſtuduit commonete, ut eam removeret à ſe, quam contra interdictum Eccleſię ſuperduxerat; & reciperet illam in gratiam conjugalem, quam legitimè ductam, illegitimè duxerat amovendam, juris ei licentia non negata, quominus facta reſtitutione poſtmodum audiretur, ſi quid duceret proponendum. Conteſtans eidem, quòd quantumcumq; ſibi moleſtum exiſteret cum aliquo moleſtare; tamen oportebat eum plus cęleſti, quàm terreno deferre Regi, eriam ſine perſonarum acceptione, ſicut ratio poſtularet. Quia verò idem Rex ſæpè commonitus noluit acquieſcere, ſæpèdicto Legato per Apoſtolica ſcripta præcepit, quatenus ſublato appellationis obſtaculo, totam terram ipſius Eccleſiaſtico ſubiiceret interdicto, ut nullum in ea, præter Baptiſmum parvulorum, & pęnitentiam morientium, divinum celebraretur officium, ſi forſan ei vexatio tribueret intellectum. Congregato igitur apud Divionem Archiepiſcoporum, necnon Abbatum, & aliorum multorum Concilio, Rex præſentiens, quod idem Legatus vellet procedere contra ipſum, per nuncios ſuos fecit ad Sedem Apoſtolicam appellari, Legatus verò non, ut appellationi deferret, ſed ut differret ad tempus, quatenus alibi mandatum Apoſtolicum commodiùs adimpleret, tandem apud Viennam multis Archiepiſcopis convocatis, inter quos quidam de Regno Franciæ fuerunt præſentes, interdicti ſententiam promulgavit, mandans per litteras ſuas, quibus etiam tenorem Apoſtolicarum inſeruit litterarum, univerſis Eccleſiarum Prælatis in terra Regis Franciæ conſtitutis, ut eam, & ipſi ſervarent, & facerent per ſuas litteras obſervari. Quod ſi forſan Epiſcoporum aliqui contra eam venire pręſumerent, ſcirent ſe ab officio Pontificali ſuſpenſos. Cæteris verò cujuſcumq; dignitatis, vel ordinis officiorum, & beneficiorum adminiſtrationem penitus interdixit. Omnes autem ad feſtum Aſcenſionis Domini proximè tunc futurum de inobedientia reſponſuros, ad Sedem appellavit. Receptis igitur litteris, quidam in auditu auris obedire cœperunt: ſicut Canonici Senonenſes, Pariſienſes, Epiſcopus Silvanectenſis, Sueſſionenſis, Ambianenſis, Atrebatenſis, & quidam alii, ſententiam interdicti firmiter obſervantes. Alii verò diſtulerunt obſervare ſententiam; ſicut Rhemenſis Archiepiſcopus, Laudunenſis, Noviomenſis, Antiſſiodorenſis, Beluacenſis, Morinenſis, Meldenſis, Carnotenſis, Aurelianenſis, & alii fortè perpauci, nuncios ſuos ad Sedem Apoſtolicam deſtinantes, per quos quaſdam excuſationes, licèt frivolas, prætendebant; ſed promittebant, quod illis expoſitis, ſi demum placeret ſummo Pontifici, ſententiam obſervarent. Cùm igitur ſummus Pontifex excuſationes illas evidentiſſimis rationibus improbaret, præcepit eiſdem, ut ipſi pariter obſervarent ſententiam interdicti, qui audito pręcepto, humiliter paruerunt: ſicq; tota terrà Regis Francorum arctiſſimo eſt interdicto concluſa; ita ut clauſis Eccleſiis, nuſquam in cęmeteriis ſepelirentur corpora mortuorum, quin eriam ſuper terram ſervabantur ubilibet inſepulta. Rex autem in tantam indignationem excanduit, ut Epiſcopos, & alios Clericos, qui primò ſervaverunt interdictum, ab Eccleſiis ſuis faceret violenter expelli, & bona omnia occupari. Sed cùm plebs univerſa clamaret, Rex jamq; non valens Eccleſiaſticę ſeveritatis ſuſtinere vigorem, nuncios ſuos, quoſdam inde Clericos, & quoſdam Milites ad ſummum Pontificem deſtinavit, conquerens de Legato multipliciter, ſed tamen offerens per eoſdem juratoriam cautionem, quod coram Legatis, vel Delegatis judicibus ſtaret juri. Quibus ipſe prudentiſſimus Papa reſpondit, quod diſtinguendum erat, utrum ſtare vellet juri dictato, vel juri dictando: ſi juri dictato, videlicet ſecundùm jus, quod dictaverat, ut ſuperinductam à ſuo removeret conſortio, & Reginam antedictam reciperet, libenter cautionem, immò ſine cautione qualibet ſi hoc faceret, relaxaret ſententiam interdicti, dummodo priùs Epiſcopi, & clerici deſtituti plenam fuiſſent reſtitutionem adepti. Si verò juri dictando, videlicèt ſecundùm jus quod dictaret, ut affinitatis deciderentur articulus, cautionem oblatam reciperet ad cautelam, dummodò ſuperinducta remota, Reginam reciperet memoratam. Hoc autem cùm Rex per nuncios ſuos à Sede Apoſtolica revertentes audiſſet, ſpiritus ejus cœpit multipliciter anxiari; quia nec illam volebat recipere, quam habebat vehementer exoſam; nec iſtam dimittere, quam habebat nimis acceptam. Verùm convocatis quibuſdam Principibus, tam Eccleſiaſticis, quàm mundanis, cępit deliberare cum illis, quid ei foret in hoc articulo faciendum; quibus unanimiter reſpondentibus, quod erat parendum Apoſtolicæ Sedis mandatis, quæſivit à Rhemenſi Archiepiſcopo, qui ſententiam divortii promulgaverat, utrum verùm eſſet, quod Dominus Papa ſcripſerat, videlicet, quod illa non erat divortii dicenda ſententia, ſed ludibrii fabula nominanda. Qui cùm reſpondiſſet, verum eſſe, quod ſcripſerat Summus Pontifex; non enim audebat aliud reſpondere; ſtatim Rex intulit, dicens: Ergo tu es ſtultus, & fatuus, qui talem ſententiam protuliſti. Remiſſis igitur nunciis inſtabat, ut priùs, quod videlicet relaxato interdicto, cognoſceretur de jure: ſed cùm nec minis, nec precibus, nec promiſſis animus Summi Pontificis flecti poſſet in fundamento juſtitiæ ſolidatus, ipſius arbitrio ſe ſubmiſit: qui Octavianum Oſtienſem Epiſcopum Legatum deſtinavit, talem ei formam præfigens, ut antè omnia ſatiſfactionem plenariam de damnis, & injuriis Clericis irrogatis faceret exhiberi. Ita quod ii, qui propter obedientiam, & reverentiam Apoſtolicę Sedis graves perpeſſi fuerant contumelias, & jacturas, per Apoſtolicam Sedem ſibi ſentirent, & gauderent congruè ſatisfactum. Deindè ſuperinductam præciperet à Regis conſortio, tam localiter, quàm carnaliter removeri; ut non ſolùm à Regis amplexibus, verùm etiam à Regni finibus faceret illam excludi, & præſatam Reginam ab ipſo Rege ſolemniter recipi, & regaliter pertractari, recepta publicè juratoria cautione, quod eam ſine judicio Eccleſię non dimitteret; & ſic relaxaret ſententiam interdicti, reſervata ſibi correctione illorum, qui ab initio non ſervaverunt interdictum. Et ſi poſt frequentes, & diligentes admonitiones, & exhortationes idem Rex pręſatam Reginam ſicut legitimam habere noller uxorem, ſed mallet matrimonium accuſare, pręcepit eidem Legato, ut pro termino peremptorio ad inchoandam cauſam ſpatium ſex menſium aſſignaret, infra quod, ſi præfata vellet, commoneretur Rex Danorum germanus ipſius, ut ad defenſionem ejuſdem viros prudentes cum Advocatis, & teſtibus aliis quibuslibet neceſſariis, ſub Apoſtolica, & regia ſecuritate dirigeret, competenti loco de libera voluntate partium aſſignato. Aſſociavit Oſtienſi Epiſcopo ad examinationem, & defenſionem cauſę ejuſdem, Joannem tituli ſanctę Priſcæ Presbyterum Cardinalem, injungens eiſdem, ut aſſidentibus ſibi viris religioſis, litteratis, & providis, cauſam ipſam ſufficienter, diligenter, ac patienter examinare curarent, taliter in verbis, & operibus, & aliis circumſtantiis ſe habentes, ut nulla de ipſis poſſet ſuſpicio

cio ſuboriri, ſed juris ordine per omnia obſervato, ſecuritatem, & libertatem parti ſępedictę Reginę per omnia providentes, cauſam ipſam mediante juſtitia terminarent. Profectus eſt Epiſcopus ſecundùm hanc formam ad Regem Francorum: & tam ab ipſo, quàm ab ejus Magnatibus honorificè, & devotè receptus, fecit imprimis Eccleſiis, & Eccleſiaſticis viris de damnis, & injuriis ſatisfieri congruenter; ac deinde Reginam de loco, in quo fuerat ad quoddam regale caſtrum adduci fecit, ubi pręſentibus tam Archiepiſcopis, & Epiſcopis, quàm Magnatibus; & tam Cleri, quàm multitudine populi copioſa, Rex ad mandatum Legati Reginam recepit, faciens in animam ſuam juramento firmari, quod honorificè ipſam, ut Reginam tractaret, & abſq; judicio Eccleſię non dimitteret, & ſic ipſe Legatus ſententiam interdicti, quæ per octo menſes duraverat, relaxavit cum multo gaudio, & applauſu. Etſi nonnulli ſibi detraxerint, quòd Apoſtolici mandati forma neglecta, in quibuſdam ſuperficialiter proceſſiſſet. Superinductam autem Rex à ſuis ſeparavit amplexibus, ſed à regni finibus non excluſit, quia gravida erat, & partui jam vicina. Porrò cauſam ipſius Dominus judicavit, quia poſt partum graviter infirmata, debitum carnis exſoluit. Cùm igitur idem Rex non poſſet induci, ut ipſam Reginam maritali vellet affectione tractare, aſſignati ſunt certi dies, & certus locus ad cauſam, in quo apud Sueſſionem, pręſentibus partibus ambo interfuere Legati, coram quibus cauſa cępit ſuo more tractari. Et licèt Rex plures, & majores Advocatos haberet, non tamen defuit, qui propter Deum verbum faceret intrepidus pro Regina: videns verò Rex, quod parum proficeret, cùm diebus aliquot litigaſſet, indignatus receſſit, nolens coram ipſis Legatis ulteriùs litigare. Summus autem Pontifex, etſi nunquam potuerat Regem inducere, ut ipſam Reginam diligeret, numquam tamen ceſſabat, nec blandis, nec aſperis agere apud ipſum, ut eam faceret regaliter honorari, conſolatorias, & confortatorias ei litteras ſępè tranſmittens, & per proprios nuncios eam faciens viſitari, de contingentibus nihil obmittens, etſi Regi plurimùm diſpliceret. Nam eadem Regina conquerebatur ſe magis eſſe incarceratam, quàm reſtitutam. Cùm etſi Rex in victu, & veſtitu competenter ei faceret provideri, adeò tamen arctè faciebat eam apud Stampas in regio palatio cuſtodiri, quod nec ipſa permittebatur exire, nec quiſquam, niſi rarò, permittebatur intrare: ſicque manebat omni ſolatio deſtituta. Interea vacante Metropoli Senonenſi, Antiſſiodorenſis ab univerſo Capitulo unanimiter eſt electus, Rege ſuum præbente conſenſum: miſſiq; ſunt nuncii honorabiles, & ſolemnes ad obtinendam tranſlationem, & pallium impetrandum. Porrò Summus Pontifex prudenter attendens, quod idem Antiſſiodorenſis Epiſcopus unus fuerat ex illis, qui ab initio interdicti ſententiam non ſervarunt, & Senonenſis Eccleſia eam obſervaverat ab initio, ut diſcerneret inter inobedientes, & indevotos, poſtulationem ipſius in publico conſiſtorio reprobavit, cùm ſecundùm legem divinam non ſit arandum in bove, & aſino; nec quiſquam debeat veſtem induere de lana, linoq; contextam. Unde quidam protinus clamavit; Numquam Antiſſiodorenſis Epiſcopus de benè cantando tantùm acquiret, quantùm de malè cantando jam perdidit, Univerſis exultantibus, & laudantibus Deum, præfecit eidem Magiſtrum Petrum de Corbolio, cujus Pariſiis in ſacra Theologia fuerat auditor, quem jampridem in Cameracenſem Epiſcopum fecerat promoveri.) Ex Rigordo, & aliis referunt Alteſſerra *hic*, Franc Florens, & Acoſta *ad hunc tit.*

2 b *Nobilis eſſet genere.*) Michael videlicèt de Corbel, Patriarcha Jeroſolymitanus, Theologus Pariſienſis: apud Vicentium *lib. 30. c. 63.* dicitur vir bonus, & Deo plenus: à noſtro Innocentio *in c. inter, de purgat.* nuncupatur vir providus, & diſcretus, veri Paſtoris adimplens officium: referunt fratres. Sarmat. *tom. 1. Galliæ Chriſt. fol. 635.*

3 c *Funeris.*) Antea enim non poterat eligi ſucceſſor, *c. nullus, 79. diſt. c. 3. in fine, 8. q. 1. c. bonæ, el 2. de elect.* Docent Petrus Gregorius *de elect. c. 13. n. 5.* Julius Lavorus *lucubr. eod. tract. c. 18. n. 20.*

4 d *Unum locum.*) Certum, nam electiones debent fieri loco certo, ſolito & conſueto, *cap. cum terra, de elect. c. qua fronte, de appel.* ut in Capitulo, Choro, vel ſimili, *c. cum nobis, de elect.* aut in Eccleſia, *c. ſicut, eod. tit.* Docet Jul. Lavorus *d. c. 18. nu. 4.* Nec intereſt; quod locus ſit interdicto ſuppoſitus, *c. Eccleſia, c. Cumana, de elect.* Abbas *in præſenti, n. 33.* licèt in electione Romani Pontificis contrarium obſervetur, *c. ubi periculum, §. porrò, de elect. lib. 6.* Caſtellinus *de elect. c. 5. n. 40.* Lavorus *ſupr. n. 9.*

5 e *Appellatum.*) Sed quomodo ſi appellatum fuit ab electione, proceditur ad ipſam? contra textum *in c. adhibita, de elect.* Sed reſpondetur adhibita diſtinctione, aut enim appellatur, ne fiat electio, ut in noſtro textu; & tunc non obſtante appellatione proceditur ad electionem; aut ne fiat electio niſi canonicè, & aſſignatur cauſa cum juramento; tunc enim ſi fiat electio, non valet, *d. c. conſiderabimus, hoc tit. c. ult. de ſupplem. c. conſtitutus, de appel. c. ex tre, de his, quæ fiunt a majori parte.* Hoſtienſis *hic, nu. 1.*

6 f *Epiſcopum.*) Hugonem videlicèt de Noyers, qui electus fuit Epiſcopus Altiſſiodorenſis anno 1183. genere, litteris, & facundia clarus dicitur in chronico Altiſſiodorenſi. Varia de eo congeſſerunt Fratres Sarmat *to. 2. Galliæ Chriſt. fol. 282.* Chenu *in ſerie Præſulum Altiſſiod.* Civitas Antiſſiodorum, quæ olim Autricus dicebatur, eſt Galliæ, ſuffraganea Archiepiſcopi Senonenſis, ut referunt Fratres Sarmat. *ubi ſupra.*

7 g *S. Petri.*) Monaſterium S. Petri Vivi, Ordinis eſt D. Benedicti, fundatum à Theodevilde, anno 507. de eo plura Mireus *c. 25.* Yepes *centuria 6.* Chun. *in c. 2. de ſimonia,* Hic etiam notandum eſt, Abbatem poſſe deſignari procuratorem ab Eccleſia Cathedrali; quod etiam probatur *ex c. ſopitæ, de cenſibus,* notavit Abbas *in c. cum I. & A. de re judicata.*

8 h *Eccleſię.*) Ob duritiam Philippi Regis, & expulſionem Epiſcoporum.

9 i *Pro certo conſtabat.*) Sed ſi conſtabat, ut privato, non autem ex actis poſtulationis, Pontifex ſecundùm propriam conſcientiam ſententiam ferre non poterat, cùm judex teneatur ſecundùm allegata, & probata, non verò ſecundùm, ea, quæ ut privatus ſcit, ſententiam proferre, *c. 2. de officio Ordinarii, c. paſtoralis, §. quia verò, de officio deleg. c. cùm dilectus, de fid. inſtr. c. 1. 3. q. 7.* pluribus relatis docent Covar. *lib. 1. var. c. 1.* Oſuald. *lib. 26. c. 1. littera K, & c. 3. littera B.* Sed licèt hoc verum ſit, tamen cùm in præſenti textu Pontifex procederet ad inquiſitionem, ut poſtulatum confirmaret, quia confirmationem præcedit inquiſitio, inde Pontifex utitur illis, quæ ut privatus ſciebat, *c. 3. & penult. hoc tit. c. 3. de elect. c. ſcriptum, c. nihil eſt, 47. diſt.*

10 j *P.*) Petrum videlicèt, ut ſuprà retulimus. Titulus autem hujus Cardinalatus unus eſt ex quatuordecim titulis Diaconorum Cardinalium, ut poſt Germonium, & alios refert Cohelius *in notitia Cardin. c. 6.*

11 k *Diœceſi.*) Diœceſis enim Altiſſiodorenſis ſpectat ad Comitatum Altiſſiodorenſem, ut referunt *to. 1. Biblioth. noviſſ.* unde putabat Epiſcopus, neque quoad juriſdictionem, neque quoad dominium ſpectare ad Philippum Regem: ſed cùm quoad juriſdictionem ſpectaſſet ad Regem, poterat interdicto ſupponi; ſufficit enim, ut alicujus terra interdicatur, quod ſpectet ad aliquem ratione juriſdictionis, aut dominii, licèt contrarium defendat Gibalinus *de cenſuris fol. 135.*

12 l *Interdicta.*) Videlicèt propter exceſſus Comitis Altiſſiodorenſis, Petri ſcilicet fratris, patruelis ipſius Regis, qui ab Hugone Epiſcopo Altiſſiodorenſi ob varia facinora excommunicatus fuit, & civitas interdicto ſuppoſita, cujus celebrem pœnitentiam narrat Spondanus *anno 1204. n. 20.* Iterum anno 1209. ipſa civitas ſimul cum Aurelianenſi interdicto ſuppoſita eſt, ob certas diſcordias cum prędicto Philippo Rege, ut ex pluribus Innocentii noſtri Epiſtolis referunt Boſquetus *ad Innocentium lib. 3. epiſt. 39. & 40.* Spondanus *in prædicto anno, nu. 6.*

13 m *Epiſcopis.*) Diximus ſuprà promulgatam fuiſſe interdicti ſententiam primò in Concilio Senonenſi, apud Senones habito; & in Concilio à plurimis Archiepiſcopis, & Epiſcopis apud Divionem congregato. Acta Concilii Senonenſis reperiuntur in geſtis Innocentii, & refert Spondanus *anno 1198. n. 21.*

14 n *Aut.*) Particula, *aut*, in pręſenti extat expoſitivè, pro *ſeu*, vel pro *idem*; ut ſenſus ſit, ad legis ſententiam, & parendi neceſſitatem requiri, quod ſolemniter edatur, ſeu publicè promulgetur, ut accipitur hæc dictio *in l. ſi ſervus*, juncta gloſſa 1. *ff. de reb. auctor. jud.* Barboſa *de dictionibus, dict. 46. n. 8.* Docet Germon. *lib. 1. animad. c. 3.* probavi *in c. 2. de conſtitutionibus.*

15 o *Sardicenſe.*) Clerici enim Conſtantinopolitani intendebant ſe non teneri ſervare canones Concilii Sardicenſis, eo quòd Conſtantinopoli promulgatum non eſſet Concilium illud; ſed condemnati fuerunt à Nicolao Papa *in c. finali, 18. diſt.* De Concilio Sardicenſi agemus infrà *in c. 2. de elect.*

16 p *Mandatum.*) Et rectè, nam civitates Antiſſiodorenſis, & Aurelianenſis Regi parebant, illique ad bellum proficiſcenti ſuppetias, & auxilium præſtabant, ut patet ex pluribus Innocentii III. Epiſtolis.

q *Tunc.*)

q *Tunc.*) Si poſtea acquiſiiſſet ipſam, non cenſeretur interdicta, nt docet Gibalinus *ubi ſuprà, de cenſuris fol.*134. *conſect.*4.

18 r *Metropolitanam.*) Ideſt Senonenſem. Archiepiſcopalis enim Eccleſiæ leges, & conſuetudines obſervari debent à ſuffraganeis, *c. de his*, 12. *diſt. c. tua, de ſponſa duorum*: probavr *in c. cum olim, de conſuetudine.*

COMMENTARIUM.

19 *Concluſio traditur, & probatur.* EX hoc textu à repetentibus hæc deducitur aſſertio: *Impoſtulabilis eſt ad dignitatem Eccleſiaſticam, qui violavit interdictum*. Quæ concluſio ſingularis eſt in jure canonico; per argumentum tamen probari poteſt *ex c.*11. *diſt.*61. *c. miramur* 24. *q.*1. *c. finali* 9. *q.*3. *c. cùm in monaſterium, c. innotuit* 20. §. *habito, c. bonæ* 23. *c. cùm inter* 28. *c.*30. 46. & 48. *de elect. c. ult. de translat. Episc. c. poſtulaſti*, §. *quæſiviſti, de clerico excom. c. à nobis, de jurepatron. c. conſtitutus, de appel. c. cùm dilectus, de conceſſ. præb. c. is, qui de ſent. excom. lib.*5. *c. cùm in eo, de elect. eod. lib.* Illuſtrant Jul. Lavorus *de elect. c.*16. *nu.*6. Rebuffus *in d. c. poſtulaſti, nu.*95. Suarez *de cenſuris diſp.* 33. *ſect.*1. *nu.*14. & 16. Avila *eod. tract. dub.*4. *concluſ.*3. Marius Alterius *de interdicto, c.*4. Hurtado, Filliucius, & alii apud Leandrum *de cenſuris tract.*5. *q.*16. Azor *tom.*2. *lib.*6. *c.*17. Coraſius *de benef.*3. *part. c.*2. Joannes Dartis *eod. tract. ſect.*5. *c.*2. *fol.*63. Valenſis *eod. tract. lib.*1. *tit.*3. Duarenus *lib.*5. *de ſacris Eccleſ. miniſt. c.*2. Corvinus Legauſre, & Cironius *in paratit. ad hunc tit.* F. Florens, Joan. Acoſta, & Alteſſerra *hic*.

20 *Traditur dubitandi ratio.* Verùm hæc aſſertio dubia redditur ea juris conſideratione; nam illud diſcrimen communiter aſſignatur inter electionem, & poſtulationem, quòd poſtulatio fieri poſſit illius, qui jure eligi non poteſt; electio verò neutiquam, *c. bonæ* 4. *c. ult. hoc tit. c. cùm monaſterium* 13. *c. innotuit* 40. *de elect.* ergo licèt, qui violavit interdictum, non poſſit eligi, ex juribus pro illuſtratione concluſionis adductis, poteſt tamen poſtulari. Accedit, nam ſi ille, qui violavit interdictum, tanquam indignus, ſeu incapax dignitatis Eccleſiaſticæ, non poſſet poſtulari, ſequeretur poſtulantem ipſum in Epiſcopum privari ſacultate alium poſtulandi: ſicut qui elegit incapacem, privatur poteſtate eligendi, ex Concilio Lateranenſi relato *in c. cùm in cunctis, c. bonæ, de elect.* ſed poſtulantes violantem interdictum, non privantur ſacultate poſtulandi alium, ut conſtat ex ultimis verbis hujus textus, & capite ſequenti, ubi refertur, in hoc caſu Capitulum Senonenſe cum effectu poſtulaſſe in Archiepiſcopum Petrum Epiſcopum Cameracenſem: igitur quia violans interdictum non redditur inde impoſtulabilis ad dignitatem Eccleſiaſticam. Augetur tandem hæc difficultas ex eo, nam Epiſcopus Antiſſiodorenſis non violavit interdictum à Legato in Gallia appoſitum, eo quòd ignoravit appoſitum fuiſſe; quia factum præſumitur ignorari, niſi contrarium probetur, *l. verius, ff. de prob. c. ex tenore, de teſtibus, c. cùm in tua, qui matrim. accuſare*: ſed in præſenti caſu probatum non fuit Epiſcopum ſciviſſe in regno Galliæ interdictum appoſitum fuiſſe: ergo licèt in ſua Eccleſia divina officia celebraſſet, non ideò interdictum violavit, & per conſequens poſtulari poterat.

21 *Poſtulationis etymon, & definitio.* Qua dubitandi ratione ſic fulcita minimè obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, poſtulare nihil aliud eſſe, quàm poſcere, ſeu petere: unde poſtulationes fieri dicuntur apud profanos Auctores Diis, atque hominibus. De poſtulationibus Diis factis plura tradunt Cælius Rhodigin. *lib.*10. *lection. antiq. c.*19. Turnebus *lib.*9. *adverſ. c.*20. Atque in hac ſignificatione poſtulandi verbum accipitur in utroque jure, in rubrica *de poſtulando*. In præſenti tamen titulo agitur de quadam poſtulatione, quæ idem ferè ſignificat in ſacris canonibus ac electio; unde ſæpiùs in eis confunditur, *c. litteras, c. Valentinianus*, 63. *diſt.* & electus dicitur poſtulatus, & è contra, *c. ſtatuimus*, §. *his, Oſius, diſt.*61. *c.*1. & 2. *hoc tit.* Sed propriè poſtulatio accipitur pro precibus eligentium eum, quem vel alius nexus, vel clericalis vitæ diſpar conditio ab electione removebant. Quæ poſtulatio non temerè, nec niſi urgente neceſſitate audiebatur, ut ſi Præſul Eccleſiæ ab alia Eccleſia poſtularetur, in Concilio, penſata Eccleſiæ utilitate, poſtulatio, vel admittebatur, vel reiiciebatur. Concilium Carthag. apud Gratianum *in c. placuit* 21. 7. *q.*1. notavit Boſquetus *ad Innocentium III. lib.*1. *regeſt.*3. *epiſt.*13. Omiſſis autem pluribus poſtulationis definitionibus traditis à Gofredo, Caniſio, Vaſconcellos, Corvino, Legauſre, & Honorio *in parat. ad hunc titulum*, placet communis definitio, ut poſtulatio *ſit ejus, qui eligi non poteſt, concors Capituli facta ſuperiori petitio*: quæ deducitur *ex c. innotuit* 20. *c. bonæ*, 23. *de elect. c. bonæ, hoc tit.* Explicant Petrus Greg. *de elect. c.*3. *nu.*11. Julius Lavorus *eod tract. c.*13. *nu.*29. Cironius *ad hunc titulum*. Poſtulatio hoc modo ſumpta duplex eſt, alia ſolemnis, alia ſimplex. Solemnis eſt, quæ per ſcrutinium fit, ſervata forma conſtitutionis Innocentii, de qua *in capit. quia propter, de elect.* per eam poſtulatur is, in quem major, & ſanior pars Capituli conſentit, quam ſi admittat ſuperior, habet vim electionis, *c. ſcriptum de elect.* Simplex dicitur, cùm ab aliquo ſuperiore, ad quem ſpectat munus confirmationis, petitur, ut ſuper aliquo defectu diſpenſet, & in hac non ſervatur aliqua forma, nec etſi ſuperior diſpenſet, habet vim electionis, ſed tantùm poſtulatus redditur habilis ad electionem. Petrus Gregor. & Julius Lavorus *ubi ſup.* A quibus verò, & de quibus poſtulatio fieri poſſit, dicemus commentario ſequenti.

Dixi poſtulationem ab electione in pluribus diſtare; in aliis verò cum ea convenire. Differt primò, quia electio nititur jure communi, poſtulatio verò tantùm gratia, *c. poſtulationem* 5. *hoc tit.* ita ut ſi ob impedimentum, vel defectum electio, quæ ſtricti juris eſt, fieri non poſſit, recurratur ad poſtulationis remedium. Uno verbo me expediam, eligitur dignus, & habilis, qui nullum impedimentum patitur: poſtulatur verò, qui eſt dignus, ſed inhabilis, licèt non omninò. Secundò differunt, quia per electionem acquiritur jus Prælaturæ, & vinculum matrimonii ſpiritualis initiatur; per poſtulationem verò tantùm eligentium vota ſuperiori offeruntur, & diriguntur, atque ideò nullum jus poſtulato quæritur, antequam poſtulatio admiſſa fuerit, *c.*3. *cum ſeq.* §. *obſtabit, hoc tit.* Antonius Chucus *lib.*4. *inſtit. tit.*2. *nu.*28. Garzia *de beneficiis* 4. *part. c.*3. *nu.*7. Tertiò differunt electio, & poſtulatio in eo, quod electione facta, & publicato ſcrutinio, non licèt ab ea reſilire, immò neceſſariò collatio facienda eſt, *c. publicato* 58. *de elect.* In poſtulatione verò ſecus procedit, quia licèt recedere ab ea, quouſque ſuperiori præſentetur, ut nullum jus poſtulato acquiſitum ſit. Docent repetentes *in dicto c. publicato*. Tandem differunt, quia in electione, ſi plures ſint electi, is potior habetur, qui à majori parte, & ſaniori Capituli eligitur, niſi aliud impediat, *c. dudum, de elect. c. quia propter, eodem*: in poſtulatione verò ſi poſtulatus concurrat cum electo, non obtinet, niſi habeat duas ex tribus partibus Capituli, *c. ſcriptum, de elect.* Corvinus *ad hunc tit. nu.*4. 22 *Quomodo differat poſtulatio ab electione.*

Convenit poſtulatio cum electione in eo, quod forma electionis præſcripta *in d. c. quia propter*, ſervatur in poſtulatione. Deinde, quia ſicut non valet electio illius, qui delictum commiſit, aliove corporis, aut animi vitio indignus judicatur; ita nec poſtulatio, *c. ſcriptum* 40. cum aliis, *de elect.* unde poſtulari non poſſunt, ſicut nec eligi, homicidæ, perjuri, notorii excommunicati, & alii irregulares. Rebuffus *in d. c. poſtulaſti, nu.*95. Julius Lavorus *de elect. c.*14. *nu.*3. Valenſis, & Joannes Dartis *ubi ſuprà*.

Ex quibus profluit vera decidendi ratio præſentis textus; nam cùm violans interdictum eccleſiaſticum, etiamſi ſit Epiſcopus, claves Eccleſiæ contemnat, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ nervum diſrumpat, *c. finali de exceſſib. Prælat.* atque ideò, ut irregularis ad dignitates Eccleſiaſticas eligi non valeat, *d. c. cum inter, de elect.* Suarez, & Leander *ubi ſuprà*, & poſtulatio conveniat, adeò cum electione, ut qui eligi non poteſt ob delictum, nec poſtulari valeat, ex ſuprà traditis; ideò in præſenti deciditur ab Innocentio III. violantem interdicti cenſuram eſſe impoſtulabilem ad dignitatem Eccleſiaſticam, cùm ad eam eligi non poſſit, etiamſi ſit Epiſcopus, qui non ſervavit interdictum; cùm non minùs Epiſcopi, quàm alii teneantur cenſuras Eccleſiaſticas ſervare, *d. c. fin. de exceſſib. Prælat.* 23 *Traditur decidendi ratio.*

Nec obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta, verum enim eſt, poſtulari poſſe illum, qui eligi non valet; immò ſi eligibilis poſtularetur, poſtulatio non valeret, *capit. unico, hoc tit. lib.*6. Abbas, & Cardinalis *in c. finali, hoc tit.* non tamen omnis, qui eligi non poteſt, poſtulari valet; nam qui ob delictum eſt ineligibilis, ſimiliter impoſtulabilis eſt; ille tamen, qui ob defectum natalium, ætatis, aut ordinis, ſive quia alteri Eccleſiæ adſcriptus eſt, inhabilis eſt, poſtulari poteſt, licèt eligi non valeat, ut dicemus *in capitul. finali, hoc titul.* Undè cùm in noſtro textu impedimentum oriretur ex delicto, non verò ex defectu; indè ſicut electio non poteſt admitti, ita nec poſtulatio. Nec primum augmentum adverſatur, nam licè certum ſimiliter ſit, poſtulantem indignum privari poteſtate poſtulandi, *c.*2. ubi Abbas *hoc tit.* 24 *Diſſolvitur difficultas.*

Digitized by Google

Azor 2. *p. Inſtit. lib.6. c.17. q.9.* tamen ex benignitate conſervatur Canonicis Senonenſibus facultas poſtulandi, ut conſtat ex illis verbis, *Solita tamen benignitate*: quam poteſtatem poſteà per abuſum amiſerunt. Nec ultimum argumentum obſtat, cujus difficultatis occaſione Bohicius, & antiquiores in præſenti illam prolixam ſatis exagitant queſtionem, quando quis preſumatur ſcire factum alienum, aut proprium: ſed ea quæſtione omiſſa, ex ſuprà dictis reſpondendum eſt, Epiſcopum in præſenti ignorantiam allegare non poſſe, cùm ſententia interdicti publicè in Concilio plurimorum Epiſcoporum eſſet promulgata, ut ſuprà retulimus: Undè certum erat, ipſum agnoviſſe interdictum appoſitum eſſe, ſed in gratiam ipſius Philippi Regis, ut alii fecerunt, illud non ſervaſſe; & ſic juſtè tanquam contemptor Clavium Eccleſiæ punitur.

C A P U T II.

Idem a *Hoſtienſi Epiſcopo, Apoſtolicæ Sedis Legato.*

GRatum gerimus, & acceptum, & Fraternitatem tuam plurimum commendamus, quòd ad promotionem Venerabilis fratris noſtri *b* P. quondam Cameracenſis Epiſcopi, nunc autem Senonenſis Archiepiſcopi, prudenter, & efficaciter intendiſti. Accepimus etiam ex litteris tuis, quod Canonici Senonenſes, cùm poſtulatio, quam fecerunt, noſtra fuiſſet authoritate caſſata, licèt caſſationis litteras ſuppreſſiſſent in fraudem, ut concorditer, & canonicè ad electionem procederent, mandaviſti, addens etiam quod niſi forſitan in talem perſonam concorditer ſua vota transferrent, pro qua meritò tuum obtinere deberent aſſenſum, de proviſione ipſius Eccleſiæ poſtmodum faceres, quod crederes expedire. Cumque plures eorum poſtulationem caſſatam à nobis innovare denuò niterentur; quidam verò prædictum Cameracenſem in Archiepiſcopum poſtularent, tu intelligens eos, qui caſſationem noſtram quodammodo revocare volebant, eligendi privilegium amiſiſſe, quia conceſſa ſibi ex Apoſtolicæ Sedis benignitate abuterentur temerè poteſtate, ac ideò ad alios, licèt pauciores numero, quantum tamen ad hoc pertinet, conſilio ſaniores, eligendi, vel poſtulandi devolutam eſſe licentiam, prædictum Cameracenſem ad eorum inſtantiam in Paſtorem authoritate Apoſtolica providiſti, & deputaſti ad regimen Eccleſiæ Senonenſis. Nos igitur tantò id magis gratum, & ratum habentes, quantò, in ejus promotione de mandato noſtro, & beneplacito potiùs proceſſiſti, à ſolicitudine Cameracenſis Eccleſiæ ipſum reddimus abſolutum, ut liberiùs gerat curam Metropolis Senonenſis; quod à te factum eſt, authoritate Apoſtolica confirmantes.

N O T Æ.

1 a HOſtienſi.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.2.* Hoſtia perantiqua urbs eſt Italiæ, à Roma quatuordecim milliaribus diſtans, quam Ancus Martius Romanorum Rex in ore Tyberis condidit, ut referunt Sextus Aurelius ibi: *Ancus Martius Rex Romanorum Hoſtiam coloniam maritimis commeatibus opportunam in oſtia Tyberis deduxit*. Iſidorus *lib.15. orig. c. 1. Ancus Martius urbem in exitu Tyberis condidit, quæ & peregrinas merces reciperet, & hoſtem terreret;* quam ab ipſo ſitu Hoſtiam appellavit Ovidius.

Hoſtia contigerat, qua ſe Tyberinus in altum
Dividit, & campo liberiore natat.

Habet Eccleſiam Cathedralem, cujus Antiſtites quodammodo natura Cardinales ſunt, Purpuratorumque habentur Decani, ac omnes orbis Epiſcopos dignitate ſuperant. Hujus Eccleſiæ Preſuli Hugolino, qui ex Diacono Cardinali tituli S. Euſtachii ab Innocentio III. ad Epiſcopatum Hoſtienſem evectus fuit anno 1206. ipſe Pontifex reſcribit, qui poſt trepidas legationes, quas retuli *in c. cùm venerabilis, de conſuet.* ad Pontificatus faſtigium pervenit anno 1227. Gregorius IX. feliciſſimo omine appellatus, ut plura de Eccleſia Hoſtienſi adducens refert Vghellius *tomo 1. Italiæ, pag.83.*

b P.) Petrus de Corbelio, de quo egi *in cap. cùm omnes 6. de conſtit.* & de Eccleſia Cameracenſi aliqua notavi *in c. cauſam 17. de reſcriptis.* 2

C A P U T III.

Idem a *Clericis Ravennatenſis Eccleſiæ.*

BOnę memorię Archiepiſcopo veſtro viam univerſę carnis ingreſſo, ejus nobis obitum per litteras veſtras intimaſtis. Nos autem vobis dedimus in mandatis, ut perſonam idoneam, quę in noſtra devotione perſiſteret, vobis eligeretis canonicè in Paſtorem. Cumque vos poſtmodum receptis litteris, ſuper electione ſubſtituendi *b* Pontificis tractaretis, vota veſtra fuerunt in diverſa diviſa. Nam quidem veſtrum dilectum fratrem noſtrum *c* S. tit. Sanctę Praxedis Presbyterum Cardinalem; quidam verò venerabilem fratrem noſtrum *d* Imolenſem Epiſcopum poſtulaverunt. Cumq; partes poſtulationes ſuas per ſuos nuntios preſentaſſent, proponebatur ab iis, qui Cardinalem poſtulaverant memoratum, quòd plures quàm duæ partes veſtrum convenerant in eundem. Verùm pars altera proponebat, quod digniores perſonę poſtularant Epiſcopum Imolenſem, & quod in poſtulatione ipſius, & forma canonica, & tenor *e* compromiſſi fuerat obſervatus; cùm tanquam ſuffraganeus Ravennatis Eccleſiæ poſtulatus de ipſius gremio extitiſſet. Fuerat enim compromiſſum, ut de corpore Ravennatis Eccleſię, vel Archiepiſcopatus perſonam eligerent congruentem; quod pars altera frivolum aſſerebat, cùm etſi talis conditio fuiſſet adjecta, poterat tamen de Romanæ Sedis collegio propter ipſius privilegium pręfata poſtulari perſona, cùm membra capitis à membris corporis cenſeri non debeant aliena. Nos igitur auditis, quę de facto fuerant hinc inde propoſita, & de jure inſuper allegata, deliberavimus cum fratribus noſtris, & pleniùs etiam pro utralibet partium curavimus *f* allegare; Conſideravimus verò, quod ejuſdem Cardinalis perſona utilior ſit non ſolum Romanę, ſed etiam Eccleſię *g* generali, tam apud Apoſtolicam Sedem, quàm apud Ravennarum Eccleſiam; & quod majoris meriti ſit in hujuſmodi neceſſitatis articulo preire in Terrę Sanctę *h* ſubſidium exercitui JESU CHRISTI, quàm ſuſcipere pondus officii Paſtoralis. Unde non immeritò præferentes ſpeciali utilitati communem, & minori majorem, prædictum Cardinalem poſtulationi veſtræ non duximus concedendum: attendentes autem ex altera parte, quod prædictus Epiſcopus Imolenſis à minori, quàm tertia parte fuerit poſtulatus, & quod Apoſtolica Sedes poſtulationes hujuſmodi non conſueverit in tanta *i* diviſione, ac contradictione recipere, cùm quando etiam aliquis ab aliis unanimiter poſtulatur, ad admittendam *k* poſtulationem eorum, non tam ex juſtitia, quàm gratia moveatur, poſtulationem ipſius non duximus admittendam. Monemus igitur dilectionem veſtram, & exhortamur attentiùs, & per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus infra menſem poſt ſuſceptionem præſentium, cùm iis qui vocem in electione habere noſcuntur, per electionem, poſtulationem, ſeu nominationem canonicam, in perſonam

idoneam,

idoneam, quæ in Eccleſię Romanæ devotione perſiſtat, concorditer convenire curetis, & electionem, & poſtulationem veſtram, ſeu nominationem per idoneos nuntios Sedi Apoſtolicę preſentetis. (Venient autem iidem nuntii parati, ut ſi fortè (quod abſit) factum veſtrum fuerit exigente juſtitia reprobandum, illum recipiant, quem nos vobis providebimus in Paſtorem. Alioquin cùm eidem Eccleſiæ cupiamus ſollicitiùs providere, nullatenus omittemus, quin ei authoritate Apoſtolica Paſtorem idoneum aſſignare curemus.

N O T Æ.

1 a *CLericis.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.3.* ſed quomodo, cùm temporibus Innocentii III. electio Epiſcoporum ad proprium Capitulum, id eſt Canonicos, ſpectaret, *c. cùm in Eccleſia,* ubi probat Balboa, *de cauſa poſſeſ. & propr.* & nos in *c.2. de elect.* reſcribit Innocentius Clericis, innuens ab ipſis electionem Epiſcopi factam fuiſſe? Antiquiores repetentes in preſenti aſſerunt, Canonici reſcriptum videri, quia Clericorum appellatione Canonici continentur, *c. cùm in cunctis, §. Clerici de elect. c. cùm Clerici, de verbor. ſignific. c. per exceptionem, de privil. lib.2.* Sed licèt hoc principium verum ſit, tamen majus myſterium latet in hac inſcriptione. Sciendum enim eſt, Canonicos Eccleſiæ Ravennatis inter alia plurima privilegia, quibus à Sede Apoſtolica ſunt decorati, illud etiam habere, ut appellentur Clerici Cardinales, *c. illud, 93. diſtinct.* Gloſſa *in c. pudor, 32. qu.2.* ſicut quidam Canonici Compoſtellanę Eccleſiæ dicuntur Cardinales Clerici: unde tanquam Cardinales mappulis uti volebant, ut conſtat *ex d. c. illud:* quare Innocentius eis reſcribit ſub appellatione Clericorum. De Ravennarenſi Eccleſia egi *in c. ſi quando 5. de reſcript.* & præſentem caſum refert Rubeus *lib.6. hiſtor. Ravenn.*

2 b *Pontificis.*) Pontifex propriè dicitur Summus Epiſcopus, ideſt Papa, ut probant hujus nomenclaturę rationem reddentes Morinus *lib.1. exercitat. c.1.* Alciatus *lib.2. parerg. c.6.* Theophilus Raynaudus *tomo 10. in corona aurea Rom. Pontif. verbo Pontifex Maximus, & Pontifex Summus.* Sed primis, immò; & ſequentibus Eccleſiæ ſæculis nomen hoc communicatum fuit Epiſcopis, qui Summi Pontifices plerumque appellantur, *c. mirum, 61. diſt. c. legum, 2. q.1.* Concilium Agathenſe II. *canon.35.* Turinenſe *can.1.* Leo I. *epiſt.84.* probarunt Savarus *ad Sidon. lib.4. epiſt.11.* Ambianas *ad Tertull. de pudicit. c.13. obſerv.1.* Rouſſelus *lib.8. hiſt. Pontif. juriſd. c.2. a.8.* Joan. Fileſacus *in c.9. §.5. de offic. ordin.* Mendoza *lib.2. Concilii Illiber. c.30.* Baſilius Legionenſis *lib. 7. de matr. c.10. & qu.3. ſchol. c.9.*

3 c *S.*) Sofredum, licèt nonnulli Gofredum eum appellent. Titulus S. Praxedis eſt Presbyteri Cardinalis, ad Baſilicam S. Laurentii extra muros cum aliis adſcriptus, ut refert Cohelius *in notit. Card. c.6.*

4 d *Imolenſem.*) Maynardinum dictum, quem Rubeus Maldinum appellat, de quo Vghellius *tom.2. Italiæ, pag.684. n.23.* De Eccleſia Imolenſi aliqua adduxi *in c. dilectus 26. de reſcriptis.*

5 e *Compromiſſis.*) De electione per compromiſſum, & ejus forma agemus *in c. cauſam, de elect.*

6 f *Allegare.*) Judex enim poteſt ſupplere, quę deſunt Advocatis, & partibus in his, quæ ſpectant ad jus partium, *l. unic. C. ut quæ deſunt Advocatis:* notant communiter Interpretes.

7 g *Eccleſiæ generali.*) Cardinales enim in negotiis Eccleſiæ univerſalis terminandis aſſiſtunt Romano Pontifici; unde licèt ratione Ordinis Epiſcopi illis majores ſint, tamen ratione adminiſtrationis majores ſunt Cardinales, *c. quamquam, 2. qu.7.* ibi: *Quamquam ſecundùm honorum vocabula, quæ jam Eccleſiæ uſus obtinuit, Epiſcopatus major Presbyterio ſit, tamen Auguſtinus in multis rebus Hieronymo minor eſt.* Plura Cohelius *in notitia, c.8.*

8 h *Subſidium.*) Innocentius enim noſter valdè ſollicitus de ſubſidio Terrę ſanctæ, deſtinavit Sofredum Presbyterum Cardinalem tituli S. Praxedis, qui prædictam expeditionem in terram ſanctam promoveret, & exercitum comitaretur, ut refert Spondanus *anno 1199. n.1.*

9 i *Diviſione.*) Similia refert Honorius III. *in c.2. hoc tit. in 5.* ibi: *Duabus poſtulationibus, una videlicet de ven. f. n. Cenad. reliqua verò de ven. f. n. Nitrien. Epiſcopis in Strigon. Eccleſia celebratis, cùm nullam eorum invenerimus eſſe canonicam, & in tanta contradictione non conſueverit fieri poſtulatio, quæ ſi etiam concorditer fieret, plus gratia, quam jus, requirit admitti, neutram de f. n. conſ. duximus admittendam,*

10 k *Poſtulationem.*) Superiori capite differentiam inter electionem, & poſtulationem tradidimus; nunc quid inter poſtulationem, & nominationem interſit, videamus?

Et præcipua differentia in eo conſiſtit, nam nominatio eſt, quæ fit duorum, pluriumve; electio verò, ſeu poſtulatio, unius, *c. congregatio, 16. qu.7.* unde in Epiſcopo Neapolitano nominando tres ſibi nominari jubet Gregorius Magnus *lib.2. epiſt.16.* Notant Cironius *in noſtro tit.* Petrus Gregorius *de elect. c.3.* Julius Lavorus *de elect. c.13. nu.33.* licèt propter vocum promiſcuam ſignificationem nominatio accipiatur pro electione, *in c. cum olim, de elect.* Deinde, nam cùm unus poſtulatur, is ſolus dignior cenſetur; in nominatione, primo nominatus, *c. quorumdam, de elect. in 6.* Deinceps, nam poſtulatio pendet ex mera gratia, & liberalitate; nominatio autem non ita; magis enim adſtringitur ſuperior eam proſequi. Unde Patronorum nominationes admittere tenentur Superiores, *c. paſtoralis, de jurepatronat.* ſi nominatus ſit idoneus; ideò nominatores creatores dicuntur, *l. ſi quos 59. C. de decurionibus, lib.10.* Docet Cironius *ad noſtrum tit.*

C O M M E N T A R I U M.

11 Concluſio proponitur, & probatur.

EX hoc textu talis deducitur diſputanda aſſertio: *Poſtulatio facta à minori, quàm tertia parte, non debet admitti.* Probant textus *in cap.1. c. bonæ, el 2. hoc tit. c. ſcriptum, de elect. c.2. hoc tit. in 5. compil.* Illuſtrant Sylveſter *in ſumma, v. Poſtulatio, q.2.* Azor. *2. p. moral. lib.4. c.17. q.3.* Caſtellinus *de elect. c.2. n.8.* Petr. Gregorius *de elect. c.3. & eod. tract. c.14. nu.6.* Laym. *de Prælat. elect. c.1. q.1.* Barboſa *tom.1. voto 33.* Dartis *de benef. c.2. fol.63.* Valenſis *de benef. lib.1. tit. 3.* Garcia *tom.2. polit. regularis, fol.9.*

12 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed adverſus hanc concluſionem illa expendi poteſt difficultas; nam licèt admittere poſtulationem pendeat à poteſtate ſuperioris, *cap. poſtulationem, hoc titul.* tamen injuria fit poſtulantibus, ſi ſine cauſa non admittatur, argumento legis *1. §. penult. ff. de aqua pluvia.* Docent Lavorus *dict. c.14. nu.9.* & Petrus Gregorius *dict. c. 3.* ſed in præſenti non erat cauſa, ob quam poſtulatio non admitteretur: ergo reiici non debebat. Probatur minor, nam cùm pars minor, & ſanior Capituli juſtè, & rationabiliter aliquid ſtatuit, non minùs ratum habetur, quàm ſi à majori parte fiat, *c.1. de his, quę fiunt à majori:* ſed in præſenti minor pars rationabiliter majori ſe opponens, poſtulavit Epiſcopum Imolenſem: ergo ejus poſtulatio admitti debebat.

13 Qui poſtulare poſſint.

Qua difficultate minimè refragante, vera eſt preſens aſſertio, pro cujus illuſtratione ſciendum eſt, omnes illos poſſe poſtulare aliquem in Prælatum, qui poſſunt illum eligere. Hoſtienſis *in præſenti, & in ſumma hujus tituli;* unde mandatum ad eligendum datum, cenſetur datum ad poſtulandum, *c. in cauſis, 36. de elect.* Jul. Lavorus *c.14. nu.1.* an omnes poſtulantes debeant conſentire, ab Interpretibus hæſitatur? Et omnes debere conſentire docet Cironius *in 5. compil. in c.1. hoc titul.* motus eo fundamento, quia cùm juri communi adverſetur, & ex gratia quodammodo fieri dicatur; *ex noſtro, c. bonæ,* incongruum eſt aliquibus ex Capitulo renuentibus, alios collegii benignitatem velle impartire, invitoſque ad gratiam faciendam compellere, cùm juris præceptum ſit, uno contradicente gratiam fieri non poſſe, *c. precaria,* ubi Gloſſa, *verbo ſi quam gratiam, 10. qu. 2.* Sed verius eſt, ſufficere majorem partem Capituli, ut in aliis actibus deſideratur, & obſervatur, ut docent Julius Lavorus *dict. c.14.* Corraſius *de beneficiis, 3. par. c.2.* Nec obſtat Cironii fundamentum, nam procedit quando Capitulum gratiam facit; non verò quando eam petit, ut docuit Cortaſius ſuprà, *nu.7.* Deinde ſciendum eſt, non ſufficere eligentium concordem poſtulationem, ſed deſiderari cauſam, ſive utilitatem Eccleſię in ipſa poſtulatione; unde olim in Synodis, ubi approbatio poſtulationum fiebat, utilitas Eccleſiæ attendebatur, & inſpiciebatur, & ſic poſtulatio reiiciebatur, vel admittebatur, *c. Epiſcopus, 23. qu.1.* & ideò Eugenius III. R. P. relatus à Baronio *tom.12. anno 1145.* contradixit poſtulationem factam de Gujemano Cycenſi Epiſcopo, in Archiepiſcopum Magdeburgenſem, quia nulla evidens utilitas eum poſtulaſſet: idem de Archiepiſcopo Theſſalonicenſi refertur ab Innocentio III. *lib.1. ep.3.*

14 Vera ratio decidendi. Ex quibus proficiſcitur vera decidendi ratio hujus textus. Nam cùm poſtulatio debeat fieri à majore parte Capituli, & ex eo, quia regulariter quod fit à majori parte Capituli, præſumitur factum à ſaniori, *c.* 1. *de his, quæ fiunt à majori parte*; ideò poſtulatio facta à majori quàm tertia Capituli parte, non admittitur; & cùm utilitas Eccleſiæ deſideretur, nullaque in præſenti caſu adeſſet, ideò poſtulatio admiſſa non fuit. Utilitas autem non aderat, quia in contrarium urgebat bonum publicum, quod privato præferendum eſt, juxta Philoſophum *lib.* 3. *polit. c.* 4. quod ſuperiores præcipuè reſpicere debent, *c. ſcias* 7. *qu.* 1. Cardinalis enim præerat exercitui in expeditione Terræ ſanctæ, ubi univerſalis Eccleſiæ commodis deſerviebat: quare ejus poſtulatio admitti non debuit, utpote facta abſque ulla utilitate. Nec tunc obſtat difficultas ſuprà adducta; nam poſtulatio in præſenti caſu admiſſa non fuit ob prædictas cauſas, ob quas Eccleſia Romana non conſuevit ſimiles admittere poſtulationes, ut docent Honorius III. *in c.* 2. *hoc tit.* Innocentius III. *lib.* 1. *epiſt.* 138. *regeſt.* 13. ibi; *Poſtulationem de memorato Epiſcopo tantummodò factam à tribus, quamquam perſona commendabilis haberetur, non duximus admittendam.* Unde rectè, & conſequenter idem Innocentius in præſenti poſtulationem ita cum contradictione factam reiicit.

15 Intelligitur caput ſcriptum de elect. Sed ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in c. ſcriptum, de elect.* ubi cùm diſceptetur cauſa inter quemdam electum, & alium poſtulatum, deciditur, ut ſi duplo major fuerit inventus numerus poſtulantium, quàm eligentium, poſtulatus admittatur. Ex qua deciſione ita conficitur argumentum: En textum, ubi ad poſtulationem deſideratur, ut poſtulatus habeat duplo majorem partem Capituli: ergo non ſufficit pars major Capituli. Cui difficultati reſpondendum eſt aſſerendo, in eo textu non agi de poſtulato utcumque, ſed de poſtulato concurrente cum electo; tunc enim non pars major, ſed pars duplo major deſideratur, *c. bonæ* 3. *hoc tit.* Docet Boſquetus *ad Innoc. lib.* 3. *epiſt.* 44. *regeſt.* 15. Unde cùm in hoc textu poſtulatus non concurreret cum electo, ſufficit major pars Capituli, ut electio admittatur.

Secundò adverſatur textus *in c. Eccleſia veſtra* 55. *de elect.* ubi vacante quadam Eccleſia Canonici elegerunt ſibi in Epiſcopum Cardinalem quemdam; & talis electio non caſſatur à Pontifice, immò ſupponitur Cardinalem eligi poſſe in Epiſcopum: ergo non rectè in noſtro textu deciditur, Cardinalem in Epiſcopum poſtulari, non verò eligi debere: quod ex noſtro textu docuerunt Azor. 2. *par. inſtit. lib.* 4. *c.* 3. *q.* 13. Gonzal. *in reg.* 8. *gloſſ.* 44. *nu.* 123. Borellus *in ſumma deciſ. tit.* 10. *n.* 8. Lavorus *de elect. c.* 16. *n.* 67. Huic difficultati duplici modò Doctores ſatisfaciunt. Primò aſſerendo, Cardinalem ibi in Epiſcopum electum non eſſe Cardinalem urbis Romæ, ſed tantùm Canonicum Cardinalem ipſius Eccleſiæ, quia ut in inſcriptione hujus textus obſervavi, in aliquibus Eccleſiis Canonici privilegio Pontificis appellantur Cardinales; & ſic eligi, non poſtulari. Moneta *de decimis, c.* 9. *q.* 3. *n.* 114. Secundò aſſerunt, ibi electionem accipi pro poſtulatione, ut in aliis paſſim uſurpatur. Ita poſt Azorium, & Julium Lavorum docet Barboſa *in noſtro textu, num.* 8. 16 Exponitur c. Eccleſ. de el.

CAPUT IV.

Idem *Præpoſito, & Capitulo a Strigonenſi.*

BOnæ memoriæ Guillelmo Archiepiſcopo veſtro viam univerſæ carnis ingreſſo, cùm in venerabilem fratrem noſtrum *b* Colocenſem Archiepiſcopum poſtulandum à nobis contuliſſetis unanimiter vota veſtra, & regium ſuper hoc obtinuiſſetis aſſenſum, Suffraganei Strigonenſis Eccleſiæ, *c* Quinqueccleſienſis videlicet, Atienſis, Pruenſis, & Nitrienſis Epiſcopi poſtulationi veſtræ ſe opponere curaverunt, aſſerentes quod eis contemptis, qui jus habebant *d* eligendi vobiſcum, poſtulatio eadem fuerat attentata: licèt nuntii veſtri proponerent ex adverſo, quod ſuper præficiendo vobis Pontifice de gratia multoties ſuffraganeorum fuerat requiſitus aſſenſus, ſed Epiſcopi vobis conſilium denegaverunt. Nuntiis igitur in noſtra præſentia conſtitutis, & proponentibus adverſariis quædam alia contra poſtulationis veſtræ proceſſum, quæ in prioribus litteris meminimus nos pleniùs expreſſiſſe, quia nobis de propoſitis conſtabat, ita duximus providendum, ut ſi Suffraganeis perſiſtentibus in contradictione ſua, vos poſtulationi veſtræ volentes inſtare uſque ad Septuageſimam tunc primò venturam, per procuratores idoneos ad omnia ſufficienter inſtructos ad Sedem Apoſtolicam veniretis, ut ſtatueremus utraque parte præſente, quid juſtitia ſuaderet. Si autem illi à contradictione ceſſarent, & vos propoſito veſtro inſtaretis, mitteretis ad præſentiam noſtram perſonas idoneas infra terminum ſupradictum, qui ſuper his quæ opportuna forent, nos redderent certiores. Quod ſi contradicentibus Epiſcopis memoratis, vos contingeret de jure veſtro diffidere, ne laborem, & dolorem ſubiretis in caſſum, aliam perſonam provideretis vobis canonice in Paſtorem. Cæterùm cùm inclytæ recordationis *e* Rex Ungariæ viam fuiſſet univerſæ carnis ingreſſus, quidam veſtrum à poſtulatione, quam nobis præſentaveratis communiter, temere recedentes, aliis perſiſtentibus in eadem, & ad Sedem Apoſtolicam appellantibus, prædictum Quinqueccleſienſem Epiſcopum in Archiepiſcopum poſtulaverunt, quorum votis nullus Suffraganeorum aſſenſit, excepto dumtaxat Epiſcopo *f* Nitrienſi. Et licèt chariſſimus in Chriſto filius noſter A. Ungariæ Rex Illuſtriſſimus, tunc Dux Regni Ungariæ, L. nepotis ſui Regis nomine, cujus tutelam, & regni curam ipſi frater ejus commiſerat Gubernator, precum ſuarum primitias ad nos ad prædicti Colocenſis poſtulationem tranſmiſerit; poſtmodùm tamen pro Quinqueccleſienſi Epiſcopo ad Strigonenſem Metropolin transferendo nobis per litteras ſuas humiliter ſupplicavit. Nos igitur ſuper poſtulatione ipſa cum fratribus noſtris habito diligenti tractatu, quoniam invenimus eam poſt appellationes interpoſitas, in multa diſcordia non ſolùm Suffraganeorum, verùm etiam Canonicorum Strigonenſis Eccleſiæ, contra formam mandati noſtri, regulari ordine prætermiſſo, temerè celebratam, illam exigente juſtitia non duximus admittendam; ſed vobis dedimus in mandatis, ut ad providendum vobis Paſtorem idoneum, per electionem canonicam, vel poſtulationem concordem, requiſito Suffraganeorum aſſenſu, ſi eſſet de antiqua, & approbata *g* conſuetudine requirendus, infra menſem poſt ſuſceptionem litterarum noſtrarum procedere curaretis; alioquin ex tunc, ne gregi Dominico deeſſet diutiùs cura paſtoralis, nos ipſi provideremus Eccleſiæ viduatæ, ſecundùm officii noſtri debitum, ex plenitudine Apoſtolicæ poteſtatis. Verùm antequam ad vos noſtræ litteræ pervenirent, innitentes mandato priori, Suffraganeos qui erant in Regno præſentes, præter prædictum Quinqueccleſienſem Epiſcopum, ad concordiam revocatis, ita quod Atrienſis, Eſprumenſis, & Jacienſis Epiſcopi, pro tranſlatione Colocenſis Archiepiſcopi, ſuo jure ſalvo in poſterum, cui propter afflictionem, & neceſſitatem Strigonenſis Eccleſiæ ſuperſedebant ad præſens, nos humiliter rogaverunt, prædicto Nitrienſi ſcribente, quod ſi non placeret nobis electionem factam de Quinqueccleſienſi admittere, poſtulationem alterius, ſine præjudicio juris ſui ſuppliciter exorabant. Poſt hæc autem mandato noſtro ſuſcepto, ii qui convenerant in Archiepiſcopum Colocenſem, ab ejus poſtulatione, ſicut fuit propoſitum coram nobis, recedere noluerunt: ſed innovantes eandem, quibuſdam Canonicorum qui in partem alteram declinaverant, reverſis ad ſe, cum prædicti Regis, & Suffraganeorum litteris dilectum filium A. Magiſtrum Scholarum, M. Theſaurarium, Archidiaconum I. & N. Canonicos Strigonenſis Eccleſiæ ad Sedem Apoſtolicam deſtinaverunt, ſuper poſtulatione ſua diſpen-

Digitized by Google

diſpenſationis gratiam petituros. Cæteri verò, qui Quinqueccleſienſem Epiſcopum poſtulaverant, ſicut ex eorum parte fuit propoſitum coram nobis, convenientes in unum, cæteros Canonicos ad Capitulum convocarunt, ad poſtulationem concordem, vel electionem canonicam, juxta mandatum Apoſtolicum infra terminum præfixum procedere cupientes: ſed illis nolentibus convenire, intelligentes penes ſe tantùm remanſiſſe facultatem liberam eligendi, quia reliqui jus ſuum proſequi negligebant, prædictum Quinqueccleſienſem Epiſcopum, licèt ne id fieret, fuiſſet ab aliis appellatum, denuò poſtularunt. Cùm ergo utriuſque partis nuntii ad Sedem Apoſtolicam perveniſſent, ii qui pro Quinqueccleſienſi Epiſcopo venerant, proponebant partem ſuam juxta mandatum Apoſtolicum proceſſiſſe, non obſtante diſcordia, vel contradictione eorum, qui juxta ſormam mandati noſtri procedere contemnentes, illo recepto nec elegerant quemquam canonicè, nec concorditer poſtularant: unde concors debebat eorum poſtulatio reputari, cùm cæteri tanquam juſſionis Apoſtolicæ contemptores, eligendi, & poſtulandi ſe jure privaſſent, dum nec poſtulare, nec eligere voluerunt, immò etiam nec ad Capitulum convenire. Ad hoc autem poterat reſponderi, quod illi, qui Colocenſem Archiepiſcopum poſtulaverant, formam ſequuti fuerant per noſtras litteras ſibi datam; quoniam innitentes poſtulationi priori, juxta tenorem litterarum priorum noſtrarum, concordè ſecerant, quæ fuerat priùs diſcors, dum Suffraganeos ad concordiam revocaverant. Nec nocebat eorum diſcordia, qui poſtulaverunt, cùm priùs in poſtulatione Archiepiſcopi ſupradicti conveniſſetis pariter univerſi, & conſenſum veſtrum annotatum litteris, & ſubſcriptionibus propriis roboratum petiiſſetis à nobis per communes nuntios confirmari, noſque veſtram recepiſſemus poſtulationem dijudicandam, ſi Suffraganei forſitan in contradictione perſiſterent, aut ſi concederent approbandam. Si enim poſtquam poſtulatio ſubſcriptionibus poſtulantium roboratur, & præſentatur Romano Pontifici approbanda, poſſent ab ea recedere poſtulantes, nobis frequenter illuderent, & judicium noſtrum pendere ex eorum arbitrio videretur. Poterat quoque addi, quod pars altera mandatum Apoſtolicum non ſervarat, utpotè quæ nec poſtulationem concordem, nec electionem canonicam celebrarat, cùm in majori contradictione, quàm priùs, non ſolùm Canonicorum, ſed Suffraganeorum, etiam ipſo Rege adverſæ parti ſavente, prædictum Quinqueccleſienſem Epiſcopum poſtulaſſet. Auditis igitur his, & aliis, quæ fuerunt hinc inde propoſita, & habito ſuper his cum fratribus noſtris diligenti tractatu, intelleximus, quod etſi neutra eſſet poſtulatio apptobanda, juxta tenorem tamen poſterioris reſcripti ad nos de cætero Strigonenſis Eccleſiæ proviſio pertineret. Quia verò non plenam de perſonis illius Regni habebamus notitiam, ideò non poteramus ſalva conſcientia noſtra, eidem Eccleſiæ in alia perſona, quæ de Regno *b* Ungariæ originem duceret, congruè providere; nec vellemus ei præficere alienum, quamvis & honeſtius videretur, ſi Suffraganeus ad Metropolim ſuam accederet, quàm ſi Archiepiſcopus ad Metropolim transferretur, partem tamen elegimus potiorem. Et eumdem Archiepiſcopum, in quem omnes, quorum conſenſus in electione, vel poſtulatione Paſtoris requiritur, licèt diverſis temporibus, convenerant, à vinculo, quo tenebatur Colocenſis Eccleſiæ abſolventes, ad Metropolim Strigonenſem transferimus, & ei licentiam tribuimus tranſeundi, pallium ei ad nomen & uſum ejuſdem Eccleſiæ tranſmiſſuri.

N O T Æ.

1 a STrigon.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.*4. Ex qua textum tranſcribo. Strigonenſis Archiepiſcopatus eſt in Regno Ungariæ, cujus Archipræſul Primas eſt totius Regni; à quo Reges Ungariæ coronam accipiunt; ac etiam Legatus natus eſt Sedis Apoſtolicæ, ut notavit Boſq. *ad Innoc.III. lib.*2. *epiſt.*155.

2 b *Colocen.*) In Ungaria eſt Civitas Collecia, vel Kaloquia, à Collecianis ita dicta. Bonſinius *in rebus Ungariæ, decade* 1. *lib.*1. Habet Eccleſiam Metropolitanam nullo jure ſubjectam Strigonenſi, unde tot controverſias legimus diſceptatas inter Colocenſem, & Strigonenſem Archipræſules apud Innoc. III. *lib.*2. *ep.*155. ubi notavit Boſquetus. Mentio Colocenſis Eccleſiæ *fit in c.dudum*, 22.*de elect. c.cùm inferior, de majorit. & obed. c.ex parte, de arbitris, c.exhibita, de judiciis, c.intellecto* 33.*de jurejur.* & de ea aliqua notarunt Innoc. Cironius, *in eod. textu, in* 5. *compilatione*, Chopinus *de ſacra politia, tit.*1. *fol.*84.

3 c *Quinqueccleſienſis.*) Sunt Eccleſiæ Cathedrales in Ungaria, ſuffraganeæ Metropoli Strigonenſis, ut conſtat ex Ungariæ deſcriptione, & Epiſcopatuum ſerie relata à Barboſa *part.*1. *de poteſt. Epiſc.*

4 d *Eligendi.*) Olim enim in electione Epiſcopi tres ejuſdem provinciæ Epiſcopi ſaltem intereſſe debebant, reliquorum Suffraganeorum conſenſu antecedente, *cap. non licet,* 63.*diſt. can.*4. *Synodi Nicænæ, can.*5. *Synodi ſeptimæ*. D. Cyprianus *ep.*98. hæc proferens: *Epiſcopi ejuſdem provinciæ proximè quoque conveniant, & Epiſcopus eligatur*. Dicemus & nos *in c.ſi Archiep. de temp. ordin.*

5 e *Rex.*) Andreas videlicet II. cui reſcribitur *in cap. intellecto* 33. *de jurejur.*

f *Nitrienſi.*) Vel Litrienſi, qui eſt unus ex Ungariæ Præſulibus, Regni Cancellarius, Strigonenſis ſuffraganeus. 6

g *Conſuetudine.*) Ex conſuetudine enim poteſt ad aliquos ſpectare electio, *c.querelam, de elect. c.cùm dilectus,* 7
de conſuet. Julius Lavorus *de elect. c.*15.*n.*9.

h *Ungariæ originem.*) Sua ſanè digna illuſtratione verba, quam dabimus *in cap. fin. de clericis peregr.* 8

C O M M E N T A R I U M.

IN hoc textu expreſsè dicitur, poſtulantes à poſtulatione recedere non poſſe, ex quo ipſa poſtulatio præſentata eſt ſuperiori; & ita ex hoc textu docuerunt Julius Lavor. *de elect. c.*15.*n.*8. Sylveſt. *v.Poſtulatio, qu.*8. Petr. Greg. *de elect.c.*3. Jacobus de Zecchis *in repetit. ad hunc textum*, Laym. *in ſumm. de elect. lib.*1. Nec obſtat, per poſtulationem poſtulatum aliquod jus non acquirere, *cap. per poſtulationem*, ibi, *nullum jus*: unde poſtulatus non poteſt exercere aliqua, quæ ſunt juriſdictionis, aut ordinis. Julius Lavorus *ſuprà*: ergo cùm nullum jus poſtulato acquiſitum ſit, poterunt poſtulantes à poſtulatione recedere, & alium poſtulare. Nam reſpondetur, verius eſſe poſtulantes non poſſe variare, poſtulatione coram ſuperiore præſentata, ne illudatur ſuperioris auctoritas, & videatur ejus judicium ex varietate poſtulantium pendere: præcipuè cùm per eam ſatis voluntatem ſuam ſuperiori demonſtraverint, & ſic eam poſtea mutare non poſſunt: & licèt jus acquiſitum non ſit poſtulato, tamen id procedit, quia totum ex gratia ſuperioris pendet, qui poteſt confirmare, vel reſpuere: at quoad poſtulantes jam perſecta eſt actio, dum poſtulatio ſuperiori præſentata eſt, unde ante præſentationem variare poterunt, poſteà verò neutiquam. Ad hanc etiam deciſionem ſpectat ſequens textus, qui etiam reperitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.*5.

C A P U T V.

Idem *Capitulo Strigonenſi.*

POſtulationem, quam celebratis: *Et infrà*: Licèt ergo per poſtulationem hujuſmodi nullum jus ſit alicui acquiſitum, ideòque ſine præjudicio alicujus poſtulationem potuiſſemus repellere memoratam; ut tamen vobis de ſpeciali gratia conſulamus, ita duximus providendum, quod per procuratores idoneos, ad omnia ſufficienter inſtructos, noſtro vos conſpectui præſentetis, quatenus utraque parte præſente, quod juſtum fuerit, decernamus.

C A-

C A P U T VI.

Honorius III *Archiepiſcopo a Calaritano.*

ET ſi unanimiter vota veſtra concurrerint ad venerabilem fratrem noſtrum Svellenſem *b* Epiſcopum in Eccleſiæ veſtræ Archiepiſcopum eligendum, quum ſuæ alligatus Eccleſiæ liberum non habeat ſine noſtra permiſſione *c* volatum, electionem de ipſo factam, tanquam contra canones minùs licitè attentatam, de conſilio fratrum noſtrorum duximus irritandam; quam eligi nullo jure potuerit, ſed potiùs poſtulari. Volentes tamen quantum cum Deo poſſumus, deſideriis veſtris benigno favore occurrere, dilectis filiis H. Subd. & R. *d* Capellanis noſtris, Apoſtolicæ Sedis Legatis duximus injungendum, ut & vota veſtra circa ipſum exquirant, & perſonæ merita vice noſtra examinent diligenter, eumdem ad nos cum litteris ſuis rei veritatem continentibus deſtinando, ut ſi idoneus repertus fuerit, diſponente Domino, & ipſi, & Eccleſiæ veſtræ utiliter provideatur.

N O T Æ.

1 a C*Alaritano.*) Ita etiam legitur in quinta compilatione, *ſub hoc tit. c.* 1. Calaris vulgò *Caller, Cagliari*, non tantùm Metropolis civilis fuit totius Regni Sardiniæ, verùm & Eccleſiaſtica. Unde & illam primariam urbem Sardiniæ vocat Theodoretus *lib.*2. *hiſtor. Eccleſ. cap.*15. & Januarius ejuſdem Eccleſiæ Archiepiſcopus dicitur à D. Gregor. *lib.*1. *ind.*9. *epiſt.*60. qui ad eum multas ſcripſit epiſtolas, eique præcepit *l.*3. *epiſt.*9. ut bis in anno Concilia provinciæ ſuæ celebraret. Immò Præſulem Calaritanum Metropolitanum fuiſſe inſularum Balearium, probat Carolus à Sancto Paulo *lib.*1. *Geographiæ ſacræ, fol.* 49. & plura de origine, & magnitudine ipſius urbis congeſſerunt Dionyſius Bonfantius *in hiſtor. Sardiniæ, lib.* 1. *cap.*1. *lib.*12. *cap.*1. *lib.*13. *cap. fin.* D. Franciſ. Vicus *part.*1. *hiſtor. Sardin. cap.*13. & de ejuſdem primatu plura congeſſit Barboſa *in c. ſi diligenti, de for. comp. nu.*17. *& de poteſt. Epiſc. tit.*3. Ejus mentio fit *in c. niſi* 10. *de renunc. cap. eam te* 22. *de jurejur. cap.*3. *de offic. ordin. in* 5. *compil. cap. ult. de ſentent. excom. in eadem*, ubi notavit Cironius.

2 b *Svellenen.*) Perperam Raymundus legit *Sverinen.* Svellis enim civitas erat in Sardinia, Epiſcopali Cathedra decorata, poſteà tamen tranſlata fuit Sedes, & unita in Calaritanam.

3 c *Volatum.*) Simili verbo uſus fuit Pontifex *in c. niſi de renunc.* qui enim de uno Epiſcopatu in alium ſe tranſfert, invaſor, & raptor dicitur, *can.*16. *Synodi Antiochenæ*. Volare, & involare, importat idem ac eripere, *l. expugnatur ff. de incendio*. Ex Lucano, & Sidonio probat Cironius *in præſenti*.

4 d *Capellanis noſtris.*) Qui hodie Clerici Cameræ Apoſtolicæ nuncupantur, quorum munia, jura, & dignitates refert Cohelius *in notit. Card. cap.*47.

COMMENTARIUM.

5 Concluſio traditur, & probatur. EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Epiſcopus non eſt eligendus, & promovendus ad aliam Eccleſiam, ſed poſtulandus*. Probant eam textus *in cap.*10. *&* 11. 61. *diſt. cap. bonæ* 4. *cap. unic. hoc tit. in* 6. *cap. bonæ* 23. *cap. in cauſis* 30. *cap. ſcriptum* 40. *de elect. cap. ult. de translat. Epiſc. cap. poſt tranſlationem, de renunc. extravag. unica, hoc tit.* Illuſtrant Antonius Chucus *lib.*2. *de inſtit. cap.*4. Acunna *in cap. Oſius*, 61. *diſt.* Corraſius, *de benef. part.*3. *cap.*2. Boſquetus *ad Innoc. lib.*1. *ep.*23. Duarenus *lib.*5. *de ſacris, cap.*2. Julius Lavorus *de elect. dicto cap.*14. Petr. Gregor. & alii relati à Barboſa *de jure Eccleſ. lib.*1. *cap.*19. *nu.*3. Cironius *in noſtro textu*, Darts *de benefic. ſect.*6. *cap.*2. *fol.*63. Valenſis, *de benef. lib.*1. *tit.*3. Hieron. Garcia *tom.*2. *politic. regular. fol.*9. Laym. *in ſumm. tit. de elect. cap.*1. *quæſt.*1. Anguianus *lib.*5. *de legibus cap.*5.

6 Impugnatur tradita aſſertio. Sed præſens aſſertio difficilis valdè redditur ex ea juris conſideratione; nam ſi Epiſcopus non poſſet eligi, ſed poſtulari, maximè quia nexus, & alligatus eſt alteri Eccleſiæ, ut in præſenti docet Honorius: ſed hæc ratio non eſt ſufficiens, ut poſtulatio deſideretur: igitur Epiſcopus eligi debet ad aliam Eccleſiam. Probatur minor: nam clericus alligatus eſt Eccleſiæ parochiali, adeò ut inconſulto Epiſcopo eam dimittere non valeat, *cap. admonet, de renunc.* & poteſt eligi ad aliam dignitatem, *cap. inter canonicos, de elect.* Similiter Abbas immediatè ſubjectus Romano Pontifici, qui ſine ejus, vel Legati licentia dimittere eam dignitatem non valet, *c. cum venerabili, de conſuet.* tamen poteſt eligi in Prælatum alterius monaſterii; *cap. Abbatem, de elect. in* 6. ergo ut Prælatus unius Eccleſiæ transferatur ad aliam, non eſt neceſſaria poſtulatio, ſed ſufficit electio. Augetur hæc difficultas ex eo, nam electio Canonicorum in præſenti ſpecie debebat à Pontifice admitti ex eo; nam ſive poſtulandum ſe eligere, ſive eligendum ſe poſtulare dixiſſent, nihil contra Canones feciſſe viderentur, cùm conſtaret eos gratiam à Pontifice petere voluiſſe, dum illi Epiſcopum Svellenſem propoſuerunt confirmandum, quem jure ſuo eligere non poſſe fatebantur, *cap. poſt tranſlationem, de renunc.* ergo admittenda erat electio ab Honorio III.

Qua dubitandi ratione minimè refragante, defendenda eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſcire oportet; 7 Poſtulari qui poſ antiquis, recentioribuſque Eccleſiæ canonibus accuratè proſpectum eſſe, ut Prælatorum Eccleſiæ ambitio tollatur, & ut indignus aliquo modo, qui dignitates ambit, ab eis arceatur, ut dicemus *ad tit. de tranſlat. Epiſcop.* Verùm hæc diſciplina abſque aliqua interpretatione, & modificatione obſervari non potuit; quid enim ſi vir magnæ eruditionis, & ſanctimoniæ reperiatur, qui adhuc ſacris non ſit initiatus ordinibus, aut ætatem à jure præſcriptam non ſit adeptus? Quid ſi Eccleſiæ magna utilitas ſuadeat Epiſcopum in aliam Eccleſiam æquè Cathedralem, ſeu Archiepiſcopalem transferri. Viſum itaque eſt Eccleſiæ Patribus hujus juris conditoribus, ita diſciplinam illam veterem temperare, ut ſummum jus æquitati cederet, & nihilòminùs ſalva ſit priſcarum conſtitutionum reverentia; non enim electoribus permittitur hominem ſæcularem, aut non legitimæ ætatis, vel alterius civitatis Epiſcopum eligere; ſed ſuperiorem adire, veniamque petere, & gratiam poſtulare, *c. innotuit, cap. cùm olim, de elect.* Non autem poſtulari poſſunt, qui ob animi, aut corporis vitium eligi nequeunt, *c. ſcriptum*, 40. *de elect.* veluti crimìnoſi, homicidæ, perjuri notorii, bigami, corpore vitiati, & alii irregulares; immò eos poſtulantes privantur poteſtate poſtulandi, *d. c. ſcriptum*. Azor. *par.* 2. *inſtit. l.*6. *c.*17. *qu.*9. Sed ii demùm poſtulari poſſunt, quorum diſpenſabilis eſt defectus, quique alioquin digni eſſent, ut laici non juſtæ ætatis illegitimè nati, aut qui in Abbatem profeſſus eſt, *c. bonæ* 4. *hoc tit. c. cùm monaſterium, c. innotuit*, 20. *de elect. c. ſtatuimus*, §. *è contra, cum ſeq. eod. tit. lib.*5. & plerumque Epiſcopus alterius Eccleſiæ, *c.*1. 2. *&* 3. *hoc tit.* cujus poſtulationis rarum apud veteres extat exemplum, niſi fortè in promotione D. Joann. Chriſoſtomi, cujus mentio extat *lib.*10. *hiſtoriæ tripart. cap.*3. ſed neque ea huic poſtulationi ſimilis eſt, ut probat Duarenus *lib.*5. *de ſacris Eccleſiæ, cap.*2. Si autem qui eligibilis eſt, poſtuletur, poſtulatio non ſuſtinetur, quia ejus forma non ſervatur, *c. unic. hoc tit. lib.*6. ubi Moez, Lavorus *d. c.*14. *n.*2.

8 Gratia ſuperioris deſideratur. Secundò ſciendum eſt, in hac poſtulatione conſentire debere ipſum poſtulatum, ſi laicus poſtuletur in Epiſcopum, aut ſacerdotem, cùm nemo cogendus ſit vovere caſtitatem, *c. ubi ita, c. geſta*, 74. *diſt.* Conſentire etiam debet Epiſcopus, cujus juriſdictioni ſubjicitur, *cap.*2. *&* 3. *diſt.*71. & ſi monachus in Epiſcopum poſtuletur, Abbatis conſenſus deſideratur, argumento textus *in c. ſi quis monachus*, 16. *q.*1. *c. quàm ſit*, 18. *q.*2. ut contigit in poſtulatione magni Hincmari, ut ex Flodoardo refert Cironius *in parat. ad hunc titul.* Tandem ſuperioris auctoritas ad gratiam poſtulationis deſideratur, citra quam poſtulatio ſuſtineri non poteſt. Ille autem ſuperior eſt adeundus, qui confirmandi electionem jus habet, ut olim in Synodis provincialibus, in quibus de Epiſcoporum electionibus, & tranſlationibus agebatur, *c. ſi Epiſcopus*, 7. *q.*2. Sed poſtquam Rom. Pontifici facultas confirmandi Epiſcopos tantùm competit, illi poſtulatio præſentanda eſt, & magna cum ratione; nam cùm matrimonii vinculum ſpirituale detur inter Epiſcopum, & Eccleſiam, *c. inter de tranſlat. Epiſc.* ab alio quàm à Pontifice diſſolvi nequit, præcipuè cùm hæc cauſa una ſit ex majoribus: quare ab alio, quàm à Pon-

à Pontifice judicari non valet. Docet Boſquetus *in notis ad Innoc. lib.1. epiſt.13.*

9 Traduntur deciſiones. Quibus ita prælibatis, dignoſcitur jam vera ratio præſentis deciſionis. Cùm enim per matrimonium, quod extat celebratum inter Epiſcopum, & Eccleſiam, ſit Epiſcopus alligatus eidem, & eam, ut conjugem habeat, *d. cap. inter*, non poterit propria authoritate eam dimittere, & in aliam ſe transferre, *cap.7. ſicut, quæſt.1.* Neceſſariò ergo eſt primò abſolvendus ab illo priori vinculo: quæ abſolutio mediante poſtulatione fieri debet, non electione; & ſic licèt eligi non poſſit, tamen poſtulari valet; tunc enim ipſe non ſe transfert, ſed transfertur à ſuperiore in aliam Eccleſiam. Quare utilitate Eccleſiæ ſuadente, aſſerit Vivianus *in rationali ad hunc textum*, poſſe Epiſcopum cogi tranſire de una Eccleſia in aliam. Nec tunc obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta; nam verum eſt, Parochum alligatum Eccleſiæ poſſe eligi, non verò poſtulari in Prælatum, *dict. cap. ſi Abbatem:* docent Turreſcremata, & Acunna *in cap. Oſius, 61.diſt.* Abbas *in præſenti, num.6.& 8.* Ratio eſt, quia inter Parochum, & Eccleſiam non datur verum matrimonium ſpirituale, quia Parochus non habet perfectum paſtorale officium, nec vinculum perpetuum, quod eſt de ſubſtantia matrimonii; unde fit, quòd licèt Epiſcopus non poſſit ingredi religionem ſine conſenſu Pontificis, *cap.niſi cùm pridem, de renunc.* Parochus tamen poteſt ſine conſenſu Epiſcopi religionem profiteri, *cap. duæ 19. quæſt.2.* D. Thomas 2.2. *qu.184. art.9. in corpor.* unde eligi poteſt in Prælatum, non verò poſtulari neceſſe eſt. Nec obſtat augmentum ipſius difficultatis, quia in præſenti caſu Canonici Calaritani tantùm elegerunt, non verò poſtularunt; aliàs enim ſi uterentur ea forma, *Eligimus poſtulandum*, poſtulatio ſuſtineretur, *c.poſt translationem 11, de translat. Epiſcopi*; licèt hodie, ut omnis ambiguitas tollatur, talis forma poſtulationis improbata ſit, *c.unic. hoc tit. lib.6.* ubi Moez.

TITULUS VI.

De Electione, & electi poteſtate.

CAPUT PRIMUM.

a Lucius Papa.

NUllus in Eccleſia, ubi duo vel tres fratres in congregatione fuerint, eligatur Presbyter, niſi eorum electione, & convocatis eiſdem etiam Parochianis, atque in unum conſentientibus. Si verò aliter, quis Eccleſiam adeptus fuerit, eò quòd per cupiditatem illam acquiſierit, atque contra canonicæ regulæ diſciplinam egerit, expellatur.

NOTÆ.

1 a LUcius.) Aliàs legitur *Pius*, aliàs *Alexander*, alibi etiam *Gregorius*, & hujus textus auctorem penitus ignorari, teſtantur Ant. Aug. *in notis ad primam collectionem, in hoc textu*, Barboſa *in præſenti, & de poteſt. Epiſcop. 1.p.tit.1. c.15.nu.3.* Ego exiſtimabam authorem hujus textus eſſe Lucium, non ut aliqui voluerunt tertium, ſed primum, qui Eccleſiæ Romanæ præfuit ex an.255. uſque ad annum 257. in quo poſt multa omni laude digna geſta, ſub Imperatoribus Gallo, & Voluſiano in martyrio diem clauſit ultimum. Ejus conſtitutiones extant primo tomo Conciliorum, & aliæ injuria temporum perierunt: ex quibus hanc decretalem deductam eſſe, & ſic Lucio I. eſſe tribuendam, facilè ſuadetur ſequenti argumento. Nam juxtà ſeriem temporum, quæ maximè in hac ſexta Decretalium compilatione ſervatur, hic textus non poteſt tribui Lucio III. Alexandro aut Gregorio, qui omnes floruerunt poſt Concilium Sardicenſe, ex quo ſequens deciſio compilata fuit; undè neceſſariò hæc deciſio tribuenda eſt Lucio I. qui multis retrò annis ante Concilium Sardicenſe vita functus eſt. Deinde pro noſtro opinamento illud facit; nam noſter textus continet veteris Eccleſiaſticæ diſciplinæ obſervantiam circa congregationes monachorum, quæ jam ævo Lucii Tertii invaluerant; quod ut manifeſtum fiat, & vera luce præſens textus donetur, ejus verum intellectum ex veteri diſciplina repetamus; nam temporum ignoratione in noſtro jure Doctores ſæpiùs peccant. Sciendum igitur eſt monachos priſcis Eccleſiæ temporibus labori ruſtico, & aliis artificiis aſſiduè deditos, ad Sacerdotii culmen non aſcendiſſe, quin immò in hierarchia Eccleſiaſtica poſt Cantores, & Oſtiarios gradum obtinuiſſe, *cap.à Subdiacono, 93.diſt. c.alia cauſa, c.Eccleſia 16.q.1. c.quidam, §.clerici, 18.q.2. l.generaliter, Cod.de ſacroſ. Eccleſ.* plura Benedictus Ephtenus *in vita S. Benedicti, prolog.18. §.3.* Gibal. *de clauſ.diſq.2. c.2.§.3.* Quintan. *lib.3. Eccleſ. n.11.* Bignon. *ad Marculf. l.1.c.2.* Cujacius *in novel.5.* Juſtin. Chopinus *lib.2. monaſt. tit.3.* Anton. Auguſt. *in epit.l.3.tit.32.* Hallier. *de hierar. fol.379.* igitur cùm monachi nullis eſſent ſacris Ordinibus initiati, ſed potiùs laici, Sacerdos ex clericorum corpore accerſitus in monaſterio ordinabatur, ut Miſſæ ſacrificium, aliaque Eccleſiaſtica munia obiret. Epiphanius *epiſt.60.* Concili. Chalcedonenſe quartum *can.8. Clerici in ptochiis, & in monaſteriis, aut martiriis conſtituti ſub poteſtate ſint ejus, qui in ea civitate eſt Epiſcopus.* Textus ita intelligendus *in cap. neminem, 70.diſt.* Poſteà tamen cœperunt ipſæ congregationes unum ex monachis eligere, qui ab Epiſcopo Presbyter ordinatus in monaſterio divina officia celebraret, *cap.1. c.ſunt nonnulli, 16.qu.1.* qui eligebatur ab ipſa congregatione, atque Abbas ab initio petebat, ut illum ſacris initiaret, *c.Presbyteri, diſt.24.* Gregor. Magnus *lib.5.epiſt.41.* ibi: *Cum ſua congregatione magnoperè à nobis poſtulavit, in eodem monaſterio presbyterum, qui ſacra Miſſarum ſolemnia celebrare debeat, ordinari.* Expreſſiùs idem *lib.7. epiſt.94. Ut in congregatione monachorum, quæ in monaſterio Prætoriano conſiſtit, eum quem ſibi de congregatione ſua unanimiter duxerint eligendum, in prædicto monaſterio ſine mora, vel accuſatione aliqua Presbyterum debeat Epiſcopus ordinare.* Hujus Presbyteri meminit D. Auguſtin. *in ſua regula, capit.9. Præpoſito tanquam patri obediatur, multo magis Presbytero, qui omnium veſtrum curam gerit.* Et *cap.24. Convictus verò ſecundùm Præpoſiti, vel etiam Presbyteri, ad cujus diſpenſationem pertinet, arbitrium, debet emendatoriam ſubire vindictam.* Caſſianus *lib.4. collat. cap.34.* ubi notavit Gazeus. Omitto alia, quæ pro temporum varietate circa monachorùm ordinationem obſervata fuerit, cùm dicta ſufficiant ad noſtri textus veram expoſitionem. Jubetur enim in eo, ut congregatio, ubi duo, aut tres fuerunt (priſcis enim his temporibus monachi in locis deſertis, latibulis, ſeu cellulis ſecedebant) Presbyterum eligant ſimul cum Parochianis; nam in ejus Presbyteri electione populi conſenſus deſiderabatur, *c.obeuntibus, 63.diſt. c.Abbatem, 18.q.2.* & qui præter electionem prædictam occupaverat Eccleſiam, expellebatur: quæ expulſionis pœna tantùm in monacho cadere poterat. Unde ſi hæc omnia rectè perpendantur, apparebit noſtram deciſionem temporibus Lucii I. magnoperè convenire, cùm illic prædicta vigeret monaſticæ diſciplinæ obſervantia. Hæc ex proprio captu pro textus hujus expoſitione adduxiſſe ſufficiat, nunc juxta mentem Raymundi, & omnium interpretum acceptionem, concluſionem deducamus, & ad examen reducamus.

COMMENTARIUM.

SIt concluſio: *Prælatus in qualibet congregatione ab ipſa debet eligi, non verò alio modo Prælaturam occupare.* Probant text. *in c.Adrianus, 63.diſt. c.in nomine, diſt.23. c.miramur, cap.à multis, 61.diſt. c.cùm ſcriptura 83.1.q.1. c.Abbatem, c.nullus, cap. hoc, cap.quam ſit, §.defuncto, 18.q.2. c.congregatio, 16.qu.ult. cap.cum terra 14. c.cùm Eccleſia 31. c.ſi gens 55. hoc tit. c.cùm dilectus,* 2 Concluſio traditur, & probatur.

Digitized by Google

lectus, *de conſuet. cap. nobis*, 29, *de jurepatr. l.*46. *C. de ſacroſ. Eccleſ. novel.*5. *Juſtiniani*, *cap.*8. varia Galliæ Concilia, & religionum ſtatuta cumulat Cophiu. *l.*1. *monaſt. tit.*1. Illuſtrant Creſpetius *in ſumma verb. Abbas*, *el* 1. Petrus Gregorius *de elect. cap.*4. *in princip.* Valaſc. *alleg.*40. Novus Notator Petri Bleſenſis *ad ep.* 48. Suarez *de relig. tom.*4. *lib.*1. *cap.*3. *num.*8. Duarenus *lib.*5. *de ſacris*, *capit.*1. Garcia *de Benefic.* 5.*part. cap.*4. *num.*9. Tamburin. *de jure Abbat. tom.*1. *diſp.*5. *quæſt.*1 & 8. Paulus de Eleazar. *in hoc textu*, Bellarmin. *lib.*1. *de clericis*, *cap.*7. Azor 3.*tom. moral. lib.*3. *cap.*28. *quæſt.*4. Chucus *lib.*4. *inſtitut. tit.*1. *num.*2. Vigbellius *in met. juris canon. fol.*329. Menardus *ad concord. regul. cap.*4.

Sed hæc aſſertio difficilis redditur ex ſequenti conſideratione: nam Prælatos Eccleſiarum potius ſucceſſione, aut optione, quàm electione admitti, politiæ Eccleſiaſticæ congruum eſt, ita ut defuncto Prælato, antiquior in ipſa dignitate ſuccedat; ergo non rectè in præſenti deciditur, tantùm per electionem eſſe admittendos. Antecedens probatur; nam ut ex noſtro textu, & vulgatis conſtat, ſumma Eccleſiæ cura fuit ſemper repellere cupiditatem, & ambitum in officiis, & dignitatibus Eccleſiaſticis: ſed quis neſcit, ab ipſis incunabulis ingenitam eſſe hominibus dominandi cupiditatem? Unde fit, ut vivente etiam Prælato, ſæpe de ejus ſucceſſione tractetur; indè inſtruuntur inſidiæ, factiones oriuntur, ut non ſine magno dolore noſtris temporibus contingit. Quid autem mali afferant factiones iſtæ pro dignitatis ambitu, teſtantur abundè miſerrima Romanorum bella civilia, Marci, Syllæ, Lepidi, Cæſaris, & Pompeii, Antonii, & Auguſti, quæ quidem ceſſant, cùm per ſucceſſionem, aut optionem certus ſucceſſor deſignatur, ut conſiderat Petr. Gregor. *lib.*7. *de republ. cap.*4. & poliè, ac politicè monuit Lipſius *l.*2. *Monit. cap.*5. unde apud tot nationes invaluit, ut potiùs ſucceſſione, quàm electione Principes admitterentur, quas confert Cochier *in theſauro polit. l.*1. *c.*2. igitur non per electionem, ſed per ſucceſſionem aut optionem Prælatus eſt deſignandus. Accedit nam aut congregatio noſtri textus erat ſæcularis, Canonicorum videlicet; aut regularis, ſcilicet monachorum: ſi ſæcularis ad Pontificem ſpectabat Epiſcopi electio, *c.*1. & 2. 22. *diſt.* ſi regularis, Epiſcopus inſtituit Prælatum, *c.*1. *de ſupplenda*: igitur nunquam ad congregationem ipſam ſui Prælati electio ſpectare poterat.

4 De Monarchia. Hac dubitandi ratione minimè obſtante, præſens aſſertio defenſanda eſt, ad cujus expoſitionem obſervandum eſt, omnem politicam gubernationem ſecundùm receptam prudentum ſententiam, vel unius eſſe, quæ dicitur monarchia; vel optimatum, quæ Ariſtocratia appellatur; vel populi, quæ democratia dicitur. Docent Plato *in polit.* Ariſtoteles *l.*3. *polit. c.*5. Tacitus *lib.*4. *annal. cap.*33. fusè Arniſ. *to.*1. *l.*1. *de republ.* & *l.*2. *c.*2. *ſect.*4. Inter has regiminis ſpecies optimam eſſe monarchiam, ex Ariſtotele, Platone, & Socrate docent Cochier *in theſauro polit. l.*1. *c.*3. Bodinus *de republ. l.*2. *c.*2. *cum ſeq.* Petrus Gregorius *eod. tract. ſupra*, Bellarm. *lib.*1. *de Romano Pontif. cap.*4. Bernegerus *in Tacit. cap.*55. Salcedo *de regim. Princip. l.*1. *c.*4. Marquez *in ſuo gubernatore*, *l.*2. *cap.*3. Nam ut in univerſo orbe unus Deus, in homine unum cor: ita Imperium unius animo eſt regendum. Et certè unius principatum ipſa commendat antiquitas; nam ut ait Cicero *lib.*3. *de legib. Omnes antiquas nationes Regibus quondam paruiſſe, magis enim tranquillitati, concordiæque ita conſulitur.* Tacitus *lib.*1. *annal. c.*9. *Non aliud diſcordantis patriæ remedium, quàm ut ab uno regatur.* Et *lib.*1. *hiſtor. cap.*1. *Pacis intereſt omnem poteſtatem ad unum conferri.* Meritò ergo Eccleſia ea forma regiminis, ut præſtantiori utitur, videlicet, ut uno capite gubernetur, Pontifice ſcilicet in univerſa Eccleſia; Archiepiſcopis, & Epiſcopis in ſuis provinciis & diœceſibus; Abbate in ſua congregatione, ſeu monaſterio.

5 Electio præſtantior eſt. Secundò ſciendum eſt, ad dignitatum culmen perveniri aut per ſucceſſionem, aut per electionem: per ſucceſſionem perveniunt Imperatores, Principeſque ſæculares: per electionem Principes & Prælati Eccleſiaſtici; ſemper enim Eccleſia æſtimavit electionem ſucceſſioni eſſe præferendam, Jul. Lavor. *de elect. cap.*1. Dartis *de benefic. ſect.*6. *c.*1. Cabreros *de metu l.*2. *c.*5. Garcia *to.*2. *politiæ regular. tit. de elect.* Immò & aliquando ipſi Principes ſæculares electionem ſucceſſioni prætulerunt. *Imperaturus omnibus eligi debet ex omnibus*, dicebat Plinius *in paneg. cap.*7. agnovit etiam Galba in celebri oratione, quæ apud Tacitum extat *lib.*1. *hiſtor. cap.*16. ibi: *Optimum quemque*, inquit, *adoptio* (quæ ſpecies electionis eſt) *invenit; nam generari, & naſci à Principibus, fortuitum, nec ultra æſtimatur; adoptandi judicium, & ſi velis eligere, conſenſu monſtratur.* Cui teſtimonio adjungendum eſt aliud Caſſiodori *lib.*3. *variar. cap.*2. *Per arma fieri poſſe filium, grande inter gentes conſtat eſſe præconium, quia non eſt dignus adoptari, niſi qui fortiſſimus meretur agnoſci; in ſobole frequenter fallimur: ignavi eſſe neſciunt, quot judicia pepererunt: hi enim gratiam non de natura, ſed de ſolis meritis habent.* Cùm ergo per electionem admittatur ille, cujus præclara virtus cognita eſt, juſtè electio noſtris ſacris canonibus commendatur, & ut ſucceſſione præſtantior, præfertur.

6 Diſſolvitur difficultas. Ex quibus profluit vera decidendi ratio noſtri textus; nam cùm in qualibet congregatione unus debeat regimen, principatumque obtinere, ut ſic concordiæ fratrum conſulatur, & ipſe non per alium, quàm electionis modum ſit admittendus, ut ſic cognoſcatur, an illi debita ſuffragentur merita, juſtè ait noſter Lucius I. eſſe eum eligendum ab ipſius congregationis fratribus, cùm rectiùs illi quàm alii de meritis ipſius, & Eccleſiæ neceſſitatibus valeant informari, *cap. quoties de teſtib.* & cùm ipſi membra ſint capitis, id eſt Prælati, non ad alios quàm ad ipſa membra debet electio capitis ſpectare, *cap. ea noſcitur*, *de his, quæ fiunt à Præl.* & qui per alium modum ipſam dignitatem occupavit, tanquam in ea intruſus per ambitum & cupiditatem, non ſolùm ipſa privari debet, verùm à congregatione expelli, ut noſter Pontifex decrevit.

7 Diſſolvitur difficultas. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, qua moti plurimi exiſtimarunt, ſucceſſionem in Regnis & aliis dignitatibus ſæcularibus electioni eſſe præferendam: quoad officia verò & dignitates Eccleſiaſticas, non eſt dubium electionem eſſe præferendam, & ſucceſſionem omninò repelli, ut latè dicemus *in cap.* 1. *de præb.* non tamen inde ſuſpicari debet, in viris religioſis regendi cupiditas, cùm in eis præſumatur, prorſus omnem ambitionem abeſſe, *cap. cùm ab omni*, *de vita & honeſt.* Nec augmentum difficultatis refragatur, nam noſter textus procedit primis temporibus, quibus Pontifices, aut Reges electiones ſive nominationes Epiſcoporum & Abbatum ſibi non reſervarent; nam ſequentibus temporibus eorum varietate electiones prædictæ, ſeu nominationes ad varias perſonas cœperunt ſpectare, ut paſſim in hujus tituli commentariis dicemus, & refert Chopinus *tit.*1. *monaſt.* Nec quod de Epiſcopo dicebamus, contrarium ſuadet; nam licèt ratione ſubjectionis, ſeu legis diœceſanæ Epiſcopus jus fundatum haberet in omnibus monaſteriis ſuæ diœceſis, *cap. omnes* 16. *qu.*1. & ideò deberet Abbates benedicere; non tamen unquam legimus ad ipſum ſpectare Prælatorum regularium electionem, immò ex præſenti textu & aliis ſupra citatis contrarium deducitur.

8 Exponitur cap. Abbatem 4. 18 q. 2. Sed primò præſenti aſſertioni obſtat textus *in c. Abbatem* 4. 18. *qu.*2. ubi Pelagius Pontifex ita ſcribit: *Abbatem in monaſterio illum volumus ordinare, quem ſibi de ſua congregatione & monachorum electio, & poſſeſſionis dominus, & (quod magis eſt obſervandum) ordo vitæ ac meritum propoſuerit ordinari.* Ex quibus verbis apparet, non ſolùm ad congregationis fratres, verùm & ad poſſeſſionis dominum ſpectare electionem Prælati, & dominum poſſeſſionis ſuffragium in ea habere. ergo non rectè in præſenti ſtatuitur, tantùm ad ipſius congregationis fratres ſpectare Prælati electionem. Hujus textus difficultas in eo præcipuè conſiſtit, quiſnam videlicet ſit dominus poſſeſſionis, qui ejus ratione ſuffragium habet in electione Abbatis? Et ſciendum eſt verbum *poſſeſſionis*, in eo textu accipi pro Eccleſia ipſius monaſterii, aut loco, in quo monaſterium ipſum conſtructum eſt, quo modo accipitur *in leg. Eccleſiis quæ* 33. *Cod. Theod. de Epiſc. & cler. cap. neminem*, 70. *diſt. cap. qui verè*, 16. *quæſt.*1. Docet Quintanadv. *lib.*3. *Eccleſiaſt. nu.*30. Unde dominus poſſeſſionis in eo textu eſt fundator, qui poſſeſſionem dedit ad conſtruendum monaſterium; & cùm patronus ſit, rectè aſſerit Pelagius, ejus deſiderari aſſenſum in electione Abbatis, cùm patronus debeat conſentire electioni Prælati Eccleſiæ, in qua jus habet patronatus, *cap. novit* 29. *de jurepatr.* qua etiam ſolutione accipiendus eſt textus *in cap. ſacroſancta* 51. *hoc tit.*

9 Opponitur cap. 2. de in integr. reſt. Secundò præſenti aſſertioni opponitur textus *in cap.*2. *de in integr. reſtit.* ubi poſt longam diſceptationem inter monaſterium quoddam, & proprium Epiſcopum, deducitur Epiſcopum debere eligere Abbatem in eo monaſterio, cùm contigerit Abbatem decedere: igitur non ſemper electio Prælati ſpectat ad ipſam congregationem. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo præſentem Lucii conſtitutionem illam pati exceptionem, videlicet niſi conſuetudine, aut privilegio contrarium introductum ſit,

ſcili-

ſcilicet, ut ad aliam perſonam, aut communitatem electio Prælati ſpectet, *cap. cùm dilectus, de conſuet.* quia tunc talis conſuetudo eſt obſervanda: quo modo etiam intelligendi ſunt textus *in c. ea noſcitur, de his quæ fiunt à Præl. cap. accedentibus* 12. *de exceſſ. Præl. cap. cùm contingat* 13. *in fin. de foro comp.* Docent poſt repetentes *in præſenti*, Tamburin. *de jure Abbat. diſp.*7.*qu.*5. *& 6.* Ant. Cuchus *ubi ſuprà.*

10 Intelligitur ca. ut 1.18.qu.2.

Tertiò præſenti aſſertioni adverſatur Concilium Toletanum relatum *in cap.*1.18.*q.*2. ubi ſtatuitur, in monaſterio illud tantùm ſibi vindicare presbyteros, (hoc eſt Epiſcopos, *cap. olim*, 95.*diſt.*) quod ſacri canones præcipiunt, videlicet monachos ad ſanctam converſationem perducere, Abbates, aliaque officia inſtituere. Ex quo Toletani Concilii canone deducitur, Abbatum electionem non ad ipſam congregationem, ſed potiùs ad proprium Epiſcopum ſpectare. Pro cujus textus interpretatione Gloſſa ibi, *v. Inſtituere*, tres affert ſolutiones. Primò inquit, Abbates in monaſteriis ſibi ſubjectis inſtitnere poſſe, quando monachi, ad quos jus pertinet eligendi, fuerunt negligentes in Prælati electione, ut *in c. cùm ſimus*, 9.*q.*2. Secundò aſſerit Patres Concilii Toletani non abſolutè tribuere eligendi facultatem Epiſcopo, ſed tantùm eo caſu, quo monachi minùs idoneum Prælatum eligant, juxta textum *in cap. ſi quis alibi.* 18.*qu.*1. Tertiò, & meo videri rectiùs, reſpondet inſtitutionis verbum in eo textu non electionem, ſed confirmationem ſignificare, ut ſenſus ſit, in monaſteriis ſibi ſubjectis poſſe Epiſcopum electionem à monachis factam confirmare, quia olim ſolebant Epiſcopi Abbates tantùm electos confirmare, & inſtituere, *cap. cùm monaſterium, hoc tit.* dicemus *in c.*1. *de ſuppl.* Qua etiam ſolutione exponendi ſunt textus *in cap. expoſuiſti, de corpor. vitiat. & in can.*54. *Concilii Nicæni*, ubi aſſeritur Epiſcopum ſolere creare Abbates, id eſt confirmare, & inſtituere. Docent Suar. *tom.*4. *de relig. d. lib.*2. *cap.*6. *num.*1.

C A P U T II.

Ex Concilio a Sardicenſi,

OSius *b* Epiſcopus dixit: Si quis ita temerarius extiterit, vel talem excuſationem afferens aſſeret, quod litteras populi acceperit, cùm manifeſtum ſit, potuiſſe plures eorum, qui ſinceram fidem non habent, præmio & mercede corrumpi, ut clamarent in Eccleſia, & ipſum petere viderentur; omninò fraudes has damnandas eſſe arbitror, ita ut nec *c* laicam in fine communionem (niſi de hoc pœnituerit) talis accipiat. Si verò omnibus placet, ſtatuite. Synodus reſpondet: *d* Placet.

N O T Æ,

1 a S*Ardicenſi.)* Sardicenſe Concilium ita dictum eſt à Sardica urbe, quæ ut ait Theodoretus *l.*2.*q.*3. eſt inter Thraciam, & inferiorem Miſiam, confinis Illyrici, in qua Conſtantinus Magnus aliquando deguit, ut quamplura ejus reſcripta illic data teſtantur. Ad hanc Synodum celebrandam deſignata fuit ea urbs ex Imperatorum Conſtantii & Conſtantis conſilio, utpotè confinis inter Orientale, atque Occidentale Imperium, ſecundùm diviſionem à Conſtantino magno inter prædictos filios factam, ut referunt Baronius *ann.*397. Morinus *lib.*1. *exercit. cap.*2. Chriſt. Lupus *ad hoc Concil.* Hæc Synodus dicitur univerſalis à Socrate *lib.*2.*c.*10. & in excerptis de martyrio Pauli Epiſcopi apud Phocium, & probarunt Binius & Coriolanus *in ejus notis*: ſed inter particulares Synodos refertur ab Harmenopulo, Zonara, & Balſamone, vel quia Epiſcopi præcipui Occidentales, qui in Concilio Nicæno interfuerunt, ſimiliter in hoc interfuerunt, & cùm paulò poſt ipſum Nicænum congregatum fuiſſet, propter Arrianos fidem Nicænam convellentes, & Epiſcopos Athanaſium, & Paulum deponentes in Concilio Antiocheno, potiùs pars ipſius Concilii Nicæni, quàm ſecundum œcumenicum judicatum fuit, ut docuit Coqueus *in Antimor. fol.*128. vel quia licèt ea mente congregatum fuit, ut œcumenicum eſſet, tamen quia abſentibus Prælatis Orientalibus celebratum fuit, ideò inter œcumenicas Synodos non numeratur, ut docuit Petr. Marcha *lib.*7. *concor. cap.*3. Illud etiam notandum eſt, non videri numerandum inter Concilia Græca, ut præfefert editio Romana Græcorum Conciliorum. Tum quia Sardica Illirici urbs, ad Occidentale Imperium pertinebat, ut teſtantur Socrates, *lib.*2. *hiſt. cap.*16. Nicephorus *lib.*9. *cap.*21. Tum quia ejus canones Latinè editi ſunt, ut oſtendit præfatio Dioniſii Exigui in illis verbis: *Ne quid præterea notitiæ veſtræ videamur velle ſubtrahere, ſtatuta quoque Sardicenſis Concilii atque Africani. quæ Latinè ſunt edita, ſuis à nobis numeris pununtur eſſe diſtincta.* Hadrianus I. *in epit. canonum, in præfatione Sardic.* ait: *Viginti regulæ, quæ per Oſium Cordubenſem Epiſcopum currunt, quæ titulantur tanquam quadraginta Epiſcoporum, apud Sardicam; quæ tamen non apud Græcos, ſed magis apud Latinos inveniuntur.* Quare *in can.*5. *Synodi Conſtant.* 1. Concilium Sardicenſe vocatur *Tomus Occidentalium.* Notarunt Joan. Dartis *in* 15.*diſt.fol.*89. Fileſacus *de origine paroch. cap.*3. In eo Concilio editi fuerunt viginti & unus Canones non ad fidem, ſed ad diſciplinam Eccleſiaſticam: & quia in eo Concilio damnantur translationes Epiſcoporum, editus fuit canon hic primus, maximè factus contra Euſebium, priùs Beryti, tum Nicomediæ, & Conſtantinopolis Epiſcopum, ut apparet ex epiſtola Synodali Alexandrinorum, apud Athanaſium *apol.*2. ex quo canone præſens tranſcriptus eſt, qui etiam reperitur apud Ivonem Carnotenſem *part.*15. *decreti, cap.*73. Burchardum *lib.*1. *decreti, cap.*19. Anton. Aug. *in* 1. *collection. Decretalium, ſub hoc tit. cap.*2. Præſentem deciſionem Illuſtrant Chriſtineus Lupus *in ejus ſcholiis*, Alteſſerra *in c. cùm inter, hoc tit.* Sirmundus *in notis ad Synodos, lib.*4. *epiſt.*25.

b *Oſius.)* Magnus Epiſcopus Cordubenſis, mira ſanctitate conſpicuus, qui ut Legatus Sedis Apoſtolicę in Concilio Nicæno fidei formulam concepit, in Sardicenſi, & Illiberitano adſuit: & licèt aliqui hunc egregium virum miſerè lapſum ſenectutis ſuæ tempore affirment, feliciter tamen pro eo dimicarunt Baronius *an.*356. Mendoza *l.*1. *pro confirmando Concilio Illiber. cap.*11. Morinus *libr.*1. *exercit. cap.*20. Coqueus *in Mornœum, fol.*163. Ambroſius de Morales *tom.*1. *hiſtor. Hiſpan.* Aldrete *in antiquitatibus Hiſpan. cap.*2. Raynaud. *de calumnia, ſect.*2. *ſerie* 3. *cap.*26. Valdes *de dignit. Reg. Hiſpan. c.*7.*n.*20. & nos *in notis ad Concil. Illiber. in can.*76. 2

c *Laicam.)* Quid ſit communio laica, & quis tam hujus, quàm aliorum veterum canonum ſenſus ſit, in quibus communio laica aut conceditur, aut negatur; aliquando in vitæ exitu, nonnunquam nec in fine, Epiſcopis, & Presbyteris; non levis hæſitationis eſt apud veteris diſciplinæ Eccleſiaſticæ indagatores. Alii exiſtimant à materia communionis laicam ita dictam eſſe; alii à loco, alii tandem à tempore ita appellatam exiſtimant. A materia, quia licèt ſacerdotes communicarent ſub utraque ſpecie; tamen ob aliqua ſcelera perpetrata illis, ut laicis tantùm, ſub unica ſpecie communio concedebatur, ita Vaſq. 3.*p. in* 3. *diſp.*216.*n.*23. Bellarm. *de Euchar. libr.*4. *cap.*24. §. *quintus ritus*, Valentia *to.*4.*diſp.*6.*qu.*8.*punct.*5. Salmeron *tom.*9. *in evang. tract.*35. *fol.*369. & alii apud Lindanum *lib.*4. *Panopliæ, cap.*58. Sed hæc ſententia facilè refellitur ex eo, quia noſtri textus temporibus, & aliorum veterum canonum, ubi mentio fit communionis laicæ, adhuc laici communicabant ſub utraque ſpecie. Cyrillus *catecheſi* 5. ibi: *Sanctificeris eo ſanguine Chriſti, quem aſſumis; & cùm adhuc humilitas eſt in labiis tuis, manibus attingens, & oculos, & frontem, & reliqua ſenſuum organa conſecra.* Plura adducentes probant Suarez *adverſus Regem Angliæ l.*1.*c.*5. Boſquetus *ad Innocent. lib.*1. *epiſt.*149. Claudius Eſpenſeus *de adorat. Euchar. lib.*2.*c.*13. Pamelius *ad D. Cyprianum ep.*63.*n.*2. Maſſana *ad D. Hieronymum, v. Euchariſtia.* Igitur communio laica non poteſt accipi pro communione more laicali ſumpta. Alii exiſtimarunt, communionem laicam dictam eſſe ex eo, quia extra cancellos, ubi laici communicabant, Epiſcopi, & Presbyteri damnati ad communionem laicam, ibi, cum eis communionem accipiebant: ita Baronius *to.*2. *annal. an.*154. *n.*91. *& to.*5. *an.*400. *pag.*119. *& an.*407. *pag.*263. Pamelius *ad ep.*52. *D. Cypriani, nota* 37. Mendoza *lib.*3. *ad Illiber. c.*76. Zerola *in adverſariis. c.*145. Duarenus *lib.*2. *de ritibus Eccleſ. cap.*55.

3 Laica communio quæ?

Digitized by Google

c.55.n.7. Loayſa & Binius *in can.16. Concil. Illerd.* Herrera *lib.3.de origine Miſſæ, c.22.* Albaſpin. *lib.2. obſer. cap.4.* Sed licèt verum ſit, diverſum locum præſcriptum fuiſſe in Eccleſia ſacerdotibus, ac laicis, ut latè dicemus *in cap.1. de vita & honeſt.* tamen hæc ſententia convincitur ex noſtro textu & ſimilibus, ubi communio laica in fine vitæ interdicitur, & *ex ep.7. Felicis III. c.2.* ubi tantùm in fine conceditur communio laica. Quomodo autem communio laica conceditur in vitæ exitu exiſtenti, ſi ratio communionis laicæ ſumatur ex certo loco? Nam Epiſcopus, Presbyterve, ſive intra clauſtrum Eccleſiæ, ſive extra degeret, non poterat ad Eccleſiam venire in vitæ exitu, & in laicorum loco ad communicandum ſe conſtituere? A tempore derivationem communionis laicæ aliqui petunt, aſſerentes ita dictam eſſe, quia Clerici damnati ob facinora, temporibus Paſchæ, quibus laici communicabant, poſt eos communionem ſumebant: ita Turrecrem. *in 4.diſt.55.* Sed etiam hæc opinio ex adductis pro refellendis aliorum ſententiis facilè convincitur. Unde manet, neque à tempore, neque à modo, neque à materia communionis laicæ rationem peti poſſe. Quare his ſententiis omiſſis, veriùs alii docuerunt, laicam communionem non conſiſtere in Euchariſtiæ perceptione iſto, vel illo loco; illo, vel illo modo; ſed ita dictam eſſe à communione prohibita, non tantùm cum Clericis, verùm cum laicis perſonis: ita docuerunt Lindanus *lib.4. Panopliæ, cap.58.* Morinus *lib.2. exercit. c.8.& 9.* Theophil. Raynaud. *de litteris monit. c.1.nu.1.* Gibal. *de cenſur. diſq.7.q.12.ſect.7.* Zerda *in adverſ. c.145.* Joan. Philippeus *in c.4. Oſeæ, verſ.9.* Cellotus *de hierar. l.6.c.16.§.1.* P. Henao *to.3.de ſacrif. Miſſ. diſp.18.ſect.36.* eruditi D. Ildephonſi de Avila *in c.tranſmiſſa, n.10.de elect.* D. Joan. Anton. de Otalora *in tract. de irregul. ex pænit. 2.par. excurſu 3.a.14.* quorum ſententia, ut rectiùs perpendatur, ſciendum eſt, quod licèt communio antonomaſticè ſumpta accipiatur pro communione Euchariſtica, ut probant Albaſpinus *lib.1. obſer. cap.1.* Morinus *lib.2. exercit. cap.1.* tamen in ſacris Canonibus aliquando ſumitur pro illa ſocietate, quæ inter fideles in rerum ſacrarum, & vitæ communione datur, ut probant latè Albaſpinus, & Gibalin. *ubi ſuprà*. Ea duplex eſt, aut generalis cum omnibus fidelibus, tam laicis, quàm Eccleſiaſticis; aut ſpecialis, quæ inter Eccleſiaſticas perſonas tantùm datur, ut Epiſcoporum cum Epiſcopis, & Presbyterorum cum aliis Clericis: unde ſæpè ſæpiùs occurrit in ſacris canonibus Epiſcopum privari communione aliorum Epiſcoporum, & Presbyterorum tantùm: ſimiliter etiam Presbyteros prohiberi communicare cum aliis Presbyteris. Concilium Arelat.2. *can.30.* Aurel.5. *can.17.* Notat Morinus *lib.2. exercit. c.6.& 7.* Et ſi ideò grave ſcelus eorum erat, ut depoſitione dignum judicaretur, tunc omni communione Coepiſcoporum, & Sacerdotum Epiſcopi privabantur, tantùm cum laicis communione illis conceſſa: & hæc pœna nunquam niſi poſt depoſitionem infligebatur, ut probant Morinus Gibal. & Otalura *ubi proximè*. Unde cognoſcitur, communionem laicam concedi tantùm, in præſenti canone, & ſimilibus idem eſſe, ac Epiſcopum communione Coepiſcoporum, & Sacerdotum privari, & illi ab ordine excluſo, tantùm cum laicis communionem permitti: è contrario ipſis communionem laicam denegari, eſſe nec communionem cum laicis permitti; quæ communio aliquando in fine vitæ concedebatur, ſæpiùs nec in vitæ exitu permittebatur; & ſi adhuc Epiſcopus, Presbyterve, cui communio laica prohibita erat, pergeret in ſuis ſceleribus, communio Euchariſtica illi denegabatur. Igitur in præſenti Canone non agitur de communione Euchariſtica deneganda, vel concedenda; ſed de communione cum laicis prohibita, quæ à perſonis communicantibus, vel non, laica dicitur. De qua communione ita accepta exaudiendi ſunt textus *in can.14. Apoſtol.* Concil. Agath. *canon.50. Qua quamdiu vixerit, tantùm laicam communionem accipiat.* Tolet.4. *can.4. Inter laicos reconciliatas per pœnitentiam communicet.* Aurel.3. *can.2. Quod ſi fecerit, laica communione contentus, juxta priorum canonum ſtatuta, ab officio deponatur.* Turon.2. *can.26.* Illiber. *can.76.* ubi notavi, Cornelius Papa *epiſt. ad Fabium*. Div. Cyprianus *epiſt.52. Ut laicus communicet & ep.56.* Siricius *epiſt.2. Laica tantum ſibi communione conceſſa.* Innoc. IV. *cap.22. Laicam tantum tribuere communionem.* Felix III. *ep.7. cap.2. Quibus communio laica in fine reddenda.* Baſilius *epiſt. ad Amphil. c.3.& 32. Qui peccatum ad mortem peccant, Clerici quidam à gradu deponantur, à laica autem communione non arceantur.* Proſequuntur Boſquetus *ad Innoc. III. l.1.ep.174.* Lantdm. *de veteri clerico, l.2.c.40.56.& 60.* Notator Capitul. *v. Communio*, Joannes Dartis poſt Decretum, *de diſciplin. canon. circa pœnit. cap.34.* Cabaſſur. *in notit. Concil. ad Concil. Agat. fol.35. & 373.* Franciſ. Florens *ad hunc text.* Chriſt. Lupus *ad hunc can.*

d *De hoc pœnituerit.*) Hæc verba adjecit Raymundus, nec reperiuntur in ipſo Concilio, quia exiſtimavit in hoc Canone denegari communionem Euchariſticam; ne videretur, Eccleſiam eam denegaſſe pœnitenti. 4

e *Placet.*) Vetus mos rogandi, & decernendi leges, tam civiles, quàm Eccleſiaſticas; in habendis etiam Senatuſconſultis, illum morem obſervatum eſſe facilè conſtat ex epiſtolis Cœlii Frontini *lib.2.de aquæductu*; & in Pandectis exempla tranſcripta ſatis ſuadent, quod in illis rogandis, iſtis ſingularibus litteris Romani uti ſolebant: Q. D. E. R. F. P. D. E. R. V. I. C. quas ſic interpretatur Valerius Probus, *Quid de ea re fieri placeret, de ea re univerſi ita cenſuerant*. Frequenter Senatus ea formula utebatur, *Placere Senatui*. Cicero *in oratione pro Cornelio*, ibi: *Quatuor omninò genera ſunt, judices, in quibus per Senatum more majorum ſtatuatur aliquid de legibus; unum ejuſmodi, Placere legem abrogari*. Sic in duobus Senatuſconſultis, quæ à Frontino *lib.2. de aquæductu*, referuntur, ita legitur: *Placere huic ordini*; & ita; *Neque augeri placere, nec minui numerum*; & *in l.1.ff.ad Macedon. Placere*. In Senatuſconſulto *de petit. hæredit.* apud Ulpianum *in l.item 22. §.Prætor, ff.de petit. hæred. Quod fieri placeret, deque ea re ita cenſuerunt*, Lucius *lib.31.* de quodam Senatuſconſulto refert. *De auxilio mittendo, tunc reſpondere, placere*. Et *eod.lib. Senatui placere quæſtionem de expilatis theſauris*. Cicero variis in locis congeſtis à Briſſonio *libr.2. de formulis, fol.215.* Nec ſolùm formulam dictam ſervabat Senatus, verùm & quilibet Senator in ſua ſententia proferenda. Valerius *lib.6.c.4. Neutrum mitti placet*. Sed ſicut, quę probabat Senatus, decernebat per verbum *placet*; ita quę negabat, reprobabat ea formula, *Non placere*. Cicero pro Cornelio, *Senatui non placere*: idem *oratione 4. in Verrem: De abſente judicium nullum fieri placere*. Titus Livius pluribus in locis congeſtis à Briſſonio *ubi proximè*. In legibus etiam Eccleſiaſticis decernendis ipſos Apoſtolos eadem formula uſos fuiſſe, notavi ſuprà *in apparatu*. Unde Eccleſia ab ipſis Apoſtolis eam formulam accepit. Concilium Carthag.1. *can.1.* ubi cùm Gratus Epiſcopus propoſuiſſet, *Si videtur veſtræ dilectioni*; in fine canonis legitur, *Et univerſi dixerunt, Placet*. Concil. African. *canon.56.& 59.* Ritè ergo, & ſecundùm Eccleſiaſticum morem Oſius Pater Conciliorum in præſenti canone Patrum rogavit ſententias prædictis verbis: *Si omnibus placet*; & Patres more ſolito reſponderunt, *Placet*. 5

COMMENTARIUM.

EX hoc textu omnes repetentes deducunt, electionem ad clamorem populi factam, non valere; ſed ſi hic canon ſecundus conferatur cum primo ejuſdem Concilii, juncta ejus hiſtoria ſuprà relata, Patres nullo modo id ſtatuere intendunt; in eo enim agitur de tranſlatione Epiſcopi de una Eccleſia ad aliam neutiquam admittenda, *c.1. de clericis non reſid.* ubi extat canon primus; non verò de electione per populum facta. Sed licèt hoc verum ſit, & menti Patrum valdè conſonum; quia tamen à compilatoribus primæ collectionis, & hujus ſextæ, ſub titulo *de electione*, compilatus fuit canon hic ad probandum populi acclamationes in electionibus Epiſcoporum attendi non debere, ideò juxta illorum mentem, & antiquorum receptam interpretationem illum exponemus. Sit concluſio: *Electio ad clamorem populi facta non ſubſiſtit*. Probatur *c.1.& 2. 62.diſt. c.miramur, 61.diſt. c.non eſt permittendum 6. c.non licet 8. c.noſſe, 63.diſt. c.ſi ego 8. qu.1. c.ſi deinceps 16.q.7. c.licet 15. cum ſeq. 18.q.1. cap.is qui oper*, juncta Gloſſa, *v.In Judicio, 17.q.4. c.unuſquiſque 20.qu.4. c.innotuit 20.§.multa, c.querelam 24. cap. quod ſicut 28. c.ſacroſancta, c.Meſſana, hoc tit. c.tuæ fraternitati, de præb.* Synodus Nicæna *can.4.* Laodicena *canon.12.* Pariſienſis 1. *canon.8.* Bracharenſis 2. *can.1.* & alii congeſti ab Ivone *part.15. Decreti*, Anton. Aug. *in epit. l.4.tit.4.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, quibus addendi ſunt Acunna, & Joan. Dartis *in dicta 63.diſt.* Barb. *de poteſt. Epiſc. 1.p.tit.1.c.3.* Lantdm. *lib.1. de veteri clerico, cap.26.* Bellarm. *to.1. tit. de clericis, l.1.c.7.* Ambianas *ad Tertull. c.29.obſer.2.* Coqueus *in Morneum, fol.313. to.1.* Boetius Epon. *to.1. qu. heroic. tit. de Regalib. qu.89.* Julius Lavorus *de elect. tit.4. cap.4.* Petr. Gregor. *eod.tr. cap.5.* Pamelius *ad D.Cyprian. ep.68.* Coriolan. *in Breviar. an.71.* 6 Concluſio probatur

San-

Sanderus *de viſibili monarchia*, *l.1.c.*8. Franc. Hallier. *de ſacris electionibus ſect.1.c.3.§.3.* Quintanad. *lib.3. Eccleſ. in princ.* Menardus *ad D. Gregor. fol.*302. Herod. *lib.1. Pandect. tit.4.cap.*19. Turrian. *in notis parvis ad lib.8. conſtit. Clem. cap.*2. Vaſquez *to.3. in 3.p.diſp.*244. *cap.*5. Diana *p.10.tr.1.reſ.*3. Michael Rouſſelius *libr.2. hiſtor. Pontif. juriſd. cap.*1. Dartis *de benef. ſect.6.fol.*37. Petavius *de hierarch. l.1.c.*18. Chopinus *de ſacra polit. l.1.tit.1.n.*4. Notator Capitularium Caroli *v.Epiſcopus*, Ferrarius *de veteri acclamandi ritu*, *lib.2.c.*3. Mancinus *lib.1. de triplici jure*, *cap.*30. Cochier *in face hiſt. centur.2. cap.*11. Cellotius *de hierar. obſer.4. cap.17. per tot.* Balluzius *in notis ad Concil. Monſpelienſe*, *fol.*33.

7 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti ratiocinio: Nihil magis congruum eſt rationi, & diſciplinæ Eccleſiaſticæ conſentaneum, quàm ut Epiſcopi à populis eligantur, & ut eorum acclamationes in electionibus attendantur; quod probatur primò. Nam populorum maximè intereſt eligere, à quo regantur, ne improbi Prælati commixtione maculentur: ſed quod ad omnes ſpectat, ab omnibus debet approbari, regula *Quod omnes*, *de regulis juris in* 6. igitur Prælati electio à populis fieri debet: unde toties ſtatutum legimus, ne populo invito detur Epiſcopus, *c.nullus*, 61.*diſt. c.illud*, *diſt.*23. *c.fortè*, 63.*diſt.* Secundò probatur; nam ſi populus eligat Epiſcopos, viri integri, fide præſtantes, moribus incorrupti Eccleſiis præficientur; ſiquidem tunc licebit omnibus crimina, aut criminum ſuſpiciones eligendo objicere. D. Cyprianus *lib.1.ep.*4. *Ut plebe præſente, vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur.* Quam rationem expreſſit Alexander Severus, referente Lampridio *in ejus vita*, his verbis: *Ubi aliquos Imperator Alexander Severus voluiſſet vel Rectores provinciis dare, vel Præpoſitos facere, vel Procuratores, id eſt Rationales ordinare, nomina eorum proponebat, hortans populum, ut ſi quis quid haberet criminis, probaret manifeſtis rebus; & ſi non probaret, ſubiret pœnam capitis: dicebatque grave eſſe, cùm id Chriſtiani & Judæi facerent in prædicandis ſacerdotibus, qui ordinandi ſunt, non fieri in provinciarum Rectoribus.* Sed hunc generalem morem eligendi Prælatos à propriis populis, authoritatibus diverſarum nationum illuſtremus. Apud Hebræos, etiamſi hæreditaria eſſet ſacerdotii dignitas, aliqui tamen ſacerdotes electi fuerunt à populo, ut de Juda, & Jonatha refert Joſephus *lib.12. antiq. cap.*17. & *lib.13. cap.8. & 19.* Idem obſervaſſe Ægyptios refert Heliodorus *in Ethiopica hiſtoria*. Apud Romanos ſatis notum eſt, præcipuas ſacerdotii dignitates popularis electionis fuiſſe, ut Pontificis Maximi, qui in Comitiis Tribunitiis eligebatur: Regis ſacrificuli, qui in Centuriatis: Flaminum, qui in Curiatis creabantur. Cicero 2.*de lege Agrar.* Livius *lib.5. decade 3. in initio*, Carolus Sigonius *lib.1. de antiq. jure*, *capit.*19. Sed ad tempora noſtræ legis gratiæ perveniamus. Et in Eccleſia Orientali prædictum morem obſervatum fuiſſe, conſtat ex Concilio Nicæno *in epiſt. ad Eccleſias Ægypti*, *& Pentapol.* quæ extat apud Socr. *lib.1. hiſtor. Eccleſ.* & in Eccleſia Africana, ex D. Auguſt. *ep.*110. aliàs 120. ubi referunt populi acclamationes in actis ordinationis Eradii, Auguſtino ipſum populo proponente, ut ſibi ſuccederet, & à populo acclamatum eſſe: *Trigeſies ſexies Deo gratias Chriſto; laudes exaudi Chriſte. Auguſtino ita dictum eſt: Tredecies te Patrem, te Epiſcopum. Dictum eſt: octies, Dignus eſt, juſtus eſt. Dictum eſt vicies, Benè meritus, benè dignus.* Ex Concilio Africano *can.*45. ex Metaphraſte *in vita S. Eutichii*, *cap.*19. apud Surium *die 6. Aprilis*; ubi in ordinatione S. Eutichii Patriarchæ Conſtant. de populo refertur, omnes uno animo, eademque mente, & conjunctis ſuffragiis, atque una voce, antè tempus proclamaſſe, *dignus eſt*. Variis exemptis probat Menardus *ad D.Gregorii ſacram. fol.*303. In Hiſpania facilius hic mos probatur ex Concil. Toletan. relato *in c.qui in aliquo* 5.*diſt.*51. Barchinon. *can.*3. *Duobus aut tribus, qui tamen digni ſint, quos conſenſus Cleri & plebis ſelegerit.* Iſidorus *lib.2. de Eccleſ. offic.* ex celebri Hormiſdæ Pontificis epiſt.4. *cap.*2. ad Epiſcopos Hiſpaniæ: *Iſtam in ſacerdotibus ordinandis ſervet electionem, ut in gravi murmure populorum divinum credatur eſſe judicium; ibi enim Deus, ubi ſimplex ſine pravitate conſenſus.* In Eccleſia Gallicana etiam populum elegiſſe Prælatos, patet ex Concilio Valent.3. *can.*7. Leone I. *epiſt.3. ad Epiſc. Vien.* Concilio Aurel.1. *can.*7. Aurel. 2. *can.*6. Aurel.5. *can.*11. Cabil. *cap.*10. Pariſienſi *can.* 8. ibi: *Nullus civibus invitis ordinetur Epiſcopus, niſi quem populi, & clericorum electio pleniſſima quæſierit voluntate.* Aurel.3. *can.*3. ibi: *De comprovincialibus ordinandis cum conſenſu Metropolitani, Cleri & civium, juxta priorum Canonum ſtatuta voluntas & electio requiratur.* In Anglia etiam hoc obſervatum fuiſſe facilè conſtat ex Concilio Arvern. *canon.*2. ibi: *Epiſcopatum deſiderans electione Clericorum, vel civium Pontifex ordinetur.* Tandem in Italia, & ipſa urbe Romana populum elegiſſe Epiſcopos, liquet ex Synodo Romana ſub Gregorio VII. *can.*6. *Clerus & populus remota omni ſæculari ambitione, timore, & gratia, & Apoſtolicæ Sedis, vel Metropolitanæ conſenſu, Paſtorem ſibi ſecundum Deum eligat.* Unde Gregorius Magnus noluit confirmare Conſtantinum, quem Clerus Sedi Mediolanenſi præfecerat, antequam populi comitiis approbaretur, referente Rouſſelio *ubi ſuprà*, *cap.1. diſt.62. cap.vota*, 63.*diſt.* Idem de aliis referunt Theodoretus *lib.1.cap.*9. Herbertus *obſerv.*2. Gregor. Nazianz. *orat.11. de S. Athanaſio*, ex Hieronymo 1. *adverſ. Jovin.* Leone *epiſt.* 87. *ſeu* 89. quos refert Jacobus Gothofr. *in l.49. Cod. Theod. de decur.* ergo non rectè, nec juxta antiquam Eccleſiæ diſciplinam in præſenti aſſeritur Epiſcoporum electionem populis non eſſe committendam, neque eorum acclamationes attendendas.

Adbuc tamen defendenda eſt præſens aſſertio, pro cujus vera expoſitione, & prædictæ difficultatis ſolutione præmittendum eſt, juxta temporum varietatem, immò & pro regionum diverſitate, variam etiam fuiſſe electionum Epiſcoporum formam, ut ultra ſuprà relatos fusè probant Petrus Marcha *lib.8. concord. Sacerd. & Imperii*, *per tot.* Michael Rouſſelius, ſeu ut veriùs credo, idem Petrus Marcha *lib.2. hiſtor. Pontif. juriſd. c.5.6.& 7.* Dadinus Alteſſerra *de Ducibus*, *cap.*7. idem *in c.cùm inter* 18. *hoc tit.* Franc. Florens *ad hunc tit.*1. Dartis *de benef. ſect.3.c.1.& c.12.& 13.* Primis enim Eccleſiæ temporibus Apoſtoli ipſos Epiſcopos eligebant, & deſignabant; ſed illis in cœlum elatis, ſucceſſit ſecundùm tempus, in quo Epiſcopi comprovinciales, Metropolitanos, & Epiſcopos eligebant cum teſtimonio atque conſenſu Cleri & populi. Anacletus Pontifex, qui floruit per annos 102. relatus *in cap. final.* 79.*diſt.* quam electionis formam firmarunt ejus ſucceſſores, quorum epiſtolæ extant *in c.in nomine*, 23.*diſt. cap.plebs*, *cum ſeq.* 63.*diſt.* ad quod tempus referendus eſt D. Cyprianus *lib.4.epiſt.*2. ubi de Cornelio inquit: *Factus eſt à pluribus collegis noſtris, qui tunc in urbe Roma aderant: factus eſt de Dei, & Chriſti ejus judicio, de clericorum ferè omnium teſtimonio.* Adeò hæc forma eo ævo obſervabatur, ut plebi invitæ non daretur Epiſcopus; non quia Epiſcopi comprovinciales tenerentur à populo poſtulatum conſecrare, *cap.noſſe*, 63.*diſt. canon.1. & 2.collect. Martini Brachar.* immò ſi quem petiiſſet populus contra ſtatuta canonum, rejiciebatur, & denuò convocabantur Clerus & populus, *cap.plebe*, 63.*diſt.* ſi verò nec tunc in unum conveniſſent, quem Archiepiſcopus eligebat, is pro Epiſcopo habebatur, ut probat Pamelius *ad D. Cyprianum ep.* 68. unde manifeſtè depromitur, populum in electionibus Epiſcoporum adfuiſſe ex permiſſione Eccleſiæ, ut eo præſente, vel detegerentur malorum crimina, vel bonorum merita prædicarentur; atque ita nemo ad Epiſcopatus apicem indignus accederet, *c.Metropolitano*, 63.*diſt.* non quia à jure divino populo Epiſcoporum electio competeret, ut falsò exiſtimabant Calvinus & Lutherus, quos refellit Bellar. *lib.1. de cleric. cap.*7. Poſteà verò jus electionis in Occidente clero cum populi conſenſu communicatum fuit, ut probant Bellarm. *d.c.*7. Azor *lib.3. inſtit. c.28.qu.*4. ita ut electio fieret per Clerum populo annuente, & conſentiente, non verò ſuffragante. Hinc apparet, quomodo accipiendum ſit, quod Patres Eccleſiæ docent, plures electos fuiſſe à populo, ut D. Cyprian. *ep.*68. Nicolaus relatus *in c.Epiſcopos*, 63.*diſt.* D. Hieron. *in c.licet* 8. *qu.*1. quem electionis modum uſitatum legimus in Africa, ut conſtat ex electione Eradii ſucceſſoris Div. Auguſtini, ut conſtat ex ejus epiſtola 120. In Græcia, ut liquet ex D. Chryſoſt. *lib.3. de ſacerd.* Hiſpania ex epiſtola 68. D. Cypriani. In Gallia, ex epiſtola Cœleſtini Papæ II. & aliis congeſtis à Petro Marcha *d. lib.8.per tot.* Sed hoc jus electionis penes populum reſidens, translatum fuit in Principem, à Sedeque Apoſtolica conceſſum fuit Regibus, ut in ſuis Regnis Epiſcopos eligerent. De Chriſtianiſſimis Regibus Galliæ conſtat *ex c.Adrianus*, cum ſequentibus, 63.*diſt.* plura

8 De electione Epiſcoporum.

Dua-

Duarenus *lib.5. de ſacris Ecclеſ. c.1.* Baronius *an.*816. Fileſacus *de author. Epiſc. fol.*75. De invictiſſimis noſtris Hiſpaniæ Monarchis, *ex c.cùm longè, 63.diſt.* & variis Romanæ Sedis privilegiis, quæ referunt Boetius Epon. *tom.*1. *quæſt. tit. de Regal. nu.*163. Culmus & calamus extant apud Præceptorem meum Illuſtriſſimum D. Franciſcum Ramos *in memoriali ad Alexan. VII. pro Epiſcopatibus Luſitaniæ, propoſ.*1. *fol.*28. Solorzanus *tom.*2. *de jure Indiar. l.*3.*c.*4.*n.*30.

9 Proſequitur temporum ſeries. Succeſſit tertium tempus, in quo Epiſcopi eligebantur à Canonicis ipſius Eccleſiæ, & religioſis ipſius civitatis, *c.pro obeuntibus,* 35. 63.*diſt.* ſed ſtatim electio Epiſcoporum ad Capitulum propriæ Eccleſiæ fuit devoluta, *c.cùm terra* 14. *c.cùm inter* 18. *c.cùm in Eccleſia* 31. *c.quia propter* 42. *c.Cumana* 50. *c.in Geneſi* 51. *de elect. cap.cùm in Eccleſia, de cauſa poſſeſſ.* ubi plura Primarius noſter D. Joan. de Balboa. Et hic electionis modus juri communi conſentaneus dicitur *in c.*1. *hoc tit.* & notavit Cironius *in præſenti*. Sed cùm Canonici ea eligendi facultate abuterentur, & ea eligendi forma plures ſeminaret diſcordias, ablata eſt ab illis facultas eligendi Epiſcopos, & R. Pontifici reſervata in regula 2. Cancellariæ; & licèt iſtæ reſervationes ſublatæ fuiſſent in Concilio Baſileenſi, nihilominus in quamplurimis provinciis Pontifex retiuuit hanc eligendi poteſtatem. Noſtri tamen invictiſſimi Reges ex privilegiis huic Regiæ Coronæ ſpecialiter conceſſis obtinent jus præſentandi Epiſcopos in omnibus ſuis regnis, ut pro expoſitione legis primæ, *tit.*6. *lib.*1. *recopil.* referunt, & probant Balboa *ubi ſuprà,* Diana *d.p.*10.*tr.*2.*reſ.*70. Salcedo *de lege polit. lib.*2.*c.*11. iunumeri laudati & congeſti à Præceptore D. Franc. Ramos *ubi proximè,* Parexa *de inſtrum. edit. to.*2.*tr.*7. *reſol.*9. Ramirez de Prado *ad Luitprandum num.*97.

10 Traditur decidendi ratio. Quibus ita præjactis, in medium afferamus jam rationes, quibus moti fuerunt Patres Concilii Sardicenſis, ut ſtatuerent populi acclamationes in electionibus Epiſcoporum non eſſe attendendas. Et primam, præcipuamque deducamus ex illis verbis noſtri textus, *præmio & mercede corrumpi*; ideò enim acclamationibus populi judicium deferendum non eſt, quia facilè, magnaque cum levitate movetur pretio, & præmio corrumpitur. Horatius *lib.*1. *epiſt.*19.

Non ego ventoſæ plebis ſuffragia venor
Impenſis cœnarum, & tritæ munere veſtis.

Ubi notavit Lambinus. Quare Tertullianus *in apolog. cap.*39. pungit Ethnicos, quia pecunia populi ſuffragia ſacerdotes emebant, ut eos ad ſacerdotium eligerent: & Chriſtianos è contrario laudat, dum de his ait, *Præſident probati quique ſeniores, non pretio, ſed teſtimonio adepti*. Ethnici enim non ſolùm plura ſimul ambiebant ſacerdotia, ſed & numerata pecunia populi ſuffragia non minùs in Sacerdotiis, quàm in aliis officiis redimebant, adeò ut apud ipſos reperirentur non ſolùm nummarii judices, ſed & ſacerdotes. Seneca *lib.*1. *de beneſ. cap.ultim.* ibi: *Ut circa Conſularia occupato Comitia, aut Sacerdotiorum candidato quæſtura ſuffragator excideret*. Tertul. *de ſpectaculis cap.*30. *Ut talibus exultes, qui tibi Prætor, aut Conſul, aut Quæſtor, aut Sacerdos de ſua liberalitate præſtavit*. Alia adducit Grotius *in floribus ad legem primam, ff. ad leg. Juliam de ambitu*. Unde eveniebat, ut impares oneri ferendo eligerentur, cùm populus non attenderet, quantum valeret ſacerdos, ſed quantùm daret. Ut ergo ſimile in Eccleſia abſurdum non contingeret, prohibitum fuit tot ſacrorum canonum decretis, ne populi acclamationes in electionibus Epiſcoporum admitterentur, aut aliquis populi acclamatione eligeretur; immò ſi aliquis hoc modo Eccleſiam conſequatur, communione laica privetur, cùm tot damna & incommoda ex his electionibus cognoſcerentur, ut exemplis & hiſtoriis probat Lantdmet. *lib.*1.*de veteri monach. c.*27. Alias rationes hujus deciſionis omittimus, quia eas adduximus *in cap.*2. *de conſuet.*

11 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec ratio dubitandi ſuprà adducta refragatur; verum enim eſt, populi conſenſu, & coram eo olim electos fuiſſe Epiſcopos, ut omnibus dicendi in electum eſſet facultas, & liceret unicuique palam vitia & virtutes eligendi proferre: at ubi cœpit ambitio eligendorum animos clericorum ad dignitates properantium obſidere, & populos largitionibus ad ſuffragia danda corrumpere, neceſſaria fuit noſtra prohibitio, ne indigni ad Epiſcopatus inſulas pervenirent. Sed utrum populus ipſe olim eligeret, an verò tantùm conſenſum, & teſtimonium præſtaret, dubium eſt apud Interpretes? Et populum jus electionis habuiſſe, docent Pamelius *ad D. Cyprianum epiſt.*68. Vaſquez *3.par. in tertiam, diſp.*244.*c.*5. Bellarm. *lib.*1. *de clericis, cap.*7. pluribus relatis probat Michael Rouſſel. *in hiſt. Pontif. juriſd. l.*2.*c.*1.*n.*10. Diana *p.*10.*tr.*1.*reſ.*4. Negant Andr. Duvalius *de poteſt. Pontif. c.*3.*qu.*6. Ambianas *ad Tertull. in Apolog. cap.*39. *obſerv.*2. Lantdmeter. *lib.*9. *de veteri clerico, cap.*27. Quorum opinionem veriorem judico, cùm textus ſuprà citati tantùm exigant conſenſum, aut præſentiam populi; non verò neceſſariò poſtulent populi electionem, ut ſuprà dixi. Et quia hanc quæſtionem fusè examinat Diana *ubi ſuprà,* cujus opera præ manibus habentur, ideò in ejus examine ſuperſedeo. Manet ergo, populi conſenſum deſideratum fuiſſe antiquitus in electionibus Prælatorum Eccleſiæ, ut attenderetur, non ut ſequeretur, ut in electione Abbatis docetur *in cap.ſi quis monachus,* 16. *quæſtione prima*.

Sed ſuperiori aſſertioni primò adverſatur D. Cypriani teſtimonium *lib.*1.*ep.*4. in hæc verba: *Propter quod plebs obſequens præceptis dominicis, Deum metuens, a peccatore propoſito ſeparare ſe debet, nec ſe ad ſacrilegi ſacerdotis ſacrificia miſcere, quando ipſa maximam habet poteſtatem, vel eligendi dignos ſacerdotes, vel indignos recuſandi; quod & ipſum videmus de divina deſcendere poteſtate, ut ſacerdos plebe præſente ſub omnium oculis eligatur, & dignus atque idoneus publico judicio ac teſtimonio probetur*. Ex quibus verbis apertè deducitur, populo competere jus eligendi Epiſcopos ab ipſo jure divino. Igitur per hoc Concilium hæc facultas auferri non potuit, & in contrarium ſtatui, ut populi acclamationes in electionibus Epiſcoporum, contra juris divini regulas non attenderentur. Hoc, & aliis teſtimoniis moti impii Kemnitius, & Illyricus, auſi ſunt affirmare electionem Epiſcoporum competere populo ab ipſo jure divino; quod & noſtris temporibus quoſdam Doctores Pariſienſes typis dediſſe referunt Diana *dict. p.*10.*tr.*1.*reſ.*8. Petavius *de hierarch. lib.*1.*c.*13. Sed eos refellunt feliciter Bellarm. *lib.*1. *de clericis, cap.*7. Boverius *contra remp. Marci Antonii de Dominicis, lib.*3. *cap.*3. *per totum,* qui reſpondit, D. Cyprianum nullo modo aſſerere, hoc jus electionis populo à jure divino competere, ſed tantùm ex auctoritate divina deſcendere; ideſt, ex exemplo divino ex ſacra Scriptura deprompto, inſtar cujus ait D. Cyprianus, debere fieri electionem: nam probare volens hoc deſcendere ex divina auctoritate, adducit tria exempla, videlicet Eleazari, qui ut refertur *Numerorum c.*20. coram populo ordinatus fuit; & ſimiliter Mathiæ, & Septem Diaconorum, de quibus *actuum Apoſt. cap.*1.*&* 6. Sed exempla ex ſacra Scriptura petita non inducunt jus divinum; ſed præcepta Dei ſunt, quæ hoc ſtatuunt. Amplius, etſi admitteremus verba illa, *ex auctoritate divina,* accipi pro præcepto; tamen adhuc Sanctus non concludit populum eligere debere, ſed tantùm teſtimonium perbibere poſſe, quod illius Sancti ævo in Eccleſia obſervatum fuiſſe, jam ſuprà retulimus. 12 Exponitur D. Cypriani locus.

Secundò refragatur textus *in can.*10. *Concilii Cabilonenſis,* in illis verbis: *Nullus civibus invitis ordinetur Epiſcopus, niſi quem populi & clericorum electio pleniſſima quæſierit voluntate*. Ex quibus verbis expreſsè conſtat, electionem Epiſcopi competere populo ſimul & Clero. Igitur, ſicut Clero competit jus, non ſolùm ferendi teſtimonium, verùm etiam eligendi, ita ſimiliter populo. Pro cujus canonis expoſitione dicendum eſt, populum nullo modo elegiſſe Epiſcopos, ſi propriè, & ſtrictè electionem accipiamus; ſed tantùm illi interfuiſſe, ut proponeret, & poſtularet, teſtimoniumque perbiberet de vita & meritis ipſius. Et licèt in dicto Canone Concilii Cabilon. & aliis referatur, populum elegiſſe, verbum *electio,* reſpectu Cleri propriè ſumitur; reſpectu verò plebis impropriè, & diverſimodè: ſicut etiam, dum in ſacris litteris legimus, Pilatum, Turbas, Sacerdotes, & Milites Chriſtum cruci affixiſſe, non intelligitur, omnes eodem modo ipſum crucifixiſſe: ſic etiam *in dict. can.*10. accipimus Clerum & populum interfuiſſe electioni Epiſcopi, ſed non eodem modo, immò diverſo, videlicet Clerus eligendo, populus electioni conſentiendo. Quo modo accipiendi ſunt textus in ratione dubitandi adducti, qui ſigillatim expendi poſſunt. 13 Intelligitur Cabil. Concilii can. 10.

C A-

Digitized by Google

C A P U T III.

Gregorius *a* Magnus *Anthemio Subdiacono Campaniæ.*

POſtquam is, qui ad Epiſcopatum *b* Surentinæ civitatis electus fuerat, aptus nobis viſus non eſt, Amandum Presbyterum Oratorii ſancti Severini, quod in caſtro Luculano ſitum eſt, elegerunt. Eapropter experientiæ tuæ præcipimus, ut eundem Presbyterum, excuſatione poſtpoſita, ſub omni ad nos ſtudeas feſtinatione tranſmittere, quatenus petentium deſideria cum Chriſti auxilio, ſi nihil eſt quod eum impediat, impleantur. Cujus vita, vel actus, quia meliùs poſſunt illic, ubi diù eſt converſatus, agnoſci, curæ tuæ ſit cum fratre, & Coepiſcopo noſtro *c* Fortunato de eo diligenter inquirere: & ſi nulla ſint quæ ad ſacrum Ordinem obſiſtere valeant, ad nos debet omni poſtpoſita tarditate tranſmitti.

N O T Æ.

1 a GRegorius.) Perperam in Decretalibus tribuitur hæc deciſio Gregorio III. vel Gregorio IX. cùm deſumpta ſit ex regeſtro epiſtolarum Gregorii Magni *lib. 8. epiſt.* 18. ad Anthemium Subdiaconum miſſa. De ipſo Gregorio egi *in c. 2. de conſtit.* & *c. 1. de conſuetud.* Ex ipſa epiſtola ita reſtituo noſtrum textum, qui etiam reperitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 11.

2 Surentum ubi. b *Surentinæ.*) Surentina civitas eſt in Campania, *Sorrento*, vel *Surriento*, nunc dicta. Habet Eccleſiam Cathedralem jam à primis Eccleſiæ ſæculis, cujus Prætul Roſarius ſubſcripſit in prima Synodo Romana ſub Symmacho celebrata. Carolus à S. Paulo *in Geographia ſacra*,
3 *fol.*54. poſteà Archiepiſcopali dignitate decorata fuit, ut conſtat *ex c. conſtitutis* 45. *de teſtibus.*

c *Fortunato.*) Archiepiſcopo Neapolitano, de quo vide dicta *in c. 2. de conſtitutionibus.*

COMMENTARIUM.

4 Concluſio probatur. EX hac decretali epiſtola ſequentem deducunt Doctores aſſertionem: *Electio canonicè facta debet confirmari: & ſuperior confirmans inquiret de vita electi, ubi converſatus eſt.* Probant textus *in cap. illud*, 23. *diſt. c. priuſquam*, 28. *diſt. cap. de Petro*, 47. *diſt. c. noſti* 9. *c. ſuffraganei* 11. *cap. tranſmiſſa* 15. *cap. nihil eſt* 44. *c. cùm inter*, *hoc tit. c. quam ſit*, *c. cupientes*, *c. ſi confirmationem*, *cap. cùm conſtitutionem*, *§. final. cap. ut circa* 4. *§. quamvis*, *c. ab eo* 31. *hoc tit. in* 6. *cap. cùm dilecti*, *de conſuetudine*, *c. licèt*, *de officio Legati*, *c. cùm jam dudum*, *de præbendis*, *c. qua fronte*, *de appellat. c. ad probandum*, *de re judic.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *hic*, Petrus Gregorius *de elect. c.* 19. Antonius Chucus *lib. 4. inſtit. tit.* 5. Julius Lavorus *de elect. cap.* 15. Tamburinus *de jure Abbatum diſput.* 6. Rouſſelius *lib. 2. hiſtor. Pontif. cap. 2. per totum*, Hallier. *de hierarchia*, *fol.* 728. Garcia *to. 2. polit. regul. fol.* 127. Diana *part.* 12. *tractat. 1. reſolut.* 58. Barboſa *de poteſtate Epiſcopi*, 1. *part. tit. 1. cap.* 4. & *voto* 35. & 36. Dartis *de beneficiis*, *ſect.* 6. *c.* 1. Tonduttus *t. 3. var. c.* 125.

5 Impugnatur aſſertio. Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam cùm electio unanimiter, & canonicè eſt celebrata, confirmatio nihil operatur: ergo ſuperfluè in noſtro textu deſideratur. Probatur antecedens: nam confirmatio in forma communi facta, non plus juris tribuit actui præter id, quod jam habebat, *cap.* 1. *cùm vulgatis*, *de confirmat. utili*: ergo confirmatio, de qua in noſtro textu, nihil operatur. Accedit, nam plerumque electio ipſa continet in ſe confirmationem. Gloſſa *in c. 1. verbo Proviſionem*, & *in c. ut circa*, *verbo Electione*, *de elect. lib.* 6. Nicolaus Milis *verbo Electio*, *q.* 1. Compoſtellanus *in c. inter canonicos*, *hoc tit.* igitur indiſtinctè verum non eſt, in omni electione confirmationem deſiderari. Deinde contra eam partem aſſertionis, ubi docetur electi inquiſitionem faciendam eſſe in loco, ubi converſatus eſt, obſtat; nam talis inquiſitio ad confirmandam electionem debet fieri, ubi electio celebrata eſt, *c. ſcriptum*, *§. finali*, *de elect. cap. finali*, *eod tit. l.* 6. ergo non rectè hìc aſſerimus, inquiſitionem ad confirmationem faciendam eſſe, ubi converſatus eſt.

6 Confirmatio à quibus fiat. Adhuc tamen præſens aſſertio defenſanda eſt, videlicet electionem factam canonicè, eſſe confirmandam à ſuperiore ipſorum eligentium: ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, electionem canonicè celebratam, & in ſcripturam redactam, & ab ipſo electo acceptatam (ejus enim conſenſus peti debet antè omnia, *c. cupientes*, *in principio*, *§. cæterùm*, *hoc tit. lib.* 6.) confirmari, debere ab iis, quibus competit poteſtas confirmandi; & olim plerumque fiebat in Conciliis ad id peculiariter congregatis, ut fusè probat Petrus Marcha *lib. 6. concordiæ*, *c.* 3. Poſteà ea diſciplina viguit, ut ſi electio eſſet Epiſcopi, à Metropolitano, *c. cùm dilecti* 64. *de elect.* ſi Metropolitani, à Patriarcha, *c. quia*, 63. *diſt.* ſi Patriarchæ, à Pontifice fieret, *c. ſcriptum*, *hoc tit.* latè cum temporum varietate & diſtinctione illuſtrat Rouſſelius *dicto lib. 2. c. 2. per totum*, niſi talis confirmatio peculiariter Summo Pontifici reſervata fuerit, *cap. nihil eſt* 44. *hoc tit.* ut confirmatio Archiepiſcopi Capuani, *c. cum nobis*, *hoc tit.* Rhemenſis Synodus *apud Sanctum Medardum in cauſa Hincmari*: ſicut etiam confirmatio Imperatoris, *c. venerabilem*, 34. *hoc tit.* Pontifex autem Romanus cùm ſuperiorem non agnoſcat, non habet à quo confirmetur, *c.* 1, 23. *diſt.* Si electio ſit ad beneficia inferiora, confirmat Epiſcopus diœceſanus, ad quem inſtitutio, & deſtitutio ſpectat, *c. nullus* 16. *q.* 7. & defuncto Epiſcopo, Capitulum, Sede vacante, *c. cum olim* 14. *de majorit. & obed. cap. 1. ne ſede vacante*, *in* 6. Circa Abbatum electiones diſcrimen eſt conſtituendum inter exemptos immediatè ſubjectos R. Pontifici, & non exemptos; exempti confirmantur à R. Pontifice, vel ejus Legato, *c. ſi Abbatem*, *hoc tit. in* 6. Tamburinus & Garcia *ubi ſuprà*: non exempti ab Epiſcopo diœceſano, *c. 1. de ſupplend. neglig.* Rectè in hac parte reprehendit Duarenum *lib. 5. de ſacris Eccleſ. c. a. l.* Dartis *de beneficiis ſect.* 6. *c.* 1. eo quòd exiſtimaverit olim conſecrationem non fuiſſe diſtinctam à confirmatione.

Confirmatio petenda eſt ab ipſo electo, vel ejus electoribus, per ſe, vel per procuratorem: & ſi amicus electi petierit confirmationem, dum intra tempus à jure præſcriptum electus ratam habuerit, confirmatio utilis eſt. Barboſa *dicto c. 4. n.* 4. Peti autem debet confirmatio intra tres menſes, alioquin à jure per electionem quæſito cadit electus, nec opus eſt ſententia, ſed vacat Sedes, & ſecundæ electioni locus ſit, *c. quoniam*, 75. *diſt. c. quoniam*, 100. *diſt.* ubi Joann. Dartis, *c. ſi Epiſcopus*, *de ſupplenda neglig.* 7 A quibus, & quomodo petatur.
Niſi legitimum adſit impedimentum eam non petendi, *c. quam ſit*, *hoc tit.* In Cathedralibus verò, & Regularibus Eccleſiis, quæ à Sede Apoſt. confirmationem petunt, tempus hoc laxatum eſt à Nicolao Pontifice *in ca. cupientes*, *hoc tit. in* 6. ex rationibus, quas conſiderat Petrus Gregorius *d. c. 19. n.* 9. Petita autem confirmatione à legitimo ſuperiore, ipſe, ſi non adeſt impedimentum, eam denegare non poteſt; eſt enim neceſſaria, & per eam non beneficium, ſed debitum impendit, *c. finali*, *de elect. in* 6. Julius Lavorus *dicto c.* 25. Debet tamen ſuperior non temerè electionem confirmare, ſed priùs electum dignum judicare, vel per viam judicii cum cauſæ cognitione ſententia prolata, aut extrajudicialiter. Jul. Lavor. *d. c. 25. nu.* 49. Debet etiam priùs inquirere de forma electionis, an ſit canonicè celebrata; de perſona etiam electi, an ſit idonea; & ſi ſint contradictores, qui aliqua opponant, debet peremptorium terminum præſcribere illis, intra quem oppoſita probent; & ſi nemo elapſo termino probaverit oppoſita, debet ex officio diligenter inquirere perſonam electi, ejuſque mores, ſcientiam, ac vitam, *c. cùm nobis*, *c. nihil eſt* 44. *hoc tit.* Julius Lavorus *ubi ſuprà*, *num.* 57. & ſi dignum inveniat, confirmare; ſi verò indignum, rejicere, *d. c. cùm nobis*; aliàs ipſe confirmator graviter punitur, *c. cùm inter*, *hoc tit. c. provida* 44. *eod. tit. l. 6. c. qua fronte*, *de appellat.*

Nec hæc confirmatio levis momenti eſt, immò magnos præbet effectus, cùm per eam concilietur matrimonium inter electum & Eccleſiam, *c. inter*, *de translat. Epiſcopi*: 8 Confirmationis effectus.
electus gradum epiſcopalem conſequitur, ita ut adminiſtrationem bonorum Eccleſiæ conſequatur, & quæ ſunt juriſdictionis, utpotè poteſtatem judicandi, excommunicandi, corrigendi, à vaſſallis juramenta accipiendi, inſtituendi in beneficiis propriæ diœceſis; non tamen quæ ſunt majoris diſquiſitionis, Cujacius *in cap. verùm*, *de foro compet.* nec quæ ſunt ordinis, quæ tantùm per conſecrationem acquiruntur, *c. tranſmiſſa* 15. *c. quod ſicut*, *§. præterea*, *hoc tit. cap. quamvis*, 78. *diſtinct.* antè confirmationem verò

electus ſe immiſcere adminiſtrationi non poteſt, *d. cap. tranſmiſſa*, *c. noſti 9. cap. qualiter 17. hoc tit. c. cum jam dudum, de præbendis*. Plura Franciſcus Hallierius *de hierarch. juriſdict. fol.* 728. Illud enim diſcrimen verſatur inter electionem & confirmationem, quod electio confert dignitatem in habitu, confirmatio verò in actu; electio jus præſtat, confirmatio exercitium: unde adversùs electum accuſator poteſt proponere accuſationem ſine pœna inſcriptionis; poſt confirmationem verò contrarium obſervatur, *cap. ſuper his 16. de accuſ.* & ſi antè confirmationem electus adminiſtraverit, eo ipſo privatus eſt jure quæſito per electionem, *c. avaritiæ 5. hoc tit. lib. 6.* latè probant Julius Lavorus *d. cap. 45. nu. 6.* Lotherius *lib. 2. de re benefic. cap.* 13. Intruſus enim cenſetur, qui ita ſe immiſcet adminiſtrationi, & ideò redditur inhabilis ad eam dignitatem, *dicto cap. cum jam dudum*, Tamburinus *de jure Abbat. tom. 1. diſp. 7. q. 1.* Solorzanus *lib. 4. polit. c. 4.* unde tamquam propria authoritate invadens Epiſcopatum, eo privatur, *c. eum qui, de præbendis*: excuſatur tamen ab his pœnis, ſi cum eo diſpenſetur, *dicto c. noſti, hoc tit.* ſi unanimiter ab omni congregatione fuerint electi, & ſint valdè remoti à Curia, ita ut facilè non poſſint confirmationem obtinere, dum non ſint negligentes in ea petenda. Petrus Gregorius *ubi ſuprà, n. 6.* item Abbatiſſa electa à duabus partibus ex tribus monalium adminiſtrare poteſt, dummodò nihil alienet, aut moniales recipiat, *c. indemnitatibus 43. §. ſi verò, de elect. in 6.* Lavorus ſuprà *n.* 5. & hodie Abbates, & alii Prælati regulares electi à Capitulo, ſeu Definitorio, ob privilegia ſpecialia Religionibus conceſſa, quæ referunt Garcia *ubi ſuprà*, Tamburinus *dict. t. 1. diſp. 6. q. 2.*

9 Traditur ratio decidendi.

Quibus ſic conſtitutis pro præſentis textus expoſitione, ejus deciſiva ratio ex eo provenit: nam cùm electio ritè, & canonicè celebrata eſt, juſtè confirmatio poſtulatur, juxta illud Caſſiodori *lib. 1. epiſt. 14. Libenter omnibus præbeamus aſſenſum, quoties eſt juſta vox poſcentium*: & cùm electus ſine confirmatione adminiſtrare non poſſit, & Eccleſia defectu Paſtoris plerumque gravia patiatur damna, *c. cum in cunctis, c. pro defectu, hoc tit.* ideò canonicè electus debet confirmari, ut ſic Eccleſiæ deſervire poſſit, & jus quod per electionem tantùm in habitu habet, per confirmationem reducatur ad actum. Rectè ergo in præſenti textu ſtatuit Gregorius confirmationem à ſuperiore fieri debere, & cùm inquiſitio fieri debeat de ſcientia, & moribus electi, & non aliundè congruentiùs fieri poſſit, quàm in loco, in quo converſatus eſt, cùm præſumatur vicinum ſcire facta vicini, *c. quoſdam, de præſumpt.* notant Scipio Gentilis *de donat. inter, lib. 1. c. 8.* ideò jubetur in noſtro textu, inquiſitionem ibi fieri debere. Faciunt ad rem Innocentii III. verba relata *in c. ſcriptum, §. pro Apoſtolica, de electione*, ibi: *Quatenus ſuper his & aliis inquirat diligentiſſime veritatem de meritis electi, & poſtulati, apud Venetias, ubi nati ſunt, & diutiùs converſati. De ſtudiis autem eligentium & poſtulantium, & omnibus generaliter, quæ cauſam poſſunt inſtruere, apud Conſtantinopolim, ubi hujuſmodi electio & poſtulatio celebratæ fuerunt.* Et in *cap. cùm dilectus, de purgat. canonica*, ibi: *Ut tales ad purgationem admittantur perſonæ, quæ vicinæ ſunt.* Et ad probationem morum ordinandi, in parochia ubi converſatus eſt, inquiſitio fit, ut latè probat Hallier. *de ſacris electionib. fol.* 59. rectè ergo in præſenti jubetur inquiſitionem fieri in eo loco, ubi electus eſt converſatus.

Nec obſtat prima difficultas ſuprà allata; nam magnum diſcrimen adeſt inter confirmationem in forma communi factam, & in forma ſpeciali. Quæ fit in forma communi, nihil actui addit, ex juribus ſuprà adductis; quæ verò fit in forma ſpeciali, multùm operatur: unde cùm confirmatio electi fiat in forma ſpeciali, cum cauſæ cognitione, & electi inquiſitione, plures effectus operatur, quos ſuprà retuli. Nec argumentum difficultatis obſtat; verum enim eſt, confirmationem non deſiderari in ea electione, quæ fit à ſuperiore, qui etiam eligendi habet facultatem: ſed noſter textus loquitur, cùm electio fit ab inferiore; quo caſu confirmatio petenda eſt à ſuperiore. Nec obſtat alia ſecunda difficultas, ubi dicebamus inquiſitionem faciendam eſſe in loco electionis, non ubi electus converſatus eſt; nam diſcrimen eſt conſtituendum inter eum caſum, in quo inquiritur de viribus electionis; & inter eum caſum, in quo inquiritur de vita, & ſcientia electi. Primo caſu inquiſitio eſt facienda in loco electionis: ſecundo verò caſu in loco ubi converſatus eſt. Primo caſu procedunt textus ſuprà adducti, ſecundo verò caſu textus noſter. Docet latè Henricus Bohic. *in præſenti*. 10 Solvuntur difficultates.

C A P U T IV.

a Paſchalis *Archiepiſcopo* b *Panormitano*.

Significaſti, e frater chariſſime, *d* Regem, & Regni *e* majores admiratione permotos, quòd Pallium tibi ab *f* Apocriſiariis noſtris tali *g* conditione *h* oblatum fuerit, ſi *i* ſacramentum, quod à nobis ſcriptum detulerant, jurares. In Pallio frater quippe *l* plenitudo conceditur Pontificalis officii, quia juxta Sedis Apoſtolicæ, & totius Europæ conſuetudinem, antè acceptum Pallium Metropolitanis minimè licet, aut Epiſcopos *k* conſecrare, aut Synodum celebrare. Imitentur in hac cauſa Dominum JESUM CHRISTUM; cùm enim Dominus JESUS, ut Dominus, ovium ſuarum curam Simoni Petro committeret, conditionem poſuit dicens: Si diligis *l* me, Simon Petre, paſce oves meas. Si conſcientiarum factor & cognitor conditione hac uſus eſt, nec ſemel tantùm, ſed & ſecundò, & uſque ad contriſtationem; qua nos ſollicitudine, qua proviſione oportet tantam Eccleſiæ prælationem, tantam Chriſti ovium curam imponere fratribus, quorum conſcientiam non videmus; illis maximè, quos nullo uſu novimus, quorum dilectionem penitus ignoramus? Ajunt omne juſjurandum in Evangelio à Domino Deo eſſe prohibitum, nec ab Apoſtolis poſt Dominum, nec in Conciliis pòſt inveniri poſſe ſtatutum. Quid eſt ergo, quod idem Dominus ſubſequutus ait: Quod amplius eſt, à malo eſt? Hoc enim amplius ut exigamus, malum nos, illo permittente, compellit. Nonne malum eſt ab Eccleſiæ unitate, à Sedis Apoſtolicæ obedientia reſilire? Nonne malum eſt contra canonum ſtatuta prorumpere, quod multi etiam poſt ſacramentum præſtitum præſumpſerunt? Nonne prædeceſſor tuus præter Romani Pontificis conſcientiam damnavit Epiſcopum? Quibus hoc canonibus, quibus Conciliis legitur eſſe permiſſum? Quid ſuper Epiſcoporum translationibus loquar, quæ apud vos non authoritate Apoſtolica, ſed *m* nutu Regio præſumuntur? Propter hæc mala, & alia evitanda, hujuſmodi juramentum exigitur. Cur autem juramentum Dominus prohibuit, Apoſtolus Jacobus manifeſtat, adjiciens: Ut non ſub judicium incidatis, nec quiſquam, ſicut Beatus Auguſtinus exponit, aſſiduitate jurandi ad perjurii conſuetudinem dilabatur. Quapropter juratione non utatur, niſi neceſſitate, cùm pigros videt eſſe homines ad credendum, quod eis utile eſt credere, niſi juratione firmetur. Hoc nimirum malo, hac neceſſitate compellimur juramentum pro fide, pro obedientia, pro veritate requirere. Porrò pro auditorum diffidentia Apoſtolum P. juraſſe, ipſius epiſtolę proteſtantur. Ajunt Reges tui, in Conciliis ſtatutum non inveniri, quaſi Romanæ Eccleſiæ legem Concilia ulla præfixerint, cum omnia Concilia per Eccleſiæ Romanæ authoritatem & facta ſint, & robur acceperint, & in eorum ſtatutis Romana patenter *n* excipiatur authoritas. *Et infrà*: Poſſunt Apoſtolicam Sedem contemnere: poſſunt apud nos calcaneum elevare: datum à Deo privilegium evertere, vel auferre non poſſunt, quo Petro dictum eſt: Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & tibi dabo claves Regni cęlorum. Quibus tandem Conciliorum decretis dandi Pallii modus præſcriptus eſt, & profeſſionis vel obedientiæ ordo ſancitus? Cùm igitur à Sede Apoſtolica veſtræ inſignia dignitatis exigitis, quæ à Beati Petri tantùm *o* corpore aſſumuntur, juſtum eſt ut vos quoque Sedi Apoſtolicæ ſubjectionis debitæ ſigna ſolvatis, quæ vos cum Beato Petro, tanquam membra de membro habere, & catholici Capitis unitatem ſervare declarant, in quibus à prædeceſſoribus noſtris ea eſt adhibita moderatio, ut nihil injurioſum, nihil difficile ſit appoſitum, quod non etiam præter exactionem noſtram debeat ob omnibus Epiſcopis obſervari, qui ſub

Apoſto-

Digitized by Google

Apoſtoli Petri & Pauli obedientia decreverint in unitate perſiſtere. Nunquid non ultra vos *p* Daci conſiſtunt? Et tamen eorum Metropolitani & idem juramentum aſſerunt, & Legatos Apoſtolicæ Sedis honorificè tractant, & in ſuis neceſſitatibus adjuvant, & Apoſtolorum limina per Legatos ſuos non tantùm per triennium, ſed ſingulis *q* annis viſitant,

NOTÆ,

1 a P*aſchalis.*) Primuſne, an ſecundus, ſub lite eſt. Baronius *anno* 1102. Paſchali II. tribuit hanc deciſionem, qui Eccleſiam Romanam rexit ex anno 1100. uſque ad annum 1117. Baronium ſequuntur & defendunt Piccolus 2. *parte hiſt.* c. 17. P. Marcha *lib. 6. concord. ca.* 7. *ad fin.* moventur eo argumento, quia in noſtro textu fit mentio Regis Siciliæ; & tamen temporibus Paſchalis I. non erat in Sicilia Rex, uſquedum Rogerius coronatus fuit per annum 1117. igitur Paſchalis II. author eſt hujus deciſionis. Contrarium tamen, videlicet Paſchalis I. eſſe hanc decretalem, probant Vincentius Litara *in orat. de Primatu Eccleſiæ Panorm.* D. Rochus Pirro *to.* 1. *Siciliæ, in notit. Eccleſiæ Panorm. fol.* 77. quorum opinio verior eſt. Contrariæ autem fundamento infrà ſatisfaciam. Paſchalis iſte I. Eccleſiam rexit ab anno 817. uſque ad annum 823. teſtantibus Baronio, Coriolano, & aliis. *Colocenſi*, legendum eſſe, & ita ad Regnum Ungariæ referendam eſſe hanc decretalem, probat Franc. Florens *ad tit. de uſu Pallii*; ſed ut Abbati Pirro conſentiam, movet id quod lego *in collect. hiſt.* quam Author inſcripſit *Flores hiſtoriarum*, ibi: *Tempore Paſchalis fuerunt Reges Siciliæ Rogerius & Bernardus fratres; & cum miſiſſet Paſchalis Archiepiſcopo Panormitano Pallium, & fidelitatis juramentum exigeret, offendit ea res Archiepiſcopum, & Reges, atque optimates regni: dicebant enim rem eſſe novam, & habere ſpeciem tyrannidis.*

2 b *Panormitano.*) Nec in hac parte conveniunt codices: alii legunt, *Colonenſi*, alii *Toletano*, alii *Polonienſi*, vel *Polverienſi*. Sed retinenda eſt vulgaris lectura *Panormitano*, quia ita habetur in codice Vaticano, ubi ſe legiſſe teſtatur Alexander Renaldus, relatus à Pirro *ubi ſuprà*, *n.* 6.

3 c *Significaſti.*) Hujus textus ſeriem & hiſtoriam Baronius *d. anno* 1102. *n.* 6. ex eo petit, quod tertio anno ſui Pontificatus Paſchalis II. Concilium generale Romæ celebravit, ut conciliaret Henricum Imperatorem; & cum ipſe comparere noluiſſet, immò antipapam introduceret, Patres Concilii ejus ſchiſma cum fautoribus damnarunt, fideique profeſſionem fecerunt, atque obedientiam Pontifici promiſerunt. Accidit eodem anno, ut ab Archiepiſcopo Panormitano juramentum obedientiæ Sedis Apoſtolicæ apocriſiarii exigerent: ille autem facere detrectavit: unde eum Paſchalis corripuit præſenti deciſione, quam refert Baronius *prædicto anno*, *n.* 6. Eodem etiam anno, & ob eandem cauſam ſimilem miſit epiſtolam Paſchalis II. Archiepiſcopo Poloniæ, quam ex codice Vaticano tranſcripſit Baronius *d. anno*, *n.* 8. Sed hæc Baronii ſententia admitti non poteſt: tum quia, ut ſuprà retuli, hæc decretalis non eſt Paſchalis ſecundi, ſed primi: tum quia ſi Archiepiſcopus Panormitanus renuiſſet obedientiam præſtare, ipſum inculparet, increparetque Romanus Pontifex, ſed Regem Siciliæ, Regnique proceres arguit Pontifex: ergo quia Archiepiſcopus non renuebat obedientiam præſtare.

4 Textus hiſtoria refertur. Hac igitur opinione omiſſa, placet Abbatis Rochi de Pirro ſententia *ubi ſuprà*, qui refert electo noſtro Paſchali primo, Pſeudopatriarcham Conſtantinopolitanum Legatos miſiſſe ad ipſum Pontificem, quos tanquam turpiſſimæ legationis miniſtros rejecit: quare Præfecti Orientis, qui totam Siciliam regebant, deſiderabant ut Siciliæ Præſules potiùs Patriarchæ Orientis quàm Romano Pontifici obedientiam præſtarent; & ſi forſan à Romano Pontifice pallium peterent, fidei profeſſionem facerent: quos Præfectos, & Regni Proceres arguit Paſchalis, probans tam auctoritatibus ſacræ Paginæ, quàm exemplis Dacorum, ipſos mirari non debere ex eo quod Siciliæ Præſules fidem & obedientiam Romano Pontifici promittant. Sed hanc Abbatis Nertini ſententiam improbat Franciſcus Florens *ad tit. de author. & uſu pal.* & credit in præſenti referri epiſtolam Paſchalis II. miſſam Coloſſenſi Archiepiſcopo, & ita eam ad Hungariam pertinere. Movetur perdoctus vir, primò quia in ea referuntur depoſitiones, ac translationes Epiſcoporum, quæ in ea provincia nutu Regio fiebant; quare Bella Rex Hungariæ conceſſit Alexandro III. ut abſque authoritate & conſilio ejus, vel ſucceſſorum ſuorum depoſitiones, ſeu translationes Epiſcoporum non faceret, vel fieri permitteret. Diploma Bellæ extat inter acta Alexandri III. & Federici I. emendatius, quàm apud Baronium *ad annum* 1169. *n.* 40. & 41. Sed pro ſententia Abbatis Nertini, quam amplexus ſum, facit quod legitur *in collect. hiſtor.* quam Author inſcripſit, *Flores hiſtoriarum*, his verbis: *Tempore Paſchalis fuerunt Reges Siciliæ Rogerius, & Bernardus fratres; & cum miſiſſet Paſchalis Archiepiſcopo Panormitano pallium, & fidelitatis juramentum exigeret, offendit ea res Archiepiſcopum, & Reges, atque Optimates Regni: dicebant enim rem eſſe novam, & habere ſpeciem tyrannidis.* Tota autem facti ſeries facilè conſtabit, ſi hujus Decretalis verba paraphraſticè percurramus.

d *Regem.*) Sed quomodo Rex memoratur in Sicilia 5
tempore Paſchalis primi, cujus ævo uſque ad annum 1129. quo invaſit illud regnum Rogerius, aut ſub Sarracenis, aut ſub Græcis erat tota Sicilia, ut probant Facelus *in hiſtoria Siciliæ, decade* 2. *l.* 2. *anno* 812. Pirro *ubi ſuprà*, *n.* 6. De quo ergo Rege accipiendus eſt Paſchalis in præſenti? Hujus difficultatis nervum ut abſcinderet Vincentius Litara, ſupponit Præfectos Siciliæ, qui pro Conſtantino Imperatore Siculam provinciam adminiſtrabant, Regum nomine inſignitos fuiſſe, & Præfectum Panormiæ inde Regem appellari, quod probat ex Nicephoro Gregora *lib. 7. de Irene Imperatrice*, ubi ait: *Magni autem Conſtantini temporibus Roſicus locum & dignitatem Dapiferi, Peloponneſiacus Principis, Atticus & Athenarum* (ſcilicet Principes) *magni Ducis, Bœtiæ, & Thebarum magni Primicerii; magnæ verò inſulæ Siciliæ Regis, alii demum alia nomina obtinuerunt.* Id etiam probari poteſt ex D. Gregorio *lib. 12. epiſt.* 32. ibi: *Cæterum ſuper vexatione, de qua nos conſulere voluiſti, ſcimus quia à nullis vita Præſulum perturbari debet exceſſibus, quia valdè indignum eſt, ut hi, qui throni Dei vocantur, aliqua motione à Regibus, vel ſubditis turbentur.* Et ut ad viciniora tempora Paſchalis accedamus, de Carolo Magno, qui filium Regis Panormitani de ſacro fonte levavit, ita cecinit Gothefridus Viterbienſis.

Dum rate feſtina Regem vehit unda marina,
Urbe Panormita portum capit abſque ruina,
Omne ſolum Siculi munera ſolvit ei.
Carolus hic Siculum recreat baptiſmate Regem,
Quem jubet Eccleſiæ Romanæ ſumere legem.

Rectè ergo aſſerit Litara, in præſenti textu Regem accipi pro Præfecto Panormitano, eo nomine fungente. Regnum autem Siciliæ olim, tam in ſpiritualibus, quàm temporalibus ad Eccleſiæ Romanæ patrimonium ſpectaſſe conſtat *ex c. ad Apoſtolicæ, de re judic. lib. 6. Clement. Paſtoralis, eod. tit.* & probant Carolus Sigonius *de regno Italiæ l.* 5. 6. & 7. Porellus *de præſtantia Regis*, *c.* 46. & 47. pluribus relatis Solorz. *t.* 1. *l.* 3. *de jure Indiar. c.* 1. *n.* 69.

e *Regni Majores.*) Proceres videlicet civitatis, ma- 6
jores, illuſtriores, & nobiliores, *homines boni generis* dicuntur in lege Salica. Majores perſonæ in legibus Burgundionum, dicuntur *optimates* communiter, de quibus aliqua adduxi *in c. ex parte, de conſuet.*

f *Apocriſiariis.*) Apocriſiarii, vel apocriſarii ſunt, qui 7
Eccleſiæ negotia gerunt, *novella* 6. *Juſtin.* qui dicuntur etiam Adreſponſi *in novella* 25. *c.* 1. ibi: *Habeat item Adreſponſum, ſeu Apocriſiarium.* Item capellani Pontificis, Hincmarus *epiſt.* 3. ibi: *Apocriſarius autem, quem noſtri capellanum, vel palatii cuſtodem appellant.* Pro Legatis etiam Eccleſiæ accipiuntur paſſim apud Scriptores poſterioris ætatis. In præſenti textu capellani miſſi ad pallium tradendum, & juramentum obedientiæ recipiendum, dicuntur Apocriſiarii. De illis & eorum munere plura adduxerunt Severinus Binius *in notis ad epiſt.* 2. *Zephirini*, Boſquetus *ad Innocentium III. lib. 3. epiſt.* 139. Zerda *in adverſ. cap.* 141. Roſuerius *in Onomaſt. verbo Apocriſiarios*, I. Voſſius *de vitiis ſermonum lib.* 3. *c.* 1. Petrus Pithœus *lib. 1. adverſ. c.* 12. fusè & doctè Petrus Marcha *lib. 5. concord. Sacerd. & Imper. c.* 16. *cum ſequent.*

g *Tali conditione.*) Licèt ſuperior non poſſit novas 8
addere conditiones, vel gravamina tempore collationis beneficii, aut inveſtituræ, *c. prohibemus, de cenſibus, c. ne Dei, de ſimonia*; tamen quæ tacitè inſunt, poſſunt exprimi, cùm quid novi non addant, ut in præſenti fidei profeſſio, & juramentum obedientiæ in pallii ſuſceptione. Eleganter Carnot. *epiſt.* 73. *Quæ culpa eſt ſi exigitur, quod debetur, & quod debetur, exhibetur.*

h *Oblatum.*) Non quia motu proprio Pontifex ob- 9
tuliſſet, ſed priùs poſtulanti conceſſit. Pallium enim peti debet ab Archiepiſcopis, *c. priſca*, 100. *diſt.*

i *Sacramentum.*) Tam in jure canonico, quàm Cæſa- 10

reo, necnon apud bonæ notæ auctores juramentum appellatur ſacramentum, *c. vidua, de regul. authent. ſacramenta, C. ſi adverſus vendit.* probabimus *in c. 1. de feriis.*

11 j *Plenitudo.*) *Cap. 3. & finali, de authorit. & uſu pallii*, ubi dicemus.

12 K *Conſecrare.*) *Cap. 28. §. ult. hoc tit.* notavi *in c. ſuffraganeis, infra eodem.*

13 l *Diligis me.*) *Joannis c. 21.* D. Jacobus *epiſtola 5.* plerumque enim Romani Pontifices in ſuis deciſionibus adſtruendis & illuſtrandis utuntur auctoritatibus ſacræ Paginæ, ut *in c. facientes, 86. diſt. c. error, 63. diſt. c. cùm ſecundum, c. extirpandæ, de præb.* & paſſim in hoc volumine.

14 m *Nutu regio.*) Eò enim audaciæ per ea tempora Græci Imperatores devenerant, ut ipſi, & eorum Præfecti transferrent Epiſcopos de una Eccleſia in aliam, ut refert Grethſerus *in præfatione ad indicem Codini, fol. 112.* ibi: *Imperator Græcorum Papa videretur, adeò licentiosè Metropolitanos, Archiepiſcopos, Epiſcopos ponebat, ac deponebat arbitratu ſuo, & quaſi pilas modò in hunc, modò in illum jactabat locum.* Ac Demetrius Clamatianus *in reſponſis ad Cabaſilam*, relatus ab eodem Grethſero, ait: *Imperator, ut communis in Eccleſiis ſapientum Princeps, & re, & nomine Synodorum placitis præſidet, & auctoritatem ipſis largitur, Eccleſiaſticas ordinationes diſponit, & legem ponit vitæ atque officio eorum, qui altari inſerviunt; quin & judiciis Epiſcoporum, & clericorum, & electionum Eccleſiarum vacantium; promovet inſuper à minori dignitate ad majorem.*

15 o *Excipiatur authoritas.*) Gravis jam diu controverſia fuit apud Juris Doctores & Theologos, utrum videlicet Romanus Pontifex ſit ioſrà Concilium generale, illique ſubſit, an verò ſuprà ipſum? Et Concilio generali ſubeſſe docuerunt Duarenus *lib. 8. de ſacris Eccleſ. cap. 11. in princip.* poſt Pariſienſes Theologos in Baſileenſibus & Conſtantienſibus decretis. P. Marcha *l. 3. concord. cap. 7. n. 1.* memorat Gramoodus *in Ludovico XII. lib. 1.* temperatè diſquirens Rouſſelius *lib. 3. hiſtor. juriſdict. cap. 3. n. 10. & 16.* qui nituntur ſequentibus fundamentis. Primò Eccleſia eſt corpus, in quo ſinguli fideles membra exiſtunt: ſed totum corpus majus eſt quacumque ejus parte: igitur majus erit uno R. Pontifice, qui membrum eſt. Adducunt in comprobationem illud Hieronymi à Gratiano relatum *in c. legimus, 93. diſtinct.* in illis verbis: *Si auctoritas quæritur orbis, major eſt urbe; id eſt Eccleſiæ univerſalis, quàm Papæ.* Secundò Eccleſia univerſalis dicitur mater omnium fidelium, juxta illud Eccleſiaſtici *cap. 24. Mater pulchræ dilectionis:* & Apoſtoli *ad Galat. cap. 4. Illa autem quæ ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt, quæ mater noſtra eſt.* Ergo Pontifex filius Eccleſiæ dicitur: ſed abſurdum eſt, ut filius ſit ſuprà matrem: ergo Eccleſia, quę mater eſt, ſuprà Papam eſt, tamquam ſuprà filium. Fulcitur conſequentia ex D. Bernardi teſtimonio *lib. 4. de conſider. ad Eugenium, circa fin.* ubi Pontificem ita alloquitur: *Conſideres autem ſuper omnia ſanctam Romanam Eccleſiam, cui Deo auctore præes, matrem eſſe, non dominam: te non dominum Epiſcoporum, ſed unum ex eis.* Tertiò ille ſuperior eſt, ad quem in extremo caſu reus judicandus mittitur, ut patet in appellationibus, & probabo *in c. 7. de appellat.* Majus enim tribunal ultimum eſt: ſed in extremo caſu reus ad Eccleſiam remittitur, non ad Pontificem: ergo Eccleſia major eſt Pontifice. Probatur minor ex verbo Chriſti Domini *Matthæi c. 18.* ubi inquit Petro, qui futurus erat Summus Pontifex: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum.* Et poſt pauca: *Si te non audierit, dic Eccleſiæ; ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam Ethnicus, & Publicanus.* Ergo ex hoc teſtimonio apparet, à Petro ad Eccleſiam recurrendum eſſe, tanquam ad ultimum tribunal. Quod agnoverunt Innocentius IV. *in c. ad Apoſtolicæ, de re judic. lib. 6.* ubi ait, quod ſi Federicus II. queratur, ab Eccleſia contra ſe, id eſt à Pontifice, injuſtam eſſe prolatam ſententiam, paratam eſſe eandem Eccleſiam accuratè, & de conſilio Concilii ſatisfacere: & D. Auguſtinus *epiſt. 126.* dum querentibus Donatiſtis abſolutum ab Epiſcopo Romano Melchiade Cecilianum, reſpondebat: *Si putemus illos Epiſcopos, qui Romæ judicaverunt, non bonos judices fuiſſe, reſtabat adhuc plenarium univerſæ Eccleſiæ Concilium, ubi etiam cum ipſis judicibus cauſa poſſet agitari, ut ſi malè judicaſſe convicti eſſent, eorum ſententia ſolveretur.* Ubi ex ſerie totius epiſtolæ conſtat, poſt ſententiam Melchiadis Papæ, Epiſcopum Arelatenſem eandem cauſam iterum judicaſſe. Et ita ſæpè ſępiùs legimus ad futurum Concilium appellatum, ut de D. Joanne Chryſoſtomo referunt Nicephorus *lib. 6. c. 15.* Sozomenus *lib. 8. cap. 17.* Similiter à Pontifice ad futurum Concilium appellaſſe Gualterum Pictavienſem Epiſcopum, refert D. Antoninus, & ex eo Rouſſelius *lib. 3. hiſtor. Pontif. juriſdict. c. 3. n. 10.* qui idem de Philippo Pulchro Galliæ Rege narrat. Quartò id expreſſè definitum legimus in Concilio Conſtantienſi generali *ſeſſ. 5. Et primò*, his verbis: *Hæc ſancta Synodus Conſtantienſis generale Concilium faciens, &c. Et primò declarat, quod ipſa Synodus in Spiritu Sancto congregata, legitimè generale Concilium faciens, Eccleſiam Catholicam Militantem repræſentans, poteſtatem à Chriſto immediatè habet, cui quilibet cujuſcumque ſtatus, vel dignitatis, etſi Papalis exiſtat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad Fidem, & extirpationem dicti ſchiſmatis, & reformationem generalem Eccleſiæ Dei, in capite & in membris.* Quod confirmavit Martinus V. in ſua bulla, quæ extat inter acta ultimæ ſeſſionis, per illa verba: *Credendum eſt, & approbandum, quod in favorem Fidei, & ſalutem animarum Concilium Conſtantienſe univerſalem Eccleſiam repræſentans approbavit, & approbat.* Ergo quia agnovit Martinum Concilium eſſe ſuprà Pontificem. Quod poſteà confirmatum fuit iiſdem verbis in Concilio Baſileenſi *ſeſſione 33.* Deinde in Concilio Sioueſſano Marcellinus Papa depoſitus fuit, ut in ejus actis refertur: & epiſtolam Leonis Papæ Epiſcopi in Concilio Chalcedonenſi congregati examinarunt, ut refert Evagrius *lib. 2. hiſt. Eccleſ. cap. 18.* & ipſe gloriatur, epiſtolam ſuam à Concilio fuiſſe approbatam: & Liberius Papa, quem Imperator Conſtantius depoſuit, ut ſimul cum Felice Eccleſiam regeret, juſſit Concilium Smirnenſe, litteris datis ad Felicem, ut refert Sozomenus *lib. 4. hiſtor. cap 24.* Tandem facit textus *in c. ſanè, verſic. Romanorum, 24. q. 2.* ubi Dioſcorus Romanorum Papa etiam poſt mortem ab Eccleſia damnatus fuit; ergo quia Concilium eſt ſuprà Pontificem.

Verùm contrariam ſententiam, videlicet Pontificem eſſe ſuprà Concilium, non econtrà, & Summum Pontificem eſſe caput totius Eccleſiæ, & poteſtatem illam à Deo D. Petro conceſſam immediatè in Pontificis perſona radicari, & ideò Concilium in eum nullam juriſdictionem exercere poſſe, docuerunt D. Thomas *in 4. diſt. 19.* & D. Bonaventura, Paludanus, & alii, Cajetanus *in tract. de comparat. Papæ, & Concil.* Albertus Pighius *de Hierarch. Eccleſiaſt.* Nicolaus Anderus *l. 7. de viſibili monarch. pag. 540.* Turrisœremata *lib. 2. ſummæ de Eccleſia, cap. 93. & 104.* Campegius *in tract. de Romano Pont. cap. 22. cum ſeq.* Navarrus *lib. 1. conſil. tit. de conſtit. conſil. 1. n. 4.* Carrier. *tomo 2. ff. Fidei, tit. 38. de Conciliis, qu. 10.* Baronius *anno 33. num. 17.* & *anno 39. n. 7.* & *anno 51. n. 12.* Franciſcus Turrianus in tribus libris, quos de hac quæſtione ſcripſit, Matta *de juriſdict. 3. parte, c. 17.* Salas *de legibus, quæſt. 95. tract. 14. diſp. 8. ſect. 14. n. 70.* Valenzuela *in monit. contra Venetos, cap. 6. per totum*, Theophilus Raynaudus *tomo 10. in corona aurea Rom. Pont. veritate 6. in fine*, Anonymus, qui notas ſcripſit ad conſtitutionem Eugenii IV. quæ extat *to. 35. Conciliorum Regię editionis, pag. 535.* Gravina *de catholicis præſcript. tomo 4. parte 2. diſput. 1. art. ult. dubio 1.* Victoria *in relectione de poteſtate Papæ*, Canus *lib. 6. de locis Theolog. cpa. 1.* Bellarminus *tomo 1. controverſ. l. 4. de Rom. Pont. c. 1.* Suarez *de Fide, diſput. 5. ſect. 8.* Cajetanus *de poteſtate Papæ, 2. parte, cap. 13. cum ſeq.* Carranza *in Summa Conciliorum, controv. 3.* Barboſa *in præſenti*, & *de jure eccleſiaſtico lib. 1. cap. 2. ex num. 38.* & *in dicto cap. ad Apoſtolicæ*, Valentia *tomo 3. controverſ. q. 1. puncto 7. §. 4.* Dominicus Bannez *2. 2. quæſt. 1. art. 10. dubit. 2.* Thomas Bozius *de ſignis Eccleſię, lib. 16. cap. 8.* & *lib. 18. cap. 6.* & poſt noſtros Salmanticenſes Diana *in peculiari tract. de hac re edito*, qui eſt primus in appendice partis undecimæ, Solorzanus *tomo 1. de jure Indiar. lib. 3. cap. 7. n. 37.* Duvalius Profeſſor Sorbonicus *in tractatu de Pontifice, 2. part. quæſt. 1.* Joannes Leycet *de auctoritate Pontificis, lib. 2. per totum*, Brunus Chaſſaing *de privilegiis regul. part. 1. tract. 1. propoſit. 2.* Quorum ſententia probatur ex ſequentibus Juris fundamentis: nam Pontifex eſt Vicarius Chriſti, *c. omnes, 22. diſtinct.* & Eccleſia Romana mater eſt & magiſtra fidei, ut probavi *in c. 1. de ſumma Trinit.* ſed eſſet abſurdum, ut mater filiis ſubeſſet: igitur abſurdum eſt dicere Pontificem Romanum Concilio ſubeſſe. Facit textus *in c. ita dominus, 19. diſt.* Deinde quia prima Sedes à nemine judicatur, *cap. nemo, cap. aliorum, c. facta 9. quęſt. 3. extravaganti Unam ſanctam, de majorit. & obed.* plura Antonius Auguſt. *in epit. l. 1. tit. 13.* Petrus Marcha *tom. 1. concord. lib. 11. per totum*, Coriolanus *in breviario, anno 1150. & 1155.* Unde non ab eo ad Concilium appellatur, *c. cuncta 9. quæſt. 3.* ſed potiùs à Concilio ad ipſum, *cap. patet, cap. ipſi ſunt,* 16 Contraria ſententia probatur.

9. quæ-

Digitized by Google

9. *quæſt.* 3. nt ex variis hiſtoriis Eccleſiæ conſtat: ex Soenmeno *lib.* 3. *hiſt. c.* 7. ubi refertur Athanaſium Epiſcopum Alexandrinum, & Paulum Epiſcopum Conſtantinopolitanum, à Concilio depoſitos, ad Julium Papam appellaſſe, & ab eo in ſuas Sedes reſtitutos fuiſſe: ex Leone Papa *epiſt.* 25. *ad Theodoſium Auguſtum*, ubi aſfirmat Plavianum Epiſcopum Conſtantinopolit. appellaſſe à Concilio Epheſino 2. generali ad Leonem Papam: ex Liberato *in breviario c.* 12. ubi affirmat, Theodoretum Epiſcopum Cyri appellaſſe à Concilio eodem Epheſino 2. ad eundem Leonem; quod & conſtat ex epiſtola ipſius Theodoreti, quæ extat ad finem operum Leonis. Denique Joannes Chryſoſtomus à Concilio depoſitus, appellavit ad Innocentium Papam, ut conſtat ex epiſtola ipſius ad Innocentium, & probat Gelaſius I. *epiſt.* 13. *ad Epiſcopos Dardaniæ*; unde idem Gelaſius *columna* 4. *ejuſdem epiſt.* à Sede Apoſtolica appellationem permiſſam non eſſe affirmat in his verbis: *Sedes Beati Petri Apoſtoli jus habeat reſolvendi, utpotè quod de omni Eccleſia fas habeat judicandi, neque cuiquam de ejus liceat judicare judicio, ſi qui ad illam de qualibet mundi parte canones appellari voluerint: ab illa autem nemo ſit appellare permiſſus.* Accedit, quia Concilia valent, roburque accipiunt, quatenus confirmantur à Pontifice, *cap. multi*, 17. *diſt. cap. in nomine*, 24. *diſt. cap. ad Apoſtolicæ, de re judic. lib.* 6. Sed omne quod tribuit eſſe, & formam alteri, eſt ſuperius illo, cui eſſe tribuit: ergo Pontifex ſuperior eſt Concilio generali. Item Sedes Apoſtolica ligat, & damnat quidquid Concilia generalia decernunt, vel abſolvunt ſine ejus authoritate congregata, ut patet in Ariminenſi, & Epheſino 2. igitur major eſt authoritas Pontificis, quàm Concilii Generalis. Accedit, quia Pontifex ſæpè ſępiùs mutat, quæ à Concilio generali ſtatuta fuerunt, *cap. non debet, de conſang. & affinit. c. ſtatutum, de reſcriptis in* 6. Quod ſi inferior eſſet, facere nequiret, *c. cùm inferior, de majorit. & obed.* Faciunt etiam exempla Concilii Chalcedonenſis, quo Dioſcorus, qui contra Leonem Papam excommunicationem dictavit, ſine ulla reſtitutionis ſpe condemnatus fuit, ut habetur *in cap. in tantum*, 21. *diſt.* & Synodus 8. univerſalis, in qua Photius Patriarcha, quia Concilium generale abſque conſenſu Romani Pontificis congregare præſumpſit, condemnatus fuit, ut ex ejuſdem Synodi geſtis conſtat. Tandem facit, nam Pontifex eſt caput Eccleſiæ, *c. fundamenta, de elect. lib.* 6. & Paſtor, nedum Eccleſiarum particularium, ſed etiam univerſalis Eccleſiæ, *cap. in iſtis*, 80. *diſt. cap. non licet, cap. præceptis*, 12. *diſt. cap. quis neſciat, diſt.* 11. *c. rogamus, cap. cùm beatiſſimus* 24. *qu.* 1. *c. antiqua, de privileg. cap. unico, de renunciat. lib.* 6. *cap. ubi majus*, §. *cæterùm, de elect. eod. l. c. licèt, de conſtit. eod. lib.* & ipſa ſolus habet poteſtatem ſine ulla limitatione, in cujus ſignum non utitur baculo paſtorali curvato, ut cæteri Epiſcopi, ut probabimus *in c. unico*, §. *final. de ſacra unctione*; & notavit D. Thomas *in* 4. *diſt.* 24. *art.* 1. Igitur Pontifex non eſt infrà, ſed ſuprà Concilium generale.

17 Reſpondetur fundamentis contrariis.

Qua catholica ſententia retenta, non obſtant argumenta in contrarium adducta: non primum, quia non valet conſequentia: Papa eſt membrum Eccleſiæ; ergo ſequitur quod poteſtate juriſdictionis non poſſit eſſe major toto reſiduo corpore Eccleſiæ; quia cùm habeat excellentiam, & poteſtatem conceſſam à Chriſto Domino, nihil impedit, quod membrum ſuperius ſit, quàm totum reſiduum corpus. Confirmatur hoc naturali ratione, ex D. Ambroſio *lib.* 6. *in hexam. c.* 29. ab exemplo capitis corporis, quod cum cæteris membris totum corpus facit, & nihilominus præſtantius eſt cæteris, & majus in virtute ſenſitiva, toto que reſiduo corpore, cùm in eo ſolo ſit plenitudo ſenſuum. Deinde totius Eccleſiæ Chriſtus Dominus membrum dicitur ab Apoſtolo 1. *ad Corinth. c.* 12. ibi: *Vos eſtis corpus, & membra de membro.* Sed hæreticum eſſet aſſeverare Chriſtum D. non eſſe ſuprà Eccleſiam, ex eo quod membrum Eccleſiæ ſit: igitur idem erit dicendum & de Vicario ipſius. Pontifex enim quoad poteſtatem juriſdictionis non eſt membrum Eccleſiæ, prout importat partialitatem, quia poteſtas in eo non eſt limitata, ſed plena & integra. Dicitur autem membrum, prout importat diſtinctionem à cæteris. Diſtinguitur enim ab aliis membris Eccleſiæ in duobus, nempè perfectione, & officio. perfectione, non gratiæ, ſed plenitudinis poteſtatis: officio, in quantum ipſe influit in totum corpus Eccleſiæ poteſtatem juriſdictionis in eos, qui participes ejus eſſe poſſunt, ut habetur *in c. ita Dominus*, 19. *diſt.* Nec obſtat authoritas D. Hieronymi; nam S. Doctor non agit de authoritate poteſtatis, aut juriſdictionis totius orbis, aut Eccleſiæ reſpectu Papæ: ſed tantùm improbat conſuetudinem, juxta quam quidam Diaconi in urbe Romana præferebantur Presbyteris; unde alii Diaconi per orbem intendebant Presbyteris anteferri, ut jam notavi *in c. ſtatuimus* 15. *de majorit. & obed.* & in eo ſenſu dixit, majorem eſſe vim conſuetudinis totius orbis, quam unius urbis. Nec obſtat Pontificem eſſe filium Eccleſiæ, Eccleſiam autem matrem; nam dicendum eſt, Pontificem filium Eccleſiæ dici quodam in ſenſu, in alioque appellari Patrem Eccleſiæ: filius Eccleſiæ dicitur, tamquam regeneratus in baptiſmate, quia ut inquit D. Auguſtinus *in Pſalmo* 127. Eccleſia per baptiſmum continuò dicitur parere Chriſtianos, hoc eſt, quod per baptiſmum dicantur generati filii Dei, & per conſequens conſortes naturæ divinitatis, ut inquit D. Petrus *epiſt.* 1. & hoc etiam ſenſu Chriſtus fuit dictus filius Synagogę, ex ſententia Gloſſæ *ad cap.* 1. *Job*: & etiam dicitur Eccleſiæ filius à D. Auguſtino *in Pſalmo* 127. ibi: *Quomodo mater ejus Eccleſia eſt, niſi quia ipſe Chriſtus eſt in Chriſtianis, quos per baptiſmum parit Eccleſia.* Dicitur etiam Pontifex pater, non tantùm quia Apoſtoli ſic appellati fuerunt, ut habetur *in cap. quorum vices*, 68. *diſt.* ſed ſpecialiſſimè ex teſtimonio D. Bernardi *in epiſt. ad civitatem Piſanam*, ubi Innocentium appellat honoratum, & univerſitatis Patrem. Eccleſiaque Romana per conſequens mater omnium fidelium dicitur in Gloſſa ordinaria, *cap.* 7. *D. Marci*, quia eſt omnium Eccleſiarum mater, ut docet Callixtus Papa *in c. non decet*, 12. *diſt.* igitur non poteſt ſumi argumentum in majoritate poteſtatis, & juriſdictionis in Eccleſia, ex eo quod mater Pontificis in prædicto textu Eccleſia appelletur, cùm ex adverſo Pontifex etiam Pater Eccleſiæ dicatur. Deinde quia improba eſt conſequentia: Eſt mater; Ergo eſt ſuperior. Chriſtus enim Dominus filius fuit ſanctiſſimę, & intemeratæ Virginis Mariæ; & nemo, niſi impius, & blaſphemus hæreticus, aſſerere auderet, ſuperiorem eſſe matrem filio. Cùm igitur poteſtas vicaria Chriſti irradiet in R. Pontifice, eadem analogia dicendum erit, hunc majorem eſſe ſua matre. Quo argumentandi genere uſus fuit Turriſcremata *d. l.* 2. *ſummæ, c.* 86. Nec etiam favet contrariæ ſententiæ D. Bernardus, dum negat Eccleſiam dominam, & Pontificem dominum dici poſſe: nam omiſſo Archidiacono *in c. fideli, de ſumma Trinit. lib.* 6. qui inſuper habito eo teſtimonio, ait: *Quidquid Bernardus, Eccleſia Romana Domina nuncupatur in canone oportebat*, 72. *diſt.* quem ſequitur Turriſcremata *d. lib.* 2. *cap.* 87. veriùs reſpondendum eſt diſtinguendo inter ſignificationem *dominatus*; ſi enim illum accipiamus pro authoritate, & majoritate juriſdictionis, & poteſtatis in ordine ad regimen temporale indirectè, & directè in ordine ad regimen ſpirituale, hæreticum eſt dicere in hoc ſenſu dominatum penes Romanum Pontificem non eſſe; quod probatur *ex c. noli errare*, 11. *diſt. c. oportebat*, 79. *diſt.* qua in ſignificatione, & analogia Summus Pontifex dominus eſt: alio ſenſu dicitur dominatus, & dominatio reſpectu dominii totalis, quod habet dominus in ſervos, præcipiendi, & diſponendi ad libitum: quod dominium nec in perſonas, nec in res fidelium competit Eccleſiæ Romanæ, nec ejus ſponſo Summo Pontifiei, ut docuit D. Thomas 1. *p. quæſt.* 96. *art.* 4. & agnoverunt Turriſcremata *ubi ſuprà*, Victoria *de poteſtate Papæ, relect.* 1. in quo ſenſu teſtimonium D. Bernardi accipiendum eſt, nempe ut dominium totale, quod Græci deſpoticum dicunt, non dicatur reſidere in Eccleſia, nec in Pontifice, quem Deus non inſtituit ad elationem, & ſuperbiam, ſed curam & miniſterium, juxta illud Chriſti Domini Matthæi *cap.* 20. *Scitis quia Principes gentium dominantur eorum? & qui majores ſunt, poteſtatem exercent in eos?* Et *in eodem c.* ibi: *Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare.* Quæ verba arripiens idem mellifluus Doctor in epiſtola ad Eugenium, ait: *Si Chriſtus te miſit, æſtimabis te non miniſtrari, ſed miniſtrare veniſſe; & miniſtrare non ſolùm ſubſtantiam, ſed ipſam quoque animam: verus ſucceſſor Pauli dicet cum Paulo, Non quia dominamur fidei noſtræ, ſed auditores ſumus gaudii veſtri: Petri hæres audiet Petrum dicentem. Nec ut dominantes in Clero, ſed forma facti gregis.* Hactenus D. Bernardus: ex quibus verbis apparet, qualis ejus præcedentium verborum ſenſus ſit.

Nec obſtat argumentum deductum *ex c.* 18. *D. Matthæi*, ibi: *Vade, dic Eccleſiæ*, &c. quod ut diſſolvamus, obſervandum eſt, in eo textu agi de correctione fraterna, continerique præceptum datum D. Petro, tanquam cuilibet fideli, vel diſcipulo, antequam ei Chriſtus Dominus univerſum gregem committeret. Et ſupponen- 18 Reſpondetur aliis fundamentis.

dum eſt, verbum *Eccleſia*, ibi non ſumi per antonomaſiam de univerſali Eccleſia per orbem diffuſa, nec in univerſali Concilio congregata: primum enim illud impoſſibile eſt, ut reus fieret peccator coram tota Eccleſia, per quam objurgationem fraternam non audivit: ſecundum verò eſſet valde difficile, expectare Concilium univerſale, vel totius Eccleſiæ congregationem, ut cenſendum eſſet; & judicandum de peccatore obdurato. Quare illa verba, *dic Eccleſiæ*, accipiunt de Eccleſia particulari, Epiſcopo, aut Prælato ordinario, qui illi præeſt, Hieronymus, Auguſtinus, Chryſoſtomus, & alii ſancti Patres, quos ſequitur & refert Gloſſa ordinaria ibi. Verba Hieronymi ſunt: *Hic poteſtatem tribuit Apoſtolis: Prælati ergo univerſitatum ſunt, ad quos tanquam ad judices, fideles remittuntur, non ipſæ univerſitates.* Chryſoſtomus ſic habet: *Dic Eccleſiæ, id eſt his qui Eccleſiæ præſunt.* Quem ſenſum, alium etiam præbens, aptiſſimum agnovit D. Thomas *in tractatu de correctione fraterna*, & Gloſſa *in c. ſi peccaverit 2. q.* 1. Ex his apparet, hoc argumentum, ſi probaret, multùm probaturum; convinceret enim, Petrum ut Summum Eccleſiæ Paſtorem, inferiorem eſſe quovis Eccleſiæ particulari Prælato: igitur ſatis apparet, injunctum fuiſſe dictum præceptum de correctione fraterna Petro ut diſcipulo, non ut univerſali Eccleſiæ Præſuli, ut latiùs docuit Turriſcremata *d. lib. 2. cap.* 92. Nec intereſt à nonnullis appellationem interpoſitam fuiſſe ad futurum Concilium; nam hujuſmodi appellationes, ut injuſtas ſemper Eccleſia execrata eſt, ut dicemus *in c.* 7. *de appellat.* Nec obſtat, quod de Concilio Conſtantienſi expendebamus; nam decretum Concilii Conſtantienſis, utpote tempore ſchiſmatis factum, nullam authoritatem habet. Nec obſtat, quod de confirmatione ipſius Concilii expendebamus; nam confirmatio Martini V. refertur ad ea, quæ geſta ſunt reſpectu hæreticorum, & hæreſium Joannis Vvicleſi, & aliorum; non verò ad ſeſſiones 4. & 5. in quibus decretum poteſtatis Concilii editum fuit. Non autem in prædictis litteris confirmationis Martinus mentionem fecit de præfato decreto poteſtatis Concilii ſupra Papam; quare confirmatio ipſa referenda eſt ad damnationem in materiis fidei contra hæreſes tunc inſurgentes, & damnatas in Concilio conciliariter, ut patet ex illis verbis, *Conciliariter, non aliter, nec alio modo.* Ex quibus conſtat, Martinum ea tantùm approbaſſe, quæ in Concilio conciliariter, prævio ſcilicet diligenti examine, & inquiſitione, fuerant approbata, vel damnata more Conciliorum, nimirum à ſeſſione 8. & deinceps, ut latiùs docent Joannes Leyau *de Pontificis authoritate lib. 3. fol. mihi* 112. Cajetanus *in opuſc. de poteſt. Papæ & Concilii, cap.* 8. Bellarminus *de Romano Pontifice, lib. 4. c.* 6. Turriſcremata *lib. 2. cap.* 98. Alio modo decretum illud Concilii Conſtantienſis exponit Sfortia *in hiſtoria Concilii Tridentini*, videlicet decretum illud Concilii Conſtantienſis juſtum fuiſſe pro tempore illo, & occaſione ſchiſmatum trium Pontificum, Joannis videlicet XXIII. Gregorii XII. & Benedicti XIII. qui pro Pontificibus ſe gerebant; tunc enim, quia legitimus Pontifex non erat certus, Concilium de illis non certis, ſed dubiis Pontificibus ſententiam tulit; quia Concilium generale habet auctoritatem jure divino conceſſam ad tollendum ſchiſma, legitimumque Pontificem declarandum, ut explicat Turriſcremata *lib. 2. ſummæ de Eccleſia, cap.* 99. Cajetanus *tom. 1. opuſc. 1. de auctorit. Papæ, c. 16. §. Concilium perfectum*, Valentia 2. 2. *diſput. 2. q. 1. puncto 7. §. 45. ad 6. argum.* Suarez *lib. 3. adverſus Regem Angliæ, cap. 28. n.* 8. Martha *de juriſdict. 3. p. c. 17. n.* 7. Salas *de legibus, quæſt. 95. tract. 14. diſputat. 8. ſect. 14. n.* 73. Unde deducit Theophilus *d. t. 10. de aurea corona R. Pont. verit. 6. ad finem*, idoneam excuſationem viri optimi & doctiſſimi Joannis Charlierii, cognomento Gerſonis, cui paſſim tribuitur, quod ſtatuerit Concilium ſupra Pontificem, & quod cenſuerit Pontificem ſubeſſe Concilii judicio, ita ut poſſit per Concilium deturbari, & redigi in ordinem. Scribebat enim Gerſo tempore Concilii Conſtantienſis, quo Eccleſia trium ſimul Pontificum dubiorum multiplicitate fœdè laceſſita erat, in quo eventu rectè Gerſo ſcripſit de Concilii authoritate ſupra Pontificem, quamvis extra illum eventum ea Gerſonis doctrina nullo modo eſſet probanda.

20 Subſequitur eadem ſolutio. Nec obſtat etiam, quod ex Concilio Baſileenſi expendebamus; nam reſpondendum eſt, Concilium illud, dum Eugenium IV. indubitatum Pontificem depoſuit, & Felicem elegit, ſchiſmaticum, ſeditioſum, & nullius momenti fuiſſe, ut definitum eſt in Concilio Lateran. ultimo, *ſeſſ.* 11. nam licèt fuiſſet legitimè congregatum à Martino V. eo tamen tempore, quo ſententiam in Pontificem protulit, jam à Sedis Apoſtolicæ obedientia receſſerat, ut notat Suarez *l. 3. adverſus Reg. Angliæ, cap. 48. n.* 9. ubi ſubjungit, Pontificem pro nihilo eam ſententiam habuiſſe, ut traditur in eodem Concilio, *ſeſſ.* 38. & univerſam Eccleſiam eum tamquam verum Paſtorem coluiſſe, & Felicem, cognito errore, Eugenio obtemperaſſe, & demùm ipſum Concilium Nicolao V. Eugenii ſucceſſori ſe ſubjeciſſe, ut conſtat ex epiſtola ejuſdem Nicolai Concilio affixa, in qua Pontifex ſolùm confirmavit ea, quæ circa beneficia, & cenſuras Eccleſiaſticas Concilium definierat; ea verò, quæ de ſua authoritate ſupra Pontificem decreverat, nullus unquam Pontifex probavit, ut notat Bellarminus *lib. 2. de Conciliis, c. finali, verſiculo ultimo:* qui *lib. 3. de Eccleſia, c.* 36. plura de hoc Concilio adducit. Nec obſtat exemplum Marcellini à Concilio Sinueſſano depoſiti; nam ut omittam, ea acta ab aliquo Donatiſta conficta, & edita videri poſt tempora Auguſtini; ut ſuſpicantur Baronius 2. *tom. anno* 302. *n.* 95. Jacobus Gordonus *in chronol. anno* 303. quia cùm ea hiſtoria communiter in Eccleſia recepta ſit, non debet in dubium revocari, ut ipſe Baronius admonuit, præſertim cum Nicolaus Papa *in c. nunc autem, 21. diſt.* ejus meminerit; dicendum credo, ideò potuiſſe Concilium de ea cauſa cognoſcere, quia Marcellinus de actu infidelitatis accuſabatur, cujus rei diſcuſſio, atque examen ad Concilium ſpectat, *cap. ſi Papa, 40. diſt.* ſed quoniam omnibus conſtabat Marcellinum metu compulſum Idolis ſacrificaſſe, neque ipſum hæreticum fuiſſe, aut à fide deviaſſe, nullus auſus eſt in eum ſententiam proferre, quia prima Sedes non judicatur à quoquam, ut dicitur *in d. cap. nunc autem*: verùm quia Marcellinus, qui poſtea fuit inſignis martyr, ſeipſum damnaſſe videtur, dicens: *Peccavi coram vobis, & non poſſum eſſe in ordine ſacerdotum* (per quæ verba exiſtimat Bellarminus *tom. 2. de Conciliis, cap.* 19. Marcellinum Pontificatui renunciaſſe,) Concilium acceptavit renunciationem, & condemnationem; atque ita Marcellinus non fuit judicatus à Concilio, dum Pontifex manſit; ſed poſtquam ſe Pontificatu abdicavit. Aliter factum illud exponit Suarez *adverſus Regem Angliæ, c. 18. n.* 2.

Nec quod de epiſtola Leonis dicebamus, obſtat; nam epiſtolam illam, non ut continentem ultimam definitivam ſententiam, ſed inſtructionem, qua adjuti Epiſcopi meliùs judicarent, examinarunt Epiſcopi Concilii Chalced. Nec etiam obſtat, quod de Liberio Papa expendebamus; nam factum illud in argumentum trahi non poteſt, quia Imperator Conſtantius, qui eum depoſuit, Arrianus erat, & Concilium Smirnenſe ſimiliter Arrianorum: nec Concilium juſſit, ſed tantùm litteras exhortatorias miſit ad Liberium, ut ſecum pateretur ſimul Felicem ſedere. Tandem non obſtat textus *in d. c. ſanè*; quoniam Dioſcorus non fuit B. Petri ſucceſſor, neque Summus Pontifex, ſed Patriarcha Conſtantinop. ut ſuprà retuli; ideò autem appellatur Romanorum Papa, quia civitas Conſtantinopolitana nova Roma dicta eſt, *l. 1. C. de privileg. urbis Conſtantinop. c. Conſtantinopolitanæ, 21. diſt.* notat Petrus Gregorius *lib. 15. ſyntagm. cap. 5. n.* 4. & Papæ nomen apud Græcos non ſolùm Patriarchis, ſed etiam Epiſcopis commune erat, ut colligitur ex Gregorio Turon. *lib. 2. hiſtor. Franc. cap.* 27. notavit Petrus Greg. *d. libro 15. c. 2. numero finali.* Hactenus de poteſtate Pontificis ſuprà Concilium, non è contra, pro illuſtratione noſtri Paſchalis; nec inutilis digreſſio lectori videbitur, cùm in nullo alio hujus voluminis textu noſtra catholica ſententia expreſſiùs doceatur, & decidatur. 21 Solvuntur ultima fundamenta.

o *Corpore.*) Dicemus in titulo *de authoritate & uſu pallii.* 22

p *Daci.*) Plures confundunt Dacos cum Danis, ut notavi *in c. 2. de conſuet.* quod cùm feciſſet Piccolus *ubi ſuprà*, affirmat hanc decretalem miſſam non eſſe Panormitano Archiepiſcopo; nam ſi eſſet, fruſtra Pontifex adduceret exemplum Romanorum ad convincendum Regis & Procerum perfidiam. Legendum igitur eſt Daci, qui diverſi ſunt à Danis, ut notavi *in c. 2. de conſuetudine*; & tunc rectè utitur noſter Pontifex eorum exemplo; nam cum longiùs abeſſent, quàm Panormitani à Romana Curia, & nihilominus, ut jurarent obedientiam, Romæ veniebant: quantò ergo magis ipſi Siculi venire recuſare non debebant.

q *Singulis annis.*) Inter capita juramenti præſtandi ab Archiepiſcopis tempore receptionis pallii, illud erat, ut limina Apoſtolorum viſitarent, *cap. ego, §. ult. de jurejurando*, ubi dicemus: & Epiſcopi Siculi in hac pere- 23

grina-

grinatione admodùm devoti erant; ſiquidem ſingulis annis limina Apoſtolorum adibant. D. Gregotius *l. 6. indictione* 15. *epiſt.* 9.

COMMENTARIUM.

24 Concluſio refertur, & probatur.

EX hac Paſchalis decretali talis deducitur aſſertio: *Archiepiſcopi & Epiſcopi debent obedientiam & fidelitatem juramento promittere R. Pontifici*. Probant textus *in c. quamquam*, 23. *diſtinct. cap.* 8. 65. *diſt. cap.* 1. *& per totam* 100. *diſt. cap. de forma* 22. *q.* 5. *cap. in omnibus, de conſecr. diſt.* 5. *cap. ego* 4. *cap.* 8. 22. *&* 30. *de jurejurando, c. dudum, el* 2. *hoc tit. c. antiqua, de privileg. c. dilecta, de majorit. & obed. c. cum clerici, de v. ſ. cap.* 1. *§. verùm, de ſtatu regul. lib.* 6. *novella* 137. *Juſtiniani, c.* 3. Concilium Carthaginenſe 4. *can.* 1. Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 12. Mediolanenſe *lib.* 1. *tit.* 1. Aquilejenſe *tit.* 1. Rhotomag. *tit. de Epiſcopis, n.* 29. Illuſtrant plures relati à Cenedo, & Barboſa *in præſenti, & de poteſtate Epiſcopi allegat.* 111. *num.* 41. Quibus addendi ſunt Baronius *anno* 722. Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. ſect.* 6. Solorzanus *l.* 4. *polit. cap.* 6. Sauſay *in Panoplia Epiſcop. cap. ult.* Anſeguiſus *in notis ad Capitularia, verbo Fidelitas*, Julius Lavorus *de elect. tit.* 4. *cap.* 22. Petrus Gregorius *de elect. cap.* 19. *n.* 21. Balboa *in d. c. ego* 4. Michael Rouſſelius *lib.* 2. *hiſtor. cap.* 1. Boſquetus *ad Innocentium lib.* 1. *epiſt.* 91. Cironius *ad titulum de jurejurando, de feudis*, & *de authoritate & uſu pallii*, Garcia *de beneficiis* 3. *p. c.* 3. Diana *p.* 12. *tract.* 2. *reſolutione* 56. Petrus Marcha *lib.* 6. *concord. c.* 3.

25 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed in hanc aſſertionem inſurgi poteſt ſequenti ratiocinio, deducto ex viſceribus noſtri textus: nam jurare omninò à Deo prohibitum eſt. Ex veteri Teſtamento probatur *ex c.* 4. *Oſeæ*, ibi: *Non juraveritis, vivit Dominus* Zachar. *epiſt.* 1. ibi: *Omnis fur judicabitur, & omnis jurans ex hoc ſimiliter judicabitur*. Ex Teſtamento novo, *cap.* 5. *Matthæi*, ibi: *Audiſtis quia dictum eſt antiquis, non perjurabis, reddes autem Domino juramenta tua: ego autem dico vobis, non jurare omninò*. Et ſtatim: *Sit autem ſermo veſter, non non, eſt eſt; quod autem hoc abundantius eſt, à malo eſt*. D. Jacob. *epiſt.* 5. ibi: *Ante omnia fratres mei nolite jurare, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum*. Quibus authoritatibus probatur, omnibus fidelibus interdictum eſſe juramentum; quam prohibitionem jurandi etiam firmarunt Sancti Patres Baſilius *homilia in Pſalmum* 14. Chryſoſtomus *homilia* 19. *&* 78. *ad populum*; Clemens Alexandrin. *lib.* 6. *conſtit. c.* 11. ibi: *Magiſter noſter præcipit, ut neque per verum Deum juraremus, ut ſermo noſter credibilior ipſo jurejurando haberetur*. Tertullian. *de idololatria cap.* 11. ibi: *Taceo de perjurio, quando nec jurare quidem licet*. Quæ prohibitio jurandi maximè in Archiepiſcopis, Epiſcopis, & aliis Eccleſiaſticis perſonis adeò viget, ut nulla cauſa illis liceat jurare, *cap. ſacramentum* 2. *q.* 4. Unde legitur in actione prima Concilii Conſtantinop. contra Eutych. quod cùm Patres Concilii cogerentur à Magiſtratibus jurare, ſi veræ erant propoſitiones utriuſque partis, Baſilius Epiſcopus reſpondet: *Hactenus juramentum Epiſcopis neſcimus oblatum, ſed eſt præceptum nobis à Domino non jurandum, nec per cœlum, nec per terram*. Et *c. legibus, de juramento calumniæ*, Concilium Triburienſe celebratum anno 868. igitur nec prætextu obedientiæ, aut fidelitatis promittendæ jurare licet Archiepiſcopis. Augetur hæc difficultas ex eo, nam Abbates monachorum tenentur obedientiam præſtare Epiſcopis, *cap. ne Dei, de ſimonia*. Sed apud ipſos invaluit, ut jurare minimè cogerentur, ex eo quod regula D. Benedicti jurare prohibitum erat, ut refertur in chronicis Caſſian. *lib.* 4. *cap.* 109. ubi monachi excuſati fuerunt à juramento obedientiæ præſtando Innocentio ſecundo, quia neque per Evangelium, neque per regulam S. Benedicti fas illis erat jurare. Unde Fulbertus Carnotenſis *epiſt.* 4. exiſtimat à monachis obedientiam eſſe exigendam, juramenta autem relaxanda, ibi: *Igitur ſi Abbas Sancti Benedicti de veſtro contemptu culpam ſuam recognoverit, & deinceps ſubjectionem promiſerit, quæ canonicè vobis debetur, hortor & ſuadeo, ut recipiatis, ſacramenta verò, & cætera, quæ ad mundanam legem pertinent, propter amorem Regis Domini miſſa faciatis, ut religionem magis, quàm ambitionem vos ſectari cognoſcat*. Referunt Sigonius *de Regno Italiæ, anno* 1137. Rouſſelius *dicto c.* 1. *n.* 7.

26 De origine hujus juramenti.

Qua difficultate minimè obſtante defendenda eſt Paſchalis deciſio, quæ ut rectiùs perpendatur, ſciendum eſt, Archiepiſcopos, & Epiſcopos teneri ſuarum conſecrationum tempore, antequam manus eis imponantur, juramentum fidelitatis, & obedientiæ facere ſummo Pontifici; cujus juramenti origo à temporibus Gregorii ſecundi repetenda eſt, qui floruit per annum 723. eo enim anno legimus S. Bonifacium juramentum hoc coram Gregorio II. ſequenti verborum forma feciſſe: *Promitto ego Bonifacius Dei gratia Epiſcopus, tibi Beate Petre Apoſtolorum Princeps, Vicarioque tuo B. Gregorio Papæ, & ſucceſſoribus ejus, per Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, Trinitatem inſeparabilem, & hoc ſacratiſſimum corpus tuum, me omnem fidem, & puritatem S. Fidei Catholicæ exhibere, & in unitate ejuſdem fidei Deo operante perſiſtere, in quo omnis Chriſtianorum ſalus eſſe comprobatur ſine dubio: nullo modo me contra unitatem communis, & univerſalis Eccleſiæ, ſuadente quopiam conſentire: ſed, ut dixi, fidem & puritatem ei, & prædicto Vicario, atque ſucceſſoribus ejus per omnia exhibere: ſed & ſi cognovero Antiſtites contra inſtituta Sanctorum Patrum converſari, cum his nullam habere communionem, aut conjunctionem; ſed magis ſi prohibere valuero, prohibebo; ſin minus, fideliter ſtatim Domino meo Apoſtolico renunciabo: quod ſi, quod abſit, contra hujus promiſſionis meæ ſeriem aliquid facere qualibet modo, ſeu ingenio, vel occaſione tentavero, reus inveniar in æterno judicio, & ultionem Ananiæ, & Sapphiræ incurram, qui vobis etiam de rebus propriis fraudem facere præſumpſerunt. Hunc etiam indiculum ſacramenti ego Bonifacius exiguus Epiſcopus manu propria ſcripſi, atque ponens ſuprà ſacratiſſimum corpus S. Petri, ita ut præſumptum eſt, Deo teſte & judice, feci ſacramentum, quod & conſervare promitto*. Referunt Baronius *anno* 723. Surius *in vita S. Bonifacii*, Binius *tomo* 3. *Concilior. p.* 2. *in eod. anno*. Inde fluxit conſuetudo promittendi fidelitatem ſub jurejurando, ut obſervat Petrus Marcha *lib.* 6. *concord. c.* 7. *ex n.* 6. Similiter temporibus Gregorii VII. legimus occaſione ſchiſmatis, quod Henricus Imperator in eum excitaverat, primò ab omnibus Epiſcopis ab ſchiſmate redeuntibus, ſacramentum prædictum exactum fuiſſe, & paulatim à cæteris Epiſcopis idem juramentum emitti cœpit: conſtat ex Concilio Romano 6. ſub Gregorio VII. celebrato, *tom.* 3. *Concil. cap.* 2. ubi Archiepiſcopus Aquilejenſis in hunc modum juramentum emiſit: *Ab hac hora, & in antea fidelis ero B. Petro, & Papæ Gregorio, ſuiſque ſucceſſoribus, qui per meliores Cardinales intraverint; non ero in conſilio, ut vitam, aut membra, aut Papatum perdant, aut capti ſint mala exceptione: ad Synodum, ad quam me vocabunt, vel per ſe, vel per ſuos nuncios, vel per ſuas litteras veniam, & canonicè obediam; aut ſi non potero, legatos meos mittam. Papatum Romanum, & Regalia S. Petri adjutor ero ad retinendum, & defendendum, ſalvo meo ordine: conſilium verò, quod mihi crediderit per ſe, aut per nuncios, ſive per litteras, nulli pandam, me ſciente, ad eorum damnum. Legatum Romanum eundo, vel redeundo honorificè tractabo & in civitatibus ſuis adjuvabo, cùm invitatus fuero; hæc omnia obſervabo, niſi quantum ſua certa licentia remanſerit*. Igitur hoc juramentum progreſſu temporis ex conſuetudine recepta, non ſolùm ab Archiepiſcopis tempore ſuſceptionis pallii, & Epiſcopis ab ſchiſmate redeuntibus præſtari cœpit, ſed præceptum fuit à Paſchali II. in in Concilio Romano generali, & à Gregorio VII. in dicto Concilio Romano, ut docet Hallier. ubi ſuprà *ſect.* 7. *§.* 3. De capitulis hujus juramenti agemus *in dicto c. ego*.

Secundò ſciendum eſt, prædictum juramentum præſtare Archiepiſcopos, & Epiſcopos R. Pontifici, licèt olim dum confirmationem petebant, illis obedientiam juramento promitterent; Epiſcopi enim pollicebantur obedientiam Sedi Metropolitanæ, quod juramentum ſponſio dicitur ab Ivone Carnotenſi *epiſt.* 61. ibi: *Timentes rei fieri ſponſionis, quam Metropolitanæ Sedi fecimus*. De quo juramento accipiendus eſt textus *in c. cùm dilecti, de major. & obed.* & promittebant ſe obſervaturos canones uſu receptos, & privilegia Metropolitana, ut conſtat ex formula 12. quæ extat *tom.* 12. *Concil.* & exponit P. Marcha *lib.* 8. *concord. c.* 3. en verò juramento ultra fidelitatem, & obedientiam, ſi à Metropolitano non conſecrabatur Epiſcopus, ſed à ſuffraganeis, ſpondebat ſe ut primùm poſſet, Metropolitanam Sedem aditurum, in ſignum reverentiæ: idem obſervabatur in Epiſcopo à Pontifice conſecrato, quia Pontifex juri Metropolitano derogare nequibat. Concilium Toletanum 12. *cap.* 6. Tarraconenſe *can.* 5. Exempla extant in Ivone Carnotenſi, qui ab Urbano III. conſecratus, ad Richerium Senonenſem Archiepiſcopum miſſus eſt, ut obedientiam promitteret, *epiſt.* 2. *Ivonis*, ibi: *Conſecratum ergo eum, ſalva tuæ Eccleſiæ obedientia, remittentes, dilectionis tuæ dulcedinem* 27 Quibus & à quibus præſtetur hoc juramentum.

diuem poſtulamus, ut omnis litis fomite conſopito, benignitate enim debita complectaris, & ad Eccleſiæ ſuæ regimen auxilium tuum ei largiaris. Hodie tamen ſemper committitur viciniori Epiſcopo, ut à novo electo recipiat juramentum: quod ſi deceſſerit Epiſcopus ille, cui committebatur juramenti ſuſceptio, alius quilibet poteſt ſuſcipere, quin bullis Apoſtolicis adverſetur. Similiter etiam fidelitatis juramentum Imperator, Reges, cæterique Principes Catholici Summo Pontifici præſtant. *Clementina 1. de jurejurando.* De variis Monarchis referunt Polydorus Vergilius *lib. 15. hiſtor. Angl.* Helmoldus *in hiſtor. Sclavorum, c. 5.* & de præſtantiſſimo noſtro Rege refert Martha *de juriſdict. 1. part. cap. 26. n. 94.* & nos dicemus *in cap. venerabilem, hoc tit.* Similiter etiam hoc juramentum præſtant Abbates, & Abbatiſſæ Epiſcopo, *c. ne Dei, de ſimonia*, Innocentius III. *l. 15. epiſt.* 227. & Clerici beneficia parochialia poſſidentes, *c. quamquam, diſt.* 23. Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. de reformat. c.* 12. & in aliquibus religionibus, ut D. Benedicti, & Carmelitarum, Prælati inferiores ſuo Generali præſtant hoc juramentum, Tamburinus *de jure Abbatum tom. 1. diſput.* 8. Garcia *tom. 2. politicæ, difficult. 7. dub.* 7. Cardinales verò Romanæ Eccleſiæ non tenentur hoc juramentum facere, cùm ſint membra ipſius capitis.

28 Traditur ratio decidendi.

Ex quibus apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum; nam cùm Paſchalis temporibus jam obſervatum eſſet, ut Archiepiſcopi, & Epiſcopi à ſchiſmate redeuntes, vel noviter electi, præſtarent juramentum fidelitatis, & obedientiæ Summo Pontifici, juſtè Paſchalis per Apocriſiarios ab Archiepiſcopo Panormitano hoc juramentum exigebat, cùm jam alii Archiepiſcopi illud præſtitiſſent temporibus Urbani II. & Gregorii VII. Et Alexander III. inita cum Federico pace, non antè Archiepiſcopis, qui partes Imperatoris ſequebantur, pallium conceſſit, quàm idem juramentum præſtitiſſent, ut refert Albertus Stad. *in chron. anno* 1179. Accedit, nam Archiepiſcopi, qui de D. Petri corpore inſignia, hoc eſt pallium plenitudinis poteſtatis accipiunt, debent obedientiores ſe ipſi Sedi exhibere: unde ajebat S. Bonifacius *epiſt. ad Gubertum. Major nobis ſollicitudo Eccleſiarum, & cura populorum propter pallia credita, & recepta, quam cæteris Epiſcopis incumbit.* Deinde facit alia ratio à Pontifice noſtro perpenſa; nam quælibet Domini noſtri actio debet eſſe vitæ noſtræ inſtructio; ſed Chriſtus, qui ſummam poteſtatem D. Petro conceſſit, eam conditionem appoſuit, *Si diligis me, paſce oves meas*: ergo & Pontifex, cùm plenitudinem poteſtatis per pallium tradit, poteſt eam conditionem apponere, *Si fidelis & obediens Romanæ Sedi erit.*

29 Diluitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt illis auctoritatibus moti Albanenſes, Chatari, & alii impii Hæreſiarchæ, quos refert, & refellit Caſtro *adverſus hæreſes, verbo Juramentum, hæreſi* 1. aſſeruerint juramentum adeò eſſe intrinſecè malum, ut numquam Chriſtianis liceat eo uti; tamen certum eſt, non omne juramentum eſſe illicitum, aut prohibitum, quod probatur authoritatibus ſacræ Paginæ. *Deuteron cap. 6. &* 20. ibi: *Dominum tuum timebis, & illi ſoli ſervies, ac per nomen illius jurabis. Pſalmo* 62. ibi: *Laudabuntur omnes qui jurant in eo.* Teſtimoniis juris noſtri probatur ex tota cauſa 22. *q.* 5. Exemplis etiam id ſuadetur; nam frequenter Prophetæ utuntur illa formula juramenti, *Vivit Dominus*: & D. Paulus pluribus in locis, 1. *ad Romanos* ibi: *Teſtis enim mihi eſt Deus*: ad Corinth. *verſic.* 1. ibi: *Ego autem tantum Deum invoco in animam meam*: & 2. *ad Timoth. c. 4. teſtificor coram Chriſto Jeſu Domino noſtro.* Sanctorum Patrum ſententiis etiam id probatur, relatis ab Innocentio in *c. etſi Chriſtus, de jurejurando*, D. Auguſtino *lib.* 10. *contra Fauſtum, c.* 23. Iſidor. *l. 2. ſentent. c.* 31. ibi, *Non eſt contra præceptum Dei jurare; ſed dum uſum jurandi facimus, perjurii crimen incurrimus.* Firmatur etiam hæc ſententia ex conſuetudine Eccleſiæ univerſalis; nam ſæpè in ſacris canonibus exiguntur juramenta, ut in judiciis, in teſtibus, *c. 1. de teſtibus*: in actore jurante de calumnia, *c. 1. de juramento calumniæ*: in purgatione canonica, *c. 1. de purgatione*: in abjuranda hæreſi, & aliis actibus; quæ omnia juramenta ſunt, *c. ut noveritis*, 22. *qu.* 1. Nec obſtant teſtimonia pro ratione dubitandi adducta; nam auctoritates Teſtamenti veteris procedunt in juramentis præſtitis à Judæis per Angelos, per cœlum, & terram, quæ ab illis uſitabantur: nec locus D. Matthæi refragatur, cui ſatisfacit Suarez *de religione t. 2. tit. de juramento, c.* 2. qui aſſerit, ibi non prohiberi juramentum utcumque, ſed frequentiam jurandi, ne ex facilitate ad conſuetudinem, & ex conſuetudine ad perjurium deſcendatur. Nec locus D. Jacobi pro hæreticis facit, qui eodem modo intelligendus eſt. Similiter pro eis non facit locus Oſeæ; nam ibi Dominus non prohibet fidelibus jurare per Deum; ſed illis, qui ad cultum Idolorum deviaverunt, prohibet ne jurent per Deum vivum, ne majus idololatriæ crimen perpetrarent; nam ita jurando, intendebant jurare per idolum, quem colebant, & ideò profitebantur idolum eſſe Deum, ita Theodoretus & Lyra *ibi.* Nec tandem Sanctorum Patrum & Conciliorum decreta adverſantur; nam procedunt in jurantibus abſque neceſſitate: prohibent enim Patres juramentum voluntarium, cùm neceſſitas non expoſcit; tunc enim jurari non debet: at noſter textus procedit in caſu, quo juramentum neceſſarium eſt, ut docet Cironius *ad titulum de jurejurando.* Nec augmentum difficultatis obſtat; deductum ex uſu & conſuetudine monachorum; nam licèt legamus in dicto chronico Caſſineos ea frivula excuſatione aliquando obedientiæ jugum averſatos fuiſſe, tamen eam, & alias excuſationes rejecit Innocentius III. in epiſtola ad eos miſſa, quæ extat *in c. etſi Chriſtus, de jurejurando*: unde ceſſavit ſuperſtitio, & ſemper juramento obedientiam promittunt ſuis Prælatis, aut Epiſcopis diœceſanis, ut tradit Tamburinus *dicto tit. 1. diſput.* 8.

Sed ſuperiori aſſertioni primò opponitur textus *in c. ult. de regulis juris*, in illis verbis *Indignum eſt, & à Romanæ Eccleſiæ conſuetudine alienum, ut pro ſpiritualibus facere quis homagium compellatur.* Ex quibus apertè conſtat, nec pro pallio, aut conſecratione recipiendis licere homagium facere, hoc eſt juramentum fidelitatis præſtare; homagium enim facere, eſt jurare fidelitatem, & eam promittere. Verrucius *in verbis feudalibus, verbo Homagium.* Menſſius *eodem verbo*, Zerda *in adverſariis, c.* 77. Voſſius *de vitiis ſermonum, l. 3. cap.* 14. Juretus *ad Innocentium l. 3. epiſt.* 77. Solorzanus *lib. 3. polit. cap.* 25. igitur non rectè aſſerimus, Archiepiſcopum teneri, dum pallium recipit, obedientiam, & fidelitatem promittere. Huic difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, promittere fidelitatem, & obedientiam jurare R. Pontifici, non eſſe homagium facere; nam homagium maximum ſubjectionis ſignum eſt, illud enim flexis genibus vaſſalli faciunt Domino feudi, his verbis: *Ego N. juro homagium tibi Domino, ut amodò ſim homo ligius veſter contra omnem hominem, qui poteſt vivere.* Unde cùm nullus ſimilem debeat facere ſubjectionem Epiſcopo ſuo, deciditur in eo textu homagium pro ſpiritualibus fieri non debere, quod probatur *in c. ex diligenti*, ubi dicemus, *de ſimonia*: quæ ſolutio maximè juvatur, ſi obſervetur, textum *in d. c. finali*, eſſe deductum *ex c. 2. de exceſſibus Prælat. in 2. collect.* ubi agitur de Epiſcopo, qui volebat Archidiaconum Eccleſiæ facere hominem ligium; quod Cœleſtinus III. decrevit fieri non debere, cùm homagium facere pro ſpiritualibus omni jure ſit prohibitum. Aliter Cironius exponit textum illum ad titulum de feudis. 30 Exponitur c. ult. de regul. jur.

Secundò refragatur Concilium Cabilonenſe 2. *can.* 13. in illis verbis: *Dictum eſt de quibuſdam fratribus, quod eos, quos ordinaturi ſunt, jurare cogant, quod digni ſint, & contra canones non ſint facturi, & obedientes ſint Epiſcopo, qui eos ordinat, & Eccleſiæ in qua ordinantur: hoc juramentum, quia periculoſum eſt, inde inhibendum ſtatuimus.* Ex quibus verbis expreſsè colligitur, ab ordinandis juramentum obedientiæ, & fidelitatis exigi non debere, ne perjurii occaſio præſtetur: igitur ſimiliter Archiepiſcopi tempore receptionis pallii, non debent compelli obedientiam, & fidelitatem jurare. Difficilior redditur Cabilon. Concilii canon ex eo, quod certum eſt, ordinandum tempore ſuæ ordinationis teneri jurare, quæ in eo continentur: primò canonum obſervantiam, *cap. quamquam*, 23. *diſt.* obedientiam Epiſcopo, ut conſtat *ex c. quod ſuper, de majorit. & obed. c. cum Clericis* 19. *de v. ſ.* ubi jurantem hac formula: *Ego talis ab hac hora in antea fidelis ero & obediens Placentinæ Eccleſiæ, & Domino meo Epiſcopo*: obſtringi juramento reſpondet Innocentius III. Plura in hac parte Hallierius *dicta ſect. 7. fol.* 248. Hujus canonis difficultati duplici modo ſatisfieri poteſt. Primò aſſerendo, ſimplicem ſacerdotem beneficium parochiale non habentem, neutiquam teneri obedientiam, & fidelitatem Epiſcopo ſuo promittere, *cap. nullus, de jurejurando*, de cujus conciliatione *cum dicto cap. quamquam, & dicto c. Clericis*, latiùs in ejus commentario agemus: unde cùm textus *in d. canone* 13. loquatur de ſacerdotibus ſimplicibus, ideò aſſeritur, eos cogendos non eſſe prædictum juramentum præſtare. Secundò etiam 31 Explicatur can. 13. Concilii Cabilonen.

modo

modo ſatisfieri poteſt aſſerendo, eo canone non obedientiæ promiſſionem inhiberi, ſed illam univerſalem, & abſolutam canonum obſervandorum pollicitationem, quod juramentum periculoſum eſt, cùm perjuriis frequentiores præbeat occaſiones. Unde juſtè Patres de cætero illud exigi prohibuerunt: videnda ſunt, quæ adduximus *in d. cap. nullus*, quæ nunc omittimus, ne eadem ſæpiùs inculcando, & moleſtiam lectoribus inferamus, & volumen ultra votum excreſcat.

32 Adducitur cap. optatum, 100. diſt.

Ex noſtra deciſione facilè lucem accipit textus *in cap. optatum*, 100. *diſt.* ubi Joanner II. ideò ſe pallium denegare affirmat, quia illud petens nullam fecerat, aut emiſerat fidei profeſſionem, obedientiamque promiſerat; nam cùm per pallium plenitudo poteſtatis concedatur, juſtè ab Archiepiſcopis exigitur fidei, obedientiæque profeſſio; quod magnoperè convenit noſtræ deciſioni. Illud autem perdifficile eſt, quod ex ultimis verbis ipſius textus deducitur, videlicet per procuratorem hoc juramentum præſtari poſſe, cùm juramentum ſit perſonale, & ſic per alium emitti non valeat: quare Archiepiſcopum, vel Epiſcopum non poſſe fidem profiteri, aut obedientiam promittere per alium, defendunt Gonzalez *ad regul.* 8. *Cancell.* §. 7. *num.* 169. Gratianus *diſcept. forenſ. cap.* 166. *n.* 22. & ita ſæpiùs decreviſſe ſacram Cardinalium congregationem, referunt Garcia *de beneficiis* 3. *p. cap.* 3. Sigiſmundus *de elect. dubio* 50. Solorzanus *lib.* 4. *polit. cap.* 6. Diana *p.* 12. *tract.* 1. *reſolut.* 57. Sed adhuc contrariam ſententiam, videlicet hoc juramentum præſtari poſſe per procuratorem, docuerunt Sanchez *lib.* 2. *ſummæ*, *cap.* 5. *num.* 7. Tamburinus *d. diſp.* 8. *quæſit.* 3. *num.* 11. Azor *p.* 2. *lib.* 7. *c.* 26. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. allegat.* 51. *num.* 20. & *in remiſſ. Concilii Trident. ſeſſ.* 24. *cap.* 12. moti auctoritate textus *in d. cap. optatum*, & *in cap. unico*, §. *verùm*, *de ſtatu regul. lib.* 6. ubi conſentiente domino feudi, poteſt vaſſallus juramentum fidelitatis per procuratorem præſtare. Faciunt etiam textus *in cap. tibi domino*, 63. *diſt.* ubi Gloſſa *verbo Jurare*, *cap. metuentes* 17. *qu.* 4. & alii adducti à Tuſcho *littera I*, *concluſione* 530. & 537. Feliciano Vega *in cap. Paſtoralis*, *de judiciis*, ubi docetur, in caſibus, in quibus præſtari debet juramentum, poſſe præſtari per procuratorem: qua opinione retenta, non obſtant contrariæ ſententiæ fundamenta; nam licèt juramentum ſit actus perſonalis; non tamen ita eſt perſonaliſſimus, ut per alium præſtari non poſſit, cùm matrimonium ſit actus perſonalis, & tamen per procuratorem celebrari poſſit, *cap. final. de procurat. lib.* 6. ubi plura D. Joſephus Vela, & Doctor Bajo-Arroyo: & ſicut in conjugio celebrando procurator vicem gerit contrahentis, dum ſe ejus nomine contrahere affirmat, ita in juramento procurator dominum ſacramento obligat, dum ejus nomine jurat. Hodie tamen nullo modo poteſt Epiſcopus fidei profeſſionem facere, aut juramentum fidelitatis emittere per procuratorem, ut reſolvit Solorzanus *ubi ſuprà*.

Tandem ſuprà traditæ aſſertioni obſtat Leo Magnus relatus *in cap. legebatur*, *de majorit. & obed.* in illis verbis: *Legebatur in litteris tuis, quod frater Atticus chartulam de obedientiæ ſponſione conſcripſerat, in qua ſignum prodebatur injuriæ*. Ex quibus deducitur, non licere abſque injuriæ nota obedientiæ ſponſionem accipere ab Epiſcopis, ſeu aliis Eccleſiaſticis Prælatis: ergo Epiſcopi non tenentur juramento promittere fidelitatem, & obedientiam R. Pontifici. Difficultatem agnovit Gloſſa ibi, & varias ſolutiones adduxit, quibus omiſſis dicendum eſt cum Petro Marcha *lib.* 6. *concord. cap.* 3. anno nimirum 450. tempore Leonis I. ſponſionem hanc, ſive juramentum fidelitatis, ut ſequens ætas vocavit, nondum fuiſſe uſu receptam, & poſteà invaluiſſe adeò, ut in profeſſione fidei, quam Epiſcopi tempore ſuæ conſecrationis emittebant, in primis mentio fieret Metropolitani, cui ipſi pollicebantur ſe obedientiam, & reverentiam in canonibus, & decretis Sedis Apoſtolicæ contentam obſervaturos; & inſuper privilegia, quæ ſecundùm eoſdem canones, & decreta Metropolitanis debebantur, nulla mentione facta Sedis Apoſtolicæ, ut probat Marcha *ubi ſuprà*, & deducitur ex libello quorumdam Epiſcoporum Aquilejenſium, oblato Imperatori Mauritio, quem refert Baronius *anno* 590. *num.* 41. ibi: *Suggerimus, piè Dominator, quia tempore ordinationis noſtræ unuſquiſque ſacerdos in ſancta Sede Aquilejenſi cautionem ſcriptis emittimus ſtudioſe de fide ordinatoris noſtri, & nos fidem integram ſanctæ Reipublicæ ſervaturos*. Itaque hæc illorum profeſſio fidei continebat, ſequuturos ſe exemplum, & auctoritatem Metropolitani in damnandis hæreſibus, & pro canonum executione; ac prætereà ſervaturos integram fidem, quæ reipublicæ, id eſt Imperatoribus debetur: poſteà tamen introductum fuit, ut cùm Epiſcopi fidei profeſſionem emitterent, ſimul obedientiam promitterent Pontifici; juxta quam temporum diſtinctionem accipiendus eſt præſens textus, necnon alii ſuprà citati.

33 Opponitur c. legebatur de majorit. & obed.

C A P U T V.

Alexander III. a *Joanni Presbytero Cardinali, & Apoſtolicæ Sedis Legato.*

QUia diligentia tua requiſivit, an electionem electi, qui *b* abjurato ſchiſmate ad unitatem Eccleſiæ redit, debeas confirmare: duximus reſpondendum, quod ſi à ſchiſmatico nullum *c* Ordinem ſuſceperit, & ejus electio ſecundùm formam canonum fuerit celebrata, eum (dummodò alia non impediant) diſpenſativè permittimus *d* confirmari. Mandantes ut eum facias à Catholicis Epiſcopis *e* Suffraganeis Aquilejenſis Eccleſiæ in Epiſcopum *f* ordinari, ſalva debita juſtitia, & reverentia ejuſdem Eccleſiæ, cùm ad catholicam *g* redierit unitatem.

N O T Æ.

1 a JOanni.) Legendum eſt, *Joanni Neapolitano Presbytero Cardinali Baſilicæ duodecim Apoſtolorum, Apoſtolicæ Sedis Legato*; quo modo legitur poſt Concilium Lateranenſe *p.* 40. *de elect. cap.* 2. Ipſe enim Joannes cum aliis legationis officio fungebatur temporibus hujus ſchiſmatis. Dicitus Presbyter non alicujus tituli, ſed Baſilicæ Apoſtolorum, quia illius Baſilicæ Cardinales ſpecialiter appellantur Cardinales Baſilicæ, abſque titulo, ut notavit Cobelius *in notit. Cardinal. cap.* 6. Antequam hujus textus interpretationem aggrediamur, repetenda eſt hiſtoria hujus ſchiſmatis ex ſcriptoribus illius ſæculi, unde veram lucem accipiet præſens Alexandri deciſio. Adriano IV. defuncto, Cardinales Epiſcopi, ut illi ſucceſſorem deſignarent, pridie nonas Septembris, anno ſalutis noſtræ 1150. in Eccleſia B. Petri convenerunt, & per trium dierum ſpatium de electione, ficut moris erat, pertractantes, viginti tres Cardinales Rolandum Presbyterum Cardinalem tituli S. Marci, & Apoſtolicæ Sedis Cancellarium, patria Senenſem, aſſentientibus Clero & populo, in Pontificem elegerunt, atque nomine Alexandri III. ſalutarunt: tres verò Cardinales Octavianum tituli S. Cæciliæ elegerunt; unde favente Imperatore Friderico graviſſimum in Eccleſia ortum eſt ſchiſma, ordine 21. licèt alii 12. alii 27. appellent: duravit ferè per viginti annos; nam Octavianus confirmatus in Concilio Papiæ, ſub nomine Victoris III. receptus fuit à pluribus Prælatis Galliæ, Ungariæ, & Bohemiæ; immò & defuncto Victore, ſuffecti fuerunt Callixtus, & Innocentius, ex quibus ille ſponte, iſte coactè renunciavit, ut referunt Baronius, & Coriolanus *in d. anno* 1150. Petr. Gregorius *de elect. cap.* 11. *nu.* 33. Michael Rouſſelius *lib.* 2. *hiſtor. Pontif. juriſd. cap.* 9. *num.* 50. Radeucius *de geſtis Freder. lib.* 2. *cap.* 50. 51. 54. 56. & 66. & alii apud Florentem *in hoc tit.* de quo ſchiſmate agitur in præſenti textu, *in cap. ſeq.* & *in cap.* 1. *de ſchiſmaticis*. Schiſma hoc etiam latè narrat novus Notator Petri Bleſenſis *in epiſt.* 17.

b *Abjurato ſchiſmate.*) Plures ſchiſmatici hujus ſchiſmatis, illud abjurarunt in ipſo Concilio Lateranenſi ſub Alex. III. celebrato anno 1179. ſub hac forma: *Ego N. anathematizo, & recuſo omnem hæreſim extollentem ſe adverſus ſanctam Romanam Eccleſiam Catholicam, præcipuè verò ſchiſma Octaviani, Guidonis, & Joannis, & ordinationes eorum irritas judico, & eis contradico, & modò, & in antea me obediturum juro, & promitto fidelitatem S. R. Eccleſiæ, & Domino meo Alexandro, & ſucceſſoribus ejus juſtè intrantibus; ipſique ſerviam abſque omni malo ingenio contra omnem hominem, ſecundùm ordinem meum.* 2

meum. Conſilia ejus, quæ mihi ſcripto certo mandaverit, vel ipſe commiſerit, nulli hominum prodam, nec etiam pro periculo corporis, atque membrorum. Legatum Eccleſiæ Romanæ honorabo, & ducam, & reducam, & juvabo expenſis. Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Evangelia. Referunt Baronius *in prædicto anno*, & ex eo Spondanus *num.4.* Alia abjurationis forma refertur *in cap. quoties 1. qu. 7.*

3 c *Ordinem.*) De ordinatis ab ſchiſmaticis agemus *in cap. 1. de ſchiſmat.* In præſenti tantùm declarantur irritæ ordinationes ſactæ ab Octaviano, ut etiam declaravit Concilium Lateranenſe ſub Innocentio II. nullas à Petro Leone pſeudo pontifice ſactas; idemque aliud Lateranenſe ſub Callixto II. circa ordinationes Burdini pſeudopapæ ſtatuit.

4 d *Confirmari.*) Legatus enim ex ſpeciali commiſſione poteſt electiones confirmare, *c. ſi Abbatem, de elect. lib. 6.*

5 e *Suffraganeis.*) Archiepiſcopus debet Epiſcopos conſecrare cum Suffraganeis: ſed quia in noſtro caſu erat ſchiſmaticus, ipſi ſuffraganei tantùm poterant illum conſecrare. Dicemus *in cap. ſi Archiepiſcopus 6. de tempor. ordin.*

6 f *Ordinari.*) Licèt verbum, *ordinari*, ſive ut apud Græcos, *χειροτονία*, aliquando accipiatur pro electione Epiſcopi, quæ fiebat tribus Epiſcopis præſentibus, *cap. non licet, 63. diſt.* Cironius *in noſtrum tit.* tamen in præſenti accipitur pro conſecratione, ut *in d. cap. 6. de tempor. ordin.* Cùm enim in noſtro textu jam præcederent electio & confirmatio, ſe qui debebat conſecratio.

7 g *Rejicerit.*) Aquilejenſis enim Patriarcha, Peregrinus dictus, ſubſcripſit electionis Octaviani in gratiam Imperatoris, ut refert Baronius *anno 1160. cap. 4.*

COMMENTARIUM.

8 Concluſio traditur, & probatur.

EX hac Alexandri epiſtola talis depromitur aſſertio: *Abjurans ſchiſma, diſpenſativè poteſt eligi.* Probat textus *in cap. nos conſuetudinem, 12. diſt. cap. 1. cap. ſaluberrimum 7. quæſt. 1. cap. pudenda, cap. ipſa pietas, 24. quæſt. 1. cap. 1. & 2. de ſchiſmat.* Urbanus II. *in Concilio Placentino, can. 11.* Concilium Cæſarauguſtanum II. *can. 1.* Illuſtrant Sanchez *lib. 2. ſummæ, cap. 36. num. 18.* Garcia *de benefic. p. 11. cap. 10. ſ. 1. n. 161.* Azor *tomo 1. inſtit. lib. 8. cap. 20. qu. 6.* Penna *in direct. Inquiſit. 2. p. cap. 48. comment. 73.* Suarez *de cenſuris, diſput. 43. ſect. 2.* Acunna *in cap. Catinenſi 17. 61. diſtinct.* Petrus Gregorius *de elect. cap. 8. num. 17.* Corraſius *de benefic. cap. 6. num. 17.* Lambertinus *de jurepatr. 1. parte, lib. 2. qu. 9. art. 8.* Majolus *de irregularit. lib. 5. cap. 46. nu. 4.* Ugolinus *eod. tract. cap. 36. §. 3. num. 7.* Gibalinus *eod. tr. cap. 5. dub. 2.* Julius Lavorus *de elect. cap. 16. nu. 98.* Corvinus *in Jus Canon. lib. 2. aphoriſm. tit. 8.*

9 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed contra hanc aſſertionem ita pro dubitandi ratione inſorgo. Certum eſt de fide, peccatorem per pœnitentiam exuere veterem hominem, & alium ab antiquo conſiderari, *c. ferrum 54. diſt. 18.* ibi: *Non ergo in eo debet deſpici quod fuit, quia jam incipit eſſe quod non fuit;* adeò ut priſtinum ſtatum per peccatum amiſſum recuperet, *c. cùm renunciatur 32. qu. 1. cap. præceptum 32. qu. 5. cap. cùm ex adverſo, 50. diſt.* Unde clericos per pœnitentiam reconciliatos veterem gradum recuperare deciditur *in c. contumaces, c. ſi quis presbyter, c. bene, c. Sacerdos, 50. diſt.* & ad ulteriores gradus poſſe aſcendere, variis auctoritatibus, & exemplis probat Gratianus *In cap. Joannes, cum ſeq. 50. diſt.* etiamſi in hæreſim prolapſi fuerint, dum tamen eam abjuraverint, *cap. ponderet, & ſeq. 50. diſt.* igitur abjurans ſchiſma, veluti novus homo, abſque ulla diſpenſatione poteſt non ſolùm ad veterem redire gradum, verùm, & ad altiorem aſcendere. Accedit, nam cùm conceditur officium, concedi etiam debet beneficium, *cap. ex litteris, de exceſſ. Prælat.* Sed abjurans ſchiſma, capax eſt officii; ſiquidem priſtinum gradum retinet, & ad altiorem aſcendere valet, quia irregularis non manet, ut contra Speculatorem, & alios probant Sanchez *in ſumma, lib. 2. c. 36. nu. fin.* Suarez *de cenſur. diſp. 43. ſect. 2. nu. 7.* Gibal. *ubi ſup. cap. 5. dub. 2.* igitur ipſe capax eſt abſque ulla diſpenſatione beneficii, Epiſcopatus, vel alterius dignitatis eccleſiaſticæ. Tandem facit, & illud, nam pœnitens peracta pœnitentia dicitur diſpenſatus quoad omnia à jure, ut probant Tiberius Decian. *lib. 5. tract. crim. cap. 54. n. 16.* Acunna *in cap. ſi poſt 12. 50. diſt.* igitur ſi ſchiſmaticus, eo quòd pœnituit, & ſchiſma abjuravit, diſpenſatus eſt à jure, non eget nova hominis diſpenſatione ad beneficia obtinenda.

10 Traditur decidendi ratio.

Qua dubitandi ratione minimè obſtante, præſens aſſertio vera eſt, cujus rationem ut percipiamus, omiſſis ſchiſmatis etymologia, definitione, & pœnis, de quibus agemus *in cap. 1. de ſchiſmaticis*, ſciendum eſt ſchiſmaticos, utpote Eccleſiæ corpus laccraotes, ut appellantur *in cap. ad vocavit, cap. ubi, 24. qu. 1.* omnem poteſtatem in rebus eccleſiaſticis amittere, quia extra Eccleſiam ſunt, *c. didicimus 31. 25. qu. 1. cap. alienationis 12. qu. 2. cap. 1. de ſchiſmat.* unde nec eligi, nec eligere ad officium eccleſiaſticum poſſe, probatur *ex d. cap. 1.* immò à gradu, & dignitate eos dejici, probatur *ex cap. ſubdiaconus 40. cap. qui contra 24. qu. 1.* & ipſo jure excommunicantur illi, *cap. de Liguribus, 22. qu. 1.* & ſi non reſipiſcant, pœna depoſitionis puniuntur, *cap. in nomine, 23. diſt.* & ſi laici ſunt, nobilitate privantur, atque Principibus ſæcularibus traduntur puniendi, *d. cap. de Liguribus*, & aliis pœnis plectuntur, de quibus agunt Turrecremata *in Summa Eccleſiæ, p. 1. cap. 8.* Petrus Gregorius *lib. 2. partit. tit. 7.* Deinde ſciendum eſt, quod ad hoc ut electio Epiſcopi, vel ſimilis Prælati Eccleſiaſtici valida ſit, debet fieri de eo, qui non habet impedimentum canonicum, ut ſunt irregulares, *cap. is cui 15. de ſent. excommun.* falſarii litterarum Apoſtolicarum, *cap. ad falſariorum, de crim. falſi*; ſacrilegi, *cap. venerabilem, hoc tit.* uſurarii, *cap. inter, de exceſſ. Prælat.* excommunicatione majori ligati, *cap. poſtulaſti 7. de cler. excom.* interdicti, *cap. cum inter R. de conſuetud. cap. 1. de poſtul. Prælat.* ſuſpenſi, *cap. cùm dilectus 8. de conſuet.* perjuri, *cap. querelam, de jurejur.* publici alcatores, *d. cap. inter, de exceſſ. Prælat.* & alii quos enumerant Pet. Gregor. *de elect. cap. 9.* Jul. Lavorus *ubi ſup.* ex quibus jam cognoſcitur vera noſtri textus decidendi ratio; nam cùm non poſſit eligi ad dignitatem eccleſiaſticam ille, qui impedimentum eccleſiaſticum habet; & ſchiſmaticus adeò ineligibilis per ſchiſma reddatur, ut non poſſit ampliùs in Eccleſia miniſtrare ſine diſpenſatione, *cap. fin. de tempor. ordin.* ideò tam ad Epiſcopum, quàm ad alias dignitates Eccleſiaſticas eligi non valet: ſed cùm hæc prohibitio, ſeu pœna ſit tantùm juris eccleſiaſtici, ab Eccleſia impoſita, & in his omnibus quæ à jure eccleſiaſtico introducta ſunt, Pontifex valeat diſpenſare, *cap. propoſuit, de conceſſ. præb.* ideò ſi cum ſchiſmatico diſpenſetur, poterit in Epiſcopum, vel Eccleſiæ Prælatum eligi.

Nec obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta; nam procedit in peccatis occultis, ubi per pœnitentiam totum expiatur delictum: at ſchiſma eſt peccatum publicum, & notorium, ex quo etiam poſt abſolutionem, & pœnitentiam remanet quædam infamia, quæ impedit etiam per pœnitentiam reconciliatum eligi ad dignitates eccleſiaſticas. Nec augmentum difficultatis obſtat; nam ut ſuprà *in d. cap. ex litteris*, animadvertimus, pleromque juxta diſciplinam eccleſiaſticam conceditur officium, denegato beneficio; nunquam tamen e contrà conceditur beneficium denegato officio. Nec tandem augmentum ultimum refragatur; nam ut docet Acunna *ubi ſuprà*, illud procedit jure antiquo, quando multa denegabantur, quæ poſteà conceſſa fuerunt. 11 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Sed ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in cap. nos conſuetudinem, 12. diſt.* ubi cùm Epiſcopi Numidiæ petiiſſent à prædeceſſore Gregorii per Hilarium Chartularium S. R. E. ſervari omnes conſuetudines, quæ ab ipſo Phocii tempore in electionibus ſacris vetuſtas longa ſervaverat. Reſpondet Gregorius, omnes conſuetudines, quæ fidei catholicæ contrariæ non eſſent, inviolatas permanere debere, *Exceptis* (inquit) *his quæ ex Donatiſtis ad Epiſcopum perveniunt, quos provehi ad Primatus dignitatem, etiam cum ordo eos ad locum eundem deferat, modis omnibus prohibemus: ſufficiat autem illis commiſſæ ſibi plebis tantummodò curam gerere, non autem illos Antiſtites, quos catholica fides in Eccleſiæ ſinu edocuit, & genuit, ad obtinendi culmen primatus anteire.* Ex quibus verbis expreſsè deducitur, non licere illis, qui ſchiſma abjurarunt, aſcendere ad altiorem gradum, etiamſi illis permittatur in antiquo miniſtrare: ergo non rectè aſſeritur in noſtro textu, poſt abjurationem ſchiſmatis ſchiſmaticum poſſe eligi in Epiſcopum. Huic difficultati reſpondendum eſt, textum illum procedere non præmiſſa diſpenſatione; nam ſola abjuratio ſchiſmatis non reddit ſchiſmaticum habilem ad dignitates eccleſiaſticas, ſed ſequuta diſpenſatione redditur eligibilis, ut in noſtro textu docetur: notat Gibalinus *de irregul. cap. 5. dub. 1.* 12 Exponitur c. Nos, 12. diſt.

Secundò opponitur textus *in cap. pudenda, 24. qu. 1.* ubi aſſeritur, conſuetudinem diutiùs obſervatam fuiſſe inter Aquilejenſem Patriarcham, & Archiepiſcopum Mediolanenſem, ut unus alterum conſecraret; & cùm ambo in ſchiſma perveniſſent, unus ab alio conſecrationem accepit: quæſtionis fuit, utrùm ritè eſſet conſecratus? Et reſpondet Pelagius Papa, illum potiùs execratum, quàm conſecra- 13 Exponitur c. pudenda 24. q. 1.

Digitized by Google

conſecratum dici debere, cùm ab ſchiſmatico, & non obſervata veteri conſuetudine eſſet conſecratus: quod idem decrevit Pontifex in caſu contrario, ſi non ſchiſmaticus conſecretur ab ſchiſmatico. Igitur qui in ſchiſma inciderunt, perpetuò ineligibiles manent. Huic deciſioni reſpondendum eſt in eo textu tempore conſecrationis duraſſe ſchiſma, nec fuiſſe abjuratum, tam à conſecrante, quàm à conſecrato: unde rectè ait Pelagius, quod ſicut à Catholico Catholicus ordinatus dicitur conſecratus, ita ab ſchiſmatico ſchiſmaticus conſecratus, dicitur execratus, id eſt non ritè conſecratus, ut notavit Marcellus Donatus *in notis ad Sveton. in Cæſare, cap. 20. tom. 6. Theſauri Critici.*

C A P U T VI.

Idem *in Concilio* a *Lateranenſi*.

LIcèt de evitanda diſcordia in electione Romani Pontificis manifeſta ſatis à prædeceſſoribus noſtris *b* conſtituta manaverint; quia tamen ſæpè poſt illa per improbæ ambitionis audaciam paſſa eſt Eccleſia *c* ſciſſuram, nos etiam ad malum hoc evitandum, de *d* conſilio fratrum noſtrorum, & ſacri approbatione Concilii, aliquid decrevimus adjungendum. Statuimus ergo ut ſi fortè (inimico homine ſuperſeminante zizaniam) inter Cardinales de ſubſtituendo Summo Pontifice non poterit eſſe plena concordia, & duabus *e* partibus concordantibus, pars tertia concordare noluerit, aut ſibi alium præſumpſerit nominare; ille abſque ulla exceptione ab univerſali Eccleſia Romanus Pontifex habeatur, qui à duabus partibus electus fuerit, & receptus. Si quis autem de tertiæ partis nominatione confiſus (quia de ratione eſſe non poteſt) ſibi *f* nomen Epiſcopi uſurpaverit, tam ipſe, quam hi qui eum receperint, *g* excommunicationi ſubjaceant, & totius ſacri ordinis privatione multentur, ita ut *h* viatici etiam eis (niſi tantùm in ultimis) communio denegetur: & ſi non reſipuerint, cum Dathan, & Abiron (quos terra abſorbuit) accipiant portionem. Prætereà ſi à paucioribus quàm à duabus partibus aliquis electus fuerit ad Apoſtolatus officium, niſi major concordia interceſſerit, nullatenus aſſumatur, & prædictæ pœnæ ſubjaceat, ſi humiliter noluit abſtinere. Ex hoc tum nullum canonicis conſtitutionibus, & aliis Eccleſiis præjudicium generetur, in quibus majoris, & ſanioris partis debet ſententia prævalere; quia quod in eis in dubium venerit, ſuperioris poterit judicio diffiniri. In Romana verò Eccleſia ſpeciale aliquid conſtituitur, quia non poterit ad ſuperiorem recurſus haberi.

N O T Æ.

1 a LAteranenſi.) Generali videlicet, celebrato Romæ in Baſilica Lateranenſi, quæ Conſtantiniana dicta eſt, & fuit olim Lateranorum nobilium civium Palatium, de quo Juvenalis *ſatyra* 10. Congregatum fuit ob cauſam ſchiſmatis Octaviani, de quo *in cap. antecedenti:* interfuerunt in eo 300. Epiſcopi ſimul cum ipſo Alexandro III. & licèt circa annum non conſentiant hiſtorici, quos refert Barboſa *in cap. 7. de his quæ fiunt à Prælatis;* verius tamen eſt celebratum fuiſſe die 5. menſis Martii, anno 1179. cujus Concilii canon primus refertur in præſenti: de eo Concilio agunt Otho Friſingenſis *lib. 7. cap. ult. Alexander univerſalis totius Eccleſiæ Pater canonicè confirmatus eſt, qui ſecundò confirmationis ſuæ anno maximum Romæ Concilium congregavit.* Robertus Sigeberti continuator *anno* 1179. Guillelmus Tyrius *lib.* 21. *belli ſacri, cap.* 26. *Anno ab incarnatione Domini* 1178. *qui erat Domini Balduini IV. annus quintus, menſe Octobri, cum anno præcedente indicta eſſet per univerſum orbem Latinorum Romæ Synodus generalis.* Acta hujus Concilii ſummatim, & compendiosè Matthæus Pariſienſis *hiſtor. Angliæ anno* 1179. ita deſcribit: *Eodem anno habitum eſt Concilium generale trecentorum, & decem Epiſcoporum, XIV. Kalendas Aprilis, in Patriarchio Lateranenſi, cui præſedit Dominus Papa Alexander III. cujus ſtatuta omni laude digniſſima, ſub viginti, & octo, quæ ſequuntur, capitulis continentur. De electione Summi Pontificis; De hæreticis Albigenſibus, & diverſis eorum appellationibus: De Ruptariis, & Crevantiis prædonibus, qui fideles affligunt: Quod nullus promoveatur in Epiſcopum, vel ad aliquem ordinis gradum, niſi legitimæ ſit ætatis, & de legitimo matrimonio ſuſceptus: Ne viventibus perſonis Eccleſiæ conferantur, nec illis defunctis, niſi ultra ſex menſes vacent: De appellationibus: Ne intra ſacros ordines conſtituti, vel qui Eccleſiaſticis ſuſtentantur ſtipendiis, rebus ſe immiſceant ſæcularibus: De treguis ſtatpenaïs, & temporibus treguarum: Quod clerici unam tantum habeant Eccleſiam, & quod Epiſcopus, ſi aliquem ſine certo ordinaverit titulo, tamdiu neceſſaria præſtet, donec ei aliqua in Eccleſia ſtipendia aſſignet: Ne Patroni, vel quilibet laici Eccleſias opprimant, aut Eccleſiaſticas perſonas: Ne Judæi, vel Sarraceni chriſtiana mancipia permittant habere, ſed ad fidem Chriſti, ſi converti voluerint, à poſſeſſoribus ſuis nullatenus excludantur: Ut leproſi, ſi excluduntur a cohabitatione hominum, oratorium habeant, & proprium ſacerdotem: Ne bona Eccleſiaſtica in alios uſus convertantur: Ne Decani pro certæ pecuniæ quantitate juriſdictionem exerceant Epiſcopalem: Ut in electionibus, vel Eccleſiaſticis ordinationibus conſequatur effectum, quod à majoris, & ſanioris Concilii parte fuerit conſtitutum: Quod uſurarii manifeſti ad communionem altaris non admittantur, nec chriſtianam habeant ſepulturam: Ut agricolæ & viatores, & omnia quæ ſua ſunt, plena ubique pace, & ſecuritate lætentur: Ut ordinationes à ſchiſmaticis factæ irritæ habeantur, & inanes, & beneficia ab eis collata revocentur: Ne pro Eccleſiaſticis inſtituendis perſonis, ſeu mortuis ſepeliendis, aut nubentibus benedicendis, vel aliis Eccleſiæ ſacramentis aliquid exigatur: Ne viri religioſi, vel quilibet alii Eccleſias, vel decimas præſumant de manu ſuſcipere laicorum ſine auctoritate Epiſcoporum; & non niſi ſemel in anno Templarii, ſive Hoſpitalarii Eccleſias ſub interdicto poſitas aperiant, nec corpora ſepelire tum præſumant: Ne quis interventu pecuniæ habitum religionis uſurpare præſumat, nec converſus peculium habeat; & facti Prælati, non niſi pro dilapidatione, vel incontinentia degradentur: Ne Chriſtiani Sarracenis arma vendant, nec patientes naufragium quiſquam exſpoliare præſumat: Ut clerici intra ſacros ordines conſtituti continenter vivant; & ſi in illa incontinentia, quæ contra naturam ſit, deprehenſi fuerint laborare, excommunicentur, & à Clero abjiciantur: Ut Archiepiſcopi parochias, vel Eccleſias viſitantes, quadraginta, vel quinquaginta equorum numero ſint contenti; Epiſcopi viginti, vel triginta; Legati vigintiquinque; Archidiaconi quinque, vel ſeptem, Decani duarum evectionum numerum non excedant: Ut nullus torneamenta exercere præſumat, & mortui in torneamentis chriſtiana careant ſepultura: Quod unaquæque Cathedralis Eccleſia magiſtrum habeat, qui pauperes ſcholares, & alios doceat, nec pro licentia docendi aliquis pretium exigat: Ut Prælati unam tantum regant Eccleſiam, & quod patroni ab Eccleſiis in ſuo fundo conſtitutis exactiones non faciant: Ne Epiſcopi, ſeu viri Eccleſiaſtici ſtare compellantur judicio laicorum, nec laici laicis decimas conferre præſumant: Si quis ab aliquo commodata pecunia poſſeſſiones in pignus acceperit, ſi deductis expenſis ſortem ſuam receperit ex fructibus poſſeſſionis, pignus reſtituat debitori.*

b *Conſtituta.*) Nicolai videlicet II. *in c. 2. diſt. 79.* Bonifacii, & aliorum, quæ infrà juxta ſeriem temporum dabimus. 2

c *Sciſſuram.*) Jam à primis Eccleſiæ ſæculis varia cœperunt, & ſequuta fuerunt ſchiſmata; jam enim anno Chriſti 250. inter Cornelium Pontificem, & Novatum Antipapam exortum eſt, inter Liberium, & Felicem anno 366. inter Bonifacium, & Eulalium anno 420. & alia, quæ enumerant Turriſcremata *lib. 4. ſummæ, cap.* 1, Petrus Gregorius *lib. 2. partit. tit.* 7. Marta *de juriſdict. p. 2. cap.* 38. Coriolanus *in Breviario.* 3

d *De conſilio.*) Diximus *in cap. ult. de poſtulat. Prælator.* 4

e *Duabus partibus.*) Non inſubtiliter docet Boetius Epon. *tom. 1. de regalibus, num.* 196. has partes deſiderari ex Cardinalibus præſentibus, non verò abſentibus: nam licèt abſentes habeant vocem paſſivam, hoc eſt eligi poſſint; non tamen habent activam, & ſic eorum ſuffragia non attenduntur. 5

f *Nomen*

Digitized by Google

6 f *Nomen Epiſcopi.*) Sicut Epiſcopus appellatur Pontifex, ut notavi *in cap. 4. de poſtulat. Prælat.* ita & Pontifex Epiſcopus dicitur, *cap. mos, cap. olim, 65. diſt. cap. legimus, cap. olim 95. diſt. cap. 1. de maledicis.*

7 g *Excommunicationis.*) Schiſmatici enim, & eorum fautores majori excommunicatione ligantur, *cap. in nomine, 23. diſt. cap. de Liguribus 24. qu. 1.* Plura Antonius Auguſt. *in epitome, lib. 22. tit. 54.* & nos trademus *in titulo de ſchiſmaticis.*

8 h *Viatici.*) Viaticum in ſacris canonibus diverſimodè accipitur; nam omnia quæ morientibus prodeſſe poterant, viatici appellatione comprehendebantur: quare baptiſmos in mortem collatus, appellatur viaticum à D. Baſilio *in homilia de baptiſmo*, notavit Balſamon *in can. 18. Concilii Carthag.* Frequentiùs tamen primis Eccleſiæ ſæculis accipiebatur pro reconciliatione pœnitentis, ut *in cap. qui recedunt, cap. ſi quis de corpore, 26. qu. 6.* Concil. Ancyran. *can.* 77. Carthag. 4. *can.* 8. Gerundenſe *can.* 23. Epaunenſe *can.* 24. Nicænum *can.* 29. Toletanum 2. *canon.* 12. *cap. 2. de raptoribus*: in noſtro tamen texu accipitur pro Euchariſtia, ut in Concilio Nicæno *can.* 29. Toletano 1. *canone* 18. notarunt, & varias viatici acceptiones proſequuntur Albaſpinos *lib. 5. obſervat. cap.* 11. Boſquetus *lib. 1. ad Innocentium, epiſt.* 149. Loayſa *in Concilio Toletano* 11. *can.* 11. Coriolanus *in notis ad can. 1. Concilii Illiberit.* Zerda *in adverſariis cap.* 138. Menardus *ad D. Gregorium fol.* 234. Et nos plura de viatico dabimus *in d. cap. 2. de raptoribus.*

COMMENTARIUM.

9. Concluſio traditur, & probatur. EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Electus in Pontificem à duabus partibus Cardinalium, abſque ulla exceptione habendus eſt pro legitimo D. Petri ſucceſſore; electus vero à minori parte, non eſt legitimus Pontifex.* Probant textus *in cap. ubi periculum, hoc tit. in 6. Clementina ne Romani, eodem tit.* Clemens VII. in ſua conſtitutione, quæ incipit, *Cùm chariſſimus*, data 26. Octobris anno 1529. Paulus IV. in ſua conſtitutione, quæ incipit, *Cùm ſecundum*, data anno 1554. Pius IV. in Bulla, quæ incipit, *In eligendis*, data 7. idus Octobris, anno 1562. Gregorius XV. in conſtitutione, quæ incipit *Æterni*, data 17. Kalendis Decembris, anno 1621. Urbanus VIII. in conſtitutione, quæ incipit, *Ad Romanum*, data 5. Kal. Februarii, anno 1625. Illuſtrant Paleotus *de conſult. part. 3. cap.* 4. Turriſcremata *in ſumma lib. 2. cap.* 43. Bellarminus *tom. 1. lib. 2. de clericis, cap. 9. & 10.* Joan. Brunell. *in repetitione ad hunc textum*, Barboſa *lib. 1. de jure Eccleſ. cap.* 1. Bonacina *in tractatu de electione Romani Pontificis*, Boetius Epon. *tom. 1. quæſtionum, tit. 5. de regalibus, num.* 186. Rouſſellius *lib. 2. hiſtoriæ Pontificis, cap.* 9. Germonius *lib. 2. animadv. cap.* 16. Cochiet. *in face hiſtoriarum, cap.* 58. Coriolanus *in breviario, anno* 1562. Cartier. *in digeſto fidei, tom. 2. titulo de elect. Pontificis, folio* 1107. Bruno Chaſſaing. *de privilegiis regular. tract. 2. cap. 1. propoſ.* 1. Suarez *de fide, diſput. 16. ſect.* 4. Moez *in d. cap. ubi periculum.*

10 Traditur ratio dubitandi. Sed adversùs hanc aſſertionem pro ratione dubitandi ita argumentor: Electio Pontificis non ſolùm ad Cardinales, verùm etiam ad Clerum, populumque Romanum ſpectat, *cap. factus 7. qu.* 1. Igitur non ſolùm major pars Cardinalium deſideratur, verùm etiam Cleri, & populi; ſiquidem omnes ſuffragium habent in electione Pontificis. Deinde contra id quod aſſeritur, videlicet nullam exceptionem contra electionem à duabus partibus Cardinalium factam opponi poſſe, ſic inſurgo: Si non poſſet opponi ulla exceptio contra hujuſmodi electionem, non deſideraretur ejus confirmatio, ſicut in aliis Prælatis inferioribus: ſed deſideratur talis confirmatio: ergo quia non ſtatim habetur pro Pontifice, & per conſequens aliqua exceptio opponi valet. Probatur minor ex ſententia Epiſcopi Portuenſis, apud Malesburgienſem *lib. 1. de geſtis Pontificum*, ibi: *Fratres ſiquidem veſtri Cardinales, quorum præcipua in electione poteſtas cum Clero univerſo, expetente populo, cum honoratorum conſenſu, in luce, in manifeſto, unanimi voto, & deſiderio delegerunt Dominum Petrum Cardinalem in Romanum Pontificem. Hanc ergo electionem canonicè celebratam conſpexi, & auctore Deo confirmavi.* Refert Franciſcus Hallier. *de ſacris electionibus fol.* 930. Accedit, nam exceptio hæreſis contra electum in Romanum Pontificem opponi poteſt, *cap. ſi Papa, 47. diſt.* ergo verum non eſt, nullam exceptionem adverſus electum opponi poſſe.

11 Variæ electionis Pontificis formæ. Adhoc tamen defendenda eſt noſtra aſſertio, ad cujus expoſitionem, & ſolutionem rationis dubitandi res ab origine repetenda eſt: ſcire enim oportet, ex diverſitate temporum, & variis militantis Eccleſiæ fluctuationibus, & oppreſſionibus, ad hæc uſque tempora electionem Pontificis, tam in modo eligendi, quàm in perſonis eligentibus variis modis celebratam reperiri, ut paſſim videre eſt, tum in hiſtoriis Eccleſiaſticis, tum in Sanctorum Patrum ſcriptis, & noſtri juris teſtimoniis; licèt omni ævo credendum ſit divinum opus eſſe, ut probat Scipio Amiratus *in diſſertat. polit. lib. 3. cap.* 1. Triplici autem modo Pontifices creatos fuiſſe apud hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſcriptores invenio; videlicet, per inſtitutionem, ſubſtitutionem, & electionem. Inſtitutionis enim forma ſemel tantùm uſitata eſt in terris. Chriſtus enim Dominus, Summus Sacerdos, & Pontifex, à quo ſancta Romana Eccleſia proprio ejus ſanguine redempta obtinuit principatum, *cap. ita Dominus, 19. diſt. cap. ſi verò, diſt.* 22. D. Petrum, quem Beatum appellaverat apud Matthæum *cap. 16. Beatus es Simon*; & cui primatum promiſerat, ibi: *Tibi dabo claves Regni cælorum*; Pontificem conſtituit, & Vicarium ſuum in terris inſtituit, dum illi dixit poſt reſurrectionem, *paſce oves meas*, Joannis *cap. 21. & 22. cap. conſideratum, cap. fides, 50. diſt. cap. ſolitæ, de majorit. & obed.* & ipſum confirmavit, dum dixit: *Ego rogabo pro te, ne deficiat fides tua.* Lucæ *cap. 22. cap. ſacroſancta, 22. diſt.* Per ſubſtitutionem, & ſucceſſionem in Eccleſia Summum Præſulatum obtinuiſſe D. Clementem, & Linum deducitur *ex cap. ſi Petrus 8. quæſt. 1. epiſtola 1. D. Clementis ad Jacobum*; ſed hanc ſubſtitutionem rectè juris Interpretes de ſola commendatione D. Petri, vel monitione fidelibus facta accipiunt, cùm certum ſit Summum Pontificem non poſſe ſibi eligere ſucceſſorem, ut probant Jolios Lavorus *var. lucubr. tit. de elect. cap. 3. per totum*, Sebaſt. Cæſar *de Eccleſiaſt. hierarch. diſputat. 1. §. 5.* Claudius Elpenceus *ad epiſtol. D. Pauli, libro 3. digreſ. cap.* 21. Coriolanus *in ſumma, in notis ad Concilium Rom. 2. ſub Bonifacio I.* Savarus *in notis ad Sidonium libro 4. epiſt. 11. fol.* 265. Diana *part. 10. integro tract.* 5. P. Ripalda *in peculiari ſyntag. de hac quæſtione edito*, Michael Rouſſelius *libro 2. hiſtor. Pontific. juriſdict. cap. 9. nu.* 1. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. part. 1. tit. 1. cap.* 3. Thomas Hurtadus *de reſident. tom. 1. reſol. 2. & 3.* P. Soarez *de fide, diſput. 10. ſect.* 4. & nos D. Petri factum expouemus *in cap. 1. de præb.*

Per viam electionis ceteri omnes R. Pontifices creati fuerunt: hæc autem electio ratione formæ dividitur in electionem per inſpirationem, adurationem, per compromiſſum, & per ſcrutinium. Sed antequam de eis agamus, priùs circa perſonas eligentium Pontificem aliqua præmittenda ſunt. D. igitur Petro è vitæ hujus carcere ad auguſtiſſimam æternæ gloriæ ſedem evecto, D. Clemens, etſi ab eo deſignatus, ne apud poſteros pernicioſi eſſet exempli, ſuccedere noluit, & electio Pontificis ſpectare cœpit ad Clerum, & plebem, ita ut Clericorum ſuffragiis, & populi conſenſu Pontifices crearentur. D. Cyprianus *lib. 4. epiſt. 2. cap. plebis*, & paſſim, *63. diſt.* Hæc electionis forma duravit uſque ad ſchiſma, quod ortum fuit temporibus Damaſi Papæ, inter ipſum, & Urſicinum; cùm enim ſchiſma agnoviſſet Imperator Valentinianus, Urſicino rejecto, Damaſum confirmavit, ut referunt Socrates *lib. 2. hiſtoriæ, cap. 27. lib. 4. & cap.* 29. Theodoretus *lib. 1. hiſtor. cap.* 15. Sozomenus *lib. 4. cap. 11. & lib. 6. cap.* 23. & tunc cœpit Imperatorum auctoritas in electione Romani Pontificis interponi tantùm ratione ſchiſmatis; ſiquidem ita ſedatum fuit ſchiſma hoc, & aliud etiam ab Honorio Imperatore inter Bonifacium, & Eulalium; & aliud à Theodotico Rege inter Symmachum, & Laurentium, ut refert Rouſſelius *dict. cap. 9. à num.* 3. Deinde Juſtinianus per annos 550. decrevit nullum alium Pontificem in Eccleſia futurum, niſi quem ipſe confirmaſſet, & ſic illum maximè impium deplorat D. Gregorius *in Pſalmo 7. & lib. 4. epiſt.* 4. & conſtitutum fuit, ut certa pecuniæ quantitas Imperatori pro confirmatione Pontificis penderetur, ut referunt Rouſſelius *ubi ſupra, lib. 5. cap.* 4. Boetius Epon. *tom. 1. qq. heroic. tit. de regalib. num.* 187. & Baſilius Præfectus urbis Romæ auſus fuit conſtituere, ne quis Pontifex ſine ejus conſilio, & conſenſu eligeretur, *cap. 1. 96. diſt.* cujus ſtatuti mentio fit *in cap. Eccleſia, de conſtit.* ubi notavi. Hæc electionis forma duravit in Eccleſia uſque ad tempora Benedicti II. cujus temporibus Conſtantinus Heraclii pronepos, per annum Chriſti 684. Benedicti integritate, ſanctimoniaque motus priſtinam Pontificis eligendi poteſtatem Clero, & populo reſtituit. Platina *in vita ipſius Benedicti*. Mutato imperio, ſunt qui affirment Adrianum Papam infeſtatum à Deſiderio Longobardorum Rege, advocaſſe Carolum Magnum, illique conceſſiſſe jus eligendi Pontificem; quod poſtea Ludovicus ejus filius renunciavit, ut refertur *in cap. Adrianus, cap. ego, 63. diſt.* Sed hujus fabellæ auctor eſt Sigebertus hiſtoricus ſchiſmaticus, qui

12 Proſequutur electionis historia.

Digitized by Google

qui Henrici Imperatoris partes propugnans, fabulam commentus eſt Synodi Romanæ 143. Epiſcoporum, in qua Adriaaus Papa Carolum Magnum ſummo decoravit privilegio, non modò confirmandi Pontificis electionem, ſed quod hactenus fuerat inauditum, ſola, & propria auctoritate eligendi pro libito. Poſt Sigebertum Gratian. nimia credendi facilitate adductus, commentitium illius Concilii decretum ſuæ canonum collectioni inſeruit, quæ res multos incautos, ipſumque Onuphrium decepit. Sed hanc fabulam validiſſimis argumentis refellunt Baronius *anno* 774. *num.* 10. & *anno* 964. *nu.* 22. Bellarminus *in apolog. contra Regem Angliæ, cap.* 6. *fol.* 67. Jacobus Gretſerus *in apolog. pro Baronio, cap.* 1. & 2. Julius Lavorus *de elect. cap.* 5. Coriolanus *in breviario, anno* 774. & 817. Martha *de juriſd. part.* 1. *cap.* 31. Quintanadvennas *lib.* 1. *Eccleſiaſt. cap.* 1. Cenedus *ad decretum, collect.* 64. Carriet. *ubi ſuprà*, Suarez *adverſus Regem Angliæ, cap.* 29. Morinus *in lucubr. de orig. & progr. temp. juriſd.* R. P. Joannes Cabaſſutius *in notis. Concilior. in Lugdun. Concil. fol.* 613. Sed cùm adhuc ſeditiones circa populi conſenſum præſtandum darentur, Nicolaus II. ſtatuit, ut deinceps qui Apoſtolicæ Sedi ſine concordia, & canonica electione Cardinalium Eccleſiæ Romanæ, ac deinde ſequentium Clericorum inthronizaretur, non Papa, vel Apoſtolicus, ſed apoſtaticus haberetur, *cap.* 1. *cap. ſi quis pecunia*, 79. *diſt.* referunt Platina *in ejus vita*, Anaſt. Germon. *lib.* 2. *animad. cap.* 16. Barboſa *de jure Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 1. fusè Ruuſſelius *d. lib.* 2. *cap.* 9. *per totum*, Joannes Dartis *ad* 63. *diſt.* Ab eo ergo tempore electio Pontificis ad Cardinalium Collegium ſpectat: ſed cùm adhuc longiſſimus uſus tot ſæculorum docuiſſet, quàm turbulenta foret Summi Pontificis electio, & eam Alexander III. expertus fuiſſet in tam longo ſchiſmate, in Concilio Lateranenſi in præſenti textu relato, conſtitutum fuit, ut is demum legitimus haberetur Pontifex, qui à duabus Cardinalium partibus eſſet electus: exempli gratia, ſi ſexaginta fuerint electione Pontificis Cardinales, deſiderantur ſuffragia quadraginta Cardinalium; & qui paucioribus ſuffragiis fretus Pontificis uſurpaverit dignitatem, tam ipſe, quàm omnes eum recipientes, majori excommunicationi ſubjacent, atque à totius ordinis gradu dejiciuntur.

13 Proſequuntur electiones Romæ. Hæc de perſonis eligentium ſufficiant: nunc de formis in electionibus Pontificis uſitatis agamus. Primò per inſpirationem electio fit, quando repentè, nullo inter eligentes ordine ſervato, ſed unus poſt alium per revelationem divinam continuò aliquem eligunt, *cap. quia propter, verſiculo niſi, hoc tit.* ut contigiſſe Fabiano narratur; dum enim Clerus, & populus conveniſſent pro facienda electione, & ſucceſſore deſignando, columba de ſublimi evolans, ejus capiti inſedit, & audita eſt vox: *Tu Romæ Epiſcopus deſignaberis*. Narrant Euſeb. *lib.* 6. *hiſtor. cap.* 22. Platina *in ejus vita*, Baronius *anno* 238. quæ electionis forma præſtantior eſt cæteris, *l.* 2t. *tit.* 5. *partit.* 1. *Eſta eleccion tienen por mas noble que las otras, porque no ay otro movedor de las voluntades de los hombres, ſino ſolo el Eſpiritu Santo*. Illuſtrant Simon Majolus *dierum canicul. tom.* 2. *colloq.* 6. *pag.* 465. *Solorzanus tom.* 1. *de jure Indiar. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 10. Similiter per adorationem fit electio, cùm Cardinalium duæ partes, nullo facto ſcrutinio, omnium conſenſu, & voluntate aliquem in Romanum Pontificem adorant, & ſalutant. Quo electionis modo electos fuiſſe Clementem VII. Chriſti anno 1523. Paulum III. anno 1534. Julium III. anno 1550. Marcellum II. anno 1555. Pium IV. anno 1559. & S. Pium V. anno 1566. referunt Azor *lib.* 4. *inſtit. par.* 2. *cap.* 5. Julius Lavorus *de elect. cap.* 9. Per viam compromiſſi fit electio, quando aliqui Cardinales eliguntur, in quos omnium vice eligendi poteſtas transfunditur cùm certis clauſulis, & conditionibus in ipſo compromiſſo explicatis; de qua forma agemus *in cap. cauſam* 8. *hoc tit.* Accedamus jam ad viam electionis per ſcrutinium, quæ magis frequens, & uſu recepta eſt: hæc autem celebratur præſentibus omnibus, qui debent, & poſſunt commodè intereſſe; & tunc tres de ipſo collegio Cardinalium electi, ſigillatim, & ſecretè ſingulorum ſuffragia exquirunt, & in publicum proferunt; & is cenſetur electus, in quem vel omnes, vel duæ ex tribus partibus conſentiunt: circa quam electionem plura ſtatuit Gregorius XV. Bulla data 17. Kal. Decembris anno 1621. de qua Lavorus *ubi ſuprà*, *cap.* 10. Carrier. *ubi ſupra*, Diana *part.* 12. *tit. de conclavi*: nulla tamen ex his formis neceſſariò præſcripta eſt in electione Romani Pont. quocumque enim modo duæ partes conſentiant, electus legitimè Pontifex erit, Lavorus *ſup. cap.* 6. *num.* 59. Barboſa *de Rom. Pont. dict. cap.* 1. Bonacina *de elect. Rom. Pont.* qui ex variis Pontificum conſtitutionibus referunt, & deſcribunt formam, quam hodie ſervant Cardinales antea, & poſt electionem in conclavi. Manet ergo ex noſtro textu, electionem Pontificis fieri debere à duabus partibus Cardinalium, ita ut ipſi non repellantur à ſuffragio, etſi ſint vinculo excommunicationis ligati, *Clem. ne Romani*, §. *cæterum, de elect.* quod variis bullis probat Lavorus *cap.* 6. *num.* 22. Amplius, etſi illis non ſit traditus galerus, nec os apertum, ex conſtitutionibus S. Pii V. & Greg. XV. quas refert Lavorus *ubi ſuprà*: nec intereſt, quod ſi omnes Cardinales electioni non interſint, ad præſentes tantùm ſpectat electio, & abſentes agere contra eam non poſſunt, nec alteri ut eligat votum committere, Azor *d. lib.* 5. *cap.* 2. quod ampliatur, ut procedat, etiamſi duo tantùm remanſerint Cardinales, cæteri verò vel abſentes, vel mortui ſint: illi enim tantùm debent eligere, *cap. Adrianus*, 63. *diſt. cap. non licet*, §. *bis*, 19. *quæſt.* 7. immò, & ſi unus remanſerit, ad ipſum ſpectabit electio. Lavorus *ſuprà*, *nu.* 26. ſi autem omnes deceſſiſſent, Canonici Lateranenſes eligerent Pontificem; & ſi tempore obitus Pontificis congregatum ſit Concilium generale, etiam ad Cardinales ſpectabit electio, ut ex plurimis reſolvit Lavorus *ſuprà num.* 29.

Ex his jam apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum; nam cùm electio Pontificis à nemine confirmetur, nec poſſit dari ſuperior, qui hoc jus confirmandi habeat; ideò à duabus partibus debet celebrari, præcipuè cùm electio hæc magni momenti ſit, & in his rebus, quæ magni ponderis conſiderantur, non major pars ſufficiat, ſed duæ partes deſiderentur, *leg.* 3. *ff. de decret. ab ord. fac.* Plin. *epiſt.* 50. Docent Gothofredus *in d. l.* 3. Revardus *in l.* 160. *ff. de reg. jur.* Unde rectè Alexander III. in Concilio Lateranenſi decrevit, electionem à duabus partibus Cardinalium fieri debere, & cùm non ſit ſuperior, qui ſimilem electionem confirmare poſſit, non erit qui aliquam exceptionem contra eam admittere valeat, unde nulla exceptio adverſus ſimilem electionem opponi poteſt. 14 Decidendi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, ubi dicebamus populum, & Clerum electioni Pontificis intereſſe non poſſe; cui facilè fit ſatis ex ſuprà traditis. Nec primum augmentum refragatur; nam verum eſt, Pontificis electionem confirmari non poſſe, ut probat Hallier. *de ſacris elect. fol.* 929. cujus rei rationem tradit Nicolaus *in cap. in nomine*, 23. *diſt.* ibi: *Quia Sedes Apoſtolica cunctis in orbe terrarum præfertur Eccleſiis, atque ideò ſuper ſe Metropolitanum habere non poteſt*. Cardinales Epiſcopi proculdubio Metropolitani vice funguntur, qui videlicet electum Epiſcopum ad Apoſtolici culminis apicem provehunt: nec verba prædicti Epiſcopi Portuenſis contrarium ſuadent; nam præterquam quod illi fides adhibenda non eſt, cùm ſchiſmaticus ſit, & in gratiam Anacleti intruſi contra Innocentium II. ſcripſerit, reſponderi poteſt, eam conſuetudinem tunc temporis in Eccleſia viguiſſe, ut in electione Pontificis ea forma ſervaretur, quæ in electionibus aliorum Epiſcoporum cuſtodiebatur, videlicet ut Pontifex à Clero eligeretur, à populo expeteretur, & ab Epiſcopis Provincialibus confirmaretur; non quia Pontifex confirmatione egeret, ſed quia cùm Epiſcopi propter loci diſtantiam electioni adeſſe non poterant, conſenſum ſuum eo modo præſtarent; quam conſuetudinem latè illuſtrat Hallier. *de ſacris elect. tit. de tempore conſecrationis Epiſcopi*, §. 6. Nec ſecundùm augmentum obſtat, ex quo dicebamus exceptionem hæreſis opponi poſſe contra electionem factam etiam à duabus partibus; nam licèt noſter textus affirmet, nullam exceptionem electo opponi poſſe, intelligitur ita, niſi exceptio ejus naturæ ſit, ut jure naturali, aut divino impediat electionem, ut exceptio hæreſis; quia ſi contra Pontificem ob hæreſim agi poteſt, *cap. ſi Papa*, *diſt.* 40. multò magis hæreſis exceptio opponi, ex regula. *Quæ ad agendum*, *de regul. jur. lib.* 6. poteſt etiam opponi exceptio ſimoniæ, *cap. ſi quiſquam*, 75. *diſt.* Julius II. in conſtitutione, quæ incipit, *Cùm tam divino*: exceptio metus; non eſt enim electio, ubi non eſt libera voluntas, *cap. cùm locum*, *de ſponſalib.* Concilium Conſtantienſe *ſeſſ.* 29. Lavorus *ſuprà*, *cap.* 6. *nu.* 38. plures dat Cabreros *cap. metu*, *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 59. Cùm igitur iſtæ exceptiones repugnent ſubſtantiæ electionis, admittuntur etiam in electione Pontificis: noſter autem textus eas rejicit, quæ juri canonico tantùm repugnant, ut ſi electus, non ſit in ſacris, ſit per ſaltum ordinatus, & ſimiles. Azor *d. parte* 2. *lib.* 1. *cap.* 5. 15 Diſſolvitur dubitandi ratio.

CAPUT

C A P U T VII.

Idem *in* a *eodem*.

CUm in cunctis ſacris *b* Ordinibus, & eccleſiaſticis *c* miniſteriis ſint ætatis majoritas, *d* gravitas morum, & litterarum ſcientia inquirenda; multò fortiùs in Epiſcopo hæc oportet inquiri, qui ad curam aliorum poſitus, in ſeipſo debet oſtendere *e* qualiter alios in domo Dei oporteat converſari. Eapropter ne quod de *f* quibuſdam pro neceſſitate temporis factum eſt, trahatur à poſteris in exemplum, præſenti decreto ſtatuimus, ut nullus in Epiſcopum eligatur, niſi qui jam trigeſimum annum ætatis *g* exegerit, & de *h* legitimo matrimonio ſit natus, qui etiam vita, & ſcientia commendabilis demonſtretur.

N O T Æ.

1 a E*Odem*.) Concilio videlicet Lateranenſi, *capite* 2. ubi reperiuntur verba hujus textus, & etiam in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 16. ex quibus tranſcripſit Raymundus. Meminit hujus canonis Innocentius III. *lib.* 1. *in epiſt. Uſalenſi Epiſcopo miſſa*, apud Sirletum *fol.* 220. his verbis: *Quod cùm quamplurimi Sueciæ clerici non ſint de legitimo thoro ſuſcepti, qui ob ſuæ generationis erubeſcentiam, altioris gradus culmen appetere nulla præſumptione deberent, contra conſtitutionem in Lateran. Concilio provida deliberatione innovatam, venire nullatenus metuentes, Epiſcopatuum dignitates inverecunde obtinere contendunt*, &c.

2 b *Ordinibus*.) Et in cæteris aliis ætas certa præfinita eſt à ſacris canonibus, tam antiquis, quàm recentioribus; nemini enim citò manus eſt imponenda. D. Paulus *ad Timoth. cap.* 5. ut conſtat *ex cap. miramur*, 61. *diſt. cap. ſubdiaconus* 4. 77. *diſt. cap. presbyter*, 28. *diſt. cap. vel non eſt compos* 14. *de temporib. ordin. cap. ſuper* 33. *de præbendis*, *cap. finali de temporib. ordin. lib.* 6. ætas enim unicuique ordini aſſignata refertur *in cap. de his* 5. 28. *diſt. cap. in ſingulis*, 77. *diſt.* noviſſimè in Tridentino *ſeſſ.* 25. *cap.* 5. *&* 6. Pro quorum jurium expoſitione plura adducemus *in cap. cum te*, *de ætate & qualit.*

3 c *Miniſteriis*.) Videlicet dignitatibus, & officiis Eccleſiaſticis; ſæpè ſæpiùs enim, tam in jure noſtro, quàm Cæſareo miniſteria accipiuntur pro officiis, aut dignitatibus, *cap. multis* 1. *quæſt.* 1. *nulla Eccleſiaſtica miniſteria, de conceſſ. præb. §. inferiora verò miniſteria noſtri textus*, *cap. Joannes*, *de clericis conjugatis*, *cap. cùm ſingula*, *§. prohibemus*, *de præbend. lib.* 6. Concilium Pariſienſe 3. *can.* 9. *leg.* 2. *ff. de officio Proconſulis*, *l. illicitas* 6. *§. illicita*, *ff. de officio Præſidis*, *l. in eandem* 10. *ff. ex quibus cauſis*, *l.* 2. *ff. de ſervis fugitivis*: notant utriuſque juris Lexicographi *verbo Miniſteria*.

4 d *Gravitas morum*.) Quæ in Epiſcopo, & quolibet Prælato Eccleſiæ præficiendo maximè deſideratur. D. Iſidorus *lib.* 3. *de ſummo bono*, *cap.* 34. *Non ſunt promovendi ad regimen Eccleſiæ, qui adhuc vitiis ſubjacent.* Salvianus *lib.* 2. *ad Eccleſ. Quidquid enim de aliis omnibus dictum eſt, magis abſque dubio ad eos pertinet, qui exemplo eſſe omnibus debent; & quos utique tanto anteſtare cæteris oportet devotione, quanto anteſtant omnibus dignitate.* B. Laurentius Juſtin. *lib. de compunct. p.* 2. D. Gregorius latè *homilia* 17. *in Evang.* latè illuſtrat Theophilus Raynaud. *tom.* 12. *tract. Mala e bonis*, *cap.* 16.

5 e *Qualiter*.) Faciunt D. Gregorius *in Paſtorali lib.* 1. *cap.* 10. *&* 11. ibi: *Epiſcopus debet ad exemplum vivendi protrahi.* Concilium Aquiſgran. *can.* 13. Turonenſe ſub Carolo Magno *can.* 4. *Epiſcopi vita, habitu, forma, & communicatione ſuis ſint ſubjectis exemplum, & vivendi norma.* Cabilon. ſub eodem, *can.* 2. Valentinum ſub Lothario, *can.* 13. Iſidorus Peluſiota *lib.* 1. *epiſt.* 319. ibi: *Cùm ſacerdos gregis forma, & Eccleſiæ lumen dicatur, & ſit revera, ſubditos, ut ceram ſigillo, ſic ipſius moribus imprimi neceſſum eſt.* Fileſacus *in cap. primo*, §. 3. *de officio Ordin.* hinc Epiſcopus peccans, gravius punitur quàm cæteri fideles, *cap. cum quædam*, *de jurejurando*.

6 f *Quibuſdam*.) Cùm enim in electionibus Epiſcoporum Regis expectabatur aſſenſus, inter alia incommoda, quæ ſequebantur, præcipuum erat, quia pueri, & ignari Eccleſiis præficiebantur. Ivo Carnotenſis *epiſt.* 6. *&* 7.

Eligimus puerum, puerorum feſta colentes;
Non noſtrum morem, ſed Regis juſſa ſequentes.

Unde refert Flodoardus *lib.* 4. *chron. cap.* 22. Oldaricum Aquenſem Epiſcopum, præfectum Eccleſiæ Rhemenſi fuiſſe vice Hugonis Comitis tunc parvuli: quod etiam refert Baronius *tom.* 10. *anno* 925. *num.* 8. ibi: *Illud planè tunc primò contigit in Eccleſia Dei videri monſtrum, nunquam hactenus in Orbe Chriſtiano viſum, nec auditum, imò nec puto mente conceptum, cùm videlicet puer nondum quinquennis, nondum alicujus inferioris ordinis capax, vix ferula prima addiſcens elementa, Rhemenſis eligatur Archiepiſcopus.* Similem caſum refert Spondanus *in epitome*, *anno* 933. ibi: *Quo tempore res accidit, quæ nunquam in ea Eccleſia fuerat audita, ut poſt Stephanum non alius niſi temporaneus ſubſtitueretur Antiſtes, nempè Triphon monachus, qui ſedit uſquedum Theophila, & filius Romani Imperatoris adoleſcens, tunc ſexdecim annorum, legitimæ eſſet ætatis, ut poſſet fieri Patriarcha: quem tamen hoc anno revera creatum fuiſſe Patriarcham ex Curopalate conſtat, dum numerat annos ſedis ejus viginti tres; ſed loco ipſius Triphonem conſtitutum eſſe adminiſtratorem ejus Eccleſiæ.* Cujus abuſus jam conquerebatur Bernardus *epiſt.* 12. *poſt medium*: *Scholares, pueri, & impuberes adoleſcentuli, ob ſanguinis dignitatem promoventur ad Eccleſiaſticas dignitates; & de ſub ferula transferuntur ad principandum presbyteris, lætiores interim quod virgas evaſerint, quàm quod meruerint principatum.* Et *epiſt.* 271. Philippus Abbas *lib. de dignit. cleric. cap.* 115. *Væ tibi terra*, ſcriptura dicit, *cujus Rex puer eſt. Hoc eſt dicere: Væ tibi Eccleſia, cujus Prælatus vitam retinet puerilem, non aſſumens gravitatem ſenilem, non fortitudinem.* Illuſtrat Theophilus Raynaud. *tom.* 22. *tract. Mala è bonis*, *cap.* 6. *ex num.* 30.

g *Exegerit*.) Antiquiores in præſenti, & Gloſſa *in cap. unico*, *verbo compleverit*, exiſtimarunt, ſufficere Epiſcopum eligendum tetigiſſe trigeſimum annum, non verò neceſſarium eſſe perfeciſſe. Sed licèt hoc in terminis juris communis defendi poſſet, hodie tamen non poteſt admitti poſt conſtitutionem Gregorii XV. editam die 15. Maii anno 1591. in illis verbis: *Annum trigeſimum exploviſſe.* Ex quibus conſtat deſiderari trigeſimum annum expletum: ita docent Armendariz *ad leges Navarræ*, *in l.* 1. *tit.* 7. *lib.* 1. *nu.* 18. Guttierrez *lib. canonic. qu.* 26. *n.* 39. Leſſius *de juſtitia lib.* 2. *cap.* 34. *dubio* 20. Diana *p.* 5. *tractatu* 2. *reſolut.* 19. Narbona *anno* 30. *q.* 5. 7

h *Legitimo*.) Quæ ad hanc textus partem ſpectant, petenda ſunt ex traditis *in cap.* 1. *de filiis presbyter.* 8

COMMENTARIUM.

EX hoc textu ſequens deducitur aſſertio: *Epiſcopus debet eligi, qui* 30. *annos habeat, ex legitimo matrimonio ſit natus, & litteris polleat.* Probant textus *in cap.* 2. *diſt.* 36. *cap. ſi gens*, *cap. presbyterum*, 56. *diſt. cap.* 1. 59. *diſt. cap. Epiſcopus*, 77. *diſt. cap. qui in aliquo*, 51. *diſt. cap. ult. de ætate, & qualit. cap. innotuit* 20. *cap. cùm Vuintonienſis*, *hoc tit.* Concilium Arelatenſe tertium *can.* 1. ibi: *Epiſcopatus, vel presbyteri honorem nullus laicus ante præmiſſam anni converſionem, vel ante triginta ætatis annos accipiat.* Romanum ſub Eugenio II. *can.* 4. Lateranenſe ſub Leone X. *ſeſſ.* 9. Tridentinum *ſeſſ.* 7. *cap.* 1. & *ſeſſ.* 24. *cap.* 12. Aquiſgranenſe 2. ſub Ludovico *par.* 2. *cap.* 2. *&* 3. Gregorius VII. *lib.* 9. *regeſt. epiſt.* 2. *circa med.* Gregorius XV. in conſtitutione ſuprà relata. Illuſtrant Azor, Suarez, Toletus, Reginaldus, Leſſius, Sayrus, Garcia, Menochius, Rebuffus, Guttierrez, Armendariz, & alii relati ab Acunna *in cap. Epiſcopus* 6. *nu.* 17. 77. *diſt.* Bertachinus, & Petrus Gregorius apud ipſum *inc.* 1. *nu.* 6. *diſt.* 60. Henriquez, & Salcedo laudati ab ipſo *in cap. qui in aliqua*, 51. *diſt.* innumeri relati à Barboſa in præſenti, *& de poteſt. Epiſc. alleg.* 1. *nu.* 26. & *in Trid. ſeſſ.* 7. *cap.* 1. quibus addendi ſunt Narbona *de ætate*, *anno* 30. *qu.* 5. Fileſacus *in cap.* 1. *§.* 3. *de officio Ordin.* Ægidius Boſſius *tom.* 1. *moral. tit.* 2. §. 4. Savarus *ad Sidon. lib.* 5. *epiſt.* 5. Pirrus *tom.* 1. *Siciliæ ſacræ*, *fol.* 419. Creſolius *lib.* 2. *myſtag. cap.* 7. Yepes *tomo* 5. *chron. D. Bened. anno* 935. *cap.* 1. Turturetus *in paral. cap.* 15. Aut. Auguſt. *lib.* 4. *in epitome*, *tit.* 9. *&* 10. Salmeron *in Principe abſcondito*, *medit.* 18. *§.* 3. Garcia *tom.* 2. *polit. folio* 89. *&* 93. Ætas autem triginta annorum dicitur perfecta, *l.* 3. *tit.* 2. *lib.* 10. *legum Viſigothor.* 9 Concluſio traditur, & probatur.

thor. Nazianz. *orat.*40. Quia hæc ætas perfectum virtutis augmentum, docendique maturitatem habet. Theophyl. *in Luc. cap.* 3. *Ætas illa perfectiſſima eſt.* Et *in Joan. cap.* 1. *Vir autem dicitur dominus, fortaſſis propter ætatem perfectam, quoniam triginta annorum erat, cum baptizaretur.* Gregorius VII. *epiſt.* 5. *ad Epiſcopos Britanniæ*: *Non admitti juvenem quendam præclarum genere, & honeſtis moribus ad Epiſcopatus onus portandum.* Hincmarus tamen in vita S. Remigii ait, eum anno 22. Archiepiſcopum electum eſſe. Et ut cætera exempla mittam, Eleuterius propter eximiam virtutem, vigeſimum annum agens Epiſcopus Illyrici ordinatus eſt, ut ſcribit Nicephorus Callixtus *lib.* 3. *hiſtor.*

10 Traditur dubitandi ratio. Sed adverſus hanc concluſionem ſequentes inſurgunt difficultates: & prima adverſus eam partem, in qua aſſeritur, minorem triginta annorum non poſſe in Epiſcopum eligi, in quam ſic argumentor: Morum honeſtas, & mentis ſolertia non ita adſcriptæ ſunt ætati triginta annorum, ut antea obtineri non valeant; nam ſicut malitia, ſic prudentia ſupplet ætatem, *l.* 1. *C. de præpoſitis ſacris cubiculi, lib.* 12. *cap. de illis, cap. fin. de deſponſat. impub.* quippè vita commendabilis non naſcitur ex diuturnitate annorum, aut ex numero eorum computatur; ſed ex probatis moribus, quibus ſi polleat Epiſcopus, eligi debet, quamvis ætate minor ſit, ut in judice eligendo ajebat Caſſiodorus *lib.* 2. *var. epiſt.* 1. ibi: *Dignus planè largitatibus noſtris, qui in ipſo pueritiæ flore maturis moribus lubricam frenavit ætatem; & quod rarum continentiæ bonum eſt, patre privatus, gravitatis factus filius eſt: cupiditatem inimicam ſapientiæ ſubjugavit, vitiorum blanda contempſit.* Id probemus exemplis. Timotheus enim juvenis in Epiſcopum electus fuit. D. Paulus 1. *ad Timoth.* 4. ubi reddit rationem D. Ambroſius, quia quantum ad ætatem pertinet, juvenis erat; quantum ad mores, & converſationem, ſenior, & gravis. Idem de Paulo Conſtantinopolitano Archiepiſcopo refert Socrates ibi: *Qui ut ætate admodum juvenis, ita providentia, & conſilio ſenex erat.* Etiam id de S. Honorato refert Hilarius Arelatenſis *in ejus vita*; & multos honoribus, & dignitatibus juvenes decoratos referunt Bobadilla *lib.* 1. *polit. cap.* 7. *n.* 22. Creſolius *lib.* 2. *myſtag. cap.* 13. Laurentius Beyerlink *in Theatro vitæ humanæ, verbo Adoleſcentia.* Unde olim apud Romanos virtute pollentes, non attenta ætate admittebantur. Tacitus *lib.* 11. *Annal.* ubi notavit Leſſius: ergo etſi trigeſimum annum quis non expleverit, poterit in Epiſcopum eligi. Secundò contra eam partem, ubi docetur eligendum in Epiſcopum litteris conſpicuum eſſe debere, nec illiteratum eligi poſſe, ſic inſurgo: Quælibet Domini noſtri actio debet eſſe vitæ noſtræ inſtructio, *c.* 4. *de elect.* ſed Dominus noſter non vocavit, aut elegit litteratos in Apoſtolos, ſed piſcatores; & Petrus, & Joannes illiterati dicuntur, *Actorum cap.* 4. ergo, & Eccleſia non debet eligere litteratos, ſed virtutibus pollentes. Accedit, nam plurimos Sanctos omnem litteraturam parvipendiſſe notum eſt. Rex David ajebat: *Quoniam non novi litteraturam, introibo in potentias Domini.* Quæ verba Septuaginta ſic legunt: *Quia non cognovi negotiationes.* Quos ſequuntur Arnobius, Chryſoſtomus, & Auguſtinus. Verſio Ethiopica habet, *Quia non cognovi numeros*: Chaldaica, *Non cognovi numerum.* Qua littera retenta, verum ſenſum hujus loci aſſignat novus Notator Petri Bleſenſis *in epiſt.* 17. Et D. Paulus Vas electionis ajebat, *Scientia inflat.* Et Corinthiis gratulabatur, eo quod eſſent litterarum, & diſciplinarum hujus ſæculi rudes, ac imperiti. Celebre etiam eſt S. Auguſtini de ſalutari ignorantia documentum: cùm enim ſibi narraretur vita S. Antonii, repentè (ut ipſe fatetur *lib.* 8. *confeſſ. cap.* 8.) exclamavit: *Quid eſt hoc quod audiſti? Surgunt indocti, & cælum rapiunt; & nos cum doctrinis noſtris ſine corde ſumus, ubi volutamur in carne, & ſanguine.* De S. Benedicto refert D. Gregorius *lib.* 2. *dialogor.* quod de domo parentum diſceſſit ſcienter neſciens, & ſapienter indoctus. Denique notum eſt oraculum illud, *Littera occidit, ſpiritus autem vivificat.* Ergo gratia ſufficit in Epiſcopo, nec humana ſcientia opus eſt.

11 Ætas triginta annorum naturalis. Sed his non obſtantibus, vera eſt noſtra aſſertio, quæ rationibus ſic probatur. Primæ partis, ubi docetur in Epiſcopo eligendo deſiderari ætatem triginta annorum, ratio ex eo provenit, quia hæc ætas naturaliter perfecta eſt; unde apud Romanos ea ætas præfinita fuit in ſervo manumittendo, ut jura civitatis Romanæ conſequeretur, ut agnoſceret manumiſſus libertatis beneficium ſibi collatum. Ulpianus *in fragmentis, tit.* 1. ad quod caput legis Æliæ Sentiæ ſpectant textus *in l. ex parte* 39. *§. ſervo, ff. familiæ erciſcundæ, l. ult. ff. de rebus dubiis, l. Ariſto* 46. *ff. de manumiſſ. teſtam. leg. ſi quis ita* 13. *ff. de ſtatu liberis, l. qui filium* 74. *in fine, ff. ad Trebellianum*: notarunt Fornerius *lib.* 6. *rerum quotidianar. cap.* 26. Merillus *lib.* 2. *obſervat. cap.* 21. Cuellar. *de manumiſſ. num.* 54. Ipſi etiam Romani in ſuis legibus annalibus ſtatuerant, ne quis Prætor fieret ante trigeſimum annum, quia non eſt concedenda adminiſtratio Reipublicæ ei, cui non conceditur ſuorum bonorum diſpoſitio. Refert Diocaſſius *lib.* 53. Svetonius *in Auguſto, cap.* 32. Et alia lege lata à Cnejo Pompejo cùm M. Craſſo, Coſſ. anno Urbis conditæ DCCL. cautum fuit, ne minor annis triginta Magiſtratum recepiſſet, in Senatu ve eſſet. Apud Plinium Juniorem *lib.* 10. *epiſtolar.* Romani etiam conſtituerunt, ne ante quadrageſimum annum quis Conſulatum haberet: rationem reddit Cicero *Philippica* 5. *in fin.* ſic: *Legibus annalibus majores noſtri cùm grandiorem ætatem ad Conſulatum conſtituebant, adoleſcentiæ temeritatem verebantur, & ne Ædilitatem ante vigeſimum ſeptimum annum gerere poſſent, nec minor viginti quinque annis in Senatorem eligeretur*: nec etiam ſtante hominum penuria, *l. ad rempublicam* 8. *ff. de muneribus, & honoribus, l.* 2. *§. fin. ff. de jure immunit. leg. Lucius* 12. *§. penult. ff. ad municipalem.* Apud varias etiam nationes conſtitutum reperitur, ut non niſi provectæ ætatis viri ad dignitates, & Magiſtratus admitterentur; apud Hebræos enim in Sacerdote ætas viginti annorum, in Pontifice verò vigeſimus ſextus annus deſiderabatur. Seldenus *de ſucceſſ. Hebræorum, cap.* 4. licèt nullam ætatem iſtis miniſteriis præſcriptam eſſe doceat Pater Menochius *lib.* 2. *de republica Hebræorum, cap. fin. circa finem.* Apud Athenienſes Heliaſtæ, id eſt qui in Helica juri dicendo præerant, conceptis verbis jurabant, ſe trigeſimum ætatis annum exceſſiſſe. Demoſthenes *contra Timocratem.* De Spartanis idem tradit Plutarchus *in vita Licurgi*: de aliis Petrus Gregorius *lib.* 47. *ſyntagm. cap.* 9. cùm ergo major, & prudentia, & cura in regendis animabus, quàm in regendis corporibus requiratur, *cap. cum ſit ars, de ætat. & qualit.* meritò ſacri canones in eligendo ad Epiſcopatum ætatem 30. annorum præſcripſerunt. Accedit exemplum Hebræorum, ubi nullus ante trigeſimum ætatis annum ad populum concionem habere, Doctoris, Prophetæve munere fungi poterat, niſi 30. annis natus: unde D. Joannes Baptiſta ætatis annum trigeſimum agens prædicare cœpit, & Chriſtus Dominus noſter triginta annis natus baptizatus fuit, & tunc prædicare cœpit, ut expendunt Patres Concilii Neocæſarienſis relati *in cap. presbyter,* 78. *diſt.* Illuſtrant Creſolius *myſtag. cap.* 7. Baronius *anno* 31. Vivar. *in notis ad Flav. Dext. anno* 31. *fol.* 21. Meritò ergo in Epiſcopo ætas triginta annorum deſideratur, in qua ætate Senatores eligendos eſſe, probat Langleus *lib.* 7. *ſemeſt. cap.* 11. & in his Regnis Hiſpaniarum Inquiſitores hæreticæ pravitatis in eadem ætate eligi debere probant Carena *de officio Inquiſit.* 1. *p. §.* 4. *nu.* 18. Simancas *de catholicis inſtit. tit.* 34. licèt jure communi attento in eis ætas quadraginta annorum deſideretur, ut docent Eymericus *parte* 3. *direct. qu.* 2. *comment.* 51. Farinacius *de hæreſi q.* 186. *nu.* 46. Delbenè *tom.* 2. *de officio Inquiſit. dubit.* 1.

Secundæ etiam partis concluſionis ratio ex eo provenit, nam Epiſcopi officium, & munus eſt docere, & prædicare, *cap. inter, de officio ordin.* Synodus 6. Trullana *can.* 19. & 20. ubi Balſamon, D. Ambroſius *lib.* 1. *de officiis, cap.* 1. ibi: *Cùm jam effugere non poſſimus officium docendi, quod nobis fugientibus impoſuit ſacerdotis neceſſitudo.* Sidonius *lib.* 5. *epiſt.* 3. ubi Savarus *verbo Qui miſſurant*; & Apoſtolus 1. *ad Timoth. cap.* 1. Epiſcopum Doctorem debere eſſe prædicat. D. Iſidorus *lib.* 2. *de offic. Eccleſiaſt. cap.* 5. *Epiſcopo etiam ſcientia ſcripturarum neceſſaria eſt; quia ſi Epiſcopi tantùm ſancta ſit vita, ſibi ſoli prodeſt ſic vivens. Porrò ſi & doctrina, & ſermone fuerit eruditus, poteſt cæteros quoque inſtruere, & docere ſuos, & adverſarios revincere, qui niſi refutati fuerint, atque convicti, facilè poſſunt ſimplicium corda pervertere.* Citatur locus hic in Concilio Aquiſgran. 1. ſub Ludovico, *cap.* 9. & ſumptus magna ex parte ex B. Hieronymo *in comment. ad epiſt. Pauli ad Titum, cap.* 1. Latè probat I. Fileſacus *in cap.* 1. *de officio ordin. §.* 4. *per totum.* Debet etiam Epiſcopus cauſas judicare, & crimenoſos pœnis à jure ſtatutis punire, *cap.* 1. *de officio ord.* quomodo ergo illiteratus poterit ea exequi? Unde ignorantiam Præſulum valdè damnarunt Zoſimus Pontifex *epiſt.* 1. *cap.* 1. Hilarius *epiſt.* 1. *ad Aſcan. cap.* 4. Gregorius VII. *lib.* 9. *regeſt. epiſt.* 2. juſtè ergo tot canonibus ſtatutum eſt, in Epiſcopum, illiteratum eligi non poſſe. 12 Secundæ partis concluſionis ratio.

Nec obſtant difficultates ſuprà expenſæ: non prima, 13

nam

Digitized by Google

Diſſolvuntur difficultates. nam licèt ante trigeſimum annum in nno, vel alio ſacerdote poſſint reperiri mnrum honeſtas, mentiſque ſolerna; non tamen id freqnentius ita contingit; quare Eccleſia non ad ea, quæ raro, ſed quæ frequentiùs accidunt, reſpiciens, ſtatuit ætatem triginta annorum in Epiſcopo eligendo. Adducta autem pro dubitandi ratione evincunt, poſſe R. Pontificem ante eam ætatem cùm aliquo diſpenſando, eum in Epiſcopum eligere, ſeu confirmare, nt contigit in electione Rudeſindi Epiſcopi Dumienſis, ut referunt Yepes *tom. 5. chron. D. Benedicti, anno 935. cap.* 1. Tamayo à Salazar. *tom. 2. martyrol. Hiſp. die 1. Martii*. Nec ſecunda difficultas obſtat ex variis auctoritatibus, & exemplis petita, quibus ſigillatim eſt ſatisfaciendum; noo exemplum deductnm ex Apoſtolis: nam licèt quamdin Apoſtoli tantùm piſcatores erant, litteras neſcirent, tamen poſtquam à Domino electi fuerunt, & miſſi ut prædicarent in univerſum orbem, Spiritu ſancto illuminati loquebantur variis linguis magnalia Dei, nt omnes Scribas, & Doctores legis veteris in ſtuporem raperent, ut refertur *Actuum Apoſt. cap. 4. & 13.* Nec illnd Davidis, *Quia non novi litteraturam*, ad rem facit: nam præterquam qnod, ubi in Vulgata legitur *litteraturam*, in alia verſione legitur, *non novi numeros*, ſeu arithmeticam; & in alia habetnr, *non novi negotiationes*, ut notarunt D. Auguſtin. *ibi*, D. Ambroſ. *lib. 3. de officiis, cap. 6.* Gelaſius Papa *in epiſtola decretali*; nemo ignorat Prophetam Regem non fuiſſe Sacerdotem, aut Levitam; quare non illis litteris egebat, quibus miniſtri Eccleſiæ debent pollere, & quæ adeò ex ſacra pagina in miniſtris deſiderantur, ut apud Oſeam *cap. 4. verſ. 8.* illa interminatio legatur: *Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi*. Nec auctoritates D. Pauli adverſantur; nam Apoſtolus non de litterarum inſcitia agit, ſed de minori eloquentiæ cultu; & ſic inquit *ad Corinth. 2. cap. 1. verſ. 6. Imperitus ſermone, non tamen ſcientia*. Scitè ad rem D. Auguſtinus *lib. 4. de doctrina Chriſt. cap. 7.* ibi: *Sicut præcepta eloquentiæ ſecutum fuiſſe non dicimus, ita quod ejus ſapientiam ſecuta ſit eloquentia, non negamus*. Ad ſententiam illam Pauli, *littera occidit*, prævia eſt ſolutio, videlicet Apoſtolum agere de littera legis, quam accipiebant Judæi, neglecto litteræ ſenſu; illa enim occidebat, ut doceut latiùs proſequentes ipſius loci explicationem Fr. Antonius Perez *in pentateuc. fidei, cap.* 4. Conradus Kling. *lib. 3. diſput. cap. 28. per totum*. Facete, & acutè Thomas Morus luſit cùm quodam Eccleſiaſtico valde ignaro, qui ſuam ignorantiam defendebat, & hoc prætextu tegebat, *littera occidit*.

Magne Pater clamas, Occidit littera: in ore
Hoc unum ſemper, Littera occidit, habes.
Caviſti benè tu, ne te ulla occidere poſſit
Littera; nam nulla eſt littera nota tibi.

Manet ergo, prædicta teſtimonia nullo modo adſtruere inſcitiam in viris Eccleſiaſticis, in quibus eam maximè damnandam eſſe probant Fileſacus, & alii ſuprà citati.

Sed ſuperiori aſſertioni primò obſtat textus *in c. quorumdam, 34. diſt.* ex cujus verbis expreſsè deducitur, juvenem, & per conſequens trigeſimum annum non habentem, Epiſcopali dignitate fungi poſſe, cùm de Lanfredo in eo textu referatur, juvenem eſſe, & juvenilibus ardoribus deditum. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt dicendo, non rectè deduci, Lanfredum non habuiſſe ætatem naturalem in Epiſcopo præſcriptam, ex eo qnod appelletur juvenis; cùm latè juvenis dicatur etiam ille, qui ſuprà quinquageſimum annum habet; ſiquidem juventutis ætas incipit ab anno 25. & finitnr in quinquageſimo, ut probat Narbona *anno 25. q. 1. & anno 50. q. 1.* Deinde, nam juvenis ibi in eo textu dicitur Lanfredus, non tam ætatis ratione, quàm ob vitia, quæ ipſe commiſerat; juvenes enim lubrico ætatis ad venerem facilè prolabuntur. Concilium Toletanum 4. *can.* 23. latè illuſtrat Feloaga *in cap. 1. de his quæ vi, ratiocin. 5. per totam*, Creſolius *lib. 2. myſtag. cap. 3. ſect.* 4. Savarus *ad Sidonium lib. 7. epiſt.* 2. Buſeus *de ſtatibus hominum, verbo adoleſcentia*. Quare cùm Lanfredus, de qno in eo textu, veneri, & venationi deditus eſſet, dicitur juvenis, quia juvenilibus ardoribus flagrabat; non verò quia ita juvenis exiſteret, ut trigeſimum annnm non explevisſet.

Secundò obſtat noſtræ aſſertioni textus *in novel. 123. de SS. Epiſc. c. 1. §. 1. collat. 9.* ibi: *Hoc quoque decretis oportet inſeri, quia non minus quàm trigintaquinque ætatis annos habeat is qui eligitur*. Ex quibus verbis expreſsè deducitur, Epiſcopum non eſſe eligendum, niſi trigeſimumquintum annnm habentem: igitur non rectè in hoc textu docetur, ætatem triginta annorum Epiſcopis eligendis eſſe præſcriptam. Cui difficultati reſpondendum eſt, illnm textum procedere inſpecto Jure Civili, ex Imperatoris Juſtiniani conſtitutione; noſtram verò deciſionem procedere attento ſacro Jure canonum, cui in hac parte, tanquam merè eccleſiaſtica, ſtandum eſt, ut docent pro illius textus interpretatione Turturetus *in paral. d. differt.* 15. Narbona *anno 30. quæſt.* 5.

14 Opponitur c. quorumdam 34. diſt.

15 Exponitur novella 123. Juſtin.

§. I.

CUm verò electus fuerit, & conſummationem electionis acceperit, & Eccleſiaſticorum bonorum adminiſtrationem habuerit, decurſo tempore de *a* conſecrandis Epiſcopis à *b* canonibus diffinito, is ad quem *c* ſpectant beneficia, quæ habebat, de illis diſponendi liberam habeat facultatem.

NOTÆ.

1 a *COnſecrandis*.) Omnia enim iſta quatuor deſiderantur, videlicet electio, confirmatio, poſſeſſionis adeptio, & conſecratio, de quibns ſtatim agemus.

2 b *A canonibus.*) Tempus videlicet trium menſium. *c. poſtquam* 11. 50. *diſt. c. quoniam* 85. *c. quoniam*, 100. *diſt.* Concilium Vvormatienſe *can 76.* Synodus Romana III. ſub Innocentio II. *can.* 21. & refert Luitprandus *in chron.* Honorium I. ſtatuiſſe, ut poſt tres menſes à die electionis Epiſcopus conſecraretur. Trid. *ſeſſ. 23. de reformat. cap.* 2. quod procedit, ſi electus in Epiſcupum ſit presbyter; nam ſi electus non ſit ſacerdos, expectabitur tempus quatuor Temporum, *c. dilectionis* 12. 76. *diſt.* Gibalinus *in ſynopſi cenſur. fol.* 453. & ſi intra tres menſes ob negligentiam ſuam Epiſcopus non conſecretur, privatur Epiſcopatu. Barboſa *de poteſt. Epiſcopi, tit. 1. cap. 5. num. 1. & allegat. 1. nu.* 29. trimeſtre autem computatur à die confirmationis Pontificiæ in Epiſcopis à Regibus præſentatis; in illis verò qui à Pontifice nominantur, à die quo in Conſiſtorio præconizantur. Barboſa *d. cap. 5. nu.* 2. Hallierius *de ſacris elect. tit. de tempore conſecr. Epiſc. art. 3. per tot.* aliquæ tamen cauſæ ſunt, quæ excuſant à prædicta conſecratione, quas refet Hallier. *d. art.* 3. §. 4.

3 c *Spectant.*) Jure cummuni collatio beneficiorum vacantium per promotionem ad Epiſcopatum ſpectat ad eos, ad quos ex ipſo jure communi pertinebat ſimilis collatio; ſed per extravagantem. *Ad regimen, de præb.* reſervantur Romano Pontifici omnia vacantia beneficia per promotionem ad Archiepiſcopatus, & Epiſcopatus: docent Mandoſius *ad reg. 1. Cancell. q.* 13. Germonius *de indultis Card. §. Si verò, nu.* 26. In noſtra tamen Hiſpania, ex antiquiſſima conſuetudine receptum eſt, ut præſentatus à Rege noſtro Catholico renunciet beneficia antea habita, in favorem perſonæ à Catholica Majeſtate deſignatæ, cui, & non alii Pontifex tenetur conferre beneficia. Latè docent Barboſa *allegat. 57. nu. 76.* & plura Borellus *de præſtant. Regis, cap.* 50. Larrea *allegat. 67.* idem Barboſa *voto 28. num. 6. & voto 43.*

COMMENTARIUM.

EX hoc §. talis depromitur aſſertio: *Beneficia in Epiſcopum electi vacant per confirmationem, adeptionem poſſeſſionis, & conſecrationem ſequutam, vel poſtquam tempus ad eam petendam elapſum fuerit*. Probant textus *in cap. ſi quis 21. qu. 2. cap. ne pro cujuſlibet 16. q. 1. c. cùm noſtris 7. cap. poſt electionem, de conceſſ. præb. cap. eam te 7. de reſer. cap. ex ore, de his quæ fiunt à Prælatis, cap. cùm in Eccleſia 25. de præbendis, lib. 6. c. licèt Epiſcopus, de conceſſ. præb. eod. lib. extravagant. ad regimen, de præbendis*, Trident. *ſeſſ. 7. cap. 9. & ſeſſ. 23. c.* 2. Illnſtrant Gigas *de penſionibus qu. 56. nu.* 4. Germonius *de indultis, §. ſi verò, n.* 20. Sanchez *de matrim. lib. 8. diſput. 1. n.* 24. Ojeda *de incompatibilit. 1. par. cap.* 3. Valenzuela *tom. 1. conſil. 51. num.* 19. Balboa *in c. 3. de probat. n.* 2. Ruſiniacus *lib. 3. conſtitut. cap.* 5. Soſa *in Epiſcopo religioſo, nu. 68. & 123.* Lotherius *lib. 1. de re benef. q. 26. nu.* 56. Barboſa *voto 28. per totum*. Salgado *de Regia protect. part. 3. cap. 10. nu.* 23. Borellus *de præſtantia Regis Cathol. cap.* 50. Larrea *alleg.* 67.

4 Concluſio probatur.

Hæc aſſertio difficilis admodum redditur ſequenti conſideratione; nam ſi quis habeat beneficium, & aliud conſequatur, eo ipſo privatur primò, & illud amittit, *c. quia in tantùm 5. c. referente 7. c. cùm ignores 15. cap. præterea*,

5 Impugnatur hæc aſſertio.

Digitized by Google

ſta, c.ad hæc, c.cùm jam dudum, de præb. ſed Epiſcopatus beneficium eſt curam animarum habens, c.ſignificaſti, de offic. ordin. cap.nullus, de parochis, c.parochiano, de ſent. excomm. igitur per adeptionem Epiſcopatus, etiam non ſecuta conſecratinne, vacant ipſo jure beneficia jam obtenta. Augetur hæc difficultas primò ex eo, nam contrariorum eadem eſt ratio & diſciplina, l.fin. §.1. ff. de legat.3. ſed ſi Epiſcopus adipiſcatur dignitatem, & beneficia, non vacat Epiſcopatus, etiam poſt adeptam poſſeſſionem, c.cùm noſtri, de conceſſ. præbendæ: igitur ſimiliter habens beneficia, licèt Epiſcopatum conſequatur, non debet privari beneficiis jam obtentis. Augetur ſecundò; nam per aſſecutionem ſecundi Epiſcopatus non vacat prinr ipſo jure, ſed neceſſaria eſt ſententia, c.quantò, in fine, de transl. Epiſc. c.quia frater, §.ambitionis 1.qu.1. igitur per adeptionem Epiſcopatus, ſecuta conſecratinne, non vacant beneficia antea obtenta ipſo jure.

6 Traditur decidendi ratio.

Hac tamen dubitandi ratione non obſtante præſens aſſertio defenſanda eſt, cujus ratio provenit ex prohibitione pluralitatis beneficiorum, tot Eccleſiæ canonibus repetita; nam cùm propter incompatibilitatem non poſſit quis habere duas dignitates, pluravè beneficia, c.quia in tantum, c.referente, c.de multa, de præb. cum aliis; ideò qui beneficia poſſidet, & conſecratur in Epiſcopum, ipſo jure privatur illis beneficiis jam obtentis; & ſi retineantur, uſurpari dicuntur. Carnot. ep.54. Archiepiſcopus, qui in prædicta Eccleſia adhuc ſibi uſurpabat Præpoſituram, & Archidiaconatum. Sed cùm ante confirmationem non dicatur Epiſcopus propriè, nec ipſe Eccleſiam plenè habeat, c.niſi, de auctorit. & uſu pallii, cap.1. §.porrò, ut lite non conteſt. c.ſuper his, de accuſat. ideò non ſtatim vacant beneficia poſt electionem, ſed ſequi debet confirmatio, aut conſecratio; nam plura evenire poſſunt, quæ poſt electionem ſuſpendant, & prorſus impediant confirmationem, & conſecrationem: ſed ſi Epiſcopus in mora ſit non petendo ipſam conſecrationem intra tempus à jure præſcriptum, videlicet tres menſes, tunc mora ſua illi nocet, & ſic punitur privatione beneficiorum, & juris, quod ad Epiſcopatum habebat, c.quoniam, 100.diſtin. Triden. dict.ſeſſ.23.c.2. Ampliatur etiam præſens aſſertio, ut procedat etiam in Romano Pontifice electo beneficia habente; omnia enim beneficia antea obtenta vacant. Germonius de indultis Card. §.ſi verò, num.34. & in Cardinalibus, qui etiam amittunt omnia beneficia antea poſſeſſa, adeò ut non poſſint ea aliquo modo renunciare. Fragoſo diſp.19.nu.61. Etiam ampliatur noſtra deciſio, ut procedat non ſolùm in beneficiis curatis, verùm etiam in ſimplicibus nullam reſidentiam exigentibus, ut probat Ojeda de incompatibilitate, 1.p.c.4.nu.3. Circa penſionem autem dubium eſt apud Interpretes, ut videre licèt apud Ojedam ubi ſupr, Barboſam alleg.57. num.67. Sed licèt hoc dubium eſſet, inſpecto jure communi, quo diſceptabatur, an penſiones eſſent beneficia Eccleſiaſtica; tamen hodie poſt conſtitutionem Leonis X. editam an.1570. res prorſus omni difficultate caret, cùm ex ea, & curiæ Romanæ ſtylo certum ſit, per Epiſcopatus adeptionem vacare penſiones antea obtentas: reſolvit, & alias ampliationes adducit Barboſa alleg.57.n.72.

7 Diſſolvitur difficultas.

Nec obſtat difficultas ſuprà adducta; nam cùm ante conſecrationem Epiſcopus non ſit plenè Paſtor ipſius Eccleſiæ, cùm adhuc contra electionem agi poſſit, c.ſuper his, de accuſat. ideò non ſtatim vacant beneficia antea obtenta: in eo verò, qui ſecundum beneficium conſequitur, non omnia quatuor illa deſiderantur tempora, quæ in noſtro textu recenſentur; unde per adeptionem ſecundi ſtatim vacat primum. Nec obſtat difficultatis augmentum primum; nam ideò per adeptionem cujuslibet beneficii non vacat Epiſcopatus, quia Epiſcopus ſine Pontificis licentia Epiſcopatum dimittere non valet, c.inter, c.finali, de transl. Epiſcopi: unde propria auctoritate beneficium novum acceptando Epiſcopatui renunciare non valet. Nec ſecundùm augmentum obſtat, pro cujus ſolutione diſcrimen conſtituendum eſt inter eum caſum, in quo acceptat quis Epiſcopatum propria auctoritate; & inter eum, in quo auctoritate Romani Pontificis. Primo caſu utraque Eccleſia privatur in pœnam tantæ temeritatis. Secundo verò caſu ipſo jure vacat primus Epiſcopatus, cap. ſi quis translatus 21.qu.1. Docent Joan. Andreas, & Panormit. in præſenti.

8 Exponitur c. ex litteris, de probat.

Sed præſenti aſſertioni primò opponitur textus in c.ex litteris, de probat. in illis verbis: Te & Archidiaconum conſines habere præbendas; in quibus verbis ſupponitur, Epiſcopum etiam poſt confirmationem, & conſecrationem retinuiſſe præbendam Eccleſiaſticam: igitur non rectè in præſenti aſſeritur, per adeptionem Epiſcopatus omnia beneficia antea obtenta vacare. Cui difficultati omnes repetentes ibi communiter ſatisfaciunt aſſerendo, præſentem deciſionem locum non habere, quando R. Pontifex diſpenſavit cùm promoto ad Epiſcopatum, ut poſſit adhuc retinere beneficia antea poſſeſſa; quod plerumque fit, quando fructus Epiſcopatus ſunt tenues, ut feciſſe Celeſtinum cùm Epiſcopo Terdonenſi refert Innocentius III. lib.1. epiſt. in editione Coloniæ, fol.88. ibi: Cæleſtinus prædeceſſor noſter, eidem per Apoſtolicam indulgentiam conceſſit, ut beneficia, quæ habebat, quando fuit ad officium Pontificatus vocatus, ei liceret uſque ad triennium poſſidere. Ita textum illum acceperunt Rodriguez & Leſſius, quos refert & ſequitur Barboſa ibi, nu.14. Germon. & alii quos laudat Valenzuela conſil.51. nu.19. Sed omiſſa hac ſolutione, verius dicendum eſt verba ſuprà relata non eſſe referenda ad Epiſcopum Ciſtrenſem, cui reſcribit Pontifex; ſed potiùs ad Decanum ipſius Eccleſiæ, qui conſinem habebat præbendam cùm Archidiacono, ut in ejus notis latiùs dicemus.

Secundò refragatur textus in cap.9. de judiciis, in illis verbis: Epiſcopus idem Abbatem monaſterii ſe proponens. 9 Intelligitur caput cauſam 9. de judic.
Ex quibus apparet, Epiſcopum Dunelmenſem etiam poſt electionem, & conſecrationem retinuiſſe Abbatiæ dignitatem, quam antea habebat: ergo beneficia obtenta, per conſecrationem in Epiſcopum non vacant ipſo jure. Nec ſatisfaciet, qui dicat, textum illum procedere in beneficio regulari, Abbatia videlicet; præſentem verò canonē loqui de beneficiis ſæcularibus, non verò de regularibus; nam contrarium deciditur in c.cùm noſtri 6. de conceſſ. præben. ubi aſſeritur, non poſſe Epiſcopum ſimul cùm Epiſcopatu Præpoſituram retinere: & Epiſcopatum cùm Abbatia in eodem ſubjecto dari non poſſe, probat Flaminius de reſignat. benef. l.3.qu.1.nu.98. & l.5.q.6.nu.112. Idem etiam docetur in cap. presbyteros 38. 16.qu.6. ubi cavetur, ne ſæculares clerici, qui Eccleſiarum ſervitio mancipati ſunt, poſſint creari Abbates in monaſteriis: ergo neque Epiſcopus poteſt ſimul retinere Epiſcopatum & Abbatiam. Hoc tamen diſcrimen verſatur inter Epiſcopum electum habentem beneficium ſæculare, & inter electum obtinentem dignitatem Abbatis, Præpoſiti, Provincialis, ſeu Generalis; nam beneficium ſæculare vacat tantùm per conſecrationem, Prælatia verò regularis vacat per confirmationem; quia cùm per eam eximatur ab obedientia regulari, non poteſt regularis eam retinere, ut docent Sanchez ubi ſuprà, & tom.2. ſumm. lib.6. cap.6. vera ergo interpretatio illius textus petenda eſt ex ejus monaſterii notitia & hiſtoria: ſciendum enim eſt, monaſterium Dunelmenſe Angliæ habere Cathedram Epiſcopalem, & continere Eccleſiam Cathedralem erectam in honorem S. Cudberti, & Abbatem eſſe ſimul Epiſcopum ipſius Eccleſiæ, ut refert Yepes in chron. D. Benedicti, centur.5. ann.687. cap.ult. hujus enim monaſterii Monachi Canonici erant; unde ad eos Epiſcopi electio, Abbatiſque Dunelmenſis ſpectabat, ut ex Matthæo Paride in Henrico III. notavit Cujacius in d.cap. cauſam 9. quare in eo monaſterio unus idemque erat Abbas monaſterii, & Epiſcopus ejuſdem: nec hoc novum erat in monaſteriis D. Benedicti, monaſterium enim Dumienſe in Regno Galleciæ ſimiliter Cathedram Epiſcopalem obtinebat, & Abbas ſimul erat Epiſcopus ipſius Eccleſiæ, ut refert Yepes ubi ſuprà, centur.1, ann.563. qui & de aliis monaſteriis idem tradit.

Ex præſenti canone, & pro ejus expoſitione traditis lucem accipit textus in c.ſi quis Epiſcopus, 6.92.diſt. ubi 10 Intelligitur caput ſi quis epiſcopus, 92.diſt.
ex Concilio Ancyrano refertur, quod ſi Epiſcopi ordinati non recipiantur in propria Eccleſia, non debent alios inquietare, ſed in loco ſui Presbyterii remanere, ſi voluerint. Ex quo canone deduci videtur, Epiſcopum per adeptionem Epiſcopatus non amittere beneficium jam obtentum. Verùm textus ille facilè ex præſenti lucem accipit; nam cùm ad hoc, ut Epiſcopus beneficia antè obtenta amittat, non ſolùm deſideretur, ut ſit electus, & confirmatus, verum ut conſecratus obtineat poſſeſſionem Epiſcopatus; & in ejus textus caſu Epiſcopus nactus non eſſet poſſeſſionem, ob contradictionem propriæ plebis; ideò non privatur beneficio antea obtento. Ex qua doctrina in praxi deducitur, Epiſcopum titularem, cujus Eccleſia eſt in partibus Infidelium, non privari beneficiis antea obtentis, cùm non ſit aſſequutus Epiſcopatus poſſeſſionem, ut reſolvunt Garcia de benefic. par.11. cap.6. num.24. Barboſa d.alleg.57. num.74. Chriſtineus tom.1. deciſ.61. Etiam præſenti aſſertioni opponi poſſunt textus in cap. intellecto 33. de jurejurando, cap. ex ore 3. de his, quæ ſiunt à majori parte; quorum interpretationes dabimus in eorum notis.

Digitized by Google

§. II.

INferiora etiam *a* miniſteria, ut puta *b* Decanatum, Archidiaconatum, & alia, quæ *c* curam animarum habent adnexam, nullus omninò ſuſcipiat; ſed nec parochialis Eccleſiæ regimen, niſi qui jam vigeſimumquintum annum ætatis attigerit, & ſcientia, & moribus commendandus exiſtat. Cùm aſſumptus fuerit, ſi Archidiaconus *d* in Diaconum, & Decanus & reliqui admoniti non fuerint præfixo à canonibus *e* tempore, in presbyteros ordinati, & ab iſto removeantur officio, & aliis conferatur, qui & velint, & poſſint illud convenienter implere. Nec proſit eis appellationis refugium, ſi fortè in conſtitutionis iſtius tranſgreſſionem per appellationem voluerint ſe tueri. Hoc ſanè *f* non ſolùm de promovendis, ſed etiam de his, qui jam promoti ſunt, ſi canones *g* non obſiſtant, præcipimus obſervari.

N O T Æ.

1 a MIniſteria.) Quæ ſint miniſteria Eccleſiaſtica, jam ſuprà notavi in principio hujus textus,

2 b *Decanatus.*) Licèt Decanus ille propriè dicatur, qui decem viris præeſt, ſive militibus, ſive monachis, Vegetius *de re militari l.2.c.13.* ibi: *Ipſæ centuriæ in contubernio diviſæ ſunt, ut decem militibus ſub uno papilione degentibus, unus præeſſet decanus, qui caput contubernii nominaretur.* Feſtus Pompejus, ibi: *Decani appellantur, qui denis equitibus præſunt*, D. Benedictus in ſua regula, c.21. ibi: *Si major fuerit congregatio, eligatur in ipſis frater boni teſtimonii, & ſanctæ converſationis, & conſtituantur decani*; notavi jam *in c.eam 14 de reſcript.* inde translatione facta denarii numeri, Decanus ſolet appellari omnis ille, qui alicujus ordinis, Cardinalium, Canonicorum, vel Doctorum primus & præcipuus eſt; unde Archipresbyter, qui inter Presbyteros primus eſt, ſolet appellari Decanus, *c.ad hæc, de offic. Archid.* in Hiſpania verò, & Gallia Decanatus in Eccleſiis Cathedralibus eſt dignitas diverſa, & ſeparata ab aliis, videlicet ab Archidiacono, Archipresbytero, & ſimilibus, ut notat Azor *3.10.inſt.c.17.* quo in ſenſu accipitur Decanus in noſtro textu diverſus ab Archidiacono. De dignitate Decani latè agunt Cæſar *de hierarch. diſp.12.§.2.* Chopinus *de ſacra polit. l.1.tit.2.* Barboſ. *de dignit.c.6.* Sed antequam hinc abeamus, exponendus eſt textus *in l.non plures 4. C.de ſacroſ. Eccleſ.* ubi ab Imperatoribus Honorio & Theodoſio prohibetur, ne in Eccleſia Conſtantinopolitana ſint plures quàm nongenti, & quinquaginta Decani, nullique licere eos augere, mutare, ſeu minuere: qui textus ſi de ſupradictis Decanis accipiatur, ſummè difficilis eſt; nam quo modo ſervata dignitatis amplitudine tot poterant eſſe Decani in una Bccleſia: quare ut textus ille intelligatur, ſciendum eſt, decanos ibi accipi pro illis hominibus, qui efferendis ad Eccleſiam cadaveribus deſignati erant, qui aliquando dicebantur Lecticarii, *novel.43. Juſtin. §.1. novel.69.§.1.* à Conſultis appellabantur Veſpillon. *l.3.§.7.ff. de ſepulcbro violat.* Notarunt Briſſonius *de v.ſ. v.Decanus*, Pancir. *l.2.variar.c.163.* & nos *c.29.de ſimon.*

3 c *Et alia quæ.*) Licèt enim Decani, & Archidiaconi non habeant curam animarum principaliter per ſe, *c. nullus 16.qu.7. c.cùm ſatis, de offic. Archid.* habent tamen quodammodo, ut poſt Gloſſam in præſenti, *v. Archidiaconum*, notarunt omnes ferè antiquiores, & nos dicemus *in dicto cap. cùm ſatis*.

4 d *Archidiaconus.*) In Diaconum ſimiliter, *cap.1. de ætat. & qualit.*

5 e *Tempore.*) Quodnam tamen iſtud tempus ſit, non facilè cognoſcitur: aliqui exiſtimant eſſe tempus interſtitiorum à canonibus præfixum in tota ferè 77. diſtinctione, ita ut ſervatis illis temporibus, qui beneficium parochiale, aut aliud curam animarum habens obtinuit, teneatur ordinem beneficio annexum recipere: ita Innocentius & Zabarella *in præſenti*. Sed neutiquam hoc ſuſtineri poteſt; quippè, qui diuturna tempora interſtitiorum obſervaſſet, non niſi longo tempore ordinari valebat poſt acceptam dignitatem, ut conſiderat Gloſſa, *in præſenti*, quam ſequuntur Abbas, Hoſtienſis, & alii, qui exiſtimarunt Alexand. III. reſpicere ad tempora ordinationibus celebrandis præſcripta, de quibus *in 75.diſt. in tit. de temporibus ordin.* ut ſenſus ſit, electum ad beneficium curam animarum habens, teneri quatuor proximis temporibus gradatim ſingulos ordines recipere, prout beneficio, Archidiaconatuive ſunt adſcripti: ita Hallier. *de ſacris elect. tit. de tempore ordin. cap.1.* Poteſt etiam non improbabiliter defendi, noſtrum Alexandrum reſpexiſſe ad canones Concilii Arelat.3. *can.6.* Aurelian.3. *can.6.* Aurel.5. *can.9.* Brachar.1. *can.38.* Gelaſius ad Epiſcopos Lucaniæ *cap.3. & 4.* qui textus poſt annuam converſionem, ſaltem in neceſſitate Presbyteratus, vel Diaconatus, ordinari dumtaxat permittebant; unde juxta eos canones non expectatur annus, ut ordinetur parochiale beneficium habens, ſi jam erat in ſacris conſtitutus, ut exponit Hallier. *d.c.1.* Hodie autem poſt Concil. Lugdun. de quo *in cap.licet canon hoc tit. in 6.* & conſtitutionem Bonifacii *in c.ſi is, de inſtitutionibus, eod. lib.* Clementis *in Clementina ut ii, §.quia verò, de ætat. & qual.* intra annum à die obtentæ dignitatis ſacrum ordinem annexum Diaconatus, ſeu Presbyteratus recipere promoti debent.

f *Non ſolùm.*) Licèt lex futura, non præterita reſpiciat, *cap.2. de conſtit.* ubi latè dixi; tamen ſi expreſſè caveatur in ipſa lege contrarium, ad præterita extenditur, *cap. fin. eod.tit.* & ſic ex verbis relatis hæc conſtitutio ad præterita extendebatur, id eſt ad eos, qui jam tempore Concil. Lateranenſis beneficia obtinebant. Sed poſtea Alexander III. conſultus in hac parte, contrarium decrevit, forſan motus auctoritate textus *in capit. ante triennium, 31.d.* cujus decreti verba reperiuntur in Conc. Later. *p.25.cap.4.* ibi: *A nobis tua diſcretio requiſivit, utrum is cui ante 25. annum ætatis ſuæ ſecundùm Concilium, quod nuper Laterani fecimus celebrari, Eccleſiæ magiſterium conceſſum fuit, occaſione decreti, quo in Concilio eodem clericis minoris ætatis conferri Eccleſias prohibuimus, poſſit Eccleſia ſpoliari, quam ante Concilium obtinuerat; præſertim cùm ipſa conceſſio fuerat ab ipſo diœceſano Epiſcopo poſt Concilium approbata? Super quo conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod niſi alia cauſa rationabiliter obſtet, occaſione minoris ætatis, aut decreti, quod in Concilio promulgavimus, volumus à percepto ante beneficio removeri.* 6

g *Obſiſtant.*) Hæc verba Gloſſa in præſenti, & paſſim Doctores accipiunt, ut contineant exceptionem, ita ut qui aliqua ex cauſa ordinari intra tempus non poteſt, nullo modo privetur beneficio; ſi enim ſacri canones alicujus ordinationi obſiſtant, æquum non eſt, ut ſi ſine culpa ſua non ordinetur, beneficiis, aut dignitatibus privetur: ita Hallier. *dict.c.1.* ſed nos aliter ea verba exponemus infrà *num. penult.*

C O M M E N T A R I U M.

EX hoc §. ſequens deducitur aſſertio: *In dignitatibus, & beneficiis curam animarum habentibus eligendus eſt is, qui 25. annos attigerit, moribus, & ſcientia commendabilis; & ſi intra annum non ordinatur, beneficio privatur.* Probant textus *in cap.1. c.quæris, c.eam te, c.penult. de ætat. & qual. c.innotuit 20. c.cùm dilectus, hoc tit. cap.licet canon, c.commiſſa, c.quam ſit, c.inſtitutum, eod.tit. in 6. c.ſi is, de inſtit. eod.lib. c.ſi pro clericis, de præbend. lib.6. Clement. ut ii, §. illi verò, de ætat. & qualit.* Concil. Triden. *ſeſſ.7. de reform. cap.3. & cap.12. & ſeſſ.22. cap.4. & ſeſſ.24. de refor. cap.12. cap.1. c.innovamus, 60.diſt.* Concil. Londin. ſub Paſcali II. apud Maleſburgenſem *de geſtis Pontif. Angliæ: Archidiaconi ſint Diaconi.* Londinen.1. ſub Honorio II. *can.6.* ibi: *Ut nullus in Decanum, nullus in Priorem, niſi prerbyter; nullus in Archidiaconum, niſi diaconus, vel presbyter ordinetur.* Coucil. Ravenn. tempore Honorii IV. *rubr.4.* Concil. Rhemenſe ſub Eugenio III. *can.9.* ibi: *Illud etiam duximus annectendum, ut nullus etiam in Archidiaconum, vel Decanum, niſi Diaconus, vel Presbyter ordinetur.* Unde D. Bernardus *de conſid. l.3.cap.5.* conqueritur hæc juris decreta negligi. Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, & *de jure Eccleſ. l.3.c.14. & de canonicis c.3.nu.18. & de poteſt. Epiſcop. alleg.60.n.65. & de officio Parochi cap.2.* & in dictis locis Concil. Triden. quibus addendi ſunt Vaſquez *de benefic. c.3.§.1.* Valenſis *eod. tract. lib.1.tit.14. & ſeq.* Petrus Gregorius *de benefic. cap.25. & de elect. cap.11.* Ægydius Boſſius *tom.2. moral. tit.2.§.9. & 10.* Fragoſo *de regimin. Chriſt. reipub. 2.p.l.10. diſp.21.§.3.* Narbona *in annal. ann.22. quæſt.3. & ann.25. qu.55. & 56.* Cironius *in cap.8. de conſtit.* Lavorus *de elect. c.25.n.22.* Renatus Chopinus *lib.1.de ſacra politia, tit. ultim. num.17.* Penna *tom.1. deciſ.50. & 54.* Gibalinus *de cenſur.fol.45.* Moneta *de commut. c.10.n.110.* Franc. Hallier. *de ſacris elect. tit.de temp.ord. ſect.7.§.1. per tot.* 8 Concluſio probatur.

Sed

Digitized by Google

9 *Impugnatur hæc aſſertio.* Sed in primis Patres Concilii in noſtro textu ſibi ipſis adverſari videntur; aſſerunt enim eligendum ad beneficium curam animarum habens, debere eſſe in ætate vigintiquinque annorum; & ſtatim docent intra annum eſſe ordinandum, cùm certum ſit, neminem, quantumvis probabilis vitæ ſit, juxta veteres canones ordinari poſſe, niſi poſt triginta annos expletos, *c. Epiſcopus 6. 72. diſt. c. ſi quis 1. c. nemo 2. c. presbyter 4. c. ſi triginta 5. 78. diſt.* quibus conſonat lex 27. *titulo 6. part. 1.* Quod receptum fuiſſe exemplo Chriſti Domini, & Joan. Baptiſtæ, qui in ea ætate cœperunt docere & prædicare, traditur in Concilio Neocæſar. relato *in c. presbyter, 78. diſt. c. eſtote 19. 1. qu. 1. c. innovari, 60. diſt.* igitur cùm ante eam ætatem ordinari quis non poſſit, nullo modo qui 25. annum habet, poterit ad beneficium parochiale promoveri. Secundò contra eam partem, ubi aſſeritur, habentem beneficium Eccleſiaſticum cogendum eſſe ſacros ordines ſuſcipere, ſic argumentor: Certum eſt, ſacramentum Ordinis invito, & reluctanti collatum, nullius momenti eſſe, *c. majores, §. item quæritur, de baptiſmo*: plura Hallier. *de ſacris elect. tit. de conſenſu ordinand.* igitur cogi non poteſt, qui beneficium Eccleſiaſticum habet, ordines ſuſcipere. Deinde aſſeritur in noſtro textu, non ordinatum intra tempus à jure ſtatutum, monitione præmiſſa beneficio privari; contra quod ſic inſurgo: Epiſcopus ſi negligens fuerit in petenda conſecratione intra tempus à jure ſtatutum, videlicet tres menſes, ipſo jure privatur Epiſcopatu, *c. 1. 100. diſt.* igitur ſimiliter Parochus, ſi negligens fuerit in recipiendis ſacris ordinibus, ipſo jure privari debet beneficio.

10 *Ætas ad beneficia eccleſiaſtica.* His argumentis non obſtantibus, vera eſt noſtra aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, quibuſdam præbendis aſſignatum eſſe ſacerdotium, *c. dilectus, de teſtibus, c. conſtitutus, de conceſ. præb.* aliis Diaconatum, aut Subdiaconatum, *cap. 27. de præb.* Innocentius III. *lib. 1. epiſt. 127. & lib. 14. epiſt. 21.* & hodie poſt Concilium Tridentinum ex ſortitione Eccleſiarum quælibet præbenda ſuum gradum ſacrum, vel non, habet; omnibus autem ferè dignitatibus, & miniſteriis Eccleſiaſticis, pro earum natura, & conditione certam ætatem eſſe præſcriptam à jure communi, ut in Epiſcopatu 30. anni, ſuprà latè probavi in principio hujus textus: de dignitatibus Epiſcopatu inferioribus, quibus nulla animarum cura commiſſa eſt, poſt Concilium Tridentinum comperta res eſt, videlicet deſiderari 22. annos. Tridentinum *ſeſſ. 24. de reform. c. 12.* ibi: *Ad cæteras autem dignitates, vel perſonatus, quibus animarum cura nulla ſubeſt, clerici alioquin idonei viginti duobus annis non minores adſciſcantur.* Docent plures relati à Barboſa *in eo textu*. Jure autem antiquo, quæ ætas præſcripta eſſet conſequendis his dignitatibus, non facilè conſtat. Azor 2. *p. inſtit. lib. 6. c. 5. verſiculo tertiò quæritur*, ex ſententia Innocentii exiſtimat, jure communi ad perſonatum, & alias dignitates Eccleſiæ Cathedralis nullam eſſe præſcriptam ætatem: ſed rectiùs docuerunt Joannes Andreas, & Geminianus *in c. 1. de ætat. & qualit. lib. 6.* Garcia, *de beneficiis 7. p. c. 4. n. 54.* Petrus Gregorius *de elect. c. 11.* vigeſimumquintum annum ad eas dignitates aſſequendas præſcriptum eſſe; quæ opinio probatur *ex dicto c. 1. de ætat. & qualit. c. innovamus, 60. diſt.* ubi ſtatuitur, ne Decanatus, vel Archidiaconatus adoleſcentibus conferantur, *ex c. permittimus, de ætat. & qualit. lib. 6.* ibi: *Permittimus, ut Epiſcopi cùm his, qui vigeſimum annum compleverint, quo dignitates, & perſonatus, quibus animarum cura non imminet, valeant obtinere, ſi aliud non obſtat canonicum impedimentum, liberè poſſint diſpenſare.* Igitur ſi major viginti annis indiget diſpenſatione ad dignitatem obtinendam, ſequitur, quod major ætas, videlicet 25. annis, deſideratur: ità noviſſimè cenſuerunt Narbona *de ætate ad actus humanos, anno 25. q. 3.* Boſſius *to. 2. moral. tit. 2. §. 10.* Circa ætatem etiam jure communi præſcriptam ad obtinendum canonicatum, non minor hæſitatio eſt. Gloſſa & Philippus Francus *in c. ex eo 32. hoc tit. in 6.* Ojeda, Flaminius, Pariſius, & Mandoſius relati à Garcia *de benefic. par. 7. c. 4. n. 17.* Moneta *de conſerv. c. 5. n. 158.* exiſtimarunt ſufficere ætatem ſeptem annorum. Alii verò tenuerunt quatuordecim annos deſiderari: ita Abbas *in c. ſuper, nu. 4. de præb.* Corraſius *de beneficiis 3. p. c. 3. n. 2.* alii relati à Garcia ſuprà *nu. 17.* Narbona *d. anno 22. qu. 2.* Boſſius *dicto tit. 2. §. 11.* pro quibus facit textus *in c. cùm decorem, de ætat. qualitate*, in illis verbis: *Mandamus, quatenus nemini intra annum* 14. *conſtituto perſonatum cujuslibet Eccleſiæ concedere præſumatis*, ubi dicemus: hodie tamen poſt Concilium Trident. *ſeſſ. 24. de reform. c. 12.* nulla manet difficultas, cùm in eo expreſsè caveatur, neminem deinceps ad dignitatem, canonicatum, aut portionem poſſe recipi, niſi qui eo ordine ſacro ſit initiatus, quem talis dignitas, præbenda, ſeu portio petit; aut in ea ætate ſit, ut infrà tempus à jure communi, aut ſtatutis ſynodalibus præſcriptum, initiari valeat. Quapropter ſi ad canonicatum ſubdiaconatus deſideretur, debet ad illum promovendus habere vigintiduos annos; ſi diaconatus petatur, viginti tres; ſi ſacerdotium, vigintiquinque, ut docent Boſſius & Narbona, qui varias quæſtiones pro expoſitione dicti canonis Concilii Trident. examinant. In officiis verò, & beneficiis curam animarum habentibus ætas vigintiquinque annorum deſideratur, ex præſenti textu, & aliis ſuprà expenſis, necnon ex Concilio Trident *ſeſſ. 24. de reform. c. 12.* Unde Abbates, Præpoſiti, & alii Prælati regulares, cùm exerceant curam animarum, & debeant eſſe presbyteri, *c. 1. de ætat. & qualit.* debent habere vigintiquinque annos, *Clem. 1. §. cæterum, de ſtatu monach.* docent Boſſius *ubi ſuprà, §. 9. & 10.* Narbona *anno 25. quæſt. penult.*

11 *Tempus ad ordines præſcriptum.* Deinde ſciendum eſt, ab eo tempore, quo vagi clerici, & acephali ordinari cœperunt, cœpiſſe quoque electionem, contra antiquum morem, & inſtituta majorum, ab ordinatione diſiungi; nam ſæpè eligebantur, qui gradu ſacro inſigniti non erant: quem abuſum abolere curarunt Urbanus II. *in cap. 1. 50. diſt.* & ejus ſucceſſores, ſuprà pro illuſtratione concluſionis adducti, ferè per eadem verba ſtatuentes, ut nullus in Præpoſitum, Priorem, vel Decanum, niſi Presbyter; nullus in Archidiaconum, niſi Diaconus eligeretur: & poſteà ſtatutum legimus, ut ſaltem intra breve tempus poſſint ad ordinem illum aſcendere, quem officium, ſeu beneficium Eccleſiaſticum poſcebat, ut conſtat ex præſenti textu, & *cap. præterea, de ætat. & qualit.* ibi: *Dummodo tales ſint, quod infrà breve tempus poſſint in presbyteros ordinari.* Quod tempus per annum intellexerunt ſequentes Pontifices, ut Gregorius X. in Concilio Lugdunenſi, relatus *in cap. licèt canon, hoc titul. in 6.* & Clemens V. *in Clementina ut iis, §. illi, de ætat. & qualitate* ibi: *Se promoveri fecerint intra annum.* Quas Gregorii X. & Clementis conſtitutiones innovavit Tridentinum Concilium *ſeſſ. 7. de reformat. cap. 3. & 12.* & *ſeſſ. 22. de reform. cap. 4.* & *ſeſſ. 24. de reform. can. 12.*

12 *Traditur decidendi ratio.* Ex quibus apparet jam ratio deciſiva præſentis canonis; nam cùm Decanatus, Archidiaconatus, & beneficia parochialia curam animarum habeant, & presbyteris tantùm poſſint conferri, qui talem curam exercere valeant; ideò Alexander II. in præſenti non minores vigintiquinque annis admittendos eſſe ad prædicta miniſteria, & beneficia Eccleſiaſtica, decrevit; & cùm interſit Eccleſiæ, ne populus fidelis neceſſario Eccleſiaſtico pabulo privetur, ſtatuit Alexander in præſenti canone, promotos ad ſimilia officia Eccleſiaſtica, & intra annum gradu ſacerdotii non ordinatos, ipſis beneficiis eſſe privandos; nam cùm illi ſint in mora ſuſcipiendi gradum ſacerdotalem poſt promotionem ad beneficium parochiale, mora ſua illis nocere debet, regula *Mora, de reg. juris in 6.* & per conſequens juſtè beneficiis illis privantur.

13 *Diſſolvuntur difficultates.* Nec obſtant difficultates ſuprà adductæ. Non prima; nam licèt prioribus Eccleſiæ ſæculis diverſa ætas fuiſſet aſſignata pro ſacerdotio, ſeu presbyterii gradu recipiendo, ut probant Sayrus *lib. 6. Theſauri, cap. 12. num. 2.* Sanchez *tom. 2. conſil. lib. 7. cap. 1. dub. 33.* Layman *lib. 5. ſummæ, tract. 9. c. 7. nu. 1.* Boſſius *d. tit. 2. §. 1.* Narbona *de ætate, anno 25. qu. 55.* Diana *2. part. tract. 2. reſol. 20.* & de ſacramento Ordinis agentes relati à Leandro *de Ordine diſp. 6. qu. 2.* tamen ſequentibus Eccleſiæ canonibus, & novioribus conſtitutionibus ætas ſaltem cœpta vigintiquinque annorum præſcripta fuit, *Clement. generalem, de ætat. & qualit.* Trident. *ſeſſ. 23. de reform. cap. 22.* & meritò, cùm ea ætas in jure perfecta dicatur, *l. quæro, §. finali, ff. de conſt. pecun. l. cùm filio 50. ff. de legat. 3. l. Aurelio 20. §. Cajus, de legat. 1. l. 1. ff. de fidejuſ. tut. l. ex duobus, ff. de negotiis geſtis*: matura ætas dicitur *in d. l. cùm filio, in fine*: plena & integra *in l. 2. ff. de excuſat. muner. l. ad rempub. 8. ff. de muner. & honor.* robuſta *in l. ſi maritus 15. §. lex, ff. ad leg. Julian. de adult.* quare Romani ante eam ætatem neminem admittebant ad regimen Reipublicæ, *d. l. 8. l. 2. §. 1. ff. de jure immunit. l. Lucius 21. §. 1. ff. ad municip.* Petrus Gregorius *de elect. cap. 11. nu. 6.* Narbona *dicto anno 25. quæſt. 1.* unde Alexander *in præſenti*, non juxta veteres Eccleſiæ canones, ſed juxta novos ſuppoſuit ætatem vigintiquinque annorum ſufficere ad Sacerdotii gradum recipiendum. Nec ſecunda difficultas refragatur; nam verum eſt, quod ſicut nec baptizari, ita nec Ordinibus initiari aliquis cogi poteſt; in noſtro tamen textu, qui miniſterium Eccleſiaſticum obtinet, non ordinatur invitus; nam ex

eo, quod voluit unum connexorum, videlicet miniſterium Eccleſiaſticum curam animarum habens, videtur voluiſſe & aliud, videlicet ſuſcipere ordinis gradum annexum: unde non renuens, ſed volens ordinatur. Nec tertium argumentum obſtat; certum enim eſt, in noſtro caſu neceſſariam eſſe monitionem, licèt ſine juris ſolemnitate faciendam, *c. quæris, de ætat. & qual. c. cùm noſtris, de conceſſ. præb.* in Epiſcopo verò ſufficere negligentiam, *d. c. 1. 100. diſt.* cùm enim in Epiſcopo ſit turpior negligentia, & ejus officium valdè neceſſarium ſit in Eccleſia, ideò majori comminatione, & cùm breviori tempore jubetur Epiſcopo, ut intra tres menſes conſecrationem accipiat, aliàs Epiſcopatu privetur, quod etiam hodie ex diſpoſitione textus *in d. c. licet, hoc tit. in 6.* obſervatur in habentibus beneficia parochialia, latè probat Aravio *tract. 1. qq. moral. qu. 2.*

14 Exponitur c. nemo, hoc tit. in 6.

Sed ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in cap. nemo deinceps, hoc tit. in 6.* in illis verbis: *Nemo deinceps parochialem Eccleſiam alicui non conſtituto in ætate legitima, & ſacerdotio commendare præſumat.* Ex quibus verbis manifeſtè conſtat, non licere non habenti 25. annos conferri beneficium parochiale, etiam conſtituto in gradu presbyteri, etiamſi poſſit ſtatim ſacris ordinibus initiari, dum tempore electionis non ſit presbyter: igitur non ſufficit ea ætas, in qua ſtatim parochus in presbyterum ordinari valet. Cui difficultati reſpondendum eſt aſſerendo, Gregorium in eo textu prohibere tantùm parochialem Eccleſiam non ordinato in ſacerdotem commendari, non tamen vetat illi beneficium conferri; commendatur enim Eccleſia, cùm alicui ejus adminiſtratio, & cura animarum committitur ad tempus; talis autem debet eſſe ſacerdos, fruſtra enim non ſacerdoti committeretur, ut docent Hallier. *d. art. 2. §. 1.* Fragoſa *de regimin. 2. p. l. 16. diſp. 21. §. 3.* Unde quia cùm Eccleſia commendatur, non ad tempus, ſed in perpetuum, dum vixerit commendatarius, cum facultate diſponendi de fructibus ſicut verus beneficiarius, eſt titulus canonicus, talis commenda eſt verum beneficium, *cap. ſi plura 21. quæſt. 1. cap. dudum, el 2. hoc tit.* parumque diſtat ab aliis beneficiis, unde inducit incompatibilitatem, *cap. de multa, de præb. extravag. execrabili, eod. tit.* poteſtque permutari, & reſignari, *cap. fin. de rerum permut.* docent Rebuffus *de pacificis, in praxi n. 35.* Lambertinus *de jurepatron. l. 2. p. 1. q. 6. n. 14.* & poteſt conferri attingenti 25. annum, & tunc habet locum noſtri textus deciſio, & textus *in d. c. licet*; ita ut commendatarius perpetuus intra annum debeat ordinari, aliàs ipſa præbenda privetur; quo caſu non habet locum textus *in d. c. nemo*, qui tantùm in commenda temporali procedit.

15 Opponitur c. quæris, de ætat. & qualit.

Secundò deciſioni noſtræ, in illis verbis, *Si canones non obſiſtant*, opponitur textus *in c. quæris, de ætat. & qualit.* ubi agitur de illis, qui beneficia poſſident curam animarum habentia, & qui minimè valebant ad ſacros ordines aſcendere ex eo, quod impedimentum canonicum contraxerant, propter quod illi non poterant ad majores ordines aſcendere. Et reſpondet Alex. III. eos beneficiis eſſe privandos, ſi admoniti ad ſacros ordines non promoveantur. Ex quo Alexandri decreto expreſsè depromitur, quod etſi canones obſtent alicui, ne poſſit ad ſacros ordines aſcendere; nihilominus tranſacto tempore à canonibus definito, beneficio eum privari: ergo non rectè in noſtro textu ea exceptio adjicitur, *niſi canones obſiſtant*. Pro cujus textus interpretatione, omiſſa Cironii ſententia *in cap. 8. de conſtit. in 5. collect.* examinandum eſt, quænam ſint impedimenta legitima, ob quæ aliquis excuſetur, quin intra annum ſuſcepta dignitate minimè promotus eſt. Et certum eſt, irregularitates, quæ ex delicto, utpotè homicidio, vel ſimili contrahuntur, non præſtare excuſationem, *dict. cap. quæris:* ſimiliter nec eæ, quæ ex defectu contracto ante promotionem ortæ ſunt, illi patrocinantur, *cap. expoſuiſti, de corpore vitiatis:* circa illum verò defectum, qui poſt electionem ante ordinationem contingit, utrum excuſationem præbeat, ſacri canones non conveniunt, ut fatetur Alexand. III. *in dict. cap. quæris*; textus enim *in cap. 1. de ætat. & qual.* ita ait: *Si aliqua cauſa impediente, Abbates, Decani, Archidiaconi, Presbyteri, aut Diaconi ordinari nequiverint, dignitates amittant.* Ex quo textu conſtat, non promotum ad ſacros ordines ob impedimentum canonicum, amittere beneficium: quod etiam deciditur *in dict. cap. quæris.* Sed in contrarium faciunt D. Gregorius *in epiſt. ad Anatolium*, ubi aſſerit injuſtum eſſe, ut ſi moleſtia corporis irruit, honore ſuo privetur ægrotus: conſonant textus *c. 1. 2. & 3. qu. 1. c. 1. de clerico ægrotante*, Ulpianus *in l. 1. §. caſum, ff. de poſtulando:* facit expreſsè textus noſter in illis verbis, *ſi canones non obſiſtant*, quæ verba exceptionis vim habent: unde Gloſſa, & Doctores deducunt, quod ſi canones alicujus ordinationi obſiſtant, illum non eſſe privandum dignitate jam obtenta. Sed in hoc jurium diſſidio diſcrimen eſt conſtituendum inter eum caſum, in quo ob culpam ſuam electus promoveri non poteſt; & inter eum, in quo ſine culpa ſua irregularitatem contraxit: primo caſu, cùm ob culpam propria voluntate admiſſam quis ordinari intra tempus non poteſt, tunc privatur beneficio, ſive ante, ſive poſt adeptum beneficium in eam irregularitatem incideſit, *c. quando, 24. diſt. c. expoſuiſti, de corpore vitiatis:* ſecundo verò caſu, cùm ſine culpa propria quis non valet promoveri, tunc ne afflicto detur afflictio, non privatur beneficio, aut dignitate; ſed ſi impedimentum eſt temporale, expectatur tempus, intra quod valeat promoveri; & ſi perpetuum eſt, illi aſſignantur fructus, dato coadjutore, juxta textum *in cap. 1. de clerico ægrotante*. Ita prædicta jura conciliare intendit Franc. Hallier, *de ſacris electionibus, tit. de tempore ſacræ ordinationis, art. 1. §. 2.* qui in hoc ſecundo caſu accipit noſtrum textum. Etiam excuſatur à pœnis noſtri textus Parochus per ſeptennium, dum in aliqua Univerſitate ſtudiorum cauſa abeſt, *cap. cùm ex eo, de elect. in 6.* De cujus explicatione latè agit Hallier. *ubi ſuprà.*

Tertiò ſuperiori aſſertioni adverſatur text. *in c. indecorum 3. de ætat. & qual.* ubi Alexand. III. inhibendo, ne infra 14. annum conſtituto perſonatus cujuſlibet Eccleſiæ conferatur, videtur permittere, quod poſt 14. annum illi conferatur, quia quod de uno probibetur, de alio conceſſum videtur, *c. qualis, diſt. 25.* probat Zerola *in praxi, v. Canonia, verſ. ad ſextum*, Monet. *de diſtrib. quot. 2. p. 3. 19. n. 16. & de commut. c. 10. n. 115.* ſed perſonatus eſt beneficium Eccleſiaſticum, & beneficiis curam animarum habentibus æquiparatur, *c. dudum 54. hoc tit.* ergo ad beneficium parochiale, & dignitates curam animarum habentes obtinendas non deſideratur ætas 25. annorum. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, non poſſe illud argumentum deduci à contrario ſenſu, ex prædicto textu; ſiquidem jus commune repugnat, & ſequitur abſurdum: quo caſu argumentum à contrario ſenſu deduci non poteſt, ut ſatis tritum apud omnes eſt: jus repugnat in præſenti textu, & ſimilibus ſtatutum, & ſequitur abſurdum, ſi habenti tantum 15. annos beneficium conferatur; unde tale argumentum ex eo textu deduci non poteſt, ut poſt Gloſs. ibi, *v. Intra*, docent Majolus *de Irregul. l. 1. c. 30. nu. 11.* Fachin. *lib. 1. contr. cap. 3.* Narbona *de ætat. an. 22. q. 3.* 16 Exponitur c. indecorum 3. de ætat. & qualit.

§. III.

CLerici ſanè, ſi contra *a* formam iſtam quemquam elegerint, & eligendi tunc poteſtate privatos, & ab Eccleſiaſticis beneficiis triennio noverint ſe *b* ſuſpenſos. Dignus eſt enim ut quem Dei timor à malo non revocat, Eccleſiaſticæ ſaltem coerceat ſeveritas diſciplinæ. Epiſcopus autem, ſi *c* contrà ei fecerit, aut conſenſerit fieri, in conſequendis prædictis officiis, & beneficiis poteſtatem amittat, & per Capitulum, aut per Metropolitanum (ſi Capitulum concordare nequiverit,) ordinetur.

NOTÆ.

1 a *Formam.*) Præſcriptam *in hoc capit. cùm in cunctis.*

2 b *Se ſuſpenſos.*) Beneficiis poſſeſſis in ea Eccleſia, in qua peccarunt eligendo indignum: non verò ab officio ſuſpenduntur; nam ſuſpenſus beneficio, non eſt ſuſpenſus officio: tantùm enim ſuſpenditur à totali fructuum perceptione, & adminiſtratione; nec ipſo beneficio privatur, ſed tantùm per triennium ſuſpenditur, *cap. cùm Vuintonien. hoc tit. cap. cupientes, de elect. lib. 6.* Gibalin. *de cenſur. diſquiſ. 7. quæſt. 11. & 12.* ubi latè de ſuſpenſione agit.

c *Si contra hæc fecerit.*) In eligendis ad inferiora beneficia.

COMMENTARIUM.

EX hoc §. talis deducitur concluſio: *Eligentes indignum contra formam hujus textus, privantur poteſtate eligendi, & defectum Capituli ſupplet Epiſcopus, & è contra;* 4 Concluſio refertur.

Digitized by Google

contra ; & ſi Capitulum negligat eligere ob diſcordiam, devolvitur electio ad ſuperiorem. Probant textus *in cap. innotuit* 20. *c.bonæ* 23. *verſ. Unde nec ab eis, cap.ſcriptum* 40.§.*fin. c.ne pro defectu* 41. *c.quia* 42. §.*quia verò, c.quiſquis* 43. §.*fin. c.dudum, c.congregato* 53. *c.Cumana*, §.*fin. c.cùm Vuintonienſis, hoc tit. c.ſi compromiſſarius, c.quidquam, verſiculo ſcienti, eod.tit. in* 6. *c.grave, de præb. c.gratum* 2.*de poſtul. Prælator. extravag. unica, eod.tit.* Illuſtrant hanc concluſionem præter ordinarios in præſenti, & relatos à Barboſa in hoc textu, Petr. Gregor. *de elect. c.*7.*n.*11. Julius Lavorus *de elect. tit.*4.*c.*21.*n.*31. Suarez *de cenſur. diſp.*31.*ſect.*3.*n.*10. Antonius Chucus *tit. de elect. n.*159. Corraſius *de benefic. c.*3.*n.*19. Bonac. *de cenſur. diſp.*3.*q.*4.*p.*1.*n.*8. Marius Alterius *de cenſur, diſp.*16. Gibalin. *eod.tr. in ſynopſi, litt.E, num.*7. Lugo *de juſtit. diſp.*34.*ſect.*2. Caſtropal. *tit.*2.*tr.*13.*diſp.*3. Garzia *tit.*2. *polit. tr.*9.*diffic.*3. *dub.*6. & alii congeſti *in d.cap. grave*.

5 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed adverſus hanc concluſionem illæ ſe offerunt dubitandi rationes. Primò contra eam partem, ubi aſſeritur, eligentem indignum contra formam hujus textus privari eligendi facultate, & ſimul ſuſpendi beneficiis obtentis, ſic argumentor; Ex eodem delicto quis duplici pena puniri non poteſt, *cap. at ſi clerici*, §.*de adulteriis, de judiciis, can.*25. *Apoſtolorum*, ubi reddunt rationem Apoſtoli, ne bis idem crimen vindicetur, contra ſcripturam ſacram, quæ ait: *Dominus non vindicat bis in idipſum*. D. Baſilius *ad Amphilochium cap.*3. *de Diaconis lapſis*; ubi eandem rationem affert, propter quam clerico poſt depoſitionem non injungatur excommunicatio, ne bis idem crimen puniatur. Notant Turrian. & Coriolan. *in d.can.*25. *Apoſtol.* Gibal. *de cenſur. diſq.*7.*q.*12.*conſect.*5. ergo eligentes contra formam hujus textus, ſi ſuſpenduntur beneficiis, non debent privari jure eligendi. Augetur hæc difficultas; nam ſi eligens indignum ſuſpenditur, eo ipſo poteſtate eligendi eſt privatus: ergo ſuperfluò dicitur, eum ſuſpendi, & poteſtate eligendi privari. Secundò adverſus ſecundam partem concluſionis, ubi aſſeritur jus eligendi devolvi ad Capitulum, & è contra, non conſentiente autem Capitulo, devolvi ad Metropolitanum, obſtat: nam aut omnes de Capitulo electioni contra formam hujus textus factæ, aut major pars conſenſerunt: ſi omnes, jus electionis devolvitur ad R. Pontificem, *c.quia diverſitatem*, §. *ſi tamen, de conceſſ. præb.* ſi major pars deliquit, ad minorem partem electio devolvitur, *c.congregato* 53. *hoc tit, c.bonæ el* 2. *de poſtulat. Prælat. c.cùm in cunctis, de his, quæ fiunt à majori*, Julius Lavorus *d.c.*21.*nu.*47. cùm minor pars jure ſuo eligendi ſine facto proprio privari non debeat, *c.*1.*de conſtit.* ergo nunquam ad Epiſcopum devolvitur jus eligendi. Augetur hæc difficultas, nam Epiſcopo defuncto Capitulum non ſuccedit in collatione beneficiorum, nec ad illud devolvitur jus eligendi, *cap.*2. *ne ſede vacante:* igitur nec delinquente Epiſcopo forma electionis non ſervata, devolvi debet electio ad Capitulum.

6 Traditur decidendi ratio.

His difficultatibus non obſtantibus vera eſt ſuprà relata aſſertio, quæ non ſolùm auctoritatibus ſuprà expenſis, verùm & ratione probatur: nam in eo debet quis puniri, in quo peccavit, *c.litteras, de temporib. ordin. c.vel non eſt compos, eod. tit. in* 2. unde qui delinquit in collatione alicujus gradus ſacramenti ordinis, privatur poteſtate conferendi eum tantùm gradum, *cap. nullus* 4. *de temp. ordin. lib.*6. ibi: *Qui verò contrafecerit, ut in eo, in quo peccaverat, puniatur, per unum annum à collatione clericalis tonſuræ duntaxat noverit ſe ſuſpenſum*. Ideò in noſtro textu contra eligentem indignum imponitur pœna, ut pro ea vice ſit eligendi facultate privatus: & quia ſimul ità eligentes peccarunt circa beneficia, beneficiis etiam ſuſpenduntur, ſicut Epiſcopus, qui ſcienter contulit beneficium clerico excommunicato per aliquod tempus, ſuſpenditur à collatione beneficiorum, *cap. poſtulaſti* 7. *de clerico excommunicato:* & qui prohibuit, ne peregrinus teſtaretur, prohibetur etiam, ne de ſuis bonis teſtari poſſit, *authentica omnes peregrini, C. communia de ſucceſſionib.* & qui ex voluntate teſtatoris habebat facultatem præſtandi legatum uni ex libertis digniori, ſi eligat indignum, privatur facultate eligendi, & omnes admittuntur ad legatum, *l.cum quidam* 24. §.*at ſi ita, ff. de legat.*2. ubi notavit Padilla, Gomez *in l.*17. *Tauri, num.*18. *& in l.*40. *num.*48. Gamma *deciſ.*2. *num.*3. *& deciſ.*149. *num.*2. *& deciſ.*337. Facit etiam lex 2. *verſic. quem ita, ff.de vacat. munerum*. Rectè ergo Patres Concilii Later. decreverunt, eligentem aliquem contra formam hujus textus, privari eligendi facultate, & ſimul ſuſpendi à beneficiorum collatione: & quia Epiſcopus ſupplet negligentiam Capituli, & è contra; & omnibus negligentibus, Metropolitanus, *cap.*2. *de conceſſ. præben.* ideò in noſtro textu ſuppletur negligentia Capituli per Epiſcopum, & è contra; & eorum per Metropolitanum, ut latè dicemus *in tit, de ſupplenda neglig.* Aliis etiam pœnis puniuntur eligentes indignum, de quibus agemus *in cap. grave de præbend.*

Nec obſtant difficultates ſuprà adductæ. Non prima, 7 Diſſolvuntur difficultates.
nam procedit regulariter in delictis levioribus, aliquando tamen ſi atrocia ſint, propter eorum gravitatem variis pœnis puniuntur ea perpetrantes, ut depoſitione, ſimulque excommunicatione, *can.*28.29.30. *&* 64. *Apoſtolor.* propter gravitatem enim ſceleris plures pœnæ infliguntur paſſim in jure noſtro, ut docet Balſamon *in canon.*32. *D. Baſilii ad Amphilochium*. Nec augmentum difficultatis obſtat; nam certum eſt, ſuſpenſum à beneficio, non ideò privari facultate eligendi, aliàs ſuperfluò in noſtro textu, ut diverſa pœna apponeretur privatio facultatis eligendi, & ſuſpenſio à beneficio, in illis verbis: *Eligendi poteſtate privatus, & ab eccleſiaſticis beneficiis triennio*, &c. docent Gloſſa *in cap. cupientes*, §. *cæterùm, verbo Beneficiis, hoc tit. in* 6. Panormitanus *hic, num.* 10. actus enim eligendi non ſpectat ad beneficium, ſed ad officium; unde non quia in textu noſtro eligens indignum ſuſpenditur beneficio, ideò privatus erat facultate eligendi, & ſic, ut diverſa pœna proponitur: docet poſt alios Gibalinus *de cenſuris fol.*344. Nec huic ſolutioni adverſatur text. *in cap. cùm dilectus, de conſuet.* ubi caſſatur electio facta à ſuſpenſo: igitur quia per ſuſpenſionem amittitur facultas eligendi; textus enim ille accipiendus eſt de ſuſpenſo ab officio, non verò à beneficio; qui cùm officii exercitium non haberet, ideò nec ſuffragium præſtare poteſt. Nec obſtat ſecunda difficultas; ſupponimus enim in noſtro textu totum Capitulum deliquiſſe eligendo indignum, unde jus eligendi devolvitur ad Epiſcopum; ſicut in caſu, quo eſt negligens, & ob ſuam negligentiam Epiſcopus eligit: ſi autem major pars Capituli deliquiſſet, ad minorem jus eligendi devolveretur, ex juribus ſuprà citatis. Devolvitur autem electio ad Epiſcopum, quando ad ipſum ſimul cum Capitulo non ſpectat electio; ſecus autem ſi in prima electione cum Capitulo ſimul eligeret, tunc enim ad Metropolitanum electio devolveretur, ut latè proſequuntur in præſenti Hoſtienſis, Abbas, & omnes antiquiores, noſque dicemus *in cap. litteras, de ſuppl. neglig. Prælat.* Nec augmentum hujus difficultatis obſtat, quia licèt defuncto Epiſcopo jus eligendi, ſive collatio beneficiorum non devolvatur ad Capitulum; tamen in noſtro textu in pœnam improbæ electionis Epiſcopus ita privatur pro ea vice poteſtate eligendi, ut ad Capitulum jus devolvatur, ut docent Hoſtienſis, & Bohic. *in præſenti*, qui latè hanc devolutionis partem proſequuntur.

Prædictæ aſſertioni obſtat text. *in c.fin. de filiis preſbyter.* ubi agitur de eligentibus ad Archidiaconatum, & 8 Exponitur cap. fin. de filiis presbyt.
alia beneficia eccleſiaſtica indignos, videlicet illegitimè natos: & jubet Romanus Pontifex hujuſmodi electiones irritari, ita tamen, ut illi, quibus de jure competit electio, denuò alias perſonas idoneas eligant ad prædicta beneficia: igitur eligentes indignum, nec pro ea vice ſunt privati facultate eligendi. Huic difficultati aliqui ſatisfacere intendunt, aſſerendo concluſionem ſuprà traditam tantùm procedere in eligentibus indignum contra formam in hoc textu præſcriptam: unde aſſerunt, quod ſi cauſa indignitatis ex alio capite proveniat, etiam eligens indignum non privatur, nec pro ea vice eligendi facultate. Ita Tamb. & alii relati à Barb. *in præſenti*. Sed licèt hæc doctrina, attenta noſtri textus deciſione ſuſtineri poſſit; tamen cùm *ex d.c. Vuintonienſis, & c.per inquiſit.* cùm aliis ſuprà traditis, ſatis conſtet, generaliter eligentes indignum, ex quacumque cauſa indignitas proveniat, privari eligendi facultate, ideò hæc ſolutio ſuſtineri non valet. Ea igitur omiſſa, dicendum eſt, noſtri textus deciſionem procedere in eligentibus indignum ſcienter, non verò in eligentibus indignum per ignorantiam; tunc enim ſi appareat indignum eſſe, caſſata ea electione, itecom proceditur ad ſecundam: quo modo intelligendi ſunt textus *in c.veniens* 3. *eod.tit. de filiis præsbyter.* & textus *in c.cùm vos* 4.*de Offic. Ordin.* ubi docetur, quod ſi eligatur indignus, & ejus electio caſſetur, debet conſtitui ab Epiſcopo œconomus, donec alius eligatur ab ipſo patrono: ubi ſupponendum eſt, in prima electione electum fuiſſe indignum per ignorantiam. Etiam interpretari poſſunt in præſenti textus *in cap. grave, de præb. c.ſi compromiſſarius, hoc tit. in* 6.

CAPUT VIII.

Idem a *Ravennati Archiepiſcopo*,

CAuſam, quæ inter Moniales S. Margaritæ ſuper diſcordia, & diſſenſione electionis quam fecerunt, dignoſcitur agitari, experientiæ tuæ jam pridem commiſimus terminandam. Undè quoniam cauſa ipſa in tantum protrahitur, & nondum, ſicut accepimus, proceſſiſti, & *b* periculoſum, & damnoſum eſt monaſterio, eo quòd cauſa ipſa in tantum protrahitur: Fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus infrà dies 40. vel duos *c* menſes, aut plus, ſecundùm tenorem aliarum noſtrarum litterarum, in eadem cauſa procedas, ita videlicet, quod ſi ſorores in Epiſcopum electionem contulerint, promittentes, quod illam quam eis provideret, reciperent, ipſam quam providerit, facias ab eis (ſi tamen exiſtat idonea) in ſuam recipi Abbatiſſam,

NOTÆ.

1 a R*Avennati.*) De hac Eccleſia egi *in c.2.de poſtul. Præl. & in c.5. de reſcr.* Textus iſte reperitur in Concil. Lateran. ſub Alexan. III. celebrato, *p.40.cap.5.*
2 *& in 1.collect. ſub hoc tit. cap.17.*

b *Periculoſum.*) Ita agnoverunt ſacri canones, dum ab omni ævo valdè curaverunt, ne Eccleſia, monaſteriumve diutiùs vacaret, *cap.2. de conceſſ. præb. cap.ne pro defectu, hoc tit.*

3 c *Duos menſes.*) Semper in reſcriptis juſtitiæ, quibus juriſdictio delegatur, præſcribitur tempus, intra quod cauſa ipſa decidatur, *cap. de cauſis 4. de offic. delegati.*

COMMENTARIUM,

4 Concluſio traditur & probatur.

EX hoc textu talis deducitur concluſio: *Compromittentes ſuper electione, tenentur recipere electum à compromiſſariis, ſi eſt idoneus.* Probant textus *in cap. cum inter 21. cap. cum dilectus, c.ſcriptum, c.Vuintonienſis, cap. in cauſis, cap.quia propter, hoc tit. cap. ſi compromiſſarium, eod.tit. lib.6. cap. poſt tranſlat. de renunc. c. ex p.10. de arbitr.* Illuſtrant plures relati à Barbola *in præſenti, lib.1. de jure Eccleſ. c.1.n.94.& c.29.n.158.* Vighell. *in meth. juris canonic. fol.331.* Julius Lavorus *de elect. c.19.n.30.* Joan. Calderin. *in c.cum in jure, hoc tit.* Tambur. *de jure Abbat. t.1.diſp.28.quæſit.8.* Laym. *tom.1. ſumm. tit. de Prælatorum elect. cap.8.* Novarius
5 Traditur ratio decidendi. *in lucerna reg. v.Electio,* Lezana *to.3. qq. reg. tract.9. cap.2.* Garzia *tom.2. politicæ, tract.9. diffic.5. dub.8.*

Sed adverſus hanc defenſionem illa ſe offert difficultas, nam ea eſt natura compromiſſi, ut quidquid arbitri compromiſſarii dixerint, ſtatuerintve, ſive æquum, ſive iniquum, ratum atque firmum, & pro judicato à partibus habeatur, *l.diem 37. §.ſtari, & §.final. ff.de reſcriptis, l.ſocietatem, §.finali, ff. pro ſocio,* niſi dolus interveniat, *l.ita demum, ff.de verb. oblig. l.arbitrorum, C. de arbitris;* adeò ut ab eorum ſententia non poſſit appellari, *l.2, C.de arbitris, leg. arbitrio, ff. qui ſatiſdare:* igitur ſive compromiſſarii idoneam, ſive minùs dignam perſonam elegerint, tenentur compromittentes recipere, Augetur hæc difficultas, nam ideò forma compromiſſi in electionibus introducta eſt, ut ſic multitudo eligentium, quæ ſibi impedimentum affert, facilè ad concordiam reduceretur. Magnus Gregor. *l.2.ep.15.* relatus *in cap.10. hoc tit. in 1.collect.* ſed ſi adhuc eſſet ſub poteſtate compromittentium admittere, vel reſpuere ab arbitrio electum, ſub prætextu minoris idoneitatis, non ſatis ſuccurſum eſſet per com-
6 De electione Abbatiſſæ. promiſſum: ſiquidem in eorum arbitrio remanet admittere, vel reſpuere electum: igitur, &c.

Qua difficultate non obſtante vera eſt prædicta aſſertio, ad cujus expoſitionem præmittendum eſt, in Monialium monaſteriis electionem Abbatiſſæ ſpectare ad ipſas moniales, licèt non omnes ſuffragium habeant in ipſa electione, *cap. indemnitatibus, hoc tit. lib.6.* & ſpecialiter circa moniales Sanct. Claræ probatur *ex cap.4. ſuæ regulæ:* docent Julius Lavorus *de electione, cap.24. nu.1.* Tambur. *de jure Abbatiſſæ, diſp.28.quæſt.1.* & in ea electione obſervari debet forma præſcripta *in cap. quia propter, hoc tit.* ut cavetur *in dict. cap. indemnitatibus, §. ſanè,* ſcilicet, ut fiat per ſuffragia ſecreta. Lambert. *de jurep. lib.1. part.1. quæſt.9. art.5. num.3.* & collatio votorum debet fieri numeri ad numerum, ita ut Abbatiſſa à majori parte eligatur, *d.cap. indemnitatibus.* Trident. *ſeſſ.25. de regul.cap.7.* non tamen deſiderantur duæ partes ſuffragiorum in ipſa electione, ſed ſufficit, quod detur major pars, *cap. dudum, hoc tit. cap. cum in cunctis, de his, quæ fiunt à majori parte.* Nec contrarium ſuadet textus *in d. cap. indemnitatibus, §. ſanè;* nam textus ille procedit, quando adeſt diſcordia, & duæ partes in unam conſenſerunt; tunc enim minor pars non poteſt aliquid opponere, etiamſi de majori zelo, & auctoritate minoris partis opponeret, niſi per ſuperiorem inveniatur hujuſmodi electio non canonica, hoc eſt facta de perſona inhabili, ſeu ineligibili. Docent Tambur. *d. diſp.28. quæſit.4.* Julius Lavorus *d. cap.24. de elect. per tot.* qui latè agunt de qualitatibus Abbatiſſarum, & an poſſint eligi illegitimæ, bigamæ, aut ex Mauris deſcendentes. 7 De electione per compromiſſum.

Deinde ſciendum eſt, inter electionum varias formas præſcriptas *in c.quia propter, 42. hoc tit.* ſecundam recenſeri, quæ fit per compromiſſum, quæ contingit, quando aliqui idonei eliguntur, in quos omnium vice eligendi certo modo poteſtas, & facultas transfunditur, cum aliquibus clauſulis in cõpromiſſo ſpecificandis: de qua electionis forma agitur *in c.ſcriptum, c.cum Vuintonienſis, & aliis, hoc tit. cap.cum expedias, cap.ſi compromiſſarius, eod.tit. lib.6. cap. ex par.10. de arbitris, cap.poſt tranſlationem, de renunciat.* latè diſſerunt Petrus Gregorius *de election. cap.3. num.3.* Julius Lavorus *de election. cap.7. num.23. & cap.19.num.29.* tunc enim electio fieri dicitur per compromiſſum, quando celebratur per unum, duos, aut tres per electores deſignatos, quibus commiſſa eſt omnium eligendi facultas, ut ipſi eligant, quem dignum, & idoneum eſſe Eccleſiæ cognoverint. Et licèt hodie poſt Concilium Trident. *d.ſeſſion.25. cap.6.* ubi jubetur, ut in electionibus regularium vota ſecretò emittantur, hanc electionis formam per compromiſſum non admittant Novarius ubi ſuprà, *verbo Electio,* Lezana *d.quæſt.3.* tamen contrarium, ut verius defendunt Tamburinus, & Garzia, *ubi proximè.* Debet autem compromiſſum fieri unanimi conſenſu omnium, qui jus eligendi habent, nec ſufficit major pars Capituli, ne alia minor pars privetur jure eligendi, præcipuè cum in re communi potior ſit cauſa prohibentis, regula *in re communi, de regul. jur. lib.6.* Debet etiam fieri compromiſſum in clericum, non in laicum. Nec obſtabit ſi dicas, laicum poſſe eſſe procuratorem in cauſis ſpiritualibus, *cap.1. de procur. lib.6.* nam non inde infertur, poſſe in eiſdem cauſis eſſe arbitrum; immò contrarium probatur *in cap.contingit, de arbitris,* in extraneum tamen, id eſt in eum, qui non eſt de corpore Capituli, benè poſſe compromiſſum fieri, probatur ex præſenti textu, & docuerunt Abbas *hic, num.2.* Lavorus *dicto cap.19. nu.30.* etſi contrarium defendat Tuſchus *concl.75. litt.C.* Compromiſſum hoc ad electionem dupliciter fieri poteſt, ſeu duplici modo. Primò ſimpliciter, & abſolutè, ut poſſint compromiſſarii eligere, quem maluerint. Secundò, ut eligant eum, in quem major pars eligentium conſenſerit, *cap. cum dilectus, hoc titul.* quam formam electionis licèt plures affirment contrariam eſſe deciſioni textus *in dicto cap. quia propter, hoc titul.* tamen eam juri conſonam eſſe probat, & defendit Garzia *dicto tom.2. polit. regul.* Si ſint tres compromiſſarii, duo poſſunt eligere tertium, Julius Lavorus *ubi ſuprà, nu. 28.* ſi autem ſit unus, non poteſt ſeipſum eligere, ut docet Barboſa *in addit. 6.tomi, ad textum in cap. cum in jure, hoc tit.* Lavorus *de elect. cap.6. num.17.* licèt in Cardinale ſeipſum eligente in Pontificem, contrarium teneat, & electionem admittat Barboſa *lib.1. jure Eccleſ. cap.1. num.97.* & Joannem XXII. ita electum fuiſſe, referunt D. Ant. *3.p. tit.2. cap.24.* Spondanus poſt Baron. *anno* 1316. Et in Rege Romanorum ſe eligente in Imperatorem, idem docet Garzia *ubi ſupr. num.9.* Facit celebre exemplum, quod poſt Æneam Silvium refert Rouſsel. *lib.2. hiſtor. Pontif. juriſd. c.2.n.11.*

Ex quibus provenit hujus deciſionis vera ratio; nam 8
cùm

Digitized by Google

Traditur decidendi ratio. cùm electus à compromiſſariis credatur electus ab his, qui compromiſſum fecerunt, cùm ab illis eligendi facultatem acceperint, & quod quis per alium facit, cenſeatur facere per ſe ipſum, *cap. ut famæ, de ſentent. excomm.* nec poſſit quis venire contra factum proprium, *leg. poſt mortem, ff. de adopt.* ideò electus à compromiſſariis neceſſariò à compromittentibus eſt admittendus: & quia quando fit compromiſſum ſuper electione, etiamſi non apponatur ſpecialiter, quod perſona eligenda ſit idonea, ſemper intelligitur illud cautum, *cap. in cauſis, hoc titul. cap. cum adeò, de reſcriptis*; ideò ſi compromiſſarii eligant perſonam minùs idoneam, compromittentes non tenentur illam recipere; non enim creditur in ipſo compromiſſo compromittentes ſenſiſſe, ut eligerent Prælatum minùs idoneum, *cap. ſi compromiſſarius, hoc tit. libr.6.* unde ex defectu facultatis electio perſonæ non idoneæ vitiatur, quia cùm aliquid committitur arbitrio alicujus, non valet arbitrium, ſi juſtè, & legitimè non ſit prolatum, *cap. veniens 16. cap. Quintavallis 23. de jurejur. l.quamquam, ff.de ritu nupt.* Unde hoc caſu non devolvitur jus eligendi ad ſuperiorem, ſed ad ipſos compromittentes revertitur, niſi elapſum ſit tempus electoribus ad eligendum à jure ſtatutum, *cap. ſi compromiſſarius 37. hoc tit. in 6.* Julius Lavorus *de elect. cap.9.num.37.* vel ipſi compromittentes indignum electum approbaverint, quia tunc ex deciſione textus antecedentis, ad ſuperiorem devolvitur electio, *d.cap. ſi compromiſſarius.* Rectè ergo Alexander III. in præſenti decrevit electionem Abbatiſſæ factam ab Epiſcopo virtute compromiſſi, non teneri recipere ipſas moniales, cùm minùs idonea eſſet regimini monaſterii.

9 Diſſolvitur difficultas. Nec obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta, nam diſcrimen conſtituendum eſt inter arbitrum electum, ut compromiſſarium, & inter electum, ut virum bonum. Arbitrio compromiſſarii ſtandum eſt, ſive æquum, ſive iniquum ſit, *ex d.§. ſtari*, cum aliis, niſi contra jus ſcriptum, & formam compromiſſi ſit prolatum; tunc enim non tenentur compromittentes ei ſtare, *c.ei, qui 2. qu.6.* in arbitro verò tanquam bono viro electo non tenet ejus laudum, ſive ſententia, niſi æqua ſit, *d.cap. veniens, d. cap. Quintavallis.* Unde cùm in noſtro textu Epiſcopus non ſervaret formam, eligendo non idoneam perſonam, contra clauſulam, quæ tacitè in ipſo compromiſſo inerat; & ſimul eligeret non tanquam judex; ſed tanquam vir bonus, ad ſedandas diſcordias, quæ ob diſſenſum monialium oriebantur, inde electio ab eo facta non valet, ſi perſona minùs idonea ſit. Nec augmentum obſtat: verum enim eſt, inventam eſſe hanc eligendi formam, ut facilè eligentes ad concordiam reducerentur; ſed non exinde quia probandum maneat, an electa perſona ſit idonea, remanet electio ſub dubio, & lite; ſiquidem quælibet perſona electa idonea præſumitur, niſi contrarium probetur, *l.ſervus 20. l.teſtamento 51. ff.de manum teſtam. c.unic. de ſcrutinio*: unde compromittentes tenentur ſtare compromiſſo, & electum à compromiſſariis recipere, donec probetur idoneam perſonam non eſſe.

Primò huic aſſertioni adverſatur textus *in c.in cauſis, hoc tit.* ubi cùm compromiſſum ſuper electione Epiſcopi factum eſſet in quinque, tres ex illis elegerunt Epiſcopum alterius civitatis in Epiſcopum Toloſanum; alii duo diverſum elegerunt: quæſtionis fuit, utrum electus à tribus compromiſſariis admittendus eſſet? Et reſpondet Romanus Pontifex, admittendum eſſe electum à compromiſſariis, ſi idoneus, & neceſſarius valdè ſit Eccleſiæ Toloſanæ: ergo non ſolùm deſideratur, ut electus à compromiſſariis ſit idoneus, verùm etiam, ut ſit neceſſarius. Pro cujus textus ſolutione ſciendum eſt, compromiſſarios in eo textu deſignatos non elegiſſe, ſed poſtulaſſe alium Epiſcopum in Epiſcopum Toloſanum; quo caſu cùm translatio facienda eſſet de una Eccleſia ad aliam, & non poſſit fieri ſine cauſa, id eſt abſque neceſſitate, & utilitate Eccleſiæ, in quam transfertur, *cap. inter, & per tot. tit. de translat. Epiſc.* ideò non ſolùm exigitur in eo textu, ut ſit idoneus, ſed hoc amplius, ut ſit neceſſarius: ſi autem compromiſſarii eligerent, nec poſtularent, ſufficeret, ut electus eſſet idoneus. 10 Exponitur caput in cauſis, hoc tit.

Secundò adverſari videtur text. *in c.ex p.10. de arbitr.* ubi cùm electores in duas partes diviſi eſſent, compromiſſum fecerunt in Epiſcopum, eorum judicem ordinarium: ſed cùm neglecto compromiſſo ad ſecundam electionem procederetur, hæſitatum fuit, utrum ſecunda electio eſſet ſuſtinenda. Et reſpondet Romanus Pontifex, ſecundam irritandam eſſe, quia prima nondum caſſata celebrata fuit: igitur ſi prima eſſet caſſata, etiam neglecto compromiſſario, poſſent eligentes alium eligere, & per conſequens non tenentur ſtare compromiſſo; ſiquidem poſt illud poſſunt ſecundam electionem celebrare. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt dicendo, in eo textu compromiſſum factam non fuiſſe in Epiſcopum ſuper electione, ut ipſe eligeret, ſed ſuper lite orta inter ipſos compromittentes circa utriuſque electionis valorem; unde Epiſcopus tantùm virtute compromiſſi poterat unam, vel aliam electionem irritare, aliamve validam declarare; ſed Epiſcopus numquam poterat, ut compromiſſarius eligere. 11 Intelligitur caput ex parte de arb.

C A P U T IX.

Idem *Epiſcopo* a *Vuigornienſi*.

NOſti, ſicut vir prudens, & ſapiens, quomodo dilectus filius noſter *b* G. dictus Lincolnienſis electus, committendi *c* honores, vel præbendam, & aliàs diſponendi de rebus Eccleſiæ, cùm ſua nondum ſit electio confirmata, nullam habeat facultatem. Unde eſt, quod fraternitati tuæ, &c. quatenus eidem dicto electo ex noſtra parte non deferas arctiùs inhibere, ne Archidiaconatum alicui conferre præſumat, vel ſi jam conceſſerit, ei authoritate noſtra præcipias, ut conceſſionem ſuam, omni contradictione, & appellatione ceſſante, ſtudeat revocare. Quod ſi diſtulerit, tu eamdem conceſſionem, appellationis remoto remedio, authoritate noſtra non differas revocare.

N O T Æ.

1 a *Vigornienſi.*) Ita etiam legitur apud Ant. Auguſt. in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*18. ſed in Concilio Lateran. *p.*40.*c.*1. ita inſcriptio hujus deciſionis concipitur, *Idem Exonienſi Epiſcopo*; & meo videri rectiùs: nam cauſa, quæ committitur in noſtro textu, eſt Epiſcopi Lincolnienſis, qui eſt in Anglia ſuffraganeus Archiepiſcopi Cantuarienſis. Et licèt Vvigornienſis ejus etiam ſit ſuffraganeus, propinquior tamen eſt civitati Lincolnienſi (vulgò *Lincoln.*) Exonienſis, undè probabilius eſt, cauſam Epiſcopi Lincolnienſis miſſam fuiſſe propinquiori Prælato, videlicet Exonienſi Epiſcopo.

2 b *G.*) Guillelmus videlicet, Cantor ejuſdem Eccleſiæ,

3 c *Honores.*) Id eſt dignitates: ſæpè ſæpiùs enim, qui dignitatem habet, honores habere dicitur, *l.honor 14. l. reus 7. §.plebeii 4. & §.ult.* & paſſim, *ff.de muneribus, & honoribus, §. Prætorum, Inſtit. de jure naturali.*

COMMENTARIUM.

4 Concluſio traditur. EX hoc textu talis deducitur concluſio: *Electus Epiſcopus ante confirmationem beneficia conferre, vel aliter adminiſtrare non poteſt.* Probant eam text. *in cap. tranſmiſſam 15. c. qualiter 17. c.nihil 44. c.cùm in cunctis, §.cùm verò, hoc tit. c.avaritiæ, hoc tit. in 6. extravag. injunctæ, de elect. inter communes, c.in nomine, circa fin. 23.diſt. cap.ſi quis ordinatus 49.2.d. c.inter, de transl. Epiſc. c.cùm jam dudum de præb. c.cùm dilecti, de purgat. canonica, c.ſicut 33.de ſimonia, c.ſuper his 16. de accuſat. c.quoniam, §.porrò, ut lite non conteſt. c.fin. de clerico excom.* Pius IV. *in bulla 66.* quæ extat in Bullario Cherubini, Julius III. in ſua conſtitutione, quam refert Lotherius *lib.3.de re benef. qu.29.* Illuſtrant Layman *lib.4. ſummæ, tr.2.c.11.n.2.* Scortia *in ſelect. conſt. epitom.6. theorem.204.* Petrus Gregor. *de elect. c.19.& 20.* Lotherius *d.lib.3.q.17. ex nu.262. uſque ad 324. & l.1. qu.27.* Julius Lavorus *de electione, c.25.num.2.* Moez *in d.cap. avaritiæ*, Barb. *in collect. ad ipſum textum, & de poteſt. Epiſc. alleg.36. n.6.& 7. & lib.1. juris Eccleſ. c.9.n.23.* Hallier. *de ſacris elect. 2.p.c.3.art.3. §.fol.927.* Calderinus *de elect. tit. de refor.* Boetius *tom.1. qq. tit. de regal. n.58.* Menoch. *de arbitrariis, caſ.403.* Tuſch. *litt.C. concl.824.* Solorzanus *tom.2. de jure Indiar. lib.3. c.4.n.38.& lib.4. politic. c.4.* Parexa *to.1. de inſtr. edit. tit.2.reſ.3.* Joannes Dartis *de beneficiis ſect.6.c.1.* Hieronymus

Digitized by Google

nymus Garzia *tom.2. polit. regul. tract.9. diffic.6. dub.1.*

5 Impugnatur tradita aſſertio. Sed hæc aſſertio difficilis valdè redditur ſequenti juris conſideratione: Epiſcopus per electionem acquirit jus dignitatis, & Epiſcopatus in ipſa Eccleſia, ad quam electus eſt, textus, & ibi Gloſſa *in c.cùm inter*, 11. *hoc tit. c. cùm dilectiſſimis* 8.*q.*1. docet Abbas *conſil.*47. & per electionem tantùm cenſetur contractum conjugium inter Epiſcopum, & Eccleſiam *c.quoniam*, *§ ſin verò*, *ut litt. non conteſt.* quod novum non eſt; nam in aliis electionibus, quando quis eligitur ad aliquod officium, vel dignitatem, ex ea ſolùm electione acquirit jus ad officium, etiam abſens, & ignorans, *leg. illud*, *ff. de tutoribus*, *& curator.* igitur Epiſcopus tantùm virtute electionis ante confirmationem poteſt beneficia conferre, & adminiſtrare bona Eccleſiæ, ad quam electus eſt; præcipuè cùm confirmatio novam jus non tribuat, ſed tantùm acquiſitum conſervet, *cap. cum monaſterium* 13. *hoc tit. cap.*5. *de conceſſ. præb.* Accedit, nam licèt Epiſcopus electus ante confirmationem non poſſit exercere ea, quæ ſunt juriſdictionis, tamen beneficia conferre valet; quod ſic probo. Beneficiorum collatio Epiſcopo non competit ratione juriſdictionis, ſiquidem Capitulum Sede vacante ſuccedens in juriſdictione Epiſcopi, non ſuccedit in beneficiorum collatione, *cap.2. ne ſede vacant.* ergo licèt Epiſcopus prohibeatur exercere, quæ ſunt juriſdictionis, non tamen prohiberi debebat conferre beneficia. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo; nam electores Imperii, Archiepiſcopi videlicet Moguntinus, & Treverenſis, & Colonienſis, qui tanquam Prælati ſuarum Eccleſiarum eligunt Imperatores, electi tantùm nondum confirmati ſuffragium præſtant in electione Imperatoris, & in Collegio Electorali admittuntur, ut fecerunt anno 1555. Daniel electus Moguntinus: anno 1567. Fridericus electus Colonienſis: eodem anno Jacobus electus Treverenſis, ut refert Auguſtus Viſquerus *de elect. Reg. Roman. §.8. num.*41. & ipſe Imperator tantùm electus, ante confirmationem Pontificis jura Imperii adminiſtrat, *cap. legimus*, *93.diſtinct.* ergo quia electi ante confirmationem habent jus eligendi, & conferendi dignitates, & inferiora miniſteria Eccleſiaſtica. Secundò præſens deciſio imperfecta videtur ex eo, quia Pontifex in ea non irritat collationes beneficiorum factas ab Epiſcopo electo, nec aliquam pœnam illi irrogat, cùm Epiſcopus electus, qui ante confirmationem ſe ingerit adminiſtrationi, inhabilis reddi debeat ad ipſam dignitatem, & privari jure quæſito, ut ſtatutum legimus *in cap. avaritiæ*, *hoc tit. in* 6. & variis Rotæ deciſionibus probat Julius Lavorus *d.cap.*25. ergo ſaltem in hac parte imperfecta eſt præſens deciſio.

6 Traditur decidendi ratio. Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens aſſertio, ad cujus expoſitionem ſupponenda ſunt, quæ de confirmatione Epiſcopi electi adduximus *in cap.3. hoc tit.* quibus præmiſſis apparet præſentis deciſionis ratio; nam cùm ante confirmationem electus non habeat aliquod exercitium in rebus Epiſcopatus, non debet ſe immiſcere collationi, aut adminiſtrationi beneficiorum, vel bonorum Epiſcopatus, ne rerum ordo confundatur, & ſuperioris auctoritas contemnatur; aliàs de confirmatione electi non curarent, nec confirmatio aliquid operaretur, & contrarium abuſum dia le Pariſ. *ad ann.* 1251. *&* 1253. Ante confirmationem enim Epiſcopus nullo modo pro Epiſcopo habetur, unde adverſus eum, ſicut adverſus privatum poteſt accuſatio proponi ſine pœna inſcriptionis; quod non procedit poſt confirmationem, *c. ſuper his*, *de accuſation.* & numquam Epiſcopus appellatur abſolutè, ſed tantùm electus, *cap. tam litteris*, *de teſtibus*, *cap.1.* juncta inſcriptione, *de teſtibus cogendis*, *capit. ina nos*, *de his quæ fiunt à Prælatis*, & Gloſſa *in Clementina prima de pœnis*, docet illa conſtitutione, qua puniuntur, qui in Epiſcopum violentas manus injecerint, non comprehendi Epiſcopos electos: & licèt Romanus Pontifex, dum reſcribit Epiſcopis, fratres, alios verò filios appellet; dum tamen reſcribit Epiſcopo electo, filium, non fratrem appellat, ut conſtat ex præſenti textu, & *ex cap. quam grave*, *de crim. falſi*, necnon ex ſtylo Curiæ Romanæ. Juſtè ergo cùm Epiſcopus tantùm electus adminiſtrandi bona Epiſcopatus ante confirmationem non obtineat, in præſenti aſſeritur, ipſum non poſſe ante confirmationem beneficia conferre, vel aliter adminiſtrationi ſe ingerere, aliàs privatur jure quæſito, & redditur inhabilis ad illud obtinendum, *cap. avaritiæ* 5. *de elect.* cujus textus deciſio procedit non ſolùm in electo, verùm etiam in poſtulato, *cap. bonæ* 23. *hoc tit.* multis relatis docet Tamburin. *tom.1. de jure Abbat. diſp.6.n.5.* item in eo, qui adminiſtrat poſt confirmationem, ſed invalidam: item in eo, qui adminiſtrat poſt appellationem à confirmatione interpoſitam. Tamb. *ubi ſupra*, Gloſſa *verbo Confirmatur*, *in d.cap. avaritiæ*. Et licèt dicta deciſio continere videatur canonem latæ ſententiæ, ex probabiliori Interpretum ſententia; eſt tamen ſententiæ ferendæ, ut docet Tambur. ſuprà, *num.26.* Hodiè etiam poſt extravagantem *injuſtitiæ*, *de elect.* inter communes, non ſolùm deſideratur confirmatio, ut Epiſcopus poſſit adminiſtrare, verùm etiam, ut ipſas litteras confirmationis ediderit, exhibueritque coram Capitulo: latè docet Lavorus *ubi ſupr.* Et in noſtra Hiſpania debet prius obedientiam præſtare magno Regi noſtro, ut fusè docet Parexa *de inſtrum. edit. dict. tit.2. reſol.3. per totam*. Et ita per præſentationem Regiam hodie Epiſcopi tantùm aſſequuntur jus ad ipſam Eccleſiam, non verò in ipſa Eccleſia. Azevedo *conſ.14.num.6.* magnus Præceptor Illuſtriſſimus Ramus *in memor. ad Alexand. VII. pro Epiſcop. propoſ.3. §.1.n.30.* Nec audiendi ſunt Tondutus *reſol. benefic. 2.part. cap.3. §.13. num.35.* Petrus Gregor. *lib.17. ſyntag. cap.12. num.24.* Ciron. *in parat. ad titulum de poſtul. Prælat.* qui docent Epiſcopum ita præſentatum, ſaltem ſpiritualia ſtatim adminiſtrare.

Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta, verum enim eſt, electum per electionem jus habere ad ipſum Epiſcopatum, & acquirere adminiſtrationem in habitu, non in actu; acquirit enim per electionem habitum adminiſtrationis, per confirmationem exercitium. Gloſſa *in cap. quantò* 10. *63.diſt.* & illud jus, quod acquirit per electionem, tantùm eſt ad rem, & ad electionem proſequendam, *cap. ſi eo tempore* 45. *hoc tit. cap. ut quit dnar*, *de elect. in* 6. Unde ſi contingat electum decedere, non dicitur vacaſſe Epiſcopatum per mortem ipſius, ſed per obitum primi, ut reſolvit Tamburin. *tom.1. de jure Abbatum*, *diſp.6. quæſt.1. num.21.* Nec quod de matrimonio contracto dicebamus, aliquid facit; nam per electionem tantùm non dicitur matrimonium contractum inter Epiſcopum, & Eccleſiam; ſed ſicut in matrimonio carnali triplex conſideratur ſtatus conjugii, primus per ſponſalia celebrata, ſecundus per contractum matrimonii, tertius per conſummationem: ita in matrimonio ſpirituali datur triplex ſtatus, initiati per electionem; ſicut enim per ſponſalia non licèt contrahentibus reſilire ab illis, niſi ex nova cauſa, *c. ex litteris*, *c. commiſſum*, *c. requiſivit*, *de ſponſal.* ita nec electoribus poſt electionem licèt pœnitere, & ab electione recedere, *c.cum inter*, *de elect.* & ſicut per contractum matrimonii contrahitur fortius vinculum, *cap. veniens*, *de ſponſal.* ita per confirmationem robur adjicitur electioni, *c.poſtquam*, *hoc tit.* tandem ſicut per conjunctionem corporum redditur vinculum matrimonii indiſſolubile, *c.ex publico*, *cum vulgar. de converſione conjugatorum*; ità per conſecrationem vinculum matrimonii ſpiritualis redditur indiſſolubile, *c.inter*, *de transl. Epiſcopi*. Unde textus *in d.cap. quoniam*, *§ ſi verò*, intelligendus eſt de matrimonio initiato, non verò de rato, aut conſummato: docet Hallier. *ubi ſuprà*, *fol.*928. Nec ſecunda difficultas obſtat; nam licèt beneficiorum collatio ſpectet ad Epiſcopum ratione juriſdictionis, ſpectat tanquam fructus ipſius Epiſcopatus, ut docent repetentes *in d.c.2. ne Sede vacante*: unde cum electus aliquid attingere de fructibus Epiſcopatus non valeat, nec ut œconomus, ita nec conferre beneficia valet. Similiter Capitulum Sede vacante, licèt ſuccedat in juriſdictione Epiſcopi; tamen quia non ſuccedit in fructuum perceptione, ideò non poteſt conferre beneficia Sede vacante. Nec ultima difficultas obſtat; nam præterquam, quod noſtri textus quæſtio non vertebatur, utrum puniendus eſſet Epiſcopus Linconienſis, qui beneficia contulit, pœna textus *in dict. cap. avaritiæ*, eſt noviter ſtatuta *in dict. cap. avaritiæ*, à Bonifacio VIII. Supponi etiam poteſt, in noſtro textu excuſatum fuiſſe Epiſcopum à prædicta pœna, ob ignorantiam facti, forſan quia exiſtimavit confirmationem præceſſiſſe, ut ſupponit Tambur. *d.diſp.6. quæſt.2. num.9.* 7 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Adverſatur primò huic deciſioni textus *in c.nihil* 44. *hoc tit.* ubi aſſeritur Epiſcopos commorantes ultra Italiam, poſſe ante confirmationem adminiſtrare; dumtamen aliquid non alienent de rebus Epiſcopatus: ergo poterunt ante confirmationem beneficia conferre, & omnia gerere ea, quæ alienationem non contineant. Cui difficultati Doctores ſatisfaciunt aſſerendo, illum textum procedere ex diſpenſatione Pontificis, ut conſtat ex eo ibi, *Diſpenſativè*; unde non proprio jure, ſed ex diſpenſatione. Accedit etiam, quod valdè remoti erant à Curia Romana, ut in ipſo textu ſignanter dicitur; ex qua 8 Reſpondetur capiti nihil 44. hoc tit.

deci-

Digitized by Google

deciſione manifeſtè probatur praxis Epiſcoporum Indiarum, ubi Epiſcopi à Catholico noſtro Rege præſentati cum litteris ad Capitulum miſſis, ut ſinant exercere ea, quæ ſunt juriſdictionis, ritè omnia exercent, propter diſtantiam Regnorum, & difficultatem navigationis, ut latè probat eximius illorum Regnorum ſcriptor D. Jo: de Solorzano *lib.4. politicæ*, c.4. quem tranſcripſit Diana *p.12. tractat.1. reſol.*58. qui etiam c.7. refert propter eandem diſtantiæ rationem, aliquando contigiſſe, ſine editione bullarum confirmationis, habita tantùm expeditionis notitia, Epiſcopum adminiſtraſſe, & conſecratum fuiſſe; quod ſupremum Indiarum Conſilium ratum habuit in caſu Epiſcopi de Paraguai.

9 Intelligitur caput tuas nos de, his quæ. Secundò prædictæ aſſertioni opponitur textus *in c. tuas nos* 8. *de his, quæ fiunt à Prælatis*, in illis verbis: *Epiſcopo, vel electo*. Ex quibus deducitur, non licere electo Epiſcopo conferre beneficia, ſeu unire locis regularibus cum conſenſu Archidiaconi, ſive conſenſu Capituli, quia illa annexio alienatio eſt: igitur cum conſenſu Capituli licebit Epiſcopo beneficia conferre ante confirmationem. Huic difficultati reſpondendum eſt, in eo textu Epiſcopum non ſolùm fuiſſe electum, verum etiam confirmatum, ut ſupponunt ibi Batrius, Zabarella, & Hoſtienſis; ſed quia confirmatus non eſt perfectè Epiſcopus, ut dicemus *in c. tranſmiſſa* 15. *hoc tit.* ideò appellatur electus, non quia confirmatus non eſſet, ſed quia per conſecrationem non reperiebatur perfectè Epiſcopus; & cùm opponeretur Epiſcopo conſecrato, ibi: *Epiſcopo, vel electo;* non poterat alio verbo appellari & cùm verè eſſet confirmatus, poterat beneficia conferre. Huic commentario adjungenda ſunt, quæ infrà adducemus *in c. tranſmiſſam* 15.

C A P U T X.

a Idem.

CONſideravimus, quod electio Joannis Frontini poſt appellationem ad nos interpoſitam, & contra tenorem privilegiorum Eccleſiæ veſtræ fuerit celebrata. Perpendimus etiam, quod electio poſt illam qualemcumque electionem non caſſatam, necnon & poſt appellationem (per quam ad ſuum ſtatum omnia debent reduci) facta fuit, & illata violentia, quamquam Rex penitus inficietur violentiam aliquam in hoc de aſſenſu, vel conſcientia ſua unquam perpetratam fuiſſe. Quapropter nos electionem utriuſque, de communi fratrum noſtrorum conſilio omninò caſſavimus, & vobis in aliam perſonam idoneam, & honeſtam conveniendi liberam tribuimus facultatem; ita tamen, quod utrique prædictorum fama ſua non minùs propter hoc integrè conſervetur, & quod in aliis Eccleſiis poſſint, ſi Deus dederit, ad dignitatem promoveri. Vobis autem liceat, præter iſtam Eccleſiæ veſtræ ordinationem in alterutrum eorum, ſi voluntas fuerit, iterum convenire, & eum vobis in Abbatem, atque Magiſtrum canonicè providere.

N O T Æ.

1 a I[*Dem.*] Alexander videlicet III. cui tamen miſſa ſit hæc decretalis epiſtola, nec ex hac collectione, nec ex prima, ubi *ſub hoc tit.* c.22. refertur, conſtat; nec etiam in qua provincia præſens caſus contigiſſet.

C O M M E N T A R I U M.

2 Concluſio deducitur & probatur. EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Electio ſecunda facta prima non caſſata, quia appellatum eſt, vel contra privilegia Eccleſiæ celebrata erat, caſſanda eſt, licèt in primo electus denuo eligi poſſit*. Probant text. *in c. ſuper eo, c. auditis, c. bonæ, el primero, c. innotuit, c. cùm terra, hoc tit. c. bonæ* 2. *de poſtulat. Prælat. c. ex parte* 10. *de arbitris, c. ad probandum, de re judicata, c. conſtituti, de appel. c. poſt electionem* 7. *de conceſſ. præb.* Illuſtrant Pet. Gregor. *de elect.* c. 18. *n.*5. Caſtellin. *eod. tract. c.*4. *n.* 52. Jul. Lavorus *in ſimili tr. c.*19. *n.*123. Barboſa tom.1. *voto* 39. *num.*65. Cujac. *in c. cùm in Apoſtolica* 8. *de ſponſalib.* Samuel *de elect. tract.* 1. *diſp.* 2. *nu.*27. Acunna *in c. quantò* 10. 63. *diſt. n.*3. Garcia *tom.*2. *polit. tract.*9. *difficult.*6. *dub.*3.

3 Impugnatur eadem aſſertio. Sed quia veritas diſputando eruitur, *l. finali*, §. *mixta*, & ibi Bartolus, *ff. de munerib. & honorib. c. grave*, & ibi Gloſſa, *verbo veritas, de præbendis*, Vultejus *vol.*1. *conſ.*15. ideò pro ratione dubitandi adverſus hanc concluſionem ita argumentor: ſi in hoc textu ad ſecundam electionem Canonici procedere non valerent, maximè quia prima caſſanda erat, ſed prima non poterat irritari: ergo ſtatim ſequi poterat ſecunda electio. Probatur minor. Quę nulla ſunt ipſo jure, non egent caſſatione, cùm per ſe non ſubſiſtant, regula *Non præſtat, de reg. juris in* 6. ſed electio facta poſt appellationem, aut contra privilegia Eccleſiæ, eſt nulla ipſo jure: ergo non egèt caſſatione. Probatur prima pars minoris ex textu *in c. bonæ, el primero, hoc tit.* ubi electio facta poſt appellationem, ipſo jure non valet ex eo, quia omnia geſta poſt appellationem, tanquam attentata, non valent, *c.* 1. *cum vulgar. de appel.* igitur electio poſt appellationem celebrata ipſo jure non ſubſiſtit. Probatur ſecunda pars propoſitionis ex eo, nam privilegium eſt privata lex, *c. privilegia*, 3. *diſt.* ſed quæ fiunt contra leges, ipſo jure nulla ſunt, *l. non dubium, C. de legibus, c. vide*, 10. *diſt. c. quæ contra jus, de reg. juris, lib.*6. igitur electio facta contra Eccleſiæ privilegia, nulla eſt ipſo jure, & per conſequens, ſi caſſatione non indiget, ſtatim procedi poteſt ad ſecundam. Augetur hæc conſideratio, nam valet argumentum de matrimonio carnali ad ſpirituale, *c. inter, de tranſlat. Epiſcopi;* & de cauſa matrimonii ad cauſam electionis, *c. cùm inter canonicos*, ubi Abbas, *hoc tit.* ſed ſi quis contracto primo matrimonio nulliter ob impedimentum irritans, adhuc lite pendente, eo non caſſato, ſecundum celebret, validè contrahit, non expectata judicis Eccleſiaſtici ſententia, *c.*2. *de matrim. contract. c. veniens* 13. *c. cùm in Apoſtolica, de ſponſalib.* ergo ſimiliter poſt electionem primam, ſed nullam, quia contra privilegia Eccleſiæ, vel poſt appellationem erat celebrata, adhuc ea non caſſata, ſecunda celebrari valet.

Hac conſideratione non obſtante, vera eſt noſtra deciſio, quæ ut ampliori lucis uſura fruatur, ſciendum eſt, quod licèt appellatio facta, ne electio celebretur, ut vaga, nulla ſit, *c.*1. *de poſtulat. Prælat. cap. ex ore, verſic. de hoc, de his, quę fiunt à Prælatis;* valet tamen ita interpoſita, ut hoc modo, vel illo canonicè fiat, ne talis perſona eligatur; & tunc electio appellatione pendente, ut attentata revocatur, Lancellotus *de attentatis lib.*2. *c.*2. *limitat.*26. Salgado *de protect. part.*3. *c.*8. ſicut alia omnia poſt appellationem geſta, *c.*1. ubi dicam, *de appellat.* Similiter electio revocanda eſt, ſi fiat contra privilegia alicui Eccleſię conceſſa circa electionem Prælatorum; frequenter enim Eccleſiæ habent privilegium, ne ex alia, quàm ex ipſa Eccleſia Rector eligatur, aut ſimilia, *c. cùm dilectus, de conſuetud. c. Abbate, de v. ſ.* tunc enim ſimilia privilegia in electionibus valdè attendenda, & cuſtodienda ſunt. 4 De appellatione ab electione.

Undè profluit vera decidendi ratio ad noſtrum textum; nam licèt electio facta poſt appellationem, & contra privilegia Eccleſiæ, ſit caſſanda, tamen ipſo jure non eſt nulla; undè cùm per electionem ipſam ſit contractum matrimonium inter ipſum electum, & Eccleſiam, *c. cùm inter, hoc tit.* ideò donec annulletur prima electio, non poteſt procedi ad ſecundam, quia ſicut in matrimonio carnali non poteſt dari polygamia, ut unus duabus conjunctus ſit; ita nec in ſpirituali poteſt quis duabus Eccleſiis, ut ſponſus præeſſe. Rectè ergo deciditur in noſtro textu, ad electionem ſecundam non eſſe procedendum, donec caſſetur prima facta poſt appellationem interpoſitam, & contra privilegia Eccleſiæ, Sed cùm in his electionibus electi excluſi non ſint, tam à prima, quàm à ſecunda electione, propter vitium, aut defectum eorum, ſed tantùm propter appellationem, aut formam non ſervatam in ſecunda electione, ideò electi fama non minuitur, aut ſugillatur, ſed illibata permanet, & ſic poteſt in alia Eccleſia, vel in ipſa, ut Prælatus præfici, ut ex noſtri textus finalibus verbis conſtat; licèt aliqui ex antiquioribus auſi ſint contrarium defendere. Si tamen non de electione, ſed de beneficio inter duos lis diſceptetur, uno defuncto alter ſubrogatur in jure utri- 5 Ratio decidendi.

re utriuſq; ex regula de collitigantibus, quam exponunt Lotter. *lib.2. de re benef. c.*20. Barboſ. *to.6. in c.1. ut lit. pend.*

6 *Diſſolvitur ratio dubitandi.* Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt attentatum poſt appellationem ſit ipſo jure nullum, ex vulgatis principiis; hoc tamen procedit in appellatione judiciali, non verò extrajudiciali, quia tunc poſt eam factum non eſt invalidum ipſo jure, ſed tantùm revocari poteſt per viam attentati: Butrius, Hoſtienſis, & Zabarella *in præſenti*. Diſcriminis ratio in eo conſiſtit, nam per appellationem judicialem ſuſpenditur poteſtas judicis: ſed per appellationem extrajudicialem non ſuſpenditur poteſtas, & ſic poſteà geſta non ſunt ipſo jure nulla. Sunt tamen caſus, in quibus appellatio extrajudicialis etiam inducit attentata ipſo jure nulla, ut quando geſta poſt appellationem extrajudicialem, non ſolùm peraguntur poſt appellationem, ſed etiam contra ipſam; tunc enim etiamſi appellatio ſit extrajudicialis, inducit attentata, *c. cùm nobis, hoc tit.* ubi Abbas *n.*7. Lancell. 2. *p. de attentatis, c.*12. *lim.*3. Valenzuela *conſ.*76. *n.*25. Quando autem fiat aliquid contra appellationem, exponit Barboſa *voto* 39. *n.*69. Vel ſi appelletur ab electionibus Cathedralium, vel Regularium Eccleſiarum, cùm exprimitur cauſa, quę verificata judicatur legitima, *c. quoniam* 10. *c. ſi poſtquam* 13. *de præb. lib.*6. Lancellot. *d. c.*12. *limit.*1. Tandem ſi appellationis cauſa probata ſit coram ſuperiore; tunc enim licèt ſit extrajudicialis, inducit attentata ipſo jure. Gloſſa *in c. non ſolum, §. illa, de appel. lib.*6. docet, & illuſtrat Barboſa *d. voto* 39. *n.*1. ſed cum nullus ex his caſibus in hoc textu præceſſiſſet, ideò appellatio extrajudicialis non inducit attentata, quæ ipſo jure nulla ſint. Nec augmentum primum hujus difficultatis obſtat, deductum *ex d. c. privilegia, cum aliis*: nam licèt privilegia ſint leges, ſunt tamen privatæ, non publicæ, aut communes: quare cùm in facto conſiſtant, facilè ignorantur, *c.*1. *de conſtit. in* 6. unde facta contra privilegia non ſunt ipſo jure nulla, ſicut facta contra leges publicas, & communes. Nec aliud hujus difficultatis augmentum refragatur, deductum *ex c. cum in Apoſtolica, de ſponſal.* cui ſatisfacit Cujacius in eodem textu, aſſerendo in noſtro textu irritari electionem factam poſt primam non caſſatam, quia vitium continebat, at verò *in d. c. cùm in Apoſtolica*, ſecundum matrimonium nullum vitium continere, & ſic ut validum defendi. Sed hæc ſolutio ex eo non placet; nam electio facta poſt primam adhuc non caſſatam, nullum aliud vitium continet, niſi ut una Eccleſia duobus adhæreat; uni ratione primæ electionis, licèt invalidæ; alii virtute ſecundæ electionis, quod *in d. c. cum in Apoſtolica*, contingit: immò & ſi verum fatemur, majus vitium adeſt *in d. c. cum in Apoſtolica*, & debet conſiderari in eo, qui contraxit ſecundum matrimonium lite nondum ſopita ſuper primo, & adhuc per ſententiam judicis non irrito, quàm in noſtro textu; ſiquidem qui contraxit matrimonium primum, & lite pendente ſecundum celebravit, expoſuit ſe periculo polygamiæ, ſi primum validum eſſe declaretur. Quare ea ſententia omiſſa, dicendum puto, in eo textu matrimonium ſecundum, licèt non juſtum, tamen validum fuiſſe, cùm poſteà apparuiſſet primum invalidè contractum fuiſſe, & ſic ſecundum ſine vitio, aut impedimento dirimente fuiſſe celebratum: non tamen irritatur, ut electio in præſenti caſu, quia non ita facilis eſt irritatio matrimonii, ſicut electionis: in matrimonio enim validè, etſi injuſtè celebrato, datur ſacramentum, quod Eccleſia irritare non valet: quare in eo textu non irritatur ſecundum matrimonium, ſicut electio in pręſenti textu.

Sed adhuc præſenti aſſertioni obſtat textus *in c. cum terra* 14. *hoc tit.* in illis verbis: *Quod ſi in perſona fuerit, vel electionis modo peccatum, tamdiu in electione diligentiam inquiſitionis apponant, donec vacanti Eccleſiæ de perſona idonea valeat provideri.* Ex quibus verbis apertè deducitur, poſt primam electionem nondum caſſatam, ad ſecundam procedi poſſe: ergo non rectè Alexander in pręſenti decidit, nondum caſſata prima electione, ſecundam celebrari non poſſe. Cui difficultati, ut ſatisfaciant Gloſſa ibi, *verbo Diligentia*, & Claſſici repetenter *ibi*, varias ſolutiones adducunt. Primò aſſerunt in eo textu electionem jam caſſatam fuiſſe tempore ſecundæ, vel ſecundam electionem celebrari non permitti, ſed tantùm inquiſitionem fieri de perſonis eligendis, ut prima electione caſſata, poſſit rectè ad ſecundam procedi. Secundò, & veriùs, affirmant in eo textu electionem primam ipſo jure nullam fuiſſe, & ſic ſtatim ad ſecundam procedi poſſe: ita Butr. & Abbas in ejus textus expoſitione. Etiam ex ſuprà traditis exponi debent text. *in c. ſicut* 28. *hoc tit.* juncta Gloſſa *ibi, verbo Juris, c. auditis* 29. cum Gloſſa *ibi, verbo Caſſatam, eod. tit, c. ex parte, de arb.* 7 *Exponitur c. cum terra 14. h. tit.*

C A P U T XI.

a Idem.

SUffraganeis alicujus Metropolitani ad mandatum ipſius poſt conſummationem electionis ſuæ, etiamſi pallium non receperit, licitum eſt electum, qui ad ejus juriſdictionem pertinet, conſecrare.

N O T Æ.

1 *a* I*Dem.*) Simile etiam vitium continet hęc deciſio, ac antecedens; licèt enim reperiatur *ſub hoc tit. c.*1. *in* 2. *collect.* non tamen conſtat, cur ſit miſſa, & qua occaſione ab Alexandro III. ita decreta, adeò ut quidam aſſeruerint, hanc epiſtolam non eſſe decretalem, ſed quamdam adiectionem Joannis Galleñſis, & ſic vim legis Pontificiæ non obtinere: ſed cùm compilata ſit in hac ſexta collectione, locus non eſt hæſitationi, utrum authentica ſit, vel apocrypha, ut dixi in apparatu, & jam animadvertit Panormitanus hic, *nu.*1. quem ſequuntur Sanchez *lib.*7. *conſ. c.*2. *dub.*16. *nu.*16. Diana *p.*12. *tractat.*1. *reſol.*68.

COMMENTARIUM.

2 *Concluſio traditur.* EX hoc textu talis depromitur aſſertio: *Metropolitanus non conſecratus, licet nondum receperit pallium, poteſt conſecrationem ſui ſuffraganei delegare Epiſcopo.* Non eſt ſimilis deciſio in jure, ex qua ab ſpecie, ut vulgò dicitur, probari poſſit: per argumentum autem probatur *ex c. noſti, c. tranſmiſſam, hoc tit. c.*2. *de tranſlat. Epiſcopi*, ubi docetur, poſſe Archiepiſcopum poſt confirmationem exercere, quæ ſunt juriſdictionis, etſi non receperit pallium. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti Azor 2. *tom. inſtit. lib.*3. *c.*34. Sanch. *tomo* 2. *conſilior. lib.*7. *c.*1. *dub.* 16. Boerius *tom.*2. *lib.*3. *c.*29. *q.*7. Pater Andreas Gerund. quem laudat Diana *p.*12. *tract.*1. *reſ.*68. Turriſcremata *in c. Epiſcopo* 6. *diſt.*100. Hallier. *de ſacris elect.*2. *p. c.*4. *art.*1. *§.*2. *fol.*701. Solorzanus *tom.*2. *lib.*3. *c.*7.

3 *Impugnatur tradita aſſertio.* Hujus deciſionis dubitandi ratio unica, ſed non levis, ex eo naſcitur; nam ille videtur facere, cujus nomine fit, *c. mulieres, de ſent. excom. c. qui per alium*, ubi plures. Pechius *de reg. jur. in* 6. ſed Metropolitanus etiam confirmatus, dum pallium non recepit, non poteſt conſecrare ſuffraganeum, *c. quod ſicut* 28. *§. ſuper eo, hoc tit.* Nicolaus *ad conſulta Bulgarorum, c.*73. ubi de Epiſcopo eligendo eos admonens inquit: *Si Chriſti plebs ipſo creſcente creſcit, Archiepiſcopus privilegia per nos accipiat; & ita demum Epiſcopos ſibi conſtituat, qui ei decedenti ſucceſſorem eligant.* Et paulò poſt: *Archiepiſcopum ab Epiſcopis eligendum ſcribit, ſanè interim in throno ſedentem, & pręter corpus Chriſti non conſecrantem, priuſquam pallium à Sede Romana accipiat, ſicut Galliarum omnes, & Germaniæ, & aliarum regionum Archiepiſcopi agere comprobantur.* Gregor. VII. *lib.*9. *epiſt.*1. ibi; *Te ipſum non ignorare putamus, quàm diſtrictè ſanctorum Patrum cenſura in eos vindicandum ſtatuerit, qui poſt conſecrationem ſuam poſt tres continuos menſes pallium, quod ſui officii, obtinere tepuerint. Deinde Apoſtolica tibi pręcipimus authoritate, ut quia SS. Patrum ſtatuta parvipendiſti, nullum deinceps Epiſcopum, vel Sacerdotem ordinare, ſeu Eccleſias pręſumas conſecrare, donec honoris tui ſupplementum, pallii videlicet uſum, ab hac Sede impetraveris.* Joannes VIII. *ep.*93. ubi Arelat. Archiepiſcopo reſcribens, ita ait: *Proh dolor, cùm in Galliæ partibus eſſemus, inter cętera unum valdè prohibendum invenimus: Metropolitę antequam à Sede Apoſtolica pallium receperint, conſecrationem facere præſumunt, quod anteceſſores noſtri, & nos canonico decreto, ne fieret, interdiximus; per pallium enim Pontificalis officii plenitudo cum Archiepiſcopalis nominis appellatione confertur.* Igitur ſi ipſe per ſe non poteſt conſecrare Epiſcopum, quomodo poterit conſecrandi poteſtatem alii demandare.

Adhuc tamen defendendum eſt hoc Alexandri decretum, 4

Traditur decidendi ratio, tum, ad cujus expoſitionem ſupponendum eſt, ad Archiepiſcopum ſpectare conſecrare Epiſcopos ſuffraganeos, vel eorum conſecrationem Epiſcopo demandare, *c, ſi Epiſcopus 7. de temp. ordin.* ubi plura adducemus, quę ex eo commentario petenda ſunt, & huic annectenda. Etenim ſciendum eſt, Archiepiſcopos poſt confirmationem, etiam pallio non recepto, poſſe exercere, quæ ſunt juriſdictionis, exceptis gravioribus cauſis, ut congregare Concilium, & ſimilia; quia adhuc non habent plenitudinem officii, nec nomen Archiepiſcopi, *c, niſi de Auctor. & uſu pallii*, ubi plenè probo. Ex ejus commentario pręſens ſuppleri debet, ne bis eadem repetam: quibus ſuppoſitis facilè eruitur hujus deciſionis ratio; nam cùm Archiepiſcopus ante pallii receptionem poſſit exercere ea, quæ ſunt juriſdictionis, & ejus ratione Archiepiſcopo competat jus conſecrandi Epiſcopos ſuffraganeos, vel delegandi eamdem conſecrationem alicui ex ſuffraganeis, ideò in pręſenti textu deciditur, Metropolitanum poſſe ſuffraganei conſecrationem committere, & delegare ante pallii receptionem, cum poſt confirmationem, quę ſunt juriſdictionis, exercere valeat, *d. c. noſti, d. c. tranſmiſſam.*

5 Diluitur difficultas. Nec obſtat, Archiepiſcopum per ſe ante pallii receptionem non poſſe Epiſcopum conſecrare, & per conſequens, nec aliis committere conſecrationem; nam Archiepiſcopus, dum committit ſuffraganeo conſecrationem ſuffraganei, non committit poteſtatem ordinis, quæ eſt indelegabilis, *c, aqua, de conſecratione Eccleſię*, cùm proveniat ex charactere; ſed tantùm pręſtat juriſdictionem, quam habet in conſecrandis Epiſcopis, ut Epiſcopus poſſit Epiſcopum ordinare, qui aliàs ex defectu juriſdictionis illum conſecrare non valebat: conjunguntur ergo poteſtas ordinis, quæ reſidet in Epiſcopo delegato, & juriſdictio, quæ mandatur, & ſic ex his duobus, juriſdictione videlicet unius, & alterius ordine, ritè celebratur conſecratio ab Epiſcopo ſuffraganeo: ſicut defuncto Archiepiſcopo ſuffraganei ritè conſecrant conſuffraganeum ſuum, *cap. quia, 64. diſt.* Nec hoc novum, aut inſolens eſt in utroque jure; noſtro enim Pontificio attento, licèt Capitulum Sede vacante non poſſit ordines conferre, poteſt tamen committere ſubditos ſuos alicui Epiſcopo, ut ab eo ordinentur, *c. cùm nullus, de temporib. ordin. lib. 6.* ſervata forma Concilii Tridentini *ſeſſ. 8. de ref. c. 10.* & Archiepiſcopus non conſecratus, non poteſt altaria, & Eccleſias conſecrare, *d. c. 28. §. ſuper, hoc tit.* & tamen poteſt earum conſecrationem aliis demandare. Parochus ſimiliter habens beneficium parochiale, ſed non ordinatus, quia intra annum eſt, licèt ex opinione plurium non poſſit matrimonio aſſiſtere, tamen poteſt alii ſacerdoti facultatem aſſiſtendi delegare. Baſil. *de matr. lib. 5. c. 17.* Barboſa *de off. parochi, c. 22. nu. 60.* Jure etiam Cęſareo Proconſul, qui ante ingreſſum civitatis juriſdictionem non habebat, *l. 1. ff. de officio Pręſidis*; tamen poterat juriſdictionem demandare, *l. aliquando, ff. de Proconſulis.* ita ſimiliter Archiepiſcopus ante pallii receptionem, licèt conſecrare Epiſcopum non poſſit, poteſt tamen Epiſcopo demandare talem conſecrationem.

6 Exponitur cap. Quoniam 100. diſt. Sed primò in hac parte adeſt difficilis text. *in c. quoniam 100. diſt.* in illis verbis: *Metropolitanorum fidem ſuam ſecundùm priſcam conſuetudinem ſanctæ Sedi Apoſtolicæ exponere detrectantes, uſum pallii neq; expetunt, neq; percipiunt, ac per hoc Epiſcoporum conſecratio viduatis Eccleſiis non ſine periculo protelatur.* Ex quibus verbis depromitur, Epiſcoporum conſecrationem differri, donec Archiepiſcopus pallii uſum conſequatur: igitur, quia dum illud non obtinet, neq; per ſe, neque per alium, conſecrare poteſt Epiſcopos. Difficultatem agnoverunt Gloſſa *in præſenti, & in d. c. quoniam, verbo Epiſcoporum*; & omnes antiquiores *hic*, qui varias adducunt ſolutiones: quibus omiſſis, placet nova interpretatio Hallierii *de ſacris elect. ubi ſupr. fol. 700.* dum Pelagii deciſionem non univerſalem, nec perpetuam eſſe ſupponit, ſed pro opportunitate temporis, & provinciæ dimanaſſe: cùm enim temporibus Pelagii, Archiepiſcopi, Epiſcopique Ligurum, Venetorum, atque Iſtrorum, pro defenſione trium capitulorum Concilii Calced. contra quintam Synodum ſchiſma conflarent, eos valdè increpavit, immò adverſus eos dimicavit Pelagius, ut conſtat ex ejus epiſtolis ad Narſetam: quare ut faciliùs, tam Archiepiſcopi, quàm Epiſcopi ad fidem Romanę Eccleſię redirent, ſtatuit ne Archiepiſcopi, non petito pallio, in cujus aſſequutione fidem, atque obedientiam promittunt, *c. ſignificaſti 4. hoc tit.* Epiſcopos poſſent conſecrare, aut committere conſecrandos, ut ſic Epiſcoporum conſecratione protelata, obedientiam Pelagio præſtarent: ita Hallierius *ubi proximè.*

7 Explicatur c. 1. de translat. Ep. Secundò adverſatur text. *in c. 1. de translat. Epiſc. in fin.* ex cujus ultimis verbis deducitur, Archiepiſcopum pallio non accepto Epiſcopum Valienſem confirmaſſe: igitur quia Archiepiſcopus per ſe, pallio non recepto, poteſt Epiſcopos ordinare. Cni difficultati reſpondendum eſt, textum illum procedere in Archiepiſcopo confirmato Epiſcopum confirmante; cùm enim per confirmationem juriſdictionem conſequatur, ita ut omnia, quæ ſunt juriſdictionis, poſſit exercere confirmatus, ideò poteſt Epiſcopos confirmare, quia in confirmatione non exercet, quæ ſunt ordinis, ſed juriſdictionem, cujus exercitium habet poſt ſuam confirmationem, *c. noſti, c. tranſmiſſam, hoc tit.*

C A P U T XII.

a Clemens III.

SUper eo verò, quod quærere voluiſti, ſi alicujus electione caſſata, idem ad alterius Eccleſiæ regimen electus fuerat, an ejus electio debeat confirmari: hoc tuam volumus diſcretionem tenere, quod ſi prior electio non vitio perſonæ, ſed modo electionis caſſatur, promotionem ejus in eadem etiam Eccleſia (niſi fortè ſimoniacæ pr4vitatis aliquid interceſſiſſe conſtitit) non debeas impedire.

N O T Æ.

1 a CLemens III.) Ità legitur in hac collectione, alibi autem legitur, *Alexander III.* cui autem miſſa ſit hæc decretalis, neque ex hac, neque ex ſecunda collectione, ubi *ſub hoc tit. c. 3.* reperitur hæc deciſio, apparet.

C O M M E N T A R I U M.

2 Confirmatio traditur. EX hoc textu talis deducitur aſſertio; *Ille cujus electio fuit caſſata, non vitio perſonę, ſed forma electionis, niſi ob vitium ſimonię, iterum eligi poteſt.* Probant text. *in c. conſideravimus, hoc tit. c. gratum 2. de poſtul. Prœl. c. ad petitionem 22. de accuſat.* Illuſtrant Jo. Calderinus *in repetitione ad hunc text.* Petr. Greg. *de elect. c. 9. n. 23.* Caſtellin. *eod. tr. c. 5. n. 35.* Julius Lavorus *de elect. c. 5. n. 35.* Tambur. *de jure Abbat. tom. 1. diſp. 5. quæſito 21. n. 4.* Laurentius Peyrinis *de ſubdit. relig. c. 31. to. 1. §. 8.* Laym. *de Prælat. elect. c. 6. q. 61.* Alii plures relati a Barboſa *to. 1. voto 35. n. 22. & voto 36. n. 22. & voto 104. n. 23.*

3 Impugnatur tradita aſſertio. Sed hæc aſſertio valdè impugnatur ſequenti conſideratione; nam materia, & forma ad perfectionem cujuslibet rei neceſſariæ ſunt, *c. de ætate 1. qu. 1. c. ina nos, de ſponſ.* & ſic cujuslibet defectus tollit perfectionem rei, vel actus, *c. in quadam, de celebrat. Miſſarum*: ſed in electione vitium perſonæ electæ eſt vitium materiæ: ergo ſicut vitium formæ ſolùm reddit ipſam electionem caſſandam, non verò inhabilem reddit electum ad aliam; ita ſimiliter & vitium materiæ, hoc eſt perſonæ, tantùm electionem debet vitiare, non autem electum reddere inhabilem ad aliam electionem. Secundò impugnatur hæc aſſertio; nam ut quis propter electionem caſſatam reddatur inhabilis in poſterum ad aliam quamlibet, repugnat juri canonico, & rationi: juri Pontificio, quatenus in eo docemur, ob crimen in modum exceptionis oppoſitum, criminoſum non puniri pœna ordinaria, *c. 1. de except. c. 2. de ordine cognitionum*: nec exinde criminoſus redditur infamis, *dict. c. 1. l. Lucius, ff. de his, qui notantur infamia*: ſed cùm agitur de caſſatione electionis, tantùm vitia opponuntur electo per modum exceptionis: ergo non debet inhabilis inde reddi ad alias electiones, cùm hęc fuiſſet pœna ordinaria ob delictum in modum exceptionis oppoſitum. Rationi etiam, nam qui in una electione vitio perſonæ rejectus eſt, poteſt emendari, & per pœnitentiam reddi habilis ad ſecundam electionem; *multos enim vidi, & audivi* (inquit Cicero *in oratione pro Cęlio*) *qui cùm totam adoleſcentiam voluptatibus dediſſent, emerſiſſe aliquando, & ſe ad frugem bonam recepiſſe, graveſque homines, & illuſtres fuiſ-*

ſe,

Digitized by Google

ſe. Unde Pericles, qui ex ſeducta prodiit domo, Athenienſium fuit Imperator electus; cùm emendatus eſſet: ergo etſi aliqua electio vitio perſonæ caſſata ſit, quia poteſt expectari ejus pœnitentia, non quoad omnes alias electiones debet inhabilis judicari. Accedit, nam ſæpè quis eſt dignus minori dignitate, non tamen majori, *c. ſcriptum* 12. *hoc tit. c. nos*, 12. *diſt.* ergo licèt indignus ſit quis majori dignitate, non debet repelli ab omnibus electionibus.

4 Eligi qui non poſſunt. Qua dubitandi ratione non obſtante defendenda eſt præſens deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, non omnes eligi poſſe ad dignitates Eccleſiaſticas: aliqui enim vitio, ſeu delicto eligi prohibentur, ut ſacrilegi, *c. venerabilem*, *hoc tit.* qui ab aliis etiam actibus excluduntur, *c. nulli* 3. *qu.*4. falſarii litterarum Apoſtolicarum, *c. ad falſariorum*, *de crimine falſi*, uſurarii, *c. de Petro*, 47. *diſt. c. inter dilectos*, *de exceſſib. Prælat.* infames enim ſunt, *l. improbum*, *C. ex quibus cauſis infamia*; ſchiſmatici, *c. nos*, 12. *diſt. c. quia tua* 5. *de elect.* excommunicatione majori ligati, *c. poſtulaſti*, *de clerico excom.* interdicti, *c. cum inter*, *hoc tit. cap.*1. *de poſtulat. Prælat.* ſuſpenſi, *c. cùm dilectus* 8. *de conſuet.* perjuri, *c. querelam* 10. *de jurejurando*; publici aleatores, *d. c. inter*, *de exceſſib.* & omnes alii, qui irregularitatem contraxerunt, vel ob vitium, animi, corporis, originis, ob vinculum reale, perſonale, aut civile, quos longum foret recenſere. Videndi ſunt Majolus, Suarez, & Gibalinus *in comment. de irregul.* P. Gregorius *de elect. c.*9. *per totum*, Corvinus *lib.*1. *de jure Pontificio*, *tit.*25. Barboſa *alleg.*42. 43. & 77.

5 De vitio ſimoniæ. Secundò ſciendum eſt, inter delicta, aut vitia à ſupradictis recenſita, quibus aliquem eligi prohibetur, ſemper ut deteſtabilius judicatum fuiſſe ſimoniæ vitium; ſimoniæ enim labes impedit electionem ad omnem dignitatem Eccleſiaſticam: ita notorii ſimoniaci, ſi de facto electi fuerint, à dignitate abjici, & deponi debent, *capitul. inſinuatum* 13. *de ſimonia*; nec ſolùm ſimoniaci, & per ſimoniam dignitatem Eccleſiaſticam adepti, dicuntur illi, qui pecuniam electoribus dederunt, aut illicitas pactiones inierunt, *l. ſi quemquam*, *Cod. de Epiſc. & Clericis*; verùm & ſi propinqui, aut amici electi, ſive eligendi, pecuniam dederint, aut prædictas pactiones fecerint, *c. Mathæus*, *de ſimonia*; iſti enim licèt propria perſona immediatè vitium ſimoniæ non contraxerint, tamen ſimoniacè eliguntur, & talis electio nulla eſt, atque electus redditur inhabilis ad beneficium, ac ſi vitium ipſe contraxiſſet, ut dicemus *ad titulum de ſimonia*.

6 De forma electione. Tertiò prænotandum eſt, electionem aliquando nullam eſſe, non ex defectu habilitatis electi, verùm ex defectu formæ, videlicet quia non fuit ſervata forma præſcripta *in c. quia propter*, *hoc tit.* vel ex defectu eligentium, cùm propter eorum vitium caſſatur electio, ut quia elegerunt conditionaliter, vel alternativè, *c.*2. *de elect. in* 6. vel non vocandis, *c. quod ſicut*, *c. bonæ*, *el* 2. *hoc tit.* vel admiſſis ad electionem non admittendis, ut ſi admittantur excommunicati majori excommunicatione, *cap. illa*, *hoc tit.* vel laici, qui admitti non debent, *c. ſi quis*, *c. Meſſana*, *hoc tit.* vel ſi eligant contra privilegia Eccleſiæ, *c. conſideravimus*, *hoc tit.* vel tandem neglexerint ea, quæ circa electionis formam à ſacris canonibus ſunt præſcripta, de quibus paſſim *in hoc tit.* & præcipuè *in d. cap. quia propter*, agemus: in his enim caſibus electio non caſſatur ob vitium perſonæ, ſed ob formæ defectum. Ex quibus apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum; nam cùm electio caſſatur vitio formæ, imputari non debet electo tale vitium, cùm nemo alterius odio prægravetur, *l. iniquiſſima*, *ff. de juris*, & *facti*; nec res, quæ culpa caret, in damnum vocari debet, *c.*2. *de conſtit.* ideò cùm electus ob vitium formæ non ſervatæ nullam infamiæ notam contraxerit, ſiquidem ob vitium ſuum non fuit caſſata electio, inde ad alias electiones in ipſa Eccleſia, vel in alia habilis remanet: at verò, cùm vitio perſonæ electio caſſatur, electus remanet inhabilis ad alias electiones; nam ex tali vitio ſugillatur electa perſona, & notatur quodammodo *c. citò* 1. *q.*1. ſed cujus opinio eſt gravata, eligi interim non poteſt, *c. omnipotens*, *de accuſat.* & infamibus portæ dignitatum non patent, *c. infamibus*, *de reg. juris*, *lib.*6. igitur illi manent inhabiles ad omnes dignitates Eccleſiaſticas. Accedit, nam ſemel malus, ſemper præſumitur malus, *regula Semel*, *de regul. juris lib.*6. *l. ſi cui*, §. *iiſdem ff. de accuſat.* unde qui propter gravatam opinionem fuit à teſtimonio aliquando repulſus, ſemper repellitur, *c. teſtimonium* 54. *de teſtibus*: unde fertur, M. Fiduccium Senatorem ſemel proſcriptum fuiſſe à Silla, & poſt 36. annos proſcriptum iterum ab Antonio; nec ulla alia de cauſa, quàm quòd anteà fuiſſet proſcriptus, ut refert Plinius *lib.*6. *hiſtoriæ*, *c.*44. Rectè ergo Alexander III. in præſenti decrevit, eum cujus electio vitio perſonæ caſſata fuit, reddi inhabilem ad alias electiones, tam in ea Eccleſia, quàm in alia.

Nec prima dubitandi ratio ſuprà adducta obſtat; 7 Diſſolvitur difficultas.
nam licèt æquè defectus formæ, ac materiæ vitiet electionem, hoc procedit quoad vim, & effectum ipſius electionis, non verò ut inhabilitas inde proveniat reſpectu electi; ſiquidem, ut ſuprà dixi, cùm vitio formæ electio caſſatur, factum electorum non debet nocere electo, nec ille ſine dolo ſuo damnum ſentire, ut Abbas Butrius, & omnes antiquiores hic defendunt. Nec ſecunda difficultas obſtat, nam cùm electio caſſatur vitio perſonæ, non caſſatur electio quia opponitur vitium in modum exceptionis; immò potiùs cùm agitur de caſſanda aliqua electione, ita proceditur, ut formetur proceſſus, vocato priùs, & audito ipſo electo, ut docent Rodriq. *tom.*2. *q.*52. *art.*12. Caſtellin. *ubi ſup. n.* 27. Valenzuela *tom.*1. *conſ.*44. Portel. & alii laudati à Barboſa *dicto voto* 35. *n.*22. & *voto* 38. *nu.*17. unde cùm citatus ſit electus, rectè, ſi probetur vitium, deciditur, manere ineligibilem quoad alias dignitates Eccleſiaſticas. Nec obſtat augmentum difficultatis à ratione deductum; nam cùm quis ſemel ob vitium inhabilis declaratus eſt quoad unam Eccleſiam, inhabilis cenſetur quoad omnes, quia ſemel malus ſemper præſumitur talis dicta regula *Semel*, ubi plura Petrus Rocchius. Diſtinguendum tamen eſt inter vitium animi, & corporis: nam vitium animi, de quo agimus, durare poteſt; vitium verò corporis tolli, & aboleri in totum. Unde rejectus ab electione ob vitium corporis temporale, non ſemper manebit inhabilis, cùm deficiat cauſa ipſius inhabilitatis. Nec quod dicebamus de inhabilitate quoad minores dignitates, obſtat, nam non attenditur quoad caſſationem primæ electionis quantitas dignitatis, ſed tantùm vitium perſonæ inſpicitur: unde ſive ad majores, ſive ad minores dignitates manet inhabilis, ut docet Cardinalis *hic*, & alii ſuprà citati.

Sed adhuc ſuperiori aſſertioni obſtat text *in c. officii* 8 Exponitur c. officii 38. hoc tit.
38. *hoc tit.* ubi cùm quædam electio fuiſſet caſſata, non vitio formæ, ſed perſonæ, deciditur ipſum invalidè electum poſſe ex poſtfacto admitti ad ipſam dignitatem: igitur rejectus ab una electione, nec quoad ipſam Eccleſiam, immò nec quoad ipſam dignitatem manet inhabilis. Pro cujus textus expoſitione diſcrimen conſtituendum eſt inter vitium electi perpetuum, & temporale: cùm enim adeſt in ipſo electo vitium perpetuum, nec in ipſa Eccleſia, nec in alia eligi poteſt; cùm autem vitium non eſt perpetuum, ſed temporale, ex quo nulla infamia ſecuta fuit, tunc ſemel rejectus ab una electione, poteſt deinceps ſublato vitio eligi, *c. cum inter R. hoc tit.* docet Bohic. *in præſenti*, *n.*4. unde cùm defectus, ſeu vitium electi *in d. c. officii* 38. eſſet temporale, ex eo proveniens, quod non erat profeſſus in ipſo monaſterio, quod vitium lapſu temporis novitiatus, & profeſſione ſecuta tollitur; ideò aſſerit Pontifex, poſt profeſſionem emiſſam poſſe eligi in Abbatem ipſius monaſterii: ſed quia aliqua ſuſpicio anticipatæ electionis poterat in eo conſiderari, injungitur illi purgatio, ut ab hac ſuſpicione, ſi qua adfuerat, liberaretur.

Secundò obſtat textus *in c. conſideravimus* 10. *hoc tit.* 9 Exponitur cap. conſideravimus, hoc tit.
ubi cùm electio fuiſſet caſſata quorumdam, non vitio perſonæ, ſed formæ, videlicet quia contra privilegia Eccleſiæ, & poſt appellationem interpoſitam celebrata erat, deciditur, quod licèt ipſis electis integra, & incolumis conſervetur fama, & in aliis Eccleſiis eligi poſſint, tamen quoad ipſam Eccleſiam, & illam ordinationem inhabiles remanere. Ex quo textu expreſsè deducitur, quod licèt non vitio perſonæ, ſed formæ electio caſſetur, inhabilis remanet ex tali electione rejectus. Cui difficultati reſpondendum eſt, in eo textu electum & rejectum ab electione non remanere inhabilem quoad electiones, tam in ipſa, quàm in alia Eccleſia celebrandas; ſed tantùm quoad ipſam, quæ caſſata fuit: quia licèt non propter vitium perſonæ caſſata eſſet, tamen magnum ſcandalum ſequebatur, ſi electus poſt appellationem interpoſitam, etiam ex nova electione, in eadem tamen ordinatione admitteretur: quare ob hanc rationem ſpecialem, ſcandali videlicet, quod ſequi poterat, electi inhabiles redduntur tantùm quoad eam electionem. Concluſio traditur, & probatur.

C A-

Digitized by Google

C A P U T III.

a Cœleſtinus III.

CUm monaſterium de Pellicia in tuo ſitum Epiſcopatu ad eam diſſolutionem devenerit, ſicut tuarum litterarum inſinuatio patefecit, quod fratres ejuſdem domus obſervantiam religionis, & ordinem abiecerunt; & bonis ejus dilapidatis, atque conſumptis, ad eligendum ſibi Abbatem de ipſius Eccleſiæ gremio non potuerint hactenus convenire: ad tuæ tamen admonitionis & adhortationis inſtantiam in unum convenientes, in quemdam qui cum fratribus ſuis in eremo eſt laudabiliter converſatus, boni teſtimonii virum unanimiter conſenſerunt, & eum in Abbatem totis deſideriis poſtulantes; ejus ſubiici diſciplinis, & habitui poſtulabant. Tu vero poſtulationi eorum, de prudentum, & diſcretorum virorum conſilio præbuiſti aſſenſum, & humiliter ſupplicaſti eamdem ordinationem à Sede Apoſtolica *b* confirmari. Nos autem petitioni tuæ favorem noſtrum liberaliter impertientes, ordinationem ipſam, ſicut canonicè facta eſt, confirmamus, & preſentis ſcripti patrocinio communimus.

N O T Æ.

1 a *COeleſtinus.)* Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.4.* cui tamen miſſa ſit hæc decretalis, nec ex hac, nec ex illa collectione conſtat: ego autem ita reſtituendam hujus textus inſcriptionem exiſtimo, *Cœleſtinus III. Amelino Cenomanenſi Epiſcopo:* quod ut notum fiat, priùs diſquirendum eſt, de quibus monachis agatur in præſenti? Et Zabarella, Hoſtienſis, & Abbas accipiunt hanc deciſionem de Camaldulenſibus, qui ſimul vitam agunt eremiticam, & cœnobiticam, juxta regulam S. Romualdi. Auguſtinus Florentinus *in hiſtor. Camal.* Arnoldus Vuion. *lib.1. ligni vitæ, c.19. 20. & 21.* plures relati à Barboſa *lib.1. juris Eccleſ. c.41. nu.46.* Yepes *in chron. D. Benedicti, centuria 6. anno Chriſti* 1009. Petrus Munnoz *de eremo Camald.* Sed in hoc textu agitur de monachis, & ejuſdem Ordinis eremitis: igitur Cœleſtinus de Camaldulenſibus accipiendus eſt. Sed, ni fallor, textus iſte accipiendus eſt de monachis D. Benedicti, quod facilè ſuadebitur ex ſequentibus. Primò, nam monaſterium B. Mariæ de Pellicia, de quo in præſenti, eſt ordinis D. Benedicti, in Comitatu Cenomanenſi, ut tradunt Chopinus *de ſacra polit. lib.1. tit.2. nu. ult.* Tamburinus *tom.1. de jure Abbat. in ſerie Abbatiarum, verbo Cenomanenſis.* Secundò quia, ut refert ex hiſtoricis Religionis Camaldulenſis Yepes *ubi ſuprà, fol.* 314. eorum Prælati, Priores, non Abbates dicuntur: ſed in præſenti textu agitur de Abbate eligendo: ergo non de Camaldulenſibus, ſed de monachis D. Benedicti eſt accipiendus. Cùm ergo monaſterium de Pellicia ſit in Comitatu Cenomanenſi, & tempore Cœleſtini III. floruiſſet in ea Eccleſia Amelinus, ut refert Chenu *in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ*, Fratres Sarmat. *tom.2. Galliæ Chriſt.* & Epiſcopo proprio ipſius monaſterii reſcribat Cœleſtinus ibi, *in tuo ſitum Epiſcopatu;* rectè inſcriptionem reſtituimus ita, *Cœleſtinus Amelino Epiſcopo Cenoman.* Quæ ſententia non parum firmatur *ex c.1. de confeſſis*, ubi extat alia pars hujus epiſtolæ.

2 b *Confirmari.)* Non quia prædictum monaſterium D. Mariæ de Pellicia eſſet Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubiectum, ut aliqui in præſenti volunt, cùm eo caſu fruſtra Epiſcopus electioni, ſeu confirmationi Prælati ſe immiſceret; ſed ipſe petiit confirmationem, & conſuluit Romanum Pontificem, quia ambigebat, utrum monachus in eremo degens poſſit præfici, ut Prælatus monaſterio de Pellicia.

COMMENTARIUM.

3 EX hoc textu, & *ex c. cùm cauſam 27. c. ad noſtram 37. c. officii 38. c. cùm in magiſtrum, hoc tit.* qui cum eamdem contineant deciſionem, eodem commentario ſunt exponendi, talis deducitur concluſio: *Non profeſſus religionem, nequit eligi in Prælatum ipſius, non obſtante contraria conſuetudine; poſtulari autem valet.* Probant eam textus *in c. ſicut, 48. diſt. c. nemo 16. q.1. c. congregatio 16. qu. ult. c. in nova 16. q.7. c. Presbyteros, c. Abbas, c. Abbatem 18. q.2. c. fin. de ſtatu monach. c. nullus, hoc tit. lib.6. Clementina 1. §. cæterùm, verſiculo ſanè, Clement. ne in agro, §. penult. de ſtatu monach.* Concilium Meldenſe ſub Carolo, *can.9.* Lateran. ſub Leone X. *ſeſſ.9.* Troslejan. *can.3. Et ut Abbates ſint religioſæ perſonæ, & quæ religioſam agnoverint diſciplinam.* Trident. *ſeſſ.25. de regul. c.21.* Colonienſe non 1536. *can.7. Sacris Canonibus ſaluberrimè conſtitutum eſt, ut omnes Cathedrales Eccleſiæ, collegia, & conventus, ad dignitates vacantes ex ſua congregatione idoneos eligant Prælatos.* Divus Gregorius *lib.7. regeſt. epiſt.9. & lib.8. epiſt.23.* Carnotenſis *epiſt.47. & 120.* Arnulphus Lexovienſis *in ſermone habito in Synodo*, ibi: *Regularis conventus accipiat Patrem regulari inſtitutione formatum, ne ſtatuæ aureæ caput æneum dicatur adfixum.* Alia juris teſtimonia cumularunt Creſpetius *in ſumma, verbo Abbas* 2. Anton. Auguſt. *in epitom. lib.9. tit.43.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti Lavorus *de elect. tit.4. cap.16. nu.27.* Suarez *de relig. tom.4. lib.2. c.3. tract.8.* Barboſa *lib.1. juris Eccleſ. cap.17. nu.32.* Acunna *in c.2. 47. diſt.* Covarr. *in cap.2. de teſtam.* Idumay *in notis ad Innocentium, lib.4. epiſt.29.* Cæſar *de Eccleſiaſt. diſp.13. de Abbatibus, 1. tomo, diſp.5. quæſito* 10. Balſamon *in c.4. Synodi Conſtantinopol.* Bruno Chaſſaing *de privileg. regul. tract.3. cap.2. propoſit.1.* Fileſacus *de auctor. Epiſcopi, fol.86.* Diana *p.9. tr.9. reſ.5.* Garcia *tom. 2. polit. tract.9. diffic.4. dub.5.* Chopinus *lib.1. monaſt. tit. 1. nu.2.* Benedictus Capra *in Clem.1. de elect.*

Sed hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti conſideratione. Si non profeſſus in Abbatem, ſeu Prælatum regularem eligi non poſſet, maximè ideò, ne homo diſparis conditionis præficiatur monaſteriis, ut *in d. cap. cùm cauſam*, & ſimilibus docetur: ſed hæc ratio eſt inſufficiens: ergo & cætera. Probatur minor; nam ſi hæc ratio eſſet ſufficiens, ſequeretur ut profeſſus vitam monaſticam, tanquam homo diſparis conditionis, non poſſet eligi in Epiſcopum, ſeu Prælatum Eccleſiæ ſæcularis: ſed poteſt eligi in Epiſcopum monachus, *c. unico,* 18. *q.1. c. per principalem* 18. *q.1. c. ad audientiam 3. de Eccleſ. ædificand.* Acunna *in cap. ſi quis, 58. diſt.* Azor *1. tom. inſtit. lib.12. c.7.* Germonius *lib.3. ſacrorum, cap.4.* Covarr. *in c.1. de teſtam. n.26.* Souſa *in Epiſcopo religioſo, num.4.* Barboſa *de poteſt. Epiſcopi, lib.1. tit.1. cap.4.* igitur & non profeſſus vitam monaſticam poterit in Abbatem, ſeu Prælatum eligi. Augetur primò, nam ſi non profeſſus eligi nequiret in Prælatum regularem, maximè propter juris Eccleſiaſtici prohibitionem, de qua in hoc textu, & aliis ſuprà citatis: ſed conſuetudo derogat juri poſitivo Eccleſiaſtico, *c. finali, de conſuet.* ergo conſuetudine introduci poteſt, ut non profeſſus eligatur in Abbatem. Augetur ſecundò hæc dubitandi ratio ex eo: nam licèt regulariter non profeſſus in aliqua religione, non poſſit in ea Prælatus deſignari, ſi tamen in eo monaſterio negligitur obſervantia regularis, & diſciplina monaſtica omittitur, tunc rectè poteſt vel monachus alterius religionis, vel ſæcularis ſacerdos probæ vitæ, & integris moribus præditus, eligi in Prælatum ad reformationem illius monaſterii, ubi monachi diſciplinam monaſticam abiecerunt, ut ſæpiùs factum legimus, & temporibus Gregorii XV. admodum uſitatum refert Bruno *d. propoſit.1.* igitur ſi in noſtro caſu monachi profeſſionem propriam contemnentes diſciplinam regularem abiecerunt, ut ex textu conſtat, rectè abſque diſpenſatione Pontificia poterat eremita in Prælatum eligi.

4 Traditur ratio decidendi.

Sed ita vallata hac dubitandi ratione non obſtante, vera eſt prædicta aſſertio, pro cujus exactiori expoſitione ſciendum eſt, nullum poſſe in Abbatem, ſeu Priorem alicujus religionis præfici, niſi canonicè ſit electus ab illis, qui jus eligendi habent. Concilium Bituricenſe *can.27.* ubi expreſsè Patres vetant, ne quiſquam Abbatiam, ſeu Prioratum retinere præſumat, niſi canonicè ſit vocatus. Senonenſe *can.27.* Trident. *ſeſſ.25. c.21.* circa iſtam verò electionem ultra ea, quæ in aliis deſiderantur, de quibus *in c. qui propter*, aliqua ſpecialia præſcribuntur, tam quoad eligentes, quàm quoad eligendos. Et primò eligere Abbatem, ſeu Priorem illi tantùm poſſunt, qui ſunt ipſius congregationis, *c. Abbas*, ibi: *Abbas in monaſterio, non per Epiſcopum, aut per aliquem extraneum ordinetur; c. quam ſit, §. defuncto*, ibi: *Defuncto verò Abbate cujuſcumque congregationis, non extraneus eligatur,*

5 De electione prælati regularis.

niſi

Digitized by Google

niſi de eadem congregatione, quem ſibi propria voluntate concors fratrum ſententia elegerit: c. Abbatem 18. *q.*2. Facit in hujus ſententiæ confirmationem quod refertur *lib.*2. *chronici Caſſin. c.*65. de Conrado Imperatore, qui cùm anno 1038. Alpibus tranſmiſſis in Italiam veniſſet, adiit D. Benedicti cœnobium Caſſinenſe, ubi à monachis exoratus, ut eis Abbatem conſtitueret, negavit electionem ſibi competere; dicens; *Vos unum ex veſtris eligite monachis:* monachis verò adhuc exorantibus ut Abbatem eligeret, reſpondit: *Nequaquam, ſed de congregatione veſtra præcipuè idoneum Abbatem vobis eligite.* Id etiam conſtituit D. Benedictus io ſua regula, *c.*24. ibi: *In Abbatis ordinatione illa ſemper conſideretur ratio, ut is conſtituatur, quem ſibi concors congregatio ſecundùm timorem Dei ſive etiam pars quævis parva congregationis ſaniori conſilio elegerit.* Plura adduximus *in c.*1. *hoc tit.* ubi ſimul expoſuimus textum *in c.*1. 18. *q.*2. Non omnes qui ſunt ejuſdem congregationis, ad electionem Prælati admittuntur; eligentes enim debent eſſe profeſſi in eadem religione, io qua Prælatus eſt eligendus, ſive expreſsè ſive tacitè, *c. ex eo*, §. *in Eccleſiis*, *c. indemnitatibus*, *de elect. in* 6. Tamburious, Suarea, & alii relati à Barboſa *lib.*1. *juris Eccleſ. c.*17. *n.*20. Debent etiam eſſe in ſacris ordinibus conſtituti, *d.* §. *in Eccleſiis*, *Clement. ut ii*, *de ætat. & qualit.* unde converſi, nec monachi profeſſi ſacris ordinibus non initiati, admittuotur ad electionem. Suarez *tom.*4. *tract.*8. *lib.*2. *c.*4. *nu.*3. ſi antem tempore electioois quis inveniatur in ſacris, quamvis tempore vacaturæ noo inveniatur, admittitur ad electionem. Tamburinus, qui alia dubia circa hoc quæſitum reſolvit, *diſp.*5. *qu.*8. Nec etiam admittuntur excommunicati, interdicti, ſuſpenſi, qui indigoum elegerunt, & alii, qui ab aliis electionibus reiiciuotur, *c. illa*, *c. innotuit*, *cap. ſcriptum*, *cap. finali*, *hoc tit.*

6 Qualitates eligendi. Quoad eligendos etiam in Abbates, ant Priores ſegulares, aliqna etiam ſpecialia deſiderantur. Primum, ut habeaut ætatem vigintiquinque annorum, *cap. cùm in cunctis*, §. *inferiora*, *hoc tit.* probant Narbona *de ætate, anno* 25. *q.*57. Secundum, ut ſint Presbyteri, *c.*1. *c. tuam* 3. *de ætate*, *& qualit.* Hieronymus Garcia *ubi ſuprà*, *dubio* 4. *n.*6. Item ut ſint ex legitimo matrimonio nati, *c.*1. ubi dicemus, *de filiis Presbyter.* Deinde ut non ſint alterius monaſterii Abbates, non enim poteſt unus, idemque duobus monaſteriis præfici, *c. unum*, 21. *q.*1. *c. fin. de religioſ. dom.* Trident. *ſeſſ.*25. *de regul. c.*7. niſi nnum monaſterium ab alio dependeat, *c. finali*, 25. *qu.*2. Tandem deſideratur, ut ſiot profeſſi in eadem religione, ex præſenti textu, & aliis pro confirmatione conclnſionis adductis; ita ut non ſufficiat profeſſio emiſſa in alia religione, adeò ut ſi monachus alterins religionis eligatur in Abbatem, vel Prælatum, electio ipſo jure nnlla ſit. Clementina 1. *hoc tit.* Barboſa *ubi ſuprà*, *n.*33. Immò olim cùm monaſteria etiam ejuſdem ordinis erant ita diviſa, ut unum corpus, ſeu congregationem unam non efficerent, debebat Abbas eligi ex proprio monaſterio. Syoodus Carthag. *can.*80. Conſtantinop. *can.*4. ubi notavit Balſamon, & probavi ſuprà *in c.*1. Poteſt tamen R. Pontifex diſpenſare io hac prohibitione, & facere, ut monachns profeſſus in alia religione, vel non profeſſus, in Prælatum eligatur, ut fecit Clemens VIII. qui moniales Carmelitanas euntes ex Hiſpania in Galliam cauſa conſtroendi nova monaſteria, ſubiecit juriſdictioni quorundam ſacerdotum: & Gregor. XV. Fratribus conventualibus Reformatorum S. Franciſci pro tempore eas ſubiecit, ut refert Chaſſaing. *d. tract.*3. *c.*2. *propoſit.*1.

7 De variis eremitis. Secundò præmittendum eſt, eremitas, id eſt in eremo ſolitariam vitam agentes, nullam religionem, aut certam regulam profiteri, nec caſtitatis, aut paupertatis vota emittere. Gratianus *in* §. *è contra* 19. *q.*3. qui utrum ſint Eccleſiaſticæ perſonæ, diſputant Suarez *tom.*4. *lib.*1. *c.*2. Gibalinus *de clauſura*, *p.*3. *c.*1. §.7. *nu.*23. aliquando verò eos certam regulam profiteri, & ſub Abbate & Priore vitam agere, *c. ad noſtram*, *de regul.* ut de eremitis D. Auguſtini, & aliis refert Suarez *ubi ſuprà*. Alii etiam in eremo degunt, cùm priùs profeſſi fuiſſent aliquam religionem; cùm enim vita ſolitudinis ad ſpiritus perfectionem maximè deſideretur, omni ævo religioſi non longè à Cœnobiis lauras, aut eremiticas conſtruebaot cellulas, in quibus ſecedereot Deo vacantes, ut refert Caſſianus *in præfatione ad collationem* 18. ubi laudat Climacus *c.*14. Joannem monachorum præſidem, his verbis: *Erat eidem laudando viro & laura ſubiecta, ex quo cœnobio Præſul ille omnibus muneris abſolutus, ad ſolitudinis quietem perfectiores deducebat.* S. Romualdus Camaldulenſium inſtitutor, ubicumque loci opportunitas erat, non longè à monaſteriis eremum quoque conſtruebat, ut referunt Auguſt. Florentinus in hiſtoria Camald. & alii relati à Barboſa *d. lib.*1. *nu.*46. Noſtro etiam ſæculo, tam in Luſitania, quàm in his provinciis, reperiuntur ſimiles eremitæ religioſi D. Benedicti, Franciſci, & præcipuè Carmelitarum Diſcalcearorum; cùm enim hæc ſacra religio ex primæva ſua inſtitutione eremum petat, ut vitam primitivam agant hujuſmodi, Patres conſtruxerunt in unaquaque provincia monaſterium unum eremiticum cum diverſis cellulis io ſolitudioe aliqua, in quod perfectionis augendæ gratia religioſi ſecederent, ut io hac provincia eſt eremus D. Joſeph, vulgò *las Batuecas*, locus valdè deſertus, ubi contiouò hujus ſacrati ordiuis Patres mira ſanctitudine florent: illum deſcribit Yepes *ubi ſuprà*, *d. centuria* 6.

Ex quibus jam profluit vera decidendi ratio præſentis 8 Tra tiuo deciden- di ratio. textus; nam cùm monachi non profeſſi neutiquam ſint ejuſdem congregationis, & religionis, non poſſnnt in Prælatos eligi, ne quis eligatur io magiſtrum, antequam ſit diſcipulus, *c. miſerum*, 69. *diſt. c. ordinationes*, *c. ſi officia*, 59. *diſt. c. ſi clericatus*, *c. ſic vive* 26. 16. *q.*1. *c. cùm in magiſtrum*, *hoc tit.* & quia juxta ſacram Scripturam non eſt arandum io bove, & aſino, neque quiſquam debet induere veſtem ex lana, linoque contextam. *Deuteron. c.*22. refertur *in d. c. in nova* 16. *q.*7. *c. cùm cauſam* 27. *hoc tit. c.*4. *de apoſtatis*, id eſt, ut exponit Gloſſa ordinaria *in d. c.* 22. homines diſparis conditionis, & profeſſionis in uno, eodemque officio non ſunt ſociaodi; unde laici non profeſſi non poſſnnt eligi in Prælatos monachorum, etiamſi habitum religioſum induerint, quia novitii pro laicis habentur, *c. non ſolum* 2. *c.*3. *de regularibus in* 6. *c. religioſo* 21. §. *quamvis*, *de ſentent. excom. eod. lib.* & ſi præficiantnr regimini monaſterii, electio antiquitus veniebat irritanda; hodie verò ipſo jure nnlla eſt, *ex d. cap. nullus* 28. *hoc tit. in* 6. ubi Moez. Sed cùm poſtulatio fiat, cùm ipſe, qui poſtulatur, eligi non poteſt, propter canonicum impedimentum; inde licèt oon profeſſus nequeat eligi in ſuperiorem regularem, poteſt tamen poſtulari à ſuperiore, ab Epiſcopo videlicet, ſi monaſterium oon eſt exemptum: ſi verò exemptum ſit, & immediate ſubiectum R. Pontifici, ab eo poſtulandus eſt, ut docet Acunna *in d. cap.*2. 48. *diſt.*

Nec obſtat difficultas ſuprà perpenſa, ex qua dicebamus, monachum eligi poſſe Epiſcopum, & ſic Præla- 9 Reſpondetur difficultatibus. tum Eccleſiæ ſæcularis; nam magnum diſcrimen vertitur inter caſum, in quo monachus eligitur in Epiſcopum; & inter eum, in quo non profeſſus eligitur in Prælatum regularem. Primo caſu electio admittitur; ſecundo verò nulla eſt. Ratio diſcriminis ex eo provenit, nam ſæculares non profeſſi noo ſunt experti regulam, & vitam monaſticam, oec io ea facilè imbui poſſunt; ſed religioſus facilè poteſt inſtrui in vita, & moribus clericorum ſæcularium, quia inſtructus in ſtrictiori vita, facilè in laxiore inſtruitur, ut docent Hoſtienſis, & Abbas in præſenti. Nec primum augmentum adverſatur; nam licèt aliqui aſſerverint hanc prohibitiooem provenire à jure divino, contrarium tamen verius eſt, & tenent Garcia *ubi ſuprà*, Chaſſaing. *d. propoſit.*1. nihilominus tamen conſuetudine introduci non poteſt, ut oon profeſſus eligatur in Prælatum regularem; quia talis conſuetudo eſt irrationabilis, & contraria religioſæ gubernationi, quæ introduci non valet, *c.*1. *&* 3. *de conſuetud.* In hac enim juris parte attendi debet, quid faciendum, noo verò quid factum ſit, *d. c. cum cauſam*, *hoc tit.* Nec obſtat ultimum augmentum, nam verum eſt, ad reformationem alicujus monaſterii poſſe ad tempus monachum diverſæ religionis conſtitui, & proponi; ſed hoc fieri debet oon electivè, ſed diſpenſativè à ſuperiore, ut reformetur monaſterium illud. At in præſenti caſu monachi ipſi volebant ſibi in Prælatum eligere nnum eremitam, quod per viam electionis facere nequibant, ſi diverſæ profeſſionis erat; quare neceſſariò adeundus erat R. Pontifex, ut in hac juris prohibitione diſpenſaret.

Sed ſuperiori aſſertiooi primò obſtat textus *in can.*25. 10 Exponitur concilium Moguntinum can. 25. *Concilii Moguntini, ſub Arnulpho celebrati*, in illis verbis: *De monaſteriis clericorum, monachorum, atque puellarum, quæ clericis, ſive laicis beneficiis jure donata ſunt, placuit ut tales eis præficiant proviſores, & præpoſitos, ſicut in Cabilon. Concilio ſcriptum eſt, qui & præeſſe noverint, & prodeſſe, & qui ad Epiſcopum recurrant, & ſecundum ejus ordinationem ad conventum Synodi occurrant, & commiſſum ſibi gregem canonicè, & cùm magna religione cuſtodiant, quaſi rationem de animabus eorum reddituri.* Ex quibus verbis conſtat, non ſolùm extraneos monachos, verùm

& lai-

Digitized by Google

& laicos poſse tanquam Abbates præfici monaſteriis. Pro cujus canonis expoſitione ſciendum eſt, in Gallia jam à temporibus Caroli Matielli, & ſucceſſorum, conſuetudinem, ſeu potiùs corruptelam invalviſſe, ut Regio beneficio Comites, Milites, profanique Proceres monaſteria poſſiderent ſimul cum nomine Abbatum; illique monachis duntaxat erogarent, quantùm neceſſarium erat ad ſumptus quotidianos, ex monachiſque unum eligebant, qui non Abbas (nam id nomen ſibi velut ampliſſimum arrogabant.) ſed proviſor, præpoſitus, ſeu decurio vocaretur, ut variis ſcriptoribus illius ſæculi probant Dadinus Alteſerra *lib.1. de Ducibus*, *c.13.* Joannes Fileſacus *in querela Eccleſiæ Gallic.* Yepes *tom.4. chron. D. Benedicti*, *in appendice*, Renat. Chopinus *de Domanio lib.3. tit.28.* & *de ſacra polit. lib.1. tit.1. n.20.* De quo abuſu conqueruntur Boniſacius Mogunt. Epiſcopus *epiſt.132. ad Zachariam Papam*, his verbis: *Modò autem maxima parte per civitates Epiſcopales Sedes traditæ ſunt laicis, cupidis ad poſſidendum, vel adulteratis clericis, ſcortatoribus, & publicanis ſæculariter ad perfruendum.* Hincmarus in vita S. Remigii apud Surium *die 13. Junii*, refert Aymonius *lib.5. c.1.* *Carolus ordinavit per totam Aquitaniam Comites, Abbateſq; necnon alios plurimos, quos vaſſos vulgò vocant.* Et *lib.36.* *Ludovicus quos potuit, conciliavit ſibi, dans eis Abbatias, Comitatus, & villas.* Hoc ſenſu Robertus, & poſt eum Hugo M. uterque Comes Pariſiorum, cœnobii S. Germani Pariſienſis Abbatem ſe inſcribebat. Aymonius *d. lib.5. c.34.* *Tamen vigore decedente Regum, Robertus Comes Pariſiorum, qui Marchio Francborum vocabatur, frater videlicet Odonis Regis, necnon Hugo Magnus, quin etiam uſque ad tempora Roberti Regis, ea quæ Abbates accipiebant, ſibi addixerunt, & ſtatuentes Decanos monachis, ſibi nomen Abbatis uſurpaverunt.* Et adeò monaſterii prædia occupabant, ut tantùm relinquerent monachis modica alimenta, adhibita victus & veſtitus ratione, ut refert Nauclerus *generat.33.* uſque adeò invaluit hæc illius ſæculi corruptela, ut Suidgerus in Dionis hiſtoria ſcripſerit, Abbates tunc non fuiſſe cucullatos, ſed profani ordinis Proceres, in quos Princeps monaſteria beneficii titulo ad tempus, vel ad extremum vitæ calculum conſerret. Concilium Troslejan. *Nunc autem in monaſteriis Deo dicatis monachorum, canonicorum & ſanctimonialium Abbates laici cum ſuis uxoribus, filiis & filiabus, cum militibus morantur, & canibus.* Unde in Synodo Meldenſi coacta anno 845. temporibus Caroli Calui, queſti ſunt Patres Eccleſiæ Gallicanæ, laicos ut Abbates, & Magiſtros in ipſis monaſteriis verſari, *can. 10.* *Perventum eſt ſiquidem ad nos, quod auditu lugubre, & dictu nefas, actuque horribile, ac nimis triſte dignoſcitur; quia contra omnem authoritatem, contra Patrum decreta, & totius Chriſtianæ religionis conſuetudinem, in monaſteriis regularibus laici in medio Sacerdotum, & Levitarum, ac cæterorum religioſorum virorum, ut domini, & magiſtri reſideant, & velut Abbates de illorum vita & converſatione decernant.* Et *can.41.* *Providendum eſt Regiæ Majeſtati, ut monaſteria quæ, &c. Et nunc in allodium ſunt data; quapropter omnis exinde religio funditus eſt everſa, qualiter vota fidelium inconvulſa permaneant.* Quare ſequentibus ſæculis cautum apud Gallos legimus patriis legibus in hunc modum: Abbatias nemo teneat qui inſra annum habitum religionis non aſſumpſerit. Abbatias Rex ſæcularibus auferat, & reddat Religioſis ejuſdem ordinis, Refert Chopinus *d. tit. de ſacra polit. nu.20.* unde textus *in d. can.23. Concilii Mogunt.* procedit temporibus Caroli, in quibus prædicta irrepſerat corruptela; non quia ex ſacris canonibus liceret unquam laicos in monachorum Abbates eligi: videndus eſt Fileſacus *in d. opuſc. querelæ Eccleſiæ Gallicanæ*.

11 *Opponitur textus in c. quam ſit 5. 18. q. 2.* Secundò præſenti aſſertioni adverſatur textus *in cap. quam ſit 5. ſ. defuncto 18. q.2.* in illis verbis: *Quod ſi aptam inter ſe perſonam invenire nequiverint, ſolerter ſibi de aliis monaſteriis ſimiliter eligant ordinandum.* Ex quibus verbis deducitur, eo caſu, quo abiecta eſt monachorum diſciplina, licere monachis eligere ſibi Prælatum de alio monaſterio: ergo non rectè noſtro capite *cùm monaſterium*, etiam neglecta diſciplina regulari, non licere monachis eremitis Prælatum petere deciditur. Cui difficultati, omiſſa ſolutione Turrisrematæ in eo textu, qui affirmat deciſionem illam procedere urgente neceſſitate, cùm non eſt copia monachorum, dicendum exiſtimo, D. Gregorium non aſſerere, non profeſſum, vel extraneum monachum poſſe in Abbatem eligi; ſed monachum alterius congregationis, ſed ejuſdem ordinis, & regulæ, poſſe in Abbatem illius monaſterii eligi, ſi in ipſa Congregatione non erat, qui poſſet Abbatiæ vacanti præfici. Illis enim temporibus, ut ſuprà obſervavi, non poterant eligi Abbates, niſi ex ipſa Congregatione, excepto caſu neceſſitatis, ut in eo textu evenerat.

Tertiò prædictæ aſſertioni opponitur textus *in c. ex tranſmiſſa, de renunciat.* in illis verbis: *Prædictum Abbatem, & ſocios ejus.* In quibus ſupponitur, ſacerdotem ſæcularem Abbatem eſſe; & per conſequens in Præfectum monaſterii eligi poſſe, contra noſtri textus deciſionem: pro cujus textus interpretatione ſciendum eſt, aliquando in jure noſtro inveniri Abbates ſæculares, & ſimiliter Priores, ut *in d. c. ex tranſmiſſa*, & *in c. ult. de majorit. & obed.* non quia Clerici ſæculares præficiantur monaſteriis; ſed quia Eccleſia, cui inſerviunt, eſt Collegiata; & tunc qui ei, ut Prælatus præponitur, aliquando Abbas, nonnunquam Prior dicitur. Chopinus *lib.1. ſacra polit. tit.1. n.17.* vel etiam appellantur Abbates, ſeu Priores, quia in Eccleſiis Cathedralibus eſt dignitas Abbatis, ſeu Prioris, ut in Eccleſia Toletana, Salmantina, & aliis docet Azor *lib.3. inſtit. c.19.* vel etiam, quia hujuſmodi Eccleſiæ, quibus clerici ut Abbates, aut Priores præſunt, de regularibus, & conventualibus labente regulari diſciplina in ſæculares tranſierunt; tunc enim manet nomen dignitatis Abbatis, aut Prioris talis Eccleſiæ, licèt monaſterium ſublatum ſit: quo in ſenſu accipiuntur Abbates ſæculares, tam in Italia, Gallia, quàm Hiſpania, teſtantibus Fabricio *titulo de minoribus & majoribus beneficiis*, *nu.57.* Zecchio *de republ. Chriſtiana*, *tit.25. n.2.* Cæſare *de hierarch. Eccleſ. diſp.13. nu.2.* — 12 *Intelligitur cap. ex tranſmiſſa, de renunciat.*

Quartò adverſatur textus in extravaganti ſecunda *de præbendis*, ubi ſupponitur, ante tempora Clementis V. in Eccleſia uſitatum eſſe, ut monaſteria quoad regimen & adminiſtrationem clericis ſæcularibus commendarentur: ergo temporibus Cœleſtini noſtri textus auctoris, licebat non profeſſos ad regimen monaſterii eligere. Pro cujus textus interpretatione prænotandum eſt, jam à temporibus Leonis IV. obſervatum fuiſſe in Eccleſia, ut monaſteria traderentur in commendam eccleſiaſticis perſonis ſæcularibus, non profeſſis, ut docent Ruzeus *in tract. de commenda*, *c.1.* Tamburinus *tom.1. de jure Abbatum*, *diſp.4. q.1.* Chopinus *tit.1. monaſt.* quæ conſuetudo duravit per tempora Urbani VI. & Pauli II. adeò ut Calixtus III. monaſteria 500. commendaverit clericis, ut refert Chopinus *de ſacra politia tit.1. n.14.* Duplici autem ex cauſa monaſteria clericis commendabantur: aut quia ſæpè Prælatorum electio ob lites, & controverſias eligentium differebatur; tunc enim ne monaſteria diù abſque ſuperiore, deſtituta Paſtore aliquod detrimentum paterentur, commendabantur, aut quia decreſcente monachorum numero, & cœnobiis penè deſtitutis, vix idonei regulares reperiebantur, qui ipſis monaſteriis præficerentur, R. Pontifices ipſas Abbatias ſæcularibus clericis nulla regula monaſtica adſtrictis, in commendam concedere cœperunt, ne dictæ Eccleſiæ ſine Prælatis remanerent, ut docent ſuprà citati; per hujuſmodi autem commendas non perpetuò conſulebatur monaſteriis, ſed ad tempus. Commendare nihil aliud eſt, quàm ad tempus deponere, *l. commendare, ff. de v. ſ. l. Lucius, ff. depoſiti, l. vel commendatæ, ff. commodati*, *c.1. depoſito*: ſed in noſtro textu agitur de non profeſſo in perpetuum eligendo ad Prælaturam regularem; quæ electio fieri non debet, licèt commenda admitti poſſit; nam inhabilis ad retinendum beneficium in perpetuum titulum, non eſt inhabilis ad retinendum illum in commendam. Lambertinus *lib. 2. de jurepatron. p.1. q.6. art.14. nu.15.* Garcia *de beneficiis p.4. c.4. n.24. & 25.* & ſic clericus ſæcularis inhabilis ad Prælatiam in titulum perpetuum obtinendam eſt habilis ad retinendum in commendam. Plura de his commendis Chopinus & Tamburinus *ubi ſuprà*. — 13 *Explicatur extravagans 2. de præb.*

14 *Opponitur cap. 2. de teſtam.* Quintò opponitur textus *in c.2. de teſtam.* ubi refertur Gravinam non profeſſam regulam monialium, in Abbatiſſam monaſterii fuiſſe electam: ergo qui adhuc non eſt profeſſus regulam monaſticam, poteſt in Prælatum ſeu Abbatem eligi. Cui difficultati ſatisfacere intendit Covarr. in eo textu, aſſerendo ibi non de electione Abbatiſſæ, ſed de poſtulatione agi: quare nondum profeſſa poterat poſtulari, licèt non eligi, ex ſuprà adductis. Sed hac ſolutione omiſſa verius dicendum eſt, noſtri textus temporibus, uſque ad Boniſacii conſtitutionem, de qua *in c. nullus, hoc titulo, lib.6.* non deſiderari profeſſionem expreſſam in eo, qui in Abbatem eligendus erat; ſed ſufficere tacitam: unde cùm *in dicto c.2.* Gravinia tacitè profeſſa eſſet, quia ſe immiſcuit actibus profeſſarum, unde profeſſio tacita inducitur, *c. vidua, de regularibus*, ideò potuit eligi in Abbatiſſam, quia licèt non expreſsè, ſaltem tacitè erat profeſſa. Hodie verò neceſſariò deſideratur expreſſa profeſſio, *dict. cap. nullus*.

CAPUT XIV.

Idem *a* Cœleſtinus.

CUm terra, quæ funiculus hæreditatis Domini cenſebatur. *Et infrà*: Sicut autem ex quarumdam literarum tenore, & plurium relatione percepimus, quod quidam olim in electionibus faciendis pravæ conſuetudinis morbus irrepſit, ut videlicet cùm alicujus Prelati debet electio confirmari, & conventus, ad quem pertinere dignoſcitur, duas perſonas nominet, auribus latenter *b* Patriarchæ, vel *c* Principis exprimendas, ut ſic illarum, vel alterius eligendæ, vel totius electionis penitùs irritandæ idem Patriarcha, & Princeps plenariam habeant facultatem. Quia hoc igitur diabolicæ noſcitur verſutiæ, aut fraudis inſtinctu inventum, in perniciem totius eccleſiaſticæ libertatis præſcriptam conſuetudinis pravitatem penitus abolendam, præſentium auctoritate ſancimus, ſtatuentes, ut cùm de ſummi creatoris clementia in manus fidelium terra illa *d* devenerit, ut forma electionis canonicæ in omnibus conventualibus Eccleſiis obſervetur, videlicet, ut cùm debeat Eccleſiæ conſuli Paſtoris regimine deſtitutæ, electores in locum, in quo fuerit electio celebranda, conveniant, & invocata Spiritus ſancti gratia, perſonam ſolemniter canonicè nominent, in qua omnes, vel major pars ſanioris conſilii potuerint convenire; & ea ſine ullius contradictione, dummodo perſona idonea fuerit, & electio ſine ſimoniaca pravitate celebrata, ad illins Eccleſiæ regimen admittatur. *e* Quod ſi in perſona fuerit, vel in electionis modo peccatum, tamdiu electores in electione diligentiam inquiſitionis apponant, donec ſecundùm preſcriptam formam vacanti Eccleſie de perſona congrua valeat provideri. Quo facto non prohibemus, quia Regis, qui pro tempore fuerit, ſeu Patriarche requiratur aſſenſus: ſed propter ipſum prædictam electionis formam nolumus impediri.

NOTÆ.

1 COeleſtinus.) Ità etiam legitur in ſecunda collectione Ant. Auguſtini, *ſub hoc tit. c.6.* cui tamen miſsa ſit hæc decretalis, non conſtat: ſuſpicari autem valet, miſsam eſse Epiſcopis Hieruſolymitanis, & eam motu proprio, non verò ad partis conſultationem edidiſse Cœleſtinum noſtrum.

2 b *Patriarcha.*) Hieroſolymitani, de cujus origine & progreſsu, Deo annuente dicam *in c.2. de clericis pereg.* Cœleſtini autem temporibus ad faſtigium hujus dignitatis fuit evectus Heraclius, qui ut Legatus miſſus fuit ad Regem Francorum pro auxilio impetrando ad Hieroſolymas periclitantes, ut refert Baronius *anno* 1185. *num.*2.

3 c *Principis.*) Id eſt Regis Hieroſolymitani: noſtri enim textus temporibus Imperium Occidentis obtinebat Henricus V. Orientis verò Iſaacus, & Guido Rex Hieroſolymitanus erat: quamvis jam anno 1187. eo capto & in carcerem detruſo, Saladinus Babylonię Rex Hieruſalem caperet, ut cladem referens tradit Baronius *anno* 1187. & poſt eum Beſoldus *in hiſtor. Hieroſolym.* Demùm anno 1191. Rex Francorum, mortuo prædicto Guidone, pace inita cum Saladino, regnum Jeroſolymorum nepoti ſuo tradidit, ut refert Baronius: unde cùm non perpetuò Rex eſſet Hieroſolymitanus, ait noſter Cœleſtinus in calce textus, *Regis qui pro tempore fuerit.*

4 d *Devenerit.*) Sæculo enim noſtri Cœleſtini Principes Chriſtiani magnoperè intendebant in expeditionem & reſtaurationem Terræ ſanctæ; Hieroſolyma enim recuperata à Sarracenis anno 1180. iterum occupata fuit à prædicto Saladino anno 1187. quare tam Clemens III. quàm noſter Cœleſtinus curarunt, ut Principes Catholici, cruce aſſumpta, in prædictam expeditionem intenderent, cujus belli occaſione Pontifex decimas vulgò *Saladinas* dictas indixit. Baronius *anno* 1188. ubi Spondanus.

5 e *Quod ſi in perſonam.*) Hæc verba expoſuimus *in cap. conſideravimus, hoc titulo.*

COMMENTARIUM.

6 Traditur aſſertio. COnclaſio communiter ex hoc textu deducta ſic ſe habet: *Non valet conſuetudo, per quam ad alterius voluntatem tenetur monaſterium eligere Prælatum.* Probant textus *in c.1. 2. 53. diſt. c. cùm inter, de conſuetud. c. ſacroſancta, capite Maſſana, hoc titulo, c. ubi periculum, §. cæterùm, c. quiſquis, hoc titulo in 6. c. bonæ, el. 3. de poſtulat. Prælat. c. Abbate, de v. ſ.* Concilium Conſtantinop. 8. Illuſtrant Caſtellinus *de elect. c.14. n.60.* Fr. Manuel Rodriquez *tom.1. qu.103.* Tamburinus *de jure Abbatum tom.1. diſp.7. qu.22.* Garcia *tom.2. polit. difficult.5. dub.4.* Barboſa *voto* 52.

7 Traditur ratio dubitandi. Sed hæc concluſio impugnatur ſequenti conſideratione: Nil frequentius in jure noſtro obſervatum legimus, quàm ut electio Epiſcoporum Principi ſæculari præſentetur, ejuſque expectetur aſſenſus, *c. quia igitur* 19. *c. principali* 15. *c. Reatina* 16. *c. teſtis* 18. *c. cùm longè* 25. 63. *diſt. c. cùm inter* 18. *c. innotuit* 20. *c. quod ſicut* 28. *hoc tit.* plura adducunt Boetius Epon. *tit. de regal.* Pileſacus *in c.7. §.6. & 7.* Juretus *in epiſt.* 104. Menardus *ad Sacram. D. Gregorii, pag.*302. Lavorus *de elect. c.15. n.23.* ex Salcedo *lib.2. legis polit. c.11. n.8.* noviſſimè eruditiſſimus Preceptor D. Franciſcus Ramos *in memoriali ad Alexandrum VII. fol.46. nu.*11. ergo juxta juris regulas conſuetudo Hieroſolymis præſcripta erat, ut monaſterium, ſeu monachi duos eligerent, & præſentarent Patriarchæ aut Principi, ut unum ex eis in Prælatum eligerent. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam conſuetudinis non levis auctoritas eſt, *c. conſuetudinis, c. finali, de conſuet. l.2. C. quæ ſi longa conſuet.* immò quamplurimùm operatur circa electiones Prælatorum, tam regularium, quàm ſæcularium, *c. querelam, c. cùm Eccleſia, hoc tit.* unde conſuetudine introduci valet, ut Canonici irrequiſito Epiſcopo eligant Prælatos inferiores, *d. c. cùm Eccleſia*: vel è contra, ut ſolus Epiſcopus eos eligat, *c. ea noſcitur, de his quæ fiunt à Prælat.* Item ut ab aliquibus poteſtas eligendi auferatur, *c.2. de in integr. reſtit. c. finali, ne ſede vacante.* Similiter conſuetudine poteſt introduci, ut abſentes non vocentur ad electionem, Gloſſa *in c. fin. de conſuet.* ut habilis reddatur ineligibilis, Gloſſa *in c. olim, de clericis conjug.* ut Canonici non antea ad electionem procedant, quàm Princeps morte Prælati certioretur: ergo ſimiliter conſuetudine fieri poteſt, ut duo, vel tres Principi præſententur, ipſeque ex eis unum eligat, vel omnes ejiciat.

Qua difficultate ſic fulcita minimè obſtante, vera eſt 8 De loco electionis.
præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, in electionibus eccleſiaſticis certam præſcriptam eſſe formam *in c. quia propter, hoc tit.* Circa quam primò deſideratur, ut electores conveniant certo in loco, in quo debent collegialiter congregari, *d. c. qui propter, §. electiones*, exemplo Apoſtolorum in electione B. Mathiæ, ut refertur *c.2. Actuum*; electio enim non in latibulis, aut locis clandeſtinis, ſed in publico, & honeſto loco fieri debet, *c. in Geneſi, d. c. qui propter, §. electiones*; in conſueto loco, ubi tutus ſit acceſſus, *c. qua fronte, de appellat.* ut in Eccleſia, Capitulo, Choro, Sacriſtia, aut Bibliotheca, *c. cùm nobis, hoc tit.* præcipuè tamen in Eccleſia, ubi eligendus preficiendus eſt, *c. ſicut, hoc tit.* aut ubi faciliùs facultas ſe obtulerit, *c. in nomine*, 23. *diſt. c. præceptum*, 22. *qu.2. c. in cauſis, hoc titulo*: docent Tamburinus *tom.1. de jure Abbat. diſp.5. qu.6. nu.3.* Hieronymus Garcia *tom.2. polit. regul. difficul.2. dub.7.* Certus autem locus non eſt de ſubſtantia electionis, quia quilibet, ubi electores congregentur, dicetur Capitularis, *c. quod ſicut, hoc tit.* Tamburinus *d. q.6. n.3.* in loco autem interdicto electio celebrari non debet, *c.1. de poſtulat.* ubi Barboſa *n.2.* præcipuè R. Pontificis, *c. ubi periculum, §. porrò, hoc tit. in 6.* quamvis contrarium docuerint Abbas, Joannes Andreas, & alii, quos refert & ſequitur Julius Lavorus *dict. tit.4. de elect. cap.*18.

Secundò pro noſtri textus expoſitione, in illis verbis, 9 De ſacrificio miſſæ præmittendo.
invocata Spiritus ſancti gratia, notandum eſt, congregatis electoribus in honeſto ac conſueto loco, offerendum eſſe Miſſæ ſacrificium de Spiritu ſancto; *c. cùm inter, el 2. hoc titulo*, Concilium Baſileenſe *in pragmat. ſanctione, §. cùm humana*, ibi: *Invocatione facta antequam electionis locum ingrediantur electores, Miſſam audiant de Spiritu*

ſan-

Digitized by Google

ſancto, cujus gratiam implorent, ut de digno Paſtore inſpirare dignetur. Trident. *ſeſſ.24. de reforma. c.1.* docent Petrus Gregorius *de elect. c.15. nu.13.* Lavorus *c.19. num. 43.* Tamburinus *d. q.6. n.34.* Principium omnium actionum à Deo eſſe auſpicandum, Pontifices decreverunt *in c. in nomine*, 23. *diſt.* & ipſi Gentiles neglecta vera religione, idem ſtaruerunt, & obſervarunt, *l.2. C. de officio Prætoris Africæ*, ex Platone refert Marſilius Ficinus *in argumento dialogi Platonis*: & Romani nunquam ad eligendum ingrediebantur Senatum, niſi priùs Diis ſacrificarent: refert Gellius *lib.4. noctium, c.7.* Sed utrùm de ſubſtantia electionis ſit hæc ſacrificii oblatio, apud Interpretes non conſtat? Ad eſſentiam canonicæ electionis deſiderari docent Madagod, Petrus de Viag. F. Emanuel Rodriquez, relati à Lavoro *dict. c.19. nu.43.* ſed contrarium, immò ad eſſentiam electionis non deſiderari hanc ſacrificii oblationem, docuerunt Sigiſmundus *tit. de electione, dubio* 19. plures relati à Tamburino *ubi ſuprà, qu.7. nu.7. & 8.* Lezana *tom.3. verbo Electio*, Garcia *d. difficultate 2. dub.1. in fine*, quorum ſententia verior eſt, niſi aliqua Eccleſia ſæculari, vel regulari caveatur cum clauſula irritationis; aliter enim licèt non ſit omittenda, aut negligenda hæc landabilis conſuetudo, tamen ſi de facto omittatur, adhuc electio valida eſt.

10 Traditur decidendi ratio. His ſuppoſitis hujus deciſionis ratio ex eo provenit; nam cùm cuilibet canonicorum collegio, ſeu regularium Capitulo competat poteſtas eligendi ſibi Prælatum, *c.1.* ubi dixi, *hoc titulo*, & libera illis competat electio, non poteſt conſuetudine introduci, ut electores teneantur duos Principi præſentare, quos etiam dignos ipſe poſſit reiicere, cùm hæc conſuetudo repugnet ſubſtantiæ electionis, quæ ex ſua natura libertatem petit in eligentibus: ſed conſuetudo repugnans ſubſtantiæ actus, & diſciplinæ Eccleſiaſticæ, ut corruptela à ſacris canonibus reiicitur; latè probavi *in c.1. de conſuetud.* igitur conſuetudo Hieroſolymis introducta, ut libertati, & ſubſtantiæ electionis contraria, rectè damnatur à noſtro Cœleſtino. Accedit, nam cùm alicujus conſenſus deſideratur ad confirmationem electionis, non ita ex ejus nutu pendet electio, ut ſi nolit dignos confirmare, audiendus ſit; neceſſario enim tenetur aſſenſum præſtare, & legitimè electos confirmare, ut probavi *in capite poſtquam 3. hoc titulo*, igitur nullo modo conſuetudine Hieroſolymis introduci poterat, ut electio ex mera, & abſoluta Principis penderet voluntate, poſtquam à Capitulo legitimè facta erat. Regius tamen expectatur aſſenſus, quia Reges jus habent reſpuendi Epiſcopos, ſi ſuſpecti ſint, & Reipublicæ commotio ſuſpicari valeat, Innocentius III. *lib.1. epiſt. ad Ædernem Pictavienſ. Epiſcop.* ibi: *Nec ipſa perſona, in quam vota electorum convenisſent, Regi ex certa ratione ſuſcepta exiſteret*. Triſtanus Coleus *lib.16. hiſtor. patriæ*, ubi refert orationem Legatorum Mediolanenſium coram Clemente Pontifice habitam pro reſpuendo Archiepiſcopo Vicecomite electo, ibi: *Contradiximus, fateor, edicto Pontificio, deſignatumque Antiſtitem recuſavimus, non ut Majeſtati veſtræ derogaremus, ſed ne hic ſub nomine, & poteſtate ſacerdotii excidium patriæ moliretur*. Et ſtatim: *Intereſt nimirum, Pater Beatiſſime, non tam ſacrorum, & religionis, quàm publicæ quietis, qualem Præſulem ſortiamur: quò enim ſe Paſtor noſter inclinaverit, eo imperia & opes flectere*. Hoc jus excipiendi contra Præſules, ex pluribus plura adducentes probarunt Salgado *de Regia protectione 3. part. c.10. n.240.* Solorzanus *l.3. de jure Indiar. c.4. num.33.* Salcedo *de lege lib.2. c.8. n.31.* omnia complectens eximius vir D. Franciſcus Ramos in ſæpè allegato memoriali, *propoſit.2. nu.10.* Juſtè ergo licèt Cœleſtinus in præſenti damnet conſuetudinem ſuprà traditam, decernit Regium eſſe expectandum aſſenſum.

11 Diſſolvitur difficultas. Nec obſtat difficultas ſuprà propoſita, pro cujus ſolutione ſciendum eſt, Principes ſæculares poſſe conſenſum electioni præſtare, vel eligendo, ſeu præſentando ratione juriſpatronatus, vel ratione privilegii Apoſtolici, ut invictiſſimi noſtri Principes, quorum jus in præſentatione Epiſcoporum Regiæ Coronæ latè probant Salcedo *de leg. polit. lib.2. c.11.* Rouſſelius *lib.2. hiſtor. Pontif. c.6. nu.26.* ex noſtris Salmanticenſibus Balboa *in c. cum Eccleſia, nu.33. de cauſa poſſeſſ.* Solorzanus *de jure Indiar. tom.2. lib.3. c.4. nu.28.* concollega meus Eſcobar *de Pontif. juriſdict. c.8. n.7.* D. Franciſcus Ramos in ſuo non ſatis laudato memoriali, *propoſit.1. num.1.* apud quem extant culmus, & calamus: & tunc omnino expectatur Regius aſſenſus. Aut citra privilegium, & juſpatronatus aſſenſum præſtant, ut Rex Hieroſolymorum in præſenti, quo caſu licèt olim Principes eo aſſenſu uterentur, ita ut reiicerent, vel admitterent quos maluiſſent, id tamen ſuſtinebatur, quia aliter fieri non poterat, ut ait Lucius III. *c.5. hoc titulo, in prima collectione*. Poſteà verò ſequentibus temporibus temperatus fuit rigor ille, & tantùm ad approbandam electionem expectabatur aſſenſus, ut in noſtro textu, & ſimilibus: quem aſſenſum eſſe expectandum Pontifex noſter etiam decrevit. Nec augmentum difficultatis obſtat; nam diſcrimen conſtituendum eſt inter caſum, in quo conſuetudo præſcripta repugnat ſubſtantiæ electionis; & inter caſum, in quo tantùm opponitur ejus accidentalibus. Primo caſu conſuetudo ut corruptela reiicitur, ut in noſtro textu, & ſimilibus. Secundo verò caſu, cùm tantum repugnet accidentalibus, & juri poſitivo, ſuſtinetur, ut in juribus pro ratione dubitandi adductis.

12 Exponitur cap. agatho. 21. diſt. 63. Sed primò ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in c. Agatho 21. diſt. 63.* in illis verbis: *Sic tamen, ut ſi contigerit poſt ejus tranſitum electionem fieri, non debeat ordinari qui electus fuerit, niſi prius decretum generale introducatur in Regiam urbem, ſecundum antiquam conſuetudinem, ut cum ejus ſcienta, & viſione debeat ordinatio provenire*. Ex quibus verbis expreſſè conſtat, conſuetudine introduci poſſe, ut in electionibus omninò attendatur Imperatoris, ſeu Principis voluntas, ut ex ejus juſſu inſtitutio, ſeu ordinatio pendeat. Hujus textus ſolutio in promptu eſt, ſi in memoriam revocemus, quę hiſtoricè narravimus *in c. licet 6. hoc titulo*, videlicet, temporibus primis Eccleſiæ, præcipuè ævo Imperatoris Juſtiniani, R. Pontificem, etiam legitimè electum, non anteà conſecrari potuiſſe, quàm ejus electio ab Imperatore, vel ejus Exarcho confirmata eſſet; immò donec certam pecuniæ ſummam electus Imperatori penderet, ut narrant Lantdmeter. *lib.2. de veteri Clerico, c.98.* Rouſſelius *lib.2. hiſtor. Pontific. juriſdict. c.9. & lib.5. c.4.* quod propter ſchiſma ſedandum Imperatoribus Oricotis primùm fuerat permiſſum, deinde extra ſchiſma hanc ſibi uſurpaverunt facultatem Imperatores, ut *in d. c.2.* latiùs retuli, & narrant Onuphrius *in vita Pelagii*; ad quæ tempora referendus eſt textus *in d. c. Agatho*, & verba illa, *juxta conſuetudinem*, accipienda ſunt de prædicta corruptela.

13 Intelligitur c. lectis 18. 63 diſt. Ad eadem etiam tempora, & ex ſuprà dicta obſervatione referendus eſt textus *in c. lectis 18. 63. diſt.* in illis verbis: *Ordinare omiſimus, quòd imperialem nobis, ut mos eſt, abſolutionis detulit epiſtolam*. Ipſius autem textus facti ſeries ita contigit. Reatina Eccleſia, quæ eſt in provincia, & Ducatu Spoleti, longo tempore fuerat deſtituta Paſtore, uſque dum precibus Leonis IV. Pontificis Romani Lotharius, & Ludovicus Colonum Epiſcopum elegerunt; cujus electionis ratio extat *in c. Reatina 16. 63. diſt.* Sed cùm ipſe Colonus è vivis exceſſiſſet, Guido Dux Spoleti alium Epiſcopum conſenſu Cleri, & populi electum, ordinandum propoſuit Stephano VI. Pontifici, à quo adoptatus fuerat, ut refert Flodoardus *lib.4. hiſtoriæ Rhemenſis*. Sed Pontifex illum conſecrare recuſavit, quia conſenſus Imperialis non præceſſerat, cùm ſecta illorum temporum pateretur, ut Principes non ſolùm aſſenſum præſtarent poſt electionem, verùm & eligerent Eccleſiæ Prælatos: quare Pontifex *in d. c. lectis*, ſcribit Duci Spoleti Imperialem aſſenſum juxta conſuetudinem priſcam expectandum eſſe. Cujus textus hiſtoria neglecta, ex eo plura deducit Germonius, *lib.3. ſacrorum, cap.12. num.45.* Sed nos eleganter habemus narratam apud Præceptorem Illuſtriſſimum D. Franciſcum Ramos *in dicto memoriali, propoſit.1. num.23.*

14 Explicatur cap. bonæ, & 2. de poſtulat. prælat. Opponitur etiam textus *in c. bonæ, el 2. de poſtulat. Prælat.* in illis verbis: *Sed vobis dedimus in mandatis, ut ad providendum vobis Paſtorem idoneum per electionem canonicam, vel poſtulationem concordem, requiſito Suffraganeorum aſſenſu, ſi eſſet de antiqua, & approbata conſuetudine requirendus, procedere curaretis*. Ex quibus verbis manifeſtè deducitur, ex conſuetudine poſſe introduci, ut in electionibus Eccleſiaſticis aliquorum expectetur aſſenſus, ita ut illis irrequiſitis, electio celebrata nulla ſit: igitur conſuetudo Hieroſolymis introducta, ut electiones Prelatorum Regi, & Patriarchę præſentarentur, & eorum expectaretur aſſenſus, tanquam ſacris Canonibus contraria, reiicienda erat. Cui difficultati ut ſatisfaciamus diſcrimen conſtituendum eſt inter conſuetudinem, qua introducitur, ut aliqui extranei à Capitulo ſuffragium habeant in electione; & inter eàm, qua præſcribitur jus improbandi, & reprobandi electionem legitimè

Digitized by Google

mè celebratam. Primo caſu conſuetudo tanquam legitima obſervatur, & attenditur, *c. cùm Eccleſia 31. hoc titulo:* conſuetudo enim circa ſuffragia admittenda, vel reſpuenda maximè attenditur, *cap. in Geneſi*, *cap. coram 35. hoc titulo*. Secundo verò conſuetudo defendi non poteſt, nec admitti, tanquam contraria ſubſtantiæ electionis, & ejus libertati. De prima loquitur textus *in dicto cap. bonæ*; & ideò non admittitur conſuetudo: in ſecundo verò caſu procedit noſter textus, ut ſuprà diai.

C A P U T XV.

a Cœleſtinus III. *Helienſi Epiſcopo*.

TRanſmiſsam jamdudum, ſicut inſinuare curaſti, ad noſtram perveniſſe audientiam queſtionem, tua nunc devotio replicavit, quid tibi faciendum ſit ſuper eo, quod clerici tuæ diœceſis, cum pro ſuis exceſſibus ſuſpenſionis, vel interdicti, vel *b* excommunicationis ſententia percelluntur, parvipendentes *c* eam, dimittunt *d* Eccleſias, & conferunt ſe ad mercimonia *e* laicorum. Nonnulli quoque ipſorum, habitu clericali poſtpoſito, *f* veſtes induunt laicales, & ſicut laici mercatores, ſe turpibus quæſtibus implicant, conſimilium ſibi laicorum manus aſsociant, & correctionem eccleſiaſticam per contemptum eludunt, dicentes quod poteſtatem non habeas corrigendi eos, niſi tibi ſpecialiter fuerit ab Apoſtolica Sede indultum. Nos autem in hoc volentes tibi certum dare reſponſum, tuæ devotioni reſpondemus, quod ſiquando tales repereris, ſi commoniti noluerint á tam turpibus actibus revocari, & de contemptu ſatisfacientes, plenariè ad clericale ſchema redire, tu eos authoritate noſtra ſuffultus excommunicationi appellatione ceſſante ſubiicias, faciaſque eos ab omnibus arctiùs evitari, donec reatum ſuum congrua ſatisfactione diluerint, præſertim ſi qui eorum in ſacris Ordinibus conſtituti ſunt; hoc etiam ſine ſpeciali mandato exequi poſſes, cùm ex quo electionis tuæ confirmationem accepiſti, de talibus & conſimilibus, præter ea quæ & majoris inquiſitionis diſcuſſionem exigunt, & miniſterium conſecrationis deſiderant, quod juſtum eſt, & eccleſiaſticæ convenit utilitati, ſtatuendi liberam habeas facultatem.

N O T Æ.

1 a COeleſtinus.) In hac Raymundi compilatione tantùm legitur, *Cœleſtin. III.* in ſecunda verò, ubi ſub hoc titulo reperitur hæc deciſio, legitur, *Clem. III. Halienſi Epiſcopo*. Sed ex his duabus inſcriptionibus vera reſtituenda eſt in hunc modum, *Cœleſtin. III. Helienſi Epiſcopo*. Cœleſtinus enim ipſe author proponitur duarum præcedentium deciſionum; unde juxta ſeriem temporum, quæ in hac collectione ſervatur, non poteſt tribui hæc deciſio Clementi III. qui Cœleſtini prædeceſſor fuit: addimus, *Helienſi Epiſcopo*, ex dicta collectione ſecunda, & meritò; nam temporibus Cœleſtini III. Eccleſia Anglicana fœdiſſimis deturpabatur clericorum exceſſibus; unde in Eboracenſi Concilio illis temporibus celebrato, quod extat *tom.4. pag.*1443. in editione Binii, mercimonia, veſtis laicalis delatio, & turpia lucra clericis prohibentur, quorum exceſſuum mentio fit in hac deciſione: quare non improbabiliter exiſtimo authorem hujus textus eſſe Cœleſtinum III. epiſtolam autem eſſe miſſam Epiſcopo Helienſi; de qua Eccleſia egi *in cap. Paſtoralis, de reſcript.*

2 b *Excommunicationis.*) Ob quæ delicta clerici his afficiantur pœnis, longum foret etiam per indicem recenſere. Videndus eſt Ant. Auguſt. *in epitome juris, ex lib. 37. uſque ad finem operis.*

3 c *Parvipendentes.*) Cùm excommunicatio ſit nervus Eccleſiaſticæ diſciplinæ, & nulla major pœna in Eccleſia reperiatur, *c. nemo contemnat 31. cap. omni 32. cum ſeq. 11.q.3.* traditor enim ſatanæ excommunicatus, juxta Apoſtolum *1. ad Corinth.* quem locum exponit Morinus *l.2.c.29.* ideò non eſt parvipendenda hæc cenſura.

4 d *Dimittunt.*) Cùm ſine licentia proprii Epiſcopi non poſſint dimittere titulos, quibus adſcripti, & mancipati ſunt, *cap. admonet*, ubi dicam, *de renunt.*

5 e *Mercimonia.*) Quod innumeris juris noſtri teſtimoniis illis prohibitum eſt, quæ Deo annuente, dabimus *in cap.1. ne clerici, vel monachi.*

6 f *Veſtes.*) Quàm aliena ſit à profeſſione ſacerdotali hæc veſtium delatio, probabo *in c. Clerici, de vita & honeſt. Clericor.*

COMMENTARIUM.

7 Concluſio probatur. EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Epiſcopus confirmatus, licèt non conſecratus, poteſt exercere omnia, quæ ſunt juriſdictionis.* Probant textus *in cap. in nomine, 23. diſt. cap. ſi quis Ordinatus 4. 92. diſt. cap. cum in cunctis 7. §. cùm verò, cap. quod ſicut, §. præterea, cap. noſtri, cap. nihil 44. hoc tit. cap. quamvis 7. qu. 1. cap. verum, 7. de foro compet. cap. cum ex illo, de translat. Epiſcop. cap. ſicut 33. de ſimon. cap. fin. de clerico excommun. cap. cum jam 18. de præbend.* Illuſtrant Petr. Gregorius *de elect. cap. 19. & 20. & lib. 5. partit. tit. 2. & lib. 15. ſyntagm. c. 12. n. 33.* Duarenus *de beneſic. capit. 5.* Solorzan. *t.2. l.3. c.4. n.56.* Franc. Hallier. *de ſacris elect. 2. p. c.2. art. ult. §.7. & de hierarch. fol.227. & 894.* Lotherius *de benef. l.1. q.27.* Corvinus *lib.1. aphoriſ. tit.5.* Diana *p.12. tr.1. reſ.94.*

8 Diſſolvitur ratio dubitandi. 8 Sed in hanc aſſertionem inſurgi poteſt ea validiſſima ratione, Epiſcopi, etiam confirmati, ante conſecrationem non ſunt, nec appellantur Epiſcopi, *cap. nulla 1. 62. diſt. c. ſicut 8. diſt. 40. c. ſuper his, de accuſat.* ſed electi, *cap. tua nos, de his, quæ fiunt à Præl.* immò in hierarchia Eccleſiaſtica diverſum gradum à presbyteris non obtinere, probant latè Cellotius *de hierarch. lib. 13. cap. 17.* Petrus Bollo *in œconomia, claſſ. 3. c. 5. ſ. 2.* Ceſar *de Eccleſiaſtic. quæſt. 4. proœmiali, §.3. & 1. p. diſp. 6. §. 1. & 6.* Amplius Eccleſia, in qua Epiſcopus electus, & confirmatus eſt, dicitur viduata, *cap. quoniam 100. diſt. Canon. 76. Concilii Vorm.* ergo ante conſecrationem nec ea, quæ ſunt juriſdictionis Epiſcopus exercere valet. Augetur hæc conſideratio, nam ſi Epiſcopus, quæ ſunt juriſdictionis, obire poſſet, fructus ipſius Epiſcopatus percipere, & adminiſtrare valeret; ſed redditus Epiſcopatus, quouſque Epiſcopus conſecretur, pœnes œconomum deponuntur, *cap. quoniam, 75. diſt. cap. ſi quis 4. 92. diſt.* & ſi non ſint canonici in Eccleſia, qui corum curam habeant, Archiepiſcopo cuſtodia competit, *cap. non licet, 12. qu. 2.* Greg. Magn. *lib. 2. indict. 10. epiſt. 15. 26. & 27. novel. 7. Emman. Comneni*: igitur ea, quæ non ratione conſecrationis, ſed juriſdictionis pertinent, ab Epiſcopo tantùm confirmato exerceri non valent.

9 Traditur decidendi ratio. Hac ratione dubitandi parum obſtante, vera eſt noſtra aſſertio, ad cujus interpretationem præmittendum eſt, in Epiſcopo perfectè, & conſummatè Epiſcopo, tria conſiderari, videlicet electionem, confirmationem, & conſecrationem. Sed quia de electione egimus *in cap. 2. c. cum in cunctis, de elect.* de conſecratione *in c. poſtquam 3. c. noſti 9. hoc titul.* de conſecratione *in c. ſi Epiſcopus 6. de tempor. ordin.* ideò in præſenti omittimus: quibus præmiſſis ratio noſtræ deciſionis ex eo provenit, nam licèt Epiſcopus confirmatus, perfectè Epiſcopus illius Eccleſiæ non ſit, eſt tamen ejus Prælatus, *cap. tam litteris, 33. de teſtibus*, ubi Innocentius ſcribit, ut ſi delicti, quo accuſabatur Epiſcopus confirmatus, convictus eſſet, à Prælatione Eccleſiæ Lucanenſis amoveretur: ergo quia jam erat Prælatus Eccleſiæ ante conſecrationem. Idem probatur ex eleganti deciſione textus *in c. ſuper his 16. de accuſat.* ubi aſſeritur, accuſantem Epiſcopum tantùm electum, non debere ſubſcribere, quia approbata accuſatione non dejicit promotum, ſed impedit promovendum; accuſantem verò Epiſcopum jam confirmatum, ſubſcribere debere, quia tunc dejicit jam promotum: igitur quia per confirmationem confirmatus efficitur Prælatus Eccleſiæ. Facit etiam pro noſtro Cœleſtino exemplum Apoſtolorum, quorum ſucceſſores Epiſcopi ſunt, *c. quantò, de conſuetud.* Apoſtoli enim electi, & confirmati fuerunt, cùm Dominus noſter eos ab aliis ſegregavit, & ſelegit. *Lucæ c.6.* ibi: *Quos & Apoſto-*

los

lor nominaverat. Et *Matth. cap.*10. *Marci* 3. Conſecrati autem, & initiati fuerunt in nocte cœnæ, dicente Domino: *Hoc facite in meam commemorationem*, ut habetur *Lucæ cap.*22. Sed anteà prædicabant, & exercebant, quæ erant juriſdictionis, ut probat Hallier. *de ſacris electionibus fol.*933. igitur & Epiſcopi eorum ſucceſſores poſt confirmationem poſſunt ea, quæ ſunt juriſdictionis exercere. Deinde facit R. Pontificis exemplum; ipſe enim, quia nulla indiget confirmatione, *cap. licet* 6, *hoc tit.* ſtatim ante conſecrationem, quæ ſunt juriſdictionis exercet; unde legimus Gregorium VII. ante diem ſuæ conſecrationis Legatos in diverſas partes miſiſſe, ut ipſe teſtatur *lib.*1. *ep.*67. & Clementem IV. Peruſiis commorantem; Pontificem renunciatum, Viterbiam Cardinales ad Curiam accerſiviſſe, referente Platina *in eo*, & Cœleſtinum plura adminiſtraſſe ante conſecrationem, referunt Ciaconius, & Platina *in eo*. Epiſcopus etiam Cato Arvernæ civitatis electus, & confirmatus, Cautino Archidiacono judicialiter minas intulit: refert Gregor. Turon. *lib.*4. *hiſt. cap.*7. rectè igitur aſſerit Cœleſt. Epiſcopos per confirmationem conſequi facultatem exercendi omnia juriſdictionalia.

10 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec refragatur ſupradicta difficultas; licèt enim Epiſcopus non conſecratus, ſed tantùm confirmatus, non dicatur perfectè, & conſummatè Epiſcopus; ſiquidem poſt confirmationem poſſunt in ordinatione aliqua objici, quę removeant ipſum ab Eccleſia, *cap. illud, diſt.*23. *novella* 63. *Juſtiniani*; & ut ait Innocentius *in cap. inter de translat. Epiſcopi*, datur ſpiritualc fœdus conjugii, quod inter Epiſcopum, & Eccleſiam intercedit, in electione initiatum, ratum in confirmatione, & in conſecratione intelligitur conſummatum: tamen quoad juriſdictionem exercendam non deſideratur, ut perfectè, & conſummatè ſit Epiſcopus; ſed ſufficit, ut ſit confirmatus. Conſecratio autem deſideratur, ut exerceat ea, quæ ſunt ordinis. Nec obſtat Eccleſiam etiam poſt confirmationem electi dici viduatam, *dict.cap. quoniam* 76.*diſt.* Concilium Vuormat. *Canon.*76. nam huic difficultati ſatisfacit Innocentius III. *in dict. cap. inter*, in illis verbis: *Cùm non intelligatur Eccleſia viduata, quaſi ſponſum non habeat; ſed quia ſponſus ejus adhuc non ſit conſecratus*, adhuc quoad quædam quaſi viri maneat ſolatio deſtituta: ſicut juxta communem modum loquendi illa dicitur Eccleſia viduata, quæ licèt Epiſcopum habeat, inutilem tamen habet: dici etiam poteſt viduata, quia matrimonium inter ipſam, & Epiſcopum conſummatum non eſt, juxta tradita *in cap. noſtri, hoc titul.* exponit Hallier. *de ſacris electionibus*, *fol.*297. Nec augmentum difficultatis deductum *ex dict.cap. quoniam, cap. non liceat*, obſtat; nam licèt, quæ ſunt juriſdictionis Epiſcopo concedantur, tamen denegatur ei mixtio in bonis, & fructibus Eccleſiæ ſpeciali ratione, videlicet ut ad procurandam ſuam conſecrationem confirmatus alliciatur: & ſic jura, quæ concedunt confirmato exercitium juriſdictionis, negant Epiſcopo immiſſionem in bonis, & fructibus Eccleſiæ; ideòque tantùm ea, quæ acquirit Epiſcopus à tempore conſecrationis, acquirit Eccleſiæ, non à tempore confirmationis, quia antea non implicatur fructibus, & bonis Eccleſiæ: quo modo intelligendus eſt textus *in cap. ut Clerici* 3. *de peculio Cleric.* omiſſo Butrio ibi, *num.*3.

11 Exponitur c. Verùm, de foro comp. Sed primò adverſatur ſuperiori aſſertioni textus *in cap. verum, de foro competent.* in illis verbis: *Ex quo fuerit in Eccleſia conſecratus*. Ex quibus expreſsè probatur, de cauſa feudali cognoſcere non poſſe Epiſcopum confirmatum, ſed deſiderari, ut ſit conſecratus: at cauſa feudalis eſt juriſdictionis, *c.cæterùm, de judic.* igitur quæ ſunt juriſdictionis, non poſſunt exerceri ab Epiſcopo confirmato. Oppreſſi hac difficultate Innocen. & Hoſtienſis *ibi*, & Gothofredus *in ſumma illius tituli*, exiſtimant addendam eſſe particulam *maximè*, ut ſenſus ſit, de cauſis feudalibus cognoſcere poſſe Epiſcopum, maximè conſecratum. Gloſſa marginalis in eo textu teſtatur in codice Barbatiæ legi, *confirmatus, vel conſecratus*: ſed nec in ſecunda collectione, nec in ulla alia inveni ita legi. Quare retenta vulgari littera, D. Ildefonſus de Avila, apud Salmatic. D. Bartholomæi collegii alumnus *in præſenti*, *nu.*12. aſſirmat in eo texto verbum *conſecratus*, non ſumi strictè, & rigorosè pro ordinato Epiſcopo, ſed pro Epiſcopo jam devoto, & mancipato Eccleſiæ; quia ſicut res conſecratæ dicuntur, quæ cultui divino deſtinatæ ſunt, licèt unctione ſacra non ſint delinitæ, *cap. nulli*, 12.*qu.*2. §.*ſacræ*, *Inſtit. de rerum diviſ. l.ſi quando* 30. *C.de bonis vacant. l.*10. *l.pergit* 5. *C.de ſepulc. viol.* ita Epiſcopus devotus, & deſtinatus Eccleſiæ, latè poteſt appellari conſecratus. Sed nec hanc ſubtilis ingenii interpretationem admittunt ea verba, *Ex quo Epiſcopus fuerit in Eccleſia conſecratus*; quæ expreſsè exigunt conſecrationem ipſius Epiſcopi. Cujacius in eo textu affirmat Epiſcopum confirmatum non poſſe exercere juriſdictionem in omnibus cauſis, ſed tantùm reſpectu clerici contumacis, juxta noſtrum textum. Sed omnibus his omiſſis exiſtimo, aliam eſſe mentem Pontificis; obſervo ergo ibi tractari de feudis ſpectantibus ad Eccleſiam vacantem, in qua confirmatus erat Epiſcopus: ſed ut ſuprà dixi, Epiſcopus non conſecratus, licèt exerceat, quæ ſunt juriſdictionis, tamen non poteſt attingere, aut aliquid diſponere de rebus aut fructibus Eccleſiæ, ut ſuprà probavi: ideò ergo in eo textu deſideratur, ut ſit conſecratus, nec ſufficit confirmatus; quia de feudis ipſius Eccleſiæ agebatur, & per conſequens de rebus ad ipſam Eccleſiam pertinentibus.

Secundò obſtat textus *in c.cùm dilecti* 15. *de purgat. can.* in illis verbis: *Purgationem indictam ab electo Conſtantienſi curaverit exhibere*. Ex quibus depromitur, Epiſcopum tantùm electum potuiſſe punire, & ani- 12 Exponitur cap. cùm dilecti de purg. madvertere in clericum inceſtuoſum: igitur non deſideratur, ut ſit confirmatus, ut quæ ſunt juriſdictionis, valeat exercere. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt dicendo, in eo textu electum Epiſcopum accipi pro confirmato, quia Epiſcopus uſquedum conſecretur, ſemper appellatur electus, *cap. tua* 8. *de his quæ ſiunt à Prælat.* quare dum eſſet confirmatus, potuit juriſdictionem exercere.

Tertiò ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in c.cùm olim, de dolo, & contumac.* in illis verbis: *Adminiſtra-* 13 Exponitur cap. cùm olim 7 de dolo, & contu. *tionem Roſſenſis Eccleſiæ in ſpiritualibus, & temporalibus committatis*. Ex quibus deducitur, Epiſcopum confirmatum non ideò ſtatim poſſe adminiſtrare in propria Eccleſia res temporales, aut ſpirituales. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, quod licèt Epiſcopus confirmatus poſſit exercere omnia, quæ ſunt juriſdictionis, & etiam adminiſtrare res etiam temporales ipſius Eccleſiæ; id tamen procedit, quando confirmatio legitimè, & quietè facta eſt: at verò cùm ſuper ipſa confirmatione, ſeu electione lis mota eſt, & agitatur, non poteſt ſe immiſcere Epiſcopus, etiam confirmatus, adminiſtrationi rerum temporalium, ſeu ſpiritualium ipſius Eccleſiæ: quo caſu procedit textus *in d.c.cùm olim*, ut facilè ex ejus ſerie colligitur, & notavit Abbas ibi, *n.*7.

C A P U T XVI.

a Innocentius III. *N. de Cella S. Petri, & N. Mitren. Abbatibus, & N. Præpoſito Vverden.*

CUm inter dilectum filium R. ſeniorem, & R. juniorem, ſuper Abbatia Scaffuſenſi quæſtio verteretur, eis in noſtra præſentia conſtitutis dilectos filios G. Sanctorum Coſmæ, & Damiani, & G. S. Mariæ in Aquiro Diaconos *b* Cardinales dedimus auditores, in quorum præſentia pro R. ſeniore fuerunt propoſita, quæ ſequuntur. Quod cum H. quondam Abbas ipſius cœnobii, onus regiminis invito Capitulo ſuo ſpontaneè reſignaſſet, & ab obedientia ſua monachos abſolviſſet, ipſi prædictum R. Seniorem, dicto H. conſentiente, ſibique obediente cum aliis, in Abbatem unanimiter elegerunt. Poſteà verò electus diœceſano Epiſcopo præſentatus, munus ab eo benedictionis accepit, Eccleſiam ipſam per biennium, & amplius ſicut Abbas proprius adminiſtrans. Verùm quoniam moniales S. Agnetis ejuſdem villæ, quæ peccandi materiam junioribus monachis miniſtrabant, arctiori cuſtodiæ mancipavit, exinde occaſione inventa, juvenes monachi contra ipſum alios concitarunt,

tarunt, tanquam prædicti H. reſignatio minùs canonica extitiſſet: quod audiens Epiſcopus antedictus, ad locum acceſſit, cauſam diſſenſionis requirens, & prædictum H. paternè redarguens, tanquam odii fomitem in Eccleſia ſeminaſſet, accepit ab eo, quod per ipſum talia non fiebant: & cùm quidam de monachis, ipſo Epiſcopo præſente, ſe dicerent ab obedientia præfati H, nullatenus abſolutos, idem H, quod eos abſolverat, eſt profeſſus: & ut omnem à ſe ſuſpicionis materiam amoveret, cum jurejurando vehementer aſſeruit coram Epiſcopo antedicto, quod neque illam, nec aliam habere vellet ulteriùs Abbatiam. Monachi verò poſt receſſum Epiſcopi ad artes ſolitas nihilominus recurrentes, coram dicto Epiſcopo, & Capitulo Conſtantienſi adverſus eundem R. controverſiam agitarunt, tanquam minùs canonicè dictus H, dimiſerit Abbatiam. Cùmque dictus R. paratus eſſet de juſtitia ſua incontinenti probare, monachi defectum cauſæ ſuæ videntes, in nullo gravati Sedem Apoſtolicam appellarunt, & per litteras infra terminum appellationis per ſubreptionem obtentas, contra ipſum R, per nuncios appellantem iniqua ſententia promulgata, ejus fuit adverſarius reſtitutus. Ipſe verò R, appellationem interpoſitam per nuncium proſequens, & termino conſtituto, commiſſionis litteras ad certos judices impetravit, ut eo, quod occaſione prioris commiſſionis contra eum judicatum fuerat, ad ſtatum debitum revocato, & ei reſtituerent Abbatiam, & à monachis ſibi facerent debitam reverentiam exhiberi. Sed monachis obſtinatis, & ſibi obedire nolentibus, ambæ partes ad Sedem Apoſtolicam acceſſerunt: quibus à bonæ memoriæ Cœleſtin. Papa *c* prædeceſſore noſtro, nos ipſi, dum in minori eramus officio *d* conſtituti, & dilectus filius noſter I. tit. Sancti *e* Stephani Presb. Card. dati fuimus auditores; & cùm utrimque coram nobis eſſet diutiùs allegatum, & eidem prædeceſſori noſtro per nos eſſet proceſſus negotii declaratus, ipſe prædictam R, ſententiam cum inſtantia poſtulantem, ad *f* componendum coegit invitum: & ſic Abbatiæ renuncians de manu ejus *g* Cuſtodiam, & etiam Prioratum ab eo dum viveret, ſine quæſtione qualibet accepit *h* poſſidendos. Huic autem ordinationi licèt invitus conſentiret, domum tamen reverſus, adverſarius compoſitionem ipſam in nullo volentibus obſervare, non potuit, quæ ſibi conceſſa fuerant, obtinere, quin potiùs in eum, quod deteriùs eſt, manus injecerunt poſteà violentas. Sed adjutus ab ipſius loci hominibus, & monachorum manus evadens, ad Apoſtolicum ſubſidium convolavit. Interim verò dilectus filius noſter P. *i* Sanctæ Mariæ in Via Lata Diaconus Cardinalis, Apoſtolicæ Sedis Legatus, ad partes illas accedens, pro jam dictis, & aliis multis exceſſibus, & ſuſpendit monachos, & monaſterium *j* interdixit. Ipſi verò contempta ſententia Cardin. divina promptiùs, quàm antea *k* celebrarunt, & in hac ſuſpenſione prædictus adverſarius ejus in medio eſt ſublatus: quo comperto ad Eccleſiam venit, & cùm vellet prædictæ compoſitioni parere, parte altera hoc nolente, ne ad electionem Abbatis procederetur, quouſque quæſtio inter eos finiretur, obicem provocationis objecit. Sed monachi per omnia contumaces, & dictum R. juniorem pariter eligentes, ipſum benedicendum diœceſano *l* Epiſcopo præſentarunt: qui poſt appellationem interpoſitam benedixit eum, & in Eccleſia interdicta. Unde idem R, iteratò Sedem Apoſtolicam accedens, à nobis litteras impetravit, ut eo, quod poſt appellationem legitimè interpoſitam perperam fuerat à monachis attentatum, ad ſtatum debitum revocato, ſi conſtaret à ſuſpenſis, & interdictis electionem factam fuiſſe, denunciarent eam penitus non tenere: ſuper reſtitutione verò ipſius R. ſenioris, & aliis, quæ utrimque ducerent proponenda, ſtatuerent appellatione remota, quod ordo poſceret rationis. Cæterùm judices delegati litteris hic receptis, partes ad ſuam præſentiam citaverunt, & cùm monachi per ſuggeſtionem falſi probare vellent litteras impetratas, judicibus nolentibus ipſorum probationem recipere, Sedem Apoſtolicam appellarunt. Delegati verò, quia remota erat in litteris appellatio, in cauſa nihilominus procedentes, cùm per depoſitiones teſtium eis de veritate negotii conſtitiſſet; pro ſæpedicto R. ſeniore ſententiam protulerunt, adjudicantes ei Eccleſiam memoratam. Petebat itaque, quod factum erat ex delegatione Apoſtolicæ Sedis, per nos obtinere debitam firmitatem: ut repreſſa contumacia monachorum, pacifica ipſius Abbatiæ poſſeſſione gauderet. Cæterùm contra eundem R. ſeniorem fuit ex parte altera taliter allegatum, quòd cùm dictus H, quondam Abbas minùs legitimè reſignaſſet, & monachi de electione tractarent, ſenior R. fraude adhibita procuravit, quod cùm Veſperæ cantarentur, & die ſequenti eſſet electio celebranda, homines burgi ad Eccleſiam accedentes, ipſum R, ferè omnibus monachis reclamantibus ibidem per violentiam intruſerunt. Monachi verò poſteà cognoſcentes renunciationem præfati H. minimè tenuiſſe; pariterque penſantes, quod ſub ejus converſatione laudabili monaſterium proficere poſſet, ipſum tanquam Abbatem proprium requirebant. Unde factum eſt, quod poſt multas altercationes factas, tandem de utriuſque partis aſſenſu commiſſio eſt obtenta: quod ſi de informi reſignatione H. & inutili ſubſtitutione R. ſenioris conſtaret judicibus delegatis, R, remoto ſæpedicto H. reſtituerent Abbatiam; & ita fuit effectui mancipatum. Poſt hæc ipſo R. nihilominus murmurante, ambo pariter ad prædeceſſoris noſtri præſentiam acceſſerunt: qui ſicut jam præmiſimus, nos, & præfatum presb. Card. eis tribuit auditores, & tandem cauſa diutiùs agitata, per eundem prædeceſſorem noſtrum de utriuſque partis aſſenſu fuit compoſitio taliter celebrata, quòd H. Abbatiam, R. verò Prioratum, & Cuſtodiam obtineret: propter quod ipſi H. obedientiam repromiſit. Sic ergo eis reverſis ad propria, præfatam compoſitionem idem R, coram diœceſano Epiſcopo approbavit. Sed ab ipſo Abbate poſteà requiſitus tertiò, ſi Cuſtodiam, & Prioratum vellet habere, poſt trinam citationem veniens dixit, quod non per eum, ſed per Rom. Pontificem volebat habere præmiſſa; unde nullam obedientiam ei voluit exhibere. Recedens igitur abſque Abbatis licentia, cùm extra monaſterium moram faceret longiorem, ab ipſo H. de fratrum conſilio fuit excommunicationis vinculo innodatus, & cùm per longum tempus non rediret ad monaſterium, Abbas dicta officia, conſulentibus fratribus aliis aſſignavit; qui quamdiu Abbas vixit, ea pacificè tenuerunt. Abbate verò defuncto, fratres convenerunt in unum, nonnullis Abbatibus, & aliis viris religioſis præſentibus, qui ad defuncti convenerant ſepulturam, & R. juniorem ſeniore abſente, in Abbatem unanimiter elegerunt: quem præſentatum ſibi diœceſanus Epiſcopus confirmavit, & benedixit. Conſequenter verò ſenior R. ad præſentiam noſtram accedens, litteras ad remotos per dietas quatuor judices, & ſuſpectos monachis, per mendacium impetravit. Ad quos pars monachorum ante aliquam citationem accedens, copia commiſſionis obtenta, litteras per falſi ſuggeſtionem propoſuit impetratas, pro eo quod dicebatur in eis, compoſitionem ſibi non fuiſſe ſervatam, monaſterium interdictum, & ſe appellaſſe, priuſquam R, junior electus fuerit in Abbatem; quæ falſa penitus aſſerebat. Tacuit etiam ſe excommunicatum ab hoc Abbate defuncto, & alia quædam; quibus expreſſis litteras ipſas nullatenus impetraſſet. Cùmque omnia quæ præmiſimus, ſufficienter probare vellent, & judices eorum probationes recipere, tanquam demandatum eis non fuerit, recuſarent, ipſi monachi ante ingreſſum judicii appellarunt, ſicut ex depoſitionibus teſtium eſt probatum. Delegati verò nihilominus procedentes, & recipientes teſtes partis adverſæ, ſe-

niorem

niorem R. inſtituendum ſententialiter decreverunt, quorum factum tanquam iniquum irritari à nobis monachi ſupplicitet poſtulabant. Cùm autem quæ præmiſſa ſunt, & alia quædam, præfati Cardinales nobis, & fratribus noſtris prudenter, & fideliter retuliſſent, nos attendentes, quòd ex conſenſu compoſitionis receptæ, quam prædeceſſor noſter etiam confirmaverat, jus (ſi quod ſibi competierat) R. ſenior amiſiſſet; ac per hoc, ne monachi ad electionem procederent, appellare de jure minimè potuiſſet; cùm, niſi quorum intereſt, audiri non ſoleant *m* appellantes, de conſilio fratrum noſtrorum appellationem illam dicimus legitimam non fuiſſe, unde per eam electio non potuit impediri. Quia verò non conſtitit nobis, monachos ante litis exordium rationabilitet appellare, pro eo quòd ſuper falſi ſuggeſtione probationem nolebant admittere delegati: & per conſequentiam eo ipſo, quod bene appellatum fuerat, juriſdictionem judicum expiraſſe, quicquid ab eis eſt perperam attentatum, vel de recipiendis ante litem conteſtatam teſtibus, vel de ſententia proferenda, denunciamus ſententialiter non tenere. Sanè quamvis dilecti filii Præpoſitus, & Capitulum *n* Conſtantienſe de interdicto præmiſſo ad Cardinalem, qui poſuerat illud, ſuis litteris inſerverint: quia tamen per id, quod R. juniori diœceſanus Epiſcopus munus benedictionis impendit, & videtur quod præmiſimus obviare; unde vel ſcriptura facto, vel factum ſcripturæ præjudicat: nec probatum fuit, licèt objectum, quod ab interdictis electio fuerit celebrata, ipſam non potuimus irritare; præſertim cùm contra perſonam electi nihil fuerit intentatum. Ideòque cauſam ipſam ſub ea forma vobis duximus de conſenſu partium committendam, ut ſi conſtiterit, quòd electio fuerit facta à ſuſpenſis, ea omninò caſſata, ipſi monaſterio, poſt *o* ſatisfactionem condignam ſuſpenſionis, & interdicti ſententia relaxata, de perſona idonea conſulatur. Alioquin ne utilitas monaſterii retardetur, præmiſſam electionem per vos appellatione remota volumus confirmari, & R. juniorem Abbatiæ pacifica poſſeſſione gaudere: alium verò Cuſtodiam, & Prioratum, quæ ſibi fuerant à ſuprà memorato prædeceſſore noſtro conceſſa, non obſtante donatione ab H. quondam Abbate facta de ipſis volumus, & mandamus ſine contradictione qualibet obtinere. Teſtes autem, &c. Nullis litteris præter aſſenſum partium, Quod ſi omnes, &c. Datum Lateran. 7. idus Aprilis.

N O T Æ.

1 a *INnocentius III.*) in tertia collectione, *ſub hoc titul. c.1.* ubi reperitur hic textus, legitur *Vercellenſi*; ſed inſcriptionem, & litteram reſtituo ex ipſo codice epiſtolarum Innocentii III. Coloniæ edito, *pag.289.* Monaſteria, quorum Abbatibus reſcribit Innocentius, ſunt in Germania, ubi etiam in diœceſi Conſtantienſi eſt monaſterium Scaphuſien. de quo Bertoldus *in chron. ad annum* 1083. & S. Salvatoris, quod Scaphuſen dicitur, id eſt navium domus.

2 b *Cardinales.*) Inter titulos Cardinalium Diaconorum, præcipui ſunt tituli S. Mariæ in Acquiro, & SS. Coſmæ, & Damiani, ut refert Cohelius *in notitia Cardin. cap.6.*

3 c *Prædeceſſore.*) In aliquibus epiſtolis Innocentii III. ubi reperiuntur hæc verba, *C. prædeceſſore noſtro*, aliqui, *Clemente*, legunt, ſed malè; legendum enim eſt, *Cæleſtino*, ut in præſenti textu notarunt jam Spondanus poſt Baronium *anno* 1198. *n.4.* Cardinalis Sirletus *ad calcem editionis epiſt. Innoc.III. Coloniæ.*

4 d *Officio conſtituti.*) Innocentius III. cùm in ſtudiis Philoſophiæ, ac ſacræ Theologiæ valde profeciſſet, alioſque coætaneos ſuperaſſet, à Gregorio VIII. Subdiaconus ordinatus fuit, à Clemente III. promotus eſt in Diaconum Cardinalem, qui poſteà temporibus Cæleſtini III. non ſolùm Cardinalis officiis intendens, verùm ſtudiis maximè deditus, varios ſcripſit tractatus ſumma eruditione, quos recenſet Biblioth. Pontific. *in eo*; ideò aſſerit temporibus Cæleſtini ſe fuiſſe in minori officio conſtitutum.

5 e *S. Stephani.*) Titulus iſte adſcriptus erat ad Baſilicam S. Laurentii extra muros, & presbyter illo titulo decoratus appellabatur *Presbyter Cardinalis S. Stephani in Cælio monte*; notat Cohelius *in notit. Card. c.6.*

6 f *Ad componendum.*) Licèt nemo cogendus ſit regulariter tranſactionem, aut compromiſſionem facere, ſed tantùm hortandus, & ſuadendus, *c. finali, de tranſaction. authent. ut litigat. collat.9.* docent Molina *de primog. lib.4. c.9. nu.29.* Oſuald. *lib.17. comment. c.1. litt. D.* plures apud Avendannum *de metu*: ſunt tamen caſus, in quibus quis cogitur tranſigere, aut compromiſſum facere, veluti ſi ſupremus Princeps ſic jubeat: ſicut enim poteſt quamlibet cauſam avocare; *authent. quæ in provincia, C. ubi de criminib.* ita & ad compromittendum partes cogere valet. Avendanno, *ubi ſup. n.28.* Judex etiam inferior poteſt partes ad compromittendum cogere, cùm cauſa diutiùs diſputanda eſt, aut ita dubia exiſtit, ut facilè expediri non poſſit, ut in hoc textu, & *in c. placuit 9. c. diſcordantes, 90. diſtinct. c. novit. de judiciis, l. unic. C. de Irenarchis*; aut cauſa inter magnates vertitur, & ejus naturæ eſt, ut ex judiciali deciſione turbari poſſet; quos & alios caſus late proſequuntur Acunna *in d. c. placuit*. Guilelmus Benedict. *in c. Raynuntius, 3. p. n.27.* Matienzo *in dial. p.2. c.1. n.8.* Didacus Perez *in l.1. tit.8. lib.4. ordinamenti*, Avendanno *ubi ſuprà* Myſingerus *in c. finali, de probat.* Xamar. *de officio Advocati par.1. q.8. n.19. & qu.4.* Guzman, *de evid. qu.41.* Pereyra *qq. forenſ. c.23. n.119.* Valeron. *de tranſact. in proœmio, nu.24.*

7 g *Cuſtodiam, & etiam Prioratum.*) Licèt enim aliquis duo beneficia regularia in diverſis Eccleſiis habere non poſſit, *c. cum ſingula, de præbend. lib.6.* tamen in uno, eodemque monaſterio duo beneficia obtinere quis valet, *c.1. de conſuetud. lib.6.* Cuſtodia autem eſt protectio ipſius monaſterii, & cuſtodes dicuntur patroni, & advocati ipſius; quo in ſenſu accipiuntur in legibus Longobardorum, *tit.10. l.1.* ibi: *Cum Pontificibus Abbatibus, vel cuſtodibus Eccleſiarum, ſeu Xenodochiorum Præpoſitis.* Plura adducit Boſquetus *ad Innocentium lib.2. epiſt.* 123. in hoc tamen textu cuſtodis nomen accipitur pro eo, qui cuſtodiam monachorum, præcipuè puerorum habebat; olim enim in monaſteriis cuſtos eligebatur generalis omnibus monachis, & aliquando binis, aut ternis adhibebatur. Lanfrancus, *in conſuetud. Cluniac. cap. de pueris*, ibi: *Extra loca cuſtodiæ ſuæ procedat nuſquam; duo, & duas lanternas ferant, quocumque pergant.* S. Dunſtanus *in concord. regul.* ibi: *Sub ſui cuſtodis vigilantia jugiter maneat, nec ipſe cuſtos cum ſingulo aliquo puero, ſine tertio, qui teſtis aſſiſtat, migrandi licentiam habeat.* Obſervat Benedictus Ephtenus *lib.4. diſquiſ. monaſt. tract.1. diſquiſ.6.* de qua cuſtodia accipienda ſunt verba ſuprà relata.

8 h *Poſſidendo.*) Sed quomodo Prioratus, & Cuſtodia dantur in perpetuum? ſiquidem ad vitam concedi non valent, *cap. ad noſtram, c. porrecta, de confirmat. util. H, c. cum ad monaſterium, §. nec alicui, de ſtatu monachorum.* Dicendum eſt, hoc procedere regulariter in Prioratibus electivis, & prioribus electis ab ipſo monaſterio, at R. P. poteſt in perpetuum priores eligere, ut in præſenti fecit.

9 i *P. S. Mariæ.*) Petrus enim Diaconus tituli S. Mariæ, noſtri Pontificis tempore videlicet per annos 1198. miſſus fuit Legatus in partibus Galliæ, ut proſequeretur judicium jam ceptum ſuper divortio à Philippo Francorum facto cum legitima uxore, alia ſuperinducta, cujus legationis extant quamplures noſtri Innocentii epiſtolæ, & meminit Spondanus *in continuat. anno* 1198. *n. P.*

10 i *Interdixit.*) Quia univerſitas aut communitas non poteſt excommunicari, *c. Romana, §. in univerſitatem de ſent. excomm. lib.6.* interdicto tamen ſubiici valet, unde paſſim in jure noſtro, dum perſonæ excommunicantur, communitates interdicuntur, *c.1. de injur. lib. 6. c.1. de homicid. eod. lib.*

11 k *Celebrarunt.*) Quo facto irregularitatem contraxerunt, *cap. fin. de cleric. excommun.*

12 l *Epiſcopo.*) Cui competit Abbatum benedictio, ut dicemus *in c.1. de ſupplenda neglig.*

13 m *Appellantes.*) Certum eſt, appellantes non audiri, ſi illorum non intereſt provocatio; quare in præſenti Rodericum poſſe agere ad impediendam electionem, & etiam provocare, quia illius intererat, docent ſoiſò Abbas, Butrius, & Hoſtienſis in præſenti: videndi tamen ſunt Covarr. *practic. qu.14.* Flamin. *de reſig. qu.13.* Salgado *de protect.1. tom.1. lib.1. c.13. n.* 219. Lambertin. *de jure patronat. lib.2. p.1. q.2. tit.3.*

14 n *Conſtantienſi.*) Conſtantiæ apud Geographicos multiplex mentio extat; in jure noſtro triplex reperitur; prima Conſtantia Metropolis Cypri; ſecunda in Germania; tertia in Gallia.

15 o *Satisfactione.*) Ad relaxationem cenſuræ debet præcedere ſatisfactio, *c. ex litteris*, ubi dixi, *de conſtit.*

COMMENTARIUM.

16 *Concluſio proponitur.* EX hoc textu illa rubro, & deciſioni aptior deducitur aſſertio; *Electio à ſuſpenſis celebrata non ſuſtinetur.* Probant textus *in c. cùm dilectus, de conſuetud. c. cùm bonæ, de ætat. & qualit. c. conſtitutis, de appellat. cap. Apoſtolicæ, de except. c. quia, de conceſſ. præben. c. unico, ne ſede vacante, lib.6. cap.1. de re judic. eodem lib. c.1. de poſtulat. Prælat. c. poſtulaſti, c. finali de clerico excomm. c. nos in hominum 9. qu.1. c. quiſquis, c. per inquiſitionem, hoc tit. c. cùm in Curia, §. ultim. eod. tit. lib.6.* Illuſtrant Suarez *de relig. tom.4. lib.2. c. 4. nu.9. & c.6. nu.10.* Barboſa *de dignit. c.41. nu.6. & lib.1. juris Eccleſiaſt. cap.19. nu.59.* Suarez *de cenſuris diſp.27. ſect.2. num.34.* Sayrus *eodem tract. lib.4. cap.6. nu.7.* Ugolinus *eod. tract. tabula 4. c.7. §.3. & c.8. §. 9.* Gibalinus *eod. tract. fol.321. nu.7.* Petrus Gregorius *de elect. c.7. nu.7.* Julius Lavorus *de elect. cap.15. n.61.* Ricciulus *de jure perſonar. lib.4. cap.3. nu.9.* Tamburinus *de jure Abbatum tom.1. diſp.5. quæſt.8. nu.13.* Diana *5. par. tract.10. reſo.8.* Angujanus *lib.2. de legibus, c.2. nu.10. & 22.* Garcia *tom.2. politic. tract.9. difficul. 3. dub.2.* Joannes Dartis *de beneficiis, ſect.6. cap.1.* Altereſerra *hic.*

17 *Traditur ratio dubitandi.* Quæ aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti ratiocinio; nam actus eligendi eſt juriſdictionis, *c. noſti 9. hoc titul.* ſed ſuſpenſus ſolùm privatur illis, quæ ſunt ordinis, non verò quæ ſunt juriſdictionis, ut probant Suarez *de cenſur. diſp.26. ſect.4. nu.3.* Alterius *eodem tract. de ſuſpenſ. c.4.* latè Gibalinus *eod. tract. fol.331. n.33.* ergo ſuſpenſus non privatur poteſtate eligendi. Augetur hoc ratiocinium ex eo, nam aut ſuſpenſi in noſtro textu erant ſuſpenſi à beneficio, vel ab ordine, vel ab actu particulari: neutro caſu ſuſpenſi privantur poteſtate eligendi: ergo. Probatur minor; nam ſuſpenſus à beneficio, privatur tantùm fructuum perceptione, *cap. cupientes, §. cæterum, hoc titul. in 6.* ſed electio, ſeu facultas eligendi non imputatur inter fructus beneficii: ergo ſuſpenſus à beneficio retinet facultatem eligandi. Deinde ſi erant ſuſpenſi ab ordine tantum, privati erant poteſtate gerendi ea, quæ ſunt ordinis: ſed facultas eligendi non competit ratione ordinis; ſiquidem laici, quos converſos religioſi appellant, plerumque habent jus ſuffragii, ut refert Garcia *ubi ſupra*: ergo ſuſpenſi etiam ab ordine poſſunt eligere. Rurſus ſi ſuſpenſi ſunt ab aliquo actu particulari, non ſunt ſuſpenſi ab aliis, & per conſequens nec à facultate eligendi, quia actus humani non operantur ultra agentium intentionem, ut probant in ſpecie Gibalinus, *ubi ſupra, fol.331. n.32.* igitur nullo caſu ſuſpenſi privati ſunt jure eligendi, & per conſequens electio à ſuſpenſis celebrata valida eſt.

18 *Suſpenſio eſt cenſura.* Hoc ratiocinio nunobſtante, vera eſt prædicta aſſertio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, ſuſpenſionem eſſe cenſuram impedientem, ne perſonæ Eccleſiaſticæ munia Eccleſiaſtica obeant, actuſve ſpirituales exerceant, ſeu aliqua poteſtate ſpirituali utantur, *c. quærenti, de v. ſ.* ubi non ſolùm comprehenditur ſuſpenſio, quæ ut pœna ob delictum infligitur, verùm quæ ut cenſura ad compeſcendam contumaciam imponitur, de qua *in c. ecce, qu.4. c. tam litteris, 33. de teſtib. c. cùm in cunctis, §. ultim. hoc titul. Clement.1. §. ult. de hæret Clementin.2. de pœnis*, & in aliis juris locis congeſtis à Panormitan. *in c. reprehenſibilis, 26. de appellat. nu.16*, illud tamen inter ſuſpenſionem ut pœnam, & ut cenſuram diſcrimen verſatur, quòd ſuſpenſio ut pœna inflicta, elapſo tempore præfixo ceſſat, cùm prohibitio ad tempus facta elapſo tempore ceſſet; ſuſpenſio verò, quæ eſt cenſura, nunquam niſi abſolutione præcedente ceſſat, ut probat Gibalinus *de cenſuris diſp.10. ſect. 3.* Hæc ſuſpenſio licèt cum excommunicatione plerumque confundatur, & excommunicatio appelletur, *cap. quidquid*, juncta Gloſſa ibi, *qu.1. c. Eccleſiaſtica, diſtinct. 23.* nihilominus differt ab ea formaliter, & ſpecificè. Excommunicatio enim privat omnibus illis bonis, & miniſteriis, ac functionibus, quatenus ſunt quædam communicationes, & per eas communicatur cum aliis fidelibus: ſuſpenſio verò eiſdem functionibus privat, quatenus ſunt exercitia alicujus poteſtatis Eccleſiaſticæ ab officio, vel beneficio provenientis. Unde cùm per hanc pœnam reus in eo ſtatu conſtituatur, ut nec amittat officium eccleſiaſticum, nec interim ſuſpenſiona pendente exercere valeat, ideò ſuſpenſus dicitur, ut docent Sayrus *lib.4. theſauri, c.1.* Marius Alterius *de ſuſpenſ. diſp.1. cap.1.* Aliud etiam diſcrimen faciliùs agnoſcitur inter excommunicationem, & ſuſpenſionem, videlicet quòd excommunicatio in omnes perſonas inferatur; ſuſpenſio verò tantùm in perſonas Eccleſiaſticas, quæ Eccleſiaſtica officia exercent.

Secundo ſciendum eſt, ſuſpenſionem aliam eſſe ab officio, aliam à beneficio, vel ab utroque; & aut fieri ad tempus, *ut in c. cùm in cunctis 7. §. ultim. hoc titul. c. 1. de re judicata, lib.6. c.2. de temporibus ordin. eodem lib. c.1. de ſentent. excommunic. in 6. Clementina 1. §. penultim. de hæretic.* aut ad beneplacitum ſuperioris, donec indulgentiam mereatur, *c. tam litteris, 33. de teſtib.* 19 *Suſpenſio quotupl.*
Suſpenſio ab officio privat omni actu ſpirituali ordinis, de qua *in c.3. de uſuris, c.2. de officio deleg. in 6. c.1. de rebus Eccleſiæ, in Clementinis*: niſi tantùm à certo actu ſuſpenſio fiat, ut à ſacerdotali, vel ſimili, ut in caſibus congeſtis à Gloſſa, *verbo Suſpenſi*, in Clementina *cupientes, de pœnis.* Suſpenſio à beneficio incurritur, cùm aliquis privatur jure illo perpetuo percipiendi fructus ratione dignitatis, beneficiive, de qua *in dict. cap. cùm in cunctis, c. nihil 44. hoc titul. Clement.2. de vita, & honeſt.* Suſpenſio ab officio, & beneficio dicitur, cum quis tam fructibus beneficii, quàm exercitio ordinis privatur, quæ totalis, ſeu integra ſuſpenſio dicitur, de qua *in c. Apoſtolicæ 9. de except. c.1. de ſchiſmaticis, c. tuarum 11. de privileg. Clementin.1. de decimis.* Suarez *diſp.25. de cenſuris, ſect.3. nu.11.* & ita ſuſpenſus non poteſt, quæ ſunt ordinis exercere, *c.2. de clerico excommunic. c.1. de re judicata lib.6.* nec quæ ſunt juriſdictionis, ut conferre beneficia, *c. quia 4. de conceſſ. præbend. c. unico, §. cùm vero, ne ſede vacante, lib.6.* eligere, ex noſtro textu, & *c. cum dilectus, de conſuet.*

Tertiò circa effectus ſuſpenſionis ſciendum eſt, ſuſpenſum ab officio omni uſu ordinis, juriſdictionis, & adminiſtrationis clericalis privatum eſſe, ſimulque habilitate ad novum beneficium conſequendum; prius verò obtento non privatur, quæ doctrina probatur ex nominibus, quibus ſuſpenſionem ab officio explicant PP. Concilii Nicæni *cap.1.* ubi ſuſpenſionem appellant ceſſationem ab omni ſacro miniſterio; & Patres Synodi Trullanæ ceſſationem ſimiliter vocant. D. Baſilius *ad Amphiloc. cap.69.* ceſſationem à miniſterio dicit; & ex communi ſententia, tam Theologorum, quàm Canoniſtarum, ut ex Hugolino, Mario Alterio, & aliis refert Leander *de cenſur. tract.4. diſp.3. qu.3.* non tamen ſuſpenſus ab officio privatur eo, ſed tantum ipſius uſu; ſuſpenſionis enim verbum non demonſtrat extinctionem, ſeu ablationem, ſed tantum impedimentum exercitii: quo in ſenſu eo verbo utuntur Felix II. R. P. *epiſt.2.* Concilium Aurelian.5. *can. 5. & 17.* unde dum ſuſpenſionem imponunt Patres, utuntur illis verbis: *Sequeſtretur, removeatur*; ut conſtat ex Concilio Aurelian.3. *can.2.* Brachar.3. *can.1.* Tolet.13. *can.11.* Obſervant Morinus *lib.2. exercit. c.3.* Gibalinus *de cenſuris, fol.316.* igitur ſuſpenſus ab officio, ſuſpenſus eſt ab integro uſu ordinis, *cap.1. de re judicata, lib.6.* & licèt Gloſſa *in c. audivimus 24. qu. 1. verbo qui excommunicatus*, exiſtimaverit, ſuſpenſum ab officio non privari juriſdictione; contrarium tamen verius eſt, ut probatur *ex dict. c.2.* & extravaganti, *ambitioſæ de rebus eccleſ.* Docent Gibalin. *ubi ſupr. fol. 317.* Leander *dict. diſp.3. qu.3.* qui exinde varias morales reſolutiones deducunt. Similiter ſuſpenſus à beneficio, licèt non privetur ipſo; privatur tamen ejus fructibus, & integra adminiſtratione, *c. cùm Uvinton. hoc tit. c. cupientes, eod. tit. in 6.* & licèt teneatur deſervire officio, ſi tamen fructus percipiat, reſtituere tenetur, *c.2. de ſolut.* Illuſtrant Gibalinus *ſupr. fol.312.* Leander *ubi proximè, c.26. cum ſeq.* 20 *Suſpenſionis, effectus.*

Ex quibus jam apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum; nam cùm electio, ſeu facultas ipſa eligendi ſpectet ad officium, quòd tantùm clericis, aut perſonis Eccleſiaſticis convenit; ideò, ſuſpenſus ab officio privatur ſuffragio in electione. Hugolinus *d. tabula 4. c.7. §.3. & c.8. §.9.* ſimiliter quia privatur juriſdictione; ſed poteſtas eligendi ſpectat ad juriſdictionem, *c. noſti 9. hoc titul.* ergo ſuſpenſus ab officio eligere non poteſt, cùm enim aliquid generaliter prohibetur, ſpecies generis prohibita intelligitur. *Clementin. exivi, §. nam ubi, v. ſ.* ideò electio facta à ſuſpenſis non valet, quia 21 *Traditur decidendi ratio.*

pro

pro non dato habetur illud, quod datur à non habente poteſtatem, *c.2. c. paſtoralis, de donationib.* ſed ſi jus præſtandi ſuffragium in electionem non competat ratione officii, ſed beneficii, illud jus non amittitur per ſuſpenſionem ab officio, quia ſuſpenſus ab officio non privatur beneficio, aut ejus adminiſtratione. Docet Gibaliu. *ubi ſuprà, nu.*8. *fol.*321.

22 Diſſolvitur ratio dubitandi. Non obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, nam procedit, cùm ſuſpenſio non eſt ab officio, ſed à beneficio, tunc enim ſuſpenſus non privatur facultate eligendi; noſtra verò aſſertio procedit in ſuſpenſis ab officio, aut ab ordine; nam illi cùm poſſiut actum ordinis, vel officii exercere, utique nec ea, quæ dependent ab ordine, aut officio, ut actus eligendi, *Clement.*2. *de ætat. & qualit.* quare nihil intereſt, an à jure, aut ab homine ſuſpenſio imponatur, quidquid velit Gloſſa, *verbo Suſpenſi, in c. cum dilectus, de conſuet. & in c. ſi celebrat, verbo Eligere, de clerico excommun.* omnia autem, quę pro ratione dubitandi adduximus, procedunt in ſuſpenſo à beneficio, qui non privatur eis, quæ ſunt ordinis, aut officii, ut ſuprà dixi.

23 Exponitur c. cum in cunct. 7. Adhuc ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in c. cùm in cunctis* 7. §. *clerici, ult. hoc tit.* ubi agitur de clericis, qui ſcienter aliquem ad Epiſcopatum, vel inferiora Eccleſię miniſteria elegerunt, contra formam in eo textu pręſcriptam; & Alexander III. ejus textus auctor, eos ſuſpendendos eſſe, & poteſtate eligendi privandos decrevit: ex qua deciſione colligitur, privationem juris eligendi, & ſuſpenſionem diſtinctas prorſus eſſe pœnas, aliàs fruſtrà Pontifex poſt ſuſpenſionem inflictam adderet, *& privandos eſſe poteſtate eligendi*: igitur quia ſuſpenſio non includit in ſe privationem facultatis eligendi, ut aliàs arguebat Gloſſa *in c. cupienter, verbo beneficiis, hoc tit. in* 6. Cui difficultati ex ſuprà dictis facilè fit ſatis, ſupponendo textum illum loqui, & procedere in ſuſpenſis à beneficiis, non verò ab officiis; unde cùm ſuſpenſus à beneficio, niſi aliunde privatus ſit, eligendi poteſtate non careat; ideò Alexander III. in eo textu, ut ſuſpenſum à beneficio excluderet à facultate eligendi, diſtinctè apponit pœnam ſuſpenſionis, & pœnam privationis facultatis eligendi, ut docet, & interpretatur illum textum Gibalinus *de cenſur. fol.*343. *n.*5. Sed huic ſolutioni adverſatur textus *in c. quiſquis, hoc tit.* in verbis ultimis, ibi: *Ab officiis & beneficiis penitus ſuſpendantur, per triennium tunc eligendi poteſtate privati.* Ex quibus deducitur, in ſuſpenſis ab officiu neceſſariam eſſe expreſſionem, ut ſuſpenſus eligi non poſſit. Cui difficultati reſpondendum eſt, in eo textu duplicem eſſe pœnam; una imponenda per judicem, nimirum ſuſpenſio ab officiis, & beneficiis; alia quæ incurritur ipſo facto, nempe privatio poteſtatis eligendi pro tunc; quare ut diverſa pœna debuit exprimi: quæ interpretatio apertè ſuadetur ex illis verbis, *Ab officiis, & beneficiis penitus ſuſpendantur, eligendi tunc poteſtate privati.* Ubi notandum eſt, privationem eligendi poni in præſenti, ſuſpenſionem autem in futuro: at *in d. c. cum in cunctis*, utraque pęna ſuſpenſio videlicet, & privatio facultatis eligendi imponitur ipſo jure, ac proinde fruſtrà diſtingueretur una ab alia, niſi diverſæ eſſent. Præſenſit Gibal. *ubi ſup. f.*344. *in princ.*

CAPUT XVII.

Idem *Capitulo a Pennenſi.*

QUaliter poſt obitum bonæ memoriæ Pennen. Epiſcopi Eccleſia veſtra vacante, receptis priùs ſuper electione facienda litteris noſtris *b* Primicerium veſtrum vobis elegeritis in Paſtorem, vos tanquam auctores electores electionis ipſius pleniùs cognoviſtis. Verùm quoniam electus à vobis ante confirmationem obtentam adminiſtrationi Epiſcopatus ſe irreverenter immiſcuit, & tam à Clericis, quàm à Laicis juramenta recepit, non attendens quòd ſecundùm Apoſtolum nemo ſibi debeat honorem aſſumere, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron: nec donum ſcientiæ Pontifici conveniens fuerat aſſecutus, cùm juxta verbum dominicum, qui fecerit, & docuerit, magnus vocetur in regno cœlorum. Poſtquam nobis eundem præſentaſtis electum, ſufficienti examinatione præmiſſa, communicato fratrum conſilio, electionem de ipſo factam, exigente juſtitia duximus irritandam, quicquid ob eam, vel ex ea ſecutum eſt, denunciantes penitus non tenere. Ne autem gregi Dominico diù deſit cura paſtoris, & ex defectu ipſius Eccleſia veſtra incurrat diſpendium & jacturam, univerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus convenientes in unum, ſicut moris eſt, & Spiritus ſancti gratia invocata, virum idoneum, & qui vita, & ſcientia ſit ſufficiens, Pontificali oneri, & honori poſt receptionem præſentium infra menſem, in Patrem, & Paſtorem animarum veſtrarum per electionem vobis canonicam aſſumentes, electum ipſum nobis poſteà præſentetis, à nobis, ut dignum fuerit, vice Regia petituri conſenſum, & confirmationem authoritate Apoſtolica recepturi. Alioquin aliquos ex vobis ad pręſentiam noſtram ex parte omnium tranſmitti volumus, & mandamus, ſecundùm aſſignationem noſtram Paſtorem idoneum recepturos. Datum Laterani XI. Kal. Octobris.

NOTÆ.

1 Pennenſis urbs ubi. a *PEnnenſi.*) Ità legendum eſt, ut etiam habetur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.*2. & in ipſo Codice epiſtolarum Innocent. III. *fol.*379. Penna perantiqua civitas eſt Italiæ, in Aprutio, cujus meminit Ptolomeus *lib.*5. *c.*1. illamque Paulus Diaconus *lib.*2. *c.*19. reiicit in Picenum: à Farneſianis Principibus hodie poſſidetur. Habet Eccleſiam Cathedralem jam à temporibus Apoſtolorum, quæ immediatè paret Sedi Apoſtolicæ, & cui conjunxit Innocent. IV. Hadrianenſem Epiſcopatum anno 1252. ut refert Ughell. *to.*1. *Italia, f.*48. De electione ſucceſſoris in locum Anaſtaſii ejus Epiſcopi, in præſenti agitur, & ſuffectus fuit Gualderie. monachus Ciſtercienſis.

2 b *Primicerium.*) De Primicerii officio agimus *in c.* 1. *de officio Primicerii.*

COMMENTARIUM.

3 Concluſio probatur. EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Electus ante confirmationem adminiſtrans, privatur jure quæſito per electionem, & electio caſſatur.* Probant textus *in c. cùm in cunctis, §. ſi verò, c. noſti* 9. *c. bonæ, c. nihil* 44. *hoc tit.* c. *cupientes, §. cæterum, c. avaritiæ, eodem tit. lib.*6. *extravaganti injuſtæ, hoc tit. c. cum venerabilis* 7. *de conſuet. c. jam* 18. *de præbend.* & alii citati in *cap. poſtulaſti*, c. *noſti, hoc tit.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti, & de poteſtate Epiſcopi* 1. *par. tit.*1. *c.*4. *& de jure Eccleſiaſtico lib.*1. *c.*19. *nu.*146. Julius Lavorus *titul.*4. *de election. c.*25. Layman *eodem tract. c.*19. Tamburinus *de jure Abbatum, tom.*1. *diſp.*6. *qu.*1. plures relati à Solorzano *lib.*4. *polit. c.*14. Pellizarius *qu.* 21. Garcia *tom.*2. *polit. tract.*9. *difficultate* 6. *dub.*1. Gibalinus *in ſynopſi cenſurar. littera E, num.*4. Lotherius *de re beneſic. lib.*2. *cap.*13. Michael. Rouſſelius *lib.* 2. *hiſtor. Pontif. juriſdict. cap.*2. *&* 25. Moez *in d. cap. avaritiæ.*

Hæc aſſertio dubia redditur ex eo; nam certum eſt, per electionem tantùm acquiri jus dignitatis, & officii, *cap. cùm inter*, 21. juncta ibi Gloſſa *hoc tit. cap. dilectiſſimi*, 8. *quæſt.*1. *cap. quantò*, juncta Gloſſa, ibi: *verbo Relatio*, 63. *diſtinct.* Abbas *conſ.*47. ſed nemo delictum committit, aut fraudem facit, qui ſuo jure utitur, *l. nemo, ff. de reg. juris*: ergo electus, qui jure quæſito utitur, adminiſtrans bona ſuæ dignitatis, puniri non debet. Accedit, nam adeò verum eſt, per electionem jus ad dignitatem acquiſitum eſſe, ut olim ſi conjugatus eligeretur in Epiſcopum, ſtatim ab uxore recedere cogebatur, D. Hieronymus *epiſt.*50. *ad Pammachium*, & ex eo notat Cironius *in hoc tit.* igitur quia electus per electionem ita jus acquirit, ut ante confirmationem adminiſtrare poſſit. Augetur ſecundò hæc difficultas *ex* c. *noſti, hoc titulo*, ubi cùm electus ante confirmationem adminiſtraſſet, privatus non fuit quæſito jure per electionem. 4 Traditur ratio dubitandi.

5 Pœna deponendi. Sed hac difficultate ita fulcita non obſtante, vera eſt noſtra deciſio, ad cujus expoſitionem, præmiſſis traditis *in c. poſtquam*, *3. c. noſti*, *c. tranſmiſſam*, *hoc titul.* ſciendum eſt, confirmationem ex parte electi, ita neceſſariam eſſe, ut ſi ea omiſſa ſe ingerat adminiſtrationi bonorum, ſive ut Prælatus, ſive ut Oeconomus, ſive ut procurator, privetur jure quæſito per electionem. Pius IV. in ſua conſtitutione 86. quæ extat in Bullario: Alexander V. & Julius II. in conſtitutionibus relatis à Gibalino *ubi ſuprà*; & ita deciſum fuiſſe in ſacra Rota refert Farinacius *tom.2. par.2. deciſ.641.* Tamburinus *ubi ſuprà*: immò ſi abſque diſpenſatione Pontificis promoveatur ad aliam dignitatem, talis promotio cenſetur ſubreptitia, nec præſtat verum titulum, ut reſolvit Abbas in præſenti, *nu.8.* quæ doctrina procedit non ſolùm in electo, verùm in poſtulato, nominato, ſeu præſentato. Lotherius *qu.13. nu.12.* Tamburinus *dict. qu.1. nu.5.* & in omnibus dignitatibus, & beneficiis expreſſis *in dict. c. Avaritiæ*. Limitatur autem noſtra deciſio in eo, qui per ignorantiam, & cum bona fide ſe ingeſſit adminiſtrationi, ut deciſum fuiſſe in ſacra Rota referunt Tamburinus *dict. qu.1.* Barboſa *in d. c. avaritiæ*, *nu.4.* ratio autem noſtræ deciſionis ex eo provenit, nam cùm jure communi attento, poſt electionem ſequi debeat confirmatio, *c. poſtquam*, *hoc tit.* cum ibi traditis; per electionem enim tantùm inchoatur ſpirituale conjugium inter Eccleſiam, & Prælatum, quod per confirmationem perficitur, *c. inter*, *de tranſlat. Epiſcopi*; inde electus non confirmatus ſe immiſcens adminiſtrationi Eccleſiæ, quia non vocatus, ſed potiùs intruſus præſumitur, privatur jure quæſito per electionem, & inhabilis redditur ad eandem dignitatem, ut ſic puniatur, in quo peccavit, *c. nemo*, *de temporib. ordin. lib.6.* Peccavit ſe immiſcendo adminiſtrationi dignitatis, quam non habebat: privatur ergo & jure quæſito, & facultate obtinendi eam. Poſt Vivianum *in præſenti*, docent Lotherius, & Lavorus, *ubi ſuprà*.

Nec obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta; nam licèt verum ſit, per electionem jus ad dignitatem acquiri, illud tamen tantùm eſt in habitu, non verò in actu; per electionem acquiritur jus adminiſtrandi ſine exercitio, quod confirmatio præſtat; & ſic cùm jus illud ſit ſine effectu, inde adminiſtrationi ſe immiſcens ante confirmationem, tanquam intruſus, privatur jure quæſito: nec obſtat textus *in d. c. noſti*, *hoc tit.* ſuprà expenſus, pro cujus interpretatione videnda ſunt, quæ in ejus commentario adduximus pro rationis dubitandi ſolutione. 6 Diſſolvitur ratio dubitandi.

Obſtat præſenti deciſioni textus *in c. indemnitatibus*, *§. cæterum*, *& §. ſi verò*, *de elect. in 6.* ubi ſæpè ſæpiùs deciditur, electam Abbatiſſam, & nondum confirmatam, poſſe impunè res monaſterii adminiſtrare: igitur quia ante confirmationem ſe immiſcens adminiſtrationi non privatur jure quæſito per electionem. Sed hujus textus deciſio ſpecialiter procedit in Abbatiſſa, quæ non à duabus partibus, ſed à majori impugnatur, ne confirmetur, quæ interim poteſt adminiſtrare, non tamen aliquid ex rebus monaſterii alienare, vel moniales recipere; cujus ſpecialitatis rationem conſiderat Julius Lavorus *d. c.24. nu.25.* Quæ huic commentario deſunt, petenda ſunt ex traditis *in c. poſtquam 3. c. noſti 9. cap. tranſmiſſam*, *hoc titul.* 7 Expenditur cap. indemnitatibus.

C A P U T XVIII.

Idem *Capitulo* a *Capuano*.

CUm inter univerſas Metropoles Capuana ſit Apoſtolicæ Sedis vicinior, ad proviſionem ipſius ſpecialiùs aſpiramus, talem ipſi perſonam præfici cupientes, quæ ſicut alios Metropolitanos loci vicinitate, ſic & devotionis affectu præcellat: per quem & ipſa Metropolis tam in ſpiritualibus, quàm *b* temporalibus optatum ſuſcipiat incrementum. Intelleximus autem per dilectos filios L. & P. Canonicos veſtros, & litteras, quas ad Sedem Apoſtolicam detulerunt, quod ad Decanum, & alios Canonicos veſtros *c* Panormi manentes, cùm ex eorum parte vobis fuiſſet per litteras intimatum, ut Eccleſiæ Capuanæ damna penſantes, ſic tractaretis ſuper electione ſubſtituendi Paſtoris, quod nullum deberetis in eorum abſentia nominare, quemdam ſocium veſtrum cum *d* litteris deſtinaſtis, duodecim dierum terminum aſſignantes, infra quem poſt receptionem litterarum veſtrarum iter arriperent redeundi: quamvis Eccleſiaſtica conſuetudo non exigat, ut ad electionem Paſtoris Canonici tam remoti vocentur, & illi præcipue, qui longè, antequam vos, Metropolitani veſtri obitum præſentialiter cognoverunt, quorum aliqui poſt ejus deceſſum ad Capuanam Eccleſiam ſunt reverſi. Quia verò mora longior in electionibus eſt valdè ſuſpecta, immò ſæpè damnoſa, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, atque præcipimus, quatenus invocata Spiritus Sancti gratia, perſonam idoneam per electionem canonicam concorditer aſſumatis ad regimen Eccleſiæ Capuanæ: conſequenter ad noſtram præſentiam nuncios idoneos tranſmiſſuri, per quos à nobis vice *e* regia poſtuletis aſſenſum, & Apoſtolicæ confirmationis *f* gratiam requiratis; attentiùs proviſuri, ut eo diſcretionis, & charitatis ſtudio procedatis, quod nec in electione vitium, nec in *g* electo defectus valeat inveniri: alioquin & factum electionis revocaremus in irritum, & perſonas eligentium puniremus.

N O T Æ.

1 Capua ubi. a CApuano.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.3. & in ipſo Cod. epiſtolar. Innoc. III. lib. 2. f. 381.* ex quo litteram textus reſtituo. Capua civitas eſt antiquiſſima Campaniæ, caput aliquando Italiæ, ut refert Titus Liv. *lib.4. hiſt.* ſæpius diruta à Romanis, & Gothis; denuò à Longobardis ex illius ruinis reædificata, cujus nominis rationem aſſignat Liv. *d. lib.4.* his verbis: *Eo anno Vulturnum Hetruſcorum urbs, quæ nunc Capua eſt, à Samnitibus capta, Capuaque a Duce eorum, vel quoad proprium eſt, à campeſtri agro eſt appellata.* Illuſtrat Lælius Biſciola *lib.11. horar. ſucciſiv. c.15.* Eſt civitas Archiepiſcopalis à temporibus Jo: XII. qui cùm in ea exularet, poſteà memor beneficiorum, quæ ibi acceperat, Archiepiſcopali decoravit titulo anno 968. ut refert Baron. *in eo anno.* Alia de Capua notarunt Fridericus Scot. *in itiner. Ital. p.3. pag. 209.* Tamajus à Salazar. *to.2. Martyrol. Hiſp. die 15. Martii.*

2 b *Temporalibus.*) licèt aliquo tempore Capua ad patrimonium Eccleſiæ Romanæ ſpectaſſet, ex donatione Caroli Magni, Ludovici, & Othonis, cujus verba refert Cohelius *in notitia Card. cap.15. congregat.21.* tamen labente tempore Capuæ principatus ad Regem Siciliæ pervenit: ſed quia Innocentius III. tanquam tutor Friderici II. Regnum Siciliæ, & Principatum Capuæ regebat, ideò in temporalibus etiam curam Capuæ habebat, ut infrà dicemus.

c *Panormi.*) Panormus urbs eſt omnium totius Siciliæ maxima, ac ſplendidiſſima, Regni caput, ut refert Philippus Cluverius *lib.2. Siciliæ*, *cap.3.* Colonia Romanorum, teſte Strabone *lib.6.* cujus initium refert D. Rochus Pirro *tom.1. Siciliæ Sacræ*, *notitia 1.* Dicta eſt etiam civitas hæc Panhormus, Panhormum, & Panhormium, à navium appulſu, quæ undique ad ejus portum accedunt: hormus enim eſt portus pars: unde nautæ dicuntur hormizare, id eſt navem anchoris, & retinaculis inſtruere, ut ſecura ſit à procellis in portu. Hinc Panhormita, Panhormitanus, & Panhormius. De hujus urbis antiquitate videndus eſt etiam Ptolemeus *lib.3. c. 4.* Habet Eccleſiam Cathedralem Beatæ Mariæ dicatam, & authoritate D. Gregorii conſecratam, ut ipſe teſtatur *lib.12. indict.7. epiſt.4.* 3 Panormus ubi.

d *Litteris deſtinaſtis.*) Iſtarum litterarum ad convocandos electores abſentes refert ex veteri formulario inſtrumentum Petrus Gregorius *de elect. c.14.* in hæc verba: (Fratres N, talis Ordinis ſancti (putà) Benedicti ad R. Curiam nullo medio pertinentis, & Frater N. humilis Prior clauſtralis N. cujuſdam monaſterii, & curam ipſius gerens Sede Abbatiali vacante, dilectis correligioſis, & fratribus de N, & Prioratuum, & mem- 4

bro

brorum à monaſterio dependentium reſpectivè, ſalutem à Domino: Cùm bonæ memoriæ Dominus N. Abbas ipſius monaſterii noviſſimus, die 4. (putà) præſentis menſis Decembris (quod non ſine grandi mentis amaritudine referimus) naturæ ſolvens debitum, ſpiritum ſuum reddiderit Creatori: nos ipſius corpore tradito reverenter (ut decuit) ſepulturæ Eccleſiaſticæ, nolentes dictum noſtrum monaſterium exiſtere Paſtoris diutiùs ſolatio deſtitutum, diem Lunæ poſt feſtum D. 24. menſis Januar. proximè futuri, cum intimatione omnium dierum ſequentium concorditer præfiximus ad electionem Paſtoris, & Abbatis in dicto monaſterio, & Capitulo noſtro celebrandam, & alia omnia peragenda, quæ ipſius electionis negotium contingere dignoſcuntur. Ut igitur ignorantiam ſuper hoc prætendere nequeatis aliquam, vobis, & cuilibet veſtrum, & omnibus, & ſingulis correligioſis præfixionem hujuſmodi duximus intimandam, voſque, & quemlibet veſtrum tenore præſentium citamus, & vobis mandamus, quatenus die dicta Lunæ N. manè, hora Capituli (quàm diem, & horam cum omnibus ſequentibus, quouſque ipſius electionis negotium fuerit expeditum, vobis harum ſerie aſſignamus, & præfigimus) ad monaſterium noſtrum intereſſe, veniatis, & compareatis, unà nobiſcum de electione futuri Abbatis, dante Domino, eligendi, ac in ipſo electionis negotio modo debito proceſſuri: alioquin vobis non expectatis, nec ulteriùs, ſi prædictus terminus per nos fuerit prorogatus, convocatis, in hujuſmodi negotio procedemus, abſentia veſtra non obſtante; ad iſtas autem litteras vobis, & cuilibet veſtrum præſentandas, & intimandas, dilectos noſtros D.D. duximus ſpecialiter deputandos: & in ſignum mandati noſtri ſuſcepti, & nunciorum, quilibet præſentibus Capitulo per ſe manu propria, vel per alium ſubſcripſit, vel ſigillum ſuum appoſuit. Datum in Capitulo noſtro ſub ſigillo noſtro communi, unà cum ſui notarii ſubſcriptione, &c. die, anno, &c.)

5 c *Vice Regia.*) Circa hujus clauſulæ expoſitionem variè cruciantur repetentes *hic.* Abbas Siculus, Abbas Panor. Hoſtien. & Butrius *nu.*4. ignari hiſtoriæ hujus temporis Innoc. III. variè hallucinantur, quorum ſententiis omiſſis, ut veram interpretationem aſſignemus, ſciendum eſt Innoc. III. auctorem hujus textus, fuiſſe tutorem Friderici III. pupilli, & Regis Siciliæ, & ſic regnum ipſum, tam in ſpiritualibus propria authoritate, quàm in temporalibus tutoria rexiſſe, ut referunt Spondan. poſt Baron. *an.*1298. *nu.*6. D. Rochus Pirro *tom.*1. *Siciliæ Sacræ, cap. de elect. Præſul. nu.*6. & ex eis obſervavit, qui ignoravit nihil, Illuſtriſ. D. Franciſ. Ramos in memoriali ſæpè citato, & ſemper laudando, *pro Epiſcopo Luſitan. propoſ. ult.* §.5. unde in illis electionibus, in quibus Rex Siciliæ, ſi adultus eſſet, præſtaret aſſenſum tanquam patronus Eccleſiarum Cathedralium ſui Regni, Innoc. tanquam tutor præſtabat aſſenſum vice regia, quod etiam conſtat ex alia epiſtola ipſius Innoc. miſſa ad Clerum, & populum Regienſem, in hæc verba: (Cùm dilectus filius G.S. Mariæ in Porticu Diaconus Cardinalis, cui vices noſtras, tam ſuper Balio Regni, quàm officio Legationis commiſeramus, apud Meſſanam pro ipſius Regni negotiis moraretur, dilecti filii Canonici Regienſes eidem obitum bonæ memoriæ Regienſis Archiepiſcopi, tam per litteras, quàm per Canonicos ſuos nunciarunt. Poſtmodum autem ad propria revertentes, & convenientes in unum, invocata Spiritus ſancti gratia, vota ſua in Vener. Fr. noſt. L. tunc Regienſem Archidiaconum contulerunt, eumdem ſibi unanimiter eligentes in Patrem ſuum pariter & Paſtorem: cùmque ad prædicti Cardin. præſentiam acceſſiſſent, ut ab eo tam aſſenſum, quàm confirmationem etiam obtinerent, ipſe aſſenſum eis regia vice concedens, & electionem examinans, cùm eandem inveniſſet canonicè, & de perſona idonea celebratam, authoritate Apoſtolica confirmavit, &c.) Idem liquet *ex epiſt.*132. *lib.*2. *ad pop. Cap.* & *ep.*244. ex geſtis Innoc. III. *pag.* 50. *&* 20. notavit Florens *ad tit. de elect.* Hujus notitiæ oblitum cerno Michaelem Rouſſel. *libr.*2. *Hiſtor. Pontif. c.*7. *n.*40. ubi tamen meminit Conſtantiæ Henrici VI. viduæ, quam tutricem dicit Friderici II. pupilli, narratque in manibus Innoc. III. renunciaſſe juri præſentandi Prælatos in Regno Siciliæ: quod jus repetiit tanquam injuſtè extortum Fridericus jam vir, & Imperator factus. Eodem modo accipiendus eſt textus antecedens in illis verbis, *vice regia.*

f *Gratiam.*) Confirmatio electionis, tam ex parte confirmandi, quàm confirmantis, non gratia, ſed juſtitia eſt; ſiquidem ex neceſſitate provenit: unde qui confirmat, non beneficium, ſed debitum impendit, *c. poſtquam* 3. *hoc tit. c. fin. hoc tit. in* 6. nec qui confirmat, donat, aut liberalitatem exercet, *c. inter dilectos, de fide inſtrum.* docet Lavorus *de elect. c.*25. *n.*28. & electus poteſt petere per ſe, aut per procuratorem ex juſtitia confirmationem, argumento textus *in c. nullus, de jurepatr.* & confirmante in confirmatione ceſſante, poteſt conqueri coram ſuperiore. Tamb. *to.*1. *de jure Abbat. diſp.*6. *q.*1. *&* *q.*3. *n.*4. Peyrin. *de ſubdito c.*3. §.6. *in fin.* Garcia *t.*2. *tr.*9. *diffic.*6. *dub.*2. Barb. *vot.*97. *nu.*70. igitur non rectè Innoc. confirmationem gratiam appellat. Huic difficultati reſpondendum eſt, Pontificem ex gratia electos confirmare, quia ſi nolit confirmare electionem, non habet ſuperiorem, à quo cogatur: quare omnia, quæ facit Sedes Apoſtolica, ex gratia facere dicitur *in c. Sedes, de reſcriptis.* 6

g *Electio.*) In hoc caſu electus fuit in Archiepiſcopum Capuanum R. cujus mentio fit *in cap.*2. *ne ſede vacante,* 7

COMMENTARIUM.

EX hoc textu talis communiter deducitur aſſertio: *Ad electionem vocari debent abſentes, ſi intra provinciam ſunt; valdè autem remoti, ſi commodè citari poſſint.* Probant textus *in c. quanto,* 63. *diſt. c. humilis, de majorit. & obedien. c. obeuntibus, cap. in Geneſi, c. bonæ, el* 2. *c. quod ſicut* 28. *c. coram* 35. *c. quia propter,* §. *illud, c. venerabilem* 34. *hoc tit, c. cùm olim* 7. *de arbitris, cap. conſtitutis,* 45. *de appellat. c. quamvis, de officio ordin. lib.*6. *cap. cum in Eccleſiis,* 33. *de præb. eod. lib.* Trid. *ſeſſ.*25. *de regul. cap.*6. Illuſtrat ultra laudatos à Barboſa *in præſenti, & lib.*1. *juris Eccleſ. titul. de electlon. num.*89. *& de Canonicis cap.*39. *& vot.*47. *nu.*168. Petrus Gregor. *de elect. cap.*14. Julius Lavor. *cap.*17. *de elect.* Tambur. *de jure Abbat, tom.*1. *diſp.*5. Suar. *tom.*4. *de relig. tr.*2. *c.*5. Samuel *tract.*1. *de elect. diſput.*2. *controv.*3. Lugo *reſponſ. moral. l.*1. *q.*1. *c.*24. Garcia *to.*2. *tr.*9. *diffic.*3. *dub.*5. Viſcherus *de elect. Regis, concl.*20. *fol.*79. Dartis *de benef. ſect.*6. *c.*1. Alteſſerra *in præſenti.* 8

Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequenti conſideratione: Non ſolùm abſentes intra provinciam, verùm & valdè remoti, ad electionem ſunt vocandi, nam invitis his, quorum intereſt, non eſt dandus Epiſcopus, *c. nullus,* 61. *diſt.* & quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, *l. fin. ff. de auctor. tutor.* & præſentibus omnibus, quorum intereſt, de unoquoque negotio tractandum eſt, *l. de unoquoque, ff. de re judic. l. nam ita* 39. *ff. de adopt. l. etiamſi* 29. §. *fin. ff. de minor.* Facit textus *in l. curialis* 2. *C. de decurion. lib.*10. ibi: *Ubi tractatur publica utilitas, remoti ſunt vocandi;* aliàs non vocati electores contempti videntur, & tunc potior eſt cauſa unus prohibentis, quàm majoris partis eligentis, *l. Sabinus* 20. *ff. communi dividundo:* igitur in noſtro caſu etiam valdè remoti erant vocandi. 9 Ratio dubitandi.

Sed hac difficultate minimè obſtante, vera eſt noſtri textus deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, mortuo Prælato, & ejus corpore humato, electores de futuri Prælati electione agentes, congregari debere in loco honeſto, & conſueto, atque præfinire diem ad ſucceſſorem eligendum; & tunc præſentes abſentibus litteras, aut nuncium mittere debere, ut cuncti abſentes ſciant vacantem eſſe Eccleſiam, & ſimul diem electionis præſcriptum: quæ omnia litteris comprehendenda ſunt, quarum exemplar retuli ſuprà ex veteri formulari. Vocandi autem ſunt abſentes, ſi ſint intra provinciam, ſive venire poſſint, ſive non. Innoc. *in d. cap. quia propter,* §. *illud:* ſi verò in loco remotiori degant, & commodè vocari poſſint, atque expectari, vocandi ſunt, ex noſtro textu. Vocari etiam debent abſentes cauſa ſtudii, ſi ſint in loco, ex quo venire poſſint. Panorm. *in cap. bonæ, el* 2. *hoc tit.* & illi, qui ſunt in poſſeſſione præbendæ, quamvis illis mota ſit quæſtio proprietatis, *cap. in Geneſi,* ubi Abbas *nu.* 5. *hoc tit.* & ſi abſentes vocati non comparuerint intra præfixum tempus, ut interſint electioni, præſentes ad eam procedere poſſunt, non obſtante illorum abſentia, *c. quod ſicut* 28. *hoc tit.* Quid tamen, ſi major pars abfuerit, minor autem præſens ſit? diſputant Petr. Gregor. *d. cap.*14. *de elect.* Lavorus *d. cap.*17. ſed ſi illis vocandis non vocatis electio facta ſit, ipſo jure ſuſtinetur; caſſanda autem eſt, dummodò ab- 10 Abſentes ſunt vocandi.

ſentes

ſentes de contemptu agant, & non aliter; etſi unus tantùm contemptus ſit, *d. cap. quod ſicut*, ubi Abbas *nu*.4. plus enim in hac ſpecie operatur unius contradictio, quàm plurium electio, *cap. bonæ* 35. *hoc titul. l.ſi in tres, ff.de arbitris:* & quia talis electio non eſt nulla ipſo jure, ſed irritanda; ideò neceſſe eſt, ut abſeus contemptus petat caſſationem antè illius confirmationem, *c.fin. hoc tit. in* 6. Anton. Cuchus *libr*.4. *inſtit. tit*.5.*n*.51. Lavorus *ubi ſupra*, *nu*.14. ſed ſi major pars abſens vocata non ſit, electio ipſo jure nulla eſt, quia de eſſentia electionis deſideratur, ut major pars vocetur, *c.audiſti*, *hoc tit.* Illud tamen ſummè notandum eſt electione caſſata, quia unus ex abſentibus contemptus eſt, ideò electores non privari facultate eligendi, nec electionem devolvi ad abſentem, vel ſuperiorem; ſed poſſe iterum eligere electores etiam ipſum, quem jam elegerant, docet Petr. Gregor. *de elect. cap*.14.

11 Inhabiles non ſunt vocandi. Circa inhabiles, eos videlicet, qui propter delictum, aut cenſuram privati ſunt facultate eligendi, dubium eſt apud Interpretes. Et dicendum, quod ſi delictum ita eſt manifeſtum, ut nulla poſſit tergiverſatione celari, tunc non eſſe vocandos; & quamvis vocati ſint, non debent expectari, *cap.cùm inter*, *de elect.* unde ſi abſentes ſint excommunicati, ſuſpenſi, vel interdicti notorii, non ſunt vocandi. Similiter nec illi, qui quamvis adeſſent, eligere non poſſent, propter defectum ordinis, vel ætatis, *cap. ex eo*, *de elect. libr*.6. *Clem*.1. *de regul. cap. ut hi qui*, *de ætat. & qual.* quæ doctrina procedit, etſi nondum ſit diſcuſſum, an inhabiles privandi ſint, cùm ſufficiat, ut poſſint poſteà convinci. Docent Lavorus *d.c*.17.*n*.7. Barboſa *num*.89. Garcia *ubi ſuprà*, *num*.4. ſervanda tamen conſuetudo eſt illius Eccleſiæ, de cujus Paſtore ſubſtituendo agitur, *cap.in Geneſi*, *hoc tit.* Gloſſa *in cap. coram* 35. *hoc tit.*

12 Ratio decidendi. Ex quibus dignoſcitur vera decidendi ratio ad noſtrum textum: qui enim in provincia ſunt, vocari debent ad electionem faciendam, ſicut vocantur ad alia negotia ardua. Felinus *in cap. cum omnes*, *de conſtitut. cap. quamvis*, *de Offic. ordin. in* 6. Accedit, quia fructus præbendæ conſiſtunt etiam in ſuffragio præſtando, & jure eligendi, ut de Epiſcopo docetur *in cap*.2. *ne ſede vacante*: ergo abſentes intra provinciam vocandi ſunt ad electionem; qui verò remoti ſunt, & commodè vocari, & expectari non poſſunt, vocandi non ſunt, quia periculum eſt in mora, *d. cap. in Geneſi*, *cap. bonæ* 36. *hoc tit.* periculum enim adeſt, quia abſentibus extra provinciam dilatio concedenda eſt juxta diſtantiam locorum, à quibus ſit evocatio; veluti ſi ex provincia aſſignentur tres menſes; extra, ſex; & trans mare, novem, juxta legem primam *Cod. de dilation.* atque ita ſi abſentes expectarentur, diù vacaret Eccleſia, cum gravi ejus damno, tempuſque electionis elaberetur, *cap. ne pro defectu*, *hoc tit.* Unde rectè in præſenti textu decidit Innocentius, abſentes extra provinciam vocandos non eſſe, ſi commodè vocari, & expectari non poſſunt; intra provinciam verò degentes, vocandos, & expectandos eſſe. Sed ſi non vocandi vocentur, expectandi ſunt uſque ad diem præſcriptam, niſi incommodum inde Eccleſiæ ſequatur, ut reſolvit Lugo *reſponſ. moral. l*.14.*c*.24. & ſi abſentes acceſſerint, etiam poſt ſcrutinium poſſunt ad electinnem admitti, *cap. Eccleſia*, *cap. ſicut*, *hoc tit.* Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà perpenſa; nam procedit in præſentibus, & abſentibus, qui commodè vocari valent: ſi verò ita remoti ſint, ut non ita commodè vocari poſſint, vocari non debent, ex ratione proximè adducta, damni videlicet, quod Eccleſia ſequitur; quæ ratio, ut validior, firmiorque, vincit aliam pro dubitandi ratione expenſam.

13 Exponitur cap. cùm olim, de re judic. Sed obſtat textus *in c.cum olim* 12.*de re judic.* in ultimis verbis, ibi: *Archidiaconatum plena omnium veſtrum, qui præſentes fuerint in Eccleſia, interveniente concordia ordinaveritis*. Ex quibus deducitur, abſentes ad electionem non eſſe vocandos, ſiva remoti ſint, ſive intra provinciam: ergo non rectè aſſerimus, abſentes intra provinciam eſſe vocandos. Gloſſa ibi, *v. Præſentes*, ut huic difficultati ſatisfaciat, aſſerit in eo textu conſuetudine introductum eſſe, ut abſentes non vocarentur; quare ratione præſcriptæ conſuetudinis, tantùm præſentes admitti ad eligendum. Sed hæc ſolutio convincitur, quia conſuetudo in hac parte tantùm attenditur circa valdè remotos vocandos, vel non, *c.coram*, *c.in Geneſi*, *hoc tit.* & abſentes intra provinciam ſemper vocandi ſunt, ut ex noſtro textu, & ſimilibus: quare hac ſolutione omiſſa, verius dicendum eſt, quod cùm in ea ſpecie collatio Archidiaconatus devoluta eſſet ad R. Pontificem, reſtituendo eam, & denuò concedendo Capitulo, potuit coarctare eam ad præſentes, & intereſſentes, ut poſſint ipſi tantùm eligere Archidiaconum: ita Panorm. *ibi*, *num*.9.

14 Intelligitur caput quod ſicut 28. hoc tit. Ex ſuprà traditis accipit lucem textus *in cap. quod ſicut* 28. *hoc tit.* ubi aſſerit Innoc. quod ſi ad electionem Præſulis Armachani vocati fuerunt abſentes, qui ſine periculo potuerunt vocari (quia ex noſtro textu vocandi non ſunt, qui commodè vocari nequeunt,) & illi venire nequiverint, quia intra tempus deſignatum non venientes, amplius expectandi non ſunt, electio à præſentibus celebrata valida eſt; ſi verò eos non fuiſſe vocatos conſtiterit per litteras, aut per teſtes (vocatos enim fuiſſe Capitulum debet probare, *cap.Albericus*, *de teſtib.* quia vocatus nemo præſumitur, niſi probetur, *c. ſacro* 48. *de ſent. excom.*) electio infirmabitur, niſi abſentes ſuperveniant, & illi conſentiant: qui textus debet accipi, quando non vocati fuarunt pauci, & poſteà ſupervenientes conſentiunt: ſi verò major pars abſens contempta eſſet, etiam ex poſtfacto conſentiens, non ideò convaleſcit electio, quæ ipſo jure nulla fuit, cùm de eſſentia electionis ſit, ut major pars electorum vocetur, ut docet Garcia *ubi ſuprà*, *num*.6.

CAPUT XIX.

Idem *Archidiacono*, *&* *Capitulo a Capuano*.

CUm olim nobis de obitu bonæ memoriæ Archiepiſcopi Capuani, tam per veſtras litteras, quàm nuntios conſtitiſſet; volentes, prout officii noſtri ſollicitudo depoſcit, in Paſtorem provideri celerius Eccleſiæ viduatæ, vobis dedimus in mandatis: ut electionem canonicam de perſona idonea faceretis, per quam in ſpiritualibus & temporalibus Capuana Eccleſia poſſet congrue gubernari. Vos autem mandatum noſtrum ſuſcipientes humiliter & devotè, ſtatuto die in Metrop. Eccleſia conveniſtis; & cùm ad tractandum de facienda electione in Capitulo ſederitis, & tu fili Archidiacone hymnum ad invocandam Spiritus ſancti gratiam incepiſſes, dilectus filius M. Archidiaconus Theat. Canonicus Capuanus ſilentium indicens ſic ait: Dominus Papa, ut faceremus canonicam electionem præcepit; & ego ne fiat niſi canonica, interdico, & ad ipſum vocem appellationis emitto. Cùmque à quibuſdam veſtrum quæſitum fuiſſet ab Archidiacono memorato, quid intelligeret per canonicam electionem, reſpondit: Ut ſecundùm decreta canonica nullus in Epiſcopum de aliena eligeretur Eccleſia, donec in propria poſſet idoneus inveniri; & ſic aliquantulo facto tumultu, cùm tu, fili Archidiacone, hymnum iterum incepiſſes, ipſe Archidiaconus Theatinus cum quibuſdam complicibus ſuis choro exivit, & cœpit in quodam angulo Eccleſiæ commorari, & vos hymnum ſolemniter in choro complevistis. Deinde cùm poſt invocatam Spiritus Sancti gratiam foret de electione tractandum, unum Preſbyterum, & unum Diaconum, & alium Acolytum vicem gerentem Subdiaconi, qui etiam eſt Cancellarius Eccleſiæ Capuanæ, ut vota ſingulorum ſeriatim perquirerent, elegiſtis: qui univerſorum perquirentes diligentiùs voluntates, vos omnes, qui ad eligendum in Capitulo remanſiſtis, invenerunt in electione concordes, dilectum filium R. Subdiaconum, & L. Capellanum noſtrum, filium dilecti filii nobilis viri P. Comitis Colanenſis, unanimiter nominantes. Demùm verò prædictum Archidiaconum, & qui cum eo exierant, per quoſdam de veſtris admonere curaſtis, ut ad electionem accederent faciendam:

ciendam; ſed cùm ipſi venire penitus recuſaſſent, & diceret idem Archidiaconus, quod non ei fecerat is tantum honoris & gratiæ, quod vobiſcum vellet in electione facienda perſiſtere; vos publicata electione veſtra, cantaſtis Te Deum laudamus, & pulſari feciſtis cum ſolemnitate campanas, ut quod per vos factum fuerat, innoteſceret civitati: ad quarum ſonitum cùm univerſus populus ad Eccleſiam adveniſſet, & audiſſent, qualiter à vobis electio fuerat celebrata, factum veſtrum communiter approbarunt, & quidam eorum, ut Archidiaconum & alios, qui ab electione diſcordabant, ad concordiam revocarent, multipliciter inſtiterunt. Verùm ipſe Archidiaconus, ut proponitur, ſe tunc ipſi electioni minimè conſentire, & in noſtra præſentia ſuum aſſenſum ipſi velle præſtare reſpondit: quod etiam, ſicut dicitur, ſæpè & ſæpiùs in multorum præſentia replicavit. Tu verò, fili Archidiacone, cum multis de Canonicis Capuanis decretum electionis afferens eligentium ſubſcriptionibus roboratum, ad noſtram præſentiam acceſſiſti, & cùm apud nos ſuiſſetis aliquandiù commorati, Canonici Capuani pro parte adverſa poſt aliquot dies noſtro ſe conſpectui preſentarunt. Vobis igitur, & ipſis in noſtra, & Fratrum noſtrorum præſentia conſtitutis, utrique partium præcepimus dicere veritatem; & quantum quidem erat in narratione facti, uſque ad exitum Archidiaconi prædicti de choro, neutra partium diſcordabat. Dicebant tamen Clerici antedicti, quod multi, qui exierant cum Archidiacono, minis & terroribus fuerant inducti electioni à vobis poſtmodùm factæ conſentire. Cùmque tam à vobis, quàm à Clericis illis quæſiverimus diligenter, quot erant Clerici Capuani, qui electioni debuerant intereſſe, inventi non fuiſtis in reſponſione diſcordes; ſed tam vos, quàm ipſi certum ſuper hoc numerum deſignaſtis: & cùm quæreremus ſollicitè, quot exierant cum Archidiacono Theatino, cùm appellationem oppoſuit, interpoſitæ appellationi faventes; licèt in hoc à vobis præfati tres Clerici diſcordarent, quod duodecim, vel tredecim ad plus de Canonicis ab electione facta proponerent diſſentire; & vos eos eſſe quinque, aut ſex ſolummodò diceretis; ſecundùm tamen expreſſum à vobis, & ipſis Canonicorum numerum tres partes, & ampliùs erant in electione concordes, ſi etiam prædictorum Clericorum aſſertio vera eſſet, quod tredecim Canonici diſſentirent. Quamquam autem, ut prediximus, diligenter inquiſivimus publicè veritatem, ne tamen aliqua videremur omittere, de quibus fides nobis erat plenior exhibenda, per quoſdam de fratribus noſtris ſigillatim vos, & ipſos Clericos examinari præcepimus, ut quiſque veſtrum coram ipſis pleniùs, & ſecutiùs exponeret voluntatem; qui non aliud, quàm antè propoſitum fuerat, invenerunt. Interrogati verò Clerici antedicti, qui ſe quorumdam Canonicorum dixerant minis, & terroribus ad conſentiendum inductos, ſi viderunt aliquibus quamlibet coactionem inferri, taliter reſponderunt, quod poſt factam electionem audiverunt quoſdam de Canonicis aliis comminantes, & dicentes: De civitate trecenti vocentur armati, & tunc apparebit, quis electioni noſtræ noluerit conſentire. Sed licèt hoc dictum fuerit, non viderunt tamen propter hoc aliquem cum armis venientem ipſis coactionem aliquam intuliſſe. Cùm autem ex utriuſque partis aſſertione conſtaret, interpoſitam fuiſſe appellationem canonicam, quando ne fieret electio niſi canonica, ſecundùm mandati tenorem, ad noſtram fuit audientiam appellatum, videri poterat, quod poſt eam medio tempore nihil debuerit innovari: unde talis electio judicanda erat irrita & inanis, ut poſt appellationem canonicè interpoſitam attentata; & è contra cùm appellatum fuiſſet, non ut nulla fieret electio, ſed ut fieret canonica, ſi factum electionis canonicæ fuit ſubſecutum, non utique contra formam appellationis hujuſmodi, ſed magis ſecundùm eam videbatur eſſe proceſſum; & ideò licèt poſt appellationem, tamen contrà fuit eadem electio celebrata, propter quod non erat aliquatenus irritanda. Nam cùm duæ partes, & ampliùs electioni conſenſerint, & conſentiant, licèt cautum reperiatur in *b* canone, ut tunc alter de altera eligatur Eccleſia, cùm nullus in propria fuerit repertus idoneus; quia tamen hoc in favorem introductum eſt Clericorum, & cuique licet *c* renuntiare juri, quod pro ſe noſcitur introductum; vos qui duæ partes eratis, & ampliùs, cùm quod duæ partes Capituli faciunt, totum facere doceatur, in hac parte juri, quod pro vobis facere videbatur, renuntiare potuiſtis, & electionem de perſona alterius Eccleſiæ celebrare; præſertim cum illud decretum locum videatur habere, quando Clericis renitentibus & invitis, per alicujus violentiam poteſtatis extraneus ingeritur ex adulterio, propter quod ſequitur in decreto, ut ſit facultas Clericis renitendi, ſi ſe viderint prægravari; & quos ingeri ſibi viderint ex adverſo, non timeant refutare. Præterea cùm Sedes Apoſt. Caput omnium Eccleſiarum exiſtat, & R. Pontifex judex ſit ordinarius ſingulorum, quando de ipſa quis aſſumitur in Prælatum alterius, ei poſſe objici non videtur, propter capitis privilegium, quod obtinet plenitudinem poteſtatis, quod de alia Eccleſia eligatur, cùm à capite membra reputari non debeant aliena. Item cùm poſt appellationem emiſſam, ut non fieret electio, quia talis appellatio nulla foret, ſed ut fieret canonica, dictus Archidiaconus Theatinus cum ſuis fautoribus chorum exiiſſet, & vos illos, ut intereſſent electioni faciendæ vobiſcum, curaſſetis ſolicitè revocare, quoniam ad electionem faciendam accedere noluerunt, alienos ſe feciſſe videntur; propter quod electioni à vobis concorditer celebratæ de jure non poſſe contradicere videbatur: præſertim cùm idem Archidiac. poſteà requiſitus reſponderit, quod in præſentia noſtra vellet ſuum ei præbere conſenſum, & ideò cùm ſecundùm ſtatuta Later. Concilii, app. remota ſemper id debeat prevalere, quod à pluribus & ſanioribus fuerit ordinatum, niſi fortè à paucioribus & inferioribus aliquid rationabile objectum fuerit & oſtenſum; à vobis celebrata electio, tanquam à majori & ſaniori parte, non obſtante contradictione, vel appellatione paucorum, debebat, & poterat rationabiliter confirmari, cùm id quod objectum exiſtit & oſtenſum, rationibus præmiſſis appareat rationabile non fuiſſe. His taliter allegatis, quamquam contra perſonam illius, quem elegiſtis, nihil unquam dictum fuerit vel objectum; quia tamen verbum Apoſtoli dicentis: Nemini citò *d* manum imponas, debemus attendere, diligenter ad ea, quæ circa perſonam inquirenda fuerant, duximus ex officio noſtro (ſicut decuit) procedendum. Et quia cùm tria ſint in perſona electi precipuè requirenda, videlicet ætas legitima, morum honeſtas, & litteratura ſufficiens; licèt de honeſtate morum, tanquam ei, qui nobiſcum eſt aliquandiù laudabiliter converſatus, poſſimus ipſi laudabile teſtimonium perhibere: illius quoque litteraturæ, licèt non eminentis, tamen convenientis exiſtat, ut pro defectu ſcientiæ (ſicut pleniùs intelleximus ab his, qui eum meliùs cognoverunt) ab electione non deberet excludi, de legitima tamen ætate plenè ſcire *e* non potuimus veritatem, de qua nec vos (ut accepimus) aliquid cogitaſtis: & cùm à multis cujus ætatis exiſteret, curaverimus indagare, à nemine unquam audivimus, quod annum trigeſimum attigerit. Cùm autem ſecundùm prædicti ſtatuta *f* Concilii nullus debeat in Epiſcopum eligi, qui trigeſimum ætatis annum non egerit, licèt ſenectus venerabilis ſit, non diuturna, nec annorum numero computata, ſed cani hominis ſint ſenſus ejus, & ætas ſenectutis vita immaculata: quia tamen poſt illa tria, quæ Salomon aſſerit difficilia, quartum quaſi reputet impoſſibile, viam videlicet viri in adoleſcentia ſua, tanquam inveſtigari non poſſit; nos Eccleſiæ pariter & perſonæ providere volentes, & tam rationes, quàm canones obſervare, habito ſuper hoc cum fratribus noſtris

dilige-

Digitized by Google

diligenti tractatu, quia propoſitum veſtrum providum intelleximus, & ideò propter urgentem neceſſitatem, & evidentem utilitatem Eccleſię Capuanę, quam in hac parte potiùs approbamus, volumus ipſum firmiter perdurare, prefatum Subdiaconum noſtrum de communi fratrum conſilio vobis in procuratorem concedimus, liberam adminiſtrationem ei tam in ſpiritualibus, quàm in g temporalibus committentes. Quapropter diſcretioni veſtrę per Apoſtolica ſcripta mandamus, atque precipimus, quatenus eum ſuſcipientes humiliter & devotè, ipſi curetis plenariè de ſpiritualibus & temporalibus reſpondere, ut & ipſe profectum & honorem Eccleſię Capuanę valeat ſtudioſiùs procurare, & dilectionem, quam vos ad eum habere proponitis, in exhibitione operis experiri. Speramus enim in Domino, quod ſicut ei dedimus in mandatis, taliter in commiſſa ſibi procuratione proficiet, quod ſibi ſalutem, vobis utilitatem, & nobis comparabit honorem, Datum Laterani.

NOTÆ.

1 a *Capuano.*) Ita legitur in ipſo codice epiſtolarum Innocen. Coloniæ edito, *pag.*435. ex quo litteram textus reſtituo; ſed legendum eſt, *Archiepiſcopo*, ut habetur tam in hac, quàm in tertia collectione, ubi *ſub hoc tit. cap.*4. reperitur textus hic. De Eccleſia Capuana egi in textu antecedenti.

2 b *In Canone.*) Ut tunc de altera Eccleſia eligi valeat Prælatus; jure enim communi ex propria congregatione ſumi & eligi Prælatus debet, *cap.*1. ubi probavi, *hoc tit.* Conſuetudine etiam introduci poteſt, ut de aliena Eccleſia Prælatus eligatur, *cap.cum dilectus, de conſuet. cap.*25. *v.ſ.*

3 c *Renunciare.*) Vulgare axioma deductum ex lege *ſi quis in conſcribendo, C. de pactis, l.ſi quis in conſcribendo, C.de Epiſcop. & Cleric.* quod variis limitationibus exponit Balboa *in cap.*1. *de foro compet.*

4 d *Manum imponas.*) Verba ſunt Apoſtoli *ad Timoth. cap.*1. quæ reperiuntur *in cap. miramur* 6.*diſt. cap. quod eſt manus*, 78.*diſt.* ex quibus evincitur, antè legitimam ætatem non eſſe aliquem ſacris ordinibus iojungendum.

5 e *Stire non potuimus.*) Inde ob negligentiam diei natalis innumera jurgia, & perniciosæ mortalium ſeditiones ſæpè eveniunt; probari autem ætas poteſt, vel aſpectu corporis, *l.minor* 33.*ff.de minor. l.ſi minor, ff. ſi tutor, vel curat. l.ſi alterius, C. ſi minor ſe majorem*; teſtibus *l.noviſſima, C.de liberali cauſa*; natali profeſſione, etiamſi à matre fiat, *l.etiam penult. ff. de probat. l.non nudis, C.de precibus, l.*1. *C. ſi minor, l.*2. *de excuſat. tutor.* de qua profeſſione aliqua adducunt Coſtanus *de ſponſ. fol.*74. Narbona *de ætate, anno* 1, *qu.*1. & communiter fit ex libris parochialibus, ubi ſcribuntur regeneratorum nomina.

6 f *Statuta.*) Concilii Lateran. de quo *in capit. cum in cunctis, ſuprà hoc tit.*

7 g *Temporalibus.*) Hęc verba etiam occurrunt in textu antecedenti, ubi adduximus rationem, quare Archiepiſcopus Capuanus in temporalibus etiam adminiſtraret.

COMMENTARIUM.

8 Concluſio probatur. EX hac diffuſa epiſtola ſequentem communiter repetentes deducunt aſſertionem: *Appellatione interpoſita, ne electio niſi canonicè fiat, ſi ſequatur electio canonica, valida eſt; ſi verò appelletur, ne hoc modo fiat, & contrà celebretur, nulla eſt.* Probant textus *in capit. conſideravimus, c.cùm inter, hoc tit. c.dilecti, de ſupplen. neglig. cap.*1. *c.circa, c.quamvis* 10. *hoc tit. in* 6. *cap.*1. *de appell.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, Covar. *pract. q.*24.*nu.*5. Julius Lavorus *de elect. c.*19.*n.*120. Lancell. *de attentatis* 2.*p.c.*12. *limit.*5. Salgado *de protect. Reg. p.*3.*c.*8. latè *de retentione bullarum* 3.*p.c.*8. Lezana *tom.*3. *verbo appellare*, Fragoſo *de regim. Chriſt. reip. p.*1.*l.*8.*diſp.*24.*ſ.*41. Thomas Sanchez *lib.*3. *conſil. cap. unico, dub.*32. Hieron. Garcia *tom.*2. *polit. regul. diffic.*6.*tr.*9.*dub.*3.

9 Impugnatur e … à ſequ … Hæc tamen aſſertio difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam ab eo, quod facit major pars Capituli, non licet appellare; nec ſi tali appellationi deferatur, inducitur attentatum, *cap.*1. *c.ex ore de his, quæ fiunt à Prœl.* imò factum à majori parte, non obſtante appellatione exequendum eſt, *dict.cap.*1. ibi: *Appellatione remota prævaleat ſemper, & ſuum conſequatur effectum, quod à majori, & ſaniori parte Capituli fuerit ſtatutum.* Et *d.cap. ex ore*, ibi: *Nos attendentes ſibi de jure non potuiſſe competere, ut per appellationem ob id interpoſitam communem ordinationem Eccleſiæ impediret.* Quod adeò procedit, ut etiamſi in continenti offeratur cauſæ probatio, non admittatur appellatio, ut docent *in d.cap.*1. Immola *colum.*1.*n.*2. Innocent. *num.*3. quos ſequuntur Azevedo *ad Curiam Piſanam l.*2.*c.*4.*n.*12. Salgado *de protect. p.*2.*c.*13.*n.*228. igitur ſi in præſenti textu appellatio interpoſita fuit à minori parte, cùm electio celebrata eſſet à majori, non debebat admitti. Accedit, nam ex alio capite appellatio ſuperfluè interpoſita fuit in præſenti caſu; nam appellatio ne electio fiat niſi canonicè, fruſtratoria eſt, quia vel electio celebrata fuit canonicè, & cùm non ſit contra appellationem facta, nihil operatur appellatio: vel fit minùs canonicè, & tunc electio nulla eſt ipſo jure, *c.cùm in cunctis, c.quia diligentia, c.quia propter, hoc tit.* ergo fruſtratoria fuit appellatio, de qua in præſenti caſu. Augetur ſecundò hæc difficultas, nam ſi appellatio, de qua in præſenti, vires habuit, ſive interpoſita ne niſi canonicè electio fieret, ſive ut hoc vel illo modo celebraretur, quidquid poſt appellationem admiſſum fuerat, ut attentatum revocari debebat, *cap.ſi à judice, de appell. lib.*6. quidquid enim poſt appellationem attentatum fuerit, nullum eſt ipſo jure, *c.ſignificante, c.Rodulphus, de reſcript. cap.*1. cum vulgatis, *de appel.* ergo quocumque modo appellaret minor pars Capituli Capuani, quidquid poſteà attentatum fuerat, nullum debebat declarari.

Qua difficultate, etſi gravi, non obſtante, vera eſt præſens deciſio, pro cujus explicatione ſciendum eſt, appellationem duplicem eſſe, unam judicialem, aliam extrajudicialem, ut docent Abbas *in rubrica de appell. num.*3. Petr. Greg. *lib.*50. *ſyntag. c.*2.*nu.*5. Rebuffus *in tract. de appel. in præfat.* Pax *in praxi*, 6.*par. in proœm. num.*8. Azevedus & plures ab eo relati *in rubric. tit.*18.*n.*4.*l.*4. *recopil.* Judicialis dicitur, quæ in judicio interponitur, & quadrupliciter à Doctoribus conſideratur, videlicet antejudicialis, intrajudicialis, judicialis, & poſtjudicialis. Antejudicialis dicitur, quæ ante litis conteſtationem interponitur, *c.ſignificaſti*, 32. *cap. Rodulfus* 35.*de reſcript.* Intrajudicialis, quæ poſt litem conteſtatam antè finem judicii fit, *cap.*1. *de dilat.* ut quæ ab interlocutionibus interponitur, *c.ut debitus* 59. *de appel.* Judicialis dicitur, quando à ſententia definitiva appellatur. Poſtjudicialis, quæ interponitur ab executione, *l.ab executione* 4.*ff.de appell. l.ab executore* 5. *C. quorum appell. c.conſultationi* 15. *de re judic.* Extrajudicialis verò appellatio dicitur ea, quæ ab actibus extrajudicialibus interponitur, quoties quis gravatur, vel gravamen ſibi inferendum eſſe ſuſpicatur, ut in electionibus, præſcriptionibus, & ſimilibus, *c.conſtitutis* 23. *in fin. de appell. c.concertationi* 8. *eod. titul. lib.*6. quæ omnia extrajudicialia ſunt, *cap.cum inter, hoc tit. c.conſtit.*41. *cap.ut circa, eod.tit. lib.*6. Mareſcot. *lib.*1. *variar. c.*32.*nu.*30. Salgado, plura inde ad praxim reſolvens, *de protect. Regia* 2.*p.c.*13. Et hæc extrajudicialis appellatio interponitur vel à judice extrajudicialiter procedente in danda alicui poſſeſſione, vel ſpoliatione: vel à privato gravamen aliquod inferente, veluti in electione non ſolùm facta, verùm facienda, *cap. Eccleſia* 48. *hoc tit.* ut ſi de perſona non idonea fiat, *cap.congreg.*53. *hoc tit.* vel contempto eo, qui provocat, *c.bonæ* 36. *hoc tit.* vel ne procedatur ad electionem ſine conſenſo totius Capituli, ſeu vocatis abſentibus, *c.auditis* 27. *hoc tit.* ne ille, vel ille eligatur, *c.inter* 21. *hoc tit. cap.qui contra* 20. *eod.tit. in* 6. vel niſi canonicè fiat electio, *c.cùm nobis* 19. *hoc tit.* quibus in caſibus eligentium poteſtas ſuſpenditur, *cap. cùm nobis* 19.*de elect.* progreſſuſque ipſis electionis impeditur, *c.quod ſicut* 28. *hoc tit.* Hæc autem appellatio extrajudicialis frequenter interponitur, cùm quis ſuſpicatur aliquod gravamen ſibi eſſe inferendum in electione ſeu præſentatione; quo caſu fieri debet proteſtatio in publica forma eligenti, vel adverſario, quam nos appellamus vulgò *requirimiento*, ne videlicet ad electionem procedatur, aliquiſve præſentetur, inſtituatur, ſeu in poſſeſſionem mittatur, aliter ex

tunc

10 Appellatio quotuplex.

tunc tanquam à gravamine comminato appellari; à futuro enim gravamine appellari poteſt, *leg. in multis 25. C. de appel.* cum vulgatis.

11 Poſt appellationem nihil innovetur. Secundò præmittendum eſt, poſt appellationem interpoſitam nihil eſſe innovandum, *l. 1. & per tot. C. nihil innovari appell. penden. cap. 1.* ubi latè dicam, *de appel.* Lancell. *integro tract. de attentatis*: quod procedit ſive appellatio recepta ſit, ſive non ſit admiſſa; nam ſi recepta eſt, nihil innovari poteſt, ex eo quia recepta eſt, & per conſequens ſuſpenſa juriſdictio judicis à quo, *c. ad hæc, c. ſuper eo, c. ut noſtrum 36. de appell.* Si verò non ſit admiſſa, etiam non permittitur innovatio, ne præjudicium appellanti irrogetur, interim dum per ſuperiorem deciditur, an appellatio juſtè interponatur, an invalidè, *l. unica, ff. nihil innovari*, Lancell. *de attent. 2. p. c. 15. n. 58*, Covar. *pract. q. 25. n. 1.* Sententia enim per appellationem inſpecto præſenti ſtatu extincta cenſetur, *l. 1. §. fin. ff. ad Turpillian.* & ſi conſideremus futurum litis eventum, ſuſpenſa dicitur, *c. venientes, de jurejur.* tum etiam, nam ſi aliquid appellatione interpoſita innovaretur de judice à quo, non ſolùm in præjudicium partis fieret, verùm etiam in contemptum ſuperioris judicis ad quem, ut docent Francus & Cardinalis *in c. bonæ, §. 1. de appell.* Unde quia poſt appellationem à judice à quo innovatur, attentatum dicitur, & antè omnia remedio attentatorum à judice ad quem revocari debet: quare frequens eſt illa clauſula in reſcriptis impetratis appellationis cauſa: *Revocato in irritum quidquid poſt appellationem inveneritis attentatum, in negotio procedatis*, Docent & illuſtrant Donel. *lib. 28. comment. c. 9.* Gaillus *lib. 1. pract. c. 146.* Gonzal. *ad regul. 8. gloſſ. 5. nu. 176.* Tuſchus *litt. A, concl. 375. & 376.* Balboa, & communiter repetentes *in cap. 1. de appell.*

12 Ratio decidendi. Ex quibus velut manuducitur ratio noſtræ concluſionis; nam ſi appellatio interpoſita ſit, ne hoc, vel illo modo ad electionem electores procedant, electio contrario modo celebrata, ut attentata reſcinditur, & revocatur, ex ſuprà dictis; immò electores pœnam ſuſpenſionis incurrunt, *c. ſi poſtquam, c. provida, hoc tit. in 6.* ſi vero generaliter appellatum fuit, ne electio niſi canonica admitteretur, electio canonicè celebrata ſuſtinetur, quia non eſt contra appellationem, licèt ſit poſt eam celebrata; quod non eſt ſufficiens in extrajudiciali appellatione, ut attentatum inducatur, ut dixi *in c. conſideravimus, hoc tit.* Quare rectè Pontifex in præſenti decidit electionem in præſenti ſpecie poſt appellationem, non verò contrà, celebratam valere, electumque litteris pollentem, legitimamque ætatem habentem, admittendum eſſe ad Epiſcopatum.

13 Reſpondetur difficultatibus. Nec obſtat difficultas ſuprà adducta, quia quod in ea dicebamus, procedit, cùm major pars Capituli rationabiliter, & ſecundùm juris tramites ſtatuit; minor verò pars irrationabiliter, non ratione, ſed propria voluntate ducta, in appellationis vocem erumpit, ut electionem differat: tunc enim appellatione remota major pars procedere valet ad electionem abſque eo, quod ut attentatum reſcindatur. Nec obſtat, appellationem interpoſitam in noſtro textu, ne niſi canonicè procederetur, fruſtra interponi, Cui difficultati, omiſſa ſolutione Innoc. in præſenti, dicendum eſt, appellationem interpoſitam, ne niſi canonicè electio fiat, non eſſe fruſtratoriam, quia utilius eſt, ut electio annulletur per viam attentati judicis officio, quàm per viam ordinariam, agendo ad nullitatem electionis, ut docet Butrius *in præſenti, nu. 32.* Nec obſtat augmentum difficultatis, cui ſatisfaciendum eſt diſcrimen conſtituendo inter appellationem judicialem, & extrajudicialem; licèt enim poſt appellationem judicialem omnia quocumque modo attentata revocentur; tamen in appellatione extrajudiciali illud tantùm revocatur, quod contra ipſam appellationem factum eſt, videlicet contra expreſſum articulum, à quo fuit extrajudicialis appellatio interpoſita, juxta textum *in c. cùm ſit Romana, §. verò, de appel.* docent Lancell. *de attentat. l. 3. c. 12. limit. 3.* Covar. *pract. c. 24. nu. 5.* extrajudicialis enim appellatio tantùm eſt quædam provocatio, quæ non ſuſpendit juriſdictionem ejus à quo interponitur; ſed tantùm in eo articulo, de quo ſpecialiter eſt appellatum. Unde cùm in noſtro textu agatur de appellatione extrajudiciali, rectè aſſeritur, quod niſi contra ipſam appellationem electio celebrata ſit, ut attentata revocari non poteſt, ut dixi *in c. conſideravimus, infrà.*

Obſtat ſuprà traditis textus *in cap. conſtitutis 46. de appellat.* ubi aſſeritur interpoſita ab electione appellatione, poſſe electum poſſeſſionem acquirere, & remedio attentatorum poſſeſſionem non revocari: Igitur etiam poſt appellationem interpoſitam licet ad electionem procedere. Cui difficultati, omiſſis traditis à Balboa *in cap. 1, de appell. num. 47.* dicendum eſt, poſſeſſionem in eo textu juſtè adeptam fuiſſe, & defendi poſſe duplici ratione. Prima generali, quà docetur ab executione appellationem non admitti, *cap. novit 43. hoc tit. leg. ab executore, ff. de appell. leg. ab executione 5. Cod. quorum appellat.* latè docet Salgado *de protect. 4. part. cap. 1, cum ſeqq.* Alia ſpeciali ratione, quia licèt à confirmatione electionis appellari poſſit, *c. cùm nobis 19. de elect. cap. concertationi, eod. tit. lib. 6.* pluribus relatis Garcia *to. 2. polit. tract. 9. diffic. 6. dub. 2.* tamen poſt confirmationem ab inveſtitura, ſeu inſtitutione appellari non valet, *cap. ut circa, de elect. in 6.* ne diù Eccleſia paſtore deſtituatur; unde cùm *in dict. cap. conſtitutis*, appellatio eſſet interpoſita poſt confirmationem, appellatio poſteà adepta remedio attentatorum revocari non poteſt. Docet Petr. Gregor. *lib. 5. part. tit. 15. cap. 2. litt. V.* 14 Exponitur cap. conſtitutis 46. de appellat.

CAPUT XX.

Idem a *Cantuarienſi Epiſcopo*.

INnotuit nobis olim, tam per tuas litteras, quàm quorumdam Suffraganeorum tuorum, & dilectorum filiorum Prioris, & Conventus *b* Vvigornienſis Eccleſiæ, quod eadem Eccleſia deſtituta *c* Paſtore, dicti Prior, & *d* Conventus dilectum filium Magiſtrum M. Eboracenſem *e* Archidiaconum in Paſtorem animarum ſuarum unanimiter elegerunt; & cùm ejus tibi fuiſſet electio præſentata, *f* confirmationem uſque in adventum ipſius, qui *g* abſens eligebatur & inſcius, diſtuliſti; qui tandem, quod fuerat factum audito, ad præſentiam tuam devotus acceſſit, & præter opinionem omnium, qui nihil obſtare credebant, quin ſtatim concors, & canonica deberet electio confirmari, ſpontanea tibi, & *h* ſecreta confeſſione *i* monſtravit, quod conſcientia ejus aliquantiſper ex natalibus eſſet læſa, & quod ad tantæ dignitatis apicem præter indulgentiam Apoſtolicæ Sedis nollet aliquatenus promoveri propoſuit, etiamſi promoventem benignum & facilem inveniret. Tu autem, ſicut vir providus & diſcretus, intellecta conſcientia ejus, noluiſti protinus ad confirmationem procedere, ſed nobis rei ſeriem per tuas inſinuaſti litteras, & per eas ipſius Magiſtri merita & conſcientiam *j* commendaſti, Capitulum autem ejuſdem Eccleſiæ, quare per te fuiſſet electionis confirmatio protelata, ſe ignorare per litteras ſuas nobis tranſmiſſas expoſuit, & eam petiit per Sedem Apoſtolicam confirmari, præſentato nobis decreto electionis ſubſcriptionibus eligentium roborato. Quidam tamen Suffraganeorum tuorum, quod per tuas litteras videbaris obſcurè aliquantulum innuiſſe, per ſuas litteras in aliquibus expreſſerunt, aſſerentes eum filium fuiſſe cujuſdam militis, & ab eo ex quadam *k* ingenua, & non conjugata ſuſceptum. Interim verò idem Magiſter ex inſperato ad præſentiam noſtram acceſſit, & quod nobis de nativitate ipſius per litteras aliquorum Suffraganeorum tuorum fuerat intimatum expoſuit, & adjecit, quod nunquam pater ejus habuerat uxorem, ſed matri ejus virginitatis florem ſubripuerat quaſi furtum, quo facto ipſa infrà quadriennium à nativitate ipſius matrimonium contraxit. Nos ergo cum fratribus noſtris habito ſuper hoc diligenti tractatu, relectis *l* canonibus, quoſdam invenimus, qui non legitimè genitos promoveri vetant ad officium Paſtorale, cauſam trahentes

Digitized by Google

res ex lege divina, per quam ſpurii, & manzates uſque ad decimam generationem in Eccleſia Dei prohibentur intrare. Invenimus etiam *m* alios, qui undecumque genitos non prohibent ad ſacros Ordines promoveri, dummodò ſibi merita ſuffragentur; aſſerenteſque, quod culpa parentum non eſt filiis *n* imputanda. Et ad hoc probandum inducunt, quod Dominus noſter Jeſus Chriſtus non tantùm ex alienigenis, ſed etiam *o* adulterinis voluit commixtionibus naſci, qui eſt Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech. Hi etiam divinæ Scripturæ videntur inniti, qua dicitur: Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii. Per quam antiquum videtur proverbium removeri, quod inter filios Iſrael dici ſolebat; Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obſtupeſcunt. Quidam verò ad concordiam diſcordantia revocantes, repugnantiam canonum prædictorum quodammodò ſopire videbantur, dicentes, quod illegitimè geniti, ſi *p* religioſi fuerint, aut in cœnobiis, aut in canoniis converſati, à ſacris miniſteriis minimè revocentur: & inter illegitimè genitos, quidam aſſerunt, eos ſolos à ſacris officiis prohibendos, qui paternam incontinentiam imitantur: & ii quoque videntur authoritate divinæ legis inniti, qua dicitur: *q* Ego ſum Deus zelotes, viſitans peccata patrum in filios uſque in tertiam, & quartam progeniem in iis, qui oderunt me gratis; quaſi dicat, in iis, qui circa me paternum odium imitantur. Verùm canon Concil. Later. à bonæ memoriæ *r* Alexandro Papa prædeceſſore noſtro editus in Synodo generali, primis concordans canonibus, non ſolùm tales vetat in Epiſcopos promoveri, verùm etiam eligentibus talem perſonam pœnam infligit, immò ipſo facto eandem pœnam aſſerit incurriſse; ut ſecundùm hunc canonem, latæ ſententiæ eſse videatur, cujus tenor talis eſt: Ne videlicet, quod de quibuſdam pro neceſſitatibus temporis factum eſt, in exemplum trahatur à poſteris, nullus in Epiſcopum eligatur, niſi qui de legitimo matrimonio ſit natus. Circa finem ſubjungens: Clerici ſanè ſi contra formam iſtam quemquam elegerint, & eligendi tunc poteſtate privatos, & ab eccleſiaſticis beneficiis triennio ſe noverint eſse ſuſpenſos. Sanè prædictus canon, qui non per eum, qui canones non noſset antiquos, ſed per illum, qui plenè noverat canonicas ſanctiones, in concilio multorum Juriſperitorum eſt editus, & ipſius approbatione Concilii roboratus natis de non legitimo matrimonio omnem videtur in Epiſcopos promovendis aditum præcluſiſse. Cùm id etiam ad conſequentiam trahi prohibeat, quod pro neceſſitate innuit prioribus temporibus eſse factum: licèt nihil ampliùs, quàm neceſſitas diſpenſantem ad diſpenſationem inducat. Præterea electionem talium innuit nullam eſse, dum in pœnam ſtatuit electorum, ut tunc eligendi poteſtate ſe noverint eſse privatos; quod nihil eſset, ſi tunc non occurreret electio facienda: quod fieri non poſset priori electione, ſeu etiam nominatione durante. Ex quo patet, electionem hujuſmodi per ipſum canonem irritatam. Quamvis autem etſi canon iſte non legitimè genitos fortiùs proſequatur, nobis tamen per eum adempta non fuerit diſpenſandi facultas, cùm ea non fuerit prohibentis intentio, qui ſucceſſoribus ſuis nullum potuit in hac parte præjudicium generare, pari poſt eum, immò eadem poteſtate functuris, cùm non habeat poteſtatem par in parem; ſed ea tantùm fuerit mens ipſius, ut quia ex eo, quod aliquando ex diſpenſatione pro neceſſitate temporis factum fuerat, quidam gratiam in licentiam extendentes, & inde ſumentes exemplum, ſe licitè credebant eligere tales, & indifferenter hujuſmodi eligebant, cùm talia fieri prohiberet, unde gravem electoribus pœnam inflixit. Deliberavimus tamen cum fratribus noſtris, utrum in tali caſu, & cum tali perſona deberemus miſericorditer diſpenſare, vel juris potiùs ſervare rigorem. Invenimus enim à bonæ mem. Urbano Papa prædeceſſore noſtro in caſu multò difficiliori cum Cenomanenſi diſpenſatum electo, qui fuerat filius Sacerdotis; & Legionenſi Epiſcopo, qui poſt conſecrationem ſuam humiliter fuerat, & ſpontè confeſſus, quod fuiſſet ex matre non legitima procreatus, quam pater vivente uxore propria cognoviſſet. Sed idem Urbanus prohibuit, ne id quaſi pro regula in poſterum ad conſequentiam traheretur. Videbatur enim, quod quia cum illegitimè natis fuiſſet aliquandiù diſpenſatum, & ex certa cauſa forſitan in poſterum diſpenſandum, in hoc caſu deberet celeriùs diſpenſatio indulgeri, illi perſonæ videlicet, quæ minùs imperfectionis, plus perfectionis habeat. Multa enim in hoc caſu diſpenſationem inducere videbantur, litterarum ſcientia, morum honeſtas, vitæ virtus, & fama perſonæ multipliciter à quibuſdam etiam ex fratribus meis, qui eum in ſcholis cognoverant, approbatæ. Faciebant etiam ad id non modicùm concors Capituli Vvigornienſis electio, petitio populi, aſſenſus Principis, votum tuum, Suffraganeorum ſuffragia, & humilis devotio confitentis, quòd ſpontè, & humiliter ſuum maluit confiteri delictum, quam læſa conſcientia thronum aſcendere paſtoralem. Habito ergo ſuper hoc cum fratribus noſtris diligenti tractatu, intelligentes Vvigornienſe Capitulum eundem Magiſtrum non humiliter poſtulaſſe, ſed improvidè elegiſſe, cùm ad obtinendum diſpenſationis beneficium procedendum fuiſſet non per electionem inhibitam, ſed per poſtulationem præmiſſam, electionem ipſam prædicti canonis authoritate caſſatam denuntiavimus irritam, & inanem, parcentes non modicùm Vvigornienſi Capitulo, quòd eis nec pœnam infligimus expreſſam canone ſupradicto, nec probare cogimus ignorantiam, quam allegant: quamvis poſt caſſationem hujuſmodi nobis à multis fuerit humiliter ſupplicatum, ut propter cauſas prædictas dignaremur, cum eo miſericorditer diſpenſare *s* cùm ad diſpenſandum in talibus nullus ſe caſus habilior poſſit offerre: quia tamen prædicto Capitulo liberam facultatem eligendi, vel poſtulandi volumus reſervare, ſupplicationem hujuſmodi, quæ nomine Capituli non fiebat, cùm non ad poſtulandam diſpenſationem, ſed petendam confirmationem ipſius Capituli *t* nuntii fuerint deſtinati, ad præſens non duximus admittendam, decernentes irritum & inane, ſi quid ſuper ordinatione ipſius Epiſcopatus antè ſuſceptionem litterarum noſtrarum fuerit attentatum. Volumus igitur & mandamus, quatenus per Cantuarienſem provinciam ex parte noſtra facias diſtrictiùs inhiberi, ne quod de multis in eadem provincia (quod ſine pudore non dicimus) inordinatè noſcitur eſſe factum, de cætero contra formam præſcriptam nullatenus attentetur. Sed ſi Vvigornienſe Capitulum eundem Magiſtrum propter prærogativam meritorum ipſius duxerit poſtulandum, poſtulationem ipſius apud Sedem Apoſtolicam præſentare procuret.

NOTÆ.

1 a ARchiepiſcopo.) Ità etiam legitur in tertia collectione *ſub hoc tit. cap.5.* id eſt, Stephano, qui temporibus Innoc. III. electus fuit in Archipræſulem Cantuarienſem. Hinc Vveſtmunaſterienſis *anno* 1207. hæc ſcribit: *Innoc. III. perſuaſit monachis Cantuarienſibus, ut eligerent Stephanum de Langtona, natione Anglicum, virum profundi pectoris, elegantem corpore, moribus prælectum, aptum & ſufficientem, in quantum hominis eſt, univerſalem Eccleſiam gubernare: & Regi Joanni elegantiſſimam epiſtolam direxit, ut ipſum natione Angelicum, ſcientia, & moribus incomparabilem, Magiſtrum Stephanum de Langotna, electum etiam, & conſecratum ſuſciperet in Cantuarienſem Archiepiſcopum.* De eo plura Polidorus Virgil. *lib.15. hiſtor. Angl. fol.*269. Richardus Smitheus *in floribus Angliæ*, *lib.7.c.*11. De Metropoli Cantuarienſi egi *in cap.2. de reſcript.*

b *Vvigornienſis.*) Inter alias viginti Eccleſias, quæ ut ſuffraganeæ ſubſunt Archiep. Cantuar. quas poſt Bedam, Virgilium, & Candenum illius Regni Scriptores enumerat Petr. Gregor. *in c.non eſt nobis*, *n.5.de ſponſ.* 2

ſponſ. non inferioris diguitatis eſt Vvigornienſis, cujus mentio fit *in c.4.& 8. de filiis presbyt. c.5.de offic. Archid. c.fin. de offic. vicarii, cap.6. de tranſact. cap.1. de dilat. c.10.de jurejur. c.9. & 47. de appell. c.2.de confir. utili.*

3 c *Paſtore.*) Quia deceſſerat his temporibus Joannes de Conſtantiis, ipſius Eccleſiæ Præſul.

4 d *Conventus.*) Eccleſiæ enim Cathedrales olim frequenter regulares erant, atque earum Canonici regularem vitam profitebantur, ut de Eccleſiis Anglicanis refert Vergilius *ubi ſuprà, fol.269.* & latè de aliis Eccleſiis diverſarum provinciarum Gabriel Pennotus *in hiſtor. Canonic. regul.*

5 e *M. Archidiaconum.*) Maugerum videlicet, qui iram metuens Joannis Regis, in quem ſententiam excommunicationis à Pontifice latam declaraverat, in Galliam profugus deceſſit anno 1212. & licèt fuiſſet Archidiaconus Eboracenſis, quia Prælatus non erat, potuit eligi in Epiſcopum, nec neceſſaria fuit poſtulatio. De Eboracenſi Eccleſia nonnulla adduxi *in c.4. de reſcriptis.*

6 f *Confirmationem.*) Olim confirmatio Epiſcoporum ad Metropolitanos ſpectabat, *cap.1.63.diſt. c.cum inter, hoc tit. cap. cùm inter, de transl. Epiſcop.* niſi R. Pontifex confirmationem ſibi reſervaſſet, ut *in cap.3. cap. nihil 44. hoc tit.*

7 g *Abſens.*) Certum eſt, abſentem, & ignorantem poſſe eligi in Prælatum, & poſteà accedente ejus conſenſu ſequi confirmationem, *cap. licèt, de transl. Epiſcop.* etſi aliquando ſtatim Pontifex ipſam electionem confirmet, *cap. quantò, cap. his agitur, 63.diſt.*

8 h *Secreta.*) Non confeſſione auriculari, ſive ſacramentali; tunc enim non poſſet Archiepiſcopus uti ea notitia ad impediendam confirmationem, quia ſciret, ut Deus, non ut homo, *cap.2.* ubi dicemus, *de offic. ordin. cap. omnis, §.caveant, de pœniten. & remiſſ.* ubi plura Balboa: ſed confeſſione ſecreta extrajudiciali, quo modo accipiendi ſunt textus *in cap. ſignificavit, de adulteriis, cap.1. de clerico per ſaltum.*

9 i *Monſtravit.*) Licèt cùm agitur ad vindictam delicti, nemo teneatur ſe prodere, aut proprium reatum fateri, etiamſi excommunicatio impoſita ſit, ut probant Guttier. *lib.1. canonic. cap.11.* Diana, Suarez & alii relati à Gibal. *de cenſur. fol.96.conſect.6.* tamen ſi agitur de evitando peccato, aut avertendo damno, tenetur ſuperiori delictum aut defectum etiam occultum declarare; & ſi electus eſt, diſpenſationem petere. Samuel. *de elect. tr.2.diſp.6. controv.3.* Peyr. *de Prælato, q.2.c.5.n.128.* Caſtro Palao *to.6. de cenſur. diſp.6.pun.3.* Unde ordinandus tenetur manifeſtare vitium, aut defectum occultum. Gloſſa *in cap. non potuit, de renun.* Majolus *de irregul. l.4.c.10. & l.5.c.32.nu.3.* & qui vitium, aut defectum hujuſmodi tacuerit, deponi jubetur *in cap. ex pœnitentibus, 50.diſt.* quod & ad commendatarios Ordinum Militarium extendit P. Mendo *de Ordinibus Milit. diſp.3.q.4.*

10 j *Commendaſti.*) Ex ſerie, deciſioneque hujus textus probat Michael Rouſſelius *lib.2. hiſtor. Pontif. juriſd. c.3.n.4.* devolutam olim fuiſſe ad Sedem Apoſtolicam controverſiam electionum Epiſcoporum, & variis exemplis probat.

11 k *Ingenua.*) Quæ in præſenti opponitur conjugatę, unde non poteſt accipi pro ea, quæ ſtatim à prima luce libera nata eſt; nam hæc opponitur ancillæ, aut libertinæ, non verò conjugatæ. Exiſtimo ergo Pontificem ingenuam appellaſſe virginem ſolutam, non uxoratam, quia ingenuus dicitur, qui ſuo ingenio vivit. Oſualdus *lib.2. comment. Donelli, c.10.litt.B.* Arnoldus Vinius *in princ. Inſtit. de ingenuis*; unde cùm mulier ſoluta, marito non ſubjecta, ſuo ingenio vivat, & plena libertate fruatur, dicitur ingenua, ut *in l.5. & 6. tit.1.l.3. fori*: dicitur mulier innupta, *manceba en cavellos* ideſt, quæ caput non velavit, ſua libertate fruens, ut exponit Cabreros de Avendan. *lib.1. de metu, cap.48. num.21.*

12 l *Canonibus.*) Relatis *in cap.1. 56.diſt. cap.1. de filiis presbyt.*

m *Alios.*) Videlicet *cap. Oſius, cap. undecumque, c. naſci, 56.diſt.*

13 n *Imputanda.*) *Dicto cap. undecumque, dict. c.naſci, cap. non imputantur, 1.q.4.*

14 o *Adulterinis. Cap.dominus, 56.d. c.jam itaque 8.1.q.4.*

p *Si religioſi.*) Urbanus II. *in cap.1. 56.diſt.* Concilium Pictavienſe relatum *in capit.1. de filiis presbyt.*

15 q *Ego ſum Deus.*) *Exodi cap.20.* quæ verba referuntur à Gratiano *in 1.qu.4.* & exponuntur à Covar. *lib.2. variar. cap.8.*

r *Alexandro.*) Reperitur *in c.cùm in cunctis 7. hoc tit.*

ſ *Urbano Papa.*) Tam primum, quàm ſecundum caſum invenies *in c.Cenomanenſi, & ſeq. 56.diſt.*

t *Nuncii deſtinati.*) Hæc verba expoſui *in cap. nonnulli 27. §.fin. de reſcriptis.*

COMMENTARIUM.

EX præſenti Innoc. epiſtola talis communiter deducitur aſſertio: *Illegitimus in Epiſcopum eligi non poteſt: poſtulari autem valet, & cum eo tantùm R. Pontifex diſpenſ.* Probat eam textus *in c.3. c.Cenomanenſi, cum ſeq. 56.diſt. c.cùm in cunctis, hoc tit. c.niſi cùm pridem, de renunc. c.ut filii, c.penult. & fin. de filiis presbyt. c.per venerabilem, qui filii ſint legitimi.* Concilium Arvernenſe temporibus Urbani II. apud Vvillelmum Malmesbrurienſem *lib.4. de geſtis Regis Angliæ, cap.2.* Matthęum Pariſium *in Vvillelmum lib.2. an.1095.* ibi: *Quod nemo in Epiſcopum eligatur, niſi presbyter, aut diaconus, aut ſubdiaconus, & cui natalium dignitas ſuffragatur, niſi maxima neceſſitate, & licentia Papæ.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barb. *in præſenti, & de poteſt. Epiſc. 1.p.tit.1.c.5.& 2.p.alleg.1.n.32.* Dadinus Alteſſer. *de Ducibus l.2.c.9.* Suar. *de cenſur. diſp.50.ſect.5. nu.11.* Petr. Gregor. *lib.4. partit. tit.2.c.1. & de benef. c.35.* Gibal. *de irreg. cap.6.* Claudius Expenc. *ad D. Paulum lib.3. digreſ. cap.11.* Sauſay *in Panopl. Cleric. p.1.l.6.c.2.§.1.* Tamb. *de jure Abbat. t.1.diſp.5.q.14.* Samuel. *de elect. tr.2.diſp.6.contr.11.& 13.* Pelliz. *tr.9.c.2. ſect.3.* Garcia *to.2. polit. regul. tr.9.dub.3.* Lezana *to.3. v.Illegitimi*, Maſtril. *de Magiſt. l.2.c.12.n.37.* Gamb. *de offic. Legati l.7.nu.69.* Chopinus *lib.1. monaſt. tit.3. num.7.* Alteſſerra *hic.* 16 Concluſio refertur, & illuſtratur.

Omiſſa generali dubitandi ratione adducenda *in c. 1.de filiis presbyt.* valdè difficilis redditur hæc aſſertio ſequentibus conſiderationibus. Prima ex eo naſcitur: certum eſt enim, tantam eſſe vim matrimonii, ut filii anteà geniti, & ex ſoluto & ſoluta ſuſcepti, per ſubſequens matrimonium efficiantur legitimi, *c.1. cap. tanta, qui filii legitimi*; unde per totalem legitimationem habiles redduntur ad Epiſcopatus, & omnes dignitates obtinendas, excepta Cardinalitia: probant Suar. *ubi ſuprà*, Covar. *de ſponſal. 2.p.cap.8.§.2.* Azor *par.3. inſtit. l.2.c.14.q.14.* Lantdem. *lib.2.de veteri monacho, cap.17.* Garcia *de benef. 7.p.c.2.* plures relati à Nicolao Garcia *de benef. 7.p.c.2.* Sed in noſtro textu matrimonium fuit ſubſequutum inter militem, & Rufinianam virginem defloratam, ut conſtat ex illis verbis: *Quo facto cum ipſa infra quadriennium matrimonium fuit ſubſecutum.* Conſtat etiam tempore ſuſceptionis filii parentes fuiſſe ſolutos, habileſque ad contrahendum matrimonium, ibi: *Nunquam pater ejus habuerat uxorem*; & ibi, *Virginitatis florem præripuit*: igitur Maugerius ab illis ex tali conjunctione ſuſceptus, legitimatus fuit per ſubſequens matrimonium poſt quadriennium contractum. Secunda difficultas ex eo provenit; nam ex noſtro textu conſtat, ipſum Maugerium tempore electionis in Epiſcopum reperiri Archidiaconum in Eccleſia Eboracenſi, ad quam dignitatem abſque ulla diſpenſatione, quæ ex textus ſerie conſtet, admiſſus fuerat: igitur ad Epiſcopatum etiam admitti valebat. Et ſi dicas diſpenſationem præceſſiſſe, replicabo: ergo erat à Pontifice diſpenſatus, quoad dignitates Eccleſiaſticas: igitur etiam, quoad Epiſcopatum. Tertia naſcitur ex eo, nam etſi Maugerius in noſtro textu aliqua egeret diſpenſatione, Archiepiſcopus Cantuarienſis, cui confirmandi facultas competebat, cum eo diſpenſare poterat; nam Archiepiſcopus diſpenſat cum corpore vitiatis, *cap.1. de corpore vitiat.* in defectu ætatis, *cap.præterea, de ætat. & qualit.* ergo ſimiliter in defectu natalium, ſi neceſſe erat, in præſenti caſu diſpenſare valebat. 17 Impugnatur hæc deciſio.

Hujus deciſionis ratio in promptu erit, ſi animadvertemus, inter alios caſus, ex quibus irregularitas contrahitur, enumerari vitium originis, ſive ut alii volunt, defectum natalium. Illegitimi enim ex quocumque coitu extra matrimonium procreati irregulares ſunt, propter vitium originis, *cap.1. 56.diſt. c.inter, de exceſſ. Præl. c.2.* ubi plura dabimus, *de filiis presb.* docent Hugol. *de irreg. c.44.§.1.* Avila *eod.tr. 7.p.diſp. 3.dub.6.* Gibal. *eod.tr.c.3.q.2.* Majol. Covar. Suarez, & alii congeſti à Leand. *de irreg. tr.2.diſp.3.* Cujus impedimenti ratio, licèt primis Eccleſiæ ſæculis non atten- 18 Tres rationes decidendi.

renderent, niſi conſtaret in filios patris incontinentiam tranſiſſe, ut probatur *ex c.dominus 56.diſt.* tamen Urbanus II. qui floruit poſt ſæculum decimum Eccleſiæ, ſtatuit generaliter, ſacerdotum filios non poſſe ad ſacros ordines aſcendere, niſi in canoniis, aut cœnobiis religioſè probati fuerint converſati: poſteà tamen Patres Concil. Pictav. hanc prohibitionem porrexerunt ad omnes filios illegitimos, tam naturales, quàm ſpurios, cum eadem limitatione, videlicet niſi in monaſteriis laudabiliter fuerint converſati, *cap.1. de filiis presbyter.* cujus prohibitionis rationes ibi afferemus. Etiam ſciendum eſt, neminem poſſe ad Epiſcopatus apicem aſcendere, niſi priùs minoribus, atque majoribus ordinibus fuerit initiatus, *c.nullus, 61.diſt. c.ſacerdotale, c.miramur, & per tot. 62.diſt. c.1. de renunt. in ſecunda collect.* plura Ant. Auguſt. *lib.4. in epitom. tit.6.* Barb. *de poteſt. Epiſcop. alleg.*14. Petrus Bollo *in œconomia, claſ.1. c.1.§.4.* Diana *p.12.tr.1.reſ.*109. Cùm enim character Epiſcopalis ſuppouat characterem ſacerdotalem, neceſſariò ille, qui Epiſcopus conſecrandus eſt, debet eſſe priùs ſacerdos, & in presbyterali gradu conſtitutus, ut poſſit in Epiſcopum ordinari. Ex quibus dignoſcitur vera decidendi ratio ad noſtrum textum; nam cùm illegitimus ob vitium originis ſit irregularis, nec ad gradus eccleſiaſticos poſſit admitti, conſequenter nec ad Epiſcopatum, cùm Epiſcopatus ſupponat habilitatem ad Presbyteratum, & qui non poteſt Presbyter ordinari, quomodo poterit in Epiſcopum eligi? Sed cùm hoc impedimentum ex defectu natalium proveniens, ſit merè eccleſiaſticum, *ex d.c. 1.56.diſt. c.1.de filiis presby. d.c.cum in cunctis*, & Romanus Pontifex ſit ſuprà jus eccleſiaſticum poſitivum, in ejuſque omnibus deciſionibus valeat diſpenſare, *cap. poſt, de conceſſ. præb.* ideò illegitimus licèt non poſſit eligi; poſtulari tamen valet à Romano Pontifice, ut cum eo diſpenſet in prædicto defectu; poſtulatur enim ille, qui propter aliquem defectum non poteſt eligi, ut diximus *in tit. de poſtul. Prælat.* Hoc jure urgente poſtulatus fuit Galfridus nothus Henrici II. Anglorum Regis, in Lincolnienſem Epiſcopum; & Theodoricus Præpoſitus Trevirenſis Eccleſiæ, ob vitium natalium, in Epiſcopum ejuſdem Eccleſiæ poſtulatus fuit apud Gregor. IX. ut referunt Albertus Crantzius *lib.8. Metrop. cap.8.* Vveſtmonaſterienſis *an.*1183. Alteſſerra *de Ducibus, c.9.* Unde rectè Innoc. III. in præſenti decidit, illegitimè genitum non potuiſſe eligi in Epiſcopum Vvigornienſem, cùm eſſet irregularis ex defectu natalium, & electio nitatur jure: poſtulari tamen eum poſſe, quia poſtulatio nititur gratia, & Romanus Pontifex, qui eſt ſuprà jus eccleſiaſticum, poteſt cum eo diſpenſare, & habilem reddere ad Epiſcopatum.

19 Diluuntur difficultates.

Nec obſtat prima difficultas ſuprà perpenſa, cujus principium cùm animadverterent Gloſſa *verbo Conjugata*, in præſenti. Abbas, Hoſtienſis, & omnes antiquiores, docent in noſtro textu Maugerum potuiſſe in Epiſcopum eligi, ſi ejus parentes matrimonium contraxiſſent; non enim integram noſtri textus legerunt, & integrarum ignoratione ſæpè antiquiores miſerè labuntur, qui ideò magis increpandi ſunt, quòd ſuis temporibus facilè regeſtra, & epiſtolarum autographa habere potuerunt, quibus hodie temporum injuria, & librorum inopia privamur. Omiſſa ergo antiquorum ſententia, attenta integra hujus textus, dicendum reor, ex diſpoſitione Concil. Lateran. relata *in d.cap.cùm in cunctis*, non poſſe in Epiſcopum eligi illegitimè genitum, ne ad apicem dignitatum eveheretur ex libero coitu genitus: quare licèt Maugerius per ſubſequens matrimonium, quoad alia legitimus haberetur, tamen quoad Epiſcopatus apicem, ut in noſtro textu dicitur, quia genitus fuit illegitimus, non poteſt *ex d.c. cùm in cunctis*, in Epiſcopum eligi, ut hodie etiam illegitimi nati, licèt poſteà legitimati, non poſſunt Cardinales creari. Cohelius *in notit. Cardin. cap.9.* ideòque ſignanter, & ſæpè ſæpiùs ait Innoc. Maugerium fuiſſe illegitimè genitum, quia impedimentum ex eo proveniebat, quia ex Concilio Lateranenſi illegitimè genitus in Epiſcopum eligi non poterat. Sed cùm Raymundus omiſiſſet eam partem præſentis textus, ubi legitimatio referebatur & non ſit alia deciſio in jure canonico, in qua filii legitimati per ſubſequens matrimonium inhabiles declarentur ad Epiſcopatus; ideò communiter receptum eſt, illegitimum, & per matrimonium ſubſequens legitimatum poſſe in Epiſcopum eligi. Azor *par.3. inſtit. c.14.q.14.* Baſilius Pontius *de matrim. l.1.c.*11.*n.*5. Suar. *de cenſur. diſp.50.ſect.5.à n.*10. plures relati à Barboſa *in cap. tanta, qui filii ſint legit. num.24. & de poteſt. Epiſc. alleg.1.n.*35. qui hanc partem omiſſam fuiſſe à Raymundo credit, quia tantùm partis allegatio in ea continebatur.

Huic aſſertioni adverſatur textus *in cap.2.de corpore vitiatis*, ubi Archiepiſcopus Cantuarienſis poteſt cùm illegitimo in Epiſcopum electo diſpenſare, ut ad Epiſcopatum admittatur: igitur ſimiliter in noſtro textu poterat Archiepiſcopus Cantuarienſis cum Maugerio diſpenſare, ut in Epiſcopum Vvigornienſem eligi poſſet. Huic difficultati facilè reſpondetur, ſi animadvertatur, in eo textu Archiepiſcopum Cantuarienſem non jure proprio, ſed authoritate Pontificia, ex poteſtate ſibi delegata diſpenſare, ut conſtat ex ipſa textus ſerie: unde cùm in noſtro textu delegatio Pontificia non adeſſet, ſed tantùm jure ordinario, ut confirmaret electionem, Archiepiſcopus procederet; ideò affirmatur neceſſariam eſſe Pontificiam diſpenſationem, ut illegitimus poſſit in Epiſcopum eligi.

20 Exponitur cap.2. de corp. vitiatis.

CAPUT XXI.

a Idem b *Januenſi Archiepiſcopo, &* c *Placentino, &* d *Bobienſi Epiſcopo.*

CUm inter dilectos filios Canonicos *e* Saonenſes ſuper electione Pontificis quæſtio verteretur, eligentium votis in diverſa diviſis, ad Sedem Apoſtolicam dilectus filius G. Subdiaconus Saonenſis, & I. procurator Capituli acceſſerunt, quibus venerabilem fratrem noſtrum Albanenſem *f* Epiſcopum, & dilectum filium noſtrum A. tituli S. *g* Marcelli Presbyterum Cardinalem dedimus auditores, in quorum præſentia Subdiaconus propoſuit memoratus, quod cùm ſeptem eſſent Canonici Saonenſes, ſe in Capitulo receperunt de futura electione Pontificis tractaturi, ubi diverſi à diverſis nominati fuere: ſed Archidiacono, Archipresbytero, & Præpoſito Aſtenſi Præpoſitum nominantibus, fuit à præfato S. fortiter obviatum, aſſerente ipſum electum morbo epileptico laborare, pro quo alia vice fuerat tanquam inhabilis recuſatus; nec ad Eccleſiam aliam debere fieri tranſitum, donec reperiretur idoneus in Eccleſia Saonenſi. *Et infrà*: Sed Præpoſitus Saonenſis ſpretis appellationibus interpoſitis, Præpoſitum Aſtenſem elegit, objiciente parte adverſa, quod hujuſmodi electio propter *b* appellationes interpoſitas, & alia etiam obſtacula non teneret. *Et infrà*: Sed & civitatem idem Præpoſitus, & alii omnes egreſſi, exceptis Presbytero, & Subdiacono ſæpedictis, ſecum *i* ſigillum eis ignorantibus detulerunt, & *j* ad Mediolanenſem Archiepiſcopum accedentes, petierunt electionem, quam fecerant *k* confirmari, licèt à ſolo Præpoſito, & poſt appellationem facta fuiſſet. Sed quoniam indebitus electionis proceſſus Archiepiſcopo anteà innotuerat, petitioni eorum non annuens, quemdam de fratribus ſuis ad inveſtigandum electionis proceſſum Saonam direxit: ſed cùm teſtes producerentur coram eo, & poſtularetur, ut nuntium ipſum pariter procurarent; pars adverſa jamdictum Archiepiſcopum, altera verò Sedem Apoſtolicam invocavit: ſed cùm ad mandatum nuntii partes Mediolanum iviſſent apoſtolos petituræ ab Archiepiſcopo, ut ad pacem redirent fuere monitæ diligenter, cujus arbitrio Præpoſitus ſe ſtare velle conſtanter aſſeruit, ſi hoc & ipſum faceret pars adverſa; quod deliberato conſilio præfatus Subdiaconus repromiſit. Poſt hæc reverſi ad propria, & demùm ab Archiepiſcopo evocati, Archipresbyter pro parte altera de rato, ut dicebat, litteris præmunitus, ipſe verò S. pro parte ſua Mediolanum acceſſit, iterum ab eo in Archiepiſcopum *l* compro-

promiſſo: ipſe habito fratrum noſtrorum conſilio, Magiſtrum B. Medioren. Canonicum eis dedit in Epiſcopum, & etiam confirmavit, quem in Saonenſi Eccleſia, præſentibus Clero, & populo Civitatis, adhibitis ſolemnitatibus conſuetis, electum publicè nunciarunt, cui Archiepiſcopus, Præpoſito Sedem Apoſtolicam provocante, conſecrationis munus diſtulit impertiri. *Et infrà*: Poſtquam igitur coram præfatis Auditoribus fuit ſuper his, & ſimilibus diſputatum, qui nobis ſufficienter ac fideliter ea retulerunt; quoniam de ipſis nobis non potuit fieri plena fides, cauſam ipſam veſtro ducimus examini committendam, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandantes, quatenus cùm conſtet electionem de Præpoſito memorato à majori, & ſaniori parte Capituli celebratam, fuiſſe publicatam etiam, & ſubſcriptam, ſi dictus Præpoſitus eidem electioni conſenſerit, ut per mutuum conſenſum eligentium, & electi quaſi vinculum m conjugale ſpiritualiter ſit contractum, niſi ſufficienter ſit oſtenſum eumdem Præpoſitum morbo epileptico laborare, ſuper quo contra ipſum dicit appellatum; vos non obſtante appellationis objecto, ſi qua forſan ex aliis cauſis ſuperiùs memoratis proponitur interpoſita: cùm ex iis quæ coram nobis allegata fuerunt, eas appellationes certa ratione frivolas reputemus, electionem ipſius noſtra freti auctoritate, ſublato cujuſcumque contradictionis, & appellationis obſtaculo confirmetis, non obſtante quod poſt talem electionem à præfato Archiepiſcopo proponitur eſſe factum, etiamſi à partibus in eum fuerit compromiſſum; cùm electores à tali electione ſic nequiverint n reſilire. Quod ſi electores illius non compromiſerint in Archiepiſcopum memoratum, & dictus Præpoſitus nondum electioni factæ conſenſerit, eo tamen conſentire volente, dummodo à morbo ſit immunis objecto, vos electionem ipſius nihilominus confirmetis.

NOTÆ.

1 a *IDem.*) Ità legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 6. ſed loco ipſius verbi *Placentino*, legendum eſt *Papienſi*; quod manifeſtum ſit, ſi obſervetur Placentinam Eccleſiam eſſe Eccleſiam Cathedralem ſuffraganeam Archiepiſcupi Bononienſis, cujus originem, & progeſſum refert Ughellius *tom. 2. Italiæ ſacræ*, *fol.* 244. ejus mentio fit *in cap. cùm cauſam 6. de juramento calumniæ*, *cap. fraternitatis 17. cap. cùm cauſam 37. de teſtibus*, *cap. 4. de decimis*: quæ Eccleſia cùm admodum diſtet à Januenſi, & Bobienſi, non poterat cauſa Epiſcopatus Saonenſis committi Præſuli Placentino, valdè remoto ab aliis duobus conjudicibus.

2 Genua ubi. b *Januenſi.*) Civitas ulgò Genua dicta, ſita eſt in Italiæ provincia, juxta mare, ubi incipit Apenninus mons: aliquando dicitur Genua, aliquando etiam Janua, ut notant Atlas Major *in ejus deſcriptione*, Petrus Bizarrus *in hiſtoria Genuenſi*, *lib. 1. in princip.* Dicitur Genua ab aliquibus à genu, quia habet recurvum, tanquam genu à latere maris; vel à Genuo Saturni filio ejus conditore, ut probat Jacobus Barcellus *in Liguriæ deſcript.* Januam alii appellant à Jano Italorum Rege, à quo conditam eſſe exiſtimant, & probant Nævicenſis, & Vuillelmus ejus ſcriptores, Anonymus de Armenis, contra Spondanum pro ipſa civitate. Genuenſem Eccleſiam Epiſcopalem, in Archiepiſcopalem, & Metropolitanam erexit Innocentius II. ut ex ejus actis conſtat, relatis à Boſqueto *ad Innocent. III. lib. 3. epiſt.* 158. ibi: *Genuenſem verò Epiſcopum à ſubjectione Mediolanenſis emancipavit, & ſpecialem de novo Metropolitanum Sedis Apoſtolicæ Epiſcopum conſtituit, cui Bobienſem Epiſcopum, & Portiniacenſem Abbatem, quem creavit Epiſcopum, obedire præcepit.* Hujus Eccleſiæ mentio fit *in cap. 3. de teſtibus cogendis*, *cap. illud*, *de præſumpt. cap. quemadmodum 25. de jurejur. cap. ad hæc 30. de appellat. cap. per veſtras*, *de donat. inter*, ubi notabimus.

3 Papia ubi. c *Papienſi.*) Papia Inſubriæ clariſſima civitas, ad flumen Ticinum ſita eſt: ejus diſcriptionem tradunt Volaterranus *lib. 5. Geographiæ*, Hieronymus Voſſius *in annal. Papienſib.* & ex illis Ughellius *tom. 1. Italiæ*. Jam à primis ſæculis Cathedram Epiſcopalem habuit, nullius Metropol. arbitrio parentem, ſed tantùm R. Sedi ſubjectam, variis privilegiis decoratam. Hormiſdas Pontifex uſum Pallii Papienſibus Epiſcopis conceſſit: Joannes VIII. poteſtatem geſtandi crucem fecit: alii Pontifices jus vocandi ad Synodum Archiepiſcopis Mediolanen. & Ravennat. conceſſerunt, ut ex Baronio notat, & refert Ughellius *ubi ſuprà*. Rodoado hujus Eccleſiæ Epiſcopo miſſa eſt præſens deciſio.

4 d *Bobienſi.*) Bobium civitas eſt Liguriæ intra Apenninos montes, inter Genuam, & Placentiam, cujus originem referunt Gaudentius Merula *de antiquit. Galliæ*, *lib. 2. cap. 5.* ex Blondo, & Volaterrano Tamayo de Salazar *tom. 1. martyrolog. Hiſp. die 2. Januarii*. Epiſcopali Sede jam diu fuit decorata, ut refert Georg. Leander *in ejus hiſtoria*.

5 e *Saonenſi.*) Saona, ſive Sanona, eſt civitas inter Januam, & Mediolanum: ſeptem milliaribus diſtat à Genuenſi, ut refert Jacobus Bracellus *ubi ſuprà*. Paret Archiepiſcopo Mediolan. ut ſuffraganea, ut conſtat ex ſubſcriptionibus Conciliorum Mediolan.

6 f *I. Albanenſem Epiſcopum.*) Joannem videlicet, cui aliam miſit epiſtolam Innocentius *lib. 23. regeſt. epiſt.* 129. cujus Epiſcopi vitam, patriamque refert Ughellius *tom. 1. Italiæ*, *de Albanenſ. Epiſcop. num.* 37. Ipſe Albanenſis Epiſcopatus immediatè ſubjectus eſt R. Eccleſiæ, ut ejus originem, & hiſtoriam referens tradit Ughellius *tom. 5. Italiæ*.

g *S. Marcelli.*) Inter alios titulos Cardinalium Presbyterales refert Cohelius *in ſua notitia*, titulum S. Marcelli. 7

h *Appellationes.*) Quando electio facta, & poſt appellationem celebrata ſuſtineatur, dixi *in cap. conſideravimus*, *cap. cùm nobis*, *hoc tit.* 8

i *Sigillum.*) De ſigillo Capitulari nonnulla dicam *in cap. dilecta*, *de exceſſibus Prælat.* 9

j *Mediolanen.*) De Mediolanenſi Eccleſia egi *in cap. cùm adeo 57. de reſcriptis*. 10

k *Confirmari.*) Jam ſæpiùs monui *in hoc tit.* confirmationem Epiſcoporum olim ad Archiepiſcopos ſpectaſſe. 11

l *Compromiſſio.*) Super electione, & lite inde ſuborta compromitti poſſe probavimus *in cap. ex parte 10. de arbitris*. 12

m *Conjugale vinculum.*) Non quia per conſenſum tantùm eligentium, & electi detur verum conjugium, ſed tantùm initiatur, *cap. inter*, *de translat. Epiſcopi*, docet Barboſa *de jure Eccleſiaſt. lib. 3. cap. 15. num.* 30. dicemus *in dict. cap. inter*. 13

n *Reſilire.*) Contrarium procedit in poſtulatione, à qua poſtulantes reſilire poſſunt, quia jus poſtularo acquiſitum non eſt per poſtulationem, ſicut electo per electionem, ut poſt antiquiores in præſenti notavit Barboſa *dict. lib. 3. juris Eccleſiaſt. cap. 15. num.* 30. 14

COMMENTARIUM.

EX hoc textu varias repetentes deducunt aſſertiones; ego verò ut antiquorum commentaria omittam, iſtam diſputandam ſelegi: *Morbo epileptico laborans in Epiſcopum eligi non poteſt.* Probant textus *in cap. communiter*, *diſt.* 33. quem tam Gratianus, quàm Carnotenſis perperam tribuunt Pio Papæ, cùm conſtet eſſe tranſcriptum ex Concilio Toletano 11. *can. 13. cap. in litteris*, *cap. nuper*, *c. illud*, *7. quæſt. 5. cap. fin. verſiculo Non enim*, *55. quæſt.* 1. Illuſtrant Pariſius *de reſign. benefic. cap. 6. num.* 105. Duarenus *lib. 4. de ſacris*, *cap.* 4. Selva *de benef. 3. p. quæſt. 5. num.* 32. Corraſius *de ſacerd. part. 3. cap. 6. num.* 6. Pelagius *de planctu Eccleſiæ*, *cap. 48. verſiculo Epilepſia*, Gregorius Lopez *in l. 24. tit. 5. part.* 1. plures relati à Valenzuela *tom. 1. conſil. 25. per totum*, Majolus *de irregul. lib. 2. cap.* 16. Ugolinus *eod. tract. cap. 54. §.* 1. Sayrus *eod. tract. lib.* 6. Gibalinus *eod. tract. cap. 3. conſect.* 8. Landtmeter *lib. 2. de veteri clerico*, *cap.* 14. Garcia *de beneficiis 7. part. cap. 12. num.* 20. pluribus relatis Leander *de irregul. tract. 2. diſput. 4. quæſt.* 77. latè Paulus Zacchias *quæſt. Medicolegal. lib. 2. tit. 1. quæſt.* 14. & *lib. 8. tit. 5. quæſt.* 5. & *conſilio* 117. & 159. 15 Concluſio traditur.

Sed licèt hæc aſſertio undique munita in tutiſſima ſit canonicæ ſapientiæ arce conſtituta, & adverſantia tela deſpicere videatur; tamen inſurgunt aliqua, quæ radicitus ipſam evertere conantur, & primum miniſtrat ſequens conſideratio. Nam ſi morbo epilepſiæ laborantes eligi in Epiſcopum non valerent, maximè quia ſacra munia obire non poſſent, ne detur beneficium illi, qui 16 Ratio dubitandi.

officii exercitium non habet, juxta textum *in cap. ex litteris, de exceſſib. Prælat.* ſed epileptico morbo laborantes poſſunt Miſſam, & alia divina officia celebrare, *cap. illud 7. quæſt.* 1. in illis verbis: *Ubi temporis, vel loci, ſive cleri copia ſuffragatur, habeat quiſquis illic canens Deo, atque ſacrificans, poſt ſe vicini ſolaminis adjutorem, ut ſi aliquo caſu ille qui officia impleturus accedit, turbatus fuerit, vel ad terram eliſus, à tergo ſemper habeat qui ejus vices exequatur intrepidus*. Ea verba, *in terram eliſus*, omnes accipiunt de epilepticis: ſed Patres Concilii Toletani teſtantur, poſſe eos ſacrificium, & divina officia celebrare: ergo epileptici eligi in Epiſcopos valent. Secundum vibrat telum illud ratiocinium. Nam licèt electus in noſtra ſpecie aliquando epileptico morbo laboraret, tamen cùm ea, quæ à morbo naturali non procedunt, perpetua non præſumantur, argumento textus *in lege ſpadonem* 15. §. *qui abſolutus, ff. de excuſat. tutor.* præſumi non valebat ipſum in eadem infirmitate permanſurum, & ſic ineligibilem eſſe.

17 *Epilepſia quid.* Hucuſque Innocentio bellum indiximus, non ſpe victoriæ, ſed ut ejus oppreſſa veritate, dubietate concertationis, objectionum ſpoliis ſplendidiùs poſteà triumpharet: igitur ut triumpho via ſternatur, aliqua ſunt præjacienda. Primò ſciendum eſt, epilepſiam dici apprehenſionem, ex eo quod mentem apprehendat, corpuſque poſſideat: fit ex humore melancholico, quoties exuberavit, & ad cerebrum converſus eſt; quæ paſſio quamplurimis nominibus ſolet explicari: appellatur morbus comitialis, *l. 53. ff. de ædilitio edicto*, eo quòd comitia interrumpebat. Alex. ab Alex. *lib. 4. Genialium, c. 3.* Perotus *in cornucopia, pag.* 565. ibi;

Eſt ſubita ſpecies morbi, cui nomen ab illo eſt,
Quo fieri à nobis ſuffragia juſta recuſat.
Sæpè etenim membris acri languore caducis,
Concilium populi labes horrenda dirimit.
Ipſe Deus memorat dubiæ per tempora lunæ
Conceptum talis, quem ſæpè ruina profundit.

Illuſtrant Nicolaus Cruchius *lib. 1. de comitiis Romanorum, cap. 4.* Bodinus *lib. 3. de repub. cap. 6.* Briſſonius *verbo Comitialem*, Julius Lavorus *lib. de comitiis, cap. 7. num. 7.* Dicitur etiam morbus caducus, quia eo affecti ſæpiùs in terram caduut: plura Valenzuela *conſil. 25. num.* 11. Dicitur Herculeus, quia fertur Herculem eo laboraſſe, Raviſius Textor *p. 1. officinæ, cap.* 58. Vocatur etiam lunaticus ex eo, quia ſingulis menſibus infirmus in morbum relabitur. Dicitur morbus ſonticus à Plinio *lib. 36. hiſtoria, cap. 19. l. ult. ff. de ædilitio edicto, l. morbus 113. ff. de v. ſ.* Et morbus magnus ab Hippocrate *lib. 7. epidim. ſect. 6. textu 7.* & aliis nominibus explicatur, de quibus Zacchias *dicto tit. 1. quæſt.* 14.

18 *Epilepſia duplex.* Secundò ſciendum eſt, epilepſiam duplicem eſſe, aliam graviorem, aliam mitiorem: gravior epilepſia eſt, aut ratione aſſiduitatis, quia in ſingulis noviluniis, & pleniluniis, & in lunæ quadratis contingit; aut ratione durationis, aut ratione contorſionis membrorum, cùm tanta contorſio partium contingit, ut penè impoſſibile videatur ita evenire, ut de quodam presbytero hac paſſione prehenſo, qui tanta partium faciei diſtorſione affligebatur, ut os ipſum ad pectoris claviculas uſque diſtorqueretur, refert Paulus Zacchias *dicto lib. 8. tit. 1. quæſt.* 5. Alia eſt epilepſia mitior, de qua latè Zacchias *dict. quæſt.* 5. Tam graviore, quàm mitiore laborans, non valet ad ſacros ordines aſcendere; hoc tamen diſcrimine adhibito, ut qui vehementiſſimè corripiuntur, ſubitò cadunt, ſpumant, & colliduntur, non ſolùm ſint omnino irregulares, verùm nec in ſuſceptis Ordinibus miniſtrare valeant, ut docetur *in cap. in tuis 7. quæſt.* 1. illi verò, qui mitiùs corripiuntur, non ſuriosè, & quædam præbent ſigna adventus illius paſſionis, ex diſpenſatione Epiſcopi in ſuſceptis miniſtrare poſſunt. Docet Leander *dicta quæſt.* 77. qui alia dubia moralia, quæ in hac parte adduci ſolent, reſolvit.

19 *Traditur ratio decidendi.* Ex quibus jam apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum; nam cùm ad Epiſcopatus, & dignitates Eccleſiaſticas non poſſint eligi, niſi qui idonei reperiuntur, *cap. cum in cunctis, hoc tit. cap. ſuper ordinata, de præbendis, cap. ſignificaſti, de jurepatron.* Lambertinus *de jurepatr. lib. 2. p. 1. q. 7. art. 27. n.* 3. ille autem ſolùm dicatur ad Epiſcopatum idoneus, qui ejus munia valet obire, *d. c. ſuper ordinata, c. ex litteris, de exceſſib. Prælat.* omnes enim humani actus regulantur, & vim accipiunt ab habilitate eorum, quorum concurſus deſideratur, *l. cùm te, C. de donat. propter, c. cum ſuper, de officio deleg. c. ad hæc 6. de appellat.* ideò epileptico morbo laborans, ineligibilis eſt, quia cùm ſit irregularis propter corporis vitium, ratione illius morbi, quo affligitur, non poteſt ad ſacros ordines aſcendere, & per conſequens Epiſcopalia munia obire. Rectè ergo in præſenti deciditur, epileptico morbo laborantem non poſſe in Epiſcopum eligi, immò ſi de facto eligatur, electio nullius momenti erit. Docent Valenzuela *d. conſilio 25. num.* 8. Selva *de beneficiis 3. p. q. 5. num.* 32.

Nec dubitandi ratio ſuprà adducta adverſatur; negamus enim epilepticum poſſe Miſſæ ſacrificium celebrare: nec contrarium probat textus *in dict. cap. illud*, quem accipiunt Majolus *dict. lib. 2. cap.* 16. Sayrus *d. lib. 6. quæſt. 8. num.* 11. Roſella *in ſumma, verbo Initiatus*, de eo epileptico, qui nec frequenter colliditur, nec ſpumat; illum enim aſſerunt celebrare poſſe in præſentia alterius ſacerdotis. Sed eos refellunt Ugolinus *de cenſuris, cap. 54. §. 1. num. 3.* Gibalinus *de irregul. cap. 3. conſect.* 8. ex eo, quia textus ille generaliter loquitur de quocumque ſacerdote, qui ſecum alium habere debet, ut cœptum ſacrificium perficiat, ſi fortè immineat aliqua neceſſitas: quare hac ſolutione omiſſa, alio modo textum illum eſſe accipiendum exiſtimo, aſſerendo deciſionem illam procedere in quolibet ſacerdote rectâ valetudine fruente; ille enim, etiamſi adverſa valetudine captus non ſit, debet ſecum alium habere, ob periculum imminens, quia ſubitò poteſt in terram elidi, aut alio morbo capi, ita ut cœptum ſacrificium perficere non poſſit; quem presbyterum adjutorem appellant Ethiopes, ut patet ex auctore Miſſæ illorum, qui reperitur *6. tomo Bibliothecæ veterum Patrum*, in hæc verba. *Diaconus: Flectite genua. Populus: Ante te, Domine, flectimus, & te laudamus. Coadjutor ſacerdotis ſequitur orationem.* Igitur textus *in dict. cap. illud*, referendus eſt ad veterem Eccleſiæ morem, cùm antiqui religionis chriſtianæ cultores, ne divinus cultus detrimentum pateretur, ſtatuerunt, ut presbytero Miſſam celebranti plerumque alius presbyter adeſſet, qui vel defuncti, vel graviori caſu præpediti ſacerdotis vicem expleret, ut docet, & illuſtrat Vicecomes *de ritibus Miſſæ, tom. 3. libro 1. capite* 21. Illud etiam omittendum non eſt, falsò textum illum tribui Sotero Pontifici ab Ivone 2. *part. Decreti, cap.* 126. Burchardo *lib. 3. decreti, cap.* 73. cùm deductus ſit ex Concilio Toletano 11. *can.* 14. Nec augmentum difficultatis obſtat, ſive ſecunda conſideratio; nam potiùs ſemel epilepticus creditur ſemper laborans eo morbo, donec contrarium probetur. Gloſſa *verbo Solummodò*, in hoc textu, Valenzuela *d. conſil. 25. num.* 34. Unde varii excogitantur modi, quibus cognoſcatur epilepticum liberatum eſſe, licèt eos admodum fallibiles dicat Zacchias *dict. lib. 8. q.* 5. & nos infrà dicemus. Cùm ergo in præſenti caſu non conſtaret epilepticum liberatum eſſe ab ea paſſione, rectè aſſeritur in Epiſcopum eligi non poſſe.

Superiori aſſertioni primò opponitur textus *in cap. in tuis 1. 7. qu.* 2. ubi cum quidam clericus morbo epileptico laboraret, Epiſcopus Vuibarienſis conſuluit Alexandrum II. utrum illi permittendum eſſet Miſſæ ſacrificium celebrare? Cui conſultationi Pontifex reſpondit, quod ſi prædictus ſacerdos eo modo laborabat, ab oblatione, & Miſſarum celebratione modis omnibus arceatur, ſi frequenter ea paſſione vexabatur. Ex quo textu deducitur, epilepticum, qui frequenter non vexatur eo morbo, aut colliditur, poſſe Miſſam celebrare; neque ex eo, quod in epilepſiam inciderit, privari ſtatim divinorum officiorum celebratione, cùm languor in culpa non ſit: igitur ſimiliter in præſenti caſu presbyter, qui adeò rarò vexabatur, ut aliqui affirmarent eum ſanum eſſe, poterat divina officia celebrare, & per conſequens eligi in Epiſcopum. Pro cujus textus expoſitione dicendum eſt, morbo epileptico ſemel laborantem, etiamſi in terram non frequenter cadat, aut collidatur, nihilominus celebrare non poſſe, donec appareat eum ſanum eſſe: nec contrarium docet Alexander II. *in dict. cap.* 1. quia tantùm decidit, quod ſi ſanus ſit, quia languor in culpa non eſt, admittatur ad Miſſæ ſacrificium offerendum; ſi autem ſanus non ſit, neutiquam admittatur: ſanum autem eſſe, vel non, cognoſci poſſe ſupponit Pontifex ex frequentia lapſus in morbum; & ſi per aliqua intervalla vexatus non ſit, non tamen ſtatim dicetur eum ſanum eſſe: itaque nunquam Alexander decrevit, vexatum epileptico morbo, etſi rarò, Miſſam celebrare poſſe. Quod adſtruitur primò ex ratione deciſionis ab ipſo Pontifice adducta ibi, *Indecens enim, & periculoſum eſt, ut in conſecratione Euchariſtiæ morbo epileptico victus cadat*. Quæ ratio etiam militat cum rarò vexato, quia tempore ſacrificii cadere poteſt. Secundò ex poſterioribus verbis ipſius Alexandri, ibi: *Si verò convaluerit Dei miſericordia, quandoquidem non culpa, ſed infirmitas eſt in cauſa, eum ſa-*

crificare

20 *Exponitur c. illud 7. quæſt. 1.*

21 *Exponitur cap. 1. 7. q. 2.*

crificare non interdicimus. Ubi tunc ſacrificare illi permittit Alexander, cùm convaluerit; ſupponit enim afflictum hoc morbo, ſive freqoenter, ſive rarò, non poſſe Miſſæ ſacrificium celebrare. Docuit Gibalinus *dict. cap.* 3.

22 Ex ponitur cap. fin. 7. q. 1. Secundò præſenti aſſertioni opponitur textus *in cap. finali 7. quæſt.* 2. ubi proponitur, ſacerdotem, & alios parochianos coram R. Pontifice comparuiſſe, propoſuiſſeque ſuom Epiſcopum morbo caduco, id eſt epileptico, laborare, ita ut frequenter in terram collideretur: quibus auditis Gelaſius Pontifex reſcripſit Ruſtico, & Fortunato Epiſcopis, ut diligenter inquirerent, utrum prædictus Epiſcopus aliquando in domo, vel in proceſſione, alìove quocumque lnco fuiſſet frequenter collapſus, voceſque dediſſet confuſas, & ſpumas ore jactaſſet; & ſi id cognoſci, aut pmbari non poſſet, cum eo ſimul habitent per triginta dies, utendo indiſtinctè omnibus alimentis, uſqueqnò cognoſcatur, veraoe, an falſa ſit parochianorum conqueſtio. Ex qno Gelaſij reſponſo triplex inſurgit difficultas contra hucuſque tradita. Prima ex illis verbis, *voceſque dediſſe confuſas*, *& ſpumas ore jactaſſe*, Ex quibus depromitur, eum tantùm Epiſcopum, qui colliditur, & ſpumas jactat, miniſtrare in Eccleſia non poſſe: igitur ſi hæc non patiatur, tantùm ob morbum epilepſiæ non arcetur à divinis officiis, & per conſequens in præſenti textu epilepticus, qui hæc non patiebatur, poterat eligi in Epiſcopum. Secunda naſcitur ex illis verbis, *triginta diebus tecum eſſe conſtituas*. Ex quibus deducitur, triginta dierum ſpatium aſſignari ad cognoſcendum, otrum epilepticus liberatus eſſet ab ea oppreſſione; cùm *in cap. communiter*, 33. *diſt.* ſtatuatur unius anni tempus eſſe expectandum. Tertiam continent difficultatem illa verba, *At carnibus indifferenter uti compellas*; ad quid enim deſideratur, ut omnibus carnibus utatur epilepticus, ut cognoſcatur, an ſanua ſit, vel ne? Qnibus difficultatibus ut ſuo ordine, & ſigillatim ſatisfaciamus, primæ reſpondendom eſt negando conſequentiam; nam præterquam quod argumentum à contrario ſenſu deductum, cum ſequitur abſurdum, non admittitur, in eo textu tantùm proponebatur, utrum Epiſcopus coram R. Pontifice denonciatus reverà laboraret morbo epileptico, quod diligenter inquiri jubet Gelaſius, & ſigna quibus id cognoſci valeat, refert; non autem affirmat, Epiſcopum coofuſas voces non proferentem, aut ſpumas non jactantem, poſſe divina officia celebrare, ſi verè morbo epileptico laboret. Secundæ difficultati ſatisfaciendum eſt diſcrimen conſtituendo inter tempus aſſignatum ad cognoſcendum, utrum morbus comitialis ſit, an verò dæmonis vexatio; & inter tempus præſcriptum ad cognoſcendum, an liberatus, & ſanus ſit, qui eo aliquando vexatus fuit. Primo caſu aoni tempus præſcribitur *in dicto cap. communiter*; ſecundo verò caſu triginta dierum ſpatium aſſignatur, quo caſu procedit textus *in dict. cap. finali*, docet Majolus *d. cap.* 16. *num.* 5. Tertiæ etiam difficultati reſpondendum eſt, omiſſa Gloſſa *in dict. cap. finali*, quæ affirmat, in eo caſu Epiſcopum uti debere omnibus carnibus, quia hœdinæ carnes provocant dæmones; dicendo omoium carnium uſum Epiſcopo illi iojungi, quia hœdioæ carnes, & ſimiles morbum epilepticum augent, ut latè probant Majolus *dict. cap.* 16. *num.* 8. Paulus Zacchias *dict. quæſt.* 5. Quare ut cognoſcatur, utrum Epiſcopus epileptico morbo laboraret, jubet Gelaſius ut omnibus carnibus indiſtinctè uteretur, & veſceretur.

C A P U T XXII.

Idem a *Præneſtino Epiſcopo Apoſtolicæ Sedis Legato.*

DUdum ad audientiam noſtram quæſtione perlata, quod vacante *b* Præpoſitura *c* Colonienſis Eccleſiæ, in duo ſe vota eligentium diviſiſſent, cauſam ſuper his dilectis filiis N. de Lacu, & I. de Clauſtro, & G. de Valle Sancti Panheſterbach *d* Abbatibus ſub eo tenore duximus committendam, ut auditis quæ proponerentur hinc inde, ſi de partium procederet voluntate, diffinitivam ſententiam promulgarent, alioquin cauſam ſufficienter inſtructam ad noſtram remitterent audientiam, ſtatuentes partibus terminum competentem, quo per ſe, vel per *e* reſponſales idoneos ad Apoſtolicam Sedem accederent ſententiam recepturæ. Ipſi verò mandatum Apoſtolicum fideliter exequi cupientes, partes ad ſuam præſentiam convocarunt, receperunt teſtes hinc inde productos examinarunt eligentium conſcientias, audierunt allegationes utrimque: & quoniam Præpoſitus *f* S. Georgii eorum ſententiæ ſe tandem aſſeruit nolle ſtare, depoſitiones teſtium hinc inde receptas, & allegationes partis alterius ſub ſigillis ſuis ad Sedem Apoſtolicam deſtinarunt, partibus feſtum B. Michaelis tunc primò venturum, veniendi ad Sedem Apoſtolicam terminum præfigentes. *Et infrà*: Cumque nuntii Præpoſiti *g* SS. Apoſtolorum ad noſtram præſentiam acceſſiſſent, Præpoſitus S. Georgii nec venit, nec miſit idoneum reſponſalem. *Et infrà*: Viſis ergo atteſtationibus, & geſtis judicum diligenter inſpectis, invenimus quod pro Præpoſito SS. Apoſtolorum auctoritas, pro Præpoſito verò S. Georgii numerus eligentium faciebat, cùm primus à XIV. tum *h* perſonis, tum Canonicis, qui alios dignitate, & ætate, & tempore præcedebant, ſecundus verò a XXIV. fuiſſet electus. Obijciebatur autem Præpoſito S. Georgii minor ſcientia, defectus ætatis, & quod in minoribus Ordinibus erat conſtitutus. Unde cùm Præpoſituræ illi eſſet Archidiaconatus annexus, nondum erat ei dignitas conferenda, ratione cujus cogebatur infra præfixum à canonibus *i* ſpatium in Diaconum promoveri. Proponebatur autem pro altero, quod erat vir ætate, ſcientia, & moribus commendandus. Unde meliori ducti zelo propter hoc electores ipſius in eum ſe confeſſi fuerant conveniſſe; & non ſolùm ſui, ſed etiam quidàm alterius electores eum prudentiorem eſſe præſertim in ſpiritualibus, aſſerebant; quamvis alium magis utilem, maximè circa temporalia, propter potentiam, fuerint proteſtati. Cùm autem allegationes pro eodem Præpoſito S. Georgii coram judicibus ipſis propoſitæ, nobis fuerint præſentatæ, propter quod non potuimus ſcire per nos, quod objecerint, vel quod reſponderint ad objecta; ſicque cauſa remiſſa non fuerit ad eos ſufficienter inſtructa, ad diffinitivam ſententiam non duximus procedendum, ſed deciſionem ipſius cauſæ dilectis filiis *j* S. Gedeonis, & S. Severini Præpoſitis, & Decano *k* Brnenſi, ſub ea forma potiùs committendam, ut vel ſi notorium eſſet, vel per ea quæ jam dicta erant, conſtaret quod Præpoſitus S. Georgii in electionis tempore pateretur, vel in Ordinibus, vel in ſcientia, vel ætate defectum, qui eum juxta ſanctiones Canonum impedirent ad hujuſmodi officium promoveri, ei ſublato appellationis obſtaculo, non obſtante ipſius *l* abſentia corporali, ſilentium imponentes, Præpoſito SS. Apoſtolorum præpoſituram adjudicarent eamdem, & eum in poſſeſſionem corporalem mittentes, eum pacifica facerent poſſeſſione gaudere. Alioquin cùm in eum non ſolùm plures, ſed duæ penè partes convenirent, & impedimentis ceſſantibus appareat, quod eum bono zelo elegerunt, Præpoſiti SS. Apoſtolorum electione caſſata, appellatione ceſſante, auctoritate noſtra ſuffulti electionem confirmarent ipſius, & ei facerent Præpoſituram aſſignari prædictam, & de cætero tamqam Præpoſito reſponderi.

N O T Æ.

1 a PRæneſtino.) Ita legitor in hac ſexta collectione, & in tertia *ſub hoc tit. cap.* 7. ſed ita ſupplenda eſt *D. D. Gonzal. in Decretal.* Tom. I. Pars I. ex hiſtoria illius temporis: *Idem Guidoni Archiepiſcopo Rhemenſi, & Cardinali Epiſcopo Præneſtino, Apoſtolicæ Sedis Legato*. Guido iſte ab Innocentio III. Legatus miſſus fuit in Galliam, & tuoc profectus eſt in Colo-

niam, ubi noſtri textus caſus contigit, & etiam textus ſequentis, qui ex his accipit lucem. De hac legatione ita refert Abraham Bzovius *anno* 1206. *num.* 25. *Hoc eodem anno Innocentius Pontifex Guillelmum Comitem Bleſenſem, Archiepiſcopum Rhemenſem, Epiſcopum Cardinalem Præneſtinum, Legatum in Germaniam in cauſis graviſſimis deſtinavit, & inter alia negotia, quæ Coloniæ profectus egit, ſchiſma poſt Conradi Cardinalis Sabini mortem in Eccleſia Moguntina exortum tulit, cùm Leopoldum ex Vuormatienſi Epiſcopatu à Philippo Rege intruſum reprobaſſet, & Sigofridum a minori Canonicorum parte electum confirmaſſet.* Ea legatione ſummu cum honore perfunctus, totius Galliæ Legatus à latere factus, paulò poſt ex humanis exceſſit, ut referunt Fratres Sarmat. *tom.* 1. *Gallia Chriſt. fol.* 519. Plura de ejus legatione Illuſtriſſimus Maurique *to.* 3. *annalium*, *prædicto anno* 1205. *num.* 1. Hujus Cardinalis mentio fit *in cap. ſequenti*, & *in cap. cùm dilecti* 6. *de dolo*, & *contumacia*, *cap. in cauſis* 19. *de re judicata*.

2 b *Præpoſitura*.) Adolphus de Altenao Brunonis frater, poſt fratris reſignationem in Archiepiſcopum Colonienſem aſſumptus eſt, qui poſteà juſſu Innocentii III. per Archiepiſcopos Moguntinum, & Cameracenſem depoſitus fuit annu 1205. ut refert Merſelus *in annal. Archiep. Colon. fol.* 67. Iſte Adolphus Præpoſitus Colonienſis erat, unde per aſſequutionem Archiepiſcopatus vacavit dicta Præpoſitura, quia ut probavi *in cap. cùm in cunctis* 7. §. 1. *hoc titulo*, per adeptionem Epiſcopatus vacant omnia beneficia antea obtenta.

3 c *Colon.*) Malè in hac ſexta collectione legitur Colocen. cùm Colocenſis Eccleſia ſit in Ungaria, ubi Legatus Præneſtinus nunquam pervenit. De ea Eccleſia egi *in cap. bonæ* 4. *de poſtulat. Prælat.* Cùm ergo Colonienſis Eccleſia ſit in Germania, ubi Cardinalis Præneſtinus Legationis officio fungebatur, rectè retinemus *Colon.*

4 d *Abbatibus*.) Non autem delegata fuit hæc cauſa Archiepiſcopo Colonienſi, quia his temporibus, & per duodecim annos valdè turbatum erat illius Eccleſiæ regimen, depoſito Adolpho.

e *Reſponſales*.) Id eſt procuratores, ut ſæpè ſæpiùs notavi in his Commentariis.

f *S. Georgii*.) Eſt Eccleſia in ipſa civitate Colonienſi, ſub titulo S. Georgii.

g *Sanctorum Apoſtolorum*.) Sanctus Herebertus Coloniæ erexit Baſilicam ſub nomine Sanctorum Apoſtolorum, quam Pilligrinus Colonienſis Archiepiſcopus auxit, & 40. canonicatibus dotavit, de qua Eccleſia agit Merſelus *ubi ſuprà*, *fol.* 45. Hujus Eccleſiæ Præpoſitus electus fuit in Præpoſitum Colonienſem.

h *Perſonis*.) Perſonæ quæ dicantur in jure canonico, expoſui *in cap. ad aures* 8. *de reſcriptis*.

i *Spatium*.) Quod ſit hoc tempus à canonibus præſcriptum, expoſui *in cap. cùm in cunctis*, §. *inferiora*, *hoc titulo*.

j *S. Gedeonis*.) Legendum eſt S. Gereonis; eſt enim Coloniæ celebre templum S. Gereoni primo Epiſcopo illius Eccleſiæ dicatum à S. Helena, ut teſtatur carmina, quæ ante valvas ipſius Eccleſiæ inſculpta ſunt. 5

Regibus exemplum, ſacroque chariſmate plena
Condidit hoc templum S. Gereonis Helena.
Pagana nata, Judæa fit, inde renata,
Inventrix ſanctæ Crucis almo Pneumate flante.
Septuaginta duo Collegia fundat amæna,
Dotans perpetuò Conſtantis mater Helena.

k *Bruen*.) Legendum *Bremenſi*, quæ Eccleſia eſt in Germania, hodie Archiepiſcopalis, olim verò ſuffraganea Eccleſiæ Colonienſis, ut notat Cironius *in c.* 1. *de ſacramentis non iterandis*, *in* 3. *collect.*

l *Abſentia*.) Cùm enim fuiſſet citatus, & contumax, juſtè potuit etiam abſens damnari, *cap. prout*, *de dolo & contum. cap. quoniam*, §. *porrò*, *ut lite non conteſt. cap. per tuas* 58. *de appellat.* Docet pro noſtri textus interpretatione Balboa *in cap.* 1. *num.* 89. *de cauſa poſſeſſionis*. 6

CAPUT XXIII.

Idem *Canonicis a Moguntinis*.

BOnæ memoriæ C. *b* Moguntino Archiepiſcopo Sabin. viam univerſæ carnis ingreſſo, cùm vota veſtra ſe in varia diviſiſſent, quibuſdam petentibus *c* Vuormatienſem Epiſcopum, quibuſdam verò venerabilem fratrem *d* noſtrum nunc Archiepiſcopum veſtrum, tunc Præpoſitum S. P. Moguntini, ſibi eligentibus in Paſtorem: dilectus filius Magiſter P. Scholaſticus Moguntinus cum quibuſdam aliis, pro illis, qui Vuormatienſem Epiſcopum poſtularunt *e*, procurator ad Apoſtolicam Sedem acceſſit; pro aliis verò dilecti filii E. & R. clerici venerunt, quorum alter inſtitutus fuit procurator. Partibus igitur in noſtra præſentia conſtitutis, & eis in conſiſtorio noſtro diligenter, & ſufficienter auditis, de conſenſu Fratrum noſtrorum venerabili fratri noſtro *f* Præneſtino Epiſcopo Apoſtolicæ Sedis Legato dedimus in mandatis, ut ſi eumdem Epiſcopum quoad temporalia, ſive ſpiritualia recepiſſe conſtaret Eccleſiam Moguntinam, vel miniſtraſſe in temporalibus, aut in ſpiritualibus in eadem, prout objectum fuerat ex adverſo, poſtulationem factam de ipſo, ſublato cujuſcumque appellationis obſtaculo, irritam nuntiaret, de gratia noſtra concedens eidem, ut Vuormatienſem ſibi Eccleſiam retineret. Nam de jure communi, quia præter auctoritatem noſtram tranſire præſumpſit, utraque *g* erat ſpoliandus, ut, & ea careat, quam concupivit avarè, ac ea quam ſuperbè deſpexit: quod ſi parere contemneret, utraque ipſum denunciaret Eccleſia auctoritate noſtra privatum. Deinde inquireret de electione ipſius Archiepiſcopi diligentiùs veritatem; & ſi ei de vi, quam ipſe, & ſui *h* metuebant, conſtaret, eo non obſtante, quod poſt appellationem ad nos interpoſitam in ipſius fuerat electione proceſſum, cùm alii qui appellationi ad nos interpoſitæ non duxerant deferendum, uti contra ipſum hac exceptione non poſſent; quoniam fruſtra legis auxilium invocat, qui committit in legem; unde nec ab eis poſſe objici videbatur, quod idem eſſet à paucioribus ſecundùm eorum aſſertionem electus, cùm ipſi appellationem ad nos legitimè interpoſitam contemnentes, & præter licentiam noſtram recipientes Epiſcopum memoratum reddiderint ſe indignos, electionem Archiepiſcopi, dummodò nihil obſtaret de canonicis inſtitutis, ſublato appellationis obſtaculo, confirmaret. Quod ſi nec recepiſſe prædictam Eccleſiam quoad temporalia, vel ſpiritualia, nec in ſpiritualibus, vel temporalibus miniſtraſſe Epiſcopum memoratum conſtaret, idem Legatus audiret, quæ ſuper poſtulatione ipſius, & electione Archiepiſcopi proponerentur: hujuſmodi teſtes utrimque reciperet, & eorum depoſitionibus publicatis, uſque ad calculum diffinitivæ ſententiæ procedens, geſta omnia ſub ſigillo ſuo ad noſtram præſentiam deſtinaret; ſtatuens partibus terminum competentem, quo Apoſtolico ſe conſpectui repræſentarent ſententiam recepturæ. Licèt autem eſſent notoria, quæ fuerant contra dictum Vuormatienſem Epiſcopum, & ejus fautores objecta, prædictus Legatus ad majorem cautelam multos, & magnos teſtes recepit, ex ipſius Archiepiſcopi parte productos, qui ſuper prædictis depoſuere *i* jurati. Unde ipſe juxta mandati noſtri tenorem procedens, poſtulationem factam de Vuormatienſi caſſavit, & electionem Archiepiſcopi memorati curavit auctoritate Apoſtolica *j* confirmare, ipſumque ordinavit in *k* Presbyterum, & tamdem Epiſcopum conſecravit: ipſe autem humiliter ad noſtram præſentiam accedens ſuppliciter poſtulavit, ut *l* pallium ſibi, videlicet inſigne Pontificalis officii, de conſueta Sedis Apoſtolicæ benevolentia conferremus. Verùm quidam nuntius ab adverſariis ejus ad Sedem Apoſtolicam deſtinatus, ex eorum parte apertas nobis litteras cum pendente ſigillo præſentavit, per quas iidem ſignificabant Canonici, quod prædictus Legatus corruptus pecunia iniquam ſententiam protuliſſet: & addebant etiam, quod Moguntini

guntini cives pariter juraverunt, quod eum nunquam haberent m Epiſcopum, & quod univerſi Clerici, paucis exceptis, ſuo favebant electo. Cùm autem ſuper his cepiſſemus deliberare cum Fratribus noſtris, electioni ejuſdem Archiepiſcopi duo videbantur obſtare, videlicet quod à pauciſſimis, & poſt interpellationem à ſeipſo dicebatur electus; nam cùm poſtulatio Vuormatienſis Epiſcopi fuerit præcedentis appellationis ratione caſſata: Archiepiſcopi electio debebat etiam ex eadem cauſa caſſari: ſed econtrà, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum, qui in appellatione deliquerant, appellationem contra eundem Archiepiſcopum non poterant allegare. Poterat quoque dici, quod etſi poſt appellationem, non tamen contra n formam appellationis fuiſſet electus Archiepiſcopus ſæpedictus, cùm appellaverit in hac forma, ne Canonici Moguntiæ reſidentes ſine ipſo, & ſociis ipſius haberent in electione proceſſum. Nec nocet, quod poſſet ex parte altera replicari, quia nec ipſe, nec ſocii ſui debuerant procedere ſine ipſis; quia ipſi ad nos interpoſitam appellationem contemnendo, reddiderant ſe indignos, & abuſi fuerant jure ſuo. Unde cùm in o Lateranenſi Concilio de iis, qui quaſdam perſonas inhibitas eligunt, ſit ſtatutum, ut eligendi tunc poteſtate privatos, & ab eccleſiaſticis beneficiis triennio noverint ſe ſuſpenſos, illis pro longè majori delicto, tanquam indignis, ab electionis poteſtate cadentibus, penes eundem, ac ſocios ſuos tantùm jus remanſerat eligendi. Quia ſi multò pauciores in ipſum conveniſſent, intelligendum eſt tamen, quod omnes qui tunc eligere poterant, elegerunt eumdem. Contra Legati verò proceſſum hoc facere videbatur, quod dicebat, in loco ſuſpecto, & non citatis Vuormatienſi Epiſcopo, & ejus fautoribus proceſſiſſe. Porrò juxta canonicas ſanctiones exceſſus notorius examinatione non indiget, & pro his quæ à judice ſunt acta, præſumitur quod omnia ritè fuerint celebrata, quamvis, & quod citati non fuerint, non poſſent de facili comprobare, quia negantis factum ſecundùm rerum naturam nulla eſt p probatio. Cùm etſi quilibet de ſe poſſet aſſerere, quod ad eum citatio minimè perveniſſet, ſinguli tamen veſtrum eſſent in ſuo teſtimonio ſingulares: ad ipſum quoque Legatum, ſi voluiſſent, ſecurè potuiſſent procuratorem idoneum deſtinare, ſicut nuntium deſtinarunt, quemadmodum ex ipſorum ad q hos directis litteris comprobatur, qui ſecurè ad eundem Legatum acceſſit, & ad propria remeavit; cùm, & ipſe Legatus paratus fuerit ſecuritatem omnimodam providere, nec obſtet quod idem nuntius dicitur appellaſſe, cùm appellationi renuntiaverit, & in commiſſione noſtra, quam pars reportavit utraque, obſtaculum fuiſſet appellationis amotum. Sed nec apparebat etiam, quod contra factum Legati quidquam poſſet objicere, ac probare; cùm non procurator ſufficiens, ſed ſimpliciter ad nos contra prædictum Archiepiſcopum fuiſſet nuntius deſtinatus. *Et infrà*: Nos igitur, etſi propter auctoritatem judiciariam præſumamus pro iis, quæ acta ſunt à Legato, illi tamen plus innitimur rationi, quàm quod adverſarii Archiepiſcopi ex tribus cauſis prædictis ſe uſque adeò reddiderunt indignos, quod contra eum non debebant audiri. Unde quod de ipſo factum fuerat, non poterat per eos impediri, quin etiamſi electores ejuſdem pariter deliquiſſent, & ſe reddidiſſent indignos, ad nos devoluta fuiſſet hac vice ordinatio Moguntinæ Eccleſiæ, quia dictum Archiepiſcopum ſine juris injuria potuiſſemus eidem Eccleſiæ præficere in Paſtorem, præſertim cùm per I. Legatum Apoſtolicæ Sedis fuiſſet in Moguntinum Archiepiſcopum conſecratus. Super his ergo cum Fratribus noſtris habito diligenti tractatu, de ipſorum conſilio caſſationem poſtulationis factæ de Vuormatienſi Epiſcopo ratam habemus, & electionem Archiepiſcopi memorati auctoritate Apoſtolica duximus confirmandam.

N O T Æ.

1 Maguntia ubi. a MOgunt.) Ità etiam habetur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 8. Moguntia ut celebris Germaniæ Metropolis refertur à Cornelio Tacito *lib.* 4. *hiſtoriæ*, Ptolomeo *lib.* 2. *cap.* 9. Ammiano *lib.* 15. Athanaſio *apologia* 2. Hieronymo *in epiſt. ad Gerontium*. Eccleſia Cathedrali decoratur à temporibus S. Creſcentii Apoſtoli Germaniæ, à D. Paulo miſſi, ut refert Bucherus *lib.* 4. *Belgii Romani*, *cap.* 1. *num.* 14. Inter duas Germaniæ provincias præcipua eſt Moguntina, Francici Imperii inclyta Sedes. Gothofridus Viterbienſis *in chron. part.* 17. *de Pipino*, ibi:

Inde Moguntinas patriæ remeavit ad oras,
Regia Francorum quæ tunc erat inclyta ſedes.

Tandem S. Bonifacii temporibus Germaniæ primatum conſecuta eſt, ut memoriæ prodidit Marianus Scotus *in Pipino*, ibi: *Pipinus in civitate Sueſſionum à S. Bonifacio Archiepiſcopo in Regem unctus, Regni honore ſublimatus eſt, & deinde ob id poſt Papam ſecundus habetur Moguntinus Archiepiſcopus uſque in hodiernum diem*. Mariano ſuffragatur V. Villabaldus auctor vitæ S. Bonifacii, *cap.* 44. ibi: *Decreverunt iidem Principes (Carolus Magnus, & Pipinus) Eccleſiam Moguntiacenſem, quæ prius alteri ſubjecta erat, Metropolim omnium in Germania poſitarum Eccleſiarum efficere, moxque Legatione facta, illud à Præſule Apoſtolica impetravere*. Idem etiam referunt Surius *die* 5. *Junii*, Petrus Kratapolitanus *in catalog. Præſulum ipſius Eccleſiæ*. Plura de hac Metropoli adducunt Philippus Berterius *diatriba* 2. *fol.* 212. Hallierius *de hierarch. juriſd. lib.* 4. *§.* 34. *fol.* 644. Hujus Eccleſiæ Canonicis miſſa eſt præſens decretalis, & ejus Præſulibus textus *in cap.* 3. *de tranſlat. Epiſcopi*. In hac epiſtola, quam ſe habere MS. teſtatur Franc. Florens, ſequuntur hæc verba: *Nobilem virum Philippum Ducem Sueviæ moneatis, ut ſe prædicto Archiepiſcopo non opponat, quominus Moguntinam Eccleſiam, tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus ſalubriter valeat gubernare.*

2 b *C. Moguntino.*) Conrado videlicet, Comite de Vuitebach, fratre Othonis, qui eo quòd Octavianum Cardinalem tituli S. Cæciliæ nollet agnoſcere pro R. Pontifice, Romam properavit, & in ejus locum ſuffectus fuit Sabinenſis Epiſcopus: quo defuncto Chriſtianus Comes de Buche electus fuit; & cùm ſediſſet per 18. annos, deceſſit anno 1182. & tunc rediit è Roma Conradus jam Epiſcopus Sabinenſis, qui ſuum Archiepiſcopatum gubernavit 16. annis. Unde intelliguntur verba, quæ ſequuntur in noſtro textu, ibi: *Moguntin. Archiep. Sabin.*

c *Vuormatien.*) Ludolphum videlicet, qui electus fuit ab una parte Capituli Moguntini.

d *F. n.*) Siſridium, qui ſecundus Præſul fuit Eccleſiæ Moguntinæ.

e *Procurator.*) Clericum in cauſa ſuæ Eccleſiæ poſſe conſtitui procuratorem, jam ſuprà notavi.

f *Præneſtino.*) Guidone videlicet, de cujus legatione egi in textu antecedenti.

g *Spoliandus.*) *Cap. Epiſc.* 12. *quæſt.* 1. *cap. quantò, de tranſlat. Epiſcopi*.

h *Et ſui metuebant.*) Ut hæc verba percipiantur, & noſtri textus hiſtoria comprehendatur, ſciendum eſt, Siſridum Archidiaconum Moguntinum electum fuiſſe poſt mortem Conradi ab una tantùm parte Capituli; ab alia verò parte, ſuffragante Philippo Imperatore, electus fuit Lupoldus Epiſcopus Vuormat. hoc ſchiſma tamdiu duravit, quamdiu vixit Imperator Philippus, & ex eo magna illata ſunt provinciis Germaniæ damna. Siſridus in Italiam profectus, Romæ à Pontifice clementer exceptus, Cardinalitiaque dignitate tituli S. Sabinæ donatus, vixit, donec Philippus è vivis exceſſit; eo defuncto Siſridus, cùm hanc obtinuiſſet epiſtolam miſſam Canonicis Moguntin. Moguntiam reverſus, à ſuis honorificè exceptus, deceſſit anno 1130. ut referunt Abbas Urſperg. & Trithemius *in chron.* Arnold. Lubecenſis *in ſupplem. Holmoldi*, *lib.* 6. *cap.* 3. Petrus Kratapolit. *ubi ſuprà*, *fol.* 204. 3

i *Jurati.*) Alias teſtes producti fidem non faciunt, *cap.* 1. ubi Deo annuente dicam, *de teſtibus*.

j *Confirmare.*) Quia confirmatio Archiepiſcoporum ad R. Pontificem immediatè ſpectat, ut dixi *in c.* 3. *hoc tit.*

k *In presbyterum.*) Cùm antea eſſet diaconus, debuit priùs conſecrari in presbyterum; quam conſecrationem ex jure divino ſupponit ordo Epiſcopalis, ut docent, & probant Bellarminus *lib.* 1. *de ſacramento Ordinis*, *cap.* 7. *§. olim*, Marchinus *eod. tract. part.* 2. *cap.* 11. *nu.* 20. Leander *eod. tract.* 6. *diſput.* 1. *quæſt.* 13. pluribus relatis Diana *part.* 12. *tr. de conſecrat. reſolut.* 53. 4

l *Pallium*. Per quod conſequitur plenitudo poteſtatis, *cap. niſi 3. de auctoritate, & uſu pallii*.

m *In Epiſcopum*.) Quia ut ſuprà retuli, non adhærebat Philippo; ſi antem ob legitimas cauſas populus eum reſpuerit, non erat conſecrandus, ne invitæ plebi præficeretur Epiſcopus, *cap. 2. 62. diſt. cap. ſi forte, cum aliis, 63. diſt.* Prælatus enim à ſubditis amplectendus, & optandus eſt, ut probat Benedictus Ephtenus in vita S. Benedicti, *cap. 3. num.* 10.

5 n *Contra formam*.) Et in appellationibus extrajudicialibus non ſufficit poſt appellationem innovare, niſi contra formam appellatioois fiat, ut dixi *in c. cõſideravimus, hoc tit.*

o *Lateranenſi*.) De quo *in cap. cùm in cunctis, §. ult. hoc tit.*

p *Eſt probatio*.) Latè dicemus *in cap. ad noſtram, de probat.*

q *Ad nos*.) Quia agebatur de electione Archiepiſcopi, qui immediatè paret Rom. Pont. à tempore, quo Bonifacius miſſus à Zacharia fidem collapſam in his partibus inſtauravit. Unde ſi utraque pars Capituli in præſenti caſu indignum eligeret, electio devolveretur ad Papam, ut notat Franc. Florens *ad hunc tit.* in aliis verò inferioribus officiis electio devolvitur ad immediatum ſuperiorem, *dict. cap. 7. §. ultimo, hoc titulo*.

C A P U T XXIV.

Idem *Clericis Sanctæ a Agathes*.

QUerelam dilecti filii G. tit. *b* S. Vitalis, nunc Presbyteri, tunc S. Mariæ in Acquiro Diaconi Cardinalis, quam *c* œconomus Eccleſiæ veſtræ, cujus idem Cardinalis eſt gubernator, contra P. nunc Presbyterum, tunc verò Diaconum, ſuper Eccleſia Sancti Salvatoris, *d* quæ dicitur de Cornutis, coram bonæ mem. prædeceſſore noſtro propoſuit, ipſe nobis in minori officio *e* conſtitutis audiendam, & examinandam commiſit. Petebat igitur idem œconomus, ut præfatus Petrus ab Eccleſia S. Salvatoris, quam in præjudicium Eccleſiæ veſtræ, ac injuriam Cardinalis prædicti præſumpſerat occupare, removeretur; cum ipſa Eccleſia Sancti Salvatoris *f* plebano jure pertineat ad Eccleſiam Sanctæ Agathes; petens etiam penſionem XVI. denariorum *g* Papienſis monetæ, debitam Eccleſiæ Sanctæ Agathes pro Eccleſia S. Salvatoris, & *h* Thermis, ſibi reſtitui de novo ſubtractam. Prædictus verò P. clericus reſpondebat, quod ipſe nullam injuriam irrogaverat Cardinali, nec in præjudicium Eccleſiæ Sanctæ Agathes acceperat Eccleſiam S. Salvatoris; cùm hæc ad illam nullo jure pertineat: nec aliquam illi debebat reddere penſionem; ſed ipſe per electionem populi, quæ de antiqua conſuetudine ei pertinet, ad eumdem A. Cardinalem S. Suſannæ præſentatus, cui eadem Eccleſia S. Salvatoris, tanquam Capella ſuo titulo in ſpiritualibus eſt ſubjecta, canonicè fuerat inſtitutus. Cumque ad ſuam aſſertionem probandam utraque pars teſtes multotiens produxiſſet, nos illos recepimus, & examinavimus diligenter, quorum depoſitionibus publicatis diſputationem audivimus ſuper illis: ſed antequam hujuſmodi controverſia finem accipere potuiſſet, præfatus prædeceſſor noſter debitum carnis exſolvit. Demùm verò à nobis utraque pars cum inſtantia poſtulavit, ut cauſam ipſam decidere dignaremur. Nos igitur atteſtationibus ac inſtrumentis utriuſque partis diligenter auditis, & pleniùs intellectis, habito fratrum noſtrorum conſilio, prædictum Presbyterum ab impetitione œconomi *i* veſtri ſuper electione, ac inſtitutione de ſe facta in Eccleſia S. Salvatoris abſolvimus, & ſuper his præfato œconomo ſilentium duximus imponendum. Cumque per teſtes idoneos nobis conſtiterit evidenter, quod populus quaſi in *k* poſſeſſione præſentandi clericum ad illam exiſtebat, quando prædictum clericum ad illam elegit; & eadem Eccleſia ſpectat ad titulum S. Suſannæ in ſpiritualibus pleno *l* jure, ſalva quæſtione ſuper jurepatronatus inter Eccleſiam veſtram, & populum Sancti Salvatoris; quia per teſtes omni exceptione majores fuit liquidò comprobatum, quod penſio XVI. denariorum dictæ Papienſis monetæ fuit Clericis Eccleſiæ veſtræ pro Eccleſia S. Salvatoris, ac Thermis annuatim per multa *m* tempora perſoluta, ſed de novo ſubtracta, nos in eumdem ſtatum percipiendi hujuſmodi de Eccleſia S. Salvatoris, & Thermis Eccleſiam veſtram decrevimus reducendam, & ad ſolutionem penſionis ſubtractæ condemnavimus Presbyterum antedictum, ſalva quæſtione *n* proprietatis inter Eccleſias memoratas.

N O T Æ.

1 a S. *Agathes*.) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 9.* ex qua textum tranſcribo. Duplex Eccleſia Romæ dicata eſt S. Agathæ, alia quæ in titulum Cardinalis S. Agathæ erecta eſt, alia trans Tyberim, juxta Eccleſiam S. Chryſogoni, quæ dicata fuit à Gregorio III. anno 731. hodieque eſt collegialis Patrum Congregationis Doctrinæ Chriſtianæ, ut refert Munnoz *de rebus memor. Romæ, pag.* 55.

2 b *S. Vitalis*.) Presbyter Cardinalis, qui habebat titulum ab Eccleſia S. Vitalis, quam reparavit Sixtus IV. ſed Clemens VIII. eam abſtulit, conceſſitque Patribus Societatis Jeſu.

c *Oeconomum*.) De ejus officio agimus *in cap. cùm vos, de officio Ordinarii*.

d *Quæ dicitur de Cornutis*.) Exiſtimo legendum eſſe, *de Curte*: Eccleſia enim S. Salvatoris, vulgò *de la Corte*, eſt juxta Eccleſiam S. Agathæ, de qua in noſtro textu agitur, Munnoz *ubi ſuprà, pag.* 55.

e *Officio conſtitutis*.) Erat enim Innocentius temporibus Cœleſtini III. Presbyter Cardinalis, ut dixi *in c. cùm inter, 16. hoc tit.*

f *Plebano jure*.) Id eſt Parochiali: parochi enim dicuntur Plebani; & parochia Plebania, ut dicemus in titulo *de Parochiis*, & notavit Fileſacus *in tract. de orig. Parochiarum*. Cùm Eccleſia S. Agathæ eſſet Parochia, intendebat ſibi ſubjectam eſſe Eccleſiam S. Salvatoris de la Corte.

3 g *Papienſis*.) Quorum quilibet valet tres Lucenſes: hæc moneta in uſu erat Romæ, & Mediolani.

h *De Thermis*.) Thermæ apud Romanos dicebantur ædificia magna habentia cryptas, ubi balnea frequentabantur, & ſumebantur. De his thermis, tam publicis, quàm privatis, plura adducunt Munnoz *in antiquitat. Romæ, cap.* 26. Demſterus *ad Roſinum lib. 1. cap.* 14. Pancirola *lib. 1. variar. cap. 50. & 52.* Salmutius *ad ipſum lib. 5. memor. tit.* 28. Chokier *in face hiſtor. cap.* 5. Narbona *anno 14. quæſt.* 39. Savarus *ad Sidonium lib. 2. epiſt.* 2. Caſaubon. *in Spartianum, fol.* 54. Serlogus *tom. 2. in Cantica, veſtigat. 30. ſect. unica*.

i *Electio*.) His verbis deduci videtur, juſpatronatus longa poſſeſſione acquiri poſſe, quod, & ſuadetur *ex cap. cura, de jurepatronat.* & docuerunt Covar. *in regula Poſſeſſor, 2. part. §. 10. num.* 2. Fachineus *lib. 8. controv. cap.* 24. Phebo *deciſione* 213. Sed contrariam ſententiam docuerunt Lambertinus, & alii, quos ſequitur Balboa *in cap. ad aures, num. 34. de præſcript.* pro cujus difficultatis ſolutione diſcrimen eſt conſtituendum inter caſum, in quo laicus intendit præſcriptione acquirere juſpatronatus contra Eccleſiam liberam; & caſum, in quo intendit præſcribere contra patronum laicum. Primo caſu non poteſt præſcribere, niſi per ſpatium quadraginta annorum, accedente bona fide, & juſto titulo, argumentu textus *in cap. 1. de præſcriptionib. lib.* 6. Secundo verò caſu, cùm præſcriptio procedat non contra Eccleſiam liberam, ſed contra patronum, tempus ordinarium ſufficit, ut docet Balboa *in dict. cap. cauſam, num.* 34. Nec contrarium probat præſens textus, qui procedit in conſuetudine, non verò in præſcriptione; quo modo etiam accipiendus eſt textus *in cap. generali, hoc tit. in 6.* neque etiam textus *in dict. cap. cura*, adverſatur, quem 4

Digitized by Google

ut exponat poſt Lambertinum Balboa *in dict. cap. cauſam, num.* 37. aſſerit in ejus ſpecie non agi de laico acquirente juspatronatus virtute præſcriptionis; ſed de clerico, qui cum titulo invalido intendebat beneficium Eccleſiaſticum acquirere: ſed ea ſententia omiſſa, veram ipſius textus interpretationem in ejus commentario aſſignabimus.

5 j *Oeconomi.*) Licèt enim jure civili attento, ut ſententia legitimè proferatur domino abſente, debeat proferri in procuratorem, qui per litis conteſtationem dominus factus eſt, *l. penultima, ff. judicat. ſolvi, l.* 1. *Cod. de ſentent. & interl.* jure tamen noſtro canonico, vel in perſonam domini, aut procuratoris poteſt proferri. Abbas *in præſenti*, Vultejus *de judiciis lib.* 3. *cap.* 11. *num.* 20.

6 k *Quaſi in poſſeſſione.*) Rectà cum proprietate; nam incorporalia, ut ſunt jura, tangi, neque apprehendi poſſunt, *principio Inſtit. de rebus corpor.* Lucretius *lib.* 1. ibi: *Tangere autem, aut tangi niſi corpus nulla poteſt res.* Unde cùm poſſeſſio ſit rei detentio, & factum contineat, in rebus incorporalibus non datur vera poſſeſſio, *l.* 3. *in princip. ff. de acquirenda poſſ. leg. ſi ædes* 32. *ff. de ſervit. urban. l.* 4. *§. ſi viam, ff. de uſucap.* datur tamen in illis quaſi poſſeſſio, *l. ult. ff. de ſervit.* quæ per uſum, & adverſarii patientiam acquiritur, *l.* 3. *§. dare, ff. de uſufructu, l. ſi ego* 11. §. 1. *ff. de publiciana:* docent Oſvaldus *lib.* 20. *comment. Donelli, cap.* 1. *littera F*, Valentia *tom.* 2. *illuſt. tract.* 2. *cap.* 2. *in fine.*

7 l *Pleno jure.*) Cardinales enim in Eccleſiis, ubi titulum habent, & in capellis illis ſubjectis obtinent omnimodam juriſdictionem, *cap. his, de majorit. & obed.* Habent etiam jus conferendi omnia beneficia vacantia in prædictis Eccleſiis, abſque eo quod talis collatio ſubjiciatur diſpoſitioni Bonifacii VIII. de qua *in cap. qualiter, in principio, hoc tit. lib.* 6. nec regulæ ſecundæ Cancellariæ, ut docent Ludovicus Gomez *in regula de triennali, quæſt.* 31. Flaminius Pariſius *de reſignat. lib.* 7. *q.* 12. Cohelius *in notitia Cardin. cap.* 15. *privilegio* 14.

8 m *Per multa tempora.*) Ex iterata enim ſolutione præſumitur cenſus conſtitutus, ita ut in futurum debeatur; & qui per triennium exegit penſionem, ſeu redditus cenſus, habet jus eos exigendi in futurum, *l. cum de in rem verſo* 6. *ff. de uſuris, leg. creditor* 7. *Cod. eod. tit. leg.* 1. *Cod. de fideicommiſ.* plura ex ſcholaſticis adducunt Cujacius *ad tit. Cod. ne uxor pro marito*, Giſanius *in dicta leg.* 1. *Cod. de fideicommiſ.* Merillius *lib.* 2. *obſerv. cap.* 39. Genua *in conciliatione legum, fol.* 624. *In parvis*, Amaya *in l.* 3. *Cod. de apochis, lib.* 18. Faber *lib.* 7. *conject. cap.* 9. Hunnius *ad Treutlerum volum.* 2. *diſp.* 3. *quæſt.* 13. Pacius *centuria* 4. *quæſt.* 44. Schifordeg. *ad Fabrum tract.* 15. *quæſt.* 5. Ex practicis Cencius *de cenſibus*, 2. *parte, cap.* 2. *qu.* 4. *art.* 6. plures congeſti à Parexa *de inſtrum. edit. tit.* 7. *reſol.* 3. ubi latè probat hanc exactionem trium annorum probandam eſſe per tres apochas ultimas: & nos dicemus *in cap. pervenit, de cenſibus.*

9 Concluſio probatur. n *Proprietatis.*) Ex his verbis manifeſtè depromitur, in exactione cenſus, ſeu penſionis dari duplex judicium, poſſeſſorium, & petitorium, quod latè docuerunt Maſcotus *lib.* 1. *variar. cap.* 11. *num.* 11. Poſthius *de manutent. obſerv.* 42. *num.* 34. pluribus relatis Barboſa *in praxi exig. penſiones, qu.* 1. *part.* 1. *ex num.* 22. Cencius *de cenſib. part.* 3. *qu.* 2. *cap.* 2. *art.* 1. & 4. licèt contrarium teneat Avendanno *de cenſibus, cap.* 26.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Sufficit electo ad obtinendum beneficium probare eligentem eſſe in quaſi poſſeſſione eligendi tempore electionis.* Probant textus *in cap. cum in Eccleſia, cap. cum olim, de cauſa poſſeſſionis, cap. conſultationibus, de jurepatronat. cap. ex litteris* 7. *eod. tit. cap. cum Bertoldus, verſiculo licèt, de re judicata.* Conſonat lex 9. *tit.* 15. *partita* 1. Illuſtrant Selva *de benefic.* 2. *part. quæſt.* 7. Corraſius *eod. tract.* 2. *part. cap.* 5. Duarenus *de ſacris, lib.* 3. *cap.* 9. Garcia *de benefic. part.* 5. *cap.* 5. Covar. *in pract. cap.* 14. *num.* 2. & *in reg. Poſſeſſor*, 2. *part. in initio, num.* 6. Cabedus *de patronatu, cap.* 8. *per totum*, Lotherius *de re benef. lib.* 2. *cap.* 45. *num.* 2. Poſthius *de manutent. obſervat.* 32. *num.* 16. Carolus Maranta *tom.* 3. *controverſ. reſponſ.* 44. *num.* 34. & *reſponſ.* 46. *nu.* 6. Noguerol. *alleg.* 18. *num.* 137. Gratianus *diſcept. cap.* 310. *num.* 76. alios more ſuo adducens Præceptor ſæpius laudatus D. Franciſcus Ramus *in ſuo memoriali, propoſit.* 1. *num.* 5. & 2. *num.* 4.

10 Ratio dubitandi. Sed pro ratione dubitandi ſic argumentor: Licèt cùm agitur judicio poſſeſſorio poſſeſſor manutenendus ſit, tamen cùm jus reſiſtit poſſeſſori, ita ut habeat notorium defectum tituli in proprietate, manutentio non datur. docent Paz *de tenuta, cap.* 2. *num.* 21. Poſthius *de manut. obſerv.* 42. *per totam*, Menochius *de retin. rem.* 3. *num.* 18. Mindanus *de interd.* 2. *tom. tit.* 7. Valenzuela *conſil.* 58. *ex num.* 13. & *conſ.* 151. *num.* 70. Barboſa *voto* 42. 49. 52. 54. & 106. ſed in ſpecie hujus textus dabatur notorius defectus tituli in proprietate, quia jus reſiſtebat poſſeſſoribus: ergo virtute poſſeſſionis electus defendi non poterat. Probatur minor, nam laicis apertè denegatum eſt jus eligendi, ſeu conferendi beneficium Eccleſiaſticum, *cap. ſi quis deinceps, cap. per laicos,* 16. *quæſt.* 7. *cap. præterea, de jurepatron.* ſed poſſeſſores in præſenti laici erant, parochiani videlicet S. Salvatoris: ergo nec virtute poſſeſſionis injuſtæ, & contra jus, electio ab illis facta defendi poterat: præcipuè nam licèt præſentatio ad fructus poſſeſſionis juriſpatronatus ſpectet, *cap. cùm* 18. *cap. conſult.* 19. *de jurepatron.* tamen injuſti poſſeſſores fructus non percipiunt, *leg. nemo* 22. *de acquir. rer. dom. l. ſi quis liberum* 20. *ff. de prob. l.* 1. *§. ult. ff. uti poſſidetis, l. communi* 7. *§. inter, ff. communi divid. l.* 1. §. *ſed per eum* 6. *l. cùm hæredes* 23. *§. ult. cum leg. ſequenti, ff. de acquir. poſſeſſione, l. improba* 7. *leg. nemo* 10. *Cod. eod. tit.* Ab ſpecie probat textus *in cap. ex inſinuatione* 14. juncta ejus integra, *de jurepatr.* ergo nullo ex capite electus à laicis in noſtro texto defendi poterat ratione quaſi poſſeſſionis eligentium. Accedit, nam conſuetudine introduci non poteſt, ut qui jus non habet conferendi beneficium, illud conferat, *cap. ex frequentibus, de inſtitut.* igitur populus in noſtra ſpecie non potuit conſuetudine acquirere jus conferendi Eccleſiam, ſeu beneficium Eccleſiaſticum.

Hac difficultate minimè refragante, vera eſt tradita aſſertio, cujus deciſiva ratio ex eo provenit: nam qui in poſſeſſione rei eſt, illius verus dominus cenſetur etiamſi talis non ſit, *leg.* 2. & 4. *Cod. de probat. leg. litibus, Cod. de agricolis, libro* 11. & qui poſſidet, plenius jus habet, quàm ille, qui intendit dominus eſſe. Unde maximum eſſe poſſeſſionis commodum, deciditur *in §. commodum, Inſtit. de interdictis*; quare præſentatus ab eo, qui eſt in quaſi poſſeſſione præſentandi, præfertur præſentato à proprietario, ut docent Rochus de Curte *de jurepatron. verbo Competens, num.* 34. Guttierrez *conſilio* 4. *num.* 32. Selva *de qualitat. prælativis, nu.* 51. Accedit nam fructus rei poſſeſſæ ſpectant ad bonæ fidei poſſeſſorem, *l. bonæ fidei, ff. de acquirendo rer. dom. cap. gravis*, ubi dicemus, *de reſtit. ſpol.* ſed præſentatio ad beneficia enumeratur inter fructus juriſpatronatus, ut ſuprà probavi, & docet Lælius Mancinus *Genialium cap.* 91. ergo qui eſt in quaſi poſſeſſione eligendi, ſeu præſentandi ad beneficium, poteſt ſua poſſeſſione uti, & ab eo præſentatus tantùm tenetur docere patronum eſſe in quaſi poſſeſſione tempore ultimæ præſentationis: hæc autem quaſi poſſeſſio acquiritur unica præſentatione, *cap. cùm olim* 7. *de cauſa poſſeſſionis*; & ſufficit electo ad manutentionem probare unicam præſentationem, argumento textus *in leg.* 1. *§. quod autem*, ibi: *Vel una die, vel nocte, ff. de aqua pluv.* docent Poſthius *de manut. obſerv.* 32. Covar. *pract. cap.* 14. *num.* 2. præcipuè ultimam, quia ad manutentionem attendimus ultimum ſtatum poſſeſſionis, quæ fuit tempore turbationis, *§. retinendæ* 4. *de interdictis, cap. licet* 9. *de probat.* textus formalis *in capit. cùm Bertholdus* 18. *verſic. Licèt, de jurepatron.* docet eximius Præceptor D. Franciſcus Ramos *dicta propoſit.* 1. *num.* 6. & plura de requiſitis ad probationem poſſeſſionis juriſpatronatus adducunt Gonzalez *ad regulam* 8. *gloſſa* 18 *num.* 86. Vivianus *in praxi juriſpatron. part.* 2. *lib.* 5. *cap.* 2. Garcia *de benefic.* 5. *p. cap.* 5. *num.* 67. Poſthius *de manutent. obſervat.* 32. *num.* 2. Noguerol. *allegat.* 28. Accedit, nam ſi cùm agitur contra electum, ſuper proprietate lis diſceptaretur, Eccleſia diu vacaret, & electionis effectus protraheretur cum magno Eccleſiæ damno, *cap.* 2. *de conceſ. præb. cap. oblatæ* 57. *in fine, de appellat.* Igitur rectè Cœleſtinus in præſenti decrevit, ſufficere electo docere patronum fuiſſe in quaſi poſſeſſione præſentandi. 11 Ratio decidendi.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, cujus majorem concedimus, minorem autem negamus: nam licèt laici non poſſint conferre Eccleſiæ beneficia, ex juribus ſuprà citatis, tamen patroni, quia juſpatronatus habent, poſſunt præſentare presbyteros ad eas Eccleſias, in quibus obtinent juſpatronatus, *ex toto tit. de jurepatr.* unde cùm in præſenti parochiani eſſent in quaſi poſſeſſione præſentandi, & juriſpatronatus in Eccleſia S. Salvatoris, ideò illis jus non reſiſtit; immò ſuffraga- 12 Diſſolvitur dubitandi ratio.

tur *c. generalis*, *hoc tit. lib. 6.* Fachinus *lib. 8. controv. ca.* 24. Neque textus *in c. ex frequentibus*, adverſatur, qui loquitur in inſtitutione, non verò in præſentatione. Unde licèt jus inſtituendi in beneficiis Eccleſiaſticis, conſuetudine acquiri non poſſit, tamen jus præſentandi conſuetudine acquiri valet, ut ſuprà probavi: docet pro interpretatione illius textus Lotherius *dicto c.* 45. *num.* 28.

13 Intelligitur cap. 2. de in integ. reſtit. Primò ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in c. 2. de in integrum reſtit.* ubi monachi erant in quaſi poſſeſſione juris eligendi Abbatem in ſuo monaſterio, ut docent ex eo textu Gloſſa *verbo inhibentes*, Hoſtienſis *num.* 22. Joannes Andreas *n.* 28. Butrius *n.* 44. quæ quaſi poſſeſſio juri communi conſona erat; ſiquidem jure noſtro cautum eſt, ut Abbatis electio ad congregationem, ſeu proprium monaſterium ſpectet, *c. congregatio* 43. 16. *qu.* 7. *c. Abbas* 2. *c. Abbatem* 3. 28. *quæſt.* 2. & tamen *in d. cap.* 2. deciditur, electionem celebratam à monachis non eſſe confirmandam, & electus appellatur intruſus: igitur quia non ſufficit electo docere eligentem eſſe in quaſi poſſeſſione eligendi. Pro hujus textus interpretatione varii caſus ſunt diſtinguendi. Primus eſt cùm lis agitatur ſuper proprietate, & unus eſt in poſſeſſione eligendi; & tunc etiam lite mota poſſeſſor poteſt eligere virtute quaſi poſſeſſionis; quo caſu procedit noſter textus. Secundus conſideratur, cùm lis diſceptatur ſuper poſſeſſione, & ambo intendunt in poſſeſſione eſſe, nec apparet uter ex illis poſſideat: & tunc neuter eligere poteſt, ſed ſi periculum ſit ſcandali, vel rixæ, ſequeſtranda eſt poſſeſſio, & ne diu Eccleſia vacet, eligere interim Epiſcopus poteſt, *c. quoniam* 3. *de jurepatron.* ubi plura Auguſt. Berojus. Tertius caſus evenire poteſt, cùm judicium poſſeſſorium intenditur, ſed conſtat unum eſſe in poſſeſſione; & tunc etiam lite pendente poteſt uti ſua poſſeſſione, *c.* 1. *ut lite pendente.* Nec quolibet prætextu poſſeſſio ſequeſtranda eſt, argumento *ex l. ult. ff. de officio procurat. Cæſaris*, *l. illicitas* 6. *§. ne potentiores*, *ff. de officio Præfecti*: pluribus relatis docent Poſthius *de manutentione*, *obſerv.* 75. *n.* 16. Caſtillo *lib.* 8. *de alimentis*, *c.* 13. *n.* 17. Quibus ſuppoſitis textus *in d. ca.* 2. procedit ſecundo caſu, cùm lis vertitur ſuper poſſeſſione, nec apparet, uter ex contendentibus in poſſeſſione ſit; tunc enim electio ab uno celebrata, nec confirmanda eſt, ne præjudicium collitiganti generetur, ſi approbetur adverſarii electio: ſed appellatur intruſus in eo textu electus à monachis, non à R. Pontifice, ſed ab alio collitigante. Alia pro illius textus interpretatione in ejus commentario adducemus.

14 Intelligitur c. ex litteris, de Jurep. Secundò opponitur textus *in c. ex litteris* 7. *de jurepatron.* ubi deciditur præſentatum à bonæ fidei poſſeſſore, lite ſecuta ſuper proprietate, inſtituendum non eſſe à ſuperiore. Ex quo textu deducit Auguſtinus Berojus *ibi*, & *in cap. quoniam* 3. *de jurepatron.* præſentatum à Patrono, ſed non inſtitutum, poſteà inſtituendum non eſſe: igitur non ſufficit electo docere eligentem eſſe in quaſi poſſeſſione eligendi. Cui difficultati ut ſatisfaciam, ſciendum eſt, noſtri textus deciſionem procedere, etſi controverſia mota ſit ſuper proprietate poſt electionem, vel præſentationem factam ab eo, qui eſt in quaſi poſſeſſione eligendi, ut docent Rochus de Curte *de jurepatron. verbo Competens*, *n.* 23. Gutierrez *lib.* 3. *practic. quæſt.* 42. *n.* 41. ex ſæpiùs repetita ratione, quia videlicet fructus rei poſſeſſæ ad poſſeſſorem ſpectant. Similiter noſter textus procedit, ſi lis moveatur ſuper proprietate ante electionem, vel præſentationem; nam etiam tunc poteſt poſſeſſor uti ſua poſſeſſione, lite etiam pendente ſuper proprietate, nec debet poſſeſſor privari commodo ſuæ poſſeſſionis, nec ejus fructibus, *c. volumus* 2. 16. *q.* 2. *c. cum veriſſimum* 5. *verſic. Nos igitur*, *de inſtitut. c.* 1. *ut lite pendente*, *c. vel Epiſcopus* 28. *de præb. lib.* 6. *l. final. C. ſi per vim vel alio modo*, junctis traditis à Gloſſa *verbo Deferre crucem*, *in d. c.* 1. *ut lite pendente*: & hujuſmodi electio eſt confirmanda à ſuperiore, quia cùm legitimè ſit facta, juſtè poſtulat confirmationem, *cap. illud*, ubi gloſſa *verbo Debeant*, *de jurepatron.* licèt contrariam ſententiam, videlicet pendente judicio petitorio præſentatum non eſſe inſtituendum, defendat Gloſſa *in d. c. illud* 2. *de in integ. reſtit.* ubi Imola *n.* 19. Abbas *nu.* 22. moti ex eo, quod poſſeſſor etiam bonæ fidei tenetur reſtituere omnes fructus poſt motam litem perceptos, *l. certum* 22. *C. de rei vindicatione*: ſed ſi poſſeſſor non poſſit eos reſtituere, non debet illos percipere: unde ajunt, quod cùm electus eſt inſtitutus, non poteſt poſtea removeri, *c. conſultationibus* 19. *verſiculo removeri*, *de jurepatron.* igitur à poſſeſſore non debet confirmari. Sed huic fundamento reſpondetur, regulam textus *in d. l. certum*, habere locum in fructibus, quibus poſſeſſor locupletatur; non verò in fructibus honoris, quibus poſſeſſor locupletior non ſit, quales ſunt electio, ſeu præſentatio: nam his fructibus, etiam lite mota, ſine reſtituendi obligatione fruitur poſſeſſor, *d. c.* 1. *ut lite pendente*: docet Gutierrez *d. q.* 42. *n.* 42. nec tunc obſtat textus *in d. c. ex litteris*, cui, omiſſis traditis à Berojo, reſpondendum eſt, in ſpecie illius textus præſentationem non fuiſſe factam à poſſeſſore juriſpatronatus, ſed ab eo, qui intendebat jus præſentandi ſibi competere, ut colligitur ex verſiculo, *vel antequam*; & ideò poſt litem motam inſtitutionem fieri non debere, nec electum ulla poſſeſſione eligentis defendi valere.

Tertiò adverſatur textus *in c. cùm Bertoldus* 18. *de re judicata*, ubi non ſufficit clerico electo docere eligentem eſſe in poſſeſſione præſentandi: ergo nec in noſtro textu ſufficere debebat electo probare quaſi poſſeſſionem eligentis. Huic difficultati variis modis ſatisfacere intendunt Auguſt. Berojus *in d. c. ex litteris*, Duarenus & alii relati à Sahagun *in c. finali*, *n.* 59. *verſic. qua ratione*, *de ſequeſtrat. poſſeſſionis*, quibus illa plauſibilior interpretatio viſa fuit, videlicet, creditoribus præſentationem non fuiſſe admiſſam in ſpecie, quia quamvis creditor bona fide poſſidere videatur pignus, *l. quicumque* 13. *§. interdum*, *ff. de publiciana*, *l. ſi ſervus* 22. *§. ſi quando*, *ff. de pignoratitia*; tamen non poſſidet affectu domini, ſed pro domino, *l. pignori* 15. *ff. de uſucap.* Sed omiſſa ea ſolutione, quæ ſupponit ad creditorem non ſpectare juſpatronatus, & per conſequens jus præſentandi (quod an verum ſit, diſputat Balboa *in d. c. cùm Bertoldus*) alii reſpondent in eo textu creditorem non poſſe præſentare, quia dominus pignoris ſibi reſervaverat juſpatronatus; quam ſolutionem licèt divinatoriam eſſe aſſerat Balboa in eo textu, evincunt verba integrè, ibi: *Dominus fundi aſſerens, quod ſibi retinuerat juſpatronatus expreſsè, cum fundum obligaverat.* Quare virtute hujus reſervationis ad debitorem ſpectabat juſpatronatus. Sed licèt hæc ſolutio admitti poſſit, tamen pro adductæ difficultatis ſolutione reſponderi poſſe exiſtimo, in eo textu electum à creditore in beneficio illud non retinere, quia licèt creditor pignus poſſideat, & per conſequens juſpatronatus in ipſum translatum cenſeatur, quaſi poſſeſſionem tamen præſentandi translatam non credi; quia talis quaſi poſſeſſio præſentandi ſolùm translata cenſetur per uſum præſentationis effectum ſortitæ, argumento textus *in l. cùm heredes* 23. *ff. de acquirenda poſſeſſione*, *l.* 1. *§. Scævola*, *ff. ſi is qui teſtam.* Docent Vivianus *in praxi juriſpatronatus*, *libro* 5. *cap.* 2. *n.* 16. *& deciſione* 43. *per tot.* Lotherius *de re beneſic. to.* 1. *libro* 2. *quæſt.* 11. *numer.* 15. Poſthius *de manutent. obſervat.* 65. *n.* 32. Barboſa *de jure eccleſiaſt. libro* 3. *c.* 12. *n.* 39. doctiſſimus D. Franciſcus Ramos *d. propoſit.* 1. *n.* 14. Unde cùm creditor numquam fuiſſet in quaſi poſſeſſione præſentandi; ideò præſentatus ab eo non habet poſſeſſionem, quam doceat, & cujus ratione defendi poſſit. 15 Intelligitur c. cum Bertoldus, de R. I.

C A P U T XXV.

Idem.

CUm *a* Vvintonienſis Eccleſia Paſtore vacaret, Archidiaconus cum fautoribus ſuis *b* Salesbrienſem Decanum, Prior autem & complices ejus *c* Præcentorem Lincolnienſem in Epiſcopum elegerunt. *Et infra.* Licèt igitur omnes in communi de facienda electione tractaverint, quia tamen nequiverunt eſſe concordes, infecto negotio ad nos habuere recurſum; & ii quidem, qui Præcentorem elegerant, aſſerebant, quod illi qui Decanum elegerant, erant eligendi poteſtate privati, pro illa maxime cauſa, quòd hominem non legitimè *d* natum ſcienter eligere præſumpſerunt: unde ſecundùm Lateranenſe

Con-

Concilium, & eligendi hac vice perdiderant poteſtatem, & per triennium eccleſiaſticis beneficiis *e* carere debebant: ſuppliciter poſtulantes, ut ſuper hoc interloqui dignaremur. Illi verò taliter reſpondebant, quod licèt is, quem elegerant, fuiſſet minùs legitimè natus, per gratiam tamen Apoſtolicæ Sedis legitimari *f* promeruit, & hoc aſſerebant ſe legitime probaturos. Nos ergo attendentes, quod iſti poſt primam electionem *g* admiſerant illos ad celebrandum ſecundam, & quod decretum Concilii memorati decernit hujuſmodi præſumptores una vice dumtaxat eligendi poteſtate privatos; quoniam electio, quam coram nobis celebrare volebant, non jam ſecunda, ſed tertia concurrebat, ad eligendum illos cenſuimus admittendos.

N O T Æ.

a V*Vintonienſis.*) De Vvintonienſi Eccleſia ègi *in c. caterùm 3. de reſcr.*

b *Salesbrienſem.*) Legendum eſt *Sarisberienſem*: Sa-
1 risberienſis Eccleſia eſt ſuffraganea Archiepiſcopi Cantnarienſis in Anglia, de qua Polydorus Vergilius *lib.* 1. *hiſtoriæ Angliæ, fol.* 85.

c *Præcentorem Lincolnienſem.*) De hoc Præcentore, & Eccleſia Lincolnienſi aliqua adduxi *in c. ad aures* 8. *de reſcr.*

2 d *Non legitimè natum.*) Sed qoare ſi illegitimus erat, ad dignitatem Præcentoris eligi poteſt, cùm illegitimis aditus ad dignitates præcludatur, *c. fin. de fil. presbyt. cap. innotuit* 20. *hoc tit.* Sed reſpondetur, Præcentorem fuiſse illegitimum, ſed alium in prima electione electum, natalium pati defectum, & ideò ejus electione caſsata, ad electionem Præcentoris ſecundam proceſſiſse Canonicos.

3 e *Beneficiis carere.*) Non tamen ex eo quod ſuſpenſus eſset, per conſequens privatus erat eligendi ſacultate; neceſſe enim ſuit, ut id exprimeretur in dicto Concilio Lateran. relato *in c. cum in cunctis, §. fin.* & *in c. quiſquis, hoc tit.* ibi: *Ab officiis, & beneficiis penitus*
ſuſpendantur, eligendi tunc poteſtate privati. Poſt Gibal. 4
de cenſur. pag. 344. notavi *in d. §. final.*

f *Promeruit.*) Pontifex poteſt illegitimè natos legitimare, & habiles reddere ad beneficia eccleſiaſtica, *cap.*
per venerabilem, ubi latè illuſtrabo, *qui filii ſint legitimi.* 5

g *Admiſerant illos.*) Non tamen inde electio irritabitur: nam admittentes ad electionem inhabiles in noſtra ſpecie ad eam procedere valent, cùm inhabiles non ob cenſuram inhabilitatem contraxerint, ſed potiùs in favorem aliorum in eam inciderint; & tunc etſi inhabiles admittantur, non ideò electio caſsabitur: quod diſcrimen inter inhabilitatem ex prædicto Concilio Lateranenſi provenientem, & aliàs agnovit, & noſtrum textum latè interpretatur Suarez *de cenſur. diſp.* 4. *ſect.*
2. *per tot.* 6

In hoc textu explicatur deciſio Concilii Lateranenſis relata *in d. c.* 7. *§. fin.* qua deciditur eligentes indignum privari ſacultate eligendi: in præſenti illa deciſio exponitur, ita ut procedat in prima dumtaxat electione, non verò in ulterioribus: itaque eligens indignum juxta prædictum Concilii Lateranenſis decretum, privatur facultate eligendi in alia electione, non verò in tertia, aut ſequentibus. Quæ huc ſpectant, repetenda ſunt ex traditis *in d. §. fin.*

C A P U T XXVI.

Idem *Arnoldo Abbati Ciſtercienſi, Rodulpho, & Petro monachis.* a *Fontis Frigidi,* b *Inquiſitoribus.*

PEr inquiſitionem, quam de mandato noſtro feciſtis ſuper ſtatu Epiſcopatus, & *c* Epiſcopi *d* Toloſani, perſpicaciter intelleximus, quod *e* Maſcaron Cancellarius juratus aſſerit ſe ſciviſſe pro certo, *f* Raymundum *g* olim Toloſanum Epiſcopum, & amicos ipſius ante ſuam electionem habuiſse colloquium cum quibuſdam Canonicis nominatim expreſſis, eoſque ſolicitaſſe *h* precibus, ut ipſum eligerent in Epiſcopum, ſeque vidiſſe pariter, & audiſse, quando prædictus Epiſcopus exiſtens in domo S. Petri de Coquinis, recognovit in quorumdam Canonicorum præſentia, ſe Canonicis illis qui adverſati fuerant ſuæ primæ electioni, juramentum in domo Actonis de Montibus præſtitiſse: credens pro certo, quod juramentum illud licitè fuerit factum, ut idem Raymundus eligeretur *i* ex pacto; & quod ipſe M. poſt ipſius electionem caſſatam, domum Epiſcopalem ejus nomine detinebat, recipiens quoſdam redditus & proventus, quos de ipſius conſcientia & conſenſu in ejuſdem negotiis expendebat. Cùm igitur talem ſcienter in Epiſcopum eligendo, ſicut ipſe ſuo juramento firmavit, eccleſiaſticis beneficiis reddiderit ſe *k* indignum, grave gerimus, & moleſtum, quod dilecto filio Toloſano Præpoſito in Epiſcopum communiter electo, idem Maſcaron in Præpoſitum dicitur conſtitutus. Quocirca diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eumdem Maſcaronem ab officio Præpoſituræ penitus *l* amoventes, faciatis virum idoneum ad officium illud aſſumi.

N O T Æ.

1 a F*Ontis Frigidi.*) Ita reſtituenda eſt inſcriptio hujus textus ex epiſtola Innocentii III. edita ab Illuſtriſſimo Manrique *tom. 3. annal. Ciſterc. anno* 1205. *cap.* 3. quæ ferè per eadem verba reperitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 11. De Abbate Ciſtercii nonnulla notavi *in cap. cùm ordinem* 6. *de reſcriptis.* Monaſterium autem Fontis Frigidi eſt Ordinis Ciſtercienſis, in diœceſi Narbonenſi, quondam ſub regola D. Benedicti ſundatum, ſed tempore D. Bernardi ejus Ordini unitum, ut plura de eo adducentes tradunt Fratres Sarmatani *tomo* 4. *Galliæ Chriſtianæ, fol.* 432. Manrique *anno* 1147. *c.* 19. Ejus monaſterii etiam mentio fit *in c. litteras, de ſuppl. neglig. c. cùm dilecti, de accuſat.*

2 b *Inquiſitoribus.*) In tertia collectione legitur *Legatis*; ſed omnia rectè conveniunt, ſi animadvertamus, Arnaldum Abbatem Ciſtercienſem, & Petrum de Caſtronovo Legatos Sedis Apoſtolicæ miſſos fuiſſe ab Innocentio III. ad converſionem hæreticorum Albigenſium, qui infeſtabant totam Galliam, ut refert Spondanus poſt Baronium *anno* 1208. *num.* 4. Ipſis etiam commiſit Pontifex inquiſitionem, & viſitationem Eccleſiæ Toloſanæ cùm omnimoda juriſdictione, ut refert Manrique *dicto cap.* 3. Unde ſi primam legationem attendamos, rectè illis ſub nomine Inquiſitorum reſcribit; nam omni tempore judices contra hæreticos deputati, Inquiſitores dicti fuerunt, *l. 9. Cod. Theodoſ. de hæreticis*, ibi: *Sublimitas itaque tua det Inquiſitores.* Similia verba reperiuntur *in l. 13. in fine, l. 15. 31. 32. 35. & 52. eodem Cod. & titulo.* Si verò ſecundam commiſſionem, hoc eſt viſitationem Eccleſiæ Toloſanæ conſideremus, rectè Legati appellantor. Non omittam Spondanum *ubi ſuprà*, aſſeruiſſe hunc Petrum de Caſtronovo fuiſſe primum Inquiſitorem, & hujus S. Officii ſundatorem, etſi aliter repetant ejus originem Prateolus *l. 4. ſuæ hiſtoriæ*, Hieronymus Roman. *lib. 5. de Republ. Chriſt.* Sed certum eſt, tempore Innocentii III. quo impiis erroribus, & blaſphemiis Albigenſium tota ferè Gallia infecta erat, initium habuiſſe hoc ſemper miris laudibus extollendum S. Inquiſitionis officium. Innocentius enim III. prædictum Petrum de Caſtronovo, & alios duodecim Abbates ex ſamilia D. Bernardi, virtute & doctrina præclaros, per univerſam Galliam miſit, ut Albigenſium errores diſputationibus, & concionibus refellerent ac damnarent. Etiam eo tempore S. Dominicus cùm Albigenſes diſputationibus refellere, convincereque intenderet, & agnoviſſet eorum perfidiam, ac pertinaciam in dies creſcere, inſtanter petiit ab Innocentio III. ut debitis pœnis ipſi hæretici afficerentur: quod cùm Pontifex conceſſiſſet, initium habuit S. Inquiſitionis officium, conſtituto primo generali Inquiſitore B. Dominico, ut expreſsè refertur in conſtitutione Sixti V. & referunt

Digitized by Google

ferunt Penna *in 3. p. Directorii*, *commentario* 32. Lucius Marinus Siculus *in ſub hiſt. Hiſp.* Joannes Marieta *part. 2. lib. 7. c.* 11. Ludovicus Souſa *in hiſtor. S. Dominici*, *c.* 3. Fragoſo *part.* 2. *de regim. Chriſt. reipub. l.* 5. *diſput.* 13. *§.* 4. plutibus relatis Paramus *lib.* 2. *de orig. S. Inquiſit. c.* 1. Licèt enim prædicti Abbates miſſi fuiſſent ab Innocentio III. ut hæreticos diſputatinnibus, & in concionibus refellerent, convincerentque; tamen ut debitis pœnis, & ordine judiciario eos compeſceret, primus S. Dominicus conſtitutus fuit Inquiſitor generalis, ut referunt proximè laudati, licèt variis rationibus & authoritatibus pro ſuis Ciſtercienſibus pugnet Manrique *d. tertio tomo*, *anno* 1204. *cap.* 3. *per totum*. De origine ipſius Inquiſitionis apud nos, & Luſitanos agunt Fragnſo *dicta diſput.* 13. *§.* 5. *per totum*, Paramus *dicto lib.* 2. *c.* 2. Solorzanus *tom.* 2. *de jure Ind. lib.* 3. *c.* 24. & ſingillatim de omnibus tribunalibus agens Tamayus à
3 Salazar *in martyrol. Hiſpan. die* 28. *Aprilis*.

e *Epiſcopi.*) An Raymundi de Rabaſtens, an verò Fulcrandi ejus antoceſſoris, adhuc apud hiſtoricos ſub lite eſt. Auctores Comitatus Tololani viſitationem non ram in Raymundum, quàm in Fulcandrum factam referunt, cum ejus inſcitia ac deſidia Albigenſium peſtis in Comitatum Tololanum ingrueret. Guillelmus de Podio *cap.* 6. *chronici*, ait: *Anno* 1205. *non erat excuſabilis Fulcander, quod hæreticos multum radicatos in terra ſine adverſantium ſibi voluntate poterat extirpare: neque erat ad excuſationem ſui ſufficiens, qui etſi non poſſet alia, ad hæc ſaltem ſufficientia multa habere conſilia, & auxilia potuiſſet.* Sed in Raymundum ſimoniacè electum, & Albigenſium fautorem, viſitationem decretam, & inquiſitionem factam fuiſſe, conſtat ex præſentis textus ſerie, & probarunt Fratres Sarmat. *tom.* 1. *Galliæ Chriſtianæ*, *fol.* 686.

4 d *Toloſanæ.*) Toloſa Galliæ Narbonenſis urbs antiquiſſima, ut celebris recenſetur à Cæſare *lib.* 8. *c.* 5. Mela *lib.* 2. *c.* 5. Svetonio *in Vitellio*, *c. ultimo*, Juſtino *lib.* 32. Straboue *lib.* 4. Ptolomeo *lib.* 2. *ca.* 10. Jacet ad Garumnam fluvium, cujus originem, & progreſſum latè proſequuntur Fratres Sarmat. *tom.* 1. *Galliæ Chriſt. fol.* 671. adhuc temporibus Innocentii III. Epiſcopali tantùm Cathedra decorabatur, & ſuffraganea erat Archiepiſcopi Narbonenſis; poſteà tamen Joannes XXII. anno 1317. tranſlato Archiepiſcopatu Narbonenſi in Toloſanam Eccleſiam, jure metropolitico eam decoravit, ut conſtat ex extravaganti *Salvator*, ipſius Joannis XXII. *de præbendis*. Docent Chenu *in ſerie Præſulum Toloſan.* Franciſcus Hallier. *de hierarch. fol.* 633. Nec hanc evertit ſententiam, & noſtrum textum oppugnat in illis verbis, *Epiſcopatu*, & *Epiſcopi*, quædam ſubſcriptio Concilii Aurelianenſis 1. celebrati anno 511. temporibus Hormiſdæ Pontificis, ubi ſubſcribit Leontius ejus Eccleſiæ Præſul, hoc modo, *Leontius Epiſcopus Toloſanæ Metropolis:* ergo jam ante tempora noſtri Innocentii Toloſana Eccleſia ut Metropolis honorabatur. Hac inſcriptione decepti Papirius Maſonius, & Chenu *ubi ſuprà*, exiſtimarunt jam temporibus Concilii Aurelianenſis primi Eccleſiam Toloſanam Metropolitanam Galliæ Narbonenſis eſſe; ſed eorum ſententia facilè refellitur ex noſtro textu, & dicta extravaganti *Salvator:* quare ea ſententia omiſſa, & ſuperiore retenta, dicendum eſt, prædictam ſubſcriptionem falsò, & vitioſè irrepſiſſe in quibuſdam codicibus, cùm in correctis & caſtigatis à Jacobo Sirmundo ita legatur, *Leontius Epiſcopus Eluſanæ Metropolis:* quod mendum ſatis probatur ex Concilio Agathenſi 1. celebrato anno 506. ubi reperitur ſubſcripſiſſe Clarum Epiſcopum Eloſæ Metropolis, Heradianum Epiſcopum Toloſanæ civitatis: & in Concilio Matiſcon. 2. congregato anno 585. mentio fit Magnulphi Epiſcopi Toloſani; unde verum eſt, noſtri Innocentii temporibus Eccleſiam Toloſanam tantùm Epiſcopum obtinuiſſe.

5 e *Maſcaron.*) Maſcarium legendum eſſe ſuadetur ex traditis à Chenu *in ſerie Archiepiſcop. Toloſan.* ubi aſſerit, Hugonem Maſcarium eam Eccleſiam rexiſſe, & de eo agi in noſtro capite *per inquiſitionem:* ſed temporum ſeries huic ſententiæ repugnat; anno enim 1201. Raymundus tertius depoſitus fuit ab Epiſcopatu Toloſano, aut illi ſpontè renuntiavit, de quo in hoc textu, cùm jam in ejus electione ſuffragium præſtitiſſet, ut ex noſtro textu conſtat: ſed Hugo Maſcarius Epiſcopus Toloſanus obiit anno 1296. ut refert ipſe Chenu: igitur nullo modo potuit idem eſſe prædictus Maſcarius, ac Maſcaron, de quo in præſenti, cùm ferè impoſſibile eſſet, ut Maſcaron, qui in ſacris conſtitutus erat Ordinibus per annum 1200. perveniſſet ad annum 1296. & ſic pluſquam per 124. annos vitam protraxiſſet.

f *Raymundum.*) Tertium hujus nominis, de quo Guillelmus de Podio *in chron. c.* 6. *Defuncto autem Domino Fulcandro Epiſcopo anno circiter* 1210. *eligitur in Epiſcopum Raymundus Archidiaconus Agenenſis; ſed quia ſe infeſtavit ab initio vitio ſimoniæ, benedictione caruit in fine: ipſe tandem ab Epiſcopatu per Sedem Apoſtolicam ad depoſitionem fuit condemnatus.* Petrus Vallis Sarnenſis *hiſtor. Albig. c.* 9.

g *Olim Epiſcopus.*) Jam enim per annum 1201. depoſitus fuerat ab Epiſcopatu, ſive voluntaria ceſſione, 6
ſententiam depoſitionis metuens, ipſi renunciavit, ut refert Manrique *d. anno* 1205. *c.* 3. *n.* 3. quare temporibus hujus decretalis epiſtolæ, quæ miſſa fuit 2. nonas Julii anni 1205. jam Toloſanam regebat Eccleſiam Fulco, vir apprimè doctus, & ſanctus, de quo plura Chenu & Manrique *ubi proximè*, Guillelmus *in tractatu de Fratre Petro de Caſtronovo*, ibi: *Cùm igitur terra ipſa, ſcilicet Toloſana, apud Sedem Apoſtolicam, ſicut hæretica pravitate, quàm rapina mirabili, & injuriabili infamia laboraret, iiſdem temporibus miſſus eſt Legatus à Summo Pontifice Frater Petrus de Caſtronovo, Ordinis Ciſtercienſis, vir providus & diſcretus, cui & Magiſter Rodulphus, perſona litterata, & multum honeſta, adjectus eſt collega, qui Comitem Toloſanum ad expellendos hæreticos, ac raptarios de terra ſua, & pacem conſervandam monuerunt, & adſtrinxerunt etiam juramento; factumque eſt eodem tempore, quod Deo inſpirante, venerabilis, & religioſus vir Dominus Fulco Abbas Floreſiæ, ſive Toroneti, Ordinis Ciſtercienſis, eligitur in Epiſcopum Toloſanum; cujus promotionem cùm audivit dictus Legatus, qui optimè eum noverat, ut jacebat in lecto infirmus, elevatis manibus in cœlum, gratias egit Deo, quod de tali perſona providiſſet Eccleſiæ Toloſanæ.* 7

h *Precibus*. Unde reddebatur indignus, *cap. in ſcripturis*, *cap. qui Epiſcopatum* 8. *quæſt.* 1. poſt Gloſſam in noſtro textu notant Abbas, & Sylveſter. An verò liceat Epiſcopatum optare, variis concluſionibus adductis reſolvunt D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 185. *art.* 1. Pellizarius *tract.* 9. *c.* 1. *q.* 12. Peyrinus *de Prælato*, *q.* 1. *c.* 6. *n.* 4. Tamburinus *to.* 1. *diſput.* 10. *quæſito* 1. Garcia *tom.* 2. *politicæ*, *tractatu* 29. *difficult.* 4. *dub.* 1. Eſpenceus *lib.* 3. *digreſ.* Barboſa *de poteſt. Epiſcopi*, 1. *p. tit.* 1. *gloſſa* 4.

i *Ex pacto.*) Quod procul ab electionibus abeſſe debet, *c. finali*, *de pactis*.

K *Indignum.*) *Cap. cùm in cunctis* 7. *§. ult. hoc tit.* ubi quæ ad hunc textum ſpectant, adduxi.

l *Admoventer.*) In hac parte difficilis valdè eſt hic 8
textus; nam certum juris principium eſt, crimen teſti per viam exceptionis objectum, ipſum rejicere à teſtimonio, non verò illum puniri pœna ordinaria ipſius delicti, *cap.* 1. *de except. c.* 2. *verſ. Verum*, *de ordin. cogn. l. Lucius*, *ff. de his qui notantur infam. l. final. titulo primo*, *partit.* 7. Cujus ratio traditur *in dicto c.* 2. & in eo conſiſtit, quod ſine legitimo accuſatore nemo debet pœna ordinaria puniri, *c. de manifeſta* 7. *quæſt.* 1. *cap.* 1. *de accuſat.* & judex juxta formam petitionis actoris debet ſententiam proferre, ſive civiliter, ſive criminaliter agatur, *cap. qualiter*, *el* 2. *de accuſat. cap. licèt*, *de ſimonia*: ſed ubi crimen objicitur teſti per viam exceptionis, nulla intervenit accuſatio: igitur teſtis in noſtra ſpecie non poterat ob crimen objectum pœna ordinaria puniri. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, etiam teſtem puniri poſſe pœna ordinaria, quando crimen quod objectum fuit, tangebat, vel concernebat negotium principale: quo in caſu non ſolùm à teſtimonio repellitur, verum etiam punitur, ut *in dicto c.* 1. docent Gloſſa finalis, Hoſtienſis, Joannes Andreas, Panorm. Cujacius, Felinus, & Decius. Ratio eſt, quia cum crimen teſti objectum tangit, & involuitur in negotio principali, illius acceſſorium creditur, & acceſſoriè in petitionem deductum, unde in eadem inſtantia puniri valet, nam de connexis, & acceſſoriis idem judicium eſt, *c. translato*, *de conſtit. c. quantò*, *de judiciis*, *l. quæ religionis*, *ff. de rei vind.* Unde cùm in hoc textu Maſcaron à judicibus delegatis examinatus, confeſſus eſſet, ſe ſimoniacè Raymundum in Epiſcopum elegiſſe, privatur beneficio obtento, quia ejus delictum ad principale negotium pertinebat. Innocentius enim III. commiſerat judicibus delegatis inquiſitionem in Eccleſia Toloſana, tam in capite, quàm in membris, cum omni juriſdictione, ut ex integra relata conſtat; qua etiam animadverſione intelligendi ſunt textus *in c. cùm ſuper*, *de confeſſis*, *l.* 2. *§. ſi publico*, *ff. ad legem Juliam de adulteriis*.

CAPUT

Digitized by Google

C A P U T XXVII.

Idem *A Priori S. Frigidiani, & G. & G. Canonicis* a *Lucanenſibus*.

CUm cauſam quæ inter Presbyterum Bonum, & Brunum Canonicum Eccleſiæ S.P. Lucanenſis vertitur, ſuper eo quod dictus Presbyter Bonus à majori parte Canonicorum ejuſdem Eccleſiæ prædicto Bruno, & quodam alio contradicentibus, in *b* Priorem, ſicut dicitur eſt electus, olim vobis duximus committendam; vos, ſicut ex litteris veſtris accepimus, partes citare curaſtis, ut juxta mandatum noſtrum cauſam ipſam fine poſſetis canonico terminare. Cumque eſſent in veſtra præſentia conſtitutę, prædictus Presbyter Bonus cum inſtantia poſtulabat, ut electionem de ſe ſactam authoritate curaretis Apoſtolica confirmare. Sed præfatus Bruous è contrario reſpondebat, illum non eſſe dignum regimine Prioratus, crimen objiciens ei ſimooiæ, quodque ipſius electio non erat canonicè celebrata: & quia profeſſus non erat, ipſum aſſerebat meritò repellendom. Verùm cùm de ſimonia nihil fuiſſet probatum, nec aliquid contra electionis modum oſtenſum, movit vos vehementer ipſius Eccleſiæ privilegium, in quo continebatur expreſſum, ut nullus qualibet ſubreptionis aſtutia præponatur, niſi quem fratres communi conſenſu, vel fratrum pars conſilii ſanioris ſecundùm Dei timorem, & B. Auguſtini *c* regulam providerint eligendum. Unde quamvis multi Priores continuè unus poſt alium in ipſa Eccleſia per multa & longa *d* tempora fuerint non profeſſi; quòd tamen præfatus Presbyter Bonus non eſt profeſſus obſervantiam regularem, dubitatis, & meritò, nobis ioconſultis procedere contra *e* privilegium Sedis Apoſt. conceſſum Eccleſiæ memoratæ. Quia verò debemus attendere non ſolùm quid modò factum ſit, ſed quid ſit potiùs faciendum, diſcretioni veſtræ taliter reſpondemus, quod cùm ſecundùm legem divinam non ſit in bove arandum & aſino, nec quiſquam debeat veſtem induere de lana, linoque contextam; electionem prædictam, ſublato cujuſcumque appellationis obſtaculo irritetis, & compellatis præfatum Presbyterum, alioſque clericos non profeſſos, ut vel B. Auguſtini regulam in eadem Eccleſia conſtitutam profiteantur, & ſervent; aut ipſam Eccleſiam omninò *f* dimittant.

N O T Æ.

1 a L*Ucanenſibus*.) Luca Etruriæ civitas propè Lunenſes monteſſita eſt: ejus meminerunt Ptolomæus, Plinius, Cicero, & alii relati ab Ughellio *tomo* 1. *Italiæ ſacra*, *pag*.839. Io ea civitate ultra Eccleſiam Cathedralem, cujus mentio fit *in c. Piſanis* 19. *de reſtit. ſpol. c. cum olim* 18. *de præſcript. c. 3. de ſortilegiis*, ubi notavit Cironius, eſt alia Eccleſia Canonicorum regularium extra muros, quam erexit S. Frigidianus Epiſcopus ipſius civitatis, ubi cùm ſuis Canonicis regularibus degebat, à quo Canonici dicti ſuot Frigidionarii, non Friſionarii, ut voluit Barboſa *in rubrica de ſtatu monachor.* & *lib. 1. juris Eccleſ. c.* 41. *nu.* 150. Plura de bac Eccleſia regulari tradit Gabriel Pennotus *lib. 3. hiſtoriæ Canonic. regular. cap.* 41. & *lib. 2. cap.* 45. Hujus ergo Eccleſiæ Priori miſſæ ſunt quamplures epiſtolæ decretales, adductæ à Pennoto *dicto lib. 3. c.* 41. inter quas præcipua eſt noſtra, & textus *in c. ſuper his, de teſtib. cogendis*.

2 b *In Priorem eſt electus*.) Hujuſmodi Prioratus electio ſpectat ad canonicos majoris Eccleſiæ Lucanenſis, ur conſtat ex bulla Gelaſii, quam refert Ughellius *ubi*
3 *ſuprà*, *pag*. 875.

c *Regulam B. Auguſtini*.) Notum eſt, B. Auguſtinum non ſolùm ordioem eremiticum inſtitniſſe, verum & Canonicorum regularium inſtituiſſe ordinem, ut pluribus relatis docent Marquez *in orig. Fratrum eremi*, *cap.* 5. §. 2. Pennotus *integro lib. hiſtor. canonic. regul.* Hanc D. Auguſtini regulam profitentur dicti Canonici Lucanentes, ut refert Pennotus *dictis in locis*. 4

d *Longa tempora*.) Quæ conſuetudo, ſeu potiùs corruptela non admittitur, *c. ad noſtram*, *de conſuet.* & nos probavimus *in cap. monaſterium*, *hoc titulo*, ubi bujus textus commentarium dedimus.

e *Privilegium*.) Sed ad quid boc privilegio opus eſt, cùm ſtatutum jure communi reperiatur, ne non profeſſus eligatur in Prælatum Regularem, *c. Abbatem* 18. *q. 2. d. c. cum monaſterium*. Huic difficultati reſpondet Cironius *in c. 3. de elect. in 5. collect.* privilegium hoc impetratum fuiſſe, quia quod privilegio cautum eſt, & ſingulariter conceditur, plus timeri ſolet, & diligentius obſervari, *c. quamquam*, 23. *diſt. cap. in omnibus*, *de conſecr. diſt.* 5. *l. ſicut certo*, *ff. commodati*. Sed exiſtimo aliam eſſe rationem hujus privilegii: nam cùm electio Prioris Lucanenſis ad Canonicos majoris Eccleſiæ ſpectaret, ut ſuprà dixi, volebant ex ſuo Capitulo Priorem eligere ex ratione textus *in cap.* 1. *hoc. tit.* quare neceſſarium fuit privilegium, ut Canonici majoris Ec-
cleſiæ de Capitulo Eccleſiæ Lucanenſis Priorem eligerent: 6

f *Dimittant*.) *Cap. 3. de electione*, in quinta compilatione, ibi: *Ad relinquendum monaſterium*, *vel ad faciendam profeſſionem*, *ut debent*, *monitione præmiſſa*, *per cenſuras Eccleſiaſticas*, *appellatione remota compellendos*.

C A P U T XXVIII.

Idem a *l. tit. S.* b *Stephani in Cælio Monte Presbytero Cardinali*, *Apoſtolicæ Sedis Legato*.

QUod ſicut ex litteris tuis. *Et infra*: Nos igitur litterarum tuarum tenore diligenter inſpecto, ſex in eis perſpeximus contineri, quorum tria contra prædictum *c* Armacanum electum, & alia tria contra ejus *d* electionem facere videbantur. Primum nominatio facta de tribus, quam ex litreris tuis aliquotiens electionem appellas; cootra quam, ſi electio verè fuit, antequam caſſaretur, non debuerat aliquid *e* attentari. Secundum appellatio interpoſita, quæ ſi legitima fuit, ſequentem electionem penitus impedivit. Tertium, qooniam *f* Midenſis Epiſcopus, & Abbas *g* Mellifontis, qui intereſſe debuerant, ad electionem minimè convenerunt: unde ſi contempti fuerunt, vel ambo, vel alter, plus eorum contemptus, quàm multorum contradictio electionem prædictam debuit impedire. Quartum quia præfatus Abbas ſic electus, ante confirmationem obrentam *h* adminiſtrare præſumpſit. Quintum, quia in die conſecrationis ſuæ Ordines celebravit, cùm nondum palliom obtineret. Sextum dilapidatio, quia tabulam argenteam alienare minimè formidavit. Verùm cùm ad primam electionem, quæ facta de tribus, dicenda videtur potiùs nominatio, non niſi quatuor de omnibus, ad quos electio pertinebat, videlicet duo Suffraganei Eccleſiæ Armacanæ, & prædictus Abbas Mellifontis, & Archidiaconus Armacanus convenerant; & ex illa tali nominatione nihil juris acquiſitum fuerit nominatis, licitè procedi potuit ad electionem regulariter celebrandam, præſertim in Eccleſia Armacana, cùm juxta canonicas inſtitutiones, ſi fieri poteſt, io Cathedrali Eccleſia electio debeat celebrari. Nec talis appellatio interpoſita electionem illam potuit impedire, cùm in ea nihil attentatum fuerit in præjudicium Regiæ dignitatis, quòd non ſimpliciter nominatio, ſed ſolemniùs electio debet *i* Principi præſentari, ut poſtulato præſtet aſſenſum; etſi ſecus aliquando per *l* uſurpationem aliqui faciant abuſivè. Si

antem

Digitized by Google

autem præfati Midenſis Epiſcopus, & Abbas Mellifoutis non contempti fuerant, ſed ad electionem vocati, ſi tamen ſine periculo potuerint convocari, ſive nequiverint, ſive noluerint ad electionem celebrandam accedere, ipſorum abſentia electionem non potuit impedire. Quoniam, ſi ad locum illum inter Hibernenſes ſecure non poterant proficiſci, nec cæteri ad alium locum inter Anglicos tutè poterant convenire: propter quod tibi credimus ſuper hoc veritatem diligentiùs inquirendam, & ſi eos vocatos fuiſſe conſtiterit, ſi vocari abſque periculo potuerint, & illos noluiſſe, vel non potuiſſe ad electionem relebrandam venire, propter eorum abſentiam, ſi canonicum aliud non obſiſtat, electio ipſa non debet aliquatenus irritari. Quod ſi eos vocatos fuiſſe non conſtiterit, ſed contemptos, infirmanda penitus erit electio taliter celebrata, niſi poſteà propter bonum pacis diligenter admoniti curaverint conſentire. Cęterùm cùm antequam tu ad partes Hibernicas perveniſſes, illa fuerit electio celebrata, & electus ipſe ſtatim cęperit miniſtrare, tu ſatis id potes ſub diſſimulatione tranſire; cùm id, ſicut noſti, de Metropolitanis Angliæ, & Franciæ, & Alemaniæ, & aliarum partium remotarum, qui concorditer ſunt electi, Romana Eccleſia patiatur, Eccleſiarum utilitate penſata: quia ſi tanto tempore, quouſque poſſet electus confirmationem cùm Pallio à Sede Apoſtolica obtinere, regalia non reciperet, Eccleſia quæ interim adminiſtratione careret, non modicum incurreret detrimentum. Super eo autem, quod in ordine conſecrationis ſuæ, antequam *i* Miſſarum ſolemnia finirentur, *k* Acolythum ordinavit, pro tali exceſſu eum corripias & caſtiges, niſi fortè hoc eſſe de antiqua conſuetudine cognoveris Eccleſiæ Armacanæ, de qua ſi tibi conſtiterit, quod nunc factum eſt propter ſimplicitatem, & ruditatem gentis illius poteris miſericorditer ſuſtinere; ſed diſtrictè ei ex parte noſtra prohibeas, ne de cætero aliquid ſimile attentetur, cùm ſolus Romanus Pontifex, qui ſicut noſti, ante *l* hymnum Angelicum conſecratur, & poſtmodum ipſe Miſſarum ſolemnia incipit, & perficit conſecratus, in die conſecrationis ſuæ valeat Ordines celebrare. Cæteri verò, qui inter Epiſtolam, & Evangelium conſecrantur, quia conſecratori concelebrant principaliter celebranti, ne dividatur myſterium unitatis, non debent tunc Ordines celebrare. Præterea cùm non liceat Archiepiſcopo ſine *m* Pallio convocare Concilium, conficere Chriſma, dedicare Baſilicas, ordinare Clericos, & Epiſcopos conſecrare, multùm profectò præſumit, qui antequam impetret Pallium Clericos ordinare feſtinat, cùm idem non tamquam ſimplex Epiſcopus, ſed tamquam Archiepiſcopus facere videatur. Quod autem tabulam argenteam dicitur vendidiſſe, dummodo Eccleſiam Armacanam, ſicut promiſit, reddat indemnem, æquanimiter poteris præterire, cùm id de Cleri, vel populi proceſſerit voluntate. Sanè ſecundùm ea quæ nobis tuis litteris intimaſti, tibi preſcripto modo duximus reſcribendum; ſed cum de circumſtantiis ejuſdem negotii valeas habere notitiam pleniorem, & nos de diſcretione tua plurimùm confidamus, in iſto negotio, & in aliis te ſic credimus auctore Domino proceſſurum, quod tuæ ſolicitudinis prudentia poterit meritò commendari, & tua legatio ad honorem, & commodum Sedis Apoſt. multipliciter redundabit.

N O T Æ.

a IDem *I.*) Ità legitur in tertia collectione, *ſub hoc*
tit. cap. 3. id eſt, *Joanni de Ferrentino*, qui in
partibus Hiberniæ Legatus miſſus fuerat ab Innocentio, cujus legationem refert Spondanus poſt Baronium
t. t. *anno* 1206. *n.* 7.
b *S. Stephani.* Titulus hic eſt Presbyteri Cardinalis
ad Baſilicam S. Laurentii, ut refert Cohelius *in notit.*
Cardin. c. 6.
2 c *Armacanum.*) Armacum civitas eſt Archiepiſcopalis Hiberniæ, cujus Præſul non ſolùm Archiepiſcopus,
verùm etiam Primas totius Hiberniæ eſt, cui etiam ſubſunt varii Epiſcopatus, quos referunt ex Scandeno, &
aliis Acunna *de Primatu Brachar. c.* 4. *n.* 20. Chopinus *lib.* 2. *Sacræpol. tit.* 2. *n.* 15. Cujacius *in c.* 7. *de*
3 *dolo & contum.* & nos *in eodem textu.*
d *Electionem appellar.*) Sed non rectè: aliud enim eſt
nominatio, aliud electio: in electione unus ſegregatur;
in nominatione plures cooptantur: electio præſtat jus
electo ad ipſam Eccleſiam; nominatio nullum tribuit
jus nominatis: alias differentias proſequuntur Petrus
Greg. *de elect. cap.* 2. *n.* 20. Julius Lavorus *variar. lucubr. eod. tit. cap.* 4. licèt aliquando in nominatione
inſit electio, *l.* 2. *l. nominatorem* 26. *Cod. de decurionibus*, *lib.* 10.
e *Attentari.*) *Cap. conſideravimus* 9. *hoc tit.* ubi commentarium hujus textus invenies.
4 f *Miden.*) Midenſis civitas eſt etiam in Hibernia, quæ
habet Eccleſiam Cathedralem ſuffraganeam Archiepiſcopi Armacani; unde ejus Epiſcopus debebat intereſſe
electioni Archiepiſcopi, juxta ea quæ adducimus *in c.*
5 *ſi Archiepiſcopus*, *de tempor. ordin.*
g *Mellifontis.*) Monaſterium hoc eſt Ordinis D.
Baſilii, in Midenſi diœceſi, cui forſan ex privilegio,
aut conſuetudine competebat, ut ejus Abbas ſuffragium præſtaret in electione Archipræſulis Armacani,
ut plerumque olim eveniebat, *c. cum dilectus*, *de conſuet.* ubi dixi.
h *Adminiſtrare.*) Unde privandus erat jure quæſito
6 poſt electionem, juxta tradita *in c. noſti*, *hoc tit.*
i *Principi.*) Cujus conſenſus frequenter in electionibus Eccleſiaſticis deſideratur, *c. cum terra* 14. ubi probavi, *hoc tit.* & ita olim eveniebat, tam in Gallia, ut conſtat ex epiſtolis 54. & 127. Carnotenſis; quàm in Anglia, ut apparet ex epiſtolis 295. 297. & 298. Joannis Sariſbarienſis, & refert Matthæus Pariſ. *ad annum* 1215.
Tunc autem ejus aſſenſus deſideratur, non quia electio
ad eum ſpectet, nec neceſſe eſt in præſenti ſupponere
Principem patronum Eccleſiæ fuiſſe, ut voluit Leo Pinellus *in c.* 2. *de regul. n.* 192.
j *Miſſarum.*) Epiſcopus dum conſecratur inter Miſſarum ſolemnia, non poteſt aliquem ſacris Ordinibus 7
initiare; ſed ſi ordines conferat, validè confert, ut docent Marchinus *de ordine*, *tract.* 1. *lib.* 1. *cap.* 2. Diana
p. 12. *tract. de conſecr. Epiſcop. reſol.* 44. Unde legimus,
aliquando inter Miſſarum ſolemnia conſecrationis Epiſcopalis Ordines fuiſſe collatos. De S. Anono Colonienſi Præſule refertur apud Surium *die* 4. *Decembris*,
eodem die quo ordinatus fuit Epiſcopus, Miſſæ ſacrificium, & Ordines celebraſſe. Idem de Joanne Conſtantienſi Præſule refert Vvalfridus Strabo *in vita S. Galli*
Abbatis, *lib.* 1. *c.* 34. & Surius *die* 16. *Octobris*, extantque litteræ Baſilii Patriarchæ Bulgarorum ad noſtrum
Innocentium, in quibus refert eodem die, quo inauguratus eſt, ſe duos unxiſſe Metropolitanos, & alios
Epiſcopos. Idemque conſtat ex geſtis ipſius Innocentii III. & refert Hallierius, *de ſacr. electionibus*
fol. 971.
K *Acolytum.*) Id eſt Ceroferarium, cujus officium 8
duplex eſt; primum deferre cereos accenſos ante Presbyterum, cùm legitur Evangelium: ſecundùm miniſtrare vinum, & aquam in urceolis, *cap. perlectis* 25.
§. *ad acolytum*, 23. *diſt.* Plura de acolyti officio, & muneribus Vaſquez 3. *p. in* 3. *diſput.* 236. *n.* 30. Vicecomes *volum.* 3. *de ritibus Miſſæ*, *lib.* 1. *ca.* 25. Menardus
ad D. Gregorium, *fol.* 271. Petrus Gregorius *libro* 15.
ſyntagm. cap. 6. Eſpenceus *lib.* 1. *digreſſ. c.* 8. Mendoza
lib. 2. *pro confirmat. Concilii Illiberit. lib.* 2. *capit.* 6.
Zerda *in adverſar. c.* 94. Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. fol.* 381.
l *Ante hymnum.*) Ritum ordinationis Pontificis ex 9
vetuſtiſſimo codice manuſcripto refert Menard. *ad D.*
Gregorium, *pag.* 311. in hæc verba: *Pſallent ſecundum*
conſuetudinem: procedit electus de ſacrario cum ceroſtatis
ſeptem, *& venit ad Confeſſionem*, *& poſt Litaniam*
aſcendunt ad ſedem ſimul Epiſcopi, *& Presbyteri. Tunc*
Epiſcopus Albanenſis dat orationem primam, *poſtmodum*
adducuntur Evangelia, *& aperiuntur*, *& tenentur ſuper*
caput electi à Diaconibus. Tunc Epiſcopus Oſtienſis conſecrat eum Pontificem. Poſt hoc Archidiaconus mittit ei pallium, *deinde aſcendit ad ſedem*, *& dat pacem omnibus ſacerdotibus*, *& dicit: Gloria in excelſis Deo.* Unde cùm
Pontifex non ſolùm conſecretur Epiſcopus, verum &
bene-

benedicatur Pontifex, licèt conſecrari debeat ea Miſſæ parte, qua cæteri Epiſcopi; tamen benedictio debet dari ante hymnum, ut ex noſtro textu conſtat, & docet Franc. Hallier, *ubi ſuprà*, *d. pag.* 971.

m *Sine pallio.*) Ut dixi, & probavi latè *in c. ſuffraganeis*, *hoc tit.*

C A P U T XXIX.

Idem a *Dolnenſi Epiſcopo*, & *Samgneo*, & *de* b *Ardena Abbatibus*.

AUditis, & intellectis meritis cauſæ de duabus electionibus celebratis in Eccleſia *c* Bajocenſi, una de R. Archidiacono, & altera de Magiſtro R. invenimus utramque contra formam canonicam attentatam, cùm inquiſitis voluntatibus ſingulorum, Decanus cùm paucioribus in ipſum R. & Cantor cum pluribus in Vv. Archid. conveniſſent. Solo Cantore poſtmodùm Magiſtrum R. de Ablegiis nominante, ad noſtram fuit audientiam appellatum, ne Decanus qui primam in electione *d* vocem, habebat, ad electionem procederet ſine conſenſu totius Capituli, vel majoris, & *e* ſanioris partis ipſius, ut diſcordiæ janua, quæ jam videbatur aperta, per appellationis obſtaculum clauderetur: ipſe verò Decanus, non habito conſenſu majoris partis Capituli, ſed longè minoris, ſubitò in electionem prorupit appellans, ne quis contra ipſam electionem aliquid attentaret; quamvis aſſereret, quod electioni factæ plures alii conſenſerunt, cùm tamen ex poſtfacto nequiverit *f* convaleſcere quod ab initio non valebat; quoniam electio quæ fuerat irrita ipſo jure, per ſubſeqoentem conſenſum appellatione pendente non poterat eſſe rata. Eis ergo ad propria recedentibus, Cantor & alii, qui remanſerant in Capitulo, poſt illam electionem nondum g caſſatam, & appellationem ad nos interpoſitam, à nominatione Vv. Archidiaconi recedentes, de oovo Magiſtrum R. abſque Romani Pontificis, vel Metropolitani proprii conſcientia, cùm Subdiaconus eſſet, proceſſerunt non ſolùm eligere, verum etiam pulſatis *h* campanis cùm proceſſione ſolemni cantando hymnum in Eccleſia deportare. Nos igitur his, & aliis, quæ coram nobis fuere propoſita, diligenter auditis, de communi fratrum noſtrorum conſilio electionem duximus utramque irritandam.

N O T Æ.

1 Dolenſis urbs ubi-

a DOlnenſi.) Ita corrupta hujus textus inſcriptio eſt, ut non facilè vera reſtitui poſſit: vulgaris autem, quæ in ſexta collectione habetur, retineri non valet; nam cùm cauſa, quæ in hoc textu diſceptatur, contigiſſet in Eccleſia Bajocenſi Provinciæ Rhotomagenſis, ejus cognitio committi non poterat Archiepiſcopo Toletano, Primati noſtræ Hiſpaniæ. Legendum ergo eſt: *Epiſcopo Dolenſi*, & *Sagneo Abbati de Arden.* Dolenſis civitas eſt in ultima ferè Britanniæ parte, cujus Præſul Comitis titulo honoratur, & per plures annos Archiepiſcopi titulo decoratus fuit, uſquedum Innocentius anno 1197. Joanni IV. Moſchino dicto, Archiepiſcopi titulum abſtulit, & Turonenſi Eccleſiæ conceſſit, à quo tempore Eccleſia Dolenſis tantùm Epiſcopalis eſt, & Turonenſis ſuffraganea: quare dum Innocentius III. in præſenti Joanni IV. reſcribit, eum tantùm Epiſcopum appellat. Seriem Præſulum ipſius Eccleſiæ referunt Fratres Sarmat. *tom.* 2. *Galliæ Chriſt.*
2 *fol.* 565. Chenu *in chron. Galliæ.*

b *Arden.*) Ardenſe monaſterium, vulgò *de Ardena*, eſt Ordinis Præmonſtratenſis, propè Cadomum, in diœceſi Bajocenſi, ſub patrocinio B. Mariæ conſtructum anno 1122. à Dynaſta de Ermambille, ut referunt Fratres Sarmat. *tom.* 4. *Galliæ Chriſt. fol.* 76.

c *Bajocenſi.*) De ea diœceſi agemus *in c. cùm in jure* 33. *hoc tit.*

d *Vocem.*) Tamquam Caput Capituli, ut probavi *in c.* 2. *de reſcriptis.*

e *Sanioris.*) Ita enim procedendum erat, *cap. Cumana*, *cap. Eccleſia*, *hoc tit.*

f *Convaleſcere.*) Quia conſenſus ſupervenit ſingulariter, non collegialiter; & Canonici noviter accedentes cùm aliis non faciebant majorem partem Capituli, & proceſſerunt aliis non vocatis, & poſt appellationem: ex quibus omnibus cauſis non convaleſcere priorem electionem, docet Moneta *de commut. ultimar. volunt. cap.* 12. *num.* 236. 3

g *Nondum caſſatam.*) Unde ad ſecundam procedi non poterat, ex traditis *in c. conſideravimus*, *hoc tit.* ex cujus commentario, & ex traditis *in c. Eccleſia*, *hoc tit.* præſens petendum eſt.

h *Pulſatis campanis.*) In receptione enim Epiſcoporum, & Abbatum, & cùm poſſeſſionem apprehendunt 4 per inthronizationem, pulſantur campanæ, *cap. in cauſa*, *de cauſa poſſeſſ.* Inde Innocentius noſter *lib.* 1. *regeſt. epiſt.* 297. ait, ruptos fuiſſe funes campanarum, ne Prælatus Flavinienſis ad Eccleſiam duceretur, in ſedeque collocaretur, ibi: *Ne poſſent ad Eccleſiam ducere, fores Eccleſiæ clauſæ ſunt, funibus ruptis campanarum.*

C A P U T XXX.

Idem *Epiſcopo*, & a *Grandiſilva*, & b *Bellepertica Abbatibus*.

IN cauſis, quæ ad Apoſtolicam Sedem. *Et infrà*: Nimirùm cùm in Eccleſia *c* Toloſana vacante duo per diſſenſionem Capituli ſui, videlicet venerabilis frater noſter Epiſcopus *d* Convenarum, & dilectus filius R. Archidiaconus Agenenſis nominati fuiſſent, R. Canonicus S. Licerii, Archidiaconus, & R. Canonicus S. Stephani Toloſani pro parte dicti Epiſcopi; pro parte verò altera dilectus filius Magiſter P. de Rama, & G. ſocius ejus ad noſtram præſentiam acceſſerunt, quibus venerabilem fratrem noſtrum *e* Albanenſem Epiſcopum, & dilectum filium H. tituli S. *f* Martini Presbyterum Cardinalem depotavimus auditores, coram quibus propoſuerunt nuntii prædicti, quod cùm Capitulum Toloſanæ Eccleſiæ ad tractandum de *g* electione Epiſcopi conveniſſent, duos, R. de Ponte, & M. Cellerarium elegerunt, ut quinque de eodem Capitulo eligerent electores, qui præſtito juramento, de ſubſtituendi Pontificis electione tractarent; & à ſingulis de Capitulo ſtatutum eſt, & conſenſum, ut illum quem illi quinque concorditer, vel tres ex iis eligerent, ſi perſona eſſet idonea, pro Epiſcopo ſine contradictione qualibet haberetur; & etiam ſtatutum fuit expreſsè, quod ſi quinque electores in unam perſonam convenire non poſſent, tribus ex eis concordantibus, reliqui duo illorum tenerentur ſequi aſſenſum, & electionem eorum ratam habere. Poſtmodum verò cùm à prædictis duobus electi quinque electores fuiſſent, & ad tractandum de electione ſeceſſiſſent in partem, & non poſſent omnes pariter in unam perſonam concordare, tres ex eis convenerunt in prædictum Convenarum Epiſcopum, qui erat Archidiaconus Eccleſiæ Toloſanæ; & antequam prænuntiarent *h* nominationem ipſius, eam ſub protectione Apoſtolica poſuerunt, & demum electionem, quam de poſtulando eodem Epiſcopo fecerant, Capitulo publicarunt; ac reliqui duo ſubſequenter tertia die, cum paucis de Capitulo, reliquis ab-

ſenti-

ſentibus, elegerunt prædictum Archidiaconum Agenenſem. Adiecerunt inſuper prædicti R. & alii nuntii memorati, quod à dilecto filio I. tituli *i* S. Priſcæ Presbytero Cardinale Apoſtolicæ Sedis Legato fuit ex parte illa ſpecialis nuntius deſtinatus: & quoniam Epiſcopus ipſe *i* poſtulandus erat à nobis, & Legatus nullam concedendi, vel transferendi in eum poteſtatem habeat; cùm hujuſmodi diſpenſatio Sedi dumtaxat Apoſtolicæ *K* reſervetur, ne quid contra fieret, noſtram audientiam appellavit. Nuntii verò prędicti Archidiaconi coram prædictis auditoribus è contrario reſponderunt, quod cùm prædicti quinque electores, in quos totum Capitulum eligendi tranſtulerat poteſtatem, ſeorſum de electione tractantes, inter ſe diſſiderent, ita quod contentioſæ voces eorum à fratribus, qui remanſerant in Capitulo auditæ fuerunt, Capitulum ipſos propter hujuſmodi contentiones ſuſpectos habens, ad eos duos de Canonicis deſtinarunt, per quos inhibuerunt eis ex parte noſtra, & prędicti Legati, ne alteriùs in facto procederent, & ita poteſtatem eligendi, quam eis commiſerant, revocarunt, mandantes eis, ut redirent ad Capitulum, & pariter cùm aliis fratribus de electione tractarent; & hujuſmodi revocationi duo ex ipſis electoribus adhibentes conſenſum, reliquis tribus non contradicentibus, cum nuntiis Capituli ad ipſum Capitulum ſunt reverſi; ſed alii tres uſqoe ad fores Capituli ſubſequuti, ab eis poſtmodùm diſceſſerunt. Capitulum verò illorum abſentiam admirantes, cùm tota die illa ipſorum præſentiam expectaſſent, ſubſequenti die *l* campanam pullari fecerunt, ſicut moris eſt ad Capitulum congregandum: & prædictis tribus cùm paucis complicibus ſuis ſe ſe contumaciter abſentibus, Prior, Sacriſta, & major *m* Cellerarius Eccleſiæ *n* S. Stephani, quia ſpeciale ſuper hoc Præpoſiti abſentis mandatum habebant, cum majori, & ſaniori parte convocatis Abbatibus, *o* Prioribus, cum monachis, & aliis viris religioſis, ſupradictum R. in Epiſcopum elegerunt: exhibuerunt etiam ejuſdem Archidiaconi nuntii litteras prædicti Legati, qoas nobis ſuper hoc deſtinavit. *Et infra:* Cùm autem prædicti auditores præmiſſa nobis, & fratribus noſtris fideliter retuliſſent, nos memoratum Legatum piam intentionem in hoc facto adhibuiſſe pro certo credentes, ex ipſo tamen tenore litterarum ſuarum intelleximus, eum circumventum fuiſſe, & per ſubreptionem tacita veritate perpendimus elicitum, & extortum quidquid ab eo fuit obtentum, cùm in ipſis litteris non expreſſerit formam poſtulationis de Epiſcopo Convenarum, quę præceſſerat, & facta erat per eos, in quos totum Capitulum eligendi tranſtulerat poteſtatem, propter quod unanimiter de conſenſu totius Capituli intelligitur eſse factum: quam poteſtatem, cùm res non *p* eſset integra, quia jam in tractatu proceſſerant electores, & tres, duobus diſſentientibus, convenerant in unam perſonam, Capitulum minimè potuit revocare, præſertim ex illa cauſa, quia illi quinque erant diſcordes, cùm in translatione poteſtatis illius manifeſtè fuiſſet expreſsum, quod ſi illos quinque contingeret diſſidere, electionem trium ratam haberent, & firmam. Præterea liquet eundem Legatum fuiſſe deceptum, quoniam in commiſſione ſua, prætermiſſo de electione Epiſcopi, qui erat à nobis ſolummodò poſtulandus, inquiſitionem de ſola electione Archidiaconi ſub forma ſuperiùs expreſſa commiſit, ſuper quibus nequaquam taliter proceſſiſſent, ſi omnia ex ordine, prout in veritate proceſsum, ſibi enarrata fuiſsent; unde communicato fratrum noſtrorum conſilio, electionem ipſius Archidiaconi non ex vitio, vel culpa perſonę ipſius, ſed quia proceſſum ejus minùs canonicum eſſe cognovimus, & ipſum Legatum multipliciter circumventum, decrevimus penitus irritandam. Quocirca diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus omni gratia & timore poſtpoſitis, circa perſonam Epiſcopi Convenarum perſcrutari ſtudeatis indagatione ſollicita veritatem, ſi ſit utilis & *q* neceſsaria ad regimen Eccleſiæ Toloſanæ, & idonea, tam ſcientia litterarum quàm ſuæ converſationis exemplo, ad hæreticorum perfidiam de Toloſana diœceſi exſtirpandam, quæ ibi ob negligentiam *r* Præſulum miſerabiliter, & damnabiliter hactenus pullulavit; & ſi vobis ita conſtiterit, tranſeundi ad Eccleſiam Toloſanam propter urgentem neceſſitatem, & eorumdem utilitatem, authoritate noſtra, ſublato cujuſcumque contradictionis, & appellationis obſtaculo, ei licentiam tribuatis; alioquin ipſius poſtulatione repulſa, Capitulo ejuſdem Eccleſiæ authoritate Apoſtolica injungatis, ut perſonam ad hoc eligant in Paſtorem.

N O T Æ.

1 a GRandiſilva.) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 15. Monaſterium hoc eſt Ordinis Ciſtercienſis, diœceſis Toloſanæ, fundatum anno 1144. cujus mentio fit *in c. 33. de reſcriptis*, & de eo plura cumularunt Manrique *tom. 3. annal. Ciſterc. anno*
2 1147. *c.*18. *n.*20. Fratres Sarmat. *t.* 4. *Galliæ*, *fol.*506.

b *Bellepertica*.) Etiam Abbatia hæc eſt Ordinis Ciſtercienſis, filia Clarevallis, diœceſis Montis Albaniæ, ad ripam Garumnæ, ſub invocatione B. Mariæ fundata anno 1143. ut referunt de ea agentes Fratres Sarmat. *t.* 4. *Galliæ Chriſt. fol.* 144. Illuſtr. Manrique *tom. 3. an-*
3 *nalium Ciſtercienſium*, *anno* 1143. *cap.* 8. *n.* 2.

c *Toloſana*.) Morte Fulcandri, & depoſitione, ſeu renunciatione Raymundi tertii, ut dixi ſuprà *in c. per inquiſitionem*; ex tunc enim Eccleſia Toloſana cœpit pati diviſionem, nec facilè ad concordiam reduci poterat, diviſis Canonicis, ut in noſtro textu refertur, uſque dum electus fuit Fulco, natione Maſſilienſis, monachus Ciſtercienſis; in cujus electione Canonici ad unitatem, hæretici ad fidem, & res Eccleſiæ ad priſtinum ſtatum redactę fuerunt. De eo agit Manrique *d. t. 3. anno* 1205. *c.* 3.

d *Epiſcopus Convenarum*.) Qui antea fuerat Præpoſitus Eccleſiæ Toloſanæ, ut dixi *in d. c. Per inquiſitionem*

4 e *Albanenſem*.) Gerardum videlicet, quem ex Novarienſi Epiſcopatu in Epiſcopum Cardinalem Albanenſem elegit Innocentius III. anno 14. ſui Pontificatus, ut refert Ughellius *tom. 1. Italiæ ſacræ*, *in Eccleſia Alban. num.* 38.

f *Tituli S. Martini*.) Titulus iſte eſt Presbyteri Cardinalis, ad Baſilicam Sancti Petri ſpectans. Cohelius *in notit. Card. n.*38.

g *Electione Epiſcopi*.) Adhuc enim temporibus Innocentii III. Toloſa civitas erat tantùm Epiſcopalis, ut probavi *in d. c. per inquiſitionem*.

h *Nominationem*.) Ideſt electionem, ſæpè enim confunduntur nominatio, & electio, *c. quod ſicut*, *hoc tit.*

i *I. tituli S. Priſcæ*.) Ioanni videlicet, qui ſimul cùm 5
Octaviano Hoſtienſi Epiſcopo miſſus fuit Legatus in partibus Gallię, ad cauſam matrimonii Philippi Francorum Regis, ut refert Spondanus *tom. 1. continuat. anno* 1201. *n.* 1. Titulus S. Priſcæ eſt Presbyteri Cardinalis, ad Baſilicam S. Pauli pertinens, de qua Cohelius *d. c. 6.*

j *Poſtulando*.) Quia qui ſunt compromiſſarii ad eligendum, habent facultatem poſtulandi, ut defendit Layman. *de Prælat. elect. c. 8. per totum*.

K *Reſervetur*.) *Cap. 1. de translat. Epiſcopi*, *cap. 3. de officio Legati*, ubi latiùs probavimus.

l *Campanam*.) Uſus apud omnes receptus eſt, ut Ca- 6
pitulum congregetur pulſatione campanæ, ad actus communitatis, tam judiciales, quàm extrajudiciales. Gloſſa *in l. obſervari*, Maranta *de ordine judic. 6. p. memb. 1. n.* 211. Romani ad Comitia tuba vocabantur, ex Sabellico, & aliis probat Julius Lavorus *in tract. de comit.* ad balnea verò pulſatione tintinnabuli. Juvenalis *ſatyra* 6.

Tot pariter pelves, & tintinnabula dicas
Pulſari, jam nemo tubas, atque æra fatigat.

Martialis:

Redde pilam, ſonat æs thermarum.

An ubi conſuetudo viget, ut Capitulum congregetur ad ſonum campanarum, ſi alio modo congregetur, acta ſubſiſtant, diſputat Bobadilla *tom. 2. polit. cap. 7. n.* 15. & nos plura de campanarum uſu adducemus *in c. patentibus*, *de privilegiis*.

m *Cellerarius*.) Hujus officii mentio extat *in cap. di-* 7
lecto, *de præb. cap. cùm ad monaſterium*, *de ſtatu monach. l. quæſitum*, *ff. de inſtructo vel inſtrum. l. nominatim*, *ff. de ma-*

n: miſ-

admiſſis teſtam. Concil. Aquiſgran, *can.* 40. Conſiſtit autem in diſpenſanda penu, tritico, & vino; unde qui præpoſitus eſt diſpenſationi panis, aut vini, dicitur Cellerarius; quod officium præcipuè in monaſteriis reperitur D. Benedicti, *c.* 31. *regulæ*, ibi: *Cellerarius monaſterii eligatur, de congregatione.* Concil. Francoford. *can.* 13. *Ut cellerarii in monaſteriis avari non eligantur, ſed tales electi ſint, quales regula S. Benedicti docet.* Plura de his cellerariis regularibus Voſſius *de vitiis ſermonum lib.* 2. *c.* 4. Benedictus Ephtenus *lib.* 3. *diſquiſit. tract.* 7. *diſquiſit.* 4. à quibus qui in Eccleſiis Cathedralibus præpoſitus eſt, aut emendis, ſeu cuſtodiendis rebus eſculentis, & poculentis, ſive ut rationes ſalvæ ſint, dicitur Cellerarius. Cęſar *de Eccleſiaſt. hierarch. q.* 2. *prœmiali*, *§.* 5. *n.* 15.

n *Stephani.*) Eccleſia Cathedralis Toloſana dicata eſt D. Stephano, ut refert Chenu *ubi ſupra.*

o *Abbatibus & Prioribus.*) Quibus competebat temporibus noſtri Innocentii electio Epiſcoporum, *cap. cum Eccleſia, de cauſa proprietatis.*

p *Res non eſt integra.*) Quando res integra dicatur, vel non, dicemus *in c. gratum*, & *cap. relatum, de offic. delegati.*

q *Utilis & neceſſaria.*) Iſtę cauſæ, videlicet evidens 8
utilitas, & ioevitabilis oeceſſitas, concurrere debent, ut translatio de uoa Eccleſia fiat ad aliam, *cap. inter*, ubi latè dicemus, *de translat. Epiſcopi.*

r *Præſulum.* Pulcandri videlicet, & Raymundi ter- 9
tii, ob quorum deſidiam hæreſis Albigenſium in ipſam Eccleſiam, & Comitatum Toloſaoum irrepſit, ut diximus *in d. c. per inquiſitionem*, & refert Manrique *tom.* 3. *annalium*, *anno* 1205. *c.* 5. Quæ ad hunc textum ſpectant, adduxi *in c. cauſam* 8. *hoc tit.*

CAPUT XXXI.

Idem a *Florentino Epiſcopo*.

CUm Eccleſia *b* Vulterana debito Canonicorum obſequio longo fuiſſet tempore deſtituta, venerabilis frater noſter Vulteranus Epiſcopus volens miniſtrorum defectum in eadem Eccleſia reſtaurare, Canonicos quoſdam elegit, & *c* inſtituit in eadem, quos reſidentes Canonici recipere noluerunt, aſſerentes quod talis electio fuerat in eorum prejudicium attentata. Cùmque per hoc ſuam ad nos idem Epiſcopus querimoniam deſtinaſſet, cauſam ipſam tibi commiſimus fine canonico terminandam, &c. *Et infra*: Nos verò utrinſque partis atteſtationibus, & rationibus diligenter inſpectis, de communi fratrum noſtrorum conſilio præſentium tibi authoritate mandamus, quatenus ſuper primo articulo petitionis Epiſcopi, in quo poſtulavit à te, ut prænominatos Canonicos ab injuria, quæ ei ſuper electione Canonicorum Vulteranæ Eccleſiæ infertur, prohiberes, ab impetitione ipſius Epiſcopi ſæpedictos Canonicos, appellatione poſtpoſita, abſolvere non poſtponas: quia ſicut juris regula dicit, non videtur injuriam facere, qui utitur jure ſuo, cùm per teſtes longè meliùs ſit probatum, quod Canonici ſupradicti hoc jure uſi fuerint, quàm Epiſcopus memoratus. In ſecundo quoque præſcriptæ petitionis articulo, quo idem petebat Epiſcopus, ut dicti Canonici ipſum jure electionis uti liberè paterentur, abſolvere ſtudeas Canonicos ſæpedictos, maxime ſi ſit notorium, quod in Tuſcia generalis conſuetudo ſervetur, ut in Cathedralibus Eccleſiis ſolum Capitulum, irrequiſito Epiſcopo, eligendi Canonicos habeat facultatem.

NOTÆ.

1 Florentia ubi. a FLorentino.) Florentia Etruriæ caput, & Metropolis eſt, Magnorum Ducum ioclyta ſedes, cujus deſcriptionem tradit Franciſcus Schotus *in itiner. Italiæ*, *pag.* 206. jam ab anno 56. civitas Epiſcopalis legitur, licèt aliquando graſſantibus bellis deſtituta Paſtore fuiſſet: poſteà Martinus V. anno 1410. io Archiepiſcopalem erexit, adjunxitque, ut ſuffraganeos Piſtorieoſem, Feſulanum, Burgenſem, Cellenſem, ac Summuniatenſem, ut latè ejus Præſules recenſens tradit Ughellius *tom.* 3. *Italiæ ſacræ*. Hujus Eccleſiæ Epiſcopis plures decretales epiſtolę miſſæ reperiuntur, ut *in cap.* 3. *de officio ordin. cap. per tuas* 7. *de majorit. & obed. cap. cauſam* 19. *de teſtibus*, *cap.* 3. *de dilat. c. inter* 8. *de donation. c. quod Dei* 5. *de ſtatu monach.* Præſens decretalis miſſa eſt Joanni, qui ex Veliteroeoſi Eccleſia, ubi Canonicus erat, aſſumptus fuit io Epiſcopum Florentioum aono 1205. & vixit uſque ad annum 1130. cui ut viro integerrimo varia commiſit negotia Innocentius noſter, ut conſtat ex adductis ab Ughellio *ubi ſupra*, *n.* 33.

2 Vulterana civitas ubi. b *Vulterana.*) Civitas Vulterana, aliàs Vultereoſis dicta, eſt in Regno Neapolitano, in terra Samoitum, ſupra altiſſimos montes, qui Tremuli vocantur, ſita; habet Eccleſiam Cathedralem ſuffraganeam Archiepiſcopi Beneventaoi: tradit Cirooius *in cap.* 2. *de officio Archid. in* 5. *collect.* io qua Eccleſia noſtri textus caſus contigit.

3 c *Et inſtituit.*) In hoc maximè peccavit contra receptam conſuetudinem Eccleſiæ Uulteranę, cùm in ea inſtitutio tantùm ad Arcbidiaconum ſpectet, *cap.* 2. *de offic. Archid.* ubi io ſimili ſpecie Epiſcopo Vulterano in hęc verba reſcribitur: *Quid ad Archidiaconi ſpectet officium, in epiſtola B. Iſidori, & Ordinis Romani ſtatutis, necnon & conſtitutionibus aliis invenitur expreſſum; unde non ſine ratione miramur, quod cùm dil. f. Magiſter Vvido Archid. Eccleſiæ tuæ, occupatus Cancellariæ noſtræ ſervitiis, in Arbidiaconatu ſuo perſonaliter miniſtrare non poſſit, ac propter hoc commiſeris dilectis filiis Vulterano Capitulo vices ſuas; tu, ſicut eodem accepimus conquerente, cùm examinatio, præſentatio, ac inſtallatio Clericorum, ſive de beneficiis, ſive dignitatibus hic agatur, pertineat ad eundem, eodem, ac procuratoribus ſuis irrequiſitis, omninò ipſos inſtituis pro tuæ arbitrio voluntatis, alias ſuper officio ſuo gravis eidem & injurioſus exiſtens. Ut igitur quod per ſeipſum modo non poteſt, per alios liberè proſequatur, f. t. p. A. ſ. m. quatenus procuratores ipſius in his, quæ jure ſcripto, vel approbata conſuetudine ad ſui Archidiaconatus officium ſpectare noſcuntur, benevolo ſtudeas favore proſequi, attentius proviſurus, ut eos in præmiſſis, & aliis ad officium ſuum ſpectantibus, non impedias, nec patiaris, quantum in te fuerit, ab aliis impediri.*

COMMENTARIUM.

EX hoc textu talis depromitur concluſio. *Si ad Capitu-* 4 Concluſio probatur.
lum conſuetudine ſpectat collatio præbendarum, Epiſcopus eas conferre non poteſt. Probant texus *in cap. à collatione, de appellat. in* 6. *cap. finali de ſupplenda neglig. cap. poſtulaſti, de conceſſ. præb. cap. fin. de inſtitutionib. cap. innotuit, cap. ea noſcitur, de his quæ fiunt à Prælatis, cap. ex frequentibus, cap. cum veniſſent, de inſtitutionib. c. cum ex injuncto, de hæreticis, cap. quod quibuſdam, de fidejuſſorib. c.* 3. *de exceſſ. Prælat. cap. quia, §. verum, de magiſtris.* Illuſtrant Duatenus *lib.* 3. *de ſacris, cap.* 4. Selva *d. beneficii.*, *p.* 2. *q.* 22. *caſu* 4. Garcia *eod. tract. p.* 5. *c.* 4. *ex numero* 13. Gonzalez *ad regul.* 8. *gloſſa* 45. *numero* 5. Quintanaduennas *lib.* 1. *Eccleſiaſt. cap.* 5. Lotherius *lib.* 2. *de re benef. q.* 21. plures congeſti à Barb. *de Canonicis ca.* 14. quibus addendi ſunt I. Dartis *de benef. c.* 6. Michael Rouſſelius *lib.* 3. *hiſt. juriſd. Pontif. cap.* 4. & *lib.* 2. *cap.* 11. Valenſis *lib.* 1. *de beneficiis*, *tit.* 9. *n.* 4.

Sed hujus textus deciſio difficilis redditur ſequeoti juris 5 Impugnatur præſens deciſio.
conſideratione: Præbendarum, & omoium beneficiorum, quæ in alicujus diœceſi conſiſtunt, collatio ad ipſum Epiſcopum, io cujus Epiſcopatu reperiuntur, ſpectat, & ea conferre valet, *cap. nullus*, *cap. omnes* 16. *q.* 7. *cap. decretum, cum tribus ſequentibus*, 10. *q.* 1. *c. 1. ex injuncto* 10. *de hæreticis*, *ca. cùm olim*, *de majorit. & obed.* & ſi Capitulum intendat collatiooem ad ipſum ſpectare, ſimul cùm Epiſcopo admittitur, *d. cap. cùm olim*: igitur ounquam ad Capitulum tantùm ſpectat collatio præbendarum. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo, quia in præſenti caſu ex alio capite, jure videlicet devoluto, collatio præbendarum, quæ longo tempore vacaverant, ut ex textus ſerie conſtat ad Epiſcopum ſpecta-

Digitized by Google

ſpectabat; nam ex diſpoſitione Concilii Later. cùm per ſex menſes præbenda collata non eſt à Capitulo, ad Epiſcopum tanquam immediatum ſuperiorem jus conferendi devolvitur, *cap.* 2. *c. finali*, ubi dicemus, *de ſupplend. neglig. c.* 2. *de conceſſ. præb.* poſt alios docet Valenſis *de benef. lib.* 2. *tit.* 20. ſed in noſtro textu præbendæ vacaverant per longum tempus, quod diuturnum, & decennium ſignificat, *l. penult. de prætor ſtipulat. l.* 1. *ff. de rivis*, *l. ſi finita*, *ſ.* 1. *ff. de damno infecto*, *l. diuturna*, *ff. de legib. l.* 4. *C. de præſcrip. longi temp.* Cujacius *de diverſ. tempor. præſcript.* 2. *p. cap.* 26. Albericus Gentilis *de temporum appellat. cap.* 10. igitur in præſenti caſu ad Epiſcopum jure devoluto collatio canonicatuum ſpectabat, Secundò difficilis eſt noſter textus, dum docet, Canonicos ratione conſuetudinis in provincia Tuſciæ præſcriptæ poſſe conferre præbendas in ſua Eccleſia, irrequiſito Epiſcopo; nam hæc conſuetudo juri communi expreſsè adverſatur, ut liquet ex ſuprà dictis: ſed conſuetudo juri communi contraria, niſi ſit legitimè præſcripta, attendi non debet, *c. cum dilectus*, *de conſuet.* igitur in noſtro textu non ſufficiebat probare conſuetudinem introductam eſſe, niſi ſimul conſtaret eam legitimè præſcriptam eſſe. Augetur ultimò hæc difficultas ex eo, quia conſuetudo generalis non protrahitur ad loca particularia, niſi in eis obſervata fuerit, *cap. final. de officio Archid. cap. ſuper eo*, *de cenſibus*: igitur licèt in præſenti textu conſuetudo generalis Tuſciæ probaretur; ſi tamen non conſtabat in Vulterana Eccleſia eſſe obſervatam, ejus ratione Canonici eam tueri non debebant.

6 Collatio præbendarum ad quem ſpectet.

Quibus difficultatibus non obſtantibus, vera eſt præſens Innocentii deciſio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, jure communi inſpecto, in Eccleſiis Cathedralibus collationem præbendarum ad Capitulum ſimul, & Epiſcopum ſpectare: pro qua ſententia expenduntur communiter textus *in c. final. de ſupplend. neglig. cap. cæ noſcitur*, *de his quæ fiunt à Prælat. cap. poſtulaſti*, *de conceſſ. præb. c. quia nonnulli*, *ſ. verùm de magiſtris*, *c. à collatione*, *de appellat. in* 6. Sed licèt prædicta doctrina vera ſit ex ea ratione, quia cùm Epiſcopus & Capitulum unum corpus conſtituant, *c. novit*, *de his quæ fiunt à Prælat.* & æquum ſit ut ſimul concurrant ad collationem; tamen nullo ex prædictis juribus probatur: illa enim jura loquuntur ſecundùm conſuetudinem, ac jus ſpeciale Eccleſiæ, de qua agebatur; & quidem narrativè, non diſpoſitivè, ut defendunt Garcia *de beneficiis*, 5. *p. c.* 21. Barboſa *d. cap.* 14. Qui eam rationem expendunt, quia præbendæ Eccleſiæ Cathedralis præſumuntur dotatæ ex bonis communibus Eccleſiæ, & Epiſcopi; unde ſive hoc expreſsè conſtet, ſive præſumatur, æquale jus utrique competere debet; ita tamen, ut Capitulum unam vocem habeat, Epiſcopus verò aliam, ideſt, ut æquale ſuffragium habeat Capitulum, ſive ejus major pars, ac habet Epiſcopus, *c. paſtoralis*, *de reſcriptis*, ubi Gloſſa *verbo Plures*, *c. ſcriptum*, §. *& ſi partes*, *hoc tit.* ubi Abbas, *c. poſtulaſtis*, *ſ. ad quod breviter*, *de conceſſ. præb.* Gloſſa *in Clement. plures*, *de jurepatron.* argumento textus *in l. liber. homo ſ. Titius*, *ff. de hæred. inſtit. l. pater filio*, *ff. de vulgari*, *l. ſi quis filio*, *ff. de uſufructu accreſcendo*.

7 Quibus ex conſuetudine, & jure novo.

Sed licèt hæc ita procedant inſpecta juris communis ratione, tamen conſuetudine, præſcriptione, ſeu ſpeciali Eccleſiæ ſtatuto contrarium introduci valet, videlicet ut ad Capitulum tantùm, vel contra ad Epiſcopum ſolùm collatio præbendarum ſpectet, *cap. ex frequentibus*, *de inſtitut.* Garcia & Barboſa *ubi proximè*, Selva *de benefic. d. q.* 22. *n.* 32. Unde ſi conſuetudine introductum ſit, ut ad Capitulum tantùm ſpectet collatio præbendarum, Epiſcopus in ea collatione ſuffragium non habet, ut in noſtro textu docetur: hodie tamen poſt regulam 8. aliàs 9. Cancellariæ, præbendæ quæ vacant in menſibus ordinariis, videlicet Januario, Majo, Auguſto, Octobri, & Novembri, conferuntur à R. Pontifice abſque eo, quod Epiſcopus, ſeu Capitulum aliquod jus in ſupradictis menſibus habeant: vacantes verò in reliquis menſibus debent ſimul à Capitulo & Epiſcopo conferri alternativè, ut uno conferente alter eligat ſequenti vice. Hæc tamen procedunt, niſi Epiſcopus impetraverit alternativam à R. Pontifice; nam tunc incipiente Pontifice à menſe Januario, Epiſcopus habet Februarium, & ſic de ſingulis menſibus ſequentibus dicendum eſt: plura de hac alternativa congeſſit Barboſa *d. c.* 14. *n.* 53. Ex quibus apparet vera ratio præſentis deciſionis, nam cùm in præſenti caſu conſtaret, ex conſuetudine Tuſciæ Canonicis Vulteranis competere collationem præbendarum in ſua Eccleſia, nullo modo Epiſcopus poterat intendere jus conferendi ad ipſum ſpectare, & ſic juſtè Innocentius III. illi ſilentium imponit, cùm conſuetudo in rebus à jure poſitivo provenientibus non levis auctoritatis ſit, *c. finali*, *de conſuet. l.* 2. *C. quæ ſit longa.* Quare jus conferendi præbendas Capitulo competere poteſt ratione conſuetudinis, *ex c. dilectus*, *de conſuet.*

Nec prima difficultas ſuprà adducta adverſatur, quia procedit ceſſante conſuetudine, aut ſimili jure ſpeciali; præſens verò deciſio locum habet adſtante conſuetudine, quæ valet jus poſitivum abrogare, & jus conferendi præbendas Capitulo tribuere, *d. c. cùm dilectus*. Nec augmentum ipſius difficultatis obſtat, nam conſtitutio Concilii Lateran. locum habet in Eccleſiis, ubi certus & determinatus eſt numerus præbendarum, non verò ſi certus numerus præſcriptus non ſit, *c. ex parte*, *de conceſſ. præb.* Unde cùm in hoc textu, ut rectè ſupponit Gloſſa, quam omnes ſequuntur, non eſſet certus Canonicorum numerus, numquam ex jure devoluto potuit collatio præbendarum ad Epiſcopum pertinere. Nec obſtat ſecunda difficultas, quia ſupponimus conſuetudinem, de qua in hoc textu, eſſe legitimè præſcriptam per ſtatutum à jure tempus cum titulo, ex regula textus *in c.* 1. *de præſcriptionibus in* 6. ut Abbas notavit in præſenti, *n.* 6. Cùm autem agatur in hoc textu de jure alteri quæſito tollendo, potiùs præſcriptio, quàm conſuetudo debet appellari; & cùm ad hoc ut inferior acquirat jus conferendi contra ordinarium habentem fundatam intentionem de jure communi, requiratur præſcriptio quadragenaria cum titulo, ex traditis à Garcia *d. c.* 4. *n.* 91. ita ut Capitulum contra Epiſcopum hoc jus eligendi acquirat, debet quadragenaria præſcriptione muniri. Nec augmentum hujus difficultatis refragatur, nam potiùs verum eſt, conſuetudinem generalem unius provinciæ debere obſervari in Eccleſiis ipſius, in quibus non eſt alia ſpecialis conſuetudo, quia tunc ſpecialis derogat generali; ea autem ceſſante attendi debet conſuetudo generalis, *d. c. ſuper eo*; tradit Barboſa *in præſenti*, *circa finem*: videndus etiam eſt Henricus Bohic. *in c. innotuit*, *de his quæ fiunt à Prælatis.* 8 Diſſolvitur difficultas.

CAPUT XXXII.

a Idem *Abbati S. Victoris*, *Decano Pariſienſi*, *& Magiſtro R. de Coizon*, *Canonico Noviomenſi*.

CUm dilectus filius H. Archidiaconus *b* Morinenſis, & Magiſter H. Atrebatenſis Canonicus Morinenſis electi procuratores, & B. Morinenſis Canonicus ad Sedem Apoſtolicam acceſſiſſent, procuratores ipſi proponere in noſtra præſentia curaverunt, quod Eccleſia Morinenſi Epiſcopi ſolatio deſtituta, Canonici ejuſdem Eccleſiæ de Paſtoris ſubſtitutione tractantes, in dilectum filium A. Presbyterum, G. Diaconum, & T. Subdiaconum Canonicos Morinenſes poteſtatem eligendi Epiſcopum unanimiter c contulerunt, juramento interpoſito promittentes, ut illum reciperent in Paſtorem, quem de gremio ipſius Eccleſiæ ducerent in Epiſcopum eligendum: qui poſtmodùm examinatis voluntatibus ſingulorum, Joannem Archidiaconum ejuſdem Eccleſiæ, virum litteratum, providum & diſcretum in Epiſcopum elegerunt, & eadem electione à Capitulo communiter approbata, à Metropolitano ſuo pariter petierunt, ut electionem confirmaret eandem: qui tam electionem, ac electi perſonam diligenter examinans, quàm etiam ſuper ipſius ætate, de cujus defectu fuerat ab aliquibus dubitatum, inquirens ſolicitè veritatem, per ſententiam declarando electum ipſum minimè ſuſtinere in ætate defectum, electionem de ipſo factam, utpote canonicè celebratam, ſolemniter confirmavit, qui poſteà *d* regalibus receptis à Rege, ad petitionem ejuſdem Capituli à venerabili fratre noſtro Atrebatenſi Epiſcopo de mandato

Metro-

Digitized by Google

Metropolitani prædicti fuit in Presbyterum ordinatus, & aliquandiu nullo contradicente, liberam & pacificam tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus adminiſtrationem obtinuit in Eccleſia Morinenſi: unde procuratores ipſi à nobis humiliter petierunt, ut iis qui poſt hæc omnia invidiæ ſtimulis agitati, contra factum proprium temerè veniendo, adversùs electum ipſum materiam diſcordiæ ſuſcitare præſumunt, ſilentium imponentes, & memoratam electionem, tam concorditer celebratam & confirmatam ſolemniter approbantes, eidem faceremus electo munus *e* conſecrationis impendi; multorum ſuper hoc non ſolum Abbatum, & Capellanorum civitatis, & diœceſis Morinenſis, ſed etiam aliorum Presbyterorum nobis litteris præſentatis, qui ſuper præmiſſis omnibus teſtimonium perhibentes, electum ipſum de litteratura, diſcretione, ac honeſtate reddiderunt apud nos multipliciter commendatum. Quin immò & electorum ipſorum ſuper hoc nobis litteras obtulerunt, quibus erat litterarum illarum de verbo ad verbum, ſicut iidem aſſerunt electores, tenor inſertus, quæ de poteſtate ipſis tradita juxta præmiſſam formam confictæ in Capitulo fuerunt, & *f* ſigillo Capituli ſigillatæ. Verùm ſupradictus B. qui contra electum venerat memoratum, propoſuit ex adverſo, quod in ſupradictos tres ſub forma, juramento præſtito, fuerit eligendi poteſtas conceſſa, ut Capitulum eum recipere teneretur, quem illi tres ab omnibus, vel majori & ſaniori parte de gremio ipſius Eccleſiæ nominatum eligerent in Paſtorem. Electores ipſi terminos poteſtatis ſibi traditæ non ſervantes, prædictum Archidiaconum eligere præſumpſerunt, quem pauci de Capitulo nominarant. Unde Canonici Morinenſes poſtmodùm admirantes, qualiter Archidiaconus electus fuerat memoratus, cùm plures eſſent in eadem Eccleſia digniores, ſuper electionis proceſſu invicem colloquendo, cœperunt ferè omnes publicè profiteri, quod nullatenus Archidiaconum nominaverant ſupradictum: & reputantes ſe illuſos in hac parte, quod ſuper hoc factum fuerat, per eum cui ſuas litteras teſtimoniales aſſignarunt, noſtro curaverunt Apoſtolatui reſerare. Qui coram nobis ſollicitè poſtulavit, ut eadem electione caſſata, faceremus ipſi Eccleſiæ de perſona idonea canonicè provideri; cùm omnes ferè Canonici Morinenſes, ſicut aſſerunt, ſint parati præſtito juramento firmare, quod præfatum Archidiaconum nunquam in Epiſcopum nominarunt; & legitimè poſſet oſtendi, quod juxta præmiſſam formam ſupradictis tribus collata fuerit authoritas eligendi, ut videlicet de gremio Eccleſiæ illius eligerent eum, in quem omnes, vel major & ſanior pars Capituli conſentiret; aſſerens idem B. ſe nihilominus probaturum, quod ſæpedictus electus pateretur in ætate defectum. Nos verò his, & aliis, quæ fuerunt hinc inde propoſita coram nobis, diligenter auditis, quòd res pernicioſa eſſet exemplo, ſi per ſubreptionis aſtutiam quis aſcenderet ad apicem dignitatis, de conſilio fratrum noſtrorum ita duximus providendum, ut præſtito à contradictoribus juramento, quod ipſi contra præfatum electum *g* malitioſe non moveant hujuſmodi quæſtionem, prædicti tres electores juramenti vinculo aſtringantur dicere veritatem, quot ex Canonicis examinationis tempore in præfatum Archidiaconum convenerunt; & ſi tres ſimul, aut duo ſaltem ex ipſis jurati dixerint, majorem Canonicorum partem in ipſum Archidiaconum conveniſſe, vos contradictoribus ſilentium imponatis, cùm contra hoc eorum eſſet probatio inſufficiens, eo quòd ſinguli eſſent in ſuis teſtimoniis ſingulares. Si verò per eorum depoſitiones conſtiterit, ſæpedictum Archidiaconum extitiſſe à paucioribus nominatum, tunc demùm ſolicitè auditis, quæ utraque pars propoſuerit ad probandam formam, ſecundùm quam eligendi poteſtas præfatis tribus electoribus aſſeritur fuiſſe conceſſa, ſi fuerit ſufficienter oſtenſum, quod illum de gremio Eccleſiæ ſecundùm formam ſibi datam debeant eligere, in quem omnes, vel major & ſanior pars Capituli conveniret, vos electionem ipſius Archidiaconi omninò caſſetis, & faciatis Eccleſiæ Morinenſi per electionem canonicam de perſona idonea in *h* Pontificem provideri: alioquin quòd de ipſa factum eſt ratum habentes, contradictores ab ejus impetitione per cenſuras eccleſiaſticas appellatione remota compeſcatis, præfatumve B. præbenda Morinenſis Eccleſiæ ſpoliantes, qui ſe ad hanc pœnam, ſi forſan in probatione defecerit, *i* obligavit, non obſtante quod ſuper ætatis defectu objectum eſt contra illum, cùm idem Canonicus huic objectioni non multùm inſtiterit, & ſuper hoc à Metropolitano fuerit *K* judicatum; cujus ſententia in rem tranſiit judicatam, cùm infrà *l* decendium non fuerit legitima provocatione ſuſpenſa.

NOTÆ.

1 a IDem.) Ità reſtituenda eſt hæc inſcriptio ex Ant. Aug. in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 27. De Abbate S. Victoris egi *in c. ex inſinuatione, de reſcriptis:* de Pariſienſi Eccleſia *in cap. fin. eod. tit.* De Noviomenſi *in c. Capitulum, hoc tit.* ex quibus illuſtranda eſt hæc inſcriptio.

2 b *Morin.*) Morinum, ſeu Morinenſis civitas, eſt in Belgica Romana, Tarvana dicta, ut refert Bucherus *in Belgic. Rom. pag.* 609. *c.* 11. Habet Eccleſiam Cathedralem cujus mentio fit *in c. 2. de alienat. judic. c. ex parte, de appellat. c. 1. de ſolut.* Ejus Præſulum catalogum refert Henricus Huntidunenſis *in annalib. Anglicis*,

c *Contulerunt.*) In tres enim, aut quinque ſuper electione compromitti valet, *c. in cauſis, hoc tit.* in unum tamen compromitti non poſſe, *ex c. 4. hoc tit. in 5. collectione*, probat Cironius *ibi*, licèt aliud obſervari poſſe in electione Imperatoris defendat Vicherus *de elect. Regis Rom. pag.*

3 d *Regalibus receptis.*) Plerumque enim Reges Regalia Epiſcopis concedunt, juramento fidelitatis ab eis recepto: unde cùm Rex regalia obtineret in Eccleſia Morinenſi, ut probat Chopinus *lib. 1. ſacræ polit. tit. 7. n. 1.* ideò Rex potuit ea concedere Epiſcopo electo; ex hoc autem textu rectè probat Chopinus *ubi ſuprà, n.* 22. quod licèt Rex in Eccleſia jus regaliæ habeat, non tamen ex eo electionem Prælati ad ipſum ſpectare.

e *Conſecrationis.*) A prædicto Archiepiſcopo, vel tribus Epiſcopis, juxta ea, quæ adducimus *in c. ſi Archiepiſcopus, de temp. ordin.*

f *Sigillo Capituli.*) Quælibet enim Eccleſia habet ſuum ſigillum, de quo nonnulla dabimus *in c. dilectus, de exceſſib. Prælat.*

g *Malitioſe.*) Quando in cauſis ſpiritualibus præſtetur calumniæ juramentum, dicemus *in c. licèt, de juramento calumniæ.*

h *Pontificem.*) Id eſt Epiſcopum; Epiſcopi enim 4
plerumque in Jure noſtro appellantur Pontifices, ut
etiam probavi *in c. 1. de poſtulat. Prælat.* 5

i *Obligavit.*) Aliàs arbitraria pœna eſſet plectendus, ut calumniator, *c. 1. de calumniatorib. c. ſuper his, de accuſat.*

K *Judicatam.*) Hoc textu moti Abbas Panormit. *in c. lator, n. 5. & in cap. cùm Bertholdus, n. 28. de re judicata*, Covarruvias *in 4. 2. p. §. 12. n. 14.* exiſtimarunt ſententiam prolatam in cauſa beneficiali tranſire in rem judicatam; itaut poſteà retractari non poſſit. Sed contrarium, videlicet ſententiam prolatam in cauſa beneficiali non tranſire in rem judicatam, docuerunt Felinus *in d. c. lator, n.* 14. plures relati à Covar. *ubi ſup. n.* 12. pro quibus facit, quod valet argumentum de matrimonio carnali ad ſpirituale: ſed in matrimonio carnali ſententia prolata non tranſit in rem judicatam, *d. c. lator, cap. tenor, de re judic. c. cauſam 14. de præſumpt.* D. Joannes de Larrea *alleg. 63. n.* 12. igitur nec in beneficiali debet tranſire. Hoc tamen Interpretum diſſidium ita componendum eſſe exiſtimat Balboa *in d. cap. lator, n.* 39. videlicet ſententiam in cauſa beneficiali latam, quoad eum, qui ſuccubuit, & condemnatus eſt, tranſire in rem judicatam, elapſo tempore appellationis; quoad alium verò, qui obtinuit, non tranſire in rem judicatam. Diſcriminis rationem ex eo reddit, quia qui ſuccubuit, & appellavit, potuit renunciare juri ſuo, qui verò obtinuit injuſtè, cum vitio retinet, & ſic quoad eum non poteſt ſententia in judicatum tranſire. 6

l *Decendium.*) Vox barbara, legendum eſt decennium, ut notavit Cujacius *in cap. ſignificaverunt, de teſtib. & atteſtationibus;* quo modo etiam emendandus eſt textus *in c. quoad conſultationem, de re judicata;* ubi de decennio ad appellandum agemus. 7

Pro hujus textus interpretatione videnda ſunt, quæ adduximus *in c. cauſam 8. hoc tit.*

CAPUT XXXIII.

Idem *Epiſcopo a Bajocenſi.*

CUm in Jure peritus exiſtas, & copiam habeas peritorum, non poſſumus non mirari, quod ſuper quibuſdam Juris articulis nos conſulere voluiſti, qui nihil, aut modicum *b* dubitationis continere noſcuntur. Primus ſiquidem tuæ conſultationis articulus continebat, quod cujuſdam Eccleſiæ *c* Decano defuncto, ejuſdem loci Capitulum ſub hac forma in ſeptem ex ipſis Canonicis compromiſit, ut illum quem ex ſe, vel aliis de gremio ipſius Eccleſiæ omnes pariter, vel major eorum pars eligerent, idem Capitulum reciperet in Decanum. Verùm cùm unus ex illis ſeptem à tribus ipſorum; & alius qui non erat de numero eorumdem, à tribus aliis in Decanum fuerint nominati, à nobis tua fraternitas requiſivit, uter eorum aſſumi debeat à Capitulo in Decanum? Super quo taliter reſpondemus, quod is qui de numero ſeptem à tribus eorum dignoſcitur nominatus, juxta compromiſſi tenorem debet in Decanum aſſumi, dummodo electioni de ſe factæ conſentiat, & aliquod canonicum non obſiſtat.

NOTÆ.

1 a BAjocenſi. Bajocenſis, ſeu Bajocaſis, civitas eſt Galliæ, cujus populi Bajocaſini dicuntur à Gregorio Turon. *lib.* 5. *hiſtor. c.* 27. Habet Eccleſiam Cathedralem B. Mariæ dicatam, & in ea obtinet jus Regaliæ Galliæ Monarcha, ut refert Chopinus *de ſacra polit. lib.* 1. *tit.* 7. eſt ſuffraganea Archiepiſcopi Rhotomagenſis, ut referunt Fratres Sarmat, *tom.* 2. *Galliæ*, *fol.* 332. Ejus mentio fit *in cap. dilectus*, *de officio Ordin.* Roberto de Ablagel ejus Præſuli reſcribit in præſenti Innocentius, ut jam notarunt Fratres Sarmat. *ubi ſuprà.*) Præſentis decretalis alia pars extat *in c. cum in jure*, *de offic. deleg.* & reperitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 18.

2 b *Dubitationis.*) Sed novum non eſt, res certas, nec controverſas iterum Juriſconſultis proponere, & quærere, ut firmiores reddantur, *in l.* 1. *ff. ad legem Falcidiam*, *l.* 3. §. 1. *ff. nautæ*, *caupon. l. quoties*, *C. de rei vind. l. quæris*, *C. de natalibus reſtit. l. ſi procuratori* 79. *ff. de verb. obl.* docent Cujacius, Cortaſius & Revardus laudati ab Olano *lib.* 2. *paralip. c.* 1. *n.* 31. immò cùm de jure aperto Conſultus Scævola reſpondiſſet *in l. à teſtatore* 169. *ff. de condit. & demonſtrat.* laudatur à Claudio ejus notatore, ut poſt Cujacium, & Fabrum notarunt Pancirola *lib.* 2. *variar. c.* 103. Præceptor ſemper laudandus D. Joſephus de Retes *in d. l. à teſtatore.*

c *Decano.*) Ejus dignitatem expoſui *in cap.* 2. *de reſcriptis.*

COMMENTARIUM.

3 *Concluſio probatur.* EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Si ex ſeptem compromiſſariis tres eligant quartum, & ille conſentiat electioni de ſe factæ, confirmabitur electio.* Quæ deciſio non habet ſimilem in jure noſtro, per argumentum tamen probari poteſt *in cap. cùm inter*, *c. cùm dilectus*, *cap. congregato*, *hoc tit. l. planè*, *ff. quod cujuſque univerſit. l. pater* 4. §. *quoties*, *de manumiſſis vindicta*, *l. ubi abſens*, *ff. de tutor. & curat.* cum aliis in ratione decidendi expendendis. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Joannes Calderinus *in rep. ad hunc textum*, Vighellius *in methodo juris canon. pag.* 336. Lambertinus *de jurepatron. lib.* 2. *q.* 1. *art.* 8. Jacobatius *de Conciliis lib.* 3. *art.* 1. *nu.* 119. Arellanus *lib.* 1. *antinom.* 5. Cujacius *lib.* 9. *Pauli ad edictum in l.* 4. *ff. quod cujuſque univerſ.* Robertus Beneventanus *var. q.* 3. Vicherus *de elect. Regis Rom. pag.* 93. Silva *de qualit. prælativis*, *n.* 61.

4 *Impugnatur præſens aſſertio.* Sed non leviter impugnatur tradita aſſertio ſequenti conſideratione; nam nemo ſeipſum eligere poteſt, *cap. fin. de inſtit. c. per veſtras*, *de jurepatronat. c.* 3. *de exceſſib. Prælat.* ne ambiendi dignitates detur occaſio, contra textus *in cap. in ſcripturis* 8. *q.* 1. *cap. qualiter* 17. *hoc tit. l.* 1. *ff. ad legem Juliam de ambitu*, Bartolus & Baldus *in d. l. planè* 4. Petrus Greg. *lib.* 1. *partit. tit.* 28. *c.* 3. inter dantem enim, & accipientem debet eſſe diſtinctio, *d. ca. finali*, *de inſtitut. cap. per noſtras*, *de jurepatron.* nec una, eademque perſona diverſo jure cenſeri valet, videlicet eligentis, & electi, *ca. debitum*, *de baptiſmo*, *l. eum qui*, *ff. de uſucap. l.* 2. *ff. de ſtipulat. ſervorum*; nec quis poteſt eſſe auctor in re propria, *l.* 1. *ff. de auctoritate tutor. l.* 1. *§. fuit quæſitum*, *ff. ad Trebellian.* nec judex, aut teſtis in cauſa propria aliquis admittitur, *l. unica*, *C. ne quis in ſua cauſa*; electus verò dum ſe ſua voce juvat, videtur quaſi ſibi perhibere teſtimonium, & judicare ſe dignum eſſe: igitur in hoc textu non poterat unus ex compromiſſariis conſentire electioni de ſe factæ ab aliis compromiſſariis, cùm ſeipſum eligat; eo enim non conſentiente, electio ab aliis facta non valebat, cùm non fuiſſet à majori parte celebrata; ratione autem proprii ſuffragii ſuſtinetur: igitur primò, & principaliter compromiſſarius ſe eligit, quod jus abhorret.

Hac dubitandi ratione non obſtante, juri, & rationi conſona eſt noſtra deciſio; nam ut electio rectè celebretur, tantùm deſideratur, ut major pars eligentium concurrat, *cap. coram*, *hoc tit.* nec deſideratur, ut major pars eligendum eligat, ſed ut in eo adſit major pars: ſed ſi ipſe electus conſentiat, major pars in ejus electione concurrit, & reperitur: ergo talis electio jure defenditur. Faciunt pro hac deciſione textus *in l. planè* 4. *ff. quod cujuſque univerſ.* ubi cùm ſupponatur actorem civitatis decreto Ordinis, & à majori parte Decurionum eſſe eligendum, *l.* 3. *ff. eod. tit.* ait Paulus: *Planè ubi duæ partes Decurionum adfuerint, is quoque quem decernunt, numerari poteſt*; notat Cujacius *ibi*: igitur in noſtra ſpecie is quoque, in quem alii tres conſenſerunt, numerari debet. Facit etiam textus *in l. ubi abſunt*, *ff. de tutorib. & curator.* ibi: *Non eſt dubium, quin votum ex ſe dare poſſint.* Unde in electione Imperatoris unus ex electoribus poteſt conſentire ſuæ electioni, & majorem partem facit, ex conſtitutione Caroli IV. *c.* 2. *aureæ bullæ*. §. *fin.* & practicatum fuit in Ruperto Imperatore, qui à Moguntinenſi, Trevirenſi, & Colonienſi Archiepiſcopis electus, ſuæ electioni conſenſit, & ſic Imperator renunciatus fuit: referunt Abbas Trithemius *in chronic. anno* 1040. Paulus Langius *eod. anno*: & unus ex patronis ab aliis præſentatus poteſt præſentationi conſentire. Silva *ubi ſuprà*, *n.* 61. ergo ſimiliter in hoc textu unus ex compromiſſariis ſuæ electioni poteſt conſentire, præcipuè cùm formæ compromiſſi non repugnet, ſiquidem ea fuit, ut ex ſe, vel ex aliis unum in Epiſcopum eligerent; quare unum ex ipſis eligendo, compromiſſi formam ſervarunt. 5 *Ratio decidendi.*

In contrarium objecta uno ictu diſſolvi poſſunt; hæc enim probant ſui ipſius electionem non valere, quod non negamus; at in hoc textu, ibi tres quartum elegerunt, non quartus ſemetipſum elegit, ſed judicium, quod tres de ipſo tulerunt, comprobavit; & aliud eſt eligere, aliud electioni conſentire, ſicut aliud eſt manumittere, aliud manumiſſioni conſentire, *l.* 4. *ff. de manumiſſ. vindicta*, ubi qui non poteſt manumittere, poteſt manumiſſioni conſentire; & aliud eſt vendere, aliud venditioni aſſenſum præſtare, *l. aliud* 160. *ff. de regulis juris*; ubi alia jura adducit Petrus Faber. Quare licèt prohibitum ſit jure noſtro ſe eligere, non tamen prohibitum eſt electioni conſentire. Nec obſtat ambitionem præſumi in eo, quia cùm tantùm conſentit ſuæ electioni, non ſe ingerit dignitati, ſed tantùm judicium aliorum probat. 6 *Diſſolvitur dubitandi ratio.*

Obſtat huic aſſertioni textus *in c. Cumana* 50. *hoc tit.* ubi Gregor. IX. decrevit, electum à media parte Capituli, electioni de ſe factæ conſentire non poſſe, nec aſſentiendo augere numerum eligentium; quod expreſſè noſtræ aſſertioni adverſatur. Huic difficultati ut occurratur, diſcrimen conſtituendum eſt inter electionem, quæ fit per viam ſcrutinii manifeſti, & quæ fit per viam ſcrutinii occulti. Primo caſu electus electioni de ſe factæ aſſentiri poteſt, ſecundo verò neutiquam. Diſcriminis ratio ex eo provenit, nam ille qui ſcrutinio ſecreto electioni ſui conſentit, cùm neſciat ſe electum ab aliis, potiùs ſe elegit, quàm electioni conſentit, & principaliter & directè ſuam electionem intendit: in ſcrutinio verò manifeſto, cùm jam ſit vocatus ab aliis, non ſe elegit, ſed tantùm vocationi conſenſit; unde cùm in noſtro textu agatur de ſcrutinio manifeſto inter compromiſſarios, potuit unus ex eis electioni de ſe factæ conſentire: textus verò *in d. c. Cumana*, loquitur in ſcrutinio occulto, & ideò non eſt, cur antinomia inter eas deciſiones detur. Docent Panorm. *in præſenti*, Azevedo *ad Curiam Piſan. lib.* 2. *c.* 14. *n.* 7. Arellanus *d. antinomia* 5. 7 *Exponitur c. Cumana, hoc tit.*

CAPUT

CAPUT XXXIV.

Idem *Duci* a *Laringlæ*.

VEnerabilem fratrem noſttum *b* Salesburgenſem Epiſcopum, & dilectum filium Abbatem de *c* Sal; & nobilem virum Marchionem Orientalem, quorumdam *d* Principum nuncios ad Sedem Apoſtolicam deſtinatos benignè recepimus, & eis benevolam duximus audientiam indulgendam. Litteras quoque, quas pet eos quidam nobis Principes deſtinarunt, diligentet perlegi fecimus, & quæ continebantur in eis, notavimus univerſa. Inter cætera verò quæ dicti Principes per eaſdem nobis litteras intimarunt, hac præcipuè objectione ſunt uſi, dicentes quod ven. frater noſter *e* Præneſtinus Epiſcopus Apoſt. Sedis Legatus, aut electoris geſſit, ant cognitoris perſonam; ſi electoris, in alienam meſſem miſerat ſalcem ſuam, & electioni ſe ingerens, Principum derogaverat dignitati; ſi cognitoris, *f* abſente altera partium videtur perperam proceſſiſſe, cùm citata non fuerit, & ideò non debuerit contumax judicari. Verùm nos qui ſecundùm Apoſtolicæ ſervitutis officium ſumus ſingulis in juſtitia debitores, ſicut juſtitiam noſtram ab aliis nolumus uſurpari, ſic jus Principum nobis nolumus vindicare. Unde illis *g* Principibus, jus & poteſtatem eligendi Regem in Imperatorem poſtmodùm promovendum, cognoſcimus ut debemus, ad quos de jure ac antiqua *h* conſuetudine noſcitur pertinere: præſertim cum ad eos jus & poteſtas hujuſmodi ab Apoſt. Sede pervenerit, quæ Romanum Imperium in perſona Magni Caroli à *i* Græcis tranſtulit in Germanos. Sed Principes recognoſcere debent, & utique recognoſcunt, ſicut idem in noſtra recognoerunt præſentia, quod jus & auctoritas examinandi perſonam electam in Regem, promovendam ad Imperium, ad nos ſpectat, qui eam *l* inungimus, conſecramus, & coronamus. Eſt enim regulariter, ac generaliter obſervatum, ut ad eum *K* examinatio perſonę pertineat, ad quem impoſitio manus ſpectat. Numquid enim ſi Principes non ſolùm in diſcordia, ſed etiam in concordia ſacrilegum quemcumque, vel excommunicatum, in Regem, *l* tyrannum, vel fatuum, & *m* hæreticum elegerint, aut paganum, nos inungere, conſecrare, aut coronare hominem hujuſmodi debemus? Abſit omninò. Objectioni ergo Principum reſpondentes aſſerimus, quod Legatus noſter Epiſcopus Præneſtinus *n* approbando chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Regem Othonem, & reprobando Philippum Ducem Suevię, neque electoris geſſit perſonam, juxta quod nobis per litteras ſuas quidam Principum opponebant; utpote qui neque fecit aliquem eligi, neque eligit, & ſic electioni nequaquam ſe ingeſſit; neque cognitoris perſonam exhibuit, cùm neutrius electionem quoad factum eligentium confirmandam duxit, aut etiam infirmandam; & ſic jus ſibi Principum nullatenus uſurpavit, aut venit contra illud. Exercuit autem denunciatoris officium, quia perſonam Ducis ejuſdem denuntiavit non idoneam quoad Imperium obtinendum, non tam propter ſtudia eligentium quàm propter merita electorum; quamvis plures ex illis qui eligendi Regem in Imperatorem promovendum de jure ac conſuetudine obtinent poteſtatem, conſenſiſſe perhibeantur in ipſum Regem Othonem; & ex eo quod fautores Philippi, abſentibus aliis, & *o* contemptis, ipſum eligere præſumpſerunt, pateat eos perperam proceſſiſſe; cùm explorati ſit juris, quod electioni plus contemptus unius, quàm contradictio multorum obſiſtat, unde privilegium meruerunt amittere qui permiſſa ſibi abuſi ſunt poteſtate; videri non immeritò poteſt, quod injuria hujuſmodi non obſtante, cæteri uti poterant jure ſuo. Et quoniam Dux prædictus nec ubi debuit, nec à *p* quo debuit, coronam & unctionem accepit; memoratus verò Rex & ubi debuit, videlicet *q* Aquiſgrani; & à quo debuit, ſcilicet à ven. fratre noſtro Colonienſi Archiepiſcopo recepit utrumque: Nos utique non Ph. ſed O. reputamus & nominamus Regem, juſtitia exigente. In reprobatione verò præfati Ph. Ducis Sueviæ, propter *r* manifeſta impedimenta perſonæ, non accuſatione, ſed condemnatione potiùs fuit opus, quia non accuſatione, ſed condemnatione indigent manifeſta. Quod autem cùm in electione vota Principum dividuntur, poſt admonitionem & expectationem alteri partium favere poſſimus, maximè poſtquam à nobis unctio, conſecratio, & coronatio poſtulantur, ſicut utraque pars à nobis multotiens poſtulavit, ex jure patet pariter & exemplo: numquid enim ſi Principes admoniti & expectati, vel non potuerint, vel noluerint convenire, Apoſt. Sedes *s* advocato & defenſore carebit, eorumque culpa ipſi redundabit in pęnam? Sicut autem Principes, & tua nobilitas non ignorat, quod cùm *t* Lotharius & Conradus in diſcordia fuiſſent electi, R. Pont. Lotharium coronavit, & Imperium obtinuit coronatus, eodem Conrado tunc demùm ad ejus gratiam redeunte: Nos ergo per nuncios Principum memoratorum eos duximus commonendos, ut ſicut nos à juris ipſorum ceſſamus injuria, ſic ipſi contra jus noſtrum ſe nequaquam injurioſos oſtendant, ſed à præfato Duce juſto quidem à nobis judicio reprobato recedant, & præfato Regi O. non abnuant adhærere, niſi tunc demùm contra perſonam, vel factum legitimum aliquid ab eis objectum fuerit, & oſtenſum. Sunt enim notoria impedimenta Ducis Sueviæ, ſcilicet *u* excommunicatio publica, *x* perjurium manifeſtum, & perſequutio divulgata, quam *y* progenitores ejus & ipſe præſumpſerunt in Apoſt. Sedem, & alias Eccleſias exercere, fuit enim à bonæ mem. S. *z* Papa prædeceſſore noſtro propter invaſionem, & devaſtationem patrimonii B. Petri, commonitione ſæpè præmiſſa, publicè ac ſolemniter excommunicationis vinculo innodatus, cùm in Tuſcia moraretur: quod ipſe poſtmodùm recognovit, dum per nuncium ſuum ab ipſo prędeceſſore noſtro abſolutionis beneficium *aa* poſtulavit, & poſtmodùm ad A. tunc *bb* Sutrino Epiſcopo, quem cum Abbate *cc* S. Anaſtaſii pro liberatione ven. fratris noſtri *dd* Saliſniter. Archiepiſcopi nos in Theutoniam miſeramus, contra formam mandati noſtri de facto ſolummodò, quia de jure non potuit, poſt ſuam electionem apud *ee* Vvatmatiam occultè ſe fecit *ff* abſolvi. Unde patet, quod fuit excommunicatus electus, & videtur non immeritò, quod adhuc ſit ex eadem cauſa excommunicationis ſententia innodatus, cùm prædictus Epiſcopus eum auctoritate ſua non poſſet abſolvere; auctoritate verò noſtræ delegationis; nec plus, nec aliter liceret hoc ipſi, quàm quod ei fuerit ab *gg* Apoſtolica Sede conceſſum. Ex eo etiam excommunicationis ſententiæ ſubjacere creditur manifeſtè, quod cùm perfidus *hh* Marcoaldus Dei & Eccleſiæ inimicus, cum univerſis fautoribus, tam Theutonicis, quàm Latinis, excommunicationis vulgatæ vinculis ſuæ iniquitatis meritis ſit adſtrictus, ſicut jam vobis per litteras noſtras directas per P. judicem Placentinum, ipſius Philippi nuntium intimaſſe meminimus, quas ad ipſius Philippi audientiam credimus perveniſſe; nihilominus quamvis id non tantùm ex relatione ipſius judicis, ſed etiam per publicam famam ad notitiam ejus devenerit, eidem excommunicato non ſolùm communicat, ſed eum in malitia ſovet, & per nuntios & litteras ſuas exacuit furorem ipſius, ut chariſſimum in Chriſto filium noſtrum F. Siciliæ Regem Illuſtrem, nepotem ejus, quem jam hæreditate paterna privavit, adhuc privet poſſeſſione materna. Idem etiam contra proprium juramentum, ſuper quo nec conſilium à Sede Apoſtolica requiſivit,

Arniſeus *tom.* 1. *lib.* 2. *polit.c.6.ſect.* 5. Auguſtus Viſcherius
de elect. Regis Rom. membro 1. pro quibus faciunt præſens
textus, ubi hoc jus conſuetudine introductum eſſe ſuppo-
nitur. Carolus IV. *in ſua bulla aurea*, *tit.* 1. ibi: *Juxta an-
tiquam, & laudabilem conſuetudinem*. Et *tit.* 2. *§.* 5. ibi: *Quia
de antiqua, approbata, & laudabili conſuetudine*. Et *tit.* 4.
§. 2. ibi: *Ab antiqua*. Et *tit.* 9. §. 2. ibi: *Antiqua, approba-
ta, & laudabili conſuetudine*. Igitur conſuetudine potiùs
quàm aliqua juris ſcripti parte collegium Electorum
inſtitutum eſt. Aliorum etiam hiſtoricorum teſtimoniis
idem probat Viſcherius *ubi ſupra*. Catholici non tan-
tùm conſilio Gregorii V. verùm ejus authoritate inſtitu-
tum fuiſſe hoc collegium defendunt: ita Nicolaus Sera-
rius *lib.* 1. *Magunt.c.*29. D. Thomas *de regim. Princip. cap.*
18. & 19. Baronius *tom.* 10. *anno* 996. *§.* 54. Bellarmi-
nus *de translat. Imperii lib.*3.*c.*1. Severinus Binius *ubi ſu-
prà*, Borellus *de præſtant. Reg. Cathol. c.* 58. *n.* 6. Jacobatius
de Conciliis lib. 10. *art.*8. innumeri congeſti à Diana *p.* 10.
*tract.*4.*reſol.* 3. quæ doctrina expreſſa nititur teſtimonio D.
Thomæ *d. cap.* 19. in illis verbis: *Otho Imperium tenuit
uſque ad tertiam generationem, quorum quilibet vocatus eſt
Otho; & ex tunc, ut hiſtoriæ tradunt, per Gregorium V. ge-
nere ſimiliter Theutonicum, proviſa eſt electio, ut videlicet
per ſeptem Principes Alemaniæ fiat, quæ uſque ad iſta tem-
pora perſeverat*. Facit etiam textus *in Clement. unica, de
jurejurand.* ubi id expreſſè deciditur, & probatur teſtifica-
tionibus Electorum, ab ipſiſmet ſcriptis & obſignatis, qui-
bus fatentur ex conſtitutione, & auctoritate Pontificia,
ad eos facultatem eligendi Imperatorem ſpectare: eas
ex codice Vaticano referunt Baronius *d. anno* 996. *nu.*
45. Bellarminus *d. lib.*3. *c.* 3. In hoc hiſtoricorum, &
juris Interpretum diſſidio, neque prorſus extera, ſi quid
mei judicii eſt, exiſtimo Electorum collegium & nume-
rum conſtitutione Pontificia inſtitutum eſſe, ut Catholi-
corum ſententia docet, & probat; ſed cùm per hanc
conſtitutionem, exceptis prædictis ſeptem Electoribus alii
Principes ordinis Imperialis excluderentur ab electione
Imperatoris, non ita ab initio fuit admiſſa & amplexa,
quouſque per ſchiſmata orta in electione Frederici II. &
aliorum Imperatorum, ingentia mala, graſſantiaque
bella cognita, & experta fuerunt: quare univerſorum
Principum conſenſu, laudabilique, & approbata con-
ſuetudine, Pontificia conſtitutio vires, atque robur ob-
tinuit. Quare ſi attendamus primam Gregorii V. con-
ſtitutionem, jure ſcripto hoc collegium Electorum inſti-
tutum eſt, quod ſignificat noſter Innocentius in præſenti,
ibi *jure*: ſi autem communem Principum uſum & lau-
dabilem conſuetudinem perpendamus, à jure non ſcripto,
& approbata conſuetudine non impropriè originem tra-
here refertur in noſtro textu, & in dicta bulla Caroli V.
præſenſit, licèt non ita expreſſè, Bellarminus *d. lib.* 3.*c.*2.
Videndi ſunt Cardinalis Cuſanus *de concordant. Catholic.lib.*
3. *c.*4. Petrus de Andlo *lib.*2. *de Imperio*, *cap.*1. *per totum*.

i *Græcis*.) Clement. unica *de jurejur.* infrà *notabili*
1. probabimus.

j *Injungimus*.) Ut tertio notabili latè dicemus.

k *Examinatio perſonæ*.) Ut probavi *in cap.*3. *hoc tit.*

5 l *Tyrannum*.) Tyrannus Princeps duplici modo con-
ſiderari poteſt: primò cùm in legitimo, & proprio regno
tantùm in exercitio tyrannidem committit: ſecundò
cùm uſurpat regnum alienum, quo modo vulgò tyran-
nus accipitur *in cap. neque* 20. *verſic. Neque* 4. *q.* 5. *l.* 10. *in
principio*, *tit.* 5. *part.*2. notarunt poſt Ariſtotelem *lib.*5.*po-
lit. c.* 10. Bart. *de tyrranide*, *n.* 12. Cajetanus *ad D. Thom.*
2.2.*q.*64. *art.*3. Hoc ſecundo modo tyrannus erat Philip-
pus in præſenti, cùm uſurpare intenderet regnum alie-
num; quare cùm tyranni ad honores non admittantur,
l. quiſquis 5. *§.* 1. *C. ad leg. Juliam majeſt.c. ſi quis* 22.6.*q.*1.
ideò Philippus in Imperatorem à Pontifice coronari, &
ungi non poterat, ne ipſe qui malleus tyrannorum dici-
tur à D. Bernardo *lib.* 4. *c.* 7. tyrannidi aſſentiret.

6 m *Hæreticum*.) Eligendus enim in Imperatorem de-
bet eſſe vera religione, ac pietate imbutus, aliiſque virtu-
tibus præditus, atque ornatus, quas politici recenſent,
Saabedra *in ſuis polit.* doctiſſimus vir D. Joannes de So-
lorzano *emblemate* 1. *cum ſeq.* non verò debet eſſe hæreti-
cus, *l. inter claram*, *C. de ſum. Trinit.* Baronius *anno* 996.
7 nec paganus, *c. Apoſtolicæ* 2. *de re judic. lib.*6.

n *Approbando*.) Per annum enim 1200. auditis nun-
tiis Philippi Suevi, Othonis Saxonis, necnon Rogerii
Frederici Siciliæ Regis, filii Henrici poſtremi Imperato-
ris, Innocent. III. Imperium Othoni adjudicavit, miſit-
que Legatos Octavianum, & Guidonem Præneſtinum E-
piſcopum, ut Principes ad obedientiam Othonis revo-
carent, ut conſtat ex pluribus epiſtolis Innoc. III. à Boſ-
queto editis *lib.* 3. *epiſt.* quare nulla ratione Epiſcopus Præ-
neſtinus Electoris fungebatur officio, ſed tantùm ut Lega-
tus Sedis Apoſtolicæ, exequebatur officium ſibi injunctum.

o *Contemptis*.) Anno 1198. aliqui ex Electoribus, 8
abſentibus aliis, tam Eccleſiaſticis, quàm ſæcularibus,
elegerunt in Imperatorem Philippum Ducem Sveviæ,
& ungi curarunt; abſentes verò ſe eſſe contemptos agno-
verunt, & elegerunt in Imperatorem Othonem filium
Henrici Ducis Saxoniæ, in Anglia tunc degentem cum
avunculo ſuo Richardo Rege Angliæ, ut pluribus refert
Spondanus *dicto anno* 1198. *n.*8. 9

p *Nec à quo debuit*.) Cùm enim Imperator ungi &
coronari debeat, ut infrà dicemus, Aquiſgrani, &
Philippus coronatus eſſet Moguntiæ; ſimiliter cùm à Co-
lonienſi Archiepiſcopo deberet ungi, & à Tarentaſienſi
Archiepiſcopo unctus fuerit, contra morem ſervatum
in Electione Imperatoris; rectè ait Innocentius, *nec ubi
nec à quo debuit*, Philippum coronatum fuiſſe.

q *Aquiſgran*.) Ubi vocatus fuit ab Electoribus, ut à
Colonienſi ungeretur.

r *Manifeſta*.) Juxta textum *in c. de evidentia, de accuſat.* 10

ſ *Advocato*.) Imperator dicitur advocatus, & defen-
ſor Eccleſiæ, ut cùm opus fuerit, auxilium brachii ſæ-
cularis præſtet. Lupoldus *de juribus Regni, & Imperii*,
cap. 13. Joannes Limnæus *in annotationibus ad Capitul.
Imperat. art.* 2. *pag.* 134. 11

t *Lotharius & Conradus*.) Defuncto Henrico IV. Im-
peratore, quidam ex electoribus Conradum in Regem,
& Imperatorem elegerunt, qui à Mediolanenſibus ho-
norificè exceptus, coronatus fuit in Regem Italiæ ab An-
ſelmo Archiepiſcopo Mediolanenſi. Lotharius autem
Dux Saxoniæ electus fuit in Imperatorem, quem Inno-
centius corona Imperiali decoravit anno 1133. ut refert
Baronius *eodem anno*. 12

u *Excommunicatio publica*.) Invaſerat enim patrimo-
nium Eccleſiæ, regnumque Friderici Regis Siciliæ, ut
refertur *in geſtis Innoc. III. pag.* 9. & 10. unde tanquam no-
torius excommunicatus, eligi non poterat in Imperato-
rem, ex traditis ab Azorio 2. *inſtit. moral. lib.* 10. *c.*4. *q.*5.
Gibalino *de cenſuris diſp.* 7. *q.* 6. *n.* 5. Suario *eodem tractatu*,
*diſp.*16. *ſect.*2. Rouſſelio *lib.* 7. *hiſt. juriſd. Pontif. c.*3. *n.* 29.

x *Perjurium*.) De quo infrà.

y *Progenitores ejus*.) Qui enim deſcendunt ex ſa- 13
crilegis, & invaſoribus rerum Eccleſiæ, privantur om-
ni honore ab Eccleſia conſequendo, *cap. ad aures* 10. *c.
in quibuſdam* 12. *§. ſacri, de pœnis. Clement.* 1. *verſ.
ipſius filii, eodem tit.* notat Tiberius Decianus *tom.* 2.
tract. crim. lib. 6. *c.* 3. *n.*30.

a *C.*) Cœleſtino III. dum enim Philippus eſſet tan- 14
tùm Dux Tuſciæ, invaſit patrimonium Eccleſiæ Roma-
næ; unde à Cœleſtino excommunicatus, in excommuni-
catione permanſit, uſquedum Innocentius III. miſit E-
piſcopum Sutrinum, & Abbatem S. Anaſtaſii Legatos
in Germaniam pro Siculis captivis liberandis: quibus
Legatis injunxit, ut Archiepiſcopo Salernitano ad ſuos
reverſo, ipſum Philippum abſolverent: extant hujus
Legationis litteræ *lib.*3. *epiſtolar. ipſius Innocentii*, *epiſt.*21.
& 26. refertque Spondanus *d. anno* 1198. *n.*7.

aa *Poſtulavit*.) Unde videtur fateri, ſe in excom-
municationem incidiſſe, ut ex his verbis deducunt om-
nes repetentes; ſed an rectè, diſputat Covarr. *in cap.
alma*, 1. *p.* §. 22. *n.* 1. *de ſent. excomm.*

bb *Sutrino Epiſcopo*.) Sutrinus Epiſcopatus erat in
Tuſcia, poſteà unitus fuit Nepeſino, ut refert Boſ-
quetus *ad Innocentium lib.* 3. *epiſt.*102.

cc *S. Anaſtaſii*.) Intra ipſam civitatem Romanam 15
eſt Eccleſia S. Anaſtaſii, Collegialis, habens Canoni-
cos Regulares cum ſuo Abbate: de ea agit Munnoz
in rebus mirab. Rom. fol. 174.

dd *Saliſniter*.) Legendum eſt *Salerniter*. Salernum 16
enim eſt civitas Archiepiſcopalis in Neapolitano re-
gno, de qua agemus *in cap.* 1. *de officio judic.*

ee *Vuormatiam*.) Vuormatia eſt etiam in Germa-
nia civitas Epiſcopalis, de qua Bucerus *lib.* 3. *Belg.
Rom. cap.* 5. *num.* 4.

ff *Abſolvi*.) Contra jus, ſiquidem ab excommuni-
catione ſpeciali ſententia prolata tantùm poteſt abſolve- 17
re, qui illam protulit, ejus ſuperior, ſucceſſor, aut ab eo
delegatus, non alius inferior, vel æqualis. Concilium
Nicænum *can.*47. ibi: *Nullus Epiſcopus ſolvat, quem alius
Epiſcopus ligavit*. Carthaginenſe VI. *cap.* 16. plura Pa-
normit. & Fileſacus *in cap. paſtoralis*, §. *præterea*, *de of-
fic. Ordin.* Gibalinus *de cenſur. pag.* 413. Unde Epiſcopus
Vvormat. non jure ordinario, cùm inferior eſſet; non ju-
re delegationis, cùm nulla præceſſiſſet, abſolvere poterat

Philippum jam à Cœleſtino III. excommunicatum.

18 gg *A Sede Apoſtolica requiſivit.*) Sed videbatur ſuperfluò requiſiviſſe, cùm Epiſcopus poſſet diſpenſare in juramentis, *cap. nuper, de ſent. excom.* Sed adhuc dicendum eſt, non poſſe relaxare hoc juramentum, nec alium quàm Pontificem poſſe gratiam jurisjurandi facere, vel ejus vinculum remittere, cùm juratum eſt in rebus maximè arduis, & à perſonis illuſtribus, ut ſupremis Principibus, *cap. novit* 13. *verſ. licèt, de judic. cap. quanto* 18. *cap. ſicut* 29. *cap. intellecto* 33. *de jurejur. cap. ad Apoſtolicæ* 2. *verſ. Dejeravit, de re judic. lib. 6. cap. grandi, de ſuppl. negl. eod. lib.* Docent poſt D. Thomam 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 9. Suarez *tom.* 2. *de relig. lib.* 2. *cap.* 33. *in fine*, Sanchez *lib.* 3. *Summæ, cap.* 19. *n.* 7. & *cap.* 21. *n.* 2. Azor *l.* 11. *moral.* 1. *p. cap.* 9. *q.* 4. Rouſſelius *lib.* 1. *hiſtor. juriſd. Pontiſ. cap.* 6. *n.* 2. unde cùm juramentum in præſenti ſuiſſet præſtitum ſuper re ardua, videlicet electione Imperatoris, & à Principe ſupremo, ideò ejus relaxatio ſpectat ad Romanum Pontificem.

19 hh *Marcoaldus.*) Ipſe enim cùm eſſet Seneſcallus Imperii, ob nimiam gratiam, qua ipſum proſequebatur Otho Imperator prædefunctus, & eſſet vir potens, & ſubdolus, arte, & armis totum Siciliæ regnum peſſundare non ceſſabat, in grave Romanæ Eccleſiæ, & Friderici adhuc pupilli, Regis Siciliæ damnum; quare eum excommunicavit Innocentius, ut refert Spondanus
20 *anno* 1202. *n.* 2.

ii *Dicatur illicitum.*) Philippus enim juramento promiſit Henrico, ejus filium Fridericum Imperatorem futurum fore; quare licèt ſine animo adimplendi juraſſet, adhuc juramento obſtringebatur, aliàs in perjurium incideret, *l.* 2. *verſ. ne ex neceſſitate, C. de indict. vidult. l. ult. tit.* 11. *part.* 3. docent Suarez *d. t.* 2. *lib.* 3. *de juram. n.* 2, plures apud Sancium *lib.* 3. *Summæ, cap.* 10. *nu.* 3. Hugo Grotius *lib.* 2. *de jure belli, c.* 13. *n.* 3. Et licèt Philippus exiſtimaret illicitum fuiſſe juramentum, cùm dubium eſſet, an licitum, vel illicitum eſſet, ſine diſpenſatione, vel relaxatione Romani Pontificis contra illud venire non poterat, ut docent Suarez *de cenſur. lib.* 2. *diſp.* 33. Baſilius *de matrim. lib.* 12. *cap.* 8. §. 2. *n.* 5. Juramentum de quo in præſenti, præſtiterunt Philippus & alii Principes Friderico Siciliæ Regi in cunis vagienti, ſuperſtite adhuc Henrico Imperatore ejus patre, promiſeruntque eum in Imperiu ſucceſſurum, ut refert Spondanus *d. anno* 1202. *n.* 1.

jj *Gabaonitæ.*) De quo juramento eſt textus *in cap.* 9. *Joſue*, relatus *in cap. Innocens*, 22. *q.* 4. & de eo agunt Suarez *t.* 2. *de relig. lib.* 2. *cap.* 16. *ex n.* 3. Baſilius *lib.* 9. *de matrim. c.* 17. *n.* 16.

kk *Ad noſtrum judicium.*) *Cap. quantò* 18. *c. intellecto* 33. *de jurejur. c. novit, §. licet, de judic.* ubi latè dicemus, & *in c.* 2. *eod. tit.*

21 ll *Captivare.*) Et alia facinora perpetrare, etiam poſt pacta inter ipſum Henricum, & Paſchalem: inita enim fuerunt ab anno 1110. & anno ſequenti, pridie idus Februarii Imperator Romam ingreſſus, ſolemniter receptus fuit à Clero & populo; & cùm Paſchalis coronare recuſaret, niſi pactis ſtaret, præcipuè inveſtituris Eccleſiarum renunciando, ipſum Pontificem cum Cardinalibus, & magna Clericorum, Civiumque Romanorum parte Sabinis apud caſtrum quoddam captivos duxit, & per 61. dies arctiſſima cuſtodia detinuit, donec inſpectis cladibus, & captivorum calamitatibus, Paſchalis illum coronavit, eique conceſſit, ne inquietaretur in inveſtituris Epiſcoporum, & Abbatum ſui Re-
22 gni, ut narrat Baronius *anno* 1111.

mm *A prædeceſſore.*) Alexandro III. videlicet; adeò enim Fridericus adhæſit Octaviano Antipapæ, ut cùm Alexander Legatos ſuos ad ipſum Fridericum apud Cremonam exiſtentem miſiſſet pro revocando eo ad unitatem & concordiam Eccleſiæ; ille nimia ſuperbia elatus non ſolùm litteras legere ſprevit, verùm & furore accenſus, nuntios ipſos ſuſpendere nequiter intentavit; quod ad effectum perduxiſſet, niſi Duces Bavariæ, & Saxoniæ obſtitiſſent. De ejus protervia plura Baronius
23 *tom.* 12. *anno* 1159.

nn *Leodienſis.*) Alberti ſcilicet. Albertus enim Dux Brabantiæ, dum Romam profectus eſſet, & à Pontifice coronatus, in itinere invaſus, & occiſus fuit juſſu ipſius Imperatoris, ut refert Murſcus *in annalibus Epiſcop. Leod. n.* 4.

oo *Conradum.*) Theutonicum, qui unà cum Marcoaldo majorem partem patrimonii Eccleſiæ occupaverat, ut refert Spond. *anno* 1198. *n.* 5.

pp *Hoſtienſi Epiſcopo.*) Hugolino videlicet, qui poſteà anno 1227. ad Pontificatus faſtigium pervenit, dictuſque fuit Gregorius IX. De eo plura dat Ughellius *tom.* 1. *Italiæ ſacræ, in Eccleſia Hoſtienſi, n.* 4.

qq *Auximianum.*) Ranierum videlicet, de quo, & de Eccleſia Auximianenſi agit Ughellius *tom.* 1. *Italiæ ſacræ, pag.* 557.

rr *Alapis.*) De injuria percuſſione alapæ irrogata latè agunt Villadiego *in l. fin. lib. ult. fori*, Ant. Gomez *lib.* 3. *variar, c.* 6. *n.* 6. 24

ſſ *Archiepiſcopum captivari.*) Horum ſcelerum deteſtationem prætereo, ſufficiat laudaſſe textus *in cap. ſi quis deinceps* 22. 17. *q.* 4. *cap. ita nos* 25. *q.* 2. in carceratione enim ſacrilegium commiſit, *cap. attendendum* 13. 17. *q.* 4. *Clement.* 1. *de pœnis*; cenſuram, *ex can.* 11. *Bullæ Cænæ Domini*, & infamiam contraxit, *l. ſi quis hoc* 10. *C. de Epiſc. & cler.* Zonaras *in can.* 3. Concilii habiti in templo Sophiæ, aſſerit ejuſmodi ſacrilegium eſſe intolerabilis audaciæ, & ob id Imperio, ſeu Regno etiam obtento privandus erat, ut in noſtra tempeſtate privatus fuit Henricus Rex Galliæ ob incarcerationem Archiepiſcopi Cardinalis Legionenſis: referunt Spondanus *anno* 1589. *n.* 10. Jacobus Thuanus *tom.* 4. *lib.* 25. Henricus Catharin. Davila *lib.* 10. *de la guerre civile de France.*

tt *Conrado.*) Eo enim defuncto anno 1151. Fridericus Dux Svevorum, cognomento Ænobarbus, ſucceſſit, ut refert Baronius *d. anno*; mortuo autem ipſo Friderico I. anno 1190. Henricus V. ejus filius creatus fuit Imperator anno 1191. 25

uu *Fridericus.*) Qui erat filius ipſius Henrici V.

xx *Philippus.*) Qui erat frater ipſius, unde videbatur jure ſanguinis, non verò electionis Imperium deferri: an verò utilius ſit regnum deferri jure ſucceſſionis, an verò per electionem, diſputant latè Politici. Cochier *lib.* 1. *theſauri pol. cap.*. Bernegerius *in Tacitum q.* 32. P. Menochius *lib.* 1. *polit. c.* 6. Salcedo *de regim. Princip. lib.* 4. *c.* 1. *diſſertat.* 43. & citati *in cap.* 1. *hoc tit.*

COMMENTARIUM.

EX hac percelebri Innocentii III. epiſtola ſequentem eliciunt Interpretes aſſertionem: *Ad R. Pontificem ſpectat electum Imperatorem confirmare, ungere, & conſecrare, ſi eſt dignus; vel rejicere, ſi eſt indignus.* Probant textus *in c. ſi Apoſtolicæ* 2. *de re judic. lib.* 6. *Clement. unica, de jurejur. extravag. unica Joannis XXII. c. licèt, de voto.* Probari etiam poteſt ex Concilio Lateran. ſub Innocentio III. *cap.* 3. in illis verbis: *Si Dominus temporalis monitus ab Eccleſia terram ſuam purgare neglexerit, intra annum ſignificetur hoc R. Pontifici, ut ex tunc ipſæ vaſſallus ab ejus fidelitate denuncietur abſolutus, & terram exponat Catholicis occupandam.* Etiam probatur perpetuo uſu, & praxi Eccleſiæ. Gregorius enim Romam cum tota Italia à Leonis Imperio recedere fecit, ut refert Baronius *anno* 730. *n.* 2. & 4. Gregorius etiam VII. Henricum IV. & Imperio, & Regno privavit, ut ex Sigeberto refert Suarez *adverſus Regem Angl. lib.* 3. *c.* 23. *nu.* 3. Innocentius IV. in Concilio Lugdunenſi Fridericum II. Imperatorem à Gregorios IX. excommunicatum, auctoritate Apoſtolica Imperio privavit, firmiter inhibendo, ne quiſquam illi tanquam Imperatori pareret. Refert Platina *in vita Innocentii IV.* Clemens VI. Ludovicum Bavarum, quia iniquè imperium occupaverat, eo privavit, & Carolum V. eligi fecit. Hæc, & alia exempla ad Imperatorem ſpectant; alia autem Regnis à Pontifice ablatis, & translatis paſſim apud hiſtoricos reperiuntur. Zacharias Pontifex titulum Regis à Childerico in Pipinum tranſtulit, ut traditur *in c. alius* 15. *quæſt.* 6. & refert Baronius *anno* 751. *in principio*; & *anno* 841. *n.* 3. ubi etiam tradit Lotharium ob ſua ſcelera regno privatum fuiſſe: & Boniſacius VIII. Philippum Pulchrum regno privarum declaravit, ut refert Æmilius *in ejus vita.* Alia exempla referunt Suarez *ubi ſupra, c.* 23. *n.* 16. Salcedo *ad D. Thomam de regim. Princip. l.* 3. *c.* 19. *diſſert.* 41. innumeri relati à Barboſa *in c. ſi Papa* 6. 40. *diſt.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti, & in d. Clement. unica, de jurejur.* Cironius *in parat. ad tit. ne ſede vacante*, Scomborn. *lib.* 4. *polit. c.* 33. Bellarminus *de tranſlat. Imperii, lib.* 3. *per totum*, Gretſerus *pro Bellarmino, in eod. tract.* Ponze de Leon contra Vvartamundum *c.* 13. Roa *de jurib. Princip. quæſt.* 2. *n.* 11. Panninus *integro tract. de coronat. Imperat.* Stephanus Pavimeiſter. *lib.* 2. *de juriſdict. Imperii, cap.* 4. Michael Rouſſellius *lib.* 7. *hiſtor. juriſd. Pontif. cap.* 3. Zipæus *in Caſanum lib.* 1. *c.* 9. Homagen. *in juriſprud. publ, lib.* 2. *cap.* 1. Viſcher. *de elect. Regis Rom. concl.* 31. Joannes Theodorus Sprengerius *in juriſprud. publ.* qui latè formam electionis, 26 Concluſio deducitur, & probatur.

nis, coronationis, & conſecrationis Imperatoris refert. Illuſtriſſimus D. Franciſcus Ramos *ad Alex. VII. pro Epiſ. Luſitaniæ, propoſ. 3. & 4.*

27 Sed hæc aſſertio, ut dogma à Catholicis recepta, & amplexa, difficilis redditur quorumdam hæreticorum cavillationibus, qui ſub politicorum larva continuò Pontificiam poteſtatem laceſſere, & impugnare non ceſſant. Primam expendunt ex eo, quia Imperia, Regna, & Principatus à Deo immediatè proveniunt, nec ab ulla humana pendent poteſtate, ut probatur *ex lib. 1. Regum, c. 12. verſ. 1. & 16. Proverbior. c. 8. verſ. 15. c. 2. Daniel. verſ. 25. Iſaiæ c. 45. verſ. 1. & 2. Matthæi cap. 22. verſu 17. epiſt. 1. D. Petri, c. 2.* D. Paul. *ad Rom. c. 13. verſ.* 18. Faciunt lex *deprecatio, ff. ad legem Rhodiam de jactu*, lex finalis *Cod. de legib.* lex 3. *in fine, C. de quadrien. præſcript.* novella 28. Juſtin. *c. 4. & 105. c. 2.* unde Imperatorem tantùm virtute electionis, abſque ulla confirmatione, aut conſecratione Pontificis, exercere poſſe juriſdictionem Imperialem, docuerunt Carolus Molineus *in conſuetud. Pariſ. titul. 1. n.* 73. Pavimeiſter. *lib. 2. de juriſdict. c. 4. n.* 5. Fulvius Pacianus *lib. 2. de probat. c. 35. nu.* 32. Elias Scherius *de Diis German. c. 1, pag.* 32. igitur non rectè in præſenti deciditur, electum in Imperatorem, confirmationem, & coronationem à Pontifice petere debere. Secundam deducunt ex exemptione Imperatorum à R. Pontificis juriſdictione temporali, quam adſtruunt ex Tertulliano *ad Scapulam c. 2. Colimus ergo Imperatorem, ut hominem à Deo ſecundum, & ſolo Deo minorem; ſic enim omnibus major eſt, dum ſolo Deo vero minor eſt*. D. Ambroſio *contra Maxentium*, ibi: *Dolere potero, potero flere, potero gemere; adverſus arma, milites, Gothoſque lacrymæ meæ arma ſunt, talia munimenta ſunt Sacerdotis, aliter neque debeo, nec poſſum reſiſtere*. D. Gregor. *lib. 1. epiſt.* 61. aliàs 100. ubi ſcribit Mauritio Imperatori ob legem, quam injuſtè tulerat, in hæc verba: *Ego quidem juſſioni ſubjectus, eandem legem per diverſas terrarum partes tranſmitti feci; & quia lex ipſa omnipotenti Deo minimè concordat, ecce perſecutionis meæ paginas Sereniſſimis Dominis nunciavi; utrobique ego, quæ debui, exſolvi, qui & Imperatori obedientiam præbui*. Igitur Imperator electus non ſubeſt Pontifici, ut tamquam indignus rejiciatur, & Imperio privetur. Accedit, nam Imperatoribus, etiam tyrannis, & dyſcolis, eſſe obediendum, omnia jura teſtantur. D. Petrus *epiſt. 1. c. 2. verſ.* 18. illic: *Servi ſubditi eſtote in omni tempore dominis, non tantùm bonis, & modeſtis, ſed etiam dyſcolis*; id eſt, injuſtis, & tyrannis, ut acceperunt D. Clemens *l. 7. conſt. Apoſtolicar. c.* 17. Clemens Alexandrinus *lib. 3. pædag. c.* 11. *c. Julianus 94. c. qui reſiſtit. 97. 11. q. 1. c. omnis 2. de cenſibus*. D. Thomas 2. 2. *q.* 10. *art.* 10. *in corpore*, latè probant Suar. *adverſus Reg. Angl. lib. 3. c. 1. & 4.* Molina *de juſtit. diſp.* 8. Bellarm. *t. 2. lib. 3. c. 3. §. præterea*, Benedictus Perer. *ad c. 13. epiſt. ad Rom. quæſt. 1. & 2.* Jo: Lorinus *ad primam ep. D. Petri, c. 2. verſ.* 13. Marius Cutel. *in C. ad l. Martini, c. 32. nota 32. ex n. 3. & de immun. eccleſ. lib. 2. q.* 20. poſt multos, & poſt egregiam legem 15. *cum ſequent. tit. 13. p. 2.* ex noſtratibus noſtri olim Præceptores, & affectu, & toga noſtri, D. Joannes de Solorzano *to. 2. de jure Indiar. lib. 2. c. 23. n.* 77. D. Joannes de Larrea *alleg. 63. n. 5.* Valenzuela *conſ. 4. n. 79. & ſeq.* Ex eruditorum ſubſelliis Joannes Fileſacus *lib. 1. ſelect. c. 9. & de idololatr. c. 9. &* 10. Antonius Auguſtinus *in epitome juris, lib. 10. titul.* 47. *& lib. 35. titul.* 2. Grotius *de jure belli, lib. 1. c. 4. nu.* 3. & 4. quos, & alios laudat more ſolito Illuſtriſſimus D. Franciſcus Ramos *in prædicto ſyntagmate de Epiſcopis Luſitan. de prælud. num.* 86. Igitur licèt Philippus, de quo in præſenti, tyrannus eſſet, nihilominus cùm à majori parte electorum electus eſſet in Imperatorem, tamen debebat confirmari à Pontifice, & à Duce Turingiæ, aliiſque Principibus Germaniæ pro Imperatore haberi.

28 De tranſlatione Imperii. His tamen Politicorum Cavillationibus parum obſtantibus, præſens Innocentii Decretalis obſervanda, & propugnanda eſt, pro cujus illuſtratione ſciendum eſt, ante Conſtantinum Magnum Imperium tantum ab Imperatore Romæ degente, & Cæſarea dignitate præfulgente regi, & gubernari; demum cùm Conſtantinus Magnus Byzantium, ſeu Conſtantinopolin in novam Romam erexiſſet, Imperium diviſit inter Conſtantinum, Conſtantem, & Conſtantium ſuos filios: quare cum ipſe è vivis excederet anno 341. Conſtantinus junior, & Conſtans Imperatores Occidentis remanſerunt; Conſtantius verò juxta patris diviſionem Conſtantinopolin, & cum ea Imperium Orientale occupavit. à quo tempore uſque ad Auguſtuli Imperatoris tempora, annos videlicet 476. diverſi Imperatores Orientis, atque Occidentis fuerunt,

Auguſtulo verò debellato, & Imperio Occidentali à Barbaris occupato, tantùm remanſit Imperator Romanus in Oriente, uſquedum Juſtinus opera Beliſarii, & Narſetis, hinc inde victis Vvandalis, & exactis Gothis, & Imperium Occidentale recuperavit; quo tempore ab uno tantùm Imperatore tam Orientale, quàm Occidentale Imperium regebatur: ſed cùm Imperatores ſemper Conſtantinopoli ſedem habuiſſent, & tantùm per Exarchos Italiam regerent, & gravatæ Eccleſiæ per totam Italiam à variis gentibus Imperatores etiam interpellati auxilium non præberent, & ita Imperatorum Orientalium abſentia, aut ignavia, Occidentalium rerum ſtatum defenſoris indigere præſentia, & cura expertum eſſet, poſt alios Eccleſiæ Romanæ Præſules, qui diverſos Franciæ Reges in ſubſidium Eccleſiæ vocarunt, Leo III. Carolum Magnum Romæ vocavit, & Imperatorem coronavit, atque ei, & ejus ſucceſſoribus nomen, & dignitatem Imperatoris conceſſit: quo facto tranſlatum fuiſſe Imperium à Græcis in Carolum Magnum, docetur in hoc textu, & in Clementina unica *de jurejur.* Neque audiendi ſunt, qui hoc Imperium diverſum à Romano fuiſſe autumarunt. Hanc Imperii tranſlationem referunt Pius II. *in epiſt. 395. ad Regem Turcarum miſſa*, illic: *Et ſicut anteceſſores noſtri Stephanus, Adrianus & Leo Aſtulphum, & Deſiderium gentis Longobardiæ Reges, Pipinum, & Carolum Magnum accerſiverunt, & liberati de manu tyrannica Imperium à Græcis ad ipſos liberatores tranſtulerunt*. Zonaras *lib. 3. Romæ Franci potiti ſunt Carolo à Leone coronato, & Romanorum Imperatore appellato.* Cedrenus *in vita Conſtantini*, ibi: *Venerunt etiam à Carolo, quem Leo Papa Romæ coronaverat*. Ado Viennenſis *in Chron. ætate* 6. ibi: *In die ſancto Nativitatis Domini, ante confeſſionem B. Petri Apoſtoli, cùm glorioſus Rex Carolus ab oratione ſurrexiſſet, Leo Pontifex capiti ejus coronam impoſuit*. Polydorus Virgilius *lib. 4. de invent. rerum, cap.* 7. ibi: *Quas ob res Leo III. Carolum Magnum fecit Imperatorem*. Et innumeris SS. PP. & Hiſtoricorum, præcipuè illius ſæculi, teſtimoniis probant, & objectionibus Illyrici, aliorumque hæreticorum ſatisfaciunt Bellarminus *de tranſlat. Imperii, lib. 1. c. 4.* Jacob. Grethſerus *in eod. tract.* Ponze de Leon *contra Vvaramund. c* 13. etſi nuper impugnet Aroiſeus *de tranſlat. Imperii, cap.* 7. & authoritate Eccleſiæ factam fuiſſe negent Rogerus Vvidringtonus *in apologia pro jure Principum, nu.* 413. Barclajus *contra Bellarm.*

Carolo Magno Imperatori ſucceſſit Ludovicus ejus filius, quem Stephanus IV. aliàs V. Rhemis coronavit anno 802. Ludovico ſucceſſit Lotharius, quem Paſchalis II. Romæ coronavit anno 822. Lothario ſucceſſit Ludovicus ejus filius, quem Sergius II. coronavit Romæ anno 844. Ludovico ſucceſſit Carolus Calvus ejus patruus, frater Lotharii, quem Joannes VIII. coronavit anno 874. Carolo Calvo ſuffectus fuit Ludovicus Baldus, quem coronavit ipſe Joannes VIII. anno 877. Ludovico Balbo ſucceſſit Carolus Craſſus, coronatuſque fuit à Ioanne VIII. anno 878. Carolo Craſſo ſucceſſit Arnulphus, quem Formoſus Papa coronavit anno 886. Arnulpho ſucceſſit Ludovicus ejus filius, quem coronavit Stephanus VII. anno 899. Ludovico à Berengario tyranno oculis, & Imperio orbato, occupavit Imperium Lambertus I. & defuncto Ludovico IV. anno 912. extincta fuit Caroli Magni progenies, & Conradus Dux Germaniæ Imperator renuntiatus fuit. Refertus latè Petrus Andlus *de Imp. lib. 1. c.* 13. Rouſſelius *d. lib. 7. cap.* 3. Sed cùm Eccleſia illis temporibus à tyrannis vexaretur, opprimereturque, Ioannes XII. in ſubſidium vocavit Othonem Saxonum Regem, quem ob res tam pace, quàm bello præclarè geſtas, Imperatorem coronavit anno 962. Illi ſucceſſit Otho II. & huic III. & ita Imperium à Francis in gentem Saxonum tranſlatum fuit, ut ex variis Hiſtoricis referunt Baronius, & Coriolanus *in prædictis annis*, Bellarminus *ubi ſup. lib. 2. c. 1.* Poſtquam tres Othones Imperium continuò obtinuerunt, Gregorius V. Pontifex Romanus conſtituit, ne deinceps Imperii majeſtas jure hereditario, ſed potiùs electitio deferretur, ut ſpe ipſius conſequendi poſt obitum pro tempore Imperantis, cæteri Principes ad virtutes invitarentur, electione penes certos Electores decreta, qui in Germaniæ liberis civitatibus congregati Romanorum Regem eligerent, non antè Imperatoris nomine appellandum, quàm dignitatis confirmationem, & Imperatorum diadema à R. Pontifice reciperet, ut ſuprà probavi, & narrat Baronius *anno 996.* 29 De Caroli ſucceſſoribus.

Conſtat collegium hoc Electorum ſeptem Principibus, quos Palmites Imperiales appellat Carolus *in bulla* 30 De Septem Electoribus.

aurea; colomnas Imperii dicunt plures relati à Viſcherio *de elect. Regis Rom. membr.* 6. frequenter tamen Electores dicuntur. Septem fuerunt conſtituti magna cum ratione: miſſas facio quas Interpretes adducunt, petitas tam ex perfectione numeri ſeptenarii, quàm ex numeri inæqualitate, ut diſſentientibus tribus ab aliis, eſſet qui uni parti accedens, omnem poſſet ſedare diſcordiam. His ergo, & aliis omiſſis, in quibus nec etiam pedem figimus, verior ratio petenda eſt ex eo; nam cùm olim, Schardio teſte *de Elector. c.* 9. quatuor eſſent Principum Electorum ordines, primus Regum, ſecundus Ducum, tertius Marchionum, quartus Comitum; ideò ne ullus ordo, qui anteà electioni intereſſe conſueverat, ſe præteritum conqueri poſſet, unus ex quolibet ordine, videlicet ex Regibus unus, alter ex Ducibus, alius ex Marchionibus, alter Ex Comitibus, qui eorum vice, & nomine electionem celebrarent, vocabatur. Hæc circa Principes laicos; circa Eccleſiaſticos verò inſtabis, quare Eccleſiaſtici in collegium Electorum cooptati fuerunt; & ſi Principes Eccleſiaſtici; quare tres? Primæ hæſitationis variæ poſſunt reddi rationes: prima, quia cùm illi Antiſtites Ludovici Imperatoris tempore Imperii participes effecti eſſent, non immeritò ſicut alii Principes ſæculares deſignati ſunt, quod expreſſerunt Guntherus *lib.* 1. *in Ligur.* de electione Friderici I. agens:

Huc ſacri, celebreſque viri, quos laude ſerena
Infula, vel gladius mundo facit eſſe verendos,
Ex omni regione fluunt ad publica Regni
Commoda.

Ut Guillelm. Brito *lib.* 3. *Philippidos*:

Eſt enim talis Dynaſtia Theutonicorum,
Ut nullus regnet ſuper illos, ni prius illum
Eligat unanimis Cleri, Procerumque voluntas.

Alia ratio reddi poteſt deducta ex aurea bulla, *tit* 4. §. 4. ubi affirmatur, Eccleſiaſticos debere admitti, ut Imperatoris conſiliis adſint. Magis tamen vera ratio provenit ex devotione Pontificis, & Principum Germaniæ, exiſtimantium ſine Epiſcopis in negotio adeò gravi, & arduo, non poſſe rectè procedi; & omnia rectè proceſſura credebant, ſi religionis Antiſtites electioni Imperatoris, & ejus conſiliis intereſſent: & docet Stephanus Pavimeiſter. *lib.* 2. *de juriſdict. c.* 5. *n.* 18. Tres autem electores deſignati fuerunt, quia propter ſummam eorum auctoritatem ordo Eccleſiaſticus uno tantùm contentus fuiſſet; duo verò conſtitui non poterant, propter ſuffragii æqualitatem, quæ contingere poterat: tertius ergo addi debuit, atque ſic ſeptenarius numerus eſt completus; adeò tamen iſte numerus præſcriptus, & præfixus eſt, ut ſine Pontificis auctoritate augeri, minuive non poſſit, ut latè defendit Diana *p.* 10. *tract.* 4. *per totum*.

31 *Enumerantur Electores.* Eccleſiaſtici Electores ſunt Archiepiſcopus Moguntinus per Germaniam, Archiepiſcopus Treverienſis per Galliam, & provinciam Arelatenſem, Archiepiſcopus Colonienſis per univerſam Coloniam: eorum antiquitatem, & officia refert, & exponit Viſcherius *ubi ſupra*, *fol.* 24. Electores ſæculares ſunt Rex Bohemiæ, Romani Imperii Archipincerna; Comes Palatinus, Rheni Archidapifer; Dux Saxoniæ, Archimareſcallus; Marchio Brandeburgenſis, Archicamerarius. Circa Regem Bohemiæ, omiſſis traditis à Viſcherio *ubi ſup. pag.* 35. ſolet dubitari, utrum habeat vocem electoralem abſolutè, an tantùm ſuffragium dare poſſit, cùm cætera Electorum vota diſſentiunt? Aliqui negant abſolutè, Regem Bohemiæ ſuffragium dare poſſe, ut ſunt Krantaius *lib.* 4. *Saxoniæ*, *c.* 25. *&* 28. Simon Schardius *de electionis origine c.* 9. Alii tantùm in caſu diſcordiæ vocem electoralem habere docent: ita communiter Canoniſtæ *in hoc textu*, Pacianus *de probat. lib.* 2. *c.* 35. *n.* 26. Clamatius *de arcanis Rerumpubl. c.* 19. Bellarminus *de translat. Imperii*, *lib.* 1. *c.* 1. Schomburnerius *lib.* 5. *polit. c.* 33. ſed rectiùs defendit, & probat Viſcherius *ubi ſupr. pag.* 40. Regem Bohemiæ purum, & abſolutum habere ſuffragium; ipſe videndus eſt pro hujus quæſtionis reſolutione. Hoc jus vocis electoralis ſucceſſione defertur, non tamen abſolutè, ſed ex jure primogenituræ. Debent etiam habere Electores decimumoctavum annum, ut admitti poſſint ad electionem; & ſi infra eos ſint, eorum curatores, qui debent eſſe fratres ſeniores, admittuntur ad electionem. Debent etiam Electores imbui, & inſtitui linguis Latina, Italica, & Sclavonica.

32 *Forma electionis.* His ſuppoſitis circa perſonas vocem electoralem habentes, nunc breviter forma electionis, confirmationis, & coronationis referenda eſt, ut noſtri textus contexturam abſolvamus; & illa tres continet partes. Prima verſatur circa ea, quæ electionem præcedunt: ſecunda circa ea, quæ in ipſa electione contingunt: tertia circa ea, quæ electionem ſequuntur. Vacante igitur Imperio Moguntinus Archiepiſcopus, tanquam Collegii Decanus, litteris ſuis patentibus aliis Electoribus certum electionis diem, & conventum indicit, ut ex aurea bulla probat Viſcherius *concluſ.* 20. *pag.* 75. omnes autem Electores vocandi ſunt, ita ut ſi unus contemnatur, electio nulla ſit, ex regula textus *in cap. bonæ*, *hoc tit.* Electores ita vocati comparere debent per ſe, aut per ſuos procuratores; ſi perſonaliter adfuerint, tantùm comitatum ducentorum hominum ducere poſſunt: convocari debent in civitate Francofordienſi; licèt enim antiquitus locus electionis incertus eſſet, & arbitrio electorum relictus, unde Otho II. electus fuit Aquiſgrani, teſtante Cuſpiniano *in ejus vita*; Henricus II. Moguntiæ, ut refert Marianus Schotus *in chron. lib.* 3. & alii; per bullam tamen auream ſtatutum fuit, ut Francofurti electio celebraretur, ubi deinceps omnes ferè Imperatores electi fuerunt, ut probat Viſcherius *ubi ſuprà*, *pag.* 67. Cùm in conventu Electores de electione tractaverint, celebrato Miſſæ ſacrificio, & aliis tam ſacris, quàm profanis rebus peractis, quas recenſet Joannes Theod. Spregerus *in juriſd. publ.* juramentum præſtant Electores ſub formula ita concepta ex aurea bulla, *c.* 2. §. 2. *Ego N. Elector, juro ad hæc ſancta Dei Evangelia hic præſentialiter coram me poſita, quod ego per fidem, qua Deo, & ſacro Romano Imperio ſum adſtrictus, ſecundum omnem diſcretionem, & intellectum meum, cum Dei adjutorio eligere volo temporale caput populo Chriſtiano, id eſt Regem Romanorum in Cæſarem promovendum, qui ad hoc exiſtat idoneus, in quantum diſcretio, & ſenſus mei dirigunt, & ſecundum fidem prædictam, vocemque meam, votum, ſeu electionem præfatam dabo, abſque omni pacto, ſtipendio, pretio, vel promiſſo, ſeu quocumque modo talia valeant appellari. Sic me Deus juvet, & omnes Sancti.* His peractis ſuffragia hoc modo præſtantur. Primò ſuffragium dat Archiepiſcopus Treverenſis, ſecundò Colonienſis, tertiò Rex Bohemiæ, quartò Comes Palatinus, quintò Dux Saxoniæ, ſextò Marchio Brandeburg. ultimo loco Archiepiſcopus Moguntinus: ſtatim vota conferuntur, & publicantur, primò in conclavi, demum coram populo.

Succedit alia pars electionis, quæ circa coronationem, inaugurationem, & alia, quæ electionem ſequuntur, verſatur. 33 *De tribus coronis.* Electione igitur legitimè peracta, Imperium commendatur electo, & ab eo confirmantur privilegia Electoribus conceſſa. Sequitur coronatio, quæ triplex eſt, Germanica videlicet, Lombardica, & Romana? Prima coronatio coronæ ferreæ fit Aquiſgrani ab Archiepiſcopo Colonienſi, licèt olim à Moguntino fieret: probant Homagen. *in juriſprudentia publica*, *l.* 2. *c.* 1. Viſcherius *ubi ſup. pag.* 109. Ipſa coronatio peragitur primò per unctionem; ſecundò per traditionem inſignium, quæ ſunt gladius, ſceptrum, pomum: ſequuntur ſtatim pompa, elogia, præconia, miſſilium jactatio, & convivium, ubi Eccleſiaſtici Electores menſam conſecrant, & ſigillum Imperatoris tenent: Marchio Brandeburg. aquam, Comes Palatinus cibum miniſtrant; Dux verò Saxoniæ Mareſcalli officium exercet: poſt hanc coronationem Germanicam ſequitur Lombardica, quæ fit cum corona argentea Modoetiæ propè Mediolanum ab Archiep. Mediolanenſi. Demum tertia coronatio, Romana videlicet, fit Romæ, ab ipſo Pontifice, unctione jam peracta à Cardinale Hoſtienſi, licèt hæc coronatio juſtis ex cauſis aliquando omitti ſoleat, ut refert Viſcher. *ubi ſup. pag.* 117. His omnibus peractis Imperator juramentum facit Pontifici, de quo *in c. tibi Domino*, 93. *diſt. Clement. unica*, *de jurejur.* ejus formam refert Homagen. *d. l.* 2. quos ſitus in coronatione hac Imperatoris adhibendos refert ex Gerbrando, & aliis Novarin. *lib.* 10. *ſchediaſm. c.* 6.

His animadverſis ratio ejus deciſionis, quare videlicet Pontifex rejicit, vel admittit Imperatorem electum, 34 *Ratio decidendi.* cùm dignum conſecrat, & indignum reſpuit, ex eo provenit, quia Romanus Pontifex eſt ſpiritualis Pater, & Paſtor tam Imperatoris, quàm cæterorum Principum, quantumcumque in ſuo ordine ſupremi ſint; ac proinde ex vi ſuæ poteſtatis in his, quæ ad ſpirituale regimen ſpectant, juriſdictionem temporalem, ſaltem indirectam, obtinet; quare cùm maximè interſit totius Chriſtianæ Reipublicæ, ut dignus, moribus integer, virtutibus clarus, & Romanæ Eccleſiæ religioſiſſimus, & Fidei Chriſtianæ, & Apoſtolicæ amantiſſimus ad ſumma Imperii faſtigia evehatur, jure poteſt Pontifex Romanus in tam arduo negotio decernere, ita ut confirmet dignum electum, rejiciat autem, Imperioque privet indignum, *c. in memoriam*, 19. *diſt. c. novit*, *de judic. c. licèt* 6. *de voto*, *c.* 2. *de re ju-*

Digitized by Google

re judicata, *lib. 6.* plura tradimus *in d. c. novit*, & latè probat Solorzanus *lib. 2. de jure Indiar. tom. 1. c. 22. per tot.* & eruditè congeſſit D. Franciſcus Ramos *in d. ſuo ſyntagmate*, *propoſ. 4.* Unde in præſenti Innocent. III. potuit Philippum perjurum, excommunicatum, & tyrannum ab Imperio reiicere, & Othonem confirmare, & conſecrare; præcipuè cùm hæc Impetatorum electio à R. Pontifice proveniat, ut ſuprà dixi.

35 Diſſolvitur dubitandi ratio. Necobſtant Politicorum conſiderationes. Non prima, cui facilè ex ſuprà relatis ſit ſatis; Imperium enim à Græcis ad Germanos auctoritate Pontificis translatum fuit; unde Carolus Magnus non ſucceſſione, aut armis illud occupavit, ſed à R. Pontifice immediatè obtinuit; unde Pontifici competit confirmatio, cùm tota hæc Imperialis electio ab eo introducta ſit, ut defendit Bellarminus *dicto lib. 2. de translat. Imperii*, *per tot.* Nec ſecunda conſideratio adverſatur, deducta ex dictis auctoritatibus Tertulliani, Ambroſii, & Gregorii, quibus facilè, & ſigillatim reſpondetur. Primò Tertulliani auctoritati, aſſerendo Septemium Africanum tantùm aſſerere, ſupremam Imperatoris poteſtatem in temporalibus eſſe; poteſtatem verò R. Pontificis ſpiritualem, & temporalem indirectam in ordine ad ſupernaturalia; & iſtæ ſupremæ poteſtates diverſæ ſunt, nec inter ſe habent oppoſitionem. Nec D. Ambroſius negat hanc poteſtatem Pontificis in Imperatorem; ut enim ait in fine orationis, *Imperator bonus intra Eccleſiam, non ſupra Eccleſiam eſt*. Igitur tantùm D. Ambroſius ait, quod quando Eccleſiæ arma, videlicèt cenſuræ non ſufficiunt, ſubſidium ultimum Sacerdotis eſt lacrymas, atque preces coram Deo effundere. Quod ad auctoritatem Magni Gregorii ſpectat, S. Pontifex illis verbis utitur pro temporum calamitate; Imperatoris enim audacia cohiberi non poterat: non tamen negat doctiſſimus Præſul Eccleſiam habere poteſtatem transferendi Imperium ex cauſis in Jure expreſſis, & aliis juſtis. Nec obſtat, Principi tyranno obediendum eſſe; nam ut ſuprà dixi, dupliciter Princeps tyrannus poteſt conſiderari: primò ob uſurpationem, & invaſionem alieni regni: ſecundò improbo uſu, & exercitio juriſdictionis. Primo caſu Principi tyranno obſiſtendum, reſiſtendumque eſt, quo modo tyrannus erat Philippus in præſenti ſpecie. Secundo caſu Principi legitimo, ſed tyrannicè regenti, & gubernanti ſuum Principatum parendum eſt, ex juribus ſuprà citatis, cùm adhuc Regno privatus non ſit: quare legitimus dominus naturalis cenſetur.

Ex ſuprà traditis accipit lucem textus in extravaganti unica Joannis XXII. *ne Sede vac.* ubi cùm poſt Clementis V. obitum vacaſſet Romana Sedes annis duobus, menſibus tribus, diebus 17. & eo tempore Henricus Imperator deceſſiſſet, Imperatores electi fuerunt à variis Ludovicus Dux Bavariæ, & Fridericus; & cùm armis ſuperior evaderet Ludovicus, abſque Pontificia confirmatione Imperium occupavit, quem anathemate percuſſit Joan. XXII. & conſtituit, ne ullus vacante Imperio regimen ſuſciperet, nec tanquam Vicarius: quæ conſtitutio ex ſuprà dictis lucem accipit: nam cùm ex Pontificia juriſdictione proveniat electio Imperatoris, & à Romano Pontifice petenda ſit confirmatio, juſtè, & jure potuit Joannes XXII. Ludovicum excommunicare, cùm abſque confirmatione Pontificia Imperii regimini ſe ingeſſiſſet; & ſimul ratione propriæ juriſdictionis potuit Joannes XXII. conſtituere, ne vacante Imperio Vicarius eligeretur. 36 Intelligitur extrav. un. ne Sede vac.

C A P U T XXXV.

a Idem.

COram dilecto filio noſtro tit. S. Pudentianæ Presbytero Cardinali. ***Et infrà***: Si verò utriuſque partis fuerit electio caſſata, vos fratribus omnibus, qui fuerint in provincia, convocatis, quod majori, & ſaniori parti eorum ſuper prædictis videritis complacere, faciatis per cenſuras eccleſiaſticas firmiter obſervari.

N O T Æ.

1 a IDem.) Licèt textus iſte reperiatur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap. 1.* tamen non conſtat, cui miſſa ſit ejus deciſio, & ubi præſens caſus contigerit; tantùm ex eo deduci valet, de hac cauſa cognoviſſe Cardinalem tit. Sanct. Pudentianæ, qui titulus Cardinalitius pertinet ad Baſilicam Sanct. Mariæ Majoris, ut refert Cohelius *in notitia Cardin. capitul. 6.* Ex hoc textu deducitur, ad electionem vocandos eſſe omnes jus ſuffragii habentes, dum tamen intra provinciam exiſtant: quam partem examinavi *in capitul. cùm inter 18. hoc titul.* Etiam ex hoc textu probatur, electionem factam à majori, & ſaniori parte, eſſe confirmandam à ſuperiore: quam aſſertionem latè exponam *in cap. Eccleſia 57. hoc tit.*

C A P U T XXXVI.

Idem *a Parmenſi Epiſcopo, & ejus conjudicibus.*

BOnæ memoriæ S. Epiſcopo *b* Cremonenſi in extremis agente, cùm de convaleſcentia deſperaretur ipſius, Cremonenſe Capitulum H. Concanonicum ſuum *c* Regii diſciplinis ſcholaſticis inſiſtentem, ad certum terminum in vigilia Pentecoſtes pro futuri electione Pontificis citari fecerunt. Verùm ſecunda feria poſt Pentecoſten dicto Epiſcopo viam univerſæ carnis ingreſſo, Capitulum antequam corpus illius eſſet traditum *d* ſepulturæ, abſente Canonico memorato, in quatuor de ipſo Capitulo, & *e* tres de Clero civitatis poteſtatem eligendi Pontificem contulerunt, expreſſo ut minor pars illorum ſeptem ſequeretur in electione majorem. Habito itaque poſt mortem, ſed ante ſepulturam tamen ipſius Epiſcopi, de futuri Paſtoris electione tractatu, cùm vota illorum ſcinderentur in partes, quatuor in Archipresbyterum, duobus in Archidiaconum, uno in alium conſentientibus, tandem illo ſepulto, minoris partis arbitrio ad judicium accedente majoris, eumdem Archipresbyterum concorditer elegerunt; cui electioni Archidiaconus cum Capitulo, & Clero civitatis, nullo contradicente conſenſit. Verùm adveniens poſtmodum H. & aſſerens ſe fuiſſe contemptum, ac propter hoc electionem hujuſmodi nullius fuiſſe momenti, quaſi jus eligendi devolutum fuiſſe ad ipſum, pro ſe, prout potuit, Archidiaconum memoratum elegit. Conſtituto autem H. pro ſua, & dilectis filiis noſtris F. & N. pro electione Archipresbyteri coram nobis, electionem ab ipſo H. poſt electionem Archipresbyteri non caſſatam, licèt de viro multæ litteraturæ, honeſtæ vitæ, ac claræ famæ, non tamen ſine multa temeritate præſumptam, cùm de priori noſtrum debebat *f* expectare judicium, antequam procederet ad ſecundam, duximus irritandam, in pœnam interdicentes eidem contradictionis vocem, in primo conſenſu Capitulo perdurante. Electionem quoque Archipresbyteri, quamvis laudabile teſtimonium perhibeatur de ipſo, juſtitia exigente caſſavimus: tum quia corpore defuncti Epiſcopi nondum tradito ſepulturæ, habuere de ipſa electione tractatum, contra canonicas *g* ſanctiones: tum quia inventus eſt H. fuiſſe contemptus, licèt unus ſolus extiterit; cùm plus in talibus conſueverit unius contemptus obeſſe, quàm multorum contradictio in præſenti. Nec prædicta debet dici valuiſſe citatio, quia cùm Epiſcopi mortem prævenerit, temeraria nimis extitit, & non potuit arcere citatum. Ad hæc volentes Cremonenſi Eccleſiæ ſpeciali ſolicitudine providere, concedimus, & mandamus, ut ſi Capitulum voluerit in

ſuo

ſuo perdurare conſenſu, ipſum Archipresbyterum auctoritate noſtra in Paſtorem Cremonenſis Eccleſiæ concedatis, alioquin niſi fortè infra undecim dies de perſona idonea in Pontificem ſibi, & Eccleſiæ ſuæ providerint per electionem canonicam, & concordem, vos eiſdem auctoritate Sedis Apoſtolicæ de ipſo Archipresbytero, vel Archidiacono, ſeu de alio viro idoneo providere curetis.

NOTÆ.

1 *Parma urbs.* a PArmenſi.) Ita etiam legitur *in cap. 2. hoc tit. in 4. collect.* Parmenſis civitas, Inſubriæ nobiliſſima urbs, in via Æmiliana ſita eſt: cùm Imperii Romani florente fortuna floruit, poſteà modò arbitrio ſuorum, modò Romani Pontificis gubernata fuit, ut referunt plura de ejus origine, & progreſſu adducentes Merula *de antiq. Galliæ, lib. 2. c. 2.* Andreas Schotus *in itinerario Italiæ, lib. 1. pag.* 170. Habet Eccleſiam Cathedralem Deiparæ Aſſumptioni dicatam, ut vetus marmorea inſcriptio ejus teſtatur, ibi: *Templum hoc olim Divo Herculano dicatum, Paſchalis ſecundus Pontifex Romanus ritu ſolemni in Parmenſium gratiam Aſſumptæ Virgini ille ipſe conſecravit 6. Kal. Octobr. anno* 1106. Ejus Præſulum catalogum tradit Ughellius *tom. 2. Italiæ ſacræ, fol.* 182. Opizoni ejus Eccleſię Præſuli miſſa eſt hæc deciſio, qui floruit temporibus noſtri Innocentii, ut videre eſt apud Ughellium *ubi ſup.* ejus etiam mentio fit *in c. cauſam 7. de præſcript.*

2 *De Cremona.* b *Cremonenſi.*) Sed quomodo caſus Cremonenſis Epiſcopi potuit contingere temporibus Innocentii III. cùm eam Eccleſiam in Epiſcopalem erexerit Gregorius XIII. anno 1580. ut conſtat ex bulla creationis, quam refert Ughellius *d. tom. 2. fol.* 24. Sed dicendum eſt, diverſam prorſus eſſe civitatem Cremenſem à Cremonenſi. Crema enim, quæ eſt ſuffraganea Eccleſiæ Bononienſis, de qua Merula *ubi ſupr.* Schotus *d. lib. 1. pag.* 517. eſt tantùm Epiſcopalis à temporibus Gregorii XIII. Cremona verò, quæ eſt civitas Galliæ Ciſalpinæ, non procul à Mantua, de qua plura *ubi ſup. c.* 10. Bernardus Saccus *lib. 9. hiſt. Ticinenſis, c. 6.* Schotus *d. lib. 1. pag.* 216. Epiſcopalis erat temporibus noſtri Innocentii, cùm præſens caſus contigit.

3 *Regium Lepidi urbs.* c *Regii.*) Regium Lepidi, juxta Parmam, pulchra civitas eſt, tametſi latiùs fines non extendat, in medio viæ Æmiliæ ſita: poſt Imperium Romanum à Longobardis, & Gothis excidium paſſa eſt, poſteà diverſorum Comitum jugum ſuſtinuit, donec temporibus Adriani VI. Eſtenſes ſub titulo Ducatus eam adminiſtrarunt: plura de ea tradunt Merula *d. cap.* 2. Schotus *dict. lib.* 1. Ughell. *tom. 2. Italiæ, fol.* 300.

4 d *Traditum ſepulturæ.*) Cùm corpus Prælati humatum non eſt, immò ante ejus depoſitionis diem tertium electio ſucceſſoris fieri non debet, *c. nullus el 2. 79. diſt.* ubi Acunna, Dartis, & Barboſa. Tamen id non ſervatum in electione R. P. refert Petrus de Vineis *lib. 1. epiſt.* 33. & in electione Procli Patriarchæ CP. tradunt Socrates *lib. 7. c.* 31. Nicephorus *lib. 11. cap.* 37.

e *Et tres de Clero.*) Compromitti enim poteſt non ſolùm in eos, qui ſunt de corpore Capituli, verùm, & in extraneos; dummodò laici non ſint, *c. ſacroſanctæ, hoc tit.* Dixi *in c. cauſam, ſuprà.* 5

f *Expectare judicium.*) Contra textum *in c. conſideravimus*, ubi aliqua adduxi, *hoc tit.*

g *Sanctiones.*) Videlicet textus *in c. obeuntibus, 63. diſt. c. nullus, el 2. 79. diſt.* licèt tractatus conſultivus haberi poſſit, juxta textum *in c. ſi tranſitus, 79. diſt.* Sed licèt prohibitum ſit futurum paſtorem eligere ante obitum, & humationem prædeceſſoris; tamen ſi electio ante humationem de facto celebretur, valet, & ſuſtinetur, cùm plures evenire poſſint cauſæ, quæ hanc celeritatem expoſtulent, *c. Epiſcopo 3. 8. quæſt.* 1. docent Lambert. *de jurepatron. lib. 2. p. 2. q. 2.* Petr. Gregor. *de elect. c. 53. n.* 5. Unde in noſtro textu ſi non adfuiſſet contemptus unius electoris, electio defenderetur. Neque contrarium probant verba relata noſtri textus, quia hæc cauſa præventæ, & acceleratæ electionis inter alias refertur, non verò aſſeritur eam per ſe ſufficere ad irritandam electionem, ſed tantùm conjunctam cum aliis, ut pro noſtri textus expoſitione docent Lambertinus, & Petrus Gregorius. Nec etiam adverſatur text. *in d. c. nullus, 79. diſt.* quia procedit de honeſtate, non verò de neceſſitate; ita ut juxta honeſtatem poſt depoſitionis diem tertium debeat electio celebrari, non verò anteà: docet Miranda relatus à Barboſa *in præſenti.* 6

h *Contemptus.*) Contemni elector duplici modo poteſt. primò ſi non vocetur, cùm vocari debebat, *cap. quod ſicut, hoc tit.* ſecundò ſi vocatus non admittatur ad electionem, Tambur. *tom. 1. diſp. 5. quæſito* 3. utroque autem caſu electio non eſt nulla ipſo jure, ſed annullanda judicis ſententia, ſi de contemptu agatur, *d. c. quod ſicut*, Panorm. *hic, n.* 4. Pet. Greg. *de electione, c. 54. n.* 5. quare nullo modo dici poteſt, facultatem eligendi ad electorem contemptum eſſe devolutam, *c. ſuper eo, hoc tit.* ut malè Hoſtienſis in noſtro textu probat; unde ſi contemptus conſentiat electioni, tanquam ab omni vitio immunis ſuſtinebitur, ut dixi *in c. cum inter, 56. hoc tit.* ex cujus commentario, quæ huc ſpectant petenda ſunt.

CAPUT XXXVII.

a Idem.

CUm ad noſtram nuper notitiam deveniſſet, quod H. qui ſe pro Abbate *b* Luxovin. gerebat, non fuerit ante monachus quàm electus: Nos attendentes, quod contra regulares traditiones illud fuerit attentatum, cùm nullam ſpem, vel promiſſionem habens, ut Abbas fiat, debeat *c* monachari, electionem de ipſo factam de conſenſu fratrum noſtrorum curavimus irritare. Quocirca mandamus, quatenus tam monachis, quàm aliis Fidelibus monaſterii memorati ſtudeatis ex parte noſtra diſtrictiùs inhibere, ne præfato H. ullam obedientiam, vel reverentiam propter jamdictam electionem valeant exhibere; & ſi quid in eodem monaſterio diſponendo perperam attentaverit, nullum robur habere volumus firmitatis, ſed penitus irritari.

NOTÆ.

1 a IDem.) Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. c.* 3. cui tamen miſſa fuerit præſens deciſio, non conſtat; credo tamen ad monachos Benedictinos Lexonienſis diœceſis ſpectare.

2 b *Luxovin.*) Ità legendum eſt, nam in præſenti agitur de Monaſterio Luxovienſi, quod eſt in Gallia, in Comitatu Burgundiæ, de quo plura tradunt Fratres Sarmat. *tom. 4. Gall. Chriſt. fol.* 585.

c *Monachari.*) Id eſt monachus fieri, ut enim canonicari ponitur, pro canonicum fieri; ita, & monachari pro monaſticam vitam profiteri. Goſridus Vuindonienſis *lib. 4. epiſt.* 13. ibi: *Summâ precum infirmitate monachaſti.* Et *ep.* 50. ibi: *Quos monaſterio noſtro monachandos miſiſti.* Notat Boſquet. *lib. 1. ad Innocen. III. epiſt.* 13. Commentarium hujus textus tradidi *in c. cùm Magiſtrum, hoc tit.* 3

CAPUT XXXVIII.

a Idem *M. tit. S. Laurentii in Lucinia Presbytero Cardinali, Apoſtolicæ Sedis Legato.*

OFficii tui laudabilem perſequeris actionem, cùm ſuper illis, de quibus dubitas, per nos poſtulas edoceri. Sanè nobis tuis litteris mandaſti, quod cùm monaſterium quoddam poſſeſſionibus *b* convenienter ditatum, ſed poſitum in medio nationis pravæ pariter, & perverſæ, Paſtore careret, monachi de electione Abbatis tractantes neceſſarium duxerunt perſonam eligere aliquam, cujus potentia va-

leret

leret à perſequutoribus liberari. Cùmque non poſſent ſui Ordinis idoneam invenire perſonam, in quemdam virum nobilem oculos direxerunt, per quem meliùs poterat defenſari; & conſilio quorumdam Juriſperitorum adierunt patrem ipſius, humiliter puſtulantes, quod filium ſuum *c* induceret, ut habitum ſuſciperet monachalem, nullam patri de ipſius promotione *d* fiduciam tribuentes: & pater ad hoc induxit filium diſcretum, providum, litteratum, & vigintiquinque annorum ætatis, qui monachus eſt effectus, nulla ſpe, ut aſſerit, de ſublimatione tributa. Sed die, in quo monachus eſt effectus, ſuit in Abbatem electus, cujus electio ſuit per dilectum filium noſtrum G. de Lab. Subdiaconum noſtrum, Rectorem Meſſanæ, Apoſt. Sedis Legatum, qui omnibus prædictis interſuit, confirmata. Cùm autem idem paratus ſit purgare ſe, quia nulla ſuit ad hoc ambitione inductus; per litteras noſtras poſtulas edoceri, utrum dictus Legatus potuit hujuſmodi electionem confirmare, vel diſpenſare, ut quod ſactum eſt; ſtare poſſit: & utrum electione ritè caſſata, iterum valeat eligi in Abbatem. Nos autem conſultationi tuæ taliter reſpoudemus, quod licèt ex his, quæ incontinenti ſubſequuta ſunt, oſtendatur, quod talis taliter eligi non poſſit in Abbatem, maximè ex eo, quod antequam eſſet diſcipulus, voluit eſſe magiſter, electionem illam irritam eſſe decernimus, & inanem. Verùm poſtquam ſuerit in regula competenter inſtructus, ſi urgens neceſſitas, & evidens utilitas ipſius monaſterii poſtulaverit, purgatione *e* recepta poterit in Abbatem aſſumi, ne monaſterium opprimatur incurſibus malignorum.

N O T Æ.

1 a I*Dem*.) Hujus textus inſcriptiu corrigenda eſt ex inſcriptiune textus *in c. officii, de teſtam. c. officii, de pæn. & remiſſ. cap. officii de ſent. excom.* ubi tantùm legitur, *Cod. Presbyt. Cardinali Ap. Sed. Legato*. Cum enim C. Presbyt. Cardinalis tituli S. Laurentii in Lucinia (qui titulus Cardinalitius ſpectat ad Baſilicam S. Laurentii extra moros, reſtante Cohelio *in notitia Cardin. c.* 7.) Legationis officio fungeretur, conſuluit Innocentium III. ſuper diverſis quæſtionibus, quarum prima refertur in noſtro textu, ſecunda *in d. cap. officii, de teſtam.* tertia *in d. cap. officii, de pænit.* ultima demum *in d. cap. officii, de ſent. excom.* noſtra autem deciſio reperitur in quarta collectiune, *ſub hoc tit. cap.* 4.

2 b *Convenienter ditatum*.) Debet enim quodlibet monaſterium tempore ſuæ fundatiunis competenter dotari, ut monachi congruè ſuſtententur; quod primis Eccleſiæ temporibus obſervatum fuiſſe probat Nicolans Lemaiſtre *lib. 2. de juribus eccleſiaſt. cap.* 8.

c *Induceret*.) Licèt parentes non poſſint cogere filios ingredi, & profiteri religionem, poſſunt tamen eos ioducere; nec ita inducentes hodie excommnnicationem incurrunt, ex diſpoſitiune Concilii Tridentini *ſeſſion. 25. cap.* 18. ut refert deciſum à Cardioalibus Barb. *ibi, numer.* 5. *& de poteſtat. Epiſcopi allegation.* 104. *num.* 3. 3

d *Fiduciam tribuenter*.) Quod prohibitum eſt Eccleſiæ legibus, *cap. per laicos*, 16. *qu.* 7. plura Anton. Auguſt. *in epitome, lib. 9. tit.* 5. 4

e *Recepta*.) Præſtito videlicet juramentu, ſe ingreſſum non fuiſſe, ut in Abbatem eligeretur. 5

C A P U T XXXIX.

a Idem.

ILla quotidiana inſtantia. *Et infrà*: Quia pro certo didicimus, electionem de ipſo factam canonicam extitiſſe, ipſam auctoritate Ap. duximus confirmandam, ſuppleutes de plenitudine poteſtatis, ſi quis in ea ex eo fuiſſet defectus, quod quidam interfuerunt electioni eidem, qui ex ſola participatione in ſimplicis excommunicationis laqueum inciderunt.

NOTÆ, ET COMMENT.

1 Concluſio traditur & probatur. a I*Dem*.) In præſenti proponitur fragmeotum cujuſdam epiſtolæ Innocentii III. cujus integra non reperitur, nec in quarta collectione, *ſub hoc tit. c.* 5. nbi repetitus hic textus; nec in aliqua ex epiſtolis editis à Boſqueto: ex ea tamen, prout hic jacet, ſequentem deducunt Interpretes aſſertiooem: *Electio canonicè celebrata, debet confirmari, licèt quidam eligentium eſſent minori excommunicatione ligati*. Probat textus *in cap. ſi celebrat, de clerico excommun.* Illuſtrant Covar. *in cap. alma*, 2. *p. §.* 7. Lambertinus *de jure patron. part. 1. lib. 2. quæſt. 2. art.* 1. Garzia *de beneficiis 5. par. cap. 4. num.* 314. Marius Alterius *de cenſuris tom. 1. lib. 2. diſp. 5. cap.* 1. Suarez *eod. tr. diſput. 14. ſect. 1. num. 8. & diſp. 24. ſect. 3. num.* 13. Lezana *tom. 3. verbo Excommunicatio*, Bonacina *eod. tract. diſput. 2. quæſt. 2. puncto 5. num.* 3. Avila *ſimili tract. par. 2. diſp. 6. dubio* 3. Peyrinis *de Prælato, qu. 2. cap. 5. num.* 1. Hurtado *de excommunicatione diſp. 7. difficult.* 2. Caſtro Palau, Sayrus, & alii laudati à Garzia *tom. 2. polit. tract. 9. difficultate 3. dub.* 2. Leander *de cenſuris diſp. 10. quæſt.* 7.

2 Ratio dubitandi. Hæc aſſertiu ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam quando actus celebratur ab excommunicatis ſimul cum nun excommunicatis, ſimilis actus corruit, ut probant textus expreſſi *in cap. ad probandum, de re judicata*, ubi quia onus ex judicibus erat excummunicatus, ſententia à pluribus prulata nnlla eſt, *cap. ultim. de procurat.* ubi procurator conſtitutus ab univerſitate, ubi aliquis ex juratis erat excommunicatus, non admittitur in judicio, nec talis couſtitutio ſuſtinetor: igitur ſimiliter in electiooibus, ſi aliquis ex eligentibus ſit excommunicatione innodatus, electio vitiabitur. Augetur hæc conſideratio ex illis verbis præſentis textus, *ſupplentes de plenitudine poteſtatis*: ubi ſupponitur, R. Pontificem confirmaſſe electionem celebratam ab eis, quurum unus erat excommunicatus, ex plenitudine poteſtatis, & ſupplendo defectum ipſius electiunis: igitur qoia electiu mero jure noo ſuſtinebatur.

3 Sed adhuc præſens Innocentii deciſiu defenſanda eſt, pru cujus expoſitione primò ſciendum eſt, omiſſis variis communionis ſpeciebus, & diverſis excommunicationis definitionibus, quas tradunt, & illuſtrant Suarez, Sayrus, Alterius, Avila, Gibalinus, & Leander *in ſuis tractatibus de cenſuris*, Morinus *lib. 2. exercit. cap.* 1. Albaſpinus *lib. 1. obſerv. c. 1. cum ſeq.* excommunicationem communiter dividi in majorem, & minorem, licèt ſub his nominibus nun ioveniamus expreſſam eam diviſionem in toto Gratiani volumine; in eo enim privatio communionis ſimpliciter excommunicatio dicitur, *capit. ſicut Apoſtoli, cap. ſi quis 38. cap. cum excommunicato 58. 11. quæſt.* 3. aliquando anathema appellatur, *cap. Engeltrudam 3. quæſt. 4. cap. nemo 41. cap. quoniam 103. cum ſequenti, 11. quæſtion. 3. cap. de presbyterorum 17. quæſt. 4. cap. P. Guliſarius 23. quæſt.* 4. exponemus *in cap. cum ab homine* 10. *de judiciis*. In hoc Decretalium volumine prædicta diviſio expreſſa reperitur, ut in præſenti textu, *cap. ſignificavit, cap. finali, de ſentent. excomm.* Effectus autem majoris, & minoris valdè diverſi ſunt; ſiquidem excommuoicatio major oon ſolùm privat perceptione activa, & paſſiva Sacramentorum, verùm & communiune fidelium, *cap. penult. de ſentent. excommun. cap. 2. de except. cap. cum excommunicato, cap. excommunicator, 11. quæſt.* 3. majori enim excommunicatione ligatus, ſeparatur ab aliorum conſortiu, tanqoam ovis morboſa, *cap. corripiatur 24. quæſt.* 3. quæ privatiu communionis, atque commercii facit, ut nnllus cum excommnnicatu habere poſſit commnnionem, nec ipſe ſe valear ingerere actibns ſocietatis humanæ, *d. cap. cum excommunicato, capit. ſicut Apoſtoli*; veluti in actibus judicialibus, *cap. ad probandum 24. quæſt. 3. cap. 2. de except. cap. intelleximus, de judiciis*, ubi dicemus: item in collationibus beneficiorum, *cap. unico, ne ſede vacante in* 6. quare nec electionibus eccleſiaſticis intereſſe debent, *c. finali, de clerico excommunicato*, Ricciulus *lib. 4. de perſonis extra gremium, c.* 3. Illuſtriſſimus D. Franciſcus Ramos *in dict. memor. ad Alex. VII. pro Epiſcopat. Luſit. propoſit. 3. num.* 86. & ſi talibus electionibus interſint, eorum ſuffragia non attenduntur, nec numerantur, *c. bonæ, el 1. hoc tit. c. cùm dilectus, de conſuet.*

Excommunicatio duplex.

conſuet. Secundò ſciendum eſt, quod cùm excommunicatus majori excommunicatione ligatus, privatus ſit communione fidelium, ſi quis contemptis Eccleſiæ clavibus, cum eo communicaverit, in minorem excommunicationem incidit, *c. ſicut Apoſtoli, c. excommunicatos, cap. cum excommunicato,* 11. *qu.* 3. *c. nuper, c. ſignificavit, de ſent. excommun. c. ſacris, de his, quæ vi:* unde in præſenti textu Innocentius III. affirmat, communicantem cum excommunicato ſimplicem excommunicationem incurrere, id eſt minorem, quæ ſimplex dicitur. Hæc autem minor excommunicatio, quæ ob communicationem cum excommunicato, vel ob ſimiles cauſas incurritur, privat tantùm communione ſacra, id eſt ſacramentorum perceptione, *cap. penult. de ſentent. excomm. cap. ſi celebrat, de clerico excom.* Eſt enim excommunicatio minor cenſura eccleſiaſtica, qua baptizatus privatur paſſiva participatione ſacramentorum. Covar. *in c. alma mater,* 1. *p. in princip, num.* 4. *&* §. 8. *num.* 1. Gibalinus, Leander, & alii de excommunicatione agentes; non autem privat activa, aut juriſdictione propria: unde ea cenſura ligatus, poteſt ſacramenta adminiſtrare abſque eo, quod irregularitatem incurrat, *cap. ſi celebrat, de clerico excomm.* & per conſequens omnia valet ritè peragere, quæ ad juriſdictionem, & ſimiles actus ſpectant, ut dicemus *in c.* 2. *de except.*

4 Ex quibus provenit vera deciſiva ratio præſentis textus; nam cùm excommunicatus minori excommunicatione tantùm ſit privatus participatione ſacramentorum, quæ in ſola perceptione conſiſtit, ut ait Pontifex *in d. c. ſi celebret,* utique ab ea tantùm arcetur communione, per quam pervenitur ad eam perceptionem, ut eſt electio paſſiva, *d. c. ſi celebret, c. poſtulaſti, de clerico excomm. c. audivimus* 4. 24. *q.* 1. *c.* 1. *de officio Vicar. in* 6. *c. veniens* 38. *in fine, de teſtibus,* Petrus Gregorius *lib.* 4. *partit. tit.* 16. *cap.* 7. non tamen ab electione activa, quia illa extrinſecus ſe habet ad participationem ſacramentorum, ut docent Gloſſa *in d. c. ſi celebrat, verbo Negligere,* Covar. *in d. cap. alma,* 1. *p.* §. 8. *n.* 3. Suarez *de cenſuris diſp.* 24. *ſect.* 2. *n.* 4. Hugolinus *de cenſuris tabula* 3. *c.* 6. §. 4. *nu.* 4. Nec intereſt, an minor excommunicatio ab homine, an à jure inflicta ſit, quia in qualibet ex eis eadem ratio militat, quamvis contrarium doceri videatur *in l.* 6. *tit.* 9. *p.* 1. Unde cùm in præſenti textu agatur de illis, qui ex participatione cum excommunicato in minorem excommunicationem inciderunt, meritò deducitur electionem cum eis celebratam tamquam canonicè factam eſſe confirmandam, cùm per ſimplicem excommunicationem jus eligendi non amiſerint.

Traditur decidendi ratio.

5 Nec obſtat difficultas ſuprà adducta, quæ procedit in majori excommunicatione ligatis; verùm enim eſt, quod ſi ipſi majori excommunicatione ligati cum aliis actum humanum celebraverint, hujuſmodi actus vitiatur, *dict. capitul. ad probandum,* quod etiam in electione procedit; cùm enim excommunicati majori excommunicatione eligere non valeant, *cap. cùm inter, hoc tit. cap. poſtulaſti, cap. ſi celebrat, cap. finali, de clerico excomm.* pluribus relatis docet Petrus Gregorius *dict. lib.* 4. *par. tit.* 16. *c.* 7. ſi alii cum eis elegerint, electio vitiatur. Ricciulus *de jurepatronat. lib.* 4. *cap.* 3. Nec ſolùm hoc procedit, ſi plures excommunicati in ipſa electione concurrant, verùm ſi unus tantùm, dùm tamen ejus ſuffragium proſit electo, quia ſine eo non eligeretur; talis enim electio vitiatur. Leander *ubi ſupr. c.* 8. Garzia *tom.* 2. *polit. ubi ſupr.* quæ doctrina procedit hodie in excommunicato non tolerato, quem vitare debemus, ex extravaganti *ad evitanda,* non verò in occulto: ille enim quamvis majori excommunicatione ligatus ſit, electionem non vitiat, ut docet pluribus adductis Garzia *ubi ſupr.* Sed dubium eſt, an caſu, quo ſuffragium excommunicati neceſſarium non eſt ad electionem, ſi admittatur, eam vitiet? Affirmant aliqui; ſed rectiùs, pluribus relatis, negant Leander *ubi ſup. q.* 10. & Garzia *ubi proximè:* unde ſi in noſtro textu ad electionem admiſſi eſſent majori excommunicatione ligati, electio nulla eſſet: ſed cùm tantùm minori eſſent irretiti, ex participatione cum excommunicato contracta, ideò electio ab eis celebrata ſuſtinetur. Nec augmentum difficultatis adverſatur: nam licèt Innocentius affirmet ſe ſupplere ex plenitudine poteſtatis defectus electionis; non tamen id fecit ex neceſſitate, ſed ex ſuperabundantia, ut inquit Gloſſa ſecunda in noſtro textu, Innocentius, & alii antiquiores, Suarez, *de cenſuris d. diſp.* 24. *ſect.* 2. *num.* 13.

Diſſolvitur dubitandi ratio.

6 Sed ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in Clement. ne Romani, §. cæterum, de elect.* ubi apertè docetur, quod ſi in electione Romani Pontificis aliqui ex Cardinalibus teperiantur majori excommunicatione ligati, non ideò electio R. Pontificis vitiatur: igitur ſive minori, ſive majori excommunicatione ligati cum aliis admittantur ad electionem, non ideò electio vitiatur. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, eum textum ſpecialiter procedere in electione Romani Pontificis, ne ſchiſma, diviſiones, aut alia ſimilia ſequantur, ſi Cardinales etiam majori excommunicatione ligati non admittantur ad electionem: quam, & alias ſpecialitatis rationes illuſtrant Suarez *de cenſuris diſput.* 24. *ſect.* 2. *num.* 19. Petr. Gregorius *dict. cap.* 7. Leander *ubi ſupra quæſt.* 13.

Exponitur Clementine Romani §. cæterum, de elect.

7 Ex ſuprà traditis lucem accipit textus *in cap. unico, ne Sede vacante, lib.* 6. ubi aſſeritur, quod ſi collatio beneficiorum ad Capitulum ſimul, & Epiſcopum ſpectet, & Capitulum in ſuſpenſionem inciderit, collatio ad Epiſcopum devolvitur: idem etiam docetur, cum aliqui ex Capitulo excommunicati reperiuntur, tunc enim ad Epiſcopum devolvi collationem: ex qua deciſione conſtat, aliquibus ex Capitulo excommunicatis, electionem ab aliis celebrari non poſſe; qui textus procedit in majori excommunicatione ligatis: nam ſi tantùm minori excommunicatione eſſent irretiti, non tantùm electio, ſeu collatio ſpectaret ad ſolum Epiſcopum, ſed etiam ad Capitulum, admiſſis etiam excommunicatis, ut præſenſit Ricciulus *d. lib.* 4. *cap.* 3.

Explicatur c. un. ne Sede vacante, lib. 6.

C A P U T XL.

Innocentius III. *Magiſtro Maximo a Notario noſtro.*

SCriptum eſt in Apocalypſi Joannis, quod in medio ſedis, & in circuitu ſedis erant quatuor animalia plena oculis antè, & retrò. Primum animal ſimile leoni; ſecundùm animal ſimile vitulo; tertium animal habens faciem, quaſi hominis; & quartum animal ſimile aquilæ volanti: & quatuor animalia ſingula eorum alas ſenas habebant. Sedes iſta Romana Eccleſia intelligitur, quæ uſitato vocabulo Sedes Apoſtolica nuncupatur. Utique ſedes Agni, ſedes viventis in ſecula ſæculorum. In medio cujus quaſi filiæ in gremio reſident, & in circuitu adſtant, quaſi famulæ in obſequio, *b* quatuor Patriarchales Eccleſiæ, Alexandrina, Antiochena, Hieroſolymitana, & Conſtantinopolitana, quæ per illa quatuor animalia deſignantur. Marcus enim Alexandrinam fundavit, & rexit Eccleſiam, qui ſecundum viſionem Ezechielis accipitur per leonem, eo quod Evangelium inceperit à rugitu, dicendo: Vox clamantis in deſerto. Et quia quemadmodum leo catulum ſuum poſt diem tertium ſuo aſſeritur excitare rugitu; ſic Deus Pater Filium ſuum, qui leo, de tribu Juda eſſe deſcribitur, de cujus reſurrectione principaliter tractat Marcus, divinitatis ſuæ potentia poſt triduum à mortuis ſuſcitavit. Unde in die Reſurrectionis Dominicæ ipſius Evangelium antonomaſticè in Eccleſia recitatur. Lucas autem fuit natione Antiochenus, qui propterea in vituli figura deſcribitur, in quo Sacerdotalis hoſtia deſignatur, quoniam à Sacerdotio inchoans Evangelium, de immolatione tractàvit, præcipuè ſummi Sacerdotis, & veri, qui eſt hoſtia ſalutaris, vitulus videlicet ſaginatus, quem pater juſſit occidi pro filio prodigo redeunte. Unde benè per ipſum Antiochena Eccleſia deſignatur, in qua primùm Apoſtolorum Princeps in ſummi Sacerdotii Cathedram à Fidelibus extitit ſublimatus. Matthæus quidem fuit natione Judæus, & Evangelium primus deſcripſit etiam Hebraicè in Judæa; & ob hoc per hominis ſpeciem deſignatur, quòd ab Incarnatione Chriſti ſuum inchoans Evangelium, principaliter humanam ejus nativitatem oſtendit, quam ipſe Chriſtus de Judæis, & in Judæa pro nobis aſſumens, Hieroſolymitanam Eccleſiam Metropolim Judæorum ſua humana præſentia conſecravit, de qua dictum fuerat per Prophetam: Homo factus eſt in ea, & ipſe fundavit Altiſſimus. Joannes verò Aſianam fundavit Eccleſiam, & Apocalypſin ſeptem Eccleſiis, quæ ſunt in Aſia,

ipſe

Digitized by Google

ipſe deſcripſit, quibus, & cæteris Græcorum Eccleſiis Conſtantinopolitana tandem præferri meruit, & præponi, per aquilam meritò deſignata; quia ſicut aquila volatu omnes aves excellit, & oculorum ejus intuitum ſolis radius non offendit; ſic Joannes tribus aliis animalibus in terra relictis, ſupra cœlos cœlorum aſcendens veram lucem oculis irreverberatis aſpexit, & à divina Verbi nativitate ſuum inchoavit Evangelium; qui licèt inter univerſos Evangeliſtas fuerit ultimus tempore, præcipuus tamen extitit dignitate: quoniam in cœna ſupra pectus Chriſti recumbens, fluenta doctrinæ de ipſo ſacri Dominici pectoris fonte potavit. Sic Conſtantinopolitana Eccleſia; licèt poſterior tempore, poſtmodum propter honorificentiam piiſſimi Conſtantini prælata eſt aliis dignitate; ſicque facti ſunt primi noviſſimi, & noviſſimi primi. Ut meritò ipſi dicatur: Multæ filiæ congregaverunt divitias, ſed tu ſola ſupergreſſa es univerſas. Ad cujus Eccleſiæ regimen talis eſt Pontifex aſſumendus, qui ad ſimilitudinem quatuor illorum animalium, antè, & retrò plenus ſit oculis, ut pleno lumine veteris, & novi Teſtamenti myſteria contempletur, per experientiam videns præterita, & futura prævidens per cautelam; Debet etiam habere ſex alas, ſcilicet ſex legum notitiam; Naturalis, Moſaicæ, & Propheticæ, Evangelicæ, Apoſtolicæ, & Canonicæ, quibus perfecto libramine inter cœlum volans, & terram, de terris ad cœleſtia, & de temporalibus tranſvolet ad æterna. Sanè ad hanc Eccleſiam duo quædam animalia ſunt vocata, utinam plena oculis, & alas habentia, videlicet venerabilis frater noſter [c] Heracleinſis Archiepiſcopus, & dilectus filius [d] Plebanus Sancti Pauli de Venetiis, ſicut per procuratorem, tam poſtulantium Archiepiſcopum, quàm eligentium Plebanum fuit propoſitum coram nobis. Propoſuerunt ſiquidem procuratores electorum Plebani, quod cùm Eccleſia Conſtantinopolitana vacante Canonici Phil. Decanum ſuum ſibi elegerint in Paſtorem, & nos caſſaverimus electionem eamdem, quia quibuſdam excluſis, qui adeſſe debuerant, extitit celebrata: ne diu gregi Fidelium deeſſet cura Paſtoris, tam Canonici, quàm quidam alii, qui ſe in electione Conſtantinopolitani Patriarchæ jus habere dicebant, ut de electione tractarent, ad invicem convenerunt. Cùmque ſeptem [e] perſonæ pro ſeptem Præpoſitis ſe offerrent; & quidam alii pro cæteris Prælatis ſe tractatui electionis ingererent; poſt multam concertationem, tam illas ſeptem perſonas, quàm duas alias ad univerſitatis inſtantiam, quæ tamen duas tantùm voces haberent, ſalvo in omnibus jure ſuo, tam in præſenti, quàm in futuro, pro bono concordiæ receperunt. Sed factum eſt, quod humani generis inimico, qui unitatem Eccleſiæ ſcindere nititur, ſuperſeminante zizania meſſi dominicæ, in duas partes ſunt vota diviſa, novem de Canonicis, & novem aliis prænominatis perſonis poſtulantibus Archiepiſcopum memoratum; & quindecim Canonicis, & Præpoſito SS. Apoſtolorum Plebanum eligentibus ſupradictum, cujus electioni Cantor, qui propter utilitatem abſens erat Eccleſiæ, & ante tractatum electionis per litteras ſuas conſenſum expreſſerat de Plebano, ſi aliis complaceret; & octo alii Canonici, qui electionis tempore non fuere præſentes, ſuum præſtitere conſenſum: & ſic in Plebanum prædictum vota vigintiquatuor Canonicorum, & unius Præpoſiti convenerunt. Dicebant ergo, poſtulantium numerum eſſe minorem, cùm decem, & octo tantùm Archiepiſcopum poſtularent, de quibus quoſdam eorum, quos cum præfata proteſtatione ſui juris admiſerant, excludere nitebantur; duos videlicet de Blakerna, & Buccaleone Præpoſitos; quia cùm per exemptionis privilegium à Sede Apoſtolica impetratum ſe ſubtraxerint oneri, tacitè renuntiaſſe videbantur honori, ut ad electionem non pertinerent illius, cui electo nullatenus ſubjacerent. Alii quatuor non erant Præpoſiti, ſed aliarum Eccleſiarum Clerici, qui ſe tractatui electionis ſuorum Præpoſitorum nomine ingerebant, quia eorum domini adeo abſentes erant, quod ad tractatum electionis vocari commodè non poterant, nec debebant; quoniam ſi abſentes poſſent per procuratores adeſſe, vix jura devolverentur abſentium ad præſentes, cùm raro contingeret, quod per ſe, vel per alios intereſſe non poſſent. Septimus autem, qui præſens extiterat, jam [f] electus, & confirmatus in Archiepiſcopum [g] Vericenſem, & translatus ad ſuam Eccleſiam, poſſeſſionem ejuſdem adeptus fuerat corporalem. Et licèt univerſitas Clericorum quatuor priùs pro ſe poſtularet admitti, quia tamen pars Canonicorum tot nolebat admittere, ne numerus aliorum nimis excreſceret, ita tandem pro bono pacis extitit ordinatum, ut duo tantùm admitterentur ex illis, cum proteſtatione prædicta: & ideò eligentes aſſerebant illos duas tantùm voces, & non cæterorum habere, maximè cùm triginta Præpoſituræ fuerint ad ſeptem redactæ, quæ tamen nondum fuerunt auctoritate ſui judicis approbatæ. [h] Conventuales autem Eccleſias ultra quinque, vel ſex tunc temporis eſſe negabant; & ſi plures fuiſſent, tempore tamen electionis prędictæ Prælatos earum dicebant non fuiſſe pręſentes. De malo denique zelo intendebant arguere poſtulantes, eo quòd, ut proponebant, illiteratum, & impudicum ex certa ſcientia poſtularant, cujus incontinentiam dicebant per filium in monachatu genitum, paternæ libidinis teſtem poſſe probari. Eumdem etiam Archiepiſcopum de ambitione notabant, eo quòd in vigilia [i] Nativitatis Dominicæ ſe ſuæ ſubtraxit Eccleſiæ, ut eſſet in urbe Regia, ubi tunc erat poſtulatio celebranda; & paſſus eſt cum hymno, Te Deum laudamus, ſe in ſede locari, in qua profeſtis diebus reſidere conſueverat ipſe Patriarcha. Qui etiam auctoritate propria bona Patriarchatus poſt mortem Patriarchæ diſtribuens, ejuſdem ſigillo violenter arrepto de ſcrinio Camerarii, litteras quaſdam, quibus illud impreſſit, miſit Ravennam, & quandam pecuniæ ſummam ibi depoſitam auctoritate litterarum illarum ſibi fecit afferri, eamdemque diſtribuit pro ſuæ voluntatis arbitrio, in Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ præjudicium, & gravamen. Quod totum, & alia in Capitulo fuere propoſita, cùm quidam de ipſo poſtulando tractarent. Unde petebant, ut cùm pars poſtulantium Archiepiſcopum eſſet numero minor, inferior zelo, & à ſuo jure ceciderit poſtulando ſcienter indignum, electionem confirmare factam de dicto Plebano canonicè dignaremur. Maximè cùm ipſi uſi fuerint jure communi, perſonam eligibilem eligendo, quod ordinarii juris exiſtit: & alii juris communis contempto beneficio, ad extraordinarium auxilium tranſvolarint. Ad hæc procuratores partis alterius reſponderunt, quod univerſi Prælati Conventualium Eccleſiarum apud Conſtantinopolim exiſtentium, per noſtram conſtitutionem in electione Conſtantinopolitani Patriarchæ jus habent. Unde univerſitas Prælatorum, de qua in eadem conſtitutione cavetur expreſsè, reſtringi non debet ad ſeptem, cùm ratione ſuæ dignitatis in hoc benè fuerit Eccleſiæ memoratę proviſum: tum ut ſanior haberetur ſuper electione tractatus, cùm integrum ſit judicium plurimorum ſententiis confirmatum: tum etiam, ut per numerum Prelatorum illis poſſet occurri, qui Dei Sanctuarium jure volebant hereditario poſſidere. Addebant etiam, quod prefatę conſtitutionis beneficium duo exempti Prælati per exemptionis privilegium nullatenus amiſerunt; cùm ea, quę in favorem alicujus introducta ſunt, in ejuſdem læſionem non debeant redundare, & per privilegia Pontificum Romanorum addi, non autem ſubtrahi conſueverit illis, quibus ſpecialiter indulgentur: etiam propter prędictam maximè rationem, ut illis obſiſterent prudenter, qui Domini Sanctuarium moliuntur in jus hereditarium uſurpare. Unde iidem excludi non poterant, nec debebant, ea etiam ratione, quod ſeptem nomine ſeptem Prępoſitorum, ac duo vice, ac nomine vigintitrium Prelatorum pro ipſa Univerſitate fuerint à Canonicis ad tractatum electionis admiſſi: & ſic cùm in poſtulatum vota ſeptem Prępoſitorum, & decem, & octo Prelatorum pręſentium, & aliorum ſex abſentium, quorum procuratores erant in civitate preſentes, conſenſu mediante illorum duorum concurrerint, pro parte ſua ultra duplo majorem numerum allegabant; cùm in Plebanum quindecim tantùm Canonici, & unus Prępoſitus à principio conſenſiſſent, nec aliquid eis juris accreverit in hoc caſu per ſubſequentem conſenſum novem Canonicorum, qui electionis tempore non fuerant preſentes, nec

vocari

Digitized by Google

vocari potuerant commodè, nec debebant. Præſertim cùm octo ex illis [j] tanto tempore fuiſſent abſentes, quod ſecundùm conſtitutionem Patriarchæ, ac Capituli Conſtantinopolitanorum, pro Canonicis nullatenus haberentur. Auctoritatem etiam introducebant pro ſe, cùm regulariter majoris auctoritatis Prælatus, quàm ſimplex Canonicus habeatur. Bonum verò zelum ea ratione probabant, quòd Venetum pro vitando ſcandalo, longa converſatione notum, laudabili adminiſtratione probatum, charum Clericis, & acceptum laicis poſtularant, in quem aſſenſus Principis, Suffraganeorum vota, plebiſque deſiderium concurrebant, nec debebant aliquid ſiniſtrum de illo præſumere, quem, & excellentia dignitatis, & communis reddebat fama præclarum. Nec etiam erant adverſarii audiendi, qui promotionis ejus tempore tacuerunt, niſi fortè aliquid novum proponerent, vel quod poſtmodum didiciſſent. Maximè cùm objectam notam incontinentiæ, ſi qua forſitan præceſſiſſet in ipſo, quod tamen inficiabantur omninò, ſubſequens longæ converſationis deleviſſet honeſtas. Propoſuerunt etiam, quod niſi pars altera ſe ab injuriis temperaret, intendebant quædam proponere, tam in perſonis eligentium, quàm electi. Ad excuſationem verò ejuſdem Archiepiſcopi ſuper objectione ambitus proponebant, quod idem ex honeſta, & probabili cauſa Conſtantinopolim venerat, & habebat neceſſe frequenter accedere, tum propter [k] negotia Patriarchalis Eccleſiæ, tum etiam propter exequutionem ultimæ voluntatis Patriarchæ defuncti, ſuæ diſcretioni commiſſæ; qui licèt interfuerit Veſperis, & Matutinis in Patriarchali Eccleſia, ob ſolemnitatem diei, in loco tamen [l] Decani reſedit, nec aliquid de Patriarchalibus uſurpavit. Ipſum etiam litteratum, etſi non eminenter, competenter tamen eſſe dicebant, ſufficientem intelligentiam, & eloquentiam de Scripturis, & in Scripturis habentem. Nihilominus allegantes, quod etſi quædam conventuales Eccleſiæ tunc vacarent, aut forſan propter pauperiem non haberent numerum Clericorum, ipſum Capitulum, aut etiam unus, qui vicem Capituli retineret, ad electionem pro Prælato deberet admitti, cùm in talibus ſæpè Capitulum vicem conſueverit ſupplere Prælati, & nomen ac jus univerſitatis multotiens devolvatur ad unum, & retineatur in uno. De malo nihilominus zelo arguebantur electores Plebani, eo quòd hominem elegerant, quem electionis tempore credebant in minoribus Ordinibus conſtitutum, aſſerentes quod in vigilia Nativitatis Dominicæ altera pars apud Conſtantinopolim conſenſerat in Plebanum, qui ſe paulò antè apud Venetias fecerat in Subdiaconum promoveri. Ex quo inferebatur, quod ſi hoc actum fuerit ex condicto, non poterat ambitione carere. Si verò præordinatum non extitit, cùm propter locorum diſtantiam hoc ad eligentes tam brevi tempore nequiverit perveniſſe, ſequitur quod ſecundùm conſcientias ſuas ineligibilem eligebant: vel ſi error ad excuſationem accuſatione non vacuam allegetur, in confeſſionem negligentia veniet, quæ ſuper iis non multum diſtat à culpa. Adjiciebant etiam, quod magis erat extraordinarium conſentire in hominem non ſolùm extra totum Patriarchatum, verùm etiam extra totum Imperium conſtitutum, quàm in vicinum, & familiarem ſuffraganeum ejuſdem Eccleſiæ, de cujus Paſtoris electione tractatur. Perſonam quoque Plebani de vehementi ambitione notabant, dicentes quod ipſe per litteras ſuas quoſdam Conſtantinopol. Canonicos expreſsè [m] rogaverat, ut eum in ſuum eligerent Patriarcham; quod pars adverſa negabat. Unde petebant poſtulatores Archiepiſcopi ſæpèdicti, ut cùm eſſet pars altera zelo, auctoritate, ac numero minor, caſſato quod factum fuerat de Plebano, poſtulationem ipſorum admittere dignaremur. Verùm quia de iis, quæ per aſſertiones partium in judicium deducta fuerunt, nobis non potuit fieri plena fides, quamvis ſuper iis, quæ de numero dicta ſunt poſtulantium, per quoddam publicum inſtrumentum, & litteras Vicarii Conſtantinop. nec non confeſſionem procuratoris partis adverſæ, in judicio quidem factam, ſed poſteà revocatam, pars altera ſuam intentionem aſſereret eſſe fundatam, cauſam ipſam diſcretioni tuæ duximus committendam, per Apoſt. ſcripta mandantes, quatenus ſuper iis, & aliis inquiras, ſublato cujuslibet appellationis obſtaculo, diligentiſſimè veritatem de meritis electi, & poſtulati apud Venetias, ubi [n] nati fuerunt, & diutiùs converſati. De ſtudiis autem eligentium, & poſtulantium, & omnibus generaliter, quæ cauſam poſſint inſtruere apud Conſtantinopolim ubi hujuſmodi poſtulatio, & electio celebratæ fuerunt, & ſi partes conſenſerint, procedas hoc modo, ut ſi conſtiterit de mutuo conveniſſe conſenſu, quod ad electionem Patriarchæ ſeptem admitterentur Præpoſiti, ſive per ſeipſos, ſive per alios, & duo alii ex parte Univerſitatis pro cæteris conventualium Eccleſiarum Prælatis; totque tunc temporis Conventuales Eccleſias habuiſſe Prælatos, qui cum ſeptem Præpoſitis, & novem Canonicis, quos quidem Canonicos conſtat in poſtulatione præfati Archiepiſcopi conveniſſe, duplo majorem facerent numerum, quàm ſexdecim electores Plebani, tu vice noſtra poſtulationem admittas, niſi probatum fuerit poſtulato aliquid obviare de canonicis inſtitutis, quod promotionem ipſius debeat impedire: ac Plebani electione caſſata, ipſum Archiepiſcopum abſolvas à vinculo, quo Heraclienſi tenetur Eccleſiæ, concedendo ipſum Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ in Paſtorem, & faciendo ipſi per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione remota, reverentiam, & obedientiam debitam exhiberi. Quod ſi ad faciendum duplo majorem numerum ſimul omnes prædicti minimè ſuffecerunt, ſive dignus, ſive indignus ſit poſtulatus, tu poſtulatione repulſa, electionem Plebani auctoritate noſtra [o] confirmes, dummodò nihil obſiſtat eidem, quod ipſum tanto Præſulatu reddat indignum, ad impendendum reverentiam, & obedientiam ſibi debitam, ac devotam, quoslibet ſibi ſubjectos, ſi neceſſe fuerit, ſublato appellationis obſtaculo, canonica diſtrictione compellens. Si verò numerus poſtulantium inventus fuerit duplo major, quemadmodum eſt prædictum, & perſona poſtulata indigna, reperta fuerit, tu tam poſtulationem, quàm electionem non differas reprobare; niſi forſan omnes, aut major pars poſtulantium præſumptione damnabili poſtulaverint ſcienter indignum, ut hac vice meritò debeant eligendi, ſeu poſtulandi poteſtate privari: & in hoc quoque caſu electionem confirmes, ſi de perſona idonea conſtiterit eſſe celebratam. Porrò ſi tam electionem, quàm poſtulationem caſſari contigerit, aut altera partium poſtulante cauſam ad nos inſtructam referri, tu ex parte noſtra diſtrictè præcipias Canonicis, & Prælatis, ut procuratores idoneos ad Apoſt. Sedem ſtudeant deſtinare, per quos, aut unum ex iſtis, ſi contigerit approbari, aut alium quem nos eis duxerimus præferendum, aut quem ipſi fortè poſtulaverint, vel elegerint, ſi eis de benignitate noſtra fuerit poſtulandi, vel eligendi conceſſa poteſtas, in Patriarcham recipiant; cùm tantam Eccleſiam nolimus manere diutiùs Paſtoris ſolatio deſtitutam: & ad hæc, & alia quæ ipſorum conſenſum deſiderant, eis vices ſuas plenè committant. Tu ergo Deum ſolum habens præ oculis, cum omni ſtudio, & cautela ſecundùm præſcriptam formam procedas in negotio memorato, niſi forſan Apoſt. Sedis Legatus prævenerit, per quem unà tecum ipſum negotium expediri ſecundùm præſcriptam formam volumus, & mandamus. Datum Signiæ xv. Kal. Sept. Pont. noſtri anno XV.

NOTÆ.

1 NOtario.) Ità reſtituo inſcriptionem, & litteram hujus textus ex regeſtro epiſtolarum Innocentii III. edito à Boſqueto, ubi *lib. 3. epiſt.* 154. reperitur textus hic. De hoc officio Notarii latè agit Cohelius *in notitia Cardin. cap.* 52. Maximo Notario commiſſa fuit præſens cauſa, videlicet poſtulationis Heraclienſis Archiepiſcopi, & electionis Plebani S. Pauli: ſed cùm Venetias perveniſſet, & inde Conſtantinopolim progredi non poſſet, ipſius cauſæ cognitio ſub eadem formula, ſub qua commiſſa fuerat Maximo,

mo, delegata fuit Pelagio Cardinali Albanenſi Epiſcopo, ut conſtat ex epiſtola 512. *lib.* 4. *ipſius regeſtri*, ibi: *Cùm cauſam ſuper poſtulatione, quam de venerabili fratre noſtro .·. Heraclienſi Archiepiſcopo, & electione de dilecto filio .·. Plebano S. Pauli de Venetiis in Conſtantinopolitana Eccleſia celebraſtis, dilecto filio Magiſtro Maximo Notario noſtro duxerimus committendam; & idem proficiſcens uſque Venetias, in negotio pro parte proceſſerit; quia tamen per Venetias Conſtantinopol. tranſitum habere non potuit, cauſam ipſam tuæ fraternitati, de qua plenè confidimus, duximus committendam, per Apoſtolica tibi ſcripta mandantes, quatenus in eadem ſecundum formam comprehenſam in litteris directis ad eumdem Magiſtrum, appellatione remota procedas. Tu denique frater Epiſcope, ſuper te ipſo, &c. Datum Signiæ XIV. Kal. Octob. Pont. N. anno XVI.* Et ex epiſtola 15. ibi: *Alterius abſentiam exequentes, venerabilem fratrem noſtrum P. Albanenſem Epiſcopum, virum litteratum, providum, & honeſtum, quem inter fratres noſtros ſpeciali diligimus charitate, à Latere noſtro Legatum in Conſtantinopolitanum Imperium deſtinamus.* Et ex epiſtola 106.

2 Textus Hiſtoria refertur. Hujus textus hiſtoria, tam ex Scriptoribus ipſius ſæculi, quàm ex regeſtro epiſtolarum ipſius Innocentii deducta, ita contigit. Defuncto Thoma Mauroceno Patriarcha Conſtantinopolit. qui præerat ipſi Eccleſiæ per annum 1211. & in inobedientia Sedis Apoſtolicæ Græcos fovebat, *cap. licèt, de baptiſmo*, cui etiam ſcribit Innocentius *lib.* 1. *regeſt.* 13. *epiſt.* 8. actum eſt de eligendo ſucceſſore: & cùm tres fuiſſent poſtulati ad prædictam Eccleſiam, Innocentius III. juris rationibus motus talem poſtulationem irritavit, ſeu potius rejecit, ut conſtat ex libro 2. *regeſt.* 14. *epiſt.* 97. ubi hujus poſtulationis caſus refertur: & quia non modicam lucem præſenti deciſioni affert, eam ex editione Boſqueti tranſcribo. (Per litteras veſtras, filii Prælati, noſtro nuper Apoſtolatui reſeraſtis, quod bonæ memoriæ T. Patriarcha Conſtantinopolitano, apud Theſſalonicam extrema ægritudine laborante, vos ne circa Patriarchæ ſubſtituendi electionem vobis præjudicium fieret metuentes, in Eccleſia S. Sophiæ, Decano, & Canonicis ejuſdem præſentibus, noſtræ conſtitutionis authenticum, quod ſuper forma electionis in Conſtantinopolitana Eccleſia celebrandæ à nobis dudum obtentum fuerat, perlegiſtis. Sed cùm propter quorundam Canonicorum abſentiam certum recipere nequiveritis tunc reſponſum, auctoritate ſtuduiſtis Apoſtolica prohibere, ne ſuper electione in veſtrum præjudicium, ſive contra mandati noſtri tenorem, aliquid fieret, ad Sedem Apoſt. appellantes. Cùmque die tertia pro recipiendo reſponſo, prout condictum fuerat, veniſſetis, multitudinem Venetorum in eadem Eccleſia inveniſtis, tam in ſtallis, quàm circa altare irreverenter armatam, & eis, qui electioni ſe Venetorum opponerent, membrorum truncationem, ac mortem, non abſque multis clamoribus intentantem. Vobis autem ſpectantibus de foris, quædam Venetorum Canonicorum pars proſiliens ſubitò de conclavi, ubi fuerant obſerati, nonnullis ex canonicis aliis ſecedentibus à conſilio eorumdem, Decanum ejuſdem Eccleſiæ nominavit. Quod vos extrinſecus poſiti ſentientes, electioni hujuſmodi ſtuduiſtis contradicere juxta poſſe, in craſtino appellationem priùs ad nos interpoſitam coram Conſtantinopolitani Cleri multitudine innovando. Poſtmodùm verò tres perſonas, videlicet V. F. N. Cremonen. Epiſcopum, & dilectos filios P. tituli S. Marcelli Presbyt. Cardin. & Magiſtrum R. de Corzon Canonicum Pariſienſ. unanimiter nominantes, eaſdem à Sede Apoſt. poſtulaſtis, ut earum aliqua juxta noſtræ voluntatis arbitrium præficeretur Eccleſiæ memoratæ. Cùm autem nuper utriuſque partis procuratoribus propter hoc apud Sed. Apoſt. conſtitutis, ſuper electione, ac poſtulationibus memoratis inquiſiſſemus pleniùs veritatem, licèt ex parte veſtra, filii Capitulum, propoſitum fuerit, quod priuſquam ſtatutum Apoſtolicum vobis oſtenſum, aut aliqua prohibitio facta fuerit, tractatus habitus fuerat ſuper prædicti electione Decani, quæ nondum exiiterat publicata; quia nobis conſtitit evidenter, electionem ipſam à vobis, filii Capitulum, poſt ſtatutum Apoſtolicum vobis oſtenſum, & appellationem ad nos legitimè interpoſitam, quibuſdam excluſis atque contemptis, qui volebant, & debebant pariter intereſſe, minùs canonicè fuiſſe celebratam, ut de cæteris quæ tam contra electionis proceſſum, quàm contra perſonam electi fuere propoſita taceatur; & ad poſtulationes præfatas à vobis, filii Prælati, inconſultè proceſſum: tam illam, quàm iſtas de fratrum noſtrorum conſilio duximus reprobandas, Devotioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta diſtrictè præcipiendo mandantes, quatenus omni vitio ſimultatis exploſo, tam loco, quàm voto convenientes in unum, & S. Spiritus gratia invocata, talem vobis perſonam eligatis canonicè in Paſtorem, quæ ſcientia, vita, & fama præpollens, tanto congruat oneri, & honori, ut veſtris parcatis laboribus, & expenſis, & Apoſtolicum vobis favorem ex hoc valeatis pleniùs comparare. Pro certo ſcientes, quia ſi vel perſona non eſſet idonea, vel forma canonica, nos defectum veſtrum auctoritate Apoſtolica ſuppleremus. Dat. Laterani Non. Aug. anno XIV.) Hac poſtulatione ita caſſata, electores iterum de electione tractantes, in duas partes diviſi fuerunt. Aliqui poſtularunt Præſulem Heraclienſem; alii verò elegerunt Laurentium Plebanum S. Pauli: & cùm controverſia talis electionis Innocentio III. proponeretur, ipſe cauſam terminandam commiſit Maximo Notario, cujus delegationis litteræ in præſenti referuntur: & cum Venetiis moratus cauſæ finem non impoſuiſſet, iterum cauſa commiſſa fuit Pelagio Albanenſi Epiſcopo. Exitus tamen hujus controverſiæ, & quis ex ipſis electis confirmatus fuiſſet, non conſtat. Spondanus poſt Baronium *anno* 1215. *num.* 12. exiſtimat prævaluiſſe Venetos, & tertium, videlicet Matthæum, electum fuiſſe. Illud liquet, Honorium III. circa expenſas factas in hujus litis progreſſu reſcripſiſſe *in c.* 4. *de conſtit. in* 5. *collect.* in hæc verba: *Ut præteritæ contentionis deciſa materia futuris litigiis occaſio amputetur, præſenti authentica ſtatuimus, ut expenſæ neceſſariæ, quas Capitulum Conſtantinopolitanum, vel ejus nuncii vacante ſede pro electionis negotio fecerint, de bonis Patriarchatus fiant totaliter, vel reddantur, dummodo ipſi bona decedentis Patriarchæ non occupent, vel uſurpent.* Refertur *infrà hoc tit. cap. ut præterita.*

b *Quatuor Patriarchales.*) De quarum Sedium origine, & dignitate agemus *in cap. antiqua, de privil.*

3 Heraclea ubi. c *Heraclienſis.*) Heraclea civitas eſt præclara in Thracia, antea Perinthus dicta, ut legitur apud Theodoretum *lib.* 1. *cap.* 28. ad mare ſita prope Byzantium, olim Metropolis prima Orientis, nunc ſecunda poſt Conſtantinopolim. Procopius *lib.* 4. *de ædificiis Juſtiniani.* Ante Conſtantinum Patriarcha Conſtantinopolit. conſecrabatur ab Heraclienſi, ut refertur in relatione Synodi Conſtantinop. ab Hormiſdam; ſed poſteà Primatu translato Conſtantinopolim; tantùm Archiepiſcopalis Heraclea remanſit, ut referunt Philippus Berterius *diatriba* 2. Cruzius *in Turco-Græcia, lib.* 4.

4 Plebanus quis. d *Plebanus.*) Id eſt Rector, ſeu Parochus Eccleſiæ S. Pauli; plerumque enim Rectores, ſeu Parochi Eccleſiarum Parochialium, appellantur Plebani, *ut in cap.* 2. *ut lite non conteſt.* ubi mentio fit Plebani S. Marci: *cap. ſua* 5. *de officio Vicarii*, ubi agitur de Plebano S. Petri: *cap. ex litteris* 29. *de offic. deleg.* ubi mentio extat Plebani S. Sophiæ: & *in cap. ex ratione* 8. *de appellat.* mentio fit Plebani S. Macarii: & *in cap. cum olim, de præſcript. cap. ad audientiam, de Eccleſiis ædificand. cap.* 1. *ne clerici, vel monach.* notarunt Fileſacus *de origine Paroch. cap.* 3. Barboſa *de officio Parochi, cap.* 1. *num.* 5.

e *Septem perſonæ.*) Quando procurator abſentis ad eligendum admittatur, dicemus *in cap. quia propter, §. ult. infrà hoc tit.*

f *Electus, & confirmatur.*) Unde ipſo jure vacarunt præbendæ, & beneficia, ſi quæ habebat, *cap. cùm in cunctis, §. cum verò, ſuprà hoc tit.*

g *Verricenſis.*) Quæ diœceſis eſt in Provincia Theſſalonicenſi, ut refert Boſquetus *in notis ad Innocent. III. lib.* 1. *epiſt.* 13.

5 h *Conventuales.*) Innocentii III. temporibus monachorum Prælati admittebantur ad electionem Epiſcopi, Archiepiſcopive diœceſani, *cap. obeuntibus*, 63. *diſt. cap. cum Eccleſia, de cauſa poſſeſſ.*

6 i *Nativitatis Dominicæ.*) Contra canonem 64. Concilii Agatheuſis, ubi Patres ſanxerunt, per triennium eſſe ſuſpendendum Prælatum abſentem à ſua Eccleſia nocte ſancta Nativitatis Domini.

j *Tanto tempore.*) Quodnam tempus illud ſit, dicemus *in cap.* 2. *de cleric. non reſident.*

7 k *Propter negotia.*) Et jure, quia cùm non eſſet ſuperior in tota Orientali Eccleſia, niſi ſummus Pontifex, ad ipſum cura viduatæ Eccleſiæ ſpectabat, ut probat Boſquetus *in notis ad hanc Epiſtolam.*

8 l *In loco Decani.*) Quia Epiſcoporum peregrinorum ſedes erat prima poſt Epiſcopalem, & rogatus frequenter Epiſcopalia munia exercebat, & ad prædicandum invitabatur, ut probat Boſquet. *ad Innocent. dict. lib.* 1.

Digitized by Google

lib. 1. *epiſt.* 13. & nos dicemus *in cap.* 2. *de Cleric. pereg.*
m *Rogaverat.*) Quod ſine lethali culpa an fieri poſſit, diſputant Barboſa *de poteſt. Epiſc. tit.* 1. *c.* 2. Hieronymus Garcia *tom.* 2. *polit. regul. tr.* 9. *difficult.* 4. *dub.* 2.

9 n *Ubi nati.*) Ambo enim, tam electus, quàm poſtulatus, Venetiis nati erant. Ut autem verum ſenſum horum verborum percipiamus, repetendum eſt, quod ſæpius in hoc opere notavi, videlicet obſeſſa à Gallis, & Venetianis Conſtantinopoli, inter alia pacta inter eos inita, quæ referuntur in geſtis Innocentii III. editis à Boſqueto, illud initum fuiſſe, ut ſi Imperium ejus urbis ad Francos perveniſſet, Sedes Patriarchalis apud Venetos remaneret, ne utraque poteſtas, temporalis, & ſpiritualis penes unam gentem reſideret. Unde cùm Balduinus ex Gallis ſumma concordia Imperator renunciatus eſſet, Thomas Maurocenus ex Venetianis Patriarcha electus fuit; & eo defuncto, cùm de ſucceſſore ageretur, tam electum, quàm poſtulatum natos fuiſſe Venetiis proponitur. Referunt prædictam conventionem Beſold. *in hiſtor. Conſtantinop. pag.* 376. Philippus Berter. *diatriba* 2. *cap.* 3. & ex ea lucem accipit textus *in cap. ad decorem* 5. *de inſtit.*

10 o *Confirmes.*) Multa enim exempla, in quibus inſtitutio Eccleſiæ Conſtantinop. facta fuit à R. Pontifice, etiam ſub Græcis Imperatoribus, affert Michael Rouſſelius *lib.* 2. *hiſtor. Pontif. juriſdict. cap.* 1. *num.* 12. juxta quem uſum Thomas Maurocenus confirmationem accepit à ſummo Pontifice, ut refert Beſoldus *ubi ſuprà*, *fol.* 376. Sed hæc poteſtas per Græcorum ſchiſma denegata fuit; recuperata verò civitate Hieroſolymorum à Gothofredo Lotharingio, & à Latinis deinceps poſſeſſa, reſtituta fuit hæc poteſtas Rom. Pontifici, ad quæ tempora juxta proximè tradita referenda eſt præſens decretalis. Tamen noviſſimè, cùm poſt reconciliationem factam inter Græcos, & Latinos in Concilio Florentino peteret Papa à Græcis, ut eligerent Archiepiſcopum CP. in locum Joſephi Florentiæ defuncti, noluerunt, dicentes Græcis ſemper moris fuiſſe, & inſtituere, & conſecrare ſuum Patriarcham, nec Imperatorem paſſurum Romæ eligi, vel ordinari. Quo tempore Græci Imperatores conſueverant in poſſeſſionem inducere Patriarcham, dato Pedo Paſtorali, ut refert Codinus *cap.* 20. ubi plura Gretherus.

Ex hac Epiſtola, & ejus ſatis diffuſa ſeria communiter deducitur, quod quoties concurrunt electio, & poſtulatio, duplò debet eſſe major numerus poſtulantium, quàm eligentium: quam doctrinam examinavi, *in cap.* 3. *de poſtulat. Prælat.*

C A P U T XLI.

Idem *in Concilio* a *Lateranenſi.*

NE pro defectu Paſtoris gregem dominicum lupus *b* rapax invadat, aut in facultatibus ſuis Eccleſia *c* viduata grave diſpendium patiatur, volentes in hoc, & occurrere periculis animarum, & Eccleſiarum indemnitatibus providere, ſtatuimus, ut ultra tres *d* menſes Cathedralis Eccleſia, vel Regularis Prælato non vacet, intra quos juſto *e* impedimento ceſſante, ſi electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant, eligendi poteſtate careant ea vice, ac ipſa eligendi poteſtas ad eum qui *f* proximo præeſſe dignoſcitur, devolvatur. Is verò ad quem fuerit devoluta poteſtas, Deum præ oculis habens, non *g* differat ultra tres menſes cum *h* conſilio Capituli ſui, & aliorum virorum prudentium viduatam Eccleſiam de perſona idonea, ipſius quidem *i* Eccleſiæ, vel alterius, ſi dignus non reperiatur in illa, canonice ordinare, ſi canonicam voluerit effugere ultionem.

N O T Æ.

1 a LAteranenſi.) Generali videlicet, celebrato ſub Innocentio III. ubi *cap.* 23. textus hic reperitur, & etiam in quarta collectione, *ſub hoc titul. capit.* 8. De quo Concilio nonnulla adduxi *in c.* 1. *de ſumm. Trinit.*

2 b *Lupus rapax.*) Id eſt hæretici, & alii Eccleſiæ hoſtes; illi enim plerumque ſub nomine luporum deſignantur, *cap. poſtquam* 11. 50. *diſtinct. cap.* 20. *Actuum Apoſtol.* ibi: *Ego ſcio, quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam in vos, non parcentes gregi lupi rapaces.* Et *cap. decretò* 11. *in fine princip. de hæret. lib.* 6. Probant latè Theologi poſitivi in *cap.* 7. *Matthæi*, *verſu* 13. Lorinus *in d. cap.* 20. *Actuum Apoſt.* Zerda, & Ambianas *ad Tertull. de præſcript.* in illis verbis: *Qui lupi rapaces, niſi ſenſus, & ſpiritus ſubdoli, ad infeſtandum gregem Chriſti.* Nicolaus Serarius *tom.* 3. *opuſc. lib.* 1. *cap.* 1. eruditè, ut ſolet, Illuſtriſſimus D. Franciſcus Ramos *pro Epiſcopo Luſit. propoſ.* 5. *ult. num.* 103.

c *Viduata.*) Eccleſia viduata dicitur, quæ Paſtore caret. Concilium Calced. *can.* 25. *Redditur verò ejuſdem viduatæ Eccleſiæ.* Et *can.* 76. Vita Fulgentii *cap.* 16. *Nec viduatis plebibus providere Paſtores licebat.* Damaſus Papa *in decret. cap.* 2. *Epiſcoporum conſecratio viduatis Eccleſiis non ſine periculo protelatur.* Collatio Carthag. 1. 185. *Aliquantas etiam nunc Cathedras eſſe viduatas.* Et 217. *Etiam Cathedras viduatas, quibus Epiſcopi ordinandi ſunt.* Sidonius *lib.* 7. *epiſt.* 5. *Quæ nuper ſummo viduata Pontifice.* Notarunt Joannes Savarus *ibi*, Balſamon *in can.* 35. *Synodi Trull.* Cùm enim inter Eccleſiam, & ejus Prælatum ſpirituale contrahatur conjugium, *cap. inter*, *de transl. Epiſ.* quemadmodum mulier vidua dicitur defuncto marito, quaſi ſine dvitate, juxta illud Virgilii 8. *Æneid.*

Tot ferro ſævo viduaſſet civibus urbem,
Ac multis funeratam.

Horatii *lib.* 1. *carmin.*

Vocem dum teneat viduus vir, riſit Apollo.

Ita Eccleſia Prælato orbata dicitur viduata. Faciunt textus *in l. qui factu* 5. *ff. ad leg. Jul. de vi publ. l. malum* 242. *§. viduam*, *ff. de v. ſ.* ubi Fornerius, & Gentilis: illuſtravit eruditè Epiſcopus Zerda *tom.* 1. *in Judith*, *cap.* 8. *verſu* 5. *fol.* 320. nec ſolùm Eccleſia defuncto Paſtore viduata dicitur, verùm, & ſi habeat Epiſcopum electum, aut confirmatum, interim dum non eſt conſecratus, cùm adhuc perfectus ſponſus non ſit, *cap. quoniam* 100. *diſt.* explicat Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. cap. de conſecrat. Epiſcop. art.* 3. *§.* 5. *per totum*: ut etiam mulier, quæ maritum habet, ſed inutilem, dicitur vidua, *l. finali*, ubi Gloſſa 2. *C. ad leg. Flav. de plag.* probat Tiraquell. *ad leges connub. gloſſ.* 6. *num.* 12.

d *Tres menſes.*) Quod tempus jam præſcriptum erat in Concilio Chalced. *can.* 25. relato *in cap. quoniam* 3. 75. *diſtinct.* & etiam hoc tempus præſcriptum eſt ad petendam confirmationem, *in cap. quoniam*, 100. *diſt.* & in Concilio Tridentino *ſeſſ.* 25. *de reform. cap.* 6. ubi jubetur, ut Cardinales intra tres menſes conſecrationem accipiant: quam conſtitutionem exponit Gibalinus *in ſynopſi de cenſuris*, *pag.* 453. 3

e *Juſto impedimento.*) Quæ exceptio etiam adjicitur *in dict. can.* 25. *Concilii Chalced.* relato *in d. cap. quoniam*, ibi: *Niſi inevitabilis neceſſitas coegerit ordinationis tempus amplius protelari.* Ubi Zonaras, & Balſamon illud exemplum adducunt, ſi fortè ipſam urbem barbari occupaverint: pro quibus faciunt text. *in cap. fraternitatem*, 5. 71. *diſt. cap.* 1. *actione* 13. 16. *q.* 3. Aliam juſti impedimenti cauſam adducit Honorius III. *in cap.* 2. *hoc tit. in* 2. *compilat.* in hæc verba: *Sanè ne quis forte cauſetur, Capitulum S. Juliani Lemovicen. diœceſis jus eligendi Præpoſitum per decurſum temporis amiſiſſe, volumus quod tempus lapſum ante conceſſam ſibi eligendi licentiam eis curratis; cùm conſtitutio, quæ de hujuſmodi lapſu temporis loquitur, contra negligentiæ vitium fuerit promulgata; & hi dici nequeant negligentes, cùm non poſſint eligere: præſertim cum ex dilecti f. n. B. tituli S. Joannis, & Pauli Presbyt. Card. mandato, noſtram vel ejus teneantur licentiam poſtulare.* Cùm enim ob negligentiam electorum hæc devolutio inducatur per lapſum temporis, & impeditis, non currat tempus, *cap. finali*, *hoc titulo*, *cap. quia*, *de conceſſ. præbend. cap.* 1. *cap. cum nobis*, *cap. ex tranſmiſſa*, *de præſcript. l.* 1. *§. fin. Cod. de annal. except.* ideò ſi ex juſto impedimento electio protelatur, non devolvitur jus eligendi ad ſuperiorem. 4

f *Proximo.*) Ut in beneficiis obſervatur, *c.* 2. *de conceſſ. præb.* dicam latè *in cap. licet*, *de ſupplend. neglig.* 5

g *Non differat.*) Conſonant text. *in c. cum propter*, *de jurepatr.* ibi: *Non differas ordinare &c. litteras*, *de ſupplend. neglig.* ibi: *Non differatis.* Unde ab hac electione jure devoluto facienda non admittitur appellatio, ut pro-

Digitized by Google

6 probat Salgado *de protect. Regia*, *capit* 11. *numer.*40.

h *Conſilio.*) Cùm enim electio ex jure devoluto competit, cauſæ cognitio deſideratur, & præcedere debet, ut cognoſcatur, an ſcientia vacationis adfuerit, an juſtum impedimentum, & tempus elapſum ſit, & alia inquirenda, de quibus Salgado *de protect. d.c.*11.*n.*33.

7 i *Ipſius Eccleſiæ.*) Quia canonici debebant eligere Prælatum ex corpore ipſius Capituli, juxta adducta *in c.*1. *hoc tit.* unde ex his verbis deducitur, quod quando propter negligentiam patroni devolvitur electio, ſeu præſentatio ad beneficium, ſeu Capellaniam, ad Ordinarium, ſi patronus tenebatur eligere cum aliqua qualitate, veluti conſanguinitatis, gradus, vel certi ordinis, tenetur qui ex jure devoluto eligit, ſeu præſentat, eligere cum eadem qualitate, ut docent Lambert. *de jurepatr. l.*2.3.*p. art.*13.*q.*7. Guttier. *conſ.*1. *nu.*31. *& conſ.*3. *nu.*15. Petrus Gregor. *de benef. cap.*34. Selva *eod.tr. q.*49. Lara *lib.*2. *de capell. c.*6.*nu.*27. Pro qua ſententia expendi poteſt non inſubtiliter textus *in l.*2. *§.unde bene*, *ff.de ſuis & leg.hæred.* de cujus explicatione, & ratione latè agunt Cujacius *lib.*18. *obſerv. cap.*12. Anton Faber *lib.*6. *conject.c.*14.*& l.*18.*c.*14. Amaya *in l.*1. *C.de bonis vacant, lib.*10. Merillius *lib.*2. *obſerv. cap.*11.

COMMENTARIUM.

8 Concluſio probatur. EX hoc textu talis deducitur concluſio: *Electio Prælati Eccleſiæ Cathedralis, vel Regularis intra tres menſes fieri debet, aliàs devolvitur ad proximum ſuperiorem.* Probant textus *in c.poſtquam* 11.50.*diſt. c.obeuntibus c.cùm longè* 25.63.*diſt. c.de perſona*, 4.65.*diſt. c. quoniam*, 2.75.*dict. c.quoniam* 1.100.*diſt. c.litteras, cap. quia, c.poſtulaſti, de conceſſ. præb. c.dilectus* 12. *de præbend. cap.quam ſit* 6. *hoc tit. in* 6. *Clem.*1. *de ſupplend. neglig.* Conc. Carthag.5. *can.*8. Berneuſe *can.*17. Vuormatrenſe *can.*75. Sexta Synodus Trullana *can.*35. Trident. *ſeſſ.*23. *de reform. cap.*2. Conſonant lex 5. & 8. *tit.*16.*p.*1. lex 10.*tit.*5.*p.*5. Illuſtrant Pinell. *in authent. niſi, nu.*46. *C.de bonis matern.* Flores de Mena *variar. q.*3.*n.*22. Petr. Greg, *lib.*19. *ſyntag. cap.*9. Guttier. *l.*1. *canonic. qu.*48. Spino *in ſpeculo teſtam. gloſſ.*4.*n.*12. Solorz. *tom.*2. *de jure Ind. l.*3.*c.*12.*n.*108. *& lib.*4. *politic. cap.*5. Savarus *in notis ad Sidon. l.*7.*epiſt.*5. Lemaiſtre *de origine Epiſc. l.*9.*cap.*9. Franciſcus Hallier. *de ſacris elect. cap. de temp. conſecr. Epiſc. art.*3. *per tot.* Azor, 2.*part. inſtit. l.*6.*c.*14.*q.*13. Tamb. *de jure Abbat. to.*1. *diſp.*5.*q.*7. Joannes Dartis *de benef.ſect.*6.*c.*5. Julius Lavorus *de elect. cap.*18. *num.*12.

9 Ratio dubitandi. Sed in præſentem aſſertionem pro ratione dubitandi ſic inſurgo: ſi aliqua lege Eccleſiaſtica præſcriptum eſſet certum tempus ad electionem Epiſcopi faciendam, maximè Concil. Later. celebrato ſub Innoc. III. ſed hoc Concilio non trium, ſed ſex menſium tempus præfixum eſt, *cap.*2. *c.litteras, de ſupplend. neglig. c.*2. *c.quia, de conceſſ. Præb.* igitur non intra tres menſes, ſed potiùs infra ſex electio eſt celebranda. Fulcitur hæc difficultas, nam ſi ob aliquam rationem eligentium facultas ad hoc breve tempus eſſet reſtringenda, maximè ne defectu Paſtoris in ſpiritualibus, & temporalibus Eccleſia damnum patiatur, ut in noſtro textu docetur: ſed hæc ratio eſt inſufficiens: igitur, & deciſio: Probatur minor primò, quia quoad ſpiritualia Capitulum Sede vacante ſuccedit in omnem juriſdictionem Epiſcopalem, *c.cùm olim, de major. & obed. c.unico, eod.tit. in* 6. *c.penult. & ultim. de ſuppl. neglig. l.*6.*c.*2. *de inſtit. eod.lib. c.cùm nullus* 3.*de tempor. ordin. eod.lib.* Concil. Trid. *ſeſſ.*7. *de refor. cap.*10. *& ſeſſ.*23. *c.*10. Franc. Hallier. *de hierarch. l.*3.*ſeſſ.*3.*c.*3.*art.*1.*§.*2. Secundò quoad temporalia, id eſt, quoad facultates Eccleſiæ, certum eſt, ſede vacante conſtitui œconomum, qui fructus, & bona adminiſtret, *c.cùm vos, de offic. ordin. cap. ut debitus, de capellis, cap.*1. *de rebus Eccleſiæ, lib.*6. *l.omnia, §.hoc, C.de Epiſc. & cler.* vel interventores, qui interim vacantem Eccleſiam curent, præponuntur, de quibus in Canone Concilii Macrinenſis, quem ex Ferrando recitat I. Dartis *libr.*1. *de Epiſcopo, cap.*1. *pag.*7. in hæc verba: *Ut interventores Epiſcopi conveniant plebes, quæ Epiſcopum non habent, ut Epiſcopum accipiant: quod ſi accipere neglexerint, remoto interventore ſic remaneant, quandiu ibi Epiſcopum quærant.* Concilium Carthaginenſe 5. *cap.*8. *conſtitutum* 22.7. *qu.*1. Igitur ſi nec quoad temporalia, nec quoad ſpiritualia Eccleſia viduata ullum damnum pati valet, fruſtra reſtringitur facultas eligendi Prælatum ad tempus trium menſium.

Hac ratione dubitandi non obſtante, vera eſt præſens Concil. Later. conſtitutio; & omiſſis, quæ de ſupplenda negligentia electorum adducimus *in tit. de ſuppl. neglig.* ratio præcipua præſentis conſtitutionis traditur in illis verbis: *Ne pro defectu Paſtoris, &c.* Ne ſcilicet Eccleſia in ſpiritualibus, & temporalibus grave damnum patiatur. In ſpiritualibus, ſi ob Prælati defectum lupus rapax gregem dominicum invadat; ſi enim Paſtorem diutiùs deeſſe contingat, variis incurſionibus ſuppoſita eſt Eccleſia, cùm Prælati officium ſit invigilare ſuper gregem ſibi commiſſum, *c.inter cætera, de offic. ordin.* Fidelibus Sacramenta Confirmationis, & Ordinis adminiſtrare, quorum miniſter ordinarius eſt, ut de Confirmatione probavi, *c.quanto, de conſuet.* & de Sacramento Ordinis teſtantur PP. Concilii Hiſpan. I. *can.*5.*&*6. Toletani VIII. *can.*7. Florentini ſub Eugenio IV. *de Sacram. §.*6. Trid. *ſeſſ.*23.*c.*4. *& can.*7.*c.*1. *§.ad Epiſcop.* 25.*diſt.* dicemus *in c.*1.*de ordinatis ab Epiſcopo*; etiam chriſma conficiendo, & eccleſias conſecrando, quæ munia obire tantùm poſſunt Epiſcopi, *c.omnis* 124. *de conſecr. diſt.*4. *c.Illud* 3.95.*diſt. c. penult. de conſecr. eccleſ.* unde neceſſitatem Epiſcoporum in Eccleſia, tam ad hierarchiæ unitatem, quam ad hæc munia obeunda, feliciter propugnarunt Nicol. Lemaiſtre *integro lib.*2. *de inſtit. Epiſc.* Petrus Aurelius, ſeu quivis author vindiciarum cenſuræ Sorbonicæ adverſus ſpongiam Læmelii, Franc. Hallier. *in tom. de hierar. juriſd.* Deinde in temporalibus etiam grave damnum timetur ex Prælati defectu, qui debet bona Eccleſiæ adminiſtrare; *c.fin.*16.*qu.*1. unde diutina Eccleſiæ vacatio valde damnoſa eſt Eccleſiæ, ut probat textus *in c.quàm ſit, hoc tit. lib.* 6. ſic: *Quia gubernationes in quotidianis vitæ commeatibus Prælatorum adminiculo deſtitutæ fatiſcunt*; verba ſunt Concilii Cabilon. II. *can.*5. refert Burchardus *lib.*15. *Decret. cap.*32. Damaſus Pontifex *in decr. cap.*2. ibi: *Epiſcoporum conſecratio viduatis Eccleſiis non ſine periculo protelatur.* Prælatus enim eſt proprius, legitimus, & immediatus defenſor Eccleſiæ, *c.edoceri, de reſcr.* cujus induſtria electa eſt, *c.fin. de offic. Archipresbyt.* Cùm ergo expediat Eccleſiæ diutiùs non vacare, rectè in præſenti ſtatuitur, electores intra tres menſes debere eligere Prælatum. Ideò etiam brevitatem electionis in optando ſtatuit Eccleſiæ *in Clem. diſpendioſam, de judic. Clemen. ſæpè, de V.S.* ut in cauſis electionum breviter, & de plano procedatur, ut agnovit Garcias *de expenſis, c.*20.*n.*14. & olim in noſtra Hiſpania in Concil. Tolet. 12. cantum fuit, ut Toletanus Primas Epiſcoporum electiones confirmaret, ne propter Sedis Apoſtolicæ diſtantiam Eccleſiæ diutiùs vacarent. Ampliùs in præſenti ſtatuitur, videlicet eo tempore trium menſium elapſo, jus eligendi ad ſuperiorem devolvi, electoribus pro ea vice eligendi facultate privatis, ut ſic utilitati Eccleſiæ conſulatur, & non eligentium negligentia compeſcatur. Faciunt text. *in c.*2.*verſ. Si autem, c.litteras, c.quia, c.poſtulaſti, de conceſ. præb. c.eam te*, 22. *de jurepatr. c.litteras, de ſuppl. neglig. &* quæ ibi adducimus. Superior tamen, ad quem devolvitur electio, debet eligere intra eundem terminum, videlicet tres menſes, ex aperta juris ratione, quia cum ſubrogetur in locum ejus, qui eligere neglexit, eodem jure uti debet, ex vulgari principio, Subrogatum ſapere naturam ſubrogantis, *c.ſi eum, §.qui injur. ff. de injuriis, l.unic. §.ſed ut plenius, C.de rei uxor. act.* Quare cum Capitulum intra tres menſes eligere teneretur Epiſcopū, ſuperior qui in ejus locum ſucceſſit, infra eundem terminū debet eum eligere. 10

11 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà expenſa; nam licèt præſens conſtitutio tribuatur Concilio Lateranenſi generali, deducta tamen eſt ex Concilio Lateranenſi celebrato ſub Innocentio III. quod diverſum eſt à Concilio Lateranenſi celebrato ſub Alexandro III. & inter ea illud diſcrimen verſatur, quod in Concil. I. Later. temporibus Alexandri III. præſcriptum eſt tempus ſex menſium eligentibus tantùm circa dignitates inferiores, nec eo tempore negligente Capitulo in electione Epiſcopi, devolvebatur electio ad Metropolitanum, ſed ad Pontificem: Concilio verò 2. Later. ſub Innoc. III. præſcriptum eſt tempus trium menſium electioni Epiſcopi, & ſtatutum, ut electio devolvatur ob negligentiam Capituli ad Metropolitanum. Brevius autem tempus præfixum fuit electioni ſuperioris Prælati, quàm aliarum dignitatum, quia ejus defectus pernicioſior eſt Eccleſiæ, ideòque propter majorem Epiſcopi neceſſitatem ejus electionis tempus debuit reſtringi, juxta rationem text. *in cap.ubi* 3. *hoc tit. in* 6. Docuerunt Cujacius *in c.*4.*de conceſſ. præb.* Petr. Greg. *de elect. c.*13.*n.* 6. Duaren. *l.*5.*de ſacris eccleſ. c.*5. Acunna *in c.poſtquam* 50.*d.* Garcia *p.*10.*de benef. c.*2.*n.*3. Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg. nu.*39. Nec augmentum ipſius difficultatis obſtat;

nam licèt Capitulum ſuccedat in juriſdictione Epiſcopi, Sede vacante, nihilominus Eccleſia Paſtore deſtituta eſt, & legitimo defenſore caret, *c.fin. ne Sede vac.* & præcipua Epiſcopalia munera, quæ ratione ordinis exercentur, à Capitulo exerceri non valent. Nec etiam, quod de œconomo dicebamus, obſtat, quia eodem modo ſatisfaciendum eſt.

12 Exponitur c. cum dilectus, de conc. præb. Ex ſuprà dictis lucem accipit textus *in c.cum dilectus*, 12. *de conceſſ. præb.* ubi aſſeritur Concilium Lateranen. quod præſcripſit tempus electionibus, & in pœnam negligentium, jus devolutivum ad ſuperiorem, non habere locum in Epiſcopatibus, & majoribus dignitatibus: igitur ètſi Capitulum Eccleſiæ Cathedralis, vel Regularis negligat eligere Prælatum, non inde electio devolvitur ad ſuperiórem. Cujus textus interpretatio ex dictis provenit; nam ibi agitur de Concil. Later. celebrato ſub Alexan. III. in quo, ut ſuprà dixi, nihil cautum fuit circa electionem Epiſcopi, nec in ea ad Metropolitanum jus devolvebatur, donec à Conc. Later. de quo in hoc textu, trimeſtre aſſignatum fuit Epiſcopi electioni, & jus devolutivum ad proximum ſuperiorem introductum.

Superiori aſſertioni obſtat textus *in c.cum noſtris, de conceſſ. præb.* ubi docetur ſex menſium tempus præfixum in Concil. Later. celebrato ſub Alexan. III. habere locum etiam in Præpoſitis: ex quo ſic argumentor. Præpoſitura eſt dignitas major, & Præpoſitus Epiſcopo, Abbati, ſeu Decano æquiparatur, *cap.1. de ætat. & qualit.* & tamen ad ejus electionem non tres menſes, ſed ſex aſſignantur: igitur quia in dignitatibus etiam majoribus Concilium primum Lateranenſe, non ſecundum ſub Innoc. III. celebratum, locum habet. Pro cujus textus ſolutione, dicendum eſt, in Præpoſiti electione Concilium Lateranenſe II. attendi debere, cùm ſit major dignitas, & caput Collegii, ut poſt Gloſſam *in cap.nulla, de conceſſ. præb.* docet Cironius *in cap.2. de elect. in 5.compil.* Nec obſtat textus *in d.cap. cum noſtris*, qui loquitur in Præpoſitura, quæ aliquando non eſt caput Collegii, vel Eccleſiæ: unde cùm in ea ſpecie accipiatur pro minori dignitate, ideò tempus aſſignatum in primo Concilio Lateran. attenditur. 13 Intelligitur caput cum noſt. de conc. præb.

C A P U T XLII.

Idem *in a eodem*.

QUia propter diverſas electionum formas, quas quidam invenire conantur, & multa impedimenta eveniſent, & magna pericula imminent Eccleſiis *b* viduatis: ſtatuimus, ut cùm electio fuerit celebranda, præſentibus omnibus, qui debent, & volunt, & *c* poſſunt commodè intereſſe, *d* aſſumantur tres de *e* collegio fide digni, qui *f* ſecretè, & ſigillatim vota cunctorum exquirant, & in ſcriptis redacta, mox *g* publicent in communi, nullo prorſus obſtaculo appellationis interjecto 1 ut is *h* collatione habita eligatur, in quem omnes, vel major, vel *i* ſanior pars conſentit: vel ſaltem eligendi poteſtas aliquibus *j* viris idoneis committatur, qui vice omnium viduatæ Eccleſiæ provideant de Paſtore: aliter electio facta non *k* valeat, niſi fortè communiter eſſet ab omnibus, quaſi per *l* inſpirationem, abſque vitio celebrata. Qui verò contra præſcriptas formas eligere attentaverit, eligendi ea vice poteſtate *m* privetur. Illud autem penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem conſtituat, niſi ſit abſens in loco, de quo debeat advocari, juſtoque impedimento detentus venire non *n* poſſit: ſuper quo, ſi opus fuerit, fidem faciat *o* juramento; & tunc, ſi voluerit, uni committat de *p* collegio ipſo vicem ſuam. Electiones quoque *q* clandeſtinas reprobamus, ſtatuentes, ut quàm citò electio fuerit celebrata, ſolemniter publicetur.

N O T Æ.

1 a *EOdem.*) Concilio videlicet Lateranen. ſub Innocen. III. celebrato, ubi *can.24.* reperitur textus hic, & in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.9.* De quo Concilio egi *in cap.1. de ſumma Trinit.* In præſenti textu Innoc. III. formam electionibus eccleſiaſticis præſcripſit, admiſſo triplici eligendi modo, videlicet per inſpirationem, compromiſſum, & ſcrutinium.

2 b *Eccleſiis viduatis.*) Ex his verbis deducit in præſenti Gloſſa, hanc conſtitutionem tantùm locum habere in electionibus Prælatorum Eccleſiarum tam Cathedralium, quàm Regularium, ex quorum defectu dicitur Eccleſia viduata, ut probavi in textu antecedenti: non autem præſentem conſtitutionem procedere in electione dignitatum inferiorum, vel Prælatorum Collegiatarum Eccleſiarum. Gloſſam ſequuntur Julius Lavorus *de elect. cap.19.* Lotterius *de re benef. l.2.q.19.nu.10.* Sylveſt. Miranda, & alii laudati à Barboſa *de Canon. cap.38.* Illud etiam certum eſt, relatis verbis comprehendi electionem, tam regularium, quàm ſæcularium Prælatorum: quod etiam ſuadetur ex ſequentibus. Primò nam PP. Concilii in hoc textu intendebant conſulere Eccleſiis viduatis: ſed æqualiter Eccleſiæ viduatæ dicuntur defectu Prælati ſæcularis, ac regularis, *c.ne pro defectu, c.offic. hoc tit.* igitur tam Prælati ſæculares, quàm regulares præſenti conſtitutione comprehenduntur. Deinde quia plerumque electiones Epiſcoporum, & Prælatorum regularium coæquantur, *c. cupientes, hoc tit. in 6.* igitur eadem forma in eis debet obſervari. Unde electio Prælati regularis nulla erit, ſi non obſerventur, quæ ut eſſentialia formæ in hoc textu præſcribuntur, licèt quoad alia accidentalia forma mutari poſſit. Ita docent Tambur. *tom.1. de jure Abbatum, diſp.5.qu.5.* Barboſa *de jure Eccleſ. l.2.c.45.* Garcia *t.2. polit. diffic.1.dub.1.* quod etiam procedit poſt Concil. Trident. *ſeſſ.25. de Regul. cap.6.* quia per illud nihil immutatum eſt, ut docuerunt Lezana *tom.3. regul. v.Electio, num.2.* Pelliz. *tr.9.p.2.q.2.*

3 c *Et poſſunt commodè.*) Quando abſentes vocandi ſint, & ea qua regione, dixi *in cap. cùm inter, hoc tit.*

d *Aſſumantur tres.*) Ab ipſo Capitulo: ſed utrum numerus iſte ita præſcriptus ſit, ut augeri, minuìve non poſſit, ſub lite eſt. Non poſſe augeri, vel minui, ita ut aucto, vel minuto, electio nulla ſit, docent Suar. *de relig. to.4. tr.8.l.2.c.5.* Tambur. *ſup.q.7.nu.7.* Barboſa *d.lib.1. juris Eccleſ. c.19.n.190.* Sed contrarium, videlicet pro opportunitate loci, & numero eligentium poſſe augeri, vel minui, rectiùs defendunt Pellizar. *d.tr.9.c.2.q.4.* Portel. *in dubiis regul. v.Electio, n.13.* Peyrinis *in formul. lit.F, c.3.n.2.* latè Lezana *to.4. in relect. de elect. appoſita in fine libri*, Garcia *tom.2. polit. diffic.5. dub.5.*

e *De collegio.*) Hæc circumſtantia, ut ſcrutatores ſint de corpore Capituli, eſſentialis eſt; unde ſi extranei eligantur, electio nulla erit. Barboſa *d.c.19.n.186.* Tambur. *ubi ſup. nu.9.* Julius Lavor. *c.19.n.45.* Pelliz. *ubi ſup.n.25.* Garcia *ſup.n.3.* 4

f *Secretè, & ſigillatim.*) Quod duobus modis fieri poteſt. Primò cum electores coram ſcrutatoribus viva voce eligunt, & aliqui, vel omnes ſcrutatores ſuffragia ſcripturæ tradunt. Secundò ſi unuſquiſque ex eligentibus ſuffragium ſuum ſcripto deferat adeò occultè, ut nec ipſis ſcrutatoribus notum fiat, juxta Concil. Trid. *ſeſſ.25. de Regul.cap.6.* & ea, quæ addunt Tambur. Garcia, & Pelliz. ſuprà laudati: & an ſuffragium neceſſariò voce præſtandum ſit, dicemus *in cap. Eccleſia 44. hoc tit.* 5

g *Publicentur ſtatim.*) Antequam à loco electionis diſcedant ſcrutatores, vel ad alios actus ſe convertant, unoque contextu, ut in teſtamento condendo præſcribitur *in l.hæredes, ff.qui teſtam.* Vota autem in communi publicari dicuntur, quando integrè eorum numerus publicè congregationi propalatur, non explicando quot ea ipſis in unam, vel in aliam perſonam conſenſerint: ſed tantùm proferendo numerum perſonarum, quæ ſuffragium habuerunt: quæ ſolemnitas eſſentialis eſt, ut certior fiat collatio ſuffragiorum, & ut publicato ſcrutinio non poſſint electores variare, *c.publicato, hoc tit.* docent Petr. Gregor. *de elect. c.16.n.11.* Tambur. *d.q.5.n.15.* Garcia *ubi ſup. dub.7.* Julius Lavorus *de elect. c.19.n.100.* 6

h *Collatione facta.*) Hæc collatio fit numeri ad numerum, zeli ad zelum, meriti ad meritum, *c.in Geneſi, c. Eccleſia, c.Cumana, hoc tit.* ut ſic poſſit cognoſci, an ſanior, an major pars elegiſſet: hodie autem ceſſat hæc collatio poſt Trident. *ſeſſ.25. de regul. cap.6.* ubi ſtatuitur, ut in electionibus tantùm major pars reſpectu numeri, non verò ſanior attendatur. 7

i *Major*,

i *Major, & Sanior.*) Juxta ea; quæ adducemus *in cap. Eccleſia hoc tit.*

j *Aliquibus viris.*) De electione per compromiſſum egi *in cap. cauſam* 8. *hoc tit.*

8 k *Facta non valeat.*) Licèt Suarez, Sanch. & alii relati à Barboſa *d.c.19.n.131.* teouerint, ex his verbis non irritari ipſo jure electionem, ſed potiùs eſſe irritandam: contrarium tamen, videlicet electionem ipſo jure oullam eſſe, meritò defeodunt Julius Lavorus *de elect. c.19.n.10.* Tamburin. *d.diſp.5.q.22.n.9.* Baiboſa *d.c.19.n.131.* Garcia *d.diffic.5.dub.2.*

9 l *Per inſpirationem.*) Electio per inſpiratiooem contingere dicitur, cùm communi cooſenſu, Spiritu ſancto ultrò impellente, coocordi animo, omnibus poſtulantibus quis eligitur; quam formam in electionibus Rom. Pontificum aliquando obſervatam legimus, ut retuli *in cap.5. hoc tit.* in electionibus verò inferiorum Prælatorum rarò contingit. De ea electionis forma latè agunt Samuelius *de elect. diſp.1. contr.3.* Lavorus *eod.tr.c.7.* Hieron. Garcia ſuprà, *dub.1.* Cohelius *in notit. Cardin. cap.13.*

10 m *Privetur.*) Per ſententiam, non ipſo jure, *c.Cumana, hoc tit.* unde ſecundam electionem factam ab ipſis electoribus ante ſententiam declaratoriam, defendnot Lotherius *de re benef. l.2.q.19.n.66.& 67. & lib.3. q.17.n.105.* Tondutus *reſol. canonic. q.17.n.6.*

11 n *Non poſſit.*) Cùm abſens elector, qui de jure vocandus eſt, juſto impedimeoto detentus venire non poteſt, procuratorem ad ſuffragium præſtandum conſtituere valet, *c.ſi quis 46. hoc tit. lib.6.* Taoib. *d.diſp.5. q.4.* Hieron. Garcia *to.2. polit. regul. diffic.2.dub.5.* Viſcherius *de elect. Regis Roman. pag.77.* Petr. Gregor. *lib.1. partit. tit. fin. cap.4.* Patianus *de probat. l.4.c.30.* Non tamen hoc abſolutè ptocedit, ſed certis concurrentibus conditionibus. Prima, ut ſit elector abſens in eo loco, ubi vocari debeat, & ubi venire poſſit. Secunda ut juſto impedimento detiocatur. Quæ ſi non concurrant, procurator conſtitutus non admittitur, *c. ſcriptum*, juncta integra, *hoc tit.* ptoſequitur alia de ipſo procuratore Julius Lavorus *de elect. c.17.n.32.*

o *Juramento.*) Ob rationem textus *in cap. is cui, de officio deleg. lib.6.*

p *De ipſo collegio.*) Et qui aliàs per ſe ſuffragium 12
non habeat, *c.penult. §.porrò, hoc tit. in 6.* & ſi procuratot extraoeus conſtituatur, & cæteri electores conſentiant, valebit electio, ut docent Tambut. *ubi ſuprà n.1.& 2.* Hieron. Garcia *d.dub.1.n.8.* Non poteſt tamen abſens mitiere votum in ſcriptis, *d.cap.ſi quis 46. hoc tit. in 6.* niſi cootrarium conſuetudioe iotroductum ſit, ut in aliquibus Religionibus obſervari teſtatut Garcia *ubi ſuprà num.8.*

q *Clandeſtinas.*) Clandeſtina electio dicitut, quæ fit 13
ſingulariter, & per occulta cooventicula, *cap.2. d.79.* quando non ſuit ſacta publicatio, *cap.unic. ut eccleſiaſtica beneficia*: quæ meritò reprobatur, quia cenſetur fraudulenta, & doloſa, *l.final. ff.de ritu nuptiar. cap. cum inhibitio, §.1. de clandeſtin. deſponſ.* explicat Julius Lavorus *de elect. cap.18. num.9.*

C A P U T XLIII.

Idem *in* a *eodem*.

QUiſquis electioni de ſe factæ per ſæcularis poteſtatis *b* abuſum conſentire præſumpſerit contra canonicam *c* libertatem, & electionis commodo careat, & ineligibilis fiat, nec abſque diſpenſatione ad aliquam valeat eligi poteſtatem. quinimò qui electionem hujuſmodi, quam irritam eſſe cenſemus, præſumpſerint celebrare, ab officiis & beneficiis *d* ſuſpendantur, eligendi tunc poteſtate privati.

N O T Æ.

1 Concluſio probatur. a EOdem.) Concilio videlicet Lateran. *cap.25.* ubi extat hæc deciſio, quæ etiam reperitur apud Antonium Auguſtinum *ſub hoc tit. cap.10.*

b *Poteſtatis abuſum.*) Ut ſi laicus interſit ut elector, *cap.cùm terra, cap.quod ſicut, hoc tit.* aut cùm immediatè propter laicum eligitur, tuoc eoim per abuſum poteſtatis laicalis electus dicitur, cùm aliàs niſi proprer laicos oon eligeretur: quo modo hæc verba accipiunt Petr. Gregor. *lib.4. partit. tit.7.c.2.* Tamburin. *de jure Abbat. tom.1.diſp.5. quæſit.22. n.11.* Barboſa *in præſenti.*

2 c *Libertatem.*) Verendum enim erat io hoc caſu, ne laici deinceps uſurpareot facultatem ſe ingerendi electionibus eccleſiaſticis, ac per conſequens cum plena libertate non fierent, contra earum naturam, *cap. dilectiſſimi 8.qu.1. cap. ſacroſancta, hoc tit.*

3 d *Suſpendantur eligendi.*) Ex his verbis deducitur, ſuſpenſum à beneficio non ideò eſſe privatum eligendi ſacultate, cum poſt pœnam ſuſpenſionis à beneficio ioflictam, ut diverſa pęna apponatut privatio facultatis eligendi, ut etiam contingit *in c. cum in cunctis, §.ultim. hoc tit.* Illud aurem in præſenti difficile videtur, quomodo videlicet ſi ſuſpenſio in hoc textu erat, non ſolùm à beneficio, verùm & ab officio, ut diverſa pœna pooitur privatio eligendi, cùm in ſuſpenſione ab officio comprehenſa eſſet? Sed reſpondendum eſt, ut diverſam pœnam poni à ſuſpenſione ab officio privationem juris eligendi, quia inter eas magnum dabatur diſcrimen; pœna enim privationis juris eligendi iocnrrebatur ipſo jure, ibi, *privati*; pœna verò ſuſpenſioois ab officio, & beoeficio, poſt ſententiam, ibi, *ſuſpendantur*. Ita noſtrum textum interpretatur P. Suarez *de cenſur. diſp.25.ſect.1.n.35.* Gibal. *eod.tr. pag.544. in princ.* Niſi dicamus, pet illa verba, *eligendi poteſtate privati*, non ioſligi pœnam privationis ſacultatis eligendi, ut diverſam, ſed tantùm explicari effectum ſuſpenſionis contractæ, ut Patres Concilii affirmaot, ita electionem celebrantes eſſe ſuſpendendos ab officio, & beneficio, & per conſequens ſuſpenſione incurſa, eſſe privatos facultate eligendi. Cui expoſitioni ſavent verba relata, prout leguntur traoſpoſita *in dict. cap.25. Concilii.*

C O M M E N T A R I U M.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Electus per laicos ad beneficium Eccleſiaſticum, electionis commodo caret, & ineligibilis manet, donec cum eo diſpenſetur.* 4
Probant textus *in cap.ſi quis deinceps* 12. *c.quoniam* 13. *c.ſi quis Epiſcopus* 14. *c.ſanè* 15. *c.conſtitit* 17. *c.nullus* 18. *c.ſi quis* 19. *c.per laicos* 20. *c.quoniam* 21.26. *qu.7. c.laici* 38.*diſt. c.cunctis* 41.16. *qu.2. c.nullus* 17. *c.relatum, de jurepatr. c.Maſſana, hoc tit.* Gregorius VII. in Synodo Romana, *cap.2.* ibi: *Nullus Presbyter miniſterium Eccleſiæ, vel ipſam ab aliquo accipiat, niſi ab Epiſcopo, qui injungat ſibi curam, & obedientiam.* Concilium Turon. ſub Carolo, *can.15.* Mogunt. ſub Arnulpho, *can.15. Interdicendum videtur Clericis, ſive laicis, ne quis cuilibet presbytero præſumat dare Eccleſiam ſine licentia, & conſenſu Epiſcopi ſui.* Vuormatienſe *can.57. Nullus laicus presbyterum in Eccleſiam mittere, vel ejicere præſumat.* Nanoetenſe *can.16.* Saleguſtadienſe *canon.20.* Bitterreoſe *can.21.* Pictavienſe *can.1. Decrevit ſancta Synodus, ut nullus Epiſcopus, Abbas, Presbyter, vel quælibet perſona de Clero accipiat de manu Regis, vel Comitis, vel cujuslibet laicæ perſonæ donum Epiſcopatus, Abbatiæ, vel Eccleſiæ.* Lateran. ſub Alexand. III. *in append. p.1.cap.9. Eccleſias, & decimas de manu laicorum ſine conſenſu Epiſcoporum recipere prohibemus.* Lateian. ſub Leone X. *ſeſſ.9.& 10.* extravagans, *Debent, de officio ordin.* ioter communes. Alia juris teſtimonia congeſſeruot Ant. Auguſt. *in epit. juris Pontif. l.6.tit.11.* Creſpetius *in ſumm. v.Beneficia, pag.74.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti, & in d.cap. ſi quis deinceps.* Petr. Gregor. *de elect. cap.5. & lib.4. partit. tit.7. cap.2.* Boetius Epon. *to.1. qq. heroicar. tit. de beneſic. nu.10.* Renatus Chopinus *de ſacra pol. tit.1. cap.1.* Lambert. *de jurepat. 3.p.l.2.art.12.* Petrus Marcha *lib.8. concord. juris, c.19.* Michael Rouſſelius, ſeu ipſe Atchiepiſcopus, Marcha *lib.2. hiſtoriæ Pontif. juriſd. c.1.6.7.& 8.* l Dartis *in d.cauſa 16.qu.6. & de benef. ſect.6.c.1.* Acuona *in c.nullus, 63.diſt.* Bellarm. *lib.1. de clericis, cap.7.* Martha *de juriſd. 4.par. caſu 47. per tot.* Salcedo, *de lege polit. lib.1.c.12.nu.35.* Dadinus Alteſſerra *de Ducibus lib.1.c.8.* Theoph. Raynaud. *tom.12. tract. Mala è bonis, &c. fol.128.*

5 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed hæc aſsertio ita illuſtrata difficilis redditur ex eo; nam ſi veterum Patrum, & ſcriptorum monumenta repetamus, nihil uſitatius inveniemus, quàm Epiſcopos, Abbates, & ſimiles Prælatos de manu Principom Eccleſias immediatè accepiſſe. Sic Eccleſiæ Arvernenſi Apollinaris à Theodorico Rege Epiſcopus datus fuit, & poſt eum Quintianus Epiſcopns impoſitus, & mortuo Quintiano, ab eodem Rege datus fuit Antiſtes Gallus, contemptus votis Trevirenſium, qui virum ſanctum ſibi in Epiſcopum expetebant. Gallo ſuffectus fuit Cautinns à Theodobaldo Rege, omiſſo Catone jam electo conſenſu Cleri, ut refert Gregorius Turonenſ. *lib.3. hiſtor. c.2.& 26.& l.4.c.5.7.&* 18. A. Sigiberto Rege electus fuit Gregorius Epiſcopus Turonenſ. teſte Fortunato *l.5.c.2.*

Huic Sigibertus ovans favet, & Brunichildis honori
Judicio Regis nobile culmen adeſt.

Immòtam Epiſcopi, quàm Abbates inveſtituram ſuæ dignitatis à Regibus, & Principibus ſæcularibus accipiebant, fidelitate illis promiſſa, Carnotenſ. *epiſt.60. Quod autem ſcripſiſti, prædictum electum inveſtituram Epiſcopatus de manu Regis accepiſſe, nec relatum nobis ab aliquo, qui viderit, nec cognitum.* Et *epiſt.199. &* 236. D. Bernardus *ep.170.* Quare in Germania, vacante Eccleſia virga Paſtoralis, & annulus deferebantur ad Imperatorem, qui Epiſcopum, vel Abbatem per ſe electum per virgam, & annulum inveſtiebat. Referunt Anthor vitæ S. Othonis Epiſcopi Rambergenſ. *cap.3.* ibi: *Quoties Epiſcopus aliquis deceſſiſſet è vita, Eccleſia, cui præfuerat, baculum, & annulum ad Imperatorem tranſmittebat, ab ejus aula petens ſibi dari Epiſcopum.* Guillelm. Tyrius *lib. de bello ſacro, c.13. Inoleverat enim conſuetudo, præſertim in Imperio, quod defungentibus Eccleſiarum Prælatis, annulus, & virga Paſtoralis ad Dominum Imperatorem dirigebatur; unde poſtmodum unumquemlibet de familiaribos & Capellanis ſuis inveſtiens, ad Eccleſiam vacantem dirigebat, ubi Paſtoris fungeretur officio, non expectata Cleri electione.* Sugerius Abbas *in oratione Trevirenſis Archiepiſc. ad Paſchalem II. in Ludovico Craſſo,* ibi: *Temporibus anteceſſorum noſtrorum ſanctorum Apoſtolicorum virorum Magni Gregorii, & aliorum, hoc ad vim Imperii pertinere dignoſcitur, ut in majorum electione hic ordo ſervetur, antequam electio in palam proferatur, ad aures Domini Imperatoris perferre, & ſi perſonam deceat, aſſenſum ab eo ante factam electionem aſſumere: deinde in conventu ſecundum canones, petitione populi, electione Cleri, aſſenſu honoratorum præferre conſecratum liberè, nec ſimoniacè ad Dominum Imperatorem pro Regalibus, ut annulo, & virga inveſtiatur.* Nec tantùm Reges, verùm etiam Duces, & Comites Eccleſias ad libitum concedebant, ut de Duce Moſellanorum refert Sigibertus anno Chriſti 109. *Dux Moſellanorum Deodericus poſt fratrem ſuum Alberonem dato Epiſcopatu Metenſium filio ſuo adhuc puero, tutorem ei ſubſtituit ipſum Deodericum.* De Ducibus Normanniæ idem refert Ordericus Vitalis *lib.3. hiſtor. Eccleſiaſt. in Guillelmo II.* ibi: *Dux autem petitioni eorum acquievit, & præfato viro, qui electus erat per Cambutam, Ivonis Epiſcopi Sagienſis exteriorem Abbatiæ poteſtatem dedit.* De Comite Cameracenſi hæc refert Valdricus Noviomenſis *lib.3. cap.11. Poſt obitum verò Domini Abbatis Vuenrici, duos Abbates, alteram poſt alterum Comes Raynerius ſubſtituit.* Et generaliter de Proceribus Galliæ refert Ordericus Vitalis *lib.4. hiſtor.* hæc verba: *Sicut tyronibus ſuæ à Principibus erogabantur ſtipendia militiæ; ſic quibuſdam coronatis pro famulatu ſuo dabantur à laicis Epiſcopatus, & Abbatiæ, Eccleſiarum Præpoſituræ, Archidiaconatus, & Decaniæ, aliæque dignitates, & poteſtates Eccleſiaſticæ.* Plura referunt Theophilus *dict. tom.12. ex fol.*128. *uſque ad* 130. Alteſſerra *dict.cap.7.* igitur ſi à laicis licet accipere inveſtituram, & collationem Eccleſiarum, multò magis electioni de ſe factæ à laicis licebit conſentire. Accedit praxis Hiſpaniæ, & Galliæ eligendi Epiſcopos, ac Prælatos ſuperiores per Reges, quam probavi *in cap.2. hoc tit.* igitur licèt à laicis Eccleſias accipere.

6 De inveſtituris.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, olim in Eccleſia abuſum introductum fuiſſe accipiendi inveſtituras Eccleſiarum per laicos. Ita vocabant intruſionem aliquorum in beneficia per poteſtatem laicam. Nam veſtitura idem ſonabat ac poſſeſſio, ut ex variis locis Capitularium probat P. Sirmundos *ad Cap. Caroli, tit.39.* Inveſtitura ergo idem erat, quod immiſſio in poſſeſſionem, quæ quoad Epiſcopatus, & Abbatias fiebat, dato per Principem baculo & virga, ut referunt Juretus *ad epiſt.8. Ivonis,* Theophilus *d.tom.12.fol.*128. Et licèt ſimiles inveſtituræ prohibitæ reperirentur *in can.30. Apoſtolor.* & Nicæna Synodo ſub Adriano II. *act.8.&* 10. tamen poſtea per duo ſæcula, ab anno videlicet 1077. ad annum 1169. prædictæ inveſtituræ valdè uſitatæ fuerunt, non obſtantibus diuturnis, & aſperrimis Pontificum contentionibus cum Principibus. Demùm improbatæ, & damnatæ fuerunt à Gregorio VII. in Synodo Romana, his verbis: *Quoniam inveſtituras Eccleſiarum contra ſtatuta SS. PP. à laicis perſonis in multis partibus cognovimus fieri, & ex eo plurimas perturbationes in Eccleſia oriri, ex quibus religio Chriſtiana conculcatur, decernimus ut nullus inveſtituras Epiſcopatus, vel Abbatiæ, vel Eccleſiæ de manu Imperatoris, vel Regis, vel alicujus laicæ perſonæ, viri vel fœminæ ſuſcipiat. Quod ſi præſumpſerit, recognoſcat inveſtituram illam Apoſtolica auctoritate irritam eſſe, & uſque ad dignam ſatisfactionem excommunicationi ſubjacere.* Urbanus II. idem ſtatuit in Concilio Claromont. *can.16.* ibi: *Interdictum eſt, ne Reges, vel alii Principes aliquam inveſtituram de Eccleſiaſticis honoribus faciant.* Refert Villelmus Malmesbur. *de geſtis Pontif. Angliæ, lib.2.de Urbani Concilio.* per hæc verba: *In hoc Concilio Papa cum omnibus ſententiam excommunicationis vibravit in laicos inveſtitores Eccleſiarum, & inveſtitos à laicis, & in taliter inveſtitos conſecrantes, & in illos, qui pro eccleſiaſticis honoribus laicorum homines fiunt.* Idem ſtatuerunt Paſchalis II. & Calixtus II. ut refert Abbas Vvindocinenſ. *in opuſc. ad Calixtum Papam cap.3.&* 4. *Inveſtituram per virgam, & annulum accipere, niſi à ſuo conſecratore, manifeſtum eſt eſſe damnoſum, quia nulli laico licet illa Eccleſiæ ſacramenta dare, ſicut ei non licet Epiſcopum conſecrare.* Et cùm hæc controverſia de inveſtituris agitata eſſet an. 1119. in Concil. Rhemenſi, & an.1122. in Concilio Later. ſemper Calixtus II. ſimiles inveſtituras damnavit: quæ Concilia edidit Balluzius *ad Marcham lib.8. cap.21.* Idem etiam ſtatuerunt Alexand. II. & III. Et tandem Innoc. III. *l.1.ep.47.* ſtatuit ne defuncto Epiſcopo annulus ejus, & baculus Principi mitterentur, ut moris erat, ibi: *Cum te, vel aliquem ſuffraganeorum mori contigerit, baculus paſtoralis, & annulus in Eccleſia remaneant propria, ſub fideli cuſtodia conſtituti ad ſucceſſoris uſum, cùm Deo favente conſecrationem acceperit.* Et *l.2.ep.87.* talem conſuetudinem corruptelam appellat. Plura de his inveſtituris, quæ magnas clades Eccleſiæ irrogarunt, cumulant Baron. *tom.11. an.* 1077. *& to.12. an.*1116. Boetius Epon. Friſius *qq. heroicar. de jure ſacro, l.1.de regal. n.26.&* 217. *cum ſeq.* Juretus *in notis ad Epiſt.60.* 190.233. & 236. *Ivonis Carnotenſis,* Jacob. Gretſer. *in apolog. pro Baronio contra Goldaſtum, cap.1. & contra replicat. l.2.c.1. & ſeq.* Boſquetus *in notis ad Innoc. III. lib.2. regeſt.15. ep.78. &* 87. Vincent. Cabotius *lib. diſp. de jure publico, c.5.* Anton. Diana *p.10.tr.1.reſ.5.& 6.* Petrus Marcha *lib.8. concord. cap.19. cum ſeq.* Michael Rouſſelus, ſeu quivis auctor eſt hiſtoriæ Pontiſ. juriſd. *cap.5.* com cautione, nec ſine delectu legendus; alii apud Chriſtophorum Beſoldum *tom.1. politic. diſſert. de Majeſt. in genere, ſect.2. de Eccleſiæ Majeſtatis jure, c.4.n.1.& 2.* Joann. Cochier *in vindiciis libert. Eccleſiæ.* 2.*p.c.4.&* 5. Theophil. Raynaud. *dict. tom.12. tract. Mala è Bonis Eccleſiæ, ſect.2.* Alteſſerra *de Ducibus, cap.7. per tot.* Franc. Florens *ad titul. de tranſlat. in fine.*

Unde apparet vera ratio præſentis deciſionis; jam enim à primis Eccleſiæ temporibus variis conſtitutionibus prohibitum legimus, à laicis, & per manus ipſorum Eccleſias, vel eccleſiaſtica beneficia accipere, ut conſtat ex variis canonibus congeſtis à Gratiano *in cauſa 16. quæſt.7.* Et contra accipientes Eccleſias à laicis variæ ſunt ſtatutæ pœnæ: excommunicatio *in cap. quoniam* 25. 16. *quæſtion.7.* depoſitio à miniſterio eccleſiaſtico, *cap.quia 6.de jurepatronat.* inhabilitas ad beneficia eccleſiaſtica, in præſenti textu, & aliis ſuprà relatis; & magna cum ratione, nam Eccleſia ſemper curavit arcere laicos ab adminiſtratione, & diſpoſitione rerum Eccleſiaſticarum, *cap.2. hoc titulo, cap.2. de judiciis,* ne laicis invadentibus electionem, & prædictam diſpoſitionem libertas Eccleſiaſtica minueretur, laicique immiſcerentur negotiis eccleſiaſticis. Et quia agentes, & conſentientes pari pœna puniuntur, ut vulgò docetur *ex cap.1. de offic. delegat.* inde non ſolùm illi, qui à laicis eliguntur, verùm, qui hujuſmodi electioni conſentiunt, æqualiter puniuntur. Et quia debet quis puniri in eo, in quo peccavit, *cap. nemo, de temporib. ordin. lib.6.* ideò & clerici in electione delinquentes, & electioni conſentientes, privau- 7 Ratio decidendi.

tur

tur poteſtate eligendi, & inhabiles redduntur ad beneficia eccleſiaſtica.

8 *Diſſolvitur dubitandi ratio.* Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam quæ in ea expendebamus, procedunt cùm inveſtituræ in uſu, ſeu potiùs abuſu erant, cùm adhuc Romani Pontifices ſimilem abuſionem propter potentiam Principum extirpare nequibant, uſquedum Gregorius VII. & alii ſtrenui in eo opere adjutores eam improbarunt, & damnarunt, ut referunt Juretus, & Theophilus ſuprà citati. Nec augmentum ipſius difficultatis refragatur; nam magni noſtri Monarchæ, ut Patroni Eccleſiarum Cathedralium præſentant R. Pontifici Epiſcopos ab eo confirmandos, non autem propria auctoritate Eccleſias conferunt, ut pluribus relatis probat, & ut ſolet, illuſtrat Illuſtriſſimus D. Franciſcus Ramos *in memor. ad Alexan. VII. pro Epiſcopat. Luſitaniæ, propoſ.*1. *in princip.* & nos aliqua dedimus *in cap.*2. *hoc tit.*

9 *Exponitur c. dilecto de teſtibus.* Superiori aſſertioni primò adverſatur textus, *c. dilecto, de teſtib.* ubi proponitur Joannam Comitiſſam Flandriæ, de qua mentio fit *in cap.fin. de conceſſ. præb.* litem diſceptaſſe coram tribus delegatis ſuper donatione, & collatione, ſex præbendarum, cum Præpoſito Arrienſi: & cùm ex juſta cauſa onus ex judicibus rejectus eſſet, alius in ejus locum ſuffectus fuit. Supponitur ergo collationem à laica perſona accipi poſſe: igitur licet impunè de manu laici Eccleſiam accipere. Cui difficultati ex ſuprà traditis ſatisfacit Boetius Epon. *tom.*2. *quæſtionum, num.*2. aſſerendo Joannam Conſtantinopolitanam, Balduini Imperatoris filiam juſpatronatus obtinuiſſe in Eccleſia Arrienſi; unde ratione ipſius juriſpatronatus potuiſſe præbendas in ea Eccleſia, & in aliis à ſe, vel à majoribus fundatis donare; quo caſu non accipitur beneficium de manu laici; cùm ejus collatio à proprio Epiſcopo fiat.

10 *Exponitur c. cum inter, de conſuet.* Eodem etiam modo intelligendus eſt textus *in cap. cùm inter, de conſuet.* in illis verbis: *Decanatum, & præbendam ipſius Eccleſiæ idem Rex, & progenitores ſui conferebant, diæceſano etiam Epiſcopo inconſulto.* Ex quibus verbis manifeſtè deducitur, laicum poſſe conferre Eccleſiam proprio jure: igitur licet à laicis Eccleſias accipere. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt ex ſuprà dictis, videlicet Eccleſiam S. Petri de Curia Cenomanenſis, ratione juriſpatronatus ſpectare ad Regem Angliæ; unde ratione ipſius juriſpatronatus poterat ad Decanatum, & alias præbendas Canonicos præſentare. Nec obſtat verbum illud *conferebant*; quod non nudam præſentationem, ſed collationem omnimodam, etiam Epiſcopo inconſulto, demonſtrat; nam verba ſuprà relata tantùm continent ſimplicem partis narrationem, non autem Pontificis deciſionem, quæ diverſa fuit: nec Pontifex decidit collationem inconſulto Epiſcopo potuiſſe ad Regem Angliæ, vel ejus progenitores ſpectare. Eadem ſolutione exponendus eſt textus *in cap. ad ſupplicationem, de renunç.* juncto Boerio *ubi ſuprà, num.*3.

11 *Intelligitur caput 1. de uſuris.* Adverſatur ſuperiori aſſertioni textus ſingularis; & valdè difficilis *in cap.*1. *de uſuris*; ubi cum generaliter Clericis interdicatur uſuras exercere, prohibetur etiam fructus rei pignoratæ retinere, ſed eos debere deductis expenſis in ſortem principalem imputari; & ſtatim hæc adjiciuntur verba loco exceptionis: *Niſi fortè Eccleſiæ beneficium fuerit; quod redimendum ei hoc modo de manu laici videatur.* Ex quibus verbis apertè deducitur, licere non ſolùm beneficium, Eccleſiaſque de manu laici recipere, verùm & ab eis redimere: igitur licebit liberè Eccleſias, ſeu beneficia accipere à laicis. Agnoverunt difficultatem Gloſſa in eo textu, *v. Beneficium*, Hoſtienſis, Panormit. & omnes ferè antiquiores, qui ut eam exponant, varios caſus fingunt, & ſupponunt. Sed illis omiſſis altiùs repetenda eſt interpretatio illius textus. Obſervandum enim eſt, olim in Gallia ad inſtar beneficiorum temporalium, ſeu feudorum, in quibus pro mutatione Dominorum, vel vaſſallorum redemptiones feudorum fiebant, introductam fuiſſe ſimilem redemptionem in Eccleſiis & Altaribus; nam cùm primis Eccleſiæ ſæculis monachi tantùm laici eſſent, nec ſibi, nec aliis ſacramenta adminiſtrarent, & ita decimas nullo jure percipere valerent, niſi receptum fuit, ut per alios clericos decimas, & redditus Eccleſiarum perciperent, id eſt, ut conſtituerentur plebani, ſeu parochi, qui Sacramenta Fidelibus adminiſtrarent, & monachi decimas perciperent, & mortuo ipſo Parocho, qui in ejus locum ſubſtituebatur, decimas redimebat ab Epiſcopo proprio, & à monachis, qui eas percipiebant: cujus corruptelæ expreſſa mentio extat *in c. quæſitum, q.* 3. in illis verbis: *Quia quidam ſimoniacæ pravitatis uſus in Galliarum partibus jam diutius inolevit, ut Eccleſiæ, vel decimæ, quæ vulgari vocabulo apud eos Altaria nuncupabantur, monaſteriis datæ ſæpiùs ab Epiſcopis ſub palliata avaritia vendantur, mortuis nimirum, ſeu mutatis clericis, quos Perſonas vocant: Nos, auctore Deo, venalitatem omnium, tam ex rebus, quam ex miniſteriis eccleſiaſticis propellentes, hoc ulteriùs fieri auctoritate Apoſtolica prohibemus, ſicut etiam præbendas omnes venundandas interdicimus. Porrò quæcumque altaria, vel decimas ab annis triginta, & ſuprà ſuper hujuſmodi redemptione poſſediſſe monaſteria noſcuntur, quietè deinceps & ſine moleſtia qualibet eis poſſidenda firmamus, ſalvo utique Epiſcoporum cenſu annuo, quem ex iiſdem altaribus habere dicti ſunt.* Goſridus Vindocin. *lib.*3.*ep.*12. Joan. Sariſbur. *lib.*7.*ep.*17. Ivo Carnot. *epiſt.*12. ibi: *Maximè quod apud nos, qui altari non ſerviunt, de altari vivunt: à quo ſacrilegio cùm eos abſterrere velint monendo, increpando, excommunicando, altaria à me redimere nolunt ſub nomine perſonæ, ſicut à prædeceſſoribus meis ex prava conſuetudine redemerunt.* Plura de hac redemptione Eccleſiarum adducunt Joann. Dartis *in cap.*4. 1.*qu.*3. Boſquetus *ad Innoc. lib.*1.*ep.*13. & Nos *in cap.*1. *de capellis monach.* Nec ſolùm monachi ita Eccleſias accipiebant, ut ab eis redimerentur, verùm & ſingulares homines laici, ut ex Carnotenſi probat Joann. Dartis *ubi ſuprà*. Unde percipitur mens Alexan. III. *in dict. cap.*1. *de uſur.* docet enim Clericos mutuantes pecuniam laicis ſub pignore, debere fructus ipſius rei pignoratæ in ſortem imputare, niſi fortè Eccleſiam de manu laici jure pignoris acceperint, & hoc modo eam redimere curaverint; tunc enim fructus ipſius Eccleſiæ non imputantur in ſortem principalem, cùm ab injuſto poſſeſſore, laico videlicet, hoc modo Eccleſia redimatur. Et hæc eſt, ni fallor, vera illius textus interpretatio: ſi alius meliorem afferat, ſpontè illi herbam tradam. Etiam præſenti aſſertioni obſtat textus *in cap. dilectus* 94. *de præbendis*, cujus interpretationem in ejus notis dabimus.

C A P U T XLIV.

Idem *in a eodem.*

NIhil eſt, quod Eccleſiæ Dei magis officiat, quàm quod indigni aſſumantur Prælati ad regimen animarum. Volentes igitur huic morbo neceſſariam adhibere medelam, irrefragabili conſtitutione ſancimus, quatenus cùm quiſquam ad regimen animarum fuerit electus, is ad quem pertinet confirmatio, diligenter *b* examinet & electionis proceſſum, & perſonam electi, ut cùm omnia ritè concurrerint, munus ei confirmationis impendat: quia ſi ſecus fuerit incautè præſumptum, non ſolùm dejiciendus eſt indignè promotus, verùm etiam indignè promovens *c* puniendus. Ipſumque decrevimus hac animadverſione puniri, ut cùm de ipſius conſtiterit negligentia, maximè ſi hominem inſufficientis ſcientiæ, vel inhoneſtæ vitæ, aut ætatis illegitimæ approbaverit, non ſolùm confirmandi primum ſucceſſorem illius careat poteſtate, verùm etiam ne aliquo caſu pœnam effugiat, à perceptione proprii beneficii ſuſpendatur, quouſque, ſi æquum fuerit, indulgentiam valeat promereri. Si verò convictus fuerit in hoc per malitiam exceſſiſſe, graviori ſubjaceat ultioni. Epiſcopi quoque tales ad ſacros Ordines, & Eccleſiaſticas dignitates promovere procurent, qui commiſſum officium ſibi dignè valeant adimplere, ſi canonicam ipſi cupiunt effugere ultionem. *d* Cæterùm, qui ad Romanum pertinent immediatè Pontificem, ad percipiendam ſui confirmationem officii ejus ſe conſpectui, ſi commodè poteſt fieri, perſonaliter præſentent, vel perſonas tranſmittant idoneas, & per quas diligens inquiſitio ſuper electionibus & electis poſſit haberi, ut ſic demùm per ipſius circumſpectionem ſui plenitudinem officii aſſequantur, cùm eis nihil obſtiterit de

canonicis inſtitutis. Ita quod interim valdè remoti, videlicet ultra Italiam conſtituti, ſi electi fuerint in concordia, diſpenſativè propter neceſſitates Eccleſiarum & utilitates, in ſpiritualibus & temporalibus adminiſtrent; & ſic tamen, ut de rebus eccleſiaſticis nihil penitus alienent. Munus verò benedictionis, ſeu conſecrationis recipiant, ſicut hactenus recipere conſueverunt.

NOTÆ.

1 a *E Odem.*) Concilio videlicet Lateranenſi *canon.26.* ubi reperitur textus hic, & in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.*11.

2 b *Examinet.*) Ad eum ſpectare examen electi, ad quem ejus confirmatio pertinet, probavi ſuprà *in capit. poſtquam 3. hoc titul.*

c *Puniendus.*) Hanc priorem textus partem de penis eligentium indignos ad officia & dignitates eccleſiaſticas, expoſui *in c.cùm in cunctis*, §.*ult. hoc tit.*

d *Cæterùm.*) Hanc ſecundam textus partem expoſui & illuſtravi *in cap. noſti, cap. tranſmiſſam, hoc. tit.* 4

C A P U T XLV.

Honorius III. a *Conſtantinop.*

UT præteritæ *b* contentionis deciſa materia, futuris litigiis occaſio amputetur, præſenti authentica ſtatuimus, ut expenſæ neceſſariæ, quas Capitulum Conſtantinopolitanum, vel ejus nuntii, vacante Sede pro electionis negotio fecerint, de bonis Patriarchatus fiant totaliter, vel reddantur, dummodò ipſi bona decedentis Patriarchæ non *c* occupent, vel uſurpent.

NOTÆ.

1 a *C Onſtant.*) Ità etiam legitur *in c.4.de conſtit. in 5.compil.* ex qua textum tranſcribo. De ea collectione egi *in c.penul. de conſtit.* & de Eccleſia Conſtantinop. *in cap. quantò, de conſuet.*

b *Contentionis.*) Hujus contentionis hiſtoriam retuli ſuprà *in cap. ſcriptum.*

c *Occupent.*) De bonis decedentis Prælati, ſeu ſpoliis Epiſcoporum agemus *in cap.1. de teſt.* de fructibus verò Sede vacante perceptis, *in c.cùm vos 4.de off. ord.* 3

C A P U T XLVI.

Idem *Electo a Lugdunenſi.*

CUm poſt petitam *b* inſtanter, & demùm obtentam venerabilis fratris noſtri quondam Lugdunenſis Archiepiſcopi ceſſionem vota Canonicorum Lugdunenſium in te tunc ipſorum Præpoſitum concorditer convenissent; quia tandem examinato, ſicut decuit, proceſſu electionis tuæ, invenimus eam poſt publicatum *c* conſenſum, & collationis tractatum aliquandiù fuiſſe *d* protectam, aſſenſumque tuum, priuſquam electus fuiſſes, requiſitum, electionem eandem ex ipſius duntaxat inordinato proceſſu, juſtitia caſſavimus exigente.

NOTÆ.

1 a *L Ugdunenſi.*) Ità etiam legitur in quinta collectione, *ſub hoc tit. capit.*1. & hiſtoriam hujus textus intendit referre Jacobus Severtius *in chronolog. Lugdun. Præſulum*, ita ut in præſenti agatur de Lugdunenſi Archiepiſcopo Joanne II. de quo agemus *in cap. cùm Marthæ, de celebr. Miſſar.* Sed hæc hiſtoria temporibus Honorii III. minimè conſonat: quare Innoc. Cironius *in notis ad hunc textum*, rectè exiſtimat legendum eſſe, *Electo Lundenſi*; quod mendum in hoc Decretalium volumine plerumque reperiri jam obſervavi *in cap.2. de conſuet.* Quæ emendatio faciliùs ſuadebitur, ſi repetamus hiſtoriam veram hujus textus. Sciendum enim eſt, temporibus Honorii III. anno videlicet 1222. magnum illum Archiepiſcopum Andream Sunonem, morbo afflictum Archiepiſcopatui renuntiaſſe, & à civitate Lundenſi ſeceſſiſſe in inſulam apud Eſcanenſes, Iſtoa dictam; poſt cujus Præſulis renunciationem de Romani Pontificis conſenſu factam, à Capitulo Lundenſi Præpoſitus ipſius Eccleſiæ electus fuit in Archiepiſcopum: ſed ejus electione caſſata ab Honorio III. in præſenti, Petrus Saxonis electus fuit ſolemniter, & Eccleſiæ ipſi præfuit anno 1224. ut ex chronico Henrici Regis refert Cironius *in præſenti.*

2 b *Inſtanter.*) Epiſcopi enim, & Archiepiſcopi debent inſtanter licentiam cedendi petere à Romano Pontifice, nec anteà renunciare valent, *cap. niſi cùm pridem, de renunc.* ubi probabimus.

c *Conſenſum.*) Licèt poſt electionem celebratam eligentes debeant electionem electo præſentare, & ejus conſenſum petere, *c.quàm ſit 6. c.nulli 8. hoc tit. in 6.* antè electionem tamen propter ambitionis ſuſpicionem electus non debet conſenſum, ſeu voluntatem explicare.

4 d *Protractam.*) Unde peccatum fuit in forma electionis; ſiquidem facta collatione ſuffragiorum, & regulato ſcrutinio, electo publicari debet, ut jam ſuprà notavimus *in cap. quia propter 41. hoc tit.*

C A P U T XLVII.

Idem *P. Bolcem, Priori Sanctæ Barbaræ, Lexovienſis Diæceſis, & Magiſtro V. de Capella, Cancellario Rhotomagenſi.*

COnſtitutis in præſentia noſtra procuratoribus dil. fil. S. *b* Tauricen. Ebroicen. & *c* S. Leofredi de Cruce Abbatum, ac monaſterii *d* Fiſcan. dil. fil. n. *e* B. SS. Joannis & Pauli Presbyterum Cardinalem dedimus auditorem, coram quo propoſuerunt procuratores prædictorum Abbatum, quod vacante prefato monaſterio, quod immediatè ad Romanam Eccleſiam pertinet, monachi ejuſdem loci, contemptis præfatis Abbatibus, qui commodè poterant, & debebant de jure vocari, ad electionem Abbatis temerè procedentes, H. quondam Abbatem *f* S. Judoci, ad ejuſdem regimen minùs idoneum eligere præſumpſerunt: quare petebant electionem hujuſmodi penitus irritari. Quum autem procuratores ipſorum Abbatum juſſi eſſent exprimere, *g* quo jure ipſi Abbates debèrent electioni Abbatis ſupradicti monaſterii *b* intereſſe, reſponderunt, quod olim cùm aſſumerentur in ſuorum monaſteriorum Abbates, fuit ſpecialiter indultum ab Abbate & Conventu monaſterii Fiſcan, ut haberent vocem in Capitulo eorumdem. Nos autem rationem hujuſmodi frivolam reputantes, de conſilio fratrum noſtrorum perpetuum ſilentium impoſuimus Abbatibus prædictis.

NOTÆ

N O T Æ.

1 a SAncta Barbaræ.) Ità reſtituenda eſt inſcriptio ex quinta collectinne Honorii III. *ſub hoc titul. cap.5.* reperitur textus hic. Monaſterium hoc S. Barbaræ io Diœceſi Lexovienſi, eſſe Ordinis D. Auguſtini refert Cironius *in præſenti*.

2 b *Tauricen.*) *Taurini* legendum eſt, ot legitur in ſexta collectione; quod monaſterinm eſt Ordinis Div. Benedicti, Congregatinnis S. Mauri, in Urbe Ebroicenſi, quod conſtruxit Richardus Dux, qui Normannos rexit an.943. ut referunt fratres Sarmatani *to.4. Gallia Chriſt. fol.859.* De Diœceſi Rhotomagenſi jam nonnulla adduxi *in cap.24. de reſcript.*

3 c *S. Leofredi.*) Monaſterium de Cruce S. Leofredi eſt Ordinis D. Benedicti, Diœceſis Ebroicenſis, io pago Madriacenſi conſtructom à S. Leofredo, apparitione Crucis ibidem viſæ, ditatum à S. Andoenn Archiepiſcopo Rhotomagenſi: quare aliquandn appellatur monaſterinm B. Grucis S. Andoeni, ut referunt Yepes *tom.2. chron. D. Bened. an.677.* fratres Sarmat. *to.4. Galliæ, fol.321.* Richardus ex gremio ipſius Eccleſiæ aſſumptus fuit, & ejus electionem confirmavit Innoc. III. *lib.2. epiſt.89.*

4 d *Fiſcan.*) Fiſcanum monaſterinm SS. Trinitati dicatum, ampliſſimum & opulentiſſimnm, eſt Ordinis Div. Benedicti, quod condidit, ſeu potiùs reſtauravit Richardus primus Dux Normanniæ, ut referunt fratres Sarmatani *tom.4. Galliæ fol.375.* Yepes *to.2. chron. D. Bened. an.659. & to.5. an.990.* Rodulphus Glaber *lib.5. hiſt. Galliæ, cap.28.* ejus memioit Ivo Carnoten. *epiſt.32. & 99.*

e *B.*) Betrandus videlicèt Cardinalis Sanctorum Jo: & Pauli: qui titulus Cardinalitius ſpectat ad Baſilicam S. Laurentii, ot probat Cohelius *in notit. Card. cap.6.*

5 f *S. Judoci.*) In ſexta collectionc legitur *S. Vindoci*, & Cironius in præſenti exiſtimat rectiùs legendum eſſe *S. Vindoci*, quod eſt monaſterium Ordinis D. Benedicti io Diœceſi Morinenſi, de quo Aubertus Mireus *c.31.* Si retineatur *S. Judoci*, monaſterium hoc eſt in Diœceſi Ambianenſi, de quo plura fratres Sarmat. *tom.4. Galliæ, fol.539.* Yepes *centur.2. an.645.*

g *Quo jure.*) Non ut nomen actionis exprimerent, quod Jure Canonico, & noviori Cæſareo neceſſarium non eſt, *cap. dilecti, de judic.*

6 h *Intereſſe.*) Licèt regulariter poſſeſſor non teneatur reddere cauſam, ſeu edere titulum ſuæ poſſeſſionis; immò interrogatus cur poſſideat, ſufficienter reſpondeat, Quia poſſideo, *l.in ſpeciali 63.ff.de rei vind. leg.ultim. Cod. eod.tit. leg.extat aliàs decretum, ff.de jure fiſci, leg.cogi 11. C.de petit. hæredit. leg.2. C.de probat.* plures cumulat Parexa *de inſtrum. edit. tit.5. reſol.7.* tamen ſi jus commune reſiſtat poſſeſſori, teneatur edere titulum poſſeſſionis, ot docet Parexa *ubi proximè*. Unde cùm in præſenti Abbatibus reſiſteret jus commune, quod dictat monachum eodem tempore duobus monaſteriis noo eſſe præficiendum, *cap. ne nimia, de relig. domib.* ideò ſi iotendebant admitti ad electionem Abbatis monaſterii Fiſcanenſis, debebant priùs edere, ſeu probare titulum quaſi poſſeſſionis juris eligendi.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu communiter deducitur, Abbatem u- 7
nius monaſterii non habere jus eligendi Prælatum in alio monaſterio exempto, etiamſi monachi illi jus ſuffragii concedant. Ita docent poſt antiquiores *in præſenti*, ubi relati à Barboſa *in hoc textu*, Cironius *in quinta compil. ad hunc text.* quæ communis doctrina impugnatur ea juris conſideratione; nam jus præſtandi ſuffragium in alicujus electione poteſt concedi ab ipſis electoribus, *c. ſcriptum, hoc tit.* igitur ſi Abbatibus SS. Taurini & Leofredi conceſſum erat jus eligendi Abbatem à monachis Fiſcanenſibus, virtute illius conceſſionis ad electionem admitti valebant. Augetur difficultas hæc ex deciſiooe textus *in c. Eccleſia, de cauſa poſſeſſ.* ubi illi, qui jure admitti non poterant ad electionem Epiſcopi, admittuntur virtute quaſi poſſeſſionis eligendi, in qua erant. Sed hac difficultate non obſtante verum eſt, monachum unius monaſterii electum in Abbatem alterius, noo poſſe ad electionem Prælati prioris monaſterii admitti, quia cùm ad electionem Prælati tantùm admittantur, qui ex Capitulo, propriaque Congregatione ſunt, *capit.1.* ubi probavi, *hoc titul.* & monachus electus in Abbatem alterius monaſterii, amittat gradum, & ſedem in priori, quia duobus monaſteriis adeſſe non poteſt, *cap. ne nimia, de relig. domin.* inde non admittitur, tanquam extraneus ad electionem Prælati prioris monaſterii. Nec difficultas ſuprà allata obſtat, cui ut ſatisfaciant Interpretes in præſenti, varia adducuot, quibus omiſſis placet ſententia Goſridi, quam ſequitur Cironius *in præſenti*, videlicet hoc monaſterium eſſe exemptum, & immediatè ſubjectum Romaoo Pontifici, ut ex hujus textos contextura liquet; unde ſine Pontificis licentia non poterant monachi jus præſentandi ſuffragium illis, qui illud non habebant, præſtare. Nec obſtat textus *in dict. cap.cùm Eccleſia*; oam in præſenti nulla erat adhuc quaſi poſſeſſio acquiſita Abbatibus, immò etſi fuiſſet quæſita, cùm illis reſiſteret jus commune, in ea tueri non debebant, juxta adducta *in cap. querelam 24. hoc tit.* unde tam in judicio poſſeſſorio, quàm petitorio ab electione excluſi fuerunt Abbates SS. Taurini, & Leofredi in præſenti.

C A P U T XLVIII.

Idem a *Rhotomagenſi Capitulo*.

ECcleſia veſtra deſtituta *b* Paſtore, & votis veſtris, cùm de futuri Prælati haberetis ſucceſſione tractatum, in diverſa diviſis, quidam in Thomam, quidam in Cancellarium, & quidam ſingulariter in ſingulares perſonas ejuſdem Eccleſiæ conſenſiſtis: unde cùm ſuper his in noſtra, & fratrum noſtrorum præſentia multa fuiſſent hinc inde propoſita, invenimus, quod illi, qui ſua in Thomam deſideria direxerunt, licèt partem majorem facerent, partium comparatione minorum; non tamen ad majorem partem Capituli pervenerunt. Conſideravimus nihilominus, quod poſt publicationem conſenſuum, & collationis tractatum, ad electionem nullus habitus eſt proceſſus, quamvis *c* deportationis ſolemnitas etiam poſt *d* appellationem legitimam fuerit ſubſequuta, quod pro electione oon deceret, nec expediret *e* haberi: unde de fratrum noſtrorum conſilio, quod factum eſt de Thoma, caſſavimus, petitione conſentientium etiam in Cancellarium non admiſſa.

N O T Æ.

1 a RHotomagenſi.) Ità etiam legitur in quinta collectione, *ſub hoc tit. cap.6.* De Eccleſia Rhotomagenſi egi *in cap. cùm contingat 24. de reſcript.*

b *Paſtore.*) Cironius in præſenti exiſtimat agi de electione Theobaldi in locum Roberti Pulli, qui deceſſerat anno 1221. & anno 1222. Theobaldus Theſaurarius ipſius Eccleſiæ ei ſuffectus fuit pridie nonas Septembris, de cujus ordinatione hæc fatur Albericus *in chron.*

Succeſſit non laude minor, nec moribus impar,
Forma gregis, vita clarus, verboque Robertus.
Huic eſt ſcribendus THEOBALDUS, obinde canendus
Quòd laudare piam ſatagebat ubique Mariani.

Floruit ipſe uſque ad annum 1229. & eo defuncto, cùm duo contenderent de ipſa Eccleſia, quia Thomas de Freavilla Decanus electus fuerat ab una parte, Cancellarius verò ab alia, Dei providentia utroque cedente, Mauritius inſtitutus fuit ab Honorio Tertio, caſſata utraque electione in præſenti textu: idem referunt Chenu *in ſerie Præſulum Rhotom.* Fratres Sarmat. *tom.1. Galliæ Chriſt. fol.585.* Sed falluntur omnes, qui hoc contigiſſe creduot anno 1231. nam cùm Honorius III. deceſſiſſet anno 1227. quomodo poterat caſſare electionem Decaoi, & Cancellarii, & Mauritiom inſtituere? Quare credo, in præſenti agi de ſubſtituendo Paſtore in locum Theobaldi, & hoc con-

tigiſſe ann. 1225. Mauritio etiam Præſide nova lis orta fuit temporibus Gregorii IX. de qua *in cap. dudum* 53. *hoc*
2 *tit.* ubi, ni fallor, de ipſo Mauritio agitur.

c *Deportationis.*) Id eſt translationis de loco in locum: deporto enim ſignificat mutare aliquem, ſeu transferre de loco in locum, teſte Aſconio Pediano, & Virgilio *lib.* 4. *Georg.*

——Tunc corpora luce carentum
Exportant tectis, & triſtia funera ducunt.

Unde deportati dicuntur in Jure Cæſareo, qui è civitate in certam inſulam transferuntur, ut probat D. Joſephus de Retes *de interdictis*, *cap.* 2.

3 d *Appellationem.*) Quę in præſenti juſtè interponi potuit, quia nullum præceſſerat ſcrutinium, nulla collatio ſuffragiorum facta fuerat, unde appellari potuit: aliàs publicato ſcrutinio appellatio interponi nequit, cùm jam electores ab electione diſcedere nequirent, *cap. publicato*, *hoc tit.* notavit Cironius *in præſenti*. Præſentem textum exponemus infrà *in cap. Eccleſia* 57.

4 e *Habert.*) Hinc notant, & rectè repetentes, non ſufficere in electionibus eccleſiaſticis facto ſuffragium præſtare, ſed verbis illud explicari debere: quod ea ratione adſtruunt, quia forma præſcripta *in cap. quia propter* 42. *hoc tit.* adamuſſim eſt ſervanda. Sed ibi ſtatuitur, ut ſuffragia expreſſis verbis præſtentur: igitur non ſufficit ea facto explicari. Unde ſi pro forma ſpecifica verba non deſiderarentur ad ſuffragium dandum, ſufficeret facto exprimere voluntatem, ut in Conciliis, & Comitiis ſæcularibus obſervatum legimus; plerumque enim manu porrecta, aut pedibus ibatur in ſententiam propoſitam. Utrinſque moris exempla habemus in Chalcedon. Concil. *act.* 1. ibi: *Exurgens Reverendiſſimus Epiſcopus Juvenalis, ſimul cum ipſis, tranſiit in alteram partem, & clamaverunt Orientales: Deus benè adduxit te, Orthodoxe, benè veniſti.* Et rurſus de Petro Corint. Epiſcopo: *Exurgens ipſe tranſiit in alteram partem.* Et in Epheſina Synodo 2. *act.* 1. Dioſcorus Epiſcopus Alexandriæ dixit: *Quoniam voces veſtras neceſſarias habeo, & manus, ſi quis non poteſt clamare, manum extendat.* Apud Romanos etiam eumdem conſentiendi morem in Senatu obſervatum fuiſſe conſtat ex Vopiſco *in Aurelio*, ibi: *Deinde aliis manus porrigentibus, aliis pedibus in ſententiam euntibus, pleriſque verbo conſentientibus, conditum Senatuſconſultum.* Tito Livio *lib.* 7. ibi: *Quibus hæc ſalutaria videntur, agite, dum in dextram partem pedibus tranſite.* Et *l.* 19. ibi: *Cum omnes laudibus modo proſequuntur, utrum in ſententiam ejus pedibus irent, pauliſper interceſſio eſt.* Et *lib.* 5. *In quam ſententiam cùm pedibus iretur, cæteri Tribuni militum nil contradixere.* Inde per diſceſſionem fieri Senatuſconſultum refert Aul. Gellius *lib.* 3. *noct. c.* 18. cùm videlicet univerſi in alienam ſententiam pedibus ibant. *Hinc*, ait, *in Mimo ſcriptum, Caput ſine lingua pedaria ſententia eſt.* Notarunt Philippus Berterius *diatriba* 1. *cap.* 2. Joann. Chochier *in face hiſtor. cap.* 89.

C A P U T XLIX.

a Gregorius IX.

Cum in magiſtrum adſumi non debeat, qui formam diſcipuli non *b* aſſumpſit, nec ſit præficiendus, qui ſubeſse non novit: Nos intellecto per te, quod in quibuſdam regularibus domibus jure tibi diœceſano ſubjectis ſunt, quidam in Abbates non profeſſi ordinem regularem adſumpti, mandamus quatenus cùm Abbates tales eſse non debeant, qui per profeſſionem monachi, vel regulares canonici non fuerint, ad amotionem eorum, quos tales inveneris, ſublato appellationis obſtaculo, procedas.

N O T Æ.

1 a Gregorius *IX.*] Non exprimitur, cui Epiſcopo reſcribat Pontifex, tantumque ex ſerie textus conſtat, cum Præſule diœceſano loqui, cui ſcribit, ne perſonæ non profeſſæ vitam regularem præficiantur monachorum regimini: quam deciſionem examinavi *in cap. cum* 13. *hoc tit.*

b *Aſſumpſit.*) Quod abſurdum eſt. Zoſimus Pontifex *in epiſt. Heſuio miſſa, cap.* 1. ibi: *Statim Dux eſſe deſiderat, cùm tyro antè non fuerit, ut prius velit docere, quàm diſcere.* Cœleſt. Pontifex *in epiſt. Galliarum Epiſcopis miſſa, c.* 31. ibi: *Debet enim anteà eſſe diſcipulus, quiſquis doctor eſſe deſiderat, ut poſſit docere, quod didicit.* Ruricius *l.* 2. *epiſt.* 25. *Apollinari filio Synodi miſſa*, ibi: *Prius enim quilibet debet diſcere, quàm docere; quia præproperè Doctoris uſurpat ſupercilium, niſi diſcipuli ſuſceperit anteà famulatum.* Eucherius *lib.* 3. *Regum, c.* 6. *in fine*, ibi: *Nam fruſtra ſibi officium Doctoris uſurpat qui diſſertionem Fidei Catholicæ ignorat, neque ſanctuarium Domino, ſed ruinam ſibi ædificant, qui docere alios regulam, quam ipſi non didicerunt, conantur.* Joan. Sariſbarienſis *lib.* 6. *Policratici, c.* 6. ibi: *Quem enim invenies, qui ſtrenuè docere poſſit, quod ipſe non didicit?*

C A P U T L.

Idem a *Cumanenſi Capitulo*.

Cumana Eccleſia Paſtoris ſolatio deſtituta, & congregatis die ad celebrandam electionem præfixa, qui præſentes erant de Cumanis Canonicis, ac tribus Abbatibus, qui vocem in electione habere noſcuntur, Capellani & Clerici civitatis electioni ſe debere intereſse dicentes, ſub hujuſmodi *b* proteſtatione admiſſi fuerunt, quod vox eorum, qui non deberent intereſse de jure, vel de *c* conſuetudine, non valeret. Tandem præmiſso juxta formam Concilii generalis ſcrutinio, ſeptem de Canonicis, unus Abbatum, ſex Capellani, & novem Clerici in ejuſdem Eccleſię Archipresbyterum convenerunt: novem Canonicis, uno de Abbatibus, uno Capellano, & undecim Clericis in ipſius Eccleſię Archidiaconum dirigentibus vota ſua. *Et infrà*: Cùm decem & octo fuerint Canonici, tres Abbates, viginti Clerici, & quatuordecim Capellani, neutram electionem comperimus ad majorem partem totius Capituli perveniſse: nec probatum fuerat, quod Clerici admitti debuerint, nec quod Capellani admiſſi fuerint de conſuetudine, vel de jure; nam etſi Capellani *d* duabus electionibus Epiſcoporum interfuerint, & ſcrutatores dederint voluntatum; non tamen inquiſita vota ſua fuiſse, vel ipſos aliquos elegiſſe probatur: ſed etſi inquiſita fuiſsent vota, vel ipſi aliquos elegiſsent, per hoc tamen non conſtitit, id eis de jure competere, vel ex conſuetudine jam præſcripta. Unde nos electiones ipſas præſumptas, etiam contra formam Concilii generalis, cùm collatio omiſsa fuerit, quę poſt publicationem ſcrutinii fieri debuiſset, de fratrum noſtrorum conſilio ſententialiter duximus irritandam, electores, hac vice eligendi poteſtate privantes.

N O T Æ.

a Cumanenſi.) Cumana civitas duplex reperitur Epiſcopalis: alia in Eccleſia Orientali, vulgò dicta *Cyme*, cujus Præſul Maximus ſubſcripſit Concilio Epheſino, & etiam Anatolius in quinta Synodo generali: alia Cumana civitas eſt in Campania, cujus originem & ſitum tradit Anton. Sanfelicius *in deſcript. Campaniæ*. Hujus Eccleſiæ Epiſcopus Adeodatus ſubſcripſit Concilio Romano ſub Hilario. Sed cùm inte-

integra hujus textus careamus, agnoſcere non poſſumus, cui ex his Capitulis reſcribat in præſenti Gregorius.

2 b *Proteſtatione.*) Licèt nulla ſit electio, ſi admittantur ad eam, qui de jure admittendi non ſunt, ut probant Cabedo *2.p.deciſ.84.nu.15.* Maſtrillus *de Magiſtratibus, c.23.n.53.* tamen cùm præcedit proteſtatio, etſi admittantur inhabiles, electio non ideò vitiatur, neque ex tali admiſſione aliquod jus admiſſi conſequuntur, ut docent ex hoc textu Samuel Petitus *de election. controv.11. concl.3.* Toodutus Sanlegerius *libr.1. reſol. canonic. qu.44.* Iranzo *de proteſt. cap.16.*

c *Conſuetudine.*) Conſuetudine acquiri poſſe jus eligendi, jam probavi *in c.cum dilectus 8. de conſuet.* 3

d *Duabus electionibus.*) Si verum eſſet; duabus electionibus poſterioribus Capellanos interfuiſſe, admittendi utique erant virtute quaſi poſſeſſionis, ut probavi *in cap. querelam 28. hoc tit.*

Commentarium hujus textus dabimus infrà, *in cap. Eccleſia 55.* 4

C A P U T LI.

Idem *Abbati a Cluniacenſi*.

SAcroſancta Romana Eccleſia. *Et infrà*: Sanè propoſuiſti in noſtra præſentia, quod ſuper ordinatione Prioris monaſterii *b* S. Pancratii, ad Cluniacenſ. Eccleſiam pertinentis, cum Comite de Varena patrono ipſius, quidam prædeceſſor tuus de conſenſu Capituli ſui compoſitionem quamdam inivit juri contrariam, & Eccleſiæ ipſi damnoſam, videlicet, ut in *c* optione ſit ipſius Comitis adſumere ad Prioratum dicti monaſterii (Cluniacenſ. & de *d* Charitate Prioribus dumtaxat exceptis) unum de duobus melioribus totius Cluniacen. Ordinis, quos Abbas duxerit nominandos. *Et infra*: Attendentes itaque, quod jus eligendi in Collegiata Eccleſia non cadit in laicum, & ideò id eſſet perniciosum exemplo, & redundaret in diſpendium eccleſiaſticę libertatis, volumus, ut dictum Prioratum liberè poſſit (non obſtante compoſitione ipſa) ſicut alios Prioratus tibi ſubditos ordinare, denuntiando ordinationem factam patrono, ut ſuum, ſi voluerit, honeſtum impartiatur adſenſum.

N O T Æ.

1 a CLuniacenſi.) Cluniacum ad Graonam fluvium, diœceſis Matiſconenſis, in Burgundia, percelebre monaſterium eſt Ordinis D. Benedicti, caput ſuæ Congregationis, à Bernone Abbate, favente Guillelmo primo Comite Arverniæ, & Aquitanorum Duce, conditum, ſeu ut alii volunt, inſtauratum. Nominis etymon graphicè expreſſit Rodulphus Glaber *lib.3. hiſtor. Francorum, c.5.* ſic: *Monaſterium cognomento Cluniacum, quod ex ſitu ejuſdem loci adclivo, atque humili, tale ſortitum eſt nomen; vel etiam, quod aptiùs illi congruit, à cluendo dictum, quoniam cluere creſcere dicimus.* Aliam etymologiam adfert Petrus Damianus *lib.6. epiſt. ad Hugonem Abbatem.* Hoc monaſterium Goſridus Vuindocinenſis appellavit Secundum Paradiſum; Petrus Cellenſis Hortum Domini; Hildebertus *in vita S. Hugonis*, Lavacrum animarum; Petrus Damianus *ubi ſuprà*, Spiritalem campum; Petrus Venerabilis *lib.1. c.34.* præ totius mundi Eccleſiis ſingularem filiam appellavit; Joannes Sariſbarienſis *lib.2. Polycratici, c.7.* Cluniacenſes multis provinciis formam religionis dediſse refert. Ejus magnitudinem agnoſcere libet ea his, quæ refert Arnoldus Vuion. *lib.5. hiſtor. c.4.* his verbis: *Innocentius Papa IV. hoſpitatus fuit in monaſterio Cluniacenſi, habens ſecum Cardinales 12. Patriarchas duos, Conſtantinop. & Antioch. Archiepiſcopos tres, & Epiſcopos 15. Aderant & Imperator Conſtatinop. Rex Franciæ, cum matre, ſorore, & fratre; filii Regum Caſtellæ, & Aragoniæ; Dux Burgundiæ, Comites ſex, & multi alii Principes, & Barones cum infinita militum multitudine: & cùm tam multi eſſent, monachi tamen nunquam amiſerunt dormitorium, refectorium, Capitulum, infirmarium, cellarium, coquinam, nec aliquam de officinis Conventui deputatis.* Huic monaſterio ſubdita erant alia innumera, quorum catalogum refert Yepes *tom.5. chron. D. Benedicti*, ubi enumerat monaſteria S. Pancratii, & Charitatis Angliæ, de quibus in hoc textu agitur. Unde juſtè deciſio contentionis ſuper eis ortæ commiſſa fuit Abbati Cluniacenſi, Stephano ſecundo, qui Gregorii IX. temporibus illi monaſterio præerat.

2 b *Sancti Pancratii.*) Monaſterium hoc fundatum fuit in provincia Sublexia Angliæ à Guillelmo Comite Vuarenniæ, ut referunt Candenus *in deſcript. Brit.* Hoveden. *pag.590.* Hujus monaſterii, & præſentis compoſitionis mentio fit in catal. Cœnob. Cluniac.

3 c *Optione.*) Id eſt electione; licèt verbum optio in maſculino genere acceptum, ſignificet aliquando adjutorem, *l. Divi 6. ff. de bonis damnatorum, l. l. ult. C. locati,* Feſtus Pompejus *verbo Optio*; aliquando apparitorem, ſeu exactorem tributorum, *l. penult. & ult. C. de jure fiſci, lib.10. l. ult. C. eod. tit. in Theodoſ. l. penult. C. de apochis publ.* plerumque carcerum cuſtodem, ut ex D. Ambroſio, & aliis obſervat Cujacius *lib.6. obſerv. c.33.* etiam ſignificat militaris annonæ erogatorem, *ff. de munerib. & honorib.* Bulengerus *lib.6. de Imperatore, cap.47.* verbum tamen optio in fœminino genere acceptum electionem ſignificat, *l.2. §. Scævola, ff. de eo quod certo loco, l. ſi pupillus 79. ff. ad Trebell. l. in Magiſtralibus 7. de Magiſtr. conveniendis, l.2. l. cùm ita 8. l. heres 11. ff. de optione leg.* Plautus *in Aſinaria*, ibi: *Optio hæc tua eſt, utram harum vis conditionem accipe.* Cicero *orat.1. in Verrem*, ibi: *Quoties ille tibi poteſtatem, optionemque facturus ſit, ut eligas utrum velis factum eſſe, necne.* Quintilianus *lib.5. inſtit.* ibi: *Nec optio judicis adverſario eſt permittenda.* Non tamen optio, & electio ſunt ſynonyma; tanquam diverſa enim ponuntur *in l.2.* ibi: *Quoties ſervi optio, vel electio datur; ff. de optione legata, l.3. ff. quis & à quibus.* Differt valdè electio ab optione. Electio eſt quædam ſimplex voluntatis declaratio; optio verò eſt ſolemnis cum alia ſolemnitate voluntatis manifeſtatio, ut notant Pinellus *lib.2. ſelect. c.16.* D. Martinus de Larreatigui *lib.5. ſelect. c.1.* unde conſtat, magna cum proprietate Gregorium IX. in præſenti appellaſſe optionem illam ſolemnem electionem Prioris monaſterii S. Pancratii.

d *De Charitate.*) Monaſterium hoc ſubiectum eſt Cluniacenſi, licet aliquando ejus jugum excutere voluiſset, ut conſtat ex Innocentii III. epiſtola, *lib.3. epiſt.191.* notat Chopinus *lib.1. de ſacra politia, pag.56.* 4

C O M M E N T A R I U M.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Propter compoſitionem factam cum Prælato & Capitulo, non poteſt jus eligendi Prælatum laico competere.* Quæ aſſertio licèt ab ſpecie aliquo juris teſtimonio non probetur, tamen per argumentum probari poteſt *ex c. cùm terra, c. quod ſicut, c. quiſquis, c. Maſſana, hoc tit. c. ex eo, c. indemnitatibus, hoc tit. lib.6. c. ſi quis deinceps, c. quoniam, c. per laicos 16. qu.7.* cum aliis adductis *in c. quiſquis, hoc tit.* Illuſtrant Azor *2. p. moral lib.10. c.7. q.3.* Petrus Gregor. *lib.17. ſyntagm. c.4. n.3. & de elect. c.5.* Layman *2. tom. ſummæ, lib.4. tr.3. c.19. n.8.* Selva *de beneficiis 2.p. c.23. n.25.* Suarez *lib.4. de relig. c.28. n.9.* Tamburinus *tom.1. de jure Abbat. diſp.7. quæſito 6.* 5 Concluſio probatur.

Sed pro ratione dubitandi in præſentem aſſertionem ita inſurgi poteſt: Patronus laicus ratione juriſpatronatus, quod ſpiritualibus annexum eſt, *c. quanto 3. de judiciis, c. de jure, de jurepatron.* ex Eccleſiæ conceſſione jus habet præſentandi Prælatos in omnibus Eccleſiis propriis juriſpatronatus, *c.1. 16. q.5. c. pigmentis 16. q.7. c. quod autem, c. nobis, de jurepatron.* Trident. *ſeſſ.14. de reform. c.12.* igitur in præſenti caſu patrono, quantumvis laico, competebat jus eligendi Prælatum in monaſterio, ſeu Eccleſia, ubi juſpatronatus obtinebat, cùm nulla diſcriminis ratio inter præſentationem, & electionem dari poſſit; ſicut enim per electionem plenum jus electo non acquiritur, antequam à ſuperiore electio confirmetur, *c. noſti, c. transmiſſam. 15. hoc tit.* ita per præſentationem plenum jus præſentato non quæritur antè ſuperioris, ſcilicet Epiſcopi inſtitutionem, *c. ſi plures, c. monaſterium 15. qu.7. c. relatum, c. quod autem, c. illud, de jurepatron.* & quemadmodum per electionem canonicam tribuitur electo jus ad Prælaturam, ſeu dignitatem, quod per ſuperioris confirmationem perficitur, *c. poſtquam 3. hoc tit.* ita etiam per præſen- 6 Ratio dubitandi.

Digitized by Google

ſentationem patroni ; nam ſi præſentatus idoneus eſt, neceſſariò debet ab Epiſcopo inſtitui, *c. cum autem, de jure patron.* igitur ſi in præſenti caſu patronus habebat jus præſentandi Prælatum in Eccleſia ſeu monaſterio, non rectè affirmat Gregorius IX. illum eligere non poſſe Prælatum in ea Eccleſia. Augetur hæc difficultas ex ultimis verbis præſentis textus, ubi aſſeritur, patroni aſſenſum expectandum eſſe in electione Prælati; nam ſi ratione juriſpatronatus, aut compoſitionis factæ cum Prælato, & Capitulo patronus Prælatum eligere non valet, fruſtrà ejus expectatur aſſenſus, cùm electionem jam celebratam reiicere aut improbare nequeat, etſi poteſt eam refellere, quia illi competit electio.

7 Ratio decidendi. Qua difficultate minimè obſtante, vera eſt præſens Gregorii IX. deciſio, cujus ratio præmiſſis quæ adduximus *in c. 2. c. quiſquis, hoc tit.* ex eo provenit, quia laici ſpiritualia poſſidere nequeunt, *c. decimas 16. q. 7. cauſam, de præſcript.* unde non poſſunt Eccleſias, ſeu eccleſiaſtica beneficia conferre, *c. 1. & per totam 16. q. 7.* latè probavi *in c. quiſquis, hoc tit.* illis enim obſequendi adeſt neceſſitas, non authoritas imperandi, ſeu diſponendi de rebus eccleſiaſticis, *c. non placuit 23. c. laicis 24. 16. q. 7. c. Eccleſia, de conſtit.* & ideò electionibus eccleſiaſticis intereſſe nequeunt, *d. c. cum terra, c. quiſquis, c. Meſſana, hoc tit.* neque ex vi alicujus compoſitionis, aut pacti hoc jus acquirere valent, quia pactiones omnes circa ſpiritualia initæ nullæ ſunt, *c. cum pridem 4. c. final. de pactis, c. de cætero, de tranſact.* ergo cùm ſpiritualia laicorum judicio non diſponantur, *c. 2. de judiciis, c. contingit, de arbitris*, jure optimo Gregorius IX. in præſenti affirmat, nec ratione compoſitionis jus eligendi Prælatum, laicum acquirere poſſe. Si enim jus eligendi obtineret, ceſſaret prorſus libertas, quæ in electionibus maximè attendi debet, *c. dilectiſſimi 8. qu. 2.* latè probavi *in d. c. quiſquis.*

8 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec difficultas ſuprà adducta refragatur: nam licèt jus præſentandi Prælatum ratione juriſpatronatus laicis competat ex conceſſione Eccleſiæ, *d. c. piæ mentis*, cum ſimilibus; jus tamen eligendi illis non competit; valdè enim differt electio à præſentatione, & jus eligendi potentius eſt, & magis ſpirituale, quàm præſentandi: nam electio dirigitur proximè ad electum, ipſique jus tribuit, *c. quæſivit 6. hoc tit. in 6.* Panormit. *hic, n. 4.* unde inter electum & Eccleſiam, ad quam eligitur, ſpirituale matrimonium initiatur, & inchoatur, *c. cùm inter, hoc tit.* at verò præſentatio ad Ordinarium dirigitur, à quo præſentatus omne jus per inſtitutionem aſſequitur, *c. quod autem, c. relatum de jure patron.* & per præſentationem non inchoatur aliquod matrimonium ſpirituale inter præſentatum, & Eccleſiam, ad quam præſentatur, ſed omne jus ſpirituale ex inſtitutione Epiſcopi provenit, & per electionem, publicato ſcrutinio, electo ita jus acquiritur, ut ejus conſenſus ſtatim requiratur, *c. publicato, hoc tit. c. quàm ſit, eod. tit. lib. 6.* quod non contingit in præſentatione; nam patronus laicus etiam publicata præſentatione poteſt variare alium præſentando, *d. c. quod autem*, quod in patrono Clerico non contingit, de quo intelligendi ſunt textus *in c. ſignificaſti, de jure patron. d. c. quod autem.* Deinde electio intimatur electo, antequam à ſuperiore confirmetur, ut cognoſcatur, utrum admittere, an reiicere eam velit, *d. c. quàm ſit*; quod in præſentatione non procedit, quæ directè ad collatorem defertur: & ita nihil refert, utrum præſentatus conſenſerit antè collationem, cùm per hujuſmodi conſenſum nullum ipſi jus acquiratur. Cùm ergo ita differat præſentatio ab electione, licèt laici ratione juriſpatronatus poſſint præſentare, tamen eligere non poſſunt. Nec augmentum difficultatis obſtat; nam patroni expectatur aſſenſus propter honorem illi debitum ut patrono: & ſi patronus legitimam cauſam propoſuerit, quare electio admittenda non ſit, ſuperior ea cognita electionem caſſabit: ſi verò cauſa inſufficiens, nec legitima ſit, electionem confirmabit; unde in ejus arbitrio non eſt electionem reiicere, vel reſpuere.

9 Primò ſuperiori aſſertioni advarſatur textus *in c. Abbatem 2. 18. q. 1.* in illis verbis: *Et poſſeſſionis dominus propoſuerit ordinandum.* Ex quibus verbis apertè liquet, in conventuali Eccleſia electionem Prælati ad patronum ſimul cum monachis ſpectare: igitur ratione fundationis, aut compoſitionis poteſt jus eligendi ad laicum ſpectare. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, in eo textu poſſeſſionis dominum, videlicet patronum, non eligere, ſed eligendum præſentare, & electioni honeſtum præſtare aſſenſum; quo modo textum illum accipiunt Suarez *de relig. d. to. 4. lib. 2. c. 6.* Tamburinus *dicto quæſito 6.* & nos *in c. 1. hoc tit.* ubi etiam adduximus textus *in c. 1. 18. q. 2.* Exponitur cap. Abbatem 2. 18 qu. 1.

Secundò opponitur textus *in c. nobis, de jurepatron.* in illis verbis: *Niſi aliter de ſua juriſdictione obtineat.* Quæ apertè docent, in conventuali Eccleſia virtute compoſitionis, aut reſervationis jus eligendi ſpectare ad patronum, contra ea, quæ Gregorius IX. decidit. Ut difficultatem hanc diſſolvant repetentes ibi, varia adducunt. Joannes Andreas exiſtimat, textum illum Innocentii III. procedere antè præſentem Gregorii IX. deciſionem, & per eam, utpotè tempore poſteriorem, correctam eſſe illam Innocentii deciſionem. Sed hæc ſolutio facilè refellitur: tum quia correctio ſacrorum canonum non facilè eſt admittenda, præcipuè in hoc Decretalium volumine, ubi licèt decretales epiſtolæ à Raymundo compilatæ diverſos authores præferant, tamen ſimul, & eodem tempore comprobatæ, & approbatæ fuerunt à Gregorio IX. tum quia Gregorius in præſenti novum jus non ſtatuit, ſed tantùm jam in Eccleſia ſtatutum declarat. Goſredus aſſerebat *in d. c. nobis*, jus eligendi laico competere virtute juriſdictionis reſervatæ tempore conſtructionis Eccleſiæ; quia licèt poſt conſtructionem & dotationem virtute compoſitionis laicus etiam patronus non poſſit obtinere jus eligendi Prælatum, tamen tempore fundationis tale jus ſibi & ſucceſſoribus reſervare valet. Adducit exemplum cenſus, qui tempore fundationis Eccleſiæ imponi poteſt, ſed ex poſt facto conſtitui non valet, *c. prohibemus, c. Eccleſiis, de cenſibus, c. præterea, el 2. de jurepatron.* Sed hæc ſolutio ſimiliter convincitur, quia etiam tempore erectionis, vel fundationis Eccleſiæ nullus Prælatus Pontifice inferior poteſt concedere laico jus eligendi, cùm illum habilem reddere ad ſpiritualia obtinenda tantùm poſſit R. Pontifex, *c. benè, 96. diſt. c. præterea, §. verùm, 23. diſt.* igitur nec ratione reſervationis tempore fundationis monaſterii factæ, poteſt patronus laicus acquirere jus eligendi Prælatum in eo. Aliter textum illum accipit Gloſſa ibi, verbo *Niſi*, aſſerendo textum illum non procedere in patrono laico, ſed Eccleſiaſtico; quæ interpretatio prorſus divinatoria eſt; quod etiam vitium patitur alia ejuſdem Gloſſæ ſolutio. Quare his omiſſis verus ſenſus illorum verborum, *niſi aliter de ſua juriſdictione obtineat*, eſt, ex jure dicto, & lege conventa in ipſa Eccleſiæ fundatione, patronum jus habere poſſe partes ſuas interponendi in electione, id eſt præſentandi Prælatum in ipſa Eccleſia, non ut videatur perinde illum eligere, ſed tantùm præſentare, ut inſtituatur, vel eligatur, ut ea verba interpretatur Boſquetus *in notis ad Innocent. III. lib. 1. regeſtr. 13. epiſt. 21.* Quæ interpretatio mirè adſtruitur ex ipſa epiſtola 21. ubi Innocentius ita ſcribit: *Tertia verò pars integra perſolvatur Eccleſiæ conſtruendæ, quam idem Marchio competenter dotavit, ut in ea duodecim Canonici commodè poſſint cum ſuo Præpoſito deſervire, qui pro tempore canonicè debeat præſentari per eum ac ſucceſſores ipſius, & per ſolum R. Pontificem, aut ejus mandato per alium confirmari; ac denique confirmatus gerat adminiſtrationem temporalium, quæ poterunt adminiſtrari per ipſum in Eccleſiis conſtruendis in terra prædicta.* Qua etiam in ſolutione accipiendus eſt textus *in c. decernimus 32. 16. qu. 7.* ubi etiam permittitur patronis jus ordinandi Prælatos in Eccleſiis, ubi obtinent juſpatronatus, id eſt præſentandi, ut ita præſentati ab ordinariis collatoribus inſtituantur. 10 Exponitur cap. nobis, de jurepatron.

Huic etiam concluſioni opponi poſſunt textus *in c. dilectus 34. de præbendis, c. de hoc 11. de ſimonia*, quorum interpretationes in eorum notis dabimus.

C A P U T LII.

Idem *Decano & Capit. S. Joannis, & S. Stephani a Biſuntinen.*

CUm in veteri lege. *Et infrà*: Porrò jamdudum vobis dedimus in mandatis, ut intra quadraginta dies poſt ſuſceptionem litterarum noſtrarum, cum conſilio *b* S. Benigni & *c* Moriſmundi Abbatum, & Fratris S. de Ordine Prædicatorum, eligeretis perſonam idoneam canonicè in Paſtorem, alioquin dicti conſiliarii vobis de Archiepiſcopo providerent. Verùm die ad eligendum præfixa, ſex ex vobis

Digitized by Google

vobis poteſtatem eligendi dediſtis, uſque ad conſumptionem cujuſdam candelæ, quæ ibidem accenſa extitit, duraturam. Tandem cùm electores hujuſmodi conveniſſent in prædictum Abbatem S. Benigni, & ſuper hoc ſociorum ejus conſilium requiſiſſent: proponente uno ex illis, quod deliberato conſilio reſponderent, & differentibus eis feſtinanter dare reſponſum, præfati electores (cùm candela ipſa deficeret) non *d* expectato ipſorum conſilio dictum Abbatem in Biſuntinen. Archiepiſcopum elegerunt. *Et infrà*: Relato ergo ad Apoſt. Sed. negotio, Archiepiſcopo *e* Vinen. & Abbati de *f* Firmitate injunximus, ut ſi conſtaret, ab eiſdem electoribus de electione tractatum fuiſſe habitum, & in *g* tractatu electionis prædictorum conſilium requiſitum, electionem ipſius Abbatis (ſi perſona eſſet idonea) confirmarent. Quod ſi in tractatu electionis non fuiſſet illorum conſilium requiſitum, licèt poſteà requiſitum fuerit non competenti tempore, neque etiam expectatum reſponſum ipſorum, aut non eſſet idoneus idem Abbas, quod de ipſo factum erat, tanquam invalidum irritarent. *Et infrà*: Cùm autem compertum non fuerit competenti tempore fuiſſe requiſitum conſilium de perſona prædicti Abbatis, & quando extitit requiſitum, nec fuit expectatum reſponſum, niſi modico tempore, nec debeat aliis imputari, quod in tantùm illi ſibi tempus arctarant, electionem Abbatis ipſius, non perſonæ, ſed electionis vitio duximus *b* irritandam.

N O T Æ.

1 a B*Iſuntinen.*) Biſuntina civitas, vulgò Beſancon, urbs eſt ampliſſima, in umbilico Comitatus Burgundiæ, ad Dubim fluvium: Ammianus Marcellinus *lib.* 15. Ejus meminerunt Ptolomeus *lib.* 2. *c.* 9. Tacitus *lib.* 20. *annal.* Sereſbarienſis *epiſt.* 234. Cæſar *lib.* 1. *de bello Gallico, c.* 9. qui maximum Sequanorum oppidum eam appellant: plura de ea Fratres Sarmat. *tom.* 1. *Galliæ Chriſt. fol.* 126. Aliquando jura Imperialia novit, ut ex Vignerio, & Crantzio notat Idumay *ad Innocent. III. lib.* 2. *epiſt.* 164. In Biſuntina urbe duę ſunt Eccleſiæ: alia S. Joannis dicta; alia S. Stephani appellata. Inter eas jam temporibus Calixti III. & Paſchalis II. variæ ortæ fuerunt controverſiæ circa Archiepiſcopalem Cathedram: & in quodam Concilio juſſu Paſchalis II. celebrato definitum fuit, Præſide Guidone Archiepiſcopo Viennenſi, Sedis Apoſtolicæ Legato, Eccleſiam B. Joannis Metropolitico jure gaudere. Sed cùm poſteà Honorii III. temporibus iterum controverſia eſſet inſtaurata, ipſe decrevit Eccleſiam B. Joannis Matricis habere dignitatem: quod & Gregorium IX. confirmaſſe ex Cliſerio refert Cironius *in c.a. de fide inſtrum. in* 5. *collect.* Hujus Eccleſiæ mentio extat *in c. tui* 39. *de teſtibus, c. Eccleſiis, de conſecr. Eccleſiæ, c. licet* 14. *de accuſat. c. finali, de purgat. canon.* Licèt hujus textus integra careamus, ejus tamen hiſtoriam ex manuſcripto Eccleſiæ Biſuntinæ, & ex regeſtris Vaticanæ depromptam habemus apud Illuſtriſſimum Manrique *tom.* 4. *annal. Ciſterc. anno* 1228. *c.* 7. quam pro exactiori expoſitione præſentis textus referam. [Vacante Eccleſia Biſuntina, pro eligendo Paſtore ſex Canonici ex ipſo Capitulo deſignati fuerunt, in quos cæteri compromiſere, & illis ad eligendum tempus præſcriptum fuit, quoad uſque cereus accendendus conſumeretur: cereo igitur accenſo, ſex compromiſſarii deſignati acceſſerunt ad locum electioni deputatum, ſed animo diſcordes: & conſumpta cerei majori parte, ne reſidua ſine effectu conſumeretur, conſulverunt duos ex tribus conſiliariis ſibi aſſignatis à R. Pontifice, ut Guidonem Moriſmundi Abbatem in Archiepiſcopum eligerent; & ſi forſan ille acceptare noluiſſet, eligerent Abbatem S. Benigni. Dum hæc referunt, & conſultores deliberant, cereus conſumptus fuit, & compromiſſarii egreſſi fuerunt renunciantes tribus conſiliariis unum ex illis, Abbatem videlicet S. Benigni Divionenſis. Sed prædictus Guido juſtitiæ zelo accenſus, atque obedientię Sedis Apoſtolicę, quę non modicum lęſa videbatur, cęteris duobus collegis propoſuit prędictam electionem irritam eſſe, aut ſaltem ab aliis irritandam; tum quia debito tempore conſiliarii conſulti non fuerunt; ſiquidem dum electores eos conſuluerunt, jam cereus ferè conſumptus erat: tum quia ex tribus conſiliariis duorum tantùm conſilium requiſitum fuit, licèt non expectatum. Quare prædicti conſiliarii eam electionem caſſarunt, & in Archiepiſcopum Biſuntinum Epiſcopum Cabilonenſem elegerunt. Cauſa ad Gregorium IX. perlata, eam commiſit Archiepiſcopo Vienenſi, & Abbati de Firmitate, ut ex pręſenti textu conſtat, & ex ipſa epiſtola Gregorii IX. quam ex libro 2. regeſtri ipſius Pontificis tranſcripſit Manrique *ubi ſupra nu.* 4. à quo & ego accepi.

Archiepiſcopo Viennenſi, & Abbati de Firmitate Ciſterc. Ordinis, Cabilonenſis diœceſis.

Venerabili Fratre noſtro Joanne Sabinienſi Epiſcopo, de Biſuntinenſi Eccleſia in conſortium fratrum noſtrorum aſſumpto, nos cupientes, ut ſibi ſuccederet in eadem Eccleſia, qui ejus congrueret oneri & honori, Sancti Joannis & S. Stephani Capitulis Biſuntinis mandavimus, ut cum conſilio Moriſmundenſis, & S. Benigni Divionenſis Abbatum, atque Fratris G. Prioris de Ordine Prædicatorum Biſuntinenſi, infrà quadraginta dies poſt ſuſceptionem litterarum noſtrarum ſibi eligerent perſonam idoneam canonicè, ac concorditer in Paſtorem: alioquin iidem Abbates, & Prior eis de Archiepiſcopo providerent. Quare dicta Capitula die ad eligendum præfixa, de prædictorum conſilio, ſicut procurator ejuſdem Abbatis S. Benigni dicebat, ſex ex ipſis poteſtatem eligendi dederunt, uſque ad conſumptionem cujuſdam cerei, qui ad hoc accenſus extitit, duraturam. Cùm igitur electores ipſi concorditer conveniſſent in prædictum Abbatem S. Benigni, & ſociorum ejus ſuper hoc conſilium requiſiſſent, qui iidem ſe velle deliberare dixerunt; dicti electores, cùm cereus ipſe deficeret, & propterea tempus ad deliberandum non eſſet, non expectato illorum reſponſo, præfatum Abbatem S. Benigni in Biſuntinenſem Archiepiſcopum elegerunt. Præfati verò Moriſmundenſis Abbas, & Prior proponentes electionem hujuſcemodi contra formam mandati noſtri præſumptam, caſſaverunt eandem, & venerabilem fratrem noſtrum Cabilonenſem Epiſcopum, in Biſuntinenſem Archiepiſcopum aſſignarunt. Proponebatur ergo contra electionem eandem, quod cùm reſponſum prædictorum expectatum non fuerit in electione, ipſa forma mandati noſtri non extitit obſervata; & idcircò cenſenda erat irrita, vel etiam irritanda. Sed ad hoc reſpondebatur è contrà, quod electores ipſi una cum eiſdem Abbatibus, & Priore de electione tractaverant, & conſilium requiſierant eorumdem. Propter quod, ſi reſponſo ipſorum (quorum poſtmodum, cùm conveniſſent in Abbatem S. Benigni, requiſierunt conſilium) non expectato ex cauſa prædicta, ad electionem hujuſmodi proceſſerunt, non erat calumniæ ſubiiciendum quod fecerant, ſed eorum debebat electio confirmari: nos verò auditis, & intellectis, quæ fuerunt hinc inde propoſita, deliberato fratrum noſtrorum conſilio, diſcretioni veſtræ præſentium auctoritate mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, ab eiſdem electoribus tractatum de electione habitum, & requiſitum conſilium prædictorum, ita quod in tractatu electionis, illorum fuerit conſilium requiſitum; & perſona ipſius Abbatis S. Benigni litteratura, vita, & aliis, quæ in Archiepiſcopo requiruntur, eidem Eccleſiæ congruere dignoſcatur, & aliquod canonicum non obſiſtat; vos electionem confirmetis eandem, & ſibi faciatis debitam obedientiam, & reverentiam exhiberi. Quod ſi non in tractatu electionis extitit requiſitum prædictorum conſilium, licèt poſteà requiſitum fuerit non competenti tempore, nec etiam expectatum reſponſum ipſorum, cùm hoc eis debeat, qui ſibi tempus acceperant, imputari; aut ſi non ſit idoneus idem Abbas, quod de ipſo factum eſt, invalidum decernatis. Nos enim prædictorum duorum proceſſum in irritum revocamus. Datis Laterani XII. Cal. Aprilis, Pont. N. anno II.] Hactenus Gregorius IX. in litteris delegationis, quarum mentionem in præſenti facit. Ex quibus omnibus conſtat, electionem Abbatis S. Benigni caſſatam fuiſſe: quis autem electus fuiſſet in ejus locum, non apparet.

b *S. Benigni.*) Monaſterium S. Benigni Divionenſis nobile eſt in Burgundia, diœceſis Lingonienſis, cujus patronus S. Benignus in Divionenſi Caſtro martyrio coronatus fuit, teſte Gregorio Turon. *lib.* 1. *miracul. c.* 51. Hujus monaſterii Abbas Conſiliarius eſt in Senatu Divionenſi, recipitque juramentum. De Raynardo, vel Raymondo ejus Abbate 61. agitur in præſenti, ut referunt Fratres Sarmat. *tom.* 4. *Galliæ Chriſt. fol.* 166. 2

c *Moriſmundi.*) Monaſterium hoc eſt Ordinis Ciſtercien- 3

cienſis, in Comitatu Burgundiæ, in diœceſi Lingonienſi, conſtructum anno 1115. ab Oldorico de Agrimonte, de quo plora referunt Fratres Sarmat. *tom.* 1. *Galliæ, fol.* 671. In præſenti agitur de Guidone, qui ejus Abbas fuit, ut refert Mantique *in appendice ad tom.* 1. *annal. Ciſterc.*

4 d *Nonexpectato.*) Gloſſa in præſenti docet, conſilium in hoc caſu non ſolùm eſſe petendum, verùm expectandum, & ſequendum: quia cùm juſſum eſſet Canonicis Biſuntin. eligere Archiepiſcopum cum conſilio prædictorum trium Prælatorum, tenebantur illud petere, expectare, & ſequi; quia cùm jubetur aliquid fieri cum conſilio tertii, neceſſariò conſilium ſequendum eſt, ut docent Bartolus *in l.* 1. §. *ſi plures, ff. de exercitoria actione*, Albericus, Joannes Andreas, & Lapus relati à D. Joanne de Larrea *allegat.* 67. *nu.* 10. Sed contrarium ſuadetur *ex c. cùm olim, de arbitris*, ubi in caſu etiam electionis deciditur, conſilium neceſſariò eſſe petendum, non verò ſequendum. Idem docetur *in l. cùm pater, ff. mando, ff. de legat.* 2. *l. turpia* 54. §. *Titio, ff. de legat.* 1. unde communiter diſcrimen conſtituitur inter conſenſum, & conſilium; nam qui tenetur aliquid facere cum conſenſu alterius, & petere, & ſequi eum debet, *c. finali, de judiciis in* 6. qui verò cum conſilio, tantùm illud requirit, non autem ſequitur: ita plures congeſti à Gonzalez *ad regul.* 8. *Cancellariæ, gloſſa* 46. Barboſa *axiomat.* 96. Thomas Sanchez *lib.* 1. *de matrim. diſp.* 34. *n.* 24. qui exinde infert, mulierem poſſe gravari, ut nubat cum conſilio alicujus, non verò cum ejus conſenſu; quia conſilium tenetur petere, non verò ſequi. In hac quæſtione placet ſententia collegæ noſtri D. Joannis de Larrea *d. alleg.* 67. qui cenſet, attendendam eſſe qualitatem illius, cujus conſilium petendum eſt; ut ſi majoris auctoritatis, dignitatiſque fuerit, conſilium petendum, & ſequendum ſit: ſecus verò ſi inferioris qualitatis, ac ſunt eligentes: quia tunc affirmat perdoctus vir, ſufficere conſilium petere, non verò neceſſariò ſequendum eſſe. Pro qua ſententia faciunt textus *in c. venerabili* 37. *de officio de leg. c. unico*, ubi Gloſſa *verbo Aſſenſu. ne ſede vacante, in* 6. unde cùm in præſenti caſu illi, quorum conſilium petendum erat, eſſent magnæ dignitatis, non malè exiſtimat Gloſſa, eorum conſilium petendum, expectandum, & ſequendum eſſe.

5 e *Vinen.*) Legendum eſſe *Viennenſi*, facilè conſtat ex epiſtola ſuprà relata. Viennenſis civitas Archiepiſcopalis eſt Galliæ, ad Rhodanum poſita: vetus colonia fuit juris Italici, ut patet *ex l. ult. ff. de cenſibus*: ejus meminerunt Ptolomeus *lib.* 2. *c.* 10. Cæſar *lib.* 7. *c.* 2. Suetonius *in Auguſto, c.* 9. & 19. Plinius *lib.* 3. *c.* 4. quos referunt plura de ipſa Metropoli adducentes Fratres Sarmat. *tom.* 1. *Galliæ, fol.* 769.

6 f *Firmitate.*) Firmitas ad Gronam fluvium, diœceſis Cabilonenſis, prima Ciſtercii filia, fundatores habuit Comites Cabilonenſes anno Dom. 1113. ut plura de ipſo monaſterio adducentes tradunt Fratres Sarmat. *tom.* 4. *Galliæ Chriſt. fol.* 374. Simoni ejus Abbati miſſa eſt epiſtola ſuprà relata, ut poſt Manrique notarunt Fratres Sarmat. *ubi ſuprà*.

g *In tractatu.*) Antè electionem eſſe habendum tra- 7
ctatum, & de eſſentia electionum deſiderari, *ex c. in Geneſi, hoc tit.* docent Samuelius *de electione controv.* 11. *nu.* 15. Petrus Gregor. *eod. tract. c.* 15. *in fine*, Barboſa *lib.* 2. *de juris eccleſ. c.* 19. *nu.* 183. Hieronymus Garcia *tom.* 2. *polit. regul. difficult.* 2. *dub.* 6. *punct.* 4.

h *Irritandam.*) Ex hoc textu expreſsè probatur, eum 8
qui tenetur eligere cum alterius conſilio, debere illud congruo tempore petere, & expectare, aliàs electionem nullam eſſe: quam doctrinam illuſtrant Lambertinus *de jurepatron.* 1. *p. q. principali, lib.* 2. *art.* 8. *fol.* 29. Paulus de Caſtro, Gofredus & Claſſici *in l. turpia* 54. §. *Titia, de legat.* 1. Sanchez *lib.* 1. *de matrim. diſp.* 34. *n.* 24. Gonzalez *ad regulam* 8. *gloſſa* 46. *n.* 36. Palacios Robios *in c. per veſtras.* §. 52. *n.* 8. Covarr. 1. *p. de matrim. c.* 3. §. 3. Rodericus Suarez *tit. de los caſamientos, n.* 23. Molina *lib.* 2. *de primogenlis, c.* 3. *n.* 36. Mieres *lib.* 1. *de majorat. qu.* 50. Mantica *de conjecturis, lib.* 11. *tit.* 18. *n.* 10. Menochius 1. *tomo, conſilio* 69. *n.* 37. Unde cùm in hoc textu ex mandato Pontificio deberent Canonici Biſuntini eligere cum conſilio prædictorum Abbatum, & illud congruo tempore non peterent, nec expectarent, electio tanquam contra formam mandati Apoſtolici celebrata irritatur. Nec huic deciſioni adverſatur textus *in c. dilectus, el* 2. *de præbendis & dignitatib.* ubi collatio præbendæ facta contra mandatum Apoſtolicum, ſubſiſtit, & vires habet, licèt Canonici ita conferentes in eo puniantur, ut cogantur alere eum, cui ex mandato Sedis Apoſtolicæ tenebantur præbendam conferre: igitur ſimiliter in præſenti electio Archiepiſcopi Biſuntini celebrata, non expectato conſilio à Sede Apoſtolica præſcripto, defendi debebat. Pro cujus textus interpretatione jam diu obſervavi *in c. ex inſinuatione, de reſcriptis*, collationem præbendæ ab Ordinario factam, neglectis litteris monitoriis, vel præceptoriis R. Pontificis, validam eſſe, donec mandatorum uſus non invaluit: at verò poſtquam mandata Pontificia ad præbendas vacaturas ad uſum venerunt, collatio præbendæ ab Ordinario facta contra eorum tenorem nulla eſt. Petrus Gregorius *lib.* 1. *de reſcriptis, cap.* 4. Quare cùm in præſenti mandatum Pontificis præceſſiſſet, ut Canonici Biſuntini ad electionem ſui Prælati procederent cum conſilio prædictorum Abbatum, & Prioris; ideò electio facta non requiſito congruo tempore, nec expectato prædicto conſilio, nulla eſt.

C A P U T LIII.

Idem *Epiſcopo* a *Silvanectenſi*.

Congregato b Nivernenſi Capitulo ad electionem futuri c Paſtoris, XIII. in Decanum, & XVIII. (computato d procuratore cujuſdam abſentis) in e Cantorem ipſius Eccleſiæ convenerunt: qui cùm plures in eum, & pauciores in alium ſua deſideria direxiſſent, à parte ſua electus extitit in Paſtorem Eccleſiæ Nivernen. Poſtmodùm credente parte f Decani, quod alii plurimùm deliquiſſent eligendo perſonam ſcientiæ litteralis expertem, propter quod illis ſecundùm ſtatuta g Lateran. Concilii ipſo jure eligendi poteſtate privatis, poteſtas eligendi ad eos extitit devoluta; Decanum ipſum, qui in eum ſua vota direxerant, in ſuum Epiſcopum elegerunt, ad Sedem Apoſtolicam appellantes. *Et infrà*: Reliquis petentibus, ut irritare Decani electionem attentatam à paucioribus, & poſt aliam non h caſſatam, ac confirmare reliquam, veluti canonicè celebratam à pluribus de perſona idonea, dignaremur. Nos igitur mandamus, quatenus ſi dictus Cantor defectum in litteratura non patitur, & aliàs eſt idoneus ad regimen paſtorale, ipſius electionem procures auctoritate noſtra (infirmata reliqua) confirmare: alioquin ipſius Cantoris electione irrita nuntiata, prænominatum Decanum (ſi nihil ei de canonicis obſiſtat ſtatutis) eadem auctoritate præficias Eccleſiæ memoratæ.

N O T Æ.

1 a *Silvanectenſi.*) Roberto videlicet Epiſcopo Silvanectenſi, de qua Eccleſia egi *in c. ex parte* 33. *de reſcriptis*.

2 b *Nivernienſi.*) Nivernia, ſeu Niverorum, vulgò *Nevers*, à fluvio Niveri, qui ſeſe ad urbis mœnia immiſcet, dicta, eſt ſita in Lugdunenſi quarta provincia, inter Lutetiam, & Lugdunum. Habet Eccleſiam Cathedralem S. Cirico dicatam, ſuffraganeam Archiepiſcopi Senonenſis, ut referunt Fratres Sarmat. *tom.* 3. *Galliæ Chriſt. fol.* 791. Chenu *in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ*.

3 c *Futuri Paſtoris.*) Deceſſerat enim Raynaldus anno 1230. in cujus locum ſuffectus fuit Radulphus Velbacenſis, de quo in præſenti agitur, ut notarunt Fra- 4
tres Sarmat, *ſuprà, nu.* 49.

5 d *Procuratore.*) Quando procurator abſentis nomine ad electionem admittatur, dixi ſuprà, *in c. quia propter.*

e *Cantorem.*) De hac Eccleſiæ dignitate egi *in c. ad aures, de reſcriptis*.

6 f *Decani.*) De Decano, & ejus officio nonnulla adduxi *in c.* 2. *de reſcriptis*.

g *Lateran.*) Relata *in c. cùm in cunctis*, §. *cùm verò, hoc tit.*

h *Non caſſatam.*) *Ex c. conſideravimus*, ubi plura adduxi, *hoc tit.* ex cujus commentario, & ex adductis *in d.* §. *cùm verò*, illuſtranda eſt præſens deciſio.

C A P U T LIV.

Idem *a Sil-vanectenſi Epiſcopo, & Joann. de Monte Morabili, Archidiac. & Succentori Pariſienſi.*

DUdum Eccleſia Rhotomag. Paſtoris ſolatio *b* deſtituta, contra electionem, quæ in eadem Eccleſia fuerat celebrata, Archid. & quidam alii ejuſdem Eccleſiæ Canonici ad Sed. Apoſt. acceſſerunt. Dicto verò Archid. pro ſe ac parte ſua, & G. Archid. procuratore illorum, qui electionem celebraverant, in noſtra præſentia conſtitutis, inter alia quæ contra electum obiecta fuerant, Archidiac. propoſuit memoratus, quod idem electus poſt generale *c* Concilium Archidiaconatum Ambianenſ. adeptus, ipſum cum pluribus partialibus Eccleſiis, quas antè idem Concilium obtinuerat, retinere præſumpſit, eoque dimiſſo retinuit Eccleſias memoratas. Unde cùm in eodem Concilio ſit ſtatutum: ut quicumque receperit aliquod beneficium curam animarum habens annexam, ſi priùs tale beneficium obtinebat, eo ſit ipſo jure privatus; & ſi fortè illud retinere contenderit, etiam alio ſpolietur: prædictus electus contra hujuſmodi veniens ſtatuta, tranſgreſſionis notam, necnon *d* cupiditatis vitium (quod in aliis reprobare debuerat) ex pluralitate beneficiorum incurrit. Et retinendo beneficia, quæ non ſpectabant ad ipſum (cùm poſt receptionem alterius priora beneficia vacaverint ipſo jure) rem contrectavit per conſequens *e* alienam, & ſic *f* furtum commiſit quodammodo, vel *g* rapinam. In ſuæ quoque ſalutis, & multarum animarum diſpendium prædictas parœciales Eccleſias retinebat, cùm earum cura, qua jam privatus fuerat ipſo jure, ad eum nullatenus pertineret: & ſic per ipſum eædem animæ damnabiliter ſunt *h* deceptæ. Verùm procurator eorum, qui elegerant ipſum, etſi pluralitatem beneficiorum hujuſmodi coram nobis profiteretur in jure, per conceſſionem tamen Rhotomag. Archiepiſcopi nobis exhibitam, eundem electum nixus eſt multipliciter excuſare. Nos igitur dictam excuſationem, utpotè frivolam, nullatenus admittentes, vobis dedimus in mandatis, ut ſi conſtaret, quod idem poſt receptum Archidiaconatum prædictum curam animarum habentem, præfatas parœciales Eccleſias electionis tempore retineret, nec oſtenderet ſecum per Sed. Apoſt. ſuper hoc diſpenſatum, electionem illius auctoritate Apoſtolica caſſaretis. *Et infrà*: Partibus ergo propter hoc in veſtra præſentia conſtitutis, præſtito quoque *i* juramento de veritate dicenda, & factis poſitionibus, & *j* reſponſionibus hincinde, tandem eodem Decano prætextu quorumdam gravaminum ad noſtram audientiam appellante, vos electionem hujuſmodi irritantes, eidem Eccleſiæ de Cenoman. Epiſcopo providiſtis *Et infrà*: Licèt autem poſitiones, & reſponſiones ſuper pluribus articulis factæ fuerint coram vobis, quia tamen conteſtationem litis non invenimus eſſe factam (cùm non per poſitiones, & reſponſiones ad eas factas, ſed per petitionem in jure propoſitam, & reſponſionem factam conteſtatio litis fiat) eundem proceſſum de fratrum noſtrorum conſilio irritum duximus nuntiandum. Tandem *k* Archidiaconus electionem ex præmiſſa cauſa petiit irritari, electo reſpondente prædicto, quod non erat ejus electio irritanda. Lite verò coram nobis legitimè conteſtata, præſtitoque de veritate dicenda à partibus juramento, idem electus etſi confiteretur ſe dicta beneficia electionis tempore tenuiſſe; tamen excuſare ſe ſuper hoc nihilominus nitebatur, quia videlicet dictum Archidiaconatum non credebat curam animarum habere: ſed cùm in jure confeſſus fuerit, quod Archidiac. Ambian. de conſuetudine ſuſpendit, excommunicat, & abſolvit Presbyteros, & Priores, & Parœciales Eccleſias interdicit, necnon Archidiacon. viſitat; & inquirit quæ viderit inquirenda, & procurationes ratione viſitationis recipit; evidenter apparet, quod curam habet animarum adnexam: quam ſi etiam non haberet, negare non poteſt, quin perſonatus exiſtat, cùm idem de perſonatibus, quod de beneficiis curam animarum habentibus judicium ſit habendum. Inſuper indulgentiam, quam ſuper hoc aſſerit ſe habere, invalidam reputavimus, cùm in ea falſitatem ſuggeſſerit, & ſuppreſſerit veritatem: qua tacita vel expreſſa ipſam nullatenus habuiſſet. Suggeſſit enim, quod prædictas Parœciales Eccleſias, antequam fuiſſet in Archidiaconum aſſumptus, canonicè fuerat aſſequutus; cùm nullus potuerit plures Parœciales Eccleſias obtinere, niſi una penderet *l* ex altera, vel unam intitulatam, & alteram *m* commendatam haberet. Unde cùm idem utramque illarum intitulatam haberet, ipſas nequivit canonicè habuiſſe. Item ſuggerens, quod redditus perſonatus ſui erant tenues & exiles, ſuppreſſit quod alios redditus in pluribus Eccleſiis noſcitur obtinere. Suppreſſit etiam, quod plures Parœciales Eccleſias cum pluribus aliis beneficiis in diverſis Eccleſiis obtineret: cum intentionis noſtræ non fuerit, ſecum in tot beneficiis (præſertim habentibus curam animarum) diſpenſare: nec intentionis noſtræ fuerit aliquid ei de novo concedere, ſed ut per indulgentiam poſſet habita licitè retinere. *Et infrà*: Tandem cùm non reſtaret niſi proferenda ſententia, idem tam juri (ſi quod ei competere videbatur), quàm liti ceſſit ſpontanea voluntate, cujus ceſſionem duximus admittendam.

N O T Æ.

S*Ilvanecten.*) Roberto videlicet, de quo in textu antecedenti. De Succenture, & ejus officio, pro hujus inſcriptionis illuſtratione repetenda ſunt, quæ adduxi *in c. ad aures* 8. *de reſcriptis*.

1 b *Deſtituta.*) Deceſſerat enim Theobaldus, & poſt longam diſceptationem ſuffectus fuit in ejus locum Mauricius, ut retuli ſuprà *in cap.*38. de quo in præſenti, ni fallor, agitur, non verò de alia electione, ut voluit Cironius *in notis ad textum in d. cap. Eccleſiam* 48. nam Mauricius hic fuerat priùs Archidiaconus, & inde in Cenomanenſem Epiſcopum electus, ut referunt Fratres Sammarth. *tom.* 1. *Galliæ Chriſt. fol.* 585.

c *Concilium.*) Lateranenſe videlicet, relatum *in c. de multa* 28. *de præbendis*.

2 d *Necnon cupiditatis.*) Quæ falsò de hoc Prælato jactabatur; nam Joannes Cantipratenſis *lib.*1. *Apum*, *cap.*1. & 8. de eo agens ait: *Mirum valdè in ipſo Archiepiſcopo videri potuit, quod ſibi tam parcus, & pauperibus tam largus fuerit; dicebat enim œconomis cùm annuos redditus ad duodecim librarum millia computarent: Duo aut tria millia ad victum familiæ noſtræ conſervate, in reliquis omnibus nihil habeo, pauperum enim ſunt, & in pauperes diſpenſata; illi autem quæ mihi manent, diſpenſatoris utar loco, non domini.*

e *Alienam,*) Tantùm enim rei alienæ furtum committitur, *l. ſervi* 17. §. *cum autem*, *l. falſus* 43. *ff. qui alienum*, *l. inficiando* 67. §. *cum ſervus*, *l. ſi quis ex bonis* 83. *ff. de furtis*, *l.*2. §. *hac actione*, *ff. de vi bonorum raptorum*, §. *aliquando*, *Inſtituta de obligat. quæ ex delicto*: probaturque ex diffinitione furti ab Iſidoro *lib.*5. *originum*, *cap.*16. tradita, ibi: *Clandeſtina rei alienæ occupatio.* D. Thomas 2. 2. *quæſtione* 66. *art.* 3. ibi: *Occulta rei alienæ acceptio.* Latè explicant poſt Boniſacium, Farinacium, Julium Clarum, & alios Criminaliſtas, Donellus *lib.*15. *comment. cap.*29. Pichardus, Arnoldus Vinius, Mancinus, Harprectus, & alii Inſtitutarii *in* §. 1. *Inſtitut. de obligat, quæ ex delicto*. Et ſi aliquando legamus in re propria furtum committi, *in l. rei communis* 45. *ff. pro ſocio*, *l. ſi ſocio*, *l. ſi ſocius* 46. *l. ſi ſervus* 61. §. *locavi*, *l. creditoris* 15. §. *ult. l. ſi is qui* 59. *ff. de furtis*, *l.*58. *ff. de ædilitio edicto*, tunc furtum datur in ea parte, quæ nobis abeſt, ut in poſſeſſione, uſu & aliis, quæ abeſſe poſſunt, ut explicat colendiſſimus Præceptor D. Joſephus de Retes *lib.*7. *opuſc. cap.*2. *pag.*208. 3

f *Furtum.*) Non rectè procurator uſurpationem, ſeu invaſionem beneficii furtum dixit, cùm in jure 4

ipſo,

ipſo utpotè incorporali, furtum committi non poſſit, cùm contrectari non valeat; nec etiam in poſſeſſionibus ipſius beneficii: abolita eſt enim ſententia exiſtimantis Sabini, in re immobili furtum dari, *l. quam* 28. *ff. de uſuc. §. aliquando, Inſtit. eod. l. ſi Gretæ* 57. *ff. de furtis*, Aulus Gellius *lib.*11. *noctium*, *c.*18. nec hæc verba referenda ſunt ad Gregorium IX. abuſivè, vel impropriè uſurpationem beneficii furtum appellantem, ut exiſtimarunt Gloſſa & Panormitanus *in præſenti*. *n.*18, Pichard, *in d. §.*1. *Inſtit. de obligat. quæ ex delicto*, *num.*51.

5 g *Rapinam*.) Minùs propriè uſurpationem beneficiorum procuratur rapinam appellavit, cùm rapina committatur, cùm quid alienum, ſive alieni juris violenter rapitur. Inſtitutarii ſuprà citati *in rubrica de vi bonorum raptorum*, Donellus *lib.*15. *comment. c.*30. Cujacius 12. *qu. Papiniani in l. ſi vendidero, §. cum raptor, ff. de furtis*, & 11. *Pauli ad edictum*, *in l. id eſt*, *ff. de dolo*: in qua parte obſervandi ſunt textus *in l.*2. *ff. de extraord. crimin. l. bovem* 43. §. *ſi quis ſervum*, *ff. de ædilitio edicto*, *l.*1. *§. quando*, *ff. de publicanis*, *l. ſi rogandus*, §.1. *ff. de præſcriptis verb. l.*1. *§. alea*, *ff. de aleatoribus*, *l.*3. *C. de naviculariis*, *lib.*11.

6 h *Sunt deceptæ*.) Hæc verba magnam continent difficultatem, quare videlicet error communis parochianorum non ſufficiat, ut geſta ab ipſo Parocho effectum obtinerent; cùm certum ſit errorem communem populi facere, ut geſta ab eo, qui communi errore pro Judice, aut Prælato habetur, ſuſtineantur, *l. Barbarius*, *ff. de officio Præſidis*; quam ſuis commentariis illuſtrant Jacobus Gothofredus, & Primarius noſter D. Paulus de Maqueda & Maldeira *lib.*2. *variar. cap.*7. Robertus *lib.*1. *animadv. cap.*8. Deſiderius Heraldus *lib. unico emendation. c.*4. Salmaſius *ad jus Atticum*, *c.*14. Guibertus Coſtanus *qq. juris c.*1. Amaya *in l.*2. *C. ſi ſervus aut libert.* Madera *animadv. c.*6. Gilkenius *de præſcrip. p.*2. *membro* 1. *c.*7. Bronchorſt. *centur.*1. *aſſert.* 7. Concius *lib.*1. *diſp. c.*2. Pancirola *lib.*2. *var. cap.*13. Hunnius *ad Treutlerum volum.*2. *diſp.*5. *qu.*6. & *diſp.*6. *qu.*56. Vuiſembac. *diſp.*17. *theſi* 20. *l.*2. *C. de ſent. & intel. c. infames* 3. *q.*7. *l.*4. *tit.*4. *partit.*3. *l.*8. *tit.*19. *lib.* 3. *recopil.* docent pluribus relatis Sanchez *de matrim. lib.* 3. *diſp.*22. *n.*6. Martinez à Prado *tom.*2. *Theolog. moral.* *c.*23. *q.*1. §.4. Agnoverunt difficultatem Gloſſ. *in præſenti*, *verbo Deceptæ*, & antiquiores *in præſenti*, quorum ſolutionibus omiſſis, D. Petrus Bajo-Arroyo *in c. fin. de procur. nu.*40. exiſtimat in præſenti errorem non fuiſſe communem totius populi, ſed tantùm unius, vel alterius parochiæ; & ſic non ſufficere ut geſta ab ipſo parocho putativo effectum obtinerent. Aliter difficultatem diſſolvunt, & hæc verba interpretantur Sanchez *ubi ſuprà*. Maqueda *in d. l. Barbarius*, *nu.*64. Sed illis omiſſis dicendum eſt, verba ſuprà relata non eſſe Gregorii IX. hujus textus auctoris, ſed partis referentis, vel allegantis: nec enim Gregorius IX. affirmat Sacramenta adminiſtrata ab eo, qui plures retinebat Eccleſias, effectu non carere; ſed tantùm ea verba referuntur tanquam à parte propoſita: ita ea accipit Baſilius Legion. *lib.*5. *de matrim. cap.*20. *nu.*10.

i *Juramento*.) In cauſis ſpiritualibus, ut eſt electio, non præſtatur juramentum de calumnia, ſed de veritate dicenda, *c. litteras*, *de jurament. calum.*

j *Reſponſionem*.) Dicemus *in c.*1. *de litis conteſt.*

k *Archidiaconus*.) Archidiaconum aliquando curam animarum, juriſdictionemque exercere, probabo *in c. ad hæc*, *de officio Archidiac.*

l *Pendeat ex alia*.) Vel per annexionem, ſeu per unionem, ut docetur *in c. eam te* 7. *de ætat. & qualit. cap. extirpandæ*, *§. qui verò*, *c. expoſuiſti* 33. *de præb.*

m *Commendam*.) Licèt enim non poſſit quis habere 7
duas Eccleſias in titulum perpetuum, *d. c. eam te*, *de ætat. & qualit. c. ad hæc*, *c. de multa*, ubi commentarium hujus textus dabimus, *de præbendis*; tamen Leo IX. conceſſit ut poſſit quis habere unam Eccleſiam in titulum, aliam verò in commendam, *c. qui plures* 3. 21. *quæſt.*1. ibi: *Qui plures Eccleſias retinet*, *unam*, *quidem titulatam*, *aliam verò ſub recommendatione retinere debet*. Quia commenda non eſt titulus perpetuus, ſed ad tempus: unde beneficia ita commendata, commendationes dicuntur, ut *in l.*2. *tit.*44. *lib.*11. *legum Longobard.* ibi: *Cæteri verò homines liberi*, *qui vel commendationem*, *vel beneficium eccleſiaſticum habent*, *ſicut reliqui juſtitiam faciant*. Agunt de his commendis Cironius *in cap.*1. *de eo qui mittitur*, *in* 5. *compil.* Boſquetus *ad Innocent. III. lib.*1. *regeſt.*13. *epiſt.*182. & nos alibi.

C A P U T LV.

a Idem.

IN Geneſi legitur, *Et infrà*: Cùm in *b* Concilio caveatur, ut is collatione habita eligatur, in quem omnes, vel major & *c* ſanior pars Capituli conſentit, & in Guil. major pars totius Capituli non conſenſerit, quamquam majorem partem habuit partium comparatione minorum: nec plenè numeri ad numerum, quia utrum G. & H. de quibus adverſarii referunt quæſtionem, in electione vocem habuerint, *d* tractatum non extitit, nec diſcuſſum, nec zeli ad zelum, nec meriti ad meritum collatio facta fuerit: nec etiam electio *e* communiter celebrata; quoniam licèt in eundem Guil. ſingulariter ſinguli conſenſiſſent, non tamen debuit ſubſequi ſingularis electio, ſed communis, ne vel idem repeti videretur, vel ex hoc ſequeretur abſurditas, ut tot eſſent electiones, quot eſſent numero eligentes: nec ex ſingularibus, vel particularibus conſenſibus appareat univerſalis electio, vel communis, licèt quilibet ſingularis veritatem exprimat ſuæ partis, quemadmodum ex ſingularibus propoſitionibus (licet veris) univerſalis propoſitio non apparet, niſi per ſignum univerſale forſitan exprimatur: nec præmiſſi duo Canonici poterant ſic excludi, cùm primus exiſteret in Canonicatus poſſeſſione, vel quaſi, habendo *f* ſtallum in Choro, & locum in Capitulo, legendo & *g* cantando ut Canonicus: & ad tractatus ac electiones dignitatum & perſonatuum, quæ occurrerunt pro tempore faciendæ, canonicè ſit vocatus: quamquam hac vice fuerit cum *h* proteſtatione admiſſus; ſecundus verò eſſet in tali loco, de quo erat ad electionem vocandus, cum de toto *i* Regno Franciæ vocentur abſentes de conſuetudine Eccleſiæ Gallicanæ. Nos, his pleniùs intellectis, de conſilio fratrum noſtrorum præmiſſam electionem, utpote contra formam Concilii attentatam, decernimus *k* irritam & inanem.

N O T Æ.

1 a IDem.) Non liquet, cui miſſa ſit hæc decretalis epiſtola; illud tantùm ex ultimis verbis deducitur, cauſam in præſenti textu deciſam contigiſſe in regno Galliæ.

b *Concilio*.) Lateranenſi videlicet, relato *in c. quia propter*, *ſuprà hoc tit.*

c *Major & ſanior*.) Quænam ſit pars major & ſanior, exponemus infrà *in c. Eccleſia* 57.

d *Tractatum*.) De quo egi ſuprà *in c. cùm in veteri*, *eodem verbo*, *hoc tit.*

e *Communiter*.) Non enim ſinguli ſigillatim poſſunt ſuffragia ad electionem præſtare, aut in ſchedulis ſcripta tradere; ſed in Eccleſia, Capitulo, aut alio honeſto loco communiter debent congregari ad electionem faciendam, ut ex hoc textu probant Sylveſter *verbo electio*, *quæſt.*8. Tamburinus *de jure Abbat. tom.*1. *diſp.*5. *quæſt.*6. Hieronymus Garcia *tom.*2. *polit. regul. dub.*7.

f *Stallum in Choro*, *locum in Capitulo*.) Hæc verba expoſui *in c. eam te* 7. *de reſcriptis*.

g *Cantando ut Canonicus*.) In quo conſiſtit Canonicorum officium, ut probat Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. diſp.*12. §.6. *per totum*.

h *Proteſtatione*.) Unde ex eo jus præſtandi ſuffra- 2
gium in aliis electionibus non acquiſivit, quia admiſſus ad electionem cum proteſtatione, non acquirit jus

Digitized by Google

ex tali admiſſione, *c. bonæ, de poſtulat. Prælat.* Julius Lavorus *de elect. c. 15. nu. 14.* Iranzo *de poteſtat. c. 16. nu. 5.*

i *In toto Regno.*) Quando abſentes vocandi ſint ad electionem, expoſui *in c. coram 34. hoc tit.*

k *Irritam.*) Cauſas caſſationis hujus electionis, in 3
præſenti à Gregorio adductas, ſuis locis expoſui, videlicet *in c. coram, c. quia propter, c. Eccleſia 57. hoc tit.* ex quibus Commentariis præſens ſupplendum eſt.

C A P U T LVI.

Idem *Capitulo a Maſſano.*

MAſſana Eccleſia Paſtore vacante. *Et infrà:* Edicto perpetuo prohibemus, ne per laicos cum Canonicis Pontificis electio pręſumatur, quę ſi fortè pręſumpta fuerit, nullam obtineat firmitatem, non obſtante contraria conſuetudine, quę dici potiùs debet corruptela.

N O T Æ.

1 a M*Aſſano.*) Gloſſa marginalis legit *Meſſano*, ſed perperam; nam Meſſana Eccleſia eſt in Sicilia, in quo Regno temporibus Gregorii IX. & pluribus retrò annis Epiſcopi eligebantur à Capitulis Eccleſiarum Cathedralium, cum aſſenſu Principis, ut probat D. Rochus Pirro *tom. 1. Siciliæ ſacræ, tract. de elect. Præſulum Sicilię, pag. 35.* unde juxta illum morem ab Eccleſia approbatum, non rectè ſtatuebat Gregorius, in ipſa Eccleſia electionem per Canonicos & laicos factam non admitti, nulla adjecta exceptione conſenſus Principis, qui jure in ea Eccleſia deſiderabatur. Retinenda ergo eſt communis lectio, quæ habet *Maſſano*. Maſſana urbs eſt perantiqua Italię, maritima, cujus meminerunt, Ammianus Marcellinus *lib. 13.* Strabo, Ariſtot. & Ptolomeus, quos laudat Vghellius *tom. 3. Italiæ ſacræ, fol. 784.* Jam ante Gregorium Magnum Cathedrali Eccleſia decorabatur, ſed ipſius Pontificis tempore adeò deſolata fuit, ut nullus miniſter eſſet, qui in ea divina officia celebraret: poſteà inſtaurata fuit, & ejus Præſul Epiſcopus Populoniæ & Maſſæ dicebatur, ut ejus Præſulum ſeriem tradens refert Ughellius *d. tom. 3.* In ea Eccleſia tempore Gregorii IX. florebat Guillelmus ex Canonico ipſius Eccleſiæ à Canonicis electus, & à Gregorio IX. confirmatus, ut conſtat *ex epiſt. 109. lib. 5. regeſtr. ipſius Pontificis*, quam refert Ughellius *ubi ſuprà, fol. 792.*

Commentarium hujus textus invenies ſuprà *in c. 2. cap. quiſquis: cap. ſacroſancta, hoc tit.*

C A P U T LVII.

Idem *Capitulo à Cathalaun.*

ECcleſia veſtra deſtituta *b* Paſtore, convenientes in unum (abſente Guil. qui tunc noluit intereſſe) ad celebrandam electionem *c* terminum ſtatuiſtis. Veniente verò termino, & Guil. dicto (cùm abſens exiſteret) non *d* vocato, præmiſſo juxta formam *e* Concilii generalis ſcrutinio, 14. Magiſtrum *f* G. presbyterum Cardinalem *g* concanonicum veſtrum, & 17. R. Rhemen. Canonicum *h* elegerunt, præfato G. poſtmodùm electioni ejuſdem R. ſuum prębente conſenſum. Tandem procuratoribus utriuſque partis in noſtra pręſentia conſtitutis, allegabatur pro electione dicti R. quod cùm in quatuor excederet aliam, computato Guil. prędicto, majorem Capituli partem habebat, & per hoc debebat pars ſua ſanior reputari, cùm ubi major numerus eſt, zelus melior pręſumatur. Pars verò altera electionem eandem multipliciter impugnabat, pręponens pręnominatum. R. in ętate pati defectum, neceſſe ſufficientis ſcientię ad Eccleſiam ſupradictam, cùm ętatis maturę, & eminentis ſcientię pręfatus Cardinalis exiſtat; & cùm electores Cardinalis alios meritis, & auctoritate pręcellerent, habito pręſertim reſpectu ad perſonam electam, meliorem zelum eos habuiſſe conſtabat. Dicebatur prætereà, quod conſenſus dicti Guil. (quem pars ejuſdem R. confitebatur fuiſſe contemptum, aſſerente parte reliqua Capitulum potiùs contemptum ab ipſo fuiſse) cùm non fuerit conſenſus præſtitus in ſcrutinio, ſed poſt electionem acceſſerit, adjicere nil valebat. *Et infrà:* Denique ſtatutum generalis Conc. quod electionem decernit invalidam, cùm contra ejuſdem Concilii formam in electione peccatur, non debet ad contemptum, & alia, quæ non ſunt de forma, referri. Unde quod ibi dicitur, quod aliter electio celebrata non valeat, ea reſpicit tantùm, quæ attentantur contra formam Concilii memorati: non autem alia, quę ponuntur ibidem; ſicut eſt iſtud, quod pręſentibus omnibus, qui debent, volunt, & poſſunt commodè intereſſe, haberi debeat in electione proceſſus: ne cętera, quę ſuper hoc alibi ſtatuta noſcuntur, uno verbo videantur everti. Neque enim credendum eſt Roman. Pontif. (qui jura tuetur) quod aliàs excogitatum eſt multis vigiliis, & inventum, uno verbo ſubvertere voluiſſe. Nos ergo quæ hinc inde fuere propoſita, pleniùs intellectis (cùm ex Lateran. Concilio in electionibus Eccleſiarum major, & ſanior pars Capituli exigatur, & ſtatutum generalis Concilii contineat inter cætera, ut is eligatur, in quem omnes, vel major & ſanior pars conſentit) electionem dicti R. non perſonæ, ſed potiùs electionis vitio (cùm major & ſanior pars non conſenſerit in eundem) de fratrum noſtrorum conſilio duximus ſententialiter irritandam.

N O T Æ.

1 a C*Athalaun.*) Cathalaunum nobilis civitas eſt provinciæ Belgicæ, ſub Archiepiſcopatu Rhemenſi: habet Eccleſiam Cathedralem D. Stephano dicatam, cujus Præſul Comes & Par Franciæ eſt: tertium locum habet à Rhemenſi Metropoli, teſte Fulberto Carnotenſi *epiſt. 78.* ibi: *Ne civitati, vel Eccleſiæ Cathalaunorum ſuum deneget honorem, meminiſſe vos decet, quod in antiquis inſcriptionibus Belgicæ ſecundæ ipſa civitas à Rhemenſi tertium locum habet.* De ea agunt Fratres Sarmat. *tom. 2. Galliæ Chriſt. fol. 506.* Chenu *in ſerie Pręſulum ipſius Eccleſiæ*, Boſquetus *ad Innocentium III. lib. 1. epiſt. 72.*

b *Paſtore.*) Deceſſerat enim anno 1237. Philippus de Nemours, in locum cujus ſuffectus legitur Gaufridus anno 1239. cujus electionem confirmatam fuiſſe à Gregorio IX. referunt Fratres Sarmat. *ubi ſuprà, nu. 63.*

c *Terminum.*) Qui licèt à jure ſit præſcriptus, tamen à Capitulo ex cauſa reſtringi valet, ut dixi *in cap. quia propter, hoc tit.*

d *Non vocato.*) Quando abſentes vocari debeant, dixi *in c. coram 35. hoc tit.*

e *Concilii.*) Lateranenſis videlicet, relati *in c. quia propter, hoc tit.*

f *G.*) Guillelmum videlicet de Pertica, qui in ſerie Epiſcoporum ipſius Eccleſiæ, 62. fuit, ut refert Chenu *ubi ſuprà.*

g *Cardinalem concanonicum.*) Ex his verbis aliqui de- 2
ducunt, Cardinales non ligari ſacris canonibus pluralitatem beneficiorum prohibentibus: moventur etiam extravaganti *Execrabilis, de præbendis*, in illis verbis: *Cardinalibus tamen ſacræ R. Eccleſiæ duntaxat exceptis.* Sed contra contraria ſententia verior eſt, & à repetentibus in præſenti recepta, quam ſequuntur Oieda *lib. 1. de incompatib. c. 2.* Gambara *de officio Leg. lib. 5. n. 226.* quę pro-

batur

batur primò ex eo, quod Cardinales onum corpus conſtituunt cum R. Pontifice, *c. fundamenta*, §. *de cætero*, *de elect. lib. 6. c. per venerabilem*, §. *rationibus*, *qui filii ſint legitimi*; atque incomparabile eſt ut prædicta exerceat Cardinalis, & reſideat in ſua diœceſi: igitor ſimul utramque dignitatem obtinere nequit. Faciunt etiam textus *in c. bonæ 3. de poſtulat. Prælat.* Tridentina Synodus *ſeſſ. 24. de reform. c. 3.* obi S. Synodus prohibitionem pluralitatis beneficiorum in perſonis quibuſcumque, etiamſi Cardinalatus bonore præfulgeant, jubet obſervari. Qoa lententia retenta, non obſtat præſens textus, qui non loquitur de Cardinali Simul Epiſcopo, ſed Canonico Cathalaunenſi. Unde cùm Canonicatus curam animarum oon obtineat, immò ſimplex beneficium ſit, poteſt ſimul cum Cardinalitia dignitate retineri. Nec etiam obſtat dicta extravagans *Execrabilis*; nam in ea non declaratur, licere Cardinalibus ſimul plores dignitates, plurave obtinere beneficia; ſed tantùm deciditur, in revocatione diſpenſationis obtinendi plura beneficia curam animarum babentia, de quibus in eo textu agitur, non comprehendi Cardinales habentes plura beneficia ex diſpenſatione.

h *Elegerunt*.) Non poſtnlarunt, qoia Canonici & Cardinales non contrahunt ſpirituale matrimonium cum Eccleſia, onde eligi poſſunt, & non eſt neceſſaria poſtulatio, ut notavit Abbas io præſenti.

COMMENTARIUM.

3 Concluſio probatur. Ex hac Gregorii deciſione ſequens deducitur aſſertio: *Electio ut confirmetur, debet celebrari à majori & ſaniori eligentium parte*. Probant eam textus *in c. bonæ*, *el 1. de poſtulat. Prælat. c. hoc ipſum*, *in fine*, *33. qu. 2. c. dudum 22. c. auditis*, *c. coram 35. c. quia propter 42. c. Eccleſia 48. c. Cumana 50. c. in Geneſi*, *hoc tit. c. 1. de his quæ fiunt à majori parte*, *c. 1. eod. tit. in 5. compil. c. quoniam 3. de jurepatron.* Illuſtrant Miranda *in manuali Prælat. tom. 2. q. 23. art. 27.* Suarez *tom. 4. de relig. lib. 2. c. 15. n. 13.* Caſtellinus *de elect. c. 12. num. 17.* Samuelius *eod. tract. diſp. 2. controv. 17. concluſ. 9.* Tamburinus *tom. 1. de jure Abbatum*, *diſp. 5. quæſito 6. n. 13.* Jolius Lavorus *de elect. c. 59. nu. 8. & 84.* I. Garcia *de nobilit. gloſſa 3. §. 2. nu. 20.* Barboſa *de Canonic. c. 38.* Acunna *in c. in ordine*, *61. diſt.* Lambertinus *part. 2. de jurepatron. lib. 2. c. 3. pag. 120.* Petrus Herodius *lib. 2. Pandect. tit. 9. c. 15.* Hieronymus Garcia *tom. 2. polit. regul. tract. 9. difficult. 5. dub. 7.*

4 Impugnatur tradita aſſertio. Sed hæc aſſertio valdè difficilis redditur ex ſequentibus; nam electio ut ſubſiſtat, ſufficit major eligentium pars, etſi non ſit ſanior, quia regulariter omnes actos celebrati à majori parte Capitoli, ſeu Curiæ, inſpecto tantùm numero, onn verò ponderato ſuffragantium zelo, ſuſtinentur, *l. 45. & 6. ff. quod cujuſque univerſ. l. quod major 19. ff. ad municipales*: onde jure civili attento in decretis, & aliis actibus Senatus major pars tantùm reſpectu nomeri conſiderator, *l. 3. de decurionib. l. nominationes*, *C. eod. tit. l. ubi 19. ff. de tutor. & curat. l. penult. & ult. C. de prædiis Curial. l. finalè*, *C. de vendendis rebus civit. l. 84. & 142. C. Theodoſ. de decur.* quia quod à majori parte fit, ab omnibus factum creditur, *l. aliud 160. §. 1. ff. de reg. juris*, ubi plura Dionyſios Gothof. *lit. P*, Jacobus ejus filius, & Petrus Faber: & hoc jus, videlicet ut major pars Capituli tantùm inſpecto numero attendatur, patrias leges appellavit Prudentius *lib. 1. contra Symmachum*, ibi:

Servemus patrias leges, infirma minoris
Vox cedat numeri.

In Senatuſconſultis etiam rogandis, non ſanioris, ſed majoris partis conſenſus attendebatur, nec quam prudentes, ſed quam multi idem cenſuiſſent, conſiderabatur. Symmachus *lib. 4. epiſt. 37.* ibi: *Lex Curiæ eſt, ut majoris partis anteſtet auctoritas*. Quintilianus *declam. 365.* *Exiſtimo majorem partem eſſe, in qua plures idem ſentiunt, eandem pænam pronunciant, in eandem pęnam verba jurant*. Unde Senator quilibet poterat Conſulem monere, ut antequam Senatuſconſultum proferretur, numeraret Senatum, ut ſic cognoſceretur, an expediret Senatuſconſultum rogari. Feſtus Pompejus *lib. 2.* ibi: *Numera Senatum: quibus Senator ait Conſuli, cùm impedimento vult eſſe, quominus faciat Senatuſconſultum*. Huc reſpexit Cicero *lib. 5. epiſt. ad Atticum*, ſic: *Conſule, aut numera*. Et Cęlius *lib. 8. epiſt. ad Cicer. Cùm poſſet rem impedire, ſi ut numeraretur, poſtularet, tacuit*. Alia addncit Demſterus *lib. 7. ad Roſinum*, *cap. 5. in fine*. Accedit, nam major pars præſumitur ſanior, *c. de quibus*, *20. diſt. c. prudentiam 21. de officio deleg. c. gratum*, *de poſtul. Prælat. c. dudum 22. hoc tit.* igitur ſi in Senatuſconſultis rogandis, & aliis actibus humanis celebrandis attenditur tantùm major pars reſpectu numeri; non rectè in præſenti aſſeritur, majorem, & ſaniorem partem in electionibus deſiderari. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam juxta formam electionibus præſcriptam *in dict. c. quia propter 42.* cognoſci nequit, quęnam ſit pars ſanior ſuffragantium; quia in eo canone ſtatuitur, ut ex ipſis electoribus tres ſcrutatores eligantur, qui ſingula ſuffragia per ſchedulas præſtita recipiant, & numerent; ſed tunc cùm ſuffragia ſecretò præſtantur, cognoſci nequit ſanior pars, ſed tantùm major, numeratis, non ponderatis votis: igitur tantùm major pars reſpecto nomeri, non verò ſanior, attendi debet. Secundò impugnatur pręſens aſſertio eo juris principio, Quod omnes taogit, ab omnibus debet approbari; regula, *Quod omnes*, *de reg. juris lib. 6.* obi plura Petrus Pecchius, *l. per fundum 11. ff. de ſervit. ruſtic. ſ. in concedendo*, *ff. de aqua pluvia*; ſed omnes tangit electio futuri Prælati: igitur ab omnibus, non à majori parte Capituli debet celebrari. Fulcitur bæc difficultas *ex c. licet 6. hoc tit.* ubi docetur, in electione R. Pontificis non ſufficere majorem, & ſaniorem partem Cardinalium, ſed ex tribus partibus duas deſiderari; quod etiam circa electiones Abbatiſſarum cavetur *in c. indemnitatibus*, §. *ſanæ*, *hoc tit. in 6.* igitur indiſtinctè verum non eſt, io electione ſufficere majorem & ſaniorem partem.

His difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt ſuprà tradita aſſertio, videlicet ad electionem canonicè celebrandam, non ſolùm majorem partem, verùm & ſaniorem deſiderari. 5 De majori & ſaniori parte. Major pars dicitur, attento numero eligentium, non verò reſpectu aliorum de Capitulo, Zerola *in praxi*, *part. 1. verbo Capitulum*, *nu. 13.* onde in electionibus canonicè faciendis non ſufficit habere majorem numerum ſuffragiorum reſpectu minoris partis, ſed ampliùs deſideratur haberi majorem partem reſpectu omnium ſuffragantium. Miranda *d. qu. 23. art. 24.* Lambertinus, & alii relati à Barboſa *de Canonicis cap. 38. nu. 10.* Tamburinus *ſuprà*, *nu. 27.* in quo numero computandi ſunt tantùm illi, qni in eadem electione ſuffragium habuerunt, juxta tradita à Panormit. *in præſenti*, *n. 1.* nec augent nnmerum vota extra Capitulum, & poſt factum ſcrutinium data. Hoſtienſis *in c. in Geneſi 55. nu. 17. hoc tit.* Barboſa *ubi ſuprà*, *nu. 11.* nec etiam computantur vota eorum, qoi recedunt à loco, obi facienda eſt electio, *c. cùm nobis*, ubi Abbas *nu. 5. hoc tit.* nec illorum, qui noluerunt ſuffragium præſtare. Si autem noo appareat majorem partem eligentium in unam partem conſenſiſſe, iterandum eſt ſcrutinium, donec conſtet, in quam major pars conſenſerit, *c. cùm terra*, *hoc tit.* & hęc de majoritate reſpectu numeri. Minor verò pars dicitur, cùm melior zelus in eligentibus conſideratur propter majorem meritum, aut quia omnes agnoſcunt perſonam ab eis electam eſſe doctiorem, & aptiorem ad dignitatem, de cujus electione agitur: & hæc collatio meriti ad meritum, & zeli ad zelum præſcribitur *in d. c. quia propter*.

Unde agnoſcitor ratio bujus deciſionis; nam cùm pro 6 Ratio decidendi. forma ſpecifica eſſentiali electionis *in d. cap. quia propter*, præſcribatur ut electio fiat à majori, & ſaniori parte, & ea ſit natura copulativæ, ut tota reddatur falſa ex defectu utriuſque partis, ut dixi *in c. inter 4. de reſcriptis*, ſi deficiat ſaniuritas, licèt detur majoritas, electio non poteſt confirmari, cùm oon ſit ſervata forma præſcripta *in d. c. quia propter*: unde quia in noſtro textu electio non ſuit celebrata à majori, & ſaniori parte Capituli, ideò confirmata non fuit; requiritur enim major pars, & ſanior in electionibus, ut ſic majori cum judicio in eis procedatur; ut enim eleganter ajebat Plinius *lib. 2. epiſt. 22.* in ſententiis ferendis ſuffragia non numeranda ſunt, ſed ponderanda. Rectè igitur in præſenti, & in Concilio Lateran. ſtatuitur, ut non tantùm numerentur ſuffragia, ſed ponderentur; & non ſolùm major, verùm etiam ſanior pars concurrat in electionibus, ut debeant à ſuperiore confirmari.

Nec obſtat prima difficultas ſuprà addncta, cui ſatisfacere intendit Eraſmus Roterodamus apud Guillelmum 7 Diſſolvitur prima difficultas. Neubrigenſem *de rebus Anglicis lib. 3. c. 3.* cujus verba refert Demſteros ad Roſinum *d. lib. 7. c. 5.* ubi agens de actibus, qui per majorem partem decurionum tantùm peragebantur, ait: *Ex hoc tamen nullum Canonicis inſtitutionibus, & aliis Eccleſiis præjudicium generatur, in quibus majoris, & ſanioris partis debet ſententia prævalere; quia quod in eis deciſum venerit, ſuperioris judicio poterit definiri: in Romana verò Curia, & Eccleſia ſpeciale evenit aliquid, atque conſtituitur, quia non poteſt ad ſuperiorem recurſus facilè haberi*. Sed hæc ſententia convincitur; ſiquidem in electionibus facilè etiam recurſus ad ſuperiorem haberi poteſt; ſiqoidem is, ad quem ſpectat confirmatio ipſius electionis, poterit corrigere, aot approbare electionem

nem

Digitized by Google

nem factam. Quare omiſſa hac ſententia dicendum eſt, verum eſſe, in omnibus aliis actibus ſufficere majorem partem Senatus, Curiæve; in electionibus verò canonicè faciendis deſiderari etiam ſaniorem partem, propter gravitatem negotii, & ut electiones recto cum judicio celebrentur. Nec augmentum difficultatis obſtat, quod ut diſſolvat P. Suarez *d. to.4. lib.2. c. 5. num.* 23. varia adducit: ſed illis omiſſis verius dicendum eſt, temporibus Concilii Lateranenſis, de quo *in d. cap. quia propter*, ſuffragia non per ſchedulas, aut ſecretò fuiſſe præſtita, ſed coram tribus ſcrutatoribus, palam, ut ab ipſis poſſet fieri collatio meriti ad meritum, & zeli ad zelum, quæ in ſuffragiis per ſchedulas omiſſis fieri non poterat. Quare cùm poſt dictum Concilium in aliquibus Eccleſiis uſus invaluiſſet, ut tam publicè, quàm ſecretè ſuffragia præſtarentur, magnaque ſequerentur incommoda ex prædicta collatione meriti ad meritum, Concilio Tridentino *ſeſs.* 25. *de regul. cap.* 6. ſtatutum fuit, ut amplius non inquiratur, quænam pars ſuffragantium ſit ſanior, ſed tantùm quæ ſit major: & ſic hodie tantùm numerus attenditur, cùm ſi perſona idonea electa ſit, pars major etiam ſanior præſumatur: docent Pellizarius, Barboſa, & Tamburinus, laudat, & ſequitur Hieronymus Garcia *tom.* 2. *polit. regul. tract.* 9. *difficult.* 5. *dub.* 7.

8 Reſpondetur ſecundæ difficultati.

Nec ſecunda difficultas refragatur, pro cujus ſolutione diſcrimen eſt conſtituendum inter eas res, quæ ad totum Capitulum pertinent collectivè; & inter eas, quæ canonicis, non ut univerſis, ſed ut ſingulis communes ſunt. Primò caſu certum eſt, factum à majori parte Capituli valere, *c.* 1. *de his quæ fiunt à majori parte*, ex ea ratione, quia in his rebus factum à majori parte, ab omnibus præſumitur factum, *dict. l. aliud* 160. §. 1. unde ab omnibus debet obſervari, tamquam ſi omnibus placuiſſet: pulchrè Plinius *lib.* 6. *ep.* 13. ibi: *Singulis re integra diſſentire fas eſt: quod pluribus placuit, à cunctis tenendum*. Secundo verò caſu, quod privatim, non ut univerſis, ſed ut ſingulis competit, ab omnibus eſt approbandum: quo caſu procedunt jura ſupra adducta, & textus *in c. ad hæc* 7. *de officio Archidiaconi*, *l. ult. C. de author. præſtand.* docet Pechius *in dicta regula quod omnes*. Unde cùm electio ſpectet, non tamquam ad ſingulos, ſed ut univerſos collective, ideò à majori, & ſaniori parte electus, ab omnibus electus præſumitur. Nec augmentum hujus difficultatis obſtat: ob ſpecialem enim rationem in electione R. Pontificis, & Abbatiſſarum non ſufficit major, & ſanior pars eligentium, ſed duæ partes deſiderantur: in electione enim R. Pontificis, propter authoritatem & gravitatem electionis, quia in ea majus eſt periculum, pleniùs eſt conſulendum, *c. ubi periculum*, *de electione in* 6. ut docetur *in c. licèt*, *hoc tit.* quia poſt Pontificis electionem non eſt ſuperior, qui adeatur pro confirmatione; unde cum eligitur, confirmatur, & ſtatim conſequitur electus adminiſtrationem; quod non evenit in electionibus aliorum Prælatorum, in quibus ſi aliqua difficultas emergit, debet à ſuperiore examinari ante confirmationem, & an à majori & ſaniori parte ſit celebrata, *c. poſtquam* 3. *hoc tit.* ideò ſpecialiter in electione Pontificis deſideratur, ut ex tribus partibus duę in electione conſentiant: in electionibus etiam Abbatiſſarum ſpecialis ratio conſideratur, ne ſi attenderetur zelus, aut meritum, moniales ob ſexus fragilitatem convitia ſibi inferrent, ſecretaque revelarent, ut poſt Joannem Andream *in d. c. indemnitatib.* §. *ſanè*, conſiderat Tamburinus *d. tom.* 1. *diſput.* 5. *quæſt.* 6.

9 Exponitur cap in ordine 14. 61. diſt.

Superiori aſſertioni obſtat textus *in c. in ordine* 14. 61. *diſt.* in illis verbis: *In ordinatione Præpoſiti illa ſemper conſideretur ratio, ut is conſtituatur, quem ſibi omnis concors congregatio ſecundùm timorem Dei, ſive etiam pars congregationis, quamvis parva, ſaniori conſilio elegerit*. Ex quibus ultimis verbis expreſſe deducitur, ſufficere ad electionem partem minorem, & ſaniorem: igitur non major, & ſanior pars deſideratur. Cui difficultati ut ſatisfaciamus, ſciendum eſt, cõtroverſum eſſe apud Interpretes, utrum ſimul deſideretur ſanioritas cùm majoritate, adeò ut ſi unus electus ſit à majori parte, ſed non ſaniori, alius à ſaniori, ſed minori, neutra electio ſubſiſtat. Et electionem factam à ſaniori parte, valere, & alteri præferri, docuerunt Gloſſa *in c. in Geneſi*, *verbo Ad zelum*, *hoc tit.* Innocentius *in c. quia propter*, *c. ſcriptum*, *hoc tit.* Contrarium autem, videlicet neutram electionem valere, defendunt Panormit. *in d. c. quia propter*, *n.* 7. Suarez *d. lib.* 2. *c.* 5. *n.* 21. quia deſideratur pro forma *in d. c. quia propter*, ut pars ſit major, & ſanior conjunctim: unde etſi ſit ſanior, non tamen major, electio non ſuſtinetur. Qua ſententia retenta non obſtat textus *in d. c. in ordine*, qui procedit ante Concilium Lateran. de quo *in d. c. quia propter*: antea enim poterat confirmari electio facta à ſaniori parte, licet non majori. Chronic. Cameracenſe *lib.* 1. *c.* 105. ibi: *In cujus electione noveritis non deeſſe noſtram unanimitatem, ſecundùm noſtræ regulæ inſtitutionem, quæ præcipit, vel omninò concordem in hoc fieri congregationem, vel ſaniori conſilio, etiam quamvis minimam partem*. Notavit Menardus *ad concord. regul. c.* 4. Poſt Concilium tamen Lateran. nullo modo ſufficit pars minor, etſi ſanior ſit, quia in eo pro forma ſubſtantiali deſideratur, ut major, & ſanior pars eligat, ut electio confirmetur.

10 Exponitur c. cum cauſam, hoc tit.

Secundò adverſatur præſenti aſſertioni textus *in c. cùm cauſam* 27. *hoc tit.* ubi refertur, Eccleſiam Lucanenſem habere privilegium, ut nullus in ejus Priorem eligatur, niſi communi aſſenſu fratrum, vel quem ſanior pars elegerit: quem textum ita expendo. Si in electionibus canonicè faciendis major, & ſanior pars deſideraretur, ex juris diſpoſitione, fruſtra in eo textu impetraretur reſcriptum, ſeu privilegium, ut electio non niſi à majori, & ſaniori parte fieret, cùm fruſtra precibus impetretur, quod jure communi conceditur, *l. unica*, cùm vulgatis, *Cod. de theſauris*, *lib.* 10. igitur quia jure communi non deſideratur major, & ſanior pars in electione canonicè facienda. Huic difficultati ſatisfaciendum eſt ex his, quæ pro paraphraſtica expoſitione ibi adduximus, & in præſenti repetere ſuperfluum eſſet.

11 Adducitur c. congregato, hoc tit.

Tertiò opponitur textus *in c. congregato*, *hoc tit.* ubi deciditur, electionem celebratam à ſaniori parte, licèt minor ſit, valere: igitur quia non deſideratur major, & ſanior pars in electionibus eccleſiaſticis. Cui difficultati reſpondendum eſt aſſerendo, aliquando ſaniorem, licèt non majorem partem, ſufficere ad electionem, veluti quando major pars elegit indignum; tunc enim devolvitur facultas eligendi ad minorem partem: & licet ſit minor, ſi tamen ſanior eſt, electio ab ea celebrata ſuſtinetur, quo caſu accipiendi ſunt textus *in cap. dudum* 22. *cap. ſcriptum*, *dicto cap. congregato*, *hoc titulo*.

C A P U T LVIII.

Idem.

a PUblicato ſcrutinio, variare nequeunt electores; cùm ſit facienda *b* collatio, & electio celebranda. Ad quod per ſuperiorem, ſi oportuerit, compellantur.

N O T Æ.

1 a *PUblicato.*) Scrutinio publicato non poſſe variare electores, ex hoc textu expreſſe conſtat, & docent Miranda, Navarrus & alii congeſti à Barboſa *in præſenti*: quia poſt publicationem res deſinit eſſe integra, *c. in cauſis*, *c. Eccleſia veſtra*, *hoc tit.* Idem procedere in poſtulatione, *ex c. penult. & finali de poſtulat. Prælat.* docet Petrus Gregorius *de elect. c.* 16. *n.* 12. Contrarium tamen defendit Barboſa in præſenti: pro cujus diſſidii concordia diſcrimen eſt conſtituendum, ut jam notavi *in c.* 1. *de poſtulat. Prælat.* inter caſum, in quo poſtulatio præſentata eſt ſuperiori: & inter eum, in quo à poſtulantibus facta eſt, non verò præſentata. Primo caſu non licet poſtulantibus à poſtulatione recedere, *d. cap. penult. & ult.* ſecundo vero caſu poſſunt recedere ab ipſa poſtulatione.

b *Collatio.*) Quæ fieri debet ſtatim, *c. quia propter*, *hoc tit.* & ſi omittatur, electio eſt nulla, *cap. Cumana* 50. *hoc tit.* Fit autem ut cognoſcatur, an electio celebrata ſit à majori & ſaniori parte, juxta tradita ſupra *in cap. Eccleſia* 57. 2

Digitized by Google

C A P U T LIX.

Idem.

SI alicujus electionem propter ſimoniam, eo ignorante, ac ratum non habente commiſſam; contigerit reprobari, cum eo ſuper poſtulatione, ad quam fuerat electus taliter illa vice, non poteſt Epiſcopus diſpenſare. Quamvis circa eum qui ignoranter recepit ſimplex beneficium per ſimoniacam pravitatem, poſt liberam reſignationem Epiſcopi diſpenſatio toleretur.

COMMENTARIUM.

1 VAldè notum eſt, ſimoniam committi in electione, & collatione beneficii eccleſiaſtici, *c. 1. 2. 3. & 4. c. ſi quis objecerit. c. Salvator, c. ex multis, c. final. 1. qu. 3. c. quàm pio, qu. 2, c. ſicut, cùm aliis, de ſimonia*: docent Rebuffus *in praxi, tit de requiſitis, n.* 2. Pariſius *de reſign. lib.* 8. *qu.* 8. *annot.* 28. Hugolinus *de ſimonia, tabula* 6. Garcia *de beneficiis* 8. *part. c.* 1. *n.* 123. Suarez *de relig.* 1. *tom. lib.* 4. *tr.* 3. *c.* 57. *n.* 35. Leſſius *de juſtit. lib.* 2. *dubio* 35. *n.* 14. & pluribus modis committitur, ut noviſſimè exponit Gibalinus *de ſimonia c.* 20. *per totum*. Nec ſolùm committitur, cùm quis pretium, aut quid pretio æſtimabile pro beneficio aſſequendo eligenti dedit, verùm & ſi alius conſanguineus, vel extraneus quid pretio æſtimabile præſtiterit, *d. c. ſicut, de ſimonia*, ubi Binsfeldius, & nos Deo annuente latiùs dicemus. Etiam certum eſt, inter alias pœnas, quas ſimoniaci incurrunt, & ennmerat Gibalinus *de ſimonia qu.* 25. illam conſtitutam reperiri, inhabilitatem videlicet ad illud beneficium, in quo ſimonia commiſſa fuit, obtinendum; & hodie ex conſtitutione Pii V. inhabilis redditur ſimoniacus declaratus ad omnia beneficia. Suarez *ubi ſuprà, c.* 58. Gibalinus *d. q.* 25. *n.* 6. dicemus *in d. cap. ſicut*. Præterea ſciendum eſt, in hac pœna inhabilitatis ad idem beneficium obtinendum Epiſcopum diſpenſare poſſe, cùm hæc diſpenſatio Pontifici non ſit reſervata; cum hac tamen diſtinctione, ut ſi ab ignorante commiſſa ſit, & beneficium ſponte reſignatum fuerit, Epiſcopus poſſit diſpenſare, ut ad idem beneficium ſtatim eligatur: ſed ſi beneficinm hoc non fuerit ſimplex, pro ea vice poteſt Epiſcopus alii conferre; & cùm iterùm vacaverit, poteſt qui ignoranter ſimoniam commiſit, ad illud admitti: cùm eo verò qui ſcienter ſimoniam commiſit in beneficiis eccleſiaſticis, alius quàm R. Pontifex diſpenſare non poteſt: & hæc eſt ſententia Gregorii IX. *in præſenti*, quam ita expoſuerunt Suarez *d. c.* 57. *n.* 15. Gibalinus *d. qu.* 31. *nu.* 2. & nos latiùs dicemus *in d. cap. ſicut*, ubi exponemns textus *in cap.* 2. *de confeſſis, cap. veniens, el* 1. *de teſtibus*.

C A P U T LX.

a Idem.

HIs, quibus interdicitur, ut abſque ſuperioris *b* licentia eligere non *c* præſumant, tempus ſtatutum à *d* canone currit, ex quo in mora fuerint licentiam hujuſmodi poſtulandi.

NOTÆ.

1 a IDem.) Ad hujus inſcriptionis, & duarum præcedentium expoſitionem repetenda ſunt quæ adduximus *in cap. fin. de conſtit.*

2 b *Licentia.*) Ut *in c.* 2. *hoc. tit. in quinta compilatione*, ubi Honorius III. ita ait: *Cùm bonæ memoriæ*. Et infrà: *Sane ne quis fortè cauſetur, Capitulum S. Juliani Lemovicenſis diœceſis jus eligendi Præpoſitum per decurſum temporis amiſiſſe, volumus quod tempus lapſum ante conceſſam ſibi eligendi licentiam eis currat, cùm conſtitutio, quæ de hujuſmodi lapſu temporis loquitur, contra negligentiæ vitium fuerit promulgata; & hi dici nequeant negligentes, cùm non poſſint eligere, præſertim cùm ex dilecti F. N. B. tituli S. Joannis & Pauli Presbyteri Card. mandato noſtram, vel ejus teneretur licentiam poſtulare*. Ex qua Honorii III. decretali conſtat, tempus eligentibus præſcriptum in Concilio Lateran. relato *in c.* 2. *de conceſſ. præbendæ*, non currere illis, qui debent eligere petita licentia, niſi in mora eam petendi fuerint; tunc enim illis currit tempus eligendi, ex præſenti textu; quia cùm impedimentum tollere potuiſſent petendo licentiam eligendi, ſi in ea impetranda moram commiſerint, illis currit tempus præfinitum in dicto Concilio, *c. unico, §. quia verò, ne ſede vacante, lib.* 6. Non enim tantùm negligens eſt, qui nullo impedimento detentus non eligit, verùm & qui cum impedimentum tollere poſſet, illud tollere non curavit, *l. quibus diebus* 40. *ff. de condit. & demonſtr. l. non omnes, §. qui captus, ff. de re milit.* docent Petrus Greg. *lib.* 27. *ſyntag. c.* 9. *n.* 34. Barboſa *de poteſt. Epiſcopi alleg.* 126. *n.* 74. & *in d. cap. unico, n.* 1. & 5.

c *Præſumat.*) Non tantùm à ſacris Canonibus, verùm & à R. Pontifice, vel ejus Legato prohiberi poteſt Canonicis, ne ſine ſuperioris licentia ad electionem procedant; quod & in Religionibus Generales ſtatuere poſſe docet, & ad hoc textum hunc commendat Hieronymus Garcia *tom.* 2. *polit. reguſ. tract.* 2. *difficult.* 2. *dub.* 4. *pag.* 22. 3

d *Canons.*) Relato *in cap. ne pro defectu, hoc tit.* ant *in cap.* 2. *de conceſ. præbendæ*: ex quorum commentariis & addncendis *infrà, in tit. de ſupplenda neglig.* præſens petendum eſt. 4

T I T U L U S VII.

De translatione Epiſcopi.

C A P U T P R I M U M.

Innocentius III. a *Antiocheno* b *Patriarchæ*.

CUm ex illo *c* generali privilegio, quod beato Petro, & *d* per eum Eccleſiæ Romanæ Dominus noſter indulſit, canonica poſtmodum manaverint *e* inſtituta, continentia majores Eccleſiæ cauſas eſſe ad Sed. Apoſt. perferendas: ac per hoc translationes Epiſcoporum, ſicut depoſitiones eorum, & *f* Sedium mutationes ad ſummum Apoſt. Sedis Antiſtitem de jure pertineant; nec ſuper his, præter ejus aſſenſum, aliquid debeat attentari: miramur non modicum, & movemur, quòd tu *g* prædeceſſoris tui exempla ſequutus, qui motu propriæ voluntatis *h* Mamiſtan. in *i* Tharſen. dicitur tranſtuliſſe, L. quondam *l* Apamien. electum in *k* Tripolitan. Eccleſiam tranſtuliſti: nec tibi ſufficit dicti prędeceſſoris tui pręſumptionem ſolummodo imitari, immò etiam in injuriam noſtram ipſius tranſgreſſus exceſſum, novo quodam mutationis genere parvificaſti majorem, & ma-

magnum quodammodo minoraſti, *l* epiſcopare Archiepiſcopum, immò potiùs dearchiepiſcopare præſumens: cùm dictus prædeceſſor tuus dictum Archiepiſcopum de Tharſen. Eccleſia in Eccleſiam tranſtulerit ſimilis dignitatis. Licèt enim dictus L. nondum fuiſſet in Archiepiſcopum conſecratus, confirmationis tamen munus receperat, & Archiepiſcopalia, quantùm ei licuerat, *m* miniſtrarat, ſicut ipſius nobis relatione innotuit, qui ſe *n* Valenien. Epiſcopum, cùm in noſtra eſſet præſentia conſtitutus, aſſeruit confirmaſſe. Ne igitur perpetrandi ſimilia cæteris audacia præbeatur, ſi tantus exceſſus relictus fuerit impunitus, te ab Epiſcoporum *o* confirmatione duximus ſuſpendendum, quouſque ſuper hoc aliud ſtatuamus: ſciturum, quod hoc nos ab exauditione petitionis, quam pro venerabili f. n. Archiepiſcopo Mamiſtan. porrexeras, revocavit. In cæteris autem quantùm cum honeſtate potuimus, te curavimus exaudire. Datum Laterani XVI. Cal. Aprilis.

N O T Æ.

1 Antiochia ubi. a ANtiochen.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.1.& lib.1. ep. ipſius Innocentii, fol.* 25. in regeſtro Coloniæ edito, ex quo texrum reſtituo. Antiochia præcipua Orientis Metropolis appellatur ab Strabone *lib.*16. Eam Orientis pulchrum apicem vocavit Ammianus Marcell. *lib.* 22. Metropolim abſolutè dixit D. Hieronymus *in ep. ad Pammachium*. Erat Syriæ Metropolis, ubi Orientales Imperatores degebant, ut conſtat *ex lege actiones 7. C. de numerariis, lib.12. l. Fabricenſium 4. C. de metatis, eod. lib. l. eos 22. l. ſi quis 24. C. de decur. lib. 10. l. nullus 2. C. de Palatinis ſacr. larg.* ex Tacito *lib.2. hiſtoriæ*, probat D. Joannes Duran. *de poſtliminio*, ubi exponit legem *Antiochenſium, ff. de privileg. credit.* De ea D. Chryſoſtomus *homilia 3. ad populum Antioch.* ait: *Civitatum ſub Oriente poſitarum caput, & mater eſſe civitat noſtra.* Epiphanius *epiſt. ad Hormiſdam Pontif. Multis perturbationibus Antiochiæ, maximam civitatem, quæ eſt in Orientali diœceſi primam, circumſtantibus.* Alia de ea tradit Philippus Bertherius *diatriba* 1. *c.* 2. Hujus inclytæ civitatis Præſul Patriarchali honore decoratus fuit ob multitudinem civium, qui in ea fidem catholicam ſuſceperunt, ut refertur *in Actis Apoſtolor. c.11.13.& 15.* Et ex eis notavit F. Angelus Petrica *de appellat. diſput.* 2. unde dum Anacletus Pontifex anno 102. *ep.* 3. Patriarchalium ſeriem commendat, apponit Romanam, Antiochenam, & Alexandrinam, quia eas inſtituit D. Petrus, ut variis auctoritatibus, & rationibus probat F. Hallierius *de hierarch. juriſd. lib.* 4. *c.* 2. *fol.* 703. Huic Antiocheno Patriarchæ variæ fuerunt pro temporum diverſitate provinciæ ſubjectæ, quas ennumerat Carolus à S. Paulo *in Geographia ſacra pag.*285. Statum hujus Patriarchatus temporibus Innoc. III. refert Tyrius *lib.*14. *c.*12.13.& 14. & ex eo Franc. Florens *in præſenti.*

2 b *Patriarcha.*) Rodulpho videlicet ſecundo, qui Sedem Antiochenam rexit per 33. annos uſque ad annum 1219. de cujus erga R. Pontificem inobedientia agunt Baronius *anno* 1187. ejus continuator Spondanus *anno* 1215. *n.*13. & *anno* 1219. Illi etiam aliam miſit epiſtolam ipſe Innocentius, quæ reperitur *lib.*2. *ep.* 71. Præſentis autem exceſſus mentio fit in geſtis ipſius Pontificis editis à Boſqueto *fol.* 30. in hæc verba: *Propter eamdem cauſam Antiochenum Patriarcham à Pontificali ſuſpendit officio, quia videlicet Apamienſem electum, præter Apoſt. Sedis licentiam, in Metropolitanum Epiſcopum transferre præſumpſit: ſed utroſque ſuam ignorantiam confitentes humiliter, & indulgeri ſuppliciter poſtulantes, ſine difficultate & mora reſtituit, & abſolvit.*

3 c *Generali privilegio.*) Dum apud Matthæum *c.*18. dixit Dominus: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram.* Quæ verba in hunc ſenſum acceperunt Anacletus *ep.* 1. relatus *in c. Omnis* 3. 2. *q.* 6. ibi: *Quoniam Apoſtoli hoc ſtatuerunt juſſione Salvatoris, ut difficiles quæſtiones ſemper ad Sedem deferantur Apoſtolicam, ſuper quam Chriſtus univerſam conſtruxit Eccleſiam, dicente ipſo ad beatum Apoſtolorum Principem: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam;* Alexander *ep.* 2. in illis verbis: *Apud ipſum Evangelium loc. cit. ibi: Quodcumque ligaveris, &c.* quæ verba ad hoc probandum adduxit Zephirinus *ep.*1. ibi: *Epiſcoporum judicia, majoreſque cauſa à Sede Apoſt. & non ab alia, ſicut Apoſtoli & Sancti ſucceſſores eorum ſtatuerunt, cum aliis Epiſcopis ſunt terminandæ; quia licèt in alios transferantur Epiſcopos, R. tamen Apoſtolo Petro dictum eſt: Quodcumque ligaveris, &c. & quæcumque ſolveris, &c. & reliqua privilegia quæ ſoli huic Sedi conceſſa ſunt.* Alia juris teſtimonia tradit Antonius Auguſt. *in epitome, lib.*1. *tit.*9. & nos *in cap. majores, de baptiſmo.*

4 d *Per eum Eccleſiæ Romanæ.*) Quæ enim Dominus conceſſit B. Petro, conceſſa videntur Eccleſiæ Romanæ, ubi durat Primatus, ut latè probat Bellarminus *lib.*2. *de R. Pontif. cap.* 12. & 13. & omnes de Primatu Eccleſiæ agentes.

e *Inſtituta.*) Canone 18. Concilii Nicæni, ibi: *Apoſtolicæ Sedis diſpoſitioni omnes majores Eccleſiaſticas cauſas, & Epiſcoporum judicia, Apoſtolorum, eorumque ſucceſſorum, atque canonum authoritas reſervavit.* Anacletus *epiſt.*3. ibi: *Si quæ cauſæ difficiliores inter vos ortæ fuerint, ad hujus S. Sedis apicem eas, quaſi ad caput referte.* Damaſus *ep.* 3. *circa medium*, ibi: *Sedi Apoſtolicæ majores cauſæ reſervatæ ſunt.* Pelagius II. *in c. multis*, 17. *diſt.* ibi: *Majores, & difficiles quæſtiones, ut S. Synodus ſtatuit, & vetus conſuetudo exigit, ad Sed. Apoſtolicam referri.* Gregorius VII. *lib.* 2. *regeſt.* ibi: *Quod majores cauſæ cujuſcumque Eccleſiæ ad Apoſtolicam Sedem referri debeant.* Plura Ant. Auguſtin. *in epitome, lib.*1. *tit.*9. 5

f *Et Sedium mutatione.*) Quid interſit inter transferre Epiſcopum, aut Sedem mutare, dicemus infrà.

g *Prædeceſſoris tui.*) Aymerici videlicet, qui etiam in his tranſlationibus peccavit.

h *Mamiſtan.*) Ita legendum exiſtimo, quæ eſt Metropolis Antiochiæ in Cilicia. Guill. Tyrius *lib.*3. *c.*11. & 24.

i *Tharſen.*) Tharſus, vulgò *Tarſo* dicta, eſt Secunda Sedes Metropol. in Cilicia, ſub Antiocheno Patriarcha, cujus Metropolitani ſubſcriptiones reperiuntur in Conciliis Ancyrano, Neocæſareenſi, & Chalcedonenſi.

j *Apamienſe.*) Apamia, ſeu Apamea, Ptolomeo teſte *lib.*5. *c.*15. eſt Metropolis Syriæ ſecundæ, ſub Antiocheno Patriarcha, cujus Prælatus Thomas ſubſcripſit in Synodo V. generali. Plura Sandoval *in apolog. pro patrono Palent. §.*2. 7

k *Tripolitan.*) De hac Eccleſia agemus *in c. finali, de auctorit. & uſu pallii.*

l *Epiſcopare.*) Cùm quis non debeat de majori ad minorem dignitatem transferri, ut docent Claſſici *in cap. Eccleſia* 57. *de elect.*

m *Miniſtrarat.*) Quæ poſſit Archiepiſcopus poſt confirmationem, ſed ante conſecrationem exercere, dixi *in cap. ſuffraganeis, cap. noſti, cap. tranſmiſſam, de electione.*

n *Valenien.*) Ita legitur in dicta tertia collectione, & *in d. regeſt. epiſt.* in ſexta autem collectione malè legitur *Cenalimen.*

o *Confirmatione.*) Unde alios actus, tam ordinis, quàm juriſdictionis exercere valet, quia ſuſpenſus partialis ab ea tantùm officii parte ſuſpenditur, quam expreſſis verbis Judex comprehendit, ut probant Gibalinus *de cenſuris diſquit.* 7. *q.* 9. Morinus *lib.*2. *exercit. c.* 2. & 3. Ipſe autem Tripolitanus Epiſcopus ſuſpenſus fuit ab officii executione, ut conſtat ex epiſtola ſequenti ipſius Innocentii, *d. fol.* 25. ubi ita illi ſcribit: *Cum ex illo* (& cætera, ut ſuprà uſque ad verbum illud, *movemur.*) *Quod cùm in Apamien. Eccleſia in Archiepiſcop. fuiſſes electus, & confirmatione ſuſcepta, quantum tibi licuerat, Archiepiſcopalia manifeſtaſſes, ſicut ex tua nobis relatione innotuit, qui olim apud Sed. Apoſt. conſtitutus, venerabilem fratrem noſtrum Valenien. Epiſcopum te confeſſus es confirmaſſe, in Tripolitan. te transferri feciſti novo quodam promotionis genere, non promotus, ſed potiùs minoratus. Ne igitur perpetrandi ſimilia cæteris audacia præbeatur, ſi tantus exceſſus relictus fuerit impunitus, te ab executione Pontificalis officii duximus ſuſpendendum, donec ſuper hoc aliud ſtatuamus. Datum Lateran.* 8

COMMENTARIUM.

EX hac Innocentii epiſtola talis deducitur aſſertio. *Tantùm R. Pontifex poteſt transferre Epiſcopos de una Eccleſia in aliam, non verò Patriarcha.* Probant eam textus *in cap.* 2. *cap. finali, hoc tit. cap. in cauſis* 30. *de elect. cap. mutationes* 34. juxta corruptam litteram Gratiani 7. *quæſt.* 1. *cap. quoad tranſlationem, cap. niſi ſpecialis, de officio Leg. cap. venerabilis* 7. *de conſuet. cap. ſi Abbatem, de elect. lib.* 6. *cap. illud, de majorit. & obed.* Gregorius 9 Concluſio refertur, & probatur.

VII. *libro* 2. *regeſt. epiſt.* 2. ibi: *Quod R. Pontifici liceat de ſede ad ſedem, neceſſitate cogente, Epiſcopos tranſmutare.* Innocent. III. *lib.* 3. *regeſt.* 15. *epiſt.* 175. apud Boſquetum. Alia juris teſtimonia adducunt Creſpetius *in ſumma, verbo Epiſcoporum translationes*. Anton. Auguſt. *in epit. juris Pont. lib.* 1. *tit.* 12. Illuſtrant P. Vaſquez 3. *part. diſp.* 241. *cap.* 6. Suarez *tom.* 3. *de relig. lib.* 1. *cap.* 16. Petrus Gregor. *lib.* 15. *ſyntag. cap.* 12. *num.* 42. Germonius *lib.* 2. *animadv. cap.* 19. Duarenus *lib.* 5. *de ſacris, cap.* 2. Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. diſp.* 6. *ſ.* 2. *num.* 14. Tuſchus littera *T, concluſ.* 4. Valenzoela *conſil.* 190. *num.* 7. Solorzanus 1. *tom. de jure Indiar. lib.* 3. *cap.* 13. Lantdmeter. *lib.* 2. *de vetericlerico, cap.* 98. Boſquetus *ad Innocent. lib.* 3. *epiſt.* 175. Juretus *ad Ivonem epiſt.* 146. Severinus Binius *in notis ad Anterium Pontificem, & ad Concil. Sardicenſe can.* 2. Balſamon *in can.* 1. *Concilii Sardicenſ.* & in ſupplemento ad Concilium Nicæn. *can.* 15. Vivat. *ad Marcum Maximum, anno* 381. *num.* 2. Juſtel. *ad can.* 9. *Eccleſiæ Africanæ*, Rouſſelius *lib.* 1. *hiſtor. juris Pontif. cap.* 4. *num.* 9. Diana *part.* 11. *tract.* 4. *reſol.* 4. Joannes Dattis *in dicto* 7. *quæſt.* 1. & *de beneficiis cap. de translat. Epiſcopi, pag.* 64. Hieronymus Garcia *tom.* 2. *polit. regul. pag.* 9. Menochius *de arbitr. caſu* 423. *per totum*, Navarrette *diſcurſu* 28. *fol.* 191. Vighellius *in methodo juris canon. pag.* 513. Petr. Gregor. *lib.* 15. *ſyntag. cap.* 12. *num.* 42. & *ad tit. de reſcriptis cap.* 3. *num.* 12. Cabaſſutius *in notitia Concil. in can.* 20. *Synodi Nicæn.* Eruditus vir D. Gaſpar Ibannez, Marchio de Agropoly, *diſſert.* 2. *cap.* 4. Alteſſerra, & Franc. Florens *hic*.

10 Impugnatur traditio aſſertio.

Hæc aſſertio ita juribus, & auctoritatibus illuſtrata, valde dubia redditur ſequentibus conſiderationibus. Prima naſcitur ex eo, nam correlativorum eadem eſt ratio, *l.* 3. *ff. de re judic.* plura Barboſa *axiomat.* 61. unde ſæpiùs decantatum legimus, illum abſolvere poſſe, qui, & ligare: plura Barboſa *axiomat.* 1. & ille poteſt deſtituere, qui inſtituere. Sed ſic eſt, quod Patriarchæ poſſunt confirmare, & conſecrare Archiepiſcopos, & Epiſcopos, ut conſtat ex epiſtola ſynodica Concilii Nicæni, apud Theodoretum *lib.* 1. *cap.* 9. & Caſſiodorum *hiſtor. tripart. lib.* 2. *cap.* 12. ex epiſtolis prima, & tertia Theophili Alexandrini, 67. & 76. Syneſii ad ipſum Theophilum, Athanaſio *epiſt. ad Dracontium*, Epiphanio *hæreſi* 68. Nicephoro *lib.* 13. *cap.* 17. innumeris Canonibus, & SS. PP. teſtimoniis relatis à Franc. Hallierio *de ſacris elect. ſect.* 15. *cap.* 4. *per totum*, præcipuè *art.* 4. *ex fol.* 769. ergo & ipſis Patriarchis licet Epiſcopos mutare, & transferre de una Eccleſia in aliam, & à vinculo prioris matrimonii abſolvere. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo, nam majores cauſæ Eccleſiæ, & graviora Epiſcoporum negotia ad Primates, & Patriarchas deferenda ſunt. D. Clemens *epiſt.* 1. poſt medium: *Epiſcoporum judicia, & majora Eccleſiarum judicia, ad Primates, vel Patriarchas ſunt deferenda.* Anacletus Papa *epiſt.* 1. *Si autem difficiles cauſæ, aut majora negotia orta fuerint, ad majorem Sedem referantur; & ſi illic facile diſcerni non poterint, ac juſte terminari, ubi fuerit ſummorum congregata congregatio, quæ per ſingulos annos fieri ſolet, & debet, juſtè, & Deo placitè coram Patriarcha, aut Primate Eccleſiaſtico judicentur.* Idem *epiſt.* 2. *cap.* 4. *Ad Primates, vel Patriarchas poſt Sedem Apoſtolicam ſumma negotia conveniant, ut ibidem, quibus neceſſe fuerit, releventur, & juſtè reſtituantur.* Igitur etſi translatio Epiſcoporum inter majores cauſas numeretur, à Patriarchis, vel Primatibus eſt facienda. Accedit, nam Patriarchas in ſuis provinciis poſſe ea omnia peragere, quæ R. Pontifex in toto orbe Chriſtiano, probant Hallierius *dicto cap.* 4. *art.* 3. Anaſt. Germonius *lib.* 3. *de ſacror. immunit. cap.* 7. *ex num.* 1. ſed Pontifex poteſt transferre Patriarchas, Primates, & alios Eccleſiæ Prælatos: igitur, & Patriarchæ poſſunt ſimiliter transferre Archiepiſcopos, & Epiſcopos de una Eccleſia in aliam. Secundò fulcitur hæc difficultas ex ampla Patriarcharum poteſtate, & ampliſſima eorum juriſdictione; Patriarchalis enim Sedes una eſt cum Sede D. Petri. Hincmarus Rhemenſis *opuſc.* 55. *cap.* 16. *Sedes Eccleſiarum Romanæ, Alexandrinæ, & Antiochenæ ſunt una eadem Sedes magni Apoſtolorum Principis Petri.* De Antiochena expreſſius Leo IX. in epiſtola ad Petrum Antiochenum: *Sedes Antiochena, ſedes Apoſtolica eſt.* Et generaliter agens de Patriarchis Zacharias Papa *epiſt. ad S. Bonifacium*, ait: *De Epiſcopis verò Metropolitanis, quos per unamquamque Metropolin conſtituiſti, eos per tuum teſtimonium confirmamus.* Ex qua auctoritate deducit Cironius *lib.* 1. *obſervat. cap.* 10. Patriarchas habuiſſe jus conſtituendi Epiſcopos, & dividendi Epiſcopatus. Secunda difficultas naſcitur ex eo, nam ſi vinculum matrimonii ſpiritualis impediret, quominus Patriarcha poſſet transferre Epiſcopos de una Eccleſia in aliam, ſequeretur nec R. Pontificem poſſe Epiſcopos transferre; nam fortius eſt vinculum matrimonii ſpiritualis quàm carnalis: verba ſunt textus ſequentis. Sed R. Pontifex non poteſt diſſolvere vinculum matrimonii carnalis, *c. quos Deus, c. an quod*, 32. *qu.* 2. Ergo nec vinculum matrimonii ſpiritualis, & per conſequens, nec R. Pontifex poteſt tales translationes admittere. Augetur hæc difficultas, nam ſi vinculum matrimonii ſpiritualis inter Epiſcopum, & Eccleſiam celebrari impediret, ne alius quàm Pontifex illud diſſolvendo Epiſcopos transferret, ſequeretur quod ipſe, & non alius poſſet Parochum de una Eccleſia in aliam transferre, & ſic diſſolvere matrimonium inter ipſum & parochiam contractum: ſed parochos transferre poteſt Epiſcopus proprius, *c. Epiſcopus* 7. *qu.* 1. Concilium Carthag. 4. *can.* 27. igitur Patriarcha, qui eſt Archiepiſcoporum immediatus ſuperior, poteſt transferre Archiepiſcopos de una Eccleſia in aliam.

11 Translatio quotuplex.

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, translationem Prælati de una Eccleſia in aliam, appellari tranſmutationem, *c. mutationes* 7. *q.* 1. Nec intereſt, quæ perſona transferatur; nam transferri poſſunt Cardinales, *c. dilectus, de præbendis*: Archiepiſcopi, *c. bonæ* 4. *de poſtulat. Prælat.* Abbates, *c. cùm venerabilis, de conſuet.* Præpoſiti, *c. dudum, de elect.* Nec etiam intereſt, an in majorem, parem, aut minorem Eccleſiam translatio fiat, quia licèt non facile inveniatur, qui de majori ad minorem Eccleſiam tranſire velit, *c. legimus*, 93. *diſt. c.* 1. *de cleric. non reſident.* tamen ſi de facto transferatur, dicitur translatio. Multis autem modis translatio Epiſcopi evenire poteſt. Primò, cùm aliquis Epiſcopus occupata ab infidelibus ejus ſede, alteri vacanti præponitur, non in perpetuum, ſed ad tempus, donec ab infidelibus liberata fuerit; quia tunc reſtituitur ad priſtinum ſtatum, *cap.* 41. 7. *q.* 1. & hæc non tam translatio, quàm tranſitio dici debet, ut notavit Balſamon *in ſupplement. & expoſitione canonis* 15. *Concilii Nicæni*. Secundo modo contingit translatio, quando aliquis Epiſcopus ſedem viventis invadit, vel vacantem propria auctoritate occupat, *c.* 10. 21. *&* 32. 7. *q.* 1. De qua tranſlationis ſpecie agemus infrà, *in c.* 3. Tertio modo contingit translatio, licèt impropriè, cùm quis relicta propria ſede, aliam recipit in commendam ad tempus; aut cùm antiquam retineat, ſecundam in commendam accipit, aut ſimul diſpenſative retinet, *c.* 3. *c.* 6. 21. *qu.* 1. Quarto modo translatio contingere poteſt, cùm Epiſcopus relicta propria Eccleſia, ubi ſedes Epiſcopalis reſidebat, in aliam civitatem ejuſdem diœceſis Cathedram Epiſcopalem transfert; quod an Epiſcopo liceat, non vulgò diſputatum invenio. Et non licere Epiſcopo Cathedram mutare in aliam civitatem, etiam ejuſdem diœceſis, ni fallor, apertè probatur ex canone 15. Concilii Nicæni 1. in illis verbis: *Ut à civitate in civitatem nec Epiſcopus, nec Presbyter, nec Diaconus tranſeat.* In cujus explicatione Theodorus Balſamon hæc ſubjungit: *Decimuſquintus canon Concilii Nicæni primi prohibet, Epiſcopum, vel Presbyterum, vel Diaconum ab urbe in urbem ad ſuam parochiam pertinentem tranſmeare, ac tranſire, ſicut Illiderci Archiepiſcopus conatus eſt Illiderci. thronum transferre in Philopopolim, & fuit ſynodicè prohibitus.* Hoc etiam firmat Balſamon ex eo, quia tranſiens Epiſcopus hoc modo in aliam civitatem, non punitur *in d. can.* 15. ſed in antiquam ſedem redire cogitur, cùm tamen illi, qui in aliam diœceſim tranſeunt propria auctoritate, priventur propria ſede, *c.* 1. *de clericis non reſid.* dicemus infrà *in c.* 3. Probatur etiam hæc ſententia ex Concilio Carthag. 5. *can.* 5. ibi: *Placuit, ut nemini ſit facultas, relicta principali Cathedra, ad aliquam Eccleſiam in diœceſi conſtitutam ſe conferre.* Facit etiam textus præſens in illis verbis: *Tranſlationes Epiſcoporum, & ſedium mutationes.* Ubi primis verbis translationes de diœceſi in diœceſim prohibentur; ſecundis verò Sedium Epiſcopalium mutationes intra eamdem diœceſim. Docent Zonaras & Balſamon *in d. can.* 15. *Nicæn.* Acunna & Dartis *ad Decret. in* 101. *diſt.* qui afferunt juſtas cauſas, ob quas Cathedra Epiſcopalis de una Eccleſia in aliam mutari poteſt.

12 De translatione [illegible]

Demum alius translationis modus (de quo in præſenti titulo) contingit, cùm aliquis Epiſcopus, vel Archiepiſcopus, relicta propria ſede in Eccleſiam vacantem transfertur, quæ ſi fiat propria auctoritate, non ſuſtinetur; immò ita translatus variis pœnis afficitur, de quibus infra *in cap.* 3. Si autem auctoritate ſuperioris, & juſta interveniente cauſa transferatur, talis translatio juſta & lici-

Digitized by Google

licita eſt, & ſacris canonibus approbata, *can.* 13. aliàs 14. Apoſt. *Epiſcopo non liceat ſua relicta parochia ad aliam ſe transferre, etiamſi à pluribus cogatur, niſi ſit aliqua cauſa rationis conſentanea, quæ eum cogat hoc facere, utpote ad majus lucrum.* In cujus ſcholiis Zonaras & Balſamon rectè accipiunt majus lucrum pro majori populi utilitate. Concilium Nicænum relatum *in cap. non oportet 19. 7. qu.* 1. Antiochenum *in cap. Epiſcopum 25. eadem quæſtione*, Sardicenſe *in c.* 1. *de Clericis non reſid.* Carthag. 4. *in cap. Epiſcopis 37. 7. qu.* 1. Chalcedon. *in cap. propter 26. eadem quæſt.* Calixtus relatus *in c. ſicut 39. 7. q.* 1. Antherus Pontifex & Martyr *in epiſt. ad Epiſcopos Bæticæ in c. mutatione 7. quæſt.* 1. unde viros virtute conſpicuos de una Eccleſia in aliam translatos fuiſſe, ea Socrate, Sozomeno, & Nicephoro referunt I. Dartis *de beneficiis cap.* 3. Cironius *in parat. ad hunc titulum.* Semper tamen deſideratur evidens utilitas Eccleſiæ, aut urgens neceſſitas, *d. can.* 14. *Apoſt. d. cap. mutationes*: quo caſu licita eſt translatio, etſi aliquando Græci abſolutè translationem improbaverint, quos arguit Balſamon ubi ſuprà, *pag.* 1119. in hæc verba: *Jam vero & qui hoc dicit, accuſat S. Gregorium Theologum, & alios ſanctiſſimos Patriarchas, qui ex Epiſcopatibus tranſlati ſunt in Sedem Conſtantinop. & alias Sedes Patriarchales; tamquam qui indignè in translatione ſacra miniſteria obeant, quod non eſt venia dignum.*

13 De cauſis translationis. Cauſas ergo legitimas translationis duas tantùm ſacri canones agnoverunt, utilitatem videlicet Eccleſiæ, aut neceſſitatem, *d. c. mutationes*, ibi: *Sed aut vi à ſede propria pulſus, aut utilitate loci, aut populi.* Antherus Pontifex *in d. ep.* ibi: *Propter utilitatem populi, aut neceſſitatem Eccleſiæ, ſed non pro libito cujuſquam, aut dominatione.* Et *d. c. Epiſcopus 37. Sed id utilitas Eccleſiæ fiendum popoſcerit*, Et *d. c. ſicut 39. Si autem utilitatis cauſa mutandus, non per ſe hoc agat, ſed fratribus invitantibus, & auctoritate hujus ſanctæ Sedis faciat, non ambitus cauſa, ſed utilitatis.* Dicitur autem utilitas ſufficiens, non quando quæcumque utilitas ſperatur, ſed ſi ſpes ſit majoris fructus, & lucri ſpiritualis in Eccleſia, ad quam transfertur, ut ſtatuitur *in d. can.* 14. *Apoſtol.* quare propter parem utilitatem prima Eccleſia non eſt deſerenda. Urgens neceſſitas dicitur, non quælibet, quæ ſufficiat ad renunciationem, de quibus *in c. niſi cum pridem, de renunciat.* illæ enim non ſufficiunt ad tranſlationem, ut probat P. Vaſquez *d. diſp.* 241. *c. ult.* Neceſſitas enim debet conſiderari, vel ex parte Epiſcopi transferendi, ut ſi in prima Eccleſia ob aeris intemperiem vivere nequeat, vel perſecutionem plebis patiatur: vel ex parte ipſius Eccleſiæ, ſi cogatur à ſecunda Eccleſia ibi transferri, *c. ſicut 7. q.* 1. *c. quantò 3. hoc tit.* non autem facilè ex hac regula generali deſcendi poteſt ad caſus particulares; quare totum hoc relinquendum prudenti arbitrio, tam Epiſcopi, qui transfertur, quàm eorum qui tranſlationes ſciunt, qui non facile, & ob utilitatem tantum Epiſcopi transferendi eas facere debent; unde cùm noſtris temporibus valdè frequentes eſſent Epiſcoporum tranſlationes, decretum emanavit Magni noſtri Philippi IV. ut hujuſmodi tranſlationes maturo conſilio fierent. Videndus eſt pro ejus illuſtratione, & praxi Illuſtriſſimus D. F. Jo: Martinez, ipſius Catholici Regis confeſſor, ac electus Archiepiſcopus Compoſtellanus, *diſcurſu* 1. *polit. per totum.*

14 Traditur decidendi ratio. Præſentis textus deciſiva ratio deducitur ex illis verbis: *Majores Eccleſiæ cauſas*, &c. cùm enim Eccleſiæ cauſæ graviores debeant tantùm per R. Pontificem decidi, *c. majores*, ubi dicemus, *de baptiſmo*; & translatio Epiſcoporum inter majores Eccleſiæ cauſas enumeretur, *c. quamvis 3. q. 6. c. temporis 7. qu.* 1. *c.* 2. *hoc tit.* alius quàm R. Pontifex transferre non poteſt Epiſcopum de una in aliam diœceſim. Et ſi adhuc ſciſciteris rationem rationis, quare videlicet inter majores Eccleſię cauſas translatio Epiſcoporum enumeretur? Reſpondeo, ex eo provenire, quia cùm confirmatio Epiſcoporum ad Sedem Apoſt. ſpectet, & virtute confirmationis detur vinculum conjugii ſpiritualis inter Epiſcopum, & Eccleſiam, non per alium quàm per Rom. Pontificem, Chriſti Vicarium, mediante translatione diſſolvi valet.

15 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat prima dubitandi ratio ſuprà expenſa; nam licèt cùm olim Patriarchæ & Metropolitani per ſe, aut in Conciliis provincialibus confirmabant Epiſcoporum electiones, ut probavi *in c.* 3. *de elect.* poſſent etiam Epiſcopos transferrè, ut expreſſe probatur in Concilio Carthag. 4. relato *in c. Epiſcopus, 7. q.* 1. ibi: *Sanè ſi utilitas Eccleſiæ fiendum popoſcerit, decreto per ea Clericorum, & laicorum Epiſcopis porrecto, in præſentia Synodi transferatur.* Anth. Pontif. *in d. epiſt. ad Epiſcopos Bæticæ*, ibi: *Aut neceſſitate coactus, aut electione, & exhortatione Sacerdotum, & Epiſcoporum tranſlatus eſt*: quare ea verba, *nec tamen ſine ſacroſanctæ Sedis Romanæ auctoritate, in c. mutationes* 34. 7. *q.* 1. non eſſe Pontificis, ſed Gratiani, notavit Cironius ad hunc titulum: tamen poſtquam confirmatio Epiſcoporum, & eorum translatio, utpotè majores cauſæ, ſunt reſervatæ R. Pontifici; ſicut confirmatio per inferiores Prælatos non fit, ita nec Epiſcoporum translatio. Nec augmentum ipſius difficultatis obſtat, nam procedit excepta R. Pontificis authoritate, ut in juris teſtimoniis ibi relatis expreſsè cavetur. Et licèt majores cauſæ ad Patriarchas referri debeant, non tamen omnes; nam translatio Epiſcoporum, ſanctorum canonizatio, & ſimiles, quas recenſet Barboſa *de poteſtate Epiſcopi* 2. *p. alleg.* 50. ſunt R. Pontifici reſervatæ, & ita per alium, quàm per ipſum Chriſti Vicarium decidi non valent: nec ritè hujus reſervationis, & tranſlationis Epiſcoporum, utpotè contra ſacros canones factæ, conqueritur Petrus Marcha *lib.* 6. *concordiæ, cap.* 8. *nu.* 4. Nec ſecundum augmentum deductum ex ampliſſima Patriarcharum poteſtate, obſtat; nam licèt ea magna ſit, non tamen æqualis eſt Pontificiæ, ſed inferior. Et licèt Antiochena Sedes dicatur Apoſtolica, id provenit ex eo, quia D. Petrus Antiochiæ primam erexit Eccleſiam & Cathedram, quam poſteà Romam tranſtulit; unde inſpecta illa prima erectione Antiochena Sedes dicitur Apoſtolica; non verò quia poſt tranſlationem Romæ factam auctoritas Pontificia remanſerit penes Patriarcham Antiochenum, *c. mutationem 34. cum ſequenti, 7. q.* 1. quare licèt ejus, & aliorum Patriarcharum magna auctoritas ſit, ut probant Franciſcus Hallierius *lib.* 4. *de hierarch. juriſd.* Morinus *lib.* 1. *exercit. per totum*: tamen circa ea, quæ R. Pontifici ut Chriſti Vicario ſpectant, aut illi ſunt reſervata, nihil attrectare, aut ſtatuere valent; quare in præſenti Antiochenus Patriarcha ſuſpenſus fuit, quia Epiſcopum transferre attentavit.

16 Diſſolvitur ſecunda difficultas. Nec obſtat ſecunda difficultas deducta *ex c.* 2. *hoc tit.* certum enim eſt, R. Pontificem ut Chriſti vicarium poſſe Epiſcopos transferre de una Eccleſia in aliam, & per conſequens diſſolvere vinculum ſpiritualis matrimonii cùm prima Eccleſia contractum. Nec textus *in d. c.* 2. contrarium probat, pro cujus expoſitione varia adducunt Doctores, & quærunt, an prohibitio hæc tranſlationis ad aliam Eccleſiam, proveniat à jure divino, à quo dimanat indiſſolubilitas matrimonii carnalis, quo fortius eſſe vinculum matrimonii ſpiritualis docet Innocentius III. *in d. c.* 2. Et P. Vaſquez *to.* 3. *in* 3. *part. diſp.* 241. *c.* 7. exiſtimat, tranſlationem Epiſcoporum à jure divino eſſe prohibitam: ſed contrarium, & rectiùs, defendunt P. Suarez *de relig. to.* 3. *lib.* 1. *c.* 16. *n.* 6. Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch.* ubi ſuprà, Diana *part.* 11. *tract.* 4. *reſolut.* 40. & facilè probatur ex uſu Eccleſiæ; ſiquidem omni tempore translationes factas legimus, ut varia exempla referentes tradunt Socrates *lib.* 7. *cap.* 35. & 39. Theodoretus *lib.* 5. *c.* 4. & 8. Qua opinione retenta non levem continent difficultatem verba illa, *fortius vinculum*; quæ cùm aliqui parum percallerent, notant Innocentium III. nimiæ audaciæ. Petrus Marcha *lib.* 7. *concordiæ, cap.* 26. cùm Matthæo Pariſio vocat eum audacem Jureconſultum. Alii magis piè ut ea verba exponant, varia adduxerunt. Gloſſa ibi ita exponit, ut ſignificet, ut dignius ſit vinculum ſpiritualis conjugii, quàm carnalis. Hoſtienſis *in d. c.* 2. ea verba accipit, non generaliter & indiſtinctè, ſed ita: cùm matrimonium ratum tantùm poſſit diſſolvi quoad vinculum, etiam per ingreſſum Religionis, *c. ex publico* 10. *de converſ. conjugat.* tunc fortius eſt vinculum matrimonii ſpiritualis. Deinde etiam in matrimonio carnali ab infidelibus celebrato, ſi alter ex conjugibus nolit cohabitare ſine contumelia Creatoris cùm alio ad fidem converſo, diſſolvitur matrimonii vinculum, *c. gaudemus, de divortiis*, ubi plura Balboa: ſed matrimonii ſpiritualis vinculum neutro ex his modis diſſolvitur; igitur quia fortius eſt vinculum hoc, quàm matrimonii carnalis. Verùm interpretationem hanc rectè refellit *ad Marcum Maximum*, ubi ſuprà; etſi eam ſequantur Andreas Valenſis *ad hunc titulum*, Diana *ubi ſuprà*, Baſilius Legion. *lib.* 8. *de matrim. cap.* 2. *nu.* 15. Aliter Zoeſius *ad hunc titulum, n.* 3. verba illa exponit, dum ait, fortius eſſe vinculum matrimonii ſpiritualis quàm carnalis, ratione durationis, quia videlicet matrimonium carnale morte ſolvitur, & ſi unus ex conjugibus ad vitam rediret, non teneretur cùm alio cohabitare, juxta D. Paulum *ad Rom. cap.* 7. relatum *in cap. fin. de ſecundis nuptiis*: vinculum verò ſpiritualis matrimonii fortius eſt

rutione characteris ex eo provenientis; quia ſi Epiſcopus defunctus iterum ud hoc ſæculum rediret, teneretur reſidere in propria Eccleſiu; & ideò ratione durationis fortius eſſet vinculum ſpiritualis matrimonii, quàm carnalis. Alii, quibus conſentit Bellarminus contra Barclajum, agnoſcunt in hoc matrimonio ſpirituali duplex vinculum. Primum quatenus dicit unionem cùm Eccleſia univerſali; aliud quatenus reſpicit unionem cùm Eccleſia particulari, & propria ipſius Epiſcopi, in qua ordinatus eſt. Primum agnoſcunt eſſe fortius quàm carnale, & omninò indiſſolubile; ſecundum verò fatentur eſſe ſanctius, quàm carnale, ſed non ita indiſſolubile. Verùm his omnibus ſententiis omiſſis dicendum eſt, verum eſſe, matrimonium ſpirituale contrahere Epiſcopum cùm ſua Eccleſia, *cap. licèt, hoc tit.* Evariſtus Papa *ep. 2.* probant Azor *part. 2. inſtit. lib. 3. c. 29. q. 3.* Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. part. 1. diſp. 6. §. 2.* nihilominus tale vinculum diſſolvi poſſe à R. Pontifice, non jure ordinario, ſed ſpeciali divina poteſtate conceſſa à Chriſto Domino D. Petro, & ejus ſucceſſoribus, ut expreſsè fatetur Innocentius III. *in d. c. 2.* ibi: *Non enim humana poteſtate, ſed potius divina poteſtate conjugium ſpirituale diſſolvitur.* Et *in c. quantò 3.* illic: *Et poteſtatem transferendi Pontifices ita ſibi retinuit D. & Magiſter, quod ſoli B. Petro Vicario ſuo, & per ipſum ſucceſſoribus ejus ſpeciali privilegio tribuit, & commiſit.* Quare tunc non homo, ſed Deus ipſe, quos Papa ſeparat, ſeparaſſe videtur. Camparutio uutem, quæ fit in eo textu inter matrimonium carnale, & ſpirituale, non probat ſpiritualis matrimonii vinculum æquè eſſe indiſſolubile, ac matrimonii carnalis; ſed tantùm eo dirigitur, ut probet matrimonium ſpirituale ab hominibus non poſſe diſſolvi, ſicut neque carnale. Non enim æquiparationem facit Innocentius utriuſque vinculi quoad diſſolutionem D. Petro, & ejus ſucceſſoribus reſervatam, ſed ſolùm quoad diſſolutionem hominibus denegatam; & ut hoc adſtrueret Pontifex ait, fortius eſſe vinculum ſpirituale, quàm carnale, ex eo quia corporalia facilius diſſolvuntur, quàm contrahuntur; ſpiritualia verò contra facilius contrahuntur, quàm diſſolvuntur: quod exemplis Pontifex illuſtrat, ex quibus appuret eum non negare, vinculum ſpiritualis matrimonii inter Epiſcopum, & Eccleſiam contractum, Pontificem diſſolvere non poſſe, deponendo, uut transferendo Epiſcopum; ſed hoc Archiepiſcopum Turonenſem facere nequire ob comparationem vinculi ſpiritualis, & carnalis. Docent, & ita uccipiunt prædicta verba Vivar. *ad Marcum Maximum, pag. 619.* Barboſa *voto 123. n. 15.* Nec augmentum hujus ſecundæ difficultatis obſtat; verum enim eſt, Epiſcopum poſse transferre Parochum de una Eccleſia in aliam; Archiepiſcopum verò, vel Patriarcham non poſſe transferre Epiſcopum. Diſcriminis ratio illu ſolet aſſignari, quia inter Epiſcopum, & Eccleſiam verum, & perfectum matrimonium datur, quod initiatur in electione, ratificatur in confirmatione, atque conſummatur in conſecratione: quæ omnia cùm non dentur in Parocho, ipſe non contrahit verum, perfectumque matrimonium ſpirituale: quare defuncto Parocho dicitur Eccleſia vacans, *c. 1. & 2. de conceſ. præb.* non vidua, ut in Epiſcopo, *cap. ne pro defectu*, ubi notavi, *de elect.* quare ſicut Epiſcopus poteſt diſpenſare cùm illis, qui matrimonio udhuc rato Religionem profitentur, ut diſſolvatur matrimonium, *c. ex publico, de converſ. conjug. cap. commiſſum, de ſponſal.* ita ſimiliter cùm Parocho diſpenſare valet, ut relicta propria parochia, cum qua tantùm matrimonium ratum inierat, ad aliam tranſeat. Ita docet, & ratiocinatur Anaſt. Germonius *lib. 2. animadv. c. 19.* Sed hæc Germonii ſolutio, & diſcriminis ratio refellitur ex eo, nam ſi ea vera eſset, ſequeretur Patriarcham, & Archiepiſcopum poſse transferre Epiſcopos electos, & confirmatos, ſed nondum conſecratos, quia tantùm matrimonium ratum contraxerunt: ſed eos transferre nequeunt, ut in præſenti textu deciditur: ergo prædicta ratio diſcriminis ſuſtineri nequit. Ea igitur omiſsa dicendum eſt, quod ſicut depoſitio parochorum ad Epiſcopum ſpectat, quia eam Sedes Apoſtolica inter cauſas majores ſibi non reſervavit; ita ex eadem ratione & tranſlatio parochorum per Epiſcopum fieri poteſt. Et ſi adhuc ſciſciteris, quare tranſlationem Epiſcoporum, ut cauſam graviorem Romana Sedes ſibi reſervavit, non verò tranſlationem parochorum: reſpondeo id provenire ex eo, quia inter Parochum, & Eccleſiam non datur ſpirituale conjugium, ut inter Epiſcopum & Eccleſiam: quare illi tempore inſtitutionis non traditur annulus, ut datur Epiſcopo in ſignum contracti matrimonii, *c. clerici, de vita & honeſt. cleric.* docuit Gigas *de reſidentia Epiſcopor. cap. 10.*

17 Exponitur c. non licet, de conſecr. diſt. 4.

Sed adhuc intendam probare, nec R. Pontificem poſſe transferre Epiſcopos de una Eccleſia in aliam, ex textu *in cap. non licèt 107. de conſecr. diſt. 4.* ubi ex Concilio Carthag. hæc verba refert Gratianus: *Non licèt fieri rebaptizationes, reordinationes, vel tranſlationes Epiſcoporum.* Ubi uno verborum ictu prohibentur in Eccleſia reordinationes, rebaptizationes, & tranſlationes Epiſcoporum; ſed pluſquam notum eſt, reordinationes, & rebaptizationes à jure divino eſse prohibitas, nec Pontificem ulla ex cauſa eas permittere poſse: igitur nec tranſlationes Epiſcoporum, cùm ſub una verborum contextura ſimul Patres Concilii ea complectantur. Ut hujus textus ſenſum, veramque Patrum mentem percipiamus, ſciendum eſt, textum *in d. cap. non licèt*, deductum eſse ex canone 38. Concilii Carthag. in editione Græca 49. in compilatione Balſamonis 52. Zonaræ vero 53. & in eo tranſcriptum fuiſse canonem cujuſdam Concilii Capuani, cui anſam dedit mutatio Creſconii Epiſcopi Regienſis, qui propria auctoritate invaſit Eccleſiam Tubicinum, ut in principio ipſius canonis legitur: *In Synodo Capuæ ſtatutum eſt, ut non liceat fieri rebaptizationes, vel reordinationes, vel mutationes Epiſcoporum. Creſconius tamen Regienſis agri Epiſcopus, ſuo populo contempto ad Tubicinam Eccleſiam rediit.* Quare canonem illum ex Concilio Capuano refert Severinus Binius in eo Concilio, *pag. 697.* Illius ergo Concilii Carthag. temporibus Epiſcopi, & Presbyteri à Donatiſtis redeuntes, ub ipſis poſtremis illius ſchiſmatis temporibus iterum baptizabantur, & ſic ad laicorum ſtutum redacti, iterum ordinabantur, & in Epiſcopos repetita ordinatione eligebantur. D. Auguſtinus *lib. 3. contra litteras Petiliani*, ibi: *Et rebaptizaverunt illum hominem nonagenarium Epiſcopum.* Obſervat Albaſpineus *in Optatum cap. 8. & 9.* Sciendum etiam eſt, electionem Epiſcopi, vel ejus mutationem in aliam Eccleſiam, appellari ordinationem, *can. 45. ejuſdem Concilii Carthag. Ut Epiſcopus in diœceſi factus ſolum eam plebem teneat, qua extitit ordinatus.* Notavit Cironius *ad hunc titulum, in principio.* Quibus ſic animadverſis apparet verus ſenſus illius canonis; ut enim Patres Concilii Carthag. prohiberent, damnarentque prædictas rebaptizationes, & reordinationes Epiſcoporum, repetito canone Capuano ſtatuerunt, ne liceret facere rebaptizationes, vel reordinationes: & quia ipſi Donatiſtæ reordinabant Epiſcopos, eos mutando de ſede in ſedem, ſubjunxerunt Patres, *vel tranſlationes Epiſcoporum*: non quia agnoviſsent tranſlationes Epiſcoporum eodem jure eſse prohibitas, ac rebaptizationes, ſeu reordinationes; ſed quia ipſi Donatiſtæ transferendo Epiſcopos aſserebant, eos reordinare; ideò ut totum comprehenderent Patres, ſimul ſtatuerunt ut non liceret facere reordinationes, rebaptizationes, vel tranſlationes Epiſcoporum, quaſi idem eſset transferre, ac ordinare Epiſcopos.

18 Explicatur c. paſtoralis, 7. q. 1.

In eumdem etiam partem, & ad idem probandum expendo textum *in c. Paſtoralis 42. 7. qu. 1.* ubi Joannes Epiſcopus Liſitanus tranſlatus in Eccleſiam Scilatinam ex juſta cauſa, videlicet quia Liſitana urbs per inimicos capta erat, jubetur ceſsante hoſtilitate ad primam Eccleſiam redire; quod & juſſit Nicolaus Pontifex *in cap. ſciſcitaris 47. 7. qu. 1.* igitur quia Pontifex nec juſta cauſa accedente poteſt vinculum ſpiritualis matrimonii diſsolvere, transferendo Epiſcopum de una Eccleſia in aliam. Cui difficultati reſpondendum eſt, in eo caſu Epiſcopum non fuiſse tranſlatum in Eccleſiam Scilatinam in perpetuum, & ut ſemper eam regeret, ſed potiùs ut eam haberet, donec hoſtilitate ceſsante poſſet redire ad primam ſedem; quæ tranſlatio cùm non ſit abſoluta, nec in perpetuum facta, non ſolvit vinculum prioris Eccleſiæ. Notari autem oportet, in eo textu ordinari aliquem, ſeu conſtitui Epiſcopum, incardinari dici, quo etiam verbo utitur Gregorius Magnus *lib. 5. ep. 11.* ibi: *A nobis petiiſse recolimus, ut Gratianum Eccleſiæ Venefranæ Diaconum tuæ concederemus Eccleſiæ cardinandum.* Notarunt Spelmanus *in gloſsario, verbo Cardinari*, Juretus *in notis ad epiſt. 131. Carnotenſis*, I. Voſſius *de vitiis ſerm.*

19 Exponitur Pelagius II.

Suprà traditæ aſsertioni opponi videtur Pelagius II. *in ep. ad Benignum Epiſcopum Bracharenſem*, cujus integram ex tomo 3. Conciliorum tranſcripſit Vivar. *ad Marcum Maximum ubi ſuprà*, & ejus fragmentum extat *in cap. omnis 36. 7. qu. 1.* in illis verbis: *Non enim benè intelligunt eccleſiaſticas regulas, qui hoc negant cauſa utilitatis, aut neceſſitatis fieri poſse.* Et ſtatim: *Quapropter, chariſſimè, his Apoſtolicis fultus auctoritatibus, muta Epiſcopum.* Et deinceps: *Quia hoc, quod tibi ſoli ſcribimus, generaliter omnibus tenere mandamus.* Ex

qui-

quibus verbis expreſsè deducitur, Archiepiſcopos poſſe transferre Epiſcopos de una Eccleſia in aliam: igitur majori cùm ratione in præſenti caſu Patriarcha Antiochenus poterat transferre Epiſcopum de una Eccleſia in aliam. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, Pelagium *in d. epiſt.* 2. reſcripſiſſe Archiepiſcopo Brachar. juxta diſciplinam ſui temporis; nam cùm eo ſæculo 6. Eccleſiæ adhuc non fuiſſet reſervata tranſlatio Epiſcoporum Romanæ Eccleſiæ, ſed Metropolitani, qui in Concilio provinciali Epiſcopos confirmabant, poſſent etiam eos transferre; ideò Pelagius ait juſta ex cauſa ſecundùm veteres canones illi, & aliis Metropolitanis licere, quod hæſitabatur ab aliquibus Epiſcopis Bæticæ. Sed poſtquam cùm cauſis majoribus reſervata fuit tranſlatio Epiſcoporum R. Pontifici (ut erat temporibus Innocentii III.) non poterat etiam Patriarcha transferre Epiſcopos, niſi ex delegatione Pontificia, qua præcedente accipiendus eſt textus *in c. ſi Abbatem*, §. *finali*, *de elect. lib.* 6.

20 Intelligitur can. 12. Concilii Tolet. 16. Ex eadem etiam animadverſione exponendus eſt canon 12. Concilii Tolet. 16. in illis verbis: *Felicem Epiſcopum de Hiſpalenſi Sede, quam uſque hactenus rexit, in Toletanam Sedem canonicè tranſducimus, & in eadem Hiſpalenſi Cathedra fratrem noſtrum Fauſtinum Bracharenſis Sedis Epiſcopum, necnon & Felicem Portugalenſis Eccleſiæ Antiſtitem in præfata Bracharenſi Sede Pontifices ſubrogamus.* Ex quibus verbis expreſsè conſtat, Concilium provinciale, ſeu nationale, quale erat Concilium Toletanum, potuiſſe transferre Epiſcopos de una Eccleſia in aliam. Qui textus juxta ſuprà dicta facilè procedit: nam cùm olim Epiſcoporum confirmatio, & ordinatio ad Concilium provinciale ſpectaſſet, Concilio Tolet. 12. *can.* 6. non ut voluit Loayſa, *in ejus notis*, ex delegata Pontificis poteſtate, quam etiam in depoſitione Sisberti, de quo *in d. can.* 12. ſupponit Luitprandus *in chron. anno* 693. *num.* 57. nec ex ſpeciali ratione diſtantiæ à Sede Romana, quam probat, & exornat Salgado *de retent. bullar. part.* 1. *c.* 1. §. *unico*, *nu.* 46. ſed quia illis temporibus juxta Eccleſiæ canones Metropolitani in Conciliis provincialibus ordinabant, & deponebant Epiſcopos, ut ſæpè ſæpius notavi *in tit. antecedenti*, & probat fusè P. Marcha *lib.* 6. *concord. paſſim.* Cùm ergo in Concilio provinciali ordinatio Epiſcoporum fieret, etiam ex juſta cauſa de una in aliam Eccleſiam transferebantur, quod & cautum legimus *in can.* 14. *Apoſtolor.* ubi poſtquam prohibitum fuit Epiſcopis, ne tranſirent de una Eccleſia in aliam, niſi majoris lucri cauſa, adjicitur: *Et hoc non à ſemetipſo prætendat, ſed multorum Epiſcoporum judicio.* Et in Concilio Antiocheno *can.* 16. Carthag. 4. *can.* 27. *Si id utilitas Eccleſiæ faciendum propoſuerit, decreto pro eo clericorum & laicorum Epiſcopis porrecto, in præſentia Synodi transferatur.* Et *lib.* 1. *Capitul. Caroli*, *cap.* 137. *Ne de uno in alium locum tranſeat Epiſcopus ſine decreto Epiſcoporum*; notarunt Joannes Dartis *de beneficiis*, *cap. de tranſlat. Epiſcopi*, Boſquetus *in notis ad Innocentium III. lib.* 3. *epiſt.* 175.

21 Exponitur cap. mos 65. diſt. Tandem præſenti deciſioni opponi poteſt textus *in c. mos* 6. 65. *diſt.* in illis verbis: *Quandoquidem Epiſcopo Romano par illis mos eſt. Similiter autem & apud Antiochiam.* Ex quibus verbis deducitur, Patriarcham Antiochenum, & alios æquali frui poteſtate, qua R. Pontifex utitur: igitur ſi Pontifex poteſt transferre Epiſcopos de una Eccleſia in aliam, ſimiliter & Patriarcha Antiochenus in præſenti caſu Epiſcopum transferre poterat, cùm utriuſque parilis auctoritas ſit. Hoc Concilii Nicæni canone ſuffulti hæretici, tam antiqui, quàm neoterici, intendunt Primatum Rom. Eccleſiæ evertere, aſſerendo æqualem cùm eo habere poteſtatem Patriarchas. Unde Catholici varia adduxerunt pro hujus canonis expoſitione, ut conſtat ex traditis à Bellarmino *lib.* 2. *de R. Pontifice*, *cap.* 13. Coqueo *in Morneum part.* 1. *pag.* 155. Turriano *in dogmat. fol.* 184. Coriolano & Binio *in notis ad ipſum canon.* Cæſare *de eccleſiaſt. diſput.* 4. §. 2. Baronio *anno* 325. ubi Spondanus *num.* 23. Morino *lib.* 1. *exercit. cap.* 29. Leone contra Vvaramundum *capit.* 7. Sirmundo *in tract. de ſuburbicariis regionib.* Martha *de juriſd.* 1. *part. cap.* 15. Germonio *lib.* 3. *de ſacrorum immunit. cap.* 5. Hallierio *de hierarch. lib.* 4. *cap.* 4. *art.* 3. §. 3. qui plures adducunt ſolutiones, ex quibus illa ſemper placuit, quæ aſſerit, in eo textu tantùm affirmari, ex R. Eccleſiæ auctoritate, quæ ſemper habuit in univerſa Eccleſia Primatum, Epiſcopum Alexandrinum omnium Eccleſiarum, quæ ſunt in Ægypto, in cujus ditione continebantur Libya, & Pentapolis, habere poteſtatem, quoniam ſic moris fuit Epiſcopo Romano illi concedere; ſive quia R. Pontifex conſuevit per Epiſcopum Alexandrinum eam provinciam gubernare. Quæ interpretatio ut perpendatur, ſciendum eſt, ex varia editione, & ex Græca in Latinum ſermonem verſione, difficultatem illius canonis emanaſſe; quare illa erit verior interpretatio, quæ puriori tranſlationi conveniet. Nulla autem verior, puriorque tranſlatio credi poteſt, quàm approbata à Synodo Chalcedonenſi, *actione* 16. ubi à Paſchaſino Apoſtolicæ Sedis Legato ita canon ille recitatur: *Quod Eccleſia Romana ſemper habuit Primatum, tenuit autem Ægyptus, ut Epiſcopus Alexandriæ omnium habeat poteſtatem; quoniam & Epiſcopo Romano hæc eſt conſuetudo. Similiter autem & qui in Antiochia conſtitutus eſt, & in cæteris provinciis, Primatus habeat Eccleſiarum.* Eadem ferè eſt verſio Dionyſii Exigui: *Eccleſia Romana ſemper habuit Primatum, mos autem durat in Ægypto, &c.* Ex quibus editionibus rectè perpenſis tantùm conſtat, Patriarchas in ſuis provinciis habere plenam juriſdictionem, & poteſtatem, non autem in univerſali Eccleſia, ut R. Pontifex obtinet. Deſunt autem *in d. cap. mos*, illa verba: *Eccleſia Romana ſemper habuit Primatum*, quia Gratianus, ſicut alii illius canonis compilatores, exiſtimarunt verba illa eſſe titulum canonis, non verò partem ipſius: quare ea in corpore canonis non inſeruerunt, ut docet Baronius *d. anno* 325. qui feliciter Rufini, Balſamonis, & aliorum interpretationes reſcllit. Manet ergo, parem non eſſe poteſtatem Patriarcharum, ac R. Pontificis: quare ſicut alia facit Pontifex, quæ Patriarchæ ſtatuere non valent, de quibus Germonius *lib.* 3. *de ſacror. immunit. cap.* 5. & 7. ita & transfert Epiſcopos, cùm Patriarchæ transferre non poſſint.

C A P U T II.

a Idem *Decano*, & *Capitulo* b *Andegavenſi*.

INter corporalia, & ſpiritualia eam cognovimus exiſtere differentiam, quòd corporalia faciliùs deſtruuntur, quàm conſtruantur: ſpiritualia verò faciliùs conſtruuntur, quàm deſtruantur. Unde juxta canonicas ſanctiones Epiſcopus ſolus honorem dare poteſt, ſolus autem auferre non poteſt. Epiſcopi quoque á *c* Metropolitanis ſuis munus conſecrationis recipiunt, qui tamen non poſſunt, niſi per R. Pontificis ſententiam *d* condemnari. Cùm ergo fortius ſit ſpirituale *e* vinculum, quam carnale, dubitari non debet, quin omnipotens Deus conjugium, quod eſt inter Epiſcopum, & *f* Eccleſiam, ſuo tantùm judicio reſervaverit diſſolvendum: qui diſſolutionem carnalis conjugii, quod eſt inter virum & fœminam, ſuo tantùm judicio reſervavit, præcipiens, ut quod Deus conjunxit, homo non ſeparet. Non enim humana, ſed divina potiùs poteſtate conjugium ſpirituale diſſolvitur, cùm per tranſlationem, vel depoſitionem, aut etiam ceſſionem authoritate R. Pontificis, quem conſtat eſſe Vicarium Jeſu Chriſti, Epiſcopus ab Eccleſia removetur: & ideò tria hæc, quæ præmiſimus, non tam conſtitutione canonica, quàm inſtitutione divina, ſoli ſunt R. Pontifici reſervata. Sicut autem Epiſcopus conſecratus, ſine licentia R. Pontificis ſuam non debet Eccleſiam derelinquere; ſic & electus confirmatus per ejus aſſenſum ſuam deſerere nequit Eccleſiam, cui eſt matrimonialiter alligatus; cùm non debeat in dubium revocari, quin poſt electionem, & confirmationem canonicam inter perſonas eligentium, & electi conjugium ſit ſpirituale contractum. Cui profectò Epiſcopalis dignitas nihil addit, cùm quis Epiſcopali præditus dignitate, nullius *g* tamen Eccleſiæ poſſit eſſe Epiſcopus: quemadmodum de illo contingit, qui honori Pontificali renuntiat, non *h* oneri. Unde cùm non majus ſit

vinculum Epiſcopi ad Eccleſiam, quàm electi, maximè cùm fuerit confirmatus; immò idem penitus, & non aliud, idem juris obtinet in utroque. Sicut ergo Epiſcoporum translatio, vel etiam depoſitio, ſic & electorum, poſt confirmationem, ratione ſpiritualis conjugii ſoli eſt R. Pontifici reſervata. Licèt uſque ad tempora iſta, quod cautum fuerat de Epiſcopis, expreſsum non fuerat de electis; propter expreſsam tamen ſimilitudinem, vel identitatem potiùs, nemini poterat videri dubium ſubtiliter intuenti, cùm idem judicium de ſimilibus ſit habendum. Sed neque illud, quod in canone legitur de electo, ut ſi ultra quinque menſes per ſuam negligentiam retinuerit viduatam Eccleſiam, nec ibi, nec alibi conſecrationis donum percipiat, immò Metropolitani ſui cedat judicio, aliter intelligentibus poterat ſuffragati, cùm non intelligatur Eccleſia viduata, quaſi ſponſum non habeat, ſed quia cùm ſponſus ejus nondum ſit conſecratus, adhuc quoad quædam quaſi viri maneat ſolatio destituta: ſicut juxta communem modum loquendi illa dicitur Eccleſia vidnata, quæ licèt Epiſcopum habeat, *i* inutilem, tamen perhibetur habere. Nec quod de ceſſione ſubſequitur, & ſtatutum ſuit ad pœnam, trahi debet ad gratiam: ut ſicut Metropolitani judicio electus dejicitur, ita etiam ad aliam Eccleſiam poſſit transferri: præſertim cùm nec ſine authoritate R. Pontificis fiat ceſſio, vel dejectio memorata, qui ut hæc poſsent, ex canone illo Metropolit. indulſit. Unde ſi circa translationem idem fieri voluiſset, quod de ceſſione dixerat, de translatione poterat expreſſiſse: & quod non eſt Sanctorum Patrum decreto ſancitum, ſuperſtitioſis non eſt adinventionibus præſumendum; præſertim cùm nonnunquam intelligatur prohibitum, quod non invenitur expreſsum. Sanè nos, qui ſacra docente Scriptura monemur, ne noſtrum alii demus honorem, quoniam Apoſtolatui noſtro multis referentibus innotuerat, quod venerabilis frater noſter. *j* Turonen. Archiepiſcopus Magiſtrum Vv. de Chimelejo, qui electus fuerat in Epiſcopum *k* Abricen. & per *l* Metropolitanum ſuum poſteà confirmatus, aliquamdiu tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus miniſtrarat, in Eccleſiam veſtram præter Apoſt. Sed auctoritatem transferre præſumpſit, & Epiſcopum conſecrare; quem & venerabilis frater noſter Rhotomagenſis Archiepiſcopus præter Apoſt. Sedis mandatum abſolvit, & ei tribuit licentiam tranſeundi: venerabili fratri noſtro Biſuntino Archiepiſcopo, de quo plenam fiduciam obtinemus, dedimus in mandatis, ut inquiſita ſuper hoc plenius veritate, ſi rem geſtam taliter inveniret, tam memoratum Turonenſem, quàm ipſum Rhotomagenſem Archiepiſcopos, qui ſaltem Apoſtolicam Sedem ſuper hoc, quod novum emerſerat, præſertim cùm juxta traditiones canonicas, majores eccleſiaſticæ cauſæ ad Sedem Apoſtolicam ſint deſerendæ, conſulere debuerunt, à confirmatione pariter & *m* conſecratione Pontificis; memoratum verò Vv. ab exequutione Pontificalis officii, noſtra fretus auctoritate ſuſpenderet: qui mandati noſtri diligens executor, ſuper quo devotionem ejus digna gratiarum proſequimur actione, cùm per confeſſionem ſpontaneam eidem Bituricen. Archiepiſcopo de veritate negotii conſtitiſſet, dictos Archiepiſcopos, & Epiſcopum juxta tenorem mandati noſtri ſuſpendit. Et quamvis iidem Archiepiſcopi Turonen. & Rhotomag. tamquam majores plus exceſſerint in præmiſſis, præſatus verò Epiſcopus minùs, utpotè illorum, tamquam majorum, errorem ſecutus; nos tamen intellecta per litteras & nuntios eorumdem Archiepiſcoporum confeſſione ſpontanea, & ſupplicatione devota, veniam erroti dedimus: quia non ex malignitate, ſed ex ſimplicitate peccarunt. Et quoniam præſatus Epiſcopus, qui & minùs peccaverat, & (ſicut ex præmiſſis apparet) ſeverius fuerat caſtigatus, ad Apoſtolicam Sedem ſpontanea voluntate, non tamen ſine multis laboribus, & expenſis acceſſit, reatum ſuum cognoſcens humiliter, & devotè miſericordiam poſtulans, judicium non requirens: nos ſuper facto ejus cum fratribus noſtris communiter tractatum habentes, & ſubtiliter indagantes, quod licèt munus ſibi conſecrationis impenſum, nec prioris Eccleſiæ ipſum Pont. fecerit, nec ſecundæ, cùm ad ptimam non fuerit conſecratus, & ad ſecundam ptioris vinculo perdurante non potuerit canonicè conſecrari, adhuc alteri alligatus conjugaliter; illud tamen providè attendentes, quod & urgens *n* neceſſitas, & evidens utilitas Eccleſiæ veſtrę, quoniam non poteratis in aliam perſonam idoneam convenire, diſpenſationis gratiam requirebant: eo de plenitudine poteſtatis, tam à vinculo prioris Eccleſiæ, quàm à pœna ſuſpenſionis penitus abſoluto, de benignitate ſibi Apoſt. Sedis duximus concedendum, ut priore conſenſu hactenus perdurante, ſicut per litteras perſonarum Eccleſiæ veſtræ nobis eſt intimatum, Andegaven. Eccleſiam tamquam proprius Pontifex, ad laudem, & gloriam nominis Dei, ad honorem & exaltationem ipſius, ad ſalutem, & utilitatem ſuam, & tam Cleri, quàm populi ſibi commiſſi ſtudeat gubernare: ut præveniente divina gratia, & ſequente, plus prodeſſe velit, & valeat, quàm præeſſe: præſertim temporibus iſtis, quibus cùm abundet iniquitas, & peccatis exigentibus multorum charitas refrigeſcat, opus eſt non mercenario, ſed paſtore. Quocirca per Apoſt. ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus ipſum Epiſcopum, tamquam patrem, & paſtorem animarum veſtrarum recipientes humiliter, & devotè, reverentiam ei debitam, honorem & obedientiam impendatis: ut ipſe in vobis filialem devotionem inveniat, & vos in eo paternum reperiatis affectum. Dat. Laterani XII. Kal. Februarii.

N O T Æ.

1 a *IDem.*) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. & in ipſo regeſtro epiſtolarum Coloniæ edito, *pag.* 255. ex quo litteram textus reſtituo, & præſentis caſus mentio fit in geſtis Innocentii à Boſqueto editis, per hæc verba. (Cùm autem Turonenſis Archiepiſcopus quendam, qui fuerat electus in Epiſcopum Abricen. & per Metropolitanum ſuum poſteà confirmatus, & tam in ſpiritualibus, quàm temporalibus aliquamdiu miniſtravit, ad Andegavenſem Eccleſiam præter Apoſtolicæ Sedis auctoritatem præſumpſiſſet tranſferre, ac Epiſcopum conſecrare, quem Rhotomagenſis Archiepiſcopus præter Apoſtolicæ Sedis mandatum à priore abſolvit Eccleſia, & ad poſteriorem ei licentiam tribuit tranſeundi; attendens idem prudentiſſimus Papa, hoc attentatum eſſe in derogationem Apoſtolicæ dignitatis, cui ſoli competit Epiſcoporum translatio, utrumque ſ Archiepiſcopum à confirmatione pariter, & conſecratione Pontificum; ipſum autem electum à Pontificalis officii executione ſuſpendit, auctoritatibus evidenter oſtendens, quod idem juris eſt in confirmatis electis, quàm in Epiſcopis conſecratis.)

b *Andegaven.*) Andegavenſis orbs eſt Galliæ, in provincia Lugdunenſi, totius provinciæ caput, cujus meminerunt Ptolomeus *lib.* 2. *cap.* 7. Brito *lib.* 10. *Philippidos*, quos & alios referunt Fratres Sarmatani *tom.* 2. *Galliæ*, *fol.* 111. Habet Eccleſiam Cathedralem D. Mauricio dicatam, cujus Præſulum ſeriem referunt Fratres Sarmat. ubi ſuprà, Chenu *in chronol. Galliæ*. 2

c *Metropolitani.*) *Cap. ſi Archiepiſcopus*, *de temporibus ordin.* ubi dicemus.

d *Damnari.*) Ut docent repetentes *in cap.* 1. *de judiciis*.

e *Fortius vinculum.*) Facit idem Innocentius *lib.* 1. *epiſtol. fol.* 153. ubi Faventino Epiſcopo ita ſcribit: *Qui adhæret Deo, unus ſpiritus eſt cùm eo. Utrique autem, carnali ſcilicet, & ſpirituali conjunctioni competit, quod ſuperius eſt præmiſſum: quod Deus conjunxit, homo non ſeparet: ut nec liceat homini carnali matrimonio legitimè copulatos dividere, nec ſpirituali conjugio canonicè vinctos, ut Epiſcopum & ſuam Eccleſiam, ſeparare. Licèt autem videri poſſet ex his, quod Summus Pontifex ſpirituale matrimonium, Epiſcopi ſcilicet, & Eccleſiæ, ſeparare non poſſit;* 3

Digitized by Google

ſit; cùm tamen ex conſuetudine, quæ eſt optima legum interpres, & ſacris canonibus habeatur, quod per ceſſionem, depoſitionem, & translationem, quæ ſoli ſunt Sedi Apoſtolicæ reſervata, ſuper hoc plenam habeat poteſtatem, ſane intelligentibus id nullum dubitationis ſcrupulum generavit; cùm non humana, ſed divina fiat auctoritate, quod in hac parte per ſummum Pontificem adimpletur: qui non hominis puri, ſed veri Dei verè Vicarius appellatur. Nam quamvis ſimus Apoſtolorum Principis ſucceſſores, non tamen ejus, aut alicujus Apoſtoli, vel hominis, ſed ipſius ſumus Vicarii Jeſu Chriſti: unde quos Deus ſpirituali conjunctione ligavit, non homo, quia non vicarius hominis; ſed Deus, quia Dei Vicarius, ſeparat, cùm Epiſcopos à ſuis ſedibus per eorum ceſſionem, depoſitionem, & tranſlationem aliquando removemus. Quæ tria ex hac, quam oſtendimus ratione, meritò ſunt tantùm R. Pontifici reſervata: qui licèt alios Epiſcopos vocaverit in partem ſolicitudinis, ſibi tamen retinuit plenitudinem poteſtatis; ſiquidem ex litteris venerabilium fratrum noſtrorum, &c. Quatenus tamen hoc vinculum fortius dicatur, expoſui *in c. antecedenti.*

f *Epiſcopum & Eccleſiam.*) *Cap. quoniam, §. quia verò, ut lite non conteſt. cap. ſuper his, de accuſat.* ut etiam Pontifex dicitur ſponſus totius Eccleſiæ, ut probat & illuſtrat Theophilus Raynaudus *tom.* 10. *in Corona Aurea, verbo Sponſus.*

g *Nullius tamen Eccleſia.*) Hinc inter Epiſcopos titulares, & Eccleſias in partibus infidelium exiſtentes verum datur matrimonium, cùm illi propriè Epiſcopi ſint. Trident. *ſeſſ.* 14. *de reform. cap.* 2. probant Vaſquez 3. *part. in* 3. *p. diſput.* 241. *cap.* 1. *num.* 6. Diana *p.* 12. *tract.* 1. *reſolut.* 51.

4 h *Oneri.*) Paronomaſia non inelegans, Epiſcopatus non eſt honos, ſed onus. D. Hieronymus relatus *in cap. illud* 8. *q.* 1. *Retrahit ſe ab hoc, non tam honore, quàm onere.* Idem ad Heliodorum: *Igitur intelligens clericatum, non honorem eſſe, ſed onus.* Ivo Carnot. *epiſt.* 17. *Quid eſt tibi Epiſcopatus, niſi cruciatus? quid aliud eſt hic honos, niſi onus?* Novella Majorani *de Epiſcop. judicio.*

i *Habet inutilem.*) Unde vidua dicitur uxor, quæ abſentem, & inutilem maritum habet, ut probat Felicianus Vega *in cap. ex tenore, nu.* 15. & notavi *in cap. ne pro defectu* 41. *de electione.*

5 j *Turonenſis.*) Bartholomæus videlicet de Vendoſme, cui etiam reſcribit Innocentius in eundem modum ac Capitulo Andeg. *lib.* 2. *epiſt. fol.* 222. ubi ſuſpenſionis ſententiam illi, & Rhotomagenſi relaxat in hæc verba: (Quia verò tu, & dictus Archiepiſcopus nobis humiliter & devotè per nuntios, & litteras ſupplicaſtis, ut veniam dantes errori, quia non ex malignitate, ſed ex ſimplicitate peccaſtis, cùm id etiam & urgens neceſſitas, & evidens utilitas Andegavenſis Eccleſiæ poſtularet, quoniam in aliam perſonam idoneam non poterant convenire, veſtris canis miſericorditer parceremus, ne vitam in confuſione ullatenus finiretis. Nos, qui perſonam tuam ſincera charitate diligimus, & tuo, quantum cùm noſtro poſſumus, intendimus honori deſerre: cùm te inter fratres, & coepiſcopos noſtros membrum honorabile reputemus, & confeſſionem ſpontaneam, & ſupplicationem devotam benignius attendentes, de conſueta Rom. Sedis clementia pœnam inflictam duximus relaxandam: venerabili fratri noſtro Bituricenſi Archiepiſcopo per Apoſtolica ſcripta mandantes, quatenus te, & præfatum Rhotomagen. Archiepiſcopum à pęna ſuſpenſionis publicè denuntiet abſolutos.)

6 k *Abricenſ.*) Abricenſis civitas eſt in Normannia, provinciæ Lugdunenſis ſecundæ, cujus meminerunt Ptolomeus *lib.* 2. *cap.* 8. Gregorius Turon. *lib.* 11. *miracul. S. Martini, cap.* 36. Habet Eccleſiam Cathedralem ab anno 1121. ut referunt Fratres Sarmat. *tom.* 2. *Galliæ Chriſt. fol.* 1. In præſenti agitur de Guillemo Camiliacho, de quo iidem Fratres *ibi, n.* 27.

7 l *Metropolitanum.*) Rhotomagenſem videlicet, quia Abricenſis Eccleſia eſt ſuffraganea Rhotomag. His temporibus eam regebat Vvalterus de Conſtantiis, de quo plura Fratres Sarmat. *tom.* 1. *Galliæ, fol.* 583.

8 m *A conſecratione.*) Quia non ſolùm confirmarunt, verùm & conſecrarunt ipſum Epiſcopum: at verò *in c. antecedenti*, tantùm confirmarunt; & ſic ibi tantùm Patriarcha privatur confirmandi poteſtate.

n *Neceſſitas & utilitas.*) Quæ ſunt juſtæ cauſæ tranſlationis Epiſcopi, ut probavi ſuprà *in cap.* 1. & eas exponit Petrus Paſſerinus *de elect. cap.* 30. *n.* 58.

C A P U T III.

a Idem b *Bambergen. Epiſcopo, & P. Scolaſtico Moguntin.*

QUantò perſonam ven. fratris noſtris N. Hildeſemen. quondam Epiſcopi ſinceriori diligimus affectu, tantò ſecuriùs ſperabamus, quod nihil adverſus matrem ſuam Romanam Eccleſiam, in præjudicium ſui ordinis, & eccleſiaſticæ diſciplinæ diſpendium attentaret. Sanè ſicut certa multorum aſſertione comperimus, & ſuarum didicimus nihilominus teſtimonio litterarum, quibus ad nos directis *c* Herbipolen. ſe Pontificem nominabat, ipſe relicta *d* Hildeſemen. Eccleſia, cui fuerat ſpirituali conjugio copulatus, ad Herbipolen. ſine auctoritate R. Pontificis propria temeritate tranſivit, non attendens, quod veritas in Evangelio proteſtatur: Quos Deus conjunxit, homo non ſeparet. Poteſtatem enim transferendi Pontifices ita ſibi retinuit Dominus & Magiſter, quod ſoli beato Petro Vicario ſuo, & per ipſum ſucceſſoribus ſuis, & nobis ipſis, qui locum ejus (licèt indigni) tenemus in terris, ſpeciali privilegio præbuit, & conceſſit, ſicut teſtatur antiquitas, cui decreta Patrum ſanxerunt reverentiam exhibendam, & evidenter aſſerunt ſanctorum canonum ſanctiones. Non enim homo, ſed Deus ſeparat, quod R. Pontifex, qui non puri hominis, ſed Dei vicem gerit in terris, Eccleſiarum neceſſitate, vel utilitate penſata, non humana, ſed divina potiùs auctoritate diſſolvit. Nolentes autem tantæ præſumptionis audaciam relinquere impunitam, cum ſecundùm Apoſtolum omnem inobedientiam prompti ſimus ulciſci, ne facti perverſitas tranſeat præſumptoribus in exemplum, quod quidem (ſi verum eſt) non poteſt non eſſe notorium, auctoritate omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum, & noſtra, de communi fratrum noſtrorum conſilio in virtute Spiritus ſancti diſtrictè tibi præcipimus, ut viſis litteris noſtris, omni contradictione, & appellatione ceſſantibus, adminiſtrationem ipſius Herbipolen. Eccleſiæ, tam in ſpiritualibus, quàm temporalibus penitus derelinquat. Si verò (quod non credimus) hanc ſuſpenſionem noſtram non curaverit humiliter obſervare, & inhibita ſibi uſurpare præſumpſerit, excommunicationis vinculo ipſum decernimus innodatum. Omnibus etiam, tam clericis, quàm laicis Herbipolen. diœceſis, ſub anathematis interminatione præcipimus, ut non obſtante *e* juramento fidelitatis, omnem ipſi obedientiam ſubtrahant, quam ipſe ſibi contra ſacros canones uſurpavit, non attendens quod dicit Apoſtolus: Nemo ſibi aſſumat honorem, ſed qui *f* vocatur à Deo, tamquam Aaron. Cæterum quoniam Herbipolen. Canonici vota ſua in ipſum prorſus illicitè contulerunt, volentes (ſicut dignum eſt) ut in eo puniantur, in quo peccarunt, eligendi eos hac vice poteſtate ſuſpendimus: & ſi contra Sedis Apoſtolicæ interdictum ad cujuſquam nominationem proceſſerint, quod ab eis factum fuerit, irritum decernimus, & inane. Quia verò jamdictam Hildeſemen. Eccleſiam, cui fuerat alligatus, unde (ſecundùm Apoſtolum) ſolutionem quærere non debebat, nimis improbè dereliquit, ne ad ipſam ulteriùs redeat, in virtute Spiritus ſancti ei diſtrictiùs inhibemus: cùm ſecundùm traditiones canonicas, qui ad majorem ſe plebem tranſtulerit, à Cathedra quidem pelli debeat aliena, & carere propria, ut nec illis præſideat, quos per ſuperbiam ſprevit; nec illis, quos per avaritiam concupivit. Nos quoque Hildeſemenſi Capitulo dedimus in mandatis, ut ipſum redire volentem nulla ratione recipiant:

piant: ut ſic ſaltem, quem timor Dei, & bonum obedientiæ, de cujus laude quid ſentiendum ſit, ex diverſo meliùs demonſtratur; cum ſecundùm Prophetam peccatum ariolandi ſit repugnare, & ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere, à malo non revocat, eccleſiaſticæ ſaltem coerceat ſeveritas diſciplinæ. Quocirca diſcr. veſtræ per Apoſt. ſcripta mandamus, & ſub pœna officii, & beneficii, quanta poſſumus diſtrictione præcipimus, quatenus niſi dictus Epiſcopus, & alii, quæ ſtatuimus, & mandavimus, infrà viginti dies poſt receptionem litterarum noſtrarum curaverint adimplere, vos ea ſublato cujuslibet contradictionis, & appellationis obſtaculo, exequi non tardetis, & præſatum Epiſcopum excommunicatum per regnum Alemaniæ nuntiantes, excommunicationem ipſam faciatis Dominicis, & feſtivis diebus, pulſatis campanis, & accenſis candelis publicè innovari. Quod ſi ambo, &c. Alter veſtrum, &c. Datum Spoleti XII. Kal. Septembris.

N O T Æ.

1 a IDem.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. & in ipſo regiſtro epiſtolarum Coloniæ edito, *pag.* 255. ex quo litteram textus reſtituo, & præſentis caſus mentio fit in geſtis Innocentii à Boſqueto editis per hæc verba. (Propter ſimilem quoque cauſam excommunicavit Couradum Hildeſemenſem Epiſcopum, Imperialis aulæ Caſtellanum, virum utique nobilem, divitem, & potentem, ingenioſum, induſtrium, & aſtutum; quia videlicet ad Herbipolenſem Eccleſiam ſua præſumpſit temeritate tranſire, monituſque contempſit reſipiſcere ab errore, prætendens quod à Cœleſtino Papa ſibi fuerat indultum, ut invitatus majorem poſſet aſſumere dignitatem. Sed hæc indulgentia eum non poterat excuſare: quoniam Herbipolenſis Eccleſia, quamvis ditior, non tamen dignior quàm Hildeſemenſis exiſtit: & majoris eſt indulgentiæ, ut tranſeat quis ad parem, quàm ad majorem aſcendat. Et ideò cùm poſt admonitionem contemptam præcepiſſet eidem, quatenus Eccleſiam utramque dimitteret: quia cautum eſt in canonibus, ut qui ad majorem ſe plebem tranſtulerit, & à Cathedra pelli debeat, & carere propria: ut nec illis præſideat, quos per ſuperbiam ſprevit; nec illis, quos per avaritiam concupivit, ipſe tandem excommunicari fecit eumdem, & excommunicatum per totam provinciam publicari. Qui cùm ab omnibus vitaretur, tentavit multoties per honorabiles nuntios, ſi forſan interceſſione Principum, aut oblatione munerum ejus poſſet animum inclinare: qui cùm nullo modo proficeret, proprium tandem recognoſcens exceſſum, primò coram Magdeburgenſi Archiepiſcopo, & multis Principibus; ac ſecundò coram Moguntinenſi Archiepiſcopo, & multis aliis Magnatibus juramento firmavit, quod mandatis Apoſtolicis obediret. Et exinde nec viarum evitans diſcrimina, nec incommoda temporis impacati, ad Apoſtolicam Sedem acceſſit in multa contritione cordis, & magna vilitate corporis, abſolutionis beneficium implorans. Qui cùm fuiſſet juramento rurſus præſtito abſolutus, depoſitis calceamentis, in pallio, cum corrigia in collo, Apoſtolico ſe conſpectui præſentavit, & proſternens ſe totum in terram, in modum crucis manus expandit, cum grandi fletu poſtulans indulgentiam, proprium confitendo peccatum. Commota ſunt autem viſcera Summi Pontificis ſuper eum, ſed ne diſſolveret nervos eccleſiaſticæ diſciplinæ, poſt deliberationem, & diſciplinam multiplicem in ſummo Conſiſtorio præcepit eidem ſub debito præſtiti juramenti, ut tam Hildeſemenſem, quàm Herbipolenſem Eccleſiam omninò dimitteret; qui quamvis omninò confuſus, humiliter obedivit, faciens de neceſſitate virtutem. Miſitque munera quædam ipſi Domino Papæ, vaſa videlicet argentea pulchra viſu; qui animo hæſit pauliſper, hæſitans, utrum deberet illa recipere, an potiùs refutare. Sed ne ille de gratia ſua penitus deſperaret, recepit oblata; & ne putaret, quod munerum poſſet oblatione corrumpi, miſit ei per honorabilem nuntium unam cuppam auream pretioſam magis, quàm illa eſſent vaſa argentea univerſa. Volens autem infundere ſuper oleum, cùm præcepiſſet ut Hildeſemenſis Eccleſia idoneum ſibi Pontificem per electionem canonicam provideret, ordinationem duxit Herbipolenſis Eccleſiæ differendam, ut ſi forſan eumdem Eccleſia iteratò poſtularet, eumdem humiliatum erigeret, quem dejecerat exaltatum; ſicque poſt annum factum eſt ut prævidit, ne ex aliqua parte ſuum judicium claudicaret. Similem penè modum adverſus Salzeburgenſem Archiepiſcopum obſervavit, qui cùm eſſet Briſmenſis Epiſcopus, in Archiepiſcopum Salzeburgenſem electus, abſque licentia Summi Pontificis ad Metropolitanam Eccleſiam tranſire præſumpſit: quam electionem omninò caſſavit, & præcepit eidem, ut ad primam Eccleſiam, ſecunda relicta, rediret, caſſans quicquid egerat apud illam. Unde Burgenſem electum à Burgenſi Epiſcopatu removit, quoniam in eum ab ipſo fuerat inſtitutus; ipſe verò ex eo perterritus humiliter obedivit. Cumque poſtmodùm fuiſſet electus, electionem recipere non præſumpſit; ſed cùm electoribus ſuis ad Apoſtolicam Sedem acceſſit, diſpenſationis gratiam obtenturus: & quidem obtinuit, ut experimento cognoſceret, quod in arca fœderis & virga continetur, & manna.) Eamdem hiſtoriam referunt Abbas Urſperg. *de bel. Philip. & Othonis, ad annum* 1125. Krantzius *lib.* 7. *Metrop. cap.* 9. & 17. Trithemius *in chron. anno* 1201.

b *Bambergen.*) De hac Eccleſia & Moguntina egi *in* 2
cap. cùm dilecta 22. *de reſcriptis*.

c *Herbipolenſi.*) Herbipolenſis civitas eſt in Germania, ſuffraganea Archiepiſcopi Moguntini, de qua Bucerus *in Belgico-Romano*.

d *Hildeſemen.*) Etiam eſt Eccleſia Cathedralis Germaniæ, de qua Bucelinus *in Germ. ſacra*.

e *Nonobſtante juramento.*) Prout Pontifex facere po- 3
teſt, ut probat Berojus *in c. quæ in Eccleſiarum, de conſtit. nu.* 165. Ipſum Conradum à Gallis poſteà ſceleratè occiſum fuiſſe refert Spondanus poſt Baronium *anno* 1204. *num.* 21. eumq; præſentis exceſſus arguit ipſe Innocentius *lib.* 2. *in editione Coloniæ*, *fol.* 276. dum illi ita ſcribit.

C. quondam Hildeſemenſi Epiſcopo.
Sine ſalutatione.

Quod tibi Apoſtolicæ ſalutationis alloquium denegamus, non ex malevolentia noſtra procedit: ſed cùm olim præter auctoritatem Apoſtolicæ Sedis, ad quam ceſſiones, depoſitiones, & translationes Epiſcoporum ſpectare noſcuntur, ad Herbipolen. Eccleſiam ab Eccleſia præſumpſiſſes Hildeſemen. tranſire, Archiepiſcopis & Epiſcopis Alemaniæ, ac tibi ipſi (ſi tamen ad te litteræ noſtræ pervenerunt) & tam Herbipolen. quàm Hildeſemen. Capitulo contra te litteras curavimus deſtinare: quas cùm ad eos, ad quos mittebantur, ſicut ex relatione curſorum noſtrorum accepimus, noverimus perveniſſe, ab ipſis juxta tenorem ipſarum in te credimus fuiſſe proceſſum. Sanè non erat nobis tutum in hoc articulo diſſimulare Apoſtolicæ Sedis injuriam, aut privilegiorum noſtrorum æquanimiter ſuſtinere jacturam, ne diſſimulatio in approbationem, & taciturnitas in conſenſum poſſet ab aliquibus allegari. Unde maluimus in te licèt olim dil. nobis, cùm in minori eſſemus officio conſtituti, aliquam exercere vindictam, quàm impunitus exceſſus traheretur à poſteris in exemplum. Miramur autem non modicum, & non ſine ratione movemur, quod contra nos auſus es ponere os in cœlum: aſſerens quod contra te nec citatum, nec victum non fuerat ſententia proferenda. Sed ecce, in quo alterum judicas, te ipſum condemnas: cùm tuum non fuerit de ſuperiori temerè judicare, & in eo quod in excuſationem tuam, immò potius accuſationem noſtram allegas, tertium membrum omiſeris, cùm in manifeſtis non ſit ordo judiciarius requirendus. Verùm utrum exceſſus tuus fuerit manifeſtus, conſcientiæ tuæ relinquimus diſcernendum; cùm non potuerit eſſe occultum, quod tam publicè factum fuit, & per totam Teutoniam publicatum. Tu etiam confeſſus videris de crimine, cùm in litteris ad nos directis, quas adhuc apud nos in teſtimonium reſervamus, Herbipolen. te præſumpſeris Epiſcopum appellare. Nec credere de facili debuiſſes, quod in odium tuum, aut in exaltationem alicujus, & depreſſionem alterius, duximus procedendum: cùm te dilexerimus, hactenus, & adhuc etiam (niſi fortè tu ipſe impedias,) diligimus: & non glorioſum, ſed periculoſum nobis exiſteret, in favorem alicujus in te proferre ſententiam, aut aliquem ex malevolentia condemnare. Omni ergo excuſatione ceſſante, ſi apud nos deſideras gratiam invenire, mandatum ſtudeas Apoſtolicum adimplere: non rediens ad Hildeſemen. Eccleſiam, & ab Herbipolen. recedens, ut tunc tandem, quem circa te in hoc etiam

ge-

Digitized by Google

gerimus affectum, evidenter agnoſcat.

ſ *Qui vocatur à Deo.*) Unde juſtè repelluntur à dignitatibus, qui ſe illis ingerunt, *l.2.§.47. ff. de origine juris.*

COMMENTARIUM.

4 Concluſio traditur, & probatur. Ex hoc textu ſequens deducitur aſſertio: *Epiſcopus, qui ſe propria auctoritate transfert de una Eccleſia in aliam, privatur utraque.* Probant eum textus *in c. non oportet 19. c. Epiſcopus 25. c. propter 26. c. ſicut, cap. mutationes, c. eos, c. ſi quis Epiſcopus, c. remoto, cap. ſuas, c. Epiſcopum, c. Epiſcopus 37. 7. qu.1. c. ſi tranſlatus, §. penult. 21. qu.2. c. petimus 11. qu.1. cap.1. de Cleric. non reſident.* Concilium Tribur. *can.*18. Aquiſgran. *can.*43. & 44. Benevent. *can.*13. *ſub Fabiano IX.* Nicænum *can.*15. Nannetenſe *can.*16. Can.14. 15. & 16. *Apoſtolor.* Arelat.1. *can.*2. & 22. & ſecundùm *can.*13. & tertium *can.*4. Tolet.2. *can.*2. Carthag.3. *can.*37. Pariſienſe ſub Ludovico *can.*13. Chalcedon.5. *can.*5. & 10. Leo magnus *epiſt.*84. Hilarius *epiſt.*1. *ad Tarracon. Epiſcop.* Damaſius *in confeſſione fidei*, relatus à Theodoreto *lib.*5. *hiſtor. c.*11. Julius I. *in epiſt. ad Euſebianos*; quæ & alia juris teſtimonia compilavit Anton. Auguſt. *in epitome juris, lib.*4. *tit.*77. & *lib.*7. *tit.*11. & *lib.*8. *tit.*31. *Novella* 3. *Juſtin.* Conſonat lex 26. *titul.*6. *partit.*2. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, & *de jure eccleſiaſt. lib.*1. *cap.*19. *nu.*28. & *de poteſt. Epiſcop.*2. *part. allegat.*119. Petrus Gregorius *lib.*16. *ſyntagm. c.*12. Duarenus *de ſacris eccleſiaſt. lib.*5. *c.*3. Cujacius *in c.*1. *de cleric. non reſident.* Solorzanus *lib.*1. *de jure Indiar. cap.*13. *nu.*103. Juſtelus *in notis ad* 48. & 129. *Eccleſiæ Afric.* Æneas Robertus *lib.*1. *rerum judic. cap.*7. Hieronymus Garcia *tom.*2. *polit. regul. difficult.* 1. *dub.*13. Michael. Rouſſelius *lib.*1. *hiſtor. Pontif. juriſd. cap.*4. *n.*6. pluribus relatis Illuſtriſſimus Joannes Martinez *diſcurſu* 1. *polit.*5.

5 Impugnatur tradita aſſertio. Verum præſens deciſio ut juri, & naturali libertati contraria, ſuſtineri nequit: nam juris diſpoſitio, per quam infringitur naturalis libertas, admitti non debet; ſed præſens diſpoſitio infringit naturalem libertatem: igitur ſuſtineri non debet. Probatur minor, nam diſpoſitio, ut quis à tali loco, vel civitate non recedat, infringit naturalem libertatem: *De ſua civitate ſtatuendi facultas libera eſſe debet* (ajebat Triphonius) *in l. in bello* 12. *ff. de captivis*; & Cicero *in oratione pro Balbo*, laudat jus illud, ne quis in civitate maneat invitus: vocat & fundamentum libertatis, ſui quemque juris retinendi, & dimittendi eſſe dominum. Romanorum jure unicuique licebat domicilium transferre ad libitum de civitate in civitatem, *l. filii, ff. ad municip.* Probant Petrus Herodius *lib.*10. *Pandect. titul.*11. *c.*3. Grotius *de jure belli lib.*2. *c.*25. *n.*24. Unde conditio illa non recedendi à certo loco, in teſtamento adjecta, tanquam contraria libertati, reiicitur, *l. Titio* 71. *ff. de condit. & demonſtr. l. qui manumittuntur, Cod. de operis libert.* docuerunt Cujacius *lib.*14. *obſerv. c.*27. Amaya *lib.*1. *obſerv. c.*6. Phebo *tom.*1. *deciſ.*139. igitur juris diſpoſitio, per quam denegatur facultas Epiſcopo mutandi ſedem & civitatem, tanquam libertati naturali contraria, ſuſtineri nequit. Secundò adverſus rationem hujus diſpoſitionis, quam ſacri canones aſſignant, videlicet ut tollatur ambitio, & occaſio ambiendi majorem Eccleſiam, *c.*1. *de cleric. non reſid.* ibi: *Manifeſta eſt enim*, & *c. ſi quis Epiſcopus*, ibi: *Ambierit majorem*, 7. *qu.*1. ſic argumentor: Cùm Epiſcopus transfertur de majori ad minorem, aut ad parem, non poteſt conſiderari hæc ratio, & tamen neque eo caſu hoc licet Epiſcopo, inconſulto Pontifice, ex præſenti textu, & *c. ſequenti*, ubi idem caſus proſequitur: ergo nec ratio ſuprà adducta defendi valet.

6 Ratio decidendi. Quibus argumentis minimè obſtantibus, vera eſt præſens aſſertio, cujus rationes variæ à Doctoribus aſſignantur. Prima, & communior ex eo, quia Epiſcopus cùm ſua Eccleſia matrimonium contrahit, adeò ut ſicut in matrimonio carnali triplex tempus conſideratur, videlicet matrimonii ſperati, cùm ſponſalia contrahuntur; rati, cùm matrimonium in facie Eccleſiæ celebratur; conſummati, cùm per conjunctionem fiunt conjuges una caro: ita ſimiliter in matrimonio ſpirituali contingit; nam matrimonium ſperatur, cùm Epiſcopus eligitur; ratum habetur, cùm à ſuperiore confirmatur: conſummatur, cùm ſequitur conſecratio, *c. ſicut* 3. 7. *qu.*1. *c. inter* 2. *hoc titul.* dixi *in c. noſti, de elect.* ſed maritus propria auctoritate ab uxore recedere non valet, & aliam ducere, *can.*5. *Apoſtol. c. conjugatus, c. ſanè, de converſ. conjug.* Baſilius *de matrim. lib.*7. *c.*25. igitur ſic ſimiliter Epiſcopus non poteſt deſerere ſponſam propriam, & tranſire de una Eccleſia in aliam. Secunda ratio provenit ex ambitione, & avaritia, qua inſimulatur, qui relicta propria Eccleſia ad aliam ſe transfert: quam præ oculis habentes primi Eccleſiæ Patres, hujuſmodi tranſlationes improbarunt. Concilium Nicænum *can.* 13. juxta verſionem Piſani: Leo relatus à Gratiano *in c. ſi quis Epiſcopus* 31. 7. *q.*1. Antherus Papa *epiſt. ſua unica*, ibi: *Avaritiæ quoque cauſa, vel præſumptionis, aut propriæ voluntatis non ſunt Epiſcopi mutandi de civitate in civitatem*, Gregorius Magnus *lib.*3. *regeſtr. epiſt.*20. D. Iſidorus *lib. de ſummo bono, c.*34. Agnoverunt Joannes Buſeus *de ſtat. hom. c.*1. §.5. *pag.*146. Bobadilla *lib.*1. *polit. c.*3. *n.* 68. Machado *tom.*2. *ſummæ, lib.*4. *tract.*1. *document.*2. Accedunt innumera damna ex hujuſmodi tranſlationibus provenientia; qui enim hujuſmodi tranſlationibus inhiabant, gregi ſuo, non paſcendo, ſed expilando incumbebant, de profectu animarum parum curantes, tantùm quaſi mercenarii manentes, & redditus, quos in pauperes erogare tenebantur, expenſis in futuram tranſlationem inſumendis reſervabant, qui eſſent pinguiores Epiſcopatus tantùm in mente habentes; quæ & alia incommoda, ut tranſlationes etiam cum ſuperioris auctoritate factas impugnaret Robertus Bellarminus, virtute, & ſapientia præclarus, propoſuit Clementi VIII. cujus verba refert Diana *part.*11. *tract.*1. *reſolut.*40. & noſtris temporibus non minùs graviter, & eleganter Illuſtriſſimus Fr. Joannes Martinez *diſcurſ.*1. *polit.* Accedit, nam valet argumentum de militia cœleſti ad terreſtrem, & è contra, *c.*1. *de renunc.* ſed miles militiæ terreſtris adſcriptus matriculæ unius legionis, non poteſt eam propria auctoritate deſerere, & in aliam ſe transferre, *l.*3. §. *qui ſtationis*, & §. *deſertor, ff. de re milit. l.*1. *C. de deſertorib. lib.*12. Petrus Gregorius *de repub. lib.*11. *c.*7. *n.* 10. niſi ſuperioris licentia à prima abſolvatur, & in numeris ſecundæ referatur, *l. unica*, §. *finali, ff. de bonor. poſſeſſ. ex teſtam. militis*: ergo nec Epiſcopus inconſulto R. Pontifice poteſt Eccleſiam propriam deſerere, & ad aliam tranſire.

Nec obſtant difficultates ſuprà adductæ: Non prima; doctrina enim in ea allata procedit, niſi publicè interſit, ne quis migret à propria civitate in aliam, vel niſi tacitè, aut expreſsè actum, ſeu conventum ſit, ne irrequiſito, ſive inconſulto ſuperiore liceat mutare domicilium. Tunc enim non licèt propria auctoritate de una in aliam civitatem tranſire, *l. unica, C. de privileg. corporat. lib.* 11. juncto Petro Gregorio *lib.*35. *ſyntagm. c.*18. *l. finali, Cod. de ſervis fugit.* juncto Grotio *ubi ſupra*: quæ omnia concurſunt in præſenti caſu; nam intereſt Eccleſiæ, ne tranſlationes ab Epiſcopis propria auctoritate fiant, ob incommoda ſuprà relata. Deinde pactum celebratur tempore contractus matrimonii inter Epiſcopum & Eccleſiam tacitè, ne liceat eam deſerere propria auctoritate; quare Epiſcopus ratione libertatis naturalis non poteſt mutare ſedem, aut in aliam Eccleſiam migrare. Accedit, nam ſi ſervus manumittatur eo pacto, ut certæ Eccleſiæ inſerviat, ab ea recedere non poteſt, *c. eo libentius* 6. *de ſervis non ordin.* igitur Epiſcopus, qui electionem ſuam acceptando, tacitè promiſit ab Eccleſia non recedere, non poteſt propria auctoritate ab ea migrare, & in aliam tranſire. Nec ſecunda difficultas refragatur; nam licèt Franciſcus Duarenus exiſtimaverit, totam præſentis prohibitionis rationem conſiſtere in ambitione vitanda; verius eſt tamen, rationem finalem eſſe indiſſolubilitatem vinculi matrimonii inter Epiſcopum & Eccleſiam celebrati, ut dicitur *in d. c. mutationes, c. ſicut* 7. *q.*1. unde etſi ceſſet ratio ambitionis, cùm Epiſcopus de majori ad minorem, ſeu ad æqualem ſe transfert; tamen quia manet ratio vinculi matrimonii, nec ea tranſlatio propria auctoritate facta licita eſt. 7 Diſſolvuntur difficultates.

Verum adhuc præſenti aſſertioni primò obſtat textus *in c. per tuas* 10. *de voto*, in illis verbis: *Reſignes regimen Eccleſiæ memoratæ, ac reddas altiſſimo vota tua.* Ex quibus deducitur, Epiſcopum poſſe propria auctoritate de propria Eccleſia tranſire in Eccleſiam regularem. Augetur hæc difficultas *ex c. quoad tranſlationem, de renunc.* ubi expreſsè deciditur, non licere Epiſcopo deſerere propriam Eccleſiam, ut Religionem ingrediatur. Pro hujus difficultatis ſolutione Suarez *de relig. to.*3. *lib.*1. *c.*19. & 20. Hieronymus Garcia *tom.*1. *polit. regul. pag.* 105. Balboa *in c.*3. *de jurejur. n.*57. & 58. affirmant textum *in d. c. per tuas*, loqui & procedere in Epiſcopo electo tantùm, non confirmato, vel conſecrato, qui poteſt migra- 8 Exponitur cap. per tuas, de voto.

re in

Digitized by Google

ſe in aliam Eccleſiam, cùm adhuc nec per confirmationem dicatur factum ratum. Sed hæc ſolutio refellitur ex illis verbis, *Regimen reſignes*, in quibus ſupponitur, Epiſcopum jam habuiſſe regimen propriæ Eccleſiæ, quod obtinere non poterat ante confirmationem, *c. noſti*, cum ibi adductis, *de elect.* Hac ergo omiſſa interpretatione dicendum eſt, in eo textu Epiſcopum ut votum religionis adimpleret, potuiſſe Epiſcopatum deſerere, quia R. Pontifex in eo caſu conſultus illi facultatem conceſſit deſerendi propriam Eccleſiam, & Religionem ingrediendi: quare petita prædicta facultate, rectè potuit Religionem ingredi.

9 Intelligitur textus in c. ſicut 7. q. 1.

Secundò adverſatur textus *in c. ſicut 7. q. 1.* in illis verbis: *Apoſtolica, vel regulari mutatione*. In quibus docetur, poſſe Epiſcopum tranſire de una Eccleſia in aliam Apoſtolica mutatione, & etiam regulari, videlicet ſi profiteatur vitam regularem: igitur Epiſcopus propria authoritate Eccleſiam deſerere, & in aliam regularem ſe transferre poteſt. Augetur illius difficultas; nam ejus tempore prohibitum erat Epiſcopis Religionem ingredi, aut vitam monaſticam profiteri, *c. hoc nequaquam 7. q. 1.* plura adducunt Ant. Auguſt. *in epitome*, *lib. 9. tit.* 3. Gibalinus *de clauſura diſquiſit.* 3. *c.* 2. §. 4. igitur ob regularis vitæ mutationem non licet Epiſcopo Eccleſiam deſerere. Pro hujus textus expoſitione dicendum eſt, in eo caſu licere Epiſcopo ob Regularem vitam Religionem ingredi, & Eccleſiam propriam deſerere, petita R. Pontificis licentia, non autem propria auctoritate: nec hoc textus negat, licèt expreſsè non affirmet, deſiderari licentiam R. Pontificis, cùm adeſt juſta cauſa deſerendi propriam Eccleſiam. Temporibus enim Evariſti ejus textus auctoris, non ita compertum erat, adſtante juſta cauſa deſiderari Pontificis licentiam, ut quamplures non exiſtimaverint ſufficere juſtam cauſam, & ea adſtante poſſe Epiſcopum propria auctoritate ſe transferre in aliam Eccleſiam: quare Pontifex dum juſtas cauſas translationis recenſuit, omiſit licentiam Pontificis, cùm adhuc non conſtaret concurrente juſta cauſa neceſſariam eſſe. Nec augmentum difficultatis obſtat, cui ſatisfaciendum eſt ex adductis pro expoſitione textus *in c. quoad translationem* 10. *de renunc.* & adductis à Gibalino *ubi ſupra*.

Tertiò refragatur textus *in c. illud* 5. *de clerico excom.* ubi proponitur alia pars noſtri textus, & refertur Epiſcopum Hildeſemenſem, non petita à Pontifice ſe transferendi licentia, relicta propria Eccleſia, in Herbipolenſem ſe tranſtuliſſe. Conſultus Innocentius III. juſſit Archiepiſcopo Magdeburgen. ut cùm hoc eſſet notorium, niſi intra 20. dies rediret in propriam Eccleſiam, eum excommunicationis mucrone feriret. Sed cùm eum excommunicaſſet, ille nihilominus divina officia celebravit: & cùm R. Pontificis conſpectui præſentaretur, Pontifex reſcripſit, quod licèt inculpabilis exiſtat, quia tamen in dubiis tutior pars eſt eligenda, gratiam faciebat abſolutionis, nulla injuncta pœnitentia: ex quo textu apertè conſtat, Epiſcopum, de quo in noſtro textu, inculpabilem extitiſſe, & ſic eum R. Pontificem declaraſſe: igitur non rectè in præſenti aſſeritur, Hildeſemenſem Epiſcopum ob tranſitum de una Eccleſia in aliam, utraque privandum eſſe; quod etiam innuitur *in c. illud*, *de major. & obed.* ubi in eadem ſpecie valdè reprehenditur Hildeſemenſis Epiſcopus. Cui difficultati ut ſatisfaciamus, ſciendum eſt, *in d. c. illud*, *de Clerico excom.* non agi de puniendo delicto in translatione perpetrato, ſed de cenſura incurſa ex eo, quod poſt ſententiam excommunicationis in ipſum promulgatam Epiſcopus auſus fuerit celebrare divina officia: ſed quia allegavit ſe juſta ignorantia excuſari, quia putabat Epiſcopum Magdeburgenſem, eo quòd tantùm eſſet judex delegatus, non ordinarius, non poſſe in eum ſententiam excommunicationis proferre, niſi prius editis litteris, juxta textum *in c. cum in jure de officio deleg.* ideò cùm hac ignorantiæ cauſa excuſaretur ab irregularitate, quæ contrahitur ex celebratione poſt excommunicationem incurſam, *c.* 1. cum vulgatis, *de clerico excommunicato min.* inde ab Innocentio III. inculpabilis quoad eam cenſuram declaratur; non tamen ideò Epiſcopatum retinuit, immò potiùs tam una, quàm alia Eccleſia privatus fuit, ut conſtat ex præſenti textu, & *c. ſeq.* necnon ex epiſtola Innocentii ſuprà relata.

10 Exponitur textus in c. illud 5. de clerico excom.

C A P U T IV.

a Idem *Bambergenſi Epiſcopo*, *&* *Magiſtro Præpoſitino*, *Scholaſtico Moguntino*.

Licèt in tantùm Apoſtolicæ Sedis extendatur auctoritas, ut nihil præter ejus auctoritatem in cunctis Eccleſiarum negotiis rationabiliter diſponatur, utpotè quæ canones, quibus forma eccleſiaſticæ conſtitutionis exprimitur, vel edidit, vel ab aliis editos approbavit, ſuum receptione, ac approbatione faciens, quod inventione, vel editione videbatur forſitan alienum; quædam tamen ſibi quodammodo ſpecialiter, & ſingulariter reſervavit, ut præter ſpecialem auctoritatem ipſius, nec jure agi debeant, nec attentari valeant cum effectu. In his ſpecialiter translationes Epiſcoporum, non tam conſtitutio canonica, quàm divina, ejus tantùm poteſtati commiſit: ut ſicut legitimum matrimonii vinculum, quod inter virum, & uxorem homo diſſolvere nequit, Domino dicente in Evangelio, Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet: ſic & ſpirituale fœdus conjugii, quod inter Epiſcopum eſt, & ejus Eccleſiam, quod in electione initiatum, ratum in confirmatione, & in conſecratione intelligitur conſummatum, ſine illius auctoritate ſolvi non poteſt, qui ſucceſſor eſt Petri, & Vicarius Jeſu Chriſti. Hoc autem C. quondam Hildeſemenſis Epiſcopus non attendens, licentia noſtra, nec poſtulata, nec habita, contra canonicas ſanctiones, & in injuriam Apoſtolicæ Sedis, cujus ſuper hoc fuerat, & requirendus, & obtinendus aſſenſus, ad Herbipolen. Eccleſiam ab Hildeſemenſi, non auctoritate noſtra, ſed propria temeritate tranſivit, & adminiſtrationi ejus ſe ingerens, Herbipolen. ſe fecit Epiſcopum nominari. Nec illa felicis recordationis C. Papæ prædeceſſoris noſtri indulgentia, quam impetraſſe refertur, in hoc præſumptionem excuſat ipſius, ſed ambitionem accuſat, utpotè quæ ipſum reddidit de ambitione notabilem, non auctoritatem contulit ad aliam Epiſcopalem Eccleſiam tranſeundi: cùm ſit expreſſum in ea, quod ſi ad majorem forſitan vocaretur dignitatem, eam ſibi liceret aſſumere, dum tamen ei nihil de ſtatutis canonicis obviaret. Unde licèt forſan aliquibus videatur, ut indulgentiæ occaſione illius ad dignitatem poſſit tranſire majorem; ad parem tamen ipſi tranſire non licuit, cùm in majori dignitate propter majorem utilitatem faciliùs ſoleat diſpenſari. Præterea cùm poſtulatio, ſicut electio, examinari ſoleat diligenter, & tenor ejuſdem indulgentiæ non ſolùm videatur poſtulationis examinationem, ſed perſonæ etiam reſervaſſe, ſubjungens, *Dummodo nihil appareat, quod tibi de canonicis obviet inſtitutis*: antequam per eum poſtulatio examinata fuiſſet, cui fuerat facienda, nulla debuerat ratione tranſire: & licèt tantæ præſumptionis exceſſus ad aures noſtras publica referente fama veniſſet, diſtulimus tamen procedere contra ipſum, donec litteras ejus recepimus, in quibus ſe nobis Herbipolenſem Epiſcopum appellabat. Unde poſtmodum præſumptionem ipſius debita volentes animadverſione punire, quibuſdam Eccleſiarum Prælatis in Theutonia conſtitutis diſtrictè præcepimus, ut cum factum hujuſmodi non poſſet in partibus ipſis non eſſe notorium, niſi dictus C. infrà viginti dies poſt ſuſceptionem litterarum noſtrarum ab Herbipolenſis Eccleſiæ adminiſtratione ceſſaret, eum excommunicatum auctoritate noſtra non differrent publicè nuntiare, & excommunicationem ejus facerent pulſatis campanis, & candelis extinctis, feſtivis diebus, & Dominicis innovare. Quamvis in manifeſtis non ſit ordo judiciarius requirendus, & ipſe videretur confeſſus de crimine, cùm in litteris ad nos directis ſe præſumpſiſſet Herbipolen. Epiſcopum nominare: nos tamen ad evincendam omnem malitiam, in litteris noſtris commonitionem duximus præmittendam; & cum poſtmodùm etiam ad bonum obedientiæ

tevo-

revocare volentes, ipſi non pręmiſſa ſalutatione mandavimus, ut omni excuſatione ceſſante, ſi apud nos vellet gratiam invenire, mandatum Apoſtolicum adimpleret. Quia verò, nec ſic ei vexatio prębuit intellectum, quin eo fortiùs in ſua pertinacia perduraret, quo amplius nos videbat de ſua correctione ſolicitos, cùm poſtquam alius de mandato noſtro fuit in Epiſcopum Hildeſemen. electus, & etiam confirmatus, ſe ipſe pręſumpſerit Hildeſemen. Epiſcopum nominare, & electum ipſum, & Eccleſiam per ſuos ſecerit multipliciter moleſtari, Apoſtolicæ Sedis injuriam diſſimulare nolentes, ipſum in feſto Principis Apoſtolorum pręſentibus nuntiis ejus inter Miſſarum ſolemnia excommunicatum publicè nuntiavimus, mandantes ſententiam latam à nobis per Theutoniam publicari. Volentes igitur de facto ipſius per veſtras reddi litteras certiores, & utrum ſervaverit ſententiam noſtram, utrum prorſus ab Eccleſia Herbipolenſi receſſerit, & in Hildeſemenſi nihil ſibi penitus vindicaverit, utrum ſe humiliare curaverit, & an ſuum recognoſcat exceſſum, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus inquiratis ſuper præmiſſis omnibus diligentiùs veritatem; & quod inveneritis, per veſtras nobis litteras fideliter intimetis, ut in eum, ſi adhuc contumax fuerit, manus noſtras ampliùs aggravemus, vel ſi miſericordia dignus extiterit, ſecundùm benignitatem Apoſtolicæ Sedis illam miſericordiam cum illo faciamus, per quam nervus eccleſiaſticæ diſciplinæ minimè diſſolvatur. Volumus pręterea nihilominus, & mandamus, ut Herbipolen. Canonicis ſub pœna excommunicationis ex parte noſtra diſtrictius injungatis, totum tenorem pręſentium litterarum in litteris veſtris, quas eis ſuper hoc à vobis dirigi volumus, exponentes, ne quid eorum ignorent, ne donec ipſe Epiſcopus abſolutionis gratiam meruerit obtinere, ipſi communicare, vel obedire pręſumant: & ut ipſum Capitulum in eo puniatur, in quo deliquit, ad alicujus electionem ſine noſtro ſpeciali mandato procedere non attentent. Quod ſi contra pręſumpſerint, hujuſmodi factum irritum decernimus, & inane. Super his autem omni gratia, & timore poſtpoſitis taliter procedatis, quod prudentiam, & devotionem veſtram debeamus meritò commendare, nec in eo incurratis offenſam, ex quo debetis gratiam promereri, cùm veritas nobis nequeat occultari. Datum Laterani 7. Calend. Februar.

N O T Æ.

1 a *IDem.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 4. & in epiſtolis Innocentii editis Coloniæ, *fol.* 418. ex quo regeſtro reſtitui litteram hujus textus. In eo tantùm agitur de Epiſcopo Hildeſemenſi, de quo in textu antecedenti, ex cujus commentario facilè ſententia Innocentii in præſenti textu percipitur.

T I T U L U S VIII.

De Authoritate, & uſu Pallii.

C A P U T P R I M U M.

a Clemens.

CUm ſuper aliqua re, &c. *Et infrà*: Quæſiviſti etiam, quomodo intelligatur, quod in *b* forma traditionis pallii continetur, videlicet: Tradimus tibi pallium, ut utaris eo infra Eccleſiam tuam. Quod ita intelligitur, infrà Eccleſiam tuam, ideſt quamlibet Eccleſiam provinciæ tuæ. Si verò te ſacris indutum veſtibus Eccleſiam proceſſionaliter, vel alio modo exire contigerit, tunc pallio uti minimè debeas.

N O T Æ.

1 a *CLemens.*) Nec ex hac, nec ex ſecunda collectione conſtat, cui miſſa ſit hæc deciſio: varias enim ſcripſit epiſtolas Clemens III. quas in vetuſto codice MS. ſe legiſſe teſtatur Jacobus à S. Carolo *in Bibliotheca*, *in Clem. III.* De eo autem egi *in c. ex parte*, *de reſcriptis*.

2 b *Forma traditionis.*) Quæ ita concipitur: *Ad honorem omnipotentis Dei, & B. M. ſemper Virginis, ac Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, necnon Eccleſiæ N. tibi commiſſæ, tradimus tibi pallium de corpore B. Petri ſumptum, in plenitudinem Pontificalis dignitatis, ut utaris eo intra Eccleſiam tuam certis diebus, qui exprimuntur in privilegiis Eccleſiæ tuæ, conceſſis a R. Sede.* Refert Vicecom. *to. 4. de ritibus Miſſæ. lib. 4. c. 9.* aliam ſimilem ex Baronio refert Lantdmet. *lib. 2. de veteri Clerico*, *c. 97.* aliam etiam adducit Goldaſtus *de rebus Boemiæ*, *in appendice c.* 1. Originem hujus pallii repetunt, & illuſtrant Morinus *de ſacris ord. in notis n.* 19. Andreas Sauſay *de myſticis Galliæ Script. c.* 3. ubi formam ipſius pallii tradit, & uſq; *ad c.* 12. de uſu hujus pallii agit: necnon titulum hunc illuſtrat, & poſt eum Franc. Florens: quibus illud addendum duxi, novum non eſſe per pallii traditionem, quandam ſupremæ Majeſtatis authoritatem conferri, ut feciſſe Imperatores Romanos, ex litteris Imperatoris Commodi ad Clodium Albinum, apud Capitolinum *in Albino*, liquet: *Ut tibi inſigne aliquod Imperialis dignitatis accedat, habebis utendi coccinei pallii facultatem, me præſente, & ad me, & cum mecum fueris.*)

C O M M E N T A R I U M.

3 Concluſio probatur. EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Archiepiſcopi intra Eccleſias ſuarum provinciarum pallio uti poſſunt, non extra.* Probant textus *in c. pallium 6. contra* 8. 100. *diſt. c. ad honorem, c. ex tuarum, c. cùm ſit, hoc tit. c. ſuffraganeis* 11. *c. bonæ* 23. in integra, *c. quod ſicut* 28. §. *ſuper*, *de elect. c.* 1. *de tranſlat. Epiſc. c. antiqua, de privil.* Gregorius I. *lib. 4. ep.* 54. *ad Marian. Epiſcopum Raven.* ibi: *Apoſtolicæ Sedis benevolentia, & antiquæ conſuetudinis ordine provocati, fraternitati tuæ, quam in Raven. Eccleſiæ gubernationis ſuſcepiſſe conſtat officium, pallii uſum prævidimus concedendum: quo non aliter te uti memineris, niſi in propria tuæ civitatis Eccleſia, procedens à ſalutatorio ad ſacra Miſſarum ſolemnia celebranda: peractis verò Miſſis, idem in ſalutatorio rurſus curabis deponere.* Idem *lib. 7. ep.* 31. ibi: *Itaq; pallium ad ſacra Miſſarum ſolemnia utendum ex more tranſmiſimus.* Et *ep.* 114. *Secundùm poſtulationis tuæ deſiderium pallii te uſu, quod intra Eccleſiam tuam habere debeas, ad ſacra tantùm Miſſarum ſolemnia celebranda, Deo auctore prævidimus honorandum.* Urbanus II. *in ep. ad Berengarium*, ibi: *Pallio itaq; in Miſſarum ſolemniis intra Eccleſiam ſolummodo uti debetis.* Idem *in ep. ad Æliam*, ibi: *Præterea fraternitati tuæ pallii uſum ex more concedimus, ut eo inter Miſſarum ſolemnia dumtaxat utaris.* Synodus Conſtantinop. 4. Generalis, *c.* 27. ibi: *Pallio Epiſcopi ne ultra ſtatuta loca, & tempora utantur, ne ſignum ſit ſuperbiæ, & arrogantiæ.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti, & de jure eccleſ. lib. 1. c. 7. & de pot. Epiſc. tit. 4. n.* 40. quibus addendi ſunt Acunna, & Joannes Dartis *in d.* 100. *diſt.* Sanch. *lib. 7. conſ. c. 1. dub.* 16. Vighell. *in method. juris canon. pag.* 334. Fragoſo *de regim. Chriſt. Reip. to. 2. lib. 2. diſp. 17.* §. 2. Cæſar *de eccleſiaſt. hierarc. 1. p. diſp.* 3. §. 2. Azor. *2. p. moral. lib. 5. c.* 34. Lotherius *lib. 1. de re benef. c.* 22. Vicecomes *vol. 4. de ritib. Miſſæ, lib. 4. c.* 26. Sauſay *de myſticis Galliæ ſcriptor. c. 9. de pallio*, Lantdmeter. *lib. 2. de veteri clerico*, *c.* 97. Juretus *in notis in Ivon. ep.* 250. Paneirola *lib. 1. var. c.* 20. Germonius *lib. 3. c.* 7. Solorzanus *tom. 2. lib. 3. c. 7. &* 54. Bulengerus *lib. 1. opuſc. c.* 10. Carrier. *tom. 2. Digeſt. fidei*, *tit. de pallio*, Opingius *de jure*

inſi.

inſignium, *c.2.ſect.3.§.4.n.5.* & alii infra referendi. Franc. Florens, & Acoſta *ad hunc tit.*

4 Ratio dubitandi. Hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam licèt Archiepiſcopi non poſſint extra ſuam provinciam juriſdictionem exercere, tamen pallium, quod eſt inſigne ſuæ dignitatis, ubiq; deferre valent, ut probatur *ex l.1.ff. de officio Proconſulis*, in illis verbis: *Proconſul ubiq; quidem proconſularia inſignia habet, poteſtatem non exercet, niſi in ea provincia, quæ ei decreta eſt.* Ex quo textu deducitur, Proconſulem poſſe inſignia ſuæ dignitatis, etiam extra provinciam deferre, licèt nullam juriſdictionem exercere valeat: igitur ſimiliter, & Archiepiſcopus pallium deferre poteſt. Augetur hæc difficultas ex eo, nam ſi ideò Archiepiſcopus non poteſt deferre pallium extra ſuam provinciam, quia ejus delatio denotat actum juriſdictionalem; ob eamdem rationem, nec intra provinciam in Eccleſiis ſuffraganeorum deferre poſſet, cùm in eis, nec clericos ordinare, nec juriſdictionem exercere illi permittatur, *c.conqueſtus*, *§.ſi Epiſcopus*, *c.per ſingulas*, *& per totam 9.q.3.* igitur ſi intra provinciam in Eccleſiis ſuffraganeorum deferre valet, etiam extra provinciam deferre poterit.

5 Pallii variæ acceptiones. Hac dubitandi ratione non obſtante, vera eſt ſupra tradita aſſertio, ad cujus expoſitionem, & rubricæ explicationem, ſciendum eſt, Pallium ita dictum eſſe, vel à pellibus, propterea quod ſuper indumenta pellicea veteres illud induebant, teſte Iſidoro *lib.10.originum,c.24.* vel à verbo Græco *πάλλομαι*, quod eſt *vibror*, *agitor*; nam circa collum ſuper humeros vibratur, ſeu circumvolvitur: cui etymologiæ ſuffragatur Tertullianus, qui *lib.de pallio*, pallium Græcam vocem eſſe affirmat, atque à Græcis ad Latinos tranſlatam fuiſſe, ibi: *Pallium, etſi Græcum magis, ſed lingua jam penes Latium eſt, cum voce veſtis intravit*: ubi notant Pamelius, Zerda, & Ambianas. Alii etiam pallii verbum à *Palam*, deducunt, eo quòd exterior veſtis ſit, & palam geſtetur. Ita ex Varrone, & aliis docet Sofranis *in Davidem, de re veſtiaria c.3.* Ex his variis acceptionibus pallii diviſio facilè notari poteſt. Primò enim aut largè, aut ſtrictè ſumitur: largè quidquid ad operiendum aſſumitur, pallium dicitur; unde coopertoria menſalia, ſtratoria; pallii nomine continentur: unde Ovidius lectuli opertoria, pallia dixit *lib.2.eleg.*

Eſſe quid hoc dicam, quòd tam mihi dura videntur
Strata, nec in lecto pallia noſtra ſedent.

In ſacris etiam litteris ita accipitur. Ruth.*c.3.verſu 4.* ibi: *Quando ierit ad dormiendum, nota locum, in quo dormiat, veniesq; & diſcooperies pallium.* Apud Iſai.*c.28.verſu 20.* ibi: *Coangustatum eſt ſtratum, ita ut alter decidat, & pallium breve utrumque operire non poteſt.* In jure etiam noſtro coopertorium altaris palla, ſeu pallium dicitur, *c.præſens 20.q.3.c.2.de conſuet.* Strictè verò pallium ſumptum dupliciter adhuc accipitur, impropriè, & propriè: impropriè accipitur pro omni veſte, non ad hominem induendum, ſed ad amiciendum comparata; in quo ſenſu pallii vox complectitur omnes veſtes exteriores, quæ tunicis injectæ, ſeu ſuper inductæ, alienis aſpectibus primæ ſe offerunt. Iſidorus *lib.19.etymolog.c.24.* & 25. quo in ſenſu accipitur apud Matth. *verſ.40.* ibi: *Si quis à te vult auferre tunicam, dimitte ei & pallium.* Expoſuit Sofranis *d.tract.de re veſtiaria,c.2.* propriè verò ſumptum pallium certam ſpeciem veſtis exterioris tantùm complectitur, quæ longe, lateque diffuſa, aliis veſtimentis ſuperindui ſolet; & pallium hoc modo acceptum, duplex eſt: commune, & ſacrum. Commune, veſtis erat quotidiana diverſarum gentium, præſertim Græcorum; ſicut enim Romani toga utebantur, ita Græcorum proprium erat pallium; inde Græci palliati dicebantur. Suetonius *in Auguſto*, ibi: *Inter varia munuſcula, togas inſuper, & pallia diſtribuit, lege propoſita, ut Romani Græco, Græci Romano habitu uterentur.* Tertullianus *de pallio*, ibi: *Ut hoc pallium, etſi Græcum magis, ſed lingua jam penes Latium eſt.* Erat etiam pallium inſigne Philoſophorum, ut ex Apulejo, & Capitolino probat Savarus *ad Sidonium lib.4.ep.11.* De forma hujus pallii communis late agunt Sofranis *ubi ſup.* Lazarus Veiſ. *de re veſtiaria*: & de forma pallii clericalis Sauſay. *in Panopl.cler.lib.5.c.6.* Sacrum pallium non omnibus commune, varie etiam accipitur: aliquando pro ſuperiori veſte Epiſcopi, quæ vulgò mozetta dicitur, ut ex Venantio, & aliis probat Vicecomes *d.lib.4.c.2.* plerumq; etiam pro ſtola à Diaconis deferri ſolita. Vualfridus Strabo *de vaſis, & veſtibus, c.24.* ibi: *Sylveſter ordinavit, ut Diaconi dalmaticis in Eccleſia uterentur, & pallio linoſtimo eorum læva tegeretur.* Frequentius pro habitu monachi, D.Hieronymus in oratione ad Salvianum, ibi: *Sicut è contrario aliis non prodeſt vile palliolum.* Caſſinus *de habitu monach*, ibi: *Anguſto palliolo; tam amictus humilitatem, quam utilitatem pretii, compendiumque ſectantes, colla pariter, atque humeros tegunt.* Salvianus *lib.4. de Eccleſ.* ibi: *Licèt religionem veſtibus ſimules, licèt fidem cingulo adſeras, licèt ſanctitatem pallio mentiaris.* Notat Savarus *ad Sidonium lib.4.ep.9.verſ. Sub pallio.* Et pallium fuiſſe olim propriam veſtem Chriſtianorum, probat Baronius *anno 57.n.94.& anno 197.ex n.7.*

6 Exponitur cap. ſi quis virorum, 30. diſt. Ex his venit intelligendus textus *in c. ſi quis virorum, 30. diſt.* in illis verbis: *Si quis virorum putaverit ſancto propoſito (ideſt continentiæ) convenire, ut pallio utatur, tamquam ex eo juſtitiam habiturus, & reprehendat, vel judicet alios, qui cum reverentia birris utuntur, & alia veſte communi, quæ in uſu eſt, anathema ſit.* In cujus expoſitione varia adduxerunt Turricremata, & Acunna *ibi*: quibus omiſſis verus illius textus ſenſus ex ſupra dictis provenit; cùm enim monachi Euſtachiani pallio, ideſt proprio habitu monachorum uterentur, eo quaſi ſanctitatis nota gloriantes, & ſuperbientes cæteros etiam eccleſiaſticos aſpernabantur, eo quòd birris, aut alio communi utebantur habitu: quare Patres Concilii Gangrenſis decreverunt, eos anathematis mucrone eſſe feriendos, ex eo, quod contemnerent alias eccleſiaſticas perſonas, non pallio, ſed birris utentes. Ita illum textum acceperunt Zonaras *ibi*, & Severinus Binius, Gazeus ad Caſſianum *lib.1.c.7.* Baronius *tom.2. anno 261.* Sed adhuc ſupereſt examinare, quid per birros intelligant Patres in eo canone, dum docent, contemnendos non eſſe birris utentes. Et ſciendum eſt, quod licèt birrus, aliquando accipiatur pro pileo, aut tegumento capitis, ut probat Pancirola *lib.1.c.81.* propriè tamen ſignificat veſtem, tam apud eccleſiaſticas, quàm alias perſonas uſitatam; de ſervis enim ſtatuitur *in lib.1.Cod.Theodoſiani de habitu, quo uti oportet*, in hunc modum: *Servos omnium, quos tamen conſtat ſolicitudine militiæ non teneri, aut birris uti permittimus, aut cucullis.* Et Epiſcopis in uſu fuiſſe birros, conſtat ex actis D.Cypriani Martyris, ubi legitur, cùm ipſe decollandus eſſet, primùm exuiſſe ſe birro. Refert Baronius *d.anno 261.* ex ſermone 40. D. Auguſtini, ubi clericorum diſciplinam proponens, ait: *Nemo det birrum, vel tunicam lineam, aut aliquid, niſi in commune de communi accipiat.* Gregorius Turon. *lib.2. hiſtoriæ, c.1.* ubi de Turonenſi Epiſcopo ait: *Ille autem ad ſatisfaciendum coram populo prunas ardentes in birrum ſuum poſuit.* Palladius de S.Athanaſio *in ep. Lauſiaca, c.51.* Unde exiſtimo, birrum eſſe veſtem illam, quam nos appellamus mozettam, quæ cum ipſo pallio habet ſimul contextum birretum ad tegendum caput: licet hodie ob ejus brevitatem tegendo capiti non deſerviat. Plura de his birris, tam pretioſis, quam vilibus, Bulengerus *lib.1.opuſc.cap.9.* Lælius Biſciola *lib.2. horarum ſucceſſivarum, c.16.nu.8.* Gabriel Pennotus *lib.1. hiſtor. canon. regul. c.22.* Theophilus Raynaud. *in opuſc. de pileo, c.13.* Acunna *in princ. 100. diſt.* Cujacius *ad tit. Cod. de veſtibus oloberis, & olobericis, & ad tit. C. quæ res venire*, Marquez *in origine eremitarum, c.7.§.8.* Meurſius *in gloſſario, verbo Birretum*, & nos *in c. penult. de vita, & honeſt. cler.*

7 De origine pallii Archiep. Omiſſis aliis pallii acceptionibus, ut ad noſtrum perveniamus, quod proprium eſt Archiepiſcoporum, ut ejus originem repetamus, ſciendum eſt, quod ſicut olim apud Hebræos in ſacerdotio Judaico tantùm ſummus Sacerdos deferebat laminam in fronte, ita tantùm ſummus Pontifex primis Eccleſiæ temporibus pallium deferebat, & ab ea lamina pallium hoc originem traxiſſe, teſtantur Albinus Flaccus *de divinis officiis, c. Quid ſignificent veſtimenta*, ibi: *Pallium Archiepiſcoporum ſuper omnia indumenta eſt, ut lamina in fronte ſolius Pontificis.* Rupertus *lib.1. de divinis officiis, c.27.* *Eſt tamen octavum Archiepiſcopis indumentum pro aurea lamina, quod dicitur pallium, ab Apoſtolica Sede datum.* Apud Ægyptios etiam legimus, ſacerdotes honoratiores pallium detuliſſe in ſignum ſuperioris poteſtatis, ut probat Baptiſta Pius *in annotationib. poſterioribus, c.96.* extat *tit.1. theſauri critici, pag.449.* Igitur ſive originem pallii repetamus à lamina ſummi Pontificis, ſive à rationali, ut voluit Alcuinus *lib. de divin. officiis*, ibi: *Pro rationali nunc Summi Pontifices, quos Archiepiſcopos dicimus, pallio utuntur*; conſtat primis Eccleſiæ temporibus tantùm R. Pontificem illud geſtaſſe, Polydor. Virgil. *lib.4. de invent. rerum, c.22.* cœpit autem aliis Archiepiſcopis ejus uſus concedi, licèt circa Pontificem, qui illud conceſſiſſet, apud ſcriptores non liqueat. Aliqui D. Petrum Treverenſi Epiſcopo illud conceſſiſſe referunt: ita Rupertus *d.lib.1.c.27.* ibi: *Treverenſi autem Eccleſiæ Maternus à B. Petro Apoſtolo miſſus, hæreditatem pallii ſuis ſucceſſoribus dereliquit.* S. Maximus *in homilia de veſte ſacerdotali*, Linum hujus conceſſionis authorem laudat, ibi: *In lege gratiæ antiquum eſſe illud noſtrum*

ſtrum

ſtrum Ephod., ideſt pallium, quod noſtri Patriarchæ arbitrantur à Lino, poſt B.Petrum, ſecundo Pontifice Romano inſtitutum, & in ſingulare poteſtatis privilegium noſtris plenis Præſulibus datum. Conſentit Euſebius Cæſareenſis *in ſerm. de Epiph.* Alii exiſtimant Marcum Sylveſtri ſucceſſorem uſum pallii primùm Epiſcopo Hoſtienſi conceſſiſſe: ita docuerunt Severinus Binius *in notis ad vitam Pontificis Marci, to.1.Concil.pag.472.* Platina *in vita ipſius Marci*, Vicecom.*d.lib.4.c.12.* quod etiam probatur ex Anaſtaſio Bibliothecario *in vita ipſius Marci*, & ex Damaſo *in eum*, quorum ſententiæ potiùs diverſæ, quàm contrariæ ſunt: nam primis illis Eccleſiæ ſæculis non aliqua lege univerſali pallii uſus conceſſus fuit omnibus Archiepiſcopis; ſed ſpeciali privilegio aliqui ſummi Pontifices illud conceſſerunt huic, vel illi Epiſcopo, vel Archiepiſcopo: unde optimè convenit, D.Petrum primùm Treverenſi Epiſcopo illud conceſſiſſe, Marcum Hoſtienſi, Linum aliis Præſulibus, juxta ſupra tradita, etſi aliunde hujus pallii originem repetat Petrus Marcha *lib.6. concord.Sacerdot. & Imperii, c.6.per totum*, qui capite ſequenti rectè probat, ante tempora Zachariæ pallium nemini Antiſtitum Galliæ conceſſum fuiſſe præter Arelatenſi, qui vicarius erat Sedis Apoſtolicæ; quod ſuadetur ex epiſtola 1. Vigilii Papæ ad Auxanium, ibi: *Et quia digna credimus ratione compleri, ut agenti vices noſtras pallii non deſit ornatus.* Pelagius I. in epiſtola ad Sapaudum Epiſcopum Arelatenſem ſcripta anno 557. quo eum inſtituit Vicarium. *Pariter etiam pallium dirigentes, ut in tanti loci faſtigio conſtitutus, præclaro quoque habitu decoreris.*

8 De perſonis à quibus pallium cō-cedatur?

Circa perſonas, quæ poſſunt pallium concedere, ſciendum eſt, tantum R. Pontificem poſſe, & potuiſſe omni ævo pallium concedere inferioribus Præſulibus, ut probat disertè Gregorius I. *d.lib. 1. ep. 54. Apoſtolicæ Sedis benevolentia, & antiquæ conſuetudinis ordine provocati, fraternitati tuæ, quam in Ravennati Eccleſia gubernationis officium ſuſcepiſſe conſtat, pallii uſum prævidimus concedendum.* Ex cujus Pontificis variis teſtimoniis, & Conciliorum decretis id probat Joſephus Vicecom.*d.lib.4.c.14.per totum*; qui *c.ſeq.* ſatisfacit cuidam impoſturæ Hieronymi Rubei, aſſerentis Epiſcopum Raven. pallium accipere ab Imperatore, ex quodam reſcripto Imperatoris Theodoſii, quod ſuppoſititium eſſe, poſt Baronium agnovit Petrus Marcha *d.c.6.n.*11. etſi in ea adhuc maneat ſententia, Imperatores videlicet olim Patriarchis, & Archiepiſcopis pallium conceſſiſſe. Dixi ſignanter, *jure ordinario*; quia ex commiſſione, & delegatione Pontificis alii etiam pallium tribuere valent: unde Patriarchis Alexandrino, Conſtantinopolitano, Antiocheno, & Hieroſolymitano datam eſſe facultatem tribuendi pallium ſuis ſuffraganeis, conſtat *ex c. antiqua, de privil.* & uſum ipſius facultatis expreſſe demonſtrat Synodus 8. Conſtantinop. ſub Adriano II. celebrata anno 970. in qua ſtatutum eſt, debere Metropolitanos confirmationem à Patriarcha ſuo recipere, ſive per manus impoſitionem, ſive per conceſſionem pallii, ibi: *Ita, ut eorum* (ideſt Sedium Patriarchalium) *Præſules univerſorum Metropolitanorum, qui ab ipſis promoventur, ſive per pallii dationem Epiſcopalis dignitatis firmitatem accipiunt*, &c. Eamdem facultatem Honorium III. conceſſiſſe Archiepiſcopis Cantuarienſi, & Eboracenſi, probatur ex quadam epiſtola ipſius Pontificis ad Eduinum Anglorum Regem miſſa, ubi de his Præſulibus agens, ait: *Duo pallia utriſque Metropolitanis, ideſt Honorio, & Paulo direximus, ut dum quis eorum de hoc ſæculo ad auctorem fuerit accerſitus, in loco ipſius alterum Epiſcopum ex hac noſtra authoritate debeat ſubrogare.* Et Legatis ſuis R. Pontificem conſueviſſe pallia mittere, ut Archiepiſcopis præſtatent, patet *ex c. ſignificaſti 4. de elect. c. etſi quæſtiones 18. de ſimonia*, & probat Vicecomes *d. lib.4.c.* 18.

9 Quibus concedatur pallium.

Circa perſonas, quibus conceditur pallii uſus, primis Eccleſiæ, immò & ſequentibus ſæculis non erat jus certum, quia non tam ratione perſonarum, quam ob locorum, atque provinciarum amplitudinem, & dignitatem pallium concedebatur, ut docet Cironius *lib.1.obſerv.c.*10. unde legimus, in aliquibus regnis, unum, aut nullum Præſulem pallium obtinere. In tota Africa ſolus Archiepiſcopus Carthaginenſis poteſtatem deferendi pallium obtinebat. Leo Pontifex IX. *ep.4.ad Petrum, & Joannem Epiſcopos Africæ*, ibi: *Cætera autem, ſicut & alii Epiſcopi Africani, conſilio Carthag. Archiepiſcopi ages, qui ſolus in Africa pallium ab Apoſtolica Sede habere ſolet.* Idem de aliis Archiepiſcopis probat Vicecomes *d.lib.4.c.*11. e contra verò pluribus Epiſcopis, etſi Metropolitani non eſſent, pallium conceſſum legimus; Gregorius enim I. Siagrio Epiſcopo Auguſtodunenſi pallium conceſſit, ut ex ipſo Gregorio *lib.7.ep.*112. conſtat, & probant Vicecomes *ubi ſup. c.*13. Franc. Florens *ad hunc tit.* Chriſt. Lupus *in can.27.Synod* 8. I. Dartis *in c.5.100.diſt.* Marcus Epiſcopo Hoſtienſi ſimiliter conceſſit, ut ſuprà retuli. Agapetus II. Brunoni Colonienſi Epiſcopo, ut in actis ejus apud Surium refertur, ibi: *Quo & eodem pallio præter conſuetudinem Sacerdos Domini, quoties vellet, indui permiſſus.* Probat Boſquetus *ad Innoc. III.lib.1.ep.*47. Gregorius Arelatenſi Epiſcopo, *c. in Galliarum* 25. *q.*2. Paſchalis Pontifex B. Othoni Epiſcopo Bambergenſi, ut in ejus vita legitur: *Venerabilis frater Otho, Bambergenſis Epiſcope, dilectioni tuæ pallium ad ſacra Miſſarum ſolemnia celebranda concedimus.* Idem de Papienſi, & Lucenſi Epiſcopis referunt Dartis *ubi ſupr.* Acunna *in cap.quoniam* 1. 100. *diſt.* de Maſſilienſi Epiſcopo D. Rochus Pirro *tom.* 1. *Siciliæ, pag.* 289. Poſteà tamen tantùm Archiepiſcopis jus deferendi pallium conceſſum fuit, ob ſublimem eorum dignitatem, & ut ſic ab Epiſcopis habitu diſtinguantur. Hinc pallium, ut veſtis propria Archiepiſcoporum enumeratur ab Innocentio III. *lib.1.de myſteriis Miſſæ, c.* 10. ubi recenſet indumenta propria Archiepiſcoporum, & communia aliis; & aſſerit: *Pallium autem, & Metropolitanorum, & Primatum, & Patriarcharum eſt proprium.* Franc. Florens *ad hunc tit.*

Succedit alia non injucunda inſpectio circa materiam, & formam pallii, videlicet ex qua materia ſit conficiendum, quamque formam debeat obtinere, & quæ tam in ejus petitione, quàm conceſſione obſervari ſoleant? Et circa materiam ſciendum eſt, debere pallium non ex lino, ſed ex lana candida confici, ut referunt, & rationem tradunt Clemens II. *in epiſtola ad Joannem Salern. Epiſcopum*, ubi cùm illi pallium traderet, ita alloquutus fuit: *In quo quia de vellere ovis eſt, intellige te ovium Paſtorem.* Innocentius III. *lib.1. de myſteriis, c.*63. ibi: *Sit enim pallium de candida lana contextum.* Expreſſiùs Iſidorus Peluſiota *epiſt.*136. ubi ſic ait: *Id autem amiculum, quod ſacerdos humeris geſtat, atque ex lana, non ex lino contextum eſt, ovis illius, quam Dominus aberrantem quæſivit, inventamque humeris ſuis ſuſtulit, pellem deſignat.* Lana autem ad texturam pallii ſumitur ex vellere duorum agnorum, qui annuatim à Religioſis S. Agnetis in feſto, & ejus altari offeruntur, quos Canonici S. Joannis Lateranenſis nutriendos recipiunt uſque ad tonſionem, & tunc tradunt Subdiaconis Pontificis, & ex eorum velleribus, admixta alia etiam lana candida, texitur faſcia quatuor digitorum, habens deſuper circulum humeros conſtringentem, & duas lineas ab utraque parte, videlicet antè, & retrò pendentes. Habet etiam quatuor purpureas cruces antè, & retrò, à dextris, & ſiniſtris: & à dextris infiguntur etiam tres acus aree lapidem pretioſum habentes; in capite ſcilicet, ante pectus, & ſuprà ſiniſtrum humerum, & poſt tergum: olim etiam in eo ponebatur paſtor portans humeris ovem. Baronius *anno* 216. *num.* 15. Quæ omnia moralibus ſunt plena myſteriis, quorum explicationem tradunt Germanus *in hiſtor. Eccleſiæ*, Beda *de tabern.lib.3.c.4.* Iſidorus Peluſiota *lib. 1. epiſtola* 136. Innocentius III. *lib.*10. *de myſteriis, c.*10. & ex eis Baronius *anno* 337. Bulengerus *d.c.9.* Pancirola 1.*var. c.*120. Carrier. *d.tract.de pallio.* Sic elaborata, & contexta à dictis Religioſis pallia Subdiaconi Pontificis tradunt Canonicis S. Petri, & poſtquam ea benedixerunt, ſupra corpus S. Petri in vigilia alicujus ſolemnitatis reponunt, ipſaque reddunt Subdiaconis in honeſto loco cuſtodienda, donec ad inſtantiam alicujus Metropolitani tradi debeant; & ideò dicitur pallium tradi ex corpore B. Petri, *cap. ſignificaſti 4. de electione.* Urbanus II. *in epiſt. ad Bernard. Archiepiſcop. Toletan.* ibi: *Pallium tibi, frater venerabilis Bernarde, ex Apoſtolorum P. & P. benedictione tradimus.* Paſchalis II. *in epiſt. ad Archiepiſcopum Panormitan.* relata à Baronio *anno* 1002. ibi: *Cum igitur à Sede Apoſtolica veſtræ inſignia dignitatis exigitis, quæ à B. Petri tantum corpore aſſumuntur.* Probat Vicecomes *dicto lib.4. cap.8. & 9.* Aliam etiam rationem adjunxit Theophilus Raynaud. *tom.* 10. *in corona aurea, verit.* 10. videlicet, ut agnoſcatur, plenitudinem poteſtatis, quæ per pallii traditionem confertur, à Pontifice, tanquam à ſupremo Hierarcha, & radice omnis juriſdictionis provenire. Sequitur forma, tam petitionis, quàm conceſſionis pallii. Archiepiſcopus igitur poſt ſuam confirmationem, & conſecrationem debet intra tres menſes à die conſecrationis enumerandos enixè pallium petere à R. Pontifice, aliàs ſi negligens fuerit in ejus petitione, ab Archiepiſcopatu arcetur, *c.quoniam* 100.*diſt.* ubi Acunna, & Dartis, Sanch *lib.7.conſ.c. 7.dub.* 16. Gibal. *de cenſuris, pag.* 453. & 455. non enim conceditur pallium, niſi enixè petenti.

10 De forma pallii.

ti. Gregorius Magnus *lib. 7. ep. 5.* ibi: *Ut honor pallii, niſi exigentibus cauſarum meritis, & fortiter poſtulanti dari non debeat:* idem *lib. 5. ep. 55. Quod verò in eis juxta antiquum morem, uſum pallii, ac vices Sedis Apoſtolicæ poſtulaſti.* Et licet moris fuiſſet priſcis Eccleſiæ temporibus tantùm præſentibus pallium concedi, ut latè probat Hallierius *de ſacris elect. pag. 237.* hodie tamen per ſcripturam peti ſolet, ut refert Vicecomes *ubi ſup. cap. 17.* Omittendum etiam non eſt, Archiepiſcopos pallium petentes, debere priùs fidei profeſſionem facere, & obedientiam R. Eccleſiæ promittere, *c. optandum*, 100. *diſt. c. ſignificaſti 4. de elect.* ubi late dixi: & hæc de petitionis forma ab Archiepiſcopis ſervanda ſufficiant. Succedit traditio, ideſt modus ſervandi ex parte concedentis pallium. Et in primis R. Pontifex ante traditionem, & poſt preces Deo fundit, quas ex ordine Romano refert Menardus *in notis ad Sacram. D. Gregorii, pag. 314.* & cum invocatione ſanctiſſimæ Triados illud tradit. Clemens II. *epiſt. ad Joannem Saler.* ibi: *Unde in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Archiepiſcopali pallio noſtra Apoſtolica manu dilectionem veſtram inſignimus, quo utaris toties in anno, quoties prædeceſſores tuos eo uſos fuiſſe conſtat.* Alias traditionis formas retulimus ſupra, *n. 4.*

11 Traditur ratio decidendi.

His præmiſſis circa originem, materiam, & formam pallii, necnon circa perſonas, quibus, & à quibus conceditur, apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum: nam cùm forma cujuſcumque conceſſionis diligenter ſit ſervanda, *c. dilecta, 22. de reſcrip.* nec ab ea aliqua parte recedere liceat; atque in ipſa forma traditionis Pallii expreſſe caveatur, ut intra Eccleſiam tantùm Archiepiſcopi eo utantur; inde extra eam, ne formam exceſſiſſe videantur, eo uti non poſſunt: intra Eccleſiam autem accipimus intra quamlibet Baſilicam ſuæ provinciæ, quæ ſua Eccleſia late dici poteſt. Accedit, nam cùm pallium concedatur, ut eo inſignitus Archiepiſcopus Miſſarum ſolemnia celebret, *c. cum ſit 6. hoc tit.* ubi dicemus, & Miſſarum ſolemnia intra Eccleſias tantùm celebrari poſſint, *c. unicuique 33. de conſecrat. diſt. 1. c. fin. de privil. in 6.* meritò deciditur, intra Eccleſiam Archiepiſcopum, non extra eo uti poſſe: & quia in qualibet Eccleſia ſuæ provinciæ Archiepiſcopus Miſſam celebrare valet, quia talis celebratio non ſpectat ad actus juriſdictionis, ideò in qualibet Eccleſia ſuæ diœceſis pallio uti poteſt.

12 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſupra adducta, ex exemplo Proconſulis, qui licèt juriſdictionem extra provinciam exercere non valeat, inſignia tamen ſuæ dignitatis ubiq; deferre valet. Nam diſcrimen inter Archiepiſcopum, & Proconſulem apertum datur, ſiquidem Archiepiſcopus extra provinciam inſignia deferre non valet. Diſcriminis ratio vera, & ſubtilis ex eo provenit; nam inſignia Proconſulis, indicia ſunt poteſtatis, & imperii, non verò exercitii juriſdictionis, ſeu imperii, *l. Proconſul. 4. ff. de Proconſul.* Anton. Faber *in d. l. 4. ff. de officio Proconſulis*: pallium autem Archiepiſcopi eſt indicium exercitii juriſdictionis; non enim traditur Archiepiſcopis, ut ſit indicium exercitii juriſdictionis, nec per illud traditur aliqua juriſdictio, ſed tantùm executio officii committitur, ut videlicet liceat Archiepiſcopo exercere poteſtatem, quam jam habebat: unde Archiepiſcopus extra provinciam pallium deferre non poteſt; Proconſul verò inſignia ſuæ dignitatis deferre valet. Ex qua ratione etiam diluitur augmentum rationis dubitandi; nam licèt pallium, quia indicat exercitium juriſdictionis, non poſſit in aliena provincia deferri; intra ſuam tamen etiam in Eccleſiis ſuffraganeorum illud deferre valet, quia cùm eo utatur ad Miſſarum ſolemnia, & per conſequens ad juriſdictionem voluntariam, non verò contentioſam, ideò & pallium, & crucem erectam per totam ſuam provinciam Archiepiſcopus deferre poteſt.

13 Exponitur c. penul. hoc tit.

Superiori aſſertioni primò adverſatur textus *in c. penult. hoc tit.* ubi decidi videtur, Archiepiſcopum ubicumque poſſe deferre pallium in Miſſarum ſolemnitatibus, igitur non ſolùm intra provinciam, verùm ubicumq; Archiepiſcopi Miſſam celebrant, poſſunt uti pallio. Agnovit difficultatem Gloſſa *ibi*, *verbo ubicumq;* quæ textum illum accipit, & reſtringit ad Eccleſias propriæ diœceſis; quaſi affirmet Pontifex, intra provinciam ſuam, ubicumq; ſit Archiepiſcopus, poſſe uti pallio. Gloſſam ſequuntur Julius Pacius *cent. 10. q. 82.* Barboſa *lib. 1. de jure Eccleſ. c. 7. n. 10. & de pot. Epiſcopi, p. 1. tit. 4. n. 40.* Eadem ſolutione intelligendus eſt canon 4. Concilii Matiſcon. 1. in illis verbis: *Archiepiſcopus ſine pallio Miſſas dicere non præſumat.* Generalis enim illa deciſio ex ſuprà traditis eſt interpretanda, videlicet dum Miſſarum ſolemnia celebrat in Eccleſiis propriæ provinciæ, non verò extra, & in his diebus, in quibus juxta formam conceſſionis, & conſuetudinem ſuæ Eccleſiæ eo uti valet; non verò in aliis diebus, in quibus ſine pallio debet Miſſæ ſacrificium celebrare. Eum canonem à R. Eccleſia receptum eſſe teſtatur Antonius Auguſtinus *in epitome, lib. 3. tit. 4. c. 50.*

14 Intelligitur Clem. 2. de privilegiis.

Secundò adverſatur textus *in Clem. 2. de privil.* ubi conceditur Archiepiſcopis, ut poſſint per quæcumq; loca etiam exempta Crucem, & Pontificalia deferre: igitur & pallio uti poſſunt extra provinciam; ſiquidem Pontificalium appellatione pallium continetur. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt dicendo, in eo textu ex ſpeciali gratia, & indulgentia concedi Archiepiſcopo privilegium, ut poſſit etiam extra loca ſibi ſubjecta pallium deferre: quare cùm textus ille procedat ex ſpeciali privilegio, non adverſatur noſtræ aſſertioni. Eodem etiam modo accipiendus eſt textus *in c. 1. ut lite pendente*, ubi Archiepiſcopus Eboracenſis poteſt per totam Angliam etiam extra provinciam crucem deferre, cùm delatio crucis non minùs quàm pallii ſpectet ad jura ſpecialia Archiepiſcoporum, & per crucis delationem ſignificetur exercitium juriſdictionis, ut latè *in d. c. 1.* probabimus; illa enim deciſio procedit ex ſpeciali gratia, quæ conceſſa erat Archiepiſcopo Eboracenſi, ut per totam Angliam ante ſe crucem deferret; & ſicut privilegio poteſt concedi Archiepiſcopo, ut pallium deferat extra provinciam, *cap. ex tuarum, hoc tit.* probat Vicecomes *d. lib. 4. c. 25.* ita ſimiliter poteſt concedi, ut crucem deferat extra provinciam.

15 Explicatur can. 27. Synodi 8.

Tertiò obſtat textus *in can. 27. Synodi 8. Conſtantinop. generalis* ſub Adriano II. celebratæ, in illis verbis. *Epiſcopi, quibus conceſſum eſt palliis uti certis temporibus, in eiſdem temporibus, & locis his induantur, & tanto, & tali non abutantur amictu propter typhum, & inanem gloriam, & humanum placorem, atque ſui amorem, omni videlicet tempore divini ſacrificii, & omnis alterius eccleſiaſtici miniſterii hunc ineptè portantes.* Refert Ant. Auguſt. *in epitome, lib. 3. tit. 4. c. 1.* Ex quibus verbis deducitur, non ſolùm intra Eccleſias ſuæ provinciæ in Miſſarum ſolemnitatibus, verùm in omnibus miniſteriis eccleſiaſticis licere Archiepiſcopo pallium deferre: igitur non rectè in præſenti aſſerimus, tantùm intra Miſſarum ſolemnia, non verò in proceſſionibus poſſe Archiepiſcopum uti pallio. Cui difficultati reſpondendum eſt, illa verba, *eccleſiaſtici miniſterii*, accipienda non eſſe de proceſſionibus, & aliis actibus, qui extra Eccleſiam celebrantur; ſed de illis, qui intra Eccleſiam peraguntur, videlicet de conſecrationibus Epiſcoporum, ordinationibus ſacerdotum, Synodorum congregationibus, & aliis, in quibus Archiepiſcopo licèt uti pallio. Non me latet, aliquando privilegio ſpeciali concedi Archiepiſcopis etiam in proceſſionibus uti pallio, ut conceſſum fuit Archiepiſcopo Raven à Gregorio I. *lib. 4. ep. 11.* ibi: *Fraternitatem veſtram valdè invenio contriſtatam pro eo, quod in Letaniis induere pallium rationis cenſura prohibetur. Sed per excellentiſſimum Romanum Patricium, & per eminentiſſimum Præfectum, atq; per alios civitatis ſuæ nobiles viros importunè expetiit, ut hoc debeat concedi. Nos autem ſolicitè requirentes ab Adeodato Diacono quondam fraternitatis tuæ cognovimus, quia nunquam conſuetudo fuerat deceſſoribus tuis, ut in Letaniis pallio, niſi in ſolemnitate B. Joannis Baptiſtæ, & B. Petri Apoſtoli, & B. Martyris Apollinaris uterentur. Cui quidem nequaquam credere debuimus, niſi quia multi apud civitatem fraternitatis veſtræ reſponſales ſæpius fuerunt, qui ſe faterentur tale quid nunquam vidiſſe. Et in hac re multis potiùs credendum eſt, quàm uni pro ſua Eccleſia aliquid atteſtanti. Sed quia nos fraternitatem tuam contriſtari nolumus, & petitionem filiorum noſtrorum apud nos minimè fruſtrari, uſum pallii, donec ſubtilius, utriuſque aliquid cognoſcamus, in Letaniis ſolemnibus; ideſt die natalitio B. Joannis Baptiſtæ, & B. Petri Apoſtoli, & B. Apollinaris Martyris, atque in ordinationis veſtræ celebritate concedimus.*

16 Opponitur c. ad ſupplicationem de renunc.

Quartò obſtat textus *c. ad ſupplicationem 9. de renunc.* in illis verbis: *Abſque uſu pallii officium Epiſcopale valeat exercere*; ubi prohibetur, ne in alieno Archiepiſcopatu Archiepiſcopus poſſit uti pallio: igitur quia jure communi poterat illud deferre in aliena provincia. Sed huic difficultati reſpondetur, quod ibi Innocentius III. ſpeciali ſententia declaravit, Archiepiſcopum non poſſe uti pallio in aliena provincia, propter dubium, quod emergebat ex eo, quod cùm jam fuiſſet Archiepiſcopus conſecratus, videbatur etiam poſt ceſſionem poſſe pallium retinere, & eo uti. Quare ad ſedandum hoc diſſidium decrevit Innocentius III. ne Archiepiſcopus poſt ceſſionem, & renunciationem ſuæ dignitatis poſſet uti pallio in aliena provincia.

C A P U T II.

a Cœleſtinus III.

AD hæc, quia quæſitum eſt à nobis ex parte tua, utrum liceat tibi pallium tuum Metropolitano alii commodare, ſicontigerit eum ſine pallio ſuo ad Eccleſiam ſibi commiſſam, vel in aliqua præcipua ſolemnitate venire, & in eadem Eccleſia b Miſſarum ſolemnia celebrare. *Et infra:* Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod non videatur eſſe conveniens, ut pallium tuum alicui commodes, cùm pallium in perſonam non tranſeat, ſed quiſquis (ſicut tua novit diſcretio) cum eo debeat ſepeliri.

N O T Æ.

1 a C*Oeleſtinus.*) Nec ex hac, nec ex ſecunda collectione, ubi *ſub hoc tit. c. finali*, refertur hæc deciſio, conſtat, cui Archiepiſcopo reſcripſiſſet Cœleſtinus III. De ipſo autem Pontifice egi in c. 12. *de reſcriptis*.

2 b *Miſſarum ſolemnia.*) Aliarum provinciarum Præſules plerumque invitabantur à Prælatis Eccleſiarum, per quas iter faciebant, ad Miſſarum ſolemnia celebranda, & prædicandum, ut latè dicemus in *c. 1. de clericis peregrinis*; unde cùm in hoc textu alienus Archiepiſcopus invitatus à proprio vellet ſolemnia Miſſarum celebrare cum pallio, deciditur à Cœleſtino III. cum pallio alterius Archiepiſcopi non poſſe celebrare.

C O M M E N T A R I U M.

3 Concluſio probatur. EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Archiepiſcopus alii pallium ſuum commodare non poteſt, ſed quilibet cum pallio debet ſepeliri.* Nun eſt ſimilis deciſio in jure noſtro, ut teſtatur ipſe Cœleſtinus in præſenti, dum affirmat, hujus caſus ſolutionem non reperiri in aliquo canone expreſſam. Illuſtrant tamen hanc aſſertionem Azor 2. *part. inſtit. lib. 3. cap.* 34. Barboſa *lib. 1. juris eccleſ. cap. 7.* Sanchez *tom. 2. lib. 7. conſ. cap. 1. dub.* 16. Pancirola *lib. 1. var. cap.* 20. Acunna *in cap. pallium*, 100. *diſt.* & omnes citati ſuperiori commentario.

4 Ratio dubitandi. Hæc aſſertio, quæ duplicem continet partem, duplicem etiam patitur dubitandi rationem. Prima, ubi deciditur pallium Archiepiſcopo commodari non poſſe, difficilis redditur eo principio: nam omnes res mobiles, etiamſi ad pompam tantùm ſint deſtinatæ, commodari valent, *l. 3. §. ult. l. ſicut 5. §. interdum, ff. commodati:* ergo ſimiliter pallium ab uno Epiſcopo aliis commodari poteſt. Secunda noſtræ concluſionis pars, quatenus docet Archiepiſcopum cum pallio eſſe ſepeliendum, impugnatur ſequenti conſideratione; nam utriuſque juris principium eſt, neminem cum veſtibus, & ornamentis eſſe ſepeliendum, ut jure Cæſareo probatur *ex l. ſi quis* 14. *§. non autem, ff. de religioſis, l. ſervo* 112. *§. ult. ff. de legat.* 1. *l. ult. §. mulier, ff. de auro, & argent. legat.* argumento legis *nec amplius, ff. ad legem Falcidiam.* Jure Canonico id conſtat *ex c. nemo* 39. *de conſecr. diſt.* 1. Concilio Antiſſiod. *can.* 12. *Non licet velo, vel pallis corpora mortuorum involvi.* Arvern. *can.* 3. *Obſervandum, ne palliis, vel miniſteriis divinis defunctorum corpuſcula obvolvantur.* Bituricenſis *can.* 13. Refert Antonius Auguſt. *in epit. juris Pont. lib.* 57. *tit.* 3. facit D. Chryſoſtomus *homilia* 84. *in Joannem. Tu cum audieris nudum Dominum reſurrexiſſe, ceſſa quæſo ab inſana funeris impenſa, quia ſibi hoc ſuperfluum vult, & inutile diſpendium, quod ipſis, qui faciunt, plurimum affert detrimenti, mortuis nullam utilitatem, vel damnum potius.* D. Hieronymus in vita Pauli. *Mortuos auratis obvolvimus veſtibus; cur ambitio inter lacrymas luctuſque non ceſſat: cadavera divitum, niſi in ſerico putreſcere neſciunt.* Illuſtrant Fornerius *lib. 3. rerum quotid. cap.* 18. Julius Lavorus *var. lucubr. tit. 2. cap. 1. num.* 11. igitur non licet etiam Archiepiſcopum cum pallio ſepelire.

5 Ratio decidendi. Adhuc tamen defenſanda eſt Cœleſtini deciſio, cujus deciſiva ratio ex eo provenit: nam pallium, de quo agimus, eſt perſonale, ad inſtantiam, & petitionem Archiepiſcopi conceſſum, ſuffragantibus ejus meritis, ut *ſup. c.* 1. dixi: ſed quæ perſonalia ſunt, aliis commodari non poſſunt, *l. quia tale, ff. ſol. matr. c. privilegium, de reg. juris in* 6. igitur nec pallium tanquam perſonale alii commodari poteſt. Accedit, nam adeò pallium reſpicit perſonam Archiepiſcopi, ut Metropolitani illius Eccleſiæ, quod ſi ipſe transfertur in aliam Eccleſiam ſimiliter Archiepiſcopalem, tenetur novum pallium à R. Pontifice petere, nec primo conceſſo intuitu primæ Eccleſiæ uti valet, *cap. bonæ* 4. *de poſtul. Prælat.* quia conceſſum fuit illi, ut Metropolitano prioris Eccleſiæ: igitur ſi pallium Archiepiſcopo conceſſum non poteſt commodari ipſi in aliam Eccleſiam tranſlato, minùs valebit pallium unius Archiepiſcopi alteri commodari: debet ergo Archiepiſcopus cum eo ſepeliri, cùm neque ejus ſucceſſori, nec alii commodari poſſit, præcipue cùm quilibet ſit ſepeliendus cum inſigniis dignitatis ſuæ, quibus in vita decorabatur, ut probatur ex actis Petri Martyris Patriarchæ Alexandrini, relatis à Baronio *to. 3. ann.* 310. ibi: *Indutum veſtibus ſacerdotalibus albi coloris, colobio, & omophorio, triumphali pompa ad cœmeterium detulerunt.* Ex Eutychiani Pontificis decreto, *lib. 2. de R. Pontifice*, ibi: *Ut quemcumque fidelium ſepeliret, ſine dalmatica, aut colobio purpurato nulla ratione ſepeliret.* Quid autem in his auctoritatibus per colobium, & dalmaticam intelligatur, exponunt Bulengerus *lib. 1. opuſc. c.* 22. & 28. I. Vicecomes *lib. 3. de Miſſæ ritibus, vol. 4. cap.* 26. Hugo Menardus *in notis ad Sacram. D. Gregorii, pag.* 65. Meurſius *in gloſſario, verbo Colobium*, Valeſius *in notis ad Ammianum Marcel. pag.* 45. Rectè ergo in præſenti deciditur, Archiepiſcopum cum proprio pallio eſſe ſepeliendum.

Nec obſtant difficultates ſuprà adductæ. Non prima, nam principium in ea expenſum, locum non habet in rebus perſonalibus, ut eſt pallium, quod Archiepiſcopi perſonam non tranſgreditur: quare ut perſonaliſſimum alii commodari non poteſt. Nec ſecunda difficultas obſtat, nam nec jure civili, nec canonico prohibetur abſolutè defunctos veſtibus indutos ſepeliri; ſi enim modicæ veſtes ſint, cum illis ſepeliri valebunt, & ſemper apud Romanos cadavera cum veſte ſepeliebantur; unde *in l. filius* 19. *ff. de in rem verſo*, refertur filium ſepultum fuiſſe cum modica toga; & inter funeris impenſas veſtes recenſentur *in l. ſed ſi quis* 24. *§. impenſa, l. funeris* 37. *ff. de religioſis*; unde Scævola, ſi hæres veſtimenta alicui legata eroget in funus teſtatoris, utique ſi ignorans, & neceſſariò fecerit, agnoſcit nihil ei imputari poſſe, nec ex teſtamento teneri, cùm neceſſariò, utiliterque impenderit, nec ad exhibendum, quia nec veſtimenta poſſidet, nec dolo malo fecit, quominus poſſideret; quamquam aliud ſit, ſi hæreditas ſolvendo ſit, poſſitque legatarius indemnis ab hærede ſervari, *l. finali, §. fin. ff. de religioſis, l. ſi hæres* 63. *l. Mævius* 66. *§. in fundo, ff. de legat.* 2. *l. quid ergo* 53. *§. ſed ſi mortuum, ff. de legat.* 1. *leg. ſcriptus* 4. *in fine, l. ſed ſi quis* 14. *§. ſed ſi, ff. de religioſis, l. ſi fundum* 105. *ff. de cond. & demonſt.* Mentio fit ſimilis veſtis in *leg. veſtis* 23. *ff. de auro, & argento, l. 3. § adverſus, ff. de ſepulch. violat. leg. quicumque, § 8. ff. de inſtitoria actione*: apud Macrobium *lib. 6. Saturn. c.* 2. Titum Livium *lib.* 34. Apulejum *lib. 10. de Aſino aureo*, Lucianum *de luctu*, Lactantium *lib. 2. c. 4.* Sidonium *lib. 3. epiſt.* 3. fuitque frequens, ac vulgare Romanorum cadaverum indumentum toga, ſicut Græcorum pallium, Juvenalis *ſatyra* 3.

Pars magna Italiæ eſt,
Si verum admittimus, in qua
Nemo togam ſumit, niſi mortuus.

6 Reſpondetur difficultatibus. Martialis *lib. 9. epigr.* 58. De his veſtibus plura Spondanus *de Cœmeteriis ſacris p. 3. lib. 1. c.* 4. Revardus *lib. 1. ſubject. cap.* 5. Antonius Clarus Silvius *ad leges duodecim Tabul. cap.* 23. Donellus *lib. 8. comment. cap.* 12. ubi Oſvaldus *littera A*, Fornerius *lib. 3. rerum quotid. cap.* 18. Philippus Camerarius *horarum ſucciſivar. c.* 14. Briſſonius *lib. 7. de formulis, pag.* 751. Tantùm enim jure civili prohibetur, ne cum veſte ſplendida cadaver ſepeliatur, quia hoc ineptum Romani judicarunt, & ineptas voluntates reprobarunt, *l.* 113. *§. ineptas, ff. de legat.* 1. Jure etiam Pontificio non prohibetur cum veſtibus communibus, aut cum ſacris proprii gradus, & dignitatis cadavera ſepeliri; ſed tantùm cùm veſtibus ſacris; quare Archiepiſcopus poteſt, & debet cum proprio pallio ſepeliri.

7 Exponuntur varii Canones. Nec contrarium probant textus *in d. c. nemo* 40. *de conſecr. diſt.* 1. in Concilio Arvern. *can.* 3. Concilio Altiſſiod. *can.* 12. in illis verbis: *Non licet mortuis neque Euchariſtiam, neque oſculum tradi, nec velo, nec pallis corpora eorum involvi.* In quibus expreſſè prohibetur, defunctorum corpora cum pallis ſepeliri; igitur nec Archiepiſcopi poſſunt cum ſuis palliis humari. Pro quorum canonum expoſitione primò obſervandum eſt, pallium, ſeu pallam, in illis canonibus appellari veſtem illam Altaris, quam

nos appellamus *Corporales*, quæ ponitur ſupra ipſam Aram ad ſacrificium Miſſæ celebrandum, & quaſi imaginem ſuſtinet mundæ illius ſyndonis, qua Chriſti corpus ad ſepulturam involutum novimus, *Joannis c.*19. de qua ab Euſebio & à Sylveſtro I. in epilogo Romanæ Synodi ſtatutum legimus, ne Altaris, ſeu Dominici Corporis conſecratio in panno ſerico, aut tincto fieret; ſed in palla linea, puraque, ad ſimilitudinem mundæ illius ſyndonis, ſive lintei. Et Damaſus Papa in vita Soteris Pontificis ait: *Hic conſtituit, ut nulla monacha pallam ſacratam contingeret, nec incenſum poneret in ſancta Eccleſia.* Idem habetur *c. præſens* 20. *qu.* 1. De hac palla accipienda ſunt verba illa Romani Ordinis: *Ubi palla corporales lota fuerint, nullum linteamen ibidem debet aliud lavari, ſed ipſa aqua debet in baptiſterium vergi.* Plura I. Vicecomes *d. lib.* 3. *de Miſſæ ritibus*, c. 2. Secundò obſervandum eſt, olim, ſicut hodie, in uſu fuiſſe defunctos veſtibus propriæ dignitati congruentibus, & inſigniis propriis ſepeliri, ut notavit Servius *ad illud Virgilii* 21. *Æneidos*.

Et tela quibus ſpoliaverat hoſtem.

In antiquis diſciplinis relatum eſt, quæ quiſque ornamenta conſecutus eſt, ut ea mortuum eum condecorarent. Ita apud Romanos efferri Magiſtratus in toga prætexta, Cenſores purpurea, Triumphales palmata ſolebant, auctoribus Polybio *lib.* 6. Tito Livio *lib.* 34. & aliis. Similiter & Cæſares cum diademate, & purpura, aliiſque Imperii, & triumphorum inſigniis funerantur; *l.* 13. *tit.* 13. *partit.* 1. quem morem inter alios deſcripſit nemo meliùs Coryppo Africano in laudibus Juſtini minoris, ubi de Juſtiniani funere *lib.* 1. ait:

Sic ſuprema ſuæ ſervans inſignia vitæ,
Juſtinianus erat, non mutans morte colorem.
——— *Diademate comptus.*

Et paulò poſt.

Purpureaque in veſte jacens
Hæc ideò fieri vivens ſapientia juſſit,
Ornatum ut propriis funus regale triumphis
Auguſtum in tumulo fatalis duceret hora.

Ex Gregorio, Sidonio, & aliis probat Spondanus *de cœmeteriis ſacris* 3. *p. lib.* 1. *c.* 2. & milites cum armis, aliiſque ſtipendiorum decoramentis plerumque funerari innuitur *inſ. in noſtra* 10. *de ſepulturis*: & SS. Martyrum corpora etiam dalmaticis obvolvi, ſuprà probavi. Sed cùm religionis prætextu, non ſolùm Martyrum, & Eccleſiæ miniſtrorum corpora cum dalmaticis, palliis, & aliis veſtibus ſepelirentur; verùm etiam laicorum cadavera veſtibus ſacris, & pallis involuta aliqui ſepelire præſumerent, variis Eccleſiæ canonibus prohibitum fuit, ne defunctorum cadavera pallis, & aliis ſacris veſtibus obvolverentur ad ſepulturam, etiamſi ſacerdotum eſſent. Prohibitionem, & rationem aſſignant Patres Concilii Arvern. *can.* 5. his verbis: *De opertorio Dominici Corporis, ſeu palla Altaris, nunquam ſacerdotis corpus, dum ad tumulum evehitur, obtegatur; quia ſacro velamine uſibus ſuis reddito, dum honorantur corpora, Altaria polluuntur.* Non tamen illis, ſeu aliis Eccleſiæ canonibus prohibentur Archiepiſcopi, & alii Eccleſiæ miniſtri veſtibus propriæ dignitatis involuti ſepeliri. Facit Concilium Romanum 2. ſub Gregorio I. *can.* 4. ibi: *Sicut indignos nos pro B. Petri Apoſtoli reverentia mens fidelium veneratur, ita noſtram infirmitatem debet ſemetipſa ſemper agnoſcere, & impenſæ ſibi venerationis onera declinare. Ex amore quippe fidelium hujus Sedis Rectoribus mos ultra meritum crevit, ut cum eorum corpora humana deferuntur, dalmaticis contegant, eaſdem dalmaticas pro ſanctitatis reverentia ſibimet partiendas populus ſcindat; & cum adſint multa in ſacris corporibus Apoſtolorum, Martyrumque velamina, à peccatorum corpore ſumitur, quod pro magna reverentia ſervetur: de qua re præſenti decreto conſtituo, ut feretrum, quo R. Pontificis corpus ad ſepeliendum ducitur, nullo tegmine veletur.* Ubi pro, *corpora humana deferuntur*, non dubito quin legendum ſit, *corpora humanda*. Similis commutatio obſervata eſt jam à doctis in *l.* 2. *C. de SS. Eccleſiis*, in *l. nemo* 14. *C. de religioſis*: in quibus pro verbis *humanis*, & *humanum*: reponenda ſunt, *humandis*, & *humandum*, ut liquet ex *l. penult. & ult. C. Theodoſ. de ſepulcr. viol.*

Sed ſuprà dictis adverſatur Ruperti auctoritas *lib.* 2. *de divinis officiis*, c. 27. in illis verbis: *Treverenſi autem Eccleſiæ Maternus à B. Petro Apoſtolo miſſus, hæreditatem pallii ſuis ſucceſſoribus dereliquit.* Ex quibus depromitur, pallium à defuncto in ſucceſſorem tranſire: igitur quia nec eſt perſonale, nec cum eo Archiepiſcopus eſt ſepeliendus. Pro cujus auctoritatis expoſitione dicendum eſt, Maternum Præſulem Treverenſem, non ipſum pallium à Sede Apoſtolica acceptum ad ſucceſſores tranſtuliſſe, ſed potiùs jus deferendi illud; nam cùm R. Pontifex Materno, ut Treverenſi Epiſcopo illud conceſſiſſet, tanquam intuitu Eccleſiæ conceſſum jus illud deferendi ex illa conceſſione ſucceſſoribus competit. 8

C A P U T III.

Innocentius III. a *C. Presbytero Cardinali Apoſtolicæ Sedis Legato.*

NIſi ſpecialis illa dilectio. *b Et infra*: Sanè ſi poſtulatio ven. f. *c* Trojan. Epiſcopi Regni Siciliæ Cancellarii, ad Panormit. Eccleſiam fuiſſet per nos etiam approbata, non tamen deberet ſe Archiepiſcopum appellare, priuſquam à nobis pallium ſuſcepiſſet, in quo Pontificalis officii plenitudo cum Archiepiſcopalis nominis appellatione confertur. Tu ergo, ſicut vir providus, & diſcretus, quod factum eſt, ſic ſtudeas palliare, ut id in confuſionem tuam, & Ap. Sed. opprobrium non redundet: quoniam ſi oporteat, ut vel nos in hoc facto confuſionis opprobrium incurramus, vel tu ex hoc negotio confundaris, eligemus te potiùs confundi, quàm lędamus Sed. Ap. dignitatem.

N O T Æ.

1 a C.) Cencio videlicet, tituli S. Laurentii Presbytero Cardinali. Cùm enim temporibus Innocentii III. circa annum 1202. Marcoaldus Seneſcallus Imperii ſtuderet arte, & armis totam Siciliam peſſundare, in graviſſimum Eccleſiæ damnum, & etiam Friderici, adhuc eo tempore pupilli, Regis Siciliæ, Innocentius miſit in illis partibus Cencium, ut Sedis Apoſtolicæ Legatum, cujus Legationis meminit D. Rochus Pirro *tom.* 1. *Siciliæ ſacræ, in Eccleſia Panorm. anno* 1201. Et ſub hac etiam inſcriptione textus hic reperitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1.

2 b *Et infra.*) Prima pars hujus textus, quæ hic deeſt, reperitur *in c. niſi ſpecialis, de officio Legati*; & pars ultima præſentis caſus extat *in c. quoad tranſlationem, de renunc.* ex quibus noſtri textus hiſtoria ita repetenda eſt. Mortuo Bartholomæo Panormit. Eccleſiæ Præſule anno Domini 1201. Gualterius de Pelena, ſeu de Palleariis, ex Henrici Imper. genere ortus, magnus Siciliæ Cancellarius, Trojanus primùm Epiſcopus, poſtea Catinenſis electus, antequam ipſi Catinenſi Eccleſiæ præficeretur, à prædicto Cencio Cardinale Legato ad Panormit. Eccleſiam translatus fuit; ſed cùm hoc Legati factum Innocentio diſplicuiſſet, animi dolorem acribus, & reprehenſionis plenis litteris ipſi Cencio ſignificavit, ibi: *Niſi ſpecialis illa dilectio, &c.* quæ referuntur *in d. c. niſi, de officio Legati*. Et cùm ipſe Gualterius ſe Archiepiſcopum Panormitanum cognominaſſet, antequam Innocentius illum transferret, illique concederet pallium, quod ut Metropolitano Panormit. debebatur; ideò ſtatim ſubjecit verba, quæ reperiuntur in hoc textu: & cùm poſtea Cencius Cardinalis excuſationem propoſuiſſet, aſſerens putaſſe ſe, ut Legatum Sedis Apoſtolicæ potuiſſe prædictum Gualterium transferre, ne honoris jacturam pateretur, Innocentium III. enixè rogavit, ut prædictæ translationis auctor fieret eam confirmando: cui reſcripſit in litteris compilatis à Raymundo in *d. c. quoad tranſlationem*. Rem latiùs proſequitur D. Rochus Pirro *ubi ſupr.* anno 1201. & nos *in d. cap. quoad tranſlationem*: & reperitur caſus hic in geſtis Innoc. III. *pag.* 18. 20. & 24.

c Trojanen.) Troja Apuliæ opulentiſſima civitas eſt 3
Epiſcopalis, ubi Urbanus II. Concilium congregavit ad morum reformationem. Ejus Eccleſiæ hiſtoriam, & Præſulum ſeriem refert Ughellius *tom.* 1. *Italiæ, pag.* 238.

COM-

COMMENTARIUM.

4 Concluſio refertur, & probatur.

EX hoc textu ſequens depromitur aſſertio: *Archiepiſcopus ante receptionem pallii, nec quæ ſunt ordinis, valet exercere, neque Archiepiſcopus appellari*. Probant textus in *c. non ſolùm 7. 100. diſt. c. ſignificaſti 4. c. bonæ, c. ſuffraganei, c. quod ſicut, c. illa quotidiana, c. nihil, §. cæterum, de electione, c. licèt 4. de translat. Epiſcopi, c. propoſuiſti, §. fin. de conceſſ. præb. c. antiqua, in fine, de privilegiis*. Paſchalis II. *in epiſt. ad Archiepiſcopum Poloniæ*, quam ex Vaticano Codice refert Baronius *anno* 1102. *In pallio frater, plenitudo conceditur Pontificalis officii, quia juxta Sedis Apoſtolicæ, & totius Eccleſiæ conſuetudinem ante ſuſceptum pallium Metropolitanis minimè licet, aut Epiſcopos conſecrare, aut Synodum celebrare*. Joannes VIII. *epiſt.* 93. *ad Archiepiſcopum Arelat.* quam refert Vicecomes *d. tom.* 4. *lib.* 4. *c.* 21. ibi: *Proh dolor, cum in Galliæ partibus eſſemus, inter cætera unum valdè prohibendum invenimus. Metropolitæ antequam pallium à Sede Apoſtolica ſuſcipiant, conſecrationem facere præſumunt; quod anteceſſores noſtri, & nos canonico decreto, ne fieret, interdiximus*. Innocentius noſter *lib.* 1. *myſt. Miſſæ, c.* 63. *Dicitur autem pallium plenitudo Pontificalis officii, quoniam cum ipſo, & in ipſo confertur Pontificalis officii plenitudo; nam antequam Metropolitanus pallio decoretur, non debet Clericos ordinare, Pontifices conſecrare, vel Eccleſias dedicare, nec Archiepiſcopus appellari*. Idem *eod. lib. c.* 47. Nicolaus *ad conſulta Bulgarorum, c.* 73. *Epiſcopi qui ab obeunte Archiepiſcopo conſecrati ſunt, ſimul congregati conſtituant Archiepiſcopum in throno non ſedentem, & præter Corpus Chriſti non conſecrantem, priuſquam pallium à Sede Romana percipiat, ſicut Galliarum omnes, & Germaniæ, & aliarum regionum Archiepiſcopi agere comprobantur*. Gregorius VII. *lib.* 9. *regeſt. epiſt.* 1. Concilium Matiſcon. I. *can.* 6. refert, & alia jura Antonius Auguſt. *in epitome, lib.* 3. *tit.* 5. Illuſtrant Acunna, & Dartis *in d. c. non ſolùm 7. diſt.* 100. Azor 2. *p. inſtit. lib.* 3. *c.* 34. *verſ. Sextò quæritur*, Germonius *lib.* 3. *de ſacrorum immun. c.* 7. *n.* 24. Durantus *in rationali, lib.* 3. *c.* 17. *num.* 11. Sanch. *lib.* 4. *ſummæ, c.* 38. *n.* 9. *& lib.* 7. *c.* 5. *n.* 66. *& lib.* 7. *conſ. cap.* 1. *dub.* 16. Vicecomes *d. tom.* 4. *lib.* 4. *c.* 21. Boſquetus *ad Innocentium lib.* 1. *epiſt.* 47. Vighellius *in methodo juris can. pag.* 336. Solorzan. *lib.* 1. *polit. cap.* 7. *& lib.* 4. *c.* 7. Hallierius *de ſacris elect. ſect.* 5. *cap.* 4. *art.* 10. §. 9. *pag.* 237. & alii ſuprà *in cap.* 1. laudati.

5 Ratio dubitandi.

Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequenti conſideratione: nam aut ea, quæ exercet Archiepiſcopus ante pallii receptionem, ſunt juriſdictionis, aut ordinis: ſi ſunt juriſdictionis, ſtatim poſt confirmationem, etiam ante conſecrationem, exerceri valent, *c. tranſmiſſam* 15. *de elect.* ſi ſunt ordinis, poſt conſecrationem à tribus Epiſcopis peractam celebrari poſſunt, *c. noſti, c. ſuffraganeis*, ubi dixi, *de electione*: igitur etſi pallium adhuc non receperit, cùm per illud nullam poteſtatem ordinis, ſeu juriſdictionis accipiat, rectè poteſt Archiepiſcopus ea, quæ ſunt muneris Archiepiſcopalis, exercere. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, quia ſi Archiepiſcopus non poſſet ante pallii receptionem peragere, quæ ſunt Archiepiſcopalis muneris, ſequeretur ut ſi ea perageret, nullius momenti eſſent, argumento textus *in l. non dubium, C. de legibus*: ſed ſic eſt, quod ſubſiſtunt, & ſuſtinentur, ut probat Acunna *in d. c. non ſatis*, Germonius, & alii, quos refert, & ſequitur Fragoſo *tom.* 2. *de regimine, lib.* 7. *c.* 17. §. 2. *n.* 5. igitur quia ante pallii receptionem poteſt exercere ea, quæ ſunt muneris Archiepiſcopalis.

Hac conſideratione minimè obſtante, vera eſt præſens deciſio, quæ optima nititur ratione; nam licèt Archiepiſcopus poſt confirmationem, & conſecrationem habeat poteſtatem juriſdictionis, & ordinis in aptitudine, non tamen habet in actu, donec pallium receperit; quia licèt per illud non addatur quidquam conſecrationi, tamen executio officii committitur, & in eo eſt plenitudo poteſtatis, *c. ſignificaſti* 4. *de elect.* quare communi Sedis Apoſtolicæ, & totius orbis conſenſu receptum eſt, ut Archiepiſcopi abſque pallio non poſſint, quæ ſunt ordinis exercere, *ex c. ad honorem, hoc tit.* ibi: *Priſcam Sedis Apoſtolicæ conſuetudinem: & d. c. ſignificaſti* 4. & ſicut pallium traditur ad exercitium Archiepiſcopalis officii, ita ad ejuſdem ademptionem pallium aufertur. Anaſtaſius Biblioth. *in vita Silverii*, ibi: *Joannes Subdiaconus tulit pallium de collo ejus, & ſpolians eum, induit veſte monaſtica*. Liberatus *in breviario, c.* 21. ibi: *Anthimus videns ſe ſede pulſum, pallium quod habuit, Imperatoribus reddidit*. Et *c.* 23. de Paulo Alexandrino, ibi: *Auferentes Paulo pallium, depoſuerunt eum*. Et in Synodo 6. *act.* 8. *Machario depoſito pallium aufertur*. Plura I. Dartis *in* 100. *diſt. in fine*. Rectè ergo cùm per pallium plenitudo officii, ſeu executio tradatur, deciditur in præſenti, ante pallii receptionem Archiepiſcopum ea, quæ ſunt ordinis, exercere non poſſe, nec ſe Archiepiſcopum cognominare. 6 Ratio decidendi.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta: nam licèt verum ſit, ante pallii receptionem Archiepiſcopum obtinere poteſtatem exercendi omnia, quæ ſunt juriſdictionis, aut ordinis, *d. c. tranſmiſſam, c. quod ſicut, §. præterea, de elect.* non tamen habet exercitium hujuſmodi poteſtatis ordinis; unde non poteſt ea licitè exercere. Nec obſtat augmentum difficultatis; nam licèt controverſum ſit apud juris noſtri Interpretes, utrum videlicet Archiepiſcopi validè, & licitè, pallio non recepto, Clericos ordinare, & Baſilicas conſecrare poſſint; placuit tamen communis diſtinctio, videlicet, validè poſſe ea peragere, non tamen licitè; quia noſtri textus prohibitio non procedit cum irritatione: unde cùm tantum contineat prohibitionem, ſi Archiepiſcopus pallio non recepto, quæ ſunt ordinis exercuerit, puniendus erit, ſed ab eo geſta non carent effectu. 7 Diſſolvitur difficultas.

Superiori aſſertioni obſtat textus *in cap. ſuffraganeis* 11. *de elect.* ubi aſſeritur, Archiepiſcopum tantùm confirmatum poſſe ſuffraganeis ſuis committere, ſeu delegare conſecrationem Epiſcopi, etiam ſuffraganei: igitur & per ſe poteſt exercere, quæ ſunt ordinis. Huic difficultati ſatisfaciendum eſt ex traditis in ejus textus commentario. Deinde obſtat textus *in c. nihil* 44. *§. cæterum, de elect.* cujus interpretationem adduxi *in c. noſti* 9. *n. penult. de elect.* Deinceps opponitur textus *in c.* 1. *in fine, de translat. Epiſcopi*: cujus difficultatem expendi *in c. ſuffraganeis* 11. *de elect. n. ult.* ubi alia, quæ huc ſpectant, adduxi. 8 Opponuntur varia jura.

CAPUT IV.

a Idem.

AD honorem Dei. *Et infra*: Sanè ſolus Romanus Pontifex in Miſſarum ſolemniis *b* pallio ſemper utitur, & ubique, quando aſſumptus eſt in *c* plenitudinem Eccleſiaſticæ poteſtatis, quod per pallium figuratur: alii autem eo nec ſemper, nec ubique, ſed in Eccleſia ſua, in qua *d* juriſdictionem eccleſiaſticam acceperunt, *e* certis debent uti diebus: quoniam vocati ſunt in partem ſolicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis.

NOTÆ.

a IDem.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. cui tamen reſcripſerit Innocentius III. non conſtat, nec epiſtola integra reperitur: & credo in præſenti tantùm tranſcribi formam traditionis pallii ex geſtis Innocentii III. editis à Boſqueto, ubi *fol.* 64. *ſub hoc tit. de forma dandi pallium*, hæc verba ſequuntur. *Ad honorem Dei omnipotentis, & B. Mariæ Virginis, & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & Domini Papæ Innocentii, & Romanæ Eccleſiæ, necnon & Eccleſiæ tibi commiſſæ tradimus tibi pallium de corpore B. Petri ſumptum, in ſignum videlicet plenitudinis Pontificalis officii, quo ad Miſſarum ſolemnia infra Eccleſias tibi ſubjectas utaris, in Nativitate Domini, feſtivitate Protomartyris Stephani, Circumciſione Domini, Epiphania, Dominica in Ramis Palmarum, Cœna Domini, Sabbatho ſancto, Paſcha, feria ſecunda poſt Paſcha, Aſcenſione Domini, Pentecoſte, tribus feſtivitatibus Sanctæ Mariæ, Natali B. Joannis Baptiſtæ, ſolemnitatibus omnium Apoſtolorum, Commemoratione omnium Sanctorum, Dedicationibus Eccleſiarum, Conſecrationibus Epiſcoporum, Ordinationibus Clericorum, Eccleſiæ tuæ principalibus feſtivitatibus, Anniverſario conſecrationis tuæ die. Sanè ſolus Romanus Pontifex in Miſſarum ſolemniis pallio ſemper utitur, & ubique, quoniam aſſumptus eſt in plenitudinem eccleſiaſticæ poteſtatis, quæ per pallium figuratur. Alii autem eo nec ſemper, nec ubique, ſed in Eccleſia ſua, in qua juriſdictionem acceperunt, certis debent uti diebus; quoniam*

vocati ſunt in partem ſollicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. Præcepit etiam, ut tam à Primate, quàm præfatis Archiepiſcopis recipere̜ hujuſmodi ſacramentum.

2 b *Pallio.*) Romani etiam Pontifices jam à primis Eccleſiæ temporibus pallio utebantur. Auctor Romani Ordinis *lib. de divinis officiis, tit. de ordine proceſſionis,* ibi: *Noviſſimè per Diaconum, vel Subdiaconum, cui ipſe juſſerit, pallio ſuperinduitur, & configitur per acus in planeta retrò, & antè, & in humero ſiniſtro.* Et de ordine eccleſiaſtico, ibi: *Romano enim Pontifice Primicerius Defenſorum, Notarii, Regionarii, & Subdiaconus ſequens, qui tenet pallium Pontificis in brachio ſuo ſuper planetam in ſiniſtra, cum acu.* Quod temporibus Gregorii I. fuiſſe ex byſſo contextum, ait Joannes Diaconus *in vita S. Gregorii, lib. 4. cap. 80.* ibi: *Nam in eo, quod pallium ejus byſſo candente contextum, nullis fuiſſe cernitur acubus perforatum, ſic ipſum circa ſcapulas obvolutum fuiſſe, non autem confixum dignoſcitur.* De hoc pallio Pontificis agunt Vicecomes *d. lib. 4. cap. 12.* Zerola *in adverſariis, lib. 1. cap. 3.* Rouſſelius *lib. 2. hiſtor. juriſd. Pontif. cap. 2. in fine.*

c *Plenitudinem.*) Ob eandem rationem licèt Epiſcopi baculo utantur, non tamen Pontifex illud defert, *cap. unico, in fine, de ſacra unctione,* ubi dicemus.

3 d *Juriſdictionem.*) Quam in ſuis Eccleſiis Archiepiſcopi, & Epiſcopi æqualem Summo Pontifici, exceptis cauſis Sedi Apoſtolicæ reſervatis, obtinent; ut docent Suarez *de pœnit. diſſ. part. 2. ſect. 1. & lib. 6. de legibus, cap. 14.* Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp. 61. num. 3.* Barboſa *de poteſt. Epiſcop. 2. p. alleg. 1.* Ex privilegio autem poſſunt etiam extra provinciam Archiepiſcopi pallium deferre, *Clem. 2. de privileg.* dixi ſuprà *in c. 1.*

4 e *Certis debent uti diebus.*) Iſti dies, aut erant communes omnibus Archiepiſcopis, aut ſpeciales uniuſcujuſque; ut dies S. Titularis propriæ Eccleſiæ, & dies natalis ipſius Archiepiſcopi, id eſt dies, in quo Archiepiſcopus conſecratus fuit, ut probatur ex Alexandro II. *in epiſt. ad Petrum Archiep. Pallium autem fraternitati tuæ ex more ad Miſſarum ſolemnia celebranda, ſicut anteceſſoribus tuis conceſſum eſt, concedimus: videlicet in Natali Domini, Epiphania, Cœna Domini, Paſcha, Aſcenſione, Pentecoſte, Natali S. Joannis Baptiſtæ, Natali Apoſtolorum Petri & Pauli, & quatuor feſtivitatibus S. Mariæ, ſcilicet Nativitate, Annunciatione, Purificatione, Aſſumptione, & duobus feſtis S. Angeli; ſic pro natalitiis quoque duodecim Apoſtolorum, Natali S. Gregorii, & ſanctorum Sergii, & Bacchi, & feſtivitate omnium Sanctorum, atque Natali tuo, & quoties ordinationem, vel conſecrationem Eccleſiarum celebraveris.* Urbanus II. *in epiſt. ad Eliam Brathatenſem Archiep. Propterea fraternitati tuæ pallii uſum ex more concedimus, ut eo inter Miſſarum ſolemnia certis duntaxat feſtivitatibus utaris, videlicet Nativitate Domini, S. Stephani, Epiphania, Cœna Domini, Reſurrectione, Aſcenſione, Pentecoſte, Nativitate S. Joannis Baptiſtæ, Natalitiis Apoſtolorum, & feſtivitatibus S. Nicolai, & Sabini, feſtivitate omnium Sanctorum, in annua ordinationis tuæ die, in ordinatione Epiſcoporum, ſeu cæterorum Clericorum; in conſecratione etiam Eccleſiarum, in translatione etiam Domini Confeſſoris Nicolai.* Faciunt textus *in cap. porrò 56. de conſecr. diſt. 1.* Innocentius III. *lib. 1. epiſt. 47.* Quæ omnia procedunt; niſi ſpeciale privilegium conceſſum ſit alicui Archiepiſcopo, ut ſemper uteretur pallio, ut indultum fuiſſe Rhemenſi, & Colonienſi Archiepiſcopis refert Vicecomes *d. tom. 4. lib. 4. c. 24.*

COMMENTARIUM.

5 Concluſio refertur, & probatur.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Pontifex ſemper, & ubique utitur pallio, Archiepiſcopus verò tantùm intra diœceſim, & certis diebus.* Probatur textus *in cap. Pallium, 100. diſt. 1. q. tit. 5. part. 1.* & alii ſuprà citati *in cap. 1. hoc tit.* Illuſtrant Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. 1. part. diſp. 5. §. 2. num. 5.* Zerola *in praxi, verbo Archiepiſcopus;* Durantius *de ritibus lib. 3. c. 10.* Azor *2. p. lib. 3. cap. 34.* Antonius Auguſt. *in epitome juris lib. 4. tit. 4. & lib. 17. tit. 8.* Germonius *lib. 3. de ſacr. immunit. c. 7. num. 24.* Petrus Greg. *de elect. cap. 20. n. 9. & in cap. conquerente, c. 2. n. 7. de officio Ordinarii,* Barboſa *de jure eccleſ. lib. 1. cap. 7. num. 104. & de poteſtate Epiſcopi n. 104. tit. 4.*

6 Ratio dubitandi.

Contrarium tamen, videlicet ſemper, & ubique Archiepiſcopos uti pallio poſſe, probatur ex eo; quia Archiepiſcopi plura, quæ ſpecialiter competunt Pontifici, exercere valent; unde divinis officiis formam præſcribunt, *cap. altaria, de conſecrat. diſt. 1.* in Concilio provinciali diem Paſchæ nunciant, *cap. placuit 25. de conſecr. diſt. 3.* Concilium celebrant, *cap. pervenit, 6. diſt. cap. ſicut 25. de accuſat.* Antonius Auguſt. *in epitom. lib. 5. tit. 10.* & alia plura exercent, quæ enumerat Petrus Gregorius *lib. 15. ſyntagm. cap. 11.* & ſicut jure ſpeciali Pontifex de cauſis Epiſcoporum cognoſcit, *cap. auditimus 4. 3. q. 6. c. qui ſe ſcit 2. q. 6.* Antonius Auguſt. *in epitome juris Pontif. lib. 1. tit. 14.* ita etiam Archiepiſcopi de illis cognoſcere valent, *cap. ſi clericus 11. qu. 1.* Germonius *d. cap. 7. num. 31.* igitur ſimiliter ſicut Pontifex ſemper, & ubique utitur pallio, ita ſimiliter Archiepiſcopi eo uti poſſunt.

Præmiſſis his, quæ de pallii origine, & forma adduxi *in c. 1. hoc tit.* hujus textus deciſiva ratio redditur à noſtro Innocentio in illis verbis: *Quoniam Pontifex aſſumptus eſt in plenitudinem poteſtatis, alii verò vocati ſunt in partem ſollicitudinis.* Pontifex enim ex inſtitutione divina in toto orbe univerſalem poteſtatem habet, *cap. fundamenta, de elect. in 6. cap. ſolitæ, de majorit. & ob. cap. per venerabilem, qui filii ſint legitimi:* plura Sebaſtian. Cæſar *diſp. 3. de R. Pontif.* quare univerſalis Paſtor dicitur *in cap. celebritatem, de conſecrat. diſt. 1.* plura Anton. Auguſt. *in epitome, lib. 1. tit. 3.* & Epiſcopus Epiſcoporum, caputque omnium Epiſcoporum dicitur *in epiſt. 1032. in ordine,* poſt Concilium Chalcedon. ibi: *Per juſſionem Leonis R. Pontificis, qui verè caput eſt Epiſcoporum.* Bellarminus *lib. 2. de R. Pontif. cap. 31.* Savarus *ad Sidonium lib. 6. epiſt. 1.* in illis verbis: *Tu Pater Patrum, Epiſcopus Epiſcoporum.* Unde cùm non limitatam, ſed abſolutam, Pontifex obtineat juriſdictionem, ſemper, & ubique pallio uti poteſt: Archiepiſcopi verò cùm limitatam, videlicet intra provincias proprias, juriſdictionem exerceant, non extra eas poſſunt pallio uti, cùm pallium ſit ſymbolum exercitii juriſdictionis: quæ ratio illuſtratur ex alia myſtica, quam innuit Innocentius *in cap. unico, in fine, de ſacra unctione,* quam ibi illuſtramus. 7 Ratio decidendi.

Nec obſtat difficultas ſuprà adducta, ex variis juris principiis petita: nam licèt in illis caſibus, quæ à Pontifice fieri poſſunt, ab Archiepiſcopis exerceri valeant, non tamen inde deducitur; nec Catholici admittere valemus, æqualem obtinere poteſtatem Archiepiſcopos in partem ſollicitudinis vocatos, ac habet R. Pontifex in plenitudinem poteſtatis aſſumptus: quare licèt judicare Epiſcopos, Paſcha nuntiare, Concilium provinciale celebrare poſſint Archiepiſcopi, non tamen pallio, ut Rom. Pontifex, ſemper, & ubique uti valent. 8 Diſſolvitur difficultas.

Sed ſuprà dictis opponitur textus *in cap. in Galliarum 25. qu. 2.* ubi cùm Gregorius Magnus Bonifacium Archiepiſcopum, & Primatem Angliæ conſtituiſſet, expreſſè cavit, ne in Galliarum provinciis aliquam vindicaret poteſtatem; quia in eis jus deferendi pallium Arelatenſi Præſuli conceſſum erat, & ſic omnimodam poterat exercere juriſdictionem in illis provinciis. Qui textus valdè difficilis eſt, præcipuè ſi conferatur cum capite *Artaldus 8. q. 1.* in illis verbis: *Artaldus Arelatenſis Epiſcopus, Narbonenſis Eccleſiæ ſuffraganeus.* Ex quibus expreſsè conſtat, Arelatenſem Præſulem tantùm Epiſcopum, & ſuffraganeum Narbonenſis Eccleſiæ eſſe; & tamen *in d. cap. in Galliarum,* deciditur, per Galliarum provincias poſſe eum pallium deferre: igitur quia non ſolùm Archiepiſcopi, verùm etiam Epiſcopi, quibus conceſſus eſt uſus pallii, poſſunt illud deferre etiam extra provinciam propriam. Pro hujus textus interpretatione ſciendum eſt, Arelatenſem Præſulem non ſolùm Archiepiſcopi titulo, verùm & Primatis, Vicarii R. Pontificis decorari. Concilium Arelat. *2. can. 8.* Nicolaus *in epiſt. ad Michaelem Imperatorem,* ibi: *Arelatenſis Eccleſia in regionibus Gallicanis Primatis privilegio, & Sedis Apoſtolicæ vicibus decoratur.* Latè probant Anton. Auguſt. *in epit. lib. 2. tit. 12.* Hallierius *de hierarch. eccleſiaſt. pag. 597. cum ſequentibus:* unde tanquam Primas totius Galliæ, & Vicarius Pontificis, poterat pallium deferre in prædictis provinciis, ut docet Petrus Marcha *lib. 6. concord. c. 7.* Nec tunc obſtat textus *in d. cap. Artaldus,* in quo omiſſa ſolutione Gloſſæ, *verbo Galliarum, in d. cap. in Galliarum,* loco illius verbi: *Arelatenſis,* reponendum eſt *Aletenſis;* qui Epiſcopatus ſuffraganeus eſt Narbonenſis Eccleſiæ, quod leve mendum in eo textu jam obſervarunt Joannes Andreas *in notis ad Speculatorem, in noſtro tit. litera B,* Chenu *in ſerie Præſulum Arelat. in principio.* 9 Expenditur cap. in Galliarum 25. q. 2.

Secundò adverſus præſentem deciſionem intendunt probare alios etiam, præter Archiepiſcopos, poſſe pallium deferre: & ut id adſtruam, expendo textum *in c. 1. de ſimonia,* ubi cùm prohibeatur Epiſcopis pretium recipere pro ordinatione Clericorum, proſequitur, nec pretium recipi poſſe pro uſu pallii, chartis, ſeu paſtellis: ex quibus verbis depromitur, clericos etiam habere jus deferendi pallium: ſiquidem ſimul, & una verborum contextura 10 Expenditur cap. 1. de ſimonia.

textura prohibetur pretium recipere pro eorum ordinatione, pro uſu pallii, & pro chartis: igitur quia non ſolùm Pontifex, & Archiepiſcopus, verùm & ſimplices Presbyteri poſſunt pallium deferre. Pro hujus textus expoſitione ſciendum eſt, conſuetudine, ſeu potiùs corruptela introductum eſſe, ut pro pallio Archiepiſcopi Subdiaconis Pontificis, vel ejus Apocriſiariis certum pretium erogarent, *cap. novit.* 100 *diſt. cap. ſicut*, *cap. nullus*, 1. *q.* 2. quare ut Gregorius hanc conſuetudinem radicitus evelleret, dum pro ordinatione Clericorum, & aliis actibus eccleſiaſticis pecuniam recipi prohibuit, conjunxit, nec pro pallii uſu; non quia pallium ſacerdotibus concederetur, ſed potiùs Archiepiſcopis: quare ſi in eo textu ſingula ſingulis tribuantur, ordinatio ad Presbyteros; pallii verò uſus ad Archiepiſcopos ſpectabat. Alia quæ pro illius textus interpretatione deſiderantur, in ejus commentario, Deo annuente, dabimus; interim videndi ſunt Mancinus *diſſert.* 28. Spondanus *anno* 745. Lemaiſtre *de juribus Epiſcop. lib.* 2. *cap.* 5. Voſſius *de vitiis ſerm. cap.* 33. Hallier. *de ſacris elect. ſect.* 7. *art.* 7. *§.* 2. *&* 5. Rouſſelius *lib.* 5. *hiſtor. cap.* 4.

11 Explicatur cap. præſens 20. q. 3. Tertiò in eandem partem expendo textum *in cap. præſens* 20. *q.* 3. ubi proponitur, Athonem Clericum duo monaſteria conſtruxiſſe, & in uno Lambertum ejus filium nonum annum tantùm agentem obtuliſſe: & cùm fratres ejus totam patris ſubſtantiam, ſive hæreditates in integrum ſibi vindicarent, excluſo fratre ut monacho, ipſe oblatus opponebat, monachum non eſſe, & invitum à patre oblatum fuiſſe. Pater autem fatebatur, nunquam ejus filium pallium induiſſe. Hactenus illius textus caſus, ex quo apertè probatur, alios quàm Archiepiſcopos poſſe pallium deferre. Pro cujus textus interpretatione ſciendum eſt, in eo mendum ſcatere; loco enim verbi *pallio*, legendum eſt, *palla*: palla enim eſt pannus lineus, qui ſuper altare ponitur, de quo *in cap. altaris palla*, *de conſecr. diſt.* 1. *cap.* 2. *de cuſtodia Euchariſtiæ*, Antonius Auguſt. *in epitom. lib.* 17. *tit.* 2. & nos ſuprà *in cap.* qua lectione retenta ſciendum eſt, moris fuiſſe olim, ut qui religioni offerebantur, palla Altaris induerentur, ut notat ibi Turrecremata, & nos diximus *in cap.* 2. *de conſuet.* unde cùm pater ipſius Lamberti aſſeruiſſet, filium ſuum propria voluntate Religioni non obtuliſſe, ſubjunxit: *Nec ego pater ejus palla Altaris indutum illum obtuli.* Quare textus ille non loquitur de pallio; & ſi de eo acciperetur, non de pallio Archiepiſcopali, ſed monaſtico, aut vulgari intelligendus erat. De quo etiam agitur *in cap. clerici* 15. *de vita & honeſt. Cleric. cap.* 2. *de maledicis*.

C A P U T V.

Idem a *Compoſtellano Archiepiſcopo.*

a EX tuarum tenore litterarum accepimus, quod cùm fuerit in conceſſione pallii tibi dictum, ut ipſo infra *b* Eccleſiam tuam utaris; & tibi pro Eccleſiæ tuæ negotiis frequenter extra tuam provinciam commoranti verecundum ſit abſque pallio miniſtrare (cùm conſuetudo ſit in Hiſpania generalis, quod Archiepiſcopi extra ſuas provincias pallio indifferenter utantur,) ut extra tuam provinciam uti pallio valeas, indulgeri tibi à Sede Apoſtolica poſtulaſti. Licèt autem talis conſuetudo dicenda ſit potiùs corruptela: Nos tamen de ſpeciali gratia indulgemus tibi, ut ſi neceſſitate aliqua præpeditus ad Eccleſiam tibi ſubjectam accedere fortè nequiveris pro conſecrandis ſuffraganeis tuis, vel Clericis ordinandis, & ad Eccleſiam alienam propter hoc te contigerit declinare, dummodo ad quem Eccleſia pertinet, id *c* permittat, utendi pallio in jamdictis caſibus liberam habeas facultatem.

N O T Æ.

1 a *COmpoſtellano.*) Irienſis civitas in regno Galleciæ, quæ nunc dicitur *el Padron*, Sedes Archiepiſcopalis erat jam à primis Eccleſiæ temporibus, Bracharenſis Eccleſiæ ſuffraganea: ſed temporibus Alphonſi, vulgò *el Caſto*, Regis Hiſpaniarum, ea Sedes Epiſcopalis translata fuit in Compoſtellam, ubi eſt corpus Apoſtoli Hiſpaniarum Patroni: translata fuit temporibus Theodomiri Epiſcopi Irienſis. In eam etiam Compoſtellanam Eccleſiam translata eſt Metropolis Emeritenſis à Calixto II. precibus Alponſi VII. Imperatoris nuncupati, ut referunt Baſſeus *in chron. anno* 877. Illeſcas 1. *hiſt. Pontif. lib.* 5. *cap.* 18. Morales *lib.* 10. *hiſtor. cap.* 12. Sandoval *in hiſtoria Alphonſi*, *cap.* 12. Baronius *tom.* 12. *anno* 1123. *n.* 1. Vargas *in hiſtoria Emeritenſi*, qui tradit bullam prædictæ translationis, Guil. Gonzales *in theatro prædictæ Eccleſiæ Compoſt.* Ex tunc ergo Compoſtellani Præſules Archiepiſcopali fulgent dignitate. Ejus Archiepiſcopo Petro Suarez, priùs Epiſcopo Salmantino, miſſa eſt hæc deciſio, cui etiam reſcripſit noſter Innocentius *in cap.* 2. (ubi alia de hac Eccleſia adducimus) *de poſtulando*, *cap. ſuper eo*, *de cenſibus*, *cap. propoſuiſti*, *de conſecrat. Eccleſiæ*, *cap. & ſi neceſſe eſt* 5. *de donat. inter*, & *lib.* 2. *epiſt.* 72. ejus etiam Eccleſiæ mentio extat *in cap.* 3. *de vita, & honeſt. Clericorum*, *cap.* 1. *de voto in* 5. *collectione*.

b *Infra Eccleſiam.*) Ut dixi *in cap.* 1. *hoc tit.*

c *Permittat.*) Non enim licet in aliena diœceſi, aut Clericos ordinare, aut publicas Miſſas dicere, ſine permiſſu proprii Paſtoris, *cap. nullus*, *de Parochiis*, dicemus *in cap.* 1. *de clericis peregrinis*. 2

C A P U T VI.

a Idem.

CUm ſis in partibus remotiſſimis, gratum gerimus, & acceptum, quod in actibus tuis, quotieſcumque ſcrupulus dubitationis emergit, etiam. *Et infrà*: Noveris igitur, quod ubi expoſcit neceſſitas, & plura in una Eccleſia Altaria, & plures Epiſcopos ſimul poteris conſecrare: & ubicumque fueris in celebratione *b* Miſſarum conſtitutus, diebus ſolemnibus uſum pallii, per quod plenitudo Pontificis deſignatur, liberius exercere.

N O T Æ.

1 a *IDem.*) Ita etiam legitur *in c.* 1. *hoc tit. in* 4. *collect.* cui autem miſſa ſit hæc epiſtola, non conſtat. Alia etiam ejus reperitur *in c. cùm ſis*, *de conſecrat. Eccleſiæ*.

2 b *Miſſarum.*) In Miſſarum enim celebratione, conſecratione Epiſcoporum, & Eccleſiarum dedicatione, Archiepiſcopus pallio uti poteſt, *c. quod ſicut* 28. *§. cæterùm*, *de elect.* Gregorius Pontifex *in epiſt. ad Bonifacium*, ubi de pallio ita ait: *Qualiter autem eo utaris, ex mandato Apoſtolico informatus cognoſce: itaq; dum Miſſarum ſolemnia geris, vel Epiſcopum te contigerit conſecrare, illo tantummodo tempore eo utaris.* Sed quia hæc omnia inter Miſſarum ſolemnia celebrantur, ideò licèt plerumque dicatur in epiſtolis decretalibus Pontificis, Archiepiſcopos uti debere pallio dumtaxat in Miſſarum ſolemniis; non negatur tamen in omnibus ſupradictis actibus inter Miſſarum ſolemnia peragenda pallio uti poſſe; quo modo intelligendi ſunt noſter textus, & Gregorius II. *lib.* 2. *ep.* 54. in illis verbis: *Illud tamen, frater chariſſime, tibi non putavimus ignotum, quod penè de nullo Metropolitano in quibuſlibet mundi partibus ſit auditum, extra Miſſarum ſolemnia uſum ſibi pallii vindicaſſe.* Idem *lib.* 7. *ep.* 31. *Itaq; pallio ad Miſſarum ſolemnia utendum ex more tranſmiſimus.* Et *epiſt.* 114. *ad Siagrium*, ibi: *Uſum tibi pallii inter Miſſarum ſolemnia agenda concedimus.* Urban. II. *in ep. ad Bereng. Auſon. Epiſcopum*, ibi: *Pallio itaq; in Miſſarum ſolemniis intra Eccleſiam ſolummodo uti debetis.* Ubi Vicecom. *d.* 10. 4. *lib.* 4. *c.* 27.

C A P U T VII.

a Honorius III. *Archiepiſcopo* b *Lugdunenſi.*

TUa nos. *Et infrà*: Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod tam in tua, quàm in c aliena diœceſi poteſ abſque pallio, & d ſandaliis celebrare; quumetiam in tua diœceſi non ſemper debeas celebrare cum pallio, ſed diebus illis dumtaxat, qui in Eccleſiæ tuæ e privilegiis ſunt expreſſi: ſicque ſoluta eſt quarta quæſtio, qua quæſiſti, an tibi ſit licitum f pro defunctis cum pallio celebrare.

N O T Æ.

1 a HOnorius.) De Honorio egi *in cap. penult. de conſtit.*

Lugdunum ubi.

b *Lugdunenſi.*) In hac ſexta collectione legitur *Tripolitano*, de qua diœceſi egi *in cap. petiiſti* 20. *de privilegiis*; ſed veram inſcriptionem, & litteram reſtituo è quinta compilatione Honorii III. ubi *ſub hoc tit. c.* 1. reperitur textus hic. Lugdunum illuſtris Metropolis Galliæ vocatur ab Strabone; ejus meminerunt Plinius *lib.* 4. *cap.* 18. Dio *lib.* 46. Sidonius *lib.* 1. *epiſt.* 5. & plura de ejus nomine, origine, & progreſſu congeſſerunt Fratres Sammat. *tom.* 1. *Galliæ*, *fol.* 289. Ejus Præſul Patriarcha vocatur in Concil. Matiſcon. & à Gregorio Turonen. ejuſque Primatus deſcribitur in ſupplemento Sigeberti. Hæc Sedes habet Primatum ſuper tres Archiepiſcopatus. Plura de ejus Primatu Bertherius *diatriba* 2. *cap.* 5. Petrus Marcha *in tract. de Primatu Lugdun.* Theophilus *tom.* 1. *eo tract.* Raynaldo ejus Archipræſuli reſcribit Pontifex in præſenti.

c *Aliena.*) Juxta tradita in ſuperioribus commentariis.

2 d *Sandaliis.*) Omiſſis aliis ſignificationibus, ſandaliæ accipiuntur pro calceis, ſeu compagibus calceamento deſtinatis, tam apud profanos, quàm ſacros ſcriptores. Ex profanis earum meminere Lucianus *de ſcrib. hiſtor.* Strabo *lib.* 9. Nabathæus, & alii laudati à Barthio *lib.* 19. *adverſ. cap.* 11. Pancirola 1. *var. cap.* 20. Bulengerus *lib.* 1. *opuſc. cap.* 20. Ex ſacris Gemma animæ *cap.* 209. *Sandalium calceamentum eſt, quo partim pes tegitur, partim nudus cernitur.* Albinus Flaccus *lib. de divinis officiis*, *cap. quid ſignificent veſtimenta*, Rabanus Maurus *de inſtit. cler. lib.* 1. *c.* 22. *Induunt quoque ſacerdotes pedes ſandaliis, ſive ſoleis.* Alii relati à Vicecomite *lib.* 3. *volum.* 4. *de ritibus Miſſæ*, *cap.* 6. *cum ſeqq.* Sauſay *in Panop. Epiſcop. lib.* 7. *cap.* 3. Olim communia erant ſandalia, tam majoribus, quàm minoribus Eccleſiæ miniſtris; poſtea tamen ad ſolos Epiſcopos pertinent. Innocent. III. *lib.* 1. *de myſteriis Miſſæ*, *cap.* 10. *Novem autem ſunt ornamenta Pontificum ſpecialia, videlicet caligæ, ſandaliæ, ſuccinctorium*, &c. latè probant Vicecomes, & Sauſay *ubi ſup.* Meurſius *in gloſſa verbo Compagi.*

e *Privilegiis.*) De quibus egi *in cap.* 1. *cap. ad honorem, hoc titul.*

f *Pro defunctis.*) Supponit Honorius III. Miſſarum ſacrificia pro defunctis licitè, & proficuè offerri poſſe; 3
quod etiam docetur *in cap. animæ* 13. *quæſt.* 2. Concil. Turon. 2. *cap.* 23. Quod contra hæreticos purgatorium negantes, & fructum oblationum pro defunctis, defendunt Bellarminus *de purgat. cap.* 15. Ayala *de eccleſiaſt. tradit. fol.* 150. Pamelius *ad D. Cyprianum ep.* 66. Scortia *in ſelectis*, *c.* 33. *theſ.* 96. Petrus Gregor. *lib.* 1. *part. tit.* 23. *cap. fin.* Gazeus *ad Caſſianum collat.* 2. *cap.* 5. Creſpetius *in ſumma, verbo defunctis fidelibus*, Jodocus Coccius *lib.* 7. *theſauri*, *art.* 5. Ait ergo Honorius noſter, in hujuſmodi ſacrificiis pro defunctis offerendis Archiepiſcopum non debere pallio uti: tum quia hujuſmodi dies non reperiuntur expreſſi in forma traditionis pallii, ſeu privilegiis Eccleſiæ conceſſis: tum quia in his diebus, & exequiis, indumentis rubris, aut lætitiam demonſtrantibus Eccleſia uti non ſolet; quam rationem illuſtrant in præſenti Cironius, & Herrera *in origine divini officii*, *lib.* 1. *cap.* 39.

T I T U L U S IX.

De Renunciatione.

C A P U T P R I M U M.

Alexander III. a *London. Archiepiſcopo.*

LItteras tuas nuper accepimus devotione plenas, & dolore non vacuas, quæ quidem, & tuam nobis inſinuant affectuoſiſſimam charitatem, & tui Archiepiſcopalis officii, quod fideliter geſſiſſe, & adhuc gerere te gaudemus, contrariam exigebant Eccleſiæ utilitatibus ceſſionem. Noſti enim, ſicut vir prudens, & providus, quod tanta eſt Cleri malitia, & contra Eccleſiam Dei tam gravis, tamque diuturna perſecutionis inſtantia, ut nequaquam ei cedat ad commodum, ſi tuam Sedem talem contigerit ſubire defectum. Quod ſi tuam, aut ſenectutem, aut inſufficientiam fortè conſiderans, te tanquam b emeritum poſtulas relaxari, ſcito nos credere, & pro certo tenere, quod tutius ſit hoc tempore, ſi commiſſa tibi Eccleſia ſub umbra tui nominis gubernetur, quàm ſi alteri novæ, incognitæque perſonæ in tanto diſcrimine gubernanda committeretur; maximè quia in te vigor devotionis, & fidei, etiam corpore ſeneſciente non deficit, ſed vergente deorſum conditione corporea, fervor ſpiritus in ſubliminora conſcendit. Ne igitur hujus doloris aculeus vividam circa te noſtri pectoris vulneret charitatem, rogandum te potiùs duximus, & monendum, ut ſuper hoc diebus iſtis nulla te facias importunitate moleſtum. Quia indecens omninò probatur, priùs ſolvere militiæ c cingulum, quàm cedat victoribus adverſitas præliorum. Inſta igitur, ſicut bonus miles Chriſti, & in tuæ ſolicitudinis officio perſevera; ne dum tuæ quietis deſideria quæris, tu aliquod talenti tibi crediti detrimentum patiaris. Illud quoque te oportet attendere, quod ſi pennas habeas, quibus in ſolitudinem volare ſatagis, ut quieſcas; ligatæ ſunt tamen nexibus præceptorum, quæ ita, ut noſti, & ſacrorum canonum inſtitutione te vinciunt, ut liberum non habeas abſque noſtra permiſſione volatum. Cæterum ne, frater, te intolerabiliter nos gravare causeris, qui meliùs tui potes tam animi debilitatem noſſe, quàm corporis; hoc tandem tibi, ſi judicio conſcientiæ tuæ res id prorſus exigit, indulgemus, ut ſi ſuſcepta opportunitate, tam per te, quàm per d Principem terræ, vel etiam per litteras tuas, & idoneos nuntios, ſi corporalem ibi vel non potueris, vel nolueris exhibere præſentiam, alioſque regni illius religioſos, & induſtrios de e ſubſtituenda ſis perſona ſolicitus; talem invenire ſatagas ſucceſſorem, qui non à fidei claritate degeneret, neque à tramite rectitudinis, & honeſtatis aberret. De his quoque quæ tuis duxeris neceſſitatibus reſervanda, cum eiſdem perſonis tractare, & deliberare convenit: ut cùm nobis hæc omnia, tam tua, quàm illorum fuerint aſſertione comperta, ita providè, ac ſecurè poſſimus in facto procedere, quod neque nos, nec teipſum oporteat hujus operis in poſterum pœnitere.

NOTÆ.

N O T Æ.

1 a LOndonienſi.) Ità legitur in hac ſexta Raymundi collectione, in prima autem, *ſub hoc tit. cap.* 2. legitur, *Archiepiſcopo Lundenſi*; quæ epigraphe propria hujus textus videbitur lectori, qui obſervaverit, Andream Suuonis Archiepiſcopum Lundenſem adverſa valetudine captum, vitæque tędio, & ęrumnis afflictum, licentiam cedendi à R. Pontifice enixè petiiſſe, & ea obtenta, ſemotum à populi frequentia, Iſtoam inſulam apud Scannenſes, in medio dulcis aquæ, in lacu amęno feceſſiſſe; ob cujus renunciationem variæ circa ſucceſſoris electionem ortæ fuerunt controverſiæ, ut liquet *in c. cùm poſt petitionem*, *de elect.* & ex Danicis Scriptoribus refert Cironius *in notis ad illum textum*, *in* 5. *compil.* & nos ibi notabimus. Verùm etſi hæc circa Archiepiſcopum Lundonienſem contigiſſent, tamen præſentis textus hiſtoriæ adaptari nequeunt, cùm ſeries temporum non patiatur prædictum caſum ad hunc textum protrahere: nam præſentis textus auctor eſt Alexandes III. quomodo ergo Andreas, qui ob ſenectutem ab Aleandro cedendi licentiam petebat, potuit vitam agere, & protrahere uſque ad Honorium III. illius textus auctorem, cùm ab Alexandro III. ad Honorium pluſquam quadraginta anni elaberentur; & ſic, qui jam ſenex erat tempore Alexandri III. non poterat ita in longævum vitam ducere. Hac igitur rejecta inſcriptione exiſtimabam, ita corrigendam eſſe: *Lugdunenſi Archiepiſcopo*; ut in aliquibus codicibus legi teſtatur Antonius Auguſt. *in notis ad hunc textum*, *in* t. *colect.* Quod leve mendum ut ſuadeatur, ſciendum eſt, Joannem de Belleſmaius Archiepiſcopum Lugdunenſem, jam ſenem ab Alexandro III. cedendi licentiam petiiſſe, quam licèt ab eo conſequi non poſſet, ut in præſenti textu refertur, à Cœleſtino tamen III. eam impetraſſe, & vitam monaſticam profeſſum, in monaſterio Clarevallis orationi, & contemplationi vacaſſe, cui poſteà reſcripſit Innocentius *in cap. cum Marthæ*, *de celebrat. Miſſar.* Ejus meminerunt Joannes Sareſbarienſis, Stephanus Tornacenſis, & Ivo Carnotenſis *in ſuis epiſtolis*, & varia de eo referunt Fratres Sarmat. *tom.* 1. *Galliæ Chriſt. fol.* 320. Chenu *in ſerie Præſulum Lugdun.* Cironius *in d. cap. cum poſt*; & de eo, ni fallor, in præſenti agit Alexander. De Eccleſia Lugdunenſi jam egi *in c. antec.* etſi textum hunc de Lundenſi Metropoli accipiat Florens in præſenti. Poteſt etiam præſens textus referri ad renunciationem factam ab Eskillo Lugdunenſi Archiepiſcopo, qui ab Alexandro III. petiit licentiam cedendi, ut ad Ciſtercienſes Monachos ſe transferret; quam iteratis precibus impetravit, ut refert Saxo Grammaticus *lib.* 14. Videndus P. Cellenſis *lib.* 1. *epiſt.* 23. & *lib.* 7. *epiſt.* 17. & *lib.* 8. *epiſt.* 1.)

2 b *Emeritum.*) Qui militant, ſtipendia mereri dicuntur, *l. miles*, *l. item miles*, *ff. de re judicata*, *l. unica*, *Cod. de his qui non impletis ſtipendiis*: inde emeriti milites, jam veterani, ſtipendia merentur, ſoluto militiæ cingulo, & expleta militia, *l. deferri*, *ff. de jure fiſci*, *d. l. ult. Cod. de his qui non impletis*, *l. veteranis*, *C. quando provocare*: notavit Steubechius *ad Vegetium lib.* 2. *de re milit. c.* 3. inde in noſtra Hiſpania erat civitas colonia Romanorum, ubi milites emeriti degebant, à quibus civitas Emerita dicta fuit, *l.* 1. *& fin. ff. de cenſibus*, Diocaſſus *lib.* 53. ibi: *Finito bello Auguſtus milites exauctoravit*, *urbemque eos in Luſitania Auguſtam Emeritam nomine condere juſſit.* Vaſeus *in chron. cap.* 12. Nunnez *in ſua Hiſpania*, *cap.* 1. Morales *lib.* 8. 54. Mariana *lib.* 1. *hiſtoriæ*, *cap.* 4. plura de hujus civitatis, vulgò *Merida*, origine, & progreſſu, tradunt Vargas *in ſua hiſtoria Emeritenſi*, Tamayo *in martyr. Hiſp. die ult. Martii.*

3 c *Militiæ cingulum.*) Eleganter Innocentius collationem facit, & parallelum deducit à militia terreſtri ad cœleſtem; milites enim dum militiæ nomen dabant, cingulum accipiebant, ſeu baltheum, quod durante militia deferebant: ejus mentio fit *in l. Titius* 25. *l. quod dicitur* §. 1. *l. penult. ff. de teſtam. militis*, *l.* 2. §. *ignominia*, *ff. de his, qui notant. infamia*, *l. quicumque*, §. *nullum*, *C. de hæreticis*, *l. penult. Cod. de pactis*, *l. ult. C. de juriſdictione*, *l.* 2. *C. ubi ratiociniis*, *l. ult. Cod. de poſtul. in Theodoſ. l. eos* 27. §. *ult. ff. ad leg. Corn. de falſis*: plura Briſſonius *lib.* 2. *ſelect. cap.* 7. Pancirola *lib.* 1. *var. cap.* 12. Steubechius *ad Vegetium lib.* 2. *cap.* 3. Budeus *in l. fin. ff. de Senatoribus.* Qui autem militiam explebant, diſcincti dicebantur, Steubechius *ubi ſupr.* Hinc factum translativè, ut dignitatis, & honoris inſignia etiam aliorum, quàm militum dicantur cingulum, *l.* 2. *C. ut ordo dign. l. omnis*, *C. de metallis*, *l. penult. C. de pactis*, *c. nulli* 8. 1. *q.* 3. in Eccleſiæ etiam politia ejuſdem nominis eadem eſt acceptio: inde in Concilio Nicęno 1. *can.* 12. ita legitur: *Quicumque vocati per gratiam, primum quidem ardorem, fidemque ſuam oſtenderunt, & cingulum militiæ depoſuerunt, poſteà vero, ut canes ad ſuum vomitum reverſi fuerunt, ita ut, & aliqui pecuniam darent, & beneficiis militiam repeterent, hi decem annis jaceant poſt triennii auditionis tempus.* Ubi notavit Albaſpineus. Hinc Epiſcopi exauctorati, dicuntur diſcincti, id eſt cingulo ſacræ militiæ exuti. Sidonius *lib.* 1. *ep.* 7. ibi: *Prius cinctus cuſtodia, quàm poteſtate diſcinctus.* Et *lib.* 5. *ep.* 7. reverentiam clericis cinctis, jura diſcinctis, privilegia, &c. Gregorius Turon. *lib.* 5. *c.* 27. ibi: *Qua de cauſa ab Epiſcopatu diſcincti in baſilicam B. Marcelli ſub cuſtodia detruduntur.* Eruditè ergo Pontifex in præſenti collationem facit utriuſque militiæ, aſſerendo, quod ſicut militi militiæ terreſtris non licèt militiam deſerere, non expleto militiæ tempore, *l.* 3. §. *qui ſtationi*, *ff. de re mil.* ita nec Epiſcopo licet Epiſcopatui renunciare, & militiæ cingulum ſolvere. Alia plura parallela ex utraque militia deducunt Loayſa *in c. n.* 3. *Concil. Hiſpal.* 2. Creſolius *in myſtagog. l.* 3. *c.* 8. Juretus *in notis ad Carnotenſ. ep.* 24. Demſterus *ad Roſinum lib.* 9. *pag.* 959. D. Matthias Guerra *de litteris*, *& armis*, *nu.* 6. *&* 30.

d *Principem terræ.*) Nota ex illis verbis facile conſtare, Epiſcopos renunciationem facere debere conſenſu Principis ſæcularis: quod etiam probatur exemplis Gregorii Nazianzeni, qui in ſua oratione alloquitur Theodoſium, & ab eo miſſionem impetravit, à quo in Epiſcopum promotus fuerat. Et Arnulphi Metenſis Epiſcopi, qui à Clothario Secundo petiit cedendi facultatem, ut in hiſtoria Præſulum Metenſium refertur. Olim autem cauſas renunciationum Epiſcoporum fuiſſe probatas in Concilio Provinciali, conſtat ex epiſtola 3. Concilii Epheſini ad venerabilem Synodum Pamphiliæ, relata ab Harmenopulo *in Breviario Canonum*, *tit.* 8. & ex libello renunciationis Heraclienſis Metropolitani, qui extat *lib.* 6. *Juris Orient.* & ex notatis à Balſam. *in can.* 76. *Apoſt.*

e *De ſubſtituenda ſit perſona.*) Sed nulli viventi Epiſcopo alius ſuperponitur, aut ſuperordinatur, niſi forſan in ejus locum, quem culpa capitalis dejecit, *c. Epiſcopum*, *c. non dicatis*, *& per totam* 8. *q.* 1. Concil. Aurelian. *lib.* 5. *cap.* 22. Meldenſe *can.* 47. plura Antonius Auguſtinus *in epit. lib.* 4. *c.* 24. dicemus *in c.* 1. *de præb.* igitur Archiepiſcopus in præſenti, licèt ſenio, aut morbo ſontico laborans, munere ſuo accuratè fungi nequiret, non poterat ſubſtituere, aut ſibi ſucceſſorem deſignare. Cui difficultati ſatiſfaciendum eſt dicendo, quod licèt in noſtro textu non poſſet Archiepiſcopus ſibi ſucceſſorem deſignare, tamen cum conſenſu Cleri, & plebis, ſive eorum, quibus competebat jus eligendi, aut electioni conſentiendi, poterat coadjutorem adhibere, ut ab eo Epiſcopalia munia obirentur. Concil. Arauſic. *can.* 29. quamplurimis Eccleſiæ ſanctionibus, & Patrum exemplis probat Fileſacus *in c. quoniam* 14. §. 2. *de officio ord.* unde in præſenti rectè jubetur, ut ſi Archiepiſcopus adeò ſit ſenio impeditus, ut in Eccleſia miniſtrare nequeat, tunc cum conſilio Regis, cui jus conſentiendi in electionibus Epiſcoporum competebat, juxta textum *in c. cùm terra* 14. ubi dixi, *de elect.* & Religioſorum, aliorumque, qui jus eligendi Epiſcopum habebant, juxta textum *in cap. cum Eccleſia*, *de cauſa poſſeſſionis*, poſſit coadjutorem adhibere, ut eo defuncto, ſi Eccleſiæ expediret, illi in Epiſcopatu ſuccederet. Docet Fileſacus *ubi ſuprà.* 4

C O M M E N T A R I U M.

EX hac decretali epiſtola ita ex prima collectione reſtituta ſequentem deduco diſputandam aſſertionem: *Non licet Epiſcopo propria auctoritate deſerere Epiſcopatum prætextu ſenectutis, aut inſufficientiæ.* Probant textus *in cap. ſuggeſtum* 46. *cap. ſciſcitaſti* 47. *& per totam* 7. *quæſt.* 1. *cap. cùm poſt* 46. *de elect. cap. niſi cum pridem*, *hoc tit.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, *& lib.* 3. *juris eccleſ. cap.* 6. Petrus Gregorius *lib.* 17. *ſyntagm. cap.* 16. *& de beneficiis cap.* 24. *& tom.* 1. *part. tit.* 28. *cap.* 2. Solorzanus *de jure Indiar. tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 93. Michael Rouſſelius *lib.* 5. *hiſt. Pontif. juriſdict. cap.* 4. *num.* 10. Petrus Marcha, ſeu idem auctor hiſtoriæ Pontif. *lib.* 6. *concord. cap.* 8. Magnus Præceptor majoris diſcipuli, ſeu auctor reſponſi à las pretenſ. de Francia, §. 20. *num.* 58. Boſquetus *ad Innocentium lib.* 3. *epiſt.* 122. Robertus *lib.* 1. *rerum judicat. cap.* 7. Vighellius *in methodo juris canonici*, *pag.* 313. Eſpenceus *lib.* 3. *digreſſ. cap.* 20. 5 Concluſio probatur.

Dartis *de beneficiis*, *cap. de renunc.* & alii laudandi *in cap. admonet*, *hoc tit.*

6 Ratio dubitandi. Hæc Innocentii epiſtola valdè difficilis redditur ſequenti conſideratione: nam unicuique licet jura, quæ pro ſe introducta ſunt, cedere, *l. penult. C. de pactis*, *l. ſi quis in conſcribendo*, *C. de Epiſcopis*, *& clericis*: plura Balbus *in cap. 1. de foro compet.* Vega, & Fermoſinus *in cap. ſi diligenti*, *eod. tit.* Galbanus *de uſufructu cap.* 20. & quilibet ſuæ rei eſt moderator, & arbiter, *l. in re mandata*, *C. mandati*, *c. eos qui* 1. *qu.* 1. Fortunius Garzia *de ult. fine*, *illat.* 7. *n.* 453. Pinellus *in l.* 1. 2. *p. num.* 1. *C. de bonis maternis*: ſed Epiſcopus eſt dominus proprii Epiſcopatus: igitur illum cedere propria auctoritate valet. Probatur minor; nam ille dicitur dominus alicuius rei, qui habet juſtum titulum, poſſeſſionem, vel quaſi, *l. cogi*, *ff. de petit. hæreditatis*, *l. juſto*, *ff. de uſucap. l. & generaliter*, *ff. de novalibus*, *l. apud*, *ff. de furtis*: ſed Epiſcopus virtute confirmationis Pontificię obtinet titulum, poſſeſſionem, vel quaſi, ut habent alii beneficiarii virtute inſtitutionis, *c. 1. de regulis juris lib. 6. c. ex frequentibus*, *de inſtitut.* igitur Epiſcopus poteſt Epiſcopatui renunciare propria auctoritate. Augetur hæc difficultas ex eo, quia Epiſcopatui in præſenti juſtam renunciandi cauſam habebat, ſenectutis videlicet; ſenex enim erat, ut ipſe fatetur: unde juxta rectam politiam non ſolùm excuſandus, verùm, & repellendus ab honore, & munere paſtorali erat. Apud Romanos enim legibus cautum erat, ut ſenes ab omnibus muneribus vacationem haberent; & ipſi Senatores poſt ſenectutem ad Senatum ire non cogebantur. Plinius Junior *lib. 4. ep. 23.* ibi: *Ut ipſæ leges monent, quæ majores annis 60. otio reddunt.* Seneca *de brevitate vitæ*, *c. 20.* ibi: *Lex à quinquageſimo anno militem non cogit, a ſexageſimo Senatorem non citat.* Cicero *de ſeneƈt. Legibus, & inſtitutis vacat ætas noſtra muneribus his, quæ non poſſunt ſine viribus ſuſtineri.* Et *l. ſemper*, *ff. de jure immun. l. 2. C. de excuſat. munerum*, *l. 1. C. qui ætate*; plura Mancinus *de triplici juris collat. c.* 191. Petrus Gregorius *lib. 47. ſyntagm. c. 25. num.* 14. Tiraquellus *ad Alexand. lib. 4. c. 3. n.* 11. Paulus Zacchias *to. 1. quæſtionum Medicolegal. q. 1. & ult.* unde ſenes depontani dicebantur, non quia de ponte (ut aliqui putarunt) ab adoleſcentibus deijcerentur; ſed quia ſuffragium in Senatu non habebant, quod ferebatur ſupra mentam, quam pontem ipſi appellabant, ut referunt Marcus Varro *lib. 2. de vita Patrum*, ibi: *Cùm in quintum gradum pervenerant, atque habebant ſexaginta annos, tunc denique erant publicis negotiis liberi, atque expediti, & otioſi; ideò in proverbium quidam putant veniſſe, ſexagenarios de ponte deijci oportere, quòd ſuffragium non ferant, quod per pontem ferebatur.* Macrobius *lib. 1. Saturnal. cap. 5.* ibi: *Adimere vis doctis viris in verborum comitiis jus ſuffragandi, & tanquam ſexagenarios, majores de ponte deijcis.* Et pluribus illuſtrant Eſpenceus *in D. Paulum*, *ad Titum c. 2. digreſſ. 4.* Creſolius *lib. 1. myſtag. cap.* 18. Cuchiet *in facc hiſtor. cap.* 1. Solorzanus *in ſua Cand. n.* 265. & plura de incommodis ſenectutis Theoph. *tom. 3. q. 4. art.* 2. igitur juſtè in noſtro textu Archiepiſcopus ſenex, ætateq. jam longæva, cedendi facultatem petebat. Augetur hęc difficultas, nam inter juſtas cauſas renunciandi Epiſcopatui, & ſimili dignitati, ſenectus enumeratur, *c. niſi hoc tit.* unde ob eam cauſam Silvan. Epiſcopus Gaufridus renunciavit Epiſcopatui, ut refert Rigordus *ad annum* 1213. ibi: *Gaufridus Silvanectenſis Epiſcopus, ſentiens ſe tam ætate, quàm corpulentia ponderoſa inſufficientem oneri, quod jam per triginta annos portaverat, impetrata à ſummo Pontifice, ſicut in jure cautum eſt, licentia Epiſcopatui renunciavit.* Ex eo notavit Boſquetus *ad Innocent. lib. 1. epiſt. 1.* ſenes in Epiſcopos eligi non debere, *c. unico*, 5. *diſt.* pulchrè Sidonius *lib. 7. epiſt. 9. in caucione*, ibi: *Solam clericatus diuturnitatem pro meritis autumant calculandam, ut nos in Antiſtite conſecrando, non utilitatem velint eligere, ſed ætatem.* Igitur ob ſenectutem, quam allegabat Archiepiſcopus, cedendi licentia illi concedi debebatur. Augetur ultimò, nam ignorantia, quam Archiepiſcopus fatebatur, non ſolùm ſufficiens erat, ut ejus renunciatio admitteretur, verùm, & ob eam repellendus erat à dignitate jam promotus, *c. niſi*, *hoc tit. c. omnes*, 63. *diſt. c. congregato* 53. *de elect. c. fin. de ætat. & qualit.* igitur ſaltem ob hanc inſufficientiæ cauſam, quam Archiepiſcopus patiebatur, ejus renunciatio admittenda erat.

7 Renunciationis etymon, & diffinitio. Hac difficultate ita fulcita non obſtante, vera eſt præſens deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, renunciationem in utroque jure, & apud bonæ notæ Interpretes accipi aliquando pro referre, ſeu nunciare quid jam contigerit, ut accipitur apud Matthæum c. 2. ibi: *Ite, & renunciate mihi*: & apud Conſultum *in l. 1. ff. ſi menſor falſum modum*, ibi: *Intereſt noſtra, ne fallamur in hujuſmodi renunciatione.* Apud Ciceronem *Philip. 8.* ibi: *Cùm Legati renunciarunt, quod certè renunciabant, Antonium non eſſe in veſtra poteſtate.* Unde renunciatores dicuntur, qui revelant Regis ſecreta, *l. ſi quis aliquid*, §. 1. *ff. de pœnis*. Frequentiùs tamen accipitur pro cedere, aut remittere, *l. ſi abſenti*, *ff. de legationibus*, ibi: *Licet legationem, quam ſuſceperit, non renunciaverit*; & *l. ſi quis in conſcribendo*, *C. de pact.* pro reſignare accipitur *in l. naturaliter*, §. *nihil*, *ff. de acquir. poſſeſſ. l. ſed & ſi quis*, §. *quæſitum*, *ff. ſi quis cautionibus*: qua in ſignificatione accipitur in noſtro textu, & aliis congeſtis à Petro Greg. *de beneficiis c.* 24. Cabreros de Avendanno *de metu lib. 2. cap.* 13. Olea *de ceſſione jurium*, *tit. 1. qu.* 2. quibus ſuppoſitis pro renunciationis variis acceptionibus ſciendum eſt, renunciationem eſſe, *Juris proprii ſpontaneam ceſſionem ex certis cauſis, & cum auctoritate ſuperioris factam.* Dixi, *juris proprii*, quia juri alieno nemo renunciare valet, *l. ſi univerſa*, *C. de legatis*, *l. obſervare*, *ff. de officio Proconſulis*, *c. dilecta*, *de præbendis*; niſi fiat procuratorio nomine juſſu domini: non ſolùm enim poteſt quis renunciare proprium beneficium per ſe, verùm, & per procuratorem; & ſtatim renunciatio vim, & effectum obtinet, etiamſi mandatum revocatum ſit, *Clement. unica*, *de renunc.* cujus interpretationem latè proſequuntur Dartis *de beneficiis*, *cap.* 3. Covarr. *in pract. c. 9.* Baſilius *lib. 2. de matrim. cap.* 15. Rutiliacus *lib. 3. conſtit. tit. 22. c.* 22. Petrus Greg. *de beneficiis c.* 28. dixi etiam, *ſpontaneam ceſſionem*: quia renunciatio per vim facta caret effectu, *c. ſciant* 12. *de elect. in 6. c. Abbas*, cum ſequenti, *de his quæ vi*, ubi latè dicam: Avendanno *lib. 2. de metu*, *c.* 13. Tandem dixi, *ex certis cauſis*, *& cum auctoritate ſuperioris*, ut cognoſcatur, non quamcumque Epiſcopatus, ſeu beneficii valere, ſed eam tantùm, quæ ex juſtis cauſis ſit, quas enumerabimus *in cap. niſi*, *hoc tit.* Dixi etiam, *cum auctoritate ſuperioris*, ut comprehendantur non ſolùm renunciationes Epiſcoporum, ubi Pontificis licentia expectatur, verùm, & Parochorum, in quibus auctoritas Epiſcopi deſideratur. Superſunt pro hujus tituli exactiori expoſitione tria examinanda. Primum, per quas perſonas, & apud quas renunciationem fieri oporteat; quam partem examinabimus *in c. admonet*, *c. quod in dubiis*, *c. final. hoc tit.* Secundum, quibus ex cauſis renunciatio admittatur, de qua *in c. niſi*, *hoc tit.* tertium, quænam beneficia renunciari valeant; quod dubium diſcutiemus *in cap. ſanè*, *cap. veniens*, *hoc tit.* Sed quia noſtri inſtituti non eſt methodicè materias exponere, ſed ſingulas deciſiones peculiaribus commentariis explicare, prædicta dubia ſuo ordine non proſequimur: facilè tamen qui maluerit præſentis tituli, & aliorum materias methodicè pertractare, aſſequi poterit perlectis, & in unum collatis totius tituli commentariis.

Manet ergo ex noſtri textus deciſione, Epiſcopum non 8 Ratio decidendi. poſſe Epiſcopatui renunciare, etiam prętextu ſenectutis, niſi ex licentia R. Pontificis: cujus prohibitionis ratio eſt, nam cùm inter Epiſcopum, & Eccleſiam contrahatur ſpiritualis matrimonii vinculum, *cap. inter*, ubi dixi, *de translat. Epiſcop.* & hujus vinculi diſſolutio R. Pontifici ſit reſervata, ideò abſque ejus licentia non licet Eccleſiam propriam Epiſcopi ſponſam deſerere. Lupus Ferrarienſis *epiſt. 29.* ibi: *Quemadmodum carnalem copulam non licet reſolvere, niſi ex cauſa fornicationis: ita ſuſceptam ſemel paſtoralem curam nefas eſt deponere, quamdiu omnium ſaluti conſuli poteſt.* Accedit, nam valet argumentum de militia terreſtri ad cęleſtem, ut in hoc textu docetur. Sed quemadmodum non licet militi militiæ terreſtris deſerere ſtationem propria auctoritate, *l. 3. §. qui ſtationi*, *l. non omnes*, *l. ex cauſa*, *ff. de re milit. leg. 4. Cod. eod. tit.* faciunt textus *in l. Legatus* 19. *ff. de officio Proconſul. leg. 2. §. & cùm placuiſſet*, *de origine juris*, Steubechius *ad Vegetium lib. 2. cap. 5. in fine*. Similiter nec cœleſtis militiæ militi licebit priùs ſolvere militiæ cingulum, quàm cedat illi adverſitas præliorum, ut in præſenti docetur: quod procedit præcipuè tempore perſecutionis, quo non licet ullo modo Eccleſiam deſerere, ut ajebat D. Ambroſius, cùm ex Juſtinæ Imperatricis juſſu de Eccleſia juberetur exire. *Hoc ego* (inquiebat ad Quæſtorem) *ſponte non faciam, ne lupis ſepta ovium tradere, & prodere videar; hic ſi placet, occide, hoc loco mortem prona ſuſcipiam voluntate.* Refert ipſe S. Doctor *in oratione ad Exentium*, & *epiſt. 37. de Baſilicis*, tradunt Theodoretus *lib. 5. cap.* 13. Nicephorus Calixtus *lib. 12. hiſtor. cap. 5. & lib. 9. cap.* 20. quare Liberius Papa *epiſt.* 2. hortatur quoſdam Epiſcopos deſerere volentes Eccleſias, & ad religionem tranſire, ne id faciant. Neque cauſa ſenectutis ſufficiens erat in Archiepiſcopo Lugdunenſi, quoniam plerumque vergente deorſum conditione corporea, fervor ſpiritus in ſublimiora

Digitized by Google

miora conſcendit, & Eccleſia meliùs per ſenes regitur, quàm per juvenes; quod & agnoverunt Majores, dum Senatores majores ſexaginta annis eligebant. Plutarchus *in vita Lycurgi*, ibi: *Senex ipſe, uti diximus, Lycurgus, primùm eos, qui cœpti ſui fuerant participes, deſignavit: deinde in locum demortui ſuffici juſſit eum virtute, qui eſſet præſtantiſſimus judicatus, ſexaginta annis major.* Et certè hæc ætas eſt accommodata iis, qui ſuo conſilio alios regere debent: nam, ut inquit idem Plut. in opuſculo, An ſeni gerenda ſit Reſp. *Ad parendum juvenilis, ad imperandum ſenilis ætas accommodata eſt; ac maximè ſalva eſt civitas, ubi conſilia ſenum, & juvenum arma obtinet. Laudaturque majorem in modum iſtud:*

Primùm ætate graves, & forti pectore claros,
Neſtoream ad navium conductos dicere juſſit,
Conſiliumque dare.

Atque ideò optimatum Magiſtratum Spartanæ civitatis Regibus adjunctum Apollo Presbygenas, id eſt magno natu præditos; Lycurgus disertè Gerontes, id eſt ſenes, nominavit. Idem Plutarch. in vita Lycurgi refert Tyrtei carmina, quæ eandem rationem inſinuant:

Conſilii teneant Reges, & juris habenas:
Queis curæ eſt Spartæ conſpicienda domus.
Grandævique ſenes, & qui de plebe creati,
Sanctarum legum civibus inſtar erunt.

Saluſt. *in Catal.* ibi: *Delecti, quibus corpus annis infirmum, ingenium ſapientiâ validum eſt.* Huc pertinet pulchrum illud Euripidis:

Dictum eſt vetuſtum, facta juvenum, cæterùm
Magis valent conſilia ſenum.

Cicer. *in Catone*, ibi: *In agris tunc erant Senatores, id eſt ſenes.* Ovidius *in Faſt.*

Nec niſi poſt annos patuit tunc Curia Cecrops.

Hinc etiam videmus Virgil. 8. *Æneidos*, juvenibus oppoſuiſſe Senatum, hoc eſt ſenes.

9 Difficultas diluitur [margin] Nec difficultas ſuprà perpenſa adverſatur; licèt enim dominus cujuſque rei poſſit eam pro libito dimittere, & juri proprio renunciare: hoc tamen non procedit in Prælatis eccleſiaſticis, & aliis officiis publicis; quæ enim publicam cauſam continent, privato arbitrio, nec dari, nec cedi poſſunt, *l. 3. §. idem & ſi, l. Paulus 47. ff. de bonis libertor. l. meminiſſe 10. ff. de officio Proconſulis, l. penul. ff. de officio Præſidis*: unde Legatus Cæſaris Præſidiſve provinciæ abdicare ſe Magiſtratu prohibetur *in l. penult. ff. de officio Præſidis*. Unde cùm publicè interſit Eccleſiæ, ne ejus miniſtri propria auctoritate beneficia eccleſiaſtica cedant, juſtè ſtatutum eſt, ne inconſultis his, quibus competit jus confirmandi eos, Epiſcopatum, ſeu beneficium cedant. Nec augmentum primum refragatur, nam licèt ſenectus, quæ Epiſcopum reddit inhabilem ad exercitium officii ob corporis debilitatem, juſta cauſa ſit cedendi Epiſcopatum, *d. c. niſi, hoc tit.* ex rationibus ſuprà adductis; tamen cùm ſenectus non ita gravat corporis vires, non præſtat cauſam ceſſioni: unde cum cauſæ cognitione examinabitur, an qui abdicare ſe vult ab officio paſtorali, impar ſit ejus oneri, necne. Quare licèt in hoc textu Archiepiſcopus aſſeruiſſet ſe jam ſenectute oppreſſum eſſe, nihilominus cauſæ cognitio præcedere debebat, ut poſſit ea à Pontifice approbata Epiſcopatui renuntiare. Nec ultimum augmentum obſtat; procedit enim ejus principium, cùm vera inſufficientia datur, & adeò magna, ut non poſſit Epiſcopus officii munia obire, aut Eccleſiam regere, quæ in hoc textu non dabatur, licèt humilitatis cauſa aſſereret Archiepiſcopus, ſe inſufficientem regimini eſſe.

Ex ſuprà traditis accipit lucem textus *in c. ſcripſit* c. 7. 10 Exponitur c. 7. q. 1. [margin]
q. 1. juncta ejus integra, quæ reperitur *lib. 9. epiſt. Gregorii Magni, epiſt. 4.* Agitur in eo textu de Joanne Epiſcopo primæ Juſtinianeæ, quam Eccleſiam Vigilius Papa in Metropolitanam Daciæ, tam Mediterraneæ, quàm Ripenſis erexit, ut refert Juſtinianus *in novella* 11. & 131. ubi notarunt Cujacius & Ritherurſius. Aſſerit ergo Gregorius Magnus, quod ſi Joannes Epiſcopus adeò adverſa valetudine captus eſt, ut Epiſcopali curæ non ſufficiat, diſpenſator, hoc eſt adjutor apponatur, qui curam illius Eccleſiæ habeat: pergit Gregorius *in d. epiſt.* & ait quod ſi ipſe Epiſcopus velit præ moleſtia ſua Epiſcopatui renunciare, renunciatio admittatur, & ſucceſſor ordinetur. Quæ deciſio locum habet, ſecuta Pontificis licentia, ita ut ex juſta cauſa ægritudinis à Pontifice approbata, poſſit Epiſcopus Epiſcopatui renuntiare, juxta ſuprà tradita: quo modo etiam accipiendi ſunt textus *in c. quamvis* 24. *c. fratres* 18. 7. *q. 1. c. fin. 7. q. 2. cap. 1. hoc tit. in 1. collectione.*

C A P U T II.

Idem *Abbati* a *Dalonen.* & *Priori de* b *Artigia.*

CUm inter P. Gaufredi, & quoſdam alios Canonicos S. Luviani ſuper ſpirituali beneficio, ſcilicet c ſtallo in Choro, & loco in Capitulo, in d Curia noſtra quæſtio fuiſſet diutiùs agitata: quia tamen altera pars ſufficienter inſtructa non venerat, negotium non potuit terminari. Ideoque cauſam ipſam veſtro examini committentes, d. v. per A. ſ. m. quat. partes ante veſtram præſentiam convocetis, & rei veritate pleniùs inquiſita, ſi præfatum P. Gauf. inveneritis de conſenſu majoris, & ſanioris Partis Capituli fuiſſe de ſpirituali e beneficio auctoritate Apoſtolica f inveſtitum, eum beneficium ipſum faciatis ap. rem. pacificè poſſidere; non enim videtur nobis impedimentum afferre etiam juramentum, quod de eodem non petendo ulteriùs proponitur præſtitiſſe, ſi conſenſus majoris, & ſanioris partis Canonicorum Eccleſiæ interceſſit.

N O T Æ.

1 a DAlonen.) Ità legitur in prima collectione, ubi *ſub hoc tit. c. 3.* reperitur noſtra deciſio: ſed legendum eſt, *Dolenſi*, ut habetur in ſexta compilatione. Dolenſe autem monaſterium Ordinis D. Benedicti, celebre eſt in Gallia, in diœceſi Bituricenſi, fundatum ab Ebbone Domino Dolenſi anno 917. ut habetur in chronico Dolenſi, *tom. 1. Biblioth. noviſſimæ;* ſive ab eo reædificatum, cùm à Samſone Epiſcopo Dolenſi conſtructum eſſet anno 562. ut probat Yepes *t. 1. chron. D. Benedicti, dicto anno 562. c. 1.* Dolenſe monaſterium Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubeſt. Gregorius VII. *t. 3. epiſt. 10. Dolenſe monaſterium, ſicut novit fraternitas tua, juris ſancti Petri eſſe dignoſcitur, cui ſi aliquod diſcrimen inferatur, ſpeciali ſollicitudine ſuccurrere debemus.* Plura de eo Chopinus *lib. 1. ſacræ polit. n. 14.* Yepes *ubi ſuprà*, Boſquetus *ad Innocentium lib. 1. epiſt. 1.* Cironius *in c. 5. de conſtit. in 5. collect.* Hujus monaſterii Abbati Giraldo Motal dicto, qui 22. annis illi præfuit, reſcripſit Alexander *in præſenti*, Fratres Sarmat. *tom. 4. Galliæ, fol. 341.*

2 b *Artigis.*) Eſt etiam in Gallia in diœceſi Lemovicenſi, non longè à S. Leonardo, Ordo vulgò dictus *de Artitia*, propter locum appellatum Artigia, ut refertur à Guidone *tom. 2. Biblioth. noviſſimæ, pag. 278.* Hujus Ordinis Priori Joanni Nevitoner dicto miſſa eſt hæc deciſio.

c *Stallo in choro.*) Hæc verba expoſui *in cap. eam te 7. de reſcriptis.*

d *Curia.*) Licèt Curia aliquando accipitur pro villa, ſeu curte, *c. 2. de cenſibus, in 5. collect.* ibi: *Ne de curtis, aut grangiis;* ubi notat Cironius: tamen in utroque jure, & apud probatos Auctores Curia accipitur pro loco, ubi cauſæ diſceptantur, & deciduntur, Clementina 1. *de jurejurando*, & aliis congeſtis ab Antonio Auguſtino *in epitom. lib. 4. tit. 61.* Jureto *in notis ad Ivonem, epiſt.* 241. Apud Romanos duæ erant Curiæ, una ubi de ſacris, Deorumque religione agebatur; alia ubi de rebus publicis, ad populumque ſpectantibus tractabatur: utriuſque meminerunt Varro *lib. 4. linguæ*, Feſtus *lib. 3. verbo Curia*, Aulus Gellius *lib. 4. noctium, c. 7.* Alex. ab Alex. *lib. 1. Genialium, cap. 16.* & apud eos Curia generaliter pro conſeſſu Senatus accipitur, *l. 1. C. de Conſulibus, in Theodoſ. l. 3. de fide inſtrum. in eod. Cod.* inde curiales dicti, qui in his curiis erant, *l. curialis, Cod. locati, l. ſi quis curialis, Cod. de Epiſcop. & cleric.* plura Vvolſang. Lazius *lib. 12. Reip. Romanæ, cap. 13.* Paz *in l. 7. ſtili.* In jure etiam noſtro patrio ita accipitur curia, *l. 27. tit. 9. part. 2.* Paz *ubi ſuprà.* Alia de curiæ etymologia addunt Polletus *lib. 1. hiſtor. fori Rom. cap. 4.* Lexicographi *verbo Curia*, & nos *in c. cùm non ab homine, de judiciis.* 3

e *Spi-*

Digitized by Google

4 e *Spirituale beneficium.*) Aliud enim eſt beneficium temporale, aliud ſpirituale, *c. felicis*, §. *ſi qua vero*, *de pœnis*, *lib.* 6. Temporale eſt feudum, quod dicitur beneficium, *c.* 1. & paſſim, *quibus modis feudum amittitur*. Eccleſiaſticum dicitur præbenda, Canonicatus, Epiſcopatus, & etiam Pontificatus, *c.* 1. *de maledicis*: docent Corraſius *de benef. c.* 1. *tit. ult.* Petrus Gregor. *eod. tract. cap.* 6. Lotherius *de re benefic. q.* 2. *n.* 3. Cironius *ad titulum de præbendis*. Quare cùm in præſenti ageretur de Canonicatu, illum appellat Alexander III. beneficium ſpirituale, quamvis aliter accipiat hæc verba Hoſtienſis *in præſenti*.

5 f *Inveſtitum.*) Sed quomodo Capitulum poterat inveſtituram dare, & in poſſeſſionem mittere, ſi inſtitutio, inveſtitura, ſeu poſſeſſionis traditio fit per Archidiaconum, cui competit Canonicos in ſedem collocare? *c. ad hæc*, *c. ſignificaſti* 8. *de officio Archid.* Sed huic difficultati reſpondendum eſt, quod licèt inveſtitura propriè ſignificet ipſam poſſeſſionem realiter traditam, *lib.* 2. *feudorum*, *tit.* 2. Pratejus *verbo Inveſtitura*, Hothomanus *de verbis feudalibus*, *eod. verbo*; tamen aliquando tantùm ſignificat jus adipiſcendi poſſeſſionem corporalem, *lib.* 1. *feud. tit.* 3. §. *ſi verò*, & *lib.* 2. *tit.* 7. §. *fin.* notat Cironius *ad tit. de inſtit.* unde qui electus eſt à majori, & ſaniori parte Capituli, quia habet jus, ut ſibi conſtituantur locus in Capitulo, & ſtallus in choro, latè dicitur inveſtitus in noſtro textu, licèt adhuc corporalem poſſeſſionem ab Archidiacono non acceperit.

COMMENTARIUM.

6 EX hoc textu, tam claſſici, quàm relati à Barboſa *in præſenti*, deducunt, renuntiantem beneficium interpoſito juramento ampliùs illud non petendi, poſſe, ſi denuò eligatur, illud obtinere. Opponunt tamen ut huic deciſioni contrarium, textum *in c. ſi verò*, *de jurejurando*, ubi deciditur, jurantem ampliùs non petiturum beneficium, non poſſe illud repetere. Sed ſi textus attentè perpendantur, nullam continent antinomiam; ſiquidem *in d. c. ſi verò*, agitur de eo, qui neglecta juramenti religione, volebat beneficium, quod cum juramento renunciavit, repetere; in hoc verò textu agitur de eo, qui denuò electus fuit à Capitulo, abſque ulla repetitione: unde ſalva juramenti religione illud obtinere poterat, cùm etſi beneficium renunciaverit cum juramento, renunciavit jus, quod tunc habebat, non autem futurum, quod non ſperabatur, cùm in renunciatione non veniant, quæ non cogitantur, *l. cùm Aquiliana*, *ff. de tranſact. l. mater decedens*, *ff. de inofficioſo teſtam.* Fontanella *de pactis nuptial. tom.* 1. *claſ.* 4. *gloſſa* 28. *n.* 40. Renunciatio eſt ſtrictiſſimi juris, & strictè interpretanda, tam reſpectu rerum, *l. qui cum tutoribus*, *C. de tranſact.* quàm perſonarum, *l. ſi unus*, §. *antea*, *ff. de pactis*: Salcedo *de repræſentat. lib.* 2. *c.* 16. *n.* 78. quare renunciatio facta ex una cauſa, non extenditur ad jus competens ex alia, licèt verbis generalibus facta ſit, *l. ſi domus*, *ff. de ſervit. ruſtic.* Decianus *volum.* 2. *conſilio* 169. plura Avendanno *lib.* 2. *de metu*, *c.* 13. Unde renunciatio facta in hoc textu cum juramento ampliùs non repetendi beneficium, non extenditur ad ſecundam electionem, cùm jus ex ea proveniens, tanquam non ſperatum, renunciari non poſſit. Licèt enim poſt renunciationem nullum jus retineat renuncians in beneficio, *c.* 3. *hoc tit.* Carnot. *epiſt.* 131. tamen ſi denuò eligatur, admittendus eſt ad poſſeſſionem, *c. ex inſinuatione* 26. *de ſimon. c.* 2. *hoc tit. in* 2. *collect.* Franc. Florens *ad hunc tit.*)

CAPUT III.

Idem *Epiſcopo* a *Verulano*.

EX tranſmiſſa relatione Abbatis S. Nicolai de *b* Ceperano auribus noſtris eſt intimatum, quod P. Rubeus, dum olim infirmitate laboraret apud monaſterium *c* S. Salvatoris de Teleſia, ſibi petiit habitum *d* monaſticum indulgeri; qui poſtmodùm recuperata ſanitate, ad monaſterium illud gratia complendi ſuum votum acceſſit, & ibidem moram aliquantulum faciens, ea quæ dictæ Eccleſiæ ſancti Nicolai *e* contulerat, ſibi fecit reſtitui. Nunc autem mutato animo, per te, & per amicos tuos laborat, ut in eadem Eccleſia reſtituatur. Verùm quoniam jamdicta Eccleſia ab eo ſoluta dignoſcitur, ex quo illa ea, quæ ſibi contulerat, ad voluntatem, & petitionem ſuam reſignavit: f. t. mon. atque mand. quat. ſi res ita ſe habet, prædictum Abbatem, & ſocios ejus ad receptionem præfati P. nulla ratione invitos compellas, nec à Ceperano compelli permittas. Hortari tamen eos, & monere poteris, ſi tanti tibi fuerit, ut illum, non tanquam unum de Eccleſia, ſed quaſi de novo deberet intrare, *f* recipiant.

NOTÆ.

1 a VErulano.) Verulana antiqua civitas Italiæ eſt: Frontinus coloniam Romanorum fuiſſe affirmat: ejus libertatem, & antiquitatem miris laudibus extollit Livius *lib.* 9. In ea urbe Beatam Mariam filiorum Zebedæi matrem, ſimul cum ſanctis Blaſio, & Demetrio Evangelium prædicaſſe, ex veteri illius Eccleſiæ menologio referunt Baronius *in martyrolog. die* 8. *Kalendas Auguſti*, Ughellius *tom.* 1. *Italiæ ſacræ*, *in ſerie Epiſcoporum ipſius Eccleſiæ*. Quamprimùm Verulani cives fidem amplexi, & profeſſi fuerunt, Eccleſia Verulana Cathedra Epiſcopali fuit decorata, ut refert Ughellius *ubi ſuprà*. Inter alios Præſules qui eam rexerunt Eccleſiam, Fromundus, ſeu Froviomundus eam gubernavit ex anno 1160. uſque ad annum 1170. vir ſingularis doctrinæ, probitatiſque: ab Alexandro III. qui tunc, ut Friderici tyrannidem compeſceret, Verulæ degebat, conſecratus fuit. Huic ergo tanto viro miſſa eſt præſens epiſtola, ut jam animadverſum invenio ab Ughellio *ubi ſuprà*, *pag.* 294.

2 b *S. Nicolai de Caperano.*) Caperanum habet Eccleſiam Collegiatam, quæ ſubeſt Verulanæ Eccleſiæ: ejus Præſul Abbas appellatur, non quia Eccleſia ſit regularis, ſed quia plerumque Eccleſiæ Collegiatæ reguntur ab Abbate, ut *in c. fin. de majorit. & obed.* & hanc Eccleſiam S. Nicolai eſſe ſæcularem, teſtatur Chopiuus *l.* 1. *ſacræ polit. tit.* 1. *n.* 17.

c *S. Salvatoris.*) Monaſterium hoc eſt Ordinis D. Benedicti, ut refert Tamburinus *in ſerie Abbatum*, *verbo Teleſin*.

3 d *Habitum monaſticum.*) Plerumque enim infirmi olim in ultimis conſtituti, aut religionis habitum induebant, aut pœnitentiæ benedictionem efflagitabant. Concilium Tolet. 13. *can.* 10. Gerundenſe *can.* 9. obſervat Gibalinus *de clauſura monaſtica*, *diſquiſit.* 3. *c.* 1. §. 7.

e *Contulerat.*) Non per oblationem; nam quæ Eccleſiæ, aut monaſterio offeruntur, repeti non poſſunt, *ca.* 2. *de conſuet.* cùm autem quis ſe, & ſua monaſterio offerebat, coronam ad modum monachorum in capite ferebat, *cap. finali*, *de ſucceſſionibus ab inteſt.* ibi: *Cum Archipresbyter de Alterio ſe, & ſua ad participationem orationum monaſterio de Bruxeria obtuliſſet, de manu cujuſdam fratris ejuſdem cœnobii augmentationem coronæ in ſignum oblationis accepit*. Notat Cironius *ad tit. de donationibus*. 4

f *Recipiant.*) Et tunc habebit locum à die hujus ſecundæ receptionis, non autem priſtinum; quia qui in aliqua communitate privatus fuit loco, ſeu ſede, ſi poſtea denuò eligatur, non recuperat priſtinum locum. Solorzanus *tom.* 2. *de jure Ind. lib.* 2. *cap.* 26. *nu.* 101. Salgado *de protect.* 4. *part. c.* 1. *n.* 178. 5

COMMENTARIUM.

EX hoc textu ea deducitur aſſertio: *Qui ingreditur Religionem, & beneficio renunciat, licèt intra annum probationis egrediatur à monaſterio, non recuperat beneficium.* 6 Concluſio probatur. Hæc aſſertio ſingularis eſt, nec aliquo juris teſtimonio probatur. Eam tamen illuſtrant Petrus Gregor. *de benefic. cap.* 25. *num. ult.* Dartis *eod. tract. pag.* 107. Flaminius *de reſign. lib.* 5. *quæſt.* 6. *n.* 64. & *lib.* 7. *q.* 14. *num.* 28. Pereyra *in l. ſicuratorem*, *verbo Improbare*, *C. de in integr. reſtit.* Rodriquez *tom.* 1. *quæſt. Regul. quæſt.* 37. *art.* 1. Sanchez *de matrim. l.* 9. *diſp.* 33. *n.* 19. Gonzalez *in regul.* 8. *Cancellariæ*, *gloſſa* 15. *n.* 45. Garcia *de beneficiis part.* 11. *c.* 9. Barboſa *lib.* 3. *de jure eccleſ. cap.* 14. *nu.* 3. Caſtro Palao *tom.* 2. *tract.* 13. *diſp.* 6. §. 7. Tamburinus Lezana, & alii congeſti à Garcia *tom.* 1. *polit. regul. tract.* 2. *diſ.*

d. diffic. 6. *dubio* 7. Solorzanus *lib.* 2. *de jure Indiar. c.*27. *& lib.* 3. *polit. c.*29. Azor 1. *tom. inſtit. lib.*12. *c.*3.

7 Ratio dubitandi. Sed hæc aſſertio, ſi non everti, labefactari videtur ex ſequentibus juris ratiociniis. Primum naſcitur ex eo, nam ſatis juris certum principium eſt, & in noſtro titulo ſæpiùs commendatum, renunciationem beneficii, cujuſcumque generis ſit, non poſſe fieri niſi de licentia ſuperioris, *cap.*1. *c. admonet, hoc tit.* ſed in præſenti renunciatio facta fuit abſque ulla ſuperioris licentia: igitur ipſo jure nulla erat. Secundum, non minùs liquet apud juris conditores & Interpretes, pendente anno probationis omnia jura novitii eſſe in ſuſpenſo, nec beneficium ante profeſſionem vacare, *beneficium, de regularibus in* 6. ut illi Religionem deſerenti omnia reſtituantur, ac ſi Religionem non fuiſſet ingreſſus. Trident. *ſeſſ.* 25. *de regularib. c.*16. ubi plura Barboſa, Suarez *tom.* 3. *de relig. lib.* 5. *c.*16. Portel. Villalobos, Peyrinis, & alii congeſti à Garcia *d.* 1. *part. difficult.* 5. *dub.*8. ergo in hoc textu, qui pendente anno probationis ad ſæculum rediit, debet beneficium ſuum recuperare. Tertium adverſus eam partem noſtri textus, ubi ſupponitur, Canonicum S. Nicolai potuiſſe ad religionem, & monaſterium S. Salvatoris tranſire, ex eo naſcitur; nam pluribus, & expreſſis juris deciſionibus cautùm eſt, ne Canonici, aut aliæ eccleſiaſticæ perſonæ poſſint aliquam Religionem ingredi, aut profiteri, *cap. nullus* 1. ibi: *Nullus Abbas, vel monachus, aut Canonicus regularis à propoſito profeſſionis canonicæ revocare, & monaſticum habitum ſuſcipere audeat.* Et *cap. mandamus* 2. ibi: *Mandamus & univerſaliter interdicimus, ne quis canonicùs regulariter profeſſus, niſi (quod abſit) publicè lapſus fuerit, monachus efficiatur,* 19. *q.* 3. Plura tradunt Boſquetus *ad Innocent. lib.* 1. *epiſt.* 4. Lemaiſtre *de monachis lib.* 3. *cap.*9. igitur non rectè in hoc textu ſupponitur, Canonicum regularem S. Nicolai potuiſſe ingredi monaſterium S. Salvatoris.

8 Adhuc tamen defendenda eſt Alexandri III. deciſio, ad cujus explicationem ſciendum eſt, canonicum, ſeu beneficiarium, præbendam, ſeu beneficium habentem, religionem ingreſſum, & ejus regulam expreſsè, vel tacitè profeſſum, beneficio ſæculari retrò habito privari, *c.*1. 17. *q.*2. *c. beneficium, de regularib. in* 6. ibi: *Aut conſtet, quod vitam voluerit mutare.* Quæ verba de tacita profeſſione ſunt exaudienda, juxta textum *in c. conſulti, c. ſtatuimus, de regularibus, c. non ſolùm, eod. tit. in* 6. antea autem, ſcilicet ante profeſſionem, intra probationis annum beneficium retinet, ut latè probant Molfeſ. *tract.*6. *ſummæ, c.*12. *n.*18. immò ſi ad ejus titulum novitius ordinatus eſt, durante anno non poteſt beneficium dimittere, aut reſignare. Trident. *ſeſſ.*25. *c.*16. licèt jure communi olim potuiſſet illud reſignare, *d. c. beneficium*, Sanchez *lib.* 7. *ſummæ, c.* 4. Barboſa *d. lib.*3. *c.*15. *n.*109. Dubium tamen apud Interpretes eſt, an poſt Concilii Tridentini conſtitutionem, qua prohibetur renunciatio bonorum durante anno probationis, niſi intra duos menſes proximos profeſſioni, poſſit novitius in prædicto anno reſignare quodlibet beneficium? Et in hac parte jus antiquum ſervari, & ſic poſſe reſignare quandocumque, tenent Rodriques *in ſumma,* 2. *part. c.* 8. *num.* 2. Garcia *de benefic. p.* 11. *c.*8. *nu.* 12. Caſtro Palao, Villalobos, Machado, & alii congeſti à Barboſa *de poteſt. Epiſcopi allegat.*99. *n.*19. Contrarium tamen, videlicet renunciationem beneficii etiam comprehendi in prædicta Concilii diſpoſitione, defendunt Suarez *tom.* 3. *de relig. lib.* 5. *c.* 16. *n.*12. Tamburinus, Lezana, & alii, quos laudat, & ſequitur Garcia *d. tom.* 1. *difficult.* 6. *dubio* 7. Majolus, & Flaminius relati à Valenſi *de beneficiis lib.* 2. *tit.* 25. *n.*28. in quo interpretum diſſidio media ſententia amplecti poteſt, quæ diſcrimen conſtituit inter beneficium, ad cujus titulum quis promotus eſt ad ſacros ordines; & inter alia beneficia: aſſerunt enim, beneficium ad cujus titulum novitius promotus eſt, non poſſe renuntiari; alia verò beneficia reſignare valere; latiùs proſequitur Garcia *d.* 1. *part. poſit.*

9 Ratio decidendi. Etiam ſciendum eſt, renunciatione legitimè facta, & à ſuperiore admiſſa, beneficium ipſo jure vacare, etiamſi alii collatum non ſit; neque regreſſum ad illud abſque nova inſtitutione permitti, *cap. ſuper hoc tit. cap. conſtitutis* 45. *de appellat. cap.* 1. *eod. tit. in* 6. *Clement. unica, eod. tit.* Garcia *d. p.*11. *de benef.* Flaminius *de reſign. lib.* 1. *quæſt.* 1. Valenſis *de benef. lib.* 3. *tit.* 13. *per totum*: unde dicitur, beneficium vacare per renunciationem, *c. ſuſceptum, de reſcriptis, l.*6. quod adeò verum eſt, ut etſi poſt renunciationem, qui renuntiavit, permanſerit in poſſeſſione per triennium, non juvetur beneficio regulæ Cancellariæ *de triennali poſſeſſione*, quia nullum habet titulum. Rebuffus *in praxi, tit. de pacificis, n.* 285. Unde provenit vera decidendi ratio ad noſtrum textum; ideò enim in ejus ſpecie Canonicus S. Nicolai non poteſt redire ad ſuam præbendam, etſi non elapſo anno probationis habitum dimiſerit, quia cùm beneficium ſemel renunciaſſet, non poteſt illud propria auctoritate repetere, nec mutare voluntatem, *cap. quàm periculoſum* 7. *quæſt.* 1. facit regula, *Quod ſemel, de reg. juris lib.*6. nec ſolùm ſi illud renunciaſſet in noſtro texta, ad illud redire non valebat, verùm etſi licentiam tantùm cedendi petiiſſet, renuntiare cogendus erat, nec ad beneficium redire poterat, *c. quidam, hoc tit.* Rectè ergo in hoc textu docetur, Canonicum S. Nicolai non potuiſſe redire ad beneficium, quod jam tempore ingreſſus religioni renunciaverat; ſed quia qui ſemel renunciavit beneficio, ſi denuò eligatur, virtute ſecundæ electionis poteſt iterum admitti, ideò in præſenti docetur, hortandos eſſe & monendos ipſos Canonicos S. Salvatoris, ut ipſum recipiant in Canonicum & fratrem.

Nec difficultates ſuprà expenſæ adverſantur; nam licèt verum ſit, ad renunciationem expreſſam legitimè faciendam conſenſum ſuperioris deſiderari; in hoc tamen textu ſupponitur, Abbatem S. Nicolai renunciationi aſſenſum præſtitiſſe: cùm enim Petrus Canonicus S. Nicolai petiiſſet ab Abbate, & Canonicis, ut bona quæ obtulerat tempore receptionis in Canonicum, ſibi redderent, & Abbas reſtituiſſet, conſtat licentiam cedendi & renunciandi illi conceſſiſſe. Nec ſecunda difficultas adverſatur; nam verum eſt, novitium pendente anno probationis è monaſterio egreſſum, omnia quæ obtinebat tempore ingreſſus, & in ſuſpenſo erant, recuperare, *d. cap. beneficium, de regularib. lib.* 6. ſed illud procedit, quando beneficium non eſt expreſsè renunciatum, ut in noſtro texta fuit; tunc enim virtute renunciationis expreſſæ privatus fuit beneficio; unde etiamſi religionem deſerat, ad illud redire non valet. Nec tandem tertia difficultas obſtat: nam textus in ea adducti, qui prohibent canonicis regularibus, & aliis perſonis eccleſiaſticis vitam monaſticam profiteri, procedunt illis primis Eccleſiæ temporibus, quibus monachi ut laici tantùm degebant, nec ſacris ordinibus initiabantur, aut miniſteria eccleſiaſtica tractare valebant, ut per plures annos obſervatum fuiſſe in Eccleſia, traditur *in cap. interdicimus, cap. juxta, & per totam* 16. *quæſt.* 1. obſervant Lemaiſtre, & Boſquetus *ubi ſuprà*. Sed cùm poſtea illis permitteretur ad ſacros ordines aſcendere, *cap. monachos, c. ſi quis, c. monachus,* 16. *quæſt.* 1. clericis ingreſſus etiam in monaſteriis permittebatur. Concilium Toletanum 4. *can.*49. *Clericis qui monachorum propoſitum appetunt, quia meliorem vitam ſequi cupiunt, liberos ab Epiſcopis in monaſteriis largiri oportet ingreſſus, nec interdici propoſitum eorum, qui ad contemplationis deſiderium tranſire nituntur.* Docent Benedictus Ephtenus *lib.* 4. *diſquiſit. tract.* 2. *diſquiſit.* 4. Unde cùm temporibus noſtri Alexandri Clerici ad monachorum tranſirent, & convolarent; ideò in præſenti ſupponitur Canonicum S. Nicolai potuiſſe ad religionem tranſire. 10 Diſſolvuntur difficultates.

Sed ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in c. Goldaſtus* 1. 17. *quæſt.*2. ubi proponitur, Goldaſtum presbyterum infirmitatis paſſione oppreſſum, promiſiſſe ſe monaſticam vitam profeſſurum in quodam monaſterio D. Benedicti; & ut votum facilius adimpleret, beneficium quod obtinebat, in manu cujuſdam advocati renunciavit: poſteà cùm pœnituiſſet, voluiſſetque in ſæculo remanere, & beneficium obtinere, conſuluit Alexandrum II. qui reſpondit, ipſum retinere debere beneficium. Ex quo decreto apertè deducitur, clericum adverſa valetudine captum, & beneficium renunciantem, poſſe ad ſæculum redire, & beneficium retinere: igitur ſimiliter in noſtro textu Canonicus S. Nicolai poterat intra annum probationis ad ſæculum redire, & beneficium retinere. Accedit etiam, nam Goldaſtus *in d. cap.* 1. promiſit ingredi religionem, id eſt votum emiſit religionis: igitur cogendus erat votum adimplere, ut de ſimili profeſſione latè probat Sanchez *lib.* 9. *de matrim. diſp.* 33. *nu.*9. tandem ex alio capite Goldaſtus *in d. cap.*1. privandus erat beneficio; nam ut ibi refertur, illud renunciavit in manibus cujuſdam advocati: ſed qui renunciat beneficium in manibus laici, privatur ipſo beneficio, *cap. quod in dubiis, hoc tit.* igitur Goldaſtus *in d. cap.*1. privandus erat beneficio jam obtento. Pro hujus textus vera interpretatione dicendum eſt, Goldaſtum in eo, nec votum ſolemne Religionis emiſiſſe, nec beneficium in manibus Superioris renunciaſſe; unde cùm tantùm ſimplicem promiſſionem feciſſet ingrediendi monaſterium, & ejus prætextu beneficium in manibus advocati renunciaſſet, 11 Exponitur c.1 17.q.2.

potuit,

Digitized by Google

potuit ex capite pęnitentiæ illud repetere. Nec augmentum difficultatis ſuprà adductum adverſatur; nam advocatus, de quo in eo textu agitur, erat defenſor Eccleſiæ, qui frequenter in jure noſtro dicitur Advocatus, c. *præterea*, *cap. cùm autem*, *de jurepatron.* unde cùm advocatus in eo textu eſſet perſona eccleſiaſtica, ſed non ſuperior ipſius renunciantis, ideò renunciatio viribus deſtituitur. Alia pro ejus textus interpretatione adducit Peloaga *in c. 1. de his quæ vi*, *propè finem.*

12 Intelligitur c. veniens, de instit. in 2. collect. Secundò adverſatur textus *in cap. veniens 5. de inſtit. in 2. collect.* in illis verbis: *Veniens ad Apoſtolicam Sedem, &c.* Et infrà: *Interim autem R. clericus, qui Eccleſiam alieno nomine poſſidebat, furto eſt irretitus, & exinde, quia crimen ei notorium fuit, rebus furtivis in arca ſua repertis, graviter puniri metuens, eo quòd ad Regias aures ſcelus ejus pervenerat, habitum religionis ſumpſit, quem infrà annum abjiciens Sedem Apoſtolicam adjit, & ſcriptum Apoſtolici culminis impetravit, in quo continebatur, quod ſi monſtrare poſſet, quod timore mortis clauſtrum intraſſet, à religionis voto abſolveretur à vobis, tacito quod timor ille ex prava conſcientia perpretrati ſceleris proveniebat.* Et infrà: *Diſcretioni veſtræ per A. ſ. mandamus, quatenus cùm exinde requiſiti fueritis, in unum pariter convenientes, utramque partem ante præſentiam veſtram convocetis, & inquiſita horum veritate, quæ dicta ſunt, & pleniùs cognita, cauſam ipſam ap. rem. ſine canonico terminetis, ita quod ſi vobis conſtiterit, quod crimen notorium fuerit, & timore illo ſæpedictus R. religionem ſuſcepit, & quod idem V. per Archiepiſcopum fuerit canonicè inſtitutus, ei Eccleſiam ap. & oc. ceſſ. faciatis reſtitui, & liberè, pacificeque dimitti, non obſtantibus litteris noſtris, ſi taliter fuerint, prout diximus impetratæ.* Ex quibus verbis apertè conſtat, ingredientem religionem, eamque deſerentem intra annum probationis, non recuperare beneficium, quod ante ingreſſum obtinebat: ergo & in noſtro textu, licèt expreſsè beneficia non renuntiaſſet, ratione tantùm ingreſſus religionis, licèt intra annum exiret è monaſterio, beneficio privandus erat, nec ad illud reſtitui valebat. Pro cujus textus vera interpretatione dicendum eſt, Rodericum in ea ſpecie cogi beneficium dimittere, & in religione manere, quia beneficium non ſolùm vacat per expreſſam profeſſionem emiſsam in monaſterio, verùm & per tacitam, *c. beneficium*, *de reg. juris in* 6. olim enim etiam temporibus Alexandri & Innocentii III. non ſolùm expreſsè, verùm & tacitè profeſſio emittebatur, *cap. 2. de teſtam. c. vidua*, *de regul.* ubi dicemus. Unde cùm *in d. c. veniens*, Rodericus tacitam profeſſionem emiſiſset, quia monaſterium ingreſsus fuit animo manendi ibi perpetuò, immiſcendo ſe actibus profeſsorum, quomodo olim profeſſio tacita inducebatur; ideò non poteſt ad ſæculum redire, nec beneficium recuperare. Ratio autem dubitandi illius textus proveniebat ex eo, quia Rodericus aſserebat metu coactum religionem ingreſsum fuiſse, & ſic à vinculo, ſeu nexu profeſſionis eſse abſolvendum, & ad beneficium admittendum: ſed cùm metus non fuiſset ab alio illatus, ſed à ſeipſo juſtè incuſsus, exiſtimavit enim ſe furti manifeſti reum eſse, & per conſequens acriter puniendum, quam pęnam ut effugeret, religionem profeſsus fuit; ideo cùm metus à ſeipſo fuiſset incuſſus, non ab alio, inde ejus profeſſio valida declaratur, juxta tradita à Baſilio *lib. 4. de matrimonio*, *c. 13. per totum*, Sanchez *eod. tract. lib. 8. diſp. 8. a. 8.*

Etiam præſenti aſsertioni opponi poteſt textus *in cap. 2. de reſcriptis*, in illis verbis: *Et quod expreſsè renunciavit.* Cujus veram interpretationem dedi in ejus notis.

C A P U T IV.

Idem *Epiſcopo* a *Tornacenſi*.

ADmonet. *Et infrà*: Univerſis perſonis tui Epiſcopatus ſub diſtrictione prohibens, ne [b] Eccleſias tuæ diœceſis ad ordinationem tuam pertinentes, abſque adſenſu tuo intrare audeant, aut [c] detinere, aut te dimittere inconſulto. Quod ſi quis contra prohibitionem tuam venire præſumpſerit, in eum canonicam exerceas ultionem.

N O T Æ.

1 a TOrnacenſi. Epigraphen hujus textus illuſtravi *in c. eam te 7. de reſcriptis.*

b *Eccleſias tuæ diœceſis.*) Quas ex jure, quod obtinet in ſuo Epiſcopatu, illi ſubjectas eſse certum eſt, *c. omnes Baſilicæ 16. quæſt. 7.* ſive Eccleſiæ ſint regulares, ſive ſæculares, *c. monaſteria 18. quæſt. 1.* plura adducunt Creſpetius *in ſumma*, *verbo Baſilicæ*, Balboa *in cap. 1. de foro compet. quæſt. 1. n. 1.* Savarus *ad Sidonium lib. 4. epiſt. 15.* Germonius *lib. 3. ſacrorum*, *c. 4.* Boſquetus *in notis ad Innocentium*, *lib. 1. epiſt. 7*, Mendoza *lib. 2. pro confirmat. Concilii Illiber. c. 30.* Bignonius *ad Marculfum c. 1. pag. 417.* Sed quia Eccleſiæ regulares jam à temporibus Gregorii exemptæ fuerunt à lege diœceſana, ut latè dicemus *in c. licèt*, *de officio ordin.* ideò in præſenti Alexander III. abſolutè non agit de omnibus Eccleſiis in Epiſcopatu Tornacenſi conſtructis, ſed tantùm de illis, quæ ad ordinationem ipſius Epiſcopi ſpectant.

c *Detinere.*) Hæc prima pars continet prohibitionem, ne quis Eccleſiam obtineat abſque inſtitutione illius Prælati, ad quem inſtitutio pertinet; quam partem examinavimus *in c. ex frequentibus*, *de inſtitutionibus.*

COMMENTARIUM.

2 Conclusio refertur, & probatur. EX hoc textu ſequens depromitur concluſio: *Beneficiatus ſine licentia ſui Epiſcopi beneficio renunciare non poteſt.* Probant textus *in c. 1. 53. diſt. c. 1. & 2. 63. diſt. cap. ſi qui verò*, *c. Epiſcopus*, cum ſequentibus, *cap. ſuggeſtum*, *cap. ſciſcitaris*, *7. quæſt. 1. c. denique 6. quæſt. 3. cap. Abbas 20. quæſt. 2. cap. niſi cùm pridem*, *cap. ſuper*, *hoc tit. c. poſt electionem 7. de conceſſione præbendæ*, *cap. ex ore 3. de his quæ fiunt à majori*, *cap. cùm & plantare*, *§. in Eccleſiis*, *de privilegiis*, Concilium Lateran. *part. 49. c. 9.* Lateran. ſub Innocentio III. *cap. 28.* Baſileenſe *ſeſſ. 23.* Moguntinum 4. *c. 69.* Concilium Salesburgenſe tempore Martini celebratum, *can. 4.* ibi: *Nullus Eccleſiam, vel beneficium Eccleſiaſticum dimittere, vel recipere præſumat ſine ſui ſuperioris auctoritate; quod ſub pœna excommunicationis, vel ſuſpenſionis omnibus firmiter inhibemus.* Alia juris teſtimonia adducunt Creſpotius *in ſumma*, *verbo Beneficio renuncians*; Antonius Auguſt. *in epit. lib. 15. tit. 5.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, *lib. 3. juris eccleſiaſt. c. 15.* Vighellius *in method. juris can. pag. 303.* Robertus *lib. 3. rerum judic. c. 2.* Petrus Gregorius *de benef. cap. 28. & lib. 1. part. tit. 28. c. 8.* Corraſius *de beneficiis c. 8.* Ruſin. *lib. 3. conſtit. tit. 11. cap. 14.* Valenzuela *tom. 1. conſil. 32.* Solorzanus *lib. 3. polit. cap. 7. & lib. 4. cap. 13.* Spino *in repetit. ad hunc textum*, Rouſſelius *lib. 1. cap. 4. num. 10.* Arellano *lib. 1. antinom. 7.* Dartis *de beneficiis*, *c. de renunciatione*, Valenſis *eod. tract. lib. 2. tit. 17.* Quintanaduennas *lib. 2. de Eccleſiaſt. n. 10.*

Sed hęc aſſertio impugnatur ſequentibus difficultatibus. 3 Ratio dubitandi.
Prima, nam taciti, & expreſſi idem judicium eſt, *l. cùm quid*, *ff. de rebus creditis*, *l. ult. ff. de legat. 2. l. item quia*, *ff. de pactis*, *l. ultim. Cod. qui bonis cedere*: plures congerit Barboſa *axiomat. 218.* ſed beneficiarius poteſt tacitè beneficio renuntiare, aut aliud incompatibile acceptando, *cap. ex parte 8. de clericis non reſid. cap. de multa 28. de præbendis*; aut religionem ingrediendo, *c. licet*, *de regul.* aut matrimonium contrahendo, *c. de clericis conjugatis*: ergo & expreſsè renunciare valet. Secunda ex eo naſcitur: Si beneficium abſque ſuperioris licentia renunciari non poſſet, renunciatio aliter celebrata effectum non obtineret, nec beneficium vacaret per renunciationem; quia actus contra juris diſpoſitionem celebratus nullus eſt, *c. in nomine*, *de teſtibus*, *l. non dubium*, *C. de legibus*: immò nec nomen actus meretur, *l. ſicut*, *ff. de operis libertorum*, *l. ſtatutis*, *C. de ſententiis ex periculo*: docet, & in hac ſpecie plura in praxi notabilia deducit Valenzuela *d. conſilio 32. per totum*: ſed renunciatio beneficii abſque ſuperioris licentia facta vires obtinet, ita ut per eam beneficium vacare dicatur, *cap. quod in dubiis*, *hoc tit.* igitur abſque Epiſcopi licentia beneficiarius beneficio ſuo validè renunciare poteſt. Tertia difficultas inſurgit ex eo, nam Pontificatus beneficium eſt, *cap. 2. de maledicis*, ubi omnes claſſici notarunt: ſed R. Pontifex poteſt liberè Pontificatum renunciare, nulla Con-

cilii

Digitized by Google

ciſſi generalis, aut alterius expectata licentia, ut exemplis illuſtrat Hieronymus Gonzalez *ad regul. 8. Cancell. gloſſa. 5. proœmiali, §. 5. n. 20.* & expreſsè declaratum fuit *in cap. 1. hoc tit. lib. 6.* quam conſtitutionem non edidit Bonifacius, quaſi de ſua electione parum ſecurus, ad approbandam Cœleſtini renunciationem, ut Michael Rouſſelius *lib. 1. hiſt. juriſd. Pontif. cap. 4. n. 10.* & alii nonnulli nimis irreverenter ergà Pontificem, qui celator jurium Eccleſiæ appellatur à S. Antonino *part. 1. cap. 8. §. 1. pag. 20.* voluerunt. Immò Cœleſtinus ipſe cum aſſenſu Cardinalium illam fecit, etſi eam publicaverit Bonifacius, ut referunt Abraham Brovius, Spondanus, Odoricus Raynaldus *in annal. eccleſiaſt. anno 1294. & 1303.* igitur quia ad renunciandum beneficium non deſideratur ſuperioris licentia.

4 Renunciatio duplex eſt.

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, renunciationem dupliciter fieri poſſe, purè videlicet, & conditionaliter: purè abſolutè; conditionaliter in favorem alicujus. Renunciationem puram, & abſolutam dicimus, quæ ex mera liberalitate, & abſque ullo pacto fit in manibus ſuperioris, de qua in hoc textu: conditionalem appellamus, quæ in favorem certæ perſonæ, & ſub aliqua conditione celebratur. De utraque latè egerunt Flaminius Pariſius *de reſignatione, per integrum librum.* Rebuffus *in praxi, tit. de renunciatione,* expreſsè Petrus Gregor. *de beneficiis cap. 28.* Garcia *eod. tract. p. 11. cap. 3.* Valenſis *de beneficiis lib. 3. tit. 27.* Differt pura à conditionali in eo, quod per puram renunciationem ſtatim ac facta eſt, beneficiarius amittit omne jus, quod habebat, *c. 2. hoc tit. Clement. unica, eod. tit.* etiam poſſeſſionem, tam naturalem, quàm civilem. Flaminius *ubi ſuprà, lib. 2. quæſt. 3. n. 7.* etiamſi renunciatio non ſit admiſſa, *cap. tua nos, de ſimonia, c. cum pridem, de pactis:* at verò conditionalis non niſi adimpleta conditione effectum obtinet; quia cùm conditio formam importet, adimpleri debet in ſpecifica forma, *l. Mævius, §. qui hæredi, ff. de condit. & demonſtrat.* plura Bruſellus *de condit. tit. de condit. implem. mon.* 3. Etiam differunt juxta aliquotum ſententiam in eo, quod renunciatio pura poteſt coram Ordinario fieri, conditionalis verò tantùm coram R. Pontifice; licèt contrarium, videlicet renunciationem, tam puram, quàm conditionalem, coram Ordinario fieri poſſe, ſi perſona in cujus favorem fit, idonea ſit, defendant Soto *lib. 9. de juſtitia, quæſt. 7. art. 2.* Covarruv. *lib. 1. variar. c. 5. n. 5.* Nicolaus Boerius *de legato quæſt. unica, n. 125.* Duarenus *lib. 8. de ſacris Eccleſ. c. 8.* alii congeſti à Barboſa *d. c. 15. n. 48.* Moventur ſequentibus fundamentis. Primum eſt; quia per renunciationem legitimè factam beneficium abſolutè vacat, *c. 3. hoc tit.* igitur poteſt Epiſcopus illud conferre perſonæ illi, in cujus favorem reſignatum eſt. Secundum, renunciatio, quæ fit ex cauſa permutationis, conditionalis, & expreſſa eſt in favorem tertiæ perſonæ, in eaque adjicitur clauſula illa, *Non aliter, alias, nec alio modo.* Clement. unica, *hoc tit.* ſed talis renunciatio validè fit coram Ordinario; *cap. ad quæſtiones, cap. cum univerſorum, cap. finali, de rerum permut.* docent Covarr. ubi ſuprà, *d. cap. 5.* Barboſa *ubi proximè, n. 52.* igitur ſimiliter renunciatio conditionalis in manibus Ordinarii fieri valet.

5 Negativa ſententia exploditur.

Sed primam ſententiam, videlicet renunciationem conditionalem coram Ordinario fieri non poſſe, neque collationem ex ea ſecutam, tanquam ſacris canonibus contrariam, valere defendunt Felinus, Pariſius, Rebuffus Navarrus, quos laudat, & ſequitur Spino *in noſtra rubrica, n. 19.* Bonacina Caſſadorus, & alii congeſti à Barboſa *ubi ſuprà, n. 52.* Valenſis *de beneficiis lib. 3. tit. 27.* quæ ſententia ex ſequentibus probatur. Primò, nam omnis pactio, vel conventio in beneficiis coram Ordinario, redolet & continet ſimoniam, *cap. quam Pio 1. quæſt. 2. c. cum pridem, c. finali, de pactis; c. ex parte,* & ibi Gloſſa; *de officio deleg. ac:* ſed renunciatio conditionalis ut beneficium conferatur certæ perſonæ, continet pactionem, cùm duorum in diem placitum conſenſum demonſtret, *l. 1. ff. de pactis,* junctis traditis ibi à Cujacio & Fabro, Duareno *lib. 2. diſp. a. 8.* Roberto *lib. 2. ſentent. c. 19.* Coſtano *qq. juris c. 8.* igitur renunciatio aliter quàm coram R. Pontifice, qui omnem ſimoniæ labem tollere poteſt, fieri non valet. Deinde, nam renunciatio beneficii liberè fieri debet, *c. dilecto 25.* ibi; *Liberaliter reſignatis de præbendis, c. ex parte, de officio deleg.* ſed renunciatio conditionalis libera non eſt; adſtringit enim collatorem ad conferendum beneficium certæ perſonæ, in cujus favorem renunciatum eſt: igitur non poteſt fieri coram Ordinario. Facit pro hac ſententia expreſſa Pii V. conſtitutio, quæ incipit, *Antea Eccleſia,* ubi hujuſmodi reſignationes prohibuit abſolutè: quare hac opinione retenta non obſtant contraria fundamenta. Non primum, nam illud procedit in renunciatione purè, & liberè facta, non verò conditionaliter; nam tunc cùm renuncians beneficium cum clauſula, *non aliter, &c.* intendat tantùm renunciare beneficium caſu, quo illi perſonæ conferatur, beneficium per talem renunciationem non vacat, & ſic conferri non poteſt. Nec etiam adverſatur ſecundum fundamentum: nam permutatio fit inter duos habentes titulum ad beneficium: unde tantùm mutatur locus: quare mirum non eſt, ſi coram Ordinario ex æquitate admittatur. Nec tertium fundamentum adverſatur: nam verum eſt, actionem illam eſſe ſimoniacam, quæ continet certam conventionem, videlicet ut certæ perſonæ conferatur; quæ conventio in noſtro caſu datur, ſiquidem alter renuncians non dimitteret beneficium, niſi ut conferretur certæ perſonæ: unde ratione hujus conventionis renunciatio ſacris canonibus adverſatur.

Manet ergo, renunciationem beneficii purè, & liberè fieri debere coram proprio Epiſcopo: conditionalem verò non aliter admitti, quàm factam coram R. Pontifice; & tunc beneficium non vacare per renunciationem, niſi illud conferatur perſonæ in renunciatione deſignatæ: non enim alter qui renunciat, abdicare intendit jus ſuum, niſi beneficium conferatur illi, in cujus favorem renunciatum eſt: pluribus Rotæ deciſionibus firmat Barboſa *ubi ſuprà, n. 74.* immò etſi reſignatarius beneficium non aſſequatur, aut quia reſignationis tempore erat excommunicatus, abſens, vel alio modo impeditus; reſignans non amittit jus ſui beneficii: ſimiliter ſi reſignavit ut certa penſio ſibi reſervetur, & non ſit reſervata, non amittit beneficium. Flaminius *de reſignat. lib. 1. qu. 4.* Barboſa *d. c. 15. n. 82.* qui plura in praxi notabilia exinde deducit: 6 Ratio decidendi.

quibus ſuppoſitis noſtræ deciſionis ratio ex eo provenit; nam cùm clericus ad titulum beneficii ordinatus, adſcriptus & mancipatus ſit certæ Eccleſiæ, *c. 2. c. cum ſecundum, de præb.* in ea debet perpetuò manere, *c. ſanctorum, 70. diſt. c. clericus, 21. qu. 1.* ſicut apud Romanos glebæ adſcriptus à fundo recedere non valebat, *l. defenſionis, C. de jure fiſci, l. 10. l. cùm ſatis, C. de agricolis, lib. 11. l. ſervi peoras, C. qui patiores.* Accedit, nam nihil tam naturale eſt, quàm eo genere quidquid diſſolvi, quo colligatum eſt, *regul. 2. de regul. juris;* ſed ſine inſtitutione & collatione Ordinarii beneficium eccleſiaſticum obtineri non poteſt, *c. 1. de reg. jur. in 6. c. ex frequentibus, de inſtit.* igitur nec illud deſerere licet abſque proprii Ordinarii licentia: unde in noſtro textu rectè conjunguntur prohibitio non admittendi beneficium abſque Epiſcopi inſtitutione; & non dimittendi illud abſque ejus licentia. Alia etiam pro hujus deciſivæ rationis fundamentis adduci poſſunt ex his, quæ diximus *in c. 2. de translat. Epiſcopi.*

Nec difficultates ſuprà adductæ obſtant: Non prima, 7 Difficultates diſſolvuntur.

nam inter alias exceptiones, quas patitur axioma illud, *Taciti & expreſſi idem eſt judicium:* præcipua eſt in rebus à jure prohibitis, in quibus tacitum non operatur idem ac expreſſum, ut docent Tuſchus *littera T, concluſ. 7. n. 39.* Barboſa *axiomat. 218.* unde licèt expreſſa renunciatio, abſque ſuperioris licentia facta prohibita ſit, non ideò renunciatio tacita vetita cenſetur. Cavendum tamen eſt à Petro Gregorio *de beneficiis c. 8.* Rebuffo *in praxi tit. de tacita renunciat.* qui caſus ſuprà in prima difficultate adductos de renunciatione tacita accipiunt, cùm in illis caſibus beneficium non vacet ob beneficiarii renunciationem, ſed ob privationem à jure in illis inductam, ob quam nulla intercedente beneficiarii renunciatione, vacatio beneficii inducitur; verus autem caſus tacitæ renunciationis proponitur *in c. ex ore, de his quæ fiunt à majori parte.* Nec ſecunda difficultas adverſatur, cui ſatisfaciunt Abbas *in d. c. quod in dubiis, n. 3.* Baldus *n. 2.* Immola *n. 12.* Flaminius *lib. 7. de reſignat. quæſt. 1.* Valenſis *d. tit. 17.* qui exiſtimant renunciationem ſine licentia ſuperioris factam valere in præjudicium renunciantis, non verò ſuperioris, & ſic in textu *in d. c. quod in dubiis,* valere renunciationem quoad præjudicium illius, qui renunciavit, non verò Eccleſiæ, ſeu ſuperioris, cujus licentia deſiderabatur. Sed hanc diſtinctionem refellit Luna *l. 4. antinom. 7.* & facilè ea convincitur *ex c. non oportet,* ibi; *Hoc factum prorſus irritum denunciatur:* & *c. placuit 7. q. 1.* Rectiùs ergo dicendum eſt, *in d. c. quod in dubiis,* beneficium renunciatum in manibus laici, non tam virtute renunciationis, quàm in pœnam vacaſſe: quia ex eo, quod in manibus laici renunciavit beneficium, grave crimen commiſit, cùm tot juris canonici ſanctionibus, legibuſque prohibitum ſit, ne liceat beneficia accipere à laicis, aut in eorum manibus renunciare, ut

proba-

probavimus *in c. quiſquis 43. de elect.* ideò ergo in pœnam illius delicti renuncians privatur ipſo beneficio, ut conſtat ex illis verbis, *beneficio ſpirituali*, ita illum accipiunt, & exponunt Cironius *in hoc tit.* Covarr. *lib. 1. variarum, 5. num. 6.* Lona ubi ſuprà; licet aliter eum interpretetur Barboſa *d. c. 15. juris eccleſ. 17.* Nec tandem obſtat tertia difficultas; nam R. Pontifex poteſt renunciare Pontificatui propria auctoritate, quia ſuperiorem non recognoſcit, *c. ſi Papa, 40. diſt.* Nec tunc obſtat noſter textus, nam diſcrimen eſt aſſignandum inter electionem eccleſiaſticam, quæ confirmatione ſuperioris indiget; & inter illam, quæ confirmatione non eget. Primò caſu renunciatio beneficii debet fieri in manibus ſuperioris, ex ſuprà traditis: ſecundò verò caſu, cùm electio non confirmatur, renunciatio propria auctoritate fit: unde cùm R. Pontifex ſtatim ac legitimè à Cardinalibus electus eſt, plenitudinem poteſtatis conſequatur abſque ulla confirmatione, *cap. licèt 6. de elect.* ubi dixi, & docent Marchinus *de ordine, part. 2. cap. 3.* Leander *eod. tract. diſput. 2. quæſt. 3.* ideò rectè *in d. c. 1. de renunciatione, lib. 6.* noviter deciditur R. Pontificem poſſe propria auctoritate cedere. Alia pro ejus textus interpretatione adducunt Barboſa *lib. 1. juris eccleſ. cap. 2. num. 281.* Bellarminus *de R. Pontifice lib. 2. cap. 29.* Fragoſo *part. 2. de regimine, lib. 1. §. 2. num. 10.* Coſtaldus *de Imperatore, quæſt. 109.* Baſilius *lib. 8. de matrim. cap. 6. in in fine*, Moria *in Emporio, lib. 1. quæſt. 4.* Similiter etiam poſſe Imperatorem liberè imperio renunciare abſque Pontificis licentia, docuit Cujac. *lib. 1. reſp. Papin. in leg. 20. ff. de offic. Præſid.*

8 Reponitur c. ſignificatum, de præbend. Primò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. ſignificatum 31. de præb.* ubi proponitur, præbendam clerico aſſignatam fuiſſe in certa Eccleſia, ea conditione, & lege dicta, ut eam dimittere nequiret abſque conſenſu Capituli: confirmatio hujuſmodi conditionis à Pontifice petita, & impertita fuit, & deducitur prædictum clericum non poſſe propria auctoritate præbendam dimittere, & in aliam Eccleſiam ſe transferre: quem textum ſic expendo. En textum, ubi ob conditionem appoſitam tempore collationis, non poteſt clericus præbendam propria auctoritate dimittere: igitur ſi conditio adjecta non eſſet, poſſet propria auctoritate eam dimittere. Huic difficultati reſpondendum eſt, in eo textu conditionem appoſitam non fuiſſe, ut ſine licentia ſuperioris, hoc eſt Epiſcopi, non liceret clerico præbendam dimittere, ſed potiùs, ut ſine licentia Præpoſiti, & Capituli non poſſet eam dimittere, quorum licentia jure communi non deſiderabatur: quare ut ſine Capituli auctoritate non poſſet præbendæ renunciare, neceſſaria fuit prædicta pactio.

9 Elucidatur c. finale de crimine falſi. Secundò refragatur textus *in cap. finali de crimine falſi*, ubi cùm quæſtio circa falſitatem litterarum inter duos tractaretur, unus ex illis, qui beneficium obtinebat, probationi falſitatis ſe obtuliſſet, ita ut ſi non probaſſet litteras falſitatis vitium habere, beneficium quod habebat, amitteret. Quæſtionis fuit, utrum potuiſſet prædictus beneficiarius prædictæ privationis pœnæ ſe ſubjicere? Et reſpondit R. Pontifex, quod cùm cuilibet liceat renunciare juri ſuo, prædicta renunciatio vires habeat. Ex quibus ultimis verbis deducitur, cuilibet ſacerdoti licere renunciare proprio beneficio, ex illa generali regula, *Cuicumque renunciare licet juri ſuo.* Pro cujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, Rufericum ſacerdotem in eo textu privari beneficio non ſolùm ob propriam renunciationem privationi beneficii ſe ſupponendo, verùm quia talis renunciatio admiſſa fuit à ſuperiore: quilibet enim in judicio coram ſuo Prælato diſceptato poteſt ſub pœna privationis beneficii ſe obligare, *cap. quotiens 1. q. 7. cap. ea de conſecr. diſt. 2. c. cùm dilecti, §. fin. de elect.* notant omnes repetentes *in d. c. finali.* Si autem prædicta renunciatio fiat coram alio judice, quàm Prælato ſuo, non valet, ex ſuprà traditis. Unde cùm *in d. c. finali*, coram ſuperiore facta fuiſſet, & acceptata, ideò à R. P. clericus in ea ſpecie beneficio privatur.

Tertiò opponitur ſupradictæ aſſertioni textus *in cap. ſollicitè 2. de reſtit. ſpol.* ubi proponitur, Honorium beneficio proprio ſpoliatum fuiſſe, & poſt ſpolium beneficio renunciaſſe: conſuluit Epiſcopus Vvigorn. Alexandrum III. utrum prædictus H. eſſet reſtituendus ad beneficium? Et reſpondet R. Pontifex, reſtituendum eſſe, ſi poſt ſpolium renunciavit, non verò ſi ante ſpolium. Ex quo textu deducitur, renunciationem ſine licentia ſuperioris factam, valere; ſiquidem in eo textu nulla mentio fit licentiæ ſuperioris. Difficilius etiam redditur textus ille *ex cap. accepta 3. eod. tit.* ubi in eadem ſpecie deciditur, renunciantem reſtituendum non eſſe prætextu ſpolii. Primæ difficultati reſpondendum eſt, in ea ſpecie ſupponendam eſſe licentiam ſuperioris, & cum ejus auctoritate beneficium fuiſſe renunciatum. Pro conciliatione textus *in d. c. 2.* cum *d. c. 3.* dicendum eſt, renunciationem factam ab ſpoliato non impedire reſtitutionem ex cauſa ſpolii; nam cùm renunciationis exceptio reſpiciat proprietatis judicium, & ſpoliatus ante omnia ſit reſtituendus, *c. ecclitoris, de reſtit. ſpoliat. l. 1. §. qui à me, ff. de vi, & in c. oportet 1. c. prius 3. q. 2.* ideò *in d. c. ſollicitè 2.* quia renunciatio facta fuit poſt ſpolium, non obſtante renunciationis exceptione reſtituitur ſpoliatus; at verò *in d. c. accepta 3.* renunciatio facta fuit ante ſpolium; unde meritò reſtitutionis remedium denegatur jure directo, contra ſpolii naturam, & favorem, quia beneficiarius, qui anteà renunciaverat, non poteſt probare ſe eſſe ſpoliatum poſſeſſione, quam jam per renunciationem amiſerat. Docet Navarrus *in d. cap. accepta, oppoſit. 9.* Menochius *de recuper. remed. 15.* Valenſis *de beneficiis, d. tit. 16.* 10 Opponitur c. 2. de reſtit. ſpoliat.

Tandem præſenti aſſertioni adverſatur textus *in cap. ex ore 3. de his quæ fiunt à majori parte*, in illis verbis: *Juri ſuo renunciaſſe videtur.* Ubi abſque ulla ſuperioris licentia renunciatio præbendæ facta à Canonico Eccleſiæ Cathedralis vires habet: igitur quia ad renunciationem proprii beneficii non deſideratur ſuperioris auctoritas. Cui difficultati ex ſuprà traditis ſatisfaciendum eſt, diſcrimen videlicet conſtituendo inter renunciationem tacitam, & expreſſam: ad renunciationem enim tacitam non deſideratur ſuperioris licentia, ſecus verò ad expreſſam: unde cùm textus *in d. c. ex ore*, loquatur de renunciatione tacita, ut agnovit ibi Gloſſa, *verbo Renunciaſſe*; ideò in ea ſpecie non fuit neceſſaria ſuperioris licentia. 11 Intelligitur c. ex ore 3. de his quæ fiunt à majori parte.

Etiam ex ſuprà traditis interpretari poſſunt textus *in cap. cùm venisset, de conſuet. cap. ex libentius, de ſervis non ordin. c. poſt electionem 7. de conceſſ. præb. cap. ſi electio 26. de elect. lib. 6.*

C A P U T V.

a Clemens III.

SUper hoc, quod ſciſcitaris, utrum eccleſiaſtica beneficia repoſcentibus objecta ſpontanea b abjurationis exceptio ſine cauſæ cognitione ſit admittenda; & an actoris, quòd ſponte non renunciavit; an rei de ſpontanea renunciatione teſtes ſint, & probationes admittendæ? Sic experientiæ tuæ reſpondemus, quod hoc nulla ratio veriſimile reddit, ut beneficio quiſquam, etiam multis laboribus & c expenſis acquiſito, à quo ſuſtentari debet, ſine magna cauſa temere ſua ſponte d renuntiare elegerit: ideòque ſupervacuum eſſe non credimus, cauſam renunciationis, vel reſignationis diligenter inquirere, quam ſi fortè probabilem, id eſt, non vi, non metu, non oppreſſione, non interventu pecuniæ, non promiſſione extortam judex ordinarius, ſeu delegatus invenerit: & maximè ſi non intervenerit juramentum, quod vix fieri de voluntate ſpontanea propria credimus, quia juramentum ſemper ferè à malo eſt, admittere, niſi replicatio canonica fuerit oppoſita, non poſtponat. Porrò licèt negantis factum per rerum naturam nulla ſit e probatio; ejus tamen, qui ſpontaneam renunciationem negat, cùm implicitè, & quodammodò replicando inficietur, ſuper aſſertione ſua probationes credimus admittendas: habita nihilominus ad dignitatem opinione & relatione.

NO-

N O T Æ.

1 CLemens III.) Ità etiam legitur in ſecunda collectione, ubi *ſub hoc tit. c.3.* reperitur textus hic; nullibi tamen exprimitur, cui Prælato reſcripſerit Pontifex, hec *in c. ſuper eo, de elect. cap. ſuper eo, de ſimonia, in eadem 2. collect.* ubi reperiantur aliæ partes hujus decretalis.

2 b *Abjurationis.*) Verbo hoc abjurationis, an ſemper comprehendatur renunciatio juramento firmata, dicemus *in cap. Abbas 2. de his quæ vi*, ubi commentarium hujus textus dabimus.

c *Ex expenſis.*) In ſtudiis, & aſsecutione beneficii factis, non verò accipienda ſunt hæc verba de aliqua pecuniæ quantitate pro acquirendo beneficio expenſa. 3

d *Renunciare.*) Conſonant textus *in cap. 2. de reſtit. ſpol. cap. quia veriſimile, de præſumpt.* & meritò hæc præſumptio à jure inducitur, quia nemo eſt qui facilè res ſuas jactet, *l. cùm de indebito 25. verſ. Sin verò, de probat.* Cironius *ad tit. de procurat.* 4

e *Nulla ſit probatio.*) *Cap. ad noſtram, de probat.* ubi latè ſententiam hanc examinabimus. 5

C A P U T VI.

a Cœleſtinus III.

IN præſentia noſtra, &c. *Et infrà:* Licèt igitur judex non ſemper ad unam ſpeciem probationis applicet mentem ſuam, ſed ex confeſſionibus, depoſitionibus, allegationibus, & aliis, quæ in ejus præſentia proponuntur, firmet animi ſui motum; & tanta ſit judicialis auctoritas, ut ſemper *b* præſumi pro ipſo debeat, donec contra ipſum aliquid legitime comprobetur: quare ſi tu contra prædictum R. coram prædicto *c* Dulmen. & ejus conjudice nihil penitus probaviſſes, ſtandum tamen ſententiæ fuerat, niſi dictus R. eam oſtenderet irritandam. Quia tamen præter iſta conſtitit de ipſius renunciatione ſpontanea per quaſdam Epiſcoporum litteras, & confeſſionem ipſius, nos de conſilio f. n. ei ſuper eadem Abbatia ſilentium duximus imponendum.

N O T Æ.

1 a COeleſtinus III.) Similiter non liquet, nec ex hac, nec ex ſecunda collectione, ubi *ſub hoc tit. cap. ult.* reperitur hæc deciſio, cui miſſa ſit; tantùm conſtat, eſſe Cœleſtini III. ſeu Clementis III. ut la *d. cap. finali* emendatur; & licèt ſit ejuſdem Clementis epiſtola relata in *c. in præſentia, de ſponſalibus*: tamen illa miſſa eſt Cæſaraugustano Epiſcopo; & in hoc caſu diſceptatur caſus, qui contigit in Dulmenſi diœceſi; unde non poteſt præſens deciſio ſuppleri *ex d. c. in præſentia.*

b *Præſumi debeat.*) Res enim judicata pro veritate habetur, *c. cum inter 13. de re judicata, l. ingenuum 25. ff. de ſtatu hominum, l. res judicata 207. ff. de reg. juris;* plura Maranta *in ſpeculo 6. part. tit. de ſentent. n. 119.* Paradorius *lib. 2. rerum quotid. cap. ult.* plures referunt Pichard. *in §. 1. de offic. judicis*, & *in manuduct. 2. p. §. 1.* Valentia *t. 2. illuſtrium, tract. 2. c. 8. n. 1.* Unde contra hanc juris præſumptionem non admittitur approbatio in contrarium: plures, & plura Menochius *de præſumpt. lib. 1. præſumpt. 61. num. 4. & lib. 4. præſumpt. 67. n. 47.* noſter Amaya *in apolog. pro ſtatuto noſtri celebris Collegii, n. 44.* & nos latè tractabimus *in d. c. ad noſtram*, ubi exponemus textus *in l. penult. ff. de his qui ſunt, ſui, l. Julianus 60. ff. de condict. indebiti, l. 3. §. idem 3. ff. de rebus eorum, l. ſi patronus 12. §. ſi quis, ff. de bonis libert.*

c *Dulmenſi.*) De quo Epiſcopatu egi *in c. cauſam, de judiciis.*

C A P U T VII.

a Cœleſtinus III.

SAnè dilecto filio noſtro I. Presbytero Cardin. tunc Ap. Sed. Legato nos meminimus injunxiſſe, ut H. Subdiaconum Canonicum in Pictavien. Eccleſia inſtituere procuraret: qui mandatis noſtris obtemperans, ibidem inſtituit in Canonicum Subdiaconum memoratum. Verùm vos nec nobis, nec ipſi Cardinali reverentiam exhibentes, quod litteris ſuis de jamdicto H. idem Cardin. injunxit vobis, adimplere minimè curaviſtis, nec etiam curationem ipſius in aliquo obſervare. Poſtmodùm idem H. quorumdam veſtrum ductus conſilio, litteras ſuas vobis reddens, veſtræ miſericordiæ ſe ſubjecit; qui cùm crederet apud vos miſericordiam impetraſſe, vobis ſatisfaciens in hac parte, inde damnum cogitur ſuſtinere, unde gratiam & præmium meruit reportare. Nolentes igitur, quod de ſæpedicto H. tam à prædeceſſoribus noſtris, quàm à nobis inchoatum eſt, aliquatenus relinquere imperfectum, mandamus, &c. Quia verò unde miſericordiam debuit impetrare, inde cogitur diſpendium ſuſtinere: mandamus quatenus (hoc non obſtante) ipſum in fratrem & Canonicum *b* admittatis.

N O T Æ.

a COeleſtinus III.) Ità etiam legitur *in c. 1. de majorit. & obed. in 2. collect.* & licèt nec ibi, nec in præſenti referatur, cui miſſa ſit hæc deciſio, tamen facilè credi poteſt, miſſam eſſe Capitulo Pictavienſi, ut ex textus littera colligitur.

2 b *Admittatis.*) Licèt inter modos, quibus reſcripta finiuntur, ille præcipuus enumeretur, qui per renunciationem eorum tacitè, & expreſsè factam contingit, *cap. ad audientiam 31. de reſcriptis*, ubi Petrus Gregorius, & *lib. 1. de reſcriptis, c. 8.* tamen in hoc textu renunciatio gratiæ facta non fuit animo deſerendi ipſam præbendam, quam jam habebat, nec etiam privandi ſe gratia reſcripti, ſed potiùs ut conſequeretur gratiam ipſius Capituli: unde licèt ob renunciationem litterarum regulariter privetur quis earum commodo, tamen in præſenti non amittit jus, quod habebat ad beneficium.

C A P U T VIII.

Innocentius III. a *Nidroſien. Archiepiſcopo.*

QUod in dubiis noſtro poſtulas certificari reſcripto, ut juxta illud tuæ diſcretionis arbitrium moderetis, fraternitatem tuam dignis in Domino laudibus commendamus. Sanè conſuluit nos tua fraternitas, utrum altare, in quo excommunicatus divina celebrare præſumpſit, reconſecrari debeat, & an ſit communicandum excommunicato, qui quod ſtaret mandato Eccleſiæ, juratoriam præſtitit cautionem, ſed nondum abſolutionis beneficium eſt adeptus: Et ſi excommunicato communicare aliquis, & qui etiam teneantur? Quæſivit etiam, quæ pœna his fuerit injungenda, qui excommunicatis volentes communicant, vel inviti? & quid de Presbyteris ſit agendum, qui gubernant naves ad pugnam &

pugnant;

pugnant; & his, qui alios incitant, ſed non pugnant. Ad hæc autem fraternitati tuæ taliter reſpondemus, quod nec altare, in quo excommunicatus celebrat (niſi aliud interveniat) conſecrari; nec excommunicato, licèt quod ſtet mandato Eccleſiæ, juramento firmarit, communicari debet, donec fuerit per Eccleſiam abſolutus, alioquin poſt juramentum non eſſet abſolutio neceſſaria. Utrum autem ſi abſolutionis beneficium non contemptus religionis, ſed articulus neceſſitatis excluſerit, tali vel ſaltem in morte communicare ſit licitum, quia minimè per tuas litteras requiſiſti, ad præſens non duximus reſpondendum. Nullus autem omninò nominatim excommunicato ſcienter communicare tenetur, niſi quædam perſonæ, quæ per illud Gregorii Papæ capitulum, *Quoniam multos*, ſpecialiter excuſantur. Illi qui nominatim excommunicatis præſumptuosè participant, præter perſonas dicto canone denotatas, niſi ab eorum participatione commoniti fortè deſtiterint, excommunicationis ſunt vinculo innodandi: ſecus autem ſi ei communicant ſcienter, qui cum participibus ſuis eſt vinculo excommunicationis innodatus; tunc enim & ipſi ſententiam excommunicationis incurrunt. Quia verò tam ſacerdotes, qui gubernant naves ad pugnam, quàm qui perſonaliter exercent pugnæ conflictum, & hi, qui alios incitant ad pugnandum, omnes quidem enormiter peccant, de rigore canonum credimus deponendos. Hi præterea, qui beneficium eccleſiaſticum ſibi collatum *b* ſponte in manum laicam, reſignantes, illud denuò à *c* laico ſuſceperunt, eodem ſunt beneficio *d* ſpoliandi, licèt reſignatio talium facta laico nullam obtineat firmitatem. Altare verò, in quo tabula, cui conſecrationis benedictio Pontificali miniſterio adhibetur, mota fuerit, vel enormiter fracta, debet non immeritò conſecrari. Nec negamus, quin oleum non conſecratum conſecrato poſſit oleo commiſceri: Clerici autem qui excommunicati, vel ab excommunicatis ſcienter ad Ordines ſunt promoti, debent ab ordine ſic ſuſcepto deponi. Datum apud civitatem Caſtellam VI. Idus Octobris.

NOTÆ.

1 a Nidroſienſi.) Ita legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c. 1.* & in ipſo codice epiſtolarum Innocentii Coloniæ edito, *fol. 190.* ex quo integram epiſtolam reſtituo, quæ in partes diviſa extat *in c. quod in dubiis, de conſecr. Eccleſ. c. quod in dubiis, de pœnis, cap. quod in dubiis, de ſentent. excom.* Nidroſienſis Archiepiſcopalis Eccleſia eſt in Regno Norvegiæ, in Europa Septemtrionali: ejus mentio fit *in cap. ſacris, de his quæ vi in c. ſacris, de ſepulturis, c. ſacris, de ſentent. excom.* & apud Innocentium III. *lib. 2. epiſt. 73.*

b *Sponte.*) Aliàs ſi vi, aut metu renunciatio facta eſſet, non privaretur beneficio renuncians, *cap. Abbas,* ubi latè dicemus, *de his quæ vi.*

c *A laico.*) Quod ſub graviſſimis pœnis jam à primis Eccleſiæ temporibus prohibitum fuiſſe, latè probavi *in*
2 *c. quiſquis 43. de electione.*

d *Spoliandi.*) Non quia renunciatio abſque ſuperioris
3 licentia facta vires obtineret, ſed in pœnam renunciationis in manibus laici factæ, ut expoſui *in cap. admonet, hoc tit.* Certum eſt autem, clericum beneficio renunciantem in manu laici, illud non amittere, juxta tradita *in cap. Admonet, hoc titulo.* Nam ſicut in adeptione beneficii, ultra laici patroni conſenſum deſideramus inſtitutionem Epiſcopi, ut probavimus *in c. 9. de jurepatron.* ita in ceſſione deſideratur ſuperioris, hoc eſt Epiſcopi inſtituentis authoritas. Nec ſufficit patroni licentia; immò clericus in manu ejus beneficio renuncians, nihil agit, ut illud amittat, ſicut aliàs *nihil agere* ſignificat *in §. finitur, de uſufructu;* & apud Ulpianum *tit. 1.* docuerunt Franc. Florens, & Alteſerra *ad hunc textum,* Joan. Coſta *ad hunc tit.* Nec contrarium deciditur in præſenti textu; nam in ejus ſpecie clericus, qui renunciavit beneficium in manu laici, illo privatur, non quia renunciavit, ſed quia auſus fuit iterum illud accipere ipſius laici manu, contra ſacros canones, quos retuli *in c. quiſquis, de elect.* Nec etiam contrarium docetur *in c. Gomaldus 18. quæſt. 2.* Nam etiam in ejus caſu renunciatio non fuit facta in manu Patroni laici, ſed coram advocato, ſeu defenſore Eccleſiæ, qui pro laico non habetur, ut conſtat *ex c. Salvator 1. q. 3. c. Præterea, c. Cùm autem, de jurepatron.* ubi de ejus officio agemus.

CAPUT IX.

Idem a *Eboracenſi Archiepiſcopo.*

AD ſupplicationem inſtantem ven. f. n. Archiepiſcopi *b* Raguſinen. eum à cura, & ſollicitudine, qua tenebatur, Eccleſiæ Raguſinen. duximus abſolvendum, eo videlicet, quòd ibi non poterat *c* ſecurè morari; & ſi acceſſum haberet ad illam, mortis ſibi periculum imminebat. *Et infrà:* Ne verò idem Archiepiſcopus in vituperium miniſterii noſtri defectum in rebus temporalibus patiatur, f. t. monemus attentiùs, ac per A. S. m. quat. beneficium, quod de munificentia, & *d* liberalitate chariſſimi in Chriſto fil. n. *e* I. Regis Anglorum Illuſt. ac conceſſione tua in Epiſcopatu *f* Karleoli, & Eccleſia de Malebor eſt illi collatum, ad *g* ſuſtentationem conſerves ipſius. Nos etenim de Sedis Ap. benignitate conceſſimus, ut in Epiſcopatu abſque *h* uſu pallii officium Epiſcopale valeat exercere, tibi tanquam Metropolitano reverentiam, & obedientiam impenſurus.

NOTÆ.

1 a *Eboracenſi.*) De hac Eccleſia Archiepiſcopali egi *in c. inter cætera, de reſcriptis.*

2 b *Raguſinen.*) Archiepiſcopatus Raguſinenſis ſex habet Eccleſias ſuffraganeas in fine Apuliæ, ut refert Barboſa *in ſerie Epiſcopatuum, part. 1. de poteſt. Epiſcopi.*

3 c *Securè morari.*) Aut propter aeris intemperiem, aut ob perſecutionem plebis, ut *in c. quorundam, 74. diſt. c. bonæ, de elect.* quæ ſunt juſtæ cauſæ renunciationis, *c. niſi, hoc tit.*

4 d *Liberalitate.*) In Regno enim Angliæ, ex jure regaliæ ad Regem ſpectat electio in prebendis, & beneficiis eccleſiaſticis, *c. cùm inter, de conſuet.* probat Boetius Epon. *c. 1. q. 4. tit. de regalibus, n. 10.*

5 e *I.*) Joannis videlicet, qui fuit frater Richardi, & filius Henrici II. Sceptrum Anglicanum tenuit ex anno 1199. uſque ad annum 1216. Eum nemo ex catholicis Scriptoribus laudat, propterea quòd noſtro Innocentio III. in electione Archiepiſcopi Cantuarienſis maximè reſtiterit: de eo, & ejus tempore geſtis, agit Richardus Smithæus *de floribus Angliæ, c. 7. ſect. 1, folio 270.*

6 f *Karleoli.*) Karleona inter Metropoles à peritioribus rerum Britannicarum Scriptoribus enumeratur: Beda *lib. 2. hiſtoriæ Angliæ, c. 2.* Carolus à S. Paulo *in Geographia ſacra, pag. 163.* Poſteà ut ſuffraganea Eboracenſi Eccleſiæ paruit. In eadem Metropoli eſt Eccleſia de Mailros, quo modo legendum eſt in præſenti, non *Malebor,* ut conſtat ex D. Bernardo *in vita Malachiæ, cap. 10.* Ejus mentio fit *in cap. cùm veniſſent, de inſtit.* apud Hoveden. *in Henrico primo.* Eccleſia verò, quæ in præſenti vocatur *de Malebor,* ſita eſt in diœceſi Eboracenſi, & vocatur Mailros, ut conſtat ex D. Bernardo *in vita Malac. c. 10.* & Beda *lib. 3. hiſt. c. 26.* ibi: *Porrò fratribus, qui in Lindiſfarnenſi Eccleſia, Scotis abeuntibus, remanere maluerunt, Præpoſitus eſt Abbatis jure vir reverendiſſimus, ac manſuetiſſimus Eata, qui erat Abbas in Monaſterio, quod vocatur Mailros.* Et idem *lib. 4. c. 27.* *Intravit autem primò Monaſterium Mailros, quod in ripa Tuedi fluminis poſitum, tunc Abbas Eata, vir omnium manſuetiſſimus regebat.*

g *Suſtentationem.*) Et ſic in hoc caſu tenentur duo Epiſ- 7
copi in una Eccleſia. Alios caſus huic ſimiles enumerabimus *in c. quoniam 14. de offic. ord.*

h *Uſu pallii.*) Hæc verba expoſuimus *in c. ad honorem, de auctorit. & uſu pallii.* 8

CAPUT

C A P U T X.

Idem *Archiep.* a *Calaritano*.

NIſi eùm pridem in officio paſtorali ad divinum ſervitium acceſſiſti, præparaſſe te ad tentationes animum crederemus, ac prævidiſſe prudenter, nequaquam in humana fragilitate conſentire, varios anguſtiarum languores, quos in ipſo ſciebas officio perpeſſurum, non poſſe abſque magno Dei adjutorio ſuſtinere, formidaremus utique ne parvulos tuos poſtmodùm ad petram allidere neglexiſſes, eoſque tantùm in te permiſeris invaleſcere, ut ipſorum ſuggerentium tibi ſuſcepti miniſterii ceſſionem inſtantiæ vix jam valeas repugnare. Verùm quoniam, ſicut credimus, cùm te ſcires contra ſpirituales nequitias pugnaturum, armaturam Dei, qua poſſes ſtare contra inſidias tentatoris, ab Apoſtolo monitus induiſti, & inexpertus non ignoraſti ſollicitudinis anguſtias paſtoralis, quas forſitan expertus abhorres: neſcimus, cur tam inſtanter ſuſceptum velis regimen inutiliter derelinquere, quod ſuſceptum utiliter non deberes uſquequaque irritare. Si enim in hujuſmodi ceſſione frugem tibi melioris vitæ promittis, ſcire te debes non eſſe ſanctificato in utero ſanctiorem; & ideò non oportet te prædicationis deſerere miniſterium, cùm ille, cujus fieri bajulus recuſabat, tandem prædicando receperit verbum Dei. Quod ſi forſan humilitatis cauſa de culmine quæris Pontificali deſcendere, ac contra ſuperni nutus arbitrium, datum tibi per illud in terris deſerere Præſulatum; eo ipſo videris humilitatis erigere malè verticem, quo te nimis in reſignandi propoſito exhibes pertinacem; quia tunc in te veram humilitatem cuſtodies, cùm per eam locum ſublimem ſugies, & per obedientiam non dimittes. Intuerite itaque, v. f. n. in Chriſto, volumus, quod hæc ſunt illa, per quæ cedendi Epiſcopus officio paſtorali licentiam poſtulare poteſt: conſcientia criminum, debilitas corporis, defectus ſcientiæ, malitia plebis, irregularitaſque perſonæ. Sed in his omnibus eſt adhibenda diſcretio, & obſervanda cautela. Propter conſcientiam enim criminis cedendi paſtorali officio poteſt licentia poſtulari, & forſitan non cujuslibet, ſed dumtaxat illius, propter quod ipſius officii executio poſt peractam etiam pœnitentiam impeditur. Cùm enim quacumque hora peccator converſus fuerit, omnium iniquitatum ſuarum non recordari ſe Dominus ſateatur; & neminem eſſe ſine peccato, ſacra Scriptura teſtetur; apparet quod non pro cujuslibet criminis conſcientia quemquam cedere oporteat officio paſtorali. Cùm, ſi omnes quos arguit conſcientia cujuslibet culpæ, cederent, pauci, vel nulli forſitan in illo miniſterio remanerent. In multis enim offendimus omnes; & ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt: quia miſericordia illum excuſat; qui miſerabiliter ſe accuſat. Debilitas verò corporis cauſa eſt, propter quam petere poteſt aliquis ab honore ſolicitudinis paſtoralis abſolvi, quæ videlicet vel ex infirmitate, vel ex ſenectute procedit; nec tamen omnes, ſed illa ſolummodo, per quam impotens redditur ad exequendum officium paſtorale. Nam ſi pro qualibet corporali debilitate ſuſceptæ ſervitutis officium poſſet deſeri, fruſtra ſe ſateretur Apoſtolus in ſuis infirmitatibus gloriari. Et ſenectute gravatus, à cura ſe non debet quiſpiam omninò paſtoralis regiminis excuſare: cùm interdum non plus hortetur ſenilis debilitas eum cedere, quàm moralis maturitas, quæ in ſenibus eſſe ſolet, ipſum in ſuo ſuadet officio permanere. Pro talibus enim de ſe dicit Apoſtolus: Cùm infirmor, tunc fortior ſum; quia nonnunquam infirmitas corporis fortitudinem cordis augmentat. Pro defectu quoque ſcientiæ plerumque poteſt quis paſtoralis officii petere ceſſionem; quia cùm ipſa circa ſpiritualium adminiſtrationem ſit potiſſimùm neceſſaria, & circa curam temporalium opportuna; Præſul qui commiſſam ſibi debet Eccleſiam regere, in utriſque ſalubriùs ejus regimini abrenuntiat, ſi ſcientiam, in qua ipſam regat, ignorat. Quoniam, cùm ſubiectos docere habeat, quid facere debeant, quid cavere: nec benè docebit eos, quod neſcierit ipſe, fugere; nec illud, quod ignoraverit, exercere. Tu enim, inquit Dominus, ſcientiam repuliſti, & ego te repellam, ne ſacerdotio ſungaris mihi. Quamquam etſi deſideranda ſit eminens ſcientia in Paſtore, in eo tamen ſit competens toleranda; quia ſecundùm Apoſtolum ſcientia inflat, charitas autem ædificat; & ideò imperſectum ſcientiæ ſupplere poteſt perſectio charitatis. Propter malitiam quoque plebis cogitur interdum Prælatus ab ipſius regimine declinare, & quando plebs adeò duræ cervicis exiſtit, & in rebellione ſua ita pertinax invenitur, ut proficere nequeat apud ipſam, ſed propter ejus duritiam, quò magis ſatagit, eò magis juſto judicio deficere permittitur, dicente Domino per Prophetam: Linguam tuam adhærere ſaciam palato tuo, quia domus exaſperans eſt. Et Apoſtoli dixiſſe leguntur Judæis: Ecce convertimur ad Gentes, quia vos ſeciſtis indignos. Non tamen pro qualibet culpa Paſtor debet deſerere gregem ſuum, ne fortè mercenario comparetur, qui vidit lupum venientem, & ſugit: ſed de ſuperioris licentia tunc demùm poteſt non tam timidè ſugere, quàm providè declinare, cùm oves convertuntur in lupos, & qui debuerant humiliter obedire, jam irrevocabiliter contradicunt. Cùm etſi tales ſint graviter pro crimine puniendi, ſunt tamen pro tempore utiliter tolerandi, quia ſanguinem elicit, qui nimis emungit. Et pro gravi quoque ſcandalo evitando, cùm aliter ſedari non poteſt, licet Epiſcopo petere ceſſionem, ne plus temporalem honorem, quàm æternam videatur affectare ſalutem, memor illius quod dicit Apoſtolus: Si eſca ſcandalizaverit fratrem tuum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem tuum ſcandalizem. Sed inter ſcandalum, & ſcandalum eſt ſubtiliter diſtinguendum, ſicut Dominus ipſe diſtinguit: cui cùm dixiſſent Apoſtoli. Scis quia Phariſæi audito hoc verbo ſcandalizantur, reſpondit: Sinite, cæci ſunt, & duces cæcorum. Alibi verò dicit: Qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum: nam etſi neceſſe fuerit, ut ſcandala veniant, væ tamen homini illi, per quem ſcandalum venit. Perſonæ verò irregularitas, ut ſi fortè ſit bigamus, viduæque maritus, eſt cauſa, propter quam licentiam petere poteſt aliquis reſignandi Pontificis dignitatem, Apoſtolo atteſtante, qui dicit: Oportet Epiſcopum eſſe unius uxoris virum. Non tamen propter quamlibet irregularitatem perſonæ debet ei, qui regulariter miniſtravit, cedendi licentia indulgeri, utpotè ſi de legitimo matrimonio non ſit natus; quia licèt irregularitatem hujuſmodi non poterit ſubiicere, ſi tamen & culpa latet, & cauſa, cum eo, qui laudabiliter ſuum implevit officium, injuncta ſibi penitentia competenti, poteſt non minùs utiliter, quàm miſericorditer diſpenſari. Ego ſum, inquit, Deus zelotes, viſitans peccata patrum in filios uſque in tertiam & quartam generationem, in iis, qui oderunt me, id eſt, in illis, qui contra me paternum odium imitantur. Unde patet, quod illis, qui paterna vitia non ſequuntur, propriæ poſſunt in talibus ſuffragari virtutes, illo diſcretionis adhibito moderamine, ut inter nothos, manceres, naturales, & ſpurios diſtinguatur. Cùm autem vitia plerumque ſe virtutes eſſe mentiantur, ſubtiliter advertere te oportet, utrum reſignandi propoſitum, quod tam ferventer geſtas in pectore, dignum ſit Dei odio, vel amore. Si enim propter cauſam aliquam præmiſſarum cedere poſtulares, tam ſuper cauſa, quàm ſuper ejus affectu pariter doleremus; ſed ne providæ pietatis amictu ad reſignandum deteſtabiliùs impietas te impellat, conſiderare te volumus, & alias eſſe cauſas, per quas malè quis petit, & pejus appetit officium hujuſmodi re-

ſignare. Si enim ex puſillanimitate, fortaſſis ut laborem deponat, vel perſecutionem effugiat; aut ex vanitate, quod abſit, ut pleniùs vacet otiis, ſeu liberiùs indulgeat voluptatibus, curam vult aliquis deſerere paſtoralem, ab ea non meretur abſolvi; quamvis per hujuſmodi vanitatem, tanquam qui mortaliter peccat, ea ſe reddat indignum: ſed ſatagere debet, ut vanitate depoſita ſatisfaciat de peccato. Aliam verò cedendi cauſam omninò credimus deteſtandam, ſi quis aut à Pontificali velit deſcendere dignitate, ut gloriam captet humanam, tanquam eligat abiectus eſſe in domo Domini, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum, vel ut mundanum non amittat favorem, quem per hypocriſim acquiſivit; ſive quòd ejus ſimulatio revelari jam incipit, ſive quòd fervor ipſius ex qualibet cauſa tepeſcit, nec vult videri quod malus fuerit, aut quod fiat: & ideò ſub religionis prætextu ſuam vult contegere pravitatem, ut quaſi deſerens Martham, amplexetur Mariam, & Liæ faſtidiens lippitudinem, Rachelis pulchritudinem concupiſcat. Quid autem ſi propterea velit cedere, quòd tempore proſperitatis, arridente fortuna viſus eſt laudabiliter miniſtrare, quoniam omnia ſibi proſperè ſuccedebant: ſed adverſitatis tempore imminente veretur, ne ſi quolibet caſu ſiniſtra contingant, illius negligentiæ imputentur. Planè ſi propter hoc petit cedere, nautæ ſe poterat improvido comparare, qui cùm mari ſub tranquillitate jacente cum multo labore navis exercuerit gubernaculum, ipſam tempore neceſſitatis deſerit, & devenire patitur in profundum. Illam quoque cedendi cauſam penitus deteſtamur, ſi fortè cedere velit Epiſcopus, ut alter ſibi ſuccedat, vel obtentu pretii, vel affectu carnali, vel ut cùm pejor ſibi ſucceſſerit, ipſe velut optimus extollatur. Illud autem quaſi nefas reſpuimus, & damnamus, quod Epiſcopus propter occupationes mundanas, & ſolicitudines ſæculares non valeat ſine crimine Pontificale officium exercere; cùm multos ſanctos Eccleſia veneretur, qui ſpiritualia ſimul, & temporalia miniſtrarunt. Verumtamen læva debet eſſe ſob capite, & dextera in amplexu. Sed illud te volumus advertere diligenter, ne fortè per hoc tuæ depoſitionis propoſitum effici velis ex illis, de quibus dicitur per Prophetam: Filii Ephrem intendentes arcum, & mittentes ſagittas ſuas, converſi ſunt in die belli; cùm potiùs pro domo Iſrael murum te debeas opponere aſcendentibus ex adverſo; quia juxta ſententiam Veritatis, nou qui inceperit, ſed qui perſeverit, ſalvus erit: cavens attentè, ne maculam in gloria tua ponas, non ſolùm apud homines, ſed etiam apud Deum, quoniam ſub hoc pallio te non poteris occultare, nedum apud Deum, qui renes rimatur, & corda; ſed nec etiam apud homines, qui ex veriſimilibus conjecturis talia ſuſpicantur. Illudque prudenter attendas, quod juxta ſententiam Sapientis, ſpiritus diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe à cogitationibus, quæ ſine intellectu conſiſtunt. Si verò pro tuenda Eccleſiæ libertate difficultatis onus incurrere pertimeſcis; non ideò deſerere debes Præſulatus honorem, conſiderans diligenter, ne fortè juſto judicio tenteris ab illo, qui malorum eſt intentator; ut probetur, utrum ſatisfacere velis in eo, in quo deliquiſti: qui verò contemnit, aut negligit ſatisfacere pro delicto, theſaurizat ſibi iram in die iræ, cùm revelabit Dominus abſcondita tenebrarum. Ecce quidem admonuimus te, ut te ipſum contempleris, in ipſo tuam conſcientiam percunctanter agnoſeas, ex qua cauſa cedendi licentiam poſtulares importunè. Nos enim (novit Altiſſimus) ignoramus, quare in cedendi propoſito perſeveres; quoniam nec infirmitas corporis, nec longævitas temporis, nec defectus ſcientiæ, nec malitia plebis, nec perſonæ irregularitas te reddit ineptum, neque conſcientiam ſævi criminis te fateris habere. Verùm ſi propter alias cauſas ceſſionem affectes, non eſt in hoc poſtulanti ſavendum, cùm hujuſmodi poſtulatio videatur non eſſe diſcreta. Quoniam, ut id tanquam notiſſimum omittamus, quod otioſitas & voluptas arma ſunt hoſtis antiqui, ad miſeras animas captivandas; propter laboris anguſtias, aut perſecutionis incurſus non debes deſerere ſponſam tuam, cui te fide media copulaſti; ſciens quod beati ſunt illi, qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam, quoniam cùm probati fuerint, accipient coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe. Sed dices, quod ſpiritus, ubi vult, ſpirat; & neſcis unde veniat, aut quo vadat: & ideò non eſt, qui poſſit vias illius ſpiritus perſcrutari. Qui verò ſpiritu Dei aguntur, non ſunt ſub lege, quoniam ubi ſpiritus Dei, ibi libertas. Quare ſi cedendi tibi licentia ab homine data non fuerit, nihilominus tamen cedes, quia data eſt tibi cedendi poteſtas à Deo. Certè deſipis, ſi ſic ſapis; nam quomodo ſpiritu Dei aguntur, qui contra ſpiritum Dei agunt? Si enim vera ſunt, quæ præmiſimus, immò quia indubitanter ſunt vera; proculdubio contra ſpiritum Dei agit, qui aliquid horum contra veritatem attentat: quoniam ipſe eſt ſpiritus veritatis. Porrò ſi dicas, quod forſan eſt alia latens cauſa, propter quam cedendi voluntas tibi cœlitus inſpiratur; & nos ſic quidem reſpondemus: Tu quomodo ſcis, quod talis inſpiratio ſit cœleſtis? nonne recolis, quod ille glorioſus Pontifex dixerit, cùm cœpiſſet viribus corporis repentè deſtitui: Domine ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem, fiat voluntas tua; illius exemplum ſecutus, qui dixerat: Cupio diſſolvi, & eſſe cùm Chriſto; manere autem in carne neceſſarium eſt propter vos. Quia igitur diverſas tibi cauſas ſuper hac cauſa diſtinximus, & propter quam earum cedere deſideres, ignoramus, te ipſum tibi duximus committendum, ut de propriæ mentis tribunali te judicans, videas ſi ſic poſſis reſignandi deſiderio ſatisfacere, ut gregis tibi commiſſi curam ſine culpa valeas declinare: ſi enim cedendo proficere appetis tibi ſoli, profectui tuo ſine dubio tantùm ſubtrahis, quantum quod impendere poteras aliis, non impendis. Quia tunc majora animæ tuæ lucra conquireres, cùm ſine tua ſalutè ſalutem plurium procurares: potioris eſt enim meriti ſe cùm Deo quemquam lucriſacere, quàm ſalutem propriam quærere ſine illis, quorum ſalus ad ejus curam noſcitur pertinere. Quippe ſi quantumcumque virtutum flore reſulgeas, & in te non habeas charitatem, nihil comprobaris habere. Sub quo virtutis prætextu deponere quæris onus ſollicitudinis paſtoralis, quod vix poteſt abſque jactura deſeri charitatis? Nulla ſiquidem major poterit eſſe charitas, qnàm ut animam ponat quis pro amicis ſuis. Cùm autem propter hanc te deceat animam tuam pro ſubditis tuis ponere, nulla occaſione, dummodo proficere ipſis poſſis, etſi non omnibus, tamen multis, ab eorum regimine te convenit excuſare. Quoniam ſi laboris cauſam prætendis, exemplum te Apoſtoli ſublevabit, qui ſuadet tibi laborem hujuſmodi non refugere, dum ſe aſſerit pro communi ſalute plus cæteris laboraſſe. Quia licèt non ſequatur ſemper laborem effectus, nihilominus tamen ipſe labor meritorius eſt apud Deum, juxta quod legitur: Reddet *b* Deus mercedem laborum ſanctorum ſuorum. Sed eſto, quod multum hactenus laboraveris, & bonum certamen certaveris, cum eodem Apoſtolo poſſis dicere; tamen ut corona tibi juſtitiæ de reliquo reponatur, curſum te decet perfecti operis conſummare: quamtumlibet enim in anguſtiarum laboribus, qui comitantur officium paſtorale, noctes tibi laborioſas enumeras, & tamquam ſatigatus cervus umbram quietis affectes; quamtumlibet inter viæ calores, & anguſtias, patriæ dilectione traharis, & velut emeritus mercenarius operis tui finem anxius præſtoleris; expedit tibi tamen virtutem in infirmitate perficere, ac pugnam tuam perſeverantia coronare. Sciensque, quod apud extraneum defixeris manum tuam, cùm animas tibi commiſſi gregis in tuam animam ſuſcepiſti, non ſic debes tibi portum quietis appetere, ut navigantes hactenus tecum filios ſine remigis adjutorio patiaris in hoc mari magno,

& ſpa-

& ſpatioſo cùm timore naufragii fluctare. Nec putes, quod ideò Martha malam partem elegerit, quę circa plurima ſatagebat, quia Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Quoniam illa magis licèt ſit ſecura, iſta tamen magia eſt fructifera: & licèt illa magis ſit ſuavis, iſta tamen magis eſt utilis; cùm in fœcunditate ſobolis lippitudo Liæ Rachelis pulchritudini ſit prælata: quamvis ſimul in unum, & contemplatiuus eſse valeas, & actiuus, legislatoria exemplo, qui nunc aſcendebat in montem, ut ibi gloriam Domini cùm majori cerneret libertate; nunc verò deſcendebat in caſtra, ut cùm utilitate neceſſitatibus populi provideret. Quapropter facilius indulgetur, ut monachua ad Præſulatum aſcendat, quàm Præſul ad monachatum deſcendat. Monemus ergo f. t. & exhortamur attentius, per A. ſ. m. quat. illam vocem Davidicæ imprecationis abhorrens, tibique formidans eam per effectum operis adaptari, quæ dies impii pancos fieri, ut Epiſcopatum ejus alter accipiat, imprecatur, laborem paſtoralis regiminis non recuſes, jactans in Domino tuum cogitatum, nihil contra voluntatem Altiſſimi ſtatuas de te ipſo, qui cùm te viderit eſſe populo ſuo neceſſarium, fortè grave ferret, cùm ipſum à te contingeret eſſe neglectum; ac fortaſſis ad pedes ſuos cùm Maria ſperneret te recipere, qui ſibi apud te divertenti ſpreviſſes cùm Martha ſolicitè miniſtrare. Illud quoque te debet fortiùs in miniſtrandi propoſito ſtabilire, quia cùm hactenus in Eccleſia tibi commiſſa laudabiliter miniſtraveris, ſi (quod abſit) alius te cedente minùs utilis aſſumeretur ad ipſam, profectò non parum ab illa quiete, quam appetis, turbareris, cùm ubi benè tuum exercueris miniſterium, non abſque dolore cerneres inutilis miniſtri defectum: fieretque ut tantùm in contemplationis arte tibi deperiſſe agnoſceres, quantum Eccleſiæ, cui præſides, non ſine tua confuſione per te ſubtractum eſſe videres. Quia verò tam per te, quàm per nuntios, & litteras tuas, jam nimis in poſtulando cedendi licentiam inſtitiſti, ecce te tibi duximus relinquendum, ut diſtinctis tibi cauſis, propter quas cedere oporteat, vel non cedere; ſi propter aliquam cauſam utilem, & honeſtam in hujuſmodi propoſito perſeveres, de licentia noſtra cedas: quod tamen grave nobia plurimum eſſe noveris, & moleſtum; alioquin cedendi licentiam auctoritate Ap. tibi ſciaa eſſe penitus interdictam, quoniam etſi pennas habeat, quibus ſatagas in ſolitudinem avolare; ita tamen aſtrictæ ſunt nexibus præceptorum, ut liberum non habeas abſque noſtra permiſſione volatum. Quod ſi denique tua voluntas te impulerit ad volandum, volumus, & mandamus, ut noſtras litteras in audientia tui Capituli facias recitari.

N O T Æ.

1 a *Calaritan.*) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.4.* De Metropoli Calaritana Sardiniæ jam nonnulla notavi *in c. finali, de poſtulat. Prælat.*

2 b *Reddet Deus.*) *Sapientiæ c.10.* Etſi Calvinus, ac cæteri ejuſdem farinæ negaverint, librum hunc Sapientiæ authenticum eſſe; rectius tamen contrarium probarunt D. Clemens *epiſt.1.* & *lib.6. conſtit. c.29.* S. Dionyſius Areopag. *lib. de divinis nomin. c.4.* & *de eccleſiaſt. hierarchia c.2.* Ægeſippus *lib.5. hiſtor. eccleſ.* S. Juſtinus Martyr *in dialogo cum Triphon.* S. Iræneus *lib.5.* Clemens Alex. *lib.5. ſtrom. c.6.* S. Hippolytus martyr. *in Cantica*, Origenes *homilia 11. in Levit.* Tertullian. *de præſcript. c.7.* & alii plures, quos refert Nicolaus Romæus *in effigie Calvini, color.62.*

COMMENTARIUM.

3 IN præſenti textu refertur epiſtola Innocentii III. quæ reperitur *lib.9. epiſtolarum ipſius, epiſt.68.* Cùm enim anno 1206. ut in eo refert Spondanus poſt Baronium, Archiepiſcopus Calaritanus enixè petiiſſet ab ipſo cedendi licentiam, ipſe fusè illi reſcribit, & numerat cauſas, ob quas Epiſcopatus renunciatio fieri valet; & inter eas primam recenſet conſcientiam criminis, cujus exemplum præbet Potamius Epiſcopus Bracharenſis, qui cùm tactu fœmineo ſe polluiſſet, in Concilio Tolet. 1. oblato Patribus libello crimen ſuum ſpontè confeſſus eſt, ac ſe Epiſcopatu abdicavit, ut refertur in actis ipſius Concilii. Quam cauſam renunciationis explicant Hoſtienſis *in ſumma ad hunc titulum*, & alii relati à Barboſa *in præſenti, n.3.* Secundam cauſam petit Innocentius ex debilitate corporis, vel ex infirmitate, & ſenectute, ita ut negotiorum in dies emergentium nimia frequentia cedens opprimatur; quæ cauſa impulit Synodum Pamphiliæ, ut Euſtachii Metropolitani ſui reſignationem admitteret, in cujus locum ſuffectus eſt Theodorus, ut conſtat ex epiſtola Synodi Epheſinæ ad Synodum Pamphiliæ. Tertiam cauſam renunciationis aſſignat Innocentius propter defectum ſcientiæ, quam probavimus *in c. cum in cunctis 7. de elect.* Quartam cauſam deducit Innocentius ex malitia plebis, quæ etiam recenſetur *in c. ſi quis Epiſcopus, c. ſi quis ordinatur, 92. diſt. cap. ſupplicationem, hoc tit.* & contingit, cùm nullus fructus ſperatur in populo, ut exponit Benedictus Ephetnus *in vita S. Benedicti, c.3. n.10.* & variis exemplis illuſtrari poteſt. Alerius Epiſcopus Armeniæ Eccleſiam ſuam deſervit ob plebis malitiam, ut refert Theodoretus *lib.2. hiſt. c.31.* Refert quoque Sozomenus *lib.1. c.14.* Millen, ſive Milleſium, quem Nicephorus *lib.8. c.37.* Millam vocat, cujuſdam oppidi in Perſide Epiſcopum, poſtquam multa perpeſſus fuiſſet, nec Chriſtianam religionem ſuaſiſſet, dira incolis imprecatum diſceſſiſſe è civitate: rationem reddit Auguſtinus relatus *in c. finali 7. qu.1.* Etiam cùm viderent ſe gregem indomitum habere, animo & corpore ceſſerunt Martyrius Antiochenus Epiſcopus, teſte Nicephoro Calixto *lib.5. c.10.* & Narciſſus Hieroſolym. Epiſcopus, referente Nicephoro Gregora *lib.5. 6. & 7.* Nec ſecus apud noviores Græcos Coſmas, Theodoſius, Arſenius, Gregorius, Athanaſius, & Joannes Sede CP. ceſſerunt ob eandem cauſam, ac Theodoſius, quod Alexium Imperatorem ab inceſtis nuptiis revocare non poſſet. Zonaras *in Alexio Comneno.* Et ſanè cùm nemo ad actus inutiles obligetur, non eſt, quod eo in loco Paſtor remanere cogatur, in quo inutilem operam ſit impenſurus: quod procedit, cùm nulla ſpes correctionis adeſt, ut ait Innocentius in præſenti, & exponit Franciſcus Hallierius *in vindiciis cenſuræ Pariſ. lib.3. c.3. §.1. fol.307.* Etiam malitia plebis præſtat cauſam renunciationi, cùm populus pacificè non recipit Prælatum ſuum, *can.37. Apoſt. l.* ut contigit Maximiano Bagajenſi Epiſcopo, qui cùm ex Donatiſtarum ſchiſmate converſus ad Eccleſiam populus eum non recepiſſet, ipſe Epiſcopatu ceſſit, ut refert D. Auguſtinus *lib.3. contra Creſcon. c.43.* Hujus etiam abdicationis non abſimile exemplum refertur in actis Epheſinæ Synodi, de prędicto Euſtachio Pamphiliæ Metropolitano, qui ob duritiem plebis ab Epiſcopatu ſe abdicavit, verba ſunt: *Ubi à quibuſdam turbatus eſt, in ſolicitudines inexpectatas indicit; & cum præ multo otio pondus curarum ſibi impendentium ferre non eſſet aſſuetus, nec valeret convicia inſidiantium repellere, ceſſionis ſuæ obtulit libellum.* Aliud exemplum refert Juſtelus *in notis ad can. 88. Eccleſiæ Africanæ.* Tandem aliam cauſam aſſignat Innocentius, propter ſcandalum videlicet, quæ juris rationi valdè conſona eſt, cùm propter ſcandalum vitandum plura permittantur, quæ aliàs non permitterentur, *cap. cavendum 10. qu.3. cap. nolite 11. qu.3. cap. ad aures, de temporib. ordin.* plura cumularunt Becanus *in 2.2. D. Thomæ, tract. de ſcandalo, cap.27.* Salgado *de retent. bullar. cap.4.*

C A P U T XI.

a Innoc. *Epiſcopo Faventin. in Archiepiſcopum* b *Ravennat. electo.*

POſt c translationem tuam ad Eccleſiam Ravennat. cùm dil. fil. Præpoſitus, Canonici, Abbates, & Primicerii Faventin. totuſque civitatis Clerus, ſicut per litteras eorumdem accepimus in dilectum

fil. I. Preſbyterum Canonicum Favent. liberam eligendi auctoritatem unanimiter contuliſſent, ipſe ſancti Spiritus gratia invocata, dil. fil. I. Sancti *d* Fridiani Lucan. Canonicum, olim Epiſcopum *e* Saxon. in Favent. Epiſcopum poſtulandum elegit circumſpectè, qui primò Canonicus, & poſtea Præpoſitus in Favent. Eccleſia fuit laudabiliter converſatus, ex quo multiplicia ſperantur eidem Eccleſiæ commoda profutura. Porrò à dilect. fil. S. Fridiani Priore ſuper hoc requiſito, & obtento conſenſu, Præpoſitus, & alii ſupradicti poſtulationem eandem approbari à nobis humiliter petierunt. Verùm poſtulationi hujuſmodi videbatur Concilii Conſtantinopol. capitulum prima ſacie obviare, in quo ſtatutum eſse dignoſcitur, ut quicumque de Pontificali dignitate ad monachi vitam, & pœnitentię locum deſcendebat, nequaquam ulterius ad Pontificatum reſurgat. Unde contra dictum Concilium, cùm ſit unum ex *f* quatuor principalibus, quæ ſicut quatuor Evangelia Catholica Eccleſia veneratur, nullatenus videbatur eadem poſtulatio *g* admittenda. Cæterùm ſpeciales quidam caſus inveniuntur, in quibus prædicto Concilio non obſtante, is qui vitam monachalem elegit, licèt rurſum poteſt ad Epiſcopatum aſſumi. Si enim quiſquam perſecutoris rabie ſæviente, vel præpediente invaletudine corporis, cùm proficere nequeat in regimine paſtorali, de ſuperioris auctoritate ad monaſticam vitam deſcendat, perſecutionis, vel ægritudinis impedimento ceſſante ad Epiſcopalem reſurgere poterit dignitatem. Item ſi quis propter litteraturæ defectum, ne tanquam cæcus cæco ducatum præbeat, locum regiminis auctoritate Ap. deſerendo, ad otium ſe contulerit monachale, ac per exercitium lectionis, ſcientiæ repererit margaritam, proculdubio poterit denuò vocatûs ad Cathedram reaſcendere paſtoralem. Rurſus ſi quis cupiditate parentum, eo tamen penitus ignorante, fuerit Epiſcopatum adeptus, & hoc comperto Epiſcopatum ipſum de licentia ſuperioris dimittens, obſervantiam elegerit regularem, etſi ad Epiſcopatum eundem redire poſtmodum nequeat, juxta canonicas ſanctiones, ad alium tamen licitè poterit reaſſumi. Quamquam autem in his, & conſimilibus caſibus, is qui Epiſcopatu dimiſſo monaſticam vitam elegit, reſurgere valeat ad officium paſtorale; nihil tamen in his caſibus contra præſcriptum intelligitur Concilium attentari; quod in eo loquitur caſu, cùm propter aliquod crimen Epiſcopatum quis deſerens, ad vitam monaſticam pœnitentiæ cauſa deſcendit. Unde quidam in eo caſu loqui dixerunt capitulum ſupradictum, cùm quis pro crimine, de quo convictus fuerat, vel confeſſus, ab Epiſcopali dignitate depoſitus, in monaſterio extitit ad pœnitentiam agendam incluſus; vel cùm aliquis propter grave crimen, pro quo Epiſcopatum retinens pœnitentiam dignè agere non valebat, deſcendendi obtenta licentia vitam monachalem elegit: aliis aſſerentibus ſic intelligendum eſſe pręſcriptum capitulum, ut per ſe reſurgere nequeat, id eſt repetere quaſi debitum, quod tali modo dimiſit, quamquam eligi poſſit, præſertim ſi locum tantùm, & non ordinem reſignavit. Cùm ergo nobis plenè conſtare nequiverit, ob quam cauſam prædictus I. olim Epiſcopatui ceſſerit, cùm in veſtris litteris ſuper hoc tranſmiſſis eidem hoc ſolummodo exprimatur, quod nos litteris ſuper ſua reſignatione receptis, ejus propoſitum in Domino commendantes, quod temporali honori ſalutem animæ præponebat, eundem abſolvimus ab honore ſolicitudinis paſtoralis: quamquam per quemdam S. Fridiani Canonicum nobis nuperrimè ſit ſuggeſtum, quod idcircò dictus I. cedendi licentiam poſtulabat, quod ad notitiam ejus pervenerat, quod quidam parentes ipſius, ut eligeretur in Epiſcopum, quædam dederant, licèt pauca: f. t. præſ. auct. m. quat. ſuper his diligentiſſimè veritate inquiſita, ſi tibi conſtiterit, quod propter aliquam ex præmiſſis cauſis, ſeu conſimilibus idem I. Epiſcopatui ceſſerit memorato, tu auctoritate noſtra, ſublato cujuſcumque contradictionis appellationis obſtaculo, dummodo neceſſitas, vel utilitas id expoſcat, licentiam ei tribuas accedendi ad regimen Eccleſiæ Favent. maximè ſi veritate ſubnititur, quod tam præfati Præpoſitus, & Canonici Favent. quàm Prior & Capitulum S. Fridiani nobis ſuis litteris expreſſerunt, quod videlicet dictus I. loco tantummodò ceſſerit, & non ordini, vel etiam dignitati. Tunc enim eſſet vehementiſſimè præſumendum, quod non propter crimen ab ipſo commiſſum, ſed cauſa pœnitentiæ peragendæ ad vitam migraverit regularem, præſertim cùm Ap. Sed. poſt ceſſionem multò minus, quam ante permiſiſſet eidem tali crimine irretito in Pont. ordine miniſtrare. Alioquin cùm durum nimis exiſteret, contra tam ſolemne Concilium hujuſmodi poſtulationem admittere, Præpoſito & Canonicis memoratis injungas, ut aliam perſonam idoneam ſibi eligant in Paſtorem.

N O T Æ.

1 a IDem H.) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c. fin.* Faventia celebris civitas eſt Italiæ, in octava regione: illius meminerunt Appianus *lib.1. de bello civili*, Merula *in antiq. Galliæ Ciſalpin. cap.3.* Capitolinus *in vita Ælii Imperat.* jam primis Eccleſiæ temporibus Epiſcopali Cathedra fuit decorata, ut ejus Eccleſię hiſtoriam, & Pręſulum ſeriem tradens refert Ughellius *to.2. Italiæ ſacrę, fol.*512. In præſenti reſcribit Innocentius Hubaldo, qui ex Epiſcopo Faventino fuit in Archiepiſcopum Ravennat. translatus; quam translationem admiſit Innocentius III. anno 1208. ut refert Ughellius *to.1. Italię, fol.*375.

b *Ravenat.*) De Eccleſia Ravennatenſi egi *in c. bonæ 3. de poſtul. Prælat.*

2 c *Translationem.*) Hujus textus hiſtoria ex ſcriptoribus illius ſæculi petita ſic ſe habet. Mortuo Theodorico Faventino Epiſcopo anno Chriſti 1203. Hubaldus in ejus locum ſuffectus fuit, qui cùm vix per integrum annum eam Eccleſiam rexiſſet, in Archiepiſcopum Ravennat. poſtulatus fuit: poſt ejus translationem, cùm Capitulum, & Clerus Eccleſiæ Faventinæ de ſubſtituendo Paſtore tractarent, ſuper electione compromiſſum fecere in Joannem Canonicum ipſius Eccleſiæ: ille virtute compromiſſi elegit Joachimum Epiſcopum Lunenſem, demum Canonicum regularem S. Frigidiani, diœceſis Lucanenſis: Innocentius III. hujuſmodi electionem, ſeu poſtulationem non admiſit, immò reprobavit, affirmans ex Concilii Conſtantinopol. decreto non licere eum, qui ex Epiſcopali culmine ad vitam monaſticam ſe tranſtulit, iterum eligere in Epiſcopum, aut Eccleſiæ ſæculari præficere: quare prędicto Hubaldo Faventino Epiſcopo in præſenti epiſtola reſcribit, ut inquirat, an pœnitentiæ cauſa, ſeu potiùs devotionis gratia vitam monaſticam Joachimus profiteretur. Hactenus noſtri textus caſus; exitus autem controverſiæ apud Hiſtoricos non reperitur, facilè tamen ſuadetur, ipſum Joachimum obtinuiſſe.

d *S. Frigidiani.*) De hac Eccleſia regulari egi *in c. cùm cauſam 27. de elect.*

e *Saxon.*) Legendum eſt *Sarcanenſem*, non *Sartanenſem*, ut legitur in Decretalibus: nec hoc contrarium eſt hiſtoriæ ſuprà relatę, ubi dixi Joachimum Epiſcopum fuiſſe Lunenſem; nam idem eſt Epiſcopatus Lunenſis, ac Sarcanenſis, & ejus Præſul appellatur Lunenſis, & Sarcanenſis. Luna enim in confinio Liguriæ, in Italia, ampla civitas fuit, ex cujus ruderibus, & fragmentis vicinum oppidum Sarcana dictum, ejus incolæ conſtruxerunt, & Innocentius III. ob aeris intemperiem in Sarcanenſem urbem ſe tranſtulit, & inde Epiſcopus, aut Lunenſis ab antiqua civitate, aut Sarcanenſis cognominatur. Latius hujus tranſlationis hiſtoriam refert Ughellius *tom.1. Italiæ, pag.*893. 3

f *Ex quatuor.*) Licèt Concilium Conſtantinopolitanum referatur inter quatuor Concilia œcumenica, *cap. ſicut, 9. diſt.* & ejus mentio fiat *in c. quod ſuſpecti 3. qu. 15. c. 1. diſt. 1.* & aliis auctoritatibus relatis ab Antonio Auguſtino *in epiſt. lib.5. tit.11. & 16.* Tamen canon, cujus mentio fit ab Innocentio in præſenti, non reperitur in prædicto Concilio Conſtantinopolitano: extat tamen in Concilio Conſtantinopol. à Focio Patriarcha celebrato ſub Joanne VIII. præſentibus Pontificis Apocriſiariis, in Templo Sapientiæ, cujus tantùm extant tres canones apud Balſamonem, in quorum ſecundo ita cavetur: *Etiamſi hucuſque nonnulli Antiſtites, qui ad monachorum habitum deſcenderant, ut in Epiſcopali faſtigio manerent, vim adhibuerunt, & cùm hoc facerent, neglecti ſunt;* 4

Digitized by Google

ſunt: ſanctâ tamen, & univerſalis hæc Synodus hanc negligentiam quoque corrigens, & ad ritus eccleſiaſticos hanc inordinatam actionem redigens, ſtatuit ut ſi quis Epiſcopus, vel aliquis alius ex Pontificali dignitate voluerit ad vitam monaſticam deſcendere, vel pœnitentiæ locum implere, ne amplius Antiſtitii dignitatem uſurpet; monachorum enim profeſſio ſubjectionis, & diſcendi cupiditatis rationem habet, non autem doctrinæ, vel Primatus; nec alios paſcere, ſed ipſos paſci profitentur: & ideo, quemadmodum prædictum eſt, decernimus, ut nemo eorum, qui in Epiſcopalem, Paſtorumque catalogum relatus eſt, ad eorum qui paſcuntur, & agunt pœnitentiam, locum ſe demittat. Si quis autem hoc facere auſus fuerit poſt denunciationem, & declarationem hujus editæ ſententiæ, ipſe qui ſe ipſum Epiſcopali gradu privavit, non amplius ad priorem, quam factis deſpicatui habuit dignitatem revertetur. Hactenus textus, juxta editionem Balſamonis: aliter habetur apud Gratianum *in cap. hoc nequaquam 7. qu. 1.*

5 g *Poſtulatio admittenda.*) Sed licèt difficilis judicetur à noſtro Innocentio diſpenſatio in Concilii Generalis ſanctione: tamen non negat poſſe in eo Pontificem diſpenſare, quia certum eſt, etiam in prædictis quatuor Conciliis Generalibus Romanum Præſulem diſpenſare poſſe, ut probant Marcus Antonius *lib. 2. inſtit. tit. 6. num. 334.* Sanchez *de matrimon. lib. 2. diſp. 40. n. 3.* Fragoſo *tom. 2. de regimine, lib. 1. diſp. 1. §. 9. n. 135.* Covarruv. *lib. 2. de matrim. c. 6. §. 9.* Latè Bruno Chaſſaing. *de privil. reg. c. 1. propoſito. 4.* Nec contrarium docet Zoſimus Pontifex *in c. contra 25. q. 1.* in illis verbis: *Contra ſtatuta Patrum condere aliquid, vel mutare, nec hujus quidem Sedis poteſt auctoritas.* Nam præterquam in epiſtolis Zoſimi, à quibus ſe tranſcripſiſſe illum textum teſtantur Gratianus, & Ivo Carnot. non reperiuntur prædicta verba; reſpondendum eſt, textum illum eſſe accipiendum de canonibus, qui aliquid juris naturalis, aut divini continent, in quibus nec Sedes Apoſtolica diſpenſare valet: ita textum illum accipiunt Tuſchus *littera P, concl. 49. n. 54.* Morla *in Emporio, tit. 1. q. 2.* Roa *de juribus Princip. p. 2. n. 30.* Barboſa *lib. 1. juris. eccleſiaſt. c. 2. n. 36.* Rouſſelius *in hiſt. juris Pontif. lib. 1. c. 6. n. 8.* quo etiam modo exponunt textus *in c. violatores, c. prima ſedes, c. quæ ad perpetuam, nulli fas, c. à ſanctis, 25. q. 1. c. 3. de bigamis non ordin.* Unde cùm in hoc textu agatur de prohibitione juris eccleſiaſtici meri, ideò docet Innocentius III. in ea poſſe Pontificem diſpenſare.

COMMENTARIUM.

6 Exponitur cap. hoc, 7. q. 1.

PRo hujus textus expoſitione ſciendum eſt, olim in Eccleſia permiſſum non fuiſſe Epiſcopis gregem ſuum deſerere, & vitam monaſticam profiteri, *c. ſuggeſtum, c. ſciſcitaris 47. c. ibi adunati 49. 7. q. 1.* poſteà tamen illis permiſſum fuit vitam regularem ambire, *c. ſicut*, ibi: *Regulari mutatione, 7. q. 1. c. licet, de regularib.* docent D. Thomas 2. 2. *q. 185. art. 2.* Sotus *lib. 1. de juſtitia, q. 2. art. 2.* Suarez *de religione tom. 3. lib. 1. c. 20. nu. 2.* Pariſius *de reſignat. benefic. lib. 1. q. 3. n. 52.* Vaſquez *3. p. in 3. diſp. 242. c. 7.* Dartis *ad 69. diſt.* inde dubium fuit ortum, utrum Epiſcopus regularem vitam profeſſus, poſſet ad Eccleſiæ regimen iterum reaſſumi? Et non valere in Epiſcopum eligi probatur *in d. c. hoc nequaquam, 7. q. 1.* Contrarium tamen, poſſe ſcilicet monachum in Epiſcopum eligi, jam probavi *in c. cùm monaſterium 13. de elect.* Quare pro interpretatione textus *in d. c. hoc*, varia adduxerunt Turriſcremata, Archidiaconus, & Barboſa *ibi*; ſed illis omiſſis, diſcrimen eſt conſtituendum inter Epiſcopum, qui majoris perfectionis gratia quietem, & ſolitudinem monaſticam amavit; & inter eum, qui pœnitentiæ peragendæ cauſa detruſus fuit in monaſterium. Primus reaſſumi valet in Epiſcopum; ſecundus verò perpetuò in monaſterio manere debet: de quo accipiendus eſt canon Concilii Conſtantinop. relatus *in d. c. hoc.* Quam interpretationem præſenſerunt Angelicus Præceptor *d. art. 1.* in illis verbis: *Si verò aliquis propter culpam ſit ab Epiſcopatu depoſitus, & in monaſterium detruſus ad pœnitentiam peragendam, non poteſt iterato ad Epiſcopatum revocari. Unde dicitur 7. q. 1. Præcipit ſancta Synodus, ut quicumque de Pontificali dignitate ad monachorum vitam, & pœnitentiæ deſcenderit locum, nequaquam ad Pontificatum reſurgat.* Innocentius III. *in præſenti*, ibi. *Nihil tamen in his contra præſcriptum intelligitur Concilium attentari, quod in eo loquitur caſu, cùm propter aliquod crimen Epiſcopatum quis deſerens, ad vitam monaſticam pœnitentiæ cauſa deſcendit.* Illuſtrant Gibalinus *de clauſura diſq. 3. c. 2. §. 7. n. 39.* Franciſcus Hallietius *de hierarch. Eccleſ. §. 4. in fine, pag. 290.* Hæc vera ſunt, & ſacris canonibus conſona: nam etſi qui devotionis cauſa relicto Epiſcopatu in monaſterium ſeceſſit, ut olim plures fecerunt, quos referunt P. Dam. *in ſuis epiſt.* Leo Oſtienſ. *in chr. Caſſin. lib. 2. c. 17.* ibi: *Eodem tempore Adelpertus Sclavorum Epiſcopus, relicto Epiſcopatu ex licentia Romani Pontificis ad hoc monaſterium venit:* iterum in Epiſcopum eligi poſſit; tamen qui ex gravi crimine in monaſteriis detruſi fuerant, ſive Epiſcopi, ſive laici, iterum ad honores Eccleſiæ promoveri non poterant, ut probavi *in c. 1. de bigam. non ordin.* Tamen pro vera interpretatione dicti capitis *hoc*, ſciendum eſt, eum canonem falsò Concilio CP. tribui à Phocio, ſeu potiùs eo proponente, editum fuiſſe contra Ignatium, quem renunciare ipſe Phocius compulerat, & in Monaſterium quaſi pœnitentiæ peragendæ cauſa detruſerat. Unde ut nulla ſpes reſtitutionis illis maneret, curavit eo canone ſtatui, ut quicumque de Pontificali dignitate ad monaſticam vitam deſcenderet, non poſſe iterum ad Pontificatum promoveri. Latius proſequitur ipſius canonis hiſtoriam Chriſtineus Lupus in Scholio ad idem Concilium, *tom. 2. cap. 13.*

CAPUT XII.

Idem *in Concilio* a *Generali.*

QUidam cedendi licentiam cum inſtantia poſtulantes, ea obtenta cedere prætermittunt. Sed cùm in poſtulatione hujuſmodi, aut Eccleſiarum commoda, quibus præſunt, aut ſalutem videantur propriam attendiſſe (quorum neutrum ſuaſionibus aliquorum quærentium quæ ſua ſunt, ſeu etiam levitate qualibet nolumus impedire) eos ad cedendum decernimus compellendos.

NOTÆ.

1 a G*enerali.*) Lateranenſi videlicet, *c. 28.* de quo egi *in c. 1. de ſumma Trinit.* Etiam reperitur hic textus *in c. 1. hoc tit. in 4. collect.* unde juſtè refellit Hallierius *de hierarch. Eccleſ. art. 1. in fine, pag. 220.* Cellotium, qui hunc canonem ex corpore Gratiani expendit, cùm in integro Decreti volumine non reperiatur, nec ſeries temporum Innocentii, & Gratiani id patiatur.

2 h *Propriam.*) Ex his verbis deducit P. Suarez *to. 8. de relig. lib. 3. c. 16. n. 7.* non tantùm ob cauſam publicam, verum etiam ob privatam, poſſe R. Pontificem licentiam cedendi Epiſcopis concedere, quia vinculum matrimonii ſpiritualis inter Epiſcopum & Eccleſiam contracti abſolutè juris divini non eſt.

COMMENTARIUM.

3 Concluſio refertur, & probatur.

EX hoc canone talis deducitur aſſertio: *Qui petiit licentiam cedendi, ex quo illam obtinet, cedere compellitur.* Probant textus *in c. quàm periculoſum, 7. q. 1. c. ex tranſmiſſa, c. in præſentia, hoc tit.* Innocentius noſter *lib. 3. epiſt. 240.* *Nec liberum ſit ſuæ voluntatis arbitrium, in ſuperioris judicium jam tranſlatum; quia frequenter nobis illuderetur à ſubditis, ſi deambulatoria eſſet ſubjectorum voluntas, ad examen conditionis noſtræ delata.* Ivo Carnotenſis *epiſt. 131.* ibi: *De presbytero, qui Eccleſiam quam regebat, nulla cogente neceſſitate in manu tua refutavit.* Et ibi: *Juſtum eſt, ut in judicio, quod de ſe judicavit, permaneat.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti Majolus *de irregul. lib. 3. c. 6.* Suarez *de relig. lib. 1. c. 16.* Petrus Greg. *lib. 17. ſyntagm. c. 17.* Cevallos *communium opin. q. 283.* Boſquetus *ad Innocentium lib. 3. epiſt. 140.* Lotherius *tom. 2. de re benefic. lib. 3. cap. 17. nu. 34.*

Hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam in omnibus ferè actibus humanis re integra pœnitentiæ locus eſt; unde vendenti ſervum ut manumittatur, ante diem manumiſſioni præfixum licèt pœnitere, *l. 1. & ult. C. ſi mancipium, l. mancipia 8. C. qui ſine manumiſſione*: & cedenti bona ſua, ante eorum venditionem pœnitere licet, *l. 3. ff. de ceſſione bonor. l. 2. C. qui bonis cedere.* Nec ſolùm in his actibus ci-

vilibus, verum & in eccleſiaſticis pœnitentiæ locus eſt, ut in caſibus deciſis *in c. perpetuo 6. c. nulli* 8. *de elect. lib.* 6. ergo illi etiam, qui petiit licentiam cedendi, ante renunciationem proprii beneficii licèt pœnitere. Accedit, nam in Curia Romana, & ejus ſtilo ita obſervari teſtatur poſt Mandoſium & Cevallos Lotherius *d. c. 6. nu.* 34. Augetur etiam hæc difficultas ex eo, quia renunciandi facultas ſemper conceſſa intelligitur in favorem illius, qui renunciare cupit, *c. 2. cap. niſi* 10. *hoc tit.* ac proinde nemo renunciare cogitur. D. Gregorius *lib. 2. epiſt. 41. ad Anatolium*. Sed cuilibet licet juri pro ſe introducto renunciare, *l. penultim. Cod. de pactis*, cum vulgatis: igitur illi, qui petiit licentiam cedendi, licebit pœnitere. Augetur tandem hæc difficultas *ex c. niſi* 10. *hoc tit.* in illis verbis: *Quia verò in poſtulando, &c.* in quibus deſideratur perſeverantia in renunciatione petita: igitur ſi pœniteat, non cogetur beneficio renunciare.

5 Ratio decidendi. Qua dubitandi ratione minimè obſtante vera eſt prædicta aſſertio, cujus ratio ex eo provenit, quia variatio maximè in perſonis eccleſiaſticis prohibita eſt, *cap. cùm autem* 24. *de jurepatron. c. publicatæ* 58. *de elect.* regula *Mutare, de regul. juris in* 6. cùm in viro variatio levitatis nota ſit. Seneca *epiſt.* 35. ibi: *Mutatio voluntatis indicat animum nutare*. Quæ variatio maximè deteſtabilis eſt, cùm ex ea ſequitur ſuperioris illuſio, *c. 1. de appellat. in* 6. *l. 1. Cod. de appellat. l. ultima, Cod. ne quid in loco publico*. Unde qui aliquem poſtularunt in Prælatum coram ſuperiore, non poſſunt à poſtulatione diſcedere, *c. bonæ* 4. *de poſtulat. Prælat.* Unde cùm in præſenti caſu, qui renunciare volebat, jam petiiſſet licentiam cedendi à ſuperiore, non poteſt poſteà cum ejus illuſione, & deriſione pœnitere. Accedit, nam aut cauſa ceſſionis vera fuit, vel falſa: ſi vera, renunciare cogendus eſt, cùm idoneus Eccleſiæ non credatur; ſi falſa, in pœnam quia eam ſimulavit, & falſas preces propoſuit, privandus eſt ipſa Eccleſia renunciatione ad effectum perducenda.

6 Diſſolvitur difficultas. Nec obſtat difficultas ſuprà expenſa, pro cujus ſolutione diſcrimen eſt conſtituendum inter eos actus, qui à privatorum pendet poteſtate; & inter eos, qui licentia, & ſuperioris auctoritate egent, ut celebrentur. In primis variatio permiſſa eſt, *d. l. 1. Cod. ſi mancipium, d. l. 3. de ceſſione bonorum*: in illis verò, in quibus ſuperioris auctoritas deſideratur, ne ejus illuſio, ſeu contemptus detur, non ita variatio permittitur: quare cùm ad renunciationem proprii beneficii ſuperioris licentia deſideretur, ea petita non licèt petenti pœnitere, ne ſuperior, Pontifex videlicet, illudatur. Nec quod de ſtylo Curiæ expendebamus, adverſatur; quia licèt præſens deciſio procedat jure communi attento, & ex ſtricta juris ratione; tamen hodie, attenta communi praxi, licèt illi, qui cedendi licentiam petiit, pœnitere, ut teſtantur Cevallos, & Lotherius ſuprà laudati. Nec augmentum ipſius difficultatis refragatur; nam licèt cuilibet permittatur juri ſuo renunciare; hoc tamen procedit, niſi ex tali renunciatione ſuperior, qui jam conſultus fuerat, illudatur, *c. finali, hoc tit.* Unde cùm in præſenti caſu ſequatur illuſio Pontificis, ſeu Epiſcopi, cujus licentia enixis precibus impetrata fuit, non admittitur renunciatio etiam juris proprii. Nec tandem adverſatur *in d. c. ſi cùm pridem*; nam in eo refertur, nimis diutius Calaritanum Præſulem in impetratione licentiæ ad cedendum permanſiſſe; non tamen ea perſeverantia ut neceſſaria ſupponitur, aut deſideratur.

Adhuc ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in c. lectæ* 7 Exponitur c. lectæ, hoc tit.
24. *hoc tit.* ubi proponitur Abbatem S. Petri magna ægritudine oppreſſum monachos ſuos ab obedientia ſibi debita abſolviſſe, & Epiſcopum diœceſanum vocaſſe, ut in ejus manibus Abbatiam cederet: poſteà ſaniori conſilio ductus, cedere noluit; quæſtionis fuit coram Honorio III. utrum retinere poſſit prædictam Abbatiam, vel cedere eſſet cogendus? Et reſpondetur, Abbatem retinere poſſe prædictam Abbatiam: ex quo textu expreſsè deducitur, eum qui cedendi licentiam petiit, & pœnituit, cedere non cogi. Pro cujus textus expoſitione ſciendum eſt, quod licèt ille, qui petiit licentiam cedendi, ea impetrata non potuit pœnitere; tamen qui adhuc non impetravit, ſed tantùm nuntium miſit ad eam impetrandam, poſſe pœnitere, ea adhuc non impetrata, quia non datur eadem ratio illuſionis ſuperioris: quare cùm *in d. c. lectæ*, tantùm miſiſſet Abbas nuntium ad vocandum Epiſcopum, ut ab eo licentiam impetraret, rectè aſſeritur, ea adhuc non impetrata, poſſe pœnitere, & Abbatiam retinere. Juxta hanc etiam doctrinam accipiendus eſt textus *in Clement. unica, de renunciat.* ubi aſſeritur eum, qui conſtituit procuratorem ad beneficium renunciandum, poſſe revocare tale mandatum, quia cùm adhuc impetrata non fuiſſet per procuratorem cedendi licentia, rectè pœnitentiæ locus eſt. Alia quæ ad ejus textus interpretationem ſpectant de ſcientia revocationis mandati, adduximus *in c. gratum, de officio delegati*.

Secundò adverſatur epiſtola Synodi Epheſinæ ad Synodum Pamphiliæ, quæ refertur à Balſamone in fine Synodi, ubi traditur, Euſtachium Metropolitanum Pamphiliæ libellum renunciationis coram Patribus dediſſe; & 8 Exponitur epiſtola Epheſinæ ſynodi.
cùm Theodorus in ejus locum eſſet ſuffectus, facti pœnituit; & per negligentiam libellum obtuliſſe aſſerens, reſtitui petebat ad ſuam Eccleſiam. Patres Synodi Epheſinæ reſcripſerunt Patribus Synodi Pamphiliæ, ut honorem & communionem illi ſervarent. Ex qua epiſtola apertè deducitur eum, qui petiit licentiam cedendi, re etiam non integra, poſſe redire ad ſuam Eccleſiam. Huic difficultati ſatisfacit Theodorus Balſamon in ſcholiis ad eam epiſtolam, aſſerendo Patres pietate, & miſericordia ductos, Euſtachio honorem, & communionem Epiſcopi conceſſiſſe; non tamen eum reſtituiſſe loco, & adminiſtrationi, nec hoc factum poſſe pro lege univerſali accipi, cum à Patribus ex œconomiæ, diſpenſationiſque ratione indultum fuerit; nam juxta ea, quæ hoc commentario adduximus, poſtquam libellus renunciationis oblatus eſt, aut cedendi licentia petita, non eſt locus pœnitentiæ.

C A P U T XIII.

Honorius III. a *Majoris Eccleſiæ Sancti Joannis Decano, & Magiſtro C. Can. Sancti Dionyſii Leodien.*

VEniens ad Sedem Apoſtolicam Joannes Pauper Subdiaconus, in noſtra propoſuit præſentia conſtitutus, quod cùm bonæ memoriæ I. Papa prædeceſſor noſter dil. f. Abbati de *b* Emenrode, *c* Trever. Diœc. & majoris Eccleſiæ, ac Sancti *d* Pauli Cantoribus Treveren, ſuis dederit litteris in mandatis, ut eidem I. ſi nihil canonicum obviaret, præbendam in Eccleſia S. Florentii in *e* Confluentia, quam Jacobus Decanus ipſius Eccleſiæ in ejus manibus per ſuas litteras reſignavit, ſub. appel. ob. aſſignarent, eodem Joanne litteras ipſas prædicto Decano, & aliis oſtendente, idem Decanus de reſignatione fortè pœnitens, occultavit litteras ſupradictas: demum eidem Joanni præfatis litteris reſtitutis, eas nominatis judicibus, ut exequerentur mandatum Apoſtolicum, præſentavit; cùmque judices Apoſtolicum vellent adimplere mandatum, quidam ſe oppoſuerunt Canonici Eccleſiæ memoratæ, dicentes Subdiaconum memoratum renuntiaſſe juri ſuo, quod ipſi ex ipſis litteris competebat. Dicto igitur Subdiacono hoc negante, jamdicti Canonici teſtes ad hoc probandum aliquos produxerunt: Per quos cum videretur probatum, Joannem ſe gratiæ Capituli commiſiſſe, duo judicum prædictorum, Cantores videlicet Treveren. ſententialiter decreverunt, eumdem Joannem non poſſe uti de cætero ipſarum commodo litterarum, pro eo quod idem I. ſic adverſarii gratiæ ſe commiſit, propter quod viſus eſt renuntiaſſe juri ſibi ex ipſis litteris competenti. A qua ſententia idem I. appellans, licèt etiam antea quàm appellaſſet, vigiliam Epiphaniæ proximè præteritam terminum ſuæ appellationis præfixit, ad quam cùm idem I. veniret, & nobis, prout ſuperius eſt expreſſum, facti ſeriem enarraret, dil. fil. *f* Petrum de Collemedio, Capellanum noſtrum ſuper hoc ſibi conceſſimus auditorem: ſed cùm ejus adverſarius non veniret per duos menſes, & ampliùs expectatus, nec ullus appareret pro eo ſufficiens

reſpon-

Digitized by Google

reſponſalis, tandem quidam litteras habens ad contradicendum & impetrandum, coram eodem comparuit auditore; qui cùm de jure ad tractandam cauſam minùs ſofficiens crederetur, auditori prædicto nobis hæc omnia referenti dedimus in mandatis, ut ſuper hoc aliquos de fratribus conſuleret, & in cauſa procederet juxta conſilium eorumdem: ideò ſæpedictus auditor, habito conſilio dil. fr. n. *g* T. ſanctæ Sabinæ Presbyteri Cardinalis, ac etiam aliorum, ſententiam prędictorum judicum ſententialiter juſtitia exigente caſsavit. Nos igitur ejuſdem Capellani ſententiam ratam, & firmam habentes, vobis per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus revocantes in irritum quidquid inveneritis poſt appellationem ad nos legitimè interpoſitam attentatum, ſententia judicum Trever. non obſtante, prædictam præbendam ei Subdiacono, niſi aliud canonicum obiectum fuerit, & probatum, quare id non debeat adimpleri, auctoritate Apoſtolica, ſublato appellationis obſtaculo, conſeratis.

N O T Æ.

1 a M*Ajoris Eccleſiæ*.) Ità reſtituenda eſt inſcriptio ex quinta compilatione ędita ab Innocentio Cironio, ubi *ſub hoc tit. c.*1. reperitur præſens deciſio. De hac Eccleſia S. Dionyſii nonnulla adduxi *in c. ſignificante, de reſcr.*

2 b *De Emenrode*.) In ſexta collectione Raymondi legitur *de Emento*, ſed falsò; oam hoc monaſterium de Emeorode, aliàs de Clauſtro dictum, eſt in diœceſi Treverenſi, ut ex Cæſario notat Cironius *in præſenti*.

c *Trever*.) De hac Eccleſia agemus *cap. ſeq.*

3 d *S. Pauli*.) Legendum eſſe *S. Paulini*, jam notavit Cironius *in præſenti*.

e *Confluentia*.) Urbs celebris inter Coloniam & Moguotiam, à flumioibus ibi confluentibus dicta. Guntherus.

Fluminis ex gemini confluxu nomen habentem
Servat aduſque locum.

4 f *Petrus de Collemedio*.) Qui poſteà fuit Archiepiſcopus Rhotomagenſis, Legatus miſſus in Angliam temporibus Gregorii IX. de quo plura Fratres Sarmat. *tom.*2. *Galliæ Chriſt. fol.*586. Chenu *in ſerie Præſulum Rhotomag. num.*56.

5 g *T*.) Thomæ videlicet de Capua, qui creatus fuit Cardinalis ab Innocentio III. ut refert Ciaconius *in ejus vita*.

Pro hujus textus expoſitione repetenda ſunt, quę adduxi *in cap. ſanè, hoc tit.*

C A P U T XIV.

Idem *Archiepiſcopo* a *Treverenſi*.

LEctæ coram nobis f. tuæ litteræ continebant, quod Abbas S. *b* Apri Tullen. quem de converſationis, & vitæ honeſtate commendas, tibi humiliter eſt *c* confeſſus, quod dum adeò gravi ęgritudine laboraret, quod de vita deſperaretur ipſius, ad cujuſdam tamen æmuli ſui, conſilium, de quo ipſe cùm non crederet æmulum, confidebat, in quorumdam monachorum ſuorum præſentia excommunicationis ſententia, ſi quam in eorum aliquem protulerat, revocata, eos ab obedientia, in qua ſibi tenebantur, abſolvit, vocato *d* diœceſano Epiſcopo, ut Abbatiam in ejus manibus reſignaret; quod tamen, uſus conſilio ſaniori, non fecit, licèt eidem Abbati ſanitati poſtmodùm reſtituto, univerſi & ſinguli de conventu obedientiam & reverentiam requiſiti ab eodem in Capitulo promiſiſſent. Idem tamen ſuper eo, quod ſic fecerat, dubitans, à te, quid ſuper hoc ſaluti ſuæ conſuleres, poſtulavit: propter quod tu, cùm habito ſuper hoc Juriſperitorum conſilio diverſi diverſa ſentirent, noſtrum conſilium, an idem Abbas ex hoc reſignaverit, requiſiſti. Nos tamen ex tali facto dumtaxat eumdem Abbatem reſignaſſe ſuo regimini non videmus.

N O T Æ.

1 Treveris ubi. a T*Reverenſi*.) Ità etiam legitur in quinta collectione, *ſub hoc tit. c.*3. etſi Florens *in præfat. ad hunc librum*, credat Auctorem eſſe hujus textus Innoc. III. Treveris, Auguſta Treverorum dicta, Belgiæ primæ Metropolis, amplitudioe, & dignitate, ſed magis Archiepiſcopali Sede, & Electoratu Imperii commendanda, ad Moſellam ſita eſt: celebratur à graviſſimis Scriptoribus: clariſſimam eam appellavit Imperator Gratianus *in l.*1. *C. de profeſſorib. & Med. lib.*11. potentiſſimam, & excellentiſſimam Salvianus *lib.*6. *de providentia*; opulentiſſimam dixit Mela *lib.*3. *c.*2. Ciſalpioarum urbium majorem Zoſimus *lib.*3. Domicilium Principum Ammianus Marcell. *lib.*15. cujus Primatus hoc aotiquo epigrammate innuitur.

Accipe Primatum poſt Alpes Trevir ubique.
Quem tibi Roma nova lege dat & veteri.

Plura de ejus origine & amplitudine, necnon Eccleſiæ Primatu congeſſerunt Philippus Berterius *diatrib.*2. *c.*4. Bucerus *lib.*1. *Belgici Romani*, *c.*14. & *lib.*12. *c.*11. Franciſcus Hallierius *de hierarch. lib.*4. §.36. *pag.*631. Fratres Sarmat. *tom.*1. *Galliæ Chriſt. pag.*720. Theodorico ſecundò ejus Eccleſiæ Archipræſuli miſſa eſt præſens epiſtola; nam ipſe Archidiacoous ipſius Eccleſiæ creatus fuit Archipræſul anno 1214. & eam Eccleſiam rexit uſque ad annum 1242.

2 b *S. Apri*.) Ita legendum eſt, non S. Petri, ot legitur in ſexta collectione; quod monaſterium eſt Ordiois S. Benedicti in diœceſi Tulleoſi, cujus originem referunt Fratres Sarmat. *tom.*4. *Galliæ Chriſt. fol.*69.

e *Eſt confeſſus*.) Non auriculari, ſeu ſacramentali confeſſione, ſed publicè.

d *Diœceſano Epiſcopo*.) Nam cùm hoc monaſterium pareret Epiſcopo Tullenſi, oeceſſariò Epiſcopi liceotia petenda erat, ot renunciatio valeret, juxta tradita ſuprà *in cap. admonet.*

C A P U T XV.

Idem a *Agath.* & b *Nicen. Epiſcopis*, & *Archid.*

DIlecti filii conventus monaſterii S. *c* Vv. de Deſertis, immediatè ad Rom. Eccleſiam pertinentis, ſuis nobis litteris intimarunt, quod Abbas eorum ſe ſentiens inſufficientem oneri regiminis Abbatiæ, ceſſit in manibus eorumdem; ipſique dil. fil. f. G. monachum S. *d* Victoris Maſſilien elegerunt in Abbatem canonice, ſupplicantes, ut eorum parcentes laboribus, & expenſis, electionem ipſorum faceremus in illis partibus confirmari. Quum ergo dictus Abbas cedere ſine licentia noſtra nequiverit, nos tam ceſſionem, quàm electionem prædictas decernentes irritas, & inanes, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus Abbatem ipſum loco ſuo reſtitui faciatis.

N O T Æ.

1 Agatha ubi. a A *Gath.*) Iotegra hæc joſcriptio corrupta eſt in hac ſexta collectione, ſiquidem textus iſte in ea tribuitur Gregorio IX. cùm ſit Honorii III. ut ex quinta compilatione cooſtat, ubi *ſub hoc tit. c.*2. refertur hæc deciſio. Agatha perantiqua civitas eſt Galliæ, in provincia Narbonenſi, olim Colonia, cujus meminerunt Strabo *lib.*4. Plin. *lib.*3. *c.*4. Mela *lib.*2. *c.*4. Ptolomęus *lib.*2. *c.*10. Habet Eccleſiam Cathedralem ſuffraganeam Archiepiſcopi Narbon. cujur Præſul olim jus cudendæ monetæ habebat, nt refert Bodinus *lib.*1. *de Rep. c. ult.* Th ediſio ejus Præſuli reſcribit in præſenti Pontifex, de quo plura Fratres Sarmat. *tom.*2. *Galliæ Chriſt. fol.*61.

2 b *Nicen.*) Nicea, vel Nicia civitas eſt non longè à radicibur Alpium, à Maſſilienſibus condita juxta Cemeliam. Ptolomæus *lib.*3. *c.*1. Habet Eccleſiam Cathedralem ſuffraganeam Archiepiſcopi Ebredunenſis, cui unita fuit Cathedra Cemelienſis, ut referunt Fratres Sarmat. *tom.*3. *Galliæ Chriſt. fol.*785. Boſquetus *in notis ad Innoc. III. lib.* 1. *epiſt.*53. Antepelicano ejus Epiſcopo in præſenti reſcribit Honorius.

3 c *Vv.*) Sancti Villelmi videlicet, quod monaſterium eſt Ordinis D. Benedicti, à S. Guillelmo Comite Toloſano conſtructum anno 804. ut refert Yepes *tom.*3. *chron. D. Benedicti*, *d. anno* 804.

4 d *S. Victoris.*) Eſt etiam monaſtèrinm hoc ordinis D. Benedicti, propè Maſſiliam conſtructum à Joanne Caſſiano Maſſiliæ Presbytero, poſteà ditatum variis privilegiis Pontificum, & Regnm Francorum, nt referunt Fratres Sarmat. *tom.*4. *Gallia Chriſt. fol.*930.

COMMENTARIUM.

IN hoc textu deciditur, Abbatem immediatè ſubiectum R. Pontifici non poſſe ſine ejus licentia propriæ Abbatiæ rennociare; quod etiam innuitur *in cap. cum venerabilis* 7. *de conſuetud.* & docent congeſti à Barboſa *in præſenti*, Cironius *in* 5. *collect. in hoc textu* Tamburinus *tom.*1. *de jure Abbatum*, *diſp.*13. cujus deciſionis ratio provenit ex ſæpè inculcatis *in hoc tit.* oam ut ſuprà dicebamus, renunciatio fieri debet in manibus illius ſuperioris, ad quem electionis confirmatio ſpectat; unde ſi Abbas noo eſt exemptus, quia ejus electio ab Epiſcopo debet coofirmari, non aliter quàm cum Epiſcopi licentia rennnciare valet, *c. Abbas* 18. *qu.*2. ſi verò eſt exemptus, & immediatè Sedi Apoſtolicæ ſubiectus, quia ejus confirmatio petenda eſt à R. Pontifice, ideò tantùm coram eo, aut ejus Legato à latere renunciatio fieri poteſt, *d. c. cum venerabilis*, *c. ſi Abbatem*, *de elect. in* 6. hoc autem procedit, ſi jam Abbas non ſolùm electus, verum & confirmatns reperitur; ſi verò tantùm electus, in manibus Capitnli, ſeu eligentium poteſt rennnciare electioni de ſe factæ. Et hoc caſn accipiendi ſunt textns *in c. cum inter R. de electione*, *c.*2. *de in integrum reſtitutione*. 5

T I T U L U S X.

De ſupplenda negligentia Prælatorum.

C A P U T P R I M U M.

Alexander III. a *Ciſtercienſibus*.

STatuimus præterea, ut ſi Epiſcopus tertiò cum humilitate ac devotione (ſicut convenit) requiſitus ſubſtitutos Abbates veſtros benedicere fortè renuerit, eiſdem Abbatibus liceat proprios monachos benedicere, & alia, quæ ad officium hujuſmodi pertinent, exercere, donec ipſi Epiſcopi ſuam duritiem recogitent, & Abbates benedicere non recuſent.

N O T Æ.

1 a CIſtercienſibus.) Mooachis videlicet D. Bernardi, de quibus latè egi *in c. cùm ordinem* 6. *de reſcriptis*. In hoc textu proponitur fragmentum cujuſdam privilegii prædictis monachis conceſſi ab Alexandro III. anno 1169. cujus etiam alia pars reperitur *in c. quia nos* 33. *de appellat.* & alia *in c. ſanè*, *de exceſſibus Prælat.* & ut integrum reddamus, ita illnd tranſcribimur *ex tomo* 1. *privilegiorum ipſius Ordinis*, & ex Illuſtriſſimo Manrique *tom.*2. *annal. Ciſterc. d. anno* 1169. *c.*3. *nu.*4.) Alexander Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis Alexandro Ciſtercienſi Abbati, & univerſis ejuſdem Ordinis Coabbatibus, tam præſentibus, quàm futuris, canonicè inſtituendis in perpetuum. Attendentes, quomodo vos à ſæculatis vitæ latitudine converſos, omnipotens & clemens Deus ad anguſtæ portę deduxit introitum, & vos tanquam à carne adipem ſeparavit; gaudio gaudemus, & interna mentis lætitia, & exultatione jucunditatis replemur, mouentes pariter, & exhortaotes, ut ſolicita intentione nitamini in vaſis veſtris oleum deferre, quatenur cùm media nocte clamor factus fuerit, accenſis lampadibus veſtrir, ſponſi mereamini thalamum introire, & juſtitiæ beatitudinem recipere, quæ vobis eſt ſervata in cœlis. Quapropter quia vos elegit Dominus in hæreditatem ſibi, & à longè de alto reſpexit, paci, & tranquillitati veſtræ, quantum nobis gratia divina concedit, proſpicere cupientes, Apoſtolica vobis auctoritate concedimur, & indulgemus, ut Abbates veſtri Ordinis, qui aliqno crimine fama publica reſperſi, aut publicè convicti, à Patribur Abbatibus ſecundùm formam Ordinis commoniti ſuæ prælationi ſpontè cedere noluerint, ad Sedem Apoſtolicam appellandi facultatem non habeant, aut ſuum reatum per perſonas aliquas defendendi. Sancimur præterea, ut ſi Epiſcopi tertiò cum humilitate, & devotione, ſicut convenit, requiſiti ſubſtitutos Abbates benedicere fortè renuerint, eiſdem Abbatibus liceat oovitios proprios beoedicere & alia, quæ ad illnd officium pertioent, exercere, donec Epiſcopi ipſi dnritiam ſuam recogitent, & Abbates benedicendos benedicere non recuſent. Sanè ſi Epiſcopi aliquid ab Abbatibus præter obedientiam debitam, contra libertatem Ordinis, à prædeceſſoribur noſtris, & à nobis indultam, expetierint, liberum ſit eiſdem Abbatibus auctoritate Apoſtolica denegare quod petitur, ne occaſione iſta Ordo ipſe, qui hactenus liber extitit, perpetuę ſervitntis laqueo vinciatur. Quod ſi Epiſcopi aliqnam propter hoc in perſonas, vel Eccleſias veſtras ſententiam promnlgaverint, eandem ſententiam, tanquam contra Apoſtolicæ Sedis indulta prolatam, irritam fore ſancimus.

COMMENTARIUM.

EX hoc fragmento prædicti privilegii pro lege eccleſiaſtica geoerali à Gregorio IX. confirmato, communiter Doctores ſeqnentem deducunt aſſertionem: *Si Epiſcopus tertio eequiſitus benedicere Abbatem ſine cauſa renuerit, ipſe poteſt non accepta benedictione monachos benedicere, ordines minores conferre, ac ea omnia, quæ ſui muneris ſunt, obire.* Probatur hæc aſſertio aliis ſimilibus privilegiis. Primò privilegio conceſſo ab Eugenio IV. Congregationi S. Juſtinæ de Padua, quod refert Fr. Emanuel Rodriquez *in collect. bullarum dicti Pontificis*, *bulla* 11. *nu.*15. Alio conceſſo à Julio II. monachis, & Abbatibus Olivetanir, relato *in lib. privileg. ipſius Congregationis*, *pag.*76. Et alio conceſſo à Pio V. Abbatibus Canonic. regul. quod habetur *in lib. privilegior. ipſius Ordinis*, *pag.*542. Illuſtrant prædictam concluſiooem Cochier *de juriſdict. in exemptos*, *p.*4. *q.*77. *n.*2. Azor *p.* 1. *Inſtit. lib.*12. *c.*20. *q.*6. Emmannel Rodriguez, Miranda, & alii congeſti à Barboſa *in præſenti*, & *lib.*1. *juris Eccleſiaſt. c.*17. *n.*46. & *lib.*3. *votorum*, *voto* 89. & *de poteſt. Epiſcopi* 3. *p. alleg.* 126. *n.*21. Tamburinus *de jure Abbat. tom.*1. *diſp.*12. *quæſt.*3. Landtmeter. *lib.*2. *de veteri clerico*, *p.*2. *cap.*34. Germonius *lib.*3. *de ſacror.* 2 Concluſio deducitur & probatur.

Digitized by Google

*vor. immunit. cap.*8. Buſeus *de ſtatib. hominum*, *verbo Abbas*, Chopinus *lib.*1. *monaſt. tit.*1. *n.*7. Boſquetus *in notis ad Innocent. lib.*1. *epiſt.*47. Bignonius *in notis ad Marculſum lib.*1. *cap.*5.

3 Ratio dubitandi. Hæc aſſertio ex verbis Alex. III. ab Interpretibus communiter accepta, difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam negligentiam Epiſcopi ſuppleri à Metropolitano, vel Capitulo, tam in his quæ ſunt juriſdictionis contentioſæ, quàm Pontificiæ, certum eſt: cùm enim Epiſcopus negligens eſt in juſtitia ſubditis adminiſtranda, Archiepiſcopus ejus negligentiam ſupplet, *c. per ſingulas* 9. *q.*3. *c. paſtoralis*, *de officio Ordin.* ubi dicemus: docet Cæſar *de eccleſiaſt. hierarchia diſp.*5. §.2. *nu.*20. & ſi negligat apponere œconomos in Eccleſiis vacantibus, Archiepiſcopus ſupplet negligentiam, *c. cùm ſimus* 9. *q.*3. & ſi negligat conferre beneficia eccleſiaſtica, Archiepiſcopus, vel Capitulum ea conferre valent, *c.*1. *hoc tit. lib.*6. *c.*2. *cum vulgatis*, *de conceſſ. præb.* igitur ſimiliter ſi Epiſcopus requiſitus negligens fuerit in benedictione Abbatibus præſtanda, Metropolitanus, vel Capitulum debent ejus negligentiam ſupplere, & benedicere Abbates Epiſcopis ſubiectos; non autem debet permitti Abbatibus, adhuc non accepta benedictione, minores ordines conferre, aut monachos benedicere. Augetur hæc difficultas ex eo; nam ſicut Epiſcopus electus, & confirmatus, dum conſecratus non eſt, quæ ſunt ordinis, exercere non valet ullo prætextu, ex defectu characteris Epiſcopalis, *c. noſti*, *c. tranſmiſſam* 15. *de elect.* ita ſimiliter Abbas legitimè electus, & confirmatus, non tamen benedictus ab Epiſcopo, non poteſt ordines minores conferre, cùm hæc poteſtas non juriſdictionis, ſed ordinis ſit.

4 De benedictione Abbatum. Hac dubitandi ratione non obſtante, defenſanda eſt ſuprà relata aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, jure communi inſpecto, tam Abbates, quàm Abbatiſſas poſt electionem canonicè celebratam, & confirmationem, benedictionem accipere debere à Diœceſano, ſi illi monaſteria ex lege diœceſana ſubſunt, *cap. quamvis*, 68. *diſt.* Carnotenſis *epiſt.*73. & 88. quod locum habet etiam quoad monaſteria exempta, *cap. ſi jubet*, *c. ſi Presbyter* 26. *qu.*6. ut patet ex privilegio immunitatis, quod Epiſcopus Ambianenſis cùm conſilio ſuorum collegarum conceſſit monaſterio Corvicenſi anno 644. in gratiam Clotharii Regis fundatoris; quippè univerſa monaſterii bona eximens ab Epiſcoporum poteſtate, ſibi tamen ac ſucceſſoribus reſervat ordinationem Abbatis: *tom.*1. *Concil. Galliæ*, his verbis: *Cùm Abbas fuerit de ſæculo iſto evocatus, quem unanimiter Congregatio ipſius monaſterii ex ſemetipſis bonum, & dignum elegerint, data auctoritate à præfato Principe, vel ejus ſucceſſoribus, à nobis, vel ſucceſſoribus noſtris abſque ullo commodo ſecundùm ſacros canones ordinetur.* Illuſtrant Hallierius *in vindiciis c.*7. §.1. Vvandingus *in notis ad opuſcul. S. Franciſci*, *tom.*2. *pag.*218. quam benedictionem intra annum petere debent, *Clement.*1. §. *ſtatuimus*, *de ſtatu monach.* promiſſione facta R. Pontifici, ſi ſint Abbates exempti; ſi verò Epiſcopo parent, ipſi Epiſcopo, *c. ne Dei Eccleſia*, *de ſimonia*, *c. olim*, *de dilationibus*, *in* 5. *collect.* cujus promiſſionis, & juramenti formam referunt Tamburinus *diſp.*11. *qu.*12. Barboſa *d. voto* 89. Germonius *ubi ſuprà*; & tunc benedictionem accipiunt à proprio Epiſcopo, *c. cùm inter R. de elect.* niſi privilegium Pontificium habeant, ut à quocumque Epiſcopo poſſint benedici, ut aliqua privilegia referens docet Tamburinus *ubi ſuprà*, *quæſit.*10. Hæc autem benedictio poteſt non ſolùm diebus Dominicis, verum & aliis quibuſcumque feſtivis conferri, ſervatis cæremoniis in Ordine Romano in hujuſmodi benedictionibus præſcriptis, de quibus Menardus *in notis ad Sacrament. D. Gregorii*, *c.*382. non tamen debet Abbas, qui ſemel benedictus eſt, ſi ad aliam Abbatiam eligatur, iterum ſolemniter benedici, *Clement. attendentes*, §. *ſtatuimus*, *de ſtatu monach.* ſicut nec qui benedictionem nuptialem accepit, non poteſt iterum ſecundas nuptias contrahendo benedici, *c.*1. *cap. vir*, *de ſecundis nuptiis*: nec qui in pœnitentia ſolemni benedictionem & reconciliationem accepit, poteſt iterum ſolemniter benedici, aut pœnitentiam ſolemnem peragere, *c. quamvis*, 50. *diſt.* Hæc autem benedictio Abbatum habet locum in Abbatibus perpetuis, non temporalibus, ſive triennalibus, qui nulla benedictione indigent, & ſine ea adminiſtrare res monaſterii valent. Eugenius IV. in bulla Ciſtercienſibus conceſſa anno 1437. ibi: *Ut Abbates triennales, licèt eis munus benedictionis non impendatur, omnibus, & ſingulis honoribus, præeminentiis, prærogativis, juribus, & inſignibus Abbatialibus fungi poſſint.* Docet Bruno Chaſſaing. *de privilegiis Regul. tract.*7. *c.*3. *propoſit.*3.

Secundò ſciendum eſt, quod licèt hæc benedictio Abbatum aliquando dicatur ordinatio, *c. Abbas*, *c. Abbatem*, *c. quàm ſit neceſſarium* 18. *q.*2. & nonnunquam appelletur conſecratio, *c. alienationes* 37. 12. *qu.*2. & etiam manus impoſitio, Synodus 7. *can.*14. *Lectoris autem manuum impoſitionem licet in proprio monaſterio, etiam ſoli unicuique monaſterii Præfecto facere, ſi ipſi Præfecto ab Epiſcopo manus eſt impoſita.* Tamen propriè, & verè nec eſt conſecratio, nec ordinatio, ſed tantùm oratio, qua Epiſcopus Abbatem benedicit, & confirmat. Joannes Pontifex in privilegio monachis monaſterii S. Gregorii juxta Conſtantiam exiſtentibus indulto, ibi: *Ne aliquis eidem monaſterio præficiatur, niſi quem communi aſſenſu fratres ibidem Chriſto ſedulo ſervientes eligent, electumque benedictionis titulo Epiſcopus confirmare procuret.* Ivo Carnotenſis *epiſt.*73. *Quid ergo eſt diſceptandum de benedictione Abbatis, à quocumque Epiſcopo eam fuerit conſecutus? in qua nec ſit manus impoſitio, nec conſecratio, ſed ſimplex oratio; in qua accepta, vel non accepta ſalus ſubditorum nec minuitur, nec augetur.* Idem *epiſt.*88. *Cùm Abbatis benedictio nulla ſit ſacramenti repetitio.* Notarunt Bignonius *ad Marculſum lib.*1. *c.*5. *pag.*455. Boſquetus *ad Innocent. lib.*1. *epiſt.*57. Hujus autem benedictionis effectus in jure noſtro recenſentur. Primò Abbates ita benedicti poſſunt conferre ſuis ſubditis ordines minores, *c. quoniam*, 69. *diſt. c. cùm contingat*, *de ætat. & qual.* ubi latè probabimus: deinde poſſunt baculo, mitra, & aliis Epiſcopalibus ornamentis uti, ut ex ordine Romano probat Sauſay *in Panopl. Epiſcop. lib.*2. *c.*1. Barboſa *d. voto* 89. *n.*22. Tamburinus *dicto tom.*1. *diſp.*21. 23. & 24. qui alia de hac benedictione Abbatis adducunt. 5 Benedictio Abbatum quid.

Deinde, ut ad rationem præſentis deciſionis accedamus ſciendum eſt, negligentiam formalem, quæ eſt omiſſio injuſta ejus, quod quis facere debet, continere in ſe culpam, *l. magna* 226. *ff. de V. S.* ubi docent Gentilis, & Fornerius, *l.*3. §. *ſi ad diem*, *ff. de re militari*. Hęc negligentia à Prælatis Eccleſiaſticis commiſſa ſuppletur, aut à jure, aut ab homine. Ab homine, ut *in c.*2, *& ſequentibus*, *hoc tit.* A jure, ut *in hoc c.*1. ubi ſi Epiſcopus requiſitus neglexerit Abbates benedicere, & à jure ejus negligentia ſuppletur, & pro benedictis habentur, & meritò: nam cùm hæc benedictio à jure Eccleſiaſtico poſitivo ſit introducta, & ab ipſo jure proveniat facultas in ipſis Abbatibus benedicendi monachos, & conferendi minores ordines; inde rectè in caſu ſpeciali hujus textus, cùm negligens eſt Epiſcopus in benedicendis Abbatibus, ſtatuitur, poſſe Abbatem non benedictum Monachos benedicere, & alia munia Abbatialia exercere, præcipuè accedente Pontificis privilegio. Accedit, nam communi Interpretum calculo receptum eſt, ex delegatione Pontificis poſſe ſimplicem ſacerdotem quatuor minores ordines conferre. Suarez *de ſacr. diſp.*11. *ſect.*3. Hallier. *de ſacris elect. p.*2. *ſect.*5. *c.*1. *art.*3. §. 1. Tamburinus *tom.*2. *de jure Abbatum*, *diſp.*2. *qu.*1. Barboſa *lib.*1. *juris Eccleſiaſt. c.*11. *nu.*51. Diana *par.*8. *tract.*1. *reſolut.*35. quod & ad gradus Subdiaconatus, & Diaconatus aliqui protraxerunt, quos refert eximius Præceptor D. Franciſcus Ramos *in ſyntagm. pro Epiſcop. Luſitaniæ*, *propoſit.*4. §.4. *nu.*152. igitur ſimiliter privilegio Ciſtercienſibus conceſſo in hoc textu, etiam benedictione ab Epiſcopo non accepta, quæ ſimplex tantùm oratio eſt, poterunt Abbates monachos benedicere, & minores ordines conferre. 7 Ratio decidendi.

Nec difficultas ſuprà adducta adverſatur; nam Metropolitanus tantùm poteſt ſupplere negligentiam ſuffraganei in caſibus à jure expreſſis, ut in juſtitiæ adminiſtratione, collatione beneficiorum, conſtitutione œconomi, & aliis, *d. c. paſtor*, *c.*1. *hoc tit. lib.*6. at verò cùm negligens eſt Epiſcopus in benedicendis Abbatibus, quia à jure ſuppletur ipſa negligentia, neceſſarium non eſt adire Archiepiſcopum, ut eam ſuppleat. Accedit, nam in caſibus ſuprà adductis non eſt pars, quæ ex juris diſpoſitione haberi poſſit pro œconomo, judice, aut beneficiario; unde neceſſarius eſt recurſus ad ſuperiorem, ut inferioris negligentiam ſuppleat: at in noſtro textu eſt pars ſpecifica, quæ ex juris diſpoſitione poteſt ſupplere negligentiam; Abbas videlicet, qui ob negligentiam habetur, ac ſi benedictionem ab eo accepiſſet. Nec augmentum difficultatis adverſatur; nam ut ſuprà dixi, benedictio Abbatis non eſt ordinatio, neque conſecratio, ſed tantùm ſimplex oratio; inde Abbas ſacerdos licèt non ſit benedictus, poteſt monachos benedicere, & minores ordines conferre, quia 8 Diſſolvitur difficultas.

ſuffi.

ſufficit ordo ſacerdotalis, accedente Pontificis delegatione, ſeu privilegio.

8 *Exponitur capit. cùm contingat, de ætat. & qual.* Primò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. cùm contingat, de ætat. & qualit.* in illis verbis: *Dummodo ipſis ab Epiſcopo manus impoſitio facta noſcatur.* Ex quibus verbis apertè conſtat, ita demùm Abbates poſſe minores ordines conſerre, ſi priùs ab Epiſcopo manus impoſitionem acceperint: igitur non rectè in hoc textu aſſeritur, neglecta benedictione Epiſcopali poſſe Abbatem monachos benedicere, & minores ordines conferre. Pro hujus textus interpretatione ſciendum eſt, regulariter Abbates poſſe minores ordines conferre, ſi benedictionem Epiſcopalem acceperint: ſed hoc procedit, cùm nulla datur negligentia Epiſcopi, qui Abbatem benedicere debebat: at verò ſi adſit negligentia, tunc ex ſpeciali privilegio Ciſtercienſibus conceſſo in hoc textu, poſſunt Abbates non benedicti ordines minores conferre. Qua etiam ſolutione accipiendus eſt textus *in cap. quoniam, 69. diſtinct.* ubi expreſsè præſcribitur à Patribus 7. Synodi, quod Abbates ſint benedicti, ut ordines minores conferre poſſint: qui canon accipiendus eſt, cùm nulla datur negligentia ex parte Epiſcopi in Abbate benedicendo, juxta ſuprà tradita.

9 *Intelligitur c. Abbas 2. 18. q. 2.* Secundò adverſatur præſenti aſſertioni textus *in c. Abbas, 2. 18. qu. 2.* ubi Gregorius Magnus præcipit, & ſtatuit, ne Abbas in Monaſterio per Epiſcopum ordinetur, & ne in eo Epiſcopus Miſſas publicas dicere præſumat. Ex quo textu facilè deducitur, Epiſcopum non debere, nec poſſe Abbates benedicere, aut eos ordinare, nec hujus ordinationis prætextu Miſſas publicas in monaſterio celebrare: igitur non rectè in præſenti textu ſupponitur, Epiſcopum debere Abbates benedicere. Accedit, nã ſi Abbas ab Epiſcopo eſſet benedicendus, talis benedictio intra Miſſarum ſolemnia eſſet peragenda, ut ex libro Ordinis Romani referunt Menardus, & Tamburin. *ubi ſuprà:* ſed tam *in dict. cap. Abbas*, quàm *in cap. Abbatem 14. eadem qu. 2.* prohibetur Epiſcopis, ne in Monaſteriis Miſſas publicas audeant celebrare: igitur nullo modo Epiſcopi habent jus benedicendi Abbates. Pro hujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, ordinationis verbo varia in jure Pontificio ſignificari: aliquando ordinatio ſumitur, immò & ſæpè ſæpiùs, pro cooptatione in ordinem, & gradum Eccleſiaſticum, ut latè probat Hallier. *de ſacris election. in princip.* plerumque tamen accipitur pro electione, ut pro ipſius textus interpretatione dixi *in cap. 1. de election.* unde in eo textu prohibetur Epiſcopis, ne in Monaſteriis eligant Abbates, ſed potiùs ipſi eligantur à Monachis. Poſt electionem autem legitimè celebratam non prohibetur Epiſcopis eos benedicere. Secunda autem pars ipſius textus, ubi D. Gregorius vetat Epiſcopis, ne Miſſas publicas in Monaſteriis faciant, procedit in Miſſis per annum celebrandis, ne gravamen inde Monaſteriis inferretur, ut ipſe Gregorius expreſſit *in cap. luminoſo, eadem quæſt.* Plura de his Miſſis publicis tradunt Boſquetus *ad Innocen. lib. 2. epiſt. 18.* Eſpenceus *in tract. de triplici Miſſa*, Vicecomes *lib. 1. de ritibus Miſſæ, volum. 2.* non verò negatur in eo textu, poſſe Epiſcopum intra Miſſarum ſolemnia Abbates benedicere.

Tertiò præſenti aſſertioni obſtat textus *in cap. cùm olim 2. de dilationibus, in 5. collect.* ubi Honorius III. Abbati S. Auguſtini Cantuarienſ. in hæc verba ſcribit: (Cùm olim inter te tunc electum, & dilectum filium, & Magiſtrorum Rom. nuntium ven. f. n. Cantuarienſis Archiepiſcopi, coram fel. mem. Innocentio Papa prædeceſſore noſtro quæſtio verteretur, te firmiter aſſerente, quod ab eodem Archiepiſcopo ſine profeſſionis exactione benedici debeas, ſicut per ſententiam bonæ memoriæ Alexandri Papæ fuerat definitum; & prædicto Magiſtro è contrario affirmante, quod ipſa ſententia per eundem fuerat revocata, ſicut quarumdam litterarum preſcriptione oſtendere nitebatur: idem prædeceſſor noſter ita utrique parti providit, videlicet, quod tibi munus benedictionis impenderet abſque juris præjudicio Archiepiſcopi memorati, aſſignans utrique terminum in Concilio tunc proximè futuro; in quo ſi poſſet ſufficienter oſtendere, quod profeſſionem ſibi facere deberes, eam à te ſibi faceret exhiberi, alioquin ab impetitione te abſolveret ipſius. Cùm autem præfati procuratores tui reconvenirent Archiepiſcopum memoratum, ſuper eo videlicet, quod officiales ipſius, te ac conventum tuum impediunt, quominus poſſitis congregare Synodum, celebrare Capitulum, & juriſdictionem ſpecialem in ſubditis monaſteriis exercere.) Ex quibus verbis apertè probatur, Abbatem non benedictum propter negligentiam Prælati, à quo benedicendus erat, non poſſe neque Concilium congregare, neque juriſdictionem in ſubditos exercere: igitur neque eos benedicere valet. Pro cujus textus & difficultatis ſolutione dicendum eſt, Alexandrum III. in præſenti eſſe intelligendum cùm Epiſcopus injuſtè renuit benedicere Abbates, ut ſic Epiſcopi negligentia ſuppleatur, atque duritia puniatur, ut Alexander in ultimis verbis ait: ſi verò juſtè Epiſcopus Abbatem benedicere renuat, donec præmiſſa cauſæ cognitione lis deciſa fuerit, non poteſt Abbas tanquam benedictus munia Abbatialia obire. Unde cum *in dict. cap. cùm olim*, Abbas renueret Archiepiſcopo profeſſionem fidei facere, Archiepiſcopus juſtè renuebat ipſum benedicere, donec priùs in ejus manibus fidei faceret profeſſionem: quare cùm ex juſta cauſa Archiepiſcopus prædictum Abbatem non benediceret, ideò non adfuit negligentia, quæ ſuppleretur, & per conſequens Abbas, tanquam benedictus, non poteſat in ſubditos juriſdictionem exercere. 10 *Exponitur cap. cum olim de dilat. in 5. compilat.*

C A P U T II.

a Innocentius III. *R. Epiſcopo S. Andreæ*

Sicut nobis tua fraternitas intimavit, monachi quidam, & clerici regulares, Eccleſias, quæ ad eorum præſentationem pertinent, in tuo Epiſcopatu habentes, propriis uſibus deputare nituntur, nec ibi volunt ad eas, cùm vacaverint, perſonas vocare: quin priùs occaſione *b* conceſſionis quorumdam Epiſcoporum Vicarios in eis pro ſua inſtituunt & *c* deſtituunt voluntate, & admiſſos ita *d* penſionibus onerant, ut nec in Eccleſiis competenter vix poſſint deſervire in paupertate nimia: nec Epiſcopo in Epiſcopalibus reſpondere: nec *e* hoſpitalitatem, ſicut convenit, tranſeuntibus impertiri. Nolentes autem, ut ſtatus Eccleſiæ debitus, & antiquus per alicujus violentiam, vel inſolentiam ſubvertatur: mandamus quatenus niſi à juriſdictione tua exemptæ ſint Eccleſiæ ſupradictæ, prædictos exceſſus ſtudeas rationabiliter emendare: & niſi præfatæ perſonæ infra tempus in Lateranenſ. Concil. conſtitutum ad vacantes Eccleſias tibi perſonas idoneas præſentaverint, ex tunc liceat tibi ap. rem. in eiſdem ordinare Rectores, qui eis & præeſſe noverint, & prodeſſe: ita tamen, quod ex hoc nullum patronis in poſterum præjudicium generetur. Datum Laterani vii Kalend. Martii Pontif. noſtri Anno II.

N O T Æ.

1 a INnocentius III. *Clemens III.* legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap. 2. & in c. ſua 2. de tempor. ordine in eadem collect.* Sed perperam, cùm deciſio hæc auctorem habeat Innoc. III. inter cujus epiſtolas editas à Guillelmo Sirleto reperitur *pagin. 280.* ſub hac inſcriptione: *R. Epiſcopo S. Andreæ.* Diœceſis S. Andreæ eſt in Scotia, de qua agemus *in cap. 6. de arbitris, cap. nuper, 6. de donat. inter.*

b *Conceſſionis.*) Quæ ſufficiens non eſt, ut regularis Eccleſia acquirat jus percipiendi fructus ex aliqua Eccleſia regulari, *cap. paſtoralis, de donat. cap. cùm nos, de his, quæ fiunt à Prælatis.*

e *Et deſtituunt.*) Cùm inſtitutio, & deſtitutio in Eccleſiis etiam regularibus, quæ per clericum ſæcularem reguntur, ad Epiſcopum diœceſanum ſpectent, *cap. 1. de Capellis monach. c. cùm & plantare, § in Eccleſiis, cap. ſanè, cap. ſtatuendum, de privil.*

d *Penſionibus.*) Quid indignius? Beneficiorum redditus, & Eccleſię fructus monachi percipiebant; Eccleſiæ verò miniſtri nimia paupertate opprimebantur, contra omne jus naturale, & Eccleſiaſticum ſatis repetitum in Concil. Later. ſub Alexan. III. *p. 2. c. 9. 12. 13.* 2

Lateran.

Digitized by Google

Later. ſub Innoc. III. *can.* 32. ſub Leone X. *ſeſſ.* 9. ut enim ajebat Carnotenſis relatus à Baronio *tom.* 11. *annal. anno* 1097. ibi : *Quis patiatur conſualem Eccleſiam Dei ad uſumfructum altaris alium in otio lucrari, ſervitii verò onus alium in egeſtate ſentire.* Expreſſiùs Abbas Puriſerdienſis *de triplici clauſtralium voto, fol.* 9. ibi : *Vel monachorum Prælati, qui cœnobiis ſuis Eccleſias ſæcularium incorporant, qui avaritiæ facibus ſinum cupiditati laxant, quia dum benefacere poſteritati exiſtimant, multos per occaſionem damnant.* Damnata fuit ſordida Nicephori Focæ Imperatoris rapacitas, qui vacanti Eccleſiæ œconomum ea lege præficiebat, ut cùm is parcè, & tenuiter ex redditibus Eccleſiæ vixiſſet, fructus reſiduos in fiſcum Imperatoris inſerre teneretur, ut refert Zonaras *t.* 3. *pag.* 162. Rectè ergo Innoc. in præſenti increpat monachos, qui fructus beneficiorũ in proprios uſus tranſmittere affectabant.

e *Hoſpitalitatem.*) Quam non ſolùm Epiſcopi exercere tenentur, ut latè probat Barb. *de poteſt. Epiſc.* 1. *p. cap.* 9. verùm & ſacerdotes, aliique fideles. Concilium Grangr. *cap.* 12. *cap.* 1. *de empt. & vendit.* plura Bened. Ephten. *lib.* 11. *diſp. monaſt.* 1. 2. *tr.* 1.

COMMENTARIUM.

3 IN præſenti proponitur, monachos, & canonicos regulares Eccleſias ad eorum præſentationes ſpectantes propriis uſibus deputaſſe, avaritia capti, nec Eccleſiis vacantibus Rectores præſentaſſe ; ſed potiùs vicarios temporales, ad libitum amovendos inſtituiſſe, & inſtitutos variis penſionibus oneraſſe, ita ut nec Epiſcopis in Epiſcopalibus, videlicet procurationibus, cathedratico, & ſimilibus, reſpondere poſſent, nec hoſpitalitatem debitam exercere : quos exceſſus notarunt, & deteſtati ſunt Eccleſiaſtici legislatores, *in cap. de monachis, de præb. cap. cùm ſingula, eod. tit. in* 6. Clement. unica, *hoc tit.* Sordiditatem etiam monachorum in hoc textu improbatam, jam notavit Arnulphus Lexov. *epiſt.* 69. *Eſt quiddam, quod tam meam, quàm alias vehementer angit Eccleſias, quorumdam ſcilicet rapax, & intemperans audacia monachorum, qui quo liberius effluant, ſæcularis potentiæ præſidia redimentes, primo Epiſcopis omnem obedientiam ſubtrahunt, & Parochiales Eccleſias cum altariis, & decimationibus, cæteriſque beneficiis, de manu laica recipere, pactis quibuslibet, ſacrilega temeritate præſumunt. In his ergo ab eis, nec canonicus ordo, nec Epiſcopalis aſſenſus exigitur, ſed devocatis ad proprietatem omnibus, mercenarios in tanta paupertate ibi conſtituunt ſacerdotes, ut ad exhibitionem ſuam, & ad onera Eccleſiæ portanda, non habeant, quod opilioni ſufficeret, aut curſori. Generale eſt hoc, ſed in Epiſcopatu meo vehementiùs hæc eſt graſſata malignitas, nec jam nobis cujuslibet rationis obtentu, ſed fallaciis, ac muneribus, præſidioque violentiæ ſæcularis obſiſtunt.* Sed hanc primam partem deciſionis, quæ proprium locum vindicat *in cap. de monachis, de præben.* ibi exponemus, ut ad ſecundam, videlicet negligentiam monachorum in conferendis beneficiis, quæ propria eſt hujus tituli, accedamus.

CAPUT III.

a Innoc. III. b *Elyenſi, &* c *Caſtren. Epiſcop. & Archid.* d *Norvan.*

LIcèt dilecti filii Magiſtri H. Archid. de H. & R. De S. Cademundo ſuper Archidiaconatu de e Richemundia litigarint diutiùs coram nobis ; tamen poſtmodum auribus noſtris eſt intimatum, quod neutri eorum de jure competeret, utpote quia neutri fuerat conceſſus intra tempus in Lateran. Concil. definitum. Ne igitur jus noſtrum negligere videamur, qui alios in ſua juſtitia confovemus : dil. v. per Ap. ſ. m. quatenus convocatis eiſdem, ut proponant, ſi quid contrà duxerint proponendum, inquiratis diligentiùs ; & ſi vobis conſtiterit Archid. illum vacaſſe per annum, tempore tamen ſemeſtri, quo vel ad Archiep. vel ad Capitulum donatio pertinebat, non à vacatione, ſed à notitia computato, cùm pro eo, quod Eborac. alium non habet ſuperiorem, ex tunc fuerit ad nos donatio devoluta : utique ſuper eo, ſublato ap. ob. ſilentium imponatis, Archidiaconat. ad noſtram ſpectare donationem publicè denunciantes, decernentes irritum, & inane, ſi quid in eo quiſquam præſumpſerit poſtmodùm ordinare.

NOTÆ.

1 a INnocentius III.) Nec in hac, nec in quarta collectione, ubi *ſub hoc tit. cap.* 1. reperitur præſens deciſio, proponitur cui miſſa ſit ; ſed ſi conſulimus alias ejus partes, quæ extant *in cap. conſtitutus,* 30. *de teſtibus, cap. penult. de inſtitutionibus, cap. poſt electionem,* 7. *de præbend. & dignit.* inſcriptio ita reſtituenda eſt, *Innocentium III. Elyenſi, & Ciſtren. Epiſcop. & Archid. Nivern.* Ex ipſis etiam partibus noſtri textus caſus ita repetendus eſt. Archidiacono Richemundiæ Eccleſiæ Eborac. in Epiſcopum Elyenſem electo, & confirmato, & ita vacante ipſo Archidiaconatu ex juris diſpoſitione, de qua *in cap. cum in cunctis* 7. *§. cùm vero, de elect.* Gaufridus Archiepiſcopus Eboracenſis ipſum Archidiaconatum contulit Honorio, juſſitque Capitulo, ut eum reciperet : Capitulum exequi noluit Prælati juſſum, allegans Cœleſtini III. privilegium, quo cavebatur, ut dignitatum inſtitutio, & deſtitutio in Eccleſia Eboracenſi ad Decanum, & Capitulum ſimul ſpectaret ; unde cùm Archiepiſcopus tantùm commendaret inſtituendum dictum Honorium Capitulo, non verò Decano, illum in Archidiaconum admittere renuerunt ; & hac electione Archiepiſcopi pro infecta habita, tranſacto ſemeſtri Concil. Lateran. Capitulum ex jure devoluto ipſam dignitatem Rogerio conceſſit. Cauſa diſceptata inter Rogerium, & Honorium coram Innocentio III. Rogerius allegabat, Honorium dignitati renuntiaſſe, & ſic ad ipſum ex electione legitimo tempore à Capitulo celebrata Archidiaconatum ſpectare. Innocentius inſuper habuit renunciationis cauſam, & non plenè inſtructus de lapſu temporis, potiorem eſſe cauſam Honorii judicavit *in dict. cap. poſt* 7. demùm cùm per vim Rogerius dictum Honorium Archidiaconatu ſpoliaſſet, Honorius adverſus ipſum egit remedio reſtitutorio coram Epiſcopo, & Decano Linconienſi, judicibus delegatis ; & cùm ſuper productione teſtium admittenda, vel non, cauſa ad ipſum Innocentium III. fuiſſet devoluta, ipſe ſuper hoc articulo eam commiſit Elyenſi, & Ciſtrenſi Epiſcopis, & Archidiacono Nidern. & plenè cauſa diſceptata coram Innocentio III. ipſe cognoſcens, tam Archiepiſcopo, quàm Capitulo tempus Concil. Later. fuiſſe elapſum, nec Honorium, nec Rogerium ritè inſtitutos fuiſſe declaravit, & per conſequens ejus dignitatis collationem ad Sedem Apoſtolicam eſſe devolutam : quæ pars deciſionis refertur in noſtro textu.

b *Elyenſi.*) De hac Eccleſia egi *in cap. paſtoralis,* 11. *de reſcriptis.*

c *Caſtren.*) Legendum exiſtimo Ciceſtren. Ciceſtrenſis enim Eccleſia eſt Epiſcopalis, ſub Cantuarienſi Archiepiſcopo. 2

d *Norvan.*) Ita legitur *in d. c. conſtit.* 30. ſed legendum puto *Norvicen.* quia in Anglia nulla eſt Eccleſia Norvan. ſed tantùm Norvicenſis, de qua egi *in cap. ſi autem, de reſcriptis.* 3

e *Richemundiæ.*) Eſt dignitas Eccleſiæ Eborac. de qua Cujacius *in d. c. conſtitutus, cap. poſt* 5. & ejus mentio fit 4 *in c. conſtitutus, de teſt. cap. cum veniſſet, de inſtit.* apud Hovedenum *in Joanne,* Matth. Pariſ. *ad annum* 1255

CAPUT IV.

a Idem *Magiſtro P. de Caſtro, & R. monac. Fontis Frigidi Apoſt. Sed. Legato.*

PEr litteras veſtræ diſcretionis accepimus. *Et infrà* : Quod in quibuſdam Eccleſiis legationi veſtrę ſubjectis, quędam beneficia, & dignitates tanto tempore vacaſſent, quod tam Pręlati, quàm Capi-

Capitula ſecundùm tenorem Lateran. Concilii eſſent jure inſtituendi privati, qui poſtquam veſter adventus innotuit, in beneficiis illis perſonas minùs idoneas inſtituere præſumpſerunt. Unde cùm receperitis conſilium à viris peritis, ut tales inſtitutiones ab his, quorum non intererat, & qui propria culpa jure inſtituendi ſe privaverant, factas auctoritate Apoſtolica caſſaretis, noſtrum priùs in hoc decreviſtis conſilium habere. Nos igitur inquiſitioni veſtræ taliter reſpondemus, per A. ſ. m. quatenus ſi beneficia, vel dignitates ipſas noveritis perſonis idoneis aſſignatas, ea de patientia permittatis ab ipſis pacificè poſſideri; alioquin perſonas ipſas amoventes prorſus ab ipſis, eaſdem perſonis idoneis *b* auctoritate noſtra ſuffulti, non differatis, quanto citiùs ordinare.

N O T Æ.

1 a IDem.) Ita etiam legitur *in 4. collect. ſub hoc tit. cap. fin.* quæ inſcriptio reponenda, & exponenda eſt ex traditis *in cap. per inquiſitionem, de election.*

b *Auctoritate noſtra.*) Quando, & quibus Legatis competat jus conferendi beneficia, exponemus *in cap. dilectus, de officio Leg.* 2

C A P U T V.

Epiſcopo, & a Cantori b *Zamoren. & Abbati de* c *Morerola, Diœceſis Zamorenſis.*

DIlecto filio noſtro P. tit. S. *d* Marcelli Presbytero Card. bonæ memoriæ A. *e* Theſaurario Salamantin. S. *f* Paſchaſii, & Domino *g* Garciæ Clericorum procuratoribus apud Sedem Apoſtolicam conſtitutis auditore conceſſo, idem Theſaurarius propoſuit coram eo, quod cùm in *h* Salamant. Eccleſia, in qua Cantoris electio ad *i* Epiſcopum, & Capitulum communiter pertinet, Cantoria vacante dictum Capitulum ſæpiùs Epiſcopum monuiſset, ut ad celebrandam Cantoris electionem cum eo pariter conveniret: eodem Epiſcopo infra ſemeſtre tempus id facere negligente, Capitulum uti cupiens jure ſuo, in Eccleſiæ memoratæ Capitulo, ſicut eſt moris, ſupradictum Paſchaſium ejuſdem loci Canonicum in Cantorem elegit, ne quid in ejuſdem electionis præjudicium fieret, appellando: quam ſupradictus Theſaurarius auctoritate petiit Apoſtolica confirmari, ac electionem, quàm ven. frater noſter *j* Compoſtellanus Archiepiſcopus poſt appellationem hujuſmodi, de G. clerico multis criminibus irretito, ac tunc temporis vinculo *k* excommunicationis aſtricto, minùs canonicè celebraverat, caſſari. Dictus verò Dominicus propoſuit ex adverſo, quod emenſo ſex menſium ſpatio, infra quod ad Epiſcopum, & Capitulum Cantoris electio pertinebat, Decanus, & quidam Canonici Salamantin. Epiſcopo, Archidiacono, & nonnullis Canonicis, qui præſentes in civitate aderant, inconſultis, non conſueta hora, vel in Capitulo, juxta morem, ſed in *l* Eccleſia potiùs, quibuſdam laicis Advocatis, ſtantes, & inordinatè nimis eligere præſumpſerunt. Et cùm jam dicti Archiepiſcopi, qui eoſdem propter hoc evocaverat, adire præſentiam noluiſſent, ipſe intelligens eligendi auctoritatem ad ſe juxta Lateran. ſtatutum Concilii devolutam, ſupradictum G. in Cantorem elegit, & eumdem fecit de Cantoria corporaliter inveſtiri. Poſtmodum autem Decanus, & ſui complices nobis, de his mentione non habita, ſuggerendo, quod Epiſcopus, qui monitus ſæpiùs infra ſex menſes eligere noluerat, in Eccleſiæ detrimentum Cantorem, ad Decanum, Archidiaconum, & Archipresbyterum *m* Abulenſ. noſtras litteras impetravit. Quarum auctoritate, cùm ſupradictus G. ab eiſdem fuiſſet judicibus evocatus, eiſdem inhibuit, ne per dictas litteras procederent contra eum, cùm in eis de ſua electione facta per Archiepiſcopum nulla mentio haberetur. Et tum propter hoc, tum etiam quia prima citatione ad loca remota peremptoriè citatus extiterat; tum etiam quia judices quoſdam ex electoribus dicti P. conſanguinitatis linea contingebant, ad Sed. Apoſt. appellavit. Sed judices nihilominus Salmantinam accedentes Eccleſiam, ſæpedictum P. in Cantoriæ poſſeſſionem *n* cauſa rei ſervandæ contra juſtitiam induxerunt. Cùm igitur ſuper his, & aliis coram eodem Cardin. Procuratores ipſi aliquandiù litigaſſent, & ipſe nobis fideliter retuliſſet, quæ propoſita fuerant coram eo; quia nobis conſtitit à ſupradicto Decano, & ejus ſequacibus, poſt elapſum ſex menſium ſpatium, infra quod Epiſcopo, & Capitulo memoratis, prout communiter ſpectabat ad eos, procedere ad Cantoris electionem neglexerant, electionem ſupradicti P. minùs canonicè fuiſſe celebratam, eamdem decrevimus irritam, & inanem, & appellationem ab eodem Decano, & ſuis fautoribus interpoſitam, factum Archiepiſcopi, ad quem jam erat eligendi auctoritas devoluta, nequiviſſe aliquatenus impedire. Quia verò contra perſonam ipſius G. quædam objecta fuerunt, de quibus nobis non potuit fieri plena fides: diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus niſi jam dicto G. aliquid canonicum obviet, electionem de ipſo factam, ſublato appellationis obſtaculo confirmetis; facientes ipſum ejuſdem Cantoriæ pacifica poſſeſſione gaudere, contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam compeſcentes. Quod ſi non omnes, &c. tu ea, frater Epiſcope, cum eorum altero, &c. Datum Laterani v. Kalen. Novembr. *o* anno XIII.

N O T Æ.

a CAntori.) Sive Præceptori, cui ſæpè ſæpiùs litteras à Sede Apoſtolica mitti, & cauſas delegari, notavi *in cap. ad aures, de reſcriptis.*

b *Zamorenſi.*) Ita reſtituenda eſt inſcriptio hujus
1 Zamora ubi. textus ex ipſo regeſtro epiſtolarum Innoc. III. edito à Boſq. ubi *lib. 1. regeſtr. 13. ep. 157.* reperitur hæc decretalis. Zamora urbs perantiqua eſt in veteri Caſtella, quam nonnulli ex mediæ ætatis ſcriptoribus dixere Numantiam, quod pluribus recentioribus Hiſpaniæ hiſtoricis non placet, nec Topographiæ illius civitatis convenit. Illud tamen abſque dubio eſt, tempore Romanorum nobilem civitatem fuiſſe, à Saracenis poſteà ſæpè ſæpius devaſtatam, quam demùm Alphonſ. III. Legionenſis Rex inſtauravit, ut ipſius etymon tradens, refert Rodericus Toler. *lib. hiſtor. Hiſpan. c. 16.* ibi: *Cum Rex ipſe locum aſcenderet ad videndum, ſatelles quidam, qui inter cæteros Regem cum ſpiculo præcedebat, vaccam nigram dicitur inveniſſe, quam volens ruſticani applauſus vocabulo delinire, fertur dixiſſe ZAMORA. Vaccas enim ejus coloris Hiſpani armentarii Moras vocant, unde Rex Zamoram nomen indidit civitati.* Alias hujus nominis rationes tradunt Baſſens *in chron. ann.* 884. Tamayo de Salazar *in Martyrol. Hiſpan. tom. 5. die* 5. *Octobr.* Plura de hujus civitatis dignitate, & antiquitate Ambroſius de Morales *Hiſpan. lib. 15. cap. 27. & lib. 16. cap. 18. & 45.* Medina *libr. 1. magnit. Hiſp. cap. 82. & lib. 2. cap. 84.* Aldrete *in antiquit. Hiſp. lib. 1. cap. 4.* Habuit hæc civitas Eccleſiam Cathedralem jam à principio Eccleſiæ, ſiquidem apud Marcum Maximum ann. 520. reperitur Quitanus ejus Epiſcopus, & in Concilio Lucenſi celebrato ann. 569. fines hujus Epiſcopatus deſcribuntur. Ejus Eccleſiæ Prælato D. Petro miſſa eſt hæc deciſio. Etiam reperitur mentio hujus Eccleſiæ *in cap. ad audientiam 34. cap. cum parati 19. cap. dilecto 69. de appellat. c. olim 16. de reſtit. ſpoliat.*

c *Morerola.*) Celebre monaſterium in Diœceſi Zamoren- 2

moreuſi, erectum anno 985. a Sancto Atilano, & Froylano, ſub nomine D. Jacobi de Moreruela: & licèt ex eo ann. uſque ad annum 1544. in eo habitaſſent monachi Benedictini, anno tamen 1154. datum, & aſſignatum fuit monachis Ciſtercienſibus, & ſub patrocinio B. Mariæ inſtauratum, ut conſtat ex quibuſdam donationibus Regum Hiſpaniæ, quas refert Yepes *chron. D. Benedicti centur. 6.c.2.& 3.* ex quibus depromitur, noſtri Innocentii temporibus monaſterium illud regi per monachos Ciſtercienſes.

3 d *Marcelli.*) Ita legendum eſt, non Marcellini; titulus enim S. Marcelli eſt Presbyteri Cardinalis, qui ſpectat ad Baſilicam S. Pauli, ut refert Cohelius, *in notitia, Cardin. cap.2.*

e *Theſaurario.*) Ita Theſaurarius dictus eſt à cuſtodia theſauri Eccleſiæ, quæ ad ipſum ſpectat. Iſidorus *in cap. perlectis, §.ad theſaurarium, 25.diſt.* Græca voce dicitur Cimiliarcha, *l.ultim. §.ultim. Cod.de bonis auctorit. judicis.* Inſpecto jure communi theſaurarius tantùm officium in Eccleſia obtinebat, ſed jam ex conſuetudine omnium ferè Eccleſiarum dignitatem obtinet. Plura de officio theſaurarii adducunt Cæſar. *de Eccleſ. hierar. qu.2. proœmial. §.5. num.4.* Petr. Gregor. *lib.15. ſyntag. cap.39. num.3.* Azor *2.part. inſtitut. lib.3. cap.16. qu.5.* Barboſa *de Canonicis cap.8.* & nos aliqua adducimus *in cap.1. de officio cuſtodis.*

f *Paſchaſii.*) Is fuit electus à Capitulo Salmantino.

g *Garciæ.*) Qui fuit electus ab Archiepiſcopo Compoſtellano.

4 Salmantica ubi. h *Salmantinæ.*) Salmantica dulcis patria noſtra, eſt perantiqua civitas in veteri Caſtella, in Regione Legionenſi, non ſolùm antiquitate, & civium nobilitate admodum clara, verùm & omnium litterarum Gymnaſio, celebrique Academia apud omnes nationes celebratiſſima; adeòque celebris, ut præconiis debitis commendari non valeat. Plura de ejus antiquitate, & Topographia tradunt Ægidius Gonzalez Regius Chronographus *in ejus hiſtoria*; & in theatro ipſius Eccleſiæ Tamayo de Salazar *t.3. Martyrolog. die 13. Maii.* Habuit Eccleſiam Cathedralem à temporibus D. Jacobi, cujus diſcipulus S. Secundus fidem in ea prædicavit. In diviſione Epiſcopatuum ab Vvamba Rege Gothorum facta, ita cavetur: *Salmantica hæc teneat de Albenia uſque Sotobram, de Ruſſa uſque Siberam.* Ejus Eccleſiæ Præſules referunt Gonzal. & Salazar, *ubi ſupr.* ex quorum catalogis conſtat, Epiſcopum, de quo in hoc textu, fuiſſe Gundiſſavum hujus nominis quartum, qui floruit per an. 1210. quo noſtri textus deciſio facta fuit. Alia dabimus *in cap.18. de cenſib.*

i *Epiſcopo, & Capitulo.*) In aliquibus Eccleſiis collatio præbendarum ſpectat ad Capitulum tantùm, in aliis verò ad Capitulum, & Epiſcopum ſimul, *cap.2. ne ſede vacante*, ubi dicemus: unde in Eccleſia Salmantina electio Cantoris, quem vulgò dicimus, *Chantre*, noſtri Innocentii temporibus ſpectabat ad Capitulum, & Epiſcopum ſimul: hodie tamen, ſi in ea Eccleſia dignitas, aut præbenda non in menſibus ordinariis vacat, ſervatur alternativa inter Epiſcopum, & Capitulum, ita ut conferente Epiſcopo unam præbendam, in alia datur optio Capitularium, & ſic deinceps turnus ſervatur.

5 j *Compoſtellanus.*) D. Petrus Suarez, de quo *in cap. ex tuarum, de auctor. & uſu pallii.*) aliqua adduxi: cùm enim Eccleſia Salmantina eſſet ſuffraganea Emeritenſis, & Metropolis Emeritenſis tranſlata fuiſſet in Compoſtellam, ideò nunc, ut ſuffraganea ſubeſt Compoſtellano Archiepiſcopo.

k *Excommunicationis.*) Quæ ſi vera eſſet, impediret ejus electionem, *cap. poſtulaſti, de cleric. excomm.* probavi *in cap. venerabilem, v.Excommunicatum, de elect.*

6 l *In Eccleſia.*) De loco, & hora electionis canonicæ egi *in cap. in cauſis, de elect.*

m *Abulen.*) Abulenſis civitas eſt Hiſpaniæ Citerioris nobilis urbs, inter Salmanticam, & Segobiam. Epiſcopali Cathedra jam à primis Eccleſiæ ſæculis decorata, de cujus origine, & magnitudine agunt P. F. Ludovicus de Ariz *in hiſtor. ipſius civitatis*, Ciancha *in vita S. Secundi, lib.1. cap.28.* Ægydius Gonzal. *in theatro ipſius Eccleſiæ*, Samayo à Salazar *tom.1. Martyrol. Hiſpan. die 20. menſis Februar.*

7 n *Cauſa ſervandæ.*) Cùm in cauſis beneficialibus non poſſit fieri miſſio in poſſeſſionem ex primo decreto, *cap.1. de eo, qui mittitur in poſſeſſ. lib.6.* ut dicemus *in c.quoniam, ut lite non conteſt.* ideò in præſenti talis omiſſio rei ſervandæ non admittitur.

o *Anno XIII.* Qui eſt Chriſti 1210.

COMMENTARIUM.

Ex his quatuor Epiſtolis decretalibus, quæ ferè eandem 8 Concluſio refertur, & probatur.
continent deciſionem, & ſententiam, ſequentem deduco diſputandam aſſertionem: *Is ad quem ſpectat collatio beneficiorum, elapſo ſemeſtri illa conferre non valet; & ſi conferat, collatio eſt nullius momenti, niſi ex æquitate ſuſtineatur; ejus autem negligentiam ſupplet immediatus ſuperior.* Probant textus *in c.poſtquam, 50.diſtin. cap.obeuntibus, 63.diſt. cap.cùm acceſſiſſent, de conſtit. c.ne pro defectu 41. c.ultim. de elect. c.dilecti 12. capit.de multa 28. §.is quoque, de præb. c.nulla 2. §.cùm verò, c.quia 5. c.poſtulaſtis 25. de conceſſ. præben. c.propoſuit, de clerico excomm. c.quàm ſit, c.quamquam, de elect. in 6. c.ultim. de jurepatr. eod.lib. Clem. unic. hoc tit.* Conſonat lex 8.*tit.16. partit.1.* Illuſtrant Rebuffus *in praxi, tit. de devolutionibus*, Garcia *de benef. par.10. c.2.* plures congeſti à Barboſa *in præſenti, & de poteſt. Epiſcop. alleg.126. nu.80.* quibus addendi ſunt Petr. Gregorius *lib.19. ſyntagm. cap.9. & in cap. cùm acceſſiſſent, de conſtit. num.6.* Guttier. *lib.1. canonic. cap.28.* Gonz. *ad regul.8. gloſſ.3. proœmial. num.4.* Azor *lib.3. moral. cap.39.* Lother. *lib.2. de re benef. qu.24.* Boſquetus *ad Innoc. l.1.ep.155.* Dartis *de benef. cap.5.* Duaren. *lib.5. de ſacris elect. cap.5.* Hallier. *de hierarc. Eccleſ. p.483.* Lavorus *de elect. cap.18.* Cironius *in cap.3. de elect. in 5.compil.* Salgado *de protect. 3.p.c.11. nu.3.* Valenſis *de benef. lib.1.tit.21.* Alteſſerra *in præſenti.*

Sed hæc aſſertio, quæ varias continet partes, diverſas
etiam patitur dubitandi rationes; & primò adverſus eam 9 Ratio dubitandi.
partem, in qua deciditur, tempus conceſſum, & aſſignatum electionibus eſſe ſemeſtre, & eo elapſo, electionem devolvi ad ſuperiorem, ita inſurgitur. Si electores negligant eligere Epiſcopum, Abbatem, ſeu Prælatum regularem per tres menſes, electio ad ſuperiorem devolvitur, *c.poſtquam, 50.diſt. c.obeuntibus, 63.diſt. cap.ne pro defectu, de elect. cap.quàm ſit, eod.tit. in 6.* igitur tempus electioni, ſeu collationi beneficiorum, & dignitatum aſſignatum non eſt ſemeſtre, ſed trimeſtre. Secundò adverſùs eam partem, ubi aſſeritur, elapſo ſemeſtri à Concil. Later. præſcripto, non eſſe locum pœnitentiæ, nec moram purgari poſſe, & ſic electionem poſteà factam non ſuſtineri, obſtat ea juris conſideratio: nam moræ purgatio admittitur, tam jure Pontificio, quàm Cæſareo. Jure Pontificio in canone per biennium non ſoluto; ſi enim ſolvatur poſteà, mora purgatur, *c.potuit, de locato*: in reſtitutione rei Eccleſiæ jam alienatæ, *cap. ſi quis Presbyterorum, de rebus Eccleſiæ*: item *in cap.conſuluit, de officio delegat.* Jure civili notum eſt, ut *in lege, & ſi poſt tres, ff. ſi quis cautionibus, l.ſancimus, C.de fidejuſſorib.* & aliis plurimis congeſtis à Ferreto *in tract. de mora*, Pichardo *eodem tract. de moræ purgatione*: igitur ſimiliter in noſtro caſu mora purgari poterat, & etiam poſt lapſum ſemeſtre re integra beneficium conferri valebat. Augetur hæc difficultas *ex cap. litteras, hoc tit.* ſuprà celato, ubi collatio beneficii facta poſt tempus ſemeſtris elapſum ſuſtinetur: igitur quia mora etiam in præſenti caſu purgari poteſt. Tertiò adverſus eam partem aſſertionis, ubi docetur negligentiam collatoris ſuppleri ab immediato ſuperiore, ita inſurgitur: æqualiter jus eligendi devolvitur ad ſuperiorem, cùm tempus ſtatutum à Concilio Later. elapſum eſt, ac quando eligitur perſona indigna; quia tunc in pœnam improbæ electionis elector privatur jure eligendi, & devolvitur electio ad ſuperiorem, *cap. cùm in cunctis, §.fin.* ubi dixi, *de elect.* docet Valenſis *ubi ſuprà, tit.20. num.3.* ſed cùm jus eligendi devolvitur in pœnam improbæ electionis, devolutio fit ad R. Pontificem, non verò ad immediatum ſuperiorem, *c.quamquam de elect. in 6.* igitur ſimiliter in præſenti caſu electio non ad proximum ſuperiorem, ſed ad Pontificem fieri debet.

His difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt ſuprà
tradita aſſertio, ad cujus expoſitionem, & hujus devolu- 10 Devolutio quid.
tionis plenam cognitionem aliqua ſunt prælibanda. Et primò ſciendum eſt, negligentiam conferendi beneficia, quorum collatio aut jure, aut conſuetudine ad inferiores Prælatos ſpectat, elapſo tempore per ſuperiores ſuppleri, & hoc jus, tam à Scholaſticis, quàm forenſibus, jus devolutum, ſeu devolutivum appellari. Nec impropriè, ſic enim, & Jureconſulti hæreditates, tutelas, bona devolvi dicunt, *in l.ad fiſcum, ff. rerum amatarum, leg.ſi quis ſub condit. ff.de teſtam. tutela, l.pupilli, ff.de ſolutionib. l.in fraudem, de jure fiſci*, & aliis congeſtis à Biſſonio Calvino, & aliis Lexicographis *v. Devolvi.* Hoc jus etiam politiores caducum appellant, non aliter, ac Juriſconſulti caducum legatum, caducam hæreditatem, bona ca-

na caduca dixerunt *in l.item veniunt* 20. *ff.de petit. hæred. l.ſi quis officium, l.dote, ff.de ritu nupt. l.3.ff.de his quæ in teſtam.* obſervavit Duarenus *lib.5. de ſacris Eccleſ. c.5.* illuſtrat more ſolito magnus Præceptor D. Franciſcus Ramos *ad l.Juliam, & Papiam, cap.3.* Hoc igitur jus devolutivum datur in omnibus dignitatibus, & beneficiis eccleſiaſticis ſive ſæcularibus, ſive regularibus, *Clem. unic. hoc tit.* tam in majoribus, Epiſcopatibus videlicet, Abbatiis, & ſimilibus, quàm in inferioribus, etiam in beneficiis parochialibus, quorum collatio prævio examine fieri debet, juxta Triden. Concil. *ſeſſ.14. de reform. cap.18.* in illis enim ſi detur Epiſcopi negligentia, jus conferendi ad ſuperiorem ſpectat. Garcia *de beneficiis dict. p.10.c.2.n.7.* Hoc etiam jus devolutivum locum habet in Xenodochiis, hoſpitalibus, & aliis piis locis, ſi conferantur in titulum beneficii, juxta textum *in Clem. contingit, §.qui autem, de relig. dom.* Rebuffus *in praxi, tit. devolut.* Garcia *d.c.2.n.8.* Si autem conferantur ſine titulo beneficii, ut *in Clem. per litteras, de præb.* quia nullum tempus præfixum eſt à jure ad eorum proviſionem, devolutioni locus non eſt. Gonzal. *dict.§.4.nu.4.* Idem etiam jus devolutivum datur in Capellaniis collativis, ut ſunt illæ, quæ cum auctoritate Epiſcopi eriguntur; in illis enim etiam ſuppletur negligentia per ſuperiorem. Lara *de capellaniis, lib.2.c.1. nu.16.* Nec intereſt, quod Capellaniæ conferantur per electionem, aut præſentationem; ſi enim præſentatio ſpectet ad patronum eccleſiaſticum, elapſo ſemeſtri, intra quem tenetur præſentare, devolvitur jus præſentandi ad Epiſcopum; & quia in patrono laico quadrimeſtre tantùm præſcriptum eſt, eo elapſo ſimiliter jus præſentandi devolvitur ad collatorem, *cap.3. in fine, cap. cùm propter 27. de jurepatr. c.unic. §. verum, eod.tit. in 6.* docent Lambert. *de jurepatr. l.1.p.1. q.1.art.8. & l.2.p.2.q.1. princip. art.4.* Spino *in ſpeculo teſtam. gloſſ.4. princip. nu.73.* Cabedo *de patron. Regiæ Coronæ, c.28.n.2.* Corraſius *de benef. p.2.c.3. nu.12.* & quia juſpatronatus mixtum, eccleſiaſticum videlicet, & ſæculare habetur, pro eccleſiaſtico, niſi elapſo ſemeſtri non devolvitur collatio ad collatorem.

11 Tempus ſemeſtris utile. Secundò ſciendum, quòd cùm tempus præſcriptum à jure aliud ſit utile, aliud continuum, quod utili opponitur *in l.marit. 29. §.ſex, ff.ad l.Jul. de adult.* continui mentio fit, *in l.adulter. 5. C.de adult. in l.final. C. de temp. in integ. reſtit. in l.genere, 8. verſic.1. ff.de his qui notant. infamia, §. qui autem, Inſtitut. de excuſat. tutor. l.final. Cod.de dolo, l.4. ff.de uſucap.* utilis autem mentio fit *in l.in annos, ff.de calumniat. l.ſciendum 19. §.tempus, l.cum lex 55. ff.de ædilitio edicto, l.1.ff.de juris, & facti ignor. l.2.ff. quis ordo in bonor. poſſeſſ.* videamus, quomodo accipiatur tempus in præſenti præſcriptum, cùm plurimùm interſit, an continuum ſit, an utile: nam illud perpetuò currit, neque excipitur ab eo aliqua dies prætextu feſti, aut abſentiæ, infirmitatis, aut alterius juſti impedimenti: ab utili autem excipiuntur dies, quibus juſta cauſa, aut impedimento detentus quis agere non poteſt, de quibus *in l.1.ff.de diverſis, & temporalibus præſcript.* notarunt Cujacius *lib.2. obſerv. c.6.* Sfortia *tract. de in integrum reſtit. p.1.qu.19. art.3.* & tempus continuum ignorantibus currit, *dicta leg.genero, verſic.1.* & dicendum eſt tempus hoc aſſignatum à Concil. Later. eſſe utile, non continuum, & non à die vacationis, ſed à die ſcientiæ vacationis computari, *cap. quia diverſitatem, de conceſſ. præbend. Clem. unic. eodem tit.* argumento legis finalis *in fine, ff.quis ordo in bonorum poſſeſſ.* Docent Lambert. *de jurepatr. p.2.q.1. art.8.nu.1.* Flores de Mena *l.1.q.4.n.8.* Barboſa *alleg.58.n.7.& allegat.126.n.42.* Cùm enim hoc devolutionis jus ſit introductum in pœnam negligentis conferre, ut coerceatur ejus negligentia, quæ abſque ſcientia dari non poteſt, *cap.2. de conſtit. cap. cum voluntate, de ſenten. excomm.* rectè aſſerimus hoc tempus ſemeſtris eſſe utile, & non computari à die vacationis, ſed à die ſcientiæ. Nec obſtat ſi dicas, in dubio, cùm tempus à jure præfinitum eſt, non utile, ſed continuum judicari, *l.nunquam §.1.ff.de uſucap. l.1.§.dies 7.ff. quando appellandum, l.capite 25.ff.ad l.Juliam de adult. l.4.ff.de pœnis, l.ultim. §.quoties, ff.de public. l.Thais 41. §.infra, ff.de fideicommiſſ. libert. leg. ultim. C.de dolo, l.ultim. C.de tempor. in integr. l.ſervus 14. §.ultim. juncta l.4. §.ſi Stichus, ff.de ſtatu liberi:* docent Tiraquellus: *de retract. gloſſ.11.§.1.n.28.* Donellus ſibi contrarius *lib.5. comment. cap.21.* Oſualdus *lib.1. Donelli, c.18.litt.D.* Franciſcus de Amaya *lib.1. obſerv. c.18.nu.5.* nam licèt in his juris locis tempus continuum, non verò utile judicetur; in aliis tamen juris utriuſque teſtimoniis contrarium deciditur, utile videlicet, non continuum tempus exiſtimari, ut *in l.1. §.annus 39. ff. de vi, & vi, l.3. C.de ædilitiis, l.ſciendum, §.ult. ff.de ædilitio edicto, l.ſi cum exceptione 12. §.poſt annum, ff. quod metus cauſa, l.interdum 19. ff.de minoribus, l.3.ff. de calumniatorib. l.2.ff. quis ordo in bonorum poſſeſſione, l.1.ff.de diverſis, l.3. in fine, ff.de accuſat. l.ſi hæreditas 28. ff.de ſtatu liberi, l.ſi in diem 46.ff.de condit. & demonſtr. l.quamdiu 6. C.qui admitti, Authentica Niſi, C.de bonis matern. l.ultim. in princip. C. de jure deliber. leg.in rebus 50. C.de jure dot. l.1.C.de annali except. c. computationi, de appellat. cap.1.de in integr. reſtit. lib.6.* docet Goveanus *lib.1. variar. cap.10.* pro quorum textuum conciliatione diſcrimen eſt conſtituendum inter eum caſum, in quo præſcriptum eſt tempus à lege in odium negligentis; & inter eum, in quo præfixum eſt in alicujus gratiam. Primo caſu tempus utile eſt; ſecundo verò continuum: unde cùm ſemeſtre in Concilio Lateranenſi aſſignatum ſit præfixum in odium negligentis, utile judicatur, ut poſt claſſicos *in cap. ſtatutum 3. de præb. in 6.* docet Barboſa *d.alleg.126. nu.44.* qui etiam ſatisfacit deciſioni textus *in d.cap. ſtatutum,* qui ſupradictæ doctrinæ opponi ſolet.

12 Hoc tempus non currit impedito. Deinde circa hoc ſemeſtre ſciendum eſt, non currere impedito, & ſic ob negligentiam inferioris legitimè impediti jus non eligendi devolvi ad ſuperiorem, *cap.ne pro defectu 41. cap.fin. de elect. cap.1. hoc tit. in 6.* docent plures relati à Barboſa *in d.cap. quia 5. & alleg.38.* Petrus Gregor. *lib.27. ſyntag. c.9.n.31. & de elect. cap.13. num.12.* Flores de Mena *lib.1. variar. c.3.n.6.* Salgado *de protect. l.3.c.9.n.42.* Suar. *2.tom. de relig. l.4.c.5.n.33.* Tambur. & alii relati à Hieron. Garcia *tom.2. polit. regul. fol.22.* vulgò enim traditum eſt, contra impeditum agere, nec tempus, nec præſcriptionem currere, quia nihil eſt, quod illi imputari valeat, *cap.1. cap. cum nobis, c. ex tranſmiſſa, de præſcript. l.1. §.fin. C.de annal. except.* unde in præſenti caſu, ceſſante cauſa negligentiæ, propter quam inducta fuit privationis pœna, ceſſare debet Concil. Later. diſpoſitio. Unde nunquam reſtitutio in integrum datur contra lapſum hujus termini, quia ſi adeſſet juſta cauſa reſtitutionis, impediretur curſus ipſius temporis, ſive ſiſteret, ut conſiderat Gutier. *lib.1. canonic. qu.28. nu.6.* Dixi ſuprà, tempus hoc à die ſcientiæ, ſeu notitiæ computari, quod procedit remotis omnibus impedimentis, tam juris, quàm facti, quæ de ſemeſtri computantur, modò culpa non ſit ordinata ad caſum impedimenti: Pinellus *in authent. niſi triennale, num.46. C. de bonis matern.* Gutier. *ubi proximè nu.8.* ſed ex ſe, & ex natura ſua, & à communiter accidentibus ſit ordinata, Barboſa *dict. alleg.126. num.49.* Menochius *caſu 182. num.47.* Valenzuela *conſil.4.n.71.* Multò magis dicendum erit, tempus hoc non currere, ſi per dolum immediati collatoris factum ſit, quominus inferior non eligeret, *cap. poſtulaſti 15. de conceſſ. præbend.* ubi Barboſa, *& alleg.126. nu.84.* ne ex culpa ſua commodum reportet, Gonzal. *ad regul.8.§.3. proœmiali, ex nu.38.* Menochius *de arbitr. caſ.182. nu.50.* Rectè tamen notat Pinellus *ubi ſuprà, num.47.* in hoc caſu non agi de præſcriptione, cujus effectus eſt tollere jus in futurum; ſed tantùm de ſiſtendo curſu temporis præfiniti ad factum gerendum, ut non currat, ut decomputetur, propter impedimentum juris aut facti: quæ doctrina ortum habuit ex præclaris deciſionibus legis 2. *§.ſi quis in judicio,* legis 4. *§.illud, ff.ſi quis cautionibus,* legis *qui contractus, ff.de re militari.*

13 Impugnatur tradita doctrina. Sed hæc doctrina impugnatur ſequenti conſideratione; nam impeditus, licèt per ſe eligere non poſſit, poteſt tamen procuratorem conſtituere ad eligendum, *cap. quia propter, §.abſentes, de election.* docent Tambur. *to.1. de jure Abbat. diſp.5.q.4.* Laym. *lib.4. ſumm. tr.2.c.12.n.4.* plures apud Garciam *to.2. polit. regul. tr.9.diffic.2.dub.5.* ergo illi imputandum eſt, cur non eligeret. Accedit, nam patrono impedito, quominus poſſit eligere, ſeu præſentare, currit tempus à jure præfixum, *cap.3. cap. cum per te, 27. de jurepatr.* ubi cùm patronus ob litem conteſtatam ſuper jurepatronatus eſſet impeditus, quominus poſſet præſentare, illi currit tempus, & ſuppletur ab Epiſcopo negligentia: igitur impeditis currit tempus ad eligendum aſſignatum. Facit tandem textus *in cap.3. de election. in 5.compil.* cujus verba, & interpretationem ſuprà adduximus *in cap.fin. de elect.* Sed primæ difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, impedimentum in eligente poſſe oriri ex facto, aut ex jure: ex facto, veluti ex abſentia; ex jure, veluti ſi ſit excommunicatus. Utroque caſu non currit tempus impedito, quando neque per ſe, nec per procuratorem poteſt eligere: ſi autem per

ſe,

Digitized by Google

ſe, aut per procuratorem eligere valet, currit tempus, quod nos utique ſatemur. Nec augmentum difficultatis refragatur; reſpondendum enim eſt, magnam differentiam verſari inter jus eligendi, & jus præſentandi; oam in jure eligendi non currit tempus legitimè impedito, etiam prætextu litis motæ; quia non poteſt negligens dici is, qui agit, & litigat, *l. contra mores, C.de inofficioſo teſtam. c.cùm dilectus, de conſuet. cap.2. de in integrum reſtit. cap.ex parte, de arbitris:* probant ordinarii repetentes *in d.cap.3. de jurep.* Aliud autem ſervatur in jure præſeotandi, *d.cap.cùm per te* 27. Ratio differentiæ ex eo provenit, quia jus eligendi provenit à jure communi, *cap.1. de elect.* jus verò præſentandi ex mera gratia, *c.decernimus*, 16.q.7. *cap.2.de jurepatr.* contta ſummom jus, de quo *in cap. noverint*, 10.q.1. *cap. omnes* 16.q.1. unde mirum non eſt, quod faciliùs admittatur jus præſentandi, quod eſt accidentale, quàm jus eligendi, quod eſt naturale, argumento textus *in leg.3. ff. de tutelis, l.ejus* 34. *§.militiæ, ff.de teſtam. militis*; cùm quælibet res de facili revertatur ad ſuam naturam, *l.ſi unus, §.pactum, ff.de pactis*; nnde cùm juſpatronatus inductum ſit contra juris regulas, ex quibus præſentatio in omnibus Eccleſiis ſuæ diœceſis ſpectat ad Epiſcopum; ideò hoc jus faciliùs amittitur, & revertitur ad jus commune, etiamſi ob litem conteſtatam impeditus ſit patronus. Aliæ etiam rationes expendi poſſunt, quas adducimus *in cap.1. de jurepatr.*

14 Devolutio fit ipſo jure. Elapſo prædicto ſemeſtri, quod de momento ad momentum eſt computaodum, ut ſtatutum eſt in aliis terminis à jure aſſignatis, nt in decennio ad appellandum præfixo, *cap.cùm dilectus* 32.*de elect. c.concertationi, de appell. in 6.* & ad apoſtolos petendos, *cap.de eo de appell.* in menſe aſſignato beneficiis vacantibus in Curia, *cap.ſi autem, de præben. in 6.* in confirmatione electionis petenda, *c.cùm ſi1, c.cupientes, de elect. in 6.* in duobus menſibus Epiſcopo ægrotanti aſſignatis *in c.1.5.q.4.* in anoo ad profeſſionem præſcripto *in cap.2. c.ſtatuimus, de regul.* & aliis congeſtis à Ciron. *ad tit. de præſcript.* Elapſo igitur prædicto ſemeſtri, ſtatim abſque ulla ſententiæ prolatione elector negligens privatur eligendi facultate, *c.2.& ult. hoc tit.* Hoſtienſis *in ſumm. hujus tit. nu.7.* uude electio ab ipſo poſteà facta, nullius momenti eſt, ex generali regula, *Ea, quæ fiunt de regul.jur. in 6.* Barb. *d.alleg.*126.*n.*56. qui hujus doctrinæ varias ſubjicit limitationes, intet quas eam ab omnibus receptam invenio, videlicet, etiam elapſo ſemeſtri poſſe electorem Eccleſiam unire; quia diverſum eſt uoire Eccleſiam, ac eam conſerre. Rebuff. Azor, & alii congeſti à Barb. *ubi ſup.nu.*63.

15 Hæc devolutio fit gradatim. Deinceps ſciendum eſt, hoc jus eligendi, quo inferiores privantur in pœnam negligentiæ, devolvi ad ſuperiotem gradatim, veluti ab Epiſcopo ad Archiepiſcopum, & ſic deinceps uſque ad R. Pontificem: diſtinguendi tamen ſunt in præſenti aliqui caſus. Primus eſt, cùm negligens eſt patronus in præſentatione, tunc enim devolvitur jus præſentandi ad eum ſuperiorem, cui jus inſtitutionis, ſive collationis ſpectat, *c. unic. de jurepat. in 6.* Valenſis *d.tit.*20.*n.*8. unde ſi ad alium, quàm Epiſcopum ſpectet iuſtitutio, ad eum devolvitur jus præſentandi: docent Barb. *ubi ſup. nu.*65. Dartis *de benef. cap.5.* quod procedit ſive patronus ſit laicus, ſive clericus, ſeu perſona regularis; ſemper enim ad ordinarium collatorem devolvitur jus præſentandi, *ex noſtro, c.2. & Clem.un. hoc tit.* ſed ſi beneficium ſit regulare, & præſentatio ſpectet ad communitatem regularem, devolutio fit ad ſuperiorem regularem, ut ex dicta Clem. unica deducunt Petr. Greg. *lib.17. ſyntag. c.9.n.8*, Barb. *3.p.alleg.126.n.66.* Valenz. *conſ.*103.*n.*42. Secundus caſus venit, cùm inferior Epiſcopo, non tanquam patronus, ſed aliquo jure ſpeciali, ant privilegio muuitus eligere valet; tunc enim eo negligenre, ad Epiſcopum jus eligendi devolvitur, ſi ille negligeos ſubditus ſit; ſi verò exemptus reperiatur, ad R. Pontificem fit devolutio, ex noſtro *cap. licèt*, niſi fortè Epiſcopus non ſua, ſed Apoſtolica auctoritate procedat, *Clem.un. hoc tit.* docet Lother. *ubi ſup.n.*68. Tertius caſus conſideratur, cùm electio competit Capitulo Eccleſię Cathedralis, nt in plutibus Eccleſiis privilegio, ac conſuetudine introductum eſt: quo caſu negligente Capitulo, electio devolvitur ad Epiſcopum, qui eſt immediatus ſuperiot, *c.poſtulaſti, de conceſſ. præb.* Nec intereſt, quod etiam Epiſcopus, ut Canonicus intereſſe poſſit hujuſmodi electioni; adhuc enim ad ipſum devolvitur jus eligendi, *ex d.cap. poſtulaſti*: ſed ſi ad ipſum Epiſcopum, & Capitulum ſimul ſpectet electio, tunc negligente Capitulo devoluitur electio ad Metropolitanum, non verò ad Epiſcopum, quia cùm eo caſu unum corpus cenſeatur, negligentia utrique imputatur, *c.novit, de his quæ fiunt à Præl.* Non idem procedit, cùm ob ſuſpenſionem, qua ligati ſunt Canonici ipſius Capituli, eligere non poſſunt, quia tunc electio devolvitur ad Epiſcopum, *cap. un. ne ſede vacant. lib.6.* Quartus caſus contingit, cùm electio ſpectat ad Epiſcopum tantùm; & diſtinguendum eſt, cùm electio ſpectat ad ipſum proprio jure, & cùm ſpectat jure ſingulari. Si proprio, & ordinario jure, eo negligente, ad Capitulum electio devolvitur, *c.2.de conceſſ. præb.* ob rationem communionis, quæ inter Epiſcopum, & Capitulum datur, niſi Epiſcopus exemptus ſit, quia tunc ad R. Pontificem jus eligendi devolvitur; textus expreſſus *in noſtro cap. licèt*: ſi autem jure ſpeciali electio ad Epiſcopum ſpectet, ejua negligentiam non Capitulum, ſed immediatua ſuperior ſupplet. Barboſa, Dartis, & Valenſis *ubi proximè*, qui alios caſus proſequuntur.

His ſuppoſitis ratio noſtræ concluſionis ex eo provenit, ne defectu Paſtoris Eccleſia in ſpiritualibus, & temporalibus grave damnum patiatur. In ſpiritualibus grave damnum patitur, ſi lupus tapax gregem dominicum invadat; ſi enim Paſtor abſit, incurſionibus variis ſuppoſita eſt Eccleſia, cùm Prælati officium ſit gregem ſibi commiſſum, & omnium vitam explorare, divina docendo, nt inquit Apoſtolas. In temporalibus ſimiliter, ne Eccleſia damnum ſentiat amiſſione rerum: quare ſex menſes aſſignati fuerunt à Patribus Concil. Later. ut quilibet eligeret Prælatum, aliàs negligens judicaretur; tempus enim ſex menſium ad negligentiam arguendam, & probandam ſolet pręſcribi, *c.ex tua, de cleric. non reſid. l.1.C.de dilationib. l.ſancimus, C.de appel.* & quia elapſo prædicto ſemeſtri electores ipſo jure privati ſunt facultate eligendi, ideò ſi poſteà eligant, nullius momenti eſt electio: & quia eorum negligentia per nullum alium rectiùs poteſt ſuppleri, quàm per immediatum ſuperiorem, *d.cap.ne pro defectu*; ideò ſtatutum eſt, ſuperiorem immediatum debere ejus negligentiam ſupplere, & eo etiam negligenre per ſemeſtre tempus, alium immediatum ſuperiorem poſſe conferre beneficia vacantia. Faciunt etiam aliæ rationes adductæ *in capit. ne pro defectu, de election.* 16 Ratio decidendi.

Neque difficultates ſuprà expenſæ adverſantur. Non prima, cui ſatisfaciendum eſt ex ſuprà traditis *in c.ne pro defectu*. Non ſecunda, ubi dicebamus moram purgari poſſe in omnibus obligationibus faciendi. Nam reſpondetur, in noſtro caſu moram emendari non poſſe: tum quia elapſo ultimo momento ſemeſtris, abſque ulla interpellatione electio devoluta eſt ad ſuperiorem; quare non poteſt per moræ emendationem redire ad negligentem, ne pręjudicium ſuperiori irrogetur, cui ratione devolutionis quæſitum fuit jus eligendi. Tum quia certum juris principium eſt, quod ubi dies, & pęna à lege, vel ab homine apponuntur, non admittitur moræ emendatio, ſed pœna elapſo die ſtatim committitur, *l.ad diem* 77.*ff.de verb. oblig. l.trajectitię*, 23.*ff.de oblig. & act. l.magnam* 13. *C.de contrah. ſtipul. l.2.C.de jure emphyt.* docent Ferret. & Pichar. *ubi ſup.* Unde cùm in noſtro caſu elapſo tempore, pęna privationis ſtatim ſequatur, non poteſt per morę emendationem evitari. Nec obſtant textus *in d.cap.litteras*; nam ibi ex diſpenſatione R. Pontificis ſuſtinetur collatio elapſo ſemeſtri ſacta, quæ juxta juris rigorem nulla erat. Nec tandem tertia difficultas refragatur: nam quando devolutio fit ex cauſa delicti, quia indignus electus eſt, vel quia non eſt ſervata forma capitis *quia propter, de elect.* diſtinguendum eſt, an omnes ad quos ſpectabat electio, peccaverint, an pars tantùm. Si omnes, io Eccleſiis Cathedralibus abrogata conſtitutione textus *in c.cùm in cunctis*, electio non ad proximum ſuperiorem, ſed ad R. Pontificem devolvitur, *ex d.c.quamquam, de elect. in 6.* in inferioribus verò Eccleſiis viget adhuc conſtitutio text. *in d.c.cùm in cunctis*. Secundò verò caſu penes eos, qui non peccaverunt, jus eligendi reſidet, *c.gratum de poſtul. Prel.* 17

Sed adhuc ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in cap. conſtitutum* 22.7.*q.*1. io illis verbis: *Quod ſi neglexerit, anno expleto interventor alius tribuatur*. In quibus verbis Patres Concil. Carthag. ſupponunt, tempus electionibus pręſcriptum eſſe annum, non verò ſemeſtre; & per negligentiam in eligendo noo devolvi jus eligendi ad ſuperiorem. 18

rem. Pro hujus textus vera interpretatione ſciendom eſt, ju eo agi de interventoribus, ſive interceſſoribus, qoi olim aſſiguabantur Eccleſiis viduatis, ne detrimentum paterentur, & ut futuri Prælati electiouem curarent, à quibus jus commendarum originem ſumpſiſſe, jam docuerunt Renatus Chopinus *lib.1. monaſt. tit.2.n.6.* Lantdmet. *de veteri cleric. & monach. l.2.c.54. in fin.* de eis egi *in c. ne pro defectu*, in ratione dubitandi *de elect.* Jubent ergo Patres, & ſtatuunt in eo rextu, quod ſi forſan Eccleſiam vacare contigerit diotiùs, non ultra annum interceſſor protrahatur, ſed eo remoto, alius apponatur: non tamen negant Patres, per hoc tempus devolvi jus eligendi ad ſuperiorem, ſed tantùm ſupponunt, Eccleſiam diutiùs vacaſſe. Alia dabimus *in cap.2. de conceſſ. præb.*

T I T U L U S XI.

De temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum.

C A P U T P R I M U M.

Alexander III. a *Bathon. Epiſcopo.*

SUbdiaconos *b* autem nulli niſi Romano Pontifici liceat in diebus Dominicis ordinare, quamvis Deo dicatas virgines conſecrandi, & minores ordines his diebus habeant licentiam celebrandi. Sabbato quidem Pentecoſtes non licet alicui ſacros ordines celebrare, cùm in ſequenti ſeptimana, recepta Spiritus ſancti gratia, celebrentur.

NOTÆ.

1 a BAthonienſi.) Ita legitur in prima collectioue, *ſub hoc tit. cap.1.* & poſt Concil. Later. *p.26.cap.25.* ubi reperitur his textus. Bathonien. diœceſis eſt in Anglia; cum enim Londini conventus Epiſcoporum celebraretur, decretum ibi eſt, nt Cathedra Epiſcopalis ex oppido parvo in Civitatem Bathoniæ transferretur, & ſic ab eo tempore civitas Bathoniæ Eccleſia Cathedrali decoratur: refert Polydorus Vergilius *lib.9. hiſtor. Angliæ.* Ejus Eccleſiæ Præſuli etiam reſcribit noſter Alexan. *in cap. de illis, & ſeq. de deſponſ. impub.*

b *Subdiac.*) Temporibus Alex. III. jam gradus Subdiaconatus ſacer erat, & inter majures numerabatur, *c.1.de Cleric. conjug.* dicemus *cap.à multis, de ætat. & qual.* 2

C A P U T II.

Idem a *Herforden. Epiſcopo.*

SAnè ſuper eo, quod moris eſſe dixiſti in Eccleſiis qnibuſdam *b* Scotiæ, & *c* Gnalgæ, in *d* Dedicationibus Eccleſiarum, vel Altarium, extra iejunia quatuor Temporum Clericos ad ſacros Ordines promovere: pru. t. ſignificamus, quod conſuetudo illa, utpote inſtitutioni Eccleſiaſticæ inimica, & deteſtabilis eſt, & penitus improbanda: & niſi multitudo, & antiqua conſuetudo terræ eſſet, taliter ordinati non deberent permitti in ſuſceptis ordinibus miniſtrare. Nam apud nos ſic ordinati deponerentur, & ordinantes privarentur auctoritate ordinandi.

NOTÆ.

1 a HErfordenſi.) Herfordia civitas eſt Britanniæ, cujus Preſul ſubeſt, ot ſuffraganeus, Archiepiſcopo Cantuarienſi, ut referunt Polydorus Vergilius *libr.1. hiſtor. pag.8.* Carolos à S. Paulo *in geograp. ſacræ pag.166.* Cujus Eccleſiæ Epiſcopo reſcribit Alexaud. *in præſenti, & in cap. ſequenti, & in cap. intelleximus, de officii deleg. c.1.de dolo, c.ſignificavit 48. de appell. c.2. de Clericis conjugat. cap.ex litteris 7.de jurepatr.*

b *Scotiæ.*) Scotia antiqua Caledonia dicta, magnæ Britanniæ pars Borealis eſt: Romanis ſubjectam non fuiſſe ex eo cognoſcitor, quod nulla ejus mentio fit in notitia civili. Evangelii luce illuſtraram fuiſſe ſub Cœleſtino Papa teſtantur Proſper Aquitanicus *ann.434. in chron.* ibi: *Ad Scotos in Chriſtum credentes ordinatur à Papa Cœleſtino Palladius, & primus Epiſcopus mittitur.* Beda *lib.1. hiſtor. Angliæ, cap.13.* ibi: *Anno Dominicæ Incarnationis vigeſimo quadringenteſimotertio, Theodoſii Junioris anno Imperii 8. Palladius ad Scotos in Chriſtum credentes à Pontifice Romanæ Eccleſiæ Cæleſtino primus Epiſcopus mittitur.* Plura de ejus provinciæ origiue. & progreſſu tradunt Boetius Lesleus, & Gregorios Buchananus *in ſuis hiſtoriis Schoticis*, Rogetius *in Annal. Anglicis*, Gnillelmus Candenus *in deſcriptione Scotiæ.* Eccleſia Scotiæ, licèt aliquando ab Eccleſia Romaua diviſa fuerit propter celebritatem Paſchæ, & uſum tonſuræ, nt refert Baronius *ann.699.* tamen ad unitatem Eccleſiæ jam diù revocata fuit.

c *Gnalgæ.*) Legendum eſt *Ubaliæ.* Ubalia enim eſt tertia pars inſulæ, juxta ombilicum Angliæ, habet quatnor ſedes Epiſcopales, ut refert Vergilios *lib.1. hiſtor. Angliæ, pag.8.* Iuter Ubaliam & Angliam terminum facit Herefordienſis civitas; unde rectè in præſenti caſu commiſſum fuit Epiſcopo Herefurdienſi examen conſuetudinis, quæ invaluerat in Scotia, & Ubalia. 3

d *Dedicationibus.*) Dedicatiunes Eccleſiarum, quæ communiter Encenia dicuntur, Paulus Diaconus *in Juſtin.* Niceph. Calixtus *l.17.hiſt.c.27.* accepta voce ab Hebræis, apud quos ſimiles feſtivitates Encenia dicebantur, de quibus Dartis *in c.1.de conſecr. diſt.1.* & altarium, non ſolùm proprio die celebrantur, verùm, & quotannis Dedicationis ſolemnitas debet celebrari, *c.ſolemnitates 16.de conſecr. diſt.1.* Cuncil. Mogunt. ſub Carolo Magno, *c.36.* Colunienſe 3. *part.9.c.11.* & in Martyrologio Gallicano, Rumanu, & Hiſpano paſſim recenſentur Dedicationes Eccleſiarum. 4

C A P U T III.

a Idem *eidem.*

DE eo antem, quod quæſivit, an liceat extra jejunia quatuor Temporum aliquos in Oſtiarios, Lectores, Exorciſtas, vel Acolytos, aut etiam Subdiaconos promovere: taliter reſpondemus, quod licitum Epiſcopis eſt Dominicis, & aliis feſtivis diebus unum, aut *b* duos ad minores ordines promovere: ſed ad Subdiaconatum, niſi in quatuor Temporibus, aut Sabbato ſancto, vel Sabbato ante Dominicam de Paſſione, nulli Epiſcoporum, præterquam R. Pontifici, liceat aliqnos ordinare.

NOTÆ.

1 a *IDem.)* Ità etiam habetur in Concil. Later. *p.26. cap.25. & in 2.collect. ſub hoc tit.*

2 b *Aut duos.)* Gloſſa in præſenti, quam ſequuntur, Sylveſter, & Innocentius in præſenti, exiſtimat non ſolùm duos, verùm plures poſſe ordinari, dummodò non fiant ordinationes generales.

COMMENTARIUM.

3 Concluſio probatur. EX his tribus deciſionibus ſequentem deducunt communiter Interpretes aſſertionem: *Sacri ordines tantùm quatuor jejuniorum Temporibus, & Sabbato antè Dominicam Paſſionis, & Sabbato ſancto conferri poſſunt; minores verò gradus, & virginum conſecrationes diebus Dominicis, & feſtivis: ſecus ordinatus ſuſpenditur; & qui ordinavit, punitur, non obſtante contraria conſuetudine.* Probant textus *in cap.1. diſt.55. cap. ordinationes, & per totam 75.diſt.* Concil. Cabilon. 2. ſub Carolo, *cap.23.* ibi: *Presbyterorum, Diaconorum, & cæterorum graduum inferiorum ordinationes ſtatutis temporibus fieri debere.* Urbanus II. in Concil. Claromont. *act.2. antè finem,* ibi: *Ne fiant ordinationes, niſi quatuor certis temporibus, & Sabbato mediante Quadrageſima, & tunc protrahatur jejunium uſque ad Veſperas, & ſi fieri poteſt, uſque ad craſtinum.* Gregor. II. *ad Clerum & populum Turingiæ,* ibi: *Ordinationes verò Presbyterorum, ſive Diaconorum, non niſi quarti, ſeptimi, & decimi menſis jejuniis; ſed & in ingreſſu quadrageſimali, atque media Veſpere Sabbati noverit celebrandas.* Synodus Romana ſub Zacharia, *can.11.* ibi: *In multis Conciliis hoc ſtatutum eſt, ut primi, quarti, ſeptimi, & decimi menſis Sacerdotum fieri debeant ordinationes; aliqui enim ex noſtris ignorantes annorum ſeriem, illicitam fecerunt ordinationem.* Zacharias Pontifex *epiſt.5. ad Bonifacium,* antè finem: *De ordinatione etiam Presbyterorum, & Diaconorum, cogente neceſſitate, & paupertate rogantium, non legitimis temporibus, & diebus à te promoveri, &c. Benè noſti, quod ſacri canones dicunt, quod aptis temporibus Sacerdotes ordinentur.* Concil. Carthag.3. *can.44.* Rothomag. ſub Joanne, *an.1072.* Leo Pontifex *ep.55. & epiſt.79. cap.1. & epiſt.87.* Trident. *ſeſſ.23. capit.4.* Conſonant lex 13.& 65. *tit.5.p.1.* alia juris teſtimonia congeſſerunt Anton. Auguſt. *in epit. juris, lib.28.tit.6.* Creſpetius *in ſumm. v. Ordines.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti, & lib.1. juris eccleſ. c.33. n.177.& de poteſt. Epiſc. alleg.17.* & ad Concil. Trid. *d.cap.4.* Vaſquez *3.par. in 3.diſp.246.c.5.* Severinus Binius *in notis ad epiſt. Calixti,* Bellar. *tom.3. tract. de jejuniis, cap.penult.* Suar. *de cenſuris diſp.31.ſect.1.nu.30.* Acunna, & I. Dartis *in d.75.diſt.* Petr. Gregor. *lib.4. partit. tit.4.c.2. & de beneficiis c.37.n.34.* Tamburin. *de jure Abbat. 2.tom. diſp.2. quæſt.17.* Diana *2.p.tract.15. reſol.28.* Vighel. *in meth. juris canon. pag.253.* Gibalin. *de cenſuris pag.481.* Garcia *in ſumm. pag.88.* Leander *tom.2. de ſacram. diſp.11. per totam.*

4 Impugnatur aſſertio variis rationibus. Hæc aſſertio ita illuſtrata ingentes patitur dubitandi rationes. Prima naſcitur ex facto Domini noſtri, quod vitæ noſtræ debet eſſe inſtructio, & exemplar, *c. ſignificaſti 4.de elect.* ſed legimus tantùm Dominum noſtrum Apoſtolos ſacris ordinibus initiaſſe quinta feria, nocte videlicet cœnæ majoris hebdomadæ: igitur tantùm ea die Presbyteri, & alii Eccleſiæ miniſtri ordinari valent. Fulcitur hæc conſideratio; nam quia Dominus eo die confecit chriſma, in alio non poſſunt Epiſcopi illud conſecrare, *c.presbyteri 94. c.omni 124.de conſecr. diſt.4.* Synodus Meldenſis *can.45.* Baſil. Legionen. *de confirm. cap.3.* Vicecomes *de ritibus confirm. cap.19.* Menard. *in notis ad Sacram. D. Gregorii, fol.65.* Igitur ſimiliter, quia Dominus ea nocte ſacramentum ordinis, non alio tempore, vel die inſtituit, nequit in aliis diebus adminiſtrari. Secunda ex eo oritur; nam gradus Epiſcopalis, & quatuor minores, non minùs ſpectant ad ſacramentum ordinis, quàm tres grados majores, ſive ſacri: ſed gradus Epiſcopalis, & quatuor minores quolibet die Dominico conferri poſſunt, *ex noſtro cap.1. c.quanto, 75.diſt.* docent Salcedo *in praxi, cap.26.* Bernal. *de Sacrum. diſp.46.ſect. 3.n.18.* Yſambertus *in 3.part. D. Thomæ, de Sacram. Ordin. diſp.1.art.3.n.6.* Hallier. *ubi ſuprà, c.2.ar.1.* igitur etiam gradus majores omnibus diebus Dominicis conferri valent. Tertia difficultas inſurgit adverſus eam partem deductam *ex cap.2. hoc tit.* in qua improbatur conſuetudo conferendi ſacros ordines in diebus feſtivis; nam conſuetudo Eccleſiæ Orientalis ſervatur, & admittitur, quæ introductum eſt, ut omnibus diebus indiſtinctè liceat majores ordines conferre, ut teſtantur Gloſſa *in c.cum ſecundùm, hoc tit.* Hallier. *ubi ſuprà, art.5.* & conſuetudine introduci poſſe, ut quatuor minores Ordines uno die contra juris diſpoſitionem conferantur, docetur *in cap.2. de eo, qui furtivè;* igitur conſuetudo Scotiæ, per quam introductum erat, ut in diebus feſtivis majores ordines conferri poſſent, obſervari debebat. Quartò adverſùs eam partem noſtræ concluſionis, deductum *ex cap.1. hoc tit.* ubi docetur omnibus diebus Dominicis Virgines conſecrari poſſe, obſtant textus *in c.devotis 20.q.1.* ibi: *Devotis Deo virginibus, niſi aut Epiphaniarum die, aut in albis Paſchalibus, aut in Apoſtolorum natalitiis ſacrum velamen minimè imponatur.* Et *cap. virgines, eadem quæſt.* & non ſunt conſecrandæ niſi in Epiphania, ac in Sabbato Paſchæ, & in Apoſtolorum natalitiis. Ex quibus expreſsè probatur, non licere omnibus diebus Dominicis virgines conſecrare.

His difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt ſupradicta aſſertio: pro cujus expoſitione primò ſciendum eſt, inter alia jejunia ab Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus in Eccleſia ſtatuta, recenſeri jejunium quatuor temporum, quod ab Apoſtolica inſtitutione provenire credimus, cùm nullo œcumenico Concilio ſtatutum reperiatur: de eo agitur *in c.1.* ubi loco eorum verborum, *quod ter,* legendum eſſe *quater,* jam notavit Baronius *ad ann.226. nu.25. & in cap.de jejunio, c.ſtatuimus, cum ſeq. 76.diſt. cap.ordinationes, 75.diſt.* Concilium Aurelian. *can.27.* aliàs 29. Gerundenſe *canon.2.* Cæſaraug. *can.2.* Troslejanum *canon.15.* Lemovicenſe *act.2.* Damaſus *in vita Calixti,* Leo *ſerm.1. de jejunio,* Iſidorus *lib.1. de divin. offic. cap.37. 38. & 39.* & alii Patres, tam Latini, quàm Græci, relati ab Antonio Auguſtino *in epit. juris, lib.21. tit.19.* Bellarm. *tom.3. controv. tit. de jejun.* Vinio *in notis ad epiſtol. Calixti Papæ.* Quod jejunium à Judæis jam obumbratum, & obſervatum fuit; ſiquidem illi jejunabant quatuor temporibus, quæ incidebant in menſibus quarto, quinto, ſeptimo, & decimo: ideſt, juxta interpretationem D. Hieron. quæ habetur *in cap.jejunium, 76.diſt.* in menſes Julium, Auguſtum, Octobrem, & Januarium, quia cùm apud eos annus inciperet à menſe Aprilis, quartus menſis erat Julius. In his ergo menſibus jejunabant Hebræi: quarto, quia Moiſes quarto menſe tabulas legis fregit, *Exodi c.32.* quinto, quia eo menſe propter ſeditionem populi exploratores terræ Promiſſionis juſſi ſunt montem non aſcendere, *Num. c.34.* deinde quia eo menſe à Tito templum ſubverſum eſt: ſeptimo quia eo menſe occiſus eſt Goliath, & reliquit Hieruſalem diſſipari, *Hieremiæ, cap.52.* Decimò tandem, quia tunc Ezechiel in captivitate poſitus, audivit: *Et cunctus populus captivorum, quinto menſe templum eſt ſubverſum,* ut habetur *Ezechielis cap.33.* Igitur ne Judæis remiſſiores viderentur Chriſtiani, Eccleſia inſtituit jejunium quatuor temporum, per annum diviſum, videlicet verno, æſtivo, autumno, & hiemali. Vernum eſt in Quadrageſima, incipit à quarta feria poſt quartam feriam Cinerum: hiemale poſt quartam feriam in tertia hebdomada poſt diem B. Luciæ: æſtivum poſt Pentecoſten: autumnale in menſe ſeptembris. Concil. Clarom. ſub Urbano II. *can.1. cap.ſtatuimus, 75.d.* & ſic cùm ſingulæ partes totius anni conſtent tribus menſibus illius, ita ſingula temporum jejunia tres complectuntur dies, quaſi ſingulis menſibus ſinguli dies jejunii adſcribantur, ut ſic quatuor temporum primitias Deo reddamus: exemplo petito à jejunio Ninivitarum, qui tribus diebus pœnitentiæ ac jejunio ſe dederunt. Alias hujus jejunii rationes tradiderunt ex Patrum teſtimoniis deductas Hallier. *ubi ſuprà, art.2.§.2.* ex Medicis petitas: Viringus *lib.5.de jejunio, cap.12.* Hæc autem jejuniorum tempora non eodem modo diſtribuebantur in omnibus Eccleſiis, referente D. Iſidoro *lib.1. de divinis officiis, cap.37.* Primum jejunium in die ſequenti poſt Pentecoſten, ſecundum octavo Cal. Octobris, tertium Cal. ipſis Novembris, quartum Cal. Januar. fiebant: in aliis etiam Eccleſiis diverſimodè obſervabantur, *c.conſtitutum, 75. diſt.* Et licèt hoc jejunium à principio fuiſſet voluntatis, poſteà tamen fuit neceſſitatis, quo modo accipiendi ſunt textus *in cap. jejunium, 75.diſt.* Concil. Aurelian. *can.27.& 29.* Turonenſe 2. *can.13.* D. Hieronym. *in epiſt. ad Marcellam,* junctis Hallier. *ubi ſupr.* Bellarm. *tom.3. controv. tract. de bonis operib. l.2.c.19.* Jo: Dartis *in d.75.diſt.* 5 De jejunio quatuor temporū.

6 *De temporibus ordinationum.* Secundò ſciendum eſt, primis Eccleſiæ temporibus hęc ordinationum tempora obſervata non fuiſſe; nec enim Apoſtoli, Epiſcopive ab eis per civitates conſtituti hæc tempora obſervarunt; immò nec ſummus Pontifex alio menſe, quàm Decembri ordines celebrabat. Poſteà Simplicius I. & Felix III. menſe Februario; Leo III. menſe Martio, & ſic alii relati ab Hallierio *ubi ſuprà*, §.3. Joann. Dartis *in d.75.diſt.* ordinationes fecerunt. Tandem ſtatuta fuerunt tempora quatuor jejuniorum, Sabbatum antè Dominicam Paſſionis, & Sabbatum ſanctum Paſchæ, ut teſtatur Amalarius *lib.2. de offic. cap.*1. Rabanus Maurus *lib.2. de inſtit. cleric. cap.*24. Micrologus *in obſerv. cap.*24. *&* 25. Honorius *in gemma animæ*, *l.*1.*c.*155. in his enim tantùm temporibus majores gradus conferri poſſunt, minores autem omnibus diebus feſtivis, *cap.quod à Patribus*, *cap.fin.* 75.*diſt.* Quibus tamen diebus, & qua hora Ordines conferri debeant, dicemus *in cap. litteras*, *hoc tit.*

7 *De pœnis ordinati extra tempora.* Tertiò præmittendum eſt, ordinatum extra prædicta tempora ſuſpendi ab executione ordinis ita recepti, *cap. ſanè*, *hoc tit.* ubi depoſitionis vocem ita interpretatur Gloſſa, cujus ſuſpenſionis diſpenſatio reſervatur Sedi Apoſtolicæ *in cap. cum quidam*, *hoc tit.* ſed poſteà Gregorius IX. *in cap. conſultationi*, *hoc tit.* conceſſit Epiſcopis, ut poſſint diſpenſare cum hujuſmodi ordinatis in exercitio ordinis recepti; non verò, ut ad altiorem gradum aſcendant. Majolus *de irregul. lib.*3. *cap.*24. *num.*9. Diana 5.*part. tract.*4. *reſol.*193. Et licèt jure communi inſpecto non conſtaret apud Interpretes, an hæc ſuſpenſio ipſo jure incurreretur, tamen poſt conſtitutionem Pii II. quæ incipit, *Cum ex ſacrorum*, certum eſt ita ordinatos ſuſpenſionem incurrere ipſo jure, & poſteà celebrantes irregulares fieri; ait enim Pontifex: *Quod omnes & ſinguli, qui abſque diſpenſatione canonica, aut legitima ſcientia, ſive extra tempora à jure ſtatuta, ſive ante legitimam ætatem, vel abſque litteris dimiſſoriis ad aliquem ex ſacris ordinibus ſe fecerint promoveri, à ſuorum ordinum executione ipſo jure ſuſpenſi ſint; & ſi hujuſmodi ſuſpenſione durante in eiſdem ordinibus miniſtrare præſumant, eo ipſo irregularitatem incurrant.* Quæ verba latè exponunt Salcedo *in praxi*, *cap.*42. Hallier. *ubi ſuprà*, §.4. Navar. *conſil.*4. *in hoc tit. num.*4. Hanc tamen ſuſpenſionem non incurrunt religioſi extra tempora ordinati, ob privilegia illis conceſſa à Sede Apoſtolica, ut docent Diana *part.*4. *tract.*2. *reſol.*31. & 5.*part. tr.*3. *reſol.*57. Leander *tract.*6. *de ordin. diſp.*41. *quæſt.*28. Sed hodie poſt Concil. Trident. *ſeſſ.*23. *de refor. cap.*8. & *ſeſſ.*25. *de regul. cap.*12. ſublata eſſe prædicta privilegia, docent Suar. *de legib. cap.*17. *num.*8. Vaſquez *d.*3.*part. diſp.*246. *cap.*5. *num.*50. *& cap.*6. *num.*58. Hurtado *de ordin. diffic.*23. Etiam qui reſcriptum impetravit à Rom. Pontifice, vel ab ejus Nuntio, quod vulgò dicitur *Extra tempora*, poteſt tribus diebus feſtivis ordines majores ſuſcipere. Qui tamen dicantur dies feſtivi, in his, & minoribus ordinibus ſuſcipiendis, exponunt de ſacramento Ordinis ſcribentes.

8 *Traditur ratio decidendi.* His præmiſſis variæ à Doctoribus aſſignantur rationes, quare jejuniorum temporibus, & hebdomada antè Dominicam Paſſionis, ac Sabbato ſancto majores ordines conferantur. Honorius Auguſt. *in gemma animæ*, *lib.*4. *cap.*155. ita ait: *Miniſtri Eccleſiæ ideò in quatuor temporibus ordinantur, quatenus ſub quatuor Evangeliis Chriſto, & Eccleſiæ ſervire admoneantur. In Quadrageſima idcircò ordinantur, ut vitiis marceant: in vere ideò, ut virtutibus floreant: in ſeptimana Spiritus ſancti, & in æſtate ideò, ut ſint ſpiritu ferventes Domino ſervientes: in autumno, & in feſto Tabernaculorum ideò, ut mundo moriantur, & cum Chriſto in virtutibus renaſcantur.* Alias noſtræ concluſionis rationes ex Amalario, & Dionyſio refert Hallier. *ubi ſuprà*, §.5. quibus ea adjungi poteſt; nam cùm inter cætera requiſita ordinationis illud præcipuum ſit, ut conferantur jejuniis, & à jejunis, & ut præcedant jejunia univerſalia, ut ſic Deus placatus optet meliores & ſelectiores in Eccleſia miniſtros; inde eſt, quod cùm hæc jejunia communia non niſi per Quadrageſimam, & quatuor tempora per annum obſerventur; ideò in his tantùm temporibus gradus majores conferri poſſunt. Et quia minores gradus, virginumque conſecrationes non æqualis dignitatis ſunt, ſiquidem inter gradus ſacros non recenſentur; ideò in eorum collatione non obſervantur prædicta tempora, ſed in quolibet die feſtivo conferri poſſunt. Et quia in eo debet quis puniri, in quo peccavit, *c. nullius*, *hoc tit. in* 6. ideò qui extra tempora à jure præſcripta ordines recepit, ab eorum exercitio ſuſpenditur, donec cum eo fuerit miſericorditer diſpenſatum.

Nec obſtant difficultates ſuprà adductæ; nam licèt verum ſit, Dominum noſtrum, Apoſtolos, & eorum ſucceſſores diverſis temporibus ordines celebraſſe; tamen Eccleſia potuit prædicta præfinire tempora: ſiquidem creſcente fidelium numero, & Eccleſiæ pace reddita, juxta poteſtatem legiſlativam, quam Dominus in Eccleſia reliquiſſe jam probavi in apparatu, potuit ſacris ordinationibus prædicta præfinire tempora. Nec quod dicebamus de conſecratione Epiſcopali, adverſatur; nam contrarium verius eſt, videlicet conſecrationem Epiſcoporum non omnibus diebus feſtivis, ſed tantùm Dominicis, præcedente jejunio poſſe fieri, *cap.*2. 62.*diſt. c.*1. *diſt.*75. Leo Pontifex *epiſt.*87. aliàs 89. *cap.*3. ibi: *Ordinatio Epiſcopi non paſſim, ſed die legitimo celebretur; nec ſibi conſtare ſtatus ſui noverit firmitatem, qui non die Sabbati veſpere, quod luceſcit in prima Sabbati, vel ipſo Dominico die fuerit ordinatus.* Plura Hallier. *ubi ſuprà*, *c.*2. *art.*1. Diana *part.*12. *de conſecr. Epiſc. reſ.*[illegible] Nec conſecratio Epiſcoporum comprehenditur ſub diſpoſitione textus *in noſtro cap.*1. quia in ea plerumque procedi ſolet ex ſpeciali Pontificis reſcripto, ut docet Diana *ubi ſuprà*. Nec obſtat tertia difficultas deducta ex uſu, & conſuetudine Græcorum, apud quos nullum tempus ſpeciale præſcriptum eſt, ſed quovis ordinatio fieri poteſt, excepto quadrageſimali, in quo tantùm diebus Sabbati, aut Dominicis gradus Presbyteratus, & Diaconatus conferri poſſunt. Ratio eſt, nam cùm jejuniorum tempore Miſſæ ſacrificium apud Græcos non celebretur, Concilium Laodicen. *canon.*48. & hoc ſacrificium requiratur in ordinatione, ideò tempore Quadrageſimæ tales gradus conferri non poſſunt. Alii verò, qui præſanctificato ſacrificio adminiſtrantur, etiam tempore Quadrageſimæ conferri valent; in hoc autem ritu & aliis ab Eccleſia toleratis, de quibus agemus *in cap.cum ſecundum*, *hoc tit.* diſſentiunt Græci à Latinis: quare in hac parte non rectè arguitur de una Eccleſia ad aliam. Nec etiam obſtat textus *in d.cap.*2.*de eo qui furtivè*. Nam licèt conſuetudine legitimè præſcripta introduci poſſit, ut quatuor minores gradus uno die ſimul alicui conferantur, non tamen moribus introduci valet, ut extra tempora ſtatuta majores gradus conferantur; nam primo caſu non ita læditur diſciplina eccleſiaſtica, ac ſecundo: unde non ita conſuetudo in uno, ac in alio inhibita reperitur. 9 *Diſſolvuntur difficultates.*

10 *Diſſolvitur quarta difficultas.* Nec tandem adverſatur ultima difficultas, deducta *ex cap. devotis*, 20. *qu.*1. pro cujus ſolutione ſciendum eſt, juxta antiquam Eccleſiæ diſciplinam, Virgines Deo devotas, ab Epiſcopis conſecrari, *c.perlectis*, 25.*diſt. cap.placuit*, 75.*diſt. cap.*1. 29.*qu.*2. Concil. Carthag.2. *can.*3. *Ab univerſis Epiſcopis dictum eſt, ut chriſmatis confectio, & puellarum conſecratio à Presbyteris non fiant.* Carthag.3. *c.*86. Vormat. *can.*6. ibi: *Presbyteris quamvis cum Epiſcopis plurima myſteriorum communis ſit diſpenſatio, quædam tamen auctoritate veteris legis, quædam novellis eccleſiaſticis regulis ſibi prohibita noverint. Conſecratio ergo, virginum benedictio, vel unctio Altaris à Presbyteris minimè fiat.* Sexta Synodus Trullana *can.*40. D. Hieron. *epiſt.*8. *ad Demetriad.* ibi: *Scio, quod ad precationem Pontificis* (id eſt Epiſcopi) *flammeum virginale ſanctum operuerit caput.* Et ad Oceanum *l.*2.*ep.*3. ibi: *Heri catechumenus, hodie Pontifex; veſpere in circo, nunc in altario; dudum fautor hiſtrionum, nunc virginum conſecrator.* Expreſſit, licèt paganus, Ammian. Marcell. *libr.*28. in fine: *Intentas tamen alias virgines chriſtiano ritu cultui divino ſacratas, cuſtodiri intactas, & religioni ſervire, ſolito more, nullo vetante præcepit.* Probant Anton. Auguſt. *lib.*4. *epit. jur. Pontif. tit.*67. Acunna *in c.quamvis* 4.*diſt.*68. Tamb. *de jure Abbat. t.*1.*diſp.*22.*quæſt.*6. Barb *de poteſt. Epiſc. alleg.*57.*n.*61. Cæſar *de eccleſ. hierarch. p.*1.*diſp.*6. §.3.*n.*18. Lantdm. *de veteri cleric. l.*1.*p.*2.*c.*11. Suarez *tom.*4. *de relig. tr.*9. *lib.*1.*cap.*21. Joan. Dartis *ad Decretum*, *in* 26.*q.*1. Et ſi aliquando Presbyteri conſecrabant virgines, ex declaratione Epiſcopi id faciebant. Concil. Carthag.3. *canon.*36. ibi: *Ut Presbyter inconſulto Epiſcopo virgines non conſecret.* Quo modo accipiendus eſt textus *in can.*4. *Concilii Rhegienſ.* Hæc autem Virginum conſecratio diebus ſolemnioribus fiebat, *c.Virgines*, *d.c.devotis*, 20.*qu.*1. D. Ambroſius *ad virg. lapſ. c.*5. *& in exhort. ad virgin.* ibi: *Venit dies Paſchæ, in orbe toto Baptiſmi ſacramenta celebrantur, velantur ſacræ virgines.* Sequentibus verò ſæculis poſt Gelaſium omnibus diebus Dominicis virgines velare permiſſum fuit, ut ex præſenti textu conſtat, & poſteà generali conſuetudine aliis etiam feſtivitatibus talis benedictio dari cœpit, ut probant Salcedo *in praxi*, *c.*26. Barboſa *lib.*1. *juris eccleſ. cap.*44.*n.*17. *& alleg.*27.*n.*54.

Feloaga

Feloaga *in c.1. de his, quæ vi, ratiocinio* 5. Cellotius *de hierarch. l.6.c.*11. Dartis *in diſt.26. qu.*1. & plura de hac virginum conſecratione, & de flammeis, ſeu velis illis impoſitis, congeſſerunt Germon. *lib.3. de ſacris immun. cap.*10. Caſas *d.diſp.6.§.3.* Eſpenceus *de voto continent. l.4.c.*1. Ephetenus *diſquiſ. monaſt. t.1.l.5.tr.9. diſquiſ.7.* Ambianas *ad Tertull. de velandis virgin. c.4.obſerv.*1. Julius Lavorus *de elect. c.24.* Barboſ. *lib.1. juris eccleſ. c.45.n.24.* Baron. *in martyr. die 7. Maii, pag.*195. & *ann.57.* Mendoza *lib.2. Concil. Illiber. c.*20. Voſſius *l.3. de vitiis ſerm. cap.*46. Menard. *ad D. Gregor. Sacram. pag.*210. Feloaga *in cap.1. de his, quæ vi,* Hallier. *de ſacris elect. 2.p.ſect.4. §.6.* & nos nonnulla dabimus *in cap. vidua, de regul.*

11 Exponitur Concil. Cæſarauguſt. 3. can. 1. Sed primò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in canon.1. Concil. Cæſaraug.*1. ubi ita Patres ſanxerunt: *In ſanctum, & ſatis venerabile Concilium reſidentibus nunciatum eſt nobis, eo quòd aliqui Pontifices regulam veritatis prætermittentes, Eccleſias, quæ à fidelibus pia devotione conſtruuntur, extrà diebus Dominicis conſecrent. Si ergo cùm quiſque noſtrum mortalium ad ſacerdotale promovetur officium, nullatenus patimur, ut in reliquis diebus, niſi tantùm Dominicis feſtivitatibus, ii qui honoris digni habentur officio, in ordine præficiantur eccleſiaſtico, quantò magis, ut deificata ſanctis templa, quæ ab hominibus fidelibus cenſentur honorificanda, ſine diebus Dominicis prohibeantur conſecranda? Cujuſque nos talium præſumptiones Pontificum, non ſolùm ſanctorum Patrum cohibere & prohibere ſententia, ſed propria deliberatione cenſemus: ut nulli penitus Pontificum, in quibuſcumque provinciis conſtitutis, amodò liceat, præter certis diebus Dominicis, Eccleſias ſanctas conſecrare.* Ex quo canone apertè deducitur, gradum ſacerdotii die Domiuico extra tempora jejuniorum conferri poſſe, contra hucuſque tradita. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, Patres in eo canone non agere de ordinatione Presbyteri, ſed de conſecratione Epiſcopi, quæ iu diebus Dominicis olim fiebat: immò & plerumque poſt acclamationem, & electionem Epiſcopi ſeqnebatur ejus ordinatio proximo die Dominico, *c. qui in aliquo, verſic. ſed nec ille, 51.d. c.2. diſt.62. c.2. diſt.75.* cujus ritus varias rationes adducunt Amalar. *lib.2. de eccleſ. offic. c.2.* Houor. Auguſtod. *in gemma animæ, l.1.c.189.* Ordo Romanus *tit. quo die conſecretur Epiſcopus*: iuter quas ea præcipua eſt, quia eodem die Apoſtoli dona Spiritus ſancti acceperunt; quare conſentaneum Patres Eccleſiæ cenſuerunt, eodem etiam die dominico Epiſcopos Apoſtolorum ſucceſſnres ordinari. Nec huic ſolutioni obſtant ea verba, *ad ſacerdotale promovetur officium*; ex quibus conſtat, in eo canone agi de ordinatione ſacerdotis. Nam plerumque in veteribus Eccleſiæ canonibus legimus, Epiſcopos ſacerdotes appellari, & eorum conſecratio, promotio ad ſacerdotalem diguitatem dicitur. Leo Pontifex *epiſt.87. Ordinatio Epiſcopi non paſſim, ſed die legitimo celebretur, nec ſibi conſtare ſtatus ſui noverit firmitatem, qui non die Sabbati veſpere, quæ luceſcit in prima Sabbati, vel ipſo Dominico die fuerit ordinatus; ſolùm enim majores noſtri reſurrectionis Dominicæ diem honore dignam judicavere, ut ſacerdotes, qui ſumuntur hoc die, potiſſimùm tribuantur.* Et *in d.cap. qui in aliquo*, dum agitur de Epiſcopo electo, & ordinato, dicitur, in ſacerdotem die Dominico fuiſſe conſecratum.

Secuudò præſeuti aſſertioni adverſatur Zacharias Pontifex *epiſt.12.* aliàs 13. *ad Bonifacium*, quæ incipit, *Benedictus Deus*, ubi poſt medium ait: *De ordinatione etiam Presbyterorum, & Diaconorum, cogente neceſſitate, & paupertate rogantium, non legitimis temporibus, & diebus à te promoveri, te in offenſionem incurriſſe inſinuaſti. Dicimus autem tibi, frater, ut benè noſti, quod ſacri canones docent aptis temporibus Sacerdotes ordinandos; attamen in eo, quòd à te propter zelum fidei actum eſt, à Domino Deo noſtro indulgentiam poſtulamus.* Ex quibus verbis depromitur, validè extra tempora gradus majores, Presbyteri videlicet, & Diaconi conferri. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt ex illis verbis; *cogente neceſſitate*, in quibus ſupponitur Bonifacium nb magnam neceſſitatem eos in Presbyteros & Diaconos ordinaſſe, quia alio modo Eccleſiis viduatis conſulere non poterat: moris enim fuit primis naſcentis Eccleſiæ temporibus, nt cùm aliquis ex laicali ſtatu, vel alio gradu inferiore, in Epiſcopum eligebatur, ne ejus ordinatio protelaretur non ſervatis legitimis temporibus, in tribus continuis diebus ordinari, ut de D. Ambroſio refert Paulinus *in ejus vita*, qni in ſingulis diebus ſingulos gradus, & intra octo dies conſecrationem Epiſcopalem accepit: idem de Raynaldo, & aliis referunt Greg. Turon. *l.6.c.9.hiſt.* Goſrid. *l.3.ep.*11. æquius enim Eccleſiæ proceribus videbatur conſecrationem Epiſcopi non protelari, quàm legitima ordinationis tempora expectare. Sequentibus verò ſæculis non ita facilè in his temporibus diſpenſabatur, nt patet *ex c.dilectionis, 76.d.* ex Carnot. *epiſt.*58. quia ut ait D. Bernardus *tract. de præcept. cap.*5. ibi: *Ubi neceſſitas non eſt, inconvertibilia maneant ſanctorum Patrum inſtituta.* 12 Explicatur Zacharias Pon.

Eadem etiam interpretatione lucem accipit textus *in c. in Parochia, 16.q.*1. ubi cùm Theodorus Pelagii Conſiliarius, ab eo petiiſſet Rufinum monachum Presbyterum ordinari in Baſilica S. Laurentii, quam quondam in ſua poſſeſſione fundaverat Pontifex, jubet Bono Epiſcopo, ut in proximo Sabbato Rufinum Diaconum ordinet, & dimidia hebdomada ad gradnm Presbyteri promovear. Ex quibus verbis apertè conſtat, non ſervatis jejuniorum temporibus poſſe majores gradus etiam conferri. Cui difficultati facilè ſatisfaciemus, ſi animadvertamus, juſta neceſſitatis cauſa motum Pontificem diſpenſaſſe, ut extra jejuniorum tempora poſſet Rufiuus in Presbyterum ordinari. Cùm enim Poutifex poſſit omni tempore majores gradus conferre, ex noſtro *cap.*1. ita & diſpenſare, ut alius Epiſcopus etiam extra tempora majores valeat gradus conferre. 13 Exponitur can. in Parochia, 16. q. 1.

Opponi etiam poteſt Concilium Claromont. ſub Urbano II. celebratum, cujus verba, & interpretationem dabimus *in cap. litteras, hoc tit.*

C A P U T IV.

a Alexander III. b *Valt.* c *Alban. Epiſcop. Vicario noſtro.*

EX tuarum litterarum tenore accepimus, quod N. clericus adeò deliquit, quod ſi delictum ejus publicum eſſet, ab ordine, quem ſuſcepit, degradaretur, & ampliùs non poſſet ad ſuperiores ordines promoveri. Verùm quoniam peccatum ipſum occultum & privatum fore dixiſti: f.t. per A. ſ.m.q. ei condignam pœnitentiam imponas, & ei ſuadeas, ut parte pœnitentię peracta, ordine ſuſcepto utatur, & eo contentus exiſtens, ad ſuperiores ordines ampliùs non aſcendat. Verumtamen quia peccatum occultum eſt, ſi promoveri voluerit, ei non potes, nec debes ratione aliqua prohibere.

N O T Æ.

1 a ALexander.) In ſexta collectione Raymundi tantùm legitur *Alexander III.* in prima autem collectione *ſub hoc tit. cap. fin.* legitur *Alexan. III. Vu. Alban. Epiſcop.* in Concil. autem Later. addnntur ea verba, *Vicario noſtro*; ex quibus omnibus inſcriptionibus reſtituo hujus textus epigraphen, & ejus ſecunda pars extat *in cap.3. de eo, qui cognovit conſanguineam.*

2 b *Valt.*) Valtero, ſive Galtero, qui ab Hadriano IV. creatus eſt Epiſcopus Cardinalis Albanenſis ann. 1854. floruit uſque ad annum 1177. fuit Alexandri III. in urbe Vicarius, ut refert Joann. Saresbarienſis *epiſt.234. ad Bartholomeum Oxon. Epiſcopum*, ibi: *Epiſcopus Albanenſis Domini Papæ vices agit in Urbe.* De eo Ughel. *tom.1. Italiæ ſacræ, in Alban. Eccleſ. num.*34.

c *Alban.*) Albanenſis Epiſcopatus eſt unus ex ſeptem Cardinalitiis, quorum Præſules ſunt Cardinales Eccleſiæ Romanæ, videlicet Oſtienſis, Sylvæ Candidæ, Portuenſis, Sabinenſis, Præneſtious, Tuſculauus, & Albanus: cùm enim in urbe antiquitus fuiſſent conſtructæ, & ordinatæ Eccleſiæ majores, in quibus Pontifex per ſe ſacra faceret, ex vicinioribus oppidis, ſeu civitatibus Pontifex accerſivit ſeptem Epiſcopos, ut per ſeptem hebdomadæ dies divina officia in eis celebrarent, ut refert Anaſtaſius Bibliot. in Stephano IV. *Hic conſtituit, ut omni die Dominico à ſeptem Epiſcopis Cardinalibus hebdomadariis, qui in Eccleſia S. Salvatoris obſervant, Miſſarum ſolemnia ſuper Altare B. Petri celebrarentur.* Notarunt Pambinus *de ſeptem Eccleſ. urbis, cap.*1. Cohelius *in notitia Card. cap.*5. 3

COMMENTARIUM.

4 Concluſio probatur. EX hoc textu, & ex *cap.fin. hoc tit.* qui ſpectat ad ſecundam partem hujus tituli *de qualit. ordin.* ſequens deducitur aſſertio: *Occultus criminoſus, præter homicidam, poſt pœnitentiam peractam in ſuſceptis ordinibus valet miniſtrare, & ad ſuperiores aſcendere; anteà tamen monendus eſt, ne miniſtret, & ne promoveatur.* Probant textus *in cap.fin. de furtis, cap.ex tuarum, de purgat. canon. cap. ferrum, cap. de his, 50.diſt. novell. 6. Juſtiniani, cap.1.* Illuſtraut Alphonſus de Caſtro *de leg. pœn. lib.2. cap.ultim.* Covarr. *lib.3. variar. cap.3. num.2. & in Clemen. ſi furioſus, part.1. §.1. & 2.par. §.3.* Avila *de irregul. 7.par. diſp.4. dub.7. concl.6.* plures relati à Diana *part.4. tract.2. reſol.93.* Gibalin. *de irregul. cap.5. confect.1.* Sauſay *in Panopl. part.1. cap.6. §.3.* Hallier. *de ſacris elect. lib.2. cap.2. art.1. §.2. & de hierarch. eccleſ. pag.272.* Suarez *de cenſuris diſp.48. ſect.1.* Acunna *in cap. presbyter, §.ſed illud, 50.diſt.*

5 Ratio decidendi. Hæc aſſertio valdè dubia redditur ſequenti conſideratione: nam certum eſt, irregularitatem non contrahi niſi in caſibus à jure expreſſis, *cap. penult. de ſenten. excommun.* ſed in nullo juris loco expreſſa reperitur irregularitas contra criminoſos publicos, & notorios, etiamſi delictum ſit ejus naturæ, ut depoſitionem mereatur, exceptis homicidio, iteratione baptiſmi, ſuſceptione ordinum poſt contractum matrimonium, uſurpatione ordinum, & violatione cenſuræ in exercitio alicujus gradus ſacri: unde ob enorme crimen depoſitione dignum, etiam notorium, non incurri aliquam irregularitatem, defendit Gibal. *de irregul. cap.5. confect.6.* igitur licèt in noſtro textu eſſet crimen notorium, & in judicio deductum, non deberet criminoſus arceri ab ordinibus recipiendis. Etiam ea pars aſſertionis, in qua docetur, criminoſum poſt pœnitentiam peractam poſſe in ſuſceptis ordinibus miniſtrare, neque ad altiores gradus aſcendere, difficilis redditur eo juris principio, quo docetur eum, qui in Eccleſia pœnitentiæ caput ſemel ſubdiderit, non poſſe neque in ſuſceptis miniſtrare, neque ad altiores ordines promoveri, *cap.pœnitentes, 50.diſt. cap.1.* junctis ibi traditis, *de bigamis non ordin.* igitur non rectè aſſerimus criminoſos etiam poſt pœnitentiam peractam poſſe ſacris ordinibus initiari.

6 Infamis eſt irregularis. Adhuc tamen defendenda eſt ſuprà tradita aſſertio, pro cujus vera expoſitione aliqua præmittenda ſunt. Et primò ſciendum eſt, ordinandum habere bonum populi teſtimonium, & ab omnibus irreprehenſibilem judicari, juxta illud Apoſt. 1. *ad Timoth. cap.3. oportet autem illum & teſtimonium habere bonum ab his, qui foris ſunt, ut non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli.* Plura tradit Hallier. *de ſacris elect. cap.2. art.1. §.1.* Unde apud omnes liquet, infamem infamia juris, aut facti canonica ſacris Ordinibus initiari non poſſe: quare infamia, quæ propter aliquod delictum ipſo jure, vel ex judicis ſententia naſcitur, impedit promovendum, *cap. in aliquo, cap.fin. 41.diſt. cap. infames 2.qu.6.* Concilium Tolet.4. *canon.18.* Evariſtus *epiſt.3.* Ordo enim eccleſiaſticus honor eſt, *cap.un. de obligatis ad ratiocin.* ideò infamis ad illum non admittitur, ex *l.unica, Cod.de infamibus,* ubi plura D. Franciſcus de Amaya; ſicut & à militia arcebantur, *l.4.§.4. & 7.ff. de re milit. l.2.§.3. ff. de his, qui notant infam.* Unde aliqua delicta, quæ propter eorum enormitatem non inducunt irregularitatem, eam producunt propter infamiam ex eis ortam, ut hæreſis, *cap. inter ſolicitudines, de purgat. canonic.* ſchiſma, *cap.1. de ſchiſmaticis;* ſimonia, *cap. ſancitum 7.qu.1.* uſura, *cap. maritum, 33.diſtin.* publicus concubinatus, & accuſatio alicujus delicti pendens, *cap. omnipotens, de accuſat.* & alia, quæ enumerant Gibalin. *de irregul. cap.5. dub.2. quæſt.3.* Barboſa *lib.1. juris eccleſ. cap.33. nu.110.* Majolus *de irregul. lib.5. cap.46.* & damnatum ad triremes & reverſum, ordinari non poſſe, probat Marinis *libr.1. reſol. cap.10.*

7 De delictis occultis. Secundò ſciendum eſt, eſſe aliqua delicta, quæ quantumvis occulta irregularitatem inducunt, ut iteratio Baptiſmi, violatio cenſuræ, uſus improbus Sacramentorum, & homicidium: qui enim ex culpa Baptiſmum iteravit illum conferendo, vel ſuſcipiendo, irregularis efficitur, *cap.quos, cap. eos, de conſecr. diſt.4. cap.illo 10. 1.quæſt.7.* plura Antonius Auguſt. *lib.22. tit.26.* ſed licèt Sacramenti Confirmationis, & Ordinis iteratio prohibita ſit, *cap.1. 68.diſt. cap.non licet, de conſecr. diſt.4. cap. dictum, de conſecr. diſt.5.* tamen propter eorum iterationem irregularitas in jure ſtatuta non eſt. Neque contrarium probat textus *in cap. ſaluberrimum 1. quæſt.7.* Nam ea verba, *Iterata unctione*, accipienda ſunt de iteratione Baptiſmi, non verò ordinationis, ut contra Hugolinum docet Gibalin. *de irregul. propoſ.1. cap.5.* Magnum autem diſcrimen vertitur inter irregularitatem, quam incurrit, qui miniſtravit iterum Baptiſmum, & qui illum recepit: nam irregularitas, quæ contrahitur à rebaptizato, eſt totalis; quæ verò incurritur à miniſtro, eſt partialis, tantùm videlicet, quoad ſuperiores gradus, *cap.2. de apoſtatis;* licèt olim etiam à ſuſceptis deponeretur Concilium Lugdun. relatum à Burchardo *libr.4. Decreti, cap.56.* Deinde irregularitas rebaptizati ex occulta etiam iteratione naſcitur; rebaptizantis verò tantùm ex publica, *cap. Afros, 98.diſt. cap.2. de apoſtatis;* Hurtado, Toletus & alii relati à Gibalin. *ubi ſuprà.* Ex illicita etiam Ordinum ſuſceptione, aut adminiſtratione in ſuſceptis, etiam occulta, irregularitas naſcitur, ut ſi quis dolo malo non ordinatus Sacramenta adminiſtraverit, *cap.1.& 2. de clerico ordin.* plura Anton. Auguſtinus *in epit. lib.22. tit.12.* Suar. *de cenſur. diſp.42. ſection.4.* latè dicemus *in d.cap.1.* Ex illicita Ordinum ſuſceptione irregularitas naſcitur, cùm quis ordinatur per ſaltum, vel non confirmatus, ſi furtivè, aut una die plures gradus accepit, *cap.unic. de clerico per ſaltum, cap.1.& 2. de eo, qui furtivè,* Hallierius *ubi ſuprà, 2.part. art.2. ſect.1.* Salcedo *in praxi, cap.24. & 25.* Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.47.* Ex violatione etiam cenſuræ irregularitas incurritur, cùm quis cenſuram violat per actum ſolemnem ſibi per cenſuram prohibitum, ut ſi Miſſam celebret majori excommunicatione ligatus, *cap.1. cap.ſi celebrat, de clerico excommun. cap.is cui, de ſent. excomm. libr.6.* non autem eam contrahit, ſi gradum ordinis recipiat, quia in jure expreſſa non eſt, ſed tantùm ſuſpenſio, *cap. 1. de eo, qui furtivè, cap. cùm illorum, de ſenten. excommun.* tantùm enim hæc irregularitas incurritur per ſolemnem actum majori excommunicatione ligatis prohibitum, *d.cap.ſi celebrat*, ubi latiùs dicemus. Idem affirmandum eſt in interdicto, *d.cap.is cui*, ſive in celebrante tempore interdicti, non ſervata forma capitis *Alma mater, de ſent. excomm. lib.6.* docet latè Gibalin. *d.cap.5. confect.9.* Tandem ex homicidio etiam occulto irregularitatem contrahi, ſæpè ſæpiùs in jure noſtro deciditur *in cap. ſicut 5. cap.ad audientiam,* & paſſim, *de homicidio,* Trid. *ſeſſ.14. de refor. cap.1.*

Deinde ſciendum eſt, ad irregularitatem incurrendam non ſufficere actum interiorem. Covar. *in Clem. ſi furioſus, 1.part. num.4.* Avila *de irregul. 7.part. diſput.2. dub.1.* nec etiam occultum peccatum, exceptis ſuprà numeratis. Unde ſatis controverſum eſt apud Interpretes, 8 De occulto criminoſo. utrum per delictum exterius, occultum tamen, per accidens irregularitas contrahatur? Et Gloſſa *in cap.ult. hoc tit.* affirmat, non incurri: eam ſequuntur Hoſtienſis, & Cardinalis *ibi*: ſed Alfonſus à Caſtro *lib.1. de lege pœnali, cap.5.* exiſtimat, quod ſi delictum ſit omninò occultum, irregularitas non contrahitur; ſi verò ab aliquo ſciatur, irregularitatem contrahi. Sed placet eorum ſententia, qui diſcrimen conſtituunt inter crimina, quæ ſolùm ratione enormitatis, & notorietatis inducunt irregularitatem, & ea delicta, quibus impoſita eſt irregularitas abſque circumſtantia enormitatis. In delictis primis generis, qualia ſunt adulterium, ſimonia, furtum, & cætera depoſitione digna, non incurritur irregularitas, niſi notoria ſint: In delictis ſecundi generis, qualia ſunt homicidium, *cap.fin. hoc tit.* iteratio Baptiſmi, improba ordinatio, & violatio cenſuræ, incurritur irregularitas, quamvis occulta ſint, etiam poſt peractam pœnitentiam, *d.cap. fin. hoc tit.*

Cùm ex uſu Eccleſiæ cognoſcatur nullam irregularitatem continere impedimentum perpetuum, ſciendum eſt, 9 Quomodo tollatur hæc irregularitas. ſemel contractam certis modis ceſſare, videlicet baptiſmo, profeſſione religionis, diſpenſatione, ceſſatione, & pœnitentia. Baptiſmo tollitur omnis irregularitas (ita lato modo appellamus defectum in infidelitate contractum) quæ ex peccato provenit, *cap.ſi quis viduam, 50.diſtinct.* Profeſſione religionis tollitur irregularitas ex defectu natalium proveniens, *capit.1. de filiis presbyter.* Barboſa *lib.1. juris eccleſ. cap.24. num.187.* diſpenſatione ejus, qui poteſtatem habet diſpenſandi, omnis tollitur irregularitas, quia nulla eſt, quæ à jure naturali, vel divino proveniat: plures congerit Barboſa *ad Concil. Tridentin. ſeſſ.42. de reform. cap.6.* Nec obſtat textus *in cap.2. de bigam. non ordin.* cujus veram interpretationem ibi dabimus. Ceſſatione cauſæ inducentis irregularitatem, tollitur ipſa irregularitas, ut ſi illegitimè natus legitimus fiat per ſubſequens matrimonium, aut reſcriptum Pontificis, *cap.1. cap. tanta, cap. per venerabilem, qui filii ſint legitimi.* Pœnitentia tolli irregularitatem ortam ex peccato

occulto

occulto non enormi, ſed mediocri, quod non ex ſua natura, ſed ex alio capite dignum erat ſuſpenſione, aut irregularitate, docet Acunna *in ſumm. 39.diſt. num.7.*

10 Ratio decidendi. Ea quibus apparet vera decidendi ratio noſtri textus; cùm enim ordinandus ſine crimine, ſi poſſit dari, debeat eſſe, & ideò tot ſcrutinia in ordinandis, tot approbationes populi, tot examina requirantur, de quibus ſatis diſfuſè Hallier. *ubi ſupra, d.ſect.7.* ideò occultus peccator moneri debet, ne promoveatur; ſed ſi velit promoveri, peracta pœnitentia arceri non debet, quia cùm irregularitas non contrahatur, niſi in caſibus à jure expreſſis, *cap. penult. de ſentent. excomm.* & in jure expreſſa non ſit contra occultos criminoſos, ideò promoveri poſſunt ad majores ordines, excepto caſu homicidii, & aliorum criminum, de quibus ſuprà, quibus ſua natura annexa eſt irregularitas; ideò ſive publicè, ſive occultè perpetrentur, irregularitatem inducunt, & eorum auctores etiam peracta pœnitentia ad altiores gradus non admittuntur; quia ſicut certæ ſunt cauſæ, quibus irregularitas contrahitur, ita & præfiniti ſunt modi, quibus ea tollitur, inter quos non enumeratur pœnitentia, ut probat Acunna ubi ſuprà; ideò in peccatis gravioribus pœnitentia non tollit irregularitatem.

11 Diſſolvitur difficultas. Nec obſtat prima dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt cùm publicum delictum eſt, ſeu notorium, quia in judicium deductum eſt, ipſum delictum per ſe non inducat irregularitatem, tamen propter infamiam, quæ ex publicitate, ſeu notorietate naſcitur, qui illud commiſit, ordinari non poteſt, ut ſuprà dixi. Quare ſi in hoc textu delictum fuiſſet ordine judiciario probatum, non poſſet, qui illud commiſit ordinari: ſed quia occultum erat, & pęnitentia expiatum, licitè ad ſacros ordines admittitur. Nec ſecunda difficultas adverſatur; nam licèt ille, qui pęnitentiam ſolemnem in Eccleſia fecit, non poſſit in ſuſceptis ordinibus miniſtrare, aut ad altiores gradus aſcendere, ex tradendis *in cap.1. de bigamis non ordin.* tamen hoc non procedit in eo, qui pœnitentiam privatam ſuſcepit: quia ille nulla infamia notatur. Unde cùm in noſtro textu agatur de pœnitentia privata, rectè docetur, poſt pęnitentiam peractam poſſe occultum criminoſum ad majores gradus aſcendere.

12 Exponitur c. ad aures hoc tit. Sed primò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. ad aures, hoc tit.* in illis verbis: *Quod Prælati eorum commiſſa ſecreta noverint.* Ex quibus verbis deducitur, expreſsè ob occultum delictum poſſe eum, qui illud perpetravit, à ſacris Ordinibus arceri. Pro cujus textus expoſitione, & conciliatione cum noſtro capite *ex tenore*, Gloſſa in præſenti, & *in cap. non dicatis* 12. *qu.*1. exiſtimat, diſcrimen eſſe conſtituendum inter regulares, qui ſacris Ordinibus initiari intendunt, & alios clericos ſæculares, qui ad altiores gradus promoveri cupiunt: regulares enim etiam ob delictum occultum à Prælatis ſuis arceri poſſunt, ne ſacris Ordinibus initientur, quia ſubditorum peccata, & conſcientias rectiùs agnoſcunt, quàm Prælati ſæculares: unde textus *in d.cap. ad aures*, procedit in ſubditis regularibus; textus verò in præſenti capite in clericis ſæcularibus. Gloſſam ſequitur Hallier. *de ſacris elect. pag.37.* ubi ſuprà.

13 Exponitur c. tanta, de Simonia. Secundò adverſatur textus *in cap. tanta 7. de ſimonia*, in illis verbis: *Item omnis peccator Miſſam cantare poteſt, præter ſimoniacum.* Ex quibus deducitur, quemlibet peccatorem, ſive occultum, ſive publicum, à ſacro Preſbyteratus gradu non arceri, excepto ſimoniaco: igitur non rectè aſſerimus, peccatorem publicum, cujus delictum in judicio deductum eſt, ſacris Ordinibus initiari non poſſe: & ſi textus accipiatur, non de ordinando in ſacerdotem, ſed de clerico Miſſæ ſacrificium celebrante, adhuc difficilis eſt, cùm certum ſit, ſacerdotem, quem culpæ mortalis reatus tenet, non poſſe Miſſæ ſacrificium celebrare, *cap. præter, 32.diſt. cap. in gradibus 3.qu.7. cap. timorem* 25. *de conſecrat. diſtin.2. cap. ſicut* 75. 1. *quæſt.*1. *cap. final. de clerico excommun.* Varia pro ejus textus interpretatione adduxerunt repetentes ibi; quibus omiſſis duplici modo difficultati reſponderi poteſt, ſupponendo Pontificem in eo textu non agere de clerico in ſacerdotem promovendo, ſed de ſacerdote in ſuo gradu miniſtrante. Primò aſſerendo, in eo textu tantùm affirmari peccatorem, ſi nil aliud ſit, quod illi obeſt, pęnitentiam agendo poſſe Miſſam cantare, id eſt Miſſæ ſacrificium offerre; ſimoniacum autem, etiam pœnitentia peracta, non poſſe Miſſam celebrare, quia propter ſimoniæ labem ſuſpenſus eſt, *cap. ſi quis, cap. de hoc, cap. per tuas, de ſimonia:* ita illum textum interpretatur Suarez *de cenſuris diſp.31. ſect.4. nu.3.* ſecundò textus ille interpretari poteſt juxta tempora Pontificis Deuſdedit, illius textus auctoris, aſſerendo illa verba, *Miſſam cantare*, non eſſe accipienda de Presbytero celebrante, ut accipiuntur *in cap. interdicimus* 16. *quæſt.*1. *cap.3. cap. dudum* 27.18. *quæſt.*2. ſed de canente in choro. Unde cùm juxta antiquam Eccleſiæ diſciplinam Sacerdos etiam peracta pœnitentia ſolemni admitteretur in choro canentium, inter pſalmiſtas, *cap. penult.* 50.*diſt.* & ibi reciperet communionem laicam, *cap. ſi quis* 8.50.*diſt.* Concilium Sardicenſe ſub Julio I. *cap.1.* ſimoniacus tamen, quia ut intruſus in Eccleſia, non poterat communionem laicam ſuſcipere, Baronius *tom.3. ann.*347. & ſic nec inter canentes ſtare poterat, ideò ait Pontifex Deuſdedit, omnem peccatorem Miſſam cantare poſſe, præter ſimoniacum. Ita textum illum interpretatur nunquam debitis extollendus laudibus Illuſtriſſimus Præceptor D. D. Martin. Ontiberos *in tract. de ſacram. in genere, art.6.n.4.*

Tertiò adverſatur ſuprà traditis textus *in capit.2. de apoſtatis*, in illis verbis: *Si verò occultum eſt, promoveri poterit.* In qua deciſione agitur de quodam Clerico iterante baptiſmum, ad ordines admittendo, vel non. Et Alexander III. diſtinguit; vel delictum fuit occultum, vel publicum. Si publicum fuit, non poſſe ad ſacros ordines aſcendere, niſi religionem ingrediatur, quia tunc favore religionis poſſet cum eo diſpenſari; plerumque enim monachi pœnitentes poſt gravia facinora admittebantur ad ſacros ordines, qui ſi in ſæculo manerent, ſacris ordinibus non initiarentur, ut contra Cellotium probat Franciſcus Hallier. *de hierarch. Eccleſ. pagin.272.* ſi verò occultum delictum fuit, poſſe ad ſacros ordines aſcendere. Ex quo textu expreſsè conſtat, occultè reiterantes baptiſmum, poſſe ad ſacros ordines aſcendere; contra ea, quæ ſuprà diximus. Cui difficultati reſpondendum eſt aſſerendo, in eo textu acolytum, cui permittitur aſcendere ad ſacros ordines, non iteraſſe baptiſmum illum adminiſtrando, vel ſuſcipiendo, ſed tantùm adfuiſſe iterationi: unde cum ipſe nec iteraſſet, per ſe illud adminiſtrando, nec ſuſcipiendo, ſed in perſona fratris fuiſſet iteratus; ideò Alexander III. illi indulſit, ut poſſet, ſi occultum delictum fuit, ad majores ordines aſcendere. 14 Exponitur cap.2. de apoſtatis.

Quartò ſupradictæ aſſertioni obſtat textus *in c.1. Concilii Triden. ſeſſ.14. de reform.* in illis verbis: *Etiam ob occultum crimen.* Quibus permittitur Epiſcopis arcere ab Ordinibus criminoſos etiam occultos. Quod etiam docetur in principio ipſius ſeſſionis. Igitur non rectè aſſerimus in præſenti, propter occultum crimen non poſſe criminoſum arceri à ſacris ordinibus. Pro hujus textus expoſitione, & conciliatione cum præſenti capite varia adducit Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. pag.37.* ſed ſuperflue, cùm declaratum ſit per ſacram Concilii Congregationem, correctam eſſe deciſionem textus in præſenti capite *ex tenore*, per canonem illum, & ampliatam deciſionem textus *in cap. ad aures, hoc tit.* ita ut quod ſuprà dicebamus de regularibus non admittendis ad ordines, ob delictum etiam occultum, procedat in clericis ſæcularibus, ut poſt Farinacium cum pluribus teſtatur Barboſa *in remiſſ. ad Concil. Trident. d.ſeſſ.24. cap.1.* quare cùm expreſſa correctio in his juribus reperiatur, fruſtra agitur de eorum conciliatione. 15 Exponitur Trid. ſeſſ.14. c.1.

Tandem præſenti aſſertioni obſtat textus *in can.2. Concilii Nicæni*, relatus *in c.quoniam, 48.diſt.* in illis verbis: *Si verò procedente tempore aliquod peccatum, quod animæ noceat, inventum fuerit in ea perſona, & convincitur duobus, vel tribus teſtibus, ceſſabit à Clero.* Ex quibus verbis deducitur, quodlibet peccatum animale ſufficiens eſſe, ut quis excludatur à ſacris Ordinibus. Pro cujus canonis expoſitione Balſamon in ejus notis exiſtimat, peccatum animale in eo canone, ſeu quod animæ noceat, accipi pro quacumque culpa incompatibili cum divina gratia. Verùm hæc interpretatio facilè refellitur ex præſenti textu, & adductis per Cabaſſutium *in notitia Conciliorum, pag.62. in eo canone.* Alii textum illum accipiunt de apoſtata, homicida, fornicatore: quorum peccata olim ſolebant capitalia, & mortalia appellari: quo in ſenſu Iſidorus *lib.2.de divinis officiis*, aſſerit conſuetudinem Eccleſiæ hanc eſſe, ut ſordidati peccato mortali ad ordines non promoveantur; & ſi quis poſt ordinationem mortalis peccati reus factus ſit, non poſſit ſacrum exercere miniſterium: & Concil. Valent. Galliæ ſub Damaſo *c.4.* prohibet ab Epiſcopatu, Sacerdotio, & Diaconatu eos, qui ſe mortali crimine fatentur pollutos. Similiter Concilium Agathenſe *can.32.* decrevit, clericum, qui capitale crimen commiſit, deponi, & in monaſterium conjici. Præterea Patres Conc. Tolet.4. *can.52.* ſanxerunt, eos qui publicam agentes pœnitentiam mortale delictum publicè 16 Exponitur can.1. Concilii Nicæni.

confeſſi ſunt, non poſſe in Clericos ordinari. Verùm omnes canones hi facilè juxta ſuprà tradita procedunt in eo, qui delictum publicum capitale admiſit, aut ex quo infamiam contraxit. Verùm textus *in d.can.2. Concilii Nicæni*, ni fallor, procedit in eo, qui poſtquam ordinatus fuit, publicè in luxuriæ peccatum lapſus fuit; ille enim dejiciebatur à Clero, juxta veteres canones 30. Concil. Il. liber.9. & 10. Concil. Neocæſar. Et licèt in principio ipſius canonis ageretur de neophytis non ordinandis: tamen in ejus calce de clerico agitur lapſo in peccatum animale dejiciendo à Clero; non verò cooptando, ſeu ordinando in Clerum.

C A P U T V.

Lucius III. *Archiep. a Turonenſi*,

AD aures noſtras pervenit, quod religioſi quidam ad ſuperiores deſiderant ordines *b* promoveri, ſed Prælati eorum deſideriis contradicunt. Tuæ igitur quæſtioni taliter reſpondemus, quod honeſtius, & tutius eſt ſubjectis debitam Præpoſitis obedientiam impendendo in inferiori miniſterio deſervire, quàm cum Præpoſitorum ſcandalo graduum appetere dignitatem. Nec eſt in hac parte ſubjectorum deſiderium confovendum; quoniam eſſe poteſt, quod Prælati eorum commiſſa *c* ſecreta noverint, ex quibus conſtat eis, quod ſalva conſcientia nequeant ſublimari: quia non in ſublimitate graduum, ſed in amplitudine charitatis requiritur regnum.

N O T Æ.

1 Turonenſis urbs ubi. a TUron.) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.4.* & poſt Concil. Later. *p.26.cap.22.* Turonenſis, ſeu Turonica civitas, eſt Galliæ, in tertia Lugdunenſi provincia, trans Ligerim ſita, de qua plura Fr. Sarmat. *tom.1. Galliæ Chriſt. fol.732.* Habet Eccleſiam Metropolitanam D. Gratiano dicatam, jam olim in Archiepiſcopalem erectam, ut teſtantur Hadrianus II. *epiſt.27. ad Carolum Magnum*, Venant. Fortunat. pluribus ad Gregorium Turon. carminibus, *lib.4.* & conſtat ex ſubſcriptione Licinii, ubi ſe Epiſcopum ſcribit Eccleſię Turonicæ Metropolis ex Concilio Venetico celebrato ann. 455. Ejus Eccleſiæ hiſtoriam, & Præſulum ſeriem ſcripſerunt Andreas Quercetanus, & Chenu. Ejus mentio extat in jure noſtro *in cap.fin. de filiis Præsbyt. cap. conſuluit, de ſervis non ordin. cap.de eo, 9. cum ſequenti, de Ordinar. cap. ex tenore 11. de foro compet. c.dilecti 8.de except. cap.ex conqueſtione, de reſtit. ſpol. cap.8. de præb. c.8.de ſim.* cum aliis. Hujus ergo Eccleſiæ Præſuli Barth. Vindocinenſi miſſa eſt hæc Decretalis.

b *Promoveri.*) Conſonant Caſſian. *lib.11. collat. c.14. Nonnunquam clericatus gradum, & deſiderium Presbyterii, vel Diaconatus immittit.* Ubi obſervat Gazeus.

2 c *Secreta noverint.*) Hæc verba difficilia viſa ſunt Interpretibus; nam ſi Prælatus ſubditi ſecreta in confeſſione noverit, non poteſt uti ea ſcientia, quia non novit, ut homo, ſed ut Deus, *c.2.* ubi plura adducemus, *de officio ordin. c.omnis, §.caveat*, ubi Balboa, *de offic. ord.* Sed hæc verba rectè interpretatur Baſil. Legion. *de matrimon. l.5.c.35.* ut procedant in ſcientia extra confeſſionem, ſed ſecretè habita, qua uti poteſt Prælatus: quo modo accipitur etiam textus *in cap.un. de clerico per ſaltum promoto*, & alii adducendi *in d.cap.2. de offic. ordin.*

COMMENTARIUM.

3 Concluſio probatur. EX præſenti textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Religioſus contra prohibitionem Prælati ſui ſacris Ordinibus initiari non debet.* Probant textus *in cap. nullus, 58.diſt. c.ſi quis, cap.in parochia, c.monachi vagantes, c.monachi a monaſterio, c.cùm pro utili, 16.q.2. c.quàm ſit, §.nullus, 18.q.2. c.nullus, de tempor. ordin. lib.6. Clem. ne in agro, in fine, de ſtat. monach. cap.ſi religioſus, de elect. lib.6.* Concil. Later. ſub Greg. Magnu: *Ut invito Abbate ad alia monaſteria ordinanda, aut ad ſacros ordines, vel clericatus officium tolli exinde monachi non debeant.* Mogunt. *can.48.* Mediol.5. *tit. de initiandis ordin. ſacr.* D. Benedictus *in ſua regula. cap.60. Si quis Abbas ſibi Presbyterum, aut Diaconum ordinare petierit, de ſuis eligat, qui dignior ſit ſacerdotio fungi: ordinatus autem caveat elationem, aut ſuperbiam.* D. Gregorius *l.7.ep.18. Pariter autem cuſtodiendum eſt, ut invito ejuſdem monaſterii Abbate, aut ad Ordinis clericatus officium tolli exinde monachi non debeant.* Conc. Illerd. *canon.3.* plura Anton. Aug. *in epit. lib.9. tit.18.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, quibus addendi ſunt Ledeim. *tom.1. ſumm. de ſacram. Ordin. c.8.concl.10.* Peyrinis *tom.1. privil, ſui ordin. conſtitut.2. Julii II. nu.22.* Tambur. *de jure Abbat. t.2.diſp.7.q.26.* Gazeus *in notis ad Caſſianum, lib.11. collat. c.14.* Hallier. *de ſacris elect. pag.88. & in vindiciis Pariſien. pag. 439. & 521.* Rouſſel. *lib.1. hiſtor. juriſd. Pontif. cap.5. num.3.* Menardus *ad concord. reg.1015.*

Sed hæc aſertio non levem patitur dubitandi rationem ex ſequentibus juris principiis. Primò, nam monachis ac religioſis licet propria auctoritate arctioris, & perfectioris ſtatus cauſa propriam religionem deſerere, & ad ſtrictiorem, atque perfectiorem ſtatum tranſire, etiam renuente Prælato, ex rationibus traditis ab Innoc. III. *in cap.licet, de regul.* Sed ſtatus ſacerdotii perfectior eſt, quàm monachatus, *c.alia 6.16.q.1.* ibi: *Alia cauſa eſt monachorum, alia clericorum; mihi antè presbyterum ſedere non licet; illi ſi peccavero, licet me tradere ſatanæ.* Ergo etiam invitis Prælatis monachi poſſunt ſacris ordinibus initiari. Accedit, nam ut Daniel Pariſienſis in ſua apologia, *c.5. §.1.* ait: *Officium, & vocatio presbyterii eſt cum inſtituto & ſtatu monaſtico connaturaliter conjuncta, & munus ſacerdotis cum ſtatu religioſorum ſua natura expoſcit conjungi.* Igitur à Pręlatis regularibus probiberi non debet id, quod eſt connaturale cum ipſa profeſſione religioſa. Augetur etiam hæc dubitandi ratio ex eo, nam licèt religioſus virtute obedientiæ promiſſæ tempore ſuæ profeſſionis teneatur obedire Prælatis propriis, juxta tradita ab Ephteno *lib.6. diſquiſ. tr.2. per tot.* Caram. *in regul. S. Benedicti, diſp.50.* Tambur. *tom.3. de jure Abbat. diſp.4. per totam*, & aliis de jure cęnobitico agentibus; tamen id procedit, cùm Prælati præcipiunt res rationi & regulæ monaſticæ conſonas, non verò ſi præcipiunt aliquid contra, vel præter regulam. D. Bernardus *de præcepto & diſciplina, cap.7.* ibi: *Proinde ſi profeſſo ſecundum illam regulam Abbas meus mihi aliud fortè imponere tentaverit, quod non ſit ſecundum regulam, aut etiam, quod non ſit ſecundum iſta inſtituta, verbi cauſa Baſilii, Auguſtini, Pachomii; quænam mihi quæſo in hac re neceſſitas imminet obſequendi? Solum quippe id à me exigi poſſe arbitror, quod promiſi.* Expreſſiùs *cap.8. Prælati juſſio, ſeu prohibitio non prætereat terminos profeſſionis; nec ultra extendi poteſt, nec contrahi; citra nil me Prælatus prohibeat horum, quæ promiſi, nec plus exigat, quàm promiſi. Vota mea nec augeat ſine mea voluntate, nec minuat ſine certa neceſſitate.* Sed nulla religionis approbatę regula impedit profeſſos in ea ad ſacros ordines aſcendere, cùm eſſet iniqua, utpotè, quæ adimeret perfectiorem ſtatum, & impediret gratiam, quæ præſtatur in ſuſceptione ſacramenti Ordinis: igitur Prælatus non poteſt prohibere ſubditis ad ſacros ordines aſcendere. Accedit tandem, nam non poteſt dari major obedientia ſubditi erga Prælatum, quàm filii erga parentes, cùm hæc poteſtas proveniat à jure naturali divino, & poſitivo, ut poſt Sanch. Fagundez Tambur. & alios in præceptum 4. Decalogi, docent Donellus *lib.1. comment. c.20.* Valentia *tom.3. illuſtr. tr.2. cap.1.* Acacius *de privilegiis parent. in prolog.* Sed patre renuente filius poteſt ſacris ordinibus initiari, ut probat Fagund. *ubi ſuprà, l.4.c.4.n.2.* igitur & renuente Prælato poterit religioſus ad ſacros ordines aſcendere. 4 Ratio decidendi.

Qua dubitandi ratione ita fulcita non obſtante, vera eſt ſuprà tradita aſſertio. Pro cujus expoſitione præmittendum eſt, non ſolùm illos primos monachorum patres, quos Principes propoſiti monaſtici appellat D. Hieronymus *ep.3. ad Paulinum*, videlicet Paulum, Antonium, Hilarionem, & Machatium, ſacerdotes non fuiſſe, verùm & primis Eccleſiæ ſæculis monaſticam vitam amplectentes expertes fuiſſe clericatus, nec ad gradus eccleſiaſticos aſcendiſſe, *c.nemo 2. c.monachus 4. c.alia 6. cap. interdicimus 10. cap.adjicimus 19.16. quæſt.1.* plura Anton. Auguſt. *in epit. juris, l.7.tit.39.* Barb. *lib.1. juris eccleſ.* 5 Olim monachi laici erant.

eccleſ. c.43.n.13. Franciſcus Hallier. *invindiciis cenſuræ Pariſ. lib.4.c.2. per totum*, Gibalin. *de clauſ. regul. diſquiſit.2. c.2.§.3.* Benedictus Epheten. *in vita S. Benedicti, prolog.18.§.3.* Cujacius *in novel.5. Juſtin.* Vivar. *de veteri monach. l.2.c.10.n.18.* Quintanad. *lib.3. eccleſ.* Bignonius *ad Marculfum lib.1.c.2.* Michael Rouſſelius *lib.1. hiſtor. Pontif. juriſd. c.5.nu.3.* quare monachi medii erant inter Clerum & populum; unde Dionyſius Areopag. *epiſt.8.* ait: *Monachis partes ſunt aſſignatæ, juxta quas etiam miniſtrantibus adſtant, non ad cuſtodiam, ſed ut agnoſcant, tam ſe, quàm ordinem ſuum magis populo præ ſacerdotibus propinquare.* Hinc in pœnis diſtinguebantur, ſiquidem ex quibus delictis clerici degradabantur, monachi, ut laici excommunicabantur, *can.2.& 8. Concil. Chalced.* Ticinenſe anno 887. ibi: *Laici & monachi perpetuo anathemate feriantur:* notavit Bignonius *d.l.1.c.2.* Unde *in cap.à ſubdiacono 5.93.diſtin.* dum præſcribitur in Eccleſia ordo hierarchicus, poſt Oſtiarium Abbas recenſetur, quia illis ſæculis omnibus eccleſiaſticis miniſtris inferiores cenſebantur monachi, ut probant Corraſius *de ſacerdotio l.6.c.6.* Anton. Cuchus *lib.3. inſtit. tit. de monachis, nu.38.* Lemaiſtre *de inſtit. Epiſc. l.4.c.5.& 6.* I. Fileſacus *in c.inter 15.§.5. de offic. ordin.* Laurent. Lantdmet. *de veteri cleric. l.2.c.1.* Jacobus Gothofredus *in l.22. C. Theodoſ. de Epiſcop. & cleric.* Baſil. Legion. *variar. diſp.1.qu.3.c.5.* Duarenus *lib.1. de ſacris Eccleſ. c.20.* Fr. Joſeph. Joſeph. Siguenza *in vita D. Hieronymi, lib.2. diſcur.2.* Sequentibus temporibus, quarto videlicet Eccleſiæ ſæculo, monachi ad ſacerdotium promoveri cœperunt; nam S. Athanaſius quamplures monachos ſanctitate, & doctrina illuſtres ſacris ordinibus initiatos, Epiſcopos diverſarum Eccleſiarum conſtituit, quorum ipſe Athanaſius ſcribens ad Dracontium monachum, catalogum texit, & refertur in hiſtoria tripartita *l.8.c.1.* & in Concilio Nicæno *canon.75.* Apud Turrianum expreſſa mentio extat monachorum Sacerdotum, ibi: *Si congregatio fidelium alicujus parochiæ elegerit aliquem præſtantiorem aliis doctrina, prudentia, & fide, ex his, qui miniſtrant altari, aut ex monachis, idest ſacerdotibus monaſteriorum.* Et *cap.ſanctorum, 70.diſt.* Ex quibus auctoritatibus deducit Epheteus ubi ſuprà, quarto ſæculo Eccleſiæ, jam monachos in ſacerdotes promoveri. Sed ſi verum amamus, potiùs in illis juris teſtimoniis de ſacerdotibus agitur, qui monaſteriis præficiebantur, ut monachis ſacramenta adminiſtrarent, quod cùm ipſis laborioſum prorſus eſſet, unus ex ipſis monachis presbyter ordinari cœpit, qui aliis Sacramenta miniſtraret, *cap.ſic vive 26. cap.ſi clericatus 27. 16.qu.1.* Sed monachos jam quarto, & quinto ſæculis Eccleſiæ ſacris initiatos fuiſſe ordinibus, rectiùs probatur ex Siricio Papa, qui floruit per annos 384. relato *in cap.monachos 16.qu.1.* quare D. Thom. *opuſc.15. contra impug. relig. cap.2.* & Gratianus *in 16.qu.1.* poſt canonem *hinc eſt, 5.monachus*, ajunt: *Uſque ad tempora Euſebii, Zoſimi, & Siricii monachos clericos non fuiſſe, eccleſiaſticam teſtari hiſtoriam.* Poſt quod decretum Siricii, relatum *in d.cap. monachos*, cœperunt monachi ſacris Ordinibus initiari: & Imperator Honorius ſub Pontificatu Anaſtaſii, & Siricii ſucceſſoris in hæc verba ſcripſit *in l.32. Cod. Theodoſ. de Epiſcop. & cleric. Si quos fortè Epiſcopi deeſſe ſibi clericos arbitrantur, ex monachorum numero rectiùs ordinabunt.* Facit D. Auguſtinus *epiſt.76. ad Aurelium*, ibi: *Ex his, qui in monaſterio permanent, non niſi probatiores, atque meliores in Clerum aſſumere ſolemus.* In Africa enim anno Chriſti 395. cœperunt monachi miſſam celebrare, ut conſtat ex Poſſidio *in vita S. Auguſtini, epiſt.76.* ad Aurelium: *Ex his, qui in monaſterio permanent, non niſi probatiores, atque meliores in Clerum aſſumere ſolemus.* Et *cap.11. Proficientes doctrina divina ſub Sancto, & cum S. Auguſtino in monaſterio Deo ſervientes, Eccleſiæ Hipponenſis clerici ordinari cœperunt.* Synod. Conſtantin. generalis 6. *act.3.* licèt in ipſa Eccleſia Orientali hæc conſuetudo aliquantulum obliterata eſſet, & tantùm in monaſteriis Liturgiam facerent, qui jam ſacris ordinari vitam monaſticam profitebantur. Sic enim colligitur ex Theodoro Balſamone *in cap.3. Nomocanonis Phocæ*, ubi ait: *Cùm enim mos eſſet, ut qui ex laicis ſacerdotibus monachi facti fuerant, & ad ſacerdotum miniſterium priùs adſcripti erant, etiam poſt vitam monaſticam in corporis miniſtrorum catalogo permanerent, & unà cum laicis ſacerdotibus permanerent, Sanctiſſimus Dominus noſter Michael longam hanc conſuetudinem pro nihilo habuit, & ſtatuit ut ex laicis ſolùm ſacerdotibus miniſteria conſtarent, monachi autem in ſuis monaſteriis aſſiderent.*

In Eccleſia autem Occidentali jam anno 490. monachos divina miniſteria tractaſſe probatur ex Pelagio Pontifice I. *ep.9. ad Epiſcop. Lucan.* illis verbis: *Ut ſi quis etiam de religioſo propoſito, & diſciplinis monaſterialibus eruditus, ad clericale munus accedat, in primis ejus vita præteritis acta temporibus inquiratur.* Concil. Illerd. celebratum anno 510. *can.3. De monachis id obſervari placuit, quod Synodus Agathenſis noſcitur decreviſſe, hoc tantummodò adjiciendo, ut cùm pro Eccleſiæ utilitate aliquos Epiſcopus probaverit in clericatus officio promovendos, cum Abbatis voluntate debeant ordinari.* B. Gregor. *l.5.ep.41.* Concil. Tolet.11. *can.3.* ubi jubetur, ut monachi in Miſſarum ſacrificiis Epiſcopi, in cujus ditione conſiſtunt, ritus & ceremonias obſervent. Synod. Meld. *can.10.* quam Concil. Tolet. authoritatem latè exponit Vicecomes *de antiq. Miſſæ ritibus, vol.3.l.1.c.7.* & cùm paulatim cœpiſſent Ordinibus initiari, aliquique ignari, & malevoli hoc admodum reprehenſione dignum judicaſſent, S. Bonifacius Concilio in Italia celebrato edidit conſtitutionem, quam refert Gratianus *in cap.ſunt nonnulli 16.qu.4.* quam ex MS. & reconditis codicibus ita emendat Yepes *tom.1. chron. D. Benedicti, ann. 610. Sunt nonnulli nullo dogmate fulti, magis zelo amaritudinis, quàm dilectionis inflammati, aſſerentes monachos, quia mundo mortui ſunt, & Deo vivunt, ſacerdotali officio indignos, neque pœnitentiam, neque chriſtianitatem, ſeu abſolutionem largiri poſſe per ſacerdotalis officii injunctam gratiam: ſed omninò falluntur, nam ſi ex hac cauſa veteres æmuli vera prædicarent, Apoſtolicæ Sedis compar B. Greg. monaſtico cultu pollens, ad ſummum apicem nullatenus conſcenderet, cui ſolvendi, & ligandi poteſtas conceſſa eſt. Auguſtinus quoque ejuſdem ſanctiſſimi Gregorii diſcipulus, Anglorum prædicator egregius, aliique quamplurimi ſanctiſſimi viri pretioſorum monachorum habitu fulgentes, nequaquam à quoquam Pontificali officio ſubarrarentur, neque enim Benedictus monachorum pater & præceptor almificus hujus rei aliquo modo fuit interdictor.* Latiùs proſequuntur Yepes *ubi ſuprà*, Chopinus *lib.2. monaſt. tit.3.n.1.* Hallier. *de ſacris elect. ſect.1.c.2. art.2.§.2.* & in vindiciis Pariſ. *fol.493.& 521.* I. Gothofr. *in d.leg.32.* 6 Quid in Eccleſia Latina.

Cum jam monachi non ſolùm fratribus ſuis ſacramenta adminiſtrarent, verùm etiam laicis, cœperunt non ſolùm in monaſteriis, verùm etiam in parochiis ſæcularibus inſtitui, & ordinari, ut etiam ſæcularibus ſacramenta adminiſtrarent: unde ad titulum Eccleſiæ, cui præficiebantur, tranſibant, & monaſteria propria deſerebant, ut expreſsè probatur *ex epiſt.61. D. Hieronymi*, ubi de ordinatione Paulini agens, ita ſcribit: *Nolle ſibi presbyterum tribui, ut monachus tolleretur.* Expreſſiùs *in epiſt. ad Ruſticum monachum*, ibi: *Cùm ad perfectam ætatem veneris, ſi tamen vita comes fuerit, & te vel populus, vel Pontifex civitatis in Clerum elegerit, age quæ clerici ſunt, & inter clericos ſectare meliores.* Clariùs *ex c. nemo, cap. ne pro qualibet, 16. qu.1.* ex D. Gregorio *lib.7. ep.18. Quiſquis autem ex prædicto monaſterio ad eccleſiaſticum ordinem pervenerit, ulterius illic nec aliquam poteſtatem, nec licentiam habeat manendi.* Ex aliis Patrum teſtimoniis latè probat Balſamon *in can.4. Synodi Conſtantin.* Hallier. *in vindiciis, fol.485.* Nec contrarium ſuadet textus *in cap.de monachis 3.16.qu.1.* ubi aſſeritur, monachos cùm ad clericatus gradus pervenerint, non debere à priori propoſito diſcedere, quia ut Gloſſa, Archid. & Turriſcrem. ibi docent, textus ille loquitur de his, quæ ſunt ſubſtantialia monachatus, ut vota continentiæ, & paupertatis: licèt enim eo tempore monachi ſacris initiati extra monaſteria degerent, tamen propoſitum continentiæ, & paupertatis conſervare tenebantur, ut dicemus *in cap.1. de teſtam.* 7 Proſequitur eadem ratio.

Ex his apparet, quare in hoc textu, & ſuprà citatis ſtatuatur, ne monachi contra voluntatem ſui Prælati ſacris ordinibus initientur: cùm enim per ordinationem à regulari abſtinentia ipſo jure abſolverentur, nec ampliùs in monaſterio degerent, non ſine Abbatis licentia ordinari poterant, ut ab ejus poteſtate ſubducerentur. Accedit, nam plerumque dæmon decipiebat monachos hac illuſione, ut Ordines ambirent: unde ſanctus Pachomius monachorum magnus inſtitutor ajebat, eſſe admodum bonum, & valdè utile monachis non quærere honorem, vel principatum, vel gloriam, & maximè in cœnobio; addebatque principatus, aut ambitionis clericatus cognitionem, ſi inciderit in monachos, nec citè extinguatur, facilè corrumpere univerſum laborem exercitationis, referente Metaphraſte in ejus vita, *c.23.* Et S. Baſilius monaſticæ converſationi regulam præſcribens, *cap.23.* ait: *Nullam capitaliorem peſtem mona-* 8 Ratio decidendi.

ſteriis irrepere poſſe, quam ſi monachos clericatus ambitio invadat. Et S. Cæſarius ex monacho Lirinenſi factus Archiepiſcopus Arelat. inter monachi virtutes neceſſariam hanc enumerat, quòd ambitum honoris, vel deſiderium clericatus veræ humilitatis amore repudiavit, ac reſpuit: refertur *to.2. Biblios.* Expreſſiùs Moyſes Abbas apud Caſſianum *collat.1.cap.20.* ait: *Cum dæmon deſiderare ſanctum Clericatus officium, ſub prætextu ædificationis multorum, & amore lucri ſpiritualis inſtigat, per quod nos ab humilitate propoſiti hujus, ac diſtrictione divellit, quæ omnia cùm ſint noſtræ ſaluti, profeſſionique contraria, tamen velamine quodam miſericordiæ, ac religionis obtecta, facilè imperitos, incautoſque decipiunt.* Rectè ergo in hoc textu, & aliis ſuprà citatis ſtatutum eſt, ne ambientibus monachis ſacerdotium illis concedatur, niſi Prælatus, qui eorum conſcientiam moderatur, aſſentiat. Accedit ratio à noſtro Pontifice allata, quia videlicet ipſe Prælatus novit aliquod crimen occultum, quod impediat ipſum ordinari, aut cum quo non liceat ipſum ſacerdotio mancipari, faciliùs enim ipſi Prælati agnoſcunt impedimenta ſubditorum: unde hodie ipſi Prælati regulares litteras dimiſſorias concedunt monachis, ut ad ordines admittantur: latè docent Tamb. *d.quæſt.25.* Hallier. *de ſacris*, ubi ſuprà, *c.3.*

9 Nec obſtat dubitandi ratio, qua dicebamus, licere religioſis, invitis ſuis Prælatis, ad vitam ſtrictiorem tranſire; nam id procedit, cùm arctior, & ſtrictior modus vivendi adeſt in religione, ad quam transfertur, ac ſervatur in religione, quam deſerit; non autem cauſa hujus permiſſionis eſt perfectior ſtatus, ut docent Azor *tom.1. moral. l.12.c.14.q.2.* Sanch. *in Decalogum, lib.7. cap.7.* Suarez *tom.3. de relig. cap.8. per totum.* Unde cùm per ſuſceptionem ſacrorum ordinum arctiorem, ſeu ſtrictiorem monachus non aſſequatur vitam, licèt in perfectiorem ſtatum tranſeat; ideò irrequiſito, & renuente ſuperiore non licet ad ſacros ordines aſcendere. Nec augmentum deductum ex apologia Danielis aliquid facit, eam enim doctè & apertè refellit Hallier. *in vindiciis, pag. 491.§.3.* quomodo enim monachis poterat eſſe connaturale ſacerdotium, cùm, ut ſuprà probavimus, per tot annos à ſacerdotio repellerentur, ut latè conſiderat Hallier. *ubi proximè.* Nec ſecundum augmentum adverſatur; poteſt enim Prælatus imperare religioſis, non ſolùm, quæ illi expreſsè profeſſi fuerunt, verùm & illa, quæ tendunt in ordine ad regulam, vel in pœnam alicujus delicti præcipiuntur; & tunc religioſi tenentur Prælatis obedire, ut pluribus relatis tradit Tamb. *to.3. de jure Abbat. diſp.4. q.3.n.7.* Unde cùm Prælatus ratione delicti occulti prohibet ſubditis, ne ſacris initientur ordinibus, præcipit in pœnam delicti perpetrati, & ordinatè ad regulæ obſervantiam; cùm ea non facilè ſervaretur, ſi monachi ſacerdotiò elati tantùm Presbyterii principatum ambirent, ut ſuprà ex D. Baſilio, & Cæſario notavi. Inde religioſi ſacerdotium ambientes tenentur ſuis obedire Prælatis, qui illis ne initientur ordinibus, inhibent. Nec ultimum augmentum obſtat; diverſa enim ratio prohibitionis eſt in monacho reſpectu Prælati, ac in filio reſpectu patris; cùm enim in his, quæ ad ſtatum ſpectant, non attendatur patria poteſtas, ut omnes ſuprà laudati docent, inde repugnante etiam patre filius poteſt ſacris ordinibus initiari: accedit, nam rationes prohibitionis, ne monachus renuente Prælato ſacris initietur; non procedunt in filiofamilias; quare etiam Patre renuente poteſt ad ſacros ordines aſcendere.

10 Primò ſuperiori aſſertioni adverſatur Concilium Conſtantinop. celebratum in templo SS. Apoſtolorum, *can.4.* ubi ita cavetur: *Sed ſi Epiſcopus quidem de nonnullorum monachorum pietate, & vitæ probitate teſtimonium ferens, in aliud monaſterium, ad ejus conſtitutionem eos transferre voluerit, vel in domum ſæcularem, ad eorum, qui inhabitant ſalutem, traducere conſuerit, vel in quovis alio loco præponendos putarit, hoc neque iis, qui ſuſcipiunt, neque ipſis monachis fraudi erit.* Ex quibus verbis, & *ex cap. in Parochia, 16.q.1.* expreſsè evincitur licere Epiſcopis propria voluntate, ſine Prælatorum aſſenſu monachos ordinare, atque eos præficere in parochialibus Eccleſiis pro ſalute populi, & utilitate parochianorum: igitur non rectè aſſerimus, in ordinatione monachi Prælati licentiam deſiderari. Hujus textus interpretatio altiùs repetenda eſt ex veteri Eccleſiæ diſciplina. Sciendum enim eſt, quod poſtquam monachi clero adſcribi cœperunt, & illis permiſſum fuit ſacris initiari, ſola Epiſcoporum voluntate abſque Superiorum licentia ad gradus clericatus aſſumptos fuiſſe: dum enim Athanaſius *in ep. ad Dracontium*, refert tot monachos à ſe ordinatos fuiſſe, ullam conſenſus Prælati mentionem non facit: & D. Hieronymus dum de ordinatione Ruſtici *in epiſt.4. ad ipſum* agit, tantùm Epiſcopi poſtulat voluntatem, ibi: *Si Populus, vel Pontifex civitatis in Clerum elegerit.* Quibus, & aliis auctoritatibus hanc firmat ſententiam Hallier. *de ſacris elect. d.§.2.pag.88.* ſed cùm ex hac facultate ordinandi monachos, & per conſequens ſubtrahendi eos à regulari profeſſione, monaſteriis magna injuria inferri videretur, conqueri cœperunt, tam Prælati, quàm ipſi monachi: illi quidem poteſtatem ſuam violari, ſubditoſque à ſe eripi; iſti verò invitos à religione extrahi, & in quiete ſua turbari. Unde primò in Concil. Arelat. celebrato ann. 455. auditis his querimoniis monachorum inſulæ Lirinenſis, ſtatutum fuit, ne Epiſcopi ex integra eorum familia monachum ordinarent, niſi Abbate petente. Sequutum fuit Concilium Agathenſe ſub Symmacho Papa celebratum, ubi quod ſpecialiter Lirinenſi monaſterio indultum fuerat, ad omnia Narbonenſis provinciæ monaſteria protractum eſt, ut patet ex ejus canone relato *in c.monachi 33.16.q.1.* mox etiam Concilium Illerd. in provincia Tarraconenſi celebratum, ſtatuta Arelat. & Agath. approbavit, *can.3.* in hæc verba: *De monachis vero id obſervare placuit, quod Arelat. vel Agath. noſcitur decreviſſe, hoc tantummodò adjiciendo, ut pro Eccleſiæ utilitate, quos Epiſcopus probaverit, in clericatus officio cum Abbatis licentia debeant ordinari; ea verò, quæ in jure monaſterii de facultatibus offeruntur, nulla diœceſana lege ab Epiſcopis contingantur: ſi autem ex laicis quiſquam à ſe factam Baſilicam conſecrari deſiderat, nequaquam ſub monaſterii ſpecie, ubi congregatio non colligitur, à diœceſana lege audeat ſegregare.* Quæ verba licèt truncata, reperiuntur apud Gratianum *in c.pro utilitate, cap. ſi ex laicis, 16.q.1.* integra autem referunt Loayſa *in Conciliis Hiſpaniæ*, Yepes *tom.1. chron. D. Benedicti, ann.546.* qui textus difficilis eſt in ea parte, in qua Patres affirmant, Concil. Agathenſi, & Arel. illud adjicere, videlicet, ut ſine Abbatis voluntate monachus ordinari non poſſit; quod jam in prædictis Conciliis ſtatutum reperiebatur. Hallier. *ubi proximè, pag.89.* huic difficultati ſatisfacere intendit aſſerendo Patres Concil. Illerd. aſſerere, ſe adjicere Concilio Agathenſi tantùm ſtrictiorem, aut clariorem prohibitionem: ſed veriùs credo illa verba, *Tantummodò adjiciendum*, eſſe referenda non ad primam textus partem, ubi ſtatuta Concilii Agathenſis, & Arelat. confirmantur; ſed ad ſecundam partem, quæ incipit ab illis verbis: *Ab ea verò*, &c. quæ non reperiuntur apud Gratianum, nec in dictis Conciliis. Igitur verba textus *in d. can.4. Concilii Conſtantinop. & in d.cap. in Parochia*, referenda ſunt ad prima illa Eccleſiæ tempora, cùm Epiſcopi inconſultis Prælatis monachos & ordinare, & à monaſteriis ſubtrahere valebant.

Secundò adverſatur traditæ aſſertioni Gregorius Magnus *l.10.ep.10.* ubi aſſerit, privilegium ſpeciale ſe concedere Xenodochio Auguſtodunenſi, in hæc verba: *Epiſcopum verò tollendi de eodem loco monachum ad eccleſiaſticum ordinem promovendum, vel pro aliqua quacumque cauſa, ſine conſenſu Abbatis, atque Presbyteri, habere licentiam prohibemus.* Ex quo textu ſic argumentor. Fruſtra precibus impetratur, quod jure communi conceditur, *l.unica, C.de theſaur. lib.10.* ſed privilegio ſpeciali conceditur monaſterio Auguſt. ne ſine Prælati licentia monachi ad ſacros ordines admittantur: igitur quia jure communi citra voluntatem Prælati monachi ſacris initiari poſſunt ordinibus. Pro cujus textus expoſitione ſciendum eſt, adhuc prædictis Conciliis Agath. & Illerd. ſatis conſultum, proſpectumque non fuiſſe monachis, ut ab Epiſcopis, invitis Prælatis, Ordinis gratia non ſubtraherentur: quare monaſteria ſpecialia privilegia, tam à ſummo Pontifice, quàm Epiſcopis impetrarunt, ut conſtat ex quorumdam formulis relatis à Marculfo *lib.1. formul. c. 1.* & ibi Bignonio, & ex privilegio libertatis conceſſo monaſterio Corvienſi à Bertefrido Epiſcopo Ambian. quod refertur *tom.1. Concil. Galliæ*, ibi: *Similiter & reliquos gradus clericorum, minores, ac majores, quos Abbas jamdicti monaſterii elegerit, ſive intra, ſive extra monaſterium, ſine aliqua præmii acceptione conſecrare.* Cùm enim adhuc in hac parte libertas monachorum ſatis ſtatuta non eſſet, ideò neceſſarium fuit in monaſterio Auguſtodunenſi prædictum Gregorii privilegium: ſed poſtquam Concilio Later. ſub eodem Gregorio celebrato cautum fuit, ut invito Abbate ad alia monaſteria ordinanda, aut ad ordines ſacros, vel clericatus officium tolli exinde monachi non debeant, non licet Epiſcopis ullos monachos, etiam privilegium non habentes, invitis ſuis Prælatis ordinare, ut docet Hallier. *de ſacris elect. ubi proximè, fol.89.* 11

CA-

Margin notes:

9 Diſſolvitur dubitandi ratio.

10 Exponitur can.4. Concilii Conſtant.

11 Exponitur Div. Gregor.

C A P U T VI.

a Anicetus Papa *Epiſcopis per Galliam conſtitutis.*

SI Archiepiſcopus obierit, & alius ordinandus Archiepiſcopus fuerit, omnes ejuſdem provinciæ Epiſcopi ad Sedem *b* Metropolitanam veniant, ut ab omnibus ipſe *c* eligatur, & ordinetur: oportet autem, ut ipſe, qui illis omnibus præeſſe debet, ab omnibus illis eligatur, & ordinetur. Reliqui verò comprovinciales Epiſcopi, ſi neceſſe fuerit, cæteris conſentientibus, à tribus juſſu Archiepiſcopi conſecrari poſſunt Epiſcopis: ſed melius eſt, ſi ipſe cum omnibus eum, qui dignus eſt, elegerit, & cuncti pariter eum conſecraverint Pontificem. *Et infrà*: Illud autem, quod de Archiepiſcopi conſecratione, & ordinatione prędictum eſt, atque præceptum, videlicet, ut omnes ſuffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet.

N O T Æ.

1 a ANicetus.) In ſexta Decretalium collectinne, & prima, *ſub hoc tit. de elect. c.9.* legitur, *Lucius III.* ſed mendosè: auctor enim bujus textus eſt Anicetus Pontifex, qui Eccleſiam rexit ex anno 177. uſque ad annum 185. ut referunt Baronius, Coriolanus, & Binius, aliique ſcriptores eccleſiaſtici: Ipſe enim ex traditione Apoſtolorum, & doctrina Anacleti Pontificis *epiſt.2.* de qua Turrianus *lib. 5. pro epiſt. Pont. c.24. fol.583.* ſtatuit Archiepiſcopum ab omnibus ſuffraganeis eſſe conſecrandum, Epiſcopum verò à tribus, ut conſtat ex ejus epiſtola miſſa ad Epiſcopos Galliæ, quæ extat *to.1. Concil.* & ex ea tranſcripſerunt noſtrum textum Decretiſtæ, Burchardus *lib.1. Decreti, cap. 28.* Ivu Carnot. *part.5. Decreti, c.139.* Gratianus *in cap. Comprovinciales 4. 64. diſt. & in cap.11. 65. diſt.*

2 b *Metropolitanam.* Metropolis enim vocatur, quaſi mater provinciæ, ot ajunt Imperatores *in l. unica, Cod. Theodoſ. de Metropoli Beryti*; unde miror D. Iſidorum *lib. 7. originum, cap.12.* relatum à Gratiano *in cap. cleros, 21. diſt.* Rabanum Maurum *de inſtit. cleric. cap.5.* affirmaſſe, Metropolitanos à menſura civitatis dictos, cùm Metropolis mater provinciæ appelletur *in l.4. §. ingreſſur, & in l.7. ff. de officio Proconſ.* & colligitur ex epiſtola 2. Anacleti Papæ, *c.2.* in illis verbis: *Et in capite provinciarum, ubi dudum Primates legis ſæculi erant.* Et ibi: *Reliquæ vero Metropolitanæ civitates, quæ minores judices habebant, haberent Metropolitanos ſuos, qui prædictis juſtè obedirent Primatibus, ſicut in legibus ſæculi olim ordinatum erat: qui non Primatum, ſed aut Metropolitanorum, aut Archiepiſcoporum nomine fruerentur.* Notarunt Henricus Kalteiſen in oratione habita in Concilio Baſileenſi *de punit. peccator.* Duarenus *lib.1. de ſacris Eccleſ. c.9.* Morinus *lib.1. exercit. c.1.* quod notandum eſt ad intellectum Nicephori Callixti *cap.2.*

c *Eligatur.*) Non ſolùm enim in conſecratione Archiepiſcopi omnes ſuffraganei; & in ordinatione Epiſcopi tres, verùm & in electione cum Clero, & populo omnium conſenſus deſiderabatur. Concilium Nicænum *can.4.* Synodus Carthag. *can.3.* Syneſius *epiſt.67.* Cyprianus *epiſt.68.* ibi: *Epiſcopi ejuſdem provinciæ, proximi quique conveniant, & Epiſcopus eligatur.* P. Marcha *lib.6. concord. c.4. & 5.* Sed cùm verbum χειροτονία, quo Patres, & Concilia Eccleſię Orientalis utuntur, ſignificet electionem, & ordinationem, ot ex Græcis Scriptoribus docent Cironius *ad titul. de elect.* Hallier. *de ſacris elect. in principio:* ideò in verſionibus Latinè factis facilè confunditur electio cum ordinatione. 3

C A P U T VII.

Ex Concilio 2 Arelatenſi.

NEc Epiſcopus ſine Metropolitani permiſſu, nec Epiſcopus Metropolitanus ſine tribus Epiſcopis comprovincialibus præſumat Epiſcopum ordinare, ita ut alii Epiſcopi provinciales epiſtolis admoneantur, ut ſe ſuo reſponſo conſenſiſſe ſignificent. Quod ſi inter partes aliqua fuerit dubitatio, majori numero Metropolitanus in electionem conſentiat.

N O T Æ.

1 Arelatum ubi. a ARelatenſi.) Arelatum, vulgò *Arles*, civitas eſt Galliæ Narbonenſis, ſuper Rodanum flumen, cujus mentio fit *in l. codicillis 34. ff. de uſufruct. legato*: Romagalulla etiam dicta, id eſt Roma parva, ut exponunt Scaliger *in lect.* Auſon. *c.24. & 25.* In ea Conſtantinus tyrannus fixit ſedem Imperii ſui, eamque deinceps Conſtantinam vocari juſſit, & ut in ea ſeptem provinciarum Galliæ agerentur conventus. Plura de ejus amplitudine Savarus *ad Sidonium, lib.1. epiſt.11. & lib.3. epiſt.1.* Briſſonius *de V. S. verbo Arelate*, Aloix *in notis ad vitam S. Dionyſii, c.16.* Juretus *in notis ad Symmachum, lib.9. epiſt.16.* Bucerus *in Belgico-Rom. lib. 8. c.9.* & nos *in c.16. de officio delegati*. Jam à primis Eccleſiæ ſæculis Archiepiſcopali Cathedra decorata fuit, ut probant Carolus à S. Paulo *in Geograph. ſacr. pag. 128.* Fratres Sarmat. *tom.1. Galliæ Chriſt.* Ejus Præſulis magna auctoritas illis primis ſæculis fuit, ut refert Hallierius *de hierarch. lib.4. §.17. pag.397.* adeò autem dignitatis faſtigio elatus fuit, ot in aliena jora irrueret, præcipuè ordinando Epiſcopos ſine comprovincialium conſenſo, ut conſtat *ex c. Artaldus 8. q.3.* & probat Carolus *ubi proximè*. Unde ut ejus cohiberetur audacia, tam in Concil. Arelat.1. *can.2.* quàm in Arelat.2. *can.8. & 9.* ſtatutum fuit, ne Archiepiſcopus ſolus, ſed cum duobus aut tribus Epiſcopia aliquem ordinare præſumeret. Ex dicto canone 7. tranſcriptus eſt præſens textus, quem etiam ex eo retulerunt Burchard. *lib.1. Decreti, c.27.* Carnot. *p.5. c.133.* A. Auguſt. *in 1. collect. ſub tit. de elect. c.4. & in epit. lib.4. tit.17. c.4.* & Concilium hoc Arelat. incerta ſede jactari notavit Sirmundus *in notis ad ipſum*, ubi Binius docuit tempore Siricii celebratum fuiſſe.

COMMENTARIUM.

EX his duobus canonibus ſequentem deducimus diſputandam aſſertionem: *Archiepiſcopus ab omnibus ſuffraganeis: ſuffraganeus verò à tribus Epiſcopis, Metropolitano jubente, & cæteris comprovincialibus conſentientibus, conſecrari debent.* Quam concluſionem quoad primam partem, videlicet Archiepiſcopos eſſe ab omnibus ſuffraganeis conſecrandos, probant textus *in c. qui in aliquo, in fine, 51. diſt. c. Metropolitano, 63. diſt. c. admoneatur, 65. diſt.* Gratianus *in princip. 77. diſt.* Concil. Arelat.2. *can. 7.* ibi: *Itaque Metropolitanus Epiſcopus à comprovincialibus clericis, vel populis electus, congregatis in unum omnibus comprovincialibus Epiſcopis ordinetur.* Aurelian.3. *can.3. Metropolitanus à Metropolitanis omnibus, ſi fieri poteſt, præſentibus comprovincialibus ordinetur.* Emeritenſe *can.4.* Nicolaus ad conſulta Bulgar. *c.73.* de Archiepiſcopis ita ait: *Ordinat ipſe deinceps Epiſcopos, qui ſucceſſorem ſuum, valeant ordinare.* Concil. Tolet.4. *can.18.* novella 131. Juſtiniani *de eccleſiaſticis titulis, c.3.* Exemplis, & auctoritatibus petitis ex hiſtoriis eccleſiaſticis, probat. Hallier. *de ſacris elect. c.4. art.2. pag.715.* Secundam partem aſſertionis, videlicet Archiepiſcopo jubente eſſe conſecrandum Epiſcopum, firmant textus *in c.1. 61. diſt. c. qui Epiſcopus, 23. diſt. c. qui in aliquos 51. diſt. c.1. c. Epiſcopum, c. illud, 64. diſt. c.1. 65. diſt. c.4. 24. diſt.* Bonifacius *epiſt.3.* circa medium: *Neſcio quem in alia provincia prætermiſſo Metropolitano contra Patrum regulas ordinaſſe.* Hilarius Papa *epiſt.1. c. 1. Nullus præter notitiam, atque conſenſum fratris Aſcanii Metropolitani aliquatenus conſecretur Antiſtes.* Joannes III. *epiſt. unica*, circa medium: *Omnia quoque maxima Concilia affirmant, eum non eſſe Epiſcopum, qui minus quàm à tribus Epiſcopis, auctoritate etiam Metropolitani fuerit factus Epiſcopus.* Concilium Arelat.2. *can.6. Qui ſine con-* 2 Concluſio refertur, & probatur.

ſcien-

ſcientia Metropolit. conſtitutus fuerit Epiſcopus, juxta magnam Synodum eſſe Epiſcopus non debet. Arvernenſe *can.2.* ibi: *Epiſcopatum deſiderans, etiam Metropolitani ejuſdem provinciæ Pontifex ordinetur.* Aurelian.2. *can.5. Licèt melius eſſet in ſua Eccleſia fieri, tamen aut ſub præſentia Metropolitani, aut certè cum ejus auctoritate intra provinciam omninò a comprovincialibus ordinetur Epiſcopus.* Turon.2. *can.9.* Pictavienſe *can.1. Decrevit ſancta Synodus, ut nullus Epiſcopus accipiat de manu Regis, vel Comitis, vel cujuſlibet perſonæ laicæ domum Epiſcopatus, ſed Epiſcopus à ſuo Metropolitano.* Et *c. qui Epiſcopus, diſt.25.* Aliis Conciliorum decretis, & Pontificum epiſtolis firmat Hallier. *ubi ſuprà, pag.683.* Tertiam partem aſſertionis, videlicet Epiſcopum à tribus comprovincialibus eſſe ordinandum, probant textus *in c. Epiſcopum 1. c.2. & per totam 64. diſt. c.2. & per tot.66. diſt. c.1. 67. diſt. c. Chorepiſcopi, 68. diſt. c. Epiſcopi 3. 80. diſt. c. Epiſcopo 3. & 4. 7. q.1.* Anacletus *epiſt.2. Non minùs quàm à tribus, cæteris conſentientibus, conſecretur.* Concilium Carthag.2. *can.12. Ut non liceat Epiſcopum niſi à multis ordinari, vel ſi cogat neceſſitas, à tribus.* Regienſe *can.2. Itaque ordinationem, quam canones irritam definiunt, nos quoque evacuandam eſſe cenſuimus, in qua prætermiſſa trium præſentia, nec expetitis comprovincialium litteris, Metropolitani quoque voluntate neglecta, prorſus nihil, quod Epiſcopum faceret, oſtenſum eſt.* Aurelian.2. *can.1.* & 4. *can.5.* Theodoſius, & Valentinianus in conſtitutione relata à Cujacio *lib.15. obſerv. c.38.* Alia jura adducit Antonius Auguſt. *in epit. juris Pontif. lib.3. tit.17. & 19.* Illuſtrant prædictam aſſertionem Acunna, & I. Dartis *in 64. & 66. diſt.* Boſquetus *ad Innocent. lib.1. epiſt.91.* Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch.1. p. diſp.6. n.8.* Azor *tom.2. lib.3. c.30.* Vaſquez *in opuſc. de ordine, diſp.246. c.6.* Solorzanus *tom.2. de jure Ind. lib.3. c.6.* Petrus Marcha *lib.6. concord. c.2. 5. & 6.* idem, ſeu quivis auctor eſt *hiſt. Pontif. juriſd. lib.2. c.2.* Sanchez *lib.7. concil. dubio 15.* Cironius *ad tit. de elect.* Morinus *lib.1. exercit. c.4. 10. & 28.* plures congeſti à Diana *p.8. tract.1. reſolut.31.* & *p.12. tract. de conſecrat. Epiſcop. per totam,* Fragoſo *de regim. p.2. lib.8. diſp.18. §.1.* Juretus *ad epiſt.8. Ivonis,* Hallier. *de ſacris elect. ſect.5. c.2. & 3. art.10. pag.577. & 696.* Landtmeter. *lib.2. de veteri monach. c.97.* Turrianus *lib.2. pro epiſt. Pontif. c.21.* Herodius *lib.1. Pandect. tit.4. c.4.* Balſamon *in can. 12. 13. & 53. Synodi Carthag.* Duarenus *lib.5. de ſacris, c.1.* Vaſquez *3. part. in 3. diſp.246. c.5.* Petrus Greg. *lib.17. ſyntag. c.14.* Bignonius *ad Marculfum lib.1. c.5.* Vivar. *ad Flavium Dextrum, an.33. in fine,* Gibalinus *in ſynopſi cenſur. littera E, n.17.* Aravio *q.21. moral. tract.2.* Villarnel. *tom.1. de regim. Eccleſiæ, part.1. q.1. art.9.* Florens *ad tit. de elect.*

3 Ratio dubitandi.

Verùm in præſentem aſſertionem ita illuſtratam, pro ratione dubitandi ſequentes expendi poſſunt difficultates. Prima ex eo naſcitur, nam ſecundùm veriorem ſententiam, quam ſtatim probabimus, certum eſt conſecrationem Epiſcoporum eſſe gradum Ordinis realiter diſtinctum ab aliis, ſpectareque ad Ordinis ſacramentum: ſed in quolibet gradu hujus ſacramenti unus eſt tantùm miniſter: ergo ſimiliter in conſecratione Archiepiſcopi, & Epiſcopi unus debet eſſe miniſter, qui conſecrationem faciat. Accedit, nam lex vetus typus, & figura fuit legis gratiæ, & omnia quæ in lege gratiæ in veritate contingunt, in lege veteri præfigurata fuerunt, ut probavi *in c. tranſlato, de conſtit.* ſed in lege veteri ſummus Sacerdos tantùm ab uno miniſtro conſecrabatur, quare legitur Levitici *c.8.* Moyſem tantùm Aaronem conſecraſſe: igitur ſimiliter Epiſcopi, & Archiepiſcopi ab uno tantùm miniſtro ſunt conſecrandi. Augetur ſecundò hæc difficultas ex eo; nam ſi juxta traditionem Apoſtolorum, & eorum exemplum tres Epiſcopi deberent adeſſe in conſecratione Epiſcopi, conſecratio aliter celebrata nulla eſſet: ſed conſecratio facta cum minori numero, ſuſtinetur, *can.1. Apoſt.* ubi Balſamon, & Zonaras, D. Clemens *lib.8. conſt. c.17. Ego Simon Chananeus conſtituo, à quot Epiſcopis debeat ordinari Epiſcopus, à duobus, aut à tribus; ſin verò aliquis ab uno Epiſcopo ordinatus fuerit, tum is qui ordinatus eſt, tum is qui eum ordinavit, deponatur: quod ſi neceſſitas coegerit ab uno ordinari, quòd propter perſecutionem, aut aliam cauſam plures adeſſe non poſſint, afferatur decretum commiſſionis plurium Epiſcoporum.* Concilium Regienſe *can.3. & 4.* Chriſt. Lupus *in can.4. Concil. Niceni.* Quæ etiam ſententia probatur ex eo, quia plerumque legimus R. Pontificem conceſſiſſe, ut ab uno Epiſcopo conſecratio Epiſcopalis peragatur, ut probat Franciſcus Hallierius *de ſacris elect.2. p. art.2. §.1. pag.588.* & diſpenſatum fuit cum Epiſcopis Indiar. qui ab uno Epiſcopo tantùm cum duobus Canonicis mitratis ordinantur, ut refert, & probat Solorzanus *tom.2. de jure Ind. lib.3. c.6. nu.38.* Diana *part.12. ubi ſuprà, reſol.28.* igitur non rectè in præſenti aſſeritur conſecrationem Epiſcopi à tribus Epiſcopis eſſe celebrandam. Secunda difficultas inſurgit in eam partem aſſertionis, ubi aſſeritur Archiepiſcopum debere conſecrari ab omnibus ſuffraganeis; nam ſuperior non debet ab inferioribus benedici, aut conſecrari, juxta D. Paulum *Hebræor c.7. c. denique diſt.21.* ſed Archiepiſcopus eſt ſuperior ſuorum ſuffraganeorum, igitur ab eis non debet conſecrari.

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt 4
præſens aſſertio, ad cujus expoſitionem ſcire oportet, Epiſcopatum & Archiepiſcopatum (quos quoad præſentem tractationem pro eodem gradu accipimus, cùm tantùm ratione dignitatis, non verò ordinis diſtinguantur, ut ex Machado, Villalobos, & Dicaſtillo defendit Diana *d. p.12. reſol.4.*) eſſe ordinem verùm, realiter diſtinctum, à presbyteratus gradu, & Sacramentum Ordinis in eo adminiſtrari, *can.68. & 69. Apoſt. c. Epiſcopus, 23. diſt. c. extra, 64. diſt. c. illud, 77. diſt. c.1. verſic. Quod ſi in hoc, 32. diſt. c. quæſitum 5. de purgat. can.* pluribus relatis defendit Diana *d. p.12. reſol.6. & 9.* Unde ſicut alii gradus hujus Sacramenti conferuntur cum debita materia, propria forma, & peculiari miniſtro: ita gradus Epiſcopalis habet diſtinctam formam, propriam materiam, & peculiarem miniſtrum. Quæ ad materiam & formam hujus gradus ſpectant, ut minùs propria hujus loci omittimus; videndus eſt Diana *ubi ſuprà,* qui latè de materia & forma conſecrationis Epiſcopalis agit: noſtrum autem commentatium tantùm ad miniſtrum hujus conſecrationis contrahimus. Et ut rem ab origine repetamus, ſciendum eſt, Metropolitanos primis Eccleſiæ ſæculis conſecrari ſolere, vel in provinciali Concilio, à Metropolitanis vicinis; vel à Primate ſeu Patriarcha, ut jam ſuprà probavi, & innumeris exemplis illuſtrat Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. d. art.1. pag.715.* qui §.4. *ejuſdem art.* latè proſequitur formam obſervatam illis ſæculis in convocandis Epiſcopis. Et etiam à finitimis Epiſcopis Metropolitanum conſecrari ſolere, conſtat ex Concil. Aurel.3. *can.3. De Metropolitanorum verò ordinationibus id placuit, ut Metropolitani a Metropolitanis omnibus, ſi fieri poteſt, præſentibus comprovincialibus ordinetur.* Et latè probat Hallier. *ubi ſuprà, pag.722.* A Primatibus etiam, & præcipuè à R. Pontifice, cùm illi Archiepiſcopi immediatè parebant, pleromque conſecrabantur, ut probat ipſe Hallierius *pag.259.* quem tranſcribere in præſenti in animo non eſt.

De ordine Epiſcopatus.

Secundò ſciendum eſt, jam à temporibus Apoſtolorum Epiſcopos conſecrari à propriis Metropolitanis, vel ab Epiſcopis comprovincialibus de Metropolitani licentia, *can.23. & 25. Apoſt.* Concilium Nicænum *can.4.* defuncto enim Epiſcopo alicujus civitatis, Metropolitanus ſuffraganeis ſuis notum faciebat diem ordinationis futuri Epiſcopi, jubebatque ut venirent, aut excuſationis litteras mitterent. Synodus Epaunenſis *can.1.* Aurelian.2. *can.1. Ut nullus Epiſcoporum admonente Metropolitano Epiſcopo, niſi certa tædii cauſa detentus, ad concilium, vel ordinationem conſacerdotis venire penitus ulla excuſatione detrectet.* Sardicenſe *can.6.* Et ſi ipſe Metropolitanus per ſe Epiſcopum ordinare non poſſet, uni ex ſuffraganeis munus conſecrationis delegabat, *c. quoad ſedem, de officio Ordin.* immò etſi ipſe adhuc non recepiſſet pallium, quare conſecrare Epiſcopos, vel Eccleſias per ſe non poterat, *c.1. 100. diſt. c. quod ſicut, §. ſuper eo, de elect.* tamen committere valebat conſecrationem ſuffraganeis, *c. ſuffraganeis, de elect.* ubi probavi: & ſi ſuffraganei non erant in provincia, aut quia deceſſerant, aut quia à fide defecerant, finitimi Epiſcopi conſecrationi aderant, *c. ſi fortè, 65. diſt.* probat Hallierius *ubi ſuprà, pag.709.* Quod autem diximus, licentiam Metropolitani deſiderari, tantùm provenit ex præcepto, non autem requiritur pro forma ipſius ordinationis: unde ſi omittatur Metropolitani conſenſus, & ſine ejus licentia à ſuffraganeis Epiſcopis conſecratio celebretur, valida eſt, ut docent Th. Sanchez *tom.2. concil. lib.7. c.1. dub.15.* Azor *tom.2. inſtit. lib.3. c.30. qu.2.* Diana *d. p.12. reſol.35.* Nec contrarium probant textus *in c. non debet, 65. diſt. c. Archiepiſcopus, 66. diſt.* ubi aſſeritur, conſecrationem Epiſcopi factam ſine Metropolitani conſenſu, nullam eſſe: procedunt enim textus illi, quantùm ad executionem conſecrationis Epiſcopalis, ita ut licèt validè Epiſcopus conſecretur irrequiſito Metropolitano, tamen executionem, ſeu exercitium Ordinis Epiſcopalis non habeat, ut docuerunt Gloſſa & Archid. *ibi.* Illud etiam obſervatum invenio, ut ne pauciores tribus Epiſcopis conſecrationi

5 Antiquus de conſecratione Epiſcopi.

Epiſ-

Epiſcopali adſint. Cùm enim Jacobus Minor conſecratus eſſet à tribus Apoſtolis, Petro videlicet, Jacobo Majore, & Joanne, ut in præſenti epiſtola Anacleti refertur, inde acceptum, & obſervatum fuit, ut à tribus ſaltem Epiſcopis conſecraretur Epiſcopus. Concilium Carthag. 3. *can.39. Ut non minùs quàm tres Epiſcopi ſufficiant*. Innocent. Papa *ad Vitricum Rhotomag. Epiſcopum*, prohibet quemquam conſecrari niſi à tribus Epiſcopis. Syneſius item *epiſt.67. ad Theophilum Alexandrinum*, Siderium contra leges Eccleſiæ prohibet renunciatum Palebiſcæ Epiſcopum, quia à tribus Epiſcopis non fuerat conſecratus. Sed ſi plures in provincia reperiri poterant Epiſcopi, omnes conſecrationi novi electi aderant; unde Cornelium à ſexdecim Epiſcopis fuiſſe conſecratum refert D. Cyprianus *epiſt.52.* & variis exemplis illuſtrant Hallierius *ubi ſuprà*, *pag.579.* Diana *d. part.12. reſol.34.*

6 Ratio dubitandi. His ita præmiſſis, præſentis aſſertionis rationes tot ſunt, quot illius partes. Et primæ partis, videlicet in conſecratione Metropolitani omnes Epiſcopos ſuffraganeos adeſſe debere, illa ratio eſt, quia quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, ex vulgari juris regula. Facit ſententia Leonis *epiſt.82.* aliàs 84. *Qui profuturus eſt omnibus, eligi debet ab omnibus*. Unde omnes comprovinciales debent electioni, & conſecrationi Archiepiſcopi intereſſe. Secundæ partis concluſionis, ſcilicet à Metropolitano, ſeu de ejus licentia Epiſcopum eſſe conſecrandum, ratio eſt; nam priorum ſæculorum in Eccleſia ea diſciplina fuit, ut penes quem poteſtas eſſet judicandi, eidem quoque poteſtas ordinandi competeret, *c. nullus 3. de parochiis*. Inde cùm poteſtas judicandi Epiſcopos illis ſæculis penes Metropolitanos eſſet, *c. per ſingulas 9. qu.3.* ideò ab eis, aut de eorum licentia ordinandi erant. Hodie tamen conſecratio Epiſcoporum non ex Metropolitani juſſu, ſed Pontificis mandato fit; cùm enim R. Pontifex ſibi reſervaſſet Cathedralium Eccleſiarum collationem, ſimiliter ab ejus libito pendere voluit Epiſcoporum conſecrationem: quare eam ſemper committit Epiſcopis comprovincialibus; & ideò in initio ipſius conſecrationis antiquior ex Epiſcopis aſſiſtentibus interrogat conſecrantem, *Habetis mandatum?* Et ipſe tunc illud notum facit. Tertiæ, & ultimæ partis concluſionis ratio eſt, ne res adeò gravis, ut eſt conſecratio Epiſcopalis, unius judicio, cum periculo fidei, committeretur, & ambitioni, ac forſan tyrannidi occaſio præſtaretur; quam rationem præ oculis habuerunt noſter Anacletus *d. epiſt.2.* Iſidorus *lib.2. de officiis*, *c.5.* Patres Concilii Aquiſgran. ſub Ludovico Pio, *can. 9.* in illis verbis: *Quod Epiſcopus non ab uno, ſed à cunctis conſenſu, aut præſentia comprovincialium eſt ordinandus, & non minùs quàm à tribus, cæteris conſentientibus, inſtituente Domino fieri jubetur, ne aliquid contra fidem Eccleſiæ unius tyrannica auctoritas moliretur, & regula, vel fides confunderetur credentium*. Siricius Pontifex *epiſt.4. c.1. Ne unus Epiſcopus Epiſcopum ordinare præſumat propter arrogantiam, ne furtivum beneficium præſtitum videatur*. Facit etiam & alia ratio adducta à D. Gregorio *epiſt. ad Bonif.* ibi: *In ipſis rebus ſpiritualibus, ut ſapienter, & maturè diſponantur, exemplum trahere à rebus carnalibus poſſumus: certè enim dum conjugia mundo celebrantur, conjugati quique vocantur, ut quia in via jam conjugii præceſſerunt, in ſubſequentis quoque copulæ gaudio miſceantur: cur non ergo & in hac ſpirituali ordinatione, qua per ſacrum miniſterium homo Deo conjungitur, tales conveniant, qui vel in profectu ordinati gaudeant, vel pro ejus cuſtodia omnipotenti Deo preces pariter fundant*. Rectè ergo conſtitutum, & obſervatum jam à ſæculo Apoſtolorum uſque ad noſtra tempora legimus, ut Epiſcopi à tribus Epiſcopis conſecrentur.

7 Solvitur primum argumentum. Nec noſtram concluſionem evertunt argumenta ſuprà propoſita. Non primum, verùm enim eſt, Epiſcopatum ordinem eſſe, & in eo gradu ſacramentum conferri, & per conſequens unum tantùm miniſtrum debere adeſſe: nec contrarium deciditur ab Anacleto in præſenti. Licèt enim decidatur ab eo, tres adeſſe debere, non tamen docetur, omnes ut miniſtros intereſſe; ſed unus tantùm ut miniſter, Epiſcopum conſecrat; alii verò ut aſſiſtentes, quomodo appellantur in Pontificali Romano. Unde provenit, ut conſecrator tantùm porrigat librum Evangeliorum, annulum, & baculum, quæ ſpectant ad materiam hujus gradus, juxta opinionem, quam refert Diana *d. p.12. reſol.19.* licèt omnes Epiſcopi manus imponant ſuper conſecrandum, & formam proferant: *Accipe Spiritum ſanctum*. Hæc enim manus impoſitio actualem cooptationem ejus, qui tunc ordinatur, in numerum Epiſcoporum ſignificat; quæ cooptatio cùm fiat nomine Eccleſiæ, non ab uno, ſed à tribus celebrari debet, ut ratiocinatur Diana *d. p.22. reſol.38.* Nec primum augmentum hujus augmenti, petitum ex exemplo ſummi Sacerdotis legis veteris, adverſatur; nam illud tantùm evincit, ſummum Pontificem tantùm ab uno conſecrandum eſſe, quare ejus conſecrationis Hoſtienſis Epiſcopus miniſter eſt, ut ex Damaſo, & veteri Ordine Romano probat Franciſcus Hallier. *de ſacris elect. pag. 785.* & etiam in conſecratione Epiſcopi unum miniſtrum tantum dari, licèt duo conſecrationi adſint, jam ſuprà probavi. Difficiliorem nodum continet, quod expendebamus; aſſerentes conſecrationem Epiſcopi factam ſine tribus Epiſcopis, validam eſſe, contra noſtrum textum, & Concilium Regienſe *can.2.* ubi ordinationem factam à minori numero Epiſcoporum, irritam, & vacuam eſſe decernitur: cui ſententiæ adſtipulatur Joannes III. R. P. *epiſt. unic. ad Epiſcopos Galliæ*, ubi intendit probare, ideò Chorepiſcoporum ordinationem factam nullam eſſe, & Pontificalia ab ipſis attentari non poſſe, quia à paucioribus quàm tribus Epiſcopis ordinabantur; quibus auctoritatibus moti Bellarminus *lib.4. de notis Eccleſiæ*, *c.8.* P. Vaſquez *3. p. in 3. diſp.243. c.6. nu.3.* Bernal *de ſacram. diſp.49. ſect.2.* Marchinus *de Ordine*, *p.2. c.12. n.4.* Ocbagavia *de ſacram. diſp.1. dub.18. n.556.* Yſambertus *in 3. p. de ſacram. Ordin. art.1. propoſ. ult.* defendunt conſecrationem Epiſcoporum à minori numero factam nullam eſſe, & de ſubſtantia ordinationis Epiſcopalis tres Epiſcopos deſiderari à jure divino. In hac Interpretum variatione Hallier. *de ſacris diſp.2. art.2. §.1. pag.582.* exiſtimavit, utramque opinionem eſſe probabilem, & utriuſque ſententiæ fundamentis ſatisfacere intendit. Ego tamen negativæ ſententiæ adhæreo, videlicet nec à jure divino tres Epiſcopos deſiderari, nec conſecrationem à minori numero factam invalidam eſſe. Eam amplectuntur Sanchez *tom.2. conſil. lib.7. c.1. dub.15.* Averſa *q. 3. ſect.2.* Cæſar. *de eccleſ. hierarch. 1. p. diſp.6. n.8.* Diana *d. p.12. reſol.29.* Unde Pontifex ex juſta cauſa poteſt diſpenſare, ut à minori numero conſecratio celebretur, ut aliquando factum fuiſſe referunt Solorzanus *tom.2. de jure Ind. lib.3. c.6. n.35.* Diana *d. p.12. reſol.30.* Aravio *ſuprà*, Cabaſſutius *in not. Conc. fol.73.* Nec textus noſter, & alii pro affirmativa ſententia expenſi refragantur; accipiendi enim ſunt de executione, & exercitio, quod conſecratus à minori numero non obtinet; nam in ipſa conſecratione ſuſpenſionem incurrit, frequenter enim in jure noſtro aſſeritur, ordinationem vacuam eſſe, & irritam, quia quoad effectum, hoc eſt exercitium gradus accepti, nulla eſt, *c. qui perfectionem 17. c. ventum 18. c. Arrianos 73. c. ſi quis à ſimoniacis* 108. 1. *q.1. c. per illicitum 9. q. 3.* docet Præceptor meus Illuſtriſſimus Valentinus Præſul *de ſacram. Ordin. tract.3. nu.8.* quo modo defendi poteſt affirmativa ſententia ſuprà illaſtrata.

Nec ſecundum argumentum refragatur; nam negamus Archiepiſcopum ante conſecrationem, Epiſcopis jam conſecratis ratione ordinis majorem eſſe; licèt enim poſt confirmationem major ſit ratione juriſdictionis, quàm antè, quia conſecrationem exercere poteſt, *c. noſti*, *c. tranſmiſſam 15. de elect.* tamen ratione ordinis inferior eſt, & ideò ab illis valet benedici, & conſecrari; ſi enim ab inferioribus conſecrari non poſſet R. Pontifex, à quonam deberet conſecrari; & tamen ab Hoſtienſi Epiſcopo conſecratur, ut ſuprà probavi: igitur quia inferior ratione conſecrationis, licèt ſuperior virtute juriſdictionis, à ſuffraganeis conſecrari valet. 8 Solvitur ſecundum argumentum.

Primò ſuperiori aſſertioni opponitur textus parum notus *in c. bonæ 23. de elect.* in illis verbis: *Ipſumque ordinavit in presbyterum, & tandem in Archiepiſcopum conſecravit*. Ex quibus expreſſè depromitur, Cardinalem Prænestinum Epiſcopum, ſolùm per ſe Archiepiſcopum Moguntinum conſecraſſe, nulla comprovincialium Epiſcoporum expectata præſentia: igitur in Archiepiſcopi conſecratione omnes ſuffraganei Epiſcopi adeſſe non debent. Pro hujus textus interpretatione ſciendum eſt, variis ex cauſis, tam electionem, quàm conſecrationem Archiepiſcoporum, & inferiorum Prælatorum, ad Sedem Apoſtolicam devolvi, quas refert Hallier. *de ſacris elect. pag.243. cum ſequentibus*; inter quas illæ communiter eveniunt, & ut præcipuæ enumerantur, negligentia, diſcordia, ſeu diſſenſio eligentium; in illis enim caſibus non ſolùm electio eorum Prælatorum, verùm & conſecratio ad R. Pontificem devolvitur, ut conſtat ex D. Gregorio *lib.2. epiſt.34.* ubi Petro Subdiacono Campaniæ reſcribit, ut diſſentientibus Metropolitanis circa Præſulis electionem, tres ex ipſis ad eum mitteret, ut de electione tractaret, & electum, ac conſecratum 9 Exponitur cap. bonæ 23. de elect.

tum ad eos mitteret: & D. Gregorium Agrigentinum, diſſentientibus Agrigentinis à Summo Pontifice electum, & ordinatum fuiſſe, refert Surius in ejus vita. Quod jus Romanæ Sedis propoſuit Joannes VIII. *epiſt.* 17. in hæc verba: *Sed quia juxta noſtri miniſterii Apoſtolicum officium, & ſolicitudinem omnium Dei Eccleſiarum nobis in ipſo Apoſtolorum Principe commiſſam, juxta canonicam etiam S.S. PP. regulam dicentem, ſi diviſio Clericorum, vel populi extiterit, & de futuri electione Pontificis contentio fuerit oborta, nullum ex his duobus in throno Epiſcopali eſſe aliquatenus conſecrandum, ſed alterius electionem fieri debere ſacerdotis Eccleſiæ proprio deſtitutæ Rectore, & ob id perturbata jura pacis ferentes ſubvenire debemus.* Illuſtrat Juretus *ad Carnot. epiſt.* 2. & 8. Hanc facultatem eligendi, & conſecrandi Epiſcopos in illis Eccleſiis, ubi electores diſſentiebant, plerumque ſuis Legatis Pontifex committebat, ut variis exemplis probat Hallierius ubi ſuprà. Unde cùm *in d. c. bonæ*, Cardinalis Prænestinus Apoſtolicæ Sedis Legatus habuiſſet in mandatis, ut caſſata poſtulatione Epiſcopi Vormatienſis alium eligeret, ideò potuit per ſe ſolum Prælatum eligere, & conſecrare.

10 Exponitur can. 4. Concil. Epheſini. Secundò præſenti aſſertioni adverſatur Concilium Epheſinum, ubi *can.* 4. appendicis primæ, cùm agatur de ordinationibus Epiſcoporum, & Archiepiſcoporum Cypri, aſſeritur ab Epiſcopis tantùm provincialibus, irrequiſito Patriarcha Antiocheno, à quo judicabantur, conſecrari poſſe: igitur non deſideratur licentia Metropolitani, ſeu ſuperioris, ut Epiſcopi conſecrentur. Accedit, nam Antiochenus Patriarcha jus habet, ut in provinciis ſuis (ut eſt inſula Cypri) Metropolitani, aut Epiſcopi eo irrequiſito non conſecrentur, ut conſtat ex Arabica Nicænorum canonum collectione, ubi *can.* 37. ita legitur: *Si Epiſcopus Cypri diem ſuum in hyeme obierit, & populi non potuerint propter tempeſtatem maris mittere Antiochiam, ut Patriarcha Antiochenus, eis ordinet Archiepiſcopum in locum mortui, debent ſcribere ad Patriarcham, & petere ut unus aliquis fiat Archiepiſcopus, quem ipſi deſiderant.* Obſervarunt Carolus à S. Paulo *in Geograp. ſacr. pag.* 293. Hallier. *ubi ſuprà, pag.* 771. & *de hierarch. pag.* 819. Morinus *lib.* 1. *exercit. c.* 4. Pro hujus canonis vera expoſitione ſciendum eſt, Cyprios in Concilio Epheſino conatos fuiſſe eam auctoritatem ſibi arrogare, ut à comprovincialibus, irrequiſito Patriarcha, Epiſcopi conſecrarentur, proponebant enim tres Epiſcopos, videlicet Sabinum, Troilum, & Epiphanium à comprovincialibus ordinatos fuiſſe: expendebant etiam navigationis pericola, & procellas, cùm ſi hyeme decedebat Archiepiſcopus, non niſi cum magno vitæ diſpendio Præſules illius inſulæ Patriarcham Antiochenum adire poſſent: addebant etiam, quod non à B. Petro, ſed à B. Barnaba, cujus corpus unà cum Evangelio S. Matthæi pectori impoſito, & S. Barnabę manu deſcripto, in inſula repertum fuerat, fidem accepiſſent: quibus rationibus ſuadere tentarunt Patribus Concilii Epheſini, à temporibus Apoſtolorum ordinationes Epiſcoporum ab inſulanis tantùm Prælatis celebrari. His expenſis, & allegatis Patres Concilii Epheſini *act.* 7. conditionatum decretum ſtatuerunt in hæc verba: *Quoniam communes morbi majori egent remedio, eo quòd majus damnum afferant, ſi non eſt vetus mos, quod Epiſcopus Antiochenus ordinet in Cypro, ſicut libellis & propriis vocibus docuerunt religioſiſſimi viri, qui ad ſanctam Synodum acceſſerunt, habebunt jus ſuum intactum, & inviolatum, qui ſanctis in Cypro Eccleſiis præſunt, ſecundùm canones S.S. PP. & veterem conſuetudinem per ſeipſos ordinationes religioſiſſimorum Epiſcoporum facientes.* Unde conſtat Patres abſolutè non aſſerere Epiſcopos, & Archiepiſcopos Cypri tantùm à comprovincialibus conſecrari poſſe; ſed ſi veræ eſſent rationes ab inſulanis propoſitæ, poſſe irrequiſito Antiocheno Patriarcha eligi, & ordinari prædictos Epiſcopos.

Tertiò opponitur textus *in c. pudenda* 23. 34. *qu.* 1. 11 Exponitur cap. pudenda, 34. q. 1.
in illis verbis: *Is mos antiquus fuit, ut quia præ longinquitate, vel difficultate itineris, ab Apoſtolica Sede illis oneroſum fuerat ordinari, ipſi ſe invicem Mediolanenſis; & Aquilejenſis ordinare Epiſcopi debuiſſent.* Ex quibus verbis expreſsè deducitur, conſecrationem Epiſcoporum Mediolanenſis & Aquilejenſis à R. Pontifice eſſe faciendam, & in ejus defectu ad invicem ſeipſos conſecrare poſſe: ergo in conſecratione Epiſcoporum aliorum comprovincialium præſentia non deſideratur. Pro cujus textus interpretatione ſciendum eſt, Archiepiſcopos olim non ſolùm à ſuffraganeis conſecrari, verùm & in aliquibus Regnis à Metropolitanis comprovincialibus conſecrari ſolere, ut probat Franciſcus Hallierius *ubi ſupra, pag.* 722. quæ conſuetudo conſecrandi Archiepiſcopos invaluerat in provinciis Aquilejenſi, & Mediolanenſi; eorum enim Archipræſules ad invicem conſecrabantur: quæ conſuetudo non diutiùs invaluit, ſiquidem ob ſchiſma, in quod Aquilejenſis Antiſtes inciderat, Mediolanenſes Archiepiſcopi cœperunt juſſu R. Pontificis ab aliis Epiſcopis conſecrari, ut conſtat ex D. Gregorio *lib.* 2. *epiſt.* 29. & 30. ubi jubet, Conſtantium in Metropolitanum illius provinciæ conſecrari à Concilio provinciali; unde textus *in d. c. pudenda*, procedit tempore, quo adhuc conſuetudo invaluerat, ut Archiepiſcopi Aquilejenſis, & Mediolanenſis ad invicem conſecrarentur. Docet Hallierius *ubi proximè*, *pag.* 722. Etiam ex ſuprà traditis interpretari poſſunt canones 13. & 53. Concilii Carthag. 2. juncto Balſamone *in eorum ſcholiis*, canon 5. Concilii Aurelian. 4. canon 8. Concilii Pariſ. 3. canon 9. Concilii Turon. 2. canon 3. Concilii Emeritenſis.

CAPUT VIII.

a Urbanus III. *in regiſtro*, b *Piſano Archiepiſcopo*.

CUm quidam Epiſcopi Sardi, c ſicut nobis eſt ex tua parte propoſitum, quibuſdam pecuniam, ſicut juramento tenebantur aſtricti, non ſolverint; & quidam Epiſcopus ipſius terræ in die Dedicationis Eccleſiæ Ordines, cùm dies ille ad hoc inſtitutus non fuerit, celebraverit: quidam d etiam juraverint aliquando, quod fratri, vel ſorori, patri, vel matri loqui non debeant, aut quodlibet eis ſubſidium miniſtrare; à nobis quid de hujuſmodi faciendum ſit, tua fraternitas requiſivit. Nos itaque denegare nolentes, quod à nobis charitate ſuggerente poſtulare videris: d. t. præſent. litteris reſpondemus, quod in Epiſcopos illos, qui ſuum tranſgreſſi ſunt juramentum, eſt tantò graviùs vindicandum, quantò majori præeminent dignitate, & eorum exemplo faciliùs alii potuerunt ad ſimilia provocari. Epiſcopum e autem, qui die, quo non debuit, celebravit Ordines, canonica diſciplina corrigere, & ordinatos à ſuſceptis ordinibus tamdiù debes reddere expertes, donec apud nos, vel ſucceſſores noſtros reſtitutionis gratiam conſequantur. Illi f verò qui jurant non loqui patri, vel matri, vel ſorori, vel fratri, aut eis humanitatis ſubſidium exhibere, abſolvendi ſunt ab illius obſervantia juramenti, cùm illicitum ſit, & omni contrarium rationi; injuncta tamen eis de hoc, quod malè juraverunt, pœnitentia competenti.

NOTÆ.

1 a URbanus III.) Anteà Lambertus dictus, Mediolan. Archiepiſcopus. Pontifex electus die 27. Novembris anno 1185. ſedit annum, menſes 10. & dies 15. deceſſit Ferrariæ dolore animi, quem ex calamitate Chriſtianorum habuerat; ſiquidem eo anno Hieroſolyma à Saracenis capta fuit: hoc brevi temporis ſpatio aliquas ſcripſit epiſtolas, quas refert Binius *tom.* 7. *Concil.* ex quibus ferè 30. conſtitutiones tranſcripſit Raymund. in hac ſexta collectione, inter quas primum locum obtinet præſens deciſio, cujus pars alia reperitur *in c. cum quidam, de jurejurando*, & integra epiſtola apud Antonium Auguſt. *ſub eod. tit. c.* 11. ex quo ita eam reſtituo.

b *Piſano.*) Piſa nobilis, & antiqua civitas Tuſciæ eſt, Metropolis Corſicæ, & Sardiniæ: jam Epiſcopali Cathedra decorabatur anno 313. quo Gaudentius ejus urbis Epiſcopus in Synodo Romæ celebrata ſub Melchiade interfuit. Urbanus II. Piſanos optimè meritos Archiepiſcopali dignitate decoravit, illorumque Præſulem, 2

ſulem, Primatem Corſicæ, atque Sardiniæ declaravit, ut plura de ejus Eccleſię Primatu adducentes referunt Ughellius *to.* 3. *Italia*, Barboſa *de poteſt. Epiſcop. tract.* 3. *c.* 7. Ejuſdem Eccleſiæ mentio fit *in c. accedens*, *de procurat. cap. per tuas* 9. *de arbitris*, *c. tam litteris* 33. *de teſtibus*, *c. ſuper* 8. *de teſtibus cogendis*, *c. ad noſtram* 40. *de jurejur. c. ſi diligenti* 17. *de præſcript. c.* 5. *de ſentent. excom. in* 5. *collect.* ubi Cironius. Hujus Eccleſiæ Præſuli Ubaldo Lanfranco dicto, qui Piſanam Eccleſiam rexit ex anno 1174. uſque ad annum 1209. ut refert Ughellius *ubi ſupra*, miſſa eſt hæc epiſtola.

3 c *Sardi.*) Sardiniæ Primas erat Archiepiſcopus Piſanus, ex conceſſione Urbani II. & confirmatione Alexandri III. Lucii III. & noſtri Urbani in bulla data Veronę 13. Calend. Novembris, anno 1186. & Innocentii III. ut probat latè Ughellius *pag.* 478. unde cùm ad ipſum Piſanum Pręſulem, ut Primatem ſpectaſſet juriſdictio in Epiſcopos Sardinię, ideò ſuper eorum exceſſibus ipſe conſulvit R. Pontificem.

d *Quidam.*) Hæc verba reperiuntur *in c. cum quidam* 12. *de jurejurand.* ubi ea exponemus.

e *Epiſcopum.*) Ab his verbis incipit in ſexta collectione præſens deciſio, cujus commentarium dedimus *in c.* 1. *hoc tit.*

f *Illi vero.*) Verba quæ ſequuntur extant *in d. c. cùm quidam*, §. *illi vero*, *de jurejurando*.

C A P U T IX.

Cœleſtinus III. a *Hydrontin. Archiepiſcopo.*

CUm ſecundùm eccleſiaſticas regulas, & ſanctorum inſtituta Pontificum, ſacri ſint ordines in certis temporibus conferendi, quidam Gręci Epiſcopi ritus ſui, & conſuetudinis obſervantiam in Latinos clericos exercentes, eos ad ſacros ordines paſſim provehunt, qui non ſunt præterquam in quatuor temporibus conferendi. Sanè ſicut latoris præſentium I. relatione cognovimus, quod cùm ipſe à quodam Domino, cui *b* ſervierat, & ut in *c* capella ſua divina officia celebraret, cuidam Græco Epiſcopo foret præſentatus; idem Epiſcopus *d* Cathamarſen. eum in ſacerdotem promovit, quem poſtmodùm diœceſanus Epiſcopus ab executione officii, vel ſuſcepti ordinis credidit ſuſpendendum. Quę utique conſuetudo conſuetudini eccleſiaſticæ inimica, & deteſtabilis eſt, & penitus improbanda: & niſi multitudo, & antiqua conſuetudo eſſet in cauſa, ſic ordinati non deberent permitti in ſuſceptis ordinibus miniſtrare. Nam apud nos ſic ordinati deponerentur, & ordinantes auctoritate ordinandi de cenſura canonum privarentur. Verùm quia nos plenam de Græcorum obſervantia notitiam habere non poſſumus, nec eſt nobis certum, utrum conſuetudo ſic ſe habeat, quod in partibus *e* Calabriæ & Latini à Græcis, & Græci à Latinis ſecundum alterutrius inſtitutionis obſervantiam ordinentur, & an ſit antiquitus obſervatum: f. tuæ, quæ diſcernere meliùs iſta poterit, ejuſdem Joannis judicium duximus committendum, per Apoſtolica ſ. m. & poteſtatem tibi auctoritate pręſentium indulgentes, ut cognita diligentius veritate, & obſervantia conſuetudinis, ſi qua ſuper his à Latinis clericis recepta eſt, & hactenus approbata; vel ſi tibi apparuerit aliter diſcernere de ipſo Joanne, quod cum ſalute animæ tuæ poteris, ceſ. ap. diffugio ſtatuere non moreris, ſtudioſius attendens, utrum reordinandus ſit, an ſine periculo animæ tuæ in ſic recepto ordine debeat celebrare, addito ſi quid noveris in ſupplemento ordinis adjungendum. Nolumus, autem de cætero commixtiones rituum, & *f* conſuetudines ordinum obſervari, nec ſumi ab aliis exemplum, ſi cum iſto duxeris miſericorditer diſpenſandum.

N O T Æ.

1 a HYdrontin.) In ſexta collectione legitur *Hydronenſi*, ſed rectiùs in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.* 1. habetur *Hydrunt.* Hydruntinom enim eſt civitas Calabrię, vulgò dicta *Otranto*. teſte Strabone *lib.* 6. Jam à primis Eccleſiæ ſæculis habuit Eccleſiam Cathedralem; Andreas ejus Epiſcopus interfuit Concilio Lateran. ſob Martino I. & Petro Hydruntino Epiſcopo ſcribit Gregorius Magnus *lib.* 5. *epiſt.* 21. *indict.* 14. Hodie Archiepiſcopali Sede decoratur, & præſentatio ipſiua Archipræſulis ſpectat ad noſtrum Catholicum Monarcham, ut refert Barboſa *de poteſt. Epiſc. in notit. Epiſcop. in Regno Apuliæ.*

2 b *Servierat.*) Non quia ejus ſervus eſſet, aliàs ſi jure ſervitutis in mancipio domini eſſet, priùs debebat plenè manumitti, & poſteà ſacris ordinibus initiari. Serviebat ergo, non ſervus erat; aliud enim eſt ſervire, aliud ſervum eſſe: ſerviunt homines liberi, unde aliquem ſervire annonæ, dicitur *in l.* 5. §. *negotiatione*, *ff. de jure immunit.* ſervire muneri, *in l. ult.* §. *Maſtigophori*, *ff. de muner. & honor.* ſervus autem à domino poſſidetur, in cujus dominio eſt; & ſi malis hæc verba accipere de ſervo jure mancipii poſſeſſo, ſupponendum eſt priùs Joannem libertatem plenam accepiſſe à domino, ut ab eo præſentaretur ad ordines recipiendos, ut *in c. nullus*, *de ſervis non ordin. c.* 2. *de condit. appoſ.* aliàs enim non præmiſſa plena libertate ſervus ordinari non poſſet, ex rradendis *in c.* 1. *de ſervis non ordin.*

3 c *Capella.*) Non accipias capellam pro oratorio privato, quia in eo certum eſt orari poſſe, Miſſas autem, vel Officia divina celebrare non licet, *c. oratorium*, *c. in oratorio*, 43. *diſtinct. c. ſicut*, *c. Miſſam*, *c. Unicuique*, *de conſecr. diſtinct.* 1. plura traduut Anton. Auguſt. *in epit. libro* 13. *tit.* 4. Magallanus *in epiſt. ad Timoth. c.* 2. *ſect.* 4. *n.* 2. Balſamon *in can.* 17. *Synodi*, Zerda *tom.* 1. *in Judith*, *c.* 8. *verſu* 5. *pag.* 394. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. allegat.* 23. Vicecomes *de Miſſæ ritibus*, *volum.* 3. *lib.* 2. *c.* 22. & 24. Fornerius *lib.* 6. *rerum quotid. c.* 6. Herodius *lib.* 1. *Pandect. tit.* 2. *c.* 13. Coriolanus *in brev. anno* 175. Lemaiſtre *lib.* 2. *de jurib. Eccleſ. c.* 4. Capella enim hic accipitur pro loco Eccleſiæ, ubi nobilis habebat ſepulturam propriam: quo modo etiam accipitur *in c. Capellanus*, *de feriis*, *c.* 1. *de ſecundis nuptiis.*

d *Cathamar.*) Ità legitur in ſecunda collectione, ſed legendum eſt *Carpenſi*. Carpis enim eſt civitas Orientalis, cujus Epiſcopatus inter Eccleſias Calabriæ enumeratur ab Innocentio Cironio *lib.* 4. *obſerv. c.* 1.

4 e *Calabriæ.*) Sed ſtatim juxta rectam provinciarum geographiam ea naſcitur difficultas; nam quomodo inter provincias à Græcia occupatas enumerat noſter Cœleſtinus Calabriam, cùm ea provincia in Occidente ſit, & ad Italiæ partem ſpectet, atque inter ejus 17. provincias enumeretur, ut refert Trebellius Pollio *in Tetrico ſeniore*, ibi: *Correctorem totius Italiæ fecit, id eſt Campaniæ, Lucaniæ, Apuliæ, Calabriæ, &c.* latè probant Gabriel Barrius *de antiquitate, & ſitu Calabriæ*, Berterus *diatrib.* 1. *c.* 5. Pancirola *in notit.* inter provincias Imperii Occidentalis eam enumerat. Pro cujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, provincias Apuliæ, & Calabriæ à Gręcis occupatas fuiſſe uſque ad annum 1041. & tunc pars illa, magna Gręcia dicebatur, parebatque Imperatoribus Orientalibus: prædicto autem anno Nortmanni ſub auſpiciis Arduini Longobardorum Ducis, ſuperato Dociano Græciæ Principe, illis provinciis potiri cœperunt, ut teſtantur Leo Hoſtienſis *lib.* 2. *c.* 68. Demùm anno 1059. Nicolaus II. tam Apuliam, quàm Calabriam in feudum conceſſit Nortmannis, accepto à Roberto Guiſcardo fidelitatis juramento, ut referunt Coriolanus, & Baronius in dicto anno 1059. Sed licèt Græci à Nortmannis ex his provinciis pellerentur quantùm ad dominium, non tamen eos omninò expugnarunt; unde cùm promiſcuè degerent tam Græci, quàm Latini, ut conſtat *ex c. cùm olim* 6. *de cleric. conjug.* & notavit Cironius *in eod tit.* & Græci ſuos ritus retinerent, magnæ contentiones inter Latinos, & Græcos quotidie oriebantur, præcipuè circa ſacramentum Ordinis adminiſtrandum, ſi Latinus à Græco Epiſcopo, vel è contra, ordinabatur, ut ex hoc textu conſtat, & *ex c. quoniam*, *de officio Ordinarii.* ubi latiùs dicemus.

5 f *Conſuetudines Ordinum.*) Diverſi admodum ritus erant Græcorum, ac Latinorum in collatione Ordinum, quos breviter ex Euchologio, & Menologio Græcorum referendos duxi. Primò enim minores gradus, videlicet acolyti, exorciſtæ, & oſtiarii ipſi non conferunt, tantùm enim gradus lectoris & pſalmiſtæ adminiſtrant. D. Clemens *lib.* 8. *conſtit. c.* 22. canon 4. Synodi 7. forma autem, quæ ſervatur in ordinatione lectoris, & pſalmiſtę,

præ-

præſcribitur in eorum Euchologio, *tit. de ordinat. Lector.* ibi: *Ordinandus igitur ſiſtitur ante Pontificem, ſi ſæcularis eſt, cum veſtimento, ſi vero monachus, cum pallio monachico: & ter à Pontifice caput ejus ſigno crucis ſignatur, & tondetur ab illo in modum crucis, dicente: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: aſſiſtentibus ad ſingulas invocationes acclamantibus, Amen. Deinde à quodam præfecto in clerici normam tondetur, & ſic rurſus Pontifici ſiſtitur; & accepto phenolio* (genus pallii, de quo Meurſius in ſuo Gloſſario) *eum induit, & ter ejus caput cruce ſignans, imponit ei manum, & ſic orat: Domine Deus omnipotens, &c. & poſt exclamationem Amen, dat lectori librum Apoſtolicum, & parumper legens accipit à Pontifice pacem. Si verò cantor eſt qui ordinatur, recitat aliquid ex pſalterio.* Deinde majores gradus Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyterii abſq; ulla manuum unctione adminiſtrant, ut conſtat *ex c.1. hoc tit. in 3. collect.* & ex forma præſcripta in eorum collatione, quam ex Euchologio refert Menardus *in notis ad librum Sacram. D. Gregorii, pag.315.* Deinde in conſecratione Epiſcopi non plures Epiſcopi, ſed tantùm unus manus ſuper caput conſecrandi imponit; & non utramque, ſed tantùm unam, ut conſtat ex prædicto Euchologio à Menardo relato, & notavit Diana *part.12. tract. de conſecrat. Epiſcop. reſol.79.* Amplius in Ordinibus conferendis Græci non obſervant interſtitia, & ſi aliquod temporis ſpatium inter gradus majores, & minores ab eis præſcribitur, tantùm eſt ſeptem dierom, ut ex D. Gregorio probat Balſamon *in can. 17. Synodi Conſtantinop.* Tandem Græci omni tempore conferunt ſacros ordines, ut probavi *in c.1. hoc tit.* & docet Cironinus *lib.4. obſerv. c.1.* Sed cùm ex his diverſis cæremoniis jus divinum non lædatur, aut eſſentialia ſacramenti Ordinis mutentur, ſancta Romana Eccleſia illam Græcorum conſuetudinem toleravit, & in Concilio Lateran. generali relato *in c. quoniam, de officio ordin.* decrevit, ut ubi promiſcuè Latini atque Græci habitant, Epiſcopus Latinum habeat Vicarium Græcum, à quo ſacramenta juxta ritus ſuos conferantur. Sed licèt Eccleſia permittat Græcis juxta ritus ſuos à Græcis adminiſtrari Sacramenta, non tamen ſinit, ut promiſcuè Latini à Græcis, & Græci à Latinis ſacramenta ſuſcipiant; immò ſi Latinus à Græco, juxta ritus ſuos ordinetur, ſuſpenditur ab exercitio gradus accepti, ut docent Azor *2. part. inſtit. lib.3. c.4. qu.14.* Turrianus *de cenſuris lib.9. diſp.61.* Diana *4. part. tract.2. reſol.54.* non autem irregularitatem incurrit, ut voluit Majolus *de irregul. lib.4. c.32.* Alia quæ ſpectant ad hunc textum, dabimus *in c.11. hoc tit.*

C A P U T X.

Innocentius III. *Abbat, & Conventui a Cariloci.*

EX parte veſtra noſtro fuit Apoſtolatui reſeratum, quod quidam monachus veſter ſe ad *b* nigros monachos transferens, & habitum nigrum ibidem aſſumens, ad ordinem in ipſo habitu eſt promotus. Unde quia in hoc articulo dubitatis, utrum in aſſumpto taliter ordine debeat miniſtrare, vobis hoc dubietatis ſcrupulum enodantes, per Apoſtolica vobis ſcripta mandamus, quatenus niſi aliud canonicum ei videritis obviare, ipſum monachum officium ſacerdotis exequi liberè permittatis. Datum Romę apud S. Petrum.

N O T Æ.

1 a CAriloci.) Ita legendum eſt, ut habetur in epiſtolis Innocentii editis à Sirleto *pag.105.* non *Kariloci*, ut notavit Boſquetus *in notis ad Innocent. lib. 1. epiſt.2.* & nos pro expoſitione hujus inſcriptionis diximus *in c. ex parte 33. de reſcriptis.*

2 b *Ad nigros.*) Licèt primis Eccleſiæ ſæculis monachi nigri dicerentur monachi S. Martini, qui in Gallia habitum nigrum deferebant, Petrus Cluniacenſis *lib.4. epiſt. 17.* & monachi albi appellarentur Canonici, qui ſub B. Auguſtini regula communem vitam agebant, quia albas veſtes induebant; tamen poſt regulam D. Benedicti in tot monaſteriis Occidentalis Eccleſiæ obſervatam, monachi Benedictini cœperunt dici nigri, quo modo appellantur in quamplurimis juris noſtri locis, ut notavit Yepes *tom. 1. chron. D. Benedicti, anno 523. c.5.* qui adducit titulum Concilii Lateran. celebrati ſub Gregorio Magno, ubi ita legitur: *Decretum Concilii Lateran. de quiete, libertate, atque exemptione nigrorum monachorum.* Et licèt huic titulo fidem non eſſe præſtandam affirmet Benedictus Ephtenus *lib.5. diſquiſit. monaſt. tract.5. diſquiſit.3.* illud tamen tam apud ipſum, quàm apud Boſquetum *ad Innoc. lib.1. epiſt.128.* liquet, juris noſtri fragmenta, ubi nigrorum monachorum mentio fit, eſſe accipienda de monachis Benedictinis; unde præſens textus accipiendus eſt de monacho Ciſtercienſi, qui ad monaſterium D. Benedicti ſe tranſtulit. Alia dabimus *in c.10. de decimis.*

COMMENTARIUM.

3 EX hoc textu deducitur, monachum translatum de una Religione ad aliam, ibique in Presbyterum ordinatum, iterum ad ſuos reverſum poſſe miniſtrare in ſacerdotibus gradu accepto; quod Abbati Ciſtercienſis monaſterii Cariloci dubium videbatur ex eo, quod de hujuſmodi tranſitu ita D. Bernardus ejus parens ſcripſerat *lib. de præcepto, & diſpenſ. c.20. Secundò de religioſis à benè ordinatis monaſteriis nullus profeſſorum, nec conſilio, neç arctioris quidem vitę deſiderio, ſine licentia ſui ſenioris egrediatur; egreſſus tamen, ſi melius invenerit, & elegerit, in eo nihilominus jam conſilio non regrediatur ad inferius bonum, quod reliquerat, & contempſerat.* Unde tranſitum monachorum Ciſtercienſium Prælati apoſtaſiam dicebant, & admiſſionem alterius Abbatis injuriam judicabant, ut refert Illuſtriſſimus Manrique *tom.1. annal. Ciſterc. anno 1121.* Inde tanquam apoſtaſiæ crimine notatum Abbas Cariloci monachum, de quo in præſenti textu, repellebat à ſacrificio Miſſæ celebrando. Sed rectè Innocentius III. cùm perpendiſſet non dari apoſtaſiam in tranſitu de Religione ad Religionem, ut pluribus relatis docet Sanchez *lib.6. in Decalog. c.8. nu.8.* quod præcipuè vigebat in monachis nigris, & Benedictinis ad invicem translatis; olim enim apud eos adeò tranſitus permittebatur, ut abſque novo novitiatus anno translatus ad aliud monaſterium ut profeſſus haberetur, inde Innoc. III. rectè decidit, ſi aliud non obſtaret impedimentum, monachum album ad Benedictinos translatum, poſſe in ſuſceptis ordinibus miniſtrare. Conſonat idem Innocentius III. *lib.1. epiſt. fol.49.* ubi Abbati S. Benedicti ita ſcribit: *Accedens ad præſentiam noſtram dilectus filius Joannes monachus veſter, humiliter nobis expoſuit, quòd cùm olim in minori conſtitutus ætate ſe ad veſtrum Ordinem tranſtulit, poſtmodùm infirmitate coactus egrediens, ad aliam Religionem, de conſilio ſe tranſtulit ſaniori, in qua omnes ordines ſe aſſerit aſſumpſiſſe. Verùm quia utrum in illis ordinibus officium ſuum exequi debeat vos audivimus dubitare, per Apoſtolica vobis ſcripta mandamus, quatenus niſi aliud canonicum impedimentum obſiſtat, eundem monachum in ſuo permittatis officio liberè miniſtrare.* Datum Romæ apud S. Petrum X. Cal. Maii, Pont. noſtri anno 1.

C A P U T XI.

Idem a *C. presbytero Apoſt. Sed. Legato.*

QUoad translationem Pontificis. *b Et infrà:* Super eo verò quod nos conſulere voluiſti, quod multi Græcorum clerici conſiſtentes in diœceſibus Latinorum, ab Epiſcopis Græcis non in ę quatuor temporibus, interdum omnes ordines ſimul, nonnumquam partem recipiunt, qui poſtmodùm prohibentur à Latinis Epiſcopis celebrare. Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod cùm Clericus Gręcus

Digitized by Google

cus Epiſcopo Latino ſubiectus, à Græco Pontifice ordinatur, niſi de mandato, vel licentia ſui Epiſcopi fiat, interdicenda eſt ei ordinis executio ſic ſuſcepti, tanquam ab alieno Pontifice ſine mandato, vel licentia ſui Epiſcopi ordinato. Si verò de mandato, vel licentia ſui Præſulis à Græco Pontificè ſecundùm morem Græcorum fuerit ordinatus, licèt culpandus ſit Epiſcopus Latinus, qui clericos ſuos à Græco facit Antiſtite ordinari, quamdiù tamen talis mos ab Eccleſia toleratur, impediri non debet ab executione ordinum taliter ſuſceptorum.

N O T Æ.

1 a IDem.) Præſentem epigraphen expoſui *in c. niſi, de auctoritate & uſu pallii.*

b *Et infra.*) Supplenda eſt hæc epiſtola *ex c. quoad tranſlationem, de officio Legati.*

c *Quatuor temporibus.*) In Concilio Lateran. generali, relato *in cap. quoniam, de officio ordin.* Ubi commixtio rituum Græcorum, & Latinorum inhibita fuit, ſtatutumque ut Epiſcopus Latinus haberet Vicarium Græcum, ot Græcis conſuleret, & illis ſacramenta adminiſtraret: quod quàm diſciplinæ eccleſiaſticę congruum ſit, ibi probavimus.

C O M M E N T A R I U M.

2 LIcèt *in c. cùm ſecundùm 9.* & in præſenti præcipua Pontificum Cœleſtini, & Innocentii cura fuiſſet inhibere ordinationes fieri à Græcis, & Latinis diverſis ritibus; tamen cùm ex permiſſione ordinandi Græcum à Latino more Latinorum, & è contrario, accidiſſet ut Græci, vel Latini ſine licentia proprii Epiſcopi ordinarentur; ideò in præſenti ab Innocentio ſtatutum fuit, ut Græcus Latino Epiſcopo ſubiectus, à Græco Epiſcopo tantùm de licentia proprii Epiſcopi ſacris initiaretur ordinibus, unde ex viſceribus hujus deciſionis ſequentem deduco aſſertionem: *Nullus clericus poteſt ab alieno Epiſcopo ordinari ſine proprii licentia, alias ſuſpenditur ab ordinum exercitio, & qui illum ordinavit, privatur facultate conferendi illum gradum, in cujus collatione peccavit.* Probant textus *in c. illud, c. de aliena 2. c. ſi quis 3. c. clericos 4. & per totam 71. diſt. c. 2. c. clericum 3. 72. diſt. c. 1. 9. q. 2. c. alienum 1. 19. q. 2. c. nullus 21. q. 2. can. 36. Apoſtol. c. cum 12. hoc tit. c. nullus, de parochiis, c. nullus, c. cor, hoc tit. in 6.* Concil. Rom. ſub Gregorio VII. *can. 24. ordinati ab alio, quam à proprio Epiſcopo, non recipiantur.* Siricius Pontifex *epiſt. 4. c. 6. Ut de aliena Eccleſia ordinare clericum nullus uſurpet.* Carthag. 3. *can. 44. In pluribus Synodis decretum eſt, ut nullus Epiſcopus alienum clericum uſurpet ſine ſui Epiſcopi voluntate.* Tolet. 14. *can. 4. Si quis contra ſtatuta majorum alienos ordinaverit, qui ordinatus fuerit, ſacerdotii honore privabitur.* Taurint. *can. 6. Clericum alterius ſecundùm ſtatuta canonum nemo ſuſcipiat, neque ſuæ Eccleſiæ in alio gradu valeat ordinare.* Arvernenſe *can. 10. Ne ullus Epiſcopus alterius clericum contra voluntatem Epiſcopi ſui ſuſcipere audeant.* Aurelian. 3. *can. 5. Nullus clericum, ſeu lectorem alienum, ſine ſui conceſſione Epiſcopi, vel promovere, vel ſibi quibuslibet conditionibus audeat vindicare.* Brachar. 1. *can. 26. Nullus Epiſcopus Clericum alterius ordinare præſumat, ſicut & antiqui canones vetuerunt.* Tolet. 13. *can. 11.* Cabilon. *can. 13.* Arelat. ſub Carolo *can. 24.* Moguntinum ſub Arnulpho *can. 15.* Trid. *ſeſſ. 24. de reform. c. 2.* alia innumera Conciliorum ſtatuta, & Pontificum decreta congeſſerunt Antonius Auguſt. *in epit. juris, lib. 4. tit. 50. & lib. 8. tit. 15.* Creſpetius *in ſumma, verbo Clericum alienum.* Illuſtrant Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. c. 3. art. 1. pag. 599. & de hierarch. fol. 68.* Rouſſelius *lib. 2. hiſt. Pontif. juriſd. c. 11. n. 6.* ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & in dictis juribus Vaſquez *3. p. in 3. diſp. 243. c. 5.* Ægidius Coninch *diſp. 20. de ordin. dub. 9.* Acunna, & I. Dartis *in d. 71. diſt.* Garanna *in c. nullus, de parochiis*, Cironius *ad tit. de cleric. peregrin.* idem Dartis *de benef. ſect. 4. c. 7.* Sanchez *lib. 3. conſil. c. 1. dub. 20.* D. Michael. de Moez *in d. c. nullus, hoc tit. in 6.* Ferrarius *in opuſc. de litteris, c. 8.* Turrianus *pro epiſt. Pontif. lib. 1. c. 9.* Vighellius *in meth. juris can. pag. 311.* Severinus Binius, & Coriolanus *in notis ad can. 36. Apoſtolor.* Balſamon. *in nomocan. tit. 1. c. 26. & in can. 10. Synodi 7. & in can. 57. Synodi Carthag.* Juſtel. *in can. 55. Eccleſiæ Afric.* Sauſay *in Panop. cleric. 1. part. lib. 4. c. 6.* Coqueus *in Morneum, 1. p. pag. 193.* Antonius Auguſt. *in notis ad Hadrianum Pontificem, can. 16. tom. 5. Concil.* Moraliſtæ congeſti à Leandro *2. p. de ſacram. tract. 6. diſp. 8. per totam*, Boſquetus *ad Innocent. lib. 1. epiſt. 13.* Baſilius *lib. 5. de matrim. c. 13. §. 2.* Gibalinus *de cenſuris, in ſynopſi littera O, nu. 4.*

3 Ratio dubitandi.

Hæc aſſertio ita fulcita, & roborata difficilis redditur ſequenti ratione; nam apud Catholicos certum principium eſt, Eccleſiam nihil poſſe mutare, aut ſtatuere circa materiam, formam, aut miniſtrum ſacramenti. Trident. *ſeſſ. 21. de ſacram. c. 2.* Baſilius *lib. 5. de matrim. c. 4.* Etiam apud orthodoxos liquet miniſtrum ſacramenti Ordinis eſſe Epiſcopum indiſtinctè, proprium, ſeu alienum, cùm tempore inſtitutionis hujus ſacramenti, & ſequentibus ſæculis non eſſent Epiſcopatus diviſi, aut eorum fines præſcripti: igitur Eccleſia non potuit ſtatuere, ut tantùm Epiſcopus proprius eſſet miniſter ſacramenti Ordinis, aliàs ſacramentum ab alieno Epiſcopo collatum, nullum, & vacuum eſſet, ut dicitur *in d. c. ſi quis auſus*, ibi: *Irrita ſit hujuſmodi ordinatio; d. c. nullus 9. q. 2.* ibi: *Nec rata erit, nec vires ullas habebit.* Augetur hæc difficultas ex ratione noſtræ prohibitionis adducta *in d. c. nullus, de parochiis*, & à Siricio *d. epiſt. 4.* videlicet quia qui judicare non poteſt, nec ordinare; ſed ſic eſt, quod Archiepiſcopus tempore viſitationis poteſt judicare ſubditos ſuffraganeorum, *c. 1. de cenſibus in 6. c. 2. de pœnis, eod. lib.* ſed nec tempore viſitationis poteſt Archiepiſcopus ordinare ſubditos ſuffraganeorum, *c. ut litigantes, de officio ordinarii, lib. 6.* Marchinus *de ordine, 5. p. c. 5. nu. 8.* Barboſa *lib. 1. juris Eccleſ. c. 7. n. 22.* Machado *to. 2. ſummæ, lib. 4. tract. 1. p. 7. docum. 4. n. 6.* igitur nec aſſertio, nec ejus ratio ſuprà adducta defendi poteſt.

Adhuc tamen defendenda eſt ſuprà tradita aſſertio, ad cujus expoſitionem aliqua prælibanda ſunt. Et primò ſciendum eſt, Epiſcopum ſolùm eſſe ordinarium miniſtrum ſacramenti Ordinis, ut docetur *Actuum Apoſt. c. 6. verſ. 6. & c. 13. verſ. 3. & c. 14. verſ. 22.* Contra varios Eccleſiæ hoſtes ita definitum eſt in Concilio Nicæno *can. 4.* Carthag. 2. *can. 12.* Hiſpalenſi 2. *can. 5. & 7.* Toletano 8. *can. 7.* Regienſi ſub Sixto III. *can. 3.* Florentino ſub Eugenio IV. *de ſacrament. §. ſextum ſacramentum*, Trident. *ſeſſ. 23. c. 4. & can. 7. c. 1. §. ad Epiſcopum, 25. diſt. c. 1. & 2. 67. diſt. c. quamvis, 68. diſt. c. 1. de ordinatis ab Epiſcopo.* Sed ex ſanctionibus eccleſiaſticis jam à primis temporibus uſque ad noſtra ſæcula validè & licitè non omnis Epiſcopus confert, ſed ille tantùm qui proprius eſt, ut ex Conciliis ſuprà relatis conſtat: ſed licèt antiqui Eccleſię Patres tantùm ut Epiſcopum proprium agnoſcerent Epiſcopum originis, aut domicilii; tamen ſequentibus ſæculis Epiſcopus proprius ratione beneficii agnitus fuit: quare antequam ad rationem noſtræ concluſionis deveniamus, aliqua de Epiſcopis propriis ratione originis, domicilii, & beneficii prænotanda ſunt. Sed priùs rationem aſſignemus, quare Epiſcopus tantùm dicatur miniſter ordinarius hujus ſacramenti in dictis canonibus, & à Dionyſio *lib. 6. de eccleſ. hierarch. c. 5.* Hieronymo *epiſt. 95. ad Evagrium*, Epiphanio *hæreſi 75.* quos, & alios referunt Bellarminus *tom. 1. controv. lib. 1. de clericis, c. 3. & tom. 3. de ſacram. Ordin. lib. 1. c. 11.* Vaſquez *ad 3. p. tom. 3. diſp. 243. per totam*: & præcipua ratio provenit ab inſtitutione Chriſti Domini, qui Epiſcopos deſignavit miniſtros hujus Sacramenti: cui accedit alia relata à Sanctis Patribus ſuprà relatis, quia ſcilicet, ut in Republica politica pertinet ad Rectores officia publica ordinare, & diſtribuere; ita in eccleſiaſtica decet ut miniſtrorum, & officiorum diſpenſatio ſolis Rectoribus committatur, hoc eſt Epiſcopis, qui Apoſtolorum locum tenent, *c. in novo, 21. diſt. c. quanto, de conſuet.* Proſequuntur alias rationes Villaroel. *to. 1. regim. eccleſ. p. 1. q. 1. art. 9.* Macedo *de clavib. Petri, lib. 4. cap. 5. fol. 570.* 4

4 Epiſcopus eſt miniſter Sacramenti ordinis.

Igitur ut promiſſis ſtemus, ſciendum eſt, Epiſcopum proprium quoad ordines conferendos primò eum dici, in cujus diœceſi ordinandus baptizatus eſt, *c. ult. 98. diſt.* Concil. Carthag. 3. *can. 44.* probat latè Hallierius *pag. 606.* Hodie tamen dicitur Epiſcopus originis non ſolùm ille, in cujus Epiſcopatu baptizatus eſt, verum & in quo per accidens natus fuit; quia in eo verificatur deciſio Bonifacii VIII. *in c. cùm nullus, de temporib. ordin.* ita docent plures relati à Leandro *diſp. 8. q. 7. & 8.* Nec ſolùm dicitur Epiſcopus proprius ratione originis, ubi quis natus eſt, verum & Epiſcopus, in cujus diœceſi parentes nati fuerunt; rectè enim dicitur quis ortus eo loci, ubi ejus parentes primam lucem habuerunt, *l. ad* [illegible] 5

5 De Epiſcopo originis.

Digitized by Google

*6. §. filius, ff. ad municip. l. filius, C. de municipib. lib.*10. *l. ſi ut proponit, C. de incolis, lib.*10. docet poſt alios Hallier. *art.*3. *fol.*620. & à ſacra Cardinalium Congregatione declaratum fuiſſe refert Leander *ubi ſupra, q.*9. non tamen hoc jus originis extenditur ad ulteriores gradus, ne in infinitum protrahatur origo, ut pluribus relatis reſolvit Leander *qu.*10.

6 De epiſcopo domicilii. Etiam Epiſcopus loci, in quo quis habet domicilium, dicitur proprius quoad ordines conferendos, & domiciliarius ab eo valet ordinari. Concil. Arauſic. *can.*8. *&* 9. *c. cùm nullus, hoc tit. in* 6. unde licèt quis ultramontanus ſit, in alia provincia ordinari poterit, ſi in ea domicilium contraxerit, cùm id non reperiatur prohibitum *in c.*1. *hoc tit. in* 6. immò primis Eccleſiæ ſæculis id obſervatum fuiſſe, pluribus exemplis ex hiſtoria eccleſiaſtica peritis probat Franciſcus Hallier. *de ſacris elect. ſect.* 5. *c.*3. *art.*7. *p.*623. ſed quia ſæpè contingit, ut quis ficto, & ſimulato domicilio ab alieno Epiſcopo ordinetur, *c. ſæpè, hoc tit. in* 6. ideò obſervandum eſt, eum propriè dici domiciliarium alicujus loci, qui in eo degit animo perpetuo ibi manendi; talis enim ſtatim abſque ullo temporis tranſcurſu domicilium contrahit, *l. domicilium* 20. *ff. ad municip.* latè docent noſter D. Franciſcus de Amaya *in l. cives, n.*99. *C. de incolis, lib.*10. Narbona *in l.* 20. *tit.*1. *lib.*4. *recopil.* & ſi non conſtet de animo conſtituendi domicilium, ſufficiunt præſumptiones, ut ſi aliquis ſecum transferat majorem bonorum ſuorum partem, *c. dilectus, el* 2. & ibi Felinus, *de reſcriptis*; vel ſi ibi domum habitationis cauſa in longum tempus conducat. Rota *in noviſſ. p.*2. *deciſ.*150. aut ſi per decennium in eo loco habitaverit, *d. l. cives, C. de incolis, lib.*10. Senatores autem, & officiales Regiæ domus, ac eorum filii, qui comitatui Regio addicti ſunt, poſſunt ordinari ab Epiſcopo Regiæ urbis: nam etſi non ſint verè cives, tamen in ea domicilium contrahunt, *l. Senatores* 8. *C. de incolis, lib.*10. probat Hallierius *ubi ſuprà*, §.8. *pag.* 626. & ſi contingat, aliquem habere plura domicilia, à quolibet Epiſcopo cujuslibet domicilii poterit ordinari, ut reſolvit Leander *ubi ſuprà, c.*12.

7 De epiſcopo proprio ratione beneficii. Tertius Epiſcopus proprius quoad ordines recipiendos dicitur ille, in cujus diœceſi quis beneficium obtinet, *c. cum nullus, hoc tit. lib.*6. docent Lara *de capell. lib.*2. *c.*1. *nu.*16. Hieronymus Gonzalez *ad regulam* 8. *Cancell. gloſſa* 5. *nu.*58. Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. ubi ſuprà pag.*628. plures congeſti à Leandro *de ſacram. Ordin. d. diſp.*8. *qu.*13. Quæ doctrina ampliatur ut procedat, ſive beneficium ſit parochiale, ſive ſimplex, ſive Capellania, ut docet Leander *d. qu.*13. ſive magnum, ſive exiguum, ut reſolvit Marinis *lib.*2. *reſol. c.*153. immò & ſi quis plura beneficia habeat compatibilia in diverſis diœceſibus, poterit ordinari ab omnibus illis Epiſcopis, in quorum Epiſcopatibus beneficia poſſidet. Hallierius *ubi ſupra*; non autem poteſt quis ordinari ratione commendæ, etiam perpetuæ, ab eo Epiſcopo, in cujus diœceſi eam habet. Barboſa *de poteſt. Epiſcopi alleg.*4. *nu.*4. nec etiam ſufficit patrimonium, ut quis poſſit ordinari ab eo Epiſcopo, in cujus diœceſi illud obtinet. Leander *ubi ſuprà, qu.*18. Hallier. *ubi proximè*, qui alia dubia moralia in hac parte ſæpius emergentia reſolvunt.

8 De pœnis ordinantis alienum clericum. Poteſt igitur clericus ordinari à quolibet ex prædictis Epiſcopis, ut ſi ab una diœceſi originem ducat, in alia domicilium habeat, atque in alia beneficium poſſideat, à quocumque ex illis tribus Epiſcopis poteſt ad ordines promoveri, aut dimiſſorias ab eis accipere, ut ab alieno Epiſcopo ordinetur. Ochagavia *de ſacram. tit. de Ordine qu.*6. *nu.*20. Ægidius Coninch. *eod. tract. diſp.*20. *dub.* 9. Nam per acquiſitionem domicilii, aut poſſeſſionem adeptam beneficii non amittitur jus originis, ut probat Solorzanus *lib.*1. *de jure Ind. c.*23. *num.*51. Sed ſi clericus ordinandus adierit, elegeritque unum ex prædictis Epiſcopis ad priores gradus recipiendos, non poterit poſteà variare, & ab alio poſteriores gradus petere ſine licentia prioris Epiſcopi, juxta Concil. Trident. *ſeſſ.*23. *de reform. c.*16. Docent ibi Barboſa, & Marchinus *de Ordine*, 5. *part. c.*7. *nu.*14. & Leander *ubi proximè*. Sed ſi neglectis tot Eccleſiæ ſanctionibus Epiſcopus alienum ſubditum ordinaverit, ordinatio ipſa ſubſiſtit, *c.*1. *&* 2. *diſt.*68. *c. finali*, 9. *qu.*2. Fulbertus Carnotenſis *epiſt.*25. Marinis *lib.*2. *reſol. cap.*155. etſi contrarium ſtatuatur in additionibus Capitul. Caroli, *addit.*3. *c.*37. in hæc verba: *Sunt in quibuſdam locis Scoti, qui ſe dicunt Epiſcopos eſſe, & multos negligentes abſque licentia dominorum ſuorum, ſive magiſtrorum Presbyteros, & Diaconos ordinant: quorum ordinationem quia plerumque in ſimoniacam incidit hæreſim, & multis erroribus ſubiacet, modis omnibus irritam fieri debere, omnes uno conſenſu decrevimus*. Niſi ea verba accipiamus de nullitate quoad exercitium, ut accipiunt ea verba, *irrita ſit hujuſmodi ordinatio, in c. ſi quis auſus* 3. 72. *diſt.* Vaſquez 3. *part. in* 3. *part. diſp.*243. *c.*5. Ægidius *de ſacram. diſp.*20. *de ordine, dub.*9. Verum etſi ordinatio ſuſtineatur, & ita ordinatus fori privilegio gaudeat, Marinis *d. c.*155. tamen variis pœnis plectuntur, tam ordinator, quàm ordinatus. Jure antiquo ordinatus ab alieno Epiſcopo ſuſpenſionem perpetuam incurrebat. Concilium Nicænum 1. *can.*16. Sardicenſe *can.*55. Moguntinum *can.*17. Nannetenſe *can.*7. immò juxta Concilium Chalcedon. *can.*20. tam ordinatus, quàm ordinator deponebantur, & ordinatus communione privabatur, donec à proprio Epiſcopo abſolveretur; & qui ordinaverat, in Concilio provinciali corripiebatur. Concilium Sardic. *can.*13. Triburien. *can.*28. Noviori verò jure ordinatus ſuſpenſionem incurrit gradus illicitè recepti, donec proprio Epiſcopo viſum fuerit: ordinator autem per annum ſuſpenditur à collatione ordinum, *c. eos, hoc tit. in* 6. Trident. *ſeſſ.*14. *de reform. c.*4. & *ſeſſ.*23. *cap.*8. quas pœnas etiam firmarunt ſuis conſtitutionibus Pius II. in conſtitutione quæ incipit, *Cùm ex ſacrorum*; edita 18. Calend. Decemb. anno 1461. Sixtus V. in bulla quæ incipit, *Sanctum & ſalutare*, Pius V. in conſtitutione quæ incipit, *R. Pontifex*, data 14. Octobris, anno 1568. Urbanus VIII. in bulla quæ incipit, *Secretis*, edita anno 5624. quæ ſuſpenſio incurritur ipſo jure abſque ulla ſententia, ut docent plures, quos refert & ſequitur Leander *d. diſp.*8. *qu.*2.

9 Variæ limitationes. Hucuſque tradita aliquas patiuntur limitationes. Prima, ſi provincia ab hoſtibus occupata ſit, ita ut proprium Epiſcopum non obtineat; ejus enim incolæ poſſunt à quolibet Epiſcopo ordinari. Concilium Chalced. *can.* 20. Secunda ſi Epiſcopus proprius in hæreſim lapſus, excommunicatus, aut ſuſpenſus ſit; tunc enim ejus ſubditi poſſunt ab alieno Epiſcopo ſacramenta petere, *c.*2. *hoc tit. lib.*6. docet Sauſay *in Panopl. cleric. lib.*4. *pag.*176. Tertia, ſi laicus in Epiſcopum eligatur; tunc enim conſecrari, & ordinari valet ab alieno Epiſcopo, ut exemplis probat Hallier. *ubi ſuprà, pag.*612. Quarta, ſi quis rogatus ab Epiſcopo Pontificalia exerceat in aliena diœceſi, poteſt tunc alienos ſubditos ordinare, ut probat Boſquerus *ad Innocentium lib.*1. *epiſt.*12. Quinta ſi ordinandus familiaris ſit per triennium alicujus Epiſcopi; prætextu enim familiaritatis ab eo ordinari valet. Trid. *ſeſſ.*23. *de reform. c.*9. quod non procedit in Epiſcopo titulari, vulgò *de Anillo*; ille enim prætextu familiaritatis alienum ſubditum ordinare non valet. Trident. *ſeſſ.* 14. *de reform. c.*2. ubi plures adducit Barb. Tandem ab alieno Epiſcopo de licentia proprii litteris dimiſſoriis expreſſa ordinari clericus valet; debet autem licentia præſtari in ſcriptis litteris patentibus. Concil. Carthag. 1. *can.*5. Brachar. 1. *can.*25. Cabilon. 2. *can.*41. Meld. *can.* 15. Trident. *ſeſſ.*14. *de reform. c.*2. Litteræ prædictę debent eſſe ſubſcriptæ, & ſignatæ ſigno Epiſcopi, *d. can.* 26. Concil. Brachar. certaſque litteras, & characterum notas habere, quas recenſebimus *in c.*1. *de cleric. peregr.* appellantur iſtæ litteræ aliquando commendatitiæ, *c. ſignificaſti, de officio Archid.* ubi de his agemus, Concil. Chalced. *c.*11. ubi Balſamon. Frequentius dicuntur dimiſſoriæ *in c.*1. *diſt.*72. in legibus Longobard. *l.*2. *tit.*2. *lib.* 3. *Ut nemo alterius clericum ſine commendatitia, aut dimiſſoria littera recipere præſumat*; & aliis Conciliorum decretis congeſtis ab Hallierio *de ſacris elect. pag.*658. Ferrario *de litter. primit. Eccleſ. lib.*1. *c.*8. Reverendæ etiam dicuntur in Concil. Trident. *ſeſſ.*7. *de reform. c.*10. à ſalutatione, qua Epiſcopi ſe invicem reverendos, honoris cauſa, utplurimum appellant. Prædictæ etiam litteræ continere debent cauſam excuſationis, ob quam non poteſt Epiſcopus proprius illi ordines conferre, *cap.*1. *hoc. tit. in* 6. & beneficium, ad cujus titulum ordinandus promovetur; & examen ejus præceſſiſſe, ut tam ex veteri, quàm novo jure illuſtrat, & probat Hallierius *ubi ſuprà, pag.*660. qui varias formas dimiſſoriarum refert ex Concilii Galliæ, & Marculfi formulis.

10 Ratio decidendi. Hujus concluſionis, & prohibitionis, ne videlicet clericus ab alieno Epiſcopo ordinetur, variæ traduntur rationes. Primam reddunt Patres Concilii Venetici, *can.* 19. in illis verbis: *Ne concordiam fraternam injuria violata contaminet: maxima enim occaſio violandæ pacis videbatur, ſi alter Epiſcopus alienum ſubditum arriperet, & ſacerdotio manciparet*. Quare Patres Concil. Carthag. 1. *can.*5. paci id conducere dixerunt, quod Epiſcopus alienum parochia-

rochia-

rochianum non uſurpet. Accedit, quia non levis injuria irrogabatur proprio Epiſcopo, qui ſubditum erudierat, ſi ab alio Epiſcopo eriperetur; nam gravis injuriæ reus eſt, qui de fratris Eccleſia id quod eſt utilius, aut pretioſius, audet vel allicere, vel tenere, ut ajebat S. Leo ad Anaſtaſium *epiſt.* 82. *&* 84. *c.* 9. Aliam rationem adducunt PP. Synodi Trullanæ *can.* 17. videlicet, quod ex illa uſurpatione alieni ſubditi clerici inobedientes proprio Prælato redderentur: cui rationi & illa accedit; nam ſicut diſciplina eccleſiaſtica confunderetur, ſi quis terminos alienos uſurparet, alienum ſubditum judicando, *c. nullus, de parochiis*; ita & eum ordinando. Unde canones pro confirmatione præſentis concluſionis adducti æqualiter prohibent alienos ſubditos judicare, & eos ſacris ordinibus initiare. Tandem: nam proprius Epiſcopus rectius cuncta moderabitur circa mores & doctrinam ſubditorum, cùm illis melius animi dotes, & indoles eorum innoteſcant. Rectè ergo tot ſacris canonibus, & Pontificum decretis prohibitum eſt, ne quis clericus ab alieno Epiſcopo ordinetur ſine proprii licentia.

11 Diſſolvitur ratio dubitan- Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà perpenſa; fatemur enim Eccleſiam ſtatuere nequire, ut gradus ordinis collatus ab Epiſcopo miniſtro ordinario ſacramenti Ordinis, vacuus, & inanis eſſet, cùm deſtrueretur ſacramentum validè collatum: potuit tamen decernere ob rationes ſuprà adductas, & alias omiſſas, ut tantùm proprius Epiſcopus licitè conferret ſacramentum Ordinis, non annullando ſacramentum in contrarium collatum. Nec obſtat textus *in d. ca. ſi quis* 3. *cap.* 1. 9. *q.* 2. nam ea verba, *irrita, & vacua*, accipienda ſunt quoad effectum & exercitium gradus accepti; manet enim ſuſpenſus ita ab alieno Epiſcopo ordinatus: unde quia caret effectu gradus ita acceptus, dicitur latè vacua ordinatio, ut docent Vaſquez 3. *p. in* 3. *diſp.* 243. *c.* 5. *n.* 46. Ægid. Coninch. *de ſacram. tra. de Ordin. diſp.* 20. *dub.* 9. Nec obſtat augmentum difficultatis, quo probare intendebamus, rationem illam, eum qui judicare non poteſt, ordinare non poſſe, incongruam eſſe, quia Archiepiſcopus judicare valet ſubditos ſuffraganeorum, & tamen eos ordinare non poteſt. Nam reſpondendum eſt, quod licèt jure communi inſpecto æqualiter prohibitum ſit Archiepiſcopis ſubditos ſuffraganeorum judicare, & ordinare, tamen prohibitio judicandi laxata eſt, & permiſſum Archiepiſcopis jus dicere ſubditis ſuffraganeorum duobus in caſibus. Primò tempore viſitationis: ſecundò ſi ad eos appellatum fuerit, at quoad prohibitionem ordinandi nihil immutatum eſt, nec Archiepiſcopis permittitur ſubditos ſuffraganeorum ordinare, ut docet Sauſay *d. l.* 4. *Panopl. cap.* 6.

12 Exponitur c. Lugdunenſ. 9. q. 2. Primò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in c. Lugd.* 107. *q.* 2. in illis verbis: *Legimus quippè S. Epiphanium Epiſcopum ex diœceſi S. Joannis Chryſoſtomi quoſdam clericos ordinaſſe*. Ex quibus expreſsè deducitur, poſſe Epiſcopum impunè alienos ſubditos ordinare. Pro cujus textus explicatione varia adducunt Interpretes *ibi*: Archid. exiſtimat, deciſionem illam eſſe correctam, & tantùm continere jus antiquum. Illum ſequitur Salcedo *in praxi, ca.* 26. Aliter Quintil. Mandoſius *ad regul.* 24. *Cancell. q.* 4. *n.* 12. textum illum accipit eo caſu, in quo clericus ordinatus valdè notus erat Epiſcopo ordinanti; quo caſu exiſtimat alienum ſubditum impunè poſſe ab Epiſcopo ordinari. Sed his ſententiis omiſſis, Simon Majolus *de irregul. c.* 2. *n.* 7. Marchinus de ordine *tr.* 1. *p.* 5. illum textum accipiunt de alieno Epiſcopo, qui ſpe ratihabitionis alienum clericum ordinavit; aſſerunt enim, & ſupponunt, poſſe Epiſcopum alienos ſubditos ſacris initiare ordinibus ſpe tantùm ratihabitionis: quod etiam docet Hallier. *de ſacris elect. ubi ſup. pag.* 612. Sed hæc opinio, ſalva pace doctiſſimorum virorum, ſuſtineri nequit. Verius enim eſt, nec ſub ſpe ratihabitionis proprii Epiſcopi poſſe alienis ſubditis ſacramentum hoc adminiſtrari: jura enim noſtra, & ſuprà citata expreſſam poſtulant proprii Epiſcopi licentiam, ut clericus ab alieno Epiſcopo ordinetur, quod etiam requiritur *in c. illud*, 71. *diſt. c.* 1. 9. *q.* 2 *c. ſæpè, hoc tit. lib.* 6. Trid. *ſeſſ.* 14. *de reform. c.* 2. & ita ratione id ſuadetur; nam ſi ſpe tantùm ratihabitionis poſſet alienus Epiſcopus non ſubditis ordines conferre, daretur occaſio, ut hoc quæſitu colore Epiſcopi alienos ſubditos ad ordines promoverent; unde hanc opinionem, videlicet nec ſub ſpe ratihabitionis licere alienum ſubditum ordinare, ut veriorem defendunt plures relati à Sanchez *lib.* 3. *conſil. c.* 1. *dub.* 20. Turrianus *de cenſuris, lib.* 5. *diſp.* 64. *dub.* 1. Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.* 8. *n.* 8. Marcus Antonius *lib.* 4. *inſtit. c.* 11. *n.* 33. Gratianus *tom.* 2. *diſcept. cap.* 210. *n.* 52. quare ea ſententia omiſſa dicendum eſt, *in d. c. Lugdun.* ex indulgentia proprii Epiſcopi ordinatum admitti ad exercitium gradus accepti; nam cùm ſuſpenſio, quæ incurritur in hoc caſu, tantùm ſit ad nutum Epiſcopi proprii, & quouſque illi placuerit eam relaxare, Trident. *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 8. ideò *in d. cap. Lugdun.* accedente proprii Epiſcopi indulgentia ſuſpenſio ceſſat: quo modo accipiendus etiam eſt textus *in c. Salonitanæ*, 73. *diſt.*

13 Intelligitur Concil. Arauſic. Secundò obſtat textus *in can.* 9. *Concilii Arauſic.* 1. in illis verbis: *Si qui autem alienos cives, aut alibi conſiſtentes ordinaverint, nec ordinati in ullo accuſantur, aut ad ſe eos revocent, aut ipſi eis impetrent* (lego *imperent*) *cum quibus habitent*. Ex quo canone apertè deducitur, licere alienos ſubditos ordinare abſque eo, quod ordinans ſuſpenſionem incurrat: igitur non rectè aſſerimus, non licere alienos ſubditos ad ordines promovere. Pro hujus canonis interpretatione dicendum eſt, in eo canone Epiſcopum proprium ratione domicilii, licèt non proprium ratione originis, ordines contuliſſe; non enim deſideratur conſenſus Epiſcopi originis, cùm quis ordinatur ab Epiſcopo proprio domicilii, ut latè probat Hallierius *ubi ſuprà, pag.* 608. unde cùm Epiſcopus proprius ratione domicilii in eo textu cives ordinaſſet, nulla ſuſpenſio incurritur. Rectè tamen Patres aſſerunt, Epiſcopum, qui alienos cives, id eſt in alienis civitatibus ortos, in clericorum numero recepit, debere eis imperare ubi habitent, aut Epiſcopo originis mittere, ut ab eo recipiantur in certa Eccleſia, ne vagi, & acephali remaneant. Accedit, nam textus ille loquitur de civibus laicis adhuc clericali militiæ non mancipatis, qui primis Eccleſiæ ſæculis à quolibet Epiſcopo, etiam non proprio, ſacris initiari poterant, ut probat Hallier. *ubi ſuprà, art.* 2. *§.* 4. *pag.* 618.

14 Exponitur Concil. Carthag. can. 49. Tertiò ſuperiori aſſertioni adverſatur textus in *Concil. Carthag.* 3. *can.* 49. ſive *can.* 32. *Concilii Africani*, quem ex Græco in Latinum ſermonem vertit Balſamon in hæc verba: *Licere Epiſcopo Carthaginis unde velit clericum ordinare. Aurelius dixit Epiſcopus: Sermonem meum audite fratres; ſæpè evenit, ut Eccleſiaſtici Diaconos, vel Presbyteros, vel Epiſcopos à me petant: ego tamen memor eorum, quæ conſtituta ſunt, illa ſequor, ut conveniam Epiſcopum clerici, qui petitur, & ea illi oſtendam, quod qui ſunt cujuſvis Eccleſiæ, ejus clericum poſtulent. Ecce autem in præſentia non contradicunt; ne autem poſteà contingat, hoc eſt, ne mihi adverſentur qui in hoc negotio à me petuntur clerici; quia ſcitis me multarum Eccleſiarum curam gerere, quemcumque conſacerdotum convenero, cum duobus, vel tribus teſtibus noſtri conclericatus, ſi non impius, & indevotus inventus fuerit, æquum eſt veſtram dilectionem judicare, quid facere oporteat: ego enim, ut ſcitis fratres, multarum Eccleſiarum Dei permiſſu curam gero. Numidius Epiſcopus dixit: Hæc ſemper fuit huic throno auctoritas, ut quando vellet, & de quocumque nomine admonita fuerit convenienter, uniuſcujuſque Eccleſiæ deſiderio ordinet Epiſcopum* Ex quibus verbis manifeſtè conſtat, licere Primari Carthag. ex tota Africa ordinare clericos, quos voluerit: igitur abſque licentia proprii Epiſcopi licet alienum ſubditum ordinare. Pro hujus canonis interpretatione ſciendum eſt, non ſolùm R. Pontificem ex poteſtate ordinaria, verum & Patriarchas Antiochenum, Carthaginenſem, Conſtantinopolitanum, Alexandrinum, virtute privilegii poſſe ex tota provincia abſque Ordinariorum licentia clericos cooptare, & ordinare, ut probant Cironius *lib.* 1. *obſ. c.* 12. Balſam. & Zonaras *in d. can.* 59. Hallier. *ubi ſuprà, pag.* 651. Juſtel. *in notis ad can.* 55. *Eccleſiæ Africanæ*: inde cùm *in d. can.* 59. agatur de Patriarcha Carthag. ſive de Primate Africæ, ideò aſſeritur licere Primati, unde velit clericos ordinare.

15 Exponitur can. 24. Concil. Illiberit. Quartò opponitur textus *in can.* 24. Concilii Illiber. relatus *in c. omnes*, 98. *diſt.* ubi docetur, peregrè baptizatos in alienis provinciis ordinari non poſſe, eo quòd eorum vita minimè cognita eſt: igitur ſi ſit cognita in aliena provincia, etiam ab alieno Epiſcopo ordinari valent. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, in eo textu peregrè baptizatum domicilium, aut beneficium obtinuiſſe in ea diœceſi, ubi ordines petebat: ſed quia ejus vita minimè cognita erat, ſtatutum fuit, ut non promoveretur; quod etiam ſancitum fuit à Sylveſtro *in cap. nullus*, Damaſo *in cap. tranſmarinos*, 98. *diſt.* igitur Patres Concilii Illiber. accipiendi ſunt eo caſu, quo peregrè baptizati ad ſacros ordines aſcendere volunt in loco domicilii, qui olim niſi cùm certis cautionibus non ordinabantur, licèt poſteà illis permiſſum eſſet ſacris initiari ordinibus, ſi litteris quatuor Epiſcoporum ſignis ſignatis eorum vita commendaretur, *d. c. tranſmarinos*, *c.* 1. *de cleric. peregr.* docet Mendoza *lib.* 3. *in d. can.* 24. *Concil. Illiberit.*

C A P U T XII.

Idem a *Mutinenſi Epiſcopo.*

CUm in diſtribuendis. *Et infrà*: Meminimus à nobis fuiſſe ſuppliciter poſtulatum, & clementer indultum, ut quia præfatus A. Eccleſiæ Romanæ Diaconus erat, mandaremus ipſum per Bononienſem Epiſcopum promoveri.

N O T Æ,

1 a MUtinen.) Mutina, vulgò *Modena*, civitas propè Apenninos montes ſita eſt; colonia Romanorum fuit, ut refert Livius *lib.* 39. ibi: *Eodem* (inquit) *anno Mutina & Parma coloniæ Romanorum civium ſunt deductæ*. Cicero *Philipp.* 5. *Circumſedit Mutinam firmiſſimam & ſplendidiſſimam populi Romani coloniam*. A ſæculo quarto Eccleſiæ Epiſcopali fulget Cathedra, quæ cùm olim ſuffraganea eſſet Mediolan. & poſteà Ravennat. Eccleſiæ ſubeſſet, tandem à Gregorio XIII. anno 1585. Bononienſi Metropol. parere juſſa eſt. Plura de ejus antiquitate, & magnitudine tradit Ughell. *tom.* 2. *Italiæ, ſacræ, in ea Eccleſia*. Ejus mentio fit *in c. à multis, de ætat. & qual. cap. fin. de ſponſa duorum, cap. tuas, de uſuris, c. cùm dilectis* 15. *de purgat. canonic. c.* 2. *de procuratorib. in* 5. *coll.* Martino Mutinenſi Præſuli Miſſa eſt hæc deciſio, quæ etiam reperitur *in c.* 4. *hoc tit. in* 3. *collectione*.

COMMENTARIUM.

2 PRo hujus textus vera interpretatione aliqua præmittenda ſunt. Et primò ſciendum eſt, omnia ſuperiori commentario adducta, de non ordinandis ſubditis alienis, locum non habere in Romano Pontifice, cujus reſpectu nemo ex fidelibus alienus ſubditus dici poteſt, cùm ipſe ſit Epiſcopus, & Patriarcha univerſalis. Concilium Chalced. in libello Leoni X. oblato; & ideò poteſt cujuslibet Epiſcopi ſubditum ordinare. Julius II. *epiſt.* 2. *cap.* 6. *Ut nullus Epiſcopus alterius parochianum præſumat retinere, aut ordinare abſque Epiſcopi voluntate, vel judicare; ſalva tamen in omnibus Apoſtolica auctoritate*. Et *cap. per principalem* 1. *q.* 9. *c. nunc. verò* 9. *q.* 3. qua auctoritate pollentes, & utentes diverſi Romanæ Eccleſiæ Præſules, plures Romæ degentes ſacris initiarunt ordinibus, ut conſtat *ex cap. inter parochia*, 16. *q.* 1. & pluribus exemplis relatis ab Hallierio *de ſacris elect. pag.* 648. Secundò etiam obſervandum eſt, R. Pontificem aliquando ordinare alienos ſubditos, ut alicui Eccleſiæ urbis Romanæ inſerviant, ut in exemplis relatis ab Hallierio; aliquando verò tantùm honoris cauſa, ſuffragantibus undique meritis ipſius promovendi, ut in ſpecie textus *in d. c. in parochia*: inter eos tamen ordinatos magnum diſcrimen datur; nam ordinati ad titulum alicujus Eccleſiæ urbis Romanæ, non poſſunt diſcedere ab ea inconſulto R. Pontifice: at verò honoris tantùm gratia ordinati, alibi migrare valent, & Epiſcopis propriis ſubſunt, *cap. per tuas, de majorit. & obed.* ſemper enim præ cæteris clericis in æquali gradu conſtitutis honorantur, ut ibi Gloſſa docet, quia inter ipſos privilegii ratio habenda eſt; quare primò eorum nomina eſſe ſcribenda, qui dignitates judicio Principis ſunt aſſecuti, docetur *in l.* 1. *ff. de albo ſcribendo, cap. placuit, §. Iſidorus*, 16. *diſt.* Illud autem omnibus commune eſt, ut à R. Pontifice initiatus, & in gradum clericalem cooptatus, non poſſit ab alio Archiepiſcopo, vel Epiſcopo ad ulteriores gradus promoveri, ex præſenti textu, & D. Gregorio *lib.* 4. *epiſt.* 30. *indict.* 13. quod honoris cauſa, & ob reverentiam impoſitionis manuum Summi Pontificis ſingulariter conſtitutum eſt, ne quis benedictionem ſuper caput illius, quem Pontifex ordinavit, impartiri audeat; ſi enim ob reverentiam Epiſcopo debitam non licet Presbytero Miſſam celebrare in eo Altari, ubi Epiſcopus eadem die Miſſæ ſacrificium obtulit, *c. ult. de conſecr. diſt.* 2. Barb. *lib.* 2. *de jure eccleſ. c.* 7. quantò minùs ſuper Altari vivo, ubi Pontifex Ordinis ſacramentum contulit, licebit Epiſcopo ordinationem facere, inconſulto ipſo R. Pontifice: cùm ejus tamen licentia utique poterit, ex præſenti textu; & ſi à Pontifice concedatur Epiſcopo licentia promovendi Subdiaconum à Pontifice ordinatum in Diaconatus gradum, poterit poſtea ipſum abſque nova licentia in Presbyterum ordinare, ut poſt Henriqu. & alios docet Hallierius *ubi ſup. pag.* 649. Nec obſtat illa communis difficultas, videlicet illum ordinare non poſſe eum, quem nec judicare valet, & è contra, *c. nullus, de parochiis*, Concilium Mogunt. ſub Arnulpho *can.* 14. ſed à Pontifice clericum ordinatum Epiſcopus proprius judicare valet, quia per ordinationem Pontificis non eximitur ab ejus juriſdictione, *cap. per tuas, de majorit. & obed.* quamvis non niſi pluribus teſtibus damnari poſſit, *c. Præſul*, 2. *q.* 4. igitur & ordinari ab eo valet. Nam reſpondendum eſt, clericum ordinatum à R. Pontifice, non eſſe exemptum à juriſdictione ordinaria, quia per ſimilem ordinationem noluit Pontifex Epiſcopo diœceſano præjudicare, niſi cauſa depoſitione digna ſit; quia tunc tantùm R. Pontifex à ſe ordinatum deponere valet, *ex c. omnis* 1. *de regul. juris*, docet Hallier. *ubi ſup. pag.* 650. Nec etiam obſtabit ſi dicas, præſentem deciſionem nihil ſpeciale convincere erga ordinatum à R. Pontifice; ſiquidem quilibet clericus ordinatus ab uno Epiſcopo, videlicet originis, domicilii, aut beneficii, ab alio ſine ejus licentia ordinari non poteſt. Concilium Veneticum *can.* 10. *Epiſcopi quoque ab aliis Epiſcopis ordinatos clericos ſine permiſſu eorum, à quibus fuerint ordinati, promovere ad ſuperiores ordines non præſumant*. Nam prohibitio non provenit ex eo, quod ordinatus ab alio Epiſcopo eſt, ſed quia cùm proprius Epiſcopus eſſet, qui eum ordinavit, eo inconſulto ab alio ad altiores ordines promoveri non valet.

C A P U T XIII.

a Idem *eidem, & Magiſtro H. Subdiacono noſtro.*

LItteras veſtras recepimus ſuper inordinata ordinatione *b* Immolenſis electi, quem *c* Bonon. Epiſcopus præcedenti *d* Sabbato in Diaconum, & ſequenti die Dominico (continuato jejunio) in Presbyterum ordinavit. In quo quantùm uterque deliquerit, evidenter intelligit, qui prudenter attendit. Si enim utrumque ordinem eodem die conferre illi non licuit, pari non licuit ratione unum ordinem uno die, & alium in alio (jejunio continuato) conferri; cùm propter continuationem jejunii *e* fictione canonica, ſive manè diei Dominicæ trahatur ad Sabbatum, ſive veſpera Sabbati ad *f* diem Dominicam referatur, profectò manè cum veſpera ſeu veſpera cum manè ad eundem diem pertinere dicetur. Nam ſi quantùm ad hunc neceſſitatis articulum pertinet, manè ad eundem diem, & *g* veſpera referatur ad alium, cur eſſet continuatio jejunii neceſſaria, cùm & Sabbato ante cœnam, & Dominica ante prandium intelligantur eſſe jejunia. Ne autem ſi factum hujuſmodi ſub ſilentio tranſiremus, id alii licitum reputantes ſimilia facere attentarent, & ſic facti perverſitas à poſteris traheretur in exemplum; præfatum Epiſcopum Bonon. ut puniatur, in quo deliquit, à collatione ordinis, Diaconi ſcilicet & Presbyteri; alterum verò ab executione officii ſacerdotalis volumus manere ſuſpenſos, donec de illis aliter diſponamus. Ut igitur mandatum Apoſtolicum debitum conſequatur effectum, per A. ſ. m. quat. quæ præmiſſa ſunt, faciatis tam ab ipſis Epiſcopis, quàm per Bonon. & Imolen. diœceſ. *h* publicari.

NO-

NOTÆ.

a IDem.) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.5.* pro cujus inſcriptionis illuſtratione repetenda ſunt, quæ adduxi in textu antecedenti.

1 b *Imolenſis electi.*) Hieronymi videlicet, qui *in c. dilectus, de reſcript.* appellatur tantùm in præſenti electus, quia adhuc non erat confirmatus, nec conſecratus.

c *Bonon. Epiſcopus.*) Henricus à Frata, eccleſiaſticæ juriſdictionis vindex, qui ſanctos Dominicum, & Franciſcum Bononiæ excepit; de eo plura Ughellius *in Italia ſacra, in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ, pag. 22.* cùm adhuc temporibus noſtri Innocentii Eccleſia Bononienſis Metropolitana non eſſet, ut dixi *in c. dilectus de reſcriptis*, ideò ejus Præſul in præſenti tantùm appellatur Epiſcopus.

2 d *Sabbato.*) Quo die tantùm majores ordines conferri poſſunt, ut probavi *in c. 1. hoc tit.*

e *Fictione canonica.*) Licèt dies naturalis computetur ab ortu ſolis uſque ad ejus occaſum, ut tradunt Aulus Gellius *lib. 3. noct. Attic. c. 2.* Macrobius *lib. 5. Saturn. c. 3.* Cenſorinus *de die natali, tit. de diebus*: dies tamen civilis deverſimodè apud Hebræos ac apud Romanos computabatur; apud Hebræos enim dies feſti incipiebant à veſpera, & deſinebant in veſperam, & ſic veſperè, & manè fiebat dies unus, juxta illud Geneſis *cap. 1. Factum eſt veſperè & manè dies unus.* Et juxta illud Levitici *cap. 13. A veſpera in veſperam celebrabitis Sabbata veſtra.* Dies verò vulgares incipiebant manè, ac matutino tempore, & computabantur uſque ad manè: qua adhibita diſtinctione plura ſacræ Scripturæ teſtimonia in concordiam reducit Baſilius Pontius *q. 1. de agno typic. cap. 8. & 9.* Apud Romanos dies civilis poſtquam horarum uſu invaluit, à media nocte, & ſequentis noctis media parte finiebatur, *l. more 8. ff. de feriis*: dies autem naturalis apud eos à luce uſque ad tenebras computabatur. Utriuſque dici mentio extat *in l. in uſucapione, cum l. ſequent. ff. de uſucap. l. qua ætate, ff. qui teſtam. facere, l. divus, §. Lucius, ff. de liber. & poſth. l. 1. ff. de manumiſſ. l. 3. §. minorem, ff. de minorib. l. qui bona 23. l. bonæ fidei, §. 1. ff. de acquir. rer. dom. l. in omnibus 6. ff. de oblig. & act. l. 2. §. cujuſque, ff. de V. S.* de quorum jurium expoſitione, & diei obſervatione apud Romanos latè agunt Albericus Gentilis *de diverſ. temp. appell. c. 5. & 6.* Cotta *in memorab. verbo dies*, Cujacius *lib. 15. obſ. c. 32.* Ramirez de Prado *in Pentacont. cap. 23.* & ad Martialem *lib. 4. epigr. 8.* ubi Raderus, Narbona *in horograph. hora 24.* In jure etiam noſtro dies vulgaris à media nocte uſque ad aliam dimidiam computatur, *cap. conſuluit, de officio deleg.* licèt quoad treguas legales ſolis ortus attendatur, *cap. 1. de tregua & pace*: quoad feſtorum verò obſervationem à veſpera in veſperam, *c. 1. de feriis*, ubi dicemus. Videndus eſt Baronius *anno 44. n. 88.* & *anno 58. n. 88.*

3 f *Eumdem diem.*) Quoad ordines enim conferendos, protracto jejunio diei Sabbati in diem Dominicum, à veſpere Sabbati in mane Dominici diei dies unus præſumitur, & ſic ordines conferri poſſunt die Dominico, ſi protrahatur jejunium, *ca. quod à Patribus, 75. diſt.* Concil. Lemovic. *act. 2.* circa finem: *Si tanta multitudo fuit ordinandorum, ut Sabbato non poſſit omnes Epiſcopus ordinare, in craſtinam Dominicam uſque ad horam ſextam continuare poteſt.* Concilium Claromont ſub Urbano II. *can. 24. Ne fiant ordinationes, niſi in quatuor certis temporibus, & Sabbato, mediante Quadrageſima, & tunc protrahatur jejunium uſque ad veſperas: & ſi fieri poteſt, uſque ad craſtinum, ut magis appareat in die Dominico Ordines fieri.* Sed utrum in hoc caſu manè diei Dominici protrahatur ad Sabbatum, an verò veſpera Sabbati ad Dominicam diem, diſputat Franciſcus Hallierius *ubi ſupra, art. 3. pag. 871.*

4 g *Et veſpera referatur.*) Olim enim hora ordinationis erat veſpera, & ordinationes in veſpera inchoabantur; & ſi multitudo ordinandorum erat, nocturnæ horæ in ordinationibus impendebantur uſque ad manè Dominici diei; quod non ſine exemplo, & ratione factum fuiſſe conſtat, cùm Apoſtolorum ordinatio veſperè, immò nocte facta fuiſſet. *Lucæ cap. 22.* unde Chriſti exemplo conſentaneum fuit, ut ea hora ordinationes celebrarentur. Hoc etiam obſervatum fuit illis primis Eccleſiæ ſæculis, propter perſecutiones, quas fideles patiebantur; onde non facilè congregari poterant, niſi illis horis, ut probat Hallier. *ubi ſupra, art. 4.* Nec huic ſolitæ diſciplinæ eccleſiaſticæ obſtat principium illud, quod vulgò traditur, videlicet Sacramentum ordinis debere conferri intra Miſſarum ſolemnia, *cap. 13. Actuum Apoſt.* D. Clemens *lib. 8. conſtit. c. 1. 75. diſt. cap. quod ſicut, §. ſuper eo de elect.* probat fusè Hallier. *de ſacris elect. c. 5. art. 1. pag. 968.* ſed nocte, excepta nativitatis Domini vigilia, Miſſæ ſacrificium non celebratur, *cap. nocte, de conſecr. diſt. 1.* igitur nec nocte, nec veſpere ordinationes ullo tempore fieri poterant. Nam ut huic difficultati ſatisfaciamus, ſciendum eſt, olim in Eccleſia fuiſſe alias Miſſas matutinas, veſpertinas alias. Mentio veſpertinarum fit *in c. convenit, de conſecr. diſt. 2.* Concil. Aurelian. *3. can. 28.* Brachar. *2. can. 10.* Gerund. *can. 3.* ibi: *Et in Sabbati veſpere Miſſa facta finiatur.* Capitul. Caroli *lib. 7. cap. 200.* & apud Sozomenum & Nicephorum relatos ab Hallierio *de ſacris elect. d. art. 4.* & de eis agunt Albaſpineus *lib. 1. obſerv. c. 14.* Claudius Eſpenceus *in tract. de triplici Miſſa.* Solebant enim quinto, ſexto, & ſeptimo ſæculis Eccleſiæ Miſſarum ſolemnia veſperè celebrari in diebus jejuniorum, ut ita in ea hora offerrentur, qua ſolvendum erat jejunium, ut obſervat Albaſpineus *ubi ſupra.* Quare alienum non erat à diſciplina illius ævi, diebus ordinationum, in quibus jejunabant fideles, veſpertinas Miſſas celebrare: quæ conſuetudo etſi diutius in Eccleſia duraſſet, poſteà pauliſper inolevit, tum ob infirmitatem Epiſcopi ordinantis, tum ob multitudinem ordinandorum, & alias rationes, quas conſiderat Hallierius *ubi ſuprà.* Et licèt Miſſæ veſpertinæ improbentur in Concil. Carthag. *3. can. 39.* Afric. *can. 8.* Matiſcon. *2. can. 6.* Laodic. *can. 50.* Trull. *can. 29.* in illis tamen canonibus non agitur de his Miſſis veſpertinis diebus jejuniorum celebratis, ſed illis, quas ſacerdotes non jejuni celebrare intendebant.

h *Publicari.*) Unde pro lege eccleſiaſtica hæc Innocentii ſententia obſervatur, quia ut diximus in noſtro apparatu, ſententiæ Principum eorum juſſu publicatæ pro legibus habentur: unde audiendus non eſt Pater Suarez *de cenſ. diſput. 31. ſect. 1. n. 4.* qui negat, ex hoc textu deduci, ſuſpenſionem incurrere ordinatum, quia Innocentius in præſenti tantùm conſultus in caſu ſpeciali reſpondit, & ſic hoc reſponſum non inducere legem univerſalem; nam cùm publicatum ſit, pro lege univerſali habetur. Deinde nam ſi ſententia P. Suarez vera eſſet, nulla hujus voluminis Decretalis pro lege univerſali haberetur, cùm ferè omnes caſus ſpeciales R. Pontifici propoſitos contineant, ut ipſum Suarium refellendo conſiderat Gibalinus *de cenſur. in ſynopſi cenſurarum, verbo Ordinatus, à n. 7.* 5

Huic decretali Innocentii III. ſtatim annecti, & conjungi debet textus *in c. dilectus 15. hoc tit.* inſuper habito capite, *vel non eſt compos*: tum quia eandem ferè continet deciſionem: tum ut debita temporum ſeries in hac compilatione ſervetur; textus enim *in d. cap. dilectus*, auctorem præfefert Innocentium III. textus verò *in d. c. vel non eſt*, Honorium III. auctorem habet, qui Innocentii III. ſucceſſor fuit. Præponendus ergo eſt textus *in d. c. dilectus*, quem integrum, & redivivum damus ex epiſtolis Innocentii III. editis à Boſqueto, ubi *lib. 1. regeſtr. 13. epiſt. 194.* ita legitur.

CAPUT XV.

a Idem *Laonien. & ∴ Findbaren. Epiſcopis, & Abbati de* b *Magio, Limiricen. Diœceſis.*

DIlectus filius Vv. *c* Ymilicen. Canonicus, noſtro dudum Apoſtolatui reſeravit, quod Ymilicen. Eccleſia ſuo *d* viduata Paſtore, *e* Canonici ſui de ſubſtituendi Paſtoris electione tractantes, ipſum unanimiter elegerunt. Qui cùm eſſet citra ſacros ordines *f* conſtitutus, ven. frater noſter *g* Caſſellen. Archiepiſcopus Metropolitanus eorum, Epiſcopo *h* Roffen. mandavit, ut eum uno eodemque die ad tres ſacros ordines promoveret; quod cùm ille non auſu proprio, ſed de mandato ipſius Archiepiſcopi per-

feciſſet, demùm idem Archiepiſcopus requiſitus, *i* conſecrationis ei munus, hujuſmodi ordinationis occaſione prætenſa, impendere recuſavit. Unde fuit nobis humiliter ſupplicatum, ut ſuper hoc circa præfatum Vv. dignaremur de benignitate Sedis Apoſtolicæ diſpenſare. Maximè cùm ad ordines ita ſuſcipiendos, non ex voluntatis propriæ diceretur feſtinantia properaſſe, ſed tam de magna neceſſitate, quàm de utili providentia pene omnium ibi præſentium, ſe permiſerit taliter ordinari, pro eo quod Eccleſiæ Ymilicen. multiplex periculum imminebat, ſi ejuſdem Vv. circa Presbyteratus officium ordinatio differretur. Licèt autem contra normam Eccleſiaſticam in facto ipſo enormiter fuiſſet exceſſum, de miſericordia tamen quæ ſuperexaltat judicio, ven. fratri noſtro Armachano Archiepiſcopo, & Epiſcopo *ʃ* Miden & dilecto filio Archidiacono Armach. dediſſe recolimus in mandatis, ut inquiſita ſuper præmiſſis diligentiùs veritate, ſi rem invenirent taliter ſe habere, ac eundem Vv. alias idoneum, & utilem Eccleſiæ Ymilicen. diſpenſativè ipſi tribuerent licentiam conſecrandi: & quidquid in hoc per eundem invenirent Archiepiſcopum attentatum, per ſuas nobis litteras intimarent, ut per eorum relationem certiores effecti, providere in eo, ſicut eſſet expediens, curaremus. Ipſi verò vocatis, quos noverant evocandos, & inveſtigata pleniùs veritate, depoſitiones teſtium productorum utrimque ad noſtram præſentiam tranſmiſerunt. Quibus inſpectis intelleximus evidenter, quod celebrata de prædicto Vv. electione, cùm die ſequenti fuiſſet idem Vv. à ſupradicto Roffenſi Epiſcopo ad ordinem Subdiaconatus promotus, idem Epiſcopus Archidiacono, & Canonicis Ymilicen. ſeorſim vocatis dicens, quod propter turbationem terræ, ac multos malevolos, qui eidem Vv. inſidias præparabant, nolebat ipſum citra Ordinem Presbyteratus relinquere, juramento firmavit id ſupradictum Archiepiſcopum, tam metu mortis ipſius Vv. quàm propter imminens periculum Ymilicen. Eccleſiæ præcepiſſe; & quod *k* Officialis ejuſdem Archiepiſcopi ex parte ipſius Epiſcopo memorato inhibuit, ne jamdictum Vv. jam in Subdiaconum ordinatum, tunc ad ulteriores ordines promoverit. Cui eodem Epiſcopo reſpondente, quod plus Archiepiſcopo, quòd hoc ei ore ſuo mandaverat, quàm illi crederet in hac parte; extenſa ſuper *l* altare manu, per ſacroſancta juravit, quod id mandaverat Archiepiſcopus ſæpedictus, & ſic in Diaconum, & Presbyterum Vv. ſæpedictum promovit. Probatum inſuper ſufficienter invenimus, quod dictus Archiepiſcopus Joanni Decano de Hely injunxit, ut præfato Epiſcopo inhiberet, ne dictum Vv. eo die, quo ad tres ordines promotus extitit, niſi ad Subdiaconatus ordinem promoveret, eidem Vv. nihilominus inhibendo, ne ſe promoveri ulteriùs pateretur. Verùm eùm idem Decanus ad Ymilicen. Eccleſiam acceſſiſſet, tam ſæpedicto Epiſcopo, qui jam Subdiaconos ordinarat, vocatis his, qui erant in Diaconos promovendi, & ſilentio cunctis indicto, ex parte Dei, ac Archiepiſcopi Caſſellen. inhibuit, ne jamdictum Vv. ad ulteriores ordines promoveret; quàm præfato Vv. ne ſe promoveri ulteriùs ſuſtineret. Conſtitit quoque nobis ex litteris Judicum prædictorum, quod ſæpefatus Epiſcopus interrogatus in jure reſpondit, quod Archiepiſcopus non mandarat eidem, ut Vv. eodem die ad tres ordines promoveret, ſed ex verbis Archiepiſcopi eum credidit illud velle: hoc idem etiam dictus Epiſcopus per ſuas nobis litteras intimavit. Præterea ex ipſorum Judicum litteris intelleximus, quod idem Epiſcopus ultrò juravit in jure, quod univerſa, quæ continebantur in ejuſdem Vv. atteſtationibus, vera erant. Ex litteris quoque, tam ſupradicti Archiepiſcopi, quàm Capituli Eccleſiæ Ymilicen. accepimus, quod cùm tam ſuper electione ac ordinatione ſæpedicti Vv. quàm etiam ſuper quibuſdam ejus exceſſibus in Concilio apud Kelmoelloco celebrato, coram præfato Archiepiſcopo inter dictum Vv. & Canonicos quæſtio ſuborta fuiſſet, & demùm ab utraque parte ad noſtram audientiam appellatum: idem Vv. non expectato termino, quem appellationi ſuæ duxerat præfigendum, ſupradictas à nobis litteras veritate tacita impetravit. Cùm igitur ex præmiſſis nobis conſtiterit, ſæpedictum Roffen. Epiſcopum in pluribus deliquiſſe; tum quia ſine mandato Archiepiſcopi, ſicut ipſe confeſſus extitit, ad hujuſmodi ordinationem irordinatè proceſſit; tum quia etſi de Archiepiſcopi mandato conſtaret, cùm illi hujuſmodi diſpenſatio à canone minimè ſit permiſſa, quam ad ſolum R. Pontificem non eſt dubium pertinere, ipſi obtemperare non debuit in hac parte: tum etiam, quia cum reatu *m* perjurii ſæpius variavit, jurando priùs quod Archiepiſcopus id præceperat, & poſtea quod illud non mandaverat, in judicio conhtendo; ipſum de fratrum noſtrorum conſilio tamdiu ab ordinandi ſuſpendimus poteſtate, donec noſtam meruerit gratiam obtinere. Sæpedictum quoque Vv. per falſitatis ſuggeſtionem, & ſuppteſſionem etiam veritatis, litteras ſupradictas à nobis intelleximus extorſiſſe. Suggeſſit ſiquidem nobis, ſupradictum Archiepiſcopum Epiſcopo memorato mandaſſe, ut ipſum una die ad tres ordines promoveret, de quo nobis non extitit facta fides; quinimò contrarium, quod videlicet Archiepiſcopus id prohibuerit, fuit manifeſtè probatum. Nonnulla quoque vera ſuppreſſit, quod videlicet tam Epiſcopo memorato, quàm ſibi fuerit ex Archiepiſcopi parte prohibitum, ne promoveretur niſi ad Subdiaconatus ordinem illo die; quodque coram Archiepiſcopo ſuper electione, ac ordinatione ipſius quæſtio mota fuiſſet, & tam à ſe ad certum terminum, quàm ab Ymilicen. Canonicis appellatum. Sed nec, ſicut aſſeruit, quod urgens neceſſitas Ymilicen. Eccleſiæ id expoſceret, demonſtravit. Cùm igitur illa expreſſerit, & ſuppreſſerit, quæ ſi fuiſſent tacita, vel expreſſa, tales litteras *n* minimè dediſſemus; per quod apparet ipſum extitiſſe indignum gratia, quàm duxeramus ei ex benignitate Apoſtolica faciendam; & eundem conſtet nimis præſumptuosè ad ſupradictos ordines irrepſiſſe, ab executione Diaconatus, & Presbyteratus ordinum, donec à nobis miſericordiam obtinuerit, decrevimus manere ſuſpenſum, ſuper electione de ipſo ad Ymilicen. Eccleſiam illicitè celebrata, perpetuum illi ſilentium imponentes. Quia verò præfatum Archiepiſcopum circa hæc non invenimus deliquiſſe, ipſius innocentiam commendamus. Quocirca diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus quod à nobis eſt ſententialiter diffinitum, faciatis appellatione remota inviolabiliter obſervari. Quod ſi non omnes, &c. duo veſtrum ea, &c. datum Laterani Nonis Januarii, Pontificatus noſtri anno xıcı.

N O T Æ.

1 a LAonien.) In hac ſexta collectione legimus *Leton.* in quarta verò legitur *Leomenſi*, *&* *Saberienſi Abbatibus*; ſed ubique perperam, legendum enim eſt *Laonienſi*, ut habetur in regeſtro Innoc. III. *lib.* 13. *epiſt.* 194. ex quo reſtituo litteram hujus textus: & inde cognoſcitur falsò in hac ſexta collectione textum tribui Honorio III. in Hibernia enim inter alios ſuffraganeos ſubſunt Archiepiſcopo Caſilenſi Laonenſis, & Findbarenſis, ſeu Fimbarienſis, ut referunt Carolus à S. Paulo *in Geograph. ſacra*, *pag.* 170. Buſquetus *in notis ad præſentem epiſt.* Barboſa *de poteſt. Epiſc. in ſerie Epiſcop. pag.* 49. Epiſcopis iſtarum Eccleſiarum miſſa eſt præſens epiſtola.

b *Magio*.) Monaſterium hoc, vulgò de Menaloien dictum, eſt Ordinis Ciſterc. de cujus conſtructione hæc refert Jacob. Vvarchus in cœnobiis Ciſter. Hiberniæ: *Menay antiquitur Magio*, *monaſterium Mayo fluvio appoſitum in Comitatu Limericenſi*, *fundatum legitur anno à Chriſto Domino in ſalutem miſſo* 1151. Ipſum refert Maurique *tom.* 2. *annal. ann.* 1148. *capit.* 16. *nu.* 9. 2

c *Ymilicen.*) Ymilicenſis enim Eccleſia, ſive Ymlacenſis, eſt in Hibernia, ut referunt Carolus à S. Paulo

Paulo *ubi ſuprà*; *pagina* 84. Boſquetus *in noſtra epiſtola*.

d *Viduata*.) Quando Eccleſia vidua, vel viduata dicatur, dixi *in c. ne pro defectu, de elect.*

e *Concanonici*.) Noſtri Innocentii temporibus electio Epiſcoporum ad Canonicos, & Capitula Eccleſiarum ſpectabat, *c. cùm Eccleſia, de cauſa poſſeſſ.* ubi plura Primarius noſter Balboa.

f *Conſtitutus*) Clericus enim in minotibus ordinibus conſtitutus, immò adhuc laicus, poteſt in Epiſcopum eligi, ut dicemus *in c. à multis, de ætat. & qualit.*

g *Caſſellen.*) In Hibernia ſunt quatuor Archiepiſcopi, videlicet Armachanus, Dublinenſis, Caſſellenſis, & Tuenenſis, ut tradunt Carolus à S. Paulo, & Barboſa *ubi ſuprà*.

h *Roffen.*) Roffenſis, ſeu Roſienſis Eccleſia, eſt ſuffraganea prædicti Archiepiſcopi.

i *Conſecrationis*.) Ad Archiepiſcopum enim ſpectat conſecratio Epiſcoporum, ut probavi *in cap. ſi Archiepiſcopur, hoc tit.*

j *Miden.*) Midenſis Eccleſia etiam eſt in Hibernia, ſuffraganea Archiepiſcopi Armachani.

K *Officialis*.) Id eſt Vicarius Epiſcopi, ut docet Cironius *ad titul. de officio Vicarii*, ubi nos latè dicemus.

l *Super altare manu*.) De hoc jurandi modo latè agimns *in c. ult. de juram. calumniæ*.

m *Perjurii*.) Quomodo, & quare pœna ordinaria non puniatur, qui confeſſus fuit delictum, quod taugebat negotium principale, dicemus *in c. 2. de confeſſis*.

n *Minimè*.) Unde ipſo jure ſimiles litteræ carent effectu, juxta adducta *in capitulo ſuper 20. de reſcriptis*.

COMMENTARIUM.

3 Concluſio refertur, & probatur. EX his duabus Decretalibus ſequens deducitur diſputanda aſſertio: *Duo ſacri ordines non poſſunt conferri uno die, etiamſi Archiepiſcopus diſpenſaverit: aliàs tam ordinatus, quàm ordinator ſuſpenduntur ab exercitio ordinum*. Eam probant textus *in cap. qui eccleſiaſticis* 2. 36. *diſt. cap. in ſingulis* 2. & *per totam* 77. *diſt. cap. qui in aliquo*, 51. *diſt. cap.* 2. *de eo qui furtivè*. Concilium Roman. 1. ſub Sylveſtro *can.* 11. Nicænum 1. *can.* 2. Sardic. *can.* 15. Arelat. 4. in editione Binii, *can.* 1. & 2. Aurelian. 5 *can.* 7. Brachar. 1. *can.* 38. Batcin. *can.* 3. Synodus 8. Generalis *can.* 5. Trident. *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 11. 13. & 14. quorum verba infrà dabimus. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *de poteſt. Epiſcop. allegat.* 18. & *lib.* 1. *juris Eccleſ. cap.* 33. *ſ.* 1. & *ad Trident. in dictis locis*, Acunna & I. Dartis *in d.* 77. *diſt.* Suarez *de cenſur. diſput.* 26. *ſect.* 4. & *diſput.* 31. *ſect.* 1. *num.* 40. Boſquerus *in notis ad Innoc. in d. epiſt.* 194. Gibalinus *de cenſur. in ſynopſi, verbo Ordines in uno die*, Morinus *lib.* 1. *exerc. cap.* 7. Hallier. *de ſacris elect. ſect.* 7. *cap.* 1. *art.* 6. *fol.* 879. Vighellius *in meth. juris can. pag.* 347. Petrus Gregor. *lib.* 4. *part. tit.* 22. *c.* 2. plures ex Moraliſtis congeſti à Sanchez *tom.* 2. *conſil. lib.* 7. *c.* 3. *dub.* 53. Leander *t.* 2. *de Sacram. diſput.* 11. *de ſacram. Ordinis*, *q.* 10.

4 Adducuntur variæ difficultates. Hæc aſſertio plures, & difficiles patitur dubitandi rationes. Prima ex eo naſcitur, nam omnes gradus, tam majores, quàm minores, tendunt ad unum ſacramentum conficiendum, cùm ex illis omnibus conſtet: ſed nihil impedit, quominus quis in uno die unum recipiat ſacramentum, ut in aliis ſacramentis frequenter contingit: igitur & uno die poteſt quis omnes gradus ordinationis tendentes ad unum ſacramentum recipere. Augetur hæc difficultas ex eo, nam ſi quis plures & diverſos gradus majores non poſſet una die recipere, ſequeretur, non poſſe Diaconum recipere Sabbato ordinem, & gradum Presbyteratus; & die Dominico ſequenti ordinem, & gradum Epiſcopatus, cùm ſint diverſi gradus, ut dixi *in cap.* 6. *hoc tit.* ſed poteſt Diaconus gradum Presbyteratus die Sabbati, & gradum Epiſcopalem die Dominico ſuſcipere, ut probant plures relati à Diana *part.* 12. *tract. de conſecr. Epiſcop. reſolut.* 66. Hallierius *ubi ſuprà*, *pag.* 881. igitur poteſt quis continuato jejunio die Sabbati, & Dominico ſequenti duos gradus majores, & ſacros recipere. Seconda difficultas vertitur circa eam partem, ubi aſſeritur, Archiepiſcopum non poſſe diſpenſare, ut quis uno die recipiat duos ſacros ordines: naſcitur ex eo, nam quoties legiſlator non reſervat ſibi diſpenſationem in lege prohibitiva, inferioribus Prælatis conceſſa videtur, *cap. nuper, de ſentent. excomm.* argumento textus *in l. necnon*, *ff. ex quibus cauſis majores*: ſed R. Pontifex prohibendo, ne una die quis duos gradus ſacros recipiat, ſibi non reſervavit diſpenſationem: ergo Metropolitanis eam conceſſiſſe videtur. Tertiò difficilis eſt tradita aſſertio, dum in ea affirmatur, Epiſcopum ſuſpendi à collatione ordinis, in quo peccavit; nam Epiſcopus conferens perperam ordines, ſuſpenditur à collatione omnium graduum, *cap. ex pœnitentibus* 55. 50. *diſt. cap. ſi quis Epiſcopus* 43. 1. *quæſt.* 1. *cap. vel non eſt*, *hoc tit.* immò & deponitur, *cap.* 1. 51. *diſt. cap. nullus Epiſcopus*, 62. *diſt. c. tantis* 3. 81. *diſt.* igitur non rectè aſſerimus, ſuſpenſionem partialem incurrere Epiſcopum malè promoventem clericos. Quarta, & difficilior conſideratio provenit ex eo, nam licèt verum ſit duos ſacros ordines non poſſe uno die conferri, & interſtitia inter unum, & alium gradum eſſe ſervanda; id tamen procedit, niſi neceſſitas, aut Eccleſiæ utilitas aliud expoſtulet, juxta Trident. *d. ſeſſ.* 23. *c.* 13. & 14. ſed tam in noſtro capite litteras, quàm *in c. dilectus*, neceſſitas, atque utilitas Eccleſiæ dabatur: ſiquidem in utraque deciſione ordinati electi erant in Epiſcopos Eccleſiarum viduarum: igitur propter utilitatem ipſarum Eccleſiarum rectè poterant in una die duos gradus ſacros recipere.

5 De interſtitiis. His difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt ſuprà tradita aſſertio, ad cujus veram expoſitionem ſciendum eſt, jam à primis Eccleſiæ temporibus conſtitutum fuiſſe, ne quis eodem die duos gradus ſacros reciperet, & ut inter gradum & gradum aliquod tempus elaberetur, quod interſtitia ſacri canones appellant: licèt aliquando ex diſpenſatione, aut magna Eccleſiæ neceſſitate duos gradus una die receptos fuiſſe legamus. Epiphanium enim eodem die omnes gradus recepiſſe, refertur in ejus vita, *num.* 34. *tom.* 2. *operum ejus*, & Paulinus Hieronymi frater eodem die ab Epiphanio in Diaconum, & Presbyterum ordinatus eſt, Epiphanius *in epiſt. ad Joannem*, quæ eſt inter epiſtolas D. Hieronymi ordine 60. & S. Norbertus eodem die Diaconus, & Presbyter ab Archiepiſcopo Cantuar. ordinatus fuit, ut habetur in ejus vita, *cap.* 3. apud Surium *die* 6. *Junii*. His ergo omiſſis caſibus ſpecialibus, in Eccleſia ſtatutum jam retrò pluribus ſæculis invenio, ne in uno, eodemque die naturali, ſeu civili quis duos recipiat gradus ſacros, nec unum, hoc eſt Subdiaconatum, cum quatuor minoribus, *cap.* 2. *de eo qui furtivè*; immò & varia fuerunt conſtituta tempora interſtitiorum, ut de gradu ad gradum quis poſſit promoveri.

6 De tempore interſtitiorum. Non eſt in animo hic referre veteres Eccleſiæ ſanctiones, ne quis repentè ſacerdos, aut Epiſcopus eligatur, de quibus ſi Deus vitam, otiumque dederit, agemus *in cap.* 1. *de clerico per ſaltum*: igitur ut tantùm de interſtitiis agamus, pro diverſitate temporum diverſa fuerunt à Patribus ſtatuta. Et licèt primis Eccleſiæ ſæculis longiora fuiſſent, *cap. quicumque*, *cap. in ſingulis*, *cap. ſi quis*, 77. *diſt.* ſequentibus verò ſæculis ob neceſſitatem miniſtrorum, & noſtro ævo propter vitæ humanæ brevitatem reſtricta fuerunt, & breviora præſcripta: annus enim ſtatutus fuit in Concilio Aurel. 5. *can.* 9. ibi: *Nullus ex laicis abſque anni converſione præmiſſa Epiſcopus ordinetur*. Concil. Brachar. *can.* 38. *Ex laico ad gradum ſacerdotis nemo veniat, niſi prius anno integro in officio Lectorum, vel Diaconatus diſciplinam eccleſiaſticam diſcat*. Quod tempus protractum fuit in Synodo 8. *can.* 5. ibi: *Per omnes gradus eccleſiaſticos definitis temporibus vitam agendo inculpatam tranſiiſſe reperiatur, ad Epiſcopatus honorem evehatur, ſicut in Lectoris munere annum, in Subdiaconi duos, Diaconi tres, Sacerdotium quatuor annos expleat*. Tandem Patres Concilii Trident. poſtquam ſtatuerunt, uno die duos ſacros ordines conferri non poſſe, nec regularibus prætextu alicujus privilegii, *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 13. ibi: *Duo ſacri ordines non in eodem die etiam regularibus conferantur, privilegiis quibuſcumque, atque indultis quibuſcumque non obſtantibus*; tempora interſtitiorum ita præſcripſerunt, & inter minores gradus tempus obſervandum arbitrio Epiſcopi reliquerunt, poſt ſuſceptionem verò ultimi gradus, ad gradum Subdiaconatus unum annum conſtituerunt, à Subdiaconatu ad Diaconatum alium, à Diaconatu ad Sacerdotium alium, niſi neceſſitas, aut Eccleſiæ utilitas judicio Epiſcopi aliud expoſtulet; ſed antequam hujus decreti expoſitionem aggrediamur, rationem noſtræ concluſionis perpendamus.

7 Traditur ratio interſtitiorum. Triplicem rationem noſtræ deciſionis, & interſtitiorum tradunt Patres in Conciliis ſuprà relatis. Primam, quia miniſterii cujuſque ordinis exacta, & accurata

curata cognitio requiritur: debet enim ordinandus, quæ ſunt gradus accepti, diſcere, antequam alterius curam ſuſcipiat, ne præpoſtero ordine priùs ſit magiſter, quàm diſcipulus. Cœleſtinus *epiſt. 2. cap. 3. Cùm ad Epiſcopatum his gradibus, quibus frequentiſſimè cautum eſt, debeas pervenire, ut minoribus initiati officiis ad majora firmentur; debet enim ante eſſe diſcipulus, quiſquis doctor eſſe deſiderat.* Illuſtrat hanc rationem ex Hormiſda, & D. Greg. Hallierius *ubi ſuprà pag.* 899. unde Sancti Patres eos, qui ex laicis divina diſpoſitione non ſervatis his interſtitiis in Epiſcopos ordinati fuerunt, admodum commendant, eo quod priùs docerent, quàm diſcerent. D. Auguſt. *epiſtola* 148. *ad Valerium*, D. Ambroſ. *lib.* 1. *de offic. cap.* 1. ibi: *Homines diſcunt priuſquam doceant, & ab illo accipiunt, quod alii tradunt; quod ne id ipſum quidem mihi accidit, ego enim de tribunalibus, atque adminiſtrationis infulis ad ſacerdotium raptus docere vos cœpi, quod ipſe non didici: itaque factum eſt, ut prius docere inciperem, quàm diſcere*, Nazianz. *orat.* 1. Syneſius *epiſt. 66.* Sidonius *lib.* 5. *epiſt.* 3. Secunda ratio provenit ex eo, ut qui ordinandi ſunt ad ulteriores gradus, in prioribus diſciplina eccleſiaſtica imbuantur, & ad normam eccleſiaſticæ vitæ mores componant: quam rationem adduxerunt Patres Concilii Brachar. *can.* 38. *Diaconus eccleſiaſticam diſciplinam diſcat; & ſic per ſingulos gradus eruditus ad ſacerdotium veniat.* Concil. Trident. *d. cap.* 11. *Ut eo accuratius promovendi, quantum ſit diſciplinæ pondus, poſſint edoceri.* Tertia ratio provenit ex probatione ordinandorum, qui in ſingulis gradibus debent probari, ut ad ſuperiores aſcendant; quam rationem tradiderunt Joannes VIII. *epiſt.* 199. *Qui in minoribus officiis diu perdurent, & vota eorum, & obſequium comprobentur, ut per tempora à majoribus inſtituta comprobati, priùs moribus, & bonæ vitæ meritis refulgentibus ad ſummum ſacerdotium poſtmodùm veniant.* Illuſtrat Hallierius *ubi ſuprà, pagina* 900. rectè ergo Eccleſiæ Patres ſtatuerunt inter gradum, & gradum ordinis certum tempus.

8 *Expenditur Tridentin.* Sed ut ad Concil. Tridentini ſanctionem *in d. cap.* 11. revertamur, ſciendum eſt, nullum tempus interſtitiorum in eo aſſignari ad minores ordines recipiendos; & licèt interſtitia in eis expreſsè non tollantur, tamen conſuetudine jam invaluit, ut omnes minores ordines una die recipiantur. Sylveſter *verbo Ordo*, *el* 2. *numer.* 7. Etiam *in d. cap.* 11. *&* 13. permittitur Epiſcopis propriis, Capitulo Sede vacante, ſeu ejus Vicario, ut ex juſtis cauſis poſſint in prædictis interſtitiis diſpenſare, veluti ob utilitatem Eccleſiæ, ſeu neceſſitatem, ætatem provectam ordinandi, arctationem beneficii, ſtudium in aliqua Univerſitate, quas & alias diſpenſationis cauſas proſequuntur Barboſa, *de poteſtate Epiſc. allegat.* 18. Sanchez *lib.* 7. *conſil ca.* 3. *dub.* 54. Leander *de ſacram. tomo* 2. *de ordine; diſput.* 7. *quæſt.* 21. etiam Prælatos regulares virtute ſuorum privilegiorum poſſe cum ſubditis ſuis in interſtitiis diſpenſare, probat Bruno Chaſſaing. *de privil. regul. part.* 2. *cap.* 1. *propoſ.* 4. Leander *quæſt.* 23. & de Capitulo Sede vacante fusè probat Solorzanus *tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 13. Valenzuela *conſil.* 107. *per totum*. Etiam poſt prædictam conſtitutionem Concilii, qui ordinatur non ſervatis interſtitiis, nullam ſuſpenſionem incurrit, licèt peccet mortaliter, quia in re gravi tranſgreditur ſacros canones, ut reſolvit Barb. *d. alleg.* 18. *in fine*.

9 *Traditur ratio decidendi.* Ex quibus provenit ratio noſtræ deciſionis, & concluſionis; nam cùm certi temporis ſpatium ſit conſtitutum, & debeat elabi inter unum gradum, & alium, ut ſic ſervatis interſtitiis, & temporis intercapedine, ad majores perveniatur gradus; ideò non poteſt quis uno die naturali, ſeu civili, fictione canonica duos gradus ſacros recipere: & quia in eo debet quis puniri, in quo deliquit, *c. fin. de tempor. ordin. in* 6. ideò qui uno die duos gradus ſacros recipit, ſuſpenditur ab eorum exercitio; Epiſcopus verò qui ordinavit, à collatione illius gradus, quem improbè contulit. Docet Vivianus *in præſenti*, & ſuprà laudati pro illuſtratione concluſionis.

10 *Diſſolvuntur difficultates.* Non obſtant difficultates ſuprà perpenſæ. Non prima, nam licèt omnes gradus ſacramenti ordinis tendant ad unum ſacramentum conficiendum; tamen quilibet gradus habet diverſum miniſterium, & exercitium: unde ordinandus probari debet in quolibet gradu, antequam ad altiores aſcendat, ex rationibus ſuprà adductis. Nec augmentum hujus difficultatis adverſatur; nam licèt non poſſit ordo Diaconatus conferri Sabbato, gradus verò Presbyteratus die ſequenti, *ex noſtro cap. litteras*; tamen ordo Sacerdotalis poteſt recipi Sabbato, & die ſequenti ipſe Sacerdos in Epiſcopum ordinari. Diſcriminis ratio ex eo provenit, quia primum expreſsè in jure reperitur prohibitum; ſecundum verò non invenimus vetitum. Accedit, quia dies Sabbati præfixus eſt collationi ſacrorum Ordinum; dies verò Dominica conſecrationi Epiſcopi: quare rectè compatitur, ut quis die Sabbati gradum Presbyteri recipiat, die verò Dominica in Epiſcopum conſecretur, ut docet Hallierius *ubi ſuprà, pag.* 881. Unde infertur, quod ſi quis ex diſpenſatione ordinetur Presbyter die dominico, non poterit eodem die conſecrari Epiſcopus, ut reſolvit Diana *p.* 12. *reſol.* 65. Nec refragatur ſecunda difficultas; certum enim eſt, Metropolitanum non poſſe diſpenſare in hac juris prohibitione, ne quis una die duos ſacros ordines recipiat; quia cùm hæc prohibitio ſit Pontificia, non poſſunt inferiores in ea diſpenſare, *c. propoſuit, de conceſſ. præb. c. cùm inferior, de majorit. & obed. c. ſunt quidam, cap. ideò* 24. *q.* 1. Clementina *ne Romani, de elect.* Accedit, quia diſpenſatio non eſt ex his, quæ competunt, ſi non prohibeantur; ſed ex his, quæ non competunt niſi concedantur, ut probat Baſilius *lib.* 8. *de matrim. cap.* 6. *num.* 4. Nec contrarium probant textus *in d. cap. nuper*, qui non loquitur de diſpenſatione cenſuræ, ſed de ejus abſolutione. Differentiæ autem ratio, quare abſolutio, ſi non prohibeatur, etſi non concedatur, inferiori competat, ex eo provenit, quia abſolutio non eſt contra jus, ſed ſecundùm jus; quare ſi non prohibeatur, permiſſa intelligitur: contrarium autem procedit in diſpenſatione, quæ cùm ſit relaxatio juris, niſi inferiori concedatur, non competit. Nec tertia difficultas præſentem concluſionem evertit, quia licèt aliquando Epiſcopus improbè Ordines conferens, abſolutè poteſtate ordinandi privetur, *d. cap. ex penitentibus, d. cap. ſi quis Epiſcopi, cap. vel non eſt, hoc tit.* ea jura accipienda ſunt de ordinibus malè acceptis, non verò protrahenda ſunt ad alios gradus, *ex cap. qui eccleſiaſticis* 2. 36. *diſt. ex præſenti cap. litteras* 13. *cap. nullus* 4. *hoc tit. in* 6. Docent Acunna *in d. cap. qui eccleſiaſticis*, Ludovicus Cellotius *lib.* 6. *de hierarch. cap.* 20. *§. unico*, Hallierius *de ſacris elect. ſect.* 1. *cap.* 5. *§.* 2. *&* 3. & ſi aliquando talis Epiſcopus deponitur, id procedit ob culpæ gravitatem, juxta delicti qualitatem. Unde in hac parte non poteſt argui de uno caſu ad alium, ut docet Morinus, *libro* 2. *exercit. capit.* 7. *&* 8. Nec tandem obſtat ultima difficultas; licèt enim ob neceſſitatem, aut Eccleſiæ utilitatem poſſit diſpenſari, ut quis valeat non ſervatis temporum interſtitiis ad altiores gradus aſcendere; tamen ut poſſit una die duos gradus recipere, nulla ex cauſa fieri poteſt, ut Doctores proximè relati conſiderant.

Adhuc ſuperiori aſſertioni opponi poteſt textus *in cap.* 2. *de eo qui furtivè*, ubi proponitur quemdam uno die quatuor gradus minores, & gradum ſubdiaconatus, juxta patriæ conſuetudinem recepiſſe; & conſultus Cœleſtinus III. reſcribit, permittendum eſſe ita ordinato in minoribus ordinibus miniſtrare, non verò in gradu Subdiaconatus. Ex quo texta apertè conſtat, licere uno die quatuor gradus recipere. Augetur difficultas *ex cap. de eo, hoc tit. in* 6. ubi ſupponitur, tantùm duos gradus minores poſſe in una, eademque die conferri. Pro hujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, Epiſcopum poſſe ex juſta cauſa quatuor minores ordines uno & eodem die conferre. Trident. *ſeſſ.* 23. *c.* 11. poſt Barboſam docet Dicaſtill. *ubi ſuprà, q.* 12. ſed an ſimul cùm eis gradus Subdiaconatus conferri poſſit, apud Interpretes non liquet. Negant Majulus *de irregul. lib.* 1. *c.* 6. & alii congeſti à Leandro *ſuprà, q.* 15. affirmativam verò ſententiam defendunt Gutierrez *lib.* 1. *canonic. q.* 26. *n.* 32. Valquez 3. *p. in* 3. *p. diſput.* 246. *c.* 5. *n.* 44. Sed placet media ſententia, videlicet adſtante conſuetudine poſſe Subdiaconatum ſimul cùm minoribus gradibus conferri; ſecus verò ſi talis conſuetudo præſcripta non reperiatur. Nec contrarium probat textus *in d. c.* 2. ubi etiam adſtante conſuetudine, qui gradum Subdiaconatus cùm quatuor ſimul minoribus recepit, ſuſpenditur ab ordinum exercitio; nam eam ſuſpenſionem non incurrit ita ordinatus, quia ſimul omnes gradus cùm Subdiaconatu accepit, ſed quia furtivè eos recepit, ut docuit Zipeus *in reſponſis de jure can. ad hunc tit. c.* 2. 11 *Expenditur ca. de eo qui furtivè.*

CAPUT

C A P U T XVI.

Honorius III. *Epiſcopo & Archiepiſcopo a Legion.*

VEl non eſt compos ſui *b* Oveten. vel nimis à ſe videtur ſcientiam repuliſſe, aut probatur ex malignitate peccaſſe, quòd, ut alia, quæ de ipſo dicuntur enormia taceamus, M. puerum latorem præſentium XIII. annorum contra ſanctorum canonum inſtituta inòrdinatè in Diaconum dicitur ordinaſſe, in ludibrium clericalis ordinis; quod utique ſi nobis plenè conſtaret, quantumcumque ſimus proniores ad veniam, quàm ad debitam etiam ultionem, taliter hoc caſtigaremus in ipſo, quod ex pęna culpa notoria redderetur, & revelata ejus ignominia efficeret alios in ſimilibus cautiores. Nolentes autem hoc relinquere indiſcuſſum, diſc. v. m. quatenus inquiſita ſuper his, & cognita veritate, ſi rem inveneritis ita eſſe, prædictum Epiſcopum a collatione ordinum ſub. app. obſt. ſuſpendentes, ipſum, ut eidem M. quem ab executione officii Diaconatus uſque ad ætatem legitimam, in injuriam ſuſpendimus ordinantis, provideat in Eccleſia de beneficio competenti, per cenſuras eccleſiaſticas app. poſtp. compellatis.

N O T Æ.

1 a L*Egion.*) Legio urbs nobilis, & antiqua eſt Hiſpaniæ, quam nonnulli à Mercurio Triſmegiſto Moyſis contemporaneo, omnes à Trajano Imperatore conditam, & conſtructam affirmant. Coloniam fuiſſe Romanorum nemo ignorat: eam à Sarracenis dirutam inſtauravit Alfonſus V. teſtantibus D. Roderico *lib 5. hiſtoriæ, c. 9.* Ambroſio de Morales *lib. 17. chron. cap.* 35. Plura de hujus nobiliſſimę civitatis magnitudine tradunt Lobera *in hiſtor. ipſius civitatis*, Tamayo *in martyrol. Hiſpan. tom. 1. die 11. Februarii*, & *tom. 2. die 11. Martii*, & *die 23.* ubi tradit Concil. Legion. ex veteribus codicibus nondum editum. Eccleſiam Cathedralem in Legion. civitate fuiſſe jam ab anno 250. conſtat ex epiſtola 4. D. Cypriani. Jure antiquo ejus Præſul exemptus erat, & R. Pontifici tantùm ſubjectus, ut probat Boſquetus *ad Innocent. lib. 1. epiſt.* 57. Seriem & catalogum Præſulum ipſius Eccleſiæ referunt Gul. Gonzalez *in theatro ipſius Eccleſiæ*, Tamayo *ubi ſuprà*. Hæc deciſio miſſa eſt D. Roderico Alvarez, qui eam rexit ex anno 1217. uſque ad annum 1237. vir ſanctimonia, & pietate inſignis, ut ejus epitaphium teſtatur; ita enim ſupra ejus ſepulchrum legitur: *Sub ęre* 1275. 8. *Idus Martii, pacis, & pietatis apex, exemplar honeſtatis, hic Rodericus erat Pontificalis honor; hic cibus, & potus fuit, hic veſtis egenis dictus, hic unus omnia factus erat. O tu Legio à luce cecidiſſe patronum, aut vix, aut nunquam jam paritura parente, &c.* Huic etiam reſcripſit Innocentius *in cap. ſuſcitata, de in integr. reſtit.*

2 b *Ovetenſis.*) Ita legitur in quinta compilatione Honorii III. *ſub tit. de ętat. & qualit. c.* 2. perperam autem in ſexta compilatione habetur, *Conventrenſis*; nam ſi cauſa præſens committitur Epiſcopo Legion. quomodo caſus contingere poterat in Anglia, ubi Cantuarienſis provinciæ ſuffraganeus eſt Conventrenſis Epiſcopatus. Ovetenſis autem civitas in Hiſpaniæ montanis perantiqua, & nobilis eſt, in quam translata fuit Cathedra Epiſcopalis Lucenſis, ut plura de ejus amplitudine, & antiquitate adducentes referunt Ægidius Gonzalez *in ejus theatro*, Tamayo de Salazar *in martyrol. tom. 1. die 9. Januarii*, & *tom. 2. die 1. & 13. Martii*, & *die 13. menſis Octobris*. Noſtri Honorii III. temporibus uſque ad annum 1216. floruit D. Joannes hujus nominis II. qui litem habuit cum Epiſcopis Zamorenſi, & Aurienſi, ut refertur *in c. olim, el 2. de reſtit. ſpol. cap. cùm ſuper, de re judicat.* Illi ſucceſſit D. Rodericus II. de quo in præſenti agitur.

C O M M E N T A R I U M.

3 Concluſio probatur. EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Ordinans puerum in Diaconum ſuſpenditur à collatione ordinum, & ordinato tenetur de beneficio providendo, licèt ille ſuſpenſus ſit ab ordinum exercitio, uſque dum ad ætatem legitimam perveniat.* Probant text. *in c. de his*, 5. 28. *diſt. c. ult.* 76. *diſt. c. placuit* 5. *cap. in veteri*, 77. *c. placuit* 14. 20. *q.* 1. *cap. quod eſt*, 87. *diſt. cap. ſuper* 33. *de præb. c. ult. hoc tit. in 6. Clement. grave, de ætat. & qualit.* Concil. Arelat. 3. *can.* 1. *Nullus Epiſcoporum Diaconum antequam* 25. *annos impleat, ordinare præſumat.* Et *can.* 6. *Ne ullus ex laicis, ante annualem converſionem, vel legitimam ætatem, id eſt* 25. *annos Diaconus, & 30. Presbyter ordinetur.* Concil. Narbon. *can.* 11. Trident. *ſeſſ.* 25. *de reform. cap.* 5. & 6. Illuſtrant ultra congeſtos à Cenedo *in collect. ad lib. 6. Decret. collect.* 4. Barboſa *in præſenti*, Ludovicus Creſolius *lib. 2. myſtag. c.* 7. Gutier. *lib. 1. canonic. ca.* 26. Anton. Auguſtin. *in epitom. juris, lib. 7. tit.* 5. Majolus *de irreg. lib. 1. c.* 30. Acunna & I. Dartis *in c. placuit* 77. *diſt.* Suar. *de cenſ. diſput.* 31. *ſect.* 1. *n.* 22. & *diſp.* 36. *ſect.* 3. Vighellius *in meth. juris can. fol.* 247. Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg.* 16. Narbona *de ætate ad actus humanos, anno* 23. *q.* 1. Leander *tom. 2. de ſacram. Ordin. diſp. 6. q. 9.* Ægidius Boſſius *tom. 2. oper. mor. diſput. 20. §. 5. & 6.* Andreas Sauſay *in Panopl. ſacerd. par. 2. lib. 2. ſect.* 5. Georgius Ambianas *ad Tertul. de Monogamia, cap. 12. obſerv.* 3. Gibalin. *de cenſur. in ſynopſi, littera O, n.* 5. Petr. Gregor. *lib. 4. partit. tit.* 22. *cap.* 2. Zypeus *in reſponſ. ad hunc tit. reſp.* 2.

Sed in præſentem aſſertionem inſurgi poteſt ex ſequentibus juris principiis. Et primò, quia certum eſt eum, qui ante legitimam ætatem à ſacris canonibus præſcriptam ordinatur, deponi à gradu ſuſcepto, *cap. ſubdiaconus*, 4. 77. *diſtinct.* ergo non ſuſpenditur tantùm, ut in concluſione aſſeritur. Secundò non minùs notum juris principium eſt, ob alterius culpam non poſſe clericum ſuſpendi à ſuo gradu, ut probant Suarez *de cenſur. diſp.* 28. *ſect.* 4. *n.* 3. Avila, Marius Alterius, & alii congeſti à Gibalino *de cenſur. pag.* 137. ſed in præſenti caſu tantùm culpa adfuit ex parte Epiſcopi, ut ex textus verbis conſtat: ergo ſine culpa propria ante ætatem promotus ſuſpendi non debebat. Tandem Honorius III. ſibi ipſi contrariari videtur, dum docet, ita ordinatum, & malè promotum ante ætatem, ſuſpendi ab ordinum exercitio uſque ad legitimam ætatem, & ſtatim ait illi eſſe beneficium conferendum; nam beneficium datur propter officium, *cap. cùm ſecundùm de præbendis*; & qui non habet ordinum exercitium, non poteſt obtinere beneficium, *cap. cùm bona*, ubi plura Gloſſa *verbo Suſpenſi, de ætat. & qualit. capit. c. ex litteris, de exceſſibus Prælat.* igitur minùs congruè, & conſequenter Honorius in præſenti affirmat ſuſpenſu uſque ad tempus ſtatim beneficium eſſe conferendum. 4 Impugnatur aſſertio.

Quibus juris principiis præjactis minimè obſtantibus, vera eſt præſens Honorii deciſio; pro cujus expoſitione ſciendum eſt, ante legitimam ætatem neminem eſſe ordinibus initiandum, juxta Apoſtoli præceptum 1. *ad Timot. c.* 5. ubi præcipit, nemini citò manum imponi: unde jam à primis Eccleſiæ ſæculis certa ætas præfixa fuit ſingulis gradibus recipiendis, *cap. miramur*, 61. *diſtinct. capit. ſubdiaconus* 4. 77. *diſtinct. cap. quod eſt*, 87. *diſt.* & quoad tonſuram ſeptem annorum ętas præfinita eſt *in c. nullus* 4. *hoc tit. in 6. l. 27. tit. 6. par* 1. quem annum infantiam appellarunt PP. *in c. de his* 5. 28. *diſt. ca. in ſingulis* 2. 77. *diſt.* Docent innumeri congeſti à Narbona *de ætate, anno* 7. *q.* 9. Leandro *ubi ſupr. diſp.* 7. *q.* 1. quæ ætas etiam poſt Concil. Trident. *ſeſſ.* 23. *de reform. c.* 4. & 11. deſideratur, dum ibi à Patribus nulla ætas præſcribitur ad tonſuram recipiendam, ut cenſuit ſacra Congregatio apud Piaſecium *in praxi, cap. 1. num.* 22. his verbis: *Congregatio Concilii reſpondit, nullam eſſe à Concilio præſtitutam ætatem tonſuræ, & quatuor minoribus ordinibus, ſed eam attendendam, quæ à ſacris canonibus præſcribitur.* Docet pluribus relatis Ægidius Boſſius *d. t. 2. tit. 7. §. 6.* Quoad minores autem gradus recipiendos non ita expreſſa, & ſtatuta eſt ætas à jure: aliquando enim 14. anni præſcribuntur, *c. de his* 5. 28. *diſt. c. in ſingulis, c. quicumque*, 77. *diſt.* Concil. Trident. nullam ætatem præfinivit, ſcientiam linguæ Latinæ tantùm ordinandis expoſtulans; unde ſunt plures qui affirmant, ſufficere ætatem 7. annorum *in diſt. c. nullus*, primæ Tonſuræ præſcriptam. Ita Sotus, Layman, Suarez, & alii, quos laudat, & ſequitur Leander *d. diſp. 6. q.* 2. ſed rectiùs alii affirmant, ætatem duodecim annorum deſiderari: ita plures relati, & ſecuti à Narbona *dict. q. 9.* Boſſio, *ſuprà, n.* 55. 5 De ætate ad ordines ...

6 *De ætate ad majores gradus.*

Quoad majores ordinis gradus recipiendos non conveniunt eccleſiaſticæ leges, immò pro diverſitate temporum varia ætas ſtatura legitur. Primis temporibus viginti annorum ætas præſcripta fuit, *c. quicumque* 3. 77. *diſt. cap. de his*, 28. *diſt. c. nemo*, 78. *diſt.* licèt per ea etiam tempora Syricius conſtituiſſet, ut expleto 18. anno poſſet quis in Subdiaconum ordinari, *in c. quicumque*, 77. *diſt.* juxta interpretationem Narbonæ *ann.* 22. *q.* 1. *nu.* 3. Sequentibus temporibus, Concilii videlicet Viennenſis, ætas 18. annorum præfixa fuit, *Clement. gravem, de ætat. & qualit.* Demum Concil. Trid. *ſeſſ.* 23. *de refor. c.*12. expreſsè ſtatutum eſt, ut nullus, etiamſi regularis ſit, ante vigeſimum-ſecundum annum in Subdiaconum ordinetur; quod decretum hodie obſervatur, ut pro expoſitione ipſius Concilii docent Narbona *d. q.* 1. Boſſius *ſup.* §. 5. Leander, *ubi proximè*, *q.* 8. Circa ætatem Diaconatui recipiendo præſcriptam, aliam jure veteri, aliam jure novo, aliamque jure noviſſimo ſtatutam reperio. Jure enim veteri ante 25. ætatis annum non poterat quis ſacro Diaconatus gradu inſigniri, *c. de his*, 5. 28. *diſt. cap. placuit* 5. *cap. Epiſcopus* 6. 77. *diſt. cap. nemo*, 78. *diſt. c. placuit* 14. 20. *quæſt.* 1. *authentica de ſanctiſſimis Epiſcopis*, §. *Presbyterum*; cujus conſtitutionis eam reddunt rationem Patres Concil. Toletani *in c. in veteri*, 78. *diſt.* quia cùm Diaconi in lege gratiæ ſucceſſerint in locum Levitarum legis veteris, & Levitæ apud Hebræos 25. annis miniſtrare inciperent, ut conſtat *Numeror. cap.* 8. *verſ.* 24. ibi: *Hæc eſt lex Levitarum, à* 25. *annis, & ſuprà ingredientur, ut miniſtrent in tabernaculo fœderis*; pro cujus textus conciliatione cum capite 4. Numeror. etiam plura adducunt Abulenſis *in d. c.* 8. *quæſt.* 24. & Cornelius à Lapide, Menochius *lib.* 2. *de Repub. Hæbreor. c.* 1. *num.* 12. Eſpenceus *lib.* 4. *de voto contin. c.* 3. ideò rectè ut Levitis in omnibus Diaconi exæquarentur, ea ætas præſcripta fuit. Jure autem novo Concilii Viennenſis ætas 20. annorum Diaconis ordinandis conſtituta fuit, *d. Clement. gravem*. Noviſſimo jure Concil. Trident. non niſi exiſtenti in 23. anno gradus Diaconatus conferri valet, *ſeſſ.* 23. *de reform. c.*12. notant Barboſa *lib.* 1. *juris eccleſ. c.* 33. *n.* 38. Narbona *anno* 23. *quæſt.* 1. Boſſius *ubi ſupr.* §. 6. Supereſt, ut de ætate præſcripta ad Presbyteratus gradum agamus, & videamus illa prædicta tria tempora, videlicet juris veteris novi, & novioris. Jure enim antiquo nemo in Presbyterum ordinari valebat, niſi triginta annos habuiſſet, *c. Epiſcopus* 6. *c. ſi triginta*, 77. *diſt. c. ſi quis* 1. *c. nemo* 2. *cap. Presbyter* 4. *c. ſi triginta* 5. 78. *diſt.* Rationem reddunt Patres Concilii Niceni *in d. c. Presbyter*, quia videlicet eo anno Dominus noſter baptizatus fuit, & prædicare cœpit: quam rationem juxta veram hiſtoriam defendunt, & exponunt Baronius *anno* 31. ubi Spondanus *n.*8. latè Vivar. *ad Flavium Dextrum*, *anno* 31. *fol.*31. Noviori jure Concilii Viennenſis *in d. Clemen. gravem*, conſtitutum eſt, ut in Presbyterum ordinandus debeat habere 24. annos completos, & 25. cœptum: quod Concilii decretum approbavit Synodus Tridentin. *ſeſſ.* 23. *c.* 12. Docent & plura pro illius decreti expoſitione tradunt Narbona *anno* 25. *q.*55. Rufiniacus *lib.* 3. *conſtit. pag.*152. Sed circa prædicta tempora aſſignata ſacris ordinibus, an ſufficiat ultimum annum eſſe cœptum, an verò deſideretur eſſe completum, dubium apud Interpretes eſt? Et deſiderari anni complementum, docuerunt Azevedus *in l.* 8. *tit.*20. *lib.* 3. *n.* 17. *recopil.* Menochius *de arbitr. lib.* 2. *caſu* 427. *num.*25. Sed communis, tam Canoniſtarum, quàm Theologorum ſchola docet, ſufficere ultimum annum cœptum eſſe ad ordines recipiendos: ita Navarrus, Guttierez, & alii congeſti à Narbona *d. anno* 22. *quæſt.* 1. Boſſius *d. to.*2. §. 6. Leander *diſp.*6. *quæſt.*3. non tamen ſufficit pervenire ad ultimum diem anni præcedentis, niſi totus elapſus ſit, & ſaltem quoad quadrantem horæ attigerit ultimum annum; ita ut verum ſit, eum annum agere, ut contra Narbonam, Boſſium, & Dianam docet Leander *ſuprà q.*7.

7 *De pœnis ordinati antè ætatem.*

Sed ſi quis antè prædictæ legitimæ ætatis annos ſaltem cœptos ordinetur, licèt characterem, & ſacramentum recipiat, tamen ſuſpenſionem ordinis ſuſcepti incurrit, ex noſtro textu, & aliis ſuprà citatis. Et licèt ex hac deciſione ſuſpenſio non incurreretur ipſo jure, nec in perpetuum duraret, ut docet Gibalinus *in d. ſynopſi*, *littera O*, *n.* 5. tamen ex novioribus Pontificum decretis, videlicet Pii II. Pii V. & Sixti V. ipſo jure incurritur, & in perpetuum durat, donec ab ea abſolvatur; & tam in ſeculares, quàm regulares antè tempus promotos impoſita eſt, ut docent Narbona *d. anno* 22. *q.* 1. Araujo *tr.* 3. *q.* 32. Leander *ſuprà*, *q.*9. & ſi poſt prædictam ſuſpenſionem incuriam ſuſpenſus celebraverit, irregularitatem contrahit; quod procedit ſi ex mala fide antè legitimam ætatem ordinetur; non verò ſi ex bona fide, exiſtimans ſe habere ætatem legitimam, ordinetur; utitur enim Pius II. in ſua conſtitutione verbo illo, *præſumpſerit*: unde cùm in ignorante nulla præſumptio dari valeat, non incurrit aliquam ſuſpenſionem, ut reſolvit cum aliis Leander *diſp.*6. *q.* 11. & 12. ubi hoc protrahit ad eum, qui habuit ignorantiam craſſam: qui etiam poſteà ſciverit ſe legitimam ætatem non habuiſſe, & nihilominus celebraverit, non incurrit aliquam irregularitatem, ut etiam reſolvunt Boſſius *d.* §. 6. Narbona *anno* 22. *quæſt.* 1.

8 *Ratio decidendi.*

Ex quibus jam apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum; nam cùm ætas 25. annorum à ſacris canonibus ſtatuta eſſet pro Diaconatus gradu recipiendo, graviter peccavit Epiſcopus Ovetenſis puerum 14. annorum ad illum gradum promovendo; & cùm quis debeat puniri in eo, in quo peccavit, *c. final. hoc tit. in* 6. Rectè Epiſcopus, ſuſpenditur ab Ordinum collatione, cum in eorum adminiſtratione deliquiſſet: ordinatus verò licèt ſacramentum, & characterem recepiſſet, quia tamen legitimam ætatem non habebat, ſuſpenſionem temporalem incurrit, videlicet donec ad legitimam ætatem perveniat; quia valdè indecens eſſet, ſi puer adhuc in Diaconatus gradu miniſtraret; & quia poſt legitimam ætatem miniſtrare poteſt in prædicto gradu ſacro, ad quem nemo promoveri valet, niſi ad titulum beneficii eccleſiaſtici; aliàs qui eum ordinavit, tenetur beneficium præſtare, vel providere illi de neceſſariis, *c. ſanctorum*, 70. *diſt. c.* 2. *c. cùm ſecundum*, *de præbendis*; ideò Honorius III. in præſenti decrevit, Epiſcopum Ovetenſem debere prædicto Diacono malè promoto beneficium conferre, ad cujus titulum adveniente legitima ætate reperiatur ordinatus.

9 *Diſſolvuntur argumenta.*

Nec argumenta ſuprà adversùs noſtram concluſionem perpenſa adverſantur. Non primum deductum *ex cap.* 4. 78. *diſt.* nam verbum illud *deponatur*, quo textus utitur, accipiendum eſt pro ſuſpenſione; plerumque enim in jure hoc depoſitio confunditur cum ſuſpenſione, & è contra, ut conſtat ex auctoritatibus, & exemplis adductis à Sayro *de cenſur. lib.* 5. *cap.* 19. *n.* 3. Suarez *eod. tr. diſp.* 30. *ſect.* 1. *n.* 11. notavit Gibalinus *eod. tr. pag.* 8. & ſic verbum illud, *deponitur*, in eo textu accipitur pro *ſuſpenditur*, ut docuit Suarez. *d. ſect.* 1. *n.* 12. Nec ſimiliter obſtat ſecunda difficultas; nam licèt cauſa impulſiva ſuſpenſionis ordinati in hoc textu fuiſſet improba ordinatio ab Epiſcopo facta; tamen cauſa finalis fuit defectus ætatis ipſius, cujus ratione ordinari non poterat; & ſic quatenus ſuſpenſio imponitur ordinato, in ipſo eſt ob defectum ætatis; in ordinante verò ob culpam ipſius, ut poſt Panormitanum & alios antiquiores in præſenti docet Gibalinus *ubi ſupra*, *in ſynopſi*, *pag.* 138. *n.*7. Nec obſtat tertia difficultas adducta ex noſtri textus antinomia, dum in principio ſupponitur, ordinatum ſuſpenſum eſſe, & in fine docetur, illi conferendum eſſe beneficium. Nam reſpondendum eſt, ſuſpenſionem, de qua in hoc textu, non eſſe perpetuam, ſed temporalem, donec ad legitimam ætatem pervenit: ideò cùm ſuperveniente ætate reperiretur ordinatus ſine titulo, rectè Honorius decrevit, ipſi conferendum eſſe beneficium, ut ceſſante ſuſpenſione habeat Eccleſiam, cui inſerviat, juxta textum *in d. cap.* 2. *c. cùm ſecundum*, *de præb.*

10 *Exponitur c.* 2. 77. *diſt.*

Sed primò præſenti aſſertioni adverſatur textus *in cap. in ſingulis* 2. 77. *diſt.* in illis verbis: *Vel Subdiaconus* 14. *annis fiat*, *& ſic ad benedictionem Diaconatus, ſi mereatur, accedat*. Ex quibus verbis expreſsè deducitur, puerum 14. annum agentem poſſe in Subdiaconum, & in Diaconum ordinari: igitur non rectè Honorius III. Epiſcopum Ovetenſem increpat ut ſcientiæ canonicæ ignarum, quia puerum 14. annum agentem ordinavit in Diaconum. Gloſſa in eo textu, *verbo* 14. *annis*, exiſtimat ibi 14. annos non eſſe computandos à nativitate ipſius ordinandi, ſed ab ultimo anno infantiæ, 7. videlicet, & ſic addendo 7. annos infantiæ cum aliis 14. Quam ſolutionem, utpotè verbis, & menti textus contrariam, refellit Acunna *ibi*. Aliam adducit Narbona *d. anno* 12. *q.* 1. Quibus omiſſis dicendum eſt, textum illum non eſſe exaudiendum prout habetur in ipſo corpore Gratiani, ſed prout legitur in aliis exemplaribus, & caſtigatis codicibus, ubi ita legitur: *Si ab infantia eccleſiaſticis miniſteriis nomen dederit, inter lectores uſque ad* 20. *ætatis annum continuata obſervatione perduret; ſi major jam, & grandævus acceſſerit, ita tamen, ut poſt baptiſmum ſe divinæ militiæ deſideret mancipare, ſive inter lectores, ſive inter exorciſtas quinquennio teneatur: exinde acolythus, vel ſubdiaconus* 4. *annis*, *& ſic ad benedictionem*. Notarunt Anton. Auguſt. *in dialog.* 1. Dartis *in eo textu*, & in calce ipſius notatur. Ex qua littera ita tranſcripta evincitur poſt 25. annum Diaconum debere ordinari, quod diſciplina

eccle-

eccleſiaſticæ magnoperè illius ſæculi congruit, ut jam ſuprà retuli.

11 *Exponitur decretum Urbani II.* Secundò ſuprà traditæ aſſertioni refragatur Urbani II. decretum relatum in Concilio apud Melfiam, *cap.* 4. in illis verbis: *Conſtituimus, ut nemo antè annos* 15. *aut* 14. *Diaconus ordinetur; nemo antè annos* 30. *in Presbyterum conſecretur*. Qui textus aperto marte opponitur præſenti deciſioni; ſiquidem in eo expreſsè permittitur, agentem 14. annum in Presbyterum ordinari. Pro cujus difficultatis ſolutione reſtituenda eſt illius decreti contextura; loco enim eorum verborum 15. aut 14. legendum eſt 25. aut 24. ſiquidem mendum irrepſit, & error ex eo; nam cùm ita legeretur his notis: *Nemo antè annos* 24. *Diaconus fiat*; omiſſa fuit in verſione littéra X. & ſic tranſcriptum, *ante* 15. *aut* 14. cùm ita vertendum eſſet, *antè* 25. *aut* 24. Leviter emendavit Anton. Auguſt. *in epit. juris, lib.* 7. *tit.* 5. *cap.* 2. qui error ex inverſione prædictarum notarum frequenter reperitur in Jure. Cujacius *in l. non putabam* 48. *ff. de condit. & demonſt.* pro 16. conjicit legendum 14. ex lege *ſi cui legatur* 49. *ff. de legat.* 1. Sic *in l. ult. C. qui ætate*, pro 55. legendum eſt, 70. & *in l.* 2. §. *poſt hunc*, *ff. de origine juris*, pro 40. legendum 400. & *in l. ſi quis* 7. *ff. de juriſd.* pro 500. legendum eſt 50. apud Vitruvium pro *diviſiones* 12. legendum eſſe 8. jam notavit Fornerius *lib.* 2. *rerum quotid. cap.* 2. Rectè igitur aſſerimus in dicto Decreto Urbani II. pro 15. aut 14. legendum eſſe 25. aut 24.

C A P U T XVI.

a Gregorius III. *Archiepiſcopo* b *Baranenſi*.

CONſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod eos qui extra tempora ſtatuta ſacros ordines receperunt, characterem non eſt dubium recepiſſe: quos pro tranſgreſſione hujuſmodi primò eis pœnitentia impoſita competenti, ſuſtinere poteris in ſuſceptis ordinibus miniſtrare.

N O T Æ.

1 a GRegorius.) *De eo egi in cap. fin. de conſtit.*

b *Baran.*) Legendum eſt *Barenſi*, ut legitur apud Innocentium III. *lib.* 4. *epiſt.* 110. Barenſis enim civitas eſt in Apulia Metropolitana, cui parent decem Suffraganei: ejus mentio fit *in cap. cùm bonæ* 8. *de ætat. & qualit.*

Hujus textus commentarium dedimus *in cap.* 1. *hoc titul.*

C A P U T XVII.

a Idem.

QUæſitum eſt de ſacerdotibus, vel aliis *b* clericis qui per reatum adulterii, perjurii, homicidii, vel falſi teſtimonii bonum conſcientiæ rectæ perdiderunt, *Et infra*: Reſpondemus, quod ſi propoſita crimina ordine judiciario comprobata, vel alias notoria non fuerint, non debent hi (præter reos homicidii) poſt pœnitentiam in jam ſuſceptis, vel ſuſcipiendis ordinibus impediri, qui ſi non pœnituerint, monendi ſunt, & ſub interminatione divini judicii obteſtandi, ut in teſtimonium ſuæ damnationis in ſuſceptis etiam ordinibus non miniſtrent.

N O T Æ.

1 a IDem.) In hac ſexta Decretalium collectione textus iſte tribuitur Gregorio IX. ſed niſi fallor, aut eſt Clementis III. aut ipſe Gregorius ex Clementis III. deciſione præſentem tranſcripſit: in ſecunda enim collectione, *ſub tit. de ætat. & qualit. cap.* 3. ita legitur. (Ex tuæ fraternitatis conſulto percepimus, te velle à S. A. certitudine edoceri, utrum ſacerdotes, vel alii in quibuslibet ſacris ordinibus conſtituti, qui per lapſum carnis reatum adulterii incurrerunt, vel perjurii; vel alii falſi teſtimonii, vel crimine homicidii irretiti bonum rectæ conſcientiæ perdiderunt; ſi peracta condigna pœnitentia de commiſſo, in prioribus tolerari, vel ſuffragantibus meritis provehi valeant ad majora: ſuper quo fraternitati tuæ reſpondemus, quatenus ſi notoria ſunt crimina, quæ prædiximus, vel ordine judiciario comprobata, tales reos cenſura ſacrorum canonum, etiam poſt peractam pœnitentiam, non tantùm ad altiores progredi non permittit, verùm etiam jubet gradum priſtinum non tenere. Porrò ſi propoſita crimina contra aliquem notoria non fuerint, vel ordine judiciario comprobata, monendi ſunt tales, qui eiſdem tenentur obnoxii, & ſub interminatione divini judicii obteſtandi, ut in teſtimonium damnationis ſuæ in ſuſcepto ordine non miniſtrent. (Hactenus Clemens III. cujus verba ſi rectè conferantur cum præſenti deciſione, aut ea ipſa ſunt, aut valdè ſimilia.

b *Clericis*.) Ad conſtitutos tantùm in majoribus ordinibus refert Vaſquez *tertia part. in* 3. *diſp.* 136. *num.* 29.

T I T U L U S XII.

De ſcrutinio in Ordine faciendo.

1 SCrutinium dicitur ab ſcrutando. Apulejus *lib.* 1. *metaph.* Scrutinium olim in Eccleſia fiebat in catechumenis baptizandis, *cap. dilectus*, *de capellis monach. cap. his*, *de majorit. & obed.* Concil. Moguntin. ſub Carolo *can.* 4. *Sacramenta itaque baptiſmatis volumus, ut ſicut ſancta veſtra fuit admonitio, ita concorditer, atque uniformiter in ſingulis parochiis ſecundùm Rom. ordinem inter nos celebrentur jugiter, atque conſerventur, id eſt ſcrutinium ad ordinem baptiſmatis*. De quo ſcrutinio agunt Lindebrogius *in gloſſario legum, verb. Scrutin.* Zerda *in adverſariis*, *cap.* 85. Cironius *ad tit. de baptiſmo*, Cochier *in face hiſtor. cap.* 55. Voſſius *de vitiis ſerm. lib.* 3. *c.* 47. Creſolius *lib.* 2. *myſtag. cap.* 11. Lantdmeter. *lib.* 2. *de vet. cler. cap.* 21. Menardus *in not. ad Sacram. D. Gregorii*, *pag.* 135. Fileſacus *de orig. Paroch. c.* 6. Scrutinium etiam olim fiebat in ordinatione clericorum: ordinandi enim proponebantur coram clero, & populo, ut bonorum merita publicarentur, vel malorum crimina detegerentur. D. Cyprian. *epiſt.* 33. quod jam primis Eccleſiæ ſæculis obſervatum fuiſſe conſtat ex Lampridio *in Alex.* ibi: *Aliquos voluiſſet vel Rectores provinciis dare, vel Præpoſitos facere, vel procuratores, id eſt rationales, ordinare, nomina eorum proponebat, hortans populum, ut ſi quis quid haberet criminis, probaret manifeſtis rebus; ſi non probaſſet, ſubiret pœnam capitis: dicebatque grave eſſe, cùm id Chriſtiani, & Judæi facerent in ordinandis ſacerdotibus, non fieri in provinciarum Rectoribus*. De qua ordinandorum probatione latè agunt Petr. Fab. *lib.* 3. *agoniſt. c.* 28. Sauſay *p.* 1. *Panopl. cler. lib.* 4. *cap.* 2. Pamelius *in d. epiſt.* 33. *D. Cypr.* Mendoza *lib.* 2. *Conc. Illiberit. cap.* 50. diffusè Hallier. *de ſacris elect. lib.* 1. *c.* 2. *ar.* 2. *& ſect.* 8. *c.* 1. *art.* 5. Licèt in hac rubrica polliceri videatur forma prædicti ſcrutinii, tamen caput unicum, quod ei ſubjectum eſt, tantùm continet, Diacon. dolo vacare, & omnis culpæ exortem eſſe, qui interrogatus, an promovendus ad ſacros ordines dignus ſit, reſpondet dignum eſſe, cum eum indignum eſſe pro comperto non haberet.

CAPUT

Digitized by Google

C A P U T I.

a Idem.

EX parte tua fuit propoſitum. b *Et infrà:* Quæſiviſti per Sed. Apoſt. edoceri, ut cùm Epiſcopi ad conſecrationes Epiſcoporum ab c Archiepiſcopo ſuo, vel alio evocentur, & ipſi Metropolitano electum offerant conſecrandum, dicentes: Reverende Pater, poſtulat ſancta Mater Eccleſia hunc electum in Epiſcopum conſecrari; & interrogante Archiepiſcopo, ſi ſciant illum eſſe dignum, reſpondeant, quod illum ſciunt, & credunt pariter eſſe dignum; & te in reſponſione hujuſmodi ne offenderes hominem, Deum exiſtimes offendiſſe, quandoque præter, quandoque contra conſcientiam reſpondendo, cùm electi converſatio aut minùs tibi benè ſit cognita, aut penitus ſit ignota; qualiter in hujuſmodi interrogationibus ſalva conſcientia valeas reſpondere. Ad quod f.t. reſpondemus, quod cùm nos aliquem in d Diaconum, vel Presbyterum promovemus, prior e Diaconorum qui nobis aſſiſtit, dicit: Poſtulat f ſancta Mater Eccleſia Catholica hunc Subdiaconum, vel Diaconum ad onus Presbyteratus, vel Diaconatus aſſumi; & nobis interrogantibus, ſi eum cognovit eſſe dignum, idem reſpondet, quod quantùm humana fragilitas noſſe ſinit, & ſcit, & teſtificatur illum ad hujuſmodi onus officii eſſe dignum. Unde in tali reſponſione aliquem peccare non credimus, dum hoc modo contra conſcientiam non loquatur; quia non ſimpliciter illum aſſerit eſſe dignum, ſed in quantum humana fragilitas noſſe ſinit: eùm illum, quem indignum eſſe non novit, dignum debeat g æſtimare. Hujuſmodi ergo reſponſione ſecurè poteris uti, niſi fortè de indignitate tibi conſtiterit conſecrandi. Si autem illum indignum eſſe cognoſcis, Metropolitano priùs, quàm ad hujuſmodi ſcrutinium veniatur, ſtudeas h nuntiare. Quamvis, ut diximus, nos interrogationem hujuſmodi non in conſecratione i Pontificis, ſed in ordinatione Diaconi, vel Presbyteri faciamus.

N O T Æ.

1 a IDem.) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. unico;* non tamen ibi exprimitur, cui Prælato reſcribat Innocentius, ſed epigraphe ita reſtituenda eſt: *Innocentius III. Aurienſi Epiſcopo*, ut habetur *lib. 9. epiſt. Innocentii III. epiſt. 33.* ubi extat præſens decretalis, editaque fuit anno 1206. ut eo anno refert Odoric. Raynaldus *num. 33.* De Aurienſi Eccleſia egi *in capit. cùm cauſa de probat.*

b *Et infrà.*) Alia pars hujus decretalis, quæ diverſam prorſus conſultationem continet, extat *in cap. 1. de temp. ordin. in 3. collect.*

c *Archiepiſcopo tuo.*) Ad conſecrationem ſuffraganei debet Archiepiſcopus convocare omnes comprovinciales Epiſcopos, ut latè probavi *in cap. ſi Archiepiſcop. de temp. ordinand.*

d *Diaconum, vel Presbyterum.*) In his verbis tacitè innuitur, in aliis inferioribus gradibus non eſſe neceſſariam hanc præſentationem ab Archidiacono faciendam; quod probat Halliet. *de ſacris elect. cap. 2. §. 3. pag. 39.*

2 e *Prior Diaconorum.*) In Eccleſia Romana non eſt Archidiaconus, ut notavit Gloſſa *verbo Examinentur, in cap. ad hæc, de offic. Archid.* ſicut neque in Eccleſia Conſtantinopol. ut refert Codinus *de officiis cap. 17. num. 39.* unde in Eccleſia Romana primùs Diaconorum eſt, qui repræſentat ordinandos R. Pontifici; in aliis verò Eccleſiis hoc munus proprium eſt Archidiaconi, *cap. 2. cap. Epiſcopus, cap. quando, 24. diſt. cap. nihil, §. Epiſcopi, cap. ad aures, cap. ut noſtrum, de officio Archid. cap. 1. de eo, qui furtivè:* plura Petrus Gregor. *lib. 1. par. tit. 13. cap. 5.* Hallier. *ubi ſuprà, fol. 47. & 956.* cùm enim ad Archidiaconum ſpectaſſet examen ordinandorum, *cap. ut Archidiaconatus, de officio Archid.* latè Hallier. *ubi ſuprà;* ideò ad ipſum ſpectabat præſentatio in hoc ſecundo ſcrutinio. Nec obſtat Concilium Habnetenſe *in can. 3.* relato à Burchardo *lib. 2. Decreti, cap. 23.* in illis verbis: *Una cum Archipresbyteris, qui eos repræſentare debent.* Ex quibus deducitur, hoc munus repræſentandi ordinandos Epiſcopo, non Archidiacono, ſed Archipresbytero competere. Nam in eo canone agitur de ordinandis illis, qui habitabant in villis, & oppidis, non verò in civitatibus: & cùm eam poteſtatem, ac juriſdictionem, quam habebant Archidiaconi in Urbe, haberent Archipresbyteri in locis ruralibus, ut dicemus *in tit. de officio Archipresbyter.* ideò, ex illis villis, & oppidis clericos ordinandos repræſentabant Archipresbyteri, non Archidiaconi.

f *Sancta mater.*) Ita legitur in ipſo Pontificali Romano, *cap. 1. tit. de ordinat. Diaconi, & Presbyteri.* Dicitur autem, *Poſtulat ſancta mater Eccleſia;* ut cognoſcatur, neminem ex humana gratia, vel ex qualibet privata prece, ſed Eccleſiæ tantùm flagitantis poſtulatione promovendum eſſe, juxta Concil. Tridentin. *ſeſſ. 23. de reformat. cap. 13.* 3

g *Debeat æſtimare.*) Immò ſi aliter non novit indignum, cùm dignus quis præſumatur, niſi teſtibus aliter probetur, *l. 1. §. probatio, C. de his, qui veniam ætatis, l. ex perſona, C. de probat.* Rectè ergo Innocentius III. ac ſecundùm juris utriuſque principia affirmat, in dubio quemlibet bonum præſumi, donec contrarium probetur, ut docetur *in cap. ſi quid, diſt. 86. cap. in cunctis 11. qu. 3. cap. innocens 22. qu. 4. cap. fin. de præſumpt. l. cùm pater 77. §. rogo, ff. de legat. 2. l. ſervos, l. teſtam. ff. de manumiſſ. teſtam.* plura Barboſa *de dictionib. verbo Bonus*, Eſcobar *de purit. ſanguinis, q. 8. §. 2.* niſi in contrarium præſumptio adſit, ut in legibus proximè citatis. In præſenti autem caſu præſumptio adeſt pro bonitate, ſiquidem ante hoc ſcrutinium tot procedunt examina, tot coram populo publicationes, de quibus latè agit Hallier. *ubi ſupr. d. art. 1.* ut facilè apparere poſſit indignitas promovendi ad ordines. Unde cùm in nullo ex his ſcrutiniis contrarium probatum ſit, bonus & dignus ordinandus præſumitur. 4

h *Nunciare.*) Ne contra conſcientiam eum dignum repræſentando mendacii culpam incurrat, aut delictum occultum pandendo eum publica notet infamia. 5

i *Pontificis.*) Quia electus, & confirmatus à R. Pontifice dignus eſt; nec poſt examina teſtimonium ullius ſufficiens, aut neceſſarium cenſetur. 6

T I T U L U S XIII.

De ordinatis ab Epiſcopo, qui renunciavit Epiſcopatui.

C A P U T P R I M U M.

Alexander III. a *Toletano Archiepiſcopo.*

REquiſivit à nobis tua fraternitas, utrum Clerici, qui poſt renunciationem factam à b prædeceſſore tuo ordines ſuſceperunt, in ipſis debeant remanere, aut ad majores de jure canonum promoveri. Nos igitur, quia nobis non plenariè de veritate conſtat, non poſſumus tibi ſuper hoc breviter reſpondere. Nam diſtinguitur, utrum renunciat loco tantùm, an loco ſimul, & dignitati: nam ubi tantùm loco renunciat, ordines ſicut anteà, niſi à ſummo Pontif. vel ejus Legato prohibitus fuerit, rogatus ab Epiſcopo aliquo de ratione poterit conferre. Cùm autem loco Pontifi-

Pontificali cedit, & *c* ordini, ibi diſtinguendum putamus, utrum ſacros contulerit, an minores. Si enim à tali ordines uſque ad *d* Subdiaconatum quis acceperit, quia, & hujuſmodi ordines quandoque à non Epiſcopis conferuntur, & in illis deſervire poterit, & ad majores, ſi idoneus fuerit, promoveri. Sanè ſi ab eodem ſacros ordines facta renunciatione ſcienter quis receperit, quia *e* indignum ſe fecit, executionem officii non habebit: ubi non ſcienter, poterit, niſi *f* craſſa, & ſupina fuerit ignorantia, diſcretus Pontifex diſpenſare.

N O T Æ.

1 a T*Oletano.*) Ita legitur in hac ſexta collectione, & in prima, *ſub hoc tit. cap. unico*, ſed perperam, nam caſus hujus textus non convenit cum hiſtoria Præſulum Eccleſiæ Toletanæ. Temporibus enim Alexandri III. floruerunt Joannes, & Cerebrunus, qui deceſſerunt in regimine ipſius Eccleſiæ, nec ullus ex eis Archiepiſcopatui renunciavit: unde non poſſe defendi hanc inſcriptionem, jam notavit Loayſas *in notis ad Concilia Hiſpaniæ, in decreto Gundemari*, *pag.* 286. Aliter habetur epigraphe hujus textus in Concilio Lateranenſ. *par.* 26. *cap.* 18. ubi legitur: *Toloſano Archiepiſcopo*: ſed etiam falsò, propter eandem rationem, cùm nemo ex Archiepiſcopis Toloſanis, qui temporibus Alexandri III. eam rexerunt, Archiepiſcopatui renuntiaſſet. His ergo lectionibus rejectis legendum eſt, *Archiepiſcopo Colonienſi*, ut in Codice MS. Eccleſiæ Toletanæ haberi teſtatur Loayſas *ubi ſuprà*; quæ inſcriptio magnoperè convenit hiſtoriæ illius Eccleſiæ: Bruno enim III. Præpoſitus Colonienſis in Archiepiſcopum ipſius Eccleſiæ canonicè electus fuit temporibus Alexandri III. qui poſtquam per tres annos eam Eccleſiam rexit, dignitate ſe abdicavit, & in cœnobio Veteris Montis vitam Monaſticam profeſſus fuit: illi ſucceſſor deſignatus fuit Adolphus, in quem Archiepiſcopatum renunciaverat, ut refert Fr. Petr. Kratepolius *in ſerie Præſulum Colonienſium*. Unde inſcriptio noſtri textus ita reſtituenda eſt, *Alexand. III. Adolpho Colon. Archiepiſc.*

b *Prædeceſſore.*) Brunone videlicet Archiepiſcopo Colonienſi, de quo ſuprà.

2 c *Et ordini.*) Sed ſi Epiſcopatus eſt ordo, & imprimit characterem in anima, ut dixi *in cap. ſi Archiepiſcopus, de temporib. ordin.* quomodo renunciari poteſt, ita ut Epiſcopus amplius non poſſit conferre ſacros ordines? Sed ut hanc difficultatem effugiamus, dicendum eſt, verbum illud *ordini*, accipi pro dignitate, ut in verbis antecedentibus, ibi: *Loco ſimul, & dignitati*. Cùm enim Epiſcopus renuntiat loco, & dignitati, non abdicat à ſe poteſtatem characteris, & conferendi validè ſacros ordines, ut docent Gloſſa *verbo Firmitatis, in cap. providè* 44. *de elect. in* 6. Petrus Gregor. *lib.* 1. *part. tit.* 1. *cap.* 2. & *de elect. cap.* 20. Suarez *de cenſuris diſp.* 31. *ſect.* 1. Barboſ. *lib.* 1. *juris Eccleſ. cap.* 33. *num.* 13. ſed tantùm licitè eos conferre non valet; renuncians enim loco, & dignitati, dimittit juriſdictionem, & officium: unde Pontifex admittendo ipſam renunciationem, Epiſcopum privat executione Epiſcopalis ordinis, itant licèt eum pro Epiſcopo habeat quoad characterem, & poteſtatem conferendi validè ſacros ordines; tamen ſupponit eum virtute renunciationis privatum exercitio illius facultatis. Quare Alexander III. hic docet, ab eo ordinatos ad gradus ſacros, ſuſpenſos remanere, quia licèt validè ſacris initiati ſint, non tamen licitè; ſiquidem ordinati ſunt ab eo, qui exercitium Epiſcopalis ordinis non habebat: plerumque enim qui habet dignitatem, non tamen habet exercitium, ſeu adminiſtrationem, quam quietum, & otioſum cingulum appellavit Caſſiodorus *lib.* 6. *variarum cap.* 10. 11. & 12. & honorarium dixerunt Imperatores *in l.* 2. *C. ut dignit. ordo, lib.* 12. *novella* 70. principatum inutilem *in l.* 24. *C. de ſacroſanctis*, plura eruditiſſimus vir D. Joannes de Solorzano *in ſuo memor. pro Candelaria*, §. 12. & 16. Nec obſtabit, ſi dicas, dari in una, eademque Eccleſia duos Epiſcopos, unum cum facultate exercendi Pontificalia in actu; alium verò cum poteſtate, ſed ſine exercitio, contra ea quæ docentur *in c. quoniam*, 14. *de officio ordin.* Nam licèt hæc difficultas gravis viſa ſit Petro Gregor. *lib.* 1. *partit. tit.* 13. *c.* 2. facilè diſſolvi poteſt, ſi animadvertamus, Epiſcopum renunciantem privari juriſdictione, neque pro Epiſcopo haberi, & ſic unum tantùm Epiſcopum cum exercitio Pontificalium dari, ut contingit *in c. quia* 5. *de elect. c.* 1. & 2. *de ſchiſmaticis*, & aliis.

3 c *Subdiaconatum.*) Excluſivè intelligas, quia jam temporibus Alexandri III. Subdiaconatus erat ordo ſacer.

4 d *Indignum ſe facit.*) His verbis moti, & ſuffulti Sylveſter *verbo Irregularitas*, *q.* 8. Angelus *eodem verb. nu.* 31. Toletus *lib.* 1. *ſummæ*, *cap.* 71. *n.* 2. Navarr. *in manuali*, *cap.* 27. *num.* 241. Saytus *lib.* 7. *de cenſur. cap.* 10. *num.* 27. affirmant regularem manere ordinatum ab Epiſcopo, qui renunciavit Epiſcopatui: moventur etiam, quia ex ſimilibus verbis inducitur irregularitas *in cap. inquiſitioni, de teſtibus*. Facit etiam pro eorum ſententia Alexander *in præſenti*, dum docet diſpenſandum eſſe cum ordinatis ab Epiſcopo, qui renunciavit Epiſcopatui: ſed cum ſuſpenſis non diſpenſatur, ſed potiùs illi abſolvuntur, *cap. dilectus, cap. vel non eſt, de temp. ordin.* ſimiliter concedit Alexander Epiſcopo facultatem diſpenſandi cùm ita ordinatis per ignorantiam; ſed ſi tantùm ſuſpenſionem incurriſſent, Epiſcopus propria auctoritate poterat eos abſolvere, *cap. nuper, de ſentent. excommun.* igitur quia hoc caſu irregularitas incurritur. Sed adhuc aſſerendum eſt, ordinatum ab Epiſcopo, qui renunciavit Epiſcopatui, ſuſpenſionem, non verò irregularitatem incurrere, ut probant Gloſſa, & Panormitan. *in præſenti*, *n.* 6. Flaminius Pariſius *lib.* 1. *de reſign. benefic. qu.* 17. Barboſa *de poteſtate Epiſc. alleg.* 48. Gibalio. *de irregul. dub.* 3. & *de cenſuris*, *in ſynopſi pag.* 479. *lit.* O. licèt enim verba ſuprà relata plerumque importent irregularitatem, tamen in præſenti tantùm ſuſpenſionem ſignificant, juxta ſubjectam materiam; nec verbum *diſpenſandi*, quo Alexander noſter utitur, aliquid facit; quia quoties ſuſpenſio habet rationem pœnæ, & impedimenti potiùs quàm cenſuræ, tollitur per diſpenſationem, non verò per abſolutionem: ſuſpenſio autem, de qua in hoc textu, non modò tollit uſum gradus perperam accepti ab Epiſcopo, qui renunciavit Epiſcopatui, ſed etiam aliorum; unde eſt pœna cum impedimento, quæ cum diſpenſatione tantùm tolli poteſt, ut docet Gibalinus *de irregul. c.* 5. *dub.* 3.

f *Craſſa, & ſupina.*) Quæ dolo ferè æquiparatur, *l. error, l. regula, ff. de juris, & facti ignor. l. lata, ff. de V. S.* plura Doctor Bajo-Arroyo *in cap.* 2. *de conſtit. lib.* 6. 5 Concluſio probatur.
ignorantia craſſa in præſenti ſpecie datur, ſi Epiſcopus renunciavit palam in propria civitate, non verò ſi extra, ut ſi Romæ, aut in Curia renunciavit, & poſtea reverſus in Eccleſiam ordines celebraverit; cùm enim in proprio loco non renunciaſſet, ab eo ordinati juſtam ignorantiæ cauſam habuerunt: vel ſi poſt renunciationem proprio loco factam ordinatus exiſtimet Epiſcopum reſtitutum eſſe exercitio Pontificalium; plerumque enim poſt renunciationem Epiſcopus reſtituitur exercitio Pontificalium, ut contingit in caſu ex Nicolao Pontifice relato ab Hallier. *ubi ſup.* §. 3. *pag.* 833.

C O M M E N T A R I U M.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Epiſcopus, qui renunciavit loco tantùm, invitatus conferre poteſt omnes gradus ordinis: ſi verò & dignitati, ordines minores tantùm; ab eo verò ſacris initiati ſuſpenduntur, licèt ſi ignoranter receperint, cum eis diſpenſetur*. Non eſt ab 6 Impugnatur præſens aſſertio.
ſpecie in jure canonico alia deciſio, qua probari poſſit præſens aſſertio. Eam tamen illuſtrant, & exponunt ultra congeſtos à Barboſa hic, Hallier. *de ſacris elect. ſect.* 5. *p.* 2. *cap.* 5. §. 3. *pag.* 833. Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp.* 6. §. 3. Petrus Greg. *lib.* 1. *par. tit.* 13. *c.* 2. & 4. Gibalin. *de irregul. cap.* 5. *dub.* 3. & *de cenſur. in ſynopſi*, *pag.* 479. Ricciulus *lib.* 2. *lucubrat. c.* 2. *cum ſeqq.*

Hæc aſſertio, quatenus docet Epiſcopum, qui renunciavit Epiſcopatui, poſſe minores ordines conferre, difficilis redditur ex eo, quod nemo poteſt ſubditis alienis gradus ordinis conferre, ut probavi latè *in cap. cùm ſecundùm*, 9. *de temp. ordin.* ſed Epiſcopus qui renunciavit loco, ſubditos non habet, cùm juriſdictionem amiſerit: igitur neque minores ordines conferre valet. Secunda difficultas eſt adverſus eam partem aſſertionis, ubi docemur, ordinatum ab Epiſcopo, qui renunciavit Epiſcopatui, loco, & dignitati, ſive ſcienter, ſive ignoranter, ſuſpenſionem incurrere; nam bonitas, aut malitia miniſtri non poteſt impedire ſacramenti effectum, cùm validè illud adminiſtratur, *cap. perfectionem* 1. *quæſt.* 1. igitur renunciatio Epiſcopi non poteſt impedire exercitium ordinis validè recepti. Augetur hæc difficultas, nam ſuſpenſionis cenſura non poteſt incurri ſine culpa propria, ut ex pluribus docet Gibalinus *de cenſur. diſquiſit.* 3. *quæſt.* 1. *concl.* 2. igitur qui ignoranter, & per conſequens ſine culpa ordinatus fuit ab eo, qui renunciavit Epiſcopatui, non debet ex eo ſuſpenſionem incurrere. Augetur etiam hæc conſide-

conſideratin *ex c. ordinationes 9. q. 1.* ubi dum agitur de ordinatis ab hæreticis, & de ſuſpenſione, quam ipſi incurrerunt, ait textus: *Niſi probare maluerint, ſe cum ordinarentur, eos neſcire damnatos eſſe.* Ex quibus verbis apertè deducitur, per ignorantiam ordinatum ab hæreticis characterem, & gradus execurionem accipere; igitur ſimiliter per ignorantiam ordinatus ab eo, qui renunciavit Epiſcopatui, exercitium gradus accepti conſequitur.

7 *De renunciante Epiſc.* His minimè obſtantibus, vera eſt Alexandri deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, Epiſcopum renunciare loco, & dignitati, aliquando loco tantùm. Qui renunciavit loco, & dignitati, amplius Epiſcopus non remanet; & perinde habetur, ac ſi Epiſcopus non fuiſſet, *cap. temporis, §. item, c. hoc nequaquam 7. qu. 1. c. poſt translationem, §. cum ergo, de renunciat.* Licèt enim character ſit indelebilis. *c. quod quidem 1. q. 1. c. licèt 32. q. 7.* tamen caret ejus executione, nec amplius Epiſcopalibus inſignibus uti poteſt, *d. c. poſt translationem*; immò ſi ex regulari profeſſione aſſumptus fuit in Epiſcopum, poſt renunciationem loco, & dignitati factam debet redire ad regularem obſervantiam, & clauſtrum, ut docet Ricciulus *lib. 2. lucubr. c. 12. & 13.* qui verò renunciavit loco tantùm, dignitate retenta, verè, & propriè Epiſcopus manet, cùm frequenter reperiantur Epiſcopi ſine loco, ut Epiſcopi ab hoſtibus à propriis diœceſibus expulſi, *c. paſtoralis, 7. qu. 1.* Epiſcopi titulares, quos vulgò dicimus *de Anillo*, qui promuti ſunt in locis ab infidelibus occupatis, de quibus in 6. Synodo Conſtantinopol. ubi de his ita ſtatuitur: *Quoniam diverſis temporibus Barbaricæ invaſiones fuere, & ex eo plurimæ civitates infidelibus ſubjugatæ, ut ideò non poſſit ejus civitatis Præſul, poſtquam ordinatus fuerit, ſuum thronum apprehendere, & in eo in ſacerdotali conſtit. collocari, & ſic pro ea, quæ invaluit conſuetudine, ordinationes, & omnia quæ ad Epiſcopum pertinent, agere, & tractare, Nos honorem, ac venerationem ſacerdotio ſervantes, & Gentilium injuriam nequaquam ad Eccleſiaſticorum jurium perniciem exerceri volentes, eis qui ſic ordinati ſunt, & propter prædictam cauſam in ſuis thronis non ſunt conſtituti, & abſque ullo ex ea præjudicio conſervantur, decernimus ut diverſorum clericorum ordinationes canonicè faciant, & præcedentiæ auctoritate ſecundùm proprium ſtatum utantur.* Et *c. inter, §. ſicut, de translat. Epiſcop.* & in Concil. Tridentin. *ſeſſ. 14. de reformat. c. 2.* latè Ricciulus *lib. 2. c. 5.* & hujuſmodi Epiſcopi licèt locum non habeant, tamen verè Epiſcopi ſunt, ut probant Jacobatius *de Conciliis lib. 2. art. 2.* Petr. Gregor. *lib. 15. ſyntagm. c. 12.* Lotherius *de re benef. q. 9. n. 67.* Unde poſſunt Pontificalia exercere, celebrare, & prædicare, ut cavetur *in dict. c. 2.* Concil. Tridentin. vocandique ſunt ad Concilium Generale. Canus *de locis lib. 3. c. 2.* ſi ſunt regulares, eximuntur ab obſervantia regulari: Ricciulus *dict. lib. 2. c. 11.* & licèt ſtricto jure per adeptionem Epiſcopatus vacent beneficia, juxta adducta *in c. cùm in cunctis, §. cùm verò, de elect.* tamen qui hoſtium injuria caret Epiſcopatus fructibus, ideò retinet talis Epiſcopus beneficia, ut docent Pariſius *de reſignat. benefic. lib. 3. q. 6. n. 49.* Ricciulus *dict. lib. 2. c. 6.* tamen omnia jura, quæ loquuntur de Epiſcopo, habent locum in Epiſcopo Titulari, & eo qui renunciavit loco, ut docet Ricciulus *ubi ſup. c. 10.*

8 *Ratio decidendi.* Ex quibus profluit ratio decidendi ad noſtrum textum: nam in primo caſu, cùm videlicet Epiſcopus tantùm renunciat loco, non verò dignitati, quia tantùm dimittit quæ ſunt juriſdictionis, vel ordinis, ideò validè, & licitè eos gradus, ſive majores, ſive minores, invitatus ab Ordinario conferre poteſt, ut de Epiſcopo titulari ſuprà dixi; qui enim renuntiat loco, poteſtatem characteris non dimittit, unde accedente juriſdictione ex Ordinarii licentia licitè, tam majores, quàm minores Ordines conferre valet. Secundò verò caſu, cùm Epiſcopus renunciat loco, & dignitati, quia dimittit omnia jura Epiſcopalia, majores ordines conferre non valet, & qui ſcienter, vel ignoranter ab eo ordinati ſunt, ſuſpenſionem incurrunt, cùm ordinati ſint ab eo, qui exercitium ordinis non habebat: minores autem ordines conferre valent, quia eos gradus etiam conferunt non Epiſcopi, ut Abbates *c. cùm contingat, hoc tit.* Chorepiſcopi, Concil. Antiochen. ſub Julio I. *can. 20.* Ancyran. ſub Sylveſtro, *can. 13.* plura ſæpè laudatus, ſemperque laudandus Præceptor D. Franciſcus Ramos *in ſyntagm. pro Epiſcop. Luſitan. propoſ. 4. §. 4. n. 15.* Rectè ergo Alexander III. in præſenti affirmat, Epiſcopum renunciantem loco, & dignitati ſimul, tantùm minores ordines conferre poſſe.

Nec difficultates in contrarium perpenſæ adverſantur. 9 *Reſpondetur difficultati.*
Non prima, cui ex ſuprà dictis, & traditis à noſtro Alexandro III. facilè ſatisfieri poteſt, videlicet minores ordines conferri poſſe ab Epiſcopo, qui renunciavit loco, & dignitati; quia eos gradus conferre poſſunt alii, etſi Epiſcopi non ſint, ut Abbates, Chorepiſcopi, presbyteri ex delegatione Pontificia: unde licèt Epiſcopus renunciet illis, quæ ei competunt ut Epiſcopo, non inde videtur renuntiaſſe eis, quæ cum aliis communia ſunt: docent Hallierius *ubi ſupra, pag. 832.* Gibalinus *de irregularit. c. 5. dub. 3.* Nec obſtat ſecunda difficultas; nam textus *in dict. c. qui perfectionem*, procedit in aliis ſacramentis, ubi non differunt effectus, & exercitium; non tamen procedit in ſacramento ordinis, in quo licèt validè adminiſtretur, & imprimatur character, non tamen exercitium competit: plerumque enim contingit, ut ſacramentum ordinis cum effectu conferatur, & tamen exercitium gradus accepti non detur. Nec obſtat augmentum primum hujus difficultatis, ex quo dicebamus, ſine culpa in hoc caſu incurri non poſſe irregularitatem: omiſſa enim eorum ſententia, qui exiſtimarunt, diſpenſationem in hoc textu accipi impropriè pro declaratione, quia Epiſcopus debet declarare ignoranter ordinatum nullam incurriſſe ſuſpenſionem, quam refert Vega *in c. at ſi clerici 4. §. 1. nu. 33. de judiciis*; dicendum eſt, quod etſi in præſenti nulla præceſſerit culpa ordinati per ignorantiam ab eo, qui renunciavit Epiſcopatui; tamen ſuſpenſio vera incurritur, non tamen habet rationem pœnæ, ſed tantum incurritur ob inhabilitatem provenientem ex parte ordinantis, qui propter renunciationem carebat exercitio Epiſcopalis ordinis; unde non ob culpam ordinati, ſed ordinantis prohibetur ordinato exercere officium gradus ſuſcepti. Accedit juris præſumptio; jus enim præſumit aliquam culpam habuiſſe ordinatum ab Epiſcopo, qui renunciavit Epiſcopatui, ut docent Vega *ubi ſuprà, n. 33.* Gibalinus *ubi ſuprà, de cenſur. pag. 138.* Neque etiam refragatur textus *in dict. cap. Ordinationes 9. qu. 1.* nam reſpondetur, ignorantiam in eo textu excuſare ordinatum, illique prodeſſe ad diſpenſationem obtinendam, ut in noſtro textu deciditur; non tamen ut ſtatim poſſit celebrare ordinatus ab excommunicato, ut colligitur ex verbis ſequentibus, ibi: *Miſericorditer ſuſcipi jubemus*; & ibi: *Venia dignus habeatur*; ut docent, & interpretantur illum textum Cæſar *de Eccleſ. hyerarch. diſp. 6. §. 3. num. 15.* Præceptor meus Archiepiſcop. Valent. *de ſacrament. Ordinis tract. de miniſtro, n. 15.*

Sed ſuprà traditæ aſſertioni obſtare videtur Concilium 10 *Exponitur Conc. Epheſin.*
Epheſinum *in epiſt. ad Pium, & Concilium Pamphiliæ*, quæ extat ad calcem ipſius Concilii; ubi cùm agatur de renunciatione, & reſtitutione Euſtachii Metropolitani, ita ajunt Patres: *Quoniam autem adverſus hominem quietis, & tranquillæ vitæ amatorem, non admodum contendere conveniebat, quin potius miſereri oportebat hominis ſenis, qui tamdiu civitate, quæ eum produxit, ac patriis ædibus caruiſſet: æquum eſſe cenſuimus, & ſtatuimus, ut abſque omni controverſia, & contradictione obtineat, & nomen Epiſcopatus, & honorem, & communionem; hac tamen conditione, ut neque ordinet ipſe, nec verò occupata Eccleſia officio ſacerdotis fungatur ex ſua auctoritate, niſi utique tanquam adjutor aſſumeretur, vel ei fortè permitteretur à fratre, & Epiſcopo collega.* Ex quibus expreſsè deducitur, Epiſcopum renunciantem Epiſcopatui non poſſe etiam poſt reſtitutionem ullos ordines conferre. Pro cujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, Euſtachium illum Metropolitanum renunciaſſe non ſolùm dignitati, verùm, & loco, & ita nec minores ordines conferre poſſe; & licèt reſtitutus eſſet quoad nomen, & honorem, tamen quia carebat propria diœceſi, ideò ajunt Patres, eum propria auctoritate, abſque permiſſione, ſeu delegatione proprii Epiſcopi non poſſe licitè ordines conferre, aut Pontificale officium exercere.

C A P U T II.

a Gregorius IX.

CUm Clericis, qui ab excommunicato Epiſcopo ignoranter ordines receperunt, per ſuos poterit Epiſcopos diſpenſari.

NO-

Digitized by Google

NOTÆ.

GRegorius IX.) Hanc inſcriptionem expoſui *in cap. fin. de conſuetudine*.

COMMENTARIUM.

1 Concluſio traditur, & probatur.
QUia in textu antecedenti actum eſt de ordinatis ignoranter ab eis, qui exercitium characteris Epiſcopalis non habebant, & de diſpenſatione cum eis in ſuſpenſione contracta; ideò annectit Raymundus hanc Gregorii IX. deciſionem de ordinatis ignoranter ab excommunicato, & de diſpenſatione in ſuſpenſione ab eis contracta, & ſtatuit Gregorius IX. *Cum ordinatis ab excommunicatis per ignorantiam Epiſcopum proprium poſſe diſpenſare*. Quod etiam probatur *ex cap. ab excommunicatis 9. quæſt. 1. cap. ordinationes, verſic. Qui verò, ead. quæſt. cap. Daibertum 1. quæſt. 7.* Concilium Arelat. *can.* 12. Conſtantienſe *ſeſſ.* 8. & 15. ſeptima Synodus *can.* 4. Illuſtrat D. Thomas *in addit. ad tertiam, quæſt.* 38. *art.* 2. Philibertus *de ord. tract.* 12. *cap.* 15. & 18. Sanchez *to.* 2. *Concil. lib.* 7. *cap.* 1. *dub.* 18. Caſtillo, Trullench, & Diana relati à Leandro *de Sacram. Ordin. diſput.* 4. *quæſt.* 3. plures relati à Barboſa *de poteſt. Epiſcop. allegat.* 48. Petr. Gregor. *de benefic. cap.* 36. *num.* 24. Cæſar *de hierarch. diſput.* 6. §. 3. *num.* 6. Sanchez *de matrimon. lib.* 3. *diſp.* 22. *n.* 33. Covarruv. *in cap. alma*, 1. *par.* §. 6. *num.* 6. Gibalinus *de cenſur. diſquiſ.* 7. *qu.* 2. *conſect.* 13. Hallierius *de ſacris elect. pag.* 825. Anguianus *lib.* 4. *de leg. cap.* 6. *num.* 20. Suar. *de cenſur. diſp.* 15. *ſect.* 2. Ricciulus *de jure perſonarum*.

2 Impugnatur hæc aſſertio.
Sed adversùs hanc aſſertionem ſequentia opponi poſſunt. Primò: Major poteſtas neceſſaria eſt ad ordinandum clericum, quàm ad illum deponendum; & difficilioris exercitii judicatur poteſtas ordinandi, quàm deponendi, aut excommunicandi. Concilium Carthaginenſ. 1. *can.* 15. Carthag. 2. *can.* 10. Carthag. 3. *can.* 8. Hiſpalenſe 2. *can.* 6. aut ſaltem æqualis; unde D. Nicolaus *lib.* 1. *epiſt.* 9. ordinandi poteſtatem cum facultate deponendi ita comparavit, ut ſi hæc deeſſet, & illa quoque deficeret: ſed Epiſcopi excommunicari nullo modo poſſunt deponere Clericum, aut illum excommunicare, *c. audivimus* 24. *qu.* 1. docent omnes repetentes *in præſenti*: igitur ſi Epiſcopi excommunicati non poſſunt clericos deponere, nec illos ordinare valebunt. Secundò difficilis eſt hæc aſſertio, dum docet, ignoranter ordinatum ab excommunicato, ſuſpenſionem incurrere; nam qui obtinet, quod eſt plus, obtinere debet, quod eſt minus, ex vulgari juris regula: ſed ordinatus ab excommunicato characterem gradus accipit, quod eſt plus, igitur, & exercitium debet obtinere, quod eſt minus. Augetur hæc difficultas ex eo, quod ſuſpenſio pœna eſt, & non poteſt incurri ſine culpa propria, ut ſuperiori commentario probavi: ſed in ordinato ignoranter ab excommunicato non poteſt propria reperiri culpa: igitur ex tali ordinatione ſuſpenſionem incurrere non valet.

3 Epiſcopus etſi hæreticus, aut depoſitus validè confert ord.
Adhuc tamen Gregorii IX. deciſio defendenda eſt, videlicet ab excommunicatis ordinatos verum ſacramentum Ordinis recipere, ſed gradus accepti exercitio carere propter ſuſpenſionem, quam ipſo jure incurrunt: & ut ejus rationem aſſignemus, ſciendum eſt, Epiſcopis conſecratis competere jus conferendi ſacros ordines tanquam ordinariis miniſtris, *can.* 2. *Apoſt. c. perlectis*, 25. *diſt. c. quamvis*, 68. *diſtinct. cap. non liceat* 92. *diſtinct. cap. penultim. de præſcript.* pluribus auctoritatibus probavi *in c. quoad tranſlationem, de temp. ordin.* & pluribus auctoritatibus adſtruunt Hallier. *de ſacris elect. pag.* 551. Philibertus *de ordin. tr.* 1. *par.* 2. *c.* 5. Dicaſtillo *eodem tr. diſp.* 1. *dub.* 16. & 17. Unde damnandi ſunt non ſolùm Vviclefus, & Armachanus, qui affirmant quemlibet ſacerdotem eſſe miniſtrum ſacramenti Ordinis, ut refert Vvaldenſis *de ſacram. cap.* 6. verùm, & hæretici noſtri temporis, qui auſi ſunt aſſerere, etiam laicos poſſe adminiſtrare hoc ſacramentum, quos refellit doctè Pater Petavius *de hierarch. eccleſ. par.* 2. *per totam*. Nec intereſt ſi Epiſcopus conſecratus ſit hæreticus, ſuſpenſus, interdictus, excommunicatus, aut ſimoniacus, ſive degradatus; immò etſi ab ipſis hæreticis ſervata Eccleſiæ forma conſecratus ſit: adhuc enim omnes iſti poſſunt validè ordines conferre, & adminiſtrare, licèt non licitè, *cap. quidam*, 97. cum aliis, 1. *q.* 1. *c. ab excommunicatis*, *c. ordinationes*, 9. *q.* 1. Concil. Conſtantienſ. *ſeſſ.* 8. & 15. ſigillatim de unoquoque agens probat Hallierius *ubi ſuprà*, *pag.* 789. Ratio eſt, nam cùm poteſtas conferendi ordines competat Epiſcopis ratione characteris Epiſcopalis, & ille ſit indelebilis, ita enim in anima imprimitur, ut nec per hæreſim, vel aliud ſimile delictum poſſit deleri; inde durante charactere durat poteſtas conferendi ordines. Accedit, nam effectus ſacramentorum non pendent à bonitate, vel malitia miniſtri, *c. Dominus*, 87. §. *memento*, *c. non eſt*, 89. 1. *qu.* 1. *c. Baptiſmus*, *de conſecr. diſt.* 4. Trident. *ſeſſ.* 7. *cap.* 9. & 12. docet D. Thomas *in* 4. *diſt.* 25. *qu.* 1. igitur ſive Epiſcopus ſit excommunicatus, vel hæreticus, rectè confert gradus ordinis, tam majores, quàm minores.

Sed licèt hæc ita vera ſint quoad valorem, & effectum graduum, quos conferunt Epiſcopi hæretici, ſimoniaci, excommunicati, & ſuſpenſi; tamen non procedunt quoad exercitium, & executionem prædictorum graduum; ſive enim ſcienter, ſive ignoranter clerici à prædictis Epiſcopis ordines acceperint, executionem, & exercitium non conſequuntur, *c.* 1. 9. *q.* 1. Innocent. I. *epiſt.* 22. *c.* 2. Synodus apud Sanctum Medardum, cujus meminit Nicolaus I. *epiſt.* 47. Si ſcienter acceperunt, ea ratione ſuſpenſionem incurrunt, quia juſtè meretur exercitio privari, & executione ordinis, qui ab eo, quem Eccleſia à miniſterio rejicit, contra canonum ſtatuta recipere ipſum non reformidat: juſtum enim eſt, ut quem gradum perperam acceperunt, non exerceant. Qui verò ignoranter recepit gradum ordinis ab excommunicato, ideò ſuſpenſionem incurrit, quia executionem ordinis, quam Epiſcopus non habebat, ordinato dare non poterat; eo enim ipſo, quod miniſtri exercitium ſui gradus non habeant, alii præſtare non poſſunt, ut docetur *in cap. perfectionem*, *cap. ventum eſt*, 1. *qu.* 5. *cap. quomodo*, *de conſecrat. diſtinct.* 4. 4 De ſuſpenſione quæ incurritur ab ordinatis.

Ex his jam apparet vera decidendi ratio ad noſtrum Gregorium: nam cùm illi, qui ab excommunicatis ordinantur, characterem recipiant, executionem autem gradus non conſequantur, quia quantumvis cum ignorantia recipiant, ſuſpenſionem incurrunt; ideò neceſſaria eſt diſpenſatio, ut poſſint in ſuſceptis ordinibus miniſtrare: & quia Epiſcopus proprius poteſt abſolvere à ſimili ſuſpenſione, ex traditis *in c. vel non eſt, de tempor. ordin.* ideò à Gregorio hic deciditur, Epiſcopos proprios poſſe cum eo diſpenſare, hoc eſt ſi ordinatus ſit ab excommunicato Epiſcopo proprio ratione domicilii, ab Epiſcopo originis, vel beneficii poterit cum eo diſpenſari, quia æqualiter ſunt Epiſcopi proprii, ac eſt Epiſcopus domicilii. Docet Vivianus *in præſenti*: nec obſtant ea, quæ in contrarium expendebamus; nam licèt Epiſcopus excommunicatus non poſſit clericum excommunicare, aut deponere: poteſt tamen eum ordinare, quia diverſa eſt poteſtas ordinandi ac deponendi, & ex diverſo capite provenit: ordinandi enim facultas profluit ab Epiſcopali charactere, qui eſt indelebilis: facultas autem excommunicandi, aut deponendi pertinet ad juriſdictionem, qua Epiſcopus excommunicatus privatur, nec eam exercere valet, ut latè dicemus *in c.* 2. *de except.* Ideò igitur licèt Epiſcopus excommunicatus poſſit conferre gradus ordinis clericis, non tamen poteſt eos deponere, aut excommunicare. Secundæ difficultati ſatisfaciendum eſt ex traditis ſuperiori commentario pro ſolutione rationis dubitandi. 5 Ratio decidendi.

Sed ſuperiùs traditis adverſatur textus *in c.* 1. 9. *qu.* 1. in illis verbis: *Nos conſecrationem nullo modo dicere poſſumus, quæ fit ab excommunicatis*. Ex quibus apertè cognoſcitur, ordinationem ab Epiſcopo excommunicato nullam eſſe: igitur non eſt neceſſaria diſpenſatio, cùm inutiliter ſacramentum Ordinis collatum ſit. Pro cujus textus ſolutione dicendum eſt, Gregorium *in dict. cap.* 1. nullo modo affirmare conſecrationem ab excommunicato factam nullam eſſe quoad effectum, & characterem, ſed tantùm quoad executionem, & exercitium; quia enim eam poteſtatem ordinis ordinatus à tali Epiſcopo exercere non valet, ideò dicitur nulla ejus conſecratio: quo modo accipiendi etiam ſunt textus *in cap. in cauſa* 9. *qu.* 1. *cap. per illicitam* 25. 1. *q.* 7. *c. ab excommunicatis* 4. *c. ordinationes* 9. Nicolaus I. *epiſt.* 9. *Michaeli Imperatori*, in illis verbis: *Nam meritò deſtructus eſſe creditur, qui à deſtructo ædificari ſperans, etiamſi qualia bona fortis habuit, nimiæ præſumptionis ejus temeritati communicans perdidit: nam Gregorius quomodo quemquam ædificare poterat, qui multipliciter jam noſcebatur eliſus. Quomodo quemquam in aliquo Eccleſiaſtico poterat ordine ſtabilire, qui Eccleſiæ unitatem ſcindens, ipſe jam videbatur omninò dejectus: ſicut enim ligatus ligare, & dejectus deijcere non potuit; ſic deſtructus conſtruere, & eliſus quemquam ordinare nequivit; in ſummo quippe ſtatus ſui oportet eum vigore conſiſtere, & firmis inniti per omnia caſibus, qui alterum vel proſternere, vel conatur ſtatuere; Gregorius enim, qui canonicè, ac ſynodicè depoſitus, & anathematizatus erat, quemadmodùm poſſet quemquam provehere, vel benedicere, ratio nulla docet*. Docent Suar. *de cenſur. diſp.* 11. *ſect.* 2. Hallierius *d. ſect.* 5. *pag.* 824. Anguianus *lib.* 4. *controv. cap.* 6. *num.* 20. 6 Exponitur c.1.9.q.1.

Secundò adverſatur textus *in c. excommunicati* 2. 9. *qu.* 1. in illis 7

Digitized by Google

Exponitur c. 2. q. 1. illis ultimis verbis: *Reiterari neceſſe eſt, quod minimè probatur eſſe collatum.* Ubi cùm agatur de ordinatione ab excommunicato celebrata, docetur eam iterandam eſſe: igitur quia nulla fuit, tam quoad exercitium, quàm quoad characterem. Huic difficultati ſatisfacere intendit Suarez *de cenſur. diſp.* 11. *ſect.* 2. *n.* 5. *& 6.* aſſerendo, in eo textu non agi de ordinationibus factis ab Epiſcopis, ſed potius à Chorepiſcopis, qui facultatem non habebant conferendi majores ordines. Sed hæc ſolutio prorſus divinatoria eſt, ſiquidem nulla mentio Chorepiſcopi fit in eo textu. Omiſſa igitur hac ſolutione, reſpondendum eſt, in eo textu agi de ordinationibus factis ab excommunicatis, non ſervata forma Eccleſiæ, nec juxta diſciplinam Eccleſiaſticam; tunc enim hujuſmodi ordinationes ſunt iterandæ, non quia ab Epiſcopis excommunicatis celebratæ ſunt, ſed quia non ſervata Eccleſiæ forma factæ fuerunt, ut contingit in Sacramento Baptiſmi, quod licèt à quolibet miniſtro excommunicato, hæretico, pagano conferri poſſit, *c. de Arrianis*, *c. à quodam*, cum aliis *de conſecr. diſt.* 4. Spondanus *in Epit. Baronii*, *anno* 216. *n.* 1. *& ann.* 258. *n.* 4. Cæſar. *de Eccleſ. hierarch. diſp.* 1. *§.* 4. Vicecomes *lib.* 1. *de ritibus Baptiſmi*, *c.* 38. Pamelius *ad D. Cyprianum epiſt.* 73. Magiſter Illuſtriſſimus Archiepiſcopus Valent. *de Baptiſmo art.* 3. *n.* 28. tamen ſi conferatur non ſervata Eccleſiæ forma, reiterari debet, *c. quos à paganis* 52. *de conſecr. diſt.* 4. ſic etiam ordinatio facta ab excommunicato non ſervata Eccleſiæ forma, iterari debet, ut docent Gloſſa *in dict. c.* 1. & ibi Turrecremata, Illuſtriſſimus Valentiæ Præſul *de ordin. tr. de miniſtro*, *num.* 10. Qua ſolutione etiam interpretandi ſunt textus *in c. per illicitam* 25. *c. Daibertum* 1. *qu.* 7. *c. per illicitam* 9. *q.* 1. ubi aſſeritur, ordines ab hæreticis collatos reiterari debere; procedunt enim, cùm collati fuerunt non ſervata Eccleſiæ forma.

g
Intelligitur c. ſi celebrat, de cler. exc. Tertiò noſtræ aſſertioni opponitur textus *in cap. ſi celebrat. de clerico excommun.* ubi deciditur, excommunicatum validè, & licitè adminiſtrare ſacramenta: igitur qui ab eo petiit, & accepit Sacramentum Ordinis, nullam ſuſpenſionem incurrit. Huic difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, textum illum procedere in excommunicato minori excommunicatione, qui licèt privatus ſit perceptione ſacramentorum paſſiva, non tamen activa. Undè licitè, & cum effectu poteſt ſacramenta adminiſtrare abſque eo, quod ordinatus ab eo ullam ſuſpenſionem incurrat; quod etiam hodie procedit poſt extravagantem *Ad evitanda*, in eo qui ordines recepit ab excommunicato majori excommunicatione ligato, ſed non denunciato, in quo caſu abrogatam eſſe præſentem deciſionem, docet Gibalinus *ubi ſuprà*, *pag.* 250.

TITULUS XIV.

De ætate, & qualitate, & Ordine præficiendorum.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a Pictavienſi.

UT *b* Abbates, & *c* Decani, & *d* Præpoſiti, qui *e* presbyteri non ſunt, presbyteri fiant, aut prælationes amittant: qui *f* Archidiaconatus tenent, Diaconi fiant; qui *g* Archipresbyteratus, presbyteri, aut honores amittant. Quod ſi aliqua juſta *h* cauſa prohibente Presbyteri, aut Diaconi eſſe non potuerint, prælationes amittant.

NOTÆ.

1 a *Pictavienſi.*) Concilium hoc Pictavienſe primum celebratum fuit in civitate Pictaviæ, de qua egi *in c. ſuper* 20. *de reſcriptis*, in cauſam Philippi Francorum Regis, temporibus Paſchalis II. ut referunt Baron. *anno* 1100. *n.* 19. Severinus Binius *in notis ad ipſum Concil.* Alteſerra *lib.* 10. *rer. Aquit. c.* 10. Ejus canones reperiuntur *tom.* 26. *Conciliorum pag.* 744. & apud Baron. *d. anno* 1100. ex quo Concilio duos canones, ſeptimum videlicet, & octavum, tranſcripſit Raymundus *in præſenti*. Septimus ita habetur in ipſo Concilio: *Ut Abbates, Decani, qui presbyteri non ſunt, presbyteri fiant, aut prælationes amittant.* Canon octavus ita legitur: *Qui Archidiaconatus tenent, Diaconi fiunt; qui presbyteratus, presbyteri fiant, aut honores amittant. Quod ſi aliqui juſta cauſa prohibente presbyteri, aut Diaconi eſſe non poſſint, prælationes amittant.* Ex his duobus canonibus tranſcriptus eſt præſens textus, qui etiam reperitur in prima collectione, *ſub hoc titul. c.* 1. & illi conſonant ferè per eadem verba canon 2. Concilii Narbonenſis celebrati anno 1119. editi à Balluzio *ad Marcham lib.* 8. *concord. cap.* 18. ibi: *Nullus etiam in Præpoſitum, nullus in Archipresbyterum, nullus in Decanum, niſi presbyter, nullus in Archidiaconum, niſi Diaconus ordinetur.* Later. Conc. ſub Calixto II. *Nullus in Præpoſitum, nullus in Archipresbyterum, nullus in Decanum, niſi presbyter: nullus in Archidiaconum, niſi Diaconus ordinetur.* London. 1. *can.* 2. tempore Honorii II. *Nullus in Decanum, nullus in Priorem, niſi presbyter; nullus in Archidiaconum, niſi Diaconus promoveatur.* Londonienſe 2. *can.* 4. *Nullus in Decanum, niſi presbyter; nullus in Archidiaconum, niſi Diaconus conſtituatur.*

2 b *Abbates.*) Id eſt cœnobiorum Prælati, jam enim primis Eccleſiæ ſæculis ſuperiores monachorum à Syriaca voce *Abba*, id eſt pater, tanquam patres monachorum, ita appellabantur in quampluribus Conciliorum Canonibus, & regulis diverſarum Religionum, ut latè probant Benedictus Ephtenus *diſquiſ. monaſt. tom.* 2. *tr.* 5. *diſquiſit.* 1. *per totam*, Tamburin. *de jure Abbatum to.* 1. *diſp.* 1. *qu.* 1. Bravo *in notis ad regul. D. Benedicti*, *c.* 2. & licèt aliquando Abbates accipiantur pro Prælatis Eccleſiarum regularium ut latè probat Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp.* 13. *§.* 2. & ſæpiùs in hoc opere notavi; tamen in præſenti accipiuntur pro Prælatis cœnobiorum, qui jam temporibus præſentis Concilii ſacris ordinibus initiabantur, ut ex hoc textu probat Yepes *in Chron. D. Benedicti*, *tom.* 1. *cent.* 1. *c.* 5. *pag.* 75. ſed non pluribus ab hinc annis, nam in Synodo Nicæna 2. relata *in c. quoniam*, 69. *diſt.* Abbatibus conceditur lectores creare, dummodo ipſi presbyteri ordinati forent: unde conſtat, tempore ipſius Synodi Abbates aliquos, neque paucos, inventos fuiſſe ſacerdotio minimè inſignitos: quare ex eo canone deducit Balſamon *in ejus notis*, in Abbates monaſteriorum eos conſtitui poſſe, qui ſacerdotes non ſunt, quamvis illi lectores, & pſalmiſtas in monaſterio ſuo ordinandi poteſtatem non habeant: & tempore D. Gregorii conſtat, Abbates monaſteriorum nondum ſacerdotes eſſe conſueviſſe: tum quòd Abbates in Eccleſiis ordinatos non amplius in monaſterio poteſtatem habere decernit *lib.* 3. *epiſt.* 11. *& lib.* 6. *epiſt.* 40. tum quòd tanquam ſingulare beneficium ab Urbico Abbate rogatus ipſi conceſſerit, ut ex ipſius congregatione presbyter ordinaretur, *lib.* 5. *epiſt.* 44. tum quod Abbatis de Portu Veneris mentionem faciat, & Diaconum tantùm fuiſſe ſignificat *lib.* 1. *epiſt.* 12. *& lib.* 4. *epiſt.* 5. Nec à tempore præſentis Concilii Pictavienſis univerſim, & ſemper receptum fuit, ut non niſi ſacerdotes ad monaſteriorum Abbatialem Præfecturam promoveri deberent; ſiquidem legimus ſequenti ſæculo Innocent. III. præcepiſſe *in capitul. tuam*, *hoc tit.* ut Monachus, qui regularis diſciplinæ reſtaurandæ ſtudioſus habebatur, alicujus monaſterii Abbas fieret; ita videlicet, quod ad ſacros ordines non accedat: notavit Franciſcus Hallietius *in vindiciis Pariſ. cap.* 3. *lib.* 3. *§.* 6. *ad fin. fol.* 296.

c *Decani.*) De Decanis, & eorum officio egi *in c.* 2. *de reſcriptis*, *cap. cùm in cunctis*, *§. inferiora*, *de election.*

d *Præpoſiti.*) Hæc vox deeſt in Concilio Pictavienſi, ſed adeſt in omnibus juris locis, in quibus probatur, & docetur, Prælatos curam animarum habentes, debere in Presbyteros ordinari: & quod dicitur de Abbatibus, & Decanis, procedit etiam in Præpoſitis, ex eadem ratione: nam Præpoſiti ſunt Prælati, qui præſunt aliis, de quibus D. Paulus *ad Hebræos c.* 13. ibi: *Mementote Præpoſitorum veſtrorum.* Et *cap.* 17. *Obedite Præpoſitis veſtris.* Hinc qui præſunt Rebus publicis, & civitatibus, dicebantur Præpoſiti, in legibus Viſigoth. *lib.* 5. *tit.* 5. *c.* 3. ibi: *Tunc creditur* 3

Digitized by Google

ditur Judici, vel Præpoſito civitatis. Et *lib. 2. Longobard. tit. 42. c. 14.* Carnotenſis *epiſt. 365.* ibi: *Suggeſtum eſt Excellentiæ veſtræ, quod clerici Carnotenſis Eccleſiæ jus Præpoſitorum ſuorum minuant*. Hæc dignitas à civili politia ad eccleſiaſticam translata fuit; & qui primam dignitatem in Eccleſia habent, dicti ſunt Præpoſiti. Gaufridus Vindocinenſis *lib. 1. epiſt. 11. Dictum eſt mihi, quod Hugo Præpoſitus Carnotenſis Eccleſiæ*. Carnotenſis *epiſt. 98.* Plura de hac dignitate Eccleſiæ Cathedralis Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp. 12. §. 5.* Barboſa *de dignit. c. 9. num. 14.* Tandem ad Regulares translata eſt hæc dignitas; nam qui regit monaſterium poſt Abbatem, dicitur Præpoſitus. Concil. Aquiſgran. *can. 139.* Et quamvis omnes qui præſunt, Præpoſiti ritè dicantur; uſus tamen obtinuit, eos vocari Præpoſitos, qui quorumdam Prioratuum curam ſub aliis Prælatis gerunt: plura tradunt Boſquetus *ad Innocent. lib. 1. epiſt. 54.* Ephtenus *diſquiſit. monaſt. tr. 6. diſquiſit. 1.* Menardus *ad concord. regul. cap. 27. §. 1.* Unde rectè in præſenti à Raymundo conjunguntur cum Abbatibus, quia ob eandem rationem, ob quam Abbates ordinari coguntur, & Præpoſiti ordinari valent: dicemus *in c. conſtitutis 46. de appellat.*

4 e *Presbyterifiant*.) Quod & cautum fuit aliis canonibus ſuprà relatis, & congeſtis *in cap. cum in cunctis, §. inferiora, de elect.* quod magna cum ratione conſtitutum fuit: nam cùm ipſi curam gerant animarum, & ordines minores ſuis ſubditis conferant, *cap. cum contingat, hoc tit.* quomodo ſi ordinati non reperiantur, hæc munia obire valebunt? Deinde quia monachis in choro legentibus benedictionem præſtant, *cap. hinc eſt, §. ſuperioris, 16. qu. 1.* ſed qui presbyter non eſt, ſolemniter benedicere non valet, *c. perlectis, §. ad presbyterum, 25. diſt.* niſi expreſsè permittatur, ut *in can. 60. Concil. Aquiſgran.* Igitur Abbates neceſſariò debent in presbyteros ordinari; unde qui eliguntur ad hujuſmodi dignitates, debent habere 25. annos, ut ſtatim poſſint ſacro presbyteratus gradu inſigniri, ut contra Vaſquez, & Quintanadvennas docent plures congeſti à Narbona *de ætat. anno 25. qu. 57.* Suarez *tom. 4. de relig. lib. 2. c. 30. n. 20.* Azor *part. 1. moral. cap. 20. qu. 1.* Sanchez *lib. 2. conſil. cap. 1. dub. 19.* Julius Lavorus *lucubr. cap. 15. num. 22.* Dartis *de benef. ſect. 4. nu. 27.* Aliqui etiam Abbates non ſolùm ordinantur, verùm, & conſecrantur, de quibus egi *in cap. 1. de ſupplenda*.

f *Archidiaconatus*.) De qua dignitate latè agemus *in tit. de officio Archidiaconi*.

g *Archipresbytero*.) De hoc officio nonnulla adducemus *in tit. de officio Archipresbyteri*.

h *Juſta cauſa*.) Hæc verba difficillima expoſui *in cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de elect.* ubi commentarium hujus textus dedimus.

C A P U T II.

Alexander III. *Cantuar.* a *Archiepiſcopo*.

EX ratione commiſſæ tibi dignitatis, & conſideratione *b* legationis, ad univerſas Eccleſias tuæ legationis aciem tuæ ſollicitudinis debes extendere; & quæ enormiter, ſeu contra juſtitiam fuerint, paſtorali cura corrigere, & emendare, quatenus de commiſſis ovibus cotam Patrefamilias plenam valeas rationem reddere, & tibi pro labore, & ſollicitudine tua merces copioſa cumuletur in cœ is. Accepimus autem, quod *c* Conventrenſis Epiſcopus non attendens, quid ſacrorum canonum ſtatuta decernant, nec modeſtiam Pontificalem conſervans, pueris qui ſunt infrà decennium conſtituti, in Archidiaconatu d. t. noſtri R. Archidiaconi Ceſtrenſis Eccleſias plures conceſſit, quæ non per clericos, ſed per laicos diſpenſantur, & diſponuntur. Verùm quoniam hoc eccleſiaſticæ utilitati eſt inimicum, & rationi contrarium, & ideò non debet aliquatenus tolerari, f. t. per A. ſ. m. quat. ſi ita res ſe habet, prædictum Epiſcopum ſuper his viva increpatione corripias, & caſtiges, & clericis idoneis adminiſtrationes, & cuſtodiam præſcriptarum Eccleſiarum, donec prædicti pueri ad congruam perveniant ætatem, omni occ. & ap. ceſſ. laicis amotis, committas, & eidem Epiſcopo arctiùs prohibeas, ne de cætero Eccleſias, niſi perſonis, quæ ætatem, & ſcientiam habeant, regendas concedat; qui ſi ſecus egerit, ei debitam pœnam infligas, & inſtitutionem, & conceſſionem ipſius omninò viribus carere decernas.

N O T Æ.

1 a ARchiepiſcopo.) Ità legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c. 3.* & poſt Concilium Lateran. *part. 25. c. 1.* Exiſtimo miſſam eſſe B. Thomæ hanc epiſtolam, de quo, & Eccleſia Cantuar. plura adduxi *in c. 2. de reſcriptis*.

b *Legationis*.) B. Thomas Legationis officio fungeba-
2 tur per totam Angliam, excepta provincia Eboracenſi, ut refert Baronius *anno 1167.* ex quo Spondanus *nu. 4.* quod ſi antiquiores repetentes in præſenti adnotarent, facilè diſſolverent communem illam difficultatem, quomodo videlicet Archiepiſcopus in cauſis beneficiorum ad ſuffraganeos ſpectantibus ſe intromittere poterat; cùm B. Thomas non tanquam Metropolitanus, ſed tanquam Legatus Sedis Apoſt. procederet.

c *Conventren*.) De hac Eccleſia egi *in d. c. 2. de reſcriptis*.

d *Pueris*.) Inde tot mala in Eccleſiis aliquando irru- 3
perunt, cùm ignari, puerique eligebantur ad Regum nutum, unde ajebat Carnot. *epiſt. 67.*

Eligimus puerum puerorum feſta colentes,
Non noſtrum morem, ſed Regis juſſa ſequentes.

Et refert Flodoardus *lib. 4. cap. 22.* Oldaricum Aquenſem Epiſcopum, Præfectum Eccleſiæ Rhemenſis fuiſſe vice filii Hugonis Comitis, tunc parvuli. Alia adduxi *in cap. 7. de elect.*

C A P U T III.

Idem a *Cantuar. Archiep. & ejus* b *ſuffraganeis*.

INdecorum eſt admodum, & abſurdum, ut hi debeant Eccleſias tegere, qui ſe ipſos gubernare non noverunt, cùm ad Eccleſiarum regimen tales perſonæ ſint admittendæ, quæ diſcretione præemineant, & morum fulgeant honeſtate. Nolentes itaque ſuſtinere, ut ad preces, vel inſtantiam aliquorum, ſicut frequenter ſolet in veſtris partibus fieri, parvulis regimen committatur: f. v. per A. ſ. m. quat. nemini infrà XIV. annum conſtituto perſonatum cujuslibet Eccleſiæ, aliquorum gratia, vel obtentu concedere præſumatis, ſcituri pro certo, quod ſi præcepto noſtro in hac parte contraire præſumpſeritis, quod inde feceritis, auctoritate noſtra penitus irritabimus, & inobedientiam veſtram graviter puniemus.

N O T Æ.

1 a CAntuarienſi.) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c. 4.* & poſt Concil. Lateran. *p. 95. c. 2.* De Eccleſia Cantuarienſi aliqua adduxi *in c. 2. de reſcriptis*.

b *Suffraganeis*.) Videlicet Conventrenſi, & aliis 2
25. quos referunt Barboſ. *de poteſt. Epiſcop. part. 1. in ſerie Epiſcop.* Carolus à S. Paulo *in Geograph. ſacra, pag. 165.*

C A P U T IV.

a Idem.

EAm te decet in ordinandis Eccleſiis tuæ diœceſis curam habere, ne ullus in eis contra decreta, quæ in *b* Lateran. Concilio edidimus, vel etiam contra antiquas ſacrorum canonum ſanctiones clericus ordinetur,

ſed

ſed tales in ipſis ſatagas ponere, qui commiſſi ſibi gregis curam commodè gerere poſſint, & exemplo boni operis ad virtutes invitent. Inde eſt, quod præſentibus litteris tibi arctiùs inhibemus, ne perſonas, quæ in Eccleſiis tui Epiſcopatus ad curam animarum fuerint ordinandæ, in ipſis inſtituas, vel aliqua occaſione, vel etiam litterarum noſtrarum obtentu inſtitui patiaris, quæ *c* ſcientia, moribus, & ætate Concilii non congruant inſtitutis. Sed etiam *d* plures habentes Eccleſias, quę ex una non pendeant, tibi liceat appellatione poſtpoſita cogere ad unam ipſarum, quam maluerint, dimittendam, niſi ita fuerint tenues in ſubſtantia, quod proprios ſacerdotes non poſſint convenienter habere. Illas autem Eccleſias, de quarum patronatu controverſia fuerit, ſi infrà ſex menſes, poſtquam vacaverint, non fuerit quęſtio terminata, licitum tibi ſit de perſona idonea, ſublato appellationis obſtaculo ordinare.

N O T Æ.

1 a I*Dem.*) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.5.* non tamen conſtat, cui miſſa ſit hæc deciſio; credo tamen miſſam eſſe Epiſcopo Tornac. & alias ejus partes reperiri *in cap. eam te, de reſcriptis, cap. cæterùm, de judiciis, cap. eam te, de jurepatron.* ex quibus ita reſtituenda eſt inſcriptio. *Alexander III. Tornac. Epiſcopo* De hac Eccleſia aliqua adnotavi *in d. cap. 7. de reſcriptis.*

b *Lateran.*) Relato *in cap. cùm in cunctis, de elect.*

c *Scientia.*) Hanc partem illuſtravi *in d. c. cùm in cunctis.* 2

d *Plures Eccleſias.*) Hæc deciſionis pars aliena eſt à præſenti rubrica; eam latè examinavimos *in c. de multa 28. de præbendis.*

C A P U T V.

a Idem.

PRæterea licèt ad presbyteratum parochialis Eccleſię non debeat aliquis, niſi ſubdiaconus ſit ad minus, recipi; diſpenſativè tamen in minoribus ordinibus conſtituti conſueverunt admitti; dum tamen tales ſint, quod infrà breve tempus ſubdiaconatum, & presbyteratum poſſint recipere.

N O T Æ.

1 a I*Dem.*) In prima collectione legitur, *idem Exonienſi Epiſcopo;* in Concilio verò Lateran. *par. 25. c. 5.* habetur, *Lexovienſi*, ſed utrobique malè: legendum enim eſt, *Brixienſi Epiſcopo*, ut legitur *in c. in litteris 9. de officio deleg. c. in litteris 5. de reſtit. ſpol.* ubi aliæ partes hujus deciſionis referuntur, in quibus epigraphe ita concipitur: *Alexander III. Brixienſi Epiſcopo.* Eccleſia autem Brixienſis eſt in Liguria, ſoffraganea Archiepiſcopi Salesburgenſis, ejuſque mentio extat *in cap. tuæ 5. de procurat. cap. fin. de celebrat. Miſſar. cap. 3. ut lite non conteſt.*

C O M M E N T A R I U M.

2 Concluſio refertur, & probatur.

IN his quatuor deciſionibus agitur de prima parte rubricę, videlicet de ætate pręficiendorum Eccleſiis ſęcularibus. Ad ſecundam verò rubricæ partem ſpectant textus *in c. penult. & ult. hoc tit.* ex his ergo quatuor deciſionibus ſequentem deducimus diſputandam aſſertionem: *Beneficia eccleſiaſtica non ſunt impuberibus conferenda; ſi verò ex diſpenſatione conferantur, interim Eccleſiæ per laicos regi non debent.* Eam probant textus *in c. pueris, c. eſtote 1. qu. 2. c. ſicut 21. q. 2. c. cùm in cunctis 7. c. dudum 22. c. cùm nobis, de elect. c. ſuper ordinata, de præb. c. ſi co 9. de reſcriptis in 6. cap. unico, hoc tit. eod. lib. c. licèt canon, de præb. eod. lib. Clement. 1. hoc tit.* Trident. *ſeſſ. 24. de reformat. c. 12.* Concilium Abrincatenſe tempore Alexandri III. *can. 1. Pueri ad regimen illarum Eccleſiarum, & ad illa adminiſtranda, in quibus cura eſt animarum, minimè admittantur.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, Germonius *de indultis Cardin. §. quibuſvis*, Moneta *de commut. c. 2. nu. 121.* Filliucius *de ſtatu cleric. c. 5. n. 27.* Azor *par. 2. inſtit. moral. c. 5. lib. 6. verſ. 5.* Garcia, & Riccius apud Barboſ. *in Concil. Trident. ſeſſ. 23. cap. 6.* Petrus Gregor. *lib. 1. part. tit. 28. c. 27. & de elect. c. 11. & de beneficiis c. 37. & de repub. lib. 4. c. 5. nu. 34.* Narbona *de ætat. anno 14. qu. 54. cum tribus ſequent.* Vighellios *in meth. juris can. pag. 241. & 326.* Corraſius *de beneſ. part. 3. c. 3.* Valenſis *eod. tr. lib. 1. tit. 15.* Dartis *eod. tr. ſect. 4. c. 5.* Boſſius *tom. 2. moral. tit. de ætate ordinandorum*, Leo Pinellus *in c. 2. de regularib. num. 178.* Dartis *de beneſic. ſeſſ. 4. c. 5.* Theophilus Raynaud. *tom. 12. fol. 164.*

3 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam in eligendis ad regimen, ſive eccleſiaſticum, ſive politicum, non ætas, ſed virtus, & probi mores attendi debent. D. Hieronymus *in orat. ad Paulinum: Non in homine ætas, ſed virtus ſpectanda eſt.* Julianus *novella 4. c. 21. Inter clericos non temporis antiquitas, ſed doctrina, & probitas cujuſque ſpectanda eſt.* D. Cyprianus *lib. 4. epiſt. 5.* Cicero *Philipp. 4. Perfecta eſt ætas, ubi eſt perfecta virtus:* Caſſiodorus *lib. 9. epiſt. 21. Faciant fidem generis, morum pondere, non ætate.* Plura Savarus *ad Sidon. lib. 9. epiſt. 7. pag. 44.* Cabreros *in Vere ſacro profano, pag. 60.* quod adeò agnoverunt Romani, ut nullam præfinirent ætatem ad magiſtratus obtinendos. Tacitus *lib. 11. annal. Apud majores virtutis id præmium fuerat, cunctiſque civium, ſi bonis artibus fiderent, licitum petere magiſtratus; ac nec ætas quidem diſtinguebatur, quin prima juventa Conſulatum, ac Dictaturam inirent.* Unde ad Tribunatum pupillos admitti, probatur *ex l. ult. Cod. de teſtam. militis*, & minores, imò infantes in decurionum numerum relatos fuiſſe, probatur *ex l. penult. §. 1. ff. de decur. l. Lucius 21. §. Imperatores, ff. ad municip. l. 1. §. pro infante, Cod. de munerib. lib. 10. l. quoniam, Cod. Theodoſ. eod. tit.* igitur ſimiliter ad regimen Eccleſiæ minores 14. annis poſſunt admitti: & ſi huic conſiderationi, & rationi non acquieſcimus, agamus exemplis, ut probemus, & adſtruamus impuberes, & juvenes ſceptra, magiſtratus, dignitateſque, tam eccleſiaſticas, quàm ſæculares obtinuiſſe. Salomon enim 12. anno regno potiebatur, dum controverſiam decidit inter mulieres, relatam *lib. 3. Regum, c. 3.* Manaſſes annorum 12. regnum tenuit, *4. Reg. c. 22.* Gordianus Imperatoria dignitate inſignitus fuit anno ætatis ſuæ 11. ut in eo refert Capitolinus. Scipio Africanus dum cuncta gubernaret, objiciente populo quod juvenis eſſet admodum ad honores provectus, reſpondit: *Si vos ætatem meam honoribus veſtris anteiſtis, & ego honores veſtros virtute præceſſi.* De Alexandro Severo refert Herodianus *lib. 6. in fine: Milites Alexandrum Imperatorem conſalutatum in aulam Palatinam deduxerunt adoleſcentulum admodum, & adhuc aviæ præceptis obtemperantem.* De Julio Aſcanio, qui Conſulatum geſſit in prima adoleſcentia, ait Cicero *Philipp. 14. Quandoquidem virtute ſuperavit ætatem.* Quod de Germanico dixit Ovidius *lib. 2. eleg. 2.*

Præterit ipſe ſuos animo Germanicus annos.

Plura exempla eorum, qui adhuc in tenera ætate Magiſtratus obtinuerunt, referunt Cochier *lib. 3. theſauri, cap. 5. & lib. 5. cap. 3.* Bernegerus *ad Tacitum qu. 59.* Scipio Amiratus *lib. 11. diſſert. polit. diſſ. 5.* Altamiran. *in l. 1. de filiis offic. cap. 5. pag. 104.* Cabreros *ubi ſuprà, pag. 60.* igitur ad dignitates, & beneficia eccleſiaſtica, non certa ætas, aut matura, ſed virtus, ſcientia, probique mores attendi debent. Quod cognovit D. Bernardus *epiſt. 42.* poſt medium: *Quamcumque ætatem Dei gratiæ præmaturam, ſic nec ſeram: cùm multos videamus juniorum ſuper ſenes intelligere, moribus antiquare dies, prævenire tempora meritis, & quod ætati deeſt, compenſare virtutibus. Boni pueri, qui quod ætate videntur eſſe, ſtudent & malitia. Malitia, inquam, ſed non ſenſu, juxta admonitionem Apoſtoli: Nemo contemnat adoleſcentiam. Meliores bonæ indolis adoleſcenter inveteratis dierum malorum. Puer centum annorum maledictus eſt; & eſt è regione ſenectus venerabilis, non diuturna, neque numero annorum computata. Bonus puer Samuel, qui loquenti Deo promptus aderat auditor, dicens: Loquere Domine, quia audit ſervus tuus. Ac ſi diceret: Paratus ſum, & non ſum turbatus, ut cuſtodiam mandata tua. Bonus & Hieremias, qui antè ſanctificatus, quàm natus; cùm ſe excuſaret de pueritia, nihilominus conſtitutus, eſt ſuper regna. Bonus quoque Daniel, cujus ſpiritum ſuſcitavit Deus, ut convinceret iniqua judicia, & ſanguinem innoxium liberaret. Denique cani ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis, vita immaculata. Sicubi hujuſmodi puer*

ſenex

ſenex promotus invenitur, opus Dei eſt, his qui tales non ſunt mirandum, non imitandum.

4 Ratio decidendi. Hac dubitandi ratione non obſtante, vera eſt ſuprà tradita aſſertio, cujus rationem, præmiſſis quæ de ætate ad dignitates, & beneficia eccleſiaſtica neceſſaria adduxi *in c. cùm in cunctis, de elect.* adducit Alexander III. *in præſenti cap.* in illis verbis: *Indecorum eſt, ut hi debeant Eccleſias regere, qui non noverunt gubernare ſeipſos.* Quam rationem etiam adduxit, etſi in diverſo caſu, Imperator *in l. fin. C. de legitima tutela, & in §. minores, Inſtit. de excuſat. tut.* & Conſultus *in l. ſic evenit, ff. ad leg. Jul. de adult.* Facit quod Mœcenas Octaviano dicebat, dum ſuadebat ne minores 18. annorum ad Equeſtrem dignitatem eligeret: *Cum enim*, ajebat, *hujuſmodi ſuorum bonorum adminiſtratio non concedatur, concedetur Reipublicæ?* Refert Paulus Diaconus *lib. 53. hiſtor.* ideò Romani lege Vilia, de qua Livius *lib. 40.* & aliis pro diverſitate temporum latis, ætatem præſcripſerunt ad Magiſtratus capeſſendos. Ovid. *lib. 1. Faſt.*

Legibus eſt ætas unde petatur honos.

Quò reſpexit teſtator *in l. penult. §. ult. ff. de leg. 3.* clauſula illa, *dum per ætatem liceret:* & ad rempublicam adminiſtrandam minores 25. annis non eligebant, *l. ad rempublicam, ff. de muner. & honor. l. 2. ff. de jure immunit. l. Lucius 21. §. penult. ff. ad municip.* ſeneſque tantùm ad Senatoriam dignitatem admittebant, *l. at gradatim, ff. de muner. & honor. l. 2. ff. de albo ſcrib.* Plura Petrus Gregorius *lib. 47. ſyntagm. c. 7.* Cujacius *lib. 17. obſerv. cap. 34.* Juſtus Lipſius *ad Tacitum lib. 3. annal.* & nos *in c. 1. de renunc.* Ad quam etiam ætatem legibus præſcriptam reſpexit Latinus Paccatus *in paneg. Trajani*, ibi: *Nonia ampliſſimis Magiſtratibus adipiſcendis, ſed in Præturis quoque, & Ædilitatibus capeſſendis ætas ſpectata eſt peritorum; neque poſt annos comitiati lege annonaria, de qua Feſtus, præſcriptos, feſtinatis honoribus occupavit.* Facit Seneca pro illuſtratione hujus rationis, dum ait: *Juvenibus nec animus rebus gerendis convaluit, nec ætas uſum dedit benè ſuadendi: damnoſum admodum Reipublicæ eſt, ſi juventas ad ſupremum honorum faſtigium promoveatur.* Unde ajebat Salomon: *Væ terræ cujus Rex puer eſt.* Et inter alias afflictiones populi, quas comminatur Dominus per Iſaiam *cap. 3.* illa eſt: *Et dabo pueros Principes eorum, & effœminati dominabuntur eis, & corruet populus.* Et licèt in ſubſcriptionibus textus *in l. 4. Cod. Theodoſ. de proximis ſacrar. diſpoſition. l. 9. & 10. Cod. Theodoſ. de veteranis*, legantur hæc verba, *Nobiliſſimo puero*, vel *Nobili puero*; neutiquam pueri ibi accipiuntur pro impuberibus, ſed pro filiis Principis, quos vulgò in Hiſpania dicimus *Infantes*: notavit Antonius Concius *ad l. fin. Cod. de relationib.* Accedit & alia ratio ſpecialis præſentis aſſertionis; nam cùm beneficia ſingula ſingulos ordinum gradus habeant annexos, inde qui in Archidiaconum, Canonicum, aut Parochum eligitur, debet eam ætatem habere, in qua ordinis gradum annexum tali beneficio, aut dignitati conſequi poſſit, aliàs privabitur beneficio obtento, *c. 1. hoc tit.* probavi *in cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de elect.* Alias adducunt rationes Caſtro *lib. 3. de juſta hæretic. punit. c. 25.* Theophilus Raynaud. *ubi ſup. pag. 164.* Sed cùm hæc juris prohibitio tantùm proveniat à jure poſitivo, poteſt R. Pontifex præbendam ſeu beneficium legitimam ætatem non habenti conferre, ut probant Petrus Greg. *de elect. c. 13.* Vaſquez *de beneficiis, c. 3. §. 2.* immò & infanti ſeptennio minori, ut probant Azor *lib. 8. Inſtit. c. 5. q. 8.* Barboſa *in c. 2. hoc tit.* vel illi penſionem reſervare, quæ ſi concedatur ex clauſula, *Ex nunc prout ex tunc*, attenditur tempus ordinationis. Barboſa *voto 91. per totum.*

5 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt vitæ probitas, & literarum peritia magnoperè attendi debeant in promovendo ad regimen, tam eccleſiaſticum, quàm civile; tamen ætas in eo contemnenda non eſt, immò ſupponenda, ſaltem ea, quæ à legibus eſt præſcripta. Si verò poſt eam adimpletam inter duos hæſitetur, an ætas provectior, an virtus ſpectanda ſit? pro virtute, quæ prævalere debet, faciunt rationes, & auctoritates ſuprà expenſæ. Et licèt verùm ſit, primis cunabulis urbis Romæ certam ætatem non fuiſſe præſcriptam ad Magiſtratus capeſſendos, id tantùm duravit quouſque leges latæ fuerunt, quibus certa ætas præſcripta fuit, ut refert Livius *lib. 14.* & ita prædictum Taciti locum accipiunt Petrus Gregor. *lib. 4. de Repub. c. 5. nu. 34.* Scipio Ammiratus *d. diſcurſu 5.* Nec obſtat texus *in d. l. fin. Cod. de teſtam. militis*; nam omiſſa emendatione Revardi *lib. 4. variar. c. 8.* & ſolutionibus traditis à Petro Bellino *de re militari, 7. part. tit. 3. n. 1.* Oſualdo *ad Donel. lib. 6. comment. c. 28. litera C*, Amaya *in l. 1. Cod. ſi ſervus, lib. 10. n. 35.* reſpondendum eſt, in eo textu impuberem admiſſum fuiſſe ad Tribunatus dignitatem ex diſpenſatione Principis, qui ſolebat propter parentum præclara merita eorum filiis etiam impuberibus dignitates concedere, ut refert Suetonius *in Vitellio, c. 38. Liberi Senatorum, quo celerius Reipublicæ aſſueſcerent, protinus virilem togam, latum clavum induere, & Curiæ intereſſe permiſit, militiamque auſpicantibus, non Tribunatum modò Legionum, ſed & Præfecturas dedit.* Notavit ibi Marcellus Donatus, & ex Plinio, & Vegetio probarunt Lipſius *de militia Romana, lib. 1. dialogo 2.* Corraſius *lib. 5. miſcell. c. 22.* Dorleans *ad Tacitum lib. 3. annal. nu. 2. pag. 369.* Bulengerus *lib. 1. de Imperio Rom. c. 20.* Maſtrillus *de Magiſtrat. lib. 2. c. 5. nu. 77.* inde impuberes, & infantes militare dicuntur *in l. 14. Cod. Theodoſ. de re milit. l. 5. eod. Cod. de domeſticis.* Non tamen illi impuberes, quibus Tribunatus largiebatur, per ſe munera obibant, ſed per vicarios, & adjutores illis ex ipſo exercitu datos, ut docent Cujacius *lib. 17. obſervat. c. 85.* Gutherus *de officiis domus, lib. 3. c. 9.* Suarez *allegat. 12. nu. 20.* Unde *in d. l. ult.* ex Principis indulgentia impuber admiſſus fuit ad Tribunatum, ut docent Gothofredus, *ibi, litera N*, Altamiran. *in lib. 1. c. 7. n. 15. de filiis offic.* Similiter etiam in aliis juribus ſuprà adductis non agitur de minoribus Decurionum munera obeuntibus, ſed tantùm de illis, qui ea dignitate potiebantur ad ea, quæ tantum honoris, aut lucri erant conſequenda, *l. ſpurii 6. §. minores, ff. de Decurion.* plura perdoctus D. Franciſcus de Amaya *in d. l. 1. n. 29. Cod. ſi ſervus.* Nec etiam exempla in argumento adducta in contrarium nos movere debent; non enim inficiamur, diſpenſationem ætatis ab iis, qui eam poſſunt concedere, impetrari poſſe; & ex eorum indulgentia Magiſtratus, tam civiles, quàm eccleſiaſticos ante ætatem legitimam juvenes obtinere poſſe, *l. quidam 57. ff. de re judicat. l. ſi rogatus 20. §. fin. ff. de manum. vindicta, l. unica, §. fin. ff. de officio Conſulis.* Plura Bobadilla *lib. 1. polit. c. 7. n. 24.* Aznrius Ripol. *de regalibus c. 23.* Amaya *ubi ſupra.* Unde in caſibus adductis, & aliis congeſtis à Petro Gregor. *de elect. c. 11.* juſtè potuerunt minores Magiſtratus, & alias dignitates obtinere.

Sed ſuperiori aſſertioni expreſsè opponitur textus *in cap. ex eo 32. de elect. lib. 6.* ubi agitur de Canonico Eccleſiæ Cathedralis, qui ſuffragium in electione Epiſcopi habere intendebat. Et reſpondetur, quod cùm in pupillari ætate eſſet conſtitutus, non poterat ſuffragium in electione præſtare. Ex quo textu manifeſtè conſtat, adhuc non habentem 14. annos poſſe canonicatū obtinere. Cui difficultati, omiſſa illa quæſtione, quænam ætas deſideretur ad obtinendam præbendam, de qua latè egerunt Barb. *de canon. c. 13.* Narb. *de ætate, anno 22. q. 2.* dicendum eſt, in eo textu R. Pontificis diſpenſationem adfuiſſe, propter quam antè legitimam ætatem potuit pupillus canonicatum obtinere, ut pro ejus textus interpretatione docet Dartis *de benef. ſect. 4. c. 5.* & plura pro ejus textus interpretatione adducit Narbona *ubi ſup.* Alia, quæ ſpectant ad hanc deciſionem, petenda ſunt ex traditis *in c. cùm in cunctis, in princip. & §. final. de elect.* 6 Exponitur cap. ex eo, de elect. in 6.

C A P U T VI.

a Idem.

QUæris à nobis, quid agendum ſit de clericis tuæ juriſdictioni commiſſis, qui cùm beneficiis eccleſiaſticis multis abundent, à te commoniti nolunt ad majores ordines promoveri, ſe tale quid ſecretò commiſiſſe dicentes, quod eos ſalva conſcientia ordinari non ſinit. Cùm igitur ſuper hoc caſu videantur ſacri canones diſcordare (cùm quidam dicant eos minimè compellendos, alii verò contrarium aſſeverent,) omnis contrarietatis vinculum præſenti pagina enodamus: Statuentes, ut ſi prædicti clerici perceptione majorum ordinum propter occulta ſua peccata, ſe indignos eſſe fatentur, inferiores in Eccleſia, quorum ſit vita probabilis, præferantur eiſdem: & niſi fortè illi, qui ordinari pro jam dicta cauſa recuſant, in aliis Eccleſiæ ſervitiis valdè utiles fuerint, auferantur eis beneficia, & aliis canonicè con-

conſerantur. Quod ſi pro ſola voluntate renuerint ordinari, & ſuaſerit utilitas Eccleſiæ, aut neceſſitas, ipſos (dummodo idonei ſint) ad majores ordines recipiendos, per amiſſionem locorum, & beneficiorum ſubtractionem appellatione ceſſante compellas.

N O T Æ.

1 a IDem.) Falsò hanc epiſtolam decretalem tribui Innocentio III. jam ootavit Tancredus in fine tertiæ collectionis, nbi teſtatur ſe ab ore Ionocentii III. accepiſſe, & audiviſſe quaſdam decretales ab ſcholaſticis, & compilatoribus ſibi tribui, quæ onllo modo ipſius eraot; & aliquas referens adducit præſentem deciſionem, & textum *in cap. miramur*, *de ſervis non ordinand. cap. de prudentia*, *de donat. inter*. Verba Tancredi refert Ant. Auguſt. poſt notas ad primam collectionem Decretal. Unde ut ſpurium rejecit textum honc Innocentius Cironius *in notis ad 5. collect. in c. 8. de conſtit.* Sed quamvis præſens deciſio incertum habeat auctorem, tamen cùm reperiatur compilata io hac ſexta collectione, quæ approbata eſt à Gregorio IX. ut ſuprà in apparatu dixi; ideò omnem auctoritatem habere aſſerendum eſt, tamquam ſi eſſet ipſius Gregorii; cum ea omnia noſtra faciamus, quibus noſtram impartimur auctoritatem, *c. 1. de tranſact.* obi probavi: & commentarium hujus textus dedi *in cap. cùm in cunctis*, *§. inferiora*, *de elect.* Textus hic etiam reperitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c. 1.*

C A P U T VII.

Clemens III. *R. Colon.* a *Canonico*.

AD aures noſtras te ſignificante pervenit, quod cùm in arte phyſica eruditus exiſtas, pluribus juxta ipſius artis traditiones medicinas cum diligentia tribuiſti, licèt pluries in contrarium *b* ſucceſſerit; & quibus putabas adhibere medelam, medicinis perceptis mortis periculum incurrerunt. Verùm quia, ſicut aſſeris, ad ſacros ordines deſideras promoveri, & ſuper eo nos conſulere voluiſti, breviter tibi reſpondemus, quod ſi ſuper præmiſſis conſcientia tua te videtur quomodolibet remordere, ad majores ordines de noſtro conſilio non aſcendas.

N O T Æ.

1 a COlon.) Ità etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c. 2.* Colonia Agrippioa dicta, ampliſſima omuium Germaniæ urbium eſt, Ubiorum olim Metropolis, poſteà Romanorum colonia fuit, in gratiam Agrippinæ appellata Agrippioa, ot ejus magnitudioem deſcribens tradit Bucelious *tom. 3. Germaniæ ſacræ*, *fol. 60.* Eccleſiam Cathedralem babet jam à primis Eccleſiæ temporibus, ut probat Bucherus *in Belgico-Romano*, *lib. 17. c. 16.* poſteà ſecunda Metropolis Germaniæ facta fuit, cujus topographiam, & limites ipſe refert *lib. 20. c. 5. in fine*. Hujus Eccleſiæ mentio fit *in c. ex parte 10. de arbitris*, *c. exhibita 19. de judiciis*, *c. 1. de corpore vitiatis*, *in 5. compilat.* Ejus Eccleſiæ Caoonico R. miſſa eſt præſens deciſio.

2 b *Succeſſerit.*) Nam ut ait Celſus *in præfat. lib. 1.* relatus à Fileſaco *lib. 1 ſelect. c. 17.* arti medicæ non reſpondet plerumque non ſolùm conjectura, ſed oec etiam experieotia: ac poſteà veriſſimè ſubdit: *Qui ſecundis aliquando fruſtrà curatus eſt, contrariis ſæpè reſtituitur.* Et *lib. 7. In morbis multum fortuna confert.* Seneca *lib. 6. de benef. c. 8. Multos fortuita ſanant, nec ideò remedia ſunt.* Hildebertus Turonenſis Archiep. *ep. 31. Quartanis plerumque profecerunt tempora, quibus non profuit medicina.*

COMMENTARIUM.

3 *Concluſio refertur, & probatur.* EX hoc textu communiter talis deducitur aſſertio: *Eventus mortalitatis infirmi non impedit promoveri medicum peritum, ſi conſcientia eum non remordeat.* Quæ aſſertio ſingularis eſt io jure; eam tameo defendunt, & illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, & Cenedo *ad Decretales*, *collectan. 163.* quibus addendi ſunt Turturetus *differt. 44. juridica*, Thomas Saochez *lib. 6. ſummæ*, *c. 14. num. 1.* D. Joannes Suarez *ad legem Aquil. lib. 3. cap. 6. ſect. 2.* Molina *de juſt. tract. 3. diſput. 75. n. 5.* Rodericus Caſtro *lib. 3. de Medico polit. cap. 19.* Codronc. *lib. 1. de chriſtiana medendi rat. cap. 3. & 4.* Pichardus *in §. 7. Inſtit. de lege Aquil. nu. 102.* Menchaca *illuſtrium controv. lib. 1. c. 19.* Menochius *de arbitrariis lib. 2. centur. 6. caſ. 481.* Suarez *de cenſur. diſput. 45. ſect. 6. num. 9.* Julius Clarus *§. homicidium*, *num. 12.* ubi Bajardus *num. 40.* Gibalinus *de irregul. cap. 4. art. 1. propoſ. 2. conſect. 11.* Monarcius *in l. illicitas*, *§. ſicut*, *ff. de officio Proconſulis*.

4 *Ratio dubitandi.* Dubitandi ratio hujus deciſionis ex eo provenit: nam qui dat operam rei illicitæ, ſive adhibeat omnem diligentiam, quam exactiſſimus vir adhiberet, ſive non, ſemper ſequuto homicidio irregularis manet, *c. ad audientiam*, *c. ſignificaſti*, *de homicidio*. Plura Covarr. *d. part. 2. §. 4.* Sed clericus io noſtro textu dabat operam rei illicitæ: igitur ſequuto homicidio irregularitatem contraxit. Probatur mioor ex eo; nam clericis, & eccleſiaſticis perſonis prohibitum eſt exercere artem medicam, *c. tua nos*, *de homicidio*, *cap. ſententiam*, *ne clerici vel monachi*. Plura Sanchez *d. lib. 6. c. 24. nu. 13.* ergo dabat operam rei illicitæ. Accedit, oam in noſtro textu R. fatebatur ſe dediſſe medicinam ad medelam; & tamen infirmum mortis periculum iucurriſſe: ſed in hoc caſu medicus legibus civilibus ut homicida punitur, *l. 6. tit. 2. lib. 11. legum Vuiſigothorum*, ibi: *Si quis medicus dum phlebotomiam exercet, ingenuum debilitaverit, C. ſolidos coactos exſolvat: ſi verò mortuus fuerit, continuò propinquis tradendus eſt, ut quod de eo facere voluerint, habeant poteſtatem; ſi verò ſervum debilitaverit, aut occiderit, hujuſmodi ſervum reſtituat.* Tranſcripta reperitur *in l. 7. tit. 2. lib. 11. fori*, ubi propter eventum mortalitatis punitur medicus: ergo & io noſtro textu irregularis debebat declarari R. cujus medelis iofirmi occuboerunt.

Hac difficultate minimè obſtante vera eſt Clemeotis III. deciſio, ad cujas expoſitionem ſciendum eſt, medicum à medeudo ita dictum, plerumque appellari Phyſicum, ut 5 *Medici qui dicantur.*
in hoc textu, & *in cap. magnopere 5. cap. ſententiam*, *ne clerici vel monachi*, & *in lib. 11. tit. 2. de los phyſicos*, *l. 10. tit. 9. part. 2.* & paſſim in jure noſtro, à *phyſi*, quæ eſt ſcientia naturalis: unde qui medicinæ theoricam ſciunt, Phyſici appellantur; qui verò profiteotur, à praxi medendi, Medici dicuntur. Appellantur etiam medici circuitores, quia circuunt civitatem curando ægrotos, *l. ſi duas*, *§. Grammatici*, *ff. de excuſ. tut.* Seneca *lib. 6. de beneficiis*. Epictetus apud Arrianum *lib. 3. c. 22.* Medicum Circumambulantem nominat. Gregorius Nyſſenus *lib. 1. adverſus Eunom.* Medicum Circumforaneum dicit. Parabolani etiam dicuotur *in l. Parabolani*, *Cod. de Epiſcop. & cleric.* Accipiebantur & olim pro Chirurgis, *l. 4. §. ult. ff. ad leg. Corn. de ſicar. l. 1. §. medicos*, *ff. de variis*, *& extraordin. crimin. cap. tua nos*, *de homicidio*. Plautus *in Menech.*

Ab ægrotis medicus venit,
Obligaſſe ſe dicit Æſculapio crura.

Seneca *ep. 104. Medicina*, inquit, *ægro, non regio quærenda eſt. Fregit aliquis crus, aut extorſit articulum, non vehiculum, navemque conſcendit, ſed advocat medicum, ut fracta pars jungatur, ut luxata in locum reponatur.* Tertullianus *lib. 2. adverſus Marcionem*. *Quid ſi medicum quidem dicas eſſe debere, ferramenta vero ejus accuſes, quod ſecent, & inurant, & amputent, & contriſtent, quando ſine inſtrumento artis medicus eſſe non poſſit?* Idem in Scorpiaco: *Eſt planè quaſi ſævitia medicina, de ſcalpello, deque cauterio, de ſinapis incendio: non tamen ſecari, inuri, & extendi, morderique idcircò malunt, quia dolores utiles adfert.* Idem habent Theodoretus *lib. 6. de curatione Græcarum affection.* D. Auguſt. *lib. 22. de civit. Dei*, *c. 8.* Inde legato medici iuſtrumento, non ſolùm collyria, verùm & ferramenta, quibus utebator, comprehenduotur. Paulus *lib. 3. ſentent. tit. 6. §. inſtrumento*, *l. cum de lanionis 18. §. inſtrumento*, *ff. de inſtructo*, *vel inſtr.* Illuſtrant Briſſonius *lib. 2. ſelect. c. 4.* Zerda *ad 3. Georgic. Virgilii*, *pag. 455. n. 4.* Guevara *in l. illicitas*, *§. ſicut*, *ff. de offic. Præſid.* Varia medicorum genera referunt Mercurial. *lib. 2. variar. c. 8.* Paulus Zacchias *lib. 6. qq. medico leg. tit. 1. n. 6.* inter eos enumerant Coníulti obſtetrices, *l. 1. §. 1. ff. de variis & extraordin. l. finali*, *Cod. communia*

de

Digitized by Google

de legat. Notarunt Merillus *lib.5.obſerv.c.25.* D. Joannes Suarez *ubi ſuprà, n.8.* Guillelmus Forner. *lib. 3. ſelect. c. 39. & nos in cap. 4. de probat.*

6 De imperitia medici. Prædicti verò phyſici, ſeu medici, morbis adhibendo medelam, peccare poſſunt, & ſic irregularitatem contrahere, vel ex culpa ſua, vel ex imperitia, ſeu ignorantia. Primo modo cùm mala medicamenta adhibent ſcienter, ita ut infirmi mnrs ſequatur; tunc enim non ſolùm ut homicidæ, verùm ut proditores damnantnr, *lib.10.tit.9. part.2. El medico que a ſabiendas uſo mal de ſu oficio, comete traicion conocida.* Secundo verò caſu, etſi antiquitus ob imperitiam nulla lege medici punirentur, ut teſtatur Caſſiodorus *lib.6.epiſt.19.* ibi: *Cumque nulla lex eſſet, quæ puniret inſcitiam capitalem, & medicis impunè liceret occidere.* Plinius *lib.29. cap.* in fine: *In hac artium ſchola evenit, ut cuique medicum ſe profeſſum ſtatim credatur, cùm ſit periculum in nullo mendacio majus: non tamen illud intuemur, adeò blanda eſt ſperandi pro ſe cuique dulcedo; nulla præterea lex, quæ puniat inſcitiam capitalem, nullum exemplum vindictæ; diſcunt periculis noſtris, & experimenta per mortem agunt; medico tantum occidiſſe impunitas ſumma eſt.* Poſteà tamen etiam pœna capitis in eos ſancita eſt, qui imperitia homicidium admiſiſſent; & ita ſi medico per imperitiam quid triſtioris eventus iofirmo contigerit, medicus tenetur, *l. qua actione 7. ſ. Proculus, l. idem 8. cum l. ſequent. §.1. ff. ad leg. Aquil. ſ. præterea, Inſtit. eod. tit. l.9. ſ. Celſus, ff. de offic. Præſid. l. neceſſariò 5. §. fin. ff. ad Syllan.* Paulus *lib.5. ſentent. tit.23. ſ. ult.* Conſonant lex 6. & 10. *tit.8.* & lex 9. *tit.15. part.7.* Plura Mornacius *in d. l. illicitas 6. de offic. Præſid.* I. Fileſacus *lib.1. ſelect. cap. 17.* Nec ſolùm lege Aquilia medicus imperitus damnatur, verùm & pro diverſitate perſonarum diverſis pœnis afficitur, ſi imperitia medici cauſa fuit mortis liberi hominis: ſi honeſtior medicus eſt, in inſulam deportatur; ſi verò humilior, capite plectitur: jure ſeptempartito *in d. l.6.* pœna relegationis conſtituta fuit; poſteà verò puniendos eos eſſe arbitrio judicis ſtatutum fuit *in d. l.9. tit.15. part.7.* Apud Æpyptios medici puniebantur, qui non ex præceptis ſcientiæ ægrotum curaviſſent, ex lege quam referunt, & explicant Diodorus Siculus *lib.1. cap.3.* Ariſtoteles *lib.3. polit. cap.15.* Et meritò hæc imperitia medici ita punitur, cùm imperitia culpæ adnumeretur, *l. imperitia 132. ff. de regul. juris*: qui textus ſi conferatur cum dicta lege *idem 8. §. 1. ff. ad leg. Aquil.* quæ eſt ejuſdem Conſulti, & *eod. lib. ad edictum*, ubi de lege Aquilia egerat Gajus, *l. qua 7. eod. tit.* conſtabit io dicta regula *Imperitia*, agi de imperitia medici: & dicitur, imperitiam culpæ adnumerari: quod jam notarunt Balduinus *de lege Aquil. pag.227.* D. Joannes Suarez *eod. tract. ubi ſuprà, nu. 2.* P. Faber & Jac. Gothof. *in eadem regula.* Si enim imperitia pro crimine habetur in judice, *l. ult. ff. de variis, & extraordin. crimin.* & ita per imperitiam judicando litem ſuam faciat, *l.4. ſ.4. ff. de obl. & act. ſ. 1. Inſtit. de obligat. quæ ex delicto*, ubi Pichardus, Vultejus, & Binius, Petrus Gerodius *lib. 2. rerum judic. cap. 29. tit. 1.* Beſoldus *in diſcurſ. polit. diſſert. 3.* Canonherius *in aphoriſm. tom.1. pag.491.* in advocato, & aſſeſſore, *l. 2. ff. quod quiſque juris, l. unica, Cod. de officio aſſeſſor.* Savarus *ad Sidonium lib.2. epiſt. 12.* & in quocumque qui circa artem, ſeu exercitium quod profitetur, imperitè verſatur, ſeu terminos ſuos egreditur, *l. 1. §. hæc actio, ff. ſi menſor. falſ. mod. dixer. l. ſi quis fundum 10. ſ. Celſus, l. item quæritur 13. §. ſi gemma, ff. locati, l. ſi ſervus 27. §. ſi calicem, & ſ. ſi ex plauſtro, fin. & l. idem juris 8. ſ. mulionem, ff. ad leg. Aquil.* Petrus Gregor. *lib. 18. ſyntagm. cap.25. num.6.* P. Vellejus Guevara *ad d. l. illicitas, §. ſicuti*, Belluga *in ſpecul. Princip. rubric. 35. num.25.* Maynerus *in l. culpa eſt 35. ff. de regul. juris*, Carranza *de part. cap.16. ſ. unico, num.37. cum ſequentib.* & Suarius de Mendoza *ad l. Aquil. lib.3. cap.6. ſect.2. per tot.* quanto ergo magis in medico, qui, quod non didicit, tam gravi multorum periculo profitetur, cujus delictum non debet remanere inultum, *l. illicitas 6. ſ. ſicuti, ff. de offic. Præſid.* Quomodo autem hæc imperitia probetur, explicat Paulus Zacchias *d. qu. 2.*

7 Proſequuntur alii caſus. Etiam ut homicida damnatur medicus in utroque foro, ſi infirmum deſeruerit poſtquam eum mederi cœpit, *d. §. præterea, Inſtitut. de lege Aquil.* ubi plures Pichardus *num.98.* Scitè Sanctus Zeno Veronenſis Epiſcopus, & martyr *ſerm. de livore & invidia*, ibi: *Oſtendere ægro magnitudinem morbi, & per hoc concitare ejus ſolicitudinem, ne languoris vim negligat, pars videbitur medicinæ. Verùm ſi in hoc eum reliquerit gradu, nec remediorum oſtenderit viam, nihil aliud eſt quàm ſalutem prodidiſſe languentis.* Ratio eſt, quia ſicut ab ioitio cuilibet liberum eſt alicujus rei curam ſuſcipere, vel non, *l. invitis, ff. de reg. juris, l. invitus, Cod. de procurat.* ita ſemel ſuſceptam omni diligeotia ad finem perducere debet: multa enim ab initio ſunt voluntatis, quæ poſteà fiunt neceſſitatis, *l. in commodato 17. §. ſicut 3. ff. commodati*: nec factum eſſe ſufficit, niſi perduret, *l. ſi pro 10. ſ. verſum 6. ff. de in rem verſo*: & nil cenſetur actum, quando aliquid ſupereſt agendum, *l. cum Syllanianum 11. Cod. de his quibus ut ind.* ubi verba illa, *actum credimus*, &c. tranſcripta videntur ex illis Lucani *lib.2. Sed Cæſar in omnia præceps, nil actum credens, dum quid ſupereſt agendum.* Quare medicus cœptam curam non debet derelinquere, quia mortis cauſam præbere, occidere eſt; unde reprehenſione dignus non videtur Alexander Magnus, qui Glaſconem medicum cruci affixit, eo quòd Epheſtionem infirmum deſeruiſſet, ut quibuſdam ſpectaculis intereſſet, unde Epheſtio deceſſit. Refert Plutarchus *in vita Alexandri*, & ex eo Zacchias *ubi ſuprà*, qui latè pertractat, quando medicus ſalariatus, vel non, poſſit tempore peſtis infirmos deſerere. Etiam damnatur imperitus medicus, ſi in medendo diligentiam non adhibuit, id eſt juxta experientiam artis; ſcientia enim medendi experientiis potiùs, quàm artis regulis acquiritur. Ariſtot. *lib.1. Metaph. in princip.* ibi: *Medendi licentiam ex obſervatione ſalubrium floruiſſe, & ab experientia ortam eſſe.* Quintil. *lib.6. inſtit. cap.18.* ubi ita ait: *Ex obſervatione ſalubrium, & his contrariorum reperta medicina eſt, & ut quibuſdam placuit, tota conſtat experimentis.* Ex eis, & aliis Æneas Robertus *l.1. rer. judic. cap.5.* Et ut alios peccandi modos in medicis omittamus, quoties ex imperitia, aut incuria medicus culpam mortalem admittit in medendo ægroto, toties ſecuta infirmi morte, ita quod ex peritorum medicorum ſcientia, atque curantis conſcientia dignoſci poſſit, ex ipſa curatione mortem ſecutam fuiſſe; toties, inquam, irregularis manet. Quam doctrinam defendit, & pro expoſitione plurium caſuum moralium ampliat, & limitat P. Gibalinus *de irregul. d. cap.4. conſect. 11.*

Unde apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum; 8 Ratio decidendi. nam cùm R. io ſpecie noſtri textus nullam culpam mortalem incurriſſet, quia in arte peritus erat, ibi: *In arte phyſica eruditus ſis*; & juxta artis traditionem, & experientiam adhibuiſſet medelam, licèt eventu mors ſequeretur, nullam irregularitatem incurrit. Eventus enim non attenditur cum rectum conſilium præceſſit. Pulchrè Seneca *lib.4. de beneficiis, cap.33. In arduo eſt veri exploratio: eamus quò ducit veriſimitudo. Sic ſerimus, ſic navigamus, ſic militamus, ſic uxores ducimus, ſic liberos colimus, cùm omnium incertus ſit eventus. Ad ea accedimus, de quibus ſperandum benè eſſe credimus. Quis enim pollicetur ſerenti proventum, naviganti portum, militanti victoriam, marito pudicam uxorem. Sequimur quæ ſimilitudo veri, non quæ veritas trahit.* Sidonius *lib. 4. epiſt.6. Atqui abſurdum eſt, ſi certis audacibus adverſetur, conſurgere in querimonias, & inconſultarum diſpoſitionum culpabiles exitus.* Unde ajebat Poeta:

—— Careat ſucceſſibus opto,
Quiſquis ab eventu facta notanda putat.

Et Quintilianus *lib.2. inſtit. cap.18.* ait: *Ars non eſt in eventu poſita.* Caſſiodorus *lib.4. epiſt. 7. Iniquum eſt enim, ut hominis vitio deputetur, quod ejus voluntate non regitur: & illud imputetur periclitanti, unde rarò datur evadere.* Et ſi hæc in conſilio capiendo ex eventu non exiſtimanda, quantò magis in medicinæ exercitio, & ægroto medendo, quo nihil incertius, cùm interdum remedium proſit, interdum non ſufficiat. Unde ajebat Ovidius *lib.1. de Ponto, in elegia ad Rufinum*:

Non eſt in medico ſemper, relevetur ut æger,
Interdum docta plus valet arte malum.

Ulpianus *in d. l. illicitas, ſ. ſicuti*, ait: *Sicut medico imputari eventus mortalitatis non debet.* Quod datum eſt artis incertitudini, non enim medentur medici, ut eleganter ait Arnobius *lib. 1. adverſus Gentes*, poſt medium, *confiſi ſcientiæ veritate, ſed in arte ſuſpicabili poſiti, & conjecturarum exiſtimationibus mutantes*. Inde ergo in præſenti textu rectè deciditur, R. medicum poſſe ad altiores gradus aſcendere, nec ei obſtare eventum mortalitatis aliquorum, quibus ipſe juxta artis traditionem adhibuit medelam. Mirè ad rem Quintilianus *lib. 1. inſtit. cap.18.* propè medium: *Tendit quidem ad victoriam qui dicit; ſed cùm benè dixit, etiamſi non vincat, id quod in arte continetur, effecit: nam & gubernator navis vult ſalva nave in portum pervenire; ſi tamen tempeſtate fuerit arreptus, non ideò minus erit gubernator; dicamque notum illum, dum clavum rectum teneat: & medicus*

Digitized by Google

dicus ſanitatem ægri petit, ſi tamen aut valetudinis vi, aut ægri intemperantia, aliave caſu ſumma voti non contigerit, dum ipſe omnia ſecundùm rationem fecerit, medicinæ finem non excedit. Etiam medicus irregularitatem evadit, ſi languentis ipſius culpa, dum ea non cavet, quæ à medico prohibita ſunt, mors contigerit, *c. tua nos, de homicidio*: quod præ oculis habentes hujus artis profeſſores, pleraque prohibere ſolere, fortè ut defectum peritiæ, ſeu culpam ſemper ægrotanti adſcribant, eleganter expreſſit Arnulphus Lexovienſis *ep. 4. ad Henricum Piſanum*, his verbis: *Illud hominum ejus quadam auſteritate ſemper notabile, artis ſuæ reverentiam ſola ſeveritatis exhibitione conquirit, & quaſi benignitate vileſceret, infamat omnia quæcumque miſer patientis appetitus expoſcit: utinam quod ad victualia pertinet, idem nobis uſus, & abſtinentia præberet, ut ſuſpicionem communicatio tolleret, & fidem pietas compaſſionis augeret. Adhæc defectum imperitiæ ſuæ, culpæ ſemper ægrotantis adſcribunt, ut æger & inedia pereat, & calumniæ contumelia crucietur.*

9 Diſſolvitur ratio dubitandi. Nec adverſatur dubitandi ratio ſuprà adducta: nam ſacerdos in noſtro textu, non eo quòd medicinam exercebat, rei illicitæ operam dabat, ut pluribus relatis probat Gibalinus *de irregul. cap. 4. pag. 197.* Quod facilè ſuadetur ſi animadvertamus, medicinam olim clericis, ac monachis exercere prohibitum non fuiſſe: unde legimus apud D. Bernardum *ep. 67. & 68.* Flaviacenſem monachum medicinæ peritum à ſuo Abbate coactum artem illam exercere: *Abbas*, inquit, *meus habebat me non monachum, ſed medicum; cogebat ſervire, immò ipſe ſerviebat per me, non Deo, ſed ſæculo, quando ne ſæcularium malevolentiam incurreret Principum, mederi me compellebat, etiam tyrannis, raptoribus, excommunicatis.* Et apud Petrum Venerabilem Cluniac. *lib. 5. epiſt.* extat epiſtola cujuſdam Roberti monachi ſcholaſtici, & medicinæ magiſtri. Et Iſidorus Peluſiota *lib. 3. epiſt. 71.* meminit Diaconi cujuſdam medici: poſteà Alexander III. prohibuit Regularibus, ne Phyſicam, aut regulas ſæculares diſcerent, *in c. ne magnopere, ne clerici vel monachi*. Innocentius III. in Concil. Lateran. *can. 18.* tantùm chirurgiam clericis prohibuit, ibi: *Nullam Chirurgiæ partem Diaconus, vel Sacerdos exerceat, quæ ad uſtionem, vel ad inciſionem inducit.* Poſteà Honorius III. qui poſt Clementem III. floruit, non ſolùm Religioſis, verùm & Diaconis, Subdiaconis, & cæteris Clericis prohibuit audire Phyſicam, aut leges, *in cap. finali, ne clerici, vel monachi*; quod poſteà confirmavit Bonifacius VIII. *in cap. 1. eod. tit. lib. 6.* Bravo *in diſput. apol. Med. ſect. 3. reſolut. 3.* Unde cùm temporibus noſtri Clementis non eſſet prohibita profeſſio medicinæ clericis, ideò ex ejus exercitio, ſi adhibita diligentia medelam clericus præbebat, etſi eventu mors ſequeretur, ut in præſenti caſu, nullam incurrebat irregularitatem. Nec obſtat augmentum deductum *ex d. l. fori*; nam textus ille intelligendus eſt de medico, qui per imperitiam perperam medicinam adhibuit, & non juxta artis præcepta, aut traditiones, ut interpretatur ibi Villadiego. Cùm enim Gothi ex regione Gothiæ, quæ eſt calidiſſima, in has Hiſpaniarum partes frigidas admodùm adveniſſent, ſanguinis miſſionem pati ſine vitæ diſpendio nequibant; unde in ea lege medico phlebotomiam exercenti in Gothos juſtè pœna imponitur.

10 Intelligitur c. tua nos 19 de homicidio. Sed adhuc obſtat textus *in c. tua nos, de homicidio*, ubi proponitur, quemdam monachum in arte chirurgica valdè peritum, mulieri laboranti gutturis tumore tumorem illum aperuiſſe, & juxta artis traditionem expreſſè illam monuit, ne ſe vento exponeret, ne ſi hoc faceret, mortis periculum incurreret: mulier vento ſe expoſuit, unde poſt paucos dies deceſſit. Conſultus Innocentius III. reſpondit, quod etſi non parum monachus ille deliquiſſet uſurpando officium chirurgi; tamen, quia non cupiditatis, ſed pietatis cauſa illud exercebat, ex miſericordia ei permittendum eſſe in ſacris ordinibus miniſtrare. Ex quo textu expreſsè colligitur, quod etſi medicus adhibeat omnem diligentiam juxta artis præcepta, ſi tamen mors ſequatur, non poſſe eum, niſi præcedente diſpenſatione, in ſuſcepto ordinis gradu miniſtrare: igitur etiam in præſenti caſu ex diſpenſatione tantùm poterit ad ulteriores gradus admitti. Cui difficultati communiter reſpondetur ex ſuprà traditis, videlicet quod licèt monachus in eo textu omnem diligentiam ſecundum artis preceptum adhibuiſſet; tamen peccavit exercendo artem chirurgicam, præcipuè cum inciſione, cujus exercitium monachis prohibitum eſt, *d. cap. magnopere, cap. fin. ne clerici, vel monachi*. Unde cùm dediſſet operam rei illicitæ, licèt adhuibuiſſet diligentiam, contraxit tamen irregularitatem, *cap. continebatur, cap. dilectus, de homicidio, cap. ſi quis voluntate, 50. diſt.* ſed veram interpretationem in ejus commentario dabimus.

Ex ſuprà dictis accipit lucem textus *in can. 8. Synodi Conſtantinop.* apud Balſamonem, in illis verbis: *Quamobrem decrevit S. Synodus, ut ſi quis Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus caſtraſſe aliquem convictus fuerit, vel manu propria, vel ſuo juſſu, is depoſitioni ſubjiciatur; ſi ſit autem laicus, ſegregetur, præterquam ſi morbus, qui alicui accidit, ad eum exſecandum, qui caſtratus eſt, coegerit: quemadmodum enim Nicænæ primæ Synodi canon eos, qui morbo exſecti ſunt, non punit propter morbum: ſic & nos nec ſacerdotes, qui ægrotos caſtrari mandant, condemnamus; nec laicos qui propriis manibus ad caſtrationem utuntur, reprehendimus; hoc enim morbi eſſe medelam, non autem creaturæ inſidias fieri, vel opificium injuria affici exiſtimamus.* In quibus prioribus verbis puniuntur non ſolùm clerici manibus propriis alios caſtrantes, verùm & mandantes; quia hoc ex injuria faciebant: in poſterioribus verò verbis, cùm medelæ cauſa alios caſtrare jubent, nulla pœna afficiuntur; quia cùm illis temporibus exercitium artis chirurgicæ, & medicæ prohibitum non eſſet, & cauſa medelæ eo remedio uterentur, etiamſi ægri mutilatio ſequeretur, irregularitatem non contrahebant, ut docet Balſamon *in notis adi ipſum can.* 11 Exponitur can. 8. Synodi Conſtantinop.

Ex traditis ſuprà pro ratione decidendi, videlicet eventum mortalitatis infirmi non imputari medico juxta artis traditiones medenti, intelligendus eſt textus *in l. pecuniam 10. de condictione ob cauſam datorum*; ubi Imperatores affirmant, pecuniam ob cauſam datam, cauſa non ſequuta non culpa accipientis, ſed fortuito caſu, minimè repeti poſſe. Baldus, & Cujacius in eo textu ſpeciem fingunt, & proponunt in eo, qui medico pro curatione infirmi certam pecuniam dedit; quo caſu, ſi eventu mors ſequatur, ſi medicus adhibuit medelam juxta artis peritiam, licèt infirmus deceſſiſſet, & per conſequens deficeret cauſa, propter quam pecunia data fuit; tamen condictioni locus non eſt, cùm eventus mortis illi imputari non poſſit. Ita illum textum accipiunt communiter repetentes ibi. Sed licèt hæc interpretatio communis ſit, juxta aliam hypotheſin doctè & ſubtiliter illum textum accipit ſæpiùs laudatus D. Joſephus de Retes *lib. 2. opuſc. ſect. 2. cap. 7. num. 13.* 12 Exponitur l. pecuniam 10. de condict. ob cauſam dat.

C A P U T VIII.

a Cœleſtinus III.

CUm bon. mem. Clemens Papa prædeceſſor noſter I. Buccar. Melearum (manum Raoſacam) & quoſdam alios Barenſes clericos vocaviſſet, ut Bernardo Archidiacono ſuo, quem graviter læſerant, ſatisfacerent, & ad ipſius accederent præſentiam reſponſuri, quia venire juxta mandatum Apoſtolicum *b* contempſerunt, in eos fecit per *c* Vigilienſem Epiſcopum ſuſpenſionis ſententiam promulgari, in qua, ſicut dicitur, triennio permanentes, quidam ex ipſis ſuſpenſi aliud *d* beneficium eccleſiaſticum ſunt adepti: & quia utrum beneficia poſſint rationabiliter retinere, nos conſulere voluiſti, ſignificatione tibi præſentium reſpondemus, quod non licet eis, nec illa, quæ habuerant beneficia; nec ea, quæ poſtmodùm ſunt adepti, aliquatenus retinere. Unde venerabili fratri noſtro *e* Baren. Epiſcopo dedimus in mandatis, ut eos pro tanta pertinacia, & contemptu Apoſtolico beneficiis quæ habent, non differat ſpoliare, ea tamdiù in ſuis manibus detenturus, donec quid ſuper his facere debeat, literas noſtras accipiat, & mandatum.

N O T Æ.

a COElestinus III.) De quo egi *in c. 13. de reſcriptis*; & ita legitur *in c. 5. hoc tit. in 2. collect.*

b *Contempſerunt.*) De pœna contumaciæ plura Deo annuente adducam *in cap. 1. de judiciis.*

c *Vigilien.*) Urbs Vigiliæ, vulgò *Biſegli* dicta, eſt in Apu-

Apulia, ſnffraganea Archiepiſcopi Barenſis.

d *Aliud beneficium.*) Compatibile videlicet cum primo, aliàs vacaret primum, ſi ſecundum non legitimè obtineret, ut docet Gibalinus *de cenſuris diſquiſit.7. confectario 9. pag.257.*

e *Barenſis.*) Eccleſia Barenſis tantùm Epiſcopalis fuit uſque ad tempora Innocentii III. Eſt in regno Apuliæ, ut refert Carolus à S. Paulo *in Geograph. ſacra*, *pag.58.*

COMMENTARIUM.

1 *Concluſio traditur, & probatur.* EX huc textu talis deducitnr concluſio: *Qui ſteterit per triennium in ſuſpenſione, privatur beneficiis obtentis, & durante ſuſpenſione eligi non poteſt.* Singularis eſt in jure hæc aſſertio; probari tamen per argumentum poteſt *ex c. cùm dilectus*, *de conſuet. c. cum inter R. c. per inquiſitionem*, *de elect. c. contingit*, *de dolo: c. conſtitutis*, *de appellat.* Trident. *ſeſſ.25. de reformat. cap.3. l.2. tit.9. part.*1. Illuſtrant Lotherius *de re benefic. lib.3. qu.33. nu.* 91. Menochius *de arbitr. caſu* 416. Bohic. *in cap. cùm dilectus*, *de conſuet.* Balboa *in c.1. de judiciis*, *cap.77.* ubi umnes Primarii, & nuſter Fermoſiuus *qu.31.* Gareia *de benefic.7. p.c.13. n.90.* Riccius *deciſ.*196t. Salcedo *in praxi*, *c.116. n.11.* Ricciulus *de jure perſ. lib.4. c.4.* plures Pater Gibalinus *de cenſur. diſquiſit.7. qu.7. pag.259.*

2 *Ratio dubitandi.* Hæc aſſertio difficilis almodum redditur ex eo; nam inſordeſcentia in cenſuris eccleſiaſticis non inducit privationem beneficiorum obtentorum, etiamſi per plurimos annos beneficiarius perſiſtat in cenſuris, ut docent Gloſſa *in c. contingit*, *verbo Non poteſt*, *de dolo & contum.* Covarr. *in c. alma*, 1. *part.* §.7. *n.10. de ſentent. excomm.* Rebuffus *in c. poſtulaſti*, *notabili* 4. *nu.*108. *de cleric. excommun.* & pluribus relatis docet Gibalinus *de cenſur. ubi ſupra*, *fol.*258. igitur licèt ſacerdos per triennium perſiſteret in ſuſpenſione, privandus non erat. Deinde etiam illud facit contra noſtrum textum; nam qui ſuſpenſus eſt à beneficio in una Eccleſia, poteſt aliud aſſequi in alia, ut probant Suarez *de cenſuris diſp.27. ſect.1. nu.*25. Gibalinus *ubi ſupra pag.*343. ſed ſuſpenſio in noſtro textu lata fuit à Vigilienſi Epiſcopo in clericos jam beneficia obtinentes: igitur alia, & diverſa conſequi non prohibentur.

3 *De inſordeſcentia in cenſuris.* Sed adhuc prædicta aſſertio defenſanda eſt. Et ſuppoſitis, & præmiſſis quæ de ſuſpenſione & ejus differentiis adduxi *in c. cùm inter*, *de elect.* ſciendum eſt, inſordeſcentiam, & perſeverantiam in cenſuris eccleſiaſticis pro diverſitate delictorum & cenſurarum variis modis puniri. Primò inſordeſcens in excommunicatione per annum redditur ſuſpectns de hæreſi, *c. rurſus* 11. *qu.3. c. cùm contumacia*, *de hæreticis*, *lib.6.* Covarr. *in d. c. alma*, 1. *par.* 7. §.7. *nu.*10. Salcedo *in praxi*, *c.116.* & ſi excommunicatio lata fuerat pro certo crimine, ita inſordeſcens pro convicto habetur *in regul.8. gloſſa* 15. *nu.*106. Farin. *lib.*1. *praxis*, *qu.*18. *n.39.* & ſi excommunicatio lata erat ob hæreſim, hereticus judicatur. Gloſſa *verbo Condemnatur*, *in c. excommunicamus*, *de hæreticis*; & licèt cuilibet excommunicato poſſit Legatus beneficium abſolutionis impartiri; tamen poſt annum elapſum excommunicatus à ſolo R. Pontifice abſolvi valet, *c. quærenti*, *de officio Legati in 6.* & ipſum inſordeſcentem per annum in excommunicatione, ſepultura eccleſiaſtica privari poſſe, docet Gibalinus *de cenſuris pag.469.* Aliis pœnis etiam punitur in Concilio Trident. *ſeſſ.25. c.3.* & arbitrio judicis, tam ſæcularis, quàm eccleſiaſtici puniri valet. Menochius *de arbitrar. lib.2. centur.5. caſu* 416. Salcedo *in d. c.16. nu.6.* Tandem hæc inſordeſcentia adeò exoſa Patribus Eccleſiæ eſt, ut impediat abſolutionem illam, quæ ex ſtilo Curiæ apponi ſolet in reſcriptis Pontificis: docent Navarrus *in c. ita*, *gloſſa ult. notabili* 11. Rebuffus *in praxi inſor. novæ proviſionis*, *verſ. Teque abſolventes*, *nu.*10. Garcia *de benefic.7. part. c.13. nu.61.* Gibalinus *de cenſur. diſquiſit.9. qu.1.*

4 *Suſpenſus eligi non poteſt.* Secundò ſciendum eſt, ſuſpenſum ab officio abſolutè eligi non poſſe ad nova beneficia, *c. cùm dilectus*, *de conſuetud. c. cùm R. c. per inquiſitionem*, *de elect.* Garcia *de benefic. part.7. c.14. nu.1.* & *de poteſt. Epiſcop. part.1. tit.1. c.3. nu.*23. Diana *part.5. tract.9. reſol.*10. Peyrinis Reginaldus & alii congeſti à Garcia *tom.2. polit. tract.9. difficul.4. dub.5.* Sed ſi tantùm à fructuum perceptione ſit ſuſpenſus, eligi poteſt. Quæ doctrina procedit, cùm ſuſpenſio inflicta eſt ob delictum, quod eam pœnam merebatur, ſi autem ſuſpenſus eſt pro delicto concernente ſuſpenſionem beneficii in tali Eccleſia, in alia eligi in beneficiarium poteſt, *c. ſi compromiſſarius*, *§. reſtringitur de elect. in 6.* & hæc omnia procedunt in ſuſpenſione à jure impoſita; nam ſi ab homine ſit impoſita, ſuſpenſus à beneficio in uno Epiſcopatu, poteſt obtinere diverſum beneficium in alio, argumento textus *in c. final. de conſtit. in 6.* ſecus ſi ſuſpenſus ſit ab officio, quia tunc ſuſpenſus eſt ubique, ut diſtinguit Bohic. *in d. cap. cùm dilectus*, *nu.16.*

Ex quibus jam apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum; nam cùm inſordeſcens in cenſuris convictus cenſeatur ejus criminis, ob quod impoſita fuit cenſura, & in præſenti caſu per triennium ſuſpenſus eſſet ob delictum, quod ſi probatum eſſet, ſuſpenſionem delicti induceret; ideò Cœleſtinus decrevit ita inſordeſcentem in ſuſpenſione per triennium debere beneficiis jam obtentis privari, & etiam obtinendis; nam cùm actus alicui prohibitus eſt, principium illius actus prohibitum cenſetur: hic autem ſuſpenſus eſt clericus à beneficio retinendo: igitur ab acquirendo arcetur. Non tamen electio ſuſpenſi eſt ipſo jure nulla, ſed irritanda, ut facilè probatur *in d. c. per inquiſitionem*; & defendunt Garcia *ubi ſupra*, Gibalinus *ubi proximè*, *pag.343. conſect.5.* Unde in noſtro textu deciditur, ſuſpenſum acquirentem nova beneficia illis eſſe privandum, quia licèt electio illicitè, tamen validè celebrata fuit. 5 *Ratio decidendi.*

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, pro cujus ſolutione ſciendum eſt, valdè controverſum eſſe inter Interpretes, utrùm inſordeſcentia per ſe in cenſuris eccleſiaſticis privet beneficiis jam obtentis? Et communiter repetentes *in c. quicumque*, 11. *qu.*3. in noſtro textu, & *in d. c. cùm R.* Abbas *in c.1. de judiciis*, Decius *notabili* 8. Berojus *nu.*83. Suarez *de cenſur. diſp.13. ſect.1. num.10.* plures congeſti à Fermoſino *in c.1. de judiciis*, *qu.31.* docent ob dictam inſordeſcentiam in cenſuris, ita perſiſtentem privari beneficiis jam obtentis. Sed contrariam ſententiam, videlicet non privari beneficiis, ducuerunt Garcia *in d. c.13. de benefic.* Rebuffus *in d. c. poſtulaſti*, *notabili* 4. *nu.*108. Sed in hoc Interpretum diſſidio placet diſtinctio P. Gibalini *d. qu.7. pag.*259. qui affirmat, inſordeſcentiam in cenſuris præcisè ſumptam non inducere privationem beneficiorum, neque judicem poſſe ita inſordeſcentem ob cauſam civilem, vel criminalem privare beneficiis. Ratio hujus partis ea eſt, nam nulla reperitur conſtitutio in jure noſtro, quæ hanc privationem beneficii obtenti inducat, neque natura talis inſordeſcentiæ talem privationem inducit: ſed ſi cenſura aut excommunicationis, aut ſuſpenſionis lata eſt ob crimen, quod ipſo jure inducit privationem beneficiorum, elapſo anno privatur ipſo jure beneficiis, quia convictus præſumitur ſimilis delicti, & per conſequens privatur ſuo beneficio. Rebuffus *in d. c. poſtulaſti*, *nu.*113. Covarr. *d. §.7. num.* 10. Ricciulus *d. lib.4. c.6. nu.3.* Nec tunc poſt annum ſuſpenſus auditur petens manutentionem in beneficio, quia privatio hæc non tam ex cenſura, aut inſordeſcentia, quàm ex crimine, ob quod fuit inflicta cenſura, provenit; ſiquidem talis inſordeſcentia tantùm inducit præſumptam criminis probationem, & ſic privat beneficiis ipſo jure. Et ſi cenſura fuit tantùm lata ob delictum, quod non inducebat privationem ipſo jure, ſed tantùm virtute ſententiæ proferendæ, tunc inſordeſcentia per tempus legitimum tantùm operabitur, ut judex competens poſſit ipſum excommunicatum, ſeu ſuſpenſum ita inſordeſcentem privare beneficiis; ita Gibalinus *ubi ſuprà*. 6 *Solvitur ratio dubitandi.*

Ex hac diſtinctione intelligendi ſunt textus, in quibus de inſordeſcentia in cenſuris agitur. Et primò textus noſter; ideò enim ſuſpenſi ob inſordeſcentiam privati fuerunt beneficiis, quia ſuſpenſio inflicta fuit ob crimen, quod privationem beneficiorum à judice faciendam inducebat, & propter contemptum Sedis Apoſtolicæ in non comparendo; ideò enim jubet Cœleſtinus ipſos beneficiis obtentis privari. Secundò intelliguntur textus *in c. rurſus*, *c. quicumque*, 11. *qu.3.* quibus probare intendunt Doctores ſuprà citati, inſordeſcentiam per annum inducere privationem beneficiorum. Nam ibi tantùm deciditur, excommunicatum per annum inſordeſcentem, convictum cenſeri illius delicti, quo accuſabatur; ex temporis enim lapſu reſultat contra eum quædam præſumpta criminis probatio, ſeu confeſſio: neque in prædictis juribus agitur de privatione beneficiorum. Deinde intelligendi ſunt textus *in c. finali*, *de pœnis in 6. c. cùm contumacia 7. de hæreticis in 6. cap. excommunicamus*, *§. qui autem*, *eod. tit.* Ex quibus conſtat, inſordeſcentem per annum in excommunicatione, ſuſpectum de hæreſi judicari; hæc tamen ſuſpicio levis eſt, ut notant Covarr. *d. nu.10.* & Salcedo *d. c.116.* Nec ſufficit illa præſumptio, ut quis tanquam hæreticus damnetur, & beneficiis privetur; ſed tantùm ut contra illum, tanquam ſuſpectum de hæreſi procedatur, ut docet Gutierrez *lib.1. canonic. c.12.* & conſequenter propter ſolam illam præſumptionem non 7 *Intelliguntur varii textus.*

Digitized by Google

potcrit excommunicatus beneficiis privari. Planè reus ſic de hæreſi ſuſpectus ad judicium evocatus, ſi venire renuerit, & in excommunicatione perſiſtat, tunc ſuſpicio hæreſis augetur, cujus ratione pœna ordinaria plectitur, ut docent Covarr. *ubi ſup.* Fermoſinus *d. cap. de judiciis*, *q. ult.* Quomodo autem inſordeſcentia probetur, & annus ad eam inducendam computetur, proſequuntur Gibalinus *ubi ſup. pag.* 258. Ricciulus *d. lib.* 4. *cap.* 8.

C A P U T IX.

a Innocentius III. b *Mutinenſi Epiſcopo.*

A Multis multoties an Subdiaconus in Epiſcopum eligi valeat, hæſitatur, Siquidem *c* Urbanus I. Papa decrevit, ut nullus in Epiſcopum, niſi in ſacris ordinibus, & religioſè vivens inventus fuerit, eligatur. *d* Sacros, inquit, ordines dicimus *e* Diaconatum, & *f* Presbyteratum; hos *g* ſiquidem ſolos primitiva Eccleſia legitur habuiſſe: Subdiaconis verò, quia & ipſi *h* miniſtrant altaribus, opportunitate exigente concedimus in Epiſcopos eligi; ſi tamen ſpectatæ ſcientiæ, ac religionis exiſtant: quod ipſum non ſine R. Pontificis, vel Metropolitani licentia fieri permittimus. In quibus verbis innititur, quod Urbanus ad ſtatum primitivæ Eccleſiæ *i* ſe referens, in quo Subdiaconatus ordo ſacer minimè dicebatur, inſtituit ut de Subdiacono, niſi utilitatis cauſa, & tunc etiam de permiſſione Metropolitani, vel R. Pontificis, non poſſit electio celebrari. Verùm cùm *j* hodie Subdiaconatus inter ſacros ordines computetur, ſicut Urbanus Papa II. ſub his verbis expreſſit: Erubeſcant impii, & intelligant judicio ſancti Spiritus eos, qui in ſacris ordinibus, Presbyteratu, Diaconatu, Subdiaconatu ſunt poſiti; ſi caſtè non vixerint, excludendos ab omni eorumdem graduum dignitate. Et iterum: Nemo ad ſacrum ordinem permittatur accedere, niſi aut virgo, aut probatæ caſtitatis, & qui uſque ad Subdiaconatum unicam & virginem uxorem habuit. Et ad ſimilitudinem Diaconi, & Presbyteri Subdiaconus *k* continentiam debet obſervare, ſicut eſt in *l* ſexta Synodo conſtitutum, ut ſi quis eorum, qui ad Clerum accedunt, in nuptiali jure mulieri voluerit copulari, hoc ante Subdiaconatus ordinem faciat. Et B. Gregorius ſtatuiſſe legatur, ut nullum ſacere Subdiaconum præſumant Epiſcopi, niſi qui ſe caſtè victurum promiſerit. Nos volentes ſub hoc articulo diſceptationis materiam amputate, ſtatuimus, ut Subdiaconus liberè valeat in Epiſcopum eligi, ſicut Diaconus, vel Sacerdos.

N O T Æ.

1 a I*Nnocentius III.*) Fuit juris peritiſſimus, ut refert Cujacius *in c. finali, ut lite non conteſtata*, qui juris difficiles, & apud Interpretes ſatis vexatas quæſtiones decidit, ut eſt ardua quæſtio in præſenti propoſita, utrum videlicet Subdiaconi poſſent in Epiſcopos eligi: & aliæ, de quibus *in c. cum te*, *c. in quadam*, *de celebrat. Miſſar. c. litteras, de reſtit. ſpol.* Et hanc epiſtolam editam fuiſſe anno 1207. Pontificatus Innoc. VIII. ex regeſtro MS. refert Stephanus Balluſius *in notis ad Petrum Marcham*, *lib.* 8. *concord. cap.* 13.

b *Mutin.*) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub tit. de temporib. ordin. c.* 6. ubi eam refert Ant. Auguſt. ipſeque ejus meminit in emendatione Gratiani *libr.* 1. *dialog.* 8. De Eccleſia Mutinenſi aliqua adduxi *in cap. cum in diſtribuendis, de temp. ordin.*

2 c *Urbanus I.*) Hæc Urbani deciſio reperitur *in cap. nullus* 4. 60. *diſt.* & tribuitur Urbano I. ab Innocentio *in præſenti*. Carnotenſis autem *part.* 5. *Decreti*, *c.* 82. & *lib.* 3. *Panor. c.* 5. deſumptam eſſe ait ex Synodo Beneventana ſub Urbano III. ſed falsò; ea enim deciſio deducta eſt ex Synodo Beneventana ſub Urbano II. & cùm ignotum eſſet Concilium bociis, qui ſub Gregorio XIII. emendationi librorum juris canonici operam dederunt, Concilium Beneventanum ab Ivone laudatum admonuerunt, intelligendum eſſe de Synodo Beneventana, quæ tempore Victoris III. cui Urbanus II. ſucceſſit, habita fuit: quod omninò falſum eſt, ſiquidem extant acta Concilii Beneventani ab Urbano II. celebrati anno 1091. in quibus habetur decretum hoc prout refertur à Gratiano; & Concilium ipſum ex MS. codice Monaſterii Ananienſis noviter edidit Stephanus Balluſius *in additionibus ad Marcham*, *d. lib.* 8. *c.* 13. & cùm adhuc ævo Innocentii III. hoc eſt centum, & amplius poſt Urbanum annis dubitaretur, an Diaconus in Epiſcopum eligi poſſet, præſentem Innocentius edidit decretalem: unde in præſenti legendum eſt, *Urbanus II.* ut etiam notarunt Dartis *in d. can.* 4. 60. *diſt.* Gibalinus *de clauſura*, *diſquiſit.* 3. *c.* 2. *ſ.* 2. *n.* 7.

3 d *Sacros.*) Ideſt majores: gradus enim ſacramenti Ordinis dividuntur in majores, ideſt ſacros; & minores, videlicet non ſacros, *c. nemo*, 31. *diſt. c. miramur*, *de ſervis non ordin. c.* 1. *de filiis presbyt. lib.* 6. Trident. *ſeſſ.* 23. *de reform. c.* 2. & 6. non tamen majores ſacri dicuntur, quia eorum tantùm collatio ſit ſacramentum, ut docuerunt Gratianus *in princip. diſt.* 21. Sotus *in* 4. *diſt.* 24. *qu.* 1. *art.* 2. *concl.* 7. Vaſquez *in* 3. *part. diſp.* 237. quos refellit colendiſſimus Præceptor D. Hontiberos *de Ordin. tract.* 1. *num.* 37. ſed quia ſpecialiori ratione majores gradus reddunt homines ſacratos, *c. ſacratos*, 23. *diſt.* majora enim tractant, & omnia ſacratiora pertingunt, unde gradus ſacri dicuntur. Non me latet minores gradus aliquando, & latè minores ordines ſacros dici, *ex c.* 1. *diſt.* 77.

e *Diaconatum.*) Quem gradum jam à primis Eccleſiæ temporibus ſacros fuiſſe, manifeſtè probant textus *in can.* 6. *Actuum Apoſt.* Synodus Nicæna in editione Piſana *lib.* 3. *c.* 62. Concil. Neocæſar. *can.* 15. Concil. Rom. 2. ſub Sylveſtro, *can.* 6. Synodus Trullana *can.* 16. Diaconi enim immediatè miniſtri ſunt ſacerdotum, & ſucceſſerunt in locum Levitarum, ad auxilium atque adjutorium Sacerdotum, ad implementum divini officii, ut plura de eorum muniis agentes tradunt Rabanus *lib.* 1. *inſtit. cleric. c.* 7. Alcuinus *de divin. officiis*, *tit. de celebrat. Miſſar. pag.* 67. Baronius *anno* 34. *n.* 263. & *anno* 112. *nu.* 8. & 9. Duarenus *lib.* 1. *de ſacris*, *c.* 25. Severinus Binius *in notis ad Fabianum*, Albaſpineus *lib.* 2. *obſerv. c.* 26. & 27. & *in notis ad can.* 33. *Concil. Illiberit.* & *in can.* 2. *Tolet.* 1. Eſpenceus *lib.* 1. *digreſſ. c.* 5. Zerda *in adverſ. cap.* 94. Pamelius *ad ep.* 65. *Cypriani*, Ambr. *ad Tertull. de fuga*, *c.* 11. *obſerv.* 2. Hallierius *de ſacris elect. ſect.* 7. *c.* 2. *ſ.* 2. Vicecomes *de ritib. Miſſæ*, *vol.* 3. *lib.* 1. *cap.* 16. Buſeus *de ſtatib. verbo Diaconus*, Gazeus *ad Caſſianum*, *collat.* 18. *cap.* 16. & nos aliqua dedimus in noſtro apparatu. 4

f *Presbyteratum.*) Nemo ambigit jam à primis Eccleſiæ temporibus Presbyteratum gradum ſacrum fuiſſe: conſtat *ex c. Presbyter*, *c. Eccleſia*, 23. *diſt. c. cleros*, *verſ. Sacerdos*, & *verſ. Presbyter*, 21. *diſt.* Concil. Aquiſgran. ſub Stephano V. *can.* 8. docent Alcuinus *de divin. offic. c.* 35. Vaſquez *d.* 3. *part. in* 3. *diſp.* 236.

g *Siquidem ſolos.*) Licèt enim à primis Eccleſiæ cunabulis gradus Subdiaconatus cognoſceretur, ut conſtat ex *can.* 43. *Apoſt.* Anacleto *ep.* 1. D. Cypriano *ep.* 24. & aliis auctoritatibus adductis à Rabano *lib.* 1. *de inſtit. cleric. cap.* 8. Iſidoro *lib.* 2. *de divin. offic. c.* 10. Vaſquez *in* 3. *part. d. diſp.* 236. *c.* 3. Baronio *anno* 34. *n.* 287. & anno 44. *n.* 29. Pamelio ad Divum Cyprianum *d. epiſt.* 24. Barb. *lib.* 1. *juris eccleſ. c.* 37. Aloix *in notis ad vitam S. Ignatii*, *c.* 5. Cæſare *de hierarch. part.* 2. *diſput.* 10. §. 1. Eſpenceo *lib.* 1. *digreſ. c.* 7. Vicecomite *vol.* 3. *de ritib. Miſſ. lib.* 1. *cap.* 24. Tamen quia cùm Subdiaconi ordinabantur, eis manus non imponebant Epiſcopi, ſed tantùm patenam & calicem de manu Epiſcopi accipiebant, & de manu Archidiaconi urceolum & manutergium, Concilium Carthag. 4. *can.* 5. neque facultatem atringendi ſacra vala habebant, *cap. non oportet*, 23. *diſt. cap. miniſterium* 23. 93. *diſt.* ideò Subdiaconatus primis Eccleſiæ ſæculis ſacer gradus non credebatur, ut ex præſenti textu conſtat, & à ſacris gradibus Subdiaconatus prorſus alienus erat, *cap. nullus*, 60. *diſt.* Unde Synodus Ancyrana *can.* 13. ſtatuit, non licere Chorepiſcopis ordinare Presbyteros, aut Diaconos, nihil prohibens de Subdiaconis: immò Synodus Antiochena *can.* 10. diſertè aſſerit Subdiaconos à Chorepiſcopis ordinari poſſe. Docent Balſamon *in d. can. Concil. Carthag.* Bellarminus *tom.* 2. *controv. lib.* 1. *de ſacram. Ordin.*, *cap.* 7. Acunna *in cap. ſi is qui*, *n.* 6. 32. *diſt.* & *in d.* 50. *diſt.* Aloix, & Cæſar *ubi ſupra*, Cabaſſutius 5

tius

rius *in notit. Concil. ad Concil. Carthag. 4. fol.* 444. & nos *in can.* 23. *Concilii Illiberit.*

6 Intelligitur c. non oportet 23. diſt.

Ex qua doctrina exponendi ſunt duo difficiles canones Concilii Laodiceni, 21. videlicet & 22. Primus reperitur apud Gratianum *in cap. non oportet*, 26. 23. *diſt.* in hæc verba: *Non oportet Subdiaconos licentiam habere in ſacrarium, ſeu ſecretarium, quod Græci Diaconion appellant, ingredi, & contingere vaſa dominica.* Cui aperto marte opponitur textus *in cap. non liceat* 31. *ead. diſt.* ubi ex Concil. Brachar. hæc verba referuntur: *Non liceat cuilibet ex lectoribus ſacra vaſa portare, nec aliis, niſi his, qui ab Epiſcopo Subdiaconi fuerint ordinati.* Quæ etiam verba referuntur ab Ant. Auguſt. *in epit. lib.* 7. *tit.* 34. & *lib.* 16. *tit.* 1. Pro quorum canonum concordia ſciendum eſt, ſecretarium, quod Græci Diaconion appellant, ut notat Baronius *in martyr. die* 8. *Auguſti*, Primis Eccleſiæ temporibus duplex fuiſſe: unum fuit locus ſeparatus à ſiniſtra parte, ubi ſacra vaſa, & veſtimenta ſervabantur, & ubi Epiſcopus pallium ſumebat ad celebrandum, & deponebat. Gregor. Magnus *lib.* 4. *ep.* 11. ibi: *In ſecretario verò ſecundum morem priſtinum, ſuſceptis ac dimiſſis Eccleſiæ filiis, induere veſtra fraternitas pallium debeat, atque ad Miſſarum ſolemnia ita proficiſci.* Et *lib.* 2. *ep.* 51. *Scripſit nobis pallio te non niſi poſt dimiſſos de ſecretario filios Eccleſiæ, & Miſſarum tempore, atque in Letaniis uti ſolemnibus.* Aliud ſecretarium erat à dextera parte abſidis, ubi poſt communionem deferebantur à Diaconis reliquiæ Euchariſtiæ, quæ ſupererant, ſervabanturque in vaſis ſacris, unde ea vacua non erant. D. Clemens *lib.* 8. *conſtit. cap.* 13. *ſub finem.* Hujus ſecretarii meminit Paulinus *ep.* 12. In primum ingredi Subdiaconis non licebat. Auctor *de ſeptem Ordinibus Eccleſiæ*, apud D. Hieronymum *to.* 4. *pag. mihi* 83. *Eget in ſede Presbyter, in altari Levita, in ſecretario Subdiaconus.* Et vaſa illa dominica contingere valebat. Concil. Carthag. 4. *can.* 5. ibi: *Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impoſitionem non accepit, patenam de manu Epiſcopi, & calicem accipiat vacuum.* Ordo R. *tit. de ordine proceſſionis ad Miſſam*, ibi: *Levat calicem Archidiaconus de manu Subdiaconi, & ponit eum ſuper altare.* Refert Vicecom. *vol.* 4. *de ritib. Miſs. lib.* 6. *cap.* 4. De quibus vaſis, & de hoc ſecretario accipiuntur textus *in d. c. non liceat* 31. & 32. In ſecretario verò ubi erant vaſa ſacra cum reliquiis Euchariſtiæ, ingredi Subdiacono non permittebatur, *d. c. non oportet* 23. *cap. non oportet* 93. *diſt.* quia Subdiaconus miniſter non erat Sacerdotis, ut Diaconus, ſed tantùm aſſiſtens, *c. non liceat cuilibet*, 23. *diſt. c. placuit*, 50. *diſt.* Docent, & plura in hac parte adducunt Balſamon, Zonaras, & Juſtel. *in d. can.* 21. *Concil. Laodic.* Vaſquez *in* 3. *p. diſp.* 236. *cap.* 2. *n.* 62. Gibalinus *de clauſura, diſquiſit.* 1. *c.* 1. §. 3. Sauſay *in Panopl. ſacerd. part.* 1. *lib.* 8. *c.* 12. Dartis *in d. cap. non oportet*, Vicecomes *ubi proximè*, Chopinus *lib. de ſacra polit. tit.* 2. *num.* 10. Roſueidius *in monaſt. verbo Secretarium*, Zerda *in Judith, tom.* 1. *c.* 8. *verſ.* 5. *pag. mihi* 394. & nos *in cap. per veſtras, de donat. inter.*

7 Exponitur c. miniſtri, 23. diſt.

Deinde ex ſuprà traditis lucem accipit textus *in can.* 22. ejuſdem Concil. Laodic. relatus *in c. miniſtrum*, 23. *diſt.* ubi ita cavetur: *Quod non oporteat Subdiaconum orario uti, vel oſtia relinquere.* Ubi perdifficile eſt, quid per orarium accipiatur, & cur Subdiaconis prohibeatur orariis uti. Pro cujus canonis expoſitione ſciendum eſt, omiſſis aliis orarii acceptionibus, de quibus Bulengerus *lib.* 1. *opuſc. c.* 38. Lipſius *lib.* 2. *ſelect. cap.* 16. orarium idem ſignificare apud Græcos, quod apud Latinos ſtola, quæ eſt ſacra veſtis longa, licèt non lata, ſignificans myſticum Chriſti jugum: unde in Conciliorum Canonibus, & SS. PP. decretis orarium accipitur pro ſtola. Conc. Tolet. 4. *can.* 39. ibi: *Oraria duo, nec Epiſcopi, nec Presbyteri, nec Diaconi induant.* Refertur *in c. unum*, 25. *diſt.* & *can.* 27. *Tolet. Concil.* 4. ibi: *Epiſcopus cùm ordinatur, orarium, annulum, & baculum coram altari de manu Epiſcoporum recipiat; Presbyter orarium, & planetam.* Synodus Rom. ſub Silveſtro *c.* 6. Docent Rabanus Maurus *lib.* 1. *de inſtit. cleric. c.* 19. Severinus Binius, Balſamon, Zonaras, & Juſtel. *in d. can.* 22. *Concil. Laodic.* Durantius *de ritib. Eccleſiæ lib.* 2. *c.* 9. Dartis *in c.* 1. *diſt.* 23. Orarium deferebant Epiſcopi, & Presbyteri, & Diaconi, non autem Subdiaconi. Concilium Brachar. 1. *can.* 9. *Item placuit, ut quia in aliquibus hujus provinciæ Eccleſiis diaconi abſconſis infra tunicam utuntur orariis, ita ut nihil differre à Subdiacono videantur, de cætero ſuperpoſito ſcapulæ, ſicut licet, utantur orario.* Synodus Moguntin. celebrata anno 813. *can.* 28. *Presbyteri ſine intermiſſione utantur orariis, propter differentiam ſacerdotii dignitatis.*

Brachar. 2. *can.* 3. Aurelian. 1. *can.* 21. Cùm enim veſtis ſacra eſſet, & tantùm eam deferre poſſent miniſtri ſacrati, qui immediatè Euchariſtiam contingebant; & Subdiaconi illis temporibus gradum ſacrum non obtinerent; ideò illis prohibetur orarium deferre. Jubetur autem ne oſtia derelinquant, quia inter alia, quæ Subdiaconis competebant, erat & cuſtodia oſtiorum, ut notant Medina *de continent. lib.* 1. *c.* 38. & 44. Vaſquez 3. *part. in* 3. *diſp.* 236. *c.* 3. *n.* 3. Etiam ex ſuprà dictis intelligendus eſt textus *in c. placuit, penult.* 50. *diſt.* ubi à Patribus Concilii Toletani ſtatuitur, ut ſi ex pœnitentibus Diaconi ordinati fuerint, inter Subdiaconos tantùm habeantur, & ſacra non contingant: cùm enim illis temporibus Ordo Subdiaconatus ſacer non eſſet, ideò qui ex ſolemniter pœnitentibus Diaconi ordinati fuerant, non in gradu Diaconatus, qui ſacer erat, ſed in Subdiaconatu miniſtrare poterant: dum tamen ſacra non contingant, cùm Subdiaconi ea attingere non poſſint. Proſequitur ejus textus interpretationem, & illuſtrationem D. Joannes Antonius de Otalora, vir omnigena litteratura ornatiſſimus, *de irregul. ex pœnit. part.* 3. *excurſu* 2.

b *Miniſtrant altaribus.*) Non enim ſolùm Subdiaconi, ut tabularii deſerviebant Epiſcopis in epiſtolis conſcribendis, & ferendis, cui miniſterio eos olim fuiſſe mancipatos conſtat ex D. Cypriano *epiſt.* 24. verùm tamquam ſuffecti, & ſubrogati in locum Nathinæorum templi Salomonis, qui Levitis inſerviebant, 1. *Eſdræ c.* 2. *verſ.* 70. & & *c.* 7. *verſ.* 2. & *c.* 8. *verſ.* 20. Sigonius *de Republ. Hebræor. lib.* 5. *c.* 7. Menochius *eod. tract. lib.* 2. *c.* 4. *n.* 10. ita ſubjiciebantur Levitis, ideſt Diaconis: unde ſubminiſtri dicebantur, *cap. cleros, verſ. Hypodiaconos*, 21. *diſt.* Itaque ad eos ſpectabat calicem, & patenam ad altare deferre, & miniſtrare urceolum cum manutergio, quæ ideò tempore ordinationis illis dabantur. Concilium Carthag. 4. *can.* 5. Tolet. 4. *can.* 27. Ad ipſos etiam Subdiaconos ſpectat epiſtolam in Miſſæ ſacrificio legere. Concil. Toletan. 1. *can.* 4. Rhemenſe *can.* 4. Arvernenſe ſub Carolo, *can.* 4. latè docent Eſpenſeus, & Cæſar *ubi ſuprà.* 8

i *Sereferens.*) Ejus enim ætate jam Subdiaconatus gradus erat ordo ſacer, ut ex ejuſdem verbis ſtatim relatis conſtat, quæ etiam reperiuntur in Panormia, *lib.* 3. *c.* 103. & apud Ant. Auguſt. *in emend. Gratiani, lib.* 1. *dialog.* 8.

j *Hodie.*) Jam à temporibus Gregorii Magni gradum Subdiaconi fuiſſe ſacrum, & inter ſacros ordines enumeratum, conſtat *ex c. ante triennium, diſt.* 31. *c. nullus*, 38. *diſt. c. nullus*, 60. *diſt.* & ex D. Iſidoro, qui floruit temporibus ipſius Gregorii, *lib.* 2. *de eccleſiaſt. officiis, c.* 10. *cap. miramur* 7. *de ſervis non ordin. cap. quicumque, verſ. at Diaconi*, 77. *diſt. cap. miniſtri, diſt.* 81.

k *Continentiam obſervare.*) Antiquitus enim cùm Subdiaconatus ordo ſacer non eſſet, caſtitatis votum annexum non habebat, licèt in noſtra Hiſpania à tempore Concilii Illiberit. exordium habuiſſe votum hoc caſtitatis docuerunt Mendoza *lib.* 2. *pro confirm. eod. Concil. c.* 66. Laudmeter. *lib.* 2. *de veteri clerico, c.* 80. Boſquetus *ad Innoc. III. lib.* 4. *epiſt.* 148. Cironius *ad tit. de cleric. conjugat.* D. Rochus Pirro *tom.* 1. *Siciliæ, pag.* 71. Cæſar *de Eccleſ. hierarch.* 2. *part. diſp.* 10. §. 1. 2. & 3. Barboſa *de jure eccleſ. cap.* 37. & *de poteſt. Epiſcop.* 2. *part. allegat.* 14. *num.* 3. Loayſa *in notis ad Concil. Tolet.* 8. *can.* 5. Gibalinus *de clauſura, diſquit.* 3. *c.* 2. §. 2. *n.* 7. Baſilius Legion. *lib.* 7. *de matrim. c.* 24. & nos plura dedimus *in d. can. Concil. Illiber.* & *in cap.* 1. *de clericis conjugat.* 9

l *In ſexta Synodo.*) Innocentius appellat ſextam Synodum canones Trullanos, quia illi canones vulgò ſub nomine ſextæ Synodi citantur *in cap. placuit*, 16. *diſt. cap. quoniam, diſt.* 31. *cap. finali*, 93. *diſt. cap. ſi quis Epiſcopus* 37. *q.* 1. *cap. Jacobus, de conſecr. diſt.* 1. & *alibi*; & de eorum auctoritate latè agunt Turrianus *ſpeciali opuſculo de ſexta Synodo*, Canus *de locis lib.* 5. *cap. ult.* Baſilius *de matrim. in append. cap.* 1. Balſamon *in ſcholiis ipſius Synodi*, Beyerlinch *in theatro, tom.* 2. *verbo Concilium*, Cabaſſutius *in notit. Concil. in ead. Synodo*, I. Dartis *in diſt.* 15. Mendoza *ad Concil. Illiberit. lib.* 2. *cap.* 52. & planè ſunt qui eos floccifaciant, ut Serlogus *in Cantica, antiloquio* 5. *ſect.* 42. *à num.* 15. Fagundez *in Apologia ſententiæ de eſu ovorum, cap.* 37. Coriolanus *in breviario, anno* 691. eos admittunt Suarez 2. *p. in* 3. *p. diſt.* 13. *ſect.* 2. Salazar *in lib. de conceptione, cap.* 28. §. 4. Delrio *polemic.* 1. Pro cujus diſſidii compoſitione ſciendum eſt, in ſexta Synodo ſub Agathone, & temporibus Conſtantini IV. celebrata ad extirpandam hæreſim Monothelitarum, præter actiones decem & octo, & novem decre- 10

ra, nullos canones editos fuiſſe; ſed finita ea Synodo, poſt quatuor annos ab Epiſcopis Orientalibus canones centum & duo nullis Pontificis Legatis præſentibus editos fuiſſe, ut ipſi Patres Orientales fatentur *in cap. quoniam*, 16. *diſt.* ubi pro *ſuo*, legendum eſt *tuo*; quos canones Orientales fecerunt, ut ritus ſuos ſtabilirent, in quorum multis à R. Eccleſia maximè diſſentiunt: qui cùm per Sed. Ap. approbati non fuerint, dum R. Eccleſiæ contradicunt, minimè ſunt recipiendi; quatenus tamen conſentiunt, perinde habentur, ac ſi in Synodo provinciali editi eſſent. Nec contrarium probatur *in cap. ſextam* 5, 16. *diſt.* nam verba ibi relata non ſunt Hadriani Pont. ſed Taraſii, quæ Hadrianus refert ex ipſius epiſtola, & habentur *in c.* 29. & in 7. Synodo *act.* 2. ubi legitur, *ſex Synodos recipio*, ut docuerunt Mendoza, & Dartis *ſuprà*.

COMMENTARIUM.

11 Concluſio probatur. His utrinſque ſententiæ penſatis argumentis, Innocentius decrevit, *Subdiaconum in Epiſcopum eligi poſſe*. Cujus ſententia probari poteſt ex Concilio Trident. *ſeſſ.* 22. *de reform. cap.* 2. ex bulla Gregorii IV. edita die 15. Maii, anno 1590. Eam illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, & ad Concil. Trid. *d. c.* 2. *& de poteſt. Epiſcop. tit.* 1. *cap.* 5. *num.* 4. *& allegat.* 1. Fragoſo *de regim. Chriſt. Reip. tit. de Epiſcopo, diſput.* 8. *§.* 1. *n.* 16. Covar. *in regula peccatum*, 2. *p. §.* 8. *n.* 6. Duarenus *lib.* 1. *de ſacris Eccleſiæ*, *c.* 14. Azor *p.* 2. *inſtit. moral. lib.* 3. *c.* 28. *num.* 7. Acunna, & Dartis *in d. cap. nullus*, 60. *diſt.* Bellarm. *tom.* 2. *controv. lib.* 1. *c.* 2. *§. olim*, Diana *par.* 12. *tract. de conſecrat. Epiſcop. reſolut.* 53. Halliet. *de ſacris elect. ſect.* 1. *c.* 1. *art.* 4. *pag. mihi* 390.

12 Ratio dubitandi. Sed ultra fundamenta adducta ab aſſertoribus contrariæ ſententiæ pro dubitandi ratione, adverſus hanc Innocentii ſententiam ita inſurgo. Diſciplina eccleſiaſtica omnibus Eccleſiæ ſæculis obſervata, non patitur, ut per ſaltum, qui in gradu Subdiaconatus eſt, in Epiſcopum eligatur; immò innumeris juris noſtri locis cautum eſt, ut in Epiſcopum cooptandus, priùs in minoribus ordinibus, poſteà in gradu Subdiaconatus, demum in Diaconatus ordine, tandem in Presbyteri officio probetur; tunc ſi habilis, utiliſque reperiatur, in Epiſcopum aſſumatur: conſtat ex auctoritatibus congeſtis à Gratiano *in* 51. *&* 77. *diſt.* Cajus Pontifex *in ep. ad Felicem*, ibi: *Ut ad ordines eccleſiaſticos ſic aſcendant in Eccleſia, qui ordinari merentur, id eſt ſi quis Epiſcopus eſſe meretur, ſit primò Oſtiarius, deinde Lector, poſtea Exorciſta, inde ſacretur Acolythus, demum verò Subdiaconus, deinde Diaconus, & poſtea Presbyter, & exinde ſi meretur, Epiſcopus ordinetur*. Siricius *ep.* 8. 9. 10. *&* 15. pluribus auctoritatibus, & exemplis probant Hallier. *de ſacris elect. pag. mihi* 387. Anton. Auguſt. *lib.* 4. *tit.* 4. Igitur non ſufficit, ſi eligendus in Epiſcopum ſit in gradu Subdiaconatus conſtitutus. E contrario, videlicet adhuc laicum, & nullo gradu majori, aut minori inſignitum, poſſe in Epiſcopum eligi, probatur auctoritatibus, & exemplis. Auctoritatibus, primò ex Pontificali Romano, *tit. de conſecrat. Epiſcop.* ubi docetur, ut ſi laici in Epiſcopos eligantur, priùs omnes inferiores ordines ſuſcipiant, antequam conſecrentur. Exemplis probatur petitis ab ipſis Apoſtolis: nam Barnabas, Andreas, & alii adhuc tantùm laici in Epiſcopos fuerunt electi; in actis enim Apoſtolorum non legimus ipſos in Presbyteros fuiſſe ordinatos, demumque in Epiſcopos; ſed unica conſecratione Epiſcopos fuiſſe creatos. Nicolai, Ambroſii, & Severi exempla refert Gratianus *in c. Statuimus* 8. *§. his omnibus*, 61. *diſt.* igitur etſi gradum Subdiaconatus, quis non ſit adeptus, poteſt in Epiſcopum eligi.

13 Innocentii ſententia probatur ratione. His & aliis fundamentis contrariæ ſententiæ non obſtantibus vera eſt noſtri Innocentii deciſio, quæ ea nititur ratione: nam cùm ſacris Eccleſiæ canonibus ſtatutum fuiſſet, ne in Epiſcopum eligeretur, niſi qui in gradu ſacro, videlicet Presbyteri, vel Diaconi eſſet conſtitutus, *c.* 3. *&* 4. 29. *diſt. c. fin.* 60. *diſt.* & ævo noſtri Innocentii jam Subdiaconatus gradus inter ſacros ordines enumeraretur, votumque caſtitatis annexum haberet, *d. c. erubeſcant*, *c. nemo*, 32. *diſt. c. ut nullus*, 38. *diſt.* inde ſublata prohibitionis ratione, ceſſavit & ipſa prohibitio: non enim ante Gregorium, & Urbanum II. Subdiaconus in Epiſcopum eligi poterat, quia gradus ſacer Subdiaconatus non erat; ſed temporibus eorum ſacer effectus, & declaratus eſt: igitur non erat ratio, quæ impediret Subdiaconum in Epiſcopum eligi, ut eligebantur Diaconi, & Presbyteri. Rectè ergo Innocentius III. veterem controverſiam ſedavit, ſtatuendo Subdiaconum poſſe in Epiſcopum eligi.

Nec quæ contra Innocentium expendebamus, obſtant. 14 Reſpondetur fundamentis contrariis. Diſcrimen enim eſt conſtituendum inter ordinationem Epiſcopi, & ejus electionem: licèt enim Subdiaconus in Epiſcopum eligi poſſit, non tamen ordinari valet, cùm ordines eccleſiaſtici gradatim, non per ſaltum ſint aſſequendi: minoribus enim ordinibus initiatus priùs Subdiaconus, demum Diaconus, tandem Presbyter ordinari debet, ut dicemus *in c. unico, de clerico per ſaltum*. Unde textus compilati *in d.* 77. *diſt.* & alii ſuprà adducti, accipiendi ſunt de ordinatione, & conſecratione Epiſcopi; Innocentii verò noſtri deciſio de ejus electione, circa quam non ſunt aliqui gradus ſervandi. Utrum verò ſi Subdiaconus per ſaltum in Epiſcopum ordinetur, recipiat characterem Epiſcopalem, diſputant Marchinus *de Ordine*, *p.* 1. *c.* 11. *n.* 20. Leander *eod. tract. diſp.* 1. *q.* 13. Diana *p.* 12. *tract. de conſecr. Epiſcop. reſol.* 53. Hallier. *de ſacris elect. pag.* 392. qui negativam ſententiam pluribus auctoribus probat, & ſequitur. Nec ſecundum fundamentum obſtat, nam licèt ex Innocentii III. deciſione, Conc. Trid. decreto, & Gregorii XIV. bulla non poſſent, niſi gradu ſacro inſigniti in Epiſcopos eligi, tamen poſtulari valebant, *c. Oſius*, 61. *diſt.* quia plures, qui eligi non poſſunt, poſtulantur. Unde ita poſtulati fuerunt ex divina inſpiratione Ambroſius, Nicolaus, Severus, & alii, quos referunt Majolus *de irregul. lib.* 15. *c.* 31. *n.* 4. Ojeda *de incompatib. c.* 24. *num.* 4. Garzia *de beneficiis part.* 1. *c.* 2. *num.* 28. Nec Apoſtolorum exempla vera ſunt, ſiquidem illi ſacerdotes initiati fuerunt in nocte cœnæ, Epiſcopi verò creati poſt aſcenſionem Domini, & ſic jam presbyteri in Epiſcopos cooptati fuerunt.

Adhuc Innocentii ſententiæ obſtat textus *in c. dilectus*, *de tempor. ord.* in illis verbis: *Qui cùm eſſet citrà ſacros ordines conſtitutus*. 15 Exponitur c. dilectus, de temp. ord. Ex quibus apertè conſtat G. adhuc Subdiaconatus gradu non initiatum in Epiſcopum fuiſſe electum: igitur qui adhuc in ſacro ordine non eſt, poteſt in Epiſcopum eligi. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt ex ſuprà adductis, videlicet aſſerendo, in eo textu G. non fuiſſe electum, ſed poſtulatum; & cum poſtulari quilibet etiam laicus in Epiſcopum poſſit, *d. cap. Oſius*; ideò in eo textu canonicus tantùm in minoribus conſtitutus potuit in Epiſcopum poſtulari. Nec huic ſolutioni adverſantur illa verba, *unanimiter elegerunt*; quia inſolens non eſt in jure noſtro, ut verbum *eligere*, accipiatur pro *poſtulare*, ut *in cap. poſt tranſlationem*, *de renunt.* dixi *in c.* 1. *de poſtulat. Prælat.* Unde verbum illud, *elegerunt*, *in d. cap. litteras*, accipiendum eſt pro *poſtularunt*, ut Gloſſa, & communiter repetentes in eo textu docent. Quo modo intelligendus eſt textus *in cap. litteras*, *eod. tit.*

Secundò adverſatur ſuprà traditæ aſſertioni textus *in c. cùm olim* 12. *de ſentent. & re judic.* in illis verbis: *Qui nondum ad Diaconatus erat promotus officium*. 16 Intelligitur c. cum olim, de re judicata. Ex quibus deducitur, electionem cujuſdam Archidiaconi, ideò irritari, & annullari poſſe, quia tempore electionis in Diaconatus gradu conſtitutus non erat: igitur ſi in Archidiacono eligendo deſideratur Diaconatus gradus; multò magis in Epiſcopo, & per conſequens, qui in Subdiaconatus tantùm gradu eſt conſtitutus, in Epiſcopum eligi non poteſt. Redditur etiam difficilis textus ille ex *c. præterea, hoc noſtro tit.* ubi deciditur, ad regimen animarum aſſumi poſſe conſtitutum tantùm in gradu Subdiaconi: ergo non rectè *in d. c. cùm olim*, deſideratur, ut eligendus in Archidiaconum Diaconus ſit tempore electionis. Hujus difficultatis ſolutio in promptu eſt, ſi animadvertamus, verba ſupra relata non continere Pontificis deciſionem, ſed partis allegationem: nec ea ratione movetur Pontifex, immò etſi tantùm infra Subdiaconatus gradum eſſet conſtitutus, poſſet in Archidiaconum eligi.

Tertiò adverſus hujus textus contexturam expendi poſſunt litteræ Synodi Hieroſolymitanæ apud Athanaſium *apolog.* 2. 17 Exponitur D. Athanaſ. Apolog. 2. ubi Patres Eccleſiæ Epiſcopis Arrianis objiciunt, *quod temerè tentaſſent eum, qui presbyter non eſſet, contra antiquam conſuetudinem nominare Epiſcopum* (hæc ſunt verba Patrum.) Ex quibus apparet, jam temporibus Athanaſii non poſſe, quem in Epiſcopum eligi juxta Eccleſiæ Catholicæ conſuetudinem, niſi priùs in presbyterum eſſet initiatus: ergo non rectè aſſerit Innocentius noſter, ex antiqua Eccleſiæ diſciplina Diaconum potuiſſe in Epiſcopum eligi, cùm ibi Patres Catholici Arrianis objiciant, quod Diaconum in Epiſcopum nominaſſent. Huic difficultati reſpondendum eſt, Eccleſiæ Patres non increpare Arrianos, quia

quia Diaconum in Epiſcopum elegiſſent, ſed quia illum per ſaltum, omiſſo Presbyteri gradu, in Epiſcopum ordinaſſent, & conſecraſſent: quæ ſolutio facilè ſuadetur, ſi ex Græco ſermone rectè in Latinum prædicta verba vertaotur; & tunc rectè corripiuntur Arriani Diaconum in Epiſcopum per ſaltum ordinantes, ut ſimiliter Patres Concilii Sardicenſis reprehendunt Iſchyræ ordinationem, qoia cùm presbyter non eſſet, ab Arrianis in Epiſcopum ordinatus eſt, apud Theodoretum *lib.* 2. *hiſtor. cap.* 8. Supponit potiùs, quàm exponit Hallier. *de ſacris elect. ſect.* 1. *cap.* 1. *§.* 5. *pag.* 392.

C A P U T X.

Idem *tit. S. Crucis Presbytero* a *Cardinali*.

TUam in Domino diligentiam commendamus, quam ſuper monaſterio ſancti Quiricii reformando dignoſceris adhibere. Devotioni tuæ præſ. auctoritate m. quat. ſi non potes eidem monaſterio de perſona idonea meliùs providere, tu monachum illum, quem in litteris tuis de honeſtate, ac induſtria commendaſti, per quem ſtatus ejuſdem loci creditur reformandus, nullum prorſus habens reſpectum ad petitionem illicitam, quam quidam laici faciebant, ſed ex tuo dumtaxat proviſionis officio inſtituas in Abbatem: ita videlicet, quod ad ſacros ordines non aſcendet, cùm inſtante *b* neceſſitatis articulo poſſit in Abbatem aſſumi etiam in minoribus ordinibus conſtitutus, & laici memorati non ſint conſanguinitate, vel affinitate conjuncti monacho memorato, ut ex ipſorum petitione debeat contra eum aliqua ſiniſtra ſuſpicio ſuboriri.

N O T Æ.

a CArdinali.) Leoni videlicet, qui ex canonico regulari congregationis S.Frigidiani Cardinalis creatus fuit anno 1200. Eum miſit Legatum in Bulgariam Innoc. III. ad coronandum Joannicum, ſive Calnjoannem, Principem illius regoi, ut ex hiſtoricis illius ſæculi refert Spondanus *anno* 1204. *n.* 13. Et cùm obiter aliqua monaſteria viſitaſſet, acceſſit ad monaſterium S.Quiricii, quod eſt Ordinis D.Benedicti, & conſuluit Innoc. III. ſuper electione Abbatis: quod reſponſum refertur in præſenti, & reperitur in tertia collectione, *ſub tit. de temporib. ordin. cap. ult.*

b *Neceſſitatis.*) Licèt poſt Concilium Pictavienſe relatum *in c.* 1. *hoc tit.* Abbates debeant in presbyteros ordinari; tamen ſi neceſſitas abſit, poterit non ſacerdos eligi, propter neceſſitatem urgentem, juxta priſtinum ſtatum, & tempora D. Benedicti, cùm Abbates ſacris ordinibus non initiabantur, *ex can.* 14. *&* 15. *ſeptima Synodi*, *c. Presbyteri*, *diſt.* 24. latè probavi *in cap. ad aures* 5. *de temporib. ordin.* Unde cùm non repugoet naturæ dignitatis Abbatialis, ut non ſacerdos ad eam eligatur; ideò urgente neceſſitate poteſt irregularis in Abbatem eligi.

C A P U T XI.

Rhotomagenſi a *Archiepiſcopo*.

CUm contingat interdum, quod laici ad monaſteria convolantes, à ſuis Abbatibus tonſurentur, Ap. Sed. oraculum requiſiſti, an elericatus ordo in tonſura hujuſmodi conferatur. Super quo fr. t. r. quod cùm in *b* ſeptima Synodo ſit ſtatutum, ut Lectores per manus impoſitionem licentia ſit unicuique Abbati in proprio monaſterio ſolummodo faciendi, dummodo ipſis ab Epiſcopo ſecundùm morem præficiendorum Abbatum manus impoſitio facta noſcatur, & conſtet eum exiſtere ſacerdotem; per primam tonſuram à talibus Abbatibus juxta formam Eccleſiæ datam, clericalis *c* ordo confertur.

N O T Æ.

a ARchiepiſcopo.) Ità etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. ſed inſcriptionem hanc expoſui, & litteram integram dedi *in cap. cum contingat* 26. *de reſcriptis*.

b *Septima Synodo.*) Generali videlicet, celebrata anno 787. adversùs imaginum hoſtes; nam cùm Conſtantinus, & Irene vidiſſent multa mala facta eſſe in Eccleſia propter imagines, & tres Imperatores prædeceſſores eas deſtruxiſſe, ipſi conſilium inierunt de Synodo habenda; quare ſcripſerunt ad Hadrianum Papam, ut in ea præeſſet, de qua Synodo, & ejus actionibus plura adduxerunt Anton. Auguſt. *in epit. juris*, *lib.* 1. *tit. de Conciliis*, Tutrian. *in opuſc. pro ſeptima Synodo*, Joannes Dartis *in* 15. *diſt. fol.* 75. Ejus canon, qui in præſenti refertur, reperitur *in c. quoniam*, 69. *diſt.* Sed quia aliter habetur apud Gratianum quàm in ipſa Synodo, ex Regia editione Pariſienſi textus ita reſtituendus eſt. *Quod ordo in ſacerdotio verſatur, eſt omnibus manifeſtum, & ſacerdotii munera exactè ſervare Deo gratum eſt. Quoniam ergo videmus nonnullos à pueris cleri tonſuram accipientes, nondum verò accepta Epiſcopi manuum impoſitione, in congregatione, in ſuggeſtu legentes, & id non canonicè facientes, hoc à præſenti canone fieri non permittimus; hoc autem ipſum etiam in monacho ſervari: lectores autem tantùm per manuum impoſitionem licet in proprio monaſterio tantùm unicuique monaſterii Præfecto facere, ſi ipſi Præfecto ſcilicet ab Epiſcopo manus eſt impoſita ad Præfecturam Hegumeni, dum ſit & ipſe Presbyter ſimiliter; & ex antiqua conſuetudine Chorepiſcopos Epiſcopi permiſſu oportet lectores ordinare.*

c *Clericalis ordo.*) His verbis moti plurimi ex Canoniſtis aſſerunt, primam Tonſuram eſſe ordinem, ut docent Gregor. Lopez *in tit.* 16. *part.* 1. Cevallos *Communium q.* 524. *n.* 2. Torreblanca *de magia c.* 6. & alii congeſti à Leandro *to.* 2. *de ſacram. qu.* 5. Pro quibus etiam faciunt textus *in c. degradatio* 2. *de pœnis*, ibi: *Uſque ad primam tonſuram, quæ datur in collatione tonſuræ; de pœnis in* 6. textus *in c. quoniam*, 61. *diſt.* in noſtro textu relatus, ubi aſſeritur, tonſuram conſerri per manus impoſitionem: igitur quia eſt clericalis ordo. Etiam facit, quod tonſuram habenti competit privilegium canonis *ſi quis ſuadente*, 17. *q.* 4. ut probatur *ex c.* 1. *de ſentent. excom.* Docent Toletus *in ſumma*, *lib.* 1. *c.* 13. Hugolinus *de cenſuris*, *tab.* 2. *in c.* 16. *§.* 3. *n.* 10. Julius Clarus *lib.* 5. *ſentent. in qu.* 77. *n.* 4. & etiam ante Conc. Trid. prima tonſura initiatus privilegio fori fruebatur, ne videlicet conveniretur coram judice ſæculari in civilibus, aut criminalibus cauſis, *c.* 2. *de foro compet. c.* 1. *de cleric. conjugat. lib.* 6. Tradunt Covar. *pract. c.* 31. *n.* 5. licèt hodie ex diſpoſitione Concil. Trid. *ſeſſ.* 23. *c.* 6. in prima tonſura initiatus privilegio fori fruatur, ſi beneficium eccleſiaſticum obtineat, aut alicui Eccleſiæ inſerviat de mandato Epiſcopi, quod & lege Regia apud nos firmatum eſt, *l.* 1. *&* 8. *tit.* 4. *lib.* 1. *recopil.* Bobadilla *lib.* 2. *polit. c.* 18. *n.* 102. Marchinus *de Ordine*, *tract.* 2. *part.* 1. *c.* 15. Delbene *de immunit. Eccleſia*, *lib.* 1. *c.* 1. *dub.* 5. plures Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.* 12. *&* 13. Ayllon *ad Gomezium*, *tit. de delictis*, *c.* 10. *n.* 4. Sed adhuc defendendum eſt; primam tonſuram ordinem non eſſe, ſed præviam diſpoſitionem ad ordines, ut probatur *ex c.* 6. *de vita & honeſt. cleric. c. cùm inter* 13. *de re judic. can.* 51. *D. Baſilii ad Amphiloch.* ubi notat Balſamon. Trid. *ſeſſ.* 14. *de reform. c.* 2. ibi: *Ad minores ordines, aut ad tonſuram*, Ubi diſtinguitur tonſura ab ordinibus; & *ſeſſ.* 23. *de reform. c.* 4. Docent Bellarm. *to.* 1. *controv. lib.* 1. *de clericis*, *c.* 13. Petrus Gregor. *lib.* 16. *ſyntagm. c.* 1. *n.* 9. plures congeſti à Leandro *ubi ſuprà q.* 5. Sanſay *in Panopl. cler.* 1. *p. c.* 1. *n.* 5. Nec contrarium probant verba præſentis textus ſuprà relata; nam omiſſis variis interpretationibus traditis à P. Gabriel Vaſquez 3. *p. in* 3. *p. diſp.* 236. *c.* 1. Marchino *de Ordine*, *tract.* 1. *c.* 15.

p. 1.

p.1. dicendum eſt, Innocentium III. accipere ordinem clericalem pro ſtatu, quo tonſurati à laicis diſcernuntur, & ſegregantur; non verò pro gradu conferente aliquam poteſtatem mediatam, vel immediatam ad ſacramentum Euchariſtiæ conficiendum. Quomodo etiam accipiendi ſunt textus *in c. cùm Cyprianus 20. q. 1. c. 1. & fin. de vita, & honeſt. cler. lib. 6.* ubi prima tantùm tonſura initiati appellatione clericorum veniunt, eo quòd ita tonſuratos Eccleſia inter clericos enumerat: unde illis privilegia fori, & canonis competunt, ut probant Doctores ſuprà laudati.

COMMENTARIUM.

3 Concluſio refertur, & probatur. EX hoc fragmento epiſtolæ Innocentii III. ſequens deducitur aſſertio: *Abbas benedictus, ſi Presbyter eſt, poteſt conferre primam tonſuram, & quatuor minores gradus.* Probant textus *in c. quamvis 4. 68. diſt. c. quoniam, 69. diſt. c. 1.* juncta gloſſa *verbo A non Epiſcopis,* de ordinatis ab Epiſcopo, *c. cùm inter 13. de re judicata, c. Abbate, de privileg. lib. 6.* Concil. Pictavienſe celebratum anno 1109. *can. 11. Nullus præter Epiſcopum coronas benedicere præſumat, exceptis Abbatibus,* Trid. *ſeſſ. 23. de reform. c. 10.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti. & de poteſt. Epiſcop. allegat. 3. nu. 5. & in d. c. 10. Concil. Trid.* quibus addendi ſunt Zonaras, & Balſamon *in d. can. 14. ſeptimæ Synodi,* Boſquetus *in notis ad Innocent. III. lib. 1. epiſt. 157.* Sauſay *in Panopl. cler. p. 1. lib. 4. cap. 2.* Chopinus *monaſt. tit. 2. nu. 18.* Buſcus *de ſtatib. verbo Abbas,* Hallier. *de ſacris elect. ar. 2. §. 2. c. 3. pag. 560.* Leander *tom. 2. de ſacr. tract. de Ordin. diſp. 4. q. 9.* Bruno Chaſſaing. *de privil. regul. tract. 7. c. 3.* Diana *p. 11. tract. 2. reſol. 17. 30. & 40.* Magnus vir Præceptor D. Franciſcus Ramos *in memor. pro Epiſc. Luſit. propoſ. ult. §. 4.* Marinis *alleg. 112.*

4 Ratio dubitandi. Hæc aſſertio ex Innocentii deciſione deducta difficilis redditur ſequenti conſideratione: Vulgare juris noſtri principium eſt, unumquemque à proprio Epiſcopo eſſe ordinandum; Epiſcopumque eſſe miniſtrum ordinarium ſacramenti Ordinis, latè probavi *in c. 2. de ordinatis ab Epiſcopo:* ſed clericalis tonſura, & quatuor minores gradus ad ſacramentum Ordinis ſpectant, ejuſque partes ſunt, *c. 1. & per totam 23. diſt. c. in ſingulis, 77. diſt.* ergo tantùm ab Epiſcopis, non verò ab Abbatibus conferri poſſunt. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex generali prohibitione textus *in c. nullus, de temporib. ord. lib. 6.* in illis verbis: *Nullus Epiſcopus, vel quivis alius abſque ſui ſuperioris licentia diœceſis alienæ clericalem præſumat conferre tonſuram, prout ſacris canonibus definitum eſt.* Igitur Abbates etiam Benedicti ſine licentia Epiſcopi, nec primam poſſunt conferre tonſuram. Augetur ſecundò hæc dubitandi ratio; nam fruſtra precibus impetratur, quod jure communi conceditur; *l. unica,* cum vulgatis, *C. de theſauris, lib. 10.* ſed Abbati S. Benedicti monaſterii S. Crucis Burdigalenſis Clemens IV. privilegium conceſſit, ut poſſit primam conferre tonſuram, ut teſtatur ſe legiſſe, & vidiſſe Bruno Chaſſaing. *dict. tract. 7. propoſ. 1.* igitur quia jure communi Abbatibus non licet primam conferre tonſuram.

5 Abbates à quo tempore conferant ordines. Hac difficultate ita fulcita non obſtante, vera eſt tradita aſſertio, ad cujus expoſitionem prænotandum eſt, primis Eccleſiæ temporibus, dum tam Abbates, quàm monachi ſacris non initiabantur ordinibus, ut latè dixi *in c. ad aures, de temporib. ordin.* Abbates neque gradum ullum, neque primam tonſuram novitiis, ſeu jam converſis conferre potuiſſe. Ante ſeptimam autem Synodum jam legimus Abbates ſuorum cœnobiorum incolis, non tantùm habitum regularem tradidiſſe, ſed eiſdem etiam tonſuram eccleſiaſticam contuliſſe, conſtat ex Gregorio Turon. *in vitis Patrum, c. 6.* in illis verbis: *Cumque ei pater cujuſdam Senatoris filiam quærere vellet, ille aſſumpto ſecum uno puerulo monaſterium Cremonenſe expetit, ſexto ſitum ab urbe milliario, ſimpliciter Abbatem exorans, ut ſibi comam capitis tondere dignaretur: at ille videns prudentiam, atque elegantiam pueri, nomen inquirit, interrogat genus, & patriam: ille verò Gallum ſe vocitari pronunciat, civem Avernum, Georgii Senatoris filium: quem Abbas, ut cognovit de prima ſtirpe eſſe progenitum, ait: Bene deſideras fili, ſed primum oportet hæc ad patris tui referri notitiam, & ſi hæc ille voluerit, faciam quæ depoſcis. Denique Abbas pro hac cauſa nuntios mittens ad patrem, interrogavit quid de puero fieri juberet? At ille parumper contriſtatus: Primogenitus (inquit) erat mihi, & ideò volui conjugio copulare; ſed ſi eum Dominus ad ſuum dignatur accire ſervitium, illius magis, quam noſtra voluntas fiat; & adjecit: Quidquid vobis infans Deo inſpirante ſuggeſſerit, adimplete.* Succeſſit ſeptima Synodus, cujus mentio in præſenti fit, & in ea Patres indulſerunt Abbatibus facultatem conferendi gradum Lectoratus. Unde rectè arguens Innocentius in præſenti deducit, & tonſuram eos conferre poſſe; quam facultatem ampliavit Alexander IV. *in c. Abbates, de privil. lib. 6.* ut non ſolùm converſis conferrent tonſuram, verùm & illis, qui ad monaſteria convolarunt, & in quos Eccleſiaſticam, & quaſi Epiſcopalem juriſdictionem obtinent. Eamdem poteſtatem ſuis ſpecialibus privilegiis conceſſerunt Gregor. IX. bulla 23. Julius II. bulla 25. Innocentius VIII. bulla, quæ incipit, *Expoſcit.* Cœleſtinus V. bulla expedita anno 1294. quas refert Bruno Chaſſaing. *ubi ſup.* ſed eam poteſtatem reſtrinxerunt Patres Concilii Trident. *ſeſſ. 23. de reform. cap. 10.* ut tantùm regularibus quatuor gradus, & primam tonſuram ſubditis ſuis conferre liceret, ibi: *Abbatibus non liceat in poſterum cuiquam, qui regularis ſubditus non ſit, tonſuram, vel minores ordines conferre.*

Prædicto Concilii decreto Abbatibus poteſtas conferendi minores Ordines, non ſolùm regularibus, verùm & 6 Exponitur Tridentinũ. novitiis *in d. c. Abbates,* conceſſa, ibi: *Converſis, & qui ad illa convolarint;* reſtricta fuit, ita ut hodie tantùm regulariter profeſſis poſſint Abbates conferre tonſuram, & quatuor minores gradus; non tamen novitiis, ut docent Hugolinus, Miranda, Marchinus, & alii relati à Barboſa *alleg. 3. n. 8.* Tambur. *de jure Abbatum, tom. 2. diſp. 2. q. 27.* Diana *tract. 2. reſol. 30.* Hallierio *de ſacris elect. ubi ſup. pag. 563.* Licèt contrarium, videlicet etiam novitiis poſſe Abbates conferre minores ordines, defendant Suarez *de relig. tom. 4. tract. 8. lib. 2. c. 29.* Layman laudatus, & ſequutus à Leandro *d. diſp. 4. q. 11.* Bruno Chaſſaing. *d. tract. 7. propoſ. 2.* Quod idem dicendum eſt in alienis ſubditis, etiam cum litteris dimiſſoriis proprii Epiſcopi; non enim illis Abbates etiam benedicti, & habentes jus mitræ, & baculi poſſunt conferre tonſuram, aut quatuor minores ordines, ut reſolvunt plures relati à Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg. 3. n. 10.* etſi contrarium non improbabiliter teneant Tamburinus *de jure Abbat. tom. 2. diſp. 2. qu. 7.* Diana *5. p. tract. 13. reſ. 93.* Leander *ubi ſup. qu. 3.* Bruno *d. propoſ. 2.* An autem etiam poſt Trident. quatuor primi Abbates Ordinis Ciſtercienſis poſſint Subdiaconatum, & Diaconatum conferre, diſputant Bruno *ubi ſup.* Dian. *p. 11. tract. 2. reſ. 40.* & plura de poteſtate Abbatum exemptorum congeſſit Marinis *lib. 1. reſol. 1.*

Non autem prædicta ſeptima Synodus, & canones ſuprà citati omnibus Abbatibus generaliter indulſerunt jus 7 Abbates debent eſſe Benedicti. conferendi tonſuram, & quatuor minores ordines; ſed ita demum, ſi ſint ſacerdotes; & ab Epiſcopo benedicti, *d. c. 1. 67. diſt.* ibi, *Dum ſit, & ipſe Presbyter:* quæ verba licèt aliqui ex Latinis Interpretibus referant ad Epiſcopum, non verò ad Abbatem; tamen rectè Zonaras, & Balſamon ibi animadvertunt, referenda eſſe illa verba ad Abbatem, qui debet eſſe Presbyter, ut poſſit prædictos minores ordines conferre; & poſt eos ita illum textum accipit Boſquetus *lib. 1. ad Innoc. Ep. 125.* Etiam deſideratur, ut Abbates ſint benedicti & benedictionis forma, quam expoſuimus *in c. 1. de ſuppled. neglig.* niſi ob culpam, ſeu negligentiam Epiſcopi benedictionem non receperint; tunc enim, & monachos benedicere, & ordines conferre valent, ex traditis *in d. c. 1.,* & docent Diana *d. par. 11. reſolut. 30.* Bruno *d. tract. 70. cap. 3. propoſ. 3.* licet contrarium defendat Hallierius *d. pag. 563.* Etiam Abbates illi non benedicti, quibus privilegio ſpeciali conceſſum eſt, ut etſi triennales ſint, poſſint minores ordines conferre, ut Ciſtercienſibus in Hiſpania commorantibus conceſſerunt Eugenius IV. anno 1437. Julius II. *privileg. 9. num. 7.* abſque ulla benedictione poſſunt minores ordines conferre, ut docent Brunus, & Diana *ubi ſuprà, dict. reſol. 30.*

Prædictæ concluſionis ratio ea reddi poteſt; nam cùm 8 Ratio decidendi. alii præter Epiſcopos poſſint minores ordines conferre, *c. 1. de ordinatis ab Epiſcopo,* ubi probavi; & etiam ſimplices Sacerdotes, ex commiſſione R. Pontificis, ut ibi dixi, & latè probant Hallier. *de ſacris elect.* ubi ſuprà, *pag. 67.* Macedo *de clavibus Petr. lib. 4. c. 5.* & Abbates, qui ſacerdotes ſunt, & benedicti, & juriſdictionem quaſi Epiſcopalem exercent in ſuos ſubditos, jus mitræ & baculi habeant, ut probant aliis relatis Pax Jordanus *in Theolog. Moral. tom. 1. lib. 2. q. 10. c. 14.* Tamburinus *de jure Abbat. tom. 1. diſp. 16.* Murga *tom. 1. tract. 1. diſquiſit. 4.* inde eis rectè conceſſum eſt à ſacris canonibus in corpore juris compilatis, & extra exiſtentibus, ut poſſint primam tonſuram, & quatuor minores conferre ordines ſuis ſubditis: & cùm jam in

ſepti-

Digitized by Google

ſeptima Synodo conceſſum eſſet conferre quatuor minores ordines, rectè argumentatur Innocentius in præſenti, & ſtatuit primam tonſuram Abbates conferre poſſe.

9 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat difficultas ſuprà adducta; nam hujus ſacramenti, ſicut & aliorum, duplex miniſter datur: alius ordinarius; extraordinarius alius. Miniſter ordinarius eſt Epiſcopus, ut diffinitum eſt in Concilio Florentino, & nos latiùs probavimus, *in cap. 2. de ordinatis ab Epiſcopo*; alius miniſter extraordinarius eſt, ut Abbas benedictus, Presbyter ex delegatione, Chorepiſcopus; iſti enim ut miniſtri extraordinarii poſſunt minores ordines, & tonſuram conferre; non verò ut ordinarii, quia collatio ordinaria ſacramenti Ordinis tantùm Epiſcopo competit. Nec augmentum difficultatis deductum ex privilegio Clementis IV. refragatur, cui ſatisfieri poteſt aſſerendo, privilegium illud conceſſum fuiſſe ad ſedandas diſcordias, quæ contingere poterant ex obſervantia juris communis, vel privilegiorum; & neceſſarium fuiſſe, quia cùm Abbas ille monaſterii S. Crucis ex nova conceſſione Innocentii VIII. haberet jus deferendi baculum, & mitram, ut cognoſceretur jam ita inſignitum poſſe conferre minores ordines, expreſſa Pontificis conceſſio neceſſaria erat, ut docet Bruno *d. tract. 7. propoſit. 1.*

10 Exponitur c. cum inter, de re judicata.

Adhuc ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. cùm inter 13. de re judic.* in illis verbis: *Præſentatione ad ordines, tonſuratione*. Ex quibus verbis colligitur, Abbatem S. Zenonis Veronenſis, eo quòd haberet jus quaſi Epiſcopale in Eccleſia S. Proculi, debere clericos ſibi ſubjectos ad ſacros ordines, & tonſurationem Epiſcopo proprio præſentare: igitur Abbas, quantumvis benedictus ſit, & habeat jus mitræ, & baculi, ut habebat Abbas S. Zenonis, de quo plura refert Yepes *tom. 3. chron. D. Benedicti, pag. 279.* ſubditis propriis minores ordines conferre non valet. Variis modis difficultatem effugere intendunt antiquiores in eo textu. Hoſtienſis ibi exiſtimat, tantùm in eo affirmari primam tonſuram clericos Eccleſiæ S. Proculi debere accipere ab Epiſcopo proprio. Cujacius exiſtimat, Abbatem S. Zenonis omnes gradus conferre potuiſſe. Sed omiſſis his, & aliis ſententiis ex ſuprà dictis textus ille accipiendus eſt; nam cùm Abbas, etiam benedictus, non poſſit ordines majores ſubditis conferre, inde Abbas S. Zenonis ſe tantùm habere jus præſentandi clericos proprios Epiſcopo ad ordines recipiendos ajebat. Sed quia primam tonſuram ſubditis ſuis, ex ſuprà dictis conferre poterat, ideò rectè affirmabat ſe jus habere in tonſuratione: non ait textus, in præſentatione ordinandorum Epiſcopo facienda quoad tonſurationem, ſed abſolutè ſe jus habere in tonſuratione, ideſt in tonſuræ collatione, & in repræſentatione ad ordines, videlicet majores, non ergo repræſentatio referenda eſt ad tonſuram, ſed ad majores ordines.

11 Intelligitur can. 62. Conc. Aquiſgran.

Secundò adverſatur Concil. Aquiſgran. *can. 62.* in illis verbis: *Ut Abbas, Præpoſitus, vel Decanus, quamvis Presbyteri non ſint, Lectoribus benedictionem tribuant*. Ex quibus depromitur, Abbates nondum ſacerdotali gradu decoratos, poſſe Lectores ordinare, & benedicere: igitur non rectè in præſenti deciditur, ita demùm Abbates minores ordines conferre poſſe, ſi Præsbyterali ordine decorati ſint. Pro hujus canonis interpretatione dicendum eſt, in eo non agi de ordinatione Lectoris, ſed de benedictione illi præſtanda eo tempore, quo in Eccleſia legebat. Quod ut faciliùs percipiatur, ſciendum eſt, magnum Patriarcham D. Benedictum in ſua regula ſtatuiſſe, ut Lector ab Abbate tempore lectionis benedictionem peteret per ea verba, *Jube Domne benedicere*. Et in ipſo Concilio, *can. 67.* ſtatuitur, ut Lector ſtando benedictionem petat; hujus ritus varias rationes reddit Ephtenus *lib. 7. diſquiſit. tract. 6. diſquiſit. 7.* noſtræ tamen interpretationi magnoperè congruit ratio tradita à Petro Damiano *lib. de Dominus vobiſcum, c. 2. Lecturus* (inquit) *magnæ humilitatis gratia, non à ſacerdote, ſed ab eo cui Sacerdos juſſerit, ſe poſtulat benedici, dicens: Jube domne benedicere*. Etiam ſciendum eſt, illis primis temporibus Abbates in Preſbyteros non ordinati, ut de Abbatibus Benedictinis probat Ephtenus *in vita S. Benedicti, c. 18.* Yepes *tom. 1. chron. anno 532. c. 3.* unde in Concil. Aquiſgran. quod ferè celebratum fuit ad ſtatuendam monaſticam diſciplinam illius Ordinis, ſtatutum fuit, ut Abbas etiam non ſacerdos poſſit Lectoribus benedictionem petentibus eam præſtare, ut ſic obſervaretur regula D. Benedicti. Nec huic interpretationi obſtant textus *in cap. perlectis, 25. diſt. cap. denique, 71. diſt. cap. officium, de officio Archipresbyteri, cap. Abbates, de privilegiis in 6.* & aliis congeſtis à Sauſay *in Panopl. cleric. part. 2. tit. 2. cap. 1.* ubi docetur, benedicere proprium eſſe ſacerdotum, & ideò benedictiones plerumque dici Preſbyterales. Nam textus illi loquuntur de benedictionibus inter Miſſarum ſolemnia faciendis; illæ enim niſi à Sacerdotibus impartiri non debent: at verò benedictiones Lectorum, quæ extra Miſsarum ſolemnia petuntur, à quolibet Abbate, etiam non ſacerdote, illis temporibus dari poterant. Ephtenus *d. cap. 18. §. 11. per totum.*

Tertiò opponitur traditæ aſſertioni textus *in c. non oportet 2. 69. diſt.* ubi dum *in cap. 1. ejuſdem diſtinct.* cantum fuit, ut liceret Abbatibus gradum Lectoratus conferre, ſtatim hæc annectit verba Gratianus ex Concilio Laodic. *Non oportet exorcizare eos, qui nedum ab Epiſcopis ſunt promoti, neque in Eccleſiis, neque in domibus*. Ex quibus verbis, juncto Gratiani ſummario *in 69. diſt.* expreſsè colligitur, Abbates non poſſe gradum Exorciſtæ conferre; & per conſequens non rectè aſſerimus, Abbates poſſe primam tonſuram & quatuor gradus conferre. Pro hujus textus expoſitione ſciendum eſt, primis Eccleſiæ ſæculis non ſolùm clericos, verùm etiam laicos donum ejiciendi dæmones habuiſſe, & ſic exorciſtarum officium uſurpaſse. Tertullianus *de corona militis c. 11.* teſtatur à militibus ejectos fuiſse Spiritus immundos. *Et quot*, inquit, *interdiu exorciſmis fugavit, noctibus defenſavit*. Et *lib. de idololatr. c. 11.* docet, parentes ſolitos exorcizare proprios filios: *Quare Conſtantia exorcizavit alumnos ſuos, quibus domum ſuam & cellarium præſtat? Ille quidem ſi excluſerit dæmonem, non ſibi placeat de fide, nec ejus inimicum excluſit*. Notarunt Baronius *anno 56.* Dorleans *ad Tacitum lib. 24. pag.* Juſtelus *in notis ad can. 91. Eccleſiæ univerſ.* Poſteà peculiare, ac diſtinctum munus in Eccleſia fuit eorum, qui in gradum Exorciſtarum, cooptati erant, ut docent plura de Exorciſtis afferentes Balſamon *in can. 26. Synodi Laodicen.* Ambianas *ad Tertull. in apolog. c. 23. in fine*, Aloix *in vita S. Antheri, c. 6.* Pamelius *ad ep. 26. D. Cypriani*, Petrus Gregorius *lib. 15. ſyntagm. cap. 5.* Eſpenceus *ad D. Paulum lib. 1. digreſ. cap. 9.* Lindembrog. *verbo Exorciſta*, Fileſacus *de magia, pag. 30.* Pancirola *lib. 2. variar. c. 149.* qui de his exorciſtis accipiunt textum *in l. 1. §. medicos, ff. de variis & extraord. cognit.* Unde in dicto canone Concilii Laodic. prohibetur, ne qui ordinatus non eſt ab Epiſcopo, poſset in Eccleſia, aut domibus exorcizare; non tamen negant Patres à Chorepiſcopis, vel Abbatibus in gradum Exorciſtarum conſtitutos poſse exorcizare.

12 Exponitur cap. non oportet 69. diſt.

C A P U T XII.

a Idem *R. Abbati S.* b *Martini Laudunen. Premonſtratenſis Ordinis.*

INtelleximus, quod cùm antequam eſſes aſſumptus ad regimen Abbatiæ, & in *c* monaſterio tuo fueris laudabiliter converſatus, ad monaſterium S. *d* Vincentii Laudunen. Nigri *e* Ordinis acceſſiſti. Ubi cùm aliquamdiu in ipſius habitu permanſiſſes, demùm ad cor reverſus, de *f* Metropolitani, & aliorum Religioſorum conſilio, ad primam domum curaviſti redire. In qua tandem in regularis obſervantiæ diſciplina taliter Deo, & hominibus placuiſti, quod pro tuorum exigentia meritorum, fratres tui te ſibi præfecerunt unanimiter in Paſtorem. Quia igitur in ſuſcepto regimine laudabiliter diceris profeciſſe, ne occaſione moræ, quàm in prædicto monaſterio protraxiſti, quaſi de ipſa teneram conſcientiam retinendo, in ſuſceptæ adminiſtrationis executione tepeſcas: attendentes quod in *g* canone cautum eſt, ne quis canonicus regularis, niſi (quod abſit) publicè *h* lapſus fuerit, efficiatur *i* monachus; & ſi factus fuerit, ad ordinem canonicum revertatur, *k* ultimus in choro manendo, *l* cucullam in *m* memoriam delaturus: Diſcretionem tuam monemus attentius, & hortamur, per Apoſtolica tibi ſcripta mandantes, qua-

quatenus circa curam gregis tibi commiſſi ſolicitudinem gerere ſtudeas indefeſſam, & taliter ſequentia bona continuare prioribus, quod dignum exinde poſſis à Deo meritum expectare. Datum Lateran. VII. Kal, Martii, Pontif. noſtri anno tertiodecimo.

N O T Æ.

a I*Dem.*) Ità tantùm legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. c. 2.* & io ſexta; ſed ex epiſtolis Iooocentii III. editis à Boſqueto, reſtituenda eſt inſcriptio; libro enim primo, *regeſt. 13. epiſt. 4.* teperitur hæc deciſio, ex quo eam tranſcribimus.

b *S. Martini.*) Monaſterium hoc eſt Ordiois Præmonſtratenſis, in urbe Laudunenſi: ejus mentio fit *in cap. cum liberum 6. de ſepultur.* De ordine Præmonſtratenſi egi *in cap. edoceri, de reſcriptis.*

c *In monaſterio tuo.*) Licèt religioſi Præmonſtratenſes 1 ſint Canonici regulaies, Conc. Chalced. celebratum anno 450. *c.* 8. Arclat. Moguntin. & alia apud Pennotum *lib. 2. hiſtor. canonic. regul. c.* 18. tamen quia frequenter canonici regulares dicuntur munachi, *cap. relatum, de præbendis, cap. poſt tranſlationem, de renunciat.* notavit latè Pennotus *lib. 1. hiſtoria, cap.* 38. & *lib. 2. cap.* 1. ita eorum clauſtrum monaſterium dicitur, *cap. pernicioſam* 18. *qu.* 2. Synodus Sueſſionenſis *act. 7. can.* 1. ibi: *Ut miniſtri noſtri per civitates, & ſingula monaſteria, tam monachorum, quàm canonicorum, ſeu ſanctimonialium.* Ludovicus *in additionibus ad Cap. lib. 3. cap. 76. Ut Canonici clerici, qui in civitatibus, vel in monaſteriis degunt.* Unde in præſenti monaſterium accipitur pro clauſtro canonicorum regularium: ootavit Boſquetus *in præſenti.*

d *S. Vincentii.*) Apnd Landunenſes enim in Gallia, in ejus civitatis ſuburbiis eſt monaſterium S. Vincentii Martyris, Ordinis D. Benedicti, quod à Bronchilde conſtructum fuit, ut ex hiſtoricis illius provinciæ refert Boſquetus *in notis ad Innocent. III. in præſenti.*

e *Nigri Ordinis.*) Ideſt D. Benedicti, ut etiam ootavi *in cap. ex parte* 10. *de temporib. ordin.*

f *Metropolitani.*) Rhemenſis videlicet Archiepiſcopi, cui Epiſcopus Laudunenſis, & alii ſeptem Epiſcopi parent ut ſuffraganei in provincia Belgica ſecunda.

g *In canone.*) Videlicet Urbani II. cujus verba hic relata reperiuntur *in cap.* 2. 19. *qu.* 3.

h *Publicè lapſus.*) Ideſt in grave crimen. Antiqua 2 enim in Eccleſia conſnetudo fuit, & adhuc temporibus Innocentii III. vigebat, ut clerici lapſi in aliquod grave delictum degradarentur, & in monaſterium pœnitentiæ peragendæ cauſa detruderentur. Concil. Epaunenſe *can.* 22. Aurelian. 3. *can.* 7. Tolet. 4. *can.* 28. Tolet. 7. *can.* 3. Tolet. 8. *can.* 3. Cabilon. 2. *can.* 40. *c. de lapſis,* 50. *diſt. c. tuæ, de pœnis.* Couc. Lateran. ſub Alexandro III. 1. *p. c.* 2. & Lateran. ſub Innoc. III. *c.* 21. plura Gibaliour *de clauſura regul. diſquiſit. 3. c. 2. §. 2.* Lindembrogius *in Gloſſario, verbo Pœnitentiæ peragendæ cauſa.* Non tamen ex hac detruſione clerici profitebantur vitam monaſticam, aut religioſi fiebant, ſed tantùm ibi detrudebantur, ut pœnitentiam peragerent, ut probant latè Gibalinus *ubi ſup.* §. 3. Unde textus noſter ita accipiendus eſt, ut canonicis regularibus non permittatnr ad religionem tranſire, niſi publicè lapſi in eam detrudantur pœnitentiæ peragendæ cauſa.

i *Efficiatur monachus.*) Quod etiam prohibetur *in c.* 1. 19. *q.* 3. & aliis juris locis congeſtis à Lemaiſtre *lib. 3. de monach. c. 9.* Boſqoeto *ad Innoc. lib.* 1. *ep.* 4. quod poſteà temperatum fuit, & permiſſum clericis, atque canonicis regularibus cum ſuperioris licentia, *c. poſt tranſlationem, de renunc.* nbi & nos aliqua adduximus.

3 k *Ultimus in choro.*) Eſt enim gen*n*s pœnæ in ultimo loco ſemper ſedere, & manere, *c. Presbyter,* 82. *diſt. cap. mandamus* 19. *quæſt.* 3. *cap. magnoperè, ne clerici vel monach.* Unde de Claudio fertur apud Svetonium *in eo, cap.* 9. quod in Senatu ſententiam poſt omnes interrogatus dicebat. Diocaſſius *in Cajo Caligula.* Unde Urbanus II. in pœnam deſertionis vitæ regularis, & traoſitus ad vitam mooaſticam, jnbet ut Canonicus ultimo loco in Choro ſedeat.

l *Cucullam.*) Cuculla, ſeu cucullus, ut vult Ambroſius Calepinus, variè accipitur, aliquando enim ſi- 4 gnificat veſtem communem, qua tam chriſtiani, quàm pagani utebantur, *l. 1. Cod. Theodoſ. de habitu quo uti oportet intra urbem,* ibi: *Servos ſanè omnium, quorum tamen dominus ſolicitudine conſtat militiæ non teneri, aut birris uti permitti, aut cucullis.* Unde Cato *lib. 2. de re ruſtica,* ait cucullam, ſive cucullionem, genus veſtis ruſticanæ, ac vilis fuiſſe: plura Autonios Nebriſſenſis *in Vocabulario, verbo Cucullor*: plerumque tamen accipitur pro veſte monachali. Divus Hieronymus *in præfatione regulæ S. Pachomii,* ubi ait, ejus monachis in uſu fuiſſe inter cætera duas cucullas. Eoodius *lib. 9. epiſt.* 17. ibi: *Accepi cucullam, qualem debui dirigere religionem profitenti.* Caſſianus *lib. 1. de habitu, cap.* 4. Concil. Aquiſgran. *can.* 21. Clementina *ne in agro,* §. *cùm autem, de ſtatu monach.* Accipitur aliquando pro cappa. D. Benedictus *in c. 55. ſuæ regulæ,* cucullam dicit ille, quod nos modò cappam dicimus; & pro caſula accipitur, nt probat, & explicat Ephtenus *lib. 5. diſquiſit. tract. 3. diſquiſit.* 1. Apud monachos D. Benedicti cuculla appellatur non ſolùm capitis tegumentum, verùm etiam totius corporis indnmentum: in aliis verò monaſteriis cuculla accipitur pro amictu capnt, & humeros circumambiente: quatenus tamen differat à flocco, exponnnt Yepes *tom. 1. chron. D. Benedicti, anno* 495. *cap.* 5. Manrique *tom. 1. annal. Ciſterc. anno* 1101. Plura de cucullis monachorum tradunt Ephtenus *ubi ſuprà,* Gazeus *ad Caſſianum, cap. de cucullis,* Boſquetus *io notis ad hanc epiſt.* Theophilus *tract. de pileo, ſect.* 5. Vivar. *de veteri monachat. lib. 2. cap.* 11. §. 2. Adeò igitur cuculla propria erat monachorum, nt canonicis regularibus ejus uſus prohibeatur canone 125. Concilii Aquiſgran. celebrati anno 816. ſub Ludovico Pio primo Imperatore, ibi: *Reprehenſibilem, & eccleſiaſtica moderatione dignum apud pleroſque Canonicos comperimus uſum, eo quòd contra morem eccleſiaſticum cucullas, quibus ſolis monachis utendum eſt, induant; cùm utique illorum habitum uſurpare non debeant, à quorum profeſſione quodammodo diſtant, quia ſicut eis indecens eſt, ut arma militaria modo laicorum geſtent; ita nimium inhoneſtè, & valde indecorum, ut alterius propoſiti indumenta ſibi imponant.* Notat Gabriel Pennotus *lib. 1. hiſtor. canon. regul. cap. 26. num. 4. & lib. 2. cap. 35. num. 3. & cap. 53. num.* 11. licèt illis uterentur in ſignum ſeverioris diſciplinæ Kal. Novemb. Durantius *in rationali, lib. 3. c.* 17. & paulatim, ut alia à monachis canonici regulares acceperunt, ita cucullam, ſeu cappam deferre conſueverunt. Lantdmet *lib. 1. de vet. cler. p. 3. c. 6.* Noſtri tamen Iooocentii temporibus canonici oullo modo cucullis utebantur, unde in pœnam injungitur R. ut eam deferat.

m *Memoriam.*) *Memorialem cucullam,* legit Gratianus *in d. c. 2. 19. q. 3.* ſed in ſexta collectione, & in ipſa epiſtola In- 5 nocentii, io editione Boſqueti, *memoriam,* legitur: ſed idem eſt ad memoriam deferre cucullam, vel memorialem cucullam; cùm memoriale dicatur, quod ad memoriam conſtitutum eſt; unde Sabbatum memoriale dicebatur apud Judæos *Levit. c.* 23. in memoriam liberationis Iſaac ab immolatione; quod jam obſervavit Ciron. *lib. 1. obſerv. c.* 19. *& in c. 2. de apoſtatis, in 5. collection.* Rodericus enim Canonicus propter reatum ſuum in deſertione propriæ Eccleſię, & tranſitu ad monachos, apud quos deferebatur cuculla, jubetur nt deferat cucullam memorialem, ideſt in memoriam tranſgreſſionis præcepti canonici.

Hujus textus commentarium dabimus *in cap. licèt, de regularibus.*

C A P U T XIII.

a Idem.

ACcepimus, te noſtris auribus intimante, quod quidam clerici, qui ad ſacros Ordines ſine titulo ſunt promoti, te ad Eccleſiam Brachar. ſuper beneficiis obtinendis infeſtant: quibus etiam de cunctis redditibus Eccleſiæ tuæ tunc commodè miniſtrari non poſſet, præſertim cùm mandemus eiſdem in Eccleſiis provideri, qui nec meritis, neque ſcientia, aut etiam in parochialibus eccleſiaſtica beneficia promerentur, nedum in Eccleſia Bracharenſi, quorum vita, & ſcientia nobis eſt penitus ignota: de qui-

quibus ſi certitudinem haberemus, nec in majoribus Eccleſiis eis, nec in minoribus præciperemus provideri. Et licèt idoneis in aliis parochialibus Eccleſiis, & in tuis Capellis extra civitatem velis juxta mandatum Apoſtolicum providere, cùm omnibus in majori providere non poſſis: ipſi tamen proviſionem in Eccleſiis eiſdem *b* recipere dedignantur. Judices quoque, & *c* monitores, ſeu exequutores, ad quos literas noſtras deportant, exceptiones tuaa legitimas, quas in eorum proponis præſentia, non admittunt. Unde poſtulabas à nobis, ut tibi provideremus benigniùs in hac parte. Licèt igitur in ordinationibus clericorum illam tu, ac prædeceſſores tui diligentiam debueritis adhibere, ut minùs idonei non ordinarentur à vobis, ac ideò poſt promotionem eorum exceptionem non poſſis prætendere contra illos, niſi fortè poſtquam promoti fuerint, reddiderint ſe indignos: ex ſuperabundanti tamen quando ſcribere pro talibus nos oportet, facimus in literis noſtris apponi, ut ſi ordinatus, pro quo ſcribimus, idoneus habeatur, & eccleſiaſtico beneficio non indignus, ei ab ordinatore, vel ſucceſſore ipſius competens beneficium tribuatur; cùm & ſi tecum de jure agere vellemus, te poſſemus meritò ad proviſionem eorum compellere, quos à te, vel prædeceſſoribus tuis ordinatos fuiſſe conſtaret; & præſertim quod ad obtinendum eccleſiaſticum beneficium eos debes idoneos reputare, quos ad ordines ſuſcepiſti. Unde graviter ſuſtinere non debes, ſed nobis potiùs devotè inclinare teneris, ſi illos *d* examinari per alios facimus, quos ſine examinatione non credimus ordinatos, antequam ad proviſionem eorum te compellere velimus. Mandamus igitur, quatenus eis, pro quibus te contigerit recipere noſtra mandata in forma communi, in majori Eccleſia, vel aliis diœceſis Bracharen. providere non tardes: *e* exceptiones autem ſi quas contra tales propoſueris, præcipimus audiendas.

N O T Æ.

1 a IDem.) Nec ex hac collectione, neque ex quarta, ubi *ſub hoc tit. c. 3.* reperitur hæc deciſio, conſtat cui miſſa ſit hæc epiſtola: exiſtimo tamen miſſam eſſe Bracharenſi Archiepiſcopo, & ſic inſcriptionem reſtituendam eſſe in hunc modum: *Innocentius III. Stephano Archiepiſcopo Bracharenſi.* Illis enim temporibus Innocentii III. ejus Eccleſiæ ſedem obtinebat Stephanus, inter quem, & Rodericum Archiepiſcopum Toletanum, ſuper Primatu Hiſpaniæ controverſia mota fuit, *c. coram, de in integrum reſtitut.* Brachara autem eſt civitas valdè antiqua, olim Metropolis Galleciæ, hodie verò Luſitaniæ de cujus origine, & progreſſu latè agunt Acunna *in hiſtoria ipſius Eccleſiæ*, Tamayo de Salazar *tom. 1. Martyr. die 1. Februarii, & tom. 2. die 12. Aprilis.*

2 b *Recipere dedignantur.*) Nec tenerentur recipere, ſi per illa verba, *in Eccleſia Cathedrali*, concepta eſſet gratia, *c. quàm, de præbend. lib. 6.* ſicut cùm certus valor beneficii gratia taxationis exprimitur, minoris valoris beneficium conferri non valet, *c. cui de non ſacerdotali, de præb. lib. 6.* aut ſi certus modus vacationis expreſſus ſit, ad alium modum reſcriptum non extenditur, *c. cùm in illis 16. §. cùm autem, eod. tit. & lib.*

c *Monitores.*) De his literis nonnulla adduxi *in c. ex inſinuatione 37. de reſcriptis.*

d *Examinari.*) Cùm enim idoneis, & capacibus tantùm ſint beneficia eccleſiaſtica conferenda, *c. cauſam quæ, de electione, c. grave, de præb.* proinde R. Pontifex in literis, tam expectativis, & monitoriis, quàm executorialibus ſemper jubet promovendum ad beneficia examinare, maximè ſi reſcripta concipiantur *in forma dignum*, & in illis literis tacitè ſubintelligitur clauſula, *ſi impetrans dignus inveniatur, c. cùm adeo 17. de reſcriptis.* Et licèt quilibet idoneus præſumatur, donec contrarium probetur, *c. unico de ſcrutinio, c. 2. de præſumpt.* tamen iſti, qui habent literas ad beneficia, examinari debent, niſi gradu Licentiaturæ, vel Doctoratus in celebri Univerſitate ſint decorati; tunc enim non debent examinari, ut docent Petrus Gregorius *in d. c. cùm adeò, n. 11.* Et licèt, qui examinatus eſt ad unum actum, non debeat iterum ad ipſum examinari; tamen examinatus ad ordines recipiendos, debet iterum examen ſubire, ut beneficium aſſequi poſſit, ut omnes repetentes ad hunc textum docent.

e *Exceptiones.*) Merus executor literarum Apoſtolicarum, an exceptiones admittere poſſit, dicam latè *in c. ex parte 13. c. paſtoralis, §. quia verò, de officio delegati.* 4

Et hoc texta communiter deducitur, ordinatum ſine titulo, juſtè ab Epiſcopo, vel ejus ſucceſſore beneficium petere, cujus textus commentarium dabimus *in cap. 2. de præbendis*, ubi noſtri veſpertini Anteceſſores latè examinant prædictam aſſertionem. 5

C A P U T XIV.

Idem *in Concilio* a *Generali.*

CUm ſit *b* ars artium regimen animarum, diſtrictè præcipimus, ut Epiſcopi promovendos in ſacerdotes diligenter inſtruant, & informent, vel per ſeipſos, vel per alios idoneos viros ſuper divinis officiis, eccleſiaſticiſque ſacramentis, qualiter ea ritè valeant celebrare. Quoniam ſi de cætero rudes, & ignaros ordinare præſumpſerint (quod quidem facilè poterit deprehendi) & ordinatores, & ordinatos ultioni gravi decernimus ſubjacere. Sanctius enim eſt (in ordinatione maximè ſacerdotum) paucos bonos, quàm multos malos habere miniſtros; quia ſi cæcus cæcum ducit, ambo in foveam dilabuntur.

N O T Æ.

1 a GEnerali.) Ita etiam legitur *in cap. 4. ſub hoc tit. in 4. collect.* De hoc Concilio Lateranenſi egi *in capitul. nonnulli, de reſcriptis.*

b *Ars.*) Facit Carnotenſis *epiſt. 32. Cùm ergo ſit ars artium, & onus onerum regimen animarum.*

C A P U T XV.

Honorius III. *Archiepiſcopo* a *Mediolanenſi.*

QUamvis multa propoſita fuerint contra venerabilem f. n. Epiſcopum *b* Callien. etſi nihil probatum eſſet de illis; quia tamen confeſſus eſt coram nobis, ſe nunquam de Grammatica didiciſſe, nec etiam legiſſe Donatum, & per evidentiam facti uſque adeò de illiteratura, & inſufficientia ſua conſtat, quod contra Deum eſſet, & canonicas ſanctiones tantùm in Epiſcopo tolerare defectum: de communi fratrum noſtrorum conſilio ipſum à Pontificalis executione officii, & adminiſtratione Callien. Eccleſiæ duximus penitus amovendum, irritantes, ſi quid nomine ipſius Eccleſiæ, vel de bonis ejuſdem de cætero attentabit.

N O T Æ.

1 a MEdiolanenſi.) In ſexta collectione legitur *Bremenſi*, de qua Eccleſia agemus *in c. 2. de ſacram. non iterand.* Sed emendanda eſt inſcriptio ex Innocentio Cironio, qui in quinta collectione, *ſub hoc tit. c. 1.* reſtatur ſe legiſſe in manuſcriptis, *Mediolanenſi*, de qua Eccleſia aliqua adduxi *in cap. cùm adeò 17. de reſcriptis.* Igitur præſens deciſio miſſa eſt Henrico Archiepiſcopo Mediolanenſi, qui temporibus noſtri Honorii III. floruit.

b *Callien.*) *Callienum*, legit Cironius, qui Epiſcopatus eſt in Marchia Anconitana, & immediatè ſubeſt R. Pontifici.

COM-

Digitized by Google

COMMENTARIUM.

2 Concluſio probatur. EX his duabus deciſionibus talis deducitur diſputanda aſſertio: *Illiteratus ad ordines, vel regimen animarum aſſumi non debet; & ſi aſſumatur, deponendus eſt*. Probant textus in *c. præcipimus* 10. 34. *diſt. c. qui eccleſiaſtici* 2. *c. litteratos*, 36. *diſt. c. ignorantia* 1. *c. quando* 2. *c. ſi in laicis* 3. *c. quæ ipſi* 5. *c. omnes* 6. *c. placuit* 7. *& per totam* 38. *diſt. c. adire*, 25. *diſt. c. ult.* 49. *diſt. c. non confidas*, 50. *diſt. c.* 1. *diſt.* 55. *capitul. viliſſimum* 45. 1. *quæſtion.* 1. *c. miror*, 50. *diſt. cap. viliſſimum* 15. 1. *quæſtion.* 1. *capitul. convenientibus*, *c. licet ergo* 15. 8. *q.* 1. *c. congregato* 53. *c. cùm in cunctis*, §. *inferiora*, *c. Eccleſia* 57. *c. ſi fortè*, *de elect. c. inter cætera*, *de officio Ordin. c. extirpandæ* 30. *de præbendis*, *c. niſi* 10. *verſ. pro defectu*, *de renuntiat*, *c. finali*, *de temporib. ord. lib.* 6. *c. ult. de præſumpt. in* 2. *collect. c. unico*, *diſt.* 85. Concilium Turon. ſub Carolo *can.* 2. 3. & 17. Rhemenſe *can.* 14. Gregorius VII. *in Concilio Romano*: *Presbyteros oportet ſcire canones, alioquin quomodo judicabunt Eccleſiam?* Et *can.* 30. *Presbyteri ſint litterati, aliter enim quomodo erunt magiſtri?* Aquiſgran. 2. ſub Ludovico *p.* 1. *c.* 8. *Doctrina ſacerdotalis ſecundum cujuſque qualitatem omnibus ſufficiens debet eſſe.* Et *p.* 2. *can.* 3. & 4. Trident. *ſeſſ.* 23. *de reform. c.* 4. 11. 13. & 14. Novella 6. Juſtiniani *c.* 4. & novella 123. *c.* 22. *ſ. clericos*. Alia jura congeſſit Ant. Auguſt. *in epit. lib.* 4. *tit.* 36. & 59. & *lib.* 6. *tit.* 9. Illuſtrant plures laudati à Barboſa *in præſenti*, & *lib.* 3. *juris eccleſ. c.* 13. *n.* 165. & *de poteſt. Epiſcop.* 2. *p. alleg.* 46. quibus addendi ſunt Julius Lavorus *de elect. c.* 16. *n.* 15. Catellianus Cotta *in memorab. verbo Abbates*, Lantdmet. *lib.* 2. *de veteri monach. c.* 18. & 19. Duarenus *lib.* 4. *de ſacris Eccleſiæ*, *c.* 2. Petrus Gregorius *lib.* 4. *partit. tit.* 2. *c.* 4. & *in c. ad audientiam*, *de reſcriptis*. Flaminius *de reſign. q.* 3. Petrus Bollo *in œconom. c.* 1. §. 4. Saulay *in Panopl. cler. p.* 1. *lib.* 6. *c.* 3. §. 4. Gibalin. *de irregul. c.* 3. *per totum*, Vighellius *in meth. juris can. pag.* 241. Loaylas *in notis ad lib.* 3. *ſent. D. Iſidori*, *c.* 13. Acunna, & Dartis *add.* 38. *diſt.* & alii adducti *in d. c. cùm in cunctis*, §. *inferiora*, Lotherius *lib.* 3. *de re benef. q.* 7. *n.* 4. Valenzuela *conſ.* 34. *ex n.* 46. Carvallo *de una, & altera quarta*, 1. *p. ex n.* 46. Barboſa *in c. finali*, *de magiſtris*, I. Dartis *de beneficiis ſect.* 4. *c.* 4. Theophilus Raynaud. *tom.* 12. *tract. Mala è bonis Eccleſiæ*, *c.* 6. *ex n.* 17. Silva *in tract. de qualit. Prælat. nu.* 125.

3 Ratio dubitandi. Sed adverſus hanc concluſionem, omiſſa difficultate expenſa *in* 2. §. *inferiora*, ita inſurgo. In Prælatis Eccleſiaſticis potiùs charitas, quàm ſcientia attendi debet, *c.* 1. *de renunc.* quia *illa ædificat, hæc autem inflat*, ut Apoſtolus ait. Unde S. Bonifacius Germaniæ Primas, licèt illiteratus, magnos & uberrimos fructus attulit in ea provincia: Igitur non uſque adeò literarum peritia in Prælatis Eccleſiaſticis deſideratur, ut abſque ea ordinari, aut regimini Eccleſiarum præfici non poſſint. Accedit, nam cauſa finalis præſentis deciſionis ea adducitur, quia videlicet Callienenſis Epiſcopus Grammaticam neſciebat, neque adhuc legerat Donatum. Quæ difficilis redditur ex eo: nam Epiſcopus ea ſcire debet, quæ populum ſuum docturus eſt. Cœleſtinus Pontifex *in epiſtola Galliarum Epiſcopis miſſa*, *c.* 3. *Debet enim antea eſſe diſcipulus, quiſquis doctor eſſe deſiderat, ut poſſit docere, quod didicit.* Joannes Saresbar. *lib.* 7. *Polycrat. c.* 7. *Quem enim invenies, qui ſtrenuè docere poſſit, quod ipſe non didicit?* Sed Epiſcopi non egent ea litteratura, ut Evangelia populis exponant, *c. Epiſcopus*, 23. *diſt. c. ſedulò*, 38. *diſt.* immò Epiſcopi Grammaticam docentes deponuntur, *c. multa*, *diſt.* 86. igitur quòd Epiſcopus Callienenſis ignoraſſet Grammaticam, aut Donatum non legiſſet, non erat deponendus. Accedit ſecundò adverſus illa verba, *Nec etiam legiſſe Donatum*, ea conſideratio: nam Epiſcopus, aliæque perſonæ eccleſiaſticæ, nec Ciceronem Latinitatis parentem, nec etiam alios Gentilium libros legere valent, *c. Epiſcopus*, *c. legimus*, *c. ſacerdotes*, *c. legant*, & *per totam* 37. *diſt.* & ſpecialiter de Donato *in c. ult. eadem diſt.* ſtatuitur à D. Gregorio, ne quis adſtringatur regulis Donati: & ita lectionem librorum Gentilium prohibent D. Iſidorus *c.* 8. *ſuæ regulæ*, S. Paulinus *epiſt. ad Auſonium.*

Qui corda falſis, atque vanis imbuunt,
Tantumque linguas inſtruunt,
Nihil adferentes ad ſalutem conferens,
Quod veritatem detegat.
Qui enim tenere, vel bonum, aut verum queant,
Qui non tenent ſummum caput.
Veri bonique fomitem, & fontem Deum?

S. Baſilius *orat. de libris Gentilium*, D. Auguſt. *lib.* 1. *confeſſ. c.* 16. & *ſerm.* 27. *de tempore*, S. Cyrillus *lib.* 3. *de adorat.* Rupertus *ad cap.* 8. *Exodi*, Origenes *homilia* 4. *in Exodum*: ex eis probant Cardanus *lib.* 4. *de ſapient.* Catharinus *opuſc. in malos libros*, Gambara *lib. in obſcænos Poetas*, Vives *lib.* 2. *de corruptis diſciplinis*. Igitur potiùs laudandus erat Epiſcopus Callienenſis, quàm deponendus ab Epiſcopatu, eo quòd non legiſſet Donatum. Secundò difficilis eſt noſtra aſſertio dum affirmat, clericos jam promotos, aut regimi Eccleſiæ præfectos, ob defectum ſcientiæ eſſe deiiciendos ab ordinibus, aut beneficiis perceptis. Adverſatur ea ratio; nam ſi deiicerentur, maximè quia ob defectum ſcientiæ ſunt irregulares, & promoveri ad ordines, aut ad beneficia eligi non poſſunt: ſed illiterati ob defectum ſcientiæ nullam contrahunt irregularitatem, ut docent Marchinus *de ordine tractat.* 1. *cap.* 1. *part.* 5. *num.* 14. Hugolinus *de irregul. cap.* 3. §. 3. *num.* 1. Majolus, Suarez, Hurtado, & alii, quos refert, & ſequitur Gibalinus *de irregul. cap.* 3. *in principio*: igitur ſemel promoti deiici non debent. Accedit, nam ſacri canones circa illiteratos promotos ſtatuunt, ut à ſuperioribus erudiantur, & doceantur; non tamen, ut deiiciantur, ſeu deponantur. Synodus Romana ſub Eugenio II. & Leone IV. *can.* 4. *Quamquam admonita Doctorum, & ſtatuta Patrum Sacerdotes indoctos prohibeant conſecrari, opportuni temporis moderatione ſi Epiſcopus inveniatur indoctus, a Metropolitano proprio, & deinceps Presbyteri, Diaconi, vel etiam Subdiaconi a ſuo Epiſcopo, ut doceri poſſint, admoneantur, interim ſubiecti Sacerdotes, & tales clerici ad tempus à celebratione Miſſarum, divinæ Hoſtiæ, & Officiis ſuſpendantur.* Concilium Narbon. *can.* 11. *Nulli liceat Epiſcoporum ordinare Diaconum, aut Presbyterum literas ignorantem: ſed ſi quis ordinati fuerint, cogantur diſcere.* Concilium Tolet. 8. *can.* 8. Igitur illiterati ſemel promoti, deponendi, aut eiiciendi à gradu ſuſcepto non ſunt. Franc. Florens *ad tit. de elect.*

Adhuc defendenda eſt præſens aſſertio, cujus rationes non ſunt obſcuræ, ſive attendatur ipſum munus, ſive perſona ipſa beneficiarii. Et in primis id planè fert natura rei. Nam committere munus homini, qui peritia ad illud obeundum neceſſaria deſtituatur, perinde eſt, ac velle munus inutiliter, vel etiam cum damno exequi, ut argumento ducto à nauclero, ſeu navis duce, probat Proſper *lib.* 1. *de vita contempl. c.* 16. & ex eo Theophilus *ubi ſuprà*, *num.* 18. Quomodo ergo Eccleſiam gubernabit, qui ſcientia deſtituitur? ut ex variis ſcripturis in hanc rem differens, ait Petrus Bleſenſis *epiſt.* 23. *Qui nil didicit, aliorum doctor efficitur, & quaſi æs ſonans, aut cymbalum tinniens, uſurpat prædicantis officium, cùm ſit truncus inutilis, & idolum mutum.* Utinam experientia non plus ſatis docuiſſet quantam cladem invexerit Eccleſiæ imperitia clericorum neſcientium obire munus, quod ſuſceperunt, ut proſequuntur Caſtro *lib.* 3. *de juſta hæretic. punit. capit.* 5. Leſſius *de juſtitia*, *capit.* 34. *numer.* 54. Sufficiat laudaſſe Laurentium Juſtin. qui de ævi ſui beneficiariis *lib. de compunct.* ita ajebat: *Utinam ſibi ipſis mali eſſent, & aliis conarentur prodeſſe; ut ſi non illorum vita imitabilis foret, eſſent tamen facienda, quæ dixerint. Utroque prorſus carent, nec vitam, nec ſcientiam habentes. Sunt omnes ignari, & inſcii, exceptis pauciſſimis, & quod deterius eſt, addiſcere non dignantur. Omne tempus doctrinæ deditum ſe arbitrantur amittere, carnis voluptatibus intenti. Potiùs eligunt vagari quotidie, & confabulari, quàm ſacrarum Scripturarum ſe lectioni dare, oblivioni tradentes, quod dicitur: Interroga ſacerdotes de lege. Et illud propheticum: Labia enim ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus.* Quæ verba ſunt Malachiæ *cap.* 2. & referentur *in cap. ſi Rector*, 43. *diſt. cap. cùm ex eo* 34. *de elect. in* 6. *cap. ex injuncto* 12. *de hæreticis*. Cùm ergo munus Prælatorum Eccleſiæ ſit docere, & contradicentes refellere, ut Divus Paulus ad Titum ſcribit, & conſtat ex pluribus Conciliorum canonibus congeſtis ab Anton. Auguſtin. *in epit. lib.* 6. *titul.* 10. quomodo munus hoc obibunt illiterati, & ignari? Ex parte etiam ipſius beneficiarii neceſſitas ſcientiæ ſuadetur, ſiquidem ſi ea caret, non ſolùm aliis prodeſſe nequit, verùm & ſibi obeſt: nam Dominus apud Oſeam *cap.* 4. ait: *Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam & ego te, ne ſacerdotio fungaris mihi.* Ex quo loco neceſſitatem ſcientiæ in miniſtris ſacris arguunt Eccleſiæ Patres *in cap. omnes*, *cap. nulli*, 38. *diſt. cap. niſi cùm pridem*, §. *pro defectu*, *de renunc.* Divus Bernardus *ſerm.* 36. *in Cantica*, Philippus Abbas *de ſcientia cler. cap.* 23. Carolus Magnus *in epiſt. ad Bagulfum Fuldenſem*: quorum verba refert Theophilus Raynaud. *ubi ſuprà*, *numer.* 12. Rectè ergo in præſenti deciditur, ad beneficia eccle- 4 Rationes deciſionis

eccleſiaſtica illiteratos admittendos non eſſe, & ſi prorſus illiteratis beneficium conferatur, collationem nullam eſſe, adeò ut nec Pontifex cum prorſus illiterato ad beneficium poſſit diſpenſare; reſolvit Dartis *de beneficiis d. c.* 4. nam ſi cæcus cæcum ducit, ambo in foveam cadunt, *c. ideo*, 37. *diſt. cap. quiſquis*, 38. *diſt. d. cap. ſi Rector*.

5 De literatura miniſtrorum Eccleſiæ. Sufficientem autem literaturam deſideramus in miniſtris Eccleſiæ, non eminentem requirimus, *d. c. niſi*, *de renunc. cap. cum nobis*, *de elect.* & ſufficientem ſcientiam interpretamur, quæ ſufficit iis explendis, quæ neceſſariò incumbunt cujuſque officio, & miniſterio, ut diffinit Concil. Trid. *ſeſſion.* 2. *de reformat. c.* 2. quare ut ſunt diſtincti gradus in miniſtris eccleſiaſticis, ita non una in omnibus menſura ſcientiæ deſideratur Scientia requiritur in Prælato juxta qualitatem gradus, & Eccleſiæ, cujus regimini præponitur, *c. Eccleſia* 57. *de elect.* in Epiſcopo longè major requiritur, quàm in inferioribus Prælatis; unde D. Paulus, dum eligendi in Epiſcopum dotes recenſet, eum doctorem eſſe, & potentem in doctrina ſana, ad redarguendos Eccleſiæ hoſtes expoſcit: & ſacri canones id ſtatuunt *cap. qui eccleſiaſticis*, §. *ecce*, 36. *diſt. cap. omnes*, 38. *diſt.* & alii congeſti ab Ant. Auguſt. *lib.* 4. *in epit. tit.* 32. & tandem in Concil. Trident. *ſeſſ.* 22. *c.* 2. conſtituitur, ne ullus in Epiſcopum promoveatur, niſi qui in aliqua Univerſitate ſtudiorum Magiſter, aut Licentiatus in ſacra Theologia, ſeu jure canonico, aut publico Academiæ teſtimonio idoneus ad alios docendos oſtendatur. Clerici autem ſcire debent ſacras ſcripturas, & Eccleſiæ canones, *c.* 1. 38. *diſt.* Concil. Tolet. 11. *cap.* 2. ubi Loayſas; ne quid faciant, quod Patrum poſſit regulis obviare: debent enim eſſe perfecti in Grammatica, cùm ſit fundamentum literarum, juxta Caſſiodorum *lib.* 9. *epiſt.* 22. *Eſt Grammatica*, inquit, *magiſtra verborum, ornatrix humani generis, quæ per exercitationem pulcherrimæ lectionis, antiquorum nos cognoſcitur juvare conſiliis*. Debent etiam ſcire pſalmos, ut definitum eſt *in cap. unico diſt.* 85. & in eis pro ordinum diverſitate plus, minuſve ſcientiæ exigitur: Presbyteri enim, qui in Parochiis ordinantur, debent libellum officialem à ſuo Epiſcopo acceptum ſcire, ad Eccleſias ſibi commiſſas regendas, ut cùm ad Letanias, vel Concilium venerint, Epiſcopo rationem reddant, qualiter officium ſibi commiſſum adimpleant. Conc. Tolet. 4. *can.* 25. relatum *in c.* 2. 38. *diſt.* in quo canone difficile eſt quid per libellum officialem, & per Letanias Patres accipiant, intelligantque. De libro Officiorum Patres loqui exiſtimat Cironius *ad noſtrum titulum*: de Manuali Sacramentorum accipiunt textum illum Loayſas *in ejus notis*, Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri clerico*, *cap.* 18. prout accipitur etiam *in can.* 23. *Concilii Moguntini*, quem librum ſupplementum appellant Patres Concilii Tolet. 8. *can.* 8. & nos vulgò *Manual* dicimus, Letanias autem appellant Patres Synodum diœceſanam, quia Synodus ipſa cum Letaniis celebrabatur: unde affirmant Patres, quod Parochi ſciant librum officiorum, ut cùm ad Concilium diœceſanum celebrandum cum Letaniis venerint, officii ſuſcepti Epiſcopo rationem reddant. Ita illum textum interpretatur I. Dartis *in ejus ſcholiis*. Hodie poſt Concilium Trid. *ſeſſ.* 23. *de reform. c.* 13. qui creandus eſt Presbyter, ſcire debet, quæ noſſe omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, cum his pariter, quæ ad adminiſtranda populo ſacramenta pertinent. Beneficiarii autem aliorum beneficiorum eam literaturam debent habere, quam ordo beneficio annexus expoſcit. Initiandi etiam prima tonſura ſaltem debent ſcire legere linguam Latinam. Trid. *d. ſeſſ.* 23. *c.* 4. ibi: *Prima tonſura non initientur, qui ſacramentum Confirmationis non ſuſceperint, & fidei rudimenta edocti non fuerint, quique legere, & ſcribere neſciant*.

6 Diſſolvitur difficultas. Nec obſtat difficultas ſuprà adducta; nam licèt verum ſit, charitatem eſſe attendendam in Prælatis Eccleſiaſticis, non tamen ideò negligenda eſt literarum ſcientia: licèt enim aliqua poſſit ſupplere charitas, non tamen omnia, quæ ſcientia præſtat. Unde juxta textum *in d. cap.* 1, *de renunciat.* modica ſcientia juncta cum magna charitate præſtat rectum Prælatum, non autem charitas ſola. Nec ſcientiam requirimus in Prælatis Eccleſiæ, quæ inflat, ſed quæ ædificat: quare S. Bernardus *ſermone* 36. utramque diſtinguit per hæc verba: *Videor* (inquit) *forſan nimius in ſugillatione ſcientiæ, & quaſi reprehendere doctos, ac prohibere ſtudia literarum. Abſit. Non ignoro quantum Eccleſiæ profuerint, & proſint literati ſui, ſive ad refellendos eos, qui ex adverſo ſunt, ſive ad ſimplices inſtruendos. Denique legi: Quia tu repuliſti ſcientiam, repellam & ego te, ut non fungaris mihi ſacerdotio. Legi: Qui docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti; & qui ad juſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Sed & ſcio ubi legerim: Scientia inflat. Et rurſum: Qui apponit ſcientiam, apponit & dolorem. Vides quia differentia eſt ſcientiarum, quando alia inflans, alia contriſtans eſt? Tibi verò velim ſcire quænam harum videatur utilior, ſeu magis neceſſaria ad ſalutem. Illane quæ tumet, an quæ dolet? Sed non dubito, quin dolentem tumenti præferas; quia ſanitatem, quam tumor ſimulat, dolor poſtulat. Qui autem poſtulat, propinquat ſaluti; quoniam qui petit, accipit. Denique qui ſanat contritos corde, execratur inflatos*. Nec exemplum deductum à Bonifacio Angliæ Primate in contrarium movet: nam ut rectè eum ab illa inſcitiæ calumnia defendat Theophilus Raynaud. *in Oplotheca de calumnia, ſect.* 1. *ſerie* 3. *cap.* 21. probat eum valdè doctum fuiſſe. Nec augmentum aliud deductum ex eo, quod Epiſcopus in noſtro capite finali deponi non debebat, quia Grammaticam neſciebat; aut ipſe dejiciendus eſſet, ſi eam doceret: & ſic ad quid neceſſaria erat ſcientia, quæ non proficiebat ad doctrinam? Nam licèt *in dict. cap. cum multa*, damnetur Epiſcopus, qui exponebat populo Grammaticam, non ideò ejus ſcientia condemnatur, immò præcipitur, *cap. ſi quis autem Grammaticam*, 37. *diſt.* latè probat Petrus Gregorius *in cap. ad audientiam, num.* 5. *de reſcriptis*: ideò enim corripitur Epiſcopus *in d. cap. cum multa*, quia cùm deberet populo ſacram Scripturam exponere, juxta jura ſupra congeſta, tantùm Grammaticam exponebat, addictus merè illius loqutioni, & non ſenſibus ſacræ Scripturæ, ut interpretatur illum textum eruditiſſimus D. Laurentius Ramirez de Prado *in ſchediaſmate, num.* 53. Nec etiam augmentum illud, ubi dicebamus, Epiſcopum Gentilium libros legere non debere, & ſic neque Donatum, qui fuit merè Grammaticus, & notas ſcripſit ad Virgilium. Nam ſatis controverſum eſt, non ſolùm inter Doctores, verùm etiam, & inter Eccleſiæ Patres, an Gentilium librorum lectio viris eccleſiaſticis permittatur? Affirmant plures relati *in cap. legimus, cap. relatum* 14. 37. *diſt.* immò & ipſi Patres in eccleſiaſticis legibus decernendis utuntur eorum auctoritatibus, ut *in cap. Dominus* 87. §. *dixit*, 1. *qu.* 1. *cap. ſi quid juri* 13. 27. *diſt. cap. nec mirum*, 26. *quæſt.* 5. notat Ramirez *ubi ſuprà*, *pag.* 25. Negarunt Patres in locis ſuprà pro augmento difficultatis adducti. Pro quorum jurium antinomia ſedanda aſſerendum eſt, Prælatis, & perſonis eccleſiaſticis Gentilium libris uti licere, ut quæ utilia ab illis inventa ſunt, expoſitioni ſacræ Scripturæ deſerviant; quæ autem, aut turpia, aut obſcœna dicta ſunt, rejiciant, refellantque: legimus enim aliqua, ne negligantur; legimus, non ut teneamus, ſed ut repudiemus; & ſic dum temperata eorum librorum lectione utimur, ſacris canonibus non damnamur, ut plura de libris Gentilium legendis, vel non, tradunt Duarenus *lib.* 4. *de ſacris Eccleſiæ*, *cap.* 3. Claudius Espenceus *integro tract. de legendis Gentilium libris*, Sauſay *in Panopl. cleric. part.* 1. *lib.* 6. *cap.* 3. §. 4. Savarus *ad Sidonium lib.* 8. *epiſt.* 4. Anonymus contra Machiavellum *lib.* 2. *de relig. pag.* 165. Creſolius *lib.* 3. *Myſtag. cap.* 16. *ſect.* 2. Loayſas *in notis ad Divum Iſidorum, lib.* 3. *ſentent. cap.* 13. & Decretiſtæ *in d. diſt.* 37. Fileſacus *lib.* 1. *ſelect. cap. finali*, Cellotius *de hierarch. lib.* 8. *cap.* 18. Theophilus Raynaud. *tom.* 11. *tract. de bonis, & malis libris, erotem.* 11. Frater Antonius à Matre Dei *in appendice ad præludia in ſacram Script. dub.* 1. *per totum, & dub.* 6.

7 Diſſolvitur ſecunda difficultas. Nec adverſatur ſecunda difficultas; nam pro ejus ſolutione ſciendum eſt, inſcitiam literarum in præſenti tractatione dupliciter accipi poſſe. Primò pro ea, quæ omninò impedit exercitium ordinis, ut ſi is, qui in Lectorem, aut Diaconum ordinandus eſt, neſciat legere; aut qui in Exorciſtam, exorciſmos recitare nequeat. Secundò cùm ignorantia tantùm impedit, ne rectè obeantur munia ſacra, quæ ſuppletur appoſita ſcientia, quam ſacri canones præſcribunt. Prima enim ignorantia impedit ordinandos, & irregularitatem inducit, de qua accipiendi ſunt textus *in d. cap. illiterator*, 36. *diſt. cap. finali de temporibus ordin. lib.* 6. Secunda autem neutiquam; ad quam referendi ſunt textus *in noſtro cap. penultim. & ult.* Non autem *in hoc cap. finali*, tamquam irregularis dejicitur Epiſcopus Callienenſis: ſed quia per evidentiam facti conſtabat de illiteratura, & inſufficientia, ob quam ignorantiam deponitur, ut hunc textum interpretatur Gibalinus *d.*

cap.

Digitized by Google

cap. 3. *pag.* 68. Nec augmentum hujus ſecundæ difficultatis obſtat, deductum ex Concil. Narbonenſi, & Romano. Nam in illis canonibus agitur de illis, qui licèt eſſent illiterati, tamen non erant doctrinæ incapaces; unde jubentur literas ſcire, cùm illis proficere poſſint; at verò in hoc textu conſtabat, non ſolùm de inſufficientia, verùm etiam de inhabilitate ad eas diſcendas. Quare Epiſcopus dejicitur: in dictis verò canonibus illiterati tantùm ſuſpenduntur.

8 Exponitur c. retulerunt de conſecr. diſt. 4. Sed ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in cap. retulerunt* 86. *de conſecrat. diſt.* 4. ubi proponitur ſacerdos parochus linguæ Latinæ penitus ignarus, qui dum puerum baptizaret, dixit: *Baptizo te in nomine Patria, Filia, & Spiritu ſancta*. Conſultus Zacharias Pontifex à Bonifacio Epiſcopo, qui in hoc caſu cenſebat reiterandum eſſe baptiſmum, ut conſtat ex his verbis textus: *Ac per hoc tua reverenda fraternitas conſideravit eos rebaptizare*; reſpondit, baptiſmum ab eo ſacerdote collatum reiterari non debere, in ſequentibus prædicti textus verbis: *Sed ſanctiſſime frater, ſi ille, qui baptizavit, non errorem introducens, aut hæreſim, ſed pro ſola ignorantia Romanæ loquutionis, infringendo linguam, ut ſupra fati ſumus, baptizans dixiſſet, non poſſumus conſentire, ut denuò baptizentur*. Ipſum autem ſacerdotem, nec dejecit, aut depoſuit à gradu ſuo: igitur licèt clericus illiteratus ordinetur, non ideò à gradu dejicitur. Cui difficultati primò reſpondendum eſt, ſacerdotem, de quo in eo textu, non fuiſſe parochum, aut Eccleſiæ rectorem, ſed tantùm ſimplicem Presbyterum, in quo inſcitia tolerabatur in Germania propter nimiam inſcitiam, & literarum ignorantiam, quæ in illis partibus invaluerat, ut etiam de aliis pruvinciis referens docet Salcedo *in praxi cap.* 21. Unde cùm Evangelium noviter prædicaretur à S. Bonifacio in ea provincia literis inculta, ideò non dejicitur Preſbyter ignarus in eo textu: docet Petrus Gregorius *in cap. ad audientiam, de reſcriptis, nu.* 6. Secundò etiam reſponderi poteſt, principaliter in eo textu non tractari, an Presbyter illiteratus dejiciendus eſſet, vel non; ſed utrum baptiſmus ab eo collatus eſſet iterandus, ut liquet ex ipſamet litera textus ſuperius allata. Et conſultus Zacharias reſpondit, baptiſmum non eſſe iterandum, cùm non animo introducendi errorem in Eccleſia eſſet collatus: de imperitia autem miniſtri conſultatio non præceſſit, unde eam partem intactam reliquit Pontifex. Alia adducunt pro ejus textus interpretatione Patres Franciſcus Lugo *de ſacram. in genere, cap.* 3. *num.* 28. Joannes Lugo *eod. tract. diſp.* 2. *ſect.* 6. *ex num.* 108.

9 Intelligitur can. Concilii Aurel. Secundò ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in canone* 15. *Concil. Aurel.* 2. in illis verbis: *Presbyter, vel Diaconus, ſi nec literas, vel baptizandi ordinem neſciat, nullatenus ordinetur*. Ex quibus deducitur in promovendo ad ordinem Presbyteratus ſufficere, ut baptizandi ordinem ſciat, aut ſi literas non ignoret, cùm disjunctivè apponantur ea verba, *literas ſciat, vel baptizandi ordinem*. Pro hujus canonis expoſitione ſciendum eſt, literas neſcire diverſimodè accipi in jure. Plerumque neſcire literas ſignificat, neſcire legere, ſcribere, ſubſcribere, aut rationes conficere, *l. hac conſultiſſima* 21. ibi; *Quod ſi teſtator literas ignoret, vel ſubſcribere nequeat, octavo ſubſcriptore pro eo adhibito, eadem ſervari decernimus*. Et *l. fin. Cod. de teſtament.* ibi: *In illis verò locis, in quibus rarò inveniuntur homines literati, per præſentem legem ruſticanis concedimus, antiquam eorum conſuetudinem legis vicem obtinere: ita tamen, ut ubi ſcientes literas inventi fuerint, ſeptem teſtes, quos ad teſtimonium convocari neceſſe eſt, adhibeantur, & unuſquiſque pro ſua perſona ſubſcribat*. Sicut è converſo in eadem lege literati pro his accipiuntur, qui ſubſcribere ſciunt, ibi: *Si verò unus, aut duo, vel plures fuerint literati, liceat eis pro ignorantibus literas (præſentibus tamen) ſuſcriptionem ſuam interponere*. Similia repepiuntur *in l. jubemus, l. noſtram, Cod. eod. tit. l. fin. §. ſin autem, Cod. de jure deliberandi*, ibi: *Vel ſi ignarus ſit literarum, vel ſubſcribere præpediatur, ſpeciali tabulario ad hoc ſolùm adhibendo, ut pro eo literas ſupponat, venerabili ſigno antea manu hæredis præpoſito, teſtibus videlicet adſumendis, qui hæredem cognoſcant, & jubente eo tabularium pro ſe ſubſcribere, interfuerint*. Et *l. diſcretis, Cod. qui teſtament. leg. ſed ſi* 11. *ff. de inſtitut. leg.* 3. *§. item, ff. de accuſat. leg. pater* 93. *§.* 1. *ff. de acquirend. hæred. authentica Sed novo, Cod. ſi certum petatur, §. ſimiliter* 8. *de excuſatione tutor. leg. ſi duas* 6. *in fine, ff. eod. tit.* ubi plura cumulant Arnoldus Vinius, Mancinus, & alii. Sed propriè neſcire literas eſt Grammaticam neſcire, ut de Sylla ajebat Julius Cæſar: *Sylla neſcivit literas*. Quare literatura accipitur ſtrictè pro Grammatica *in leg.* 1. *Cod. Theodoſ. de Decanis urbis Romæ*, juxta Cujacium *lib.* 21. *obſervat. cap.* 10. Diomedem Grammaticum *lib.* 2. *artis Grammaticæ*, Lipſium *in Lobiano, lib.* 3. *cap.* 7. ex Apulejo, Quintiliano, & aliis latè illuſtrant Albericus Gentilis *in lectionibus Virgilianis, cap.* 4. Vultejus *diſceptat. juris cap.* 8. Unde in eo canone dum prohibetur ordinari Presbyter, vel Diaconus literas neſciens, idem eſt, ac ſi prohibeatur ordinari ignarus linguæ Latinæ; disjunctiva autem illa, *vel*, accipitur pro conjunctiva, ut ſæpè in jure contingit, *lege ſæpè, de V. S.* Senſus igitur canonis eſt; Presbyter, vel Diaconus ordinari non valet, qui ignarus eſt linguæ Latinæ, & ordinem baptiſmi neſcit; quia in Sacerdote, & Diacono, qui ſolemniter baptiſmum miniſtrare valent, deſideratur ſcientia ordinis baptizandi. Concil. Tolet. 8. *can.* 8. ibi: *Sive baptizandi perfectè noverint ſupplementum*. Unde conjunctim requiritur in promovendo ad gradus Presbyteri, vel Diaconi, ut linguam Latinam, & ordinem baptizandi ſciant.

Tertiò adverſatur canon 53. Concil. Carthag. 4. in illis verbis: *Omnes clerici, qui ad operandum validi non ſunt, ut artificiola, & literas diſcant*. Ex quibus depromitur, eos tantùm clericos literarum ſtudio operam dare debere, & eas ſcire, qui ad operandum validi non ſunt: igitur qui ad operandum validi ſunt, aut literas docere nequeunt, non coguntur eas ſcire. Pro hujus canonis interpretatione ſciendum eſt, tempore illius Concilii Maſſilianos hæreticos publicè docuiſſe, contra exemplum, & doctrinam Apoſtolum, non licere clericis propriis manibus victum quærere, aut aliquam literarum Facultatem docere; ſed de Dei providentia confidentes, de alieno victu, & labore vivere debere. Quem errorem, ut refellerent Patres Concilii Carthag. *in can.* 51. ſtatuerunt, ut clericus quantumlibet verbo Dei eruditus, artificio quæreret victum. Habetur in Decreto, *cap. Clericus quantumlibet, diſt.* 91. & apud Burchardum *lib.* 2. *cap.* 210. & Ivonem *part.* 2. *Decreti, cap.* 285. ita legitur: *Omnes clerici, qui ad operandum validi ſunt, & artificiola, & literas diſcant*. Et *in can.* 52. *ſequenti*, definiunt PP. prædicti Concil. Carthag. ut clericus victum, & veſtimentum ſibi artificiolo, vel agricultura, abſque detrimento officii ſui præpararet; quod firmatum eſt *in c.* 1. *de celebr. Miſſar.* ubi Deo annuente latè dicemus. Eadem docet, jubetque Clemens Papa *lib.* 3. *Conſtit. Apoſtol. c. ultim.* adducens Apoſtolorum exempla, & ſpeciatim Pauli tabernaculorum opificis, *Act.* 18. *verſ.* 24. Epiphanius *hæreſi* 20. fidem facit, ſuo tempore pleroſque Sacerdotes ſolitos eſſe propriis manibus operari. Synodus etiam Nicæna 2. *can.* 15. ſimilia ſtatuit, pauperibus clericis exempla Apoſtolorum proponens. Plura ad propoſitum refert Cabaſſutius *in notit. Concil. pag.* 255. *& ſeq.* Tandem *in can.* 53. jubetur, ut artificiola, aut literas diſcant, quia etſi literas ſcirent, quæ ordini neceſſariæ erant; non tamen ut Magiſtri in eis diſcipulos imbuere valebant: quare jubetur, ut artificiolum diſcant, ut poſſint manibus operari; aut literas diſcant, ut poſſint eas docere diſcipulis, & ex eo diſciplinæ exercitio victum quærere, 10 Exponitur can. 51. Concilii Carthag. 4.

PARS

Digitized by Google

PARS SECUNDA.

Additis Notis uberioribus ab Hiſtoria, & Chorographia.

TITULUS XV.

De ſacra Unctione.

CAPUT PRIMUM.

a Innocentius III.

CUm veniſſet ad Ap. Sed. ven. f. n. *b* Brandicuberen. Epiſcopus, elara nobis inſinuatione monſtravit, quod in conſecratione ſua ſacram non acceperat unctionem; quoniam apud vos non conſuevere Pontifices, cùm conſecrantur, *c* inungi. Nos ergo, quod illi deſuerat, mandavimus in ipſo *d* ſuppleri, ſacientes caput ejus, & manus per ven. f. n. *e* I. Epiſcopum Alban. aſſiſtentibus ei duobus Epiſcopis, ſecundùm morem eccleſiaſticum ſacro chriſmate deliniri; hoc enim Catholica tenet Eccleſia, non ſolùm *f* ex pręcepto divino, verùm etiam *g* Apoſtolorum exemplo. In Exodo quoque legitur præcepiſſe Dominum Moyſi, ut Aaron, & filios ejus inungeret, quatenus ei ſacerdotio fungerentur. Et Anacletus origine *h* Gręcus, qoi à B. Petro fuit in Presbyterum nrdinatus, & poſteà in Apoſtolatus officio *i* Clementi ſuceeſſit, *j* tradidit in ordinatione ſua ungendos Epiſcopos more Apoſtolorum, & Moyſi: quia omnis ſanctificatio in Spiritu ſancto conſiſtit, cujus inviſibilis virtus ſancto eſt Chriſmati permixta. Unde ſcire te volumus duas eſſe ſpecies unctionis: exteriorem, quæ materialis eſt, & viſibilis, & interiorem, quæ *k* ſpiritualis eſt, & inviſibilis. Exteriore viſibiliter inungitur corpus; interiore inviſibiliter ongitur cor. De prima *l* Jacobus Apoſt. ait: Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, *m* ungentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei ſalvabit infirmum. De *n* ſecunda Jacobus Apoſt. ait: Vos unctionem, quam accepiſtis, ad ea maneat in vobis, & non neceſſe habetis, ut aliquis doceat vos: ſed ſicut onctio ejus vos docet de omnibus. Unctio viſibilis, & exterior ſignum eſt interioris, & inviſibilis unctionis; unctio verò inviſibilis, & interior, non ſolummodò eſt ſignum, ſed etiam *o* ſacramentum: quia ſi dignè ſumitur, vel agit, vel auget abſque dubio quod deſignat. Ad exhibendum autem exteriorem, & viſibilem unctionem benedicitur *p* oleum, quod dicitur catechumenorum, vel infirmorum; & conficitur chriſma, quod ex oleo fit, & balſamo myſtica ratione. Per oleum enim nitor *q* conſcientiæ deſignatur, juxta quod legitur: Prudentes virgines acceperunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus. Per *r* balſamum enim exprimitur odor famæ; propter quod dicitur: Sicut balſamum aromatizans odorem dedi. Hoc igitur chriſmate ungi debet *ſ* Epiſcopus non tam in corpore, quàm in corde; ut & interius habeat nitorem conſcientiæ, quantùm ad oleum; & exteriùs habeat odorem famæ qooad proximum. De nitore conſcientię dicit Apoſtolus, gloria mea hęc eſt, teſtimonium conſcientiæ meæ. Nam omnis gloria filiæ Regis ab intus. De odore famæ idem Apoſtolus ait, Chriſti bonus odor ſumus in omni loco, & aliis ſumus odor vitæ in vitam, & aliis odor mortis in mortem. Debet enim Epiſcopus bonum habere teſtimonium, & ab iis, qui intus ſunt, & ab iis, qui foris ſunt, ut cortina cortinam trahat, & qui audit, dicat: Veni, hoc unguento caput, & manus Epiſcopi conſecrantur. Per caput enim mens intelligitur, juxta illud: Unge caput tuum, & faciem tuam lava. Per manus opera deſignantur, juxta illud: Manus meæ diſtillaverunt. Manus igitur unguntur oleo pietatis, ut Epiſcopus operetur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei. Caput antem ungitur balſamo charitatis, ut Epiſcopus diligat Deum ex toto corde, & ex tota mente, & ex tota anima, & proximum ſuum ſicut ſeipſum. Caput inungitur, ut oſtendatur illius repræſentare perſonam, de qua dicit Propheta: Sicut unguentum in capite ejus, &c. Caput enim viri Chriſtus; caput Chriſti Deus, qui de ſe dicit: Spiritus Domini ſuper me, eo quòd unxit me; evangelizare me miſit pauperibus; Manus unguntur Epiſcopo, ut oſtendatur accipere poteſtatem benedicendi, & conſecrandi. Unde cùm eas conſecrator inungit: *t* Conſecrare inquit, & ſanctificare digneris Domine manus iſtas per iſtam unctionem, & noſtram benedictionem: ut quemcumque conſecraverint, conſecretur, & quoſcumque benedixerint, benedicantur in nomine Domini. Unde in veteri Teſtamento non ſolùm *t* ungebatur Sa-

cerdos, ſed etiam *u* Rex, & Propheta, ſicut in libro Regum Dominus præcepit Heliæ: Vade, & revertere in domum tuam per deſertum in Damaſcum. Cumque perveneris illuc, unges Azael in Regem ſuper Syriam, & Jehu filium Namſi unges Regem ſuper Iſrael. Heliſeum autem filium Saphar, qui eſt de Abel, unges Prophetam pro te. Sed ubi Jeſus Nazarenus, quem unxit Deus de Spiritu Sancto, ſicut in actibus Apoſtolorum legitur, unctus eſt oleo præ conſortibus ſuis, qui ſecundùm Apoſtolum eſt caput Eccleſiæ, quæ eſt corpus ipſius Principis; unctio à capite ad *x* brachium eſt tranſlata, ut Princeps ex tunc non ungatur in capite, ſed in brachio, ſive humero, vel in armo, in quibus Principatus congruè deſignatur, juxta quod legitur: Factus eſt Principatus ejus ſuper humerum ejus, &c. Ad quod etiam ſignificandum Samuel ſecit poni armum ante Saul, cui dederat locum in capite ante eos, qui fuerant invitati. In capite verò Pontificis ſacramentalis eſt delinitio conſervata, quia perſonam capitis in Pontificali officio repræſentat. *y* Refert ergo inter Pontificis, & Principis unctionem, quia caput Pont. chriſmate conſecratur, brachium verò Principis oleo delinitur, ut oſtendatur, quanta ſit differentia inter auctoritatem Pontificis, & Principis auctoritatem. Quia verò Chriſtus fecit nos in ſanguine ſuo Deo noſtro regnum, & ſacerdotes, propter quod Petrus Apoſtolus ait; Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium; idcircò in novo Teſtamento non ſolùm Sacerdotes, & Reges unguntur, ſed omnes Chriſtiani *z* bis ante baptiſmum, ſed oleo benedicto, primùm in pectore, deinde inter ſcapulas; & bis poſt baptiſmum, ſed chriſmate ſacro, primùm in *aa* vertice, demum in *bb* fronte. In pectore namque baptizandus inungitur, ut per ſancti Spiritus donum abiiciat errorem, & ignorantiam, & ſuſcipiat fidem rectam, quia juſtus ex fide vivit. Inter ſcapulas autem baptizandus inungitur, ut per Spiritus ſancti gratiam excutiat negligentiam, & torporem, & bonam operationem exerceat; quia fides ſine operibus mortua eſt, ut per fidei ſacramentum ſit munditia cogitationum. In pectore, ut per operis exercitium ſit fortitudo laborum. In ſcapulis, quatenus fides per dilectionem ſecùndùm Apoſtolum operetur. In vertice verò baptizatus inungitur, ut ſit paratus omni petenti de Fide reddere rationem, quia per caput mens intelligitur, juxta quod legitur: Oculi ſapientes in capite ejus, cujus ſuperior pars eſt ratio, & inferior eſt ſenſualitas. Unde benè per verticem, quæ ſuperior eſt pars capitis, intelligitur ratio, quæ ſuperior pars eſt mentis. In fronte ungitur baptizatus, ut liberè confiteatur, quod credit. Quia corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem: memor ejus, quod Dominus ait: Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego, &c. Ante baptiſmum ergo ungitur oleo benedicto, & poſt baptiſmum chriſmàte ſacro, quia chriſma ſoli competit chriſtiano; Chriſtus enim à chriſmate dicitur, vel potiùs à Chriſto dicitur chriſma, non ſecundùm nominis formam, ſed ſecundùm fidei rationem: à Chriſto verò Chriſtiani dicuntur, tanquam uncti deriventur ab uncto, ut omnes concurrant in odorem unguenti illius, cujus nomen oleum eſt effuſum. Per frontis chriſmationem *cc* manus impoſitio deſignatur, quæ alio nomine dicitur Confirmatio; quia per eam Spiritus ſanctus ad augmentum datur, & robur: unde cùm cæteras unctiones ſimplex Sacerdos, id eſt Preſbyter, valeat exhibere, hanc non niſi ſummus *dd* Sacerdos, id eſt, Epiſcopus, debet conferre; quia de ſolis Apoſtolis legitur, quorum vicarii ſunt Epiſcopi, qui per manus impoſitionem Spiritum Sanctum dabant, quemadmodum actuum Apoſtolorum lectio manifeſtat: Cùm audiſſent, inquit, Apoſtoli, qui erant Hieroſolymis, quia recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum, & Joannem; qui cùm veniſſent, oraverunt pro ipſis, ut acciperent Spiritum ſanctum; nondum enim in quemquam illorum venerat, ſed baptizati tantùm erant in nomine Domini Jeſu. Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum, cujus adventus per unctionis myſterium deſignatur; quia columba, in qua Spiritus Sanct. ſuper Chriſtum in baptiſmo deſcendit, ad veſperam in cataclyſmo revertens, ramum retulit virentis olivæ. Cujus utique ſacramentum David Propheta prænoſcens, exhilarandam faciem in oleo prædicavit. Ungitur *ee* præterea ſecundùm Eccleſiæ morem, cùm conſecratur altare, cùm dedicatur templum, cùm benedicitur calix, non ſolùm ex mandato legis divinæ, verùm etiam exemplo B. Sylveſtri, qui cùm conſecrabat altare, illud chriſmate perungebat. Præcepit enim Dominus Moyſi, ut faceret oleum unctionis, de quo ungeret tabernaculum teſtimonii, & arcam Teſtamenti, menſamque cum vaſis, de quibus etiamſi forſitan dubitaveris, cùm à te fuerimus requiſiti, ſ. r. pleniùs inſtruemus. Veruntamen unctionis *ff* ſacramentum aliud quidem efficit, & figurat, tam in novo, quàm in veteri Teſtamento. Unde non judaizat Eccleſia, cùm unctionis celebrat ſacramentum, ſicut aliqui mentiuntur, qui neque ſcripturas, neque Dei novere virtutem. Monemus igitur, & exhortamur attentiùs, ac per A. ſ. m. quat. ad mandatum dil. fil. n. tit. S. Crucis Preſbyteri *gg* Card. Apoſt. Sed. Leg. tu quoque ſacram accipias unctionem, ne quid tibi deſit ad virtutem ſacramenti; & cùm ſacro fueris chriſmate delinitus, Archiepiſcopos, & Epiſcopos tuos ſimiliter ungas, & per eos facias manus ſacerdotum inungi oleo benedicto. Illum de cætero in ordinandis Preſbyteris, & conſecrandis Epiſcopis morem ſervans, & faciens obſervari, quem Apoſt. Sed obſervat, quæ diſponente Domino cunctorum fidelium mater eſt, & magiſtra: Mittimus autem tibi per Card. prædictum Pontificalia ornamenta, *hh* caligas, & *ii* ſandalia, *jj* amictum, & *kk* albam, *ll* cingulum & ſuccinctorium, *mm* orarium & *nn* manipulum *oo* tunicam, & *pp* dalmaticam, *qq* chirothecas, *rr* annulum, *ss* planetam, &, *tt* mitram, *uu* Pallium verò per dil. fil. I. Capellanum noſtrum antea miſeramus. Et licèt *xx* R. Pont. non utatur *yy* baculo paſtorali, tum propter *zz* hiſtoriam, tum etiam propter myſticam *aaa* rationem; tu tamen ad ſimilitudinem *bbb* aliorum Pontificum poteris eo uti, quorum omnium rationem idem Card. ſicut à nobis accepit, te poterit edocere.

N O T Æ.

1 a I*Nnocentius*.) Nec in hac ſexta, nec in tertia collectione, ubi reperitur præſens textus ſub eodem titulo, proponitur Prælatus, cui miſſa ſit tam diffuſa epiſtola de variis unctionibus, & earum myſteriis. Sed ſi hiſtoriam hujus temporis, & geſta Innocentii III. repetamus, facilè conſtabit, Innocentium in præſenti reſcribere Archiepiſcopo Trinonitano, quem Primatem conſtituerat ipſe Pontifex, & à Leone ſacræ R. Eccleſiæ Cardinale Legato conſecrari fecerat, & Primatem totius Bulgariæ præfecerat. Cùm enim Epiſcopus Brandicuberenſis, ut Legatus Regis Bolgarorum ad unionem Eccleſiæ Latinæ, & Græcæ Romæ veniret, retulit Innocentio tempore ſuæ conſecrationis unctionem non accepiſſe; ideò reſcripſit Innocentius III. eum unctionem recipere debere per Joannem Epiſcopum Albanenſem, aſſiſtentibus aliis duobus Epiſcopis: & hujus unctionis occaſione prædicto Primati exponit varias in Eccleſia uſitatas unctiones, & earum myſticas rationes, ut referunt latiùs proſequentes hujus epiſtolæ hiſtoriam Spondanus poſt Baronium *anno* 1204. *nu.*12. Boſquetus *in geſtis Innocentii III. fol.*61. Igitur juxta ſuprà tradita inſcriptio hujus textus ita reſtituenda eſt, *Innocentius III. Trinonitano Primati Bulgariæ.*

b *Brandicuberenſis*.) In ſexta collectione Raymundi legitur, Brachareuſis, ſed mendoſè, cùm Bracharenſis Eccleſia ſit in Luſitania, ut notavi *in c. accepimus, de ætat. & qualit.* & in præſenti agatur de improbanda conſuetudine Græcorum, qui unctionem in conſecratione Epiſcoporum, & ordinatione Preſbyterorum omittebant. Legendum igitur, *Brandicuberenſis*, ut legitur in dicta collectione, & in geſtis Innocen- 2

Digitized by Google

centii III. *d. fol.*81. Btandicuberenſis Epiſcopus Blaſius dictus, Romam pervenit anno 4. Pontificatus Inoocentii III. ut refert Spondanus *ubi ſup. nu.*13.

3 c *Inungi.*) Sed ſi totalis, & ſubſtantialis materia conſecrationis Epiſcopalis eſt unctio cùm chriſmate in capite, & manibus, ut docent Franciſcus Silvius, & Huillelmus Mezurius, quorum ſententiam refert Diana *par.*12. *tract.*1. *reſol.*13. vel ſaltem partialis, ut voluerunt Medina *de continent. lib.*1. *c.*17. Hambertus *in* 3. *p. D. Thomæ, tract.*3. *de ſacram. Ordin. diſp.*3. *art.*4. quomodo Græci unctione non utebantur, cùm circa materiam, & formam Sacramentorum non poſſit conſuetudo introduci. Huic difficultati facilè ſatisfieri poteſt, ſi amplectamur ſententiam eorum, qui aſſeruerunt, materiam conſecrationis Epiſcopalis eſſe impoſitionem manuum, ut probari videtur ex Apoſtolo 1. *ad Timoth. c.*4. *Noli negligere gratiam, quæ data eſt tibi per impoſitionem manuum Presbyteri.* D. Ambroſio *lib. de ſacerdot. dignit. c.*5. D. Hieronymo *in c.*51. *Iſaiæ.* Eandem defendunt Vaſquez 3. *p. in* 3. *diſp.*140. *c.*5. *nu.*39. Bellarm. *lib.*1. *de ſacramentis, c.*9. Coninch *eod. tract. diſp.*20. *dub.*7. *concluſ.*1. Bernal. *eod. tract.*1. *diſp.*47. *ſect.*6. *nu.*14. Diana *p.*12. *tract.*1. *reſol.*17. unde juxta iſtorum ſententiam, cùm tantùm ad ſolemnitatem, non verò ad eſſentiam deſideretur hæc unctio in conſecratione Epiſcopali, licèt non ritè, tamen validè negligebatur à Græcis, nec ejus omiſſio conſecrationem vitiabat. Et ſi adhuc ſuſtineatur contraria ſententia, videlicet unctionem iſtam Epiſcopalem pertinere ad materiam remotam; ſaltem partialem; reſponderi poteſt, poſſe Eccleſiam Latinam adhibere pro materia ipſam unctionem; Orientalem verò manus impoſitionem, vel traditionem baculi, aut librum Evangeliorum. Dominus enim noſter in inſtitutione aliquorum Sacramentorum non ita præfixit materiam, ſicut in inſtitutione aliorum; in aliquibus enim tantùm deſignavit, ut materiam traditionem alicujus rei externæ, & ſenſibilis, aptæ ad ſignificandus effectus, quos conferebant illa Sacramenta; non tamen deſignavit rem ipſam adhibendam, ſed reliquit judicio Apoſtolorum, qui inſpecto Eccleſiæ ſtatu eam præfinirent; quod dubium non eſt contigiſſe in Sacramento Ordinis, ubi materia; videlicet traditio librorum, vaſorum, & baculi, non fuit deſignata à Chriſto Domino, poſteà verò à Sanctis Patribus fuit præfinita, ut docent Bernal. *de Sacramentis diſp.*47. *ſect.*1. *nu.*1. Lugo *eod. tract. lib.*1. *c.*1. *qu.*7. *nu.*78. Diana *part.*12. *tract.*1. *reſolut.*78. Undè in conſecratione Epiſcopali potuit Eccleſia Latina præfinire, ut materiam unctionem ſacram; Græca verò, licèt non ritè, quia Romanæ jura, & conſuetudines obſervare debet, validè tamen aliam deſignare, videlicet manus impoſitionem, aut baculi traditionem, potuit.

4 d *Suppleri.*) Cùm enim non pars eſſentialis, ſed tantùm ad ſolemnitatem ſpectans omitteretur, potuit poſteà ſuppleri abſque ulla iteratione, ut dicemus proximo commentario: debebat tamen hæc unctio ſuppleri ab ipſis, à quibus fuerat conſecratus, ſicut alii defectus in ordinationibus ſupplentur à miniſtris, qui ordines contulerunt, ut docent Armilla verbo *Ordo, n.* 8. *&* tn. Tabiena *eod. verbo, qu.*10. Innocentius *in c. Presbyter, de ſacramentis non iterandis*, Paz Jordanus *tom.*1. *lib* 5. *tit.*3. *nu.*1. Immò & in ipſo die, in quo conſecratio Epiſcopalis fit, unctio fieri debet. Sylveſter verbo *Ordo* 2. *qu.*5. Angelus *eod. tract. nu.*14. Diana *ubi ſuprà, reſol.*14. Sed hæc omnia ſupplere potuit Pontificis delegatio, qui unctionem commiſit Joanni Albanenſi Epiſcopo.

5 e *F. n. S.*) Ità legitur in tertia collectione, ſed legendum eſt, *F. I.* Joannes enim patria Tuſculanus, à noſtro Innocentio creatus fuit Epiſcopus Albanenſis Cardinalis anno 1199. de quo, & Albanenſi Eccleſia plura Ughellius *tom.*1. *Italiæ ſacræ, pag.*297.

6 f *Præcepto divino.*) Docet Innocentius noſter hanc unctionem in ordinationibus Epiſcoporum ex præcepto divino provenire, & ad probandum adducit, quod legitur *Exodi c.*28. ubi Dominus præcepit Moyſi, ut Aaron, & filios ejus in ſacerdotes ungeret: unde fluxit apud Hebræos conſuetudo ungendi ſacerdotes, de qua unctione ultra Theologos poſitivos *in d. c.*28. *Exodi*, agunt Seldenus *de ſucceſſ. Hebræorum lib.*2. *c.*9. P. Menochius *lib.*2. *de Repub. Hebræorum, c.*5. Et licèt hoc præceptum legis veteris cæremoniale eſſet, & per conſequens mortiferum; tamen quia non typicum, ſeu præfigurativum erat, potuit ab Eccleſia ſuſcitari, ſeu innovari, juxta tradita *in c. translato, de conſtit.*

g *Apoſtolorum exemplo.*) Non quia ipſi Apoſtoli unctionem acceperint tempore, quo ordinati, & creati fuerunt Epiſcopi, juxta veriorem opinionem, licèt alii plures affirment B. Petrum à Domino fuiſſe in Epiſcopum unctum, & conſecratum, & ipſum alios in Epiſcopos ordinaſſe, quos refert Diana *d. tract.*1. *reſol.*80. 7

h *Græcus.*) Patria enim Athenienſis erat, Antiocho patre natus, ut referunt Baronius, & Coriolanus *anno* 103. & alii de vitis Pontificum agentes. Clementi ſucceſſit anno 103. licèt aliqui eum confundant cum Cleto, ut notat Baronius *anno* 69. 8

i *Succeſſit Clementi.*) Innocentius III. in præſenti ſequitur opinionem eorum, qui putarunt Clementi ſucceſſiſſe Anacletum, ut Optatus Milevit. *lib. de ſchiſmate Donat. c.*2. ibi: *Petrus, cui ſucceſſit Linus, Lino ſucceſſit Clemens, Clementi Anacletus. Anacleto Evariſtus.* Tertull. *lib.*3. *adverſus hæreſes, c.*3. ubi hunc refert Pontificum ordinem: *Primo Petrus, & Paulus, ſecundò Linus, tertiò Anacletus, quarto Clemens.* Etſi plures exiſtimaverint Anacleto ſucceſſiſſe Clementem, ut S. Ignatius *in epiſt. ad Mariam*: vulgò *Caſaboliten*, ibi: *Cum adhuc Romæ eſſes apud Beatum Papam Anacletum, cui nunc ſucceſſit longè Beatiſſimus Clemens, Petri & Pauli ſucceſſor.* Euſebius tam in Chronico, quàm in hiſtoria Eccleſiaſtica, poſt Anacletum Clementem ponit. Epiphanius hæreſi 27. *Epiſcoporum Romanorum ſucceſſio hanc habet ſeriem: Petrus & Paulus, Linus & Cletus, Clemens.* D. Hieronymus *in catalog. ſcriptor. Eccleſiæ, c.*15. *Poſt Petrum Romanus Epiſcopus ſecundus Linus fuit, tertius Anacletus, tametſi plerique Latinorum ſecundum, poſt Petrum Apoſtolum, putent fuiſſe Clementem.* Euſebius Dexter anno 96. *Per idem tempus S. Anacletus, vel Cletus ſucceſſerat Lino.* E contrà cenſuit D. Auguſt. *epiſt.*165. *Petro enim ſucceſſit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus.* Ex quibus, & aliis auctoritatibus etiam probat Aluix *in notis ad vitam S. Irenæi, c.*7. eundem fuiſſe Pontificem Cletum, & Anacletum, non diverſos. 9

j *Tradidit.*) *Epiſt.*2. ut citatur à Burchardo *lib.*1. *Decreti, c.*5. Ivone *p.*5. *c.*69. Anſelmo *lib.*6. *c.*53. Gratiano *in c. ordinationes*, 75. *diſt.* 10

k *Quæ eſt ſpiritualis.*) Omiſſa alia ſpirituali unctione omnium electorum, juxta illud Pſalmi 44. relatum ab Apoſtolo ad Hebræos *c.*1. *Propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis*; quod cùm intelligatur de Chriſto Domino, qui dicitur unctus. *Actuum Apoſt. c.*10. gloſſa verbo *Jeſu*, *in c.*2. *de immun. eccleſ. lib.*6. dubitari nequit, quin per illam unctionem gratia Spiritus ſancti ſignificetur, quam omnes electi, & veri fideles recipiunt, juxta D. Joannem *epiſt.*1. *c.*1. *Sed vos unctionem habetis.* Omiſſis etiam aliis pluribus unctionibus, de quibus Fortunatus Schacchus *in ſuo Myrothecio.* 11

l *Jacobus Apoſtolus.*) *In epiſt.*5. ibi: *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.* Et licèt Lutherus, & alii hæreſiarchæ auctoritatem prædictæ epiſtolæ negaverint, aſſerentes authenticam non eſſe, facilè tamen refelluntur ex Concilio Trid. *ſeſſ.*4. ubi inter canonica ſcripta recenſetur, & probat disertè Julianus Petri *in adverſ.* ibi: *Audivi à Magiſtro meo, & D. Paſchali Toletano Archiepiſcopo, dixiſſe S. Leandrum Gregorio epiſtolam canonicam* (quæ ſub nomine S. Jacobi circumfertur) *eſſe Jacobi Majoris; & cum S. Gregorius Papa legiſſet neſcio, quæ apud S. Hieronymum* (quem meritò multum reveretur E. S. R.) *quæ legerat etiam ſæpè Leander, ſed intelligebat S. Doctorem ejus rei non plenam habuiſſe cognitionem, ſed ſecutus erat, quæ legerat apud Euſebium* (cui ille nimis addictus fuit.) *S. Gregorium reliquiſſe fecit in medio, & nunquam vocat illum in epiſtolæ citatione Jacobum fratrem Domini, aut Minorem, nec Majorem; ſed ſæpius* (ſicut ſcriptum eſt) *dicit.* Nec multò poſt; *D. Bernardus Archiepiſcopus Tolet. illuſtravit epiſtolam S. Jacobi, quam probavit compoſitam eſſe à S. Jacobo Zebedæi filio; tranſmiſſam verò Judæis converſis ex duodecim Tribubus diſperſis per Hiſpaniam: deinde Miſſa Muzarabum S. Jacobi loquitur de Jacobo Zebedæi, & ejus dicit eſſe epiſtolam canonicam: tandem Miſſam S. Jacobi inceptam ab ejus diſcipulis auxit Eugenius Evangelio, Epiſtolaque; poſt D. Iſidorus, & alii, ubi ponuntur nonnullæ epiſtolæ, quæ Majoris ſunt Jacobi, ut ſemper in Hiſpaniæ traditione ſcitum eſt. Illam incepit perficere Sanct. Melantius Tolet. Archiepiſcop. Epiſtolam Honoratus, Pelagius, Audentius, Olympius, Gregorius Toletani Pontifices, tanquam Majoris Jacobi cenſuerunt habendam, & in multis commentariis inſigniter illuſtrarunt. In chronico verò de Jacobo Majori, qui* 12

duodecim Tribubus in Hiſpania conſtitutis, *ut docet Sophronius*, *prædicavit*, *& epiſtolam canonicam ſcripſit*, *ut docet Iſidorus*, *& ante eum alii celebres ſcriptores Hiſpani*, *quorum fuit eo ſæculo communis opinio*, *ut Miſſa S. Jacobi*, *& à S. Iſidoro promulgata*, *a Melatio addita*, *aucta verò à S. Serrano Aſturio*, *manifeſtiſſimè teſtantur*, *& alii*. Probant, & defendunt, ut authenticam epiſtolam hanc D. Jacobi Sixtus III. Pontifex Maximus *epiſt. de malis doctr.* quæ extat *tom.5. Biblioth. veterum Patrum*, Danthes Allegerius *cantu* 20. ubi Chriſtophorus Landinus, Sebaſtianus Ferra Auguſtinianus 2. *part. diſcipl. prædic. fol.*20. Jacobus Philippus Bergomas *lib.*8. *ſupplem. chron. anno* 47. Antonius Honcala Canonicus Abulenſis *comment. in Geneſim*, c.21. Antonius Carracciolus Canonicus regul. *contr.*1. *de adventu D. Jacobi*, *fol.*132. Didacus Danza *in prolog. comment. in hanc epiſtolam*, P. Mariana *de adventu D. Jacobi in Hiſpan. & in ſcholiis ad eandem epiſt.* Cornelius à Lapide *in proœm. comment. ipſius epiſtolæ*, Gaſpar Sanchez *tractat.3. de profectu D. Jacobi*, Puente *lib.4. conven. utriuſque Monarch. cap.*18. §.3. Carrillo *in ſuis annalib. fol.*30. Tamayo de Vargas *ad Luitprandum*, *fol.*185. idem *in defenſ. Flavii Dextri*, *monit.*8. Bellarminus *tom.2. de ſacram. cap.1. de ſacram. Unctionis*: fusè Vivar. *in commentar. ad Flavium Dextrum*, *anno* 32. *n.6.* noviſſimè Fr. Antonius à Matre Dei *præludio 1. de auctorib. ſacræ Scripturæ*, *dub.*19. §.5.

m *Ungentes*.) De hac unctione infirmorum, & ejus miniſtro latè agemus *in c. quæſivit 24. de verbor. ſignif.*

n *Secunda*.) Apud ipſum in epiſtola ſecunda, de qua unctione ſpirituali jam ſuprà egi.

13 o *Sed etiam Sacramentum*.) Ex his verbis deduci videtur, ſacramentum non eſſe ſignum viſibile, ſeu ſenſibile, contra vulgarem ſacramenti diffinitionem, & textum *in c. ſignum 33. de conſecrat. diſt.*2. ſiquidem Innocentius noſter ſcribit, ipſam interiorem, & inſenſibilem unctionem eſſe ſignum, & ſacramentum: ergo cùm illa non ſit ſenſibilis, ſeu viſibilis, deducitur ſacramentum ſine ſigno ſenſibili dari poſſe. Agnoverunt difficultatem Hoſtienſis, Abbas, & alii antiquiores in præſenti; quorum ſolutionibus omiſſis, ut breviter ſatisfaciamus, ſciendum eſt, in ſacramentis Eccleſiæ dari, & diſtingui ſacramentum tantùm, rem tantùm, rem & ſacramentum ſimul, r. *cùm Marthæ*, ubi Abbas Antiquus *nu.9. de celebrat. Miſſar.* Turrecremata *in principio diſt.1. de pœnit. nu.*4. Sacramentum tantùm eſt illud, quod ſignificat, & non ſignificatur ab alio ſigno, veluti actio externa, & res ſenſibilis, quæ non ſacrant. Res tantùm dicitur, quod ſignificatur, & non ſignificat, qualis eſt primarius effectus Sacramenti, nempè gratia. Res verò, & ſacramentum ſimul eſt id, quod ſignificatur ab uno, & ſignificat aliud, ut character Baptiſmi, Confirmationis, & Ordinis, corpus Chriſti in Eucbariſtia, *d. c. cùm Marthæ*, *verſic. diſtinguendum*. Quibus ſuppoſitis facilè diluitur prædicta difficultas: ſacramentum enim debet eſſe ſignum ſenſibile, habito reſpectu ad id quod eſt ſacramentum tantùm: quod autem docet Innocentius III. in præſenti, intelligitur de eo, quod eſt res, & ſacramentum ſimul, nempè charactere, qui ſignificatur à Sacramento, & ſignificat gratiam animæ infuſam. Hoſtienſis *hic*, *nu.*19. id enim quod dicitur res, & ſacramentum ſimul, non repugnat eſſe ſpirituale, & inviſibile, ut conſiderant Granados *tom.4. controverſia 3. tract.1. diſp.2. nu.*5. Cano *de ſacram.1. par. ad ultimum argum.* Conradus Kling. *lib.4. loc. comm. cap.*39. Alia tradit pro expoſitione prædictorum verborum Turrianus *pro can. Apoſt. lib.1. c.17. &* 18.

14 p *Oleum*.) Aliud enim eſt oleum, quod conſecratur ad materiam remotam ſacramenti extremæ Unctionis; aliud quod benedicitur ad materiam Confirmationis. Primùm quod conficitur ad ſacramentum extremæ Unctionis, eſt tantùm olivarum oleum ab Epiſcopo benedictum, *c. finali 1. qu.3. c. ab infirmis 26. qu.7. cap. non ſatis*, *de ſimonia*, Concilium Florentinum *de unione Armen. verſic. Quintum ſacramentum*, Trid. *ſeſſ.14. c.*1. Probant Ant. Aug. *in epit. juris*, *lib.26. tit.*1. Bellarm. *d. tract. de extrema unct.* Landmeter. *lib.2. de veteri monacho*, *capitul.*96. plures ex Moraliſtis congeſti à Leandro *tom.1. de ſacrament. de extrema unct. diſp.2. qu.*1. Debet eſſe oleum olivarum quia quotieſcumque in jure noſtro mentio fit unctionis faciendæ cùm oleo, intelligitur oleum olivarum, ob rationes, quas eruditè congerit Fortunatus Scacchus *lib.1. in Myrothecio*: & etiam ab Epiſcopo debet eſſe benedictum, quæ benedictio, an deſideretur ad eſſentiam ſacramenti, diſputant Arcudius *de ſacrament. lib.5. c.*2. plures congeſti à Torreblanca *de jure ſpirituali c.*11. Leandro *ubi ſuprà*, *qu.*3. Secundùm verò oleum, quod deſideratur in ſacramento Confirmationis, & ab Epiſcopo conficitur, debet eſſe mixtum cum balſamo, r. *paſtoralis*, *de ſacram. non iter.* Concilium Carthag. 2. *can.*3. & Carthag. 3. *can.*36. Brachar. 2. *can.*4. Plura adducit Baſilius *de Confirmat. part.1. c.2. cum quinque ſequentibus*, nos *in c.1. de ſacram. non iterandis*. Diſcriminis ratio, quare oleum adhibendum in extrema Unctione tantùm purum deſideretur; in Confirmatione verò debeat cum balſamo permiſceri, ea traditur ab Altiſſiodorenſi *in ſumma*, *lib.4. tract.*7. nimirum quia balſamum ſignificat bonum famæ odorem, *Eccleſiaſtici c.*4. quem viventes tenentur per bona opera, & exempla dare, de quo admonentur cùm confirmantur; is verò, qui jam morti proximus eſt, ſolùm curam habere debet bonæ conſcientiæ, quæ ſignificatur per oleum, ut in noſtro textu docetur.

q *Nitor conſcientiæ*.) Alias rationes adducunt Schaccos *d. l.1. Myroth. c.*26. Vicecomes *de ritibus Confirm. lib.1. cap.*23.

r *Per balſamum*.) Plures ejus ſignificationes, & hujus mixturæ rationes tradit Vicecomes *ubi proximè*.

ſ *Ungi debet Epiſcopus*.) Ordo Romanus, ubi de conſecratione Epiſcopi ita legitur: *Mittat chriſma in caput Epiſcopi in modum crucis*. Unde cognoſcitur prima differentia, quæ verſatur in unctione Epiſcoporum, & presbyterorum: presbyteri enim oleo cathecumenorum tantùm unguntur in manibus. Pontificale Rom. *de ordinatione Presbyteri*: ibi: *Pontifex ſedet cum mitra*, *& depoſitis chirothecis*, *annulo Pontificali aſſumpto*, *ponitur ei gremiale*, *ſive mappula ſuper gremium*; *& ſinguli ordinandi ſucceſſivè coram eo genuflectant*, *& Pontifex cum oleo catechumenorum unicuique inungit ambas manus ſimul junctas in modum crucis*. Obſervat Franciſcus Hallier *de ſacris elect. tit. de ritib. pag.*1024. Epiſcopi verò manus inunguntur chriſmate. Honorius *in gemma animæ*, *lib.1. c.181. &* 189. ibi: *Ideò Epiſcopi oleo unguntur*, *ut Spiritum ſanctum Apoſtolis datum eſſe doceamur*, *& ut vita*, *& doctrina coram hominibus luceant*, *& eos à vitiis curare ſatagant*. Hallier. *ubi ſuprà*, *pag.*1025. Alias rationes congerit Menardus *ad D. Gregorium pag.*309. 15

t *Conſecrare inquit*.) Hic confunditur ab Innocentio unctio Presbyterorum cum unctione Epiſcoporum: in Presbyterorum enim unctione adhibetur dicta forma, in unctione verò manuum Epiſcopi illa: *Ungantur manus iſtæ de oleo ſanctificato*, *& chriſmate ſanctificationis*; *ſicut unxit Samuel David in Regem*, *& Prophetam*, *ita ungantur & conſecrentur in nomine Dei Patris*, *& Filii*, *& Spiritus ſancti*. Sic in Sacramentali D. Gregorii legitur, & ibi illuſtrat Menardus *pag.*309. plura de his unctionibus congeſſerunt Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. art. de ſacra unct.* Beyerlinch *in theat. vitæ humanæ*, *tom.7. verbo Unctio*. 16

t *Ungebatur Sacerdos*.) Cum hoc tamen diſcrimine, quod Pontifex Maximus ungebatur oleo ſancto in capite; ſacerdotes verò non ungebantur in capite, ſed tantùm in veſtibus aſpergebantur, partim oleo ſancto, partim ſanguine arietis immolati. Menochius *lib.2. de repub. Hebræorum*, *c.5. nu.*21. Unde Pontifex Maximus non lugebat defunctos; ſacerdotes verò lugere poterant. *Exodi cap.29. verſ.*21. 17

u *Rex*.) Erat tamen apud Hebreos duplex Regum unctio, privata, & publica. Privata fiebat ante ipſam inaugurationem, publica verò in ipſa auguratione. Privatim uncti fuerunt Saul à Samuele in extrema parte civitatis, *lib.1. Regum*, *c.9. verſ.*27. David ab eodem Samuele in domo patris ſui in Bethlehem, 1. *Reg.16. verſ.*13. Jehu à filio Prophetæ ſeorſim in cubiculo, *lib.4. Reg. c.9. verſ.* 6. Publicè etiam uncti fuerunt David, Salomon, & Jobacaz, *lib.4. Reg. c.2. verſ.3.* ibi: *Tulit populus terræ Jobacaz filium Joſiæ*, *& unxerunt eum*, *& conſtituerunt eum Regem pro patre ſuo*. Unde cognoſcitur magnum diſcrimen inter unctionem Pontificis Maximi, & Regis, nam Pontifex ungebatur publicè coram populo apud tabernaculum Domini. *Exodi c.29. verſ.4.* & *Levitici* 8. *verſ.* 3. Rex verò aliquando privatim, aliquando publicè, ut ſuprà dixi. Alia etiam differentia inter prædictas unctiones Regis, & Pontificis conſideratur. Pontifices enim ungebantur oleo ſancto confecto ex myrrha, cinnamomo, calamo, caſia. *Exodi c.29. verſ.7.* & *c.30. verſ.*23. Reges autem ſimplici oleo ungebantur, ut probat, & defendit Becanus *in analogia*, *c.16. qu.*7. licèt contrarium teneat Fortunatus Schaccus *Eleochriſmaton Myrothecio* 1. *c.21. in fine*. Plura de hac unctione Regum Hebræorum Genebrardus *in pſalmum* 88. Abulenſis *ad 1. Reg. cap.10. qu.1. & ſequent*, *& 1. Paralipom. cap.9. quæſt.* 18

2. 3.

2.3. & 4. Serarius *ad 1. Reg. c.10.* Pineda *de rebus Salomonis lib.2. c.6.* Salianus *tom.3. annal. veteris Teſtamenti, anno mundi 2962. nu.80.* Ab hac unctione originem duxit unctio Imperatorum, & Regum. Unctionem Imperatorum Romanorum probat, & illuſtrat Gutherus *de jure manium c.5. lib.2.* Imperatores Catholici unctionem recipiunt plerumque ab ipſo R. Pontifice, *c. venerabilem, de elect.* ibi: *Qui eum inungimus, coronamus, & conſecramus*; & *c. intelleximus, de jurejurando, Clement.1. eod. tit.* Caſtaldus *de Imperat. qu.18. 26. & 39.* plura Hallier. *de ſacris elect. art. de ſacr. unct. §.3. & 4.* Imperatorem autem Orientalem à Patriarcha Conſtantinopolitano inungi, refert Codinus *de officiis domus Conſtantinop. c.27. de coronat. Imperat.* Ubi notavit Gretherus, & ex ipſo Codino referunt Menardus *ad D. Greg. pag.405.* Ramirez de Prado *in notis ad Luitprandum, anno 506. fol.299.* Et quamvis hanc Regum unctionem ſibi propriam, & peculiarem eſſe Galliæ Scriptores intendant, ut docent Chopinus *lib.2. de Dominio Franciæ, tit. 2. nu.7.* Chaſſaneus *in catalog.5. part. conſiderat.30. & 31.* Guillelmus Benedictus *in c. Raynucius, verbo Duas, nu.77.* Caſtaldus *de Imperat. qu.18.* Petrus Greg. *in præludiis optimi Juriſconſulti, lib.1. c.11.* Franciſcus Hallier. *de ſacris elect. pag.1032.* Armacanus *in Marte Gallico, lib.1. c.4. 8. & 15.* qui adducunt fabulam unctionis Clodovei, quam jam refellerunt, refutaruntque Valdes *de dignit. Regum, c.14.* Palmiſotus, ſive qui auctor non ignobilis eſt inter Vindicias, & Martem Gallicum, *c.8.* Tamen pluſquam notum eſt, ab omnibus Regibus eſſe valde uſitatam, ut refert originem hujus unctionis altè repetens Rouſſellius *lib.6. hiſt. Pontif. juriſdictionis, c.2.* Et ut à noſtris Catholicis Regibus exordiamur, Regem Vuambam unctionem accepiſſe, refert Julianus *in Chronico, in Vuamba*, ibi: *Suſcepit autem glorioſus Dominus Vuamba Regni gubernacula eodem die, quo ille* (ſcilicet Receſuintus) *obiit in ſupradicto die 18. Kalendis Septembris, dilata unctionis ſolemnitate in diem 14. Kalendis.* De unctione Regis Ervigii agitur in Concilio Toletano 12. *c.1.* ibi: *Sereniſſimus Ervigius Princeps Regni conſcenderit culmen, regnandique per ſacroſanctam unctionem ſuſceperit poteſtatem.* De Egica Vuitica, & aliis idem referunt Julianus *ubi ſuprà*, Morales *lib.12. chron. c.41.53. & 57.* Et generaliter Reges Gothorum unctionem accepiſſe in Eccleſia Toletana tempore coronationis, probatur ex exhortatione Patrum Eccleſię ad Principes; quam inter Concilia Toletana edidit D. Garſias Loayſia, & *ex l.9. prologi fori*, ibi: *E que beneicen los Principes, e que los ſagran*: ubi notavit Villadiego *n.26.* & ex traditis à P. Higuera, & Ramirez, & Vargas *ad Luitprandum, ubi ſuprà*, Borello *de præſtantia Regis, c.49. nu.83.* Loayſa *in notis ad Decretum Gundemari, fol.176.* & in Concil. Tolet. *9. fol.475.* Morales *lib.12. c.41.* Medera *de Monarchiæ Hiſpanicæ præſtantia, c.12. §.6.* Valdes *de dignit. Regnum Hiſpaniæ, c.14.* Tamayo *in martyrol. die 1. Julii*, Auctore arbitrii ſuprà citato *c.18.* Poſt ipſos Reges Gothos Alphonſus Rex VIII. inunctus fuit à Ramone Archiepiſcopo Compoſtellano, ut refert Garibay *lib.8. c.4. anno 1135.* Item Alphonſus II. inunctus fuit in Eccleſia Burgenſi, ut in ejus hiſtoria refertur *c.103.* & Alphonſus VII. inunctus fuit in Eccleſia Compoſtellana à Didaco Ramirez ejus Pręſule, ut refert Sandoval. *in ejus hiſtoria, c.3. & 30.* Similiter in Regibus Aragoniæ, & Navarræ uſitatam fuiſſe hanc unctionem, ex hiſtoricis utriuſque Regni refert Valdes *d. c.14.* Unde cognoſcitur, Reges noſtros, ut Reges Caſtellæ, Aragoniæ, & Navarræ, juxta veterem conſuetudinem unctionem recipere poſſe. Eam tamen unctionis conſuetudinem omiſerunt, quia jam jure hæreditario omnes admittuntur non verò electionis, ut olim creabantur; quàm, & alias rationes hujus omiſſionis tradunt Valdes *ubi ſuprà, nu.15.* Palmiſotus, ſive qui auctor eſt arbitrii: jure autem conqueritur Argenſola *lib.1. annal.* omiſſum à Monarchis noſtris hunc ſacrum ritum. De hac Regum unctione egregiè diſſerit Petrus Damianus *ſerm.70.* qui eſt primus *de dedicat. Eccleſiæ*, ab illis verbis: *Quintum eſt inunctio Regis.*

19 x *Brachium.*) Licèt hoc antiquitus non ſemper obſervaretur; Carolum enim Magnum à Capite ad pedes inunctum fuiſſe, ex Gallicis Scriptoribus referunt Hallierius *de ſacris elect. ubi ſuprà, pag.1032.* Menardus *ad D. Gregorium, pag.403.* & de Carolo Calvo in ejus Capitulis legitur in ea verba: *Coronet te Dominus. Inunxit eum Hincmarus Archiepiſcopus chriſmate ad dexteram auriculam, & in fronte uſque ad ſiniſtram auriculam, & in capite.* Ex quo loco etiam conſtat, Reges aliquando unctos fuiſſe chriſmate, cùm hodie tantùm oleo catechumenorum ungantur: igitur in brachio, ſeu harmo unctio fieri debet, cùm pars illa corporis, excepto capite, honorabilior in homine ſit, ut ex ſacris, & prophanis ſcriptoribus notat Menardus *ad D. Gregorium, ubi ſuprà, pag.405.*

y *Refert ergo.*) Huic rationi alias adjungunt Pelagius 20
de planctu Eccleſiæ, lib.1. c.56. Borellus *de Regis Catholici præſtantia, c.49. nu.27.* Barboſa *in c. Valentinianus, 63. diſt.* & *de poteſt. Epiſcop.2. part. alleg.31.* Diana *part.21. tract.1. reſol.88.* Illud tamen apud omnes conſtat, Reges virtute hujus ſacræ unctionis quodammodo conſecrari, & ſacratos manere; immò & in ipſa unctione ipſos recipere latè ſacramentum, docuerunt Petrus Damianus *ſerm.75. de dedicatione*, Archiepiſcopus D. Rodericus *lib.3. chron. c.1.* ubi agens de unctione Vuambæ Regis Gothorum, ita ait: *Decrevit ſe Regis nomine imperare; ideò in majori Eccleſia urbis Regiæ unctionis ſuſcepit ſacramentum.* Sed propriè non continet ſacramentum, ut probant Palmiſotus *ſuprà, c.8.* Rouſſelius *lib.7. hiſt. Pont. juriſdict. c.2. nu.4.* & *c.4. nu.5.* Fortunatus Schaecus *Eleochriſm. myrothecio 2. l.* Fileſacus *de idololat. c. 9.* Non tamen virtute hujus unctionis ullus confertur ordo ſacer, aut aliqua poteſtas ſpiritualis acquiritur, ut reprehenſis Theodoro, & Balſamone *in can.12. Concilii Ancyrani*, & vindiciarum Auctore, docent & illuſtrant Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. ubi ſuprà, pag.1034.* Boetius Epon. *tom.5. qu. tit. de regalibus, nu. 51.* Anonymus, ſive auctor arbitrii ſuprà citatus *c.8.* Rouſſelius *lib.7. hiſtor. Pont. c.2. nu.4* & *c.4. num.5.* Fortunatus Schacchus *ſacrorum Eleocriſmatum Myrothecio 2. c.1.* Fileſacus *de idololat. cap.9.* magnus ſemper Præceptor D. Franciſcus Ramos *in ſupplicat. pro Epiſcop. Luſit. propoſ.3. §.1. in fine*: immò adhuc poſt ſacram unctionem inter laicos enumerari, probatur ex Synodo Laodicena *can.10.* & Trullana *can.75.* licèt ratione hujus unctionis Regibus pateat aditus ad altare, ut juxta illud poſſint Deo dona offerre, *can.79. Synodi Trullanæ*; quod aliis laicis non permittitur, *c.1. de vita, & honeſt.* & Reges Galliæ in quibuſdam Eccleſiis ſui regni habent Canonicatus, ubi cum Epiſcopo ut Subdiaconi celebrant, ut referunt Caſtaldus *de Imperatore c.24. nu. 4.* Hallierius *ubi ſuprà, pag.134.* Frances *de Eccleſiis Cathedralib. c.5. nu.74.* Quod jus Regis noſtri in Eccleſia Legionenſi, & aliis Caſtellæ probat Valdes *d. c.14. in fine.* Amplius Imperator poſt unctionem receptam poteſt communicare ſub utraque ſpecie, præcipuè in die inaugurationis, & in articulo mortis ut ex bulla Clementis VI. refert Carrier. *tom.2. digeſti fidei, pag.645.* quæ omnia obtinent Reges potiùs ex privilegiis ſibi ſpecialiter conceſſis, quàm virtute unctionis.

z *Bis poſt baptiſmum.*) Quem unctionum ritum pro- 21
bant textus *in c. Eccleſiaſticarum, 11. diſt. c. deinde, 70. de conſecr. diſt.4.* D. Clemens *lib.3. conſtit. c.17.* ibi: *Baptiſmus datur in mortem Filii, aqua adhibetur pro ſepultura, oleum pro Spiritu Sancto, ſigillum crucis pro cruce, chriſma confirmatio confeſſionis eſt.* Et *lib.7. c.23.* ibi: *Unges eum prius oleo ſancto, deinde baptizabis aqua, poſtremò ſignabis unguento chriſmatis, ut ſit oleum unctionis participatio ſpiritus, aqua ſymbolum mortis, unguentum chriſmatis ſigillum paſſionum.* Dionyſius *de Eccleſ. hierarch. c.2.* Cyprianus *epiſt.70. ad Januarium*, Cyrillus Hieroſolym. *catecheſi 3.* Optatus Milevit. *contra Parmen. lib.7.* D. Ambroſius *lib.1. de ſacris, c.2.* Damaſus Papa *epiſt.4.* D. Auguſt. *ſerm.206. de tempore*, Iſidorus *lib.2. de divin. officiis, c.22.* quorum, & aliorum auctoritates referunt Jodochus Coccius *lib.4. theſauri, c.9.* Turrianus *lib.2. epiſt. Pontificum, c.17. 18. & 19.* Vicecomes *de ritibus baptiſmi, lib.2. c.35. cum ſequentib.* Ritherurſius *in notis ad Salvianum, pag.87.* Cujus unctionis rationes varias tradunt SS. PP. inter quas ea præcipua eſt, ut ſicut athletæ, ſeu luctatores olim ante agonem ungi ſolebant ceromate; ita & Chriſtiani ad ſpiritnale certamen in vita obeundum inunguntur; quam expreſſerunt D. Ambroſ. *lib.1. de ſacram. c.5.* dum ait: *Venimus ad fontem, ingreſſus es, conſidera quos videris, quid loquutus ſis conſidera, repete diligenter, occurrit tibi Levita, occurrit Presbyter; unctus es quaſi athleta Chriſti, quaſi luctamen hujus ſæculi luctaturus.* Cyrillus *catecheſi 3.* Illuſtrant Petrus Faber *lib.2. agoniſt. c.5.* Briſſonius *in lege die Dominico, C. de ſpectaculis, pag.138. & 162. in parvis.* Alias hujus unctionis adducunt rationes Joſephus Vicecomes *lib.2. de ritibus baptiſmi, c.36.* Fr. Joſeph à S. Maria *de carem. baptiſm. c.19. & 20.*

aa *In vertice.*) Immò priſcis Eccleſiæ temporibus per 22
integrum corpus cethecumenus ungebatur, unde nudus incede-

incedebat: ut poſſet à miniſtro baptiſmi ungi. Dionyſius *d.c.2.* ibi: *Cum ei planè veſtes miniſtri detraxerunt, tunc ſacerdotes ſacrum unctionis oleum offerunt.* Cyrillus *catecheſi 2. Deinde verò jam exuti, exorcizato oleo, a ſummis capillis ad infimos uſque peruncti eſtis.* Severus Alexandrinus *lib. de baptiſmo. Tunc ſignat oleo olivæ ſacerdos eum, qui baptizatur, & ungit omnia illorum membra, manus & pedes, & nares eorum: tunc demùm induuntur ſuis veſtimentis.* Hujus ritus varias rationes aſſignat & illuſtrat Vicecomes *de ritibus baptiſmi c.37. 38. & 40.*

23 bb *In fronte.*) Circa hanc unctionem plerumque SS. PP. & DD. diſſentiunt, eam accipiendo pro unctione Confirmationis ab Epiſcopo facienda, de qua egi *in c. quantò, de conſuet.* Verùm unctio, de qua in præſenti, fit à presbytero poſt baptiſmum in formam crucis. D. Auguſt. *ſerm.1. ſecundæ partis: Ne dubitares, ne erubeſceres, quando primùm credidiſti, ſignum Chriſti in fronte tanquam in domo pudoris accepiſti; recole frontem tuam, ne ſigna expaveſcas aliena.* Plura de hac unctione Vicecomes *d. c.40.* Menardus *ad librum ſacrament. D. Gregorii, pag.73. & 143.* Savarus *ad Sidonium lib.2. epiſt. 12. pag.213.* & nos *in d. cap. quantò.*

24 cc *Manus impoſitio.*) A ritu enim & cæremonia hujus unctionis ſacramentum hoc dicitur manus impoſitio, quia Epiſcopus ſupra confirmandum manus imponit. Concilium Illiberit. *can.38.* Matiſc.2. *can.3.* D. Hieronymus *contra Luciferianos*, ibi: *Ut baptizatis poſteà manus imponatur, & ita invocetur Spiritus ſanctus.* Illuſtrat Vicecomes *tom.2. de ritibus Confirm. lib.2. c.2. 3. & 4.* Baſilius *de Confirmat. c.1. nu.6.* A materia remota hoc ſacramentum dicitur chriſma, D. Auguſtin. *lib.2. contra Petilianum, c.104.* à proxima materia dicitur unctio. Concilium Laodic. *can.48.* frequenter tamen ab effectu dicitur confirmatio. Hoc enim ſacramentum datur ad corroborandum Chriſtianum in fide: unde Melchiades Pontifex epiſtola decretali ad Epiſcopos Hiſpaniæ, ait: *Confirmatio armat, & inſtruit nos ad agonem vitæ iſtius.* Quo in ſenſu Confirmatio dicitur in Concilio Arauſic.1. *can.1.* in ſexta Synodo *can.7. inc.1. c. ut jejunium, de conſecr. diſtinct.5.* Florentino *de unione Armenor. verſic. Secundum ſacramentum.* Trident. *ſeſſ.8.* Plura de inſtitutione, & neceſſitate hujus ſacramenti tradunt ultra Moraliſtas, & congeſtos à Baſilio *in tract. de Confirm.* Lemaiſtre *in confutatione Sorbonic. part.1. cap. finali*, Coriolanus *in Breviario, anno 43. nu.35.* Hallierius *in vindiciis, lib.2. cap.2.*

dd *Summus Sacerdos.*) Dixi latè *in cap. quanto, de conſuetudine.*

ee *Ungitur præterea.*) De hac unctione agemus *in tit. de conſecrat. Eccleſiæ.*

23 ff *Unctionis ſacramento.*) His verbis ſatisfacit Innocentius argumento adverſariorum, qui aſſerebant Eccleſiam non debere uti benedictionibus, quia Judæi illis utebantur; ſicut nec ob eandem rationem Eccleſia utitur circumciſione, aut aliis præceptis cæremonialibus; nam ſicut Eccleſia alias plures cæremonias legis veteris tranſtulit in legem gratiæ, uſumque, & collationem Sacramentorum, ut dixi *in c. tranſlato, de conſtitutionib.* & exemplis probat Hallierius *de ſacris elect. ſect. 8. de cæremoniis, c.1.* ita hunc unctionis ritum in lege veteri ad præfigurandum uſitatum, uſurpavit, & tranſtulit ad veritatem demonſtrandam: quod Eccleſiam facere potuiſſe, jam probavi *d. c. tranſlato*, & docet Hallier. *ubi ſuprà, pag.*1018.

26 gg *Cardinalem.*) Leonem videlicet, qui Legatus miſſus fuit in Bulgariam, ſeu Balachiam, ut Calojoannem, ſive Joannicum illius nationis Principem diademate Regio coronaret. Ab eo enim Cardinale juſſit Innocentius Archiepiſcopum inungi, & cum Primatis titulo ipſius Regni ornamenta Pontificalia miſit: referunt Spondanus *an.1204. nu.13.* Boſquetus *in geſtis Innocentii III.*

27 hh *Caligas.*) Licèt caligam propriè eſſe calceamentum militare, affirmet Balduinus *in lib. de calceo antiquo, c. 13.* verius eſt, eſſe indumentum commune, tam militibus, quàm paganis; tam ſacris, quàm profanis. De caligis profanis agunt Cicero *Philippica 2. Cum caligis, & lucerna cucurriſti.* Juvenalis ibi: *Veniam caligatus in agros.* Joſephus *libro 7. de bello Judaico, cap.3.* refert Julianum Centurionem caligas creberrimis atque acutis clavis fixas geſtaſſe. De caligis ſacrorum miniſtrorum meminerunt D. Gregorius *libro 1. dialog. c.4.* ubi de quodam Abbate ait: *Ecce vir Dei clavatis calceatus caligis veniebat.* Et *lib.3. c.20.* agens de Stephano ſacerdote refert, *caligas è tibiis traxit.* Caſſianus *lib.1. inſtit. cap.10.* de monachis Ægyptiis ait: *Tantummodo caligis ſuos muniunt pedes.* Etiam dicuntur caligæ compagi, ſive cambagi: Ordo Romanus *lib. de divin. officiis, tit. qualiter Epiſcopus in R. Eccleſia ordinetur*, ibi: *Et induant ipſum electum cambagos.* Quo modo accipiunt *in c. pervenit. 21. 98. diſtinct.* Non autem, ut vulgò creditur, caligæ, ſeu compagi, tantùm pedum tegumenta ſunt, immò potius tibiarum, quæ uſque ad genua protenduntur. Unde à D. Gregorio appellantur tibiales: illę autem, licèt coriaceæ vulgò deferrentur, tamen à Regibus, & Epiſcopis ſericeę, & validè pretioſę geſtabantur; quare Surius *in canonizat. S. Eduardi Regis*, refert S. Eduardum jacentem in veſtitu deaurato, calceatum caligis purpureis, & calceamentis pretioſis: & in veteri ordine coronationis Regis Francorum, qui extat *lib.5. Decret. Eccleſiæ Gallic. tit. de præparat. inſignium, & ornamentorum Regalium*, legitur: *Præparatis & poſitis ſuper altare corona Regia, gladio in vagina incluſo, calcaribus aureis, item caligis ſericeis, & hyacinthinis.* De caligis Epiſcoporum Innoc. III. *lib.1. myſter. Miſſæ, c.48.* ita ait: *Prius autem caligis induitur uſque ad genua protenſis, ibique contritis.* Et *ſermone 3. de ſignificat. indument.* ibi: *Antequam induantur ſandaliis, veſtiuntur caligis byſſinis, vel lineis, uſque ad genua protenſis.* Alia proſequuntur de his caligis Vicecomes *tom.4. de ritib. Miſſæ, lib.3. c.12. & 13.* Sauſay *in Panopl. Epiſcop. lib.7. c.2. & 7.* Meurſius *in Gloſſario, verbo Compagi.*

ii *Sandalia.*) De his egi *in c. finali, de auctorit. & uſu palii.*

jj *Amictum.*) Amictus apud profanos ſcriptores, 28
pro veſte, quæ cæteris indumentis ſuperponitur, accipitur. Virgilius *lib.3. Æneid.* ibi.

Purpureo velare comas adopertus amictu.

Prudentius, licèt non profanus, de profano amictu contra Symmachum ait.

Candidiore toga niveum pietatis amictum.
Aſſumere.

Apud eccleſiaſticos verò accipitur pro veſte ſacerdotali communi Epiſcopis, & ſacerdotibus, quę ſacrificantis humeros lato circumamictu amplectitur. De hac veſte Carolus Magnus *de ritibus veteris Eccleſiæ ab Vuolfango Lazio collectis*, ibi: *Poſt ſandalia in Eccleſiæ veſtimentis ſequitur ſuperhumerale, quod fit ex lino puriſſimo.* Fortunatus *de eccleſiaſticis officiis lib.2. c.17.* ibi: *Amictus eſt primum veſtimentum noſtrum, quo collum undique cingimus.* Innocentius III. *lib.1. de myſter. Miſſæ, c.10.* ibi: *Sex autem ſunt indumenta communia Epiſcopis, & Presbyteris; videlicet amictus, alba, cingulum, ſtola, manipulus, & planeta, quę appellatur ſuperhumerale, quia ſuper humeros extenditur.* Albinus Flaccus *de divin. officiis, c. de ſingulis veſtibus*, ibi: *Habent etiam nunc miniſtri Eccleſiæ Chriſti ſuperhumerale, quod amictum vocant in aliquibus Eccleſiis, ſupra albam indutum.* Varia de ejus materia, forma, & uſu tradunt Vicecomes, *tom.4. de ritib. Miſſæ, lib.1. c.1. cum ſequent.* Sauſay *in Panopl. Epiſcop. lib.1. c.4. pag.56.* qui probant amictum ex lino eſſe debere; nam & Ægyptii Sacerdotes, & reliqui Iſidis & Serapidis lineis veſtibus utebantur, ut poſt alios ſcriptores refert D. Hieronymus *in c.44. Ezechielis.* Ab Ægyptiis edoctus Pythagoras non alio veſtitu ſuos ſacerdotes uti volit: auctor eſt Jamblicus *lib.1. de vita Pythagoræ, c.21.* & ab ipſis accepiſſe Hebræos, conſtat *ex c.26. Levitici:* & Apulejus *apolog.1. pag.349.* rationem reddit hujus uſus his verbis: *Quod ex lino contextum eſt, puriſſimum eſt rebus divinis velamentum. Quippe lana, ſegniſſimi corporis excrementum pecori detracta, jam inde Orphei, & Pythagorę ſcitis profanus veſtitus: ſed mundiſſima lini ſeges, inter optimas fruges terræ exorta, non modo indutui, & amictui ſanctiſſimis Ægyptiorum Sacerdotibus, ſed opertui quoque inde rebus ſacris uſurpatur.* Et *lib.11. de Aſino, pag. 212.* ubi pro *linteis injectum*, lego *intectum*. Illuſtrat Fileſacus *lib.1. ſelect. c.3. ad finem.*

kk *Albam.*) Alba veſtis eſt communis, non ſolùm 29
Epiſcopis, & Sacerdotibus, verùm etiam aliis miniſtris eccleſiaſticis, *c. Epiſcopus Presbyter 11. qu.3.* Concilium Narbon. *anno 589. can.12. Hæc maximè pro Dei timore, & modo diſciplinæ canonicæ elegimus cuſtodienda, & tenenda, ut dum Miſſa celebratur, nullus Presbyter, aut Diaconus abſque aliqua infirmitate, dum Miſſa perficitur, egredi de altari audeat, nec Diaconus, aut Subdiaconus certè, vel lector, antequam Miſſa conſummetur, alba ſe præſumat exuere.* Extra divina autem officia uti alba prohibitum eſt in Concil. Carthag.4. *can.41.* Plura de ejus uſu apud Judæos, Gentiles, & Chriſtianos tradunt Vicecomes *d. tom. 4. lib.2. cap.10. cum ſequent.* Sauſay *in Panopl. Sacerdot. part.1. lib.2. c.2.* & *in panopl. Epiſcopali, lib.6. cap.6.* Bulengerus *lib.1. opuſcul. c.34.* P. Gabriel de Henao *de ſacrif. Miſſæ, part.2. diſp.27. ſect.10.*

ll *Cin-*

30 ll *Cingulum ; & ſuccinctorium.*) Aliud tamen eſt cingulum, aliud ſuccinctorium. Cingulum eſt zona, ſeu baltheus, quo cingitur Sacerdos, & Sacerdotibus veteris legis non ignotum, immò ab eis ad noſtros traditum. Plura de eo adducunt Vicecomes *d. lib.2. c.13. cum ſequent.* Sauſay *in Panopl. ſacerdot. lib.3. c.4.* Succinctorium verò eſt veſtis propria Epiſcoporum, primis Eccleſiæ ſcriptoribus hoc nomine ignota, de qua Nicephorus Conſtantinop. Epiſcopus *in epiſt. ad Leonem III. Symbolum autem mediatricis inter nos dilectionis miſimus fraternæ veſtræ Beatitudini encolpium aureum, & ſemicinctia auro variegata.* Innocentius noſter, qui ejus formam deſcribit *ſerm. 3. de ſignif. indumentor.* ibi : *Unde eſt, quod inter indumenta Pontificalia adhuc circa renes applicantur linea fœminalia, non tam ad velandam carnis turpitudinem, quæ jam ſolitis operta eſt veſtimentis, quàm propter ſignum caſtitatis conſervandæ.* Plura de ſuccinctorio Vicecomes *d. tom. 4. lib.3. c.16. cum ſequentibus.*

mm *Orarium.*) De quo egi *in c. à multis, de ætate & qualit.*

31 nn *Manipulum.*) Ut cognoſcamus quid per manipulum tam noſter Innocentius, quàm ſacri Patres accipiant, ſciendum eſt, priſcis fidei chriſtianæ, & religionis Sacerdotibus in uſu fuiſſe, quoties ſacra facturi erant, linteum in manu, vel ſinu tenere, ut ſudorem faciei, oculorum, aut narium humorem defluentem abſtergerent; quod eccleſiaſtici Patres modò mappulam, aliquando mantile, ſæpè ſanonam appellant: plura Vicecomes *lib.2. c.33.* In locum tamen hujus mappulæ deferri cœpit manipulus. Stephanus Eduenſis *de ſacrament. altaris c.10.* ibi : *Mappula, qua ſolent ſiccari ſtillicidia oculorum, excitat nos ad vigilandum; manipulus ſignificat hanc mappulam, qui in ſiniſtro brachio collocatur, ut dextera manus expedita ſit ad reliquas actiones præſtandas.* Rupertus *de divinis officiis : Manipulus quem in brachio ſiniſtro geſtat Subdiaconus, dextro vacante, ut expeditum ſit ad adminiſtrandum, illud nobis innuit.* Manipulum deferre non poteſt, qui non fuerit in Subdiaconum ordinatus. Concilium Pictavienſe 2. c.5. ibi : *Ut nemo monachorum deinceps manipulis utatur, niſi fuerit Subdiaconus ordinatus.* Plura de manipulo Sauſay *in Panopl. ſacerdot. lib. 4. per totum*, Vicecomes *d. lib.2. c.34. & 35.* Bulengerus *lib.1. opuſcul. c.42.* Menardus *ad D. Greg. pag.363.* Sed in hac parte exponendus eſt textus parum notus *in c. illud 22. 93. diſt.* ubi aſſeritur tantùm eos, quibus conceſſum eſt mappulis uti, eas deferre poſſe; alios verò nec virtute conſuetudinis poſſe mappulas induere: ergo non rectè aſſerimus, mappulis, ſeu manipulis Sacerdotes, Diaconos, & Subdiaconos uti poſſe. Cujus textus difficultas diſſolvitur, ſi animadvertamus, quid per mappulas in eo textu accipiatur? Et omiſſis ſententiis Gloſſæ, Archidiaconi, & Turrecrematæ *ibi*, dicendum eſt, D. Gregorium in eo textu agere de mappula, quæ quatuor baculis colligata, ex illis ſuſpenſa ſupra Pontificem deferri ſolet, quam nos vulgò appellamus *Pallio*: Innocentius noſter *lib.2. de ſacrificio Miſſæ, c.7.* cùm autem hujuſmodi mappulæ uſus introductus eſſet in ſignum ſupremæ Pontificiæ poteſtatis, uſurpari ab aliis inferioribus ſine Pontificis licentia noo poterat, argumento textus *in c. cùm non liceat, de præſcript.*

32 oo *Tunicam.*) Tunica licèt lato modo pro dalmatica accepta, communis veſtis ſit Epiſcoporum, Presbyterorum, & diaconorum, ut probant Vicecomes *d. lib.3. c.20.* Sauſay *in Panopl. Epiſcop. lib.6. c.3.* tamen ſi accipiatur pro veſte ſuperiori Hyacinthina, propria eſt Epiſcoporum, à ſacerdotibus veteris Teſtamenti uſitata. Nicephorus Epiſcopus *in d. epiſt.3. ad Leonem III.* Rupertus *de divin. officiis lib.1. c.23.* ibi : *Quæ hactenus dicta ſunt, Presbyteris, & Epiſcopis ſunt communia; quæ verò ſequuntur, Epiſcoporum propria: tunicam, quam ſubter caſulam habet Pontifex, in veteri Teſtamento coloris erat hyacinthini.* Innocentius noſter *lib.1. de myſter. Miſſæ, cap.10.* De cujus forma, colore, & ſignificatione agunt Vicecomes *ubi ſuprà, cap.22. & 23.* Sauſay *ubi proximè*, Bulengerus *d. lib.1. cap.31.*

33 pp *Dalmaticam.*) Dalmatica apud Romanos genus fuit tunicæ manicatæ talaris, albæ, auroque ſæpè, aut purpura intertextæ; quam chiridatam veteres vocant. Ea qui utebantur, quia ad inſtar tunicæ fœmineæ prolixa, & ad talos uſque demiſſa, manicis etiam brachia uſque ad primores manuum digitos amiciebat, molles, & evirati habebantur. Poſtea dalmaticæ cùm Senatoriæ & Regiæ veſtes eſſe cœpiſſent, uti digniores, auguſtioreſque translatæ ſunt ad ſacros eccleſiaſticos uſus, & formatæ prius in modum crucis. Alcuinus *c. quid ſignificent veſtimenta*, Rabanus Maurus *lib.1. de inſtit. cleric. c.20.* Amalarius *lib.2. c.11.* Iſidorus *lib.19. orig. c.22.* Hæc veſtis primis Eccleſiæ ſæculis non omnibus Epiſcopis communis fuit, poſteà Epiſcoporum propria veſtis dicta, tandem diaconis, & ſubdiaconis conceſſa eſt. Vualfridus Strabo *de rebus Eccleſ. c.24.* ibi : *Primò quidem ſacerdotes dalmaticas ante caſularum uſum induebant; poſtea verò cùm caſulis uti cœpiſſent, dalmaticas diaconibus conceſſerunt.* Ipſos autem Pontifices eis uti debere, ex eo clarum eſt, quod Gregorius, vel alii Romanorum Præſides aliis Epiſcopis earum uſum permiſerunt, aliis interdixerunt; ubi intelligitur, non omnibus tunc fuiſſe conceſſum, quod tunc ferè omnes Epiſcopi, & nonnulli Presbyterorum ſibi licere exiſtimant, id eſt, ut ſub caſula dalmatica veſtiantur. De ejus origine & forma nonnulla Vicecomes *d. lib.3. c.25. 26. & 28.* Sauſay *in Panopl. Epiſcop. lib.6. c.6.* Daniis *ad 23. diſt.*

qq *Chirothecas.*) Eas ab Apoſtolis emanaſſe prodidit Honorius Auguſtodunenſis *in gemma animæ, lib.1.* ibi. *Chirotecarum uſus ab Apoſtolis eſt traditus.* Ita legendum eſt, non *ab epiſtolis*, ut vulgò legitur. Innocentius III. *lib.1. de myſter. Miſſæ, c.57.* ibi : *Manus operit chirothecis.* Plura de illis Sauſay *in Panopl. Epiſcop. lib.5. c.1.* Vicecomes *d. lib.3. c.37.* Bulengerus *lib.1. opuſcul. c.4.* Durantius *lib.3. in ration. divin. officii, cap.12.* 34

rr *Annulum.*) Etiam inter ornamenta Epiſcopi enumeratur annulus, *c. clerici, de vita & honeſt. cleric.* qui traditur tempore conſecrationis in ſignum matrimonii inter ipſum, & Eccleſiam celebrati, juxta tradita *in c. illud, de præſumpt.* aut in ſignum poteſtatis adminiſtrandi Sacramenta. Iſidorus *lib.2. de eccleſ. officiis, c. 5.* Concilium Aquiſgran. *can.9.* Beda *in collect. de ſeptem ordin.* Rupertus *lib.1. de divin. officiis, c.25.* Alias rationes hujus annuli ex variis tradit Hallierius *de ſacris elect. pag.1001. de impoſitione manuum art.4.* 35

ſſ *Planetam.*) Ultima veſtis ſacerdotalis eſt planeta, ſive caſula, communis Epiſcopis, & Presbyteris. Carnot. *ſermone 3. de ſignificat. indument.* ibi : *His omnibus indumentis ſupponitur caſula, quæ alio nomine planeta vocatur.* Innocentius noſter *lib.1. myſter. Miſſæ, c.58.* ibi : *Poſtremò ſuper omnes veſtes induit caſulam, ſeu planetam, quæ ſignificat charitatem.* Plura de ea Vicecomes *d. lib.2. c.26.* Sauſay *in Panopl. lib.6. cap.9.* 36

tt *Mitram.*) Omiſſis variis mitræ acceptionibus, tam apud ſacros, quàm profanos ſcriptores, hic mitra accipitur pro tegumento capitis proprio Epiſcoporum. Innocentius noſter *ubi ſuprà, lib.1. c.6. Mitra Pontificis utriuſque Teſtamenti ſcientiam ſignificat; nam duo cornua, duo ſunt Teſtamenta.* De ejus nominibus, forma, & ſignificatione agunt Merillſus *lib.3. obſerv. c.40.* Vicecomes *lib.3. c.29. cum ſequentib.* Sauſay *in Panopl. Epiſcop. lib.1. per totum*, Raynaud. ſeu qui auctor eſt tractatus *de Pileo, ſect.14.* Lælius Biſciola *lib.17. horarum, c.13.* Rouſſelius *lib.8. hiſt. Pont. juriſd. c. finali.* 37

uu *Pallium.*) De eo fusè egi *in tit. de auctorit. & uſu pallii.*

xx *Pontifex non utatur.*) Unde R. Petrus in marmorea ſtatua, quæ habetur Toloſæ in Eccleſia S. Stephani, licèt Pontificalibus ornamentis indutus, ſine baculo expreſſus eſt. Aliquos tamen Pontifices baculo uſos fuiſſe, videtur probari ex Luitprando *lib.6. hiſtoriæ*, ubi de Benedicto Antipapa ita refert : *Poſt hæc pallium ſibi abſtulit, quod ſimul cum Pontificali ferula, quam manu geſtabat, Domino Leoni Papæ reddidit.* Reginus *lib.2. chronicæ*, de ipſo agens, ibi : *Ferulamque paſtolari manu ejus abreptam coram omnibus in fruſta confregit.* Sed adhuc crederem, nunquam eos baculo uſos fuiſſe, cùm nec in aliquo Eccleſiæ Concilio id legamus, & fabulam Benedicti refellant DD. infrà citandi. 38

yy *Baculo paſtorali.*) Signanter expreſſit Innocentius *paſtorali*, ad differentiam aliorum, quibus diverſæ perſonæ utuntur. Reges enim plerumque baculis uti probant Petrus Greg. *libro 5. de Repub. cap.2. à num. 21. & lib.7. cap.2. num.12.* Pancirola *libro 1. variar. cap.19.* Opingius *de jure inſignium cap.2. §.4. & §.6. ſect.5. membro 5.* & monachos baculis uti refert Caſſianus *libro 1. collat. cap.9.* Ubi notavit Gazeus. Abbates etiam, quibus conceſſum eſt jus mitræ, & baculi, baculum deferre, latè probant Sauſay *in Panopl. Epiſcop.* Benedictus Ephtenus *libro 4. diſquiſit. tract.5. diſquiſit. 5.* Alii etiam baculis utuntur, de quibus eruditiſſimi viri Novarinus *in ſchediaſmate, lib.1. c.38.* Coronel. *ad Gongoram, ſoneto 6.* In præſenti ergo agitur de baculo Epiſcopali, qui aliquando dicitur *Cambuta*, ut probat Menardus *ad D. Gregor. pag.189.* Baculus enim inſigne eſt 39 Exponitur capitulus de conſecr. diſt. 1.

Epiſcoporum. Concilium Tolet.4. *can.77. Si Epiſcopus eſt, recipiat coram altari orarium, annulum, & baculum* Unde in Synodo 8. Conſtantinop. *act.*7. ingreſſo Phocio Synodum cum baculo, Marinus Legatus S. A. juſſit auferri baculum, dicens: *Baculum ſignum eſt dignitatis paſtoralis, quod hic habere non debet, qui lupus eſt, non paſtor*. Quare inveſtitura Epiſcopalis traditur per annulum, & baculum. Goſridus *de inveſtituris laicorum*; & ideò in aliquibus Eccleſiis mos inolevit, ut defuncto Epiſcopo, baculus ad Regem deferretur, ut ab eo ſucceſſor inveſtituram per baculum reciperet: quem uſum improbavit Innocentius III. *lib.*1. *epiſt.*47. jubens Archiepiſcopo Caſſellenſi, *Ut cùm te, vel aliquem ſuffraganeorum tuorum contigerit mori, baculus paſtoralis, & annulus in Eccleſia remaneant propria, ſub fideli cuſtodia conſtituti, ad ſucceſſoris uſum, cùm Deo favente conſecrationem acceperit, conſervandi*. Notavit Boſquetus *ad Innocent. lib.*1. *epiſt.*87. Et ſicut in conſecratione Epiſcopi accipiunt baculum, & annulum, ita in degradatione baculus illis auſertur. Plura de Paſtoralis baculi origine, uſu, & ſignificatione adducunt Vicecomes *d.lib.* 3. *c.*41. Sanſay *in Panopl. Epiſcop. lib.*2. Juretus *in notis ad Ivonem, epiſt.*157. Opingius *ubi ſuprà*, Aloix *in vita S. Aburci, c.*3. Stephanus Durantius *de ritibus Eccleſiæ lib.*2. *c.*9. *nu.*38. Bulengerus *lib.*1. *opuſcul. c.*32. Aloiſius Novarinus *lib.*1. *ſchediaſm. ſacr. propb. cap.*28. Petrus Greg. *lib.*15. *ſyntagm. cap.*12. *nu.*38. Franciſcus Hallier. *de ſacris elect.*2. *part. ſect.*8. *c.*9. *art.*4. §.2.

40 Sed difficilis eſt in hac parte textus *in c. nullus* 57. *de conſecrat. diſtinct.*2. in illis verbis: *Nullus Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus ad ſolemnia Miſſarum celebranda præſumat cum baculo introire*. Igitur non licet Epiſcopis deſerre baculum. Pro cujus textus expoſitione dicendum eſt, in eo textu non agi de baculo paſtorali, ſed de baculo communi; & deciditur, cum baculo, & velato capite non licere Epiſcopo, aut ſacerdoti celebrare. Quę interpretatio colligitur ex eo, quod æqualiter prohibetur Epiſcopo, ac ſacerdoti cum baculo miniſtrare: licèt enim ob infirmitatem liceat aliquando in choro horas canonicas cum baculo recitare, Concilium Aquiſgran. ſub Lodovico *c.*131. ibi: *Quam non pompaticè, vel inhoneſtè, vel incompoſitè, ſed cum reverentia Dei, & timore ingrediantur, nec cum baculis in choro, exceptis debilibus*. Tamen Miſſam celebrare cum baculo non licet, ut docet, & alia pro ipſius textus interpretatione adducit litteratiſſimus vir, in ſacra Theologia apprimè doctus, in peritia canonica non malè meritus P. Gabriel de Henao *tom.*2. *de ſacrificio Miſſæ, diſp.*27. *ſect.*3.

41 zz *Propter hiſtoriam.*) Gloſſa in præſenti exiſtimavit hiſtoriam eſſe, quia B. Martialis, qui miſſus fuit à D. Petro in Germaniam cum ſocio quodam ſuo Matthæo, eo mortuo rediit ad D. Petrum, à quo baculum accepit, quo ſocium vitæ reſtituit, Sed hæc hiſtoria præterquam à nullo ex Scriptoribus Eccleſiaſticis refertur, admitti non poteſt, cùm hiſtoriam hìc indicatam expreſſerit noſter Innocentius *lib.*1. *Myſter. Miſſæ, c.*62. in illis verbis: *R. Pontifex virga non utitur, pro eo quod B. Petrus Apoſtolus baculum ſuum miſit Eucherio primo Epiſcopo Treverenſi, quem unà cum Valerio, & Materno ad prædicandum Evangelium genti Teutonicæ deſtinaverat, cui ſucceſſit in Epiſcopatu Maternus, qui per baculum S. Petri de morte fuerat ſuſcitatus; quem baculum uſque hodie cum magna reverentia Treverenſis ſervat Eccleſia*. Sequuntur Innocentium D. Thomas *in* 4. *diſt.*24. *qu.*3. *art.*9. Vicecomes *d. lib.*3. *de ritibus Miſſæ, c.*42. Hallierius *ubi ſuprà*. Etſi ad primam hiſtoriam hæc verba poſt D. Thomam *in* 4. *diſt.*24. *qu.*3. *ad* 8. *argum.* referant Otho Friſingenſis *lib.*3. *c.*15. I. Stephanus Valent. *de poteſt. R. P. cap.*8. Falsò autem ex Luitprando *lib.*6. *c.*11. & Reginone *lib.*2. *chronici*, probant Juretus *ad epiſt.*157. *Ivonis*, Valentinus, *ubi ſuprà*, R. Pontificem olim uſum fuiſſe virga paſtorali, ſeu ferula paſtoritia, ut ipſi nominant: quos refellit veram hiſtoriam à Luitprando traditam referens, & explicans Theophilus Raynaud. *tom.*10. *in tract. de Corona R. Pontificis, c.*4.

42 aaa *Myſticam rationem.*) Plures hìc afferunt Interpretes. Prima eſt, quia Epiſcopus baculum ab alieno accipit. Concilium Aquiſgran. *can.*9. ibi: *Sacerdoti dum conſecratur, datur baculus*. Unde cùm Pontifex à nullo ſaccipiat juriſdictionem, non poteſt de manu alicujus baculum accipere. Secunda, quia baculus in ſummitate curvus ſignificat juriſdictionem Epiſcopi eſſe limitatam; unde cùm Pontifex non habeat limitatam juriſdictionem, baculo non utitur. Has, & alias rationes proſequuntur Hallier. *ubi ſupra*, Bulengerus 1. *opuſcul. c.*31. Juretus *ad Ivonem epiſt.*157. Auctor Romæ Subterraneæ *cap.* 29. Hallierius *ubi ſuprà, pag.*1005. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. part.*1. *tit.*1. *cap.*2. Theophilus *tom.*10. *de Corona R. P. cap.*4.

bbb *Aliorum Pontificum.*) Id eſt Epiſcoporum. Ex his verbis conſtat, Patriarchas, & Epiſcopos Eccleſiæ Orientalis baculos paſtorales deferre: quod etiam ſuadetur ex his, quæ de Phocio ex Concilio Conſtantinop. retulimus, quos ab Imperatore accepiſſe refert Hallier. *ubi ſuprà, pag.*1004.

COMMENTARIUM.

Decidit ergo Innocentius in hac diffuſa epiſtola, in conſecrationibus Epiſcoporum, & ordinationibus 43 *Sententia hujus textus refertur.* Presbyterorum Græcos debere eas unctiones adhibere, quas adhibent Latini. Quæ deciſio ſingularis eſt in jure noſtro. Eam tamen pertractant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. ſect.*8. *art.*2. *pag.*1003. Menardus *ad D. Greg. pag.*291. *&* 307. & alii in ſuperioribus notis laudati.

Sed hæc Innocentii deciſio, dum ſupponit apud Latinos adhiberi unctionem, tam in conſecratione Epiſcopi, 44 *Quædam difficultates adducuntur.* quàm ordinatione Presbyteri, difficilis redditur ex ea conſideratione. Et primò apud Latinos unctionem non adhiberi, probatur argumento negativo; ſiquidem ſeduli, & antiqui rituum eccleſiaſticorum ſcriptores Eccleſiæ Latinæ, dum ritus adhibendos in ordinationibus Epiſcoporum, & Presbyterorum recenſent, non meminerunt hujus ſacræ unctionis, ut D. Iſidorus *lib.* 2. *de divinis officiis, c.*10. Alcuinus *eod. tract. tit. Qualiter Epiſcopus in Romana Curia ordinetur*, Rabanus Maurus *lib.*2. *de inſtit. cleric. c.*5. Carnotenſis *de excellent. ſacror. ordin.* Similiter Concilia, ubi de his cæremoniis agitur, ut Carthag.4. *can.*2. Tolet.4. *can.*27. Aquiſgran. ſub Ludovico Pio *lib.*1. *c.*2. nullam faciunt mentionem hujus ordinationis: igitur quia in Eccleſia Latina talis unctio non adhibetur. Augetur hęc conſideratio *ex c. præterea Servatoris, diſt.*33. ubi Nicolaus Pontifex aſſerit, nunquam ſe legiſſe unctionem adhibitam fuiſſe in conſecratione, ſive ordinatione Epiſcopi, aut Presbyteri. Secunda difficultas verſatur circa aliam partem præſentis epiſtolæ, ubi aſſerit Innocentius, in Eccleſia Orientali hanc unctionem in uſu non fuiſſe, de cætero verò obſervandam eſſe; nam etiam ante Innocentium noſtrum hanc unctionem apud Græcos in uſu fuiſſe probatur ex Dionyſio *de Eccleſ. hierarch. c.*4. ibi: *Unguento utitur Pontifex in omni ferè Pontificio munere*. D. Greg. Nazianzen. *orat.*4. *Unguentum quoque ipſe quoddam habeo (ſed quo ſacerdotes ſolum & Reges unguntur, utpotè vario, & exquiſito, & noſtra cauſa effuſo) magni unguentarii arte confectum, atque utinam mihi ſuavem ejus odorem Deo offerre contingat*. Etiam probatur ex hiſtoricis Scriptoribus illius nationis, qui referunt in variis Epiſcoporum conſecrationibus adhibitam unctionem fuiſſe. Nicephorus *lib.*7. *hiſtoriæ, c.*40. dum panegyricam orationem in laudem Paulini, & aliorum Prçſulum Eccleſiæ Orientalis refert, ita exorditur: *O amici Dei, & ſacerdotes, qui ſacroſancto talari induti, cęleſtis gloriæ corona, divina unctione, & ſacrata ſancti Spiritus ſtola circumveſtiti*. Et *lib.*11. *c.*36. Moſem ſanctiſſimum Antiſtitem Epiſcopali unctione accepta ordinatum fuiſſe refert Ignatius Taracin. *in ejus vita*, Metaphraſtes *in vita S. Joannis Chryſoſtomi, c.*33. relatus à Surio *die* 27. *Januarii*, tradit eum ſacro chriſmate conſecratum, & in excelſo loco Eccleſiæ collatum fuiſſe: idem de S. Nicolao ipſe refert in ejus vita, *c.*13. relatus à Surio *die* 6. *menſis Decembris*. Unde conſtat in Eccleſia Orientali jam à primis Eccleſiæ ſæculis hanc unctionem in uſu fuiſſe.

Ad hujus textus expoſitionem, & difficultatis adductæ ſolutionem ſciendum eſt, hanc ſacram unctionem 45 *De ſacra unctione apud Latinos.* apud Latinos in conſecrationibus Epiſcoporum, & ordinationibus Presbyterorum, jam à primis Eccleſiæ ſæculis fuiſſe uſitatam, ut ex Anacleto probatur, cujus meminit Innocentius in præſenti, & nos ſuprà verba retulimus ex D. Cypriano, ſi ille auctor eſt opuſculi de operibus Chriſti Cardinalibus, ubi de unctionibus eccleſiaſticis ita ait: *Nec tamen ceſſantibus his, quæ ritu antiquo inoleverant, cùm jam in populo chriſtiano circumciſio videretur damnabilis, & ſacrificia idololatriæ imputarentur, unctionis myſterium religio Chriſtiana contempſit; ſed cæteris generali ſanctione damnatis, non ſolùm in Regibus, vel ſacerdotibus unctionis honor permanſit, ſed in omnem populum catholicum effuſa eſt hujus gratię plenitudo*. Ex Paciano Barchinonenſi Presbytero *epiſt.*3. *ad Sempronia-*

nianum, ibi: *Qua nos conſignat unctus ſacerdos*. Leone Magno *ſerm.*8. *de paſſione Domini*, ibi: *Nunc enim & ordo clarior Levitarum, & dignitas amplior ſeniorum, & ſacratior eſt unctio ſacerdotum*. Etiam probatur ex veteri Ordine Romano, & aliis ſacramentalibus codicibus relatis à Menardo *in notis ad Sacram. D. Gregorii*, *pag.*291. & 307. Quamplures etiam Scriptores ſacrorum rituum Eccleſiæ, hujus unctionis meminerunt, ut Amalarius Fortun. *lib.*2. *de divin. officiis*, *cap.*14. Eduenſis *de Sacr. Altaris*, *cap.*9. Honorius Auguſtod. *in gemma animæ*, *l.*1.*c.*181.184.& 189. Fulbertus Carnot. *epiſt.*20. & alii: ac hujus antiquæ unctionis varias rationes morales, & myſticas tradunt Hallier. *ubi ſuprà*, *pag.*1021.& 1023. Sauſſay *in Panopl. Epiſcop. lib.*5.*c.*1.

46 De eadem apud Græcos. Etiam ſciendum eſt, apud Græcos viſibilem hanc unctionem in ordinationibus Epiſcoporum & Presbyterorum nullo modo admiſſam fuiſſe, quod duplici argumento probatur; alio affirmativo, negativo alio. Affirmativum deducitur ex præſenti textu, in illis verbis: *Cùm apud vos non conſueverint Pontifices cum conſecrantur, inungi.* Ex Simeone Theſſalonicenſi *de ſacram. ſeu myſteriis Eccleſiæ*, *lib.*8. ubi reprehendit uſum Latinorum in hac unctione, his verbis: *Retentus Jeſus Chriſtus ipſe ei chriſma, & manibus & capiti, &c.* ex variis Eccleſiaſticis Scriptoribus illius nationis, quorum verba ad adſtruendam ſententiam hanc refert, & expendit Hallier. *ubi ſuprà*, *pagin.*1009. Argumentum negativum deducitur ex Dionyſio *lib.*4. *de Eccleſ. Hierarch.* ubi dum agit de ordinationibus Græcorum, nullam hujus unctionis mentionem facit, nec in euchologiis ipſorum ſacra hæc unctio in ordinationibus recenſetur, ut notavit Menardus *ad Sacr. D. Gregorii*, *pag.*322. igitur quia apud Græcos hæc ſacra unctio olim in uſu non erat.

47 Traditur decidendi ratio, & diſſolvitur difficultas. Quibus præmiſſis ratio præſentis Decretalis ex eo provenit; nam cùm Romana Eccleſia omnium ſit mater, & magiſtra, *c. ſignificaſti* 4. *de elect.* ubi probavi; & quæ ab ea ſtatuuntur, ab omnibus debeant obſervari, *cap.*1. *de conſtitut.* & conſuetudines Eccleſiæ Romanæ ab omnibus ſint cuſtodiendæ, ne membra à capite diſcedant, *cap. nolite* 3. *cap. hoc veſtræ*, *cap. quis neſciat*, *diſt.*11. ubi plura Acunna, & Joan. Dartis, Petr. Gregor. *lib.*1. *partit. tit.*4. *c.*5. ideò poſt diffuſam de variis unctionum generibus tractationem, Innocentius tandem concludit, unctionem viſibilem in ordinationibus Epiſcoporum, & Presbyterorum ab Eccleſia Latina uſitatam, à Græcis etiam obſervari debere, ne unione facta utriuſque Eccleſiæ (ut noſtri Innocentii temporibus facta erat) in hac ſacra, & viſibili unctione ab Eccleſia Romana univerſali diſſentiret. Nec difficultas prima in contrarium adducta obſtat; nam licèt Scriptores, & Eccleſiæ Patres in ea expenſi non meminerint hujus unctionis, parum, aut nihil ex eo evincitur; ſiquidem alii ipſius ſæculi Scriptores illius meminerunt, & tam juxta Philoſophos, quàm Practicos, infirma eſt auctoritas argumenti negativi: quare ſi unus teſtis referat factum, & centum omittant, prævalet depoſitio unius. Unde cum pro noſtra ſententia tot adſint Scriptores, qui etiam illis ſæculis meminerunt hujus unctionis, illis potiùs, quàm iis, qui ipſam omiſerunt, fides præſtanda eſt. Nec obſtat augmentum deductum *ex d. cap. præterea*; nam ut rectè animadvertit Gloſſa in eo textu, Nicolaus non negat Presbyterorum manus oleo eſſe inungendas, ſed tantùm chriſmate non eſſe liniendas. Ut enim ſuprà dixi, ea differentia verſatur inter unctionem Presbyteri, & Epiſcopi, quòd in unctione Epiſcopi chriſmate unctio fit; at verò in unctione Presbyteri, tantùm oleo conſecrato. Unde rectè Nicolaus affirmat, Presbyterorum manus chriſmate non eſſe perungendas. Alia proſequitur Franc. Hallier. *ubi ſuprà*, *pag.*1017. Nec ſecundum augmentum adverſatur, cui duplici modo ſatisfieri poteſt. Primò auctoritates in eo relatas accipiendo de unctione myſtica, non verò de viſibili, ut eas explicat Menardus *in notis ad Sacrament. Div. Gregor. pag.*322. vel ea referendo ad tempus, in quo Eccleſia Conſtantinopolitana non per Græcum Patriarcham regebatur, ſed per Latinum, ut aliquando contigiſſe probavi *in cap. quantò*, *de conſuet.* unde cùm eo tempore juxta uſum, & conſuetudinem Eccleſiæ Latinæ ſacramentum Ordinis adminiſtraretur, ideò apud Scriptores Eccleſiæ Orientalis reperitur mentio hujus ſacræ unctionis, ut obſervat Hallierius *ubi proximè*, *pag.*1017.

TITULUS XVI.

De Sacramentis non iterandis.

CAPUT PRIMUM.

a Innocentius III.

PAſtoralis. *Et infrà*: Præterea nos conſulere voluiſti, an permitti debeat miniſtrare, qui ſine impoſitione manuum fuerit ad ordinem b Subdiaconatus aſſumptus: & ſi Confirmationis ſacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuit non chriſmate, ſed oleo delinitus? Ad quod breviter duximus reſpondendum, quod in talibus non eſt aliquid iterandum, ſed caute ſupplendum, quod incautè fuerat prætermiſſum.

NOTÆ.

1 a INnocentius III.) Nec in hac, nec in tertia collectione, ubi *ſub hoc tit. cap.*1. reperitur hæc deciſio, refertur Epiſcopus, cui miſſa ſit; ſed ex aliis deciſionibus, ubi aliæ partes ejus proponuntur, reſtituenda eſt ita inſcriptio. *Innocentius III. Epiſcopo Helienſi*, ut *in cap. paſtoralis*, *de reſcriptis*, ubi extat alia pars hujus textus, in cujus notis congeſſi alia fragmenta, quæ extant in hoc volumine compilata, ex quibus integra epiſtola reſtituenda eſt.

2 b *Subdiaconatus.*) Sed nonne in ordinatione Subdiaconi adhibetur manus impoſitio? Et certum eſt, non adhiberi, immò loco manus impoſitionis pro materia remota hujus gradus Subdiaconus accipit patenam, & calicem de manu Epiſcopi, *cap. Subdiaconatus* 11. *diſt.*13. Concil. Tolet.4. *canon.*17. Iſidorus Hiſpalenſis *libr.*4. *de officiis*, *capit.*14. *cap. quia juxta* 5. *quæſt.*6. Concil. Florent. *in decreto de unione Armen. §. Sextum Sacramentum*. Probant Diana *part.*10. *tractat.*15. P. Gabriel Henao *de ſacrif. Miſſæ*, *diſp.*26. *ſect.*8. Quomodo ergo in præſenti ſupponitur, Subdiacono manus imponi tempore ordinationis. Quidam neotericus exiſtimabat, textum hunc eſſe accipiendum, cùm gradus Subdiaconatus ſacer jam erat poſt tempora Urbani II. ut probavi *in cap. à multis*, *de ætat. & qualitat.* Sed etſi verum ſit, temporibus Innocent. III. hujus textus authoris, Subdiaconatus gradum ſacrum eſſe, non tamen inde conſtat Subdiacono manus imponi. Quare ea ſolutione omiſſa, veriùs dicendum eſt, in hoc textu pro *Subdiaconatus*, legendum eſſe *Diaconatus*, ut in variis exemplaribus legi teſtantur Anton. Auguſt. Hoſtienſis, & Innocent. *in præſenti*; Suarez *de cenſur.* *diſp.*41. *ſect.*4. *num.*12. Vaſquez 3. *part. in* 3. *part. diſp.* 238. *num.*154. Granados *controv. tract.*1. *diſp.*3. Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp.*10. *§.*1. Franciſcus Hallier. *de ſacris elect. pag.*434. De manus impoſitione in ordinatione Presbyteri, & Diaconi adhibita, latè agunt Morinus *de ſacris ordin. exercit.*7. & 9. Arcudius *in concord. Sacram. lib.*6. *cap.*6.

C A P U T II.

Honorius III. *Capitulo a Brehemenſi.*

A Nobis humiliter quæſiviſtis, quid fieri debeat de mortuorum corporibus, qui tempore ſchiſmatici, & reprobi *b* Vualdemari, à ſchiſmaticis ſunt *c* ſepulti? Et de indumentis ſacerdotalibus, cum quibus; necnon de altaribus, in quibus degradati Presbyteri celebrarunt. Nos autem inquiſitioni veſtræ taliter reſpondemus, quod non credimus ob hoc dumtaxat ſepultos hujuſmodi exhumandos, aut debere indumenta talia iterum benedici, vel reconſecrari altaria ſupradicta.

N O T Æ.

1 a B*Rehemenſi.*) In ſexta Decretaliom collectione legitur *Archiepiſcopo Londinenſi*; in alia, *Correctori Lundunenſi*: ſed veram inſcriptionem reſtituit Inoocentius Cironius *in* 5.*collect. ſub hoc tit. cap.unic.* ita: *Capitulo Brehemenſi*. Brehemenſis Eccleſia eſt in Germania, ſuffraganea Archiepiſcopi Colonienſis, ut refert Krantzius *lib.*2. *Metropoleos*, *cap.*19.

b *Vualdemari.*) Valdemarus fuit filios Caouti, qui per anoos 1206. pro Rege Daniæ ſe gerebat vivente Vualdemaro Regni legitimo ſucceſſore; & cùm faveret Caouto, in carcerem detruſus fuit, cùm eſſet Epiſcopus Sleuvicenſis, à dicto Rege Vualdemaro; & cùm juſſu Innoc. III. è carcere liberatus adhuc non acquieſceret, exulare juſſus eſt ab illis provinciis, ubi prædicto Regi ſuſpectus erat; & cùm Bononiam peteret, & eſſet electus in Præſulem Brehemenſem ope Bernardi Saxoniæ Ducis, ut vult Cironius *hic*, ſive Philippi Svevi, ut refert Spondaous *ann.*1206. *nu.*5. & Burchardns eſſet electus Præſul ipſius Eccleſiæ, Vualdemarus excommunicatus foit ab Innoc. III. quia oon accepta venia Bononiam properaſſet. Poſteà abſolurus ſuit, non tamen illi permiſſum Brehemenſem Eccleſiam retinere. Referunt Ciron. *in præſenti*, Spondanus *ubi ſuprà*, Boſquet. *ad Innoc. III. lib.*15. *regeſtr. epiſt.*3. De hoc Vualdemaro accipiendus eſt præſens textus. Hinc Vualdemarus ſchiſmaticus dicitus, quia adhæſit Philippo Imper. ſchiſmatico.

c *Sepulti.*) Cùm ipſi nec ſchiſmatici, nec excommonicati eſſent, ſed fideles, aut clerici, aut laici; aliàs ſi eſſent ſchiſmatici, exhumari deberent, juxta textnm *in c. ſacris, de ſepult.* & cœmeteria, ubi ſepulti erant, reconciliari, *c.conſuluit de conſecr. Eccleſiæ*, ubi adducemus, quæ ad præſentem deciſiooem ſpectant. Cùm enim exhumatio, & reconciliatio ſpectent ad ſacramentalia, oon verò ad ſacramenta, poſſunt in eis benedictio, & conſecratio iterari, *cap.ſi metum* 19. *c.veſtimenta* 41.*de conſecrat. diſt.*1. *cap.unic. de conſecr. Eccleſiæ*, *lib.*6.

C A P U T III.

Gregorius IX. *Archiepiſcopo a London.*

PResbyter, & Diaconus cùm ordinantur, manus impoſitionem tactu corporali (ritu ab *b* Apoſtolis introducto) recipiunt: quod ſi omiſſum fuerit, non eſt aliquatenus iterandum, ſed ſtatuto tempore ad hujuſmodi ordines conferendos cautè ſupplendum, quod per errorem extitit prætermiſſum. c Suſpenſio autem manuum debet fieri, cùm oratio ſuper caput effunditur ordinandi.

N O T Æ.

1 a L*Ondon.*) Alibi legitur *Lugdun.* ſed legendum eſt, *Lundenſi Archiepiſcopo*, ut etiam emendandum docet Cironius *in cap.ad noſtram, de probat. in* 5.*collect.* Londonien. enim taotùm eſt Eccleſia Epiſcopalis, ut dixi *in cap.cùm olim* 6.*de conſuet.* unde legendum eſt *Lundenſi*, de qua Eccleſia egi *in cap.*2. *de conſuet.*

b *Ab Apoſtolis.*) Sed hoc difficile admodum videtur; nam ut inſrà probabimus, manus impoſitio materia remota eſt gradus Presbyteri, & Diaconi ea divina inſtitotione: igitur non ab Apoſtulis manus impoſitio ſuit introducta. Pro hujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, materiam Sacramenti Ordinis in minoribus ejus gradibus ex inſtitutione divina proveniſe, & ab Apoſtolis fuiſſe præſcriptam; nam ut dixi *in cap.unic. de ſacra unctione*, & notant Hallier. *de ſacris elect. pag.*441. Diana *p.*11.*tr.*2. *reſ.*78. in aliquibus Sacramentis tempore eorum inſtitutionis tantùm Dominus noſter inſtituit, & præſcripſit, ut materiam aliquod ſignum ſenſibile, per quod poſſit effectus illius Sacramenti ſignificari; determinationem autem, & ejus præfioitionem Apoſtolis faciendam reliquit. Quod contingit expreſſiùs in Sacramento Ordinis; nam cùm tempore ejus inſtitutionis noodum eſſent libri eccleſiaſtici, neque Epiſcupi conſecrati, qui maous imponerent, oon potuit Dominus certam præfinire materiam cujuſcumque grados. Quare eùm Apoſtoli ex Domini delegatione præfiniviſſent, & ſtatuiſſent manus impoſitionem eſſe adhibendam; ideò in præſenti docetur, Apoſtolos inſtituiſſe manus impoſitionem in collatione graduum Preſbyteri, & Diaconi.

2 c *Suſpenſio autem.*) Ita legitur in aliquibus codicibos, quæ verba ſi retineantur, accipieoda ſunt de manus impoſitione accidentali, quæ non fit tacto capite, ſed ſuſpenſis tantùm manibus, ut infrà dicemus, & ootavit Hallierios *de Sacris elect. pag.*488. Si autem loco verbi *ſuſpenſio*, legator *impoſitio*, illa verba referenda ſunt ad maous impoſitionem eſſentialem.

C O M M E N T A R I U M.

3 Concluſio refertur, & Probatur.

EX his tribus deciſionibus ſequens dedocitur diſputanda aſſertio: *Si in collatione gradus Presbyteri, vel Diaconi manus impoſitio fuerit prætermiſſa, & in confirmatione oleum pro chriſmate adhibeatur, non fit reiteratio, ſed prætermiſſum ſupplebitur.* Probat textus *in c.un. in principio, de ſacra unctione.* Illuſtrant eam ultra Barb. & ab eo congeſtos in præſenti, Bellar. *de Sacram. in genere, l.*2.*c.*22. Fr. Petr. à S. Joſeph, *de ſacram.* 2.*p.ſect.*3.*diſp.*5.*& diſp.*7.*ſect.*3. Hallier. *de ſacris elect. ſect.*8.*art.*2.*pag.*988. Covar. *lib.*1. *variar. c.*10.*n.*4. Baſil. Legion. *de confirm. c.*2.*&* 3.2.*p.* Barb. *de jure Eccleſ. l.*2.*c.*3.*n.*29. Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp.*8.*§.*8.*n.*3.*& diſp.*10.*§.*1.*n.*7. Vighel. *in meth. juris canon. pag.*411. Gibalin. *de clauſur. diſp.*3.*c.*2.*§.*2.*n.*9. Suar. *de ſacram. diſp.*33.*ſect.*1. Azor *p.*2.*inſtit. l.*5.*c.*1. Paz Jordanus *t.*1.*l.*5.*tit.*1.*n.*3. Jo: Pontius *in caſu theologico*, *diſp.*48.*q.*2.*concl.*8.*n.*14. Dian. *p.*11.*tr.*1.*reſ.*50.*&* 54.

Sed hæc aſſertio quoad utramque partem difficilis redditur ea conſideratione. Certum enim principium eſt inter juris Pontificii Interpretes, Theologos, & Moraliſtas, omiſſis his, quæ ad eſſentiam Sacramenti deſiderantur, Sacramentum eſſe iteraodum, non autem, quod omiſſum fuit, ſupplendum. Docent Hoſtien. *in cap.un. de ſacra unctione*, *§.à quo & qualiter fiat*, Butrius *in d.c.unico*, plures Summiſtæ coogeſti à Diana *d.reſ.*50. Sanch. *to.*2. *conſil.l.*7.*dub.*3. Cùm enim aliquid pro forma actus deſideratur, ſi illud deficiat, actus vitiatur, *c.ſanè* 12.*q.*2. *cap. revera*, *de conſecr. diſt.*2. *c.chorepiſcopis*, 68.*diſt. c.fin. de condit. appoſit.* ſed ad eſſentiam Sacramenti Ordinis deſideratur manus impoſitio Epiſcopi, ut materia remota requiritur chriſma, hoc eſt oleum balſamo mixtum; igitur cùm in præſenti omitterentur eſſentialia ſacramenti Confirmationis, & ordiois, oon debebaot ea ſuppleri, ſed integrè ſacrameota iterari. Probatur mioor, quoad primam partem ex D. Clem. *l.*8.*conſt.c.*16. Cooc. Carth.4. *can.*3. ibi: *Ut non ſolùm ab Epiſcopo manus ſuas ſuper eum tenente.* Et *can.*4. *Ut ſolus Epiſcopus, qui benedicit, manus ſuper caput illius imponat.* Ex *c.*6. *act. Apoſt.* ibi: *Orantes impoſuerunt ei manus.* Ex D. Paul. 1. *ad Timot. c.*4. ibi: *Cum impoſitione manus Presbyteri.* Et *c.*5. *Manus citò nemini impoſueris.* Ex D. Hieron. *in c.*58. *Iſai.* ibi: *Ordinatio non ſolum ad imprecationem vocis, ſed etiam ad impoſitionem impletur manuum.* D. Ambr. *lib.de dignit.*

4 Impugnatur tradita aſſertio.

Digitized by Google

dignit. ſacerd. ibi: *Homo imponit manum, Deus largitur gratiam; ſacerdos imponit ſimplicem dexteram, Deus benedicit potente dextera.* Unde impoſitionem manuum eſſe eſſentialem materiam gradus Presbyteri, & Diaconi, facilè probatur *ex c.multi* 1.*q*.3. *c.Daibertum* 1.*q*.6. Conc. Niceno *in can*.9. Antiochen. *can*.10.*&* 17. Trid. *ſeſſ*.14. *cap*.3. pluribus SS. PP. & Pontificum teſtimoniis probant Bellarm. *de Sacram. Ordin. l*.1.*c*.9. *c.Presbyter*, §.*quorundam*, 23.*diſt*. Leand. *de Sacram. Ordin. diſp*.3.*q*.6. 7.*&* 8. Alia minoris pars, videlicet chriſma requiri de eſſentia Sacramenti Confirmationis, & oleum benedictum ſine balſamo non ſufficere, probatur ex Fabiano Papa *epiſt*.2. ubi ait: *Ex divina inſtitutione provenire, ut oleum cum balſamo conficiatur.* Et *c.un.* §.*per frontis, de ſacra unctione*. Ex D. Cypriano, ſi ipſe auctor eſt ſermonis de unctione chriſmatis, Clemente Rom. *lib*.7. *conſtit. c*.44. Eugen. IV. *in decreto de ſacramentis*, in hæc verba; *Secundum ſacramentum eſt Confirmatio: cujus materia eſt chriſma confectum ex oleo, quod nitorem bonæ conſcientiæ; & balſamo, quod odorem bonæ famæ ſignificat, per Epiſcopum benedicto.* Docent & probant Suar. *de Sacram. diſp*.12.*ſect*.1. Bellar. *lib*.2. *de confirm. c*.8. Baſil. *eod.tr. p*.2.*c*.2.*&* 3. igitur in præſenti, tam ſacramentum Ordinis, quàm Confirmationis iterandum erat.

5 De ſacramentis, quæ imprimunt characterem. Hac difficultate non obſtaote vera eſt præſens deciſio, pro cujus diſpoſitione ſciendum eſt, ex ſeptem Sacramentis Eccleſiæ tria, videlicet Baptiſmum, Coofirmationem, & ordinem, characterem imprimere, ut probant Bellar. *lib*.2. *de ſacram. in genere, cap*.18. Creſpetius *v.Character*, Laym. *de ſacram. c*.7.*à n*.1. Valentia *to*.4.*diſp*.3.*q*.4.*punct*.2. Leander *de ſacram. in genere, diſput*.3.*qu*.15. Unde reiterari ſemel accepta oon poſſunt. Trid. *ſeſſ*.7.*c*.9. & Baptiſmum iterari non poſſe, probant can.40. Apoſtol. textus *in cap.hanc regulam* 57.1.*q*.1. *c.attenditur* 32. *c. non licèt* 107. *de conſecr. diſt*.4. *c*.2. *de apoſtatis*, Trid. *ſeſſ*.14.*c*.2. *l*.1.*C.ne ſanctum Baptiſmum*. Plura Antonins Auguſtin. *in epit. lib*.22.*tit*.26. Juſtel. *in cap*.27. *Eccleſiæ Africanæ*, Albaſpin. *in Optatum, obſerv*.9. Gurtier. *de delictis*, *qu*.59. Gibal. *de irregul*. 1.*p.c*.5. Sfortia *in Concil. Triden. hiſtoria*. Confirmationis etiam ſacramentum iterari non poſſe, probant textus *in cap. dictum eſt, cap.de homine, de conſecr. diſt*.5. Concil. Cabilon.2. *can*. 28. Triden. *d.cap*.9. D. Gregor. *lib*.12. *ep*.31. Clemens *lib*.3. *conſtit. cap*.16. alii congeſti à Baſilio *de confirm*. 3. *p.c*.1.*n*.7. Tandem Ordinis ſacramentum non eſſe iterabile, probatur *ex c*.1.2.*&* 5. 68.*diſt*. Concil. Tolet.8. *can*. 7. *c.conſultationi, de temporib. ordin.* & aliis Conciliorum decretis, & SS. PP. teſtimoniis, quæ lata manu congerunt Aoton. Auguſt. *in epit. juris Pontif. l*.27.*tit*.34. Bellarm. *lib*.1. *de ordine, cap*.10. Marchinus *de ordin. tr*.1. *p*.3.*c*.4.*n*.23. Coriolan. *in Breviar. ann*.44. Hallier. *de ſacris elect. pag*.477. ejus prohibitionis rationem expreſſit D. Cypriao. *de electione pedis*, ibi: *Nemo ſacros ordines ſemel datos iterum renovat, nemo ſacro oleo linitos iterum linit, aut conſecrat, nemo impoſitioni manuum, vel miniſterio derogat ſacerdotum, quia contumelia eſſet Spiritus ſancti, ſi evacuari poſſit, quod ille ſanctificat.* Sed licèt hæc Sacramenta non ſit iterabilia; tamen ſi in eis aliquid omittatur, quod ſalva reverentia ſacramenti, & abſque ulla iteratione ſuppleri poſſit, ſupplendum eſt cautè, quod incautè fuit prætermiſſum, *c.Spiritus*, §.*ecce*, 1.*q*.1. Debet autem ſuppleri debitis temporibus, ut poſt Summiſtas reſolvit Diaoa *p*.1 2.*tr*.1.*reſ*.50.

6 De manus impoſitione. Secundò ſciendom eſt, manus impoſitionem variis modis accipi in noſtro jure, & apud SS. PP. aliquando accipitur pro Confirmationis ſacramento. Concil. Illiber. *canon*.38. Matiſcon.2. *can*.3. D. Cyprian. *epiſt*.73. ex Div. Clem. Urban. & aliis probant Baſilius *de confirm. c*.1.*n*.7. Vicecomes *de ritibus Confirm. l*.2.*c*.2. *cum ſeq*. Hallier. *in vindiciis de ſacram. Confirm.* Plerumque accipitur pro reconciliatione pœnitentis, *c.pœnitentes, cap.de infirmis, cap.is qui pœnitentiam, & per totam* 26.*qu*.6. *c.placuit, cum ſeq*. 50.*diſt*. Plura Albaſpin. *lib*.2. *obſerv. capit*.31. ſæpè laudatus D. Joan. Antoo. de Otalora *de irregul. ex pœnit*. 2.*par. excurſ*.2.*n*.5. Etiam accipitur manus impoſitio pro Baptiſmo, ut probant Ambianas *ad Tertull. in Apolog. cap*.39. *in fine*, Severin. Binius *in notis ad decreta Melchiad*. Paſſim pro ordinatione accipitur, ut in auctoritatibus ſuprà congeſtis in ratione dubitandi, & aliis relatis ab Hallier. *de ſacris elect. pag*.19.*&* 430.*&* 989. nec impropriè, cùm in ordioatione manus imponatur ab Epiſcopo, juxta illud Pauli ad Timoth.1. *cap*.4. *Manus citò nemini impoſueris*. Et primis Eccleſiæ temporibus per manus impoſitionem ordinationem fieri probatur ex Concilio Niceno *can*.19. Ancyrano *can*.10. *c.Subdiaconus*, 23.*diſt. cap*.1. *de ſimonia, c.Epiſcopus* 1.*qu*.3. Probant Coriolanus *ann*.44. Baronius *eod. anno*, Hallierius, *de ſacris elect. pag*.430. Duplex autem adhibetur manus impoſitio in ordioatione Presbyteri, & Diaconi. Alia eſſentialis, ut materia remota, quæ fit ab Epiſcopo cum prolatione formæ, *Accipe Spiritum ſanctum*; de qua in ſupradictis juribus agitur. Alia accidentalis, quæ fit ab Epiſcopo, dum ſacras preces recitat, & expandit manus ſuper ordinandum, de qua Hallier. *ubi proximè, pag*.986.

7 De chriſmate Confirmationis. Tertiò præmittendom eſt, materiam remotam Sacramenti Confirmationis ex inſtitutione divina eſſe oleum per Epiſcopum conſecratum, & ex præcepto Eccleſiæ cum balſamo permixtom. Unde ex inſtitutione divina ſufficere ad validè adminiſtrandum Confirmationis ſacramentum oleum per Epiſcopum conſecratum; ad ritè verò conferendum deſiderari ex Eccleſiæ præcepto, ut balſamo ſit permixtum, docent poſt D. Thom. Sotus *in* 4.*diſt*.1.*q*.1. *art*.2. Navar. *in manual. c*.22.*n*.8. Covar. *lib*.1. *variar. c*.10.*n*.4. Moute *in exam. Theol. moral. p*.3.*c*.3.§.3. Valentia 4.*tom. controv. diſp*.5.*q*.1.*p*.1. Hugol. *de Sacram. Confir. cap*.19. Barb. *lib*.3. *juris Eccleſ. cap*.3. Dicaſtil. *de ſacram. t*.1.*tr*.3.*dub*.3.*n*.29.

8 Defectus quomodo ſuppleatur. Quartò obſervandum eſt circa ſupplementum eorum, quæ in collatione ſacramentorum contiogunt, & quæ in illis omittuotor, diſtioguendum eſſe inter ea, quæ omittuotur, & de ſubſtantia ſacramenti deſiderantur; & ea quæ accidentalia ſunt. Primo caſu integrum ſacramentum iterandum eſt, ut ſi omittatur pars formæ; non enim dicitur iterari, quod nullum fuit, *cap.ſolemniter, de conſecr. diſt*.1. docent repetentes *in c.unic. de ſacra unct*. Secundo verò caſu nulla Sacramenti iteratione admiſſa, cautè ſupplendum eſt, quod incautè fuit prætermiſſum. Sanch. *d.l*.7. *conſil. dub*.3. Diana *p*.1.*tr*.2.*reſol*.50. Adhuc etiam diſcrimen cooſtituendum eſt inter ſacramenta, quæ conſtant diverſis materiis, & formis, quarum una non pendet ab alia; ut ſacramentum Confirmationis, quod conſtat ex materia olei, & balſamo: Euchariſtiæ, quod conficitur ex pane, & vino: Extremæ unctionis, quod diverſis unctionibus adminiſtratur; Ordinis, quod diverſis materiis, traditioue videlicet vaſorum, impoſitione maouom. Quæ enim tantùm unica materia, & forma adminiſtrantur, ut Baptiſmus, & Pœoitentia, ſi aliquid in eis omittatur circa materiam, aut formam, totum ſacramentum iterandum eſt; in aliis verò, ſi noa ex materiis omittatur, quæ non dependet ab alia, illa taotùm ſuppleri debet, non autem totum Sacramentum iterari, ut docent Sanchez, & alii ſuprà relati.

9 Referuntur variæ interpretationes. His præmiſſis, atque animadverſis, antequam rationem deciſionis afferamus, libet Doctorum interpretationem in præſenti referre, noſtramque etiam proponere. Et primò Covar. *lib*.1. *variar.c*.10.*n*.4. Adrianus, & Paludanus, quos laudat, & ſequitur Baſilius *de confirmat*. 2.*p.c*.2.*n*.17. Diaoa *p*.1 1.*tr*.1.*reſol*.84. Hallierius *de ſacris elect. pag*.441. exiſtimant io præſenti Sacramenta Ordinis, & Confirmationis eſſe denuò conferenda. Sed hæc interpretatio ſuſtineri non poteſt, quia repugnat litteræ textus *in cap*.1. ibi: *Non eſt aliquid iteratum, c*.3. ibi: *Non eſt aliquatenus iterandum*. Quibus verbis excluditur non ſolùm iteratio rituum, verùm & omnium, quæ pro collatione Ordinis, & confirmationis geſta erant: ergo & unctio cum oleo in Confirmatione, & traditio vaſorum in ordinatione iterari non debent, cùm aſſerant Inoocen. III. & Gregor. IX. non eſſe aliquid iteraodum. Aliter hos textus accipiunt Innoc. Panorm. & Barboſa *in præſenti*, exiſtimantes in his juribus omiſſam fuiſſe manus impoſitionem accidentalem, non verò eſſentialem, & ſic non iterari manus impoſitionem eſſentialem adhibitam, ſed tantùm ſuppleri accidentalem, quæ deerat. Quæ interpretatio adaptari non poteſt nec deciſioni textus *in d.c*.1. nec *in d.cap*.3. Non textui *in d.c*.1. quia in eo agitur de ſupplenda manus impoſitione, quæ adhibetur in ordinatione Diaconi, ibi: *ad ordinem Diaconatus*. Sed io ordinatione Diaconi tantùm una eſſentialis manus impoſitio adhibetur, non duplex, ut in ordinatione Presbyteri, ut docet Hallier. *ubi ſuprà, pag*.441. igitur textus *in d.cap*.1. accipi non poteſt de manus impoſitione accidentali. Etiam adaptari non poteſt deciſioni textus *in d.c*.3. quia licèt loquatur de Ordinatione Presbyteri; tamen dum Pontifex affirmat ſupplendum eſſe cautè, quod per errorem fuerat prætermiſſum, ſtatim progreditur ad manus impoſitionem accidentalem, quæ fit expanſis manibus: igitur antecedenter Gregorius egerat de manus impoſitione eſſentiale.

10 Traditur noſtra interpretatio. His igitur interpretatiooibus omiſſis, vera ejus textus interpretatio, & ratio, niſi fallor, provenit ex ſuprà traditis: nam cùm in Sacramento Ordinis in collatione graduum

Digitized by Google

duum Preſbyteri, & Diaconi detur materia diverſa, ab alia non dependens, videlicet traditio vaſorum, & impoſitio manuum, ut probat Hallier. *ubi ſuprà*, §.5.*pag.* 435. & noviſſimè pluribus relatis Leander, & in Sacramento Confirmationis deſideretur oleum, ut materia remota, ex inſtitutione divina; balſamum verò ex præcepto Eccleſiæ, ut ſuprà probavi: ideò in his Sacramentis ubi dantur diverſæ materiæ omninòque diſtinctæ, quarum una non pendet ab alia, collatio ſacramenti cum una, alia tantùm debet ſuppleri, non verò prima iterari. Ideò rectè Innoc. III. & Gregor. IX. decreverunt in gradibus Preſbyteratus, & Diaconatus collatis cum unica tantùm materia, videlicet traditione vaſorum, ipſam iterandam non eſſe; ſed tantùm aliam materiam, videlicet manus impoſitionem, ſupplendam cum ſua forma partiali, videlicet: *Accipe Spiritum ſanctum*. Similiter ſacramento Confirmationis collato cum oleo tantùm, ipſa unctio olei iteranda non eſt, ſed tantùm ſupplenda unctio cum balſamo, quæ fuerat prætermiſſa. Nec inde inferas ex hac diverſitate materiarum diverſa dari Sacramenta; nam Euchariſtia, Ordo, & Extrema-unctio, licèt diverſis conſtent formis, & partialibus materiis, non ideò plura ſunt Sacramenta. Et hæc pro interpretatione utriuſque deciſionis adducta defendi poſſunt, donec alius meliora attulerit, cui libenti animo herbam tradam.

11 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec tunc obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, cujus prima pars ex ſuprà dictis expoſita manet. Nam cùm admittamus, manus impoſitionem eſſe eſſentialem in collatione gradus Preſbyteri, & Diaconi, ideò infertur, eam ſuppleri non poſſe abſque iteratione totius ſacramenti. Secunda autem pars illius difficultatis expoſitione indiget; ſiquidem ea oppreſſi ſupracitati Bellar. *lib.2. de Confirm. c.8.&9.* Fillinc. *de ſacram. Confirm. c.1.q.5.* plures relati à Baſil. *c.5.nu.5.* aſſerunt, oleum cùm chriſmate eſſe eſſentialem materiam; non enim obſtant Clementis, Fabiani, & Cypriani teſtimonia, qui tantùm aſſerunt, deſiderari balſamum permixtum oleo in Confirmatione, quod non negamus; ſed id provenit ex inſtitutione Eccleſiæ, non verò ex præcepto divino. Nec Eugenii auctoritas adverſatur; nam eodem modo accipienda eſt, juxta præceptum Eccleſiæ; plerumque enim Eugenius IV. inter materias Sacramentorum recenſet, non tantùm illas, quę ex inſtitutione divina proveniunt, verum etiam illas, quæ ex præcepto Eccleſiæ præſcriptæ ſunt: unde cùm recenſet materiam ſacramenti, aſſerit eſſe vinum ex vite, cum modiciſſimæ aquæ permixtione; cùm nemo affirmaverit, ex divina inſtitutione hanc aquæ permixtionem provenire à jure divino, ut dicemus *in cap.cùm Marthæ, de celebr. Miſſar.* In Sacramento etiam Pœnitentiæ ipſe pro materia recenſet ſatisfactionem, & nemo negat ſatisfactionem eſſe tantùm partem integralem, non verò eſſentialem Sacramenti. Quare ſimiliter in dicto decreto Conc. Florent. mixtionem balſami à jure tantùm eccleſiaſtico præſcriptam, ut neceſſariam aſſignat Eugen. IV.

12 Exponitur Conc. Tolet. 8. canon.6. Superiori aſſertioni opponitur textus *in Concilio Tolet.* 8.*canon.6.* in illis verbis: *Ut cùm Subdiaconi ordinantur cùm vaſis miniſterii, benedictio eis ab Epiſcopo detur.* In quo textu apponitur, quoſdam Diaconos voluiſſe contrahere matrimonium poſt gradum Subdiaconatus acceptum, eo prætextu, quod tempore ordinationis ſuæ ſimul cùm vaſis benedictionem ab Epiſcopo non acceperant; unde ut omnis excuſationis ratio ceſſaret, jubent Patres deinceps ſimul cùm vaſis ipſam benedictionem accipere debere, ut ſic poſteà matrimonium contrahere non poſſint. Benedictionem in eo textu pro manus impoſitione accipi probatur ex Concil. Carthag.4. *can.3.* ibi: *Presbyter cùm ordinatur, Epiſcopo eum benedicente, & manus ſuper caput illius tenente.* Et *canon.4. Diaconus cùm ordinatur, ſolus Epiſcopus, qui eum benedicit, manum ſuper caput illius ponat.* Et *can.5. Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impoſitionem non accipit, patenam de manu Epiſcopi accipiat.* Quem canonem exponunt Menardus *ad ſacram. D. Greg. fol.*294. Sauſay *in Panopl. ſacerd. p.1.l.4.c.4.* Turr. *pro explan. Clem. cap.*11. Tum ex illo textu deducitur, quod ſi in ordinatione omittatur manus impoſitio, gradus non confertur; ſiquidem ſine ea ordinatus in Subdiaconum poteſt matrimonium contrahere: igitur ex omiſſa, integra gradus collatio iterari debet, non verò tantùm manus impoſitio ſuppleri. Hujus difficultatis ſolutio provenit ex vera interpretatione illorum verborum, *Quia benedictionem à Pontifice ſe neſciunt recepiſſe*; ubi benedictio accipitur pro ordinatione. Benedictio enim plerumque ſignificat formam ordinationis, ſeu ipſam ordinationem. Concil. Altiſiod. *canon.*20. ibi: *Quod ſi Presbyter, quod nefas eſt dicere, aut Diaconus, aut Subdiaconus poſt acceptam benedictionem infantes procreaverit.* Et *can.21. Non licèt Presbytero in uno lecto poſt acceptam benedictionem cum Presbytera dormire.* Et *c.quorumdam, 23.diſt.* Concil. Hiſpal.2. *can.5.* ubi deciditur, non poſſe in ordinatione Preſbyteri, aut Diaconi Epiſcopo manus imponente preſbyterum benedictionem facere: igitur *in d.can.6. Conc. Tolet.* benedictionem non accepiſſe, idem importat, ac ordinatum non fuiſſe; & ſic Subdiaconus intendebat, licere ſibi contrahere matrimonium. Sed tunc inſtabis, quare ſi verè ordinati erant, aſſerebant ordinationem à Pontifice non accepiſſe. Cui inſtantiæ ſatisfacit Gibalinus *de clauſura diſquiſit.3. cap.2. §.2.* ſupponendo, Chorepiſcopos olim in Eccleſia minores ordines conferre potuiſſe, ut probavi *in cap.2. de ordinatis ab Epiſcopo*; & doctè, ut ſolet, illuſtrat Præceptor Div. Franciſcus Ramos *in memoriali pro Epiſcop. Luſit. propoſ.4. §.4.* Unde cùm in Hiſpania gradum Subdiaconatus, qui jam illis temporibus ſacer erat, ut dixi *in cap. à multis, de tempor. ordin.* de facto conferrent, Subdiaconi ab illis initiati poſteà matrimonium contrahebant eo prætextu, quia ab Epiſcopo benedictionem non acceperant, ſed tantùm à Chorepiſcopis Preſbyteris, qui minores tantùm gradus conferre poterant. Unde jubent Patres, ut de cætero ab Epiſcopo benedictionem, ideſt ordinationem accipiant, ut deinceps tanquam veri Subdiaconi ad nuptias non tranſeant.

Secundò adverſatur ſuperiori aſſertioni textus *in cap.2. de cleric. non ordin.* ubi proponitur, Diaconum Miſſas celebraſſe; quæſtionis fuit, utrum ad gradum ſacerdotii aſcendere poſſit? Et reſpondit Pontifex, quod cùm manus impoſitionem adhuc non acceperat, & nihilominus ſacrificium Miſſæ celebraverat, ad gradum ſacerdotis aſcendere non poſſe. Ex quo textu deducitur, in gradum Diaconatus conſtitutum, manus impoſitionem adhuc non habere: igitur non rectè in noſtro capite aſſeritur, Diacono ſine manus impoſitione ordinato manus eſſe imponendas; non autem integram ordinationem eſſe repetendam, cùm in Diaconi gradus collatione manus impoſitio non deſideretur. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, in eo textu non affirmari per collationem gradus Diaconatus Diaconum manus impoſitionem non accepiſſe, ſed tantùm Diaconum per ordinationem in illo gradu non accepiſſe manus impoſitionem Preſbyteri, quæ diverſa eſt à manus impoſitione Diaconali. Quæ interpretatio facilè ſuadetur, ſi obſervemus cùm Franciſco Hallier. *de ſacris election. pagin.989.* in collatione gradus Preſbyteri unam tantùm manum ab Epiſcopo imponi, in ordinatione verò Diaconi duas, juxta D. Clementem *lib.8. conſtit. cap.16. & 17.* Unde cùm *in d.c.2.* referatur manum ei non impoſuiſſe, colligitur in eo agi de manus impoſitione Preſbyteri, non verò Diaconi; & juxta hanc interpretationem rectè Pontificem affirmare Diaconum manus impoſitionem non accepiſſe. 13 Intelligitur c.2. de cleric. non ordin.

Tertiò etiam opponitur textus *in cap. quorumdam, 23. diſt.* qui deductus proponitur ex Conc. Toletano, ſed falsò; nam tam ipſe, quàm textus antecedens tranſcripti ſunt ex Concil. Hiſpal.2. *canon.5.* ubi Patres ita decreverunt: *Quinto judicio ad cognitionem noſtram Amani Egabrenſis Diaconi relato deductum eſt de quibuſdam ipſius Eccleſiæ clericis, quorum dum unus ad presbyteratum, duo ad Levitarum miniſterium ſacrarentur, Epiſcopus eorum, oculorum dolore detentus, fertur manum ſuam ſuper eos tantum poſuiſſe, & Presbyter quidam illis contra eccleſiaſticum ordinem benedictionem dediſſe; qui licèt propter tantam præſumptionis audaciam poterat accuſatus judicio præſenti damnari, ſi adhuc in corpore poſitus, non fuiſſet mortis vocatione præventus; ſed quia jam ille examini divino relictus, humano judicio accuſari non poteſt, hi qui ſuperſunt, & ab eo non conſecrationis titulum, ſed ignominiæ potiùs eulogium perceperunt: Decrevimus, ut à gradu Sacerdotalis, vel Levitici ordinis, quem perverſe adepti ſunt, depoſiti; æquo judicio abutantur. Tales enim meritò judicati, ſunt removendi, quia pravè inventi ſunt conſtituti.* Ex quibus conſtat, Preſbyterum, vel Diaconum ordinatum abſque benedictione, dejiciendum eſſe à gradu ſuſcepto: igitur non rectè in præſenti concluſione affirmatur, manus impoſitionem omiſſam in ſuſceptione Diaconatus, vel Preſbyteratus, eſſe tantùm ſupplendam; non verò ordinationem eſſe repetendam. Pro cujus textus interpretatione Gloſ. ibi, *v. Amittant*, quam ſequitur Turriſcremata, exiſtimat in eo textu ordinationem Preſbyteri, & Diaconi eſſe nullam ex defectu benedictionis, & raro modo dici amitti, quod nunquam receptum fuit. Sed hæc ſolutio convincitur ex eo, nam benedictio, quæ in eo caſu ab Epiſcopo omiſſa fuit, non erat eſſentialis 14 Exponitur cap. quorumdam, 23. diſt.

ordi-

ordinationi, ſiquidem non ſignificabat manus impoſitionem, ut *in canon.20. & 21. Concil. Altiſſiod.* ſuprà relati; ſed accipitur pro oratione, quæ recitatur ab Epiſcopo poſt collationem cujuslibet gradus, quæ refertur in Sacramentali D. Gregor. *pag.*235. ubi notavit Hugo Menardus *pag.*274. Unde cùm hæc benedictio non ſit eſſentialis ordinationi, ſed tantùm cæremonialis, ut probat Hallier. *de ſacris elect. ſect.*8. *cap.* 11. *pagin.*1035. ideò benedictio non reiteratur. Deponuntur verò Sacerdos & Levita *in d. can.*5. quia contra inſtituta ſacrorum canonum benedictionem acceperunt à Presbytero, qui jus benedicendi non habebat, ut notat Loayſa *ibi*. Ex ſuprà traditis etiam pro ratione decidendi accipit lucem textus *in cap. unic. in princ. de ſacra unction.* cujus hiſtoriam, & interpretationem in ejus notis dedimus.

TITULUS XVII.

De filiis Presbyterorum ordinandis, vel non.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a *Pictavienſi.*

UT filii *b* Presbyterorum, & cæteri ex fornicatione nati ad ſacros ordines non promoveantur, niſi *c* aut monachi fiant, aut in congregatione *d* canonica regulariter viventes, Prælationes verò nullatenus habeant. Sed neque *e* ſervi, niſi à dominis ſuis libertate donentur.

NOTÆ.

1 a *Pictavienſi.*) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*1. & reperitur textus *in canon.*9. *Concil. Pictav.* de quo Concilio nonnulla notavi *in c.*1. *de ætat. & qualit.*

b *Filii presbyterorum.*) Geniti videlicet ex concubitu, durante ſacerdotio habito, non verò legitimè nati ante ſuſceptionem ordinum.

c *Aut.*) Ex hac disjunctiva, juncto hujus textus ſummario, in illis verbis: *Illegitimus non ordinatur, niſi ut religioſus fiat*; defendunt Fr. Eman. Rodrig. *t.*1.*qq.regul. q.*13.*art.*14. Hieron. Rodrig. *in compend. regul. q.*76.*n.*7. defectum natalium purgari per ingreſſum religionis tantùm, etiam non ſequuta profeſſione. Sed neceſſariam eſſe profeſſionem in Religione, aut Eccleſia regulari, exprimitur in canonibus, quos Belleforeſtius ex C. S. Dionyſii excerpſiſſe ſe teſtatur, quos ex verſione Gallica ejuſdem Belleforeſtii latinè ita donavit Serarius: *Nec filios presbyterorum, aut aliter etiam ex concubinis ſuſceptos liberos ad Presbyteratus gradum provehi liceret, niſi in aliquo monaſterio Religionem profeſſi eſſent.* Defendunt Sanch. *lib.*5. *in Decal. c.*5.*n.*22. Barboſa *in præſenti*, Gibal. *de irregul. c.*6.*conſect.*1. Nec contrarium ſuadet noſter textus; nam etiam retenta disjunctiva, *aut*, quam omitti in Barcinonenſi teſtatur Ant. Auguſt. *in notis ad noſtrum textum*, dicendum eſt disjunctivam, *aut*, tantùm ſeparare ingreſſum religionis à profeſſione vitæ regularis in Eccleſia regulari, ut ſenſus ſit, filium illegitimum ordinari non poſſe, niſi vitam regularem profiteatur, aut in religione, aut in Eccleſia Canonicorum regularium.

d *In congregatione canonica.*) Id eſt Canonicorum regularium, ut exprimitur *in c.*1.56.*diſt.* quarum Eccleſiarum congregationes per diverſas provincias erectas refert Gabriel Pennotus *lib.*3. *hiſt. canonic. regul. per totum.*

2 e *Servi.*) Hæc verba adjecit Raymund. ut integrum canonem tranſcriberet; non quia quid commune habeat irregularitas, quæ provenit ex vinculo perſonali, ut ſervitus, cum ea quæ provenit ex defectu natalium. Non tamen me latet aliquando in Eccleſia presbyterorum filios in pœnam incontinentiæ paternæ ſervitio Eccleſiæ fuiſſe mancipatos, ut poſteà probabimus. Hanc igitur partem in ſuo proprio rubro *de ſervis non ordinandis*, dabimus.

COMMENTARIUM.

3 Concluſio refertur, & probatur.

EX hoc Conc. Pictavien. brevi, & conciſo canone communiter deducitur hæc aſſertio: *Filii illegitimi non ordinantur, niſi profiteantur Religionem; & tunc in ipſa ad Prælaturas non admittuntur.* Probant eam textus *in cap.*1. *cap.niſi* 11. *& per totam* 56.*diſt. c.Cenomanenſem*, 59.*diſt. c.tali conjugio* 1.*q.*7. *c.cum multi* 15.*q.*8. *c.ultim.* 19. *qu.ult. c.præſens* 20.*q.*3. *c.cùm inter* 21.*de elect. cap. niſi*, §.*perſonæ*, *de renunc. c.præpoſuit* 3. *c.quoniam* 10. *juncta integra*, *c.final. hoc tit. c.conſuluit*, *de ſervis non ordin. c.per venerabilem*, *qui filii ſint legitimi*, *c.accedens* 14.*de purgat. canonic. c.unic. hoc tit. lib.*6. *c.quod ſuper*, *hoc tit. in* 1.*collect. cap.eos qui* 1.*q.*4. Concil. Avernen. ſub Urbano II. apud Malmesb. & Matth. Pariſium, ibi: *Quod filii Presbyterorum & concubinarum ad Presbyteratum non promoveantur, niſi prius ad religioſam vitam tranſierint.* Pontifex R. Gregor. VII. in Synodo Romana *canon.*19. ibi: *Filii Presbyteri non ordinentur.* Concil. Claromont. ſub Urbano II. *canon.*25. *Nec filii Presbyterorum ad Diaconorum, vel Subdiaconorum, aut Canonicorum ordines, vel ad alios honores eccleſiaſticos non promoveantur, niſi monachus, vel regularis canonicus fiat.* Conc. Bituric. *can.*8. *Filii Presbyterorum, ſive Diaconorum, ſive Subdiaconorum, in ſacerdotio, vel diaconatu, vel ſubdiaconatu nati nullo modo ulterius ad clericatum ſuſcipiantur.* Et *can.*11. *Statutum eſt, ut Epiſcopi quando fecerint clericos, audiente populo excommunicent, ut nullus offerat eis ad clericatum filium Presbyteri, Diaconi, vel Subdiaconi.* Concil. Later. ſub Alexand.III. *p.*19.*c.*2. Conc. Nannetenſe, à quo hanc prohibitionem originem duxiſſe refert Hildebert. Cenom. *epiſt.*65.*to.*12. *Biblioth. veterum Patrum*, Trid. *ſeſſ.*22. *de refor. cap.*6. Salesburgenſe tempore Martini V. *can.* 6. *Nullus illegitimè natus ad aliquem ſacrum ordinem, vel beneficium, aut officium curam habens animarum ſine diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ admittatur in aliqua Eccleſia ſæculari.* Et *cap.*2. *hoc tit. in* 2.*collect.* Conſonat lex 12. *tit.*6.*p.*1. Alia juris teſtimonia congerunt Anton. Auguſt. *in epit. juris*, *l.*6.*tit.*50. *& lib.*7.*tit.*21. Julius Lavor. *de elect. tit.*4.*c.*16.*n.*34. Illuſtrant plures, congeſti à Cenedo ad Decretum, *collect.*62. Barboſa *in præſenti*, & in ſelectis ad textum *in cap.cùm deputari*, *de judiciis*, *& de poteſt. Epiſc. alleg.*45. *& lib.*1. *de juris eccleſ. c.*33.*n.*149.*& c.*42.*n.*157. Balſamon *in can.*33. *ſextæ Synodi in Trull.* Chopin. *lib.*1. *monaſt. tit.*3.*n.*7. Tambur. *tom.*1. *de jure Abbat. diſp.*5.*quæſit.*14. Garcia *to.*1. *politiæ regul. tr.*2.*diffic.*2.*duda* 8. Petr. Greg. *lib.*4. *partit. tit.*2.*c.*1.*& lib.*1. *de reſcript. cap.*27. *& de benef. cap.*35. Lantdmet. *lib.*2. *de veteri monacho*, *c.*16.*&* 17. Vighell. *in meth. juris can. fol.*245. Acunna & Dartis *in d.*56.*diſt.* Suarez *de cenſur. diſp.*50. *ſect.*1. Eſpenceus *ad D. Paulum lib.*3. *digreſſ. cap.*11. Vega *in cap. cùm deputari* 16.*nu.*21. *de judiciis*, Laurenus *lib.*4. *de ſacris Eccleſiæ*, *cap.*5. Sauſay *in Panopl. cleric. p.*1.*l.*6.*c.*2.§.1. Gibal. *de irregul.* 1.*p.c.*3.*& cap.*6. *per tot.* Corraſius *de benef. l.*3.*c.*2. Garcia *eod.tr.* 7.*p.c.*2.*n.*1. Dartis *eod.tract. ſect.*4.*c.*2. Loayſa *in can.*10. *Concil. Tolet.*9. Diana *p.*10. *tr.*9.*& tr.*13.*reſ.*39. Zerda *in Judith t.*1.*c.*8. *verſ.*15.*pag.* 421. Creſolius *lib.*2. *myſtag. cap.*4. Ægidius *de privil. honeſt. art.*16.*nu.*23. Rufiniacus *lib.*3. *conſtit. tit.*13. Solorzanus *tom.*2. *de jure Indiar. l.*3.*c.*20.*n.*7. Valenſis *de beneficiis l.*1.*tit.*18. Fermoſinus *in d.c.cùm deputari*, *q.*4. Eſcobar *de purit. ſanguin. q.*4.§.6. Acacius Ripold. *de privil. parentum*, *privil.*3. *c.*2.*n.*41. Arnyſeus *tom.*1. *polit. lib.*2. *de repud. c.*2.*ſect.*13.

Hæc aſſertio ita auctoritatibus illuſtrata, juri & rationi contraria videtur; nam ex adulterio naſci non eſt culpa ejus, qui naſcitur, ſed illius, qui generat, *cap.naſci*, 56.*diſt.* & undecumque homo naſcatur, ſi eum parentum 4 Impugnatur præſens aſſertio.

vitia

vitia non ſectentur, reprehenſibilis non eſt, *c. undecunque, eadem diſt.* nec parentum iniquitas, ſed propria quemque condemnat, *cap. ſponſus, cap. Iſmael, ead. diſt.* quia delicta parentum filiis non imputantur, *cap. non imputantur, 1. qu. 4.* nec deneganda eſt dignitas ei, qui reatum non admiſit, *l. ſpurii, ff. de decurionibus:* igitur tantùm ob defectum natalium, quia videlicet quis naſcitur illegitimus, ideò arceri à ſacris ordinibus non debet. Accedit, nam interdum illegitimi Dei gratia maculam illegitimitatis adeò repulerunt, ut viri præſtantiſſimi evaſeriot, magnaque, & præclara munia obierint. Nonnulla exempla refert Gratianus *in cap. Oſius, 56. diſt.* alia Regum, Conſultorum, & aliorum, ut Gratiani, Petri Lombardi, Petri Comeſtoris, congeſſerunt Tiraquel. *de nobilit. cap. 15. ex nu. 3.* Paleotus *de nothis cap. 55.* Alciatus *lib. 10. parerg. cap. 8.* Arniſæus *tom. 1. polit. lib. 2. de rebus publicis, c. 2. ſect. 13.* Petr. Greg. *de republ. l. 7. cap. 8.* Duarenus *lib. 4. de ſacris, cap. 5.* Salazar *in notis ad Gongoram, in fabula Pyrami, pag. 158.* licèt eos ab hac calumnia defendat Raynaud. *in Oplotheca, ſect. 2. c. 3. ſerie 1.* Igitur cùm illegitimi ex natalium defectu literis, virtutibus, aliiſque animi dotibus non deſtituantur, non debent à ſacris Ordinibus arceri. Ea etiam pars aſſertionis, ubi affirmatur, per profeſſionem regularem hanc irregularitatis ſpeciem tolli, licèt non quoad Prælaturas regulares, difficilis redditur ex eo: nam per profeſſionem in Religione ſolemniter emiſſam non tollitur irregularitas antea contracta, *cap. cum deputati, de judiciis, cap. 2. de apoſtatis:* igitur per profeſſionem Religionis irregularitas, quæ provenit ex defectu natalium, non tollitur. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam ſi hæc irregularitatis ſpecies poſt profeſſionem in religione ceſſaret, maximè ex eo, quia profeſſio baptiſmo æquiparatur, ut probant, & illuſtrant Roſweydius *in vita S. Athanaſii, pagin. 68.* Benedictus Ephtenus *lib. 4. diſquiſ. monaſt. tract. 8. diſq. 2. & 3.* ſed per baptiſmum non tollitur irregularitas, quæ provenit ex defectu natalium, ut ex pluribus relatis docet Gibal. *de irregul. c. 5. q. 1. cum ſeqq.* igitur per profeſſionem, quæ latè dicitur Baptiſmus, non tollitur irregularitas ex defectu proveniens.

5 De filiis Presbyterorum. Sed adhuc aſſerendum eſt, Presbyterorum filios, & alios illegitimè natos, ad ordines aſcendere non valere, niſi in Religione profeſſi ſint; & tunc ad Prælaturas non admitti. Ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, omiſſis variis filiorum diviſionibus, quas referunt Paleotus *in tract. de nothis & ſpuriis,* Eſcobar *ubi ſuprà,* in noſtra rubrica agi de filiis Presbyterorum, qui triplici modo conſiderari poſſunt. Primò ſuſcepti ante clericatum ex legitimo matrimonio; & de his filiis legitimis agitur *in cap. præſentium, cap. conquerente, cap. veniens, cap. ex tranſmiſſa, cap. ex tua, cap. conſtitutus, cap. ad extirpanda, cap. ad hæc, cap. Michael, cap. dilectus, hoc tit.* Ubi proponitur prohibitio, ne filii, quantumvis legitimi, ſuccedant patribus in beneficiis eccleſiaſticis: quare rubrica noſtra in vetuſtis codicibus concipitur, *de filiis Presbyterorum non ordinandis, nec in paternis Eccleſiis tolerandis.* Et adhuc titulus noſter prout jacet in ſexta collectione, utramque prohibitionem, & ordinandi filios illegitimos, & eligendi in beneficiis paternis complectitur, ſi verbum *ordinare,* referamus non ſolùm ad promotionem ad ordines, verum & ad electionem in beneficiis, ut plerumque verbum *electio,* conſideratur: probat Hallierius *de ſacris elect. c. 1. §. 1.* Alio modo conſiderantur filii Presbyterorum, videlicet ſuſcepti extra matrimonium poſt ordines receptos, de quibus ad ordines non promovendis, nec in beneficiis paternis ſubſtituendis agitur *in cap. 1. c. 2. c. cùm decorem, c. ult. hoc tit.* Tertiò filii Presbyterorum accipiuntur pro filiis legitimè, licèt illicitè ſuſceptis; cùm videlicet pater poſt converſionem uxoris ad religionem Presbyter ordinatur, & poſteà filios procreavit; naſcuntur enim licèt ex copula illicita, legitimi: de his agitur *in cap. literas, hoc tit.*

6 De defectu natalium. Secundò ſciendum eſt, filios illegitimos, vulgò ſpurios dictos, ſive à presbyteris, ſive à laicis ſuſceptos, ex defectu natalium ordinari non poſſe ex noſtro textu, & aliis ſuprà citatis. Quæ prohibitio etiam in lege veteri vigebat, talis enim ſoboles ita exoſa erat, ut uſque ad decimam generationem ab ingreſſu Eccleſiæ arceretur, *cap. 23. Deuteron.* refertur *in cap. per venerabilem, qui filii ſint legitimi.* Philo Judæus *in Decal. In ſacerdote & hominum genus examinatur, utrum culpabile.* Nec ſine ratione hęc irregularitatis ſpecies tam in lege veteri, quàm gratiæ ſtatuta fuit. Et omiſſis aliis rationibus traditis à Doctoribus ſuprà relatis, duas tantùm pro præſenti aſſertione adſtruenda in medium adducam. Prima provenit ex præſumptione incontinentiæ paternæ; ſæpè enim eventus docuit, filios non tantùm corporis ſubſtantiam à parentibus, verum & genium, affectionem, virtutes, & vitia accipere, & de facili parentum paſſiones in liberis repræſentari. Julianus Apoſtata *in Miſopog.* ibi: *Nepotes avorum generis, vel certè nominis auctorem imitantur; nam quemadmodum in plantis veriſimile eſt diffundi qualitates quam latiſſime, ac fortaſſe etiam in totum ſimilia naſci, ea, quæ gignuntur iis, unde orta ſunt: ſic etiam in hominibus credibile eſt, nepotum mores avitis affines eſſe.* Quod Horatius notavit illo vulgari loco:

Fortes creantur fortibus, & bonis;
Eſt in juvencis, eſt in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant Aquilæ columbam.

Et Cicero *lib. 6. epiſt. 6. ad Cecinam,* aſſerit filium imaginem eſſe animi, & corporis patris: & Quintilianus *lib. 5. inſtit. cap. 10.* ait: Quod filii ſimiles parentibus ac majoribus ſuis plerumque creduntur, & nonnunquam ad honeſtè, turpiterque vivendum inde cauſæ fluunt. Adſtipulatur Juvenalis *ſatyra 14.*

—— Expectas, ut non ſit adultera, Large,
Filia, quæ nunquam maternos dicere mœchos
Tam citò, nec tanto poterit contexere curſu,
Ut non terdecies reſpiret?

Notumque eſt illud proverbium apud Græcos: *Mali corvi malum ovum,* id eſt ex malis parentibus mali plerumque filii generantur, *cap. ſi gens, 56. diſt.* Plura cumularunt Symanchas *lib. 1. de primogeniis, cap. 11. & libr. 5. de repub. cap. 3. per totum,* Petrus Gregorius *de beneſic. cap. 35.* Eſcobar *de puritat. ſanguin. 1. par. quæſt. 1. §. 4.* D. Anton. Feloaga *in l. quiſquis. C. ad l. Juliam majeſt.* Altamiranus *in l. 1. C. de filiis offic.* Tiraquel. *in leg. 7. connub. gloſſ. 1. part. 7.* Thom. Sanch. *lib. 2. in Decalog. cap. 27. n. 10.* Hinc Imper. *in l. quiſquis Cod. ad leg. Juliam majeſtat.* ajunt: *Filii verò ejus paterno deberent perire ſupplicio, in quibus paterni, hoc eſt hæreditarii criminis exempla metuuntur.* Faciunt Salomon *in cap. 3. Prover.* ibi: *Cum nequiſſimorum nequiſſimi etiam ſint filii* Ezech. *cap. 16. Radix tua, & generatio tua de terra Canaan; pater tuus Amorræus, & mater tua Ethæa.* Stobæus *ſerm. 88. Rectè probum ab improbo non poſſe naſci filium.* Ariſtot. *lib. 1. polit. c. 4. & lib. 3. c. 8.* Plura Theophil. *to. 3. tr. 3. qu. 1. art. 3.* Juſtè ergo filii Presbyterorum à ſacris arcentur, quoniam creduntur luxuriæ, & incontinentiæ paternæ imitatores futuri. Secunda ratio hujus deciſionis provenit ex eo, ut hoc incontinentiæ paternæ crimen in perſonis eccleſiaſticis radicitus extirpetur; variis enim pœnis puniuntur tam ipſi, quàm eorum concubinę, necnon proles ex tali concubinatu ſuſcepta. De pœnis ipſorum ſuo loco agemus, videlicet *in cap. 6. de clericis conjug.* Concubinæ ipſæ, ut mancipia jubentur venundari ab Epiſcopis, & earum pretium in pauperes erogari, in Concil. Tolet. 3. *can. 5.* Tolet. 4. *can. 42.* Tolet. 8. *can. 5.* & à Catholico Rege Recharedo jubetur *in l. 18. tit. 4. lib. 3. fori,* ut hujuſmodi mulieres centenis flagellis ſubjiciantur: & cùm magis parentes terreantur in perſonis filiorum, quàm in ſeipſis, *l. iſti quidem 8. ff. quod metus cauſa, c. cùm ergo, §. ſed quid, 24. q. 3.* conſtitutum fuit, ut filii ſuſcepti ex tali concubinatu, ſervi Eccleſiæ naſcerentur. Concilium Toletan. 9. *can. 10.* relatum *in cap. multæ 15. quæſt. 8.* nec parentibus in bonis ſuccedant, *cap. unico, de ſucceſſ. ab inteſt. in 5. collect.* & ab ordinibus removeantur, ut ſic diſcant parentes ex illegitima conjunctione non eſſe filios generandos, quos cognoſcunt vulgò ſpernendos, ut ait Imperator *in l. final. Cod. de naturalibus liberis.* Pulchrè Arnulphus Lexovienſis *edict. ad Legator: Non expedit provinciæ noſtræ, in qua quotidie tam impudenter impudicitia convaleſcit, filios Presbyterorum paternis altaribus adhiberi.* Nec nova, aut inſolens eſt pœna dicti Concilii Tolet. cùm ſæpiùs legamus publicari perſonas ob delictum. Lampridius *in Alexandro Severo,* ait: *Mulieres infames, quarum infinitum numerum deprehenderat, publicari juſſit.* Illuſtrat Fornerius *lib. 6. rerum quotid. cap. 16. per tot.* Accedit etiam ratio ſcandali, quæ eſt potiſſima præſentis aſſertionis: publicum enim ſcandalum generatur quoties in Eccleſiis ſæcularibus ordinantur, & inſtituuntur illegitimi, cùm eorum nomen inhoneſtum, ac ferè ignominioſum ſit: quare ad officia, muneraque civilia non admittuntur, *l. 3. §. ſpurios, l. ſpurii 6. ff. de decurion.* Nec refert quod ad Decurionatum aditus illis pateat, *d. l. ſpurii 6. l. eos qui 12. ff. de decurion.* quoniam nec ex inceſtu natis, nec flagellorum ictibus ſubjectis ad decurionatum via occluditur, *d. l. eos qui,* cujus rationem licèt petere *ex d. l. 3. §. 2.* ubi Ulpianus ait:

Non

Non fœdi fore ordini, ſi ſpurios vitæ honeſtæ recipiat, cum ejus utilitate ſit ſemper ordinem plenum habere. Clarius Calliſtratus *in d.l.eos qui*, in fine: *Nam paucitas eorum, qui muneribus publicis fungi debeant, neceſſaria, etiam hos ad dignitatem municipalem, ſi facultates habeant, invitat.* Primum enim non admittuntur niſi in ſubſidium, ſi ſcilicet non adſit competitor legitimè quæſitus, ut ait Ulpianus: quemadmodum contra legem expreſſam *c.23. Deuter.* Judæi accerſiverunt Jephten bellicoſum latronem, cùm non haberent penes ſe cujus arti, & viribus ſatis confiderent. *Judicum c.1.* Hinc autem evidenter colligitur, cùm exceptio firmet regulam, quod quando copia fuerit legitimorum competitorum, ſpuriorum omnis ordo regulariter ab honore decurionum exulaverit; deindè verò, quod ſi poſt legitimos admiſſi fuerint, ex eo factum eſt, quod honorem Decurionum gravarent multa onera, quorum intuitu dixit Ulpianus *in d.§.2.* intereſſe Reipublicę ne is ordo deſeratur. Spurii verò licèt ab honoribus arceantur, à muneribus tamen civilibus excludi non poſſunt, *l.1. C.de his, qui non impleverunt, lib.1. eod.lib. de infam.* Ratione igitur munerum, non honorum ad Decurionatum evehuntur ſpurii; ita ut hic honeſtas cedat utilitati, ſeu ut ait Cicero *3.officior.* utilitas vincat honeſtatem. Cùm autem hæc neceſſitas circa gradus eccleſiaſticos non detur, rectè ſpurii arcentur ab eis.

7 De filiis illegitimis religioſis. Quæ rationes cùm ceſſent in filiis illegitimis vitam regularem profeſſis, cùm deſit occaſio ſcandali, ſiquidem in Eccleſiis regularibus non ita populi concurſus datur, ac in ſæcularibus, *c.luminoſo, 18.q.2.* nec incontinentiæ crimen poſſet ſuſpicari in eo, qui diſciplina, & regulari vita exercetur; ideò illis permittitur ad ordines aſcendere: & cùm non levis ſcandali occaſio daretur, ſi in ipſis regularibus Eccleſiis, ut Prælati præficerentur; ideò in præſenti ſtatuitur, quod licèt illegitimi ad ordines admittantur, ſi vitam regularem profiteantur; excipitur tamen, ut Prælati in ipſis regularibus Eccleſiis non præponantur. Hodie tamen ex ſpecialibus privilegiis Religionibus conceſſis facilè diſpenſatur à Superioribus, ut illegitimi ad Prælaturas admittantur. Privilegia referunt, & plura dubia moralia in hac parte reſolvunt Tambur. *de jure Abbat. to.1. diſp.5.q.14.* Dian. *p.10.tr.13.reſ.39.* Garcia *to.1. politicæ, ubi ſupra.* Ex diſpenſatione etiam R. Pontificis poſſunt illegitimi ad majores ordines aſcendere; immò in Epiſcopos conſecrari, *cap.ex tua, cap.Apoſtolica, hoc tit. lib.6.* Marinis *lib.1. variar. reſol. cap.168.* Tondutus Saleng. *lib.2. reſol. canonic. c.8.* Immò etiam ad majores ordines, ſi defectus natalium occultus eſt, ut docent plures relati à Dian. *p.4.tr.2.reſ.64.* Marchin. *tract.1. de ordin. par.10.* Garcia *d.diffic.2.dub.8.* variis ampliationibus, & limitationibus exponit Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.46.* Omittendum etiam non eſt, filios expoſitos pro legitimis habeuri quoad ordines, & beneficia, niſi ſanguinis puritas ad ea obtinenda deſideretur. Gibal. *de irregul. 2.p.c.3.* Fermoſinus *in cap. cum deputari, qu.8. de judiciis*, & nos *in cap. unico, de infantibus.*

8 Diſſolvitur prima difficultas. Nec obſtat prima dubitandi ratio ſuprà adducta; nam certum eſt, primis Eccleſiæ ſæculis irregularitatem ex defectu natalium cognitam non fuiſſe; tantùm enim illi illegitimi arcebantur ab ordinibus, qui pravis moribus & vitiis notati degebant, & tunc ob improbos mores, non verò ob natalium defectum à ſacris removebantur ordinibus: ad quæ tempora referendæ ſunt auctoritates à Gratiano congeſtæ *in diſt.56.* Poſt decimum autem ſæculum Urbanus II. ſtatuit, ne filii presbyterorum ſacris ordinibus initiarentur, niſi in cœnobiis, aut canoniis regularibus probati fuiſſent converſati. Poſteà Patres Concil. Pictaven. ſub Paſchali II. Urbani II. ſucceſſore protraxerunt hanc prohibitionem ad filios quoſcumque illegitimos, ſive ex laicis, ſive ex presbyteris procreatos. Hunc Concil. Pictavienſis canonem in præſenti textu relatum firmarunt, confirmaruntque alii Eccleſiæ Præſules ſuprà pro illuſtratione concluſionis expenſi; non autem hanc irregularitatem Urbanus II. & ejus ſucceſſores induxerunt in pœnam alicujus delicti ab illegitimis perpetrati, in quibus nulla adeſt culpa, ut in ratione dubitandi dicebamus, ſed ob defectum natalium: quare hæc irregularitas non ex delicto, ſed ex defectu provenit. Et ſicut in aliis caſibus abſque ullo delicto tantum ex defectu irregularitas naſcitur, ut in bigamo, propter defectum ſignificationis ſacramenti; in judice ad mortem condemnante, propter defectum lenitatis, ob rationes quas ſuis locis dabimus: ita hæc irregularitas ex defectu natalium abſque ulla ordinandi culpa contrahitur, ex rationibus ſuprà illuſtratis. Nec aliquid faciunt exempla ſpuriorum, qui præclari viri evaſerunt; nam ex fœlici aliquorum eventu rationabilis præſumptio non eſt deſtruenda. Nec probatur concubitus David, & Berſabee, quia ex eo prodiit Regum prudentiſſimus, & ditiſſimus Salomon: ſicut enim Diogenes in temulentum juvenem incidens conjecturam de horto veriſimilem faciebat, referente Plutarcho *de educatione puer.* ita non abſimile eſt, niſi quid obſtiterit, parentum errores, præcipuè in fervore veneris, tranſituros in mores progeniei. Quid enim? an non multi nobilium degenerant; & tamen non deſinimus probabili conjectura paternarum virtutum propagationem, in qua nobilitas conſiſtit, in poſteritate præſumere? Multi mortalium utuntur expeditius ſiniſtra, quàm dextra; nec tamen propterea dextræ prærogativa detrahitur, ut explicat, & ad hanc rem accomodat Joan. Scaliger *exercit.265.*

9 Diſſolvitur ſecunda difficultas. Nec ſecunda obſtat; nam licèt regularis profeſſio juſtam præſtet cauſam diſpenſandi in qualibet irregularitate, *c.2. de apoſtatis, cap.2. de cleric. non ordin. c.1. de eo, qui furtivè;* tamen ipſa profeſſio per ſe nullam tollit irregularitatem, niſi contrarium in jure cautum ſit. Peyrin. Palaus; & alii relati à Barb. *tom.6. in ſelect. in cap.cum deputari, nu.6. de judiciis*, Gibalin. *de irregul. cap.6. per totum.* Unde cùm ſtatutum reperiamus in jure, ut irregularitas ex defectu proveniens tollatur per profeſſionem regularem, eam tantum tolli dicemur: quod Religionis favore conceſſum fuit ob rationes ſuprà adductas. Et licèt Sixtus V. ſuo motu proprio filios illegitimos ad Religionis ingreſſum inhabiles redderet, eam tamen conſtitutionem Gregorius XIV. anno 1591. ad juris communis regulas reduxit, ut notant Suar. *de cenſuris diſp.50.ſect.1.& 5.* Azor *1.part. inſtit. lib.12. c.3.q.8.* Quando tamen dicatur quis profeſſus Religionem, ut ad ordines aſcendere valeat, exponunt Tambur. *ubi ſuprà*, Gibal. *d.cap.6.*

10 Exponitur canon. ſexte ſynodi. Primò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in can.33. Sextæ Synodi*, in illis verbis: *Quoniam cognovimus in Armenorum regione eos ſolum in Cleri ordinem referri, qui ſunt ex genere ſacerdotali, his qui hoc facere aggrediuntur, mores Judaicos ſequentibus; nonnullos autem eorum etiam non tonſos, ſacros cantores, & divini templi lectores conſtitui: decernimus, ut deinceps non liceat, his qui volunt aliquos ad Clerum adducere, ad ejus, cui manus imponitur, genus reſpicere; ſed examinantes an digni ſint, ex poſitis in ſacris canonibus decretis, eos in Cleri catalogum referre, eccleſiaſticè promovere, ſive ſint ex majoribus ſuis Sacerdotibus, ſive non, &c.* Ex quibus verbis expreſsè deducitur, ſacerdotum filios, ſicut aliorum, legitimè natos, ad ordines aſcendere poſſe: igitur non rectè aſſerimus, Presbyterorum filios ſacris ordinibus initiari non poſſe. Pro hujus canonis expoſitione primò ſciendum eſt, presbyterorum filios legitimos naſci poſſe ex legitimo matrimonio, quod ſacerdotium præceſſerat, de quibus filiis accipiendi ſunt textus *in cap.2.3.4. & 5. hoc tit. cap. Epiſcopus 12.qu.5. cap.1. de teſtam. cap. Epiſcopus 5. de hæreticis*, Concil. Carthag.3. *can.10.* ibi: *Ut filii ſacerdotum, vel clericorum ſpectacula ſecularia non exhibeant, ſed neque ſpectent.* Canon 14. ejuſdem Synodi: *Ut Epiſcopi, vel clerici filios ſuos à ſua poteſtate per emancipationem exire non ſinant, niſi de moribus eorum fuerint, & de ætate ſecuri.* Etiam apud Græcos ex matrimonio poſt ſacerdotium continuato filii nati legitimi naſcebantur, de quibus *in cap. quæſitum 7. de pœnit. cap. ſi quis docuerit 14. cum ſequenti, 28.diſt.* Secundò pro hujus canonis interpretatione notandum eſt, Armenos in ea fuiſſe opinione, ut neminem admitterent ad ſacerdotium, niſi qui natus eſſet ex matrimonio à presbytero legitimè contracto; ducti exemplo Judæorum, apud quos tantùm ex tribu Levitica deſcendentes ſacerdotes creabantur; & Gentilium, apud quos, qui natus erat ex matrimonio per confarreationem à ſacerdotibus contracto, ſacerdos capiebatur: quem errorem, ut Patres damnarent, ſtatuerunt, omnes ad Cleri gradum eſſe admittendos, ſive ex laicis procreati ſint, ſive à ſacerdotibus legitimè ſuſcepti, de quibus accipiendus eſt textus *in dict. canon.33.*

11 Exponitur textus in canon. 6. Conc. Aurelian. 1. Secundò obſtat textus *in can.6. Concil. Aurelian.1.* in illis verbis: *De ordinationibus clericorum id obſervandum eſſe decrevimus, ut nullus ſæcularium ad clericatus officium præſumat accedere, niſi aut cum Regis juſſione, aut cum judicis voluntate; ita ut filii clericorum, id eſt patrum, avorum, ac proavorum, quos in ſupradicto ordine parentum conſtat obſervationi ſubjunctos, in Epiſcoporum poteſtate, & diſtrictione conſiſtant.* Ex quibus expreſsè deducitur, ſacerdotum filios poſſe ſacris ordinibus initiari, & in eorum ordinationibus non deſiderari Principis licentiam. Pro hujus canonis interpretatione ſciendum eſt, Concil. Aurel.1. tempore in Gallia: non tam jure, quàm

pro-

Digitized by Google

propter neceſſitatem, & hominum penuriam ex bellis undique graſſantibus imminentem, neminem potuiſſe ſacris ordinibus initiari, niſi cùm licentia Principis, & litteris dimiſſoriis, quæ Præcepta de clericatu dicebantur. Marculfus *lib.1. formul. cap.19.* Rationem hujus diplomatis reddit Carolus Magnus apud Anſegiſum *lib.1. cap.120.* Ubi ita ſtatuit: *De liberis hominibus, qui ad ſervitium Dei ſe tradere volunt, ut priùs hoc non faciant, quàm à nobis licentiam poſtulent, hoc ideò, quia audivimus aliquos ex illis non tam cauſa devotionis, quàm pro exercitu, ſeu alia functione regali fugienda hoc agere: quoſdam verò cupiditatis cauſa ab his, qui res illorum concupiſcunt, circumventos audivimus; & hoc ideo fieri prohibemus.* Notarunt Cironius *ad tit. de cleric. peregrin.* Bignon. *ad Marculfum d.l.1.c.19.* Unde Patres cùm de ordinationibus laicorum agunt, affirmant licentiam deſiderari Principis; & ſine Regio diplomate, vel præcepto de clericatu, ſtatim aſſerunt filios, aut nepotes ſacerdotum in Epiſcoporum poteſtate conſiſtere: quæ verba de filiis illegitimis, ex matrimonio ſuſceptis ante clericatum, accipienda ſunt: illi enim tanquam exempti à laicali poteſtate, præcepto Regio de clericatu non indigebant.

Etiam opponi poſſunt textus *in cap. litteras, hoc tit.* junctis, quæ in ejus notis adducimus, *cap. innotuit 20. de elect. cap. accedens, de purgat. canonic. cap.2. de corpore vitiatis, cap. cùm olim 6. de cleric. conjug.* quorum interpretationem dabimus *in cap. fin. hoc tit.*

C A P U T II.

Alexander III. a *Lincon. elect.*

EX inſtitutione Prioris, & fratrum de Marcellina, auribus noſtris innotuit, quod R. presbyter *b* tacita veritate, quod eſſet filius ſacerdotis, per fraudem à nobis impetravit, ut in Eccleſia de Bileshi, in qua pater ejus miniſtravit, capellanus exiſteret. Quia verò fraus, ſive dolus nulli debet præſtare patrocinium, d.t. per A.ſ.m. quat. infra xi. dies poſt harum ſuſceptionem litterarum rei veritatem inquiras diligenter; & ſi tibi conſtiterit, quod memoratus R. ſit in ſacerdotio genitus, quod pater ejus in eadem miniſtraverit, non obſtantibus litteris noſtris ipſum exinde omni oc. & ap. ceſſ. amoveas.

N O T Æ.

1 a LIncolienſi.) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.2.* & in Concil. Later. *par. 19. cap.3.* De Epiſcopo Lincolienſi egi *in cap. ad aures, de reſcriptis*. Alia pars hujus textus reperitur *in cap. ex inſinuatione, de jurepatron.*

2 b *Tacita.*) Undè reſcriptum ita impetratum nullum erat ipſo jure, juxta ea, quæ dixi *in cap. ſuper litteris, de reſcriptis.*

c *Et.*) Sæpè pro *aut*, accipitur conjunctiva *&*, ut in præſenti, & *in cap. inter cæteras, de reſcript.* 3 ſufficit enim, aut eſſe in ſacerdotio genitum, aut patrem ejus immediatè miniſtraſſe in Eccleſia, ut filius non poſſit admitti ad beneficium paternum, ut infrà probabimus.

C A P U T III.

a Idem.

PRæſentium etiam auctoritate tibi jubemus, ut filios *b* ſacerdotum in paternis Eccleſiis miniſtrare, vel eas qualibet occaſione obtinere nullatenus patiaris: ſed ipſos ab Eccleſiis, in quibus Patres eorum miniſtraſſe noſcuntur, ceſſante appellationis obſtaculo ſtudeas penitus amovere.

N O T Æ.

1 a IDem.) Ita etiam habetur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.3.* & in Concil. Later. ſub Alex. III. *p.19. c.4.* ſed nec in prima, nec in hac collectione conſtat, cui miſſa ſit hæc deciſio; ſed ſupplenda eſt ejus inſcriptio *ex cap.4. de cleric. conjug. in 1. collect.* ubi reperitur prima pars hujus textus, & legitur, *Idem Vvigorn. Epiſcopo. Inter cætera ſolicitudini tuæ convenit ſtudiosè, ac diligenter attendere, ut tales in Eccleſiis tuæ gubernationi commiſſis miniſtros ad ordines præponas, qui & domum Domini ſciant decenter diſponere, & populo Dei præeſſe poſſint, & prodeſſe. Pervenit autem ad audientiam noſtram, quod quidam in tua diœceſi commorentur, qui ſe eccleſiaſticæ profeſſionis eſſe fingentes, cum tamen eccleſiaſtica beneficia habeant, matrimonia contrahunt, & adepta beneficia nihilominus obtinere contendunt. Alii autem, licèt filii ſacerdotum exiſtant, patribus ſuis, quaſi hæreditario jure ſuccedunt, & in his poſtmodum inſtituti ad ſacros ordines etiam minùs licèt promoventur. Quod quia indignum eſt, & ſacrorum canonum inſtitutionibus noſcitur penitus obviare: ſ. t. per A. ſ. m. quat. illos, qui infrà Subdiaconatum matrimonia contraxerunt, ſuis ab uxoribus nulla ratione permittas divertere, niſi de communi conſenſu illi ad religionem tranſire voluerint, & ibi in Dei ſervitio jugiter commorari. Si autem cùm uxoribus vixerint, eccleſiaſticà beneficia, quæ ad illos tantùm, qui aſſiduè in ſervitio Dei perſiſtunt, ſpectare noſcuntur, non debent ullatenus obtinere. Illi verò, qui in Subdiaconatu, vel ſuprà ad matrimonia convolaverint, mulieres poſſunt, & debeant invitas, & renitentes relinquere, nec hujuſmodi conjunctio, matrimonium, ſed contubernium eſt potiùs nuncupanda.* Igitur inſcriptio præſentis textus reſtituenda eſt ita: *Idem Epiſcopo Vvigorn.* De Eccleſia Vvigorn. nonnulla notavi *in cap. noſti 9. de elect.*

b *Filior.*) Sive legitimos, ſive illegitimos, ut ſtatim dicemus.

C A P U T IV.

Idem a *Vvigorn. Epiſcopo.*

COnquerente nobis Milone clerico, auribus noſtris innotuit, quod cùm R. Presbyter Eccleſiam B. Mariæ de Vie, tanquam perſona diutiùs habuiſſet, & poſt mortem ejuſdem M. à Richardo Paceſorde domino fundi fuiſſet præſentatus, R. filius ejus Presbyteri in ſacerdotio genitus, inſtitutionem ipſius clerici niſus eſt impedire, & ad habendam eam Eccleſiam modis omnibus, quibus poteſt, aſpirat. Quoniam igitur indignum eſt, & canonicæ obviat ſanctioni, ut filii debeant patribus ſuccedere in Eccleſiis, nos ad enormitatem iſtam eradicandam ſollicitè volentes, & diligenter intendere: ſ.t. per A. ſ. præ. m. quat. ſi publicum eſt, & notorium, patrem prædicti R. in præſcripta Eccleſia *b* Presbyteratum habuiſſe; filium ejuſdem ibidem miniſtrare, aut ejuſdem Eccleſiæ Presbyteratum habere nullatenus patiaris. Sed ſi fortè jam inſtitutus eſt ibi, eum ſublato ap. remedio, auctoritate noſtra non differas amovere: & memoratum M. ſi tibi ad ipſam Eccleſiam fuerit præſentatus ab eo, ad quem præſentatio ſpectare dignoſcitur, ibi, dummodo aliàs idoneus ſit, contradictione & ap. ceſſ. non poſtponas recipere, ipſumque facias prædictam quietè poſſidere Eccleſiam.

N O T Æ.

NOTÆ.

1 a V*igor*.) De hac Eccleſia egi *in cap. noſti, de elect.* Huic etiam Prælato ſcripſit noſter Alex. *in c. minimus, de appel.* &. *meminimus, qui cler. vel vovent.*

b *Perſonatum*. (Id eſt certam dignitatem in Eccleſia Cathedrali. Cujacius *in rubrica de præbendis*; & dixi *in cap. ad aures* 8. *de reſcriptis*. 2

C A P U T V.

Idem a *Lundon. Epiſcopo.*

VEniens ad præſentiam noſtram Presbyter lator præſentium, ſupplici nobis inſinuatione propoſuit, quòd cùm ipſum ad capellam Eccleſiæ S. Laurentii de Novoburgo, quam ei conceſſiſti, & aſſignaſti, attitulaſſes, & in eadem in Presbyterum ordinaſſes, ipſum poſtea prædicta Eccleſia ſpoliaſti, eo quòd pater ejus in prædicta Eccleſia miniſtravit. Quia verò ad noſtrum ſpectat officium viris eccleſiaſticis paterna proviſione conſulere: f. t. m. præſ. quat. ſi tibi innotuerit, qoòd pater ejus Presbyter in prædicta Eccleſia miniſtravit, quando eam ſibi aſſignaſti, ipſam ei, dilatione, & ap. ceſſ. reſtituas, & in pace dimittas, amoto alio, ſi quem in eadem inſtituiſti. Verùm ſi te ignorante, quòd pater ſuus in eadem miniſtraverit, ipſam ſibi aſſignaſti, ex quo ad Eccleſiam ipſam eum in Presbyterum ordinaſti, eam ſibi *b* reſtituas, & donec in alia Eccleſia ei provideas, unde honeſtè valeat ſuſtentari, eidem nullum ſuper prædicta Eccleſia gravamen inferas, vel moleſtiam.

NOTÆ.

1 a L*Undon*.) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. De hac Eccleſia egi *in cap.* 2. *de conſuet.* & *cap.* 1. *de renunc.*

2 b *Reſtituas*.) Licèt aliàs Epiſcopus contra jus ſtatuens, teneatur contra factum venire, *cap. ſi quis Presbyterorum, de rebus Eccleſiæ*, tamen in præſenti in odium ipſius Epiſcopi injungitur, ac illi jubetur, ut contra factum proprium, etſi juri adverſum, venire non poſſit, ut *in cap. monemus* 12. *q.* 2. *cap. diverſis, de clericis conjug.*

C A P U T VI.

Idem a *R. Exon. Epiſcopo.*

PRopoſuit nobis R. præſentium lator, quòd cùm ipſe ad Eccleſiam de Salabera *a b* domino fundi fuerit præſentatus, tu curam animarum noluiſti ſibi committere, vel huic rei aſſenſum tuum prȩſtare, pro eo quòd eſſet filius ſacerdotis. Super quo utique diſcretionem tuam, ſicut dignum eſt, in Domino commendamus, & in Domino providentiam tuam gratam gerimus admodum, & acceptam. Cæterùm, quia neceſſitatibus ejus in laboribus, quos ad nos veniendo ſuſtinuit, interna mentis affectione compatimur, & indignum eſt, ut ipſe poſtquam in Subdiaconom, ut aſſerit, eſt ordinatus, omninò debeat eccleſiaſtici beneficii *c* carere perceptione: diſc. tuam per A. ſ. mon. atque mandamus, quat. aliquem honeſtum Presbyterom cùm aſſenſu ejuſdem clerici infrà xx. dies poſt harum ſuſceptionem literarum, contrad. & ap. ceſſ. invenire ſtudeas, qui eidem Eccleſiæ deſerviat, ita quod præfatus R. medietatem omnium beneficiorum prædictȩ Eccleſiæ, eidem in ſuo ordine ſerviendo, divino intuitu, quoad vixerit, noſtra, & tua auctoritate pacificè debeat *d* obtinere: non enim ſolus Presbyter Miſſarum ſolemnia, vel alia divina officia poteſt ſine miniſtri *e* ſuffragio celebrare.

NOTÆ.

1 a E*Xon*.) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 7. Exonienſis civitas in Regno Angliæ eſt ſuffraganea Archiepiſcopi Cantuar. vulgò *Exford* dicta, de qua Arnoldus Mylius, Cujacius *in cap.* 1. *qui filii ſunt legitimi*, Polydorus Vergilius *lib.* 1. *hiſt. Angliæ*. Ejus mentio obvia eſt in hoc volumine.

2 b *A domino fundi*.) Id eſt patrono; inter eos enim modos, quibus juspatronatus acquiritur, præcipuus eſt ſi area, fundusve tradatur ad conſtructionem Eccleſiæ: ex hac enim donatione dominus fundi conſequitur juspatronatus ipſius Eccleſiæ, *cap. nobis*, ubi latè dicemus, *de jurepatron. cap. piæ mentis, cap. filii*, 16. *q.* 7.

3 c *Carere*.) Cùm nemo poſſit ad ſacros ordines aſcendere, niſi ad titulum certæ Eccleſiæ, *cap. ſanctorum*, 70. *diſt. cap.* 2. *cap. cùm ſecundùm, de præbendis, cap. accepimus, de ætat. & qualit.*

4 d *Obtinere*.) Integram hanc deciſionem, ex æquitate & gratia Pontificis procedere, jam docuerunt, omnes repetentes in prȩſenti: cùm ſecundùm juris principia beneficium dividi non poſſit, ex prohibitione Concilii Turonenſis, de qua *in cap. majoribus, de præbendis*.

5 e *Miniſtri ſuffragio*.) Conſonant textus *in capit. ut quiſquis, de vita & honeſt. cleric.* ibi: *Omnis Presbyter clericum habeat, vel ſcholarem, qui Epiſtolam, vel Lectionem legat, & ad Miſſam reſpondeat*. Et *cap.* 1. *de celebrat. Miſſarum*, Concilium Nannetenſe *can.* 30. apud Burchardum *lib.* 3. *cap.* 68. Ivonem *part.* 13. *cap.* 15. Concilium Treverenſe *tit. de officio Miſſæ peragendæ*, Alia plura cumulant Vicecomes *vol.* 2. *libro* 5. *de Miſſæ ritibus, cap.* 4. Petrus Gregorius *lib.* 1. *part. tit.* 19. *cap.* 3. Lautdmeter. *de veteri clerico, lib.* 2. *cap.* 84. Suarez adverſus Regem Angliæ *lib.* 2. *cap.* 6. Claudius Eſpenceus *de Miſſa privata, & publica*, Coriolanus *in breviario, anno* 175. Diana *part.* 10. *tract.* 15. *reſol.* 16. Suarez *de Sacramentis, quæſt.* 83. *diſput.* 87. *ſect.* 1. Anton. Mauchiacenus 3. *p. de ſacrificio Miſſæ, cap.* 30. Decretiſtæ *in cap. hoc quoque* 61. *de conſecrat. diſt.* 1. unde Eccleſia conſecrari non debet, niſi competenter dotetur, ut ali poſſint parochus, & ejus miniſter, *cap. nemo Eccleſiam* 9. *de conſecrat. diſt.* 1. *cap. cùm ſicut, de conſecrat. Eccleſiæ, vel altaris*. Plura dubia moralia in hac parte occurrentia circa miniſtrum celebranti aſſiſtentem, reſolvunt Hieronymus Garzia *in ſumma, tract.* 3. *difficult.* 8. *dub.* 8. *puncto* 3. perdoctus, & in diſciplina eccleſiaſtica valdè peritus P. Gabriel de Henao *to.* 1. *de ſacrificio Miſſæ, diſp.* 14. *ſect.* 2.

C A P U T VII.

a Idem *Venerabilibus fratribus* b *R. Cant. Archiepiſcop. totius Angliæ* c *Primati, & A. S.* d *L. & R. Vvigorn. Epiſcopo.*

EX tranſmiſſa nobis conqueſtione Vv. clerici percepimus, quod ad dilecti filii noſtri Abbatis de Caſtino *e* prȩſentationem in quoddam Eccleſiȩ beneficium de Viverton, ab eo ſibi canonicè conceſſum, eum in prȩſenti recipere diſtuliſti, eo quod quidam E. qui pater ejus dicebatur, in prȩfata miniſtravit Eccleſia. Prȩterea ex parte ipſius nobis eſt inſinuatum, quod memorato E. defuncto, media interceſſit perſona, cui prȩdictum collatum eſt beneficium. Inde eſt, quod f. t. per A. ſ. m. atque prȩc. quat. ſi prȩdicta conſtiterint, prȩnominatum Vvalterium in poſſeſſionem ei collati beneficii inducere non differas, omni oc. & ap. ceſſ. non ideò minùs obſervato Apoſtolici reſcripti decreto, quod hic hæreditariam in Eccleſia Dei deſtruit ſucceſſionem, ut canonicam approbet poſſeſſionem.

N O T Æ.

a I*Dem.*) Ità reſtituo hujus textus epigraphen ex prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 8. & ex Concilio Lateran. *p.* 19. *c.* 8. ubi præſens deciſio reperitur.

1 b *R.*) Richardo videlicet, ſucceſſori D. Thomæ, qui Eccleſiam Cantuar. rexit ex anno 1173. uſque ad annum 1183. cujus laudes ex catholicis, & proteſtantibus Scriptoribus refert Richardus Smitheus *in floribus Eccleſiæ Angliæ, lib.* 7. *cap.* 7. Ipſi plures Alexander III. miſit epiſtolas, quas io hoc Decretalium corpore compilavit Raymundus; ipſe enim paſſim R. Eccleſiam conſulebat, ut teſtatur apud Petrum Bleſenſem *epiſt.* 68. his verbis: *Sicut eminentiam Apoſtolicæ Sedis magiſtram omnium Eccleſiarum profitemur; ſic ab ipſa conſilia in ambiguis, in anguſtiis ſolatia, reſponſa in judiciis expectamus.*

c *Primati.*) De Eccleſia Cantuarienſi, & ejus Primatia in Anglia, aliqua adduxi *in cap.* 2. *de reſcriptis.*

2 d *L.*) Richardus enim prædictus temporibus Alexandri III. à Rege ſeniore abire juſſus eſt Romam pro conſecratione, ubi ab Alexaudro III. Primatum Angliæ, & legationem cùm pallio accepit. Parkerus *in ejus vita, n.* 39. ita sit: *Erat facili, atque ſimplici ingenio, multis benignus, ac munificus, liberalis, affabilis, prudenſque fuiſſe dicitur; obſequio tam in Papam, quàm in Regem proclivis: quodque ab Alexandro III. Anagniæ his verbis inſtituebatur: Tibi* (Richarde) *tuiſque ſucceſſoribus Cantuarienſis Eccleſiæ* 2 *Primatum ita plenè concedimus, ſicut à Lanfranco, & Anſelmo, aliiſque ſucceſſoribus eorum, quondam Cantuarienſibus Archiepiſcopis fuiſſe poſſeſſum conſtat.* Et paulò poſt: *Archiepiſcopus, Primas, & Romanæ Sedis Legatus cum pallio in Angliam rediit.* Baronius *anno* 1174.

e *Præſentationem.*) Sed videbatur in hac ſpecie filium 3 admitti poſſe ad beneficium paternum immediatè, cùm juris probibitio ſuccedeudi pareutibus in beneficiis, locum non habeat in beneficiis, aut capellauiis juriſpatronatus, ubi proximior conſanguineus vocatur à teſtatore, in quibus defuncto patre filius mediatè præſentari poteſt, *cap. conſuluiſti* 2. *quæſt.* 5. Rochus de Curte *de jurepatron. verbo honorificum, quæſt.* 18. Accedit, nam filius, de quo in præſenti, erat ex legitimo matrimonio ſuſceptus, ut poſt Gloſſam notant Hoſtienſis, Joannes Andreas, Anchanus, & cæteri antiquiores. Sed reſpondendum eſt, in præſenti Alexandrum III. agere de beneficio ſimpliciter dotato juriſpatronatus, abſque ulla conditione præſentandi conſaoguineum proximiorem, in quo poſt parentem præſentari filius non poteſt, ne detur ſucceſſio hæreditaria in beneficio eccleſiaſtico. 1

C A P U T VIII.

Idem a *Vuigorn. Epiſcopo.*

CONſtitutus in præſentia noſtra G. Clericus preſentium lator, ſupplici nobis inſinuatione monſtravit, quod cùm capellam de Stertona canonicè adeptus fuiſſet, & eam pluribus annis pacificè poſſediſſet, R. miles ipſum præſcripta Eccleſia ſine judicio, & juſtitia ſpoliaverit: cumque memoratus clericus exinde apud te, frater Coepiſcope, querelam depoſuiſſet, objectum fuit ei, quod pater ſuus io præfata Eccleſia miniſtraverit, & præfatam capellam nondum potuit rehabere. Quia verò ad noſtrum ſpectat officium inſolentiam laicorum contra viros eccleſiaſticos debita ſeveritate compeſcere: d. v. per A. ſ. m. quat. rei veritate diligenter inquiſita, & cognita, ſi vobis *b* conſtiterit, quod idem clericus à prædicta capella fuerit per laicalem potentiam ejectus, & quod pater ejus præfatæ capellę perſona, ſeu *c* perpetuus vicarius non fuerit, licèt in eadem nomine ejus G. quandoque miniſtraverit, ipſam cùm redditibus inde perceptis, amoto alio, ſi quis eam detinet, d. oc. & ap. ceſſ. reſtituatis, literis noſtris, ſi quæ ſint impetratæ, veritati, & juſtitiæ non prejudicantibus: & ipſum, ſicut canonicè adeptus fuit, faciatis pacificè poſſidere.

N O T Æ.

1 a I*Dem.*) Ità etiam legitur *in cap.* 8. *hoc tit. in* 1.ª *collect.* & in Concilio Lateran. *p.* 19. *cap.* 9. De Eccleſia Vvigorn. egi *in cap. noſti* 9. *de elect.*

2 b *Conſtiterit.*) Immò ante omnia reſtituendus eſt, etiamſi opponatur exceptio, quod filius anteceſſoris eſt, *cap. ex parte, de teſtibus*, ubi docet Cujacius: igitur in præſenti etiamſi conſtitiſſet filium Presbyteri, & anteceſſoris eſſe, nihilominus G. reſtituendus erat. Pro conciliatione hujus textus cùm dicto capite *ex parte*, ubi in eadem ſpecie contrarium deciditur, diſcrimen conſtituendum eſt inter caſum, in quo ſpoliatus agit interdicto *unde vi*; & inter eum, in quo agit non ſolùm judicio poſſeſſorio, verum, & petitorio. Primo caſu, etiamſi opponatur, ſpoliatum eſſe filium anteceſſoris, nihilominus reſtituendus eſt, *d. cap. ex parte*: ſecundo verò caſu exceptio admittitur, quo caſu noſter textus procedit, ut docet Gloſſa *in eo, verbo Ejectus.*

e *Perpetuus Vicarius.*) Vicaris perpetua habetur pro 3 beneficio eccleſiaſtico; ſecus verò ſi temporalis ſit, ut probavi *in cap. poſtulaſti* 27. *de reſcriptis.*

C A P U T IX.

Idem a *Eboracenſi Archiepiſcopo.*

EX tua nobis eſt parte propoſitum, quod cùm olim ad tuam conſultationem ſuper filiis ſacerdotum tales à nobis literas recepiſſes, ut eos poſſis in Eccleſiis, quas patres eorum nullo mediante poſſederant, ſuſtinere, quos probatæ vitæ, & ſanæ converſationis cognoſceres, vel quos longo tempore tenuiſſe conſtaret: quidam ad judices literas impetraverunt, ut ſi conſtaret, eos eſſe filios ſacerdotum, vel clericorum; qui proximo ante eos Eccleſias tenuerunt, ſuper his imponant eis ap. ceſſ. ſilentium, & Eccleſias illas ipſis aſſignent, quamvis in eis ſe oſtendere nequeant per Epiſcopos inſtitutos. Si autem per priores literas noſtras cùm aliquibus clericis diſpenſaſti, diſpenſationem tuam poſteriorum *b* literarum noſtrarum intuitu nolumus irritari, ſed eam ſervari præcipimus illibatam. Alios verò clericos laicæ dominationis intuitu in Eccleſiis parochiali jure ſubjectis, ſine auctoritate Pontificum inſtitui, aut inſtitutos remanere in eis, auctoritate Apoſtolica prohibemus.

N O T Æ.

1 a E*Boracenſi.*) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 9. De Eboracenſi Eccleſia, aliqua adduxi *in cap.* 4. *de reſcriptis.*

b *Literarum intuitu.*) Quomodo per ſpeciale reſcriptum generali non derogetur, expoſui *in c.* 1. *de reſcriptis.* 2

C A P U T X.

Idem a *Cantuarienſi Archiepiſcopo.*

QUoniam ſacris canonibus prohibitum eſt, ne qui hereditario jure eccleſiaſtica beneficia poſſidere præſumant, ne ii qui in *b* ſacerdotio ſunt geniti, niſi probatè vixerint in clauſtro monachorum,

vel

Digitized by Google

vel regularium canonicorum, ad ſacros ordines debeant promoveri: vobis præcipimus, quat. ſi manifeſtum, & publicum fuerit, patres eorum Eccleſiæ *c* perſonatus geſſiſſe, filios ab eiſdem Eccleſiis, ſi eas jam adepti ſunt, ap. ceſſ. penitus excludatis, nec ad eorum gubernationem ulterius aſſumantur. Nolumus enim, ut propterea cauſa in judicium *d* deducatur, vel teſtes admittantur, cùm hoc manifeſtum exiſtit.

NOTÆ.

1 a *CAntuarienſi.*) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 10. Richardo videlicet, de quo, & ejus ſuffraganeis egi *in cap. 2. de reſcriptis.*

b *Sacerdotio ſunt geniti.*) Hæc verba illuſtravi *in cap.* 1. *hoc tit.*

c *Perſonatur.*) Id eſt dignitates, ſeu officia in Eccleſiis Cathedralibus, ut probavi *in cap. ad aures* 8. *de reſcriptis.* 2

d *Deducatur.*) Hæc exceptio domini plerumque non admittitur, *leg. naturaliter* 5. *ff. de acquirenda poſſeſſ.* Vultejus *lib. 2. de judiciis, cap. 7. num.* 454. Hæc verba expoſui *in cap. 2. de reſcriptis.* 3

CAPUT XI.

Idem a *Cantuarienſi Archiepiſcopo.*

AD extirpandas ſucceſſiones à ſanctis Eccleſiis, ſtudio totius ſolicitudinis debemus intendere, & etiam decet nos ad hoc vigilem curam exhibere, ne circa miniſterium ſuſcepti regiminis videamur minùs diligenter exiſtere, ſi id vitium in Eccleſiis, vel in eccleſiaſticis negotiis, & viris permittimus pullulare. Hinc eſt, quod ſ. t. per A. ſcripta præ. m. quatenus ſi qui filii Presbyterorum provinciæ tuæ teneant Eccleſias, in quibus patres eorum tanquam perſonæ, vel vicarii, nulla perſona media miniſtrarunt, eos, ſive geniti ſint in Sacerdotio, ſive non, ab Eccleſiis ipſis contrad. & app. ceſſ. non differas amovere.

NOTÆ.

a *IDem.*) Ita etiam habetur *in cap.* 1. *hoc tit. in* 2. *collect.* quæ inſcriptio exponenda eſt ex traditis *in cap. 2. de reſcriptis.*

CAPUT XII.

Clemens III. a *Caſſel. Archiepiſc.*

AD hæc ex tua parte auribus noſtris eſt intimatum. *Et infrà:* Quod à nobis fraternitas tua requiſivit, an à Pontificibus generati valeant ad ſacros ordines promoveri, ſi ſcientia fuerint, & morum honeſtate probabiles: ſciat f. t. quod ſi ex legitimo matrimonio ſunt procreati, nec aliud canonicum obviat, licitè poſſunt in ſacris ordinibus ordinari, & in eiſdem *b* Eccleſiis, in quibus præſunt, vel etiam præfuerunt genitores eorum, beneficium obtinere.

NOTÆ.

a *CAſſell.*) Ità legitur in hac collectione, in ſecunda vero, *ſub hoc tit. c.* 3. legitur *Caſſian.* ſed perperam utrobique: legendum enim eſt *Caſſilienſi*: in Hibernia enim ſunt quatuor Archiepiſcopatus, videlicet Armachanus, Dublinenſis, Tuanenſis, & Caſſilienſis, ut refert Carolus à S. Paulo *in Geograph. ſacra, in Hibernia.* Caſſilienſis Archiepiſcopatus erectus fuit in Concilio Hiberniæ celebrato anno 1152. ſub Eugenio III. ut ex hiſtoricis illius provinciæ refert Ciron. *in c. 3. de conſuet. in 5. col.* Hujus Eccleſię mentio fit *in c. 7. de dolo, c. 2. ut lite non cont.*

b *Eccleſiis.*) Non tamen eiſdem dignitatibus, ut infrà dicemus.

CAPUT XIII.

a Idem.

MIchael Presbyter de Sancto Germano, tranſmiſſa nobis conqueſtione monſtravit, quod cùm Eccleſiam S. I. de Corona tuæ Diœceſis canonicè ſit adeptus N. filius Antonii, qui proximo ante ipſum Eccleſiæ habuit perſonatum, ad ſe vicariam ipſius aſſerit pertinere. Quia igitur in Eccleſia ſucceſſiones in Prælaturis, & Dignitatibus Eccleſiaſticis, canonicis ſtatutis damnantur ſ. t. per Apoſt. ſ. m. quatenus veritate diligentius inquiſita, ſi tibi conſtiterit N. ipſum filium fuiſſe Antonii, qui ejuſdem Eccleſiæ, ſicut præmiſimus, habuit proximò perſonatum, omni contrad. & ap. ceſſ. ſuper eandem vicariam ſilentium perpetuum ei imponere non poſtponas.

NOTÆ.

a *IDem.*) Nec ex hac collectione, nec ex ſecunda, ubi *ſub hoc tit. cap.* 4. compilatur hæc deciſio, conſtat cui miſſa ſit hæc decretalis.

CAPUT XIV.

a Clemens III.

LIteras veſtræ dilectionis accepimus, votum latoris præſentium, & ejus originem continentes. Intelleximus ſiquidem, quod in ſacerdotio genitus, de uxore *b* legitima natus, & conceptus, voto laudabili affectavit à pueritia ſervire, & miniſtrare Domino in officio clericali. Verùm quia in filiis paterna incontinentia modis omnibus propellenda dignoſcitur, & propter cautelam, Presbyterorum filii à ſacris ordinibus juxta ſanctionem canonicam removentur; non expedit, ut ſuper hujuſmodi ita ſupplicantium precibus annuamus, quòd videamur aliis impetrandi ſimilia ſpem aliquam facilius impertiri: ſed ut ſuæ poſtulationis affectu, cùm ad Sed. Apoſtol. humiliter acceſſerit, ex toto defraudari ſe non doleat, præſenti ſcripto vobis ſignificamus, quod ſi aliter dignus inventus fuerit, permittimus ipſum in clericum *c* ordinari, & in Eccleſiaſticum beneficium, unde commodè ſuſtentari valeat, promoveri.

NOTÆ.

a *C Lemens.*) Ità etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 5. non tamen hucuſque conſtat, cui miſſa ſit hæc deciſio. De Clemente III. egi *in cap.* 12. *de reſcriptis.*

b *Legitima.*) Id eſt legitimè ducta, à qua converſus maritus promotus fuit ad ſacros ordines, & ipſa religionem profeſſa; quo caſu duravit vinculum matrimonii: unde ſi poſteà prolem ſuſceperint; licèt illicitè ſe coojunxerint, naſcitur tamen legitima, *cap. ex publico, de converſ. conjugat.* ubi Deo annuente plura adducemus.

c *Ordinari.*) Sed ſi filius Presbyteri erat, & à Presbytero procreatus, quomodo poterat ad ſacros Ordines aſcendere, & beneficium obtinere, contra ea, quæ adduximus *in cap.* 1. *hoc titul.* & dicemus ſequenti commentario? Pro hujus difficultatis ſolutione anxiè quærunt Interpretes, utrum filius hic eſset legitimus, vel illegitimus? Plores affirmant legitimom eſſe, quia ex legitimo matrimooio natus eſt: plures relati à Sanch. *de matrimon. diſp.* 38. *per tot.* Suar. *de cenſur. diſp.* 50. *ſect.* 2. Sed aſſerendum eſt, illum quoad Ordines, & beneficia eccleſiaſtica pro illegitimo haberi; quoad hæreditatem verò, & alia temporalia, pro legitimo: unde cùm irregularitas ex defectu natalium proveniat ex illegitimitate canonica, ideò ſine diſpenſatione iſte promoveri ad Ordines non poterat. Nec novum eſt, ut quis diverſis reſpectibus habeatus pro legitimo, & illegitimo, *c. per venerab. qui filii ſint legitimi.*

CAPUT XV.

a Innocentius III.

CUm decorem domus Dei. *Et infrà*: Filiis canonicorum præbendas in eiſdem Eccleſiis conſerri non ſinatis, quorum ſunt Canonici patres eorum, cùm indecorum ſit, ut in altaris officio illegitimus filius impudico patri miniſtret, in quo unigenitus Dei Filius Æterno Patri pro ſalute humani generis victimatur.

NOTÆ.

a *I Nnocentius.*) Cui tamen in hac deciſione reſcripſiſſet, non conſtat; ejus tamen partes extant *in cap. cum decorem, de vita, & honeſtate cleric. c. cùm decorem de cleric. conjugat.* ex quibus ſupplenda eſt hæc inſcriptio.

CAPUT XVI.

Idem *in* a *Concilio Generali.*

AD abolendam peſſimam (quæ in pluribus inolevit Eccleſiis) corruptelam firmiter inhibemus, ne Canonicorum filii, *b* maximè ſpurii, Canonici ſint in ſæcularibus Eccleſiis, in quibus inſtituti ſunt patres eorum. Et ſi fuerit contrà præſumptum, decernimus non valere. Qui verò tales (ut dictum eſt) *c* canonicare præſumpſerint, à ſuis beneficiis ſuſpendantur.

NOTÆ.

1 a *C Oncilio.*) Ita etiam legitur in qaarta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & reperitur textus hic in Concilio Lateran. ſub Innocentio III. celebrato, *can.* 31. De quo Concilio nonnulla notavi *in cap.* 1. *de ſumma Trinit.*

2 b *Maxime.* Id eſt, *ſcilicet*, ut poſt Gloſsam docuit Cironius *in cap. ad hæc, hoc tit. in* 5. *compil.* Dictio enim hæc, *maximè*, in præſenti non ſtat ampliativè, vel implicativè, ſed abundat, ut *in l. ea quæ, ff. de reſcind. vendit. l. ult. C. de teſtam.* dum enim ſint filii Canonicorum, ſive legitimi, ſive illegitimi, in beneficiis parentum inſtitui non poſſunt.

e *Canonicare.*) Id eſt in Canonicos inſtitui, ſicut dicitur monachari, id eſt monaſticam regulam profiteri, ut notavi *in cap. ad noſtram* 37. *de elect.*

CAPUT XVII.

Honorius III. *Decano* a *Furn.* b *Morin. Diœc. & Magiſtro Giliberto Morin. & L. Sancti* c *Donatoris in Brugis*, d *Tornacen. diœceſ.*

DIlectus filius G. Præpoſitus Eccleſiæ S. Mariæ in Brugis, tranſmiſſa nobis petitione monſtravit, quòd cùm Virgilius Presbyter Tornacen. diœceſis, quandam præbendam ejuſdem Eccleſiæ curam animarum habentem, quam nullo medio habuit pater ejus, tam contra Lateran. quàm *e* Generalis Concilii ſtatuta obtineat, in ſcandalum plurimorum, idem ipſum monuit diligenter, ut reſignaret eandem; ſed idem aſſerens, quod bonæ memoriæ *f* Vy. Rhemenſis Archiepiſcopus, tunc Apoſtolicæ Sedis Legatus, diſpenſavit cum eo, id efficere contradicit, quanquam cum eo non fuerit per R. Pontificem diſpenſatum. Quocirca diſc. v. de utriuſque partis procuratorum aſſenſu mandamus, quatenus partibus convocatis, & auditis hinc inde propoſitis, non obſtante diſpenſatione aliqua, quæ à Sede Apoſtolica non emanaverit, quod canonicum fuerit, app. poſtp. ſtatuatis.

NOTÆ.

1 a *F Vrn.*) Ità reſtituenda eſt præſeos inſcriptio ex quinta compilatione Honorii III. ubi *ſub hoc tit. cap. unico*, reperitur textus hic. Furnenſis urbs eſt in Belgio, propè Morinum, de qua agit Meyerus *lib.* 8. & 10. *annal. Flandriæ.*

2 b *Morin.*) Morinenſis diœceſis eſt in Flandria, ut jam notavi *in cap.* 33. *de elect.* ubi de ea diœceſi egi.

3 c *S. Donatoris.*) Lege *S. Donatiani.* Brugis enim, quæ eſt Civitas Flandriæ, erecta fuit Eccleſia Collegialis ſub titulo S. Donatiani ſeptimi Epiſcopi Rhemenſis, cujus corpus Brugis translatum eſt, ut referunt Cironius *in præſenti*, Andreas Sauſay *in martyr. Galliæ*, *die* 14. *Octobr.*

d *Tornacenſis.*) De hac Eccleſia aliqua adduxi *in cap. eam te* 7. *de reſcriptis.*

e *Generalis.*) De quo *in cap. ad abolendam, hoc tit.*

f *Vv.*) Vvido ſecundus videlicet, Cardinalis Epiſcopus Præneſtinus, Legatus Sedis Apoſtolicæ, de quo Chenu, & Fratres Sarmat. *in ſerie Præſulum Eccleſiæ Rhemenſis.* 4

COMMENTARIUM.

OMnes deciſiones hucuſque tranſcriptæ ferè eandem continent prohibitionem, & ad Eccleſiæ Anglicanæ Præſules, ſi ultimam excipias miſſæ ſunt; quia in Eccleſia Anglicana per hæc tempora corruptela invaluerat, ut abſque inſtitutione Epiſcopi, filii ſuccederent parentibus in beneficiis eccleſiaſticis, *cap. ad extirpandas, hoc tit.* ibi: *Tam iniquam conſuetudinem de provincia, ſicut debebat, radicitus extirpare vellet.* Arnulphus Epiſcopus Lexovienſis *in epiſtol. ad Legatos, Albertum, &* 5 Concluſio refertur, & probatur.

Theodu-

Theodunum, ibi: *Non expedit provinciæ noſtræ, in qua quotidie tam imprudenter impudicitia convaleſcit, filios Presbyterorum paternis altaribus adhiberi*. Hujus etiam corruptelæ Eccleſiæ Anglicanæ meminerunt Anſelmus *lib. 2. epiſt. 33.* ibi: *Canonici quidam & Presbyteri hoc illi* (Belvacenſi Epiſcopo) *faciunt, quia eos à pravis conſuetudinibus, & maxime à mulierum reproba converſatione vult prohibere, & filios eorum, ſive quos ſibi ſecundum placitum hæredes eligunt, à præbendarum hæreditaria ſucceſſione, atque à ſacrorum Ordinum promotione conatur arcere*. Et Joannes Sareſbar. *epiſt. 28.* ibi: *Inter cætera Eccleſiam de Effigeham, quam eis petente Domino fundi, donavit Dominus Uviaton, in injuriam Apoſtolicæ Majeſtatis, & confuſionem Sanctorum Canonum, contulit cuidam publicano ferè laico filio Sacerdotis, qui in eadem Eccleſia miniſtravit.*) Refert Franciſcus Hallierius *de hierarch. juriſdict. lib. 4. §. 3. pag.* 486. Ex his ergo omnibus deciſionibus ſequentem deduco aſſertionem: *Filii tam legitimè, quàm illegitimi, ſive Pontificia diſpenſatione in præbendis, ſeu beneficiis paternis mediatè, vel in aliis ejuſdem Eccleſiæ inſtitui non debent*. Probant eam textus *in cap. inter cæteras 4. de reſcript. cap. ex parte de teſtibus*: Alexand. III. poſt Concil. Lateran. *p. 49. cap.* 8. & 14. Tridentin. *ſeſſ. 25. de reform. cap.* 7. Concilium Anvicrenſe tempore Alexandri III. *cap. 2. Item filii ſacerdotum non ponantur in Eccleſiis patrum ſuorum*. Extravagans Clementis VII. quæ incipit, *Ad canonum conditorem*. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti, & de poteſt. Epiſc. alleg. 65. & in remiſſ. ad Concil. Trident. d. cap. 7.* Lotherius *de re benef. lib. 2. q. 48. num.* 178. Corraſius *de benefic. p. 3. c. 7.* Petrus Gregor. *eod. tract. c.* 35. I. Dartis *eod. tract. ſect. 4.* ſeu *p. 4. cap. 1. & 2.* Valenſis *eod. tract. lib. 1. tit.* 18. Duarenus *lib. 4. de ſacris Eccl. ſiæ, cap.* 9. Rufiniacus *lib. 3. conſtit. tit. 13. cap.* 13. Michael Rouſſelius *lib. 2. hiſtor. Pontif. juriſd. cap.* 1. Zipens *ad hunc titulum*, Cironius *in cap. unico, de ſucceſſ. ab inteſt. in 5. compil.* Solorzanus *tom. 2. de jure Indiar. lib. 3. cap. 20. num.* 8. Villaroel. *de regim. Eccleſ. p. 1. quæſt. 9. art.* 6.

6 Expenditur ingens difficultas. Verùm hæc aſſertio difficilem patitur dubitandi rationem in ea parte, ubi affirmat, filios etiam legitimos ante ſacerdotium genitos, non poſſe in parentum beneficiis ſuccedere; nam nihil tam juri, & rationi conſonum eſt, moribuſque gentium conſentaneum, quàm ut filii ſuccedant in officiis, & beneficiis paternis. Juris; nam filius ex ejus diſpoſitione ſuccedit in officio patris, *leg. nemini 11. §. 1. in fine, l. petitionem 13. C. de advocatis, l. unicuique 7. Cod. de proximis ſacrorum, lib. 12. l. 1. & 2. C. de filiis officialium, eod. lib.* ubi plura adducit Altamiran. Rationi etiam id conſonum eſſe probat ipſe *cap.* 8. & 9. ex eo, quia ita merita parentum remunerantur, paupertati filiorum ſuccurritur, & parentum nobilitas in filiis reſidens, aliorum meritis præfertur. Uſitatum etiam fuiſſe apud varias nationes, ut filii ſuccederent in dignitatibus, & officiis parentum, probatur primò ex Hebræorum conſuetudine, apud quos filii in officiis paternis ſuccedebant, ut referunt Sigonius *de repub. Hebræorum lib. 7. c.* 4. Marquez *in Gubern. Chriſt. lib. 2. cap.* 3. Pizarrus *in vita Ferdinandi, cap. 1. obſervat.* 2. Apud Romanos id obſervatum fuiſſe probant Pancirola *lib. 2. variar. cap.* 8. Amaya *in l. curialibus 66. num.* 48. *Cod. de Decur.* Altamiranus *ubi ſuprà, cap.* 23. Apud Siculos deceſſorum officia filiis concedi ſolita, tradit Maſtrillus *lib. 1. de Magiſtr. cap. 28. num.* 3. De Venetis idem probat Oſvaldus *lib. 24. Donelli, cap. 22. littera R.* Eandem conſuetudinem apud Luſitanos invaluiſſe, tradunt Valaſcus *conſult. 129. n.* 13. Mendez de Caſtro *in praxi Luſitan. lib. 1. cap. 2. num.* 9. Et apud nos hoc obſervatum fuiſſe, ſuadetur *ex l. 10. tit. 5. lib. 5. recopil. l. 10. tit. 4. lib. 6. l. 2. tit. 4. lib.* 7. Nec deſunt exempla eorum, qui in eodem beneficio patri ſuo ſucceſſerunt. Sic S. Simplicius Archiepiſcopus Bituricenſis fuit filius Eulodii, & gener Palladii, ſuorum in Eccleſia Bituricenſi anteceſſorum, de quo Sidonius *lib. 7. poſt epiſt.* 9. Sic Domnus depoſito Paulo Samoſatenſi hæretico, electus eſt Patriarcha Antiochenus, cùm eſſet filius Patriarchæ Demetriani, teſte Baronio *anno* 272. Sic S. Batinus præfuit poſt patrem S. Clodulphum Treverenſem Epiſcopum, ad quam Eccleſiam ipſe Clodulphus fuerat evectus ex Metenſi, in qua idem Clodulphus ſederat poſt patrem S. Arnulphum, ut referunt Bion *in martyrolog. monaſt. die 8. Junii*, Honnſrins *in Genealog.* Alia exempla Dartis *d. cap.* 1. igitur filii legitimè ſuſcepti admitti poſſunt ad beneficia parentum. Augetur hæc difficultas ex eo; nam ſi filii, tam legitimi, quàm illegitimi arcerentur à beneficiis paternis, maximè ne ſucceſſio in officiis Eccleſiaſticis admittatur, ut communiter docetur in juribus ſuprà citatis, & *in cap. 1. de præbend.* ſed cùm filii inſtituuntur in beneficiis à parentibus poſſeſſis, non ab ipſis, ſed ab Epiſcopo inſtitutionem accipiunt, *cap. ex frequentibus, de inſtitut.* à patrono, vel aliis, qui jus eligendi habent, eliguntur, ſeu præſentantur, *cap. conquerente, cap. ex tranſmiſſa, 7. hoc titul.* non à deceſſore ſubſtituuntur, aut deſignantur: igitur non poteſt ulla ſucceſſio hæreditaria ſuſpicari. Tandem aliis exemplis etiam probatur, filios in dignitatibus, & officiis, etiam majoribus, parentibus ſuccedere; nam Lambertus Epiſcopus Leodienſis ſucceſſorem habuit S. Floribertum ejus filium, referente Flodoardo *lib. 1. cap.* 10. S. Avitus Epiſcopus Viennenſis filius fuit Iſici Epiſcopi anteceſſoris. Baronius *anno* 509. Latro filius S. Genebandi Epiſcopi Laudunenſis, ſucceſſor ipſius fuit in ipſa Eccleſia. Flodoardus *d. lib. 1. cap.* 14. Alia etiam refert exempla Dartis *de beneficiis, ſect. 4. cap.* 1. igitur non rectè aſſerimus, filios ſuccedere non poſſe in dignitatibus, & parentum ſuorum beneficiis.

Hac difficultate ita ſoluta non obſtante, vera eſt ſuprà tradita aſſertio, videlicet Presbyterorum filios, ſive legitimos, ſive illegitimos, non poſſe immediate ſuccedere in beneficiis parentum; pro cujus expoſitione ſequentes caſus ſunt diſtinguendi. Primus eſt filiorum illegitimorum clericorum (quo nomine veniunt & naturales ante clericatum procreati. Garcia *de beneficiis, par. 7. cap. 3. n.* 15.) His ergo filiis prohibetur ſucceſſio in beneficiis, quæ parentes eorum tenebant: tum quia illegitimi ſunt, & per conſequens ex defectu natalium incapaces beneficii Eccleſiaſtici, *cap. cùm in cunctis 7. in princip. cap. innotuit 20. de elect. cap. 1. hoc tit.* Tum etiam ob vitandam imaginem futuræ ſucceſſionis in beneficiis, *cap. ex tranſmiſſa 7. hoc tit.* Unde licèt tales filii diſpenſationem Sedis Apoſtolicæ meruerint, ut ordinari poſſint, & obtinere beneficia; non ideò cenſentur diſpenſati, ut paterna conſequantur. Quintanadvennas *lib. 2. eccleſiaſticon, num.* 93. quia eſt hic defectus nominatim exprimendus, ut diſpenſatione ſublatus intelligatur, *cap. 2. hoc tit.* & in hac parte magnum diſcrimen verſatur inter jus antiquum, & novum Clementis VII. necnon Concilii Trident. *ſeſſ. 25. de refor. cap.* 15. nam jure communi antiquo filii illegitimi clericorum non poterant poſſidere immediatè beneficium, quod pater obtinuit, nec aliud ſimile beneficium in eadem Eccleſia, patre vivente, *cap. quoniam 10. cap. ad extirpandas 11. cap. cum decorem 15. hoc tit.* niſi ex diſpenſatione Pontificis. Gloſſa *in cap. 1. verbo Tale, hoc tit. lib.* 6. at poterant paterna beneficia obtinere, ſi alius poſt patrem ea tenuiſſet, quia imago illa hæreditariæ ſucceſſionis illi tantùm obſtat, ut immediatè patri ſuccedatur, *d. capit. ex tranſmiſſa*. Poterant etiam alia beneficia in ipſa Eccleſia obtinere mortuo patre, argumento à contrario deducto *ex d. cap. cùm decorem*. Itaque his in caſibus filii illegitimi diſpenſati beneficia conſequi poterant abſque ſpeciali diſpenſatione præſentis prohibitionis de filiis Presbyterorum non promovendis ad beneficia paterna: at verò poſt conſtitutionem Clementis VII. editam anno 1530. quam referunt Gigas *de penſionib. quæſt.* 86. Navarrus *in c. ſi quando de reſcriptis, except. 21. in principio*, non ſolùm immediata ſucceſſio, verùm etiam mediata ſublata fuit filiis illegitimis clericorum, abrogata conſtitutione Alexandri, de qua *in dict. cap. ex tranſmiſſa*. Fuit etiam hæc prohibitio prorogata ad beneficia regularia. Tandem Concilio Tridentino *dict. cap.* 15. non ſolùm declarantur inhabiles ad beneficia, quæ parentes tenuerunt, ſed ad omnia alia quæcumque, etiam diſſimilia, in Eccleſiis paternis conſtituta, immò & ad penſiones, tam vivo, quàm defuncto patre. Quo modo ea jura componunt Quintanaduennas *lib. 2. Eccleſiaſticon, n.* 81. Garcia *d. c. 3. per totum*, Duarenus *lib. 4. de ſacris Eccleſ. c.* 5. Ojeda *de incompatibil. benefic. p. 1. cap. ult. nu.* 7. Gratianus *tom. 2. diſcept. forenſ. c. 397. per tot.*

Alius caſus eſt filiorum legitimorum clericorum, circa quos dicendum eſt, pariter olim, & nunc excluſos eſſe à paternis beneficiis, ne detur hæreditariæ ſucceſſionis imago, *d. cap. ad extirpandas*, cujus gratiam altus quàm Pontifex facere nequit, *c. dilectus, 27. hoc tit.* Gloſſa *in cap. 1. eod. tit. lib. 6.* Garcia *dict. c. 3. n.* 5. Sed mediatè ſuccedere in eodem beneficio non prohibentur, *d. capit. ex tranſmiſſa*; nec etiam prohibentur aliud beneficium ſimile, aut diſſimile in eadem Eccleſia, patre ſuperſtite vel defuncto obtinere, quæ eſt ſententia capitis *ad hæc 12. hoc tit.* quia in alterius beneficii aſſequutione hæreditariæ ſucceſſionis imago non conſideratur, nec filios legitimos expellit defectus natalium, aut indecentia, quam ad repellendos illegitimos clericorum filios conſideravit Pontifex *in d. c. cùm decorem*; immò ut alii ad ordines,

7 Varii caſus referuntur.

8 De Filiis legitimis.

& alia beneficia idonei ſunt, *d. cap. extirpandas, cap. litteras* 14. *hoc tit.* ſic etiam ad beneficia conſtituta in Eccleſiis paternis. Nec in hac parte aliquid immutatum eſt dictis novis conſtitutionibus Clementis VII. & Tridentini, quia in eis circa filios legitimos nihil cautum ſuit; ideò ſervari debet jus antiquum, argumento legis *proximus, C. de appell.* Docent Navarr. *in c. ſi quando, de reſcriptis, in auctarion.* 3. Salcedo *in praxi, c.* 48. *littera A*, Emmanuel Rodrig. *in ſumma, to.* 1. *cap.* 29. *n.* 4. Garcia *d. c.* 3. *n.* 18.

9 Primæ partis ratio deciſiva. His ſuppoſitis præſens aſſertio quoad primam partem ea nititur ratione, nam ſi filii illegitimi, niſi regularem vitam profeſſi ſint, ſacris ordinibus initiari non valent, ut ſuperiori commentario probavi, & per conſequens incapaces ſunt beneficiorum, ut præcedenti commentario illuſtrabo; inde ſi beneficiorum extraneorum incapaces ſunt, quantò magis eorum, qui à parentibus poſſidebantur, cùm ſi liceret illis in paternis Eccleſiis miniſtrare, facilè apud fideles refricaretur incontinentiæ paternæ memoria. Quoad ſecundam partem præſens aſſertio eam habet rationem, nam cùm in beneficiis Eccleſiaſticis ſucceſſio hæreditaria, vel ejus imago reprobetur, *canon.* 79. *Apoſtolor. cap. Apoſtolica, & per totam* 8. *quæſt.* 1. *cap. ad hæc, de decimis, cap. conſuluit, de jurepatron. c.* 1. *de præbend* & cùm filii ſuccedunt in beneficiis parentum, etiam præcedente Epiſcopi inſtitutione, quædam ſucceſſionis detur imago, devolutione beneficii facta de patre ad filium, labente tempore neglecta Epiſcopi inſtitutione, ex jure conſanguinitatis tantùm delatum beneficium præſumeretur: unde rectè ut hanc ſucceſſionis imaginem, aut ſuſpicionem SS. Patres tollerent, tot legibus inhibuerunt, ne filii in beneficia paterna immediatè inſtituerentur: & quia hæc ſucceſſionis imago penitus adimitur, cùm inter patrem, & filium extranea perſona inſtituitur, quia tunc ſanguinis continuatio interrumpitur extraneo mediante, non negarunt Patres filium ad beneficium paternum admitti poſſe mediante alio poſſeſſore, *cap. ex tranſmiſſa, hoc tit.* Lotherius *ubi ſupr. num.* 174.

10 Tollitur quædam difficult. Nec tunc obſtabit ſi dicas, hac ratione attenta non minùs arcendos eſſe patres à beneficiis filiorum, quia ut filios invitat natura ad ſucceſſionem parentum, ita turbato mortalitatis ordine, patres ſuccedunt filiis, *l. nam, & ſi, ff. de inofficioſo teſtament.* & tamen parentes non repelluntur à beneficiis, quæ obtinuerunt filii, ſive legitimi, ſive illegitimi, ut poſt Gloſſam *in c. Apoſtolicam, verbo Præbendas* 8. *qu.* 1. tenent Rebuffus *in praxi, tit. de diſpenſat. ſuper defectu natalium, n.* 29. Quintanadvennas *dict. lib.* 2. *Eccleſ. n.* 95. Garcia *dict. cap.* 3. *num.* 18. Sed reſpondendum eſt, præſentem prohibitionem non extendi ad parentes; tum quia cùm odioſa ſit, reſtringi potiùs debet, quàm ampliari, ex regula *Odia, de regulis jur. lib.* 6. tum quia non adeò frequenter ſuccedunt parentes filiis, ſicut filii parentibus; tum etiam, quia jus veræ ſucceſſionis non adeò firmum, certumque eſt in favorem parentum circa bona filiorum, ac competit filiis in bonis paternis, *d. l. nam et ſi*: ſic etiam dicendum eſt in ficta ſucceſſione, ne plus noceat fictio in caſu ficto, quam prodeſt veritas in caſu vero, contra textum *in l. filium quem, ff. de liber. & poſthumis*; etſi verius crederem cum Garcia *d. cap.* 3. *num.* 31. quod ſi filius illegitimus ſublato per diſpenſationem impedimento natalium, beneficium obtineat, aliud in eadem Eccleſia patrem obtinere non poſſe poſt Concilium Tridentin. quia ex eo Tridentini decreto colligitur, propter paternam incontinentiam coercendam ſtatui, ne filius, & pater in eadem Eccleſia miniſtrent; quæ ratio non minùs viget ubi priùs pater, mox filius beneficia obtinuerunt, quàm è converſo.

11 Deducuntur variæ illationes. Ex hac etiam ratione provenit, quod cùm nulla ſucceſſionis imago dari, aut ſuſpicari poſſit, ſi filius vivente, vel defuncto patre in Eccleſia non beneficium paternum, ſed aliud ſimile, vel diſſimile habeat, tale beneficium obtinere filio permittitur, *cap. ad hoc, hoc tit.* quod illegitimis non conceditur, *cap. cùm decorem, hoc titul.* Nec contrarium probat textus *in cap. ad abolendam*, in illis verbis: *Filii maximè ſpurii*; ubi filiis, tam legitimis, quàm illegitimis interdicitur, ne in Eccleſiis ſæcularibus, in quibus patres eorum inſtituti ſunt, beneficia conſequantur, quia textus ille accipiendus eſt de illegitimis filiis, non verò de legitimis: dictio enim illa, *maximè*, accipitur pro *tantùm*, ut plerumque contingit. Docent Barboſa *de dictionib. dict.* 197. Lotherius *ubi ſup. num.* 192. niſi verbum illud, *inſtituantur*, accipiamus pro, *ſuccedant*, ut notavit Cironius *in præſenti*; & tunc abſolutè vera eſt prædicta prohibitio, ne filii, maximè ſpurii inſtituantur, id eſt ſuccedant in Eccleſiis, videlicet in præbendis, ubi patres eorum inſtituti fuerunt. Quo modo intelligitur textus *in cap.* 2. *hoc tit. in* 2. *collect.* in illis verbis: *Sacerdotum verò filios, & maximè in ſacerdotio genitos, non ſinit ſuccedere parentibus conſuetudo, ne laicis ſcandalum generetur.* Igitur illud diſcrimen obſervandum eſt inter legitimos, & illegitimos filios, quòd filii legitimi viventibus, aut defunctis parentibus, in ipſis Eccleſiis aliud beneficium obtinere poſſunt, *d. cap. ad hæc*; illegitimi verò vivente patre, neque diſſimile beneficium in ipſa Eccleſia obtinere valent, *cap. conquerente, hoc tit.* nec eo mortuo; quod licèt jure communi expreſſum non eſſet, hodie ſtatutum reperitur in Concil. Trid. *ſeſſ.* 25. *de reform. c.* 15. ubi ut paternæ incontinentiæ memoria à locis Deo conſecratis longiſſimè arceatur, conſtituitur, ut filii illegitimi clericorum, qualecumque beneficium ſit, ſive magnum, ſive parvum, ſive ſimile, ſive diſſimile, in ipſis Eccleſiis, ubi patres eorum miniſtrarunt, obtinere non poſſint. Exponunt illud Concilii decretum Lotherius *ubi ſuprà*, Valenſis *de benef. d. tit.* 18. *n.* 9. Ex dictis etiam provenit, ut cùm pater ſine titulo obtinuit aliquod beneficium, vel ut Vicarius temporalis miniſtravit filius cum titulo, legitimè poteſt illud obtinere, cùm eſſet ſuſpicio hæreditariæ ſucceſſionis, quia pater nunquam illud poſſedit, *cap. conſtitutus, hoc tit.* Et quia hæc prohibitio ſuccedendi in beneficiis parentum ſtatuta, & decreta eſt tot Pontificum, & Concilii generalis decretis, in quibus alius, quàm Rom. Pontifex diſpenſare non valet, *cap. propoſuit, de conceſſ. præb.* ideò neque Legati, neque inferiores Prælati diſpenſare poſſunt, ut filii illegitimi, vel legitimi in paternis beneficiis ſuccedant.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; verùm enim eſt, in aliquibus officiis, & dignitatibus permiſſum eſſe filiis ſuccedere parentibus, & apud varias nationes id obſervatum legimus: illud tamen procedit in officiis, & dignitatibus, in quibus ſucceſſio hæreditaria non prohibetur; at verò in dignitatibus, vel officiis, in quibus ſucceſſio inhibetur, filii ſuccedere parentibus non poſſunt, 12 Diſſolvitur dubitandi ratio.
l. 1. *Cod. de muner. & honor. non continuandis inter patrem, & filium, lib.* 10. ubi plura D. Franciſcus de Amaya: unde cùm in beneficiis Eccleſiaſticis tot Eccleſiæ legibus damnata ſit non ſolùm ſucceſſio, verùm & ejus imago, ideò filii legitimi non admittuntur ad beneficia paterna. Nec augmentum difficultatis obſtat, quia licèt verum ſit, filium legitimum à Patrono præſentatum, ab Epiſcopo inſtitutum, jure ſanguinis, aut ſucceſſionis non vocari ad beneficium patris; quia tamen datur quædam imago ſucceſſionis, & ſcandalum in populo generatur, qui ignarus & negligens, jure tantùm ſanguinis beneficium delatum crederet; ideò ut hæc imago ſucceſſionis, & ſcandali occaſio amputentur, PP. inhibuerunt, filios etiam legitimos inſtitui in beneficiis parentum. Nec exempla pro augmento difficultatis relata in contrarium nos movent; nam in illis, & aliis, quæ longum eſſet recenſere, ſupponenda eſt Pontificis diſpenſatio, qua præcedente, tam legitimi, quàm illegitimi in beneficiis parentum ſuccedere poſſunt, *cap. finali, hoc tit.* ubi latè id probabimus.

Sed ſuprà traditæ aſſertioni primò opponitur textus *in cap. veniens* 5. *hoc titul.* ubi deciditur, quod ſi filius ſacer- 13 Exponitur c. veniens 5. hoc tit.
dotis fuerit inſtitutus in ipſa Eccleſia, in qua pater ejus proximè miniſtraverat, ab ea per ipſum Epiſcopum amoveri non poteſt. Ex qua deciſione apertè colligitur, filium poſſe retinere beneficium paternum, cùm ibi decidatur; jam inſtitutum amovendum non eſſe. Quam difficultatem ut diſſolvat Panormitan. *ibi num.* 6. exiſtimat, ideò filium ſacerdotis potuiſſe in ea ſpecie beneficium retinere, quod pater ejus immediatè obtinuit, quia beneficium illud ſimplex erat, quod ex diſpenſatione Epiſcopi filius immediati poſſeſſoris obtinere poteſt, *cap.* 1. *hoc tit. in* 6. quæ diſpenſatio in eo textu ſupponitur ex eo, quod ſciens Epiſcopus filium ſacerdotis eſſe, & patrem ejus immediatè in eo miniſtraſſe, nihilominus eum inſtituit; unde cum eo tacitè diſpenſavit, juxta tradita à Baſilio Legionenſi *lib.* 8. *de matrimon. cap.* 15. Verùm hæc interpretatio apertè convincitur ex illis verbis: *Quod cùm illum ad Capellam S. L. quam ei conceſſiſti, in Presbyterum ordinaſſes.* Ex quibus conſtat, beneficium curam animarum continere, ſiquidem poſſeſſor in Presbyterum ordinatus fuit. Quare hac ſolutione omiſſa, dicendum eſt, *in d. cap. veniens*, filium Presbyteri beneficium paternum retinuiſſe ex diſpenſatione Pontificia, quæ non tam in favorem poſſeſſoris, quàm in odium Epiſcopi, qui illum ſpoliaverat, ut alii conferret, introducta eſt, ut docent pro illius textus interpretatione Philippus Francus, & Geminianus *in cap.* 1. *hoc tit. in* 6.

Secundò adverſatur textus *in cap.* 3. *de præſcript. in* 2. *collectan.* in illis verbis: *Significavit nobis Vu. clericus de* 14 Exponitur c. 3. de præſcrip. in 2. coll.
Cotho-

Cothoſinori, quòd cùm Eccleſiam ipſam canonicè ſit adeptus, & per 30. annos, & amplius in pace poſſederit, S. Clericus, qui pluribus beneficiis eccleſiaſticis dicitur abundare, ipſum obtentu quarumdam litterarum, quas à ſanctæ recordationis Alexand. Papa prædeceſſore noſtro dicitur impetraſſe, cum ea occaſione, quòd filius ſit illius, qui proximè in eadem Eccleſia miniſtravit, trahens in cauſam, multipliciter inquietare præſumit. Quia igitur injuſtum eſt, & abſonum rationi, ut idem Vv. eadem Eccleſia, ex quo in ea per tot tempora dicitur fuiſſe, debeat tali occaſione privari: diſc. v. per A. ſ. m. quat. ſi quæ præmiſimus, veritate noveritis ſubnixa, ipſum à memorato clerico talis occaſionis obtentu non dimittatis ſuper Eccleſia ipſa aliquatenus moleſtari, ſed faciatis eum, ſicut juſtum videritis, eam pacificè poſſidere. Ex quibus expreſsè deducitur, filium Sacerdotis obtinere, & poſſidere poſſe beneficium paternum: igitur non rectè aſſerimus, filios arceri à beneficiis parentum ſuorum. Augetur ejus textus difficultas *ex cap. ex parte 7. de teſtibus*, ubi in eadem ſpecie, cum quis per 30. annos beneficium poſſederat, & poſteà quidam miles ipſum ſpoliaverat, aſſeritur, quod ſi per legitimos teſtes conſtiterit ipſum eſſe filium Presbyteri, à beneficio eſſe removendum. Sed pro expoſitione textus *in dict. cap. 3.* dicendum eſt, in eo textu nullo modo decidi ſacerdotis filium in judicio plenario proprietatis juſtitiam obtinere, ſed tantùm cum in poſſeſſione inquietandum non eſſe, & judicem delegatum juxta juris principia, & cauſæ merita procedere debere. Quare ſi conſtitiſſet illis filium ſacerdotis eſſe, & patrem ſuum proximè miniſtraſſe in ea Eccleſia, ipſum à beneficio eſſe repellendum; interim verò ſpoliatum eſſe reſtituendum, ex traditis in notis ad textum *in cap. conſtitutus hoc titul.*

15 Opponitur c. 2. de arbitr. Tertiò adverſatur textus *in cap. 2. de arbitris*, in illis verbis: *Et eodem R. mortuo, M. nepos ejus, qui ſibi in jamdicta Eccleſia ſucceſſit, &c.* Ex quibus verbis apertè liquet, nepotem avo ſuo immediatè in beneficio ſucceſſiſſe: ſed filiorum appellatione etiam nepotes continentur, *l. juxta, ff. de V. S.* ubi Fornerius, & Gentilis: plura Valaſc. *lib. 2. conſultat. conſult.* 140. Cabedo *deciſ.* 140. *num.* 2. igitur ſi nepos *in d. cap.* 2. admittitur ad beneficium paternum immediatè, & filius etiam admitti valebit. Huic difficultati, ut ſatisfaciant Berojus *in eo textu, num.* 16. Abb. *notab.* 2. Imola *in cap. ex parte, de officio delegati*, Rebuffus *de pacificis, num.* 214. *&* 276. Mieres *de majorat. quæſt. 2. par. 2. num.* 25. & alii relati à Garcia *de beneficiis, par. 7. cap. 3. num.* 23. affirmant prohibitionem noſtram ſuccedendi in beneficiis parentum, extendi ex identitate rationis ad nepotes: quare accipiunt textum *in dict. cap.* 2. de fratris filio, qui etiam in jure noſtro, & apud bonæ notæ auctores appellatur nepos, *cap. per tuas, de probat. cap. 12. de deſponſat. impuber. cap. 7. de conſanguinitat. & affinit. cap. 1. quibus modis feudum amittatur.* Unde cùm noſtra prohibitio non procedat in deſcendentibus ex linea tranſverſali, ideò deſcendentes ex fratribus poſſunt poſt mortem avunculi, ſeu patrui ſui in beneficio immediatè ſuccedere. Sed licet hæc interpretatio valdè probabilis ſit, & juxta eam accipiendi ſint textus *in cap. ex parte 12. de officio delegati, cap. accedens de accuſat.* tamen jure communi attento neceſſaria non eſt hæc lata nepotis acceptio; ſiquidem verius eſt, prohibitionem noſtram, ut non ſuccedant filii in beneficiis parentum, non extendi ad nepotes, ex principio vulgari, in odioſis videlicet non venire nepotes appellatione filiorum, *l. lege Julia, ff. de ritu nuptiar. §. hoc capite, l. patri, ff. ad l. Jul. de adult.* Bartol. *in l. liberorum, ff. de V. S.* Covarr. *lib. 2. variar. cap. 8. num.* 2. niſi de nepotibus expreſsè caveatur, ut *in cap. quia 6. de jurepatron.* Hanc ſententiam defendunt Joannes Andreas, Anchatanus, & alii *in cap. ad extirpandas, hoc tit.* Azor *tom. 2. moral. lib. 6. c. 4. q.* 15. plures congeſti à Barboſa *in d. cap. ad extirpandas.* Hodie tamen contrarium cenſuit ſacra Congregatio Cardinalium, referente Andrea Valenſe ubi ſuprà; unde licèt jure Decretalium nepos admitteretur ad ſucceſſionem in beneficio paterno; hodie tamen ab eo arcetur. Obſtat etiam textus *in cap. inter cæteras, 4. de reſcriptis*, cujus interpretationem in ejus notis adduxi.

C A P U T ULT.

Gregorius IX. a *Turon. Archiepiſc.*

NImis in tua provincia Eccleſiæ deformatur honeſtas ex eo quod filii ſacerdotum, & alii non legitimè nati, ad dignitates, & perſonatus, & alia beneficia curam animarum habentia, ſine diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ promoventur. Quocirca mandamus, quatenus prædictis perſonis à perſonatibus, & dignitatibus, & hujuſmodi beneficiis prorſus amotis, ea perſonis idoneis conferri facias per illos, ad quos collationem ipſorum de jure noveris pertinere. Et ne id de cætero præſumatur, diſtrictiùs inhibemus.

N O T Æ.

a TUron.) Nuello de Mattefellon, poſteà Archiepiſcopo Rhemenſi. De Eccleſia Turonenſi egi *in cap. ad aures, de temporib. ordin.*

C O M M E N T A R I U M.

1 Concluſio probatur auctori ate, & ratione. EX præſenti textu communiter deducitur talis aſſertio: *Filii illegitimi abſque Pontificis diſpenſatione ad dignitatem, ſeu beneficium admitti non valent.* Probant eam text. *in can. de inceſtis 35. qu. 3. c. cùm in cunct. 7. de elect. cap. conſtitutus*, el 2. *de appellat.* Concil. Trid. *ſeſſ. 23. de reformat. cap.* 5. ibi: *De ipſorum ordinandorum natalibus.* Gregorius XI. in bulla, quæ incipit, *Etſi à ſacris canonibus*, edita anno 1374. & alii congeſti *in cap. 1. hoc tit.* Illuſtrant Suarez *de cenſuris diſput.* 50. *ſect.* 5. Duarenus *lib. 4. de ſacris Eccleſiæ, cap.* 5. Petrus Gregorius *de benefic. capit.* 35. Garcia *eod. tract. 1. par. cap. 5. num.* 105. *& par. 7. c.* 2. Lotberius *eod. tract. lib. 2. quæſt. 48. num.* 192. Valenſis *eod. tract. lib. 1. tit.* 18. Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg.* 54. Ægid. *de privileg. honeſt. art. 16. num.* 23. Solorzanus *tom. 2. de jure Indiar. cap.* 20. Faciunt Ivo Carnotenſis *epiſt.* 126. Damberto Senonenſi Archiepiſcopo miſſa. *Certum tamen habeat amantiſſima veſtra paternitas, quia juramentum, quod fecerunt clerici de non recipiendis vulgò natis in canonicos, vel quibuslibet aliis de extranea familia genitis, me inconſulto fecerunt: ſed quia non eſt meum filios mihi commiſſos in infamiam detrudere, ne perjurium incurrerent, non ſolum quod fecerant indulſi, ſed etiam apud Dominum Papam pro eis interceſſi, ut quod fecerant, approbaret, & decreti ſui pagina roboraret.* Stephanus Tornacenſis *epiſt. 99. ad Lucium III. Summum Pontificem*, ibi: *Et quoniam*, inquit, *in Regno Francorum aliquæ Eccleſiæ quadam ſcrupuloſa nobilitate glorioſam, ut æſtimant, ſibi conſuetudinem aſſumpſerunt, ne aliqui, niſi ex licito complexu geniti promoveantur in eis, meritorum, & virtutis excellentiam origini poſtponentes, prædicto Cancellario ſuperbè potiùs, quàm ſuperne titulum nativitatis objiciunt, ne vel ad eos accedat, vel inter eos aſcendat. Eorum Pater legibus Romanæ Eccleſiæ non ſubditur, potens, ſi voluerit, vel eis derogare in partem, vel eas penitus abrogare: ſolvatur in eo, ſi placet, Apoſtolica manu vinculum, quod excluſa virtute nativitatem includit, ut in paucis Eccleſiis, quæ illud obſervant, privilegium mereatur accipere, per quem in Palatio Regis multæ Eccleſiæ privilegia conſequuntur.* Nec ratione deſtituitur præſens aſſertio; nam cùm beneficium detur propter officium, *cap. cum ſecundùm de præbend.* & qui officium exercere non poteſt, beneficium retinere non valeat, *cap. ex litteris, de exceſſ. Prælat.* ideò illegitimi, qui ab ordinibus arcentur, ex ſuprà congeſtis *in cap. 1. hoc tit.* à beneficiis etiam, & dignitatibus removentur: & cùm hæc prohibitio Concilii generalis ſit, *d. cap. litter. hoc tit.* & Epiſcopus non poſſit diſpenſare in legibus generalibus Eccleſiæ, ut poſt alios noviſſimè defendit Hurtado *to. 2. de reſid. reſolut. 3. ſubreſol.* 11. ideò in hac prohibitione diſpenſare non poteſt, niſi tantùm quoad beneficia ſimplicia. Pontifex autem, qui eſt ſuprà omne jus Eccleſiaſticum, *cap. propoſuit, de conceſſ. præb.* poteſt diſpenſare cum illegitimis quoad ordines recipiendos: ſed cùm quælibet diſpenſatio ſit ſtricti juris, ideò diſpenſatus à Pontifice quoad beneficia, non eſt diſpenſatus quoad dignitates, ut docet Valenſis *ubi ſupr. num.* 7.

Sed ſuperiori aſſertioni primò ultrà textus ſuprà expenſos *in cap. 1. hoc tit.* opponitur textus *in cap. 2. de corpore* 2 Opponitur c. 2. de corp. vit.

vitiatis, ubi aſſeritur Archiepiſcopum Cantuarienſem poſſe diſpenſare cum illegitimo, ut in Epiſcopum eligeretur, & conſecraretur; igitur illegitimi abſque diſpenſatione Pontificis, ſolummodò ex ſuperioris licentia beneficia, & dignitates obtinere valent. Pro hujus textus interpretatione aſſerendum eſt, Archiepiſcopum Cantuarienſem in ejus ſpecie diſpenſare, non propria auctoritate, ſed ex delegatione Summi Pontificis, ut conſtat ex illis verbis: *Archiepiſcopo dedimus in mandatis, ut pro eo quod canonici filius diceris, in promotione tua ex multa diſpenſatione procedat*, Unde non tam ipſum, quàm Rom. Pontificem credimus cum eo diſpenſaſſe. Docet Petrus Gregor. *de benefic. cap.* 35.

3 Intelligitur c. cùm olim, de cler. con. Secundò adverſatur textus *in c. cùm olim* 6. *de clericis conjug.* ubi proponitur filium Presbyteri in Epiſcopum Anglorienſem electum fuiſſe: Archiepiſcopus Acherontinus agnovit in confirmatione electionis filium electum eſſe illegitimum: conſuluit Innocentium III. qui reſcripſit quod, cùm ritu Græcorum pater ejus uxorem retinuiſſet, ex eo quod Presbyteri filius erat, non debebat Epiſcopatu privari. Ex quo textu apparet, filium illegitimum in Epiſcopum eligi poſſe: igitur non rectè aſſerimus, Presbyterorum filios à beneficiis, & dignitatibus Eccleſiaſticis arceri. Augeſcit magnopere hæc difficultas, ſi animadvertamus, Eccleſiam Acherontinam eſſe in Regno Apuliæ in Calabria majori, & per conſequens in Eccleſia Latina, & ſic juxta Latinæ Eccleſiæ ritus, ubi ſacerdotes, nec ducere, nec retinere uxores valent, accipiendus eſt textus *in d. cap. cùm olim*. Cui difficultati ut ſatisfaciamus, ſciendum eſt, apud Græcos, in Orientali videlicet Eccleſia, etiam poſt ſacerdotium Presbyteros uxores proprias retinere, & filios ex eis legitimos procreari, *cap. quæſitum* 7. *de pœnit. & remiſſ.* latè illuſtrabimus *in d. c. cùm olim*. Etiam ſupponendum eſt, morem hunc retinendi uxores, non ſolùm apud Orientales viguiſſe, verùm, & apud Occidentales quoque in illis provinciis, quæ ditioni Græcorum ſubjacebant. Unde cùm pars illa Apuliæ, magna Græcia dicta, ſubjugata eſſet à Græcis, qui parte illa Calabriæ potiebantur, ut refert Leo Hoſtienſis *lib.* 2. *cap.* 68. & ex eo, & Gregorio VII. notavit Cironius *in parat. ad tit. de cleric. conjug.* Anglorienſis diœceſis ad Orientalem Eccleſiam ſpectabat. Quibus ſuppoſitis apparet vera mens Pontificis *in dict. capitul. cum olim*, ideò enim aſſerit, filium Sacerdotis in Epiſcopum Anglorienſem electum, confirmandum eſſe, quia hujuſmodi filius ex Sacerdote Græco natus erat, & ea Apuliæ pars ritus Græcorum, quibus parebat, obſervabat.

TITULUS XVIII.

De ſervis non ordinandis, & eorum manumiſſione.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a Toletano.

b INſtruendi ſunt laici prætereà, ut ſciant, quod nullatenus alio *c* loco manumittere poſſunt ſervos proprios, quos Dominicis caſtris aggregare *d* decreverunt, niſi in ſacroſancta Eccleſia, ordine prænotato. Quomodo enim clerici extra *e* Eccleſiam libertatem conſequi poſſunt, qui à lege mundana extranei ſunt? Et quibus interdicitur, ne ad ſæculare judicium procedant, quomodo ſæculari judicio à jugo ſervitutis abſolvuntur? Fortaſsè dicit aliquis: Clericus fieri non permittitur, niſi ante ſuſceptum clericatus officium, *f* ingenuitatis dignitate potiatur. Revera verum dicit, & ideò quod confirmari, vel vituperari poteſt, *g* prætaveri debet. *h* Non ſolùm autem, qui ad clericatus ordinem promovendi ſunt, in Eccleſia manumittendi ſunt, verùm etiam ij, quos quiſque pro *i* remedio animæ ſuæ emancipari vult, quia ſic ſcriptum eſt in *k* pacto Francorum.

NOTÆ.

1 a TOletano.) Ita concipitur hujus textus inſcriptio apud Ivonem *part.* 6. *Decreti*, *c.* 129. Burchardum *lib.* 2. *Decreti*, *c.* 29. *in collect. Decretal. c.* 1. ſed mendoſe, ut exiſtimat Antun. Augnſt. *in notis ad primam collect. in d. c.* 1. in nullo enim ex Conciliis Toletan. reperitur præſens canon: unde ut falsò relatum ex Concilio Toletano, refert Loayſa in Concil. Toletan. 1. Credo tamen canonem hunc eſſe Concilii Toletani, cujus acta, & Canones injuria temporum perierunt; alia enim Concilia Hiſpaniæ noſtræ ultra collecta à D. Garſia à Loayſa ab hiſtoricis referuntur, ut Concilium Toletan. celebratum anno 253. quod refert Padilla *centur.* 3. *c.* 7. aliud Morales *lib.* 9. *chron. c.* 45. Unde licèt Concilium ipſum non habeamus, tamen præſens canon ad illud referendus eſt.

2 b *Inſtruendi ſunt prætereà laici.*) Omiſſis variis manumiſſionis formulis apud Romanos uſitatis, quas referunt Cuellar. *in tract. de manumiſſ.* Cabreros *de metu lib.* 1. *cap.* 34. Briſſonius *lib.* 1. *ſelect. cap.* 11. Fornerius *lib.* 1. *ſelect. cap.* 5. Merillius *lib.* 3. *obſerv. cap.* 3. Cujacius *lib.* 5. *obſerv. cap.* 13. Oſvaldus *lib.* 2. *comment. cap.* 12. & 15. *litte: a F*, Revardus *de auctorit. prud. cap.* 7. Gothofredus *in l. unica*, *§.* 5. *Cod. de Latina libert.* ſciendum eſt, olim in Hiſpania, Gallia, Longobardia, & aliis nationibus ſervos manumiſſos fuiſſe, aut per denarium, aut in Eccleſia, aut per chartam. Per denarium manumittebantur ſervi hac forma. Denarius apponebatur in manu ſervi manumittendi, quem Rex manum ſervi impellendo, & excutiendo jactabat: hujus manumiſſionis mentio fit apud Petrum Pithœum *ad legem Salicam*, *tit.* 28. his verbis: *Servum juris veſtri manu propria, è manu illius excutientes denarium ſecundum legem Salicam, liberum cum omnibus quæ habet, vel acquiſierit, Fecimus*. Formulam integram manumiſſionis ex tabulario S. Martini Turonenſis refert Bignonius *ad Marculfum lib.* 1. *cap.* 22. in hæc verba: *Carolus Imperator Auguſtus, &c. Adalgarius Levita petiit, ut imperiali more præceptum fieri juberemus, Decernimus, ut more prædeceſſorum noſtrorum Imperatorum, & Regum è manu ipſius Leuthardi denarius excutiatur, ut à præſenti die idem Leuthardus ſemper, & ubique omnibus locis liberatus valeat uti propria poteſtate, abſque alicujus reluctatione, aut contradictione; & quocumque ei libuerit, omnibus modis liber, & velut nobili proſapia genitus eſſet, liberaliter per noſtram auctoritatem pergat. Hanc præceptionem manu noſtra firmavimus, & annulo noſtri Imperii ſigillavimus. Amalbertus Notarius ad vicem Autberti Archicancellarii: data* 15. *Kalend. Julii Anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXXVI. Indictione* 5. *Imperii Caroli VII.* Aliam refert Lemaiſtre *de juribus Epiſcop. lib.* 3. *cap.* 8. in hunc modum: *In nomine ſanctæ, & individuæ Trinitatis, Ludovicus Divina favente gratia Rex. Noverint omnes fideles noſtri, præſentes ſcilicet, & futuri, quia nos rogatu Purucharti dilecti Comitis noſtri, quendam proprium ſervum noſtrum Johan nominatum, in præſentia fidelium noſtrorum per excuſſionem denarii de manu illius, juxta legem Salicam, in eleemoſynam noſtram liberum dimiſimus, & ab omni jugo ſervitutis abſolvimus; ejus quoque abſolutionem hoc ſcripto firmavimus, quam in omni tempore firmam, inviolabilemque manſuram eſſe volumus. Præcipientes ergo jubemus, ut ſicuti reliqui manumiſſi, qui per hujuſmodi titulum abſolutionis à Regibus, vel Imperatoribus noſcuntur eſſe relaxati ingenui; ita deinceps memoratus Johan benè ingenuus, atque ſervus exiſtat. Et ut iſta ingenuitatis pagina firma, ſtabiliſque conſiſtat, annulo noſtro eam conſignari juſſimus. Ernuſtus Cancellarius, ad vicem Theotmari Archicapellani recognovi. Datum XI. Kal. Junii, anno Incarnationis Domini DCCCVI. Indict. XI. Anno Regni Domini Ludovici VII. Actum in Rotuvilla feliciter. Amen.* A quo manumiſſionis titu manumiſſi denariales dicebantur, & eorum illa conditio erat, ut quamvis liberos hæredes habere poſſent, ipſi verò, aut eorum liberi nullius hæreditatem capere valebant, ut cavetur in Capitularibus Caroli, & Ludovici *lib.* 6. *c.* 208.

Homo

Homo denarialis, non antea hæreditare in ſua cognatione poterit, quam uſque ad tertiam generationem perveniat. Et *l. 2. tit. 34. lib. 2. legum Longobard. Homo denarialis non habeat hæreditatem in ſua generatione, antequam uſque in tertiam generationem non perveniat.* Notat Bignonius *ubi ſuprà.*

3 De manumiſſis in Eccleſia.

In Eccleſia manumittebantur ſervi per tabulam, aut chartam, hoc modo: Dominus ſervum manumittendum deferebat ad Eccleſiam, & ibi Epiſcopo, Sacerdoti, aut Archidiacono tradebat; ipſeque illum apprehendebat manu, & altari ſiſtebat. Tunc Dominus teſtes adjurans, Epiſcopum, Sacerdotem, Diaconum, & reliquos miniſtros manumiſſioni intereſſentes, ſervum illum liberum eſſe pronunciabat, aut tabula libertatis tradita, eum liberum eſſe ajebat. Cujus formam refert Bignonius *ad Marculfum cap. 23.* in hæc verba: *Ego Fulco Comes Andegavorum, & mea ſoror Ermengardis hunc fidelem noſtrum Benedictum, nobis vinculis ſervitutis obnoxium ab omni debito ſervilis conditionis, pro anima patris noſtri Fulconis, & pro remiſſione malefactorum noſtrorum abſolvimus, ut deinceps cum omni fructu ſuo licentia liberali donatus, in quamlibet mundi partem eat, neque cuiquam ſucceſſorum noſtrorum eum ab arbitrio ſuo revocare liceat.* Et in veteri formula 56. apud ipſum Bignon. ita legitur: *Quod ſecundùm legem Romanam actum eſt, nullatenus revocetur. Itaque ſub die illo, anno illo Regni Domini noſtri, illius Regis indictione illa, ille vir venerabilis, ille Diaconus teſtatur eis, qui tabulis ſubſcriptis manumittere in Eccleſia illa, vindictaque liberare famulum illum ſuum benè ſibi meritum cupiunt, ſecundùm conſtitutionem bonæ memoriæ Conſtantini faciant, legiſque quæ dicitur, ut omnes qui ſub oculis Epiſcoporum, Presbyterorum, ſeu Diaconorum in Eccleſia manumittuntur, ad civitatem pertineant Romanam, & ab Eccleſia defenſentur.* Si autem ore tantùm dominus ſervum liberum eſſe pronunciabat, Diaconus, ſeu Archidiaconus libertatis chartam conſcribebat, & manumiſſo tradebat, ut paſſim legitur in legibus Wiſigothor. *lib. 5. tit. 7.* & Capitularibus Caroli *lib. 1.* quæ charta priùs recitabatur ſilentio indicto. D. Auguſt. *ſerm. 5.* ex 40. qui nuper prodierunt, ibi: *Servum tuum manumittendo manuducis in Eccleſiam, fit ſilentium, libellus tuus recitatur, aut fit deſiderii tui proſequutio, dicis te ſervum manumittere.* Et quia chartam manumiſſi accipiebant, chartularii dicebantur, de quibus intelligitur text. *in can. 20. Concilii Wormat.* cui titulus eſt, *Chartularius qui cum ancilla fornicatur, eam libertate donatam uxorem habere cogatur.* Notavit Cocchier. *in face hiſtor. cap. 96. pagin. 147.* Peragebatur verò manumiſſio in Eccleſia, inſuper habitis injurioſis ſolemnitatibus, quæ in manumiſſione vindictæ intervenire ſolebant: quare manumittendo alapa non impingebatur. Gregorius Nazianz. *orat. 3. de reſur. carn. Servus,* inquit, *bono, & humano præconio, atque edicto Eccleſiæ manumittitur, neque tamen alapis fœdè or ejus cæditur, plagaque à plaga liberatur: neque quemadmodum in pompa fieri ſolet, in edito, atque ſublimi ſuggeſtu populo oſtentatur, à rubore, & contumelia libertatem ſuam exorſus: ſed ita decorè, & honeſtè dimittitur, ut notum eſt.* Ex his duobus manumiſſionum modis uſitatior fuit manumiſſio, quæ in Eccleſia fiebat: tum quia, & apud Gentiles in templo Feroniæ Deæ ſervi manumittebantur, ut teſtantur Plutarchus *in Publicola,* Titus Liv. *lib. 2.* tum quia ita manumiſſi civitatem Romanam, & plenam libertatem aſſequebantur ex Conſtantini conſtitutione relata *in l. 1. Cod. Theodoſ. de manumiſſis in Eccleſia, l. 1. C. de his, qui in Eccleſia;* cujus meminerunt Nicephorus Caliſtus *lib. 7. hiſtor. Eccleſ. c. 16.* ubi de Conſtantino loquens ait: *Libertatem quoque Eccleſia lege lata conceſſit, & ut libertate ſacerdotibus teſtibus donatis, civium Romanorum numero adſcriberentur.* Sozomenus *lib. 1. hiſt. cap. 9.* Caſſiodorus *lib. 1. hiſt. tripart. c. 9.* ubi de hac re tres Conſtantini leges refert. Alia apud Baronium videnda ſunt *anno 316. n. 73.* Ex qua conſtitutione, & formulis ſuprà relatis conſtat, manumiſſos in Eccleſia liberos manere, non libertate ſolùm Latina, ſed & Quiritia, & plena, de quibus B. Gregorius *lib. 5. epiſt. 12.* ait: *Vos non tantùm, atque Thomam, famulos Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, cui Deo adjutore deſervimus, liberos ex hac die, civeſque Romanos efficimus.* Et apud Gajum *lib. 1. Inſtitut. tit. 1. de libertatibus ſervorum, §. 2.* Verbum *in Eccleſia;* ex Chriſtianis moribus irrepſiſſe notavit Samuel Petitus *ad jus Atticum lib. 3. c. 234.* Ab hoc ergo novo Romanorum jure, tam Gothi, quàm Franci manumiſſionem hanc in Eccleſia faciendam acceperunt, de qua, & ejus ſolemnitatibus agunt Guillelmus Fornerius *lib. 1. ſelect. cap. 4.* Juſtelus *in notis ad canones Eccleſiæ univerſ. pag. 71.* Cuellar. *de manumiſſ. 2. p. n. 86.* I. Gothofredus *in dict. l. 1. C. Theodoſ. de manumiſſ. in Eccleſia,* Balduinus, Binius, & alii Inſtitutarii *in §. multis, Inſtit. de libertinis.*

His ita ſuppoſitis circa manumiſſionem eorum ſervorum, qui in privatorum poteſtate, & dominio erant, nunc 4
agendum eſt de manumiſſione ſervorum Eccleſiæ: & quia illis primis Eccleſiæ temporibus patrimonium Eccleſiarum prædiis, domibus, navibus, & ſervis conſtabat, & ex eis aliqui manumittebantur, ut clerici ordinarentur; Patres Concilii Toletan. certam formam præſcripſerunt ſervandam in manumiſſione illorum, qui ſacris ordinibus cooptandi erant, quam ex Concilio noſtro referunt Ivo Carnotenſis, *1. par. Decreti, cap. 133.* Burchardus *lib. 2. Decreti, c. 32.* ibi: *De clericorum vero ſervis eſt decretum, ut Archiepiſcopi per ſingulas provincias conſtituti noſtram auctoritatem ſequamur; ſuffraganei verò illorum exemplar penes ſe habeant, & quandocumque de familia Eccleſiæ aliquis utilis inventus ordinandus eſt, in ambone ipſa auctoritas coram populo legatur, & coram Sacerdotibus, & omni Clero, ante cornu Altaris, ſicut in noſtra auctoritate continetur, remota qualibet calliditate, libertatem conſequatur, & tunc demùm ad gradus Eccleſiaſticos promoveatur.* Eam admiſerunt Galli, ut conſtat ex *lib. 1. c. 188.* quam manumiſſionis formam cum Patres præſcripſiſſent obſervandam in manumittendis ſervis Eccleſiæ, ſtatuerunt deinceps, ut laici inſtruerentur, ut ſervos, quos caſtris Dominicis aggregare decreverint, non per denarium, vel alium modum, ſed in Eccleſia, juxta ſuprà præſcriptam formam, manumitterent, ut clerici fieri poſſent: & ut hoc ſtatuerent, ni fallor, præſens canon editus fuit, quod & ſtatutum reperio *in d. lib. 1. capit. Caroli, & Ludovici,* in hæc verba: *De Eccleſiarum verò ſervis communi ſententia decretum eſt, ut Archiepiſcopi per ſingulas provincias conſtituti noſtram auctoritatem, ſuffraganei verò illorum exemplar illius penes ſe habeant; & quandocumque de familia Eccleſiæ utilis inventus aliquis ordinandus eſt, in ambone ipſa auctoritas coram populo legatur, & coram Sacerdotibus, vel coram fidelibus laicis, ante cornu Altaris, ſicut in noſtra auctoritate continetur, remota qualibet calliditate libertatem conſequatur, & tunc demùm ad gradus Eccleſiaſticos promoveatur. Similiter quoque de his agendum eſt, quos laici de familia Eccleſiarum ad ſacros ordines promoveri voluerint. Sed & de his, quos Præpoſiti Canonicorum, aut monachorum ordinandos expetiverint, eadem forma ſervanda eſt.*

De aliis manum.

c *In alio loco.*) Id eſt, non in judicio, ſeu apud Principem, cum denarii jactatione.

d *Aggregari decreverunt.*) In integra hujus canonis 5
contextura, & ſerie non agitur de ſervis donatis, aut traditis Eccleſiæ, ut in dominio ejus perſiſterent; ſed de ſervis donatis, aut traditis, ut clerici fierent, & ſic Dominicis caſtris aggregabantur, vel pro redemptione peccatorum, ut liberi perſiſterent, & plena ingenuitate fruerentur, vel ut ſacris ordinibus initiarentur. De his agitur in verbis ſuprà relatis: de primis in calce hujus textus. In gratiam enim Eccleſiæ, ut clerici fierent, plerumque domini ſervos manumittebant, præcipuè cùm ſervi adeò bonæ indolis erant, ut Eccleſiæ Antiſtites de illis in Clerum promovendis cogitarent; tunc enim eorum domini illis relaxabant vincula ſervitutis, & manumittebant, ut ſoluti à laico mancipatu in caſtra Dominica, & Chriſti familiam tranſirent; quam manumiſſionem non in alio loco, quàm in Eccleſia faciendam Eccleſiæ Patres ſtatuerunt. Totum probat mirè charta quædam ingenuitatis continens manumiſſionem apud Watonem Diaconum, ex qua tranſcripſit Lemaiſtre *lib. 3. de juribus Eccleſiæ, c. 8.* his verbis: *Auctoritas Eccleſiaſtica patenter admonet, inſuper & poteſtas Regia canonicæ religioni adſenſum præbet, ut quemcumque ad ſacros ordines ex propria familia promovere Eccleſia quæque elegerit, in præſentia Sacerdotum, Canonicorum ſimul, & nobilium laicorum, & ejus, cui ſubjectus eſt, manumiſſio ſub libertatis teſtamento ſolemniter roboretur. Idcirco ego in Dei nomine Engildruda quondam meum famulum nomine Sigimarum ſacris ordinibus dignum, in præſentia nobilium virorum, liberum ab omni vinculo ſervitutis dimitto.* Eam etiam refert Fornerius *l. 1. ſelect. c. 4.* ex qua formula manifeſtè conſtat, olim manumitti ſervos in Eccleſia juxta electionem Epiſcopi, & votum ipſius domini, ut clerici fierent.

e *Extra Eccleſiam.*) Per manumiſſionem denarialem, videlicet coram Rege.

f *Ingenuitatis.*) Sed quomodo ingenuitatem conſequitur libertus, qui natalibus à Principe non eſt reſtitutus? 6
Sed duplici modo reſponderi poteſt. Primò manumiſſos in Eccleſia ex conſtitutione Conſtantini ingenuitatem

conſe-

Digitized by Google

conſeqoi, ut ex Nicephoro ſoprà retuli. Secundò, Barbaris undique Hiſpaniam, & Galliam occupantibus, libertioitatis, & ingenuitatis jura ab uſu receſſiſſe, & ſolam manumittentis voluutatem attendi; unde libertas ab illis ingennitas appellabatur, & charta libertatis, iogennitatis charta dicitur in Concilio Aureliao. 4. *can. 9.* ibi: *Si de ſervis Eccleſiæ libertos fecerit Epiſcopus, in ingenuitate permaneant*. In pluribus legibus etiam Vviſigothorum, & Capitularibos Francorum congeſtis à Liodembrogio in Gloſſario, *verbo Charta libertatis*. Nec neceſſarium eſt noſtrum textum referre ad novellam oovam Juſtiniani, cujus tempora adepti non ſuerunt Patres noſtri Concilii Toletani. Etiam, reſponderi poteſt, ingenuitatem hic accipi pro libertate tantùm, ut *in l. homo*, 21. *ff. de ſtatu hominum*, *l. cum pacto* 40. *ff. de liberali cauſa*, *l. ult. C. de patria poteſt*. Notarunt Goveanos *lib. 1. variarum*, *c.* 37. Oſnaldus *lib. 2. Douelli*, *c. 10. litt. B.*

7 g *Præcaveri debet.*) Id eſt, ut ante manumiſſionem, oec clericus, nec ſacerdos ordinetur. Temporibus enim hojus Concilii ſpe taotùm, quia ſervi dati erant, ut manumitterentur, clerici fiebant, ut liquet *ex cap.* 2.

8 ibi: *Deinceps, hoc tit.*

h *Non ſolùm autem.*) Hæc verba, quæ ab Antonio Auguſtino ſuperioribos anoectuntur, & conjunguntur, tanquam ex diverſo canone referuotur à Carnotenſi *p. 6. Decreti*, *c.* 130. Burchardo *lib. 2. Decreti*, *c. 29.* Loayſa *in Concilio Toletan. 1. pag. 57.*

9 i *Pro remedio animæ ſuæ.*) Salutis æternæ ſtudio iucumbentes autiqui Eccleſiæ fideles, ſervos ſuos manumittebant pro remedio aoimæ ſuæ, id eſt pro redemptione peccarorum ſuorum, nt ex veteribus manumiſſionum formulis facilè conſtat. Marculfus *lib. 2. form. c. 32. & 33.* eam refert: *Dilecto ſuo illi, aut illi, Pro reſpectu fidei, ac ſervitutis, quam mihi ſamularis, pro remiſſione peccatorum meorum, te ab omni vinculo ſervitutis abſolvo*. Aliam refert Incertus author *c. 13. Dum omnipotens Deus nos præcipit in hoc ſæculo ſanum corpus habere, oportet nobis pro ſalute animæ noſtræ frequentiùs cogitare debere, & aliquantulum de peccatis noſtris minuendis: ut in futurum Dominus veniam mihi præſtare dignetur, ſervum juris mei nomine illum relaxavi ingenuum, ea verò ratione, ut à die præſente ſis benè ingenuus, tanquam ſi ab ingenuis parentibus fuiſſes procreatus*. Aliam tradit Loayſa *ubi ſuprà*, *pag. 57.* & aliam ex ſaxo Aureliæ ad templi portam inciſo Fornerius *lib. 1. ſelect. c. 4.*

K *In pacto Francorum.*) Id eſt in jure, & eorum lege; 10
plerumque enim lex dicitur pactum, & pactum lex, *l. juris gentium 7. quinimò, ff. de pactis*, *l. hanc legem*, 22. *l. comprehenſum* 60. *ff. de contrahend. empt. l. 3. l. final. de lege commiſſoria*, Briſſonius *de V. S. verbo Lex*. Hujus legis Francorum verba exiſtimo reperiri *in tit. 54. legum Ripuariorum*, ibi: *Hoc etiam jubemus, ut qualiſcumque Francus, Ripuarius, ſeu Tabularius, ſervum ſuum pro animæ ſuæ remedio, ſeu pro pretio ſecundùm legem Romanam liberare voluerit, ut in Eccleſia coram Presbyteris, Diaconibus, ſeu cuncto Clero, & plebe in manu Epiſcopi ſervum cum tabulis tradat, & Epiſcopus Archidiaconum jubeat, ut & tabulas ſecundum legem Romanam, qua Eccleſia vivit, & ſcribere faciat, & tam ipſe, quàm omnis procreatio eis libera permaneant, & ſub tuitione Eccleſiæ conſiſtant, vel omnem redditum ſtatus, aut ſervitium tabularii eorum reddant. Et nullus tabularius denarium ante Regem præſumat jactare. Quod ſi fecerit, CC. ſolid. culp. jud. & nihilominus ipſe tabularius, & procreatio ejus tabularii perſiſtant, & omnes redditus ſtatus eorum ad Eccleſiam redeant, & non alibi, niſi ad Eccleſiam, ubi relaxati ſunt, malum teneant. Quod ſi quis tabularium, ſeu eccleſiaſticum hominem contra Epiſcopum defenſare voluerit, LX. ſolid. culp. jud. & inſuper hominem cum omnibus rebus ſuæ Eccleſiæ reſtituat, quia inolitum ducimus, quod Eccleſiis conceſſimus, iterum ab Eccleſiis revocare*. Ex hac autem manumiſſione ita in Eccleſia facta liberti remanebant ſub patrocinio, & tuitione Eccleſiæ, magnaque privilegia aſſequebantur, quæ referunt Lemaiſtre *lib. 2. de jurib. Epiſcop. c. 3. 8. & 9.* Bignonius *ubi ſupra*: unde Orientalis Eccleſia decrevit, ut manumiſſiones in Eccleſia fierent eo more, quo in Italia celebrabantur, *can. 64. Eccleſiæ Africanæ*, ibi: *De manumiſſionibus, ut in Eccleſia celebrentur, ab Eccleſia poſcendum*. Non tamen in omnibus Eccleſiis manumiſſiones celebrari poterant, ſed ubi eſſet Epiſcopus, aut ſacerdos: quare in monaſteriis fieri non poterant. Uode Gregorius Magnus *lib. 2. regeſtri*, *ep. 24. indict. 10.* concedit cuidam monaſterio privilegium, ut in ejus Eccleſia ſervi manumitti poſſint, his verbis: *Manumiſſiones apud te in eadem Eccleſia ſolemniter celebrari concedimus*.

C A P U T II.

Ex eodem Concilio.

DE ſervorum ordinatione, qui paſſim ad gradus Eccleſiaſticos indiſcretè *b* promoventur placuit omnibus cum ſacris *c* canonibus concordare. Statutum eſt, ut nullus Epiſcoporum deinceps aliquos ad ſacros ordines promovere præſumat, niſi priùs à dominis propriis libertatem conſequuti fuerint; & ſi quilibet ſervus Dominum ſuum fugiens, aut latitans, aut adhibitis teſtibus munere conductis vel corruptis, aut qualibet calliditate, vel fraode ad gradus Eccleſiaſticos pervenerit, decretum eſt, ut deponatur, & dominus ejus eum *d* recipiat. Si verò avus, vel pater ab alia patria in aliam migrans in eadem provincia filium genuerit, & ipſe filius ibidem educatus, & ad gradus eccleſiaſticos promotus fuerit, & utrum ſervus ſit, *e* ignotum ſit, & poſtea veniens dominus illius, *f* legibus eum acquiſierit, ſancitum eſt, ut ſi dominus ejùs libertatem dare voluerit, in gradu ſuo permaneat: ſi verò eum catena ſervitutis à caſtris Dominicis abſtrahere voluerit, gradum amittat, quia juxta ſacros *g* canones vilis perſona permanens ſacerdotii dignitate fungi non poteſt.

N O T Æ.

a EX *eodem Concilio.*) Videlicet Toletano, ex quo
1 præſentem textum referunt Burchardus, *l. 2. Decreti*, *c. 31.* Jvo Carnotenſis *par. 6. decreti*, *c.* 132. Anton. Auguſt. *in 1. collect. ſub hoc tit.* *c. 1.* Gratian. *in ca. de ſervorum*, 54 *diſt.* Concilium Lateran. ſub Alexand. III. *par.* 50. *c.* 56. Loayſa in Concilio Toletano 1. *can.* 58. ſed in nullo ex Conciliis Toletanis hucuſque editis hæc verba referuntur: reperiuntur tamen in Capitul. Caroli Magni: *lib. 1. capitul.* 88. & in ſuperioris textus notis retuli: quare aut textus iſte tranſcriptus eſt *ex d. capitul.* 88. aut ex aliquo Concilio Toletano nondum excuſo.

b *Promoventur.*) Nota ex his verbis, temporibus Concilii Toletani 1. ſervos adhuc non manumiſſos, ſpe tantùm manumiſſionis ad ordines promotos fuiſſe; quod & in ſuperiori textu obſervavi.

c *Sacris canonibus.*) Videlicet *can.* 82. *Apoſtol. Servi in Clerum non ordinentur*. Et *can. 1.* Synodi apud Melfiam: *Cavendum eſt, ne homines ſervilis conditionis promoveantur in Clerum*. Et aliis in confirmationem conclusionis addocendis.

d *Eum recipiat.*) Quia per ſugam ſervi dominus non 2
privatur dominio, neque poſſeſſione ſervi interim, dum ab alio non poſſidetur, *l. ſervi* 17. *§. ſi. ff. de furtis*, Giphanius *in l. 1. §. 14. ff. de acquir. poſſeſſ.* Valentia *tom. 1. illuſtrium*, *tract. 2. c. 10.* In hac tamen ſpecie jure civili Romanorum ſervus puniendus erat, quia non ſolùm fugam fecit, verùm & pro libero ſe geſſit, *l. 2. ff. de ſervis fugitivis*: in qua parte de fugitivis ſervis obſervandi ſunt textus *in l. quæro*, *l. mora*, *ff. de verb. obl. l. ſi libertus*, *ff. de operis libert. l. arboribus* 12. *§. de illo*, *verſ. Idem*, *ff. de uſufruct. l. ſi ſervum* 15. *ff. de publiciana*, *l. Julianus* 13. *§. 1. ff. de actionibus empti*, *l. ut tantùm* 14. *§. ult. ff. de ſervo corrupto*, *l. 2. C. de petit. hæreditatis*, *l. 3. §. ſed ſi homini*, *ff. de alienatione judicii*, *l. 4. §. 1. ff. de aqua pluvia*, *l. 1. §. ult. ff. quæ res pignori*, Paulus *lib. 1. ſentent. tit. de ſervis fugitivis*, Papinianus *apud Ruſinum in collat. legum Moſaicar. tit. 7. de ſervis fugitivis inquirendis*, *l. ſervus* 82. *ff. de legat. 3. l. qui hominem* 34. *§. & cum* 5. *l. fugitivus* 15. *ff. de ſolutionibus*, *l. 1. C. de dilat. l. 4. §. ſi quis fugitivum*, *ff. de doli except. l. 17. §. illud*, *l. 53. §. 1. l. ancilla* 62. *ff. de furtis*, *l. 22. §. fugitivus*, *ff. mandati*, *l. 10. 11. & 12. ff. de liberali cauſa.* juncto Cujacio *lib. 22. obſerv. cap. 30.*

& lib.

& lib. 27. c. 28. Revatdo *lib. 5. variar. cap.* 20. & de eis agemus *in c. 4. de rerum permut.*

3 e *Ignotum ſit.*) Quo caſu omnia ab eo geſta vires habent, juxta legem *Barbarius, ff. de officio Prætor.* & ibi tradita a Jacobo Gothofredo, & Maqueda, Caldeira *lib. 2. variar. c. 7.* Roberto *lib. 1. animadv. c. 18.* Madera *animadv. ca. 6.* Salmaſio *ad jus Atticum, cap.* 14. Coſtano *quæſt. juris cap.* 11. Heraldo *lib. unico emendat. cap.* 4. Amaya *in l. 2. C. ſi ſervus aut libertus, lib.* 10. Bronchorſt. *centuria 1. aſſertione* 7. Pancirola *lib. 2. variar. cap.* 13. Vviſembac. *diſput. 17. theſi* 20. Perezio *ad tit. Cod. de teſtam.* notavi *in c. dudum, de elect.*

4 f *Legibus eum acquiſierit.*) Non Romanis, nam jure civili Romanorum filius natus ex ſervo meo non eſt in mea poteſtate, ſed liber, ſi mater erat libera: ſi verò ancilla, in dominio ejus, cujus mater erat, *l. & ſervorum 5. §. 1. l. lex 24. ff. de ſtatu hominum, §. ſervi, Inſtit. de jure perſon.* dicemus latè *in c. finali, hoc tit.* Legibus ergo Vviſigothorum filius fugitivus ſequebatur conditionem patris, & dominus non ſolùm patrem fugitivum, verùm & filium vindicare poterat, *l. 16. tit. 1. lib. 9. legum Vviſigothor. Quia ſæpe dum ſervi dominos ſuos fugiunt, mentientes ſe eſſe ingenuos, mulieribus ingenuis contra legum decreta in conjugio copulantur; ideò hujus legis valitura promulgatione decrevimus, ut ſi quis ſervus in fuga poſitus, vel quibuſcumque modis de jure domini ſui evagans, ad quemlibet pervenerit, utrum ingenuum ſe eſſe dicat, aut fortaſſè non dicat, & ſub hoc occaſione ingenuæ mulieri patierit copulari, quidquid de tam inhoneſta conjunctione fuerit procreatum, conditionem patris ſequatur, ut dum ejus dominus advenerit, non ſolùm eundem fugitivum, ſed & filios exinde progenitos, omneque eorum peculium ſuo debeat vindicare dominio.* Unde noſter textus referendus eſt ad leges patrias Gothorum, non verò ad jus commune.

g *Sacros canones.*) Concilium Triburienſe *can.* 29. *Quia non debet vilis perſona fungi ſacerdotii dignitate.* Et *c. multos* 23. 54. *diſt.*

COMMENTARIUM.

5 *Concluſio refertur & probatur.* EX his duobus canonibus ſequens deducitur aſſertio: *Servi antè plenam manumiſſionem ordinari non debent, & fraudulenter ordinati, ignorantibus dominis & Epiſcopo, deponuntur, & dominis reſtituuntur.* Probant eam textus *in can. 81. Apoſt. cap. non ſidat, 50. diſt. c. 1. verſ. Vel ſervilis, cap. ult. verſ. Qui ſervili, 51. diſt. cap. nulli, cap. de ſervorum, cap. ſi quis obligatus, ca. de rebus, in fine, c. ex antiquis, cap. frequens, diſt. 55. cap. qui verò, §. neminem 16. qu. 1. cap. 1. in fine, de filiis presbyteror. c. de famulis, 3. cap. eo libentius, hoc tit. ca. per venerabilem, verſ. Præterea, qui filii ſint legitimi.* Synodus apud Melfiam ſub Urbano II. *cap. 1. Cavendum eſt; ne homines ſervilis conditionis promoveantur in Clerum.* Concilium Aurelian. 3. can. 25. *Ut nullus ſervilibus, colonariiſque conditionibus obligatus; juxta ſtatuta Sedis Apoſtolicæ ad honores eccleſiaſticos admittatur.* Triburienſe *c. 29.* Bituricenſe *cap. 11. Ne Epiſcopus ſervos ordinet.* Lateran. 3. ſub Alexandro III. *part. ult. cap.* 56. Sexta Synodus *can.* 83. Vvormatienſis *cap.* 40. Chalced. *act.* 4. Rhemenſis *can.* 45. Tolet. 3. *can.* 8. Tolet. 4. *can. 47. Ingenui clerici, quia ſervi eſſe non poſſunt.* Illiberit. *can.* 80. Leo Pontifex *in epiſt. cap. 1. authent. ſi ſervus, C. de Epiſcopis, & clericis, novella 9. Leonis, 115. Juliani, l. 18. tit. 6. par. 1, l. 6. tit. 22. partita 4. lib. 5. cap. 10. Legum Aleman. lib. 1. c. 88. capitul. Caroli Magni.* Alia juris teſtimonia congerunt Anton. Auguſt. *in epit. lib. 27. tit.* 19. Creſpetius *in ſumma, verbo Servus,* Balſamon *in Nomocan. tit. 11. cap.* 3. Vighelius *in meth. juris Pontif. pag.* 239. Illuſtrant ultra congeſtos à Cenedo *ad Decretum collect.* 61. Barboſa *in præſenti, & de poteſt. Epiſcop. allegat. 10. n.* 45. Acunna & Dartis *in 54. diſt.* Turrianus *pro canonibus Apoſt. cap.* 13. Petrus Gregorius *lib. 4. partit. tit. 22. cap.* 3. Landmeter. *lib. 2. de veteri monach. cap.* 15. Mendoza *lib. 3. Concilii Illiberit. c.* 83. Eſpenceus *lib. 2. digreſſ. c.* 18. P. Faber. *lib. 3. Agoniſticon. cap.* 17. Lindembrogius *in Gloſſario legum antiquar. verbo Servi ad ſacros,* Zerda *in adverſ. cap.* 134. Boſquetus *ad Innocent. lib. 3. epiſt.* 7. Souchetus *ad epiſt. Ivonis, epiſt. 14. 132. & 147.* Sirmundus *in notis ad capitul. Caroli, in fine,* Fornerius *lib. 6. rerum quotid. cap.* 30. Sauſay *in Panopl. cleric. part. 1. lib. 1. cap. 10. pag.* 671. Vvadingus *in notis ad opera D. Franciſci, tom. 2. pag.* 236. Baronius *ann. 60. n.* 40. Gibalinus *de irregul. cap. 3. q.* 5. Leo Pinellus *in d. cap. per venerabilem.*

6 Sed pro dubitandi ratione adverſùs hanc aſſertionem ita illuſtratam intendam probare, eam non ſolùm juri divino, verùm & civili, & canonico contrariam eſſe; & probo *ex c. 23. Deuter.* ubi cavetur, ut ſi ſervus fugerit à domino ſuo, & ad Iſraeliticam profeſſionem convertatur, etiam renuente domino ſuſcipiatur. Et in lege gratiæ expreſsè diſponitur, tam liberos, quàm ſervos homines ad Sacramenta Eccleſiæ admitti, nec circa Sacramenta dari aliquam acceptionem perſonarum. Ex quo Apoſtoli teſtimonio deducit Pontifex *in c. 1. de conjug. ſervorum,* ſervos invitis dominis poſſe matrimonium contrahere: igitur ſimiliter & ad ſacros ordines aſcendere valent, cum valeat argumentum de matrimonio carnali ad ſpirituale, *c. cum inter, de translat. Epiſcop.* Juri etiam civili Romanorum prædictam concluſionem adverſari probatur ex eo; nam licèt jus civile adeò ſervos neglexiſſet, ut inter quadrupedes enumeraſſet, *princip. Inſt. de leg. Aquil.* in his tamen, quæ ad ſacra, & religionem ſpectant, ut liberos homines agnoſcit: unde licèt nulla actio ex civili cauſa contra eos detur, *l. cum ſervo, ff. de reg. juris;* tamen actio ſepulchri violati, quia ad religionem pertinebat, in eos datur, *l. ait Prætor, §. final. ff. de ſepulchro violato;* & illis cuſtodia templorum, & monumentorum plerumque commendabatur; *l. Mævia 44. ff. de manumiſſ. teſtam. l. libertis 18. §. cibaria, ff. de alimentis legatis, l. Titio centum, §. Titio, ff. de condit. & demonſtrat. l. ſervo 35. ff. de liberali cauſa;* ſive ut templa cuſtodirent, ut exponunt Fornerius *lib. 3. rerum quotid. c.* 19. Barthius *lib. 10. adverſ. cap.* 10. Amaya *lib. 1. obſerv. c.* 6. vel ut roſas certis temporibus ſpargerent, ut exponit Tamayo de Salazar *tom. 2. martyr. die 17. Martii:* & in templo Herthi tantùm ſervi ad ſacrificandum admittebantur, ut ex Tacito refert Elias Schedius *de Diis Germ. cap. 9. pag.* 151. Juri etiam eccleſiaſtico repugnare præſentem aſſertionem ſuadetur ex eo, nam nulla præcedente juſta manumiſſione, ſervos Eccleſiæ ab Epiſcopo ordinari conſtat ex Concil. Tolet. *9. can.* 11. relato *in ca. qui ex familiis, 50. diſt.* Concil. Emerit. *can.* 18. licèt enim Epiſcopi ſervos Eccleſiæ manumittere poſſint adhibita ſolemnitate, quæ præſcribitur in alienatione rerum Eccleſiæ: tamen eos ſacris ordinibus initiando ſine ſolemnitate manumittere poſſunt: igitur ſervi abſque manumiſſione ordinari valent. Secundò ea pars aſſertionis, ubi docetur ſervos per dolum & calliditatem ignorantibus dominis ordinatos deponi debere, & priſtinis dominis reſtitui, difficilis videtur ex eo; nam quælibet res ignorante domino conſecrata, ipſi eam repetenti non redditur, *cap. comperimus 14. quæſt. ult.* cum vulgatis; igitur ſimiliter ſervus alienus conſecratus ignorante domino, illi reſtitui non debet.

Ratio dubitandi.

7 *De ſervorum ordinatione.* His difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens deciſio, & omni juri, & rationi conſona, atque diſciplinæ eccleſiaſticæ conſentanea. Jam enim à temporibus SS. Apoſt. apud omnes prohibitum reperitur, ne ſervi, niſi præmiſſa libertate, ſacris initientur ordinibus. In noſtra Hiſpania jam id prohibitum fuiſſe conſtat ex Concilio Illiberit. Emeritenſi, & Toletanis ſuprà adductis. In Eccleſia Orientali id vetitum fuiſſe, probatur ex adductis à Balſamone *in Nomocan. d. tit.* 11. & *ex can. 83. ſextæ Synodi.* In Eccleſia Gallicana probatur ex Concilio Aurelian. Rhemenſi, & Pictavienſi. In Italia ex dicto Concil. Lateran. & aliis ſuprà relatis. Sed quia in his Conciliorum canonibus, & Pontificum decretis varii proponuntur caſus circa ordinandos ſervos, vel non, invitis, aut ignorantibus dominis, eos breviter, & ſigillatim, antequam ad rationem noſtræ concluſionis perveniamus, percurramus. Primus caſus contingit, cùm ſervus ordinatur præſente, & conſentiente domino ſuo, & tunc ritè ordinatur, quia dominus ſinendo eum caſtris dominicis aggregari, manumiſiſſe cenſetur, *cap. ſi ſervus, 54. diſt. authent. ſi ſervus, C. de Epiſcop. & cleric.* argumento textus *in l. ſicut 48. ff. de operis libert. l. 3. §. 7. Cod. eod. tit. l. 2. §. 1. ff. ad municip.* ut etiam apud Romanos tacitè libertas ſervo data cenſebatur, ſi dominus eum ſciens, prudenſque admitti ſinebat ad actum, qui à liberis hominibus tantùm celebrari poterat: Cajus *lib. 1. Inſtit. tit. 1. §. 2.* Papinianus *reſponſ. tit.* 43. unde ſervus à domino adoptatus, quia niſi liber adoptari non valebat, Latinam conſequebatur libertatem, *§. fin. Inſtit. de adopt. l. unica §. 10. Cod. de Latina libert.* vel ſi domini voluntate ſervus menſæ ſuæ accubuiſſet, quo caſu etiam libertatem Latinam aſſequebatur. Tertullianus *lib. de reſurrect.* ibi: *Atque & veſtis albæ nitore, & annuli honore, & patroni nomine, Tribu, menſaque honoratur.* Cùm proprium eſſet ſervorum dominis convivantibus miniſtrare, quem caſum, ſeu modum aſſequendi libertatem, pro expoſitione Concilii Tolet. 12. *can.* 3. illuſtravimus *in c. ad reprimendum 8. de offic. ordin.*

etiam

Digitized by Google

etiam dominus ſervo ſuo bullam prętextatam imponendo, ancillam matronali veſte ornando, libertatem præſtabat. ut probat Merillus lib. obſerv. c. 14. ſi domini juſſu tabulas teſtamenti ſignavit, hoc eſt, ut teſtis adhibitus fuit; quia cùm alii, quàm liberi in teſtimonium non vocarentur, Artejus Capito apud Macrobium lib. 7. cap. 13. l. 7. ff. de teſtibus, l. 12. C. de eod. tit. novella 9. c. 6. novella Leonis 49. ex voluntate domini in libertate morabatur. Quintilianus declamat. 330. & 342. ſi ancilla habitu matronæ incedat, vel ſervus togam ſumpſerit. Idem declamat. 342. *An vero majus in hoc putamus eſſe momentum, ut circumverteres mancipium, aut ſi una voce liberum eſſe juſſeris, quam ſi habitum dederis, ſtolam dederis? quod ne manumiſſis quidem omnibus contingit.* Apertiùs Svetonius de claris Rhetoribus, his verbis: *Venalitii cùm Brunduſii gregem venalium è navi educerent, formoſo, & pretioſo puero, quod portitores verebantur, bullam & prætextam togam impoſuere, facilè fallaciam celarunt: Romam venitur, res cognita eſt; petitur puer, quòd domini libertate fuerit liber in libertatem.* Si ſervus, vel ancilla domino ſciente matrimonium contraxerit: l. unic. §. 1. C. de Latina libert. Si in numeros militiæ referatur, l. 3. §. 6. C. de bonis libert. juncta l. 6. & 7. C. qui militare poſſunt, lib. 12. Si ſervus volente domino ut arbiter electus ſit. Quintil. d. declamat. 342. *Judex inter duos convenerit, & ſententiam tulerit volente domino, liberum eſſe voluit.* Item ſi dominus ancillam in concubinatu admiſerit, l. finali, ff. de divortiis, l. 121. §. 1. ff. de verb. obl. l. fin. C. communia de manumiſ. Paulus lib. 2. ſentent. tit. 20. Probant Schifordeg. lib. 3. tract. 25. quæſt. 2. Donellus in d. l. 121. Othomanus de V. S. verbo Concubina, Arias de Meſa lib. 3. variar. c. 38. Ita & ſinendo ipſum ſacris veſtibus ſacerdotalibus decorari, & ad ſacrificandum in altari adhiberi, manumiſiſſe præſumitur, novella 123. Juliani, c. 26. Secundus proponitur caſus, cùm ſervus ſciente domino, ſed renuente, ordinatus eſt; quo caſu ſi dominus intra annum non repetierit, liber, & clericus manet, d. c. ſi ſervus, novella Leonis 10. l. 6. tit. 2. par. 4. ſed ſi dominus velit eum repetere, deponendus eſt, & domino reſtituendus, c. ex antiquis, c. quis aut leges 54. diſt.

8 Proſequitur alius caſus. Tertius caſus evenit cùm domino ignorante, & abſente ſervus ordinatus; & tunc ſi tantùm minoribus ordinibus initiatus, domino traditur, cap. de ſervorum 6. 54. diſt. ſi verò majoribus, diſtinguendum eſt, utrum Epiſcopus ignarus ejus conditionis, an verò ſciens illum ordinaverit. Si ignorans fecit, tenetur ordinatus per ſe vicarium, id eſt alium ſervum ejuſdem valoris domino tradere; non autem æſtimatur juxta pecuniariam æſtimationem, ſed juxta corporis magnitudinem, ut in veteri charta Alemanica legitur, tom. 2. antiquit. part. 1. *Si Hacco, qui eſt in concambio cum Vuichardo, ſe redimere vult, det aliud mancipium 11. manuum longum.* Refert Lemaiſtre lib. 3. de juribus Eccleſiæ, c. 4. Si autem ſciens Epiſcopus eum ordinaverit, tenetur præſtare duos ſervos; vel Eccleſiæ, ſi ſervus Eccleſiæ ordinatus erat, vel domino, ſi in privati dominio erat, cap. ſi ſervus 19. 54. diſt. cap. ſi Epiſcopus 12. q. 2. cap. per venerabilem, qui filii ſint legitimi: quo caſu exaudiendus eſt textus in cap. 2. de regul. in integra: & per anni ſpatium Miſſas dicere non valet: Concilium Aurelian. 2. can. 25. Petrus Gregor. lib. 13. de repub. cap. 16. Et licèt cùm Epiſcopus rem, vel ſervum Eccleſiæ ſine ſolemnitate alienavit, teneatur tantumdem reddere, cap. ſi quis qualibet, cap. Epiſcopus qui mancipium, c. de libertis 63. cum ſeq. 12. q. 2. & conſecrando alienam rem, teneatur ejus æſtimationem tantùm domino ſolvere, cap. comperimus 14. qu. ult. tamen pro ſervo ordinato duos præſtat proprio domino; cujus diſcriminis rationem ex eo deducit Turrifcremata in d. c. ſi Epiſcopus, quia in caſu ordinationis ſervi alieni, privat dominum ſervi dominio, & juſepatronatus, quem poſt manumiſſionem dominus retinere debebat; quare Epiſcopus duos ſervos præſtat, unum pro dominio ſervi, alium pro jurepatronatus. Sed hac omiſſa diſcriminis ratione, placet illa communis, quæ à Veſpertinis Anteceſſoribus communiter aſſertus, videlicet in pœnam tam improbæ ordinationis ſtatutum fuiſſe, ut duos ſervos domino redderet: ſed ſi non habet Epiſcopus ſervos, quos reddat, eorum æſtimationem ſolvere cogitur ex noſtro textu. Unde in hac parte notandum eſt diſcrimen quod verſatur inter utrumque jus; nam jure civili res aliena inſcio, vel ignorante domino non poteſt conſecrari, l. ſacra 9. §. 1. ff. de rerum diviſ. l. ab agnato 12. ff. de curatore furioſi, l. 3. ff. de litigioſis: quia cùm per conſecrationem eximatur ab uſu, & commercio privato, l. verum 63. in fine, ff. pro ſocio, l. ſponſus 5. §. proinde 12. ff. de donat. inter. Cujacius lib. 9. reſponſ. Papin. in l. ſervo 35. ff. de liberali cauſa; conſequens eſt, ut non poſſit domino auferri ſine ejus voluntate. Docet Donellus lib. 4. comment. c. 1. Jure autem canonico aliud obſervatur, quia licèt res aliena conſecretur invito domino, manet tamen conſecrata, nec ampliùs uſibus humanis poteſt deſervire, c. comperimus 2. 14. quæſt. 6. regula Semel, de regulis juris in 6.

His animadverſis, ratio præſentis prohibitionis, ne videlicet ſervi antè plenam manumiſſionem ordinentur, ea redditur à ſanctis Patribus. ne videlicet vileſcat clericalis ordo, ſi ſervi adhuc mancipati dominorum ſervitio, ſacris altaris miniſteriis aſſocientur; divini enim miniſterii dignitas ſervilis conditionis vilitate dedecorari non debet, c. quicumque, in fine, cap. generalis, 54. diſt. lib. 1. Capitular. cap. 82. Quę ratio illuſtratus ex ſequentibus. Primò ex Philoſopho lib. 7. polit. c. 9. ubi vetat, ne ad ſacerdotium viles perſonæ admittantur; quod & priſca Romuli lege cautum fuiſſe refert Halicarnaſſeus lib. 2. & apud ipſos Romanos virgo Veſtalis capi non poterat, cujus parentes, alter, ambove in ſervitute eſſent. Refert Gellius lib. 1. noctium, c. 12. & in inſula Coo, ubi Junonis ſacra fiebant, ſervis nec templum ingredi permittebatur, ut refert Athenæus lib. 6. & 14. ex Dipnoſophiſta, ut ex eo tradit Fornerius lib. 6. rerum quotid. cap. 30. Ob eandem etiam utilitatis rationem apud Romanos ab omni prorſus dignitate, & officio ſervi arcebantur, nec ad Statoris munus admittebantur, l. obſervare 4. ff. de officio Proconſulis, juncto Goveano lib. 1. variar. cap. 42. nec inter athletas ad ludos gymnaſticos admittebantur, ut probat P. Faber lib. 3. agon. cap. 17. plura doctus noſter D. Franciſcus de Amaya in l. 1. C. ſi libertus: nec orabant, nec teſtimonii dictionem habebant: Terentius in Phorm. actu 2. ſcena 1. nec capaces erant offerendæ precis, l. 1. Cod. de precib. Imper. perſonam legibus non habebant, ut ait Caſſiodorus lib. 6. variar. c. 8. immò & ſervos, non homines, ſed corpora veteres dicebant, ut notavit Hieronymus Magius lib. 1. miſcell. cap. 12. & adeò inter quadrupedes eos Romani enumerabant, ut cum hominum proprium ſit ali, animalium verò paſci, ut probat Cujacius in l. ſuper creandis, Cod. de jure fiſci, cùm de ſervis Conſulti agunt, non eos ali, ſed paſci dicunt, l. pro hærede 20. §. 1. ff. de acquir. hæredit. l. ſed ſi vir 31. §. finali, ff. de donat. inter: & ita quoad jus civile ſervi perſonam non habent, l. quod attinet, ff. de reg. jur. etſi in contrarium expendi ſoleant textus in l. 21. §. 1. ff. ad l. Falcid. l. ult. Cod. de uſufructu. Rectè ergo Eccleſia ſervos, quos Gentiles ita abjectos cenſebant, ut ab officiis, & honoribus eos arcerent, nec pro perſonis quoad juris effectus habebant, à clericatus honore, & gradibus eccleſiaſticis removet. Secundò illuſtratur præſens deciſiva ratio ex eo, nam valet argumentum de militia terreſtri ad cœleſtem, cap. 1. ubi notavi, de renunc. ſed ſervi arcentur ab omni militia terreſtri, l. ab omni, l. qui ſtatur 8. ff. de re milit. l. quædam 14. ff. de pœnis, l. 2. & 3. Cod. qui milit. poſſunt, lib. 11. Plinius lib. 10. epiſt. 30. & 31. Alex. ab Alex. lib. 6. dierum gen. cap. 21. ubi Tiraquellus Juſtus Lipſius de militia Romana lib. 1. dialog. 2. docent Steubechius in notis ad Vegetium de re militari, lib. 1. cap. 7. Olanus lib. 2. Paralip. ca. 12. Salmut. ad Pancirol. tom. 1. memorab. tit. 61. in fine, Leo de bellico apparatu, cap. 19. n. 8. facit Virgilius lib. 9. Æneidos.

——Quem ſerva Lycimnia furtim
Suſtulerat, vetitiſque ad Trojam miſerat armis.

In qua parte obſervandi ſunt textus in l. 3. §. ſervus, Cod. de bonis libert. l. finali, C. de libertis, ubi plura Amaya, l. ſi militi 6. ff. de caſtrenſi, l. argentarium 44. §. ult. ff. de judiciis, l. qui de libertate 29. ff. de liberali cauſa, l. eos qui 27. §. ult. ff. ad legem Corn. de falſis, l. 2. Cod. de tyronibus, lib. 12. l. 8. & 16. eod. tit. in Theodoſ. ubi Gothofredus, l. 1. eod. Codice, quid peculiare debeat ad militiam venire exponit, l. 3. §. ſi ſervus, juncto Gothofredo ibi, de acquir. poſſeſſ. l. 3. ff. de officio Præfect. vigil. Ulpianus in fragment. tit. de Latinis, §. militia, l. 4. Cod. de Præpoſitis ſacri cubiculi, lib. 12. l. ſi quis 6. §. ſed ſi quis, ff. de injuſto rupto, l. cum hic ſtatus 32. §. ſimilem, de donat. inter: igitur ſi à militia terreſtri ſervi arcentur, etiam à cœleſti juſtè removentur. Facit & illa ratio juſtitiæ, quæ repugnat ordinationi ſervorum. Nam vel debent ſervi ordinati extrahi à dominorum ſuorum ſervitio, vel debent ſervire dominis, & Eccleſiæ. Si extrahantur à dominorum ſervitio, committitur injuſtitia; nam facto alieno non debet quis privari ſuo dominio, l. ſolvendo, ff. de negotiis geſtis, l. nam hoc natura, ff. de condit. indebiti: quare ſervi dum in ſervitio domini ſunt, ordinari nequeunt. S. Leo epiſt. 1. ibi: *Debet eſſe immunis ab aliis, qui militiæ divinæ fuerit aggregandus.* Notavit Laurdemet. lib. 2. de veteri cleric. c. 15. Vel ſervi ordinati intendunt manere in ſervitio domini, & in Eccleſia, cui adſcripti ſunt, miniſtrare, — 9 Traditur ratio aſſertioni.

Digitized by Google

niſtrare, quod admitti non valet, quia nemo poteſt duplici militiæ ioſervire, *l. ſi quidem* 5. *Cod. qui militare poſſunt*, *l.* 1. *§. illi qui*, *Cod. de Præpoſitis agentium in rebus*, *l. hac parte* 10. *Cod. de proxim. ſacror. ſcrin.* Ariſtot. *lib.* 2. *polit. cap.* 10. Caſſiodorus *lib.* 9. *epiſt.* 21. ubi plura Fornerius. Facit etiam; nam ingenia ſervorum plerumque malis motibus corrupta ſunt, ut conſtat *ex lib.* 3. *Cod. de libert. & eorum lib.* ibi: *Nequitia reperitur ſervilis ingenii*; ubi notavit Gothofredus: Salvian. *de providentia Dei*, ibi: *Vitia ad ſervos relegata, eiſque adſcripta legimus, & animos conſerviles jam per ſe malos, dominorum nequitia fieri pejores*. Tacitus, quem refert Proſeus *ad Caſſiodorum lib.* 3. *epiſt.* 43. ibi: *Suſpecta majoribus noſtris fuerunt ingenia ſervorum*.

10
Diſſolvuntur difficultates.

Nec prima difficultas ſuprà adducta adverſatur; nam licèt in lege veteri ſervi ad Iſraeliticam converſionem admitterentur, & in lege gratiæ ad ſacramenta, ſicut aliæ liberæ perſonæ admittantur: tamen ab eccleſiaſtici ordinis gradibus arcentur, ex ſpeciali ſuprà tradita ratione, ne videlicet vileſcat clericalis ordo: quæ ratio cùm in matrimonio, & aliis Sacramentis non militet, quia poſt eorum receptionem poſſunt ſervi dominis ſuis debitum præſtare ſamulatum, ad illa admittuntur: ab Ordinis verò ſacramento ante plenam manumiſſionem removentur, cum incompatibile ſit caſtris ſacris aggregati, & nexui ſervitutis mancipatum manere. Nec obſtat quod dicebamus, ſervos jure civili admitti ad Sacerdotium, & alias dignitates; nam certum eſt, eo jure inſpecto tantùm ad ea officia ſervos admitti, quæ potiùs oneris, quàm honoris erant, de quibus *in l.* 2. *ff. rem pupilli*, *l. Prætor*, *§. finali*, *ff. de edendo*, *l.* 3. *C. Theodoſ. de numerariis*, *l. Thais* 21. *§. Sejo*, *ff. de fideicommiſſ. libertat.* Et licèt in ordine & hierarchia officiorum ipſorum (quæ enumerat Pignorius de ſervorum officiis) poſſint ſervi reſpectu aliorum dignitatem obtinere, quo modo accipit textus *in l. ſed & ſi quid* 15. *§.* 2. *ff. de uſufructu*, *l. habitatio*, *§.* 1. *ff. de ventre in poſſeſſionem*; ad ſacerdotium tamen, vel ſimilem dignitatem non admittebantur, ſed tantùm ad quædam officia, veluti ad cuſtodiam templorum, & ut in monumentis lucernas accenderent, quæ nihil commune habebant cum ſacerdotio. Neque, quod de ſervis Eccleſiæ expendebamus, adverſatur; nam in illis juris locis, ubi docetur, ſervos Eccleſiæ ab Epiſcopo ordinari; ſupponenda eſt manumiſſio in Eccleſia celebrata, juxta formam ſuprà relatam: nec in hac manumiſſione juſta alienationis cauſa deerat, ſed maxima aderat, neceſſitas videlicet miniſtrorum Eccleſię. Quare præcedente manumiſſione rectè poterat ſervus Eccleſiæ, ſicut privatorum, ordinari. Nec refragatur ſecunda difficultas ſuprà expenſa; nam illi ſatisfaciendum eſt, diſcrimen conſtituendo inter res animatas conſecratas, invitis, & ignorantibus dominis; & inter res inanimatas. Primo caſu res animatæ, ut ſervi, poſt depoſitionem reddi debent priſtinis dominis, juxta diſtinctionem ſuprà adductam, quam temporibus SS. Apoſtolorum cognitam non fuiſſe, ſuadetur ex canone 4. Apoſt. Secundo verò caſu tantùm æſtimatio, non ipſa res præſtari debet, Barboſa *lib. de jure eccleſ. cap.* 3. *num.* 31. Diſcriminis ratio ex eo provenit; nam in rebus inanimatis ulla fraus, vel dolus perpendi non poteſt; in rebus verò animatis dari valer: unde ne ex dolo ſuo commodum conſequatur, videlicet ne priſtino domino reſtituatur, ideò deponi debet ſervus ita ordinatus, & domino reddi. Accedit, nam in rebus inanimatis, ut ſunt vaſa ſacra, conſecratio eſt in ſuperficie, in animatis verò in ipſa anima, ubi imprimitur character: unde ſi res inanimata domino reſtitueretur, per tactum poſſet pollui; quod evenire non poteſt in re animata conſecrata, ut docet Suarez *de cenſur. diſput.* 51. *ſect.* 3. quem ſequitur Gibalinus *de irregul. quæſt.* 5. *n.* 8.

11
Exponitur cap. finale, 54. diſt.

Superiori aſſertioni primò opponitur textus *in can.* 80. *Concilii Illiberit.* relatus à Gratiano *in cap. final.* 54. *diſt.* in illis verbis: *Prohibendum eſt, ut liberti, quorum patroni in ſæculo fuerint, ad Clerum non promoveantur*. Ex quibus apertè conſtat, non ſufficere ſervum libertatem conſequi à domino, ut poſſit ſacris ordinibus initiari, verùm etiam deſiderari, ut ejus patronus in ſæculo non ſit: igitur non rectè aſſerimus, ſervum poſſe ordinari, ſi à domino manumittatur. Agoovit ejus textus difficultatem D. Ferdinandus de Mendoza *in eo can.* 80. & pro ejus expoſitione tres adducit ſolutiones. In prima aſſerit, libertum habentem patronum in ſæculo, id eſt ſuperſtitem, quia adhuc non deceſſerat, ordinari non poſſe, ne adhuc poſt libertatem, & ordinationem eum patronus retrahat in ſervitutem prætextu ingratitudinis, *ex l.* 1. *C. de ingratis libertis*. Sed hæc ſolutio refellitur facilè ex eo, nam ſequeretur, ſervum manumiſſum patronum habentem, nunquam poſſe ſacris ordinibus initiari; cujus contrarium probatur *ex c. de ſervorum*, 54. *diſt. c.* 1. *&* 2. *de ſucceſſ. ab inteſtato*. Secundam affert ſolutionem Mendoza, aſſerendo in eo textu agi de liberto, cujus patronus in Gentilitate perſiſtebat, nec adhuc baptizatus erat; ejus enim libertus ordinari non debebat, ne cum aſſidua patroni converſatione libros eccleſiaſticos, & vaſa ſacra illi traderet. Pro cujus ſolutionis confirmatione illud notandum venit, novum non eſſe in jure noſtro, Gentiles appellari ſæculares, & in ſæculo degentes, *c. ſi quis ex fratribus*, 11. *q.* 1. ubi judices Gentilium dicuntur à Clemente judices Sæculi: obſervavit Cironius *ad titul. de judiciis*. Sed adhuc hæc ſolutio non placet, cùm ex prædicto canone manifeſtè non conſtet, patronum eſſe Gentilem. Quare his interpretationibus omiſſis, tertiam amplector; in ea enim affirmat Mendoza, textum illum accipieodum eſſe de liberto, non ſolùm obſequium, verùm & operas patrono præſtante; id enim demonſtrant verba illa: *Patronus, & libertus*, *l.* 1. *l. cùm patronus* 22. *ff. de operis libert.* *l. ſi libertus*, *ff. de jurepatron.* unde cùm ille qui operas debet patrono, ordinari non valeat, *cap. clericos* 7. 54. *diſt.* Anton. Auguſt. *in epit. lib.* 27. *tit.* 27. & meritò, quia ſicut libertus militiæ terreſtri nomen dare non poteſt, *l. operis* 43. *ff. de operis libert.* ita libertus qui habet patronum in ſæculo, ideſt ſuperſtitem, cui operas præſtat, ordinari non valet, niſi conſentiente patrono; quo caſu ingenuus fit, ut contingebat in liberto militiæ nomen dante, ſciente patrono. Ulpianus *in fragment. tit. de Latinis*, *§. militia*. Unde olim virgo Veſtalis capi non poterat è libertinis nata. Diocaſius *lib.* 55. *hiſt.* ibi: *Quoniam promptè hi, qui planè nobiles erant, filias ſuas ad Veſtale Sacerdotium darent, lege ſtatutum eſt etiam è libertinis natas non poſſe capi*. Qua etiam ſolutione intelligendi ſunt textus in Concilio Aurelian. 5. *can.* 6. in illis verbis: *Servum, quia libertatem à dominis propriis non accepit, aut etiam jam libertum, nullus Epiſcopus ordinare præſumat*. Ex quibus depromitur, libertum adhuc poſt libertatem conſecutam non poſſe ordinari, ignorante patrono, ex ſuprà traditis, videlicet quia operas patrono præſtabat. Etiam intelligendus eſt textus in Concilio Bituric. *can.* 11. relato ab Anton. Auguſt. *in epit. juris*, *lib.* 26. *tit.* 26. in illis verbis: *Vel collibertorum à modo clericus fiat*. In quibus verbis comprehendunt Patres libertos operas patronis præſtantes, ex textu *in cap. ſi quis obligatus* 7. 54. *diſt.* juncto Caſtro *in l. unica*, *C. de capit. civium*, *n.* 29.

12
Intelligitur c. quicumque, 54. diſt.

Secundò traditæ aſſertioni obſtat textus *in cap. quicumque*, 54. *diſt.* ubi Patres Concilii Tolet. 4. decreverunt, ut ſi ſervi directa manumiſſione, nullo retento obſequio, manumiſſi ſint, & aliud non ſubſiſtat impedimentum, poſſint ſacris Ordinibus initiari; ſi verò retento obſequio manumiſſi ſint, quia adhuc dominorum ſervituti tenentur obnoxii, ordinari non debent, ne in poteſtate dominorum ſit facere ex clericis ſervos. Ex quo canone manifeſtè colligitur, non ſufficere ſervum à domino manumitti, ut ſacris Ordinibus initiari valeat. Pro cujus textu expoſitione ſcieodum eſt, quod licèt poſt conſtitutionem Juſtiniani relatam *in leg. unica*, *§. illo*, *Cod. de Latina libert.* omnibus ſervis manumiſſis Quiritia, & plena competat libertas, etiamſi domini eos Latinos tantùm facere propoſuerint: tamen cùm Gothi leges Romanas non obſervaſſent, ut probant Cironius *lib.* 5. *obſervat. cap.* 2. *&* 3. Oſualdus *ad Donel. lib.* 1. *comment. cap.* 16. *litera E*, permittebant dominis ſervos manumittere, ita ut non ſolùm operas ſibi reſervarent, verùm obſequium ita ſtrictum, ut potiùs mutare, quàm tollere in eis ſervitium viderentur: & ea conditione manumittentes jus habebant eos revocandi ad ſervitium, non autem poterant eos in mancipium retrahere, ſi hoc obſequium, ſeu jus conditionis non reſervaſſent, *l.* 9. *tit.* 7. *lib.* 5. *legum Vuiſigothor.* ibi: *Atque ita per eam libertatis ſcripturam definierit, ut in tempore conditæ ſcripturæ liber ipſe, qui eſt manumiſſus, permaneat, nihil ſibi in eo conditionis reſervans, hujuſmodi libertatem revocare non liceat*. Ubi aliquid conditionis appellatur, quod à Patribus *in d. cap. quicumque*, dicitur obſequium. Iſtos ſervos ita manumiſſos Longobardi appellant *Aldies*: & quia hæc ſevera manumiſſionis forma Deo placere non poterat, cujus oculis nihil, niſi ex omni parte perfectum, jucundum eſt; ideò manumiſſio hoc modo celebrari in Eccleſia non poterat, *l.* 5. *tit.* 35. *lib.* 2. *legum Longobard.* *Si quis ſervum ſuum, aut ancillam in Eccleſia circa altare amodò liberum, vel liberam dimiſerit, ſic ei maneat libertas, ſicut illi, qui Fulfreal in quarta manu traditus, & Amundus factus eſt; nam qui Aldium facere voluerit, non eum ducat in Eccleſia, niſi alio modo faciat, qualiter voluerit,*

ſive

Digitized by Google

ſive per chartam, ſive qualiter ei placuerit. Unde Patres Concilii Tolet. *in præſenti, c.* 1. ut iſtos à ſacris ordinibus amoverent, ſtatuerunt, ut ſervi ordinandi manumitterentur in Eccleſia, ne poſſint domini tempore manumiſſionis in eis reſervare prædictum obſequium, ſeu jus conditionis. Innuerunt, etſi non ita expoſuerunt textum *in d. c. quicumque*, Merillus *lib. 2. obſerv. cap 9.* Lemaiſtre *lib. 3. de jurib. Epiſcop. c. 8. in fine.*

13 Exponitur c. venerabilem 34. de præbend. & dignit. Tertiò adverſatur textus *in c. venerabilem 34. de præb. & dignit.* in illis verbis: *Niſi nobilem, & liberum, & ab utroque parente illuſtrem.* Ubi proponitur, in Eccleſia Argentina præbendam vacaſſe tanto tempore, quod ejus collatio per lapſum temporis ad Sedem Apoſtolicam fuerat devoluta. Legatus Sedis Apoſtolicæ cuidam eam contulit; ſed cùm Canonici noluiſſent illum in Canonicum recipere, Legatus petiit à R. Pontifice, ut eam electionem confirmaret: Canonici coram eo propoſuerunt, in prædicta Eccleſia eſſe conſuetudinem jam præſcriptam, ut nullus reciperetur in Canonicum, niſi qui nobilis, liber, & ab utroque parente illuſtris eſſet: quibus propoſitis R. Pontifex decrevit electum à Legato admittendum eſſe ad præbendam, non obſtante dicta Eccleſiæ conſuetudine, quia apud Deum non eſt acceptio perſonarum habenda, nec notabilitas, ſed virtus facit idoneum ſervitorem. Ex quo textu ita conficitur argumentum: En textum ubi inter alia, quæ à Canonicis opponebantur, illud erat, admittendum ad præbendam debere eſſe liberum; & tamen ait Pontifex, eam conſuetudinem attendendam non eſſe: igitur innuit Pontifex, ſervum ad ordines, & dignitates eccleſiaſticas admitti poſſe. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, ibi non damnari à Pontifice Argentinæ civitatis conſuetudinem ex eo, quod juxta eam eligendus in canonicum deberet eſſe liber; ſed eo, quod deſideraretur nobilitas ab utroque parente: liberum enim eſſe debere jus expoſcit, & ſic pro ea parte conſuetudo non improbaretur, immò confirmaretur, ut conſuetudo, ſeu ſtatutum Carnotenſis Eccleſiæ, ubi ſtatutum erat, ne nullus admitteretur ad Clerum, qui manumiſſus fuiſſet, aut filius colliberti eſſet: unde noviter electus in Canonicum, tempore ſtallationis in hunc modum jurabat: *Juro etiam me obſervaturum auxilio Capituli conſuetudinem hujus Eccleſiæ, quæ eſt de non recipiendis in Canonicos, ſeu clericos de toro manumiſſis, ſeu manumiſſorum filiis.* Quam conſuetudinem, & jurandi formam illuſtrat Souchetus *in notis ad Ivonem, epiſt.* 132.

14 Exponitur c. ſciſcitatus de reſcriptis. Ruſſus obſtat noſtræ aſſertioni textus *in c. ſciſcitatus, de reſcriptis*, in illis verbis: *Aliquorum ſervum*: in quibus ſupponitur, Pontificem poſſe literas ſuas mittere clerico in dignitate conſtituto, qui ex facto reperiatur ſervus; cùm certum ſit, non poſſe reſcriptum juſtitiæ committi, niſi conſtituto in dignitate eccleſiaſtica, *cap. ſtatutum, de reſcriptis, lib.* 6. ſed *in d. c. ſciſcitatus*, ſupponitur ſervo cauſam commiſſam fuiſſe: igitur quia ſervus, & gradus Eccleſiaſtici, & dignitatis expers non eſt. Cui difficultati reſpondendum eſt, jure Decretalium inſpecto, cuicumque etiam in dignitate non conſtituto poſſe cauſam à Pontifice committi, ut latè probavi *in c. 7. de reſcriptis*; licèt hodie ex deciſione Bonifacii VIII. tantùm exiſtentibus in dignitate cauſæ à Sede Apoſtolica committantur; quare jure Decretalium evenire poterat, ut ſervo cauſę committerentur. Unde jubet Pontifex, ut eo caſu juriſdictionem delegatam non exerceat, ut in ejus commentario latè diximus.

15 Explicatur l. quiſquis, C. de Epiſcop. & cleric. Deinceps adverſatur textus *in l. quiſquis, Cod. de Epiſcop. & cleric.* ubi generaliter ſtatuitur, ut quiſquis cenſitus fuerit annotatus, invito agri domino ad clericatum non admittatur; & ſi forſan de facto admiſſus fuerit, dominus poterit in eo vico alium ſubſtituere, etiamſi in ruralibus obſequiis manſitare velit; & ſtatim adjiciunt ea verba: *Ea ſcilicet immunitate indulta, quæ certę capitationis Venerandis Eccleſiis relaxatur, nullo extra hanc legem unquam valituro reſcripto.* Ex quo textu apertè conſtat, non æquale jus ſtatui, ac ſervari in ſervis colonis, & cenſitis privatorum, ac Eccleſiæ; ſiquidem in eo textu Imperatores ſtatuunt, in colono cenſito, qui clericus factus eſt, eo ipſo illum excutere capitationis ſarcinam, dominumque alium colonum ſubſtituere poſſe; in capitatione verò Eccleſiæ debita nullam immunitatem ſimili clerico dari: igitur quia ſervi coloni, & cenſiti Eccleſiæ, etiamſi ab onere reali non ſint immunes, poſſunt ſacris ordinibus initiari, & in Eccleſia miniſtrare. Pro hujus difficilis textus interpretatione primò ſciendum eſt, apud Romanos primis urbis cunabulis rem ruſticam ab omnibus nobilibus, optimiſque viris exerceri. Columella *lib. de re ruſtica*; immò ipſorum Imperatorum manibus agri colebantur, gaudente terra vomere laureato, & triumphali aratore. Poſteà viléſcente ruris diſciplina, per ſervos à dominis in ipſis agris relegatos prædia coli cœperunt, *l. quæſitum, 12. §. Alfenus, ff. de inſtructo, l. ex facto 35. §. rerum, ff. de hæred. inſtituendis.* Illuſtrant Briſſonius *lib. 2. ſelect. cap.* 9. Lipſius *lib. 2. relect. c.* 15. Marcellus Donatus *in Suetonium, ad Tiberium, c.*8. Connanus *lib. 2. comment. c.* 10. Gilbertus Polver. *lib. 5. ſelect. cap.* 10. Poſteà triplex agricolarum conditio fluxit, notata *in l. ſervos 12. Cod. de agricolis, lib.* 11. quorum alii omninò ſervi, qui juſſu, & fide dominica prædia colebant, erant, quibus ſemper adhærebant, *l. ſi quis inquilinos 112. ff. de legat.* 1. *l. cùm de lanionis 18. §. cum de villico, l. Seja 20. §. 1. ff. de inſtructo fundo, l. 3. l. quemadmodum 7. Cod. de agricolis, lib.* 11. Alii liberi, qui ſpecialiter coloni appellantur, *l. 1. de prædiis Tamiacis, lib.* 11. qui capitationem non ſolvebant, ſed dumtaxat certam penſionem domino terræ, à qua diſcedere non poterant, *l. domini 5. l. omnes 6. & 8. l. ſi coloni 14. l. litibus 19. l. cum ſcimus 21. §. illud, Cod. de agricolis, l. 11. l. 1. Cod. de colonis Palæſtinis, l.* 11. Alii cenſiti erant, qui cenſibus, ſive libris cenſualibus ſimul cum prædiis, quibus adhærebant, deſcribebantur, & cenſum annuum ſolvebant: qui cenſus ſi per capita ſolvebatur, dicebatur capitatio: ſi per jugera, jugatio, *l. coloni, Cod. in quibus cauſis, l. 4. l. cum ſcimus, Cod. de agric. lib.* 11. Unde alii dicebantur adſcriptitii, tributarii, & cenſibus obnoxii, *l. 20. C. de Epiſcop. & Cleric. l. quicumque 10. C. de re milit. lib. 12. l. 1. Cod. de tyronibus lib. 12. l. omnes 6. l. colonos 18. Cod. de agricolis, lib.* 11. ubi poſt ordinarios repetentes Antonius Perez, & Cujacius *ad tit. Cod. de agricolis*, Valaſco *de jure emphyt. 2. part. quæſt.* 37. Connanus *lib. 2. comment. cap.* 10. Donellus *lib. 2. comment. cap.* 9. ubi Oſualdus *litera R.* Petrus Gregor *lib. 18. ſyntagm. cap.* 23. D. Nicolaus de Caſtro *in l. unica, Cod. de capitatione civium, l.* 11. Schiſordeg. *ad Fabrum, tract. 26. lib. 3. quæſt.* 6. Lemaiſtre *d. lib. 3. de juribus Eccleſiæ, cap.* 2. & nos de eis agemus *in cap. venientes 19. de præſcript. cap. indicatum, de immunit. Eccleſiæ.* Secundò ſciendum eſt, non ſolùm ſervos, verùm & colonos, prædictiſque tributis obnoxios ordinari non poſſe. Concilium Aurelian. 3. *can.* 25. *Ut nullus ſervilibus, colonariiſque conditionibus, juxta ſtatuta Sedis Apoſtolicæ, ad honores eccleſiaſticos admittatur, niſi prius aut teſtimonio, aut per tabulas fuerit abſolutus.* Et *cap. ſi quis obligatus 7. diſt.* 55. quibus ſuppoſitis pro interpretatione textus *in d. l. quiſquis*, D. Nicolaus de Caſtro *in d. l. unica, nu.* 48. exiſtimat Imperatores in eo textu agere de duplici capitatione, impropria videlicet, & propria. In prima parte de capitatione propria dominis debita agere; in ſecunda verò de impropria Eccleſiæ præſtanda, à qua ipſe affirmat immunem non eſſe cenſitum in clericum ordinatum. Quæ ſententia licèt defendi poſſit, verius credo, Imperatores in verbis ſuprà relatis tantùm affirmare cenſitum in clericum ordinatum poſſe per ſubſtitutum deſervire abſque eo, quod exinde ullum præjudicium Eccleſiæ ſequatur, juxta ea quę dabimus *in c. indicatum, de immunit. Eccleſiæ.*

Etiam præſenti aſſertioni, dum pro roſtris examinanda proponitur, opponi ſolent textus *in cap. 2. de condit. appoſit. cap. per venerabilem, qui filii ſint legit. cap. cùm deputati 16. de judicii, cap. 5. de inſtit.* quorum veram interpretationem dabimus in eorum commentariis.

C A P U T III.

Ex *a* eodem.

DE familiis *b* Eccleſiæ conſtituere Presbyteros, & Diaconos per *c* parochias liceat, quos tamen vitæ rectitudo, & probitas morum commendat; ea tamen ratione, ut antea manumiſſi libertatem ſtatus ſui percipiant, & denuò ad Eccleſiaſticos honores ſuccedant: irreligioſum eſt enim, obligatos exiſtere ſervituti, qui ſacri ordinis ſuſcipiunt dignitatem. *d* Quidquid autem talibus, aut libertatem *e* con-

Digitized by Google

conceſſum, aut ſucceſſione extiterit debitum, aut è quolibet quoquo modo collatum, non licebit eis quippiam inde in extraneas perſonas tranſmittere, ſed omnia ad jus Eccleſiæ, a qua manumiſſi ſunt, oportet poſt eorum obitum pertinere. His *f* quoque, ſicut & *g* cęteris Eccleſiæ libertis, accuſandi, vel teſtificandi adverſus Eccleſiam aditus intercluditur; ad quos ſi adſpiraverint, non ſolùm libertatis beneficio careant, ſed etiam honoris gradu, quem non dignitate *b* naturę, ſed temporis neceſſitate promeruerunt.

N O T Æ.

1 a E*Odem.*) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 4. & licèt nullibi exprimatur, ex quo Concilio deſumptus ſit textus hic, reperitur in canone 74. Concilii Tolet. 4. ex quo textum hunc tranſcribimus; quod Concilium nationale celebratum fuit temporibus Siſenandi, era 671. ut refert Rodericus Toletanus *lib.* 2. *cap.* 19. & probat Loayſa *in notis ad ipſum Concilium.*

2 b *De familiis Eccleſiæ.*) Ita legitur in hac ſexta collectione; & licèt hæc lectio ſuſtineri poſſit, quia ſervi proprioi voce appellari poſſunt famuli, Feſtus Pompejus verbo *Famuli*, Paſſeratius *in notis ad Catullum, de nuptiis Pelei, pag.* 49. tamen cùm in editionibus hujus Concilii, & caſtigatis Codicibus legatur *familiis*, emendari debet Raymundi collectio: ita: *De familiis Eccleſiæ.* Qua litera retenta, ad veram cognitionem hujus vocis, *familiæ*, ſciendum eſt, familiam, ſeu fameliam, apud antiquos ſcriptores ſignificare ſervos etiam venalitios. Feſtus verbo *Familias*, Svetonius *in Auguſto, cap.* 42. ibi: *Magna verò quondam ſterilitate, ac difficili remedio, cùm venalitias, & Laneſtarum familias urbe expuliſſet.* Ubi Levinus Torrentius *pag.* 99. Jurecconſulti familiam appellarunt plures perſonas, præcipuè ſervos ſub unius poteſtate conſiſtentes, *l. pronunciatio* 195. *§. familię, ff. de V. S. l. fin. Cod. eod. tit. l.* 1. *§. familiæ, ff. de publicanis, l. ædiles, §. familiæ, ff. de ædilitio edicto.* Docent Tamayo de Salazar *in martyrol. Hiſpan. die* 20. *Martii*, Silva *de ſalariis familiæ, quæſt.* 2. *num.* 2. juxta quàm ſignificationem accipiendus eſt locus Concilii Lucenſis, ubi dum ex diviſione Vvambæ territorium Epiſcopatus Dumienſis deſcribitur, ita ait Rex: *Ad Dumium familia ſervorum ſpectet.* Quæ verba variè accipiunt Loayſas *in notis ad ipſum Concilium Lucenſe, pag.* 153. *n.* 8. Bernardus Brito *part.* 2. *Monarchiæ Luſit. lib.* 6. *cap.* 14. *pag.* 198. Acunna *in hiſtor. Brachar. c.* 70. *nu.* 16. *pag.* 301. Morales *in hiſt. Hiſpan. lib.* 12. *cap.* 50. Tamayo *d. die* 20. *Martii*; quorum interpretationibus omiſſis, placet ſententia doctiſſimi Patris Yepes *tom.* 1. *chron. D. Benedicti, centur.* 1. *pag.* 243. qui exiſtimat familiam ſervorum ibi accipi pro ſervis deputatis ad agriculturam & ſervitium Regis Suevorum, qui in variis oppidis degebant: unde in aliis editionibus loco illorum verborum, *Familia ſervorum*; legitur, *Familia Regia*: & ſic Epiſcopatus Dumienſis comprehendebat omnem familiam Regiam, ſeu ſervorum Regis, qui in pagis degebant. His ſuppoſitis pro expoſitione illius vocis *familiæ* nunc pro hujus textus expoſitione ſciendum eſt, Eccleſias habere propria patrimonia, ſuaſque facultates, non ſolùm in prædiis, domibus, navibus, & aliis rebus, de quibus Duarenus *lib.* 2. *de ſacris, cap.* 1. Lemaiſtre *lib.* 3. *de juribus Epiſcop. cap.* 1. 2. & 3. verùm etiam colonos caſatos, & vaſſallos, de quibus Lemaiſtre *ubi ſupra, c.* 4. & etiam ſervos, aut emptos, aut à fidelibus donatos, *cap. Eccleſiarum, cap. etſi, cap. ſi quis Epiſcopus,* 12. *quæſt.* 2. *c. injuſtum, de rerum permut.* Cochier *in face hiſt. part.* 1. *cap.* 13. & *cap.* 95. & 96. qui dicebantur ſervi ex familia Eccleſiæ. Concil. Tolet. 4. *can.* 70. ibi: *Ex familia Eccleſiæ liberos effectos eſſe fateantur.* Et *cap. multos de eccleſiaſtica familia,* 54. *diſt.* Concil. Hiſpal. 2. *can.* 8. ubi agitur de quodam Eliſeo ex familia Agravienſis Eccleſiæ. De his ergo ſervis familiæ Eccleſiæ agitur in præſenti canone.

3 c *Per parochias.*) Educabantur ſervi Eccleſię eo fine præcipuè, ut ad eccleſiaſtica officia, clericalemque ordinem aſcenderent; ſi enim moribus probis, ſtudiiſque pollebant, ad ſacros ordines aſſumebantur, & parochiis præficiebantur. Concilium Emerit. *can.* 18. ubi jubetur, ut Presbyteri de Eccleſiæ ſuæ familia clericos ſibi faciant. Concilium Tolet. 9. *can.* 11. Hujuſmodi tamen ſervi, qui in familia Eccleſiæ degebant, ſine cauſa ab Epiſcopis manumitti non poterant, quia cùm per manumiſſionem hujuſmodi ſervi alienarentur, & alienatio rerum Eccleſiæ ſine cauſa non permittatur, *c. nulli* 5. *de rebus Eccleſiæ*, ea ceſſante, manumiſſio nulla eſt, *ca. Abbate* 54. *cap. Epiſcopus* 12. *quæſt.* 2. ubi cavetur, ut Epiſcopus manumittens ſervum Eccleſiæ ſine cauſa, duos reddat Eccleſiæ; quod procedit ex ſuprà traditis *in cap.* 1. *hoc tit.* Cùm ergo ſervos ex familiis Eccleſiæ ſine juſta cauſa non liceret manumittere, Patres Concilii Tolet. in præſenti canone ſanxerunt, juſtam eſſe manumiſſionis cauſam, ut ſervus in Presbyterum, vel Diaconum ordinetur, & per parochias conſtituatur; cùm enim bonum publicum populi Chriſtiani in hoc caſu interveniat, ut ipſe dum Presbyter ordinatur, ſacramenta conferat, vel ut Diaconus in Eccleſia miniſtret, *cap. cleros, verſic. Presbyter*, & *verſ. Levitæ*, 21. *diſt.* meritò inter juſtas cauſas manumittendi ſervos Eccleſiæ hanc SS. Patres ſtatuerunt, ut per parochias ſervi ita ordinati neceſſitate interveniente, Presbyteri, vel Diaconi officio fungerentur: & in hac parte ſingularis eſt præſens canon, nec ullo juris teſtimonio ab ſpecie probari poteſt, licèt in eandem ſententiam conſentiant textus *in c. frequens,* 54. *diſt. c. eo libentiùs, hoc tit.*

4 d *Quidquid.*) Ab his verbis incipit ſecunda pars hujus textus, ubi Patres Concilii Toletani ſtatuunt, non licere ſervis Eccleſiæ ſic manumiſſis, quidquid fuerit debitum ſibi, aut quolibet modo collatum, in extraneas perſonas tranſmittere, ſed omnia ad jus Eccleſiæ, à qua manumiſſi ſunt, poſt eorum obitum debent pertinere; quam partem confirmant textus *in cap. Epiſcopus* 68. *ca. ſi quis de ſervis,* 12. *quæſt.* 2. *c. de rebus,* 54. *diſt.* Concilium Emerit. *can.* 74. Tolet. 9. *can.* 16. Agathenſe *can.* 7. Exornant ultra repetentes in præſenti Baptiſta à S. Blaſio *in tract. de differentiis inter jus canonicum, differentia* 135. Barboſa *in cap.* 2. *de ſucceſſ. ab inteſt.* Hæc tamen pars Concilii Tolet. rectæ peritiæ juris civilis adverſatur; nam, jure civili inſpecto, etſi mortuo ab inteſtato liberto, nullo ſuo hærede relicto, ad hæreditatem vocetur patronus, ſive legem XII. Tabularum, ſive Prætoris edictum attendamus, *princip. Inſtit. de ſucceſſ. libert.* immò ex lege Papia, ſi rectè emendavit Cujacius *lib.* 3. *obſerv. cap.* 13. & *lib.* 17. *cap.* 13. & *lib.* 3. ſub nomine Mercatoris, *contra Robertum lib.* 2. *recep. cap.* 24. & *lib.* 3. *animad. cap.* 25. *ex l. inteſtato* 3. *ff. de ſuis & legitimis, l. virilis, ff. de V. S.* quod expreſſiùs ſtatuit Juſtinianus in quadam Græca conſtitutione, quam ex Baſilicis reſtituit Cujacius *lib.* 20. *obſerv. cap.* 34. cujus meminit Juſtinianus *in §. ſed noſtra, Inſtit. de ſucceſſ. libert.* attamen ſi libertus manumiſſus in vita ſine fraude alienabat, aut teſtamento diſponebat, patronus ullum jus ex lege decemvirali ad hæreditatem liberti non habebat, immò impunè præteriebatur. Ulpianus *tit.* 27. *regul. §.* 1. & *tit.* 19. *in princip.* principium Inſtitutionum *de ſucceſſ. libert.* Poſteà verò ex edicto Prætoris patrono in bonis liberti dimidia pars bonorum conſervata fuit, conceſſa à Prætore bonorum poſſeſſione contra tabulas uſque ad portionem ſemiſſariam. Ulpianus *dict. tit.* 29. *§.* 1. ad quam juris partem referendi ſunt textus *in l. & quia* 10. ibi: *Et quia plerumque vel à parente, vel à liberto, quaſi debitum nobis hæreditas obvenit.* Svetonius *in Nerone, ca.* 23. dum refert Neronem conſtituiſſe, ut de libertorum defunctorum bonis pro ſemiſſe dodrans præſtaretur. Quintilianus *in declamat:* cui titulus *Avia teſtis:* Tandem ex lege Papia illud in favorem patronorum ſtatutum fuit, ut ex bonis liberti centenarii, ſi unicum filium libertus haberet, in dimidia parte admitteretur; juxta quam legem intelligendi ſunt textus *in l. debitor* 40. *§.* 1. *ff. de pignoratitia, l. Latinus* 93. *ff. de legat.* 2. Si autem duos filios habebat, ad virilem partem admittebatur. Ulpianus *in fragm. tit.* 26. *§. poſteà, Inſtit. de ſucceſſ. libert.* Quibus addere licet legem *ſi patronus* 20. *ff. de donat.* legem *ſi libertus, ff. de bonis libert.* juncta inſcriptione textus *in l. virilis* 145. *ff. de V. S.* adhibito Cujacio ibi, *l. ſervi* 43. *l. ex aſſe* 52. *ff. ad leg. Falcid.* juncto Cujacio *lib.* 5. *qq. Pauli, in l. ſi patronum* 44. *§. ult. ff. de bonis libert. l. ſi verò* 64. *§. item, &* §. 5. *ff. ſoluto matrimonio*, & locum Licini Ruffini *in collat. legum, tit. de legitima ſucceſſ.* Illuſtrant Hotthomanus *lib.* 3. *antiquit. cap. antepenult.* Balduinus *in lege Papia, pag.* 120. Cujacius *lib.* 19. *obſerv. cap.* 31. Coſta *in cap. ſi pater, verbo Inſtitutionem, de teſtam.* Petrus Pitheus *in collat. legum Moſaicarum, tit.* 16. Variis diſtinctionibus juxta temporum ſeriem libertorum ſucceſſionem, libertarumque exponunt magnus ſemper, ſed in expoſitione legis Papiæ celebris, Illuſtriſſimus D. Franciſcus Ramos del Manzano *ad legem Juliam, & Papiam, cap. de ſucceſſ. libert.* perdoctus, omnigenaque eruditione peritus, Cathedra,

Toga,

Digitized by Google

Toga, & amicitia conjunctus D. Petrus de Ulloa & Golfin in aſſertionibus in majori, noſtro Salmanticenſi Lycæo pro roſtris propoſitis, uberrimiſque notis illuſtratis, *de ſucceſſ. libert.* & nos *in cap.* 2. *de ſucceſſ. ab inteſt.* igitur præſentis canonis Patres, quatenus affirmant decedente liberto, omnia bona ſua ad Eccleſiam patronam ſpectare, juris peritiæ expreſsè adverſantur.

5 Diſſolvuntur difficultates. Huic difficultati, omiſſis ſolutionibus traditis à Gloſſa, Abbate, & Hoſtienſi *in præſenti*, reſpondendum eſt, quod licèt jure civili inſpecto, liberti decedentes poſſint de bonis ſuis diſponere, relicta portione legitima patronis debita, exceptis libertatibus, quæ quia in perpetua tutela erant patroni, ſine ipſius auctoritate teſtamentum condere non poterant, Ulpianus *in fragm. tit.* 20. *ſ. penult.* Cicero *lib. 6. epiſt.* 21. *ad Trebatium*, Livius *lib.* 49. ibi: *Quin eò proceſſerat conſuetudine capta, ut poſt patroni mortem, quia nullus in manu erat tutor, à Tribunis, & Prætore petiti, cùm teſtamentum fecerat, unum libertum inſtituerat.* Niſi ex lege Papia jus quatuor liberorum haberet, quia tunc exibat à tutela. Ulpianus *tit. fin. ſ.* 3. Tamen Patres noſtri Concilii Toletani loquuntur de liberto filios non habente, qui ex conceſſione & donatione aliquorum, ſeu ex ſucceſſione bona acquiſierat; ille enim in gratiam remunerationis libertatis ab Eccleſia acceptæ tenebatur ea bona Eccleſiæ relinquere, quia ex legibos Vuiſigothorum bona liberti, deficientibus liberis, patronus ſibi vindicabat, *lib.* 13. *tit.* 7. *lib.* 4. *legum Vuiſigothorum. Si manumiſſus ſine filiis de legitimo matrimonio natis tranſierit, & ei patronus in libertate aliquid donaverit, aut forſan de ejus ſervitio diſceſſerit, & alibi ſe contulerit, omnia ad patronum, vel ejus hæredem ſine dubio revertantur.* Quara juris teſtimonia ſuprà adducta procedunt jure Romanorum attento; præſens verò canon, inſpectis legibus Gothorum, apud quos, ut *in c.* 1. *hoc tit.* monui, jus Romanorum uſu receptum non erat.

6 Exponitur Concil. Tolet. 9. ſ can. 16. Sed huic ſecundæ parti præſenti textus obſtat canon 16. Concilii Tolet. 9. in illis verbis: *Libertis Eccleſiæ, eorumque progeniei ex omnibus rebus, quæ de jure Eccleſiæ noſcuntur habere, nihil licebit in extraneum dominum tranſactione quacumque deducere; ſed ſi ex his qualibet vendere fortaſſè voluerint, ſacerdoti ejuſdem Eccleſiæ offerant convenienter emenda, eorumque pretia, ut eis placuerit, aut diſpenſent, aut habeant. Nam in dominium partis alterius rei ſuæ cenſum nullo modo tranſire permittimus; ſuis autem filiis, vel propinquis, eidem Eccleſiæ, vel ſervitio, vel patrocinio ſubjugatis, quæcumque vendere, vel donare voluerint, aditus omninò patebit.* Ex quibus adversùs hanc textus partem duplex naſcitur difficultas. Prima, nam libertorum bona ad jus Eccleſiæ ſpectabant, ut textus ipſe innuit, quo modo ea vendere, aut diſtrahere liberti poterant: igitur quia Eccleſia in eis non ſuccedit, aut jure proprio non occupat. Secunda, nam in eo textu tantùm aſſeritur Eccleſiam ſuccedere in illis tantùm rebus, quas ab Eccleſia obtinuerunt: igitur non rectè in præſenti docetur, in omnibus bonis ipſorum libertorum Eccleſiam ſuccedere. Primæ difficultati reſpondendum eſt, venditionem in eo textu non valere, ut Eccleſia privetur bonis ſuis, ſeu ad quæ jus habebat: valet enim venditio, ſi conſulto ſacerdote, id eſt Eccleſiæ Prælato, emenda offeratur, & ſic ipſa commutatione Eccleſia nihil juris proprii amittit. Secundæ difficultati reſpondendum eſt, in eo textu tantùm agi de rebus ad jus Eccleſiæ pertinentibus, ſeu ejus intuitu acquiſitis: non tamen Patres negant, ad alia libertorum bona Eccleſiam admitti, ſi liberti filios non habuerint. Vel canon ille exaudiendus eſt de libertis, qui filios habebant; quo caſu tantùm ad bona intuitu Eccleſiæ acquiſita admittitur Eccleſia; non verò ad reliqua aliundè quæſita, aut parta.

7 Exponitur c. 2. de ſucceſſ. ab inteſt. Etiam adverſatur huic parti textus *in c.* 2. *de ſucceſſ. ab inteſt.* ubi ex Concilio Triburienſi refertur, quod ſi libertus in Presbyterum ordinatus deceſſerit, ejus peculium in quatuor partes dividatur, quarum una Epiſcopo, altera Eccleſiæ, tertia pauperibus, quarta parentibus præſtetur, nulla patrono portione aſſignata: ex quo textu expreſsè deducitur, patronum in bonis liberti prædefuncti nullum jus habere: igitur perperam in præſenti aſſeritur, Eccleſiam ut patronam in univerſa bona liberti ſuccedere. Pro cujus textus interpretatione, & conciliatione cum hoc canone, diſcrimen conſtituendum eſt inter privatum patronum, & Eccleſiam ſervum manumittentem, ut ſacris ordinibus initietur. Primo caſu patronus privatus in ſervo manumiſſo ſacris initiato nullum jus ad ejus ſucceſſionem habet: ſecundo verò caſu Eccleſia habet jus ſuccedendi in bonis ipſius liberti. Diſcriminis ratio ex eo provenit, nam privatus patronus poſt manumiſſionem nullum jus, ſeu obſequium poteſt retinere in ipſo liberto, *c. quicumque* 54. *diſt.* junctis traditis pro ejus interpretatione, *in cap.* 1. *hoc tit.* at Eccleſia retinet integrum juspatronatus; quare ejus virtute poteſt bona liberti occupare. Docet Baptiſta à S. Blaſio *in d. tr. de differentiis pag.* 135. licèt hæc jura aliter componere intendat Barboſa *in d. c.* 2. *n.* 4. Quare autem peculium *in d. cap.* 2. in prædictas quatuor partes dividatur, in ejus commentario dicemus.

e *Per libertatem conceſſum.*) Hæc verba poſſunt referri ad ea bona, quæ ex Eccleſiæ permiſſu tempore ſervitutis ut peculium ſervi retinebant. Plerumque enim Eccleſiæ per ſervos proprios ruri præpoſitos agros colebant, & fructuum partem, ut peculium, ſervi ſibi retinebant, ut probant Lemaiſtre *de juribus Epiſcop. lib.* 3. *cap.* 6. *circa medium*. Etiam referri poſſunt ad peculium ipſorum. Et licèt jure civili inſpecto, ſervo manumiſſo inter vivos peculium tacitè conceſſum intelligatur, *l. ſi Sticho* 53. *ff. de peculio*, *l.* 3. *ff. de manumiſſ. l. unica*, *Cod. de peculio eorum, qui libert.* licèt non idem contingat in teſtamento manumiſſo, *ſ. peculium* 20. *Inſtit. de legatis*, *l. ex parte* 35. *§. duos*, *ff. familiæ erciſcundæ*, *l. fundo* 22. *ſ.* 1. *de fundo inſtructo*. Reatigui 1. *ſelect. cap.* 5. Pancirola 2. *variar. cap.* 90. in qua parte obſervandi ſunt textus *in l.* 2. *ſ. ſervus*, *ff. pro emptore*, *l. quoties* 29. *de contrahenda emptione*, *l. ſi ſervus* 18. *ff. de ſolut. l. final. Cod. de emancip. liber. l. ſi ſerva* 39. *ff. de jure dotium*, *l. cùm dominus* 19. *§.* 1. *ff. de peculio legato*, *l. donationes* 31. *§. pater*, *ff. de donat. l. penult. ff. de manumiſſis vindicta*, *l. poſt* 6. *ſ.* 1. *ff. de liberat. legata*, *l. final. ff. de manumiſ. quæ ſervis*, *&c. l. peculii* 4. *l. definitio* 6. *l. ſi ſervus* 17. *ff. de peculio*, *l. ſi per imprudentiam* 51. *ſ.* 1. *ff. de evictionib. l.* 2. *Cod. qui manumitti non poſſunt*, *l. peculium* 65. *ff. de legatis* 2. *l. Offidius* 47. *l. ſervis* 99. *ff. de legat.* 3. *l. ſi peculium* 6. *ff. de peculio legato*, *l. ſi peculium* 10. *ff. de manumiſſ. teſtam. leg. Thais* 41. *ſ. ſi Titius*, *ff. de fideicommiſſ. libertatib. l. ſi hæreditas* 28. *§.* 1. *ff. de ſtatuliberis*. Tamen in ſervis Eccleſiæ manumiſſis peculium ſpecialiter concedi debet, aliàs datum non præſumitur, *cap. de rebus*, 54. *diſt.* 8

f *His quoque.*) Incipit tertia pars hujus canonis, in qua Patres ſtatuunt, ſervum ab Eccleſia manumiſſum accuſare, vel teſtimonium contra eandem dicere non debere, aliàs ſi fecerit, in ſervitutem eſſe redigendum, & honoris gradu privandum. Quam partem probant textus *in cap. Epiſcopus*, *in fine*, 12. *quæſt.* 1. *cap. liberti*, *cap. Diaconi*, *cap. octava*, *cap. Epiſcopus*, *ſ libertus* 12. *quæſt.* 2. *cap. liberto*, 4. *quæſt.* 3. *l. ſed ſi hac*, *§. qui manumittitur*, *ff. de in jus vocando*, *l. qui cum major* 14. *ff. de bonis libert. l. alimenta* 6. *de liberis agnoſcendis*, *l.* 3. *ſ. fin. cum lege ſequenti*, *ff. de teſtibus*, *l.* 5. & 11. *Cod. eod. tit. l.* 2. *de libertis & ſucceſſ. in Theodoſ. novella de libertis & ſucceſſione eorum l.* 9. 10. 11. & 12. *tit.* 7. *lib.* 5. *legum Vuiſigoth.* edictum Theodorici *cap.* 48. Illuſtrant Cujac. *lib.* 10. *obſerv. cap.* 33. Revardus *lib.* 1. *conject. cap.* 10. Donellus *lib.* 2. *comment. cap.* 17. Pitheus *in collat. legum*, *tit.* 92. Juretus *ad Symmachum*, *lib.* 10. *epiſt.* 41. Magna etiam ratione firmatur hæc deciſio; nam ſi libertis privatis prohibetur teſtimonium dicere adversùs dominos, eoſque accuſare, ex ſuprà adductis legibus, quantò magis libertis Eccleſiæ hoc inhibendum eſt, cùm ab ea non ſolùm beneficium libertatis, verùm & patrocinium, tuitionemque conſequantur, *cap. liberti*, 12. *quæſt.* 2. 9

Sed difficilis eſt juxta ſuprà dicta textus *in cap. Epiſcopus* 58. 12. *quæſt.* 2. in illis verbis: *Hujuſmodi autem liberto adverſùs Eccleſiam, cujus juri ſubjectus exiſtit, accuſandi, vel teſtificandi denegatur licentia: quod ſi præſumpſerit, placet ut ſtante commutatione in ſervitutem propriæ Eccleſiæ revocetur, cui nocere ſtatuit.* Ex quibus conſtat, ſervum permutatione acquiſitum, & ab Epiſcopo manumiſſum, non poſſe accuſare, aut teſtificari contra Eccleſiam, in cujus dominio fuit; & accuſantem, ſeu teſtimonium dicentem, tradendum eſſe illi Eccleſiæ, cui nocere præſumpſerat: igitur tam libertus proprius, quàm alienus accuſare non poteſt eum, in cujus dominio aliquando fuit, licèt ab eo donum libertatis non acceperit. Difficilis eſt etiam textus ille, dum docet, ſervum manumiſſum tradendum eſſe Eccleſiæ, cui nocere præſumpſit, non verò patrono, à quo libertatem accepit. Primæ difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo ſervum, de quo in eo textu, ab Epiſcopo manumiſſum eſſe; ſed non poſſe accuſare, aut teſtimonium dicere, non ſolùm adversùs Epiſcopum, verùm nec contra Eccleſiam ejus ſponſam, aliàs revocari in ſervitutem. Secundæ difficultati reſpondendum eſt, in eo textu redigi in ſervitutem Eccleſiæ propriæ; & ea verba, *Cui nocere conatur*, referenda eſſe ad Eccleſiam propriam, contra quam teſtimonium dixit. 10 Exponitur c. Epiſcopus 12 q. 2.

Ex

Google

11 Intelligitur capit. Diaconi, 12.q.2.

Ex ſuprà traditis lucem accipit textus *in c.Diaconi 35. 12.q.3.* in illis verbis: *Libertos tamen, quos Sacerdotes, vel Diaconos de Eccleſia ſibi commiſſa facere voluerint, actus Eccleſiæ proſequi jubemus; quod ſi facere contempſerint, placuit eos ad proprium reverti ſervitium.* In quibus difficilè eſt, quid per actus Eccleſiæ Patres Concil. Agathen. intelligant, & actus appellatione quid comprehendatur? Sed pro illorum verborum expoſitione ſciendum eſt, olim Eccleſiam in manumiſſione ſervorum operas à libertis ſtipulaſſe, & retinuiſſe, eaſque non ſegniter, & deſidiosè libertos impendere debere, cavetur in Concilio Tolet.4. *can.69.* ubi jubetur libertis Eccleſiæ, ut negotia Eccleſiæ ſibi injuncta majori cura qua potuerint, proſequantur. Quod etiam jubetur *in d.c. Diaconi*, ubi actus proſequi, nihil aliud importat, niſi promiſſas operas ſtrenuè, & accuratè exequi, juxta munus ſibi injunctum, ut probat Lemaiſtre *lib.3. de juribus Eccleſiæ, c.10.* Unde Patres Concil. Agath. jubent, ut ſi actus ipſos Eccleſiæ non proſequantur, in ſervitutem revocentur, quia juxta ſuprà tradita ſervi ab Eccleſia manumiſſi ex juſtis cauſis in ſervitutem revocari poterant, ut etiam redigebantur antiquitus liberti Eccleſiarum, qui intra annum à conſecratione Epiſcopi chartam libertatis non exhibebant. Concilium Tolet.4. *can.70. Liberti Eccleſiæ, quia nunquam moritur eorum patrona, à patrocinio ejuſdem nunquam diſcedant; nec poſteritas quidem eorum, ſicut priores canones decreverunt. Ac ne fortè libertas eorum in futura prole non pateat, ipſaque poſteritas naturali ingenuitate obnitens ſeſe ab Eccleſiæ patrocinio ſubtrahat, neceſſe eſt, ut tam iidem liberti, quàm ab eis progeniti, profeſſionem Epiſcopo ſuo faciant, per quam ſe ex familia Eccleſiæ liberos effectos eſſe fateantur, ejuſque patrimonium non relinquant, ſed juxta virtutem ſuam obſequium ei, vel obedientiam præbeant.* Quam Eccleſiæ legem temperarunt PP. Concil. Cæſaraug.3. *canon.4.* in hæc verba: *Non eſt dubium, à ſanctis Patribus definitum fuiſſe, ut cùm omnes liberti, qui ab Epiſcopis ex propriis familiis Eccleſiæ, manumiſſionis gratia titulantur, poſt decedentis Epiſcopi obitum, mox ac alius pervenerit Epiſcopus, infrà anni ſpatium libertates ſuas repræſentens, quo ſecundum canonis ſententiam per ſuas profeſſiones debitam ſuæ originis conditionem agnoſcant. Sed quia ita ſpeciali modo ſancta decrevit Synodus, ut ſi ipſi liberti infrà anni ſpatium ſupervenienti ſuo Pontifici chartulas libertatis ſuæ præſentare neglexerint, protinus eos in priſtinam ſervitutis redigant conditionem: & licèt illis congruentiùs, ſatiſque luculentiùs retractatum fuerat; hoc tamen à nobis conſpicuum perpenditur, quo non ſolùm & prædia Eccleſiarum debita diſponimus, ſed etiam & oppreſſis pium ſuffragium porrigimus, per quod & cupiditas ſacerdotalis fruſtretur, & imbecillitas pauperum ſublevetur. Quia ergo comperimus quoſdam Pontifices, potiùs lucra ſua ampliare ſtudentes, quàm de mercedis opere Domino placentes, liberos, quos ex familia Eccleſiæ à ſuis prædeceſſoribus inveniunt, pro eo quod chartulas libertatis ſuæ infrà conſuetum tempus non repræſentent, ſtatim eos in propriam ſervitutem redigere; unde hoc pietatis ſtudio generali modo ſubrogamus beneficium, ut ſi iidem liberti forſitan ignoraverint ordinem canonum, aut certè (ut adſolet fieri) ad præſentandas libertates ſuas tepuerint, ipſius Pontificis ſolicitudo mox ac in Sedem ſibi creditam ſucceſſerit, per Clerum, aut domeſticos perquirere procurabit, quos decedentes Epiſcopi de familiis Eccleſiæ manumiſſionis gratulaverunt, ut eodem Pontifice præmonente, ipſi liberi chartulas ſuæ libertatis repræſentent: qualiter nec liberti Eccleſiæ de inſtitutione canonum ignorantes ſe eſſe perhibeant, nec Sacerdotis calida voluntas pateſcat, unde contra ordinem reducantur manumiſſi ad originem ſervitutis. Quod ſi Pontifice præmonente contempſerint infrà anni ſpatium ſuas libertates propriæ Sedis Epiſcopo pandere, licitum ſit ei ſecundum canonum ſanctiones in jure Eccleſiæ ſuæ reducere ſervituros.*

g *Cæteris Eccleſiæ libertis.*) Ab Eccleſia manumiſſis, abſque eo quod clerici fierent; vel à fidelibus laicis manumiſſi in Eccleſia pro redemptione animarum ſuarum, qui licèt à dominis propriis in Eccleſia manumitterentur, tamen quia in Eccleſiis manumittebantur, non liberti dominorum, ſed Eccleſiæ fiebant, *tit.58. legum Ripuariorum*, ibi: *Hoc etiam jubemus, ut qualiſcumque Francus, Ripuarius, ſeu tabularius ſervum ſuum pro animæ ſuæ remedio, ſeu pro pretio ſecundùm legem Romanam liberare voluerit, ut in Eccleſia coram Presbyteris, Diaconibus, ſeu cuncto Clero, & plebe, in manu Epiſcopi ſervum cum tabulis tradat, & Epiſcopus Archidiaconum jubeat, ut det tabulas ſecundùm legem Romanam, qua Eccleſia vivit, & ſcribere faciat, & tam ipſe, quàm omnis procreatio ejus liberi permaneant, & ſub tuitione Eccleſiæ conſiſtant, vel omnem reditum ſtatus, aut ſervitium tabularii eorum reddant; & nullus tabularius denarium antè Regem præſumat jactare. Quod ſi fecerit CC. ſolid. culp. jud. & nihilominus ipſe tabularius, & procreatio ejus tabularii perſiſtant, & omnes reditus ſtatus eorum ad Eccleſiam redeant, & non alicubi, niſi ad Eccleſiam, ubi relaxati ſunt, malum teneant.* Unde ſi quis eos interficeret, mulctam, quam pro nece hominis pendebat, non domino manumittentis, ſed Eccleſiæ, ubi manumiſſus fuerat, ſolvebat. Lex Alemanica unica, *tit.17.* ibi: *Liberti, qui ad Eccleſiam dimiſſi ſunt liberi, vel per chartam libertatem acceperunt, ſi occidantur, 80. ſolidi ſolvantur Eccleſiæ, vel filiis ejus.* Ampliùs ſi ipſi liberti in ſervitutem reducuntur ex ingratitudine, vel ſimili cauſa, non in ſervitutem priſtini domini recidebant, ſed ſervi Eccleſiæ, ubi manumiſſi fuerant, fiebant. Dicta lex Alemanica, *tit.18. Si ancilla dimiſſa fuerit per chartam, aut in Eccleſia, & poſteà ſervo nupſerit, Eccleſiæ ancilla permaneat.* Etiam prædicta noſtri textus verba poſſunt accipi de ſervis à domino manumiſſis extra Eccleſiam ea lege, ut liberti Eccleſiæ manerent, & illi operas præſtarent: quod pactum frequenter apponebant tempore manumiſſionis Eccleſiæ priſci fideles. Ladislaus *lib.1. Decreti, c.3. Qui autem pro animarum ſalute liberati, mancipati fuerint, ut eo tempore Eccleſiæ ſerviant, ipſi nemini, niſi ipſi ſoli presbytero adminiſtrent.* Leo Marcian. *lib.1. chronici Caſſian. c.10. Servos ſuos, & ancillas omnes priùs per chartulam libertate donavit, atque ita demùm liberos cum curtibus propriis, & cæteris, quæ poſſidere videbantur, in jus monaſterii, poteſtatemque redegit, ea ſcilicet lege, ut ſingulis eorum quatuor per menſes operas, ubi neceſſe fuerit, monaſterio impendant; res ſuas atque ſubſtantias nulli omninò, nec inter ſe, vendere, aut donare præſumant, reſque illorum, qui ſine liberis defuncti eſſent, in ditione monaſterii devenirent.* De his ergo libertis accipi poſſunt verba ſuprà relata. 12

h *Dignitate naturæ.*) Id eſt gradum honoris, & libertatem non meruerunt tempore nativitatis, cùm ſervi naſcerentur; ſed temporis, & miniſterii neceſſitate, cùm manumiſſi fuiſſent eo tempore, quo neceſſarii erant ad eccleſiaſtica officia peragenda: ſervitus enim dicitur impedimentum naturale ad ordines, non quia ſervitus à naturali jure proveniat, ſed quia ſervis, ex eo quod ſervi naſcuntur, ineſt impedimentum, ne ad ſacros ordines aſcendere poſſint. Notavit Lantdmeter. *lib.2. de veteri monacho, cap.15. in principio.*

C A P U T IV.

Ex Concilio apud a Altheum.

NUllus clericus ad gradum Presbyterii promoveatur, niſi ut ſcriptum in *b* canonibus habetur. Si enim propter dilectionem Dei quis de ſervis ſuis quemquam elegerit, & docuerit litteras, & libertatem donaverit, & per interceſſionem erga Epiſcopum Presbyterum fecerit; ille autem in ſuperbiam elatus, Miſſam dominis, & canonicas horas obſervare, & pſallere renuerit, & eis juſtè obedire, dicens ſe liberum eſſe, noluerit; & quaſi liberè, cujus vult, homo fiat: hæc ſancta Synodus anathematizat, & illum à ſancta communione arceri judicat, donec reſipiſcat, & domino ſuo obediat, ſecundùm canonica præcepta. Sin autem obſtinato animo etiam hæc contempſerit, accuſetur apud Epiſcopum, qui eum ordinavit, & degradetur, & fiat ſervus illius, ideſt domini ſui, ſicut natus fuerit. Quiſquis verò talem ſecum habuerit, poſtquam rem illius prædictam audierit, & domino ſuo *c* non reddiderit, vel à ſe non projecerit, ſive Epiſcopus, ſive *d* Comes, ſive clericus, ſive laicus, anathematis illius ſocietate innodatus pœnam excommunicationis ducet.

N O T Æ.

1 a *ALtheum.*) Ità legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.3.* ex qua textum tranſcribo; in ſexta collectione legitur, *apud Alichi*, apod Burchardum *lib.1. Decreti, cap.162. & lib.2. cap.234.* Carnotenſem *par.6. Decreti, c.302.* habetur *apud Altheim*: in nulla tamen Conciliorum editione reperitur hujus Synodi mentio; licèt aliqui affirment in Gallia fuiſſe celebratam, illicque interfuiſſe Regem Conradum, ex cujus canone 38. tranſcribit textum hunc Carnotenſis *ubi ſuprà*.

2 b *Canonibus.*) Relatis *in cap.1. hoc tit.*

c *Domino ſuo non reddiderit.*) Qui ſi dolo malo fecerit, tenetur ſervi corrupti nomine, *l.1.§.2. l.doli 5.cum aliis, ff.de ſervo corrupto, l.ſi cujus 13.§.7.ff.de uſufruct. l.eum qui 5.ff.ad l.Flaviam, l.2.C.eod.tit. l.1.C.ſi mancipium, l.inter 6.ff.ad l.Jul. de adult.*

d *Comes.*) Comitis officium, & qualis dignitas ſit, dicemus *in cap.1. de immun. eccleſ.*

C O M M E N T A R I U M.

3 EX hoc textu communiter deducitur, dominum in ſervo, quem manumiſit, ut Presbyter ordinetur, poſſe ſpirituales operas imponere. Ad cujus canonis interpretationem ſciendum eſt, omiſſo Romanorum jure, quo inſpecto ex ſtipulatione tempore manumiſſionis interpoſita, liberti patronis ſuis operas præſtabant, *l.1.& per tot. ff.de operis libert.* Donellus *lib.7. comment. cap.25.* Valentia *lib.3. illuſtr. tr.3.c.4.nu.26.* Faber *in Papinianea, tit.5. princ.2. illat.16.* ad quam operarum præſtationem, & obligationem ſpectant textus *in l.operæ 7.ff.de uſufructu legato, l.adigere 6. §.ſtipulatus, ff.de jurepatr. l.eum qui 30. §.ſi libertus 4.de jurejur. l.ſi non ſortem, §.libertus, ff.de condict. indeb. l.ult.ff. ſi libertus ingenuus, l.penult. C.de obſequiis*, juncto Cujacio *ad eum tit. l.in liberto 77. ff.de ſolut. l.fin. ff.de liberali cauſa, l.certum 6.§.ſi quis abſenti, ff.de confeſſis, l.ſi duo patroni, ff.de jurejur. l.3. Cod.eod.tit. l.pro hærede 20.§.ſi quid tamen, ff.de acquir. hæred. l.ſi quis pro eo 56.ff.de fidejuſſoribus, l.ſi patroni 55. ff.ad Trebell. l.penult. ff.ſi quis à parente, l.& eleganter 7. §.ſervus pactionis, ff.de dolo, l.ſervum 36.ff. manumiſſ. teſtam. l.Stichus, §.ſi hæredi, ff.de ſtatulliber. l.ſi verò 64.§.1.& §.ſed etſi, ff.ſoluto matr.* juncto Fabro *lib.20. conject. cap.18. l.2.ff.de annuis legatis, l.ſciendum 70.ff.de V.S. l.ſi ſervus 38.ff.de ſtipul. ſervor. l.ſi filius 33.ff.de fideicom. libert. l.videndum 95.ff.de legat.1. l.dotalem 61.cum duabus ſequen. ff. ſoluto matrim. l.quæſitum 57.ff.de condit. & demonſtr. l.interdum 73.ff.de verbor. oblig. l.quæſtionis 18.ff.de probat. l.igitur 12.§.ſi operæ, ff.de liberali cauſa, l.ſi cum 9.§.1.ff.de donat. inter, l.cum ſine 11.ff.de Carbon. edicto, l.ſi juravero 14.ff. de operis libert. l.penult. de aſſign. libert. l.ſi quis legatum 6.§.ult. ff.ad l.Cornel. de falſis.* Omiſſis ergo his operarum ſtipulationibus, in Gallia, & noſtra Hiſpania, atque Longobardia juxta proprias leges patroni tempore manumiſſionis, non ſolùm obſequium, verùm & operas retinebant: aliquando verò plena conceſſa libertate, nullum jus in eis conſervabant; qui liberti dicebantur Amundi, quaſi exempti ab omni poteſtate: cujus manumiſſionis formam tradit lex Longobardica *tit.35.l.2.* his verbis: *Qui Sulfreal à ſe extraneum, ideſt Amundum, facere voluerit, ſic debet facere: Tradat eum priùs in manu alterius hominis liberi, & per Garathinx ipſum confirmet, & ille ſecundus tradat eum in manus tertii hominis, & tertius tradat eum in quarti, & ipſe quartus ducat eum in quadrivium, & tingat, in Vuadia, & Giſiles ibi ſint.* Cujus legis exotica verba exponit Lemaiſtre *lib. de jurib. eccleſ.c.8.* Illis verò nullas operas imponebant, quibus libertatem præſtabant, ut clerici fierent ad votum Regis. De primis egi *in c.hoc tit.* de ſecundis, qui apud ipſos Longob. *Impantes* dicuntur, ita habetur *d.tit.35.l.1.* *Qui per Impans, ideſt in votum Regis dimittitur, ipſa lege vivat, ſicut qui Amundus factus eſt, & cum eo patronus vivat tanquam cum fratre, ac cum aliis parentibus liberis.*

Licèt ſervis manumiſſis, ut clerici fiant, patroni nequeant operas fabriles, ſeu officiales imponere, ut probavit *in c.1. hoc tit.* tamen cùm nulla detur indecentiæ ratio, ſi liberti ſacris initiati operas ſpirituales in patronos impendant, ideò patroni ab eis operas ſpirituales ſtipulari poſſunt, ut pro hujus textus interpretatione docent Suar. *de cenſur.diſp.51.ſect.3.* Gibal. *de irregul. c.3.* D. Anton. de Caranna *in c.fin. de don.* quas operas, ut adſtrictiùs cogantur patroni ſolvere, in præſenti ſtatuitur, ut ſi eas præſtare renuerint, degradentur, & in priſtinã ſervitutem revocentur. Sed contrarium probari videtur *in cap.2. de cond. appoſ.* ubi probatur, quemdam Diaconum duos ſervos manumiſiſſe ea lege, & conditione, ut monachi fierent (quæ pactio admittitur ex traditis *in c.fin. de pactis*;) aliàs ſervituti reſtituerentur. Unus ex eis monaſterium deſervit, & cum clericis ſe aſſociavit: quæſitum fuit, an ideò revocandus eſſet ad ſervitutem? Et reſpondet Gregor. Magnus, curandum eſſe, ut voluntas manumittentis non negligatur, non autem revocari in ſervitutem. Ex quo textu colligitur, etiam adjecta conditione revocandi libertum ad ſervitutem, iterum ad eam redire non poſſe: igitur non rectè in præſenti aſſeritur, ſervum manumiſſum ex pacto, ut ſpirituales operas perſolveret, in earum ſolutione ceſſando revocari in ſervitutem. Pro cujus textus expoſitione dicendum eſt, in eo agi de liberto jam religioni per profeſſionem mancipato, quam ſi deſerere velit, cogendus eſt ad eam redire, & in ea perſiſtere, ut ſic monaſterium non deſeratur, & voluntas manumittentis adimpleatur: noſtro verò caſu Eccleſiæ acquiſitus non erat, quare ex ſuprà traditis debebat in ſervitutem revocari. Latiùs textum illum exponemus *in cap.16. de ſimonia.* 4 Exponitur cap.2. de condit. Appoſ.

C A P U T V.

Alexander III. *Archiep.* a *Turon.*

COnſuluit, *Et infrà*: Conſ. t.t. reſpond. quod neque *b* ſpurios, neque ſervos ordinare debes. Et ſi memores, in conſecratione tibi *c* dictum fuit: Vide ne quemlibet ſervilis conditionis ad ordines promovere præſumas.

N O T Æ.

1 a *TUron.*) Suſpicor legendum eſſe *Tolet.* ut *in cap. conſuluit 1.de appel. c.conſuluit, de Judæis*, ubi (ni fallor) ſunt aliæ partes hujus deciſionis, & authorem habent Alexand. noſtrum III. Retenta ergo ea lectione, *Alexan. III. Archiep. Tolet.* ſciendum eſt, Toletum Hiſpaniæ noſtræ urbem primariam eſſe, quam ita deſcribit Philippus Ferrar. *in Topograph. Nov. S.S. fol.125.col.2.* ſic: *Ad Tagum fluvium circumfluentem, novæ Caſtellæ caput, ampliſſima Metropolis, umbilicus Hiſpaniæ, urbs ampla, & Regia nobiliſſima, cujus Cathedralis Eccleſia maxima, auro, gemmis ornata, auguſtiſſima eſt omnium Eccleſiarum, non modo Hiſpaniæ; ſed & totius orbis ditiſſima, ut auſim affirmare, Archiepiſcopum Toletanum, qui Primas eſt Hiſpaniæ, tot redditus habere, quot omnes Epiſcoporum Italiæ redditus in unum collectos ſuperent. Id etiam certum, plus ab Archiepiſcopo Toletano ſolo poſſideri, quàm ab omnibus Epiſcopis Galliæ ſimul acceptis: tanta fuit Regum Hiſpaniæ erga Eccleſias ſuas pietas.* Eam conſtructam fuiſſe à Tubale referunt Granados *in ſerm. de dedicat. Eccleſiæ, fol.7.& 9.* Ortiz *de templis Toleti*. A. Chaldæis tradunt Arias Montanus, Garibay, & alii relati à Franc. Pila *libr.1. hiſtor. Tolet. cap.3.* Epiſcopum accepiſſe à D. Jacobo Apoſtolo ibi adveniente, latè probant Vivar. *ad Flavium Dextrum, ann.36. num.137.* D. Didacus Caſtejon *lib.1. Primatiæ Toleti, part.1. cap.6.* Tamayo *in notis ad Dextrum, cap.13.* Mauro-Caſtella *in hiſtor. D. Jacobi, lib.1.c.20.* Mendez de Silva, Hieronymus Higuera, & alii relati à Quintannadvennas *in Sanctis Tolet. cap.1.* Ejus Eccleſiæ Primatiam latè adſtruemus *in c.coram, de in integrum reſt.* Celebruno igitur Eccleſiæ Præſuli miſſa eſt hæc deciſio; ipſe enim temporibus Alexandri III. eam rexit Eccleſiam, ut in catalogo Præſulum Tolet. Eccleſiæ refert Tamayo *tom.5. martyr. Hiſpan. die 25. Octobr.*

b *Spurios.* De his egi *in cap.1. de filiis presbyt.* 2

c *Dictum fuit.*) Hæc admonitio reperitur in cæremoniali Ratoldi; in noviſſimis verò non reperitur.

Digitized by Google

CAPUT VI.

Innoc. III. a *Varienſi Epiſcopo*.

EO libentiùs. *Et infrà:* Adiecisti aliam quæſtionem, an illorum filii, qui Eccleſię ſervili conditione tenentur, traditi à parentibus militiæ *b* clericali cum ſuorum conniventia dominorum, ut in eadem Eccleſia debeant deſervire, aſſequentes propterea libertatem, poſt tempus ea relicta poſſint ad aliam ſe traosferre? In quo credimus diſtinguendum, utrum eo tenore fuerint *c* maoumiſſi, & oblati ordini clericali, quod *d* manumittenti Eccleſiæ, dum vixerint, debeant impendere famolatum in *e* obſequiis divinorum, & tunc transferendi ſe ad aliam eſt eis licentia deneganda: vel manumiſſi extiterint abſolutè, ſicque libertatem habeant ad aliam tranſeundi.

NOTÆ.

1 a V*Arienſi.*) Seu Vacienſi, ut legitur in tertia collectioοe, *ſub hoc tit. c. unico*. Vacienſis Epiſcopatus eſt in Ungaria ſuffraganeus Strigonienſis.

2 b *Militiæ clericali.*) *Cap.* 1. *de vita, & honeſt. cleric. lib.6. c.*1. *de renunc.* ubi aliqua de ratione hujus oomenclaturæ dixi.

3 c *Manumiſſi.*) Conditio in manumiſſione poteſt adiici, ut deſerviat certæ Eccleſiæ, quia talis pactio nullam ſimoniæ labem continet, ut latè probat Angujanus *lib.4. de legibus, c.7.*

4 d *Manumittenti Eccleſiæ.*) Eccleſiam appellat manumittentem Innoc. III. quia in Eccleſia manumittebatur, juxta dicta *in c.*1. *hoc tit.* & ipſa patrona remanebat eorum, ut dixi *in c.3. hoc tit.*

e *Obſequiis.*) Frequenter enim olim à devotis fidelibus ſervus manumittentibus adjiciebatur ea conditio, ut perpetuò certæ Eccleſiæ operas impenderent; qui liberti poſteà nec à manumittente, nec ab ejus hærede quoad juſpatronatus, ſive ut operas ſibi præſtarent, compelli poterant, *l.18.tit.7.lib.5. legum Vuiſigot.* ibi: *Quoslibet de quocumque libertis, aut ſpecialiter de eccleſiaſticis, dignitas ſublimavit honoris, aut præfixis ſanctorum locis deputavit, vel ordo religionis, vel ordinatio manumittentis, non erunt ad hominum patrocinium reducendi contentione qualibet hæredis.* Si ergo hæc obſervabantur in liberto laico præſtante operas Eccleſiæ ex oblatione domini; quantò magis ſervi manumiſſi, ut clerici fiant, & miniſtrent in certa Eccleſia, in ejus ſervitio perpetuò debent manere, nec ab ea recedere poſſunt. 5

CAPUT VII.

a Idem.

MIramur non modicum, cùm certum ſit in conſtitutionibus *b* antiquorum, quando ſervi in gradus eccleſiaſticos ordinati, debeant in ſervitutem, vel non debeant revocari. *Et infrà:* De ſubdiaconali ordine, quia de eo non fit mentio in Patrùm ſtatutis expreſsè, videtur nobis, quod & is cum diaconali gradu privilegio gaudet eodem. Nam licèt ſacer ordo non reputaretur in Eccleſia primitiva, tamen à conſtitutione Gregorii, atque *c* Urbani ſecundùm moderna tempora ſacer gradus eſſe minimè dubitatur.

NOTÆ.

1 a I*Dem.*) Textus hic in hac ſexta collectione tribuitur Innoc. III. ſed nec inter ejus epiſtolas hucuſque editas, nec in ulla ex collectionibus epiſtolarum ipſius reperitur. De hoc autem textu, & aliis ſex in hoc volumine compilatis ſub nomine Innoc. III. Tancredus, qui notas ſcripſit *ad 3.collect.* in fine ipſius, ita lectorem monet in fine operis; *Quidam affectionis ardor ſcholaſticæ me cogit, ut quaſdam Decretales, quas ſub nomine Domini Innoc. III. habent ſcholaſtici, tanquam non ſuas reſpuatis; neque enim in regiſtris ejus continentur, neque ab eo editæ comprobantur, ſicut ore ad os ab eo accipi. Quarum una eſt de ſervo in Subdiaconum ordinato, qui privilegio aſſeritur eodem gaudere cum clerico. Secunda de Subdiacono eligendo, in qua dicitur, quod ad hoc non vidimus aliquem reprobatum. Tertia de dote, ubi dicitur, quod qui fortè de matrimonio cognoviſti, & de dote cognoſcere valuiſti. Quarta de clericis, qui renuunt ordinari, ubi dicitur, quod eis beneficia auferantur. Quinta de ſacramentis extortis, ubi dicitur, quod illi, qui ea præſtiterunt, penitus obſervare tenentur. Sic & de quibuſdam aliis accipite. Prima prædictarum, quæ incipit, Miramur: ſecunda, Ex litteris: tertia, De prudentia: quarta, Quæris: quinta, Super conſultatione Sexta, Tametſi juri non repugnat: ſeptima, Pene ſuave eſt. Omnes autem, quæ in hoc opere continentur, in regiſtris ejus à primo anno uſque ad duodecimum noveritis contineri.* Refert hoc Tancredi teſtimonium Ant. Auguſt. *in præmiſſis ad collectionum notas, in fin.* Sed cùm tam præſeos deciſio, quàm aliæ, quæ à Tancredo indicantur, & à nobis ſuis locis exponentur, compilatæ reperiantur in hoc Decretalium volumine à Gregorio IX. approbato, ambigendum non eſt, eas eſſe authenticas; ſiquidem licèt de auctore non conſtet, volumen tamen hoc authenticum eſt: & ſufficit, etſi auctoris incerti fragmentum reperiatur, quod ſit in volumine authentico, ut authenticum judicetur. Probat latè Pater Redanus *in commentar. ad Machabæorum librum, in apparatu.*

b *Antiquorum.*) *Cap. ex antiquis, 54.diſt.*

c *Urbani.*) Ut latè probavi *in c. à multis, de æt. & qual.*

CAPUT FINALE.

Gregorius IX. *Archiepiſcopo a Neapolitano.*

DIlectus filius G. Diaconus propoſuit, quod I, miles ea occaſione, quòd patrem ipſius *b* hominem ſervum eſſe proponit (licèt mater ſua, cujus debet imitari conditionem, & libera eſſe noſcatur) ne promoveatur in Presbyterum, impedire præſumit. Quocirca mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit de præmiſſis, eumdem militem ab hujuſmodi impedimento ceſſare compeſcas.

NOTÆ.

1 a N*Eapolitano.*) De origine, & amplitudine urbis Neapolitanæ, latè egi *in cap.2. de conſtit.*

b *Hominem.*) In jure Cæſareo homines appellantur procuratores, actores, cuſtodes, emphyteutæ, *l.2.C.de Epiſc. & Cler. l.4. C.de dignit. lib.2. Cod.de conduct. & procur. prædior. fiſcal. l.fin. C.ut nullus ex vicaneis*: in libris verò feudalibus homines appellantur vaſſalli, qui feudum à domino acceperunt, & illi humagium, ſive hominium jurarunt. Hothomanus, & alii de verbis feudalibus agentes, verbo *Homo*. In legibus Vviſigoth. & Longobardor. illi homines appellantur, qui ſunt ſervilis conditionis, *l.6.tit.2.lib.3.l.18.tit.1.l.9. legum Longobar.* probat Fredericus Lindembrogius *in Gloſſario legum antiq. verbo homo*. Qua in ſignificatione homo accipitur in præſenti, & apud Joan. VIII. R. P. *epiſt.299.* Anſelmo Epiſcopo, ibi: *Quidam ſceleratus Longobardus nomine N. homo Vvidonis Marchionis.*

COMMENTARIUM.

2 Concluſio probatur.

Ex hac Gregorii IX. deciſione ſequens deducitur aſſertio: *Natus ex libera matre, patre autem ſervo, liber naſcitur*. Probant eam textus *in c.fin. 32.q.4. c.licèt 3.de conjugio ſervor. c.un. de natis ex libero ventre, l.5. §.ingenui, l.lex 24. l.Imper. ff.de ſtatu homin. l.hujuſmodi 84. §.legatum 10.ff.de legat.1. l.cum pater 77. §.cum inter 28. de legat.2. l.partum, C.de rei vind. l.neque 10. C.de prob. l.libertina 9. C.de ingen. manumiſſ. l.3. C.ſol. matrim. l.6.C.de ſuis, & legit. l.avia 28.l.fin. C.de liberali cauſa, princ. Inſt. de ingenuis*, Ulpian. *in frag. tit. 5.§.ex cive*, Paulus *l.2.ſent.tit.25*. Conſonant de jure Regio textus *in l.1.tit.14.p.4. l.2.tit.21. ead.par.* Illuſtrant Cujacius *l.4.obſerv.c.28. & in l.2.ff.ne de ſtatu defunct.* Faber *in Papin. tit.4. per tot.* & in rationali ad text. *in l.25.& 28. ff.de ſtatu homin.* Carranza *de partu, c.3.* Benitez *in c.unic. de natis ex libero*, qui plures congerunt, quibus addendi ſunt Anton. Faber *lib.4. conject. c.29.* Sarmientus *l.1.ſelect. c.5.* noſter D. Franciſcus de Amaya *in l.29.& 36. C.de Decurion. & l.2.obſerv. c.6.* Baſilius *lib.11. de matrim. c.3.* Leo Pinellus *in cap.per venerabilem, num.266. qui filii ſint legitimi*, Grotius *de jure belli l.2.c.5.n.29.* Lælius Mancinus *lib.1. de triplici jure, c.75.* Opingius *de jure inſignium, c.7.* Forner. *l.1.ſelect.c.7.* Hunnius *ad Treutlerum vol.1.diſp.2. theſi 50.* Pichardus *de nobil. comm. n.93.* claudat agmen D. Joſephus Fernandez de Retes *to.2.opuſc.l.8.c.5.*

3 Ratio dubitandi.

Adverſus hanc aſſertionem ita illuſtratam pro dubitandi ratione ita inſurgi valet: Licèt enim verum ſit, in filiis vulgò quæſitis, & extra matrimonium natis, partum quoad ſtatum matris conditionem ſequi: tamen cùm filii legitimi, & ex legitimo matrimonio procreati ſunt, non matris, ſed patris conditionem ſequuntur, *l.cùm legitimæ 19.ff.de ſtatu homin.* Ulpianus *in frag. tit.5. §.ex cive, l.cos 22. l.exemplo 36.l.nullus 44.C.de Decur. lib.10. l.1. §.qui ex duobus, ff.ad munic. l.Senatorum 6.l.liberos 10.ff.de Senatoribus*, plura Carranza *d.c.3.§.3.n.4.* quod & diverſatum gentium legibus firmatur. In Italia enim, ubi noſtri textus caſus contigit, proles ex matrimonio ſuſcepta patrem ſequebatur, *cap.licèt, de conjugio ſervorum*. Apud Saxones idem obſervari conſtat *ex l.16.tit.1.ipſorum*. Apud Vviſigothos *ex l.3.tit.1. lib.3.l.4.tit.5. lib.7.l.9.tit.1. lib. 16. legum Vviſigoth.* Apud alias nationes idem obſervari probat Grotius *de jure belli, l.2.c.5. nu.29.* ſed in hoc textu agebatur de filio nato ex conjugio, alias ob potiſſimam cauſam, videlicet quia ſpurius erat, ordinari non poterat, *cap.conſuluit, hoc tit.* Igitur ſi in præſenti agebatur de filio in matrimonio nato, non matris, ſed patris conditio attendi debebat.

4 Ingenui, qui ſint.

Pro hujus textus, & ejus deciſionis plena interpretatione ſciendum eſt, ingenuos homines, aut naſci, aut fieri: ingenui naſcuntur ex liberta, ingenuave, *l.& ſervorum, ff. de ſtatu homin. l.cùm pater 77. §.cùm inter 28.ff.de leg.2. l.quod ex libera 11.C.de operis libert. novel.54. Juſtiniani*. Qui naſcitur ex libertis ingenuis, ingenuus naſcitur; qui ex libertis Latinis, ingenuus Latinus. Paulus *lib.4. ſenten. tit.4. §.Latina*; & ingenui ita perſeverant, ſi ſervitutis jugum nunquam ſint experti, ut docet Harmenopul. *lib.1. prompt. tit.18.* Qui enim ex matre libera nati ſunt, ſi poſtea ſervi efficiantur, & manumittantur ex vera ſervitute, priſtinæ ingenuitati non reſtituuntur, *l.homo liber 21.ff.de ſtatu hom. l.cum pacto 40.ff.de liberali cauſa, l.ſervus legatus 27.§.1.ff.de adimend. leg.* Donellus *lib.2. comment. c.11.* Paulus Zacchias *tit.2. quæſt. Medicolegal. quæſt.2.* quare ita manumiſſi excluduntur à ſucceſſione cognatorum, *l.1. §.filio, ff.ad Tertyll.* Pinellus *lib.2.ſelect. c.7.n.19.* quia tunc ex vera ſervitute manumiſſi ſunt, & non illis manumiſſio officit, ſed ſervitus procedens, *§.ult. Inſtit. de Ingenuis*. Quomodo autem vera ſervitus liberis hominibus contingat, breviter videamus? Et primò ſervitus contingit captivitate, *l.4.ff.de juſtit. & jure, l.adeo 7. ff.de acquir. domin.* Grotius *lib.3.de jure belli, c.6.* dum bellum publicè indictum ſit, non autem ſi à latronibus, vel piratis, aut in civilibus diſſenſionibus homines liberi capti fuerint, nam tunc liberi manent, *l.hoſtes, ff.de captivis*, Cicero *l.3. off.l.4. C. de ingenuis manum.* item liber homo, qui ſciens, prudenſque major viginti annorum ad pretium participandum ſe venundari patitur, *l.1.ff.& C.quibus ad libertatem proclamare:* item ex Senatuſconſulto Claudiano mulier, quæ ſervi amore bacchata, alieno ſervo ſe conjunxerit, ancilla manet, *l.Lucius 27.ff.depoſiti, l.unic. C.de SC. Claudiano, l.ult. C.de ſervis fugit.* dicemus infrà *in tit. de conjug. ſerv.* Item qui tenebantur profiteri cenſum ſingulis luſtris, ſi eam profeſſionem omittebant, ſervi efficiebantur. Ulpianus *in frag. tit. de tutelis, §.11.* Cicero pro Cecinna. Item milites, qui ad delectum non reſpondebant, id eſt præceptis factis à Duce, ſive Imperatore non obtemperabant, tanquam proditores libertatis in ſervitutem revocabantur, *l.4. §.gravius, ff.de re milit.* Valerius Maximus *l.3.c.3.* Lipſius *de milit. Romana, ad Polybium dialog.4.* Tandem in metallum, latumias, opuſve metalli dati ſervi olim fiebant atrocitate ſententiæ, *l.aut damnum 8. §.eſt, pœna 4.ff.de pœnis*, tunc ſcilicet, cùm in perpetuum damnati erant, non ſi ad tempus; & ſi ab illo, qui jus dandi habebat, dati erant, *d.l.8.§.in miniſterium, & §. Præfecti*. Quod in melius mutavit Juſtinian. *novella ſua 22.c.8.* diſponens nullum aliàs liberum ex ſententia ſervum fieri; quæ verba ſefellerunt Donellum *lib.2. comm. cap.9.* ut exiſtimaret, adhuc poſt prædictam conſtitutionem libertinæ conditionis homines ſententia, & ſupplicio ſervos poſſe fieri: conſenſit illi Faber *in Juriſpr. tit.4. princ.1. illat.8.* quamvis *tit.11. princ.6. illat.5. verſ. Obſervandum*, de hac re agens ſilentio diſputationem præterierit. Item id probat Donell. *ex cap.9. dictæ novellæ*, ibi: *Si verò decretum judiciale libertum, aut libertam, aut horum filios in ſervitutem redigat.* Quibus verbis rem actam putavit Donellus, qui dictam ſententiam priùs ab Accurſio habuit *in d.c.8. v.Benè natorum:* ſed quàm malè, probo ſic. Juſtinianus id in animum induxit, ut vellet nulla ſententia fieri aliàs liberum ſervum, ut ſic etiam libertinum comprehenderet: quid enim huic nocitura erat ſervitus anteacta? præſertim quia Juſtinianus, natalibus ingenuis exæquavit libertinos, novella ſua 80. Senſus ergo prædictorum verborum eſt, libertum, libertamve, ſeu eorum filios ob ingratitudinem in ſervitutem redigi; non verò aliàs ex delicto ſervitutem irrogari. Quæ ſententia etiam ſuadetur ex verſione Juliani Patricii *novella ſibi 36. cap.2.* ubi enumeratis cauſis, quibus nuptiæ diſſolvuntur per ſervitutem, illa, de qua hic, prætеritur: igitur quia hæc non fuit cauſa detrudendi hominem liberum in ſervitutem. Nec multùm pro Donello faciunt illa verba, *ſi verò, &c.* nam decretum illud non eſt accipiendum pro pœna capitali, qua libertus ſit damnatus in metallum; ſed pro ſententia revocante ob ingratitudinem libertos patres, & filios una manumiſſos in ſervitutem, ut eleganter probabis ex Juliano *dict. cap.2.* ibi: *Fortè enim libertini conſtituti ingrati contra ſuum patronum extiterunt.* Et ex libris Baſilic. *2.part. tit.7. in fine*, ibi: *Si judices ſententia libertum, aut libertam, aut eorum filios propter ingrati animi crimen in ſuam dominus redegerit ſervitutem.*

5 De ingenuis manumiſſis.

Si autem ingenui nati non ex vera ſervitute, ſed ex umbrata manumiſſi ſint, non officit illis manumiſſio, & ita ingenui manebunt, ut contingit in filiis ſanguinolentis à patre venditis ſub nimiam egeſtatem, *leg.2. C.de patribus, qui filios*, Paulus *lib.1. ſentent. tit.1. §.1. l.unica, Cod. Theod. de patribus, l.final. eod. C.de alimentis, l.ultim. C. de patria poteſt.* ubi libertas accipitur pro ingenuitate, ut *in l.homo 21.ff.de ſtatu homin. l.cùm pacto 40. ff.de liberali cauſa*, poſt Revardum *ad leges XII. Tabul. cap.3.* Goveanum *lib.1. variar. cap.17.* notavit Oſualdus *ad Donellum lib.2. comment. cap.10. lit.B.* Tales enim filii poſteà redempti pretio dato ingenui manebant: docent Cujacius *ad Paulum d.tit. de tutelis*, Gentilis *de bonis maternis cap.2.* Balduin. *ad leges Romuli, cap.17.* Narbona *de ætate, ann.1. qu.8. & an.3. quæſt.2.* Petr. Gregor. *lib.12. ſyntagm. cap.8.* Fornerius *in l.37.ff.de V.S.* Hunnius *lib.1. variar. tract.2. qu.15.* Cabreros *de metu, lib.2. cap.1.* Vviſemb. *diſp.6. theſi 9.* Acacius *de privil. parentum, privil.21.* D. Joannes de Larrea *diſp.9. num.10. & 11.* Oſualdus *lib.2. comment. Donelli, cap.19.* Idem contingit in debitoribus ex cauſa debiti creditoribus addictis, de quibus latè agam *in cap.2. de pignoribus;* iſti enim quamvis per additionem in ſervitutem redigerentur, non tamen libertatem, hoc eſt ingenuitatem amittebant, *l.uxori 24. §.ultim. ff.de uſufructu legato, l.4. §. Stichus, de ſtatu liberis.* Etiam idem eſt in filiis noxæ deditis, quod olim licuit parentibus. Paulus *lib.2. ſentent. tit.31. §. filius:* poſteà enim noxæ data æſtimatione ingenui manebant. Papinianus apud Licinium Rufinum *tit.2. collat. legum Moſaicar.* ubi Pitheus: obſervavit eruditus Div. Joſeph de Retes *lib.8. opuſc. c.3.* & notavit D. Joann. Suar. *ad l.Aquil. l.2.c.2.ſect.3.n.36.* cujus veteris deditionis veſtigium odoratur Cujac. *lib.13. obſerv. cap.9. & lib.2. qq. Papin. in l.ſanctio 41.ff.de pœnis.*

Igitur

Digitized by Google

6 Quãdo ex ancilla ingenuus naſcatur. Igitur ex libera ingenui naſcuntur; ex ancilla verò ſervi. Theognides Græcus ita ab Vveſembac. *ubi ſuprà*, verſus.

Non etenim roſa è ſquilla oritur, aut hiacynthus.
Sed neque ab ancilla filius ingenuus.

Niſi in illis tribus caſibus à Fabro animadverſis *in Pap. tit.4. princip.1. in fine*. Primus, cùm libertate fideicommiſſaria ancillæ relicta, hæres moram fecit in libertatis præſtatione; tunc enim ſi ancilla filium ediderit, ingenuum parit, *l.1.§.1. ff.de ſuis, & legit. hæred.* ſi petita libertas fuit, *l.cùm verò 26. §.apparet, ff.de fideicomm. libert. l.3. Cod.ſi mancipium ita fuerit*, Cujacius *ad tit. Cod. ad Orphicianum, & de fideicommiſſariis libert. leg. cùm Syllanianum 11. C. de his, quæ ut indignis, l.ult. C.ad Orphicianum*, Cujacius *tract.7.ad Afric. in l.cùm, qui 38. §.qui hominem, ff. de ſolutionib.* Secundus caſus eſt cùm ventri libertas data eſt; licèt enim olim, quia ex lege Caninia libertas certis perſonis dari non poterat; fœtui relinqui libertas nequiret, Cujacius *ad tit. Cod. de lege Fuſia Caninia*; SC. tamen Orphiciano proviſum fuit, ut fœtui dari poſſet. Paulus *lib.5. ſentent. tit.14. in princip.* & Juſtinianus in ſua nova conſtitutione relata *in l.cùm inter, Cod.de fideicomm. libert.* omne dubium ſuſtulit, ſtatuendo, ut ventri tam directa, quàm fideicommiſſaria libertas relinqui poſſet. Docent Carranza *de partu cap.2. §.1. illat.9.* Cuellar. *de manumiſſ. 2.part. num.35.* Narbona *ann.1. quæſt.14. & ann.10. quæſt.16.* Raguellius, Merillus, & Linglois *in d.l.cùm inter*, Faber *in Papin. tit.4. princip.3. illat.3.* Tertius caſus conſideratur in filio captivæ apud hoſtes concepto, & nato, qui, ſi cum parentibus, alterove eorum ad civitatem rediret, licèt ſummo jure ingenuitatem; quam nunquam habuit, recuperare non poſſit; ex æquitate tamen ingenuus manet *l.ſi ſtatulibera 6.§.1. ff.de ſtatuliberis, l.commercio, C.de poſtliminio reverſis, l.1. §.interdum, ff.ad Tertyllianum*, quem caſum doctè exponunt D. Joſephus de Retes *lib.6. opuſc.cap.9.* Benitez *in d.c.unic. de natis ex libero, num.74.* Huic alius ſimilis caſus eſt, cùm filius naſcitur ex captiva redempta ante luitionem; cùm enim redempti ſtatus pendeat, ac captivus jure pignoris apud redemptorem ſit, *l.verùm 20. §.ultim. ff.de captivis, l.qui teſtamentu 20. §.poteſtatis, ff.qui teſtamenta, l.2.5.& 6. C.de captivis, l.qui ſtatus 8.ff.de re milit.* Schiford. *ad Fabrum lib.3. tract.21. quæſt.7. & 8.* Balduinus *de pignoribus, cap.2.* Faber *in Papin. tit.3. princ.4. illat.3.* benigniùs receptum fuit, ut filius ex ipſa ingenuus naſceretur: probat D. Joſeph de Retes *d.lib.6. opuſc. cap.13.n.2.* His alium annectit caſum *ex d.l.6. in princip. de ſtatuliberis*, Benitez *ubi ſupra, num.70.* alioſque ab Interpretibus excogitatos refert Oſualdus *lib.2. comment. capit.10. lit.D.* Et D. Petrus de Avila Complutenſis Profeſſor novum addit, cùm videlicet filius ex ancilla exſecto ventre naſcitur, quem in quæſtione de hoc caſu ſpeciali editaediſſerit.

7 Sufficit libertas in matre. Nec intereſt, an pater ſervus, vel liber ſit, ſi mater libera reperiatur; quia quoad conditionem, ſtatuumque, matris, non patris conditio attenditur, & partus ventrem ſequitur, *l.& ſi ſervorum 5. §.ingenui, l.Herennius 22. ff.de ſtatu hominum, l.pactum 7. C.de rei vindic. l.placuit 42.ff.de liberali cauſa, l.nec dicitur 21.C.de agricolis, lib.11.* Pichard. *de nobil. communic. n.12.* Carranza *ubi ſup.* Amaya *in l.exemplo 36.C.de D cur. l.10.n.18.* ſubtiliſſimus D. Joan. à Gongora à conſiliis Juſtitiæ, & Cameræ jamdiù acclamatiſſimus Senator, *in l.quidam 19. n.7.ff.de manumiſſ. teſtam.* qui varias rationes hujus principii reddunt. Nec deſideratur, ut filius ingenuus naſcatur, quod tribus temporibus, conceptionis videlicet, medii temporis, & partus libera ſit; ſufficit enim uno ex his temporibus liberam fuiſſe matrem, ne ejus calamitas ſervitutis ſupervenientis noceat fœtui, qui in utero eſt: unde manumiſſa prægnans matrimonii cauſa, ſi nuptiæ ſequantur, filium ingenuum parit, *l.ſi minor 19.ff.de manumiſſ. vindicta.* Licèt enim ſecundùm juris communis regulas in his, qui ex nuptiis ſuſcipiuntur, conceptionis tempus attendatur, in vulgò quæſitis tempus editionis, *l. Imperator 18.ff.de ſtatu hominum*, Ulpian. *in frag. tit.5. §.ult.* & ſic natus ex ancilla, quamvis libera, tempore conceptionis, aut medii temporis ſervus naſcebatur, Cajus *lib.1. inſtit.* tamen cùm ſuper hac re inter Conſultos altercaretur, ut docent Hothomanus *l.4.obſer.c.14.* Duarenus *ad tit. de ſtatu hominum*, Connanus *lib.2. comm. c.11.n.5.* Oſualdus *lib.2. Donelli, c.10.lit.E*, D. Petrus Medinilla *in rixis conſultorum, pag.96.* placuit liberum naſci, *d.l.& ſervorum 5.princip. Inſtit. de ingen.* Paulus *lib.2. ſenten. tit.24. in princ.* Docent Olano *lib.4. Paral. c.14.& l.5.c.10.* Vviſembac *diſp.5.n.13.* Revard. *l.5.var. c.13.* Goveanus *l.2.var.c.11.* Oſuald. *ubi ſup. lit.E.* Baſilius *de matr.l.11.c.3.* Cujac. *l.17.qq.Pap. in l.fin. ff.de ſentent. paſſis*. Benitez *in d.c.unic.n.83.* qui laudat Fabr. & Carranzam, Pichardus *de nobilit. n.93.* Quare textus *in l.3.§.ult. ff.de ſuis, & legitim.* dum ait, non videri in ſervitute conceptum eum, qui ex ea natus eſt, quæ ante 182. dies, ideſt ſecundùm Græcos, ſex menſes, & duos dies manumiſſa fuit, non ſupponit neceſſarium eſſe tempus conceptionis, & editionis; tantùm enim unum ſufficit, ut latè pro ejus textus interpretatione docet Benitez *ubi ſup. n.90.* Ob eandem etiam rationem ſubtiliter Triphoninus reſpondit *in l.Areſcuſa 16.ff.de ſtatu homin.* in ea ſpecie, cùm Areſcuſæ libertas relicta eſt ſub conditione, ſi tres liberos ediderit, & unum peperit, mox tres, ultimum liberum eſſe, quia eo tempore, quo quartus natus fuit, jam libera erat, & ſufficit illud inſtans, ut filius liber naſcatur, notat Pancirola *l.2.var.c.6.*

Sed huic principio adverſatur textus *in l.5.§.ult. ff.de ſtatu homin.* ubi ſimul proponuntur, & deciduntur caſus, cùm filius naſcitur ex ancilla, & cùm naſcitur ex ea muliere, quæ expulſa è civitate filium edidit; & ſimul aſſeritur filium liberum naſci, ſi medio tempore mater libera ſit; ſed qui ex expulſa à civitate naſcitur, ex libera naſcitur, quia deportatio libertatem non adimit, *l.1.§.8.ff.ad Tertyll. l.2.§.1. de pœnis, l.deportatus 15.ff.de interdict.* D. Nicolaus Antonius *lib.2. de exilio, c.12.* ergo. Cui difficultati, omiſſis ſolutionibus traditis ab Olano *libr.4. Paralip. c.14.& l.5.c.10.* Goveano, qui textum emendat *l.2.var.c.11.* Fabro *lib.20. conject. cap.1.* Revardo *lib.5. var.c.13.* quorum ſolutiones refert Vviſembachius *diſp.5. n.13.* dicendum eſt, Marcianum quoad caſum ancillæ accipiendum eſſe de libertate, ita ut affirmet ex libera natum medio tempore liberum naſci; quoad caſum verò expulſæ è civitate, de civitate Romana, ut videlicet civem Romanum pariat, ſi medio tempore civis Romana fuiſſet. Comparatio igitur unius caſus ad alium non fit circa conditionem ſervilem, ſed circa qualitatem partus editi, ut quemadmodum filius liber naſcitur ex ea, quæ ancilla concepit, ſi medio tempore libertatem aſſequatur, etſi tempore partus iterum in ſervitute reperiatur; ita civis Romanus naſcatur ex ea, quæ tempore conceptionis, & partus expulſa è civitate reperitur. Docent D. Nicolaus Anton. *d.lib.2. de exilio, c.11.n.8.* D. Joſeph. de Retes *lib.1. de interdictis, c.3. in addit. nu.6.* Etiam adverſatur ſuprà traditis textus *in l.fin. ff.de ſenten. paſſis*, ubi decidirut, mulieri, quæ conceperat, dum in civitate eſſet, & poſteà in metallum damnata eſſet, tandemque à Principe reſtituta, humaniùs dici poſſe cognationis jura reſtituta videri. Ex quibus verbis liquet, natum ex ea, quæ libera concepit, ex humanitate jura cognationis obtinere; igitur quia non ſufficit unum ex tribus temporibus, & calamitatem matris filio nocere. Præſenſit difficultatem Cujac. *lib.17. qq.Pauli in ea leg.* qui pro ejus ſolutione affirmat, textum illum referendum eſſe ad jus antiquum ante conſtitutionem Antonini, de qua *in l.4.C.de pœn.* quo inſpecto, tempus nativitatis attendebatur. Sed eum refellit Benitez *ubi ſup.n.100.* qui ait, Paulum ſupponere, filium in ea ſpecie liberum naſci; ſed propter damnationem matris jura cognationis amiſiſſe, quia fiſci ancilla effecta fuit, *l.aut damnum, §.pœna, ff.de pœnis*: unde licèt beneficio Principis ipſa reſtituta eſſet, jura cognationis ex humanitate tantùm filio reſtituuntur in matrem. 8 Exponuntur l.5. de ſtatu homin. l.final. de ſent. paſſis.

Hactenus egimus de ingenuis natis, nunc ingenuos factos breviter percurramus. Duobus ergo modis ingenui fiunt beneficio Principis. Primò ſi à Principe liberti natalibus reſtituti ſint, non propriis, ſed illis, in quibus à principio omnes homines fuerunt, qui natales antiqui dicuntur, *l.1.& 2. ff.de jure aureor.* Per hanc natalium reſtitutionem ita libertus ad ingenuitatem perducitur, ut perinde habeatur, ac ſi nunquam ſervitutis jugum ſuſtinuiſſet, & paſſus eſſet, *l.ult.ff.de natal. reſtit. l.Imperial.§.1. C.de nuptiis, l.3.§.1.ff.de bonis libert.* unde ad ejus ſucceſſionem patronus non admittitur, *l.2.ff.de natal. d.l.3.§.5.* Unde niſi conſentiente patrono libertus à Principe natalibus non reſtituitur, *l.3.4.& ult. ff.de natal.* neque reverentiam patrono debet, *l.ſed ſi hac 10. §.3. ff.de in jus vocando*, Pinel. *l.2.ſelect.c.6.n.23.* Hoc tamen jus omnibus libertis Latinis, excepto jurepatronatus, conceſſit Juſtinianus ſua novell.78. notarunt Cujac. *l.4.obſer.c.30.* Bertrandus Maurus *de jure liber. c.21.in fin.* Nec obſtat textus *in l.libera 6.C.de ſuis, & legit. hæred.* ubi deciditur, natum ex libera, & ſervo ſpurium eſſe, quamvis poſteà patri libertas ſuperveniat, & natalium reſtitutio: ergo quia natalium reſtitutio non reddit reſtitutum plenè inge- 9 De natalibus reſtitutis.

nuum, aliàs filius ejus legitimus naſceretur. Nam reſpondendum eſt, in ea ſpecie filium illegitimum manere, quia tempore nativitatis erat incapax legitimationis, cùm jure Romanorum inter ſervum, & liberam perſonam non detur connabium; unde non potuit reſtitui ſpurius ad illud tempus, in quo incapax erat legitimationis: docet Baſil. *lib.11. de matrimon. cap.3.*

10 De jure aureorum annulorũ. Secundò modo licèt non perfectè ingenui fiant, ingenuitatis tamen jura nanciſcuntur liberti illi, qui jus aureorum annulorum à Principe impetrarunt, *leg.1.& per totum ff.& C.de jure aureor. annul.* tantùm enim illi referebantur in ordinem equeſtrem, qui deponebant ferreum annulum, & aureum accipiebant. Statius papinius *lib.3. ſylvarum.*

Atque idem in cuneos populos cùm duxit equeſtres.
Mutavitque genus, levaque ignobile ferrum
Exuit, & celſo natorum æquavit honore.

Quem locum exponit D. Franciſcus de Amaya *in l.2. C. ſi ſervus, aut libertus, nu.49.* Svetonius *in Julio, c.39. & in Galba, c.10.* Tacitus *lib.1. hiſtor. Nec minor gratia Julio Galbæ liberto, quem annulis donatum equeſtri nomine Marcianum vocitabant.* Alexander ab Alexand. *lib.2. dierum Genial. c.29.* plura adducunt Amaya *in d. l.2.* Tiraq. *in d.lib.2. dierum Genial.* Bulenger. *lib.7. de Imper. cap.14.* Cojacius *lib.7. obſerv. c.14.* Briſſonius *ad l.Juliam, v.Viro deprehenſo.* Sed cùm juſpatronatus illæſum maneret, quia honor augebatur, non verò conditio mutabatur, *l.falſa 33. §.ſed & ſi, ff.de condit. & demonſtr.* ideò reverentiam patrono præſtat talis libertus, *d.l.ſed & ſi hac, §.3. ff.de in jus vocando*: in adulterio deprehenſus occidi poteſt, *l.ſi is, qui 41.ff. ad l.Jul. de adulter.* patrono occiſo æquè torturæ ſubjicitur, ſicut alius libertus, *l.idem 11.ff.ad Syllanian.* patronus ei ſuccedit, *l.penult. & ultim. ff.de jure aureor. l.etiam, ff. de bonis libert.* jus enim aureorum annulorum imaginem dumtaxat, non ſtatum ingenuitatis præſtat, *l.2. Cod. de jure aureor. l.unica, Cod. ad l.Vigellam*; & qui illud impetravit, pro ingenuo habetur, ſed non eſt, *l.ultim. ff. de jure aureor.* Unde non excuſatur à tutela patroni, ejuſve filiorum, *l.libertum 14. §.2. ff.de excuſat. tutor.* ab extraneorum verò tutela, quia quoad eos pro ingenuo habetur, excuſatur, *l.cum & ratione 44.§.1. ff.de excuſat. tutor.* & quoad nuptias cum Senatoris filiabus pro ingenuo habetur, *l.ultim. ff.de jure aureor.* Princeps enim hoc jus concedendo, non minuit juſpatronatus; ſed quæ ſunt juris publici, concedit, ut contingebat in Latino, cui jus civitatis à Principe concedebatur; ſi enim, ignorante patrono, illud impetrabat, ut civis Romanus vitam agebat; decedebat verò, ut libertus Latinus. Ulpianus *in fragm. tit.3.§.1.& 2. §.ultim. Inſtitut. de ſucceſſione libert.* non enim Princeps in patroni diſpendium beneficium concedit, *l.4.C.de emancip. liber. l.1.C. Hermogen. de teſtam.* quare Imperator Commodus ab illis, qui invitis, vel ignorantibus dominis, jus hoc impetrarunt, ademit illud, *leg. Divus, ff.de jure aureor.* in qua parte obſervandi ſunt textus *in l.2. Cod.de bonor. poſſeſſ. contra tabul. l.3.§.2.ff.de bonis libert. l.7. ff. unde cognati, leg.unica, Cod. quando civilis actio, l.qui tutelam 28. §.final. ff.de teſtam. tut. l.8. §.ſed ſi 3.ff.de in jus vocando, l.falſa 33.§.2. ff. de condit. & demonſt. l.idem 11.ff.ad Syllanian. l.ingenuum 25.ff.de ſtatu hominum, l.ſi is, qui 42.ff.ad l.Jul. de adult. l.1. ſi ingenuus liber eſſe, l.libertum 14.§.2. leg.nequaquam 24. l.cum ex oratione 44.ff.de excuſat. tut. leg. libertus 14.ff.de tutor. & curat.*

11 Exponitur l.2. C. de bonorum poſſ. contra tabulas. Solet adverſus ſuprà tradita opponi textus *in l.2. Cod. de bonorum poſſeſſ. contra tabulas liberti*, ubi ſtatuitur, patronum liberti muneribus electi, ad bonorum poſſeſſionem non admitti: igitur nec ad ſucceſſionem illius liberti, qui jus aureorum annulorum impetravit, admitti valet. Sed an rectè ita expendatur, lectoris judicium ſit; in eo enim tantùm deciditur, patronum eligentem, & exigentem munera, & operas à liberto, non admitti ad bonorum poſſeſſionem liberti: quod ex eo provenit, nam patronus non poteſt à liberto munera, & operas exigere, niſi promiſſas tempore manumiſſionis, *leg. opera, ff. de operis libertor.* aut jurejurando poſtea promiſſas, *leg. ut juſjurandum, leg. ſed ſi libertinus 37. ff.de operis libert.* & ſi patronus eligat operas, munerave, videtur renuntiaſſe juri ſucceſſionis, ut contingit in patre, qui à filio emancipato aliquid accepit, ne ejus judicium inquietaret, *lib.1. §.ſi parens, ff. ſi quis à parente.* Similiter ergo patronus eligendo, & exigendo munera, & operas, excluditur à ſucceſſione. Donellus *in d.l.* ubi etiam Cojacius exiſtimat, patronum elegiſſe operas, quas à liberto conſequi poterat, ab ejus hærede, & eo caſu non admittitur ad bonorum poſſeſſionem contra tabulas. Secundò ſolet opponi textus *in l.2. ff.de jure aureor. annul.* in illis verbis: *Libertinitatis quoad vivunt.* Ex quibus deducitur, etiam per jus aureorum annulorum ſtatum libertinitatis conſervari. Sed omiſſa ſolutione Jolii Pacii *centur. 6.q.86.* Fabri *in Papin. tit.4. princ.1. illat.4.* Cujacii *in l.5. C.ſi ſervus, aut libert.* dicendum eſt, ſtatum libertinitatis etiam poſt jus aureorum annulorum impetratum, quoad obſequium patrono debitum conſervari, non verò quoad cætera patronatus jura, *d.l.ſed ſi hac, §.3.ff.de in jus vocando.*

Natalibus autem reſtituere, aut jus aureorum annulorum concedere tantùm poteſt Princeps, *l.unica, C.ad leg. Viſellam*, ibi: *Imperato à Principe; d.leg.ſed ſi hac 10. §.3. de in jus vocando*, ibi: *Nam princeps ingenuum facit, l.1.ff.de natalibus, l.penult. ff.de decurion.* Privatus enim jura ingenuitatis concedere non valet. Sed in hac re reperitur celebris antinomia textus *in l.eum, qui 27.ff. de ſtatu hominum*, cum lege *ſciendum 32.ff.de ritu nupt.* In lege ultima aſſeritur, patronum adoptando libertum, ingenuum facere non poſſe; at verò *in d.l.ſciendum 32.* contrarium docetur, videlicet libertinum, qui ſe ingenuo dedit adrogandum in ejus familia, jura conſanguinitatis conſequi. Pro hujus diſſidii, & antinomiæ conciliatione ſciendum eſt, libertinum, qui ſe dedit adrogandum patrono in ejus familia, jura ingenuitatis conſequi, *d.leg. ſciendum*; extraneæ verò perſonæ ſe dare in adrogationem non poſſe, ne jure ſuo manumiſſor fraudaretur, *l.ultim. ff.de adoptat. l.liberto, ff. de bonis libert.* Cujacius *in d. leg. ſed ſi hac 10.* & ſi conditione ſua relata ſe dederit in adoptionem, juſpatronatus integrum, illibatumque remanet, *d.l.ſed ſi teſte, §.patronum, l.1. §.nepotes, ff. ſi quis à parente patrono in arrogationem libertus dari poterat, l.cum eum 3. l.in adoptione 8. C. de adoption.* & conſequitur jura ingenuitatis quoad patronum, ejuſque familiam conſequebatur, *d.l.ſciendum 32.ff.de ritu nupt.* Maſurius Sabinus relatus ab Aulo Gellio *lib.5. noctium, cap.19.* ibi: *Libertinos verò ab ingenuis adoptari poſſe Maſurius ſcripſit; ſed id neque permitti dicit, nec permittendum eſſe unquam putavit, ut homines libertini ordinis per adoptionem jura ingenuorum invadant.* Alioquin, inquit, ſi juris antiquitas iſta ſervetur, etiam ſervus à domino per Prætorem dari in adoptionem poteſt. Sineſius *ep.1.* ibi: *Quoad jura verò publica, aliorumve ingenuitatem non conſequitur.* Unde Senatoris filiam ducere non poteſt. *l.ult.ff.de ſtatu homin.* Faber *tit.4.princ.1. illat.2.* Petr. Faber *in l.207. de reg. juris*, Briſſon. *de ritu nuptiar. pag.136.* juxta quam diſtinctionem ingenuitatis, quoad familiam adoptatis, & quoad jura publica ingenuitatis reſpectu aliorum, accipiendi ſunt prædicti textus. 12 Ingenuum quis facere poſſit.

His animadverſis ratio noſtræ deciſionis provenit primò ex uſu, & jure apud varias nationes recepto; nam apud Hæbreos obſervatum fuiſſe conſtat, ut filii conditionem matris ſequerentur; ſiquidem Iſmael natus ex Abrahamo, & Agar ancilla, ſervus, non liber, natus fuit: probat Petrus Cuneus *de repub. Hebr. l.1.c.12.* quod jus, videlicet partum matris conditionem ſequi, legem naturæ appellavit Ulpianus *in l.lex naturæ 24.ff.de ſtatu homin.* ex ea ratione forſan, quia ſicut ſata, & plantata ſolo cedunt tanquam matri, ut mater in ſolidum ſit; inde & filii vulgò quæſiti, quia incerto patre nati fuerunt, terræ filii dicuntur. Ovidius *lib.1. metam.* ibi. 13 Ratio decidendi.

Jupiter è terra genitum mentitur, ut auctor
deſinat inquiri.

Ità natura ipſa filii ſolum ſequuntur. Apud Romanos hoc pro comperto obſervari jam ſuprà probavi: cujus doctrinæ rationes varias adducunt Interpretes. Alii eam petunt ex eo, quod mater præſtat materiam corporibus, & ſic & ſtatum. Ariſtot. *de generat. animal. lib.1. cap.2.* ibi: *Marem, ut quod motus, & generationis originem teneat: fœminam, ut quod materia.* D. Thom. *3.par. q.31.art.5.* ibi: *Habet autem hoc naturalis conditio, quod in generatione animalis fœmina materiam miniſtrat.* Aliam reddit Faber *in rationali in d.l.5. §.ingenuum*, videlicet certiorem ſtatum demonſtrari, ſi attendatur matris conditio, potiùs quàm patris, cùm ſemper mater certa ſit, pater verò incertus, *l.vulgò, ff.de ſtatu hominum, l.filium 6.ff.de his, qui ſunt ſui, l.mater 5.ff.de in jus vocando.* Adſtipulatur Ovid. *lib.5. Metam.* ibi:

——Occidit Aſtreus
Matre Paleſtina, dubio genitore creatus.

Plura tradunt Carranza. *de partu cap.20.q.4.* Broeus *lib. 10. miſcell. c.2.* Alii etiam ex favore libertatis noſtræ deciſionis rationem deducunt: nam cùm ejus ſummus favor ſit, & mater poſſit liberis prodeſſe pluribus temporibus,

Digitized by Google

bus, conceptionis videlicet, medio tempore, & partus, *d.l.5.§.fin.* Paulus *lib.5. ſentent. tit.25.§.1. Inſtit. ingenuis*; patet autem tantùm tempore conceptionis: inde matris, non patris attenditur conditio. Alias cumularunt rationes Donellus *lib.2. comment. cap.10.* Amaya *in l.36. C.de Decurionib. lib.10. nu.18.* Benitez latè *in d.c.unic. de natis ex libero ventre.*

14 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat difficultas pro dubitandi ratione ſuprà adducta, pro cujus ſolutione latè diſputant Interpretes, an præſens deciſio locum habeat tam in filiis ſuſceptis in connubio, quàm in vulgò quæſitis. Faber *in Pap. tit.4. princ. 2.* & Carranza *de partu, c.3.§.3.n.4.* filium eo tantùm caſu matris conditionem ſequi exiſtimant, quando vulgò conceptus eſt, cùm patrem certum non habeat, *l.quia 5. ff.de in jus vocando.* Ulpian. *in frag. tit.5.* faciunt lex ultima *de jure deliberandi*, juncto Cujacio *ibi*, *l.13.16. & ult. C.de agricolis, & cenſitis, lib.11.* at verò filium in matrimonio ſuſceptum patris conditionem ſequi. Pro illis & eorum ſententia expenduntur textus *in l.cùm legitimè 19. l.lex naturæ 24.ff.de ſtatu hominum*, qui conjunctim legendi ſunt; & tunc in eis ſtatuitur, quod cùm dantur legitimæ nuptiæ, filii patris, non matris conditionem ſequuntur: cùm verò non intervenit matrimonium, filii ex naturæ lege ſequuntur conditionem matris, niſi lex ſpecialis aliud inducat: igitur filii ex nuptiis ſuſcepti, licèt injuſtis, quia inter liberum, & ancillam jure Romanorum non datur connubium, quoad libertatem ſequuntur patris conditionem. Expenditur etiam textus *in l.2. ff. ne ſtatu defunctorum*, ubi ſupponitur, propter patris memoriam filii ſtatus quæſtionem moveri poſſe. Contrariam tamen ſententiam, videlicet filium, tam in conjugio, quàm vulgo ſuſceptum, quoad ſtatum ſequi matris conditionem, docent Amaya *ubi ſupr.* Sanch. *de matrimon. l.7.diſp.4.n.8.* Benitez *in d.c.unic. n.33.* Moez *in princ. Inſtit. de ingenuis*; quorum ſententia probatur *ex d.l.5. §.2.ff.de ſtatu hominum*, in illis verbis: *Nec intereſt juſtis nuptiis concepit, an vulgò*; ex noſtro capite finali, *l.ſi ignorans 3. C.ſol. matrim. l.ſi libera 6.C.de ſuis, & legit. hæredib.* qua opinione retenta, non obſtat textus *in d.l.lex naturæ, juncta l.cùm legitimè.* Nam omiſſis ſolutionibus traditis à noſtro D. Franciſ. de Amaya *in d.l.36. C.de Decur.* dicendum eſt, in illis juribus non agi de ſtatu, libertateve, ſed de conditione deteriore, aut meliore, ut ſi naſcatur filius ex nuptiis Romani civis, & peregrinę, filius civis Romanus naſcitur; ſi verò filius vulgò ſuſcipiatur ex peregrino, & cive Romana, civis Romanus ſit, quia matrem ſequitur: & ſic non loquuntur Celſus, & Ulpianus de conditione patris attendenda, vel non, quoad libertatem, & quoad ſtatum, niſi per errorem nuptiæ cum peregrino celebratæ eſſent. Ulpian. *in fragm. tit.7.* Difficiliora ſunt verba illa, quæ ſequuntur *in d.l.lex naturæ: Niſi lex ſpeciale aliud inducit.* In quibus ſtatui videtur, lege ſpeciali induci poſſe, ut filius vulgò quæſitus deteriorem patris, vel matris conditionem ſequatur: cùm certum ſit in filiis vulgò quęſitis matris tantùm attendi conditionem. Qua difficultate oppreſſus Faber in ejus rationali, ea verba Triboniano tribuit. Sed ea ſolutione omiſſa, & alia tradita à Corraſio in eo textu, dicendum eſt, ea verba referenda eſſe ad legem Menſiam, qua cautum erat, ut natus ex peregrino, & cive Romana deteriorem partem ſequeretur, ſive pater, ſive mater in peregrinitate eſſet. Ulpian. *in fragm. tit.5.§.8.* Docent Fornerius *l.1.ſelect. c.6.* Hunnius *ad Treutl. vol.1.diſp.2.theſ.15.* quæ lex inducta fuit in odium eorum, qui injuſta connubia contrahebant; quare non debet ejus ſententia ad liberos vulgò quæſitos protrahi, cùm certus pater demonſtrari non poſſit, ut docet D. Joſephus de Retes *lib.8. opuſc. cap.5.* Adriani tamen conſtitutione cautum fuit, ut in prædicta ſpecie filius civis Romanus naſceretur. Videndus eſt Savarus *in notis ad Sidonium, l.5.ep.19. v.Mulier autem.*

Sed ſuprà traditis adverſatur textus *in c.ult. 32.q.4.* in illis verbis: *Filii ex libero, & ancilla ſervilis conditionis ſunt; ſemper enim, qui naſcitur, deteriorem parentis conditionem ſumit.* Ex qua ratione generali ita à D. Iſidoro Hiſpalenſi Præſule adducta facilè conſtat, deteriorem parentis conditionem partum ſequi: igitur ſi pater ſervus ſit, licèt mater libera reperiatur, filius ſervus naſcitur. Pro hujus textus interpretatione Grotius *de jure belli, libr.2. cap.5.& cap.29. in notis*, Benitez *in d.c.unic.* Mancinus *de triplici jure, l.1.c.75.* affirmant, D. Iſidorum non ſecundùm jus Romanorum, ſed juxta leges Vviſiguthorum, & Teutonicorum accipiendum eſſe; quia apud prædictas nationes partus deterioris parentis conditionem ſequebatur. 15 In eligitur cap. ult.32.q.4. Sed ſubtiliùs D. Joſephus de Retes exiſtimat, ſententiam D. Iſidori, videlicèt natum ex libero, & ancilla, ſervum naſci, juri conſonam eſſe; rationem verò ab Hiſpaniæ Doctore adductam eſſe referendam ad caſum legis Menſię, & ejus diſpoſitionem; non verò generaliter eſſe accipiendam: quare juxta eam verum eſſe, filium deteriorem parentis conditionem ſequi.

16 Exponitur l.2. ff. ne de ſtatu defunct. Secundò ſuprà traditis adverſatur textus *in l.2.ff.ne de ſtatu defunctorum*, ubi aſſeritur, non eſſe libertatis quæſtionem filiis inferendam propter matris, vel patris memoriam poſt quinquennium non retractatam. Ex quo Papiniani reſponſo manifeſtè conſtat, æqualiter ſtatum patris, aut matris attendi quoad libertatem filii. Pro cujus textus expoſitione varia adducit noſter Amaya *in d.l.36. n.27. C.de Decur.* illis omiſſis Benitez *in d.c.unic. nu.32.* exiſtimat, Papinianum accipiendum juxta jus antiquum, ante Severi Imperatoris tempora, ante cujus conſtitutionem filii ex nuptiis ſuſcepti deteriorem partem ſequebantur; quod emendavit Severus *in l.ſeverus 9.ff.de cenſibus*, ſtatuens, ut filius matris conditionem ſequatur: ſed textum *in d.l.2.* referri ad jus antiquum, & etiam textum *in l.7. C.ne de ſtatu defunct. l.principaliter 13.C.de liberali cauſa.* Ita Benitez *ubi ſup.* & D. Petrus de Velaſco *in rixis conſultorum pag.97.* Sed licèt hæc doctrina defendi poſſit in ſpecie textus *in d.l.7.C.ne ſtatu*, & eam amplectatur Cujac. *lib.4. reſp. Pap.* tamen, ut ipſe Benitez probat ubi ſup. *nu.30.* contra Cujacium, Papinianus floruit temporibus Severi; unde textus *in d.l.2.* qui ejuſdem Papiniani eſt, non poteſt referri ad jus antiquum ante Severi tempora. Quare exiſtimo *in d.l.2.* vocem *libertatis*, accipi pro *ingenuitate*, ut *in l.cum pacto, 40. ff.de liberali cauſa*; & ſic Papinianum aſſerere, quæſtionem ingenuitatis filii inferendam non eſſe propter patris, vel matris memoriam; ſi enim ex liberto Latino, vel liberta Latina filius naſcebatur, ingenuus Latinus fiebat, ut ſuprà dixi. Ait ergo Conſultus, *ingenuitatis quæſtionem filiis inferendam non eſſe*, id eſt, an ingenui cives, an ingenui Latini eſſent, ex eo, quod patris, vel matris Latini memoria poſt quinquennium retractata ſit.

TITULUS XIX.

De obligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non.

CAPUT UNICUM.

Ex Concilio a *Carthaginenſi.*

b MAgnus Epiſcopus c Auguſtinus dixit: Quid dilectioni veſtræ videtur, d procuratores, actores e executores, ſeu curatores pupillorum, ſi debeant ordinari? f Gratus Epiſcopus dixit: Si poſt depoſita onera, & reddita ratiocinia, actus vitæ ipſorum fuerint comprobati in omnibus, debent cum laude Dei (ſi poſtulati fuerint) honorem munerari: ſi enim ante libertatem negotiorum, vel officiorum fuerint ordinati, Eccleſia infamatur: g Univerſi dixerunt: Rectè ſtatuit Sanctitas veſtra, ideòque iſta eſt noſtra ſententia.

NOTÆ.

1 a CArthag.) Primò, ut referunt Burchard. *libr.2. Decreti, cap.36.* Ivo Carnot. *par.6. Decreti, cap.137.* Gratianus *in cap.Magnus, 54.diſt.* Ant. Ang. *in cap.un. hoc tit. in 1.collect.* ſed quodnam fuerit hoc Concilium Carthag. & ubi celebratum fuerit, refer-

re oportet. Sciendum autem eſt, Carthaginem inſignem Africæ urbem fuiſſe, quam poſt Trojanum bellum à Didone conditam fuiſſe, teſtatur Euſebius. Tanta autem ejus potentia fuit, ut tota Africa ulteriori potiretur, ut referunt Strabo, & Polybius: à Romanis funditus everſa fuit, & cùm deſerta permanſiſſet, tandem à Cæſare inſtaurata eſt, ut referunt Strabo *lib.*17. Plinius *l.*15.*c.*4. Ptolomeus *lib.*4.*cap.*3. Juſtinianus Vvandalis pulſis Carthaginis dignitatem conſervavit, & nova Præfecti Prætorio ſede auxit, *l.*1. *ff.de officio Præfecti Africæ*. Ejus provincia Proconſularis fuit, unde Epiſcopi Proconſulares dicuntur, ut refert Berterius *diatriba* 1.*pag.*28.& 51. Carolus à S.Paulo *in Geograph. ſacra*, *in Africæ deſcrip.* In ea civitate varia fuerunt congregata Concilia, inter quæ primum enumeratur, quod celebratum fuit an.248. non quia antea alia non fuiſſent celebrata, ſed quia aliis deperditis, illorum, quæ extarent, hoc primum probaretur. Congregatum fuit à Grato Carthaginenſi Præſule, & in eo de ſchiſmaticis Epiſcopis ad unitatem Eccleſiæ converſis 14. canones ſanciti fuerunt, qui reperiuntur *tom.*1. *Concilior.* ex quibus aliqui tranſcripti ſunt in juris noſtri corpore: canon 6. *in cap. credo*, 21.*q.*3. canon 8. *in præſenti*, canon 11. *in cap. ſi quis tumidus* 15.*qu.*7. canon 11. *in cap.*1. *de pactis*.

b *Magnus*.) Ità appellabatur Epiſcopus, qui præſentem canonem rogavit, & in Concilio propoſuit.

c *Auguſtinus*.) Ità legitur in Decretalibus; in Conciliis autem legitur *Aſtiagenſis*, qui Epiſcopatus eſt in ipſa provincia Carthaginenſi.

d *Procuratores*.) Plura procuratorum genera ſunt, de quibus in præſenti agere in animo non eſt; nam hic tantùm agitur de procuratoribus præpoſitis ad rationes; qui enim olim rationibus præerant, procuratores à rationibus dicebantur. Seneca *ep.*14. ibi: *Rationes accipit, forum conterit, Kalendarium verſat, fit ex domino procurator*. Petronius *in ſatyr. lin.*16. ibi: *Procurator rationes accipiebat*. Clariùs conſtat ex veteri lapide tranſcripto à Salas *in notis ad Petronium*, *d.lin.*16. *pag.*113. ibi:

T. AURELIO
AUG. LIB.
APHRODISIO
PROCURAT. AUGUST,
A RATIONIB.

Unde & rationales, procuratoreſque dicebantur, ut ex Lampridio notant Cujacius *lib.*8.*obſerv.c.*32. Marcellus Donatus *in notis ad Ammianum*, *c.*15.*te.*6. *theſauri critici*, *pag.*806.

3 e *Executores*.) *Exactores*, emendat Anton. Aug. *in notis ad hunc textum*, *in* 1.*collect.* ut comprehendantur ſacrarum largitionum exactores, id eſt ſummarum rationales, ſeu tributorum publicorum ſuſceptores, de quibus *in l.*3. *C.ſi propter publicas penſitationes*, *l. exactores* 8. *C.de ſuſceptoribus*, *lib.*10. qui etiam actores dominici dicuntur *in lib.*4. *Capitul. Caroli*, *c.*3. & 41. apud Gregor. Turon. *l.*9.*c.*38. Sed licèt hæc lectura incongrua non ſit, tamen cùm nullo exemplari fulciatur, aut in aliquo codice reperiatur, retinemus communem lecturam, & executores accipimus pro illis, quos paterfamilias in teſtamento non ſolùm filiis tutores dedit, verùm & integræ ſuæ diſpoſitionis executores nominavit, de quibus *in l.ſi à pluribus* 107.*ff.de legat.*1. *novel.*68. *Leonis*, ubi tutores dicuntur executores, & executio pro tuitione, & defenſione accipitur *in cap.*2. 54.*diſt.* notarunt Ciron. *hic*, Dartis *in cap. magnus*, 53.*diſt.*

f *Gratus Epiſcopus*.) Qui Concil. Carthag. primum
4 hoc congregavit, ut ſuprà retuli.

g *Univerſi dixerunt*.) Poſt rogationem enim legis eccleſiaſticæ, ſi juſtè lex rogabatur, omnes ita placitum exprimebant, ut conſtat ex aliis canonibus hujus Concilii, & aliorum etiam Carthaginenſium, quos retulerunt, & notis illuſtrarunt Balſamon, & Juſtelus.

COMMENTARIUM.

5 Concluſio aſſeritur, & probatur.

EX hoc canone talis deducitur aſſertio: *Ratiociniis obligati ad ſacros ordines admitti nequeunt, niſi depoſito onere, & redditis rationibus*. Probant eam textus in *c.illud*, 23.*diſt.* *c.præcipimus*, 34.*diſt.* *c.præterea*, 51.*diſt.* *c.*p.1. *c.legem*, *c.de deſignata*, *c.præterea*, *c.final.* 53.*diſt.* *cap.tantis*, 83.*diſt.* *c.*1.& 2.21.*q.*3. Concil. Tolet.1. *can.*8. *Clericos, ſi qui obligati ſunt, vel pro æquatione, vel genere alicujus domus non ordinandos*. Ubi pro *æquatione*, legendum credo *peræquatore*, argumento legis *ſi peræquatore* 3. *C.de cenſib. libr.*11. D. Gregor. *lib.*2. *regeſtr. epiſt.*61. approbant in hac parte Mauricii Conſtitutionem, ibi: *Dominorum pietas ſanxit, ut quiſquis publicis adminiſtrationibus fuerit implicatus, ei ad officium eccleſiaſticum venire non liceat; quod valdè laudavi, evidentiſſimè ſciens, quia qui habitum ſæcularem deſerens ad eccleſiaſtica officia venire feſtinat, mutare vult ſæculum, non relinquere*. Quam epiſtolam doctè explicat Petrus Marcha *lib.*2. *concord. Sacerd. & Imper. c.*11. Synodus ſeptima ſub Adriano II. *can.*13. *Nullatenus autem habeant poteſtatem, qui Principum domorum, ſeu ſuburbanarum rerum curam geſſerint, inter Clerum magnæ Eccleſiæ colligi vel conſtitui*. Urb. II. in Synodo apud Melfiam, *can.*11. *Cavendum eſt, ne ſervilis conditionis, aut curialium officiorum obnoxii ab Epiſcopis promoveantur in Clerum*. Concil. Tolet.4. *can.*47. & 8. *can.*3. Innoc. I. *epiſt.*2. *ad Vitricum*, *cap.*11. *Præterea frequenter quidam ex fratribus noſtris Curiales, vel quibuslibet publicis functionibus occupatos, clericos facere contendunt, quibus poſtea major triſtitia cum de revocandis eis ab Imperatore aliquid præcipitur, quam gratia de aſcitis naſcitur; conſtat enim eos in ipſis muniis etiam voluptates exhibere, quas a diabolo inventas eſſe non dubium eſt; & ludorum, aut munerum, apparatibus, aut præeſſe, aut intereſſe. Sit certè in exemplum ſolicitudo, & triſtitia fratrum, quam ſæpè pertulimus Imperatore præſente, cum pro his ſæpius rogaremus, quam ipſe nobiſcum poſitus cognoviſtis quibus non ſolum inferiores clerici ex curialibus, verum etiam jam in Sacerdotio conſtituti, ingens moleſtia, ut redderentur, inſtabat*. Can. 33. collectionis Ferrandi: *Ut clerici, vel ratiocinatores, non ordinentur*. Caput *monachos*, 16.*q.*1. juxta veram lecturam, quam ita ex excuſis veteribus codicibus refert Quintanad. *lib.*3. *eccleſ. nu.*46. *Si quos fortè Epiſcopi deeſſe ſibi clericos arbitrantur, ex monachorum numero rectiùs ordinabunt, non obnoxios publicis, privatiſque rationibus, cum invidia teneant, ſed habeant jam privatos*. Synodus Rhemenſis ſub Sonacio Epiſcopo, apud Flodoardum *lib.*2. *hiſtor. Rhemenſis*, *c.*5. *Hi verò, quos publicus cenſus expectat, ſine permiſſu Principis, vel Judicis ſe ad Religionem ſociare non audeant*. Lex *& clerici officiales* 4.*C.de Epiſc. & Cler.* lex 3. *C. Theod. eod.tit.* *Cum conſtitutio emiſſa præcipiat, nullum deinceps decurionem, vel ex decurione progenitum, vel etiam inſtructum idoneis facultatibus, atque obeundis publicis muneribus opportunum, ad clericorum nomen, obſequiumque confugere, ſed eos de cætero in defunctorum dumtaxat clericorum loca ſubrogari, qui fortuna tenues, neque muneribus civilibus teneantur obſtricti: cognovimus illos etiam inquietari, quia ante legis promulgationem clericorum ſe conſortio ſociaverint. Ideòque præcipimus his ab omni moleſtia libertatis illos, qui poſt legem latam obſequia publica declinantes ad clericorum numerum confugerunt, procul ab eo corpore ſegregatos, Curiæ, ordinibuſque reſtitui, & civilibus obſequiis inſervire*. Lex 6. *eod.tit.* & *C. Neque vulgari conſenſu, neque quibuslibet petentibus ſub ſpecie clericorum a muneribus publicis vocatio deferatur, nec temerè, & citra modum populi clericis connectantur; ſed cum defunctus clericus, ad vicem defuncti alius eligatur, cui nulla ex municipibus proſapia fuerit, nec ea eſt opulentia facultatum, quæ publicas functiones facillime queat tolerare*. Lex 98.& 100. *C.Theod. de Decur.* lex 7. *eod. C.de cohortalibus*. Conſonat lex 23.*tit.*6.*partit.*1. ubi Greg. Lopez. Illuſtrant ultra congeſtos à Barb. in præſenti, & *lib.*1. *de jure eccleſ. c.*33.*nu.*134. Anton. Auguſt. *in epit. juris Pontif. l.*27.*tit.*23. Acunna, & Joan. Dartis *in c.legem*, 51.*diſt.* Chopinus *libr.*3. *ſacræ polit. tit.*3. Juretus *in notis ad Symmachum lib.*6. *ep.*4. & ad libellum S. Ambr. *pag.* 327. I. Gothofr. *in l.*49. *C.Theod. de Decur.* Albaſpin. *lib.*1. *obſerv. c.*22. Gibal. *tom.*1. *de negot. l.*3.*c.*3.*art.*10. Dartis *in c.*10.34.*diſt.* Petr. Greg. *lib.*15. *ſyntagm. c.*16. *n.*8. Lantdmet. *lib.*2. *de veteri monacho*, *c.*25. Vighel. *In meth. juris can. pag.*238. Raymund. *lib.*3. *ſumm. tit. de obligatis ad ratiocinia*, Suar. *de cenſur. diſp.*51.*ſect.*2. Boſquet. *ad Innoc. l.*3.*ep.*7. Quintanad. *lib.*3. *Eccleſiaſt. c.*21.*n.*47. Bignonius *ad Marculfum lib.*1.*c.*19. Gibalin. *de irregul. c.*3.*q.*5.*princip.*3. Langleus *lib.*7. *ſemeſtrium*, *cap.*2. Vvadingus *in notis ad opera D. Franciſci*, *to.*2. *pag.*237. Mornacius *in l.*4. *C.de Epiſcop. & cleric.* Soucherus *in notis ad epiſtolas Ivonis*, *epiſt.*147. Fornerius *lib.*3. *ſelect. cap.*7. *per totum*, Sauſay *in Panopl. cleric. l.*1.*c.*10. Juretus *ad libellum S. Ambroſii pag.*327.

Sed adverſus hanc aſſertionem ita illuſtratam pro ratione dubitandi ita inſurgo. Si obligati ad ratiocinia, & 6 Impugnatur tradita aſſertio.
procuratores rationum, & tutores ordinari non poſſent, ne Eccleſia infametur, multò magis, & poſt ordinationem, & gradus ſacros ſuſceptos, pupillorum tutores,

ſeu rationum procuratores clerici eſſe non poſſent ob eandem rationem, *c.1. 2. & per totam 21. q.3.* ſed ſic eſt, quod jam promoti ad ſacros ordines, pupillorum tutores, & rationum procuratores deſignari poſſunt: igitur & ante promotionem ratiociniis obligati, & his miniſteriis mancipati, ritè ordinari valebunt. Probatur minor *ex c. final.86. diſt. cap.2. diſt.87.* Alexius Patriarcha C.P. in Synodica, quæ *lib.2. ſentent.* extat his verbis: *Curatores ſimiliter à Metropolitanis dentur, qui Eccleſiis omni adhibita ſolicitudine cum Epiſcopis earum proſpiciant, & adminiſtrationis annuæ rationes exigant. Quod autem hæc à nobis ita definita conſentanea ſint accuratæ canonum menti, ex ipſis ſacris canonibus conſtat; nam XXV. canon Antiochenæ Synodi, poteſtatem in res eccleſiaſticas Epiſcopis concedens, quominus eas in uſus ſuos convertant, cognatiſque ſuis præbeant, ut hoc modo rationes Eccleſiarum tacitè detrimentum capiant, prohibet; ideòque rationibus ad Synodos provinciales reddendis obnoxios faciens, decoris explorandi curam injungit.* Ubi clerici præponuntur, ut rationum procuratores. Augetur hæc difficultas ex eo; nam ſi procuratores, & alii ratiociniis obligati ordinari non poſſent, maximè propter exercitium, & miniſterium, quod obtinent, ex noſtro textu, ibi, *Ante libertatem*; multò magis adſcriptitii, qui agriculturæ, & glebæ terræ mancipati ſunt, *c.1. diſt.55.* ſed iſti ad ſacros ordines aſcendere valent, & ſic promoti plena libertate fruuntur, *authent. adſcriptitios, Cod. de Epiſcop. & cleric.* igitur ſimiliter rationibus obnoxii ordinari valent.

6 De curialibus non ordinandis. Hactamen difficultate non obſtante verum eſt, obligatos publicis, ſeu privatis ratiociniis, niſi depoſito onere, & rationibus redditis, ordinari non valere; qua prohibitione comprehenduntur curiales, qui Curiæ inſerviunt, & illi traditi ſunt, ut civilia munera procurent, & exequantur, *c.1. 2. & per totam 51. diſt.* licèt apud Romanos inter honores municipales, qui Decurionibus pro meritis cujuſque deferri ſolabant, ſacerdotium enumeraretur, *l.21. Cod. Theodoſ. de Decurion.* Sidonius *lib.5. epiſt.7.* notat Valeſius *ad Marcellinum lib.28. pag.* 375. Similiter qui publicis rationibus, ſeu Poliptychis cenſis eſt. Rationes autem publicæ, Poliptycha dicuntur *in l.2. C. Theodoſ. de diſcuſſoribus*, ubi quæ in principio Imperatores poliptycha dixerant, in fine ratiocinia publica vocant; quod ibi rectè Anianus interpretatur, & notarunt ex Vegetio *lib.2. de re milit. c.10.* Caſſiodoro *lib.5. variar. c.14.* & veteri Marculfi formula *c.10.* Cujac. *lib.4. obſervat. c.27.* Bignon. *ad Marculfum d. c.20.* Sauſay *in Panopl. cleric. lib.1. c.10.* Iſti ergo publicis rationibus cenſiti ordinari non valent, ex juribus ſuprà adductis. Unde in Concilio Aurelian.1. celebrato temporibus Clodovei Regis ſtatutum fuit, ne quiſquam implicatus ſæculi negotiis, ſcilicet publicis rationibus, in Clerum cooptari poſſit, niſi ab ipſo Rege impetrata licentia, aut judicis ſententia liber pronuntietur à prædictis rationibus. In Concilio item Rhemenſi ſub Dagoberto, celebrato anno 630. ſancitum fuit, ut qui publico cenſu tenerentur, religioſi, ſeu clerici, ſine permiſſu Principis, aut ſententia judicis non fierent. A quibus decretis initium habuerunt præcepta de clericatu à Regibus ordinandis dari ſolita, quorum formam refert Marculfus *lib.1. c.19.* Notarunt Bignonius *ibi*, Pitheus *ad tit.26. legis Salicæ*. Qua ratione cùm Ludovicus VI. Stephanum ejus Cancellarium, & Comitem Palatinum peteret ab Epiſcopo Senonenſi in Epiſcopum Pariſienſem conſecrari, aſſeruit, & præmonuit ordinatores, ipſum Stephanum ab omni nexu civilis adminiſtrationis eſſe liberum; & cùm poſtea inquietaretur, tanquam ordinatus non redditis rationibus, aſſertione Regis excuſatus fuit, ut conſtat ex D. Bernardo *epiſt.46. uſque ad* 50. Quod idem contigiſſe S. Thomæ Cantur. Archiepiſcopo, probatur ex ejus vita, ex Eduardo relata à Surio *die* 29. *Decembris*: cùm enim hac in re nihil proficerent ejus adverſarii, aliud tentatum eſt, ut redderet rationem eorum, quæ tunc, cùm eſſet Cancellarius, cuſtodienda accepiſſet, & ut ea expendiſſet: nec licentiam antè obtinuit, quàm publicè pronunciatum eſſet, ab ejuſmodi liberum eum fore. Nec ſolùm publicis rationibus obſtricti ordinari prohibentur, verùm & privatis ratiociniis nexi ab ordinibus arcentur ex noſtro titulo *de obligatis*; veluti procuratores à rationibus, executores, tutores, & ſimiles.

7 Ratio decidendi. Hujus prohibitionis rationes pro diverſitate perſonarum, quæ in ea comprehenduntur, variæ ſunt; curiales enim ideò ordinari prohibentur, quia curialium ſordidum genus eſt, immò & ſceleratorum, qui propter aliquod ſcelus pœnæ loco curialium collegio mancipabantur, uſſatè probavimus *in c. cùm non de homine, de judiciis*. Unde ſacerdotes graviter delinquentes, Curiæ ſervituri tradebantur, *c. ſtatuimus 31. 11. qu.1. c. clericus 8. 3. qu.4. novella Juſtin.123. cap.29.* Probant L. Dartis *in cap.10. 34. diſt.* Turnanus *lib.2. pro canon. Apoſt. c.14.* Alia etiam ratio aſſignari poteſt ex eo, quia curiales in ludis, & ſpectaculis populo exhibendis exercebantur, ut probavi *in can.2. Concilii Illiberit.* Unde indecens erat, ut ad ſacros ordines, dum Curiæ deſerviebant, admitterentur. Quam rationem expreſſit Innoc. I. *in d. epiſt. ad Vitricum*, cujus verba ſuprà retuli in confirmatione concluſionis. Sed licèt juſtæ rationes præſentis aſſertionis à Doctoribus perpendantur, & expendantur; genuina tamen, & propria ratio petenda eſt ex eo, quia Curiæ datus, ſervus Curiæ fiebat, unde eam deſerere non poterat; immò ſi propria auctoritate deſerviſſet, à Curia repetebatur, *c.2. diſt.53.* Plura cumulavit Soucbetus *in notis ad epiſt.147. Ivonis Carnot.* Unde ne dignitatis obtentu Reipublicæ munera deſererentur, rectè à Sanctis Patribus ſtatutum fuit, ne curiales ante libertatem, & rationibus nondum redditis, ſacris initiarentur ordinibus: quam rationem innuerunt D. Ambroſius *lib.5. epiſt.31. contra Symachum*, Imperatores *in l.104. Cod. Theodoſ. de Decur.* pulchrè Caſſiodorus *lib.2. ep.18. Priſcarum legum reverenda dictat auctoritas, ut naſcendo curialis nullo modo poſſit ab originis ſuę muniis diſcrepare, nec in aliud Reipublicæ officium trahi, qui talis prę ventus fuerit ſorte naſcendi. Quod ſi eos, vel ad honores tranſire jura vetuerunt, quàm videtur eſſe contrarium, curialem Reipublicæ amiſſa turpiter libertate ſervire, & uſque ad conditionem perveniſſe poſtremam, quam vocavit antiquitas Minorem Senatum? Noverit itaque reverentia veſtra, Farſinates municipes collegas ſuos aſſerviſſe, Eccleſiam veſtram irrationabiliter ſibi velle defendere. Unde providentia veſtra pro integritatis ſuę propoſito examinata veritate diſcutiat, quę veniunt in querelam: & ſi deſideria petitorum veritate ſubſiſtunt, pro implendis muniis eos ad Curiam ſuam remeare permittat. Si verò Clero veſtro creditis in eis aliquid rationabiliter ſuffragari, ad noſtrum Comitatum inſtructam perſonam modis omnibus deſtinate, quę adverſariorum debeat intentionibus obviare. Quod ſi de negotii qualitate dubitatis, convenit ſacerdotalibus inſtitutis, ut ante controverſiam juſtitiam magis ipſe cognoſcat, quàm de judicio victus abſcedat. Talem ſiquidem non oportet publicè ſuperari, quem amatorem ęquitatis convenit inveniri.* Quam rationem illuſtrat Albaſpineus *lib.1. obſerv. c.22.*

Rationibus publicis, & privatis obnoxios, & obęratos ideò ordinari non poſſe exiſtimat Cironius *in parat. ad hoc tit.* quia eorum corpora creditoribus obligata cenſentur, & quodammodo eorum ſervitio mancipata, ut innuunt Patres præſentis Concilii in illis verbis: *Libertatem adeptam*. Unde cùm ſervi, niſi à dominis manumiſſi ordinari non poſſint, *c.1.* ubi latè probavi, *de ſervis non ordin.* ideò ratiociniis obligatos ad ſacros ordines admitti non poſſe, credit perdoctus Cironius. Sed pace tanti viri, hæc ratio ſuſtineri non poteſt; nam lege Petilia abrogata, ſeu uſu numquam recepta, jam pluribus retrò ſæculis ante hoc Concil. Carthag. liberi homines neque mancipio, neque pignoris nexu obligari poterant, ut probavimus *in c.2. de pignor.* Neque verba expenſa à Cironio libertatem à ſervitute important, ſed à ratiociniis, & negotiis, ut ex verbis ſequentibus facilè conſtat. Quare ea ratione omiſſa, vera præſentis aſſertionis ratio aſſignatur à SS. PP. in illis verbis hujus canonis, *ne infametur Eccleſia*. Cùm enim clericis prohibeatur actorum, procuratorum, tutorumque officiis implicari, *c.1. & per totam 21. q.3.* meritò qui exercent ea officia, niſi illa deſeruerint, ordinari prohibentur, ne infametur Eccleſia, cui præſunt. Neque etiam ante rationes redditas ordinari debent, ne jam promoti diverſis litibus vexentur, & à ſacris miniſteriis diſtrahantur, ut litibus interſint; præcipuè coram judice laico, coram quo conveniri poſſunt pro tutela anteà geſta, ut probat Marinis *lib.1. reſol. c.53.* Accedit, nam tutores judicio tutelæ damnati infames fiunt, *l. furti 6. §.6. ff. de his, qui notant. infamia*. Unde ne clerici jam promoti directa tutelæ actione damnati, infamia notarentur, juſtè prohibitum fuit, ne niſi rationibus redditis ad Eccleſiæ gradum admitterentur. Facit etiam, nam ſi ante rationes redditas tutores, & actores ordinarentur, potentiores redderentur adverſariis ſuis, & potiùs litis cauſa, quàm devotionis gratia ordinari crederentur; quod etiam in militibus damnatum fuit, *l.4. §. non omnis. ff. de re milit.* Quare fertur Alexandrum Magnum priùs, quàm ſecerneret,

8 Proſequitur deciſiva ratio.

quos

quos retenturus eſſet milites, edixiſſe, ne ii æs alienum profiterentur, ut auctor eſt Quintus Curtius *lib.9.* Illuſtrant Pancirola *lib.2. variar. c.145.* Deſiderius Hetaldus *emendant. juris c.22.* Rectè ergn ſtatutum fuit in præſenti canone, ut ante depoſitionem officiorum, & rationes redditas obligati ad ratiocinia ſacris ordinibus non initiarentur. Accedit tandem uſus diverſarum gentium, apud quas obligati ad ratiocinia, illis non redditis, ad honores non admittebantur. Jure enim civili Romanotum ſtatutum legimus, ne debitores rerum publicarum ad honores admittantur, niſi prius redditis rationibus, & debitis ſolutis, *l. reſcripto, ff. debitores, ff. de muneribus, l.1. Cod. de debitor. civitatum, lib.10.* quinimmò neque reipublicæ vectigalia conducere poterant, *l.4. ff. de legation.* Cujac. *ad tit. C. ne tutor vectigalia.* Et jure ipſo civili Curiæ obnoxius, ſi fortè ut onus curiale excuteret, clericus fieret, cogebatur transferre bona ſua in alium, qui vices impleret in publico munere ſubeundo, *l.49. 99. 115. 121. 123. 172. C. Theodoſ. de Decur.* etiamſi jam Epiſcopi, Presbyteri, vel Diaconi eſſe meruerint; quo modo legi debere *in l.173. eod. tit.* notavit Juretus *ad libellum 2. D. Ambroſii, pag.327.* Antè etiam Conſtantinus ſtatuerat *in l.49. eod. tit.* ita demum curiales non cogi facultatibus cedere, ſi vita inſignes eſſent, & totius populi vocibus expeterentur, conſentiente Curia. Ex conſtitutione autem Valentiniani *in l.19. C. Theodoſ. de Epiſc. & cler.* curialis cum patrimonio habebatur immunis, ſi decennium in Clericatu impleverat. Tandem permiſſum fuit per ſubſtitutum Curię clericos deſervire, *l.115. l.163. C. Theodoſ. de Decur. l.3. C. de his, qui ad Eccleſiam confugiunt.* Tempore D. Ambroſii Curiæ obnoxium ad ordines aſcendentem patrimonio proprio mutari, conſtat ex *epiſt.29. ipſius S. ad Theodoſ. & epiſt.31. lib.5. ad Valentinianum.* Apud Athenienſes etiam non licebat debitorem rationibus non redditis publica munia obire. Demoſthenes *in orat. contra Androcionem.* Similiter apud Venetos lege prohibitum fuiſſe fiſci debitoribus Magiſtratus petere, refert Petrus Benevent. *lib.5. hiſt.* & poſt eum Langleus *lib.7. ſemeſt. c.2.*

9 Diſſolvitur difficultas. Nec obſtat jam difficultas ſuprà adducta, pro cujus ſolutione diſcrimen conſtituendum eſt inter tutores rationum Eccleſiæ, & tutores miſerabilium perſonarum; & inter tutores teſtamentarios, & legitimos. Primi non ſolùm dum rationes Eccleſiæ procurant, & tutelas miſerabilium exercent, ordinari poſſunt; verùm & poſtquam ordinati ſunt, eligi valent in procuratores, & tutores, ex juribus ſuprà traditis, *ex c.1. 21. q.3.* Secundi verò ordinari non poſſunt, ex rationibus ſuprà traditis. Docent, & ita communiter diſtinguunt repetentes in hoc textu, & poſt eos Barboſa *in præſenti,* Gibalin. *de irreg. d. c.3. p.108.* Nec augmentum difficultatis adverſatur; nam potiùs verum eſt, adſcriptitios, ſeu conditionales, quorum perſonæ obnoxiæ ſunt prædiis, ordinari non poſſe, ut probant Boſquetus *ad Innocent. lib.1. epiſt.37.* Lemaiſtre *de juribus Eccleſię lib.3. c.8.* & dixi *in c.1. de ſervis non ordin. num. ult.* Juſtinianus tamen Imperator ſua ſpeciali conſtitutione permiſit, adſcriptitios ſine dominorum voluntate ordinari, dum tamen adhuc poſt ſacerdotium agriculturam ſibi injunctam adimplerent, *authent. adſcriptitios, Cod. de Epiſc. & Cleric.* Quod jus noſtrum admiſit, dum non per ſe, ſed per vicarios impleretur, *c. ex antiquis 9. cum ſeqq. 54. diſt.* quo caſu ab omni jure colonario, ſeu agriculturę liberabantur.

Superiori aſſertioni adhuc opponitur textus *in Clem. ne in agro, §. quia verò, de ſtatu monach.* in illis verbis: *Regulares canonici adminiſtrationem aliquam non habentes.* Ubi cùm generalis prohibitio proponatur, ne monachi, & canonici regulares Curias Principum adeant abſque ſpeciali Prælatorum licentia, illa exceptio adiicitur, *niſi aliquam adminiſtrationem habeant.* igitur Canonici poſſunt ordinari, & in Canonicos eligi, adminiſtrationi & raticiniis obligati. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, in eo textu agi de adminiſtratione rerum ipſius monaſterii, quæ Monachis, & clericis permiſſa eſt. Probibitum enim erat jam à primis Eccleſię temporibus monachis, & clericis adire Principis Curiam ſine licentia Epiſcopi, aut Metropolitani. Synodus Antiochena *can.11.* Sardicenſis *can.7. 8. & 9.* Pariſienſis ſub Ludovico, & Lothario *lib.3. c.14.* Semper tamen excipiebatur cauſa monaſterii, ſi monachi eam procurabant. Concilium Meldenſe *can.57. Monachi, quibus monaſteriorum cura commiſſa non eſt, paſſim, & ſine auctoritate palatium non adeant, nec in eo morentur.* Eo enim caſu nullam excommunicationem incurrebant canonici regulares, vel monachi Curiam adeuntes, ut docent Suarez *de cenſuris diſp.23. ſect.5. nu.6.* Sayrus *lib.5. theſauri, c.33. num.26.* plures relati à Gibalino *de clauſura regul. diſquiſ.2. cap.2. §.3. n.29. & de cenſuris, in ſynopſi, pag.* 448. Unde cùm ex eo textu agatur de adminiſtratoribus rerum monaſterii, ideò ſupponitur eos, & in canonicos eligi, & ad ſacros ordines promoveri, & jam promotos ad adminiſtrationem, & procurationem rerum monaſterii admitti. 10 Intelligitur Clem. ne in agro §. quia verò, de ſtatu monac.

11 Exponitur Concil. Tolet. 3. can. 8. Deinde adverſatur textus *in can.8. Concilii Tolet.* in illis verbis: *Innuente, atque conſentiente Domino piiſſimo Recaredo Rege, id præcipit ſacerdotale Concilium, ut clericorum ex familia fiſci nullus audeat à Principe donatos expetere, ſed reddito capitis ſui tributo, Eccleſiæ Dei, cui ſunt alligati, uſquedum vivent, regulariter adminiſtrent.* Ex quibus apparet, clericos poſt ſuam ordinationem ſolvere debere tributum capitis ſui: ergo publicis rationibus, ac tributis cenſiti, atque nexi, poſſunt ad ſacros ordines aſcendere. Pro cujus textus interpretatione ſciendum eſt, in eo textu agi de ſervis fiſci, ſeu familiæ Eccleſiæ, de quibus egi *in c.3. de ſervis non ord.* qui cùm fuiſſent donati ad ſervitium Eccleſiæ, etiam ordinati tributa pendebant Eccleſiæ, lege Alemanica *tit.22. c.44. Qualiter ſervi Eccleſię tributa ſolvere debeant,* in hęc verba: *Servi Eccleſię tributa ſua legitimè reddant, quindecim ſiclas de cerviſia, porcum valentem tremiſſe uno, panum modia duo, pullos quinque, ova viginti. Ancillæ autem opera ſine neglecto faciant; ſervi dimidium ſibi, & dimidium in dominico arativum reddant; & ſi ſuper hæc eſt, ſicut ſervi eccleſiaſtici, ita faciant, tres dies ſibi, & tres in dominico.* Concilium Pariſ. 3. *can.9.* Eos ergo ſervos ita donatos aliqui expetebant à Rege, ut ordinarentur; quod cùm Rex concederet; & Epiſcopi ordinarent, ac per conſequens Eccleſia eorum ſervitio privaretur; decretum fuit à Patribus, ut ex familia fiſci donatus Eccleſiæ nullus in clericos expeteret, neque ordinaret, aliàs tributum ipſi ſervi ſolverent, & in Eccleſię ſervitio perſiſterent. Quę interpretatio ſuadetur ex ſummario ipſius canonis, & notatis à Loayſa *in d. can.8.* & defendi poteſt, donec alius meliorem non afferat. Ipſius Concilii hiſtoriam latiùs proſequitur Yepes *in chron. D. Benedicti, anno 589. c. fin.*

TITULUS XX.

De corpore vitiatis ordinandis, vel non.

CAPUT PRIMUM.

Alexander III. *Archiep.* a *Salernitano.*

DE Presbytero *b* Campaniæ, qui duellum ſponte obtulit, & oblatum ſuſcepit, & in eo partem digiti amiſit: reſpondemus, quod cùm ipſe non perdiderit tantùm de digito, quin ſine ſcandalo poſſit ſolemniter celebrare, ſatis potes poſt peractam *c* pęnitentiam cum eo *d* miſericorditer agere, & permittere, ipſum in ſuo ordine miniſtrare, licèt ejus exceſſus *e* gravis admodum extitiſſet.

NOTÆ.

1 a SAler.) Ità etiam legitur *in cap.1. hoc tit.* & poſt Concilium Lateran. *p.26. c.4.* ubi etiam referunt aliæ partes hujus epiſtolæ, quæ etiam in hac ſexta collectione reperiuntur *in cap. at ſi clerici 4. de judiciis, c.3. de ſponſa duorum, cap. Presbyterum 7. de homicidio, c.1. de clericis pugnantibus, cap. de cætero, de teſti.*

teſtibus, *cap. de quarta*, *de præſcript. cap. licèt*, *de cognat. ſpirit. cap. de cætero*, *de accuſat.* ex quibus integra redditur epiſtola Alexandri III. Salernum autem, teſte Strabone *lib.*5. eſt in Campania, cujus Epiſcopus Gaudentius ſubſcripſit in Concilio Romano I. ſub Symmacho.

2 b *Campaniæ*.) Campania eſt Regio Italiæ fertiliſſima, eo quòd campeſtris eſt, ita dicta: vulgò appellatur *Tierra de labor*. De ea Juvenalis,

Provida Pompejo dederat Campania febres.

Virgilius 10. *Æneidos*, ibi:

Et Capys, hinc nomen Campanæ dicitur urbi.

Horatius *lib.*1. *ſerm.*

Campanum ob morbum in faciem permulta jocatus.

Unde cùm præſens caſus contigiſſet in Campania conſultus Alexander III. ejus deciſionem Archiepiſcopo Salernitano reſcripſit. Plura de hac provincia Ant. San felicius monachus *in ſua Campania*.

c *Pœnitentiam*.) Privatam, non ſolemnem, aliàs miniſtrare non poſſet, neque ad altiores gradus aſcendere, *c. Pœnitentes*, 50. *diſt. c.*1. ubi latè dicam, *de bigamis non ordin*.

d *Miſericorditer agere*.) Non quia aliquam irregularitatem contraxerat Presbyter Campaniæ ex eo, quod 3
caſu pars digiti illis abſciſſa eſſet; ſed quia grave delictum perpetravit duellum offerendo, aut acceptando; cùm tot ſacris canonibus inhibitum ſit omnibus fidelibus, præcipuè eccleſiaſticis, duellum offerre, vel oblatum admittere, *c.*1. *de clericis pugnant.* Unde cùm Presbyter in præſenti duellum oblatum admitteret, dedit operam rei illicitæ, atque ideò partem digiti admittendo, ſine diſpenſatione ad altiores ordines aſcendere non poterat, ut pro hujus textus interpretatione docet Gibalinus *de irregul. cap.*3. *pag.*47.

e *Gravis admodum*.) Ut apparebit ex dicendis *in d. c.*1. *de clericis*.

C A P U T II.

Idem a *Ciſtrenſi electo*.

CUm de tua, & aliorum electione, qui ſunt in quibuſdam *b* Eccleſiis Anglicanis electi, in præſentia noſtra, & fratrum noſtrorum quæſtio mota fuiſſet, & ſingulis veſtris quædam obiicerentur tibi obiectum eſt, quod in oculo maculam habebas, & quod fueris Canonici filius. Attendentes itaque prudentiam, & honeſtatem tuam, & volentes te noſtræ gratiæ, & dilectionis prærogativa gaudere, venerabili f. n. *c* R. Cant. Archiepiſcopo A. S. L. dedimus in mandatis, ut pro eo, quod Canonici *d* filius diceris, in promotione tua ex multa diſpenſatione procedere non poſtponat. De macula verò, quam in oculo habere diceris, hoc prædicto Archiepiſcopo mandamus, ut *e* de conſilio ſuffraganeorum ſuorum, & præſertim venerabilium fratrum noſtrorum Exonien. & Vvigorn. Epiſcoporum, quod exinde ſibi viſum fuerit, exequetur. Tu itaque eundem Archiepiſcopum, frater requirere ſuper his ſtudeas humiliter, & devotè; quia nos tibi ex maxima diſpenſatione in hac parte curavimus providere, utpote qui perſonam tuam ſincera charitate diligimus, & libenter, quantùm ſecundùm Deum poſſumus, ad tuum intendimus commodum, & honorem.

N O T Æ.

1 a CIſtren.) Ità legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.*2. & poſt Concilium Lateran. *p.*40. *c.*3. in ſexta collectione legitur *Ciſterc.* ſed legendum eſt *Cicestrenſ.* Cicestrenſis autem eſt civitas Angliæ, vulgò dicta *Chichester*, Cathedra Epiſcopali decorata ab anno 1070. ſuffraganea eſt Archiepiſcopi Cantuar. cujus Eccleſiæ mentio fit *in c. mandamus*; *de officio Archid. c.*2. *de ſequeſtr. poſſeſſ.* ubi notavit Cironius *in* 5. *compil. c.*3. *de probat. c. conſtitutus* 30. *de teſtibus*. Hilario Epiſcopo hujus Eccleſiæ electo, adhuc non confirmato, vel conſecrato, miſſa eſt præſens epiſtola.

b *Eccleſiis*.) Sunt enim variæ Eccleſiæ Cathedrales in Anglia, quæ parent Archiepiſcopi Cantuar. & Eborac. quas referunt Candenus & Polydorus Vergilius in hiſtoria Angliæ: Carolus à S. Paulo *in Geograph. ſacra*, *in magna Britannia*.

c *R.*) Richardo videlicet, de quo egi *in c. ex tranſmiſſa* 7. *de filiis Presbyt.*

d *Canonici filius*.) Hanc irregularitatis ſpeciem expoſui *in c.*1. *de filiis Presbyt.*

2 e *Concilio*.) Quia agebatur de electione, & ordinatione Epiſcopi; nam ſi de ordinatione inferioris miniſtri tractaretur, Epiſcopi tantùm auctoritas ſufficere, cujus judicio relinquitur cognitio, quænam deformitas, ſeu debilitas ſufficiat ad inducendam irregularitatem; non ut in ea diſpenſet, quia tantùm Pontifex in ea valet diſpenſare; ſed ut cognoſcat ſi cauſa ſufficiens eſt irregularitatis, ut docent poſt claſſicos in præſenti, Sayrus *de cenſuris c.*7. Diana *p.*3. *tract.*6. *reſol.*61. plures relati à Gibalino *de irregul. p.*3. *pag.*45.

C O M M E N T A R I U M.

3 Concluſio refertur, & probatur. IN his duabus deciſionibus, necnon *in c.*6. *& fin. hoc tit.* agitur de externo corporis vitio, quod inducit irregularitatem, vel non: quare ut ſub uno commentario eos textus exponamus, ſit aſſertio: *Qui parte digiti, aut ungula pollicis caret, vel habet in oculo maculam ſine magna deformitate, ordinari in Presbyterum, vel Epiſcopum valet; ſecus verò ſi cum deformitate*. Probant eam textus *in c. præcipimus* 10. 34. *diſt. c. hinc etenim*, 49. *diſt. c. non confidat* 59. 50. *diſt. c. ſi quis pro ægritudine* 9. *c. lator* 11. *c. præcepta* 12. *c. ſi Evangelica* 13. 55. *diſt. c. cùm inter*, *c. clerici*, *c. uſque adeò*, 33. *diſt. c. illiterator*, 36. *diſt. c.*1. *&* 2. 7. *q.*1. *c.*2. *de clerico ægrot.* Synodus Romana ſub Leone IV. Hincmarus Rhemenſis *epiſt.*1. *ad Aſcanium Tarracon. c.*4. Concil. Tolet. 18. *can.*4. *c.*1. *hoc tit. in* 5. *compil.* ubi Honorius III. in hæc verba reſcribit: *Poſtulaſti, Magiſtro N. clerico ad noſtram præſentiam deſtinato, ut ſi votis Ultraſilvanenſis Eccleſiæ vellemus annuere ſuper eo, quod ad eandem Vvaradienſem Præpoſitum elegerunt, confirmationem electionis ejuſdem remittere dignaremur. Nos verò, f. t. in hoc, & aliis, quantùm cum Deo poſſumus, deferre volentes, præfatum electum ad te cum gratia noſtra duximus remittendum, per Apoſt. ſcripta tibi mandantes, quatenus cùm hoc deferendi tibi cauſa fecerimus, ergà electum ipſum, ſi aliàs eſt idoneus, non obſtante macula, quæ in altero ipſius oculo videbatur, ſine difficultate, prout ad tuum pertinet officium, exequaris*. Alia juris teſtimonia congeſſit Antonius Auguſt. *in epiſt. juris Pontif. lib.*4. *tit.*11. & *lib.*27. *tit.*21. Conſonat lex 25. *tit.*6. *partit.*1. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *de jure eccleſ. lib.*1. *c.*33. *nu.*136. & *de poteſt. Epiſcop. alleg.*10. *nu.*49. & *alleg.*42. Anaſtaſius Germonius *lib.*1. *de ſacror. immunit. c.*10. & *lib.*3. *c.*3. Petrus Gregorius *lib.*1. *de reſcriptis*, *c.*36. Acunna & I. Dartis *in* 55. *diſt.* idem Dartis *de beneficiis*, *ſect.*4. *c.*3. Duarenus *lib.*4. *de ſacris eccleſ. cap.*3. Ludovicus Creſolius *lib.*2. *Myſtag. c.*6. Bobadilla *lib.*1. *polit. c.*8. Gibalinus *de irregul. c.*3. 1. *p.* Sauſay *in Panopl. cleric. p.*1. *lib.*6. *c.*5. §.2. *pag.*236. Corraſius *de beneficiis p.*3. *c.*6. Michael Rouſſelius *lib.*1. *hiſt. juris Pontif. c.*4. *n.*6.

Verùm hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti conſideratione. Sicut Deus decorem, & pulchri- 4 Ratio decidendi.
tudinem ab intus quærit, juxta illud pſalmi 44. *Omnis gloria filiæ ab intus*; nec externam faciem attendit, ſecundùm illud *Cantic.* 1. *verſ.*4. *Nigra ſum, ſed formoſa*: ubi D. Bernardus *ſerm.*2. ait: *Nigredo felix, quæ parit mentis candorem*: ita Eccleſia in ſacerdotibus, & miniſtris non venuſtatem in facie, vel integritatem in corpore; ſed animæ cultum, & decorem ex virtutum ſplendore in externis actibus micantem attendere debet, cùm plerumque legamus corpore mutilos, facie deformes, ſanctitudine tamen præclaros, in Eccleſiis præfectos, ubertimos attuliſſe fructus, quorum exempla refert Raynaud. *de calum. ſect.*2. *ſerie* 3. *c.*25. ergo licèt in oculo quis maculam habeat, ex qua deformis reddatur, poterit ad ſacros ordines aſcendere, præcipuè quia ubi nulla culpa datur, nulla pœna eſt, *l. ſancimus*, *C. de pœnis*, *l.*1. *l. ſpurii* 6. *ff. de Decurion.* & afflicto non eſt danda afflictio, *c.*1. *de clerico ægrotante*. Augetur hæc conſideratio ex eo; nam non ſolùm qui maculam in oculo habet, verùm & qui

oculo

Digitized by Google

oculo caret, ordinari poteſt, *can.76.* ibi: *Si quis oculo defectu, aut obtuſo crure exiſtat, & dignus ſit, Epiſcopus efficiatur. Non enim mutilatio corporis ipſum polluit, ſed inquinatio animæ.* Ergn non rectè aſſerimns, habentem in oculo maculam ita demùm ordinari poſſe, ſi deformitatem non contineat. Fulcitur etiam pręſens dubitandi ratio *ex c. qui partem 6. 55. diſt.* in illis verbis: *In iſtis verò caſus veniam meruit.* In quibus proponitur, quod ſi caſu clericus partem digiti amiſerit, à ſacerdotio non arcetur, quia caſus veniam meretur: igitnr *in cap. ult. hoc tit.* etſi partem cujuslibet digiti amiſerit, & ſcandalnm adfuiſſet, poterat in ſuſceptis ordinibus miniſtrare, & ad majores aſcendere, quia caſus veniam meruit.

5 *De corpore vitiatis.* Qua dubitandi ratione ſic fulcita minimè obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, vitium in homene, aut animi eſſe, aut corporis, *l.1. §. apud Vivianum, ff. de ædilitio edicto.* Animi, ur furor, *l. ſi cum dotem 22. §. ſi maritus, ff. ſoluto matrim.* Medicis *de fortuitis caſibus 2. p. qu.5. nu.3.* & peccatum, *in c. cum infirmitas, de pœnit. & remiſſ.* latè Cepolla *in d. l.1. §. ſciendum.* Vitinm corporis, aut eſt in tnto corpore, ut febris; vel in parte, ut cæcitas, & ſimilia, *d. §. ſciendum.* Menochius *de arbitrar. lib.2. centur.1. caſu 60. nu.17.* Vitium propriè non ad animi, ſed ad corporis defectnm, vel paſſionem refertur, *l. ob quæ vitia, §. idem Pomponius, ff. de ædilit. edicto*: de quibus in præſenti titulo agitur. Eſt ergo corporis vitium defectus, qui corpori ineſt, *d. §. ſed ſciendum*; & ſi membrorum deformitas, ant diſtorſio ſubſit, eaque ſit perpetua, vitium appellatur, *l. inter* 101. *verſ. Verum, de V. S.* cui adde Gellium *lib.4. noct. c.2.* Budeum *in annot. in Pandectas in d. l.1. §. Sed ſciendum,* Alciatum *in d. l. inter, §. verùm.* Dupliciter verò corporis vitium, vel corpore viriatus quis dicitur; ant quia mutilatus eſt membro, aut quia debilitatus. Mutilatus eſt, qui pęnitus membro caret; debilitatus autem, qui membrum habet, ſed inefficax, & ſine effectu, vel uſu, *r. Presbyterum, de clerico ægrot. l. non ſolum, ff. de rei vind.* Proſequuntur ſigillatim corporis vitia, quæ inducunt irregularitatem, Majolus *de irregul. ex c.13. uſque ad 26.* Gibalinus *d. c.3. 1. p.*

6 *Origo hujus irregularitatis.* Deinde ſciendum eſt, irregularitatem hanc ob corporis vitium jam in lege veteri ex Dei præcepto ſtatutam reperiri. In Levitico enim jubet Dominus, ut qui habuerit maculam, non offerat panes Deo ſuo, nec accedat ad miniſterium ejus, ſi cæcus fuerit, ſi claudus, ſi parvo, ſi grandi, vel torto naſo, ſi fracto pede, ſi manu, ſi gibbus, ſi lippus, ſi albuginem habens in oculo, ſi jugem ſcabiem, ſi impetiginem, &c. Quæ omnia ad myſticum ſenſum exponunt Gregnrius Magnus relatus *in c.2. diſt.29.* & *in c.1. 49. diſt.* D. Hieronymus *lib.3. epiſt.4. ad Fabiolam.* Ob prædictum ergo corporis vitium apud Hebræos à ſacrificiis arcebantur ſacerdotes. Philo Judæus *de ſacrificiis*, ibi: *Sacrificare nulli ſacerdoti, niſi integro permittitur, cui ne minima quidem inſit labecula.* Joſephns *lib. 6. de bello Judaico*, ibi: *Ad altare, templumque accedebant carentes omni vitio.* Non tamen inde inferas, irregularitatem hanc eſſe juris divini, cùm omnis irregularitas ſit tantùm impedimentum canonicum, *c. ſicut, 34. diſt.* Trident. *ſeſſ.14. de reform. c.7.* ideòque Pontifex in ea valet diſpenſare, *c.2. c. expoſuiſti, c. fin. hoc tit.* Conformis ergn eſt hæc irregularitas juri veteri divino; non tamen ab eo provenit, ſed tantùm in eo nititur. Quo modo accipiendus eſt textus *in r. ſacerdotes, 49. diſt.* Latè hoc legis veteris præceptum illuſtrant Seldenus *de ſucceſſ. Hebræor. lib.12. c.5. per totum,* Perrus Cnneus *de Repub. Hebræor.* Creſolius *ubi ſuprà*, Theologi poſitivi *in c.31. Levitici*, Nnvarinus *in Agno, lib.5. c.8. & 10.* In ipſa etiam qualiquali Gentilium religinne à Sacerdotio, & ſacrificando corpore vitiati arcebantur; apud Rnmanos enim mutilati, ſive, ur Tacitus ait, corpnre multati, ad ſacra non admittebantnr. Pulchrè Seneca. *lib.4. controv.2.* ibi: *Lex, Sacerdos integer ſit. Thomas Metellus Pontifex, cùm arderet templum Veſtæ, dum Palladium rapit, oculos perdidit, ſacerdotium illi negatur.* Et ſtatim: *Sacerdos non integri corporis, quaſi mali ominis res vitandus eſt. Hoc in victimis notatur; quantò magis in Sacerdotibus poſt Sacerdotium magis obſervanda debilitas.* Conſentiunt Dinnyſius Halicarnaſſeus *lib.2. c.3.* Cælius Rhodigin. *lib.12. antiquit. capit.2.* teſtatur etiam Plutarchus *problemate* 22. Augures ulcus habentes, augurandi cauſa ſedere prohibitos eſſe. Rationem reddit in illis verbis: *An & hoc ſignum eſt, non oportere, qui morſum aliquem, aut ulcus, & perturbationem in anima haberent, res divinas tractare; ſed tum Deorum mentem hominibus prodere, cùm & liquido, & integro animo eſſent? An illud rationem habet, ſi neque victimam ſanandi ulceris cauſa quiſquam adhiberet, nec avibus ulceratis ad auſpicandum uteretur, ea multò magis in ſeipſis ſervanda exiſtimaſſe, ut ad ea, quæ à Diis ſignificarentur, puri, & integri accederent? Ulcus enim diminutio quædam, & pollutio corporis videtur.* Et Gellius *lib.1. noctium, c. 12.* refert, apud Romanos fas non fuiſſe virginem Veſtalem capi, quæ lingua debili, ſenſuve, anribus diminuta, aliave corporis parte mutila eſſet. Exiſtimabant enim antiqui ex parvo corpore non argui bonum animum. Sinbæus *ſerm.1.* ibi: *Nec quod deforme eſt, caret ſuſpicione.* Sicut è contrario ex gratiori aſpectu pulchram virtutem eſſe autumabant, juxta illud vulgare.

Gratior eſt pulchro veniens in corpore virtus.

Plura ex Philoſophis, Hiſtoricis, & Conſultis referunt, & congerunt Balduinus *in notis ad panegyricum Pacati, pag.27.* Simon Majolus *dier. canicul. pag.888.* Marquez *in Gubernatore Chriſt. lib.1. c.3. §.2.* Bobadilla *lib.1. polit. c.8. per totum*, Adrian. Junius *tom.1. polit. q.21.* Petrus Gregnr. *lib.7. de repub. c.6.* Tirraquell. *in l.2. connub. n.59.* Bnrellus *lib.1. de Magiſtr. c.3. à nu.26.* Theophilus Raynaud. *tom.4. de vitiis & virtutibus fol.554.* unde apud Athenienſes eligendi in Reges egregiam corporis formam obtinere debebant, ut refert, & probat Samuel Petitus *ad jus Atticum lib.3. tit.2. pag.239.* Quod & à Perſis obſervatum fuiſſe probat Balduinus *ubi ſuprà*, & apud Romanos in militibus eligendi, corporis dotes, præcipuè proceritas, attendebatur, unde frequens militaris ſtaturæ mentio *in l. quiſquis 9. C. Theodoſ. de deſert. l. nunquam 13. eod. C. de diverſis officiis, l. penult. eod. C. de veteranis, l. filios 8. C. de filiis militum, l. eorum 5. eod. Cod. de re militari, l.3. eod. C. de tyronibus*, ex Lampridio, & aliis obſervarunt Philippus Gamerarius *centuria 2. c.3. & 5.* Furnerius *lib.5. rerum quotid. c.19.* Steubechius *in notis ad Vegetium de re milit. lib.1. c.5.* Gothofredus *ad tit. C. Theodoſ. de tyron.* Savarus *ad Sidonium lib.1. epiſt.2.* Etiam in Eccleſia jam ab ejus primis ſæculis ſtatutum legimus, ut corpore vitiati, aliquave parte mutilati, à ſacris ordinibus arceantur, ea diſtinctione adhibita, ut ſi propria voluntate, aut culpa, aliqua parte corporis, etiam occulta mutilati reperiantur, ordinari non poſſint, quam partem ſequenti commentario illuſtrabimns: ſi autem abſque culpa propria vitiati corpore reperiantur, duobus caſibus irregulares ſunt. Primò ſi carent corporis parte, aut illam debilem habent, quæ neceſſaria eſt ad miniſtrandum in Eccleſia in gradu ſuſcepto, vel ſuſcipiendo. Secundò ſi membri defectus ita ordinandum deformem reddat, ut ſine ſcandalo miniſtrare nòn poſſit. Duplex ergo cauſa inducit irregularitatem ob corporis vitium. Prima impoſſibilitas miniſtrandi ob defectum, aut debilitatem membri: ſecunda inſignis deformitas, ob quam ſine populi offenſione miniſtrare non poteſt: quas explicant, & varios caſus quotidie contingentes reſolvunt I. Dartis *de beneficiis, d. cap.3.* Gibalinus, & Majolus *ubi ſuprà*, Paulus Zacchias *lib. 10. conſ. cap.35.*

Ex quibus apparet vera decidendi ratio ad textus *in d. c.1. 6. & ult. hoc tit.* nam cùm ille, qui partem digiti amiſit, in ſpecie textus *in d. c.1.* ea parte corporis vitiatus eſſet, quæ nec defectum ad celebrandum, neque ſcandalum ex eo, quod miniſtraſſet, poſſit generare, rectè decidit Alexander, in ſuſceptis ordinibus eum miniſtrare poſſe, quia nullam irregnlaritatem ex tali mutilatione Presbyter contraxit. Similiter qui tantùm pollicis ungulam avulſam habet, ſed tamen digitum potentem ad frangendam hoſtiam, neque ex ea avulſione aliqua deformitas ſequitur, rectè deciditur *in r. fin. hoc tit.* poſſe eum ſacris ordinibus initiari. Etiam cùm habens maculam in oculo, non caret facultate celebrandi, neque ideò deformis remanet, non inde incurrit irregularitatem: & ita *in d. c.2.* & in omnibus his caſibus, cùm nec defectus, nec debilitas membri detur, nec alia juris deformitas naſcatur, non incurritur hęc irregularitas ex corporis vitio: inde etiam cùm in ſpecie teatus *in d. r. expoſuiſti 11. hoc tit.* promovendus in Abbatem caruiſſet ſiniſtra mann, & per conſequens parte corporis neceſſaria ad celebrandnm, ideò irregularis ob corporis vitium declaratur. 7 *Ratio decidendi.*

Nec difficultas ſuprà prò dubitandi ratione adducta adverſatur: nam licèt Eccleſiæ Patres in miniſtris Eccleſiæ ad ordines promovendos bonæ mentis frugem, indolem probam, aliaſque virtutes præſcripſerint, integritatem etiam corporis, rectè expoſtulant ob rationes ſu- 8 *Diſſolvitur difficultas.*

prà

prà adductas: neque aliàs corpore vitiati, etſi virtutibus polleant, niſi cum eis Pontifex duxerit diſpenſandum, ordinari poſſunt, ut diſpenſaſſe credimus in caſibus relatis à Theophilo *in Oplothec. de calumnia, ubi ſuprà*. Nec primum argumentum ipſius difficultatis refragatur: nam certum eſt, cæcum, id eſt, utroque oculo, ſeu lumine orbatum, irregularem eſſe ea defectu partis eſſentialis, *c. hinc enim, 49. diſt.* licèt ſi jam promotus viſum amiſerit, poſſit prædicare, abſolvere, & alia ſimilia munia obire, ut de Damo refert Baronius *anno* 371. Similiter uno oculo carens ordinari non poteſt, *c. fin. 55. diſt.* reſolvunt, Molina, Navarus, & Sylveſter relati à Gibalino *d. c. 3. conſect.* 1. Nec tunc obſtat textus *in d. can. 76. Apoſt.* nam omiſſa eorum ſententia, qui exiſtimarunt, eum canonem apocryphum eſſe, dicendum eſt, oculo privatum, aliunde dignum, in Epiſcopum ordinari poſſe, ex ſpeciali diſpenſatione: quo caſu exaudiendos eſſe Apoſtolos *in d. can. 76.* docet Dartis *de beneficiis, cap. 3. ſect. 4.* Nec aliud augmentum dubitandi rationis, deductum *ex d. c. qui partem*, refragatur; nam ille textus eſt accipiendus de eo, qui amiſit partem digiti ad celebraudum non neceſſariam, aut cùm ex ejus defectu inſignis deformitas non ſequebatur; aliàs enim ſi partem digiti ad fractionem hoſtiæ neceſſariam amiſiſſet, aut partem, cujus defectu ſine populi offenſione celebrare non poterat, ordinati non poſſet, *ex c. 1. & ult. hoc tit.* licèt ſi eam partem caſu amiſiſſet poſt ordinationem, etiam in aliis Eccleſiaſticis officiis poſſet miniſtrare, *c. 2. de cleric. ægrot.* quod ita intelligendum eſt, & conciliandum cum dicto capite *qui partem*.

9 *Exponitur textus in can. 77.* Primò huic aſſertioni obſtat textus *in can. 77. Apoſt.* in illis verbis: *Qui verò mutus, ſurduſque, & cęcus eſt, Epiſcopus non efficitur, non quia oblæſo corpore eſt, ſed ne eccleſiaſtica impediantur munia.* Ex quibus expreſsè conſtat, mutum, ſurdum, aut cæcum non poſſe in Epiſcopum ordinari, non quia oblæſum corpus habeat, ſed ne impediantur Eccleſiæ munia: igitur quia corporis vitium per ſe non inducit irregularitatem. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, mutum, ſurdum, & cæcum ordinari non poſſe, non quia defectus illi deformitatem inducunt; ſed quia defectum ſenſus patiuntur ad celebrandum neceſſarii: quaſi dicant Apoſtoli; Surdus, mutus, & cęcus ordinari non poſſunt, non quia oblæſum corpus habeant, id eſt deformes ſint; ſed quia propter defectus viſus, auditus, & loquelæ eccleſiaſtica impediuntur munia. Conſentiunt enim Apoſtoli in irregularitate ex corporis vitio; ſed juxta ſuprà dicta affirmant, in muto, cæco, & ſurdo, non ex deformitate, ſed ex corporis defectu eam oriri. Hunc tamen canonem ignoratum fuiſſe primis Eccleſiæ ſæculis, docet Rouſſelius *lib. 5. hiſtor. juris Pontif. c. 4. n. 6.*

10 *Exponitur textus in c. communiter, 55. diſt.* Secundò adverſus prȩſentem aſſertionem expendi poteſt textus *in c. communiter, 55. diſt.* ubi qui ob infirmitatem corporis in terram cadunt, tranſacto anno ordinari poſſunt. Ex qua deciſione conſtat, corporis vitium non inducere irregularitatem, ſive deformitas ex eo ſequatur, ſive defectus inducatur. Augetur hujus textus difficultas *ex c. maritum, eadem diſt.* ubi in ipſa ſpecie contrarium ſtatuitur, videlicet eum, qui aliquando in terram cecidit, ordinari non poſſe. Pro quorum jurium conciliatione ſciendum eſt, obſeſſos à dȩmonibus, & arreptitios, quos vulgò dȩmoniacos appellamus, ordinari non poſſe, *c. maritum, c. clerici, 33. diſt. canon. 78. Apoſt.* Concil. Tolet. 2. *can.* 3. Arauſican. *can.* 13. Docent Barboſa *lib. 1. juris eccleſ. c. 33. nu. 148. & de poteſt. Epiſcop. alleg.* 42. Torreblanca *lib. 3. de jure ſpirit. c. 8.* Creſperius *in ſumma, verbo Arreptitiis*, Suarez *de cenſur. diſp. 51. nu. 94.* Coriolanus, Balſamon, & Zonaras *in d. can. 78.* Mendoza *lib. 2. Concil. Illiber. cap. 59.* Valenzuela *conſ. 25. nu. 2.* Iſti enim inſani ſunt, & immundi, magnumque ſcandalum in populo ſequeretur, ſi vexatus à dȩmone, ad ſacrificandum admitteretur, ut conſiderat poſt alios Gibalinus *de irreg. c. 3. conſect. 9.* Ab hac tamen vexatione liberati, ſi in eis nulla arreptio timeatur, arbitrio Epiſcopi relinquitur, quando poſſint ad ordines aſcendere. Barboſa *d. alleg.* 42. & ſi poſt ordines ſuſceptos clerici vexati fuerint, ſuſpenduntur ab exercitio ordinis; poſteà tamen liberati, tranſacto anno miniſtrare poterunt; *d. c. communiter*, qui non Pii Pontificis eſt, ut vulgò traditur, ſed Concilii Tolet. 11. *can.* 13. quia tunc corporis vitium non datur, neque in defectu, neque in deformitate. Neque contrarium probat textus *in d. c. maritum*, qui falsò tribuitur Gregorio, cùm adductus ſit *ex c. 22. libelli de eccleſiaſt. dogmatibus*, qui ab aliquibus tribuitur Auguſtino, ab aliis Alcuino, ab aliis tandem Iſidoro. Sed verius eſt eſſe Gennadii, ut docent D. Thomas *quodlibeto 12. articul.* 10. Platina *in vita Symmachi*, Strabo *de rebus Eccleſiaſt.* Quibus ſuppoſitis, omiſſa ſolutione Gratiani *in capit. fin. verſic. Nec enim, 25. qu. 1.* qui aſſerit eum, qui aliquando inſanivit, ordinari non poſſe, dicendum eſt, textum illum procedere eo caſu, quo ex vexatione aliqua infamię nota remanebat, aut ſuſpicio offenſionis; quo caſu etiam liberatus à vexatione, ordinari non poteſt. Niſi dicatur, textum illum auctoritate canonica deſtitui, cùm tantùm ſit Gennadii, ut ſuprà obſervavi. Nec enim obſtat textus *in c. clerici, 33. diſt.* ubi aſſeritur, quod clerici, qui in adoleſcentia fuerint à dȩmonibus vexati, ad ſuperiorem gradum non promoveantur: igitur qui ſemel vexatus, & obſeſſus, etſi poſteà liberatus ſit, ordinari non valebit. Cui difficultati ut ſatisfaciant Gloſſa, & Archidiaconus ibi, aſſerunt, tantùm in eo textu prohiberi vexatis à dæmonibus aſcendere ad majores gradus; non verò in minoribus miniſtrare. Sed hæc ſolutio refellitur ex canone 16. Concilii Arauſicani 1. ubi generaliter prohibetur energumenis ad clericalem ordinem aſcendere: deinde ex c. 19. Concilii Illiberit. & ex canone 9. & 91. Concilii Carthag. 4. Quare hac ſolutione omiſſa dicendum eſt, in eo textu non negari, quod ſi clerici in ipſa adoleſcentia à vexatione diaboli liberati ſint, poſſunt ad gradus omnes promoveri; tantùm enim cùm conſultus fuiſſet Nicolaus de adoleſcentibus vexatis afflictione diaboli, reſpondit ipſos ita in adoleſcentia vexatos ordinari non poſſe, videlicet quamdiu vexantur: præpoſitio enim *in*, ſi adjungatur ablativo, intelligitur intra illud tempus: unde idem eſt in anno, quod intra annum, *l. ſi ita 41. §. Labeo, ff. de manumiſſ. teſtam.* Barboſa *de dictionibus, dict. In, n. 21.* unde verba, illa *in adoleſcentia obſeſſi*, idem important, ac *intra adoleſcentiam obſeſſi*; ita ut ſi liberati ſint, etiam in ipſa adoleſcentia poſſunt ſacris ordinibus initiari.

C A P U T III.

Clemens III. a *Varinen. Epiſcopo.*

EX parte Bartholomæi monachi, & diaconi petitorium fuit noſtro Apoſtolatui præſentatum, quod cùm ipſe in *b* cunabulis ſectus fuerit, poſtmodùm ſub *c* regula & Abbate devotè Deo militans, in Diaconatus ordinem eſt promotus. Unde ſuppliciter petit facultatem ſibi à Sede Ap. indulgeri, ut ſit ei licitum in Presbyterum ordinari. Nos verò attendentes, quod ſecundùm ſtatuta *d* Nicæni Concilii illi ad Diaconatus ordinem accedere prohibeantur, & ſi etiam in Clero fuerint, ceſſare debeant, qui ſe *e* ipſos ſani abſciderint, vel affectaverint ut ab aliis abſcindantur: non credimus ei aliquod impedimentum afferre, quominus provehi poſſit, qui in cunabilis ſectus fuerit, quia non videtur hoc eo tempore affectaſſe, quo judicium animi non habebat: præſertim cùm canonibus *f* Apoſtolorum ſit manifeſtè ſancitum, quod ſi eunuchus ſit per inſidias hominum factus, vel ita natus ſit, aut etiam in perſecutione ſint amputata ei virilia, & dignus ſit, fieri Epiſcopus poſſit. Cognoſcenti itaque tibi de ſubſtantia *g* veritatis, ſi precibus ejus noveris veritatem ineſſe, & aliàs dignus inveniatur, maximè cum diu in ordine perſeveraverit *h* monachali, ipſum in Presbyterum promovendi licentiam auctoritate præſentium indulgemus.

NOTÆ.

N O T Æ.

1 a V*Arinen.*) Ità etiam legitur *in c.1. hoc tit. in 2. collect.* de qua Eccleſia egi *in c. eo libentius 6. de ſervis non ordin.*

b *Cunabulis.*) Cunabula ſunt infantiæ panni, & etiam dicuntur panni illi, quibus mortui ſepeliendi involvuntur; quomodo apud Joannem CP. Epiſcopum legitur Lazarum in monumento cunabulis involutum fuiſse; notat Cujacius *in c.4. de deſponſ. impub.* unde cùm aliquid contingit in primis illis infantiæ annis, dicitur contigiſse in cunabulis, *c. litteras 4. de deſponſ. impub.* Quare Bartholomæus, qui in primis infantiæ annis ſectus fuit, in hujus textus ſpecie dicitur ſectus in cunabulis.

c *Sub regula & Abbate.*) Rectè; nam ſine eis non datur vera profeſſio, ut docent Benedictus Hæpbtenus *tom.1. diſquiſit. monaſt. lib.4. tract.7.* Stephanus Durantius *qq. juris q.7. & 9.* Fragoſo *2. p. de regim. Chriſt. Repub. lib.1. §.9.*

2 d *Nicæni Concilii.*) Primi videlicet, quod celebratum fuit temporibus Sylveſtri Pontificis, & Imperatoris Conſtantini in civitate Nicæa, urbe Bithyniæ, anno 325. Præſide Oſio Cordubenſi Epiſcopo, Apoſtolicæ Sedis Legato, ut referunt eam Synodum miris extollentes laudibus poſt ejus notatores Bucherus *in Belgico-Romano, fol.269.* Pater Serlogus *tom.3. in Cantica, veſt.29. fol.594.* Cabaſſutius *in notit. Concil.* In eo poſt damnatam hæreſim Arrianam, & alia piè ſtatuta, ſanciti fuerunt varii canones, quos ex Piſano, & Turriano referunt Baronius, Bignius, & Coriolanus. Et huic primo canoni occaſionem dedit Leontius Presbyter, qui accuſatus de incontinentia cum quadam puella, & juſſus abſtinere ab ejus contubernio, ſeipſum caſtrandum præbuit, ut liberiùs cum fœminis commiſceri poſſet; neque ita tamen ſuſpicionem eluere potuit, quominus cùm Presbyter eſſet, deponeretur, ut referunt Socrates *lib.2. hiſtoriæ, c.21. Leontius cùm Presbyter eſſet, eo dignitatis gradu privatus eſt, quod genitalia ſibi exſecuiſſet.* Theodoretus *lib.2. c.24.* Athanaſius *in apolog. contra illos qui ſe caſtraverunt,* D. Baſilius *in opuſcul. de vera virgin.* Qui cùm poſteà Arrianis ſe junxiſſet, eorum factione ſub Conſtantio Sedem Antiochenam invaſit: ex Theodoreto refert Juſtelus *in notis ad can.1. Concil. Nicæn.*

e *Qui ſe ipſos.*) Verba ſunt canonis primi Concilii Nicæni, quę etiam referuntur à Carnotenſi *p.6. Decreti, c.374.* Gratiano *in c. ſi quis à Medicis 7. 55. diſt.* 3

f *Apoſtol.*) Can.20. *Si quis humana violentia eunuchus factus eſt, aut in perſecutione amputata ei ſunt virilia, aut ita natus fuit, & dignus eſt, efficitur Epiſcopus.*

g *Veritatem.*) Aliàs litteræ ipſo jure nullæ eſſent, juxta adducta *in c. ſuper litteris, de reſcriptis.*

h *Monachali.*) Non quia ingreſſus monaſterii, 4 ſeu profeſſio in eo purgaret hanc irregularitatis ſpeciem; ſed quia ſi verè contracta eſſet, faciliorem redderet diſpenſationem, juxta adducta *in cap.1. de filiis Presbyterorum.*

C A P U T IV.

Clemens III. a *Raven. Archiepiſc.*

SIgnificavit nobis R. Archipresbyter ſancti Stephani de Longaſco, quod R. Presbyter credens ſe obſequium præſtare Deo, ſibi fecit virilia amputari: ſed cùm idem Archipresbyter ſit ſenectute gravatus, nec *b* relinquere valeat Presbyterum memoratum, nobis humiliter ſupplicavit, ut ei concedere debeamus ea, quæ præter Miſſam ad ſacerdotem pertinent, c miniſtrare. Quocirca mandamus, quat. inquiras diligenter veritatem, & ſi jamdictum Presbyterum aliàs *d* dignum inveneris, ei ſacerdotale miniſterium abſque omni altaris miniſterio, auctoritate noſtra fretus, & *e* tua, prout videris expedire, concedas.

N O T Æ.

1 a R*Aven.*) Ità etiam habetur *in cap.1. de clerico ægrotante, in 2. collect.* ex qua reſtituendus eſt præſens textus. Reſcribit Clemens III. in præſenti Vvidoni Archiepiſcopo Ravennat. qui electus fuit in Præſulem ipſius Eccleſiæ anno 1182. & ſub noſtro Clemente III. Legatus à Latere miſſus bellum ſacrum contra Saracenos nunciavit, & promulgavit, ut refert Ughellius *in Italia, in Eccleſia Ravennat. num. 80.* De ipſa Eccleſia nonnulla adduxi *in cap. ſi quando 5. de reſcriptis.*

2 b *Relinquere valeat Presbyterum.*) Ut vicarium ſuum, aut coadjutorem, ut permittitur *in c.1. & 2. de cleric. ægrot.* unde præſens textus non impropriè compilatus fuit ſub titulo *de cleric. ægrot. in 2. collect.*

3 c *Miniſtrare.*) Ut baptizare, ſacramenta Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, & Extremæ Unctionis conferre, matrimoniis adeſſe, & alia ſimilia.

d *Dignum.*) Cùm enim per ignorantiam feciſſet, exiſtimans ſe Deo præſtare obſequium, mitiùs cùm eo agitur.

e *Tua.*) Gloſſa in præſenti docet, in hoc caſu Epiſcopum poſſe diſpenſare; & rectè. Nam cùm pars abſciſſa eſſet occulta, & abſciſſio abſque culpa contingeret, Epiſcopus diſpenſare valebat. Miranda *in manuali, to. 2. quæſt. 8. art.3.* quidquid ſentiat Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.42. nu.27.* Nec contrarium ſuadent verba præcedentia, *auctoritate noſtra fretus;* nam per ea verba tantùm excitatur juriſdictio propria Epiſcopi, non nova conceditur: quia quoties aliqua committuntur ordinariis judicibus, quæ illis competunt, non delegati, ſed ordinarii judices manent, excitata eorum juriſdictione, ut dicemus *in cap. licèt, capit. grave, de officio ordin.* Michael Rouſſellius *lib.1. hiſtoriæ Pontif. juriſd. capit.4. numer.5.* credit Epiſcopum poſſe diſpenſare cum eunuchis caſu, aut neceſſitate factis; Pontificem cum voluntariis, quia qui ſe abſcidit, creditur ſui homicida. 4

C A P U T V.

Idem a *Parienſi Epiſcopo.*

EX parte dilecti filii Michaelis Presbyteri fuit in audientia noſtra propoſitum, quod cùm ſibi ſentiret lepræ periculum imminere, de conſilio medici virilia ſibi fecit *b* abſcindi, ut poſſet à tam gravis infirmitatis vitio liberari: & ut provideremus ei ſuper exequutione ſui officii, à nobis humiliter poſtulavit. Quoniam igitur *c* canones Sanctorum Patrum hujuſmodi à ſacri altaris adminiſtratione non prohibent, fr. t. per A. ſ. m. quat. ſi ità ſe rei veritas habet, & memoratus M. eſt aliàs idoneus, ut ſui officii miniſterium exequatur, nullius contradictione, vel ap. ob. auctoritate fretus Ap. liberam ei tribuas facultatem.

N O T Æ.

1 a P*Arienſi.*) Ita legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.1.* quæ inſcriptio ſi retineatur, referenda eſt ad Eccleſiam Parienſem, quæ eſt in Eccleſia Orientali, cujus Epiſcopus Thalaſſius ſubſcripſit in Concilio Chalced. ſed in editione epiſtolarum Innocentii III. facta Coloniæ, *fol.8.* legitur *Pariſienſi*, de qua Eccleſia nonnulla adduxi *in c. fin. de reſcriptis.* Retinendam tamen eſſe inſcriptionem, *Pariſienſi Epiſcopo*, & in hoc textu reſcribere Innocentium Odoni, docet novus Notator Petri Bleſenſis *ad epiſt.126.* ubi ejus præclara refert geſta.

Abſcindi.) Quæ abſciſſio certiſſimum præſtat reme- 2
dium

dium lepræ curationi ; ut docent Galenus *lib.3. comment. lib.3. Hippocratis*, Archigenes *lib.13. c.125.* ibi : *Neque enim temerè reperias ullum aliquem caſtratum elephantiaſi laboraſſe*. Rationem tamen, qua id confirmat Archigenes, refellit Mercurialis *lib.3. var.c.20.* addens legitimam rationem, quòd elephantiaſis præcipuè oriatur ex caliditate, & ſiccitate, tum jecoris, tum univerſi corporis : quæ cauſa eſt, cur lepra in Ægypto ſit admodum familiaris. Cùm ergo eunuchi ſint frigidi & humidi, mirum non eſt, quòd non ſint facilè obnoxii lepræ, alterive ulli morbo, cujus origo ſit calor & ſiccitas. Et remedium hoc lepræ eſſe valdè uſitatum, conſtat ex Lucretio:

Et graviter partim metuentes limina lethi,
Vivebant ferro privati parte virili.

Et Poeta:

Necnon infelix ferro truncata juventus,
Atque exſecta virum.

Illuſtrant Theophilus Raynaud. *tom.14. tract. de triplici eunuchiſmo*, *c.3. n.6.* Juretus *in notis ad epiſt.231. Carnot.*

c *Canones.*) Videlicet canon 20. Apoſtol. *c. ſi quis in ægritudine*, *c. ſi quis à Medicis*, 55. *diſt.*

COMMENTARIUM.

3 Concluſio refertur, & probatur. IN his tribus deciſionibus agitur de eunuchis natis, vel factis propria manu, vel ab hominibus; & ut eas uno commentario complectamur, ſequentem ex eis deducimus aſſertionem: *Qui in cunabulis, aut à Medicis caſtratus, ſeu abſciſſus fuit, ordinari valet; non verò qui propria voluntate ab alio, vel à ſe ipſo ſectus eſt, etiamſi ob ſervandam caſtitatem id fecerit*. Probant eam textus in *can.20. 21. & 22. Apoſt. c. maritum*, 33. *diſt. c. fin.* 51. *diſt. c. ſi quis abſcidit* 4. *c. hi qui* 5. *c. qui partem* 6. *ſi quis à Medicis* 7. *c. ſi quis in ægritudine* 8. *c. ſi quis in infirmitate, cum ſequenti*, 55. *diſt. cap. tunc* 23. *qu.5. c. qui ſuit* 33. *qu.5.* Concilium Arelat.2. *can.7.* *Si qui ſe, carnali vitio repugnare neſcientes, abſcindant, ad Clerum pervenire non poſſunt*. Synodus Conſtantinop. *can.8.* apud Balſamon. Triburienſe Concil. *can.3.* Conſonat lex 23. *tit.6. part.1.* Alia juris teſtimonia congerit Anton. Auguſt. *in epit. juris*, *lib.4. tit.11.* & *lib.* 27. *tit.21.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *de poteſt. Epiſcop. alleg.42. nu.13.* & *lib.1. juris eccleſ. c.33. nu.141.* Acunna & I. Dartis *in* 55. *diſt.* Amaya *lib.3. obſerv. c.6. ex nu.44.* Olanus *lib.3. Paralip. c.10. ex nu.34.* Balſamon *in d. can.8. Synodi Conſtantinop*, & *in Nomocan. Photii*, *tit.5. c.14.* & *in can. 1. Concil. Niceni*, Baronius *anno* 230. & 232. *nu.5.* & 353. *nu.44.* Robertus *lib.4. rerum judic. c.10.* Theophilus Raynaud. *tom.14. tract. de triplici eunuchiſmo*, *c.3. §.6.* Claudius Eſpenceus *lib.5. de voto*, *c.12.* Fileſacus *lib.1. ſelect. cap.12.* Vighellius *in methodo juris can. pag.247.* Tondutus *reſol. canon. c.9.* Lantdmeter. *lib.2. de veteri monach. c.14. & 23.* Pamelius *in notis ad D. Cyprianum*, *epiſt.62.* Germonius *lib.3. de ſacrorum immunit. c.3.* Juretus *in notis ad Carnot. epiſt.83.* Ramirez *in Pentecont. c.4.* Spondanus *in epit. Baronii*, *anno* 730. *n.2.* Mendoza *qu.4. poſitiva*, Sauſay *in Panopl. cleric. 1.p. c.5. §.8.* Severinus Binius, Coriolanus, & Zonaras *in d. can.20. Apoſtol.* Paulus Zacchias *lib.2. qq. tit.3. qu.7.* & *lib.8. tit.1. qu.6.* Juſtelus *in can.1. Concil. Niceni*, Ruulſellius *in hiſtoria juriſd. Pontif. lib.1. c.4. n.5.* Corraſius *de beneficiis p.3. c.6.* Petrus Herodius *lib.1. Pandect. c.* 14. Duatenus *lib.4. de ſacris Eccleſiæ*, *c.3.* Gothofredus *in l.4. §. cum*, *ff. de re milit.* Ferrara *de literis*, *cap.7.* plures Moraliſtæ relati à Diana *p.10. tract.13. reſol.11.* & *p.11. tract.1. reſol.23.* Gibalinus *de irregul. c.3. q.4. conſect.4. n.12.* Chriſt. Lupus *in can.1. Conc. Nicæn.*

4 Ratio dubitandi. Sed adverſùs primam partem hujus aſſertionis, quatenus in ea docetur ſectum in cunabulis, vel à Medicis eunuchizatum, ad ſacros ordines admitti poſſe, inſurgitur in hunc modum. Eunuchi quomodolibet facti, non debent ad ſacros ordines promoveri, ut *in c.23. Deuteron.* cautum legimus his verbis: *Non intrabit eunuchus attritis, vel amputatis teſticulis, & abſciſſo veretro, Eccleſiam Domini*. Quod & apud Romanos obſervatum fuiſſe teſtatur Cælius Rhodigin. *lib.7. antiq. lect. c.2.* immò M. Sergium orationem in Senatu habuiſſe, ut à ſacris omnino arcerentur, refert Alex. ab Alex. *lib.6. dierum genial. c.14.* & ob illum defectum Metello denegatum fuiſſe Sacerdotium, conſtat ex Seneca *in ipſo*, & tradit Stuchius *de ſacrificiis Gentil. pag.68.* nec ſolùm à Sacerdotio, verùm & ab omnibus honoribus & dignitatibus arcebantur eunuchi apud eos; militiæ enim nomen dare non poterant, *l. qui cum uno*, *ff. de re milit. l.8. C. Theodoſ. de tyronibus*, Vegetius *lib 1. de re milit. c.7.* Ad ſtudium litterarum non admittebantur, Lucianus *in Eunucho*, Savarus *ad Sidonium lib.1. epiſt.8. verbo Litteris*: quare non modicam inter eos contentionem concitavit Eutropii eunuchi ad Conſulatus faſtigium evectio. Claudianus *in Eutropio*.

Omnia ceſſarunt eunucho Conſule monſtra,
Heu cæli, terræque pudor?

Plura de Eutropio, & ejus fine D. Joſephus de Retes *de interdictis*, *lib.3. c. fin.* immò viliſſimis miniſteriis, & quod nefas eſt, libidini potentiorum deſerviiſſe, plurima Poetarum, & Hiſtoricorum monumenta teſtantur. Martialis *lib.9. epigr.7.* Juvenalis *ſatyra* 10. & innuit textus *in l.3. §. qui in alio*, *ff. ad leg. Corn. de ſicar.* plura D. Franciſcus de Amaya *lib.3. obſerv. c.38. & 43.* Suarez *ad leg. Aquil. lib.2. c.3. ſect.6.* igitur ſi ita eunuchi abiecti ſunt, non debent ad ſacros ordines admitti, cùm in ordinandis ultra morum honeſtatem, quædam claritas, vel decentia perſonæ deſideretur. D. Thomas *in* 4. *diſt.25. qu.2. art.2.* & ex eo docet Suarez *de cenſur. diſp.51. ſect.3. nu.2.* Secunda etiam aſſertionis pars, ubi aſſeritur abſcindentem ſemetipſum aliqua corporis parte, etiamſi pro ſervanda caſtitate faciat, irregularem eſſe, non levem patitur dubitandi rationem ex eo; nam unicuique licèt naturaliter in ſuum corpus ſævire, *l. ſed ſi 9. §. ſi ipſe ſervus*, *ff. de peculio*; quia cùm homo ſit uſufructuarius vitæ, & uſufructuarius poſſit arboris ramos decerpere; ita & homo corporis proprii membra amputare poteſt, ut in ſpecie ratiocinatur Joannes Caramuel *in Theolog. fundament. fundam.55. §.9.* ſed qui jure ſuo à natura præcipuè conceſſo utitur, puniri non debet, *l. ſi præſcr 32. ff. de pœnis*: igitur qui ſe abſcidit, aut virilia amputavit, nullam exinde irregularitatem contrahit. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam licèt hæc abſciſſio ex aliis cauſis contingens injuſta videri poſſit, tamen obſervandam caſtitatem, licitam, permiſſamque eſſe probatur auctoritate, & exemplis. Auctoritate ſacræ paginæ *Matthæi*, *c.19.* ibi: *Beati qui ſe caſtraverunt propter regnum cælorum*. Et Marci *c.9.* *Si manus tua, vel pes tuus ſcandalizat te, abſcinde eum, & projice abs te: & ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te*. Exemplis Origenis, qui ſe caſtravit, ut ſervaret caſtitatem, ut refert Euſebius *lib.56.* Leontii Antiocheni, cui idem accidit, referente Theodoreto *lib.2. hiſtoriæ*, *c.24.* duorum monachorum Ægypti, de quibus in vitis Patrum, *diſt.2. c.172.* quę refert Zerda *in adverſariis*, *c.128. nu.17.* ergo qui ſe abſcidit, aut eunuchizavit, non inde irregularitatem contrahit.

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt 5 De eunuchis, & eorum differentiis.
præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, omiſſis eunuchorum, ſpadonum, caſtratorum, & eviratorum differentiis, quas referunt, & exponunt Pancirola *lib.2. variar. c.275.* Balſamon *in can.24. Apoſt.* Theophilus Raynaud. *tom.14. tract. de triplici eunuchiſmo*, *in Præluſione*, Paulus Zacchias *lib.2. qq. Medico-legal. tit.3. qu.7.* eunuchorum duo eſſe genera, natos, & factos, quamvis pauci omninò naſcantur cum hoc defectu, ut obſervat apud Auguſt. auctor quæſtionum ex utroque Teſtamento, *qu.116.* ſunt tamen aliqui, inter quos Dorotheum Antiochiæ Epiſcopum fuiſſe refert Euſebius *lib.7. cap.32.* per hæc verba: *Dorotheum Primatu Antiochenæ Eccleſiæ inſignitum cognovimus. Erat autem natura eunuchus, ita ex ipſa nativitate comparatus*. De quo plura Theophilus *d. tract. de triplici eunuch. c.2. §.* Eunuchi facti dicuntur, qui ab hominibus evirati ſunt variis ex cauſis: aut cauſa medelæ, juxta ſuprà tradita: aut in pœnam delicti admiſſi, juxta infrà dicenda, & congeſta *in c. ſignificaſti*, *de homicidio*; aut cauſa mercimonii, ſeu negotiationis. Frequentem olim, & quæſtuoſam fuiſſe eunuchorum nundinationem, conſtat ex Herodoto *lib.8.* & Lactantio *de opificio Dei*, *c.13.* Quintiliano *lib.5. inſtit. c.12.* qui meminit mangonum, & venalitiorum iſtorum, qui formæ puerorum excisa virilitate lenocinabantur, erantque ſervi eunuchi pretioſiores: quare Ulpianus *in l. ita 27. §. & ſi*, *ff. ad legem Aquil.* ait: *Si puerum quis caſtraverit, & pretioſiorem fecerit, Vivianus ſcribit, ceſſare Aquiliam*. Et Juſtinianus plurimi æſtimat ſervos eunuchos, quàm alios *in l.3. C. communia de legat. l.1. §.6. C. de communi ſervo*: & Conſtantinus *in l.2. C. de eunuchis*, permittit facultatem emendi, & vendendi eunuchos barbaræ gentis extra Romanum Imperium factos. Cauſas, ut pretioſiores crederentur eunuchi, refert & illuſtrat Gibalinus *tom.1. de negot. lib.1.*

Digitized by Google

*lib.*1. *c.*4. *art.*3. Sed cùm hæc abſciſſio Deo, & naturæ injurioſa ſit, ut eleganter expreſſit D. Ambroſius *lib.*5. *in Herab. c.*3. *ſub finem*, his verbis: *Tollis homini quod natus eſt, & virum de viro exuis, abſciſſaque corporis parte, ſexum negas, ſpadonem efficis, ut quod negavit natura in hominibus, impleret audacia.* Tam legibus civilibus, quàm eccleſiaſticis hujuſmodi exſectio, niſi ad vitæ conſervationem, aut in pœnam admiſſi delicti, prohibita eſt. Doctores tamen, præcipuè Theologi Moraliſtæ, diſputant, an hujuſmodi abſciſſio ob vocis ſuavitatem ad concentus ſacros, quibus iſti evirati paſſim adhibeotur, licita ſit? Et Salon 2. 2. *q.*6. *controv.*2. Trullench *lib.*5. *in Decalog.c.*2.*dub.*4.*nu.*4. Sayrus *lib.*7.*clavis*, *c.*9.*nu.*38. Mendoza *in lib.*1.*Regum*, *c.*8. *verſ.*15. *nu.*9. Paſqualigus *deciſ.*498. & *in qq. canon. cent.qu.* 10. hoceſtam eſſe hanc evirationem docent, ſi duo concurrant, Primum, ut pueri qui exſecantur, ſui juris ſint, & polleant uſu rationis, atque commoda, incommodave, quæ inde conſequentur, percipiant, & ſuæ exſectioni conſentiant. Secundum, ut ſine periculo vitæ fiat exſectio. Verùm contrariam ſententiam deſenduot alii, quos referunt, & ſeqnuntur Barboſa *in cap. ſi quis abſciderit*, 55. *diſt.* Lugo *diſp.*10. *num.*21. Thomas Hurtado *tom.*2. *reſol.*38. *num.*758. Diana 3. *p. tract.*5. *reſol.*38. & *p.*6. *tract.*8. *reſol.*16. Theophilus *ubi ſuprà*, *cap.*4. §. Gibalinus *d. art.*3. *de negot. num.*14. & meritò: nam ſi ad ſervandam continentiam, & vitandum damnum ſpirituale, hujuſmodi exſectio non permittitur, quantò magis ob vitandam inopiam, aut lucrum temporale captandum prohiberi debet.

6 *Ratio primæ partis aſſertionis.* Quibus animadverſis, tradita aſſertio rationi juris valdè conſona eſt: nam prima pars, quæ aſſerit ſectum in cunabulis à Medicis, vel in perſequutione, ordinari poſſe, ea nititur ratione; nam cùm ille nec feciſſet, neque affectaſſet hujuſmodi abſciſſionem; & pars abſciſſa neque deformitatem, neque defectum, aut debilitatem ad celebrandum inducat, non eſt ratio, quare incurratur irregularitatis pœna, ubi nulla culpa adſuit. Creaturam enim Dei reſingit, & naturæ inſidiatur, qui evirat; ſed naturæ ſuccurrit, nec legi ſubiicitur, qui propter morbum id facit. Imperator *Leo novella* 60. & 98. ex qua ratione inſertur, eum qui ſua culpa caſtrari ſe paſſus eſt abſque propria voluntate, irregularitatem non contrahere, licèt contrarium communiter Doctores ſentiant: pro cujus ampliationis expoſitione ſciendum eſt, inter alias pœnas pro varietate delictorum à diverſis gentibus ſtatutas, caſtrationem ab aliquibus inflictam eſſe, ut furto *in c. tuæ*, §. *fin. de homicidio*: adulterio *ex lege Julia de adult.* Briſſonius *ad ipſam legem*, *verbo Viro deprehenſo*. D. Laurentius Ramirez *ad Martialem lib.*2. *epigr.*60. ad quam pœnam referendus eſt Plautus *in Milite*.

Ut ſalvis teſtibus hodie te mittamus.

Perduellioni: Euſebius *lib.*8. *hiſtoriæ*. Apud Francos frequens hujus pœnæ mentio reperitur; nam apud eos ſervus, qui quadraginta denarios ſurripuit, caſtrari jubetur in lege Salica, *tit.*13. *de furto*, *ſ.*2. & ſervus qui cum ancilla mœchatus fuit, caſtrari præcipitur *tit.*29. *de adult.* ejuſdem legis, §. *ancilla* 6. refert Lindembrogius *in Gloſſario*, *verbo Caſtraverit.* Etiam culpa alicujus ſimilis mutilatio evenire poteſt, cùm ob acceſſum ad mulierem quis in morbum incidit abſciſſione medendum, aut cùm ob ſimile peccatum in adulterio deprehenſus, à marito mutilatur, ut in caſu relato à Covar. *in Clem. ſi furioſus*, *de homicidio*, *in princ. num.*6. In his ergo, & ſimilibus caſibus verius eſt, irregularitatem non contrahi, cùm nulla abſciſſio activa, nec directè intenta, ſed tantùm paſſiva, & indirectè volita adſuerit. Quis enim dicat furem ob furtum furca ſuſpenſum ſe ſuſpendiſſe, ex eo quod ob culpam propriam ſuſpendatur. Docet, & hanc opinionem defendit Gibalinus *d. capit.* 3. *pag.* 53.

7 *Ratio ſecundæ partis.* Secundæ partis ratio ea reddi poteſt; nam cùm homo non ſit dominus membrorum ſuorum, *l. liber homo ff. ad leg. Aquil.* & talis abſciſſio ſit occiſio partialis illius membri; ſicut nemini licèt ſe occidere, ita nec ſe mutilare. Et ut propiùs ad deciſionem textus *in d. cap. ſignificavit*, accingamur, ſciendum eſt, utroque jure, tam civili, quàm canonico, varias pœnas ſtatutas eſſe in eos, qui propria voluntate ſe caſtraverunt, aut membra mutilarunt. Jure enim Cæſareo illi lege Cornelia de ſicariis tenebantur, *l.*3. §. *idem*, *ff. ad leg. Corn. de ſicar.* ubi Adriani reſcriptum proponitur, quo ſtatuitur eos, qui hoc crimine arguuntur, lege Cornelia teneri; quod & propoſuit Domitianus, teſtantibus Svetonio, & Xiphilino *in eodem Apulejo*, *lib.*8. *de Aſino aureo*. Cui gratulatur Martialis *lib.*6. *epigr.*2. ibi:

Luſus erat ſacræ connubia fallere tædæ:
Luſus & immeritos exſecuiſſe viros.
Utraque tu prohibes, Cæſar, populiſque futuris
Succurris, naſci quos ſine fraude jubes.
Nec ſpado jam, nec mœchus erit, te Præſide, quiſquam:
At priùs (ò mores?) & ſpado mœchus erat.

Et lib.9. epigr.7.

Immatura dabant infandas corpora pœnas:
Non tulit Auſonius talia monſtra pater.
Idem qui teneris nuper ſuccurrit ephebis,
Ne faceret ſteriles ſæva libido viros.

Omnique modo eunuchos fieri prohibuit Conſtantinus *in l.*1. *Cod. de eunuchis*, ubi plura Cujacius, & noſter D. Franciſcus Amaya: Briſſonius *lib.*2. *ſelect. cap. fin.* Inde apud Juſtinum Martyrem *in Apolog. ad Antonin.* qui ſe caſtrare voluit, priùs à Prælato Ægypti veniam edicti petiit, ibi: *Libellum Felici Præfecto obtulit, petens ut medicum ſineret teſtes ſuos præcidere: hoc enim ſine Præfecti permiſſu fieri nefas eſſe, medici, qui illic erant, aſſeverabant.* Adde novellam Juſtiniani 142. novellam Leonis 60. Evagrium *lib.*4. *c.*22. Etiam qui digiti partem ſibi abſcindebant, ut ſic militiæ inutiles redderentur, extra ordinem puniebantur, *l.*4. *C. Theodoſ. de tyronibus*, *l.*1. *eod. C. de filiis milit.* *l.*4. §.12. *ff. de re milit.* Eos Murcos Romani appellabant. Ammianus Marcellinus *lib.*15. ubi notavit Valeſius *pag.*56. De his Innocentius I. *epiſt. ad Julium*, ita ſcribit: *In his clericos ſcripſiſti, quos conſtituas non habere aliquos murcos.* Notarunt Gothofredus *in d. l.*4. §. *cum* 12. Jacobus ejus filius *in l.*5. *C. Theodoſ. de tyronib.* Cujacius *lib.*15. *obſerv. c. fin.* A pollicis truncatione eos Itali *poltrones* dicebant, ut ex D. Franciſco *lib.*1. *opuſc. pag.*94. probarunt Meurſius *in exercit. criticis*, *p.*2. *c.*2. *pag.*67. Cujacius *d. lib.*15. *obſerv. c.*40. Savarus *ad Sidonium lib.*1. *epiſt.*2. D. Laurentius Ramirez *in notis ad Luitprandum*, *in chron. pag.*315. Jure noſtro canonico, qui ſe mutilavit, per triennium à communione eiicitur, *can.*23. *Apoſt.* ubi Zonaras, & Coriolanus: Menardus *ad D. Gregorium*, *fol.*255. Juſtè ergo deciditur *in d. c. ſignificavit*, ſeipſum abſcindentem, aut eunuchizantem, ordinari non poſſe, tanquam ſui homicidam. Hinc damnandi veniunt ſacerdotes Deæ Cybeles, ſive matris Deorum, Gallicè *Corybantes* dicti, qui inter neſandas libidines, quas non ſine rubore deſcribunt D. Auguſt. *lib.*7. *de civit. Dei*, *cap.*26. Apulejus *lib.*8. *Mileſiarum*, ſua membra amputabant, ac ſe caſtrabant. Arctæus Medicus relatus à Mercuriale *lib.*3. *variar. c.*15. ibi: *Sunt qui membra ſibi ipſius amputant, tanquam Diis propriis ea repetentibus gratam rem pia cogitatione facturi; atqui inſania hujuſmodi in opinione dumtaxat collocatur: excitantur vero tibia, animive oblectatione, aut temulentia, aut adſtantium exhortationibus, ut maneat hujuſmodi furor à Deorum afflatu: quod ſi incolumes deſiſtant, bono, & pacato animo ſunt.* Unde Martialis *lib.*3. *epigr.*63. Gallum appellat caſtratum more iſtorum ſacerdotum, ubi:

Amiſit teſtes, jam mihi Gallus erit.

Idem obſervari à ſacerdotibus Dianæ refert Strabo *lib.* 14. & prodidit D. Hieronymus *in l.*1. *adverſus Jovinianum*, ibi: *Hierophantes Athenienſium uſque hodie cicutæ ſorbitione caſtrari, & poſtquam in Pontificatum fuerint electi, viros eſſe deſinere.* Idem de ſacerdotibus Bellonæ refert Farnabius *ad Senecam*, *in Medeam act.*2. *verſ.*82. *pag.* 100. quod valdè inſanum erat, cùm carnis ſtimulos non devitent qui exſecti ſunt, ut docent Epictetus *apud Arrianum lib.*2. *c.*20. S. Baſilius *ſub finem libri de virgin.* pleniſſimè & diſertiſſimè Auguſt.6. *in Jul. c.*5. ac ſcitè Arnobius *lib.*5. ridens Deorum conſilium de Aty caſtrando, ut caſtus inter Deos viveret. *Quaſi verò*, inquit, *affecti corporalibus his damnis, fiant languidioris audaciæ, & non quotidie videamus eos, qui ſibi demeſſuerint has partes, majoris petulantiæ fieri: atque omnibus poſtpoſitis & pudoris, & verecundiæ frenis, in obſcœnam prorumpere vilitatem, flagitiorum confeſſione vulgata?* Immò plerumque ſpadones, ut S. Hieronymus *lib. in Jovin.* loquitur, in longam, ſecuramque libidinem exſecabantur. Videndus Brodeus *lib.*4. *miſcell. c.*21. Rectè ergo in præſenti ab ordinibus arcentur, qui per eam immanitatem in divinum opus, ipſumque proinde Deum injuriam admittunt, ut ajebat D. Chryſoſtomus *in c.*5. *ad Galatas*, per hæc verba: *Ubi nunc ſunt, qui ſeipſos audent evirare, ſimul & Apoſtolicam imprecationem ſibi accerſentes, & Dei opificium accuſantes, & à Manichæis*

ſtan-

Digitized by Google

ſtantes? nam illi quidem ajunt corpus inſidioſum eſſe, malæque materiæ. Hi verò factis ſuis crudelibus illis opinionibus præbent anſam, dum membrum amputant velut inſidians & inimicum. Alia proſequitur Theophilus Raynaud. *tom. 4. lib. 3. de jure commut. ſect. 3. cap. 1. fol.* 235.

8 Diſſolvuntur difficultates. Nec obſtat prima difficultas deducta *ex c. 29. Deuteronom.* nam licèt illud ad ſenſum myſticum referant Beda *ibi*, Theodoretus *quæſt. 25. in Deuteron.* eos tamen refellit Fileſacus *lib. 1. ſelect. cap.* 11. qui affirmat in eo textu prohiberi eunuchis ingredi Eccleſiam Dei, hoc eſt commercium habere cum Hebræis, & jus ducendi puellas Hebræas; quæ prohibitio ea nitebatur ratione, quia cùm ipſi ſperarent Meſſiam ex progenie propria, & nulla ex eunuchis ſoboles ſperaretur; ideò eos neque ad commercium, neque ad connubium admittebant. Neque quod dicebamus de eunuchis arcendis ab honoribus, & dignitatibus, refragatur; nam illud procedit jure civili attento, quo à Conſiliis & Senatu removebantur ex ratione communi, quia tertium genus hominum videntur. Lampridius *in vita Alexandri. Alexander Severus tertium genus hominum eunuchos eſſe dicebat, neque videndum, neque in uſu habendum à viris; ſed vix à feminis nobilibus.* Et in fine ita ſubjungit: *Huc accedit, quod eunuchos neque in conſiliis, neque in miniſteriis habuit.* Mamertinus *in panegyrico ad Julianum apoſtatam*, ibi: *Eunuchos quaſi à conſortio generis humani extorres, ab utroque ſexu, aut naturæ origo, aut clades corporis ſeparavit.* Unde in eos ita acriter invehitur S. Baſilius *epiſt.* 87. ad Simpliciam hæreticam: *Ignominioſum, ac modis omnibus pernicioſum eunuchorum genus; genus hoc, inquam, nec femineum, nec maſculinum, inſaniens in mulieres, invidioſum, vilis pretii, animo feroci, effœminatum, ventri deditum, auri cupidum, ſævum, inconſtans, illiberale, quidvis ſuſcipiens, inſatiabile, furioſum, & zelotypum, & quod ampliùs dicendum eſt, cum iſta ſtatim generatione ad ferrum damnatum.* Plura Suidas verbo *Spado*, BeyerlinK *verbo Eunuchus* Salvagnus *ad Ovidium in Ibin, fol.* 251. unde Imperatores acriter in Eunomianos ſpadones exarſerunt *in l. 17. Cod. Theod. de hæret.* Jure verò noſtro Pontificio, dum ſine voluntate ita nati, aut facti ſunt, admittuntur ad Sacerdotium, & alias dignitates, ut auctoritatibus, & exemplis probat Fileſacus *d. cap.* 11. Nec ſecunda difficultas adverſatur, deprompta *ex c. 19. Matthæi*; nam licèt relata verba in ſenſu litterali accipientes Origenes, & Leontius (de quo Socrates *lib. 2. hiſtor. cap.* 21. ait: *Leontius cùm Presbyter eſſet, eo dignitatis gradu privatus eſt, quod genitalia ſibi exſecuiſſet*: & de eo ab Arrianis Antiochenæ Eccleſiæ præfecto inquit Theodoretus *lib. 2. ca.* 24. *Antiochiæ verò poſt Stephanum Eccleſiæ Primatum ſuſcepit Leontius, quem contra Nicæni Concilii decreta adeptus eſt, nam ſua ipſe ſibi manu genitalia exſecuerat*; ut ſuprà retuli,) ſe caſtraverint, & ejus textus auctoritate moti hæretici Valeſiani appellati, non ſolùm omnes ſe caſtrarent, verùm & ſectæ profeſſores, ut ſe caſtrarent, adigebant, ut referunt Baronius *anno* 249. *tom.* 2. Caſtro *adverſus hæreſes, verbo Eunuchos.* Pro ejus tamen textus expoſitione dicendum eſt, in eo Dominum laudare continentiam obſervantes, qui ob ejus amorem ſpiritualiter ſe caſtraverunt, de quibus ipſe Dominus apud Marcum *c.* 15. ibi: *Hæc dixit Dominus eunuchis, id eſt continentibus.* Ita textum illum accipiunt, & interpretantur D. Cyprianus *de habitu virgin.* D. Auguſt. *de ſtatu virgin. c.* 23. Abulenſis *ibi*, Mendoza *q. 4. poſitiva*, Bellarminus *lib. 2. controv. tit. de monach. c.* 23. Neque exempla relata à Patre Zerda contrarium ſuadent; nam in illis ſupponenda eſt divina inſpiratio, quo caſu ſicut & ſe occidere, ut latè probabimus *in c. ex parte 11. de ſepulturis*; ita & ſe mutilare licet, aliàs illi ex caſtratione ardentiori libidine vexarentur, ut de eunuchis laſcivientibus referunt D. Chryſoſtomus *in d. cap. 19. Matthæi*, D. Baſilius *de virginibus*, Mauretus *lib. 1. variar. c.* 11. & nos *infrà*. Nec tandem quod dicebamus, licere unicuique in ſuum corpus ſævire, *d. l. 9. §. ſi idem ſervus, ff. de peculio*, obſtat; nam textus ille communiter accipitur de facto, quia ex facto, tam liberi homines, quàm ſervi ſe præcipitare, aut mutilare poſſunt, ut docet Ameſcua *de poteſt. in ſeipſum, lib. 1. c.* 3. ſed veram interpretationem dabimus *in c. ex parte, de ſepulturis.* Et quod dicebamus, hominem uſufructuarium corporis eſſe, falſum eſt, ut probat Caramuel *ubi ſuprà*, Diana *d. p. 11. tract. 1. reſol.* 23. Prado *t. 2. Theolog. moral. c. 20. q. 5. §.* 10.

9 Exponitur textus in canone 5. ſextæ Synodi. Adhuc huic aſſertioni opponitur textus *in can. 5. ſextæ Synodi*, ibi: *Nullus eorum, qui in ſacerdotali catalogo recenſentur, extra eas, quæ in canone inſeruntur, à ſuſpicione alienas perſonas degens, mulierem poſſideat, vel ancillam, ſe nulli reprehenſioni affinem ex hoc ſervans. Si quis autem quæ à nobis definita ſunt, tranſilierit, deponatur. Hoc ipſum autem eunuchi ſervent, ut à vituperatione alieni ſint, providentes. Qui autem tranſgrediuntur, ſi ſint quidem clerici, deponantur; ſi verò laici, ſegregentur.* Ex quibus verbis ita argumentum conficitur: En textum ubi clerici eunuchis proponuntur: igitur quia abſciſſio in eunuchis non præſtat impedimentum, quominus illi ad ſacros ordines admitti poſſint. Hujus textus vera interpretatio ex ſuprà dictis provenit. Supponimus enim, eunuchorum tria eſſe genera. Primos appellari thlibias, qui in cunabulis membra genitalia amiſerunt: ſecundos ſpadones, qui cum eo defectu nati fuerunt: tertios caſtratos, qui ferro cauſtico, aut alio inſtrumento ſecti ſunt. Docent Fornerius, Alciatus, & Gentilis *in l. ſpadonem 128. ff. de V. S.* Theophilus, & alii *in §. ſpadonem, Inſtit. de adoption.* Ex his thlibiæ, & ſpadones ordinari poſſunt; nam cùm illi ſine ulla voluntate ſecti reperiantur, meritò irregulares non judicantur, de quibus accipiendi ſunt Patres ſextæ Synodi *d. can.* 5. & Luitprandus *in legatione ad Nicephorum Phocam*, ibi; *Ipſi vendunt, ipſi emunt; oſtia ipſi claudunt, ipſi aperiunt, ipſi dapiferi, ipſi agaſones, ipſi capones; ſed heu caupones volui ſcribere! Verum res ipſa, quæ vera eſt, veritatem etiam nolentem compulit ſcribere; dicimus enim, quia capones ſunt, id eſt eunuchi, quod canonicum non eſt; ſunt & caupones, id eſt tabernarii, quod contra canones.* Prohibent tamen Patres *in d. can.* 5. conſortium eunuchis ſacerdotibus cum mulieribus, ut à vituperatione alieni ſint: ſciebant enim venerem, atque incredibilem erga mulieres veſaniam illos aſpirare, ut latè diſſerit S. Cyrillus apud Suidam, verbo *Spado*, & exemplis probatur relatis ab Apulejo *l. 8. Mileſiarum*, quæ ſine rubore legi, aut referri nequeunt; quare ea omitto. Illud tamen admiratione dignum eſt, quod refert D. Baſilius *de vera virgin.* videlicet virginem quandam Eccleſiæ canonicam non ſine lacrymis retuliſſe, eunuchum qui illam deperibat, totum toti affuſum, cùm non haberet quo poſſet concupiſcentiæ ſuæ ſatisfacere, dentibus uti ſolitum, ardentem concubitus rabiem in carne morſibus indicans.

Secundo obſtat ſupradictis D. Clemens *lib. 2. conſtit. cap.* 10 Intelligitur D. Clemens.
47. in illis verbis: *Nam ſi quidam homines, qui à ſuo ortu ſuperflua membra reliquo corpori adjuncta habent, veluti digitos, vel carnis proceſſus, propter turpitudinem illas eminentias abſcindunt, nihilque fit iis indecorum, cum per artificem naturalem corporis habitum recipiunt*, &c. Ex quibus deducitur, licere unicuique membra ſui corporis abſcindere: igitur qui virilia abſcidit, non ideò irregularis manet. Pro cujus conſtitutionis expoſitione dicendum eſt, abſciſſionem membri ſuperflui cuilibet permiſſam eſſe, ita ut poſſit quis ſine ulla irregularitatis nota abundantem auriculam, vel ſuperfluum digitum amputare, cùm illæ partes monſtruoſæ corporis non ſint: ſecus verò ſi membrum neceſſarium amputaſſet, *c. ab exordio, 35. diſt.* unde Iſajam partem linguæ ſuperfluam abſcidiſſe, refert Archidiaconus *in c. ſcriptum 8. quæſt.* 1. Divumque Hieronymum ad rectam Hebraicæ linguæ pronunciationem, ſuperfluitatem dentium limaſſe, ex variis hiſtoricis refert Majolus *lib. 1. de irregul. cap.* 14. unde cùm *in d. cap. 47. D. Clementis*, agatur de membris ſuperfluis, rectè aſſerit S. P. eorum abſciſſionem permiſſam eſſe.

Tertiò adverſatur textus *in c. maritum, 33. diſt.* in illis 11 Intelligitur textus in c. maritum, 33. diſt.
verbis: *Juſto, vel injuſto timore ſuperatus.* Ex quibus deducitur, tam injuſtè ſe mutilantem, quàm juſto metu ſuperatum, veluti lepræ medendæ cauſa, irregularitatem ex ipſa abſciſſione contrahere. Pro hujus textus interpretatione diſcrimen conſtituendum eſt inter eum, qui à Medicis, ſeu chirurgis fuit ſectus; & inter eum, qui ex indignatione ſeipſum abſcidit, juſto, vel injuſto timore ſuperatus. Primo caſu nulla irregularitas contrahitur, *d. cap. ſi quis à Medicis, d. c. ſi quis in ægritudine*; ſecundo verò caſu cùm ex indignatione, ſeu manu propria quis mutilatur, in irregularitatem incidit. Ivo Carnot. *epiſt.* 231. in illis verbis: *De cætero ſi monachi illius tranſgreſſionem, qui ſe propter epilepſiam curandam eunuchizavit, ſecundum rigorem canonum animadvertere vultis, neque ad altiorem gradum promoveri poterit, neque in eo, in quo erat, ordine miniſtrabit; quod ſicut benè noſtis, ei non interdiceretur, ſi ſectus eſſet à Medicis: ſi enim ſecundum Nicænos canones illi ab eccleſiaſticis officiis removentur, qui ſe abſcindunt obtentu ſervandæ caſtitatis; multò magis illi removendi ſunt, qui ſe eunuchizant cauſa curandæ corporalis ægritudinis.* Quo caſu procedit textus *in d. c. maritum.*

Quartò refragatur textus *in c. qui in aliquo, 51. diſt.* 12

Exponitur textus in c. qui in aliquo, ci. diſt. in illis verbis: *Qui ſemetipſos abſciderunt, aut naturali defectu membrorum, aut deciſione aliquid minus habere noſcuntur*. Ex quibus expreſsè liquet ad ſacros ordines promoveri non poſſe eos, qui ſe abſciderunt, aut naturalem defectum membrorum patiuntur: igitur ſpadones, aut in cunabulis ſecti, ſive à Barbaris mutilati, irregulares ſunt. Huic difficultati ex ſuprà dictis ſatisfaciendum eſt aſſerendo, ea verba, *aliquid minus*, exaudienda eſſe, non de defectu cujuslibet membri, ſed de defectu membri neceſſarii ad miniſtrandum, ſeu ex cujus defectu deformitas ſequebatur: tunc enim licèt ſine culpa ex corporis vitio irregularitas contrahitur, ut ſuperiori commentario probavi.

13 Explicatur c. 2. de clerico ægrotante. Quintò expendi poteſt adversùs hanc concluſionem textus *in c. 2. de clerico ægrotante*, ubi qui mutilatus fuit per inſidias à prædonibus, in ſuſceptis ordinibus non valet miniſtrare: igitur qui à Medicis, vel per inſidias à Barbaris mutilatus eſt, ad ordines promoveri non poteſt. Augetur hæc difficultas, nam virgo, quæ per inſidias à Barbaris oppreſſa eſt, non poteſt inter virgines conſecrari, *cap. illæ autem* 14. 32. *q.* 5. igitur qui per inſidias à Barbaris mutilatus eſt, non poteſt in Presbyterum conſecrari.

Primæ difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo mutilationem etiam per inſidias ex incurſione barbarica contingentem, inducere irregularitatem, cùm abſcinditur pars eſſentialis ad miniſtrandum. Quare cùm *in d. cap.* 2. abſciſſi eſſent duo digiti cum medietate palmæ, ideò Presbytero in altari miniſtrare prohibetur: tunc enim potiùs in impotentiam, quàm in irregularitatem inciditur. Unde poteſt talis ſacerdos alia munia obire, veluti abſolvere, baptizare, & prædicare. Secundæ difficultati eodem modo ſatisfaciendum eſt; cùm enim per oppreſſionem barbaricam mulier virginitatem amiſerit corporalem, quam neque Deus reſtituere poteſt, *c. ſi Paulus*, 32. *q.* 5. docent Narbona *anno* 10. *& dimidio*, *q.* 24. Majolus *tom.* 1. *dierum canic. colloquio* 3. Arellanus *de juris ratione*, *lib.* 2. *cap.* 4. & cùm virginitas omninò deſideretur ad conſecrationem feminæ, *c. viduas*, *cum ſequenti*, 27. *q.* 1. ideò *in d. cap. illæ* 14. deciditur oppreſſam per inſidias à Barbaris conſecrari non poſſe. Docent Brixienſis *quæſt.* 81. Germonius *lib.* 3. *ſacrorum*, *c.* 10. *n.* 13. ipſe *in ca. ſacris*, *de his quæ vi*. At in noſtro caſu cùm mutilatus quis eſt à Barbaris in parte nullo modo neceſſaria ad miniſtrandum, non eſt ratio, quare irregularis judicetur.

TITULUS XXI.

De bigamis non ordinandis.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a Aurelian.

UT *b* bigami, *c* pœnitentes, vel repudiatarum *d* mariti ad ſacerdotium non aſcendant.

NOTÆ.

1 a *Aurelianenſi.*) *Can.* 3. legitur etiam apud Papienſem *ſub hoc tit. c.* 1. *in collect.* apud Ivonem tamen *part.* 6. *cap.* 134. Burchardum *lib.* 2. *cap.* 33. Gratianum *in cap.* 2. *diſt.* 55. legitur *can.* 10. cujus varietatis occaſio ex eo provenit, quod tam Decretiſtæ, quàm Raymundus in præſenti non tranſcripſerunt verba Concilii, ſed ſententiam tantùm ejus, quæ ex utroque canone collecta videtur: neque enim in canone 3. Concilii Arelat. nec in canone 6. Concilii Aurelian. 3. verba hujus textus reperiuntur. In dicto canone 3. Concilii Arelat. 3. ita legitur: *Nullus penitentem, nullus bigamum, nullus viduarum maritos in prædictis honoribus audeat ordinare*, In capite 6. Aurelian. 3. ita cavetur: *Ne aut duarum uxorum vir, aut renuptæ maritus, aut pœnitentiam profeſſus, aut ſegniori corpore, aut qui publicè aliquando arreptus, ad ſuprascriptos ordines promoveatur*. Unde ſententia in hoc textu propoſita citari poteſt, tam ex uno, quàm ex alio canone: credo tamen tam Decretiſtas, quàm Raymundum reſpexiſſe ad canonem 3. Concilii Arelat. 3. in ejus ſummario, ubi in editione tam Severini Binii, quàm Regia Pariſienſi, ita epitomatur canon: *Ut bigami, penitentes, vel repudiatarum mariti ad ſacerdotium non provehantur*. Quæ ſunt verba in hoc textu compilata.

b *Bigami.*) De quibus agam ſequenti commentario.

2 c *Penitentes.*) De quibus non eſt alius locus ita expreſſus in toto hoc Decretalium volumine; quare in præſenti agere ſtatui de hac ſpecie irregularitatis ex pænitentia provenientis.

d *Repudiatarum mariti.*) In dicto Concilio Arelat. legitur, *viduarum maritos*; in Aurelianenſi verò, *renuptæ maritos*; ſed in prædicto ſummario legitur, *repudiatarum mariti*: quæ littera retinenda eſt. Et ſcire oportet, etiam appellatione bigamorum comprehendi non ſolùm eos, qui binas contraxerunt nuptias ſucceſſivè, defuncta prima uxore; verùm & qui ſemel contraxerunt matrimonium, ſed cum vidua. Repudiatarum verò mariti illi dicuntur, qui cum ejectis, & dimiſſis, & divortio facto repudiatis matrimonium contraxerunt; licèt enim per divortium ex juſta cauſa factum apud Romanos matrimonium ſolveretur, *l. ſi non* 35. *ff. de donat. inter*, *l. ſi ex lege* 43. *ff. ad leg. Jul. de adult. l.* 1. *&* 8. *Cod. Theodoſ. de repudiis*; tamen jure canonico diſſolvitur tantùm quoad thorum, non verò quoad vinculum. Unde ſi quis cum repudiata nuptias contraxerit, de facto ut bigamus habetur, licèt verè non ſit. D. Chryſoſtomus *in epiſt. ad Titum*, *homilia* 2. ibi: *Impudicos etiam coercet, nec permittit ut quis cum binis nuptiis ad Eccleſiæ regimen, dignitatemque aſſumatur: qui enim erga eam, quæ repudiata diſceſſit, nullam benevolentiam ſervavit, quomodo is bonus Eccleſiæ Præſes erit? quam ille non ſuſtinebit reprehenſionem? Noſtis enim omnes, quod etſi per leges permiſſum ſit ſecundis nuptiis jungi, rem tamen eſſe multæ criminationi obnoxiam. Nullam igitur ſubjectis criminandi occaſionem præbere Eccleſiæ Præſidem ult.* Theodorus ibidem: *Ut laſcivos cohibeat* inquit: *Uxoris vir; qui enim nullam ſervavit benevolentiam erga eam, quæ diſceſſit, quomodo Eccleſiæ benè præerit? graviter enim puniuntur ipſæ repudiatæ, & illi qui cum eis matrimonia contraxerunt*. Concilium Illiber. *can.* 8. *&* 72. De his ergo maritis repudiatarum accipienda ſunt ſuprà relata verba, quo modo etiam in aliis juris locis accipiunt Juſtellus *in can.* 105. *Eccleſiæ univerſal.* Hugo Grotius *de jure belli*, *lib.* 2. *c.* 5. *n.* 9. *in notis*.

COMMENTARIUM.

EX hoc canone talis depromitur concluſio: *Pænitentes ſolemniter ad Ordines admitti non poſſunt*. Probant eam textus *in c. maritum*, 33. *diſt. c. ſi quis Presbyter*, *c. ex penitentibus* 55. *c. quicumque* 56. *c. ſi verò* 57. *c. ſi ille* 58. *c. non confidat* 59. *c. canones* 60. *c. confirmandum* 65. *c. illud* 66. *cap. placuit* 68. *c. hi qui* 69. 50. *diſt. c. fin.* 51. *diſt. c. nullus* 2. 55. *diſt. c. non negamus* 3. 61. *diſt.* Concilium Epaunenſe *can.* 3. Agathenſe *can.* 43. Nicænum 1. *can.* 10. Tolet. 4. *can.* 18. *&* 53. Tolet. 10. *can.* 7. *&* 10. Tolet. 13. *can.* 10. Ancyranum *can.* 1. 2. *&* 3. Cabil. 1. *in ſynod. epiſtol.* Innocent. I. *epiſt.* 6. Zoſimus *epiſt.* 1. *c.* 3. Gregorius Magnus *lib.* 2. *regeſtr. epiſt.* 25. Gregorius II. *epiſt.* 3. *ad clerum & plebem Turing.* Gelaſius ad Epiſcopos *Lucaniæ*, *c.* 5. Hormiſdas *epiſt.* 4. *c.* 1. Athanaſius *in epiſt. ad Rufin. poſt principium*, Hilarius *epiſt.* 1. *c.* 4. Alia juris teſtimonia congerunt Anton. Auguſt. *in epit. lib.* 4. *tit.* 8. & *lib.* 28. *tit.* 15. Creſpetius *verbo Penitentes*, *ult.* Illuſtrant ultra laudatos à Barboſa *in præſenti*, & *in d. cap. ex penitentibus*, & *lib.* 1. *juris eccleſ. cap.* 33. *num.* 116. & *de poteſt. Epiſcop. allegat.* 43. *nu.* 6. P. Gregor. *lib.* 1. *part. tit.* 3. *cap.* 3. *n.* 4. & *lib.* 4. *tit.* 22. *cap.* 5. & *lib.* 2. *ſyntagm. cap.* 8. Bellarminus *lib.* 1. *de penit. tom.* 2. *controv. cap.* 21. Landmeter. *lib.* 2. *de veteri cleric. cap.* 25. *&* 93. Mendoza *lib.* 3. *pro confirm. Concil. cap.* 76. Murinus *lib.* 2. *exercit. cap.* 22. 23. 24. *&* 25. Albaſpin. *in Optatum*, *obſerv.* 6. 7. *&* 8. & *lib.* 2. *obſerv. cap.* 39. Gibalinus *de cenſuris*, *diſq.* 3. *cap.* 2. *§.* 7. & *diſquiſit.* 2. *cap.* 3. §. *finali*, & *de irregul. cap.* 5. *in fine*, *pag.* 400. Cironius *ad tit. de penit. & remiſſ.* Sauſay 3 Concluſio deducitur & probatur.

in Pa-

Digitized by Google

in Panopl. cleric. part. 1. lib. 3. pag. 133. Acunna & Dartis *in d. cap. ex pœnitentibus*, & *de canonica diſciplina circa pœnitentiam*, *cap.* 28. Cabaſſutius *in notit. Concil. in can.* 68. *Carthag.* 4. Stephanus Durantius *quæſt.* 33. Fileſacus *in c.* 15. *de officio Ordin. in fine*, Cellotius *de hierarch. lib.* 6. *cap.* 17. Hallierius *contra ipſum*, *eod. tract. pag.* 276. plura eruditè congerens D. Joannes Antonius de Otalora *de irregul. ex pœnit. excurſu* 1. *cum ſequentibus*.

4 Impugnatur tradita aſſertio. Sed hæc aſſertio à juris ratione prorſus aliena videtur: nam pœnitentia ſolemnis in Eccleſia imponebatur pro peccatis gravioribus, publicè, & cum populi Chriſtiani ſcandalo perpetratis, ut ſic quæ publicè commiſſa erant, publicè expiarentur, *cap.* 1. *de pœnit. & remiſ.* ſed ipſa peccata graviora, ut homicidium, adulterium, & ſimilia, ob quæ pœnitentia imponebatur ſolemnis, publicè commiſſa inducebant irregularitatem, *cap. fin. de temporib. ordin.* igitur ipſa peccata per ſe, non autem pœnitentia ob ea impoſita, inducunt irregularitatem. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam ſi pœnitentia ſolemnis per ſe irregularitatem induceret, ſimiliter excommunicatio eam produceret in excommunicato, & publico anathemate percuſſo, cùm non minor execratio in Eccleſia fieret cum excommunicato, ac cum ſolemniter pœnitente; nec minor canonica infamia ex una, quàm ex alia irrogaretur: immò ipſam pœnitentiam ſolemnem eſſe quamdam excommunicationem, probat Morinus *lib.* 2. *exercit. ca.* 3. & 20. Sed licèt publico anathemate percuſſi durante excommunicatione ordinari non poſſint, ut probavi *in c.* 2. *de ordinatis ab Epiſcopo*; tamen poſt abſolutionem, etſi ob peccatum publicum, vel grave, ut eſt apoſtaſia, infligatur, poteſt apoſtata ad majores ordines aſcendere, *c. fin. de apoſtatis*: latè probat Gibalinus *de clauſura*, *diſquiſit.* 2. *c.* 3. *§.* 4. igitur ſi excommunicatio poſt abſolutionem non inducit irregularitatem, nec pœnitentia ſolemnis poſt reconciliationem debet inducere. Secundò augetur hæc difficultas ea ſubtili conſideratione; nam ſi pœnitentia ſolemnis clericos non dedeceret, & qui ei ſemel in Eccleſia caput ſubdiderunt, ordinari non poſſent, ſequeretur quod Presbyteri poſt gradus ſuſceptos ſymbolum, & indicium pœnitentiæ ſolemnis deferre non poſſent, ne ſuſceptis ordinibus probrum inferrent: ſed poſſunt ſymbolum hoc deferre: igitur & dum peragunt pœnitentiam, ſolemnem valent ordinari. Probatur minor; nam ſpeciale indicium, & propria teſſera ſolemnis pœnitentiæ, eſt capitis attonſio, *cap. in capite*, 50. *diſt.* Concilium Tolet. 3. *can.* 12. *Quicumque ab Epiſcopo, vel Presbytero ſanus, vel infirmus pœnitentiam poſtulat, id ante omnia Epiſcopus obſervet, & Presbyter, ut ſi eſt vir, ſive ſanus, ſive infirmus, priùs eum tondeat, & ſic pœnitentiam ei tradat; ſi verò mulier fuerit, non accipiat pœnitentiam, niſi priùs mutaverit habitum*. Et ex Agathenſi circa tempora Cœleſtini Papæ I. *can.* 15. *Pœnitentes*, ait, *tempore quo pœnitentiam petunt, impoſitionem manuum, & cilicium ſuper caput à Sacerdote, ſicut ubique conſtitutum eſt, conſequantur: ſi autem comas non depoſuerint, aut veſtimenta non mutaverint, abjiciantur, &c.* Et in Concilio Tolet. 4. *can.* 54. circa tempora Honorii Papæ I. dicitur: *Quod aliqui pœnitentiam accipientes tondebantur, & fiebant monachi.* Idemque habetur in Capitularibus *lib.* 5. *c.* 52. Hinc vero eſt illud Gregorii Turon. *lib.* 6. *c.* 57. *Caput*, ait, *totondit, atque pœnitentiam accipiens, ſpiritum exhalavit*. Sed tonſura ſemper defertur à clericis, *c. prohibete*, 23. *diſt.* dicemus latè *in c. ſi quis ex clericis, de vita & honeſt.* ergo ſi indicium præcipuum pœnitentiæ ſolemnis non dedecet clericos; ita nec officiet illis pœnitentiam ſolemnem in Eccleſia peregiſſe.

5 Pœnitentes variè accipiuntur. Quà difficultate ita fulcita non obſtante, vera eſt ſuprà tradita aſſertio, cujus rationem ut aſſignemus, ſciendum eſt, pœnitentes variè, & diverſimodè accipi in jure noſtro. Aliquando dicuntur pœnitentes, qui adhuc ante Baptiſmum, dum in catecheſi ſunt, veteres lapſus anteactæ vitæ agnoſcentes plangunt, de quibus in Concilio Illiberit. *can.* 62. ubi D. Ferdinandus de Mendoza: Vicecomes *de ritibus Baptiſmi lib.* 3. *cap.* 3. Albaſpineus *lib.* 2. *obſerv. c.* 1. & 2. Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri monach. c.* 6. Ambianas *ad Tertull. de pudicitia*, *cap.* 20. *obſerv.* 3. Sed de his præſens prohibitio non loquitur; illi enim majori impedimento ab ordinibus arcentur, quia videlicet baptizati non ſunt. Alii pœnitentes reperiuntur, qui ità vulgò appellantur, quia accedunt ad ſacramentum pœnitentiæ, ut præterita mala plangant, & plangenda iterum non committant, atque pro eis debitam ſatisfactionem ſuſtineant, de quibus *in cap.* 2. *de officio ordin. c. omnis, de pœnit. & remiſſ.* latè Moraliſtæ *in tractatu de ſacramento pœnitentiæ*. De quibus neque Patres in præſenti exaudiendi ſunt, cùm ipſi presbyteri quotidie in eo pœnitentiæ gradu conſiſtant, ut debitè, & devotè ad ſacrificandum accedant. Alii denique ſunt pœnitentes publici, qui quia publicè peccarunt, publicè etiam corripi, & pœnitere debent, de quibus *in c.* 1. *de pœnit. & remiſſ. c. quæſitum eod. tit. c. fin.* 26. *qu.* 6. ſed neque de illis præſens textus agit; nam ſi publica pœnitentia ſacerdotibus, dum in ipſo ſacerdotii gradu ſunt, imponi poteſt, *c. ſi quis presbyter* 17. *c. presbyter* 28. 30. *diſt. c. ſi quis Epiſcopus* 13. 81. *diſt. c. presbyteri* 8. 27. *diſt. c. ſi quis ſacerdos* 9. 30. *q.* 1. *cap. ſacerdos, de pœnit. diſt.* 1. multò magis ex ipſis pœnitentibus publicè poterunt in Clerum cooptari. Accedunt aliæ plures differentiæ, quæ inter utramque pœnitentiam, publicam, & ſolemnem verſantur, quas doctè proſequitur D. Joannes de Otalora *ubi ſuprà*. Tandem alii ſunt pœnitentes ſolemnes, qui publicè, & ſolemniter in Eccleſia peccatorum ſuorum pœnitentiam peragunt, quæ ſolemnis pœnitentia variis ritibus, & cæremoniis in Eccleſia ex veteri diſciplina imponebatur, ut conſtat *ex cap. in capite*, 50. *diſt.* de quibus latè agunt Fileſac. *in opuſc. de Quadrag. pag.* 459. Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri monach. cap.* 93. Baſilius *in opuſc. de impedimentis matrim. cap.* 35. Aloayſas *in notis ad Concil. Tolet.* 6. *can.* 6. Souchetus *in notis ad epiſt.* 228. *Ivonis*, Coriolanus *in notis ad Concil. Auxitanum*, *pag.* 94. *in additionibus ad Summam*, Gibalinus *de clauſura monach. diſquiſit.* 3. *cap.* 2. *§.* 2. Menardus *ad D. Greg. pag.* 223. & 231. Barthius *lib.* 4. *adverſ. cap.* 57. Cironius *lib.* 1. *obſerv. cap.* 6. Ambianas *ad Tertull. de pudicitia*, Dartis *ubi ſuprà*.

Ex ipſis autem cæremoniis in pœnitentia ſolemni uſitatis, eas tantùm referam, quæ noſtræ concluſionis rationi deciſivæ viam proſternunt, & parant. Hæc igitur pœnitentia ſolemnis primis Eccleſiæ temporibus non ſolùm pro gravioribus, verùm & pro levioribus culpis injungebatur. D. Cyprianus *epiſt.* 47. *In minoribus delictis, quæ non in Deum committuntur, pœnitentia agitur juſto tempore, & exomologeſis fit inſpecta vita ejus, qui agit pœnitentiam; cùm neque ad communionem venire quis poſſit, niſi priùs illi ab Epiſcopo, & Clero manus fuerit impoſita.* Latè probat Pamelius *ad Tertull. de pœnit. cap.* 9. *num.* 53. Sed poſteà frigeſcente fidelium devotione, tantùm graviſſimis criminibus populum turbantibus, ſcandalumque generantibus imponi conſuevit, ut pro homicidio, apoſtaſia, & aliis ſimilibus, *cap. placuit* 68. *verſic. cùm verò*, *cap. fin.* 50. *diſt. cap. admonere* 8. *cap. latorem* 15. 33. *quæſt.* 2. *cap. falſas* 6. *de pœnit. diſt.* 5. Cùm enim ex perpetratione delicti populus ſcandalizaretur, ex pœnitentia ſolemniter peracta ædificari debebat, *cap. ſi peccaverit* 19. 2. *quæſt.* 1. ibi: *Ergo ipſa corripienda ſunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus.* Et *cap. ego, de conſecr. diſt.* 2. *cap.* 1. *de pœnit. & remiſſ.* Hujus pœnitentiæ ſolemnitas verſabatur circa habitum, locum, & pœnas, quibus tempore pœnitentiæ pœnitentes afficiebantur. Circa habitum notum eſt, ſaccum, ciliciumque eos deferre, capite tonſo, *c. pœnitentes* 63. 50. *diſt.* Concil. Tolet. 6. *can.* 7. Docent ſuprà laudati, & Buſeus *de ſtatibus hominum*, *tit. de pœnitentium ſtatu*, Petavius *de notis ad Syneſium*, *in diatriba de pœnit.* — 6 De ritibus ſolemnis pœnitentiæ.

7 De gradibus pœnitentiæ. Circa locum varia obſervabantur pro diverſitate graduum: per quatuor enim gradus ita pœnitentes perveniebant ad communionem Eccleſiæ, juxta veriorem ſententiam, quam amplectuntur Bellarminus *lib.* 1. *de pœnit. c.* 22. Morinus *lib.* 2. *exercit. c.* 1. Albaſpineus *lib.* 2. *obſerv. cap.* 22. & 25. Lantdmeter & Gibalinus *ubi ſuprà*, quos ſigillatim percurramus. Primus gradus à Latinis appellatur fletus, à Græcis *πρόσκλαυσις*; pœnitentes enim ab Eccleſia ejiciebantur forma præſcripta *in d. cap. in capite*, in veſtibulo ejus, ubi pauperes convenire ſolebant, eleemoſynam collecturi. D. Gregorius Thaumaturgus in hæc verba: *Fletus, ſeu luctus eſt extra portam oratorii, ubi peccatorem ſtantem oportet fideles ingredientes orare, ut pro ſe precentur.* Refert Zerda *in adverſariis*, *cap.* 130. *l.* 18. *tit.* 4. *part.* 1. *E deben morar de la puerta de la Ygleſia toda la Quareſma en cabannuela.* Ex Tertulliano, & aliis notarunt Lantdmeter *d. cap.* 60. Gregorius Ambianas *de pudicitia cap.* 13. *obſerv.* 3. ubi quia lacrymas effundebant, fideles Eccleſiam ingredientes orantes, ut pro illis precarentur, locus ille Fletus dicebatur. Poſt tempus ibi à ſacris canonibus præſcriptum jam elapſum, pœnitentes Eccleſiam ingrediebantur, & in ſecundo gradu conſiſtebant, à Græcis dicto *ἀκρόασις*; à Latinis ferula, ſeu auditio, à quo gradu & ipſi Audientes dicebantur. Gregorius Thaumaturgus *in epiſt. canonica*, *cap. finali* ibi: *Auditio eſt intra portam, in porticu, ubi oportet eum, qui peccavit, ſtare uſque ad catechumenos, & illinc egredi audienter.* Balſamon *in can.* 11. *Concilii Nicæni*, ibi: *Cum catechumenis concionibus tantùm intererant.* Concilium Arauſic.

ſic. *can.* 11. & 12. obſervat Cironius *lib.* 1. *obſerv. cap.* 6. Dartis *d. tract. de pœnit. c.* 24. Sequebatur demùm tertius gradus, dictus ſubſtratio, humiliatio, vel proſtratio, Græcè *ὑπόπτωσις*. Proſtrationis enim verbo utendum potiùs videtur *ex c.* 17. *diſtinct.* 30. ubi de pœnitentibus dicitur: *Non proſternant ſe in oratione*, In eo gradu conſiſtentes ſubtrahebantur à communione altaris, & tantùm cum catechumenis orationibus vacabant, atque humilibus miniſteriis. Concilium Nicænum *can.* 11. 12. & 13. Ancyranum *can.* 4. Baſilius *ad Amphiloch. can.* 56. Thaumaturgus ubi ſuprà: *Subjectio autem, ſeu proſtratio eſt, ut intra templi portam ſtans cum catechumenis egrediatur*, In eoque primam manus impoſitionem accipiebant, Tandem ad quartum gradum perveniebant, quem Latini conſiſtentiam, Græci verò *σύστασιν* appellabant, ubi aderant integro Miſſæ ſacrificio, & poſt manus impoſitionem, & reconciliationem ſine oblatione communicabant. Concil. Nicænum *can.* 11. Ancyranum *can.* 5. *Quotquot autem aſcenderant templa cum veſte lugubri, & recumbentes inter alios manducaverunt flentes, ſi compleverint pœnitentiam triennis temporis, ſine oblatione ſuſcipiantur ad communionem*. Etiam locus ille Eccleſiæ dicebatur abſis, *cap. fin.* 26. *quæſt.* 6. & erat pars Eccleſiæ gradibus eminens, ad inſtar tribunæ; cujus verbi explicationem proſequuntur Cælius Rhodigin. *lib.* 18. *antiq. lect. cap.* 10. Turnebus *lib.* 18. *adverſ. cap.* 22. Cujacius *lib.* 10. *obſerv. cap.* 17. Lindembrogius *in Gloſſario legum antiq. verbo Abſis*: Pater Zerda *in adverſ. cap.* 24. Roſuucidus *ad vitas Patrum, in Onomaſt. verbo Abſis*; & *in notis ad D. Paulinum, epiſt.* 12. *pag.* 150. Bulengerus *lib.* 1. *opuſc. cap.* 20. Gazeus *ad Caſſianum lib.* 6. *collat.* 24. Illuſtriſſimus Zerda *in Judith, tom.* 1. *cap.* 8. *verſ.* 21. *pag.* 433. Horum omnium graduum mentio extat apud D. Baſilium *in epiſt. ad Amphilochium, can.* 22. 56. 57. 58. 64. 66. 75. & 77. In illis ergo gradibus pœnitentes lacrymas effundebant, manus impoſitionem, & reconciliationem accipiebant, aliaſque pœnas proprias, & peculiares ſuſtinebant, aliis pœnitentibus non communes.

8 Ratio decidendi. Quibus ita animadverſis jam facilè cognoſcitur præſentis aſſertionis ratio; ideò enim pœnitentes in Eccleſia ſolemniter prohibentur ad ſacros ordines aſcendere, ob infamiam videlicet canonicam, quà notabantur, tum ratione loci, in quo per gradus degebant; tum ratione pœnarum, quas illi ſuſtinebant: nec diſciplina canonica patitur eos ad ordines aſpirare; quis enim patiatur luctum extra Eccleſiam peragentem, & infimum vix inter Chriſtianos locum occupantem, celſiorem deinde Presbyteri dignitatem obtinere? Quis de facili credat in ſecundo pœnitentiæ gradu perſiſtentem, & ita ſacras addiſcentem ſcripturas, jure poſſe Doctoris ſibi nomen uſurpare, & doctrinæ gratiam populo ſubminiſtrare, qui nuper prima Fidei rudimenta didicerat. Ablegatur quoque tertius pœnitentiæ gradus, contuſionibus deſtinatus, ſubſtrationibus mancipatus, & tandem omnibus humilitatis exercitiis comparatus: & ut ait D. Ambroſius *lib.* 2. *de pœnit. cap.* 9. Quis enim quem paulò antè vidit jacentem, veneretur Antiſtitem? Præferens memorandi criminis labem, non habet lucidam ſacerdotii dignitatem, *ca. non negamus* 3. 61. *diſt.* Deinde ſi Sacerdotis officium eſt omnipotentis Dei iram erga populum precibus ac ſuis orationibus placare, miſericordiamque impetrare, *cap. fin.* 36. *diſt. cap. ſi laicus* 7. 31. *diſt. cap. is qui*, 21. *quæſt.* 3. quomodo qui paulò antè lacrymis, & ejulatu fideles orabat, ut pro eo precarentur, deinde ipſe ut mediator Dei & populi, pro ipſis ad orandum, & Deum placandum admitti poterat? Quartus denique gradus hujuſmodi peccatorum impedit ordinationem; indecorum namque eſt, eum Euchariſtiæ ſacramentum populo exhibere, quem ab ejus perceptione Eccleſia relegavit, ut ratiocinatur Albaſpinens *lib.* 2. *obſerv. c.* 34. qui alias proſequitur rationes ex ſolemnitate & ritibus pœnitentiæ petitas. Inde etiam clericis lapſis manus non imponitur. Optatus Milevitanus *lib.* 2. *Multis notum eſt, & probatum; perſecutionis tempore aliquos Epiſcopos inertia à confeſſione Dei delapſos thurificaſſe; & tamen nullus eorum, qui evaſerant, aut manum lapſis impoſuit, aut ut genua figerent, imperavit*. D. Auguſt. *lib.* 1. *contra Donatiſtas, de Baptiſmo, cap.* 1. *Ordinatis cùm à ſchiſmate ad Eccleſiam redeunt, non imponitur manus inter laicos*.

9 Diſſolvuntur argumenta. Nec obſtant difficultates ſuprà expenſæ. Non prima deducta *ex cap. fin. de temporib. ordin.* nam verum non eſt, adulterium, perjurium, & ſimilia delicta per ſe inducere irregularitatem; immò ea perpetrantes, poſt pœnitentiam privatam, vel publicam peractam ordinari poſſunt, niſi judiciario ordine notoria ſint, ut dixi *in d. c. finali*: at verò ſi pro delictis ipſis, aut levioribus pœnitentia ſolemnis imponatur, non ipſa peccata per ſe, ſed pœnitentia ſolemnis inducit irregularitatem, ex rationibus ſuprà expenſis. Nec ejus argumentum deductum ab exemplo excommunicationis, & ejus exequutione cum pœnitentia ſolemni, obſtat; quia non militat eadem ratio ſcandali, & publicæ offenſionis in excommunicato poſt abſolutionem, ac in ſolemniter pœnitente poſt reconciliationem; non enim excommunicatus habitum mutabat, nec in illis quatuor gradibus conſiſtebat, ſed pœnas diverſas patiebatur; immò & ſi ob ſchiſma excommunicatus abſolvebatur, ſine ulla manus impoſitione unitati fidelium reconciliabatur; unde ceſſante ratione ſcandali, & infamiæ canonicæ, ceſſat ratio irregularitatis, Aliter huic difficultati ſatisfacere intendit Albaſpineus *ad Optatum obſ.* 7.

Primò ſuprà traditis obſtat textus *in c. ſi verò*, 50. *diſtinct.* 10 Intelligitur cap. ſi vero, 50. diſt.
In illis verbis; *Si verò quis ægritudinis languore depreſſus pœnitentiæ benedictionem, quam viaticum deputamus, per communionem acceperit, & poſtmodùm reconvaleſcens, caput pœnitentiæ in Eccleſia publicè non ſubdiderit, ſi prohibitis vitiis non detinetur obnoxius, admittatur ad Clerum*. Ex quibus expreſsè deducitur, eos qui pœnitentiam ſolemnem in Eccleſia fecerunt, aut facere cœperunt, licèt adverſa valetudine capti fuerint, reconciliatos poſſe ad ſacros ordines aſcendere: ergo quia per pœnitentiam ſolemnem nulla incurritur irregularitas. Pro hujus canonis expoſitione aliqua prænotanda ſunt. Primò præmittendum eſt, primis Eccleſiæ ſæculis pœnitentiam ſolemnem non ſolùm fieri à peccatoribus, & graviſſimis culpis implicatis; verùm & ab aliis fidelibus, qui nulla manifeſta crimina admiſerunt, ſed tantùm humilitatis gratia peccatores ſe eſſe prædicabant; docet Gibalinus *de clauſura, d. diſquiſit.* 3. *c.* 2. §. 7. *pag.* 410. Secundò etiam obſervandum eſt, pœnitentes ſolemnes tempore pœnitentiæ ſolemnis adverſa valetudine captos, ita ut de eorum ſalute dubitaretur, Eccleſiæ reconciliari, *ca. qui recedunt*, 26. *q.* 6. & viaticum, hoc eſt abſolutionem, & pœnitentiæ ſacramentum eos recipere; ita enim viaticum accipitur in eo textu, & *in cap. ſi quis de corpore, eadem* 26. *q.* 6. *c. in primo* 2. *q.* 1. *c. virginibus* 27. *quæſt.* 1. *ca.* 2. *de raptorib.* Concil. Nicæno *can.* 13. Carthag. 4. *can.* 77. & 78. Matiſcon. 1. *can.* 12. Tolet. 12. *can.* 2. Illiber. *can.* 37. Notant Albaſpineus *in Concilio Arauſic. can.* 3. Boſquetus *ad Innocent. lib.* 1. *epiſt.* 149. Zerda *in adverſ. cap.* 138. *numer.* 7. Menardus *ad D. Gregor. pag.* 234. Euchariſtia etiam illis dabatur; ſed ſi poſteà convaluiſſent, communioni Eccleſiæ non reſtituebantur. Concilium Carthag. 3. *can.* 78. ibi: *Pœnitentes, qui in infirmitate viaticum Euchariſtiæ acceperint, non ſe credant abſolutos ſine manus impoſitione, ſi ſupervixerint*. Concilium Tolet. 1. *ca.* 18. *c. hi qui* 52. 50. *diſt.* Concilium Vaſenſe 1. *can.* 2. Docent Cellotius *de hierarch. lib.* 6. *cap.* 21. §. *unico*, D. Joannes de Otalora *ubi ſuprà*, 2. *part. cap.* 1. *pag.* 112. Etiam ſciendum eſt, ipſum pœnitentem ſolemnem poſt viaticum acceptum ſuperviventem, reſtitui priſtino gradui, ut pœnitentiæ caput ſubderet, id eſt in gradu ſubſtrationis, & aliis manus impoſitionem acciperet, ut ea verba interpretatur Fileſacus *in c.* 15. *de officio ordin.* probant textus *in d. c. qui recedunt*, Concil. Carthag. 4. *can.* 78. Concil. Nicæn. *can.* 13. Epaunenſe *can.* 36. Arelat. 2. *can.* 12. Tolet. 11. *can.* 11. ubi Loayſa, Mendoza *lib.* 3. *Concil. Illiberit. can.* 19. Coriolanus *in notis ad can.* 1. *Concil. Illiberit.* Quod obſervabatur, ſi ipſi pœnitentes vitiis detinebantur obnoxii; non verò ſi ſpontè tantùm ſe peccatores prædicantes, in Eccleſia pœnitentiam efflagitarent, ſeu expoſcerent; ipſi enim non cogebantur ad priſtinum gradum redire, aut pœnitentiæ caput ſubdere. Quibus animadverſis facilè cognoſcitur verus ſenſus prædicti canonis Concilii Gerundenſis; loquuntur enim Patres de eo, qui ſe peccatorem prædicando, petierat ab Epiſcopo pœnitentiam, qui adverſa valetudine captus, viaticum recepit; ſed cùm vitiis non detineretur obnoxius, noluit caput pœnitentiæ ſubdere in Eccleſia, id eſt, ad priſtinum gradum redeundo, in gradu ſubſtrationis, & aliis manus impoſitionem recipere; qui cum voluiſſet militiæ cæleſti nomen dare, rectè Patres decreverunt, ipſum ordinari poſſe, ſi caput pœnitentiæ in Eccleſia non ſubdidiſſet, & ſi non detineretur vitiis obnoxius, quia tunc cogeretur pœnitentiam perficere; cùm enim ex devotione tantùm pœnitentiam petiiſſet, non notatur infamia canonica, argumento textus *in l.* 1. *ff.* 6. *verſ. denique, ff. de poſtulando, l. iſtus* 22. *ff. de his qui notantur infamia*. Quæ ſolutio mirè probatur, & illuſtratur ex Concilio Tolet. 13. *can.* 10. Docent Gibalinus *ubi ſuprà, pag.* 410. Otalora *ubi proximè, p.* 2. *excurſu* 2.

Secundò

11 Exponitur c. placuit 50. diſt.

Secundò adverſatur textus *in c. placuit* 68. 50. *diſtinct.* ubi agitur de illis, qui in Eccleſia pro homicidio, aut diverſis criminibus peregerunt ſolemnem pęnitentiam; & tamen affirmant Patres Concilii Tolet. admitti eos ad gradus Hoſtiarii, & Lectoris; & ſi forſan diaconatus gradu conſtituti ſolemniter in Eccleſia reconciliati fuerint, concedunt ut non in ipſo gradu, ſed in ſubdiaconatus debeant miniſtrare. Ex quo canone duplex adversùs noſtram concluſionem inſurgit difficultas. Prima, quatenus in eo textu permittitur ſolemniter pęnitentibus ad gradus eccleſiaſticos aſcendere: igitur verum non eſt, pœnitentes ſolemniter ad gradus eccleſiaſticos non admitti. Secunda naſcitur ex eo, nam ſicut ſolemniter pœnitentes ordinari non poſſunt, ita jam promotis manus imponi ſolemniter non poteſt, *c. illud*, 55. *diſt.* igitur non rectè ſupponitur in eo textu, Diaconum ſolemniter in Eccleſia caput pęnitentiæ ſubdidiſſe. Primę difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, quod licèt pęnitentes ſolemniter prohibeantur ad ſacros ordines aſcendere; tamen ad minores, præcipuè ſi neceſſitas cogat, admitti: immò & ſi jam initiatus minoribus ordinibus pœnitentiam ſolemnem peregerit; permittitur illi in gradu ſuſcepto miniſtrare. Concil. Aurelian. 3. *can.* 6. *Si quis clericus vexatus fuerit a dæmonio, decem annos pœniteat, & inter audientes ſtet, & ad ſacros ordines non adducatur. Si bene egerit, & per Dei gratiam liberatus fuerit, ſit in reliquis officiis eccleſiaſticis.* D. Auguſt. relatus à Carnotenſi *part.* 15. *Decreti*, *cap.* 39. in hæc verba: *Qui ſub gradu cecidit, poſt pœnitentiam contentus ſit baptizare, communionem dare infirmis, & altario tantummodo miniſtrare.* Eccleſiæ ergo interdum utilitas, aut miniſtrorum neceſſitas priſcam ſeveritatem remiſit, & ſolemniter pęnitentes in minoribus tantùm ordinibus miniſtrare permiſit, aut eos ad gradus illos admiſit, ut probat Dartis *ubi ſuprà*. Unde *in d. c. placuit*, permittitur illis, qui ſolemnem pœnitentiam peregerunt, miniſtrare in minoribus, retento Subdiaconatus gradu, quia illis temporibus ſacer gradus non erat Subdiaconatus, ut latè probavi *in c. a multis*, *de ætat. & qualit.* Secundæ difficultati reſpondendum eſt, verum eſſe, Diaconum non poſſe ſolemniter in Eccleſia reconciliari, niſi degradatus ſit: quo caſu exaudiendi ſunt Patres *in d. c. placuit;* ideò enim ibi Diaconus ſolemnem pœnitentiam peregit, quia retento tantùm honore, à Diaconatus officio depoſitus fuit, ut latè probat & exponit D. Joannes Antonius de Otalora *d.* 2. *part. excurſu* 2.

12 Intelligitur c. qui recedunt, 26. q. 6.

Tertiò ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in c. qui recedunt* 7. 26. *quæſt.* 6. in illis verbis: *Clericis quoque deſiderantibus pœnitentia non eſt deneganda.* Ex quibus manifeſtè conſtat, clericis pęnitentiam ſolemnem injungi poſſe. ergo ſi poſt ordinationem clerici pęnitentiam ſolemnem ſubire poſſint, multò magis antè, eam peragendo, irregularitatem nullam contrahunt. Huic difficultati politioris litteraturæ Interpretes variis modis ſatisfacere intendunt. Albaſpineus *lib.* 2. *obſerv. c.* 34. exiſtimat in eo textu agi de clericis jam depoſitis, & degradatis, qui ad ſtatum laicalem redacti pęnitentiam ſolemnem in Eccleſiis facere poterant. Alio modo ipſe in notis ad illum canonem ea verba interpretatur; affirmat enim, ibi pœnitentiam poſſe concedi clericis eam petentibus, dum tamen ex humilitate devotionis gratia nulla gravi culpa irretiti eam peterent, peccatores ſe eſſe prædicantes; tunc enim affirmat ipſe, neque reſpectu ordinandorum aliquam inducere irregularitatem, nec ordinatis eſſe denegandam. Sed hæc ſolutio convincitur ex ſuprà traditis pro interpretatione textus *in c. ſi verò*, 50. *diſt.* ubi diximus, eum qui ex devotione pœnitentiam poſtulavit, poſſe ordinari, ſi pænitentiæ caput in Eccleſia non ſubdidiſſet, id eſt, ſi manus impoſitionem non recepiſſet: igitur quia nec devotionis cauſa pęnitentiam ſolemnem per omnes gradus peragenti licet ad ſacros ordines aſcendere, neque jam ordinatis eam petentibus poteſt injungi. Cellotius *de hierarch. eccleſ. lib.* 6. *c.* 19. exiſtimat in eo textu tractari de clericis in minoribus ordinibus conſtitutis, videlicet Oſtiariis, Pſalmiſtis Acolythis, & Lectoribus, quibus efflagitantibus pęnitentiam ſolemnem non eſſe denegandam docet. Sed his interpretationibus omiſſis exiſtimo, textum illum eſſe accipiendum de pęnitentia publica, non verò de ſolemni; licèt enim clericis pęnitentia ſolemnis injungi non poſſit, *c. confirmandum*, 65. *c. illud* 66. *cum ſequenti*, 50. *diſt. l.* 19. *tit.* 4. *part.* 1. tamen publica pœnitentia illis imponi valet, *c. de his* 34. *c. bene valet*, 50. *diſt.* unde clericis pęnitentiam publicam petentibus non eſſe denegandam, rectè affirmant Patres *in eod. can.* Notavit jam Boſquetus *in notis ad Innocent. III. lib.* 1. *regeſtr.* 13. *epiſt.* 80. Nec huic ſolutioni obſtabit, ſi dicas, in principio ipſius textus agi de pęnitentia ſolemni, & per conſequens in calce ipſius de ea tractari, præcipuè cùm dictio illa, *quoque*, quandam continuationem inducat materiæ antecedentis cum ſequenti, *l.* 1. *§.* 6. *verſ. denique*, *ff. de his qui notantur infamia*, *l. verba victus*, *l. locus*, *l. interdum*, *ff. de V. S. l. ſervum quoque*, *ff. de procurat.* unde eſſe repetitivam, & implicativam ejuſdem ſenſus cum præcedenti, docet Barboſa *de dictionibus*, *dictione* 333. Nam præterquam quod dictio illa non reperitur in ipſo Concilio Arauſic. ea verba, *Clericis quoque*, *&c.* non ſunt ejuſdem canonis ac textus *in d. cap. qui recedunt;* immò ad diverſum canonem ſpectant, videlicet ad canonem 4. ejuſdem Concilii, ubi legitur: *Pęnitentiam deſiderantibus etiam clericis, non negandam.* Unde neque ratione continuationis materiæ, neque ex dictione illa, *quoque*, quæ deeſt in Concilio, verba ſuprà relata accipi debent de pœnitentia ſolemni, ſed publica.

Eadem ſolutione accipiendus eſt textus *in cap. quæſitum*, *de pęnit. & remiſſ.* ubi cùm agatur de presbytero qui filium in lectulo oppreſſit, ſtatuitur ut ſi ſtudioſè, aut nimia ignorantia tale delictum perpetravit, deponatur; & ſi publicè peccavit, publicè pęniteat. Ex quo textu expreſsè conſtat, clericis pęnitentiam injungi poſſe. Sed accipiendus eſt textus ille de publica pęnitentia; licèt enim Hoſtienſis *ad eund. tit. n.* 55. Lantdmeter. *d. lib.* 2. *de veteri clerico*, *c.* 93. Majolus *lib.* 3. *de irregul. cap.* 2. *n.* 6. Cironius *ad eundem tit.* exiſtimaverint clericis, niſi poſt degradationem, imponi non poſſe pęnitentiam publicam; contrarium tamen ſuadent textus *in cap. ſacerdos*, *de pęnit. diſt.* 2. *cap. de his* 34. *c. bene*, 50. *diſt.* & ita docent Gloſſa *in d. c. quæſitum*, Turriſcremata *in cap. fin.* 82. Bellarminus *tom.* 2. *controv. lib.* 1. *de pęnit. c.* 21. Gregorius Lopez *in d. l.* 19. *tit.* 3. *part.* 1. Neque pro contraria ſententia facit textus *in c. fin.* 82. *diſt.* illis verbis: *Neque enim debet ſacerdos publice penitere, ſicut laicus.* Nam ea verba ita exaudienda ſunt, *publice pœnitere*, id eſt ſolemniter; quo modo laici pęnitere ſolebant, eo enim modo clerici ad pęnitentiam non admittuntur. Qua etiam ſolutione accipiendi ſunt textus *in c. fin.* 30. *diſt. c. confirmandum*, *cap. alienum*, *cap. quia* 16. 50. *diſt. c. ſi quis ſacerdos* 30. *q.* 1. ut etiam docuit Mendoza *lib.* 3. *Concilii Illiberit. c.* 76. 13 Exponitur c. quæſitum, de pęnitentiis.

Etiam ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in c. Presbyter*, 28. *diſtinct.* in illis verbis: *Et ad pęnitentiam inter laicos redigi oportet.* Ex quibus deducitur, clericum ob adulterium debere ab Eccleſia abjici, & inter laicos pęnitentiam peragere: igitur quia clericis poteſt imponi pęnitentia ſolemnis, & per conſequens ipſi etiam pœnitentes ſolemnes poterunt ordinari. Pro hujus textus expoſitione Mendoza *d. lib.* 3. 76. dum latè agit de communione laica, de qua nonnulla adduxi *in cap.* 2. *de elect.* affirmat, presbyterum adulterium perpetrantem, non ad pęnitentiam ſolemnem redigi, ſed ad communionem laicam, videlicet ut extra cancellos cum laicis abjiciatur, aut more eorum communicet. Quæ interpretatio repugnat illis verbis, *Extra Eccleſiam abjici*: igitur non ſolùm extra cancellos. Deinde repugnat etiam illis verbis, *Ad pęnitentiam redigatur*: igitur non tantùm ad communionem. Quare dicendum autumabam, textum illum poſse accipi de publica pęnitentia, ad quam certum eſt presbyteros redigi poſse, ut etiam ſuprà probavi; vel retinendo editionem primam ipſius canonis Latinè factam, ubi loco illorum verborum, *ad pęnitentiam inter laicos*; legitur, *amplius pelli debet*, *& ad pęnitentiam redigi*: ubi nulla mentio fit illorum verborum, *extra Eccleſiam inter laicos.* vel aliam Gentiani Herberti, ubi legit, *pęnitus extrudatur*, *& ad pænitentiam deducatur.* Quæ verba nec pœnitentiam ſolemnem, neque communionem laicam important, ſed tantùm pœnitentiam, quam ſæpè ſæpiùs in jure noſtro ſacri canones clericis injungunt. 14 Exponitur c. Presbyter 28. diſt.

Rurſus obſtat textus *in c. quicumque* 56. 50. *diſtinct.* ubi pœnitenti ſolemniter, qui irrepſit in militiam ſacram, & ordinatus fuit, permittitur in gradu ſuſcepto miniſtrare. igitur quia licitè, abſque ullo irregularitatis impedimento, pęnitens ſolemniter ordinari valet. Augetur hæc difficultas ex eo, nam certum eſt, pœnitentem ſolemnem de facto irruentem in caſtra dominica, deponi debere, *cap. ex pęnitentibus* 55. 50. *diſt.* & Epiſcopum ipſum ordinantem, facultate conferendi illum gradum, in cujus collatione peccavit, privari. Sed in eo textu, neque ordinatus deponitur, neque ordinator punitur: igitur, &c. Pro hujus textus expoſitione tenendum eſt, pœnitentem ſolemniter non poſse ad ſacros ordines aſcendere, minoribus tamen ex diſpenſatione Epiſcopi 15 Intelligitur c. quicumque 50. diſt.

initiari poſſe, *cap. placuit* 68. 50. *diſt.* immò ex diſpenſatione Pontificis ad majores promoveri poſſe docent Sylveſter verbo *Pœnitentia*, *nu.* 3. Salcedo *in praxi*, *cap.* 28. Acuna *in d. c. placuit*. Unde textus *in d. cap. quicumque*, poteſt accipi vel de initiato tantùm minoribus ordinibus, vel de ordinato in majoribus, ſed ex diſpenſatione Pontificis in eo gradu permanente. Secundæ difficultati reſpondetur, in eo textu Siricium non negare ordinantem puniendum eſſe; niſi ignoranter ordinem contuliſſet, ut docet Turrecremata *in d. c. ex pœnitentibus*: ſed quia de ordinato tantùm agebatur, ideò omiſſa fuit pœna ordinantis.

C A P U T II.

Lucius III. a *Spoletan. Archiepiſcopo*.

SUper eo, quod à nobis tua fraternitas requiſivit, quid faciendum ſit de bigamis? Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod ordinatores eorum poteſtate, & officio *b* ordinandi, & ordinati, ſi ad *c* ſacros ordines fuerint promoti, eis debent ordinibus ideò privari, quia in bigamis *d* contra Apoſtolum diſpenſari non licet, ut debeant ad ſacros ordines promoveri; vel in eiſdem, ſi promoti fuerint, poſſint aliquatenus remanere. In ordinatore autem poteſt diſpenſatio adhiberi, ut ordinandi poteſtate, & officio non privetur.

N O T Æ.

1 a SPoletano.) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 3. & *in cap. de ſimoniacè* 22. *de ſimonia*, *c.* 1. *de conſang. & affin. in* 1. *collect.* ubi extant aliæ partes hujus Decretalis. Sed hæc inſcriptio retineri non poteſt, cùm Spoletana civitas Metropolis non ſit, neque ejus Eccleſiæ Præſul Archiepiſcopali fulgeat dignitate; unde cùm illi ſcribitur, tantùm appellatur Epiſcopus, *cap. olim* 20. *de cenſibus*, *c. ſignificaſti* 6. *de eo qui duxit in matrimonium*, *c. ſuam*, *de pœnis*; quare cùm hic Archiepiſcopo reſcribat Lucius III. non poteſt accipi de Spoletano Præſule. Nec etiam retineri poteſt lectio illa *Spalenſi*, ſeu *Hiſpalenſi*, quam retinet Antonius Auguſt. *in notis ad hunc textum*, *in* 1. *collect.* qui exiſtimat Archiepiſcopo Hiſpalenſi miſſam eſſe hanc deciſionem. Nam certum eſt, ab anno 718. uſque ad annum 1249. inclytam civitatem Hiſpalenſem poſſeſſam fuiſſe à Mauris, ut refert Tamayo de Salazar *tom.* 2. *martyrol. die* 11. *Maii*: eo enim anno recuperata fuit à S. Rege D. Ferdinando. Unde temporibus Lucii III. cùm eſſet à Mauris poſſeſſa, Prælato deſtituebatur. Nec etiam legi poteſt *Valentino*, ut Gloſſa Marginalis emendat: nam Valentina civitas in Gallia tantùm eſt Epiſcopalis, ut in ejus hiſtoria refert Chenu: Hiſpanica verò civitas Valentiæ erecta fuit in Archiepiſcopalem anno 1492. ut refert Tamayo *tom.* 3. *martyrol. die* 7. *Maii*, *pag.* 107. Legendum ergo exiſtimo, *Spalatrenſi Archiepiſcopo*. Spalatrenſis autem Eccleſia eſt in Sclavonia, quæ vulgò dicitur Spalatra, habuitque 12. Epiſcopos ſuffraganeos, quos refert Barboſa *in notis Epiſcop. pag.* 46.

b *Ordinandi*.) Id eſt conferendi eos gradus, in quorum collatione peccarunt, ut dixi *in c. literas*, *cap. dilectus*, *de temporibus ordin.* 2

c *Sacros*.) Etiam Subdiaconatum poſt tempora Gregorii Magni & Urbani II. ut dixi *in c. à multis*, *de ætat. & qualit.*

d *Contra Apoſtolum*.) 1. *ad Timoth. cap.* 3. ibi: *Unius uxoris virum*. *Et ad Titum cap.* 1. *Diaconi ſint unius uxoris viri*. Ex quibus Apoſtoli teſtimoniis hanc irregularitatis ſpeciem contra Lutherum, & alios probat Bellarminus *tom.* 1. *controv. lib.* 1. *de clericis*, *cap.* 25. 3

C A P U T III.

a Cœleſtinus III.

QUod *b* de his etiam, de quibus non dubitas, & quid de his ipſis ſervari debeat, plurimùm agnoviſti, Ap. Sed. reſponſa requiris, tantò fraternitatem tuam magis in Domino commendamus, quantò in iis, quæ ſacrorum canonum inſtitutionibus ſunt expreſſa, noſtra auctoritate procedere deſideras, & diſponis. Sanè requiſivit à nobis tua fraternitas, utrum, qui ſe confitetur in latæ ſententiæ canonem incidiſſe, nec ad hoc poteſt induci, ut ad Sed. Ap. veniat, abſolvendus ſit ab Epiſcopo, vel etiam à ſimplici Presbytero abſolutionis poſſit, vel debeat beneficium promereri? Et utrum Presbyteris bigamis, & viduarum maritis, eorum uxoribus viam univerſæ carnis ingreſſis, Miſſarum liceat ſolemnia celebrare? Verùm licèt quid de his obſervari debeat, ſacris canonibus ſit diffinitum; hoc tamen tuæ fraternitati ad præſens duximus reſpondendum, quod is qui ſe aſſerit in canonem latæ ſententiæ incidiſſe, non niſi per Sed. Ap. abſolutionis poteſt beneficium promereri, niſi fortè in mortis ſit articulo conſtitutus, vel paupertate, vel infirmitate, vel ſenectute tanta gravetur, quod ad Eccleſiam Romanam laborem ſubire non valeat veniendi, vel ob hoc ab alio impedimento canonico retrahatur. Cæterùm ab his forma ſacramenti exigi conſuevit, ut reſumptis viribus, & opportunitate conceſſa, Rom. Eccleſiam in perſona propria debeant viſitare. De *c* bigamis *d* Presbyteris, & viduarum maritis idem omninò ſentimus, ut nec viventibus uxoribus, nec defunctis ad divinorum debeant celebrationem admitti, maximè cùm doctrinæ ſit *e* Apoſtoli, & inſtitutionibus Eccleſiæ alienum.

N O T Æ.

1 a COeleſtinus III.) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c. fin.* Sed non conſtat cui miſſa ſit hæc deciſio; ejus tamen prima pars, ubi proponitur conſultatio, reperitur *in c. quod de his* 26. *de ſentent. excom.* ex quo, juncta ejus integra, quæ reperitur in prima collectione, *ſub eod. tit. c.* 15. ità reſtituendus eſt textus iſte.

b *Quod de his*.) Hujus primæ partis commentarium dabimus *in c.* 26. *de ſentent. excom.*

c *De bigamis*.) Id eſt illis, qui cum duabus ſucceſſivè matrimonium contraxerunt.

d *Presbyteris*.) Id eſt, qui intendebant in presbyteros ordinari; cùm enim nuptias contraxerant, laici erant.

e *Apoſtoli*.) Locis citatis ſuprà *in c.* 2.

C A P U T IV.

Innocentius III. a *Vratizlavienſi Epiſcopo*.

NUper à nobis tua fraternitas requiſivit, quid ſit de illis *b* laicis ſentiendum, qui clericos violenter, ſine læſione tamen, in cuſtodia detinent publica, vel privata, vel etiam detrudunt in vincu-

Digitized by Google

vincula, utrum in canonem ſententiæ latæ incidant, ut ipſo facto ſint vinculo excommunicationis innodati, ſicut illi, qui manus in clericos iniiciunt temerè violentas? Et utrum qui nominatim excommunicatis ſcienter communicant, abſolvi ab excommunicatione poſſint per confeſſionem à ſimplici Sacerdote; vel Epiſcopi, ſeu Archipresbyteri ſit ab eis abſolutio expetenda? Et ſi poſt actam pœnitentiam cùm illis valeas diſpenſare, qui etſi *c* bigami de jure non ſunt, de facto ſaltem bigami nominantur, eo quòd in ſacris ordinibus conſtituti more nuptiali *d* ſecundas in contubernium ſibi mulierculas adjunxerunt. Nos igitur inquiſitioni tuæ taliter duximus ex ordine reſpondendum, quod in primo conſultationis articulo non credimus laicos pœnam excommunicationis evadere, quamvis eorum factum corporalis læſio non fuerit ſubſequuta; citra quam violentiam ſæpius circa clericos nequiter perpetratur. In ſecunda verò quæſtione credimus diſtinguendum, an is qui nominatim excommunicato ſcienter communicat in crimine, communicet crimiuoſo, ei conſilium impendendo, auxilium, vel favorem, aut alias in oratione, vel oſculo, vel orando ſecum, aut etiam comedendo. In primo quidem articulo cùm talis & communicet crimini, & participet criminoſo, ac per hoc ratione damnati criminis videatur in eum delinquere, qui damnavit, ab eo, vel ejus ſuperiore meritò delicti tunc erit abſolutio requirenda, cùm juxta canonicas ſarctiones, facientes, & conſentientes par pœna conſtringat. In ſecundo verò caſu à ſuo Epiſcopo, vel proprio Sacerdote poterit abſolutionis beneficium obtinere. Quamvis enim & tunc non judicis, ſed juris ſententia excommunicato communicans ſit ligatus; quia tamen conditor canonum ſolutionem ejus ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conceſſiſſe videtur facultatem aliis relaxandi. Is autem, qui juxta primum modum excommunicato communicat, cum juramento debet abſolvi. Qui verò juxta ſecundum modum illi participat, reconciliari poterit ſine juratoria cautione. Verùm, ſi difficile ſit ex aliqua juſta cauſa, quod ad ipſum excommunicatorem abſolvendus accedat, concedimus indulgendo, ut præſtita juxta formam Eccleſiæ cautione, quod excommunicatoris mandato parebit, à ſuo abſolvatur Epiſcopo, vel proprio Sacerdote. Tertius, & ultimus inquiſitionis articulus videbatur habere non modicum quæſtionis: quoniam cùm in matrimoniis non juris affectus, ſed animi deſtinatio attendatur, unde illum comitatur infamia, qui duas ſimul habet *e* uxores, quod partim ad factum convenit retorqueri: ſicut & quod in *f* canone legitur de Presbytero, qui non legalibus nuptiis detinetur; eadem cenſura tales inter bigamos videntur reputandi: licèt obviet ex adverſo, quod opinioni ſit veritas præferenda, & quod juxta præmiſſa, qui nullam uxorem habuit, foret bigamus reputandus: quod contingeret ſi quis de facto contraheret cum diverſis, quibus de jure non poſſet matrimonialiter copulari. Nos autem in hac quæſtione taliter reſpondemus, quod cum hujuſmodi clericis, qui quantum in ipſis fuit, ſecundas ſibi mulieres matrimonialiter conjunxerunt, tanquam cum bigamis non liceat diſpenſari, licèt in veritate bigami non exiſtant; non propter ſacramenti defectum, ſed propter effectum intentionis cum opere ſubſequuto. Datum Laterani XVII. Kal. Junii.

N O T Æ.

a *Uratizlavienſi.*) In hac ſexta collectione legitur *Ratisbonienſi*: in tertia verò, *ſub hoc tit. cap.* 1. legitur *Utilamenſis*; ſed inſcriptionem, & literam reſtituo ex epiſtolis Innocentii III. Coloniæ editis, & correctis à Cardinale Sirleto. De Eccleſia Uratizlavienſi nonnulla adduxi *in cap.* 27. *de reſcriptis*, & ex præſenti epigraphe reſtituenda eſt inſcriptio textus *in cap. nuper* 29. *de ſentent. excomm.* ubi extat alia pars præſentis textus.

b *De illis laicis.*) Hæc verba ſpectant ad textum *in c. nuper, de ſentent. excomm.*

c *Qui etſi bigami.*) In his verbis proponitur conſultatio caſus præſentis textus.

d *Secundas.*) Ante ſacerdotium enim primas contraxerant nuptias, & cùm illi, defunctis uxoribus, ordinati eſſent, ad ſecundas nuptias, licèt invalidas, migrarunt.

e *Habet uxores.*) *L. eum qui, C. ad legem. Jul. de adult.* latè dicemus *in c. unico, de ſponſa duorum.*

f *Canone.*) Videlicet 26. ſextæ Synodi in Trullo, *in c. presbyterum* 16. 28. *diſt.*

C A P U T V.

Idem a *Meten. Epiſcopo.*

Debitum paſtoralis officii. *Et infrà.* Secundus autem tuæ dubitationis articulus continebat, an is, qui mulierem ab alio viro traductam, ſed non cognitam, ſibi matrimonialiter copulavit, valeat ad ſacerdotium promoveri. Licèt autem is, qui ab alio viro relictam duxit in conjugem, ſive cognita fuerit ab illo, ſive incognita manſerit, videatur duxiſſe viduam in uxorem, cujus vir erat mortuus, cùm duxit eandem; ſicut & ille bigamus eſſe videtur, qui cum duabus legitime contraxit uxoribus, ſive alteram, ſive neutram cognoverit; quia vir extitit duarum uxorum. Nos tamen f. t. ita duximus reſpondendum, quod cùm duo ſint in conjugio, videlicet conſenſus animorum, & commixtio corporum, quorum alterum ſignificat charitatem, quæ conſiſtit in ſpiritu inter Deum & juſtam animam, ad quod pertinet illud quod dicit Apoſtolus: Qui adhæret Deo, unus ſpiritus eſt cum eo; reliquum verò deſignat *b* conformitatem, quæ conſiſtit in carne inter Chriſtum & ſanctam Eccleſiam, ad quod pertinet illud, quod Evangeliſta teſtatur: Verbum caro factum eſt & habitavit in nobis: profectò conjugium illud, quod non eſt *c* commixtione corporis conſummatum, non pertinet ad illud conjugium deſignandum, quod inter Chriſtum, & Eccleſiam per Incarnationis myſterium eſt contractum, juxta quod Paulus exponens illud quod dixerat Protoplaſtus: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea; & propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una; ſtatim ſubjungit: Hoc autem dico magnum ſacramentum in Chriſto & Eccleſia. Cum ergo propter ſacramenti defectum inhibitum ſit, ne bigamus, aut maritus viduæ præſumat ad ſacros ordines promoveri, quoniam nec illa eſt unica unici, nec iſte unus unius; profectò ubi deficit inter hujuſmodi conjuges commixtio corporum, non deeſt iſtiuſmodi ſignaculum ſacramenti. Unde is, qui mulierem ab alio ductam, ſed minimè cognitam duxit in conjugem, quia nec illa, nec ipſe carnem ſuam diviſit in plures, propter hoc impediri non debet, quin poſſit ad ſacerdotium promoveri.

N O T Æ.

a *Metenſi.*) Metenſis civitas antiqua in Galliarum provincia primæ Belgicæ eſt, hodie *Mets* dicta, ſed Occidentalis veterum Franciæ Regum, ut refert Yepes *tom.* 2. *chron. D. Benedicti, anno* 631. *c. ult.* Eccleſiam habet Cathedralem D. Stephano dicatam, ſuffraganeam Archiepiſcopi Treverenſis, cujus Præſuli Conrado dicto miſſa eſt hæc deciſio, quæ etiam reperitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 2. & ejus prima pars extat *in c. debitum; de baptiſmo.*

b *Conformitatem, quæ conſiſtit in carne.*) Ut exponit

Baſilius *de matrim. lib.* 1. *cap.* 11.

2 c *Commixtione corporis.*) Unde ajebat D. Auguſt. *Non eſt dubium, eam mulierem ad matrimonium non pertinere, cum qua commixtio ſanguinis non docetur fuiſſe.* Refert Gratianus *in cap. non eſt* 26. 27. *quæſt.* 1. & Leo Papa *in cap. cum ſocietas* 27. *quæſt.* 2. ibi: *Cum ſocietas nuptiarum ita à principio ſit inſtituta, ut præter commixtionem ſexuum non habeant inter ſe nuptiæ conjunctionis Chriſti, & Eccleſiæ ſacramentum, non dubium eſt, illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuiſſe nuptiale miniſterium.* Exponunt Baſilius *de matrim. lib.* 1. *cap.* 6. Covar. *de matrim.* 2. *part. c.* 4. Germonius *lib.* 2. *animadv. cap.* 2. Valenſis *ad titulum de ſponſalibus*, §. 5. Bellarminus *tom.* 1, *controv. lib.* 2. *de monachis*, *cap.* 38.

d *Inter Chriſtum & Eccleſiam.*) Quod matrimonium omnibus in ſenſibus exponit, & illuſtrat fusè P. Theophilus *tom.* 2. *ſect.* 5. *cap.* 1. *fol.* 410.

COMMENTARIUM.

3 Concluſio probatur. CUm in omnibus his deciſionibus unica proponatur bigamiæ materia; ideò ſub unico commentario eas comprehendere, & exponere decrevi. Sit ergo concluſio: *Bigami, & qui in ſacris conſtituti matrimonium contraxerunt, ordinari non debent, neque cum eis licet diſpenſare.* Quam probant textus *in can.* 27. *Apoſtol. cap.* 2. & 3. 26. *diſt. cap. nemo* 12. 35. *diſt. c. ſi quis poſt acceptum, c. communiter* 3. *c. maritum, c. laici* 6. 33. *diſt. cap. curandum* 9. *c. præcipimus* 50. 34. *diſt. c. non confidat, cap. ſi quis viduam, cap quicumque, c. ex pœnitentibus*, 50. *diſt. c. qui in aliquo* 5. *diſt.* 51. *cap. omnium* 1. 52. *diſt. c. nullus* 2. 55. *diſt. cap. in ſingulis* 2. *cap. quicumque* 3. *diſt.* 77. *cap. quiſquis* 5. 84. *diſt. cap. fin.* 18. *q.* 3. *can.* 26. 17. & 19. *Apoſtol. cap. quomodo* 28. *q.* 3. *cap. aperiant* 31. *quæſt.* 1. *c. tam literis* 33. *de teſtibus* Concilium Agath. *can.* 5. & 43. Tarracon. *can.* 2. *Ne ſecundæ uxoris, aut renuptæ maritus Presbyter, aut Diaconus ordinetur.* Aurelian. 4. *can.* 10. *Si quis Epiſcoporum ſciens bigamum, aut internuptæ maritum, ad officium Leviticæ dignitatis, ſive Presbyteri, contra jus canonum promovere præſumpſerit, ſciat ſe unius anni ſpatio ab omni officio ſacerdotii eſſe ſuſpenſum.* Hiſpalenſe 2. *can.* 4. ibi: *Viduarum mariti non ordinentur Diaconi.* Arelat. 2. *can.* 26. *De his, quos clericatui ipſa vitæ gratia ſuggeſſerit, ſi fortè in internupta, & duplicata matrimonia inciderint, non ultra ſubdiaconatum eccleſiaſticas capiant dignitates.* Arauſicanum 1. *can.* 25. *De idoneis autem, probatiſque viris, quos clericatui alligare ipſa vitæ gratia ſuggerit, ſi forte inciderint in duplicata matrimonia, ut non ultra ſubdiaconatum eccleſiaſticas capiant dignitates.* Trident. *ſeſſ.* 23. *cap.* 17. D. Ambroſius *lib.* 10. *epiſt.* 82. Hilarius *epiſt.* 1. Leo I. *epiſt.* 87. Siricius in Synodo Rom. 4. *cap.* 5. *Is qui laicus viduam duxerit, non admittatur ad Clerum* Zacharias in Synodo R. *can.* 11. *Interdicimus, ut nullus Epiſcopus audeat juxta ſanctorum canonum ſtatuta quemlibet clericum bigamum, aut qui viduam duxerit uxorem, ad ſacros ordines promovere.* Alia innumera Conciliorum, Pontificumque decreta cumulant Anton. Auguſt. *in epit. juris, lib.* 4. *tit.* 7. & 8. & *lib.* 28. *tit.* 53. Creſpetius *in ſumma, verbo bigamus* Jodocus Coccius *lib.* 8. *theſauri Fidei, art.* 7. Burchardus *lib.* 1. *Decreti, cap.* 5. & 173. & *lib.* 2. *c.* 33. & 38. Illuſtrant ſuis commentariis plures congeſti à Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.* 49. & 50. & *lib.* 1. *juris eccleſ. cap.* 33. *n.* 66. quibus addendi ſunt Suarez *de cenſuris diſp.* 49. *ſect.* 1. Tranſmiera *de polyg. q.* 1. & 5. Germonius *lib.* 1. *de ſacrorum immunit. cap.* 4. *n.* 10. Baronius *anno* 58. ubi Spondanus *n.* 12. Lautdmeter. *lib.* 2. *de veteri monacho, cap.* 74. Baſilius Legion. *quæſt.* 3. *ſcholaſt. cap.* 8. *pag.* 171. Vigbellius *in methodo juris can. pag.* 242. & 243. Sanctus Raymundus *lib.* 3. *ſummæ, tit.* 2. Bellarm. *lib.* 1. *de clericis, cap.* 23. Eſpencæus *lib.* 2. *de viduitate, c.* 1. *cum ſequentibus*, Meſſana *ad D. Hieronymum, verbo Bigamia*, Balſamon & Coriolanus *in can.* 15. & 17. *Apoſtol.* idem Balſamon *in ſupplement. ad Concilium Nicænum, pag.* 1119. idem Coriolanus *in can.* 7. *Concilii Arelat. ſub Sylveſtro*, Tondutus *reſol. canonic. c.* 5. §. 5. Ambianas *ad Tertul. de exhortat. caſtit. cap.* 7. *obſerv.* 2. Duarenus *lib.* 1. *de ſacris Eccleſiæ, c.* 8. Juſtel. *in notis ad canones Eccleſiæ, pag.* 191. Sanſay *in Panoplia cleric. p.* 1. *lib.* 6. *cap.* 2. §. 5. Gibalinus *de irregul. cap.* 3. & 4. Rouſſelius *lib.* 1. *hiſtor. juriſd. Pontif. cap.* 4. *num.* 12. Bartholomæus Sanchez *in c. miror*, 50. *diſt.* Acunna *in cap.* 2. & 3. 26. *diſt. cap. nemo* 12. 32. *diſt.* & *in d. cap. maritum*, 33. *diſt.* Dartis ibi, & *in* 34. *diſt.* Savarus *ad Sidonium, in concione, pag.* 451. & *lib.* 7. *epiſt.* 9. Mercerius *lib.* 2. *opinionum, cap.* 22. Corraſius *de beneficiis*, 4. *p. cap.* 3. Fileſacus *lib.* 2. *ſelect. de uxore cap.* 8. Dartis *de benef. ſect.* 4. *c.* 6. Marinis *lib.* 1. *reſol. cap.* 38. Turrianus *lib.* 1. *pro canon. Apoſt. cap.* 1.

4 Impugnatur præſens aſſertio. Sed adverſus hanc aſſertionem inſurgi poteſt ſequentibus conſiderationibus. Prima naſcitur ex eo, nam ſecundas nuptias contrahere, vel viduam in uxorem ducere, ſemper Eccleſia permiſit, ac probavit: immò contrarium aſſerentes, ut hæreticos damnavit. Variis Eccleſiæ legibus firmat, & confirmat Bellarminus *lib. unico de matrim. cap.* 9. & eas nos adducemus *in cap. ult. de ſecundis nuptiis*: igitur qui binas nuptias contraxit, aut cum vidua ſemel, non debet puniri pœna irregularitatis. Similiter etiam ille, qui cum unica, ſed corrupta contraxit, adeò à jure noſtro laudatur, ut exinde remiſſionem eum conſequi peccatorum ſtatuatur *in cap. inter opera, de ſponſalibus*: ergo ſi ex hoc facto præmium meretur, non debet affici irregularitatis pœna. Secunda difficultas ex eo provenit; nam irregularitas ex bigamia proveniens, inducta eſt à jure poſitivo eccleſiaſtico, ut ſtatim probabo: ſed Pontifex in his omnibus, quæ proveniunt à jure eccleſiaſtico, diſpenſare valet, *cap. poſt electionem, de conceſſ. præb.* igitur & in hac irregularitatis ſpecie, tanquam à jure poſitivo proveniente, Pontifex diſpenſare valet. Tertia tandem conſideratio inſurgit adverſùs ultimam concluſionis partem, & ex eo provenit; nam ſi ille, qui ſuſceptis jam ſacris ordinibus, de facto matrimonium contraxit cum unica & virgine, non poſſit ad altiores gradus aſcendere, *c. quotquot* 27. *quæſt.* 1. quia uno, eodemque tempore multiplicavit matrimonia, aliud ſpirituale, aliud carnale; nec poſſet ille ſacris ordinibus initiari, qui poſt contractum matrimonium, & conſummatum, poſt converſionem uxoris Religionem profeſſæ ordinatur, cùm maneat adhuc vinculum matrimonii carnalis: ſed iſte poteſt ad ſacros ordines aſcendere, conjungendo uno tempore duo matrimonia, carnale, & ſpirituale, *cap. ſanè, cap. conjugatus, & per totum tit. de converſ. conjugat.* igitur è contrario, qui gradu ſubdiaconi initiatur, & matrimonium de facto cùm virgine contraxit, licèt intenderet duplicare matrimonia, ut bigamus non debet ab altiori gradu removeri.

5 Bigamus quis. Quibus difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt ſuprà tradita aſſertio, ad cujus expoſitionem, & totius bigamiæ materiæ plenam cognitionem, primò ſciendum eſt, eos qui duo matrimonia contraxerunt, quos binubos appellant Juſtinianus *in novella* 22. *de nuptiis, cap.* 28. Caſſiodorus *lib.* 8. *tripartitæ, cap.* 39. *in fine*, communiter ab Interpretibus appellari bigamos à bigamia, quæ vox propriè ſignificat binas nuptias, *c. aperiant* 11. 31. *quæſt.* 1. compoſita ex voce Latina *bis*, detracta per apoſtrophen ultima litera *s*, & à Græca voce *Gamos*, quæ ſignificat uxorem. Suidas, & Henricus Stephanus verbo *Gamus*. Hinc Agamus dicitur, qui eſt ſine uxore. Homerus Iliade 3. *Utinam*, ait, *ſine uxore, agamus fuiſſes.* Et Monogamus appellatur vir unius uxoris. Tertull. *de Monogamia, in principio*, Hoc modo accepta bigamia, & ut eccleſiaſticæ leges eam complectuntur, diffinitur ut ſit *Irregularitas ex defectu ſacramenti proveniens*, ut *in cap. acutius*, 26. *diſtinct.* eam ita compoſuerunt, & expoſuerunt Covar. *in Clement. ſi furioſus*, 1. *p.* §. 2. *n.* 1. Hoſtienſis *in ſumma hujus tituli*, Tranſmiera *de polygam. quæſt.* 2.

6 De origine bigamiæ. Secundò circa originem, & principium hujus irregularitatis ſciendum eſt, non à lege naturæ petendum eſſe, ut volebat Joannes Andreas *ad tit. de bigamis, lib.* 6. & innuit Tertullianus *de exhort. caſtit.* nam in lege naturæ Sacerdotes non diſtinguebantur à laicis, ut docet Gratianus *in ſumma*, 21. *diſt.* & ſacrificium offerentes plures duxerunt uxores. Abraham enim, qui ſacrificium obtulit; & Jacob, qui cum primogenitura ſacerdotium obtinuit, duas habuerunt uxores, ut ex ſacra Pagina refert Gratianus *in principio*, & *in cap. objiciuntur*, 32. *quæſt.* 4. notat Abulenſis *in Geneſim cap.* 31. *quæſt.* 19. Nec etiam originem habet à lege veteri ſcripta, ut exiſtimavit Covarruvias *d.* §. 2. *n.* 5. Moyſes enim, qui ſacerdotio functus fuit, *cap.* 2. 22. *diſt.* duas habuit uxores, *Exodi cap.* 28. *verſ.* 18. refert Albertinus *de agnoſcendis aſſertionib. catholicis q.* 23. *n.* 25. Jojadam etiam ſacerdotem duas uxores habuiſſe, conſtat *ex lib.* 2. *Paralip. cap.* 24. licèt non me lateat, aliquos Eccleſiæ legiſlatores ad probandam hanc irregularitatis ſpeciem adduxiſſe caput 21. Levitici, ut Siricius *epiſt.* 1. *cap.* 8. Leo I. *epiſt.* 1. *ad Epiſcop. per Campaniam conſtit. cap.* 2. Cæleſtinus I. *epiſt.* 2. *cap.* 6. Innocentius I. *epiſt.* 4. *ad Felicem. cap.* 2. & alii relati ab Anton. Auguſt. *ubi ſuprà*. Licèt ergo in lege veteri hæc irregularitas non vigeret, nam ex ea tantùm ex una Tribu admittebantur ad Sacerdotium, *Num. c.* 3. unde non poterat reſtringi ad monogamos; tamen cùm Apo-

ſtoli

ſtoli in his, quæ ad inſtitutionem morum ſpectare judicabant, non ſolùm à Chriſto inſtituta, & in lege veteri obſervata; verùm alia conſtituerint, ut ſic noſtra juſtitia plus abundaret, quàm Phariſæorum, & Scribarum, juxta allata à D. Matthæo, & animadverſa à Tertulliano *de monogamia c.7.* & lege veteri cautum eſſet, ne Sacerdotes denuò nuberent, & ne ſummus Pontifex viduam, vel aliàs corruptam uxorem duceret, *Levitici c.21. Ezechielis c. 44.* latè docet Seldenus *de ſucceſſ. Hebræor. lib.7.c.2.* ideò Paulus, & cæteri Apoſtoli ſtatuerunt, quia eo ævo non facilè reperiri poterant Chriſtiani cœlibes ſacerdotio idonei, eos ſaltem ex viduis aſſumi, qui unius dumtaxat fuiſſent uxoris viri. D. Paulus *ad Timoth. c. 4. & ad Titum c. 1. can. 15. 17. & 19. Apoſtol.* quam prohibitionem amplexi fuerunt Eccleſiæ Patres, Siricius, Hilarius, & alii in Concilio Nicæno, & aliis ſequentibus ſæculis celebratis, ut ex juribus ſuprà adductis pro confirmatione concluſionis conſtat.

7 Hæc irregularitas non eſt juris divini.

Non tamen inde deducitur, hanc bigamiæ irregularitatem provenire à jure divino, ut voluerunt Franciſcus Turrianus *lib.1. adverſus Magdeburg. c.1.* Socinus *in c. ad audientiam, n.2. de homicidio.* Contrarium enim certum eſt, videlicet tantùm à jure eccleſiaſtico provenire, ut poſt D. Thomam *in 4. diſt. 29. art. 1.* docent plures, tam Theologi, quàm Canoniſtæ, quos referunt Sayrus *lib.6. de cenſur. c. 3. n.20.* Barboſa *d. allegat. 49.* Gibalinus *de irregul. 2. p. c. 3.* Non enim omnia, quæ Apoſtoli ſtatuerunt, & promulgarunt, juris divini ſunt; dupliciter enim Apoſtoli in promulgandis Eccleſiæ legibus procedebant, aut tanquam promulgatores Evangelii, & tunc jus divinum conſtituebant: aut tanquam Prælati, & Eccleſiæ Paſtores, & tunc ſanciebant jus poſitivum, ut reſolvit Sotus *in 4. diſt. 27. q. 3. art. 1.* quare interdum D. Paulus præmonebat, ſe, non autem Dominum, id præcipere, ut *1. ad Corinth. c. 7.* Hanc igitur prohibitionem Apoſtoli, non tanquam Evangelii promulgatores, verùm tanquam Prælati, & Paſtores Eccleſiæ, ad rectum ejus regimen ſtatuerunt. Hanc irregularitatis ſpeciem non ſolùm apud Latinos, verum apud Græcos obſervatam invenio: licèt enim apud eos permittatur uxoratis ad ſacros ordines aſcendere, id tantùm monogamis licet, & defunctis ſuis uxoribus, non licet cùm aliis matrimonium contrahere, ut docet Sauſay *in d. Panopl. ſ. 5.* Et licèt D. Paulus in prædictis locis tantùm bigamum verum, id eſt duarum uxorum virum, prohiberet in Epiſcopum, & Diaconum ordinari; tamen Eccleſia eam prohibitionem porrexit ad alios gradus ſacros, Presbyteratum videlicet, & Subdiaconarum, necnon ad bigamos interpretativos *can. 16. Apoſtol.* D. Ambroſius, & Innocentius *ubi ſup.* Concilium Nicænum *ubi proximè*, notavit Suarez *de cenſuris diſp. 49. ſect. 2. n. 5.*

8 Bigamiæ diviſio.

Tertiò circa bigamiæ diviſionem ſciendum eſt, communiter à Doctoribus triplicem ſpeciem aſſignari. Prima dicitur vera, ſecunda interpretativa, tertia ſimilitudinaria: ita docent Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 83.* Sayrus *lib. 6. de cenſuris, c. 4. n. 3.* Covar. *in Clement. ſi furioſus, 1. part. ſ. 2, n. 2.* de quibus ſigillatim agamus. Vera bigamia dicitur, quando quis duas uxores ſucceſſivè legitimè duxit, eaſque carnali copula cognovit, *c. acutius, c. deinde, c. qui ſine 20. diſt.* quam expreſſit D. Paulus *loco citato*, quem de hac bigamia contra Lutherum, & Magdeburg. accipiunt plures ex ſanctis Patribus, relati à Bellarmino *tom. 1. controv. lib. 1. de clericis, c. 23.* Turrianus *lib. 1. pro defenſ. canonum, c. 2.* requiritur autem ad eam incurrendam commixtio carnalis in utroque matrimonio, *c. debitum, hoc tit.* non autem ſufficit ea contrahere, & conſummare præpoſtero ordine, ut ex Moraliſtis reſolvit Gibalinus *de irregul. ubi ſupra, pag. 75.* Interpretativa bigamia ita appellatur, quia cùm vera partim convenit, partim ab ea diſtat: & ex communi Interpretum ſententia tribus modis contrahitur. Primò cùm quis unicam, ſed viduam, à priorique marito cognitam uxorem duxit, *c. ſi quis viduam, c. præcipimus, diſt. 34. c. ſi quis viduam 50. diſt. c. quiſquis, diſt. 84.* tale enim matrimonium non habet ſimilitudinem matrimonii celebrati à Chriſto cùm Eccleſia, qui accepit virginem, & intactam. Secundò bigamiam interpretativam inducunt Interpretes eo caſu, quo uxor adulterium perpetravit, & poſteà à marito cognita fuit. Covarr. *ubi ſupra*: ſed hujuſmodi virum, non ut bigamum, ſed tanquam canonica infamia notatum arceri ab ordinibus, latè poſt Sayrum probat Gibalinus *ubi ſuprà, pag. 87.* qui eadem ratione rejicit à bigamorum numero eos, qui duxerunt uxores jam ab alio cognitas. Neque pro communi ſententia faciunt textus *in c. ſi cujus c. ſi laici 34. diſt.* quibus ſatisfacit latè ipſe Gibalinus aſſerendo, in eis non affirmari maritos, quorum uxores adulterium perpetrarunt, eſſe bigamos; ſed eſſe irregulares. Quæ irregularitas non ex bigamia, ſed ex infamia naſcitur. Eodem modo refellenda eſt communis opinio, quæ affirmat, bigamiam etiam interpretativam incurri, cùm quis plura contraxit matrimonia, ſed invalidè, ob impedimentum dirimens, aut poſt unum validum, aliud invalidum; tunc enim bigamiam interpretativam incurri, Covarr. & alii ſuprà citati docent. Sed cùm hoc caſu detur potiùs delictum, quàm defectus ſignificationis Sacramenti, idem de eo judicandum eſt, ac de illo, qui cùm uxore ſimul concubinam habuit, cujus irregularitas ex delicto, non ex bigamia provenit: quo modo accipit canonem 18. Apoſt. Gibalinus *ubi ſuprà, pag. 93.*

Tertia ſpecies bigamiæ appellatur ab Interpretibus ſimilitudinaria, & dari eam exiſtimant, cùm quis in ſacris ordinibus conſtitutus, aut voto ſolemni caſtitatis adſtrictus, de facto ducit uxorem, eamque cognoſcit affectu maritali. Ita Garcia *de benef. 7. part. cap. 6.* plures relati à Barboſa *d. alleg. 49.* qui pro ſua opinione expendunt textum *in cap. quotquot 27. qu. 2. c. 1. qui clerici vel voventes, c. nuper, cap. debitum, hoc tit.* Sed hanc ſpeciem bigamiæ dari rectiùs negarunt Baſilius Legionenſis *qu. 3. ſcholaſtica, c. 9. pag. 171.* Gibalinus *d. c. 3. propoſ. 4.* arcentur enim iſti ab ordinibus, non ob ſacramenti defectum, qui in bigamo reperitur; ſed in pœnam delicti, propter affectum, opere ſubſequuto, ut ait Innocentius *in cap. fin. hoc tit.* & probatur *ex cap. 1. cap. ſanè, de clericis conjugatis.* Concilio Aurelian. 1. *cap. 23.* ibi: *In monaſterio converſus, ſi pellici poſtea, vel uxori fuerit ſociatus, ſcilicet prævaricationis reus, nunquam eccleſiaſtici gradus effectum ſortiatur.* Concil. Tolet. 2. *can. 1.* ibi: *Cavendum tamen eſt, nequando ſive ſponſionis immemores, ad terrenas nuptias, & concubitus ultro redeant: quod ſi fortè fecerint, tanquam ſacrilegi habeantur alieni.* Nec contrarium probat textus *in d. cap. quotquot 27. quæſt. 2.* qui deductus eſt ex Concilio Ancyrano, cujus canones approbati fuerunt in ſexta Synodo *can. 2.* Concilio Brachar. 2. ubi obſervavit Loayſa. Nam ille textus tantùm affirmat prævaricantes à caſtitate promiſſa, & profeſſa, pœnis bigamorum plecti, & inter bigamos haberi. Ex quo canone non deducitur, propriè bigamos ipſos eſſe, præcipuè cùm in eo agatur æqualiter de viris, ac de fœminis: quis autem dixit fœminas bigamiam ſimilitudinariam incurrere poſſe? Docent, & plura circa illius textus interpretationem tradiderunt Baſilius *lib. 7. de matrim. cap. 15. num. 6. & d. qu. 3. c. 9.* Gibalinus *de propoſ. 2.* Bellarminus *lib. 2. de monachis, cap. 33.* Covarr. *in Clement. ſi furioſus, 1. part. c. 2.* Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 81.* Similiter accipiendi textus *in d. cap. nuper, c. fin. hoc tit.* Innocentius enim ibi tantùm affirmat, uxores ducentes poſt ordines ſacros receptos, ut bigamos puniri, non quia bigami ſint, ſed quia delictum perpetrarunt pœnis bigamorum vindicandum.

9 De bigamia ſimilitudinaria.

10 Traditur ratio decidendi.

His ſic animadverſis, pro origine, & deciſione irregularitatis bigamiæ, ſuccedit conſtitutionis ratio, quæ duplex conſiderari valet; alia moralis, myſtica alia. Moralis provenit ex ſuſpicione incontinentiæ; qui enim ſecundas contraxit nuptias, ſuſpectus eſt de incontinentia: *authent. qui relictam, Cod. de indicta viduitate*; & qui ducit viduam, rem facit inhoneſtam, *l. hæc conditio, ff. de condit. & demonſt.* propter affectionem ad copulam, qua attenta ſecundùm conjugium dicitur fornicatio, *c. hac ratione 9. 31. qu. 1.* adulterium, apud D. Auguſt. relatum à Petro Herodio *lib. 3. Pandect. tit. 13. c. 2.* macula, in Concilio Valentino Galliæ, *c. 1.* Sed qui de incontinentia ſuſpectus eſt, ordinari non debet, *c. 1. 56. diſt.* juncta ejus ratione illuſtrata à Tiraquello *in l. 7. connub. n. 5.* igitur rectè qui nuptias contraxit, ob prædictam ſuſpicionis rationem irregularis judicatur. Accedit uſus diverſarum gentium, apud quas bigami in duplicata matrimonia incidentes, ad ſacrificandum non admittebantur, ut de Ægyptiis refert D. Hieronymus *epiſt. 11. ad Geruntium*, ibi: *Hierophanta apud Athenas eviratur, & æterna debilitate fit caſtus: Flamen unius uxoris ad ſacerdotium admittitur: Flaminica quoque unius mariti eligitur uxor: ad Tauri Ægyptii ſacra ſemel maritus aſſumitur. Legant antequam religio noſtra fulgeret in mundo, unicubas ſemper habuiſſe inter matronas decus; per illas Fortunæ muliebri ſacra fieri ſolitum nullum Sacerdotem bigamum, nullum Flaminem bimaritum; immò nec bigamus pudicitiæ, & Fortunæ mulriebris ſimul arcana attingere poterat.* De Athenienſibus idem probat Alex. ab Alex. *lib. 4. dierum genial. cap. 8.* ex eo, & aliis Eſpenceus *de continent. lib. 2. cap. 11.* De Romanis Plutarchus *problem. pag. 29.* apud quos Pontifici Maximo non licuiſſe iterato nubere, auctor eſt Tertullianus *lib. 1. ad uxorem, cap. 6.* & luculenter *de monogamia cap. fin.* ibi: *Idolis & monogamia, & viduitas apparent; Fortunæ mulriebri coronam non imponit, niſi*

univira;

Digitized by Google

univira ; ſicut nec matri Matutæ : Pontifex Maximus, & Flaminica nubunt ſemel. Feſtus Pompejus : *Pudicitiæ ſignum in foro eſt, ibi Æmiliana ædes eſt Herculis : eam quidam Fortunam eſſe exiſtimant ; item in via Latina ad milliarium quartum Fortunæ muliebris nefas eſt attingi, niſi ab ea, quæ ſemel nupſit.* Nec ſolùm apud Romanos monogamus tantùm in Flaminem admittebatur, verum, & Veſtalis univira eſſe debebat, ut refert Aulus Gellius *lib.* 10. *noctium, cap.* 15. Et ex lege duodecim Tabul. fœminæ, quæ uno contentæ matrimonio erant, corona pudicitiæ honorabantur, ut probat D. Gothof. *ad leges duodecim Tabul. tit.* 17. & illuſtrabimus *in cap. fin. de ſecundis nuptiis.* Myſtica ratio provenit ex defectu ſacramenti, quam innuunt textus *in cap.* 2. 26. *diſt. cap.* 2. *verſ. ſed fortaſſe*, 72. *diſt.* D. Ambroſius *lib.* 1. *de officiis, cap. fin. cap. debitum, hoc tit.* qui enim patitur in ſacramentis defectum, non poteſt ſacramenta miniſtrare, *cap. qui perfectionem* 1. *qu.* 1. Sed qui cùm duabus contraxit matrimonium, aut cùm vidua, patitur in ſacramento defectum ; non enim poteſt tale matrimonium, ut aſſeritur *in d. cap. debitum*, ſignificare unionem Chriſti cùm Eccleſia, quæ fuit unius cùm una, juxta illud *Cantic. cap.* 6. *Una eſt columba mea :* igitur cùm bigamus patiatur defectum in ſacramento, juſtè arcetur ab Ordinis ſacramento Proſequitur hujus rationis illuſtrationem P. Gregor. *lib.* 16. *ſyntagm. cap.* 10. *num.* 8. & eam contra hæreticorum argutiulas defendit Bellarminus *dict. cap.* 23. *de clericis.*

11 Diſſolvuntur difficultates.

Nec obſtant difficultates ſuprà expenſæ. Non prima ; hæc enim irregularitas non ideò inducta eſt ab Eccleſia, quia ſæcundæ nuptiæ contineant in ſe peccatum, aut ob delictum ; ſed propter defectum ſignificationis. D. Auguſt. *de bono conjugali, cap.* 18. *Non abſurdè viſum eſt, eum qui exceſſit uxorum numerum ſingularem, non peccatum aliquod commiſiſſe, ſed normam quandam ſacramenti amiſiſſe, non ad ductæ bonæ meritum, ſed ad ordinationis eccleſiaſticæ ſignaculum neceſſariam.* Unde licèt in contrahente ſecundas nuptias, aut ſemel cùm vidua, non detur delictum ; datur tamen defectus, qui impedit ipſum bigamum ad ordines aſcendere. Nec ſecunda difficultas refragatur, quia, ut ſuprà probavi, hæc irregularitas non provenit à jure divino, ſed à jure eccleſiaſtico ; ideòque poteſt R. Pontifex cùm bigamo quoad majores ordines diſpenſare ; Epiſcopus verò quoad minores, *cap. lector* 34. *diſt.* Probant Jacobatius *de Conciliis lib.* 7. *art.* 7. *pag.* 499. Covarr. *in d. clement. d.* 1. *part.* §. 2. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. diſp.* 86. *nu.* 6. Suarez *de cenſuris diſp.* 49. *ſect.* 6. *num.* 1. Nec contrarium probant textus *in cap.* 2. *cap. nuper, hoc tit.* in illis verbis : *Non licèt diſpenſare.* Nam ea verba non important impoſſibilitatem, ſed difficultatem, ut ſenſus ſit, non expedit, ſeu non facilè licet cum bigamis diſpenſare : non autem negant Lucius III. & Innocentius III. ex juſta cauſa licere cùm bigamis diſpenſare, ut prædicta verba poſt alios accipiunt Acunna, & Dartis *in d. cap. lector*, Gibalinus *de irregul. d. cap.* 6. Nec ultima difficultas obſtat, cui facilè ex ſuprà dictis reſpondetur ; nam cùm ille, qui poſt votum caſtitatis ſolemniter emiſſum matrimonium contraxit, irregularis fiat ob delictum perpetratum in voti violatione, quod crimen cùm non committatur ab eo, qui ex diſpoſitione juris convertitur ad religionem, vel ſacerdotium, ejus uxore ſimiliter religionem profeſſa ; ideò ille irregularitatem contrahit, non autem iſte, qui nec delictum admiſit, nec defectum alicujus ſacramenti patitur.

12 Exponuntur varia jura.

Sed ſuperiori aſſertioni primò opponitur textus in Concilio Aurelian. 3 *can.* 6. adductus in illis verbis : *Ne aut duarum uxorum vir, aut renuptæ maritus in diaconum promoveatur.* Concil. Aurel. 4. *can.* 10. *Si quis Epiſcoporum ſciens, aut bigamum, aut internuptæ maritum ad officium Leviticæ dignitatis, ſive Presbyterii, contra jus canonicum promovere præſumpſerit, noverit ſe unius anni ſpatio ab omni officio Sacerdotii eſſe ſuſpenſum.* Concil. Tolet. 1. *can.* 3. *Ut Lector viduam accipiens, amplius nihil ſit, ſed ſemper Lector habeatur.* Ex quibus juribus aperte conſtat, bigamos ad minores ordines admitti. Igitur non rectè aſſerimus, bigamos ut irregulares ab omnibus gradibus ſacramenti Ordinis arceri. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, bigamum arceri non ſolùm à majoribus, verùm à minoribus ordinibus, *cap. maritum* 33. *diſt. cap. ex pænitentibus* 50. *diſt. cap. præcipimus cap. agnoſcimus* 34. *diſt. cap. non confidat* 50. *diſt.* Concilium Tullenſe *can.* 3. *Ut laicus, qui duxerit viduam, ad clerum non admittatur :* docet Sauſay *in Panopl. cleric. ubi ſuprà pag.* 243. Unde bigamus inhabilis eſt cujuslibet beneficii. Rebuffus *in prax. tit. de pacificis nu.* 193. Avila *de cenſuris part.* 7. *diſp.* 8. *dub.* 1. Flaminius *lib.* 4. *de reſignat. cap.* 4. *num.* 17. poteſt tamen Epiſcopus quoad minores ordines cum eo diſpenſare *cap. lector* 34. *diſt.* Barboſa *d. alleg.* 49. Neque canones ſuprà relati refragantur in eis agitur de jam promotis, & de facto ordinatis, quibus prohibetur ad Diaconatus gradum aſcendere ; illis tamen permittitur in gradu ſuſcepto miniſtrare, aut Lectoratus, ut *in dict. can.* 10. *Concilii Tolet.* aut Subdiaconatus, ut in Concilio Hiſpal. 2. *can.* 4. non quia ad eos gradus permittatur aſcendere ; ſed quia in minoribus miniſtrare illi licet. Concil. Tolet. 1. *can.* 4. *Subdiaconus autem defuncta uxore, ſi uxorem aliam duxerit, ab officio, in quo ordinatus fuerat, removeatur, & habeatur inter Oſtiarios, & Lectores, ita ut Evangelium, & Epiſtolam non legat.* Quæ verba falſo tribuuntur Martino Papæ à Gratiano *in cap. Subdiaconus*, 34. *diſt.* Et licèt aliquando tantùm bigamis prohibeatur ad ſacros Ordines aſcendere, ut in Synodo Rom. ſub Hilario, anno 466. celebrata, *can.* 2. *Cavendum ergo in primis eſt, ne ad ſacros gradus quiſquam qui uxorem non virginem duxit, aſpiret.* Non tamen ideò permittitur illis ad minores gradus aſcendere.

Secundò adverſatur textus *in cap.* 1. 28. *quæſt.* 3. cujus pars extat *in cap. unico* 26. *diſtinct.* ubi D. Hieronymus affirmat, eum qui duas uxores habuit, unam ante baptiſmum, & aliam poſt, ad ordines promoveri poſſe : igitur regulariter indiſtinctè verum non eſt, bigamum ab eccleſiaſticis gradibus arceri. Pro hujus textus expoſitione examinanda eſt illa celebris, non ſolùm apud Interpretes, verùm apud Sanctos Patres vexata quæſtio, utrum videlicet qui ante baptiſmum cùm vidua contraxit matrimonium, aut cùm duabus, vel cùm una antea, & poſteà cum alia, bigamus ſit ? Et pro negativa ſententia D. Hieronymi faciunt Gennadius Maſſilienſis *de eccleſ. dogmat. cap.* 72. ibi : *Maritum duarum poſt baptiſmum matronarum, clericum non ordinandum.* Et textus *in cap.* 1. *&* 2. 33. *diſt.* & illæ juris rationes. Prima, nam homicidium commiſſum ante baptiſmum, non inducit irregularitatem, *cap.* 1. *&* 4. 51. *diſt.* non enim D. Paulo obſtuit conſenſus in necem S. Stephani, *Actor. cap.* 7. ut ad Sacerdotium aſcenderet, *cap. quod die* 5. 75. *diſt.* Deinde quia hæc bigamiæ irregularitas provenit à jure poſitivo : ſed conſtitutio juris poſitivi non ligat infidelem ante baptiſmum, *cap. gaudemus* 8. *de divortiis* ; quia juxta Apoſtolum : *De his qui foris ſunt, quid ad nos ?* Sententia verò affirmativa, videlicet ex matrimonio contracto ante baptiſmum cùm vidua, vel uno ante baptiſmum celebrato, alio poſt baptiſmum contracto, bigamiæ irregularitatem contrahi, expreſsè docetur à D. Ambroſio *in cap. penult.* 26. *diſt.* & ſtatuitur ab Innocentio I. *in cap.* 3. 26. *diſt. cap. ſi quis* 13. 34. *diſt.* in Concilio Valentino Galliæ *cap.* 1. ibi : *Neminem de bigamis, aut internuptarum maritis ordinari clericos poſſe ; nec requirendum, utrumne initiati ſacramentis divinis, an Gentiles, ac ſe infælicis ſortis neceſſitate maculaverint.* Tenent eam Caſtro *lib.* 2. *de lege pœnali, cap.* 14. Baronius *tom.* 5. *anno Chriſti* 405. Sayrus, Hugolinus, & alii relati à Gibalino *ubi ſupra* : & faciunt pro ea rationes adductæ *in cap.* 2. 3. *&* 4. 26. *diſt. cap.* 2. 28. *quæſt.* 3. & ea præcipua. Nam hæc irregularitas contrahitur ex defectu ſignificationis ſacramenti : ſed per baptiſmum peccata, non defectus tolluntur, ut latè probat Anton. Auguſt. *in epit. juris, lib.* 22. *tit.* 24. Et hac opinione retenta, non obſtant contrariæ fundamenta. Non primum deductum *ex dict. cap.* 1. 26. *diſt.* nam D. Hieronymus in hac parte diſceſſit à communi ſententia ; non tamen ideò hæreticus dici potuit, cùm non pertinaciter contra Eccleſiæ communem ſententiam eam propugnaſſet, ut contigit D. Cypriano aſſerenti, ab hæreticis baptizatos rebaptizandos eſſe, *cap. ſi quis* 70. 1. *quæſt.* 1. notat Caſtro *verbo Baptiſmus, hæreſi* 6. Baronius *tom.* 3. *anno Chriſti* 314. Nec etiam obſtat textus *in cap.* 1. 33. *diſt.* obſervo enim illius canonis duplicem eſſe verſionem : in ea enim ; quæ eſt Gentiani Herberti, & probat Anton. Auguſt. *in epit. juris, lib.* 4. *tit.* 7. *cap.* 1. legitur : *Qui poſt ſanctum Baptiſma duobus conjugiis fuerit implicitus ;* juxta quam literam nulla eſt difficultas, quia ſupponit utrumque conjugium contractum fuiſſe poſt baptiſmum : in veteri tamen editione, quæ extat 2. *to. Concil. Sixti V.* & probant Zonaras *in eo can.* & Coccius *ubi ſuprà ;* legitur : *Si quis poſt baptiſmum fuerit ſecundis nuptiis implicitus ;* juxta quam lectuiam favere videtur opinioni D. Hieronymi. Sed tunc reſpondet Bellarminus *dict. lib.* 1. *de clericis, cap.* 11. *object.* 6. Apoſtolos illis primis temporibus ob hominum penuriam diſpenſaſſe cùm illis, qui ante baptiſmum plures uxores acceperant ; deinde docet Pater Suarez *de cenſuris diſput.* 49. *ſect.* 6. in eo canone non deſiderari, ut utrumque matrimonium poſt baptiſmum contraheretur ; ſed tantùm ut

13 Exponitur c. 1. 28. q. 3.

Digitized by Google

poſt baptiſmum quis inveniatur ſecundis nuptiis implicitus; quod verum eſt, etiamſi ante baptiſmum unum, poſt baptiſmum aliud contraxit matrimonium. Quo modo etiam accipiendi ſuot textus *in cap.* 2. 33. *diſt.* Gennadius in verbis ſuprà relatis, quæ repeiruntur *in d. cap.* 2. 33. *diſt.* Nec in eis poteſt deduci argumentum à contrario ſenſu; quia illud non procedit quoties abſurdum ſequitur, *cap. Joſeph*, *de V.S. l. conventicula*, *C. de Epiſcop. & clericis*. Neque quod dicebamos de effectu Baptiſmi, adverſatur; nam illud procedit io irregularitate, quæ ex delicto provenit: nam cùm per baptiſmum non ſolùm peccatum, verum ejus veſtigium tollatur, Antonius Auguſt. *ubi ſuprà*, *d.tit.* 14. irregularitas ex delicto proveniens ceſſat: at verò irregularitas ex bigamia proveniens, ex defectu, noo verò ex delicto naſcitur, ut ſuprà dixi: unde nou tollitur per Baptiſmum. Nec ultima ratio contrariæ ſententiæ obſtat, quia ot rectè ſatisfaciunt Sayrus ſuprà, *cap.* 3. *nu.* 25. Covarr. *In d. Clement. p.* 1. *ſ.* 2. *num.* 5. lex Pontificia non ligat ipſos bigamos infideles, dum in infidelitate ſunt, ſed poſtquam per regenerationem Baptiſmi intra Eccleſiæ gremium conſtituuntur; quo caſu jam legibus Eccleſiaſticis tenentur.

C A P U T VI.

a *Archiepiſcopo* b *Lunden. Apoſt. Sed. Legato.*

QUia circa minima, & maxima frequenter humanus deficit intellectus, prudentis eſt quærere ubi ſcrupulus dubitationis occurrit, Sanè poſtulaſti per Sedem Apoſtolicam edoceri, ſi Presbyteri ſucceſſivè duas concubinas habentes; bigami cenſeantur, ut cum eis tanquam cum irregularibus, quoad executionem ſui officii nequeas diſpenſare? Et ſi Presbyterorum filii ſint indifferenter ad ſacros ordines promovendi? Et utrum Sacerdotes Sveciæ in publicis debeas tolerare conjugiis, qui ſuper hoc ſe aſſerunt cujuſdam Summi Pontificis privilegio communitos. Ad quæ ſic duximus reſpondendum, quòd cùm Sacerdotes prædicti, ſive uno, ſive diverſis temporibus plures habuerint concubinas, irregularitatem non incurrerint bigamiæ, cum eis tanquam ſimplici *c* fornicatione notatis, quoad executionem ſacerdotalis officii poteris diſpenſare, ſi vivere curaverint continenter. De Presbyterorum verò filiis, tam ex decreto *d* Urbani Papæ II. quàm ex Concilio colligitur *e* Pictavienſi, quod ad ſacros non ſunt ordines promovendi, niſi aut in cœnobiis, aut in canonica regulari religioſè ſuerint converſati. De Presbyteris autem Sveciæ certum non poſſumus dare reſponſum, niſi viderimus privilegium, quod prætendunt. *f* Quæſiviſti prætereà, utrum in cannnum incidant laici ſententiæ promulgatæ, qui Sacerdotes, aut alios clericos in manifeſto furto comprehenſos contractaverint violenter, ſi citra violentiam nequeant comprehendi? Et ſi clericus, quem vehementer præſumis eſſe ſalſarium, ad tuam præſentiam citatus legitimè venire contemnens, citra excommunicationis ſententiam ad judicium per violentiam trahi poſſit? Ad hæc taliter, reſpondemus, quod in neutro caſuum prædictorum ſententia excommunicationis incurritur, dummodo mandatum interveniat Prælatorum, quorum tales clerici ſunt juriſdictioni ſubjecti; cùm hoc non ipſi laici, ſed illi potiùs, quorum auctoritate id ſaciunt, facere videantur: nec ampliùs laicorum violentia extendatur, quàm deſenſio, ſeu rebellio exegerit clericorum. *g* Subſequenter etiam quæſiviſti, utrum monachi omnium Sanctorum privilegium bonæ memoriæ E. prædeceſſoris tui ſuper Epiſcopalibus decimis retinendis indultum, extendere valeant ad poſſeſſiones poſtmodùm acquiſitas, & in poſterum acquirendas. Super quo tale damus tuæ fraternitati reſponſum, quod ſi decimarum illarum remiſſio facta extitit ſecundùm canonicas ſanctiones, prædeceſſor tuus indefinitè decimas epiſcopales monaſterio remittendo, cùm nihil exceperit, & poterat excepiſſe, ac in beneficiis pleniſſima ſit interpretatio adhibenda, nec debeat una, eademque ſubſtantia diverſo jure cenſeri, intellexiſſe videtur non ſolùm de decimis poſſeſſionum illius temporis, ſed futuri. *h* Sanè quia contingit interdum, quod nullo accuſatore publicè comparente, qui matrimonium impetrat jam contractum, ad te privata quorundam aſſertio defert conſanguinitatis, vel affinitatis impedimentum, an ſub ſilentio præterire, an ad denominationem jumentalium, ut tuis verbis utamur, procedere debeas, quæſiviſti? Ad hoc ſi breviter reſpondemus, quod ſi perſonæ graves, quibus fides ſit meritò adhibenda, tuæ fraternitati denuntient, quod hi, qui matrimonio ſunt conjuncti, ſe propinquitate contingant, etiamſi nullus manifeſtus appareat accuſator, ex tuo procedere potes officio, ut veritate ſolicitè inquiſita, quod poſtulaverit juris ordo decernas, maximè ſi ex tali copula ſcandalum ſit ſubortum. Porrò de nobili viro N. pro cujus diſpenſatione, indulgentia ſcilicet remanendi cum ea, quæ ipſum quinto gradu conſanguinitatis contingit, à Sede Apoſtolica obtinenda, falſa nobis cauſa ſuerat allegata, proles videlicet; cùm tamen ante diſpenſationem obtentam unica filia, quam habebat, viam fuerit univerſæ carnis ingreſſa, prout tua conſultatio continebat, diſſimulare poteris, ut maneat in copula ſic contracta, cùm ex ſeparatione, ſicut aſſeris, grave videas ſcandalum imminere. Tu denique frater Archiepiſcope ſuper teipſo, &c. Datum Signiæ, Non. Octobr. Pont. N. anno XVI.

N O T Æ.

1 a ARchiepiſcopo.) Abſaloni videlicet Luodenſi Præſuli, qui variis legationibus Apoſtolicæ Sedis pertunctus, pluribuſque rebus præclarè in ipſa civitate foriſque peractis, quievit in pace aono 1201. quo anno plura de eo adducit Spondanus *nu.* 4.

2 b *Lundenſi*.) Ita emendanda, & reſtituenda eſt hæc inſcriptio ex epiſtolis editis à Boſqueto, obi *lib.* 4. *regeſtr.* 16. *epiſt.* 118. reperitur integra noſtra epiſtola, quæ in partes ſecata reperitur in hoc volumine in præſenti, & *in cap. quia circa*, *de privileg.* De Eccleſia Lundenſi egi *in cap.* 2. *de conſuetudine*.

3 c *Simplici fornicatione*.) Ex his verbis deduci videtur, lapſum carnis in Sacerdote tantùm ſimplicem fornicationem eſſe, non autem continere circumſtantiam mutantem ſpeciem, aut notabiliter intra eam aggravantem; quod, & docuerunt Cardinalis *in Clement. ad noſtram*, *verſ.* 7. *de hæreticis*, Bermondus *de publicis concubinis*, *ſ. alios non publicos*, *num.* 12. Julios Clarus *ſ. fornicatio*, *num.* 18. Avendanno *in leg.* 9. *Tauri*, *gloſſa* 10. *num.* 10. Gutiierrez *in practicis*, *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 44. & alii, quos dabimus *in cap.* 4. *de cognat. ſpiritual.* Sed contrarium, immò hujuſmodi acceſſum clerici etiam ad ſolutam, non eſſe ſimplex peccatum, ſed circumſtantiam continere oeceſſariò in confeſſione explicandam, docent nmnes Summiſtæ de circumſtantiis peccatorum agentes. Neque contrarium probat textus noſter in verbis ſuprà relatis; nam acceſſus ad concubinam dicitur ſimplex fornicatio, non ad excludendam malitiam, & peccati gravitatem, ſed facta comparatione cum matrimonio ad inducendam bigamiam. Ut enim diſtinguatur hic acceſſus à copula maritali, appellatur ſimplex fornicatio. Ita hæc verba acceperunt Suarez *tom.* 2. *lib.* 2. *de religione*, *cap.* 6. *numer.* 12. Sanchez *lib.* 7. *de matrimon. diſputat.* 27. *num.* 20. & 21. Azor *tom.* 1. *inſtitut. moral. lib.* 13. *cap.* 12. *qu.* 6. Acunna *in cap. Presbyter*, 28. *diſt.* Balboa *in cap.* 5. *de jurejurando*, *cap.* 29. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. allegat.* 15. *num.* 9.

d *Urbani*.) De quo *in cap.* 1. 56. *diſt.*

e *Pictavienſi*.) De quo *in cap.* 1. *de filiis Presbyterorum*.

f *Quæſiviſti*.) Hæc pars epiſtolæ reperitur *in cap. ut famæ*, §. *laici*, *de ſentent. excom.* cujus textus inſcriptio ex præſenti emendanda eſt.

g *Subſe-*

g *Subſequenter.*) Hæc verba extaot *in cap. quia circa, de privileg.*

h *Sanè.*) Incipit deciſio textus *in cap. ſanè, de conſang. & affin.* quæ ſupplenda eſt ex præſenti epiſtola.

COMMENTARIUM.

4 EX verbis compilatis à Raymondo in præſenti omoes repetentes deducunt, habentes plures concubinas, bigamos ex eo non eſſe; nam cùm bigamia proveniat ex defecto ſigoificationis ſacramenti, & in eis nullum detur matrimooinm, rectè aſteritur, ipſos bigamiæ irregularitatem non contrahere. Nec contrarium probant textus *in cap. ſi quis poſt acceptam, cap. laici, 34. diſt.* ubi aſſeritur, eum qoi poſt uxorem concubinam habuit, ordinari oon poſſe. Nam omiſſa ſolutione Baſilii Legion. *lib. 7. de matrim. cap. 53.* qui aſſerit concubinam ibi accipi pro uxore injuſtè ducta, ut aliquando io jure noſtro accipitur, nt *in cap. is qui non habet, cap. Chriſtiano, 34. diſt.* unde cùm ſecutum fuiſſet ſecundùm matrimonium, ideò bigamum eum fieri dicendum eſt, tam *in dict. cap. ſi quis poſt acceptam, 33. diſt.* quàm *in cap. ſi laici, 34. diſt.* non affirmari eum, qui poſt uxorem habuit concubinam, eſſe bigamum; ſed eſſe irregularem, quæ irregularitas non ex defecto ſacramenti, ſed potiùs ex delicto naſcitur. Quare licèt pœnis bigamurum puniantur, qui uxores habentes, concubinas retioent; non tamen ideò bigami cenſendi ſont. Quo modo etiam intelliguntur textus io Concilio Gerundenſi *can. 8. Si quis de laicis poſt uxorem, aliam cujuſcumque conditionis cognoverit mulierem, in Clero nullatenus admittatur.* Concilium Aorelian. 3. *can. 9. authent. de ſanctiſſimis Epiſcopis, cap. 12. collat. 9.*

Sed huic deciſioni expreſsè adverſatur textus *in c. 2. 33. diſt.* cujus verba ita refert Rabanus Maurus *lib. 4. de univerſo, c. 10. Maritus duarum poſt Baptiſmum matronarum clericus non eſt ordinandus, neque is, qui unam quidem, ſed concubinam, non matronam habuit; nec ille qui viduam, & repudiatam, vel meretricem.* Ex qoibus expreſsè cooſtat eum qoi habuit concubinam, aot meretricem duxit uxorem, non poſſe ad gradus ſacros aſcendere, tanquam bigamum: igitur multò magis qui plures habuit concubinas. Cui difficultati variis modis ſatisfacere iotendit Suarez *de cenſur. diſp. 48. ſect. 3. n. 7.* cujus ſolutionibus omiſſis, ex ſuprà traditis reſpondendum eſt, in eo textu concubinam habentem ordinari non poſſe, aut meretricem ducentem, non quia verè bigamus ſit, aut propter defectum ſignificationis; ſed propter delictum ex eo, quod concubinam habuit perpetratum. 5 Intelligitur c. 2. 33. diſt.

CAPUT ULT.

a Idem.

A Nobis fuit. *Et infrà*: Ille autem, qui in Subdiaconatus ordine conſtitutus, de facto tantùm (quia de jure non potuit) duxit viduam in uxorem, profectò bigamus non exiſtit: ſed nec viduæ poteſt in veritate dici maritus, cùm inter ipſum, & illam non fuerit vinculum maritale contractum: cùm eo tamen contra doctrinam Apoſtoli, tanquam cùm marito viduæ diſpenſare non licet, non propter ſacramenti defectum, ſed adfectum intentionis cùm opere ſubſequuto.

NOTÆ.

a I*Dem.*) Textus iſte non reperitur in aliqua ex collectiooibus, neque in epiſtolis Innoceotii III. Quare exiſtimo textum hunc eſſe Gregorii IX. cujus deciſiones ultimo loco compilantur hoc Decretalium volumine: cui autem reſcribat compertum non eſt.

TITULUS XXII.

De clericis peregrinis.

CAPUT PRIMUM.

Alexander III. *Cenoman.* a *Epiſcopo.*

IUa nos duxit fraternitas conſulendos, quid agendum ſit de clericis, qui in remotis regionibus ordinati, literas eorum oſtendunt, à quibus ſibi proponunt manus impoſitas, & incertum eſt, utrum eorum ſigilla ſint, quæ repræſentant. Tuæ igitur conſultationi ſignificatione præſentium indulgemus, tutius eſſe, ut in his ſtatuta Patrum veterum obſerventur, quàm novum aliquid ſtatuatur. Statutum eſt autem de tranſmarinis, ut ad minùs quinque Epiſcoporum ſuper ordinatione ſua teſtimonio muniantur. Quod in aliis, qui ſimiliter ſunt incogniti, credimus obſervandum. Ita tamen, ut in ſuſpenſione aliquo tempore habeantur, in quo videntes plenius de ipſorum actibus inſtruantur. Sed de inferioribus ordinibus oportuit inquiri; quia poſſet contingere, ut aliquibus prætermiſſis, ſaltum feciſſent. His autem peractis, ſi digni inventi fuerint, circa eos poterit diſpenſari.

NOTÆ.

a E*Piſcopo.*) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. unico*, & poſt Concil. Lateran. *par. 26. cap. 20.* id eſt Guillelmo, qui Alexandri III. temporibus præerat Eccleſiæ Cenomanenſi, ut referunt Chenu, & Fratres Sarmat. in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ. Alia etiam pars hujus Decretalis extat *in cap. ad hæc, de teſtam.*

CAPUT II.

Innocentius III. a *Conſtantinop. Patriarche.*

INter quatuor animalia. *Et infrà*: Conſuluit nos inſuper tua fraternitas, utrum clericos ad te ſine ſuorum ordinatorum literis veoientes, & offerentes præſtare corporaliter juramentum, quod ſint in quovis eccleſiaſticorum ordinum conſtituti, debeas ad ſuperiores ordines *b* promovere. Nos igitur conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod niſi de ipſorum ordinatione canonica pet idonea tibi conſtiterit argumenta, eos nec in illis ſuſcipere, nec ad majores debes ordines *c* promovere, præſertim antequam eorum converſatio fuerit approbata.

NOTÆ.

N O T Æ,

1 a C*Onſtantinop.)* Ità etiam legitur io tertia collectione. *ſub hoc tit. c. 1, & in c. inter, de majorit. & obed. c. inter, de cleric. non reſid. c. inter, de relig. domib.* ubi extant aliæ partes hujus epiſtolæ. De hac Patriarchali Eccleſia egi *in c. quanto, de conſuet.* & integram hanc epiſtolam tranſcribo ex geſtis Innocent. III. *fol.* 107. ubi ita habetur.

Inter quatuor aoimalia, quæ in medio ſedis, & in ejus circuitu deſcribuntur, facies aquilæ ab Ezechiele deſuper ipſorum quatuor memoratur: quoniam inter quatuor Patriarchales Eccleſias, Antiochenam, Alexandrinam, Hieroſolymitanam, & Conſtantinopolitanam, quæ per animalia ſupradicta ſignificantur, quas Apoſtolica Sedes in medio habens, quaſi filias amplectitur ſpirituales, cui eodem ſunt circuitu quaſi famulæ obſequentes, ipſa Conſtantinopolitana poſt Apoſtolicam Sedem excellentia præeminet dignitatis, ad cujus exaltationem tanto libentius aſpiramus, quantò id ipſum honorabilius membrum ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ arctius amplexaotes, ipſius auxilio temporibus iſtis eandem ampliùs noſcimus indigere, ac tuas, qui eodem Domino diſponeote præeſſe dignoſceris, petitiones libentius promovere diſpouimus, quibus non repugnat honeſtas, nec aliis præjudicium generatur: cùm à nobis injuriarum actio non debeat exoriri, à quibus jura, tanquam à foute ad cæteros derivantur: Licèt igitur in quantum poſſumus, tuo velimus honori deferre, ac tuas preces effectui mancipare, petitionem tamen illam nequimus exaudire, qua poſtulaſti à nobis, ut donationes Eccleſiarum, & beneficiorum à dilecto filio P. tituli Sancti Marcelli Presbytero Cardinali, Apoſtolicæ Sedis Legato, te præſente, ac penitus inconſulto, cùm nimiam multitudinem Eccleſiarum contulit, eaſque jure perpetuo abſque tuo cooſenſu, & Capituli majoris Eccleſiæ tradidit poſſidendas, dignatemur auctoritate Apoſtolica irritare: quoniam idem Legatus per ſuas literas nobis intimavit, quod quandam Eccleſiam, poſtquam à nobis literas legationis accepit in Conſtantinopolitano Imperio exercendæ, quibuſdam Eccleſiis, & locis Hieroſolymitanæ provinciæ coutulit, quibus eædem Eccleſiæ ad cuſtodiendam fuerant aſſignatæ, ut licèt ſic ſubveniretur utrimque neceſſitatibus Terræ ſanctæ, cùm quaſdam quibuſdam aliis locis religioſis, quorum nuntii ad vocationem chariſſimi in Chriſto filii B. Conſtantinopolitani Imperatoris Illuſtris illuc acceſſerant, aſſignavit, quoſdam clericos, inſpecta utilitate, quæ de ipſorum inſtitutione poterat provenire, in quibuſdam Eccleſiis procurans clericos ordinare. Verum quia viſum eſt ei, quod ordinata per ipſum intenderis immutare poſt receſſum ejus, præcedentibus dilecto filio Benedicto tituli ſanctæ Suſannæ Presbytero Cardinali, Apoſtolicæ Sedis Legato, & multis de Clero, ac etiam temetipſo, omnia quæ per ipſum fuerant ordinata Sedis Apoſtolicæ protectioni ſupponens, ne ipſorum aliquod immutares, ad noſtram audientiam appellavit, à tunc inſtanti paſſagio uſque ad annum ſuæ terminum appellationi præfigens. Cùm igitur rationabilem terminum dictus Legatus appellationi præfixit, quam emiſit, qui ex tam rationabili cauſa, videlicet obedientiæ bonæ, & obſequio Terræ ſanctæ, uſque ad biennium ipſum potuit protogaſſe, appellatione pendente, juxta canonicas, & legitimas ſanctiones, ſicut tua fraternitas non ignorat, in ipſius abſentia non debuit eorum aliquid immutari: præſertim cùm præſumi valeant ritè facta, donec in contrarium probaretur; & id fieri ſine illorum præjudicio non valeret, quibus dictæ Eccleſiæ, ſeu beneficia auctoritate Apoſtolicæ Sedis ſunt collata; cùm nec citati fuerint, nec abſentes per contumaciam, ſeu convicti, ſed penitus indefenſi. Si quas verò de ipſis non duxerimus aliquibus confirmandas, juxtà communem formam id noveris faciendum, videlicet ſicut ea juſtè poſſident, & quiete. Super eo verò mirari non debes, ſicut idem Legatus aſſerit, quod ipſe te præſente, ac inconſulto Eccleſias, & beneficia contulit memorata, cùm & to ipſe multò majora, Eccleſiam videlicet Sanctæ Sophiæ, quæ caput Patriarchatus exiſtit, necnon Archiepiſcopatus, & Epiſcopatus, ipſo præſente, & irrequiſito penitus, qui vices noſtras gerebat, ibidem curaveris ordinare. Quamvis ergo tuam propter præmiſſa petitionem juxta tuum deſiderium nequimus exaudire, tuo tamen, quantum cùm noſtra poſſumus honeſtate, volentes honori deferre, fraternitati tuæ duximus concedendum, ut ii, qui Eccleſias illas, ſeu beneficia poſſident, obedientiam tibi debitam exhibeant, & devotam; niſi fortè aliqua illarum Eccleſiarum in captione regiæ civitatis à juriſdictione Patriarchæ legitimè fuiſſet exempta. Subſequentem verò petitionem, qua Eccleſias illas tibi ſubjici poſtulabas, quæ priuſquam Conſtantinopolitana civitas caperetur, Conſtantinopolitano Patriarchæ minimè reſpondebant, duplici ratione non duximus admittendam: juris namque ratio poſtulavit, ut in illorum præjudicium, quibus eædem Eccleſiæ ſunt ſubjectæ, nihil ordinaremus de ipſis. Cùm verò citati ſint, oec convicti, nec per contumaciam ſe abſentent, id etiam modò fieri providentia diſſuaſit: ne Piſani ac Veneti, aliique quamplures apud Conſtantinopolim hujuſmodi habentes Eccleſias, contra Imperium provocarentur hoc tempore, qui ſunt alliciendi potiùs blandimentis, donec illud ſoliditate immobilius roboretur. Quod ſi jus tuum contra illos proſequendum duxeris tempore opportuno, faciemus auctore Domino ſuper ipſis juſtitiæ plenitudinem exhiberi. Super obedientiam verò, quam ut tibi faceremus impendi ab Archiepiſcopo, & Epiſcopis regni Cypri ſimiliter poſtulaſti, ferè idem quod præcedenti petitioni duximus reſpondendum; cùm, & ipſi aote tuam extiterint promotionem exempti, cùm videlicet Conſtaotinopolitana Eccleſia erat inobediens, & rebellis, etiam io eorum abſentia circa ſtatum ipſorum oon debere aliquid immutari: juſtitiam enim oon negabimus tibi, cùm duxeris poſtulandam. Prætetea ex parte tua fuit propoſitum coram nobis, quod quidam Epiſcoporum rectè commoniti, tibi obedire contemnunt; qui tamen epiſcopales redditus percipere oec deſiſtunt: quidam verò ex eis ab Epiſcopatibus fugiunt, ne valeant commoneri, per ſex menſes, vel amplius ſuam diœceſim deſerentes; unde nobis ſuppliciter exoraſti, ut ſuper hoc tibi ſalubriter conſulentes, qualiter circa illos, & ipſorum diœceſes procedere debeas, devotioni tuæ ſcribere dignaremur. Nos igitur attendentes, quod per novitatem mutationis Imperii, & novitatem eventus ſit cùm maturitate plurima procedendum, fraternitati tuæ taliter reſpondemus, ut illos non ſemel, ſed ſæpè, videlicet primò, ſecundò, & tertiò citare procures, & cùm parere noluerint, ſed in ſua duxerint contumacia perſiſtendum, ut ſi fortè ſe appellationis clypeo duxerint muniendos, quam infrà tempus legitimum proſequantur, ipſos per ſuſpenſionis, & excommunicationis ſententias ad tuam obedientiam venire compellas; omninò ſi nec ſic ipſorum duritia poterit emolliri, eos dilectus filius B. tituli Sanctæ Suſannæ Presbyter Cardinalis, Apoſtolicæ Sedis Legatus, ab Epiſcopatus adminiſtratione removeat, & quibus præſunt Eccleſiis, de perſonis idoneis una tecum faciat provideri: ſed in eos degradationis ſententiam non promulget, ut cùm eis miſericorditer fiducialius agi poſſit. In Eccleſiis autem illorum, qui ſe fraudulenter abſentant, ne ad ipſos citatio valeat pervenire, tuæ citationis edictum facias publicari: & ſi oec ſic curaverint obedire, ſed contra ultra ſex menſes Eccleſias ſuas deſerverint, ut juxta caoonicas ſanctiones eis meritò debeant ſpoliari, cootra eos quoque, ſicut præſcriptum eſt, procedatur. Cùm verò Legatus ad propria remearit, tibi, quamdiu nobis, & ſucceſſoribus noſtris placuerit, perſonaliter duximus concedendum, ut contra præfatos rebelles præſcripto modo procedas tanquam à Sede Apoſtolica delegatus. Tua inſuper fraternitas poſtulavit, ut cùm in partibus illis nimia ſit Epiſcopatuum multitudo, illos, cùm nimis ſint tenues, ad paucitatem redigere tibi coocedere dignaremur. Nos autem ita duximus providendum, ut id cùm neceſſitas, vel utilitas poſtulaverit, per præfatum Legatum, quamdiu in partibus illis extiterit, tuo non accedente conſilio, valeat adimpleri, ita videlicet, ut Epiſcopatus nec minuat, ſed illi quem fecerit ad unam Eccleſiam ordinari, aliquot tales Eccleſias, ſi viderit expedire, committat, quatenus ſi fortè pro ipſius neceſſitate de ipſis fuerit aliter ordinandum, quod factum eſt, facilius valeat immutari. Legato verò ad propria redeunte, tu, ſi neceſſe fuerit, auctoritate Sedis Apoſtolicæ, tanquam delegatus à nobis, facias illud idem. Poſtulaſti poſtmodùm per Sedem Apoſtolicam edoceri, qualiter Epiſcopatus illos debeas ordinare, etiam in quibus permixti ſunt Græci pariter, & Latini; & quos debeas præficere in eiſdem. Ad quod fraternitati tuæ breviter reſpondemus, quod in illis Eccleſiis, in quibus ſunt ſolummodò Græci, Græcos debeas Epiſcopos ordinare, ſi tales valeas reperire, qui nobis, & tibi devoti, & fideles exiſtant, & à te conſecrationem velint recipere humiliter, & devotè. In illis verò, in quibus cùm Latinis Græci ſunt mixti, Latinos præficias, & præferas ipſis Græcis. Cæterùm nobis humiliter ſupplicaſti, ut de noſtra tibi permiſſione liceret conſtitutos, & conſtituendos

io

in eccleſiaſticis dignitatibus, baculis, mitris, annulis, & ſandaliis inſignire, ac diſpenſare cùm illis, qui omiſſis minoribus, majores ordines recipere præſumpſerunt. Nos ergo perſonaliter volentes tibi facere gratiam ſpecialem, auctoritate tibi præſentium indulgemus, quatenus illis concedas inſignia ſupradicta, quibus ſecundùm morem Apoſtolicæ Sedis poſſunt honeſtè concedi: ac cùm illis ſuper omiſſione prædictorum minorum ordinum auctoritate noſtra diſpenſes, quibus litterarum ſcientia, & morum gravitas ſuffragantur, injuncta priùs illis pęnitentia competenti. Conſuluit nos inſuper fraternitas tua, utrum clericos ad te ſine ſuorum ordinatorum litteris venientes, & offerentes præſtare corporaliter juramentum, quod ſint in quovis eccleſiaſticorum ordinum conſtituti, debeas ad ſuperiores ordines promovere. Nos igitur inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod niſi de ipſorum ordinatione canonica per idonea tibi conſtiterit argumenta, eos nec in illis ſuſcipere, nec ad majores debes ordines promovere: præſertim antequam eorum converſatio fuerit approbata. Edoceri quoque de ſacrificiorum, & aliorum ſacramentorum ritu per Sedem Apoſtolicam poſtulaſti, utrum debeas Græcos admittere, ut ea exerceant more ſuo, vel compellere ad ritum potiùs Latinorum. Ad quod, fraternitati tuæ breviter reſpondemus, ut eos tamdiu in ſuo ritu ſuſtineas, ſi per te revocari non poſſunt, donec ſuper hoc Apoſtolica Sedes maturiori conſilio aliud duxerit ſtatuendum. De clericis autem, qui Eccleſias, vel præbendas ſibi conceſſas abſque juſta, & neceſſaria cauſa, tuo præſertim non accedente conſenſu, in hac deſerunt novitate, hoc tibi duximus reſcribendum, quod poſtquam congruo tempore fuerint expectati, niſi redierint ad illas, poſſint eis juſtè privari, dummodo non ſint impedimento detenti. De monaſteriis quoque Græcorum in ſæculares canonicos convertendis, fraternitati tuæ breviter reſpondemus, quod quamdiu Ordines per regulares viros, ſive Græcos, ſive Latinos, remanere poterunt, ordinata non ſunt ad ſæculares clericos transferenda. Sed ſi regulares defuerint, propter eorum defectum ſæculares clerici poterunt ordinari. Præterea nobis humiliter ſupplicaſti, ut cùm difficile ſit tuæ juriſdictioni ſubjectis pro ſingulis quæſtionibus ad Sedem Apoſtolicam laborare, ſuper appellationibus modum imponere dignaremur. Cùm igitur ſanctæ recordationis Gregorius Papa prædeceſſor noſter duxerit ſtatuendum, ut ſi fortè ſuper rebus modicis, quæ in ſumma decem marcharum ſubſiſtunt, in Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum auditorio quæſtio ventiletur, & alia partium litigantium deluſoriè putaverit provocandum, tunc ejus appellatione contempta, ſi tamen ibidem idonei poterunt inveniri, in eorum præſentia jurgium ſopiatur: Nos attendentes, quod nimis diſpendioſum eſſet, & grave, propter multa maris, & terræ diſcrimina ſubditos tuos pro ſingulis querelis Sedem Apoſtolicam adire: fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta indulgemus, quod in cauſis illis, quæ in tuo debent auditorio pertractari, ſi aliqua partium ad Sedem Apoſtolicam provocaverit, & res ſuper qua quæſtio vertitur, ſummam neque exceſſerit prætaxatam, non obſtante appellationis objectu, juſtitia mediante procedas, vel partes compellas in aliquos compromittere, qui appellatione remota cauſam audiant, & debito fine decidant: illud idem facturus de levioribus cauſis, præſertim inter perſonas, quæ cùm ſint merè ſpirituales, civilem non continent quæſtionem. Venetos autem habitatores Regiæ civitatis ad ſolvendum decimas perſonis, & Eccleſiis Conſtantinopoli exiſtentibus, quibus de jure debent, per cenſuras eccleſiaſticas appellatione remota compellas, non obſtante conſuetudine, quam habitatores Venetiarum obſervant, ut videlicet in morte dumtaxat deciment illa, quæ acquiſierunt in vita, ne hoc prætextu Eccleſia Conſtantinopolitana ſuo fraudetur jure, ſi forſan ii, qui longo tempore Conſtantinopoli habitarunt, circa finem vitæ ſuæ Venetias revertantur. Verùm in his, & in aliis cùm diſcretione ac maturitate procedas, impetum, & facilitatem evitans; quoniam in hujuſmodi ſanius eſt de tarditate aliqua, quàm de velocitate nimia reprehendi.

b *Promovere.*). Quando Epiſcopus alienus poſſit non ſubditum ſacris ordinibus initiare, expoſui *in cap.* 11. *de temp. ordin.*

C A P U T III.

Idem *Patriarchæ* a *Hieroſolymit.*

TUæ f. diſcretio poſtulavit per Sedem Apoſt. edoceri, utrum clericos illos, qui ad partes Hieroſolymitanas ſine commendatitiis litteris veniunt, permittere debeas celebrare divina; cùm plerique eorum, de quorum canonica ordinatione non conſtat, ſtatim ut veniunt, præſumunt non expetita licentia celebrare. *Et infrà*: Nos autem tuam in Domino ſolicitudinem commendantes, ſuper primo articulo f. t. reſpondemus, quod niſi legitimè tibi conſtiterit, ſive per litteras, ſive per teſtes de illorum ordinatione canonica, qui penitus ſunt incogniti, non debes ipſos permittere tuis plebibus celebrare. Sed ſi forſan eorum aliqui ſecretò ex devotione celebrare voluerint, poteris ſuſtinere.

N O T Æ.

1 a HIeroſolym.) Cùm in hac civitate maxima redemptionis noſtræ myſteria perfecta eſſent, & in ea religio chriſtianę fidei cępiſſet promulgari, ideò magnis laudibus eam extollunt D. Hieronymus *in Iſaiam c.* 2. ibi: *In Hieruſalem primum fundata Eccleſia, totius orbis Eccleſias ſeminavit.* D. Auguſt. *in pſalmum* 147. ibi. *Remiſſio peccatorum in Chriſti nomine prædicatur: ubi prædicatur? per omnes gentes: unde incipit? ab Hieruſalem: communica huic Eccleſiæ; quare litigamus? cępit enim hæc Eccleſia ab Hieruſalem iſta terrena, ut gaudeat de Deo in illa Hieruſalem cęleſti: ab hac enim incipit, in illa terminat: in illa tota Eccleſia erit, ab iſta exordium fidei ſumpſit.* Sed hac præclara civitate funditus everſa, ut Dominus prædixerat apud Matthæum c. 23. quæ nunc adeſt, eadem non eſt cum illa prima jam everſa, ut refert Nicolaus I. *ad conſulta Bulgaror. c.* 92. *Hieroſolymitanus autem Præſul, licèt, & ipſe Patriarcha dicatur, & ſecundùm antiquam conſuetudinem, ac Nicænam Synodum honorandus ſit, ſalva tamen Metropoli propria dignitate: ſed & in eadem ſancta, & magna Synodo nequaquam Hieroſolymitanus, ſed Æliæ Epiſcopus dicitur: nam vera Hieruſalem tantùm in cælis eſt, quæ eſt mater noſtra; illa verò Hieruſalem terreſtris, ſecundùm quod Dominus prædixit, adeò funditus ab Imperio Romano deſtructa eſt, ut in ea nec lapis ſupra lapidem ſit derelictus.* Et ab Ælio Hadriano urbs illa Ælia vocitari cœpit. Poſteà ipſe Æliæ Epiſcopus irrepſit in Patriarcham totius Cæſareæ, ut juxta ſeriem temporum plura adducentes de origine hujus Patriarchatus tradunt Paulus à S. Carolo *in Geograph. ſacra*, Franciſcus Hallierius *de hierarch. lib.* 4. *art.* 4. Angelus Petrica *de appellat. diſp.* 4. & nos alia dabimus *in cap. novit, de his quæ fiunt à Prælatis, & in c. antiqua, de privileg.* Alberto hujus Eccleſiæ Patriarchæ miſſa eſt præſens Epiſtola, ut teſtatur Spondanus *to.* 1. *in continuat. Baronii, anno* 1203. *n.* 5.

C O M M E N T A R I U M.

EX his tribus deciſionibus ſequens deducitur diſputanda 2 Concluſio probatur.
aſſertio: *Clerici peregrini non admittuntur ad celebrandum etiamſi juraverint ſe clericos eſſe, niſi ordinatio eorum litteris commendatitiis probetur, quinque Epiſcoporum ſigillis ſignatis, ſi ſint tranſmarini.* Eam probant textus *in cap. Primates* 6. *c. extraneo* 7. *c. hoc tamen* 8. *c. ult.* 71. *diſt. c. Eccleſiis, in fine,* 68. *diſt. c. clericum* 2. 72. *diſt. c.* 1. & 2. 73. *diſt. c. nullus c. Afros c. tranſmarinos* 98. *diſt. c. duæ ſunt* 19. *qu.* 2. *c. monachum* 20. *q.* 4. *c.* 1. 21. *q.* 2. *c. non oportet* 36. *de conſecrat. diſt.* 5. *can.* 12. & 33. *Apoſt.* Concil. Roman. ſub Gregoriu VII. *can.* 23. *Presbyteri, vel diaconi, qui de alio Epiſcopo ad alium tranſeunt; vel quicumque clerici, ſine commendatitiis litteris a ſuo Epiſcopo non recipiantur.* Meldenſe *can.* 50. *Presbyteri, vel quilibet clerici in alterius parochiam ſine formata non recipiantur, nec retineantur, neque etiam miniſtrare ſinantur.* Et *can.* 51. *Qui cum ſenioribus de aliis provinciis ad noſtras parochias veniunt ſine formata, miniſtrare non permittantur.* Chartag. 1. *can.* 7. *Statuat fraternitas veſtra, ut unuſquiſque clericus, vel laicus non communicet in plena plebe ſine litteris Epiſcopi ſui.* Sardicenſe *can.* 9. Carthag. 3. *can.* 3. & 8. Andegav. *can.* 2. Arelat. 1. *can.* 9. Milevit. *can.* 20. Turonenſe *can.* 12. Anglicanum *can.* 5. Francoford. *can.* 26. Trident. *ſeſſ.* 23. *c.* 16. Concilium Salceburgenſe *anno* 1386. *Firmiter inhibemus, ne*

Presby-

Preſbyteri peregrini, vel ignoti ad Miſſarum ſolemnia celebranda in publico admittantur, niſi per litteras teſtimoniales, vel canonicè de ipſorum ordinatione Eccleſiarum Prælatis, & Rectoribus fiat fides. Concilium Friſingenſe celebratum anno 1440. *can.* 1. *Mandamus univerſis noſtræ diœceſis Prælatis, ne de cætero aliquem alienæ diœceſis, ſeu ignotum, etiam peregrinum, ſe pro Preſbytero, ſeu in ſacris conſtituto gerentem, ad ipſorum conſortium, ſacramentorum, ſeu ſacramentalium adminiſtrationem, vel aliàs ad regimen quoquo modo admittant.* Tolet. tempore Sixti IV. anno 1478. habitum, *can.*4. Colonienſe anno 1536. *p.* 1. *can.* 31. Limenſe *can.* 22. *c. fraternitati* 5. *de clericis non reſid. l.* 22. *C. de Epiſcop. & clericis.* Alia juris teſtimonia congerunt Anton. Auguſt. *in epit. juris Pontif. lib.*6. *tit.* 58. & *lib.*7. *tit.* 12. & *lib.* 8. *tit.* 30. Creſpetius *in ſumma, verbo Clerici peregrini,* & *Clerici vagabundi.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti,* & *de poteſt. Epiſcop. alleg.* 21. Cujacius *in novella* 6. *Juſtiniani,* & *ad tit. de cleric. non reſid.* Savarus *in notis ad Sidonium, lib.* 7. *epiſt.*2. Pater Henao *tom.*3. *de ſacrificio Miſſæ, diſput.*28. *ſect.*40. *n.*808. Boſquetus *in notis ad Innocentium III. lib.* 2. *epiſt.*8. Mendoza *lib.*2. *Concilii Illiber. c.* 50. & *lib.* 3. *cap.* 41. Acunna *in c. acquieſcamus* 2. 42. *diſt.* ipſe & I. Dartis *ad* 71. 72. & 98. *diſt.* Balſamon *d. can.* 33. *Apoſt.* & *in can.* 168. *Synodi Carthag.* Suarez *de cenſuris diſp.*25. *ſect.* 2. Morinus *lib.* 1. *exercit. c.*24. & *lib.*2. *c.*5. Albaſpinus *in notis ad optatum Milevit. pag.* 134. & *lib.*1. *obſerv. c.*3. P. Gregor. *lib.*2. *partit. tit.*9. *c.*8. Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri cleric. c.* 87. Ughellius *in method. juris can. pag.* 240. & 268. Cironius *ad tit. de cleric. non reſid.* & *lib.* 1. *obſerv. c.*6. Coriolanus *in Breviar. anno* 132. & *in can* 14. *Apoſt.* Zipeus *ad tit. de elect. n.* 13. Souchetus *in notis ad Ivonem, epiſt.*4. Turrianus *in explanat. Clementis c.*57. Juſtelus *ad canones Eccleſiæ univerſ. pag.* 183. & 231. Lemaiſtre *lib.* 2. *de monach. cap.*1. Vicecomes *de ritibus Miſſæ, volum.*3. *lib.*2. *c.* 25. Ferrarius *de litteris primitivæ Eccleſiæ, lib.* 1. *c.*8. Baſilius Legion. *q.*2. *ſcholaſt. c.* 2. *in can.* 22. *Concilii Altiſſiod.* Chriſt. Lupus *in can.* 11. & 13. *Concil. Chalced.*

3 *Impugnatur tradita aſſertio.* Sed in hanc concluſionem ſic inſurgo. Qui ritè & validè ordinatus eſt, tam in diœceſi, in qua promotus eſt, quàm in alia qualibet celebrare poteſt, cùm hæc facultas non ex poteſtate juriſdictionis, ſed characteris proveniat, & character ſemper, & ubique maneat: igitur qui in ſacerdotem ordinatus eſt, tam in propria Eccleſia, quàm in aliena celebrare poteſt. Augetur primò hæc difficultas ex eo, nam ſi litteræ commendatitiæ deſiderentur in clerico peregrino, maximè ut conſtaret de ejus ordinatione, ne qui ordinati non ſunt, ſe ingerant ſacris altaris miniſteriis: ſed ad hoc probandum ſufficiunt litteræ ſigillo unius Epiſcopi munitæ; ſiquidem litteræ proprii Epiſcopi plenam inducunt probationem, *c. poſt ceſſionem* 7. *de probat. c. pervenit* 2. *de fidejuſſor. c.*2. *de fide inſtrum.* igitur fruſtra deſiderantur ſigilla quinque Epiſcoporum, ut litteræ commendatitiæ à clericis peregrinis adductæ, ordinationis ſuæ fidem faciant. Augetur ſecundò hæc difficultas ex eo, nam inter alias probationum ſpecies juramentum enumeratur, *c.* 2. *de probat. l. fin. §. licentia, C. de jure deliberandi;* & legitimam, propriamque probationem inducere, docet Gloſſa *in c. ſtatutum, §. cùm verò, de reſcript. c. fin. de his quæ vi:* igitur ſi peregrinus juravit ſe legitimè eſſe ordinatum, quia legitimè conſtat eſſe ordinatum, admitti debet ad celebrandum.

4 *De litteris formatis.* Qua difficultate ita fulcita minimè obſtante, vera eſt ſuprà adducta aſſertio, ad cujus expoſitionem, & interpretationem præſentis rubricæ, quæ ita concipitur in prima collectione, *De clericis peregrinis, & eis ſine litteris non recipiendis;* ſciendum eſt, jam à temporibus Concilii Nicæni primi non licuiſſe Epiſcopis, Preſbyteris, & aliis clericis inferioribus, necnon & laicis peregrè proficiſci, & in aliena parochia admitti ſine litteris formatis, commendatitiis, ſeu dimiſſoriis, *c. extraneo* 71. *diſt. c. non oportet, de conſecrat. diſtinct.* 5. Concil. Cabilon. 2. *can.* 44. & 45. notavit Savarus ad Sidonium *lib.*2. *epiſt.* 5. Quarum litterarum uſum ut plenius cognoſcamus, obſervandum eſt, inter alias litterarum ſpecies primis Eccleſiæ ſæculis ad varia eccleſiaſtica negotia uſu receptas, de quibus Baronius *anno* 142. *n.*6. Cironius *in præſenti,* & *ad titul. de clericis non reſid.* Lindembrogius *in Gloſſario, verbo Epiſtolæ,* Ferrarius *ſpeciali libro de antiquæ Eccleſiæ epiſt. genere,* primum locum obtinuiſſe litteras illas, quæ peregrinis dabantur, quæ dicuntur Canonicæ, ſeu Formatæ, & ab effectu Communicatoriæ, Dimiſſoriæ, Commendatitiæ, & Pacificæ. Ferrarius *ubi ſuprà, lib.*1. *c.*6. Canonicæ appellabantur litteræ iſtæ à Græcis, à Latinis verò Formatæ, videlicet quia conceptæ erant, & ſcriptæ juxta certam formam à ſacris canonibus præſcriptam, Synodus Laodicæna *can.* 4. ibi: *Non oportet miniſtrum altaris, vel etiam clericum, ſine canonicis litteris, id eſt formata, aliquo proficiſci.* Atticus Conſtantinopolitanus Epiſcopus ad finem Concilii Chalced. ibi: *Ne igitur in faciendis epiſtolis canonicis, quas mos Latinus formatas appellat.* Notant Zonaras *in can.* 42. *Synodi Laodic.* ibi: *Idcircò canonicæ appellantur, quia juxta canones factæ ſunt.* Sirmundus, & Savarus *in notis ad Sidon. lib.*6. *epiſt.*8. Baronius, & Ferrarius *ubi ſuprà,* Loayſas *in can.*7. *Concil. Hiſpal.* 2. Cujacius *in d. cap. fraternitati* 5. *de clericis non reſid.* Rodulphus *in libello de litteris canon. cap.* 3. Hurtado *de martyrio per peſtem, reſolut.*34. *ſect.* 4. Boſquetus *lib.*1. *ad Innocent. III. epiſt.* 50. Coriolanus *in Breviario, anno* 132. Cironius *lib.* 2. *obſervat. cap.*6. Baſilius *qu.*2. *ſcholaſt. in can.* 2. *Concilii Altiſſiod.* Dartis *ad* 72. *diſtinct.* De formatis litteris agunt etiam Sirmundus *in notis ad Sidon. lib.*6. *epiſt.*8. Fabrotus *lib.* 3. *tit.* 1. *parat. Balſam.*

Forma autem prædictarum litterarum præſcripta fuit in Concilio Nicæno 1. ut Atticus Conſtantinop. Epiſcopus teſtatur in fine dicti Concilii Chalced. ibi: *Hoc à Patribus trecentis decem & octo Nicææ congregatis ſaluberrimè inventum eſt, & conſtitutum, ut formatæ epiſtolæ hanc calculationis, ſeu ſupputationis habeant rationem, id eſt, ut aſſumantur in ſupputationem prima Græca elementa Patris, Filii, & Spiritus ſancti, &c.* Et licèt aliquod Concilii Nicæni fragmentum non reperiatur in editione ipſius, tam à Piſano, quàm Turriano facta; tamen cùm certum ſit ex octoginta canonibus, quos Patres ſtatuerunt, tantùm 20. ſtare, alios verò Arrianorum induſtria periiſſe, & cùm eis periit canon litteris formatis formam præſcribens, ut latè probat Ferrarius *ubi ſuprà, c.*4. Sed licèt hìc Concilii Niceni canon periiſſet, tamen ex dicta epiſtola Attici, necnon ex veteribus formulis, quas ſtatim dabimus, conſtat in eis ſequentia accuratè eſſe obſervanda. Primum, ut prima elementa Græca Patris, Filii, & Spiritus ſancti, hoc eſt *π υ α* exprimantur. Secundum, ut apponatur littera prima Apoſtoli Petri, videlicet Π. Tertium requirit primam litteram nominis Epiſcopi litteras mittentis. Quartum ſecundam litteram ejus, ad quem mittebatur. Quintam tertiam litteram illius, qui litteras deferebat. Sextum quartam litteram loci, ex quo formatæ litteræ ſcribebantur. Tandem dictionem, *Amen.* Hos characteres in unum collectos, in unumque diſtributos ad finem cujuſque epiſtolæ, tanquam numerorum notas exponit Atticus Epiſcopus ubi ſuprà, in hæc verba: *Græca elementa litterarum numeros etiam exprimere nullus, qui vel tenuiter Græci ſermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epiſtolis canonicis, quas mos Latinus formatas appellat, aliqua fraus falſitatis temerè præſumeretur, hoc à Patribus trecentis decem & octo Nicææ congregatis ſaluberrimè inventum eſt, & conſtitutum, ut formatæ epiſtolæ hanc calculationis, ſeu ſupputationis habeant rationem: id eſt, ut aſſumantur in ſupputationem prima Græca elementa Patris, Filii, & Spiritus ſancti, hoc eſt π υ α, quæ elementa, & octogenarium, & quadringenteſimum, & primum ſignificant numerum: Petri quoque Apoſtoli prima littera, id eſt Π, quæ numerum octoginta ſignificat: ejus quoque qui ſcripſit epiſtolam prima littera; cui ſcribitur ſecunda littera; accipientis tertia littera; civitatis quoque, de qua ſcribitur, quarta; & indictionis, quæcumque eſt ejuſdem temporis, idemque fuit numerus, aſſumatur: atque ita his omnibus Græcis litteris, quæ, ut diximus, numerum exprimunt, in unum ductis, unam quæcunque fuerit collecta, ſummam epiſtola teneat. Hanc qui ſuſcepit, omni cùm cautela requirat expreſſè. Addat præterea ſeparatim in epiſtola nonagenarium, & nonum numerum, qui ſecundùm Græca elementa ſignificat, Valete in Domino.* Iſtarum litterarum formam, & exemplar tradit Carnotenſis *6. par. Decreti, c.*434. & 435. Aliam formam exaravit Burchardus *lib.*2. *Decreti, c.*227. à quo ſcripſit Gratianus *in cap. in nomine* 73. *diſt.* & alia earum exemplaria tradunt Zerda *in adverſ. c.*8. Marcolfus *in veteribus formulis c.* 12. Sirmondus *tom.*2. *Concil. Galliæ pag.*663. Souchetus *ad epiſtolam* 4. *Ivonis,* Marchinus *de ordine tr.*1. *p.*6. *c.*1. *n.*6. Quas veteres formulas explicant, & exponunt Dartis *in diſt.* 73. Cironius *lib.*2. *obſerv. c.*6. Malvenda *de Antichriſto lib.*8. *c.*1.

5 *De formatarum litterarum.*

Suprà relatæ, videlicet formatæ, ſeu canonicæ, ut genus, continent ſub ſe tanquam ſpecies, communicatorias, dimiſſorias, commendatitias, & pacificas, quæ ad diverſos effectus, & variis ex cauſis peregrinis dabantur, de quibus ſigillatim agamus. Communicatorias litteras deferebant chriſtiani, tam clerici, quàm laici, ut per eas ſe chriſtianos, & communionis Eccleſiæ participes oſtenderent, & ut liceret cùm aliis fidelibus in Eccleſia, & officiis eccleſiaſticis communicare, à qua communionis participatione communicatoriæ ipſæ litteræ dicebantur. Concil. Carthag. 1. *can.* 7. Agath. *can.* 52. Il- 6 *De litteris communicatoriis.*

libet.

liber. *can.*25. cujus verba relata *in cap. omnis qui* 98. *diſt.* exponit Hurtado *de martyrio reſol.* 34. *ſect.* 4. Per communicatorias ergo litteras peregrini conſequebantur jus communionis cùm aliis fidelibus. Concilium Arelat. 1. *can.* 9. aliàs qui eas non deferebant, tantùm ad victum pietatis cauſa admittebantur; à precibus verò eccleſiaſticis, & ſacramentorum communione arcebantur, ut docet Baronius *anno* 400. *&* 407. Inde clerici primis Eccleſiæ temporibus ob aliqua ſcelera damnati privabantur Eccleſiæ communione, illis tantùm communione peregrina conceſſa, id eſt eo modo, quo tribuebatur peregrinis ſine communicatoriis litteris peregrinantibus. Concilium Agath. *can.* 5. Illerdenſe *can.* 16. Regienſe *can.* 3. *cap. contumaces* 40. *diſt.* Quomodo peregrinam communionem in illis, & aliis juris locis accipiunt Spondanus *in d. anno* 400. *Baronii num.* 11. Albaſpineus *lib.* 1. *obſerv. cap.* 3. *per totum*, licèt Cellotius *de hierarch. lib.* 6. *cap.* 16. *§.* 2. Vaſquez 3. *part. in* 3. *diſput.* 217. *num.* 36. Gibalinus *de cenſuris pag.* 32. P. Gabriel de Henao *to.* 3. *de ſacrificio Miſſæ*, aliter accipiant communionem peregrinam.

7 De litteris dimiſſoriis.

Sequuntur litteræ dimiſſoriæ, quæ clericis duplici ex cauſa dabantur. Prima, ut poſſent licitè, & impunè ab alieno Epiſcopo ordinari, de quibus *in cap. ſignificaſti, de officio Archidiaconi*. Secunda, ut clerici peregrini jam ordinati à propriis Epiſcopis, in alienis diœceſibus celebrare poſſent. Balſamon *in can.* 15. *Apoſt.* ibi: *Nota quod non ſolum commendatitiis litteris clericos opus eſt volenti in aliena diœceſi agere, & quæ ſunt clerici exercere; ſed etiam dimiſſoriis litteris Epiſcopi, qui eum fecit clericum; niſi enim hujuſmodi litteras oſtendat, prohibetur ab operatione.* Et *in can.* 108. *Synodi Carthag.* ibi: *Nota, quod qui ſine commendatitiis, & dimiſſoriis litteris in aliena regione ſacrificant, erunt excommunicati, id eſt, prohibebuntur celebrare.* Ferrarius *ubi ſupra, lib.* 1. *cap.* 8. Etiam prædictas litteras accipiebant, qui in alienæ Eccleſiæ catalogum referri, alterique Clero connumerari cupiebant. Synodus ſexta in Trullo, *can.* 17. ubi ita ajunt Patres: Quoniam diverſarum Eccleſiarum Clerici à propriis, in quibus ſunt ordinati, Eccleſiis ad alios Epiſcopos ſe contulerunt, & ſine proprii Epiſcopi ſententia in alienis Eccleſiis conſtituti ſunt, ſtatuimus, ut à menſe Januario præteritæ indictionis nullus omninò clericus, in quocumque ſit gradu, poteſtatem habeat ſine proprii Epiſcopi ſcripta dimiſſoria, in alienæ Eccleſiæ catalogum referri: ubi notavit Balſamon. Etiam Epiſcopis longiùs peregrinantibus dimiſſoriæ litteræ à Primate dabantur, *can.*28. *Synodi Carthag.* 3. ubi notavit Zonaras, & Ferrarius *ubi ſupra lib.* 1. *cap.* 8. *in fine.*

8 De litteris commendatitiis.

Sed jam ad litteras commendatitias perveniamus, de quibus *in hoc cap. tuæ*, agitur. Illæ enim tam clericis, quàm laicis tribuebantur, licèt diverſis ex cauſis; clericis enim ad eorum ordinationem comprobandam, ut ſic poſſent ubique Miſſas celebrare. Matthæus Blaſtares *in can.* 33. *Apoſt.* ubi ait: *commendatoriæ quædam ſunt, quæ clericis ad alteram civitatem tranſeuntibus dantur ab Epiſcopis, qui ipſos elegerunt, notificantes ipſorum ſacerdotii gradum.* Paſſim notavit Balſamon *in can.* 11. *Synodi Chalced.* & *in can.* 33. *Apoſtol.* & *in can.* 17. *ſextæ Synodi:* Ferrarius *ubi ſupra, lib.* 1. *cap.* 9. Dabantur etiam laicis litteræ iſtæ, ut illis muniti, & commendati, ubique à Catholicis benigno ſuſciperentur hoſpitio. D. Clemens, ſive qui auctor eſt conſtitutionum Apoſtolicarum, *lib.* 2. *cap.* 58. ibi: *Si aliquis frater, aut ſoror advenerit, qui commendatitias afferant, accedat Diaconus, & inquirat an fideles ſint, an eccleſiaſtici, an hæreſi quapiam contaminati.* Nazianzenus *orat.* 1. *in Julianum*, ibi: *Simulque humanitatem, atque benignitatem erga pauperes adjungere, tum in aliis rebus, tum in commendatitiis epiſtolis ſitam, quibus eos qui inopia premuntur, ex gente ad gentem tranſmittimus.* Ex Sozomeno, Nicephoro & aliis probat Ferrarius *d. lib.* 1. *cap.* 9. Laicis etiam peregrinis ignotis, & alicujus criminis ſuſpectis dabantur litteræ commendatitiæ, ut omnibus innoteſceret, eos aut injuſtè accuſatos, aut pœnis jam ſolutis fuiſſe abſolutos. De his D. Paulus *epiſt.* 2. *ad Corinth. cap.* 3. ait: *Numquid egemus, ſicut quidam, commendatitiis epiſtolis ad vos, aut ex vobis?* Ubi Theophylactus hæc verba ſubjungit: *Non igitur dicat aliquis, quod oporteat nos epiſtolas commendatitias adferre ad vos, ut per ipſas vobis manifeſtemur; aut rurſum ex vobis ad alios.* Concil. Chalced. *can.* 11. cujus verba, & interpretationem infrà dabimus.

9 De litteris pacificis.

Tandem pacificæ litteræ ſunt, quæ dabantur confugientibus ad Eccleſiam, ſive clericis, ſive laicis, etiam ſervis, pro quibus Epiſcopi intercedebant, ut illis miſeris perſonis pax daretur. D. Athanaſius *epiſt. ad ſolitariam vitam agentes*, ibi: *Erat in Eccleſia profunda, & admirabilis pax, invicem undecumque Athanaſio ſcribentibus, iiſdemque ab Athanaſio pacis & tranquillitatis litteras accipientibus.* Matthæus Blaſtares *ad can.* 33. *Apoſt.* ibi: *Pacificæ litteræ dictæ fuerunt, quod tales litteras clerico perferente, ad quem vadit, fieri non liceat, ut infringantur vincula, quæ ad pacem divinæ charitati conjungunt.* De eis in Concilio Chalced. *can.* 11. legitur: *Omnes pauperes, & qui auxilio indigent, cum examinatione, & epiſtolis, ſeu pacificis eccleſiaſticis viam ingredi ſtatuimus.* Quem ita interpretatur Zonaras ibi: *Qui igitur quoquo modo præſidio indigebant, iis litteræ ab Epiſcopis tradebantur, opem, auxiliumque afferentes: & pacificæ vocabantur, quaſi pacem conciliantes iis, qui ob Principum iracundiam, vel potentiorum libidinem iniquo judicio damnabantur.* Proſequitur alia Ferrarius *d. lib.* 1. *cap.* 10. licèt aliter eas litteras accipiat Ferrarius *pro epiſt. Pontif. lib.* 3. *cap.* 4.

10 Traditur ratio decidendi.

His ita ſuppoſitis, & animadverſis pro plena litterarum cognitione, ratio ſupradictæ concluſionis ex eo provenit; nam cùm communicatione Fidelium univerſæ compagimentur Eccleſiæ, & ad hanc communionem neceſſarium ſit, ne hæreſi, vel apoſtaſia ab Eccleſia ſegregati, à catholicis catholicos eos eſſe credentibus, in communionem recipiantur, aut ne laici, & profani homines ſe initiatos ſacris ordinibus mentientes, in Eccleſia celebrarent, ſtatutum fuit, ne ſine illis litteris peregrini ad communicandum, & celebrandum in Eccleſia admitterentur; erant enim hujuſmodi litteræ veluti argumenta, & teſſeræ ſinceræ fidei, ut Optatus ait *lib.* 2. *contra Parmen.* ibi: *Cum quo nobis totus orbis commercio formatarum in una communionis ſocietate concordat.* Et quia hoc genus litterarum à Patribus inventum fuit, ne fraus in Eccleſia daretur, ut ait Baronius *anno* 325. *num.* 166. ideò litteræ, quæ peregrinis tranſmarinis dantur, debent quinque Epiſcoporum ſigillis ſignari, & muniri: ſi verò intra provinciam peregrinantibus concedebantur, tantùm proprium Epiſcopi ſigillum deſiderabatur, & ſecretò, ſi nullum ſcandalum oriri poterat, ſi aliter conſtaſſet de ordinatione, ſacris initiati miniſtrare poterant.

11 De tribuentibus prædictas litteras.

Suprà relatas autem litteras non omnes peregrinantibus dare poterant, ſed illi tantùm, quibus à ſacris canonibus conceſſum erat; ſi enim Epiſcopi peregrè extra propriam provinciam proficiſcebantur, Primas illius provinciæ litteras tribuebat, *can.* 26. *Synodi Carthag.* ibi: *Epiſcopi trans mare non peregrinentur, niſi cum decreto primæ Cathedræ proprii uniuſcujuſque regionis Epiſcopi, hoc eſt, niſi ab ipſo Primate acceperint eam, quæ dicitur dimiſſoria formata.* Notarunt Balſamon *in eo canone* 26. *Concilii Carthag.* Morinus *lib.* 1. *exercit. cap.* 24. Photius *in Nomocan. tit. de parochiis, cap.* 2. immò aliquando ipſi Principes ſæculares litteras exarabant, & proficiſcendi licentiam concedebant. Gregorius Magnus *lib.* 1. *indict.* 9. *epiſt.* 16. ibi: *Pro qua re imminente latore præſentium, juxta Chriſtianiſſimi, & Sereniſſimi rerum Domini juſſionem ad B. Petri Apoſtoli limina cum iis ſequaribus venire te volumus.* Nicolaus I. *epiſt.* 33. quem refert Boſquetus *ubi ſuprà, pag.* 103. Ne enim ex hujuſmodi peregrinantibus proditioni provinciarum locus eſſet, hoc in Anglia obſervatum fuiſſe refert Boſquetus *ad Innocent. III. lib.* 2. *epiſt.* 8. Si autem clerici, aut laici profecturi erant, Epiſcopi proprii litteras concedebant. Concilium Milevit. 2. ſub Innocentio I. *can.* 20. *Placuit, ut quicumque Clericus propter neceſſitatem ſuam alicubi ad Comitatum ire voluerit, formatam ab Epiſcopo ſuo accipiat, cap. extraneo* 71. *cap. non oportet, de conſecrat. diſt.* 5. Circa Chorepiſcopos autem, de quibus agemus *in cap.* 1. *de privileg.* diverſum jus pro varietate temporum obſervatum legimus. Primis enim Eccleſiæ temporibus eas dare poterant. Concilium Antioch. *can.* 2. aliàs 8. ibi: *Presbyteri, qui ſunt in agris, & canonicas epiſtolas dare poſſunt, ad ſolos tantùm vicinos Epiſcopos litteras deſtinabunt. Chorepiſcopi autem, qui ſunt irreprehenſibiles, dare poſſunt pacificas generales epiſtolas.* Hæc tamen facultas poſteà illis adempta fuit, *cap. quamvis*, ibi: *Nec formatas epiſtolas cuicumque mittere*, 68. *diſt.* Concilium Hiſpal. 2. *can.* 7. ubi notarunt Loayſa, & Mendoza *d. lib.* 2. *Concil. Illiberit. can.* 50. Baſilius *d. quæſt.* 2. licet ea jura aliter componat Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſput.* 7. *in fine, pag.* 271. Inferiores verò Prælati, etiam Abbates monaſterii, vel martyriis præpoſiti, litteras commendatitias dare nequibant. Concil. Aurel. 2. *can.* 7. *&* 13. ibi: *Abbates martyrarii,*

vel

vel recluſi, & Presbyteri epiſtolas dare non præſumant. Concilium Turon. 2. *can. 6. Ut nullus clericorum, vel laicorum epiſtolas facere præſumat.*

12 Diſſolvitur dubitandi ratio. Neque obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt ordinatus in una diœceſi, quoad omnes ordinatus ſit; tamen quia de ejus ordinatione non conſtat, ideò debet afferre ſecum litteras commendatitias Epiſcopi ſigillo ſignatas, ne aliàs ignotus in aliena diœceſi non ordinatus celebrare audeat. Neque augmentum primum ipſius difficultatis adverſatur; diſcrimen enim conſtituendum eſt inter proficiſcentes intra regionem propriam, aut ultra mare. Primò caſu ſufficit ſigillum proprium Epiſcopi; ſecundo verò requiritur, ut litteræ commendatitiæ ſignatæ ſint quinque Epiſcoporum ſigillis, propter loci diſtantiam, & falſitatis ſuſpicionem: unde etiam in praxi obtinuit, ut in inſtrumentis ultramarinis ultra proprii notarii ſigillum aliorum etiam ſubſcriptiones apponantur, quibus conſtet, notarium conficientem inſtrumentum, verè tabellionem eſſe. Neque ſecundum argumentum adverſatur; nam potiùs certum eſt, juramentum non eſſe probationis ſpeciem, ut ex capite *inter quatuor, c. tua, hoc tit.* reſolvunt Primarii Academiæ noſtræ in *rubrica de probat.* ubi & nos latiùs dicemus. Quare etſi juramento affirmet clericus peregrinus ſe ordinatum eſſe in aliena diœceſi; tamen niſi afferat litteras commendatitias, quibus de ipſius ordinatione conſtet, admittendus non eſt ad celebrandum.

13 Intelligitur text. in c. 1. Conc. Calced. Sed ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in can. 11. Concilii Chalced.* in illis verbis: *Omnes pauperes, & qui auxilio indigent, cùm examinatione, cum epiſtolis, ſeu pacificis Eccleſiaſticis ſolis viam ingredi ſtatuimus, & non cum commendatitiis; quoniam litteras commendatitias his ſolis perſonis, quæ ſunt ſuſpectæ, præberi oportet.* Ex quibus verbis deducitur, commendatitias litteras illis peregrinis tantùm concedi, qui ſuſpecti erant in fide: ergo qui honeſti, & non ſuſpecti de aliquo crimine reperiuntur, commendatitiis non egent, & abſque eis in aliena diœceſi admitti valent. Pro hujus difficultatis ſolutione, & ut veram ejus textus interpretationem aſſequamur, ejus vera lectio reſtituenda eſt; in ea enim nec Latini, neque Græci ſcriptores conveniunt. Antiqui τοῖς ἐν τιμῇ ita interpretantur: *Perſonis honoratioribus.* Unde *tom. 3. Conciliorum*, ille canon ita ſumitur: *Commendatitias litteras honoratioribus tantummodò perſonis præſtare convenit.* Hanc antiquam verſionem amplectuntur Burchard. *l. 2. Decreti, c. 143.* Carnot. *6. p. Decreti, c. 216.* Neoterici autem Græci ita ea vertunt: *Perſonis ſuſpectis.* Ita Dionyſius Exiguus, & Gentianus Hebertus: qua lectione retenta, ex ea deducit Blaſtares *ad can. 33. Apoſtol.* quod commendatoriæ epiſtolæ ſunt, quæ clericis ad alteram civitatem tranſeuntibus dantur ab Epiſcopis, qui ipſos elegerunt, commendantes, ſive notificantes vel ipſorum ſacerdotii gradum, vel quod ſanam fidem colunt; aut accuſatione contra ipſos orta, vel calumnia, quæ fruſtrà redarguta fuerit, integritatem adverſa ſententia teſtificantes, & quod innocentes exiſtunt. Zonaras *in ipſum can. 11.* Etiam accipiunt commendatitias, qui vocati in judicio, ſe à culpa immunes oſtenderint, quibus, & ei, ad quem miſſi ſunt, commendantur. Hac igitur littera retenta Herberti, Balſamonis, & Zonaræ, dicendum eſt, in eo textu non agi de illis commendatitiis litteris, quæ dabantur clericis tantùm, ut poſſent ubique celebrare; ſed de illis litteris commendatitiis datis ignotis, & de crimine ſuſpectis, ut omnibus innoteſceret, eos injuſtè accuſatos eſſe, aut jam pœnam luiſſe. D. Paulus, Theophylactus, & alii ſuprà relati. Unde rectè ajunt Patres Concilii Chalced. pauperibus pacificas tantùm litteras dari oportere; commendatitias autem illis, qui ſuſpecti erant de aliquo crimine. Ità interpretatur canonem illum Fetrarius *ubi ſuprà, lib. 1. c. 9. pag. 73.* licèt alio modò eum accipiant Albaſpineus *in notis ad ipſum canon.* Boſquetus *ad Innocentium III. lib. 3. epiſt. 50.* Cellotius *de Eccleſ. Hierarc. c. 16. §. 2. pag. 485.*

14 Exponitur c. extraneo, 71. diſt. Secundò adverſatur præſenti aſſertioni textus *in can. 13. Concil. Chalced.* relatus *in c. extraneo, 71. diſt.* in illis verbis: *Extraneo clerico, & lectori extra diœceſim ſuam ſine commendatitiis litteris proprii Epiſcopi nuſquam penitus liceat miniſtrare.* Ex quibus deducitur, pſalmiſtis, & oſtiariis peregrinis permitti ſine litteris commendatitiis miniſtrare in ſuis gradibus; ſiquidem tantùm clericis, & lectoribus ibi prohibetur ſine litteris commendatitiis miniſtrare. Huic difficultati ut ſatisfaciat Cujacius in *novella 13. Juſtin. & in c. 5. de cleric. non reſid.* reprehendit Gratianum, quia *in d. c. extraneo*, legit, *Clerico, & lectori*; cùm legendum eſſet, *clerico ignoto.* Facit pro hac ſententia Zonaras, qui in ipſo textu Græco legit *Agnoſtas* id eſt, ignotos; non verò, *Anagnoſtas*; id eſt, lectores. Quam etiam litteram retinet Juſtelus *in notis ad canones Eccleſiæ univerſalis, pag. 183. & 231.* unde ait Cujacius *in d. c. extraneo*, indiſtinctè accipiendum eſſe de omnibus clericis ignotis, ſeu extraneis non admittendis ſine litteris commendatitiis. Sed adhuc retenta Gratiani lectione reſponderi poteſt, ſpeciali ratione Patres mentionem feciſſe lectoris, & non alterius gradus; quia videlicet illis temporibus ambigebatur, utrum lectores clerici eſſent, ad hoc ut formatis litteris egerent ad miniſtrandum in ſuo gradu, ut colligitur *ex lib. 6. epiſt. Sidonii, epiſtol. 8.* ibi: *Et quia nomen ejuſdem lectoris nuper albus accepit, agnoſcetis profecturo civi me epiſtolam clerico debuiſſe formatam.* Et *lib. 7. epiſt. 72. Nam dum ſolum mercatoris prætendit officium, litteras meas ad formatæ vicem, ſcilicet ut lector, elicuit.* Unde ut demonſtrarent Patres, lectores ut alios clericos debere commendatitias deferre, expreſsè meminerunt *lectoris*, non verò alterius gradus. Præſenſit Balſamon *in can. 6. ejuſdem Synodi*, ibi: *Quoniam autem dicunt nonnulli, canonem accipi de ſolis Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis, non autem de lectoribus, eo quòd per manus impoſitionem non ordinentur, & ideò poſſe eos ex urbe in urbem tranſire, etiam ſine Epiſcopali ſcriptura dimiſſoria, & commendatitia; dicimus etiam lectores eſſe clericos, & habere Antiſtitis manus impoſitionem, eam ſcilicet, quæ per Antiſtitis manus fit.* Eum ſequuntur Savarus *in notis ad Sidonium, d. epiſt. 8.* Cironius *ad titulum de clericis non reſid.* Quare non rectè ex eo textu deducitur, pſalmiſtis, & oſtiariis licere ſine litteris commendatitiis peregrè proficiſci, cùm etiam laicis id prohibitum reperiatur *in c. non oportet, de conſecrat. diſt. 5.*

Tertiò adverſatur textus in *can. 20. Concilii Arelatenſ. 1.* in illis verbis: *Ut peregrino Epiſcopo locus ſacrificandi detur.* Ex quibus manifeſtè depromitur, peregrinis abſque ullis litteris commendatitiis licere in aliena Eccleſia ſacrificium offerre: igitur non rectè aſſerimus, abſque litteris commendatitiis non poſſe celebrare. Pro hujus difficilis canonis expoſitione ſciendum eſt, olim Epiſcopo etiam peregrinanti cum litteris commendatitiis non licuiſſe in aliena Eccleſia celebrare, etiamſi ab alieno populo accerſitus eſſet, *can. 13. Concilii Neocæſar.* niſi privilegio id illi conceſſum eſſet, ut aliquibus indultum fuiſſe refert Cironius *in præſenti*; vel niſi ex magna cauſa, ad majus bonum, & lucrum illius plebis; & tunc ex multorum Epiſcoporum judicio, *can. 14. Apoſt.* quare ut licitè celebrarent, & prædicarent, invitabantur ab Epiſcopis illius Eccleſiæ, ubi ut peregrini accedebant. D. Clemens *lib. 2. conſtit. c. 58.* ibi: *Rogabis eum Epiſcopo, ut ſermonem habeat ad populum docendi cauſa, deinde committet ei, ut offerat Euchariſtiam.* Quam conſuetudinem variis exemplis, & hiſtoriis illuſtrant Baronius *anno 46.* ubi Spondan. *n. 4.* Coriolanus *in Breviario anno 47.* Tandem in Concilio Carthag. 4. *can. 33.* relato *in c. Epiſcopi, 7. qu. 1.* ſtatutum fuit, ut Epiſcopi, & clerici peregrini ad ſacrificandum invitarentur: quam Eccleſiæ conſuetudinem cum agnoſcerent Patres Concilii Arelat. *in d. c. 20.* ſtatuerunt, ut Epiſcopo peregrino locus ſacrificandi daretur; non tamen inde deducitur, ignotis peregrinis abſque litteris commendatitiis licitum eſſe in aliena diœceſi celebrare. 15 Intelligitur, c. 20. Concilii Arelat.

16 Exponitur can. 56. Concilii Brachar. Quartò opponitur textus *in can. 56. Concilii Brachar. 2.* in illis verbis: *Foraſticis Presbyteris præſente Epiſcopo, vel Presbytero civitatis offerre non liceat, neque miniſtrare in populo, niſi illis abſentibus.* Ex quibus deducitur, abſentibus Epiſcopo & Presbytero, clericis exteris, & peregrinis licere abſque ullis litteris commendatitiis in aliena Eccleſia miniſtrare: foraſtici enim accipiuntur pro exteris in eodem canone, ut in *can. 37.* ejuſdem Concilii, ubi notavit Loayſa. Pro hujus canonis vera expoſitione ſciendum eſt, ultra Archipresbyterum urbanum, qui olim in urbe ſuperior erat omnibus Presbyteris, fuiſſe etiam antiquitus in minoribus oppidis alios Presbyteros conſtitutos, qui in minoribus titulis, id eſt Eccleſiis eorum locorum miniſtrarent, de quibus agitur *in c. fin. 95. diſt. c. fin. de officio Archipresb.* notarunt Boſquetus *ad Innocent. III. in lib. 1. epiſt. 136.* Balſamon *in notis ad can. 13. Concil. Neocæſar.* Morinus *lib. 1. exercit. c. 11.* illi autem in urbe divina officia celebrare non poterant, ne confunderetur diſciplina Eccleſiaſtica, & contemnerentur Epiſcopus, & Presbyter urbanus, qui poterant ſolemniter in Eccleſiis urbanis celebrare, ut docet Balſamon *ubi ſuprà.* Unde in *d. can. 56.* ſtatuitur, ut præſentibus Epiſcopo, & Presbytero civitatis; foraſtici Presbyteri, id eſt regionarii, qui præpoſiti erant ad ſacramenta adminiſtranda in minoribus oppidis, intra urbem non poſſint ſolemniter divina

Digitized by Google

officia celebrare, ne confunderetur ordo Eccleſiaſticæ hierarchiæ, aut diſciplinæ. Illis verò abſentibus, quia nolla confuſio oriebatur, Miſſam celebrare poterant. Nulla autem litterarum formatarum mentio fit in eo canone, qoia Presbyteri illi non erant peregrini, nec alienæ diœceſis; ſed ipſios Epiſcopatus, & ab Epiſcopo civitatis ſacris ordinibus initiati, in illiſque oppidis præfecti, ac præpoſiti; unde non egebant prædictis litteris formatis.

CAPUT IV.

Honorius III. *Epiſcopo* a *Regino*.

TE nobis proponente didicimus, quod quidam Prælati tuæ juriſdictionis, in Eccleſiis ſibi *b* commiſſis ſine conſcientia, & conſenſu tuo clericos de alienis Epiſcopatibus *c* inſtituere non verentur. Attendentes igitur id eis nulla ratione licere, cùm ſit honeſtati contrarium, & à ſanctorum Patrum inſtitutionibua alienum, ad exemplar felicia record. *d* Alexand. Papæ prædeceſſoris noſtri, auctoritate tibi Apoſt. indulgemua, ut ſi qui clerici de *e* alienis Epiſcopatibus in Eccleſiis tuæ juriſdictionia, ſine conſcientia, & aſſenſu tuo ſunt, vel fuerint in poſterum inſtituti, tibi liceat eos ex auctoritate noſtra app. poſtp. removere, niſi aliqoos ex his ex diſpenſatione io eiſdem Eccleſiis duxeris retinendos.

NOTÆ.

1 a REgino.) Ità legendom eſt, non *Regienſi*, ut vulgò legitur; nam Regienſis Eccleſia eſt Archiepiſcopalis, ut probabimus *in c.22. de offic. delegati*. Regium Lepidi eſt antiqua civitas Æmiliæ, ita dicta, ut à Regio Galliæ ſecerneretur. Ejus meminerunt Plinius, Feſtus, Marcellinos, & alii relati ab Ughellio *in hiſt. hujus Eccleſiæ, tom.2. Italiæ ſacræ*. Jam ab anno 60. orbis reparati Epiſcopalem Eccleſiam haber Deiparæ Virgini Mariæ dicatam, Primis ſuis temporibus Mediolan. parebat Archiepiſcopo, poſtea Ravennatenſi, tandem temporibus Gregorii XIII. Bononienſis Eccleſiæ ſuffragaoea facta eſt. Hujus ergo Eccleſiæ Præſuli Nicolao dicto, qui eam rexit uſque ad annom 1244. miſſa eſt hæc deciſio, quæ reperitur in quinta collectione, *ſub hoc tit. cap. unico*.

2 b *In Eccleſiis ſibi commiſſis.*) Sunt enim in ipſa diœceſi Reginenſi plures Eccleſiæ non ignobilium oppidorum, quæ per Archipresbyteros gubernantur, ut Eccleſia de Tholano, de Moncillena, de Prato, & ſimiles, qoarum Prælati ab Epiſcopo eliguntur, & præponootur, de quibus, & aliis Plebanis, & Archidiaconis ipſius Eccleſiæ in præſenti agitur.

3 c *Inſtituere.*) Inſtitutionis verbum generale eſt, & aliquando ſignificat ordinationem, *c. nullus, cum ſequenti, 60.diſt.* interdum inveſtitoram, ſeu miſſionem in poſſeſſionem præbendæ, *c. ad hæc, c. ut noſtrum de officio Archidiac.* plerumque electionem, ſeu collationem præbendæ, aut beneficii, *c. cum veniſſet, de inſtitutionib. cap. cùm ex injuncto, de hæret.* qua in ſignificatione hic accipitur, ut docet Ciron. *in notis ad hunc text.*

d *Alexandri.*) Tertii videlicet, de quo egi *in c.1. hoc tit.*

e *Alienis.*) Alieni dicuntur, qui non ſunt ex propria diœceſi, *cap.1. diſt.71. can.21.* Concil. Illiberit. ibi: *Ex aliena Cathedra*.

COMMENTARIUM.

4 Conclusio probatur. COmmuniter ex hoc textu ſeqoens dedocitur aſſertio; *Peregrini & alienigenæ, inſcio Epiſcopo in alienis Epiſcopatibus ad beneficia admitti non debent.* Eam probat textus *in c. in nomine Domini, 23. diſt. c. obitum, 61. diſt. c.1. & per totam 72. diſt. cap. Afros, 98. diſt. cap. oportebat, cap. nullus, 79. diſt. cap. quàm ſit, 18. qu. 2. cap. neminem, 70. diſt. cap. bonæ, el. 2. de poſtulat. Prælat. cap. conſtitutis, 46. de appellat. cap. quoniam, de officio Ordin. cap. fundamenta, 5. dignè, de elect. lib.6.* Cœleſtinus Papa I. *epiſt.4. ad Galliæ Epiſcopos*, ibi: *Tunc alter de altera eligatur Eccleſia, ſi de civitate ipſius clerici, cui eſt Epiſcopus ordinandus, nullus dignus, quod evenire non credimus, poterit reperiri.* Et ſtatim: *Nec emeritis in ſuis Eccleſiis clericis peregrini, & extranei, qui antè ignorati ſunt, ad excluſionem eorum, qui benè de ſuorum civium merentur teſtimonium, præponantur.* Leo I. *epiſt. 88. & 100.* Concil. Valentinum 3. celebratur anno 855. *canon.7.* ibi: *Ut in clero, aut in diœceſi certè ipſa, vel ſi opus ſit, in vicinia ipſius, probata perſona quæratur, & eligatur.* Julius Pontifex *in Apolog. 2. pro Athanaſio*, ubi reprobat Gregorii Cappadocis electionem in Epiſcopum Alexandrinum, quòd nec Alexandriæ baptizatus, neque cognitus eſſet. Refert Baronius *anno 141. tom.5. pag.517.* Conſonat de jure patrio textus *in l.15. tit.13. partit.1. l.18. tit.3. l.8. l.22. tit.2. lib.1. ordinament. l. 14. 18. & 25. tit. 3. lib. 1. Recopil.* Illuſtrant Azor. *tom.2. inſtit. lib.6. cap. 4. nu.20.* Maſtrilius *de Magiſtrat. lib.2. cap.7. num.30.* Selva *de benefic. p. 3. quæſt. 26.* Corraſius *eodem tract. 3. part. cap. 5. num. 12.* Petr. Gregor. *eod. tract. cap. 87. num. 17. & lib. 47. ſyntagm. cap. 10. num. 13.* Cenedus *qu.* 8. Gregorius, Lopez, Didacus, Perez, & Azeved. *in dd. legib. Regni*, plures laudati à Thoma Sanchez *tom.2. lib.2. conſ. cap.1. dub.8.* Salgado *de ſupplic. ad Sanctiſſimum, p.1. cap.4. num.28. & de Regia protect. 1. p. c.1. n.2.* Sulorzano *tom.2. de Jure Indiar. lib. 2. c.19. nu.25. & lib.4. c.4. n.50.* Valenzuela *conſ. 34. & 105.* Salcedo *de lege polit. lib.2. c.15.* Acunna *in c. nullus, 72. diſt.* Boſquet. *ad Innocent. lib.2. epiſt.13.* Idumay *lib.13. ad ipſum, epiſt. 18.* Oſualdus *ad Donellum lib.18. c.2. litt. L.* Schifordeg *to. 2. ad Anton. Fabrum, tract. ult.* Seſſe *to.2. deciſ.167.* Boſſius *to.2. moral. tit.7. §.2.* Arellanus *lib.3. antonim. 3.* Navarrete *diſcurſu 17.* Betancurs *in ſuo diſcurſu polit.* Valenſis *de beneſ. lib.1. tit.25* Prado *tom.2. Theol. mor. c.19. qu.6. §.4.* Barboſa *voto 33. per tot.* Petrum Marcha *lib.4. concord. Sacerd. & Imperii, c.9. & lib.8. cap.33.* Alteſſerra *lib. 5. diſſert. cap.19.* Creſpi *tom. 1. obſervat.*

Sed pro dubitandi ratione adversùs præſentem aſſertioem inſurgi poteſt ſequenti conſideratione. Apud Deum & in ejus Eccleſia non eſt acceptio perſonatum habenda, 5 Impugnatur tradita aſſertio. *cap.... Deuteron.* Apoſtolus *ad Rom. cap. 2. venerabile, de præb.* quia in omni gente, qui facit juſtitiam, acceptua eſt Deo, nec Sanctuarium Dei convenit jure hæreditario poſſideri, ut ait D. Jacobus *epiſt. canonic. cap. 2.* dum enim litterati, & bonis moribus imbuti, eccleſiaſticiſque officiis apti ſint, debent ad dignitates, & beneficia Eccleſiaſtica admitti, etiamſi alienigenæ, & peregrini ſint; nam ut Dominus apud Pſalmiſtam ait Pſalmo 88. *Memor ero Rahab, & Babylonis ſcientium me: ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Æthiopum, hi fuerunt illic.* Igitur etſi peregrini eſſent in ſpecie hujus textus inſtituti in Eccleſiis Reginenſibus, non debeant ideò removeri. Accedit, nam rectè politicæ gubernationi expedit potiùs alienigenas, quàm proprios incolas, & cives admitti ad dignitates, & officia publica, ex ratione quam reddit IC. Paulus *lib.5. ſentent. tit. 12.* his verbis: *In ea provincia, ubi quis originem ducit, officium fiſcale adminiſtrare prohibetur, ne aut gratioſus, aut calumnioſus apud ſuos eſſe videatur.* Unde apud Romanus lege cautum fuit, ne quis in propria provincia publica officia obtineret, *l. nullùs, Cod. de officiis Rector, provinc. l. nullus, Cod. de diverſ. officiis, lib. 11. l. 4. Cod. Theodoſ. de executor. & exactoribus.* Quò primum conſtitutum fuit ab Antonio, ut tradit Xiphilinus: poſteà ab Anaſtaſio conſtitutione Græca, quæ deſideratur ſub rubrica Codieis, *Ut nulli patriæ ſuæ adminiſtratio permittatur:* & à Gratiano, Valente, & Theodoſio *in leg. fin. Cod. de crim. ſacrileg.* niſi ex Imperatoris liberalitate, *d. l. fin.* Notavit Gothofredus *in l. 3. ff. de officio Aſſeſſorum.* Et apud nos nemo in propria civitate Magiſtratum obtinere valet, *l.4. tit.3. lib.3. Recopil.* latè probant Bobadilla *lib. 1. polit. cap.12. num. 25.* D. Joannes à Solarzano *lib.4. de jure Indiar. c.4. num.48.* ex politicis Navatere, & Betancurs *ubi ſupr.* Scipio Amitatus *in diſſert. ad Tacitum, lib.11. cap.6.* Forſterius *ad ipſum, pag. 131.* Adrianus Jun. *tom.1. polit. quæſt.5.* igitur non rectè in præſenti ſtatuitur, alienigenas, extraneoſque non eſſe inſtitueudos in beneficiis Eccleſiaſticis.

Qua difficultate non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, omnique juri, & rationi conſona. Pro cujus expoſi- 6 Origo prælentis prohibitionis. tione ſciendum eſt, omiſſa illa à politicis ſatis vexata quæſtione, otrum exteris, & advenis Imperia, Regna, publicaque gubernacula ſint committenda? quam latè examinaut

Digitized by Google

minant Politici, Scipio Amiratus, Forſterus, & Junius ubi proximè, Scombornerins lib.2. polit. c.5. Bernegerus ad Tacitum. qu.159. & 160. Adam Contzen libr.9. polit. c.80. Petrus Gregor. lib.4. de repub. c.5. num.22. Stephanus Garonius de Senator. lib.1. tit.4. c.2. ut ad dignitates, & beneficia Eccleſiaſtica noſtri commentari contrahamus vela, jam à temporibus Cœleſtini I. in dict. r. 2. relato in c. nullus, 62. diſt. conſtitutum aſt, ne peregrini clerici, & extranei propriis civibus præponerentur, quod & firmarunt alii Eccleſiæ Præſules in d. c. hortamur, & aliis juribus ſuprà citatis. Expreſſiùs Innocentius III. in c. bonæ 4. de poſtulat. Prælat. in illis verbis: Quia verò de perſonis illius regni plenam notitiam non habebamus, ideòque non poteramus ſalva conſcientiæ noſtræ eidem Eccleſiæ in alia perſona, quæ de Regno Ungariæ originem duceret, congruè providere, nec vellemus ei præficere alienum. Sed quia adbuc exteri, & alienigenæ, diſpenſante Epiſcopo, id eſt doctrinam & mores eorum approbante, ad dignitates, & beneficia Eccleſiaſtica admittebantur, ut liquet ex canonibus 71. diſtinctionis, cùm tantùm ex honeſtare, & congruentia probibitum eſſet peregrinos, & exteros in beneficiis Eccleſiaſticis indigenis, & oriundis præferri; ideò ſingulæ nationes curarunt ſpeciali lege ſibi cavere, & à Sede Apoſtol. privilegium imperrare, ut tantùm oriundi ex ea natiune ad beneficia eccleſiaſtica admitterentur.

5 De progreſſu apud varias gentes.

Primò in Hiſpania noſtra Henricus IV. Caſtellæ Rex, jam expulſis Saracenis à majuri ejus ditionis parte, Sixtu IV. Poutifici propoſuit, ut tantùm naturales, originariique poſſint in ſuis Regnis ad beneficia eccleſiaſtica admitti. Cni petitioni R. Pontifex annuena, & antiquorum veſtigiis inhærens, conſtituit, ne in Regnis Caſtellę exteri, alienigenæque; ſed tantùm regnicolæ in beneficiis eccleſiaſticis inſtituerentur, ut conſtat ex l.18. & 19. tit. 3. lib.2. ordin. l.14. tit.3. lib.1. Recopilat. Referunt Mariana lib.14. de rebus Hiſpaniæ, c.16. Sauchez dict. lib.2. c. 1. dub.8. Cevallus commun. opinion. qu.897. n.347. Salgado dict. c.4. nu.26. Poſteà idem ſuis legibus roborarunt Catholici Reges anno 1473. & anno 1523. & ſua pragmatica invictiſſimus Carolus V. Tandemque idem ſtatuit vigilantiſſimus Philippus II. anno 1560. nt conſtat ex l.14. 16. & 17. tit.3. lib.1. Recopilat. Quando autem dicatur quis regnicola, & quomodo naturalitas conſequatur, aut Principis privilegiu, aut diuturna habitatione, diſputant Valenzuela ubi ſuprà, Solorzanus dict. cap.29. num.43. D. Franciſcus de Amaya in l. cives 8. nu.33. Cod. de incolis, lib.10. Carleval. de judiciis tom. 1. qu.2. diſp.2. nu.68. Guttierez conſil.7. nu.7. Mieres de majorat.1. part. qu.51. nu.86. Avendanno de exequend. mandatis lib.1. c.3. nu.5. Azevedo in l.19. tit.3. lib.1. recopilat. Garcia de beneficiis, 7. par. c.9. nu.31. Narbona in l.20. titul.1. lib.4. Recopil. gloſſa 6. num.159. Carranza de partu, c.4. ex nu.52. Hoc idem obſervari in Siciliæ provinciis refert Abbas D. Rochus Pirro tom.1. Siciliæ ſacræ, in Eccleſia Meſſanenſi, anno 1418. In Anglia idem olim obſervatum fuiſſe, conſtat ex eleganti Epiſtula Eduardi III. Regis Anglorum ad Clement. VI. quam refert Alteſſerra ad tit. de poſtulat. Prælator. In Gallia idem obſervari, teſtis eſt Matthæus Pariſ. anno Chriſti 1245. ubi de Innocentio IV. ait: Eodem tempore, cùm vellet Dominus Papa quibuſdam præbendis Eccleſiæ Lugdunenſis vacantibus quoſdam alienigenas conſanguineos, vel affines ſuos, inconſulto Capitulo introducere, reſtiterunt ei in facie Canonici Lugdunenſes, comminantes, & cum juramento obteſtantes, quod ſi tales apud Lugdunum apparerent, non poſſent eos vel Archiepiſcopus, vel Canonici protegere, quin in Rhodanum mergerentur. Quam Galliæ praxim probant Dadinus Alteſſerra de Ducibus lib.2. c.7. Rebuffus in praxi, titul. de idiomate, gloſſa 1. Bodinus lib.1. de republ. c.6. nu.61. Chopinus lib.3. de Dominio Franciæ. In Ungaria dict. c. bonæ 4. In Boemia, & Polonia idem refert Schifordeg. tract. ult. qu.4. In Regno Aragoniæ Calixtus Ramirez de legibus Regiis, §.26. nu.64. In Luſitania Cabedo de patronatu Regio, c.27. Pereyra de manu Regia, tom.2. c.64. nu.30. Acunna in c. neminem, 70. diſt. num.9. In Regno Valentiæ Seſſe tom.2. deciſ. 167. Apud Neapolitanos, Maſſilienſes, & Venetos idem refert Maſtrillus d. c.7. ex nu.60.

6 Traditur ratio hujus prohibitionis.

Ex his conſtat, totius Chriſtiani ferè orbis legibus, & moribus ſtatutum, obſervatumque eſſe, ut eccleſiaſtica beneficia non poſſint aliis conſerri, quàm iis, qui ex eodem regno, vel provincia, nbi beneficium vacare contigerit, oriundi ſint; immò in aliquibus provinciis, non ſolùm ex eodem Regno, verùm ex eadem Diœceſi, nbi beneficia ſita ſunt, debent inſtitui: qua de cauſa ſimilia beneficia patrimonialia ſolent appellari, nec ſine ratione hoc apud tot gentes obſervatum eſſe credi poteſt. Omiſſis enim variis traditis à Salcedo ubi ſuprà. Schifordegero dict. tract. ult. ea præcipuè conſiderari valet, quę reſpicit commoda, quę ſequuntur ex indigenarum, & incolarum prælatione; & incommoda, quæ proveniunt ex alienigenarum, & extraneorum inſtitutione. Prima enim utilitas conſideratur in dilectione promiſcua Prælati, & Populi; magis enim oriundi à populis amantur, & viciſſim populum ſibi commiſſum diligunt; quàm exteri: unde ex D. Thoma ita reſoluit Zapata de juſtitia c.8. n.4. & propter amorem, quem originarius habet erga propriam Eccleſiam, debet in ejus adminiſtratione præfici, quamvis alii poſſint abſolutè digniores reperiri. Deinde peritia idiomatis, quæ magnopere neceſſaria eſt in Prælatis, ut muneri ſuo ſatisfacere poſſint, c. quoniam, de officio ordinand. Faciliùs, inquit D. Auguſtin. in l.19. de civitate Dei, animalia diverſi generis ſibi ſociantur, quàm diverſæ linguæ ejuſdem ſpeciei. Diverſitas linguę hominem ab homine alienat; unde inter ſigna majoris iræ Dei in populum, illa eſt apud Hieremiam imprecatio, c.5. Adducam ſuper vos gentem de longinquo, cujus linguam intelligere non poſſitis. Ideò in l. Divus, ff. de tutor. ſtatuitur, nt tutela detur oriundo ex loco pupilli. Incommoda etiam, & graviſſima ſequuntur, ſi exteri, & alienigenæ præficiantur beneficiis. Primùm, quia decimas, & ſtipendia percipiunt ex bonis ab alienis parentibus quæſitis, & actis, & alienorum laborum fructibus fruuntur, contra ea quæ docentur in l. Præſes, Cod. de ſervitutibus, & doctè ſcripſit Caſſiodorus lib.1. epiſt.34. ibi: Copia frumentorum provinciæ debet primùm prodeſſe cui naſcitur, quia juſtius eſt, ut incolis propria fœcunditas ſerviat, quàm peregrinis commerciis ſtudioſa cupiditas exhauriat. Aliud non leve incommodum ſequitur, ſi naturales teneantur pati alienigenum Præſulem, & ab eo regantur, quod ut extremum malorum comminatur Dominus Deuteron. c.28. verſ.43. his verbis: Advena, qui tecum verſatur in terra, aſcendet ſuper te, eritque ſublimior: tu autem deſcendes, & eris inferior: ipſe fœnerabit tibi, & tu non fœnerabis ei: ipſe in caput, tu eris in caudam. Accedit publica utilitas, ne exterus in Regno provideatur, propter ſuſpicionem proditionis: facilè enim Regni arcana revelabunt. Gomezius, Toletanus in vita Cardinalis Gimenii, l.1. ibi ex ſententia Ducis Naxeræ ita ait: Nequaquam Reipubl. convenire hominem alieniſſimum provinciæ proventibus in noſtrorum caput armari, unde procuidubio motus pernicioſi erant emerſuri. Illuſtrat nunquam ſatis laudatus D. Franciſcus Ramos in aureo ſuo ſyntagm. pro Epiſcop. Luſit. propoſ.2. n.9. Facit ratio inſignis adducta à Cicerone in orat. pro Cornelio Balbo, de ſacris ex Græcia Romam allatis, quæ tamen fas non erat eum attingere, qui civis non eſſet, aut fœderatus, vel ſpeciali lege lata civitatis Romanæ jura adeptus; ibi: Majores noſtri ſacra pro civibus civem facere voluerunt, ut Deos immortales ſcientia peregrina, & externa mente, domeſtica, & civili precarentur. Facit lex in Eccleſiis, 11. C. de Epiſc. & cleric. ubi agitur de vicanis clericis ex eodem vico præcisè eligendis; quam illuſtrat Gothofredus in l.33. Cod. Theodoſ. de Epiſcop. & clericis; & lex eſt verum 13. C. de incolis, lib.10. His, & aliis rationibus moti nonnulli Patres in Concilio Tridentin. congregati propoſuerunt, ut omnia eccleſiaſtica beneficia cujuſcumque diœceſis tantùm diœceſanis conferrentur, ut refert Soto lib.3. de juſtitia, qu.6. art.2. ante 10. concluſ. Inde cognoſcitur, juſtè in ſupremo Caſtellæ Senatu retineri Bullas, ubi alicui extero beneficium in Regnis Caſtellæ confertur, cùm credatur per ſurreptionem, aut obreptionem tales litteras fuiſſe impetratas à R. Pontifice, qui non facilè vult mutare naturam beneficiorum, & prædeceſſorum decretis, ac legibus derogare, ut docent juſtitiam prædictæ retentionis illuſtrantes Salgado in ſuppl. cap.4. Salcedo de lege politica, c.15. & 16. Bruno Chaſſaing. de privil. cap.1. propoſ.10.

Nec obſtat difficultas ſuprà adducta, cui ſatisfaciendum eſt aſſerendo, acceptionem perſonarum non eſſe habendam, dum datur eadem ratio in ipſis perſonis: at ſi militat diverſa ratio, diverſum jus eſt ſtatuendum, cap. de multa, 28. in fine, nbi Abbas, de præbendis: in præſenti autem caſu militat diverſa ratio inter indigenas, & alienigenas; quia illi ſunt aptiores, ut ſuprà probavi: unde extraneis, & peregrinis meritò præferuntur. Nec argumentum difficultatis adverſatur; nam aliud eſt conferre officia, & Magiſtratus ſæculares regnicolis; aliud verò conferre officia ipſa incolis, & vicinis propriæ civitatis, nbi 7 Solvitur dubitandi ratio.

Digitized by Google

Magiſtratus juriſdictionem, & imperium exercere debet: hoc prohibitum eſt dictis legibus, & lege 11. *tit.* 18. *part.* 1. *l.* 10. *tit.* 2. *l.* 4. *tit.* 3. *lib.* 3. *Recopil.* non verò regnicolis prohibitum eſt extra loca ſui domicilii eas dignitates obtinere, ut probant Bobadilla, & Solorzano *ubi ſuprà*.

8 Exponitur c. ad decorem, de inſt. Sed huic aſſertioni aperte opponitur textus *in c. ad decorem*, 5. *de inſtitutionibus*, ubi ab Innocentio III. corripitur Patriarcha Conſtantinop. eo quòd ad beneficia, & dignitates Eccleſiaſticas non admitteret clericos ex omni genere, ſed tantùm Venetos: & illi præcipit, ut eligat clericos undecumque origioem duxerint, dummodo ſint idonei: ergo alienigenæ, & exteri ad beneficia Eccleſiaſtica admitti poſſunt. Augetur hæc difficultas *ex c. ſcriptum*, 40. *de elect.* ubi cùm agatur de electione Patriarchæ CP. jubetur, ut de meritis electi, & poſtulati inquiratur, & an apud Venetos ortus ſit: igitur non rectè *in d. c. ad decorem*, reprehenditur Patriarcha CP. ex eo quod Venetos tantùm ad dignitates Eccleſiaſticas admitteret. Pro conciliatione, & expoſitione horum jurium aliqua ferè obliterata hiſtoriæ illius temporis veſtigia repetenda ſunt; ſciendum enim eſt, Conſtantinopoli obſeſſa, & occupata aono 1204. (cujus cladis hiſtoriam refert latè Beſoldus *in eod. anno*,) junctis Gallorum, Venetorumque copiis, totius exercitus conſenſu conventum pactum fuiſſe, ut ſi imperator CP. ex Francis crearetur, Venetis Patriarchatus deferretur, ne penes unam gentem utraque dignitas remaneret. Balduinus itaque ex Francis ſumma concordia Imperator renunciatus fuit, & Thomas Maurocenus ex Venetis Patriarcha urbis deſignatus fuit, qui ſtatim profectus ad R. Pontificem, ab Innocentio III. confirmatus fuit, ut refert Beſoldus ubi ſuprà, *pag.* 236. Unde juxta dictam conventiooem jubet Innocentius III. *in d. cap. ſcriptum*, ut in electione Patriarchæ CP. inquiratur, an Venetiis natus eſſet; ſed cùm prædictus Thomas voluiſſet protrahere prædictam conventionem ad alias dignitates, & officia Eccleſiaſtica, jure optimo Innocentius prohibuit, ne tantùm ex Venetis ad ea eligerentur, ſcripta ad Legatos ſuos Epiſtola, cujus pars extat *in d. cap. ad decorem*, & aliam refert ex MS. Codice Toloſano Philippus Berterius *diatrib.* 2. *c.* 3. in hæc verba: *Quod ſi de cætero ſolos Venetos in Eccleſia S. Sophiæ Canonicos inſtitueris, aut ad hoc operam impenderis, ut ſemper in eadem Eccleſia ſit Venetus Patriarcha, nulla deinceps ratione poteris excuſari: nec illud obſerves, ut neminem Archiepiſcopum præter Venetum in tota facias Romania.* Et alibi ait: *Solos Venetos, vel ſubjacentes eis, in Eccleſia tua promoves, Francos, & alios probos viros alterius nationis promovere contemnens, volumus ut ab hujuſmodi revoceris abuſu.* Ex quibus litteris ad Patriarcham CP. miſſis, & *ex d. cap. ad decorem*, facilè conſtat, à Patriarcha CP. ad beneficia Eccleſiaſtica non admitti Francos, & alios etiam ſubjectos Imperatori CP. ſed tantùm Venetos admiſiſſe, quod rationi, & conventiooi inter Venetos, & Gallos initæ contrarium erat. Alia adducunt pro ejus textus iuterpretatione Luna, & Arellauus *d. antinomia* 3. Boſſius *d.* §. 2. *n.* 55. Garcia *de benefic.* 7. *part.* *c.* 9. Sed, ni fallor, hæc eſt vera illius textus interpretatio.

Secundò opponi ſolet huic aſſertioni textus *in c. ſignificaſti* 18. *de jurepatronatus*, ubi docetur, Epiſcopum poſſe in Eccleſia, ubi habet juſpatronatus, Clericum alienæ Diœceſis inſtituere: igitur exteri, & peregrini ad beneficia Eccleſiaſtica in aliena Diœceſi eligi valent. Pro hujus textus expoſitione Lambertinus *de jurepatronat. part.* 1. *lib.* 2. *artic.* 24. *quæſt.* 7. *pag.* 64. Joannes Nicolans *eodem tract. lib.* 2. *num.* 197. Exiſtimaot, ſpecialiter Epiſcopo permiſſum eſſe virtute juriſpatronatus, etiam extraneos clericos præſentare, & inſtituere, ex textu diſerto *in cap. ſi quis Epiſcoporum*, 16. *q.* 3. unde cùm textus *in d. cap. ſignificaſti*, procedat in Epiſcopo, qui Clericum præſentavit in aliena Diœceſi, ideò hujuſmodi præſentatio ſuſtinetur. Alia proſequitur pro hujus textus interpretatione Lambertinus *ubi ſuprà*, & nos Deo annuente in ejus commentario ea examinabimus. 9 In elliditur c. ſignificaſti de jurepat.

TITULUS XXIII.[a]

De officio Archidiaconi.

CAPUT PRIMUM.

Ex libro a *Romani Ordinis.*

UT *b* Archidiaconus poſt Epiſcopum ſciat ſe *c* vicarium ejus eſſe in omnibus, & omnem curam in Clero, tam in urbe poſitorum, quàm eorum, qui per Parochias habitare noſcuntur, ad ſe pertinere, ſive de eorum converſatione, ſive honore, & reſtauratione Eccleſiarum, ſive doctrina Eccleſiaſticorum virorum, vel cæterarum rerum ſtudio: & delinquentium rationem coram Deo redditurus eſt, & ut de tertio in tertium annum, ſi Epiſcopus non poteſt, parochiam univerſam *d* circumeat, & cuncta, quæ emendatione indigent, ad vicem ſui Epiſcopi *e* corrigat.

NOTÆ.

1 a ROmani ordinis.) Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. ſed nec in veteri Ordine Romano nuper excuſo, nec in tomo de divinis officiis, nec in Bibliotheca veterum PP. verba hujus textus reperiuntur, ſed tantummodo ea leguntur: *Obſervandum autem eſt, ſeptem eſſe regiones urbis Romæ, ſingulas regiones ſingulos Diaconos regionarios habere, & uniuſcujuſque regionis Acolytos per manum Subdiaconi regionarii Diacono regionis ſuæ officii cauſa ſubditos eſſe; hos omnes ei, qui Vicarius eſt Pontificis, obedire, ſervato unicuique per eum proprii gradus miniſteriali ordine.* Sed hæc verborum contextura profectò antiquam Eccleſiæ diſciplinam redolet; quæ verò hic leguntur, recentiorem Eccleſiæ uſum exhibent: unde exiſtimabat Franciſcus Hallierius *lib.* 4. *de hierarch. juriſdict. art.* 4. *pag.* 871. verba relata eſſe veteris Ordinis Romani; quæ verò in hoc texto tranſcripta leguntur, addita fuiſſe ab aliquo ex Romanis Pontificibus, juxta recentiorem Eccleſiæ uſum; & ea verba, ut ex veteri Romano Ordine tranſcripſit Papienſis in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 2. à quo accepit Raymundus, & *in hoc cap.* 1. retulit ſub eadem inſcriptione. Ut autem tempus, auctorem, & hiſtoriam hujus libri Ordinis Romani, ex quo etiam citantur textus *in cap. unico, de officio Primicerii*, *c.* 1. *de officio cuſtodis*, comprehendamus, libet tranſcribere quæ Melchior Hittorpius lectori ſcripſit in principio libri de divinis officiis, ubi ita de Ordine Romano præfatur, (Quemadmodum, quo ſit auctore conſcriptus hic libellus, difficile dictu fuerit, ita antiquiſſimum eſſe, argumenta non ſunt longè petenda. Et mihi quidem aliquando viſum, à magiſtris Romanæ Eccleſiæ eum eſſe conſcriptum, cùm Stephano Pontifice, & Pipino primùm, deinde Carolo Magno procurante, divina officia Romana cum Romano cantu in Galliam ſunt introducta. Quod eſſe horum ætate, atque item opera factum, Hiduinus Abbas S. Dionyſii, Vvalafridus, Sigebertus in chronicis, & ex hoc Leopoldus Babembergenſis Epiſcopus, & alii item auctores ſunt. Veriſimile enim eſt, ut hoc facere poſſent, quod eis imperabatur, deſcriptum libellum eſſe, & illis traditum, qui formulas omnes divina officia peragendi complecteretur. Et Antiphonarios quidem Romanos ad hoc allatos, & miſſos in Franciam, Amalarius noſter teſtis locuples eſt, qui in prologo ad librum de ordine Antiphonarii, ſe à Ludovico Pio Aug. ad Gregorium Pontificem Legatum miſſum eſſe, ut ab eo Antiphonarios acciperet, commemorat, & reſponſum retuliſſe à Pontifice, ſe quos mitteret, nullos habere: ſed qui illic aliquando fuiſſent, perlatos eſſe in Franciam, cùm nomine Imperatoris Vvala eò legatione functus eſſet. Idemque mihi de Sacramentario D. Gregorii videtur dicendum. In his enim libris, Sacramentario, inquam, Antiphonario, & Ordi-

Digitized by Google

Ordine Romano, ipſa divina officia quemadmodum priſci Romani ea peregerunt, continentur, ut divinis officiis ex Romanæ Eccleſiæ more in uſum apud Francos, ſeu Gallos traductis, & ab eis receptis, hos habere ipſos oportuerit, ſicut habiſſe ſatis conſtat. Etenim Albinus, qui in tempus hujus in Gallia mutationis incidit, Sacramentarium, atque Antiphonarium citaſſe invenitur, & Ordinem Romanum ex profeſſo interpretatus eſt, cujus tamen niſi uno tantùm in loco, non meminit nominatim. Amalarius verò noſter ad Antiphonarium, & Sacramentarium collimat ſemper, atque ea ſe divina officia explicare velle, quæ his libris contineantur, diſertis verbis profitetur: Mihi inquiens, peccatori groſſa res data eſt potiùs ad indagandum, quàm exponendum, ideſt de officio, quod continetur in Sacramentario, & Antiphonario. Et ſicut Sacramentarii, atque Antiphonarii perſæpè meminit, ita Ordinem Romanum in ore multum, & ſæpè habet, eumque diligenter explicat. Quod ubi faciat nominatim, locos aliquot à nobis excerptos ſubjiciemus, ut conferre hos cum ipſo ordine quis poſſit, & ſunt hi: Libri primi capite undecimo, duodecimo, decimotertio, decimoquarto; decimoquinto, trigeſimoprimo. Libri tertii capite quinto, decimooctavo, vigeſimoſeptimo, trigeſimoprimo. Libri quarti, capite vigeſimotertio, multique alii, non ſolùm in his libris, verùm etiam in ordine Antiphonarii. Ex quibus à Gallis hunc quoque libellum cum cæteris, Antiphonario, & Sacramentario, tum acceptum eſſe, cùm Romana officia ſuſceperunt, ſicut colligi poteſt; ita quod eo tempore, & eorum quoque in gratiam ſcriptus ſit, quamvis eſſe veriſimile videatur, nondum hinc tamen liquet. Quinimò nobis quædam Amalarii auctoritas perſuaſit, ut antiquiorem multò eſſe, non levi conjectura ducti opinemur. Qui capite 21. libri quarti de quadam diei Paraſceves conſuetudine ſic refert: Necnon etiam altitudo ſignorum, quæ fiebat per vaſa ærea, deponitur; & lignorum ſonus uſquequaque humilior æris ſono, neceſſariò pulſatur, ut conveniat populus ad Eccleſiam. Poteſt, inquit, & in hoc humilior uſus Eccleſiæ Romanæ deſignari antiquis temporibus, quàm nunc ſit, & præcipuè tunc, quando latitabat per cryptas, propter perſecutores. Nam adhuc junior Roma, quæ antiquis temporibus ſub uno Domino cum antiqua Roma regebatur, uſum lignorum tenet, non propter æris penuriam, ſed propter vetuſtatem. Quo loco ſubindicat, quod ligneis ſignis ſuo illo tempore Romani non uterentur. Ordo Romanus autem: Feria quinta, inquit, majoris Hebdomadæ, eadem nocte ſurgunt ad vigiliss hora noctis octava, & tangitur campanæ ſignum, ſicut aliis diebus, & poſt hæc non tangitur ad Matutinum, niſi in nocte ſancti Paſchæ. Et de Paraſceves die: In nocte Paraſceves temporariè, ideſt, media nocte, parvum ligneum ſignum ſonetur, &c. Qui loci ſatis indicant, uſos ligneis ſignis Romanos tum fuiſſe, cùm libellus hic eſt ſcriptus. Jam aliam item conſuetudinem ſua ætate in uſu eſſe deſiiſſe, quæ aliquando in uſu ſecundùm hunc libellum fuiſſet, capite 15. libri primi commemorat. Itaque non abſurdè, opinor, ratiocinabimur, non eo tempore primùm ſcriptum, ſed longè etiam antiquiorem eſſe: quippè cùm nonnulla in eo deſcripta, & explicata tunc exoleviſſe, & ſecus eſſe obſervata intelligantur, quamvis cætera adhuc in uſu permanſiſſent. Id autem per contrariam conſuetudinem ſæpè venit, ut res à priſcis aliter obſervari ſolitæ, in deſuetudinem apud poſteros veniant, qui præſentia intuentur, eiſque contenti ferè ſunt, parum admodum ſoliciti de præteritis. Needum tamen de auctore liquet, quem cùm non prodant Interpretes, qui tamen Sacramentarii, & Antiphonarii D. Gregorium; Lectionarii D. Hieronymum auctores nominant, videntur mihi illi ipſi, quiſnam fuerit, cognitum non habuiſſe, & nos idcircò etiam in eo inquirendo fruſtrà laborare, maximè cùm de antiquitate, atque auctoritate ſatis conſtat, quàm hi Auctores, atque Interpretes facilè conciliare illi poſſunt. Videturque mihi, quod de noſtris Ordinariis, hoc idem de Romano hoc ordine eſſe dicendum, qui cùm auctoritatem quique in ſua Eccleſia obtineant, quo auctore tamen ſcripti ſint, nemo facile dixerit, ſicut nullius etiam nomen fere præferunt. Sed ſatis eſt publica his, qua approbati ſint, & in uſum ſuſcepti, auctoritas. Sic fuiſſe eum vel per primos officiorum ordinatores publica auctoritate conſcriptum, ut ſecundùm eum divina officia celebrarentur; vel ex uſu, qui tum obtinebat, ab alio aliquo collectum, & approbatum publicè, breviter, ſecundùm ejus præſcriptum: divina tum officia peracta. Verumtamen conjecturam noſtram proferemus. Gelaſianus ille canon ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, quo præſcribitur, qui, quòve tempore ſcripturæ libri ſint per annum legendi in Eccleſiaſtico officio. per Ordinem Romanum ſparſus habetur. Atque ipſe Ordo poſt explicatum Miſſæ ordinem, ſic quoque incipit. In Chriſti nomine. Incipit ordo Catholicorum librorum, qui in Eccleſia Romana ponuntur ad legendum. Et exemplar mihi unum fuit, in quo eodem ordine, quo ſunt in ipſo Gelaſii canone ante reliquum ordinem, ſimul, & non quemadmodum in reliquis codicibus, ſparſim ea haberentur. Gelaſium autem divinorum quoque officiorum ordinatorem fuiſſe, Sacramentorum præfationes, orationes item conſcripſiſſe, in ejus vita legitur, & quod de Gregorio commemorant Scriptores, ſatis arguit, ſcilicet quod Gelaſianum codicem emendarit, & in commodum ordinem digeſſerit, ſuperflua reſecarit, & in unius libelli formam coarctarit, cui, Libri Sacramentorum, titulum fecerit. Ut vel ab eo, vel ejus auctoritate conſcriptum eſſe, cujus in eo, is canon, quem diximus, integer habetur, fortè colligi poſſit. Sed conjectura hæc tantummodò eſt, cui quantum tribuere velis tuum ſit arbitrium. Nos de auctore non amplius ſoliciti erimus, quibus Albini, Amalarii, Micrologi, aliorumque, qui ſuis eum commentariis ſunt dignati, ad ejus antiquitatem, auctoritatemque conteſtandam, ſufficit teſtimonium. Porrò noſtra hac ætate doctiſſimus vir, & antiquitatis non ſolùm vetuſtæ Romanæ, verùm Chriſtianæ quoque, & Eccleſiaſticæ, omniſque hiſtoriæ diligentiſſimus inveſtigator Onuphrius Panuinus, in libello, quem de interpretatione multarum vocum eccleſiaſticarum, hoc anno in lucem emiſit, hunc ſe quoque habuiſſe ſignificat, & in his vocibus, Patres Diaconiæ, Subdiaconus oblationarius, Schola cantorum, Archiparaphoniſta, Nomenclator, mentionem facit nominatim. Ex quo obſcurarum vocum explicatio, quæ hic occurrent, repeti poteſt. Unum adjiciemus, videri nobis ordinem Romanum interpolatum eſſe, & ex Albino quidem, cujus hic multa invenimus, aut ſi hoc non ſit, Albinum multa ex eo exſcripſiſſe. Sed alterum illud mihi magis probatur, ejuſque meæ ſententiæ rationes proferre poſſem. Sed quemadmodum tribus eum libris MSS. invenimus, ita exhibuimus, nihil neque addentes, neque reſecantes, ne tibi præjudicaremus, & tuum tibi judicium integrum conſtaret.) Quare credo, Ordinem Romanum additum, immutatumque fuiſſe à Bernoldo Presbytero Conſtantienſi, qui floruit ſub Henrico Imperatore, quibuſdam detractis, & additis juxta uſum, quem tempore ſuo in Eccleſia agnoſcebat, ut etiam docuit Hugo Menardus *in præfatione ad librum Sacram. D. Gregorii, ad finem*.

b *Ut Archidiaconus.*) Antequam officia, juriſdictio- 2
nem, & poteſtatem Archidiaconorum referam tam ex priſco, quàm recentiori Pontificio jure, pro expoſitione deciſionum, quas Raymundus ſub hoc titulo compilavit, aliqua circa nomen, originem, & progreſſum hujus officii, ſeu dignitatis prælibanda duxi. In primis ſciendum eſt, poſt Chriſti in cœlos aſcenſionem, Apoſtolos ex 72. diſcipulis ſeptem Diaconos elegiſſe, & ordinaſſe, ut refertur *Actuum Apoſt. cap. 6.* & confirmant D. Cyprian. *epiſt. 64.* ibi: *Diaconos poſt aſcenſum Domini Apoſtoli ſibi conſtituerunt, ſui, & Eccleſiæ miniſtros*. Iſidor. *lib. 2. de Divinis offic. c. 8.* quem numerum retinens Evariſtus *epiſt. 1.* relata *in c. Diaconi, 11. diſt. 93.* ſtatuit, ut in unaquaque civitate ſeptem Diaconi inſtituerentur, quod & cõfirmatum fuit canone 15. Synodi Neocæſarienſ. Et cùm urbs Romana poſt incendium Neronis ſeptem tantùm regiones contineret, Tacitus: *In regiones quatuordecim Roma dividitur, quarum quatuor integræ manebant, tres ſolo dejectæ, ſeptem reliquis pauca tectorum veſtigia ſupererant lacera, & ſemuſta*; ideò Fabianus ſeptem illos Diaconos per eas regiones diviſit, ut non ſolùm altari miniſtrarent, verùm & fidelibus ſubvenirent de Eccleſiaſticis facultatibus, & fidelium oblationibus. Hinc regiones illæ dictæ fuerunt Diaconiæ; & Diaconi appellati regionarii. D. Gregorius *lib. 9. epiſt. 24. & lib. 4. epiſt. 34.* Poſteà Cardinales Diaconi dicti, fuerunt, *cap. à Subdiacono, 93. diſt.* quia cardini, & cuſtodiæ unius tituli mancipati fuerunt, ut eorum hiſtoriam referens tradit Cohelius *in notitia Cardin. cap. 7.* Hunc ſeptenarium numerum Diaconorum longo tempore in Eccleſia duraſſe, tradunt Panuinus *de ſeptem urbis Eccleſiis, c. 3.* Ciaconius *de vitis Card. tom. 1. pag. 43.* poſteà tamen cùm tanto oneri numerus iſte ſufficere non poſſet, alii ſeptem conſtituti fuerunt, ut uni Epiſcopo prædicanti adeſſent, juxta dictum Evariſti decretum relatum *in d. cap. Diaconi*, qui teſtimoniales dicebantur; alii ut Pontifici celebranti miniſtrarent, tam in Palatio, quàm in Baſilica: quare interdum Palatini, interdum Baſilicarii appellabantur; alii ſtationibus, & Litaniis præponebantur, qui dicti fuerunt ſtationarii; alii deni-

denique ut menſis communibus miniſtrarent, egenorum, viduarumque neceſſitatibus conſulerent, *can. 16. Sextæ Synodi*, quem injuſtè ut apocryphum rejiciunt Coriolanus, & Severinus *in ejus notis*, Baronius *anno 34. n. 143.* Rouſſelius *lib. 2. hiſtor. Pontif. juriſdict. c. 11. n. 2.* Diaconorum nonnulla miniſteria recenſuimus in apparatu ad hæc commentaria.

3 Archidiaconus quis. Quorum Diaconorum antiquior, priorque dictus fuit Archidiaconus, ideſt Princeps Diaconorum, *c. unico, de ſcrutinio in ordine*; quod nomen jam à temporibus Concil. Niceni uſitatum legimus can. 58. ipſius, juxta Piſanam editionem. Secundi ordinis Antiſtes appellatur à Sidonio *lib. 4. epiſt. 11. & 25.* notat Bulengerus *de Imper. Rom. lib. 8. c. 48.* Primis Eccleſiæ temporibus, cùm Presbyteri tantùm ſacris Eccleſiæ miniſteriis, & orationi vacarent, quæcumque ad Eccleſiæ ornatum pertinebant, Archidiaconus diſponebat, lites, jurgiaque componebat, & omnium negotiorum, rerumque Eccleſiæ procurator, & adminiſtrator erat, *can. 57. Synodi Laodicenæ*, Prudentius *in hymno S. Laurentii*, notavit Savatus *ad Sidonium, d. ep. 25.* Adeò eorum dignitas primis Eccleſiæ ſæculis aucta fuit, ut divitiarum, quas adminiſtrabant, potentia freti, clientela Diaconorum, & aliorum miniſtrorum, quibus imperitabant, & aſſiduo Epiſcoporum, in quorum comitatu verſabantur, favore intumeſcentes, cœperunt primas ſedes occupare, & non ſolùm presbyteris anteferri, *c. legimus, 93. diſt.* verùm & Epiſcopis anteponi, & ſibi populum ſegregare, & regere, *c. diacono, 93. diſt.* Concil. Illiberit. *can. 77.* Synodus Antiochena *can. 5.* latè probavi *in c. ſtatuimus, 15. de majorit. & obed.* Eorum autem audaciam à variis Patribus reprehenſam, Conciliorumque decretis cohibitam, tandem conſuetudine, & demùm lege approbatam in legitimam, & ordinariam poteſtatem paulatim tranſiiſſe, in hoc titulo paſſim notavimus.

Archidiaconi autem officium à Principe Levitarum repetit And. Sauſay *de myſticis Gall. ſcript. fol. 111.* Certum tamen eſt, jam à primis Eccleſiæ ſæculis Archidiaconos ordinatos fuiſſe; ſiquidem eorum mentio reperitur apud Optatum Millevit. *lib. 1. Cum correptionem Archidiaconi Cæciliani ferre non poſſet.* Iſidor. *lib. 2. de divin. offic. cap. 10.* in Concil. Emerit. *can. 10.* Tolet. 4. *can. 4.* Aquiſgran. 2. *can. 4.* Cabil. 2. *can. 15.* Pariſ. 2. *can. 7.* Matiſcon. 1. *can. 8.* Aurel. 4. *can. 20.* Agath. *can. 20. & 23.* Altiſſiod. *can. 6. 20. & 43.* Brac. 1. *can. 5.* In initio actor. Conc. Chalced. apud Hormiſd. *ep. 36.* Leon. Mag. *ep. 92.* Jam ab illis temporibus Archidiaconis varia munera credita fuerunt, quare dicuntur oculi, & baculi Epiſcoporum *in c. ad hæc, hoc tit.* & à Fulberto *ep. 34.* qui ait: *Archidiaconum non tantùm eſſe Epiſcopi oculum, ſed diſpenſatorem pauperum, & incipientium catechizatorem.* Arnulf. Sigienſis *tr. in Girard. c. 1. Animarum cuſtodes, Epiſcopales oculi, Eccleſiæ columnæ.*

4 Unde illi publicam reconciliationem pœnitentibus dabant, *c. 2. de furt.* ordinandos Epiſcopis repræſentabant, ut probavi *in c. un. de ſcrut.* Epiſcopo celebranti, & prædicanti aſſidebant, ut paſſim legitur in Pontificali Romano, imò & ſolemniter prædicabant: carceres viſitabant. Concil. Aurel. 5. *can. 20.* preceſque in Eccleſia obtuliſſe refert D. Chryſoſt. *hom. 14. in ep. ad Rom.* Quod illis prohibitum reperies in Conc. Arelat. 2. *can. 15. Ne deinceps offerant Diaconi.* Pro cujus expoſitione videndus eſt Sauſay *ubi ſuprà.*

Viduarum, pupillorum, & peregrinorum cura illis competebat. Conc. Carthag. 4. Clericorum mores corrigebant. Concil. Aurel. 4. *can. 26.* Presbyteris chriſma ſuo tempore tradebant. Concil. Altiſſ. *can. 6.* Alia eorum officia refert S. Iſid. *in epiſt. ad Laudif. Cordub. Epiſc.* quam refert Loayſas ad finem Concil. Tolet. 8. & nonnulla complectitur Raimund. *in hoc tit.* Quæ omnia accipienda ſunt, ſi adſit conſuetudo legitimè præſcripta: ideò permulta jam ubique obſoleverunt; alia quibuſdam tantùm in locis retinentur. Ob hanc in ſpiritualibus juriſdictionem, & in temporalibus adminiſtrationem, lapſu temporis cœperunt Archidiaconi non ſolùm aliis Diaconis, verùm & Archipresbyteris præponi, *c. Archipresbyter, 25. diſt.* Quare legimus hanc elationem coercitam *in can. 14.* Conc. Nicæn. Laodic. *can. 24.* Chartag. 4. *can. 37.* Agath. *can. 65.* Arelat. 1. *can. 14.* Andeg. *can. 2. Ut Diaconi noverint Presbyteris cum omni humilitate deferendum eſſe.* Cabil. 2. *can. 15. Dictum eſt, quod in pleriſque locis Archidiaconi ſuper Presbyteros Parochianos quamdam exerceant dominationem, & ab eis cenſum exigant; quod magis ad tyrannidem, quam ad rectitudinis ordinem pertinet.* De qua Diaconorum elatione compeſcenda egi *in c. ſtatuim. de majorit. & obed.* & videndi ſunt Morinus *de ſacris ordinat. exercit. 16. c. 3. per tot.* Novus Notator Petri Bleſ. *ad epiſt. ſiu.*

c *Vicarium.*) *cap. perlectis, 25. diſt. c. 2. & 7. hoc tit. novella Majorani de curial. Juſtinian. 123. c. 3.* Alteſerra *lib. 1. diſſert. c. 11.* Licèt enim jure ordinario, & primis Eccleſiæ cunabulis Archidiaconus tantùm miniſter eſſet, *c. 4. & 5. hoc tit.* ſicut olim conſuetudine Chorepiſcopi erant Vicarii Epiſcoporum, *lib. 6. Capitul. Caroli, c. 119. lib. 7. c. 310. 328. & 329.* ita Archidiaconi ex conſuetudine effecti fuerunt Vicarii Epiſcoporum: quare eos vicarios natos appellant Sbrozius de officio Vicarii *lib. 1. q. 36. nu. 10.* Narbona *de appel. a Vicario, p. 1. nu. 22.* Barboſa *3. p. alleg. 54. & de dignitat. cap. 5. n. 34.* & abſente Epiſcopo ipſum ut Vicarium debere adminiſtrare Epiſcopatum, pluribus relatis docet Barboſa *ubi ſupr. nu. 35.* & probatur ex *cap. litteras 13.* juncta ejus epigraphe, *de reſtit. ſpol.* licèt contrarium defendat Cironius *ad hunc titulum.* 5

d *Circumeant.*) *Cap. mandamus, hoc tit. c. cùm Apoſt. 6. c. procurationes 23. de cenſib.* Synod. Laodic. *can. 57. c. dictum eſt, 94. diſt.* Concil. Aquiſgr. 2. *can. 4.* ubi eorum viſitantium avaritia cohibetur, Lateran. ſub Alex. III. *p. 1. c. 4.* ubi de comitatu Archidiaconi viſitantis agitur. Concil. Oxonienſe in Anglia ſub Innocent. *can. 4.* Mogunt. ſub Othone Cardin. *can. 7. c. dudum 54. de elect.* Creſpetius *in ſumma, v. Archidiac. 2.* unde *in c. non debere, 88. diſt.* dicuntur circuitores, quæ verba exponunt Creſol. *lib. 4. myſtag. c. 19. ſect. 4.* Juſtelus *in notis ad canones Eccleſiæ univerſ. in d. can. 57. Synodi Neocæſ.* Hanc tamen facultatem non habent Archidiaconi ratione propriæ juriſdictionis, ſed quia primis illis temporibus viſitatio ab Epiſcopo illis commendabatur, & poſteà conſuetudine hoc jus viſitandi acquiſierunt; quod expreſsè probatur ex Concil. Trid. *ſeſſ. 24. de reform. c. 3.* in illis verbis: *Ubi hactenus viſitationem exercere legitimè conſueverunt.* Quomodo intelligendum eſſe hunc text. jam docuit Sarmiento *lib. 3. ſelect. c. ult.* 6

e *Corrigat.*) *Cap. 7. & 9. hoc tit. c. cleric. 7. de vita, & honeſt. cleric.* an verò Archidiaconus habeat juriſdictionem cum imperio, dicam *in c. 5. hoc tit.*

C A P U T II.

Ex Concilio a Toletano.

Officium verò Archidiaconi eſt Evangelium, quando voluerit, legere, vel alicui de *b* Diaconis præcipere: & quando Epiſcopus Miſſam canit, ad juſſionem illius induant ſe *c* Levitæ veſtimentis ſacris, qualiter cum Pontifice ad Miſſam *d* procedant: omnem querimoniam, ſeu cauſam, vel juſtitiam presbyterorum, vel Diaconorum, vel Subdiaconorum ipſe debet deliberare, *e* ordinare, & facere. Ideò verò ſtrenuus, providus, cautus, vicem ſui Epiſcopi agens, Epiſcopatus totius curam habeat, & omne Eccleſiaſticum officium providendo, *f* lectiones, aut reſponſoria in matrice Eccleſia dare debet, & auſcultare. Et interim, ut nullus Evangelium, aut Epiſtolam, aut reſponſorium, vel quamlibet in Eccleſia lectionem legat, vel cantet, donec ante ipſum legat, vel cantet, & auſcultetur: *g* acolythos quoque ipſe ordinet, quis eorum candelabra, quis thuribulum deferre, quiſve *h* minorum in Eccleſia aliqua officia agere debeat.

N O T Æ.

1 Toletano.) Ità etiam habetur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. 3.* ſed in nullo ex Conciliis Toletanis huc uſque editis reperiuntur hæc verba, quare aut alicujus Concilii fragmentum, hic refertur, quod temporis injuria periit; aut falsò textus iſte tribuitur Concilio Toletano, præcipuè cùm pleraque ejus verba reperiantur apud D. Iſidorum *in epiſt. ad Leufredum*, ubi ita ait: *Archidiaconus imperat Subdiaconis, & Levitis, ad quem iſta pertinent miniſteria, ordinatio veſtiendi Altaris à Leviticis, cura incenſi, & ſacrificii neceſſaria ſolutio, quis Levi-*

Digitized by Google

Levitarum ad populum Evangelium legat, qui preces dicat, ſeu reſponſoria in Dominicis diebus, aut ſolemnitatibus decantet; ſollicitudo quoque paræciarum, & ordinatio, & jurgia ad ejus pertinent curam: pro reparandis diœceſanis baſilicis ipſe ſuggerat Sacerdoti; ipſe inquirit paræcias cum juſſione Epiſcopi, &c. Reperiuntur *in c. perlectis, 25. diſt.*

b *Diaconis.* Inter miniſteria enim Diaconorum præcipuum eſt Evangelium in Eccleſia legere. Conc. Rhemenſe *can.5.* Vaſenſe ſub Leone I. *can.4. d.cap. perlectis, ſ. ad Diaconum.* Fortunatus *lib.2. de Eccleſiaſt.c.12. & 18.*

c *Levitæ.*) Ideſt Subdiaconi, *cap. cleros, 21. diſt. d. cap. perlectis, 25. diſt.*

d *Procedant.*) Dixi ſupra, *c.1.* ex conſtitutione Evariſti, ſeptem Diaconos debere adeſſe Epiſcopo celebranti.

e *Ordinare.*) Ut probabimus *in c. 5. hoc tit.*

2 f *Lectiones.*) Legebat enim lector extra Miſsæ ſacrificium Evangelium, & alias lectiones ſacras, tam veteris, quam novi teſtamenti; non autem pſalmos vulgares, aut ab idiotis compoſitos, *can.59. Synodi Laodic.* ut notant Baronius *anno* 60. Creſolius *lib.3. myſtag. cap.27.* & proprium hoc erat lectorum officium, *c. cleros, verſ. Lectores cap. lector, 23. diſt. c. perlectis, verſ. ad lectores, 25. diſt.* licèt in Eccleſia Africana Evangelium etiam in Miſſarum ſolemniis legerent. Concil. Carthag. 4. & 8. docet Baronius *anno* 253. *n.* 14. Plura de his lectionibus, & lectoris officio Ant. Auguſt. *lib.4. tit.3.* Jodocus Coccius *lib.5. theſaur. art.5.* Petrus Greg. *lib.5. ſyntagm. c.4.* Ambianas *ad Tertul. de fuga, c.11. obſerv.2.* Menardus *ad D. Gregorium, pag.* 274.

g *Acolythos.*) Acolythi Græcè, Latinè ceroferarii dicuntur. D. Iſidorus *lib.7. originum, cap.* 12. *Acolyti Græcè, Latinè ceroferarii dicuntur à deportandis cereis, quando Evangelium legendum eſt, aut ſacrificium offerendum; tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad fugandas tenebras, cùm ſol eo tempore rutilet; ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum.* Eorum officium duplex erat: primum deferre cereos accenſos in ſacrificio Miſſæ; aliud miniſtrare vinum & aquam in urceolis, & thuribulum cum incenſo, *d. c. cleros, verſ. Acolytos, c. perlectis, verſ. Ad Acolyti, c. Acolytus, 23. diſt.* latè proſequuntur Petr. Greg. *lib.5. ſyntagm. c.6.* Claudius Eſpenceus *lib. 1. digreſſ. c.8.* Zerda in *adverſar. c.94.* Mendoza *lib.3. Concil. Illiberit. c.7.* Vicecomes *vol.3. de ritibus Miſſæ, lib.1. c.25.* Baronius *anno 44. n.79. & anno 58. n.70. & anno 254. nu. 70. & anno 255. n.12. & anno 260. n.5.* 3

h *Minorum.*) Videlicet cuſtodis, ſacriſtæ, & ſimilium.

C A P U T III.

Gregorius *Honorato Archidiacono a Salonitano.*

EA, quæ contra vos, tu, & *b* Epiſcopus tuus contraria direxiſtis ſcripta agnoſcentes, doluimus eò quòd inter vos nihil charitas recognoſcit. Verumtamen te in officio ordinis tui adminiſtrare præcipimus, & ſi illic poteſt ſuperante gratia cauſa veſtri ſcandali definiri, multùm credimus veſtræ animæ acquiſiviſſe. Sin verò ita diſcordia inter vos partes ſuas armavit, ut in timore ſcandali voluntas veſtra debeat remanere, tu ad noſtram audientiam indeſinenter occurre, & Epiſcopus tuus pro ſe dirigat, quam elegerit perſonam inſtructam, ut omnibus ſubtili ratione perpenſis, conſtituere quæ viſa fuerint, partibus debeamus. Scire verò te volumus, quòd à te omnia diſtrictè quæſituri ſumus, ſi non ea, quæ vel propriæ Eccleſiæ, vel quæ de diverſis Eccleſiis *c* cimelia ſunt collecta ſub omni nunc ſolicitudine, & fide ſerventur. Quod ſi quid ex eis, vel *d* negligentia, vel cujuſquam fraude deperierit, tu in hoc reatu conſtringeris, qui per Archidiaconatus ordinem *e* cuſtodiæ ejuſdem Eccleſiæ arctiùs implicaris.

N O T Æ.

a *SAlonis.*) Ità legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.1.* & reperitur hic textus *lib.1. epiſt. Gregor. epiſt.* 10. ex qua ita reſtituitur ejus integra. Salona urbs Dalmatiæ eſt, olim capta ab Aſinio Pollione, à qua filium ſuum Saloninum appellavit: habuit jam olim Eccleſiam Cathedralem, cujus Epiſcopi Glicerii mentio fit ab Evagrio *lib.2. c.16.*

2 b *Et Epiſcopus tuus.*) Natalis videlicet, cujus mentio obvia eſt in his Gregorii Epiſtolis. Varia fuerunt diſſidia orta temporibus Gregorii Magni inter Salonitanum Natalem Epiſcopum, & Honoratum ejuſdem Eccleſiæ Archidiaconum, quæ adeò excreverunt, quod Natalis intenderet per vim ipſum Honoratum in Presbyterum ordinare, ut ſic officio, & dignitate Archidiaconi privaret (illis enim temporibus tantùm à Diaconis Archidiaconatus dignitas obtineri, & retineri poterat, & per promotionem in gradum presbyterii amittebatur prædicta dignitas, ut ex D. Leone *epiſt. 56. 57. 58.* defendit Hallierius *de juriſdict. lib.4. art.2. pag.* 864. licèt contrarium defendat Savarus *ad Sidonium lib.4. epiſt. 11. & 25.*) Natalem tamen ita intendentem ordinare Honoratum reprehendit Gregorius noſter relatus *in c.2. 74. diſt.* & etiam ſcribit ipſi Honorato *in c. Honoratus, ead. diſt.* Principium autem hujus diſſidii ex eo refert Gloſſa *in d. c.* 2. quòd Honoratus noluiſſet tradere ipſi Epiſcopo vaſa ſacra, quæ conſanguineis ſuis largiri volebat: quare ita accuratè commendat Gregorius noſter ipſi Honorato cuſtodiam theſauri ipſius Eccleſiæ Salonitanæ. Et quia hæc cura olim Archidiacono competebat, ideò hoc fragmentum præſentis epiſtolæ Papienſis compilavit ſub hoc titulo.

c *Cimelia.*) Ita legendum eſt à Græca voce *Keimelion*, quæ ſignificat omne id, quod reſervatur, & cuſtodiendum reconditur, ut pro hujus textus emendatione docuit Gerardus Voſſius *lib.2. de vitiis ſermon. c.1.* Cimelia autem in præſenti ſignificant vaſa ſacra, & pretioſa, & etiam oblationes Eccleſiæ: unde cimelium dicitur locus, in quo oblationes reconduntur, quæ à Fidelibus offeruntur, *cap. cùm inter de V. S.* & cimeliarcha dicitur cuſtus cimelii, *l. fin. Cod. de bonis authorit. judicis, l. jubemus, Cod. de ſacroſanctis, l. ritibus 20. Cod. de agricolis, lib.11. novella 74. Juliani.* Notant Roſuvedius *ad S. Joannem Eleemoſinar. pag.* 208. Zerda *in adverſ. cap.169. n.4.* Cironius *in 5. collect. in d. cap. cùm inter*, Tiraquell. *ad Alex. lib.2. cap.2.* 2

d *Negligentia.*) Quæ ſumma culpa lata eſt; minor verò culpa levis, de quibus culpæ & negligentiæ ſpeciebus agemus *in cap.2. de depoſito.*

e *Cuſtodiæ.*) Ejuſdem cimelii videlicet. Licèt enim primis Eccleſiæ ſæculis Epiſcopus Præfectus eſſet ærarii, & oblationes diſpenſaret, Juſtinus Martyr *apolog.* 2. tamen Epiſcopi ſucceſſu temporis gravioribus negotiis occupati, eccleſiaſticæ pecuniæ curam & cuſtodiam Diaconis commiſerunt. Origenes *homilia 25. in Matthæum*, ibi: *Diaconi, qui non benè tractant eccleſiaſticarum pecuniarum menſas, & ſemper de his fraudant, & ipſas, quas diſpenſant, non ſecundum juſtitiam diſpenſant, & divites fiunt de rebus pauperum; ipſi ſunt nummularii pecuniarum, menſas habentes quas Chriſtus evertit.* Notat Lemaiſtre *lib.1. de juribus Eccleſiæ, cap.17.* 3

C A P U T IV.

Alexander III. a *Elienſi Archidiacono.*

CUm ſatis ſit abſurdum, & à Sanctorum Patrum inſtitutionibus alienum, ut Archidiaconus auctoritate propria debeat cuilibet Eccleſiarum curam committere, ægrè nimis ferimus, quod tu ſine mandato Epiſcopi tui perſonis curam animarum committis. Quoniam igitur obtentu alicujus conſuetudinis non debes contra Sanctorum Patrum inſtitutiones venire, & quod ad tuum non ſpectat officium, tibi vendicare; ideò mandamus, ut nemini de cætero ſine licentia, & mandato Epiſcopi curam animarum committere præſumas.

NOTÆ.

a *Elienſi.*) Ità etiam habetur *in c.4. hoc tit. in 1. collect.* & *in cap.3. de inſtit.* & poſt Concil. Lateran. *part.26. ſub Alexandro III.* De Elienſi Eccleſia egi *in cap. poſtulaſti, de reſcriptis.*

COMMENTARIUM.

1 Concluſio deducitur, & probatur

EX hoc texto talis deducitor aſſertio: *Archidiaconus ſine mandato Epiſcopi non committit curam animarum, ideſt non præſtat collationem authorizabilem beneficiorum, non obſtante quacumque conſuetudine.* Probant eam textus *in cap. nullus* 11.16.*q.7.c. noſti, de elect. cap. ſuper eo, de officio deleg. cap. ex tua, de filiis presbyt. c. cùm ex injuncto, in fine, de hæret. c. 3. de exceſſibus Prælat. cap. ex frequentibus, c. cùm veniſſet, de inſtit.* Concil. Later. *part.24.c.1.* ibi: *Archidiaconi nihil præſumant, vel in Eccleſiis inſtituere, aut deſtituere ſine auctoritate, & conſenſu Epiſcopi: quod ſi facere præſumpſerint, liberum ſit Epiſcopo inſtitutiones penitus irritare, & taliter inſtitutor removere ab Eccleſia, contradictione, vel appellatione non obſtante.* Et *c.2. de inſtit. in 1. compil.* ubi Alexander III. Lundonienſi Epiſcopo ita ſcribit: *Ad aures noſtras noveris perveniſſe, quod quidam Archidiaconi, te inconſulto, contra conſuetudinem Eccleſiæ tibi commiſſæ perſonas inſtituunt in Eccleſiis, & ſic in Eccleſiis, vel earum portionibus nunc filios, nunc alias perſonas, & vicarios inſtituere non verentur. Volentes itaque pro noſtri officii debito in irritum deducere, quod contra juris ordinem attentatur, auctoritate Apoſtolica tibi duximus indulgendum, ut ſi iidem Archidiaconi poſt prohibitionem tuam ipſis in[illegible] factam, inſtituerunt ſine mandato, & auctoritate tua aliquos in Eccleſiis, in quibus patrex eorum proximo miniſtraſſe noſcuntur, aut perſonas alias, vel vicarios, cum idem ſit canonicæ ſanctioni contrarium, liberum tibi ſit nul[illegible] vel ap. obſt. inſtitutiones hujuſmodi penitus irritare, & taliter inſtitutos ab Eccleſiis removere.* Et *c.3. [illegible] ad collect. Cùm ſatis ſit abſurdum, & à Sanctorum Patrum inſtitutionibus alienum, ut Archidiaconi auctoritate [illegible] debeant cuilibet curam Eccleſiarum com[illegible] nimis ferimus, quod tu ſine mandato Epiſ[illegible] curam animarum committis. Quoniam igi[illegible] obtentu alicujus conſuetudinis non debes Sanctorum Patrum inſtitutiones tranſgredi, & quod ad tuum non ſpectat officium, vendicare; ideò mandamus, ut nemini de cætero ſine licentia, & mandato Epiſcopi tui curam animarum committere præſumas.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti,* & *de poteſt. Epiſcop. alleg.72. nu.185.* & *lib.1. juris eccleſ.c.24.* Petrus Gregor. *in c. conquerente, de officio ordin.c.8.* & *lib.3. part. tit.2.c.5.* & *de beneficiis c.7.* & *lib.15. ſyntag. juris univ.c.20.* Anton. Auguſt. *in epit. juris, lib.7.tit.33.* Lambert. *de jure patron. lib.2.c.3.art.3.* Panormit. *in c. dudum 54. nu.35. de elect.* Gloſſa *verbo Conſuetudine, in extravag. execrab. de præb.* Tamburinus *de jure Abbat.3.p. diſp. 9.q.2.* Balboa *in c. cum Bertoldus, de re judicata, nu.13.* Cironius *ad titul. de inſtit.* Lotherius *de re benef. lib.1.cap.22.* Covarr. *lib. 3. variar. cap.20.* Suarez *de cenſur. diſp.7. ſect. 2, num. 7.* Valenſis *de benef. lib.2. tit.14.* Gibalinus *de cenſur. diſquiſit. 9. qu.3. pag. 411.*

2 Ratio dubitandi.

Sed adverſùs hanc aſſertionem ſic pro dubitandi ratione inſurgo. Inſtitutio in beneficiis eccleſiaſticis ex juris communis diſpoſitione ſpectat ad Epiſcopum, vel ejus vicarium, *c.3. de inſtit. c. ult. de officio Vicarii, lib.6.* Sed Archidiaconus eſt vicarius nativus Epiſcopi, *c. 1. & 2. cap. ad hæc, hoc tit.* ubi non ſolùm aſſeritur Archidiaconum vices Epiſcopi gerere, verùm cùm referuntur, quæ ad officium Archidiaconi ſpectant, illa proponuntur verba: *Inſtitutio corporalis, tam ſuper beneficiis, quàm dignitatibus, ad ipſum debeat pertinere.* Igitur non rectè aſſerimus, Archidiaconum non poſſe inſtitutionem authorizabilem in beneficiis præſtare. Augetur hæc difficultas ex eo, nam licèt jure ordinario hæc inſtituendi facultas Archidiacono non competeret, tamen ſuffragante conſuetudine non eſt ratio, quare illam inſtituendi poteſtatem non conſequatur, ut probatur ex ſequentibus. Primò ex eo, nam inſtitutio hæc beneficiorum inter jura Epiſcopalia recenſetur, *c. conquerente, de officio ordin.* ubi Petrus Greg. *cap. 8.* Sed jura Epiſcopalia ab inferioribus præſcribi poſſunt, *c. de quarta, de præſcript.* latè probat Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.27. per totam.* Igitur & inſtitutio beneficiorum poteſt conſuetudine, aut præſcriptione acquiri. Secundò ex *c. auditis, cap. cùm olim 18. de præſcript.* ubi expreſsè deciditur, poteſtatem inſtituendi in beneficiis eccleſiaſticis præſcriptione acquiri poſſe: igitur Archidiaconus in hoc texto virtute conſuetudinis inſtitutionem dare poterat, atque animarum curam committere.

Hac dubitandi ratione non obſtante vera eſt præſens aſſertio, pro cujus interpretatione ſciendum eſt, beneficium eccleſiaſticum non poſſe obtineri ſine inſtitutione canonica, *c.1.* cum ibi adductis à Pechio, *de regul. juris in 6.* & hanc inſtitutionem triplicem eſſe, aliam collativam, corporalem aliam, & aliam authorizabilem, ut docent Gloſſa *in d. regula Beneficium,* Cironius *in tit. de inſtit.* Petrus Greg. *ubi ſup. d. c. 8.* Inſtitutio collativa eſt, quæ ſumitur pro titulo ipſius beneficii, & hæc ad Epiſcopum tantùm pertinet jure communi, *c. ex frequentibus, de inſtit. c. nullus 16. qu.7. c. cùm vos, de officio ordin. c. regendam 10. qu.1. c.1. de inſtit. lib.6. c.4. cum ſequent. de jure patr. l.2. tit.16. part. 1.* junctis adductis à Selva *de beneficiis 2. part. c. 1.* Valenſi *eod. tract. lib. 1. tit. 5.* Inſtitutio corporalis dicitur illa, quæ ſignificat inveſtituram, & traditionem nudæ poſſeſſionis, daturque poſtquam collatum eſt beneficium: & hæc inſtitutio fit ab Archidiacono, illique competit ex juris diſpoſitione, *c. ad hæc, c. ut noſtrum, hoc tit. c. ſi pluribus, 63. diſt. d. c. perlectis, verſ. ad Archidiaconum, 25. diſt. l.4. tit.6. part.1.* Hoſtienſis *in ſumma hujus tituli, §. quid ſit ejus officium,* Abbas *in c. dudum, el 1. de elect.* Covar. *lib.3. variar. c.16. verſ. Tertius caſus,* Balboa *in c. cùm Bertoldus, n.15. de re judic.* Nec contrarium probat textus *in c. licèt Epiſcopus, de præbendis in 6.* ubi probari videtur, miſſionem hanc in poſſeſſionem ad Epiſcopum pertinere. Nam reſpondendum eſt ex doctrina Balboæ *in d. c. cùm Bartolus, n.15.* ibi inſtitutionem accipi pro collatione, aut ſi textus accipiatur de inſtitutione corporali, eum procedere attenta conſuetudine, per quam Archidiaconi jam hoc jus inveſtituræ amiſerunt, ut docet etiam Barboſa *de dignit. c. 5. num. 30.* Nec etiam contrarium ſuadetur *in c. propoſuit 8. de clerico excom.* in illis verbis: *Sæpedictum Magiſtrum inveſtituræ ſuæ tempore a præfato Epiſcopo extitiſſe excommunicatum.* Nam ea verba non important ab Epiſcopo inveſtituram accepiſſe, ſed tantùm ab Epiſcopo eſſe excommunicatum, inveſtituram autem ab Archidiacono accepiſſe, juxta ſuprà dicta. Tandem inſtitutio authorizabilis eſt illa, per quam Epiſcopus alicui committit animarum curam, poſtquam collatio facta eſt ab illo, qui jus conferendi beneficium habuit, vel ex conſuetudine, vel ex privilegio: & hæc ad ſolum Epiſcopum pertinet: nam ille, cui commiſſa eſt parochialis Eccleſia, non habet poteſtatem conferendi ſacramenta, & adminiſtrandi cum cura, niſi Epiſcopi licentia, mediante hac inſtitutione, detur, *cap. in Lateranenſi, de præb. c. unico, de capellis monach. in 6.* De qua inſtitutione authorizabili accipiunt præſentem deciſionem omnes repetentes, & alii relati à Barb. *in præſenti num.16.* Petrus Greg. *in d. c. conquerente, c.8.* DD. Antonius de Garanna *in c. ex frequentibus, de inſtit. n. 8.* & accipiendi ſunt textus *in c.2. de ætat. & qualit. c. 52. de elect.*

Inter has inſtitutionum ſpecies illa celebris conſideratur differentia, quod inſtitutio collativa, tam præſcriptione, quàm conſuetudine acquiri valet ab inferioribus Prælatis, *c. cùm veniſſent, de inſtit. c. 2. de exceſſibus Prælat. c. auditis, c. cùm olim, de præſcript. c. referente, de præbend.* Inſtitutio verò authorizabilis neque præſcriptione, neque conſuetudine ab inferioribus Prælatis quæri poteſt, ex hoc textu, & *c. unico, de capellis monach. lib. 6.* junctis traditis à Balboa *ſuprà, n.17.* Barb. *de poteſt. Epiſcop. alleg. 77. nu. 12.* Cujus differentiæ ratio ex eo provenit, nam curam animarum committere, Epiſcopis reſervatum eſt in gratiam eorum, & ratione ordinis Epiſcopalis, *cap. nullus 16. q. 7.* Trid. *ſeſſ. 24. de reform. c. 18.* Accedit nam inſtitutione authorizabili agitur de auctoritate publica Epiſcopo competente; præſcriptio autem, ſeu conſuetudo contra publicam Eccleſiæ auctoritatem non admittitur, *l. præſcript. Cod. de operibus publicis,* probavi *in cap. 1. de conſuet.* Unde inſtitutio anthorizabilis præſcriptione, aut conſuetudine ab inferioribus Prælatis acquiri non poteſt: ſecus verò inſtitutio collativa. 4 De conſuetudine circa inſtitutionem.

Ex quibus jam apparet vera hujus deciſionis interpretatio, circa quam varia adduxerunt Interpretes *in præſenti,* Gloſſa hìc, & *in d. c. cùm Bertoldus,* accipit hunc textum de conſuetudine legitimè non præſcripta, nec adhuc completa; quæ interpretatio refellitur ex illis generalibus verbis, *Obtentu alicujus conſuetudinis;* quæ conſuetudinem etiam legitimè introductam prorſus excludunt. Alii exiſtimarunt, hunc textum accipiendum eſſe de præſcriptione abſque titulo & bona fide, & ſic in eo rectè negari, ad acquirendum jus inſtitutionis conſuetudinem ſufficere: ita Baldus *de præſcript. p. 5. q. 11. nu. 6.* Giſkenius *eod. tract. p. 3. c. 10. nu. 10.* Sed his omiſſis verius dicendum eſt; Alexandrum III. in præſenti tantùm eam conſuetudinem improbare, per quam Archidiaconus intendebat nomine proprio, 5 Vera hujus textus interpretatio.

Digitized by Google

prio, & ſine mandato Epiſcopi, aut ejus nomine jus inſtituendi authorizabiliter habere, ut patet ex illis verbis: *Sine mandato Epiſcopi*, non autem eam conſuetudinem damnare, per quam Archidiaconus intenderet inſtituere in beneficiis nomine, & vice Epiſcopi, tamquam ejus vicarius, cui aliquando Epiſcopus eam inſtituendi facultatem commiſit; tunc enim conſuetudine poteſt ille acquirere jus inſtituendi in beneficiis, tamquam vicarius Epiſcopi. Textus diſertus *in c. cùm veniſſent, de inſtitutionibus*. Docent Barb. *d. alleg.* 127. *n.* 13. Tamb. *d. diſp.* 9. *q.* 2.

6 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Qua interpretatione retenta non obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; verum enim eſt, Archidiaconum eſſe vicarium natum Epiſcopi; non tamen æquè certum eſt, vicario Epiſcopi competere jus inſtituendi in beneficiis; non enim illi competit, niſi ſpecialiter Epiſcopus inſtituendi facultatem illi committat, *cap. fin. de officio vicarii, lib.* 6. Quo modo accipiendi ſunt textus *in d. c. ex frequentibus, de inſtit. c. ſtatutum* 3. *de præbendis, lib.* 6. quod etiam in Archidiacono procedit, videlicet eum cum licentia & mandato Epiſcopi poſſe inſtitutionem etiam authorizabilem facere, ut ex noſtri textus verbis, ibi: *Licentia, & mandato Epiſcopi*, à contrario ſenſu deducitur. Neque textus *in d. c. ad hæc*, contrarium probat, quia ut ſuprà dixi, loquitur de inſtitutione corporali, non verò authorizabili. Nec augmentum dubitandi rationis refragatur; licèt enim præſcriptione, aut conſuetudine aliqua, quæ ſpectant ad legem diœceſanam, acquiri poſſint, tamen non omnia, præcipuè quæ grave præjudicium Eccleſiæ inferunt, aut ſpecialiter ad Epiſcopum ſpectant: unde cùm inſtitutio authoriſabilis proprio, & peculiari jure ad Epiſcopum ſpectet, ideò præſcriptione, aut conſuetudine acquiri non poteſt. Nec textus *in d. c. cùm olim, c. auditis*, refragantur; nam loquuntur de inſtitutione collativa, non verò authorizabili, quæ conſuetudine, aut præſcriptione acquiri non poteſt.

7 Exponitur cap. 2. de arbitris.

Sed ſuprà relatæ aſſertioni primò obſtant textus *in c. non ſine* 2. *de arbitris*, in illis verbis: *Per manum Archidiaconi*; & ibi: *Capellanus inſtitutus fuiſſet*. Ex quibus deducitur, Archidiaconum potuiſſe inſtituere ipſum R. propria auctoritate: igitur Archidiacono competit inſtitutio authorizabilis in beneficiis. Huic difficultati communiter ſatisfaciunt Interpretes affirmando inſtitutionem capellani, de qua ibi, ab Epiſcopo factam fuiſſe, ad præſentationem tamen Archidiaconi, qui aliàs erat Eccleſiæ patronus; & in hunc ſenſum accipiunt illa verba: *Per manum Archidiaconi*: id eſt, ad præſentationem. Sed quia jus præſentandi ad Archidiaconum pertinebat, tantùm neceſſarius fuit Epiſcopi conſenſus, ut ipſum capellanum inſtitueret, ſicut in aliis præſentationibus factis à patronis ſimilibus, neceſſarius eſt, *c. decernimus* 16. *q.* 7. plura Lambertinus *de jurepatr. lib.* 1. *p.* 1. *q.* 9. Guttierrez *q.* 3. & 4. Suarez *tom.* 1. *de relig. lib.* 4. *de ſimonia, cap.* 28. *n.* 1. Ita accipiunt præſentem deciſionem Berojus *notabili* 1. Antonius *n.* 6. Cardinalis *n.* 5. & plures, quos refert, & ſequitur Barb. *n.* 2. Verùm hæc interpretatio ex pluribus corruit. Primò, quia repugnat expreſsè verbis textus, ibi: *Ordinavit*; & ibi: *Inſtitutus per manus*; ordinare enim proprie ſignificat inſtituere, *c. ſuper eo, de officio deleg.* & inſtitutio per manus amplius denotat, quàm præſentationem, *c. poſt electionem, verſic. Cum igitur, de conceſſ. præb.* nec ſi textus integer attentè perpendatur, invenietur aliquod verbum, quod præſentationem demonſtret. Secundò, & fortiùs refellitur prædicta interpretatio ex eo, nam patronus ſolùm poteſt præſentare capellanum, quando beneficium vacat, *d. c. decernimus* 16. *q.* 7. cum autem capellanus inſtituitur, Eccleſia non vacat, *c. extirpandæ* 30. *de præb. §. qui verò*, ubi Gloſſa *verbo Per precum*, Selva *de beneficiis p.* 4. *qu.* 4. igitur cùm Eccleſia non vacaſſet, præſentationi locus eſſe non poterat. Quare hac ſolutione omiſſa, veriùs dicendum eſt, textum illum procedere in inſtitutione collativa, quæ licèt jure communi attento Archidiaconis non competat, tamen virtute conſuetudinis ad eos ſpectare valet, ut ſuprà probavi. Unde rectè in eo textu ratione conſuetudinis potuit inſtitutio collativa ad Archidiaconum ſpectare. Qua ſolutione etiam accipiendus eſt textus *in c.* 2. *hoc tit. in* 5. *collect.* ubi ita Honorius III. ſtatuit: *Quid ad Archidiaconi ſpectet officium, in epiſtola B. Iſidori, & ordinis Romani ſtatutis, necnon & conſtitutionibus aliis invenitur expreſſum; unde non ſine ratione miramur, quod cùm dil. f. Magiſter Vvido Archidiaconus Eccleſiæ tuæ, occupatus Cancellariæ noſtræ ſervitiis, in Archidiaconatu ſuo perſonaliter miniſtrare non poſſit, ac propter hoc commiſerit dilectis filiis Valterano Capitulo vices ſuas; tu, ſicut eodem accepimus conquerente, cùm examinatio, præſentatio, ac inſtallatio clericorum, ſive de beneficiis, ſive de dignitatibus hic agatur, pertineat ad eundem, eodem, ac procuratoribus ſuis irrequiſitis, omninò ipſos inſtituis pro tuæ arbitrio voluntatis, aliàs ſuper officio ſuo gravis eidem & injurioſus exiſtens. Ut igitur quod per ſe ipſum modo non poteſt, per alios liberè proſequatur, f. s. p. A. ſc. m. quatenus procuratores ipſius in iis, quæ jure ſcripto, vel approbata conſuetudine, ad ſui Archidiaconatus officium ſpectare noſcuntur, benevolo ſtudeas favore fovere, attentiùs proviſurus, ut eos in præmiſſis, & aliis ad officium ſuum ſpectantibus non impedias, nec patiaris, quantum in te fuerit, ab aliis impediri.*

Deinde opponi poteſt textus *in c. cùm Bertoldus* 18. *de re judicata*, in illis verbis: *Archidiacono ad ſupradictam Eccleſiam*. Ex quibus depromitur, Archidiacono tam inſtitutionem corporalem, quàm collativam in beneficio eccleſiaſtico competere: igitur quia Archidiacono ex juris communis diſpoſitione competit inſtitutio in beneficiis. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt ex communi doctrina Baldi, & Butrii in eo textu, quos ſequuntur Balboa *ibi*, *n.* 13. Garanna *in c.* 3. *de inſtit.* qui aſſerunt, prædictum textum in prima parte procedere in inſtitutione corporali, quæ ad ipſum jure communi ſpectat, *d. c. ut noſtrum, hoc tit. cap. cùm veniſſet, de inſtit.* de qua etiam accipiendus eſt textus *in c. ſuper eo* 15. *de officio deleg.* In ſecunda verò parte locum habere in inſtitutione collativa, aut ex conſenſu, & licentia Epiſcopi facienda; non verò quia eam jure proprio facere poſſit Archidiaconus. 8 Intelligitur c. cùm Bertoldus, de re judicata.

Rurſus obſtat textus *in c. referente* 7. *de præb. & dignit.* ubi expreſsè docetur, Archidiaconum habere poteſtatem inſtituendi, & deſtituendi clericos: igitur quia omnis inſtitutio in beneficiis ad Archidiaconum ſpectat. Pro cujus textus ſolutione Gloſſa & alii communiter affirmant, Archidiaconum ibi virtute conſuetudinis potuiſſe inſtituere, & deſtituere, juxta ſuprà dicta. Sed ea ſolutione omiſſa, veriùs dicendum eſt, in eo textu Archidiaconum, non tamquam Archidiaconum, ſed ut vicarium Epiſcopi clericum inſtituiſſe, & deſtituiſſe: quod expreſsè colligitur ex eo, quia ab ejus ſententia non ad Epiſcopum, ſed ad Archiepiſcopum appellatur: quod innuit eamdem eſſe juriſdictionem Archidiaconi, & Epiſcopi, quod jam obſervavit Cironius *lib.* 2. *obſerv. c.* 8. Unde cùm ex præſenti textu, accedente Epiſcopi licentia, poſſit Archidiaconus omnem inſtitutionem facere, rectè in eo textu aſſeritur, ad eum ſpectaſſe inſtitutionem in illo beneficio. 9 Expenditur c. referente de præbendis.

C A P U T V.

Alexander III. a *Vvigorn. Epiſcopo*.

Archidiaconis de eccleſiaſtica inſtitutione non videtur licere, niſi auctoritas Epiſcoporum, & conſenſus acceſſerit, in aliquos ſententiam promulgare.

N O T Æ.

1 a *Vvigorn.*) Ità legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 5. ubi adjicitur, hæc verba ſpectare ad textum *in c. cauſam quæ vertitur*; qui textus reperitur in hoc volumine, *ſub tit. de judiciis*, *in c. cauſam* 9. licèt falsò ille tribuatur Clementi, cùm ſit noſtri Alexandri in epiſtola miſſa R. Vvigornienſi Epiſcopo, ut refertur poſt Concil Lateran. ſub Alexandro *p.* 36. *c.* 3. & dicemus *in d. cap. cauſam*: unde præſens epigraphe ita reſtitui debet: *Alexander III. R. Vvigornienſi Epiſcopo, & Abbati de Evesham.* De Eccleſia Vvigorn. egi *in cap. noſti, de elect.* Monaſterium verò de Evesham eſt ordinis D. Benedicti, in ipſa diœceſi Vvigorn. ut docet Cujacius *in d. cap. cauſam*.

COMMENTARIUM.

Ex hoc textu talis deducitur aſſertio: *Archidiaconus de jure communi non poteſt ſententiam excommunicationis proferre*. Probant eam textus *in cap. viſis* 16. *qu.* 2. *cap. nullus* 2 Concluſio refertur, & probatur.

nullus 16. q. 7. cap. corripiantur 24. q. 3. cap. ſi quis, §. Archidiaconus, cum c. ſequenti, 94. diſt. c. ult. hoc tit. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, & de jure eccleſ. lib. 1. c. 24. & de dignit. c. 5. n. 29. Antonius Chucus lib. 10. inſtit. c. fin. Petrus Greg. lib. 5. part. tit. 2. c. 5. Gloſſa verb. De conſuet. in extravag. Execrabilis, de præb. Cæſar de hierarch. Eccleſ. diſp. 11. §. 1. n. fin. Vighellius in meth. juris can. pag. 255. Hallier. de juriſd. hierarch. pag. 390. & 873. Fragoſo de regim. Chriſt. Reip. lib. 3. p. 2. diſp. 8. ∫. 2. num. 20. Marius Alterius de cenſur. lib. 3. diſp. 7. c. 1. Hurtado eod. tract. diſp. 2. q. 16. Ciromius ad hunc titul. & in cap. 1. de novi operis nunciat. in quinta compil.

3 Ratio decidendi. Sed præſens aſſertio impugnari poteſt ſequenti conſideratione. Archidiaconus eſt Vicarius Epiſcopi, c. 1. c. ad hæc, hoc tit. Sed Vicarius Epiſcopi, ut ordinarius judex, poteſt ſententiam excommunicationis proferre, c. 2. de conſuet. l. 6. c. Romana, de appellat. eod. lib. junctis traditis à Gibalino de cenſur. diſquiſit. 3. q. 3. 1. part. propoſitionis: igitur & Archidiaconus excommunicare valet. Augetur hæc difficultas ex eo; nam Archidiaconus habet ratione ſuæ dignitatis curam animarum, c. cùm in cunctis 7. ∫. inferiora, de elect. unde poteſt non ſolùm inferiores in ordine, ut ſubdiaconos, lectores, oſtiarios; verùm & majores, ut presbyteros, ob exceſſus ab eis commiſſos punire, c. clerici, de vita & honeſt. cleric. Gregorius VII. in Concil. Rom. can. 4. ibi: *Si criminoſus fuerit aliquis presbyter, in præſentia Epiſcopi, vel Archidiaconi dijudicetur.* Concil. Antiochenum can. 20. *Si presbyter, aut diaconus, aut ſubdiaconus poſt acceptam benedictionem infantes procreaverit, & Archipresbyter hoc Epiſcopo, aut Archidiacono non intimaverit, integro anno non communicet.* Et can. 43. Matiſcon. 1. can. 8. Metenſe can. 3. Cabil. 2. can. 15. Similiter & valet in cauſis civilibus juriſdictionem exercere, cap. litteras 13. juncta ejus epigraphe, de officio ordin. c. 2. ne Prælati vices ſuas, c. præſentata 50. de teſtibus. Sed niſi juriſdictionem, & coercitionem cum excommunicandi facultate haberet, non poſſet prædictam curam exercere, c. 1. junctis ibi traditis, de officio deleg. igitur Archidiaconus jure proprio virtute dignitatis poteſt excommunicationis ſententiam proferre. Augetur ſecundò hæc dubitandi ratio ex eo, quia Archidiaconus ratione juriſdictionis major eſt presbyteris, & aliis Eccleſiæ miniſtris, c. 1. de officio Archipresbyteri, c. 1. de officio cuſtodis: ſed presbyteri parochi facultatem habent excommunicandi, c. nemo 2. q. 1. c. 2. ubi dicemus, de officio ordin. immò & laici fideles, c. tam ſacerdotes 14. 24. q. 3. l. 3. §. 1. Cod. de ſumma Trinit. l. 5. verſ. ſi quis, Cod. de ſacroſanct. Eccleſ. authent. credentes, Cod. de hæret. Unde Rex Bermundus in privilegio conceſſo Bellico de Aureolis, relato ab Otalora de nobilit. c. 6. in fine, ita cavit: *Ut conſanguinei mei, vel extranei, tam filii, quàm nepotes, qui contra factum meum venerint, iram Regiam patiantur, & ſententiam excommunicationis.* Et in præcepto Regis Dagoberti relato à Bignonio in notis ad Marculfum, c. 1. pag. 433. legitur: *Si quis hæc non obſervaverit, & hic, & in futuro anathema ſit.* Igitur ſi presbyteri, & laici, qui nullam juriſdictionem eccleſiaſticam obtinent, poſſunt ſententiam excommunicationis proferre, multò magis & Archidiaconi, qui ultra dignitatem, quam obtinent, juriſdictionem cum mixto imperio habent, eam proferre valent.

4 Ratio decidendi. Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens Alexandri III. deciſio, quæ auctoritatibus ſuprà relatis vallatur, & ea ratione fulcitur; nam cùm dignitas Archidiaconatus primis Eccleſiæ ſeculis tantùm eſſet miniſterium, non verò contineret officium cum juriſdictione, licèt poſteà Archidiaconorum elatione, & intumeſcentia illi aliqua ſibi uſurparent, & etiam juriſdictionem in presbyteros, & alios Eccleſiæ miniſtros; & poteſtas clavium non ratione miniſterii, ſed officii obtenti cum juriſdictione in Eccleſia competat, quare excommunicatio dicitur mucro dignitatis Epiſcopalis, c. viris, 16. qu. 7. inde procedit, ut Archidiaconus ratione propriæ dignitatis ſententiam excommunicationis proferre non poſſit, niſi conſuetudine talem juriſdictionem ſibi acquiſierit: tunc enim ſicut alia ratione conſuetudinis Archidiaconus exercere valet, ita & excommunicandi poteſtatem acquirere poterit.

5 Solvitur dubitandi ratio. Nec obſtat difficultas ſuprà pro dubitandi ratione adducta; nam licèt Archidiaconus vicarius Epiſcopi ſit, non inde deducitur, poſſe jure proprio ſententiam excommunicationis proferre, ſed tantùm vices Epiſcopi gerendo, ejus nomine poſſe eum excommunicare, quod in præſenti textu non negatur. Nec adverſatur augmentum primum ipſius difficultatis, in quo dicebamus, Archidiaconum ratione curæ animarum poteſtatem clavium habere. Nam reſpondendum eſt, Archidiaconum poſſe habere curam animarum duplici modo, aut conceſſione Epiſcopi, aut virtute conſuetudinis; quibus in caſibus accipiendus eſt textus in d. c. cum in cunctis, ∫. inferiora. Primo caſu certum eſt ea præſenti textu, in illis verbis, *Niſi auctoritate Epiſcoporum*, poſſe Archidiaconum ſententiam excommunicationis proferre. Secundo etiam verum eſt, quod ſi conſuetudine acquiratur juriſdictio, acquiritur ſimul excommunicandi poteſtas, ut infrà dicemus: inde cùm Archidiaconus jure proprio non habeat curam animarum, non poterit ratione dignitatis tantùm ſententiam excommunicationis proferre. Nec ſecundum augmentum difficultatis adverſatur, quia licèt Archidiaconus major ſit presbyteris parochis, d. c. 1. de officio Archipresbyteri; tamen cùm ipſi parochi habeant curam animarum, quam non obtinent Archidiaconi, ejus ratione poſſunt ſubditos excommunicare, d. c. 2. de officio ordin. ubi latiùs dicemus. Nec etiam adverſatur textus in d. c. tam ſacerdotes; nam in eo non affirmatur, omnes fideles laicos poſſe cenſuris eccleſiaſticis uti, ſed tantùm poſſe peccatores arguere, & increpare, ut ſic à legitimo judice ſegregentur ab Eccleſiæ communione, juxta correctionis fraternæ modum, de quo in c. novit, de judiciis. Et cùm in privilegiis Principum legitur, eorum violatores eſſe excommunicatos, excommunicatio non accipitur propriè pro cenſura eccleſiaſtica, ſed tantùm pro execratione, & quadam anathematizatione: aut ſi pro cenſura propriè accipitur, non eam imponunt, aut infligunt ipſi Principes ſæculares, ſed tantùm Prælati eccleſiaſtici, qui ſimul cum eis ſubſcribunt in ipſis privilegiis, ut ex eorum ſubſcriptionibus conſtat.

6 Exponitur cap. referente 7 de præbendis. Superiori aſſertioni obſtat textus in c. referente 7. de præb. & dignit. in illis verbis: *Vinculo excommunicationis adſtrinxit.* Ex quibus conſtat, Archidiaconum Rhemenſem ſententiam excommunicationis pronuntiaſſe contra quemdam presbyterum ejuſdem diœceſis: igitur quia Archidiaconus virtute propriæ juriſdictionis ſententiam excommunicationis proferre valet. Pro cujus textus interpretatione ſciendum eſt, quod licèt jure communi inſpecto Archidiaconi non poſſint excommunicationis ſententiam proferre, aut ſimilem cenſuram promulgare, tamen ex conſuetudine plerique Archidiaconi hanc poteſtatem ſibi vindicarunt, ut de Archidiacono Senonenſi refertur in c. fin. hoc tit. & in c. ſignificantibus 2. de novi operis nunciat. De Rhemenſi in c. Romana, de appellat. in 6. de Rhotomag. in c. venerabili 7. de ſentent. excommun. in 6. de Conventrenſi in c. licèt 3. de pœnis, de aliis in c. reprehenſibilis, de appellat. juncta ejus integra. Cùm enim præcipua munia hujus dignitatis ex conſuetudine proveniant, atque per lapſum temporis introducta ſint, potiùſque Archidiaconi illa uſurpaverint, quàm jus illis conceſſerit, & inter alia plures juriſdictionem occupaverint, & per conſequens vi tantùm conſuetudinis excommunicandi facultatem ſibi acquiſierint; cùm etiam per conſuetudinem juriſdictio acquiratur, c. licèt, cum vulgatis, de foro compet. & ob juriſdictionem eccleſiaſticam in foro contentioſo competat excommunicandi poteſtas, Gibalinus de cenſuris, diſquiſit. 3. q. 2. in fine; ideò Archidiaconi, qui per conſuetudinem acquiſierunt juriſdictionem ſpiritualem, contentioſam ſimul, & excommunicandi facultatem nacti fuerunt, ut docent Cæſar in d. diſp. 12. ∫. 1. Barb. de dignit. d. c. 5. Qua conſuetudine præmiſſa, & ſuppoſita, intelligendi ſunt textus in d. c. referente 7. d. c. ſignificantibus 2. d. c. Romana, d. c. licèt 3. d. c. reprehenſibilis, d. c. venerabilibus 7. c. 1. de eo qui furtivè, c. 1. de feriis, in 2. collect. in illis verbis: *Significantibus nobis viris religioſis fratribus Ciſtercienſis Ordinis accepimus, quod cùm eorum famuli, & mercenarii in quibuſdam diebus, quos alii ſolemnes habent, laborant, Archid. Decani, & Presbyteri, de quorum parochiis ſunt, in eos ſententiam excommunicationis propter hoc intentare præſumunt. Quoniam igitur ſuper hoc non debent tanta pœna mulctari, f. 1. per A. ſ. m. quat. omnibus Archidiaconis, Decanis, Presbyteris veſtræ juriſdictionis arctiùs prohibere curetis, ne in famulos, vel mercenarios prædictorum fratrum, pro eo quod ipſi, & iidem fratres diebus illis laborant, quos alii ſolemnes habent, vel excommunicationis, vel interdicti ſententiam ferre præſumant; ſi verò contra prohibitionem veſtram venerint, & ſententiam eorum ap. rem. denuntietis irritam, & inanem, & ipſos pro tranſgreſſione non differatis eccleſiaſtica ſeveritate punire.*

C A-

Digitized by Google

C A P U T VI.

Idem *Epiſcopo* a *Conventrenſi*, *&* *Abbati* b *Ciſtren.*

MAndamus, ut ex noſtra, & veſtra parte prohibeatur Archidiaconus R. Ciſtren. clericos, ſive *c* laicos, qui pro ſuis exceſſibus puniendi ſunt, pecuniaria pœna multare, ſeu in examine ignis, vel aquæ, à quolibet viro, vel muliere aliqua extorquere præſumat, aut pro annua, & indebita exactione pecuniæ perſonas ſuſpendere, vel Eccleſias interdicere: nec ad Eccleſias ſui Archidiaconatus viſitandas, niſi ſemel in anno accedat, niſi fortè talis cauſa emerſerit, propterquam ipſum oporteat præfatas Eccleſias ſæpius *d* viſitare, & cum ea moderantia hominum, & equitaturarum, quod qui in eis morantur, exinde non debeant meritò querelari. Si autem contra inhibitionem veſtram venire præſumpſerit, eccleſiaſtica ſeveritate eum percellatis, omni oc. & ap. ceſſ. & ſententiam ipſam uſque ad dignam ſatisfactionem faciatis inviolabiliter obſervari, ita quod in vos, & illos hoc non cogamur diutiùs vindicare.

N O T Æ.

1 a COnventrenſi.) Ità etiam habetur *in c.4. de pœnis*, *in 1. collect.* & poſt Concil. Later. ſub Alex. III. *part. 2. c. 3.* ex quibus locis ita reſtituo hunc textum. De Eccleſia Conventrenſi egi *in cap. 2. de reſcriptis*.

2 b *Ciſtrenſi.*) Monaſterium Ciſtrenſe, de Ceſtria dictum, eſt Ordinis D. Benedicti, in Normannia, London. diœceſis, quod primus Leofricus Comes Ciſtrenſis ædificavit, & ſemel collapſum Hugo etiam Comes reſtauravit, ut ex ſcriptoribus illius provinciæ refert Cironius *in notis ad textum in cap. dilectus*, *de ſequeſtratione poſſeſſ. in 5. compil.*

c *Clericis, ſive laicos.*) Similes exceſſus in Archidiacono Conventrenſi reprehendit Alexander III. *in cap. licèt 3. de pœnis*, ubi quæ ad primam partem hujus textus ſpectant, diſputabimus. 3

d *Sæpius viſitare.*) Quia ad Archidiaconum ſpectat diœceſis viſitatio, ut dixi *in c. 1. hoc tit.* non tamen ideò poteſt ſæpè ſæpiùs, ſed ſemel tantum in annu viſitare, *c. cùm venerabilis*, *de cenſibus*, ubi quæ ſpectant ad viſitationem, & modum, latè illuſtrabimus. 4

C A P U T VII.

Innocentius a III.

AD hoc nos Dominus, &c. Sanè conſuluit nos tuæ fraternitatis devotio, quid ad officium Archidiaconi debeat pertinere, & in quibus per ipſum cura Epiſcopalis ſolicitudinis debeat relevari? Et nos, prout *b* poſſumus, reſpondemus. Archidiaconus ſecundùm *c* ſtatuta B. *d* Iſidori imperat Sacerdotibus, & Levitis. Parochiarum *e* ſolicitudo, & earum *f* ordinatio ad ipſum pertinet, & audire debet *g* jurgia ſingulorum. *h* Archipresbyteri, qui Decani à plebibus nuncupantur, ejus juriſdictioni ſe noverint ſubjacere. Secundum verò *i* Romani Ordinis conſtitutum, major poſt Epiſcopum, & ipſius Epiſcopi vicarius reperitur: omnem verò ſolicitudinem & curam, tam in clericis, quàm in Eccleſiis eorum, prout meliùs ſecundùm Deum poterit impendendo; cùm ſuper his ſit redditurus in diſtricti examinis judicio rationem. Item in *j* epiſtola B. Clementis Papæ pr. n. *k* oculus Epiſcopi Archidiaconus appellatur, ut loco Epiſcopi per Epiſcopatum proſpiciens, quæ corrigenda viderit, corrigat, & emendet, niſi adeò ardua fuerint negotia, quod abſque majoris præſentia nequeant terminari. In quadam verò noſtra *l* conſtitutione nos jam alia vice meminimus expreſſiſſe, quod inſtitutio corporalis, tam ſuper beneficiis, quam etiam dignitatibus, ad ipſum debeat pertinere: examinatio etiam clericorum, ſi fuerint ad ſacros ordines promovendi; & hoc idem in collationibus beneficiorum credimus obſervandum, ut qui beneficiis eccleſiaſticis præficiendi fuerint, à ſuo priùs examinentur Archidiacono, & per ipſum poſtmodùm Epiſcopo præſententur. Subſequenter poſteà quæſiviſti, utrum Decani *m* rurales, qui pro tempore ſtatuuntur, ad mandatum tuum ſolùm, vel *n* Archidiaconi, vel etiam utriuſque inſtitui debeant, vel deſtitui, ſi fuerint amovendi? Ad hoc breviter reſpondemus, quod cùm juxta Imperialis ſanctionis auctoritatem, quod omnes tangit, ab omnibus comprobari debeat, cùm commune eorum exerceat Decanus officium, communiter eſt eligendus, vel etiam amovendus.

N O T Æ.

a INnocentius III.) In quarta collectione, *ſub hoc tit. c. 1.* etiam tribuitur hæc epiſtola Innocentio III. cui miſſa ſit non conſtat; nec inter epiſtolas ipſius Innocentii emendatas à Guillelmo Sirleto, nec inter editas à Boſqueto reperitur hæc epiſtola: ex dicta tamen collectione ita reſtituitur.

1 b *Prout poſſumus.*) Cùm enim circa officium, & juriſdictionem Archidiaconi tantùm reperiantur auctoritates D. Iſidori, & Ordinis Romani, & quamplurima in illis non comprehenſa Archidiaconi ſibi arrogaverint, & uſurpaverint, ut *in c. 1. hoc tit.* dixi, ideò Innocentius reſpondet conſultationi factæ juxta illa duo teſtimonia, quod & Honorius ejus ſucceſſor fecit *in cap. 2. hoc tit.* cujus verba retulimus *in cap. cùm ſatis*, *hoc tit.*

c *Statuta.*) Relata à Gratiano *in cap. perlectis*, 25. *diſt.* ubi refertur epiſtola D. Iſidori miſſa ad Epiſcopum Leudifredum, quæ etiam reperitur inter opera ejuſdem eximii Doctoris, edita opera & ſtudio D. Garſiæ à Loayſa *tom. 2. pag. 391.*

d *Iſidori.*) Iſidorus Præſul Hiſpalenſis, Hiſpaniæ Doctor, Catholicæ fidei magiſter, floruit temporibus Rechardi Regis Gothorum, à quo mortuo Leandro in ejus locum ſuffectus eſt, & à Gregorio Magno confirmatus. Ejus laudes, animique dotes latè proſequuntur. Quintanadvennas in Sanctorum Hiſpalenſium hiſtoria, *pag. 247.* Antonius Neubricenſis *in vita ipſius Sancti*, plures Hiſpanici ſcriptores congeſti à Tamayo de Salazar *tom. 2. martyrol. Hiſp. die 4. April.*

e *Solicitudo.*) Vacantium enim Eccleſiarum cuſtodia ad Archidiaconum ſpectat, *cap. ſi in plebibus*, *63. diſt. cap. bona 51. de appell.*

f *Ordinatio.*) Ideſt Clericorum ad Eccleſias vacantes præſentatio; debet enim Archidiaconus præſentare clericos ab Epiſcopo ordinandos, *d. c. ſi in plebibus*, *c. cùm dilectus 28. de jurepatron*, *cap. ut noſtrum*, *hoc tit.*

g *Jurgia.*) Ut dixi *in cap. 5. hoc tit.*

h *Archipresbyteri.*) Hæc verba exponemus *in c. 1. de officio Archipresbyteri.*

i *Romani Ordinis.*) De hoc libro nonnulla retuli *in cap. 1. hoc tit.*

j *Epiſtola.*) Ad Jacobum fratrem miſſa, de cujus auctoritate latè agit Vivar. *ad Flavium Dextrum*, *anno 37. n. 6.* & nos *in cap. unico*, *de ſacra unct.*

k *Oculus Epiſcopi.*) Recta comparatio: nam oculus pro præſtantiore parte corporis accipitur, & quæ aliis præeſt. 2
D. Auguſt. *in pſalmum* 87. Unde R. P. dicitur oculus univerſi corporis Eccleſiæ, ut probat P. Serlogus *tom. 3. in Cantic. c. 4. veſtig. 28. ſect. unica*, *pag. 148.* inde Archidiaconus dicitur oculus Epiſcopi, cùm rectè gerit quæ ſui officii ſunt: ſi verò rectè non gerat, clavus Epiſcopi dicitur. Mirè ad rem Fulbertus Carnotenſis *ep. 34.* ibi: *Inter quos, videlicet adverſarios, unus eſt nomine Lyſardus, olim quidem Archidiaconus, qui cùm eſſe deberet oculus Epiſcopi ſui, diſpenſator pauperum, catechizator inſipientium, apoſtata-*

vit

vit ab omnibus his, & factus eſt Epiſcopo ſuo quaſi clavus in oculum, prædo pauperibus, dux erroris inſipientibus: quia ſuperba & contumelioſa maledicta in Epiſcopum ſuum jaculans, ſerenitatem ſpeculationis ejus turbat, decimas, & oblationes altarium, ſtipem videlicet pauperum, ſuo Epiſcopo inconſulto, ſæculari militiæ tradit.

l *Conſtitutiones.*) De qua *in cap. ut noſtrum, hoc tit.* ubi dicemus.

m *Rurales.*) Ideſt Archipresbyteri, *cap. 1. & per totum de officio Archipresbyteri.*

n *Vel Archidiaconi.*) De conſuetudine, ut dixi *in c. cum ſatis, hoc tit.*

C A P U T VIII.

a Idem *Tervviſino Epiſcopo*.

Significaſti nobis per litteras, quod quidam clerici tuæ diœceſis, licèt eccleſiaſtica beneficia ſint adepti, *b* comam nutriunt; qui etiam incedunt in habitu laicali: *c* laici quoque adſcribi volentes militiæ clericali, cùm à te promoveri non poſſint, cum litteris Archidiaconi tui ad Epiſcopos vicinos accedant, & ab eis ſe faciunt ordinari. Volentes igitur hujuſmodi exceſſibus obviare, fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus clericos, qui comam nutriunt, & incedunt in habitu laicali, niſi ad commonitionem tuam depoſuerint comam, & clericalem ſervaverint tam in veſtibus, quàm in aliis honeſtatem, uſque ad correctionem idoneam à beneficiorum ſuorum perceptione, ſublato appellationis obſtaculo, noſtra, & tua fretus auctoritate ſuſpendas: interdicas autem Archidiacono tuo, ne ſine licentia, & auctoritate tua concedat ſuas litteras promovendis: & eis etiam diſtrictè prohibeas, ne ad ordines taliter audeant convolare. Quod ſi contra prohibitionem tuam venire præſumpſerint, exequutionem eis ordinum ſuſceptorum taliter interdicas. Datum Later. 15. Cal. Octob.

N O T Æ.

a IDem.) Ità reſtituenda eſt hæc inſcriptio ex epiſtolis Innoc. III. emendatis à Guillelmo Sirleto *lib. 2. epiſt. fol.* 368. Etiam reperitur hic textus in quarta collectione, *ſub hoc tit. c.* 2. ſed diminutus, ut in hac ſexta collectione: quare ex prædicto Codice epiſtolarum eam reſtituo. De Tarviſioa Diœceſi egi *in cap. 7. de conſtit.*

b *Comam.*) Quod clericis prohibitum eſt, *c. ſi quis ex clericis 4. c. clericis 5. c. clericus 7. de vita & honeſt. cleric.*

c *Laici.*) Quod alienum eſt à clericali gradu, *c. clerici* 15. ubi latè dicemus, *de vita & honeſt. cleric.*

C O M M E N T A R I U M.

1 Concluſio refertur, & probatur. EX verbis à Raymundo compilatis in hac ſexta collectione, hæc communiter deducitur aſſertio: *Archidiaconus non dat litteras commendatitias.* Probant eam textus *in c. quamvis, 69. diſt. c. cùm nullus, c. 3. de tempor. ordin.* Concil. Trid. *ſeſſ. 24. de reform. c.* 11. Colonienſe *p. 1. c. 29. Prohibemus, ne officiales noſtri litteras dimiſſorias, quæ vulgò licentiatoriæ ordinandi vocantur, alicui temerè concedant.* Moguntinum celebratum anno 1549. *cap.* 84. Illuſtrant Hallier. *de ſacris elect. c. 3. art. 11. §. 4. pag. 669. & pag. 672.* Leander *de ſacrament. tom. 2. de ordine, diſp. 10. tr. 6. q. 4.* Narbona *de appellat. à Vicario, c. 1. nu.* 197. Ferrarius *de antiquis Eccleſiæ litteris c.* 8. Flores de Mena *lib. 3. qu.* 4.

2 Impugnatur hæc aſſertio. Sed hæc aſſertio difficilis valdè redditur ſequenti conſideratione; nam facultas concedendi commendatitias litteras, ſeu dimiſſorias, non provenit à poteſtate ordinis, ſed juriſdictionis: unde Epiſcopus electus, confirmatus, licèt non conſecratus, poteſt prædictas litteras concedere, *cap. noſti 9. c. tranſmiſſam 15. de elect. cap. abſentia, eod. tit. in 6.* ubi Gloſſa *verbo Confirmetur.* Similiter Archiepiſcopus antè pallii receptionem, licèt ordines conferre non poſſit, litteras dimiſſorias dare valet, *c. ſuffraganeis, de elect.* Docent Henriquez, Toletus, & Bonacina laudati à Leandro *d. tr. de ordine. d. diſp. 10. q. 1.* Similiter Vicarius Epiſcopi licèt ordines conferre non poſſit, litteras tamen dimiſſorias dare valet: & Capitulum Sede vacante, ſi beneficium eſt arctatum. Trid. *ſeſſ. 7. de reform. c.* 10. Sed Archidiaconus juriſdictionem obtinet in clericos, tam in majoribus, quàm minoribus ordinibus conſtitutos, ut ſæpè ſæpiùs dixi *in hoc tit.* & eos Epiſcopo repræſentat, ut ab eo ordinentur, *c. ad hoc, hoc tit.* igitur poteſt litteris ſuis dimiſſoriis eos alieno Epiſcopo præſentare, ut ab eo ordinentur. Augetur hæc difficultas ex teſtimonio Flodoardi veteris hiſtorici Eccleſiæ Rhemenſis, *lib. 3. c. 8.* ubi refert Helvirum presbyterum Rhemenſem ordinatum fuiſſe à Lupo Catalaunenſi Epiſcopo, eo quòd Archidiaconus Rhemenſis cum aliis miniſtris, tam canonicis, quàm monachis, hanc illi obtuliſſet: ex quo expreſsè conſtat, Archidiaconum Rhemenſem potuiſſe litteras commendatitias clericis concedere ad ordines recipiendos ab alieno Epiſcopo.

3 De litteris commendatitiis. Hac dubitandi ratione non obſtante, vera eſt noſtri Innocentii III. deciſio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, inter alias litteras jam à primis Eccleſiæ temporibus uſu receptas, de quibus egi *in c. 1. de clericis peregrin.* etiam enumerari commendatitias, dimiſſorias, ſeu reverendas, quibus nominibus ſignificantur litteræ illæ, quibus proprii ſubditi reverenter dimittuntur, & commendantur alieno Epiſcopo, ut ab eo ordinentur, *c. 3. 77. diſt.* Conc. Chalced. *can. 20. c. 1. 72. diſt. can. 15. & 33. Apoſt.* probavi *in cap. quoad tranſlationem, de tempor. ordin.* latè illuſtrant Hallier. *de ſacris electionibus, c. 3. art. 10. per totum.* Circa eas verò ſequentia examinanda ſunt, tam ex veteri, quàm novo jure, à quibus videlicet concedi poſſint, quibus dari valeant, & quænam earum forma à jure præſcripta ſit.

Certum eſt, concedere litteras dimiſſorias, ſeu ut vulgò dicitur, reverendas, eorum proprium eſſe, quibus competit ordines conferre, ex regula, *Poteſt quis, de regul. juris in 6.* unde ſicut poteſt Epiſcopus domicilii, originis, & beneficii ordines conferre; ita & litteras dimiſſorias dare. Ex una enim poteſtate alia infertur, & deducitur: quare Abbates jus mitræ, & baculi habentes, quia minores ordines poſſunt conferre ſuis ſubditis, *c. cùm contingat, de ætat. & qualit.* dimiſſorias litteras conferre poterunt tantùm ad minores ordines, non ad majores, ut docent Flores de Mena *ubi ſup.* Tamburinus, Diana, & alii relati à Leandro *d. diſp. 10. q. 7. &* 8. Similiter Vicarii Epiſcoporum, Archidiaconi, Archipresbyteri, & ſimiles, qui appellatione Vicariorum continentur, cùm ordines conferre non poſſint, nec prædictas litteras dimiſſorias concedere valent, niſi de ſpeciali mandato Epiſcopi, vel eo in remotis partibus agente, *c. cùm nullus, de tempor. ordin. lib. 6.* Leander *ubi ſuprà, q.* 3. Et licèt Gloſſa *in eo c. verbo Remotis*, intendat probare remotum illum tantùm dici, qui extra provinciam, aut ultra montes degit; tamen rectius reſolvit Hallier. *ubi ſuprà, pag.* 672. hoc arbitrio Epiſcopi relinqui: circa Capitulum verò ſede vacante, varia pro diverſitate temporum ſtatuta, & obſervata reperiuntur. A primis enim Eccleſiæ ſæculis uſque ad tempora Concil. Trid. Capitulis Eccleſiarum Cathedralium conceſſum erat vicinum Epiſcopum, vel quem maluiſſent, adſciſcere, vocare, & invitare, ut in ipſa diœceſi Paſtore deſtituta ſacros ordines conferret, aut clericos ordinandos dimittere, & commendare alienis Epiſcopis, *c. his quæ, de majorit. & obed. c. ſi Epiſcopus, cum ſequenti, de ſupplend. neglig. lib. 6.* Conc. Antiochenum *can. 6.* plura Boſquetus *ad Innocentium III. lib. 1. ep.* 13. Poſſevinus *de poteſt. Capituli, 1. p. q. 1. nu. 3.* poſt tempora tamen Concil. Trid. & ejus decretum, *ſeſſ. 7. de reform. c. 10. & ſeſſ. 10. de reform. c.* 23. illud jus antiquum abrogatum fuit, noviterque ſtatutum, ne ſede vacante Capitulum litteras commendatitias concedere poſſit, niſi alicujus beneficii arctati occaſione: circa cujus conſtitutionis explicationem plura cumularunt Barboſa *in ejus remiſſ.* Hallier. *pag.* 671. Leander *ubi ſuprà, q.* 4. 4 Qui eas concedere poſſint.

Sequitur ſecunda inſpectio de perſonis, quibus concedi debent prædictæ litteræ commendatitiæ, ſeu dimiſſoriæ. Et primò ſciendum eſt, tantùm eas concedi poſtulanti, & efflagitanti, *c.* 1. in illis verbis: *Niſi ab ipſo poſtulatus, & prius examinatus à propriis Epiſcopis litteras concedentibus.* Trident. *ſeſſ. 23. de reform. cap.* 3. in illis verbis: *Non aliter quàm jam probatos, & examinatos ad alium Epiſcopum ordinandos dimittant, niſi ob juſtam cauſam ipſum examinandum ordinanti committant, quod ex juſtis cauſis fieri permittitur.* Concil. Senon. celebratum anno 1528. *in decretis morum, c.* 5. ibi: *Et quamvis,* inquit, *Epiſcopus originis, beneficii,* 5 De perſonis quibus dimiſſoriæ dantur.

Digitized by Google

ficii, aut domicilii non ſolùm ad ordines promovere, ſed etiam litteras dimiſſorias ad ipſos ordines concedere poſſit; injungimus tamen ſuffraganeis noſtris, ut ſi quando litteras dimiſſorias ad ſacros ordines indulgere voluerint, ne indigni aſſumantur, obſervent ordinem qui ſequitur, videlicet quod volentes impetrare litteras dimiſſorias, accedant ad diœceſanos, qui ſuper præmiſſis, ætate, litteratura, moribus, beneficio, ſeu patrimonio inquirant, ſerventque diligenter prædictas ſolemnitates perinde, ac ſi in propria diœceſi ordinare vellent: ac tunc ſic examinato concedantur litteræ dimiſſoriæ, remittaturque ita examinatus cum litteris ipſis, in quibus etiam declaretur prædicta ſolemnitas ſic obſervata, fiatque mentio expreſſa de beneficio, aut patrimonio, ut Epiſcopus ad quem ſe confert ordinandus, cum ſine ſcrupulo promovere, & ordinare poſſit. Quod ſi propter infirmitatem, aut aliam cauſam rationabilem is, qui litteras dimiſſorias obtinere cupit, non poſſit commodè accedere ad ſuum Epiſcopum, tunc remittatur ſuper ætate, litteratura, ac moribus, ut priùs, examinandus ad Epiſcopum, cui litteræ dimiſſoriæ præſtabuntur, inſeraturque in iis litteris dimiſſoriis clauſula (Super quo conſcientiam tuam oneramus;) proviſo tamen, quod nunquam concedantur litteræ dimiſſoriæ, niſi illi, qui habueris beneficium, aut patrimonium prætaxati valoris. An autem cùm dimittitur, & commendatur ordinandus jam examinatus, iterum poſſit examinari ab ordinatore pertractat Hallier, *de ſacris elect. 1. p. de examin. ordin. c. 1.*

6 De forma dimiſſoriarum. Quoad formam prædictarum litterarum, & quæ in eis ſpectentur, & requirantur, ſciendum eſt primò, in ipſis litteris inſeri debere cauſam, propter quam proprius Epiſcopus dimittit ipſum alii ordinandum, *c. 1. de tempor. ordin. lib. 6.* Trid. *ſeſſ. 7. de reform. c. 11. & ſeſſ. 23. c. 3.* docet Barboſa *de poteſt. Epiſcopi, alleg. 7. n. 20.* Secundò in eis exprimi debere Epiſcopum, cui committitur, niſi generaliter ita dimittatur, ut à quocumque Epiſcopo Catholico ordinari valeat, juxta textum *in c. veniens, de præſcript.* ibi: *Ut à quocumque Antiſtite ritè, & catholicè promoto, & gratiam, & communionem S. Sedis Apoſtolicæ habente.* Apponi tamen ſolet clauſula illa: *Clerum ac populum habente;* ut adimatur facultas ordinandi Epiſcopis titularibus, & propriam Sedem non habentibus, quorum poteſtatem reſtringere magnoperè intendunt PP. Concilii Trid. *d. ſeſſ. 24. de reform. c. 2.* & ut cuncta comprehendamus, quæ in litteris dimiſſoriis complecti ſolent, unum, aut aliud exemplar earum referamus. Et omiſſis relatis *to. 2. Concilior. Galliæ*, in antiquis formulis, juxta priſcum Eccleſiæ morem, ita legitur in veteri formula ab Hallierio edita ubi ſuprà, *pag. 664. Durandus Dei gratia Arvernorum Epiſcopus, Rodulpho excellentiſſimo Turonenſi Archiepiſcopo. Quod in terra felicius, vel beatius in cælo comperiat dilectio veſtra, quod hic præſens Subdiaconus, quem manu propria conſecravimus, miſericorditer formatam à nobis expetiit epiſtolam, & omnem auctoritatem canonicam, ſicut inter dantem, & accipientem fieri oportet: quatenus hac auctoritate ſecurus, jure veſtræ ditioni ſubjici valeret. Cujus petitionibus annuentes, mittimus nobilitati veſtræ hanc epiſtolam canonica inſtitutione formatam, ut quem ſanctitatis à modo cuſtodiæ rogando committimus, cum libera noſtra conceſſione ad quodcumque officium, ſeu ad quemcumque gradum viſum fuerit, promoveatis, & omnem quam erga eum hactenus poteſtatem nobis licuit exercere, ſit vobis licitum. Et ut nullus in veſtro animo ſcrupulus hæſitationis remaneat, ea ſigna quæ SS. PP. in Niceno Concilio ſtatuere in ejuſmodi epiſtolis ſcribendis, in primis, & ultimis annotavimus.* Aliud juxta uſum quotidianum refert Barb. *poſt tractatum de officio, & poteſtate Epiſcopi.*

Quibus ita præmiſſis apparet jam vera decidendi ratio hujus textus: nam cùm litteras dimiſſorias illi tantùm dare poſſint, qui ordines conferre valent, ex regula, *Poteſt quis, de regul. juris, lib. 6.* & Archidiaconus ordines conferre non poſſit, ex defectu poteſtatis conferendi ordines; ideò neque litteras dimiſſorias ordinandis dare valet: ſed ſi alicui eas conceſſerit, & earum ratione ordinati fuerint, characterem quidem recipiunt, executionem autem ordinis improbè recepti non habebunt, ut contingit in aliis malè promotis, de quibus egi *in c. dilectus, de tempor. ordin.* 7 Ratio decidendi.

Nec difficultas ſuprà adducta adverſatur; nam licèt Archiepiſcopi antè pallii receptionem; Epiſcopi confirmati antè conſecrationem, poſſint dimiſſorias concedere; non tamen ordines conferre: eam enim poteſtatem non obtinent Ordinarii per ſe; ſed per accidens, & ratione juriſdictionis, quam in actu obtinent; & facultatis ordinis, quam in habitu habent: unde poſſunt dimiſſorias dare, quæ cùm ceſſet in Archidiacono, ideò ipſe prædictas litteras concedere non poteſt. Nec augmentum difficultatis adverſatur; nam omnia ſuprà dicta procedunt, & locum habent jure communi attento: cæterùm ſi conſuetudine introductum ſit, ut Archidiaconi, Archipresbyterive commendatitias dare poſſint, licitè eas concedere valent, Gloſſa *verbo Litteras*, in præſenti, & *in c. nullus, verbo Inductum, de tempor. ordin. lib. 6.* quam conſuetudinem viguiſſe in Eccleſia Rhemenſi, teſtatur Hallier. *ubi ſuprà, pag. 669.* Unde juxta conſuetudinem ipſius Eccleſiæ Rhemenſis accipit ipſe prædictam Flodoardi auctoritatem. 8 Diſſolvitur difficultas.

C A P U T IX.

Idem a *N. Mediolanenſi Archiepiſcopo.*

UT *b* noſtrum prodeat de Dei vultu judicium, & oculi noſtri videant æquitatem, via regia debemus incedere, nec ad ſiniſtram omninò, nec ad dexteram declinare: ita magnum judicantes, ut parvum; quia non eſt apud Deum acceptio perſonarum. Ad audientiam ſanè noſtram multorum relatione pervenerat, quod Cancellaria Mediolanenſis Eccleſiæ vacaverat ultra annum: unde ſecundùm Lateran. Concilii ſtatuta, ad nos ipſius erat donatio devoluta. Volentes autem tibi ſolita benignitate deferre, rogavimus te attentiùs, & mandavimus, ut Cancellariam ipſam dilecto (f. Henr. de Settera Subd. noſtro, Mediolanenſis Eccleſiæ Canonico, benè apud te merito, & ad hoc officium obtinendum idoneo, benignè conferres: & ſi poſt receptionem litterarum noſtrarum quidquam de ipſa Cancellaria contra jus acquiſitum nobis ex Lateranen. decreto ſtatueres, decernebamus illud irritum, & inane. Tu verò litteris noſtris receptis, diceris reſpondiſſe, ſicut ex publico declaratur authentico, quod Cancellariam ipſam alteri non contuleras, quia propter gravamina debitorum proventus ipſius tibi erant plurimùm neceſſarii: litteris tamen noſtris apertis, earumque tenore perſpecto, reſponderes in craſtino, quod crederes reſpondendum, Porrò, ſicut ex alio comperimus inſtrumento, poſtquam mandati noſtri audiviſti tenorem, variata locutione dixiſti, quod Cancellariam ipſam non poteras juxta mandatum noſtrum præfato Subd. noſtro conferre; quia reſervatis tibi proventibus, eamdem Cancellariam decem menſibus jam elapſis Henr. de Lamp. conceſſeras. Cumque nobis hujuſmodi reſponſionum varietas ex ſcriptis innotuiſſet authenticis, etſi ſecundùm Apoſt. omnem inobedientiam prompti ſimus ulciſci, adhuc tamen tibi deferre volentes, cui & in minori officio conſtituti, & promoti, ſicut Domino placuit, ad majora, in multis, & magnis detulimus, tibi dedimus in c mandatis, ut ad præſentiam noſtram procuratorem idoneum deſtinares, qui tuo nomine legitimè nobis oſtenderet, quod dictam Cancel. perſonæ idoneæ modo canonico, tempore tibi competente donaſſes: dictus quoque H. de Lampun. cui dicebatur facta donatio, ſi vellet, ad præſentiam accederet, ſuam juſtitiam defenſurus. Venientes igitur ad Apoſtolatus noſtri præſentiam dilecti filii G. procurator tuus, & ſæpedictus H. ſuper varietate reſponſionum nitebantur te multipliciter excuſare, licèt publicis inſtrumentis fides non facilè derogetur, & ſecundùm rerum naturam vix potuiſſet ſufficienter oſtendi, quod aliud reſpondiſſes. Produxerunt autem in noſtra præſentia duos teſtes, qui jurati dixerunt, quod in Januario nuper præterito fuit annus, ex quo Mediolanen. Cancellarius debitum univerſæ carnis exſolvit, & in ſequenti Majo, cùm conſanguinei Henr. de Lampun. frequenter apud te, ac vehementer inſtarent, ut Cancellariam ipſis conferres, te reſpondente, quod Cancellariæ proventibus carere non poſſes; ad mul-

tam

tam tamen inſtantiam eſt obtentum, ut Cancellariæ tibi retineres proventus, & jus ipſius præfato conferres Henr. Quatuor ergo præſentibus, inter quos duo teſtes memorati fuerunt, in ſecretiore Palatii tui camera eundem H. ſecundùm tenorem præſcriptum de Cancellaria inveſtiſti per librum, & recepiſti fidelitatem ab eo, prohibens univerſis, ne verbum iſtud cuiquam revelarent. Adjecit autem unus teſtium prædictorum, qnod poſtquam ad te mandatum noſtrum pervenerat, & ipſe H. jam Bononia rediiſſet, tu ei ſolemniter, & publicè tradidiſti, ſe vidente, ſigillum, mandans ei, nt Cancellarii officium exerceret: quod & alter teſtis aſſeruit de auditu, & idem procurator tuus, quod verum crederet eſſe, reſpondit. Henr. quoque confeſſus eſt factum, ſed ſolemnitatem facti negabat. Quia ergo poſt interdictum noſtrum ei præſumpſiſti tradere bullam, cùm traditionem ipſam ſaltem debuiſſes differre, donec noſtrum conſuleres beneplacitum: dilectis filiis I. Archidiac. & O. Lento Canonico Mediulanenſi dedimus in mandatis, ut ſi etiam poſt ſecundum mandatum, per quod totius cognitionem negotii ad noſtrum judicium revocavimus, id ipſum cognoſcerent attentatum, traditionem ſigilli decernerent irritam, & inanem: inhibentes Henr. ne quomodolibet eo uti præſumeret, cùm plus ſit Rom. Pontificem ad ſe aliquod evocare negotium, quàm quemqnam ad eum ſuper aliquo negotio provocare. Tolerabamus autem ad tempus, ut negotii merita nobis pleniùs innoteſcerenr, inveſtituram, quæ dicebatur in occulto facta fuiſſe per librum, licèt eccleſiaſtica beneficia non ſint donatione clandeſtina conferenda, teſte Veritate, quæ dicit. Qui malè agit, odit lucem. Cæterùm quia Cancellariæ officium memoratæ ſpirituale, vel annexum ſpirituali proponebatur exiſtere, cùm Cancellarius ex officio ſuo multa facere debeat, quæ ſpiritualia eſſe noſcuntur, ac per hoc ſub tenore præſcripto dicebatur non debuiſſe conferri, cùm ab omni ſpecie mala præcipiat Apoſtolus abſtinere: quia etiam præfatus Henr. de Lamp. licèt receptus ſit in fratrem ad vacaturam præbendam., ordinarius tamen aſſerebatur non eſſe, ac per hoc Cancellariam ſibi non debuiſſe conferri, quæ de jure, vel conſuetudine ordinario tantùm debet committi: cùm nec Mediolanenſis Archiepiſcopi, ſed Mediolanenſis Eccleſiæ Cancellarius eſſe ſcribatur, nec vacante ſede Cancellarii perdat officium; nam nec ipſum ſigillum ſubſtituto Pontifice variatur: inquiſitionem horum duximus prænominatis I. Archid. & O. Lento Canonico Mediolanenſi committendam, per Apoſt. ſcripta præcipiendo mandantes, quatenus omni coutradictione, & ap. ceſſante, Deum habentes præ oculis, gratia, & timore poſtpoſitis, ſine perſonarum acceptione inquirerent ſuper præmiſſis diligentiſſimè veritatem: & ne veritas celaretur, teſtes qui eis nominarentur, ſi ſe gratia, vel timore ſubtrahant, per cenſuram eccleſ. compellerent perhibere teſtimonium veritati, & quod ſuper omnibus invenirent, ſub litterarum ſuarum teſtimonio ad Sedem Apoſtolicam deſtinarent: nt per inquiſitionem ipſorum ſufficienter inſtructi, negotium ipſum meliùs decidere valeremus. Ipſi verò mandatum Apoſtolicum fideliter exeqnentes, convocatis Mediolanenſis Eccleſiæ ordinariis, & per pœnam excommunicationis compulſis dicere ſub juriſjurandi religione de facto Cancellariæ, quia noverant ſuper præmiſſis articulis veritatem. atteſtationes ſuas redactas in ſcriptis, & ſigillo munitas ad noſtram præſentiam tranſmiſerunt. Interdixerunt etiam eidem H. adminiſtrationem ſigilli, ſicut ex litteris eorum accepimus, juxta formam mandati noſtri, de conſilio ſapientum. Cùmque ſæpedictus H. de Lamp. cum patre ſuo Rogerio propter hoc noſtro ſe conſpectui præſentaſſet, copiam allegandi pro ſe liberam, ac benignam in communi conceſſimus auditorio: qni per advocatum propoſuit, quod delegati prædicti ſine inquiſitione ſpoliavernnt eum executione ſigilli, contra noſtri mandati tenorem, cùm ipſius ſigilli traditio non fuerit facta poſt ſecundum mandatum; & ideò primo loco reſtitutionem ſibi fieri poſtulabat. Formam vero conceſſionis nitebatur multipliciter excuſare, proponens quod in retentione fructuum ſimoniaca pravitas nullatenns interceſſit; tum quia officium Cancellariæ nec eſt ſpirituale, nec annexum ſpirituali, quia licèt Cancellarius quædam agat, quæ ſpiritualia eſſe noſcuntur, ſicut ex atteſtationibus liquet, ea tamen non agit ex officio Cancellarii, ſed de mandato Archiepiſcopi, ſicut ex dictis teſtium comprobatur: tum etiam, quia nihil emit, aut vendidit, cùm ſimonia deſcribatur eſſe ſtudioſa cupiditas vendendi, vel emendi ſpirituale, vel ſpirituali annexum; præſertim cùm tu antè traditionem ſeparaveris fructus, & ita quod tuum erat, tibi retinuiſti, non accipiens alienum. Se quoque ad obtinendam Cancellariam proponat idoneum, cùm de mandato Rom. Pont. ſit Mediol. Eccleſiæ Canonicus inſtitutus, vocem habens in Capitulo, & locum in choro; & tanquam verus, & plenus Canonicus, in tractatibus, & contractibus ipſius Eccleſiæ admittatur. Nec obſtat, quod integram præbendam non habet, cùm ſicut per dicta teſtium eſt probatum, Archidiaconatus ejuſdem Eccleſiæ, de quo nullatenus dubitatur, quin ſit dignitas, & officium ſpirituale, qnandoque fuerit conceſſus ei, qui præbendam integram non habebar. Quod autem à ſexaginta annis, juxta quorumdam teſtimonium, conceſſus fuit tantùm ordinario præbendato de numero viginti Canonicorum, qui propriè Ordinarii appellantur, ſibi nocere non poterat; cùm per hoc nullum ſit tibi præjudicium generatum, qnin ei, qui de numero viginti non eſſet, præſertim Canonico, eamdem Cancellariam potuiſſes conferre. Allegabat inſuper, quod etſi pactio de retincudis ad tempus proventibus interveniſſet, quod ipſe tamen negabat, inter te, ac parentes ipſius, ipſe tamen de prædicta Cancellaria purè fuir, & ſimpliciter inveſtitus, & ideò talis pactio ſibi non debet obeſſe, cùm parentes nihil tibi pro eo dederint, vel promiſerint. Præterea proponebat, quod cùm nullus debeat ſine accuſatore damnari, nec aliquid circa negotium iſtud actum ſit in forma judicii, depoſitiones teſtium non poterant ſibi præjudicium generare. Quia verò per hanc ultimam allegationem perſonam noſtram tangere videbatur, dignum duximus cauſam commiſſæ inquiſitionis, & ordinem pleniùs explicare, ne quis quomodolibet ſuſpicetur, quod nos in hoc negotio perperam proceſſerimus, præſertim cùm ratio aſſignanda debeat eſſe poſteris profutura. Cùm enim juris ſit explorati, quod actore non probante, is qui convenitur, etſi nihil præſtiterit, debet abſolvi, videri poterat, quod nos tibi, qui conveniebaris à nobis, malitiosè, vel indiſcretè onus probationis ſuper tribus præmiſſis articulis impoſuimus, videlicet ut oſtenderes, quod prædictam Cancellariam perſonæ idoneæ, modo canonico, & tempore tibi competenti donaſſes. Porrò cùm donatio fuiſſet occulta, & ideò ſuſpicione non careat, & elapſo jam anno nullus omninò Cancellarius appareret, non immeritò eredebatur, quod ſecundùm Lateran. ſtatuta Concilii ad nos eſſet ipſius Cancellariæ donatio devoluta, & ideò ſine culpa potuiſſemus ipſam conferre: quoniam etſi locum Dei teneamus in terris, non tamen de occultis poſſumus divinare. Quod ergo contra illud, quod prima facie juſtè præſumebatur pro nobis, præſertim cùm reſponderis prima vice, quod Cancellariam alicui non contuleras, facultatem tibi pro te probandi conceſſimus, non fuit gravamen, ſed gratia; nec ex malitia, ſed ex benignitate proceſſit. Quod etiam de modo canonico fidem nobis fieri mandavimus, tu cauſam præſtitiſti mandato; quia ſæpè nobis per litteras intimaſti, & tandem probaſti per teſtes, quod retentis tibi proventibus, officium conceſſeras memoratum: ex quo non immeritò contra talem conceſſionem fuimus ſuſpicati, cùm & proponeretur apertè, quod illud ei perſonæ commiſeras, cui ſecundùm conſuetudinem Mediolanenſis Eccleſiæ non debuerat aliquo modo committi. Et ideò nos non

tam

Digitized by Google

tam ex plenitudine poteſtatis, quàm ex officii debito, quia poſſumus, & debemus de ſobditorum exceſſibus ad correctionem inquitere veritatem, te maximè cauſam, & occaſionem præſtante, inquiſitionem commiſimus faciendam. Omnibus ergo diligenter auditis, quæcumque fuerunt in noſtro auditorio proponenda, deliberavimus cum fratribus noſtris, & in ipſa deliberatione te in tribus præcipuè comperimus fuiſſe culpabilem: circa contrarietatem reſponſi, quia non ſolùm nobis, qui (licèt immeriti) Jeſu Chriſti locum tenemus, ſed nec cuiquam debuiſſes ex certa ſcientia contraria reſpondere: circa carnalitatem animi, quia non affectu carnali, ſed diſcreto judicio debuiſti eccleſiaſticum officium in perſona magis idonea diſpenſare: & circa inhoneſtatem facti, quia non licuit ex pactione, vel conventione quacumque, ſub modo, vel tenore præſcripto concedere nudum officium, & tibi retinere proventus, cùm in Lateran. Concilio ſit prohibitum, ne quis conferendo eccleſiaſticum beneficium, partem proventuum ſuis uſibus retinere præſumat: & alibi cautum reperiatur in canone, quod eccleſiaſtica beneficia debent ſine diminutione conferri. Unde credimus diſtinguendum, utrum qui dat ſpirituale beneficium, proventus ipſius ante donationem percipiat: nam ſi proventus ante donationem non percipit, non eſt dubium intercedere ſimoniacam pravitatem. Si verò ante donationem percipit ipſe proventus, credimus etiam diſtinguendum, utrum ante donationem conſtituat, ut ipſi proventus retineantur ad tempus pro cauſa juſta, & neceſſaria; an conveniat cum eo, qui accipit beneficium, ſeu cum mediatore quocumque, ut officio illis conceſſo, retineat ipſe ſibi proventus. Primum enim membrum credimus eſſe licitum; ſecundum autem dicimus non licere, ne viam aperiamus his, qui pravitatem ſuam ſatagunt palliare. Quia verò majorum exceſſus majori debent ſeveritate puniri, cùm juxta divinæ legis oraculum, ſi ſacerdos qui eſt unctus, peccaverit, faciet delinquere populum; quod inhoneſtè ſuper retentione proventuum præſumpſiſti, de communi fratrum noſtrorum conſilio irritavimus, & in pœnam præſumptionis hujuſmodi, ut in eo puniaris, in quo peccaveras, à collatione dignitatis, vel eccleſiaſtici beneficii, quod ad tuam donationem in tua primò vacabit Eccleſia, cenſuimus ſuſpendendum. Cæterùm quia divina docente ſcriptura, didicimus quod melior eſt ſapiens viro forti, & qui dominatur animo, expugnatore urbium; quantumcumque voluerimus, aut vellemus, ſi ſalva poſſemus juſtitia, contra quam non judicamus nos poſſe, cùm ſimus in Sede juſtitiæ conſtituti, prælatam Cancellariam prædicto Subd. noſtro conferri, ſæpedictum tamen H. de Lamp. non invenimus ita culpabilem, ut eum exigente juſtitia, ipſa Cancellaria privare poſſemus: cùm etſi parentes ejus ex ſimplicitate deliquerint, nihil tamen pro ea dantes, aut etiam promittentes, ipſe tamen inveſtituram Cancellariæ, ſicut verus Canonicus, & cui ratione canonicatus de jure non poterat opponi defectus, ſine pactione qualibet, & conventione recepit: nec etiam fuit ſufficienter probatum, quod Cancellarius ex officio ſuo faciat ſpiritualia memorata, cùm ea potiùs de jure communi ad Archid. ſpectent officium; *e* repræſentare videlicet ordinandos Epiſcopos, & illos examinare, ponere Abbates, *f* & Abbatiſſas in Sede; quæ cùm probatum ſit per aliquos teſtium, Cancellarium facere de mandato Archiepiſcopi, de ſpeciali potiùs, quàm de generali mandato videtur intelligi. Verùm quod delegati præſcripti ſcripſerunt ſe interdixiſſe illi officium Cancellarii, ſecundùm Apoſtolici formam mandati, de conſilio ſapientum, cùm ab eis ſuper hoc appellatum non fuerit, nec aliquid contrà probatum, de rigore juris, ex quo præſumitur legitimè factum, potuiſſemus illud decernere obſervandum: ſed miſericordia, quæ ſuperexaltat judicium, nos induxit, ut quod in contemptum noſtrum creditur eſſe factum, de benignitate Sedis Apoſtolicæ remittamus, cum ad pœnam illi ſufficiat, quod propter hoc ſecundò ad Sedem Apoſtolicam laboravit. Datum Peruſii 9. Octobris.

NOTÆ.

a *IDem.*) Ità etiam habetur in quarta collectione, *ſub hoc tit. c.* 3. non tamen conſtat ex his collectionibus, cui miſſa ſit hæc epiſtola. Ex epiſtolis tamen correctis à Guillelmo Sirleto conſtat, miſſam eſſe N. Archiepiſcopo Mediolanenſi, ex quibus ita præſentem deciſionem reſtituo. De Mediolanenſi Eccleſia egi *in c.* 27. *de reſcriptis*.

b *Ut noſtrum.*) Hæc priora verba reperiuntur *in cap. unico, ut eccleſiaſtica officia*.

c *Dedimus in mandatis.*) Hæc verba extant *in cap. ut noſtrum, de appellat.*

d *Cancellarius.*) De ejus officio egi *in c. eccleſia* 48. *de elect.*

e *Repræſentare.*) Juxta formam, quam retuli *in c. unico, de ſcrutinio in ordine*.

f *Abbates, & Abbatiſſa.*) *Cap.* 2. *hoc tit. in quinta collectione;* quod inſtallare appellabant ſacri canones, *c. ſignificante, de appell. c. ne Dei, de ſimonia*. Sicut enim Archidiaconis competit poſſeſſionem beneficiorum ſæcularium tradere poſt collationem ab Epiſcopo factam, *cap.* 5. *hoc tit.* ita in regularibus dignitatibus, Abbatiis videlicet, illi competit Abbates, & Abbatiſſas in Sede ponere, ſive inſtallare, cujus inſtallationis cauſa aliquid recipere Archidiaconi non poſſunt. Innocentius noſter *lib.* 2. *regeſtr.* 14. *epſt.* 46. ibi: *Juſtis petentium deſideriis dignum eſt nos facilem præbere conſenſum, & vota quæ à rationis tramite non diſcordant, effectu proſequente complere. Eapropter, dilectæ in Domino filiæ, veſtris juſtis poſtulationibus grato concurrentes aſſenſu, auctoritate præſentium inhibemus, ne pro conſequenda benedictione, vel inſtallatione Abbatiſſæ monaſterii veſtri, quæ benedicenda pro tempore fuerit; conſecrationibus altarium, vel Eccleſiarum, ſive pro oleo ſancto, vel quolibet alio Eccleſiaſtico Sacramento, diœceſanus Epiſcopus, vel Archidiaconus loci, ſub obtentu conſuetudinis, vel quolibet modo alio quidquam exigere, vel extorquere præſumat; ſed hæc omnia gratis, & ſine pravitate qualibet vobis impendant.* Et *epiſt.* 143. ibi: *Cum ex injuncto nobis Apoſtolatus officio Eccleſiarum omnium ſolicitudinem gerere teneamur, ea corrigere nos oportet, quæ interdum contra ſacrorum canonum ſanctiones in eis per ipſarum miniſtros improvidè attentantur. Sanè ad audientiam noſtram vobis referentibus eſt datum, quod cùm Abbatem veſtrum contingit de novo in Sede, prout moris eſt, collocari, Archidiaconus Pariſienſ. pro inſtallatione ipſius centum ſolidos Pariſienſ. monetæ a vobis nititur extorquere, hujuſmodi exactionem in jus annuum convertendo. Quia igitur talis exactio eſt rationi contraria, & ſanctorum Patrum inſtitutionibus inimica, ne id de cætero attentetur, auctoritate præſentium diſtrictiùs inhibemus. Nulli ergo, &c. Uſque noſtræ inhibitionis infringere, &c. Si quis autem, &c. uſque incurſurum.*

C A P U T X.

Honorius III. *Abbati a Arremar. Trecen. diœc. & Archid. & Decano S. Stephani Trecen.*

DIlecto filio. *Et infrà:* Ad petitionem Archidiaconi *b* Senon. conquerentis, quod Abbas, & Conventus monaſterii Sancti *c* Petri Vivi Senon. *d* procurationem annuam, & quædam alia, ratione ſui Archidiaconatus ad ipſum ſpectantia, exhibere ſibi contra juſtitiam denegabant, Abbati Sancti *e* Criſpini, & col-

Digitized by Google

& collegæ ejus dedimus in mandatis, ut audirent cauſam hujuſmodi, & fine debito terminarent. Coram quibus petiit dictus Archidiaconus, ut cum idem monaſterium intra metas ſui Archidiaconatus ſit ſitum, ei præfati Abbas, & monachi obedirent in his quæ pertinent ad *f* juriſdictionem, reconciliationem, & viſitationem, ad jus, ut dicebat, Archidiaconale ſpectantes, videlicet ut coram ipſo conquerentibus reſponderent, ac ſtarent juri, & juſtas ejus ſententias obſervarent, citati venirent ad ejus præſentiam, & ejus mandata honeſta, & facta ſecundùm Deum de correctione exceſſuum, & aliis, quæ Archidiaconi ſolent, & poſſent rationabiliter injungere, audituri, & ſalva ſua regula, & Abbatis ſui debita obedientia, ſervaturi. Petiit inſuper, ne de cætero facerent aliquos de Senon. *g* ballivia, eo *h* prætermiſſo, coram Officiali Senon. Archiepiſcopi conveniri, aſſerens illos priùs debere conveniri ſub ipſo, quàm coram Officiali prædicto, ſpecialibus ipſius Archiepiſcopi, & *i* hominum, ac familiæ *j* ſuæ cauſis dumtaxat exceptis. Lite igitur ſuper præmiſſis coram præfatis judicibus legitimè conteſtata, & auditis ab eiſdem hinc inde propoſitis, iidem judices de utriuſque partis aſſenſu cauſam ipſam ad examen Apoſtolicum remiſerunt. Ipſis ergo Abbate, & Archidiacono in noſtra præſentia conſtitutis, nos attendentes eorum conſuetudines eſſe ſuper Archidiaconi juriſdictione diverſas, cùm in hoc caſu neſciremus conſuetudinem, qua in Abbatiis Senonenſib. Ordinis præfati monaſterii utitur Archidiaconus Senon. finalem habere nequivimus in hujuſmodi quæſtione proceſſum. Volentes autem ut eidem quæſtioni finis debitus imponatur, cauſam ipſam vobis de ipſius Abbatis, & procuratoris alterius partis aſſenſu duximus committendam. Ideòque diſcr. v. m. quatenus per majores Eccleſiæ Senon. Canonicos, qui habere debent de hujuſmodi conſuetudine notitiam pleniorem, ſuper his veritatem ſolicitè inquiratis; & niſi vobis infra tres menſes poſt primæ citationis edictum conſtiterit per eoſdem, præfatum Archidiaconum, vel prædeceſſores ipſius de pacifica ſic obtenta conſuetudine juriſdictionem aliquam in ipſo monaſterio, vel in hujuſmodi Abbatiis hactenus habuiſſe, præfatum monaſterium ab ejus petitione penitus abſolvatis, perpetuum ſuper hoc ipſi Archidiacono ſilentium imponentes. Si verò per eoſdem Canonicos vobis conſtiterit, ipſum Archidiaconum, vel ejus prædeceſſores, de ſic obtenta conſuetudine hactenus habuiſſe juriſdictionem aliquam in ipſo monaſterio, vel in aliis hujuſmodi Abbatiis, ea dumtaxat adjudicantes eidem in monaſterio ſupradicto, quæ ipſum, vel prædeceſſores ſuos in monaſterio ipſo, vel in eiſdem Abbatiis conſtiterit habuiſſe, ſuper aliis perpetuum ei ſilentium imponatis, in prædictis omnibus ſub. app. ob proceſſuri.

NOTÆ.

1 a *ARremarenſi.*) Ità legitur in quinta collectione Honorii III. edita ab Innocentio Cironio, non autem legendum eſt *Ariminenſi*, ut legitur in hac ſexta collectione. In diœceſi enim Trecenſi eſt monaſterium Arremarenſe, Ordinis D. Benedicti, de quo P. Sirmundus ad Petrum Cellenſem *lib. 2. epiſt. 2.* ita dictum ab Arremaro preſbytero ejus auctore, ut referunt Fratres Sarmat. *tom. 4. Galliæ Chriſt. fol.* 78. Etiam dicitur S. Petri in Deruo, eo quòd antiquitus in Deruenſi ſilva ejus collocata fuiſſent fundamenta. Jacobo ejus Abbati, qui floruit in eo monaſterio ex anno 1229. uſque ad annum 1238. reſcribit Honorius in præſenti.

2 b *Archidiaconi Senonenſis.*) Cujus magna auctoritas eſt in diœceſi Senonenſi, tam in Eccleſiis ſæcularibus, & earum Præfectos; quàm in Eccleſiis regularibus, & earum Prælatos, ut conſtat ex decreto Gregorii XI. quod tranſcribo ex Renato Chopino *lib. 1. de ſacra politia*, *tit. fin. nu.* 16. ut lectori innoteſcat hujus Archidiaconi ampla juriſdictio. (Gregorius Epiſcopus, &c. Dilectis filiis S. Genovefæ Pariſien. & S. Columbæ prope Senones monaſteriorum Abbatibus, ac Decano S. Agricoli Avenionen. &c. Sanè nuper pro parte dilecti filii M. Nicolai de Veris, Archidiaconi Senonen. Capellani noſtri nobis expoſito, quod dudum inter venerabilem fratrem noſtrum Nicolaum Epiſcopum Antiſſiodoren. & dictum Archidiaconum, ſuper eo, quod Archidiaconus aſſerebat, quod ad eum ratione ſui Archidiaconatus Senonen. & ad Archidiaconum Senonenſem, qui eſt pro tempore, Archiepiſcopum Senonenſem, necnon prædictum, & alios Epiſcopos provinciæ Senonen. necnon Abbates monaſteriorum in dicto Archidiaconatu conſiſtentium in primo adventu eorum in ſuis Eccleſiis, & monaſteriis inſtallare, & in ſedibus ſuis ponere de antiqua, & approbata, & hactenus pacificè obſervata conſuetudine pleno jure pertinet, & à quolibet ipſius provinciæ Epiſcopo ſic inſtallato ratione inſtallationis hujuſmodi unam auri, & duo Canonici Senonen. quos idem Archidiaconus capere debet, & qui cum eodem Archidiacono pro inſtallationibus hujuſmodi accedere habent, duas argenti marchas, una cum expenſis factis per eoſdem Archidiaconum & Canonicos in eundo, & redeundo percipere debent: præfatus verò Antiſſiodoren. Epiſcopus contrarium affirmabat, orta erat materia quæſtionis. Nos qui dum eramus in minoribus conſtituti, dictum Archidiaconatum per multos annos tenuimus, & de ipſius juribus eramus plenariè informati, ad inſtantiam ipſius Archidiaconi dilecto filio noſtro Roberto Baſilicæ duodecim Apoſtolorum presbytero Cardinali vivæ vocis oraculo commiſimus, ut contra quoſcumque Epiſcopos dictæ provinciæ, qui deinceps recuſarent ſe per dictum Archidiaconum, vel ejus vicarium inſtallari, ſummariè procederet. Qui quidem Cardinalis virtute commiſſionis prædictæ in negotio hujuſmodi ad nonnullos actus dicitur proceſſiſſe. Poſtmodùm verò dilectus filius Joannes tit. SS. quatuor Coronatorum Presbyter Cardinalis, volens partes prædictas ad concordiam amicabiliter revocare, quaſdam informationes de ipſius Archidiaconatus juribus, & ſuper præmiſſis alia per fideles, & fide dignas perſonas de partium conſenſu fieri fecit: quas nobis nuper ſigillatas tranſmiſit, noſque illis receptis, ipſas per eundem Robertum Cardinalem aperiri, inſpici, & examinari fecimus diligenter. Cùm autem idem Robertus Cardinalis nobis nuper fideliter retulerit, ſe informationem hujuſmodi vidiſſe, & per eam reperiſſe, quod nonnulli dictorum Epiſcoporum per aliquos Archidiaconos ipſius Eccleſiæ, qui fuerunt pro tempore, vel eorum vicarios in ſuis Eccleſiis inſtallati, dictique Archidiaconi in pacifica poſſeſſione inſtallandi Epiſcopos antedictos extiterint, & marchas hujuſmodi Epiſcopi perſolverint. Noſque etiam toto tempore, quo dictum Archidiaconatum tenuimus, in pacifica poſſeſſione inſtallationum, & jurium hujuſmodi fuerimus: & propterea nolumus ipſum Archidiaconum ſuper juribus hujuſmodi aliquatenus moleſtari. Nos volentes eundem Nicolaum Archidiaconum, quem multis virtuoſis meritis familiari experientia novimus inſigniri, paterna benevolentia confoveri, auctoritate Apoſtolica per alias noſtras litteras declaravimus, præfatum Nicolaum Archidiaconum, & ejus ſucceſſores Archidiaconos Senonenſes, vel eorum vicarios pacifica poſſeſſione Archiepiſcopum, ac Epiſcopos, & Abbates prædictos inſtallandi, cum receptione marcharum prædictarum, & aliorum quorumcumque, uti & gaudere debere, ac in ea ipſos manutenendos fore, & manuteneri debere: jure tamen proprietatis inſtallationum, & receptionis marcharum, & jurium prædictorum dumtaxat illi, vel illis, ad quos pertinet, reſervato, & in omnibus ſemper ſalvo. Diſtrictiùs inhibentes eiſdem Archiepiſcopo, Epiſcopis, & Abbatibus, ne in ſuas Eccleſias, & monaſteria, in novo ipſorum adventu, abſque inſtallatione hujuſmodi aliquatenus intrare, aut aliquid contra tenorem declarationis noſtræ hujuſmodi attentare præſumant, &c. Quocirca diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus veſtrum, &c. Datum Avenione 8. Kalen. Novemb. Pontif. N. Anno 3.

c *S. Petri Vivi.*) Hoc monaſterium Ordinis D. Benedicti eſt juxta civitatem Senonenſem, celebre, ac vetuſtiſſimum, ſtructum in vico Vivo à Virgine Teudechilde, & amplis prædiis, ac ædificiis ditatum, ut poſt Odorannum monachum, & Robertum referunt Fratres Sarmat. *tom 4. Galliæ*, *fol.* 724. Uldaricus, ut Abbas illi præerat tempore Honorii III.

d *Procurationem.*) Cùm enim Archidiacono compe-

tat

tat jus viſitandi proprium territorium, *c.t. c. mandamus, hoc tit.* ubi dixi, neceſſariò procurationes ratione hujus muneris illi ſolvi debent, *c. cùm Apoſtolus, c. ſopita, c. cùm venerabilis, de cenſibus.*

e *S. Criſpini.)* Ordinis D. Benedicti, quod extat in diœceſi Sveſſionenſi.

f *Juriſdictionem.)* A quo tempore monaſteria exempta ſint à lege juriſdictionali, tam Epiſcoporum, quàm inferiorum Prælatorum, latè exponimus *in c. grave, c. licèt, de officio Ordinarii.*

g *Ballivia.)* Ideſt diſtrictu, regione, aut territorio: vox enim *Balliola*, barbara eſt, à qua juſtitiarii, ſeu judices ipſius ditionis, Ballevi dicuntur *in c. quoniam 3. de immun. Eccl. lib.6. lib.2. feudorum, tit.54.* Notant Voſſius *lib.1. de vitiis ſerm. c.1.* Hotbomannus, & alii *de verbis feudalibus, verbo Ballivus*: inde etiam Balii dicuntur defenſores, & tutores, in legibus Neapol. *lib.2. tit.7. & lib.3. tit.27. & lib. 1. epiſt.242. Innocentii III.* notarunt Cironius *in præſenti*, Lindembrogius *in Gloſſario, verbo Ballivus.*

h *Prætermiſſo.)* Archidiaconus enim Senonenſis, non ut vicarius Archiepiſcopi, ſed jure proprio, privilegio, aut conſuetudine introducto intendebat propriam juriſdictionem ſibi competere: unde ab eo ad Archiepiſcopum, non ad Epiſcopum appellatur, ut de Rhemenſi Archidiacono etiam docetur *in c. referente 7. de præbendis, c. Romana, §.1. de appel. lib.6.* notavit Cironius *in præſenti, & lib.2. obſerv. c.8.*

3 i *Hominum.)* Homines, qui dicantur in jure expoſui *in c. fin. de ſervis non ordin.*

j *Familiæ ſuæ.)* Ex his verbis deducunt Abbas, & claſſici repetentes in præſenti, plures congeſti à Barboſa *in collect. ad hunc textum*, Fermoſinus *in c. cùm contingat, q. 10. & 12. de foro compet.* Diana *p.1. tract.2. reſol.97. & 4. p. tract.1. reſol.30.* Solorzanus *tom.2. de jure Indiar. lib.3. c.8.* Carleval. *de judiciis tom.1. q.6. diſp.2. ſect.3. n.427. & 509.* innumeri congeſti à Diana *6. p. tract.2. reſolut.1.* Frances *de competentiis, qu.100. per totam*, familiares Epiſcoporum, etiam laicos, tantùm prætextu familiaritatis exemptos eſſe à juriſdictione ſæculari, tam in civilibus, quàm criminalibus cauſis: moventur etiam ex textu *in c. Eccleſiarum 69. 12. q.2. l.1. l.2. §.1. C. de Epiſc. & Cler. c.1. de pœnis in 6.* & Concil. Trid. *ſeſſ.24. de reform. c.5. verſ. Familiaribus*: & ita deciſum fuiſſe per ſacram Congregationem Cardinalium refert Barboſa *l. 1. de jure eccleſ. c.49. §.4. à n. 34.* & receptum in Aragonia teſtatur Cenedo *qq. canon. q.4. n.26.* idem in Luſitania obſervatum fuiſſe teſtatur Pereyra *de manu Regia tom.1. q.10. n.30.* Verùm contrariam ſententiam, videlicet familiam laicalem Epiſcoporum ſubeſſe judicibus ſæcularibus, neque exemptam eſſe à juriſdictione ſæculari, docuerunt Gaſpar Antonius Theſaurus *qq. forenſ. q.78.* Cevallos *de cognitione per viam violentiæ, 2. p. q.58. n.9.* Pereyra *ubi ſup.* Felicianus Vega *in c.2. de foro compet. n.22.* Anſald. *de juriſd. 2. p. tit.11. c.5. n.151.* Cutellius *2. p. controv. fol.183.* Marinis *alleg.75.* ſibi contrarius, dum *lib.1. reſ.117.* pluribus laudatis contrarium tenuit. P. Suar. adverſus Regem Angliæ *lib.4. c.29. n.9.* qui pro hac ſententia ſequentia juris fundamenta expendunt. Primum affert Anſaldus *ubi ſup.* ex eo, quod in Concilio Florentiæ celebrato anno 1517. *ſub tit. de foro compet.* ubi de hac exemptione agitur, nulla familiarium Epiſcopi mentio fit. Secundò expendit Suarez Concilium Trid. *ſeſſ.23. de reform. c.9.* ubi ſtatuitur, ut nullus prima tonſura initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus conſtitutus, fori privilegio gaudeat, niſi beneficium eccleſiaſticum habeat: igitur laici familiares Epiſcoporum, qui nec prima tonſura ſunt initiati, nec beneficium eccleſiaſticum obtinent, fori privilegio non gaudent. Tandem expendunt argumentum, etſi negativum, videlicet nullo canone, aut juris decreto privilegium hoc exemptionis familiæ Epiſcopi conceſſum eſſe: quod ut faciliùs cognoſcatur, expendendi, exponendique ſunt textus pro contraria ſententia adducti: & primò præſens Honorii decretalis, cujus ſpeciem ſi referamus, liquidò conſtabit, nihil de præſenti quæſtione in ea Honorium decernere. Caſus eſt: Archidiaconus Senonenſis, qui non erat vicarius Archiepiſcopi, ſed ordinariam, peculiaremque juriſdictionem habebat in diſtrictu ſui Archidiaconatus, cùm appellaretur ab eo ad tribunal Archiepiſcopi, cùm aliter de jure communi obſervetur, *c. Romana, §.1. de appell. in 6.* ut contra Cujacium notavit Cironius *lib.2. obſervat. c.8.* coram Romano Pontifice querelam propoſuit contra Abbatem, & Conventum Ordinis S. Benedicti S. Petri Vivi, quatenus ipſi Archidiacono denegarent procurationes, & alia jura, quæ ad ſuam dignitatem ſpectare dicebat: per hæc petebat, ſimul obedientiam in his, quæ pertinent ad juriſdictionem, viſitationem, & alia ad jus Archidiaconale attinentia, videlicet ut ſi rei eſſent, citarenturque per Archidiaconum, venirent, ſtarent juri, & juſtas ejus ſententias implerent; ſi actores eſſent, & vellent convenire aliquos de ballivia, & diſtrictu Archidiaconatus Senonenſis, ut actionem proponerent coram ipſomet Archidiacono, aut ejus vicario; non verò eo prætermiſſo, coram Archiepiſcopo, aut Vicario Senonenſi; nam dicebat, primam inſtantiam in homines ſui diſtrictus, ad ſuam dignitatem pertinere, exceptis dumtaxat cauſis ſpecialibus ipſius Archiepiſcopi, & cauſis hominum Archiepiſcopi, & familiæ ejus, quas in prima etiam inſtantia Archidiaconus fatebatur ad Archiepiſcopi tribunal pertinere. Mirum eſſet, qualiter contra laicos etiam diſtrictus Archidiaconalis poſſet competens judex eſſe eccleſiaſticus. Sed ab hac difficultate nos liberat textus *in c. ſi clericus laicum, de foro compet.* in finalibus verbis, docens id effici poſſe conſuetudine: de facto ergo, aut de jure ex facto quæſito agebat Archidiaconus. Et Pontifex Honorius III. quibuſdam judicibus delegatis dedit in mandatis, ut partibus auditis, viſiſque Archidiaconi probationibus, appellatione remota cauſam fine debito terminarent. Nam deciſio Pontificis nihil aliud continet, quod de jure ſit. Relatio Archidiaconi fuit, cauſam Archiepiſcopi ipſius, & ſuorum familiarium, etiam in diſtrictu ſui Archidiaconatus exiſtentium, privativè in prima inſtantia ad tribunal Archiepiſcopale pertinere. Cur pertinerent, nec textus, nec querelans aperiunt. Ex hac ergo partis relatione in caſu ſpeciali emiſſa, & de Archiepiſcopo ſilente, nec litigante, inferre volunt tanquam jure deciſum, familiares Epiſcoporum ad ipſorum forum, tribunalque pertinere, tam in criminalibus, quàm in civilibus, ut trepidus, & breviter admodum notavit Panorm. *n.5.* & de familia Cardinalium Oldradus *conſ.292. n.5.*

Nec etiam hoc exemptionis privilegium continetur 4
in d. c. Eccleſiarum, d. l.1. & 2. in quibus ſervi Eccleſiarum, coloni perpetui ipſarum, item adſcriptitii gaudent eadem immunitate, qua gaudent Eccleſiæ ipſæ. Sed quilibet perſpiciet hæc diſſimilia eſſe, quia iſti homines ſunt portio patrimonii ipſius Eccleſiæ, ut prædia, quibus adſcripti ſunt: ergo ut eccleſiaſtica bona debent iiſdem prærogativis frui ac reliqua, ut apud nos explicatiſſimè exponit textus *in l.56. tit.6. p.1. l.32. filii*, ubi videndi ſunt Gregorius, & D. Chriſtophorus de Paz. Non itaque valet argumentum: A muneribus ſordidis immunes ſunt ſervi, coloni perpetui, & adſcriptitii Eccleſiæ, ut res ipſius: ergo & Epiſcoporum familiares, alioquin liberæ conditionis; imò licèt ſervi ſint, ſequuntur forum eccleſiaſticum, exempti à ſæculari. Quia de foro nullum illic verbum, ut vidit poſt alios Theſaurus Junior *q.78. forenſ, n.5. lib.3.* Jacobus Gothofredus *in l.8. C. Theod. de Epiſc. & cleric.* & alii relati à Barboſa *in d. l.1. & 2. C. de Epiſc. & cleric.* Parum etiam faciunt textus *in l. aſſumptio 6. §. ult. l. filii libertorum 22. l. qui manumiſit 27. ff. ad municip. l.2. C. de municip. & origin. lib.10.* in quibus ſervi à dominis manumiſſi ſequuntur patronorum domicilium & forum, neque enim poteſt inde argumento deduci ad familiares; illi enim novi homines ideò forum manumiſſoris ſequuntur, quia aliud non habent: familiares verò habent ſuum proprium, quod minimè amiſerunt. Rurſus illud forum libertorum non eſt privilegiatum, ſed nativum; hoc verò privilegiarium foret, proprio dimiſſo. Et reliqua, quæ ad excluſionem paritatis faciunt, adducunt Paz *in d. l.32. filii, n.24.* Parexa *d. tit.2. reſol.6. ex n.364.*

Nec ad rem etiam pertinet textus *in c.1. de pœnis, in 6.* 5
in quo Epiſcopis conceditur notio, & juriſdictio in eos, qui injurias, & contumelias ingerunt in ipſorum familiares, qui in viſitationibus eos comitantur. Hic enim caſus, ut verbis Gaſparis Theſauri utar *d. q.78.* controverſus eſt; non enim loquitur de familiaribus Epiſcoporum, qui delinquunt; ſed de his qui patiuntur injurias. Rurſus & ratio ſpecialis eſt; cùm enim patiamur injurias non ſolùm per noſmetipſos, ſed etiam per filios noſtros, eorumque, quos in poteſtate noſtra habemus quomodolibet, & quadantenus, veluti nurum, uxorem, & ſimiles, qui ſub clientela noſtra ſunt, *l.1. & 2. ff. de injuriis, §. patimur 2. §. ſervis 3. Inſtit. eod. tit.* congruum fuit dignitati, & ſecuritati Epiſcoporum viſitantium ipſis permittere punitionem injurioſorum in ſuos familiares. Nec multùm etiam prodeſt noviſſima Tridentini deciſio *ſeſſ.24. de reform. c. inſuper 5. verſ. Familiaribus*, in qua Patres loquentes de cauſis civilibus, in quibus ad avertendas violentias manifeſtas ſoleat à Summo Pontifice dari conſervator, ſtatuunt, ut auxilio conſervatoris non utantur familiares

eorum, quibus datur, niſi duo dumtaxat ſint, & continua ipſorum commenſalitate gaudeant. Nam hic textus potiùs derogat, quàm concedit: inducta verò ad unum effectum, non debent contrarium operari, *l. legata inutiliter, de ordin. legat.* Rurſus non loquitur de foro, aut juriſdictione, quia neutrum horum cadit ſub conſervatoris poteſtate, *c. 1. & ult. de officio deleg. in 6.* nimis ergo à juris ratione deviat qui ſic arguit: Familiares eorum, quibus datur conſervator, non fruuntur conſervatoriæ beneficio, niſi duo dumtaxat, & hi perpetui commenſales: igitur familia laica Epiſcoporum gaudet ipſorum privilegio. Nam canon Concilii potiùs proſpicit commenſalibus, ne ab aliis patiantur injurias, quàm eos eximit, ſi delicta commiſerint, à ſuo foro ſæculari,

6 Denique non majoris roboris ſunt monitoria, reſponſa Congregationis, & mandatæ litteræ ab Auditore Cameræ Apoſtolicę quę refert Diana *d. 6. p. tract. 2.* Nam expeditæ in cauſa Comitis D. Alphonſi Gonzagæ Archiepiſcopi Rhodienſis de immunitate ſuæ familiæ, quantumvis titularis Epiſcopus eſſet, parum nos urgent, cùm neſciamus an Mantuæ degeret, an in Regno, an in terris Eccleſiæ ſubiectis in temporalibus: quarę ex illis efficax argumentum ad noſtrum Regnum deſumi non poteſt. Præterquam quod Epiſcopus Villaroel. *d. 1. p. q. 2. art. 3. ex nu. 38.* ubi de hac re agit, non multùm his inſtrumentis fidit, aut confidit, quia non ſunt extracta in forma authentica, juxta diſpoſitionem Urbani VIII. S. P. qui de hoc cavit, ne apocrypha, & incerta evulgarentur ab Auctoribus vel nimis credulis, vel nimis ſententię adhærentibus. Emiſſę verò ad Regnum Sicilię anno 1636. cum aliis multò antiquioribus de anno 1460. quæ Regiæ ſunt, & à Prorege Sicilię expeditę, quamvis prætexant (ſaltem poſteriores) juris aſſiſtentiam, quam Auctores hujus ſententiæ negant; tamen principale fundamentum conſuetudinis inveteratæ, & immemorialis afferunt ad illud Regnum: igitur allegari non poterunt in aliis, in quibus talis non vigeat conſuetudo, quod obſervandum eſt ad conſilium 77. & 88. Marii Giurbæ Siculi, & ad conſuetudines Luſitaniæ, & Aragoniæ, quas ſuprà expendebamus. In hoc regno non adeſt conſuetudo ſimilis, videlicet ut familia Epiſcopi gaudeat privilegio fori; immò contrarium cautum eſt per diplomata & ſchedulam datam ad utramque Cancellariam: mentio horum diplomatum extat in ordine Cancellariæ Granatenſis, *tit. 7. ſchedula 6.* & Cancellariæ Pincianiæ *lib. 1. tit. 2.* & *lib. 3. tit. 10.* & *in remiſſionibus ad Compil. ſub tit. 1. lib. 4.*

7 Sed ut ſolida agnoſco fundamenta hujus ſententiæ negativæ, ita reputo debilia, immò reſpuo, quę adducunt Auctores ſententiæ affirmativæ. Non argumentum Anſaldi ex Concilio Florentino; nam negativum eſt, & parum adſtringit, quia ſi laici familiares Epiſcopi gauderent hoc privilegio fori, non ex ſua perſona, ſed ex perſona Epiſcopi gauderent, quaſi ipſius inſtrumenta: quare ſi juris ratio non deeſſet, cum dominis ſuis incluſi viderentur. Nec etiam argumentum P. Suarez aliquid probat, ſiquidem dum ait juxta Trident. *d. c. 6.* deſiderari, ut quis gaudeat privilegio fori, quod ſit tonſuratus, & beneficium habeat, non rectè elicitur conſequentia: Igitur laici familiares Epiſcopi non gaudent eo privilegio. Alioquin nec novitii; nec converſi religionum gauderent privilegio fori eccleſiaſtici. Mens ergo Concilii eſt, clericos qui ut clerici, & ratione clericatus volunt gaudere fori privilegio, debere ſuffultos eſſe qualitatibus ibi expreſſis, nihil verò de aliis diſponit, qui ex diverſis rationibus prætendunt forum eccleſiaſticum: ideò negativa non apponitur verbo *gaudent*, ſed verbo *clericus*, quod reſtringit in ratione ſui ſignificatus, ut rectè contra Moſcoſum docuit Diana *d. 6. p. tract. 2. reſol. 8.*

8 Jam ergo videamus, quid in hac quæſtione tenendum ſit; & certè ſi numerum Auctorum aſſerentium familiam Epiſcopi gaudere privilegio fori, attendamus, verior eſt affirmativa ſententia; ſi verò fundamenta ipſa libremus trutina veritatis, illam fundamento carere agnoſcemus, cùm nec præſens textus, nec alii pro ea adducti eam probent, ut agnoverunt Theſaurus, & Anſaldus ſuprà, Cutellus *in codice legum Siculorum, ad leges Martini c. 2. nu. 6.* & ita in hac quæſtione indeciſus manet Bobadilla *lib. 2. polit. cap. 17. n. 97.*

9 De familiaribus Sanctæ Inquiſitionis.

Huic quæſtioni proxima eſt alia noſtris temporibus ſæpiùs diſceptata circa familiares Sanctæ Inquiſitionis, necnon & ipſorum Inquiſiturum, an videlicet exempti ſint à juriſdictione ſæculari: quam ut radicitùs, & pleniùs reſolvamus, ſupponendum eſt, ſæculares omnes poteſtatibus ſæcularibus ſubditos eſſe, juxta ea quæ adducimus *in c. omnis, de cenſibus*, niſi legitima præſcriptione, vel juſto privilegio ab habente poteſtatem conceſſo exempti ſint, *c. cùm perſonæ 7. de privileg. in 6.* quod ad rem illuſtrat Parexa *de univerſa inſtrum. edit. 1. tom. tit. 2. reſol. 6. nu. 34.* Fundat quippe Rex juriſdictionem ſuam in omnes ſæculares ſui Regni, *l. 1. de origine juris*, *l. 1. 2. & 3. tit. 1. lib. 4. compil.* ubi Azevedo. Didacus Perez *in l. 2. tit. 1. lib. 3. ordinam.* Villadiego *in l. 2. prologi fori judic. ex n. 2.* Aviles *in c. 1. Prætor.* Avendano *de exequendis, 1. part. c. 1.* Covarr. *pract. 1. n. 9.* Solorzanus *to. 2. lib. 4. c. 3. n. 30.* Parexa *d. tit. 2. reſol. 6. n. 37.* Franciſcus Anſaldus *de juriſd. 2. p. tit. 11. c. 5. ex n. 137.* Marius Curellus *ad leges Martini, tit. de juriſd. Inquiſit. compet. prout Epiſcopis, n. 16. & 17. pag. mihi 352.*

10 Privilegio, aut præſcriptioni ſimilis apud nos eſt deciſio Aulæ, quam dicimus Competentiarum; quia ſchedula Regia, qua tribunal illud erectum fuit anno 1625. *c. 8.* ſancitum fuit, ut quidquid hac in re fuerit deciſum, in omnibus ſimilibus caſibus jus faciat, cujus verba (nam ſchedulam ipſam non vidi,) refert Parexa *d. reſol. 6. n. 353.* & commemorat Cutellus *ubi proximè, nu. 6. pag. 344.* Quamvis alioquin exemplis judicandum non ſit, neque inſpiciendum quid Romæ factum ſit, ſed quid fieri debeat, *l. licèt 8. de officio Præſid. l. nemo, C. de ſentent. & interloquut.* quam parœmiam illuſtrat D. Valenz. *conſil. 69. n. 212.* Valet ergo potiùs contrarium illud axioma: Sic inveni Senatum cenſuiſſe, *l. filius 14. in fine princip. ff. ad leg. Corn. de falſis*. Cùm enim illi Senatores ampliſſimi ſpecialiſſimè vice Regia componant Tribunalia de juriſdictione contendentia, quidquid cognoſcentes decernunt, legem eſſe conſtat, *l. 1. de conſtit. Princip. §. ſed quod Principi, Inſtit. de jure naturali, gent. & civili, l. ult. C. de legibus*. Sed ut hoc libentiſſimè fatemur, ita & negamus aſſenſum judicis ſæcularis, vel totius aulę criminalium quęſtionum ullum pręjudicium afferre poſſe Regio Fiſcali, aut juriſdictioni, cujus adminiſtrationem, non diſſipationem gerunt, ut ad rem docent Boerius *in addit. ad Joannem de Montaigne de anctorit. magni Concilii, n. 148.* Menochius *conſil. 902. ex n. 79. uſque ad finem*, Valenzuela *conſilio ult. n. 95. cum ſeqq.* & fatetur Paremus *reſponſo 2.* apud Cutellum, *pag. 374. n. 27.* & multi alii penes ipſos.

11 De privilegio juſtè conceſſo, id eſt ab habente poteſtatem, ut de Summo Pontifice dicamus quod ex jure, & Theologia eſt, ea quæ Catholicum Eccleſiæ Romanæ filium decet modeſtia, diſtinguendæ ſunt terræ in temporalibus Eccleſiæ ſubiectæ, ab his quæ tantùm ſubiectæ ſunt in ſpiritualibus, ut *in c. per venerabilem 13. qui filii ſint legit.* In illis cùm utraque gaudeat poteſtate, poterit quos voluerit à ſæculari poteſtate eximere, & eccleſiaſticæ ſubiicere, ut pro explicatione textus *in c. 2. de foro compet.* notavit Morla *in emporio, tit. 2. in prę ludiis, n. 140.* Carolus de Graſſis eum ſequutus *de effectibus clericat. effectu 3. n. 131. verſic. Sed Petrus*. In his verò ipſe Innocentius III. fatetur *in c. novit 13. de judiciis*, non eſſe ſuæ intentionis vel in minimo derogare Regiæ poteſtati, aut juriſdictioni, D. Bernardus *lib. 1. de conſiderat. ad Eugenium, c. 6. Ergo*, inquit, *in criminibus, non in poſſeſſionibus poteſtas veſtra: quoniam propter illa, & non propter has accepiſtis claves Regni Cœlorum, prævaricatores utique excluſuri, non poſſeſſores.* D. Thomas *de regim. Princip. lib. 1. c. 10. & 19.* Unde ex pura gratia, & ex ratione merè politica non poteſt Summus Pontifex laicos à ſæculari juriſdictione eximere, ut laici ſunt, & eccleſiaſticę ſubiicere: alioquin diceremus abſurdum, quod poſſet Pontifex ſpoliare Reges ſubditis, & eos ſuæ addicere juriſdictioni. Ita ſentiunt eximius Pater Franciſcus Suarez *adverſus Regem Angliæ lib. 3. c. 5. n. 8.* Magiſter Baſil. Pontius *de matrim. lib. 5. c. 12. §. unic. per tot.* cum aliis Barboſa *voto 55. nu. 10.* Cutel. *ad leges Sicul. Mart. tit. de juriſd. Inquiſit. compet. ex regia conceſſione*. Senſeratque pridem Innoc. *in c. 2. de major. & obed.* & poſt eum Greg. *in l. 1. tit. 7. partit. 1. gloſſa ult.* Ceval. *de cognit. per viam viol. q. 52. ex n. 12. uſque ad fin.* Bobad. *lib. 2. polit. c. 18. n. 214.* & alii.

Dixi, non poſſe eximere laicos ex ratione merè politica, & ut laici ſunt; quod duplex aſſertum ſignanter, & ſigillatim exponendum eſt. Quia ex ratione ſpirituali, prout ad ſpiritualia concernit, negari non debet poteſtas hæc Summo Pontifici: hoc enim valet indirecta poteſtas ſuper temporalibus, quæ eſt conſequens directę ſuper ſpiritualibus; quia ut arguit Angelicus Præceptor *2. 2. q. 40. art. 2. ad 3.* cui conceſſus eſt finis, conceſſa pariter intelliguntur quæ ad finem tendunt directè, *juncta l. 2. de juriſd.* idem D. Thomas *d. lib. 1. de regim. Princip. c. 19. In quo caſu*, inquit, *ut ex verbis Domini ſuprà inductis eſt manifeſtum, videlicet pro bono ſtatu univerſalis Eccleſiæ videtur vicarius Chriſti habere plenitudinem poteſtatis*. Quoties ergo Pontifex non poteſt aſſequi finem ſibi intentum

boni

Digitized by Google

boni ſpiritualis, abſque eo quod manum extendat ad temporalia, rectè illa poteſt ordinare, & ſibi ſubordinare, juxta effatum divinum *Jeremiæ, c. 1. Poſui te ſuper gentes, & ſuper Regna, ut evellas, & deſtruas, & ædifices, & plantes*. Quod ſæpè, & cum bonorum laude feciſſe manifeſtum eſt *ex c. alius 15. q. 1. c. novit 13. de judiciis, c. intellecto 29. de jurejurando, c. licèt univerſis, de voto, c. grandi, de ſuppleud. neglig. Prælat. in 6. extravag. unam ſanctam, de majorit.* & aliis multis exemplis, quæ ſedulò & eruditè adducit Magnus Præceptor meus D. Ramos *de Epiſcop. Luſit. propoſ. 4. à principio*. Ideò hanc opinionem nedum communem, ſed catholicam appellare poſſumus, quam defendunt Bellarm. *de R. Pontif. toto lib. 5.* Suarez *adverſus Reg. Angliæ, lib. 3. c. 22. & 23.* Molina *de juſtitia & jure, tr. 1. diſp. 29.* Baſil. *d. lib. 5. c. 12. n. 10.* latiſſimè Solorzanus *tom. 1. lib. 2. c. 22. & duobus ſeqq.* & Carenas *de officio Inquiſit. p. 1. tit. 5. de Summo Pontif. §. 5. de poteſt. Summi Pontif. in temporal.* Anſaldus *de juriſd. 2. p. tit. 11. c. 5. ex n. 145.* Sacedo *de lege polit. lib. 1. c. 6. ex n. 19.* Et licèt Joannes Major, Okam, & alii veteres Galli, uterque Barclajus, & Regerus Vvidrinctonus apologias contra hanc poteſtatem ediderint, eas parum curamus, ut alibi exprofeſſò dicemus.

12 Ex quo Auctores noſtri diſputant, utrum Summus Pontifex eximere potuerit à juriſdictione ſæculari officiales, notarios, familiares, & miniſtros ſancti Officii, qui ex munere illi incumbunt, & præſtò ſunt ad obſequendum ejus mandatis in rebus fidei? Habemus canonem Concilii Viennenſis *in Clem. 2. §. ult. de hæret.* quo duo ſanciuntur, aut ſupponuntur: nempè officiales in officio delinquentes, ab Inquiſitoribus eſſe puniendos: item ne habeant officiales ad executionem ſuorum mandatorum, niſi neceſſarios, qui ſe conferant ad ſua cum Inquiſitoribus ipſis officia exequenda. Et bullam Joannis XXII. quæ jubet omnem exceſſum amputari hac in re. Quæ quidem conſtitutiones apertè enunciant, hac de re proviſionem, utpote adeò ſpiritualem, ad curam Sanctæ Sedis ſpectare: ergo ſi ſibi benè viſum ſit, poterit de perſonis, foroque familiarium miniſtrorum decernere, etiam per modum gratificationis, & privilegii, ut magis videatur remunerare: eſſe quippe dignos favoribus, & privilegiis, qui rebus fidei incumbunt & ejus tutelæ præſtò ſunt, quilibet per ſe perſpicere poteſt, notavitque Jacobus Simancas *de Catholicis inſtit. c. 41. n. 13.* pertinere quippe videntur ad defenſionem fidei, non tantùm Inquiſitores, ſed miniſtri, per quos officium peragunt, & ſine quibus nullo modo illud exequi poſſent, *c. ut officium, de hæret. in 6.* Ex quibus potuiſſe Summos Pontifices eximere miniſtros à ſæculari juriſdictione, poſt Eimericum, & Paramum notavit Narbona *in concord. familiar. gloſſa 1. ex n. 3.* D. Solorzanus *tom. 2. lib. 3. c. 24. ex n. 55.* Carenas *d. 1. p. tit. 15. §. 5.* Carleval. *1. tom. de jud. diſ. 2. q. 6. ſect. 6. à princ.* Villadiego *c. 5. §. 20. ſug polit.* Hevia *in curia, 3. p. §. 1. n. 15.* nuviſſimè Thomas Delbene *de officio Inquiſit. tom. 2. dub. 195. ſect. 16.* Maximè conſentientibus Principibus ſæcularibus, de quorum juriſdictionis præjudicio tractatur: quo in ſenſu & ipſi Principes conceſſiſſe juriſdictionem cenſentur, argumento *ex l. conficiuntur 8. §. 1. ff. de jure codicillor.* ex quo probatur, dare cenſeri, qui cùm poſſet adimere, non adimit: & ex conſtitutione *tanta, de veteri jure enucleando, c. ult. de confirm. utili, vel inutili*: qui textus probant noſtra reputari, quibus noſtram auctoritatem impartimur, ut conſideravit ad rem Marius Cutellus *ad leges Siculas, in legib. Martini, pag. 370. n. 23.* Alii verò cenſent, forum hoc privilegiarium ſancti Officii familiaribus indultum eſſe ex mera Principum ſæcularium conceſſione, cùm negent eos ad negotium fidei pertinere, niſi per quamdam analogiam, & abuſivè: ideò in Etruria eos illo non gaudere ex defectu Principalis indulti, docet Anſaldus *d. 2. p. tit. 11. c. 6.* quod etiam mordicùs defendit Baſilius *d. lib. 5. c. 12. ex n. 12.* Ex qua differentia & aliæ fluunt: nam Paramus negavit, potuiſſe Principem limitare, & ad caſus reſtringere hanc juriſdictionem; in quem ſe invexit Baſilius: quaſi Princeps jure, meritoque coercere potuerit juriſdictionem, quam ipſe indulſerit. Cui doctrinæ conſequens eſt alia, quam contra Narbonam defendit Parexa *d. tit. 2. reſol. 6. ex n. 85. uſque ad 93.* familiares nempè in caſibus exceptis in concordia, non exui propter delictum foro Inquiſitorum, ſed potiùs relinqui in proprio ſuo, & nativo, quod eſt ſæculare, ex quo in illis caſibus deficit privilegium. Ego neque audebo dicere concesſionem hanc merè laicam eſſe: cùm certam familiarium officium è re fidei eſſe, nec minimum inſtrumentum cenſeri ſanctiſſimi Tribunalis ad pleraque munia, quæ neceſſariò quotidie obeunt contra apoſtatas, & alios fidei hoſtes: nec per conſequens damnabo concordiam ſapientiſſimè à noſtris Regibus excogitatam pro ſuis Regnis. Dicam tamen locum fuiſſe concordato ex mente Pontificum, & ex Regnorum utilitatibus. Cùm enim exceſſivus eſſet familiarium numerus, oportuit ordinatione aliqua præfiniri, quod pridem conſuluerat Simancas *d. c. 41. n. 13.* Deinde cùm homines ſpe impunitatis, & remiſſioris pœnæ fiant audaces ad graviſſima perpetranda delicta, congruit, ut quædam exciperentur, in quibus miti, & privilegiario foro non gauderent, ne ſub prætextu conceſſi privilegii, vel flagitiorum creſcat auctoritas, vel publica vacillet utilitas, ut dicitur *in l. 2. C. de privileg. ſcholarium, lib. 12.* omnis enim abuſus hac in re contra intentionem Summi Pontificis, & Principis eſt. Notat ad rem Salcedus *ad Bernard. Diaz, c. 150. à n. 23. pag. mihi 508.* Carenas *d. 1. p. tit. 15. §. 4.* Marius Cutellus *ad leges Martini, pag. 346. nu. 19. & 20.* Quod longiuſculè notaſſe non nocet. Obſervanda enim ſunt in quibuſcumque Regnis concordata. In noſtro habemus legem 18. *tit. 1. lib. 4. noviſſimæ compilationis*, quam per viginti & tria gloſſemata illuſtravit Narbona. Indiani ſuam habent concordię ſchedulam, quam ad litteram refert, & illuſtrat D. Solorzanus *tom. 2. lib. 3. c. 24.* in qua concubinatus crimen exceptum intelligitur, quod in noſtra expreſſum non eſt. De aliis Regnis conſuli poſſunt Marius Cutellus *ad leges Martini, in Codice legum Siculorum, ſub tit. de juriſd. Inquiſit. in ſæculares*, Gratianus *diſcept. 340.* Carleval. *d. tom. 1. diſp. 2. q. 6. ſect. 9.* Marius Giurba *conſil. 96. ex nu. 27. & ſeqq.* Cancer. *2. p. c. 2. de juriſd. ex n. 33.* Anſaldus *de juriſd. 2. p. tit. 11. c. 6.* Fermoſinus *in c. cùm contingat 13. de foro comp. q. 11.* & alii innumeri penes ipſos, in quibus recenſendis non immoror.

Notabo tamen alios caſus exceptos in concordia non comprehenſos, in quibus foro Inquiſitionis non gaudent ex novis legibus. Primò *ex leg. ult. tit. 1. lib. 1. noviſſimæ compil.* vanè jurantes à quocumque ſæculari judice puniri poſſunt. Et *in l. 61. tit. 18. lib. 6. ejuſdem compil.* non gaudent foro privilegiario in crimine extrahendi monetam argenteam à Regno, & introducendi æream. Et *in l. 17. tit. 23. lib. 8. compil.* nudantur etiam eodem foro, qui geſtant breves igneas machinas, quas *epiſtolas, carrabinas*, & aliis nominibus vocamus. De crimine concubinatus dubito, cùm quodlibet concordatum intra ſuas metas, regioneſque contineri debeat. 13

De familiaribus itaque Inquiſitorum, id eſt de eorum famulis commenſalibus ampliùs diſquirendum eſt, quia de his in noſtra concordia, prout hodie extat compilata, nec verbum quidem, aut vocula invenitur. Narbona *gloſſa 1. & 22. à princ.* ſummo niſu contendit, gaudere foro veros Inquiſitorum commenſales. Verùm quia Narbona *dicta gloſſa 22. n. 5.* & Fermoſinus *n. 2.* quædam verba pro diſertis expendunt diplomatis invictiſſimi Caroli V. ad Cancellariam Gtanatenſem emiſſi anno 1518. è re me factum exiſtimo, ſi omnia præcedentia diplomata uſque ad concordiam in medium protulero, & brevi, planoque ſenſu donavero, quæ extant *lib. 1. tit. 1. fol. 11. ordinationum Pintianæ Cancell.* in cujus folii reverſo ita ſtatuitur: *Y en quanto à las cauſas y negotios de los familiares de la Inquiſicion, y en todo lo tocante à ello, ſe ha de tener, è guardar la orden, è forma que eſta dada por las cedulas, y proviſiones Reales, que ſobre ello fueron proveidas, cuyo tenor ſe pone aqui por la orden y tiempo que ſe libraron; e ſon las ſiguientes*, &c. 14

Omiſſa, quæ primò occurrit, data Burgis 17. Martii anno 1508. quæ ad inſtitutum non ſpectat, memoranda eſt prædicta Caroli V. ſchedula data Cæſarauguſtæ 15. Julii, anno 1508. ad Cancellariam Gtanatenſem, & Correctorem Giennenſem, in qua declaratur gaudere foro Inquiſitionis, *Los officiales, y miniſtros de el ſancto Officio de la Inquiſicion de la Cuidad de Jaen, y ſu diſtrito, è ſus criados, è familiares, è los criados, è familiares de los Inquiſitores*. Et quia perturbabantur in exercitio prædictæ juriſdictionis, *Loqual diz que es contra los privilegios, è exenciones, y immunidades del dicho ſancto Officio, è redunda en impedimento de el*; ſtatuit, *Que de alli adelante en las dichas cauſas criminales, que tocaren à los ſuſodichos officiales, y familiares, è à qualeſquiera de ellos*, ne immiſceantur, ſed ad Inquiſitores remittant. In hoc reſcripto primò notandum eſt, ad unum Correctorem remitti, & ad Aulam criminalium quæſtionnm Cancellariæ Granatenſis; non tamen ideò minùs generale cenſendum eſt, quia datum ad unum Præſidem, ad omnes datum cenſetur, ex theoretica textus *in l. relegatorum 7. §. interdicere*, ubi magiſtraliter Bartolus, *de interdictis, & relegat.* Eſt quoque illud notandum, reſcripta ex mente Principis robur, valoremque obtinere, & contra, aut præter ejus voluntatem emiſſa, viribus evacuari, *l. ult. C. de precibus Imperat. offerend. l. univerſa 7. C. de diverſis reſcriptis, l. 2. C. de petit. ſublat. lib. 10.* 15

Digitized by Google

*lib.*10. *c. ſuper litteris, de reſcriptis, cum ſimilibus*. Conſtat verò ex illis verbis, *Lo qual diz que es contra los privilegios*, Carulum non ex proprio motu conceſſiſſe quid novi, ſed ſolùm confirmare, & roborare voluiſſe quod audiebat jam conceſſum, vel ſibi referebatur, *c. in parte, el primero, de reſcriptis*, Marta *de clauſulis*, 2.*p. clauſ.*71. Menochius *conſil.*103. *nu.*22. Maſcardus *concluſ.* 1210. Gonzalez *ad regul.*8.*Cancell. gloſſa* 9. *in annotat. nu.*229. Azevedo *in l.*4. *nu.*2. & 3. *tit.*26. *lib.*8. *concil.* illa enim verba, *diz que*, correſpondent clauſulæ, *prout aſſeris*, ſive, *prout aſſeritur*, quæ ſupponit certitudinem in narratione à parte facta, ad cujus inſtantiam imperratur reſcriptum. Barboſa *clauſula* 116. & *clauſula ult.* quod ad ſequentia notandum eſt.

16 Schedula, quæ ſequitur, eſt ſecunda juſſio Monſonii Aragonum, 9. Octobris 1542. emiſſa ad utramque Cancellariam in confirmationem prioris: in qua ita: *Vereis, cumplireis, y guardareis la dica cedula, è guardandola, e compliendola, no vos entrometais de aqui adelante en conocer de las cauſas criminales, que tocaren à los officiales, è familiares de las Inquiſiciones de nueſtros Roynos*. Non loquitur ſecunda juſſio de familiaribus Inquiſitorum, in quo à præcedenti diſtat: quod Regia juriſdictione facit; nam ex duabus juſſionibus pari poteſtate pollentibus noviſſimæ cautio attenditur, *l. non eſt novum* 26. *cum duabus ſeqq. de legibus, l. quod traditum* 87. *cum ſeq. l. non ad ea* 89. *de condit. & demonſtr.* quæ in caſu occurrenti fortiter expendi poteſt. Pro ſe dicunt Inquiſitores, ſecundam juſſionem præcipere, ut videatur, & obſervetur prima: ergo non intendit in aliquo derogare ejus obſervantiæ, aut cautione, *c. dilecta* 4. *de confirm. utili, vel inutili*: cùm ſit, inſitque relatum in referente cum omnibus ſuis qualitatibus, ut habet axioma 201. Barboſæ.

17 Succedit ſchedula data in hac civitate Valliſoletana 15. Maii 1545. per quam ambæ ſchedulæ præcedentes ſuſpenſæ fuerunt, tanquam per errorem, & contra formam emiſſæ: igitur deinceps allegari non poſſent, niſi ad uſum redactæ ſint noviori conſtitutione; quia quod ſuſpenſum eſt, valore evacuatur, *l. is damnum* 169. *§.*1. *ff. de regulis juris, c. dilecta* 8. *de confirm. utili, vel inutili*. Unde Narbona, & Fermoſinus ad hanc quæſtionem decidendam afferentes verba ſchedulæ Cæſarauguſtanæ, nihil attulerunt, niſi probaverint, jus illud de familiaribus Inquiſitorum ſopitum, ſuſpenſumque per hanc ſchedulam, ſuſcitatum fuiſſe per concordiam.

18 A qua ſuſpenſione cùm Inquiſitores ſupplicaſſent, cum ſancto Tribunali concordia ſumpta fuit, & diplomate Regio confirmata *in l.*18. aliàs 20. *tit.*1. *lib.*4. *comp.* per quam cauſarum criminalium cognitio contra familiares, & alios miniſtros Inquiſitionis commiſſa fuit Inquiſitoribus, præſtituto gaudentium numero, exceptis atrocioribus, quæ ibi recenſentur: & civilium reſervata fuit ſæcularibus judicibus, de qua ampliùs dicere ſuperſedeo, cum exactè illuſtrata ſit à Narbona. Fuit data Matriti 10. Martii 1553. in qua ad præſentem quæſtionem hæc verba notanda ſunt: *Alzando, e quitando quanto à lo no expreſſado, è conſentido en eſte dicho aſſiento, è capitulos, el effecto de todas las dichas cedulas en lo tocante à las cauſas, è negocios de los familiares*. Ecce præcedentium ſchedularum expreſſam derogationem: *E quedando en todo lo demas en ſu fuerza, è vigor*. Ecce confirmationem. Nunc Inquiſitores ſic arguunt, Concordia loquitur tantùm de familiaribus Inquiſitionis, quorum reſpectu ſumitur: ergo nihil diſponit de familiaribus Inquiſitorum, *l. ſi de certa* 28. *C. de tranſact.* cum ſimilibus: atqui in ſchedula Cæſarauguſtana expreſsè forum privilegiarium his conceſſum fuit, nec ulla alia expreſsè ademptum invenitur, immò potiùs generali confirmatione in concordia comprehenſum: igitur indiſtinctè gaudere debent foro, ut gaudent officiales. Per contrarium Fiſcalis Regius ſic tuetur ſuam, immò regiam juriſdictionem. Si hoc argumentum probat, multùm probat, cùm probet indiſtinctè, & ſine caſuum limitatione familiares Inquiſitorum eo foro gaudere inſtar notariorum, & officialium ſecreti, pluſquam familiares, & notarios Inquiſitionis ipſius, quibus forum limitatum eſt: ſed abſurdum eſt, plus favoris indultum eſſe familiaribus Inquiſitorum, quàm Inquiſitionis ipſius: ergo ideò in concordia de ipſis actum non eſt, quia nec de illis cogitatum fuit inter concordantes. Deinde negari non poteſt eſſe ambiguitatem in reſcriptis; nam ſchedulæ Cæſarauguſtanæ de famulis Inquiſitorum loquuntur: ſchedula verò Monſonii tantùm loquitur expreſsè de familiaribus Inquiſitionis. Utraque ſuſpenſa fuit per Valliſoletanam, & ſuper hoc concordia ſumpta fuit, remanentibus in ſuo robore *las dichas cedulas*, in quibus verbis ambiguitas eſt, ut quilibet agnoſcere poterit: ſed quoties ambiguitas in reſcriptis reperitur, poſteriori ſtandum eſt, *c. ult. de reſcript.* quod ad rem pertinet, quod ibi notat Panormitanus poſt Bartol. *in l. ſed poſteriores, ff. de legibus*, ubi A. Faber: alios adducit Menochius *lib.*3. *conſil.*227. *num.*266. qui optimè loquitur. Addendus eſt Donellus *lib.*1.*comment.c.*12. ergo cùm poſterius de familiaribus Inquiſitionis loquatur, ad illud facienda eſt prædicta relatio, maximè quia ut certum agnoſcamus, illa verba: *Quedando en lo demas en ſu fuerza, y vigor*, referuntur ad id, quod proximius eſt, ſcilicet ut in caſibus non exceptis circa familiares, ſervetur quod pridem circa forum ſtatutum erat, ut ſpectent ad forum Inquiſitionis. De famulis verò Inquiſitorum, nec quæſtio incidebat, nec fiebat concordia, nec ſuper hac re invenitur Tribunalium querimonia: ergo relatio facienda eſt ad proximè dicta; & ad propoſitam quæſtionem intra ſuos terminos, non ad diverſos. Ex quibus inſtantiis deducitur, attenta concordia, rem dubiam eſſe. Sed videamus, quatenus praxis, uſuſque dubium ſuſtulerit? Et pro ſententia, quam tuemur, facit ſchedula prudentiſſimi Philippi II. miſſa Proregi Valentiæ die 19. Martii anno 1562. in qua cùm familiares cujuſdam Inquiſitoris à Prorege carceri mancipatos juſſiſſet ad Tribunal Inquiſitionis remitti, hæc adiecit verba: *Y ſus criados hizieren alguna coſa, que os parezcano conviene al ſervicio de Dios, y mio, vos con el cuidado que ſoleis, me dareis aviſo de ello, para que yo lo mande proveer*. Eam refert Dionyſius Portocarrero *in competentia Majoricenſi, n.*57. Tandem hæc ſententia expreſſa eſt in concordia Sicula facta anno 1597. ubi §.16. ita cavetur: *Los criados de los Inquiſidores y officiales de la Inquiſicion, que fueren continuos commenſales, y que actualmente los ſirvieren, llevando ſu ſalario y racion, gozen del privilegio del ſancto Officio*. In cujus concordiæ confirmationem ſæpiùs declaratum fuiſſe in aula Competentiarum, videlicet familiares Inquiſitorum, & officialium in Regno Siciliæ gaudere privilegio ſuorum dominorum, refert Baſilic. *deciſ.*17. *crimin. per totam*, & in ipſa Aula deciſa fuit quædam cauſa hujus Pinciani Tribunalis anno 1649. nam cùm Antonius Fernandez familiaris Receptoris ipſius Tribunalis pro homicidio in ipſa urbe perpetrato carceri fuiſſet mancipatus per Pretorem ipſius civitatis, cauſa remiſſa fuit Inquiſitoribus ipſius Tribunalis: unde juxta ſchedulam Regiam ſuprà expenſam, & à Parexa adductam, quæſtio hæc videtur deciſa, ita ut amplius in dubium revocari nequeat.

19 Sententiam hanc, quam tuemur, probant & defendunt, aliis relatis, Narbona *in d. concordia, gloſſa* 1. & 22. *à principio*, Epiſcopus Fermoſinus *in c. cum contingat, qu.*11. *de foro compet.* Cutellus *in d. §.*16. *concordiæ Siciliæ*, Baſilico *d. q.*17. *crimin. per totam*, perdoctus vir D. Chriſtophorus de Moſcoſo, & Cordova *in juris allegat.* quam typis mandavit, cùm munus Fiſcalis ſupremi Conſilii gereret, contra quoſdam familiares Cardinalis Moſcoſo. Contrariam autem ſententiam tuetur Anſaldus *de juriſdict. d. c.*6. ſed levi motus fundamento; ait enim, æquum non eſſe, ut delictorum punitio proprio domino committatur, contra deciſionem textus *in l. qui juriſdictioni* 10. *ff. de juriſdict.* nam agnoſco hoc argumentum militare in Epiſcopos volentes jus dicere in ſuos familiares; non verò in Inquiſitores, cùm tres, quatuorve reperiantur in Tribunali uno, in quo cauſa agitari poteſt, excluſo delinquentis domino per alios, ut conſideravit Narbona *in concord. gloſſa* 1. *ex nu.*65. maximè *nu.*71. Nec majoris ponderis eſt, familiares Equitum Ordinum militarium fori dominorum privilegio non gaudere, ut cavetur in ordinationibus Valliſolet. *lib.*1. *tit.*1. *fol.*7. & circa familiares ſcholaſticorum expreſsè cautum eſt *in l.*18. *§.*7. *tit.*7. *lib.*1. *recopil.* & notavit Eſcobar *de Pontif. juriſd. c.*37. nam diſcriminis magna ratio verſatur inter familiares Inquiſitorum, ac Officialium; & familiares Equitum, ac Scholarium: tum à ſanctitate miniſterii petita, tum à Regiis ſchedulis ſuprà relatis, quibus hæc exemptio à juriſdictione ſæculari conceſſa eſt; quæ cùm non dentur circa alios familiares Equitum & Scholarium, non valet argumentum de aliis ad alios.

T I.

TITULUS XXIV.

De officio Archipreſbyteri.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a Toletano.

UT *b* Archipreſbyter ſciat ſe ſubeſſe *c* Archidiacono, & ejus præceptis omnibus, vel præceptionibus, ſicut Epiſcopi ſui, obedire debet, & quod ſpecialiter ad ejus miniſterium pertinet, ſuper omnes Preſbyteros in ordine poſitos *d* curam agere, & aſſidue in Eccleſia ſtare: & quando Epiſcopi ſui abſentia eſſe contigerit, ipſe ad vicem ejus *e* Miſſarum ſolemnia celebret, & collectam dicat, aut cui ipſe injunxerit.

NOTÆ.

1 a *Toletano.*) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.1.* & in decreto Ivonis *p.6. c.20.* & Burchardi *lib.3. c.50.* & hæc verba Concilio Toletano tribuuntur *in c. ad hæc 7. de officio Archidiaconi*: à Gratiano tamen *in c. perlectis, verſ. Ut Archipreſbyter*, tranſcribuntur ex epiſtola D. Iſidori miſſa ad Leufridum Epiſcopum. Sed in nullo ex Conciliis Toletanis nuper excuſis, & huc uſque editis reperiuntur hæc verba. Et licèt textus *in d. c. perlectis*, reperiatur in ea epiſtola D. Iſidori, tamen hæc verba à Gratiano relata nôn inveniuntur. Et D. Garcia à Loayſa, qui hujus inclyti Doctoris opera ex variis MSS. codicibus edidit, in notis ad ipſam epiſtolam obſervat, hęc verba non reperiri in antiquis codicibus. Et non eſſe ipſius Doctoris, probatur ex eo; nam poſtquam S. Doctor omnium ordinum officia, & miniſteria recenſuit, hęc ſubjunxit verba: *Hi ſunt ordines, & miniſteria Clericorum, quæ tamen auctoritate Pontificali in Archidiaconi curæ, ac theſaurii ſolicitudine dividuntur.* Unde inordinatè procederet Sanctus, ſi poſt hęc verba de officio Archipreſbyteri ageret: quare exiſtimo in hoc textu proponi canonem alicujus Concilii Toletani nondum editi, aut cujus acta injuria temporum perierunt, & ex eo hæc verba irrepſiſſe inter opera D. Iſidori; quod etiam notavit Hallierius *de hierarch. juriſd. lib.4. art.3.*

2 b *Archipreſbyter.*) Sicut Princeps Epiſcoporum dicitur Archiepiſcopus; & Diaconorum Archidiaconus; ita primus, & princeps Preſbyterorum appellatur Archipreſbyter, id eſt, qui præſt aliis Preſbyteris. Licèt enim ubi plebs numeroſa non erat, olim unus Preſbyter tantùm præponeretur, qui vulgò parochus dicebatur; tamen ubi plebs numeroſa erat, tunc plures Preſbyteri præponebantur, & qui illis præerat, Archipreſbyter dicebatur. Concilium Epaunenſe *can.80.* Agatenſe *can.54.* Et quia plerumque decem Preſbyteris præponebatur, Decanus dicebatur, *c. in capite, 50. diſt. cap.7. de officio Archidiac.* Juſtinianus eum appellat primum Preſbyterum *in l. repetita 41. C. de Epiſc. & cleric.* principalem Preſbyterum *in novella* 123. Preſbyteri iſti, qui ſucceſſerunt in locum Chorepiſcoporum, ut docet Cironius in præſenti, debent eſſe preſbyterali gradu decorati, *c.2. diſt.60. c.1. de ætat. & qualit.* & ſunt vicarii Epiſcoporum: unde in qualibet Eccleſia Cathedrali debet eſſe unus Archipreſbyter. Concil. Emerit. *can.10. Statuimus, ut ſinguli noſtrum in Cathedralibus Eccleſiis Archipreſbyterum, Archidiaconum, & Primicerium habere debeamus.* Ultra ea munera, quæ in hoc titulo Archipreſbyteri commendantur, alia etiam ſpectant ad ipſos, vel jure ordinario, vel ratione conſuetudinis. Jure ordinario, ut ſimul cum Archidiacono bona Eccleſiæ adminiſtrare. Concil. Brachar. *can.25. De qua parte, ſive Archipreſbyter, ſive Archidiaconus illam adminiſtrans, Epiſcopo faciat rationem.* Pauperum etiam curam habere, *c. Epiſcopus 7. diſt.88.* juriſdictionem non ſolùm in clericos, verùm interdum in ſæculares exercere, *c. fin.* juncta inſcriptione, *de conſtit. c. dilectis 55. de appellat. c.2. ne Prælati vices ſuas.* Concil. Altiſſiod. *can.41. Si quis ex ſæcularibus inſtitutionem, aut commonitionem Archipreſbyteri ſui contumacia faciente audire diſtulerit, tamdiu à limitibus ſanctæ Eccleſiæ habeatur extraneus, quandiu tam ſalubrem inſtitutionem adimplere ſtuduerit: inſuper multam, quam glorioſiſſimus Rex Dominus præcepto ſuo inſtituit, ſuſtineat.* Conſuetudine interdum ad Archipreſbyteros ſpectat inſtitutio in capellis poſt præſentationem patroni, *c. ſuper eo 15. de officio deleg.* cognitio cauſarum matrimonialium, *c. ex literis, de conſanguin. & affin.* licèt hodie matrimoniis aſſiſtere non poſſint, ut defendit Baſilius Legion. *lib.5. de matrim. c.12. n.6.* Alia plura proſequuntur circa Archipreſbyteros Barboſa *de dignit. c.6. & lib.2. juris Eccleſ. c.25.* Vighellius *in methodo juris can. pag.355.* Azor. *2. p. inſtit. lib.3. c.15.* Petrus Greg. *lib.15. ſyntagm. c.21. & lib.1. partit. tit.22. c.5.* Cujac. *in c. ex parte 8. de clericis non reſident.* Manrique *de præcedentiis, q.6.* Alteſſerra *lib.1. diſſert. c.16.* Archipreſbyterorum dignitas valdè antiqua in Eccleſia eſt, ſiquidem ejus mentio fit in Concilio, Carthag. 4. *can.17. Epiſcopus gubernationem viduarum, & pupillorum, ac peregrinorum, non per ſeipſum, ſed per Archipreſbyterum, aut per Archidiaconum agat.* Ratio autem inſtituendi eos, ea fuit; nam aucto fidelium numero per urbes, agros, & vicos, neceſſe fuit ibi plures Preſbyteros inſtituere; & licèt primis temporibus, qui præerat omnibus his Preſbyteris, tantùm primus Preſbyter diceretur, poſtea dictus fuit Archipreſbyter, qui curam gerebat Preſbyterorum urbicorum, ſeu ruſticorum, etſi in Eccleſia Orientali tantùm primus Preſbyter, vel protopreſbyter appellaretur, ut probat Morinus *de ſacris ordinat. exercit.16. c.2.* Juriſdictio Archipreſbyteri pro locorum, & temporum varietate varia fuit, modò præſcriptione aucta, modò reſtricta. Quæ fuerit antiquitus, conſtat ex hoc titulo, & ex Concilio Aquiſgran. 2. *can.4.* Epaun. *can.8. Archipreſbyter dum diœceſim tenet, de his, quæ emerit, aut Eccleſiæ nomine ſcripturam faciat, aut ab ejus, quam tenet, Eccleſiæ ordinatione diſcedat.* Concilio Altiſſiod. *can.44. Si quis ex ſæcularibus inſtitutionem, aut commonitionem Archipreſbyteri ſui, contumacia faciente, audire diſtulerit, tamdiu liminibus ſanctæ eccleſiæ habeatur extraneus, quamdiu tam ſalubrem inſtitutionem adimplere diſtulerit.* Sic *c.4. 24. diſt.*

c *Subeſſe Archidiacono.*) *Dicto c. perlectis, c. ad hæc, verſ. Archipreſbyteri, de officio Archidiac.* Sed hoc ſacris canonibus, & rationi contrarium eſſe, facilè probatur ex Concilio Emerit. *can.10.* in illis verbis: *Communi deliberatione ſancimus, ut nos omnes Epiſcopi infra noſtram provinciam conſtituti in Cathedralibus noſtris Eccleſiis, ſinguli noſtrum Archipreſbyterum, Archidiaconum, & Primicerium habere debeamus. Sanctus quippe eſt ordo, & à nobis per omnia obſervandus,* &c. *c. dictum, 94. diſt.* ubi priùs enumerantur Archipreſbyteri, quàm Archidiaconi. Rationi etiam opponitur hæc ſententia; nam æquum eſt, ut major in ordine, potior ſit in dignitate, *c. ſtatuimus 15. de majorit. & obed.* unde Preſbyteros Diaconis anteſtare, docetur *in c. legimus, c. dominus, 93. diſt.* & injuſtum, atque abſurdum eſt, inferiorem in ſuperiorem poſſe juriſdictionem exercere, *c. cum inferior, de major. & obed.* Ut huic difficultati ſatisfaciant Duarenus *lib.1. de ſacris, c.9.* Legauſre *in præſenti*, Cujacius *in d. c. ex parte*, affirmant Archidiaconum eſſe Archipreſbytero majorem ratione juriſdictionis; ordinis verò ratione Archipreſbyterum majorem eſſe, nec hoc abſurdum eſſe, cùm diverſis reſpectibus poſſit quis eſſe inferior, & ſuperior alio, *l.1. C. de officio vicarii.* Sed licèt hæc communis diſtinctio vera ſit, & amplecti debeat pro expoſitione textus *in c. unico, de officio Primicerii*; tamen placet nunc ſententia Hallierii *de hierarch. juriſd. d. lib.4. art.3. pag.585.* qui exiſtimat, in Hiſpania conſuetudine fuiſſe introductum, ut Archidiaconi præeſſent Archipreſbyteris, & ſic non proprio jure, ſed inter alia, quę conſuetudine, aut audacia ſibi arripuerunt, & acquiſierunt, hanc etiam juriſdictionem ſupra Archipreſbyteros uſurpaſſe: quæ ſententia facilè ſuadetur, ſi obſervetur, textus noſtros, & *in d. c. ad hæc*, & etiam *in d. c. perlectis*, deductos eſſe ex Conciliis Hiſpaniæ noſtræ, ut etiam ſuprà notavi. 3

4 d *Curam.*) Habet enim Archipresbyter curam animarum cum juriſdictione, *c. fin. c. officium, hoc tit. c. cum olim 13. de re judic.* unde reſcripta Apoſtolica ipſis dirigi poſſent, *c. eam te 7. cum ſequenti, de reſcriptis*: & in ipſa Eccleſia principali, urbana, ſeu rurali, poteſt matrimonio aſſiſtere, aut alii licentiam aſſiſtendi concedere; non tamen in aliis minoribus parochiis, ut alii Presbyteri ſacramenta adminiſtrent, ut docet Baſilius Legion. *lib.5. de matrim. c.12. n.7.*

5 e *Miſſarum ſolemnia.*) Miſſas publicas tantùm Archiepiſcopi, & Epiſcopi in ſuis Eccleſiis celebrare poterant, ut probant Vicecomes *vol.2. de ritibus Miſſæ, lib.5. c.2.* Claudius Eſpenceus *de Miſſa publica, & privata*, Boſquetus *ad Innocent. lib.2. epiſt.18.* & illis abſentibus Archipresbyteri eas celebrabant, ut probavi *in c.1. de clericis peregrinis, nu. ult.*

6 f *Collectam.*) Licèt collecta cùm de divinis officiis agitur, plerumque accipiatur pro ipſo divino officio, D. Hieronymus *in epitaphio Paulæ*, ibi: *Quo ſigno vocabantur ad collectam.* ipſe in regula S. Pachomii, *art.107. Sex orationes facient veſpertinas, juxta exemplum majoris collectæ*; *& art.121. Si quis tulerit rem non ſuam, ponetur ſuper humeros ejus, & aget pœnitentiam publicè in collecta*: notavit Menardus *ad D. Gregorium, pag.42.* tamen in præſenti, & propriè ſignificat orationem, quæ in fine cujuslibet horæ canonicæ dicitur. Concilium Agath. *can.30. Quia convenit ordinem Eccleſiæ ab omnibus æqualiter cuſtodiri, ſtudendum eſt, ſicut ubique fit, ut poſt antiphonas, collectiones per ordinem ab Epiſcopis, vel Presbyteris dicantur, & hymni matutini, vel veſpertini decantentur diebus omnibus, & in concluſione matutinarum, vel veſpertinarum, & Miſſarum, poſt hymnos capitella de pſalmis dicantur, & plebs collecta oratione ad veſperam ab Epiſcopo cum benedictione mittatur.* Concilium Carthag.3. *can.23.* Milevit. *can.12.* talis enim oratio, ideò collecta dicebatur, quia in eam cuncta populi vota colligebantur. Docent & notant Lantdmet. *lib.2. de veteri clerico, c.81.* Haæphten. *lib.7. diſquiſit. monaſt. tract.8. diſq.4.* Durantius *in rationali, lib.4. c.15.*

C A P U T II.

Leo *a* Papa.

Miniſterium Archipresbyteri in eo conſtituitur, ut diligenti cura provideat myſterium *b* Sacerdotum Cardinalium, qui per ſolemniſſimum debent agere officium in communicatione corporis, & ſanguinis D. N. J. Chriſti, ita ut viciſſim eos ſibimet ſuccurrere faciat, quatenus à ſacroſancto die Dominico incipiendo, per omnes horas canonicas indeclinabiliter perſeverent, ut opus Dei dignè, & ſanctè perficiatur ab eo, cui committitur. Verens ſententiam illius ſapientiſſimi, ubi dicitur: Maledictus homo, qui negligenter facit opera Dei. Provideat etiam Archipresbyter *d* vitam ſacerdotum Cardinalium: præceptis ſui obtemperando Epiſcopi, ne aliquando cedant, aut *e* ſcurrilitate torpeant; & reminiſcantur, quod labia ſacerdotum cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum eſt. Si Epiſcopus defuerit, exceptis his, quæ prohibita ſunt, Archipresbyter provideat cuncta, quæ in ſacerdotum miniſterio perfici debeant, *f* fontes benedicere, *g* infirmos oleo perungere, pœnitentem infirmum *h* conſulto Epiſcopo reconciliare, *i* pœnitentiam cunctis aliis ſacerdotibus, quæ ad purgationem animarum pertinet, injungere, in præcipuis feſtivitatibus, aut ipſe celebrationem Miſſæ, ſolemniter adimpleat, aut ad oris ſui juſſionem, cui committitur, veneranter peragat.

N O T Æ.

1 a **L***eo Papa.*) Similiter legitur *in c.2. ſub hoc tit. in 1. collect.* ſed ex nulla ex eis conſtat, cujus Pontificis hujus nominis ſit præſens deciſio: eam Anton. Aug. tribuit Leoni IX. in notis ad primam collectionem.

b *Sacerdotum Cardinalium,*) Cardinales in hoc textu non accipiuntur pro Cardinalibus eminentiſſimis urbis Romæ, de quibus plura adduxerunt Buſeus *de ſtatibus hominum, verbo Cardinales*, Ciaconius *in hiſt. Card.* Cohelius *in notit. Cardinalatus*, Serlogus *tom.3. in Cantica, pag.495.* Lotherius *de re benef. lib.3. q.27. n.50.* Rouſſelius *lib.2. hiſtor. juriſd. Pontif.* Spondanus *in continuat. Baronii, anno 1440. n.28.* Chokier *in face hiſtor. c.89.* Barboſa *lib.1. juris eccleſ. tit. de Cardin.* & nos *in c.2. de clericis non reſid.* ſed pro ſacerdotibus principalioribus Eccleſiarum baptiſmalium, de quibus exaudiendi ſunt textus *in c. fraternitatem, 71. diſt. c. Præſul 2. q.5. c. a ſubdiacono, 93. diſt. c. paſtoralis 7. q.1. c. relatio 21. qu.1.* Volateranus *in Antropolog. lib.22. in vita Innocentii IV. pag. 255.* in illis verbis: *Cardinalium nomen ab initio epitheti honoratioris appellatio fuit; nam alibi clericum Cardinalem, & canonicum Cardinalem legimus, id eſt præcipuum, & principalem.* Docent Vvolſangus Lazius *lib.2. Reip. Rom. c.2.* Petrus Gregor. *lib.15. ſyntagm. c.4. nu.1.* Lælius Cechus *de Repub. Eccleſ. c.2.* Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp.2. §.1. nu.9.* unde obſervatur in quibuſdam Eccleſiis Cathedralibus, ut præcipui, principaleſque Canonici Cardinales appellentur, ut de Eccleſiis Ravennat. Mediolan. & Neapolit. ex Mandoſio, & aliis notavit Cohelius *ubi ſup. c.3.* Apud nos etiam in celebri Eccleſia Compoſtellana ſunt dignitates, quæ appellantur Cardinalitiæ, ex conceſſione Paſchalis, temporibus Alphonſi VII. Caſtellæ Regis, & D. Didaci Gelmirez, cui conceſſit Pontifex, ut Cardinales ſeptem in Eccleſia ſuos Presbyteros, ſeu Diaconos tales conſtitueret, qui dignè valerent commiſſa ſibi eccleſiaſtici regiminis onera ſuſtinere, ut poſt alios referunt Ægidius Gonzalez *in theatro ipſius Eccleſiæ, c.9.* Covar. *in theſauro, verbo Cardinal.* Nec ſolùm in Eccleſiis urbicariis, verum etiam in ſuburbicariis, & ruralibus Presbyteri Cardinales conſtituebantur, ut ſacramenta adminiſtrarent. D. Gregorius *lib.1. regeſt. epiſt.15. ad Balbinum Epiſcopum Roſellanum*, præcipit in Populonenſi Eccleſia unum Cardinalem Presbyterum conſtitui, & in parochiis præfatæ Eccleſiæ tres Presbyteros. Idem *lib.11. ep. 32. ad Joannem Epiſcopum Syracuſanum*, ſtatuit, ut Coſmas quidam in Eccleſia Syracuſana, in qua ordinatur Subdiaconus, Presbyter Cardinalis conſtituatur. Meminit Presbyterorum Cardinalium in Conſtantinopolitana Eccleſia Nicolaus I. R. Pont. *in ep. ad Michaelem Imp. Bizant.* lecta in Synodo 8. ſeu 9. Conſtantinop. Hildebertus Cenoman. ſeu Turon. *in excerptionib.* notat. Fileſacus *de origine Parœciarum, c.3.*

2 c *Die Dominico.*) Per ſingulos enim dies debebant Presbyteri adeſſe Epiſcopo miniſtranti. Clemens *lib.2. conſt. Apoſt. c.61. In ejus medio ſit Epiſcopi ſedes, ad cujus utrumque latus conſideant Presbyteri, & Diaconi aſſiſtant ſuccincti, & expediti.* Et Anacletus R. P. *ep.1. In ſolemnioribus diebus, aut ſeptem, aut quinque, aut tres diaconos, qui ejus oculi dicuntur; & ſubdiaconos, & reliquos miniſtros ſecum habeat, qui ſacris induti veſtimentis, in fronte, & à tergo, & Presbyteri e regione, dextra, lævaque, contrito corde, & humiliato ſpiritu, ac prono ſtent vultu.* Notat Vicecomes *de ritibus Miſſæ, vol.1. c.21.*

3 d *Vitam ſacerdotum.*) Unde in Concilio Altiſſiodor. *can.20.* ita cavetur: *Quod ſi Presbyter (quod nefas eſt dicere) aut Diaconus, aut Subdiaconus poſt acceptam benedictionem infantem procreaverit, aut adulterium commiſerit, & Archipresbyter hoc Epiſcopo non intimaverit, integro anno non communicet.*

e *Scurrilitate.*) Quæ non ſolùm in clericis damnatur, *c.1. de vita, & honeſt. cler. lib.6.* verùm in omnibus laicis fidelibus, ut probat latè Anonymus *in Machiavellum lib. 1. pag.59.*

4 f *Fontes benedicere.*) Non ad aquam piacularem referas, quam nos vulgò benedictam appellamus, licèt ejus benedictio propria ſacerdotis ſit, & quolibet die Dominico fieri debeat, *c. aquam, de conſecr. diſt.2.* latè plura de aqua benedicta adducentes docent Marſilius *ſpeciali tractat. de aqua benedicta*, Sauſay *in Panopl. ſacerd. lib.2. c.6. §.2.* Hæc enim verba accipienda ſunt de benedictione fontis baptiſmalis, ſive aquæ in baptiſterio ad baptiſmum præparatæ: certum enim eſt, fontem baptiſmalem aqua plenum prius benedici à Presbytero, quàm baptiſmus cum ea adminiſtretur, quod jam à primis Eccleſiæ temporibus obſervatum fuiſſe legimus apud D. Clementem Romanum *lib.7. conſt. c.43.* ibi: *Deinde venit ad aquam, benedicit, & glorificat Sacerdos Dominum Deum omnipoten-*

Digitized by Google

tentem. D. Cyprianus *ep.7.* ad Januarium: *Oportet ergo mundari, & ſanctificari aquam prius à ſacerdote, ut poſſit baptiſmo ſuo peccata hominis, qui baptizatur, abluere.* Et tunc dicebatur fontem benedici. Paulinus Nolanus *ep.12. ad Severam*, ibi:

Hic reparandam generator fons animarum,
Vivum divino lumine flumen agit.
Sanctus in hunc cælo deſcendit Spiritus amnem,
Cæleſtique ſacras fonte maritat aquas.
Concipit unda Deum, ſanctamque liquoribus almis,
Edit ab æterno ſemine progeniem.

Hanc fontis benedictionem in baptiſmo ſolemni faciebat Epiſcopus. Vvolfangus Lanzius *de veteri Eccleſ. ritib.* ubi ait: *His expletis procedit Pontifex ad fontes benedicendos cum omni Clero.* Victor Uticenſis *lib.2. de perſecut. Vandal.* ibi: *Hic viſitatur à domino, prædiciturque ei nocte per viſum, dies enim Epiphaniorum illuceſcebat. Surge, vade ad ſervum meum Eugenium Epiſcopum, & dices ei, quia ego te ad illum direxi, & illa hora, qua benedicit fontem, ut baptizentur accedentes ad fidem, continget oculos tuos, & aperientur.* Notavit Vicecomes *de ritibus Baptiſmi lib.1. c.14. cum ſeqq.*

5 g *Infirmos oleo perungere.*) Id eſt Sacramentum Extremæ unctionis illis adminiſtrare, de quo aliqua prælibavi *in c. unico de ſacra unct.* Illud tantùm in præſenti notandum eſt, Sacerdotes hujus ſacramenti ordinarios miniſtros eſſe. D. Jacobus *ep.5.* ubi de hoc Sacramento diſſerens ait: *Inducat Presbyteros.* Quæ verba reperiuntur *in c. illud, 95. diſt. c. unico, de ſacra unct. c. quæſivit, 14. de verb. ſignif.* Trid. *ſeſſ.14. de hoc ſacramento, c.3. & can. ult.* Concilium Cabilonenſe ſub Carolo *can.48.* Faciunt textus *in c. Presbyteros, diſt.95. c. Presbyteri 123. c. ab omni 124. de conſecr. diſt.4. c. ab infirmis 27. q.1.* plura dabimus *in c.25. de V.S.* unde in hoc textu inter ea, quæ competunt Presbyteris, ut Presbyteris, enumeratur adminiſtratio unctionis infirmorum.

h *Conſulto Epiſcopo.*) In præſenti agit Leo, de eo, qui 6
pœnitentiam ſolemnem in Eccleſia faciebat, circa cujus formam, & ritus, ultra obſervata *in c.1. de bigamis non ord.* ſciendum eſt, reconciliationem eorum, qui ſolemni pœnitentiæ caput in Eccleſia ſubdiderunt, competere jure proprio Epiſcopis, & non aliis inferioribus Prælatis. Concilium Nicænum *can.13. c. cùm aliquis 108. q.3.* Concil. Hiſpal.2. *can.13.* Meldenſe *can.41.* Triburienſe *canon.31.* Carthag.2. *can.3.* plura Albaſpineus *lib.2. obſ. c.32. & 33.* Cironius *ad tit. de pœn.* Mendoza *lib.2. Concil. Illiber. c. 64.* ubi & nos, Fileſacus *in c. inter 15. §.6. de officio ordinarii*, Morinus *lib.2. exercit. c.7.* Ambianas *ad Tertul. c.18. obſerv.2.* nec etiam ipſos pœnitentes ægritudine oppreſſos Presbyteri reconciliare poterant, niſi conſulto Epiſcopo, *c. Aurelius 26. q.6.* ibi: *Si Epiſcopus abſens fuerit, utique Presbyter debet conſulere Epiſcopum, & ſic periclitantem ejus præcepto reconciliare.* Concilium Brachar.2. *can.82.* *Qui in exitu mortis ſunt, & deſiderant accipere ſacramentum, cum conſideratione, & approbatione Epiſcopi accipere debent.* De qua reconciliatione exaudiendus eſt Leo *in præſenti.* Videndus Alteſſerra *lib.2. diſſert. c.8.*

i *Pœnitentiam.*) Non ſolemnem, quam Presbyteri facere nequeunt, ut probavi in *c.1. de bigamis non ord.* ſed privatam, & ſacramentalem: cùm enim Presbyteri Archipresbytero ſubſint, ab eo accipiebant ob peccata ſua dignam pœnitentiam. Concil. Turon.2. *can.20.* *Illi verò Archipresbyteri, qui talem cautelam ſuper juniores ſuos habere noluerint, & non eos habuerint, ſtudio diſtringendi ab Epiſcopo ſuo in civitate, retrudantur in cella.*

j *Solemniter impleat.*) Ut dixi *in c.1. circa finem, hoc tit.*

C A P U T III.

a Idem.

Officium Archipresbyteri de *b* urbe conſtat, quando ibi Præſul defuerit, vice ejus officium *c* inchoare, benedictiones *d* Presbyterales in Eccleſia dare, Miſſam, quando voluerit, cantare, vel cui de ſacerdotibus juſſerit. Quando verò Epiſcopus Miſſam cantat, debet præcipere ſacerdotibus, ut induant ſe *e* veſtibus ſacris, qualiter ad Miſſam procedant. Debet enim præcipere cuſtodi Eccleſiæ, ut in ſacrario *f* Euchariſtia Chriſti propter infirmos non deſit. Debet infirmis providere, & providendo præcipere ſacerdotibus, ne fortè ſine confeſſione, vel *g* confirmatione corporis, & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti moriantur: confeſſiones verò peccatorum eorum, qui à foris veniunt, *h* recipere cum omnibus ſacerdotibus, & exinde per juſſionem Pontificis magnam debet illis adhibere curam. Ad Chriſtianos quoque *l* faciendos, & baptizandos infantes, & ad ſuccurrendum omnia à ſacerdotibus, per juſſionem illius faciant. 5

N O T Æ.

a IDem.) Similiter etiam legitur in prima collectione, *in hoc tit. c.3.* ſub eadem tamen incertitudine, cùm non conſtet cujus Pontificis hujus nominis ſit, licèt Leoni IX. eam tribuat Ant. Auguſt. *in notis ad primam collect. in hoc textu.*

1 b *De urbe.*) Archipresbyteri enim alii ſunt in urbe, id eſt in Eccleſiis urbanis conſtituti; alii in ſingulis plebibus, quæ plures habent parochias, præfecti, qui dicuntur Archirurales. De primis agitur *in c.1. & 2. hoc tit. c. fin. de conſt. c. ſuper 15. de officio deleg. c. dilectus 55. de appel.* Concil. Emerit. *can.10.* De ruralibus *in c. ſi in plebibus, 63. diſt. c. fin. hoc tit. c. cùm inter 13. de re judicata*: latiùs eorum differentias proſequitur Fileſacus de origine Parœciarum *c.3.*

c *Officium inchoare.*) Non tamen confundendo ſe cum Cantore, ut animadvertit Barboſa *de dignit. c.6.*

2 d *Benedictiones Presbyterales.*) Præſtandas in matutinis, & aliis horis canonicis. Exponit Gloſſa, quam ſequuntur Hoſtienſis, & Butrius. Sed, ni fallor, perperam; nam benedictiones, quæ dabantur in his horis canonicis recitandis, etiam Presbyterali gradu non decorati dare poterant, ut probant Benedictus Haephtenus *in vita S. Benedicti, prolegom.18. §.11.* licèt hanc ſolemnem benedictionem tantùm Presbyterum dare poſſe ſtatuat Alex. IV. *in c. Abbate, de privil. lib.6.* Exiſtimo ergo in præſenti agi de benedictionibus, quæ dabantur populo Miſſæ Sacrificio aſſiſtenti, de quibus *in c. Miſſas, de conſec. diſt.5.* Eas abſente Epiſcopo Sacerdos dabat, *c. cùm ad celebrandas*, ibi: *Cùm ad celebrandas Miſſas in Dei nomine convenitur, populus non antè diſcedat, quàm Miſſæ ſolemnitas compleatur; & ubi Epiſcopus non fuerit, benedictionem accipiat ſacerdotis.* Licèt eam benedictionem, quam Epiſcopi, dum ad Eccleſiam procedunt Pontificio apparatu, vel occurrenti, vel confluenti populo dare conſueverunt, illis etiam abſentibus Presbyteri dare non poſſint: quo modo accipio canonem 47. Concilii Agath. in illis verbis: *Benedictionem ſuper plebem in Eccleſia fundere, aut pœnitentem in Eccleſia benedicere Presbytero penitus non licebit.* Plura cumulat de hac benedictione in Eccleſia præſtanda, dum populus Miſſæ ſacrificio adeſt, Sauſay *in Panopl. ſacerd. p.2. lib.1. c.7.* Alteſſerra *lib.6. diſſert. c.9.* Benedictionem ergo majorem, & ſolemnem Archipresbyter dare non poteſt, ſed tantùm Epiſcopus, *c. Denique, 21. diſt.* vel Abbas, cui ex privilegio competit, *c. Abbate, de privil. lib.6.* Minorem verò Archipresbyter dare poteſt ex hoc textu, & *c. Ecce ego, 95. diſt. c. cùm ad celebrandas, de conſec. diſt.1.* Facit D. Hieron. *ad Ruſticum Narbon. Epiſc.* de ſeptem gradibus: *Si Presbyter Chriſtum conſecrat, cùm in altario Dei ſacramenta benedicat, benedicere populo non debet, qui Chriſtum etiam meruit conſecrare?* Notavit Alteſſerra *lib.6. diſſert. c.9.*

e *Veſtibus ſacris.*) Ut aſſiſtant Epiſcopo celebranti, juxta veterem Eccleſiæ morem, quem probavi *in c. antecedenti.*

f *Euchariſtia.*) *Cap.1. de cuſtodia Euchariſtiæ*, ubi latiùs dicemus.

g *Confirmatione.*) Sicut ab effectu, quia poſt primam gratiam per baptiſmum collatam, ſacramentum chriſmatis confirmat, ideòque dicitur Confirmatio, *c. ut jejunii de conſecr. diſt.5.* notant Baſilius *de Confirm. p. 1. cap.1.* ita quia Euchariſtia ſupponit gratiam primam ſacramenti pœnitentiæ, & eam auget, & confirmat, dicitur confirmatio in præſenti.

h *Recipere.*) Non tamen abſolvere; nam à tempore S.

Dioniſii, quo parochiæ diſtinctæ fuerunt, *c. Eccleſias 13. qu.1.* non licuit alieno ſacerdoti parochianum alie. num abſolvere, aut ad pœnitentiam, ſeu alia ſacramenta admittere, *c. placuit, de pœn. diſt.6. c. nullus, de parochiis, c. omnis, de pœn.* ubi notavit Balboa *n.22.* Tantùm ergo eos recipiebant, ut Epiſcopo præſentarent, à quo pœnitentia ſolemnis injungenda erat, *c. in c.50. diſt.* in illis verbis: *Adeſſe debent Decani* (id eſt Archipresbyteri,) *parochiarum, & presbyteri pœnitentium, qui eorum converſationem, & pœnitentiam diligenter inquirere debent,*

i *Faciendos.*) Sive in eorum catecheſi, ſive in collatione Baptiſmi.

CAPUT IV.

a Joannes IX. *Ex Synodo Ravennæ habita.*

UT *b* ſingulæ plebes *c* Archipresbyterum habeant, Propter aſſiduam erga populum Dei curam, ſingulis plebibus Archipresbyteros eſſe volumus, qui non ſolùm imperiti vulgi ſolicitudinem gerant, verùm etiam eorum *d* Presbyterorum, qui per *e* minores titulos habitant, vitam jugi circumſpectione cuſtodiant, & qua unuſquiſque induſtria divinum opus exerceat, *f* Epiſcopo ſuo renuotient: nec obtendat Epiſcopus non egere plebem Archipresbytero, quaſi ipſe eam gubernare valeat: quia etſi valdè idoneus ſit, decet tamen, ut partiatur onera ſua: & ſicut ipſi *g* matrici præeſt, ita Archipresbyteri præſint plebibus, ut in nullo titubet eccleſiaſtica ſolicitudo. *h* Cuncta tamen ad Epiſcopum referant, nec aliquid contra decretum ejus ordinare præſumant,

NOTÆ,

1 a JOannes IX.) Ita legendum eſt non *idem*, ut legitur in Decretalibus, & in prima collectione, *ſub hoc tit. c.vi.* anno enim 904. Ravennæ (de qua urbe egi *in cap.ſi quando 5.de reſcript.*) celebratum fuit Concilium, aſſiſtentibus ſeptuaginta quatuor Epiſcopis, præſente Lamberto Imperatore, in quo plura ad morum reformationem, & diſciplinam Eccleſiaſticam adſtruendam, nonnullaque ſtatuta fuerunt, quæ referunt Baron. *to.10. in prædicto anno,* Coriolanus *in breviario,* & reperiuntur ejus acta in Conciliis nuper editis *tom.24. ſub tit. Concilii Anonimi,* de quo Concilio hæc refert Sigebert, *in Chron. anno 909. Hic etiam ad confirmandam Formoſi ordinationem, quem Stephanus Papa depoſuerat, ſynodum 74. Epiſcoporum, præſentibus Francorum Archiepiſcopis, & Rege, apud Ravennam ſtatuit, & coram eo combuſta eſt ſynodus, quam Stephanus damnationem Formoſi fecerat.* In ipſa ergo Synodo *can.12.* reperiuntur verba hujus textus. Alteſſerra *lib.6. diſſert.c. 8.* credit præſentem canonem tranſcriptum fuiſſe ex canone 13. Concilii Regiaticin. celebrati anno 850. in quo hæc verba reperiuntur.

2 b *Singulæ plebes.*) Id eſt parochiæ: parochia enim plebs vocatur. Concil. Africanum *can.87.* & Milevitanum *can. 21.* ibi: *Placuit, ut quicumque Epiſcopi plebes, quas ad ſuam Cathedram exiſtimant pertinere, non ita repetant.* Pariſienſe 1. *can.25. Comperimus quorumdam Epiſcoporum miniſtros non ſolum in Presbyteris, ſed etiam in plebibus parochiæ ſuæ, id eſt diœceſeos, avaritiam potius exercere.* Regienſe *Can.3.* Concilium Nannet. *Can.4. Cùm ſacerdos viderit aliquem infirmari in ſua plebe.* Fileſacus *de origine Parœciarum, c.2.*

3 c *Archipresbyterum.*) Ruralem; in hoc enim textu agitur de ruralibus, ſeu foraneis Presbyteris, de quibus *in c. ſi in plebibus, 53. diſt. c. ſcùm inter 13. de re jud. Clem,* ibi: *Foraneo, de reſcriptis.*

4 d *Presbyterorum.*) Id eſt parochorum ipſarum Eccleſiarum; parochi enim rurales, ſeu foranei, dicuntur Presbyteri. Concil. Emerit. *Can.9.* Carthag. *can.36. Presbyteri, qui per diœceſes Eccleſias regunt.* Vatenſe *can. 3.* Vvormat. *can.60.* Troslejanum *can.6.* & alii Presbyteri plebium, inde Plebani appellantur, *c. cum olim, de præſcript.* Fileſacus *d. c.3.*

e *Per minores titulos.*) Eccleſias appellari titulos, ſatis notum eſt, *c. Sanctorum, 70. diſt. c.2. de præbendis,* ubi Deo annuente plura adducemus. Illud in præſenti notandum eſt Eccleſias Cathedrales appellari majores titulos; parochias verò, ſive urbanas, ſive rurales, dici minores titulos. Concilium Turon, ſub Carolo Magno, *Can.14. De titulo minori ad majorem migrare nulli Presbytero licitum ſit, ſed in eo permaneat, ad quem ordinatus eſt.* Concilium Ticinenſe ſub Ludovico II. *Tollenda eſt enim prava omninò conſuetudo, quæ in quibuſdam locis oriri cœpit, quia nonnulli Archipresbyteri, vel aliorum titulorum cuſtodes, fruges, vel aliarum Eccleſiarum redditus ad proprias domos abducunt.* Mogunt. ſub Rabano *Can.9. Nec Epiſcopo liceat matricis Eccleſiæ, nec Presbytero rem tituli ſui uſurpare.* Notant Boſquetus *ad Innocentium III. lib.1. ep.136.* Fileſacus *d. c.2.*

f *Epiſcopo ſuo renunciet.*) Concilium Altiſſiod. *Can. 20. & 41.* cujus verbà ſuprà retuli *in c.1. hoc tit.*

g *Matrici.*) Licèt Matrix Eccleſia, aliquando dicatur, 5
quæ capellam ſubditam habet, *c.3. de Eccleſiis ædificandis;* propriè tamen Eccleſia Cathedralis Matrix appellatur, *c. non habenti, 50. 12. q.2. c. ex parte 2. de reſcriptis, Clement. 1.* ubi gloſſa *verbo Matricem, de ſent. excom.* Synodus Africana *Can.90.* in illis verbis: *Si matricibus Cathedris Epiſcopus negligens fuerit.* Urbanus I. *epiſt. un. Cœperunt prædia, & agros, quos vendere ſolebat, matricibus Eccleſiis tradere.* Notant Boſquetus *in d. epiſt.136.* Fileſacus *ubi ſup. pag.545.*

h *Cuncta.*) Ex gravioribus videlicet cauſis, *c. nullus,* 6
16. q.7. leviora enim negotia ab ipſo, ut vicario foraneo, expedırı poſſunt, *c. Epiſcopus 7. diſt.88.* Concil. Altiſſiod. *Can.4.* Ant. Auguſt. *in epitom. lib.6. tit.61.* Docent de officio Archipresbyteri agentes Cæſar *de Eccleſiaſt. Hierarc. diſp.12. §.2.* Barboſa *de dign. c.5. & lib.2. juris eccleſ. c.25.* Azor. *2. part. inſt. lib.3. c.15.* Petrus Gregor. *lib.15. ſyntag. c.21. & lib.5. partit.2. cap. fin.* Ferro Manrique *de præced. q.6.*

TITULUS XXV.

De Officio Primicerii.

CAPUT PRIMUM.

Idem *in libro* a *Romani Ordinis.*

UT *b* Primicerius ſciat ſe ſub *c* Archid. ſicut & Archipresbyter, & ad ejus curam ſpecialiter pertinere, ut præſit in docendo diaconia, vel reliquis gradibus Eccleſiaſticis in ordine poſitis: ut ipſe diſciplinæ, & cuſtodiæ inſiſtat, ſicut pro animabus eorum coram Deo rationem eſt redditurus: & ut ipſe diaconis, donet *d* lectiones, quæ ad nocturna officia clericorum pertinent, & de ſingulis ſtudium habeat, ut in quacumque re capacem ſenſum habuerit, abſque ulla vacet negligentia, aut à quo ipſe juſſerit, inſtruantur.

NOTÆ.

N O T Æ.

1 a R*omani Ordinis*.) De hujus libri origine, & authoritate latè egi *in c.1. de Officio Archid.*

b *Primicerius*.) Nomen hoc, ut volunt Cujac. *ad tit. C. de Primicerio*, Briſſonius *de V. S. verbo Primicerius*, Suidas, & Meurſius *verbo Primicerius*, eſt ſimplex, non compoſitum, ſignificans primum in dignitate, & officio: unde D. Petrus Apoſtol. primò dicitur Primicerius Apoſtolorum. Baldericus Archiepiſc. Dolenſis *in hiſt. Hieroſolym.* D. Stephanus Protomartyr Primicerius Martyrum. D. Auguſtinus *ſerm.24.* Apud Romanos primus menſorum dicebatur Primicerius, *l.1. C. de menſoribus, lib.12.* primus fabricæ, Primicerius fabricenſium, *l.2. C. de fabricenſibus, eod. lib.* primus ſcholarum, Primicerius ſcholarum, *in l.2. C. de privil. ſchol. lib.12.* primus judicum, Primicerius judicum, *in c. Eccleſia, de conſtit.*

Alii exiſtimant, compoſitum eſſe ex *primo*, & *cera*, quaſi Primicerius, ſit anteſignanus cujuslibet dignitatis in prima cera, & à capite laterculi ſcriptus. Ita Loayſa *ad Concil. Tolet.*8. Petrus Greg. *lib.2. partit. tit.9. c.5. & lib.15. ſyntag. c.22.* Platina *verbo Primicerius*, Meurſius *in Gloſſario, eodem verbo*, Cujacius, & Gothofredus *in l. un. C. de Primic. lib.12.* Pancirola *in not. Imp. Orient. c.1. & 2.* qua ratione veteres cujuſque ſcholæ, collegii, ſeu corporis Primicerium, Secundicerium, & ſic deinceps dixerunt, *l.2. & ult. C. de domeſticis, l.1. & per totum C. de Primicerio*, & aliis congeſtis à Pancirola *lib.1. var. c.85.* D. Hieronymus *in Chron. Jovinianus ex Primicerio domeſticorum Imperator eſt factus.* Ammianus Marcellinus *lib.*18. Caſſiodorus *lib.6. var. c.*∴ *Notarium te noſtrum eſſe cenſemus, ut ordine decurſo militiæ, ad Primiceriatus feliciter perveniat ſummitatem.* Cùm enim antiquitus ſcriberetur in tabulis ceratis pugillaribus, unde apud Conſultos dicuntur primæ, & ſecundæ ceræ teſtamenti, Paulus *lib.5. ſententiarum, princ. Inſt. de pupillari*, notarunt Pancirola *lib.2. var. c.28.* Lælius Biſciola *lib.8. horarum ſucceſſiv. c.12.* inde qui primus in matriculam, ſeu ceram clericorum ſcriptus eſt, dicitur Primicerius, *c. cùm acceſſiſſent, de conſt. c. ex litteris 29. de officio deleg. c. perlectis. verſ. Ad Primicerium, 25. diſt.* Barb. *lib.1. juris Eccleſ. c.28.* Et in noſtra florentiſſima Salmanticenſi Academia, qui primus ex corpore clauſtri aliis per annum præeſt, primuſque habetur, Primicerius dicitur: ille habet peculiare officium, cui dum inſervivem per annum 1658. opuſculum edidi de officio Primicerii.

c *Sub Archidiac.*) Hæc verba expoſui *in c.1. de officio Archipresbyteri.*

2 d *Lectiones.*) Officium enim divinum jam à primis Eccleſiæ temporibus conſtat non ſolùm pſalmis, hymnis, collectis, verùm & lectionibus, tam per horas matutinas, & veſpertinas, quàm nocturnas recitandis. Concil. Matiſcon.2. *Can.1. c. Clericus, c. Eleuterius, 91. diſt.* Amalarius Fortun. *de ordine antiphon. c.4.* Rodulphus Tungrenſis *de Canonum obſerv. c.13.* plura Francolinus *de horis Canonicis, c.1. dicemus in c.1. de celebr. Miſſar.* unde venit exponendus difficilis canon 9. Concilii Tolet. 1. in illis verbis: *Nulla profeſſa, vel vidua, abſente Epiſcopo, vel Presbytero, in domo ſua antiphonas cum confeſſore, vel ſervo ſuo faciat. Lucernarium verò, niſi in Eccleſia, non legatur; aut ſi legatur in villa, præſente Epiſcopo, vel Presbytero, vel Diacono legatur.* In quibus non ſolùm perdifficile eſt, quid per confeſſorem in eo textu intelligatur, & quare caveant PP. ne ulla vidua, vel profeſſa, abſente Epiſcopo, vel Diacono antiphonas faciat; verùm & quid per lucernarium in eo ſignificetur; & quare, niſi præſente Epiſcopo, vel Presbytero, vel Diacono, legi non poſſit. Pro interpretatione priorum verborum, omiſſis variis confeſſorum acceptionibus, quas proſequitur, & illuſtrat doctè P. Gibal. *de regul. clauſur. diſquiſ.1. c.9. §.1. n.7.* ſciendum eſt, confeſſarios appellari cantores, & pſalmiſtas, qui ſunt in inferiori Clericorum gradu. Concilium Carthag.4. *Can.12.* Tolet. 1. *Can.6. Itemque puella Dei nec familiaritatem habeat cum Confeſſore.* Latè probant Menardus *ad D. Greg. pag.61.* Gibalinus *ubi ſup. n.9.* Iſti confeſſores, ſeu pſalmiſtæ, viduis profeſſis, & virginibus, non ſolùm intra ſepta monaſterii, verùm & in propriis ædibus docebant ordinem, & modum recitandi divinum officium: ut autem PP. infandum abuſum tollerent recitandi antiphonas in domibus privatis, & nimiam familiaritatem mulierum cum ipſis confeſſoribus, prohibent ut nulla vidua, ſeu profeſſa, abſente Epiſcopo, Presbytero, vel Diacono antiphonas faciat cum confeſſore ſuo, hoc eſt orationes antiphonatim alternantibus choris recitent. Secundæ partis ipſius canonis interpretatio provenit ex vera expoſitione verbi *lucernarii*. Lucernarium ergo ibi accipitur pro veſpertino officio, & ita appellabatur, quia lucernæ accendebantur tunc in Eccleſia, ut latè probat Gazæus *in notis ad Caſſianum lib.3. c.3.* Loayſa *in notis ad ipſum Canonem 9.* & quia poſt veſpertinum officium Epiſcopi, & Presbyteri, atque ipſis abſentibus, Diaconus ſacras exponebat ſcripturas, Nicephorus *lib.12. hiſtoriæ, c.34. In Cypro, & Cæſarea Cappadocum, in Sabbato, & Dominico die veſperi, & poſt lucernarium accenſionem Epiſcopi, & Presbyteri ſacras ſcripturas populis exponunt.* Cùm ergo precationibus lucernariis adjungeretur lectio, & interpretatio ſcripturarum, ideò ſtatuunt Patres, ut lucernarium niſi in Eccleſia non legatur; vel ſi legatur in villa, fiat præſente Epiſcopo, Presbytero, vel Diacono, ut aliquis ex eis poſſit veſpertino officio adeſſe, & ſacras ſcripturas exponere. Docent Lantdmet. *lib.2. de veteri Cler. c.61. in fine*, Gibal. *d. §.1.* licèt aliter textum illum accipiat Hallier. *de hierarch. juriſd. lib.3. art.2. §.4.*

C O M M E N T A R I U M.

AD hujus textus veram interpretationem præmittendum eſt, in Eccleſia jam à primis ejus temporibus 3
in uſu fuiſſe cantum, ſeu pſalmodiam, tam in ſacrificio Miſſæ, quàm in horis canonicis, ut latè probant Lantdmet. *lib.2. de veteri monacho, c.63.* Pamelius *ad D. Cyprian. de Orat. Dominica, n.6.* Coriolan. *in breviario, ann.367. & 555.* Mendoza *qu.3. poſitiva.* Et licèt primis temporibus ultra clericos, cantores fuiſſent deputati, ut in Eccleſia pſallerent, Concil. Carth.4. *Can.10.* Laodic. *Can.15.* ſexta Synodus *Can.75.* plura Gibal. *de clauſur. diſq.1. c.9. §.1.* poſteà tamen pſallentes, ſeu pſalmiſtæ ex ſubdiaconis, & aliis minoribus ordinibus aſſumebantur. Conc. Brachar.1. *Can.29.* D. Greg. *lib.4. regeſtr. ep.38.* Menardus *ad D. Gregor. pag.368.* & ex illis ſchola cantorum, ſeu pſallentium inſtituta fuit in qualibet Eccleſia Cathedrali, & etiam regulari, ut plura de his ſcholis adducentes tradunt Lantdmet. *lib.2. de veteri Cleric. c.12.* Cironius *in præſenti*, Gibal. *ubi ſuprà, & diſq.1. c.2. §.11.* Roſuveidus *ad vitas Patrum, in onomaſt. verbo Schola*, Herrera *lib.1. del origen del officio divino, c.15.* Huic ſcholæ præerat, lectiones, ordinem, modumque pſallendi ſtatuebat, aſſignabatque Primicerius, *c. perlectis, §. ad Primicerium, 25. diſt.* aliàs dictos Præcentor, *c. Cleros. 21. diſt.* cui parebat ſuccentor, quia ab eo inſtituebatur, de quo *in c. inter 11. de exceſſib. Prel.* Primiceriatus juxta diverſas Eccleſiarum conſuetudines, vel eſt tantùm officium, *c. cum acceſſiſſent, de Conſtit. c. ſignificavit, el 2. de homicidio*; vel dignitas, *c. cùm olim 6. de conſuetudine.* Obſervarunt Primicerii officium proſequentes. Ciron. *ad tit. de preb.* Barb. *lib.1. juris eccleſ. c.28. & de dign. c.7.* Tuſchus *lit. P, concl.650.* P. Greg. *lib.15. ſyntag. c.22. & lib.2. partit.9. c.5.* Acunna *in d. c. perlectis*, Cæſar *de eccleſiaſt. hier. diſp.12. §.3.*

T I T U L U S XXVI.

De officio Sacriſtæ.

C A P U T P R I M U M.

Ex Concilio a Toletan.

UT ſciat ſe *b* Sacriſta ſubjectum Archidiacono, & ad ejus curam pertinere cuſtodiam *c* ſacrorum vaſorum, *d* veſtimentorum eccleſiaſticorum, ſeu totius theſauri Eccleſiæ, necnon quæ ad *e* luminaria pertinent, ſive in *f* cera, ſive oleo.

NOTÆ.

NOTÆ.

1 a *TOletano.*) Ità etiam citatur hic textus in prima collectione, *ſub hoc tit.* & ab Ivone Carnot. *par.6. Decreti; c.20.* ſed in nullo ex Concil. Toletanis reperitur: quare exiſtimo in præſenti referri fragmentum alicujus Concil. Toletani nondum editi, ut etiam notavi *in cap.1. de officio Archipresbyt. cap.1. de ſervis non ord.*

b *Sacriſta.*) Sicut locus, in quo vaſa ſacra, ſacræ veſtes, & ſimilia eccleſiaſtica miniſteria ſervantur, ſacrarium dicitur, *l.ſacra 9.ff.de rer. diviſ.* ita qui earum curam, cuſtodiamque habet, dicitur ſacriſta, *l.6.tit.6.p.1.* ut notant Cæſar *de Eccleſ. hierarch. qu.2. proœmial. §.5. nu.2.* Petr. Greg. *lib.15. ſyntagm. c.39. n.70.* & quia totius theſauri curam habet eccleſiaſtici, ut in hoc textu docetur, etiam appellatur theſaurarius, *cap.perlectis, §.ad theſaurarium, 25.diſt. c.cum noſtri, de conceſſ. præb.* Innoc. III. *lib.1. regeſtr. ep.57.* & Juſtinianus eum appellat cuſtodem vaſorum *in l.ſancimus 21.C.de ſacroſanctis Eccleſiis*, Cemeliarcham *in l.ult. §.fin. C.de rebus authoritate judicis*, ex ratione tradita *in cap.ea 3. verſ. Cemelii, de offic. Archid.* Et licèt propter dictam curam, & cuſtodiam tantùm officium in Eccleſia obtineret; poſteà tamen tam conſuetudine, quàm ſtatutis diverſarum Eccleſiarum dignitate præfulget; unde tanquam dignitate prædito cauſarum cognitionem conſuevit R. Pontifex illi delegare, *c.cum olim 32. in fine, de officio deleg. c. ex tenore 11. de foro compet.* Sacriſtæ officium, & miniſteria proſequuntus Cæſar *d.§.5.* Barb. *de dignitat. cap.7. & libr.10. juris Eccleſ. cap.27.* Narbona *de ætate, ann.8. qu.5.*

2 c *Sacrorum vaſorum.*) Ut calicis, patenæ, thuribuli, candelabri, & ſimilium: & licèt primis Eccleſiæ temporibus vaſa ſacra tantùm fuiſſent vitrea, aut lignea; tamen jam à temporibus Zephirini, & Urbani I. argentea tantùm in uſu ſunt, *cap. vaſa, cap. ut calix 45.de conſecrat. diſt.1.* plura tam circa materiam, quàm formam eorum, tradunt Covar. *lib.4. var. cap.22.* Acunna *in cap. ridiculum, diſt.12.* Baronius *an.216. & in martyr. die 7. Auguſti*, Coriol. *in breviar. an.103.* Suar. *de ſacram. q.83.art.3.ſect.7.* Alciat. *lib.7. parerg. cap.24.* Vicecomes *de ritibus Miſſæ, vol.4.l.6. c.5.& 9.* Saulay *in Panopl. ſacerd. p.1.l.8.c.4.* Severinus Binius *in notis, ad Zepherinum*, Caſſanate *in notis ad Lactantium, l.2.c.4.* Antonius Monchiacenus *de ſacrific. Miſſæ, lib.3.cap.6.* P. Gabriel de Henao *tom.2. de ſacrific. Miſſæ, diſput.26. per totam*, & nos *in cap.1. de pignor.*

d *Veſtimentorum.*) De quibus nonnulla adduxi *in cap. unico, de ſacra unct.*

e *Luminaria.*) *Cap.1. de officio cuſtodis*, ubi dicam.

f *Cera, ſive oleo.*) His duabus materiis ad luminaria uti poſſe, latè probant Stuchius *de ſacrificiis, pagin.55.* Catellianus Cotta *verbo Cereum*, Dorleans *ad Tacitum, lib.1. pag.56.* tam in templis Chriſtianorum, quàm Gentilium.

COMMENTARIUM.

3 EX hoc textu deducunt communiter repetentes, & de officio Sacriſtæ agentes, ad Sacriſtam ſpectare cuſtodiam vaſorum, veſtimentorum, & luminarium. Sed contrarium nonnulla juris teſtimonia probare videntur. Et primò id ſuadetur *ex cap. acolythus, 23.diſt.* in illis verbis: *Eccleſiæ luminaria.* Ex quibus conſtat, ad acolytum ſpectare ratione proprii gradus cuſtodiam luminarium: igitur non competit ſacriſtæ ratione proprii officii, ut in præſenti docetur. Pro cujus textus interpretatione diſcrimen eſt conſtituendum inter officium cuſtodiendi ipſa luminaria, & miniſterium ſervandi oleum, & ceram ad ea accendenda; & inter deferre ipſa luminaria in Eccleſia, cùm legitur Evangelium, aut horæ canonicæ recitantur: cuſtodia ſpectat ad Sacriſtam, ut in præſenti textu docetur; ipſa verò delatio, & præparatio luminarium ad acolytum pertinet, *cap. perlectis, verſ. ad acolytum, 25.diſt. cap. cleros, verſ. acolytus, 20.diſt.* Docent, & plura de acolyti officio adducunt Petrus Greg. *lib.15. ſyntagm. c.6.* Eſpenceus *ad D. Paulum lib.1. digreſſ. c.6.* Zerda *in adverſ. cap.94.* Mendoza *lib.2. Concil. Illiber. cap.6.* Menardus *ad D. Gregor. pag.272.* Vicecom. *de ritibus Miſſæ, vol.3.l.1.c.25.* Secundò obſtat textus *in c. 3. Concil. Metenſis*, in illis verbis: *Cuncti presbyteri, ut libros, & ſacerdotalia veſtimenta ſuo Epiſcopo in proxima Synodo oſtendant.* Ex quibus conſtare videtur, potiùs ad Presbyteros, quàm ad ſacriſtam ſpectare cuſtodiam veſtimentorum, & librorum Eccleſiæ. Pro cujus canonis ſolutione dicendum eſt, quod licèt in eo probetur, Presbyteros oſtendere debere libros eccleſiaſticos, & veſtimenta ſacra Epiſcopo ad Synodum venienti; non tamen inde rectè deduci, ad eos cuſtodiam pertinere; ſacriſta enim ea cuſtodit, ſed Presbyteri Epiſcopo viſitanti oſtendunt. Theodulphus ad Presbyteros Aurel. *cap.4.* in illis verbis: *Quando more ſolito ad Presbyterum convenitis, veſtimenta, & libros, & vaſa ſancta, cum quibus veſtrum miniſterium, & injunctum officium peragatis.* Refert Ant. Auguſt. *in epit. juris, lib.17.tit.7.c.25.* Tertiò obſtat textus *in c. oſtiarius, 23.diſt.* in illis verbis: *Pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur.* Ex quibus colligitur, ad oſtiarium ſpectare cuſtodiam vaſorum, & veſtimentorum Eccleſiæ: igitur hoc officium non eſt proprium ſacriſtæ. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, oſtiariis tempore ſuæ ordinationis tradi Eccleſiæ claves, ut cuſtodiant Eccleſiam; & res in ea exiſtentes, præcipuè, ut præſint januis, ne ſinant in Eccleſia ingredi communione Eccleſiæ privatos, & eos, quibus fas non eſt adire ſacra; unde janitores dicuntur, *c.nemo, de conſecr. diſt.1.* Concil Laodic. *can.22.& 43.* plura Vicecom. *ubi ſupra*, Petrus Greg. *lib.15. ſyntag. c.30.* non tamen oſtiarii gradus ratione habent cuſtodiam eorum, quæ in ſacrario, ſeu diaconio continentur; quia hæc ad ſacriſtam ſpectant, ex ſupra traditis. Tandem opponitur textus *in Concil. Tolet.* celebrato anno 12. Rechardedi Regis, *can.2.* in illis verbis: *Certe ſi minor eſt cenſus, oſtiarius à ſacerdote ſit electus, qui nitorem infra ſinus S. Eccleſiæ faciat, qui & ſanctarum reliquiarum luminaria omni ſubſequenti nocte accendat.* Ex quibus deducitur, curam luminarium ad oſtiarium pertinere: igitur non ad ſacriſtam. Sed reſpondendum eſt, ad oſtiarium ſpectare accendere ipſa luminaria, & ante reliquias ponere, non verò cuſtodire earum materiam, videlicet oleum, ſeu ceram, quarum rerum cuſtodia ad ſacriſtam ſpectat, ut in hoc textu docetur.

TITULUS XXVII.

De Officio Cuſtodis.

CAPUT PRIMUM.

Ex libro a Romani Ordinis.

b CUſtos Eccleſiæ, cui ea, quæ c Eccleſiæ competunt, cuſtodienda committuntur, oportet, ſui Archid. juſſioni in cunctis obediat; in canonicis horis ſigna d tintinnabulorum pulſanda, ipſo Archidiacono jubente ab eo pulſentur; pallia, vel e linteamenta altaris, ſeu cuncta f utenſilia Eccleſiæ indeſinenter cuſtodiat; g lampades, & lanternas in accendendo, ſeu in extinguendo pervigil exiſtat, ne aut ſupra modum lucendo oleum depereat, aut minùs h lucendo obſcurior ſit Eccleſia; ſed omnia cum diſcretione agantur, quæ noſcitur mater omnium virtutum eſſe. Si verò is minùs idoneus ad hoc peragendum extiterit, ab Archidiacono coerceatur, ut ſe i emendet. Si autem indomitus permanſerit, Archidiaconus Epiſcopo denunciando provideat, ut indecente ejecto, aptus domui Dei conſtituatur miniſter, ut omnia in laudem Dei fiant.

NOTÆ.

N O T Æ.

1 a *EX libro.*) De hoc libro, & ejus authoritate egi *in cap.1. de officio Archid.*

b *Cuſtor.*) Qui res, aut perſonas ſervant, cuſtodiuntve, dicuntur cuſtodes, *l.3. ff.de adminiſtr. tutor.* Unde qui Eccleſias, earumque res cuſtodiunt, rectè cuſtodes appellantur. Sicut & apud Gentiles, qui templa cuſtodiebant, cuſtodes dicebantur, *l.ſervos 12.ff.de aliment. legat. l.ſervos 35.ff.de liberali cauſa*, *l.annua 20.ff.de annuis legatis*: quorum frequens mentio apud Juſtinum *ep. ad Diognetum*. Cyprianum *epiſt. ad Demetrianum*, Arnobinm *lib.6. adverſus gentes*, quos refert Jacobus Gothofredus *in lib.1. C.Theod. de fide catholica*. Dicebantur etiam ab ædibus cuſtodiendis æditui. Gellius *libr.12. noctium, cap.10.* Demſter. *ad Roſinum lib.3. antiq. c.30.* ſicut & à baſilicis ipſi cuſtodes baſilicantes dicuntur, *cap. perlectis, 25.diſt.* plerumque tamen cuſtodes, *cap. cum dilecta, de reſcriptis*

2 c *Eccleſia.*) Iſti enim miniſtri Eccleſiam ipſam, non verò Deum, Dominumque noſtrum cuſtodiunt, ut Gentilium æditui faciebant, qui præponebantur, ut Deos ipſos cuſtodirent, quos reprehendit Juſtiuus Martyr *apolog. 2. Deos*, inquit, *ut adorent, fingere dicitis, ac mutare, & fanorum, in quibus dedicantur, tales cuſtodes, tutelareſque ſtatuere: nec intelligitis nefas eſſe, & intelligere, & fateri homines Deorum eſſe cuſtodes*. Arnobius *lib.2. adverſus gentes, poſt medium*, ibi: *Si apertum vobis; & liquidum, & in ſignorum viſceribus Deos vivere, atque habitare cæleſtes curſus ſub validiſſimis clavibus cuſtoditis*. Et paulò inferiùs: *Ac ne fortè fur aliquis, aut nocturnus irrepat latro, æditnis mille protegitis, ac excubitoribus mille, cur canes in Capitoliis paſcitis? cur anſeribus victum, alimoniamque præbetis?* Quos & damnaſſe videtur D. Cypr. *in libello contra Demetrianum*, in illis verbis: *Ultio veſtra defendit, quomodo & clauſor, ne pereat tutela veſtra, cuſtodis; pudet Deos colere, quos ipſe defendis; pudeat de illis tutelam ſperare, quos ipſe tueris*.. Exiſtimabant enim Gentiles, Deos cuſtodia ſua egere. Symmachus *lib.1. epiſt.40.* ibi: *Convenientes Sacerdotes, ut in cuſtodiam civium publico obſequio traderemus Deorum curam: fortaſſis Deos ita cuſtodiebant, ne aut fugientes eos desererent, & in aliam Civitatem migrarent, ab aliis civibus evocati*. Cujus evocationis veſtigia extaot *in l.ſacra 9.§.2. ff.de rerum diviſione*, ubi Gothofredus *lit.G. leg.cum loca 36.ff.de religioſis*: notant Aleiatus *in leg.pupillus, §.urbs, ff.de V.S.* Germonius *de ſacror. immun. lib.2.cap.15.* Julius Cæſar Scaliger *lib.3. de Poeticis, cap.103.* Cuſtodes ergo, de quibus in hoc titulo, Eccleſiam, omniaque, quæ illi competunt, cuſtodire debent, ut eorum uſus repetens probat Baronius *an.34. nu.287. & an.109. nu.28.* non autem Deum, ut faciebant cuſtodes templorum Gentilium,

3 d *Tintinnabulorum.*) Licèt in lege veteri populus ad ſacrificia convocaretur tuba, juxta præceptum Moyſi datum *Numer. cap.11.* ibi: *Fac tibi duas tubulas argenteas; & cap.23. Deuteron.* & Gentiles ad ſua ſacra tibiis, & tympanis evocarentur, ut latè probat Gutherus *libr.2. de jure Pontif. cap.14* tamen in Eccleſia pro temporum varietate diverſis ſignis datis fideles ad ſynaxim, & Miſſæ ſacrificium convocabantur; ſævientibus enim perſecutionibus, & fidelibus quaſi obſeſſis, ſignum publicè non dabatur, ſed per curſorem fideles convocabantur, ut conſtat ex D. Ignatio *epiſt.11. ad Polycarpum*: referunt Baronius *ann.58. nu.102.* Lantdmet. *libr.2. de veteri monacho, cap.64.* & quia curſoris officium proprium erat diaconi, vel lectoris, Ignatius *ep.23. ad Heronem diaconum*, cui ita ſcribit: *Synaxim ne negligas omnes nominatim inquirere*; ideò etiam pace reddita Eccleſiæ, adhuc Archidiacono tanquam primo diaconorum competit, ſi non immediatè, mediatè ſaltem per cuſtodem populum convocare ad divina officia. Poſteà in Eccleſia perſecutionum procellis ceſſantibus ſignum dari cœpit ſonitu lignorum, præcipuè in Eccleſia Orientali, & inter monachos. Metaphraſtes *in vita S.Theodoſii*, ibi: *Monachi autem quidam ex monaſterio propinquorum, qui morbo laborabant, cum nos vidiſſent accedentes, lignum, quod convocat ad Eccleſiam, pulſabant ante horam conſuetam, & ſynaxim ſignificabant fratribus*. Et in vita S.Chriſoſtomi: *Cùm rurſus vidiſſet tam diligentem, & tam ſeriam collocutionem, lignum verò jam pulſatum vocaret ad congregationem*. In aliis etiam provinciis voce *Alleluja*, decantata, fideles ad Miſſam, & horas canonicas vocabantur. Div. Hieron. *epiſt.27.* ad Euſtochium: *Poſt Alleluja cantatum, quo ſigno vocabantur ad collectam, nulli recedere licitum erat*. Notarunt Roſuveidus *in vitis PP. in onomaſt. verbo Signo dato*, Gazeus *in notis ad Caſſianum, in regula S. Pachomii, pag.1079.* Jam ab anno 600. ære pulſato fideles convocari cœperunt ad Miſſæ ſacrificium, & divina officia, ut ex noſtro textu conſtat, qui deductus eſt ex libro Romani Ordinis compoſito ſexto ſæculo Eccleſiæ, & ex ipſo libro, *tit. de Sabbato Sancto*, in illis verbis; *Campanæ tanguntur, & ingrediuntur ad Miſſam*. A quo tempore campanas in Eccleſia in uſu eſſe cœpiſſe verius eſt, quidquid de earum inventione adducaot Vergilius *de inventione rerum, lib.6. cap.12.* Laotdm. *d.lib.2. cap.64.* Grethſerus *lib.1.ad Codinum, c.11.* Magallanus *ad D. Paulum in epiſt. ad Titum, cap.2.ſect.2.* Majolus *dier. canicul. v. Metalla*, Barboſa *lib.2. voto 102.* Suar. *in defenſ. fidei, lib.2.cap.16.* Herrera *in origine divini officii, lib.1.cap.7. & 8,* & licèt earum uſum hæretici improbis ſuis latratibus impugnare intendant, doctè eos refellunt Suar. *ubi ſuprà*. Bellarm. *in apolog. adverſus Regem Angliæ, cap.8.* Jodocus Coccius *tom.2. theſauri, lib.3. art.6.*

e *Pallia, vel linteamina.*) Aliud eſt pallium, aliud verò linteamen; pallium enim eſt tegumentum altaris. Juſtinianus Comes *in epiſt. ad Hormiſdam Pontificem*, ibi: *Duo pallia ſerica ad ornamentum altaris ſanctorum Apoſtolorum direximus*. Anaſtaſ. Biblioth. *in vita Hormiſdæ*, ubi dum refert alia ornamenta, quæ ad Miſſæ apparatum pertinent, ait: *Pallia oloſera, blatea cum tabulis auro tectis, de chlamyde, vel de ſtola Imperiali*. Vicecomes *vol.4. de ritibus Miſſæ, lib.7.c.9.* Linteamen verò eſt corporale, ita dictum, quia debet eſſe ex lino contextum, *c. conſultò 46. de conſecr. diſt.10.* Concilium Rhemenſe relatum à Burchardo *lib.3. Decreti, c.98.* his verbis: *Corporale, ſuper quod ſacra oblatio immolatur, ex mundiſſimo, & puriſſimo linteo ſit*. Damaſus in Sylveſtro Pontifice: *Conſtituit, ut ſacrificium altaris non in ſerico, neque in panno tincto conſecraretur, niſi tantum in lino ex terra procreato*. Plura de corporali, & ejus forma Vicecomes *vol.4. de ritibus Miſſæ, lib.7. capit.1.* Ferrandus *lib.1. diſq. reliq. lib.1. cap.1. ſect.6.* P.Gabr. de Henao *tom.2. de ſacrif. Miſſæ, diſp.25. ſect.1.*

f *Utenſilia.*) Conſonant textus *in cap.2. hoc tit.* Adverſatur tamen textus *in cap. unico, de officio ſacriſtæ*, ubi aſſeritur, ad curam ſacriſtæ pertinere cuſtodiam ſacrorum vaſorum, & veſtimentorum: igitur non ad cuſtodis officium pertinet utenſilia, & veſtimenta Eccleſiæ ſervare. Gloſſa in præſenti affirmat, hæc jura eſſe exaudienda juxta diverſas Eccleſiarum conſuetudines, ita ut aliquando ad ſacriſtæ officium, quandoque ad cuſtodis curam ſpectet cuſtodia veſtimentorum. Sed rectiùs Hoſtienſis in præſenti, & Butrius *in d.c.unic. de officio ſacriſtæ*, exiſtimant ad ſacriſtam ſpectare cuſtodiam theſauri, & veſtimentorum pretioſorum Eccleſiæ; ad cuſtodem verò curam veſtium utenſilium, quæ neceſſariæ ſunt ad uſum quotidianum, & divina officia, ut facilè probatur ex prædictis verbis: *utenſilia, &c. & ex d.cap.unico*, ubi totius theſauri eccleſiaſtici cura ſacriſtæ committitur. 4

g *Lampades, & lucernas accendendo.*) *Cap. nemo, de conſecr. diſt.1.* Concil. Aquiſgr. *canon.131.* ibi: *Cuſtodes Eccleſiæ cum omni diligentia luminaria ad horas canonicas provideant*. Anton. Auguſt. *in epit. juris, l.17.tit.9.* nec in præſenti præſcribitur, an per diem tantùm, an per noctem luminaria in Eccleſia accendi debeant; quia non ſolùm ad nocturnas, verùm & ad diurnas horas accendi ſolent. D. Hieronymus *in epiſt. ad Riparium*, in illis verbis: *Per totas Orientis Eccleſias, quando legendum eſt Evangelium, accendi luminaria jam ſole rutilante, non utique ad fugandas tenebras, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum*. Docent, & plura de perantiquo uſu lucernarum in Eccleſia congerunt Baronius *ann.34. & anno 58. num.70. & ann.233. num.2.* Loayſas *in notis ad Concil. Brachar.2. can.2.* Dorleans *ad Tacitum lib.1.pag. 55.* Baronius *an.58.* ubi Spondan. *num.24.* Vicecomes *vol.4. de ritibus Miſſæ, lib.7. cap.24.* Roa *lib.2. ſingul. cap.15. cum tribus ſequen.* Majolus *dierum canicul. verbo Ignis*, Zerda *in adverſ. c.33.* & 92. Mendoza *lib.3. Concilii Illiber. cap.2.* Lantdmet. *de veteri clerico, lib.2. cap.78.* Ambianas *ad Tertul. de fuga, cap.14. obſerv.2. & de exhortat. cap.13. obſerv.1. & de idololatria, c.15. obſerv.2.* Pinto *in Cantica lib.1. cap.2. verſ.11. nu.161.* Bulenger. *lib.3. opuſc. cap.11.* Creſolius *lib.3. myſtagog. cap.21.ſect.3.* Serlogus *tom.2. in Cantica, veſtig.13. ſect. unica*, Anton. Monchiacenus *3.part. de ſacrific. Miſſæ, cap.10.* Carrier. *tom.2. theſauri fidei, pag.611.* Jodocus *lib.6. theſauri, artic.13.* Cochier *in face hiſtor. 2.part. cap.1.5.8. & 18.* plura Bovius *in Roma Subterranea, lib.1.*

Digitized by Google

*lib.*1. *tom.*1. *cap.*18. & nos *in cap. fin. de celebr. Miſſar.* Sed Vigilantius, & alii hujus uſus cereorum impugnatores expendunt difficilem locum Lactantii *lib.*6. *divin. inſtit. cap.*2. in illis verbis: *Num igitur mentis ſuæ compos putandus eſt, qui auctori, & datori luminis, candelarum, ac cereorum lumen offert pro munere? Aliud verò ille à nobis exigit lumen, & quidem non fumidum, ſed (ut ait Poeta) liquidum, atque clarum, mentis ſcilicet.* Et paulò inferiùs: *Illorum autem Dii, quia terreni ſunt, egent luminibus, ne in tenebris ſint, quorum cultores, quia cœleſte nihil ſapiunt, etiam religiones, quibus deſerviunt, ad terram revocant.* Ex quibus improbari videtur pius Eccleſiæ lucernarum uſus. Sed Antonius Raudenſis Theologus, qui errores Lactantii correxit, hunc primum inter errores libri 6. notat, & non improbabiliter. Sed Iſæus Caſanete *in notis ad ipſum, cap.*2. affirmat Lactantium non improbare uſum lucernarum, ſeu luminarium Deo gratiſſimum, omnibuſque litteris commendatum: ſed eos increpare, qui in Eccleſia luminaria accendunt ea fide, ut credant Deum in tenebris agere, vel luminibus indigere; quos meritò Lactantius damnat. Quæ interpretatio ſuadetur ex prioribus verbis ipſius capitis 2. ibi: *Mactant igitur opimas, & pingues hoſtias Deo, quaſi eſurienti; profundunt vina tanquam ſitienti; accendunt lumina velut in tenebris agenti.* Difficile etiam, & meritò in hac parte omnibus videtur Concil. Illiberit. *can.* 34. in illis verbis: *Cereos per diem placuit in cœmeterio non incendi; inquietandi enim non ſunt ſanctorum ſpiritus: qui hæc non obſervaverint, arceantur ab Eccleſiæ communione.* In cujus expoſitione libenter immorarer, niſi actum agerem; plura enim jam in ejus notis dedi, & præoccuparunt Mendoza, & Albaſpineus *in eo canone*, Baſilius de Leon *var. diſq. qu.*2. *ſcholaſt. cap.*1. Bovius *in Roma Subterranea, t.*1.*l.*1. *c.*2. *cum ſeqq.* Spondan. *de cœmeteriis, p.*3.*l.*1.*c.*20. Coriolanus *in notis ad ipſum canonem*, Ramirez de Prado *ad S. Orencium, pagin.*43. Salmut. *ad Pancirol. lib.*2. *voto* 103. *nu.*59. noviſſimè Præceptor D. Joſephus de Retes *lib.*8. *opuſc. cap.*27.

h *Minus lucendo.)* Æquè enim peccatur, ſi exceditur modus, in quo eſt plus, ac in eo, quod eſt minus, *c. qui in aliquo*, 51.*diſt. c. diſciplina*, 45.*diſt. l. reſpiciendum, ff. de pœnis*: plura de prudentia adhibenda in negotiis, tradit Solorzanus *de jure Indiar. t.*2.*l.*2.*c.*7.*n.*69.

i *Emendet.)* Quia hæc omnia, quæ Cuſtodi mediatè competunt, ad Archidiaconum immediatè ſpectant; unde extravagans Joannis XXII. licèt de Archidiacono tantùm loquatur, ſub titulo tamen de officio cuſtodis proponitur.

j *Canonicis horis.)* Certis enim horis diei, ac noctis 7
campanæ pulſantur. Primò tempore ſacrificii Miſſæ, & horarum canonicarum, *c. ſolent, de conſecr. diſt. cap.*2. *hoc tit. cap.*1. *Joannes, de homic.* cùm elevatur hoſtia in Miſſa ſolemni, ut probat Stephan. Cantuar. Epiſcopus in ſua conſtitutione relata à Cironio *in c.*1. *de celeb. Miſſar.* in hæc verba: *In elevatione corporis Chriſti pulſentur campanæ, ut populares, qui celebrationi Miſſarum non valent quotidie intereſſe, ubicumque fuerint, ſive in agris, ſive in domibus, flectant genua, indulgentias conceſſas à pluribus Epiſcopis habituri.* Concil. Tarrac. an. 1406. ibi: *Ut temporibus generalis interdicti, & ceſſationis divinorum, quando corpus Chriſti elevatur in qualibet Eccleſia, majus cymbalum in corporis Chriſti tribus vicibus, & aliis tribus vicibus in ſanguinis ejuſdem elevationibus pulſetur, ut populus hujuſmodi ſigno admonitus oret genu flexo, & indulgentias acquirere valeat.* Item cùm viaticum, ſeu corpus Domini ad infirmos defertur. Cardinalis Sabinenſis A. S. L. in Concil. Illerd. ann. 1219. celebrato, ibi: *Sacra Euchariſtia ad infirmos cum campana honorificè deportetur.* Item hora meridiana, ex conſtitutione Calixti III. ut fideles eos juvarent orationibus, qui contra Turcas dimicabant. Item veſpere hora ſalutationis Angelicæ: in receptione Epiſcoporum, & etiam Abbatum jura Epiſcopalia habentium, *cap. fin. de cauſa poſſeſſ. in* 5. *collect.* Item ad fugandas tempeſtates, ut probat Hieron. Majus *lib.*3. *miſcell. cap.*14. In obitu defunctorum Beda *lib.*4. *hiſtor. cap.*23. *Audivi notum campanæ ſonum, quo ad orationes excitari, vel convocari ſolebant, cum quis de hoc ſæculo fuiſſet evocatus.* Quod & apud Gentiles obſervatum invenio, apud quos ſi quis è vita exceſſiſſet, æra, campanæve pulſabantur, ut vetus Theochriſti ſcholiaſtes habet, eo quod is ſonus credebatur eſſe purus, & avertens ſpectra, & dæmonum ludibria. Notavit Novarin. *lib.*1. *ſchediaſm. c.*27. Item & pulſantur campanæ ad alios actus humanos exercendos, quos referunt Carrier. *tom.*2. *theſauri fidei, pag.*618. Kochier *in face hiſtor. cent.*2. *c.*48. Barboſa *tom.*2. *voto* 102. Ripa *de nocturno tempore, c.*5. Narbona *in horographia, nu.*140. & nos alia de campanis dabimus *in cap. petentibus, de privil.*

C A P U T II.

Ex Concilio a Toletan.

CUſtos verò ſolicitus debet eſſe de omni *b* ornamento Eccleſiæ, & *c* luminariis, ſive *d* incenſo: necnon *e* panem, & vinum omni tempore ad Miſſam præparatum debet habere. Debet etiam per ſingulas canonicas horas ſignum ex conſenſu Archidiaconi ſonare, ut *f* oblationes, vel decimas, vel eleemoſynas cum ejuſdem conſenſu, & abſente Epiſcopo, inter fratres dividat. In his tribus Eccleſiæ columnis, ut ſancta ſanxit Synodus, conſiſtere debet alma mater Eccleſia, ut ad hoc opus tales ordinentur, quales plus *g* meliores, & ſanctiores eſſe viderint, ut nulla negligentia in ſancta Dei Eccleſia eſſe videatur. Hi tres, Archidiaconus, Archipresbyter, Cuſtos, providi ſimul juncti, uno animo peragant, & perfectè, & non ſit invidia, nec zelus inter illos.

N O T Æ.

1 a TOletano.) Ità etiam habetur *in cap.*2. *hoc tit. in* 1. *collect.* Sed non conſtat, ex quo Concilio textus hic tranſcriptus ſit: quare eſſe fragmentum alicujus Concilii nondum editi exiſtimo; quod etiam notavi *in cap.*1. *de officio ſacriſtæ, cap.*1. *de officio Archipresbyteri.* De eo agit Caſal. *de ritib. Eccleſ. cap.*41. Fortun. Schac. *tom.*2. *elocbriſ. cap* 6.

b *Ornamento.)* De quo aliqua retuli *in cap. unico, de ſacra unct.*

c *Luminariis.)* De quibus *in cap. antecedenti.*

d *Incenſo.)* Peculiaris ritus jam à temporibus Apoſtolorum in Eccleſia obſervatus fuit ſuffitus aromatum in divinis officiis, *can.*4. *Apoſt.* in illis verbis: *Præterea licitum non eſto aliud quodpiam admovere ad altare, quam oleum in candelabrum, & incenſum oblationis tempore.* Quem ritum Apoſtoli à Judæis acceperunt: apud eos enim valdè in uſu erat, ex præcepto Moyſi dato, incenſi oblatio, & thurificatio, *cap.*3. *Exodi*: *Facies quoque altare ad adolendum thymiama de lignis Setim.* Et Dominus apud Malachiam *cap.*1. ait: *Ab orta ſolis uſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.* Ubi LXX. vertunt, *incenſum offertur mihi.* Et textus Hebraicus exprimit, *incenſa.* Hanc igitur thurificationem, ſeu ſuffitum incenſi Apoſtoli, & eorum ſucceſſores ſacro altari miniſterio adjunxerunt, ut conſtat ex variis Liturgiis. Ex Liturgia B. Petri, in illis verbis: *Sicut Zachariæ ſuffitum thymiamatis ſuſcepiſti, ſic de manibus noſtris peccatorum hanc ſuſcipe thurificationem in odorem ſuavitatis.* Ex Miſſa B. Jacobi, ibi: *Præſentem hunc ex nobis inutilibus ſervis tuis ſuffitum recipere in odorem ſuavitatis.* Ex Dionyſio, & Evagrio probat Carrier. *tom.*2. *theſauri fidei, de thurificat. pag.*612. Plura de incenſo, & hujus ritus myſticis rationibus tradunt Anton. Monchiacenus *de ſacrificio Miſſæ* 3. *par. cap.*11. Vicecomes *vol.*4. *de ritibus Miſſæ, lib.*6. *c.*35. Creſolius *lib.*4. *myſtag. cap.*8. Ambianas *ad Tertull. cap.*3. *obſerv.*2. Stuchius *de ſacrificio Gentil. fol.*51. Cochier *in face hiſtor. cap.*59. Alteſſera *de Ducibus, cap.*17.

e *Panem, & vinum.)* Panem azymum, & vinum vitis, in quibus conſiſtit materia remota Sacramenti Euchariſtiæ, ut latè probabo *in cap. fin. de celebr. Miſſar.*

f *Oblationes, vel eleemoſynas.)* Ante diviſionem enim bonorum Eccleſiæ à S. Simplicio factam *in cap. quatuor, cap. de reddiribus* 12.*q.*2. omnia Eccleſiæ bona, videlicet oblationes, eleemoſynæ, & decimæ communia erant,

& in

& in communi poſſidebantur ab Epiſcopo, clericis, & pauperibus; & ab Epiſcopo juxta cujuslibet ex fidelibus neceſſitatem diſtribuebantur, *c. fin.* 16. *q.* 1. *c. ſcimus* 9. *cap. nolo* 10. *c. habebat* 17. *cap. res Eccleſiæ* 26. 12. *q.* 1. ad quæ tempora referenda ſunt prædicta verba hujus textus.

4 g *Meliores, & ſanctiores.*) An dignior ſemper præferendus ſit digno, latè diſputabimus *in cap. grave* 29. *de præb.* Interim videndi ſunt Garcia *de benef.* 7. *par. cap.* 16. Manrique *de differtant. utriuſque fori*, *qu.* 48. Velaſco *de privil. paup. par.* 1. *qu.* 7. Zapara *integro tract. de juſtit. diſtrib.* Bobadilla *lib.* 1. *polit. cap.* 3. *nu.* 77. Diana *par.* 1. *tract.* 4. *reſol.* 34. Eſcobar *de utroque foro*, *art.* 5. *§.* 11. Petrus Bollo *in œconom. cap.* 1. *§.* 5. Barboſa *de officio Parochi lib.* 1. *cap.* 2. *& in cap.* 19. *de elect.* Mareſcotus *var. cap.* 53. Hieron. Garzia *tom.* 2. *polit. regul. tract.* 9. *diffic.* 3. *dub.* 4. ubi plures ex Moraliſtis cumulat.

TITULUS XXVIII.

De Officio Vicarii.

CAPUT PRIMUM.

Alexander III. a *Norvicen. Epiſcopo*, *& G. Archid.*

AD audientiam noſtram pervenit, quod Ug. presbyter monachos de *b* Rameſcia, & Thomam clericum ſuum petendo vicariam *c* ſuam Eccleſiæ de Burnelia, à qua d xx. annis retroceſſit, in diverſis poſteà Eccleſiis *e* perſonatum adeptus, multipliciter vexare, ac fatigare præſumit. Quia igitur non eſt canonicum, ut qui curam animarum in diverſis habet Eccleſiis, vicarius fiat in alienis: d. v. per A. ſ. præ. m. quat. rei veritate pleniùs inquiſita, ſi ita eſſe noveritis, prædictum præsbyterum à petitione ſupradictæ vicariæ deſiſtere, ap. & oc. rem. diſtrictiùs compellatis, non obſtantibus litteris, ſi quas tacita *f* veritate per nuntium à nobis impetravit. Extirpari etenim debent, quæ de *g* avaritiæ radice procedunt, & canonum contraria ſunt rationi, vel ſanctioni.

NOTÆ.

1 a NOrvic.) Similiter legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. & poſt Concil. Later. ſub Alexandro III. *par.* 30. *cap.* 5. ex quibus codicibus ita reſtituo hanc deciſionem. De Eccleſia Norvicenſi aliqua adduxi *in cap. ſi autem* 9. *de reſcriptis*.

b *Rameſcia.*) Legendum eſt, *Ramiſſia*; cœnobium enim hoc eſt Ordinis D. Benedicti, conſtructum ab Oſualdo Eboracenſi Archiepiſcopo, ut teſtatur Vergilius *lib.* 7. *hiſtor. Angliæ*, *pag.* 176.

2 c *Vicariam ſuam Eccleſiæ.*) Ubi monachi habent Eccleſias parochiales ſibi ſubjectas, non poteſt aliquis eorum præfici, aut præponi curæ animarum, & Eccleſiæ adminiſtrationi; ſed clerici ſæculares, tanquam vicarii præficiendi ſunt, ex voluntate monachorum, & inſtitutione Epiſcopi, *cap.* 1. *de capellis monac. c. monachi*, *de ſtatu monach.* Docent Boſq. *in notis ad Innoc. lib.* 1. *epiſt.* 7. & 138. Juretus *ad epiſt. Ivonis*, Solorz. *to.* 2. *de jure Indiar. lib.* 3. *cap.* 16. *nu.* 35. Trullen. *de Vicariis*, *c.* 2. unde in Eccleſia de Burnel, quæ ſubjecta erat monachis Benedictinis, clericus ſæcularis, ut Vicarius conſtituendus erat, qui fidelibus Sacramenta adminiſtraret.

d *XX. annis.*) Licèt enim abſens, & non reſidens in proprio beneficio privari ipſo debeat, tamen ipſo jure illud non amittit, ſed monendus priùs eſt, & per ſententiam beneficio privandus, *cap.* 2. *c. ex tuæ*, *cap. ult. de Clericis non reſiden. c. extirpandæ*, *§. quia verò*, *de præb.* plura tradunt Lotherius *de re benef. l.* 3. *qu.* 27. Petr. Gregor. *lib.* 4. *partit. tit.* 7. *c.* 4. Hurtado *de reſid. to.* 1. *reſ.* 2. *fol.* 156. Unde licèt in hac ſpecie per 20. annos Vicarius abeſſet; tamen quia neque monitus, neque ſententia privatus erat, ideò Vicariam adhuc retinebat. 3

e *Perſonatum.*) De perſonatu egi *in cap. ad aures*, *de reſcriptis*.

f *Tacita veritate.*) Quæ litteræ ipſo jure nullæ ſunt ut probavi *in cap. ſuper litteris*, *de reſcriptis*.

g *Avaritiæ.*) *Cap. avaritiæ*, *de præb.*

CAPUT II.

Idem a *Helienſi Epiſcopo*.

VEniens ad nos P. Rector Eccleſiæ de Geſtan ſua nobis inſinuatione propoſuit, quod ipſe Joanni de Feſcam, qui multos habet eccleſiaſticos redditus, & vicarias in Eccleſiis pluribus, vicariam de Geſtan ſub annua trium *b* marcarum penſione conceſſit, cùm redditus illius vicariæ quatuor marcas valeant annuatim, Licèt autem in ipſius vicariæ conceſſione quædam decima fuiſſet excepta, nihilominus tamen memoratus Joannes Præfatum P. contra religionem fidei ſuæ, qua ſe contra conceſſionem ipſam promiſerat, aliquando non venturum, ſuper prædicta decima coram venerabili fratre noſtro Norvicenſi Epiſcopo per litteras noſtras traxit in cauſam: & cùm in prædicta cauſa P. vincere non poſſet, ab alio judice pro ſua voluntate fecit eum citari. Quoniam ergo ſuſtinere nolumus, nec debemus, ut idem P. inhibita vexatione gravetur, Fraternitati tuæ, &c. quatenus partibus convocatis, diligentiùs inquiras veritatem: & ſi tibi conſtiterit, quod prædicta decima fuiſſet excepta, memoratum clericum ab impetitione præfati Joannis contradictione, & appellatione ceſſante auctoritate Apoſtolica fretus abſolvas. Si verò quicquam in detrimentum juris ipſius P. factum eſt, poſtquam iter arripuit ad noſtram præſentiam veniendi, id contradictione, & appellatione ceſſante corrigas, & ad ſtatum illum reducas, quo tempore aggreſſi itineris noſcitur extitiſſe. Cœterùm ſi memoratus clericus in aliis eccleſiis vicarias habeat, vel eccleſiaſticos redditus, de quibus poſſit ſuſtentari, à vicaria præſcriptæ Eccleſiæ de Geſtan, confirmationis noſtræ litteris non obſtantibus, appellatione ceſſante removeas, & eandem Eccleſiam reſtituere eidem P. non poſtponas, dummodo velit, & debeat in presbyterum ordinari, & per ſemetipſum in eadem Eccleſia Domino deſervire. Provideas autem attentiùs, ne in Epiſcopatu tuo patiaris quemlibet plures vicarias habere. Quia cùm Vicarii teneantur Eccleſiis, & propriis perſonis deſervire, alienum eſt ab ordine juris, ut vicariam habeat quis præter unam.

NOTÆ.

a HElienſi.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 3. & poſt Concil. Later. *p.* 39. *capit.* 6. ſed utrobique diminutè, cùm tantùm ultima verba hujus deciſionis compilarentur: conſultationem verò, & integram deciſionem ità reſtituo ex *d. Concil. Late-*

Lateran. p.39. cap.5. De Eccleſia Helienſi egi *in cap. poſtulaſti, de reſcriptis.*

b *Marcarum.*) De marcarum valore apud Anglos aliqua notavi *in cap. cùm pridem, de pactis.*

COMMENTARIUM.

1 Concluſio traditur. EX his duabus Alexandri III. deciſionibus ſequens deducitur diſputanda aſſertio: *Nemo poteſt habere duas vicarias eodem tempore, vel unam ſimul cum alio beneficio curam animarum habente.* Ab ſpecie tantùm probatur ex Clementina unica, *hoc tit.* & per argumentum probari poteſt ex omnibus illis juris canonici ſanctionibus, quibus prohibetur, & damnatur pluralitas beneficiorum, quas congerunt veſpertini Anteceſſores noſtri *in cap. de multa 28. de præb.* ubi & nos plura cumulabimus. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti, & lib.3. juris eccleſ. cap.6. num.22.* Rufiniacus *lib.3. conſtit. tit.10. cap.10.* Ojeda *de incompatib. 1.part. cap.15. per totum*, Joannes Nicolaus *de incompatibilit. benef. num.22.* Gonzalez *ad regul.8. Cancell. gloſſ.5. §.3. per tot.* Trullen. *de officio parochi, tit. de Vicariis, dub.2. & 4.* Cujacius *in rubrica de præb. & dignit.*

2 Impugnatur tradita aſſertio. Sed adversùs hanc aſſertionem inſurgi poteſt ſequenti juris conſideratione. Qui Vicariam habet, nihil proprium obtinet, cùm omne jus ratione beneficii competens reſideat penes Rectorem: unde Vicarius jus perſonatus, vel beneficii ſibi vindicare non poteſt, *cap. illud, de exceſſibus Prælat.* Gonzal. *ad regul.8. ubi ſuprà, num.23.* Vitalinis *in Clem. unica, de officio Vicarii* Trullen. *ubi ſuprà, dub.3.* Facit Caſſiodorus *lib.6. variar. cap.3.* in illis verbis: *Vices agentium mos eſt ſic judicum voluntatibus obedire, ut ſuas non habeant dignitates: ſplendent mutuato lumine, nituntur viribus alienis, & quædam imago illis videtur veritatis, quæ proprii non habet jura fulgoris.* Igitur ſi Vicarius veri Rectoris nihil proprium habet, poterit retinere aliud beneficium, etiam parochiale, ſimul cum Vicaria, aut duas ſimul Vicarias. Augetur hęc dubitandi ratio ex eo, nam qui beneficium parochiale habet jure proprio, poteſt aliud in commendam retinere, & in utraque Eccleſia curam animarum habere, *c.qui plures 32.1.qu.1. cap. penul. & ultim. 21.qu.1.* igitur ſi poteſt quis unam Eccleſiam proprio jure, aliam in commendam retinere, poterit unam, ut propriam, aliam, ut vicariam poſſidere; cùm nulla poſſit aſſignari commoda differentiæ ratio inter Vicariam, & commendam. Fulcitur præterea hæc difficultas *ex Clem. unic. hoc tit.* ubi Clemens V. noviter in Concil. Vienneſi ſtatuit, ut de cętero prohibitio pluralitatis beneficiorum tot ſacris canonibus firmata extendatur ad Vicarias Eccleſiarum: igitur adhuc Alexandri temporibus hæc prohibitio circa Vicarias non dabatur, aliàs fruſtrà, & ſuperfluò Clemens V. prædictam prohibitionis ampliationem noviter ſtatueret.

3 Vicarius aliquando dicitur ſucceſſor. Hac dubitandi ratione non obſtante vera eſt ſupradicta aſſertio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, Vicarium eum dici, qui alterius vicem obit. Bechanus *de originibus linguæ Latinæ, verbo vicer*: & aliquando Vicarius dicitur, qui alicui ſuccedit in dignitate, ſeu officio. Horatius *lib.3. od.23.* ibi:

Nec cultra placet longior annua,
Defunctumque laboribus
Æquali recreat ſorte vicarius.

Ubi notarunt Lambinus, & Torrentius, Horatium innuere Getas ad colendos agros ſingulis annis alternativè alios aliis ſuccedere. Marcus Tullius *orat.5. in Verrem*, ibi: *Unum & quinquaginta aratores ita video dejectos, ut his ne vicarii quidem ſucceſſerint.* Quo in ſenſu Pontifex appellari ſolet D. Petri Vicarius, cùm ejus ſucceſſor ſit; Vicarius autem Chriſti, ut *in cap. ego Ludovicus, 63.diſt. cap.nos quales 1.qu.1. cap. quoties 1.qu.7.* Concil. Epheſinum *c.16.* ubi Legatus Pontificis ita præfatur: *D. Petri ordinarius ſucceſſor, & Vicarius ſanctus, beatiſſimuſque Papa, & Epiſcopus noſter Cæleſtinus, nos ſuos pro ſe quaſi Vicarios ad hanc Synodum miſit.* Concil. Ticinenſe ſub Joan. VIII. *in Eccleſia Romana Apoſtolorum viget ſucceſſio, & Romani Pontifices Principum Apoſtolorum Petri, & Pauli Vicarii ſunt.* Arnulph. Lexovien. *in epiſt. ad Alex. de promotione ſua.* D. Cyprian. *epiſt. 67.* In his enim, & aliis auctoritatibus Pontifex appellatur Vicarius D. Petri, non quia eo inferior ſit, ſed quia ejus ſucceſſor exiſtit, ut latè probant Suarez contra Regem Angliæ *lib.3. cap.12. & 15.* Duvallius *de Rom. Pontif. part.2. qu.7.* Diana *part.12. reſ.1. miſcel.* licèt hanc loquutionem impropriam eſſe exiſtiment Paulus Lop. *de ſedium Patriarch. erectione, cap.15.* Caſtillo *in 4.ſenten. tom.2. diſp.15. quæſt.4. n.23.* Baronius *tom.9. an.740.* Bellarm. *lib.2. de Rom. Pontif. cap.17.* Theophil. *to.10. in aurea corona R.P. verbo Vicarius Petri.*

4 Propriè dicitur alterius vices gerẽs. Plerumque tamen Vicarius in utroque jure appellatur ille, qui alterius vices gerit, & in ejus locum ſuffectus eſt, *l.Vicarius, ff.de legationibus*, Cujacius *lib.1. qq. Papin. in l.5.ff.de officio Proconſulis.* Aliquando dicitur deputatus, ſeu commiſſarius, *c.inſinuante, de officio delegat. c.dilectus, de appell. Clem. etſi principalis, de reſcriptis.* Aliquando Officialis, *c.quamquam, de uſuris in 6.* Zerda *in adverſ. c.73.n.18. c.ultim. hoc tit. eod. lib.* Vices gerens, *cap.2. de regul. cap.3. de inſtit.* Locumtenens, *c.præcipimus, 94.diſt.* Subſtitutus *Clem.1. & 2. de hæreticis*: Suffectus, *l.2. §.poſt hanc, de origine juris, cap. quædam*, ibi: *Suffecti Conſules, diſt.2.* In jure civili paſſim obvia eſt Vicariorum mentio, ſiquidem Præfecti, & alii Magiſtratus ſuos habebant Vicarios, per quos impediti poſſent ſuum munus adimplere, *l.1. & per totum ff. de officio Vicarii, l.1. C.de proximis ſacror. ſcrin. lib.12. l.3. C.Theod. de ſponſal.* juncta inſcriptione, *l.3. eodem C.de famoſis libellis.* Pulchram Vicarii conſtituendi formam tradit Caſſiodor. *lib.3. var. cap.16.* in hæc verba: *Hinc eſt, quod præſenti tempore in Gallias, nobis Deo auxilliante ſubjectas, Vicarium te Præfectorum noſtra mittit auctoritas: unde perpende, qualia de te videamur habere judicia, quando ad illos populos mittere regendos, quos noſtris laudibus ſpecialiter credimus acquiſitos, chara eſt Principi gloria, & neceſſe eſt de illis ampliùs eſſe ſolicitum, unde ſibi triumphorum veniſſe ſentit augmentum, &c.*

5 De variis Vicariis. In jure etiam noſtro Pontificio non minùs frequens eſt Vicariorum officium; nam ut à ſummo gradu incipiamus, R. Pontifex eſt Vicarius Chriſti Domini, *c.quantò, c.inter, de transl. Epiſcopi, c.ubi periculum, §.cæterùm, de elect. in 6.* Conc. Florent. in illis verbis: *Deſinimus Pont. Romanum ſucceſſorem eſſe D. Petri Principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium, totiuſque Eccleſiæ caput.* Pluribus illuſtrat Diana *d.p.12.reſ.1.miſcel.* Patriarchæ etiam, Archiepiſcopi, & Epiſcopi etiam dicuntur Vicarii Pontificis, ut probant Selva *de benef. 2.p.q.1.n.2.* Gonzal. *d. gloſſ.5.§.3.n.6.* & ipſi alios Vicarios habent; vel natos, ut Archidiaconos, & Archipresbyteros, *cap.1. de officio Archid. cap. ut ſingulæ, de officio Archipresb.* vel datos, & à ſe conſtitutos, urbanos, vel foraneos, de quibus *in cap.2. de conſuet. lib.6. cap. penult. de novi operis nunciat.* & alibi paſſim. Plura de illis Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.54.* Solorz. *to.2. de jure Indiar. lib.4.* Ferro Manrique *de præced. qu.52.* etiam Parochi, & plebani ſuos Vicarios habere ſolent, de quibus *in c.1.2.3.4. & fine, hoc tit.* Si enim illi neceſſariis cauſis impediantur, quominus officiis ſuis poſſint intereſſe, Vicarios idoneos conſtituere valent, *cap. extirpandæ, §.quia verò, de præb. cap. pervenit, de appel. cap. cum ex eo, de elect. in 6.* licèt indiſtinctè parochis conſtituere Vicarios jam prohibuerit Innoc. III. in Concilio Later. generali, *cap.32.*

6 Ex quibus cauſis Vicarii Cõſtituatur. Vicarii conſtituuntur vel ad juriſdictionem exercendam, vel ad divina officia in Eccleſia celebranda. De primis agemus *in cap. ſua, hoc tit.* de ſecundis nunc tractationem aggrediamur. Sciendum ergo eſt, ad divina miniſteria peragenda, & curam animarum exercendam, Vicarios conſtitui pluribus ex cauſis. Prima, ſi monachi obtineant Eccleſias ſæculares; nam cùm illi non poſſint ſacramenta parochianis adminiſtrare, debet Vicarius conſtitui præſentatione ipſorum, & inſtitutione Epiſcopi, *cap.1. de capellis monach.* ut ſuprà probavi. Deinde quoties Eccleſia parochialis alteri Eccleſiæ, univerſitati, collegio, ſeu loco pio annexa, & unita reperitur, debet conſtitui Vicarius, *cap. ex extirpandæ, §. quia verò, de præbend.* Deinceps quoties ob numeroſum populum capella noviter conſtruitur, præficitur illi Vicarius perpetuus, *cap. ad audientiam, de Eccleſiis ædificandis.* Tridentin. *ſeſſ.21. de refor. cap.4.* Rurſus Vicarius conſtituitur, quando quis habet duas Eccleſias principaliter unitas; tunc enim cùm Rector non poſſit utrique inſervire, vicarium in una apponere debet, *cap.1. ne ſede vacante, cap. & temporis, 16.q.1.* Ulteriùs quotiens variis negotiis Rector ipſe ita tenetur, & impeditur, ut inſervire non poſſit, veluti ob peregrinationem in terram ſanctam, aut ad limina Apoſtolorum, *cap.ultim. de voto*, ob abſentiam cauſa ſtudiorum cum licentia Epiſcopi, *cap.relatum, de clericis non reſid.* propter adverſam valetudinem *cap.1. de clerico ægrot.* ob diverſitatem idiomatis in plebe, *cap.quoniam 5. de officio ordin.* concionis habendæ gratia ad populum, *cap.inter cætera, eod.tit. cap.quod Dei 5.de ſtatu monach.* cùm Rector Eccleſiæ removetur à loco, *c.ad audientiam,*

de Ec-

Digitized by Google

de Eccleſiis ædificandis, vel in monaſterium ſe transfert, & in probationis anno verſatur, *c. de monachis, de præb.* aut majus divini cultus incrementum ſperatur, *cap. illud* 15. *cap. nihil* 7. *qu.*1. Proſequuntur alios caſus Gonzalez *d.§.*3. Azor 2.*part. inſtit. lib.*3. *cap.*1. *in fin.*

7 Vicarii alii perpetui, temporales alii.

Ex his Vicariis tot ex cauſis conſtituendis tres priores perpetui ſunt, & in perpetuum eliguntur cum debita redituum aſſignatione, ad congruam ſuſtentationem, *d.cap. extirpandæ*, §.*quia*: cæteri verò tantùm ad tempus conſtituuntur, unde inter eos plures, magnæque differentiæ verſantur. Prima, quod Vicarii perpetui tantùm inſtitui, & deſtitui ab Epiſcopo poſſunt, nec ſine ejus auctoritate curæ animarum præponi, aut ab ea dejici valent, *d.cap.* 1.*de capellis, monach. c.*3. *hoc tit.* temporales verò tantùm voluntate, & ex nutu conſtituentis eliguntur, & pendent. Trull. *d.tract. de Vicarii, dub.*5. Secunda, quia perpetui Vicarii obtinent Vicariam, & ipſa Vicaria eſt beneficium eccleſiaſticum, *c.poſtulaſti, de reſcriptis, c.ad hæc, hoc tit. c.perpetuus, de fide inſtrum. Clem. unica, hoc tit.* & habent verum titulum, *d.cap. ad hæc*. Vicaria autem temporalis non eſt beneficium, *cap.pervenit, el* 2.*de appel. c.cum ex eo, de elect. in* 6. *extrav. execrabilis*, ubi Gloſſa *v.Temporalis, de præb.* Unde ad titulum Vicariæ temporalis non poteſt quis ſacris ordinibus initiari, nec in ea habet locum regula 8. Cancellariæ. Nec alia in Vicaria temporali militant, quæ procedunt in Vicariis perpetuis, ut docet Trullen. *de Vicar. dub.*7.

8 Ratio decidendi.

Ex his provenit vera ratio decidendi hujus textus; nam cùm Vicaria perpetua ſit beneficium, ut ſuprà probavi, & nemo poſſit duo beneficia curata ſimul obtinere, *cap.ad hæc, cap. de multa*, cum vulgatis, *de præb.* ideò nequit obtineri Vicaria cum beneficio parochiali, aut duplex Vicaria: quæ enim de beneficiis in jure noſtro conſtituta ſunt, in Vicariis perpetuis æqualiter procedunt; unde ſicut litteræ impetratæ à beneficium habente, nullæ ſunt ipſo jure, *cap.ad aures, c.ſi ſi proponente* 44.*de reſcriptis*; ità & impetratæ ab obtinente Vicariam, *cap. poſtulaſti, de reſcriptis*: & ſicut filius non poteſt obtinere beneficium in Eccleſia, ubi pater illud poſſidet, ita nec Vicariam perpetuam, *cap.conſtitutus* 8. *cap.ad extirpandas* 11. *c.Michael, de filiis presbyter.* Et ſicut beneficium obtinens ad ejus titulum ritè ordinatur, *cap.*2. *cap. cùm ſecundum, de præb.* ita & retinens Vicariam perpetuam, ut ex Cæſare, Selva, & aliis reſolvit Barb. *lib.*3. *juris Eccleſ. c.*6.*nu.*24. Et ſicut obtinens beneficium parochiale tenetur intra annum in presbyterum ordinari, *cap.licèt, de elect. in* 6. ita & obtinens Vicariam tenetur gradus ſacros ſuſcipere, *cap.ult. hoc tit.* Tandemque omnia, quæ dicuntur de beneficiis parochialibus, procedunt etiam in Vicariis perpetuis, ut latè docent Rebuffus *de vicariis perpetuis, in praxi nu.*14. Ojeda *de incompatibil. par.*1. *cap.*14. Gonzalez *dict.* §.3. *nu.*21. Garcia *de incompatib. part.*1. *cap.*2. *nu.*93. nam hujuſmodi vicarii habent beneficium curatum; unde ſicut nemo valet obtinere duo beneficia curata, ita nec duas Vicarias.

Nec refragatur difficultas ſuprà pro dubitandi ratione adducta, quæ enim in ea expendebamus, procedunt, & locum habent in Vicaria temporali, quæ proprium jus Vicario non tribuit, nec titulum beneficii; tradita verò aſſertio habet locum in Vicaria perpetua, quæ beneficium eſt. Nec primum augmentum difficultatis adverſatur, cui eodem etiam modo ſatisfaciendum eſt; commenda enim non eſt beneficium, *cap.qui plenè* 32.1. *quæſt.*1. Ojeda *ubi ſupra*, 2.*part. cap.*4. nec commendatarius eſt verè Rector, ſed tantùm cuſtos, *cap. conſtitutum* 22.7.*qu.*1. Unde mirum non eſt, ut poſſit quis beneficium ſimul & commendam obtinere, non autem beneficium, & Vicariam perpetuam. Nec ultimum augmentum obſtat, deductum ex dicta Clement. unica, *hoc tit.* nam licèt Alexandri III. temporibus jam vigeret prohibitio, ne quis Vicariam ſimul, & beneficium parochiale poſſit obtinere; tamen per aſſecutionem Vicariæ perpetuæ parochus ipſo jure non non privabatur beneficio; aut è contra per aſſecutionem beneficii non privabatur Vicaria: quare ut hæc pœna privationis ipſo jure contingens jam in obtinentibus duo beneficia, ſtatuta *in cap.de multa, de præb.* protraheretur, & locum haberet in Vicariis, neceſſaria fuit conſtitutio Concilii Viennenſis, non ut prædicta prohibitio induceretur, ſed ut pœna extenderetur ad Vicarias. 9 Diſſolvitur dubitandi ratio.

C A P U T III.

Idem a *Vvintonienſi Epiſcopo*.

AD *b* hæc ſi perſona alicujus Eccleſiæ Vicario, quem in eadem Eccleſia inſtituit, de aſſenſu, & auctoritate diœceſani *c* Epiſcopi certam aſſignaverit portionem, is qui *d* perſona illa defuncta, in perſonatum illius ſubſtituitur Eccleſiæ, non poteſt ab Eccleſia eundem Vicarium *e* removere, vel aſſignatam ſibi minuere *f* portionem, niſi aliquid committat, propter quod per judicem Vicaria, vel beneficio ſit condemnandus.

N O T Æ.

1 a *Vvintonienſi*.) Ità etiam habetur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*4. & poſt Conc. Lateran. ſub Alexandro III. *par.*7. *cap.*8. De Eccleſia Vvintonienſi aliqua prænotavi *in cap. cæterum* 3.*de reſcriptis*.

2 b *Ad hæc*.) Principium hujus textus reperitur, ni fallor, *in c.quamvis, de officio deleg.* qui textus ejuſdem Pontificis eſt, & eidem Epiſcopo in eo reſcribitur.

3 c *Epiſcopi*.) Ejus enim auctoritate inſtitui, & deſtitui debet Vicarius perpetuus, ut dixi ſuperiori commentario.

4 d *Perſona*.) Id eſt Parochus, ſeu clericus major ejuſdem Eccleſiæ, ut notavi *in cap. ad aures* 8.*de reſcriptis*.

5 e *Removere*.) Quia cùm Vicaria detur in titulum perpetuum beneficii, non poteſt removeri Vicarius mortuo Rectore, ſine cauſa, *cap.*2. *de ſupplend. neglig.* Gonzalez *d.§.*3. *num.*12. non tamen inde infertur, hujuſmodi Vicarium eſſe Rectorem; tantùm enim Vicarius, Presbyterve Rectoris appellatur, *cap.ult. hoc tit. cap.extirpandæ, §.quia verò, de præb. cap.ad audientiam, de Eccleſiis ædificandis*, Trullench *d.tract. de Vicariis, cap. ult. dub.*3.

f *Portionem*.) Quæ aſſignari debet Vicario, *cap. extirpandæ*, §.*quia verò, cap.de monachis, de præb. Clem.* 1. *de jurepatr.* aliàs habet jus ad decimas, & fructus beneficii uſque ad congruam ſuſtentationem. Suarez *de relig. lib.*3. *cap.*24. *nu.*4. ſed ſi aſſignata illi portio ſit, nullum jus habet ad fructus beneficii, Trullen. *de Vicariis, dicto cap.ult. dub.*4. 6

C A P U T IV.

Idem a *Norvicenſi Epiſcopo*.

CLericos in presbyteratu, vel in aliis *b* inferioribus ordinibus conſtitutos in Vicariis Eccleſiarum, quas adepti ſunt, ſubſtituere non permittas; cùm id ſit ſatis abſonum, & abſurdum, & rationi contrarium.

N O T Æ.

1 a *Norvicenſi*.) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*5. & poſt Concilium Later. *par.*39. *cap.*3. *& in cap. ſignificaſti, de offic. delegat. & in cap. illud* 6.*de exceſſibus Prælat.* ubi extant aliæ partes hujus deciſionis. De Eccleſia Norvicenſi aliqua adduxi *in cap. ſi autem* 9.*de reſcriptis*.

b *Inferioribus*.) Qui tenentur intra annum ſuſcipere gradum presbyteratus. *Clement. unica, hoc tit.* plura ad- 2

Digitized by Google

ja adduxi *in cap. cùm in cunctis*, *§. inferiora*, *de electión.*

COMMENTARIUM.

3 Exponitur cap.1. hoc tit. in 6. EX hoc textu apertè conſtat, Vicarios perpetuos alios Vicarios ſubſtituere poſſe, quod contrarium videtur deciſioni textus *in cap.1. hoc tit. lib.6.* ubi ſupponitur, Vicarium Epiſcopi alium Vicarium deſignare non poſſe: Pro cujus conciliatione dicendum eſt, verum eſſe, Vicarios perpetuos, alios æquè perpetuos ſubſtituere non poſſe, temporales tamen ad tempus breve deſignare valere, quo caſu exaudiendus eſt textus *in d.c.1. hoc tit.* Docent Petr. Greg. *lib.5. partit. tit.2.c.3.* Azor *tom.2. inſtit. lib.3.c.6. qu.30.* Trullen. *de Vicariis*, *d.c.ult. dub.4. in fine.*

C A P U T V.

Innocentius III. *Abbati a S. Eugenii*, *&* *Plebano S. Petri.*

SUa nobis. *Et infrà*: *b* Nos igitur Vicarii litteras æſtimantes per *c* ſurreptionem obtentas, quoniam juriſdictio Vicarii, quem R. Pontifex in urbe relinquit, non extenditur extra illam, niſi ei ſpecialiter ſit conceſſum: præſertim cùm ipſe moratur in ſua provincia ſpeciali, videlicet inter *d* Capuanam provinciam, & Piſanam: mandamus quatenus quicquid occaſione litterarum illarum actum eſt, in irritum revocetis.

NOTÆ.

1 a S. *Eugenii.*) In tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.1.* etiam ità legitur. Monaſterium autem S. Eugenii eſt ordinis D. Benedicti, in Diœceſi Lucanenſi, ut refert Tambur. *in ſerie Abbatiarum*, *v.Lucanenſe.*

b *Et infra.*) Integra hujus textus nec reperitur in epiſtolis Innoc. III. à Sirleto emendatis, nec in epiſtolis editis à Boſqueto, nec in ulla ex collectionibus extat; ejus tamen caſum rectè referunt Gloſſa, & Abbas *in præſenti.*

c *Surreptionem.*) Surreptio, & obreptio quando reſcripta juſtitiæ, aut gratiæ ipſo jure vitient, latè diſputavi *in c.ſuper litteris*, *20.de reſcriptis.*

d *Capuam.*) De civitatibus Capuana, & Piſana, earumque ſitu, aliqua adduxi *in cap. cum inter 18.de electione*, *cap.8. de temporibus ordin.*

COMMENTARIUM.

EX hoc fragmento Innocentii III. epiſtolæ deducunt
2 Concluſio refertur, & probatur. communiter repetentes, Vicarium R. Pontificis in urbe, non extra eam, juriſdictionem obtinere. Et poſt eos ita docuerunt Petrus Gregor. *lib.5. part. tit.2. cap.3.* Azor *lib.5. inſtit. 2.part. cap.39.*

Sed hæc communis aſſertio difficilem patitur dubitandi
3 Impugnatur tradita aſſertio. rationem; nam Vicarius, quoad juriſdictionem omnia ea poteſt, quæ ſpectant ad juriſdictionem illius, cujus vices gerit, *c.fin. 93.diſt. c.1.94.diſt. l.1.C.de officio ejus*, *qui vices.* Cicero *6. in Verrem.* *Succedam ego Vicarius tuo muneri.* Plura Scipio Gentilis *lib.2. de juriſd. cap.9.* ſed nemo ambigit, R. Pontificem extra Urbem per univerſum orbem juriſdictionem habere: igitur & ejus Vicarius etiam extra Urbem eam exercere valebit. Accedit, nam juriſdictio Vicarii Pontificis ſucceſſit, & ſuffecta eſt in locum Præfecti urbis, ut colligitur ex Caſſiodoro *lib.6. variar. cap.15.* in illis verbis: *Tu autem Vicarius diceris*, *& tua privilegia non relinquis*, *quando propria eſt juriſdictio*, *quæ datur à Principe. Habes enim cum Præfectis aliquam portionem*, *partes apud te ſub Prætoriana advocatione confligunt*, *vice ſacra ſententiam dicis*, *&c.* Sed juriſdictio Præfecti Urbis extendebatur extra urbem uſque ad centeſimum lapidem, *l.3. §.initio*, *ff.de officio Præfecti urbis*: igitur & Vicarii Pontificis juriſdictio extendi debet. Accedit ſecundò, nam conceſſa juriſdictione civitatis, aut caſtri, conceſſa intelligitur juriſdictio in omni territorio, ut probant Bobadilla *lib.2. polit. c.16.n.70.* pluribus relatis D. Franciſcus de Amaya *in l.d.C de bonis vacant. n.20.* Unde interdicta civitate, ſuburbia etiam interdicto ſubjecta cenſentur, *cap.ſi civitas*, *de ſent. excomm. lib.6.* docet Petrus Greg. *l.4.tit.17.c.4.* Stephan. Coſta *in d.cap.ſi civitas*, Morinus *lib.1. exercit. cap.30.* Gibal. *de cenſuris*, *diſq.4.§.6.* igitur ſi Vicarius Pontificis habet juriſdictionem intra Urbem, etiam extra eam habere debet.

Qua dubitandi ratione minimè obſtante, vera eſt præ-
4 De vicariorum juriſdictione. ſens deciſio, in qua agitur de juriſdictione vicarii; in omnibus autem aliis agitur de officio vicarii quoad eccleſiaſtica miniſteria. Et ut juriſdictionem vicariorum agnoſcamus, ſciendum eſt, valdè controverſum eſſe apud juris Interpretes, utrum vicarii Epiſcoporum, ſeu aliorum, & & Proprætores vicariam, an delegatam obtineant juriſdictionem? In qua quæſtione ipſos delegatam juriſdictionem habere, poſt Gloſſam *in c.ut debitus honor*, *verbo Abſque*, *de appel.* *&* *in cap.2. verbo ſtatuitur*, *ne Prælati vices ſuas*, tenuerunt Gofredus *in ſumm. hoc noſtro tit. nu.2.* Alex. *in rubrica de officio ordin. nu.24.* Germun. *lib.1. animad. cap.26.* *&* *de indultis Cardin. §.ibi*, *n.43.* Petrus Greg. *in c.conquerente*, *c.11.n.22. de officio ordin.* Nituntur ſequentibus fundamentis. Primò, qui vice alterius fungitur, nihil proprium habet, ut ſuprà *in cap.1. hoc tit.* dixi: ſed Vicarii, & Proprætores vices Epiſcoporum & Prætorum obtinent, *cap. Romana*, *de appell. in 6.* ergo quia delegatam, non ordinariam habent juriſdictionem: præcipuè, nam Epiſcopos, & Prætores ordinariam juriſdictionem habere, certum eſt, *cap.1. c.cum Epiſcopi 7. de offic. ordin.* ſed ſi eorum Vicarii haberent ordinariam juriſdictionem, ſequeretur unam, eandemque in ſolidum penes duos eſſe, quod abſurdum eſt, cùm dominium cujuslibet rei (à quo facilè ad juriſdictionem arguitur, *l.qui fure 10. ff.de ſtatu homin.* Gloſſa verbo *Jurgia*, *in c. perlectis*, *25.diſt.1.*) penes duos in ſolidum eſſe non poſſit, *l.3.§.ex contrario*, *ff.de acquir. poſſeſſ. l. ſicut certo*, *§.ſi duobus*, *ff. commodati.* Secundò ſi juriſdictio Vicariorum, & Proprætorum eſſet ordinaria, haberet effectus ordinariæ, videlicet eſſet perpetua, nec morte, aut revocatione Epiſcopi, aut Prætoris finiretur, ut non finitur ordinaria, *cap.Legatus 2.de officio Legati in 6. l.more 5.ff.de juriſd.* plura Petr. Greg. *lib.46. ſyntag. cap.32.* Menochius *lib.1. de arbitr. cap.69.* Morla *ubi ſuprà*, *nu.104.* Barboſa *in l.quia tale 14. num.84. ff.ſoluto matrim.* ſed Vicariorum juriſdictio finitur morte Epiſcopi, *cap.1. de officio Vicarii*, *in 6.* Gloſſa, & omnes *in Clem.2. de reſcriptis*, Sbrozius *de officio Vicarii lib.3. qu.44.* ergo quia eſt juriſdictio delegata, non ordinaria, ut latè probant Marcus Anton. *lib.2. inſtit. tit.8. nu.135.* Sanchez *lib.3. de matrim. diſp.30. num.11.* Hugolin. *de poteſt. Epiſcopi*, *lib.1. quæſt.4. §.6. num.4.* Facit etiam quod Vicarii non poſſunt aliis poteſtatem Vicarii committere, *c. clericos*, ubi Hoſtienſis, *de officio Vicarii*, quod delegatos potiùs, quàm ordinarios ſignificat, *l.1. ff.de officio ejus*: nec poſſunt beneficia vacantia conferre, ut Epiſcopus poteſt, *c.ult. de officio Vicarii*, *lib.6.* Germonius *ubi ſuprà*, *num.85.* ergo non ordinariam, ſed delegatam juriſdictionem habent.

Contrariam ſententiam, videlicet vicarios Epiſcoporum, & Proprætores juriſdictionem ordinariam obtinere, 5 Contraria ſententia defenditur.
defendunt quamplures ex antiquioribus, quos referunt, & ſequuntur Sanch. *lib.3. de matrim. diſp.29. q.2.* Garcia *de benef. 5.part. cap.8. num.21.* Narbona *de appell. à Vicario*, *nu.28.* Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.54. n.26. & ad tit. de officio Vicarii in 6.* Molina *de primog. lib.1.c.25.n.13.* Baſilius *de matrim. l.5.c.11.n.1.* Solorz. *de jure Indiar. tom.2. lib.3. cap.8. nu.3.* Quorum ſententia probatur ex eo, quia Vicarii juriſdictionem habent, non ratione delegationis, ſed officii, quod obtinent, *c.2.* ibi: *Per commiſſionem officii*, *hoc tit. in 6. cap. cum nullus*, ibi: *Ipſius officium*, *de tempor. ordin. eod.lib.* & ſic non ab Epiſcopo, vel à Prætore, qui eos eligunt, ſed à lege accipiunt juriſdictionem. Covar. *pract. q.4.n.4.* ſed cùm juriſdictio datur à lege cum diſtrictu, eſt ordinaria, *l.1.ff. de juriſd.* igitur juriſdictio Vicariorum, & Proprætorum potiùs ordinaria, quàm delegata eſt; acquirunt enim eam immediatione virtutis à lege, licèt eam accipiant immediatione ſuppoſiti ab Epiſcopo, vel Prætore, ut contingit in humana generatione: nam vitam accipimus à Deo immediatione virtutis; à generante verò immediatione ſuppoſiti: quare dixit Philoſophus: Deus (ſeu ut alii vertunt) ſol, & homo generant hominem; ille immediatione virtutis; iſte immediatione ſuppoſiti. Videndus Vargas *de juriſd. Epiſcop. ad medium.* Idem contingit in Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis, qui immediatione virtutis accipiunt

cipiunt juriſdictionem à Pontifice; immediatione verò ſuppoſiti ab Inquiſitore Generali, qui eos eligit. Hac ſententia retenta non obſtant contraria fundamenta. Non primum: nam licèt Vicarii aliorum vices gerant, & ſuſtineant; non tamen inde rectè infertur, eos non ordinariam, ſed delegatam exercere juriſdictionem, quod ſequenti exemplo apertè probatur: nam Legati, tam miſſi, quàm nati, Pontificis vices gerunt, *cap. 1. de officio Legati*; & tamen ordinariam obtinent juriſdictionem, *d. cap. 1. & per totum, de officio Legati*. Similiter Archidiaconi vices Epiſcoporum gerunt; & tamen non delegatam; ſed ordinariam exercent juriſdictionem, *cap. ult. eod. tit.* ubi probavi: igitur licèt Vicarii aliorum vices gerant, non ideò delegatam obtinent juriſdictionem, ſed ordinariam. Nec obſtat quod dicebamus, Epiſcopum, & ejus Vicarium eandem exercere juriſdictionem, & per conſequens unam ordinariam, aliam verò ab eo delegatam obtinere debere; nam non eodem modo obtinent juriſdictionem Epiſcopus, & ejus Vicarius; nam Epiſcopi, & Prætores eam exercent principaliter; Vicarii verò acceſſoriè, & dependenter: unde provenit, ut eorum juriſdictio finiatur morte, aut renunciatione ipſius Prætoris, ſeu Epiſcopi; quia licèt Vicarii, & Proprætoris juriſdictio ordinaria ſit, & immediatè à lege proveniat; tamen ab illis exercetur media voluntate Epiſcopi, aut Prætoris; unde ea ceſſante per mortem, aut revocationem, neceſſariò debet ceſſare ipſa juriſdictio. Nec aliud augmentum difficultatis refragatur; nam licèt Vicarius non poſſit alium Vicarium conſtituere, & ſic Vicarius, licèt ordinarius, alium æqualiter ordinarium conſtituere non poſſit, hoc non obſtat; neque enim ex natura juriſdictionis ordinariæ provenit collatio beneficiorum: quare Vicarius etiamſi ſit ordinarius, eam non habet. Ità adductis fundamentis, & aliis ſatisfaciunt Sanchez, & Narbona *ubi ſuprà*, qui obſervant, hanc ſententiam veram eſſe in Vicariis generalibus, non verò in foraneis, ſeu conſtitutis in locis privatis ad negotia particularia; in illis enim vera eſt contraria ſententia, videlicet Vicarios juriſdictionem delegatam habere. Quatenus autem Vicarius Epiſcopi præcedat Archidiaconum in choro, explicat Valenzuela *conſilio* 101. *tom.* 2.

6 De Vicario Pontificis. Hæc procedunt in Vicariis Epiſcoporum, & aliorum Prælatorum; ſed ut ad præſentem deciſionem propriùs accedamus, ſciendum eſt, Rom. Pontificem habere vicarium in ipſa civitate, cui committit ſuam juriſdictionem in his, quæ intra urbem ſunt, & extra uſque ad quadraginta millia; habetque juriſdictionem tanquam Epiſcopus, & alia ſpecialia exercet ex conceſſionibus Romanorum Pontificum, ut docent Veſtrius *lib. 2. praxis, cap. 16. de Vicario urbis*, Flaminius *de reſig. lib. 7. cap.* 24. Petrus Gregorius *lib. 47. ſyntagm. cap. 35. nu.* 8. Cohelius *in notitia Cardin. cap.* 55. Hujus Vicarii mentio extat in epigraphe textus *in cap. dilectus, de exceſſibus Prælat. cap. ii cui, de elect. lib. 6.* & licèt olim Epiſcopi Torcilanenſis, Burgi ſancti Sepulchri, & ſimiles eligerentur in Vicarios, ut ex bullis Pauli II. & III. probat Cohelius *ubi ſuprà*; hodie tamen tantùm Romanæ Eccleſiæ Cardinalis eligitur in Vicarium. Cohelius *d. cap.* 55. Barboſa *in ſumma, verbo Vicarius*. Etiam ſolet R. Pontifex, dum ab urbe diſcedit, Vicarium in urbe, ſeu Legatum relinquere, de quo agitur in præſenti textu; illeque habet juriſdictionem tantùm intra urbem, niſi aliter eam R. Pontifex demandaverit, ut ex bulla Clementis VIII. probat Cohelius *ubi ſuprà*, qui recenſet, & refert catalogum Cardinalium, qui hujuſmodi officium obtinuerunt, & alia ſpecialia, quæ ad Vicarii Pontificis officium ſpectant.

Ex quibus jam apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum; nam cùm Vicarius Pontificis juriſdictionem, 7 Ratio decidendi. quam exercet in urbe, habeat ex delegatione, & commiſſione R. Pontificis, debet juxta formam ipſius delegationis eam exercere, *cap. cùm dilecta, de reſcriptis, cap. porrò, de privileg.* Unde cùm Vicarius à Pontifice deſignatus, dum ipſe extra Urbem proficiſcitur, tantùm conſtituatur ut intra urbem juriſdictionem exerceat, rectè deciditur in præſenti, Vicarium ab Innocentio III. deſignatum non potuiſſe extra urbem jus dicere, ſeu juriſdictionem exercere.

Nec obſtat difficultas ſuprà pro dubitandi ratione adducta; nam quod in ea expendebamus, verum eſt, & lo- 8 Diſſolvitur dubitandi ratio. cum habet regulariter in Vicariis abſolutè conſtitutis, quibus Judex commiſit vices ſuas, qui regulariter poſſunt omnia ea exercere, quæ judex, qui vices conceſſit, obire valet. Nec quod dicebamus de Præfecto urbis, in cujus locum ſucceſſit Vicarius Pontificis, adverſatur; quia licèt admittamus, Vicarium Pontificis ſuffectum fuiſſe in locum Præfecti urbis; non tamen in omnibus ſubrogatus fuit: quare non per omnia exæquatur officium R. Pontificis juriſdictioni Præfecti Urbis. Nec aliud augmentum ipſius difficultatis, deductum *ex d. cap. ſi civitas*; refragatur; quia textus ille procedit, cùm ille, qui habet juriſdictionem intra, & extra urbem, civitatem ſuppoſuit interdicto; tunc enim non ſolùm ipſa civitas, verùm & ipſius ſuburbia interdicta cenſentur: at verò in ſpecie præſentis textus Vicarius Pontificis tantùm intra urbem, non extra, juriſdictionem obtinebat.

CAPUT VI.

Honorius III. a *Epiſcopo Vuigorn.*

EX parte tua fuit propoſitum coram nobis, quod quidam in Eccleſiis, quibus *b* perpetuas obtinent vicarias, debitam reſidentiam facere, ac in presbyteros promoveri contemnunt. Nolentes igitur abuſum hujuſmodi, ſicuti nec debemus, æquanimiter ſuſtinere, f. t. m. quatenus perpetuos Vicarios, ut in Eccleſiis, in quibus Vicarias obtinent, *c* reſideant, ut tenentur, & ſe in *d* presbyteros, ut eorum cura exigit, faciant promoveri, per ſubtractionem proventuum Vicariarum ipſorum, app. rem. compellas.

NOTÆ.

a *Vigorn.*) De hac Eccleſia aliqua notavi *in cap. notaſti 9. de electione*. Textum hunc ex quinta collectione Honorii III. edita ab Innocentio Cironio ita reſtituo.

b *Perpetuos.*) De quibus Vicariis egi *in cap. 1. hoc tit.*

c *Reſideant.*) Ut alii, qui beneficia obtinent in titulum, juxta textum *in cap. fraternitati, de clerici non reſid.* ubi præſentem textus partem illuſtravimus.

d *In presbyteros.*) Tanquam beneficium parochiale habentes, *cap. cum in cunctis, §. inferiora, de elect.* ubi commentarium hujus textus reperies.

TITULUS XXIX.

De officio, & poteſtate Judicis delegati.

CAPUT PRIMUM.

Alexander III. a *Lundon. Epiſcopo.*

QUia *b* quæſitum eſt à nobis ex parte tua, quid faciendum ſit de *c* Poteſtatibus, quæ cum præcipimus alicui *d* juſtitiam exhiberi, de his, quos diligunt, aut tueri volunt, minis, *e* aut terroribus ſuis conquerentes, ſilere compellunt, & ſic mandatum noſtrum eluditur. Id tibi reſpondemus, *f* quod ſicut agentes, *g* & conſentientes pari pœna Scripturæ teſtimonio puniuntur: ſic tam eos, qui trahuntur in *h* cauſam, quàm principales eorum fautores, ſi eos manifeſtè cognoveris juſtitiam impedire, cenſura eccleſiaſtica *i* poteris coercere.

N O T Æ.

1 a LUndon.) Ità legendum eſt, nt etiam legitur poſt Concilium Lateran. ſub Alex. III, *p. 7. cap.* & in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. De Eccleſia autem Lundonienſi in Anglia, vulgò *Londrer* dicta, plura adduxi *in cap. cùm olim 6. de conſuetudine*, nbi notavi, Epiſcopo London. plures, variaſque cauſas noſtrum Alexandrum delegaſſe, quod apertè conſtat *ex cap. 3. cap. cauſam 17. hoc tit. cap. 3. de dolo & contumacia, cap. 4. de reſtit. ſpol. cap. cauſa, qui filii ſint legitimi*, & aliis pluribus: unde ipſe conſuluit frequenter Alexandrum III. præcipuè, an liceret aliquas ex his cauſis aliis ſubdelegare, *cap. 3. hoc tit. cap. 1. hoc tit. in 1. collect.* ubi ita illi reſcribit Alexander: *Cùm tibi ſit de benignitate Sedis Apoſtolicæ indultum, ut cauſas, quas de mandato noſtro ſuſcipis terminandas, liceat tibi perſonis aliis, uni, vel pluribus delegare; ſed ab his, quibus cauſa per te fuerit commiſſa, fas ſit litigantibus appellare; & ſi eadem cauſa tibi fuerit à nobis commiſſa ap. rem. accidit interdum, ſicut tu aſſeris, quod cauſam, quam tibi commiſimus ap. poſtpoſita terminandam, aliorum experientiæ committis audiendam, & appellationem alter litigantium ad tuam, alter ad noſtram audientiam interponat. Conſult. t. t. reſpondemus, quod ei appellationi, quæ ad nos interponitur, eſt omninò deferendum, licèt fuerit ap. remota commiſſa.*

2 b *Quæſitum eſt.*) Frequenter enim judices delegati ſuper negotiis, & cauſis ſibi commiſſis conſulunt ipſos delegantes, *leg. ſoleat 6. §. legati, ff. de officio Proconſulis*, ſicut Magiſtratus Principes, à quibus deſignati ſunt, *l. 1. ff. de appellat. l. 1. ff. de ventre inſpiciendo, l. non diſtinguemus 32. §. cum quid, de reſcriptis, l. verum 11. §. ex facto, ff. de minoribus, l. licèt 77. de legat. 1. l. licèt 23. de uſufructu legato*. Plura congerunt Briſſonius *de formulis lib. 3. pag.* 339. Donellus *lib. 1. comment. cap. 9.* Cujacius *ad Digeſta, in l. licèt 23. ff. de uſufructu legato*.

3 c *Poteſtatibus.*) Poteſtatis verbum varias habet acceptiones, *l. poteſtatis*, ubi plura congerunt Gentilis & Fornerius, *ff. de V. S.* Briſſonius, Calvinus, & alii Lexicographi *verbo Poteſtas*: in præſenti accipitur pro Magiſtratibus populi, ſeu civitatis, ut plerumque ſumitur in utroque jure, & apud bonæ notæ Interpretes, *cap. qui reſiſtit 97. cap. fin. de judiciis, cap. omnis anima, de cenſibus, cap. per veſtras, de donat. inter, cap. cùm inter, cap. ex parte, de conſuetudine, cap. quia nos, §. 1. de homicidio, l. 1. ff. quod quiſque juris, l. ult. ff. quod metus cauſa*, Ammian. Marcell. *lib.* 30. *Ære gravi mercati publicas poteſtates.* Svetonius *in Julio, cap. 20. Quoad poteſtatem abiret.* Plinius *lib. 29. cap. 4. Mites facere dominos, poteſtateſq; exorabiles.* Sidonius *lib. 1. epiſt. 8. Vigilant fures, dormiunt poteſtates.* Salvianus *lib. 1. de provid. Dives poteſtas pauperum facit eſſe Rempublicam.* Ubi Rhiterurſius *pag.* 10.

4 d *Juſtitiam exhiberi.*) Clauſula hæc uſitatiſſima eſt in reſcriptis Apoſtolicis, *cap. 1. & 2. de mutuis petitionibus, cap. inter 8. de majorit. & obed. cap. licèt 10. cap. ex tenore 11. cap. ex parte 15. de foro compet. cap. qualiter 17. de judiciis, cap. cùm veniſſent, de teſtibus*, cujus clauſulæ, varios effectus referunt in præſenti Barboſa *num.* 7. Decius *num.* 2. Berojus *num.* 9. Velaſco *de jure emphyt. qu. 6. num.* 15. Barboſa *de clauſulis, clauſula* 76.

5 e *Minis, ac terroribus.*) Ex his verbis deducunt in præſenti Abbas *num.* 3. Berojus *num.* 11. induci metum juſtum cadentem in conſtantem virum ex minis & terroribus Principis; ſed non ſatis commodè, & extra rem: videndi tamen ſunt Sanchez *lib. 4. de matrim. diſput. 6. num.* 4. Baſilius *lib. 4. cap. 5. num. 6.* Barboſa *lib. 1. voto* 1. Feloaga *in cap. 1. de his quæ vi*.

6 f *Quod ſicut.*) Non ſunt hæc verba referenda ad rationem deciſivam hujus textus, quare videlicet impedientes juriſdictionem delegatam, poſſunt coerceri ab ipſo judice delegato: ſed referri debent ad eam partem, ubi Pontifex exæquat eos qui juriſdictionem impediunt, cum illis, qui nominatim deſignati ſunt in ipſo reſcripto; ut ſicut ipſi expreſſi in reſcripto impedientes juriſdictionem, poſſunt per judicem delegatum puniri; ita ſimiliter eorum fautores & poteſtates impediendo uſum juriſdictionis delegatæ, valent coerceri per ipſum delegatum.

7 g *Agentes & conſentientes.*) Huic D. Pauli teſtimonio *in epiſt. 1. ad Rom. verſ.* 12. conſentiunt, & adſtipulantur textus *in cap. facientes 3. 86. diſt. cap. noſtrum 10. qu. 1. cap. ſicut 6. §. illi autem, de homicidio, cap. felicis 5. §. cùm autem, verſ. Illud, de pœnis in 6. Clement. 1. eod. tit. l. 1. §. pœna 2. Cod. de raptu virgin. leg. 14. §. œconomos*, ubi Gloſſa, *Cod. de ſacroſ. Eccleſ. cap. error, 63. diſt. cap. negligere 54. 3. quæſt. 1. cap. nuper, verſ. in prima, cap. quantæ, de ſentent. excom.* Facit Quintilianus *declamat.* 255. ibi: *Hoc naturæ ſimile eſt, facere ſcelus, & probare.* Illuſtrant hoc axioma Barboſa *in axiomate, verbo Agentes*. Sed contrarium, immò graviorem pęnam conſentientibus, quàm facientibus eſſe irrogandam, probari videtur *in c. tanta 24. 86. diſt. cap. qui alia 32. 2. quæſt. 3. c. qui conſentit* 100. 11. *q.* 3. immò aliquando leviorem imponi, ſuadetur *ex cap. ſicut 6. §. illi etiam, de homicidio, l. 2. ff. ad legem Pompejam*. Quæ jura ut componant Bohic. Hoſtienſis, & Vivianus *in præſenti*, Farinacius *in praxi, 4. par. q. 129. n. 32.* Sahagun *in hoc textu, n. 4.* Nathen. *in juſt. vulner. pag.* 83. varia adducunt. Sed illis omiſſis, admiſſa ſententia Gloſſæ hic, quam omnes veſpertini Anteceſſores noſtræ Academiæ ſequuntur, quatuor diſtinguendi ſunt modi conſentiendi delictis. Primus eſt qui ex negligentia provenit: cùm enim quis poſſit crimen vitare, & excludere, idque facere omiſit, mitiùs punitur, quàm peccati reus, & auctor, *c. quidquid 101. 1. q. 1.* licèt enim ex vinculo charitatis teneamur non ſolùm damnum non inferre, ſed ab alio inferendum vitare, *c. dilecta 6. verſ. Et quidem, de ſentent. excom. lib. 6. d. c. negligere, d. c. error, d. c. facientes*; & ſic non minùs peccet, qui reatum admiſit, quàm qui non vitavit, *c. paſce, 86. diſt.* dicemus *in c. 2. de hæreticis*: unde excommunicationem incurrit, qui cùm poſſit impedire manus injectionem in clericos, eam non vitavit, *c. quantò, de ſentent. excomm.* etſi contrarium teneat Marius *lib. 1. reſol. c.* 133. tamen ex vinculo juſtitiæ non tenetur quis damnum vitare, *l. metum 9. §. 1. verſ. Sed licèt, ff. de eo quod metus, l. in delictis 5. §. 1. ff. de noxalibus, l. penult. §. 1. ff. de donat.* Paulus *lib. 2. ſentent. tit. 7. §.* 5. Unde in foro exteriori mitiùs punitur conſentiens, quàm reus principalis, niſi perſona, quæ potuit vitare, ſit Magiſtratus, cui ex officio competit delicta populi cohibere, aliàs pari pœna punitur. Guttierrez *lib. 2. canonic. c. 6. n.* 104. Farinacius *de hæreſi, q.* 112. Suarez *de cenſuris diſp. 6. ſect.* 2. Genuenſis *practicab. q.* 67. Quo modo accipiendi ſunt textus *in l. ſcientia 45. ff. ad leg. Aquil. l. 3. l. 4. §. 1. ff. de noxalibus, l. fundus 83. ff. locati*. Nec contrarium probat textus *in cap. quidquid 101. 1. qu. 1.* ubi Prælatus, qui non prohibuit delictum à ſubdito perpetratum, mitiori plectitur pęna. Quia pro ejus textus expoſitione diſcrimen conſtituendum eſt inter ſuperiorem ſcientem ſubditum perpetrare delictum, illudque non prohibentem; & inter judicem delictum eſſe commiſſum ſcientem, & illud non vindicantem. Primo caſu pari pęna plectitur, ex ſuprà traditis; ſecundo verò mitiori, *c. fin. 18. diſtinct.* quo caſu procedit textus *in d. c. quidquid* 101.

Secundus caſus eſt, cùm delicto perpetrando non ſolùm quis annuit, verùm & illud conſulit. Circa quem ſciendum eſt, quod aut quis conſulit delictum illi, qui aliàs perpetraturus illud non erat; aut illi, qui abſque tali conſilio erat perpetraturus. Primo caſu æquali pœna ac delinquens tenetur, quia cooperari & opem ferre videtur, *l. qui à ſervo 36. l. in furti 56. §. conſilium 3. ff. de furtis, l. non ſolùm, §. Attilicinus, ff. de injuriis, l. 1. §. incidit 13. ff. ad Turpil. cap. ſignificaſti, cap. ſicut, §. clericus, de homicidio*. Secundò verò caſu non æquali, ſed mitiori pœna eſt plectendus, *dict. cap. felicis, verſ. illud, de pœnis in 6. §. interdum 11. Inſtit. de obligat. quæ ex delict.* Quam diſtinctionem ſequuntur, & amplectuntur Pichardus, Binius, & alii Inſtitutarii *d. §. interdum*, Covar. *in Clement. ſi furioſus 2. part. §. 2. num.* 1. P. Faber *in l. conſilii 47. ff. de regul. juris*, Plaza *de delictis lib. 1. cap.* 17 Gibalinus *de irregul. cap.* 43. & *de cenſuris diſquiſit. 3. quæſt.* Nec huic juris principio adverſatur textus *in l. 1. §. ſed utrum, ff. de ſervo corrupto*, ubi indiſtinctè conſulens ateoetur. Nam reſpondendum eſt, in eo textu nullam diſtinctionem adhiberi inter conſulentem ſervo fugam, aliàs fugienti; & inter conſulentem non fugitivo, quia neutro caſu æqualis pœna imponitur ſervo fugienti, ac illum corrumpenti; ſiquidem pœna ſervi eſt corporalis, *l. ſi fugitivus, Cod. de ſervit fugitivis*; conſulens verò fugam in duplum tenetur, *l. 1. in princip. ff. de ſervo corrupto*. Ut tamen homines magis terreantur à ſervorum corruptione, æqualiter punitur corrumpens ſervum aliàs fugitivum, ac conſulens fugam non fugienti. Tertius caſus conſentiendi delicto contingit, cùm non ſolùm quis conſentit delicto, verùm auxilium, opemque fert: quo caſu æquali pęna ordinaria coercetur, *l. vulgaris 21. §. ſi duo, ff. de furtis, l. item 11. §. 1. & ſi plures 4. leg. ita 51. §. ult. ff. ad legem Aquil. leg. verum 6. cum ſequenti, ff. ad leg. Pomp. de parric. leg. raptores 43. ff. ad leg. Corn. de ſicar. leg. penult. ff. ad leg. Jul. repet.* Ad quem caſum referendi ſunt textus noſter, & lex finalis, *Cod. de maleficiis*, & alii, in quibus docetur, agentes & conſentientes pari 8 Proſequuntur alii caſus.

pęna

pœna eſſe puniendos. Docent Farinacius *ubi ſuprà*, *q.* 130. Menochius *lib.* 1. *de arbitr. caſu* 344. Quartus modus conſentiendi delicto contingit cùm poſt illud commiſſum quis auctoritatem interpoſuit, illud approbando, & defendendo. Quo caſu procedunt textus *in cap. aliorum* 24. *quæſt.* 2. *cap. qui conſenſit* 11. *quæſt.* 3. Docent Menochius, & Farinacius *ubi ſuprà*.

9 b *Cauſa*.) Quare cauſa, quæ ad cognitionem Epiſcopi proprio jure ſpectat, illi aliquando committatur, & delegetur, diſputant in præſenti omnes ferè claſſici. Nos tamen eam juris quæſtionem variis diſtinctionibus abſolutam dabimus *in cap. licèt*, *de officio Ordinarii*.

i *Diſtrictione eccleſiaſtica*.) Id eſt excommunicatione, ſuſpenſione, & ſimilibus cenſuris, ut ſtatim dicemus.

COMMENTARIUM.

10 Concluſio refertur, & probatur. EX hoc textu communiter deducitur ſequens aſſertio: *Judices delegati virtute ſuæ juriſdictionis poſſunt coercere non ſolùm reos contumaces, verùm & quoslibet alios ſuæ juriſdictionis uſum impedientes*. Probant eam textus *in cap. de cauſis* 4. §. 1. *cad. præterea* 5. *cap. ſignificaſti* 7. *cap. ſane* 11. *cap. paſtoralis* 28. *cap. ex litteris* 29. *hoc tit. cap. cum cauſa* 9. *de in integrum reſtit. cap. tam ex litteris* 33. *cap. conſtitutis* 45. *de teſtibus*, *cap. paſtoralis*, §. 1. *de officio Ordinarii*, *cap. conquerente* 7. *de reſtit. ſpol. cap. litteras* 14. *de præſcript. cap. de prudentia*, *de donat. inter*, *cap. pro illorum* 22. *de præbendis*, *cap. ut officium* 12. §. *compeſcendi*, *de hæreticis lib.* 6. Trident. *ſeſſ.* 25. *de regular. cap.* 5. Conſonant lex 70. *tit.* 8. *partit.* 3. lex 17. *tit.* 4. *ead. partit.* lex *ſancimus* 15. *Cod. de judiciis*. Illuſtrant ultra ordinarios in præſenti, & relatos à Barboſa *hic*, *num.* 2. Riminaldus, & Sahagun *in d. c.* 1. Tiberius Decianus 4. *part. praxis*, *cap.* 25. Bobadilla *lib.* 2. *polit. cap.* 21. *num.* 82. Petrus Greg. *lib.* 6. *partit. tit.* 5. *cap.* 7. Covar. *in cap. alma*, 1. *part.* §. 11. *num.* 1. & 2. Morla *in emporio*, *tit.* 2. *quæſt.* 21. Anguianus *de legibus lib.* 3. *cap.* 33. *num.* 25. Caniſius *in d. cap. præterea*, latè Acunna *in cap. ſi quis* 2. 94. *diſt.* Binius *de juriſdict. cap. ult.* Fragoſo *de regim. tom.* 2. *lib.* 4. *diſput.* 11. *num.* 1.

11 Impugnatur tradita aſſertio. Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequentibus difficultatibus. Prima naſcitur ex eo, nam ſi delegatus poſſet reos contumaces pœnis coercere, ut in dictis juribus docetur, poſſet illis mulctam dicere, *l. unica*, *ff. ſi quis jus dicenti*: ſed delegatus non poteſt illis mulctam dicere, ut probat Barboſa *in l.* 2. §. *ult. num.* 85. *ff. de judiciis*: ergo delegatus non poteſt reos contumaces coercere. Secunda difficultas naſcitur ex natura juriſdictionis delegatæ; notum enim eſt, juriſdictionem delegatam eſſe odioſam, cùm per eam juriſdictio ordinaria reſtringatur, *cap. ad hæc* 10. *de reſcriptis*, *l. litigatores* 11. *ff. depoſiti*: quare non eſt amplianda, aut extendenda ultra cauſas in ipſa nominatim comprehenſas, *cap. cùm dilecta* 22. *de reſcriptis*, *cap. cùm olim* 32. *hoc tit.* nec ad alias perſonas præter deſignatas in ipſo reſcripto, *cap. paſtoralis* 14. §. *quoniam*, *cap. Rodulphus* 35. *cap. ſignificaſti* 36. *de reſcriptis*, *cap. cauſam*, *cap. P. & G. hoc tit.* Sed cauſa contumaciæ, & perſonæ impedientis juriſdictionem delegatam, non fuit comprehenſa in ipſa delegatione: ergo delegatus non poteſt protrahere juriſdictionem ſuam ad alias cauſas, vel perſonas. Tertia etiam naſcitur ex eo; nam fruſtrà precibus impetratur, quod jure communi conceditur, *l. unica*, *C. de theſauris*, *lib.* 10. & ſuperfluè exprimitur in aliquo inſtrumento, quod ex natura rei venit, argumento textus *in c. ſi is* 30. *de privileg. l. ſi quando* 109. *de legat.* 1. ſed in reſcriptis plerumque conceditur juriſdictio delegata cum ea clauſula: *Contradictores cenſura eccleſiaſtica compeſcentes*, *d. cap. pro illorum*, *d. cap. ut officium*, §. *compeſcendi*, Barboſa *de clauſulis*, *clauſula* 33. igitur quia talis facultas compeſcendi impedientes, & contradictores, ex natura juriſdictionis delegatæ non veniebat. Tandem quarta difficultas non levis ex eo provenit; nam certum eſt, neminem in cauſa propria judicem eſſe poſſe, vulgaribus juribus *in l. unica*, *C. ne quis in ſua*, *l. qui juriſdictionem*, *ff. de juriſd. l. Julianus*, *ff. de judiciis*, *c. dilectus* 11. *de pœnis*, *c. nulla* 4. *q.* 4. *c. viduam* 2. *q.* 6. Gothofredus *in l. unica*, *Cod. Theodoſ. ne in ſua cauſa*. Unde judices eccleſiaſtici pro injuria ſibi illata excommunicationis ſententiam proferre non poſſunt, *c. inter querelas* 25. 23. *q.* 4. Petrus Greg. *lib.* 4. *partit. tit.* 8. *c.* 8. ergo judices delegati impedientes ſuam juriſdictionem coercere non poſſunt, ne in propria cauſa jus ſibi dicant.

11 De officio, & poteſtate legati. His juris conſiderationibus minimè obſtantibus, ſciendum eſt, in præſenti titulo agi non ſolùm de officio, verùm & de poteſtate judicis delegati, quæ diverſa ſunt; nam aliqua ſpectant ad judicem delegatum ratione poteſtatis: alia, quæ ratione officii facere tenetur; non enim ſynonyma ſunt officium, & poteſtas in præſenti rubrica, ut exiſtimarunt Decius, & Abbas *in ea*; ſed diverſa ſignificant, ut animadvertit Germonius *in præſenti rubrica*: officium enim refertur ad ea, quæ delegatus ut delegatus facere debet; poteſtas verò ad ea, quæ facere poteſt virtute juriſdictionis; & hæc eſt propria acceptio verborum officii, & poteſtatis in hac rubrica. Et licèt juxta rubricæ ſeriem potiùs Compilatores Decretalium, quæ ſpectant ad officium Delegati, mox quæ ratione poteſtatis ipſi exequi poſſunt, compilare deberent; tamen permixtim, & turbato ordine, quæ ſunt officii, & poteſtatis recenſent. Ad ſecundam partem, videlicet ad ea, quæ poſſunt exequi à delegatis, ſpectat hæc prima deciſio, in qua ſtatuitur, judices delegatos poſſe non ſolùm coercere reos contumaces in delegatione expreſſos, verùm, & impedientes uſum ſuæ juriſdictionis. Sed ut ordinatè procedamus, ſaltem breviter recenſeamus, quæ ratione officii delegatus facere tenetur.

Primò delegatus judex debet recipere litteras commiſſionis, & juriſdictionem acceptare; antea enim non poteſt in ea procedere, etſi ſciat eam ſibi commiſſam eſſe, & litteras jam expeditas eſſe; debent enim præſentari priùs, *cap. ſuper eo* 12. *de appellat.* plures congerit Salgado *de protect. Regia*, *part.* 4. *cap.* 6. Garcia *de beneficiis*, *part.* 6. *cap.* 2. *num.* 7. & tunc delegatus debet juriſdictionem acceptare, ut poſt Baldum, & Caſtrenſem docet Salgado *ubi ſuprà*: etiam debet delegatus ſtatim jurare, ſe in cauſa proceſſurum ſecundum veritatem, ſacrorumque canonum ſtatuta, *l. rem* 14. *Cod. de judiciis*, *authent. de defenſoribus*, §. *jurandum*: plura Barboſa *in d. l. rem*, ubi Giphanius: poſteà debet ipſas litteras delegationis coram ordinario judice edere, *cap. cùm in jure* 33. *hoc tit.* tunc copia facta partibus reſcripti delegationis, eas citare, & jubere coram ſe comparere debet, *cap. præterea* 5. *hoc tit.* formam ſuæ delegationis diligentes ſervando, *cap. venerabilis* 37. *hoc tit. cap. cùm dilecta* 22. *cap. Rodolphus* 35. *de reſcriptis*. Debet etiam delegatus juris ordinem ſervare, exceptiones admittendo rationabiles, *cap. cauſam quæ*, *de reſcriptis*, *cap. ex parte* 13. *hoc tit.* niſi aliter in litteris delegationis comprehendatur; cùm enim nullum aliud habeat officium, niſi ex litteris ſuæ delegationis comprehenſum, illud debet delegatus diligenter cuſtodire, argumento textus *in leg. diligenter*, *ff. mandati*; & ſic exceptiones admittere poteſt rationabiles, non enim Apoſtolica Sedes prohibendo exceptiones admittere, intendit omnes rejicere; nam quæ legitimæ ſunt, & rationabiles, non ſolent reſcripto Principis rejici, *l.* 2. *Cod. de precibus*, ne jus proprium auferatur à reo, aut via præcludatur, ut docent Oſualdus *ad Donel. lib.* 22. *cap.* 9. *littera E*, plures Barboſa *in d. cap. ex parte*. Nec contrarium probant textus *in cap. lator* 2. *quæſt.* 7. *cap. placuit* 21. *quæſt.* 2. *cap. ſi homo* 27. *quæſt.* 1. ex quibus Gloſſa *in d. cap. ex parte*, intendit probare exceptiones omnes rejici ſolere à R. Pontifice. Nam omiſſa ſolutione Petri Gregorii *in cap. eam te* 7. *de reſcriptis*, *nu.* 3. qui affirmat Pontificem *in d. cap. ex parte*, oblitum deciſionum Prædeceſſorum ſuorum, aſſeruiſſe nunquam Sedem Apoſtolicam conſueviſſe omnes exceptiones rejicere in judicio: dicendum eſt, in dictis juribus agi de cauſis criminalibus, in quibus ſua natura exceptiones ſeu dilationes non admittebantur; & ſic delegando Pontifex cauſam rejectis exceptionibus, nihil contra jus delegavit. 13 De officio delegati.

Et ut agnoſcamus quis judex delegatus ſit, ſciendum eſt, quod licèt judicis delegati nomen ambiguum ſit, conveniatque tam illis, quibus ſola notio committitur, *l. unica*, *Cod. qui pro ſua juriſd. leg.* 5. *Cod. de judiciis*, & illis, quibus mandatur, & delegatur juriſdictio, *l.* 1. *ff. de damno infecto*; tamen ii inter ſe valdè differunt. Primò in eo, quod judex datus ſolùm habet cognoſcendi facultatem, non verò juriſdictionem, ſed tantùm notionem, *l.* 5. *l. à Divo Pio* 15. *ff. de re judic.* exequi verò ſententiam nequit, *l.* 2. *Cod. de juriſd.* niſi ex conceſſione Magiſtratus, juxta textum ita intelligendum *in l. finali*, *Cod. de judiciis*: at delegatus eam exequi valet, ut dicemus infrà *in cap.* 7. Secundò differunt in eo, quod judex datus alium judicem dare nequit, quia hoc licet tantùm habenti juriſdictionem. Donellus *lib.* 17. *comment. cap.* 8. P. Barboſa *in l. cùm Prætor* 12. §. *is quoque*, *ff. de judiciis*, *l. legatus* 12. *ff. de officio Proconſ.* Datio enim judicis effectus juriſdictionis eſt, *l.* 1. *ff. de juriſd.* Deinde differunt, quia à ſententia judicis delegati non appellatur ad delegantem, ſed ad ſuperiorem delegantis, *l.* 1. §. *ſi quis*, *verſic. denique*, *l. Imperatores* 21. §. 1. *ff. de appell. leg. finali*, *ff. quis*, *& a quo appelletur*, *l. unica*, *C. qui pro ſua juriſd.* 14 Delegatus quis.

riſd. l. 32. §. hac, C. de appell. à judice verò dato ad dantem appellatur, quia datus judex, ejus qui dedit, non exercet juriſdictionem. Aliud quippe eſt juriſdictionem mandare, quam qui volens ſuſcipit, vicem ejus ſubit; aliud dare judicem, quod munus tanquam publicum invitus ſuſcipit, *l. finali, §. judicandi, ff. de muner.* & ſic ſuſcepto tali munere ex jure publico, tanquam ſuum habet, *l. quippe 78. ff. de judiciis*: unde à dato ad dantem appellatur. Cujacius *lib. 1. qq. Papin. in leg. 5. de officio Proconſulis*, & *lib. 7. obſerv. cap. 22.* Donellus *lib. 28. comment. cap. 7.* ubi Oſualdus *littera B*, Morla *in emporio. tit. 2. num. 90.* ex quo fit, morte mandantis finiri juriſdictionem delegati, *cap. gratum*, ubi dicemus, *hoc tit.* quod in judice dato non procedit, quia jure proprio, non alieno notionem habet. Oſualdus *lib. 17. Donelli. cap. 26. littera F.*

15 Quæ competant delegato.
Secundò prælibandum eſt, mandata juriſdictione, ea omnia commiſſa cenſeri, quæ neceſſaria ſunt ad illius exercitium, *l. 2. ff. de juriſdict. l. ad rem 36. l. ad legata 62. ff. de procurat. l. quidam 57. verſ. Princeps, ff. de re judic.* & ut rectè poſſit talis juriſdictio exerceri, *cap. prætereà 5. cap. ſignificaſti 7. cap. prudentiam, §. fin. cap. ſuſpicionis 39. hoc tit.* Gentilis *lib. 2. de juriſdict. cap. 23.* Mattheacius *in d. l. 2.* ubi Goveanus. Cùm enim delegatus perſonam delegantis repræſentet, & mandatam juriſdictionem ſuſcipiat, ſuſcipit ſicut ipſe habebat jura Magiſtratus, *l. fin. ff. de officio ejus.* Unde Ulpianus *in leg. 1. §. an autem 4. ff. de ſuſpectis tutor.* affirmat, mandata juriſdictione omne juris dicendi officium tranſire: ergo delegatus poteſt partes citare, *cap. de illis 4. §. 1. hoc tit.* & contumaces punire, *d. cap. prætereà, d. cap. ſuſpicionis.* Circa pœnas autem, quas ipſe imponere poteſt, diſtinguendum eſt, an jure communi pęnæ ſint conſtitutæ, tunc enim infligendæ ſunt, *d. cap. de cauſis, §. 1.* ſi non ſint ſtatutæ, arbitrio ipſius relinquitur pęnam infligere, & tunc non ſolùm excommunicationis ſententiam, verùm interdicti, aut ſuſpenſionis pro qualitate delicti poteſt irrogare ex hoc capite 1. in illis verbis: *Diſtrictione eccleſiaſtica*, juncto capite *quærenti 20. de V. S.* licèt Riminaldus *in d. cap. 1.* exiſtimaverit, delegatum ſolùm excommunicationem proferre poſſe, motus deciſione textus *in d. cap. proviſorum 22. de præb.* Sed fallitur; nam licèt in eo textu referatur, delegatum ſententiam excommunicationis protuliſſe contra impedientes juriſdictionem, non inde infertur, procedere non potuiſſe per ſuſpenſionem, aut interdictum. Circa pęnam privationis beneficii dubium eſt. Et delegatum poſſe, aut partem contumacem, aut impedientem juriſdictionis uſum privare beneficio, docent Innocentius *in hoc cap. 1.* Decius *ibi, nu. 24.* Felinus *in cap. quia diverſitatem 5. num. 14. de conceſſ. præb.* Pro quibus facit textus *in d. cap. quia diverſitatem*, ibi: *Delegatus ſententiam privationis beneficii protulit.* Sed contrariam ſententiam ut communem, & veriorem amplectuntur plures relati à Menochio *de arbitrariis, caſu 433. nu. 4.* Quæ ſententia probatur ex eo, nam cùm pęna privationis beneficii ſit magna, non niſi ex gravi cauſa debet imponi, *cap. inventum 38. 16. quæſt. 7.* neque ab eo poteſt ea imponi, qui tantùm habet modicam coercitionem, ut eſt delegatus, *l. fin. ff. de officio ejus*, latè Gentilis *lib. 2. de juriſdict. cap. 5. & 6.* Nec obſtat textus *in d. cap. quia diverſitatem*, qui procedit ex ſpeciali delegatione Romani Pontificis, cujus virtute potuit delegatus privare beneficio impedientes ſuam juriſdictionem, ut docent Imola *ibi, n. 7.* Decius *num. 94. in hoc cap. 1.*

16 Ampliatur præcedens aſſertio.
Huc uſque tradita ampliantur, ut procedant, cùm delegatus eget auxilio brachii ſæcularis; poteſt enim illud implorare ad coercendos impedientes uſum ſuæ juriſdictionis, ſicut alii judices ordinarii, *cap. adminiſtratores*, ibi: *Quoties ab ipſis eccleſiaſticis viris conventi fuerint.* Quibus verbis, tam ordinarii, quàm delegati comprehenduntur, *cap. qualis 44.* ibi: *Ut omnibus præbeatis auxilium, 23. quæſt. 5.* Accedit, nam delegatus major eſt quocumque ordinario, *cap. ſanè 11. hoc tit.* Sed quilibet judex ordinarius poteſt auxilium brachii ſæcularis implorare, *cap. 1. cap. quoniam, de officio ordinarii*: igitur & delegatus. Defendunt hanc opinionem innumeri congeſti à Barboſa *de Epiſcop. poteſt. alleg. 105. numer. 39.* Moneta *de conſervat. cap. 8. num. 260.* D. Joſephus Vela *in d. cap. 1. de officio ordinarii, numer. 20.* Fermoſinus *in cap. cum non ab homine, quæſt. 35. numer. 5. de judiciis.* Nec contrarium probat textus *in cap. ut officium, §. compeſcendi, de hæreticis, lib. 6.* quo moti Rendin. *de Majeſtate Principis, verbo Non ſolum armis, num. 158.* Pereyra *de manu Regia, 2. part. quæſt. 52. num. 13.* Marqueſanus *de commiſſionibus, 1. part. cap. 5. nu. 149.* exiſtimarunt, judices delegatos non poſſe implorare auxilium brachii ſæcularis; nam licèt in eo textu Inquiſitoribus concedatur, ut poſſint implorare auxilium brachii ſæcularis, non ideò aliis delegatis hoc denegatur, nec ſpeciali ratione nititur textus ille: quare aliis judicibus delegatis idem jus conceſſum creditur. Ampliatur etiam prædicta doctrina, ut procedat, tam in delegato inferioris, quàm Principis; nam cùm judex delegatus delegantis perſonam repræſentet, & ejus juriſdictione, & poteſtate utatur, atque ex ejus perſona æſtimanda ſit juriſdictio, Oſualdus *ad Donellum lib. 17. cap. 8. littera L*, Alciatus *in rubrica de officio ejus, num. 25.* & judex ordinarius poſſit impedientes juriſdictionis ſuæ uſum punire, *l. 1. ff. ſi quis jus dicenti*, juncto Pancirola *lib. 2. var. cap. 16.* ita delegatus inferioris poteſt punire impedientem ſuam juriſdictionem, ut docent in præſenti Decius *n. 82.* Mantua *n. 52.* alii congeſti à Menochio *d. caſu 438.* Fragoſo *d. diſput. 11. num. 1.*

Præſentis deciſionis Alexandri III. varias reddunt rationes Interpretes ſuprà relati. Aliqui exiſtimant, ideò judices delegatos poſſe contra impedientes juriſdictionis uſum procedere, quia agentes & conſentientes pari pęna puniendi ſunt ex hoc textu, & ſuprà traditis. Sed hæc ratio non convenit præſenti deciſioni, nec ut deciſiva traditur à noſtro Alexandro in præſenti, ut jam ſuprà dixi: licèt enim verum ſit, agentes, & conſentientes pari pęna puniendos eſſe, non tamen inde infertur, puniri debere à judice delegato, cùm poſſint plecti, & coerceri à judice ordinario. Hac ratione omiſſa Gloſſa in præſenti, *verbo Impedire*, Hoſtienſis, Joannes Andreas, & ferè omnes antiquiores, quos ſequitur P. Gregor. *lib. 22. ſyntagm. cap. 12.* rationem petunt ex principio textus *in l. 2. ff. de juriſdictione, cap. prætereà 5. hoc tit.* & aliis ſuprà adductis, quibus probatur, conceſſa alicui juriſdictione, omnia ad illius uſum, & exercitium conceſſa præſumi: quare & mandata creditur juriſdictio non ſolùm in partes ſpontè comparentes, verùm & in contumaces, & impedientes uſum juriſdictionis. Sed hæc ratio tantùm probat, poſſe judicem delegatum procedere contra impedientes juriſdictionem eo caſu, quo aliter juriſdictio exerceri non valeat: ſed certum eſt, poſſe delegatum procedere, & punire non ſolùm partes contumaces, verùm & alios eorum præceptis non parentes, etiamſi ex eo juriſdictionis uſus non impediatur, ut probant in præſenti Panormit. Berojus, & Mantua: igitur prædicta ratio indiſtinctè vera non eſt. His omiſſis Berojus, & Butrius *in præſenti.* Menochius *de arbitrariis caſu 74. num. 38.* Petrus Gregor. *libro 42. ſyntagm. cap. 4.* exiſtimarunt, rationem hujus deciſionis provenire ex eo principio, quod docetur, delinquentes ratione delicti ſortiri forum ipſius judicis, in cujus territorio delictum perpetrarunt, *cap. cùm contingat, cap. poſtulaſti, cap. fin. de foro compet. cap. 1. de raptorib. leg. 7. §. fin. ff. de accuſat.* probant latè Donellus *lib. 15. comment. cap. 18.* Carleval. *de judiciis, tom. 1. diſput. 2. quæſt. 1. ſect. 3.* Sed qui aut vocatus non venit, aut juriſdictionem delegati impedit, grave committit delictum, *cap. quatuor 78. cap. quiſquis 11. quæſt. 3.* igitur ratione ipſius delicti impedientes juriſdictionem poſſunt puniri ab eo judice delegato. Sed adhuc hæc ratio noſtris anteceſſoribus non placuit, & meritò; nam licèt principium illud verum ſit, videlicet delinquentem ſortiri forum ratione delicti, procedit, & habet locum in foro judicis ordinarii, ubi judex habet territorium: ſed judex delegatus non habet territorium, *l. ult. Cod. ubi, & apud quem*, ubi Bart. *num. 11.* Barboſa *in l. cùm Prætor, in principio, num. 11. ff. de judiciis*; & ſic non poteſt forum ſortiri coram eo. 17 Traduntur variæ decidendi rationes.

Ex ſuprà dictis eruenda eſt ratio noſtræ concluſionis; cùm enim delegatus contra partes in delegatione comprehenſas, aut impedientes uſum juriſdictionis procedit, id ex tacita delegantis voluntate facit; poteſt enim delegatus omnia ea facere, quæ ad commodiorem, & feliciorem uſum juriſdictionis deſiderantur; unde delegatus abſolvit actorem ab alio excommunicatum, ſi judex, qui eum excommunicavit, non abſolvat, ut poſſit comparere in judicio, *cap. prudentiam 21. §. ſexta, hoc tit.* Abſolvit etiam teſtes, ut coram ſe teſtimonium dicant, *cap. veniens 38. de teſtibus*, & ipſos falſum teſtimonium dicentes plectit, ut pro interpretatione legis *nulla, Cod. de teſtibus*, notaverunt Covar. *practic. cap. 18. nu. 8.* Fachineus *lib. 9. controverſ. cap. 70.* quod & in pedaneis judicibus probat Græca conſtitutio, quam ex Baſilicis reſtituit Cujacius *lib. 13. obſerv. c. 38.* Etiam delegatus cogit ſubdelegatum ſuſcipere, & acceptare juriſdictionem, *c. paſtoralis 28. in principio, hoc tit.* item compellit arbitros in cauſas recuſationis, ſeu electos in unam ſententiam convenire, *cap. ſuſpicionis 39. hoc tit.* cogit ſimiliter judicem ordinarium, ut exequatur ſententiam à ſe prolatam, *cap.* 18 Aſſignatur vera ratio.

ſignifica-

ſignificaſti 7. hoc tit. Quæ omnia delegatus facere poteſt ad faciliorem expeditionem juriſdictionis ſibi commiſſæ, & ne illuſoria reddatur Principis delegatio, ut conſtat *ex cap. in litteris, hoc tit.* in illis verbis: *Cùm hujuſmodi demandata juriſdictio deluſoria videatur, ſi delegatus hujuſmodi coercitionem aliquam non haberet, hoc tit. cap. bonæ 4. de poſtulat. Prælat. leg. ſi Prætor 77. ff. de judiciis, l. fin. ff. ne quid in loco*: unde ne illuſorium reddatur hujuſmodi delegationis reſcriptum, deciditur in hoc textu, poſſe delegatum reos contumaces, & alios impedientes uſum juriſdictionis punire, & debitis pœnis eorum contumaciam compeſcere.

19 Diſſolvuntur difficultates. Nec obſtant difficultates ſuprà adductæ. Non prima, pro cujus ſolutione illa juris quæſtio examinanda eſt, utrum videlicet judex delegatus, qui poteſt impedientes uſum juriſdictionis coercere, poſſit etiam illis mulctam dicere? Negant citati in ratione dubitandi, & P. Barb. *l. 2. ſ. fin. ff. de judiciis, n. 64.* moti eo fundamento, quia illi tantùm mulctam dicere poſſunt, qui jure publico judicium exercent, *l. 1. ſ. ult. ff. de judiciis*, aut illi, quibus judicio data eſt, *l. aliud 131. ſ. 1. ff. de V. S.* Quæ omnia tantùm conveniunt ordinariis Magiſtratibus, Cujacius *in d. l. aliud*: igitur delegati mulctam dicere non poſſunt. Sed contrariam ſententiam, immò delegatos Principis ſaltem multam dicere poſſe, defendunt Alciatus *in d. l. aliud, ſ. 1. n. 10.* Valaſcus, & alii relati à Barboſa *in d. l. 2. ſ. fin. n. 91.* tum quia delegati in cauſa ſibi commiſſa majores ſunt quocumque ordinario, *cap. ſanè 11. hoc tit.* igitur ſicut ordinarius Magiſtratus mulctam dicere poteſt, ita etiam delegatus dicere valet; tum propter generalem deciſionem textus *in cap. paſtoralis 28. §. ult.* ubi notavit Gloſſa *verbo Puniat, hoc tit.* Alii mediam viam elegerunt, exiſtimantes jure civili verum eſſe, delegatos non habere jus dicendi mulctam, præterquam in officialem ſibi ſubditum, qui in officio deliquit; jure autem canonico delegato competere jus dicendi mulctam: docent Caſtrenſis, & Decius *in d. l. 2. §. 1. de judiciis.* In hoc Interpretum diſſidio ut veram ſententiam proponamus, ſciendum eſt, mulctam eſſe quandam pœnam pecuniariam, Sabina voce ita dictam, ut docent Varro *lib. 4. de lingua Latina, & lib. 19. de re ruſtica*, Aulus Gellius *lib. 11. noctium, c. 1.* & ex eis notavit Goveanus *in l. 2. ff. de juriſd.* Licèt enim Romæ antequam ſignaretur, cuderet urque moneta, in pecoribus delicta perpetrantes mulctarentur, duabus videlicet ovibus in delictis levioribus; in gravioribus verò triginta, nec ultra excedere judici permitteretur, Feſtus Pompejus *verbo Multa*, Plinius *lib. 18. hiſtoriæ, cap. 3.* ex eis, & aliis docent Petrus Gregorius *lib. 31. ſyntagm. cap. 3.* Barboſa *d. l. 2. n. 83.* Briſſonius *lib. 1. ſelect. cap. 34.* poſtquam tamen pecunia cudi cœpit, prædicta pecudum mulcta ita æſtimata fuit, ut ſingulæ oves denis aſſibus, boves verò centum æſtimarentur; qua æſtimatione facta delinquentes mulctabantur in pecunia, ita tamen, ut mulcta non excederet quantitatem trium millium, & viginti aſſium, ut ex Petro Crinito *lib. 25. de honeſta diſciplina*, docent Briſſonius *d. capite 34.* Bodinus *lib. 3. de republ. cap. 3.* quæ æſtimatio juxta probabiliorem ſententiam, quam docet Briſſonius *ubi ſuprà*, facta fuit lege Tarpeja, poſtquam mulcta pœna pecuniaria eſſe cœpit: unde Conſultus *in d. l. aliud, §. 1.* ait, mulctam hodie eſſe pœnam pecuniariam. Noviori jure hæc poteſtas mulctandi extenſa fuit ad majorem quantitatem, *l. fin. C. de modo mulctarum, l. certa ratione 5. Cod. quomodo provocare*: illis tamen differentiis adhùc obſervatis inter pœnam & mulctam: Prima, pœna ignominiam affert, *l. non poteſt 63. ff. de furtis, l. Divus, ff. de injuriis*; mulcta damnum famæ non irrogat, *l. 1. Cod. de modo multarum*: ſecundò, pœna fiſco addicitur, aut publico infertur, *l. penult. Cod. eod. tit.* Molina *de primog. cap. 25. num. 20.* pœna verò pecuniaria adverſario, aut ejus hæredi adjudicatur, *l. omnes 26. l. conſtit. 33. de O. & A. l. ult. ff. de furtis*, pœna à lege diffinita mutari non poteſt, *l. ſervos, in fine, C. ad legem Juliam de vi, cap. de cauſis 4. §. 1.* ubi plura dicemus, *hoc tit.* mulcta ex arbitrio judicantis pendet, *l. ſi qua 244. ff. de V. S.* à pœna provocatio non datur: à mulcta appellare licèt, *d. l. ſi qua*, ubi notant Gentilis, & Fornerius.

20 Qui mulctam dicere poſſunt. Deinde obſervandum eſt, quod licèt primis Reipublicæ Romanæ temporibus ſine juſſu populi non liceret Magiſtratibus mulctam dicere, Cicero *lib. 3. de legibus*, in illis verbis: *Magiſtratus inobedientem civem multa, verberibus, vinculis ne coerceto, ni par, majorve poteſtas prohibuiſſet, ad quos provocatio eſto; cùm Magiſtratus judicaſſet, irrogaſſetve per populum, multæ certa ratio eſto.* Poſteà tamen multæ dicendæ poteſtas Conſulibus data fuit, ut docet Cujacius *in d. l. aliud, §. 1.* Prætoribus, *l. 2. ff. ſi quis in jus vocatus, l. 1. §. 1. de ventre*, Ædilibus, & aliis Magiſtratibus Romanis: Dionyſius Halicarn. *lib. 10.* Procuratori Cæſaris adempta fuit talis poteſtas, *l. 2. Cod. de modo multarum*, plura Pantoja *in l. 1. pag. 5. de aleatoribus*, & Duumviris, ut contra Cujacium defendit Gentilis *lib. 1. de juriſd. cap. 7.* Etiam jure noſtro canonico judicibus ordinariis competit jus mulctæ dicendæ, *cap. ſi vos 23. quæſt. 5. cap. dilectus 18. de officio Ordinarii, cap. in Archiep. de raptoribus, cap. olim, de injuriis.* Trident. *ſeſſ. 25. de reform. cap. 3.* dum tamen in proprios uſus non convertant, *cap. irrefragabili 13. §. ult. de officio Ordinarii, cap. licèt 3. de pœnis*, Fileſacus *in cap. 1. ſ. 8. de officio Ordinarii.* Tandem etiam delegati judices mulctam dicere poſſunt, nam cùm hæc poteſtas Magiſtratibus jure Magiſtratus ob mixtum imperium competat, delegati, in quos tranſeunt omnia, quæ jure Magiſtratus ordinariis judicibus competunt, mulctam dicere poterunt, ut contumaces, aut impedientes uſum juriſdictionis coerceant, ut defendit Menochius *de arbitr. caſu 348. nu. 24.* Quod etiam jure civili procedit, obſoletis jam illis legibus antiquis.

Nec obſtat ſecunda difficultas; nam licèt verum ſit, juriſdictionem delegatam, utpote odioſam, ſtrictè eſſe interpretandam, nec prorogandam de perſona ad perſonam; tamen in præſenti ſpecie, non virtute prorogationis delegatus, procedit contra impedientes uſum juriſdictionis, ſed ex tacita delegatione, ob rationem ſuprà adductam. 21 Proſequitur eadem ſolutio. Nec tertia difficultas adverſatur; nam licèt juxta ſuprà tradita, ex tacita delegatione delegatis competat juriſdictio in impedientes juriſdictionis uſum, & frequenter adjiciatur in litteris delegationis clauſula illa, *Contradictores eccleſiaſtica cenſura coercendo*, ut tollatur omne dubium, quod dari poterat, ut docet Vela *in cap. 1. de officio Ordinarii, 2. part. num. 231.* licèt quæ tacitè inſunt, ſi exprimantur, nihil operentur, *cap. ex parte, cap. mandatum, de reſcriptis, cap. ſignificaſti 4. de elect. l. hæc verba, ff. de legatis 1.* tamen novum non eſt, ut impetretur quod tacitè venit, & jure communi conceditur, *cap. in cauſis 7. §. licèt, de procurat.* Docent Rebuffus *ad leges Galliæ, tit. de reſtit. art. 1. gloſſa 1. nu. 12.* Ameſcua *de poteſt. in ſeipſum lib. 2. c. 23. n. 6.* Nec tandem ultima difficultas refragatur, pro cujus ſolutione diſcrimen eſt conſtituendum inter eum caſum, in quo injuria eſt irrogata judici, tanquam Magiſtratui, & publica auctoritate fungenti; & inter eum, in quo judici injuria irrogatur tanquam privato. Primo caſu certum eſt, judicem poſſe vindicare injuriam ſibi irrogatam, *cap. Guiliſarius 23. quæſt. 4. c. tuæ, ut lite non conteſtata, l. 2. ff. ſi quis in jus vocatus.* Quo caſu procedunt textus *in cap. ſi quis ab ea 2. quæſt. 7. c. venerabilem 34. §. ex*, *de elect. c. Romana, de pœnis, lib. 6. Clement. 1. de foro compet.* & præſens textus; quia tale delictum reſpicit publicam auctoritatem, cùm commiſſum ſit circa uſum juriſdictionis: ſecundo verò caſu, cùm lædatur tantùm privata perſona, non ipſe judex, ſed ejus ſuperior eſt adeundus, ne onus idemque accuſatoris, & judicis officium ſuſtineat, *cap. 1. 4. q. 4.* & ne quis in propria cauſa jus ſibi dicat, contra textus *in l. qui juriſdictioni 15. ff. de juriſd. leg. Julianus 17. ff. de judiciis, l. penult. ff. de receptis, l. unica, Cod. ne quis in ſua cauſa.* Quo caſu procedunt textus *in cap. inter querelas 27. 23. quæſt. 4.* juncto Archidiacono *ibi, cap. irrefragabili, §. cæterum, de officio Ordin.* ubi pro delicto commiſſo in contemptum Epiſcopi Metropolitanus procedit, *cap. dilectus, de pœnis*, qui loquitur de judice delegato, ut ex ejus integra conſtat. Docent, & latè proſequuntur hoc diſcrimen Narbona *in l. 20. gloſſa 18. tit. 4. lib. 1. recopil.* Petrus Gregorius *lib. 4. partit. tit. 9. cap. 8.* Guazzinus *in defenſ. reorum, defenſ. 1. cap. 18.*

Primò ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in c. quiſquis 29. 2. quæſt. 6.* ubi *in can. 24. Concilii Milevit.* ſtatuitur, ut ſi judicibus delegatis partes parere noluerint, det litteras primæ Sedis Epiſcopus, id eſt Primas, *cap. primæ Sedis 3. 99. diſt.* ut nullus illis communicet, donec obediant; quæ pœna, ſeu communionis privatio frequens erat illis primis Eccleſiæ ſæculis, *cap. placuit, c. ſi Epiſcopus, cap. ſi quis Epiſcopus, 18. diſt. cap. ult. 58. diſt. cap. in loco 5. quæſt. 4. cap. Epiſcopus 11. quæſt. 3. cap. ult. 6. quæſt. 2.* notarunt Suarez *de cenſuris diſput. 24. ſect. 1. num. 2.* Morinus *lib. 2. exercit. cap. 18.* Ex quo canone expreſsè conſtat, judices delegatos non poſſe partes contumaces coercere, ſed ad Primatem delegantem eſſe recurrendum: igitur quia delegati non habent poteſtatem coercendi contumaces. 22 Exponitur c. quiſquis 2. q. 6. Difficultatem agnoverunt Turrecremata, & Archid. *ibi*, qui affirmant, in eo textu judices delegatos cauſam ad Primates retuliſſe, quia ſciebant partes nullo modo velle obtemperare ſuis mandatis; quare ne excommunicatione inflicta, & neglecta ſcandalum oriretur, auxilium

Primatis imploraſſe. Alii exiſtimarunt, P. Concilii in eo cannne non negare, judices etiam delegatos poſſe contumaces coercere virtute delegationis, & ipſum etiam Primatem, tanquam ordinarium, poſſe partes communione privare. Tandem alii textum ipſum accipiunt de arbitris, ſeu judicibus datis. Quibus ſolutionibus omiſſis dicendum eſt, *in d. c. quiſquis*, non agi de judicibus delegatis, ut exiſtimavit Gloſſa; ſed de judicibus electis, & electitiis, ex conſenſu partium ſuſceptis, de quibus *in cap. à judicibus, c. ſanè 2. qu. 6. c. ſane, de foro compet. c. 1. de arbitris*, & aliis relatis ab Antonio Auguſt. *in epit. juris, lib. 29. tit.* 19. Cirou. *ad titulum de officio ordin.* & *lib. 2. obſervat. c. 2.* iſti enim judices cùm lis vertebatur inter duos Epiſcopos, dabantur à Primate ex ipſorum conſenſu, qui non habebant juriſdictionem propriam, aut delegatam, ſed tantùm ex conſenſu partium: quare in eos excommunicationem proferre non poterant. Quæ ſolutio ſuadetur ex integra ipſius canonis, ubi in principio agitur de illis Epiſcopis, qui negligunt curam Eccleſiarum ad ſuam Cathedram pertinentium, jubenturque ut ſimilia facere non audeant, & ſi per ſex menſes neglexerint, qui poterint eas Eccleſias lucrari, accipiant. Hæc pars reperitur *in c. placuit* 15. 5. *q.* 3. de cujus conciliatione cùm capite 1. *de præſcript.* videndi ſunt Cujacius *in eo textu*, Germonius *lib. 1. animadv. c. ult.* Amplius ſtatuerunt Patres, ut ſi Epiſcopi ſint diverſarum parochiarum, ille Primas det judices, in cujus provincia eſt locus, de quo contenditur, & ut à ſententia illorum non appelletur. Hæc pars extat *in c. à judicibus* 2. *qu.* 6. & ſtatim ſequuntur verba relata *in d. c. quia*: ex omnibus deducitur, agi de prædictis judicibus electis, non verò de delegatis.

23 Intelligitur l. unica ff. ſi quis jus dicenti.

Secundò adverſatur textus *in l. unica, ff. ſi quis jus dicenti non obtemp.* in illis verbis: *Omnibus Magiſtratibus, non Duumviris, ſecundùm jus poteſtatis ſuæ conceſſum eſt juriſdictionem ſuam defendere pœnali judicio.* Ex quibus expreſsè depromitur, non omnibus, quibus mandatur, ſeu committitur juriſdictio, concedi eo ipſo juriſdictionem, ſeu facultatem animadvertendi in contumaces, & impedientes juriſdictionis uſum. Hujus textus difficultas ſubtiliorum Interpretum ingenia torſit, quare aliqui emendandam litteram judicarunt, & loco illorum verborum, *non tamen*, legendum eſſe, *non tantùm*: ita Gloſſa, & antiquiores *ibi*. Sed eos refellunt Ant. Auguſt. *lib. 3. emend. c. 6. in fine*, Gentilis *lib. 1. de juriſd. cap.* 7. Alii exiſtimant, Duumviros non poſſe pœnali judicio defendere juriſdictionem, quia eam non habebant: ita docent Carol. Sigonius *de antiquo jure Rom. c.* 18. Alex. ab Alex. *lib. 3. dierum, cap.* 16. Bodinus *lib. 1. de repub. cap. 6. num.* 54. Gentilis *lib. 2. de juriſd. c.* 2. Duarenus *de juriſd. c.* 4. Sed prorſus contrarium, immò juriſdictionem ipſos habere, probatur *ex d. l. unica*, ibi: *Juriſdictionem ſuam*; & *ex l. incola 29. ff. ad municip. l. magiſtratus 12. ff. de juriſd. l. 1. Cod. de mancip. liber.* Unde eos habuiſſe tribunal, deducitur *ex l. die 4. §. duas, juncto §. hoc autem, ff. de damno infecto, l. 1. ff. de albo ſcrib.* & quia affine erat, & conjunctum jus dicere juriſdictioni, ideò illos judicare uſque ad certam quantitatem poſſe, docetur *in l. inter 28. ff. ad municip.* Paul. *lib. 5. ſentent. tit. 5. in princip.* quod ex antiqua quadam inſcriptione probat D. Joannes Suarez *ad leg. Aquil. cap. 2. ſect. 5. nu.* 42. Alii tandem exiſtimant, juriſdictionem habere, non autem mixtum imperium, quod in modica coercitione conſiſtit, & ſic pœnali judicio eam defendere non poſſe. Ita Merillus *lib. 2. obſerv. cap.* 15. ubi ex hoc textu intendit probare, dari juriſdictionem ſine ullo imperio. Sed hæc ſolutio facilè convincitur ex eo, quia Duumviri mixtum etiam imperium habebant, *d. l. ea quæ 26. §.* 1. poterant enim ſententiam ſuam exequi pignoribus capitis, *l. quemadmodum 27. § magiſtratus 7. ff. ad leg. Aquil.* & in ſervos omnibus modis animadvertere, *l. magiſtratibus* 12. *l. ſi privatus 17. §. 1. ff. qui & à quibus, l. ſi quis uxori 52. §. ſi fugitivum 12. ff. de furtis*; mulctam dicere, Cujacius *in d. l. aliud* 131. immò ad flagellorum pœnam pervenire poterant, *l. item 15. §. unde 39. ff. de injuriis*: igitur quia mixtum imperium obtinebant. Tandem Ant. Faber *in d. l. unica*, exiſtimat, quod licèt Duumviri juriſdictionem cum mixto imperio obtinerent, non tamen amplam eos coercitionem habuiſſe, ut alii Magiſtratus, ſed tantùm limitatam, & ſic pœnali judicio defendere non poſſe. Nec novum eſt, ut certis pœnis poſſint judices imperium exercere, non autem aliis, ut *in cap. dilecta, de majorit. & obed. cap. cum contingat 13. de foro compet.*

24 Traditur vera ſolutio.

His tamen omiſſis ſolutionibus, dicendum eſt, Duumviros eſſe Magiſtratus municipales in municipiis exiſtentes, in quibus quia aliquando quatuor erant, Quatuorviri etiam dicebantur, ut conſtat ex epigraphe textus *in l. 1. de ſolutione deb. civit. lib.* 12. & ex quadam inſcriptione relata à Roderico Caro *lib. 1. antiquit. Hiſpal. cap. 20. pag.* 17. Duumviri eligebantur ex ordine Decurionum, *l. licèt 3. §. ult. ff. de peculio, l. honore 7. §. is qui, de Decurion.* à Præſide confirmabantur *leg. ſi quos 59. Cod. eod. tit. lib.* 10. quorum dignitas magna erat; quare Principes Reipublicæ appellantur *in l. ſpadonem 15. §. ſi civitatis, ff. de excuſat. tutor.* durabat ea per annum, *l. qui ergo, ff. ad municip. leg. ad Magiſtratus 18. ff. de Decurion.* Concilium Illiber. *can. 56. Magiſtratum eo anno, quo agit Duumviratum.* De cujus expoſitione poſt Mendozam *ibi*, nos latè egimus. Hodie apud Nos poſſunt comparari judicibus, quos dicimus, *Alchades ordinarios*: diverſi erant à defenſoribus civitatum, qui hodie appellantur *Seſmeros*. Illi enim eligebantur à Præſide, *l. 2. Cod. de defenſorib. civit.* Donellus *lib. 17. commen. cap.* 8. ubi Oſualdus *littera X*, Cujacius *lib. 3. obſerv. cap.* 14. habebant juriſdictionem, & mixtum imperium: vices Conſulum in municipiis gerebant, & ſic pro Conſulibus accipiuntur *in l. quidam 30. ff. de acquir. hæred.* Nec tunc obſtat dicta lex unica, *ff. ſi quis jus dicenti*: nam illa verba, *pœnali judicio*, accipienda ſunt pro actione pœnali, quam dictare Magiſtratus municipales non poterant; id enim proprium erat Magiſtratuum populi Romani, *l. 2. §. demum, ff. de origine juris, l. cum Prætor 12. §. 1. ff. de judiciis*. Nec novum eſt, ut judicium accipiatur pro actione, *l. 1. ff. de his qui dejecerunt, l. 3. ff. de ſepulchro violato*, & in eo textu ita accipit Cujacius *ibi*: quare licèt eo modo non poſſint juriſdictionem defendere, aliis tamen modis poſſe non negatur. Docet Præceptor D. Franciſcus Ramos, relatus à D. Joanne Suarez *ad leg. Aquil. ubi ſupra*.

Tertiò obſtat textus *in l. 3. §. 1. ff. ne quis eum qui in jus vocatus eſt*, ubi aſſeritur, eximentem, ſeu extrahentem reum ad judicem pedaneum vocatum, pœna illius edicti non teneri. Quem textum ita expendo: Pedanei judices ſimiles ſunt judicibus delegatis, ut cenſet Anianus *ad Paulum lib. 5. ſentent. tit.* 38. & pedanei ſunt judices, quibus mandata eſt juriſdictio, ut docet Charondas *de juriſd. n.* 4. qui adducit legem *ſi quis 38. §. judices, de pœnis*: ſed pedanei non poſſunt coercere impedientes ſuam juriſdictionem, nec eximentes in jus vocatos pœna illius edicti: igitur nec delegati in eos animadvertere valent. Tota hujus textus difficultas conſiſtit in vera cognitione judicum pedaneorum. Et ſciendum eſt, judices pedaneos eos dici, qui tribunal aſcendere non poterant, immò in ſubſelliis imis ad pedes Prætoris ſedebant. Budeus *in l. ult. §. judicandi, ff. de muneribus, & honorib.* Cujacius *in novella* 82. Gentilis *lib. 2. de juriſd. cap.* 8. Oſualdus *lib. 17. Donelli, cap. 2. littera I.* Eorum judicum duplex genus erat. Primum eorum, qui pedanei judices dicebantur, Magiſtratus inferiores erant, qui non habebant tribunal, ut tribuni plebis, & alii. Oſualdus *ubi ſupra*: iſti neque in jus vocationem, neque apprehenſionem habebant, ut tradit Aulus Gellius *lib. 3. noctium, cap.* 20. Secundùm genus eorum erat, qui in quinque decurias ſelecti, admiſſique erant ad munus judicandi, qui judices dati, & pedanei dicebantur, quia ad pedes Prætoris ſedebant, de quibus *in l. 3. §. 1. l. 4. de tutor. l. ſi quis 38. §. judices, ff. de pœnis, l. 1. §. item, ff. depoſiti, l. ſancimus 15. C. de judiciis*: iſti juriſdictionem non habebant, ſed tantùm notionem, *l. ait Prætor 5. ff. de re judicata, l. penult. ff. de confeſſis*: unde cùm edictum, *ne quis eum*, propoſitum eſſet contra eos, qui in jus vocatos vi eripuerunt, *l. 1. ff. eod. tit.* jus autem accipiatur pro tribunali, *leg. jus 11. ff. de juſtitia & jure*: inde eximentes vocatos à pedaneis judicibus, non tenentur eo edicto, quia pedanei neque vocare in jus, ſeu tribunal poterant. Docent Eguinarius Varo, & Faber *in eo textu*, Oſualdus *ad Donel. lib. 23. comment. cap. 2. littera L*, quæ ſolutio probatur eo principio: nam damnati calumniæ cauſa in jure, id eſt coram Prætore pro tribunali ſedente, poſtulare nequeunt, *l. 1. §. ait Prætor, ff. de poſtul.* & tamen ut non poſſint coram pedaneo judice poſtulare, SC. ſpeciali opus fuit, *d. l. 1. §. item*, ubi Faber notavit: igitur quia idem non eſt coram judice pedaneo poſtulare, ac coram Prætore. 25 Exponitur l. 3. §. 1. ff. ne quis eum.

Eodem modo, & de eiſdem judicibus datis exaudiendus eſt Juſtinianus *in novella 53. c. 4.* in illis verbis: *Si verò non adminiſtrat (id eſt Magiſtratus non eſt) ſed datus ſit à quodam judice, ſive ex ſacra forma, aut juſſione, aut etiam ab aliquo adminiſtratore, ad illum renunciare, à quo datus eſt, ut deducatur ab illo, ne cauſa maneat undique deſolata.* Ex quibus expreſsè conſtat, quod ſi reus, poſtquam juramento promiſit judicio ſiſti, non ſteterit, ſed à civitate aufugerit, tunc datus judex non poteſt eum citare, aut contumacem punire; ſed ad ſuperiorem, qui eum judicem deſigna- 26 Explicatur novella 53. cap. 4.

deſignavit, referat: igitur delegatus contumacem punire non poteſt. Ab hac difficultate facilè expediri poſſunt, qui amplectuntur quorundam opinionem exiſtimantium, tantùm delegatum Principis poſſe citare per edicta, quia hujuſmodi citatio eſt nimis odioſa, & exorbitans à jure communi. Ita docuerunt Vantius *de nullitatibus ex defectu citationis*, *n.* 125. Scaccia *de judiciis*, *lib.* 1. *c.* 34. *nu.* 3. & alii relati ab Oſualdo *lib.* 23. *comment. c.* 2. *lit. H*, quorum ſententia in edictis affigendis vera eſt, & probatur ex authentico *Qui ſemel*, *C. quomodo & quando*; non autem in citatione, quæ fit per ſcripturam, quæ omnibus delegatis permittitur. Hac ergo ſententia omiſſa, quæ verbis relatis neque congruit, neque adaptatur, dicendum eſt, *in d. c.* 4. agi de judice pedaneo, qui cauſæ tantùm notionem, non verò juriſdictionem habeat, qui cùm inſerviat formulæ ei præſcriptæ, *l. cùm fideicommiſſis* 7. *ff. de confeſſis*, docent Polletus *lib.* 3. *hiſtoriæ fori*, *cap.* 15. Goveanus *in l. de juriſd. n.* 3. Morla *in emporio*, *tit. de juriſd. n.* 83. Duarenus *ad tit. de judiciis*, *cap. de judicibus datis*, & *lib.* 1. *diſp. cap.* 53. Revardus *pro Tribun. cap.* 11. inde tales pedanei judices dati ad cauſæ diſceptationem non poterant reos abſentes requirere, & punire, cùm talis juriſdictio mandata non eſſet: permittebatur autem prædictis judicibus teſtes humilioris conditionis quæſtioni ſubjicere, *novella* 90. *Juſtiniani*, ubi Cujacius notavit.

27 Intelligitur l. properandū, C. de judiciis.

Quartò adverſatur ſuperiori aſſertioni textus *in l. properandum* 14. §. *ſic autem* 3. in illis verbis: *Sive per relationem ad majorem judicem hoc referatur*. Ex quibus deducitur, Magiſtratibus minoribus (quales ſunt judices delegati, *l.* 2. *C. de pedaneis*,) non licere impedimentum juriſdictionis ſuæ removere, ſed potiùs cauſam referendam eſſe ad ſuperiorem: igitur delegatus non poteſt impedientes coercere, aut tollere impedimenta ſuæ juriſdictionis. Cui difficultati reſpondendum eſt, Juſtinianum in eo textu non agere de judice delegato, ſed de ordinario; & quia quilibet judex, ſive ordinarius, ſive delegatus non poteſt exequi ſententiam ſuam extra territorium, quia extra illud jus dicenti impunè non paretur, *l. fin. ff. de juriſdictione*, Covar. *lib.* 3. *variar. cap. ult. num.* 8. quia in alieno territorio nulla juriſdictio eſt, *l. argentarium* 45. §. 1. *ff. de judiciis*, *l. cum una* 12. §. 1. *ff. de rebus auctorit. jud.* debet judex ſententiam proferens litteras ſuas mittere, vulgò *requiſitorias*, ad judicem loci, ubi ſententia exequenda eſt, ſive æqualis, ſive major, minorve ſit, ut ſententiam ipſe exequatur. *l. à Divo Pio* 15. *in princip. &* §. 1. ubi Gothofredus *littera B*, Oſvaldus *lib.* 27. *Donelli*, *cap.* 3. *littera S*, Parexa *de inſtrum. edit. p.* 1. *tit.* 1. *reſol.* 8. & nos plura de his litteris adducemus *in cap. poſtulaſti* 14. *de foro compet.* unde, quia *in d.* §. *ſin autem*, bona, in quorum poſſeſſionem mittendus erat actor, exiſtebant in alieno territorio, jubet Juſtinianus, ut ſi judex non poteſt pro ſua juriſdictione ſententiam exequi, referat cauſam ad ſuperiorem, & majores Magiſtratus, ut per eos actor mittator in poſſeſſionem. Ita illum textum expoſuerunt Caſtrenſis *ibi*, *n.* 4. Jaſon *n.* 2. Menochius *de arbitr. lib.* 1. *qu.* 74. *n.* 29. Carleval. *de judiciis*, *diſp.* 2. *n.* 17.

Adhuc ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in cap.* 1. *de teſtibus cogendis*, ubi cùm certa cauſa matrimonialis eſſet delegata, & teſtes odio, vel gratia ſe ſubtraherent à teſtimonio perhibendo, non ipſi judices delegati cogunt eos teſtimonium dicere, ſed judex ordinarius, cui reſcribit Pontifex, ut ipſos compellat coram delegatis teſtimonium dicere: ergo quia judex delegatus non poteſt per ſe omnia obire, quæ neceſſaria ſunt ad cauſæ delegatæ expeditionem. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, in ſpecie textus *in d. cap.* 1. non ideò Pontificem reſcripſiſſe judici ordinario, ut cogeret teſtes teſtimonium dicere, quia delegati id facere nequibant; ſed potiùs, quia in illis partibus magis timebatur juriſdictio ordinaria, & facilius compelli poterant teſtes teſtimonium perhibere per judicem ordinarium, quàm per delegatum, ut in eo textu docuit Præceptor Houtiberos *num.* 25. 28

Opponitur c. 1. de teſtibus cogendis.

C A P U T II.

Idem a *Bonon. Epiſcopo*.

b Sanè ſi à nobis ſuper aliqua cauſa litteræ impetrantur, & aliæ poſtea (non facta mentione priorum litterarum,) litteræ opponuntur, ſi judicibus innotuerit, donec Romanum Pontificem conſulant, & ſuam exinde cognoſcant pleniùs voluntatem, c executioni ſuperſedeant utrarumque, ne pro varietate litterarum, cauſarum fines valeant impediri.

N O T Æ.

a a *Bononienſi*.) Ità legitur in hac ſexta compilatione; in prima autem, *ſub hoc tit. cap.* 3. ſcribitur, *Eboracenſi Epiſcopo*; ſed perperam in utraque: Eboracenſis enim Eccleſia eſt Metropolis Angliæ, ut probavi *in cap. inter*, *de reſcriptis*. Legendum ergo eſt: *Eborac. Archiepiſcopo*, ut legitur poſt Concilium Lateran. ſub Alexandro *part.* 7. *cap.* 3. & *part.* 41. *cap.* 7. Quæ correctio ſuadetur ex eo, quia in dicta prima collectione, dum hujus textus verba compilantur, refertur in epigraphe, textum hunc eſſe partem capitis *inter cætera*, hoc eſt (ita exiſtimo) capitis *inter cætera de reſcriptis*; capitis *inter cætera*, *de re judicata*: quæ deciſiones auctorem præſeferunt Alex. III. in epiſtola miſſa Eboracenſi Archiepiſcopo: igitur præſens deciſio, ut earum pars, eidem Archiepiſcopo miſſa fuit.

b *Sanè*.) In priori enim parte hujus textus quæſtio deciſa fuit, quæ reperitur *in d. c. inter cætera*.

c *Executioni*.) Ex hoc verbo varia deducunt claſſici repetentes in præſenti. Hoſtienſis *nu.* 1. Joannes Andreas *num.* 4. Imola *num.* 1. Antonius *n.* 3. & 5. Panormit. *num.* 1. Felinus *nu.* 2. exiſtimant executionem hic accipi pro cauſæ cognitione, per quam pervenitur ad ſententiam, ut *in cap. ſignificaſti*, *cum ſequenti*, *hoc tit.* etiam Decius *d. nu.* 7. Anton. *d. n.* 5. docent omnes judices delegatos rectè appellari executores, quia jus partium exequuntur, ut *in c. ſi quis contra* 4. *de foro compet.* Felinus etiam *num.* 2. Decius *n.* 8. notant, omnem cauſæ cognitionem lato modo dici executionem, quia delegati, de quibus in hoc textu, nondum cœperant in cauſa procedere; & tamen dicitur eos in executione ſuperſedere. Rectius tamen in præſenti probant Imola *num.* 1. Anton. *num.* 3. quemlibet executorem appellari judicem delegatum, quatenus exequitor jus partis, & ad finem perducit, argumentu textus *in cap. paſtoralis* 28. §. *quia verò*, *hoc tit. cap. ſi quis contra* 4. *de foro competenti*.

COMMENTARIUM.

Ex præſenti deciſione ſequentem deducunt Interpretes diſputandam aſſertionem: *Si diverſæ litteræ, ſeu contrariæ, ſub eadem data impetrentur, in utriuſque reſcriptis executione ſuperſedendum eſt, donec R. Pontifex conſulatur*. Conſonant ex jure noſtro Regio textus *in leg.* 36. *tit.* 18. *part.* 3. Illuſtrant eam ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Auguianus *lib.* 1. *de legibus*, *controv.* 4. Acuna *in cap.* 2. 94. *diſt.* Baſilius *de matrim. lib.* 3. *cap.* 7. §. 2. *num.* 14. Arellanus *lib.* 1. *antinom. cap.* 1. 3

Concluſio refertur.

Sed hæc aſſertio ut contraria juris principiis, ſuſtineri non valet: nam reſcripta, de quibus in præſenti agitur, adeò ambigua, & incerta erant in data, ut nullo modo cognoſci poſſet, quod prius, aut poſterius impetratum eſſet: ſed tunc neutrum debet valere, cùm incertitudo omnes vitiet humanos actus, ut tutelam, *l. duo ſunt* 30. *ff. de teſtam. tutela*, *l. tutor* 20. *Cod. eod. tit.* hæredis inſtitutionem, *l. quoties* 9. §. *ſi quis nomen*, *l. in tempus* 62. §. *quoties*, *ff. de hæredib. inſtituend.* legata non ſolùm ratione perſonarum incerta, §. *incertis*, *Inſtit. de legat. l.* 3. §. *ſi quis duobus*, *ff. de adimendis legatis*, *l. ſi ita fuerit* 11. *l. ſi quis pluribus* 18. *ff. de rebus dubiis*, *l. cum ex pluribus* 31. *ff. de manumiſſ. teſtam. l.* 9. *tit.* 9. *partit.* 6. ſed etiam incerta ratione rei legatæ, *l. ſi dominus* 71. *ff. de legat.* 3. & tandem omnem teſtamentariam diſpoſitionem incertam vitiari, probant textus *in l.* 2. *ff. de his quæ pro non ſcriptis*; poſſeſſionis apprehenſionem, *l. triticum* 94. *l. ita ſtipulatus* 115. *de V. O. l.* 3. §. *incertam*, *ff. de acquir. poſſeſſ.* ſalarii pollicitationem, *l. mutua* 56. §. *ſalarium*, *ff. mandati*, *l. ſalarium* 17. *Cod. eod. tit.* ſuffragia eligentium, *cap.* 2. *de elect. in* 6º tandemque ipſa reſcripta, *cap. ad hæc* 10. *de reſcriptis*: igitur reſcripta in hoc textu nullius ſunt momenti. Secundò etiam adverſus hanc deciſionem inſurgi poteſt ex eo, quia in reſcriptis non tempus datæ, ſed præſentationis attenditur, *cap. ut debitus* 39. *de appell.* ſed in hoc textu conſtabat de præſentatione, ut patet ex 4

Impugnatur prædicta aſſertio.

illis verbis; *Et alia poſteà, non facta mentione prioris, opponuntur*: igitur prætextu ambiguitatis & incertitudinis neceſſe non erat R. Pontificem conſulere.

5 Ratio decidendi. Adhuc ut juri conſona, & rationi conſentanea defendenda eſt Alexandri deciſio, cujus ratio redditur ab ipſo Alexandro in calce textus, ibi: *Ne pro varietate litterarum, cauſarum finis valeat impediri*. Juris enim utriuſque magna cura fuit, ne lites immortales fierent, ſed celeriter finirentur, & partes diutius non vexarentur, *cap. finem, de dolo & contumacia, cap. 2. de re judicata, leg. properandum, C. de judiciis*; ſed ſi judices delegati variis litteris ſub diverſa forma impetratis procederent, lites fierent immortales, propter ipſarum litterarum ambiguitatem: igitur æquius eſt in cauſæ executione ſuperſedere, quàm cum gravi temporis diſpendio in cauſa procedere. Et quia in dubiis, quæ emergunt circa reſcripta, aut privilegia, conſulendus eſt qui ea conceſſit, tanquam legitimus interpres, *cap. ſi quando 5. de reſcriptis, cap. ſi qua 8. hoc tit. cap. cum veniſſet, de judiciis, cap. inter alia, de immunit. Eccleſ. cap. ordinariis, lib. 6.* ideò rectè in præſenti deciditur, Pontificem conſulendum eſſe, & interim in litterarum executione ſuperſedendum. Nec huic deciſivæ rationi obſtabit ſi dicas, diutius remorari litis exitum, ſi ſuperior conſulatur propter loci diſtantiam, & curiæ perplexitates, quam ſi ipſi delegati in cauſæ executione procedant. Nam reſpondeo ex conſultatione ſuperioris impediri, & ſuſpendi judicium ad tempus breve; ex cognitione autem delegatorum diutius cauſam protrahi; ſiquidem priùs ipſi judices de juriſdictione contendunt, variiſque modis litem involvunt, partes diverſis ſumptibus vexant, & tandem legitimus judex executionem inchoat: unde celerius remedium eſt Principem reſcribentem conſulere, quàm cauſæ executionem à delegatis properari.

6 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec prima difficultas ſuprà pro dubitandi ratione expenſa adverſatur; licèt enim verum ſit, incertitudinem vitiare omnes actus humanos; tamen cùm non incertitudo, ſed ambiguitas datur, & illa poteſt tolli, ut diſpoſitio effectum ſortiatur, admittenda interpretatio eſt, *l. ſemper 56. l. ea quæ 178. §. in re dubia, ff. de regul. juris, l. cùm in teſtamento 24. ff. de rebus dubiis*. Quo ſpectant textus *in l. Paula 27. §. Pomponius, ff. de legat. 3. l. ex ſcriptura 16. C. de donat. l. non ſine ratione, C. de bonis quæ lib.* latè proſequuntur Primarii noſtri Lycæi D. Joannes de Leon *in l. in ambiguo, ff. de rebus dubiis*, D. Martinus Bonilla in ſupremo Caſtelliæ Senatu Regius Conſiliarius, nunc Abulenſis Eccleſiæ Præſul, *in hoc textu*. Unde cùm in præſenti non incertitudo, ſed ambiguitas daretur ex diverſarum litterarum impetratione ſub eadem data; & curandum ſit, ut omnis ambiguitas tollatur, ut diſpoſitio potiùs valeat, quàm pereat; ideò R. Pontifex in præſenti caſu conſulitur, & reſcripta ſuſtinentur. Nec etiam adverſantur textus *in d. cap. ad hæc, de reſcriptis, c. 2. de elect.* nam præterquam quod in eis non ambiguitas, ſed incertitudo datur, ſpecialis ratio militat in eis, ne ſuperior conſulatur, *in d. c. ad hæc 10.* & reſcripta viribus carent, ut fraus & calumnia litigantium puniatur, qui malitioſe, ut judices ſibi conjunctos, & adverſæ parti contrarios eligerent, reſcripta impetrarunt abſque ipſorum judicum deſignatione: quare conſultatio ſuperioris non adhibetur, ſed litteræ ipſæ tanquam dolo impetratæ nullæ ſunt. Etiam *in d. c. 2.* incerta ſuffragii præſtatio nulla eſt, quia qui votum præſtat, purum, magnoque conſilio, & judicio perpenſum præſtare debet, ut ibi notant Dominicus, & Ancharanus. Nec ſecunda difficoltas deducta *ex dict. cap. ut debitus, de appellat.* cujus interpretationem adduximus *in cap. cæterùm, de reſcriptis, num. ult.* adverſatur.

7 Intelligitur c. ſi duobus 14. de reſcriptis, lib. 6. Adhuc ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in cap. ſi duobus 14. de reſcriptis, lib. 6.* in cujus deciſione diverſa reſcripta à diverſis impetrata proponuntur ad unum beneficium ſub eadem data; & R. Pontifex in hac ambiguitate non conſulitur, immò potiùs jubetur, ut quia tempus datæ attendi non poteſt, tempus præſentationis inſpiciatur; & ſi in ea ambo concurrant, locus ſit gratificationi: igitur in concurſu diverſarum litterarum non eſt conſulendus Princeps, qui reſcripſit; ſed tempus præſentationis eſt attendendum. Pro hujus textus expoſitione diſcrimen eſt conſtituendum inter litteras gratiæ, & juſtitiæ; in litteris enim gratiæ ad beneficia conceſſis attenditur tempus præſentationis, quia Principis gratia latè interpretatur, ut ſic habeat effectum, ex regula *Debet, de regul. juris, lib. 6.* reſcripta autem juſtitiæ ſtrictius interpretantur. Quare ſi non conſtet de earum prioritate, non attenditur præſentatio; & ſi cùm litteris gratiæ ambo concurrant in præſentatione, deciditur in eo textu, locum eſſe gratificationi, quia gratia præbendæ facienda erat per Ordinarium, ad quem aliàs de jure competebat ipſius collatio, ut Pontifex in illis verbis, *ad quos, ut præmittitur, ſpectabat Canonicorum receptio*, oſtendit: quare ambiguitatis litterarum declaratio ad ipſum ordinarium collatorem ex Pontificis delegatione pertinet; atque ita in Canonicum receptus, auctoritate Apoſtolica potiùs quàm ordinaria receptus creditur, argumento textus *in cap. cum aliquibus, de reſcript. lib. 6. l. unum 67. §. ſi de Falcidia, de legat. 2.*

Implacabilem antinomiam omnes claſſici repetentes, & ſuprà laudati agnoſcunt inter præſentem deciſionem, & textum *in cap. cæterùm 3. de reſcriptis*; in eo enim deciditur, in concurſu diverſarum litterarum, ſecundò loco impetratas, non facta mentione priorum, ipſo jure nullas eſſe: igitur non rectè in præſenti deciditur, in diverſarum litterarum ambiguitate conſulendum eſſe R. Pontificem. Pro hujus antinomiæ conciliatione varia adduxerunt antiquiores, quorum ſolutionibus omiſſis, jam anteceſſoribus noſtris placuit ea interpretatio, videlicet textum *in d. c. cæterùm*, procedere quando diverſa reſcripta fuerunt impetrata diverſis temporibus; quo caſu notiſſimum juris principium eſt, poſterius vires non habere, niſi facta prioris mentione, quia ſubreptitium creditur, *cap. ſi autem, cap. plerumque, de reſcriptis*. Tum quia ex prioritate prælatio inducitur, *cap. 1. de majorit. & obed.* quæ quidem prioritas deprehenditur ex data non ſolùm diei, verùm horæ, aut momenti; & hæc prioritas probari poteſt aut ipſis litteris, aut teſtibus, juxta tradita per Gloſſam *verbo Si non appareat, de reſcriptis lib. 6.* Menochium *de arbitr. caſu 48. per totum*: at verò præſens textus procedit, quando non conſtat de prioritate; quo caſu meritò conſtitutum eſt, utriuſque reſcripti executioni ſuperſedendum, donec Princeps conſulatur, ne pro varietate litterarum cauſæ exitus protelletur. Ita Cardinal. Decius, & Panormitan. *hic*, Barbatia *num. 18.* Imola *num. 1.* Petrus Gregor. *lib. 5. part. cap. 6.* Gambara *lib. 2. de officio delegati, num. 217.* Nec contrarium probat præſens textus, primò in illis verbis, *non facta mentione*; quomodo enim in ſecundo reſcripto prioris mentio fieri poterat, ſi ejuſdem datæ eſſent? Quia reſpondetur, non repugnare reſcripta eſſe ejuſdem datæ, & tamen fuiſſe diverſæ impetrationis: nam ſi eodem die utrumque reſcriptum impetratum eſſet, non tamen conſtaret, an eadem hora, cùm diverſis potuiſſent impetrari, inde ambiguitas naſceretur. Secundò in illis verbis, *non facta mentione priorum litterarum*: ex quibus evincitur, utraſque litteras non fuiſſe ejuſdem datæ, cùm non poſſit dici, *poſteà*, ſine temporis intercapedine, ut docent Gloſſa *verbo Nova, in l. pacta 72. ff. de contrahenda empt.* Barb. *de dictionibus, verbo Poſteà*: vel *priùs*, niſi poſterius aliquid ſequatur. Barboſa *verbo Priùs*. Quia reſpondendum eſt cùm Hoſtienſi in præſenti, illa verba eſſe referenda non ad litterarum impetrationem, ſed ad ipſarum præſentationem; quia quamvis eſſent ejuſdem datæ, aliæ tamen priùs, & aliæ poſterius fuerunt præſentatæ. Etiam dici poteſt, reſcripta in præſenti ſpecie ejuſdem datæ eſſe, ſed aliud priùs ſignatum, plumbatumque parti fuiſſe expeditum. Ponamus v. g. unum manè, aliud veſperè in datariæ Parco majori, ſeu minori fuiſſe expeditum. Ita Ancharanus *hic, n. 1.* Imola *num. 13.* Antonius *num. 7.* Decius etiam *nu. 11.* prædicta verba refert ad partis allegationem, non verò ad Pontificis deciſionem.

8 Exponitur cap. cæterùm, de reſcriptis. (margin note beside the preceding paragraph)

9 Traditur nova interpretatio. Sed licèt hæc ſolutio vera ſit, tamen peculiarem aliam ſubtiliter excogitavit magnus ille Præceptor, Univerſitatis noſtræ peritiæ canonicæ Primarius D. D. Ioannes Altamirano, in utroque jure apprimè doctus. In hoc textu, *n. 27.* ait eximius Doctor, textum *in d. c. cæterùm*, procedere in illis judicibus delegatis, quibus cognitio, & cauſæ deciſio committitur, ut conſtat ex illis: *Priores judices ad deciſionem cauſæ poſſent procedere*. At verò Alexandrum in præſenti exaudiendum eſſe de illis judicibus, quibus non cauſæ cognitio, ſed executio tantùm mandatur, ut patet ex illis verbis: *Executioni ſuper gaudeant*; & apertius ex ſummario hujus textus, prout habetur poſt Concilium Lateran. *ubi ſupra*, ubi ita habetur: *Quod pro varietate litterarum in executione judicibus eſt ſuperſedendum*. Magnum autem diſcrimen vertitur inter unum caſum, & alterum; nam quando judicibus, ut *in d. c. cæterùm*, committitur cognitio, & cauſæ deciſio, ſi poſteà aliæ litteræ impetrentur, in quibus priorum mentio non fiat, ea rationibus traditis *in d. c. cæterùm*, ſubreptitiæ ſunt, & nullæ; & quia priores judices cognoſcere valent, an ſua ſit juriſdictio, & qualibet oppoſita exceptione cauſam definire, *l. ſi quis 5. ff. de judiciis*, ſi poſt primum reſcriptum aliud

partes

partes impetraverint, in quo prioris mentio non fiat, poſſunt pronunciare ſibi competere juriſdictionem, & rejectis poſterioribus litteris, ut ſubreptitiis, in cognitione, & deciſione cauſæ procedere, ut ait Alexander *in d. cap. cæterum:* at verò quando executio tantùm mandatur, ut in hoc textu, quia tunc voluntas tantùm attenditur ejus, qui juſſit executionem fieri, ſi poſt priores litteras aliæ appareant, non facta priorum mentione, quibus contrarium præcipiatur, nec priores judices exequi poſſunt, quod ſibi litteris mandatur, quia adeſt in contrarium poſterior voluntas ejus, qui mandavit executionem fieri: nec poſteriores, quia in illis priorum mentio non habetur, & ſic revocatæ non creduntur. In concurſu ergo hujus voluntatis contrariæ præcipit Alexander in præſenti, ut judices in executione ſuperſedeant, donec R. Pontifex conſulatur. Quæ ſolutio ſuadetur *ex c. ſi quando*, junctis ibi traditis, *de reſcriptis*, & ex verbis quæ ſequuntur poſt hunc textum *d. part. 7.* poſt Concilium Lateran. *ca.* 3. ex quibus conſtat, quod in mandatis ad exequendum, ſi quid contrarium appareat, vel ex alio reſcripto, ut hoc in caſu: vel præſumpto, ut in locis proximè adductis, R. Pontifex conſulitur, ut ſuam plenius explicet voluntatem.

C A P U T III.

Idem a *London. Epiſcopo.*

SI pro *b* debilitate tua, vel pro aliqua *c* gravi neceſſitate tractandis cauſis, quæ tibi ab Apoſtolica Sede committuntur, adeſſe non poteris, liberum tibi ſit aliis *d* perſonis idoneis, & diſcretis vices tuas committere: ita quod ſi res tanti eſt, te *e* conſulere debeant, niſi fortè *f* cauſæ ita graves ſint, quod ſine præſentia tua non poſſint omninò terminari.

N O T Æ.

1 a IDem.)Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 4. & poſt Concilium Lateran. ſub Alexandro III. *capit.* 5. Ad hujus inſeriptionis expoſitionem repetenda ſunt, quæ adduxi *in ca.* 1. *hoc tit.*

b *Pro debilitate.*) Corporis videlicet: quamvis enim debilitas ab ægritudine ſecernatur *in tit. de clerico ægrotante, vel debilitato*, ubi dictio, *vel*, tanquam disjunctiva ponitur inter diverſa, ut ex pluribus notavit Barboſa *de dictionib. verbo Vel;* tamen in præſenti debilitas non differt ab ægritudine, ut probatur *ex c. quod* 10. ibi: *Si aliqua infirmitate, cap. inter* 15. ibi: *Vel invaletudines corporales; de officio judicis ordin. cap. ſi quis tutelam* 8. *Valetudinarii ſunt, vel debilitate confecti, de teſtibus, l.* 2. *§. ſi quis cautionibus:* & rectiùs probatur ex hoc textu, prout legitur in aliquibus codicibus, ubi habetur, *Si pro infirmitate*, ut jam notavit Anton. Auguſt. *in notis ad* 1. *collect. ad hunc textum.* Sed tunc obſtare videtur; nam debilitas, ſeu corporis infirmitas, non impedit judicium animi, *l.* 2. *§. corporis, ff. de vacationis munerum, c.* 1. *de renunc.* quare in articulo mortis conſtitutus poteſt teſtamentum condere, *l. quoniam, l. jubemus, Cod. de teſtamentis;* & alios actus humanos celebrare, ut probat Decius *hic, n.* 4. igitur debilitas corporis non eſt ſufficiens cauſa, propter quam poſſit delegatus R. Pontificis, alteriusve Principis ſubdelegare. Huic difficultati ſatisfaciunt hic Decius *n.* 4. Joannes Andreas, & Siculus, quod quamvis in cognitione, & cauſarum deciſione agatur de judicio animi, & intellectus, etiam corporis labor adeſt: quare in hoc textu delegatus ex cauſa infirmitatis, ſeu debilitatis, cauſam ſubdelegare poterat, ut indicant illa verba: *Intereſſe non poteris.*

c *Gravi.*) Videlicet juſta, & honeſta, veluti propter
2 publica munera, vel nimia negotia, ut de judice ordinario cavetur *in l.* 2. *C. de pedaneis judicibus, c. inter* 15. *de officio Ordin.* & regulariter quænam ſit cauſa gravis, relinquitur arbitrio judicis, ut communiter repetentes docent in præſenti.

d *Perſonis.*) Hinc manifeſtè conſtat, unum delegatum Principis non ſolùm aliis, verùm duobus, aut tribus poſſe cauſam ſibi commiſſam ſubdelegare; quia in præſenti unus tantùm erat delegatus, videlicet Epiſcopus Londonienſis, & aſſeritur eum poſſe aliis perſonis cauſam ſubdelegare: quod etiam probatur *ex c. cum te* 18. *hoc tit.* ubi notarunt Innocentius *n.* 1. Panormitanus *num.* 2. *c. ſuper* 27. *in principio, hoc tit.* & procedit ex ratione textus *in c. prudentiam* 21. *in principio, verſic. Illa quippe, hoc tit.* juncta ratione textus *in c. ſuper* 20. *de reſcriptis.* Ampliùs & ipſe delegatus, ſi habet conjudicem, poteſt aut conjudici, aut extraneæ perſonæ vices ſuas committere, *cap. quamvis* 6. *c. cauſa* 22. *c. ſuper* 17. *§. ſi vero, c. licèt* 30. *hoc tit. c.* 24. *de in integrum reſtit.*

3 e *Conſulere debeant.*) Hæc verba non levem continent difficultatem, nam delegatus cauſam ſubdelegando ſibi commiſſam, à ſe abdicavit in totum juriſdictionem, *cap. ſuper, verſ. in alium transfert, cap. venerabili, hoc tit. cap. judex, verſ. Si in totum commiſerit, hoc tit. lib.* 6. igitur poſt delegationem nullo modo conſulendus eſt ipſe delegatus, tanquam extraneus à cauſa. Cui difficultati reſpondendum eſt, delegatum poſſe ita cauſam ſubdelegare, ut ſubdelegatus teneatur ejus conſilium requirere; & tunc neceſſariò ipſe conſulendus eſt, aliàs ſententia prolata nullius momenti erit, tanquam lata contra formam mandati, *c. cum dilecta* 22. *de reſcriptis.* Accedit quia poſt delegationem conſuli valet judex delegatus, tanquam vir prudens, & doctus, ut poſt Gloſſam in præſenti, *verbo Conſulere*, docent Innocentius *n.* 1. Cardin. *n.* 4. Decius *n.* 5. Felinus *n.* 9. Imola *n.* 10. Butrius *n.* 12. Riminaldus *n.* 4. Sahagun *n.* 20.

f *Cauſæ ita graves.*) Ex his verbis deducunt in præſenti Innocentius *n.* 5. Hoſtienſis *n.* 7. Joannes Andreas *n.* 12. Baldus *nu.* 1. & 11. Felinus *n.* 2. Panormit. *num.* 4. Mandoſius *n.* 19. cauſas graves non poſſe per delegatum Pontificis ſubdelegari, quia gravia negotia debet per ſe, non per procuratorem tractare, argumento legis *in pecuniariis* 26. *C. de procurat.* in his enim cauſis, ut innuit Alexander III. non ſufficit delegati conſilium, ſed ejus præſentia deſideratur, hoc eſt, ut per ſe omnia audiat, & cognoſcat, juxta authenticam *ad hæc, C. de judiciis, cap. ſuper* 27. *verſ. Intentionis, hoc tit.* Sed contrarium, nimirum omnes cauſas, etiam graves, poſſe ſubdelegare, docent Decius *hic, n.* 13. Alciatus *lib.* 2. *monomach. Angeli, ca.* 7. Nec aliud probat Alexander *in præſenti;* non enim Pontifex affirmat ſimpliciter omnes cauſas, etiam graves, ſubdelegari non poſſe, ſed graviores tantùm excipit, ut indicant illa verba, *Niſi fortè cauſæ ita graves ſint;* ubi particula, *ita*, adauget ſignificatum verbi *graves*, argumento capitis *quantò* 3. *de judiciis, c. Oſius* 2. *de elect.* Quæ autem cauſa gravior dicatur, judicis arbitrio relinquitur.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Judex delegatus Principis cauſam ſibi commiſſam aliis ſubdelegare poteſt.* 5 Concluſio traditur, & probatur.
Probant textus *in cap. quamvis* 6. *verſ. Alii vices ſuas poſſe committere; cap. ſuper* 27. *in principio, & §. ſi verò, & §. duo ſunt, cap. paſtoralis* 28. *in princip. c. licèt* 30. *verſ. Si verò, cap. venerabilis* 37. *verſ. Vices ſuas, hoc tit. cap. ſi duo* 3. *cap. quamvis* 6. *cap. ſi delegatus* 7. *c. ſi is cui* 10. *verſ. Subdelegavit, cap. ſi à ſubdelegato* 14. *verſ. Vices ſuas, hoc tit. lib.* 6. *cap. cum cauſa* 32. *verſ. Niſi delegatus, de appell. cap. ſtatutum* 12. *§. in nullo, de reſcriptis, lib.* 6. *Clement.* 1. *hoc tit. Clement.* 1. *§.* 1. *de hæret. l. à judice* 5. *verſ. niſi, Cod. de judiciis, l. unica, verſ. hoc teneat, Cod. qui pro ſua juriſd. l. fin. Cod. ubi, & apud quem.* Conſonat textus *in l.* 19. *tit.* 4. *part.* 3. Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti, & de poteſt. Epiſcop. alleg.* 166. *n.* 44. Sanchez *lib.* 3. *de matrim. diſput.* 31. *n.* 2. Fachineus *lib.* 1. *controv. cap.* 46. & *lib.* 11. *cap.* 92. & 97. Donellus *lib.* 17. *comment. cap.* 8. ubi Oſualdus *littera H*, Bacconius *lib.* 6. *declarationum, cap.* 48. *n.* 11. P. Faber *in l. nemo* 70. *ff. de regul. juris*, Quintanaduennas *lib.* 2. *de juriſd. cap. ult.* Cujacius & Giphanius *in d. l. à judice*, idem *lib.* 12. *obſerv. cap.* 2. & *lib.* 1. *reſponſ. Papin. in l. filius* 9. *ff. de legationibus*, Petrus Gregorius *lib.* 47. *ſyntagm. cap.* 49. & *lib.* 5. *partit. tit.* 5. *c.* 4. Baſilius *de matrim. lib.* 5. *cap.* 26. Monera *de commut. cap.* 8. *num.* 562. Salmaſius *ad jus Atticum, cap.* 18. Caniſius, Riminaldus & Sahagun *in præſenti*, Vultejus *de judiciis, lib.* 1. *c.* 4. *n.* 63. Gentilis *de juriſd. cap.* 28. *lib.* 3. Germonius *lib.* 1. *animadv. cap.* 8. Balboa *in c. cum Bertoldus, num.* 22. *de re judic.* Solorzanus *tom.* 2. *de jure Indiar. lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 26. & *lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 44. Al-

ciatus

Digitized by Google

ciatus *lib. 2. monomach. Angeli*, *cap. 5. 6. & 7.* Abruzo *ad leg. 1. ff. de officio ejus*, *quæſt. 6. cum ſeq.* Bronchorſt. *enantioph. centuria 1, aſſert. 21.* Deſiderius Heraldus *lib. unico emendat. c. 8.*

6 Impugnatur hæc aſſertio.

6 Hæc concluſio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti juris conſideratione. Qui habent juriſdictionem alieno beneficio, eam delegare non poſſunt, *l. more*, *l. & quia*, *ff. de juriſd.* ſed judices tam delegati ab inferioribus, quàm à Principe, nullam propriam habent, ſed ejus qui mandavit, juriſdictione utuntur, *l. & ſi Prætor*, ibi: *Partibus ejus fungens*, *ff. de officio ejus*, *l. ſolet. 16.* ibi: *Fungitur vice ejus qui mandavit*, *ff. de juriſd.* Unde dicuntur judices extraordinarii, *l. 2. Cod. de dilationibus*, quæ extat *in cap. induciæ*, *§. ſpatium 3. quæſt. 3. cap. quoniam*, ubi Gloſſa *verbo Extraordinario*, *de probat.* notarunt Menochius *lib. 2. de præſumpt. cap. 15. n. 15.* Oſualdus *ad Donellum l. 17. comment. cap. 18. littera A*: igitur ſubdelegare non poſſunt etiam delegati Principis. Augetur hæc difficultas primò ex eo, nam in delegatione eligitur induſtria ipſius perſonæ, ſicut in aliis commiſſionibus contingit, *l. inter 31. ff. de ſolutionibus*: ſed ubi eligitur induſtria perſonæ, delegatus non poteſt cauſam aliis committere, *cap. final. §. finali*, *hoc tit.* igitur delegati etiam Principis non poſſunt ſubdelegare. Secundò augetur hæc difficultas ex prioribus verbis noſtri textus: *Si pro debilitate, vel qualibet alia gravi cauſa.* Ex quibus facilè deducitur, indiſtinctè, & abſque juſta cauſa non licere etiam delegato Pontificis cauſas ſibi commiſſas aliis ſubdelegare. Tertiò fulcitur hæc difficultas ex eo, nam conſervatores judices delegati ſunt Sedis Apoſtolicæ, *cap. 1. hoc tit. in 6.* ſed illi non poſſunt cauſas ſibi commiſſas aliis demandare, *cap. ultimo verſ. vices*, *hoc tit. lib. 6.* docent Petrus Gregorius *lib. 47. ſyntagm. cap. 22.* Quintanaduennas *de juriſdict. c. ult. n. 7.* Moneta *de conſervat. c. 7. num. 53.* igitur delegati Principis ſubdelegare non poſſunt. Tandem roboratur hæc difficultas ex eo, quia regulariter cui aliquid mandatum eſt, poteſt illud alii committere, *l. neque 11. ff. de procurat. l. ita 5. §. 1. ff. de adminiſtr. tutor.* igitur aut omnes delegati poſſunt ſubdelegare, aut nullus.

7 Qui delegare poſſunt.

7 Ut clarius percipiatur præſentis deciſionis ratio, aliqua prælibanda ſunt; & primò ſciendum eſt, aliis cauſas committere poſſe in primis Principes, quia cùm ſint domini juriſdictionis, poſſunt ejus exercitium aliis committere: iſti delegati dicuntur divini judices, *l. omnes 12. C. de judiciis*, *l. conſtituti 5. Cod. de fructibus, & litium expenſis*; ſacri cognitores, *l. ult. C. ubi*; Senatores principalis diſceptationis imaginem habentes, *in l. eos*, *Cod. de appellat.* vice ſacra judicantes, *l. 16. C. Theodoſ. eod. tit.* Etiam delegare poſſunt Legati, *ca. ult. §. ult. hoc tit. cap. ult. de officio Legati*; juriſdictionem enim ordinariam habent, *cap. 2. de officio Legati, in 6.* Archiepiſcopi in illis caſibus, in quibus in ſubditos juriſdictionem habent, *cap. paſtoralis 11. de officio Ordinarii*: Epiſcopi, & eorum Vicarii, qui eam etiam obtinent, *cap. 1. eod. tit.* Prætores, *l. ſolent 16. ff. de juriſd.* Proconſules, *l. Legati 13. ff. de officio Proconſulis*: Præſides, *l. 3. & 4. ff. de officio Præſidis*; Magiſtri negotiationum, *l. fin. C. de juriſd.* Et jure noſtro Hiſpano judices, quos dicimus *Meneſtrales*, videlicet creati ab his, qui miniſteria in republica exercent, de quibus *in l. 1. & 2. tit. 4. partit. 3.* Avendanno *de exequendis*, *1. part. c. 1. n. 29.* Prior, & Conſules Mercatorum, *l. unica, tit. 13. lib. 3. recopil.* Protomedici Regis in caſibus expreſſis *in l. 2. tit. 26. lib. 3. recopil.* & ut uno verbo complectar, omnes juriſdictionem ordinariam habentes, eam committere poſſunt, *l. more 5. l. eum qui 13. ff. de juriſd. l. cum Prætor 12. ff. de judiciis.* Docent Morla *in emporio*, *tit. 2. de juriſd. quæſt. 15. à nu. 2.* Donel. *lib. 17. comment. cap. 8.* ubi Oſualdus *littera M*, Goveanus *in d. l. more*: cùm enim juriſdictionem habeant proprio jure, eam aliis delegare valent. non à ſe abdicando, quam abdicare non poſſunt, *l. penult. ff. de officio Præſidis*: tum quia Magiſtratum ſuſcipere, non eſt voluntatis, ſed neceſſitatis, *l. cum muneris 12. ff. de muneribus*; ita & nec repudiare, ſeu abdicare voluntatis eſt, *d. l. penult. de officio Præſidis*: tum quia judices ordinarii non ſunt domini juriſdictionis, ſicut aliarum rerum proprii patrimonii; & ſic eam aliis delegando, non creduntur à ſe abdicaſſe, ſed eam retinere jure ſummæ poteſtatis, ut docent Gentilis *lib. 1. de juriſd. c. 26.* Anton. Faber *in l. ſolet. 16. ff. de juriſd.* Donellus *d. c. 8.* & ibi Oſualdus *littera C.* Excipiendi tamen ſunt ab hac generali regula judices appellationis conſiſtorialis, qui licèt juriſdictionem ordinariam habeant, tamen non poſſunt eam delegare. Avendannus, Azevedus, & Gutierrez congeſti à Bobadilla *lib. 3. polit. c. 8. n. 27.*

8 Proponitur quædam difficultas.

8 Sed adverſus ſuprà dicta inſurgi poteſt *ex l. cùm Prætor*, *§. 1. ff. de judiciis*, *l. fin. verſ. dato judice*, *ff. quis & à quo*, ubi docent, illis tantùm Magiſtratibus competere jus dandi judices, quibus lege ſpeciali, Senatuſconſulto, Principisve conſtitutione conceſſum eſt, aut more introductum: quare hoc edictum quoad facultatem dandi judices eſt permiſſorium, ut docent Goveanus *lib. 2. de juriſd. n. 16.* Fulgoſius *in d. l. cùm Prætor*: igitur non omnes, qui juriſdictionem proprio jure habent, eam mandare poſſunt, ſive Magiſtratus majores ſint, ſive minores. Pro hujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, verum eſſe, eos judices dare poſſe, quibus lege, aut Senatuſconſulto, Principiſve conſtitutione conceſſum eſt, aut moribus ea facultas competit. Et primò judices dare poſſunt Principes, *l. minor 18. §. ſed ſi minor 4. ff. de minoribus.* Docet Briſſonius *lib. 3. de formulis*, *pag. 416.* Deinde Prætor, cujus proprium erat judices dare, *d. l. Prætor 12.* Cicero *lib. 3. de legibus*: *Qui de eis judicet, judicareve jubeat, Prætor eſto.* Quæ verba in Prætoris creatione proferebantur. Deinde Magiſtratus populi Romani judices dare poterant, quia moribus introductum fuerat, *d. l. cum Prætor 12. §. 1.* Vult. *lib. 1. de judiciis*, *cap. 4. num. 68.* Conſules, *l. 1. §. ſi quis 3. ff. de appellat. l. à Divo Pio 15.* juncta inſcriptione, *ff. de re judicata*, *l. ſi cui 5. ff. de condit. & demonſtr.* Quæſtor, *l. 3.* juncta epigraphe, *ff. de juriſd.* Præfectus urbis, vel Prætorii, *l. 1. in princ. ff. quis & à quo appelletur*, *l. ult. ff. de officio Præfecti.* Docent Hothomannus *lib. 4. obſerv. ca. 3.* Marcus Lyclama *lib. 1. membran. ecloga 10. §. 1.* Legatus Cæſaris, *l. legatus 20. ff. de accuſat.* Præſides provinciarum, *l. ex conſenſu 23. §. 1. ff. de appellat. l. 1. C. de pedaneis*: & tandem omnes Magiſtratus Populi Romani, cujuſcumque ordinis, *l. ult. ff. quis & à quo*, *d. l. cum Prætor 12.* cæterique populi Romani Magiſtratus: docent Cujacius *ibi*, Donellus *lib. 17. comment. c. 8.* licèt ea verba ad Magiſtratus tantùm majores contrahant Fulgoſius *ubi ſuprà*, Alciatus *in l. imperium*, *n. 11. ff. de juriſd.* Corraſius *in l. 1. n. 36. ff. de juriſd.* & cùm moribus non comprehenderentur Proconſules, & eorum Legati, neceſſaria fuit lex Proconſularis, qua illis permitteretur judices dare, *d. l. cùm Prætor*, *§. 1.* obſervant Duarenus *ad titulum de judiciis*, *C. de judicibus datis*, Donellus *lib. 17. c. 23.* Goveanus *in l. 1. de juriſd. n. 1.* Merillus *lib. 1. variantium ex Cujacio*, *c. 19.*

9 Diſſolvitur difficultas.

9 Quibus animadverſis dicendum eſt, aliud eſſe judices dare; aliud verò juriſdictionem mandare. Judices dare tantùm illi poſſunt, qui lege, Senatuſconſulto, Principiſve conſtitutione, aut moribus facultatem dandi eos habent: juriſdictionem autem mandare illi poſſunt, qui eam jure proprio obtinent. Diſcriminis ratio, ni fallor, ex eo provenit; nam judices dati, licèt juſſi, per ſe juriſdictionem exercent; & qui eos conſtituunt, notionem auctoritate publica in illos transferunt; unde poſſunt eos compellere notionem ſuſcipere. Quare neceſſaria fuit lex, aut ſimilis conſtitutio, ut quis poſſit judices dare: at judices delegati, quibus mandatur juriſdictio, nihil proprium habent; ideò virtute juriſdictionis ordinariæ omnes eam mandare poſſunt, cùm nullam juriſdictionem auctoritate publica ſuffultam transferant: unde *in d. l. more*, docetur, omnes poſſe mandare juriſdictionem, qui eam ſuo jure habent. Nec tunc obſtat textus *in l. imperium, in fine*, *ff. de juriſd.* ubi docetur, proprium juriſdictionis eſſe judices dare poſſe: igitur omnes Magiſtratus juriſdictionem habentes, qui eam mandare poſſunt, judices dare valent. Quare omiſſis ſolutionibus traditis à Barboſa *in d. l. cum Prætor*, *§. 1. num. 273.* Scipione *lib. 2. de juriſd. cap. 10.* Vultejo *lib. 1. de judiciis*, *cap. 4. num. 68.* Goveano *in d. l. 1. de juriſd. num. 20.* Donel. *d. lib. 17. cap. 23.* dicendum eſt cùm Oſualdo *d. cap. 23. litera A*, dare judicem, actum eſſe juriſdictionis, quia judicem dando, judiciumque conſtituendo Prætor jus dicit: unde naſcitur, judicem dare, ex juriſdictione provenire, non quia omnibus habentibus juriſdictionem hæc facultas competat; ſed ſicut alii actus juriſdictionis ſunt, ita & judicis datio; quia cùm judex datur, juriſdictio exercetur.

10 Traditur ratio decidendi.

10 His animadverſis in aſſignanda ratione præſentis deciſionis, non conſentiunt Interpretes; nunc placet eorum ſententia, qui affirmant, ideò Principis delegatum poſſe ſubdelegare, quia ipſe delegatus pro Magiſtratu habetur, unde tanquam Magiſtratus ſibi aſſumit aſſeſſores, novella 60. Juſtiniani; habet apparitores, *l. penult. C. de fructibus, & litium*, & vice Principis judicat, *l. 3. C. ubi Senatores*, *l. fin. Cod. de mandat. Princip.* immò major eſt quocumque judice ordinario, *cap. ſanè*, *el 2. hoc tit. cap. paſtoralis 11. §. præterea*, *de officio Ordin. cap. ſtuduiſti*,

ubi

ubi Gloſſa *verbo Confirmare, de officio Legati*: ſed quilibet judex ordinarius, qui juriſdictionem habet, poteſt eam demandare, ut ſuprà probavi: igitur ſimiliter delegatus Principis, qui juriſdictionem habet à Principe, qui eſt viva lex, *authent. de Conſulibus*, *ſ. vult.* Ita docent Caſtrenſis, & Jaſon *d. l. à judice*, *C. de judiciis*, Bartolus *in l. legatum 6. ff. de officio Proconſulis*. Quæ ratio licèt per ſe non poſſit inducere facultatem ſubdelegandi in delegatis Principum; tamen cùm hac ratione ſuggerente lex conceſſiſſet delegato Principis facultatem ſubdelegandi, *cap. paſtoralis* 28. ibi: *Cùm delegato à Principe juriſdictio dandi judicem ſit à lege conceſſa*; *& cap. ult.* ibi: *Cùm delegato à Principe id concedatur à jure*: & cùm cui lex, aut Principis conſtitutio permiſit judicem dare, liceat mandare juriſdictionem, *d. l. cùm Prætor* 12. §. 1. delegatus Principis, quia lex ſpecialiter ei conceſſit, ſubdelegare poteſt.

11 Diſſolvitur ratio dubitandi.

Non obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt delegati Principum, ut delegati inferiorum, alieno beneficio juriſdictionem obtineant; tamen delegato Principis lex permiſit, non autem delegato inferioris Magiſtratus. Nec primum augmentum refragatur; licèt enim delegatus Principis poſſit ſubdelegare, hoc tamen procedit ubi verè mandatur juriſdictio; non tamen ſi nudum miniſterium committatur, *d. c. ult. §. ult. hoc tit.* nam cùm nudum miniſterium committitur, licèt delegatus aliquo modo dici poſſit, qui alium repræſentat; tamen verò delegatus non eſt, cùm non habeat juriſdictionem: oportet enim, ut valeat delegatus Principis ſubdelegare, quod ſubdelegatio verbis, aut menti delegantis non refragetur; nam ſi tacitè, vel expreſsè repugnet, non poterit delegatus etiam Principis alii vices ſuas committere, veluti ſi ex natura cauſæ delegatæ, aut ex verbis, vel mente delegantis induſtria delegati præeligatur, *c. is cui* 12. *hoc tit. lib.* 6. vel ſi cauſa delegetur cum clauſula, *conſcientiam tuam oneramus*. Barb. *de clauſulis*, *clauſ.* 24. *n.* 8. Fragoſo *tom.* 1. *Chriſt. reipubl. lib.* 1. *diſput.* 10. *n.* 24. Nec huic ſolutioni obſtat textus *in c. fin. de officio ordin.* ubi in eadem ſpecie, cùm nudum tantùm miniſterium committitur Epiſcopo, abſolutionis videlicet, poteſt alteri ſubdelegare; nam cùm aliquid committitur in perpetuum ratione dignitatis, qua quis fulget, conſtituitur ordinarius, non delegatus judex; unde cùm *in d. c. fin.* commiſſum ſit Epiſcopis in perpetuum ratione dignitatis abſolvere in caſibus ibi præſcriptis, poteſt Epiſcopus, tamquam ordinarius alii vices ſuas committere. Quo modo prædictum textum cùm capite finali, *hoc tit.* conciliari docent Barboſa *de poteſt. Epiſcopi alleg.* 35. *n.* 17. Moneta *de commut. c.* 5. Amaya *in l. nullus* 60. *n.* 15. *Cod. de decurion. lib.* 10

12 Ad ſubdelegandum an deſideretur cauſa.

Nec ſecundùm augmentum rationis dubitandi obſtat, cujus ſolutio pendet ex illa ſatis vexata quæſtione, utrum videlicet delegatus Principis poſſit ſubdelegare abſque cauſa infirmitatis, videlicet abſentiæ, vel ſimilis? In qua quæſtione affirmativam partem tenuerunt Gloſſa in præſenti, *verbo Si pro debilitate*, Decius *nu.* 12. Hoſtienſis *in c. paſtoralis*, *hoc tit.* Menochius *de arbitrariis*, *lib.* 2. *centur.* 1. *caſu* 60. pro quibus faciunt nonnulla juris teſtimonia. Primò textus *in hoc c.* 3. in illis verbis: *Si pro debilitate, vel alia gravi cauſa*. Quæ verba ita conditionaliter prolata (particula enim *ſi*, importat conditionem, *l. quibus* 40. *ſ. quidam Titio*, *ff. de condit. & demonſtr.* *l.* 1. *§. ſi quis ſimpliciter*, *ff. de V. O.*) inducunt neceſſitatem: igitur abſque juſta cauſa ſubdelegatio non ſuſtinetur. Faciunt textus *in c. paſtoralis* 28. in illis verbis: *Exigente neceſſitate*, *c. venerabilis* 37. in illis: *Corporis infirmitate gravati*. Quæ verba cùm per ablativum abſolutum concipiantur, inducunt conditionem, *l. Mævius*, *l. à teſtatore* 109. *ff. de condit. & demonſtr.* igitur niſi ex gravi infirmitate, aut neceſſitate non licebit Principis delegato ſubdelegare. Faciunt etiam pro prædicta ſententia duæ juris rationes. Prima, nam judices ordinarii, quibus competit facultas delegandi, ita demum poſſunt cauſas committere, ſi juſta cauſa impediti ſint judicare, *c. quoad ſedem* 10. *de officio ordin.* videlicet adverſa valetudine, aut nimia negotiorum occupatione, *c. inter* 15. *de officio ordin.* *l.* 2. *C. de pedaneis judicibus*: igitur ſimiliter delegati Principis, qui à lege habent ſubdelegandi facultatem, tunc ſubdelegare poterunt, cùm iſta cauſa impediti fuerint judicare. Secunda ex eo provenit; nam hæc facultas ſubdelegandi conceſſa eſt delegatis Principis, tamquam exorbitans à regulis juris communis, *d. l. more*, *d. l. & quia*: igitur illo tantùm caſu debet admitti, cùm adeſt juſta cauſa, vel infirmitatis, vel neceſſitatis.

13 Contrariam ſententiam, videlicet juſtam cauſam non eſſe neceſſariam ad ſubdelegandam, docuerunt Gloſſa *in c. paſtoralis*, *in principio*, *de officio Ordin.* Jaſon *in l. à judice*, *C. de judiciis*, *n.* 11. Baſilius *de matrim. lib.* 5. *cap.* 27. Cujacius *in præſenti*, & Sahagun. *n.* 15. quorum ſententia probatur *in cap.* 27. *in princip. c. quoniam*, *hoc tit. c. cùm cauſa* 62. *de appellat.* ubi indiſtinctè docetur, judices delegatos poſſe ſubdelegare: igitur ſive juſta cauſa, ſive non, ſubdelegare poſſunt delegati Principis. Deinde quia judex delegatus judici ordinario æquiparatur, ut ſuprà probavi; ſed judex ordinarius abſque ulla cauſa poteſt mandare juriſdictionem, *d. l. more*, Covar. *lib.* 3. *variar. c.* 2. *n.* 3. igitur & delegatus Principis. Hac ſententia retenta, non obſtant contrariæ fundamenta. Non primum deductum ex hoc textu, cui ut ſatisfaciant Decius *n.* 10. *Panormit. n.* 8. varia adducunt. Quibus omiſſis dicendum eſt pro hujus textus interpretatione, & textus *in d. cap. paſtoralis* 28. *c. venerabili* 37. *c. quoad ſedem* 10. in illis juris locis juſtam debilitatis cauſam, vel ſimilem non deſiderari ad validitatem ſubdelegationis, ſed ad honeſtatem, & ipſius juſtitiam; non tamen, quia ſi prætermittatur, ſubdelegatio nulla ſit, argumento textus *in l. ad teſtium*, *ſ. ſi quis teſtibus*, *ff. de teſtam.* Ut autem honeſta ſit talis ſubdelegatio, debet adeſſe juſta cauſa, quia injuſtum, ac inhoneſtum eſt, cùm quis poſſit munus ſibi injunctum exequi, alii committere exequendum, argumento textus *in c. prudentiam* 21. *ſ. adjicimus*, *hoc tit.* Docet Baſilius *in d. c.* 27. *n.* 5.

Negativa ſententia defenditur.

14 Diſſolvuntur aliæ difficultates.

Nec obſtat aliud augmentum rationis dubitandi, petitum ex exemplo Judicum Conſervatorum, qui etſi delegati Pontificis ſint, non poſſunt ſubdelegare; quia id ſpecialiter procedit ex ea ratione, ut poteſtas eorum reſtringatur, & quantò minùs fieri poſſit, juriſdictio ordinaria lædatur: quare conſervatores delegare non poſſunt, niſi duobus in caſibus: primò ſi in litteris ſuæ deputationis id expreſsè concedatur; ſecundò ſi tantùm conſervatores committant citationem, aut examen teſtium, *c. ult. §. vices*, *hoc tit. in* 6. Quæ ſubdelegatio ita demum vires habebit, ſi fiat intra fines diœceſis ſuæ, & etiam committatur perſonis illis, quæ aliàs in Conſervatores eligi poterant, *d. ſ. vices*, ubi docet Barboſa *n.* 6. latè Moneta *de conſerv. c.* 7. Nec tandem ultimum augmentum adverſatur; nam licèt Gloſsa *in d. l. quia*, *verſ. Vel dic*, & *in d. l. à judice*, *verſ. Non debet*, Decius *in d. l. more*, *n.* 34. Cujacius *lib.* 1. *qq. Papin. in l.* 5. *ff. de offic. Proconſulis*, Acevedus *in rubrica*, *tit.* 9. *lib.* 3. *recopil. n.* 19. exiſtimaverint judicem delegatum etiam inferioris Magiſtratus poſse ſubdelegare, exemplo procuratoris & tutoris, qui aliis vices ſuas committere poſsunt, *l. quod* 8. *l. neque* 11. *ff. de procurat.* *l. ſi procurator* 8. *ff. mandati*, *l. ita autem* 5. §. 1. *ff. de adminiſtr. tutor.* Tamen eorum ſententia defendi non poteſt; non enim idem jus verſatur in procuratore, aut tutore, ac in judice delegato, ut probant Morla *in emporio*, *tit.* 2. *de juriſd. q.* 15. *n.* 8. Baſilius *d. c.* 26. *n.* 8. procurator enim per litis conteſtationem efficitur dominus litis, *l. ante litem* 11. *ff. de procurat.* non verò ſic judex delegatus efficitur dominus juriſdictionis; unde tanquam non dominus, ſubdelegare non poteſt. Hodie tamen jure noſtro Regio contrarium obſervatur *ex l.* 19. *tit.* 4. *part.* 3. ubi notavit Gregorius Lopez.

15 Exponitur authentica ad hæc C. de judiciis.

Primò ſuperiori aſsertioni adverſatur textus *in authent. ad hæc*, *C. de judiciis*, ubi deciditur, judices delegatos Principis, tantùm litis conteſtationem Conſiliariis committere poſse, ita ut valeant, reſervata ſibi ſententia, cæteras litis partes delegare. Igitur delegati Principis non poſsunt cauſæ ſibi commiſsæ cognitionem aliis demandare. Pro cujus textus expoſitione plura tradiderunt Gloſsa ibi, *verbo Delegatus*. Quintanadvennas *de juriſd. c. fin. n.* 19. Vaconius *lib.* 9. *declarationum*, *c.* 83. Donellus *lib.* 17. *comment. c.* 22. ubi Oſualdus *littera N*, Barboſa *in d. l. cum Prætor*, *n.* 341. Sed illis omiſſis dicendum eſt, Imperatorem *in d. authent. ad hæc*, *in principio*, agere de adminiſtratoribus, & eorum aſſeſſoribus, qui judicare debebant juxta præſcriptam formam in novella *Ut defuncti funera*, *ſ. illud*, *collatione* 6. Unde ipſi adminiſtratores cauſas abſolutè tractandas aſſeſſoribus committere nequibant: alia verò pars ipſius authenticæ, *ex verſic. delegatus*, quæ loquitur de delegato Principis, procedit inſpecto jure civili majori, quo attento non poteſt delegatus Principis reſervata ſibi ſententia cauſam committere examinandam, quod jure Pontificio receptum non eſt, immò principium, medium, aut finis poteſt delegari, *cap. ſuper*, *hoc tit.* & in hac parte apertum diſſidium datur inter jus canonicum, & civile, quod jam agnoverunt Gloſsa *verbo Principum*, *in d. c. ſuper*, Maranta *de ordine judic.* 4. *p. diſt.* 5. *n.* 42. GilKenius, & Cujacius *in d. authent. ad hæc*, Sahagun *in præſenti*.

Secun-

16 *Exponitur l. legatus, de officio proconſulis,*

Secundò opponitur textus *in l. legatus* 12. *ff. de officio Proconſulis*, ex quo juxta litteram affirmativam, quam ut veriorem amplectuntur Anton. Auguſt. *lib.* 1. *emend. c.*3.Covar. *lib.* 3. *variar.cap.*20. *n.* 10.Corraſius *ibi*, deducitur, Legatum Proconſulis dare judices poſſe: ſed illi delegatam, atque mandatam obtinent juriſdictionem, *l. obſervare* 4. *§. ult. l. ſolet* 6. *§. ſicut*, *l. legati* 13. *ff. de officio Proconſulis*: igitur delegati etiam inferiorum Magiſtratuum poſſunt cauſas ſibi commiſſas ſubdelegare. Cui difficultati communiter reſpondetur, textum illum ſpecialiter procedere in Proconſule, cui lex ſpecialiter permiſit judices dare, *d. l. cùm Prætor* 12. *§.* 1. Ita tenent Corraſius, & Zaſius *in d. l. legatus* 11. Germonius *lib.* 1. *animadv. c.*8. Sed licèt hæc doctrina vera ſit quoad facultatem dandi judices à Legatis Proconſulis; quoad facultatem tamen delegandi, ſeu mandandi juriſdictionem non fuit neceſſaria lex ſpecialis: quare rectius Fulgoſius *in d. l. Legatus*, Alciatus *in rubrica de officio Ordin. in* 6. & *lib.* 2. *paradox. c.* 5. affirmant, nihil ſpeciale ſtatutum reperiri in Legato Proconſulis quoad hanc partem; quia ipſe jure communi poteſt mandare juriſdictionem. Ratio eſt, quia legatus Proconſulis non eſt delegatus, ſed ordinarius judex; & poſtquam Proconſul mandavit illi juriſdictionem, ad inſtar Vicarii Epiſcopi juriſdictionem obtinet ordinariam. Docent *n.* 11. Cujacius *lib.* 7. *obſerv. cap.* 21. Goveanus *in d. l. ſolent*, Covar. *lib.* 3. *var. cap. ult.* Albericus *in l.* 1. *de juriſd.* & *lib.* 1. *variar. c.* 6. Quæ ſententia probatur *ex l. legati* 13. *ff. de officio Proconſulis*, *l. cognitio* 4. *verſ. Cùm propriam*, *de officio ejus*, *c.* 2. *de officio Legati*, *lib.* 6. Faciunt etiam rubricæ, tam *in ff.* quàm *in C.* de officio Proconſulis, & Legati, de apparitoribus Proconſulis & Legati, *lib.* 12. Unde plura illis Legatis conceduntur, quæ delegatis non competunt; ipſi enim tutores dare poſſunt, *l.* 1. *ff. de tutor. & curat.* cùm talis poteſtas mandata juriſdictione non tranſeat, *l. nec mandante* 8. *ff. de tutor. & curat.* apud ipſos ſervi manumittuntur, *l. apud* 17. §. 1. *ff. de manumiſſ. vind.* cùm authoritas præſtanda in manumiſſione mandata juriſdictione non tranſeat, *l.* 2. *ff. de officio ejus*: multam dicere poſſunt, *l.* 2. *verſ. etſi*, *ff. quis & à quo*, quam dicere non poſſunt qui juriſdictionem propriam non habeant, *l.* 1. *§.* 1. *ff. eod. tit.* notarunt Cujacius *l.* 1. *obſerv. c.* 1. & *lib.* 15. *c.* 19. Robertus *lib.* 1. *rerum judic. c.* 21. Hothomanus *lib.* 13. *obſerv. c.* 1. Unde licèt Legati Proconſulis, quia à Proconſule deſignantur, alienam videantur exercere juriſdictionem, juxta Julii Cæſaris ſententiam *lib.* 2. *comment.* ubi ait, non ſe ignorare quod eſt officium Legati, qui fiduciariam operam obtinet; tamen potiùs quaſi ordinarii ſunt, & tertium genus conſtituunt inter ordinarios, & delegatos, quare poſſunt cauſas ſubdelegare: docent Fachineus *lib.* 1. *controv. c.* 45. Gentilis *lib.* 2. *de juriſdictione*, *c.* 10. *per totum*.

17 *Exponitur c. cum Bertoldus 18. de re judic.*

Tertiò ſuprà traditæ aſſertioni opponitur textus *in c. cùm Bertoldus* 18. *de re judic.* in illis verbis: *Committentibus aliis vices ſuas ipſi ſubdelegati teſtes ſuper prædicto articulo receperunt*. Ex quibus apertè conſtat, alios quàm delegatos Principis, poſſe ſubdelegare cauſas ſibi commiſſas. Cui difficultati ut ſatisfaciant Gloſ. *ibi*, *verbo committentibus*, Hoſtienſis *in ſumma hujus tituli*, *n.* 2. §. 1. Avendanno *de exequend. mand. c.* 1. *n.* 16. exiſtimant, in eo textu delegatum potuiſſe ſubdelegare, quia jam lis conteſtata erat; & ſic exemplo procuratoris potuiſſe cauſam ſubdelegare. Sed hæc reſolutio facilè ex ſuprà traditis refellitur: aliter Baldus & Angelius *ibi*, Vantius *de nullit. tit. ex defectu juriſd. n.* 24. ſatisfaciunt aſſerendo, textum *in d. c. cum Bertoldus*, procedere in delegato Legati à Latere, qui ad inſtar delegati Pontificis poteſt ſubdelegare. Sed hæc ſolutio refellitur à Felino *ibi*, *n.* 16. quia non ſatis liquet, delegatum Legati à latere ſubdelegandi poteſtatem habere; & ſi hoc admitteretur, non conſtat *in c. cùm Bertoldus*, agi de delegato Legati à Latere: quare Felinus *ibi*, *n.* 6. & alii relati à Covar. *d. c.* 20. *circa finem*, quos ſequuntur Germonius *lib.* 1. *animad. c.* 8. Everardus Bronchorſt. *centur.* 2. *aſſert.* 44. ſolutionem hujus difficultatis aliunde petunt; ſupponunt enim, quod licèt delegatus inferioris Magiſtratus non poſſit cauſam ſibi commiſſam ſubdelegare, poteſt tamen aliquam ejus partem committere, *Clement.* 1. *hoc tit.* docet Bartolus *in d. l. more*, *n.* 11. licèt contrarium defendant Fachineus *l.* 1. *controv. c.* 16. alii relati à Barboſa *in d. l. cùm Prætor*, *n.* 111. quare cùm *in d. c. cùm Bertoldus*, unus articulus, videlicet teſtium examen, committeretur, ſubdelegatio vires habuit: ſed licèt verum ſit, delegatum inferioris à Principe poſſe delegare illum cognitionis articulum, qui tantùm nudum factum contineat, non autem qui juriſdictionis uſum exigat, juxta textum ita accipiendum *in c. ſuper* 27. *verſ. Nos*, *hoc tit.* docent Barboſa ſuprà, *n.* 121. Sanchez *lib.* 2. *de matrim. diſp.* 32. *n.* 10. tamen *in d. cùm Bertoldus*, non unus articulus, ſed integra cauſa commiſſa fuit, ut ex textu conſtat, & probat Covar. *d. c.* 20. *n. fin.* Quare his, & aliis ſolutionibus omiſſis, verior eſt interpretatio eorum, qui affirmant, ſubdelegationem in eo textu non valuiſſe; ſed quia cauſa jam delata erat ad Sedem Apoſtolicam, ubi de meritis cauſæ principalis, non verò de validitate, aut nullitate ſubdelegationis agebatur, tantùm ſuper principali negotio deciſio emanavit, & in prædictis verbis tantùm refertur caſus contingentia; non autem ſubdelegatio probatur. Ita docent Covar. *ubi ſuprà*, Morla *d. tit.* 2. *q.* 15. Sahagun *in præſenti*, *n.* 17. Balboa *in d. c.* 2. *n.* 22.

18 *Explicatur c. ut commiſſi 12. de hæret. l. 6.*

Quartò ſuprà traditis obſtat textus *in c. ut commiſſi* 12. *de hæret. lib.* 6. ubi ſpeciali privilegio conceditur à Bonifacio VIII. Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis, ut poſſint ſubdelegare citationes ad ſententias proferendas; quod etiam expreſsè conceditur ab Alexandro IV. in quadam conſtitutione relata à Penna *in notis ad Directorium Inquiſit.* 3. *p. q.* 3. ex quibus ita adverſus ſuprà dicta inſurgitur. Inquiſitores ſunt judices delegati R. Pontificis, *cap. ne aliquid*, *c. per hoc*, *de hæreticis*, *lib.* 6. Sed eis tantùm permittitur ſubdelegare citationem: igitur, quia integra cauſæ cognitio à delegato Principis non poteſt ſubdelegari. Augetur hæc difficultas ex Clementina 1. ibi, *Subſtitutis*, Clementina 2. *de hæret.* ubi innuitur, poſſe Inquiſitores totam cauſæ cognitionem committere. Pro hujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt Inquiſitores hæreticæ pravitatis ad cognitionem cauſarum fidei deſignatos juriſdictionem ordinariam in ſuis territoriis habere, licèt vices gerant R. Pontificis, à quo eliguntur, vel ea ejus commiſſione à ſupremo Inquiſitore, ut docent Molina *de juſtitia*, *t.* 6. *diſp.* 28. *n.* 1. Ludovicus Paramus *de origine Inquiſit. lib.* 3. *q.* 2. etſi diſputent Parexa *de inſtrum. edit.* 1. *p. tit.* 2. *reſol.* 5. *n.* 12. Salgado *de ſupplicat.* 2. *p. cap.* 33. *n.* 80. Torreblanca *de jure ſpirit. lib.* 15. *cap.* 3. & *de magia lib.* 3. *c.* 5. Narbona *in l.* 20. *tit.* 1. *lib.* 4. *recopil. gloſſa* 22. Diana 4. *part. tract.* 8. *reſol.* 1. Eſcobar *de purit. ſang.* 1. *part. quæſt.* 6. *§.* 2. *n.* 25. Thomas Delbene *tom.* 2. *de officio Inquiſit.* Fetmoſins *in juris allegat. pro hac juriſdictione*. Licèt olim cùm hæc tribunalia erecta non erant, ſed ad unam, vel aliam cauſam in diverſis provinciis Inquiſitores mittebantur ut judices delegati, cumulativè cùm Epiſcopis contra hæreticos procederent: ad quæ tempora referendi ſunt textus *in c. ne aliquis* 10. *cap. ut officium*, *cap. ut commiſſi*, *cap. per hoc* 17. *de hæret. lib.* 6 licèt talis juriſdictio fidei favore morte Pontificis non finiretur, *d. c. ne aliquis*. Docent Simanchas *de catholicis*, *tit.* 44. *nu.* 13. Illuſtriſſimus Manrique *tom.* 1. *annal. Ciſterc. anno* 204. *c.* 3. *num.* 8. Salgado *de ſupplicat.* 2. *part. c.* 33. *n.* 8. Eſcobar *de Pontificia juriſd.* 1. *part. cap.* 6. §. 2. *nu.* 25. Parexa *de inſtrum. edit. tit.* 2. *reſol.* 5. Etiam ſciendum eſt, temporibus Alexandri IV. & Bonifacii VII. propter hæreticorum malitiam, & qualitates hæreſum, ſatis arduum ac difficilè fuiſſe hujuſmodi Inquiſitorum officium: unde eorum induſtria adeò præeligebatur, ut tantùm per ſe, non verò per ſubdelegatos procedere poſſent, neque cauſæ cognitionem delegare valerent, excepta citatione partium, aut ſententiarum denunciatione, tanquam exigui præjudicii. Et licèt in dicta Decretali Alexandri IV. concederetur facultas ſubdelegandi examen teſtium, tamen Bonifacius VIII *in d. cap. ut commiſſi*, hanc omiſit, utpotè articulum non parvi momenti: ſed cùm poſteà Inquiſitorum officium diutius viguiſſet, & variæ Pontificum, & Conciliorum conſtitutiones ad exercitium hujus juriſdictionis emanaſſent, non ita ardua hæc cauſarum cognitio judicari cœpit: quare permiſſum fuit Inquiſitoribus integram cauſæ cognitionem ſubdelegare tanquam judicibus ordinario, vel ut alii volunt, delegatis Pontificis. Narbona *in l.* 20. *tit.* 1. *lib.* 4. *recopil. gloſſa* 22. *n.* 79. Diana *part.* 4. *tract.* 8. *reſol.* 1. & 18. Catena *de officio Inquiſit. part.* 1. *tit.* 5. *§.* 11.

19 *Intelligitur l. 1. § 1. ff. quis & à quo.*

Tandem opponitur textus *in l.* 1. §. 1. *ff. quis, & à quo appellatur*, in illis verbis: *Ab eo, cui quis mandavit juriſdictionem, non ipſe provocatur; nam generaliter is erit provocandus ab eo, cui mandata eſt juriſdictio, qui provocatur ab eo, qui mandavit juriſdictionem*. Ex quibus, junctis Accurſio, & Gothofredo *ibi*, deducitur, à judice ſubdelegato, cui delegatus mandavit juriſdictionem, non ipſum delegatum, ſed ſuperiorem eſſe adeundum: igitur quia delegatus poteſt ſubdelegare, etiamſi ſit inferioris Magiſtratus. Difficilis etiam eſt textus ille, dum docet, à ſubdelegato appellandum non eſſe ad delegatum, ſed ad ejus ſuperiorem; cùm certum ſit, à ſubdelegato Principis appellandum eſſe ad ipſum delegatum,

non

Google

non verò ad ſuperiorem, *c. delegatus 7. hoc tit. in 6.* igitur non rectè ibi docetur, ad delegatum non eſſe appellandum. Huic difficultati ut ſatisfaciant Gloſſa *verbo Delegatus, in cap. cùm cauſa 62. de appellat.* Accurſius *verbo Non debet, in l. à judice, Cod. de judiciis*, affirmant quod licèt delegatus inferioris non poſſit ſubdelegare; hoc tamen limitatur in delegato ad univerſitatem cauſarum: illum enim poſſe unam, vel aliam cauſam ſubdelegare, ſupponunt. Sed contrariam ſententiam, videlicet nec delegatum ad univerſitatem cauſarum ſubdelegare poſſe, docuerunt *in d. l. more, gloſſa* 2. Bartolus *num.* 1. Baſilius *d. cap.* 26. *num.* 9. Quintanadvennas *de juriſd. lib.* 2. *n.* 3. & rectè, nam ratio quæ impedit ſubdelegare delegatum particularem, videlicet juriſdictionis defectus, æquè militat in delegato ad univerſitatem cauſarum; licèt hodie uſu, & praxi contraria ſententia recepta ſit, ut teſtatur Quintanadvennas *d. lib.* 2. *n.* 2. Reſpondendum eſt ergo primæ difficultati aſſerendo, textum *in d. §.* 1. procedere in judice ordinario, qui mandavit juriſdictionem, vel in delegato Principis, qui poteſt ſubdelegare; ſupponendi enim ſunt in eo textu termini habiles, in quibus videlicet juriſdictio poſſit demandari.

Pro ſecundæ difficultatis ſolutione examinandum eſt, utrum videlicet cùm delegatus Principis cauſam committit, & ſubdelegatus ſententiam profert, ab eo appellandum ſit ad delegatum, an verò ad ſuperiorem. Et ad ipſum delegatum eſſe provocandum ſuadetur *ex d. c. ſi delegatus* 7. & docuerunt Petr. Greg. *lib.* 5. *part. tit.* 5. *c.* 8. *n.* 2. Mol. *de juſtit. tract.* 5. *diſp.* 21. *n.* 5. Barb. *in d. l. cum Prat.* 12. *n.* 217. Scacc. *de appell. q.* 7. *n.* 63. Contrarium tamen, immò primùm delegatum eſſe adeundum, probatur *ex d. l.* 1. *§.* 1. *ff. quis, & à quo, l.* 1. *§. ſi quis, l. Imperat.* 21. *ff. de appel. l. præcipimus*, 32. *C. eod. tit. l. un. in fi. C. qui pro ſua juriſd. l. fin. in fin. Cod. de jud.* tenent plures congeſti à Fachineo *lib.* 1. *controv. c.* 78. Oſual. *ad Donell. lib.* 28. *comm. c.* 7. *litt. B.* Pro hujus diſſidii conciliatione duo caſus diſtinguendi ſunt. Primus eſt, cùm cauſa commiſſa fuit ſimpliciter, & abſolutè, nulla facta reſervatione ab ipſo delegato; tunc enim certum eſt, non ad delegatum, ſed ad delegantem eſſe appellandum, cùm delegatus omnem juriſdictionis uſum à ſe abdicaſſet, & in ſubdelegatum tranſtuliſſet, *c. ſuper* 27. *§.* 1. *hoc tit.* ubi Caniſius. Secundus caſus evenit, cùm delegatus Principis committendo cauſam ſibi aliquod jus reſervavit, veluti exequendi facultatem, cujus ratione iterum cauſæ cognitionem repetere poſſit; tunc enim ipſe eſt adeundus, qui aliquem actum juriſdictionis retinuit: quo caſu procedit text. *in d. c. ſi delegat.* ubi notavit Barboſa. Sunt etiam aliqui caſus, in quibus etiam reſervatione facta non appellatur ad delegatum, ut ſi cauſa tribus commiſſa ſit, & unus ſubdelegaverit, ſubdelegatuſq; cum duobus aliis ſententiam dixerit; tunc enim ad delegatum non appellatur, *c. ſi duo* 10. *hoc tit. in* 6. nam ſi à conjudice ad conjudicem appellaretur, ad parem provocaretur, contra principium text. *in l.* 1. *§. ſi quis in appellat. ff. de appel.* quod facilius procedit, cum unus ex delegatis cauſam committit conſocio, & conjudici ſuo, *d. cap. ſuper*, *§. ſi verò.* Alius caſus eſt, cùm delegatus impeditus eſt; ne enim cauſarum exitus protrahatur, ad Pontificem appellatur, *c. ſi à ſubdel.* 24. *hoc tit. in* 6. Ultimus caſus eſt, cùm apud judicem delegatum juriſdictio in dubium vertitur; tunc enim ad delegatum non appellatur, quia licèt regulariter ad ipſum judicem ſpectet cognitio, utrum juriſdictio ſua ſit, necne, *l. ſi quis ex aliquo ff. de jud.* hoc tamen in præſenti non procedit, ne interpoſita appellatione appellans videatur conſentire in judicem, quem rejicere intendit, Barb. *in d. c. ſi deleg. n.* 2. latiùs dicemus infrà, *in c.* 27.

C A P U T IV.

Idem *Vvillelmo* a *Car. electo*.

De cauſis, quæ in certum terminum dicendæ committuntur, hoc tuam volumus conditionem tenere, quod niſi dies ab Apoſtolico præfixus, de communi conſenſu partium prorogetur, eo tranſacto mandatum exſpirat.

N O T Æ.

a *Car.*) In prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 5. & poſt Concil. Later. *p.* 7. *c.* 6. legitur: *Idem Vvillelmo Can. electo*; & Anton. Aug. *in notis ad hunc text.* exiſtimat legendum eſſe, *Cantuarienſi.* Sed perperam, quia temporibus Alexandri III. tantùm S. Thomas, & Richardus floruerunt in Eccleſia Cantuar. quare legendum exiſtimo, *Carnotenſi*; quia poſt Joannem Satisbarienſem, & Petrum electus fuit Vvillelmus temporibus Alexandri III. unde reſtituenda eſt ita inſcriptio: *Idem Vvillelmo Car. electo.*

COMMENTARIUM.

1 *Concluſio deducitur & probatur.*

Ex hoc textu communiter ab Interpretibus ſequens deducitur aſſertio: *Si cauſa committitur intra certum tempus terminanda, eo elapſo finitur delegata juriſdictio, niſi partes terminum prorogaverint.* Probant eam text. *in c. ex litter. c. conſuluit* 24. *c. conſultationib.* juncta integra, *hoc tit. c. ſuper eo* 12. *§. fin. de appell. c. venerabilis* 6. *de judic. l.* 2. *§. ſi & judex*, *ff. eod. tit.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſ. *in præſenti*, quibus addendi ſunt Oſuald. *ad Donellum lib.* 17. *comment. c.* 10. *litt. P.* Vultejus *in l.* 1. *C. de offic. ejus*, *n.* 81. Petr. Greg. *lib.* 5. *partit. tit.* 5. *c. fin. tit.* 14. *c.* 7. *& lib.* 47. *ſyntagm. c.* 28. Gentilis *de juriſ. lib.* 2. *c.* 29 Arnold. Vin. *eod. tract. c.* 6. *& lib.* 1. *ſelect. q.* 4. Baſil. *lib.* 5. *de matr. c.* 2. Boſquet. *ad Innocent. III. lib.* 3. *epiſt.* 123. Cujac. *lib.* 1. *qq. Papin. in l.* 3. *ff. de receptis*, Fermoſinus *in c. venerabili*, *q.* 6. *de judic.* Sahagun *in præſenti*, Morla *in emporio*, *tit. de juriſd. q.* 21. Quintanadvennas *de juriſdictionis prorogatione*, *n.* 1.

2 *Impugnatur hæc aſſertio.*

Sed in hanc Alexandri deciſionem pro ratione dubitandi ita inſurgi poteſt. Juriſdictio delegata per litis conteſtationem perpetuatur, *c. gratum*, *c. relatum*, *hoc tit.* igitur etiam elapſo termino in delegatione aſſignato non expirat juriſdictio delegata, quæ jam per conteſtationem perpetua erat. Augetur hæc difficultas primò ex eo, nam judex delegatus major eſt quocumque judice ordinario, *c. ſanè* 11. *hoc tit.* ſed jure noſtro Pontificio inſpecto, etſi tempus judici ordinario ad finem inſtantiæ aſſignatum exceſſerit, adhuc juriſdictio non finitur, immò cognoſcere valet: igitur idem dicendum eſt in judice delegato. Probatur antecedens, nam judici ordinario aſſignatum eſt triennium ad finem inſtantiæ, *l. properandum*, *C. de judic. l.* 3. *C. ut intra certum tempus.* Docent Forner. *lib.* 3. *quotid. c.* 1. Revard. *lib.* 4. *var. c.* 14. Didac. Perez *in lib.* 3. *tit.* 1. *ord.* Hodie verò biennium, Trid. *ſeſſ.* 24. *de refor. c.* 20. & cauſa criminalis olim finienda erat intra annum, *l.* 2. *C. Theodoſ. ad l. Corn. de falſis*: poſt Juſtinianum verò intra biennium, *l.* 1. *C. ut intra certum tempus.* Sed etiam elapſo triennio non expirat juriſdictio, *c. penult. de judic. c. fin. de probat. c. cum olim*, *de privil.* Docent plures laudati à Perez *ubi ſupr.* Narbona *in l.* 59. *gloſſa* 1. *tit.* 4. *lib.* 2. *recop.* Paz *in praxi*, *tit. de inſtantia*, *n.* 11. Ergo. Augetur ſecundò, nam ſi elapſo tempore exſpiraret juriſdictio, ſequeretur non poſſe partes poſteà juriſdictionem prorogare, cùm privatorum conventio non habenti juriſdictionem tribuere non poſſit, *l.* 1. *l. privator. C. de juriſd.* cùm etſi prorogetur tempore habili, effectus confertur in tempus inhabile: ſed poteſt prorogari juriſdictio à partibus ultra tempus in delegatione præſcriptum. *c. P. & G. hoc tit.* igitur quia non finitur juriſdictio in commiſſione aſſignata. Secundò adversùs eam partem, ubi docetur prorogatione partium extendi juriſdictionem, ſic argumentor. Quæ proveniunt à natura actus, per partes mutari non poſſunt, *l. cum precar.* 12. *ff. de precar.* Pichard. *in §.* 1. *Inſtit. de donat. n.* 8. ſed natura juriſdictionis delegatæ eſt ſtricta, *c. ad aures*, 8. *c. ad hæc* 10. *c. ſedes* 15. *c. cum dilecto* 22 *de reſcript.* igitur prorogari per partes non poteſt. Accedit, nam ſi poſſet prorogari juriſdictio per partes quoad tempus, poſſet prorogari quoad perſonas, cùm valeat argumentum de tempore ad perſonas, *l. plur.* 38. *ff. de vulgari*, *l. nonnunquam*, 72. *ff. de jud.* ſed reſpectu perſonarum non datur prorogatio juriſdictionis, *d. c. P. & G. hoc tit.* igitur nec ratione temporis poterit juriſdictio prorogari.

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt prædicta aſſertio, ad cujus rectam interpretationem primò obſervandum eſt, juriſdictionem delegatam aliquando committi erga certas perſonas, *d. c. P. & G. hoc tit.* aliquando ad certas cauſas, *c. ex conqueſtione*, *de reſt. ſpol.* nonnunquam ad certum locum, *c. tua nobis*, *de offic. Vicarii*; ſæpè ſæpiùs ad certum tempus, ut in præſenti textu, & aliis ſuprà relatis: & cùm omnia comprehenſa in reſcripto delegationis ſint diligenter obſervanda, *d. c. cùm dilecta*; ideò nec ad perſonas 3

3 *De delegatione ad certum tempus.*

ſonas

Digitized by Google

ſonas iu reſcripto non expreſſas, nec ad alias cauſas, nec extra locum deſignatum, nec ultra tempus præſcriptum juriſdictio delegata extenditur, *c. Rodulph. c. ſignificavit, de reſcript.c. P. & G. hoc tit.* Quod præcipuè procedit, & obſervandum eſt in temporis præfinitione; illud enim in delegatione præſcribitur, ut finis litibus imponatur, & partes labore, ſumptibus, & expenſis non vexentur, quæ utrinſque juris conditorum omni tempore cura fuit, *l. properandum: 11. C. de judic. l. ſi quis jusjurand. C. de reb. creditis, princ. Inſt. de pœna temerè litig. c. finem litib. de dolo, & contum.* Unde Sueton. & Veſpaſ. *c.* 10. refert ipſum curaſſe, ut centumviralia judicia, quibus peragendis vix litigatorum vita ſuffectura videbatur, ad breviſſimum terminum redigerentur, & Juſtinianus poſt alias conſtitutiones tandem ſtatuit, ut in cauſis criminalibus, quæ ante ipſius tempora anno concludebantur, *l. reus 7. ff. de muner. & hon. l. cùm in prætor. C. Theodoſ. ad l. Corn. de falſis* (quod *ſtatutum tempus* dixit Tribonianus *in l. 1. C. ut intra certum tempus*, cùm anteà ſcriptum eſſet, *anni tempus*, ut Codex Theodoſianus oſtendit,) biennio finirentur; civiles autem triennio, *d. l. properandum, C. de judic. l. 3. C. ut intra certum tempus*, cujus conſtitutionis meminit Innocent. III. *l.* 1. *regeſtr.* 13. *epiſt.* 1. in illis verbis: *Cùm enim ſecundum juris civilis authoritatem in illis etiam caſibus, in quibus ſolemnis ordo judiciarius obſervatur, in criminali cauſa ultra biennium à conteſtatione litis non ſit ejus inſtantia protrahenda.* Et licèt Revardus *lib. 4. variant. c.* 14. exiſtimet jam hoc tempus ante Juſtinianum fuiſſe præfinitum, motus auctoritate Sidonii *l. 8. ep.* 6. ibi: *Per ipſum ferè tempus, ut decemviraliter loquar, lex de præſcriptione triennii fuerat proquiritata;* tamen fallitur. Nam in caſtigatis codicibus ipſius Sidonii legitur, *tricennii;* & Sidonius agit de præſcriptione tricennali, non verò de hac conſtitutione triennii ad finem inſtantiæ, ut jam notarunt Savar. *ad ipſum*, Forner. *lib. 3. rerum quotid. c.* 1. Et ſi ſciſciteris, quare in criminalibus cauſis brevius tempus ſtatutum fuiſſet, quàm in civilibus, cùm contrarium videbatur obſervandum; ſiquidem quantò graviores ſunt cauſæ criminales, tantò longior, & maturior debet eſſe earum diſcuſſio, argumento *legis* 1. *§. ſed ſi quis, ff. de Carbon. edicto, c. ubi periculum, 3. de elect. in 6.* & ut Poeta ajebat: *Nulla unquam de morte hominis ſera cunctatio eſt.* Reſpon. emiſſo Cujacio *lib. 27. obſer. c.* 23. qui aſſerit difficiliores, obſcurioreſque eſſe cauſas civiles, & ideò longiùs tempus ad eas agendas aſſignari; quod cùm durior ſit conditio eorum, qui in reatu, & carceribus detinentur, ne per longum tempus cauſa protracta diutiùs vexarentur, & ſitu carceris, & ſquallore conficerentur, ut ajunt Imperatores, *in l. Rect. C. de pœn.* ideò brevius tempus ſtatutum fuit in cauſis criminalibus decidendis, ut ſic reos puniendos velox pœna ſubduceret, aut liberandos diuturna cuſtodia non maceraret, *l. 1. & 5. C. de cuſtod. reor.* Quod autem tempus pro qualibet inſtantia ſtatutum ſit, inferiùs dicemus *n. ult.*

4 Juriſdictio delegata poteſt prorogari. Secundò præmittendum eſt, juriſdictionem, tam ordinariam, quàm delegatam, eſſe prorogabilem; cùm enim prorogatio ſit juriſdictionis extenſio, ubi fuerit juriſdictio, dari poterit & prorogatio, niſi à jure prohibita reperiatur. Sed quia præſentis inſtituti eſt ea, quæ ad juriſdictionem delegatam ſpectant, proſequi, tantùm de prorogatione juriſdictionis delegatæ in præſenti agemur: prorogationem autem juriſdictionis ordinariæ exponemus, *in c. ſignificaſti, de for. comp.* interim videndi ſunt Oſuald. *lib. 17. Donelli, cap. 10. litt. P. D.* Perez *in l. 4. tit. 4. lib. 4. Ordin.* Vinius *l. 1. ſelect. c. 4. & de juriſd. c. 10. de prorog.* Morla *in emporio, tit. 2. de juriſd. q.* 21. Petr. Barb. *in l. 1. art. 1. n. 20. ff. de judic.* Cabedo *to. 1. deciſ.* 12. Vultejus *in l. 1. n. 44. C. de juriſ.* fusè Carleval. *de judic. diſp. 2. q. 8. ſect.* 2. igitur ut ad prorogationem juriſdictionis delegatæ diſputationem contrahamus, præmittenda priùs ſunt requiſita prorogationis. Varia enim deſiderantur ad prorogationem juriſdictionis delegatæ. Primò ex parte judicis ſpectatur, ut adhuc judex ſit; nam privati juriſdictio, quæ nulla eſt, neque prorogari, neque protrahi debet, *l. 1. verſ. Cujuſvis, l. ſi convenerit 18. §. ſi convenerit, ff. de judic. c. 1. verſ. apud alios, c. ſignificaſti, de for. comp. cap. P. & G. hoc t.* Sahagun *in præſenti, c.* 4. Quintanadvenas *de prorog. jurid. n.* 9. Secundò deſideratur ex parte litigantium, ut utraque pars conſentiat in prorogationem, ex hoc textu in illis verbis, *de communi conſenſu, ut in d. l. ſi convenerit* 18. Quintanadvenas *ubi ſ.* Ripol. *de juriſ. c. 1. n.* 398. quod enim omnes tangit, debet ab omnibus approbari, regula *Quod omnes, de reg. jur. in 6.* unde ob eandem rationem, & judicis delegati voluntas expectatur. Tertiò deſideratur, ut juriſdictio prorogetur ſub eadem forma, & ſpecie juriſdictionis, hoc eſt, quod prorogetur juriſdictio eo modo, quo delegatus eam obtinebat, videlicet ut ſi civilis erat juriſdictio, ad civilem cauſam prorogetur, non verò ad criminalem, *l. ſolemus 61. §. latrunculator, ff. de judic.* ſi cauſa feudalis commiſſa ſit, ad ſimilem prorogetur, ut poſt Felinum *in præſenti, n.* 2. docent Guttier. *de juram. lib. 1. c. 49. num.* 8. Vultejus *in l. 1. C. de juriſd. n. 108. & in l. 5. n. 10. lib. 1. de judiciis, c. 4. n.* 174.

Prorogatio hæc juriſdictionis delegatæ quatuor modis contingere valet, videlicet de re ad rem, (ſub quo modo complectimur de cauſa ad cauſam, de quantitate ad quantitatem) de loco ad locum, de tempore ad tempus, de perſona ad perſonam. Docent Claſſici repetentes *in præſenti, & in c. P. & G. hoc tit.* Vinius *de juriſd. c. 10. & 11.* De re ad rem poteſt juriſdictio delegata prorogari, dum cauſa, ad quam prorogatur, ſit ejuſdem naturæ, *c. cùm olim, 32. hoc tit.* quod & in judice ordinario procedit, *l. de qua re, 74. §. 1. ff. de jud. l. inter, 18. ff. ad munic.* Docent Didacus, Perez *in l. 1. tit. 4. li. 3. ordin.* Sahagun *in præſenti, n.* 24. Morla *d. q. 21. n.* 2. 5 Prorogatio adquæ extendatur. circa prorogationem de loco ad locum certum eſt, eam admitti in juriſdictione delegata, *c. ſtatutum 11. §. in nullo, de reſcriptis, lib.* 6. Docent ultra ordinarios *in d. c. P. & G.* Maranta *de ordin. judicior. 4. p. diſt. 12. à n.* 4. Quintanadvennas *n.* 5. Boſquet *ad Innoc. lib. 3. ep.* 123. Circa judicem ordinarium magna controverſia eſt: negant Bartol. *in l. 2. ff. de judiciis, n. 6. l. 1. C. de juriſd. n.* 1. Arnold. Vinius *lib. 1. ſelect. c.* 4. ad cujus ſolutionem videndus eſt Carleval. *ubi ſup.* De tempore ad tempus etiam admittitur prorogatio ex hoc textu, & ſuprà citatis; dum tamen adhuc perſiſtat juriſdictio delegata; nam ſi jam temporis lapſu expiravit, tunc prorogari non poteſt. Tandem de perſona ad perſonam licèt in judice ordinario admittatur prorogatio, *l. 1. ff. de judic. c. ſignificaſti, 18. de for. comp.* de quo accipiendus eſt text. *in d. l. 1. C. de juriſd.* tamen in delegato certum eſt, non admitti, *c. cùm olim, 32. c. P. & G. de officio delegati*, Duaren. *de juriſd. c.* 2. Bocerus *eod. tract. c. 7. n.* 20. Vinius *de juriſd. c.* 10. Vultejus *in l. 1. C. de juriſd. n.* 81. Cujus diſcriminis rationem in ſolutione ultimæ difficultatis aſſignabimus.

6 Diſſolvuntur difficultates. Nec obſtant dubitandi rationes ſuprà adductæ: nam licèt juriſdictio delegata per litis conteſtationem perpetuetur, & juriſdictio quælibet ſua natura perpetua credatur; hoc tamen procedit, niſi in delegatione tempus adjiciatur; tunc enim temporis adjectione efficitur temporalis, & ſic elapſo tempore aſſignato ex expreſſa delegantis voluntate, finitur juriſdictio delegata. Baſil. *de matrim. lib. 5. c. 25. n.* 2. Nec primum argumentum hujus difficultatis refragatur; nam licèt jure civili inſpecto triennii lapſu exſpiret inſtantia judicis ordinarii, *d. l. properandum*, cum ſimilibus; tamen jure noſtro Pontificio hujuſmodi triennii lapſu non finitur inſtantia, *c. cum olim, verſ. Judices, de privil. c. fin. de probat.* Docent Didacus Perez, Narbona, & Paz, *ubi ſupr.* Ciron. *in d. c. venerabilis:* unde adhuc poſt triennium poteſt judex eccleſiaſticus ſententiam proferre, licèt hodie poſt Conc. Trid. *ſeſſ. 24. de reform. c.* 20. elapſo biennio partes poſſint adire ſuperiorem propter negligentiam ordinarii, ut latè pro explicatione ipſius text. docent Angujan. *lib. 1. de legib. c. 17. n.* 29. Franciſc. Valens *in concord. jur. tit. 2. de conſt. q. 3. ſect.* 2. ubi hoc diſcrimen in utroque jure agnoſcit, & acriter defendit. Nec ſecundum argumentum adverſatur; licèt enim partes privato juriſdictionem dare non poſſint, tamen judicis juriſdictionem prorogare valent, quia nihil de novo illis præſtant, ſed tantùm juriſdictionem conceſſam extendunt ad longum tempus: quod ex tacita delegantis voluntate faciunt; nam cùm aſſignatur à delegato tempus, jam ex juris diſpoſitione ineſt illa conditio, quin à partibus prorogetur: quare litigatores tempus prorogando utuntur facultate à jure permiſſa, & juxta voluntatem delegantis. Unde eadem juriſdictio erit prorogata, ac fuit delegata, argumento legis *ſed ſi momento, ff. de precario:* quare in prorogatione repetitæ cenſentur omnes clauſulæ à delegante adjectæ, ut reſolvunt Jaſon *in l. 1. §. & poſt operis, ff. de novi operis nunt.* Felinus *in c. 2. n. 34. de ſponſalibus.* Nec etiam obſtat ſecunda dubitandi ratio ſuprà adducta; verùm enim eſt, juriſdictionem delegatam ſtrictam eſſe, & odioſam, ideòque reſtringendam; ſed non inde rectè infertur, ejus prorogationem, quæ ex natura ipſius juriſdictionis delegatæ, & tacito jure provenit, admitti; licèt enim ad omiſſa, & non expreſſa in reſcripto delegationis extendi juriſdictio non poſſit, *d. c. Rodulphus, dict. ca. ſignificavit, de reſcriptis;* tamen ad tempus prorogari poteſt, ex ratione ſuprà adducta. Nec ejus difficultatis argumentum obſtat; nam valet argumentum de tempore ad perſonas, quando contrarium in jure expreſſum non reperitur, ut in hoc caſu, in quo expreſſum invenitur, prorogari poſſe juriſdictionem de tempore ad tempus, ex noſtro textu, & ſimilibus; non autem de perſona ad perſonam, *d. c. P. & G.* Cujus differentiæ ratio in

eo con-

Digitized by Google

eo conſiſtit; nam facilius quid augetur, & prorogatur, quàm de novo conceditur, *l.2.§.1.ff.de judiciis*, *l. quod ſi dubitet*, *ff.de acquir.hæred.* unde ad tempus poteſt juriſdictio prorogari, quia extenditur; ad perſonas verò non prorogatur, quia in eas de novo creatur, & præjudicatur ordinario, à cujus juriſdictione illæ ſubtrahuntur virtute prorogationis: & tunc verum eſt privatorum conſenſum illum judicem facere non poſſe, qui aliàs judex non eſt.

7 Exponitur c. venerabili, de judiciis.

Adhuc tamen ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. venerabili*, 20. *de judiciis*, ubi proponitur cauſam diſceptari inter Simeonem Archiepiſc. Ravennatenſem ex una parte, & communitatem Corvienſem ex altera; & cùm cauſa commiſſa eſſet Magiſtro Tancredo Bonunienſi, ipſa univerſitas Corvienſis propoſuit triennium eſſe tranſactum, & ſic judicem delegatum ampliùs in ea cauſa procedere non poſſe, quia lapſu triennii in delegatione aſſignati exſpiraverat ejus juriſdictio. Conſultus fuit Honorius III. qui anno 1224. die 15. Kalendis Februarii reſcripſit, judicem delegatum poſſe in cognitione cauſæ procedere, quia cauſa commiſſa fuerat anno 1221. Ex qua Honorii deciſione expreſsè deducitur, lapſu temporis non finiri juriſdictionem delegatam. Pro hujus textus interpretatione dicendum eſt, in eo non tractari de delegatione cum temporis præfinitione facta, ſed juriſdictione indefinitè mandata: ſed quia jure Cæſareo triennium aſſignatum eſt ad inſtantiam finiendam, exiſtimabat univerſitas Corvienſis, etiam jure Pontificio lapſu triennii expirare inſtantiam: & ſic proponebant juriſdictionem judicis delegati ceſſaſſe per lapſum triennii. Honorius autem, tum quia doloſè, & per cavillationes, atque ſubterfugia triennium lapſum erat, quo caſu per tranſcurſum triennii non ceſſat inſtantia, *l. arbitrio 18. ſ. dolo*, *ff. de dolo*, Harmenopulus *lib.* 1. *prompt.tit.4.* tum quia jure Pontificio, ut ſupra diximus, inſtantia non perit triennio, ſtatuit adhuc judicem delegatum poſſe in cauſa procedere. Ità illum textum expoſuerunt Cironius in quinta compilatione *ad ipſum*, Covarruv. *in c.quamvis*, 2.*par.§.2.de pactis in 6.* Baſilias *lib.5.de matrimon.cap.*25. Anguinianus *lib.* 3. *de legibus*, *c.*17.*per totum*. Alia dabimus *in c.2.de re judic.*

Ex ſuprà traditis accipit lucem textus *in cap. conſuluit*, 8 Intelligitur c. conſuluit 24. hoc tit.

24. *hoc tit.* ubi judex delegatus cum certa temporis præfinitione, iutta quod cauſam terminaret, terminum peremptorium partibus aſſignavit ad comparendum, ut ſententiam audirent, & cùm una ex partibus contumaciter abeſſet, quæſitum fuit ab Innocentio, utrùm denuò eſſet citanda. Cui quæſtioni Innocentius III. ſub diſtinctione reſpondet, videlicet ut ſi juriſdictio delegata duret poſt terminum peremptorium, ex æquitate poſſe illum expectare, & gratia facta iterùm citare; ſi verò in die aſſignata partibus expiret juriſdictio, & hora competente pars citata non comparuerit, poſſe delegatum, aut publicationem teſtium facere, aut ſententiam proferre. Ex qua deciſione colligitur, juriſdictionem delegatam finiri elapſo termino, intra quem poſſit judex ſententiam proferre; nam etſi tempus aſſignatum integrè elapſum non eſſet, cùm tamen ſententia nocte proferri non poſſit, ideò ſi pars citata hora competenti non comparuerit, ne lapſu temporis juriſdictio expiret, poteſt ſententiam proferre, parte non comparente. Alia, quæ ad hujus textus illuſtrationem ſpectant, petenda ſunt ex ejus notis.

§. I.

Illis etiam, qui pro cauſis tibi commiſſis ad citationem tuam venire, aut tuo ſuper his judicio parere *a* neglexerunt, ſi tale fuerit negotium, quod certa exinde pęna canonibus exprimatur, eam infligas: alioquin ipſos pro delicti qualitate, & cauſæ, ſecundùm tuum arbitrium punias.

NOTÆ.

a NEglexerunt.) De quibus plura adduxi *in c.* 1. *hoc tit.*

COMMENTARIUM.

1 Concluſio probatur.

EX hoc §. communiter deducitur ſequens aſſertio: *Ubi certa pœna à jure ſtatuta eſt in delictis, illa debet a delegato imponi, ubi verò expreſſa non eſt, arbitrio judicis infligitur.* Primam partem hujus aſſertionis probant text. *in c.licèt 3. de pęn. c.cognovimus*, *ſ.ult.6.q.6.c. non afferenda 24.q.1.c.ult.§.accuſat.2 q.3.c. in memoriam*, 3. *verſ. ut licèt*, 19.*diſt.c.ſi quem* 8. *verſ.Pœnam 2.q.3.c.fin. de tranſact.l.*1. *§.calumniat*, *ff.ad Turpil.l.proſpexit*, *ff.qui, & à quibus*, *l.Divi*, 27.*§.ſed id*, *l.reſpiciendum*, *l. aut facta* 16. *in fi. ff. de pęn. l.ſi opere*, *verſ.pęnam*, *C.eod.tit.l.3.C.ne ſanctum Baptiſma.* Secundam concluſionis partem firmant. text. *in c. ſicut 6. de homic.c.aut facta*, *ſ.1.de pœnit.diſt.*1.*l.4.ſ.pen.ff.de incend. & ruina.* Illuſtrant plures congeſti à Cenedo *ad Decretal. collect.*46. Barboſa *in præſenti*, quibus addendi ſunt Cov. *lib.2.var.c.9.n.*8. Sarmient, *de reddit. p.*1.*c.*2.*n.*9. Sahagun. *in præſenti*, Morla *de emporio*, *t. de legib.q.*10. Angujan *lib.2. controv.c.*5. Bobadill. *lib.2.polit.c.*10. Fragoſo *de regim.p.*1. *lib.4.diſp.*11. Vigbell. *in method. jur.can.pag.*44. Petr. Greg. *lib.4.partit.tit.*15.*c.*3. Grot. *in florib.ſparſ.ad tit.ff.de pęnis*, Anton.Matthæus *to.2.de cri.pag.*871. innumeros referens Carleval *in addit.ad* 1.*par.de judic.diſp.*15.

2 Impugnatur hæc aſſertio.

Sed in contrarium plura utriuſque juris teſtimonia proclamant, aſſerentia, etiam in pœnis à lege præſcriptis locum eſſe judicis arbitrio, & adhuc licere illius ſententiam mollire, *l.quid ergo*, *ſ.pęna*, *ff.de his*, *qui notantur*, *l.& ſi ſucceſſ.C.ex quib.cauſis infam.l.hodie* 13.*l.aut facta*, *ff.de pęnis*, *l.ad tempus*, *de Decur.l.ordine*, *in princ.ff.ad municip.c.tempora*, *ſ.de his*, 26.*q.7.c.in actione* 83.*cum ſeq.de pęnit.diſt.*1.*l.*4.*tit.*22.*partit.*3.*l.*6.*tit.*6.*partit.*7. Faciunt D. Aug. *ep.*158. ibi: *Soleo enim audire, in poteſtate eſſe judicis mollire ſententiam, & mitiùs vindicare, quàm jubent leges.* Plin. *lib.6.epiſt.*9. ibi: *Cepio cùm putaret licere Senatui, ſicut licèt, & mitigare leges, & intendere, non ſine ratione, veniam dedit facto vetito quidem, ſed neceſſitate.* Igitur licèt pœna certa adverſus impedientem juriſdictionem ſtatuta ſit, poteſt minui, augerive à judice delegato. Secundò difficilis eſt præſens deciſio, in qua agitur de contumace non comparente coram judice delegato, ex eo; nam adversùs eum certæ ſtatutæ ſunt pęnæ, ut miſſio in poſſeſſionem, rei ſequeſtratio, & excommunicatio, *l.1.ff.ſi quis jur dicenti*, *l.conſentaneum* 8.*C.quomodo, & quando*, *c.*1.*&* 2.*c.prout* 4. *de dolo, & contumac.c.*1. *& 2. de eo qui mittitur*, *c.quoniam*, *ut lite non conteſtata*: igitur diſtinctio ab Alexandro facta, utrum pœna eſſet ſtatuta à jure, vel non, conſultationi non adaptatur, cùm in præſenti ſpecie certa pœna ſtatuta reperiatur.

3 De pœnis à lure ſtatutis.

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt Alexandri deciſio, videlicet pęnam à jure ſtatutam pro quolibet delicto, ipſam à judice irrogandam eſſe; ſi autem nulla ſtatuta reperiatur, arbitrio judicis relinqui, quænam imponenda ſit. Ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, nullam eſſe rempublicam ritè, legitimèque ordinatam, ubi non ſint præmia juſtis, & probis hominibus decreta, & pęnæ dyſcolis, & facinoroſis ſtatutæ, ut poſt criminaliſtas, Farinacium videlicet, Canteram, Julium Clarum, Plazam, Guttierez, Caballo, Guazinum, & Tiberium Decianum, docent Vela *de delictis*, *c.*1. Gibalin. *s.2.de neg t.lib.6.cap.2.art.*3. Anton. Matth. *p.*1.*de crim.c.*1. Grotius *de jure belli*, *lib.2.ca.*20. *per tot.* plures ex politicis congerens doctiſſimus vir D. Joann. de Solorz. *emblem.*73. Inter ea enim, quæ natura dictat, nihil rectiùs, iuſtiuſque eſt, quàm ut qui malum facit, malum ferat. Lactant. *de ira Dei*, *c.*17. *Non exiguo falluntur errore, qui cenſuram, ſive humanam, ſive divinam, acerbitatis, & malitiæ nomine infamant, putantes nocentem dici oportere, qui nocentes afficit pęna.* Et Plato aiebat: *Nec Deorum, nec hominum quiſquam hoc dixerit, injuſtè agenti non luendam pęnam.* Quare pęna diffinitur, *Malum paſſionis ob malum actionis.* Plura Grotius *d.c.*20. ubi doctè diſputat, an pęnarum conſtitutio pertineat ad iuſtitiam aſſignatricem an verò ad expletricem. Cauſa autem pęnæ ſanciendæ, eſt improborum emendatio, & bonorum formidatio. D. Iſidor. relatus *in c.1.4.diſ.* ibi: *Factæ ſunt autem leges, ut earum metu humana coerceatur audacia, tutaque ſit inter improbos innocentia; ſed in ipſis improbis formidato ſupplicio refrænetur nocendi cupiditas.* Quem locum explicat D.Th. 1 2.*q.*95.*art.*1.*verſ.Sed contra.* Pęnarum ergo comminatio ſancita fuit à Legumlatoribus, tanquam medium magis efficax; non verò tanquam medium magis concupitum, aut magis optatum. Vellent enim potiùs homines bonos, immò optimos facere propoſitione præmiorum, quàm à malo eos retrahere pœnarum metu; ſed quia quod optant, non poſſunt aſſequi per illud medium, ideò ad hoc deſcendunt neceſſitate adacti, ut Philoſophatur Plato *lib.9.de legibus*; cui meritò adiungenda ſunt verba Decretalium extravagantis Joannis XXII. inter ſuas, quæ eſt prima *ſub tit.de pœnis*, lata contra homines Marchiæ Anconitanæ; & alia eiuſdem inter communes, quæ eſt unica, *ſub eod.tit. de pęnis*, in depoſitione Ugonis Gerardi Epiſcopi Cartucenſis, quarum verba eſſent referenda, niſi eſſent nimis prolixa.

Digitized by Google

lixa. Quod votum etiam eleganter oſtendunt Cæſares *in l. ult. C. de ſtatutis, & imaginibus*, & Pontifex *in Clem. ult. de pœnis*, Quare præmium, & pœna, quaſi poli ſunt hujus cœli politici, & baſes hujus firmiſſimæ columnæ. Audiamus Solonem apud Tull. *lib. un. ep. ad Brutum, ep. 15. Nec ſolum* inquit, *ut Solonis dictum uſurpem, qui & ſapiens unus fuit ex ſeptem, & legum ſcriptor ſolus ex ſeptem: is Rempublicam duabus rebus contineri dixit, premio, & pœna*. De quo argumento etiam adjungendus eſt Ariſt. *lib. 3. Ethicorum, cap. 1. & 5.* quod latè verſant nuperi politici, pro quorum numero unus ſolus ſufficiat vir litteraria gaza ditiſſimus noſter Solorzanus *emblem. 78.* addique poſſunt Stephanus Nathen. 1. *par. de juſtit. vulner. tit. 3. ferè per tot.* Fortunius Garcia *in tract. de ult. fine, in oratione præfixa operi*, Vellejus de Guevara *ad l. 1. ff. de juſtit. lib. 5. ex n. 4.* & alii, qui tanquam paſſim obvii in re protrita ſuperfluè referrentur.

4 Modus in pœnis attenditur. Sed etſi omne jus, rectaque ratio poſcant, ut pœna à ſontibus exigatur, nocenteſque pœnas luant: tamen ipſa jura efflagitant, ut noxæ ſit æqua punitio, cum delictoque pœna commenſuretur, atque æqualitas inter pœnam, & culpam detur; unde inter alias Deuteronomii leges illa legitur, *cap. 25. Pro menſura delicti erit plagarum, & modus*. Et in ipſo Dei judicio ſervari teſtatur D. Joannes *in ſua Apocal. cap. 18.* ibi: *Quantum glorificavit ſe, & in deliciis fuit, date illi tormentum, & luctum:* De qua æqualitate Horatius *lib. 1. Sat. 3.* agit, dum ait;

Ponderibus, moduliſque ſuis ratio utitur. ac res,
Utquæque eſt, ita ſuppliciis delicta coercet.

Et inferiùs *eadem Satyra*, ibi:

Regula peccatis, quæ pœnas irroget æquas;
Ne ſcutica dignum horribili ſectere flagello.

Et Ovidius *in Triſtibus* deprecabatur:

Tutius exilium, paulò quietius oro,
Ut par delicto ſit mea pœna ſuo.

Plura juris, & bonæ notæ authorum teſtimonia adducunt Velaſco *in axiom. littera P*, Menoch. *lib. 1. de arbitr. q. 90.* Menchaca *illuſtrium cap. 8. n. 5.* Grotius *de jure belli, dict. lib. 2. cap. 20.* Solorzanus *d. emblem. 73.* Bernegerus *ad Tacitum, quæſt. 61.* Ut ergo hæc æqualitas à Magiſtratibus in pœnis infligendis ſervetur, juris utriuſque conditores ſingulas ſingulis delictis impoſuerunt, ut conſtat ex pœnitentiali Romano, *& tot. lib. 5. hujus voluminis*, & ultima ferè Digeſtorum parte, ubi pro varietate delictorum diverſæ ſtatuuntur pœnæ, quas doctè, & noviter expouit, & illuſtrat Antonius Matthæis *de pœnis delictorum*, ſed quia non omnia delicta cum ſuis circumſtantiis æquè conſiderari valent, & æſtimari, aliquando pœna eorum arbitrio judicis relinquitur, ut ipſe pro ſuo arbitrio diſponat.

5 Traditur ratio decidendi. His præmiſſis ratio primæ partis deciſionis ex eo provenit; nam inferior non poteſt ſuperioris legem immutare, aut corrigere, *c. cum inferior, de majorit. & obed.* unde cum lex, quæ ſuperior eſt quocumque Magiſtratu, aliquam pœnam irrogat, eam judex mutare minuendo, vel augendo non debet. *cap. judicet, 3. q. 6.* Bonus judex nihil ex arbitrio ſuo facit, ſed ſecundùm leges pronunciat, *cap. de libellis, 20. dist. authen. de judicibus, collat. 6. §. non oportet*. Judex non debet eſſe clementior lege ſcripta, *novella 82. Juſtiniani de Judicibus, §. ut autem*. Quo ſpectat quod ex Papiniano refert Marcianus *in l. 1. ad l. Turpil* facti quæſtionem eſſe in arbitrio judicantis; pœnæ autem perſecutionem reſervari legis auctoritati. Cui conjungenda eſt lex 15. *ff. ad municip.* unde ſolent Imperatores judicibus minari, ſi pœnas lege præſcriptas mollіverint, ut *in l. 8. C. Theodoſ. de appellat. l. 8. C. ad leg. Jul. de vi publ.* hinc *in l. 65. Cod. Theodoſ. de hæret.* dicitur: *Nulli judicum licere delatum ad ſe crimen minori, aut nulli coercitioni mandare, niſi ipſe velit pati, quod aliis diſſimulando conceſſit*. Faciunt Simmachus *epiſt. extrem. libr. ult. Alia eſt conditio Magiſtratuum, quorum corruptæ videntur eſſe ſententiæ, ſi ſint legibus mitiores: alia dominorum Principum poteſtas, quos decet acrimoniam ſeveri juris inflectere*. D. Auguſt. *in epiſt. 158. ad Marcell. Soleo enim audire, in poteſtate eſſe judicis mollire ſententiam, & mitiùs vindicare quàm leges*. Quæ verba de illis legibus, quæ ad terrorem ſcriptæ reperiuntur, accipit Gothofredus *in d. l. 65*. Accedit & illa ratio; nam lex nullo affectu movetur, non iraſcitur, non odit, nulla ambitione ducitur; diligit omnes, pariterque omnibus indulget, ut conſiderat Gregor. Lop. *in l. 8. tit. 1. partit. 1.* Quæ omnia contraria reperiuntur in judice: quare rectè in præſenti deciditur, judicem delegatum non poſſe pœnas à jure ſtabilitas immutare; nonnumquam tamen mitior pœna ex juris diſpoſitione à jure ſtatuitur, ut ſi reus ad Eccleſiam aufugerit; tunc enim mitiùs punitur, *cap. inter, verſ. Ne judex, de immunit. eccleſ.* vel ſi reus pecuniaria pœna damnandus, non ſit ſolvendo, tunc arbitraria pœna corporali plectitur, *cap. finem 5. §. & ſi ſolvendo, ff. de dolo, & contumac.* Secundæ partis præſentis aſſertionis ratio ex eo naſcitur, quia cui juriſdictio mandata eſt, ea omnia conceſſa intelliguntur, quæ ad ejus juriſdictionem ſpectant, *l. 2. ff. de juriſd.* latè probavi *in cap. 1. hoc tit.* ſed ſi inobedientes, & contumaces, adverſus quos certa pœna à jure ſtatuta non eſt, punire non poſſit delegatus, illuſoria redderetur ejus juriſdictio: igitur ut eam exequi valeat, rectè in præſenti deciditur, arbitrariam pœnam eo caſu judicem delegatum imponere poſſe.

Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta ex variis utriuſque juris teſtimoniis, quibus moti, & fulti Decius *in præſenti, n. 19.* Tiraquell. *de pœnis temper. in præfat. n. 17.* Covarr. *lib. 2. variar. cap. 9. n. 8.* exiſtimarunt, judicem ex juſta cauſa poſſe pœnam à jure ſtatutam mutare. Sed pro hujus difficultatis ſolutione diſcrimen conſtituendum eſt inter eum caſum, in quo ex juſta, & rationabili cauſa judex auget, minuitve pœnam à jure ſtatutam; & inter eum, in quo ſine juſta cauſa mutare intendit. Primo caſu rectè pœnæ mutatio fit; ſecundo verò neutiquam, ut docent Morla *in emporio, tit. de legibus quæſt. 10.* Augujanus *eod. tract. lib. 2. controverſ. 5.* Fragoſo *dist. diſput. 11.* licèt contrarium, immò nulla etiam cauſa ſuggerente judicem poſſe pœnam mutare, defendat Mendoza *lib. 1. de pactis, cap. 3. n. 30.* Hæc autem diſtinctio procedit, quando judex ante ſententiam, nempe in illius prolatione pœnam mutaverit; ſecus verò ſi poſt ſententiam prolatam, *l. 5. tit. 13. lib. 2. fori, l. 3. tit. 22. par. 3. l. 11. tit. 6. lib. 3. l. 14. tit. 26. lib. 8. recopil.* Nec contrarium probat textus *in l. 4. tit. 22. par. 3.* quem de pœnis arbitrariis accipiunt Gregor. Lopez *ibi*, Morla *dict. q. 10. num. 9.* qui alios plures referunt. Nec ſecunda difficultas adverſatur, cui ſatisfacit Abbas in præſenti, *n. 12.* aſſerendo, miſſionem in poſſeſſionem non eſſe pœnam, ſed juris remedium, ut contumax in judicio compareat: quare adverſùs eum aliam pœnam eſſe imponendam. Sed hæc ſolutio rejicitur à Decio, & Sahagun *in præſenti*. Quare ea, & aliis traditis à Berojo, Hoſtienſe, & Felino *in præſenti*, omiſſis, dicendum eſt, in hoc textu decidi caſum ſpecialem, in quo ob qualitatem negotii, aut perſonarum pœna certa ſtatuta non eſt, ibi; *Si tale fuerit negotium*: &c. ut ſi aliquis à delegato vocatus ut teſtimonium ferat, nolit comparere; in hoc enim caſu, & ſimili, cum certa pœna in jure non ſit ſtatuta, delegatus, cui conceſſa ſunt omnia ad cauſæ commiſſæ expeditionem, pœnam arbitrariam imponere debet. Docent, atque ita noſtrum textum accipiunt Menoch. *de arbitr. q. 95. n. 20.* plures relati à Cenedo *ad Decretales collect. 46.* Anguianus *d. cap. 5.*

7 Exponitur c. inquiſitionis de accuſat. Adhuc ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in cap. inquiſitionis 21. de accuſat.* ubi cùm cauſa, ſeu negotium inquiſitionis committeretur certis judicibus delegatis, & conſtaret delictum perpetratum depoſitione dignum eſſe, quæſitum fuit, utrùm depoſitionis pœna illi eſſet infligenda? Et conſultus Innocentius III. reſpondet ſecundùm perſonæ merita, & exceſſus qualitatem poſſe judices pœnam moderari. Ex qua deciſione expreſſè deducitur, judices delegatos poſſe pœnam à jure ſtatutam minuere, & mutare. Pro cujus textus interpretatione dicendum eſt, Alexandrum III. in præſenti agere de judicio ordinario, ubi ad petitionem partis proceditur; at verò Innocentius III. *in dict. cap. inquiſitionis*, loquitur in judicio extraordinario inquiſitionis, in quo non pœna ordinaria, ſed extraordinaria imponitur, ut docent Maranta *de ordine judic. diſtinct. 10. n. 6.* Anguianus *dict. lib. 2. controverſ. cap. 5. n. 34.* unde *in dict. c. inquiſitionis*, non pœna ordinaria depoſitionis, ſed extraordinaria imponitur. Cui diſtinctioni opponi ſolent textus *in c. qualiter, de accuſat. cap. 2. de confeſſis, cap. fin. de celebr. Miſſar. cap. ex litteris de exceſſib. Prælator.* quorum interpretationes dabimus in commentario textus *in dict. cap. inquiſitionis*. Interim videndi ſunt Acunna *in c. Petro, 4. 47. dist.* Fachineus *lib. 9. contr. c. 15.* Berojus *in d. cap. qualiter, n. 53.* Anguianus *d. l. 2. de legib. c. 6.*

8 Intelligitur c. in Archiepiſcopatu, de raptor. Secundò adverſatur textus *in c. in Archiep. de raptoribus*, ubi Alexander III. reſcribit Panormitano Archiepiſcopo, ut in cauſa criminali contra Saracenos mulieres Chriſtianas, & pueros rapientes, & eis abutentes procederet; ita tamen ut in ea cauſa ſibi commiſſa à Rege Siciliæ, non imponeret pœnam ordinariam mortis, ſed tantùm pecuniariam, & flagella dum ad effuſionem ſanguinis non perveniretur: igitur quia delegatus judex

pœnam

Digitized by Google

pœnam ordinariam à jure ſtatutam mutare poteſt. Cui difficultati, omiſſa ſolutione relata, & rejecta ab Angujano *d.lib.2. controv. cap.5. num.42.* dicendum eſt cum ipſo, *nu.44.* pœnam ordinariam in eo caſu eſſe ultimum ſupplicium, & ſic effuſionem ſanguinis continere, quam judices eccleſiaſtici imponere non valent, *cap. ſententiam cum vulgatis, ne clerici, vel monachi*: quare judex delegatus in eo textu non poterat pœnam ordinariam imponere, ſed tantùm extraordinariam, per quam ad effuſionem ſanguinis non perveniretur.

C A P U T V.

Idem *Archiepiſcopo* a *Senonenſi*.

PRæterea ſuper hoc, quod nos conſulere voluiſti, utrùm liceat judici delegato, non ordinario, ſine litteris commiſſoriis exigere contumacem, ut veniat; vel damnare, ſi non venerit; hoc tibi præſentium auctoritate innoteſcat, quod poſtquam ei cauſa, licèt ſimpliciter, delegatur, ſatis poteſt noſtra auctoritate partes compellere, & etiam contumaces ſeveritate eccleſiaſtica coercere, etiamſi litteræ commiſſionis id non contineant, aut partes mandatum non habeant, ut accedant, quia ex eo, quod cauſa ſibi committitur, ſuper his omnibus, quæ ad cauſam ipſam ſpectare noſcuntur, plenariam recipit poteſtatem.

N O T Æ.

1 a SEnon.) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.6.* & poſt Concil. Later. *part.7. cap.7.* De Eccleſia Senonenſi plura adduxi *in cap.1. de reſcript.* ubi eſt alia pars hujus textus, ex cujus notis petenda ſunt, quæ ad hanc inſcriptionem ſpectant: & commentarium hujus textus invenies *in cap.1. hoc tit.*

C A P U T VI.

Idem a *Vvinton. Epiſcopo*.

QUamvis ſimus multiplicitate negotiorum impliciti, & gravibus, diverſiſque ſolicitudinibus occupati: nos tamen cogit, præter commune debitum, tua fraterna charitas, & dilectio, qua perſonam tuam diligimus, tuis conſultationibus reſpondere, ne videamur indiſcuſſa relinquere, quę nobis enodanda tua voluit diſcretio præſentare. Innoteſcat autem ſolicitudini tuæ, quod judex à nobis delegatus cauſam ſibi commiſſam poteſt aliis *b* delegare, aut totam audiendam, & terminandam; aut etiam, ut allegationes audiant, & rationes, & atteſtationes recipiant, & ſententias ſibi ſervent, vel ut horum aliquid tantummodo faciant, juxta voluntatem, & beneplacitum delegantis; quamquam non poſſit eandem cauſam alii *c* appellatione poſtpoſita delegare, etſi ſibi ſit appellatione remota commiſſa. Si verò duobus cauſa committitur, etiamſi non *d* apponatur, ut unus ſine altero in ea procedat: nihilominus unus ex ipſis, ſive ſuo conjudici, ſive alii vices ſuas in hac parte committere poteſt.

N O T Æ.

1 a VVinton.) Ità legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.7.* & poſt Conc. Later. *p.7.c.8.* De Eccleſia Vvinton. aliqua adduxi *in c.cæterum, 3.de reſcript.*

2 b *Poteſt alii delegare.*) Juxta adducta *in cap. ſi pro debilitate 2. hoc tit.* ubi hanc partem latè expoſui.

c *Appellatione.*) Ut probabo *in cap.27. ſuper hoc tit.*

d *Si non apponatur.*) Clauſulam, *quod ſi non omnes*, & quæ ad hunc textum ſpectant, adduxi, *in cap. ſi ſcitatus, de reſcript.*

C A P U T VII.

Idem a *Norvvic. Epiſcopo*.

SIgnificaſti nobis per litteras tuas, quod interdum à judice delegato fruſtrà ſuper aliqua cauſa fertur ſententia, cùm ordinarius judex eam ad mandatum ipſius nolit executioni mandare, vel aliis reſiſtentibus effectui mancipari non poſſit. Super hoc autem conſult. t. taliter reſpondemus, quod ſi judex ordinarius ad mandatum judicis à nobis delegati non vult, aut non poteſt aliis reſiſtentibus, ſententiam ab eo latam effectui mancipare: delegatus judex eam auctoritate ſibi commiſſa poteſt executioni mandare, & ſi qui ſibi reſtiterint, eos eccleſiaſtica ſententia coercere.

N O T Æ.

a NOrvvic.) Ita etiam habetur in prima collectione, *ſub hoc tit.cap.9.* & poſt Conc. Later. *p.7.c.11.* De Norvvicenſi Eccleſia aliqua obſervavi *in cap. ſi quando, 5. de reſcript.* Alia pars hujus textus refertur, *in cap. ſignificaſti, de jurepatr.*

COMMENTARIUM.

1 EX hoc textu claſſici repetentes ità ſequentem deducunt aſſertionem: *Delegatus Pontificis exequitur ſententiam ſuam, quam exequi non poteſt, aut non vult ille, cui eam exequendam commiſerat.* Probant eam textus *in cap.in litteris, 9.* ibi: *Per ſe aut per alium executioni mandavit.* Et *cap.quærenti 26.* *Sed uſque ad integrum annum juriſdictionem ſibi commiſſam ad exequendam ſententiam valeat exercere.* Et *cap.paſtoralis 28.§. præterea*, ibi: *Ut interim executio ſententiæ ſuſpendatur; §.quia verò, in principio, cap. ex litteris, 29.* ibi: *Ad executionem ſententiæ; hoc tit. cap. paſtoralis 11. §.præterea. de officio Ordinarii, cap. cùm veniſſet, de eo, qui mittitur*, ubi refertur, judicem delegatum pro exequenda ſententia miſiſſe actorem in poſſeſſionem, *cap. ir, cui 12. hoc tit. lib.6. l.ſi reus, 75.* Gloſſa *v. Præſens, de procur. l.ult. C.ubi, & apud quem, authent. de exhib. reis, §.ſi verò, collat.5.* Conſonat lex 19. *tit.4. par.3.* Defendunt, & illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in collect. & ſelect. ad hunc textum;* Sahagun *in præſenti*, Menoch. *de arbitr. lib.1. caſ.74. n.49. & 50.* Murla *in emporio, tit. de juriſd. 2.p.qu.17.* Arellanus *lib.1. antin. 8.* Solorz. *tom.2. de jure Indiar. l.2.c.29.n.83.* Vighell. *in meth. juris Pontif. pag.28.* Petr. Gregor. *lib.5. part. tit.5.c.7.* Moneta *de commut. c.5.n.542.* Hothomanus *illuſtr. q.28.* Mancinus *lib.1. Genial. cap.90.* Bronchorſt *centur.1. aſſert. 14. & centur.4. aſſert. 13.* Oſualdus *ad Donel. l.17.c.8. duplici litt.S.* Vega *in c.ſi quis 4.n.25. de foro compet.* ubi etiam Fermoſinus *qu.1. & in capit. cæterum, eod.tit. q.24.* Fragoſo *de regim. p.1.l.1.diſp.10. nu.126.* Pichardus *in manuductionibus ad praxim, 2.p. §.4.nu.13.* Cavallerius *in cap. ſanè 4. de foro competen. nu.99.* P. Mendo *in Bullam, diſp.37.q.4.n.65.*

Sed hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti conſideratione. Juriſdictio delegata prolatione ſententiæ finitur, *cap.in litteris* 9. ubi dicemus, *hoc tit.* & judex delegatus ſententia dicta functus eſt officio ſuo, ita ut poſteà nec eam corrigere, aut mutare poſſit, *ex leg.judex*, 55.*ff.de re judicat.* ubi Caſtrenſis *in principio*, Alexand. *n.* 12. igitur judex delegatus non poteſt exequi ſententiam à ſe dictam, cùm jam ejus officium expiraſſet, & ſententiæ executio ſpectet ad mixtum imperium, videlicet juriſdictionem cum modica coercitione. Accedit, nam illi poſſunt ſententiam exequi, qui proprio jure obtinent juriſdictionem, *l.à D. Pio* 15.*ff.de re judicata*, in illis verbis: *Magiſtratus populi Romani, ut judicum à ſe datorum, vel arbitrorum ſententias exequantur*. Sed judices delegati nullam habent juriſdictionem proprio jure, ſed alieno beneficio: igitur ſententiam à ſe prolatam exequi non poſſunt. Secundò difficilis eſt præſens deciſio, dum in ea docetur, poſſe judices delegatos exequi ſententias à ſe prolatas, cùm judex ordinarius requiſitus, aut non poteſt, aut non vult eas exequi; nam judex delegatus poteſt cogere judicem ordinarium, ut ſuam exequatur ſententiam, *cap.in litteris 9. c.quærenti 26. c.paſtoralis* 28. *§.quia verò*, *hoc tit.* igitur non rectè in præſenti docetur judicem ordinarium excuſari poſſe à ſententiæ executione.

2 Impugnatur præſens aſſertio.

3 De executione ſententiæ.

Ut his, & aliis difficultatibus ſatisfaciamus, & quid jure Cæſareo, Canonico, & Regio ſtatutum ſit circa executionem ſententiæ à delegato prolatæ, videamus, ſciendum eſt, ſententiam (poſtquam tranſacta eſt in rem judicatam) exequendam eſſe, ut ſic ad effectum perducatur, *l.*2. *C.de executione ſententiæ*, *l.ſi cauſa*, *C.de tranſact. l.properandum*, *§.ſin autem*, *C. de judiciis*; ſive, ut ait Conſultus *in l.à D. Pio*, §.1.*ff.de re judicata*, ad finem perſequatur: notant Cujac. *ad tit. C.de execut.* Vultejus *lib.*3 *de judiciis*, *c.*3. aliàs fruſtrà ſententia proferretur, ut finis litibus imponeretur, niſi executioni mandaretur, quare rem judicatam paratam habere executionem, ut inſtrumentum guarentigium probatur *ex l.*2,3. *&* 45. *tit.* 21. *lib.*4. *recop.* ubi notavit Azevedus, *lib.*4. *&* 5. *tit.*8. *lib.*3. *ordinum*. ubi Didacus Perez: plura Rodericus Suarez *in l.poſt rem*, *ff.de re judic.* Cancerius *lib.*3.*variar. cap.*17. Parladorius *lib.*2. *rerum quotid. cap.fin.§.*1. Rodrig. *de executione ſententiæ*, Evia, & Villadiego laudati à Carleval *de judiciis tom.*2. *tit.*2. *diſp.*8. *num.*2. Nec intereſt, an ſententia lata ſit à judice Ordinario, an verò à delegato, dum ab ea appellatum non ſit: quia ſi appellatum fuerit, exequi non debet, *l.*2. *l.in eos* 16. *leg. à Proconſulibus* 19. *l.præcipimus*, *§.*3.*C.de appell.* niſi ſententia abſolutoria dicta ſit, quæ abſque ullo facto hominis exequitur, cum nulla indigeat traditione, *l.ſi inter me*, *l.ex ſextante*, *§.Latinus*, *ff.de re judic.* Docent Salgado *de Regia protect.* 4.*p.c.*1.*à n.*98. Cabreros *de metu*, *lib.*2. *cap.*28. Valenzuela *conſ.*68. *n.*13.*&* 72. Olea *de ceſſion. jur. tit.*3. *qu.*11. *nu.*12.

4 Qui ſententias exequantur,]

Secundò præmittendum eſt, privatam perſonam etiam victricem in cauſa, non poſſe ſententiam exequi propria auctoritate, *l.miles*, 6.*§.*2. *ff.de judic.* niſi judex competens illi permiſerit in poſſeſſionem ingredi, *l.dotis*, 9. *C. ſolutio matrim.* vel ſi condemnatus conſentiat, ut qui obtinuit, ſententiam exequatur, *l.pignoris*, *C.de pignorib.* aut ſi periculum eſt in mora, Zaſius *in d.leg. à D. Pio*, *num.*5. Judex ergo debet ſententiam executioni mandare, ſed non ſemper ipſe, qui eam protulit. Jure enim civili, à quo, ut vetuſtiore, incipiendum eſt. cùm eſſent varia judicum genera, alii enim dicebantur Magiſtratus majores populi Romani, alii minores Poteſtates: alii etiam Magiſtratus majoris Urbis, alii minores, ut Tribuni, Ædiles, & ſimiles, de quibus Oſualdus *lib.*17. *comment. c.*7. *litt.R.* Gentilis *lib.*2. *de juriſdict. cap.*7. *&* 8. Suar. *ad l.Aquil. lib.*1. *cap.*2. *ſect.*5. Pancirola *in tract. de Magiſtrat.* Briſſonius *de V.S.* alii etiam erant judices dati à Prætore, vel Magiſtratibus, qui jus dandi eos habebant; alii erant delegati, quibus cognitio cauſæ committebatur, *l.*1. *§. qui mandata*, *ff. de officio ejus*. Inter eos autem magnum dabatur diſcrimen, quoad poteſtatem exequendi ſententias à ſe prolatas; quia Magiſtratus populi Romani, tam majores, quàm minores, pro ſua juriſdictione ſententias à ſe dictas exequebantur, *l.ſi coactam* 32. *Cod. de tranſact. l.*2.*&* 3. *C.ſi in cauſam judicati pignus*: judices verò dati executionem ſuarum ſententiarum non habebant, ſed illi Magiſtratus, qui eos dederant, exequi debebant, *l.ait Prætor* 5. *l.à D. Pio* 15. *in principio*, *ff. de re judic. authent. de exhibendis reis*, *§.ſi verò* 4.*collat.*4. Docent Donellus, Duarenus, Zaſius, & Gabriel Henriq. *in d.leg. à Div. Pio*, Oſualdus *lib.*17. *cap.*21. *litt.D. & G.* Vultejus *in l.*23. *C.de juriſd. num.*14. *& lib.*3. *de judic. cap.*13. *ex nu.*7. Gentilis *lib.*1. *de juriſd. cap.*15. *& lib.*2. *cap.*27. *&* 30. Goveanus *in l.*6. *ff. de juriſdict.* Polletus *lib.*6. *hiſtor. fori*, *cap.*16. & alii ſuprà citati. Cujus diſcriminis ratio perſpicua ex ſuprà dictis eſt; nam cùm executio ſententiæ ſpectet ad imperium, ſaltem illud, quod mixtum eſt, & cum juriſdictione conjunctum, Magiſtratus omnes habentes prædictum imperium poterant ſententias exequi, ut Magiſtratus populi Romani, tam majores, quàm minores: at verò judices dati, qui tantùm notionem habebant, non autem ullum Imperium, ex defectu ipſius, hoc eſt coercitionis neceſſariæ ad executionem rei judicatæ ſententiam exequi non poterant; ſed magiſtratus populi Romani, qui eos dederunt exequebantur, *d.leg. à D. Pio*, ubi licèt proponatur reſcriptum D. Pii, non tamen novum jus continet, ſed vetus confirmat, ut jam notarunt Duarenus *ibi*, Vultejus, *d.cap.*13. *de judiciis*, *num.*3.

Hæc de judicibus datis, & Magiſtratibus ordinariis: circa delegatos verò magna apud juris utriuſque interpretes eſt hæſitatio. Exequi eos non poſſe ſententiam à ſe dictatam, docuerunt ex Legiſtis *in d.leg. à D. Pio*, Cumanus *in principio*, Jaſon *n.*3.*&* 6. Alexand. *nu.*3. Alciatus *lib.*2. *paradox. cap.*4. *num.*3. alii relati à Gabriele Henriquez *in d.leg. à D. Pio*: ex Canoniſtis *in c.ſanè* 4. *de foro compet.* Abbas *num.*36. Felinus *num.fin.* plures congeſti à Sahagun *in præſenti*, *num.*10. Cironius *ad noſtrum tit.* qui ultra ea, quæ ſuprà pro ratione dubitandi adduximus, expendunt textum *in leg.ea quæ* 26. *§.*1.*ff.ad munic.* ubi apertè aſſeritur, Magiſtratibus municipalibus non licere in poſſeſſionem mittere cauſa rei ſervandæ: quam ita expendunt. Executio ſententiæ frequenter fit per miſſionem in poſſeſſionem: ſed poteſtas mittendi in poſſeſſionem jure ſpeciali competit Magiſtratibus majoribus, ut in eo textu docetur; & ea, quæ competunt jure ſpeciali, mandata juriſdictione non tranſeunt, *l.*1.*ff. de officio ejus*: igitur delegatus, qui non habet prędictam poteſtatem, exequi ſententiam à ſe dictam non valet. Inter hanc ſententiam, & affirmativam, quam defendimus, mediam elegerunt Fulgoſius *in d.leg. a Divo Pio*, *num.*2. Goffredus, Caſaneus, & Valenſis *ad noſtrum tit.* Menochius *dict. caſ.*74. *num.*5. videlicet judices delegatos ab inferioribus Magiſtratibus exequi non poſſe ſententias à ſe prolatas, judices verò delegatos à Principe, poſſe; & ad eos referenda eſſe ea jura, in quibus docetur, delegatos poſſe exequi ſententias à ſe prolatas. Sed hæc media ſententia admitti non poteſt in judicibus delegatis, licèt quoad judices datos eam amplectantur, ut veram Cujacius *lib.*12. *obſerv. cap.*21. Oſualdus *lib.*27. *Donelli*, *cap.*3. *littera H*, Gentilis *de juriſd. lib.*3. *cap.*8. *&* 27. ea ratione ſuffulti; nam ſententiam ſuam ille exequi poteſt, qui juriſdictionem habet: ſed judex datus à Principe eam habet, ſiquidem judicem dare poteſt, *l.à judice* 12. *Cod. de judiciis*, *leg. unica*, *Cod. qui pro ſua juriſd.* qui actus, videlicet judicem dare, ad juriſdictionem ſpectat, non ad notionem, *l.*1. *in fine*, *leg. imperium*, *ff.de juriſd.* igitur, qui habet juriſdictionem à Principe, ſuam ſententiam exequi valet.

5 De judicibus delegatis.

6 Ratio decidendi.

Affirmativam ſententiam, quam ex noſtro textu, depromptam ſuprà auctoritatibus probavimus, firmant ſuprà laudati Interpretes ea potiſſima ratione; jam executio ſententiæ ad mixtum imperium referri ſolet, ut docent Henriquez *in d.leg. à Divo Pio*, *num.*36. Oſualdus *ad Donell. lib.*17. *cap.*8. *litt.I.* quia tamen mixtum imperium ita adjunctum eſt juriſdictioni, ut ab ea non ſeparetur, *leg. imperium* 3.*ff.de juriſdict.* ideò delegatus, qui habet juriſdictionem, & ſimul mixtum imperium, jus habet exequendi ſententiam. Deinde nam executio ſententiæ fit virtute actionis judicati, quæ ex ſententia proficiſcitur, *l. ait Prætor* 4.§.1. *& fin. l.ait Prætor* 5.*in principio*, *leg. miles* 6. *§.penult. & ultim. ff. de re judic. l.hoc jure* 86. *ff.de ſolutionibus*, *leg.ſi procurator* 28.*ff.de procurat.* Gentilis *lib.*1. *de juriſdict. cap.*31. igitur ſicut alia, quæ ſpectant ad juriſdictionis uſum & exercitium, mandata juriſdictione conceſſa intelliguntur, ita & poteſtas exequendi ſententiam conceſſa præſumitur. Hoc faciliùs procedit jure noſtro inſpecto, quo non ſolum mixtum imperium, verùm & merum delegari valet, ut infrà probabimus: unde ſive ratione meri, ſeu mixti imperii, ſententiam à ſe prolatam exequi valet per ſe, aut ejus executionem judici ordinario committere.

7 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtant, quæ pro dubitandi ratione ſuprà expendebamus. Non principium juris deductum *ex cap.in litteris*, *hoc tit. l.judex*, *ff.de re judicata*; nam licèt juriſdictio delegata expiret ſententia prolata: non tamen inde infertur, ſententiam exequi non poſſe, quia judex, ſive

ordi-

Digitized by Google

ordinarius, ſive delegatus, etiam prolata ſententia poteſt de ipſius nullitate cognoſcere, & novam dicere, *l.1. C.de ſentent. l.ſi pro ſe, C. quomodo, & quando, l.4. Cod.de accuſat.* Docent Menochius *de arbitr. lib.1. qu.6. num.2.* Morla *d.tit.2. qu.27. nu.28.* Ampliùs & Prætor, & Præſes, qui ſententiam protulerunt, poſſunt adversùs eam in integrum reſtitutionem concedere, *leg. Præſes, 28.ff.de minoribus.* Nec contrarium probat textus *in d.leg. judex*, qui intelligendus eſt de judicibus datis, non verò de delegatis: judices enim dati ſemel dicta ſententia, cùm ejus executionem non haberent, ſtatim judices eſſe deſinebant, adeò ut ſi nulliter, & invalidè judicaſſent, novum judicium à Prætore impetrandum eſſet, nec ipſi novam ſententiam proferre poterant, *leg. in ſententiis 59. §.ult. ff. de regul. juris, leg. ſi ut proponis 4. Cod. quomodo, & quando*: quam deciſionem licèt aliqui ex antiquioribus accepiſſent de judicibus delegatis, veriùs juxta communem recentiorum Interpretum placitum eſt accipienda de judicibus datis: qui cùm in uſu eſſe deſiiſſent temporibus Triboniani Pandectarum compilatoris, ad judices generaliter ſumptos ipſe eam protraxit, ut jam notavit colendiſſimus Præceptor D. Joſephus de Retes *in d.leg. à Divo Pio, in principio, num.27.* Nec etiam contrarium probat textus *in dict. cap.in litteris*, cujus interpretationem in ejus notis dabimus. Neque argumentum difficultatis deductum *ex d.leg. à Divo Pio*, adverſatur; nam falſum eſt, illum tantùm judicem poſſe exequi ſententiam, qui juriſdictionem proprio jure habet; ſiquidem omnes, qui habent juriſdictionem, & per conſequens mixtum imperium, ſententias ſuas executioni mandare poſſunt. Nec contrarium probat dicta lex *à Divo Pio*: nam textus ille loquitur de judicibus datis, non verò delegatis, ut conſtat ex illis verbis: *judicum a ſe datorum*; & jam obſervavit Gabriel Henriq. *in eo textu*: illi enim cùm notionem tantùm, non juriſdictionem haberent, ſententiam exequi non poterant.

8 Intelligitur præſens textus.

Nec adverſatur ſecunda difficultas deducta ex illis verbis noſtri textus: *Aut non vult, aut non poteſt*, nam pro ejus ſolutione ſciendum eſt, non ſemper cum ſententiam exequi, qui illam protulit, ſed interdum per alium executioni mandari, aut implorato auxilio, de quo remedio agemus *in cap.1. de offic. ordinar.* vel mandata ejus executione, *l.& ſi Prætor, 3.ff.de officio ejus*, aut ut pleſumque olim contingebat, alius judex dabatur ad judicandum, alius verò ad exequendam ſententiam, *l.ult. Cod.de judiciis*, quam ita accipiunt Gentilis *lib.2. de juriſ. c.30.* Cujacius *lib.9. obſer. cap.23.* Duaren. *in d.leg. à Divo Pio*; quo caſu, qui ad exequendum dabantur, aut judices dicebantur, *d.l.à D. Pio, §.ſi poſt 6.* aut executores, *l.executionem, 7. C.de execut. rei judic.* ſeu arbitri ad exequendum, *l.penult. C.de confeſſis*: ideò nonnunquam delegatus per ſe ſententiam exequitur, aliquando ordinario executionem committit, *c.paſtoralis 28. §.quia verò, hoc tit.* Carleval. *d.to.2. diſp.7.n.1.* quo caſu judices delegati cogere poſſunt ordinarium Magiſtratum, ut ſententiam exequatur, *cap.in litteris 9. cap. querenti 26. cap. paſtoralis 28. §.quia verò, hoc tit.* Nec contrarium ſuadet textus noſter in verbis ſuprà relatis, quibus varias interpretationes adduxerunt Interpretes. Arellanus *libr.1. antin.8.* exiſtimat cum aliis, tunc judicem delegatum poſſe ſententiam exequi, quando aliàs judex eſt ordinarius ratione officii; non verò ſi ſit privata perſona, quia tunc non poteſt ſententiam à ſe prolatam exequi, ſed judici ordinario ejus executionem debet committere; quia ipſe, cùm non ſit ordinarius, non habet territorium: & ſi eo caſu nolit judex ordinarius requiſitus ſententiam proferre, tunc ait judicem delegatum, etiam privatam perſonam, poſſe eam executioni mandare. Sed hæc interpretatio ex ſuprà dictis facilè refellitur; ſiquidem delegatus quilibet, ſive territorium, ſive tantùm juriſdictionem ſibi commiſſam habeat, exequi poteſt ſuam ſententiam, & cogere ordinarium judicem, ut eam exequatur. Lælius Mancinus *centur.1. genial. cap.90.* tranſcriptus, & ſecutus à Barboſa *to.6. in præſenti*, noviter exiſtimat, textum hunc eſſe accipiendum de judice ordinario, in quo dubitabatur, an velit, nolitque exequi delegati ſententiam: quo caſu delegatum ipſum debere eam exequi. Quod ſi apertè conſtiterit, judicem ordinarium nolle ſententiam exequi, judicem delegatum poſſe eum compellere, ut eam exequatur.

9 Ejus vera interpretatio traditur.

Sed his, & aliis ſolutionibus omiſſis, exiſtimo in ſuprà relatis verbis, nec doceri nec ſupponi judicem ordinarium renuentem exequi ſententiam à ſe prolatam, à delegato cogi non poſſe; in præſenti enim textu Alexander III. conſultus fuit à Norvicenſi Epiſcopo, utrum delegatus, qui juſſit judici ordinario, ut exequeretur ſententiam à ſe prolatam, & judex ordinarius renuit eam exequi; delegatus autem nolit ipſum cogere ad exequendum, fortaſſis quia ex juſta cauſa excuſabatur, poſſit reaſſumere ſententiæ executionem, & eam exequi; exiſtimabat Norvicenſis Antiſtes, hoc illi non licere; quia eam jam commiſit, & ſententia prolata, atque ejus executione mandata, functus erat officio ſuo, *cap. in litteris 9. hoc tit.* Sed hac ratione inſuper habita, contrarium reſpondet Alexander, videlicet judicem delegatum poſſe reaſſumere executionem ordinario mandatam, & per ſe exequi, quia per commiſſionem executionis ſine effectu, non expirat judicis delegati juriſdictio, quod expreſſiùs Vvintonienſi Epiſcopo reſcripſit ipſe Alexander in hæc verba: *Sententiam à delegato judice latam, ſi ad mandatum ipſius judicis delegati Epiſcopus executioni mandare neglexerit, is qui ex delegatione Rom. Pontificis ſententiam tulit, eam executioni mandandi plenam, & liberam habeat facultatem.* Quæ verba reperiuntur poſt Concil. Lateran. ſub ipſo Alexandro, *part.7. cap.10.* & in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.8.* unde in præſenti non dubitabatur, utrùm judex delegatus poſſit cogere judicem ordinarium exequi ſententiam à ſe prolatam; ſed utrum ejus executione commiſſa ordinario, & ab eo neglecta, poſſit iterum reaſſumi à judice delegato. Innuerunt hanc interpretationem Berojus *num.15.* Panormitanus *hic, num.6.*

Nec contrariæ ſententiæ eorum, qui negarunt judicem delegatum poſſe exequi ſententiam, favet textus *in d.leg. ea quæ 26.§.1.ff.de municip.* quam ſupra expendebamus, nam certo certius eſt, judicem delegatum pro ſuæ ſententiæ executione poſſe mittere actorem in poſſeſſionem, *c. cùm veniſſet: de eo, qui mittitur*: quia miſſio in poſſeſſionem ſpectat ad mixtum imperium. Gentilis *lib.1.de juriſ. dict. cap.24.* quod probatur *ex l.2. l.damnum 4. §.Divus 3.ff.de damno infecto*, ubi docetur, Duumviros poſſe mittere in poſſeſſionem, mandata illis hac poteſtate à Prætore: unde deducitur, miſſionem in poſſeſſionem delegari poſſe. Nec obſtat dicta lex *ea quæ 26.* nam omiſſa diſtinctione Goveani *in dict. leg. jubere, ff.de juriſdict.* illi facilè ſatisfacere poteſt, qui admittit ſententiam eorum, qui exiſtimarunt, Magiſtratus municipales, de quibus agitur *in dict. leg. ea quæ*, non habuiſſe juriſdictionem, ſed tantùm notionem, & ſic ex defectu juriſdictionis conjunctæ cum mixto imperio, eos non potuiſſe in poſſeſſionem mittere. Ita docuerunt Bodinus *lib.1. de republic. cap.6. nu.54.* Gentilis *lib.2. de juriſd. cap.2.* Duarenus *de juriſd. cap.4. & l.1.diſp. c.53.* Anton. Auguſt. *lib.4. emend. cap.6.* Sed hæc ſententia refellitur *ex l.1.* à contrario ſenſu, *ff.ſi quis jus dicenti.* Quare pro vera illius textus interpretatione dicendum eſt, Magiſtratum municipalem juriſdictionem habere conjunctam cum imperio aliquo, ſed non cum magno, ut habebant Magiſtratus provinciales, Proconſules videlicet, Præfecti Auguſtales, & ſimiles: imperium enim eorum limitatum erat pro modo juriſdictionis ad certum genus cauſarum; quare non omnia ea exequi poterant, quæ magis ad imperium ſpectabant: quorum exempla proponuntur *in d.leg. ea quæ, 26. l.jubere 4.ff.de juriſd.* Docent Oſualdus *ad Donell. lib.17. comment. cap.7. litt.R.* Gentilis *lib.2. de juriſd. cap.7.* Suarez *ad l.Aquil. lib.1. cap.2. ſect.5.* nec inde rectè infertur, judices delegatos non poſſe ſententiam exequi, cùm illi habeant juriſdictionem conjunctam cum imperio.

10 Exponitur, l. ea, quæ, ff. ad munic.

Adhuc ſupradictæ aſſertioni opponitur textus *in cap.ſi quis contra 4. de foro compet.* ubi à Gregorio Magno ſtatuitur, ut ſi quis contra clericum actionem velit intentare, adeat ejus Epiſcopum; & ſi talis Epiſcopus fuerit, ut ſuſpectus recuſatus, detur executor, id eſt judex delegatus, quem ſi actor recuſaverit, ab Epiſcopo eſt alius deputandus, qui partes cogat ex mutuo conſenſu judices eligere, à quibus ab Epiſcopo judicatum executioni mandetur. Ex qua deciſione Gloſſa, & antiquiores ibi deducunt, judicem delegatum non poſſe ſuam ſententiam exequi, ſed ad ejus executionem adeundum eſſe judicem delegantem. Pro hujus difficultatis ſolutione varia adduxerunt Gloſſa ibi, *verbo ipſius ſolicitudine*: Vega *in eo textu.* Quibus omiſſis dicendum eſt, Gregorium in ea ſpecie non agere de judicibus delegatis, ſed potiùs de arbitris juris electis in cauſa ſuſpicionis, de quibus *in cap. ſuſpicionis, 26. hoc tit.* jubetur enim in eo textu, ut eorum ſententia exequatur, vel ab Epiſcopo, jam ut ſuſpecto remoto, vel ab ipſo defenſore Corſicæ, à quo partes cogendæ erant arbitros eligere, ut in integra illius textus legitur: etiam notavit Cujacius, *ibi*, qui accipit illa verba,

11 Intelligitur cap. ſi quis 4. de for. comp.

lege ſervata, de lege *à Divo Pio*, *ff.de re judicat.* quę formam executionibus præſcripſit. Eum ſequitur Vultejus *lib.3. de judiciis*, *cap.13. num.20.* Cùm ergo ibi non agatur de delegatis cùm juriſdictione, ſed tantùm de arbitris, meritò aſſeritur, Epiſcopum, ut ordinarium debere exequi ſententiam à ſe prolatam. Eodem ferè modo intelligendus eſt textus *in cap. quiſquis 19.2.quæſt.6.* ubi Gloſſa, & Archidiaconus docent, agi de delegato inferioris, non verò de delegato Pontificis; & delegatum inferioris non poſſe ſententiam exequi. Nam textus ille non loquitur de judicibus delegatis, ſed de arbitris electis, & electitiis, qui ex conſenſu partium à Primate dabantur, & ab ipſis eorum ſententia executioni mandanda erat: & ſi adhuc admitteremus, textus *in d.cap. ſi quis 4. & in d.cap. quiſquis*, 19. procedere in judicibus delegatis, reſponderi poteſt, eſſe exaudiendos de illis judicibus delegatis, quibus cauſæ cognitio cum prolatione ſententiæ committebatur, excepta executione; iſti enim non poſſunt ſententiam exequi, *cap. ſuper 27. hoc tit. l.1. C.ſi contra jus*, *l.19.tit.4. part.3.* quia cùm fines delegationis diligenter ſint ſervandi, *c.cùm dilecta*, *de reſcriptis*; ideò ſicut ille, cui commiſſa eſt tantùm cauſæ cognitio, vel litis exordium, ut *in cap. ſuper 27. §.intentionis*, *cap.paſtoralis* 28. *§.item;* aut examen teſtium, ut *in cap.cum te* 18. *hoc tit.* non poteſt ad ulteriora procedere; ita delegatus ad ſententiæ prolationem, non poteſt eam exequi ex defectu commiſſionis; & in hoc caſu judex delegatus non habet facultatem exequendi ſententiam à ſe dictam. Docent Vultejus *de judic. d.cap.31. num.19.* Gentilis *libr.2. de juriſd. cap.30. & 31.*

C A P U T VIII.

a Idem

SI quando clerici coram judice delegato Prælatos Eccleſiarum ſuper Eccleſiis, quas tenent, in cauſam traxerint, & coram eodem judice *b* tranſactione, vel alio modo Eccleſias obtinuerint, in quibus certum ſit eos inſtitutionem canonicam nullatenus habuiſſe, nec poſſeſſionem etiam corporalem; judex ordinarius non debet delegati judicis mandato *c* reſiſtere violenter, ſed apud ipſum inſtare debet, ut differat illos in poſſeſſionem mittere, donec rei veritas nobis innoteſcat.

N O T Æ.

1 a IDem.) Et eidem, ut legitur poſt Concilii Lateran. ſub Alexandro III. *7.part. cap.1.* plura enim reſcripta pro diverſitate cauſarum miſit noſter Alexander Norvicenſi Epiſcopo, ut jam notavi *in c.ſi autem 9.de reſcr.*

b *Tranſactione.*) Id eſt amicabili compoſitione, ut *in cap. ſuper eo de tranſact.* ubi plura adduxi.

c *Reſiſtere.*) Quæ ad hujus textus interpretationem ſpectant, dabimus *in c.paſtoralis 28. §.quia verò*, *hoc tit.*

C A P U T IX.

Idem a *Brixienſi Epiſcopo.*

IN litteris, quas tua nobis deſtinavit fraternitas, quæſtiones *b* quaſdam inſerviſti, ſuper quibus ſolutionem tibi à nobis poſtulaſti exhiberi: quarum quidem una eſt, ſcilicet uſque ad quod tempus judex delegatus ſe poſſit interponere, ut ſtetur judicatæ rei, vel tranſactioni. Super quo conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ex quo judex delegatus per ſe, aut per alium, ſi potuerit, ſententiam executioni mandavit, vel præcepit mandari, ejus auctoritas, & juriſdictio ceſſat, quia ſemel ſuo officio eſt functus.

N O T Æ.

1 a BRixienſi.) Ità etiam legitur poſt Concilium Lateran. *part.13.cap.16.* De hac Eccleſia nonnulla adduxi *in cap. tuæ de procurat.*

2 b *Quaſdam.*) De quibus *in cap.5. & 6. de reſtitut. ſpoliat. cap.in litteris 8. de officio ordin. in 1.collect. cap. in litteris 4.de raptoribus*, *cap. ſuper illa 4. de ſecundis nupt.* in quibus malè legitur, *Exonienſi*, cùm legendum ſit *Brixienſi*, ut in præſenti legitur; ſiquidem deciſiones illæ ſunt partes hujus textus.

C O M M E N T A R I U M.

3 INter alios modos, quibus finitur juriſdictio delegata, cauſæ finis, & ſententiæ prolatio enumerantur; prolatione enim ſententiæ, & ea executioni cum effectu mandata, expirat juriſdictio delegata, *c.quærenti 26. c.venerabilis 37. hoc tit.* vel enim ab ipſa ſententia judicis delegati appellatum fuit, vel non fuit provocatum: ſi appellatum non fuit, tranſit ſententia in rem judicatam, *c.cum inter de re judic.* & tunc poteſt per ſe ſententiam exequi, *c.ſignificaſti*, *hoc tit.* & ad hujuſmodi executionem habet annum, *d.c. quærenti*; & ſi voluerit ordinario mandare ſententiæ executionem, eo utiliter exequente, expirat delegati juriſdictio, *d.cap. venerabilis*, quo caſu procedit præſens textus: ſed ſi ordinario renuente ex juſta cauſa delegatus voluerit reaſſumere ſententiæ executionem, poterit eam executioni mandare, & interim durat juriſdictio, ut jam notavi *in d.cap. ſignificaſti*; quia ſententia prolata, dum executioni non mandatur cum effectu, dicta non creditur, ut exſpiret juriſdictio delegata: ea autem executioni mandata, expirat juriſdictio mandata, & ſic judex quilibet ordinarius poſtea quam ſententiam protulit, non poteſt eam mutare, *l.judex*, juxta vulgarem intellectum legis *conquerebatur 62.ff.de re judicat.* licèt illi permittatur, ſi quod dubium, aut quid minùs expreſsè dictum eſt in ſententia, eam explicare intra 24. horas *leg. Paulus 42.ff.de re judic.* variis exemplis illuſtrat Pichardus *in manud. ad praxim*, *2.p.§.3.n.12.* Ita delegatus, poſtquam ſententiam dixit, functus eſt officio ſuo, ita ut nec illam mutare poſſit. Acacius Ripol. *variar. qu.21. n.440.* Guttier. *lib.2. canonic. c.2.n.18.* nec poteſt cognoſcere de nullitate ſententiæ, licèt ſi contra formam delegationis pronunciet, poſſit iterum ſententiam dicere, *cap. cùm dilecta*, *de reſcrip.* ideò non poteſt concedere reſtitutionem adversùs ſententiam propriam. Carleval *de judiciis t.1.diſp.7.n.29.* & ſi ſententia interlocutoria pronunciavit ſe juriſdictionem non habere, ampliùs in ipſa cauſa procedere nequit, *c.ſignificantibus 38. hoc tit.* Docet Salgado *de protect. Regia*, *3.p.c.8. nu.49.* Adversùs ſententiam tamen interlocutoriam à ſe prolatam rectè beneficium reſtitutionis concedere valet, ut reſolvit Fragoſo *de regim. Chriſt. Reipub. 2.p.diſp.1.§.2.*

C A P U T X.

Idem *Abbati S.* a *Albani.*

COnſultationibus ſingulorum ex miniſterio ſuſceptæ ſervitutis cogimur reſpondere, ut ſi quid dubietatis, vel quæſtionis in mente alicujus emerſerit, ab Eccleſia Romana ſolvatur, quæ inter alias, Domino diſponente, meruit obtinere principatum. Quæſitum eſt à nobis ſiquidem, utrum ſi aliquis Eccleſia, vel *b* poſſeſſione qualibet ſe aſſeverans abſque judicio, & cauſa rationabili ſpoliatum, à

nobis

nobis ad judicem litteras obtinet, ut infrà certum tempus reſtituatur ſibi poſſeſſio, ſi conſtiterit judici eum eſſe ſpoliatum, qualiter poſseſſio ei debeat reſtitui; cùm is, qui tenet Eccleſiam, vel poſseſſionem, quam ipſe requirit, antequam de litteris ipſis aliqua mentio fieret, ſtudiorum, vel peregrinationis, vel alia hujuſmodi cauſa ſe abſentaverit, nec infrà præfixum tempus judici poſſit ſuam præſentiam exhibere. Super quo utique conſoltationi tuæ taliter reſpondemus, quod nec poteſt, nec debet reſtitutionem habere, quamvis paratus ſit coram judice delegato teſtibus idoneis poſseſſionem, & dejectionem ſuam probare, niſi is, qui poſſidet, ſe per *c* contumaciam abſentaſset; ſi etiam judex uſque ad reditum ejus, qui poſſidet, terminum prorogaverit: *d* expirat enim juriſdictio ſua, quia ſine conſenſu utriuſque non licet judici terminum prorogare quatenus præfixum à delegatore.

N O T Æ.

1 a *S. Albani.*) Ità legitur in prima collectiooe, *ſub hoc tit. cap.*15. & poſt Concil. Later. *p.*7.*c.*17. *& in c.conſultationibus* 4.*de donat. c.conſultationi, de jurepatr.* ubi referuntur ſecunda & tertia pars hujus decretalis; non autem legendum eſt, *S. Albini*, ut babetur in hac ſexta collectione. Monaſterium hoc S. Albani eſt Ordinis Div. Benedicti in Diœceſi Cantuarienſi, cujus originem refert Yepes *tom.*3. *chron. D. Benedicti, pag.*318.

2 b *Poſſeſſionem,*) Interdicta enim, & remedia poſſeſſoria tantùm competunt poſſeſſoribus dejectis, *l.*1. *§.deiicitur* 9.*ff. hoc tit.* docent latè Menoch. *de recup. in præludiis, nu.*1, *& remedio* 1, *n.*9.*&* 10. Oſualdus *ad Donell. l.*15.*c.*31. *lit.C*, Valenz. *conſil.*71.*n.*14. unde colnno non datur, *d.l.*1. *§.denique* 10. quia non poſſidet, *l.non ſolùm* 33.*§.*1. *ff.de uſucap. l.*1. *C. communia de uſucap.* uſuſfructuario autem datur, *l.*3. *§.unde vi* 13.*ff.de vi & vi*; quia licèt ipſam rem non poſſideat, *l.naturaliter* 12. *ff.de acquir. poſſ.* tamen quaſi poſſidet ratione uſusfructus, cujus quaſi poſſeſſionis ratinne competunt ei interdicta poſſeſſoria, *l.ult. ff.uti poſſidetis, l.*1.*§.uti videmur, ff. de itinere, actuque*. Docent Menoch. *d.remedio, ex nu.*79. Oſuald. *d.c.*31.*litt.D.* D. Ant. Gomez *in l.*45. *Tauri, n.*191. D. Garan. *in c.in litteris, n.*9. nbi Fermoſ. *q.*1. *ex n.*14. *de reſtit. ſpol.* unde dejectus debet probare poſſeſſionem, & dejectionem ab ipſa, ut interdicto poſſeſſorio uti poſſit, *l.*1.*§.interdictum, ff.de vi & vi*: quo modo accipit textus *in c.olim, de reſt. ſpol. c.licèt cauſam, de prob. c.ſuborta, de re judicata*, Fachin. *lib.*8. *controv. cap.*10.

c *Per contumacem.*) Quo caſu quomodo procedendum ſit, latè dicemus *in cap.*1. *&* 2. *de dolo & contumacia.* 3

d *Expirat enim juriſdictio.*) Ut latè probavi *in cap.de cauſis* 4.*hoc tit.* ubi commentarium hujus textus dedimus. 4

C A P U T XI.

Idem a *Cantuarienſi Epiſcopo*.

SAnè quia nos in primis conſulere voluiſti, qualiter à nobis judex delegatus Epiſcopum, qui ei non ſubeſt, ad aliquid faciendum, vel dandum compellere debear, cùm cauſam, quæ inter Epiſcopum, & laicum, vel clericum vertitur, de mandato noſtro ſuſcepit: id tuæ quæſtioni duximus reſpondendum, quod judex à nobis delegatus vices noſtras gerit: unde in cauſa illa ſuperior eſt, & major illis, quorum cauſam ſuſcipit terminandam. Ideò ſi Epiſcopus, vel alia *b* perſona, quæ non ſit de juriſdictione illius, in cauſa, quam ei delegamus, rebellis, ac contumax fuerit, ſecundùm qualitatem, vel quantitatem facti poterit vel *c* interdicti, vel ſuſpenſionis ſententia à judice delegato compelli. Itaque judex ſecundùm negotii qualitatem temperatè procedens, Epiſcopo vel ingreſſum Eccleſiarum, vel ſacerdotale officiom interdicar, aut etiam terram illius, quæ ad juriſdictionem ſuam pertinet, ſpecialiter interdicto ſupponat.

N O T Æ.

1 a *CArnotenſi.*) Ità legitur *in c.*16. *hoc in* 1. *collect.* & poſt Concil. Later. *p.*7.*c.*20. *& in cap.quæſtionis, de appell.* Carnutum Belgiæ caput, civitas eſt in regione media totius Galliæ ſita, cujus meminerunt Cæſar *lib.*6.*c.*4. Sulpitius *dialog.*3. Paulinus *libr.*4. *in vita S. Martini:* habet Eccleſiam Cathedralem, cujus mentio fit *in cap.*28. *de judiciis, cap.*28. *de jurepat. cap.*23. *&* 24. *de V.S.* Ejus Epiſcopo Joanoi Sariſbarienſi miſſa eſt præſens deciſio, de quo plura adduxerunt Fratres Sarmat. *tom.*2. *Galliæ Chriſtianæ, fol.*490. & nonnulla de ipſo Comitatu Carnotenſi in Gallia non ignobili, congeſſi *in cap.*∴

b *Vel alia perſona.*) Juxta ea, quæ dixi *in c.*1. *hoc tit.*

c *Interdicti, vel ſuſpenſionis.*) Contra contumaces
2 enim, & impedientes uſum ſuæ juriſdictionis, poteſt judex delegatus procedere, per cenſuras excommunicationis, interdicti, & ſuſpenſinnis, ut probavi *in cap.*1. *hoc tit.*

COMMENTARIUM.

3 *Concluſio traduur, & probatur.* EX hoc textn, nt commune axioma deducitur, *Judicem delegatum eſſe majorem quocumque ordinario in cauſa ſibi commiſſa*. Quod pmbant textus *in cap.*2, *de officio Legati, c.ſignificaſti, c.paſtoralis, §.quia verò. hoc tit. c.paſtoralis, §. præterea, de officio Ordin.* Illnſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Corraſius *lib.*3. *miſcel. cap.*19. Angujanus *lib.*3. *de legib. capit.*33. *per tot.* Fachineus *lib.*12. *controv. cap.*84. Barboſa *lib.*2. *voto* 53. *num.*13. Carena *de officio inquiſit. p.*1.*tit.*5. §.7. Abruz. *ad leg.*1. *ff.de officio ejus, qu.*1.

4 *Ratio dubitandi.* Sed hoc axioma, licèt ita commoniter receptum, difficile tamen videtur ex ea conſideratione: oam ideò delegatus digoior judicatur, & major quocumque ordinario, à noſtro Alexandro; quia ipſius Pontificis delegantis perſonam repræſentat: ſed æqualiter judices ordinarii ſuſtinent, & repræſentaut perſnnam Principis, à quo eliguntur, ant confirmantur, *cap. ita Dominus, 19.diſt. cap. mandata, de præſumpt.* & ipſi ordinarii amplam juriſdictionem obtinent in ſuis territoriis, *cap.cùm Epiſcopus, de officio ordin. lib.*6. *l.more, l.& quia, ff.de juriſd.* unde poſſunt ſupplere negligentiam ipſius judicis delegati, *cap. ſignificavit, de officio ordin.* atque contra ipſum procedere, ut probat Angujanus *d.cap.*33. *nu.*12. igitur quia judex delegatus non eſt major quocumque ordinario. Fulcitur hæc dubitandi ratio ex eo; nam quælibet cauſa naturalis accidentali præfertur, *l.*3.*ff.de tutelis*: ſed juriſdictio ordinaria eſt naturalis; delegata verò accidentalis: igitur potiùs judex ordinarius præferendus eſt delegato, quàm è contra: & ſi daremus utramque juriſdictionem eſſe ejuſdem naturæ, non debebat præferri delegatus, ſiquidem cui aliquod miniſterium demandatur, non præfertur, ſed exæquatur illis, qui ſimile miniſterium exercent, *l.*2. *Cod. ut dignit. ordo, l.*2. *Cod. de Comit. vel milit. lib.*12.

Hac difficultate minimè obſtante vera eſt præſens deciſio, pro cujns expoſitione ſciendum eſt, quinam dicantnr judices delegati, & qui ordinarii appellentur, ut inter eos prærogativam agnoſcamus. Et omiſſis variis diffinitionibus traditis in hac rubrica à Panorm. *nu.*1. Decio *nu.*14. Sahagun *nu.*15. Petro Greg. *lib.*27. *ſyntagm.*22. *num.*2. Menoch. *de arbitr. lib.*1. *qu.*12. P. Barb. *in l.cùm Prætor* 12.§.1. *num.*2. *ff.de judicio*, Parexa *de inſtrum. edit. tit.*2. *reſ.*5. illa ut receptior placuit Anteceſſoribus noſtris, quæ ait: *Delegatus eſt perſona, cui cauſæ cognitio committitur, nihil proprium habens, ſed delegantis perſonam repræſentans*. Quæ diffinitio colligitur ex hoc textu, *ex l.*1. *§.qui mandatam, ff.de officio ejus*. Ponitur in ea, *perſona*, loco generis: aliæ eoim ſuot perſnnæ, quæ licèt cauſæ coguitionem habeant, judices tamen delegati oon ſunt: illa verba, *committitur cognitio, vel executio*, adhibentur, nt cogooſcatur delegari poſſe non ſolùm principium, & medium, verùm & finem cauſæ, *c.ſuper* 27. *§.in-* 5 *Delegatus judex quis*

tentioni, *hoc tit.* Principium, cùm tantum citatio, vel litis conteſtatio committitur, *d.* §. *intentionis*, ibi: *Litis exordium*, *c. paſtoralis* 28. §. *item*, *hoc tit*, Medium, cùm examen teſtium totius cauſæ, ſeu cognitio negotii uſque ad ſententiam demandatur, *d. c. ſuper*, §. *nos*, *c. juſte* 18. *hoc tit.* Finis, cùm diffinitiva ſententia, cauſa jam examinata, delegatur, *d. c. ſuper*, §. *verum*. Reliqua diffinitionis verba ponuntur loco differentiæ, ut demonſtretur, judices delegatos valdè differre ab ordinariis, & vicariis, qui ordinaria juriſdictione fruuntur, & propria, cùm delegati nihil proprium habeant, *cap.* 1. 94. *diſt. cap. præterea* 5. *hoc tit. d. l.* 1. §. *qui mandatum*, ibi: *Nihil proprium habens*; ſed ejus qui mandavit, juriſdictione utuntur, *l. etſi Prætor*, ibi: *Partibus ejus fungens*, *ff. de officio ejus*, *l. ſolet* 16. ibi: *Fungitur vice ejus*, *qui mandavit*, *ff. de juriſd.* Unde dicuntur judices extraordinarii, *l.* 2. *C. de dilationibus*, *cap. induciæ*, §. *ſpatium* 3. *qu.* 3. *cap. quoniam*, ubi Gloſſa *verbo Extraordinario*, *de probat.* notarunt Menochius *lib.* 2. *de præſumpt.* *cap.* 15. *n.* 15. Oſualdus *ad Donellum lib.* 17. *c.* 18. *littera A.*

6 Opponuntur varii textus. Sed contrarium, immò judices delegatos proprio jure juriſdictionem habere, probari videtur *ex l.* 1. §. *qui mandatam*, *verſ. Verius enim*, *ff. de officio ejus*: ubi probatur eum, cui mandata eſt juriſdictio, habere eam ut propriam. Sed pro ejus textus ſolutione ſciendum eſt, in ejus principio Papinianum generalem in eo textu regulam conſtituiſſe, quam *in verſ. verius eſt*, exponit, ut ſcilicet uſus juriſdictionis, qui more majorum competit, transferatur, non ſic imperium, quod lege competit, cujus uſus ad alium transferri non poteſt. Ex qua ſententia non ſequitur, tranſire in delegatum juriſdictionem ordinariam, ſed potiùs mandatam, ut docent Gloſſa, & Matheacius *ibi.* Verùm enim eſt, uſum juriſdictionis transferri, non verò ipſam juriſdictionem, quomodo etiam accipiendus eſt textus *in cap. in litteris* 9. *hoc tit.* ubi ſi attenditur proprietas vocis *ejus*, quæ proprietatem ſignificat, *l. locum* 2. §. 1. *ff. de religioſis*, probari videtur, delegatum proprium quid habere: nam in eo textu, & ſimilibus hujus tituli, uſus juriſdictionis latè dicitur juriſdictio ipſa; & in eo ſenſu, quia delegatus habet uſum juriſdictionis, aliquando dicitur habere juriſdictionem ipſam. Etiam ſuprà dictis opponi ſolet textus *in leg. cognitio* 4. *de officio ejus*, in illis verbis: *Cum propriam juriſdictionem legatis tuis dederis.* Ex quibus deducitur, legatos, quibus mandatur juriſdictio, eam proprio jure habere. Sed ut huic difficultati ſatisfaciamus, examinanda eſt illa ſatis vexata quæſtio, utrum videlicet Legati Proconſulis, quibus juriſdictionem demandarunt Proconſules, habeant eam, ut propriam, an ut delegatam? Et eam habere, ut delegatam, ſuaderi videtur *ex l. cum Prætor* 12. §. 1. *ff. de judiciis*, *l. ſolent* 6. *verſ. ſicut*, *ff. de officio ejus*, ex celebri loco Julii Cæſaris *lib.* 2. *comment.* ubi ait: Non ſe ignorare, quod eſt officium Legati, qui fiduciariam operam obtinet. Hanc tenent opinionem P. Barboſ. *in d. l. cum Prætor*, *num.* 178. Oſualdus *lib.* 17. *Donelli*, *cap.* 8. *triplici lit. N.* Sed contrariam ſententiam, immò proprio jure juriſdictionem habere, docuerunt Anton. Faber *in d. l. cùm Prætor*, P. Faber *in l. nemo* 70. *ff. de reg. juris*, Covar. *lib.* 3. *variar. cap.* 20. *num.* 11. Cujac. *libr.* 7. *obſervat. cap.* 21. quorum ſententia probatur *ex l.* 2. *ff. quis, & a quo appellatur*, ubi probatur, à Legato ad Proconſulem appellari, ad quem ſi mandatam juriſdictionem exerceret, appellari non poſſet, *l.* 1. §. 1. *ff. eod. tit.* Facit textus *in l.* 1. §. 1. *ff. de tutor. & curator.* ubi ipſe tutores dat, cùm hæc poteſtas mandata juriſdictione non tranſeat, *l. nec mandante* 8. *ff. de tutor.* Tandem faciunt alia, quæ expendebamus *in cap.* 1. *hoc tit.* pro interpretatione textus *in l. legatus*; quæ repetenda ſunt pro hujus quæſtionis expoſitione.

7 Delegatus repræſentat delegantem. Diximus tandem in diffinitione: *Delegantis perſonam repræſentans.* Ut cognoſcatur, judices delegatos repræſentare judices delegantes, quorum juriſdictione, & poteſtate utuntur: unde deducitur, ex perſona delegantis æſtimandam eſſe juriſdictionem delegati, ut in præſenti docet Alexander: & ipſum, ut delegantem honorandum eſſe, docent Oſualdus *lib.* 17. *Donell. cap.* 8. *litt. L.* Alciatus *in rubrica de officio ejus*, *num.* 25. & ſimiliter exceptiones, quæ opponi poterant deleganti, obſtare etiam delegato, *cap.* 1. *de officio Vicarii*, *libr.* 6. niſi ſit ſpecialis, ſeu perſonalis exceptio, quæ delegato non objicitur, *cap. ſi quis* 4. *de foro compet.* ubi Cujac. Scaccia *de appel. q.* 7. *n.* 42. Moneta *de commut. c.* 8. *num.* 610. licèt in delegationibus extrajudicialibus debitoribus factis aliud obſervetur, exceptio enim, quamvis realis, quæ deleganti obſtabat, delegato non poteſt opponi, *l. ſi quis* 12. *l. doli* 19. *ff. de donat.* ratio diſcriminis redditur *in d. l. ſi quis* 12. quia videlicet cùm hæc delegatio celebretur novatione facta, & interpoſita ſtipulatione, remittere videtur exceptionem is, qui denuò promittit. Circa caſum autem textus *in d. l. ſi quis* 12. obſervandi ſunt textus *in leg. fidejuſſor* 16. *ff. de fidejuſſore l.* 2. §. *idem*, *ff. de eo, quod certo loco*, *leg. qui alii* 12. *ff. de operis liber.* in delegatione verò, de qua in hoc titulo agitur, cùm nulla novatione intercedente juriſdictio committatur, committitur, ut erat apud delegantem, cujus perſonam delegatus repræſentat, ut in hoc textu docetur. Quæ omnia procedunt in delegato hominis, non verò in delegato legis, cui lex ipſam cauſam committit, ut *in c. irrefragabili* 13. §. *cæterum*, *de officio Ordin. cap. unico*, *de clerico ægrot. lib.* 6. *cap. ad audientiam*, *de hæret.* lex enim, aut Senatuſconſultum plerumque delegat, *l. excipiuntur* 14. *ff. ad Syllan. l.* 1. *ff. de damno infecto*; notat Scipio Gentilis *lib.* 3. *de juriſd. cap.* 25.

Judex ordinarius ille dicitur, qui propriam habet juriſdictionem, aut jure, aut conſuetudine, *l. more* 5. *leg. & quia*, *ff. de juriſd. c. conquerente*, *de offic. ord.* Trid. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 1. Docent plures laudati à Barboſa *in rubrica de offic. ordin.* unde cùm jure proprio, non alicujus perſonam repræſentans, judex ordinarius juriſdictionem obtineat, differt valdè à judice delegato, qui nihil proprium habet, ſed tantùm delegantis perſonam repræſentat: aliquando tamen contingit, ut ordinarius ſimul ſit delegatus, cùm videlicet illi committitur cauſa, cujus cognitio jure ordinario ad ipſum non ſpectabat; quem caſum latè diſputabimus *in cap. licèt*, *de Officio Ordinarii.* 8 De judice ordinario.

Ex quibus facilè cognoſcitur majoritas, & præexcellentia judicis delegati Pontificis ſuprà omnem ordinarium, quæ etiam redditur à noſtro Alexandro in illis verbis: *Judex a nobis delegatus vices noſtras gerit.* Nam cùm judex delegatus ipſum delegantem repræſentet, cujus vices gerit, & juriſdictionem exercet in cauſa ſibi commiſſa; & delegantis juriſdictio ſit ſuprà omnem juriſdictionem ordinariam, neceſſariò & ipſius delegatus in cauſa ſibi commiſſa, in qua vices ipſius delegantis gerit, major erit quocumque ordinario, cùm geſta per ipſum delegatum, per Pontificem geſta credantur, *c. ſi cui* 12. *de præb. lib.* 6. Gloſſa 2. *in fine*, *in cap. in litteris*, *de reſcrip.* Unde quia abſurdum, & indecorum erat, ut ſimplices clerici à Sede Romana delegati, in cauſis ſibi commiſſis majores conſtituerentur Epiſcopis, & Archiepiſcopis, ſtatutum fuit à Bonifacio VIII. *in cap. ſtatutum*, *hoc tit. lib.* 6. ne cauſa delegetur niſi habenti dignitatem, vel Canonicatum in Eccleſia, aliàs geſta à delegato invalida ſint. Docent plura ad hujus textus interpretationem adducentes, Tondutus *reſol. canonic. cap.* 77. & 87. Petrus Gregor. *lib.* 1. *de reſcriptis*, *cap.* 53. Barboſa *de canonicis cap.* 19. *& in remiſſ. ad Trid. ſeſſ.* 25. *de refor. cap.* 10. 9 Traditur ratio decidendi.

Nec obſtat difficultas ſuprà pro dubitandi ratione perpenſa, qua moti Barbatia, Alciatus, Jacobus de Nigris, & Cortatius, quos refert Angujanus *d. lib.* 3. *de legibus*, *cap.* 33. exiſtimarunt diſcrimen eſſe conſtituendum inter delegatum Principis, & delegatum inferioris, ut delegatus Principis major ſit quocumque ordinario; non ita delegatus inferioris Magiſtratus. Sed hæc diſtinctio ſuſtineri non poteſt, ſiquidem tam delegatus inferioris Magiſtratus, quàm Principis gerunt vices delegantis: igitur etiam delegatus inferioris Magiſtratus major eſt quocumque ordinario, cui præeſt ipſe Magiſtratus, qui delegavit. Aliter Berojus interpretatur noſtram Alexandri deciſionem; aſſerit enim, delegatum eſſe majorem illis ordinariis, quorum cauſam ſuſcipit terminandam, id eſt illis, ad quorum juriſdictionem cauſa commiſſa ſpectat, juxta illa verba noſtri textus: *Quorum cauſam ſuſcepit terminandam.* Quæ verba accipit ipſe Berojus, non ut emolumentum, & utilitas ipſius actionis ad Epiſcopum ſpectaret, ſed quia cauſa delegata ad ejus juriſdictionem pertinebat. Sed etiam hæc interpretatio admitti non valet, cùm repugnet contexturæ hujus textus, Primò, quia Alexander in præſenti regulam generalem, & ejus rationem aſſignat in illis verbis, *Delegatus vices noſtras geris*; unde in cauſa illa ſuperior eſt, & major illis, quorum cauſam ſuſcepit terminandam. Deinde quia in hujus textus ſpecie utilitas actionis ad ipſum Epiſcopum ſpectabat, ut ex ejus verbis conſtat: quare Beroii ſententia ſuſtineri non poteſt, etſi non inficier, ex præſenti deciſione non rectè probari, omnibus Ordinariis majorem eſſe judicem delegatum, etiam in cauſa ſibi commiſſa. Sed juxta alia juris teſtimonia, & rationes ſuprà perpenſas, defendenda eſt ſuprà tradita aſſertio. Nec tunc obſtat prædicta dubitandi ratio; nam li- 10 Diluitur dubitandi ratio.

licèt

Digitized by Google

cèt judices ordinarii repræſentent ipſum Principem ſuperiorem, atque ejus vices gerant; longè tamen aliter delegati delegantis perſonam ſuſtinent: ſiquidem judices ordinarii propter officium, aut dignitatem, mediante Principis electione juriſdictionem obtinent; delegati verò ſpecialiter, propter ſpecialem commiſſionem ipſius delegantis: unde majori ſpecialitatis ratione ipſius delegantis perſonam repræſentant, & vices gerunt. Nec obſtat textus *in d.cap. ſignificavit, de officio ordinarii*, ubi docetur, judicem ordinarium poſſe ſupplere juriſdictionem judicis delegati. Nam ſpecialiter textus ille procedit, quatenus ad extirpanda peccata poſſit judex ordinarius ſupplere negligentiam judicis delegati, ut docet Angujanus *d.cap.33.* & nos dicemus in ejus textus commentario. Nec quod dicebamus, videlicet juriſdictionem delegatam eſſe accidentalem, & per conſequens non eſſe præferendam ei, quæ eſt naturalis, obſtat; quoniam, hoc argumentum, quod expendit Riminaldus *in rubrica ff.de officio ejus*, procedit, & locum habet, quando cauſa naturalis, & accidentalis tendunt ad eundem effectum; ſecus autem, quando invicem pugnant; tunc enim natura rei alterata eſſe dicitur, & prævalet cauſa accidentalis, *l.15. §.ad beſtias, ff.de poſtul.* unde in concurſu juriſdictionis delegatæ, & ordinariæ circa eandem cauſam prævalet delegata, quæ ordinariæ derogat, & in ejus præjudicium conceditur,

C A P U T XII.

Idem a *Eboracenſi Archiep.* & *Epiſcopo Conventrenſi*.

EX parte N. capellani nobis innotuit, quod cùm ad te, *b* frater Conventr. litteras noſtras impetravit, ut ei Archidiaconat. quem in Eccleſia primò vacare contigerit, aſſignares; R. adverſarius ejus ad te, frater Eborac. litteras, ſicut dicitur, impetravit, nulla de prioribus habita mentione; ut ſi *c* avunculus ſuus Archidiaconatum, quem habebat in ea Eccleſia, vellet omninò dimittere, ipſum ei faceres *d* aſſignari. Quoniam igitur, ſi memores fuiſſemus, nos præfatos N. litteras noſtras, ſicut prædiximus, direxiſſe, pro adverſario nullatenus ſcripſiſſemus; nolentes litteras noſtras, quas pro eodem N. miſimus, occaſione hac effectu carere: ſ, t. per A. ſ. præ. m. quat. præſcriptum Conventrenſem commoneas, ut præfato N. Archidiaconatum Eccleſiæ ſuæ, ſi vacat, juxta promiſſum ſuum aſſignet, non obſtantibus litteris, quæ ab adverſatio ejus poſtmodùm fuerint impetratæ, tacita veritate,

N O T Æ.

1 a IDem.) Similiter legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.17.* & poſt Concil. Later. *p.7.c.21.* De Eboracenſi, & Conventrenſi Eccleſiis aliqua adduxi *in cap.2. cap. inter cæteras, de reſcriptis.*

2 b *Frater.*) Ità appellantur Epiſcopi, & Prælati Eccleſiaſtici, cùm Rom. Pontifex illis reſcribit, *capit. quàm gravi, de crimine falſi.*

c *Avunculus.*) Nepos, ſive ex patruo, ſive ex filio admitti poteſt ad beneficium patrui, vel avi, ut probavi *in cap.5. de filiis presbyt. num. fin.* 3

d *Aſſignari.*) Reſignatio in favorem tertii, quando admitti poſſit ab Epiſcopo, latè dixi *in cap.4. de pactis*; & quæ ad hunc textum ſpectant, reperies *in cap.1. de reſcriptis, num. fin.* 4

C A P U T XIII.

Idem a *Eboracenſi Archiepiſcopo*.

EX parte tua quæſitum eſt à nobis, utrum cùm cauſam aliquam ſub certa forma committimus, judices delegati formam ſibi commiſſam ita debeant ſequi, quod rationabiles exceptiones non admittant. Super quo taliter reſpondemus, quod etſi aliquando judici expediat formam ſibi ſtatutam ſervare, debet tamen rationabiles exceptiones admittere, & in cauſa juxta juris æquitatem procedere, niſi exprimatur in litteris noſtris, quod nullæ debeant exceptiones admitti: quod nec nos, nec anteceſſores noſtros unquam credimus expreſſiſſe.

N O T Æ.

1 a E*Boracenſi.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.18.* & poſt Conc. Later. *p.42.c.1.* De Eccleſia Eboracenſi latè egi *in cap.4. de reſcriptis.*

C O M M E N T A R I U M.

PRæſens deciſio ſpectat ad primam hujus rubricæ partem, in qua agitur de officio delegati. Ad delegatum enim ſpectat ratione proprii officii partes jubere coram ſe comparere, *cap.præterea 5. hoc tit.* formam ſuæ delegationis diligenter ſervando, *c.venerabilis 37. hoc tit. cap. cùm dilecta 22. cap. Rodulphus 35. de reſcriptis*. Debet etiam delegatus ratione officii juris ordinem ſervare, exceptiones juſtas, & rationabiles admittendo, *cap.cauſam quæ, de reſcriptis*; & omnes, niſi aliter in litteris delegationis comprehendatur: cùm enim nullum aliud habeat officium, niſi in litteris delegationis præſcriptum, illud debet diligenter cuſtodire, argumento textus *in l.diligenter, ff.mandati*; & tunc exceptiones tantùm admittere poteſt rationabiles; non enim Apoſtolica Sedes inhibendo exceptiones admittere, intendit omnes reiicere; nam quæ legitimæ ſunt, & rationabiles, non ſolent reſcripto Principis reiici, *l.2.C.de precibus*, ne jus proprium auferatur à reo, aut via defenſionis ei præcludatur, ut docent Oſualdus *ad Donel. l.22.c.9. litt.E*, plures relati à Barboſa *in præſenti*. Nec contrarium probant textus *in cap. lator 2.qu.7. c.placuit 21.q.2. cap.ſi homo 27.q.1.* Ex quibus Gloſſa *in præſenti, v. Credimus*, intendit probare, exceptiones omnes reiici ſolere à R. Pontifice. Nam omiſſa ſolutione Petri Grégorii *in cap.eam te 7.de reſcriptis, nu.3.* qui affirmat noſtrum Alexandrum in præſenti oblitum deciſionum prædeceſſorum ſuorum aſſerviſſe, nunquam Sedem Apoſtolicam cenſuiſſe exceptiones reiicere in judicio; dicendum eſt, in dictis decretis agi de cauſis criminalibus, in quibus ſua natura exceptiones, ſeu dilationes facilè reiiciuntur: unde R. Pontifex potuit eas committere, rejectis exceptionibus.

C A P U T XIV.

Idem *Abbati*, & *Conventui majoris* a *monaſterii*.

QUoniam Abbas *b* Leiceſtriæ, qui priùs ſuſcepto mandato noſtro partibus diem ad agendum præfixit, præhabito conſilio prudentum, Abbatem *c* Leiceſtriæ de novo ſubſtitutum judici *d* præmortuo, porrecto illi mandato, quia ſub expreſſis nominibus locorum, & non perſonarum, commiſſio litterarum à nobis emanavit, ſibi ſocium in cauſæ cognitionem adjunxit, ideò nos ſententiam eorum, ſicut rationabiliter lata eſt, ratam, & firmam habemus.

N O T Æ.

1 a Majoris monaſterii.) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*19. & poſt Concilium Later. *part.*46. *cap.*4. Majus monaſterium eſt in Gallia, in civitate Turon. D. Martino Turonenſi dicatum: ob ejus amplitudinem, & quia alia minora monaſteria propè illud conſtructa, illi ſubdita erant, dictum fuit Monaſterium majus, ut plura de ipſius monaſterii origine, & progreſſu adducentes tradunt Yepes *tom.*1. *Chron. D. Benedicti*, *centur.*1. *cap.*2. Renatus Chopinus *libr.*2. *monaſt. tit.*1. *nu.*11. Fratres Sarmat. *tom.*4. *Galliæ*, *fol.* 589. Mentio hujus monaſterii fit *in cap. dilectus*, ut lite pendente, *cap. inter*, *de exceſſibus Prælat.* apud Carnot. *epiſt.*4. ubi notavit Souchetus; & *ep.*108. ubi plura adduxit Juretus. Bernardo Abbati hujus monaſterii miſſa eſt præſens deciſio, quæ tam in prima, quàm in ſexta collectione caret prima parte. Reſtituenda tamen eſt ex dicto Concilio Lateran. *part.*46. *cap.*4. ubi ita habetur: (Jam pridem, ſicut benè meminimus, recepta querela veſtra de Ceſtriæ capella de Herdelei, quam ad Eccleſiam veſtram de Eſtun aſſeveraſtis jure parochiali ſpectare, & contra juſtitiam detinebant, cauſam ipſam Abbatibus Leiceſtriæ, & Lilleshullæ commiſimus terminandam: ita quidem, quod ſi uterque intereſſe non poſſet, alter nihilominus, adſcitis ſibi diſcretis, & honeſtis hominibus, in negotii executione procederet. Accidit autem inopinato rerum eventu, ſicut ex litteris tuis, & fratrum veſtrorum, fili Abbas, intelleximus, quod antequam partes in judicio apparuiſſent, Abbas unius loci, Lilleshullæ ſcilicet, de præſenti vita migravit, cui vir alter in brevi prudens, & religioſus ſucceſſit. Deinde Abbas Leiceſtriæ, qui priùs mandato noſtro partibus diem ad agendum præfixit, habitoque conſilio virorum prudentium, & juris peritorum, Abbatem Lilleshullæ de novo ſubſtitutum, porrecto illi mandato noſtro, quia ſub expreſſis nominibus locorum, & non perſonarum, commiſſio litterarum à nobis emanavit, ſibi ſocium adjunxit: & ſicut ex litteris eorumdem accepimus, cùm utraque pars legitimè citata ſæpiùs in eorum præſentia conſiſteret, auditis rationibus, & allegationibus hinc inde productis, & teſtibus idoneis, & eiſdem de non tacenda veritate juratis, eaque diligenter inquiſita, & cognita, cùm de jure matricis Eccleſiæ de Eſtun eis plenariè conſtaret, accepto multorum virorum legitimorum, & approbatorum, tam laicorum, quàm clericorum teſtimonio, prędictam capellam de Herdelei Eccleſiæ de Eſtun prudentium virorum conſilio adjudicaverunt. Venerabilis etiam frater noſter Vvigorn. Epiſcopus, qui tunc præſens aderat, eorum ſententiam executioni mandavit, & monachos tuos, fili Abbas, qui ibi aderant, & te quoque fili H. procuratorem negotii in præſcripta Eccleſia, quæ in ejuſdem Epiſcopi diœceſi conſiſtit, in corporalem per officiales ſuos poſſeſſionem introduxit. Quia igitur lites, ſive controverſiæ, quæ concordia, vel judicio finiuntur, in recidivæ contentionis ſcrupulum non debent iterum aliquatenus redigi, præſentis ſcripti patrocinio eam vobis confirmamus, &c.

2 b *Ceſtriæ.*) Ceſtria civitas eſt in Anglia propè Londinenſem, olim Epiſcopalis Cathedra, ex civitate Lichfeldriæ ibi translata; ſed poſteà in Conventriam mutata, & demùm ad priſtinam Sedem reſtituta, ut refert Cironius *in cap. dilectus*, *de ſequeſtrat. poſſeſſ.* Hujas civitatis meminit Alexander *in præſenti*.

c *Leiceſtria.*) Monaſteria Leiceſtriæ, & Lilleshullæ, de qoibus in præſenti, ſunt Canonicorum regularium D. Auguſtini in Anglia, in Comitatu Salopiæ, ut refert Pennotus *in hiſt. canon. regul. l.*2.*c.*37. in ipſo Comitatu.

d *Judice præmortuo.*) Hæc verba expoſui *in c. ſciſcitatus*, *de reſcriptis*.

C O M M E N T A R I U M.

3 *Concluſio probatur.* EX hoc textu communiter ſequens deducitur aſſertio: *Morte delegati exſpirat juriſdictio delegata, niſi intuitu dignitatis mandata ſit; quia tunc ad ſucceſſorem in dignitate tranſit.* Probant eam textus *in cap. dudum* 27. 18. *quæſt.*2. *cap. paſtoralis*, *§. præterea*, *de officio Ordinarii*, *cap. ſi gratiosè* 5. *de reſcriptis*, *lib.*6. *cap. ſi is qui*, *hoc tit. eodem lib.* Conſonat lex 47. tit.18. *part.*3. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, *& de canonicis cap.*3. *numer.*21. Sahagun, & Caniſius in hoc textu, Petrus Gregor. *lib.*5. *partit. tit.*5. *cap.*3. Moneta, *de commut. cap.*8. *num.*114. Covar. *in cap. requiſiſti* 15. *de teſtament.* Bajo-Arroyo *in cap. final. de procur. lib.*6. *num.*56.

4 *Impugnatur præſens aſſertio.* Sed adversùs hanc aſſertionem inſurgi poteſt ſequentibus rationibus. Prima ex eo naſcitur, nam certum eſt, mandatum extingui non ſolùm morte mandantis, verùm etiam mandatarii, *l. inter* 26. *l. ſi quid aliud* 27. *§. morte*, *ff. mandati leg. mandatum* 15. *Cod. eod. tit.* cum aliis infrà citandis: igitur morte judicis delegati, etiam expreſſo dignitatis nomine, finitur mandata juriſdictio. Accedit, nam ſi expreſſio dignitatis faceret, ut mandata juriſdictio tranſiret ad ſucceſſorem, tranſiret adversùs ſucceſſorem partis, contra quam ſub nomine dignitatis reſcriptum impetratum fuit: ſed adversùs ejus ſucceſſorem in hac ſpecie non tranſit juriſdictio delegata, *cap. ſignificavit* 36. *de reſcriptis*, ubi alia adduxi: igitur nec prætextu dignitatis expreſſæ juriſdictio delegata tranſit ad ſucceſſorem in dignitate ipſius delegati. Augetur ſecundò hæc difficoltas, nam ſi ea, quæ intuitu dignitatis conceduntur, tranſirent ad ſucceſſorem in dignitate, ſequeretur, ut juramentum fidelitatis ſactum R. Pontifici, & ut Pontifici, non deberet ejus ſucceſſori iterum fieri; ſed deberet iterari in perſona ſucceſſoris, *cap. ego* 4. *de jurejur.* ubi Balboa *num.*16. igitur nec juriſdictio delegata, quæ expreſſo dignitatis nomine conceditur, ad ſucceſſorem in dignitate tranſit. Augetur tertiò difficultas ſequenti ratiocinio. Mortuo Epiſcopo ejus Capitulum ſuccedit in omnem ipſius juriſdictionem ordinariam, *cap. his quæ* 11. *cap. olim* 14. *de majorit. & obedient. cap.*1. *eod. tit. in* 6. *cap. ad abolendam* 3. ubi Gloſſa *v. Sede vacante*, *cap. penult. & fin. de ſupplend. neglig. eod. lib. cap.*1. *de inſtit. in* 6. *Clem.*1. *§. de hæreticis*, Trident. *ſeſſ.*23. *de refor. cap.*10. *& ſeſſ.*24. *cap.*6. Sed ſi juriſdictio mandata ſit Epiſcopo etiam ſub nomine dignitatis, Capitulum eo defuncto non ſuccedit in juriſdictione delegata, ut defendunt in præſenti Abbas, Felinus, Mantua, & Berojus, Azevedus *ad Curiam Piſanam*, *lib.*1. *c.*8. *nu.*12. Sbrozius *de officio Vicarii*, *lib.*1. *c.*16. *nu.*1. & *lib.*2. *c.*135. *nu.*4. igitur quia juriſdictio delegata ſub nomine dignitatis conceſſa ad ſucceſſorem non tranſit.

5 *Ratio decidendi.* Hac difficultate ita fulcita non obſtante, vera eſt Alexandri deciſio, videlicet juriſdictionem alicui mandatam ſub nomine dignitatis, non finiri morte ipſius delegati, ſed ad ejus ſucceſſorem tranſire: cujus deciſionis rationes varias afferunt DD. *ſuprà citati*. Aliqui rationem petunt ex illis verbis hujus textus: *Quia ſub expreſſis nominibus*, &c. ſed in eis vera ratio non aſſignatur, immò differentia conſtituitur inter delegationem factam ſub nomine dignitatis, & factam ſub nomine proprio. Quare ea omiſſa, placet communis ratio à repetentibus in præſenti adducta, videlicet privatam perſonam decedere, dignitatem autem nunquam mori, *c. ſi gratiosè* 5. *de reſcriptis in* 6. *c. liberti* 65. 12. *qu.*2. *c. requiſiſti* 15. *de teſtam.* Unde judex delegatus ſub nomine dignitatis continuatur in ſucceſſore, nec præſumitur deceſſiſſe. Quod non procedit in perſona privata, cùm individua quotidie pereant, *l. ſi quis in fundo* 14. *ff. de legat.*1. Unde credi non poteſt, ipſum delegatum vivere, cùm facto ipſo deceſſiſſet: & ea quæ ſunt facti, fingi non poſſint, *l. in bello* 12. *§. facti*, *ff. de captivis*. Docent in præſenti Vivianus, Sahagun, & Caniſius, Petrus Pechius *in regula Privilegia*, *de regul. juris lib.*6. in cujus rationis confirmationem expendi ſolet textus *in l. quod Principi* 56. *ff. de legat.*2. ubi docetur quod ſi Principi legatum relictum ſit, & decedat antequam dies legati veniat, legatum ſucceſſori debetur, quod in aliis legatariis particularibus non procedit; nam ſi decedant antequam dies legati cedat, non tranſmittunt legata ad hæredes, *l. ſi poſt diem* 5. *ff. quando dies legati*; cujus ſpecialitatis ratio non provenit ex eo, quod Princeps ſolutus ſit lege Papia, *l. Princeps*, juncta inſcriptione, *ff. de legibus*: ſicut legibus Glicia, & Falcidia, *l. Papinian.* 8. *§. Imperator*, *ff. de inofficioſo teſtam. l.*4. *Cod. ad leg. Falcid.* ut docent Cujacius *lib.*15. *obſerv. cap.*30. Panciroła *lib.*2. *variar. cap.*5. Madera *animadv. c.*35. *n.*2. & 4. Merillus *lib.*1. *obſerv. cap.*19. Parexa *in otio quadrimeſtri*, 2. *p. nu.*3. ſed potiùs ex eo, quod legatum Principi relictum magis dignitati, quàm perſonæ relictum creditur, ut docet Gothofredus *in dict. l. quod Principi*. Quod etiam procedit in legatariis particularibus, ſi nomine dignitatis legatum relinquatur, ut ſacerdoti, *leg. annua*, *§.*1. *ff. de annuis legat.* ubi Cujacius, *leg. ſancimus* 46. *§. fin. leg. ult. Cod. de Epiſcop. & cleric.* Nec contrarium ſuadet textus *in l. ſi Auguſtæ* 37. *ff. de leg.*2. ubi contrarium docetur in legato relicto Auguſtæ, videlicet, quod ſi ipſa decedat antè ceſſionem legati, ad ſucceſſorem illud non tranſmittit; & tamen ipſam Auguſtam eiſdem privilegiis frui, quibus Princeps utitur, docetur *in d. l. Princeps* 31. *leg. fiſcus* 6. *ff. de jure fiſci*, *leg. bonæ* 3. *Cod. de*

qua-

quadrien. præſcript. Nam diſcriminis ratio ex eo provenit, quod mortua Auguſta, alia non eligatur, aut ſuccedat in ejus locum; poteſt enim contingere, ut Imperator aliam non ducat in uxorem; & ſi ducat, non ſucceſſionis jure ducitur: quod totum contrarium contingit in Principe, cui ſucceſſor neceſſariò datur, aut hæreditario jure, aut electione, juxta leges, aut conſuetudines Imperii.

6 **Illuſtratur prædicta ratio.** Etiam pro illuſtratione, & confirmatione prædictæ deciſivæ rationis adduci ſolet exemplum deductum ex privilegio; licèt enim privilegium perſonale, id eſt perſonæ conceſſum, extinguatur cum ipſa perſona, nec ad ejus hæredem tranſeat, *l. privilegia* 196. *ff. de regul.*, *juris cap. privilegia*, *eod. tit. in* 6. ſi tamen concedatur alicui dignitati, vel communitati, ex adducta ratione, videlicet quia dignitas nunquam moritur, perpetuum privilegium eſt, & ad ſucceſſores in dignitate tranſmittitur, *l. forma* 4. §. *quidquam*, *Cod. de cenſibus*, *l. maximarum*, *Cod. de excuſat. muner. lib.* 10. Nec contrarium docetur *in l. ſordidorum* 13. *Cod. eod. tit.* dum in ea deciditur, privilegia excuſationum munerum alicui intuitu dignitatis conceſſa non tranſire ad ſucceſſorem in dignitate; nam omiſſa ſolutione Accurſii in eo textu, qui exiſtimat ibi agi de hærede, ad quem privilegium nunquam tranſit, dicendum eſt, Imperatores tractare de privilegio dato, ſeu conceſſo alicui contemplatione dignitatis; ſed eo animo, ut ad ſucceſſorem in ea non tranſiret, ut conſtat ex illis verbis: *Neque enim poteſt eſſe perpetuum, quod non rebus, ſed perſonis, contemplatione dignitatis, atque militiæ indulſiſſe conſtat.* Facit etiam pro prædicta deciſiva ratione, quod communiter traditur de executoribus teſtamentorum, aut commiſſariis ad teſtamentum condendum; licèt enim morte eorum finiatur officium, *cap.* 2. §. *fin. de teſtam. lib.* 6. Petr. Pecchius *de teſtam. conjug. lib.* 1. *cap.* 30. *nu.* 13. tamen ſi ſub nomine dignitatis quis ſit datus executor, aut nominatus commiſſarius, & electa non ſit perſonæ induſtria, ſucceſſor in dignitate poteſt exequi munus ſibi injunctum, ut docent Sanchez *lib.* 8. *de matrim. diſp.* 27. *nu.* 29. Carpio *de executoribus lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 15.

7 **Exponitur cap. 1. de officio vicarii, in 6.** Nec huic rationi præſentis deciſionis ita receptæ, & illuſtratæ obſtat textus *in c.* 1. *de officio Vicarii*, *lib.* 6. ubi excommunicatio prolata in Vicarium Epiſcopi, tanquam in Vicarium, non tranſit in ſucceſſorem in officio ipſo, vel dignitate: igitur quia quæ geruntur ſub nomine dignitatis, ad ſucceſſorem in ea non tranſeunt. Augetur difficultas ipſius textus *ex c. adverſus* 7. *de immunit. Eccleſ.* ubi excommunicatio prolata in Magiſtratum ſæcularem imponentem tributa Eccleſiæ, ſeu perſonis eccleſiaſticis, tranſit in ſucceſſorem ipſius Magiſtratus. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, certum eſſe, ſucceſſorem in dignitate non ligari excommunicatione, qua ligatus erat ejus anteceſſor, *d. c.* 1. *de officio Vicarii*; quia unuſquiſque ex ſuo delicto ſorti ſubjicitur, nec alieni criminis quis ſucceſſor conſtituitur, *l. crimen* 26. *ff. de pœnis*: quia juxta Caſſiodorum *lib.* 2. *variar. c.* 11. quodcumque delictum ſuos ſequitur auctores; quod procedit niſi ſucceſſor ipſe in ipſa dignitate particeps ſit ſceleris: tunc enim ratione proprii reatus eadem ligatur cenſura, *c.* 1. *in fine*, *ut lite non conteſt.* ut contingit in ſpecie textus *in d. c. adverſus*; judex enim ſæcularis particeps erat delicti, quia non ſatisfaciebat perſonis eccleſiaſticis ob gravamen illatum ab anteceſſore; unde ratione proprii criminis in excommunicationem incidit anteceſſoribus inflictam. Docet Gloſſa *in d. c. adverſus*, *verbo ſucceſſorem*.

8 **Explicatur tradita aſſertio.** Manet ergo, juriſdictionem delegatam mandatam judici ſub nomine dignitatis, tranſire in ſucceſſorem ejuſdem dignitatis: quæ aſſertio accipienda eſt, ſi non ſit electa perſonæ induſtria; tunc enim etiam ad ſucceſſorem in dignitate non tranſit, *c. fin. §. fin. hoc tit.* Caniſius *in præſenti*; etſi juriſdictio mandata ſit tantùm ſub nomine dignitatis, ut Petro Epiſcopo Salmantino; tunc enim ejus morte finitur juriſdictio, nec ad ſucceſſorem in Sede tranſit: nam quoties perſona exprimitur, perſonalis eſt commiſſio; quoties verò dignitas, realis; ita poſt alios Germonius *de indultis Cardin. §. Hieronymo*, *nu.* 49. Sanchez *lib.* 8. *de matrim. diſp.* 22. niſi alia ſit voluntas delegantis. Unde infertur, cauſam commiſſam Vicario Epiſcopi, mortuo eo, vel revocato, non tranſire in ejus ſucceſſorem. Abbas *in præſenti*, *nu.* 10. Gambara *de officio Legati lib.* 8. *nu.* 97. & *lib.* 9. *c.* 35. talis enim juriſdictio mandata Vicario ut Vicario, commiſſa videtur habita contemplatione officii, quod exercet. Flores de Mena *lib.* 1. *variar. c.* 4. licèt contrariam opinionem teneant in præſenti Felinus *n.* 7. Decius *nu.* 9. Berojus *nu.* 11. Mantua *nu.* 32. Riccius *in praxi*, *deciſ.* 615. Hoc tamen procedit in Vicario Epiſcopi ſucceſſore alterius; non verò idem dicendum eſt in Vicario Capituli Sede vacante; in eum enim non tranſit juriſdictio delegata Vicario Epiſcopi, ut docet Barboſa *de poteſt. Epiſcop. allegat.* 54. *num.* 142. Similiter ſi cauſa commiſſa ſit judici ſynodali ex his, qui eliguntur in Synodo diœceſana, ex diſpoſitione Concil. Trident. *ſeſſ.* 25. *de reform. c.* 10. & ipſe judex decedat, poſtquam in cauſa procedere cœpit, eligitur ſynodalis judex ab Epiſcopo, non ſuccedit in cauſa commiſſa judici ſynodali, quia talis delegatio potiùs perſonalis, quàm realis judicatur: quare reſignata ipſa dignitate, ſeu præbenda, cujus ſynodalis electus fuit, adhuc poteſt procedere in cauſa, ut cenſuit ſacra Congregatio, referente Farinacio *in d. c.* 10. *Concil. Trident.* & docent Flaminius *de reſign. lib.* 1. *qu.* 1. *nu.* 14. Cevallos *communium qu.* 667. *nu.* 10.

Nec obſtant dubitandi rationes ſuprà adductæ. Non prima; nam licèt verum ſit, morte mandatarii finiri mandatum, in præſenti tamen caſu non decedit mandatarius, ſiquidem dignitas nunquam moritur: unde non eſt ratio quare juriſdictio mandata exſpiret. 9 **Diſſolvuntur difficultates.** Nec primum augmentum deductum *ex d. c. ſignificavit*, *de reſcriptis*, obſtat; nam diſcrimen eſt conſtituendum inter reſcriptum impetratum contra aliquem ob debita contracta intuitu, & ratione dignitatis; & inter reſcriptum impetratum contra conſtitutum in dignitate ob debita perſonalia: primo caſu reſcriptum tranſit contra ſucceſſorem, *c. cum dilecti* 17. *de foro compet.* ſecundo verò caſu ſucceſſor in dignitate non tenetur ſolvere debita perſonalia contracta ab anteceſſore, *c.* 1. *de ſolut.* quo caſu procedit textus *in d. c. ſignificavit* 36. nam ibi Comes perſonalis debiti ratione conveniebatur, unde ſoror ejus in Comitatu ſuccedens, ratione ipſius debiti, ex reſcripto impetrato contra fratrem conveniri non valet. Docent Gloſſa prima *in eo textu*, & Abbas *nu.* 4. Nec obſtat augmentum ſecundum deductum *ex d. c. ego*, *de jurejur.* nam pro ejus ſolutione ſciendum eſt, jurantem obedientiam, vel fidelitatem alicui ratione dignitatis, & ejus nomine, non teneri jurare ejus ſucceſſoribus, quia omnibus obſtrictus manet, *c. veritatis* 14. *de dolo & contum.* Covarr. *in c. requiſiti*, *nu.* 2. *de teſtament.* & *in c. quamvis*, 1. *part.* §. 5. *n.* 4. Suarez *de relig. tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 34. perdoctus, & ſæpè laudatus Præceptor D. Franciſcus Ramos *in memoriali pro Epiſcop. Luſit. propoſ.* 5. *nu.* 164. ſi verò juratum ſit alicui Prælato ſub nomine proprio, etiam expreſſa dignitate tunc jurandum eſt etiam ejus ſucceſſori, *d. cap. ego*, ut in hoc caſu accipit Balboa *ibi*, *nu.* 16. ſic etiam qui promiſit mandato, ſeu præcepto judicis ſtare, tenetur etiam præcepto ſucceſſoris parere; quia non tam ratione perſonæ, quàm dignitatis, & officii promiſſum videtur, ut rectè docet Covarr. *in d. c. requiſiti*, *nu.* 10. Cui doctrinæ non refragatur textus *in l. penult. ff. judicatum ſolvi*, ubi qui promiſit judicatum à judice ſolvere, non tenetur virtute ejus ſtipulationis ſolvere quod à judice appellationis judicatum fuit; nam omiſſis ſolutionibus traditis ab Heringio *de fidejuſſorib. c.* 20. §. 20. Riccio 4. *part. collect.* 851. Covarr. *d. num.* 10. Oſuald. *ad Donell. lib.* 18. *c.* 14. *littera T*, dicendum eſt, in eo textu promiſſorem non teneri ſolvere judicatum à judice, ad quem fuerat appellatum, quia tantùm promiſit ſe ſoluturum, quod Sempronius judicaſſet; quo caſu non tenetur ſolvere quod ab alio, quàm Sempronio judicatum eſt, *l. ſi à judice* 64. §. 1. *ff. de judic. l.* 3. *in princ. ff. judic. ſolvi*. Nec obſtat ultimum augmentum difficultatis; verùm enim eſt, Capitulum Sede vacante non ſuccedere in juriſdictione delegata Epiſcopi, licèt ſuccedat in ordinaria. Ratio differentiæ eſt, quia ordinaria competit Epiſcopo jure proprio; at verò delegata jure ſpeciali. Unde Capitulum cùm non ſuccedat in his, quæ ſpeciali jure competunt Epiſcopo, *c. verum* 7. *de foro compet.* ubi Abbas *nu.* 8. *c.* 2. *ne Sede vacante*; ideò non ſuccedit in juriſdictione delegata: quamvis enim ſubrogatum ſapiat naturam ſubrogati, *l. ſi eum* 10. §. *qui injuriarum*, *ff. ſi quis cautionibus*, *l. ſi donare* 36. §. *ſi ſponſus*, *ff. de donat. inter*; id tamen procedit in omnibus, quæ ordinario jure competunt; non verò in his, quæ per accidens, ut *in l. item veniunt*, §. *cùm prædiximus* 4. *ff. de petit. hæred.* de cujus conciliatione cum lege *hæc actio* 13. §. 1. *ff. de ſervo corrupto*, videndi ſunt Gothofredus *ibi*, *littera*, D. Anton. Faber *in d. l. item veniunt*. Unde cùm juriſdictio delegata Epiſcopo non principaliter, ſed per accidens in eo reperiatur; licèt Capitulum ſuccedat in ordinaria & principali, non tamen ſuccedit in delegata accidentali: ſed ſi è contrario mandata ſit juriſdictio Capitulo Sede vacante, & vacare

deſinat,

Digitized by Google

deſinat, electo Prælato; tunc juriſdictio tranſit in Epiſcopum, ex textu ab ſpecie *in c. eam te 7. de reſcriptis*. Ratio diſcriminis eſt, quia cùm cauſa committitur Capitulo Sede vacante, committitur ut ordinario, cùm ibi non ſit aliqua perſona, aut dignitas, cujus contemplatione commiſſa credatur; ideò cum omnis juriſdictio ordinaria competens Capitulo tranſeat in Epiſcopum, etiam delegata ad eum tranſmittitur: at cùm cauſa committitur Epiſcopo, quia non tanquam Ordinario, ſed tanquam Epiſcopo demandatur, non tranſit in Capitulum.

C A P U T XV.

a Idem.

SUper eo verò, quod ſubjungere voluiſti, ſi de præſentatione presbyteri inter aliquos quæſtione ſuborta, cauſam contigerit delegari alicui ſub hac forma, ut ſi conſtiterit jus, de quo agitur, ad alterutram partem pertinere, ad præſentationem ejus de perſona idonea *b* ordinet Eccleſiam appellatione remota, an liceat delegato judici, inſcio Diœceſano Epiſcopo, Archidiacono, vel Archipresbytero reclamante, præſentatum ſibi clericum *c* in poſſeſſionem Eccleſiæ mittere, præſertim ſi ignotus fuerit præſentatus, aut minùs idòneus: aut ſi Archipresbyter, aut Archidiaconus, vel Epiſcopus, ad quem inſtitutio *d* pertinet, *e* appellaverit, utrum eorum appellationibus ſit deferendum. Hoc tuam volumus diſcretionem tenere, quod licèt quæſtionem, quæ de præſentatione vertitur, ap. rem. committamus alicui terminandam, non tamen noſtræ eſt intentionis diœceſano Epiſcopo, Archidiacono, vel Archipreſbytero *f* præjudicium generare. Ideòque præſentandus eſt illi, qui inſtituendus fuerit: & tenebit eorum appellatio, ſi videntes juri ſuo detrahi, duxerunt appellandum; quia non eſt illis, ſed partibus, inter quas cauſa commiſſa eſt, ap. remedium intercluſum.

N O T Æ.

1 a IDem.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.20.* & poſt Concil. Lateran. ſub Alexandro III. *p.47. c.3.* ſed ſupplenda eſt vera inſcriptio *ex c. tua nos, de clericis peregrin.* ubi eſt alia pars hujus textus, & legendum: *Alexander III. Epiſcopo Cenoman.* in cujus notis aliqua adduxi de Eccleſia Cenoman.

2 b *Ordinet Eccleſiam.*) Licèt verbum *Ordinare*, plerumque accipitur pro *eligere*, ſeu *inſtituere*, ut probat Hallierius *de ſacris elect. c.4.* in præſenti tamen accipitur pro deſignare, ſeu confirmare, ut cauſa diſceptata inter patronos, judex delegatus unius præſentationem confirmet, & ab eo præſentatum inſtituere faciat, ut *in c. ſignificaverunt, de except. c. ad probandum, de re judicata.*

3 c *In poſſeſſione Eccleſiæ.*) Ipſum præſentatum inſtituendo: licèt enim judex ad quem appellatum eſt ab Epiſcopo, qui inſtitutionem facere negligit, poſſit ipſum præſentatum inſtituere, ut probat Lotherius *de re benef. lib.2. c.13. n.70.* & ſuadetur *ex Clement. auditor, de reſcriptis*; tamen judex delegatus, cui commiſſa eſt cauſæ beneficialis cognitio, non debet ideò inſtituere præſentatum à patrono legitimo, ſed ſolùm jubere, ſeu declarare, ipſum eſſe inſtituendum, ut docent Perez de Lara *de capellan. & anniverſ. lib.2. c.11. n.15.* Aloyſ. Ric. *in collect. deciſ. part.5. collect.1598.* Lotherius *ubi ſuprà*, Barb. *lib.3. voto 126. nu.203.* Unde delegatus in præſenti licèt poſſit cognoſcere de jure præſentandi inter patronos, non tamen poteſt ab eis præſentatum inſtituere.

4 d *Inſtitutio pertinet.*) Corporalis videlicet ſeu miſſio in poſſeſſione, quæ ad Archidiaconum jure communi ſpectat, ut probavi *in c.4. de officio Archidiac.*

5 e *Appellaverint.*) Ex hoc textu omnes in eo repetentes deducunt, etiam commiſſa cauſa appellatione remota, tertium appellare poſſe, quod & docuerunt Cuvarr. *practic. q.15. ex n.5.* Balboa *in c. ſuper 17. de appellat.* Sed ſi verum amamus, hoc principium neutiquam deducitur ex hoc textu; nam Archidiaconus, Epiſcopus, ſed Archipreſbyter in præſenti caſu non appellaverant tanquam tertii, propter jus alienum; ſed ratione juris proprii; ſiquidem judex delegatus ſe ingerebat inſtitutioni, quæ ad eos ſpectabat; unde non à ſententia inter patronos dicta appellarunt, ſed ab inſtitutione, quam ipſe delegatus facere non debebat.

f *Præjudicium.*) Generalis enim conceſſio Principis in- 6
telligitur facta ſine præjudicio tertii privati, ſeu communitatis, *l.2. §. meritò, ff. ne quid in loco publ. l. jubemus 1. Cod. de ſacroſ. Eccleſ. l. finali, Cod. ſi contra jur, l. ſed cùm 12. ff. ad Trebell. l. penult. & ult. ff. de natal. reſtit. l.3. C. unde vi, l.4. C. de emancip. liber. l. reſcripta 7. C. de precib. Imp. offer. l. ſi teſtament. C. de teſtam. l.31. & 32. tit.18. p.3. l.1. & 2. tit.12. lib.3. ordin. l.1. & 2. tit.10. lib.5. recopil.* Cujus beneficia omnibus prodeſſe, nulli verò debent nocere, ut in variis ſpeciebus probant textus *in l.2. C. de precibus Imper. l. ex facto 43. ff. de vulgari*, & aliis. Probant Caſtillo *to.2. controv. c.28.* Azevedo *in l.14. tit.3. lib.1. recopil. n.39.* Solorzanus *to.2. de jure Indiar. lib.2. c.26. n.62.* Molina *de primog. lib.2. c.1. n.13.* Peregrinus *de jure fiſci, lib.1. tit.3. n.21.* Didacus Perez *in l. 1. gloſſa 1. verſ. Præterea, tit.5. lib.3. Ordin.* Carleval *de judiciis tom.1. diſp.2. n.629.* Amaya *lib.1. obſerv. c.1. n.31. & in l. unic. C. de pœnis fiſcal. lib.10. nu.79.* Larrea *deciſ. Granat. diſp.8. & allegat.115. & 119.* Salgado *de retent. bullar. lib.1. cap.7.* Nec juris ratio patitur alterum in alterius perniciem auctoritate Principis abuti, *l.3. C. de reſcind. vendit. l. ult. Cod. ſentent. reſcind. non poſſe, l. cauſas 16. Cod. de tranſact. l. ſi donationem 5. Cod. de revoc. donat. l.1. Cod. de his qui veniam æt.* Fornerius *lib.5. rerum quotid. cap.26.* Si tamen Princeps de damno tertii certioratus per ſupplicationem, juxta tradita *in cap. ſi quando, de reſcriptis*, & cum cauſæ cognitione iterum ſuper eadem re reſcribit, exequendum eſt reſcriptum, *d. l.2. §. ſi quis à Principe 16.* quem illuſtrat Fornerius *ubi ſuprà*; citra enim periculum contumaciæ, & animi rebellis in rebus merè politicis non licet ſubditis ſcrupuloſè inquirere in præcepta, juſſiones, & diplomata Regia, quando à Principe jam certiorato emanant: & hic valet illud Terentii Clementis apud Tacitum *lib.5. annal.* quamvis alia mente dictum: *Tibi ſummum rerum judicium Divi dedere, nobis obſequii gloria relicta eſt.* Quam partem exponit ſecurè, & eleganter Marquez *lib.2. Gubern. cap.10.*

C A P U T XVI.

Idem *a* Alexander III. b *Arelat.* c *Archiepiſcopo.*

CAuſa matrimonii, quę inter Ermengard mulierem, & Bloſium agitari dignoſcitur; venerabilibus fratribus noſtris *d* Forojul. & Vapincen. Epiſcopis meminimus commiſiſſe. Quibus utique in unum convenientibus, eandemque mulierem, ſicut accepimus, viro reſtitui mandantibus, vir mulierem cruciatibus, & flagellis adeò affecit, quod invita & coacta, inter ſe, & virum eſſe confeſſa eſt parentelam. Sicque factum eſt, quod ad judicium unius illorum mulierem ipſam dimiſit, quæ filios ſuos quinque dicit ex eo genuiſſe, & quatuordecim annis ſecum ſine quæſtione aliqua permanſiſſe. Unde quoniam matrimonium in Eccleſia Dei adeò magnum ſacramentum probetur eſſe, quod ſine rationabili & evidenti cauſa diſſolvi non debeat, præſertim cùm non ab homine, ſed à Deo ſit inſtitutum: diſcretioni veſtræ per A. ſ. mandamus, quatenus hujus rei veritatem diligenter, & ſubtiliter inquiratis: & ſi inveneritis, quod præfatus B. prædictam mulierem ad judicium ſolummodò unius prædictorum Epiſcoporum à ſe ſeparaſſet, quia cùm duobus cauſa committitur, ſententia unius non tenet, ipſum conſtanter commonea.

Digitized by Google

moneatis, & diſtrictè compellatis, ut mulierem ſicut uxorem ſuam, & appellatione remota benigne *f* recipiat, & maritali affectu pertractet. Quod ſi facere fortè contempſerit, eum, & ſuperinductam, appellatione ceſſante, excommunicationis vinculo perſtringatis. Si qui tamen apparuerint, qui poſtquàm ab eo recepta fuerit, matrimonium eorum velint, & legitimè poſſint impetere, partibus antè vos convocatis, cauſam audiatis, & eam fine canonico, appellatione remota, terminetis, illa maturitate & circumſpectione adhibita, quam in tanto negotio convenit adhiberi. Quod ſi ambo, &c.

N O T Æ.

1 a IDem.) In prima collectione, *ſub hoc tit. c.21.* & in hac ſexta tantùm legitur *idem*; ſed epigraphen, & litteram textus ita reſtituo ex ipſa epiſtola Alex. III. *lib.12. regeſtr.* quæ reperitur poſt Concil. Lateran. ſub ipſo celebratum, *part.50. cap.26.*

2 b *Arelat.*) Arelatenſis civitas, vulgò *Arles* dicta, ſuper Rhodanum flumen in Gallia, ex ſexta Legionis colonia à Nerone deducta, ut Suetonius, in eo teſtatur, quam eleganter deſcripſerunt Auſonius *ibi*:

Arelas, quam Narvo Martius, & quam
Accolit Alpinis opulenta Vienna colonis,
Præcipitis Rhodani ſic interciſa fluentis,
Ut mediam facias navali ponte plateam,
Per quem Romani commercia ſuſcipis orbis,
Nec cohibes, populoſque alios, & mœnia ditas,
Gallia queis fruitur, gremioque Aquitania lato.

Caſſiodorus *lib.8. variar. Arelate civitas ſupra Rhodanum poſita, quæ in Orientis proſpectum tabulatum pontem per nuncupati fluminis dorſa tranſmittit.* Eam parvam Romam appellat Sidonius *lib.3. epiſt.1.* cujus mentio fit *in l. codicillis, ff. de uſufructu legat. l. ſupplices, Cod. ut lite pendente.* Plura de ipſa civitate adducunt Scaliger. *in lection. Auſon.* Juretus *ad Symmachum lib.9. epiſt.16.* Bucherus *in Belgico Rom. lib.8. c.9.* Papirius Maſon *in deſcript. Galliæ, pag.483.* In ea urbe ab initio tantùm Epiſcopalis Cathedra fuit, licèt Præſuli jus pallii conceſſum legamus *in c. in Galliarum 25. qu.2.* poſteà in Archiepiſcopalem erecta fuit; unde ejus Prælato ſub nomine Archiepiſcopi reſcribitur in præſenti, & *in c. cum apud 23. de ſponſal. c.3. de baptiſmo, c. cum dilecti 18. de accuſat.* Inde illa vexata controverſia ſuper Primatu Galliæ inter ipſum, & Viennenſem Præſulem, *c. Artaldus 8. qu.3.* Eam referunt Baronius *anno 445. nu.11.* & *450. nu.52.* Hallietius *de hierarch. juriſd. lib.4. art.4. §.43. cum ſequent.* alia dedimus *in c.5. de temporib. ordin.*

3 c *Archiepiſcopo.*) Bernardo videlicet, qui ex Caſſinenſi monaſterio, cùm ejus Abbas eſſet, in Arelatenſem Præſulem electus fuit, & poſtea creatus Cardinalis tituli S. Mariæ in Via Lata, ut refert Chenu *in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ.*

4 d *Forojulien.*) Forumiulium colonia Octavianorum, quæ Pacenſis dicitur à Plinio *lib.3. c.4.* eſt in Gallia Narbonenſi, ut refert Strabo *lib.3.* & ex eo & alii referunt Fratres Sarmat. *tom.2. Galliæ Chriſt. fol.586.* Habet Eccleſiam Cathedralem, cujus Epiſcopus utramque poteſtatem, ſpiritualem videlicet, & temporalem, in ea exercet. Aliqua de ea Eccleſia adducit Carolus à S. Paulo *in Geograph. ſacra, p.155.*

5 e *Vapincen.*) Vapincenſis urbs, vulgò dicta *Gap*, eſt in Gallia, in provincia Narbonenſi: habet Eccleſiam Cathedralem Deiparæ Virgini dicatam, cujus Epiſcopus unicus ſuffraganeus eſt Archiepiſcopi Aquenſis, ut referunt Fratres Sarmat. *tom.3. Galliæ Chriſt. fol.1022.*

6 f *Recipiat.*) Priùs enim, & antè omnia uxor reſtituenda eſt, & tunc cauſa matrimonii diſceptari debet, *c.1. & 3. de ordine cognit. c. ex conqueſtione, de reſtit. ſpol.* niſi probatio conſanguinitatis in continenti offerretur; tunc enim ſi periculum inceſtus daretur, reſtituenda non eſſet uxor, *c. litteras, de reſtit. ſpol.* latè exponemus *in cap.1. de ordine cognit.*

7 Ex hoc textu communiter deducitur, commiſſa cauſa duobus judicibus delegatis, unum abſque alio in ea procedere non poſſe: quod & probant textus *in c. prudentiam 27. c. uno, hoc tit.* quam partem expoſui *in c. ſciſcitatus, de reſcriptis.*

C A P U T XVII.

Idem a *Oxonienſi, & Vvintonienſi Epiſcopo, & Abbati* b *Herford.*

CAuſam, quæ inter F. & R. de nativitate Agathæ vertitur, vobis fratres Epiſcopi, & *c* Londin. Epiſcopo commiſimus terminandam. Verùm quoniam idem F. præfatum Londin. Epiſcopum habet ſuſpectum, pro eo quod dominus eſt prædicti F. ipſum amovendum, & te, fili Abbas, loco ipſius duximus *d* ſubrogandum.

N O T Æ.

a IDem.) Ità etiam legitur *in c.2. qui filii ſint legitimi*, in prima collectione: integram epiſtolam dabimus *in c.4. qui filii ſint legitimi.* De Oxonienſi Eccleſia egi *in c. propoſuit 6. de filiis presbyt.* de Vvintonienſi *in cap. cæterum, de reſcriptis.*

1 b *Herford.*) Legendum eſt *Fordenſi.* Forda enim eſt in Anglia, in Comitatu Devonienſi; de quo monaſterio ita legitur in indice ſacrarum ædium Angliæ.) Fordæ in Comitatu Devoniæ, tituli S. Mariæ, fundatrix Adelica filia Balduini de Ochmanton, monachi albi Ciſtercienſis. Ejus Abbati miſſa eſt deciſio textus *in c. ex litteris 7. de jurepatron.* aliqua de eo tradit Manrique *anno 1113. cap.9. num.5.*

c *Lond.*) De Epiſcopo Lond. egi *in c.1. de renunciat.*

2 d *Subrogandum.*) Statim ſequuntur verba, quæ reperiuntur *in c. cauſam 12. qui filii ſint legitimi, c.3. de dolo & contum.* ex quibus ita hujus textus caſus repetendus eſt. Duo fratres erant in Anglia, ex quorum uno Agatha, licèt adulterina, ſuſcepta erat, quæ alium etiam filium ſuſceperat: altero fratre ab inteſtato defuncto; controverſia ſuper eorum bonis mota fuit, & cùm unus ea vi occupaſſet, Alexander III. Oxonienſi, Londinenſi, & Vvintonien. Epiſcopis reſcripſit *in d. c. cauſam, el 2.* ut antequam de hæreditate & natalibus prædictæ Agathæ cognoſcerent, in poſſeſſionem reſtituerent bonis ſpoliatum. Sed cùm hanc delegationem ægrè tuliſſet Henricus II. Angliæ Rex, quia ſpolii, & poſſeſſionis cauſam ad ſuum judicium ſpectare intendebat, Alexander Regi cauſam poſſeſſionis remiſit *in d. c. cauſam 7.* & natalium cauſam, ſeu ſtatus prædictæ Agathæ ſupradictis Epiſcopis commiſit. Sed quia unus ex litigatoribus homo beneficiarius erat Epiſcopi London. eo remoto, cauſam commiſit Epiſcopis Oxonienſi, & Vvintonienſi, & Abbati Fordenſi, ſub hac formula, ut ſi illis conſtitiſſet Agatham ex adulterio natam eſſe, declararent ejus filium illegitimum nepotem eſſe: adiecit etiam, ut abſente uno ex litigatoribus, poſſent in cauſa procedere, ſi modò eum legitimè vocarent, ſervato judiciorum ordine: quæ pars reperitur *in d. c.3. de dolo, & contum.*

3 Ex hoc textu probatur, cauſam ſuſpicionis, ſeu recuſationis in judice dari, ſi probetur unum ex litigatoribus eſſe ſubiectum judici delegato: quod, & quæ ſpectant ad recuſationem judicum delegatorum, diſputabimus *in c. ſuſpicionis, hoc tit.*

C A P U T XVIII.

a Idem.

CUm te conſulente, &c. *Et infrà*: Item ſuper cauſa, quæ tibi ex noſtra delegatione committitur, ſi à *b* perſonis eccleſiaſticis, una, vel *c* pluribus, quibus, ut parcas laboribus partium, & expenſis, cognitionem ipſius cauſæ, & teſtium examinationem, ſententia tibi reſervata, committas, appellatio fuerit interpoſita, hujuſmodi ap. intuitu cauſam ipſam indefinitam relinquere non teneris.

NOTÆ.

N O T Æ.

1 a *I. Dem.*) Ità etiam habetur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.*1. Ubi Alexandro III. tribuitur hæc deciſio. Sed, ni fallor, perperam: nam hujus textus auctor eſt Lucius III. in epiſtola miſſa Cantuar. Archiepiſcopo, ut conſtat *ex c.*1. *de officio Ordinarii*, in ſecunda collectione, ubi ita inſcriptio proponitur: *Lucius III. Cantuar. Archiep.* & ſtatim ſequitur pars hujus textus, quæ deeſt in præſenti, & ita habetur: *Cum te conſulente poſtulas edoceri, utrum ad te pertineat ſententias in cauſis, quas judices in tua provincia delegati à nobis protulerint, confirmare, licèt de cauſis nihil in tua præſentia ſit tractatum, Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ſententiam ipſam, niſi velis, non teneris confirmare, ſed id tibi ex officii debito imminere, ut ſi ad mandatum eorundem judicum ſententia non poſſit executioni mandari, eis præſtes auxilium, & favorem, & ipſam etiam, ſi noveris rationabiliter latam, poteris confirmare*. Unde cùm textus hic auctorem habeat Lucium III. neceſſariò ſequitur, cauſam commiſſam fuiſſe Balduino, qui temporibus Lucii III. Cantuarienſem regebat Eccleſiam, cujus laudes, & vitam latè proſequitur Richardus Smitheus *in ſeria Archiep. Cantuar. lib.*2. *c.*8.

b *Perſonis Eccleſiaſticis.*) Ex his verbis plures repetentes in præſenti deducunt, juriſdictionem eccleſiaſticam tantùm eccleſiaſticis perſonis eſſe committendam, non verò laicis: quod etiam videtur probari *ex capitul. in nova*, 16. *qu.*7. Alii etiam diſcrimen conſtituunt inter cauſas merè temporales, & civiles; & inter cauſas eccleſiaſticas, & criminales. Priores affirmant, poſſe etiam delegari laicis, poſteriores verò tantùm eccleſiaſticis perſonis committi poſſe: ita poſt Gloſſam *in præſenti*, Abbas, Decius, Felinus, & alii. Contrarium tamen, immò indiſtinctè omnes cauſas, tam ſpirituales, quàm temporales, ad judicium Eccleſiæ pertinentes, poſſe non ſolùm à R. Pontifice, verùm & ab Epiſcopis laicis demandari, defendit Aguianus *lib.*2. *de legibus*, *c.*25. *per totum*. Sed ut certa ab incertis ſeparemus, primò dicendum eſt, R. Pontificem poſſe juriſdictionem etiam laicis delegare, immò & fœminis, *c. Menam*, 2. *q.*4. & olim minoribus in ordinibus, & Eccleſię miniſteriis conſtitutis frequenter committebat, ut ſcholaſtico, *in c.*4. *de translat. Epiſc.* Cantori *in c. ex parte* 12. *de conſtit. c. cùm olim* 12. *de re judicata*: quod correxit, & emendavit Bonifacius VIII. *in c. ſtatutum* 8. *de reſcriptis*, ubi ſtatuit, ut tantùm perſonis dignitatem, & præbendam Eccleſiaſticam habentibus juriſdictio eccleſiaſtica delegari poſſit. Quæ Bonifacii conſtitutio duplici nititur ratione. Prima, quia creditur hujuſmodi perſonas in dignitatibus conſtitutas ſcientiam juris, cauſarum peritiam habere, *c. Metrop.* 63. *diſt. authent. de defenſorib. civit. §. nos igitur*: quare juxta hanc præſumptionem cauſæ rectiùs illis, quàm privatis perſonis demandantur. Secunda ratio provenit ex auctoritate judiciorum: decet enim, ne à privatis hominibus, ſed ab illis, qui dignitate præfulgent, judicia exerceantur, ut ex Cicerone, & Dione probat Gentilis *lib.*2. *de juriſd. c.*13. Si autem Pontifex adhuc poſt hanc Bonifacii conſtitutionem cauſam commiſerit ſimplici clerico cum clauſula, *Ex certa ſcientia*, ſuſtinetur delegatio, ut probat Barb. *de clauſulis*, *clauſula* 59. Circa Epiſcopos autem, & alios inferiores Prælatos dicendum eſt, juriſdictionem ſuam delegare poſſe etiam ſimplici Clerico, *c. cùm Epiſcopi* 6. *de officio ord. lib.* 6. quia cùm Epiſcopus propter propinquitatem exactiorem delegati notitiam habeat, neceſſarium non eſt recurrere ad præſumptionem, quæ ex dignitate naſcitur. Laicis verò juriſdictionem demandare non poſſunt, tum propter prohibitionem generalem textus *in c. decernimus*, *de judiciis*: tum quia recentioribus Pontificum decretis prohibitum illis eſt, ne vicarios ſacris ordinibus non initiatos eligere, & conſtituere poſſint. Refert Barboſa *in ſumma*, *verbo Vicarius Generalis*, *n.*1.

h *Pluribus.*) Delegatus enim Principis poteſt non ſolùm uni, verùm etiam pluribus cauſam ſubdelegare, ut probavi *in c.*3. *hoc tit.* ex cujus commentario petenda ſunt, quę ad hujus textus interpretationem ſpectant.

C A P U T XIX.

Idem *a* Lucius III. *Cant.* b *Archiep. & ejus* c *Suffraganeis.*

RElatum eſt ex parte veſtra, quod licèt in commiſſionibus à ſanctæ recordationis Alexandro Papa III. Prædeceſſore noſtro factis fuerit appellationis remedium amotum: altera tamen partium, ſive lis fuerit conteſtata, ſive non, exſpiraſſe mandatum morte mandatoris allegat: ideòque negotiis omnibus poſtpoſitis, in ſuſpenſo mandatum Apoſtolicum expectatis. Nos igitur conſultationibus veſtris præſentium auctoritate reſpondemus, quod ſi lis conteſtata fuerit ante obitum prędeceſſoris noſtri, mandatum in morte mandatoris nullatenus exſpiravit. Si verò ante litem conteſtatam deceſſit, non eſt in eo caſu à judicibus, quos delegaverat, ex delegatione hujuſmodi procedendum, etiamſi ab eis minimè fuerit appellatum. Poterit ergo in eo caſu appellatione ceſſante procedi, in quo ante mortem mandatoris lis fuerit per conqueſtionem, & reſponſionem partium conteſtata. Ubi autem mors mandatoris, lite conteſtata, præceſſit, penitus ſubſiſtatur, ſivè fuerit, ſive non fuerit appellationis obſtaculum interjectum.

N O T Æ.

1 a *L Ucius.*) Ita habetur *in c.*22. *hoc tit. in* 1. *collect.* & poſt Concilium Lateran. *p.*7. *c.*22. ex quo ita litteram hujus textus reſtituo.

b *Archiepiſcopo.*) Balduino videlicet, de quo *in c. antecedenti.*

c *Suffraganeis.*) Quos referunt Carolus à S. Paulo *in Geograph. ſacra*, *pag.*166. Barboſa *p.*1. *de poteſt. Epiſcopi*, *in notitia Epiſcoporum.*

C A P U T XX.

Urbanus III. *de* a *Vellebec. & de Olſeſton. Abbatibus.*

GRatum gerimus, & acceptum, quod in negotiis veſtræ diſcretioni commiſſis debitam curam impenditis, & in iis, quæ dubitationem faciunt, pro gravitate officii veſtri cenſuram Sedis Apoſtolicę poſtulatis. Sanè conſuluit nos devotio veſtra, an ante obitum delegantis, propoſito citationis edicto, litè verò poſt mortem conteſtata, delegatus judex nihilominus debeat in cauſa procedere: & utrum is intelligatur ap. renuntiaſſe, qui ea interpoſita, ad producendos teſtes inducias poſtulavit; & demum productioni, & allegationi renuntians, atteſtationes petit ſolemniter publicari: ſicut hoc totum circa deceſſum bonę memoriæ prędeceſſoris noſtri *b* Lucii Papę, qui vos judices *c* delegaverat, ſub examine veſtro aſſeritis contigiſſe. Nos autem inquiſitioni veſtræ taliter reſpondemus, quod in caſu priori, cùm citatione facta negotium ſit quaſi cęptum, & maximè ſi delegatus non ſit certus de obitu delegantis, poteſt, & debet in cauſa procedi, tenebitque quod juſtitia fuerit prævia, judiciali tramite diffinitum. In ſecundo verò caſu videtur ab appellatione receſſum, ſi ſecundùm ea, quæ præmiſſa ſunt, eum qui appellaverit, conſtiterit proceſſiſſe.

NOTÆ.

N O T Æ.

a *VEllebec.*) Ità legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c. fin.* & poſt Concil. Lateran. *pag.*48. *c.*3. ſed falsò; legendum enim eſt, *Abbatibus de Bello Beco, & Oſelboſton.* Quæ monaſteria ſunt Ordinis Ciſtercienſis in diœceſi Rhotomag. quorum mentio fit *in c. cùm veniſſet, de teſtibus, c. cum cauſa* 62. *de appel.* & aliqua de eis adducit Illuſtriſſimus Manrique *to.*2. *annal. Ciſterc. anno* 1148. *c.*15. *n.*1.

b *Lucii.*) Tertii videlicet, qui deceſſit Veronæ 7. Kalendas Decembris anno 1176. cui ſucceſſit unanimi omnium Cardinalium ſuffragio Urbanus III. ut refert Baronius *in eo anno.*

c *Delegaverat.*) Quæ cauſa refertur *in c. cùm veniſſet, de teſtibus.*

C O M M E N T A R I U M.

1 Concluſio refertur, & probatur. EX his duabus deciſionibus Locii, & Urbani deducitur io utroque jure ſatis recepta aſſertio: *Morte videlicet delegantis finiri juriſdictionem delegatam, re integra.* Quam probaot textus *in c. principali* 15. *diſt.*63. *c. quamvis, c. licèt* 30. *hoc tit. c. quoties* 6. *cum ſeq. c. cùm plures, verſ. de juriſdictione, c. fin.* §. *officium, hoc tit. in* 6. *c. cùm veniſſent* 25. §. *mandamus, de teſtibus, Clement. fin. de procurat. l.*4. *ff. qui ſatiſdare, l. ult. de pœnis, novella* 134. *l.*1. *l. & quia, ff. de juriſd.* Faciunt textus *in l. inter* 26. §. *ſi quis alicui, &* §. *morte, ff. mandati, l. mandatum* 15. *C. eod tit. l. quæſitum,* §. *Julianus, ff. qui, & à quibus, l. ejus, qui* 41. §. *nam & ſi, ff. de reb. cred. l. ſi2. ff. de ſolut. l.*2. §. *ſed ſi quis, ff. de novat. l. cum pater* 29. §. *Mævio, ff. de legat.*2. §. *rectè, Inſtit. mandati, l.*12. *&* 22. *tit.*4. *l.*33. *tit.*5. *partit.* 3. quibus probatur, mandatum morte mandantis finiri. Illuſtrant poſt antiquiores, & congeſtos à Barboſa in præſenti, Morla *de juriſdict. q.*1. *n.*92. Acunna *in d. c. principali,* Cujacius *qq. Papinian. in l.*5. *ff. de officio Proconſulis,* Moneta *de commut. c.*8. *nu.*859. Caſtillo *lib.*2. *controv. c.*29. Solorzanus *lib.*3. *de jure Indiar. c.*26. Valenſis *de beneficiis, tit.* 25. Petrus Gregor. *de reſcriptis, c.*3. Germonius *lib.*1. *animadv. c.*7. Luna, & Arellaous *lib.*1. *ſingul. antinom.*9. Sanchez *lib.*8. *de matrimon. diſp.*28. *nu.*30. Bobadilla *lib.*2. *polit. c.*7. *à nu.*23. Abruzo *in lectura ad leg.*1. *de officio ejus, q.*9. Tapia *tom.*1. *Catenæ moral. lib.*4. *q.*22. Sahagun, & Otero *in præſenti,* Paz *in l.*1. *Stili,* Baſilius *de matrimon. lib.*5. *c.* 23. Goveanus *in l.*6. *ff. de juriſd.* Gentilis *lib.*2. *eod. tract. c.* 29. Pinellus *lib.*2. *ſelect. c.*6. Covar. *lib.*3. *variar. cap.*15. Narbona *de appel. à vicario* 1. *part. nu.*72. Molina *de primog. lib.*2. *c.*7. *nu.*63. Acacius Ripol. *variar. cap.*1. *nu.*433. Vega *in rubrica de foro compet. nu.*18.

2 Impugnatur variis rationib. Sed hæc aſſertio ita illuſtrata ingentes patitur dubitandi rationes. Prima naſcitur ex eo, nam valet argumentum de mandato extrajudiciali ad actus privatos, ad mandatum juriſdictionale, quo juriſdictio delegatur, *l. & quia,* ibi: *Sicut in reliquis caſibus, ff. de juriſd.* ſed mandatom ad actus privatos non finitur morte mandaotis, etiam re integra, ut probant textus *in l. fundi* 6. §. *fin. ff. de acquir. poſſeſſ. l. ſi interim* 11. §. *ſi uxor, ff. de donat. inter, l. ſi quis* 17. §. *impubes, ff. de inſtitoria*: igitur ſimiliter juriſdictio delegata non finitur morte delegantis. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo; nam ſi juriſdictio delegata, ſeu mandata, morte delegantis finiretur, etiam juriſdictio data morte dantis ceſſaret, cùm tam una, quàm alia pendeat ab aliena voluntate: ſed judicis dati notio, ſeu juriſdictio non finitur morte dantis, *l. venditor,* §.1. *ff. de judiciis*: igitur nec juriſdictio mandata morte mandantis finitur. Fulcitur ſecundò hæc difficultas ex eo, quia ſi juriſdictio delegata morte delegantis finiretur, ſequeretur juriſdictionem ſubdelegantis finiri etiam morte delegati, cùm ab ipſo ſubdelegatio pendeat: ſed ſic eſt, quod juriſdictio ſubdelegata non exſpirat morte ſubdelegantis, ut probat Goveanus *in l.*2. *ff. de juriſd. n.*94. igitur nec juriſdictio delegata morte delegantis finitur. Secundò adverſus ſecundam partem hujus aſſertionis, ubi aſſeritur, re non integra, juriſdictionem delegatam non finiri, inſorgi poteſt ex eodem principio, videlicet valere argumentum de maodato ad actus privatos ad mandatum juriſdictionis: ſed mandatum ad actus privatos finitur morte mandantis, etiam re cœpta, & non integra, *l. cum plures* 60. §. *mandavi, ff. locati*: igitur & mandatum delegatæ juriſdictionis.

3 Res integra, quando dicatur. Quibus difficultatibus non obſtantibus, verum eſt, juriſdictionem delegatam finiri morte ejus, qui delegavit, ſi adhuc res integra eſt: ſi verò jam cœpta ſit, durare etiam poſt mortem delegantis: quando autem dicatur res integra, ut juriſdictio delegata duret, difficile valdè eſt, propter expreſſam antinomiam, quæ reperitur inter Lucium, & Urbanum III. in præſentibus deciſionibus. In textu enim *in c. relatum,* docetur juriſdictionem delegatam durare adhuc poſt mortem delegantis, ſi jam lis conteſtata ſit: at verò ſi ante litis conteſtationem ille, qui delegavit, deceſſerit, juriſdictionem finiri: in textu verò *in capitul. gratum,* ſequenti Urbanus III. expreſsè docet, citationem ſufficere ad perpetuandam juriſdictionem, abſque eo, quod lis conteſtata ante delegantis obitum fuiſſet. His contrariis deciſionibus DD. perplexi non conſentiunt in eo, utrum videlicet litis conteſtatio neceſſaria ſit ad perpetuandam juriſdictionem. Plures repetentes *in d. c. gratum,* negarunt: pro quorum opinione faciunt etiam textus *in c.*1. *hoc tit. in* 5. *collect.* in illis verbis: *Proponens nihilominus, quod mandatum hujuſmodi exſpiraverat mortuo mandatore, licèt etiam jam à nobis tres citationes, vel quatuor emanaſſent: vos tamen admiſſis hujuſmodi exceptionibus frivolis, in ipſo negotio procedere diſtuliſtis. Nos ergo de diſcretione veſtra non modicum admirantes, cùm per præcedentia etiam ſubſequentia intelligantur, licèt ex ſcriptoris vitio, vel occupatione prædictum O, fuerit omiſſum, ſatis vobis potuit de mandatoris intentione conſtare: nec ejus mandatum per ipſius obitum exſpiraverat, eo quòd res integra jam non erat.* Ex quibus conſtat, per citationem tantùm perpetuari juriſdictionem, textus *in c. fin. de officio legati,* in illis verbis: *Cùm iſtorum juriſdictio expiret, ſi ante illorum diſceſſum, quorum citatio non præceſſit,* Et *c. licèt* 31. *hoc tit.* ibi: *Uti non cœperit, c. quamvis* 6. *Uſus extitit, hoc titulo, c. cum plures,* ibi: *Negotium inchoate, hoc tit. in* 6. ubi negotium cœptum dicitur, ſi eo quis uti cœpit: igitur per ſolam citationem tantùm negotium cœptum dicitur. Accedunt varii effectus, qui proveniunt ex ſola citatione; per eam enim cauſæ præventio datur, *c. propoſuiſti* 19. *de foro competenti, l. ſi quis poſteàquam, ff. de judiciis,* Tondutus *de præventione, c.*1. litis pendentia inducitur, *Clement.*2. *ut lite penden.* per eam lis inchoatur, §. *fin. Inſtit. de pœna temerè litig. c. quoniam* 11. *de probat.* Docent Alciatus *lib.*2. *diſp. c.*24. Binius *lib.*1. *ſelect. qu.*5. Hanc opinionem defendunt *in d. leg. & quia,* Alexander *nu.*30. Socinus *nu.*75. Jaſon *nu.*57. Oroſius *nu.* 26. & in praxi hanc ſententiam communiter receptam eſſe docent Sanchez *de matrimon. lib.*8. *diſp.*28. *num.*10. Caſtillo *tom.*2. *controverſ. cap.*29. *nu.*5. Moneta *de commut. ult. c.*8. *nu.*11. *&* 20. Vella *tom.*2. *diſſert.*4. *nu.*54. Barboſa *in hoc c. gratum, num.*3.

4 Contraria ſententia tuetur. Sed contrariam ſententiam, videlicet neceſſariam eſſe litis conteſtationem ad perpetuandam juriſdictionem delegatam, docuerunt Otero *in d. c. gratum, num* 4. Germonius *lib.*1. *animadv. c.*5. Arellanus *lib.*1. *antinom.* 9. Didacus Perez *in proœmal. lib.*1. *tit.*1. *Ord.* Vega *in rubrica de judiciis, nu.*47. plures congeſti à Vela *d. diſſert.*40. *nu.*50. Pro quibus faciunt textus *in c. foras, de V. S. c. ſuper* 27. *hoc. tit. c. ex parte* 30. *de V. S.* textus expreſſus *in l.*21. *tit.*4. *partit.*3. & ea juris ratio; nam ut officium procuratoris perpetuetur, requiritur litis conteſtatio, *l. ante litem* 16. *ff. de procurator.* igitur etiam ad perpetuandam juriſdictionem deſideratur litis conteſtatio. Faciunt etiam textus *in l. ante litem* 16. *ff. de procurat. l. ſi convenerit, ff. de juriſd.* ubi non dicitur judicium cœptum antequam judex adeatur, id eſt lis conteſtetur. Amplius, nam ut juriſdictio perpetuetur, deſideratur ut judicium cœptum ſit, *l. & quia, ff. de juriſd.* ſed per ſolam citationem judicium cœptum non dicitur, ut docetur *in d. c. gratum*: igitur litis conteſtatio deſideratur. Deinceps quia judicium à litis conteſtatione incipit, Gailus *lib.*1. *pract. c.*74. Goveanus *in d. l. & quia,* Cujacius *lib.*9. *obſerv. c.*21. Vaconius *lib.* 6. *declarat. c.*89. Faber *in l. ſi bona* 49. *ff. de petit. hæredit.* Gratianus *tomo* 1. *diſceptat. c.*2. *nu.*33. *& c.*26. *nu.*29. Frances *de compet. qu.*5. *nu.*1. Hac ſententia à juris ratione, ut veriore retenta, licèt contraria uſu, & praxi recepta ſit, non obſtant contrariæ opinionis fundamenta. Non primum deductum *ex d. c. gratum,* cui deciſioni varias aſſignarunt interpretationes ſuprà relati juris Interpretes; plures enim exiſtimant, per textum *in d. c. gratum,* corrigi deciſionem textus *in d. c. relatum.* Ità Panormit. Decius, & Felinus *in eod. textu,* & alii laudati à Vela *d. nu.*51. Aliter Gloſſa *in d. c. relatum,* exiſtimat textum illum procedere jure civili attento; quo inſpecto à litis conteſtatione judicium incipit: at verò textum *in d. c. gratum*; procedere de jure canonico, quo attento à citatione judicium

dicium incipit, *c. unic. de litis conteſt.* Felinus *in d. c. gratum*, *nu.3.* Imola *nu. etiam 3.* quos laudat, & ſequitur Vega *in rubrica de judiciis*, *numero* 47. exiſtimans textum *in d. c. relatum*, procedere juxta deciſionem textus *in d. c. gratum*, & ſic unam deciſionem ſuppleri per aliam. Getmooius *d. lib.1. animadv. c.6.* Otero *in d. c. gratum*, *nu.38.* putant diſcrimen eſſe conſtituendum inter eum caſum, in quo judex delegatus ignoravit mortem delegantis; & inter eum, in quo ſcivit. Si ignoravit, ſufficere citationem affirmant, *ex d. cap. gratum*: ſi verò ſcivit, neceſſariam eſſe litis conteſtationem, *ex d. c. relatum*. Sed his, & aliis interpretationibus omiſſis, traditis à Vela *ubi ſuprà*, *n.60.* dicendum eſt *in d. c. gratum*, non agi de ſimplici citatione, ſed potiùs de citatione per edictum peremptorium, & trinam citationem, quæ inducit litis conteſtationem; ſi non veram, ſaltem fictam, *l. conſentaneum* 8. *authent. qui ſemel*, *Cod. quomodo*, *& quando*, *c. quoniam*, *§. porrò*, *ut lite non conteſt.* Unde cùm lis ſit conteſtata per citationem peremptoriam, licèt non apertè, ut *in d. c. gratum*, docetur; ſaltem interpretativè per eam citationem peremptoriam perpetuatur juriſdictio delegata. Quæ interpretatio deducitur *ex d. c. gratum*, in illis verbis: *Citationis edicto*, *d. cap.1. hoc tit. in 5. compil. Tres citationes*, *vel quatuor emanaſſent. d. l.35. partitæ*: *Por emplazamiento*. Cujus citationis ratione perpetuatur juriſdictio delegata, ut docet Otero ſuprà, *n.39.* Nec obſtat textus *in d. c. fin. de officio Legati*, *in 6.* nam ejus textus deciſio procedit in Legato Pontificis; ille enim æquiparatur Proconſuli, *c.2. eod. tit. & lib.* Unde ſicut ille recedendo à provincia retinebat juriſdictionem voluntariam, ita Legatus Pontificis per ſolam citationem juriſdictionem acquirebat. Nec obſtant ſimiliter textus tertio loco pro contraria ſententia adducti; nam debent accipi ita, ut negotium cæptum dicatur per litis conteſtationem, non autem per citationem ſimplicem, ſed per peremptoriam, ex qua ficta inducitur litis conteſtatio. Nec tandem obſtat, ſimplicem citationem varios producere effectus; nam licèt illud verum ſit, non tamen inde rectè infertur, ſufficere citationem ad perpetuandam juriſdictionem, ad quam litis conteſtatio vera, vel ficta deſideratur, ut docet Vela *ubi ſuprà*.

5 *Traditur ratio decidendi.*

Igitur re integra, id eſt lite non conteſtata, aut verè, aut interpretativè, morte delegantis expirat juriſdictio delegata; negotio autem jam cæpto juriſdictio durat. Cujus concluſionis rationem antiquiores ferè omnes ex eo reddunt, quia cùm juriſdictio delegata pendeat à delegantis voluntate, *l.1. §. qui mandato*, *l. etſi Prætor*, *ff. de officio ejus*, & per mortem ceſſet voluntas, *l.4. ff. locati*, *l. non ſolum*, *§. morte*, *ff. de novi operis nunc. l. centeſimis 46. §. fin. ff. de V. & O.* ideò per mortem finitur juriſdictio delegata; ſiquidem ceſſat delegantis voluntas, à qua pendet. Ita poſt antiquiores repetentes *in præſenti*, Covar. *lib.3. variar. c.15. nu.4.* Richardus *in §. rectè*, *n.8. Inſtit. mandati*, Morla *d. tit.2. n.92.* quam rationem etiam ad mandatum ad negotia extendunt Hothomannus *lib.2. amicab. c.38.* Donellus *in l.15. C. mandati*, Oſualdus *ad Donel. lib.16. comment. c.23. littera B.* Sed hæc ratio refellitur ex eo, quia mandatum, ut finiatur, expoſcit voluntatis revocationem, ut probat Pinellus *lib.2. ſelect. capitul.6.* ſed quoties deſideratur revocatio voluntatis, non ſufficit mors, quæ tantum inducit voluntatis ceſſationem, non revocationem, *l. Lucius*, *ff. de donat. l. cùm precario 12. §.1. ff. de precario*: igitur non per mortem tantùm cenſetur revocata juriſdictio delegata. Cui difficultati licèt ſatisfacere intendat Baſilius *lib.5. de matrimon. c.23.* ubi interpretatur textum *in d. l. Lucius*; tamen non rectè ſatisfacit. Quare illa ratio verior eſt hujus concluſionis, quæ ex natura mandatæ juriſdictionis provenit; cùm enim quodlibet mandatum morte finiatur, ex juribus ſuprà citatis, natura ipſius ita exigente; & juriſdictio delegata mandetur, *l.1. ff. de officio ejus*, eodem modo, ac mandatum finiri debet. Accedit, nam licet juriſdictio delegata alicui mandetur, non tamen ſtatim transfunditur in delegatum, donec ab eo acceptetur, *c. quamvis*, *hoc tit.* Salgado *de Regia protect. 4. p. c. 6.* ſed potiùs remanet penes ipſum delegantem. Unde ſicut juriſdictio, quam ipſe habet propriè in habitu, & actu, ejus morte finitur; ita & delegata, quam retinet; nec poteſt conſervari in delegato, ne plus juris ſit in cauſato, quàm in cauſante, *l. ſi viva matre*, *C. de bonis matern.* cùm reſoluto jure dantis, reſolvatur & jus accipientis, *l. lex 31. ff. de pignorib.* radice enim extincta, id quod ex ea provenit, extingui neceſſe eſt, *l. corruptionem*, *C. de uſufructu*: nec intereſt, an delegatus Principis ſit, an inferioris. Sanch. *d. diſp.28. n.33.* Baſilius *d. c.28.* nec etiam refert, an ad univerſitatem cauſarum, ſive ad negotium particulare delegatus ſit; cùm enim adhuc non acquiſierit juriſdictionem, eam conſervare non poteſt: ampliùs etſi partes conſentiant, judex delegatus non poteſt in cauſa procedere; nam cùm nullam acquiſierit juriſdictionem per uſum, non eſt juriſdictio, quæ prorogetur à partibus. Nec contrarium probat textus *in c. cum veniſſet* 25. in illis verbis, *Cum poſtea egerit*: ubi probari videtur, ſuſtineri ſententiam à delegato prolatam poſt mortem delegantis ex conſenſu partium; nam ibi ſententia ſuſtinetur, quia res non erat integra tempore mortis delegantis, quod manifeſtè liquet ex noſtro capite *gratum*, ubi refertur caſus *in d. cap. cum veniſſet*, propoſitus: è contrario verò, ſi jam ſit negotium cæptum per litis conteſtationem, mortuo delegante juriſdictionem retinet delegatus; quod etiam contingit in mandato extrajudiciali, in quo ſi mandatario aliquid abeſſe cæpit, & res per conſequens integra non ſit, durat mandatum, *l. inter 26. cum lege ſequenti*, *§. morte*, *ff. mandati*; quo modo accipiendi ſunt textus *in l. ſi deceſſerit 4. ff. qui ſatiſdare*, *l. furti 6. §. illud*, *ff. de his*, *qui notantur infamia*, *l. ſi procurator 15. ff. de procurat.* ubi per cautionem præſtitam judicatum ſolvi, res jam cæpta erat, omiſſis traditis à Fabro *lib. decimoſeptimo conject. capitul. decimoſexto*, *l. nam & Servius*, *§. ſi invito*, *ff. de negotiis geſtis*, Pinello *dict. lib.2. ſelect. cap.6.*

Adeò verum eſt, morte delegantis finiri juriſdictionem delegatam, ut ſi plures cauſæ commiſſæ ſint judici delegato in uno reſcripto, & una cauſa ab alia non pendeat, etiam recepta in una, non perpetuatur juriſdictio in alia; ſi verò una ab alia pendeat, per conteſtationem unius perpetuatur juriſdictio in alia, quia ſub una ſpecifica delegatione continentur. Gloſſa *in capitul. licèt*, *hoc tit. verbo Res integra*, ubi Panorm. *nu.5.* Faciunt textus *in l. jure dicimus 19. ff. de V. S. l. Papinianus*, *ff. de minoribus*, *l. fin. ff. de calumniatoribus*. Similiter ſi cauſa commiſſa ſit pluribus judicibus, & unus cauſam attingat, & de ea cognoſcere cæperit, morte delegantis non finitur juriſdictio, *cap. cùm plures*, *in fine*, *hoc tit. in 6.* Ratio eſt, quia cùm pluribus cauſa committitur cum clauſula, *quod ſi non omnes*, juriſdictio unica, & individua creditur, & in individuis perpetuatio unius aliis prodeſt, *l. ſi una eſt via*, *ff. de ſervit. ruſtic.* Docent *in d. c. cum plures*, Dominus *nu.10.* Francus *nu.4.* Si verò cauſa committitur pluribus delegatis ſimpliciter, non adiecta clauſula, *Quod ſi non omnes*, etiamſi unus de cauſa cognoſcat, quoad alios non eſt perpetuata juriſdictio, *c. cauſam matrimonii*, *c. prudentiam 21. hoc tit.* 6 *Ampliatur tradita aſſertio.*

Nec obſtat prima difficoltas ſuprà adducta; certum enim eſt, mandatum morte mandantis finiri re integra, niſi mandatum contineat rem neceſſariam, ut *in l. ſi procuratorio 31. ff. de procurat. l.1. C. de O. & A.* juncto Cujacio *lib.2. obſerv. c.31.* vel ſi in rem ipſam mandatarii mandatum collatum ſit, *l. illam*, *Cod. de donat.* aut niſi favor dotis interveniat, ut *in l. ſi ego 9. §. ſi res*, *ff. de jure dotium*, quam ita accipit Amaya *lib.2. obſervat. c.4.* aut niſi poſt mortem collatum ſit, *l. & ſi quis 12. §. ſi cui funeris*, *ff. de religioſis*, *& ſumptibus*, *l. ult. ff. de ſolut.* Cujacius *in l.3. Cod. mandati*, *& lib.1. obſerv. c.38.* Merillus *variant. ex Cujacio lib.3. c.29. & different. capitul.22.* Donellus *lib.16. comment. c.23.* ubi Oſualdus *littera C.* licèt mandatum poſt mortem conferri poſſe, nervosè defendant Hothomannus *lib.2. amicab. c.38.* Pinellus *lib.2. ſelect. c.6. per totum*. Nec obſtant textus ſuprà expoſiti: non textus *in d. l. fundi*, *§. item*, *ff. de acquir. poſſeſſ.* cui aliqui ſatisfaciunt aſſerendo, eum procedere in mandato rei neceſſariæ, quod morte non finitur, ut ſuprà dixi. Sed hæc ſolutio facilè refellitur ex eo; nam ſi mandatum, de quo in textu, eſſet rei neceſſariæ, non ambigeretur, an ignarus, an ſciens mandatum exequeretur: ſed hoc dubitatur: igitur quia non loquitur textus de mandato neceſſario. Dicendum ergo eſt, in primo caſu illius textus, ideò poſſeſſionem acquiri, quia ignarus eam tradidit; in ſecundo verò caſu, quia ſcientibus mandantis hæredibus rem ſimiliter tradidit; & qui ſcit, & non prohibet, mandaſſe intelligitur. Docent alia plura adducentes Madera *animadv. c.21. nu.7.* Pinellus *lib.2. ſelect. c.6. nu.42.* Arias de Meſa *lib.3. variar. cap.43.* Fornerius *lib.3. ſelect. cap.3.* Neque etiam obſtat textus *in l. ſi interim 11. §. ſi uxor*, *de notat. inter*: cui reſpondendum eſt aſſerendo, ibi mandatum ex natura donationis inter virum, & uxorem poſt mortem conferri, ut res donata tradatur tempore habili: quare morte non ſolvitur, ut contingit in aliis mandatis, ſive judiciali- 7 *Diſſolvitur prima difficultas.*

cialibus, ſive extrajudicialibus. Nec tandem obſtat textus *l. ſi quis mancipiis 17. §. ſi impuber, ff. de inſtitoria actione*; nam licèt morte teſtatoris, qui habetur loco domini, finiatur mandatum ſpeciale, *l. ſi epiſtolam* 50. *ff. de acquir. hered.* mandatum tamen generale non extinguitur propter utilitatem promiſcui uſus, licèt non idem procedat in propoſito pecuniæ credendæ, de quo *in l. ejus, qui in provincia, ff. de rebus creditis*, ad cujus explicationem videndi ſunt Donellus, & Cujacius *ibi*, Moez *obſerv. c.4.* Santalora *interpret.* 5. Valentia *to.* 2. *tract.*1. *c.*5. *n.*6. D. Didacus Serna *exercit.* 1.

8 Reſpondetur aliis difficultatibus. Nec obſtat primum augmentum deductum *ex l. venditor, §.1. ff. de judiciis*, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, magnopere differre judices delegatos à judicibus datis; nam ampliorem juriſdictionem habent judices delegati, quàm dati, ut agnovit Quintanadvennas *lib.*2. *de juriſd. nu.*2. judices enim dati tantùm habent notionem, *l. ait Prætor* 5. *ff. de re judicata, l. penult. ff. de confeſſ.* delegati verò juriſdictionem, *c. in litteris* 9. ibi: *Ejus juriſdictio*; *c. fin.* ibi: *Juriſdictio iſtorum*; *hoc titul.* Delegati poſſunt exequi ſententias ſuas, ut probavi *in c. ſignificaſti, hoc tit.* judices verò dati eas exequi non poſſunt, *l. à D. Pio* 15. *de re judic.* Præterea juriſdictio mandatur, vel univerſa, vel ejus pars, *l. ſolet* 16. *ff. de officio Proconſulis*, cum ſequenti: ſed judex datur uni tantùm liti; unde ſpecialiter judex dicitur *in l. Præſes* 5. *ff. de officio Proconſulis, l. fin. ff. de officio Prætoris*, juncta lege *Prætor* 4 *ff. de tutoribus*. Ab eo, cui mandatur juriſdictio, provocatur major judex eo, qui mandavit, *l.*1. *§. ult. ff. quis, & a quo appellat.* at verò à judice dato provocatur, qui dedit, *l.*1. *in principio, l. fin. ff. quis, & à quo.* Is cui delegata eſt juriſdictio, habet eam vicariam, & alienam; ſecus judex datus. Tandem juriſdictio mandata ſolvitur morte mandantis; data verò non finitur morte dantis, *d. l. venditor*. Docent Cujacius *l.*1. *qq. Papin. in l. fin. ff. de officio Proconſulis*; Oſualdus *lib.*17. *Donelli, c.*23. *littera A.* Ratio autem diſcriminis, quare juriſdictio delegata morte finiatur; notio verò morte dantis non exſpiret, non provenit ex favore litigantium, ut exiſtimavit Donellus *lib.*17. *comment. c. ult.* ſed ex eo, quia in judice delegato lis non conteſtatur penes ipſum delegantem: in dato verò lis conteſtabatur apud ipſum Prætorem, ut docent P. Faber *lib.*1. *ſemeſtr. c.*24. Revardus *pro Tribunal. c.*11. Faber *in l. poſt litem* 17. *ff. de procurat.* exceptiones enim coram Prætore proponebantur, *l. ſi quis* 7. *ff. de except. l. ſi quis diem* 9. *C. eod tit.* quod fieri abſque litis conteſtatione non poterat. Nec obſtat ultimum augmentum rationis dubitandi, petitum ex exemplo Legati Proconſulis; quia verum eſt, juriſdictionem Legati Proconſulis non finiri morte ipſius Proconſulis. Ratio eſt, quia ejus juriſdictio potiùs ordinaria, quàm delegata creditur, ut probavi *in c.*1. *hoc tit.* Nec tandem obſtat, quod dicebamus, juriſdictionem ſubdelegati non finiri morte delegantis, quia juriſdictio ſubdelegata ſemper conſideratur propria delegantis: quare perſona ſubdelegantis non attenditur, niſi in caſu ſpeciali textus *in c. licèt, hoc tit.* Docet pluribus relatis Solorzanus *tom.*2. *de jure Indiar. lib.*3. *c.*26. *nu.*54. Nec obſtat ſecunda difficultas deducta *ex l. cùm plures* 60. *§. mandavi, ff. locati*; nam ibi re cępta, ſeu non integra, non revocatur mandatum, ut à contractu diſcedatur, ſed ut conductoris dolus æquitate ipſius vindicetur.

9 Exponitur præſens caput gratum. Primò ſuperiori aſſertioni opponitur textus præſens *in c. gratum*, in illis verbis: *Maximè ſi delegatus non ſit certus de obitu delegantis*. Ex quibus communiter Doctores deducunt, juriſdictionem delegatam non finiri morte delegantis, niſi delegatus ſciat delegantem jam deceſſiſſe: igitur mors ipſa delegantis non inducit juriſdictionis ceſſationem. Cui difficultati, ut ſatisfaciamus, examinanda eſt illa celebris quæſtio, utrum videlicet geſta à delegato ignorante mortem mandantis, valida ſunt? Et pro negativa ſententia faciunt textus *in d. c. gratum*, in verbis ſuprà relatis, junctis illis ſequentibus: *Negotium ſit quaſi cœptum*. Ex quibus deducitur, ultra ignorantiam delegati deſiderari, ut negotium ſit quaſi cœptum; & textus *in c. fin. de procurat. lib.*6. ubi matrimonium contractum à mandatario ignaro mortis mandantis, nullum eſt. Faciunt etiam ſuprà tradita, videlicet juriſdictionem delegatam ipſo jure finiri morte delegantis, *l. licèt*, ibi: *Morte mandantis expiravit, hoc tit. c. ſi cui nulla, de præb. lib.*6. ibi: *Expirat omninò*. Sed ignorantia non poteſt tribuere juriſdictionem delegato, quam ipſe non habet, *l. ſi per errorem* 15. *ff. de juriſd.* igitur ignorantia mortis delegantis non reddit actus validos aliàs invalidos, cùm in his, quæ ipſo jure fiunt, nihil operetur ignorantia, *l. etiam inviti* 32. *ff. de acquir. hæred. l. ſi à furioſo* 23. *ff. de O. & A.* unde mandatum procuratoris, etſi procurator ignoret mortem domini, finitur, *l. ejus, qui fin. de reb. cred. l. quæſitum* 15. *§. fin. ff. de manumiſſ. vindict.* Tenent hanc ſententiam Gloſſa *in d. c. gratum, verbo Maximè*, Quintanadvennas *ubi ſup. n.*15. Otero *in d. c. gratum, nu.*50.

Contrariam ſententiam affirmativam, videlicet geſta à delegante ignaro mortis mandantis, valere, probatur ſequentibus fundamentis. 10 Contraria ſententia ſeligitur. Primò, nam mandatum morte, aut revocatione non finitur, niſi mortis, aut revocationis notitia habeatur à delegato, *ex c. parte* 33. *de reſcriptis, l. ſi mandaſſem* 15. *ff. mandati, l.*1. *§.*2. *ff. quod juſſu, l.*4. *de manum. vind.* quare ſi mandatarius exequatur mandatum, habet actionem mandati utilem, *l. inter* 26. *ff. mandati*. Quo caſu accipiuntur textus *in l.*2. *& 5. ff. de auro, & arg. legat.* unde qui ſolvit illi, qui ignorat revocatum eſſe mandatum, liberatur, *l. ſi quis ſervos, ff. de ſol.* ut latiùs dicemus *in c. mandato, de procurat.* Facit etiam pro hac ſententia textus *in c. audita* 4. *de reſtit. ſpol.* ubi juriſdictio delegati non creditur revocata per ſecundum reſcriptum, donec habeatur illius notitia. Hanc ſententiam docuerunt Innocentius *in d. c. licèt*, Albericus *in l. ſi facto, ff. de officio Præſid. n.*1. quos ſequitur Sanchez *d. diſputat* 28. *de matrimon. nu.*4. Sed pro iſtarum opinionum concordia dicendum eſt, ſtricta juris ratione attenta delegatam juriſdictionem, immò quodlibet mandatum finiri morte mandantis, ſeu delegantis; ſed ex quadam æquitate geſta ab eo, qui communiter judex putabatur, ſuſtinentur, *c. ad probandum, de re jud. l. Barbarius, ff. de officio Præſidis, l.*2. *C. de ſentent. & interlocutor.* ubi geſta ab ipſo delegato, ſeu mandatario, valere, & defendi docetur: unde prima ſententia ſuprà adducta procedit inſpecto juris rigore; ſecunda verò attenta æquitate, quæ poſtulat, ne partes diutiùs litibus vexentur, ut latè proſequitur Baſilius *lib.*5. *de matrimon. c.*23. Nec aliud probant textus pro affirmativa ſententia expenſi. Non textus *in d. c. ex parte* 33. *de reſcript.* quia in ejus ſpecie judex habebat juriſdictionem proprio jure; unde licèt procurator revocatus eſſet propter judiciorum authoritatem, ne ea illuſoria redderentur, ſtatutum fuit, geſta ab eis in judicio valere. Nec etiam obſtat textus *in d. l. ſi mandatum* 15. nam in ejus ſpecie agitur de excuſando eo, qui ignarus revocationis adimplevit mandatum, ne damno afficeretur ex eo, quod bona fide illud adimplevit, ut docent Morla *in emporio, tit. de juriſd. nu.*101. Arias de Meſa *lib.*3. *var. c.*43. Nec etiam obſtat lex 2. *ff. quod juſſu*: quia in eo textu deſideratur certioratio, non ut mandatum revocetur, ſed ut mandator tranſgreſſor mandati judicetur; & ne pater revocans mandatum pręjudicet contrahentibus cum filio. Tandem non obſtat lex 4. *ff. de manum. vindict.* cujus conciliatio cum lege *quæſitum* 15. *ff. qui, & à quibus*, obvia eſt apud Inſtitutionum Interpretes, *in §. rectè, Juſtit. mandati*, & Pinellum *lib.*2. *ſelect. c.*6.

Secundò ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in Clem. fin. de procur.* ubi mandatum procuratoris datum ad reſignandum beneficium, morte mandantis, etiam re cępta, 11 Exponitur Clem. fin. de procurat. & re non integra exſpirat: igitur juriſdictio delegata etiam re non integra finitur morte delegantis. Pro hujus textus interpretatione ſciendum eſt, plerumque conſtitui procuratorem ad reſignandum beneficium proprium, *Clem.* 1. *de renunc.* docent latè P. Greg. *de beneficiis, c.*28. Valenſis *eod. tract. lib.*3. *tit.*26. quod mandatum ad reſignandum finitur per mortem mandantis, non ſolùm cùm res integra eſt, verùm etſi cępta; nam cùm morte mandantis beneficium vacet, *c. ſuſceptum, de reſcriptis, lib.*6. per conſequens, & mandatum circa illud præſtitum finitur etiam quoad cępta, quia jus ad illud beneficium penes ſucceſſorem mandantis non reſidet. Docent alia adducentes pro interpretatione ipſius textus, Oſuald. *ad Donellum lib.*18. *c.*12. *duplici litt.* D. Sanchez *d. diſp.*28. *n.*42. Fachineus *lib.* 5. *controv. c.*10. Baſilius *lib.*8. *de matrim. c.*19. Bajo-Arroyo *in c. fin. n.*50. *de procurat.*

12 Intelligitur c. ſuper 9 hoc tit. in 6. Tertiò adverſatur textus *in c. ſi ſuper gratia* 9. *hoc tit. lib.*6. ubi agitur de judicibus executoribus datis à Sede Apoſt. & deciditur, eorum officium ſuper gratia facta à R. Pontifice non finiri ejus morte: igitur quia juriſdictio delegata etiam re integra morte delegantis non finitur. Cui difficultati ex communi omnium Interpretum placito reſpondeo ſpecialiter textum procedere in poteſtate data executoribus ſuper gratiæ executione, quæ per obitum concedentis, & re integra non exſpirat, quia ſequitur naturam ipſius gratiæ: quemadmodum enim gratia ipſa

etiam

Digitized by Google

etiam re integra non finitur morte; ita etiam facultas data ad ejus executionem. Illud enim diſcrimen inter reſcripta gratiæ, & juſtitiæ vulgò notatur, videlicet reſcripta juſtitiæ exſpirare morte delegantis; reſcripta verò gratiæ nullo modo morte concedentis finiri. Docent plures congeſti à Cenedo *in collect. ad Sextum*, *collect.* 1. Morla *in empor. tit. de juriſd. n.* 107. beneficium enim Principis debet eſſe perpetuum, *c. debet*, *de R.I. in 6.* unde dimiſſoriæ conceſſæ ad ordines recipiendos, morte Epiſcopi, qui eas dedit, non exſpirant. Barb. *de pot. Epiſc. alleg. 7. n.* 231. nec ſimiliter Epiſcopi morte finitur poteſtas data ad audiendas confeſſiones. Sanch. *d. diſp. 28. n. 7.* Suar. *de pœnit. diſp. 26. ſect. 3. n. 7.* nec etiam facultas celebrandi in oratorio finitur morte Pontificis concedentis. Salas *de legibus*, *diſp. 20. ſect. 17. n.* 125. Guttier *de matr. c. 125. n. 22.* & alia ſimilia, quę proſequuntur Sanch. *ubi ſup.* Fragoſo, *de regim. Chriſt. Reipub. p. 2. lib. 4. diſp. 10. §. 2. n. 36.* Nec huic ſolutioni obſtat textus *in c. ſi cui nulla*, *de præb. lib. 6.* ubi executio gratiæ delegata exſpirat morta delegantis. Nam omiſſis ſolutionibus traditis à Gloſſa *ibi*, Molina *lib. 2. de primog. c. 7. n. 4.* Fachineo, & Baſilio *ubi ſup.* Barboſa *in hoc c. relatum*, *nu.* 4. qui communiter diſcrimen conſtituunt inter gratiam factam, & faciendam, quos refellunt Morla *in emp. d. n.* 17. Otero *in d. c. relatum*, *n.* 22. dicendum eſt, in eo textu non agi de litteris gratiam continentibus; nam textus ille loquitur de litteris, per quas datur Ordinario facultas concedendi beneficium certę perſonę, quod aliàs propter reſervationem, vel ſimilem cauſam conferre non poterat; quarum litterarum mentio fit *in c. cum aliquibus*, *de reſcriptis in 6.* unde cùm reſpectu executoris non contineret gratiam, cùm non poſſit alienæ perſonæ, niſi in reſcripto expreſſæ conferre; nec gratiam illius, cui beneficium conferendum erat, quia nullum jus illi acquiſitum erat, ex nullo capite reſcriptum illud gratię dici poterat. Docent Morla *d. n.* 107. Baio-Arroyo *ubi ſupr. n.* 28. Otero *n.* 93. Garzia *de beneficiis p. 6. c. 2. n.* 305. Alia circa illius textus explicationem adducunt Baſilius *d. c.* 19. *de matrim. n.* 1. P. Mendo *in Bullam*, *diſp. 1. c. 6. n. 48. & diſp. 2. c. 5. n.* 28.

13 Proſequitur ipſa interpretatio.

Sed pro exactiori expoſitione textus *in d. c. ſi ſuper*, aſſignanda eſt ratio differentiæ, quæ verſatur inter mandatum juſtitiæ, & gratiæ. Et quidem Hoſtienſis *in c. conſtitutus* 19. *de reſcriptis*, *n.* 2. eam adducit, nempè quod in litteris gratioſis ex ſola impetratione jus impetranti acquiritur; unde in eis tantum operatur impetratio, quantum in litteris juſtitiæ citatio, argumento ex capite *Capitulum*, *de reſcriptis*, *c. ex parte*, *de officio deleg.* Sed hac Hoſtienſis ratione omiſſa, veriùs dicendum eſt, ſtricta juris ratione attenta, in utriſque litteris, tam gratiæ, quàm juſtitiæ mandatum morte mandantis finiri; verumtamen contra hoc ſtrictum jus jure ſingulari, & æquitate receptum fuiſſe, ut principium illud non procederet in mandatis ſpecialem gratiam continentibus: quæ ratio apertè colligitur *ex d. c. ſi ſuper*, ibi: *Æquum eſſe cenſemus*, *c. ſi cui 36. de præb. lib. 6.* ibi: *decet*; juncta regula *Decet*, *de reg. juris lib. 6. c. magnæ*, *de voto*. Hujus autem ęquitatis inducendæ ratio, ſi qua aſſignari poteſt, maximè illa eſt, quia in mandatis, & reſcriptis juſtitiæ concedens principaliter intendit facere actum ſecundùm jus commune, & ejus regulas ordinarias: at verò in gratia, cùm ſemper intendatur aliquid extraordinarium, non ſecundùm, ſed præter, vel contra jus commune, & ejus regulas, meritò præter, immò & contra illas accipitur conceſſio, & durat, ita ut morte concedentis non exſpiret. Deinde quia licèt litteræ juſtitiæ (quæ facilè, & abſque magnis laboribus, ac ſumptibus ſolent obtineri) expirent re integra, mortuo concedente; nihilominus tamen impetrans à ſucceſſore id ipſum facilè obtinebit; vel ſaltem illi ſupereſt ordinarium juris commonis remedium, quod ſufficit ad conſequendam juſtitiam, quæ per mandatum, ſeu reſcriptum intendebatur, juxta quam doctrinam procedit textus *in c. fin. verſ. Officium*, *hoc tit. lib. 6.* at verò ſi gratia præter, vel contra jus commune cum magno labore, & diſpendio obtenta exſpiraret re integra morte concedentis, grave præjudicium inferretur impetranti, quòd non facilè à ſucceſſore ejus, qui gratiam conceſſit, nec per viam juris communis aſſequeretur id, quod defunctus liberaliter conceſſerat. Facit etiam, nam gratiam concedens valdè optat, ut perpetuò maneat, & in omnem eventum ſuum conſequatur effectum, *c.* 1. *de donat.* ac proinde propter hujuſmodi enixam voluntatem veroſimiliter creditur intendere, ne ipſius morte exſpiret, quin immò & poſt illam maneat: quę voluntas mandantis ſufficit, ut poſt mortem protrahatur mandatum, *l. ſi verò 12. §. fin. cum l. ſeq. ff. mandati*; quam explicat Cujacius *lib. 1. obſerv. c. 38. l. cum pater 77. §. filius*, *ff. de legat.* 2. Docent in ſpecie Covar. *lib. 1. var. c. 14. nu.* 15. Tiraq. *de privil. piæ cauſæ*, *privil. 82. n.* 132. Cùm ergo mandatum gratiæ non exſpiret morte concedentis, dubium erat, an juriſdictio executori gratiæ delegata morte delegantis exſpiraret? Et conſultus Bonifacius VIII. *in d. c. ſi ſuper*, decrevit ſimile mandatum non expirare; quod profectò prædictæ æquitatis ratione motus contra juris rationem noviter reſpondit, ut agnoverunt Garzia *de beneficiis 6. p. c. 2. §. 3. per totum*, Sanch. *de matrimon. lib. 8. diſp. 28. n.* 43. Cenedo *canon. q. 38. n. 19. & collect. 1. ad lib. Sext.* Nec obſtabit, ſi dicas, Bonifacium non conſtituere jus novum ex ipſa ratione, quam ipſe adducit *in verſ. Quam*, ibi: *Velut gratiæ prædictæ acceſſorium ſequi naturam congruit principalis*. Quæ regula eſt juris antiqui ſatis repetita *in c. de prudentia*, *de donat. inter*, *c. ſi diligenti*, *de foro compet.* regula *Acceſſorium*, *de regul. juris in 6. l. cùm principalis*, *l. nihil dolo*, *§. Cùm principalis*, *ff. de reg. juris*, *l. non dubium*, *C. de legibus*; nam reſpondendum eſt, regulam illam antiquam non obtinere in præſenti caſu, quia in contrarium ſtabat alia ratio, quæ generalem hanc regulam impediebat, videlicet morte mandantis mandatum exſpirare. Nec etiam obſtabit ſi inſtes, Bonifacium *in d. c. ſi ſuper*, aſſerere gratiam à Sede Apoſtolica emanaſſe; ſed delegatio facta ſub nomine dignitatis non exſpirat, etiamſi decedat ille, qui conceſſit, *c. quoniam* 14. ubi probavi, *hoc tit. c. ſi gratioſè* 5. *de reſcriptis*; ergo ex alio capite in ea ſpecie juriſdictio executori gratiæ conceſſa morte concedentis non exſpirabat. Nam reſpondeo diſcrimen conſtituendo inter terminum, in quem reſolvitur delegatio, hoc eſt ex parte termini, cui delegatio fit, ut *in d. c. quoniam* 14. *c. ſi gratioſè*; & inter illum, qui delegat; quia hoc caſu nihil intereſt, an delegatio facta ſit ſub nomine perſonæ, an ſub nomine dignitatis; quocumque enim modo delegatio fiat, ſi fuerit juſtitiæ, exſpirabit morte, ſi gratię, durabit. Accedit, nam in ſpecie textus *in d. c. ſi ſuper*, etſi gratia facta fuiſſet à Sede Apoſtolica, tamen delegatio executionis ab ipſo R. Pontifice proceſſit, & ita tantum jure ſingulari ſuſtinetur delegatio executionis gratiæ.

CAPUT XXI.

a Cœleſtinus III.

PRudentiam tuam *b Et infrà*: Quinto loco ſupplicas informari, utrum cùm tribus cauſa committitur, ita quod ſi omnes intereſſe nequiverint, duo eam nihilominus exequantur, ſi reus à duobus tantùm fuerit convocatus, venire neceſſariò teneatur? Et ſi citatus à pluribus, coram duobus comparuerit, tertio nec veniente per ſe, vel per litteras (ut ſolet fieri) excuſante, an duo præſentes in cauſa poſſint procedere, & eam ſententiæ calculo terminare? In hoc caſu taliter reſpondemus, quod cùm aliquis delegatorum judicum per certum nuntium, vel excuſatorem litteratoriè deſtinatum non oſtenderit ſe intereſſe non poſſe, vel aliàs de eodem canonicè conſtare non potuerit, reſidui procedere ad cauſę cognitionem non debent: quod ſi proceſſerint, nihil reputabuntur egiſſe. Illa quippè fuit antiqua Sedis Apoſtolicæ proviſio, ut hujuſmodi cauſarum recognitiones duobus, quàm uni; tribus, quàm duobus libentiùs delegaret, cùm (ſicut canones adteſtantur) integrum ſit judicium, quod plurimorum ſententiis confirmatur. Mandati ſiquidem excedere fines probaretur, ſi quis citra formam reſcripti accepti præſumeret judicare. §. Adiicimus etiam, quod ubi fuerit in commiſſione adpoſitum, ut ſi omnes intereſſe nequiverint, duo eam nihilominus exequantur; ſi aliquis ex ipſis cùm poſſit, noluerit intereſſe, duo nihilominus in cauſa procedant, licèt ille tertius graviſſimè ſit arguendus pro eo, quod mandatum Apoſtolicum exequi ſubterfugiat, aut contemnat. Idem quoq; per omnia dicimus obſervan-

obſervandum in cauſa, quæ committitur duobus, eo adpoſito, ut ſi ambo intereſſe nequiverint, alter nihilominus exequatur: §. Sexta nobis propoſita ex parte tua quæſtio continebat, quod cùm aliquibus judicibus cauſa committitur, & quandoque contingit, quod reus actori objicit, quod ſtare non poteſt in judicio, utpotè vinculo *c* excommunicationis adſtrictus, ſi reus non velit ſtatim eum probare excommunicatum, ſive non poſſit, an actor nihilominus audiri debeat, donec ſuper eo, quod objicitur, rei veritas fuerit patefacta? Hanc dubitationem taliter removemus, quod ſi ille, qui tale quid obiicit, ſtatim, vel intra terminum competentem non probaverit legitimè, quod intendit, actor permitti debet, ut ſine offendiculo quolibet audiatur. Cæterùm, ſi vel ex confeſſione actoris, vel alio quolibet modo legitimè conſtiterit, eſſe actorem vinculo excommunicationis adſtrictum, à judicibus *d* delegatis ſecundùm formam Eccleſiæ valet abſolvi, ita ut ſi propter aliam juſtam cauſam, & evidentem ab ordinario judice, vel delegato excommunicatus fuerit, ad excommunicatorem debet abſolvendus *e* remitti, qui ſi malitiam adhibuerit, delegati judices id ritu eccleſiaſtico liberè exequantur, dummodo non ſit tale genus excommunicationis illius, cujus abſolutio Sedi Apoſt. reſervetur. Explorati ſiquidem juris exiſtit, ut delegatis judicibus, quibus principale committitur, & acceſſorium committatur. §. Si verò ab his fuerit præſtito juramento, quod ſtabit mandato Eccleſiæ, abſolutus: rurſus interrogas, an coram eiſdem delegatis, vel ordinario, à quo excommunicatus extitit, teneatur ſuper eadem cauſa, pro qua excommunicatus fuerat, reſpondere, & quorum debeat judicio, vel mandato ſtare? In quo caſu taliter reſpondemus, quod coram ipſis excommunicatoribus ſuper illa cauſa, pro qua fuerat excommunicatus, ſtare debet, & eorum ſervare mandatum, niſi ſpecialiter fuerit illud aliis judicibus à Sed. Apoſt. delegatum. Quod ſi excommunicatores malitioſè diſtulerint, tunc delegati eandem juriſdictionem, quam in principali, & acceſſorio exercebunt.

N O T Æ.

1 a COeleſtinus III.) Supplendum eſt, *Rhotomag. Decano*, ex capite *prudentiam*, unico *de mutuis petit. in 2. collect.* ubi eſt alia pars hujus textus. De Rhotomag. Eccleſia egi *in c. cum contingat 24. de reſcriptis*. De Decano, & ejus officio aliqua notavi *in c. 2. eod. tit. de reſcriptis*.

b *Et infrà.*) Cùm Alanus Decanus Rhotomag. conſuluiſſet Cœleſtinum III. ſuper diverſis juris quæſtionibus, ſigillatim ſuo ordine Pontifex reſpondit. Ad primam *in cap. ſecundo de mutuis petit.* ad ſecundam *in capitul. ſecundo de appellat.* ad tertiam *in cap. tertio de prob.* ad quartam *in c. præterea, el 2. de tranſact.* ad quintam in hoc textu, in principio: ad ſextam *in §. ſexta, hujus text.* ad ultimam *in cap. 2. de cauſ. poſſeſſ.* Et quia ipſe Decanus Romæ deceſſerat, Capitulo Rhotomag. Cœleſtinus reſcribit *in c. bonæ 3. de confirm. utili*. Ex quibus omnibus partibus reſtituenda eſt integra Cœleſtini: & quæ ad principium hujus textus ſpectant, petenda ſunt ex commenta-

2 rio textus *in c. ſciſcitatus, de reſcriptis*.

c *Excommunicationis adſtrictus.*) Majori enim excommunicatione ligatus non poteſt in judicio agere, licèt cogatur conventus reſpondere, ut latè dicemus *in cap. à nobis, 2. de except.* quomodo autem excommunicatus poſſit in præſenti impetrare reſcriptum, expoſui *in c. dilectus 26. de reſcriptis, & in c. ſab excommunicato, eod. tit.*

d *Judicibus delegatis.*) Quia non ſolùm poteſt quis abſolvi à ſententia lata ab homine, ab eo, qui eam protulit; verùm ab ejus ſuperiore, aut delegato, ut exponunt Suarez *de cenſur. diſputatio. 7. ſection. 2. numer. ſecundo*, Gibalinus *eodem tractat. diſquiſit. 9. quæſt. 3. 2. p.*

e *Remitti.*) Hoc textu moventur aliqui ex repetentibus *in capitulo primo, hoc titulo*, ut exiſtiment, tunc poſſe judicem delegatum impedientes uſum juriſdictionis punire, aut de acceſſoriis cognoſcere, quando alio modo juriſdictio delegata expediri nequit: ſed ut in ejus textus commentario probavi, poteſt judex delegatus, etiamſi alio modo juriſdictionem exercere poſſit, de acceſſoriis cognoſcere, & impedientes ſuam juriſdictionem punire: ultra negotium enim principale ſibi commiſſum duplex genus cauſarum mandatum cenſetur; primum earum, quæ à juriſdictione delegata dependent, & ex ea proficiſcuntur, ut contingit in cauſa executionis ſententiæ, *capit. ſignificaſti 7. capit. quærenti, hoc titul.* in coactione ſubdelegati, ut juriſdictionem acceptet, *capitul. paſtoralis* 18. *in principio, hoc titul.* in quæſtione dotis, quæ in cauſa matrimoniali incidit, *capitul. de prudentia, de donat. inter.* Secundum genus eſt earum, quæ licèt non oriantur ab ipſa cauſa delegata, exitum tamen ipſius remorantur, ut contingit in ſpecie hujus textus, & *in cap. veniens 38. de teſtib.* Inter hæc autem duo cauſarum genera illud diſcrimen verſatur, quod ubi à quæſtione principali aliæ controverſiæ oriuntur, & pendent, poteſt delegatus cognoſcere de eis; etiamſi neceſſariæ non ſint ad exitum cauſæ principalis, ut *in d. c. de prudentia*, & ſimilibus, quia cum principali cauſa ſimul mandatæ intelliguntur; at ubi nocivæ quæſtiones proponuntur, quæ à delegata juriſdictione non proficiſcuntur, non poteſt aliter de eis cognoſcere, quàm ſi impediant uſum juriſdictionis delegatæ, ut in hoc §. contingit; quia non intelliguntus mandatæ, niſi quatenus cognitio illarum eſt neceſſaria ad exitum cauſæ principalis, *l. 2. ff. de juriſdictione*, ubi Alciatus *n. 4.*

C A P U T XXII.

N. a *Regin. Archiepiſcopo*, *&* *N. Epiſcopo* b *Cephaluden.*

CUm cauſa, quæ vertitur inter venerabiles fratres noſtros N. Montis *c* Regalis, & N. *d* Roſſanen. Archiepiſcopos ſuper quibuſdam decimis, ven. fratribus noſtris N. *e* Panormit. & N. *f* Capuan. Archiepiſcopis, & tibi, frater Regin. commiſſa fuiſſet à vobis fine canonico terminanda, prædictus Archiepiſcopus Montis Regalis, ſicut ex litteris ejus accepimus, ad primam prædictorum Panormitani, & Capuani Archiepiſcoporum citationem acceſſit, in quorum præſentia conſtitutus excipiendo propoſuit, quod pro duabus cauſis non deberet eorum ſtare judicio: tum videlicet, quia ipſa fuerat tribus delegata, & ab illis duobus tantùm, te, frater Regin præſente, inconſulto, & inſcio, nec vices tuas eis ſuper hoc committente, fuerat ad judicium evocatus, tum etiam, quia ante ipſorum citationem pro eadem cauſa nuncium ſuum ad Apoſt. Sed. tranſmiſerat: in quo decretalem felicis mem. *g* Alexandri Papæ III. prædeceſſoris noſtri ſibi affirmabat apertiùs ſuffragari. At verò iidem Archiepiſcopi exceptiones ipſius nolentes admittere, contra eum, ut reſponderet, interlocutoriam ſententiam protulerunt: propter quod idem Archiepiſcopus ſentiens ſe gravari, Sedem Apoſt. appellavit. Nos igitur prædictorum inquiſitionem, & deciſionem canonicam veſtræ diſcretionis examini committentes, fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vocatis ad præſentiam veſtram, qui fuerint evocandi, & inquiſita ſuper præmiſſis diligentiùs veritate, ſi vobis conſtiterit prædictos Archiepiſcopos exceptiones prædictas nullatenus admiſiſſe, non obſtante eo, quod per ipſos factum eſt, decimas ipſas, quibus prædictus Montis Regalis Archiepiſcopus ſe, poſtquam nuncii ſui propter hoc ad Sed. Apoſt. acceſſerunt, aſſerit ſpoliatum, cùm eaſdem tam ſibi, quàm Eccleſiæ ſuæ à Sede Apoſt. fuiſſe aſſerat confirmatas, ſive per laicalem potentiam, ſive etiam per eoſdem judices factum ſit, cum fructibus inde perceptis, ſublato cujuslibet contradictionis, & appellationis obſtaculo, *h* reſtitui faciatis, audientes poſtmodum quantùm de jure poteritis, ſi quid fuerit quæſtionis, & appellatione remota fine debito decidentes. Datum Laterani Calend. Novembris.

N O T Æ.

1 a R*Egin.*) Ita legirur in hac ſexta collectione, & in epiſtolis Innocentii III. emendatis à Guillelmo Sirletu, *pag.* 195. ex qua epiſtola ità hunc reſtituo. Regium urbs equidem longè nobiliſſima, & vetuſtiſſima, totius Calabriæ Metropolis eſt, utpotè prima civitas Calabriæ, immò totius Italiæ; Roma excepta. Ejus ſitum, initium, & amplitudinem latè refert Gabriel Barrius *lib.* 3. *de antiquit. & ſitu Calabriæ*. In principio Chriſti fidem ab ipſis SS. Apoſtolis Petro, & Paulo accepit, à quorum tempore Eccleſiam Cathedralem obtinet, Stephano primo ejus Epiſcopo à D. Paulo ordinato, ut refert Carolus à S. Paulo *in Geograph. ſacra*, *pag.* 59. Ipſa civitas aliquando à Patriarcharo Romano avulſa fuit, & Conſtantinopolitano Metropolis nomine ſubjecta, ut refert ipſe Carolus à S. Paolo *ubi ſup. pag.* 39. Hujus Eccleſiæ Præſuli Guillelmo miſſa eſt præſens deciſio, cui ſimul cum Bartholomæo Panotmit. Archiep. & Matthæo Capuano eadem cauſa jam delegata fuerat ab ipſo Innocentio, ut infrà dicemus.

2 b *Cephaluden.*) Cephaleris vetus Siciliæ civitas eſt, in præruptæ rupis olim vertice ſita, cujus frequens mentio eſt apud Ptolomeum *lib.* 3. Plinium *lib.* 3. *c.* 8. Melam. *lib.* 2. Ciceronem 4. *in Verrem:* Eccleſiam Cathedralem obtinuit jam ante Saracenorum invaſionem, ut ex Niceta refert D. Rochus Pirto *tom.* 3. *Siciliæ*, *notit.* 5. & licèt injuria temporum ad exiguum oppidum ipſa civitas redacta fuiſſet; tamen Rogerius primus Siciliæ Rex eam inſtauravit: cujus reparationis cauſam referunt Facelus *decad.* 1. *lib.* 4. *c.* 3. Baronius *tom.* 12. *anno* 1130. Hujus Eccleſiæ Præſuli Joanni Cicala, cognomento Veneto, miſſa eſt hæc epiſtola, ut teſtatur D. Rochus Pitro *de notitia* 5. *anno* 1205.

3 c *Regalis.*) Mons regalis urbs eſt Siciliæ, in provincia Panormitana, ubi veteres Siciliæ Reges ad levandas curas ſecedebant: ejus deſcriptionem, & hiſtoriam latè proſequitur Aloyſius Lellus *in libello de Montis Regalenſis Eccleſia*. Ejus Epiſcopus parebat olim Archiepiſcopo Panorm. donec Lucius III. in Metropolitanam eam Eccleſiam erexit, cujus erectionis diploma refert D. Rochus Pirro *tom.* 1. *Siciliæ*, *notit.* 3. Cùm tempore Innocentii III. per annum 1198. eam Eccleſiam regeret Carus monachus Ciſtercienſis, lis obotta fuit inter ipſum, & Roſſanenſem Archiepiſcopum: eam cauſam Innoc. III. delegavit primò Bartholomæo Panor. Guillelmo Regien. & Matthęo Capuano Archiepiſcopis. Et cùm duo in cauſa procederent prætermiſſo Regien. Archiepiſcopo, conqueſti fuerunt Archiepiſcopi Regien. & Montis Regalis, litteris ſuis ad Innocentium miſſis, quas pro hujus textus vera interpretatione libet tranſcribere ex epiſtolis Innocentii III. correctis à Sirlero, ubi *fol.* 194. ita legitur.

Litteræ Regien. Archiep. ad Dominum Papam.

Excellentiſſimo Domino, & Beatiſſimo Patri ſuo Domino Innocentio Dei gratia ſacroſanctæ Romanæ Sedis reverendiſſimo Summo Pontifici: G humilis, & indiguus Eccleſiæ Regin. miniſter, ſalutem, & debitæ perpetuam devotionis obedientiam. Placuit Bearitudini veſtrę cauſam, quæ vertitur inter venerabiles montis Regalis, & Roſſau. Archiepiſcopos, mihi veſtro devoto clerico, una cum reverendis fratribus Panorm. & Capuan. Archiepiſcopis per litteras veſtræ Sanctitatis committere: quibus debita reverentia, & honore ſuſceptis, non multò poſt ſuſceptionem earum me per aliquot dies languor aliquantulus, non ſine meorum exigentia meritorum invaſit; nec tamen, ut inde mandatum veſtrum minus poſſet perfici vel adimpleri, cùm tam nos, quàm & partes præſentes omnes Panormi fuerimus: & ſi meis ſociis oneroſum videretur forſitan expectare, quamdiu mei apponeret divina clementia miſereri; & nequiviſſem tunc pro inſtanti debilitate corporis cum ipſis ad hoc exequendum perſonaliter intereſſe: vox tamen, & ſenſus mihi nunquam per Dei gratiam defuit, quin poſſemus deliberatione mutua juxta mandatum noſtrum diligenti examine cauſam ipſa inquirere, ac fine debito terminare. Verùm jamdicti mei ſocii infra illud ægritudinis meæ ſpatiolum pro eorum voluntatis arbitrio meam ſuper hoc, & eorum ſibi ſolicitudinem vendicantes, me ignaro, & inconſulto in cauſam ipſam, ſecundùm quod eorum dictavit conſilium, proceſſerunt. Et ne fortè in his, quæ parvitati meæ ab Apoſtolicæ Sanctitatis Eminentia injunguntur, in conſpectu mei Domini palliata falſitas ſub veritatis ſpecie offeratur, proceſſum ipſius cauſæ ſecundùm quod ad diligentem inquiſitionem meam certa quorumdam, qui interfuerant, approbatæ opinionis virorum, & veridica relatione mihi licuit experiri, Paternitati veſtræ duxi præſentis textu paginulæ intimandum. Hinc eſt, quod cùm præfati mei ſocii prænominato Montis Regalis Archiepiſcopo ex officio delegationis injungerent, ut ad hoc, quod ſibi ab Archiepiſcopo Roſſanen. objicitur, pleniùs reſponderet; & idem Archiepiſcopus pro duabus cauſis non debere ſe diceret eorum inde ſtare judicio: tum videlicet, quia cauſa ipſa tribus fuerat delegata, & ab illis duobus tantùm, me pręſente, inconſulto, & inſcio, nec vice mea ſuper hoc eis commiſſa, citatus fuerat ad judicium: tum etiam quia ante ipſorum citationem pro eadem cauſa nuncium ſuum ad pedes veſtræ Sanctitatis tranſmiſerat; in quo decretalis Domini Alexandri ſibi apertiùs dignoſcitur ſuffragari. Ipſi ejus aſſertiones nullatenus attendente, iterum ſine mei notitia contra eum, ut reſponderet, ſententiam protulerunt. In quibus omnibus prædictus Archiepiſcopus gravari ſe ſentiens, ad veſtræ Beatitudinis audientiam appellavit. Erit igitur, ſi placet, veſtri fontis ſcientiæ, cujus impetus lætificat civitatem Dei, ſuper his juxta ſummum veſtræ immenſæ diſcretionis arbitrium providere.

Litteræ Archiepiſcopi, & Conventus Montis Regalis ad Dominum Papam.

Sanctiſſimo Patri, & totius fidei Chriſtianæ magiſtro, Domino Innocentio, Car. Montis Regalis humilis Miniſter, ejuſdemque Eccleſiæ univerſus Conventus pedum oſculum, & quod poteſt peccatorum oratio. Placuit Beatitudini veſtrę cauſam, quæ vertitur inter Roſſauen. Archiepiſcopum, & Eccleſiam noſtram, immò veſtram, judicibus delegatis committere, videlicet Panorm. Regin. & Capuan. Archiepiſcopis ſine debito terminandam. Unde nos omnibus, & ſuper omnia mandatis Apoſtolicis parere cupientes, ad primam duorum tantùm citationis vocem acceſſimus, exceptiones noſtras (ſicut juris eſt) peremptorias opponentes, videlicet quod nuncios noſtros ſpecialiter pro hac eadem cauſa ante citationem ad pedes Sanctitatis veſtræ tranſmiſeramus. Elapſis poſtmodum tribus, aut quatuor diebus, à Panormitan. & Capuan. tantùm Archiepiſcopis, ſicut priùs citati, ne veſtram videremur contemnere Majeſtatem, eorumq; conſpectui præſentati; quia primam exceptionem noſtram frivolam indicabant, aliam exceptionem non minùs peremptoriam adjecimus, & objecimus; quia cùm cauſa fuiſſet à Sanctitate veſtra tribus judicibus delegata, præſente tertio, & irrequiſito, videlicet domino Regin. nobis etiam abſentibus, & ignaris, exceptiones noſtras inutiles judicantes, pronunciaverunt adverſæ parti nos reſpondere teneri. Unde ob ram evidentes, & ſuſpicionis, & gravaminis cauſas, ad Sed. Apoſt. appellavimus, quæ mater eſt, & ſubſidium omnium oppreſſorum, cùm in omnibus his appellatione opus non eſſet. Nam prima cauſa eſt, quia nuncii noſtri ante citationem iter arripuerant ad vos veniendi. Secunda, quia præſente tertio, & ignaro, & citaverunt, & decretalem Alexandri, quæ loquitur in hunc modum, frivolam judicarunt. Cęterùm cùm aliquam cauſam contigerit tibi appellatione remota commiſſam fuiſſe, & adverſa pars poſt factam citationem iter arripuit ad Sedem Apoſtolicam veniendi, non minima poteris in negotii cognitione ſecundùm juris formam procedere: quod utiq; ſi ante citationem iter incęperit, non eſt utique obſervandum. Sed quod deterius eſt, nobis neſcientibus, & irrequiſitis, pronuntiaverunt præmiſſas exceptiones nullius fore momenti. Unde proſtrati ad pedes Sanctitatis veſtræ petimus plus affectu, quàm voce, plus devotione, quàm verbo, ut Eccleſiam noſtram, quæ veſtra ſpecialis eſt, nullis patiamini perturbationibus concuti, nec æmulorum noſtrorum, quaſi luporum morſibus lacerari. Valeat Sanctitas veſtra. Unde Innocentius iterum cauſam commiſit ipſi Archiepiſcopo Regienſi, & Cephaleritano.

d *Roſſanen.*) Roſſanum civitas vetuſta eſt Calabriæ, ab Oenotriis condita, cujus ſitum, & propugnaculum refert Gabriel Barrius *in antiquit. & ſitu Calabriæ*, *lib.* 5. *in princ.* Habet Eccleſiam Cathedralem Metropolitanam.

e *N. Panormit.*) Bartholomæo videlicet. De Panormitana Eccleſia plura adduxi *in c.* 4. *de elect.*

f *N. Capuano.*) Matthæo videlicet. De Eccleſia Capuana aliqua notavi *in c. cum inter* 18. *de elect.*

g *Alexandri.*) De qua *in c. ad hæc*, *de appel.* ubi juſtitiam hujus exceptionis examinabimus. Quæ ad hujus textus interpretationem ſpectant, petenda ſunt ex commentario reatus *in c. ſciſcitatus*, *de reſcriptis*.

CAPUT

C A P U T XXIII.

Idem *Conventui de a Conchis.*

CUm ſuper Abbatia monaſterii veſtri inter vos, & S. quondam Abbatem olim fuiſſet quæſtio diutiùs agitata, partibus tandem ad noſtram præſentiam accedentibus, dilectum filium noſtrum H. ſancti Euſtachii Diac. Card. dedimus auditorem: in cujus præſentia pro ipſo S. taliter fuit allegatum, quod cum dilectus filius noſter I. tit. ſanctæ Pudentianæ Presb. Card. tunc Apoſtolicæ Sedis Legatus, intraſſet Normanniam, & ſuper ſtatu ipſius Abbatiæ cum Abbate, ac Fratribus inquiſitionem habuerit diligentem, nihil reprehenſione dignum invenit ibidem, ſicut ex litteris bonæ memoriæ C. *b* Papę prædeceſſoris noſtri evidenter apparet: quibus ipſius Card. confeſſio eſt inſerta. Eo verò poſtmodum ab ipſo monaſterio recedente, litteræ ipſius ad dilectos filios N. Toarcen. Abbatem, & N. Priorem Sanctæ Barbaræ fraudulenter obtentæ fuerunt ſuper inquiſitione Abbatis, & totius monaſterii facienda, nulla data Inquiſitoribus poteſtate in Abbatem aliquid ſtatuendi, quemadmodum ex teſtimonio ejuſdem Card. colligitur evidenter. Prædictis ergo inquiſitoribus accedentibus ad monaſterium memoratum, & volentibus fines mandati excedere in facienda inquiſitione, juris ordine non ſervato, idem Abbas antequam inquiſitio ſortiretur effectum, Sed. Ap. appellavit: & quamvis iter arripuiſſet ad Rom. Eccleſiam veniendi, dicti tamen inquiſitores, nec appellationi rationabiliter interpoſitæ, neque ipſius abſentiæ, vel excuſationibus aliquibus deferentes, deſtitutionis in eum ſententiam contra juris ordinem promulgarunt: licèt non pronunciandi poteſtas eis eſſet conceſſa, ſicut ex multorum Prælatorum litteris liquidò declaratur. Memorato igitur Abbate ad dicti prædeceſſoris noſtri præſentiam accedente, poſtquam de inordinata deſtitutione ſua eum reddidit certiorem, omnibus irritatis, quæ contra juris ordinem à dictis inquiſitoribus fuerant ordinata, eundem Abbatem ſententia ſua reſtituit, executione ſola ven. fratri noſtro Epiſcopo, & dilectis filiis L. & H. Archidiac. Ebroicen. demandata. Die verò à ſolo Epiſcopo partibus aſſignata, & ad terminum utraque partium veniente, cùm expectaret Abbas reſtitutionem fieri ſibi ſecundùm Apoſtolici mandati tenorem, eam non potuit obtinere: quin potiùs precibus, minis, & terroribus eum Epiſcopus inducere laboravit, ut in ipſum non ſuper reſtitutione facienda, quod erat principale negotium, compromitteret, ſed ſuper executione tantummodò differenda. Et quoniam pars adverſa cum armis illuc acceſſerat, & multitudine armatorum ſactum eſt, quod in dictum Epiſcop. ſicut præmiſſum eſt, compromiſit, fide, in *c* manu ipſius præſtita, & reſtiturionis litteris depoſitis apud Deum, non tradendis parti adverſæ, ſed diligenter ſervandis, & reſtituendis ſibi tempore opportuno: ipſe verò Epiſcopus contra id, quod promiſerat, venire non metuens, adverſariis Abbatis litteras reſtituit memoratas: ſicque compromiſſo ex parte ipſius Epiſcopi, & adverſariorum pariter violato, monachi bonæ memoriæ Mel. tit. Sanctorum Joannis, & Pauli Presbyteri Card. tunc Apoſt. Sed. Legati præſentiam adeuntes, ad I. quondam Rhotomagen. Decanum ſuper gravamine compromiſſi commiſſionis litteras impetrarunt. Ad cujus primam citationem monachus à dicto Abbate tranſmiſſus captus fuit ab adverſariis, & vinculis ferreis mancipatus. Ad ſecundam verò citationem idem Abbas accedens, per oppreſſionem coactus fuit compromittere in Decanum, non ſuper Abbatia, de qua ſub eo nulla quæſtio vertebatur; ſed pro quibuſdam *d* bladi redditibus minuendis. Parte autem altera ſuper compromiſſo ſervando fidem, ſicut convenerat, non ſervante, dictum S. iterum oportuit ad Sedem Apoſt. laborare; ubi à nobis tam ſuper principali, quàm incidenti etiam quæſtione ad venerab. frat. noſt. Lexovien. Epiſcopum, & dilectum filium Abbatem Vallis Richer litteras impetravit, ut ſuper his quæ à nobis fuerant intimata, ſtuderent elicere veritatem, & ſtatuerent quod ſecundùm Deum viderent rationabiliter ſtatuendum, juris ordine per omnia obſervato: ita quod alter ſine altero adeſſe nolente, vel etiam non valente, mandatum Apoſtolicum impleret, mentione facta in litteris ipſis de fide violenter (ſicut idem S. aſſerebat) extorta, & non ſuper monaſterio abjurando, ſed reſtitutione (ut dictum eſt) tantummodò differenda: ne his omiſſis, tacita veritate commiſſio videretur obtenta. Partibus verò coram delegatis judicibus conſtitutis, pars illius, quem dixit intruſum, præfatum Epiſcopum duabus de cauſis ſibi dixit eſſe ſuſpectum: tum quia ſuper Eccl. quadam cauſam habebat cum monaſterio memorato: tum etiam quia ipſum à Romana Curia redeuntem ad pacis oſculum non admiſit, unde neque coram illis, neque coram illorum altero jure ſtare, voluit quamvis nihil diceret in Abbatem, ſed appellans fruſtratoriè ſe contumaciter abſentavit. Verùm dicti executores appellationi, quæ nulla fuerat, minimę deferentes, habito multorum prudentium virorum conſilio, ſententiam à dicto prædeceſſore noſtro prolatam executioni mandarunt, reſtituentes prædicto S. Abbatiam, & prælato intruſo perpetuum ſilentium imponentes. Cumque ad eorum ex parte Apoſtolica juſſionem diœceſanus Epiſcopus ſæpiùs requiſitus ipſum S. in corporalem poſſeſſionem inducere recuſaret, id exequendum quibuſdam diaconibus mandaverunt; qui nedum admiſſi non fuerunt, verum per monachos, & fautores eorum afflicti verberibus, carcerali ſunt cuſtodiæ mancipati. Quapropter in intruſum, monachos, & fautores eorum à delegatis fuit ſecundùm Apoſtolici mandati tenorem excommunicationis ſententia promulgata. Sed ob hoc intruſus, & monachi non dimiſerunt divina officia celebrare: quia etiam ipſo intruſo defuncto alium excommunicatum eligere præſumpſerunt, ſicut ex delegatorum litteris perpenditur evidenter. Cumque nec ſic poſſent ad frugem melioris vitæ reduci, ſæpedictus S. iter arripuit ad Sed. Apoſt. veniendi. Sed prævenientes eum nuncii monachorum, de benedictionis munere illi, quem elegerant, impendendo, fraudulenter litteras impetrarunt: quas ad partes ſuas miſerunt feſtinantiùs quàm deberent. Petebat itaque dictus S. monachos ipſos, qui cuidam prædeceſſorum ſuorum amputare linguam, & oculos eruere præſumpſerunt, in alium ſedentem ad menſam cum gladiis, & fuſtibus impetum facientes, alium ſolum in Eccleſia dimittentes, Miſſam celebrare paratum, animadverſione condigna puniri, & poſſeſſionem Abbatię plenariè ſibi reſtitui, ſicut à dicto prędeceſſore noſtro ſtatutum fuerat, & à delegatis poſteà judicibus ordinatum; intruſo qui pòſt latam in eum ſententiam excommunicationis aſſumptus fuerat, per ſilentium perpetuum condemnato. Cæterùm pro vobis ita fuit propoſitum ex adverſo, quod cùm præfatus I. Cardinalis in partibus illis legationis officio fungeretur, & cauſam ipſam ſuper dilapidatione ipſius S. & incontinentia pariter pręfatis Abbati Toarnen. & Priori ſanctę Barbarę commiſerit terminandam, ipſi cognita veritate, & ordine juris per omnia obſervato, in eum depoſitionis ſententiam protulerunt: quę à dicto prædeceſſore noſtro fuit poſteà confirmata. Ipſe autem S. eidem prędeceſſori noſtro, quod Abbatia ipſa juſtè ſpoliatus fuerit, intimavit; pręfato Cardinale etiam aſſerente, non fuiſſe intentionis ſuę, quod ad depoſitionem Abbatis procederent judices delegati; quamvis & hoc eſſet eis commiſſum, ſicut in eorumdem litteris reperitur. Unde ſępedictus prędeceſſor noſter eum non reſtituit, altera parte abſente, ſed reſtituendum mandavit Epiſcopo, & Archidiacono memoratis, quia tacitum eis fuerat, quod prę-

fatus Cardinalis dictis Abbati, & Priori deponendi etiam conceſſerit facultatem. Convenientibus igitur partibus ad diem, & locum ſibi à delegatis Sedis Apoſtolicæ aſſignatum, dictus S. in manu Epiſcopi, quod ejus ſuper cauſa ipſa ſtaret arbitrio, fide data firmavit: qui partes ipſas ut ad ea, quæ pacis ſunt, intenderent, monuit diligenter: inter quas talis compoſitio interceſſit, ut dictus S. in perpetuum cederet Abbatiæ, quam ceſſionem ratam delegati judices habuerunt, & idem S. ſicut in delegatorum litteris continetur, juramento firmavit, ſe illam firmiter ſervaturum. Et cùm ſuper reſtitutione ſua duplices litteras ejuſdem prorſus continentiæ impetraſset, facta compoſitione, quam ſępedictus prædeceſſor noſter poſteà confirmavit, alteras retinuit fraudulenter. Proceſſu verò temporis compoſitione ab eo aliquamdiù obſervata, per jamdictum M. Card. I. quondam Rhotomagen. Decano eandem fecit cauſam committi: fuitque in ejus pręſentia, & venerabilis fratris noſtri Rhotomagen. Archiepiſcopi prima compoſitio innovata, ubi præfatus S. Abbatiam denuò abjuravit: & quod compoſitionem ipſam deinceps obſervaret, corporaliter præſtitit juramentum, ſicut in ipſius Rhotomagen. Archiep. litteris continetur, & multis poſſet teſtibus approbari. Fuerunt autem iſta coram Rhotomagen. facta, & ea pręcipuè ratione, quoniam Prioratus, quem ipſe S. debuit obtinere, in Rhotomagen. erat diœceſi conſtitutus: quem cùm per biennium detinens inhoneſtè vivendo ferè omnia conſumpſiſſet, ad alia bona monaſterii ſe violenter extendit. Et tandem ad pręſentiam noſtram accedens, & quædam de præmiſſis exprimens, alia verò reticens, ad præfatos Lexovien. Epiſcopum, & Abbatem Vallis Richer noſtras litteras reportavit, ut diligenter inquirerent de omnibus veritatem, & ſtatuerent quod juſtitia poſtularet. Ipſe verò partibus ad ſe citatis, quamvis Epiſcopus pro memoratis cauſis, & quoniam R. Abbati reſpondit, quod ſi poſſet, ſibi noceret, eſſet alteri parti ſuſpectus, & ab eo fuerit recuſatus, velletque coram conjudice, qui ſuſpectus non erat, vel coram arbitris electis à partibus id probare, dicto Abbate Vallis Richer admittere hoc nolente, ante ingreſſum cauſæ fuit ab aliis duobus poſtmodum appellatum; ipſi nihilominus eundem S. reſtituendum ſententialiter decreverunt, adverſario ejus ſuper Abbatia perpetuum ſilentium imponentes. Cùm igitur quæ præmiſſa ſunt, & alia quędam prędictus Cardinalis nobis, & fratribus noſtris prudenter, & fideliter retuliſſet, quia conſtitit nobis per litteras judicum prædictorum Epiſcopi, & Archidiac. Ebroicen. quibus ſuper reſtitutione ipſius S. à dicto prædeceſsore noſtro fuerat cauſa commiſſa, de utriuſque partis aſſenſu compoſitionem ſub eo tenore factam fuiſſe, quod Prioratus S. Stephani cum omnibus pertinentiis ſuis, & alia quędam ſibi conceſsa fuerunt, dum viveret poſſidenda, & ipſe à lite ſpontanea voluntate receſſit; & inſtrumenta ſua, fracto ſigillo, quo uſus fuerat, in manibus eorum judicum reſignavit: & quod Abbatiam abjuraverit memoratam, ex litteris jamdicti Rhotomagen. Archiepiſc. perpendimus evidenter. Nolentes igitur per nos, qui punimus perjuria, viam perjuriis aperiri, cum & ipſe recipiendo compoſitionem hujuſmodi renuntiavit Abbatiæ, communicato fratrum noſtrorum conſilio, ab impetitione ipſius S. vos & monaſterium veſtrum abſolvimus, perpetuum ei ſuper quęſtione ipſa ſilentium imponentes, non obſtante quod factum eſt ab ultimis delegatis; cùm ex his appareat evidenter, ipſos (ut de aliis taceamus) ſi eis de præmiſſis conſtitit, minùs legitime proceſſiſſe: reſtituentes illum, qui non habebat jus aliquod repetendi. Et quamvis ſolus Abbas antequam appellaretur ab eo, juxta *e* formam litterarum noſtrarum procedere potuiſſet, quia tamen ex eo, quod cum ipſo Epiſcopo interlocutus eſt, appellationem non tenuiſſe de jure ſine ipſo, dum poſset, & valeret negotio intereſse, per conſequentiam confeſſus eſt, ſe non poſse mandatum Apoſtolicum adimplere: nec ſuæ intentionis extitit, ut ſine conjudice ſuo aliquid diffiniret, & cum eo, quia jam judex eſse deſierat, aliquid ſuper pręmiſso negotio ritè diſponere non valebat, voluntate, ac poteſtate ſibi mutuò adverſantibus, cùm noluerit quod potuit; & quod voluit, adimplere nequivit, quod a duobus factum fuit, effectum de jure non potuit obtinere. Nulli ergo, &c. Datum Laterani idibus Aprilis.

N O T Æ.

1 a COnchis.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. & in epiſtolis ipſius Pontificis Coloniæ editis, & à Cardinali Sirleto correctis, *fol.* 296. Monaſterium hoc S. Petri de Conchis, aliàs de Caſtillon dictum, eſt Ordinis D. Benedicti, in diœceſi Ebroicenſi conſtructum à Rogerio nobili Barone Normanniæ, ut refert Ordericus *lib.* 3. *hiſtor.* in hæc verba: *Igitur Rogerius de Thenio cęnobium Caſtillionis, aliàs de Conchis conſtruxit, ubi Gilbertus Abbas vir magnæ honeſtatis, & ſapientiæ laudabiliter floruit.* Ex eo, & Roberto de Monte, referunt Fratres Sarmat. *tom.* 4. *Galliæ Chriſt. fol.* 290. Huic monaſterio miſſa eſt præſens epiſtola, quam ex dicto Codice Sirleri integram reſtituo.

b *C. Papæ.*) Cęleſtini videlicet.

c *Fide in manu.*) De fide per manum præſtita nonnulla adducemus *in c.* 3. *de his quæ vi.*

d *Bladi.*) Bladus, ſeu bladum, ſemen deſignat, & fructus arborum, præcipuè tamen frumentum, ac quidquid in area teritur. Oveden. anno 1198. *Et videnda ſunt in Regnardo nova eſſarta, & vetera imbladata poſt ultimum Reguardum, & quo blado, vel legumine imbladata ſunt: nova autem ſarta erunt in manu Regis: ſi vetera ſarta imbladata ſunt de frumento, vel ſiligine, unaquæque arca dabit XII. denarios de illa veſtitura.* Notat Gerardus Voſſius *de vitiis ſermonum lib.* 2. *c.* 3. *& c.* 24. 2

e *Formam.*) Quia adjecta erat clauſula, *Quod ſi non omnes*, de qua latè egi *in cap. ſciſcitatus, de reſcriptis*, ex cujus commentario petenda ſunt, quæ ad interpretationem hujus textus ſpectant. 3

C A P U T XXIV.

Idem *Archiepiſcopo a Toletano.*

COnſuluit nos tua f. prudentia, utrum cum ad recipiendos teſtes, depoſitiones publicandas eorum, vel ſententiam proferendam peremptoriè citaſses partes, & eorum altera ſe contumaciter abſentat die data, an circa ultimam ſaltem partem diei ſit in negotio procedendum, vel in diem expectandum potiùs ſubſequentem; & ſi expectaveris, utrum contumax iterum ſit citandus, cùm non fuerit die partibus aſſignata proceſsum. Nos autem credimus diſtinguendum, utrum juriſdictio duret poſt terminum *b* peremptorium, an exſpiret in illo? Si durat in diem alteram, ęquitate ſuadente poteris expectare, nec erit pars contumax peremptorio elapſo citanda, niſi gratiam ei fecerit benignitas judicantis: ſi autem exſpiret, niſi partes, maximè cùm id noverint, ſe tibi præſentaverint ea *c* hora, qua congruè poſſis procedere ad exequendum id, propter quod eis legitimè terminum peremptorium aſſignaſti, ex tunc exequi poteris quod intendis, ne fruſtra judicialis inſtantia evaneſcat. Nec eccleſiaſticum verò judicium exerceatur in tenebris, quia juxta teſtimonium veritatis, qui malè agit, odit lucem: licèt etiam ſecundùm conſuetudinem, & conſtitutiones legitimas more *d* Romano dies à medietate

noctis

noctis incipiat, & in media nocte deſinat ſubſequentis: unde quod in duabus *e* dimidiatis noctibus agitur, perinde ſanait habendum legalis auctoritas, ac ſi qualibet parte lucis agatur. Nos tamen eam procedendi horam congruam intelligimus, ex qoa poſſis ante noctis tenebras perficere, quod incumbit. Porrò diſcretus judex in aſſignatione peremptorii non debet juriſdictionem ſuam, niſi adeò neceſſitas exigat, coarctare.

N O T Æ.

1 a TOletano.) In tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 3.* legitur *Epiſcopo Toreclan.* in epiſtolis autem Innocentii III. editis à Sirleto, & Boſqueto non reperitur præſens epiſtola: quare retinendam exiſtimo inſcriptionem hujus ſextæ collectionis, quæ habet, *Archiepiſcopo Toletano*: & ſi inſcriptio tertiæ collectionis placeat, emendanda eſt ita: *Epiſcopo Torcellenſi*. Torcellum enim eſt Inſula non procul diſtans à Venetiis, ubi translata fuit Sedes Epiſcopalis ab antiqua nrbe Altino ab Hunnis everſa: ejus mentio fit in epigraphe textus *iu cap. in cauſa, de cauſa poſſeſſ.* Retenta igitur lectione, *Archiepiſcopo Toletano*, præſens epiſtola miſſa fuit D. Roderico Ximenez; qui temporibus Innocentii III. eam regebat Eccleſiam. De Primatu ipſius Eccleſiæ aliqua prælibavimus *in c. coram, de in integrum reſtit.* & de origine, & dignitate ipſius Eccleſiæ oonnulla adduai *in c. 5. de ſervis non ordinandis*.

2 b *Peremptoriam.*) Id eſt tribus citationibus, aut una pro tribus: quibus elapſis pars citata conſtituitur in contumacia vera, aut præſumpta, *l. ad peremptorium 68. ff. de judiciis*, *l. contumacia 53. §. 1. ff. de re judic. l. Divus 7. ff. de in integrum reſtit. l. ex conſenſu 23. §. fin. ff. de appellat. l. 3. C. quomodo & quando*, Paulus *lib. 5. ſentent. tit. 5. verſ. trinis litteris*, *l. 2. §. Senatu*, *l. Arrianus*, *§. ult. ff. de jure fiſci*, *cap. nullus*, *cap. nemo 11. q. 3. cap. ſacro*, *de ſentent. excomm.* Docent Cujacius *lib. 29. obſerv. c. 11.* & *in cap. 1. de cohabit. cleric.* Vultejus *diſcept. cap. 2.* Paz *in praxi*, *tom. 2. cap. unico*, Didacus Peres *in l. 1. tit. 9. lib. 3. ordin.* nec poſteà nova citatio deſideratur, ut in hoc textu docetur. Nec contrarium probat textus *in l. ad peremptorium 68. ff. de judiciis*, ubi poſt tria edicta peremptorium deſideratur, ut quis contumax conſtituatur, & ut talis damnetur; nam pro hujus textus ſolutione ſciendum eſt, quod apud Romanos reo in jus vocato, & die dicto non veniente, quia adhuc ipſe non erat contumax, ſed tantùm abſens dieebatur, actor petebat à Magiſtratu, ue qui extra judicium vocatus erat, judicio per præconem citaretur: tunc Magiſtratus adverſarium evocabat edictis, litteris, vel denunciationibus voce præconis, *l. penult. ff. de in integrum reſtit.* Svetonius *in Titium*, ibi: *Citatus pro tribunali voce præconis convitiatorem rapi juſſit in carcerem*. Gellius *lib. 11. noctium*, *cap. 1.* Edicta etiam in publico loco affigebantur, ut ad rei notitiam citatio pervenirer, *l. 2. §. item cùm ex edicto*, *ff. quæ ſententiæ:* litteræ antem mittebantur per præconem, *l. Senatus 15. §. Divus*, *l. Arrianus*, *ff. de jure fiſci*, *l. 1. C. de aſſertione tollenda*, Robertus *lib. 3. ſentent. c. 7.* Denunciationibus vocabatur reus, cùm per executores, aut præconem illi denunciationes fiebant; quoad citationis verò effectum nihil intererat, an per edicta, per litteras, ſeu denunciationem reus vocaretur: & primò dabatur unum edictum, poſteà aliud, demùm tertium; & ſi judici videbatur, aliud peremptorium, quia in arbitrio judicantis erat novum edictum concedere, *l. nonnumquam*, *ff. de judiciis*: plerumque tamen Prætor tria edicta tantùm concedebat, Cujacius ad Paulum *in d. §. trinis*. De his tribus citationibus accipiendus eſt Hermogenianus *in l. contumacia 53. §. 1. ff. de re judicata*. Docent Duarenus *lib. 1. diſp. cap. 7.* Vultejus *diſcept. juris cap. 2.* & *lib. 2. de judiciis*, *cap. 6. num. 5.* Revardus *pro tribun. cap. 3.* Robertus *lib. 2. ſentent. cap. 17.* Quintanadvenas *lib. 1. de juriſd. tit. 4.* P. Faber *in l. & ſi nihil*, *ff. de R. J.* Govezuus *lib. 1. variar. cap. 47.* Nec ſuprà dictis etiam obſtat textus *in l. conſentaneum 8. C. quomodo & quando*, ubi poſt tres denunciationes nova citatio deſideratur, ut reus contumax judicetur; nam pro ejus ſolutione, & conciliatione cum lege *edictum 55. ff. de judiciis*, dicendum eſt, loco illius dictionis, *ter*, legendum eſſe, *iterum*, ut vult Cujacius *lib. 18. obſerv. ca. 30.* quem ſequitur Pichardus *in §. in ſumma*, *Inſtit. de interdictis*, *c. 2. num. 59.* vel legendum eſt, *item*, ut vult Donellus *lib. 17. comment. cap. fin.* nos hæc latiùs proſequemur *in cap. 1. & 2. de dolo & contum.* unde cognoſcitur, Innocentium in præſenti juxta juris principia decreviſſe judicem delegatum poſt tria edicta non debere ipſum reum expectare, niſi velit ex gratia & benignitate, novam citationem facere.

c *Ea hora.*) Licèt in aliquibus jurisarticulis expleatur tempus ſtatim atque primum inſtans ultimi diei attingitur, ut ad faciendum teſtamentum, ubi pubes ſtatim cenſetur, qui tetigit primum inſtans ultimi diei, *l. à qua 5. ff. qui teſtam.* in ætate ad manumittendum præſcripta, *l. 1. ff. de manumiſſ.* & ſimilibus; tamen in aliis actibus de momento ad momentum tempus computatur, & niſi expletum ſit ultimum diei inſtans, tempus adimpletum non creditur, ut *in l. 3. §. minorem*, *ff. de minoribus*, *l. qui filium 74. §. Fabrius*, *ff. ad Trebell. l. majores 3. ff. de jure immunit. l. in uſucapione 15. ff. de diverſis & tempor. l. 6. ff. de uſucap.* Docent Mercerius *lib. 2. opin. c. 4.* Ludovicus Carondas *lib. 3. veroſimil. c. 17.* Connanus *l. 3. comment. c. 12.* Genoa *in conciliat. legum*, *pag. 467.* Pancirola *lib. 3. variar. cap. 9.* Oſualdus *ad Donellum lib. 5. cap. 19. littera E*, Salmut. *in notis ad memorab. Pancir. lib. 2. tit. 10.* 3

d *More Romano.*) Verba ſunt textus *in l. more*, *ff. de feriis*, ubi Paulus non agit de die naturali, ſed de civili; dupliciter enim dies conſiderari valet, vel naturaliter, vel civiliter. Naturaliter conſideratur ab ortu ſolis uſque ad ejus occaſum; & ita prima hora diei erit prima hora ortus ſolis; prima hora noctis, hora occaſus ſolis, dum tenebræ incipiunt. Docent Macrobius *lib. 5. Saturn. c. 3.* Gellius *lib. 3. noctium*, *c. 2.* Cenſorinus *de die natali*: quo modo computatur dies *in c. 1. de tregua & pace*, ab ortu ſolis uſque ad ejus occaſum, *cap. quod à partibus*, *75. diſt. cap. de eſu*, *de conſecr. diſt. 2.* Civiliter autem dies pro diverſitate nationum diverſimodè computatur: apud Babylonios, & Athenienſes à meridie: apud Hebræos à veſpere: apud Romanos verò à media nocte, ut refertur *in d. l. more*, & in præſenti: quam diei computationem ſacerdotibus Romanis tribuit Plinius *lib. 2. cap. 77.* ejus rationem reddit Plutarchus *problem. 82.* quia videlicet media nocte ſol eſt in infimo cœlo, & ejus infimo puncto, unde vergere ad nos incipit, & ad hemiſphærium noſtrum aſcendere. Eam illuſtrant Cotta *in memorab. verbo Dies*, Cujacius *obſerv. lib. 15. cap.* Baſilius de Leon *in quæſtione ſcholaſt. de Agno typico*, *cap. 8. & 9.* Gentilis *de tempor. appell. cap. 5.* Garronius *in theat. tit. de Kalendariis*, Narbona *in horograph. in Antel. n. 2.* & *hora 24. num. 2.* Cujacius *de diverſ. præſcript. cap. 2.* Fabrottus *de juſto portu*, *fol. 15.* 4

e *Dimidiatis noctibus.*) Hæc verba difficillima viſa ſunt, & meritò, Scipioni Gentili *lib. 2. de juriſd. c. 29.* 5 in eis enim Innocentius affirmat, apud Romanos quidquid duabus dimidiatis noctibus fiebat, perinde valere, ac ſi qualibet hora lucis factum eſſet: cùm certum ſit, jure civili attento, ſententiam nocte proferri non poſſe; quod cantum legimus *in ll. duodecim Tabular.* his verbis: *Solis occaſus ſuprema tempeſtas eſto*. Ex Gellio *lib. 17. noctium*, *cap. 2.* & Varrone *de ling. Latin. lib. 6.* refert Gothofredus *in quatuor fontibus*, *tabula 1.* quod & probatur *ex l. 2. §. & quia*, *ff. de origine juris*, *l. 1. §. quod igitur 8. ff. quando appellandum ſit*, novella 82. *Sedebant continuò, nec tunc mox meridie & veſperè audientes cauſas*. Et *l. 1. C. Theodoſ. de officiis judicum civilium*, *l. ne quidam*, *Cod. de officio Rector. provin.* Polletus *lib. 1. hiſtoriæ fori*, *cap. 11.* ibi: *Quamquam Senatuſconſulto, quæ facta eſſent poſt diem ſolis clauſum, irrita & nulla omninò eſſent*. Et *lib. 5. cap. 13. in fine*, ubi notavit Brodeus; ad quam juris Romani ſanctionem referendi ſunt Petronius *in ſatyrico*: *Advocati jamque nocturni*. Horatius *lib. 1. epiſt. 7.*

> —— *Cauſiſque Philippus agendis,*
> *Clarus ab officiis octavam circiter horam*
> *Dum redit.*

Cenſorinus *de die natali*, *c. 24.* *Plurimi ſupremam poſt occaſum ſolis eſſe exiſtimant, quia eſt in duodecim tabulis ſcriptum ſic: Sol occaſus ſuprema tempeſtas eſto*. Unde Cajus *lib. 1. inſtit. tit. 2. §. 31.* ſcripſit, Magiſtratibus veſpertinis temporibus in publicum eſſe inconveniens fuiſſe. Et Juſtinian. *in præfatione Novel. 13.* ait: Sole decumbente exurgit cingulum, quieſcit autem ſole debilitato. Et *in novel. 82. Juliani*, *cap. 76.* jubentur ſedere judices in Baſilica à mane uſque ad veſperam. Faciunt D. Cyprian. *de lapſis*, D. Auguſt. *ad Donat. poſt collat. c. 12.* Illuſtrat Fileſac. *lib. 3. ſelect. pag. 282.* Seneca *de ira lib. 3. cap. 18.* *Quid tam inauditum, quàm nocturnum ſupplicium?* Notarunt Savarus ad Sidonium *lib. 1. epiſt. 2. verbo Reliquum mane*. Dionyſius Gothofredus *in notis ad leg. 12.*

Tabul. lib. 2. & *in l.* 20. *C. de tranſact.* Mornacius *in d. l.* 2. §. *& quia*, Cironius *ad tit. de præſcript.* Bignonius *ad Marculfum, lib.* 1. *formul. c.* 37, Grotius *in floribus, in d. l.* 2. §. *& quia*; Balduinus *ad leges* 12. *Tabul. cap.* 47. Scipio Almiratus *lib.* 4. *polit. diſſert.* 10. Narbona *in horograph. in Anteloq. n.* 4. & *hora* 1. *n.* 87. P. Herodius *lib.* 1. *Pandect. tit. de Senatorib. c.* 1. Guazinus *defenſ.* 35. *cap.* 9. Stephanus Garonius *de Senator. lib.* 1. *tit.* 4. *c.* 11. Unde *in l.* 2. §. 1. *ff. de V. S.* ait Paulus, cujuſcumque diei majorem partem, ſeptem horarum primarum eſſe, non ſupremarum; ideò videlicet, quia in priori parte diei judicia exerceri valent, non verò in poſteriori, in qua Magiſtratus jus non dicebant. Quæ ſententia faciliùs ex eo textu percipietur, ſi obſervemus, ejus inſcriptionem eſſe Pauli ad edictum, ubi agebat de judiciis, & Magiſtratibus. Notarunt Cujacius, Alciatus, Fornerius, & Gentilis *in d. l.* 2. §. 1. idem Gentilis *de variis & temp. appell. cap.* 6. Ramirez de Prado *ad Martialem lib.* 4. *epigr.* 8. & *in Pentecont. c.* 25. Samuel Petitus *ad jus Atticum lib.* 4. *tit.* 4. Servius ad illud Virgilii *lib.* 8. *Æneid.*

Melior quoniam pars apta diei.

Igitur non rectè Innocentius in præſenti affirmat, apud Romanos geſta dimidiatis noctibus perinde valere, ac ſi qualibet lucis parte peracta eſſent. Huic difficultati ut ſatisfaciamus dicendum eſt, Innocentii ſententiam generaliter, & abſolutè accipiendam non eſſe, ſed referri debere ad teſtamentum, quod nocte ſignari poteſt, *l. ad teſtium* 12. §. *poſſe, ff. qui teſtamenta*; ad tranſactionem, quæ nocte celebrari valet, *l. non minorem, Cod. de tranſactionib.* & ſimiles actus, quos enumerat Ripa *de nocturno tempore:* non verò ad ſententiam, quæ ex ſuprà traditis nocte proferri non poterat; & ſic contrahenda eſt Innocentii ſententia ad alios actus, excepta ſeutentia.

Quæ ad hujus textus interpretationem ſpectant, dedimus *in c. de cauſis* 4. *in principio, hoc tit.*

C A P U T XXV.

Idem *Abbati de* a *Bordelia, & Priori S.* b *Sepulchri.*

INſinuante dil. fil. R. Rectore ſancti Albati, ad audientiam noſtri Apoſtolatus pervenit, quod cùm olim cauſam quæ ſuper jure parochiali inter ipſum, & Thomam Rectorem capellæ ſancti I. de Glovernia *c* Vvigorn. diœc. vertebatur, ven. f. n. Vvigornien. Epiſcopo, & conjudicibus ejus à nobis obtinuiſſet delegari, poſtmodùm licèt fuerit in eadem quæſtione proceſſum, tractu temporis, antequam ad diffinitivæ ſententiæ calculum veniretur, idem Epiſcopus ipſum R. in ſuum familiarem admiſit, ſine quo ſecundi duo judices, ſecundùm quod in noſtris litteris *d* mandabatur, in cauſa procedere non valebant: & alter ipſorum *e* officialis eſt Epiſcopi ſupradicti, propter quod adverſæ parti poterat ſuſpectus haberi. Unde cùm ex cauſa hujuſmodi, tam Epiſcopus, quàm officialis prædictus, utpote quos idem R. judices poſtularat, & ipſe familiaris eorum poſtmodùm eſt effectus, ab adverſa parte poſſent meritò *f* recuſari, deciſionem ipſius cauſæ veſtræ petit diſc. committi. Quocirca f. t. per A. f. m. quat. ſi eſt ita, niſi poſtquam ejus familiaris eſt effectus, litigare *g* conſenſerit coram illo, in cauſa ipſa ſecundùm priorum continentiam litterarum, ratione prævia, rem. ap. obſt. procedere non tardetis. Alioquin partes ad priorum judicum revertantur examen.

N O T Æ.

1 a BOrdelia.) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 4. Aliqui accipiunt Bordeliam pro monaſterio de Bordalio, quod eſt Ordinis Ciſtercienſis, in diœceſi Miſnenſi, de quo aliqua adducit Illuſtriſſimus Manrique *annal. Ciſterc. anno* 1165. *cap.* 4. ſed non rectè, cùm cauſa, quæ in hoc textu refertur, contigiſſet in Anglia, in Vigornienſi provincia: unde ejus cognitio committi non debebat Abbati de Bordelia exiſtenti in Miſnenſi diœceſi, quæ eſt in Campania: unde exiſtimo, monaſterium hoc eſſe in Anglia, antea dictum Brandomenſe; quod translatum fuit ob varias hoſtium incurſiones in Caſtrum, quod dicitur de Bordeile, cujus monaſterii meminit Gaufredus in chronica Anglorum, *p.* 2. *cap.* 11. Reperitur in nova bibliotheca edita à Philippo Labeo *tomo* 2. *pagina* 334.

2 b *Priori S. Sepulchri.*) Anno 1174. in Anglia Henricus ejus inſulæ Rex fundavit ordinem Equitum Chriſti S. Sepulchri: cùm enim viſitaſſet Sepulchrum Chriſti Domini, & milites illud cuſtodientes, eorumque inſtitutum magnoperè laudaſſet, in Regno ſuo illum etiam Ordinem inſtituit ſub eodem titulo S. Sepulchri; illum confirmavit Alexander III. & miris laudibus extollit Innocentius III. *in cap. inter dilectos de donat.* Sed cùm jam hic Ordo penè interiiſſet, ab Innocentio VIII. militiæ S. Joannis adunatus eſt, ut refert Volaterranus *lib.* 21. *antropologiæ de Ordinibus Militaribus*, P. Mendo *eod. tract. diſput.* 1. *q.* 2. §. 7. Renatus Chopinus *lib.* 2. *ſacræ pol. tit.* 5. *n.* 5.

c *Vvigon.*) De hac Eccleſia aliqua notavi *in cap. noſtri* 9. *de electione*.

d *Mandabatur.*) Quia ſimpliciter, & ſine clauſula, *Quod ſi non omnes*, cauſa commiſſa erat.

e *Officialis eſt Epiſcopi.*) Ex his verbis rectè probatur, ob juſtam cauſam ſuſpicionis Epiſcopi ejus Vicarium recuſari poſſe: quod docuerunt in præſenti Innocentius *num.* 1. Abbas *nu.* 2. & 3. Felinus *n.* 1. Maranta *in ſpeculo, 6. part. actu* 2. *princip. num.* 28. Rebuffus *in praxi, tit. de forma Vicarii, n.* 190. pluribus relatis Narbona *de appell. à Vicario, n.* 132. & rectè, non quia idem tribunal ſit Epiſcopi, & ejus Vicarii, *cap.* 2. *de conſuet. lib.* 6. Quæ ratio in præſenti ceſſat, cùm ambo procedunt in cauſa ut judices delegati: ſed quia humani moris eſt illum vereri, cujus judicio, & voluntate nunc erigimur, nunc deprimimur, *c.* 1. 16. *quæſt.* 2. unde cùm Vicarius Epiſcopum, à quo fuit creatus, ſive electus, timere poſſit, quòd illum pro libito revocet; ideò juſta Epiſcopi ſuſpicio recuſationi Vicarii legitimam cauſam præbet, ut conſiderat Ripa *in cap.* 1. *n.* 44. *de judiciis;* facit etiam textus *in cap.* 2. *de eo qui mittitur*. Contrariam tamen ſententiam, immò ſuſpicionem Epiſcopi ad recuſationem Vicarii non ſufficere, tenuerunt Baldus *in l. unica, num.* 4. *Cod. ſi quacumque prædictus poteſtate*, Bobadilla *lib.* 1. *polit. cap.* 12. *n.* 39. Surdus *conſil.* 50. *n.* 36. qui expendunt pro ſua ſententia textum *in d. l. unica, Cod. ſi quacumque*, in illis verbis: *Si ille, qui in provincia officium adminiſtrat, nuptias mulieris, aut virginis tentaverit, & ipſa & parentes ejus liberantur juriſdictione ipſius judicis, qui abutitur ad eliciendas nuptias: cætera verò negotia, tam criminalia, quàm civilia, Vicario competant.* Ex quibus deducit Accurſius ibi, ob ſuſpicionem Præfecti ejus Vicarium recuſari non poſſe. Sed ut rectè probat Germonius *lib.* 2. *animadv. cap.* 21. Vicarii Præfecti, licèt vice Præfecti judicarent, tamen juriſdictionem ordinariam per ſe obtinebant, *l.* 1. §. 2. *ff. de legat.* 3. ibi: *A Præfectis verò Prætoris, vel eo qui vice Præfecti ex mandatis Principis cognoſcit.* Et *l. ult. Cod. de modo multarum*, ibi: *Qui vice noſtra adminiſtrationis gubernacula ſuſceperunt.* Quod expreſſivè conſtat ex formula creationis ipſius Vicarii, relata *in l.* 1. *Cod. de officio Vicarii*, ibi: *Sacræ cognitionis habeat poteſtatem, & juriſdictionis noſtræ ſoleat repræſentare reverentiam.* Et à Caſſiodoro *lib.* 6. *epiſt.* 3. *Tu autem Vicarius diceris, & tua privilegia non relinquis, quando propria eſt juriſdictio, quæ datur a Principe; habes enim cum Præfectis aliquam portionem, & vice ſacra ſententiam dicis.* Unde licèt Præfectus inter eas perſonas, in quas nuptias attentavit, juriſdictionem exercere non poſſit, tamen Vicarius exercere eam valet, quia æqualem jure ordinario obtinet, ut docet Cujacius *ad titulum Cod. de officio Vicarii.*

f *Recuſari.*) Partis familiaritas cum judice juſtam præbet recuſationi cauſam, ut probant Covar. *q.* 26. Langleus *lib.* 2. *ſemeſtr. cap.* 1. Corraſco *ad leges recopil. tit. de recuſat. judicum*, & nos *in cap.* 1. *de officio judicis.*

g *Conſenſerit*. Sed videbatur exceptionem recuſationis, utpote dilatoriam, opponendam eſſe ante litis conteſtationem; ſiquidem certum eſt, recuſationem eſſe dilatoriam exceptionem, *cap. inter 4. de re judic.* ſed exceptiones dilatoriæ ante litis conteſtationem ſunt opponendæ, *l. nemo, Cod. de juriſd. omnium judicum*; quia per litis conteſtationem cenſetur in judicem conſenſiſſe *l. apertiſſimis 16. Cod. de judiciis, authent. offeratur, Cod. de litis conteſt. cap. cum ſpeciali, de appell.* Sed id procedit, cùm litis conteſtatio orta erat recuſationis cauſa; ſed ſi poſtea emerſit, aut eam opponens juret ad ſuam notitiam poſt litis conteſtationem perveniſſe, tunc etiam poſt litis ingreſſum opponi valet, *cap. paſtoralis 4. de except. cap. ex conqueſtione, de reſtit. ſpol.* quo caſu procedit noſter textus, ut docent Covar. *d. q. 26. num.* 2. Vultejus *in d. l. 4. Cod. de juriſd. num.* 36. Cujacius *in l. apertiſſimis 16, Cod. de judiciis*. Oſualdus *ad Donellum lib. 17. cap. 25. littera O*, Fermoſinus *in cap. ſi quis contra, de foro compet. quæſt. 9.* alia de cauſis recuſationum, tam in judiciis ordinariis, quàm delegatis, dabimus *in capit. ſuſpicionis, hoc tit.*

C A P U T XXVI.

Idem *Priori a S. Fridiani*.

QUærenti quid per cenſuram eccleſiaſticam. *Et infrà:* Si verò delegatus à nobis excommunicet illum, qui rei judicatæ parere contemnit, licèt aliquibus videatur, quod ſuo ſit *b* functus officio, ut ulteriorem non habeat ex delegata ſibi juriſdictione proceſſum; alii autem dicant, quod juriſdictio ejus duret, donec ſententiæ pareatur, ut interim abſolvere poſſit parere volentem: nos *c* tamen per æquitatis ſemitam incedentes, præſentium auctoritate ſtatuimus, ut delegatus à nobis, non ſolùm uſque ad quadrimeſtre tempus, quod ad ſolvendum debitum à *d* lege reo conceditur; ſed uſque ad integrum annum juriſdictionem ſibi commiſſam ad exequendum ſententiam valeat exercere, ſicut obſervatur in illo, qui ante litis conteſtationem *e* contumax invenitur.

N O T Æ.

1 a FRidiani.) Lucanenſis, ut legitur *in cap. quærenti, de V. S.* ubi eſt alia pars hujus deciſionis: & textus hic reperitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 5. De Eccleſia S. Fridiani, ſeu Frigidiani, quæ eſt Canonicorum Regul. plura adduximus *in cap. cum cauſam, de elect.*

2 b *Functus officio.*) Moti auctoritate textus *in cap. in litteris 9. hoc tit. l. judex poſteaquam, ff. de judiciis*;

3 ſed non rectè, ut probavi *in c. ſignificaſti 7. hoc tit.*

c *Nos tamen.* Præſentis deciſionis meminit Innocentius noſter *lib. 1. epiſt. 1. regeſtr.* 13. in illis verbis: *Et nos quoque conſulti, quam diu delegatus,* &c. ubi notavit Boſquetus.

4 d *A lege reo conceditur.*) Lege videlicet nova Imperatoris Juſtiniani; lege enim duodecim Tabul. triginta dies dabantur debitoribus condemnatis ad conquirendam pecuniam, & ſolvendam, his verbis lege concepta: *Æris confeſſi, rebuſque jure judicatis triginta dies juſti ſunt.* Referunt Gellius *lib. 20. noctium Attic. cap.* 1. Dionyſius Gothofred. *ad leges duodecim Tabul. lib. 2. tit. 20. §. 27.* Jacobus ejus filius *in quatuor fontibus, Tabula 3.* Quod ſi intra hoc tempus legitimum judicato ſatis non faceret, permittebatur creditori manum in eum injicere, in carceremque detrudere, ut ſic aliquis miſericordia ductus pro eo ſatisfaceret; tenebatur tamen illi actor alimenta præſtare, *l. victum 34. ff. de re judicata*; quam de his alimentis accipiunt Fornerius *lib. 1. ſelect. cap. 6.* Gentilis *de alimentis, cap. 6.* quod ſi nullus eſſet, qui pro eo ſolveret, aut ipſe cum actore de debito non paciſcebatur, tribus nundinis ſingulis novem diebus præconizabatur, utrum eſſet aliquis, qui pro eo ſolveret. Tandem ſi poſt 60. dies nemo eſſet, qui debiti periculum ſuſciperet, licebat actori trans Tyberim vendere, aut capite punire; & ſi plures creditores eſſent, in partes debitoris corpus ſecabatur; de quo veteri jure, ſeu potiùs injuria, niſi ad terrorem magis, quàm uſum ſcriptum eſſet, præter innumeros congeſtos ab Oſualdo *ad Donellum lib. 27. comment. c. 3. duplici littera H*, videndi ſunt Fornerius *lib. 1. ſelect. c. 6.* Pichardus *in §. cum eo 40. ex n. 7. de actionibus*, Covar. *lib. 2. variar. cap.* 1. Robertus *lib. 2. rerum judicat. c. 6.* Revardus *ad leges duodecim Tabul. c. 8. & 9.* Balduinus *eod. tract. cap.* 48. Carleval *de judiciis t. 2. tit. 3. diſp. 1. num.* 5. Hothomannus *lib. 3. antiquit. ad finem*, Andreas Schotus *lib. 2. obſer. human. cap.* 34. Petrus Gregor. *lib. 22. ſyntagm. cap. 6. nu.* 5. Sed abrogato novis legibus, moribuſque inhumano ſectionis jure, & addictionis, *l. ob æs 12. C. de O. & A. l. qui filio 6. Cod. qui res pignori* lege Julia de ceſſione bonorum tempus judicatis præſcriptum protractum fuit ad duos menſes, *l. 1. Cod. Theodoſ. de uſuris rei judic.* Harmenopulus *in promptuario, lib. 1. tit.* 4. & *lib. 3. tit.* 5. Hothomannus, & Antonius Auguſt. *in d. l. Julia:* nec eo termino durante debitor vexari poterat, aut ejus fidejuſſor conveniri, *l. intra 7. ff. de re judic.* nec uſurarum curſus dabatur, fructus autem reſtituebantur, *l. 3. in princ. ff. de uſuris*. De hoc tempore exaudiendi ſunt textus *in leg. ſi duo 16. §. ait, l. promiſſor 21. ff. de conſtit. pecun. l. cum 14. ff. de eo quod metus cauſa, l. 2. l. debitoribus, ff. de re judicata:* notat Fornerius *lib. 2. ſelect. cap.* 15. & ſi eo tempore elapſo, judicato debitor non ſatisfaciebat, bona ejus ſub haſta vendebantur, *princip. Inſtit. de ſucceſſ. ab inteſt. l. 4. Cod. qui bonis cedere*; & ſi bona credito ſolvendo non erant, debitor conjiciebatur in publicum carcerem, donec integrum debitum ſolveret, ut probant textus ita accipiendi *in l. 1. §. penult. in fine, Cod. qui bonis cedere, l. ſi pro aliquo 21. §. 1. ff. de Vellejanum, l. fin. §. fin. ff. quæ in fraudem credit. l. ſi victum 34. ff. de judic. juncta l. verbo 4. ff. de V. S.* quas ad rem expendit Hothomannus *illuſtrium quæſt.* 26. Tandem conſtitutione Juſtiniani *in l. 2. & 3. Cod. de uſuris rei judic.* hoc tempus bimeſtre judicatis conceſſum protractum fuit ad quatuor menſes; de quo quadrimeſtri accipiendi ſunt præſens textus, & *in cap. quoad conſultationem, de re judicata*, ubi latiùs dicemus: & plura de hoc quadrimeſtri adducunt Leothardus *de uſuris, quæſt. 21. in principio*, Velaſcus *de privil. pauper. quæſt. 44. n. 6.* Faber *lib. 7. conject. cap.* 2. Guillelmus Maſius *lib. 1. ſingul. opin. cap.* 20.

e *Contumax invenitur.*) Qui ob contumaciam excommunicatur, *cap. 1. de judiciis*; & ſi compareat, & abſolvatur, poteſt delegatus in cauſa ſibi commiſſa procedere, nec ideò exſpirat juriſdictio delegata, quia ſententiam excommunicationis in contumacem protulit, cùm per eam negotio finis non imponeretur.

Commentarium hujus textus dedi ſuprà *in cap. ſignificaſti.*

C A P U T XXVII.

Idem *Cantuar. a Archiep.*

SUper quæſtionum articulis, de quibus nos conſulere voluiſti, ſ. t. taliter reſpondemus, quod per conſtitutionem noſtram *b* conſultationi bon. mem. Alex. Papæ II. præd. noſtro nullatenus derogatur; ſed illa per iſtam exponitur, immò in iſta veriùs, quæ in illa fuerant prætermiſ-

ſa c ſupplentur. Ipſe namque reſpondit, quod ſi ſuper cauſa, quæ alicui ex Apoſtolica delegatione committitur, à perſonis eccleſiaſticis, una vel pluribus, quibus delegatus, ut parcat laboribus, & expenſis, cauſæ cognitionem ipſius, & teſtium examinationem, ſententia ſibi reſervata committit, appellatio fuerit interpoſita, hujuſmodi appellationis intuitu cauſam indefinitam relinquere non tenetur. Nos *d* autem ſtatuimus, quod licèt is, cui cauſa committitur ap. rem. non poſſit eam aliis ſine provocationis obſtaculo delegare; ſi tamen delegatus à nobis, ut judex quicunque, non tam cognitorem, quàm executorem ad aliquem certum articulum quempiam deputaverit, ab eo, niſi modum excedat, non liceat appellari, dummodo de partium deputetur, vel recipiatur aſſenſu. Quod ſi delegatus à nobis, vel litis exordium, vel cauſæ finem, nedum totum negotium ei duxerit committendum, ab ipſo, tanquam à judice, licitè provocetur, cùm & lis ante judicem debeat conteſtari, & cauſa per judicem diffiniri. Intentionis ergo noſtræ fuit, ſicut ex tenore conſtitutionis præmiſſæ poteſt liquidò deprehendi, quòd ut judicialis auctoritas liberiùs valeat exerceri, delegatus à nobis licitè poſſit & principium, & finem, & medium cauſæ ſibi commiſſæ, non ſolùm conjunctim, ſed diviſim alii delegare, non obſtante quod dicitur, quod judex debet cognoſcere per ſeipſum in principio, in medio, & in fine; cùm antequam ferat ſententiam, univerſa, quæ acta ſunt in judicio, inveſtigare debeat diligenter. Verùm cùm totam cauſam committit alicui, vel principium, aut finem ipſius, ab eo tanquam à judice poteſt licitè provocari. Cùm autem alicui media tantùm committit, ab ipſo tanquam ab auditore provocari poteſt, niſi mandati fines excedat, vel meritò ſit ſuſpectus, Unde ne valeat recuſari, providè ſtatuimus, ut de partium detur, vel recipiatur aſſenſu. Porrò cùm delegatus à nobis juriſdictionem ſuam in alium transfert totam, ſi fuerit appellandum, non ad eum, ſed ad nos appellari debet; cùm autem aliquid ſibi de juriſdictione reſervat, ſi cauſa ei ap. rem. ſit commiſſa, non ad nos, ſed ad eum de jure poterit appellari. Unde ſi forſitan appelletur ab eo, cui media quæque committit, ſive cognitor, aut executor dicatur, vel quod melius eſt, auditor, pro eo quod vel mandati fines excedat, vel meritò ſit ſuſpectus; nihilominus tamen delegatus à nobis, juxta conſultationem præmiſſam, cauſam poterit diffinire, ut parcat laboribus partium, & expenſis. Eum verò, quem delegatus à nobis deputaverat auditorem, neutra partium poterit recuſare, niſi coram eo juſtam recuſationis cauſam oſtendat. Si *e* verò duo ſint à Principe delegati, & unus committit vices ſuas alteri, ille nec poteſt ap. rem procedere, nec cauſam alii delegare; quamvis in commiſſione facta duobus contineatur expreſſum, ut ap. rem. procedere alter poſſit ſine reliquo, ſi non poſſunt ambo pariter intereſſe; quia quod poteſt ex ſola juriſdictione ſibi à Principe delegata, non poteſt cum juriſdictione ſibi à condelegato commiſſa. Unde ſi ab eo fuerit appellatum, licèt aliquibus fuerit viſum, quod ad delegatum etiam valeat appellari; nobis tamen videtur, quod ad primum duntaxat appellandum eſt delegantem, propter rationem ſuperiùs aſſignatam. Ejus ergo appellatio, de quo fraternitas tua nobis ſcripſit, ſi noſtræ conſultationis occaſione ad noſtram audientiam appellavit, pro eo quod delegatus à nobis reſervata ſibi diffinitiva ſententia audientiam cauſæ commiſit quibuſdam, qui de ipſius aſſenſu nec dati ſunt, nec recepti, niſi contra eos juſtam recuſationis cauſam oſtenderit, vel paratus fuerit oſtendere coram judice delegato, non debuit impedire, quominus procederent auditores, qui etiamſi tanquam ſuſpecti fuiſſent meritò recuſati; delegatus tamen à nobis nihilominus potuiſſet ſublato appellationis diffugio cauſam ipſam judicialiter expedire. Quod ſi juſtam recuſationis cauſam noluit admittere delegatus, ſed coram ſuſpectis eum audiri cogebat, à tali gravamine licitè potuit ad noſtram audientiam appellare: quodque poſt appellationem hujuſmodi eſt præſumptum, judicari debet irritum, & inane.

N O T Æ.

1 a. A*Rchiepiſcopo.*) Ità etiam habetur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.6.* Stephano videlicet Langton, Archiepiſcopo 43. Eccleſiæ Cantuar. de quo Vveſtmonaſterienſis anno 1207. ita ſcribit: *Innocentius III. perſuaſit monachis Cantuarienſibus, ut eligerent Magiſtrum Stephanum de Langton, natione Anglicum, virum profundi pectoris, elegantem corpore, moribus prælectum, aptum & ſufficientem in quantum hominis eſt.* Plura de eo Richardus Smitheus *in floribus Angliæ, lib. 7. cap.* 11. De Eccleſia Cantuarienſi plura adduxi *in ca. 2. de reſcriptis.*

b *Conſultationi.*) Quæ extat *in cap. cùm te conſulente* 18. *hoc tit.*

2 c *Supplentur.*) Quod in jure noſtro novum non eſt, ſicut ſupplentur textus *in c. ſi qua mulier 6. 31. quæſt.* 1. *ex c.1. de divortiis, cap. quamquam, de cenſibus in 6. ex cap. fin. de vita & honeſt. cleric.* textus *in c. cùm non ab homine, de judiciis, ex cap. ut fama* 35. *de ſententia excom. cap. in civitate 6. de uſuris, ex cap. naviganti, eod. tit. cap. ex parte, de regular. ex Clem. unica, eod. tit. cap. 2. de regular. ex cap. puella* 20. *quæſt.* 2. textus *in cap. Eccleſiis* 20. *de conſecr. diſt.* 1. *ex cap. fin. de conſecratione Eccleſiæ:*, textus *in cap. qui communicaverit, cum cap. excommunicato* 11. *quæſt.* 3. & alii plures, quos congerunt Mula *in emporio, tit. de legibus, q.* 21. *n.* 25. Altamirano *in rubrica C. de filiis officialium, cap.* 1. *n.* 15. quia inſolens non eſt, quod priores leges ad poſteriores trahantur, & è converſo, *l. non eſt novum* 26. *l. ideò, l. poſteriores, l. ff. de legib.* & ut anteriora decreta cùm ſequentibus comparentur, ut ſic per apertiora obſcuriora exponantur, argumento legis *qui filiabus* 17. & *l. ſi ſervus* 50. *ff. de legat.* 1. notarunt Donellus *lib.* 9. *comment. cap.* 14. P. Herodius *rer. judicat. lib.* 10. *tit.* 13. *cap.* 8. Diodorus Tuldenus *de juriſprud. extemp. lib.* 1. *cap.*3. Georgius Schombornerius *polit. lib.* 3. *cap.* 8. Valenzuela *conſil.* 131. *n.* 5. Solorzanus pulcherrimum artium apud Hiſpanos vindex, graviorum litterarum columen, ingens noſtratibus gloria, *de jure, Indiar. to.* 2. *lib.* 2. *cap.* 19. *n.* 30.

d *Nos autem.*) In præſenti deciſione Innocentius III. exponit decretalem Alexandri III. relatam *in cap. cùm te conſulente, hoc tit.* & docet, à judice ſubdelegato appellandum eſſe ad ipſum ſubdelegantem, ſi non integra cauſæ cognitio commiſſa ſit; ſi verò diffinitio ipſius cauſæ ſubdelegata ſit, ad priorem delegantem appellandum eſſe, cujus diſcriminis rationem ſtatim exponemus. 3

e *Si verò duo ſint.*) Clauſulam enim, *appellatione remota*, tantùm ſupremi judices apponere poſſunt, *l.* 1. *in fine, ff. à quibus appellare non licet, cap. paſtoralis, §. præterea, verſic. appellat. hoc tit. cap. paſtoralis* 53. *de appell.* Docent de clauſula, *appellatione remota*, agentes laudati *in cap.1. de reſcriptis, verbo Appellatione remota.* Unde delegatus etiam Principis non poteſt cauſam ſubdelegare cum prædicta clauſula, niſi in caſu ſpeciali, de quo *in cap. paſtoralis* 28. *§. fin. hoc titulo.* 4

COMMENTARIUM.

PRo hujus textus expoſitione ſciendum eſt, communiter Doctores aſſerere, à judice delegato ſemper appellandum eſſe ad eum, qui delegavit, *l.* 1. *in princip. l. ſi. ff. quis & à quo, l. unica, in fine, C. qui pro ſua juriſd. l. præcipimus* 32. *verſ. Et ſi, Cod. hoc tit. authent. de judicibus, §. illo, in fine, collat. 6. cap. ab arbitris* 11. *de officio delegati in 6.* ut latè probant Scaccia *de appell. q.* 8. *à n.* 14. Gallus *lib.* 1. *practic. c.* 121. *n.* 2. Verùm hæc doctrina in delegatis Principum vera eſt, cùm ab iis ſemper ad Principem delegantem appellandum ſit, ſive judices tantùm dati ſint, ſive eiſdem juriſdictio à Principe mandata fuerit. Scaccia *d. q.* 8. *n.* 15. & 20. Tuſchus *practic. littera A, concluſ.* 352. *n.* 55. & quamvis Principis delegatus ipſum repræſentet, ejuſque juriſdictione fungatur, *cap. ſanè, el* 2. *hoc* 5 A judice delegato ad quem appelletur.

tit. qua

tis. qua de cauſa ad ipſum appellari non poſſe videbatur; quia tamen Princeps ſuperior manet ex vi ſupremæ poteſtatis quam habet, quæ ſemper reſervata intelligitur, & quam licèt maximè velit, privato concedere nequit, Bartolus *in l. prohibere, §. planè, ff. quod vi aut clam*, Baldus *in l. 1. n. 6. ff. de officio Præfecti*, ubi Belluga *in ſpeculo Principum, rubrica de Curia, nu. 9.* unde præſcribi non poſſe, ne ad Principem appelletur, docuerunt Baldus *in authent. quas actiones, nu. 4. Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* Avendannus *de exequend. mand. lib. 1. c. 1. n. 11.* Valaſcus *de jure emphyteut. q. 8. nu. 30.* ideò rectè fit, ut ad eundem Principem appellatio etiam ab ejuſdem delegato interponatur. Nec contrarium probat textus *in authent. de appell. §. ult. verſ. Si autem, collat. 4.* relata *in c. anteriorem 28. §. illo 2. q. 6.* nam textus ille referendus eſt ad jus antiquum, quod jam hodie abrogatum eſt, ut docuerunt Bartolus *in l. 1. §. ſi quis, n. 9. ff. de appellat.* & *in l. præcipimus 32. Cod. eod.* Scaccia *d. q. 8. nu. 12. & 15.* cæterùm ſi communis doctrina accipiatur de delegatis inferiorum, ſtricta juris ratione attenta, admitti non debet, tametſi in praxi obſervetur; quinimmò diſcrimen adhibendum eſt inter judices datos, & eos, quibus juriſdictio mandata eſt, ut ſcilicet à judice dato ſemper appellandum ſit ad judicem dantem, juxta textus ita accipiendos *in l. 1. in princ. ff. quis & à quo, l. ult. C. de judiciis, l. 1. §. ſi quis, verſ. denique, l. Imperatores 21. in princ. ff. de appel. l. præcipimus 32. verſ. Hoc ſi appellatio, C. eod. tit. l. unica, C. qui pro ſua juriſd.* à judice verò, cui mandata eſt juriſdictio, ille omiſſo medio provocatur, ad quem appellaretur ab eo; qui mandavit juriſdictionem, id eſt ſuperior immediatus juriſdictionis mandantis, juxta textum ita intelligendum *in d. l. 1. ff. quis & à quo*. Diſcriminis hujus ratio ex eo provenit, nam judex datus ſolùm à dante recipit notionem, ſeu judicandi munus, non verò juriſdictionem, *l. ait Prætor 5. l. à Divo Pio 15. in princ. l. judex 55. ff. de re judic. l. ult. Cod. ubi, & apud quem*. Unde cùm ille, qui eum dedit, ſemper ſuperior maneat, rectè ad illum tanquam ad immediatum ſuperiorem appellatur; judex verò, cui mandatur juriſdictio, mandantis juriſdictione utitur, & illius vices gerit, *l. 1. §. qui mandatam, l. 3. ff. de officio ejus, l. ſolet 16. ff. de juriſd.* undè cùm uterque juris cenſura eadem perſona intelligatur, ſententia à delegato prolata, ab ipſo mandante lata videtur, & ita non ipſe, ſed ejus ſuperior erit provocandus, ne de pari ad parem appellatio interponatur, exemplo Vicarii & Epiſcopi, *c. 2. de conſuet. lib 6.* Docent Accurſius *in d. l. 1. n. 5.* ubi Socinus *n. 8.* Alciatus *in rubrica de officio ordin. num. 13.* & *lib. 1. paradox. c. 5. n. 2.* Duarenus *ad tit. de juriſd. cap. 8. n. fin.* Donellus *lib. 28. comment. c. 7. in princ.* Cujacius *in dict. l. 1. §. 1.* & *lib. 7. obſerv. c. 21.* Fachineus *lib. 1. controv. cap. 28.* Barboſa *in l. cum Prætor, §. 1. à n. 224. ff. de judiciis*, Oſualdus *lib. 17. comment. Donelli, c. 13. littera D.*

6 Exponitur l. 2. ff. quis & à quo. Huic tamen differentiæ objici ſolet textus *in l. 2. ff. quis & à quo*, ubi docetur, à Legato Proconſulis provocandum eſſe ad Proconſulem: & nihilominus Legatus ab ipſo Proconſule mandatam habet juriſdictionem, *l. cum Prætor 12. §. 1. verſ. Hi quoque, ff. de judiciis, l. Legati 13. ff. de officio Proconſulis*. Unde apertè videtur everti ſuperior diſtinctio inter judices datos, & eos quibus mandata eſt juriſdictio. Cui difficultati, omiſſis variis ſolutionibus adductis ab Oſualdo *lib. 28. comment. cap. 7. littera B*, Gilkenio *in l. 1. num. 15. C. qui pro ſua juriſd.* Cæſare Coſta *lib. 2. ambiguit. cap. 8.* Goveano *lib. 1. variar. cap. 46.* dicendum eſt cum Cujacio *lib. 7. obſerv. cap. 2.* & *lib. 2. Pauli ad edictum, in l. & quia, ff. de juriſd.* & *in l. 1. §. ſi quis, ff. de appell.* ideò *in d. l. 2.* à Legato Proconſulis appellationem interponi ad Proconſulem, quia licèt ab eo mandata ſit juriſdictio Legato: tamen poſtquam mandata eſt, ille propriam juriſdictionem habet, *l. cognitio 4. ff. de officio ejus, l. Legati 13. ff. de officio Proconſulis*; & ideò judices dare poteſt, *l. Legatus 12. ff. eod. tit. d. l. cum Prætor, §. 1. verſ. Hi quoque*. Quod jure ſingulari in Legato Proconſulis admiſſum eſſe docet Goveanus *de juriſd. num. 12.* Hothomanus *lib. 3. obſerv. cap. 4.* Fachineus *lib. 1. controv. cap. 49.* & alii laudati ab Oſualdo *lib. 17. comment. Donelli, cap. 23. littera C.* etſi alii aliter exponant Donellus *ibi*, Duarenus *in apolog. de juriſd. n. 13.* Unde Legatus Proconſulis, ordinarius, non delegatus judex eſt, ut docent Albericus *in l. ſolent, ff. de officio Proconſ.* Bellonus *lib. 3. ſupput. cap. 10.* quæ & alia ſingularia in Legato Proconſulis obſervari notavit Oſualdus *lib. 17. Donelli, c. 8. triplici littera N*, etſi ipſe aliter textum *in d. l. 2. exponat*: ac proinde cùm propria juriſdictione Legatus utatur, potiuſque ſua, quàm vice Proconſulis jus dicat, rectè ab eo ad Proconſulem, tanquam ad alium appellatio interponitur. Quæ interpretatio ex eo firmari poteſt, quod juxta juris regulas ad eum appellandum eſt per litigatores, qui aliàs ab ipſo judice dubitante conſulendus eſt, *l. eum quem 79. §. 1. ff. de judiciis*. Illuſtrat Rodulphus Fornerus *lib. 5. rerum quotid. cap. 11.* ſed Legatus de jure dubitans, Proconſulem conſulere debebat, *l. ſolent, verſ. Legatos, ff. de officio Proconſul.* ergo & ad eum appellandum eſt. Quæ ratio evincit, ut non ſolùm circa multæ dictionem, de qua *in d. l. 2.* ſed & circa alia ad Proconſulem deferenda ſit appellatio, etſi Plautius *in rubr. de officio ejus*, citatus ab Oſualdo *d. c. 8.* accipiat textum *in d. l. 2.* ſpecialiter de multæ dictione.

7 Proſequitur prædicta diſtinctio. Ex quibus deducitur, ſuperius diſcrimen inter judices datos, & eos, quibus mandata eſt juriſdictio, firmiſſima juris ratione ſubniti. Sed adhuc ſupereſt removendus quidam ſcrupulus, videlicet quod cùm juriſdictio dupliciter mandari ſoleat, aut omnis videlicet, aut ſpecies una, *l. ſolet 16. cum ſeq. ff. de juriſd.* quæri poteſt, an utroque caſu is, cui mandata eſt juriſdictio, fungatur vice ejus, qui mandavit, an ſua? Et quidam perdocti viri noſtræ Academiæ exiſtimarunt, multùm intereſſe, an generaliter, an ſpecialiter juriſdictio mandata ſit. Primo caſu affirmant, quod cùm is, cui mandatur generaliter juriſdictio, mandantis vices gerat, & unum, idemque tribunal utriuſque intelligatur, tunc appellatio jure ad eum, qui mandavit, interponitur; quo in caſu accipiunt textum *in l. 1. §. 1. ff. quis & à quo*. Secundo verò caſu, cùm juriſdictio mandatur reſpectu certæ cauſæ, tunc eùm mandatarius intelligatur delegatus, & juriſdictio ſic mandata ſimilis ſit delegatæ, ad judicem delegantem debet appellatio deferri, juxta textum ita intelligendum *in l. unica, Cod. qui pro ſua juriſd.* Docent Angelus, Salicetus, Bartolus, & Caſtrenſis *in d. l. 1. §. 1.* pluribus relatis Gilkenius *in d. l. unica, nu. 9.* Hæc tamen ſententia admitti non poteſt, quia verius eſt, eum cui mandata eſt juriſdictio, ſive omnis, ſive pars, fungi vice ejus qui mandavit, non ſua, ut apertis verbis docetur *in d. l. ſolet 16. ff. de juriſd.* juxta litteram Florentinam, ibi: *Et ir, cui mandata eſt juriſdictio;* quam tuetur Rodulphus *lib. 2. rerum quotid. c. 3.* inde cùm utroque caſu mandatarius fungatur vice mandantis, non ad mandantem, ſed ad ejus ſuperiorem appellatur, juxta textum *in d. l. 1. §. 1.* cujus verba ibi, *Nam generaliter*, &c. ſatis utrumque caſum complectuntur. Docent in ſpecie Joannes Faber *in princip. Inſtit. de vulgari*, Barboſa *in d. l. cum Prætor, nu. 221. ff. de judiciis*, Socinus *in d. l. 1. §. 1.* Nec tunc obſtat præſens textus *in §. porrò*, ibi: *Juriſdictionem ſuam in alium transfert totam*. Et ibi: *Cum autem ſibi aliquid de juriſdictione reſervatur*. Quibus verbis apertè videtur ſignificari, opus eſſe totam juriſdictionem transferre, ut ad ſuperiorem, non ad mandantem appelletur: quod ſanè maximè pugnat cum his, quæ proximè dicebamus *ex d. l. ſolet*, videlicet nihil intereſſe, an tota juriſdictio, an ſpecies una mandata ſit. Nam reſpondendum eſt cum Socino *ubi ſuprà*, mandata certa aliqua ſpecie juriſdictionis, totam juriſdictionem quoad illam ſpeciem mandatam videri, & reſpectu illius ſpeciei nihil ſibi mandantem de juriſdictione reſervaſſe, ac proinde in his terminis optimè verba præſentis *§ porrò*, procedere.

8 Explicatur adducta diſtinctio. Planè ſuperior differentia inter judices datos, & eos, quibus mandata eſt juriſdictio, dumtaxat locum habet in delegatis inferiorum: unde provenit, ordinarios Magiſtratus, ſive eccleſiaſticos, ſive ſæculares, in caſibus, quibus de jure vices ſuas committere poſſunt, multùm intereſſe, an ſimpliciter ad cauſam judices dederint, an juriſdictionem mandaverint. Primo caſu, quia tunc aliquid de juriſdictione reſervare cenſentur, & ad eos appellatio interponetur: ſecundo verò caſu, quia nihil ſibi retinere videntur, non ad eos, ſed ad ſuperiores appellabitur, juxta textus *in l. 1. in princip.* & *§. 1. ff. quis & à quo l. ult. de judiciis, l. 1. §. ſi quis, l. Imperatores 21. ff. hoc tit.* qui apertè de judicibus datis ab inferioribus loquuntur. Cæterùm prædicta differentia non eſt producenda ad delegatos Principum, cùm ſemper ab his ad Principem appelletur, *l. eos, C. hoc tit.*

9 Intelligitur præſens textus. Ex qua differentia ita explicata eruenda eſt vera ratio præſentis deciſionis, in qua Pontifex decidit, multùm referre, an delegatus totam juriſdictionem tranſtulerit, an aliquid ſibi de juriſdictione reſervaverit? Ut primo caſu ad ſuperiorem, ſecundo verò caſu ad eum appelletur: quod etiam docetur *in cap. ſi delegatus 7. verſ. eum, hoc tit. in 6.* quæ Pontificis diſtinctio à ſuperiori differentia fluit, apertiuſque conſtabit, ſi expendamus, quod quoties delegatus ſubdelegando cauſam aliquam, vel etiam plures (nihil enim intereſt, quod judex detur ra-

tione

tione uniua cauſæ, vel plurium, *leg. ult. Cod. ubi, & apud quem,*) aliquid ſibi de juriſdictione reſervat, judicem tantùm dare videtur, in quem ſolùm judicandi munus transfert: unde rectè ab eo ipſe tanquam ſuperior provocatur, *d. l. 1. in princip. ff. quis & à quo*. Si verò ipſe delegatus, ſive in pluribus cauſis, ſive in una juriſdictionem transfert, rectè dicitur totam juriſdictionem mandaſſe; ac proinde non ad ipſum, qui vel idem, vel æqualis cum ſubdelegato juris cenſura intelligitur; ſed ad ſuperiorem appellabitur, juxta dictam legem 1. *ſ. 1. ff. quis & à quo;* & ita præſens deciſio etiam in foro civili ſervanda eſt, cùm apertè ex ejus principiis deducatur, ut docent Imola, & Francus *in cap. dilectis 66. num. 30. de appellat.* Socinus *in d. l. 1. §. 1.* Barboſa *in d. l. cum Prætor, ſ. 1. n. 217. de judiciis*, Scaccia *de appell. quæſt.* 8. *num.* 32. etſi adhuc in hac parte utrumque jus differre docuerint Gloſſa *verbo Ad eum*, in præſenti, Bartolus *in d. l. 1. ſ. 1. n. 1.* Fachineus *lib. 1. controv. cap.* 78. Verùm quo dilucidiùs hæc Pontificis diſtinctio comprehendatur, exponendum eſt, quando delegatus videatur aliquid de juriſdictione reſervaſſe, ut ſic ad eum appelletur. Et ſanè Pontifex *in d. cap. ſi delegatus*, *verſiculo Ad eum*, hujus rei duo exempla nominatim adducit, & alterum ſubobſcurè. Primum eſt, cùm delegatus vices ſuas committit, donec talem commiſſionem revocet; quod ſic accipio, ut delegatus, ſive pro parte, ſive in tutum vices ſuas committat, virtute hujus clauſulæ videatur aliquid de juriſdictione reſervare; ideòque ad eum appellatio tunc interponetur. Ratio eſt, quod cùm revocandi poteſtas ad juriſdictionem pertineat, *l. judicium ſolvitur, ff. de judiciis*, delegatus eo ipſo quod hanc poteſtatem retinuit, aliquid de juriſdictione reſervaſſe, nemo eſt qui dubitet, ut docuerunt *in d. cap. ſi delegatus*, Francus *nu.6.* Dominicus *n.9.* Scaccia *d. qu.* 8. *num.* 35. quorum doctrina non tantùm procedit in appellationibus ante ſententiam diffinitivam, verùm etiam in appellationibus poſt diffinitivam, ut apertè probat textus *in d. cap. ſi delegatus, in fine*, ibi: *Etiamſi poſt ſententiam;* quæ verba non ad proximè immediata, ſed ad hunc caſum referenda ſunt, ut benè notant Francus *num. 7. in fine*, Dominicus *num. 9.* Secundum exemplum eſt, cùm delegatus executionem ſententiæ tantùm ſibi reſervat; nam etſi hac in re diſſentiant Tancredus, Innocentius, & Bernardus, ut refert Gloſſa *in præſenti, verbo Transfert, verſ. Sed nunquid;* horum tamen opinio ſublata eſt per Bonifacium VIII. *in d. cap. ſi delegatus, verſ. Ad eum*, ibi: *Vel qui executionem ſententiæ tantùm*. Quibus verbis docet, poſſe delegatum totam cauſam committere, executione tantùm ſententiæ ſibi reſervata; quod negabat Tancredus: cujus reſervationis virtute cùm aliquid de juriſdictione ſibi retineat, ideò ad eum appellandum eſſe, contra Innocentium, & Bernardum. Cujus ſententiæ ratio eſt; nam ubi delegatus totam cauſam commiſerit, reſervata executione ſententiæ, dicitur retinere delegatam juriſdictionem, ob quam ſententiam exequi poteſt, *c. ſignificaſti 7. c. in litteris 9. hoc tit.* ut perinde mirum non ſit, locum eſſe regulæ, de qua in præſenti, *ſ. porrò, verſ. Cùm autem*. Docent in præſenti Abbas *nu.* 3. Barbatia *nu.* 17. Francus & Dominicus *ubi ſuprà*, Tuſchus *littera A, concluſ.* 532. *n.* 42. Scaccia *d. q.* 8. *n.* 35. qui ſatisfacit fundamentis Tancredi, & Innocentii. Illud tamen notandum eſt, contrarium reſpondendum eſſe, ſi delegatus poſt ſententiam à ſe latam, à qua appellatum non fuit, ejus executionem alteri ſimpliciter commiſit, non adiecta clauſula, *Donec revocet;* nam ſi à ſubdelegato appelletur, pone quia ſuſpectus erat, vel quia in modo executionis exceſſit, ex præſenti textu in principio verſiculi, *Nos autem*, & §. *verùm;* tunc non ad delegatum, ſed ad ejus ſuperiorem appellabitur. Docent Dominicus *in dict. cap. ſi delegatus, num.* 11. Francus *num.* 6. etſi ibi aliter teneat Ancharanus *num.* 4. qui docet, huic ſententiæ locum non eſſe appellatione interpoſita intra annum; tunc enim ad delegantem putat appellandum, motus *ex cap. quærenti, hoc tit.* ubi apertè docetur, juriſdictionem delegati circa executionem ſententiæ uſque ad annum durare. Hæc tamen Ancharani ſententia admitti nequit, quia verius eſt hac in re multùm intereſſe, an delegatus executionem ſententiæ alteri ſimpliciter commiſerit, an non commiſerit. Primo caſu virtute mandati juriſdictio ceſſat, & exſpirat, etiamſi ſit intra annum, juxta textum ſic explicandum *in cap. ſi delegatus 9. hoc tit.* Secundo verò caſu, ſi delegatus adhuc ſit intra annum, juriſdictionem habet quoad judicatum faciendum, juxta textum *in d. c. quærenti*, qui ſic conciliandus eſt cum dicto capite *in litteris*. Tertium exemplum eſt, quod ſubobſcurè ponitur *in d. c. ſi delegatus, verſic. Ad eum*, in illis verbis: *Aut quidquid aliud de juriſdictione ſibi reſervat*. Pro quorum expoſitione Doctores exemplum adhibent, cùm delegatus aliquid de medio cauſæ, veluti litis conteſtationem, vel teſtium examen, ſive aliud ſibi retinuit; & tunc ad eum eſſe appellandum exiſtimant, dummodo tantùm appelletur, antequam actus hi per delegatum expediantur; ſecus ſi poſteà, quia tunc non ipſe, ſed ſuperior provocabitur. Cujus ſententiæ ratio eſt, quia ut ritè ad delegatum appelletur, neceſſaria eſt reſervatio juriſdictionis, ex præſenti §. *porrò:* hæc autem in præſenti ſpecie non cernitur, quouſque actus illi expediantur; poſteà verò omninò ceſſat, argumento textus *in d. c. in litteris*. Docent Felinus *in præſenti, n. 13. verſiculo fallit quartò*, Dominicus *in d. c. ſi delegatus, n. 9. verſic. Sed pone*, & ibi Francus *num.* 7. Scaccia *d. q.* 8. *n.* 40. Nec huic ſententiæ rectè objicies poſteriora verba dicti capitis *ſi delegatus*, ibi: *Etſi poſt ſententiam fuerit appellandum;* quia verba immediatè juncta præcedentibus, ibi, *Aut quidquid aliud;* ſatis indicant, quod etſi appelletur poſt actus expeditos, ſicut poſt ſententiam, ad delegatum eſſe appellandum, quaſi ſufficiat ab initio reſervaſſe: quo argumento movetur in contrarium Ancharanus *ibi, num.* 3. quia reſpondendum eſt, illa verba, *etiamſi poſt ſententiam*, non conjungi immediatè præcedentibus, quia repugnat ratio ſuprà adducta; ſed referenda eſſe ad eum caſum, quem Pontifex propoſuit circa ſubdelegationem factam cum clauſula, *donec revocetur*. Nec novum eſt, quod interdum verba non ad ea, quæ immediatè præcedunt; ſed ad remotiora, juxta materiam ſubjectam referantur, ut docet Bartolus *in l. talis 30. ſ. ult. num. 3. ff. de legat.* 1.

Planè etſi regulariter à ſubdelegato in totum ad delega- 10
tum appelletur, tres tamen ſunt excipiendi ſingulares caſus, in quibus à ſubdelegato non appellatur ad delegatum, ſed ejus ſuperiorem. Primus eſt, quem proponit Bonifacius *in c. ſi duo 3. de officio delegati, in 6.* ubi ſi tres judices delegatos Pontifex conſtituat ad unam cauſam decidendam, & duo ex iis aliis non in totum vices ſuas commiſerint, ipſique ſubdelegati, cum altero tertio delegato, qui non ſubdelegavit, in cauſa procedant, & ab omnibus, delegato ſcilicet, & ſubdelegatis, ſimul appelletur; in hac ſpecie ait Pontifex, non ad delegatos, ſed ad primum delegantem eſſe appellandum: quæ Pontificis ſententia ea ratione nititur, quòd etſi inſpecta perſona ſubdelegatorum videretur potiùs appellandum ad delegatos, tamen ex præſenti §. *porrò*, potiùs attenditur perſona unius delegati, ut reſpectu illius ad Pontificem delegantem appelletur, idque ex duabus cauſis procedit. Prima, quia juriſdictio delegata eſt dignior ſubdelegata, *c. ſanè 11. hoc tit.* & quoties in una cauſa concurrunt plures judices diverſa juriſdictione fungentes, illa quæ dignior eſt, præfertur quoad appellationem, *l. præcipimus 34. in fine, verſic. Eodem, Cod. de appell.* idemque obſervatur, quando in una, eademque perſona concurrit juriſdictio delegata, & ſubdelegata, juxta præſentem textum *in ſ. ſi verò:* quod & ſuadetur argumento capitis *quod in dubiis, de conſecrat. Eccleſiæ, c. 1. eod. tit. in 6.* cùm aliis citatis à Tiraquello *de retractu ſ. 1. gloſſa 7. n.* 82. Secunda provenit ex eo, quia aliàs in abſurdum laberemur, ut ab æquali delegato ad æquales conjudices appellaretur, juxta regulam legis 1. *ſ. ſi quis, ff. de appell.* Docet Scaccia *de appell. q.* 8. *n.* 39. unde in praxi adnotare libet, quod quoties in una cauſa concurrunt ordinarius, & delegatus judex, appellatio non ad ſuperiorem ordinarii, ſed ratione dignioris juriſdictionis delegatæ ad delegantem eſt interponenda, ut exemplis variis probant Alexander *lib. 6. conſilio 2. per totum*, Abbas *in præſenti, §. ſi verò, n.* 5. Tuſchus *littera A, concluſ.* 325. *n.* 33. Gratianus *to. 1. diſcept. c.* 100. *n.* 50. Secundus caſus proponitur *in c. ſi à ſubdelegato 14. hoc tit. lib. 6.* ubi ſi à ſubdelegato appelletur ex eo, quod non admittit exceptiones concludentes defectum juriſdictionis in delegato ſubdelegante, tunc non ad ipſum delegatum, qui juriſdictionem habere negatur, ſed ad primum delegantem appellatur, ne aliàs appellans appellando ad eundem, quem juriſdictione fungi negat, contraria in judicio deducere videatur, contra textum *in c. ſolicitudinem 54. in fine, de appell.* Explicant poſt antiquiores Molin. *de juſt. tr. 5. diſp. 21. n. 6.* Scaccia *de appell. q. 7. n. 68.* Tertius caſus ſingularis proponitur *in c. ſi is cui 10. hoc tit. lib. 6.* ubi docetur, quod ſi delegatus ſit excommunicatus, aut aliter impeditus à ſubdelegato, non ad ipſum, ſed ad Pontificem appellandum eſt; quem caſum exponunt Quintanadvennas *lib. 2. de juriſd. tit. de ſubdelegatione, n.* 31. Molina *de juſtit. tr. 5. diſp. 21. n. 6.* Suarez *de cenſuris diſp. 14. ſect. 1. nu.* 1. Maranta *tit. de appellat. n.* 75. Gaillus *lib. 1. obſerv. c. 19. num.* 2. Scaccia *d. qu. 7. nu.* 37. Nec obſtat textus *in c. 1. de ſupplenda neglig.*

neglig. Prælat. lib. 6. ubi docetur, excommunicato Epiſcopo, ipſius juriſdictionem ad Archiepiſcopum non devolvi, licèt immediatus ſuperior ſit; unde ſimiliter videbatur dicendum, judice delegato excommunicato, juriſdictionem non devolvi ad primum delegantem, nec proinde ad eum appellandum eſſe. Nam omiſſa ſolutione Gloſſæ ibi, *verbo Culpis*, dicendum eſt, ideò *in d. cap.* 1. Epiſcopo excommunicato juriſdictionem ad Archiepiſcopum non transferri, quia id non invenitur à jure conceſſum, ut in eodem textu dicitur, juncta regula capitis *paſtoralis*, *in principio*, *de officio ordin.* tradit Panormit. *in c. ſi quis contra*, *num. 40. de foro compet.* quæ ratio non viget in delegato reſpectu delegantis, ſed potiùs contraria: unde verè dubitari poteſt, an ſicut à ſubdelegato appellatur ad Pontificem, delegato excommunicato, *ex d. c. ſi is cui*: ita ſimiliter Epiſcopo excommunicato, qui ab inferioribus erat provocandus, juxta caput 3. *§. 1. hoc tit. in 6.* debeat appellatio ad Archiepiſcopum interponi. Et ſanè verius eſt, in hoc caſu non ad Archiepiſcopum, ſed ad Pontificem eſſe appellandum. Nec obſtat quod ſuperior immediatus eſt impeditus; quo caſu ad ſuperiorem ſequentem appellatur, *d. c. ſi is cui*; nam in propoſita ſpecie Archiepiſcopus non immediatus ſuperior intelligi debet, cùm ad eum propter excommunicationem Epiſcopi juriſdictio non transferatur, *d. c. 1. de ſupplend.* Docent Gloſſa *ibi*, *verbo Ipſius*, *in fine*, & *in cap. 1. de officio Vicarii*, *in 6.* etſi contrarium teneat Ancharanus *in d. c. ſi is cui*.

C A P U T XXVIII.

Idem a *Epiſcopo Helienſi*.

PAſtoralis officii diligentia, & ſolicitudo, quam geris circa executionem mandatorum noſtrorum, & zelus rectitudinis tuæ nos invitant, ut quamvis ſimus multiplicibus negotiorum occupationibus præpediti, eis tamen ad horam ſubtrahimus noſmetipſos, in qua tuis intendamus conſultationibus reſponſuri. Conſuluit etenim nos tuæ f. diſcr. utrum ſi delegatus à Principe cauſam ſibi commiſſam alii voluerit delegare, nolentem delegationem ſuſcipere, ad ipſam ſuſcipiendam valeat coarctare. Ad quod tibi de f. n. conſilio taliter duximus reſpondendum, quod cùm delegato à principe juriſdictio dandi judicem ſit à lege *b* conceſſa, dummodo ipſe exonerare ſeipſum malitioſe non quærat, poteſt compellere renuentem, eo quòd juriſdictio illa nullius videretur eſſe momenti, ſi coercitionem *c* aliquam non haberet. Debet tamen delegatus prædictus ſolicitè providere, ut ſi perſonis ſuperioribus exigente neceſſitate negotium duxerit delegandum, in coarctationibus inferendis dignitati deferat, & perſonæ. Subſequenter etiam quæſiviſtis, utrum cui voluerit delegatus, ſi viderit expedire, poſſit injungere, ut ad ſuam præſentiam citet partes, & eis, ſi obedire contempſerint, pœnam infligere pro contemptu. Ad quod f. t. breviter reſpondemus, quod cùm totum negotium poſſit alii committere, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum, citationis officium poteſt cuilibet diſcretione prævia, demandare, ac punire meritò contemptorem. *Et infrà*.

N O T Æ.

a HElienſi.) Ità etiam habetur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 7.* Ad hujus textus inſcriptionem & integram repetenda ſunt quæ adduxi *in cap. paſtoralis*, *de reſcriptis*.

b *A lege conceſſa.*) Ideòque delegatus Principis poteſt ſubdelegare, ut probavi *in c. 3. in ratione decidendi*, *hoc tit.*

1 c *Si coercitionem aliquam.*) *L. ult. ff. de officio ejus*, id eſt juriſdictio privato mandari non poteſt, niſi ſimul aliquod imperium, ſeu modica coercitio transferatur in delegatum, quia aliàs inutilis & ſupervacua eſſet juriſdictio delegata, ſi delegatus contumaces, & impedientes juriſdictionis uſum coercere non poſſet, ut exponunt hæc verba Merillus *lib. 2. obſerv. c. 15.* Gentilis *lib. 1. de juriſd. c. 15.* Sed ut quid per coercitionem Interpretes in præſenti accipiant, & an merum imperium, & mixtum jure canonico delegari valeant, aliqua ſunt prælibanda.

2 *Merum imperium delegari non poteſt.* Licèt mixtum imperium jure civili delegari poſſit, cauſæ tamen, quæ meri imperii ſunt, demandari non valent, *l. 1. ff. de officio ejus*, *leg. ſolent 6. ff. de officio Proconſulis*; ex quibus deducta eſt regula textus *in l. nemo 70. ff. de R. J. l. 2. Cod. de pedaneis judicibus*, *leg. 18. tit. 4. partit. 3.* Docent Donellus *lib. 17. comment. cap. 8.* Jacobus Gothofredus *in d. l. nemo*, Goveanus *lib. 1. de juriſd. num. 30.* Bronchorſt. *centur. 1. aſſert. 16. cum duab. ſeqq.* Gentilis *eod. tract. lib. 3. cap. 25.* Morla *in empor. in eod. tit. quæſt. 17.* Binius *eod. tract. cap. 3.* Sed antequam ad hujus ſententiæ expoſitionem procedamus, ſciendum eſt, quid merum imperium ſit, quidve mixtum. Merum igitur imperium eſt poteſtas animadvertendi in facinoroſos gladio, vel alia coercitione gravi, *d. l. ſolent 6.* conſiſtitque in executione ſententiæ capitalis, & poteſtas appellatur, *l. imperium 3. ff. de juriſd.* Docent Petrus Faber *lib. 1. ſemeſtr. cap. 3.* Fachineus *lib. 9. controv. cap. 94.* & *lib. 13. c. 2.* Gentilis *lib. 3. de juriſd. cap. 3.* Goveanus *eod. tract. lib. 1. ex num. 30.* Pichardus *in §. præjudiciales*, *Inſtit. de actionibus*, Binius *lib. 1. ſelect. quæſt. 3.* & *de juriſdict. lib. 1. cap. 1.* Dicitur hoc imperium merum, non quia ſummum ſit, ſed quia non cohæret ordinariæ juriſdictioni; immò illi imperio opponitur, quod juriſdictioni cohæret, *l. 1. §. ult. ff. de officio ejus*, Gothofredus *in d. l. nemo*, Duarenus *lib. 1. diſput. cap. 53.* ſicut jus gentium merum dicitur, quod nihil à civili participat, *l. bona 31. ff. depoſiti*, mera conditio dandi, vel faciendi, quæ tantùm in dando, vel faciendo conſiſtit. *l. cùm ſervus 82. ff. de condit. & demonſtrat.* mera donatio, id eſt pura, *l. Aquilius 27. de donationibus*. Diffinitur per gladii poteſtatem, non materialiter, quaſi merum imperium ſit, ubi gladio tantùm Magiſtratus animadvertere poteſt; ſed à ſymbolo, quia meri imperii ſymbolum olim gladius erat, ſicut civilis juriſdictionis haſta. D. Cyprianus *epiſt. 2.* *Et inter togas pace recepta forum litibus mugit inſanum; haſta illic, & gladius, & carnifex, præſto eſt ungula effodiens*. Unde hæc poteſtas dicitur gladii, *d. l. nemo 70. l. ſolet 6. l. illicitas*, *§. univerſas*, *ff. de officio Præſidis*. Lampridius *in Alexandrum*, ibi: *Honores gladii nunquam vendi paſſus eſt*, *dicens*: *Neceſſe eſt qui emit*, *vendat*; *ego non patior mercatores poteſtatum*. Et *l. Prætor 7. §. quid ergo*, *ff. de injuriis*: notat Revardus *in d. l. nemo*. Accedit, nam in gravioribus criminibus nulla alia uſitatior pœna fuit, quàm gladii, *l. aut damnum 8. §. 1. ff. de pœnis*, *leg. cùm vir 31. Cod. ad leg. Juliam de adult. leg. quiſquis 12. Cod. ad leg. Jul. majeſt.* Obſervant P. Faber *in d. l. nemo 70.* & *lib. 1. ſemeſtr. c. 4.* Oſualdus *ad Donellum d. cap. 8. littera F.* Etiam diffinitur merum imperium per verbum animadvertendi, quo Conſulti utuntur ad ſummum ſupplicium denotandum, *l. ſi quid erit 11. ff. de officio Proconſul. l. 1. §. fin. l. ult. ff. de officio ejus*. Hujus imperii gradus recenſet, & illuſtrat Gentilis *lib. 3. de juriſd. cap. 3. per totum*.

Mixtum Imperium eſt poteſtas cohærens cum juriſdictione, comparata ad eam tuendam, atque exercendam; ineſt enim in ipſa juriſdictione poteſtas modicæ coercitionis, quæ vertitur in ſententiis exequendis, ſeu civilibus, ſeu criminalibus, ut docent Gentilis *lib. 1. de juriſd. cap. 4. & 5.* Merillus *lib. 1. variant. ex Cujacio*, *cap. 3.* Donellus *d. cap. 8.* ubi Oſualdus *littera F*, Binius *lib. 1. ſelect. quæſt. 3.* Matheacius *in d. l. imperium*, Quintanadvennas *de juriſd. tit. 7.* licèt alias diffinitiones adducant Alciatus *lib. 1. paradox. cap. 8.* Corraſius *lib. 3. miſcel. cap. 17.* Duarenus *lib. 1. diſput. cap. 53.* Cujacius *lib. 11. obſerv. cap. 30.* Faber *lib. 4. conject. cap. 4.* Binius *de juriſd. c. 7.* nec audiendi ſunt Eguinarius Varo *in l. ult. ff. de officio ejus*, Bocerus *de juriſd. cap. 4.* qui duplex conſtituunt mixtum imperium, quos refellunt Bachovius *ad Treutlerum*, *cap. de mixto imperio*, Binius *lib. 1. ſelect. cap. 3.* modica coercitio appellatur *in l. ult. ff. de officio ejus*, & differt valde à mero imperio, quia licèt in mero inſit notio, & qualiſqualis cauſę cognitio, quę ſententiam præcedere debet, ineſt ut minùs principalis, ut inſerviat imperio, ne aliàs ſine notione imperium tyrannicum eſſet. Oſualdus *ad Donellum d. cap. 8. duplicata littera V.* in mixto verò imperio ipſa notio, ſeu cauſæ cognitio per ſe principalis eſt, aliterque attenditur, cui inſervit jus coercendi, & exequendi ſententias; conceſſo enim jure

dicendi

Digitized by Google

dicendi ſententiam, ea omnia conceſſa intelliguntur, ſine quibus dici, & exequi non poteſt, l. 2. ff. de juriſd. Unde quia in mero imperio præcedit imperium, ut principale merum dicitur. Marcus Lyclama lib. 5. membran. eclog. 1. in mixto autem, quia imperium ineſt, & deſeruit, principalis autem eſt juriſdictio, mixtum imperium appellatur, quaſi imperio, id eſt modica coercitione, & notione conſtans. Anſaldus de juriſdictione, tit. 11. cap. 30. nu. 36. Utriuſque imperii effectus ſigillatim recenſent Scipio Gentilis de juriſd. ubi ſupra, Merillus d. cap. 3. Treutlerus volum. 1. theſi 3. diſput. 3. ubi Bachovius, & Hunnius, Faber lib. 4. conject. c. 3.

3 Mixtum imperium quid. Mixtum imperium obtinent Magiſtratus jure Magiſtratus, & illi quibus ea committuntur, quæ jure Magiſtratus habentur; competit enim hoc imperium, non quia aliqua lege ſpeciali certis Magiſtratibus concedatur; ſed quia ratione juriſdictionis, quam obtinent, ad eos ſpectat, d. l. 1. ff. de officio ejus; licèt illud imperium tantùm majorum Magiſtratuum eſſe, ex l. obligationes 27. ff. de O. & A. intendat probare Jacobus Gutherus lib. 1. de officiis domus, cap. 2. & 3. Merum autem imperium illis competit, quibus lex, Senatusconſultum, aut Princeps conceſſerunt, l. 1. ff. de officio ejus, l. aliud eſt fraus, ff. de V. S. nec intereſt, an ſint Magiſtratus, an privatæ perſonæ; perſonis enim privatis lex ſolet concedere merum imperium; frequenter enim Populus Romanus temporibus Reipublicæ liberæ perſonis privatis, quę Quæſtores dicebantur, coercitionem delictorum publicorum mandabat. Eorum mentio reperitur in leg. 2. §. & quia, ff. de orig. juris: de eis Gentilis lib. 3. de juriſd. cap. 19. Poſteà temporibus Lucii Cornelii Syllæ Dictatoris, cognitio capitalium criminum Prætoribus data fuit ſingulis ſingulorum delictorum; unus enim Prætor cognoſcebat de ſicariis, alius de parricidis, alius de falſis, d. leg. 2. §. capta, Notant Duarenus lib. 1. de juriſd. cap. 53. Binius eod. tract. cap. 2. num. 5. Gentilis ubi ſupra, cap. 19. Poſtquam autem lege Regia omnis poteſtas in Principem translata eſt, Princeps ipſe merum imperium obtinebat, ut ex Tacito probat Gentilis d. lib. 3. de juriſd. cap. 20. ſed Cæſares hoc imperium, exceptis quibuſdam perſonis, de quorum cauſis ipſi tantùm, vel Senatus agnoſcebant, cum hac diſtinctione Prætoribus, Præſidibus, Præfectis conceſſerunt. Intra urbem in ſervos ultimo etiam ſupplicio afficiendos jus datum fuit Præfecto vigilum, l. penult. ff. de condict. cauſ. dat. de cujus expoſitione latè agunt Faber ibi, Fornerius lib. 1. ſelect. cap. 15. Cujacius lib. 9. obſ. cap. 37. in liberos homines Præfecto urbis, tam intra, quàm extra urbem, uſque ad centeſimum lapidem, l. 1. ff. de officio Præfecti urbis, l. 1. §. generaliter, ff. de pœnis: ad quem referendi ſunt textus in leg. 1. ff. de effractoribus, l. nam ſalutem, l. ult. ff. de officio Præfecti vigilum, l. ſaccularii, ff. de extraordin. crimin. l. inter 6. §. 1. ff. de interdictis & releg. ratione cujus imperii ipſe Præfectus jus deportandi habebat, l. 1. §. relegandi, ff. de officio Præfecti urbis: noſter D. Franciſcus de Amaya in leg. 2. Cod. de bonis vacant. lib. 10. & jure gladii uti poterat, l. quoniam, Cod. ad leg. Flaviam: docet Eguinarius Varo in d. leg. 1. ff. de officio Præfecti Urb. licèt contrarium teneat Goveanus in leg. 3. n. 24. ff. de juriſd. immò ſi quid acriter puniendum erat, ad Præfectum Urbis, vel ad Prætorem reus mittebatur plectendus, l. fin. ff. de officio Præfecti Vigil. leg. 1. §. cum patronus ff. de officio Præf. urbis. Cui principio opponi ſolet textus in l. ſi quis 35. ff. de injuriis, ad cujus expoſitionem videndi ſunt Goveanus in d. l. 3. Faber lib. 4. conject. c. 8. extra urbem Præſidibus Provinciarum, & Proconſulibus data fuit facultas exercendi merum imperium, l. illicitas, §. qui diverſat, ff. de officio Præſidis, d. l. ſaccularii 7. Licèt tamen Præſides ratione hujus meri imperii jus gladii haberent, tamen non obtinebant jus deportandi, d. leg. inter 6. §. 1. l. 1. §. deportato, ff. de legat. 3. cujus diſcriminis varias rationes adducunt Gilkenius de præſcript. 3. 3. part. c. 6. n. 23. Faber in juriſprud. tit. 16. princip. 1. illat. 3. Oſualdus ad Donellum d. c. 8. duplici littera Q. Sed illis omiſſis placet ratio ipſius Fabri tit. 11. princip. 4. videlicet, hoc procedere, quia lex conceſſit gladii poteſtatem, non autem jus deportandi; & in hac materia juriſdictionis & imperii non valet argumentum de majori ad minus, neque de æquali ad æquale. Unde ſicut Proconſules, qui merum imperium habebant, jus deportandi non obtinebant, l. inter 6. relegatorum 7. ff. de interdictis, l. ſi quis fortè 6. de pœnis, ita & Præſides. Sequuntur eam rationem Gentilis de juriſd. d. c. 20. D. Joſephus de Retes lib. 1. de interdict. cap. 2. licèt aliam, neſcio an ita veram, ſicut illuſtratam, reddat D. Nicolaus Antonius de exilio lib. 2. cap. 29.

His ſuppoſitis pro vera cognitione meri, & mixti imperii, affirmandum eſt, cauſas meri imperii delegari non poſſe, mixti verò demandari valere: cujus diſcriminis ratio ex eo provenit; nam cauſæ mixti imperii Magiſtratibus competunt jure proprio. Gentilis de juriſdict. lib. 2. cap. 25. per totum, Duarenus eod. tract. cap. 7. Morla eod. titulo, quæſt. 16. Fachineus lib. 9. controv. cap. 98. & lib. 11. cap. 96. D. Gabriel Henriquez in l. à Divo Pio, num. 16. ff. de re judic. Pichardus in §. 1. cap. 4. num. 176. Inſtit. de interdictis. Cauſæ verò meri imperii jure ſpeciali, & conceſſione legis, ut ſuprà probavi, competunt; unde merum imperium eſt indelegabile: quam rationem tradiderunt Fachineus lib. 42. controv. cap. 91. Cujacius, & Faber in d. l. 1. ff. de officio ejus. Inde deducitur, miſſionem in poſſeſſionem ex primo, vel ſecundo decreto, ex titulis Ut in poſſeſſionem legatorum, Si ventris nomine, De damno infecto, quibus Prætor permittit poſſidere, aut rem detinere, l. poſtquam 5. §. Imperator, ff. ut in poſſeſſionem, l. de bonis, §. fin. ff. de Carboniano, delegari poſſe, leg. 4. §. ult. ff. de officio ejus, l. 4. §. ſi intra, ff. de damno infecto, cap. ſi quando 8. hoc tit. cap. penult. de eo qui mittitur in poſſeſſ. quia hujuſmodi miſſio ad mixtum imperium pertinet, l. 3. §. mixtum, ff. de juriſd. Nec obſtat textus in l. jubere, ff. de juriſd. ex cujus verbis probatur, miſſionem in poſſeſſionem magis imperii eſſe, quam juriſdictionis: ergo ſi quæ ſunt imperii, delegari non poſſunt, nec miſſio in poſſeſſionem mandari valet. Pro hujus textus interpretatione varia adducit Genua in conciliat. legum, pag. 7. in parvis; quibus omiſſis Binius lib. 1. ſelect. cap. 3. exiſtimat verba illa, magis imperii, non eſſe referenda ad merum, vel mixtum imperium, ſed ad juriſdictionem excellentiorem, & eminentiorem; vel ut Goveanus in ea docet, magis imperioſam, quàm juridicam, ut ſenſus ſit, jubere cavere prætoria ſtipulatione, & in poſſeſſionem mittere, eminentioris juriſdictionis eſſe, & in ea majorum Magiſtratuum juriſdictionem cognoſci; minores enim Magiſtratus municipales, licèt imperium mixtum cum juriſdictione habeant, l. ult. ff. de officio ejus, l. 2. ff. de juriſdict. tamen quæ ſunt excellentioris juriſdictionis exercere non valent, l. ea quæ 26. ff. de municip. Unde quia Magiſtratus cavere jubent prætoria ſtipulatione, & mittunt in poſſeſſione, talis miſſio excellentioris eſt juriſdictionis. Sed hæc ſolutio Arnoldi Binii convincitur ex l. imperium, §. mixtum, ff. de juriſdict. in illis verbis: Mixtum eſt imperium, cui etiam juriſdictio ineſt, quod in danda bonorum poſſeſſione conſiſtit. Ex quibus expreſsè deducitur, miſſionem in poſſeſſionem potiùs ad imperium, quàm ad juriſdictionem ſpectare. Non me latet, aliquos ejus textus litteram ita emendaſſe, Mixtum imperium eſt, cui etiam juriſdictio ineſt, quòd in danda bonorum poſſeſſione conſiſtit juriſdictio: juriſdictio eſt etiam judicis dandi licentia. Ità legit Hothomannus lib. 7. obſerv. cap. 16. Aliter ſatisfaciunt Faber lib. 4. conjectur. cap. 4. Goveanus ibi, num. 34. quibus omiſſis dicendum eſt, verba illa, magis imperii, accipienda eſſe poſitivè magis quàm comparativè, ita ut miſſio in poſſeſſionem ſit mixti imperii; ſed cùm mixtum imperium conſter juriſdictione, & imperio, potiùs ad imperium, quàm ad juriſdictionem ſpectare; ut ſic Conſultus non neget, hanc miſſionem in poſſeſſionem ad mixtum imperium ſpectare, ut probat Merillus lib. 1. variant. ex Cujacio, cap. 4. & lib. 3. obſerv. cap. 37. 4 Cauſæ meri imperii legari non poſſunt.

Sed huic principio, videlicet cauſas meri imperii non poſſe delegari, opponi ſolent aliqua juris teſtimonia, quæ breviter ſunt exponenda; & primò textus in l. ſolent 6. ff. de officio Proconſulis, ubi docetur, cognitionem cuſtodiarum, id eſt carcerum, l. militis 12. ff. de publicis judiciis, junctis notatis à Turnebo lib. 1. adverſ. cap. 8. Vuiſembachio diſputat. 4. de V. S. mandari poſſe: igitur quia cauſæ meri imperii delegari valent. Nam reſpondetur, in eo textu extraordinarium delegationis genus contineri; nam Proconſules Legatis ſuis committunt cauſarum, & cuſtodiarum cognitionem jure ſingulari, leg. unica, ff. de officio Proconſulis: unde cùm illis ſpecialiter hoc permiſſum reperiatur, ad alios Magiſtratus merum imperium habentes hæc facultas extendi non poteſt. Docet Oſualdus ad Donellum dict. cap. 8. littera D. Secundò opponi ſolet textus in leg. Gracchus, Cod. ad leg. Jul. de adult. ubi ſupponitur, patrem poſſe jubere filio proprio occidere adulterum. Nam juſſus paternus in eo textu meram executionem, merumque factum continet, non aliquam gladii poteſtatem, ut docet Fachineus libro 12. controverſ. cap. 91. nec ibi patet tanquam judex, ſed tanquam privatus, cui lex permiſit occidere adulterum, jubet filio eum occidere. Tertiò expendi ſolet textus in leg. 1. §. huic rei, ff. de officio ejus, ubi aſſeritur, Prætorem abſentem 5 Exponuntur varia jura.

ſentem poſſe delegare cogoitionem criminis contra legem Juliam de vi, & per conſequens merum imperium demandare; nam pro ipſius textus expoſitione aliqui exiſtimarunt, jure ſingulari receptum eſſe in ſpecie legis Juliæ de vi, ut cognitio hujus criminis demandari poſſit. Sed verius eſt, hucuſque tradita eam continere exceptionem, videlicet cauſas meri imperii poſſe delegari, ſi Magiſtratus abſuerit; nec hæc facultas reſtringeoda eſt ad caſum legis Juliæ de vi, ſed etiam ad alios protrahenda, ut probatur *ex l.* 1. *ff. ſi quis autem*, *ff. ad Turpil. leg.* 2. *Cod. de pedaneis judicibus*, *leg. ex conſenſu* 23. *§.* 1. *ff. de appell. leg. non valet*, *in princip. ff. ad leg. Flaviam*. Docent Gentilis *lib.* 3. *de juriſd. cap.* 28. Oſualdus *ad Donel. dict. cap.* 8. *triplici littera D*, Bioius *de juriſd. cap.* 3.

7 *Jure canonico an merum imperium, delegetur.* Ex hucuſque traditis conſtat, jure Cæſareo inſpecto cauſas meri imperii delegari non poſſe, mixti verò demandari valere. Sed utrum hoc etiam procedat jure Pontificio attento, celebris quæſtio eſt? Negant hoc obſervari diſcrimen, immò omne cognoſcibile eſſe delegabile, docuerunt Gloſſa *in cap. quoad ſedem*, *verbo Committere*, *de officio ordin.* P. Gregor. *lib.* 47. *ſyntagm. cap.* 22. Cenedus *collect.* 6. *ad ſextum*, Innocentius Cironius *in hoc tit.* Salgado *de protect. Regia*, 2. *part. cap.* 4. *num.* 119. Pro qua opinione expendi ſolent textus *in d. cap. quoad ſedem*, *cap. aqua*, *de conſecr. Eccleſ. cap. In Archiepiſcopatu*, *de raptor. cap.* 2. *de officio Vicarii*, *in* 6. *cap. ult. ne clerici vel monachi*, *eod. lib. Clement.* 1. *§.* 1. *verſ. Verùm*, *de hæreticis*. Facit etiam pro hac ſententia illa juris utriuſque differentiæ ratio; nam cauſæ meri imperii jure civili inſpecto competunt Magiſtratibus, non proprio jure, ſed ſpeciali conceſſione legis, aut Senatuſconſulti; ideò mandari non poſſunt, *c. l.* 1. *ff. de officio ejus*: ſed Magiſtratibus eccleſiaſticis competit merum imperium, non ſpeciali conceſſione, ſed proprio jure, ratione proprii officii, & dignitatis, ut Epiſcopi, qui cùm io locum Apoſtolorum ſucceſſerint, *cap. ult.* 86. *diſt.* Trident. *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 4. in quibuſcumque cauſis totius diœceſis, exceptis nonnullis Pontifici reſervatis, habent juriſdictionem ordinariam, *cap.* 1. *cap. conquerentes*, ubi dicemus, *de officio Ordinarii*: quare licèt Magiſtratus civiles non poſſint delegare merum imperium, tamen eccleſiaſtici poſſunt, quia in his viget ratio textus *in l. more*, *ff. de juriſd.* Contrariam ſententiam, videlicet jure Pontificio inſpecto non poſſe cauſas meri imperii delegari, docuerunt Menochius *lib.* 10. *de arbitr. caſu* 29. Covar. *lib.* 3. *variar. cap.* 10. *nu.* 10. Binius *de juriſd. cap.* 3. Sed adhuc defendenda eſt prima ſententia, ſcilicet cauſas meri imperii delegari jure canonico poſſe, licèt nonnulla jura ex his, quæ pro ea ſententia Interpretes adducunt, parum, aut nihil probent; textus enim *in d. ca. quoad ſedem*, & *in cap. aqua*, loquuntor non de delegatione, ſed de commiſſione conſecrationis Epiſcopi, Eccleſiæ, vel Altaris. Textus etiam *in d. cap. in Archiepiſcopatu*, licèt procedat in mero imperio delegato, ſeu maodato, loquitur in Principe delegante, in quo dubium non eſt, facultatem delegandi tam merum, quàm miatum imperium, reſidere. Etiam textus *in d. cap.* 2. *de officio Vicarii*, loquitur io Vicario Epiſcopi, qui non delegatam, ſed ordinariam habet juriſdictiooem, ut dixi ſuprà *in cap.* 1. *hoc tit.* Nec etiam facit pro hac ſententia, quam defendimus, textus *in cap. ult. ne clerici*, *vel monachi*, *d. Clement.* 1. ſi verè perpendaatur. Ratio autem ſuprà allata evidens eſt, quare illius vi potius quàm juris auctoritate motus huic adhæren ſententiæ.

8 *De delegato ſubdelegante.* Huic quæſtioni alia conſequens eſt, utrum videlicet delegati Principis, qui juxta ſuprà tradita *in cap.* 3. *hoc tit.* poſſunt ſubdelegare, valeant ſimiliter cauſas meri imperii ſibi commiſſas aliis demandare? In qua quæſtione negativam ſententiam defendunt Alexander *in l.* 1. *ff. de officio ejus*, *num.* 80. Julius Clarus *in praxi*, *§. fin. quæſt.* 41. *numer.* 3. Alciatus *in d. cap. quoad ſedem*, *numer.* 54. *verſic. quartò fallit*, Menochius *d. quæſt.* 54. *numer.* 2. pro quibus ſacinot ſequentia argumenta. Primò, nam lex canonica, quæ delegato Pontificis concedit ſubdelegandi facultatem, loquitur ſimpliciter, & indiſtinctè, nec nominatim permittit ſubdelegare cauſas meri imperii, *d. cap. paſtoralis* 28. ubi approbatur lex *à judice*, *C. de judiciis*: igitur accipienda eſt juxta juris principia, in illis videlicet cauſis, quæ ſua natura ſunt delegabiles. Secundò, oam in cauſis meri imperii delegatis à Priocipe præſumitur electa induſtria perſonæ, ipſius videlicet delegati, *l. ult. ff. de officio Præfecti Prætorii*: ſed ubi eligitur induſtria delegati, ipſe aliis ſubdelegare caoſam non poteſt, *cap. ult. §. ult. hoc tit.* igitur cauſæ meri imperii non poſſunt ſubdelegari à delegato Principis. Accedit, nam quælibet cauſa meri imperii inter arduas, & graves enumeratur: ſed cauſam arduam delegatus Pontificis non poteſt ſubdelegare, *cap.* 3. *verſ. niſi*, *hoc tit.* igitur delegatus ſubdelegare cauſas meri imperii non poteſt. Contrariam tamen ſententiam, quam ut veriorem amplectimur, videlicet cauſas meri imperii ſubdelegari poſſe, defendunt Gilkenius *in l. ult. C. qui pro ſua juriſd.* Bartol. *in leg.* 1. *num.* 10. *ff. de officio ejus*, Maranta *de ordine judic.* 4. *part. diſtinct.* 5. *num.* 63. cauſæ enim meri imperii, licèt jure civili ſint indelegabiles, tamen ſi à Principe maudentur, manent delegabiles, ut contingit in re alienari prohibita, quæ ſi ſemel alienata ſit, poterit poſtea iterùm alienari, *l. pater* 38. *§. quindecim libertis*, *ff. de legat.* 3. Joannes Scotus *in l. filius* 114. *§. Divi*, *ff. de legat.* 1. Gomez *in l.* 70. *Tauri*, *numer.* 24. Molina *de primog. lib.* 4. *cap.* 1. *numer.* 31. Gamma *deciſ.* 387. facitque pro hac ſententia textus, juncta ejus ratione, *in cap. ult. §. ult. hoc tit.* ubi deciditur, delegatum Pontificis, cui permittitur crucem prædicare, diſpenſare, & à cenſuris abſolvere, non poſſe ſubdelegare, quia nudum miniſterium tantum illi commiſſum eſt: igitur ſi juriſdictio illi committeretur, poſſet eam ſubdelegare; & tamen ibi agitur de cauſis meri imperii: nam jure hoc canonico, dum pœna ſanguinis irrogari non poteſt, *cap. ſententiam*, *ne clerici vel monachi*, merum imperium conſiſtit in excommunicatione, ut docent Longoballius *in l. imperium*, 3. *part. ff. de juriſd.* plures relati à Barboſa *in cap.* 1. *hoc tit. num.* 13. morti enim hæc gravis pœna æquiparatur, *cap. per venerabilem*, *qui filii ſint legitimi*; & exilio. Alexander 1. *epiſt.* 1. probat eruditus D. Nicolaus Antonius *lib.* 1. *de exilio*, *cap.* 7. *num.* 11. & *cap.* 13. *num.* 14. eo laudato colendiſſimus Præceptor D. Franciſcus Ramos *in ſyntagm. pro Epiſcop. Luſit. propoſ.* 3. *§.* 2. *num.* 29. & abſolutio à delictis ſpectat etiam ad merum imperium, ut latè probat Gentilis *de juriſd. cap.* 5. igitur ſi non nudum miniſterium, ſed juriſdictio cum imperio committeretur, poſſet ſubdelegari.

Hac igitur ſecuoda opinione retenta, non obſtant contrariæ ſententiæ fundamenta. Non primum; nam jure cannnico, ut ſuprà probavi, omnes cauſæ, tam mixti, quàm meri imperii, ſunt delegabiles; unde lex, quæ generaliter permittit delegatis Pontificis ſubdelegare, comprehendit cauſas meri imperii, tanquam delegabiles, cùm eas oon excludat, ex regula textus *in ca. quia circa* 22. *de privileg. l. de pretio* 10. *ff. de publicanis*. Nec ſecundum fundamentum adverſatur; verius enim eſt, io delegatione cauſarum etiam meri imperii, niſi alicujus cauſæ gravitas expoſtulet, non eſſe ſemper electam perſonæ induſtriam, ut notaot Abbas Siculus *in cap.* 2. *hoc tit. num.* 28. ubi Decius *num.* 4. & ſic delegatum ſubdelegare eas poſſe. Nec refert, quod hujuſmodi cauſæ graves ſint; nam ut *in cap.* 3. *hoc tit.* dixi, delegatus Priocipis poteſt etiam cauſas graves ſubdelegare. Ex quibus jam apparet, præſentem Innocentii deciſionem juris principiis conſonam eſſe; oam cùm mandata juriſdictione merum imperium transferatur, & per conſequens modica coercitio; rectè aſſerit Innocentius, poſſe delegatum ſubdelegatum cogere juriſdictionem acceptare, & contumaces punire pœnis à jure ſtatutis: quam partem latiùs expoſuimus *in cap.* 1. *hoc tit.* 9 *Hæc ſecunda opinio defenditur.*

§.

PRæterea poſtulaſti per Sed. Apoſt. edoceri, ſi cùm à ſententia lata litterarum auctoritate noſtrarum, in quibus appellatio eſt inhibita, fuerit appellatum, & litteræ poſt appellationem ad judices alios emanaverint, ad mandatum poſteriorum judicum executio ſententiæ à prioribus delegata debeat retardari, ut priores judices ipſam nec per ſe, nec per alios exequantur. Nos autem inquiſitioni tuæ ſic duximus reſpondendum, quod cùm nos appellationis cauſam ex certa ſcientia judicibus committimus aliis cognoſcendam, appellationem videmur recipere, ac juriſdictionem priorum judicum revocare, ut interim executio ſententię ſuſpendatur, donec appellationis merita pleniùs ſint diſcuſſa. *Et infrà*: §. Quia verò ſæpè contingit, quod executio ſententię Ordinario demandatur, Sed. duxiſti Ap. conſulendam,

utrum

Digitized by Google

utrum ſi Ordinarius ipſam injuſtam eſse cognoverit, debet eam executioni demandare, an ſit ei potiùs ſubſiſtendum. Attendentes itaque, quod non cognitio, ſed executio tantùm demandatur eidem, inquiſitioni tuæ taliter duximus reſpondendum, quod cùm Ordinarius teneatur obſequi, etſi ſciat illam ſententiam injuſtam, exequi nihilominus tenetur eandem, niſi apud judicem poſſit efficere, ut ab hoc onere ipſum abſolvat. *Et infrà.*

COMMENTARIUM.

1 De ordinario exequente ſententiâ delegati.

IN his §§. deciditur, immò ſupponitur, judicem delegatum poſſe per ſe, aut per Ordinarium exequi ſententiam à ſe prolatam; quam partem jam expoſui *in d. cap. ſignificaſti 7. hoc tit.* In præſenti verò illud diſputandum venit, utrum videlicet judex Ordinarius, cui delegatus injunxit ſententiæ executionem, teneatur eam exequi, etſi ſciat injuſtam eſſe; an verò poſſit de ejus injuſtitia cognoſcere, aut ſaltem reſpondere, non liquere ſententiam exequi? In qua quæſtione affirmativam ſententiam expreſsè decidit Innocentius *in præſenti*, & docuerunt Covar. *lib. 1. var. cap. 1. num. 4.* Anguianus *de legibus lib. 1. cap. 5. num. 44.* Petrus Greg. *lib. 5. par tit. tit. 5. cap. 4.* Moneta *de commut. cap. 5. num. 542.* Vultejus *de judiciis lib. 1. cap. 13. in fine*, Maranta *diſp. 1. per totam*; Hothomannus *illuſtrium quæſt. 28.* Morla *in empor. tit. 2. quæſt. 9.* Mancinus *centur. 9. cap. 90.* Balboa *in cap. de cætero 5. de re judicata, num. 34.* Carleval *tom. 1. de judiciis, diſput. 2. quæſt. 7. ſect. 1.* Gentilis *de juriſd. lib. 2. cap. ult.* Salgado *de protect. Regia, 4. part. cap. 7. num. 15.* Pro quibus etiam faciunt textus *in l. ſi Prætor 75. ff. de judiciis, l. adverſus 6. Cod. ſi adverſus rem judicatam, l. executorem 8. Cod. de executione rei judicatæ*: & ea ratio; quam delegatus in cauſa ſibi commiſſa major eſt quocumque ordinario, *cap. ſanè 11. hoc tit.* ſed ſententiis majorum acquieſcendum eſt, nec licet inferioribus de viribus, & juſtitia ſuperioris judicare, *d. l. adverſus*: igitur judex ordinarius ut inferior non poteſt cognoſcere de juſtitia, aut injuſtitia ſententiæ à delegato prolatæ. Alias adducit rationes Maranta *ubi ſuprà, diſp. 1.*

2 Negativa ſententia proponitur.

Negativa ſententia non levioribus nititur juris fundamentis. Primò, quia hæc executio ſententiæ injuſtæ intrinſecè eſt mala, cùm injuſtitiam contineat: igitur nullo modo ad eam eſt perveniendum, *ex cap. inquiſitioni, de ſentent. excomm.* ubi qui ſciebat matrimonium nullum contraxiſſe, non tenetur ſub excommunicatione ſibi inflicta cohabitare cum conjuge, quia cum ipſa cohabitare erat intrinſecè malum. Deinde nam Magiſtratui aliquid præcipienti contra jus poteſt reſiſti ut privato, *l. prohibitum 5. l. defenſionis 7. C. de jure fiſci, lib. 10. l. omnes, de Decurionibus, eod. lib. leg. hi quidem, Cod. qui militare poſſunt, lib. 12.* & Magiſtratus dum exequitur ſententiam injuſtam, violentiam infert, *l. plerique 18. ff. de in jus vocando*: unde *in cap. conquerente, de reſtit. ſpol.* docetur, quod ſi judex privet aliquem poſſeſſione, injuſte ſpolium committit, *l. ult. C. ſi per vim*: ergo judex ordinarius non tenetur exequi ſententiam injuſtam. Deinceps, nam injuſto mandato ſuperioris non eſt parendum, & obtemperandum, *cap. ſi quando 5. de reſcriptis*: textus *in cap. ſolicitudinem 54. de appell.* ut injuſtum eſt, cui non tenebatur ſubditus obedire: igitur licèt ordinarius ſit inferior reſpectu delegati, non tenetur, nec valet exequi ſententiam injuſtam. Rurſus quia delegatus Pontificis ipſum repræſentat: ſed injuſto Pontificis præcepto non eſt parendum, immò in ejus executione delegatus ſuperſedere debet, donec Pontifex conſulatur, *d. cap. ſi quando 5.* igitur ſimiliter præcepto delegati injuſto parendum non eſt. His moti rationibus Bronchorſt. *enantioph. centur. 4. aſſert. 13.* Cochier *lib. 2. de repub. inſtit. cap. 12.* auſi ſunt aſſerere, præſentem Innocentii deciſionem rationi contrariam, & æquitati adverſam eſſe: ſed eorum erga Sedem Apoſtolicam irreverentiam facilè omnes ex prædictis operibus agnoſcunt.

3 Alii ſunt meri, alii mixti executores.

Sed adhuc defendenda eſt affirmativa ſententia, quæ in præſenti §. expreſsè probatur, pro cujus explicatione ſciendum eſt, ſententiarum executores in duplici eſſe differentia; alii enim ſunt meri, alii mixti executores. Meri dicuntur, quibus merum factum tantùm commiſſum eſt, velut traditio poſſeſſionis, *l. ſicut proponis, l. executorem, Cod. de executione rei judicatæ*, Parladurius *lib. 12. rerum quotid. cap. fin. §. 3.* Rodriquez *de executione, c. 2. nu. 38.* Executores mixti ſunt, qui dantur ad rem judicatam exequendam cum aliqua cauſæ cognitione, *l. etſi cognitio, Cod. ſi contra jus, cap. de cætero 5. de re judicata*, Gregorius Lopez *in l. 52. tit. 18 part. 3.* Henriquez *in l. a Divo Pio, §. ſententiam, num. 2. ff. de re judic.* inter quos magnum eſt diſcrimen: nam meri executores cognitionem non habent earum exceptionum, quæ executionem impediunt: mixti verò eam cognitionem habent, unde poterunt admittere exceptiones, quæ ipſam cognitionem impediunt; non verò quæ directò reſpiciunt ſententiam, ut pluribus relatis docent Carleval *de judiciis tom. 2. tit. 7. diſp. 17.* Salgado *de Regia protect. 4. part. cap. 7. num. 15.* Unde ſi coram executore opponitur judicatum non eſſe, non admittitur talis exceptio, *l. cum fideicommiſſum 7. ff. de confeſſis, leg. 15. tit. 11. l. 13. tit. 22. partit. 3.* Rodriquez *de executione d. c. 2. num. 40.* Si verò opponitur exceptio inventarii, ſolutionis, pacti conventi, aut beneficii, ne quis conveniatur ultra quàm facere poteſt, admitti debent, *d. l. cum fideicommiſſum*; omnes enim iſtæ exceptiones admittendæ ſunt ab executore, ut eas Magiſtratui referat, qui illum executorem deſignavit, *d. cap. de cætero*, niſi executor datus ſit cum clauſula, *Nullis admiſſis exceptionibus*: tunc enim nec prædictas exceptiones admittere poteſt. Hodie tamen nullus exceptiones admittere valet, niſi expreſſas *in leg. 1. tit. 21. lib. 4. recopil.* ut docent plura de exceptionibus admittendis, vel non, adducentes Balboa *in d. cap. de cætero*, Rodriquez *de execut. d. c. 2.* Vultejus *de judic. lib. 3. cap. 3.* Garcia *de expenſis, cap. 26. n. 15.* Pichardus *in manuduct. 2. part. §. 4. num. 21.* Gentilis *de juriſd. libro 2. cap. ult.*

4 Injuſtitia ſententiæ quomodo cognoſcatur.

Secundò ſciendum eſt, tribus modis evenire poſſe, ut executor ſententiæ ejus injuſtitiam agnoſcat; primò ſi cognovit injuſtam eſſe in confeſſione ſacramentali; quo caſu perinde habetur, ac ſi eam non noviſſet, *cap. 2. de officio ordinarii.* Secundò ſi cognovit per actum extrajudicialem, ut privata perſona. Tertiò ſi ut judex, ex propoſitis & allegatis in ipſo proceſſo. Covar. *lib. 1. variar. cap. 1.* Ex his tantùm judex uti poteſt ea ſcientia, quæ ex actis, & probationibus provenit; ſecundùm conſcientiam autem propriam nemo judicare valet, ut probant plures congeſti ab Oſualdo *lib. 26. ad Donellum, cap. 3. littera B*, Bronchorſt. *enantioph. centur. 1. aſſert. 14.* ubi expendit textum *in l. ſi inſcriptione 8. ff. finium regundorum, l. unica, C. ut quæ deſunt advocatis, l. 3. §. ejuſdem, ff. de teſtibus, leg. illicitas, §. veritas, ff. de officio Præſidis, cap. 1. de re judicata, lib. 6.* ubi de ſcientia ex actis, & probationibus habita agitur, non verò de conſcientia privata. Quibus ſuppoſitis præſens Innocentii deciſio procedit, cùm executor merus eſt, & habet conſcientiam injuſtæ ſententiæ ex ſcientia privata, cùm ipſe nullam habeat cognitionem in ipſa executione, qui omninò tenetur exequi ſententiam prolatam à judice delegato; cùm etſi ſententia injuſta ſit, propter jus partis, non tamen injuſta eſt ſecundùm allegata & probata in ipſa lite: ſi verò notoriè injuſta ſit ſecundùm acta, & formam proceſſus, tunc ordinarius exequi eam non tenetur, cùm æqualiter injuſta ſit, tam reſpectu ordinarii, quàm judicis delegati: quod etiam procedit in mandato ſuperioris notoriè injuſto; illi enim parere ſubditus non tenetur, quia omni jure injuſtitiam continet; quo caſu procedunt textus pro contraria ſententia adducti: & tunc etiam judex exequendo ſententiam injuſtam vim infert; quo modo accipiunt præſentem deciſionem Anguianus, Rodriquez, Balboa, & Carleval *ubi ſuprà*, omiſſis traditis à Sahagun *in d. cap. ſi quando, num. 2.*

5 Exponitur cap. 2. de crimine falſi.

Sed primò præſenti deciſioni opponitur textus *in cap. 2. de crimine falſi*, ubi Lucius III. ratum habet judicium Epiſcopi Vuigorn. qui noluit exequi ſententiam injuſtam ex eo, quia per falſas litteras prolata erat: igitur cui committitur executio ſententiæ, ſi cognovit injuſtam eſſe, non tenetur eam executioni mandare. Huic difficultati ut ſatisfaciat Gloſſa *ibi, verbo Condemnandus*, & *in Clement. 1. de ſequeſtr. poſſeſſ.* affirmat, in ea ſpecie Epiſcopum in executione ſententiæ non procedere, quia falſæ litteræ juriſdictionem non tribuunt, ideoque in eo textu ex defectu juriſdictionis ſententiam nullam eſſe, & Epiſcopum exceptionem falſitatis admittere debere. Sed hæc reſolutio refellitur; nam textus ille loquitur de ſententia lata ex falſis inſtrumentis, non verò ex falſo delegationis reſcripto: quare hac ſolutione omiſſa reſpondendum eſt, executorem poſſe admittere exceptionem, per quam contenditur judicatum non eſſe, aut per falſas litteras judicatum fuiſſe; quia poſt rem judicatam quæri poteſt, an judicatum ſit, *l. poſt rem, ff. de re judicata*, Carleval *tom. 2. diſputat. 6. numer. 29.* & hac exceptione admiſſa, debere cauſam ad ſuperiorem remittere, ut docent Anguianus *lib. 1. de legib. cap. 5. num. 63.* Balboa *in d. cap. de cætero, num. 63.*

Deinde

6 *Exponitur cap. ſi quando 8 hoc tit.* Deinde adverſatur textus *in cap. dicenti, §. etſi cognitio, 25. quæſt. 2*, ubi docetur, quod ſi non cognitio, ſed executio negotii commiſſa ſit, poteſt executor veritatem precum examinare, ut ſi fraus reperiatur, de integro negotio cognoſcat: igitur ille, cui executio ſententiæ commiſſa eſt, poteſt cognoſcere de ejus juſtitia, ſeu injuſtitia, & per conſequens non tenetur exequi ſententiam injuſtam. Augetur ejus textus difficultas *ex cap. de cætero, de re judicata*, ubi in eadem ſpecie contrarium deciditur, Huic difficultati ut ſatisfaciam, obſervo textum *in d. §. etſi cognitio*, tranſcriptum fuiſſe à Gratiano *ex l. 4. C. ſi contra jus*, & eam Imperatoris deciſionem apertè pugnare *cum d. cap. de cætero*, immò per illum textum derogatam eſſe, ubi notavit Cujacius. Inſpecto ergo jure Codicis licèt merus executor neque ut arbiter, neque ut judex poſſit cognoſcere de cauſa principali, *l. ſicut proponis 6. C. de executione rei judicatæ*; mixtus tamen executor de veritate precum cognoſcebat: & ſi fraus reperiebatur, tunc etiam de negotio principali cognoſcebat, *d. l. 4. C. ſi contra jus*. Alexander tamen III. cùm hoc obſervari agnoſceret *in d. cap. de cætero*, ſtatuit ut de veritate precum executor tantùm cognoſceret, ut ſi fraus in eis reperiretur, ſummo Pontifici negotium referret. Id enim denotant verba illa, *de cætero*, quaſi aliud, immò contrarium olim obſervaretur, ut docent pro ipſius textus interpretatione Cujacius, & Balbus *in d. c. de cætero*, Vulteius *de judiciis lib. 3. cap. 3.*

Rurſus opponitur textus huic deciſioni *in c. ſi quando 8. hoc tit.* in illis verbis: *Ordinarius judex non debet judicis delegati mandato reſiſtere violenter, ſed apud ipſum inſtare, ut deſinat eos in poſſeſſionem mittere, donec nobis rei veritas innoteſcat*. Ex quibus deducitur, judicem ordinarium non teneri injuſtam delegati ſententiam exequi. Etiam difficilis eſt textus ille, dum docet, judicem delegatum ad cauſæ cognitionem deſignatum, poſſe tranſactiones partium admittere, cùm certum ſit juriſdictionem delegatam eſſe ſtrictam, & non extendi ad tranſactiones, ſeu ſimiles litis compoſitiones, *l. 4. §. ſi ex conventione, ff. de re judicata, l. 2. Cod. de executione rei judic.* Primæ difficultati, omiſſis ſolutionibus traditis à Decio *ibi, num. 1.* Abbate *num. 1.* Sahagun *num. 6.* dicendum eſt, quod licèt ordinarius judex teneatur exequi delegati ſententiam, tamen poſſe ab ipſo petere, ut ſuperſedeatur in cauſæ executione, donec veritas innoteſcat, ut in fine noſtri *§. Quia verò*, docetur. Secundæ difficultati etiam reſpondendum eſt, in eo textu judicem delegatum datum fuiſſe, ut in judicio, vel concordia cauſam diffiniret, ut plerumque delegati dari ſolent, *cap. fin. de tranſactionibus, cap. querelam, de ſimonia*: unde delegatus in ea ſpecie potuit confirmare, & exequi tranſactionem à partibus factam.

§.

CUm autem ſæpè contingat, ad diem, quam judex delegatus à nobis *a* partibus aſſignavit, earum altera procurante, ut negotium prorogetur, judicem ipſum à *b* Rege, vel Archiepiſcopo evocari: nos perverſorum volentes malignitatibus obviare, decernimus ut ſi delegato conſtiterit hoc fuiſſe alicujus partis malitia procuratum, ipſam puniat *c* animadverſione condigna, & ne aliquod lucrum ex hujuſmodi fraude reportet, perſonæ neutri parti ſuſpectæ, quantùm ad diem illum *d* committat ipſum negotium audiendum; quę in ipſo, ap. rem. procedat, niſi fortè partes ipſæ conſenſerint negotium prorogari.

N O T Æ.

a *PArtibus aſſignavit.*) Aut ad teſtes recipiendos, aut ad ſententiam proferendam, ut probavi *in cap. conſuluit, hoc tit.*

b *Rege.*) Poteſt enim Rex Epiſcopos vocare, ad ejuſque vocationem venire tenentur, *cap. ſi Epiſcopus, 18. diſt. cap. ſi de rebus 12. quæſt. 2. cap. cùm parati 19. de appell. leg. 15. tit. 13. partita 2. leg. 13. tit. 3. lib. 4. recopil.* ubi docet Azevedus.

7 c *Animadverſione condigna.*) Sed quare etiam contra ipſum Principem, & Archiepiſcopum impedientes juriſdictionis uſum non procedit delegatus virtute delegationis, ut *in cap. 1. & 7. hoc tit.* probavi? Sed reſpondetur, verum eſſe, contra impedientes juriſdictionem delegatam, poſſe delegatum procedere, ſi ſcienter, & doloſè ejus turbaverint exercitium; oon verò ſi jure proprio utentes, abſque dolo, vel fraude uſum juriſdictionis delegatæ impediant; tuoe enim à delegato puniri oon valent, ut contingit *in præſenti §.* licèt enim per vocationem Principis impedita videatur juriſdictio delegata, non tamen fraudulenter, aut malitioſè; culpam enim tantùm contraxit unus ex litigatoribus, qui procuravit delegatum judicem à Principe, vel Archiepiſcopo evocari ad diem, quam ipſe judex delegatus partibus aſſignaverat, ut coram ipſo comparerent ad procedendum in cauſa, eo animo, ut negotium diutiùs prorogaretur; & ideò Innocentius in præſenti decrevit, ut ſi delegato conſtiterit hanc dilationem à parte fuiſſe procuratam, ne poſſit die ſtatuta in cauſa procedere, animadverſione condigna pars puniatur; malitia enim ſupponitur in affectata vocatione, ne ex hujuſmodi fraude commodum conſequatur, *cap. ſedes, cap. plerumque, cap. ſignificante, qui matrimonia accuſare, l. ſi à fundo, ff. de re judicata.*

d *Committat.*) Juxta facultatem à lege ſibi conceſſam, ut probavi *in cap. 5. hoc tit.* & tunc ſubdelegatus procedit appellatione remota, non auctoritate ſubdelegantis, quia delegatus etiam Principis cum clauſula, *appellatione remota*, ſubdelegare non poteſt: ſed auctoritate Pontificis, *cap. ſuper quæſtionum, §. ſi verò, & §. nos autem, hoc tit.* quod indulget Pontifex in odium partis abſentiam judicis delegati procurantis, ut *in cap. cùm R. hoc tit.* quemadmodum ipſe Pontifex poterat adjecta ea clauſula cauſam committere, *cap. 2. de mutuis petitionibus, cap. inter cæteras, de re judic. cap. ſecundò requiris, cap. poſtremò, cap. paſtoralis, de appell.* Oſualdus *lib. 28. Donelli, c. 6. littera X*, Covar. *practic. q. 23. nu. 6.* Pichardus *in manuduct. 4. p. c. 7. num. 7.* latè probavi *in c. 1. de reſcriptis.* 8

C A P U T XXIX.

Idem *Abbati a S. Hilarii*, *&* *Magiſtro G. Canon.* b *Tervisino.*

EX litteris Patriarchæ Granden. accepimus, quod cùm dil. fil. *c* Granden. *d* Primicerius, & *e* Plebanus S. Sophiæ de Venetiis, quibus cauſa, quæ inter clericos S. Juſtinæ, & A. Presbyterum, ſuper eo, quod idem Presbyter clericum ſe ipſius Eccleſiæ aſſerebat, agitari dignoſcitur, à nobis fuerat delegata, mandaſſent eidem, ut memoratos clericos, qui per Archipresbyterum *f* Paduanum, ad quem fuerat ſuper eodem negotio quoddam reſcriptum obtentum, in quo, ſicut aſſeritur, de prioribus litteris mentio non fiebat, denunciati fuerunt excommunicationis vinculo ſubjacere, niſi prædictum Presbyterum in ſocium reciperent, & in fratrem, idem Patriarcha denunciaret anathematis vinculo non ligatos: ipſe nolens eiſdem judicibus in hac parte parere, qui noſtra fungebantur auctoritate, maximè cùm ven. f. n. *g* Caſtell. Epiſcopus ipſis ſuper hoc parendum non diaerit requiſitus, clericis S. Mariæ Formoſæ mandatum ſupradictorum judicum per ſuas litteras nuntiavit, quas dil. fil. n. Archid. Caſtell. Plebanus ejuſdem Eccleſiæ legi publicè coram populo non permiſit. *Et infrà*: Unde conſiderans idem Patriarcha Archidiaconum ipſum per tantarum injuriarum eaceſſum non ſe tantummodò, ſed etiam Granden. Eccleſiam, immò nos ipſos graviter offendiſſe, tam ipſum Archidiaconum, quàm prędictam Eccleſiam eccleſiaſtico ſuppoſuit *h* interdicto. *Et infrà*: Cùm igitur ſuper præmiſſis, & aliis utriuſque partis per procuratores fuiſſet coram dil. fil. I. ſanctorum Coſmæ, & Damiani Diac. Card. quem

quem auditorem dedimus eiſdem, diutiùs litigatum, & ipſe nobis quæ audierat, fideliter retuliſſet; quia nobis conſtare non potuit, an per litteras, quæ ad Paduan. Archip. impetratæ dicuntur, cùm nobis oſtenſæ non fuerint, revocatæ fuerint litteræ ad prædictos Primicerium, & Plebanum obtentæ: cauſam ipſam veſtro duximus examini committendam, per A. ſ. m. quatenus niſi vobis conſtiterit, quod litteræ, quæ ſecundo loco ad Archipresbyterum Paduan. impetratæ dicuntur, de prioribus litteris ad Primicerium Granden. & Plebanum S. Sophiæ obtentis expreſſam fecerint mentionem, ut per ſecundas primæ appareant litteræ revocatæ, cùm primos judices auctoritate litterarum noſtrarum juriſdictionem non ſit dubium habuiſſe, quam potuerunt poſtmodùm Patriarchæ quoad executionem ſuæ ſententiæ demandare, ex qua coercitionem etiam idem Patriarcha receperat; cùm hujuſmodi demandata juriſdictio deluſoria videretur, ſi ſubdelegatus hujuſmodi coercitionem *i* aliquam non haberet, interdicti ſententiam ab eodem Patriarcha in ſupradictum Archidiac. promulgatam, pro eo quod ipſe Patriarchæ prædicti executionem impediens, ejus litteras legi in publicum non permiſit, tamdiu faciatis inviolabiliter obſervari, donec eidem Patriarchæ de injuriis irrogatis ſufficienter fuerit ſatisfactum. Si verò conſtiterit, primas litteras per ſecundas legitimè revocatas, cùm appareat primos judices juriſdictionem nullam penitus habuiſſe, & ita conſtet per conſequentiam Patriarcham ipſum non recepiſſe juriſdictionem, vel coercitionem aliquam ab eiſdem; prædictam interdicti ſententiam ab eodem Patriarcha prolatam denuntietis irritam, & inanem.

N O T Æ.

a S. *Hilarii.*) Ordinis D. Benedicti; Venetiis enim ſunt monaſteria S. Georgii, & S. Hilarii, cujus Abbati miſſa eſt præſens deciſio.

b *Terviſino.*) Ità legitur in hac ſexta collectione. De Eccleſia Terviſina aliqua adduxi *in cap. 1. de conſtitutionibus.*

1 c *Gradenſe.*) Gradenſis civitas fuit prope Venetias, paludibus & flumine circumſepta, in qua Epiſcopus Gradenſis ſeſidebat, qui erat Patriarcha totius Iſtriæ; ſed propter ejus civitatis intemperiem Nicolaus V. anno 1441. tranſtulit Patriarchalem Sedem in inclytam Venetiarum urbem, cujus Præſul antea Caſtellanus Epiſcopus dicebatur ab inſula Caſtellana, quæ Caſtriolibolus dicebatur. Hic Patriarcha eſt ex minoribus, ut etiam eſt Aquilejenſis. Ejus mentio fit *in cap. unico, de eo qui mittitur in poſſeſſ. cap. conſtitutis 23. de appell. cap. erubeſcant, 32. diſt. cap. dilecti 13. de majorit. & obed. cap. fin. de cauſa poſſeſſ.* Pro hujus autem Patriarchatus origine repetenda, ſciendum eſt, Gothorum Reges Epiſcopos Italici Regni Patriarcharum nomine decoraſſe, ut conſtat ex Atalarici Regis epiſtola ad Joannem Papam, apud Caſſiodorum *lib. 9.* Occupata enim ab Imperatoribus Conſtantinopoli, Iſtriæ & Venetiæ provinciæ parte maritima, Aquilejenſis Epiſcopatus diviſus fuit, & Gradii, quæ eſt maris Venetici inſula, conſtitutus fuit Candianus Epiſcopus anno 605 qui Patriarcha Gradenſis, ſive novæ Aquilejæ dictus eſt. Sopitu tandem ſchiſmate, Aquilejenſis Patriarcha nomen, & locum ſuum retinuit ea lege, ut Gradenſis quoque dignitate ſua non excideret. Verùm illi tantùm nomine Patriarchæ erant, uſquedum privilegiis Romanæ Eccleſiæ illis indultum fuit, ut præ cæteris Italiæ Archiepiſcopis Primatus honore fruerentur: quod privilegium Leo VIII. Rodoaldo Aquilejenſi Præſuli conceſſit *anno* 980. in litteris, quas refert Joannes Candidus *lib. 4.* Proſequuntur hujus Patriarchatus progreſſum Cujacius *in cap. 3. de foro compet.* Cironius *in cap. unico, de eo qui mittitur, in 5. compil.* Philippus Berterius *diatriba 2. pag.* 131. Barboſa *lib. 1. juris eccleſ. cap. 6.*

d *Primicerius.*) De hujus officio, & dignitate egi *in cap. unico, de officio Primicerii.*

e *Plebanus.*) Quis dicatur, notavi *in cap. 1. de officio Archiep.*

f *Paduanum.*) Paduana civitas Venetorum eſt, cujus circuitus per ſeptem millia paſſuum extenditur: ejus amplitudinem, & gymnaſium deſcribit Juſtinianus *lib. 6. hiſtor. Venet. pag.* 112. in ea nati fuerunt Titus Livius, Valerius Flaccus, Voluſius poeta; & Paulus Juriſconſultus. 2

g *Caſtellæ Epiſcopus.*) Epiſcopus Caſtrioliboli dicebatur olim Epiſcopus Caſtellanus; in eam enim urbem tempore Adriani Pontificis tranſlata fuit ex Venetiis Sedes Epiſcopalis, ut probat Cironius *in d. cap. unico, de eo qui mittitur.* 3

h *Interdicto.*) Delegatus enim judex poteſt excommunicationem, interdictum, & ſimiles cenſuras imponere, ut probavi *in cap. 1. hoc tit.* 4

i *Aliquam non haberet.*) *Cap. paſtoralis* 28. *hoc tit.* ubi hæc verba expoſui.

Ex hoc textu duplex aſſertio deduci ſolet à repetentibus. Prima videlicet, *Per ſecundum reſcriptum non ceſſare primum, niſi ejus fiat expreſſa mentio*; quam examinavi *in cap. cæterum 3. de reſcriptis.* Secunda, *judicem delegatum poſſe coercere impedientes uſum ſuæ juriſdictionis*; quam illuſtravi latè *in cap. 1. hoc tit.* 5

C A P U T XXX.

Idem *Epiſcopo a Pictav.*

Licèt undique confluentium negotiorum multiplicitas copioſa noſtrum animum ad curas varias impellere non deſiſtat: ſ. tamen tuam, quam ſincera complectimur in Domino charitate, ſolicitudinem ad tempus deponere compulit, quam in exequendis aliis ex debito paſtoralis officii gerebamus, atque tuam dubitationem Apoſtolico certificare reſponſo. Cùm igitur à nobis duxeris requirendum, ſi cauſam aliquam *b* tribus judicibus delegamus, in noſtris apponi litteris illam clauſulam facientes. Quod ſi non *c* omnes his exequendis poteritis intereſſe, duo veſtrum eam nihilominus exequantur; & unus poſtquam commiſerit cuidam ex aliis vices ſuas, de medio ſit ſublatus, tertius ut ſuſpectus meritò recuſetur; an collega ſuperſtes ſuo nomine, ac defuncti poſſit negotium diffinire. Inquiſitioni tuæ t. reſpondemus, quod ſi jurisdictione à ſuo ſibi collega delegata, eo vivente uti non incœperit, quia mandatum hujuſmodi re integra morte mandatoris exſpiravit, non habet ſolus officium judicandi: ſi verò ante mortem illius juriſdictione uti cœperit taliter demandata, vices ſuas, & illius poterit adimplere.

N O T Æ.

1 a P*ictav.*) Mauricio videlicet, antea Epiſcopo Nannetenſi. De Pictavienſi Eccleſia nonnulla prænotavi *in cap. ſuper 20. de reſcriptis.*

2 b *Tribus judicibus.*) Ità textum reſtituimus ex tertia collectione, *cap. 9. hujus tituli.* Cùm enim Epiſcopo Pictavienſi, & Petragoricenſi, & Arnaldo Archidiacono ipſius Eccleſiæ correctio monaſterii Cadunienſis commiſſa eſſet, cujus delegationis litteræ reperiuntur in epiſtulis Innocentii III. à Sirleto recognitis, *pag.* 68. & Mauricius conſuluiſſet Innocentium ipſum, an ſi unus ex prædictis tribus judicibus recuſetur, alii duo ſuperſtites in cauſa procedere poſſint, illi reſcribit Innocentius III. in præſenti.

c *Quod ſi non omnes.*) Hujus clauſulæ vim, & poteſtatem expoſui *in cap. ſciſcitatur, de reſcriptis*; & hujus textus commentarium dedi *in cap. gratum, hoc tit.*

CAPUT

C A P U T XXXI.

Idem *Epiſcopo* a *Bajocen.*

CUm in jure peritus. *Et infrà*: Præterea quæſiviſti, cùm tibi ab aliquo ſub hac forma mandatur: Auctoritate qua fungor, injungo, ut talem denunties excommunicationis ſententiæ ſubjacere; ac tibi ſuper mandato Apoſtolico hæſitanti ab aliquo non ſit facta fides, an mandatum hujuſmodi exequi tenearis? Super quo hujuſmodi tibi damus reſponſum, quod niſi de mandato Sed. Apoſt. certus extiteris, exequi non cogeris quod mandatur.

N O T Æ.

a BAjocenſi.) Præſentem inſcriptionem expoſui *in cap. cùm jure peritus, de elect.* ubi eſt alia pars hujus deciſionis.

COMMENTARIUM.

1 Concluſio probatur. EX hoc textu ſequens deducitur aſſertio: *Judex delegatus ante omnia debet delegationem probare litteris commiſſionis coram Ordinario exhibitis.* Probant hanc aſſertionem textus *in c. cùm contingat 24. de reſcriptis, c. 3. de dilationib. c. cùm a nobis 28. de teſtibus, c. porrò 7.* juncta Gloſſa *verbo Inſcriptione, de privileg. c. illud, de clerico excom. extravag. 1. de elect. l. unica, Cod. de mandat. Principum, l. probibitum 5. verſ. Tunc enim, C. de jure fiſci, lib. 10. authent. de collatorib. collat. 9. §. eos*, ibi: *Eos autem, qui in provincias pro quibuſcumque publicis exactionibus diriguntur, non aliter inchoare exactionem, niſi priùs provinciali judicio inſinuaverint impoſitas ſibi de hoc juſſiones, ut exſolventes fiſcalia tributa, nulli pro his periculo, aut damno ſubjiciantur; hoc ipſo & ſuper privatis negotiis obſervando.* Ex *l. probatorias 9. Cod. de judic. lib. 12.* In Baſilicis *lib. 2. tit. 6. cap. 18.* ità legitur: *Si quis cum quolibet ſecreto veniat dicens, ſine ſcripto à Principe mandatum, ei fides non adhibeatur, cujuſcumque dignitatis ſit, qui id aſſerit.* Conſonant lex 1. *tit. 17. lib. 1. fori*, lex ultima, *tit. 27. lib. 9. recopil.* plures Rotæ deciſiones, quas cumulat Penna *tom. 1. deciſ. 416.* Garcia *de benef. part. 7. c. 2. n. 16.* Illuſtrant plures relati à Barboſa *in præſenti*, quibus addendi ſunt Narbona *in l. 60. tit. 4. lib. 2. recopil.* Salgado *de protect. Regia 4. part. c. 6. n. 42. & de retentione bullarum c. 30. §. 4. n. 11.* Sanchez *tom. 1. conſil. lib. 3. c. unico, dub. 27. & de matrim. lib. 8. diſp. 117. n. 17.* Oſualdus *ad Donellum lib. 17. c. 3. triplici littera FFF*, Felicianus Vega *in rubrica de foro compet. n. 17.* Lancellotus *de attentatis lib. 2. c. 5. n. 166.* Fragoſo *de regimine Chriſtianæ Reip. 2. part. lib. 4. diſput. 11. §. 2. n. 17.* Petrus Gregor. *lib. 5. partit. tit. 5. cap. 1.* Valenzuela *conſil. 125. n. 19.* Rodericus Suarez *alleg. 14.* Gutierrez *lib. 2. canonic. quæſt. 17. n. 3.* Bobadilla *lib. 2. polit. cap. 20. num. 22.* Parexa *lib. 2. de inſtrument. edit. reſol. 1. & 2.* Manrique *de differentiis utriuſque fori, c. 160. per totum*, Chriſtineus *tom. 1. deciſ. 61.* Frances *in paſtor. regni. p. 2. quæſt. 3.*

2 Ratio dubitandi. Sed hæc aſſertio difficilis eſt ex ſequenti juris conſideratione; nam judici delegato gerenti vices delegantis indiſtinctè parendum eſt, *c. paſtoralis, §. quia verò, hoc tit.* dum enim ſententiam delegatus profert, non ſua, ſed delegantis auctoritate eam proferre expreſsè fatetur: igitur etſi non exhibeat reſcriptum delegationis, procedere in cauſæ cognitione valet, & ſententiam proferre; quippe ſententia ſemel dicta, præſumitur ritè eſſe prolata, *c. in præſentia*, ubi Butrius *de renunciatione*. Augetur hæc difficultas primò ex eo; nam judices delegati illi à R. Pontifice deſignantur, qui aliqua dignitate præfulgent, *c. ſtatutum, de reſcriptis lib. 6.* ſed depoſitioni, aut teſtimonio illius, qui dignitatem obtinet, fides adhibetur, *c. 18. q. 3.* ergo delegatus aſſerens ſe juriſdictionem habere, non tenetur exhibere ipſas litteras commiſſionis. Secundò fulcitur hæc difficultas ex illo principio, nam Proconſules, & Præſides provinciarum ſtatim ac ingreſſi ſunt provincias, nulla editione litterarum facta, poſſunt juriſdictionem exercere, *l. 1. l. meminiſſe 10. ff. de officio Proconſulis*: igitur delegati ſimiliter non exhibita ſua commiſſione poſſunt juriſdictionem exercere.

3 Ratio decidendi. Qua difficultate ità fulcita non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, videlicet judicem delegatum priùs, & ante omnia debere litteras ſuæ commiſſionis coram ordinario judice præſentare: quæ aſſertio etiam procedit in judicibus conſervatoribus, non habentibus juriſdictionem in jure expreſſam, qui delegatorum appellatione veniunt. Moneta *de conſervat. c. 1. n. 8.* Molina *de juſtitia, tom. 6. tract. 5. diſput. 29. num. 1.* Narbona *in d. l. 60. gloſſa unica, ex n. 71.* unde ſcholaſticus noſter Salmantinus, cùm habeat juriſdictionem in jure expreſſam, non tenetur eam coram Ordinario edere. Etiam Legati miſſi, quos vulgò *Nuncios* dicimus, tenentur ſuæ legationis litteras oſtendere, ut latè probat Parexa *d. tract. 1. tit. 2. reſol. 2. per totam*; non tamen inſtructionem Principum Legatos exhibere teneri, probat Car. Paſchalis *in ſuo Legato, c. 52.* Et generaliter omnes delegati, ſive eccleſiaſtici, ſive ſæculares, executores tam meri, quàm mixti, antequam juriſdictionem exerceant, ſeu officium, debent ſuæ commiſſionis litteras coram Ordinario præſentare, ut probant Narbona, & Parexa *ubi ſuprà*, Salgado *de protect. 4. part. c. 3. n. 16.* Cujus doctrinæ, & aſſertionis ratio ex eo provenit, nam cùm in quolibet territorio præſumptio ſit pro judice ordinario, *cap. ſicut, de re judicata*, nullus alius creditur judex in ipſa ditione: quare delegatus debet probare ſuam juriſdictionem litteris delegationis editis: juriſdictio enim delegata, ſeu ejus commiſſio eſt quid facti: quare non præſumitur, niſi probetur, *l. quæcumque 13. §. ult. ff. de publiciana, l. ſi emancipati, C. de probat. l. aſſeveratio, C. de non numer. pecun.* Menochius *lib. 6. de præſumpt. præſumpt. 14.* Mantica *de conject. tit. 1. n. 14.* & ipſa juriſdictio eſt certa qualitas, quæ homini à natura non ineſt, ſed poteſt competere uni, aut alteri; quare ante omnia probanda eſt. Maſcardus *de probat. concluſ. 946. num. 3.* Pacianus *eod. tract. c. 43. num. 35.* Nec ſufficit ſola judicis aſſeveratio, *cap. cùm à nobis 28. de teſtibus*; unde in praxi obtinuit, ut omnes judices delegati copiam faciant ſuæ delegationis, dum partes coram ſe faciunt comparere, ut poſt Oſualdum *lib. 17. Donelli, cap. 8. littera E*, docet Parexa *ubi ſuprà*. Hæc autem probatio juriſdictionis delegatæ debet fieri per ipſas litteras commiſſionis, cùm ſcriptura ſit præcipuus, & principalis modus probandi juriſdictionem, *cap. lectis, 63. diſt. l. Lucius, §. Sempronio, de legat. 3.* Bobadilla *lib. 1. polit. c. 20. n. 22.* Narbona *in d. l. 60. gloſſa unica, nu. 15.* quod adeò verum eſt, ut per teſtes probari non poſſit. Gloſſa *in l. unica, Cod. de mandatis Principum*: nec etiam per juramentum, niſi litteræ delegationis non adſint, quia tunc aut per juramentum, aut per teſtes delegatio probari valet, *cap. ſignificavit, §. 1. de teſtibus, c. cùm olim, de privil.* reſolvit, variiſque ampliationibus, & limitationibus exponit Narbona *ubi ſuprà*. Unde jure civili ſecretis mandatis Principum, ſi ſcripta non proferrentur, fides non adhibebatur, *l. 1. C. de mand. Princip.* quapropter etiam Palatini cum litteris publicis debebant mitti Comiti rerum privatarum, *l. 2. C. de collat. fundi fiſcal.* Cæſarianis capere bona, quæ ad fiſcum ſpectabant, non aliter quàm Principalibus litteris exhibitis licebat, *l. 6. C. de jure fiſci*. Sed ut doctè obſervavit Cujacius *lib. 12. obſerv. c. 31.* excipiebantur mandata, quibus quis judex certus dabatur, vel judici collega adjungebatur, vel acta edi, vel litem celeriter finiri jubebatur. Hæc enim mandata, licèt ſolummodo ex ore Principis judices acceperint, vel ex relatione Quæſtoris palatii, vel ex aliquo Referendariorum, firma abſque litteris erant; dum tamen in ſuis ſententiis id ita judices exprimerent, ſe non ſcripto, ſed ſecretò accepiſſe, prout cavetur novellis *Juſtin. 113. & 124. c. 4.* etſi dubitet Gutherus *lib. 1. de officiis domus, cap. 33.*

Nec obſtat difficultas ſuprà expenſa pro dubitandi ratione; licèt enim judici delegato ſententiam proferenti parendum ſit, id tamen procedit, cùm conſtat, eum judicem eſſe; illi enim aſſerenti ſibi fuiſſe mandatam juriſdictionem non creditur. Rota apud Farinacium *in poſthumis, deciſ. 6. & 9.* etiamſi affirmet, ſe ſententiam proferre auctoritate Apoſtolica, cùm unico teſti aſſerenti ſuam eſſe juriſdictionem, non credatur, *cap. cùm à nobis 28. de teſtibus*: plura Salgado *d. cap. 30. §. 4. nu. 9.* nam etſi ante litterarum editionem judex delegatus juriſdictionem obtineat, non tamen ejus exercitium, *c. ſuper eo 2. de appell.* Lotherius *de re benefic. lib. 1. c. 40. num. 26.* Fragoſo *d. §. 2. num. 21.* Nec obſtat, quod dicebamus, ſententiam ſemel prolatam, ritè dictam credi; nam id procedit quoad 4 Diſſolvitur dubitandi ratio.

ſoleirnitates neceſſarias ipſius ſententiæ, non autem quoad Juriſdictionem ipſius judicis, ut Butrioa, & Abbas notant *in præſenti*. Nec obſtat etiam primum augmentum; nam ut ſuprà dixi, certum eſt, judici delegato aſſerenti ſe judicem eſſe, non credi. Nec contrarium probat textus *in d. c.* 1. *§. q.* 3. nam loquitur in actibus extrajudicialibus, in quibus aliquando fides adhibetur unien teſti propter magnam diguitatem, qua præfulget. Nec obſtat ultimum augmentum dubitandi rationis; nam judices osdinarii non tenentur ſuam juriſdictionem litteris probare, cùm præſumptio ſit pro ipſis, & habeant fundatam juriſdictionem in jure, ut probat Parexa *d. reſolut. 4. per totam*: unde cùm Proconſules, Præſideſque habeant juriſdictionem ordinariam, *l. ſi alienam 7. §. ult. ff. de officio Proconſ. l. 4. ff. de officio Præſidis*, Donellus *lib. 17. comment. c.* 8. ubi Oſualdus *littera I*, Cujacius *lib. 20. obſervat. c.* 37. ideò ipſi non tenentur ſuæ juriſdictionis litteras exhibere, aut ſe judices eſſe probare. Quod hodie procedit in Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis, cùm juriſdictionem ordinariam exerceant, ut *in c. 3. n.* 18. *hoc tit.* probavi; illi enim non tenentur juriſdictioois litteras Ordioario exhibere, licèt contrarium ex Eymerico, & Narbona reſolvat Barboſa *tom. 6. in ſelect. ad hunc textum*.

5 Exponitur c. nobiliſſ. dist. Adhuc ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in c. nobiliſſimis 3. 97. diſt.* in illis verbis: *Licèt nullam epiſtolam juxta conſuetudinem noſtro Pontifici detuliſſet*. Ex quibus facilè depromitur, delegatum abſque ullis litteris ſuæ delegationis admittendum eſſe, nec neceſſariam eſſe earum exhibitionem. Pro cujus textus expoſitione antiquiores ferè omnes in præſenti affirmant, textum illum procedere io Legato Sedis Apoſtolicæ, qui judex ordinarius eſt, *c. 2. de officio Legati in 6.* ibi: *Ordinarios reputantes*. Poſtquam enim Legatus deſignatus eſt à Pontifice, conſequitur ipſa legatione ordinariam juriſdictionem à jure ipſo, *cap. quoad translationem, de officio Legati*; ex quo legationis officio, & non auctoritate Apoſtolica, ſed ſua utuutur, *c. ſi Apoſtolicæ*, ibi: *Auctoritate ſuæ legationis, de præb. lib. 6.* Docent Guttierrez *lib. 1. canonic. q.* 11. *n.* 4. Sanchez *lib. 3. de matrim. diſput.* 28. *n.* 8. Azor *tom. 2. inſtit. lib. 5. c. 28. quæſt.* 5. niſi ſuæ legationis fiuem excedat aliqua exercendo, quæ ſpeciali egent commiſſione; quo caſu accipiendi ſunt textus *in cap. hi qui* 12. *de præbendis, lib. 6.* ut poſt Gloſſam *ibi, verbo Specialiter*, docet Moneta *de commut. c. 7. n.* 40. & textus *in cap. decreto* 11. 2. *quæſt.* 6. junctis Barboſa *in rubrica de officio Legati, num.* 60. Cæſare *de Eccleſ. Hierarch. diſput. 3. §.* 2. & textus *in cap. litteris 39. de reſcriptis*. Unde affirmant Claſſici iu præſenti, Legatum non teneri litteras legatinnia exhibere, quia ordioarius eſt. Sed hæc ſolutio facilè refellitur; nam Legati miſſi etiam tenentur litteras ſuæ legationis oſtendere, alias illis non creditur, ut in Nuncio Hiſpaniæ ooſtræ probat Parexa *d. tit. 2. reſol.* 2. quia licèt ſint judices ordiuarii, non tamen ſunt naturales, ſed ſuperinducti, & odioſi, cùm in præjudicium ordinariorum in provincia ſibi commiſſa morentur, Garcia *de beneficiis, 5. part. c. 3. nu.* 9. proinde litteras ſuæ legationis exhibere tenentur. Hac igitur interpretatione omiſſa, ut difficultati adductæ ſatisfaciamus, ſciendum eſt, inter alias exceptiones, quas præſens deciſio patitur, & referuot Parexa & Narbona *ubi ſuprà*, eam præcipuam eſſe, ut videlicet præſena deciſio locum non habeat in Cardinali judice delegato, cui ob excellentiam dignitatis, qua ſulget, credendum eſt, etſi litteras ſuæ delegationis oon oſtendat, delegatioque ipſa non tendat in alterius præjudicium, ut doceut quamplures congeſti ab Acunna *in d. cap. nobiliſſimis*, Parexa *d. tit. 2. n. 55. & 56.* unde cùm textus *in d. c. nobiliſſimis*, loquatur de Cardinali Eccleſiæ Romanæ; ideò etiam uon exhibitis litteris ſuæ delegationis illi fides adhibetur.

6 Exponitur c. 2. de dilationibus. Secundò præſenti aſſertioni adverſatur textus *in c. 2. de dilationibus*, ubi refertur, judicem delegatum in cauſa ſibi commiſſa proceſſiſſe, tenorem reſcripti delegationis litteris ipſis de comparendo datis inſerendo; & cùm para citata hoc modò comparere noluiſſet, R. Pontiſex decrevit judicem delegatum ulterius in cauſa procedere debere, nulla litterarum ſuæ delegationis exhibitione facta. Ex quo textu ſequens conficitur argumentum. Delegatus debet ſuæ delegationia litteras judici ordinario, in cujus territorio juriſdictionem delegatam exercere intendit, intimare, *extravag. 1. de elect.* Docent Bobadilla *d. c. 20. polit. nu.* 21. Villadiego *eod. tract. c. 5. §.* 40. Narbona *in d. l. 6. n.* 51. & etiam debet ipſas litteras parti exhibere, oec ſufficit tabellionem fidem facere, ſe eas legiſſe, *authent. qui ſemel*, ibi: *Judicique inſinuaſti, & per eum adhuc cognitis, Cod. quomodo & quando*. Sed in eo textu neque judici, neque parti fuerunt litteræ delegationis origiualiter exhibitæ, & tamen judex delegatus in cauſa procedit: igitur verum non eſt quod aſſerimus, videlicet judicem delegatum teneri ante omuia ſuæ delegationis copiam facere. Cui difficultati ut ſatisfaciamus, ſuppouendum eſt, in ea ſpecie judicem delegatum litteras ſuæ delegationis judici Ordinario intimaſſe, parti verò, licèt non ipſum reſcriptum, ejus copiam in litteris citatoriis inſeruiſſe; quod ſufficit dum pars citata non petiit litteras originaliter ſibi monſtrari, ut docet Narboua *ubi ſuprà, n.* 37. Unde cùm pars à judice delegaio in jus vocata in eo textu contumaciter abſuiſſet, nec petiiſſet litteras ſibi originaliter exhiberi, ideò judex delegatus potuit in cauſa procedere abſque nova litterarum ſuæ delegationis editione.

Tertiò opponitur textus *in cap. præterea 5. hoc tit.* in illis 7 Exponitur c. præterea, hoc tit.
verbis: *Aut partes mandatum non habent, ut accedant*. Ex quibus deducitur, delegatum poſſe jubere coram ſe comparere partes, etiamſi litteras delegationis non exhibeat: igitur non rectè aſſerimus, judicem delegatum ante omnia debete ſuæ delegationis litteras exhibere. Sed textus iſte ita accipiendus eſt, & interpretandus, ut mandatum ſpeciale ad citationem faciendam exhibere neceſſarium oon ſit, quandoquidem cùm cauſæ cognitione juriſdictinne mandata, id mandatum tacitè creditur, ut abſque mandato ſpeciali poſſit partes ad comparendum citare; tunc tamen mandatum ſpeciale ad citandum deſideratur, cùm partes à delegato jubentur perſonaliter comparere, *c. 1. de judiciis in 6.* nam juris formam, quam uſus procuratorum admiſit, ipſe mutare non poteſt abſq; ſpeciali Pontificis conceſſione: ſed cùm citatio ſit, ut pars per ſe, aut per procuratorem compareat, ſufficit copiam facere delegatæ juriſdictionis ad cauſæ cognitionem, licèt ſpecialis oon ſit ad citaudum.

Ex traditis ſuprà pro ratinne hujus deciſionis lucem ac- 8 Intelligitur l. ſi quis ex ff. de judiciis.
cipit textus *in l. ſi quis ex alieno 5. ff. de judiciis*; ubi probatur, privilegiatum ad revocandum forum, vel domum, in jus vocatum, teneri comparere coram judice vocaute, & ſuum privilegium allegare, atque oſtendere. Quod Ulpiani reſponſum prædicta nititur ratione; nam cùm privilegia in ſactu conſiſtant, & judex ordinarius fundatam habeat juriſdictionem contra quoslibet ſui territorii, meritò tenetur privilegiatus oſtendere ſuum privilegium, ut docent Amorinus, & P. Barboſa in eo textu, Tuſchus *littera P, concluſ.* 753. Et licèt textum illum aliqui accipiant tantùm de privilegiis extra jua exiſtentibus, non verò intra corpus juris clauſis; in his enim aſſerunt neceſſarium non eſſe ea allegare, cùm privilegia notoria ſint: ita Maſcardus *de probat. concluſ.* 1109. *n.* 4. Rebuffus *in authent. habita, privileg.* 154. *nu.* 267. *C. ne filius pro patre*, eorum tamen ſententia vera uon eſt; licèt enim qui habet privilegium intra enrpus juris clauſum, non teneatur illud probare, allegare tamen cogitur, *l. ſi adulterii 38. §. ſi injuſtum, ff. ad leg. Jul. de adult.* unde Legatus, qui habet privilegium revocandi domum, ſi conveniatur tempore legationis ex antè geſtis, *l. 2. §. Legatis, cum aliis, ff. de judiciis*, tenetur privilegium hoc allegare, *d. l. ſi quis aliena, l. ult. Cod. de exceptionibus*. Docent Cuiacius *ad Digeſta, in d. l. 2. §. Legatis*, Felinus *in cap. cùm ordinem, n.* 11. *de reſcriptis*, Fermoſinus *in cap. fin. quæſt. 28. de foro compet.* Omnes igitur privilegium habentes revocandi domum, tenentur illud allegare, quia cùm in facto conſiſtat, non præſumitur, oiſi probetur.

C A P U T XXXII.

Idem a *Pariſienſi*, *&* b *Trecen. Epiſcopis*, *&* *Abbati* c *S. Genovefæ*.

CUm olim dil. fil. Abbas, & Conventus *d* Vuireſaliacen. ſua nobis conqueſtione monſtraſſet, quod nobilis vir P. Comes Altiſſiodor. quoddam ſtagnum, *e* molendinum, & domum in terra eorum conſtruere nitebatur, in ipſorum præjudicium, & gravamen, ven. f. n. *f* Epiſcopo, & dilecto f. g Theſaurario Nivern. *b* commiſimus cauſam ipſam, in quorum præſentia partibus conſtitutis, ſicut

per

per litteras eorumdem accepimus, lite ſuper petitionibus Eccleſiæ conteſtata, receptis utrimque teſtibus, & atteſtationibus publicatis, cùm ſuper dictis teſtium inter partes fuiſſet poſtmodum diſputatum, tandem pars Comitis propoſuit coram eis, quod de damnis in nemoribus, & rebus aliis datis, ſuper quibus teſtes deponere videbantur, cognoſcere non debebant; cùm in reſcripto noſtro nulla de damnis mentio haberetur. Ad quod inter alia fuit ex adverſo reſponſum, quod cùm ſuper omnibus articulis, de quibus teſtes depoſuerant, lis fuiſſet ſolemniter conteſtata, de ipſis cognoſcere, ac pronuntiare judices tenebantur. Ad hoc pars Comitis replicavit, quod etſi ſuper damnis à procuratore ſuo lis fuerit conteſtata, ei tamen ex hoc non potuerit præjudicium generari; cùm ad hoc procurator datus non fuerit, ſed ad illam dumtaxat cauſam, quæ fuerat in litteris commiſſionis expreſſa, ſuper caſtro videlicet, ſtagno, & molendino: ad hoc parte altera reſpondente, quod procuratoris factum Comes ulterius impugnare non poterat, quod uſque poſt publicationem teſtium minimè duxerat revocandum. Judices autem ſuper hinc inde propoſitis, habito conſilio diſcretorum *i* interlocuti ſunt, quod ſuper damnis datis à Comite ad eos cognitio pertinebat: quo audito Comes ad *j* appellationis beneficium convolavit. Unde ipſum judices revocarunt, & nec per ſe, nec per reſponſalem idoneum comparentem excommunicationis vinculo adſtrinxerunt. *Et infrà*: Quia verò ſuper damnis datis *k* antequam lis fuerit conteſtata, nequaquam ad dictos judices cognitio pertinebat, cùm in reſcripto noſtro nulla de ipſis mentio haberetur; nec ad ipſos potuerit juriſdictio prorogari, cùm procurator ad illa intelligatur ſolummodo conſtitutus, quæ in commiſſionis litteris inveniuntur expreſſa; & poſtquam Comes publicatis atteſtationibus intellexit ſuper illis depoſitum fuiſſe, protinus contradixit: Nos eoſdem judices pronunciavimus minùs juſtè interlocutos fuiſſe, ac ſæpedictum Comitem, qui ob hoc ad ap. beneficium convolavit, excommunicationis ſententia non fuiſſe ligatum.

NOTÆ.

1 a *PArifienſi.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 11. Guillelmo videlicet III. qui ex Eccleſia Arvernenſi tranſlatus fuit in Pariſienſem, & deceſſit anno 1248. De Eccleſia Pariſienſi jam egi *in cap. ex litteris, de conſtit.*

b *Trecenſi.*) Nicolao videlicet, qui electus fuit in Præſulem ipſius Eccleſiæ anno 1223. ut referunt Chenu *in ſerie Præſulum Trecenſ.* Fratres Sarmat. *to.* 3. *Galliæ Chriſt.* De Eccleſia Trecenſi nonnulla notavi *in c. cùm omnes 6. de conſtit.*

c *S. Genovefæ.*) In civitate Pariſienſi eſt celebre monaſterium Canonicorum regularium D. Auguſtini, dictum S. Genovefæ: anno enim 1147. Eugenio III. Pariſiis exiſtente, Canonici regulares S. Victoris in ipſa Eccleſia auctoritate Pontificis, & Regis Galliæ fuerunt conſtituti, ut regularem vitam ibi profiterentur. Hiſtoriam, & hujus tranſlationis cauſam referunt Surius *die 6. Aprilis*, Pennotus *lib. 2. hiſtor. canonic. regul. c. 33. §. 17.* Hujus monaſterii mentio fit *in c. P. & G. hoc tit. c. ex tua, de apoſtatis, c. ex parte, de V. S. c. olim 17. de reſtit. ſpol. c. ex parte, de voto, c. licèt, de præb. cap. dilecti, de foro compet.* De juriſdictione Abbatis hujus monaſterii agemus infra *In cap. P. & G.*

d *Vvireſ liacen.*) In hac ſexta collectione legitur *Virgiliacen.* ſed utrobique malè; legendum eſt *Veceliacenſis*, quod monaſterium Canonicorum regularium B. Magdalenæ dicatum conſtruxerunt Comes Gerardus, & ejus uxor Berta, ut conſtat ex chronico ipſius monaſterii, quod reperitur *to. 1. novæ Biblioth.* nuper editæ à Philippo Labeo; & ejus monaſterii meminit Innocentius III. *lib. 2. regeſtr. 14. epiſt. 25. & 27.* & de eo agit Renatus Chopinus *lib. 2. ſacræ pol. tit. 5. n. 4.*

e *Molendinum.*) Quod Comes conſtruere non poterat in præjudicium monachorum, generali juris principio, quia omne quod ſolo ædificatur, ſolo cedit, *§. cum in ſuo, Inſtit. de rerum diviſ.* & etiam ſpeciali, quia videlicet in loco communi non poteſt quis molendinum ædificare in præjudicium tertii, ut probat Anton. Gomez *in l. 46. Tauri.*

f *Epiſcopo.*) Rodulpho videlicet, de cujus electione egi *in cap. congregato, de elect.*

g *Theſaurario.*) Nam cùm Theſaurarius habeat in Eccleſia dignitatem, plerumque legimus cauſarum cognitionem illi committi, *cap. ex tenore, de foro compet. cap. ſignificavit, de converſ. conjug.*

2 h *Commiſimus.*) Inde conſtat, Abbatem, ſeu conventum conqueſtum fuiſſe coram R. Pontifice, & ejus judicibus delegatis de Comite Altiſſiodor. quod difficilè videtur, cùm potius coram judice forenſi & ſæculari conveniendus eſſet, quàm coram judice eccleſiaſtico, ex vulgari regula, quæ dictat, actorem forum rei ſequi debere, *l. 2. l. in criminali 5. C. de juriſd. omnium judic. l. ult. Cod. ubi in rem actio, l. 3. C. ubi cauſa ſtatus, l. 4. C. Theodoſ. de juriſd.* novella Marciani *lib. 3. tit. 1. c. neminem 3. q. 6. cap. cùm ſit generale, de foro compet.* ubi plura dicemus: igitur Comes Altiſſiodor. in præſenti coram judice ſæculari, & forenſi, non verò coram eccleſiaſtico conveniendus erat. Sunt qui putent hujus difficultatis diſſolvendæ gratia in hoc textu ſupponendum eſſe, conſuetudinem viguiſſe in Comitatu Altiſſiodor. ut Abbates, & aliæ perſonæ Eccleſiaſticæ etiam laicos ſuper rebus propriis, vel Eccleſiæ poſſent coram judice eccleſiaſtico convenire, ut de aliis provinciis refertur *in c. clericus laicum, de foro compet.* Sed cùm de hac conſuetudine non conſtet, rectiùs dicendum eſt, hujus textus caſum referendum eſſe ad regulas juris noſtri, quibus cavetur, ut cùm de violentia in rebus Eccleſiæ agitur, ſæcularis trahi poſſit ad judicium eccleſiaſticum, *c. nulli 3. cum ſequentibus, 12. q. 2. cap. conqueſtus 16. cap. cùm ſit generale, de foro compet.* quia cum latè ſacrilegium perpetretur in hujuſmodi invaſione, *c. 2. de privileg.* Trid. *ſeſſ. 22. de reform. c. 11.* docent Boſſius *in praxi, tit. de ſacrilegiis, nu. 7.* Decianus *eod. tract. lib. 6. c. 30.* Salcedo *in praxi, cap. 87.* inde ratione hujus invaſionis potuit Comes Altiſſiodor. conveniri in judicio eccleſiaſtico: niſi dicamus Comitem Altiſſiodor. ſuperiorem non agnoſcere in temporalibus, ideoque neceſſario ratione damni illati in rebus monaſterii conveniendum eſſe coram R. Pontifice, ex regula textus *in cap. novit, de judiciis*, quo modo etiam Primarii noſtri accipiunt textum *in cap. 2. de ordine cognit.*

i *Interlocuti.*) Interlocutio enim dicitur quaſi inte- 3
rim locutio, ideſt interim dum pronunciet judex ſententiam diffinitivam, eamque exequatur, *l. quod juſſit 14.* juncta tertia parte rubricæ *ff. de ſententia & re judicata & interlocutionib.* poſt Duarenum ad eum titulum docent Ottaldus *lib. 17. ad Donellum, c. 1. littera B*, Treutlerus *volum. 2. ſelect. theſi 1. diſput. 23. littera D*, Valentia *lib. 2. illuſtr. tract. 2. n. 4.* Pichardus *in manuduct. 2. part. §. 3.* aliquando tamen accipitur interlocutio pro admonitione, ut in *l. teſtamento 38. ff. de fideicommiſſ. libertatib.* junctis traditis à D. Franciſco de Amaya *lib. 3. obſerv. c. 7. n. 5.* D. Joſeph de Retes *lib. 4. opuſcul. in l. nec fideicommiſſ. 36. n. 4. ff. de legat. 3.* immò & pro ſententia diffinitiva comminatoria, ut in *l. 3. §. 1. ff. de officio Præfecti vigil.* in præſenti autem interlocutio accipitur pro ſententia interlocutoria.

j *Appellationis.*) Licèt enim jure civili ab interlocutio- 4
ne appellari non poſſit, *l. apertiſſimis 16. Cod. de judiciis, l. ante ſententiam 7. Cod. quorum appellationes, l. 2. ff. de appell.* tamen eo jure, & noſtro canonico à ſententia interlocutoria vim diffinitivæ habente rectè appellatur, *l. exceptis 23. cum l. ſequenti, C. Theodoſ. quorum appell. Clement. ultima de appell.* vel ſi interlocutio damnum irreparabile contineat, *l. 2. ff. de appell.* plures referens docet Barboſa *ad Concil. Trident. ſeſſ. 24. de reform. c. 20.* & nos latiùs proſequemur *in cap. ſuper 12. de appell.*

k *Antequam.*) Rectè Innocentius ſignanter dixit ante 5
litis conteſtationem; nam cùm quæritur de juriſdictione judicis delegati circa damna à parte illata in rebus reſcripto comprehenſis, quæ ipſarum diminutionem continent, *l. 3. ff. de damno infecto, l. ſi is cui 71. ff. de furtis*, duo damnorum genera diſtinguenda ſunt: alia enim ante litem conteſtatam proveniunt, alia poſt conteſtationem emergunt. De damnis datis ante litis conteſtationem non poteſt delegatus cognoſcere, niſi ei fuerit talis juriſdictio mandata, vel à partibus, aut ipſarum procuratoribus ad id ſpeciale mandatum habentibus fuerit prorogata juriſdictio principalis: circa damna verò poſt litem conteſtatam emergentia aliud obſervatur; nam de illis rectè ju-

Digitized by Google

dex delegatus cognoſcit. Docent Innocentius hic *n.* 2. Bellamera *n.* 3. Petrus Barboſa *l.* 1. *n.* 222. *ff. de judiciis.* Hujus diſcriminis ratio ex eo provenit, nam damna ante litis conteſtationem data jure actionis æquè principaliter petuntur; quapropter delegatus, cui commiſſa eſt cauſa principalis, non poteſt ſuper illis procedere; quæ verò emergunt poſt litis conteſtationem, veniunt cùm ipſa cauſa, argumento textus *in l. non ſolum* 13. *ff. de rei vindicat.* & cùm ad officium judicis ſpectet ſuper damnis poſt judicium ſuſceptum ſubſecutis ſententiam dicere, *l. ædiles* 25. *§. item ſciendum*, *ff. de ædilitio edicto*; ideò delegatus ſuper eis etiam pronunciare valet, cùm illi omnia conceſſa intelligantur, quæ ex cauſa commiſſa pendent, & oriuntur, *c. t.* ubi plura adduxi, *hoc tit.* Rectè ergo Innocentius in præſenti adjecit ea verba: *Quia verò ſuper damnis datis antequam lis fuerit conteſtata, &c.* innuens aliud obſervari, ſi damna ſint data poſt litem conteſtatam. Nec huic doctrinæ, & interpretationi adverſatur textus *in l. non poteſt*, *ff. de judiciis*, ubi docetur non venire in judicium, quod poſt ipſum acceptum contingit. Nam ejus textus ſententia accipienda eſt in his, quæ principaliter veniunt, & petuntur; non verò in his, quæ veniunt per conſequentiam, & ab ipſa cauſa principali oriuntur, ut poſt Accurſium ibi docent Donellus *lib.* 17. *comment. cap.* 14. Gomez *lib.* 2. *variar. c.* 11. *n.* 25. Bonchorſt. *centur.* 1. *aſſert.* 67. Sed ſi prorogatio in hujus textus ſpecie à partibus ipſis, aut procuratoribus conceditur cùm mandato ſpeciali, judex delegatus etiam de damnis datis ante litis ingreſſum cognoſcere poteſt, ut dixi *in cap. de cauſis* 4. *hoc tit.*

C A P U T XXXIII.

Idem a *Senon. Archiepiſcopo.*

CUm olim Magiſter S. & B. Archidiaconatum, & Præpoſituram ad invicem commutaſſent. *Et* b *infrà*: Verùm dictus B, delegatis noſtris non deferens, immò veriùs deleganti, ſigilla violavit illorum, & ſcripta quæ nobis fuerant præſentanda, non erubuit aperire. Qui poſtmodùm in noſtra præſentia conſtitutus, adverſario præſente in excuſationem ſuam propoſuit, quod judices perperam proceſſerant contra ipſum, cùm acta in ſcriptis minùs fideliter redegiſſent. Unde timens, ne litteras portaret c Uriæ, illorum ſcripta d aperuit, & quod ſuſpicatus fuerat, adinvenit. Sanè ſi quod expediret, meliùs notaviſſet, vel non recepiſſet ſcripta ſuſpecta, vel recepta nobis fideliter præſentaſſet, & oſtendiſſet cauſam ſuſpicionis propoſitæ coram nobis. Præterea cùm non conquereretur de judice, quem ei proprio motu conceſſimus, ſed de illo potiùs, quem ipſe duxerat eligendum; & judices ſuas nobis per eum litteras deſtinaſſent, de ipſo pariter conquerentes, verbis ipſius fidem non duximus adhibendam. Sed ut in hoc ſaltem puniretur, in quo peccaverat contra acta judicum, quæ temerè violarat, ipſum (ſicut nos debuimus) noluimus exaudire, ne videretur dolus ſuus ei patrocinium attuliſſe.

N O T Æ.

a *SEnonenſi.*) Petro videlicet de Corbelio, de cujus electione agitur *in c.* 1. *de poſtulat. Prælat.* De Eccleſia Senonenſi plura adduxi *in c.* 1. *de reſcriptis.*

1 b *Et infrà.*) Textus iſte ſupplendus eſt *ex c. cùm olim*, *de rerum permut.* prout jacet ſub eodem titulo in tertia collectione, ubi ita legitur: (Cùm olim ad noſtram audientiam perveniſſet, quod dilectus f. Magiſter S. & B. Archidiaconatum, & Prępoſituram, ad invicem permutaſſent, Magiſtri ejuſdem obtentu cauſam ſuper hoc bonæ mem. Maſcen. Epiſcopo duximus delegandam. Cumque idem B. ad noſtram poſtmodum præſentiam acceſſiſſet, ut negotium ſine ſuſpicione procederet, obtentu ipſius, dil. f. Abbatem Cluniacen. eidem Epiſcopo duximus adjungendum. Verùm cùm propter Abbatis abſentiam non fuiſſet à delegatis ipſis pariter in cauſa proceſſum, utraque partium noſtro ſe conſpectui præſentavit, & audientiam obtinuit coram nobis: quod licèt prædictus Magiſter ab initio ſponte fuit de permutatione confeſſus, idem tamen B. eam inficiabatur omninò, aſſertivè proponens, quod & ipſe Præpoſituram ſine contradictione qualibet reſignarat, & poſt liberam reſignationem prędicti Magiſtri Archidiac. fuerat aſſecutus, licèt Magiſter ipſe proponeret ex adverſo, ipſum ſecum diutius de permutatione tractaſſe, & compleviſſe eamdem in manibus ven. f. n. Eduen. Epiſcopi, quam tractarant. Verùm ſæpedictus B. delegatis noſtris non deferens, immò verius deleganti, ſigilla violavit illorum, & ſcripta, quæ nobis fuerant pręſentanda, non erubuit aperire. Cæterùm conſtitutus in pręſentia noſtra, adverſario ſuo pręſente, in excuſationem propriam propoſuit coram nobis, quod judices perperam proceſſerant contra ipſum, cum acta in ſcriptis minùs fideliter redegiſſent. Unde timens ne litteras portaret Uriæ, ſcripta illorum aperuit, & quod ſuſpicatus fuerat, adinvenit. Sanè ſi quid expediret, melius notaſset, vel non recepiſset ſcripta ſuſpecta, vel recepta nobis fideliter pręſentaſset, & oſtendiſset cauſam ſuſpicionis propoſitæ coram nobis. Pręterea cùm non conquereretur de judice, quem ei proprio motu conceſſimus; ſed de illo potiùs, quem ipſe duxerat eligendum, & judices ſuas nobis per eum litteras deſtinaſsent, de ipſo conquerentes, verbis ipſius fidem non duximus adhibendam. Sed ut in eo ſaltem puniretur, in quo peccarat, contra acta judicum, quæ temerè violaverat, ipſum ſicut nec debuimus, ſic noluimus exaudire, ne videretur dolus ſuus ei patrocinium attuliſse. Cùm ergo nobis tum per publicam famam, tum per validam pręſumptionem, & probationem etiam manifeſtam conſtaret, quod ſuum præſtiterit permutationi conſenſum; prędictus autem Magiſter ſuum publicè fateretur errorem, & hunc Prępoſitura, & illum Archidiaconatu curavimus ſpoliare, ſuper hoc diffinitivam contra eos ſententiam proferentes.)

c *Uriæ.*) Notiſſima cunctis eſt hiſtoria hæc ſacra libri 2. Regum, *cap.* 11.

d *Scripta aperuit.*) In quo graviter deliquit; pręter peccatum enim lethale, quod committit quia alterius epiſtolas aperit, ut probat Fr. Hieronymus Garcia *tom.* 2. *polit. regul.* grave ſcelus utroque jure vindicatum, atque deteſtatum admittit, *l.* 2. *ff. ad legem Corn. de falſis*, *l. eum qui* 13. *§. ſi epiſtola*, *ff. de furtis*, *cap. ad audientiam*, *de crimine falſi*; notaque eſt querela Ciceronis *Philipp.* 2. qui quod ejus litteras aperuiſset, palamque omnibus legiſset, vocat eum humanitatis omnis expertem. Idem deinde Apuleius queritur *apolog.* 2. *pro ſeipſo*, Seneca *lib.* 2. *controv. cap.* 23. Plutarchus *in Sertorio*. Præclarum verò exemplum refert Herodianus *lib.* 4. *de Macrino*, ubi oſtendit, nulli unquam communicandas eſse litteras priùs quam nos ipſi legerimus. Plura de huius criminis gravitate, & pœnis congeſserunt ultra relatos à Barboſa *in præſenti*, Bobadilla, *lib.* 2. *polit. cap.* 5. *num.* 29. & 30. Molina *de juſtitia*, *tractat.* 5. *diſput.* 36. Nicolaus de Paſseribus *de ſcriptura privata lib.* 3. *qu.* 12. Solorzanus *tom.* 2. *de jure Indiar. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 38. Morancius *in l. ſi quis teſtamentum*, §. 1. *ff. ad legem Aquil.* Cabreros *lib.* 2. *de metu*, *cap.* 30. *num.* 110. 2

C A P U T XXXIV.

Idem *Alberto Capellano S. Mariæ de Porta Ravennate* a *Bonon.*

COram dil. f. n. M. ſancti Theodori Diac. Card. quem tibi, & dil. f. Hug. nuntio, & clerico S. b Agathæ, adverſario tuo, qui cum inſtrumentis ejuſdem Eccleſiæ, ſeu abſque c litteris de ratihabitione ad Ap. Sed. acceſſerat, ſed de rato caverat fidejuſſoria cautione, auditorem conceſſimus, in cujus præſentia conſtitutus proponere curaviſti, quod cùm olim quidam in parochia S. Mariæ poſt ap. interpoſitam ad Ap. Sed. in honorem

Digitized by Google

rem Beatæ Agathæ domum, & Eccleſiam conſtruxiſſet, bon. mem. *d* Alexander Papa prædec. noſter cauſam ſuper hoc T. Abbati S. *e* Stephani, & T. Priori S. Victoris commiſit fine debito terminandam, qui auditis quæ fuerunt hinc inde propoſita, & rationibus partium diligenter inſpectis, pro Eccleſia S. Mariæ diffinitivam ſententiam protulerunt, quæ per fel. rec. *f* Lucium, *g* Gregorium, & *h* Clementem prædeceſſores noſtros fuit poſtmodùm confirmata. Verùm Capellanus S. Agathæ ſententiæ parere contemnens, & parochianos S. Mariæ ad eccleſiaſtica ſacramenta recepit, & ſuſpenſus divina præſumpſit officia *i* celebrare. Cumque ſuper eadem cauſa coram ven. f. n. H. *j* Ferran. Epiſcopo ferè per annum fuiſſet à partibus diſceptatum, productis teſtibus coram eo, pars Eccleſiæ ſanctæ Agathæ horum veritate ſuppreſſa, dil. f. Magiſtrum Lanfrancum Bononien. Canonicum obtinuit eidem Epiſcopo in cauſæ deciſione adjungi. Sed cùm idem Magiſter cauſæ intereſſe non poſſet, prædictus Epiſcopus, cui per ſequentes litteras impetratas tertiò mandabatur, ut ſi ambo intereſſe non poſſent mandatis Ap. exequendis, ea ipſe nihilominus adimpleret, atteſtationibus publicatis, & rationibus plenius intellectis, prædictam ſententiam confirmavit, Capellano S. Agathæ ſub pœna excommunicationis injungens, ut nullum parochianorum tuorum infra certos terminos commorantium, ad officia divina, vel eccleſiaſtica reciperet ſacramenta. Ad hoc dictus Hugolinus ex adverſo reſpondit, quod cùm olim Archipresbyter de Paſtino à prædicto Alex. præd. n. indulgentiam impetravit, ut in vico Caſtellionis, in quo ſuperexcreverat populi *k* multitudo, Eccleſiam de novo fundaret: unde tunc Bononien. Epiſcopus de mandato ejuſdem prædeceſſoris noſtri, & *l* locum ſignavit, & primarium lapidem benedixit, & in fundamento ſecundùm conſuetudinem collocavit, & ſic capellam in eodem loco conſtructam cum tota parochia, quam uſq; hodie habet Eccleſia de Paſtino, per xx. annos juſtè poſſedit, quam fel. rec. PP. præd. n. eis ſuis litteris confirmavit, & nos ſub noſtra protectione recepimus conſtitutam nobis ab eodem Archipresbytero cenſualem. Unde olim quidam canonicus regularis ab Archipresbytero de Paſtino, ut divina in eadem celebraret officia deputatus, præter auctoritatem Archipresbyteri, & Capituli de Paſtino, coram prædicto Abbate S. Stephani, & Priore S. Victoris, ab illis citatus apparuit; ſed coram eis judicium non ſubivit, immò ab ipſis tanquam de ratione ſuſpectis, quia prædictam ſibi voluerant parochiam vindicare, ad noſtram duxit audientiam appellandum. Iidem autem judices non dubitantes mandati fines excedere, tam ſuper novo, quàm veteri populo ſententiam protulerunt, cùm ſecundùm tenorem litterarum directarum ad eos non potuiſſent niſi de veteri judicare. Poſtmodum verò memoratus canonicus contra voluntatem, immò prohibitionem Archipresbyteri ſui, coram Ferrarien. comparens, ſub eo aliquantulum litigavit, Sed tandem comperto, quod univerſi familiares ejus ei eſſent adverſi, prædictum Magiſtrum ei fecit adjungi; qui cùm vices ſuas alii delegaſſet, Epiſcopus admittere noluit *m* delegatum, ſed poſt appellationem ad nos legitimè interpoſitam, ſolus in cauſæ cognitione proceſſit. Unde contra primam ſententiam allegabat, quod de commiſſione ad primos judices impetrata ad Archipresbyteri notitiam nihil pervenit, quod judices poſt appellationem legitimè interpoſitam, proceſſerunt, & quia fines mandati fuerint in proceſſu tranſgreſſi. Contra ſecundam verò ſimiliter proponebat, quod canonicus regularis, qui coram Ferrarien. Epiſcopo litigavit, non ſolùm fuerat procurator datus ad cauſam, ſed etiam contra prohibitionem Archipresbyteri liti ſe præſumpſerat immiſcere, & quod Ferrarien. ſolus proceſſerat, cùm non ei ſoli cauſa fuerat delegata; & collega ejus, etſi cauſæ nequiverat intereſſe, alii tamen commiſerit vices ſuas; & quod poſt appellationem etiam ad nos interpoſitam, idem Ferrarien. pro Eccleſia S. Mariæ ſententiam promulgavit. Ad hæc autem pars altera replicabat, quod prædicta ſtare non poterant, cùm credi non debeat, quod à judicibus illis pars appellaverit adverſa, ad quos nec ſciverat, nec audiverat commiſſionis litteras emanaſſe. Præterea cùm in litteris commiſſionis appellationis fuiſſet obſtaculum partibus interclusum, appellationi poſtmodum interpoſitæ non fuerat deferendum. Inſuper cùm, ſicut adverſarius fuit in jure confeſſus, etſi pars ejus, quaſi ut proſequeretur appellationem, litteras impetraret, nec tamen illis fuerat uſa, pro eodem haberi debebat, ac ſi non fuerit proſecuta. Unde ſententia jam tranſierat in rei judicatæ auctoritatem, etiamſi contra jus litigantis prolata fuiſſet. Cùm autem nec litteræ commiſſionis ad judices primos obtentæ præſententur in jure, nec aliter legitimè demonſtretur formam mandati judices exceſſiſſe, pro ſententia eſt potiùs præſumendum. Quod dicitur ex adverſo, quod canonicus ille non fuit procurator, non nocet, cùm ipſe litem coram Ferrarien. Epiſcopo conteſtando, factus fuerat dominus litis, qui generalis ab ipſius fundatione Eccleſiæ procurator fuerat, & ſic agebat, & contrahebat, ac ſi verè capellæ dominus extitiſſet, præſertim cùm in cauſam non tam Eccleſiæ nomine, quàm proprio traheretur, utpotè qui parochianos adjudicatos Eccleſiæ S. Mariæ ad divina recipiebat officia, & exhibebat eis eccleſiaſtica ſacramenta. Præterea cùm ad Archipresbyteri notitiam perveniſset, cauſam ipſam fuiſse Ferrarien. Epiſcopo delegatam, ſi per Canonicum illum nolebat ſubire judicium, ad agendam cauſam debuerat alium deſtinare: quod cùm non fecerit, ejus eſt negligentiæ imputandum, immò malitiæ potius, qui ſic commiſſionem noſtram niſus fuerit enervare. Item Ferrarien. ſolus procedere potuit, cùm primò coram eo lis fuerit conteſtata, & teſtes ad cauſam producti; & in ultimæ commiſſionis litteris fuiſset inſertum, quod ſi non ambo intereſſe poſsent exequendis mandatis Apoſtolicis, prædictus Epiſcopus ea nihilominus exequi procuraret: quod non intelligitur, ut ſi per ſe, vel per alios intereſse non poſset, quia id raro, vel nunquam contingeret; ſed ſi non poſset perſonaliter intereſse. Appellationi ergo interpoſitæ ob cauſas prædictas, cum cauſæ ſufficientes non erant, aliquatenus non erat deferendum. Idem igitur Card. auditis his, & aliis, quæ fuerant hinc inde propoſita, latam ab eodem Ferrarien. Epiſcopo ſententiam, de mandato Ap. confirmavit, & adverſæ parti ſuper hoc perpetuum duxit ſilentium imponendum. Nos ergo quod ab eo factum eſt, auct. Apoſt. confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus.

N O T Æ.

a BOnon.) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub tit. de parochiis*, *cap.* 1. Henrico videlicet, qui ipſam Eccleſiam rexit per 27. annos. De Eccleſia Bononienſi plura adduxi *in cap.* 1.

b *S. Agathæ*,) De hac Eccleſia nonnulla adduxi *in cap. querelam* 24. *de elect.*

c *Litteris*.) Hæc verba expoſui *in c.* 1. *de procurat.*

d *S. Stephani, & Victoris*.) Sunt Eccleſiæ canonicorum regularium, ut refert Ughellius *tom.* 2. *Italiæ ſacræ*, *in ipſa Eccleſia*.

e *Alexander*.) Tertius videlicet.

f *Lucium*.) Tertium.

g *Gregorium*.) Octavum.

h *Clementem*.) Tertium.

i *Celebrare*.) In quo graviter deliquit, ut Deo volente dicemus *in cap. ſi celebrat*, *de clerico excommunicato*.

j *H. Ferrarienſis*.) Hugonis videlicet. De Eccleſia ipſa Ferrarienſi egi *in cap. cùm M. de conſtit.*

k *Populi multitudo*.) Quæ eſt juſta cauſa ædificandi novam Eccleſiam, *cap. ad audientiam*, *de Eccleſiis ædificandis*.

l *Locum ſignavit*.) In conſtructione enim novæ Ec-

cleſiæ Epiſcopus proprius locum conſignat, *c.1. de religioſis domibus*, D. Hieronymus *in vita Hilarionis*, ibi: *Mira Domini gratia non poteſt adire, paſſi ſunt, quàm futuræ Eccleſiæ lineam mitteret, & in eo loco crucem affixit*. Novella 67. Juſtiniani, *cap.1.* Julianus anteceſſor *conſtit. 61. c. 205.* in illis verbis: *Nullus audeat ædificare Eccleſiam, vel Oratorium antequam civitatis Epiſcopus veniat, & votum faciens ſanctiſſimam crucem infixerit, publicè in eodem loco procedens, & rem omnibus manifeſtam faciens*. Ex Euchologio Græcorum notarunt Menardus *ad D. Gregorium*, *pag. 195.* Fileſacus *in cap. quantò, de officio ordin.* & nos illuſtrabimus *in titulo de Eccleſiis ædificandis*.

m *Noluit delegatum.*) Tota hujus deciſionis difficultas in his verbis continetur, quæ verba reperiuntur in hac ſexta collectione, & in tertia ſub titulo *de parochiis*, *cap.1.* 2
Ex illis enim deducitur, delegatum Pontificis non poſſe ſubdelegare, cum habet collegam in ipſa cauſa; neque collegam teneri admittere ipſum ſubdelegatum. Sed hujus textus interpretationem jam dedimus *in cap. ſciſcitatus, de reſcriptis*.

C A P U T XXXV.

Idem *Præpoſito S. Dominici* a *Subdiacono noſtro*.

CUm *b* R. canonicus Januen. cauſam pecuniariam, quæ inter ipſum ex una parte, ac P. civem Januen. ex altera vertitur, tibi obtinuerit delegari, & idem civis propter multas & graves inimicitias civitatis ſuæ in tua nequeat præſentia comparere, ſicut ex ipſius, & dil. fil. Conſulum Januen. inſinuatione nobis innotuit: d. t. per A. ſ. m. quatenus ſupradicto R. hujuſmodi optione relicta, ut exceptis Canonicis Januen. quos, cùm ſint ejus ſocii, meritò habet pars adverſa *c* ſuſpectos, in civitate, vel diœc. Jan. in qua multi ſunt, ſicut pro certo tenemus, viri providi, judicem eligat, coram quo quæſtio terminetur, cui auctoritate præſentium diſtrictè præcipias, ut eamdem cauſam juxta reſcripti ad te obtenti *d* tenorem, ap. rem. fine debito terminare procuret.

N O T Æ.

1 a S*Ubdiacono noſtro.*) Qui præbendam & dignitatem habebat in Eccleſia Januenſi. Januenſis, ſive ut alii volunt, Genuenſis civitas ſita eſt in provincia Italiæ juxta mare, ubi incipit Apenninus mons: aliquando appellatur Janua, aliquando Genua, ut notarunt Voterus *in orbis relatione*, Nebricenſis, & Villelmus, & Petrus Biaarrus ejus Scriptores, Mariſotus *lib.1. orbis maritimi, c.33.* Jacobus Bracelius *de claris Genuenſibus*. Dicitur Genua à genu, quia habet tanquam genu recurvum à latere maris; vel à Genuo Saturni filio, qui fertur eam condidiſſe. Januam alii appellant, eo quod à Jano Italorum Rege conditam dicunt, vel quia janua totius Italiæ eſt. Hujus inclytæ civitatis Epiſcopalem Sedem in Metropolitanam erexit Innocentius II. ut conſtat ex ejus actis in illis verbis: (Genuenſem verò Epiſcopum à ſubiectione Mediolanenſis Archiepiſcopi emancipavit, & ſpecialem de novo Metropolitanum Sedis Apoſtolicæ Epiſcopum conſtituit, cui Bobienſem Epiſcopum, & Portiniacenſem Abbatem, quem creavit Epiſcopum, obedire præcepit.) Refert Boſquetus *ad Innocentium lib.3. epiſt.158.* Hujus Eccleſiæ mentio fit *in cap. illud, de præſumpt. c. per veſtras, de donat. inter*; & de Canonicis ipſius agitur in præſenti textu, qui etiam reperitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. c. 2.*

b *R.*) Rodericus, de quo forſan, *in cap. per veſtras, de donat. inter.*

c *Suſpectos.*) Familiaritas enim cum judice juſtam præſtat cauſam recuſationis, ut latè probavi *in cap. 1. de officio judicis*.

d *Obtenti tenorem.*) Unde procedit appellatione remota, quia auctoritate Pontificis procedebat, aliàs delegatus ſubdelegare non poteſt cùm clauſula, *appellatione remota*, ut ſuprà dixi *in cap. 3. hoc tit.*

C A P U T XXXVI.

Idem a *Rhotomagen. Epiſcopo*.

CUm contingat interdum, quod laici. *Et infrà:* Inſuper requiſiti ſumus, cùm quis conqueritur, in ſe à ſuo Epiſcopo poſt appellationem ad nos legitimè interpoſitam, vel aliàs injuſtè excommunicationis ſententiam promulgatam; & nos judicibus damus in *b* mandatis, ut ſi ita eſt, juxta formam Eccleſiæ abſolutionis beneficium illi impendant, vel eamdem ſententiam denuntient eſſe nullam; ac Epiſcopus paratus ſit probare ſe in illum, antequam vocem appellationis emitteret, vel aliàs juſtè hujuſmodi ſententiam protuliſſe, an probationibus non admiſſis liceat judicibus excommunicatum abſolvere, vel denunciare ſententiam eſſe nullam? Ad quod t. r. quod cùm quis conqueritur ſe poſt appell. ad nos legitimè interpoſitam excommunicatione fuiſſe innodatum, ſemper utriuſque partis probationes ſunt admittendæ *c* antequam ad decernendum ſuper hoc aliquid procedatur, per quas denique apparebit, an abſolutione indigeat conquerens, vel denuntiandus ſit potius non ligatus. In eo verò caſu, cùm excommunicatum quis ſe aſſerit injuſtè, vix, vel nunquam eſt ejus (antequam abſolutus fuerit) *d* probatio admittenda, niſi tunc tantùm, cùm aſſerit, in excommunicationis ſententia intolerabilem errorem fuiſſe patenter expreſſum: ad quod probandum admittitur, antequam abſolutionis gratiam conſequatur. Verum ſi proponat ſe ſimpliciter excommunicatum injuſtè, ac Epiſcopus ad probandum, quod juſtè ipſum excommunicavit, ſuas poſtulet probationes admitti, non eſt ante abſolutionem ipſius aliquatenus audiendus, cùm etſi pro certo conſtaret rationabiliter in illum excommunicationis ſententiam promulgatam, nihilominus eſſet ei abſolutio impendenda humiliter poſtulanti: & ideò in hoc caſu illum credimus juxta formam Eccleſiæ protinus abſolvendum, ut ſic demum probationibus utriuſque partis admiſſis, utrum juſtè, vel injuſtè ligatus fuerit, decernatur.

N O T Æ.

a R*Hotomag.*) Mauricio videlicet. De Eccleſia Rhotomag. egi *in c. 1. de poſtul. Præl.* Hujus textus integram & hiſtoriam retuli *in cap. cùm contingat, de reſcriptis*.

b *Dedimus in mandatis.*) Excommunicatus quando poſſit impetrare reſcripta juſtitiæ, aut gratiæ, latè expoſui *in cap. ab excommunicato, de reſcriptis*.

c *Antequam.*) Utrum Metropolitanus, ad quem appellatum eſt, poſſit ante omnia abſolvere appellantem, diſputat latè Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſput. 5. num. 23.* & Barboſa *de poteſt. Epiſcopi alleg. 123.* 1

d *Probatio.*) Excommunicatus in præſenti auditur etiam agens, quia circa cauſam ipſam excommunicationis in judicio comparebat; quo caſu excommunicatus auditur. Docet Felicianus da Vega *in cap. intelleximus, num. 103. de judiciis*. 2

C A P U T XXXVII.

Honorius III. a *Meſſanen.* & b *Regien. Archiepiſcopis.*

ROgatus olim à vobis, & ff. noſtris chariſſimus in Chriſto fil. *c* n. *d* Fredericus Romanorum Imperator & *e* ſemper auguſtus, & Rex Siciliæ, ut reſtitueret ven. f. n. *f* Cephalud. Epiſcopum, quem ſpoliaverat Eccleſia, & aliis bonis ſuis, ſe id liberè facturum viva voce promiſit: unde per ſcripta noſtra (hic incipit hoc caput in veteri editione) ven. f. n. Archiepiſcopo *g* Cuſentin. noſtris dedimus litteris in mandatis, ut ven. f. n. Cephalud. Epiſcopum reſtitui faceret ad Epiſcopatum, & alia, quibus fuerat indebitè ſpoliatus: quo reſtituto plenariè, & corporalem, ac pacificam poſſeſſionem adepto, ſi videret quod idem Epiſcopus meritò eſſet, prout nobis ſuggeſtum fuerat, de dilapidatione ſuſpectus, virum providum, & honeſtum provideret coadjutorem eidem, ſine cujus conſilio nihil eorum faceret, quæ ad adminiſtrationem pertinent temporalem, quouſque veritate comperta duceremus aliter providendum: interim omne alienationis genus utrique auctoritate noſtra diſtrictius *h* interdicentes. Porrò idem Archiepiſcopus infirmitate corporis *i* gravatus, commiſit in hujuſmodi negotio vices ſuas primò Abbati S. *j* Spiritus de Panormo, ac demum *k* Theſaurario Cuſentin. quorum proceſſus nobis exhibitos de fratrum noſtrorum conſilio caſſavimus, juſtitia exigente; quod videlicet Abbas contra mandati noſtri tenorem ad inquirendum, utrum de dilapidatione ſuſpectus eſſet Epiſcopus, eo non reſtituto, proceſſit; & Epiſcopus ipſe, cùm jam ſuo *l* functus eſſet officio, dicto Abbati committendo in integrum vices ſuas, hujuſmodi negotium dicto Theſaurario non potuit demandare.

N O T Æ.

a MEſſanen.) Berardo videlicet, quem alii Bernardum, alii Bercium appellant; ipſe enim Berardus monachus Ordinis S. Benedicti, electus fuit Meſſanenſis Antiſtes temporibus Cœleſtini III. illique poſteà Innocentius III. jus deferendi pallium conceſſit. Ejus vitam, & geſta refert D. Rochus Pirro *tom.2. Siciliæ ſacræ, in Eccleſia Meſſanenſi, pag.* 329. De Eccleſia Meſſanenſi aliqua adduxi *in c.1. de conſuet.*

b *Regien.*) Lando videlicet, qui temporibus Honorii III. Eccleſiam Regienſem gubernabat. De Regienſi Eccleſia nonnulla notavi *in cap. cum cauſa* 22. *de officio delegati*. Textus iſte diminutus reperitur in ſexta Raymundi collectione: ex quinta autem edita ab Innocentio Cironio ita reſtituendus, & ſupplendus eſt.

c *Filius.*) Ita appellatur Princeps ſæcularis; Eccleſiaſticus verò, frater nominatur, *cap. quàm gravi*, ubi plura dabimus, *de crimine falſi.*

d *Fredericus.*) Secundus Imperator hujus nominis filius Imperatoris Henrici V. nepos Frederici I. cujus tutela commiſſa fuit Innocentio III. ut referunt Spondanus *in continuat. Baronii, anno* 1251. qui deceſſit anno 1250. die 9. Decembris. Ejus geſta poſt Siculos Scriptores refert D. Rochus Pirro *tom.1. Siciliæ ſacræ, in ejus vita.*

2 e *Semper Auguſtus.*) Ideſt fortunatus: præcipuus titulus Imperatorum, *proœm. Inſtit.* ibi: *Semper Auguſtus.* Jam enim à temporibus Octaviani, qui primus ita dictus fuit, Suetonius *in Auguſt. cap.* 7. Dio *lib.* 43. Pauſanias *in Laconicis*, Ovidius *lib.1. Faſtorum*, ibi:

Et tuus Auguſto nomine dictus Avus;

omnes Imperatores deinde dicti fuerunt Auguſti, ut latè probant Inſtitutarii *in d. proœmio*. Nec ſolum in electionibus, & coronationibus Gentilium Imperatorum ipſi acclamabantur ſemper Auguſti, verum etiam Chriſtiani Imperatores renunciati ita acclamabantur, ut probant Ferrarius *de veter. acclam. lib.7. cap.5. & 6.* Pancirola *lib.* 1. *variar. cap.* 2.

f *Cephalud. Epiſcop.*) Harduinum ſcilicet II. qui ipſius Eccleſiæ Præſul deſignatus fuit anno 1217. De Eccleſia Cephalud. plura adduxi *in c. cùm cauſa* 22. *hoc tit.*

g *Cuſentin.*) Lucæ videlicet. Cuſentina Metropolis Calabriæ eſt, cujus ſuffraganeos refert Barboſa *in ſerie Epiſcop. in ipſa Eccleſia.*

h *Interdicentes.*) Licèt nemo privandus ſit poſſeſſione ante ſententiam, *c. volum*, 16. *q.*4. ſpecialiter tamen favore Eccleſiæ ſtatutum eſt, ut Prælatus inquiſitus de dilapidatione bonorum ipſius, inquiſitione pendente ſuſpendatur ab adminiſtratione, *c. fin. 3. q. 2. c. licèt Heli, de ſimonia*, niſi ſufficienter caveat, *c. quod ſicut, de elect.* Semper tamen illi alienatio interdicitur, *c. fin. §. fin. de accuſat.* Docent Marcus Antonius Genuen. *q.* 575. *practic.* Salcedo *in praxi, cap.* 71.

i *Gravatus commiſit.*) Et ſic non ſolùm validè, quia delegatus Principis erat, verum & licitè, quia adverſa valetudine captus, cauſæ cognitioni intereſſe nequibat, ut dixi *in cap.* 3. *hoc tit.*

j *Abbati S. Spiritus.*) Ordinis Ciſtercienſis, in Diœceſi Panormitana.

k *Theſaurario.*) Bartholomæo videlicet theſaurario Cuſentino, qui poſtea in cauſa proceſſit.

l *Functus officio.* Licèt juriſdictio delegata revocatione delegantis finiatur, ſeu ceſſet, *c. in cauſis* 30. *de elect. cap. quamvis* 6. *hoc tit. lib.*6. ubi plures Barboſa, *l. judicium ſolvitur, ff. de judiciis*, Vega *in c. cauſam* 18. *n.* 23. *ff. de judiciis*, ſicut quodlibet aliud mandatum ad negotia revocatione finitur, *l. ſi verò* 12. *§. ſi mandavero, ff. mandati, l.* 2. *Cod. tit. l. ante litem, ff. de procurat.* latè illuſtrabimus *in c. mandato, de procurat.* tamen ſi cauſa integra non eſt, videlicet quia judex delegatus uti jam cœpit juriſdictione, revocari non valet, *d. c. quamvis* 6. Quo caſu exaudiendus eſt præſens textus, ut etiam contingit in alio quolibet mandato extrajudiciali, *d. l. ante litem, l. ſi poſt* 17. *ff. de procurat.* 2

C O M M E N T A R I U M.

HUjus textus vera hiſtoria repetenda eſt ex Facello, Pirro & aliis Siculis Scriptoribus, apud quos ita ſe habet. Harduinus II. Cephaludenſis Epiſcopus, bonis ſpoliatus, & ab Eccleſia pulſus, in exilium miſſus fuit à Frederico II. Siciliæ Rege jam Romano Imperatore, ex eo quod dilapidaſſet bona ipſius Eccleſiæ, non quia fineret ut ipſe Fredericus duo porphyretica ſepulchra in Panormitanam Eccleſiam transtuliſſet, ut exiſtimavit ex Facello Cironius *in præſenti*; jam enim temporibus Joannis anteceſſoris ipſius Harduini Fredericus abſolutus fuit ea conditione adjecta, ut Eccleſia Panormitana ſublatos ſarcophagos porphyreticos retineret; & certum feudum Eccleſiæ Cephaludenſi ſolveret, ut refert Facellus *lib. 9. decade* 1. *cap.* 3. Prætextu ergo dilapidationis Epiſcopus ab Eccleſia pulſus Romam adiit, & coram Honorio III. & conſiſtorio DD. Cardinalium ſuæ relegationis cauſam propoſuit. Honorius Lucæ Archiepiſcopo Cuſentino cauſam delegavit, dato diplomate 11. Kalend. Aprilis anno 7. Pontif. ſalutis 1224. ut Epiſcopum Harduinum reſtitueret, & propter ſuſpicionem dilapidationis coadjutorem illi aſſignaret: Archiepiſcopus verò Cuſentinus ægritudine præpeditus cauſam ipſam ſubdelegavit primò Abbati S. Spiritus; ſecundò Bartholomæo Theſaurario Cuſentino: & cùm in cauſa procederent, eorum proceſſus fuit irritatus: tum quia Abbas fines delegationis exceſſit inquirendo ſuper dilapidatione bonorum; tum quia cauſa ſemel commiſſa ab Archiepiſcopo Cuſentino Abbati S. Spiritus, non potuit poſteà committi prædicto Theſaurario: quare Apoſtolica auctoritate ex nova delegatione ipſe Archiepiſcopus Cuſentinus prædictum Bartholomæum Theſaurarium Cuſentinum in Siciliam tranſmiſit, qui adſcito ſibi aſſeſſore Jucundo Abbate Panorm. Eremitarum cauſam agitavit. Harduinus petebat ſibi reſtitui civitatem Cephaludi, & Pollinæ per Secretum Regium, quæ iuris erant Epiſcopalis; item ablata ab Epiſcopo, & Eccleſia per adminiſtros laicos, ſcilicet pecora, vinum, pecuniam, argentum, tonnariam, Eccleſias Politii, Colliſani, decimas Miſtrectæ, Calatabuturi, Hatteriæ, caſtellum Cephaludi, quod eſt domanium Eccleſiæ, navigium quod abſtulit Secretus; item & damna, quæ paſſus fuerat, quod captus in urbe oportuit ſe redimere à Romanis 800. unciis auri; expenſas quoque factas cùm adiit, & rediit à Romana Curia tempore tribulationis, quo fuit à Frederic. relegatus in exilium; item & redditus 3

omnes, quos receperant Cephaludenſes Caſtellani à promotione ſua uſque ad hanc diem, ideſt poſt ſeptem annos, & amplius. His auditis Apoſtolicus delegatus Drepanum ad Imperatorem acceſſit, eumque de reſtitutione alloquitur. Imperator verò omnia, quæ judicis decreto deberet, ſe reſtituturum promiſit, ſuumque procuratorem pro re agenda Notarium Henricum conſtituit; is adverſus Epiſcopum proponebat, quod bona Eccleſiæ dilapidaſſet, nihilque in utilitatem Eccleſiæ expendiſſet, cùm ſeptem per annos pluſquam 70. millia tarenos percepiſſet; & quod alienaſſet poſſeſſiones Eccleſiæ, & domos contuliſſet Chriſtiano, & Leoni affinibus ſuis, molendinum cuidam Marino, tenumentum Roſcellæ dediſſet fratribus Montis Virginis. Contrà verò Epiſcopus partes ſuas tuebatur, quod domos Epiſcopales reparavit, Eccleſiam Cathedralem cœperat reparare, Caſtellum Polliaæ à domanio Eccleſiæ alienatum redemit tarenis 800. multa Eccleſiæ ornamenta feciſſet, fecit moleudina, reparavitque molendinum Roccellæ, acquiſivit Eccleſiam ſanctæ Mariæ Roccellæ, revocavit tenimenta, & caſalia S. Luciæ de Syracuſa alienata à ſuis prædeceſſoribus; Miſtrectum quoque, Captitium, & Camaratam, & Calatabuturum, & molendinum in Calatabutoro & Scillaro; & quod oportuit ire in Alemaniam (ante annum 1224. Imperatore ibi tunc degente, ſuffectus fuit Siciliæ Præſes Petrus Archiepiſcopus Panormit.) Viterbium, Romam, & in Apuliam ad D.P.P. & Imper. pro juribus Eccleſiæ tempore belli occupatis à militibus, & alienatis. Tandem delegatus judex conſilio habito cùm Jucundo Abbate, & F. Bonifacio monachis S. I. Eremit. Fratre Leone, & Priore Caſtri Joannis aſſeſſoribus, eodem anno, menſe Decembris XII. ind. hanc protulit ſententiam: Ut fructus, & pecuniæ Epiſcopo reſtituerentur; in reliquis ab Epiſcopo prætenſis abſolveretur Imperator. Quæ ad hujus textus commentarium ſpectant, adduxi *In cap. ſi pro debilitate 3. cap. in litteris 9. hoc tit.*

C A P U T XXXVIII.

Gregorius IX. *S. Præcentori, & Magiſtro N. Canon.* a *Ambian.*

Significantibus M. muliere, & I. nato ejus, nos noveritis accepiſſe, quod cùm nobilis mulier Juliana *b* vidua mentiens ſe pauperem, contra eos ſuper terris, & rebus aliis ad judices noſtras litteras impetraſſet, iidem coram eis excipiendo proponere curaverunt, quod cùm dictæ litteræ ſuggeſto mendacio impetratæ fuiſſent, cùm prædicta Jul. (quæ nobilis eſt, & dives) pauperem ſe dixiſſet in eis, coram ipſis (niſi requiſito priùs domino, ſub cujus juriſdictione ipſi conſiſtunt, & coram quo parati erant eidem exhibere juſtitiæ complementum,) non debebant de jure per tales litteras conveniri. Unde dicti judices interloquendo pronunciarunt, ſe per eaſdem litteras procedere non *c* debere. *Et infrà*: Demum fuit à partibus in quoſdam, tanquam in arbitros, taliter compromiſſum, quod ſi intra terminum in compromiſſo expreſſum cauſam non definirent, partes ad eorumdem judicum rediſrent examen. Verum arbitris cauſam intra terminum negligentibus *d* terminare, dicti judices juriſdictionem per formam compromiſſi hujuſmodi reſumpſerunt: à quibus iidem ſe ſentientes gravari, quod ſuper his, ſuper quibus ab eis fuerant abſoluti, litigare compellebant eoſdem, ad noſtram audientiam appellarunt. Ideòque mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocetis in irritum.

N O T Æ.

1 a A*Mbian.*) Ambianenſis civitas eſt in Gallia Belgica, de qua Armoricus *ſecundo Philippidos*, ita ait:

Sic regio, quæ lata patet Veromanica tota
Ambianenſis hujus pariter cùm Santerienſi,
Ubertate ſoli Regi ceſſere Philippo.

Habet Eccleſiam Cathedralem D. Mariæ dicatam, cujus Præſulum ſeriem refert Chenu in ea. Hujus Eccleſiæ S. Præcentori, & N. Canonico cauſa hujus textus commiſſa eſt.

b *Vidua.*) Quæ etſi dives eſſet, negligente judice ſæculari poterat debitores ſuos coram judice eccleſiaſtico convenire, *cap. ex transmiſſa*, ubi latè probabimus, *de foro competenti*.

c *Non debere.*) Et ſic functi erant officio ſuo; quare non poterant abſque nova delegatione cauſæ cognitionem reaſſumere: docet Salgado *de Regia protect. 3. part. cap. 8. num. 49.*

2 d *Terminare.*) Compromiſſum à litigatoribus poteſt fieri cùm præfinitione temporis, aut ſine temporis adjectione; ſi fiat abſque ulla temporis præfinitione, finitur elapſo triennio; quod jam jure communi ſtatutum fuiſſe teſtatur lex 233. ſtili, & ſancitur *in l. 27. tit. 4. partit. 3.* Cùm enim arbitria redacta ſint ad inſtar judiciorum, *l. 1. ff. de receptis*, & inſtantia judicis triennio finiatur, *l. properandum, C. de judiciis*, latè docent Angujanus *lib. 2. de legibus*, *c.* 10. & nos diximus *in cap. de cauſis 4. hoc tit.* inde arbitrorum poteſtas finitur ſimiliter triennio à die acceptati compromiſſi computando. Docent Greg. Lopez *in l. 27. part.* Paz *in d. l. 233. ſtyli*; Azevedus *in l. 4. tit. 21. lib. 4. recopil.* Sed ſi cùm præfinitione temporis, intra quod arbitrium dicatur, compromiſſum fiat, ſi intra illud tempus ſententia non proferatur, compromiſſum finitur, *l. ſi cùm dies 22. l. arbitrio* 50. *ff. de receptis*, *l. 27. tit. 4. partit. l. 4. tit. 21. lib. 4. recopil.* Azevedus *ſuprà*: ſed cùm hoc tempus prorogari poſſit, in hac temporis prorogatione, ſeu reſtrictione Conſulti utuntur his verbis, *prolato*, *perlato*, *relato*, *repetito die*, quæ inter ſe valdè differunt; dies enim prolatus eſt in longiorem productus, prorogatuſve, *l. arbiter 33. l. Labeo* 25. *§. 1. ff. de receptis.* Seneca *in Hercule Furente*:

Certo veniunt ordine Parcæ,
Nulli juſſu ceſſare licèt,
Nulli ſcriptum proferre diem.

Prælatus dies dicitur, ideſt ante latus, antepoſitus: quam prælati diei acceptionem habemus *in l. ſi à debitore, ff. ad leg. Corn. de falſis*, *l. 1. §. editione, ff. de edendo.* Relatus autem dies dicitur de futuro longiori in proximiorem revocatus, ideſt anticipatus, *d. l. arbiter* 33. Feſtus *verbo Referre.* Cujacius *lib. 1. quæſt. Papin.* Repetitus dies dicitur ex præterito in præſens petitus, & aſſumptus, *l. repetito, ff. de fide inſtrum. l. 1. §. 7. & 8. ff. de itinere, actuque*, *l. ſi finita, §. item videamus, ff. de damno infecto.*

His ſuppoſitis quæſtio apud juris Interpretes eſt, an arbitri per ſe, vel ipſi tantùm compromittentes poſſint diem in compromiſſo adjectum prorogare, ſeu referre. Et quoad arbitros certum eſt, non poſſe proferre, vel referre diem invitis compromittentibus, *l. non diſtinguemus 32. §. de eo*, *l. arbiter* 50. *ff. de receptis*: eſt enim hoc novum compromiſſum, unde ſicut in primo conſenſus partium deſideratur, ita & in hoc ſecundo. Sed ſi in ipſo compromiſſo caveatur, ut dies proferri poſſit, tunc invitis etiam ipſis compromittentibus poterit dies ab arbitro prorogari, *l. Labeo 23. §. hæc*, *l. diem 27. §. 5. l. non diſtinguemus*, *§. ult. ff. de receptis.* Nec opus eſt, ut ſententia in ſcriptis prolata dies prorogetur, quia per nuncium tantùm prorogari valet, *d. l. diem* 27. Quæ enim conſenſum nudum poſtulant, per epiſtolam, vel per nuncium expediri poſſunt, *l. 1. §. ult. ff. de contrahenda empt.* ſed ſi in compromiſſo cautum ſit, ut arbitri poſſint diem proferre, non poterunt illum referre, *l. arbiter 33. ff. de receptis*; quia invitis compromittentibus non licèt arbitris compromiſſi formam mutare, *l. ſed ſi in ſervum 9. §. penult. & ult. juncta l. verò* 12. *§. 1. ff. de ſolutionibus.* Unde invitis litigatoribus non licèt arbitris diem referre. Nec tunc obſtat textus *in l. non diſtinguemus 32. §. dies, ff. hoc tit.* in illis verbis: *Dies compromiſſi proferri poteſt, non cùm ex conventione, ſed cùm juſſu arbitri eam proferri neceſſe eſt, ne pœna committatur.* Ubi ſupponi videtur, non ſufficere partium conventionem tempore compromiſſi factam, ut arbiter poſſit diem proferre. Nam in eo textu agitur de pœna committenda à litigatore, qui poſt conventionem in compromiſſo factam, ut liceret diem proferre, contradixit, ne arbiter ea lege uteretur: & aſſerit Conſultus, quod ſi poſt conventionem, antequam neceſſe ſit diem proferre, eam protulerit, nuuſque ex litigatoribus contradixerit, non committitur pœna; ſed ſi contradixerit poſtquam cùm ampliori termino opus eſſet, arbiter prorogavit, tunc committitur pœna ab

3 Tempus compromiſſi à quibus prorogetur.

eo,

eo, & parti applicatur; & ſi ambo contradixerint, non committitur pœna, quia non eſt cui applicetur, *l. arbiter 40. ff. de receptis:* cùm enim par ſit delictum, non poteſt alter ab altero pœnam petere. Similiter etiam compromittentes per ſe non poſſunt diem in compromiſſo præſcriptum prorogare invito arbitro, ut arbiter cogatur ſententiam dicere; eo autem conſentiente, poterunt diem proferre, *l. Pomponius 13. ſ. ult. l. & ſi 16. in fine, l. quid tamen, ſ. 5. ff. de receptis.* Similiter etiam unus ex compromittentibus non poteſt ſine alio compromiſſi diem prorogare, *l. arbiter 33. ff. de receptis.* Cujacius *lib. 13. Pauli edictum, in l. quo caſu 12. ff. eod. tit.* Sicut enim una pars ſine alia non poteſt prorogare juriſdictionem judicis, ut ſic adverſarium ad incompetentem judicem, vel peregrinum trahat, *l. 5. ff. de offic. Proconſulis, l. 1. ff. de officio ejus*, nec ex Principis quidem reſcripto, *l. 9. C. Theodoſ. de juriſd. l. 2. C. de dilationibus*, Symmachus *lib. 10. epiſt. 52.* ita ſimiliter nec arbitri poteſtatem prorogare valet unus ex litigatoribus ſine alio, ne alteri per alterum iniqua conditio inſeratur, contra regulam *non debet 74. ff. de reg. juris:* quæ ſi conjungatur cùm dicta lege *arbiter 33.* quæ eſt ejuſdem Papiniani *lib. 1.* pertinet ad præſentem ſpeciem prorogationis temporis compromiſſi, ut animadverunt Cujacius *in d. l. arbiter*, & Gothofredus *in d. regula 74.*

Ex his apparet hujus textus vera interpretatio; nam cùm compromiſſum factum eſſet cùm temporis præfinitione, & tempus elapſum eſſet, exſpiravit poteſtas arbitrorum: non poſſunt autem judices delegati reaſſumere juriſdictionem, quam ſemel amiſerunt interloquendo juriſdictionem ad ſe non pertinere; quia prorogatio juriſdictionis delegatæ tunc admittitur, cùm vera juriſdictio delegata eſt, ut dixi *in cap. de cauſis, hoc tit.* aliàs partes juriſdictionem dare non poſſunt eam non habenti; ſi autem judices delegati haberent juriſdictionem in habitu, licèt in actu renunciarent, ex conſenſu partium reaſſumere poſſent, ut docent Vela *tom. 2. diſſert. 41. n. 63.*

C A P U T XXXIX.

a Idem.

b SUſpicionis cauſa contra judicem aſſignata, non ipſe (qui forſan provocatus obeſſet) ſed *c* arbitri potiùs, coram quibus probatio eſt facienda, & ad quos omnia, quæ ad hunc articulum faciunt, pertinere noſcuntur, poſſunt ad hoc terminum aſſignare. Ab ipſo quoque judice (cui ſicut juriſdictio, ſic & cætera ſine quibus explicari non poteſt, intelliguntur eſſe *d* commiſſa) iidem ut conveniant, ſi diſcordes fuerint, in unam ſententiam, vel tertium concorditer advocent, cum quo *e* duo, vel alter eorum id faciat, ſunt cogendi, ne hujuſmodi occaſione principale negotium plus debito prorogetur.

N O T Æ.

1 a IDem.) Gregorius videlicet IX. qui à nemine conſultus in præſenti praxim proponit obſervandam in recuſatione judicum delegatorum.

b *Suſpicionis.*) Recuſationis cauſas varias enumerant Covar. *pract. qu. 26.* Paz *in praxi, tom. 2. cap. 6. num. 5.* Donellus *lib. 17. comment. cap. 25.* Maranta *de ordine jud. tit. de appel. num. 17.* Petrus Gregorius *lib. 49. ſyntagm. cap. 3.* Carraſco *ad leges recop. tit. de cauſis recuſat.* Seſſe *tom. 4. deciſ. 415. & 416.* Carleval. *tom. 2. de judiciis, diſp. 5.* Acacius Ripol. *de juriſd. c. 2.* Guazin. *in defenſione reor. defenſ. 1. c. 19.* & eas nos proſequemur *in cap. cùm ſpeciali 61. de appel.*

c *Arbitri.*) Juris videlicet, qui non tam partium voluntate, quàm juris diſpoſitione eliguntur, ut de cauſis recuſationis cognoſcant, *cap. ſecundò requiris 41. §. 3. cap. cùm ſpeciali 61. de appel. c. ſi quis contra, de foro compet. cap. 2. de ordine cognit. in 3. comp. c. ab arbitris, de officio deleg. in 6. c. 12. de appel. eod. lib. l. fin. C. de judiciis;* de quibus agunt Cujacius *in d. l. fin.* Balboa *in d. c. cùm ſpeciali*, ubi etiam Cujacius, Morla *in emporio, tit. de juriſd. n. 173.* Moneta *de commut. c. 8. n. 610.* Vultejus *de judiciis, lib. 2. c. 7. n. 237.* Sanch. *tom. 2. conſ. lib. 6. c. 8. dub. 3. n. 21.* Molina *lib. 6. de juſt. diſp. 31.* Oſuald. *lib. 17. comment. c. 25. litt. T,* Seſſe *to. 1. deciſ. 41. & 113.* Non autem recuſatione oppoſita finitur juriſdictio delegata, ſed ſuſpenditur, *c. ſi judex 5. de offic. deleg. lib. 6.* Ratio eſt, quia recuſato judice, non officium, ſed adminiſtratio, aut exercitium judici adimitur, ut in præſenti docetur. Quod etiam procedit, quando qui delegavit, re adhuc integra in excommunicationem incidit, *c. ſi bis 10. hoc tit. lib. 6.* tunc enim non expirat juriſdictio delegata, ſed tantùm ſuſpenditur, *c. ad probandum, de re judicata.* Docent Oroſius *in l. & quia, de juriſd. nu. 40.* Quintanadvennas *de juriſd. deleg. n. 21.*

d *Eſſe commiſſa.*) Ut latè probavi ſuprà *in c. 1.*

e *Duo vel alter.*) Hanc partem fusè illuſtrabimus *in c. 1. de arbitris:* ex quo commentario, & adducendis *in c. 4. de foro compet. c. cùm ſpeciali, de appel.* quæ huc ſpectant, petenda ſunt.

C A P U T XL.

Idem *Abbati S.* a *Genovefæ.*

P. & G. per litteras Apoſtolicas conquerentibus coram te de Epiſcopo *b* London. quòd conceſſum ab eis *c* mutuum promiſſo *d* loco, & *e* termino non perſolvit: pendente judicio I. laicus, qui in *f* quantitate quadam eiſdem mercatoribus tenebatur, ſe in tuam juriſdictionem (ſicut aſſerit) voluit prorogare: ut ſi intra terminum conſtitutum prædictam non ſolveret quantitatem, excommunicationis, & interdicti ſententias in perſonam, & terram ejus promulgares. Quas hujuſmodi occaſione à te latas, decernimus non valere; cùm etſi aliàs juriſdictioni *g* præeſſe dicaris, quia in dictum I. nullam juriſdictionem habebas, juriſdictionis prorogatio nulla noſcitur extitiſſe, cùm hujuſmodi delegata juriſdictio ad alias perſonas nequeat prorogari.

N O T Æ.

1 a S. *Genovefæ.*) De hoc monaſterio egi *in c. cùm olim 32. hoc tit.*

b *London.*) Legendum eſt *Laudunen.* ut in Gloſſa marginali emendatur. His temporibus regebat Eccleſiam Laudunenſem Guillelmus de Gerimis, ut referunt Chenu *in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ*, & Fratres Sarmat. *tom. 2. Galliæ Chriſt. fol. 596.*

2 c *Mutuum.*) Non exprimit Pontifex, an pecuniæ, frumenti, olei, vini, vel alterius ſpeciei mutuum eſſet celebratum; non enim in pecunia tantùm, verùm in omnibus rebus, quæ functionem recipiunt, & quæ pondere, numero, menſurave conſtant, mutuum conſiſtit, *l. mutuum 2. ff. de rebus creditis*, ubi docuerunt Federicus Schotus, Matheacius, Donellus, & Barclajus, Mancinus *lib. 1. Genial. c. 24. & 153.* Gibalin. *de uſuris, to. 1. c. 2. & 3.* Salmaſius *ad jus Atticum c. 6.* Deſiderius Heraldus *lib. un. emend. c. 15.* Vultejus *diſcept. c. 15.* Hermoſilla *in l. 2. tit. 1. partit. 5.*

d *Loco.*) Non ſolùm in obligationibus adjiciuntur dies, & conditio, verùm & locus apponi ſolet, in quo res debita ſolvatur, *l. 1. & per totum, ff. de eo, quod certo loco, l. eum qui 41. ſ. quoties, l. interdum 73. l. continuus 135. §. cum ita, ff. de V. O. l. hæres, ſ. fin. ff. de judiciis, l. pecuniam 15. ff. de compenſationibus, l. 2. ſ. ſi quis jus, ff. ſi quis cautionibus, §. loca, Inſtit. de oblig.* Donellus *lib. 26. comment. c. 23. & ad tit. ff. de eo, quod certo*, ubi Ægidius Hortenſius. Et licèt dies in obligatione adjiciatur tantùm gratia debitoris, locus tamen plerumq; adjicitur utriuſque creditoris, & debitoris gratia, propter promiſcuas utilitates, quæ ſingulis

gulis adeſſe poſſunt, *l. 1. & 2. §. ult. cum ſeqq. ff. de eo, quod certo*: unde locus à debitore renunciari non poteſt invito creditore; dies verò renunciari valet, quia ſui cauſa ſtatutus eſt, *l. eum, qui Kalendis, §. ult. ff. de V. O. l. quod in diem, l. cum tempus, ff. de reg. juris*. Non ergo, qui certo loco promiſit, in alio ſolvere poteſt, *l. 2. §. 2. l. is, qui 9. ff. de eo, quod certo, l. qui Romæ 122. ff. de V. O. l. fidejuſſor. 16. §. 1. ff. de fidejuſſor. l. 9. Cod. de ſolut.* Nec contrarium probat textus *in l. continuus; §. cùm ita, ff. de V. O.* cui ſatisfaciunt Donellus *ibi*, Faber *lib. 2. conject. c. 1.* Nec etiam, ut ſolvat alio loco, quàm deſtinato ſolutioni, à creditore cogi valet, *l. 1. ff. de eo, quod certo, l. hæres, §. illud, l. ſi duo 10. §. 1. de conſtit. pecun. l. 3. ff. de rebus authorit. judicis, l. quæro 100. ff. de ſolutionibus, l. 37. tit. 2. partit. 3.* Docent communiter repetentes, Donellus & Hortenſius *in d. l. 1. ff. de eo quod certo, & in l. unica, C. ubi conveniatur qui certo loco*, P. Barb. *in d. l. hæres 19. §. illud*, Carleval *de judiciis, tom. 1. tit. 1. diſp. 2. ex num. 284.* ſortiturque in eo caſu debitor duplex forum: unum ratione domicilii, *d. l. hæres, §. ult.* aliud ratione loci adiecti; per talem enim adiectionem quaſi contractum in eo loco creditur, *l. vinum 22. ff. de rebus creditis, l. 3. ff. de rebus author. judicis, l. contraxiſſe 21. ff. de O. & A. l. 8. tit. 3. lib. 4. recopil.* Docent Covar. *pract. c. 20. n. 3.* Guttierrez *de juramento, 3. p. q. 16.* Laſarte *de decima vendit. c. 4. n. 10.* unde cùm ratione contractus, retento etiam foro domicilii, quis forum ſortiatur, *cap. ult. de foro compet. cap. unico, §. contrahentes, eod. tit. in 6.* ideò in loco domicilii, & loco ſolutioni deſtinato conveniri poteſt. Unde Epiſcopus Laudunenſis in præſenti ſpecie, aut Lauduni ratione domicilii, aut in loco ſolutioni deſtinato poterat conveniri, ut in ſimili ſpecie ducetur *in cap. dilecti 17. de foro compet.* ubi quæ ad actionem arbitrariam ſpectant, pro expoſitione tituli *de eo quod certo loco*, latiùs proſequemur.

3 e *Termino.*) Etiam tempus plerumque in obligationibus adjicitur, quare ajebat non extra rem ex Epicteto Arrianus: *Non ſufficit, ut debeatur pecunia, datam eſſe mutuam*; ideſt, non ſufficit inſpicere mutui contractum, ſed ejus qualitates, locum videlicet, & tempus. Tempus autem adjicitur in contractibus duplici modo. Primo, ut eo adveniente res præſtetur, nec antea, licèt debeatur, peti poſſit, exempli gratia: *In diem B. Joannis dare ſpondere?* vel, *In diem B. Petri pecunia mutuè accepta reddenda eſt*. Secundo modo, ut eo adveniente deberi deſinat, ut in hoc caſu: *Centum quolibet menſe dare ſpondes uſque ad Kalendas Martias?* adveniente eo tempore, licèt non ipſo jure, ope tamen exceptionis tollitur obligatio, *l. obligationum 44. §. 1. ff. de O. & A.* Ad primum tempus referenda eſt præſens deciſio, in cujus ſpecie pecunia mutuò accepta ſtatim debebatur, ſed pendente termino ſolutioni aſſignato peti à mercatoribus non poterat: quod enim in diem certum promittitur, ſtatim debetur, licèt ante diem peti non poſſit, *d. l. obligationum 44. §. centeſimis 45. ff. de V. O. l. 3. §. ult. cum ſequenti, ff. de conſtit. pecun. l. 2. verſ. Etiam datur, Cod. eod. tit.* docent Ripol. *in l. 1. ff. de condit. & demonſtrat.* Coſta *lib. 1. ſelect. cap. 19. & 20.* Gomez *lib. 2. variar. cap. 11. ex num. 21.* Duarenus *de O. & A. cap. 4.* Lara *de Capellaniis, lib. 1. cap. 9.* Poteſt autem anteà ſolvere debitor, quia plerumque tempus ejus favore adjicitur, *l. cùm tempus, l. veluti 27. §. 1. l. continuus 132. §. cùm te, ff. de V. O.* Docent Menchaca *de ſucceſſ. creat. §. 7. num. 19.* Gentilis *lib. 1. de donat. c. 31.* ſed ſi adveniente tempore debitum ſolutum non ſit, ſtatim peti poteſt, & debitor in mora conſtituitur, & adversùs eum agi poteſt, in quantum creditoris interfuit pecuniam mutuam ſuo tempore fuiſſe ſolutam, aut quia aliquid amiſit, aut lucri deceſſit, *l. vinum 22. ff. de rebus creditis, l. ult. ff. de condict. tritic. l. hominem 37. ff. mandati, l. ſi Kalendis 11. ff. de re judic. l. qui fundum, ff. de V. O.* Nobilis autem differentia verſatur inter hanc obligationem ad certum diem, & inter puram; nam ex obligatione pura debitor non conſtituitur in mora ante interpellationem; unde uſuræ, aut aliquod lucrum interceptum peti non poſſunt, *l. videamus 38. §. ſi actiones, ff. de V. O.* at in obligatione in diem facta, de qua in hoc textu, elapſo die ſtatim debitor conſtituitur in mora, cùm dies ipſa interpellet pro homine, *l. pecuniæ 9. ff. de O. & A. l. ad diem 77. ff. de V. O. cap. potuit, de locato*. Unde deducitur, actionem arbitrariam duplici ex cauſa mercatores in præſenti ſpecie intendere poſſe adversùs Epiſcopum Laudunenſem. Prima, ratione loci adjecti, propter quam actio naſcitur arbitraria, ut latè illuſtrabo *in cap. dilecti, de foro compet.* Secunda, propter tempus adjectum; ſicut enim adjectio loci inducit actionem arbitrariam, ita temporis adjectio, ut defendit Cujacius 8. *ad Africanum, in l. centum, ff. de eo quod certo*: licèt contrarium defendant Fulgoſius, Donellus, & Faber *in d. l. quod Epheſi, ff. eod. tit.* quod mirè, & doctè in concordiam reducit D. Joſephus de Retes *de ſtipul. pœnali tract. 4. num. 12.*

f *Quantitatem.*) Non debitam ab Epiſcopo, ſed à ſeipſo, conſtituit ſe ſoluturum quantitatem, quam jam debebat certo die; poteſt enim quis conſtituere quod debet citeriori, aut longiori die, *l. ſed & ſi 4. ff. de conſtit. pecunia*.

4 g *Juriſdictioni præeſſe.*) Delegatæ videlicet, Abbas enim S. Genoveſæ eſt Decanus, & Cancellarius Lutetianæ Pariſienſis Univerſitatis, *c. ex parte*, juncta inſcriptione, *de V. S.* habet jura Epiſcopalia in parochia S. Stephani Lutetiæ, *cap. olim, el 2. de reſtit. ſpol.* eſt Conſervator quamplurium Religionum, quarum catalogum refert Renatus Chopinus *lib. 2. de ſacra polit. tit. 2. pag. 294.* unde ut Etheſiarchæ Pariſienſi miſſæ ſunt ei quamplures cauſæ, ut videre eſt *in c. licèt, de præb. c. ex litterarum, de apoſtatis*, & aliis. Ejus juriſdictio confirmata eſt decreto Pariſienſis Senatus, quod refert Chopinus *lib. 2. monaſt. pag. 254.* ſed ex inde tantùm evincitur, juriſdictionem delegatam ipſum habere; Conſervatores enim judices delegati ſunt, *c. 1. hoc tit. lib. 6.* probavi *in c. 3. hoc tit.* Unde hujus Abbatis, ut delegati, juriſdictio prorogari non poterat ultra perſonas comprehenſas in ipſa delegatione.

5 Ex hoc textu communiter deducitur, juriſdictionem delegatam non extendi ultra perſonas in reſcripto deſignatas: quam concluſionem latè expoſui *in cap. ſignificavit, de reſcriptis*. Etiam deduci ſolet, juriſdictionem delegatam non eſſe prorogabilem: quam partem expoſui *in cap. de cauſis 4. hoc tit.*

C A P U T XLI.

a Idem.

CUm vigeſimum annum peregeris, dari potuiſti in ætate hujuſmodi delegatus. Cæterùm conſtituto intra ætatem eamdem (niſi partes ſcienter conſentirent in eum, qui annum XVIII. tranſcendiſſet,) facta delegatio ab alio, quàm à Principe, non teneret.

COMMENTARIUM.

1 Concluſio probatur. a IDem.) Gregorius videlicet IX. qui pro expoſitione, & declaratione textus *in l. quidam 57. ff. de re judicata*, præſentem edidit conſtitutionem, ut jam notarunt Sarnenſis *in cap. ſtatutum, nu. 26. de reſcriptis in 6.* Mandoſius *de ætate, cap. 5.* Petrus Barboſa *in l. cùm Prætor, §. fin. nu. 109. ff. de judiciis*, & ut eam faciliùs comprehendamus, ſequentem proponimus diſputandam aſſertionem: *Minor 20. annis a quocumque judex delegatus deſignari poteſt: & major 18. ſi partes conſentiant; minor verò 18. annis nullo modo, niſi à Principe, delegatus dari valet*. Non eſt ſimilis deciſio in jure noſtro, qua probari poſſit hæc aſſertio. Eam tamen illuſtrant Ludovicus Gomez *in cap. ſtatutum, nu. 26. de reſcriptis lib. 6.* Mandoſius *de ætate minor. cap. 5. n. 88.* Zaſius *lib. 2. ſingularium, cap. 22.* Petrus Barboſa *ubi ſuprà, nu. 90.* Moneta *de conſervat. cap. 5. num. 159.* Narbona *de ætate anno, 20. qu. 2.* Donellus *lib. 17. comment. cap. 24.* Langleus *lib. 4. ſemeſtrium, cap. 15.* Petrus Gregor. *lib. 1. de reſcriptis, c. 22.* Segura *in direct. judic. 1. p. cap. 1. per totum*, Sbrozius *de Vicario Epiſcopi, lib. 1. qu. 35.* & alii infrà referendi.

2 Impugnatur præſens aſſertio. Sed hæc Gregorii deciſio juris utriuſque principiis adverſari videtur; conſtat enim certam ætatem ſingulis publicis muneribus eſſe præſcriptam, infra quam ea adire non datur, *l. honor. 14. §. gerendorum, ff. de munerib. & honorib. l. penult. ff. de legat. 3.* Petrus Herodius *lib. 10. rerum judic. tit. 13. cap. 8.* circa quam ætatem variæ olim fuerunt

roga-

Digitized by Google

rogatæ leges, ut conſtat ex Dione Caſſio *lib.* 52. Svetonio *in Auguſto*, *c.* 32. Ovidio *in Faſtis*, ibi:

Jura dabat populo ſenior: finitaque certis
Legibus eſt ætas, unde petatur honos.

Celebriſque inter eas fuit lex Annaria, cujuſque Magiſtratus ineundi tempus definiens, de qua Cicero *Philip.* 5. his verbis: *Legibus annalibus majores noſtri cùm grandiorem ætatem ad Conſulatum conſtituebant, adoleſcentiæ temeritatem verebantur.* Livius *lib.* 25. *c.* 2. & *lib.* 40. *c.* 44. plura de ipſa lege Annaria Cujacius *lib.* 17. *obſerv. c.* 34. Donatus *in dilucid. ad Lampridium in Alex. Severo, tom. 6. theſauri crit.* Borellus *de Magiſtr. lib.* 1. *c.* 6. Oſualdus *lib.* 17. *comment. cap.* 24. *littera L.* His legibus ad Conſulatum capeſſendum ætas 43. annorum præſcripta fuit, Cicero *ubi ſuprà*, Alex. ab Alex. *lib.* 3. *Genial. cap.* 3. ad Præturam 40. anni, Roſinus *lib.* 8. *antiquit. cap.* 5. Gutherus *de comitiis Romanorum lib.* 1. *cap.* 3. Ad Ædilitatem 37. Brodeus *ad Polletum lib.* 2. *hiſtoriæ fori, cap.* 7. & *lib.* 5. *cap.* 8. Ad Quæſturam etiam 37. Sidonius *de antiquo jure Roman. cap.* 2. Robortellus *in diſp. de grad. honorum*: & ad jus dicendum 30. Svetonius *in Vitel. cap.* 32. plures referens doctiſſimus Solorzanus *de juribus honorariis*, *n.* 357. Sequentibus verò temporibus ad Magiſtratum gerendum, in quo Reipublicæ adminiſtratio continebatur, ante 25. ætatis annum juvenes non admittebantur, ſi provincialis Magiſtratus eſſet, *l.* 2. *ff. de minoribus*, *l. non tantùm*, *§.* 1. *ff. de Decurion. l. ad Rempub.* 8. *de muner. & honor.* adeò ut Decurio minor 25. annis à Principe creatus, licèt Decurionatus munere decoraretur, ad ſuffragium tamen ferendum in Curia non admittebatur, quouſque 25. annum attigerit, *l. ſpurii* 6. *§. minores*, *l. penult. §.* 1. *ff. de Decurion.* Cujacius *lib.* 1. *reſponſ. Papin. in d. l. ſpurii*, *§. minores*: at verò Romanæ Reipub. Magiſtratus etiam minoribus 25. annis ſolebant à Principe, vel Republica concedi, *l. unica*, *§. ult. ff. de officio Conſulis*, *l. ſi rogatus* 20. *§. ult. ff. de manumiſſ. vindict.* & cùm concedebantur, concedentis auctoritas ſupplebat ætatem, & conſequenter ſententiam pronunciandi jus habebant, *d. l. quidam* 57. *l.* 5. *tit.* 4. *p.* 3. Legibus autem noſtri Regni ordinarius judex major debet eſſe 20. annis; delegatus autem poterit eligi major 18. annis, *l.* 5. *tit.* 4. *partit.* 3. Denique conſtitutum eſt, ut judex nemo eſſe poſſit, qui non fuerit 26. annis major, & per 10. annos in ſcholis publicis ſtudiis juris civilis, & canonici operam dederit, & in Regni legibus fuerit verſatus, *l.* 2. *tit.* 9. *lib.* 3. *novæ recopil.* ubi Azevedus, Anton. Gomez *in l.* 2. *Tauri*, qui plures cumulant auctores: igitur non rectè aſſerimus, minorem 18. annis à Principe delegatum dari poſſe. Augetur hæc difficultas ex eo; nam ut judex delegatus aliquis deſignetur, debet obtinere dignitatem eccleſiaſticam, *cap. ſtatutum, de reſcriptis, lib.* 6. ſed ad dignitatem eccleſiaſticam major ætas deſideratur, veluti ad Epiſcopatum 30. anni, *cap. cùm in cunctis, de elect.* ad Archidiaconatum, ſeu alias dignitates curam animarum habentes 25. ad Abbatias, & Prioratus etiam 25. *Clement. ne in agro*, *§. cæterùm, de ſtatu monach.* ad inferiora verò officia & beneficia ea ætas, intra quam valeat poſſeſſor in Presbyterum ordinari, *d. cap. cùm in cunctis*, *§. inferiora*, ubi latè diximus: igitur qui eſt infra 20. annum, judex delegatus dari non poteſt. Secundò difficilis etiam eſt præſens aſſertio, ubi docetur, ex conſenſu partium judicem dari poſſe eum, qui 18. annos obtinet; nam arbitri non poſſunt eligi, niſi qui 20. annum habent, *l. cùm lege* 41. *ff. de receptis*, in illis verbis: *Nemini licere minorem 20. annis compromiſſarium judicem eligere.* Ante ætatem enim 20. annorum faciles ſunt lapſus in malum, & aliæ improbæ commotiones, de quibus Sidonius *lib.* 7. *epiſt.* 2. D. Hieronymus *epiſt.* 2. *ad Nepotianum*, Caſſiodorus *lib.* 1. *epiſt.* 1. igitur qui tantùm 18. annos ſunt adepti, non poſſunt in arbitros, ſeu delegatos ex conſenſu partium eligi.

3 Ratio decidendi. Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens Gregorii IX. deciſio, cujus ratio ex eo provenit; nam cùm temporibus noſtri Gregorii majores 20. annis judices ordinarii eligi poſſent, ut latè probant Bronchorſt. *d. aſſert.* 65. P. Barboſa *in l. cùm Prætor* 12. *§. fin. nu.* 48. *ff. de judiciis*, meritò etiam habens 20. annos poteſt à quolibet ordinario Magiſtratu judex delegatus deſignari: juſta ætatem etiam pubertatis plenæ poteſt à Principe in delegatum eligi, quia cùm Princeps agnoſcit ætatis defectum, & nihilominus in delegatum eligit, creditur cum eo diſpenſaſſe. Ludovicus Gomez *in d. cap. ſtatutum*, *n.* 17. Moneta *de conſervat. c.* 5. *n.* 159. Barb. *ubi ſuprà*. Si tamen in minorem 20. annis partes conſentiant, ut ab inferiore Magiſtratu judex detur, valebit delegatio, *ex d. l. quidam conſulebant*, confirmata hac Gregorii deciſione; nam cum conſenſu partium adeſt ſimiliter auctoritas delegantis, quæ ſupplet defectum ætatis, conſentientibus ipſis litigatoribus. Quare ſingula, quæ non prodeſſent, videlicet delegatio judicis, aut conſenſus partium, conjuncta juvant, inducuntque juſtitiam ipſius delegationis, ut docent P. Barboſa, & Mandoſius *ubi ſuprà*.

Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta; nam omiſſa illa ſatis vexata quæſtione, quænam videlicet ætas 4 Diſſolvuntur difficultates.
jure Pandectarum deſideraretur ad judicandum? quam latè examinant ultra ſuprà relatos Goveanus *in l.* 2. *ff. de juriſd.* Maſtrillus *de Magiſt. lib.* 2. *cap.* 5. Cujacius *in l.* 1. *C. qui ætate*, *lib.* 10. Donellus *lib.* 17. *comment. c.* 24. Narbona *de ætate*, *anno* 25. *qu.* 31. dicendum eſt, in præſenti non agi de judice ordinario, ſed de delegato; unde licèt daremus ætatem 25. annorum deſiderari in judice ordinario, non tamen inde infertur, idem obſervandum eſſe in judice delegato. Nec argumentum ipſius difficultatis reſtagatur; nam illud procedit attento jure novo Bonifacii VIII. poſt cujus deciſionem delegatus, aut conſervator ejus ætatis eſſe debet, quam requirit qualitas illa tribuens habilitatem ad delegati, vel conſervatoris munus; ut ſi quis delegatus, aut conſervator detur, quia Abbas, Archidiaconus, aut obtinens perſonatum in Eccleſia Cathedrali, vel Collegiali, eam ætatem debet habere, quæ ad Abbatiam, Archidiaconatum, talemve perſonatum deſideratur, ut latiùs proſequitur Moneta *d. c.* 5. *de conſervatorib. n.* 155. Nec tertia difficultas refragatur, pro cujus ſolutione ſciendum eſt, valde controverſum eſſe apud Interpretes, quænam ætas in arbitris præfinita ſit? Aliqui exiſtimant, arbitrum debere eſſe majorem 18. annis: ita Gloſſa *in præſenti*, Blancus *de compromiſſis*, *qu.* 2. *num.* 22. Anton. Gomez *lib.* 3. *variar. cap.* 1. *num.* 55. Menochius *de arbitrariis*, *lib.* 2. *centuria* 6. *caſu* 540. *num.* 40. Caldas Pereyra *in l. ſi curatorem*, *verbo hunc contractum*, *nu.* 44. *C. de in integrum reſtit.* & dicunt communem Vivius *lib.* 2. *commun. opin. opin.* 506. Goveanus *in l.* 2. *ff. de juriſd. n.* 8. P. Faber *in l.* 2. *ff. de regul. juris*, alii congeſti ab Oſualdo *lib.* 17. *comment. c.* 24. *littera G*, pro qua opinione expendunt primò præſentem deciſionem, ſecundò textum *in l. cùm lege* 41. *ff. de receptis*, ubi aſſeritur, lege Julia judiciaria cautum fuiſſe, ne minor 20. annis cogeretur arbitrium ſuſcipere: igitur ſi velit compromiſſum acceptare, valet. Tertiò & illud argumentum adducunt, nam qui judices dari poſſunt, & arbitri recipi valent: ſed majores 18. annis, licèt minores 20. judices eſſe poſſunt, *l. quidam* 57. *ff. de re judicata*, *l. unica*, *ff. de officio Conſulis*, *l. Prætor* 12. *verſ. Natura*, *ff. de judiciis*, ubi natura tantùm impuberes judicare prohibentur, *l.* 1. *§.* 3. *ff. de poſtulando*, ubi major 17. annis poteſt de jure reſpondere: igitur & arbiter deſignari valet. Sed arbitrum debere eligi eum, qui vigeſimum annum obtineat, docuerunt P. Gregor. *lib.* 47. *ſyntagm. c.* 9. *n.* 16. Donellus *lib.* 17. *comment. cap.* 24. & *in d. l. quidam*, Maſtrillus *de Magiſtr. lib.* 2. *c.* 3. *n.* 2. Quam opinionem jure communi inſpecto veriorem reor: nec ea retenta obſtant prioris ſententiæ fundamenta. Non præſens deciſio, quæ procedit in judice delegato ex conſenſu partium deſignato, non verò in arbitro ex mero conſenſu partium electo: unde cùm in judice delegato cum conſenſu partium concurrat auctoritas delegantis, ideò habens 18. annos poteſt delegatus creari; at verò in arbitro nulla auctoritas dantis, ſed tantùm partium conſenſus adeſt, idebque minor 20. annis in arbitrum eligi non valet. Quo modo etiam accipiendi ſunt textus *in l.* 4. *tit.* 5. *partit.* 3. *l.* 4. *tit.* 15. *lib.* 2. *ordin.* Nec etiam facit pro contraria opinione textus *in d. l. cùm lege* 41. argumento à contrario deducto, quod ex eo textu deduci non valet; nam ſi Calliſtratus docet, minorem 20. annis cogi non poſſe arbitrium dicere, expreſsè ſupponit, arbitrium ſuſcipere non valere, cum ex edicto Prætoris omnes arbitri ex conſenſu partium electi poſſent cogi arbitrium dicere, *l. non diſtinguimus*, cum ſuis *§§. ff. de arbitris*: igitur ſi non poteſt cogi, nec eligi valet, ut docet Bronchorſt *centuria* 1. *aſſert.* 65. omiſſis aliis ſolutionibus traditis à Fabro *in ejus textus rationali*, Oſualdo *lib.* 17. *ad Donellum*, *cap.* 24. *littera G.* Vulteio *de judiciis*, *cap.* 1. *num.* 100. Narbona *de ætate anno* 35. *q.* 33. Hodie tamen cùm ætas 26. annorum ad judicandum præfinita ſit, *l.* 2. *tit.* 9. *lib.* 3. *recopil.* abrogatis, ſeu expoſitis *l.* 5. *tit.* 4. *part.* 3. *l.* 3. *tit.* 9. *lib.* 3. *recopil.* crederem arbitros etiam 25. aut 26. annos ha-

Digitized by Google

habere debere, quod & docet Narbona *anno* 25. *q.* 33. Nec tandem facit pro alia ſententia textus *in d. l. quidam*; nam in eo ſententia prolata à minore 20. annis, ſuſtinetur ex diſpenſatione Principis, qui poteſt in ætate Magiſtratuum diſpenſare, ut ſuprà probavi, & docent Vulteius *de judiciis lib.* 1. *cap.* 1. *n.* 99. Altamirano *in l.* 1. *C. de filiis official. cap.* 4. *num.* 9. Amaya *in l.* 2. *C. ſi ſervus aut liber*, *ex num.* 29.

C A P U T XLII.

Idem,

UNo *a* delegatorum, vel *b* arbitrorum (ſicut proponis) rebus humanis exempto, eorum officium exſpiravit. Niſi aliud in *c* delegatione, aut compromiſſo fuiſſet expreſſum.

N O T Æ.

1 a DElegatorum.) Uno enim ex judicibus delegatis defuncto, aliorum expirat etiam juriſdictio, ut docent Vighellius *in meth. juris can. pag.* 211. P. Gregor. *in cap. ſciſcitatus*, *de reſcriptis*, Matienzo *in l.* 12. *gloſſa* 1. *tit.* 4. *lib.* 5. *recopil.* Farinacius *in fragment.* 2. *p. verbo judex*, *nu.* 773. quam partem expoſui *in cap. ſciſcitatus*, *de reſcriptis*, *cap. quoniam* 14. *hoc tit.* & explicat Caſtillo *lib.* 5. *controv. c.* 130. *n.* 7.

b *Arbitrorum.*) Arbitrorum morte, & compromittentium finiri compromiſſum, probabimus *in cap. fin. de arbitris*. Non idem procedit defuncto uno ex executoribus datis ad teſtamentum faciendum, vel exequendum, ut pro interpretatione textus *in cap. fin. §. ſanè*, *de teſtam. lib.* 6. docent Carpio *de execut. lib.* 3. *cap.* 2. *per totum*, Barboſa *voto* 59. 2

c *Delegatione.*) Adjecta videlicet clauſula, Quod ſi non omnes, quam illuſtravi *in d. cap. ſciſcitatus*.

C A P U T F I N A L E.

a Idem.

QUoniam Apoſtolica Sedes intendit providere negotiis, & non perſonis, quibus eadem committuntur, ſi judex tertius, licèt ex officio noſtro, vel de adſenſu partium pro communi à nobis datus eiſdem, alii delegaverit vices ſuas (cùm delegato à Principe id concedatur à jure) delegatio valebit ipſius. Idem quoque dicendum eſt, cùm mandatur Epiſcopo, ut cum altero ſuorum conjudicum mandatum Apoſtolicum exequatur: & tunc ſinè ſubdelegato ab ipſo Epiſcopo reliqui duo procedere non valebunt. §. Is autem, cui injungitur, ut perſonaliter negotium exequatur, poteſt (dummodo partes conſentiant) hoc aliis delegare, præterquam ſi inquiſitionem fieri, vel Eccleſiis de Prælatis, vel aliis miniſtris provideri mandaremus; cùm in his omnibus caſibus induſtriam, & fidem perſonæ, cui talia committimus, eligere videamur. §. Cæterùm (ſalva Legatorum Sed. Apoſt. auctoritate,) nulli, cui commiſſum fuerit prædicare Crucem, excommunicare, vel abſolvere aliquos, diſpenſare cum irregularibus, vel injungere pœnitentias, liceat hæc de cætero aliis demandare; quia non ſibi juriſdictio, ſed certum miniſterium potiùs committitur in hac parte.

N O T Æ.

1 a IDem.) Gregorius IX. videlicet, qui à nemine conſultus, ſed motu proprio præſentem edidit conſtitutionem, vt explicaret poteſtatem delegandi, ſeu ſubdelegandi, cùm mandata eſt juriſdictio, aut nudum miniſterium commiſſum: quam poteſtatem expoſui *in c.* 3. *hoc tit.* & pro conciliatione præſentis textus cum capite finali, *de off. Ordin.* repetenda ſunt adducta in commentario dicti capitis finalis.

T I T U L U S XXX.

De officio Legati.

C A P U T P R I M U M.

Alexander III. a *Univerſis Suffraganeis* b *Cantuar. Eccleſiæ.*

CUm non ignoretis, venerabilem fratrem noſtrum Cantuar. Archiepiſc. vobis non ſolùm Metropolitani, ſed etiam *c* Legationis jure præeſſe; mirabile ſatis eſt, quod quidam veſtrum, ſicut audivimus, aſſeverare præſumunt, quod idem Archiepiſcopus nullam cauſam de Epiſcopatibus veſtris, ſive Metropoleos, ſive Legationis jure audire debeat, niſi per *d* appellationem perferatur ad ipſum. Sanè licèt Metropolitico jure audire non debeat cauſam de Epiſcopatibus veſtris, niſi ad eum per ap. deferatur, tamen Legationis obtentu univerſas Eccleſiaſticas cauſas de ipſis Epiſcopatibus, quæ per ap. vel querimoniam aliquorum perveniunt ad audientiam ſuam, audire poteſt, & debet, ſicut qui in provincia ſua vices noſtras gerere comprobatur. Mandamus itaque, & præcipimus, ut cauſas, quæ de Epiſcopatibus veſtris ad eundem Archiepiſcopum perferuntur, ejus judicio relinquatis, nec quemlibet clericum, vel laicum veſtræ juriſdictionis deterrere, vel impedire tentetis, quominus cauſam ad præfatum Archiepiſc. ſi voluerit, poſſit transferre.

N O T Æ.

a UNiverſis.) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c. unico*, videlicet 23. Epiſcopis, qui ut ſuffraganei parent Archiepiſcopo Cantuarienſi, quorum Sedes referunt Candenus *in Republica Angliæ*, Carolus à S. Paulo *in Geographia ſacra*, Barboſa *p.* 1. *de poteſt. Epiſc. in notitia Epiſcop.*

1 b *Cantuarienſi.*) De hujus Eccleſiæ origine, & amplitudine aliqua adduxi *in c.* 2. *de reſcriptis*.

c *Legationis.*) Inter alia Cantuarienſium Præſulum privilegia non minimum olim fuit jus Legatorum; illi enim Legati nati Sedis Apoſtolicæ erant: ita enim ſcribit Joannes Papa XII. in litteris ad S. Dunſtanum Archiepiſcopum Cantuarien. apud Malmesb. *lib.* 1. *Pontif. pag.* 212. *Primatum itaque tuum, in quo tibi ex more anteceſſorum tuorum vices Apoſtolicæ Sedis exercere convenit, ita tibi ad plenum confirmamus, ſicut B. Auguſtinum, ejuſque ſuc-*

ſucceſſores præfatæ Eccleſiæ Pontifices habuiſſe dignoſcitur. Unde Candenus *in ſua Brit. pag.* 239. aliàs 196. *Cantuarienſes Archiepiſcopi erant Legati Pontificis Romani, & (ut urbanus Secundus ajebat) velut alterius orbis Patriarchæ: & Goduvinus in vita Theobaldi Archiepiſcopi pallium accepit Romæ ab Innocentio II. à quo etiam titulo donatus eſt Legati nati, qui ab omnibus ſucceſſoribus jam inde ſemper retentus eſt.* Et priùs in vita Rodulphi Archiepiſcopi: *Rodulphus Sedi Cantuarienſi privilegium antiquitus conceſſum aſſeruit, ut illius Eccleſiæ Archiepiſcopi Sedis Apoſtolicæ Legati nati perpetuò haberentur.* Parker. *in antiq.pag.*23.*Pontifices Romani Cantuarienſes Archiepiſcopos, ut ſuos Legatos nominabant, ut auctoritatem, quam jure ſuo obtinebant, à Sede Romana ſumere viderentur.*

d *Appellationes.) Cap. per ſingulas* 1. 9. *qu.* 3. *c. dilecti, c. cum cauſam, c. ſolicitudinem, de appel. cap. Romana, eod. tit. in* 6. *c. per tuas, de ſententia excommun. c. venerabilibus, eod. tit. in* 6. *c.* 1. *de foro compet. eod. lib.* Docent latè Balbon *in cap.*1. *de foro compet.* Hallierius *de hierarch. juriſd. lib.* 4. *art.* 3. §. 1. & nos plura dabimus *in c. paſtoralis, de officio Ordinarii.*

COMMENTARIUM.

2 Concluſio probatur. EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Legatus Pontificis in Provincia ſuæ legationis etiam per ſimplicem querelam adiri poteſt*, Probant eam textus *in c. cum inter*, juncta integra, *c. cùm venerabilis* 7. *de conſuet. c.* 2. *hoc tit. in* 6. *c. officii* 38. *de elect. c. veniens, de V. S. c. ſi Abbatem, de elect. lib.* 6. Illuſtrant ultrà relatos à Barboſa *in præſenti, & lib.* 5. *juris Eccleſ. c.* 5. *n.* 75. Petrus Greg. *lib.* 5. *partit. tit.* 3. *cap.* 2. Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp.* 3. §. 2. *n.* 3. Sahagun *ad hunc titulum, n.* 7. Corvinus *lib.* 1. *aphoriſ. tit.* 20. Fragoſo *de regim. Chriſt. reipubl. pag.* 2. *lib.* 4. *diſput.* 19. §. 5. Morinus *lib.* 5. *exercit. c.* 21. Morla *de juriſd. tit.* 2. *n.* 505. Gambara *de officio Legati lib.* 8. *n.* 7. Caniſius *in ſumma hujus tituli*, Lælius Cæcus *de repub. tit. de ſtatu Legati, n.* 3. Zerola *in praxi, verbo Legatus*, Azor *Inſtitut. moral.* 2. *p. lib.* 5. *c.* 28. Fileſacus *in c. duo* 9. *de officio Ordinarii.*

3 Impugnatur tradita aſſertio. Sed adverſus hanc aſſertionem inſurgi poteſt ſequenti conſideratione. Eccleſiaſticus ordo confunditus, ſi ſua unicuique juriſdictio non ſervetur, & ab Ordinario aufertur primæ inſtantiæ cognitio. Leo Pontifex X. in conſtitotione lata in Concilio Lateran. anno 1515. in illis verbis: *Et cùm Eccleſiaſticus ordo confundatur, ſi ſua unicuique juriſdictio non ſervetur, Ordinariorum juriſdictioni quantùm cùm Deo poſſumus favere, ac litibus celerius finem imponi, & litigantium immoderatis ſumptibus, & expenſis parcere ſatagentes, ſtatuimus, & ordinamus, quod ſingulæ cauſæ, tam ſpirituales, quàm civiles, & mixtæ, forum Eccleſiaſticum quomodolibet concernentes, in prima inſtantia extra Romanam Curiam, & in partibus coram Ordinariis locorum dumtaxat cognoſci, & terminari valeant.* Unde PP. Concil. Trid. *ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 20. ita ſtatuerunt: *Legati quoque etiam de latere, Nuncii, Gubernatores Eccleſiaſtici, aut alii quarumcumque facultatum vigore, non ſolùm Epiſcopos in prædictis cauſis impedire, aut aliquo modo eorum juriſdictionem iis præripere, aut turbare non præſumant, ſed nec etiam contra clericos, aliaſve perſonas Eccleſiaſticas, niſi Epiſcopo prius requiſito.* Quare in omnibus cauſis ad forum Eccleſiaſticum pertinentibus coram loci Ordinario inſtantiam tractandam, & finiendam eſſe docent innumeri congeſti à Barboſa *in d. c.* 20. *Concil. Trident.* Salgado *de retent. bullarum*, 2. *p. cap.* 3. Archiepiſcopus Cantuarienſis, quantumvis Legatus natus Sedis Apoſtolicæ, non poteſt per viam querelæ adiri, cùm per conſequens prima inſtantia tollatur ab Ordinariis ſuffraganeis. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam Legati Sedis Apoſtolicæ exæquati ſunt Legatis Proconſulum, *c.* 2. *hoc tit. lib.* 6. ſed Legati Proconſulum, immò & ipſi Proconſules intra Urbem tantùm voluntariam, non contentioſam exercere poterant juriſdictionem, *l.* 2. *in principio, ff. de officio Proconſulis*: igitur & Legati Sedis Apoſtolicæ juriſdictionem contentioſam exercere non poſſunt.

4 De Legatorum origine. Hac difficultate non obſtante vera eſt præſens deciſio, ad cujus expoſitionem primò præmittendum eſt, Legatum à legando, immò & legendo dictum eſſe, quaſi priùs lectus, & electus, ut publicum negotium peregrè, & auctoritate publica agat, & pertractet. Occurrunt enim plerumque negotia, quæ niſi per Legatos expediri nequeunt, ut ſunt, quæ cum abſentibus agenda, & pertractanda veniunt; nam litterarum miniſterio cuncta committere, & earum fidei, periculoſum eſſet; nec poſſunt calamo peragi, quæ exploranda magis, quàm tractanda ſunt, & mutuo, præſentique colloquio egent: quare Legati officium jam olim in uſu apud varias nationes fuiſſe legimus ad expedienda publica belli, aut pacis negotia. Mittuntur autem Legati à Principe ad Principem, *l. fin. ff. de Legationibus*; à Rebuſpublicis ad Reſpublicas, *l.* 5. *ff. eodem, l.* 1. *Cod. eod. tit.* qui dicebantur Legati cum adjectione talis provinciæ, ut Legatus Ciliciæ, *in l. teſtium* 3. *verſ. Ideoque, ff. de teſtibus.* Legatus Lugdunenſis, *l. ſpadonem* 15. §. *ſi quis* 17. *ff. de excuſat. tutor.* Aquitaniæ, *in l.* 52. *ff. de cuſtodia reorum*: Galliæ *in l.* 2. *ff. de jure immunit.* Numidiæ, *in l. nam* 7. *ff. de legat. præſtandis.* Et illi negotia publica cum exteris gentibus diſceptabant, ut Beliſarius eos deſcripſit apud Procopinm *lib.* 2. *belli Perſici*; non tamen ullam juriſdictionem exercebant: cum juriſdictione autem ſuos Legatos mittebant Proconſules, & Præſides, de quibus *in tit. ff. de officio Proconſ. l.* 4. *Cod. de apparitoribus, lib.* 12. *l.* 5. *ff. de officio præſidis*, qui dicebantur Legati Proconſulis, & Præſidis, *l. non eſt* 7. *ff. de manum. vindict. l. moris* 9. §. 2. *ff. de pœnis*; quibus maximè conveniunt Legati nati, ſeu miſſi cùm juriſdictione, de quibus in præſenti titulo agemus, ut jam notavit Petrus Marcha *lib.* 5. *concord. Sacerd. & Imper. cap.* 1. & 2. Inferiores ad Principem Legatos propriè non mittunt, nec hujuſmodi Legati potiuntur privilegiis, & prærogativis aliorum Legatorum ſupremorum Principum, de quibus *in l. finali, ff. de legationibus, l. ſanctum* 8. *de diviſ. rerum, l. lege Julia* 7. §. *finali, ad leg. Jul. de vi public. l.* 2. §. *fuit poſt eos, verſicul. Deinde, ff. de origine juris, cap. jus gentium* 7. 1. *diſt. l.* 9. *tit.* 25. *partit.* 7. *l.* 25. *tit.* 18. *partit.* 3. *l. unica, tit.* 8. *lib.* 6. *recopil.* in quibus Legatorum perſonæ ſanctæ dicuntur, quia nullo modo lædi poſſunt, aut violari, ut probant Duarenus *lib.* 5. *diſp. cap.* 37. Emanuel Suarez *lib.* 5. *obſervat. cap.* 10. & 15. Petrus Faber *lib.* 2. *ſemeſtr. cap.* 1. Durantius Caſellius *lib.* 5. *variar. c.* 1. Marquez *in Gubernat. Chriſt. lib.* 1. *c.* 27. & *lib.* 2. *c.* 37. D. Joannes à Solorzano *tom.* 1. *de jure Indiar. lib.* 2. *c.* 20. *num.* 27. Immò ſubditorum Legati illis tantùm privilegiis fruuntur, quæ illis à Principe conceduntur, de quibus *in titulis ff. & Cod. de legationibus, l.* 2. §. *Legatis, cum ſequentibus, l. ſi quis* 8. *l. non aliàs* 24. *cum ſequent. uſque ad leg.* 28. *l. cùm furioſus* 39. §. *fin. l. ſi uxor* 42. *ff. de judiciis, l. eum, qui* 5. §. 1. *ff. de conſtit. pecun. l. ſi Legatus* 30. *ff. ad Trebel. l. finali,* §. *Legati* 12. *ff. de muner. l.* 2. *C. de muner. & honor. lib.* 10. *l. hos.* 12. *ff. de accuſat. l. Titio* 36. *ff. ad municip. l. Legatis* 8. *ff. ex quibus cauſis, l. tutor* 35. §. *fin. ff. de jurejur.* plura de his Legatis publicis, & eorum legationum juribus congeſſerunt relati à Solorzano *d. n.* 27. quibus addendi ſunt Briſſonius *de formulis, pag.* 276. Scombornerius *lib.* 3. *polit. cap.* 28. Clapmarius *de jure Imperii, lib.* 5. *c.* 18. Beſoldus *tom.* 3. *polit. diſſert. de Legatis, eorumque jure*, Burgenſis *centuria* 1. *obſervat.* 96. Petrus Herodius *lib.* 10. *rerum jud. tit.* 15. *cap.* 3. 18. & 22. Zipeus *de Senatoribus lib.* 4. *c.* 28. Arniſeus *de jure majeſtat. lib.* 2. *cap.* 5. *nu.* 16. Grotius *de jure belli, lib.* 2. *cap.* 18. §. 2. Dorleans *ad Tacitum* 3. *annal. pag.* 430. Scribanius *in polit. lib.* 1. *cap.* 25. Giurba *conſil.* 69. Amaya *in l.* 2. *num.* 30. *C. de muner. & honorib. lib.* 10. magnus & doctus ſemper D. Franciſcus Ramos *in memoriali pro Epiſcop. Luſit. propoſ.* 1. §. 2. *ex num.* 74.

Etiam in Eccleſia jam ab ejus primis ſæculis magna fuit auctoritas Legatorum, quidquid impii hæretici impuris vocibus eorum nomen irridentes, detrahere intendant. 5 De legatis ſedis apoſtolicæ. In Conciliis enim plerumque generalibus Romanus Pontifex, qui nimiis occupationibus implicatus, & ob loci diſtantiam, cùm occupata majore Italiæ parte à Barbaris neceſſariò Concilia œcumenica in Oriente celebrabantur, cùm per ſe præeſſe non poſſet, Legatos ſuos mittebat, ut ejus nomine illis præeſſent, ut in Conciliis Nicæno, Epheſino, Chalced. & aliis contigit, de quibus Legatis egit Creſpetius *in ſumma, verbo Legatus*, & plenè, ac eruditè Petrus Marcha *lib.* 5. *concord. Sacerd. & Imper. cap.* 2. *cum ſequent.* Legatorum autem Sedis Apoſtolicæ tria ſunt genera, *cap.* 5. *hoc tit. lib.* 6. Alii ſunt Legati à Latere dicti, *cap. decreto, cap. ſi quis Epiſcopus,* 2. *q.* 6. ſive à facie, ut vocat Balſamon *ſcholio* 1. *ad Synodum ſextam in Trul.* Laterales eos appellat Ivo Carnot. *epiſt.* 109. à latere Pontificis mittuntur, ut ait Leo Pontifex *epiſt.* 24. *ad Fauſtum*, in illis verbis: *Cùm propter cauſam fidei, quam Eutyches perturbare tentavit, de latere meo mitterem, qui defenſioni veritatis aſſiſteret.* Qui enim ex collegio Cardinalium Legati eliguntur, qui ad latus Pontificis ſunt, ſicut *in l. juriſperitos* 30. *ff. de excuſat.*

tutor.

tutor. dicuntur circa latus Principis agere, qui in ejus comitatu ſunt: & apud Poſſidium *in vita S. Auguſtini*, de judice Africæ ab Honorio Imperatore datu ita legitur: *Propter quod perficiendum etiam de ſuo latere Tribunum, & Notarium Marcellinum ad Africam judicem miſerat;* inde Cardinales Legati à Latere dicuntur, *c. volentes* 8. *de officio ordin. lib.6. ſi Abbatem 36. de elect. eod. lib.* quia Cardinales de corpore ipſius Pontificis, & ad latus ejus ſunt, *c. quiſquis 6. q.* 1. *Clement. felicis, de pœnis*. Non tamen olim neceſſarium erat, ut Legati à Latere Cardinalitia dignitate præfulgerent, ut probat Juretus *in notis ad ep.* 260. Ivonis. Alii ſunt Legati nati, ita appellati, quia cum ipſa dignitate, quam obtinent, ipſo jure Legatorum officium nanciſcuntur, quales ſunt Archiepiſcopus Cantuarienſis, ut ſupra probavi, Eboracenſis *c. 1. ut lite pendente*, Bituricenſis *c. ult. de majorit. & obed. c. expoſuit, de dilat.* Rhemenſis, *c. per venerabilem*, *§. verùm, qui filii ſint legitimi*, *c. penult. de filiis Presbyt. c. cum Bertoldus, de re judicata*, Chopinus *de ſacra polit. lib.2. tit. 6. n.2.* Non tamen omnes, qui pallii honorem à R. Pontifice conſequuntur, ideò Legati creantur, ut aliqui exiſtimarunt. Licèt enim pallii honor illis concedatur, non ideò legationis officium nanciſcuntur, ut probat doctus Cironius *lib. 1. obſerv. c. 7.* Tandem alii ſunt Legati miſſi, illi videlicet, qui cùm ſint à latere Pontificis, neque naſcuntur Legati; tamen in aliquam provinciam mittuntur ob eorum induſtriam, & rerum peritiam, de quibus *in c. mandata, de præſumpt. c. cùm dilecti, de accuſat.* Mitti autem poſſunt ut Legati illi, qui in Eccleſiaſtica dignitate ſunt conſtituti, etiamſi Subdiaconali tantùm gradu ſint inſigniti, *c. 1. 94. diſt.* Proſequuntur horum Legatorum dignitatem, & prærogativam Pariſius *de reſign. benef. lib. 7. q. 13. n. 1.* Garcia *de beneficiis 5. p. c. 3. n. 3.* Speculator *p. 1. tit. de Legato*, Moneta *de conſerv. c. 4. n. 24.* Ferro Manrique *de præcedent. q. 29.* Villaroel. *tom. 1. regiminis Eccleſ. c. 4. art. 6.*

6 De officio legati.

Deinde ſciendum eſt, prædictorum Legatorum non eſſe æqualem juriſdictionem, ſeu auctoritatem; quædam enim ſpecialiter competunt alicui ex eis, quæ aliis denegantur. Communia omnibus ea ſunt. Primum, ut omnibus æquè honor debeatur ſub pœnis ſtatutis in extravaganti unica, *de conſuet.* Secundum, ut omnes in provinciis ſibi commiſſis noxia evellant, ſalutaria inducant, & promoveant, *d. c. mandata, de præſump. c. 2. hoc tit. lib. 6.* Tertium, ut omnium æqualiter legatio provocari poſſit tacitè, vel expreſsè, *c. 2. hoc tit. c. paſtoralis* 14. *§. quoniam, de reſcriptis*. Quartum, ut in quacumque cauſa ad R. Pontificem perlata ampliùs procedere non poſſint, *c. licèt* 5. *hoc tit.* Singulorum autem propria, & ſpecialia ſunt quæ ſequuntur. Primò proprium eſt Legatorum à latere abſolvere quoſcomque excommunicatos propter violentam manuum injectionem in clericos, *c. excommunicatus 9. hoc tit.* Secundum, beneficia vacantia in ſua provincia conferre, etiamſi præſentatio ad patronum clericum ſpectet, *c. dilectus 6. hoc tit. c. 1. eod. tit. lib. 6.* Tertium, quando Legati à latere perveniunt, ſeu accedunt ad provinciam, in qua degunt miſſi, aut nati, eorum ſuſpenditur juriſdictio, *c. volentes, hoc tit. cap. antiqua 23. §. Dominicæ, de privileg.* Quartum, Legati à Latere cognoſcunt etiam de cauſis exemptorum, *c. ſi Abbatem, de elect. lib. 6. c. 1. hoc tit. eod. lib. c. 1. de V. S. in 6.* Quintum, Legati de Latere deferunt per totam ſuam provinciam crucem, & ipſam urbem ingredientes ſub baldachino recipiuntur, cæteri verò tantùm aſcendunt equum album, deferunt calcaria inaurata, & veſtes rubeas, *c. antiqua, de privil.* Tandem in procurationibus recipiendis diſtant valdè Legati à latere ab aliis Legatis; nam Legati à latere recipiunt ſuas procurationes etiam extra provinciam, *c. cùm inſtantia, c. procurationes, de cenſibus*. Legati etiam nati aliquid ſpeciale obtinent aliis Legatis non commune, videlicet ut diuturnior ſit eorum poteſtas; natorum enim legatio quia adhæret beneficio, tamdiù durat, quamdiù Legati illud poſſident, *d. c. antiqua:* aliorum verò legatio perſonis tantùm cohæret, & elapſo tempore illi præfixo, exſpirat, *c. 4. hoc tit.* morte autem Pontificis non finitur, quia non tam ab eo, quàm ab ipſa Sede Apoſtolica, aut Cardinalium collegio miſſi intelliguntur, *c. 2. hoc tit. in 6. c. ſi gratiosè, de reſcriptis, eod. lib.* Legati etiam miſſi illud proprium habent Legatis natis non commune, ut videlicet aliqua leviora, etiam in ſua legatione non expreſſa, in ſua provincia expedire poſſint, *c. mandato 6. de præſumpt. cap. cùm dilecti* 18. *de accuſat. cap. excommunicatis 9. hoc tit.* nati autem nihil poſſunt, ſibi vindicare ultra ſpecialiter eis in legatione commiſſa, *c. 1. hoc tit. lib. 6.* Alias inter prædictos Legatos proſequuntur differentias Lælius Cæcus *de repub. Chriſtian. tit. de Legato*. Speculator, Marcus Antonius, & Gambara *eod. tract.*

7 Ratio decidendi.

His præmiſſis ratio præſentis deciſionis ex eo provenit; nam cùm Legati Apoſtolici in provinciis ſibi commiſſis non delegati, ſed ordinarii judices ſint, *c. 2. Ordinarios reputantes, hoc tit. lib. 6.* ipſa legatione conſequuntur propriam, & ordinariam juriſdictionem, *cap. quoad translationem*, ex quo legationis officio non Apoſtolica delegata, ſed ſua utuntur juriſdictione in negotiis ſibi commiſſis, *c. ſi Apoſtolicæ*, ibi: *Auctoritate ſuæ legationis*, *c. ſi qui, de præbendis lib. 6.* licèt enim ad unam provinciam mittantur, & videantur habere mandatam juriſdictionem, tamen cùm ipſe Princeps Eccleſiæ ſit qui eos deſignat cum abſoluta poteſtate, non delegati, ſed ordinarii ſunt, ut docent Cæſar *de Eccleſ. hierarch. d. diſp. 3. §. 2.* Sahagun *ad hunc tit. n. 12.* igitur ſi ſunt ordinarii in provinciis ſibi deſignatis, rectè poſſunt in cauſarum cognitione etiam per viam querelæ quoad primam inſtantiam adiri, & cum ordinariis ipſius provinciæ concurrere, ita ut ſi cauſa ab eis præventa non ſit, rectè poſſint Legati de ea cognoſcere, quia ſunt etiam judices ordinarii illius provinciæ, ut docent Sahagun, & Sebaſtian. Cæſar. *ubi proximè*.

8 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec difficultas ſuprà pro dubitandi ratione adducta obſtat, procedit enim inſpecto noviori jure Concil. Trident. & Leoninæ conſtitutionis; licèt enim jure communi inſpecto ex noſtro textu, & juribus ſuprà citatis poſſit prima inſtantia tolli, & auferri; hodie tamen nullo modo alius quàm ordinarius judex cauſæ poteſt adiri per modum querelæ in prima inſtantia. Et quia circa Legatos, utpote ordinarios, poſſet adhuc dubitari, expreſsè *in d. c. 20. Concilii Trident.* ſtatutum fuit, ne etiam Legati poſſint auferre primam inſtantiam Epiſcopis: unde per eam conſtitutionem correctam eſſe præſentem deciſionem, omnes in præſenti notarunt. Nec augmentum difficultatis adverſatur; nam licèt Proconſul extra ſuam provinciam non poſſit contentioſam, ſed tantùm voluntariam exercere juriſdictionem; tamen intra provinciam propriam omnem ordinariam juriſdictionem exercet, & ita Legati Sedis Apoſtolicæ, qui dictis Proconſulibus æquiparantur, intra provinciam ſuæ legationis jure communi attento eam exercere valebant.

9 Exponitur c. pervenit 11. q. 1.

Superiori aſſertioni primò opponitur textus *in c. pervenit 11. q. 1.* ubi proponitur, quod ſi clericus cum clerico cauſam habuerit, & voluerit illum convenire coram Epiſcopo, debere coram eo actionem proponere, non autem coram defenſore Siciliæ Legato Sedis Apoſtolicæ in ea provincia miſſo; quia niſi unicuique Epiſcopo juriſdictio ſervetur, eccleſiaſticus ordo confunditur. Ex quo textus facilè deducitur, Legatum miſſum à Sede Apoſt. per viam querelæ adiri non poſſe; ſiquidem coram defenſore Siciliæ Legato Sedis Apoſt. clericus debitorem ſuum convenire non valet. Hujus textus vera interpretatio provenit ex cognitione dignitatis, ſeu officii defenſoris Siciliæ. Et ſciendum eſt, temporibus Gregorii Magni ab ipſo miſſos fuiſſe in Siciliam duos diaconos, vel ſubdiaconos, ut patrimonium Eccleſiæ Romanæ adminiſtrarent, curarentque, & frumentum ex ea provincia in urbem exportarent. Conſtat ex D. Gregorio *lib. 1. epiſt. 1. & 70.* Ad ipſos etiam defenſores ſpectabant cauſæ, negotiaque eorum Epiſcoporum, qui intra fines ipſius provinciæ degebant: idem *lib. 7. indict. 2. epiſt. 39.* non autem illi defenſores erant Legati Sedis Apoſtolicæ, ſed tantùm miniſtri præpoſiti ſupradictis negotiis. De hoc defenſore Siciliæ plura tradit D. Rochus Pirro *tom. 1. Siciliæ ſacræ, pag.* 67. & nos aliqua adduximus *in cap. unico, de ſyndic. cap. 1. de fide inſtrum.* Dadin. Alteſſer. *diſſert, juris-can. c. 5. per totum*. Unde cùm textus *in d. c. pervenit*, non loquatur de Legato Sedis Apoſtolicæ, rectè aſſeritur, eum neglecto Epiſcopo non poſſe adiri: cùm cujuſlibet cauſæ prima inſtantia debeat coram loci ordinario diſceptari: docet Cæſar *d. §. 2. n. 3.*

10 Intelligitur c. cum in eccleſia de appell.

Secundò adverſatur ſuprà traditis textus *in cap. in Eccleſia 38. de appell.* ubi proponitur, clericos Lincolnienſis diœceſis (quæ ſuffraganea eſt Cantuarienſis,) cauſam agitaſſe coram ipſo Lincolnienſi: & cùm altera ex partibus ad Archiepiſcopum Cantuarienſem appellaſſet, quæſitum fuit à noſtro Alexandro III. utrum Archiepiſcopus virtute provocationis poſſet de cauſa cognoſcere? Et affirmat Alexander III. non aliter eum poſſe in cauſæ cognitione procedere, quàm ſi ex juſta cauſa fuiſſet provocatum; non autem ſi appellatio frivola erat, ut poſt Gloſſam ibi ſupponit, potiùs quam exponit

Digitized by Google

nit Cujacius. Ex quo textu deducitur, Legatum natum Cantuarienſem Archiepiſcopum, de quo in præſenti, non aliter adiri poſſe à ſubditis ſuffragaocorum, quàm per viam juſtæ appellationis, non autem per modum ſimplicis querelæ. Huic difficultati duplici modo ſatisfieri poſſe exiſtimavit Pannrmitanus *ibi*, *nu.* 4. Primò aſſerendo, verum eſſe, Legatum Sedis Apoſt. adiri poſſe per viam ſimplicis querelæ, aut appellationis juſtæ; non autem per appellatinnem frivolam, & injuſtam, quia fruſtratoria appellatio non devolvit cauſam ad ſuperiorem, *cap. cùm appellationibus*, *de appellat, in* 6. unde cùm in eo textu non per ſimplicem querelam, ſed per viam appellatinnis injuſtæ Archiepiſcopus fuiſset provocatus, non potuit de cauſa cognoſcere. Quod etiam evenit in R. Pontifice, qui licèt jure communi inſpecto poſſet per viam ſimplicis querelæ adiri, tamen injuſtè ad ipſum appellari non poteſt. Secundò ſatisfacit ipſe Panormitanus aſſerendo, Legatum poſſe adiri per ſimplicem querelam, quando cauſa non eſt cœpta, & conteſtata coram Ordinario; tunc enim Legatus neglecto Ordinario in ea procedere non poteſt, ut probat Covar. *practic. qu.* 9. *n.* 3. cùm enim ipſi Legatus, & Epiſcopus ordinarii ſint, ut ſuprà probavi, inter eos præventioni locus eſt, *c. ſi à Sede* 31. *de procurat. lib.* 6. & qui cœpit de cauſa cognoſcere, debet eam debito fine terminare, *cap. propoſuiſti*, *de foro comp.* Docent in præſenti Abbas *n.* 3. Gambara *de officio Legati lib.* 8. *n.* 13. Sahagun *de officio Legati num.* 11. unde cùm *in d. c. cum in Eccleſia*, cauſa conteſtata fuiſset coram Epiſcopo Lincolnienſi, non potuit Archiepiſcopus, niſi juſtè ad ipſum fuiſset provocatum, in cauſa procedere.

C A P U T II.

Cœleſtinus III. *Magiſtro a Columbo.*

STuduiſti à nobis quærere, utrum de cauſa, quam alicui delegamus, alius qui ſit generalis in provincia Legatus, vel ante cognitionem, vel poſteà valeat cognoſcere, & commiſſionis noſtræ proceſſum, quem judici delegato tranſmittimus, valeat taliter impedire. Hanc itaque dubitationem de animo tuo amputare volentes, reſpondemus quod cùm mandatum ſpeciale deroget à generali, Legatus commiſſionem alii, vel aliis factam ſpecialiter non debet, nec poteſt impedire: ubi etiamſi ſecundùm formam expreſſam noſtri mandati ſententia fuerit promulgata, non poterit ipſe Legatus, niſi ſuper hoc mandatum ſpeciale receperit, eam quolibet modo irritare. Ipſam tamen, ſi rationabiliter lata fuerit, confirmare valet, & executioni mandare.

N O T Æ.

1 a MAgiſtro Columbo.) Ità legitur *ſub hoc tit. c. unico, in* 2. *collect.* non autem apparet, cujus nationis, ſeu provinciæ eſſet Magiſter Columbus. Credo tamen natione Anglum eſſe, præſentique deciſioni anſam dediſſe quæſtiones agitatas inter Elienſem Epiſcopum Apoſtolicæ Sedis Legatum, & Vvalterum Archiepiſcopum Rhotomagenſem, judicem delegatum in illis partibus, quarum meminit Baronius *anno* 1191.

2 b *Derogat generali.*) Ut in ſimili cauſa reſpondit Innocentius *lib.* 1. *epiſt. regeſtr.* 1. ubi notavit Boſquetus, unſque plura adduximus *in c.* 1. *de reſcriptis*. Hanc tamen regulam non procedere, quando concurrunt duo mandata in una perſona, docet Noguerol *alleg.* 7. *n.* 42.

C O M M E N T A R I U M.

3 Concluſio refertur, & probatur. EX hoc textu communiter deducitur talis aſſertio: *De cauſa ſpecialiter à Pontifice delegata Legatus cognoſcere non poteſt, nec per viam querelæ in prima inſtantia, aut appellationis in ſecunda, niſi ut eam confirmet.* Quæ concluſio probari poteſt *ex c. ſanè* 11. *c. paſtoralis*, *ſ. præterea*, *c. ſignificaſti*, *de officio delegati*, *c. penult. in fine*, *de purg. canonic.* Conſonat lex 5. *tit.* 5. *part.* 1. Illuſtrant Lælius Cæcus *de repub. tit. de ſtatu Legati*, *n.* 4. *verſ.* 11. Barboſa *lib.* 1. *juris Eccleſ. c.* 5. *n.* 81. Mandoſius *de inhibit. q.* 5. Petrus Gregor. *lib.* 5. *partit. tit.* 3. *c.* 3. Anguianus *lib.* 3. *de legibus*, *cap.* 33. *n.* 33. & 36. Fachineus *lib.* 12. *controv. c.* 85. Tondutus *de prævent. p.* 2. *c.* 7. *n.* 9. Antonius Cuchus *lib.* 1. *inſtit. tit.* 5. *de legatis*, Fragoſo *tom.* 1. *Chriſt. Reipub. diſp.* 10. *ſ.* 2. *n.* 8. Gambara *de officio Legati*, *lib.* 8. *nu.* 99. Moneta *de commut. c.* 5. *n.* 193. & *c.* 6. *n.* 264. Narbona *de appell. à vicario*, *q.* 1. *nu.* 152. Illuſtriſſimus Manrique *annal. Ciſterc. anno* 1204. *cap.* 3. *nu.* 3.

4 Impugnatur hæc aſſertio. Sed hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis admodum redditur ſequentibus conſiderationibus. Prima ex eo naſcitur; nam quoties inter duos judices ambigitur, uter ex eis judicaturus ſit, ſi æquales ſunt, ſimul de cauſa cognoſcere, & ſententiam proferre debent, *cap. paſtoralis*, *de reſcriptis*; ſi verò alter eorum major ſit, ille cauſam terminabit, *cap. ſi duobus* 7. *de appell. l. contra pupillum*, *§. ult. ff. de re judic.* pluribus relatis docet Anguianus *d. lib.* 3. *c.* 33. *nu.* 2. ſed in concurſu judicis delegati, & Legati Sedis Apoſtolicæ, inficiari non poteſt, tam ratione dignitatis, quàm juriſdictionis majorem eſſe Legatum, ut docent Chaſſaneus, Legaufre, & Coruinus in præſenti rubrica: igitur Legatus etiam de cauſa alii delegata cognoſcere valet. Augetur hæc difficultas; nam ſi delegatus in cauſæ cognitione procedit, quia gerit vices Pontificis, illumque repræſentat, *cap. ſanè* 11. *de officio delegati*, etiam Legatus gerit vices Pontificis, ut ſuperiori commentario probavi, & juriſdictionem ordinariam exercet in provincia ſibi aſſignata, *c.* 2. *hoc tit. in* 6. igitur in concurſu delegati etiam quoad primam inſtantiam præferendus eſt. Secunda militat difficultas contra eam aſſertionis partem, ubi affirmatur, per viam appellationis quoad revocationem ſententiæ prulatæ non poſſe Legatum de cauſa alii ſpecialiter delegata cognoſcere, ſed tantùm ad ejus confirmationem; & naſcitur ex eo, nam ſi Epiſcopus vicarium ſuum generalem in diœceſi habeat, & cauſam ſpecialem committat alicui judici ſun delegatn, ab hoc judice delegato ad ipſum vicarium generalem appellatur, ut docent *in c.* 2. *de conſuet. in* 6. Philippus Francus *nu.* 8. Geminianus *n.* 7. Ancharanus *n.* 2. Narbona *p.* 1. *n.* 142. quod & in Archiepiſcopatu Tolerano facilius procedit, ubi à Vicariis generalibus appellatur ad conſilium ipſius Archiepiſcopi, ut probat latè Barboſa *in d. c.* 2. *de conſuet.* igitur ſimiliter à delegato Pontificis in cauſa ſpeciali ad ejus Legatum vicarium generalem in ea provincia appellari poterit. Augetur hæc difficultas, nam correlativorum eadem eſt ratio, & diſciplina, *l. fin. ff. de acceptil. ſi quis ſervus*, *C. de furtis*: & qui poteſt condemnare, poteſt & abſolvere, *c. verbum*, *de pœnit. diſt.* 1. *l.* 3. *ff. de re judicat.* plura Barboſa *axiomat.* 1. & 61. igitur ſi Legatus poteſt cognoſcere de ſententia à delegato prolata, ut eam confirmet, poterit cognoſcere ut eam infirmet.

Adhuc tamen defendenda eſt præſens Clementis deciſio, cujus ratio ex eo provenit; cùm enim R. Pontifex aliquam cauſam ſpecialiter committit judici delegato, ejus cognitionem ſubtrahit à Legati juriſdictione; quia licèt Legatus ut ordinarius generalem cognitionem illius cauſæ haberet virtute legationis, & mandati generalis; tamen cùm mandatum ſpeciale deroget generali, ut latè probavi *in c.* 1. *de reſcriptis*; ideò Legatus tanquam incompetens judex de ea cognoſcere non valet, cùm jam ipſa cauſa privativè ad judicem delegatum ſpectet. Accedit, nam in cauſa ubi Pontifex manus appoſuit, aliquis Legatus intromittere ſe non valet, ut aliis relatis docet Barboſa *lib.* 1. *de jure eccleſ. c.* 5. & *de officio Legati n.* 82. Sed Pontifex cauſam ſpecialiter delegando manus ſpecialiter in ea apponit: igitur Legatus ejus cognitioni ſe intromittere non valet. Sunt tamen caſus, in quibus Legatus poteſt de cauſa ſpecialiter delegata cognoſcere, ut ſi ille, qui reſcriptum impetravit, priuſquam illo utatur, adverſarium coram Legato conveniat; tunc enim virtute præventionis in ea cauſa Legatus procedere valet. Tondutus *de prævent. d. c.* 7. *n.* 11. Item agnoſcere Legatus valet, ſi cauſa antiqua ab eo deciſa iterum ſuſcitetur, ut docet idem Tondutus *ubi ſuprà*, *n.* 10. 5 Traditur ratio deciſiva.

Nec difficultates ſuprà adductæ adverſantur. Non prima; nam negamus Legatum majorem eſſe judice delegato in cauſa illi ſpecialiter commiſſa; immò certum eſt, 6 Reſpondetur difficultatibus.

in

Digitized by Google

in ea judicem delegatum omnibus judicibus ordinariis majorem eſſe, *cap. ſanè, de officio delegati*, junctis ibi traditis. Unde ex adductis ſuprà pro ratione decidendi deducitur, judicem delegatum, ut majorem, in cauſa ſibi ſpecialiter demandata procedere poſſe, licèt quoad alia Legatus eo major ſit. Nec obſtat ſecunda difficultas; nam magna differentia verſatur inter caſum in ea expenſum, videlicet cùm judex delegatus ab Epiſcopo ſententiam profert, quo caſu ad vicarium Epiſcopi poteſt appellari; & ſpeciem in præſenti deciſione propoſitam, ubi delegatus Pontificis ſententiam profert, quo caſu ad ejus Legatum appellari non poteſt. Differentiæ ratio in eo conſiſtit, nam vicarii Epiſcopi, & ipſius idem eſt tribunal, *c. 2. de conſuetud. lib. 6.* unde ſi appelletur ad Vicarium, perinde eſt ac ſi appelletur ad Epiſcopum, at verò Legati, & Pontificis non eſt idem tribunal, ſeu judicium; ſiquidem à Legato appellatur ad Pontificem, ut paſſim *in hoc tit.* docetur. Deinde quia delegatus in cauſa ſibi commiſſa major eſt quocumque Legato; delegatus verò Epiſcopi non eſt major ejus Vicario, ut docet Narbona *d. q. 1. de appel. à Vicario*, *n.* 151. Unde poteſt appellari à ſententia delegati Epiſcopi ad ejus Vicarium. Nec augmentum hujus difficultatis refragatur; nam confirmatio ſententiæ à delegato prolatæ, quæ Legato in præſenti permittitur, non eſt judicialis, ſeu authorizabilis cum cauſæ cognitione, ſed tantùm collaudatio, ſeu commendatio ipſius ſententiæ, ut poſt Gloſſam *in præſenti*, docent Abbas, Butrius, & Zabarella.

7 *Exponitur c. ad petitionem, de appell.*

Superiori aſſertioni primò adverſatur textus *in c. ad petitionem 22. de accuſat.* ubi refertur, cauſam electionis Abbatis Corvienſis certis judicibus fuiſſe delegatam, & Cardinalem Legatum à latere Romanæ Eccleſiæ lite jam conteſtata coram delegatis, in ea proceſſiſſe uſque ad ſententiam diffinitivam, per quam ipſum Abbatem Abbatia ſpoliavit. Cùm Abbas conqueſtus eſſet coram Innocentio III. & propoſuiſſet prædictum Legatum in cauſa jam judicibus demandata procedere non valuiſſe, & ipſum jam recuſatum ſententiam dixiſse; Innocentius ſententiam à Legato prolatam confirmavit, Abbatem Abbatia prædicta privando. Ex qua Innocentii deciſione ita adversùs noſtrum Clementem inſurgo. Si Legatus non poſſet de cauſa ſpecialiter judicibus delegata cognoſcere, in ea ſpecie Pontifex irritaret omnia geſta à Legato, tanquam ab incompetenti judice, & juris ordine non ſervato, ipſumque Abbatem injuſtè ſpoliatum reſtitueret, juxta tradita à Pereyra *de manu Regia tom. 1. c. 4. n. 7.* Sed Innocentius potiùs confirmavit geſta ab ipſo Cardinali Legato, quàm irritavit: igitur quia Legati poſsunt cognoſcere de cauſa etiam judicibus ſpecialiter commiſsa. Difficultatem agnoverunt Gloſsa *in eo textu*, *verbo Reſtituendus*, & *verbo Providimus*, Innocentius & Anania *num. 2.* qui ut ab ea ſe expediant, docent Innocentii ſententiam ſola plenitudine poteſtatis niti, & Principem poſse judicare ſola veritate attenta, omiſso judiciorum ordine. Sed ab his recedendum eſt, cùm non facilè credendum ſit, Pontificem voluiſse juris ordinem relaxare, atque ex abſoluta poteſtate in cauſa illa procedere. Minuſq; exaudiendus eſt Butrius in eo textu, dum docet, ſententiam Pontificis juſtificari ex actis geſtis ante recuſationem; quia hæc ſententia manifeſtam continet divinationem, & convincitur ex ſuprà traditis, quia per præventionem factam à judicibus delegatis incompetens effectus fuit. Quare his ſolutionibus omiſſis dicendum eſt, Innocentium III. in eo textu juſtè, & legitimè confirmaſſe privationis ſententiam à Legato prolatam, juxta regulam textus *in c. in cauſis 19. de re judicata*; quia in inſtantia appellationis coram ipſo Pontifice fides facta fuit criminum, quæ coram Legato objecta, & probata fuerant contra Abbatem ſpoliatum, ut patet ex verſiculo, *Cùm igitur*, ejuſdem textus: unde non imponitur pœna privationis, neque confirmatur electio ſecundi Abbatis propter acta geſta prætermiſſo judiciorum ordine, ſed propter acta legitimè ordinata in appellationis inſtantia: quæ praxis recepta eſt ex traditis à Bartolo *in l. ut quærebatur, in fine, ff. de re judicata*, Valaſco *in praxi partit. c. 39. nu. 74.* Unde non rectè ex eo textu deducitur, Legatum poſſe de cauſa aliis delegata cognoſcere.

Secundò opponitur ſuprà traditis textus *in c. per hoc 17. de hæret. lib. 6.* ubi deciditur, in cauſis fidei judicibus ſanctæ Inquiſitionis ſpecialiter à Pontifice commiſſis, etiam judices ordinarios procedere: igitur Legati, etiam tanquam ordinarii, poſſunt cognoſcere de cauſis aliis judicibus ſpecialiter delegatis. Pro hujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, olim antequam ſanctæ Inquiſitionis tribunalia erecta eſſent, Epiſcopos ut Ordinarius judices contra hæreticam pravitatem in ſubditos, adversùs exemptos ut delegatos proceſſiſſe, *c. ad abolendam, de hæreticis*: latè probat Fileſacus *in cap. 1. §. 5. & 6. de officio ordinarii*, & nos *in c. 13. de hæreticis*. Poſteà tamen ob varias Epiſcoporum coras hæc cauſarum fidei cognitio delegari cœpit certis judicibus, juriſdictione illis conceſſa, non privativè; ſed cumulativè cum ipſis ordinariis, ita ut Inquiſitores per ſe, Epiſcopi etiam ſeorſim, & ſeparatim poſſent reos ipſos capere, cuſtodiæ mancipare, & contra illos inquirere. *Clement. 1. de hæret. extravag. ex eo, eod. tit.* Docent latè Eymericus *in direct. inquiſit. 3. p. q. 51.* ubi Penna *comment. 100.* Farinacius *de hæreſi, q. 186.* Caſtro Palao *in opere morali, tract. 4. diſp. 8. punct. 13.* ad quæ tempora referendus eſt textus *in d. c. per hoc 17.* ut docent Sahagun *in c. 1. de reſcriptis, n. 40.* Anſaldus *de juriſd. 2. p. tit. 2. §. unic.* Illuſtriſſimus Manrique *annal. Ciſterc. anno 1204. c. 3. n. 8.* Unde cùm per delegationem illam cauſarum fidei non ſubtraheretur earum cognitio ab Ordinariis, ſed cumulativè concederetur, ideò Legati neglectis Ordinariis poterant in cauſa procedere. Hodie tamen licèt illius textus praxis recepta ſit in aliis tribunalibus; in Hiſpania tamen, & Luſitania contrarium obſervatur: tantùm enim Inquiſitores capiunt reos in cauſis fidei, & contra eos inquirunt; immò ſi aliqua acta ſint confecta ab Epiſcopis, tenentur ea tranſmittere Inquiſitoribus, ut referunt Molina *de juſtitia, tom. 6. diſp. 28. nu. 13.* Carena *de officio Inquiſit. part. 1. tit. 4. §. 3.* Tempore tamen ſententiæ proferendæ adeſt ordinarius ipſius rei, aut ſi certum ordinarium non habet, ille in cujus diœceſi captus fuit, & ſuffragium præſtat diffinitivum in ipſa cauſa, ut quotidie uſitatum vidi in hoc Pinciano Tribunali.

8 *Explicatur c. per hoc 17. de hæret. lib. 6.*

Tertiò adverſatur textus *in c. ſignificavit 6. de officio ordinarii*, ubi proponitur, in cauſa conſanguinitatis certis judicibus commiſſa, licere Ordinariu ejus cognitioni ſe ingerere, & abſolutos ab ipſis judicibus delegatis excommunicare: igitur licebit etiam Legatis Sedis Apoſtolicæ immiſcere ſe cognitionis illius cauſæ, quæ judicibus delegatis jam commiſſa erat. Pro cujus difficultatis ſolutione repetentes, & Fileſacus in eo textu, Abbas Siculus, & Cardinalis in præſenti affirmant, quod licèt Legati, aut Epiſcopi non poſſent de cauſa ſpecialiter delegata cognoſcere; tamen eos poſſe ſupplere negligentiam, & punire dolum ipſius delegati; ideòque in eo textu ordinarium non jure proprio, ſed ut negligentiam judicis delegati ſuppleret, in cauſa proceſſiſſe. Sed hanc doctrinam ita generaliter traditam refellit Anguianus *de legibus d. lib. 3. c. 33.* quare ea ſolutione omiſſa, verius dicendum textum illum ſpecialiter procedere in caſu ibi propoſito, cùm videlicet abſolutio à delegatis facta in perniciem animarum vergebat, quarum ſalus curæ, & ſolicitudini Epiſcoporum commiſſa erat: quare in ea ſpecie potuit Ordinarius ſupplere malitiam, & negligentiam ipſius delegati. Ita textum illum accipiunt Anguianus *ubi ſup. n. 43.* Balboa *in c. cum non ab homine, n. 19. de judiciis*.

9 *Intelligitur c. ſignificavit, de officio ordin.*

C A P U T III.

a Innocentius III. *tit. S. Laurentii in Lucina Presbytero Card. Apoſt. Legat.*

Niſi ſpecialis illa dilectio, quam ad perſonam tuam habuimus, & habemus, juſtum motum animi noſtri temperaret, pœna docente cognoſceres, quantùm exceſſeris, qui ſpretis canonicis ſanctionibus, & conſuetudine generali, motu proprio præſumpſiſti Trojanum Epiſcopum à Trojana Eccleſia ad Panormitanam de facto transferre.

N O T Æ.

a I*Nnocentius III.*) Hujus textus integram, & veram hiſtoriam retuli *in c. niſi ſpecialis, de renunc.* ubi extat alia pars hujus epiſtolæ, & commentarium dedi *in c. 1. de translat. Epiſcopi*.

C A P U T IV.

a Idem *eidem*.

QUod tranſlationem Pontificis de Trojano Epiſcopatu ad Panorm. Metropolim à te factam ratam nolumus habere, zelus utique rectitudinis, non amaritudinis nos induxit; quia licèt in Regno Siciliæ generalis ſit tibi commiſſa legatio, ad ea tamen ſine ſpeciali mandato non debuiſti manus extendere, quæ in ſignum ſingularis privilegii ſunt Summo Pontifici reſervata: tamen etſi quædam ex his, quæ de ſpeciali conceſſione ſæpè fuere Legatis indulta, ut illorum videlicet abſolutio, qui propter ſacrilegas manuum injectiones in clericos incidunt in canonem ſententiæ promulgatæ, videantur ex ipſo legationis officio jam *b* licere Legatis; an exiſtimas, quia vices noſtras tanquam Legato tibi commiſimus exequendas, quod *c* Panormitanæ Eccleſiæ poſſes ſubiicere Meſſanen. ut illam iſti præficeres, conceſſo ſibi privilegio Primatiæ? An putas ex eadem cauſa tibi licere duos Epiſcopatus unire, vel unum dividere ſine licentia ſpeciali? Non ergo in ejus odium, vel ad injuriam tuam reputes eſſe factum, cùm etiam felicis mem. Alexander Papa prædeceſſor noſter quaſi ſimile fecerit obviando præſumptioni Legati, quem in Hiſpania deſtinaret, volenti ſimile attentare.

N O T Æ.

1 a IDem.) Etiam hujus textus inſcriptionem expoſui *in d. c. niſi, de auctoritate, & uſu pallii.*

b *Licere Legatis.*) Ut dicemus infrà *in c. excommunicavimus.*

c *Panormitanæ Eccleſiæ.*) Hæc epiſtola in his verbis valdè difficilis viſa eſt Siculis Scriptoribus, Sed ut hiſtoria faciliùs perpendatur, libet facti ſeriem ex Abbate D. Rocho Pirro repetere, qui ita ait: (Hæc epiſtola gravi controverſiæ inter recentiores Auctores anſam dedit; ubi enim nos legimus: *An exiſtimas, quod Panormitanæ Eccleſiam poſſes ſubiicere Meſſanenſem?* legendum alii malunt: *An exiſtimas, quòd Panormitanam Eccleſiam poſſes ſubiicere Meſſanenſi?* Immò in aliquot Decretalium Gregorii IX. exemplaribus ita reperies; ſed occaſionem diverſis, immò oppoſitis ſanè ſententiis præbuit vetus editio; nam in vetuſtiſſimis omnibus codicibus, & in aliquot etiam poſtremæ editionis non omnes ſunt appoſitæ litteræ nonnullarum vocum, ſed nomina in compendium redacta, & brevitatis cauſa, ut fit, decurtata, paucis characteribus exprimuntur ea forma, quam ſubiicio: *An exiſtimas, quod Panormi. Eccleſiam poſſes ſubjicere Meſſan.* ubi voſt *Panormi*, non eſt primus, ut fortè cuipiam videtur, ejus nominis caſus, ſed compendium eſt per apocopen vocis *Panormitanæ*. Id apertiſſimè ſuadet ipſa Pontificiæ orationis conſecutio, & colligatio: ecce enim quam ſubiiciat Pontifex ejuſdem periodi partem, *Ut illam iſti præficeres*. Age verò, quis vel primoribus (ut ajunt) labiis Latini ſermonis attigit latices, cui non conſtet in hac poſtrema periodi parte pronomen, *illam*, mentis oculis ſubiicere, quod longiùs diſtat ſubſtantivum, Panormitanam ſcilicet Eccleſiam; aliud verò pronomen *iſti*, Meſſanenſem Eccleſiam in memoriam revocare? Qui aliter velit, is profectò potiùs dicendus erit ineptus, quàm ut ineptam Pontificis locutionem aſſeramus; ſin verò hæc ita ſint, ut altera periodi pars primæ cohæreat, *Panormitanę* certè legendum erit, de qua ſcilicet dicitur, quod illam pręficere voluerit; alioqui turpiter in una, & eadem periodo oppoſita concludens, Panormitanam Eccleſiam Meſſanenſi ſubiectam, & Panormitanam Eccleſiam Meſſanenſi prælatam dixiſſet Pontifex. Quod ſi nonnulli legiſſe hactenus videntur *Panormitanam*, id inde factum eſt, quòd dictionem illam, *Panormi*, non advertentes vocis eſſe compendium, primum ejus nominis caſum eſſe crediderint, vel quòd ſublatus eſſet apex, qui ſyllepſis hujuſmodi, ut plurimum eſt index, vel quod per errorem Typographi in mediam periodum irrepſiſſe exiſtimaverint, cùm abſque eo rectè primo aſpectu videretur conſtare ſententia: traxit fortè etiam ad errorem propinquitas illa dictionis *Eccleſiam*, cui proximum rari ſunt conſentire debere nomen, rem penitus non perpendentes: cœterùm facilè unus deinde codex errorem hauſit ab alio: quæ etiam cauſa fuit, ut juris Interpretes pleriq; in eum locum ea ratione præbeant quæſtioni argumentum, perinde quaſi Panormitanam Eccleſiam Meſſanenſi Legatus ſubdidiſſet; ipſi enim cum in eo toti ſint, an ſuo jure Legatus aliquam Eccleſiam alteri ſubiicere queat, neglexiſſe videntur, an in litteris Pontificis diceretur, quod Meſſanenſis Eccleſia infra Panormitanam, vel quod contrà Panormitana infra Meſſanenſem conſtituta ſit, ad rem enim, quam ipſi ibi pertractant, perinde eſt, quoquo tandem modo id acciderit: & quamquam adverterint plerique, legendum eſſe, *Panormitanæ*, quod non ſentimus; prudentiæ tamen fuit, cùm lectorum commodo conſulentes quæſtionis argumentum nihil inverterunt, ſed in eo, qua ratione fuerat ab aliis conſtitutum, verſati ſunt, moleſtiam certè non exhibere lectoribus, qui recentiores ſcriptores cum veteribus committunt, ſi vel leviter ab antiquis receſſiſſent Interpretes novi. Si ergo quęramus, an Cencius Meſſanenſem Eccleſiam Panormitanæ, an Panormitanam Meſſanenſi ſubdiderit, non ab Juriſconſultis petenda ſunt ſuffragia, qui quod ad hiſtoriam ſpectat, alii ab aliis accepere, parum ſoliciti, quonam modo ſe res habuerit: ſed oratio ipſa Innocentii, & totius epiſtolæ tenor, ac conſecutio; ſcriptores item, qui illa, unde hæc pendent, enarrant, conſulendi ſunt. Cencius Legatus in Siciliam cum exercitu Pontificis juſſu venerat Marcovaldum Siculo imperio inhiantem profligaturus; Fridericum puerum, ne Regno deiiceretur à perduelle, venerat defenſurus: teſtis eſt ipſe Innocentius *in ep.* 210. *lib.* 2. quam refert Bzovius *ad annum* 1199. *nu.* 12. Cùm idem ergo Cencio, & Gualterio eſſet hoſtis, iidemque regni fines in ejuſdem Friderici Regis fide continendi eſſent, mutuam profectò hominum gratiam, neceſſitudinemq; præpoſitus labor, eademq; ſtudia conciliarunt. Erat Gualterius Friderico conſanguinitate propinquus; tutelæ ab Innocentio demandatæ onus libens ſuſceperat, à Marcovaldi perfidia quàm longiſſimè abhorreret, re ipſa oſtenderat: quid ergo Legato Cencio in Friderici defenſione commodius unquam potuit accidere, quàm tanti viri totius Siciliæ, & Apuliæ Cancellarii ad Marcovaldum debellandum gratia uti, ac amicitia? In quas ille difficultates bellorum incidiſſet, ſi alterum adverſus ſe, tantumq; hoſtem adſciviſſet? Quantam Pontificis incurriſſet offenſionem, ſi ab Friderici fide Gualterium avertiſſet? Immò verò adeò Cencius Gualterii gratiam inire ſtuduit, noviſq; in dies amoris ſignificationibus hominis benevolentiam demereri, ut illum è Trojano Epiſcopo, neq; expectata Pontificis facultate, Panormitanum fecerit Archiepiſcopum. Jam verò erat per hæc tempora Meſſanenſis Antiſtes Berardus, quem Bonfiglius Bertium vocat: is verò fuit in primis Marcovaldo addictiſſimus, adeò ut Meſſana Romam contenderit ab Cœleſtino Pontifice pro illo deprecaturus. In eccleſiaſticam item excommunicationis, & ſuſpenſionis pęnam incidiſſe, Marcovaldi partium ſectatoribus intentatam, liquet ex epiſtola 60. Innoc. *lib.* 5. cujus meminit Bzovius. Age jam, æquum hic lectorem velim. In animum quis unquam inducat, Cencium Legatum cùm Gualterii opera, induſtriaque indigeret, cùm hominis gratiam ſibi, maximè collato Archiepiſcopatu, conciliare ſtuduit, Panormitanam Eccleſiam de ipſo Friderico benemeritum, cui Gualterium nuper præfecerat, Eccleſiæ alteri voluiſſe ſubiicere, ac Meſſanenſi præſertim, ubi plurimi Marcovaldo ſeſe adjunxerant perduelli, ubi Berardus eſſet Antiſtes, tam egregius illius fautor, ut Pontificia lætus anathemata exſorberet potiùs, quàm à cæptis deſiſteret? Adeòne prævaricatus eſt Legatus in graviſſima, quam præ manibus habebat, cauſa à Pontifice demandata? Nonne meritò in proditionis ſuſpicionem veniſſet Cencius, qui Friderici conſanguineum, tutorem, defenſorem egregium premens, eos qui in hoſtium partibus cenſerentur, evexiſſet ad faſtigium dignitatum? Quàm ergo acriter, quàm vehementer, quam impotenter in Cencium inveheretur Innocentius, ſi Regnum Siculum, ſi Fridericum puerum eo facinore vidiſſet in diſcrimen adductum? Orationem hic cohibeam, ne declamare videar; ſed illud paucis adiiciam, epiſtolæ clauſulam meæ cauſæ maximè adſtipulari; hæc enim ibi lego: *Non in ejus odium, vel ad injuriam tui reputas eſſe factum, ſed ut privilegium Petri maneat inconcuſſum.* Eam hic amovet ſuſpicionem Pontifex, noluiſſe ſe quæ geſſiſſet Legatus, rata habere, ejus Gualterii, de quo ad calcem uſq; epi-

ſtolę egerat, odio ductum. Atqui nulla futura ſuiſſet odji ſuſpicio in Innocentio, ſi Gualterium Panormitanum Pręſulem Meſſanenſi ſubdidiſſet Cencins, eique rei non annueret Pontifex; ſed gratiam potiùs illius iniviſſet Innocentius, ſi ab ea illum poteſtate exemiſſet. Totius ergo (ut dicebam) epiſtolæ tenor, atq; connexio requirit, ut in hanc formam Innocentii verba proferantur: *An Exiſtimas, quia vices noſtras tanquam Legato tibi commiſimus exequendas, quod Panorm. Eccleſiam poſſes ſubiicere Meſſanenſem, ut illam iſti præficeres.* Ex quibus nihil eſt, quod admodum gaudeant Meſſanenſes Bonfiglius, & Piccolus, aliique. Percepit fortaſſis animo quiſpiam me illuc in præſentia collimare, ut Meſſanenſem Eccleſiam ſubiectam quoq; Panormitanę fuiſſe oſtendam; ſed alio me vocat ſtudium veritatis. Ut ergo, quod ſentio, in medium proferam, nihil Panormitanos ajo, me judice, pro ſuę Eccleſiæ prærogativa; ex hac epiſtola nihil Meſſanenſes pro ſua poſſe repetere. Cùm enim reſcripſiſſet Cencius, Gualterinm in Panormitana Cathedra pro Legati, qua fungebatur, auctoritate conſtituiſſe, rationem illam perſtringere, atq; elidere conatur Pontifex ſuis in litteris. An fortè, inquit, quòd noſtras vices tibi demandaverimus, & legationis jura dederimus, poteris etiam unam Eccleſiam alteri ſubiicere, Epiſcopatum unum in duos partiri, vel duos in unum unire? Hujus verò dicti hæc certiſſima eſt ſententia, quam explicare non pigeat. Licèt Cenci, in mea ſis legatione, liquet profectò, te Eccleſiam quempiam, verbi cauſa Meſſanenſem Panormitanæ ſubiicere haud poſſe; conſtat planè duos per te Legatum Epiſcopatus coaleſcere, vel unum in partes ſejungi haud poſſe: haud abſimili igitur ratione, quamquam Legationem meam in Sicilia obeas, haud licuit tibi Epiſcopum ex una in alteram transferre Eccleſiam; pleraq; enim ſunt, quæ peculiarem deſiderent à Pontifice poteſtatem, nec cum Legationis jure eorum facultas demandatur, Ut igitur ex iis Innocentii verbis nemo id eliciat, quod duos conjunxerit Epiſcopatus, vel unum ſejunxerit Cencius; ita planè nec quempiam Eccleſiam alterius ſuffraganeam conſtitutam. Hæc verò interpretatio ita ſine obice fluit, ni fallor, ut ſi eam initio propoſuiſſem, haud dubium ſit, quin omnibus arriſiſſet. Qua de cauſa ab eo labore ſuperſedere fortè poteramus, dum oſtendimus legendum eſſe *Panormitanæ*, non *Panormitanam*, in Innocentii litteris. Volui tamen eam ſtatuere diſceptationem, ut hanc libentiùs Meſſanenſes meam amplecterentur ſententiam; nimirum, qoia niſi illis placeat, id ipſis diſcrimen impendet, ut Meſſanenſem Eccleſiam ſubiectam olim à Legato, ſive jure, ſive injuria, Panormitanæ fuiſſe concedant; ſi enim hæc verba non ad exempli gratiam afferrentur à Pontifice, ſed rem à Legato geſtam declararent, evincunt profectò collatam olim Panormitanę Cathedrę poteſtatem à Legato in Meſſanenſem Eccleſiam: cùm tamen ipſe integram, germanamq; periodum Innocentii non tam reſtituerim, quàm oſtenderim, plaudente ipſa epiſtola, hiſtoricis, & (quæ humanæ mentis domina eſt) ratione. Cùm ergo acquieſcere nollet Innocentius, ut in Panormitana Eccleſia ſederet Archiepiſcopus Gualterius, de quo hactenus, Caſtinenſis illi traditur Præſulatus, quod ſuadet epiſtola Innocentii, qua utitur Lellus 2. *part.* §.81. *fol.*46.) Hactenus D. Rochus Pirro. Quæ ad hujus textus interpretationem, & commentarium ſpectant, adduxi *in cap.*1. *de translat. Epiſcopi*, & proſequuntur Solorzanus *tom.*2. *de jure Indiar. lib.*3.*cap.*5. Frances *de Eccleſ. Cathed. cap.* 3. *ex num.*24.

CAPUT V.

Idem a *Barentin. Epiſcopo*, *&* *Marſican. Capellano*, *&* *Subdiacono noſtro*.

Licèt *b* Tran. Canonici ab initio diſſenſiſſent, tandem tamen omnes unanimiter conſenſerunt, dil. f. G. fratrem *c* Caſſin. Abbatis in Archiepiſcopum eligentes, cujus electionem ven. f. n. *d* P. *e* Portuen. Epiſcopus, tunc Sed. Ap. Legatus *f* examinari præcepit, & examinationem redactam. ſcriptis fecit ſigillis dilecti filii Archidiaconi, & Magiſtri Petrach muniri, cum ſuo quoq; ſigillo ad Sed. Ap. tranſmittendam: litteras quoque ſuas nobis pro fratre dicti Caſſin. Abbatis deprecatorias deſtinavit, quas cum decreto electionis omnium Canonicorum ſubſcriptionibus roborato, necnon & litteris *g* ſuffraganeorum, & *h* populi, tres de Canonicis Tranen. Eccleſiæ ab univerſo Capitulo deſtinati nobis humiliter præſentarunt, petentes electionem canonicam de perſona idonea celebratam, auctoritate Apoſtolica confirmari. *i* Nos autem ad majorem cautelam à præfatis Canonicis juramentum recepimus, non à nobis exactum, ſed ab illis oblatum; & factum electionis, ſicut eſt moris, & juris, examinavimus, diligenter. Iterum verò nuncius præfati Caſſin. Abbatis ſuas nobis litteras præſentavit, gravem contra jamdictum Legatum querimoniam continentes, quòd poſtquam electionem examinaverat, & eam ad noſtræ deliberationis examen tranſtulerat, nuntiis jam directis eandem electionem malitioſè nimis *k* examinare præſumpſit. Unde petebat per viros idoneos ſuſpicione carentes de ipſo facto inquiri. Cumque præfatus ſuperveniſſet Epiſcopus, & ea, quæ geſta ſunt, intellexiſſemus ab ipſo, de conſilio fratrum noſtrorum examinationem ſecundam, tanquam à non ſuo judice factam, poſtquam negotium ad noſtrum fuerat translatum examen, cenſuimus irritam, & inanem.

NOTÆ.

a *BArentin.*) Ita legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.*3. in ſexta autem collectione legitur, *Bonon.* ſed perperam, cùm cauſa, quæ in præſenti textu refertur, contigiſſet in provincia Apuliæ. Bononienſis autem Eccleſia ſit in provincia Æmiliæ, unde committi ejus cognitio non poterat Bononienſi Præſuli. Legendum ergo eſt, *Barienſi Epiſcopo*. Barrium enim, vulgò *Barri*, eſt civitas Epiſcopalis in Apulia, juxta Tranenſem civitatem, cujus Epiſcopus Concordius appellatus ſubſcripſit Concilio Romano celebrato ſub Hilario, ut refert Carolus à S. Paulo *in Geogr. ſacra*, *pag.*58. Hujus ergo Eccleſiæ Præſuli, & M. Capellano, & Subdiacono Romanæ Eccleſiæ delegavit Innoc. præſentem cauſam electionis Tranenſis Archiepiſcopi.

b *Tran.*) Tranum, vulgò *Trani*, eſt urbs Apuliæ, cujus Epiſcopus Eutychius ſubſcripſit Concilio Romano 3. ſub Symmacho. Eſt Eccleſia Metropolitana, habetque tres Eccleſias ſuffraganeas.

c *Caſſin. Abbatis.*) Petri videlicet II. qui poſteà ab Innocentio III. creatus fuit Presbyter Cardinalis: fuit ordine 64. Abbas ampliſſimi, & perilluſtris monaſterii Caſſin. ut referunt plura adducentes de ſitu, & magnitudine Caſſinenſis monaſterii Yepes *tom.*1. *chron. D. Benedicti*, *anno* 529. *c.*4. Cornel. *in notis ad Gongoram*, *tom.*3. *pag.*430.

d *P.*) Petrus Galocia Portuenſis Epiſcopus, creatus Cardinalis à Clemente III. menſe Septembri, anno 1190. qui deceſſit temporibus noſtri Innocentii anno 1211. ut refert Ughellius *in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ*, *tom.*3. *Italiæ ſacræ*.

e *Portuenſis.*) Civitas Portuenſis non longe ab Oſtia eſt ad Tyberis dexteram: diſtat ab Urbe Romana per 18. milliaria; ſecundam Epiſcopalem Cathedram obtinet Pontifici immediatè ſubiectam, cujus Præſul Senatoria purpura decoratus in Baſilica Lateranenſi feria 3. ſacra peragit, ut refert Ughellius *ubi ſupr.*

f *Examinari.*) Juxta ea, quæ latè adduxi *in cap. poſtquam*, *de elect.*

g *Suffraganeorum.*) Qui electioni, & ordinationi ipſius Archiepiſcopi, tanquam Metropolitani intereſſe debebant, ut probavi, *in c. ſi Archiepiſcopus*, *de tempor. Ordin.*

h *Populi.*) Supplicantis, non eligentis, ut expoſui *in c.*2. *de elect.*

i *Confirmari.*) Poſt electionem enim legitimè celebratam ſequitur Pontificis confirmatio, ut probavi *in d. c. ſignificaſti*, *de elect.*

k *Examinare.*) Id eſt novum ſcrutinium facere examen enim in præſenti accipitur pro ſcrutinio, ut jam notavit Cironius *ad tit. de ſcrut. in ord. faciendo*.

COM-

COMMENTARIUM.

3 Concluſio probatur. EX hoc textu talis depromitur concluſio: *Facta relatione ſuperiori, judex qui retulit, aliquid innovare ea pendente non poteſt*. Probant textus *in c.1. verſ. Nam ſi tale*, 20. *diſt. c. nomen presbyteri* 2. *q.*1. *c. viduam, in fine* 2. *q.*6. *c. multum ſtupeo* 3. *q.*6. *c. denique* 6. *q.*3. *c. bonæ* 4. §. *nec obſtat, de poſtul. Prælat. c. dudum* 22. *c. cùm in veteris* 51. *de elect. c. Eccleſia* 4. *ut lite pendente, c. intimaſti* 68. *de appel. l. inter* 6. §. 1. *ff. de interdictis, & relegatis, l. ex illo* 13. *C. de appel. l.*2. *C. de relationibus, l.*2. *C. Theodoſ. eod. tit. l.*2. *C. ut lite pendente*, juncto Merillo *lib.*2. *obſ. c.*7. Conſonat de jure Regio lex 35. *tit.*3. *lib.*1. *recop.* Illuſtrant congeſtos à Barb. *in præſenti, & lib.*1. *juris eccleſ. c.*5. *n.*83. Speculator *p.*2. *lib.*2. *tit. de relationib.* §.5. Vantius *de nullit. tit. ex defectu ſententiæ, n.* 143. Lancellotus *de attentatis*, 2. *p. c.*8. *per totum*, Maranta *de ordine jud. actu* 2. *ultimæ partis, n.*10. Narbona *in d. l.*35. *gloſſa* 6. Donel. *lib.*28. *comment. c.*7. Ciron. *lib.*2. *obſerv. c.*16. Gutherus *lib.*1. *de officiis domus*, *c.*27. D. Nicolaus Antonius *de exilio lib.*2. in fine Briſſonius *lib.*3. *de formulis*, Salgado *de protect.* 1. *p. c.*7. *n.*7. Petrus Gregorius *lib.*5. *partit. tit.*14. *c.*2. Hunnius *in encyclop. p.*2. *tit.*35.

4 Ratio dubitandi. Sed adverſus hanc aſſertionem communiter à repetentibus ex hoc texto deductam inſurgi poteſt ſequenti juris conſideratione. Actus extrajudiciales non inducunt attentata, nec ſuſpendunt juriſdictionem judicis ordinariis unde appellatio, quæ in judicio interpoſita inducit attentata, *c.*1. *cum vulgatis, de appel.* ſi extra judicium interponatur, effectum ſuſpenſivum non operatur, immò ea non obſtante, judex à quo validè in cauſa procedit, *d. c.*1. *c. conſtitutus, el.* 2. *de appel.* Docent Lancellotus *de attentatis*, 2. *p. c.*12. *limit.*3. Salgado *de protect.* 2. *p. c.*13. *per tot.* Moneta *de commut. c.*8. *n.*583. *& de conſerv. c.*9. *q.*2. Sed relatio, quæ Pontifici facta fuit in præſenti, extrajudicialis erat, ſiquidem Legatus extra judicium retulit ſtatum electionis Prælati Tranenſis: igitur per eam non fuit ſuſpenſa juriſdictio ipſius Legati. Augetur hæc difficultas ſequenti ratiocinio; nam ſi relatione facta ſuperiori non liceret aliquid innovare, ſequeretur quod nec partes ea pendente poſſent appellare: ſed procurare valent, *l.*1. §. 1. *ff. de appel.* igitur quia per relationem non ſuſpenditur ſtatus cauſę relatę. Facit etiam contra præſentem aſſertionem textus *in l.*9. *tit.*14. *lib.*4. *recop.* ubi ſtatuitur, quod quando Princeps jubet Magiſtratui inferiori, ut ſtatim alicujus cauſę referat, non proinde in ejus cognitione ſuperſedere debet, niſi ſpecialiter ſuſpenſio illi injungatur: igitur quia per relationem non ſuſpenditur cauſę cognitio.

5 Relatio quid? Hac difficultate minimè obſtante vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, relationem apud Vopiſcum, Dionem, Svetonium, Tacitum, hiſtorię Auguſtæ ſcriptores, accipi pro oratione in Senatu habita à Principe Conſulibus, quibus datum erat jus cogendi Senatum, dum rem in Senatu decernendam proponebant. Tacitus *lib.*2. *annal.* de qua relatione accipiendum eſt, quod refert Vopiſcus *in Probo*, videlicet Principibus jus tertiæ relationis datum fuiſſe: & apud Capitolinum *in Pertinace*, Imperatorem Pertinacem jus quartę relationis obtinuiſſe: Svetonium *in Auguſto*, *c.*58. M. A. adhuc Cęſarem jus quintę relationis adeptum fuiſſe: quæ hiſtoriæ Auguſtæ teſtimonia exponunt poſt Caſaubonum, Salmaſium, & alios hiſtoriæ Auguſtæ Scholiaſtas Gutherus *lib.*1. *de officiis domus Auguſt. c.*41. Bulengerus *lib.*1. *de Imper. c.*15. Ciron. *lib.*2. *obſerv. c. ult.* In præſenti autem relatio accipitur pro conſultatione facta inferiori ad ſuperiorem. Relatio enim, & conſultatio perinde ſe habent, ac continens, & contentum, & promiſcuè accipiuntur in Digeſtis, & Codice, tam Juſtin. quàm Theodoſ. de relationibus, & conſultationibus. Quas relationes ad Principes mittebant Præſides provinciarum, & ipſi Præfecti Prætorio, quando dubiæ litis occaſio id exigebat. Quem relationum morem à Plinio ſecundo cùm ad ordinandam Bithiniam, & Pontum à Trajano Principe miſſus eſſet, frequenter uſurpatum fuiſſe legimus *lib.*10. *ep. ipſius*. Relatio igitur fit à minori Magiſtratu ad ſuperiorem, quoties ſententiam ferre non audens, cauſam ſuperiori refert. Non per omnia relatio appellationi ſimilis eſt, nec in omnibus ab ea differt. Similis eſt appellationi, quia ſicut appellatione pendente nihil innovari valet, *c.*1. *cum vulgatis, de appel.* ita relatione facta Principi, vel ſuperiori, nihil eſt innovandum ex hoc textu, & aliis ſuprà adductis. Differt autem relatio ab appellatione primò in eo, quod appellatio interponitur à partibus, relatio verò fit à judice, *l.*2. *C. de officio Vicarii*, ibi: *Relationes judicum libenter audivimus*. Secundò appellatio tantùm interponitur poſt ſententiam, *l. ult. C. de ſent. & interl. cum l. ult. C. quorum appellationes*, Symmachus *lib.*10. *epiſt.*29. *Verecundè potiùs, quàm jure ſuſcepi provocationem, non ſtante ſententia*. Relatio autem fit ante ſententiam, *c. intimaſti, de appel.* & poſteà antequam executioni mandetur, *l.*10. *&* 34. *Cod. de appel. in Theodoſ.* maximè in publicis, & extraordinariis judiciis: cujus relationis exemplum habemus in actis Apoſt. *c.*25. cùm Paulus ſervatus eſſet Cæſaris cognitioni, quem appellaverat, Agrippa Paulum audire concupivit, jubente Feſto adductus eſt Paulus, ibi: *Cùm Agrippa, & Berenice in auditorium introiſſent cum Tribunis, & viris principalibus civitatis, jubente Feſto adductus eſt Paulus. Et dixit Feſtus: Agrippa Rex, & omnes, qui ſimul adeſtis nobiſcum viri, videtis hunc hominem, de quo omnis multitudo Judæorum interpellavit me Hieroſolymis, petentes & acclamantes, non oportere eum vivere amplius: ego verò comperi nihil dignum morte eum admiſiſſe. Ipſo autem hoc appellante ad Auguſtum, judicavi mittere. De quo quid certum ſcribam domino, non habeo: propter quod produxi eum ad vos, & maximè ad te, Rex Agrippa, interrogatione facta, habeam quid ſcribam. Sine ratione enim mihi videtur mittere vinctum, & cauſas ejus non ſignificare*. Deinde pluries relatio fieri poteſt, *l.*37. *C. Theodoſ. de appel.* appellatio autem in eadem cauſa tertiò non eſt admittenda, *c. ſua, de appel.* notavit Cironius *d. lib.*2. *obſerv. c.*16. in appellatione cognoſcit, & pronuntiat judex ad quem appellatur; ad relationem reſcribit Princeps, ſeu Quæſtor ſacri Palatii, *l. jubemus, C. de appel. l.*34. *eod. tit. in Theodoſ.* quò ſpectaut Symmachus *lib.*10. *ep.*62. *Poſt crebras cognitiones, & reſcripta ad relationem numeroſa*. Poſſidius *in vita S. Auguſtini*, *c.*12. *Cùm ingratus ad piiſſimum Principem provocaſſet, ab Imperatore relationi debitum eſt reſponſum ſolutum, & conſequutum præceptum*. Notavit Juretus ad Symmachum *lib.*10. *ep.*53.

6 De cauſis relationis. Secundò ſciendum eſt, relationem ita plenam, & integram faciendam eſſe, ut quid reſcribat Princeps, ambigi non poſſit, *l. ne cauſas* 15. *d. l. jubemus* 34. *C. de appel.* Symmachus *lib.*2. *epiſt.*30. *& lib.*19. *epiſt.*45. *&* 53. & poſt Conſtantini conſtitutionem acta ipſius relationis debent partibus exhiberi, ut ſi relatio minùs plenè facta ſit, vel contraria alicui ex partibus videatur, liberum ei ſit refutatorias preces adjungere, *authent. novo jure, C. de relationib. l.*1. *&* 8. *C. Theodoſ. de appel. & lib.*22. *obſerv. c.*33. judex enim relationem dubiorum per ſententiam ſæpiùs promittebat, *l.*2. *C. Theodoſ. de relat.* ubi legendum eſt, *Relatione promiſſa*, non *præmiſſa*, ut vulgò legitur, contra fidem Codicis Theodoſ. unde illa deprompta eſt: quo modo etiam emendavit Symmachus *lib.*10. *epiſt.*53. in illis verbis: *Poſt præmiſſam relationem*; Juretus *in notis ad ipſum*, & notavit Gutherus *lib.*1. *de officiis domus*, *c.*28. aliàs enim ſi judex exemplum litterarum relationis litigatuti non edebat, & contra eum reſcribebatur, provocare poterat, *l.*1. *ff. de appel.* ubi ait Ulpianus: *Quid enim ſi Præſes conſulendo mentitus ſit, & pars docuerit, vel falſa, vel non ita ſe habere, quæ ſcripta ſunt*. Merillus *lib.*2. *obſerv. c.*7. Relationum uſus frequens apud veteres fuit in cauſis dubiis, magnique momenti, *l.*8. *C. Theodoſ. de defenſorib. civit.* aut ad tollendam juris dubitationem, aut propter publicam diſciplinam. Hujus exemplum habemus in lege

Conſtantini, qua jubet, ut provinciarum Præſides, ſi quis potentiorum extiterit inſolentior, & ipſi vindicare non poſſint, aut examinare, aut pronunciare de ejus nomine, ad Principem, aut certe ad Præfecturæ Prætorianæ ſcientiam referant, quo provideatur qualiter publicæ diſciplinæ, & læſis tenuioribus conſulatur. Eſt alia relationis ſpecies apud Symmachum *lib.*10. *epiſt.*54. facta à Præfecto Urbi Senatus nomina, ut reſtitueretur ara Victoriæ privilegiiſque Veſtalium, & prædiis templorum Paganorum, contra quam D. Ambroſius libellos, ſeu preces ſupplices ſcripſit: poſteà tamen Imperator Juſtinianus uſum relationum ſuſtulit, ut litium brevitati conſuleret, *in novella* 195.

7 De uſu relationum in Eccleſia. In Eccleſia etiam uſum relationum invaluiſſe jam à primis ejus ſæculis, conſtat ex Innocentio I. *in ep. ad Aurel. Carthag. Epiſcopum*, ibi: *Reſtituit cum Apoſtolicæ Sedis ad relationem duplicis Synodi judicatis*. Et *ep.*91. *&* 96. inter epiſtolas D. Auguſtini: *Veſtris relationibus reſpondentes reſcripſimus*. Et ex litteris ipſius Pontificis ad Concil. Milevit: quæ reperiuntur *d. epiſt.*91. *Fiant enim neceſſe eſt cautiores, cùm inventores malorum ad duplicis relationem Synodi, ſententiæ noſtræ ſtatutis viderint ab eccleſiaſtica communione ſejunctos*. Et in epiſtola ad Exuperium Epiſcopum Toloſ. *Dilectio tua inſtitutum ſecuta prudentum, ad Sedem Apoſtolicam referre maluit quid de rebus dubiis cuſtodire deberet, quàm uſurpatione præſumpta, quæ ſibi videretur de ſingulis obtinere*. Siricio in Epiſtola ad Hincmatum Tar-

Digitized by Google

racon. *Ad Romanam Eccleſiam, utpotè ad caput tui corporis, retuliſti*. Ex Leone I. in epiſtola ad Epiſcopos provinciæ Viennenſis: *Nobiſcum itaque fraternitas veſtra recognoſcat, Apoſtolicam Sedem pro ſui reverentia, à veſtre etjam provinciæ ſacerdotibus innumeris relationibus eſſe conſultam; & per diverſarum, quemadmodum vetus conſuetudo poſcebat, appellationem cauſarum, aut retractata, aut confirmata fuiſſe judicia*. Vetuſtiſſimum extat ſimilis relationis exemplum apud D. Cyprianum *lib.4. ep.55.* quod refert, & explicat Petrus Marcha *in concord. Sacerd. & Imperii, lib.1. c.10.* ubi eundem morem ex variis Conciliis Orientis, & Occidentis probat. Idem uſus relationum adſtruitur ex epiſtola Synodi Sardicenſis ad Julium, apud Hilarium: *Optimum, & valdè congruentiſſimum eſſe videbitur, ſi ad caput, id eſt ad Petri Apoſtoli Sedem, de ſingulis quibuſque provinciis referant ſacerdotes*. Quare *lib.2. hujus voluminis*, titulus 28. concipitur *de appellationibus, recuſationibus, & relationibus*. Ad quam ultimam rubricæ partem, videlicet de relationibus, ſpectat textus *in c. intimaſti 68. eod. tit.* Relationes ſuprà recenſitæ tribus ex cauſis potiſſimum fieri ſolent, quas enumerant Maranta *in ſpeculo, p.6. art.6. n.4.* Lancellotus *d.2. p. de attentatis, c.8.* Prima eſt, quoties judex ante ſententiam in cauſa civili, ſive criminali, quoties de jure dubitat, Principi eam refert, *d. l.1. C. de relationibus, l. eum qui, §. judicibus, ff. de judiciis*. Secundò relatio fit ex neceſſitate, cùm Princeps committit cauſam judici, facultate delegata tantùm procedendi uſque ad concluſionem cauſæ, cum expreſſa inhibitione proferendi ſententiam; tunc enim cauſam inſtructam tenetur delegatus Principi referre juxta formam commiſſionis: ad quem caſum referendi ſunt textus *in c. cùm olim, de teſtibus, c. fin. de appel.* Tertia cauſa relationis adeſt, cùm fit ex natura ipſius negotii, quia illius deciſio ad ſuperiorem ſpectat, *c. ut debitus, c. ut noſtram, de appel. c. majores, de baptiſmo*: & de hac relationis cauſa accipienda eſt præſens deciſio, cùm confirmatio Epiſcoporum ſpectet ad Pontificem, juxta adducta *in c. poſtquam, de elect.* Legatus enim in præſenti poſt examinatam electionis cauſam, eam retulit Innocentio III. ut electio ab eo confirmaretur, vel infirmaretur.

8 Ratio decidendi.

Quibus ita animadverſis ratio hujus deciſionis ex eo provenit, nam per relationem ſuperiori factam, ſicut per appellationem, cauſæ cognitio devolvitur ad ſuperiorem, ita ut juriſdictio judicis referentis ſuſpendatur, *l. ad Principem 22. ff. de appel.* poſt relationem enim conquieſcit judicis referentis officium, *l. ex illo, C. de appel.* Unde omnia, quæ poſteà exercentur, tanquam ab incompetente, ſive, non habente juriſdictionis uſum, nulla ſunt ipſo jure, ut juxta hunc reatum ibi, *inanem*, defendit Narbona *in d. l.35. gloſſa 6. nu.5.* ſicut enim attentata appellatione pendente ſunt nulla, *c.1.* cum aliis, *de appel.* ita & geſta facta relatione antequam Princeps reſcribat, ipſo jure non ſubſiſtunt, Lancellotus *d. c.8.* Maranta *d. art.3.* qui variis ampliationibus, & limitationibus adductis hanc exponunt doctrinam.

9 Diſſolvitur difficultas.

Nec obſtat difficultas ſuprà pro dubitandi ratione adducta; nam negamus relationem eſſe actum extrajudicialem, imò judicialem eſſe probatur. Siquidem à judice fit, conſentientibus partibus, quibus relationis exemplum exhibetur, ut ſi minùs plenè, aut verè facta ſit, ſuos libellos offerant refutatorios. Deinde quia relatio appellationi æquiparatur; unde titulus *de appell.* in utroque jure concipitur *de appellat. recuſationibus, & relationibus*: igitur ſicut appellatio, & recuſatio ſunt actus judiciales, ita & relatio, quæ illis adjungitur. Nec augmentum primum difficultatis adverſatur, pro cujus expoſitione, & textus *in d. l.1. §.1.* vera interpretatione, varii diſtinguendi ſunt caſus. Primus eſt, cùm relatione pendente partes aliquid innovarunt, & illud non irritatur, quia relatio, quoad judicem referentem, non quoad partes, inducit attentata, ut docent Lancellotus *d. c.8. nu.2.* Secundus eſt, cùm relatione pendente judex referens ſententiam dixit; poſſunt enim partes ab ea appellare, *l.1. Cod. de relat.* licèt enim à ſententia nulla, ut eſt etiam prolata pendente relatione, non ſit neceſſe appellare, *l.1. & per totum, ff. quæ ſententiæ ſine appellat. l.1. Cod. quando appellare*; tamen appellatio, ſi interponatur, valet, & ſubſiſtit, *c. cùm olim, c. ſignificantibus, de officio delegati, c. exhibita, de judiciis, c. ſignificaverunt, de exceptionibus, c. dilecto, de appel. l. ſi expreſſum, ff. eod. tit.* propter effectum devolutionis, & alios, quos conſiderat Narbona ſuprà, *nu.9.* & hoc caſu procedit textus *in d. l.1. Cod. de relationibus*. Tertius caſus evenit, cùm relatio Principi fit, ipſeque Princeps reſcribit, & partes appellationem interponunt; & hoc caſu diſtinguendum eſt jus Pandectarum à nova conſtitutione Imperatoris Conſtantini: jure enim Pandectarum provocari poterat à reſcripto Principis, quod relationem Magiſtratuum ſequebatur, *d. l.1. §.1. ff. de appellat.* Per conſtitutionem tamen Conſtantini relatam *in l.1. Cod. Theodoſ. de appel.* qua jubetur, ut relationis exemplum partibus tradatur, ut intra quinque dies, ſi relatio veritati cauſæ non conveniat, ſuas preces refutatorias offerant; ſi tranſactis his diebus relatio Principi miſſa ſit, à reſcripto cauſam decidente, nec provocari, nec ſupplicari poteſt, *l.6. C. Theodoſ. de appel. l.2. C. Theodoſ. ut lite pendente*. Docet, & ita exponit Merill. *lib.2. obſ. c.7.* Nec obſtat ultimum augmentum; procedit enim textus *in d. l.9. recop.* in relatione petita à Principe, non verò facta à Magiſtratu ex conſenſu partium, & exemplo relationis illis exhibito; tunc enim niſi expreſsè cauſæ cognitio à Principe inhibeatur, non ſuſpenditur ejus juriſdictio.

Adhuc ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in c. conſtitutis 45. appel.* ubi in ipſa ſpecie præſentis deciſionis, cùm quædam cauſa electionis per modum appellationis eſſet ad ſummum Pontificem devoluta, Legatus à latere pendente appellatione, non ſolùm validè, verùm etiam licitè in cauſa proceſſit, & electionem examinavit: igitur quia licèt per appellationem, aut relationem ſuſpendatur juriſdictio judicis à quo, non tamen inhibetur examen electionis canonicæ. Huic difficultati, ut ſatisfaciant Gloſſa *verbo Delegavit*, & antiquiores, varias adducunt ſolutiones, ex quibus illa nunc placet, quæ affirmat, textum illum procedere in appellatione, cui partes facilè renunciare ſolent, *c. inter ſolicitudinem, de app.* quare cum partes in ejus textus ſpecie conſenſiſſent, ut Legatus poſt appellationem iterum cauſam examinaret, rectè docetur, Legatum potuiſſe in cauſa procedere partibus conſentientibus, & appellationem renunciantibus. Docet Moneta *de commut. ul. vol. c.8. n.588.* 10 Exponitur c. conſtitutis, de appell.

C A P U T VI.

Idem *S. Apri, & S. Leonis* a *Abbatibus, & Magiſtro R. Archidiacono* b *Tullen.*

Dilectus f. R. *c* Meten. Canonicus nobis humiliter intimavit, quod cùm ven. f. n. *d* Præneſtinus Epiſcopus Ap. Sed. Leg. Eccleſiam ſancti Trudonis eidem ad regnationem proprii Paſtoris in *e* manibus ejus factam *f* liberaliter *g* contuliſſet, dil. f. R. Meten. Archidiacon. ad quem illius Eccleſiæ præſentatio pertinebat, aſſerens quod eodem inconſulto conferri non potuit à Legato, donationi ejus minùs rationabiliter ſe opponens, Canonicum ipſum ſuper eadem Eccleſia indebitè moleſtare præſumpſit. Cùm igitur plus juris habeat in conceſſione Prælatus, quàm in præſentatione patronus, nec præjudicetur Prælato, ſi quando per Ap. Sed. Legatum, eo inconſulto, Eccleſia concedatur: diſ. v. per A. ſ. m. quat. dictum Archidiacon. ut ab ejus ſuper hoc indebita moleſtatione deſiſtat, mon. præm. per cenſ. eccleſiaſticam ap. rem. cogatis.

N O T Æ.

1 a *Abbatibus*.) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.4.* Monaſterium, S. Leonis eſt ordinis D. Auguſtini in urbe Tullenſi, de quo fratres Sarmat *to.4. Galliæ Chriſt. fol.559.* Monaſterium etiam S. Apri eſt ordinis D. Benedicti in eadem diœceſi, de quo iidem fratres Sarmat. *d. to.4. fol.69.*

b *Tullenſis*.) De Tullenſi Eccleſia nonnulla notavi *in c. cum acceſſiſſent, de conſtit.*

c *Metenſis*.) De Metenſi Eccleſia egi *in c. debitum, de bigamis*.

d *Præneſtinus Epiſcopus*.) De quo non pauca retuli *in c. dudum, de elect.*

e *In manibus ejus*.) Legati videlicet; nam reſignatio 2

debet

debet fieri in manibus ſoperioris, idebque poteſt fieri coram Legato à latere *c. deliberatione 3. hoc tit. lib.6.* Docent repetentes *in c. ſi Abbatem, de electionibus, lib. 6.* Gambara *de officio Legati, lib.6. nu.163.* Flamin. *de reſign. lib.7. q.13. n.15.*

f *Liberaliter.*) Id eſt ſine ulla penſionis reſervatione in favorem certę perſonæ; tunc enim ſicut talis reſignatio facta in manibus ordinarii non valet, *c. fin. de pactis, c. ex parte, de officio delegati*: ita facta coram Legato non ſubſiſtit. Docent Gambara *ubi ſup.* Rebuffus *de reſign. nu.5.* Flaminius *ubi proximè, n.17.*

g *Contuliſſet,*) Cùm ſciret eſſe Canonicum, aliàs ſi Canonicus inſcio Legato beneficium impetraret, ejus collatio nulla eſſet, *c. fin. de officio Legati in 6.* Jam pro expoſitione Clementinæ 2. de officio Ordinarii, dixi *in c. ſi proponente, de reſcriptis.*

COMMENTARIUM.

3 *Concluſio probatur.* SEquens concluſio communiter deducitur ab Interpretibus ex hoc textu: *Legatus à latere confert beneficia vacantia in ſua provincia, quamvis eorum præſentatio ſpectet ad patronum eccleſiaſticum.* Probant eam textus *in c. litteras, de ſupplen. neglig. c. 1. c. præſenti 3. c. deliberatione, c. fin. hoc tit. lib.6. c. ſi à ſede 31. de præb. eod. lib. c. cum dilectus 28. de jurepatron. c. venerabilem, de præbendis, c. ſua, de confirm. utili.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti, & lib.1. juris eccleſiaſt. c.5. n.54.* Cæſar *de Eccleſ. hierarc. diſp.3. §.2.* Vighellius *in method. juris can. pag.289.* Renatus Chopinus *lib.2. de ſacra polit. tit.6.* Covaruvias *pract. q.36.* Azor *tom.2. inſtit. mor. lib.5. c.29.* Lambertinus *de jurepat. lib.2. p.3. q.8. art.1.* Dartis *de beneficiis ſect.3. c.4.* Garzia *eod. tract.5. p. c.3.* Corraſius *in ſimili tract. p.2. c.3.* Duarenus *lib.3. de ſacris, c.3.* Moneta *de commut. c.10. n. 321.* Tondutus *tom.1. reſ. canon. c.2. §.6.* Gambara *de offic. Legati, lib.3. per tot.* Fragoſo *de regim. Chriſt. Reip. p.2. lib. 4. diſp.1. §.4. per totum,* P. Gregorius *lib.5. partit. tit.3. c.2.* Valenſis *de beneſ. lib.1. tit.8.* Solorzanus *tom.2. de jure Indiar. lib.2. c.4. n.14.* Moez *in c.1. hoc tit. lib.6.*

4 *Impugnatur hæc aſſertio.* Sed adverſus hanc aſſertionem ita pro ratione dubitandi inſurgi valet, nam cum Epiſcopo ordinario collatore beneficiorum tantùm concurrit Pontifex, non verò ejus Legatus, qui per delegationis officium vocatur ad partem ſolicitudinis, non verò in plenitudinem poteſtatis, *c. multum 2. q.6.* igitur Legatus, quantumvis à Latere, non poteſt conferre beneficia vacantia in ſua provincia. Augetur hæc difficultas ex eo, nam Legatus non poteſt beneficium conferre in præjudicium tertii, *c. dilectus 28. de jurepat.* ſed conferendo beneficia vacantia in provincia ſuæ legationis, præcipuè ſi ſint juriſpatronatus eccleſiaſtici, præjudicium irrogatur Epiſcopo, & patrono: igitur nullo modo Legatus à latere beneficia intra provinciam ſuam vacantia conferre valet. Accedit, nam ſi vera eſſet ratio ab Innocentio in præſenti aſſignata illis verbis: *Quia plus juris habet in conceſſione Prælatus, quàm in præſentatione patronus*; ſequeretur Legatum etiam conferre poſſe beneficia juriſpatronatus laicalis, cùm militet eadem ratio: ſed non poteſt ea conferre cùm ad laicum ſpectat præſentatio, *d. c. dilectus 28.* igitur, nec beneficia juriſpatronatus eccleſiaſtici conferre valet.

5 *Legatus quæ conferat beneficia.* Hac difficultate ita fulcita minimè obſtante, vera eſt præſens Innocentii deciſio, ad cujus expoſitionem, præmiſſis Legatorum generibus, de quibus *in c.1. hoc tit.* egi, ſciendum eſt, Legatum à latere poſſe conferre beneficia vacantia in ſua provincia, ubi Legationis officium exercet, etiamſi ad Sedem Apoſtolicam ob negligentiam Ordinariorum ſint devoluta, *c. penult. de præb. & dign.* Gambara *d. lib.3. de officio Legati, n.263.* quare adverſus Legatum non currit ſemeſtre aſſignatum in Concilio Later. quia cùm etſi Ordinarius negligens ſit, poteſt poſteà jure devoluto illud conferre; ideò Concilii Lateranenſis tempus non habet locum in Legato. Ampliatur etiam hæc Legatorum poteſtas, ut procedat etiam in beneficiis, quorum collatio ſpectat ad exemptos, quia eorum etiam ordinarius eſt, *c. ſi Abbatem, de elect.* Docent Antonius Cuchus *lib.5. inſtit. tit. de Legato, n.68.* Selva *de beneficiis 3. p. q.66.* Corraſius *eod. tract. c.3. n.4.* Similiter etiam procedit hæc Legatorum facultas, ſi beneficii collatio ad patronum Eccleſiaſticum ſpectet, ut ex hoc textu docent Gigas *de penſionib. q.24. n.1.* Lambertinus *de jurepatr. 1. p. lib.1. art.6. n.4.* qui etiam reſolvunt, in hac ſpecie non deſiderari expreſſam juriſpatronatus derogationem. Hæc etiam beneficia, quæ Legatus poteſt conferre, ea vacatura ſuæ collationi reſervare valet, *c. præſenti, hoc tit. lib.6.* etiam in favorem, & gratiam alicujus certi clerici, *c. cum dilectus, de jurepatr.* non tamen illa conferre, aut illi aliquod jus ad rem dare, *c. dilectus, de præbendis*; hoc enim tantùm R. Pontifex facere valet, *c. deteſtanda, de conceſſ. præb. c. præſenti, de officio delegati, lib.6.* nec item beneficium vacaturum promittere; nam licèt id ei permiſſum videatur *in c. accedens, de conceſſ. præb.* tamen *in c.2. eod. tit.* hujuſmodi permiſſio declaratur nullius momenti, & contra Concilium Later. cujus definitionem non magis relaxare poteſt Legatus, quàm cæteri ordinarii: in eadem etiam Eccleſia, pendente una reſervatione, aliam facere non poteſt, *c. præſenti, §. fin.* in diverſis verò Eccleſiis plures reſervationes facere valet. Barboſa *lib.1. juris Eccleſ. c.5. n.55.* Cæſar & Fragoſo *ubi ſup.*

6 *Legatus quæ beneficia non conferat.* Legati etiam à Latere non poſſunt conferre Eccleſias Cathedrales, vel Regulares, ſeu ipſarum Cathedralium majores poſt Pontificalem dignitates electivas, *c. deliberatione, hoc. tit. lib.6.* Dartis *d. c.4. de beneficiis,* Valenſis, *d. tit.8.* nec etiam conferre poſſunt beneficia reſervata à R. Pontifice, *c. licèt, de præb. lib.6.* licèt eis conceſſa ſit facultas conferendi beneficia qualitercumque vacantia; quia in reſervatis R. Pontifici non poſſunt ſe ingerere. Similiter licèt habeant poteſtatem conferendi beneficia etiam reſervata, non poſſunt conferre beneficia vacantia in Curia, niſi ſpecialiter, & expreſsè id eis concedatur, *c.2. de præb. in 6.* nec etiam conferre poſſunt beneficia litigioſa, *c.1. & 2. ut lite pendente, lib.6.* nec etiam beneficia ad Epiſcopum devoluta ex negligentia Prælati regularis exempti, quæ Epiſcopus confert auctoritate Apoſtolica, *Clem.1. de ſupplenda neglig.* cùm enim eo caſu Epiſcopus conferat beneficium, ut delegatus Pontificis, non poteſt Legatus ſe intromittere, *c. ſtuduiſti, hoc tit.* Selva *de beneficiis, part.3. qu.66.* Fragoſo *ubi ſupr. nu.56.* Similiter nec beneficia conferre valet juriſpatronatus laicorum, patrono invito, niſi ad Epiſcopum per negligentiam patroni devoluta ſint, *c. cum dilectus 10. de jurepatr.* nec etiam ſi eorum collatio ſit juriſpatronatus laicorum, & clericorum ſimul. Docent *in d. c. dilectus,* Abbas, & Calderinus, ne ex ſocietate clericorum laicis præjudicetur, argumento textus *in l. ſi communem, ff. quemadmodum ſervitutes, c.1. de jurepatron. lib.6.* Aliud dicendum eſt in beneficiis juriſpatronatus laicorum ex præſcriptione, vel privilegio, ut probat Valenſis *lib.1. de beneficiis, tit.4. n.16.* etiam beneficium de jure vacans, ſi de facto retinetur poſſeſſio, quamvis conferri poſſit, *c. licèt, de præb. in 6.* poſſeſſio tamen tradi non valet: quo modo intelligitur textus *in c. cùm noſtris, de conceſſione præbendæ*: ubi tanquam ſubreptitia hujuſmodi collatio judicatur. Circa Vicarias perpetuas, poſtquam placuit beneficiorum appellatione comprehendi, concurrit Legatus cum Ordinario in eis conferendis, & inter illos locus eſt præventioni, *c. ſi à Sede, de præbendis in 6.* Garzia *de beneficiis. 5. p. c.3.*

7 *De aliis Legatis.* Legati verò miſſi, vel nati nullam habent jure Legationis facultatem conferendi beneficia, *c.1. hoc tit. in 6. c. ſi à Sede 31. de præb. eod. lib.* Ratio eſt, quia Epiſcopi habent fundatam juriſdictionem jure communi quoad collationem beneficiorum, *c.3. de inſtitut. c. quia 5. de conceſſ. præb. c.3. de relig. domibus,* quare magnum illis ſequeretur præjudicium, ſi Legati nati poſſent beneficia conferre. Nec obſtabit ſi dicas, eandem rationem præjudicii adeſſe in Legatis à Latere, qui beneficia conferre valent, ut proximè probavi: nam talis facultas conceſſa fuit Legatis à latere propter eorum amplam dignitatem, & prærogativam dignitatis Cardinalitiæ; & quia ipſi rarò, & niſi magnis ex cauſis in provinciis mittuntur; quod in aliis Legatis non conſideratur. Hoc autem procedit, niſi ſpecialiter illis ſit indulta, *c.1. hoc tit. lib.6. c. litteras, de ſupplend. negligentia*; aut niſi ſint miſſi cum poteſtate, ſeu auctoritate Legati à latere: illi enim abſque alia ſpeciali facultate poſſunt conferre, quæ Legati à latere conferre ſolent. Gigas *de penſionib. q.6. n.19.* Garzia *5. p. c.3.* Sed hæc facultas in Nunciis etiam miſſis cum poteſtate Legati à latere ſolet reſtringi ad certum beneficiorum genus, & ad beneficia certi valoris, ideò tempore collationis inſpici debet, & in actis exhiberi facultas ipſa. Illud tamen in praxi obſervatum ſæpiùs vidi, ut in æſtimando valore ipſius beneficii non computentur diſtributiones, ſeu anniverſaria, quæ vulgò in noſtra diœceſi Salmantina appellantur *Obenciones de clerecia,* ut proſequuntur Garzia *d. 5. p. c.3. de beneficiis,* Valenſis *d. tit.*

8 *Ratio decidendi.* Ex quibus jam apparet vera decidendi ratio hujus deciſionis, quæ ex eo provenit; nam cùm Legati à latere gerant vices R. Pontificis in provinciis ſibi deſignatis cum amplitudine poteſtatis, quam alii Legati non habent,

ut *in c.1. hoc tit.* probavi: ideò ſicut R. Pontifex poteſt conferre, quæcumque beneficia, ita & Legatus à latere ratione legationis ſibi commiſſę poteſt conferre beneficia vacantia in ſua provincia. Neque intereſt, quod eorum collatio ſpectet ad perſonam Eccleſiaſticam ratione dignitatis Eccleſiaſticæ, quam obtinet; nam adhuc ea conferre poteſt. Ratio eſt, quia cum ſit ordinarius Legatus à latere in ea Eccleſia, cujus ratione clericus exercet juſpatronatus; quid mirum, ut Legatus tanquam ſuperior poſſit conferre ea. Accedit, nam ſimilia beneficia, quorum collatio ſpectat ad Epiſcopum ratione Epiſcopatus, Legatus conferre valet: igitur ſimiliter, & illa conferre poteſt, quorum collatio ſpectat ad clericum ratione juriſpatronatus Eccleſiaſtici. Crederem tamen, quod ſi ad clericum ſpectet collatio beneficii ratione juriſpatronatus hæreditarii, vel alio modo acquiſiti, dum non Eccleſiæ cauſa competat, tunc non poſſe Legatum conferre tale beneficium; tum ne deterioris conditionis ſit clericus, quàm laicus; tum quia præſens textus procedit caſu, in quo juſpatronatus ſpectabant ad clericum, Archidiaconum videlicet ratione propriæ dignitatis: non verò idem dicendum eſſet, ſi competeret ratione proprii patrimonii.

9 Diſſolvitur difficultas.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà expenſa; nam licèt ſatis controverſum ſit apud Interpretes, an Legatus à latere in ſua provincia conferat beneficia vacantia jure ordinario, an jure ſpeciali? & jure ſpeciali ex conferre docuerint Duarenus *d. c.3. de ſacris Eccleſiæ*, Corraſius *d.2. par. de beneficiis, c.3.* Selva *eod. tract. dicta 2. p. n.34.* alii relati à Garzia *d. p.3. n.8.* tamen contraria ſententia verior eſt, videlicet competere jure ordinario, ut Legato à Latere; in his enim, quæ jure legationis illi competunt, ordinarius dicitur, *c.2. hoc tit. lib.6.* ſed collatio beneficiorum pertinet ratione legationis ipſo jure abſque ſpeciali conceſſione: igitur ut ordinarius collator confert beneficia in ſua provincia vacantia. Ita tenet Garzia *dicto c.3. n.8.* Fragoſo *d. §. 3. n.6.* unde virtute legationis poterit in præjudicium Epiſcopi tanquam ſuperior beneficia conferre. Nec augmentum difficultatis adverſatur; nam pręſens deciſio accipienda eſt juxta caſum in ea propoſitum, juris videlicet patronatus eccleſiaſtici, non verò laicalis; nam in præjudicium patroni laici Legatus beneficia conferre non valet.

10 Exponitur c.1. de appell.

Sed ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in c.1. de appel.* ubi deciditur, Archiepiſcopum Eboracenſem A. S. Legatum non potuiſſe conferre beneficium vacans in ſua provincia, collationemque ab eo factam eſſe irritandam: igitur quia Legati non poſſunt conferre beneficia vacantia in ſua provincia. Hujus difficultatis ſolutio ex ſuprà dictis facilè depromitur; diximus enim Legatum tantùm à latere poſſe conferre beneficia vacantia in ſua provincia, non autem Legatum natum, vel miſſum; quia in hac parte æqualis non eſt eorum auctoritas: unde cùm Archiepiſcopus Eboracenſis ſit Legatus tantùm natus, ut *in c.1. hoc tit.* probavi, ideò non poteſt conferre beneficium etiam vacans in ſua provincia.

11 Intelligitur c. litteras 4. de ſupplend. neglig.

Secundò adverſatur textus *in c. litteras 4. de ſupplend. neglig.* ubi proponitur, beneficia tanto tempore vacaſſe, ut eorum collatio devoluta eſſet ad R. Pontificem: & cùm Legati Sedis Apoſtolicæ ordinarii collatores beneficia vacantia contuliſſent, conſultus fuit Innocentius III. utrum videlicet poſſeſſores ſuſtinendi eſſent in poſſeſſione ipſorum, an verò Legati ea conferre poſſent? Et reſpondit Innocentius III. poſſeſſores, ſi aliàs digni ſint, ſuſtinendos eſſe in beneficiorum poſſeſſione, aliàs Legatos auctoritate Apoſtolica conferre ea poſſe. Ex quo Innocentii III. decreto duplex inſurgit difficultas. Prima, nam ſi jam collatio beneficii erat devoluta ad R. Pontificem, atque Legatus tanquam ex jure devoluto conferre poterat, *c. penult. de præbendis*; quo modo ſuſtinetur collatio ab Ordinario poſteà facta. Secunda, ſi Legatus confert beneficia vacantia in ſua provincia jure proprio, & ordinario, quomodo in eo textu aſſeritur, auctoritate Apoſtolica conferre debere, præcipuè cùm illa, quæ ratione legationis exercentur, auctoritate Apoſtolica peracta non dicantur, *c. hi qui*, ubi Gloſſa, & Francus *n.5. c. ſi apoſtolicæ, de præbendis, & dignit. lib.6.* Primæ difficultati ſatisfaciendum eſt ex verbis ipſius textus, ibi: *De patientia permittatis ab ipſis pacifice poſſideri*. In quibus innititur, in eo textu collationem beneficii potiùs ex pietate, & miſericordia tolerari, quàm ex juris ſtricti principiis defendi, quod jam in eo textu notavimus. Secundæ difficultati reſpondetur, in eo textu non agi de Legato à latere, ſed de Legato miſſo, qui jure proprio, & auctoritate ordinaria nunquam beneficia confert, niſi ex ſpeciali delegatione illi concedatur: unde rectè ait Innocentius III. in eo textu auctoritate Apoſtolica illi indulgeri, ut ſi poſſeſſores beneficiorum idonei non reperiantur, poſſint ea auctoritate Apoſtolica conferri.

Deinceps ſuprà traditis opponi poteſt nova Clementis IV. deciſio relata *in c. deliberatione 4. §. prohibemus, hoc tit. in 6.* ubi Clemens IV. prohibet, ne Legatus in genere, aut in ſpecie cuicumque concedat facultatem conferendi beneficia, quæ pendente legatione aliqui duxerint in ejus manibus liberè reſignare, ea adiecta ratione, quia fraus fieret Concilio Lateranenſi inhibenti collationem beneficii vacaturi. Quæ Clementis deciſio, ut ſuperflua reiicienda venit; ſiquidem, ut ſuprà duximus, licèt Legatus poſſit reſervare beneficia vacatura, nequit tamen ea conferre; quod & apertè probatur, ſi rectè perpendatur deciſio textus *in c. conſtitutis, de conceſſ. præbend.* Pro hujus textus interpretatione aliqui exiſtimarunt, inſpecto jure Decretalium potuiſſe Legatum à latere collationem beneficii etiam vacaturi aliis committere; quorum opinioni aſſentiri non poſſum, cùm *in d. c. conſtitutis*, expreſsè contrarium ſtatuatur: quare exiſtimo, novam prohibitionem Clementis IV. non eò reſpicere, ut auferat poteſtatem Legatis committendi collationem beneficiorum, quæ nondum vacarunt; hoc enim jam jure Decretalium prohibitum erat. Sed nova prohibitio illius textus eò tendit, ut Concilium Lateranenſe, quod loquebatur tantùm in caſum mortis, videlicet cum beneficium vacaſſet per mortem, traheretur ad caſum, in quo beneficia liberè reſignantur, quia hujuſmodi commiſſione conferendi beneficium vacaturum fraus fiebat Concilio Lateranenſi: unde ſicut Innocentius III. *in d. cap. conſtitutis*, protraxit Concilii Lateranenſis prohibitionem ad caſu, in quo beneficiorum proviſio committitur: ita Clemens IV. ipſam Innocentii deciſionem protraxit ad caſum, in quo committeretur collatio beneficii vacaturi per reſignationem; ne, quamvis remotiſſimè, fraus fieret Concilio, ut latiùs proſequemur *in d. c. conſtitutis 11.*

12 Exponitur c. 4. §. prohibemus, hoc tit. in 6.

C A P U T VII.

Idem a *Illuſtri Regi Francorum*.

b NOvit ille, qui nihil ignorat, quod Regiæ ſublimitati. *Et infrà:* Nuper autem primò dil. f. M. & Vvalt. milites, & poſtmodum dil. f. Magiſtrum F. Decanum Aurel. cum litteris tuis benignè recepimus, & curavimus multipliciter honorare, ſicut per ipſos poterit pleniùs tuæ Serenitati patere. Ipſi autem in noſtra, & f. n. præſentia conſtituti contra eundem *c* Card. ex parte tua querimoniam intenderunt, videlicet quod cùm tibi eſſet certa ratione *d* ſuſpectus, poſt *e* ap. ad nos interpoſitam extra *f* fines regni Francorum in terram tuam interdicti ſententiam promulgavit; qui etiam in animam tuam promiſerunt, & obtulerunt jurare, quod tu coram *g* Legatis, & delegatis noſtris ſuper hoc negotio ſtabis juri; & quod propter hujuſmodi negotium, nec per nos, nec per alium fueris ex parte noſtra citatus, ut juri pareres, prædictam petens ſententiam, recepta hujuſmodi *h* cautione juratoria, relaxari. Cęterùm ad ea, quæ contra Card. obiecerunt, & eis reſpondimus, & tuę magnificentiæ reſpondemus, quod etſi fines regni Francorum exierat, nondum tamen ſuerat terminos ſuæ legationis egreſſus, cùm non ſolùm in regno Francorum, ſed *i* Vien. Lugdun. & Biſuntin. provinciis injunctam ſibi à nobis legationis ſolicitudinem ſuſcepiſſet.

NOTÆ.

N O T Æ.

1 a I*Lluſtri.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit.* c.5. quo modo reſcribi ſolet Principibus ſæcularibus, ut Imperatori Conſtantino *in c. ſolitæ 6. de major. & obed.* Illuſtri Regi Caſtellæ *in c.1. de reſtit. ſpol. in 5. compil. extravag. unica, de Judæis.* Illuſtri Regi Aragonię *in c. quantò 18. de jurejurando.* Illuſtri Regi Francię *in præſenti, & in c. tuam 3. de ord. cognit. & extravagan. meruit, de privileg. inter communes.* Illuſtri Regi Cypri *in c. penult. de confirm. utili.* Regi Angliæ *in c. quantò 3. de judiciis.* Regi Ungariæ *in c. intellecto 33. de jurejurando.* Regi Luſitaniæ *in c. ex ſpeciali, de Judæis*; notarunt Cenedus *ad Decretal. collect.* 109. *n.*1. Baſſeus *in chron. Hiſp. c.*18. cujus tituli, & nomenclaturæ rationem teddunt, & illuſtrant Valdes *de dignit. Regum Hiſpan. cap.*13. Juretus *ad Symmachum, lib.*10. *epiſt.*37.

2 b *Novit.*) Hujus textus deciſionem, partem eſſe epiſtolæ noſtri Innocentii III. relatæ *in c. novit, de judiciis*, & ad eundem caſum pacis fractæ inter Philippum Regem Galliæ, & Angliæ Regem pertinere, Cujacius, & Ant. Auguſt. *in d. c. novit*, & alii non inferioris notæ Interpretes exiſtimarunt, aſſerentes occaſione pacis ruptæ cum Joanne Angliæ Rege Innocentium III. in Franciæ provincias Petrum S. Mariæ in Via Lata Diaconum Card. Legatum à latere miſiſſe, & duas ſcripſiſſe epiſtolas, unam ad Epiſcopos Galliæ *in d. c. novit*, aliam ad ipſum Philippum relatam *in hoc textu, & in c. novit, de appellat.* cujus aliam partem eadem face hiſtoriæ illuſtrandam, relatam *in c. ſicut 29. de jurejurando*, notavit magnus vir D. Franciſcus Ramos *in memor. ad Alex. VII. pro Epiſcop. Luſit. propoſ.*4. *§.*1. *nu.*47. Sed ni fallor cauſa hujus deciſionis diverſa eſt ab argumento, & hiſtoria textus *in c. novit, de judiciis*: exiſtimo enim interdictum, cujus mentio fit in hoc textu, fuiſſe interdictum appoſitum ob repudiatam uxorem ab ipſo Philippo, de quo egi *in c.*1. *verbo Exulare, de poſtulat.* Illud enim prolatum fuit à Cardinali Legato in civitate Viennenſi, ut in noſtro textu innuitur, & probatur ex duabus epiſtolis noſtri Innocentii editis à Sirleto *pag.*169. his verbis: (Quantò ampliùs de honeſtate tua, diſcretione pariter, & litteratura confidimus, tantò fiducialiùs ea tibi committimus exequenda, quę Apoſtolicæ Sedis honorem reſpiciunt, & communem utilitatem populi Chriſtiani. Cùm itaque de fratrum noſtrorum conſilio ad reformandam inter chariſſimos in Chriſto f. n. Ph. Francorum, & R. Anglorum Reges Illuſtres plenæ pacis concordiam, vel treguas ſaltem uſque ad quinquennium ſtatuendas te duxerimus inter cætera deſtinandum, diſcretioni tuæ auctoritate pręſentium indulgemus, ut ſi quos viros eccleſiaſticos, Archiepiſcopos, vel Epiſcopos, vel minoris viros ordinis in regno Anglorum eſſe cognoveris, quorum tractatui pacis ut conſilium opportunum, eos ad te convoces, & per diſtrictionem Eccleſiaſticam, ſi neceſſe fuerit, noſtra fretus auctoritate venire compellas. Nulli ergo, &c.)

(Scripſimus chariſſimo in Chriſto f. n. Ph. Illuſtri Regi Francorum, ut ea, quam ſuperduxit contra Eccleſiæ interdictum, à ſuo ſeparata conſortio, chariſſimam in Chriſto f. n. Francorum Reginam Illuſtrem uxorem ſuam in gratiam recipiat conjugalem, & debito pertractet affectu. Ut autem mandatum noſtrum ſuper hoc meliùs, & expeditiùs compleatur, diſcretioni tuæ auctoritate præſentium indulgemus, per Apoſtolica ſcripta mandantes, & diſtrictè præcipientes, ut niſi dictus Rex intra menſem poſt commonitionem tuam prædictam Reginam in gratiam receperit conjugalem, & honore debito pertractarit, ex tunc totam terram ejus, appellatione poſtpoſita, ſubiicias interdicto, ita quod præter baptiſma parvulorum, & pœnitentias morientium, nullum in ea divinum officium celebretur: & ven. f. noſtris Archiepiſcopis, Epiſcopis, & dilectis filiis noſtris Abbatibus, Prioribus, & univerſis Eccleſiarum Prælatis conſtitutis in terra ejus in virtute Spiritus ſancti diſtrictè pręcipimus, ut cùm in terram Regis ejuſdem interdicti ſententiam promulgaveris, eam ap. rem. ſecundùm prædictam formam obſervent, & per ſuas faciant provincias, dięceſes, & Eccleſias obſervari. Nulli ergo, &c.) Scriptum eſt ſuper hoc Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, Prioribus, & univerſis Eccleſiæ Prælatis in terra Regis Franciæ conſtitutis. Cùm enim Philippus, ut ſuſpectum recuſaſſet ipſum Cardinalem Legatum, atque à ſententia interdicti appellaſſet, atque etiam propoſuiſſet prædictum Cardinalem fines Regni Franciæ egreſſum interdictum promulgaſſe, & ſic ſine juriſdictione, cùm provinciam legationis exceſſiſſet: conſultus Innocentius per Legatos miſſos à Philippo, & in hoc textu relatos, primæ quæſtioni reſponſum dedit in epiſtola relata *in d. c. novit, de appel.* ſecundæ verò in hoc textu.

c *Cardinalem.*) Petrum videlicet Diaconum Cardinalem tituli S. Mariæ in Via Lata.

d *Suſpectus.*) Ad hanc partem ſpectat textus *in c. novit, de appell.*

e *Poſt appellationem.*) Cùm enim prædictus Cardinalis apud Senonas Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum Concilium congregaſſet, ut contra ipſum Philippum procederet, & interdictum in Regno Franciæ apponeret, Philippus per nuncios ſuos ad Sedem Apoſtolicam appellavit, ut refert Spondan. *in contin. Baronii, anno* 1198. *nu.*9. 3

f *Fines Regni Francorum.*) Pro diverſitate temporum diverſi fuerunt hujus Regni fines; dum enim Galli Romanis parebant, in ſex provincias Regnum dividebatur, ut ejus ævi, & ſequentium hiſtoriam, & geographicam deſcriptionem referens tradit Hothomanus *in Franco-Gallia, c.*1. 2. *&* 3.

g *Legatis, & delegatis noſtris.*) Qui varii fuerunt; nam Petrus Cardinalis, de quo in præſenti, miſſus fuit, ut jam cœptum negotium divortii proſequeretur; fuerant enim antea judices dati in hac cauſa Octavianus Epiſcopus Oſtienſis, & Joannes presbyter Cardinalis, ut refert Spondanus *ubi ſup. anno* 1201. *n.*1.

h *Cautione juratoria.*) Sub qua relaxanda erat interdicti ſententia, *c. qua fronte, de appel. c. ex parte* 23. *de V. S.* Unde rectè petebat in hac parte Philippus interdicti ſententiam relaxari.

i *Vien. Lugdun. Biſunt.*) Provincię iſtæ tempore Innocentii III. erant Galliæ, non tamen ſpectabant ad Regnum Francorum, ut conſtat ex ejus Regni deſcriptione tradita à Doctore *pag.*80. Unde cùm in Viennenſi civitate Legatus ſententiam interdicti promulgaſſet, intendebat Philippus eum extra Franciæ provincias, & per conſequens extra legationis terminos ſententiam dixiſſe.

C O M M E N T A R I U M.

EX hoc textu communiter deducitur, *Legatum cui commiſſa eſt legatio in diverſis provinciis, poſſe in una cognoſcere de cauſis emergentibus in alia; poſtea tamen quàm terminos provinciæ ſibi commiſſæ egreſſus fuerit, non poſſe exercere juriſdictionem.* Ita ultra ordinarios in præſenti ex hoc textu docuerunt Moneta *de commut. ult. vol. c.*5. *nu.*226. Covar. *lib.*3. *var. c.*20. Gonzalez *in reg.*8. *gloſ.*22. Barboſa *lib.*1. *juris eccleſ. c.* 5. *n.*76. Azor 2. *p. inſtit. lib.*5. *c.*27. *q.*4. Fragoſo *de regim. Chriſt. Reip. diſp.*10. *§.*2. *n.*37. Gambara *de officio Legati extra provinciam, n.*2. *&* 3. Nam licèt non poſſit judex extra provinciam jus dicere, *l.*3. *ff. de officio Præſidis, l. ult. ff. de juriſd.* tamen Legatus diverſarum provinciarum ordinariam in omnibus provinciis ſibi aſſignatis habet juriſdictionem, *c.*2. *hoc tit. lib.* 6. Sed ordinarius judex in quolibet loco ſuæ juriſdictionis poteſt cauſas alterius loci decidere, ac terminare, *c. cùm Epiſcopus, de offic. Ordin. lib.*6. igitur Legatus in qualibet provincia ſuæ legationis poteſt exercere juriſdictionem contentioſam, etiam quoad res, ſeu perſonas exiſtentes in alia provincia: ſed ſi jam exceſſit provincias ſuæ legationis, non poteſt aliquam juriſdictionem contentioſam exercere. Neq; obſtabit, ſi inſtes, Legatum Proconſuli æquiparari, *c.*2. *hoc tit. lib.* 6. ſed Proconſul tantùm deponit imperium, dum ingreditur urbem Romanam, *l. ult. ff. de off. Proconſulis*: igitur ſimiliter licèt Legatus exceſſerit terminos ſuæ provinciæ, dum tamen non ingrediatur Romanam civitatem, non deponit imperium, aut juriſdictionem. Nam reſpondendum eſt, etiam Proconſulem jam egreſſum terminos provinciæ ſuæ juriſdictionem contentioſam exercere non poſſe: nec contrarium probat textus *in d. l. ult.* nam omiſſis emendationibus Fabri, & Gothofredi *in eo*, Hothomani *lib.*4. *obſerv. c.*22. dicendum eſt, Proconſulem in ingreſſu urbis deponere imperium, id eſt, juriſdictionem voluntariam, quam etiam extra provinciam exercere poterat, ut interpretatur Cujac. *in novella* 95. *Juſtin.* vel inſignia, & ornamenta dignitatis Proconſularis, ut vult Oſuald. *lib.* 17. *comment. Donelli, c.*9. *littera E*: juriſdictionem autem contentioſam, ex quo exceſſit terminos ſuæ provinciæ, certum eſt exercere non poſſe. 4

CAPUT VIII.

Gregorius XI. a *Patriarchæ* b *Hieroſolym.*

VOlentes. *Et infrà*: Fraternitati tuæ legationis officium in provincia tua duximus committendum; ita tamen, quod ſi Legatum ad partes illas de latere noſtro contigerit deſtinari, executionem ipſius officii, quamdiù Legatus ipſe ibi fuerit, pro Sed. Apoſt. reverentia omninò dimittas.

NOTÆ.

a PAtriarchæ.) Geraldo videlicet: ipſe enim mortuo Rodulpho electus fuit in Patriarcham Hieroſol. & confirmatus à Gregorio IX. anno 1227. ut ex Scriptoribus Orientalibus refert Spondanus *in continuat. Baronii*, *prædicto anno*, *n.*7. Bejoldus *in hiſt. Hieroſolym.*

b *Hieroſolym.*) Amplitudinem, & principium hujus Eccleſiæ retuli *in c.*3. *de clericis peregrin.*

COMMENTARIUM.

IN hoc textu deciditur, præſente Legato à Latere officium Legati miſſi, ſeu nati ceſſare, nec hujuſmodi Legatos inſigniis uti poſſe. Quod & deciditur *in c. antiqua*, §. *dominicæ*, *de privil.* Docent Barboſa *lib.*1. *juris Eccleſ. c.* 5. *n.*19. Fragoſo *de regim.* ubi ſuprà, *diſp.*10. §.1. *n.*7. Cujus doctrinæ ratio provenit ex præcellentia Legati à latere, qui alios quoſcumque Legatos præcedit, ut latè docet Manriquez *de præced. q.*29. *per totam*.

CAPUT IX.

a Idem.

EXcommunicatis pro injectione manuum violenta, Eccleſiæ Romanæ Legati, qui de ipſius latere non mittuntur, extra provinciam ſibi commiſſam, vel ibidem, ſi hujuſmodi manuum injectores illuc contingit aliunde accedere, & qui Eccleſiarum ſuarum prætextu legationis ſibi vindicant dignitatem, etiam ſubditis (quamvis in provincia ſua exiſtentes) beneficium abſolutionis impartiri non poſſunt, niſi de ſpeciali gratia illis, & ſibi amplius à Sede Apoſtolica concedatur.

NOTÆ.

a IDem.) Greg. videlicet IX. qui motu proprio præſentem edidit conſtitutionem à nemine conſultus, ut de ipſo Gregorio jam notavi *in c. fin. conſuetud.*

COMMENTARIUM.

1 Concluſio probatur. EX hac conſtitutione talis deducitur aſſertio: *Legati nati non abſolvunt excommunicatos ob injectionem manuum in clericos, etiam in ſua provincia: Legati miſſi ſimiliter non abſolvunt ipſos extra ſuam provinciam, aut venientes ad eam ex aliena: Legati à latere omnes, & ubicumque abſolvunt.* Probant hanc concluſionem textus *in c. quod tranſlationem, hoc tit. c. ea noſcitur*, 13. *cap. ad eminentiam* 22. *c. quamvis* 58. *de ſentent. excomm.* Illuſtrant Gambara *de officio Legati lib.*12. *per totum*, plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, & *lib.*1. *juris Eccleſ. c.*5. *n.*27. Moneta *de commut. c.*5. *n.*236. Suar. *de cenſur. diſp.*22. *ſect.*1. *n.*60. Graſſis *in deciſionib. lib.*2. *c.*49. *n.*58. Fragoſo *de regim. diſp.*10. §.2. *n.*23. Gibalin *in ſynopſi cenſur. pag.* 466. Garcia *in ſumma, tract.*1. *diffic.*3. *dub.*2. *punct.*5. Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp.*3. §.2.

2 Traditur dubitandi ratio. Sed hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti juris conſideratione. Excommunicatio, quæ incurritur ob violentam manuum injectionem in clericum, R. Pontifici eſt reſervata, nec alius, quam ipſe ab ea abſolvere poteſt, *c. ſi quis ſuadente*, 17. *qu.*4. & ſi Legatus à latere tanquam ejus vices gerens ab ea abſolvit, etiam Legati nati, ſeu miſſi, qui etiam dicuntur Vicarii R. Pontificis, *c. ſi.* 93. *diſt.* Cæſar *ubi ſupr.* §.1. *n.*11. abſolvere poſſunt: igitur aut Legati à prædicta excommunicatione abſolvere valent, aut nullus. Augetur hæc difficultas ex eo, quia ſi Legatus à latere poſſet quoſcumque excommunicatos, & ubicumque abſolvere, poſſet etiam quoſcumque, & ubicumque excommunicare, cùm ille poſſit abſolvere, qui & ligare: ſed Legati alienos ſubditos, & extra ſuam provinciam exiſtentes excommunicare non poſſunt, ut ſæpè ſæpiùs *in hoc titul.* probavi: igitur neque eos abſolvere.

3 De Can. ſi quis ſuad. Adhuc tamen defendenda eſt præſens aſſertio, cujus rationem ut percipiamus ſciendum eſt, ob dignitatem clericalis ſtatus, & reverentiam, quæ clericis debetur, in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio II. celebrato, & in Concilio Rhemenſi tempore Eugenii congregato anno 1148. *can.*13. ſtatutum fuiſſe, ut ſi quis ſuadente diabolo tanti ſacrilegii reatum incurrerit, quod in clericum, vel monachum manus violentas injecerit, anathema ſit, ita ut nullus Epiſcoporum illum præſumat abſolvere, niſi mortis urgente periculo, donec Apoſtolico conſpectui præſentetur. Referunt Concilii Rhemenſis verba Baronius *anno* 1148. Manrique *annal. Ciſterc. tom.*3. *anno* 1148. *c.*4. quem canonem firmarunt Romanæ Eccleſiæ Præſules *in c.*1. *c. non dubium* 5. *c. parochianus* 9. *c. ex tenore* 10. *c. cùm non ab homine* 14. *c. tua* 19. *c. contingit*, *de ſentent. excomm. c. eos* 22. *c. cum quis*, 23. *eod. tit. lib.*6. & aliis juris locis congeſtis ab Antonio Auguſt. *in epit. juris lib.*37. *tit.*58. Creſpetius *in ſumma*, *verbo clerici non cædendi*. Illuſtrant hoc privilegium canonis Pineda 3. *part. Monach. Eccleſ. lib.*20. *c.*16. §.5. Petr. Gregor. *lib.*4. *partit. c.*10. & *lib.*16. *ſyntagm. c.*1. *n.*35. Suarez *de cenſur. diſp.*22. *ſect.*1. *c.*4. Sarmiento *in defenſ. libelli de redditib. eccleſ. p.*1. §.3. *monit.*55. plures congeſti à Cenedo *in collect. ad decretum*, *collect.*24. Barboſ. *in d. c. ſi quis ſuad.* Petr. Greg. *lib.*2. *partit. tit.*9. *c.*10. & *tit.*16. *c.*11. Fragoſo *de Regim. Chriſt. Reipubl.*2. *p. lib.*1. *diſp.*2. Delbene *de immun. eccleſ. tom.*1. *q.*2. *dubit.*4. Scortia *in ſelectis epiſt.*29. *ſelect.*69. Gibalinus, & Garcia *locis ſuprà citatis*, Diana *par.*9. *tract.*4. Nos tamen tria tantùm in præſenti examinabimus, videlicet perſonas, quæ hoc privilegio fruuntur, aut in excommunicationem incidunt; ex qua injectione excommunicatio incurratur; & qui poſſint ab ea abſolvere.

Quoad primum, illis verbis, *Si quis*, omnes perſonæ utriuſque ſexus, tam ſæculares, quàm eccleſiaſticæ, dum judicium integrum rationis habeant, comprehenduntur, 4 De perſonis in canone comprehenſis. *c.*1. *c. mulieres*, 60. *c. porrò* 7. *c. ex tenore*, 10. *c. veritatis* 24. *c. cùm illorum*, 32. *c. de monialibus* 37. *c. fin. de ſent. excomm.* Docent latè Gibalinus, & Diana *ubi ſuprà*. Deinde quoad perſonas, quæ hoc privilegio canonis gaudent, certum eſt, omnes clericos, ſive in majoribus, ſive in minoribus ordinibus conſtitutos, immò tonſuram tantùm habentes, hoc canonis privilegio frui, quia in clericorum numero, & collegio recenſentur, *c. cleros*, *c. pſalmiſta*, 21. *diſt. c. cum contingat*, *de ætat. & qualit.* Nec intereſt, an conjugati ſint, dum deferant habitum clericalem, & alicui Eccleſiæ inſerviant, juxta textum *in c. unico*, *de clericis conjugat. lib.*6. Concilium Tridentin. *ſeſſ.* 23. *de reform. c.*6. Monachorum etiam appellatione, qui hoc privilegio fruuntur, veniunt religioſi utriuſque ſexus; tam profeſſi, quàm novitii, necnon etiam converſi, & canonici regulares, *c. monachi* 2. *c. parochianum* 9. *c. cum illorum*, 32. *cum ſeq. de ſent. excommun. c. religioſi*, 21. §. *unico*, *eod. tit. in* 6. pluribus relatis docet Garcia *ubi ſuprà*. Etiam monachi bigami hoc privilegio fruuntur, quia bigamia tollit privilegium clericale, non verò regulare, ut cum aliis reſolvit Gibalinus *ubi ſuprà*. Fratres etiam Tertiarii Ordinis Sancti Franciſci, & Dominici, necnon Eremitæ, ſi ſuperiorem habeant, & in communi vitam agant, hoc privilegio fruuntur, ut docent Rodriguez *tom.*2. *quæſtionum regul. qu.*65. *artic.* 5. Layman. *lib.*1. *ſummæ*, *tract.*5. 2. *par. c.*5. *nu.*4. Non tamen hoc privilegio gaudent clerici incorrigibiles, tonſuræ deſertores, ſine veſte clericali incedentes, graviſſimis ſceleribus implicati, *c. in audientia*, 25. *cap. perpendimus*, *c. contingit*, *de ſentent. excommunication.* Nec etiam gaudent clerici goliardi, joculatores,

res, carnifices, ter moniti, ut ſimilia exercitia deſerant, *c.unico, de vita, & honeſt. clericor. lib.6.*

5 *De injectione manuum.* Ipſa manuum injectio, ut excommunicatio incurratur, debet eſſe violenta, & injurioſa, ut occiſio, vulneratio, mutilatio, percuſſio, quocumque modo, aut inſtrumento fiat, ſive manu, pede, enſe, fuſte, loris, aut etiam veneno occultè propinato, ut latè reſolvit Diana *dict. tract.*4. Nec ſolùm ſi manu propria percuſſio ſequatur, excommunicatio incurritur, verùm & ſi ab alio, dum quis mandavit, aut ratam habuit percuſſionem, *c. dilecto, 6. c.cùm quis* 23. *de ſent. excomm. lib.6. c.mulieres 6. §. fin. c.quantò* 47. *de ſent. excom.* debet autem ipſa percuſſio eſſe gravis, ita ut ſufficiens judicetur ad peccatum lethale perpetrandum, ſine quo excommunicatio major incurri non valet, *c.nemo, c.nullus* 11.*qu.*3. non autem incurritur hæc cenſura ſequentibus caſibus. Primò cùm quis clericum cum propria uxore, matre, filia, vel ſorore ſolum cum ſola in loco ſuſpecto invenit, *cap.ſi verò* 3.*de ſent. excom.* ſi non dolo, vel fraude ipſum percuſſerit, illum evocando, ut reſolvunt Diana *d.tr.*4. *reſol.*2. Barb. *in d.c.ſi verò, nu.*7. Gibal. *ubi ſup. pag.*465. Similiter nec in excommunicationem incidit ille, qui clericum percuſſit, cùm aliter ſe defendere non poſſet, ut reſolvunt Sayrus, & Philiarcus relati à Gibalin. *ubi ſuprà.* Similiter etiam in excommunicationem non incidunt, qui percutiunt clericum habitu laicali incedentem, *c.ſi verò, de ſent. excomm.* Nec qui clericum quovis ordine inſignitum ratione officii, coercitioniſve intra modum ſine injuria verberant, aut percutiunt, argumento textus *in cap. univerſitatis*, 24. *c.cum voluntate*, 54.*§.fin. de ſent. excomm.* nec illi, qui ejiciunt excommunicatum ab Eccleſia, nec illi, qui ſe, ſuaque defendendo clericum percutiunt, *c.ſi verò*, 3. *c.ex tenore* 10. *de ſent. excom.* Proſequuntur alios caſus, Diana, & Gibal. *ubi ſupr.*

6 *De abſolutione ab hac cenſura.* Supereſt, ut de abſolutione hujus excommunicationis agamus. Et eam petendam eſſe à ſummo Pontifice perſonaliter, non per procuratorem, deciditur *in d.c.ſi quis ſuadente*, & aliis ſuprà citatis. Poſteà tamen illa permiſſa fuit Legatis, juxta diſtinctionem traditam in hoc textu; & Epiſcopis certis in caſibus. Primò ſi percuſſio ſit levis, ex qua licèt peccatum lethale daretur, mutilatio tamen levis ſecuta fuit, *c.pervenit*, 17. *de ſent. excom. extrav. perlectis*, Joan. XXII. docent, & reſolvunt, quando levis percuſſio dicatur, Molina *de juſt. t.*4.*diſp.*57.*n.*1. Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.*41. *nu.*2. Item ſi impuberes ſunt, qui manus violentas injecerunt, ab Epiſcopo, etiam poſt pubertatem, abſolvi valent, *cap.*1. *c.quamvis, c.fin. de ſent. excomm.* Similiter abſolvere poteſt Epiſcopus mulieres cujuſcumque conditionis, etiam ob enormem percuſſionem, cùm periculum illis ſit peregrè proficiſci, & ſe virorum cœtibus immiſcere, *c.mulieres, c.ea noſcitur*, præcipuè ſi ſint moniales, *cap.de monialibus, de ſent. excomm.* Item abſolvere poſſunt ſervos, & filiosfamilias, quando pater, & dominus percuſſioni non conſenſerunt, *d.cap. mulieres, c.relatum*, 37. *de ſent. excom.* etiam infirmos valetudinarios, dum primò juramento promiſerint, quod priſtinæ ſaluti reſtituti, perſonaliter à Pontifice eam requirent, *c.quamdiu*, 26. *c.quamvis* 28. *de ſent. excom.* Etiam ab Epiſcopo abſolvi poſſunt pauperes ita inopia laborantes, ut Romam adire non poſſint, *d.c.ea noſcitur, c.quamvis*. Clerici etiam unius collegii ſub eodem tecto degentes, ab Epiſcopo abſolvi poſſunt, ſi percuſſio gravis non ſit, *c.quoniam*, 9.*de vita, & honeſt. cler.* immò ſi religioſi ejus cœnobii in hanc cenſuram inciderint, à proprio Prælato abſolvi valent, *c.monachi*, 2. *c.cùm illorum*, 32. *de ſent. excom.* niſi percuſſio enormis ſit, *c.canonica, eod.tit.* Monachi autem, qui religioſum alterius monaſterii, ſeu ordinis percuſſerint, debent abſolvi à proprio Prælato, facta ſatisfactione coram Prælato ipſius percuſſi, *d.c.cùm illorum*; & ſi clericum ſæcularem percuſſerint leviter, ab Epiſcopo abſolvi debent, *c.religioſi, eod. tit. lib.6.* Hæc omnia procedunt regulariter, & jure communi attento: ſi verò periculum mortis immineat, quia tunc nulla datur reſervatio peccati, aut cenſuræ, quilibet abſolvi poterit à cenſura à quolibet ſacerdote, cum obligatione ſe ſiſtendi coram R. Pontifice, ſi convaluerit, *d.cap.ea noſcitur, c.quod de his, de ſent. excomm.* aut ſi alia privilegia habeant Religioſi, quibus ſtandum eſt. Etiam poſt Concil. Trid. *ſeſſ.*24. *de refor. cap.*6. ſi percuſſio occulta fuit, & difficilis eſt aditus ad R. Pontificem, Epiſcopus poteſt abſolvere. Tandemque Bullam Cruciatam habentes, ejus virtute ſemel in vita; & ſi iterum in excommunicationem inciderint, aliam Bullam aſſumentes poſſunt abſolvi, ut docent Rodrig. *in Bullam*, §.12. *num.*2. P. Mendo *eod.tr. diſp.*24.*n.*48.

7 *Ratio decidendi.* Quibus ita præmiſſis, ratio hujus deciſionis ex eo provenit; nam cùm ab excommunicatione ob percuſſionem clerici illi abſolvere poſſint, quibus jure abſolutio permiſſa eſt; & Legato à Latere permiſſum ſit ab excommunicatione abſolvere, non à conſuetudine, ut exiſtimavit Speculator *tit. de Legato, §.ſupereſt*; ſed à jure ipſo, *in d.c. ad eminentiam, d.c.quod translationem*, ut docet Fragoſo: ideò quoſcumque excommunicatos ob dictam percuſſionem ubicumque abſolvere valent; quia illis ſine ulla provinciæ taxatione hæc abſolvendi facultas data eſt. Unde deducitur à contrario, excommunicatos ob injectionem manuum in Epiſcopos, aut Cardinales, abſolvere non poſſe, quia hujuſmodi cenſura R. Pontifici tantùm eſt reſervata, *c.felicis, de pœnis lib.6. Clem.*1. *eod.tit.* Similiter Legati miſſi, cùm non æquali polleant dignitate ac Legati à Latere, tantum ſubditos ſuos abſolvere poſſunt, non aliundè venientes, ne legationis formam ſibi præfixam excedere videantur, *cap. ſanè, de privileg.* Legati autem nati prædictos excommunicatos abſolvere nequeunt, quia illis conceſſum non eſt, ea ratione, ne contemneretur privilegium prædicti canonis *ſi quis ſuadente*, cùm eorum ſubditi clericos percutientes facilè pro abſolutione illos adire poſſint.

8 *Diſſolvitur dubitandi ratio.* Nec obſtat difficultas ſuprà adducta, cui facilè ex ſuprà traditis fit ſatis; nam licèt in jure Pontificio reſervata ſit abſolutio excommunicationis ob injectionem manuum incurſæ R. Pontifici: tamen in eodem jure conceſſa eſt facultas abſolvendi Legatis à Latere, & natis, cum ſuprà tradita diſtinctione: non tamen omnibus Legatis hæc facultas competit, quia eorum poteſtas æqualis non eſt, ut probavi *in c.*1. *hoc tit.* Nec augmentum difficultatis refragatur: nam magnum diſcrimen verſatur inter facultatem excommunicandi, & poteſtatem abſolvendi in foro interno; quia ad excommunicationem infligendam neceſſaria eſt cauſæ cognitio, & judex pro tribunali ſedere debet, *cap.ſi quem, §.ſi quis*, 2.*q.*3. *c.induciæ*, 3.*q.*3. quæ alieno territorio obiri nequeunt, *c.Epiſcopum*, 9.*quæſt.*2. abſolutio autem, quæ in foro interno conceditur, neque cauſæ cognitionem, neque judicialem actum petit, unde Legatus ubicumque poteſt prædictos excommunicatos abſolvere; non autem extra provinciam in alienos ſubditos excommunicationem proferre, ut docet Moneta *de commut. cap.*5. *num.*237.

C A P U T X.

Idem

NEmini dubium eſſe volumus, quin Legatorum Sed. Apoſt. *a* ſtatuta edita in provincia ſibi commiſſa, durent tanquam perpetua, licèt eamdem poſtmodùm ſint egreſſi. Secus autem ſi cauſas duxerint *b* delegandas aliquibus, cùm juriſdictio iſtorum expiret, ſi ante illorum diſceſſum horum *c* citatio non præceſſit.

N O T Æ.

1 a STatuta.) Legati enim ſtatuta facere poſſunt in ſua provincia, ut alii, qui juriſdictionem ordinariam habent, de quibus egi *in cap. cùm Eccleſia, de conſt.* & ſunt perpetua, quatenus ſuæ legationis juriſdictioni conveniunt, ut accipiunt præſentem textum Ciron. *ad hunc tit.* Suar. *de legibus lib.*1. *cap.*10. *num.*5. Tapia *tom.*1. *catenæ mor. lib.*4. *qu.*5. *art.*1.

b *Delegandas.*) Legati enim poſſunt cauſas committere, & delegare, ut probavi *in cap.*3. *de offic. deleg.*

c *Citatio.*) Juxta ea, quæ adduxi *in cap. gratum, de officio deleg.* ex cujus commentario hujus textus interpretatio petenda eſt.

TITU-

TITULUS XXXI.

De Officio judicis ordinarii.

CAPUT PRIMUM.

Ex a Synodo Joannis Papæ.

PErniciosa. *Et infrà.* Habeant igitur Epiſcopi *b* ſingularum urbium in ſuis diœceſibus, liberam poteſtatem adulteria, & ſcelera *c* inquirere, ulciſci, & judicare ſecundùm quod *d* canones cenſent, abſque impedimento alicujus. Et cùm opus fuerit, *e* publicum convocent auxilium, non ad præjudicandum, ſed potiùs ad ea, quę Deo ſunt placita, proſequendum.

NOTÆ.

1 a EX *Synodo.*) Trecaſſenſi, ſeu Trecenſi. Joannes enim VIII. R.P. Anno Domini 872. apud Trecas in Gallia Synodum celebravit, ubi plura ad fidem pertinentia, & non pauca ad reformationem morum ſpectantia ſtatuta fuerunt, ut in eo referunt Coriolanus, & Jacobus Sirmundus, Baron. *in eo anno*, Fileſacus *in præſenti*, Verba hujus textus non reperiuntur inter canones editos à Sirmundo in capitularibus Caroli; extant tamen in prima collectione, *ſub hoc tit.c.1.& ſub tit. de adulteriis*, *c.4.*

b *Singularum urbium.*) Non enim poſſunt eſſe duo Epiſcopi in una civitate, ſed ſinguli in ſingulis præeſſe debent, ut latè probabimus *in c.quoniam, hoc tit.*

2 c *Inquirere.*) Non enim ſolùm poteſt Epiſcopus per accuſationem, aut denunciationem in ſubditos animadvertere, verùm & per inquiſitionem procedere, *c.qualiter*, ubi latiùs inquiſitionis modum illuſtrabimus, *de accuſationibus.* Ad Epiſcoporum enim officium primò, & principaliter pertinet ſubditorum exceſſus inquirere, corrigere, & punire; eſt enim Epiſcopus Græcè idem ac obſervator, ſeu ſpeculator, quo ſenſu appellantur Epiſcopi ab Arcadio *in leg.numerum*, *§.item Epiſcopis*, *ff.de muner. & honor.* qui præerant pani, & cæteris rebus venalibus, ut obſervarunt Cujacius *lib.27. obſer. c.29.* Duaren. *libr.1. de ſacris Eccleſia*, *cap.7.* quaſi Epiſcoporum officium ſit ſubditorum mores corrigere, & ſpeculari: quò reſpicit Concil. Aquilejen. primum temporibus Clem. Papæ VIII. celebratum, *tit. de reſidentia Epiſcoporum*, in illis verbis: *Epiſcopos autem, quos in ſpecula Dominus conſtituit, ut gladium venientem perſpicientes, tuba canerent, & populos monerent, ne ſanguis pereuntium de manibus eorum exquiratur, aut etiam, quia Epiſcopus idem eſt atque ſuperintendens, quaſi intendere debeat ſupra gregem ſuum, ut ſubditorum mores corrigat, & emendet*: ut probat Concil. Londin. auctoritate Othonis L.S.A. pro reformanda Eccleſia Anglicana tempore Gregor. IX. celebratum, in illis verbis: *Quod ad venerabiles Patres Archiepiſcopos, & Epiſcopos incumbat ex officio faciendum, nomen dignitatis eorum, quod eſt Epiſcopus, id eſt ſuperintendens, exprimit evidenter. Intendere quippe habent ſupra gregem ſuum juxta verbum evangelicum.* Et mox, *Circumeant præterea diœceſes ſuas temporibus opportunis corrigendo, & reformando.* D. Iſidorus relatus *in c.cleros*, *§.Epiſcopatus*, 21 *diſt.* de quo graviter Epiſcopos monet Clemens Papa I. *epiſt. ad Jacobum fratrem*, *colum.6.* Joannes Papa III. *epiſt.1.* Quare ad Epiſcopos ſpectat punitio delinquentium, ut conſtat *ex can.22. collect. Adriani Papæ*, qui perperam citatur ex Synodu Romana à Gratiano *in c.ſi quis Epiſcopus*, *2.q.7.* ut obſervat Anton. Auguſt. *in notis ad dictum can.22.* & probant textus *in c. viſis 16.qu.2. c.fin. de offic. Archipreſb. c.cùm ex injuncto, de hæretic.* Docuerunt Alciat. *in præſenti*, Germonius *lib.1. animadv. cap.9.* Fileſacus *in præſenti.*

3 d *Canones.*) Aliqui, & communiter repetentes in præſenti hæc verba accipiunt, ut videlicet Epiſcopi in inquiſitione debeant ſervare formam canonum, & ab ea non recedere, juxta ea, quæ adduximus *in cap.1. de conſtit.* Sed veriùs, ni fallor, exiſtimo, hæc verba eſſe referenda ad canones illos, in quibus facultas inquirendi, & puniendi adulteria, & ſimilia ſcelera eccleſiaſtica, vel mixti fori, datur Epiſcopis, quos infrà referam: ita ut ſenſus ſit hujus canonis, quod Epiſcopi, ut canones anteriores cenſent, & ſtatuunt, debent inquirere, punire, & judicare adulteria, & ſimilia delicta.

e *Publicum.*) Aliàs judicium ſæculare. Innocent. III. *lib.1. epiſt regeſtr.13.* Sæculare intendebat brachium invocare, *c.quoniam, hoc tit.*

COMMENTARIUM.

UT commodiùs, rectiùſque deciſio percipiatur, ſub duplici concluſione eam examinare duxi. Sit prima concluſio: *Epiſcopi in ſuis diœceſibus adulteria, & alia crimina poſſunt inquirere, & punire.* Quam concluſionem ita generaliter conceptam probant textus *in c.ſcitote 2.q.3. c.per ſingulas 9.q.3. c.irrefragabili 13. in princip. c.conquerente 16.* ibi: *Correctionem, hoc tit. c.qualiter 24. de accuſat. c.cùm Epiſcop.7. hoc tit. in 6. Clem.1. eod.tit.* Concil. apud Palatium Vernis ſub Pipino, *canon.3.* *Unuſquiſque Epiſcoporum poteſtatem in ſua parochia, tam de Clero, quam de regularibus, & ſæcularibus ad corrigendum & emendandum ſecundum ordinem canonicum, ſpiritualem, &c.* Concil. Arelat. ſub Carolo *can.26.* Concil. Meldenſe *can.13.* Piſtenſe *can.4.* Tolet.1. *can.11.* Trid. *ſeſſ.6.de refor. c.1.& 3. & ſeſſ.14. c.1.& 4. & ſeſſ.24.c.8.* Specialiter autem aliqua ſpecialia crimina Epiſcopum corrigere poſſe, probant ſequentia juris teſtimonia. Primò idololatriam, & paganiſmum, *l.19. C.Theod. de paganis.* Concil. Carthag.5. *can.13.* Africanum *canon.51.* Synodus Francica ſub Carolo, quæ reperitur *lib.5. Capit. cap.2.* Concil. Aurel.3. *can.28.* Secundò adulterium, & inceſtus. Carolus Magnus *lib.6. Cap.314.* *Præcipimus, ut juxta decreta canonum, adulteria, & inceſtuoſa matrimonia, quæ ſunt illegitima, prohibeantur, & Epiſcoporum judicio emendentur.* Moguntinum ſub Carolo, *cap.53.* & ſub Rabano *cap.28.* repetitum *lib.5. capit. cap.98.* *Ut Epiſcopi inceſtuoſos pariter inveſtigare ſtudeant omninò præcipimus.* Aurel.3. *can.10.* Blaſphemiam, & apoſtaſiam. Conc. Tolet.4. *can.63.& 69.* Tolet.12. *can.9.* Lenocinium *l.Imperatores*, 12. *C. de Epiſc. audient.* Alia ſequitur Fileſacus *in præſenti.* Illuſtrant prædictam ſententiam ultra laudatos à Barboſa in præſenti, & à Vela *in relect. ad hunc text.* Anaſt. Germon. *lib.1 animadv. cap.9.* Petr. Greg. *in c.conquerente 9. hoc tit.* Cæſar *de Eccleſ. hierar. diſp.6.§.4.* Berojus *in d.c.qualiter*, *nu.19. de accuſat.* Fachin. *lib.1. contr. cap.34.* Michael Rouſſel. *lib.6. hiſtor. Pontif. juriſd. cap.2.* Franciſ. Hallierius *de hierarch. juriſd. pag.419. & in vindiciis pag.211.* petr. Herodius *lib.1. Pandect. tit.6.c.21.* Angujanus *lib.2. de legibus*, *cap.18.* plures congeſti à Barboſa *6.10. ad hunc textum.* Petavius *de hierarch. juriſd. cap.21.* 4 Concluſio probatur.

Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequenti juris conſideratione; nam Epiſcopi nomen potiùs curæ, & ſolicitudinis, quàm poteſtatis, aut juriſdictionis eſt. Div. Iſidor. *lib.7. etymolog. cap.12. verſ. Epiſcopus*, D. Aug. *lib.19. de civitate Dei*, *cap.19.* unde apud Gentiles, qui curam carnis venalis ad quotidianum uſum habebant, Epiſcopi dicebantur, *l.munerum*, 18.*§.Hirenarchæ*, *ff. de munerib. & honor.* igitur ſi tantùm curæ, & ſolicitudini ſunt præfecti, non debent animadvertere in facinoroſos, & ea exercere, quæ magis juriſdictionis ſunt, quàm officii, ut deducebat Tertull. *de pudicitia*, ubi Epiſcopum Romanum alloquens ita ait: *Quod ſi diſciplinæ ſolius officia ſortitus eſt, neque imperio poſſidere, ſed miniſterio quis, aut quantus eſt, indulgere.* Augetur hæc dubitandi ratio ſequenti conſideratione. Si Epiſcopi poſſent inquirere, & punire ſcelera, tam à laicis, quàm Clericis perpetrata, haberent poteſtatem coactivam, & coercitivam: ſed eam non habent: igitur non poſſunt animadvertere in facinoroſos. Probatur minor, nam coactio opponitur voluntario: ſed tamen quis voluntarius, & ſpontaneus ſuſcipit pœnitentiam ab Epiſcopo inflictam, nec invitus quis cogitur eam ſuſcipere, ut probant Marſilius de Padua, & Antonius de Dominicis relati à Petavio *ubi ſuprà pag.20.* igitur Epiſcopi non poſſunt animadvertere in facinoroſos. Augetur ſecundò hæc difficultas; nam ſi Epiſ- 5 Ratio dubitandi.

ſi Epiſcopi virtute poteſtatis coercitivæ poſſent delicta in ſua diœceſi admiſſa judicare, poſſent ea punire, aut pœna corporali inflicta, aut mulcta indicta: ſed non poſſunt pœnam corporalem infligere, *cap. ſententiam, ne clerici, vel monachi*, nec pecuniariam pœnam inducere, *cap.licèt*, 3. *de pœnis*: igitur Epiſcopus non poteſt punire delicta à laicis, vel clericis perpetrata.

6 De juriſdictione Epiſcopi. Hac tamen difficultate non obſtante, vera eſt præſens deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, Epiſcopos in ſuis diœceſibus habere juriſdictionem ordinariam ab ipſo Chriſto Domino immediatè conceſſam, conjunctam cum poteſtate ordinis, ut probat Suar. *de pœnit. diſp.*25. *ſect.*1. Cajetan. *de poteſt. Papa*, *cap.*3. Canus *de locis lib.*6.*c.*8. Cæſar *d.diſp.*6.*ſ.*4.*n.*1. cùm enim teneantur curare ſupernaturalia, ut juxta legem Evangelicam ſubditi vivant, neceſſariò juriſdictionem ordinariam debent habere ad prædictum finem conſequendum, argumento textus *in c.præterea, de officio delegati*, *l.*2.*ff.de juriſd.* latè & doctè firmant Victoria *in relect. de Papæ poteſtate*, Valenzuela *contra Venetos* 5.*p.n.*227. Michael Rouſſel. *lib.*4. *hiſtor. Pontif. juriſd. per totum*: contra Salmaſium, Antonium de Dominicis, Marſilium de Padua, & alios noſtri ævi hæreticos defendit Petavius *lib.*3. *de hierarch. eccleſ. cap.*11. *cum ſeq.* Hallier. *eod. tract. pag.*421. & in vindiciis *pag.*211. quam juriſdictionem, tam circa cauſas civiles, quàm criminales, jam à primis Eccleſiæ temporibus ipſi Epiſcopi exercuerunt. In cauſis civilibus probatur ex Concilio Carthag.3. *can.*9. ubi refertur privatorum Chriſtianorum cauſas Apoſtolum ad Eccleſias deferri, & ibi terminari præcepiſſe; præceptum autem ipſum Apoſtoli extat *epiſt.*1. *ad Corinth. cap.*6. ubi ita ratiocinatur: *Neſcitis quoniam Angelos judicabimus? quantò magis, & ſæcularia*. Concil. Milevitan. *can.*74. Nec ſolùm illis temporibus inter clericos, eccleſiaſticaſque perſonas jus dicebant, verùm & inter ipſos laicos etiam judicabant; nam pii quidem Principes adeò favebant juriſdictioni eccleſiaſticæ, ut & laicos a laicis coram Epiſcopis in jus vocari, & conveniri decreverint, *l.*1. *Cod. Theodoſ. Epiſcopi audient.* Unde de D. Auguſtino legitur apud Baronium *anno* 398. cauſas omnes inter laicos etiam emergentes terminaſſe: ex eo refert Eraſmus Coch. *in face hiſtor. lib.*2.*cap.*90. Hanc etiam juriſdictionem ſequentibus ſæculis Epiſcopos exercuiſſe apud Gothos, conſtat, *ex l.*19. *tit.*1. *lib.*2. *legum Vviſigoth.* ex Caſſiodoro *lib.* 3. *epiſt.*37. apud Gallos *ex lib.*7.*cap.*107. & aliis auctoribus congeſtis à Fileſaco *in præſenti*, *ſ.*17. & à nobis *in cap.*2. *de judiciis*. Sed jam ad juriſdictionem criminalem tranſeamus.

7 De juriſdictione criminali. Juriſdictionem etiam ordinariam Epiſcopos habere circa flagitia, & ſcelera perpetrata vindicanda, probatur ex Apoſtolo 1. *ad Corinth. cap.*5. ubi Corinthium ob inceſtas nuptias cum noverca celebratas condemnavit, ibi: *Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, jam judicavi, ut præſens eum, qui ſic operatus eſt*. Quem locum latè expendit Petavius *ubi ſuprà*, *cap.*11. Pelagius II. *in epiſt. ad univerſos Epiſcopos Galliæ*, ibi: *Refutandi ſunt etiam raptores, fures, ſacrilegi, adulteri*. Concilium Sveſſionenſe ſub Carolo Pipino, ibi: *Unuſquiſque Epiſcopus in ſua parochia ſolicitudinem habeat, ut populus Chriſtianus paganiſmum non faciat*. Quæ verba repetita ſunt *lib.*5. *capit. cap.*2. & aliis innumeris juris noſtri locis. Item ex uſu poteſtatis circa vindicanda ſcelera, quorum exemplis referta ſunt veterum Conciliorum acta, & decreta, hiſtoriæ, annaliumque libri, & probabimus *in cap.*3. *de re judic.* Ex quibus omnibus evidens eſt, Epiſcopum tanquam Judicem, & Magiſtratum ordinarium ſuum forum, ac juriſdictionem ordinariam obtinere, atque ex ſacrorum canonum præſcripto jus ſuum exercere, hoc eſt jubere, quæ facienda ſunt, valere contraria, lites, controverſiaſque decidere, ac denique pro delictorum modo, & qualitate pœnas infligere. Poteſt enim delinquentes jubere verberari, *cap.*1. *de calum. cap.in Archiepiſcopatu, de raptorib.* dum ad effuſionem ſanguinis non perveniatur, *c.nullus*, 6.11.*q.*1. in exilium mittere, *c.*2. *de clerico excomm. c.novimus*, *de V.S.* in carcerem detrudere, *d.cap. novimus*, *d.cap. nullis*, *c.contra* 26.*q.*5. *cap.*2. *de adulteriis*. Epiſcopus enim ſicut forum, & ita carcerem habet, *d.cap. clericus*, *cap.quamvis*, *de pœnis lib.*6. docet Cironius *lib.*2. *obſer. cap.*5. & ſajones, Concilium Emerit. *can.*8. id eſt apparitores, ſeu juſtitiæ miniſtros; ita enim temporibus Gothorum miniſtri, quos nunc dicimus *Alguaciles*, appellabantur, *d.l.*17.*tit.*1.*l.*2. *legum Vviſigoth.* notat ibi Villadiego, & Loayſa *in Concilio Tolet.*9. *& lib.*3.*q.*31. & dicemus *in c.paſtoralis*, *de homicid.* Quomodo autem pro diverſitate delictorum hodie poſſint Epiſcopi procedere in carceratione laicorum, exponunt Salgado *de Regia protect. p.*2.*c.*1.*n.*210. Barb. *de poteſt. Epiſcopi*, *alleg.*107. *n.*8. *& voto* 92. Amaya *in l.nemo*, *C.de exactorib. tributorum*, *lib.*10.*n.*35. Larrea *deciſ.*1. *Granat. nu.*2. plures congeſti à Vela *in præſenti*, *nu.*118. Guttier. *lib.*1. *practic. qu.*6. *& lib.*3.*q.*31. & doctè probat Joſephus Valentin. *lib.*1. *de poteſt. coact. R. Pontificis*, *per totum*.

Secundò ſciendum eſt, ſcelera, ſeu delicta in triplici eſſe differentia; alia enim ſunt merè eccleſiaſtica, alia ſæcularia merè, alia merè mixta, tam eccleſiaſtica, quam ſæcularia, ut innumeris congeſtis docent Pereyra 2.*p. de manu Regia*, *cap.*56. Vela *in præſenti*, *nu.*17. Merè eccleſiaſtica ſunt, quæ tantùm à jure eccleſiaſtico ſunt prohibita, & tangunt tantùm res eccleſiaſticas; ſpiritualeſve, ut crimen hæreſis, *cap.ut inquiſitionis*, *§.prohibemus*, *de hæret. lib.*6. Simonia *cap.*1.*& per totam* 1.*q.*1. Merè ſæcularia ſunt, quæ lege civili vetita reperiuntur, & verſantur tantùm circa res profanas, & à ſæcularibus perpetrantur, ut delatio armorum, *l.*9.*tit.*6. *recopil.* exportatio mercium extra Regnum, *l.*1.*& ferè per tot. tit.*18. *lib.*6. *recop.* furtum, homicidium, & alia. Mixta ſunt, quæ tam à jure Eccleſiaſtico, quàm civili prohibentur, vel ratione ſubjecti, aut perſonæ delinquentis poſſunt eſſe ſæcularia, aut Eccleſiaſtica, & hæc mixta dicuntur, ut adulterium, ſacrilegium, concubinatus, uſura, ſortilegium, perjurium, nefandum crimen, blaſphemia; in his enim tam judex Eccleſiaſticus, quàm ſæcularis cognoſcere valent, & locus eſt præventioni, *cap.cùm ſit generale*, *de foro compet.* Docent latè Vela *in præſenti*, Larrea *deciſ.*1. *Granat.* & præfertur præventio realis præventioni verbali. Barb. *lib.*3. *voto* 92. 8 De variis delictis.

Quibus ſic conſtitutis ratio noſtræ deciſionis ex eo provenit, nam cùm Epiſcopi habeant juriſdictionem ordinariam in ordine ad finem ſupernaturalem conſequendum, ſcandalumque tollendum, poſſunt, ut ordinarii delicta merè Eccleſiaſtica, tam in laicis, quàm in clericis punire, & inquirere. Similiter delicta mixti fori, cùm ſint à judice Eccleſiaſtico vetita, & ſpirituales res attingant. Unde cùm adulterium ſit delictum mixti fori, poteſt puniri tam ab Epiſcopo in clerico, quàm in laico: & ſic noſter textus, dum docet Epiſcopum tanquam ordinarium judicem poſſe adulterium, & alia ſcelera inquirere, & punire, accipiendus eſt de delictis Eccleſiaſticis, aut mixti fori; ea enim vindicare poteſt Epiſcopus tanquam ordinarius, ut latè proſequuntur Fileſacus, Vivianus, & Vela *in noſtro textu*. 9 Ratio decidendi.

Nec obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta, qua moti Catharus *in nefando illo libello de fœnore trapezitico*, Salmaſius *in ſuis diſſertationibus*, *fol.*435. auſi ſunt aſſerere Epiſcopos neque dignitatem, neque juriſdictionem habere, ſed tantùm curam & ſolicitudinem. Eos doctè refellit Petavius *lib.*3. *de hierarch. c.*11. qui latè probat, Epiſcopi nomen eſſe dignitatis, & juriſdictionis; ſiquidem ſignificat, & demonſtrat Magiſtratum, forum, carcerem, & juſtitiæ miniſtros habentem; quæ omnia probant habere juriſdictionem, & dignitatem: videndus eſt ipſe Petavius *ex d.cap.*11. *uſque ad ult.* ubi *cap.*12. monet Tertull. dum ſcriberet de ſtatu pudicitiæ, fuiſſe lapſum jam in hæreſim, & ſic in Epiſcopos, & Eccleſiæ miniſtros paſſim in eo tractatu invehi. Nec augmentum primum hujus dubitandi rationis obſtat, qua fulti Marſilius, & Antonius de Dominicis aſſerverunt, in Eccleſia non dari juriſdictionem ordinariam; ſed eos eruditè refellit, & convincit Franciſcus Hallier. *de hierarch. fol.*421. & illi argumento reſpondet negando, Eccleſiam non poſſe infligere pœnas ob ſcelera perpetrata, niſi involuntariè eas ſubeuntes: nam contrarium apertè liquet ex toto jure noſtro, ubi pœna degradationis, depoſitionis, excommunicationis, carceris, exilii, & ſimiles referuntur, quas Eccleſia in contumaces, & emendari renuentes infligere poteſt, ut ipſe Hallier. probat *in vindiciis*, *fol.*211. Nec tandem obſtat ultimum augmentum; Epiſcopi enim poſſunt imponere pœnas corporales, ut verberum, *cap.*1. *de calum. cap.in Archiepiſcopatu*, *de raptorib.* exilii, *d.cap.*2. *de clerico excom.* dum tamen ad effuſionem ſanguinis non perveniatur; tunc enim tradi debet jam condemnatus juriſdictioni ſæculari, ut eam pœnam exequatur. Similiter pœnam pecuniariam, ſeu multam dicere poſſunt, *cap.ſtatuimus* 16. *qu.*1. *c.poſtulaſti*, *de Judæis*, dum non ex avaritiæ cauſa procedat, ut *in d.cap. licèt*, *de pœnis*, docetur. 10 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Sed prædictæ aſſertioni obſtat textus *in cap.de benedicto* 32.*qu.*1. illis verbis *Ad Lucium defenſorem in Apulia*. Ubi cùm agatur de crimine adulterii puniendo ab eccleſiaſticis judicibus, jubetur, ut judex eccleſiaſticus adulterum 11 Exponitur caput de Benedicto 32.qu.1.

mittat

mittat ad Præfectum provinciæ puniendum: igitur quia judices eccleſiaſtici non poſſunt punire adulteros, alias ad quid deſideratur, ut ad Præfectum Provinciæ eum mittat puniendum? Cujus textus auctoritate motus Alciatus *in præſenti*, exiſtimat judicem laicum cognoſcere poſſe de adulterio, non autem eccleſiaſticum; & noſtrum textum accipi de Epiſcopo, qui poteſt punire adulterum pœnitentia ſalutari, non verò pœna ordinaria. Sed audiendus ipſe non eſt; nam cùm adulterii crimen mixti fori ſit, ut ſuprà dixi, non ſolùm contra clericos adulteros, ut notum eſt *ex cap. ſi Imperator*, *96. diſt.* verùm etiam contra laicos procedere poteſt, *c. ſacerdotibus 11. qu. 1. cap. ſignificaſti*, *de foro compet. cap. intelleximus*, *de adulteriis*. Probat Germonius *lib. 1. animadv. cap. 9.* Nec textus *in in d. cap. de benedicto*, pro ſententia Alciati facit; nam ut ſuprà dixi, licèt Epiſcopi poſſint punire delicta, & adulterium, hoc intelligitur de pœnitentia ſalutari, non verò de pœna ordinaria, hoc eſt corporali, dum per eam proceditur ad effuſionem ſanguinis, *d. cap. ſententiam*, *ne clerici*, *vel monachi*. Unde cùm ex Juſtiniani conſtitutione *in l. quamvis*, *C. de adulteriis*, pœna adulterii eſſet capitalis, ideò Pelagius, qui illius Imperatoris tempore floruit, jubet adulterum eſſe mittendum ad judicem ſæcularem: & cum decalvatio non eſſet pœna ſanguinis, ſed tantùm ignominiæ; ideò jubet Pontifex adulterum decalvatum ad Lucium Apuliæ provinciæ Defenſorem mitti, ut ipſe in eum capitaliter animadverteret. Ita illum textum interpretatur Germon. *d. cap. 9.*

12 Intelligitur auth. de ſanct. Epiſc. §. ſi verò. Secundò ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in authent. de ſanctiſſimis Epiſcop. §. ſi verò crimen*, *collat. 9.* ex quo deducitur, in crimine eccleſiaſtico, & à clerico perpetrato, Epiſcopum non poſſe procedere, & illum punire, ſed reum mittere debere ad judicem ſæcularem, ut ab eo delictum ulciſcatur: igitur quia Epiſcopus non poteſt inquirere, & animadvertere delicta etiam in perſonas eccleſiaſticas. Cui difficultati, ut ſatisfaciamus, ſciendum eſt, Juſtinianum in eo textu agere de clerico ob enorme ſcelus tradendo judici ſæculari, ut ab eo puniatur; cùm enim clericus debeat priùs degradari à proprio Epiſcopo, & tunc tradendus ſit judici ſæculari; ideò Juſtinianus in eo §. aſſerit, clericum ab Epiſcopo eſſe gradu & honore dejiciendum, & tunc judici ſæculari eſſe tradendum, ut ab ipſo puniatur; quia cùm in eo caſu pœna ſanguinis, ſit infligenda, quam Eccleſia non imponit, *c. ſententiam*, *ne clerici*, *vel monachi*; ideò neceſſariò tradendus eſt judicis facultati, non quia Eccleſia delicta punire non poſſit, ſed quia poſt degradationem nihil ultra facere valet, *d. cap. cùm non ab homine*. Docet Agia *de exhibendis auxiliis*, *cap. 21. per totum.*

13 Probatur ſecundæ partis aſſertio. Secundæ partis hujus textus aſſertio eſt: *Epiſcopi, cùm opus fuerit, poſſunt auxilium brachii ſæcularis implorare.* Quam concluſionem probant textus *in cap. ſi quis pecuniam 9. 79. diſt. cap. nos*, *cap. bene*, *96. diſt. cap. 1. 97. diſt. cap. petimus 19. 11. q. 1. c. Maximianus*, *cap. ab Imperatoribus*, *23. qu. 3. c. quoniam 14. hoc tit. c. poſtulaſti 21. de homicidio*, *cap. 2. verſ. Per temporalem*, *de maledicis*, *c. ultim. in fine*, *de exceſſibus Prælat. cap. unico*, *§. ult. de ſtatu regul. lib. 6. cap. ut officium 11. §. denique*, *de hæreticis*, *cap. dilecto 9. de ſenten. excomm. eod. lib. c. prudens 4. c. Principes 20. c. adminiſtratores*, *26. cap. de Liguribus*, *cum ſeq. 23. qu. 3.* Concil. Trid. *ſeſſ. 24. de reform. cap. 8. & ſeſſ. 25. de regul. cap. 5.* Synodus Turonenſis *canon. 41.* *Quos oportet per ſæcularis potentiæ diſciplinam à tam prava conſuetudine coerceri, qui per ſalutifera ſacerdotum monita non fuerunt revocati.* Innoc. III. *lib. 1. regeſtr. 13. epiſt. 1. l. Epiſcopali 8. C. de Epiſcop. audient.* Conſonant de jure noſtro lex 56. & 58. *tit. 6. partit. 1.* lex 14. & 15. *tit. 1. lib. 4. recopil.* De jure Francorum *lib. 7. capit. cap. 310.* *Ut ea, quæ in ſua diœceſi Epiſcopi per ſe, ſuoſque corrigere, & emendare nequiverint, coram reliquis Epiſcopis ad corrigendum inſinuent, vel Regi vindicare non tardent; ut qui eccleſiaſticis regulis inobediens apparuerit, per poteſtates exteras compeſcatur.* Illuſtrant innumeri congeſti à Vela *in noſtro textu*, *2. p. n. 1.* quos tranſcripſit Barboſa *in ſelect. ad noſtrum textum*, *to. 6. nu. 5.* quibus addendi ſunt Fileſacus *in noſtro textu*, *§. 12. & ult.* Boſquet. *in notis ad Innoc. lib. 3. regeſtr. 12. ep. 1. verbo ſæculari*. Azevedo *in l. 14. tit. 1. lib. 4. recopil.* Phœbo *to. 2. dec. 125.* Petrus Herodius *lib. 1. Pandect. tit. 6. c. 11.* Amaya *in l. 2. C. de exactorib. tribut. lib. 10.* Fermoſin. *in c. cum non ab homine*, *qu. 23. de judiciis*, Martha *de juriſd. p. 1. c. 29.* Vega *in c. cauſam 9. de iudiciis*, *nu. 163.* Narbona *in l. 59. tit. 4. lib. 2. recopil. gloſſ. 2.* plures congerens D. Joannes de Larrea *deciſ. Granat. 125.* Vicus *ad leges Sard. tit. 7. q. 2.*

Sed hæc aſſertio urgeri poteſt ſequenti conſideratione; 14 Impugnatur hæc aſſertio. nam non minùs perfecta, atque efficax eſt Eccleſiæ poteſtas, quàm ſæcularis: immò, ut longè excellentior commendatur *in cap. ſolitæ*, *de majorit. & obed. extravag. unam ſanctam*, *eodem tit. de majorit. & obedient.* ergo per ſe abſque nova brachii ſæcularis invocatione poteſt delicta punire, & ſententias exequi, abſque eo, quod indigeat poteſtate ſæculari. Augetur hæc difficultas; nam ſi implorari poſſet auxilium brachii ſæcularis, ſequeretur in executione ſententiæ in cauſa eccleſiaſtica de ſcelere merè eccleſiaſtico prolata judicem ſæcularem ſe intromittere poſſe, & de eis cognoſcere, cùm non aliter teneatur auxilium præſtare, quàm ſibi exhibito, & examinato proceſſu, *c. adminiſtratores 26. 23. qu. 5. novella 123. c. 21.* plures refert Vela *in præſenti*, *num. 35.* igitur ne judex ſæcularis immiſceatur cognitioni cauſæ eccleſiaſticæ, non debet invocari auxilium brachii ſæcularis. Accedit, nam ſicut Epiſcopus eſt judex ordinarius, ut ſuprà probavi, ita Magiſtratus ſæcularis obtinent juriſdictionem ordinariam: ſed par in parem non habet imperium, *l. ad Magiſtratus 4. ff. de receptis*, *cap. innotuit 20. de elect.* igitur non poteſt judex eccleſiaſticus compellere judicem ſæcularem, ut illi auxilium præſtet.

Adhuc defendenda eſt ſuprà tradita aſſertio ex ſecunda parte hujus textus deducta, videlicet Epiſcopum poſſe 15 Auxilium promiſcuè præſtatur. implorare brachii ſæcularis auxilium: ita enim appellatur hoc imperium, cùm à judice ſæculari impetratur, *in c. quoniam 14. hoc tit. c. fin. de exceſſibus Prælat.* Trident. *ubi ſuprà*. Dicitur etiam publicum auxilium *in hoc cap. 1.* & poteſtas temporalis, *in c. 2. de maledicis*, *l. 8. C. de Epiſcop. audient.* quod auxilium jure communi cognitum fuit, ut conſtat *ex l. Epiſcopali 8. C. de Epiſcop. audient.* quam etiam reſtituit Sirmundus *in appendice Codicis Theodoſiani*, *c. 18.* & jure antiquo eccleſiaſtico fuiſſe uſitatum, conſtat ex Synodo Antiochena *can. 5.* probat Baronius *anno 272. nu. 18.* Circa ejus uſum illud primò obſervandum eſt, judicem eccleſiaſticum, tam ordinarium, quàm delegatum, poſſe illud implorare, ut ex receptiori Interpretum ſententia reſolvunt Parexa *de inſtrument. edit. reſol. 8. n. 2.* Vela *in hoc textu*, *2. part.* qui à *nu. 10.* latè hanc opinionem examinat, & contrariæ fundamentis ſatisfacit. Nec ſolùm judices eccleſiaſtici ſæcularium judicum, verùm & ſæculares judices eccleſiaſtici auxilium implorare etiam poſſunt per litteras deprecatorias, ſeu requiſitorias, ut reſolvit Vela *ubi proximè*, *nu. 63.*

Hujus ſecundæ partis deciſionis ratio ex eo provenit, 16 Traditur decidendi ratio. quia utraque poteſtas, eccleſiaſtica videlicet, & ſæcularis, ad invicem ſe juvare debent, *c. fin. de exceſſibus Prælat. lib. 6. c. dilecto 6. de ſentent. excommun. eod. lib.* ut ita ſententiæ in cauſis civilibus, ad effectum perducantur, & delicta ulciſcantur, *c. cum ad verum*, *96. diſt. cap. Princeps*, *23. qu. 5.* & quod uni deeſt, ſuppletur per alium, ut in aliis rebus contingit, depingente Alciato *emblem. 106.* his verſibus:

Loripedem ſublatum humeris fert lumine captus,
Et ſocii hæc oculi munera retribuunt.

Plerumque enim nec poteſtas eccleſiaſtica per ſe ſufficit, nec ſæcularis per ſe valet delicta vindicare, *c. 2. de maledicis*; quo caſu debent ſe ad invicem juvare, ut ea quæ Deo placita ſunt, aſſequantur, *c. adminiſtratores*, *23. qu. 5.* ne ſic illuſoria reddatur Magiſtratuum, ſive ſæcularium, ſive eccleſiaſticorum poteſtas, juxta legem *Prætor*, *25. ff. de judiciis*. Accedit, nam juriſdictione alicui conceſſa, omnia intelliguntur eſſe mandata, ſine quibus talis juriſdictio exerceri non valet, *c. 1. c. prætereà 5. de officio delegati*, *l. 2. ff. de juriſdict.* igitur Epiſcopus virtute juriſdictionis ſuæ ordinariæ poteſt implorare auxilium brachii ſæcularis, cùm abſque eo non poſſit ſuam juriſdictionem exequi, & ſententiam ad effectum perducere.

16 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat difficultas ſuprà pro dubitandi ratione adducta; libenter enim agnoſcimus, pleniorem, & perfectiorem eſſe Eccleſiæ poteſtatem; tamen per accidens aliquando contingit, propter malitiam, & proterviam reorum, quod Eccleſia in delicto ulciſcendo ulterius non progrediatur, ſed brachii ſæcularis auxilio utatur, tanquam remedio magis congruo: nec inde arguitur defectus, aut impotentia in judice Eccleſiaſtico, aut ejus juriſdictione. Nec primum augmentum difficultatis refragatur, cui ut ſatiſfaciamus, examinanda eſt illa celebris quæſtio, utrum videlicet judex eccleſiaſticus requirens, & invocans auxilium judicis ſæcularis, teneatur illi acta proceſſus, meritaque cauſæ exhibere, ut judex ſæcularis agnoſcat ſententiæ juſtitiam? In qua quæſtione triplex reperitur ſententia. Prima affirmat, judicem auxilium invocantem edere teneri

neri acta proceſſus coram judice auxilium impartiente. Ita docuerunt communiter Legiſtæ, quos refert, & ſequitur Alciatus *in præſenti*, Parladorius *lib.2. rerum quotidian. cap.fin. 2.p.§.2.* Cancerius *lib.3. variar. c.18.n.3.* Azevedo *in l.15.tit.1. lib.1. recopil.* Molineus *lib.1. de brachio ſæculari, c.7.n.2.* Angujan. *de legib. l.3.c.31.* Carleval *de judiciis diſp.2.q.7. ex nu.76.* plures alii congeſti à Parexa *ubi ſuprà, num.12.* Secunda ſententia negat, judicem auxilium impartientem petere poſſe acta proceſſus, ſeu cauſæ merita. Eam tenent plures relati ab Agia *de exhibendis auxiliis, concl.3. fundam.27.* Martha *de juriſd. lib.1.c.51.* Cavalcanus *de brachio Regio, 4.part. num.260.* Moneta *de conſervat. cap.8. num.260.* Diana *p.1.tr.2.reſol.108.* & alii apud Velam, in hoc textu, *2.p. nu.42.* Tertia ſententia eſt eorum, qui exiſtimant, diſcrimen eſſe conſtituendum inter cauſas civiles, & criminales. In civilibus affirmant neceſſariam non eſſe juſtificationem requiſitionis; ſecus verò in criminalibus, ſeu delictis mixti fori. Ita Salcedo *in praxi, cap.160. num.13.* Bucharonius *de differentiis, differ.209. nu.2. & 3.* Pro concordia iſtarum opinionum, & ut verior ſententia percipiatur, diſcrimen eſt conſtituendum inter cauſas, in quibus ſæcularis Magiſtratus ab eccleſiaſtico in auxilium vocatur; & inter illas, quarum cognitio ſpectat etiam ad judicem ſæcularem; ſi enim auxilium imploretur ſuper cauſa ſpirituali mera, aut eccleſiaſtica, vel ſuper captura clerici, quarum cognitio ex defectu capacitatis ad judicem ſæcularem nullo modo ſpectare valet, tunc judex ipſe non valet cognoſcere de juſtificatione requiſitoriæ, ſeu invocationis auxilii; ſed ſtatim tenetur exequi ſententiam ab Eccleſiaſtico judice prolatam: quod diſcrimen colligitur *ex cap.ut inquiſitionis 18. §.prohibemus, de hæretic. in 6.* Ubi in cauſa hæreſis, quæ omninò ſpiritualis, eccleſiaſticaque eſt, non poteſt judex ſæcularis requiſitus de meritis, aut juſtificatione requiſitoriæ cognoſcere. Notat Pichardus *in manuduct. 2.part. §.4. nu.40.* licèt tamen conſtare non debeat de juſtificatione requiſitoriæ, tamen debet illi conſtare de ſententia prolata, aut præcepto dato authenticè, ut docent Carleval *de judiciis diſp.2. à nu.772.* Cancerius *lib.3. variar. cap.19. nu.3. & 4.* Unde ſi judex ſæcularis invocetur, cùm clericus degradatus eſt, ad pœnam corporalem illi infligendam, licèt non de juſtificatione degradationis, tamen de facto ipſius cognoſcere valet, ut ſciat quam pœnam clerico degradato imponere debeat, ut ex authentica *de ſanctiſſimis, c.21.§.1.* docent Bernardus Diaz *in praxi cap.134.* Bobadilla *lib.2. polit. c.17.n.175.* Carleval *d.diſp.2. num.137.* In cauſis verò, quarum cognitio ſpectat etiam ad judicem ſæcularem, ut ſi agatur de delicto mixti fori, tunc poteſt judex ſæcularis cognoſcere de juſtificatione requiſitoriæ, nec aliter cogitur auxilium præſtare, ut docet Carleval *ubi proximè, nu.772.* Marinis *lib.1. reſol. cap.204.* Parexa *de inſtrumentorum editione, tit.2.reſ.8.n.24.*

18 *Diſſolvitur augmentum difficultatis.* Nec ſecundùm augmentum dubitandi rationis refragatur; verum enim eſt, auxilium judicis invocare poſſe non ſolùm judicem æqualem, vel inferiorem ſuperioris, ſed & ſuperiorem inferioris, ut ſcribentes de litteris requiſitoriis, quos congerit Vela *in præſenti, 2.par. nu.69.* latè probant: quare judex eccleſiaſticus poteſt litteras requiſitorias mittere judici ſæculari, aut ut æquali, aut ut inferiori; & ipſe tunc tenetur auxilium præſtare, ex juribus ſuprà pro illuſtratione concluſionis citatis. Sed ſi renuat auxilium impartiri, utrum eccleſiaſticis cenſuris poſſet illum cogere, dubitant Interpretes. Et poſſe illum compellere per cenſuras eccleſiaſticas, docent Salcedo, *in praxi, cap.150. ex num.9. & 20.* Carleval *d.num.776.* Vultejus *de judiciis, lib.3. cap.13. num.49.* plures relati à Vela *2.p.n.71.* Alii docent adeundum eſſe judicem ſuperiorem, ut compellat ipſum judicem requiſitum auxilium præſtare. Ita docent Barboſa *in leg.hæres abſens 19. §.1. num.97. ff.de judiciis,* Azevedo *in dict. leg.15. recopil. nu.32.* Bobadilla *lib.2. polit. cap.17. nu.130.* pro quibus facit textus *in c.cum quidam 5.de except. l.6.* Sed ex ſupradicta diſtinctione hoc Interpretum diſſidium componendum eſt; aut enim invocatur auxilium judicis ſæcularis in re merè eccleſiaſtica, cujus cognitio ad judicem ſæcularem non pertinet; aut invocatur ſuper cauſa mixti fori. Primò caſu certum eſt, judicem eccleſiaſticum cenſuris poſſe cogere Magiſtratum ſæcularem ad auxilium impartiendum: ſecundo verò caſu adeundum eſſe judicem ſuperiorem ipſius ſæcularis judicis, ut per eum cogatur auxilium præſtare. Ita reſolvit Vela tam in prima, quàm in ſecunda lectura ad prædictum verſiculum, *num.4.* in ſecunda *num.25.*

19 Sed contra ſuperiorem aſſertionem expendo difficilem Concilii Meldenſis canonem 71. in illis verbis: *Ut Auctoritatem ſigillo Regio roboratam modo tractoriæ Chriſtianiſſimus Princeps ſingulis donet Epiſcopis, quam quiſque Epiſcoporum penes ſe habeat; & quando ei neceſſe fuerit, per eandem auctoritatem Reipublicæ miniſtros conveniat, ut ipſe in quibuſcumque civili indigeat adjutorio, Reipublicæ miniſtris concurrentibus ſubitò divinum poſſit rite peragere miniſterium.* *Intelligitur Conc. Meldenſ.* Ex quibus deducitur apertè, Epiſcopos per ſe non poſſe auxilium brachii ſæcularis invocare, ſed ad hoc egere litteris tractoriis Principis, ut earum virtute poſſint invocare prædictum auxilium: igitur non rectè aſſerimus, Epiſcopos ratione propriæ juriſdictionis poſſe implorare auxilium brachii ſæcularis; cùm fruſtrà precibus impetretur, quod jure communi conceditur, vulgaris textus *in leg.unica. C.de theſauris, lib.10.* Cui difficultati ſatisfieri poſſe exiſtimo retenta ſententia Fileſaci, qui in præſenti, §. ultimo exiſtimat, textum hunc eſſe accipiendum de auxilio brachii ſæcularis, ex ſuprà dictis. Cùm enim judex ſæcularis renuit auxilium præſtare judici eccleſiaſtico in caſu mixti fori, tunc adeundus eſt ſuperior, qui ipſum compellat auxilium præſtare; ideò in eo textu docetur, & ſtatuitur, ut Epiſcopus reſcriptum habeat, quo convenire poſſit Magiſtratum ſæcularem, ut quoties opus eſſet, auxilium illi præſtaret, ſive adjutorium, ut *in dict. can.71.* legitur. Sed ſi verum amamus, in eo textu nullo modo agitur de auxilio brachii ſæcularis; quare ut verum ejus ſenſum aſſequamur, ſciendum eſt, tractorias litteras nec in jure Pontificio, & civili eſſe incognitas; eſt enim *in Codice Theodoſ.* titulus *de tractoriis, & ſtativis*: ex quo emendandus eſt titulus 51. libri 12. Codicis Juſtin. ubi mendosè legitur, *de tractoriis, atque ſtatutis*, ut jam notarunt Cujacius *ad eundem titulum*, Briſſonius *de V. S. v. Tractoriæ*, Juretus *ad Symmachum lib.9. epiſt.23.* Zerda *in adverſ. c.92. nu.17.* Tractoriæ autem ſunt diplomata, quæ dantur miſſis, vel evocatis à Principe, ut curſu publico uti poſſint, quem alioquin abſque diplomate uſurpari fas non erat, adſcriptis etiam locis, quibus ſumptu publico ali deberent; commeatus enim in itinere præſtandus diffiniri his litteris ſolebat, ut ex epiſtola Conſtantini ad Lucium miſſa docent Fileſacus *in hoc c.1. §.20.* Ferrarius *lib.2. de litteris primit. Eccleſ. c.1.* De his etiam litteris mentio fit in Capitul. Caroli Magni, *l.4.c.30.* ubi ita legitur: *Si quis litteras noſtras deſpexerit, id eſt tractoriam, quæ propter miſſos recipiendos dirigitur, aut honores quos habet amittat, aut in eo loco, ubi prædictos miſſos ſuſcipere debeat, tandiù reſideat, & de ſuis rebus legatione illuc venientes recipiat, quouſque animo noſtro ſatisfactum habeat. Qui verò epiſtolam noſtram quocumque modo deſpexerit, juſſu noſtro ad palatium venias, & juxta voluntatem noſtram congruam ſtultitiæ ſuæ caſtigationem accipiat: & ſi homo liber, vel miniſterianus Comitis hoc fecerit, honorem qualemcumque habuerit, ſive beneficium, amittat; & ſi ſervus fuerit, ad palum vapuletur, & caput ejus tondeatur.* Tractoriæ Epiſtolæ formam referunt Cujacius *ubi ſuprà*, Baron. *to.3.an.314.n.44.* Bignonius *lib.1. formul. c.11.* in hunc modum: *Ille Rex omnibus agentibus. Dum & nos in Dei nomine Apoſtolicum virum illum, necnon & illuſtrem virum illum partibus illis legationis cauſa direximus, ideò jubemus, ut locis convenientibus eiſdem à vobis evectio ſimul, & humanitas miniſtretur, hoc eſt veredos, ſeu paraveredos tantos, panis nitidi modios tantos, vini modios tantos, cerviſiæ modios tantos, laridi libras tantas, carnis libras tantas, porcos tantos, verveces tantos, agnellos tantos, vaccas tantas, aſinos tantos, pullos tantos, ova tanta, olei libras tantas, mellis tant. aceti tant. cumil. tant. piperis tant. coſti tant. garioſli tant. ſpici tant. cinnamomi tant. grani maſticæ tant. dactylas tant. pictacias tant. amandolas tant. cereorum lib. tant. ſalis tant. olerum, & leguminum carra tanta, faculas tantas, itemque victum ad cavallos eorum, fœni carra tant. ſuffuſi modios tant. Hæc omnia diebus tam ad ambulandum, quàm ad nos in Dei nomine revertendum, unuſquiſque veſtrum locis conſuetudinariis eiſdem miniſtrare, & adimplere procuretis, qualiter nec moram habeant, nec injuriam perferant, ſi gratiam noſtram optatis habere.* In jure autem noſtro, & apud eccleſiaſticos ſcriptores tractoriæ litteræ accipiuntur pro litteris, quibus quod de aliqua re geſtum eſt, Epiſcopi alios certiores reddunt. Baronius *to.1.ann.142.* Illis plerumque utebatur Eccleſia in convocandis Epiſcopis ad Concilium, ut ex eiſdem litteris proficiſcentes ab aliis benignè reciperentur. D. Aug. poſt collationem cum Donatiſtis, *c.24.* ſicut etiam ſi à Primate ſuo per tractoriam fuerint evocati. Concil. Africanum *can.57.* notat Juſtellus *ad canon.89. Eccleſiæ Africanæ.*

Ipſi

Ipſi etiam Epiſcopi aliquando excuſationem adventus litteris tractoriis Concilio proponebant, *c.placuit*, *diſt.*18. Ferrarius *dict. lib.*2. *de litteris*, *c.*2. Unde reſtituendus eſt locus Concil. Carthag.5. *can.*10. & legendum: *Excuſationes ſuas in tractoria ſubſcribant*; ubi vulgò legitur: *tractatoria*. Et apud Gratianum *in d.cap.placuit*, 18.*diſt.* altero mendo cuditur: *Excuſationes ſuas litteratoria conſcribant*. Gothofredus *ad tit. Cod. Theod. de tractoriis*. Etiam Epiſcopis ad Synodum venientibus prædictas litteras tractorias evectionis cauſa illis concedebant, ut probatur ex edicto Conſtantini ad Ablavium PP. quo advenientibus ad Concilium Arelatenſe Epiſcopis litteras tractorias dari jubet his verbis: *Injungendum tuæ ſolertiæ duxi, ut mox ac litteras meas acceperis, tam Cecilianum ſupradictum cùm aliquibus ex his, quos ipſe delegerit; ſed & de Byzacena, Tripolitanæ, Numidiarum, & Mauritaniarum, & provinciis ſingulis quique aliquantos ex ſuis perducere debebat, quos ipſi putaverint eligendos; ſed etiam & aliquos ex his, qui contra eundem Cecilianum diſſentiunt, data evectione publica per Africam, & Mauritaniam, inde ad Hiſpanias brevi tractu facias navigare; & inde nihilominus hujuſmodi his in ſingulis Epiſcopis ſingulas tractorias tribuas, ut ipſi ad ſupradictum locum intra diem Kalend. Auguſt. poſſint pervenire*. Unde, ni fallor, ſenſus prædicti canonis 71. facilè percipitur; in eo enim Patres petierunt à Chriſtianiſſimo Principe, ut litteras ſigillo Regio roboratas more tractoriæ Epiſcopis concederet, ut per eas Præfectos, Comites, alioſque Reipublicæ miniſtros convenirent, ut illis adjutorium, id eſt evectionem, præſtarent, ut divinum miniſterium, hoc eſt, viſitationem, & ſimilia Epiſcopalia munia facilè obire poſſent.

C A P U T II.

Alexander *a* III. *b Norvicenſi Epiſcopo*.

SI ſacerdos ſciat pro certo, aliquem eſſe reum alicujus criminis, vel ſi confeſſus fuerit, & emendare noluerit, niſi ordine judiciario quis probare poſſit, non debet eum nominatim redarguere, ſed indeterminatè, ſicut dixit Chriſtus: Unus veſtrum me traditurus eſt. Si verò ille, cui damnum illatum eſt, petierit juſtitiam, poteſt excommunicare auctorem damni, licèt ei confeſſus ſit: ſed tamen non poteſt nominatim eum removere à communione, licèt ſciat eum eſſe reum: quia non, ut judex ſcit, ſed ut Deus: ſed eum debet admonere, ne ſe ingerat, quia nec Chriſtus Judam à communione removit.

N O T Æ.

a ALexander III.*)* In prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*6. & in hac ſexta compilatione legitur Eugenius II. ſed perperam: reſtituenda enim eſt vera hujus textus inſcriptio ex Concil. Later. *p.*50.*c.*55. ubi *Alexander III.* legitur.

b *Norvicenſi Epiſcopo.)* De Eccleſia Norvicenſi, & ejus Præſulibus aliqua adduxi *in cap.*4. *de offic. Vicarii*.

C O M M E N T A R I U M.

1 Concluſio deducitur & probatur. EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Sacerdos, qui novit peccatum ſecreto, aut in confeſſione, non poteſt nominatim peccatorem communione privare, ſed generaliter poteſt excommunicare delicti reum*. Probant textus *in c. placuit*, *c.ſi tantum* 6.*q.*2. *c.ſacerdos*, *de pœnit. diſt.*6. *c. omnis*. §.*caveant*, *de pœnit. & remiſſ. c.dilectus*, *de exceſſib. Prælat. c.erubeſcant* 2.*q.*1. *c.plenius* 2.*q.*7. *c.de forma* 2.*q.*5. *c.nemo* 14. *de ſimonia*. Concil. Africano ſub Bonifacio *can.*99. Vaſenſe 1. *can.*7. Agath. *can.*8. Moguntin.4. *can.*29. Clem. VIII. in motu proprio de caſuum reſervatione pro Regularibus, conceſſo die 26. Maii anno 1594. Alia juris teſtimonia congerit Creſpetius *in ſumma*, *v. Confeſſio ſacramentalis*. Conſonat de jure noſtro Regio lex 35. *tit.*4.*partit.*1. Illuſtrant Suar. *de cenſur. diſp.*67. *art.*3. & 4. *ſect.*6. Petrus Gregor. *lib.*4. *partit. tit.*5. *cap.*2. Martha *de juriſd. p.*2.*cap.*14. Lantdem. *de veteri clerico*, *l.*2.*c.*94. Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp.*8. §.5. Balboa *in d.cap. omnis* §.*caveant*. Pereyra *de manu Regia*, *p.*1.*c.*10. Parexa *de inſtrum. edit. tit.*8. *reſ.*3. *num.*40. Dartis *in tract. de pœnit. cap.de ſigillo*, Torreblanca *de jure ſpirituali l.*14.*c.*12. Balſam. *in can.*133. *Synodi Carth.* Fileſacus *in præſenti*, Delrio *lib.*6. *Magicæ*, *c.*1.*ſect.*2. plures congerit Leand. *de pœnit. diſp.*10. *qu.*2. Gibalio. *de cenſuris*, *diſquiſit.*2. *qu.*6. *conſectar.*2. Onophrius Panuinos *Integr. tractat. de ſigillo*, Diana *p.*11.*tr.*8.*reſ.*50. Zipeus *lib.*5. *conſult.*1. & 2. Macedo *de clavibus Petri*, *lib.*4. *cap.*10.

2 Traditur dubitandi ratio. Sed adverſus hanc aſſertionem inſurgi valet ſequenti juris conſideratione; nam de qua re judex cognoſcit, de ea judicare valet, *l.de qua re* 74. *ff.de judiciis*, *cap.judicantem* 30.*qu.*5. *cap.*1. §.*oportet*, *de pœnit. diſt.*6. ſed ſacerdos poteſt cognoſcere de peccatis ſibi ſecretò confeſſis, ex hoc textu: igitur & ipſum pœnitentem judicare valet, à communione eum repeliendo, præcipuè cùm judex debeat juxta propriam conſcientiam ſententiam ferre, *cap.*2. *de re judic. lib.*6. *Clem.*1. §.*verò*, *de hæreticis*. Augetur hæc difficultas; nam ſacerdos ea, quæ judiciario ordine novit, punire valet tanquam judex: ſed quæ in auriculari confeſſione audivit Sacerdos, judiciario ordine novit; ſiquidem, ut judex in pœnitentiæ judicio adeſt, *cap. verbum*, *de pœnit. diſt.*1. *Trident. ſeſſ.*14. *cap.*5. & 6. igitur, ſi ut judex cognoſcit, ut talis poteſt pœnitentem communione privare. Augetur ſecundò hæc difficultas; nam ſi ſacerdos punire non poſſet ea delicta, quæ ſecretò, & occultè novit, ſequeretur nec Eccleſiam poſſe ſuis legibus ea vindicare, cùm PP. Eccleſiæ leges proferentes judicent, *cap. erit*, *cap. privilegia*, *verſ. officia*, 3.*diſtinct.* ſed Eccleſia poteſt punire delicta, quæ judiciario ordine probari non valent, ut hæreticum, & apoſtatam etiam occultos, *cap. excommunicamus*, *de hæretic. c.tuæ* 3. *de apoſtatis*: igitur ſimiliter ſacerdos poteſt à communione repellere peccatorem etiam occultum, ob delictum, quod in confeſſione novit, etiamſi judiciario ordine probari non poſſit.

Qua difficultate minimè obſtante vera eſt præſens deciſio, quam ut faciliùs percipiamus, omiſſa Joannis Fileſaci interpretatione, qui contendit Alexandrum III. eſſe exaudiendum de publica vitiorum reprehenſione, & peccantium increpatione, quas præſertim inter concionandum præſtant Ordinarii, cum nulla concionis, aut concionatoris mentio in hujus textus ſerie reperiatur; ſciendum eſt, celandæ confeſſionis auricularis, & delicti patefacti in ea, jam diu in Eccleſia ſummam religionem fuiſſe, quam PP. ſigillum appellarunt. D. Thomas *in ſupplement. quæſt.*11. *art.*3. probant ex Canoniſtis Lantdemeter. *lib.*2. *de veteri monacho*, *cap.*94. Dartis *de pœnitent. cap.*16. ex Theologis Sotus *de ſecreto*, *memb.*3. *q.*3. Cajetanus *in* 3.*partem*, *quæſt.*87. *art.*2. & rectè, magnaque cum proprietate; ſigillum enim pro ſilentio, aut ſecreto commendato nulli revelando plerumque accipitur, ut apud Danielem *cap.*12. *verſ.*4. ubi legitur: *Tu autem Daniel claude ſermones, & ſigna librum uſque ad tempus ſtatutum*. Quæ verba exponens Aretas Epiſcopus Cæſareæ Cappadociæ *in Apocalipſin*, *cap.*3. ait: *Signatum eſſe librum in eo capite affirmari, ut ſignificetur liberum non eſſe dicere, quæ in eo ſcripta ſunt*. Hinc apud Conſtantinum Porphyrogenitam in corographia legitur: *Fecit ſigillum ſemper commendandus, ac celebrandus Rex*; id eſt, ut interpretatur Bulengerus *lib.*3. *de Imperat. cap.*9. *ad fin.* fecit edictum ſuo ſigillo ſignatum, ut ſilentium, & ſecretum ab ipſo commendaretur. Faciunt lex 1. §.*fin.* lex *ſed ipſius*. *ff. quemadmodum teſtamenta*. Unde quia in confeſſione dicta patefacta tegenda ſunt, ideò dicuntur ſub ſigillo tradita, & ſecretum ipſum ſigillum appellatur. D. Bernardus *ſerm.*3. *de S. Andreæ*. *Videat Sacerdos, ne de his unquam, quæ ſub ſignaculo confeſſionis accepit, aliquam faciat mentionem*. Alphonſus noſter *in l.*35. *tit.*4. *partit.*1. his verbis: *E aſſi es la confeſſion como el ſello de puridad, que guarda lo que es eſcrito dentro en la carta, que no lo pueda ninguno ſaber*. 4 De ſigillo confeſſionis.

Hæc autem ſigilli obligatio non ſolùm à jure eccleſiaſtico poſitivo provenit, verùm etiam naturali, divino, & civili nititur, ut ex D. Thoma, & aliis probat Leand. *dict. diſp.*10. *quæſt.*2. Jure naturali fundatur, dum eo jure attento tenemur ſecreta nobis commiſſa fideliter ſervare, *c. qui ambulat*, 55.*diſt.* & non facere, quæ nobis 5 Obligatio ſigilli omni jure nititur.

fieri

fieri nolumus, *cap.1. diſt.1. cap. cùm omnes, de conſtit.* ubi illuſtravi: igitur cùm nemo velit famam propriam, ſuique rectam opinionem, quæ æqualiter ac vita æſtimatur, *l.juſta, ff.de manumiſſ. vindict.* immò & ſæpiùs illi præfertur, *l.ſi adulterium, ff.ad leg.Jul.* amittere, non debet detegendo alterius peccatum ejus opinionem laceſſere, ut ratiocinatur Vincentius Carrocius *de revelat. confeſſionis nu.17.* Accedunt Senecæ & Quintiliani auctoritates; ille enim *epiſt.89.* ait: *Sanctiſſimum humani pectoris bonum eſt, nulla neceſſitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur præmio. Ure, inquit, occide, non prodam, ſed quo magis ſecreta quæret dolor, hic illa altiùs condet.* Iſte *declamat.19.* ait: *Non prodere ſecretum, primam fuiſſe ſapientiam in priſcis illis morum, mentiumque rectoribus.* Hinc valdè laudati fuerunt Hiſpani à Juſtino *lib. ultim.* quòd ſæpè tormentis pro ſilentio rerum creditarum immortui, adeò illis taciturnitatis major cura, quàm vitæ fuit: & è contra valdè increpantur, qui arcana publicarunt. Horatius *lib.1. Satyr.4.*

——Commiſſa tacere
Qui nequit, hic niger eſt, hunc tu Romane caveto.

Ovidius *lib.2. de arte.*

Eximia eſt virtus præſtare ſilentia rebus,
At contra gravis culpa tacenda loqui.

Inde apud Perſas graviùs punitur lingua, quàm ullum peccatum, referente Quinto Curtio *lib.4.* Plura adducunt de tegendo ſecreto Bobadilla *lib.2. polit. cap.5.* Solorzan. *emblem.47.* Jure etiam divino ſtatutam eſſe hanc ſigilli obligationem, probatur; nam cùm ab ipſo jure proveniat confeſſio peccatorum, *c.ad abolendam, de hæret.* Trid. *ſeſſ.14. cap.5.* Sequitur obligationem ſigilli ab eodem jure provenire, tanquam medium neceſſarium ad aſſecutionem illius finis, ne aliàs fieret exoſa, & nimis gravis hominibus confeſſio: docet Soto *in 4.diſt.18.q.4.* quare licèt hęc ſigilli obligatio non ſit de neceſſitate ſacramenti, tamen eſt de præcepto, ut cum aliis defendit Leander *ubi ſuprà, qu.3.* Tandem jure civili, tam Romanorum, quàm noſtro Hiſpano nititur dictum præceptum, cùm eo indicta ſit obligatio in genere ſervandi ſecretum, & per conſequens etiam in confeſſione, *l.1.§.ſi quis tabulas, ff.depoſiti, l.ſi quis teſtament. §.1.ff.ad l.Aquil. l.ſi quis aliquid, ff.qui divini ff.quando & quibus 4.lib.10. l.2.C.de aliment. pupillo præſtandis*, ab ſpecie probat textus *in d.l.25. tit.4. part.1.*

5 De pœnis ſigillum violantis. Adeò hęc obligatio ſigilli obſtringit ſacerdotes ad celanda, & non detegenda peccata in confeſſione patefacta, ut non ſolùm verbis, verùm & ſignis, aut alio quovis modo revelatio eorum inhibeatur, *d.cap. omnis, §.caveant, d.l.35. Por palabra, ni por ſennal, ni per otra manera ninguna.* Hæc obligatio eſt perpetua, etiam poſt mortem ipſius pœnitentis. Carrocius *dict. qu.16.* & illa arctiori vinculo obſtringit confeſſarium, quàm votum, aut juramentum. D. Thom. *in 4. diſt.21. quæſt.11. art.1.* nec Eccleſia poteſt ullo modo in hac obligatione diſpenſare, nec ſi Reipublicæ totius ſalus, aut Eccleſiæ vertatur. Gigas *de crimin. læſæ Majeſtat. tit. qui accuſare, qu.18.* Tiberius Decianus *to.2. tract. crim. lib.7. cap.34.* Carrocius *ubi ſuprà quæſt.7. num.2.* nec etiamſi hujuſmodi revelatio prodeſſet ad impediendum matrimonium ob impedimentum, quod in confeſſione ſacerdos novit, ut probari poteſt *ex c.tua nos 26. de ſponſal.* juncta Gloſſa *ibi, verbo Qualiter*, & tenent Baſilius *lib.5. de matrim. cap.35. per totum*, Leander *ubi ſuprà, q.77.* nec etiam ad ſalvandum fœtum defunctæ matris mortuæ poteſt confeſſarius violare ſigillum confeſſionis, ut reſolvit Poſſevinus *de officio Curati, de Baptiſmo, cap.6. qu.8.* quem ſequitur Leander *ubi ſupra, quæſt.6.* Nec ſolùm peccatum confeſſum jam commiſſum ſacerdos revelare non poteſt, verùm nec committendum. Sotus *de ſecretò, membr.3. quæſt.4. dub.1.* Cajetanus *tom.1. opuſcul. tract.21. quæſt.1.* licèt contrariam ſententiam tueantur nonnulli congeſti à Leandro *ubi ſuprà, quæſt.13.* Qui autem neglectis tot Eccleſiæ legibus, & contemptis juris naturalis, divini, & civilis principiis ſigillum hoc violaverit formaliter, graviter peccat, & in eum variæ pęnæ jure noſtro ſtatutæ reperiuntur. Prima eſt depoſitio perpetua, & peregrinatio, *in c.ſacerdos, de pœnit. diſt.6.* quæ peregrinationis pœna poſteà mutata fuit in detruſionem in monaſterium pœnitentiæ peragendæ cauſa, *cap. omnis, §.caveant, de pœnitent. & remiſſ.* Secunda excommunicatio, *can.13. Concil. Carthag.* ubi Balſamon, Petrus Gregor. *lib.4. partit. tit.5. cap.2.* Aloix *in vita S. Quadrati, cap.5.* quas & alias pœnas non ipſo jure incurrit Sacerdos ſimulac ſigillum violavit; ſed tantùm poſtquam convictus eſt per teſtes, aut confeſſus: ullam tamen irregularitatis notam ex eo non incurrit, ut contra Majolum defendunt pluribus relatis Diana *par.3. tract.4. reſ.53.* Leander *ubi ſupr. qu.ult.* Prædictas etiam pœnas evadunt confeſſarii, qui in confeſſione patefacta revelarunt ex licentia ipſius pœnitentis, *cap.ſignificaſti, 5. de adulteriis*; pluribus congeſtis docet Cenedo, *ad decretum, in d.cap.ſi ſacerdos*; vel qui revelarunt peccatum publicè confeſſum, ut olim fieri ſolebat. Trident. *ſeſſ.14. cap.5.* vel ſi pœnitens dolosè ad confeſſionem accedit, non animo recipiendi ſacramentum, tunc enim cùm talis confeſſio non ſit ſacramentum, ſed calumnia, detegi poteſt; & ſi ſimulatus pœnitens hæreticus ſit, ut talis accuſari. Simanchas *de catholicis, c.42.n.5.* Alios caſus proſequitur Leander *d. diſp.10. per tot.*

6 Traditur decidendi ratio. Ex ſuprà traditis facilè colligitur decidendi ratio ad noſtrum textum, nam cùm ſacerdos non poſſit uti ſcientia habita in confeſſione, quàm non, ut homo, ſed ut Deus habet, neque quoad ipſum pœnitentem, neque quoad alios, adeo ut non poſſit ſacerdos ob peccatum, quod in confeſſione novit, illi beneficium, aut ſuffragium ad ipſum denegare, nec eum removere ab officio, quod exercet, ut poſt Lugum, & Dianam docet Leander *ubi ſupr. qu.65.* & confirmavit Clemens VIII. in ſua conſtitutione, quam refert Hurtado *reſol. moral. reſol.32. §.3.* igitur neque communione ipſum privare valet, quia inde confunderetur pœnitens, fieretque odioſa confeſſio. Unde neque debet eum à communione ſegregare, etiamſi noverit excommunicatum eſſe: publicè tamen, & indiſtinctè poteſt tale peccatum arguere, & increpare, aut excommunicationem infligere adversùs eum, qui ſimile peccatum perpetraverit, ut in hoc textu docetur. Cui adjungenda eſt epiſt.156. Ivonis Carnot. in illis verbis: *Ob eandem etiam rationem ne infametur occultus peccator, eſt danda communio illi, etſi ſecretò novit ordinarius illum peccatorem.* Latè illuſtrant Suar. *d.ſect.3. & 4.* Theoph. Raynaud. *tom.16. in heterocl. ſpirit. punct.4. fol.70.* unde infertur, Prælatum non poſſe amovere ſubditum ab officio propter peccatum in confeſſione ſibi notum, aut ſuffragium illi negare in electione ad dignitatem, vel officium, ut probat P. Andreas Mendo *in ſtatera opinionum probab. diſſert.10. quæſt.8. & 9.* Nec etiam prætextu litterarum, quas monitorias dicimus, teneri ſacerdotem declarare, ea, quæ in confeſſione novit, reſolvit Parexa *de inſtrum. edit. 2.part. tit.8. reſ.3.*

7 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, verum enim eſt, ſacerdotem ordinarium judicem poſſe cognoſcere de peccatis ſibi ſecretò, aut in confeſſione detectis, præcedente accuſatione, aut denunciatione; non tamen inde colligitur, per ſe, & propria ſcientia motum poſſe ipſum peccatorem communione privare. Quare textus *in d.l.de qua re*, procedit in eodem genere judicii, videlicet, ut judex de qua re cognovit in foro exteriori, in eodem etiam foro ſententiam proferat; non verò de qua re cognovit in foro interiori, & ſacramentali, in foro externo judicat. Unde in præſenti ſpecie ob ſcientiam tantùm habitam in confeſſione non poteſt ſacerdos pœnitentem communione privare. Nec augmentum difficultatis refragatur; nam certum eſt, ſacerdotem in pœnitentiæ ſacramento peccata ſcire, ut Deum, non ut hominem, ut in hoc textu docetur, & in jure Græco *lib.6. in reſponſis Petri Chartularii S. Sophiæ Conſtant.* unde ea ſcientia ad actus humanos exercendos uti non poteſt. Nec contrarium probant textus in ipſo augmento difficultatis adducti; nam licèt verum ſit, ſacerdotem judicem eſſe ſacramentalem, abſolutionemque ab ipſo impartitam eſſe ſententiam; nihilominus cùm non per ſe, ſed tanquam Dei miniſter hanc juriſdictionem exerceat, ut latè probat Cæſar *de eccleſ. hierarch. diſp.8.§.5.n.11.* propriè non judex, ſed miniſter dicitur in collatione ipſius Sacramenti. Unde de his ſacerdotibus ajunt PP. Concil. Trident. *ſeſſ.14. cap.6. Abſolutio ſacerdotis alieni eſt beneficii diſpenſatio.* Dicuntur tamen judices fori interni, ut etiam appellantur latè judices, qui executores ſunt alterius juriſdictionis, *l.etſi non cognitio, C.ſi contra jus, c.ſi ſuper gratia, de offic. Legati, lib.6.* Unde rectè in hoc textu docetur, ſacerdotem, non ut hominem virtute humanæ poteſtatis, ſed ut Deum ratione divinæ virtutis peccata confeſſa cognoſcere; nam ut ait D. Paulus *ad Rom. cap.8.* in confeſſione Deus eſt, qui juſtificat: & *in c.multi 1.qu.1.* hoc miniſterium dicitur divina virtus. Nec tandem obſtat ultimum augmentum; nam leges eccleſiaſticæ, dum prohibent, puniuntque delicta occulta, indiſtinctè, non ſpecificè, peccatum unius ulciſcuntur, monendo ne committatur, & commiſſa vindicantur pœnis ipſis ſacris canonibus indictis.

8 Exponitur c. placuit. Superiori aſſertioni primò opponitur textus in Concilio

Africa-

Africano *can.90.* in illis verbis: *Secretè tamen interdicat ei communionem, donec obtemperet.* Quæ deſunt *in c.placuit 6.qu.2.* ubi alia verba ipſius canonis referuntur. Ex quibus deducitur, poſſe Epiſcopum propter peccatum occultè confeſſum negare communionem ſecretò, non autem publicè: igitur ob delictum occultè in confeſſione notum, poteſt communio denegari. Hinc textus auctoritate moti Angelus *verbo Euchariſtia 3.§.20.* Tabiena *v. Communio, §.53.* Victoria *in ſumma, num.86.* Ledeſm. *1.part. ſumm. lib.4. qu.21. art.6. dub.3.* plures Theologi congeſti à Sanch. *lib.3. de matrim. diſp.16. qu.1.* Turrecrem. *in d.cap.ſi ſacerdos, de pœnit. diſt.6. art.1.n.10. ad primum*, exiſtimant poſſe ſacerdotem communione privare occultè eum, cui peccatum in confeſſione patefactum fuit. Sed eorum ſententia rectè refellitur à Suario *d. ſect.3. diſp.67.* & convincitur ex præſenti deciſione, ubi aſſeritur, neque occultè, neque publicè poſſe negare communionem illi, cujus delictum cognitum fuit in confeſſione: licèt enim cùm occultè negatur communio, non frangatur ſigillum quoad alios, violatur tamen quoad ipſum pœnitentem, & utitur confeſſarius ſcientia habita in confeſſione ad negandam communionem: quod ex ſuprà dictis facere non poteſt. Nec contrarium ſtatuunt PP. Concilii Africani *in d.canon.90.* nam exaudiendi non ſunt de confeſſione auriculari, ſeu ſacramentali; ſed de confeſſione ſecretò facta extrajudicialiter Epiſcopo, ut docent Suarez *d.ſect.3.* Sanch. *de matrim. l.3.diſp.16.q.2.n.2.* tunc enim cùm ipſe peccator occultus ſit, licèt non publicè, ut in præſenti textu docetur, occultè tamen negari poteſt ei communio, cùm nulla ſequatur illi infamia, nec ullum frangatur ſigillum, ut defendit Suarez *ubi ſuprà, ſect.3. per totam*: quare textus noſter, dum ſimul & uno verborum ictu prohibet denegationem communionis peccatori occulto, & illi cujus peccatum notum fuit in confeſſione ſacramentali, accipiendus eſt de denegatione publica: nam occulta denegatio tantùm inhibetur in eo, cujus peccatum notum fuit in confeſſione ſacramentali; non verò in eo, qui occultè peccavit: nam illi occultè poteſt negari communio.

9 Intelligitur cap.1. de clerico per ſaltu, cum aliis.

Eadem etiam ſolutione accipiendus eſt textus *in cap.1. de clerico per ſaltum promoto*, in illis verbis: *Ipſe tibi quoque ſecretò confeſſus eſt.* Ubi Epiſcopus utitur ſcientia habita in confeſſione ad clericum ſuſpendendum, ne in Eccleſia miniſtraret. Qui textus ſi accipiatur de confeſſione ſacramentali, difficilis eſt, niſi ſupponatur, licentiam ipſius pœnitentis præceſſiſſe, ut poſſit Epiſcopus conſulere R. Pontificem: quare ex ſuprà dictis rectiùs dicendum exiſtimo, textum illum non procedere in confeſſione ſacramentali, & auriculari; ſed de ſecreta extrajudiciali, ex qua non provenit obligatio arctiſſima ſigilli; ſiquidem ubi ſacramentum non adeſt, præceptum hoc ſigilli ceſſat, ut reſolvunt plures relati à Cenedo *in d.cap. ſi ſacerdos, num.4.* Eodem etiam modo intelligitur textus *in cap. lectæ 14. de renunc.* in illis verbis: *Humiliter eſt confeſſus*; non ſacramentaliter videlicet, ſed extrajudicialiter, ſecretò, Epiſcopo, ut Epiſcopo, non ut confeſſori. Eadem etiam ſolutione accipiendus eſt textus *in cap.innotuit 20. de elect.* in illis verbis: *Tibi ſecreta confeſſione monſtravit*; extrajudiciali ſcilicet occulta, non verò auriculari, aut ſacramentali.

Deinde ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. ad aures, de tempor. ordin.* in illis verbis: *Quod Prælati eorum commiſſa ſecreta noverint.* Ex quibus deducitur, quod ſi monachus voluerit ad ſacros ordines aſcendere, 10

10 Exponitur capit. ad aures de tempor. ordin.

Prælatus autem ejus in confeſſione aliquod impedimentum novit, propter quod promoveri non valeat, debet illum arcere ab ordinibus: igitur ob peccatum notum in confeſſione poteſt ſacerdos, aut Prælatus ordinarius ſubditum removere à ſuſceptione ſacramentorum, & per conſequens communione privare. Difficultatem agnovit Ludovicus Beja *lib.2. caſuum, caſ.32.* qui exiſtimat, in eo textu juſtè Prælatum denegare facultatem ſubdito aſcendendi ad ſacros ordines, quia cùm ad ipſam licentiam concedendam nullo jure teneatur Prælatus, poteſt ob ſcientiam habitam in confeſſione illam denegare: at cùm in ſpecie hujus textus ſacerdos teneatur ex juſtitia communionem parocho concedere, ideò non poteſt ob ſcientiam in confeſſione habitam illum communione privare. Sed hæc ſolutio refellitur ex ſuprà traditis: diximus enim, Prælatum non poſſe, uti ſcientia habita in confeſſione, etiam quoad regimen ſui monaſterii; nec removere electum, aut impedire eligendum, ut latè probat Diana *p.1.tr.5.reſ.15.* quare ea ſolutione omiſſa, veriùs dicendum eſt, in eo textu non agi de confeſſione ſacramentali, ex qua obligatio ſigilli provenit, ſed de confeſſione ſecreta, & occulta Prælato facta, in qua ipſe novit peccatum occultè, & ſecretò, non verò ſub ſigillo: unde ea notitia, uti poteſt ad inhibendum illi, ne ad ſacros ordines aſcendat, ut textum illum interpretatur Baſilius *de matrim. l.5.c.35.nu.3.* & nos aliqua in ejus commentario adduximus.

C A P U T III.

Idem a *Flor. Epiſcopo.*

CUm ab Eccleſiarum *b* Prælatis eccleſiaſtica ſententia in malefactores aliquos promulgatur, rata debet; & firma conſiſtere, & uſque ad dignam ſatisfactionem inviolabiliter obſervari. Quapropter d. v. per A. ſ. m. quat. ſi quando dilectus filius noſter *c* Lan. *d* plebanus S. Pancratii de Lucar in clericos, vel laicos parochianos ſuos *e* interdicti, vel excommunicationis ſententiam rationabiliter tulerit, ipſam faciatis inviolabiliter *f* obſervari, & eam ſine *g* congrua ſatisfactione, & abſque conſcientia ejuſdem plebani nullatenus relaxetis.

N O T Æ.

a *EPiſcopo.*) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.3.* & poſt Concil. Lateran. *p.31.c.1.* Miſſa eſt præſens deciſio Petro ejus nominis II. Præſuli Florentino, cujus vitam, & acta refert Ughellius *to.3. Italiæ, in ſerie Præſulum Florent. nu.24.* & nos de ipſa Eccleſia aliqua prælibavimus *in c.cum dilectus 32. de elect.*

b *Prælatis.*) Hinc colligitur, parochos dici etiam Prælatos, quod etiam ſuadetur *ex cap.4. de clerico ægrotant. cap.1. de eo, qui furtivè, cap.7. de exceſſibus Præl.* unde præſens rubrica in prima collectione concipitur *de officio Prælati, & judicis ordinarii*, ut comprehendantur etiam parochi. Plura Hallier. *in vindiciis, lib.4. ferè per totum.*

c *Lan.*) Landulphus videlicet.

d *Plebanus.*) Id eſt parochus, qui ita etiam appellatur *in cap.1. de officio Archipresbyteri*: quod plerumque uſurpatum legimus in Conciliis, & actis Eccleſiæ Florentinæ, ut videre eſt apud Ughellium *ubi ſuprà, in Eccleſia Florentina.*

e *Interdicti, vel excomm.*) Ex his verbis facilè depromitur, parochos jure ordinario poteſtatem habere proferendi cenſuras: quod etiam probatur *ex c.antecedenti*, ubi ſupponitur, parochum poſſe fideles ſibi ſubditos communione privare, & *ex c.2. de eo, qui furtivè*, ubi aſſeritur, parochos poſſe ſub interminatione anathematis prohibere eum, qui furtivè ordinem ſuſcepit, in gradu ſuſcepto miniſtrare: & ex novella 115. Juliani Anteceſſoris, edita à Petr. Pitheo *pag.441.* in illis verbis: *Nemo Epiſcopus, nemo Presbyter excommunicet aliquem antequam cauſa probetur, propter quam eccleſiaſtici canones hoc jubent.* Et *cap.nemo 1.qu.6. cap.alia cauſa 16.qu.1. c.Menam 2.quæſt.6.* ubi Gloſſa, & *lib.6. capit. Caroli, cap.224.* ubi docetur, non ſolùm Epiſcopos, verùm & parochos facultatem habere proferendi cenſuras. Et *lib.7. capit. 128.* deciditur, ut excommunicatus à ſacerdote, quamdiù in excommunicatione eſt, non poſſit accuſare Epiſcopos, aut majores natu. Et Odo Pariſienſis Epiſcopus in ſuis Synodicis conſtitutionibus, *cap.de matrim.* admonet parochos, ut prohibeant per excommunicationem laicis ſortilegia. Docent, & defendunt hanc doctrinam, videlicet parochum jure proprio poſſe cenſuras proferre, Fileſacus *in præſenti gloſſa, in c.per ſingulas 9.q.3.* & *in cap. miramur 24.qu.1.* Joannes Andreas & Hoſtienſis *in c.2.hoc tit.* pro quibus facit & illa ratio; nam illi, cui competit poteſtas ſpiritualis ad arcenda, & vitanda peccata, debet competere coercitio ſpiritualis, quæ per cenſuras eccleſiaſticas exercetur, aliàs illuſoria redderetur

hujuſ-

hujuſmodi, *cap. ex litteris*, *de officio delegati*, argnmento textus *in l. ult. ff. de officio ejus*: ſed parochis competit poteſtas prohibendi, & coercendi illicita in propriis parochianis, *cap. adjicimus*, *§. cave*, *cap. generaliter*, *in fine*, 16. *quæſt.* 1. *cap.* 2. *de parochiis*, *cap. ult. de pœnit. diſt.* 6. *cap. nullus Epiſcoporum* 15. *quæſt.* 4. igitur illis eriam competit poteſtar proferendi cenſuras.

2 Contraria ſententia probatur.

Contrariam ſententiam, videlicet parochum beneficium parochiale babentem non poſſe jure proprio ſententiam excommunicationis proferre, defendunt Cæſar *de eccleſ. hierarch. diſput.* 8. *§.* 6. *num.* 14. Suarez *de cenſur. diſp.* 2. *ſect.* 2. *num.* 10. & *diſp.* 18. *ſect.* 1. *num.* 3. Mariur Alteriur *eod. tract. lib.* 3. *diſp.* 7. *cap.* 3. Sayrur *lib.* 1. *eod. tract. cap.* 6. *num.* 21. Vaſquez *in opuſculis de excommun. dub.* 17. *num.* 1. Bonacina, Villalobos, Palao, & alii congeſti à Leandro *de cenſuris diſput.* 2. *quæſt.* 17. Frechilla *de excommun. art.* 1. *ſecundæ partis*, *num.* 9. Gibalinur *de cenſuris diſquiſit.* 3. *ſecundæ propoſ. quæſt.* 2. Garcia *tom.* 2. *polit. regul. difficult.* 3. *dub.* 1. *nu.* 1. qui unico, ſed validiſſimo nituntur fundamento, videlicet cenſuras proferri non poſſe niſi ab eo, qui juriſdictionem habet in foro exteriori, & poteſt cum ſtrepitu judiciali de cauſis cognoſcere, *cap. quærenti*, *de V. S. cap. Archidiaconus*, *de officio Archidiac. cap.* 1. *de ſent. excommun. lib.* 6. docet Gibalinus *ubi proximè*: ſed parochi nullam habent juriſdictionem in foro exteriori contentioſo, ſed ſolùm in foro interno, *cap. de perſona*, ubi Gloſſa *verbo Non ab alio*, 11. *quæſt.* 1. igitur Parochus ut judex ordinarius non poteſt jure proprio ſententiam proferre. Hæc eriam ſententia probatur ex eo, quod excommunicatio eſt cenſura propria fori Eccleſiaſtici, Dionyſ. Areop. *de Eccleſ. Hierarch. cap.* 7. ibi: *Sic etiam ſegregandi vim habent Pontifices, ut interpretes divinæ juſtitiæ.* Quare dicitur mucro Epiſcopalis, *in cap. viſis* 16. *quæſt.* 2. Bannur Epiſcopalis in Concilio Tibur. *can.* 18. ibi: *Nemo contemnat, neque tranſgrediatur bonum ab Epiſcopis ſuperpoſitum.* Et cùm excommunicatio à SS. PP. comparetur deportationi, ideò appellatur Bannus Chriſtianitatis in Concilio Agathenſi relato *in cap.* 2. *de purgat. canon.* Interdictum Chriſtianitatis, apud Matth. Parid. *in edicto Henrici II.* Regis Angliæ: *Si quis inventus fuerit ferens litteras Domini Papæ, aut mandata Thomæ Archiepiſcopi Cantuarienſis, interdictum Chriſtianitatis, arceatur, & retineatur.* Sicut jur deportandi tantùm fuit pener ſupremos Magiſtratur: ita poteſtas excommunicandi reſidet penes ſupremos Antiſtites. Accedit, nam ſi Presbyter non poteſt reconciliare ſolemniter pœnitentem, Concil. Carthag. 2. 2. *can.* 8. Carthag. 3. *can.* 86. *cap. quamvis*, 68. *diſt. cap. miniſtrare*, 26. *quæſt.* 6. quomodo poterit eum communione Eccleſiæ privare? Priorem tamen ſententia defendit Alteſſerra *lib.* 6. *diſſert. cap.* 8. Qua ſententiam ut veriori retenta, non obſtant contrariæ opinionis fundamenta. & primò non obſtat præſens textus cum capite antecedenti: nam licèt parochus jure proprio, ut parochus non habeat ordinariam poteſtatem proferendi cenſuras, poteſt tamen eam juriſdictionem acquirere privilegio, aut conſuetudine, *cap. duo*, *hoc tit. cap. cùm contingat* 13. ubi Gloſſa *verbo Conſuetudine*, *de foro compet. cap.* 4. juncta gloſſa *verbo Conſuetudinem*, *de arbitrie*. Abſpecie eſt textur *in extravag. ex ſpeciali*, *verſic. Necnon*, *de præbend.* unde ſupponendum eſt, in hoc textu, & antecedenti juriſdictionem contentioſam in foro exteriori parochos habuiſſe, & ratione illiur juriſdictionis potuiſſe excommunicationem proferre; quæ interpretatio colligitur ex illis verbis hujus textus: *In malefactores promulgatur*, quæ ſupponunt juriſdictionem in proferente. Similiter *ex d. cap.* 2. ex illis verbis. *Petierit juſtitiam*; quæ innuunt tribunal erectum parochum habuiſſe, de quo in eo textu agebatur. Eodem etiam modo accipiendi ſunt textus *in d. cap. nemo*, ibi: *Niſi probata cauſa*; & *in d. cap. alia*, ut docet Cæſar *d. §.* 6. *num.* 20. Nec etiam obſtat ratio pro contraria opinione adducta; nam tantùm evincit, parochum habentem juriſdictionem in foro interiori, poſſe in eo pœnitentiam injungere, & alia, quæ ad illum ſpectant, peragere; attamen cognoſcere judiciario ordine, erigere tribunal, & ſententiam proferre non poteſt; quia ea non ſpectat ad ipſum, neque illi virtute ordinis, & beneficii parochialis competunt, ut probat Cæſar *ubi ſuprà*, *d. §.* 6.

3 f *Obſervari.*) Hæc verba non levem continent difficultatem, cùm certum ſit, ſententiam excommunicationis ab homine prolatam, non ſolùm à proferente, & ejus ſucceſſore, verùm & ab ejus ſuperiore relaxari poſſe, *cap. nuper* 29. ibi: *Ab eo, vel ejus ſuperiore, &c. per tuas*, *de ſentent. excommun. cap. venerab.* 7. *§. porrò*, *verſic. ſi verò*, *eod. tit. lib.* 6. *cap. ſi quis à proprio*, *cap. Epiſcopus* 11. *quæſt.* 3. docet Gibalinur *de cenſur. diſquiſit.* 9. 2. *part. quæſt.* 3. unde ab Archidiacono excommunicatum, vel à parocho, poſſe abſolvi ab Epiſcopo tanquam ejus ſuperiore, docent Covarr. *in cap. alma*, 1. *part. §.* 12. *num.* 3. Angelus *verbo Excommunicatio* 4. *num.* 1. Suarez *de cenſuris diſput.* 7. *ſect.* 2. *num.* 12. Avila, Sayrus, & Hugolinus, quos refert, & ſequitur Leander *de cenſur. diſput.* 7. *quæſt.* 18. ergo Epiſcopus poteſt abſolvere excommunicatum à parocho, cui conſuetudine, aut privilegio competebat jus proferendi cenſurar. Pro hujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, ſuperiorem abſolvere poſſe à cenſura lata ab inferiore, quando lata eſt generaliter in eos, qui tale fecerint, vel non: item quando ſuperior cognoſcit in gradu appellationis, ut latè dicemus *in cap. ad reprimendam*, *hoc tit.* Sententiam verò latam ſpecialiter in aliquem à parocho, non poſſe ab Epiſcopo relaxari, quia licèt cumulativam habeat juriſdictionem, tamen cauſa præventa fuit à parocho, à quo debet finem accipere, *ex l. ubi cœptum*, *ff. de judiciis*: quare ſi in ſpecie hujus textus Epiſcopur de facto excommunicationem à parocho inflictam relaxaret, nulliur momenti abſolutio eſſet, ut docet Covarr. *in d. cap. alma*, *§.* 12. Nec obſtant textus *in d. cap. nuper*, cum ſimilibus: nam accipiendi ſunt de ſententia excommunicationis lata à canone, vel ab homine generaliter, aut eo caſu, quo ſuperior per viam appellationis cognoſcit; tunc enim validè abſolutionem præſtare valet.

g *Congrua ſatisfactione.*) Satisfactio enim per ſe non inducit abſolutionem: quare adhuc poſt ſatisfactionem præmiſſam excommunicatus debet abſolvi, *cap. cùm deſideres* 15. *cap. a nobis* 28. *de ſentent. excommun. cap. ad aures* 24. *de ſimonia*, *cap. quamquam*, *in fine*, *de cenſibus lib.* 6. *Clement.* 1. *de decimis*, *Clement.* 2. *de hæreticis*, *cap. cùm inter R. de elect. cap. ex litteris* 39. *de officio deleg.* ubi plures Barboſa *num.* 14. immò etſi ipſa excommunicatio inflicta ſit donec ſatisfecerit, adhuc ſatisfactione præmiſſa excommunicatus eget abſolutione, *cap.* 1. *de judiciis*. Docent plures congeſti à Balboa *in d. cap.* 1. *de judiciis*, *num.* 6. Garanna *num.* 13. Vega *num.* 92. Fermoſino ibi, *quæſt.* 29. Otero etiam ibi, *num.* 93. Leandro *de cenſuris diſput.* 11. *quæſt.* 5. Ratio hujus illationis eſt, nam per excommunicationem inducitur vinculum, quod perpetuò durat, donec ſolvatur; & ſicut culpa eſt cauſa pœnæ, adhuc ſublata culpa, pœna durare poteſt, ut conſiderat Marius Alterius *lib.* 4. *de excommun. diſput.* 4. *quæſt.* 1. ita etiam ſublata culpa, ſeu contumacia per ſatisfactionem, remanet excommunicatio, donec relaxetur per abſolutionem: & ſimiliter cùm excommunicatio eſt prolata, *donec ſatisfecerit*, tantùm ea clauſula exprimit quod tacitè ineſt à jure, videlicet excommunicatum præſtita ſatisfactione communioni Eccleſiæ reſtituendum eſſe, *cap. ex litteris*, *de conſtit.* igitur quoad abſolutionem nihil operatur. Hæc doctrina illuſtri miraculo comprobari poteſt relato à Patre Fray Ludovico de Granada 2. *part. introduct. ad Symbol. cap.* 27. *§.* 7. Illeſcas 2. *part. hiſt. Pont. lib.* 6. *cap.* 14. Raynaud. 1. *part. de monitoriis*, *cap.* 4. *quæſit.* 3. Licèt contrariam ſententiam, immò ſatisfactione præmiſſa excommunicatum non indigere abſolutione, doceant Alciatus *cap.* 1. *de judiciis*, *num.* 10. Covarr. ſibi non conſtans, *in cap. alma*, 1. *part. §.* 11. *num.* 5. Gloſſa, & Imola *in verbo Donec*, *in d. Clement.* 1. *de decimis*; qui expendunt pro ſua opinione textum *in d. cap. fin.* & exemplum ſuſpenſionis, & interdicti; quæ cenſura ceſſante contumacia, & præmiſſa ſatisfactione abſque nova abſolutione relaxatur, *cap. ſi qui ſunt*, *cap. ſi quis amodo*, 81. *diſt. cap. ſi quis deinceps* 16. *qu.* 7. *cap. bonæ*, *de ætat. & qualit. cap. non eſt vobis*, *de ſponſalibus*, Docent Suarez *de cenſuris diſput.* 7. *ſect.* 1. *num.* 12. Marius Alterius *de excommun. diſput.* 1. *cap.* 1. Expendunt eriam principium textus *in l. Imperator*, *ff. de poſtul.* videlicet prohibitum ab aliquo actu ad tempus, eo elapſo reſtitutum videri: & etiam nullam eſſe præſcriptam formam verborum ad infligendam excommunicationem; ſed qualiacumque verba ſufficere, dummodo apta ſint ad exprimendam excommunicantir intentionem, colligitur *ex cap. fin.* 3. *quæſt.* 4. *cap. penult. de ſentent. excommun.* igitur neque ad abſolutionem erunt neceſſaria, argumento legis *Arrianus*, *ff. de O. & A.* & ſic per ipſam ſatiſfactionem conſequitur abſolutionem. Sed his, & aliis hujus ſententiæ fundamentis facilè fit ſatis ex traditis *in cap. ex litteris*, *de conſtit.* & adductis, à Balboa, Vega, & Otero *in d. cap.* 1. *de judiciis*, noviſſimè defendit Alteſſerra *lib.* 1. *diſſert. cap.* 4. 4

CAPUT IV.

Idem a *Cantuar. Archiep. & ejus Suffraganeis.*

CUm vos plerumque oporteat *b* ordinationem Eccleſiarum differre, pro eo quod quandoque perſonæ vobis minùs idoneæ præſentantur, aut interdum inter vos, & præſentatores perſonarum alia de cauſa diſsenſio emerſerit, providendum eſt vobis, ne occaſione hujus diſsenſionis, & ſcandali interim fructus illarum Eccleſiarum depereant, aut eis in ſpiritualibus gravia proveniant detrimenta. Inde eſt, quod f. v. per A. ſ. præ. m. quat. ſi quando in illis vacantibus Eccleſiis, in quibus Eccleſiaſtica perſona præſentationem non habet, vel quia perſonæ minùs idoneæ vobis præſentantur, vel alia de cauſa, de jure perſonas non poteritis inſtituere, in Eccleſiis, ap. ceſs. ponatis œconomos, qui debeant Eccleſiarum fructus percipere, & eos aut in perſonarum utilitatem expendere, aut futuris perſonis eos fideliter reſervare.

NOTÆ.

a CAntuar.) Ità legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 5. & poſt Concilium Lateran. *part.* 1. *cap.* 21. & præſentem inſcriptionem expoſui *in cap.* 2. *de reſcriptis.*

b *Ordinationem.*) Id eſt collationem, *cap. ſuper eo, de officio deleg.* ubi notavi.

COMMENTARIUM.

1 Concluſio traditur, & probatur. EX hoc textu talis deducitur concluſio. *Si ordinatio Prælati Eccleſiæ, etiam juriſpatronatus, ex juſta cauſa differtur, debet Epiſcopus in ea conſtituere œconomum, qui fructus percipiat, & ſucceſſori reſervet.* Probant eam textus *in cap. hæc hujus, cap. non liceat* 43. *cap. charitatem* 45. *cap. de laicis* 46. *cap. illud* 47. *cap. non liceat* 48, 12. *quæſt.* 2. *cap. ſicubi* 6. 12. *quæſt.* 5. *cap. redditus*, 75. *diſt.* Concil. Chalced. *can.* 25. Concil. Ravennat. ſub Joanne XXII. *rubric.* 1. Regienſe *can.* 5. Troſlejanum *can.* 14. & 35. Valentinum Hiſpaniæ *can.* 2. Illerdenſe *can.* 16. Aurel. 2. *can.* 6. Tolet. 9. *can.* 9. Laterau. ſub Innocentio III. *can.* 4. quorum verba refert Antonius Auguſt. *in epit. juris, lib.* 4. *tit.* 8. quibus adde novellam 7. Emanuelis Comneni, *l.* 11. *tit.* 15. *part.* 1. Concilium Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 16. Illuſtrant Petrus Gregor. *lib.* 2. *partit. tit.* 9. *cap.* 5. & *lib.* 25. *ſyntagm. cap.* 4. *num.* 1. Duarenus *lib.* 1. *de ſacris Eccleſ. cap.* 10. *in princip.* Suarez *tom.* 1. *de relig. lib.* 4. *de ſimonia, cap.* 29, *num.* 8. Cironius *ad titul. ne ſede vacante, in princip.* Cæſar *de Eccleſ. Hierarch. quæſt.* 2. *proœmial.* §. 5. *un.* 10. Boſqnetus *ad Innocentium, lib.* 2. *epiſt.* 42. Corraſius *de ſacerdotio, part.* 1. *cap.* 2. *num.* 9. Cabedus *de patron. Regio, cap.* 25. Lambertinus *de jurepatron. lib.* 2. 2. *part. art.* 9. *quæſt.* 1. Fileſacus *in præſenti*, plures relati à Solorzano *tom.* 2. *de jure Indiar. lib.* 3. *cap.* 12. Salgado *de Regia protect.* 3. *part. cap.* 2. *nu.* 51. Lara *de Capellaniis lib.* 2. *cap.* 9. *à num.* 37. Garcia *de beneficiis, part.* 8. *cap.* 2. *num.* 8. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.* 72. *nu.* 17. Petrus Marcha *lib.* 8. *concord. cap.* 18. Chriſt. Lupus *in can.* 25. *Concil. Chalced.*

2 Impugnatur hæc aſſertio. Sed pro dubitandi ratione intendam probare, præſentem Alexandri deciſionem ſuperfluam eſſe, nec diſciplinæ eccleſiaſticæ ſatis congruam: aut enim Eccleſia, quæ vacabat in hujus textus ſpecie, erat Cathedralis, vel inferior, parochialis videlicet. Si Cathedralis, ad ejus Capitulum ſede vacante juriſdictio, & fructuum cuſtodia ſpectat, *cap. quoniam* 75. *diſt. cap. non licet*, 12. *quæſt.* 5. *cap. fin. de ſupplend. neglig. lib.* 6. *Clement. ne in agro*, §. *ſi quis autem, de ſtatu regul.* Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 16. Si Eccleſia parochialis, ſive patronum habeat eccleſiaſticum, ſive laicum, ejus cuſtodia ad patronum ſpectat, *cap. filiis, cap. decernimus, cap. rationis ordo*, 16. *quæſt.* 7. *cap. præterea* 27. *de jurepatron. cap. bonæ memoriæ, de appell.* igitur non eſt neceſſaria œconomi conſtitutio ad cuſtodiam redditaum ipſius Eccleſiæ, & per conſequens ſuperflua eſt hæc Alexandri decretalis. Secundò difficilis eſt ipſa deciſio dum œconomi conſtitutionem fieri ſtatuit eo caſu, quo Eccleſia paſtore deſtituitur ob diſſidium, ſeu litem inter patronos; quo caſu jam aliis remediis jure Pontificio ſtatutis proſpectum erat: igitur minùs neceſſaria videtur hæc Alexandri conſtitutio. Probatur antecedens; nam cùm ob diſſidium patronorum Prælatus in Eccleſia non præſentatur, Epiſcopus debet Eccleſiam ipſam claudere, & ſignare, jubereque ne ſacrificia Miſſarum in ea celebrentur, donec patroni conſentiant in præſentatione, *cap.* 2. *cap. quoniam* 3. *de jurepatron. cap. ſi verò* 12. *cap. ex te* 22. *cap. cùm propter, de jurepatron.* igitur nullo caſu neceſſaria eſt hæc conſtitutio œconomi in præſenti ab Alexandro ſtabilita. Tertiò minùs conſona eccleſiaſticis ſanctionibus videtur hæc deciſio, dum in ea docetur, fructus Eccleſiæ vacantis reſervari futuro ſucceſſori; nam juris principium certum eſt, Eccleſia vacante, fructus perceptos ad ipſam viduatam, non verò ad ſucceſſorem ſpectare. Textus diſertus *in cap. præſenti, de Officio Ordin. lib.* 6. *cap. quia ſæpè, de elect. eod. lib.* quæ vel in utilitatem dictarum Eccleſiarum expendi, vel futuris debent ſucceſſoribus reſervari; quæ jura alternativè concepta ab Interpretibus ita accipiuntur, ut dimidia pars fructuum Eccleſiæ vacantis fabricæ Eccleſiæ viduatæ; alia verò dimidia ſucceſſori reſervetur, argumento textus *in l. ſi pater* 40. *ff. de hæred. inſtit. l. ſi filio* 7. *ff. ut legatorum nomine*, junctis traditis à Langleo *lib.* 5. *ſemeſtr. cap.* 4. Munnos de Eſcobar *de ratiociniis, cap.* 9. *à num.* 6. Oſualdo *lib.* 26. *Donelli, cap.* 3. *littera B*, Heringio *de fidejuſſor. cap.* 6. *num.* 87. quam diviſionem approbavit Alphonſus Caſtellæ Rex in privilegio Aſturicenſi Eccleſiæ conceſſo anno 1255. quod refert Ægidius Gonzalez *in theat. Eccleſ. Oveten. pag.* 41. ibi: *La mitad de ellos ſea para el Cabildo; la otra mitad para que el Obiſpo, que entrarè, ponga ſu caſa.* Igitur non rectè in præſenti docetur, œconomum fructus Eccleſiæ vacantis debere futuro Prælato reſervare.

Qua dubitandi ratione minimè obſtante vera eſt præſens deciſio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, olim vacante Sede Epiſcopali unum ex provincialibus Epiſcopis à Metropolitano eligi, qui Eccleſiam vacantem regeret, quem veteres interceſſorem vocabant, *cap. conſtitutum* 7. *quæſt.* 7. Concilium Carthag. 5. *can.* 8. D. Ambroſius *epiſt.* 44. *Commendo tibi, fili, Eccleſiam quæ eſt ad forum Cornelii, quoniam de proximo interviſas frequentius, donec ei ordinetur Epiſcopus.* In Italia etiam ad regendam Eccleſiam vacantem Pontifex viſitatorem mittebat, ut conſtat *ex cap. Presbyteri*, 24. *diſt. cap. obitum, cum ſeq.* 61. *diſt. cap. charitatem* 12. *quæſt.* 2. *cap. cùm nobis, de elect. cap. ſi in plebibus* 63. *diſt. cap. bonæ* 51. *de appell.* poſteà conſuetudine, ſeu potiùs corruptela invaluit, ut cuſtodia omnium Eccleſiarum vacantium in poteſtate Regum eſſet, omneſque redditus Epiſcopatuum, & Abbatiarum in fiſcum redigerentur, Flodoardus *in calce hiſtor. Rhemenſis*, Rigordus *anno Chriſti* 1190. *Si fortè contigerit Sedem Epiſcopalem, vel aliquam Abbatiam Regalem vacare, Regina & Archiepiſcopus tamdiu regalia in manu ſua teneant, donec electus conſecratus ſit, vel benedictus.* Eodem jure in Eccleſias vacantes inſurrexere Angliæ Reges: referunt Guillelmus Ruffus *in chron. anno* 1089. Matthæus Pariſ. *anno Chriſti* 1089. Vergilius *lib.* 10. *hiſtor. Angliæ*, Guillelmus Brito *lib.* 8. *Philipp.* ibi: 3 De cuſtodia vacantium Eccleſiarum.

Nam Rex Anglorum jus uſurpaverat illud
Uſque modò ut ſolus Paſtores ipſe crearet;
Nam quoties Paſtore carens Prælatica Sedes,
Civili letho, naturalive vacaſſet,
Protinus Eccleſiæ bona cuncta vacantis ab ipſo
Uſurpata ſuos convertebantur in uſus:
Sicque Dei ſponſam viduans quantùm ipſe volebat,
Cogebat placito ſibi demum nubere ſponſo.

In Oriente Imperatores etiam CP. occaſione arrepta ex frequenti tumultu ob electionem Epiſcoporum, vacantium Eccleſiarum fructus, & electionem Epiſcoporum ſibi rapuerunt, ſubmiſſo ex ſuis œconomo. Cujus impii facti primarius auctor memoratur Nicephorus Phocas, teſte Zonara *tom.* 3. *annal. Imperator ex hoc ſumpta occaſione, & omni auctoritate deſignandi Epiſcopos ſibi vindicata, edixit ne quiſquam injuſſu ſuo in ullam Eccleſiam mitteretur. Mortuo igitur Epiſcopo, regium miniſtrum in Eccleſiam vacantem mittebat, quo ſumptus neceſſarios parcè faciente, ipſe reliqua ſibi vindicabat.* Exinde non aliena eſt conjectura, jus creandi Magnum Oeconomum Patriarchalis Eccleſiæ, quo faciliùs vacantis redditus aſſequerentur, in ſe tranſtuliſſe eoſdem Imperatores, quod Patriarchæ demùm reſtituit Iſaacius Comnenus, auctore eodem Zonara *in Iſaac. Comneno*, ibi: *Præterea in Patriarchæ gratiam etiam eccleſiaſticarum rerum procurationem Eccleſiæ*

cleſiæ attribuit; nam cùm ad id uſque tempus, & magnus œconomus, & vaſorum cuſtos ab Imperatore deſignari ſoleret, utrumque id munus Patriarchæ poteſtati ſubjecit, amota publica auctoritate. Nec manus abſtinuit fiſcus à vacantibus Eccleſiis uſque ad novellam 7. Emanuelis Comneni, quam refert Balſamon *in can. 35. ſexta Synodi Trull.* Quam etiam vacantium Eccleſiarum cuſtodiam uſurpaſſe Duces, ac Comites nonnullos Galliæ, & Britanniæ, probat Dadinus Alteſſerra *lib. 2. de Ducibus, cap.* 8.

4 Ratio decidendi. Deinde ſciendum eſt, Eccleſiam ſemper abhorruiſſe ſimilem cuſtodiam vacantium Eccleſiarum, eamque prohibuiſſe; nam ejus impatiens Formoſus Pontifex litteras dedit ad Fulconem Archiepiſcopum, ſanciens, ut enarrat Flodoardus *lib. 4. hiſtor. Rhemenſ. cap. 2. Auctoritate B. Petri, ut nemo Regum, nullus Antiſtitum, nemo quilibet Chriſtianus, decedente Rhemorum Epiſcopo, ipſum Epiſcopatum, vel res ipſius Eccleſiæ ſuis compendiis applicet, neque ſub ſuo dominio teneat præter ipſius civitatis Epiſcopum, & eandem Metropolim: non ultra conſtitutionem canonicam ſine regulis eccleſiaſticis conveniente Paſtore manere cogat, neque aliter ibidem Epiſcopum, niſi ut ſacri canones jubent, conſtitui faciat.* Hinc diræ excommunicationes ſancitæ in laicos vacantium Eccleſiarum direptores, *in cap. de laicis 2. cap. præterea, de jurepatron. cap. in quibuſdam, de pœnis, cap. generali, de elect.* & varia fuerunt à ſanctis Patribus edita ſtatuta, ut nemo auſus ſit bona vacantium Eccleſiarum occupare, ſed ut futuro ſerventur Epiſcopo. Primò enim in Concilio Ravennat. ſub Joanne XII. *can.* 11. ita cavetur: *Quia ſceleſtiſſima conſuetudo inolevit, ut obeunte ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Sedis Epiſcopo ipſum Patriarchium deprædari ſoleat, & non ſolùm in eodem ſancto Patriarchio, ſed etiam per totam civitatem, & ſuburbana ejus talis habetur præſumptio, necnon quia, & id multùm hactenus neglectum eſt, adeò ut omnia Epiſcopia eadem patiantur uniuſcujuſque Eccleſiæ obeunte Pontifice: quod ne ulteriùs præſumatur, omnimodis interdicitur.* Et *cap. non licet* 43. *cap. illud* 47. 12. *quæſt.* 2. Concil. Regienſe *cap. 5. Ne quis ad Eccleſiam, quæ Epiſcopum perdidit, niſi vicinæ Eccleſiæ Epiſcopus, exequiarum tempore accedat, qui curam Eccleſiæ diſtrictè gerat.* Aurel. 2. *can. 6. Ut Epiſcopus, qui ad ſepeliendum Epiſcopum venerit, evocatis Presbyteris in unam domum Eccleſiæ res Eccleſiæ habeat deſcriptas, qui idoneis perſonis cuſtodiendas ſub integra diligentia derelinquat, ut res Eccleſiæ ullorum improbitate non pereant.* Alia adducunt juris teſtimonia Anton. Auguſt. *d. tit.* 83. Boſquetus *ad Innocent. d. epiſt.* 42. Petrus Marcha *lib. 8. cap.* 18. & nos *in cap. bonæ* 51. *de appell.* Hæc, & alia veſtigia prædeceſſorum ſuorum ſequutus Alexander III. in præſenti curavit, ne Eccleſia vacante aliqua ex cauſa in temporalibus, & ſpiritualibus ejus cura negligatur; ſtatuitque, ut deinceps Epiſcopus in Eccleſia vacante præficiat œconomum, qui redditus Eccleſiæ percipiat, & futuro ſervet ſucceſſori: quæ conſtitutio ea nititur ratione, nam cùm omnes Baſilicæ propriæ diœceſis ita in Ordinariorum poteſtate exiſtant, ut omnimoda earum adminiſtratio ad Epiſcopum ſpectet, *cap. cùm debitum* 1. *quæſt.* 1. *cap. omnes, cap. quoniam,* 16. *quæſt.* 7. ipſe debet conſulere, & providere Eccleſiis vacantibus, œconomos in eis conſtituendo, quia ad ipſum ſpectat vacantis Eccleſiæ cuſtodia, ad quem pertinet ipſius Prælati inſtitutio. Baldus *in cap. bonæ, de appell. num.* 5. Cabedus *de patron. Regio, cap.* 25. Solorzanus *d. cap.* 12. *num.* 3. unde ſi ad alium ſpectet inſtitutio, ipſe, non verò Epiſcopus debet œconomum conſtituere in ea Eccleſia vacante, ut repetentes in præſenti animadvertunt. Alteſſerra *lib. 2. diſſert. cap.* 3. Chriſt. Lupus *ubi ſuprà.*

5 Oeconomi officium quale. Sed ut œconomi officium, & inſtitutionem perpendamus, ſciendum eſt, in unaquaque Eccleſia Metropolitanum, vel Epiſcopum debere eligere unum œconomum, qui juxta ipſius arbitrium res Eccleſiæ adminiſtret, & diſpenſet, *c. quoniam* 21. *d. c. in nova* 22. 16. *q.* 7. olim illum eligebant Metropolitani, & Epiſcopi quilibet in ſua Eccleſia, Concilium Nicænum 2. *can.* 11. *c.* 5. & 6. 89. *diſt.* Balſamon *in nomocan. Photii, tit.* 10. *c.* 1. Epiſcopo negligente, Metropolitanus eligebat, *cap. cùm ſimus* 9. *qu.* 3. eo autem ſciente, abſque ejus voluntate œconomus eligi poterat. Concilium Meldenſe *can.* 47. *Ut nemo vivente Epiſcopo Eccleſiam illius, aut res ad eam pertinentes invadere, aut dominari præſumat, neque ſub voluntariæ cleri ac populi electionis obtentu præter voluntatem Epiſcopi quiſquam quacumque ſæculari poteſtate præditus, quaſi œconomum conſtituat.* Plura P. Marcha *lib. 8. concord. c.* 18. Dartis *ad* 89. *diſt.* Nec ſolùm clerici, verùm etiam laici olim œconomi conſtituebantur, donec Concilio Chalced. cautum fuit, ut ampliùs nullus, niſi à clero œconomus eligeretur. Idem in Hiſpania cautum fuit Concil. Tolet. 4. *can.* 47. Hiſpal. 2. *can.* 9. relato *in c. in nova,* 16. *q.* 7. quod & firmavit Gregor. *in d. c. 5. diſt.* 89. & inſuper cautum fuit *in cap. 6. ead. diſt.* ne Epiſcopus conſanguinitate propinquum in œconomum eligeret. Notarunt Balſamon *in can. 26. Concilii Chalced.* Quintanadvennas *lib. 2. eccleſ. n.* 20. Anguianus *lib. 2. de legibus, c. 23. n.* 48. Stephanus Durantius *d. qu.* 19. nec ſolùm in Eccleſiis Cathedralibus, verùm in inferioribus etiam regularibus œconomi conſtitui cœperunt, *c. quoniam, d. c. cùm ſimus, c. Imperatorem, de juram. calumniæ:* jam notavi *in c. 1. de poſtul. c. unico de ſyndico,* qui hodie apud nos dicuntur, *Mayordomos.* Oeconomi officium eſt adminiſtrare res Eccleſiæ, & curam bonorum ipſius gerere, *can.* 4. 5. & 6. 86. *diſt.* disertè expreſſit Iſidorus Hiſpalenſis Præſul *in epiſt. miſſa ad Ludifredum Cordubenſem Epiſcopum,* ibi: *Ad œconomum pertinet reparatio Baſilicarum, atque conſtructio, actiones Eccleſiæ in judiciis, vel in proferendo, vel in reſpondendo, tributi quoque acceptio, & rationes eorum, quæ inferuntur, cura & agrorum, & culturæ vinearum, cauſæ poſſeſſionum, & ſervitialium, ſtipendia clericorum, viduarum, & devotarum pauperum, diſpenſatio veſtimenti, & victus domeſticorum clericorum, ſervitialium quoque, & artificum.* Unde Juſtinianus *in l. jubemus, C. de ſacroſanct. Eccleſ.* & *in l. omnis* 33. *§. hoc nihilominus, Cod. de Epiſcop. & cleric.* jubet ut œconomi rationes reddant ſingulis annis ſuæ adminiſtrationis. Alia plura de his œconomis adducunt Fileſacus *in præſenti,* Cæſar *de Eccleſ. Hierarch. quæſt. 2. præm. §.* 5. Dartis *in diſt.* 89. Meurſius *in Gloſſ. verbo Oeconomus.*

Nec obſtat prima difficultas ſuprà expenſa, cui ut ſatisfaciant Repetentes in præſenti, affirmant, Alexandrum III. in illis verbis, *In quibus Eccleſiaſtica perſona præſentationem non habet,* accipiendum eſſe de Eccleſia, quæ habet patronum laicum, ad quem Eccleſiæ vacantis cuſtodia non ſpectat; & ideò diœceſanum Epiſcopum debere proponere, & conſtituere œconomum, per quem redditus, & proventus Eccleſiæ viduatæ ſerventur. Ita Innocentius *in præſenti, n.* 1. Abbas *n.* 4. Rochus de Curte *de jurepatron. verbo Honorificum, n.* 57. Sed hæc ſolutio refellitur expreſsè ex juribus ſuprà citatis, videlicet ex dicto capite *filiis, d. c. bonæ,* ubi permittitur etiam laicis cuſtodia vacantis Eccleſiæ. Quare pro vera ſolutione, & explicatione illorum verborum, in quibus de eccleſiaſtica perſona, dicendum eſt, aliud diverſum jus procedere in œconomis conſtituendis, circa quos diſtinguendum eſt: aut enim œconomi ad agendum, & reſpondendum in judicio conſtituuntur, aut ad diſpenſationem & adminiſtrationem rerum Eccleſiæ deputantur, vel tantùm ad curam Eccleſiæ in ſpiritualibus & temporalibus. De primis œconomis, qui directè, & principaliter ad agendum, vel defendendum in judicio conſtituuntur, non eſt accipiendus hic textus, ut patet ex ejus verbis, *Ponatis œconomum, qui debeat fructus percipere.* Quamvis enim in conſequentiam hujus adminiſtrationis poſſint illi in judicio patrimonium Eccleſiæ defendere, & res injuſtè alienatas ad Eccleſiæ dominium revocare, cùm dicantur legitimi Eccleſiæ defenſores, *c.* 1. ibi: *Legitimo caruit defenſore, de rebus Eccleſ. lib. 6. Clement.* 2. *eod. tit.* non tamen ſunt principaliter deſignati ad agendum, & reſpondendum in judicio: quare accipiendus eſt præſens textus de ſecondis œconomis, qui ad Eccleſiæ bonorum, fructuumque perceptionem, & conſervationem deputantur, ut docet Gloſſa *in præſenti.* Quare licèt ad patronum laicum ſpectet cuſtodia vacantis Eccleſiæ, videlicet ejus protectio, & defenſio in judicio; tamen cùm non poſſit ex dicta prohibitione Concil. Chalced. *d. can.* 23. conſtitui œconomus ad adminiſtrationem ipſius Eccleſiæ, tam in ſpiritualibus, quàm temporalibus; ideò cùm Eccleſia eſt juriſpatronatus laicalis, Epiſcopus debet conſtituere œconomum eccleſiaſticum, qui eam regat, atque ejus redditus ſucceſſori ſervet: quæ œconomi deſignatio cùm patronus eccleſiaſticus eſt, non deſideratur, quia ipſe per ſe eſt capax omnis cuſtodiæ, & regiminis ipſius Eccleſiæ. Conſuetudine tamen introduci valet, ut cuſtodia rerum Eccleſiæ vacantis quoad fructuum adminiſtrationem poſſit ad laicum pertinere, ut docent Lambertin. *de jurepatron. lib. 2. p. 2. qu. 1. princip. art.* 27. *num.* 12. Vivianus *eod. tr. p. 2. lib. 7. c. 8. num.* 2. unde in Hiſpania noſtra, tum ob conſuetudinem præſcriptam, tum quia magnus noſter Monarcha eſt patronus Eccleſiarum Cathedralium, poteſt etiam laicus deſignari, & conſtitui ad adminiſtrationem fructuum Eccleſiæ vacantis, ut docent Greg. Lopez *in l. 18. tit. 5. p.* 1. Palacio Rubios *in tract. de beneficiis vacant. in Curia, §.* 10. Valenzuela *conſ.* 196. *num.* 94. Solorzanus *d. c. 12. ferè per totum,* Chriſt. Lupus *ubi ſuprà.*

6 Diſſolvitur prima difficultas.

Nec obſtat ſecunda difficultas, quæ bimembris eſt. Pri- 7

Reſpondetur ſecundæ difficultati.

mæ enim ejus parti reſpondendum eſt, verum eſſe eo caſu, in quo inter patronos alicujus Eccleſiæ lis diſceptatur ſuper præſentatione, Epiſcopum poſſe Eccleſiam claudere, & Miſſarum ſolemnia interdicere, donec patroni in eligendo conſentiant, *d. c. 3. de jure patron.* ſed hoc procedit cùm lis vertitur inter patronos, aut patroni hæredes; præſens verò textus procedit cùm lis tractatur inter patronum, & Epiſcopum, ad quem ſpectat collatio, & inſtitutio, quo caſu non poteſt Epiſcopus Miſſarum ſolemnia interdicere, aut eligere Capellanum, etiam elapſo ſemeſtri. Diſcriminis ratio ex eo provenit, nam in hoc ſecundo caſu, ſi Epiſcopus ob diſſidium cum patrono poſſet eligere, ſemper lites protraheret, & diſcordias armaret cum patronis etiam legitimis, ut ſic elapſo ſemeſtri capellanum præſentare poſſet: quæ ratio ceſſat in primo caſu; ideò in eo poteſt Epiſcopus ob moram, & negligentiam patroni clericum præſentare, & inſtituere. Secundæ parti difficultatis facilè ex ſupradictis reſpondetur. Nec tandem obſtat ultima difficultas, pro cujus ſolutione ſciendum eſt, ſatis controverſum eſſe apud Interpretes, ad quem ſpectent fructus Eccleſiæ vacantis. Aliqui enim affirmant, futuro ſucceſſori reſervari debere, moti hoc textu, & Clement. *ſtatutum, de elect. extravag. ſuſcepti, in princip. verſ. Itaque, eod. tit.* Ita docuerunt Panvinus *de officio Capituli Sede vacant. p. 1. princip. q. 1. n. 1.* Covarr. *in c. relatum, n. 3. de teſtam.* Redoanus *de ſpoliis, q. 1. n. 20. & q. 5. n. 3.* Azor. *to. 2. inſtit. lib. 8. c. 4. pag. 965.* Garcia *de beneficiis, 2. p. c. 5. nu. 89.* Valenzuela *d. conſ. 94. n. 60.* Contraria tamen ſententia, videlicet fructus vacantis Eccleſiæ dividendos eſſe inter ejus fabricam, & ſucceſſorem, probatur ex juribus ſuprà adductis, & præſenti deciſione, ſi rectè perpendatur. Michael Rouſſellius *lib. 5. hiſtor. c. 1. & 3.* ait, bona ab Epiſcopo relicta, & intuitu Eccleſiæ acquiſita, Eccleſiæ viduatæ reſervari in ejus utilitatem convertenda; fructus verò Sede Epiſcopali vacante perceptos futuro Epiſcopo reſervari. Juxta quam diſtinctionem accipit textus *in c. ſæpè, 40. diſt. d. Clement. ſtatutum, de elect.* Concil. Illerd. *can. 16.* Sed circa hanc diviſionem fructuum inter ſucceſſorem in Epiſcopatu, aut beneficio, & prædeceſſorem, omiſſa Gloſſa *in c. præſenti, de officio ordin. lib. 6.* quæ diſtinguit inter beneficia, quæ habent adminiſtrationem, & quæ non habent, ut fructus priorum pro rata inter ſucceſſorem, & prædeceſſorem dividantur, cæterorum verò fructus, quæ adminiſtrationem non habent, pertineant ad ſucceſſorem, ſi nondum percepti ſint: omiſſa etiam ſententia Navarri *in apolog. de credit. q. 2. monito 13.* qui exiſtimavit, omnes fructus pendentes ad ſucceſſorem ſpectare, quem ſequuti fuerunt Gutierrez *lib. 1. canonic. c. 33.* Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg. 117. n. 6.* dicendum eſt, pro rata anni omnes fructus pendentes cujuſcumque beneficii dividendos eſſe inter hæredes defuncti, & ſucceſſorem, ut docent Sarmiento *de redditibus 4. p. c. 6.* Covarr. *lib. 1. variar. c. 15. n. 11.* Avendanno *reſponſo 5. n. 5.* Molina *lib. 3. de primogen. c. 11. n. 4.* Valaſcos *de partit. c. 36. ex n. 9.* Caſtillo *de uſufructu c. 79.* Eſcobar *de ratiociniis, to. 2. comput. 20.* Molina *de juſtit. 3. to. diſp. 635.* Garcia *de beneficiis, 2. p. c. 5. ex n. 94.* Parladorius *differ. 120. §. 1.* Baptiſta Coſta *de ratione ratæ, q. 29.* eleganter, ut ſolet, Æneas Robertus *lib. 3. rerum judicat. c. 4. verſic. Tertia opinio.* Quod procedit ſive per obitum, reſignationem, aut alio quovis modo beneficium vacaverit; quo modo accipiendum eſt quod dicitur, fructus obvenientes tempore vacantis Eccleſiæ, debere impendi in Eccleſiarum utilitatem, vel reſervari ſucceſſoribus, *c. quia ſæpè 40. de elect. lib. 6. c. præſenti, de officio Ordin. eod. lib. Clement. Statutum, de elect.* juxta diverſas Eccleſiarum conſuetudines, nempè ut non tantùm fructus percepti poſt vacationem reſerventur, ſed & pro rata fructus, quos ipſe non lucrifecit prædeceſſor. Solorzanus *to. de jure Indiar. lib. 3. c. 5. ex n. 45.* Noguerol *alleg. 26. art. 5.* quæ doctrina vera eſt in beneficiis, tam reſpectu anteceſſoris, quàm ſucceſſoris; fallit verò in Epiſcopatibus reſpectu ſucceſſoris, quippe Camera Apoſtolica percipit fructus Eccleſiæ vacantis, ex conſtitutionibus Pauli III. Julii III. Pauli IV. & S. Pii V. quarum meminit Barboſa *voto 101.* & ita in Hiſpania fructus non pertinent ad ſucceſſorem, niſi ex die gratiæ à Pontifice factæ: cujus Hiſpanæ praxis teſtes ſunt Garcia *d. c. 5.* Solorzanus *lib. 4. polit. c. 11.* Marinis *lib. 1. reſol. c. 152.* idemque obſervari in Eccleſiis Siciliæ, refert D. Rochus Pirro *to. 2. Siciliæ ſacræ, in notitia Eccleſiæ Melit. fol. 617.* licèt aliud obſervetur in Gallia, ut ex veteri, & novo Eccleſiæ Gallicanæ jure refert Petrus Marcha *lib. 8. concord. c. 18.* Immò & in Epiſcopatibus novi orbis, ut referunt Valenzuela, & Solorzanus *ubi ſuprà.*

Adhuc ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. ult. ut lite pendente, lib. 6.* ubi ſtatuitur, lite pendente ſuper beneficio, interim neque eligi, neque præſentari quemquam poſſe, neque aliquid innovari: igitur neque ejus adminiſtrationi œconomus præfici valet. Cui difficultati reſpondendum eſt, verum eſſe, lite pendente ſuper jure eligendi, vel præſentandi in aliqua Eccleſia, aliquid innovari non poſſe in præjudicium litis pendentis, & ipſorum litigatorum, *c. 1. & 3. ut lite pendente, lib. 6.* Covarr. *practic. qu. 13. in princip. & q. 36. n. 7.* aliquid verò innovari poteſt, ubi ad faciliorem expeditionem, & proprii muneris legitimam executionem deſideratur, prout eſt œconomi conſtitutio, argumento capitis *cùm teneamur 17. de appell.* Covarr. *practic. q. 23. n. 1.* & cùm ex hac œconomi conſtitutione præjudicium patrono non irrogetur, ſed conſulatur Eccleſiæ, & ejus redditibus; ideò Epiſcopus etiam lite pendente poteſt œconomum in Eccleſia vacante conſtituere. 8

8 Intelligitur c. ult. ut lite pendent. l. 6.

Etiam expendi poteſt adversùs hanc aſſertionem textus *in c. ea quæ, de officio Archid.* ubi deciditur, vacante Eccleſia Cathedrali curam totius cimelii ad Archidiaconum ſpectare, cujus negligentia valdè damnatur in eo textu: igitur vacante Eccleſia, etiamſi Paſtoris electio differatur, non eſt neceſſaria œconomi conſtitutio. Pro cujus textus ſolutione dicendum eſt, quod ſicut Epiſcopo competit conſtitutio œconomi, & cuſtodia Eccleſiæ illius, in qua jus inſtituendi habet, ita & Archidiaconus in Eccleſiis inferioribus, in quibus inſtitutio ad eum ſpectat, poteſt deſignare œconomum Eccleſiæ vacanti, quia cuſtodia ipſius ad eum pertinet: de quibus Eccleſiis agitur *in d. c. ea quæ, c. 3. c. cùm veniſſent, de inſtit,* & ideò *in d. c. ea quæ*, docetur, curam rerum in cimelio exiſtentium ad Archidiaconum ſpectare, quia ſupponitur in ea Eccleſia Archidiacono jus inſtitutionis competere. 9

9 Expenditur c. ea quæ, de officio Archid.

C A P U T V.

Idem a *Cantuar. Archiepiſcopo.*

EX parte tua nobis conſtanti aſſertione propoſitum eſt, quod interdum quidam pro certis cauſis excommunicati Sedem Apoſtolicam viſitant, & reticentes cauſas, pro quibus ſunt vinculo excommunicationis adſtricti, de abſolutione litteras deferunt, continentes eos ad Apoſtolicam Sedem acceſſiſſe, & auditis confeſſionibus ſuis, abſolutionis beneficium meruiſſe. Unde quia nos conſulere voluiſti, utrum illa abſolutio teneat, ſi occultatis exceſſibus, pro quibus excommunicati fuerant, abſolutionis beneficium meruerunt, ſive excommunicationis cauſam aliam prætendentes. Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ſi ita tibi conſtiterit, eos cogere debes eccleſiaſtica cenſura, cùm litteris tuis rei veritatem continentibus ad Apoſtolicam Sedem redire. Si verò id tibi non conſtiterit, & eos ſuſpectos habueris, quod non fuerint veritatem confeſſi, ipſos *b* compellere debes, quòd exinde coram te rei veritatem confeſſi fuerint, *c* purgationem præſtare.

N O T Æ.

1 a IDem Cantuar.) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c. 7.* poſt Concil. autem Lateran. *p. 31, c. 1.* legitur, *Exonienſi Epiſcopo*; quæcumque tamen inſcriptio retineatur, conſtat præſentem epiſtolam miſſam fuiſſe Præſuli Anglicano.

2 b *Compellere.*) Hinc deducitur, excommunicatum ex una cauſa, poſſe ex alia etiam excommunicari. Docent, & explicant Suarez *de cenſur. diſp. 5. ſect. 2. num. 6.* Sayrus *eod. tr. lib. 1. c. 10. n. 1.* Covarr. Layman, & Villalobos relatis à Gibalino *de cenſuris diſquiſit. 5. qu. 4.* & expoſui *in cap. 1.*

c *Purgationem.*) Quando, & quomodo indicenda ſit purgatio, dicemus *in cap. 1. de purgat. canonica.*

Ex hoc textu communiter deducitur, abſolutionem à cenſuris impetratam per ſubreptionem, aut obreptionem, non valere: quod etiam probatur *ex c. cùm cauſa, c. officii, de ſent. excomm. c. poſt 7. de fide inſtrument. c. ſuper 5. de cohabitat. cleric.* Concluſionem examinavi *in cap. ſuper 20. de reſcriptis*, ubi expoſui, *cap. quia circa, de conſanguinit. cap. ex parte, de privileg. can. 72. Concilii Africani.* 3

CAPUT

C A P U T VI.

a Cœleſtinus III.

SIgnificavit nobis tua f. quod quidam de parochianis tuis, cùm pro illicita conſanguinitatis, vel affinitatis copula excommunicatione notantur, ad judices remotiores ab Apoſtolica Sede litteras *b* impetrarunt commiſſionis, per quas cùm ab excommunicatione fuerint abſoluti, quia dicti delegati ad locum, ubi teſtes conſanguinitatis, vel affinitatis produci valeant, non accedunt, aut aliquos pro eorum receptione *c* tranſmittunt, in prænominata *d* nefariæ conjunctionis copula remanent, ut cauſa debitum non ſortiatur effectum. Unde poſtulaſti à nobis, quid tibi ſit in tali articulo faciendum. Cùm itaque dolus ſuus alicui patrocinari non debeat, nec etiam pro malitia, vel deſidia judicis delegati debeat quis ad remanendum in copula conjunctionis iniquæ ſuffragium invenire: t. f. tale damus in hac conſultatione reſponſum, quod quoties ea, quæ prædiximus, in tua diœceſi evenire contingat, licitè potes aliter abſolutos in priſtinam excommunicationis *e* ſententiam revocare, ipſoſque tamdiu eadem ſententia tenere ligatos, donec cauſa in *f* receptione teſtium, & in aliis legitimum incipiat habere progreſſum, vel aliud exinde ſuſcipias ab Apoſtolica Sede mandatum.

N O T Æ.

1 a COeleſtinus.) Neque ex hac, neque ex ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.* 2. ubi reperitur hæc deciſio, conſtat cui miſſa ſit. De ipſo verò Cœleſtino aliqua notavi *in c. ſciſcitatus, de reſcriptis*. Aliæ tamen partes hujus decretalis reperiuntur *in c. 6. & 7. de teſtib. cogendis*.

2 b *Impetrarunt.*) Quando excommunicati litteras, tam juſtitiæ, quàm gratiæ impetrare poſſint, expoſui *in cap. ab excommunicato, de reſcriptis*.

3 c *Tranſmittunt.*) Quando judex teneatur accedere ad locum ubi teſtes degunt, dicemus, Deo annuente, *in cap. ſi quis teſtium, de teſtibus*.

d *Nefariæ.*) Id eſt inceſtuoſæ conjunctionis; non verò nefaria propriè conjunctio erat, ſed à gravitate delicti nefaria dicitur, ut *in cap. dolenter, de celebrat. Miſſarum*. 4

e *Sententiam revocare.*) Hæc verba expoſui *in cap. ſtuduiſti, de officio Legati*.

f *Receptione.*) Poſt abſolutionem videlicet, aliàs excommunicati non poſſent eſſe in judicio, *cap. intelleximus, de judiciis, cap. 2. de exceptionibus*. 5

C A P U T VII.

Innoc. III. a *Auſcitano Archiepiſcopo*.

QUantò devotio religioſorum virorum ſtudioſiùs mandatis divinis inhæret, & Creatori ſuo placere per opera ſanctæ converſationis intendit; tantò humani generis inimicus ad ſeductionem eorum ſuæ fraudis malignitate laborat, & variis modis eis præſtat materiam excedendi, & animas eorum inextricabili laqueo nititur irretire. Ad audientiam ſiquidem noſtram noveris perveniſſe, quod monachi, *b* canonici regulares, & alii in tua provincia conſtituti, cùm deberent potiùs in clauſtro, juxta regularia conſtituta, divinis obſequiis vigilare, de *c* obedientiis, & redditibus, quorum curam geſſerunt, pecunia congregata, clauſtrum abhorrentes, per curias Principum, & potentum diſcurrere non verentur, & muneribus ſuis illorum ſibi gratiam, & favorem acquirunt, ac de ipſorum familiaritate confiſi, in conventu ſuo graves diſſenſiones commovent, & cæterorum humilitatem in ſpiritu arrogantiæ contemnentes, mandatis Prælatorum ſuorum inobedientes, contumaces exiſtunt, & contra illorum prohibitionem ſæcularium negotiorum ſollicitudinibus ſe immergunt. Quoniam igitur propter hoc ordo Religionis non modicum enervatur, f. t. per A. ſ. m. quat. quoſcumque tales inveneris, niſi ad commonitionem tuam reſipuerint, ut *d* proprium ſuum in manibus Prælatorum ſuorum ſine difficultate reſignent, convertendum in utilitatem domus, ſecundùm Abbatis conſilium, & regularem vitam obſervent, ſi *e* Prælati eorum poſt tuam commonitionem id exequi negligenter omiſerint, per *f* ſuſpenſionem officii, & beneficii, ap. rem. compellas. Dat. Lat. xi v. Cal. April.

N O T Æ.

1 a AUſcitano.) Ità legitur etiam in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & in epiſtolis Innocentii III. editis, & caſtigatis à Sirleto, *lib. 1. epiſt. 80. fol.* 38. Auxitani, ſive Auſcitani, ut volunt Strabo, & Ptolomeus, ſunt populi in Aquitania. Pomponius Mela *de ſitu orbis*, ibi: *Aquitanorum clariſſimi ſunt Auſci; ipſi autem Auxitani ſunt in Vaſconia Aquitanica, qui jus Latii à Romanis obtinuerunt, teſtante eodem Strabone*. Ipſa autem Auſcitana civitas jam olim habuit Eccleſiam Cathedralem, in quam Metropolis Eluſina tranſlata fuit, ut refert Arnaldus Ojenat. *in notitia utriuſque Vaſconiæ, lib. 3. cap.* 8. licèt aliter ſentiat Boſquetus *ad Innoc. lib. 2. regeſtr.* 14. *epiſt.* 32. Mentio ſit hujus Eccleſiæ *in cap. 1. de tregua & pace, in 5. collect.* ejus Præſuli Bernardo dicto miſſa eſt præſens epiſtola, quem poſteà *lib. 2. regeſtr.* 14. *epiſt.* 32. admonuit, ut cùm ſuſcepto muneri eſſet impar, Epiſcopatui renunciaret. Et tandem *lib. 4. regeſtr. 16. epiſt.* 5. certis Epiſcopis, & judicibus inquiſitionem commiſit ſuper ejus exceſſibus.

b *Monachis, & Canonicis.*) Sunt enim in ea Metropoli varia monaſteria, tam D. Benedicti, quàm Bernardi, necnon plures Eccleſiæ canonicorum regul. Ordinis Præmonſtratenſis, quas refert Tamburinus *in ſerie Abbatiarum, in Auſcitana Metropoli*.

2 c *Obedientiis.*) Omiſſis obedientiæ variis acceptionibus, de quibus repetentes ad rubricam *de majorit. & obed.* obedientiæ in præſenti accipiuntur pro monaſteriis inferioribus, quæ majori monaſterio parent; à qua ſubjectione Prioratus ipſi, & Abbatiæ nomen accipiunt, & obedientiæ appellantur; & qui præpoſitus illis eſt, obediens dicitur. Ivo Carnot. *epiſt.* 163. *De monacho illo, quem juramento conſtrinxiſtis, ne ultra illam adminiſtravet obedientiam*. Greg. VII. *lib. 6. epiſt.* 21. *Obedientias, cæteraque beneficia ſine communi conſenſu fratrum acquiſierat*. Ipſique obedientiarii, qui in eis præponebantur, adminiſtrabant fructus, & proventus ipſius obedientiæ. *Clement.* 1. *de ſuppl. neglig. cap. cùm ſingula, de præbendis, lib.* 6. & nulli prædictæ obedientiæ conferri poterant, niſi expreſsè profeſſu ipſum Ordinem monachalem, *Clement. ne in agro, §. ſanè, de ſtatu monach.* De his obedientiis agitur *in cap. ſuborta* 21. *de re judicata, cap. monachi, de ſtatu monach.* aliqua notarunt Cironius *ad titul. de majorit. & obed.* & *ad titul. de feudis*, Paulus Idumay *in notis ad Innocent. lib.* 2. *epiſt.* 29. *regeſtr.* 14. ubi & Boſquetus; Juretus *ad Ivonem, dicta epiſt.* 163.

d *Proprium.*) Quod magnopere à ſacris canonibus prohibitum eſt; ſiquidem religioſi emittentes paupertatis votum, nihil omni modo poſſidere valent, *cap. ſuper, cap. cùm ad monaſterium, cap. monachi, §. quia verò, de ſtatu monach.* plura Conciliorum decreta, & Sanctorum PP. teſtimonia congerunt Lantdmeter. *lib. 2. de veteri clerico, cap.* 11. Lemaiſtre *de inſtit. Epiſcop. lib. 1. per totum*, Mendoza *qu. 8. ſcholaſt.* Jodocus Coccius *lib. 4. theſaur. art.* 3. Bellarminus *lib. 2. de monachis, cap.* 20. Juretus *ad epiſt.* 57. *Ivonis*. Sed difficilis videtur hæc Innocentii epiſtola, dum ſupponit, peculium à monachis poſſeſſum, & acquiſitum debere in manibus Prælati reſignari; nam *in d. cap. cùm ad monaſterium*, poſtquam ipſe Innocentius ſub obteſtatione divini judicii prohibuit monachis proprium poſſidere, 3

ſtatuit, ut ſi peculium apud aliquem reperiatur tempore mortis, cum ipſo monacho proprietario in ſterquilinio ſepeliatur: igitur non rectè in præſenti affirmatur, peculium à monacho congregatum, & acquiſitum, in utilitatem monaſterii eſſe convertendum. Pro cujus difficultatis ſolutione diſcrimen eſt conſtituendum inter res acquiſitas à monacho ex adminiſtratione, & occaſione ipſius monaſterii, & aliunde quæſitas. Res intuitu monaſterii acquiſitæ, ſive in vita, ſive in morte penes ipſum reperiantur, lucro monaſterii cedunt; res verò aliunde quæſitæ, Abbati, & per conſequens monaſterio acquiruntur, *cap. Abbates* 18. *qu.* 2. *l. Deo, C. de Epiſcop. & Cleric.* Petrus Gregor. *lib.* 1. *partit. tit.* 26. *cap.* 4. Azor *tom.* 1. *inſtit. lib.* 12. *c.* 10 ſed ſi tempore mortis res ipſæ reperiantur penes monachum, ſepeliuntur cum ipſo in ſterquilinio, ut alii ita terreantur, & proprium peculium ullo modo non retineant.

4 e *Prælati eorum.*) Hæc verba ad Epiſcopos diœceſanos eſſe referenda, exiſtimarunt Hoſtienſis, Anania, & Butrius *in præſenti*: ſed rectiùs Joannes Andreas, & alii antiquiores exiſtimarunt, ea verba eſſe referenda ad Abbates, ſeu Priores ipſorum monachorum; ita ut ſenſus hujus clauſulæ ſit, Archiepiſcopum debere admonere ipſos Abbates, ut retrahant monachos vagabundos, & illis negligentibus prædictos monachos retrahere, Epiſcopis diœceſanis jubere debere, ut eos retrahant ad propria clauſtra; & tandem ipſis Epiſcopis negligentibus, Archiepiſcopus per ſe omnium negligentiam ſuppleat.

5 f *Suſpenſionem officii & beneficii.*) Eadem etiam hæſitatio eſt circa hæc verba apud Interpretes in præſenti, an videlicet hæc verba referenda ſint ad Prælatos regulares, an verò ad Epiſcopos diœceſanos. Sed verior eſt eorum ſententia, quæ affirmat hæc verba eſſe referenda ad Prælatos regulares, qui ob negligentiam in retrahendis monachis vagabundis ſuſpendendi ſunt ab officio, & beneficio. Nec inſolens eſt in jure noſtro, ut Prælati regulares pro ſuis ſceleribus officio, & beneficio ſuſpendantur, *cap. dilectus*, el 2. *de ſimonia, cap. monachi, de ſtatu monach.* Beneficium autem hic accipitur pro ipſa obedientia, ut jam ex epiſtola Gregorii VII. probavi.

COMMENTARIUM.

6 *Concluſio deducitur, & probatur.* EX hac epiſtola ſequens deducitur aſſertio: *Monachi, ſeu Canonici regulares, non debent relicto clauſtro adire Principum curias: quod ſi fecerint, à Prælato ſunt revocandi, & eo negligente, Epiſcopus retrahet ipſos ad monaſterium.* Probant textus in *cap. placuit* 8. *cap. interdicimus, cap. juxta, cap. qui verè, cap. monachi,* 16. *qu.* 1. *cap. quam ſit, cap. nullus, cap. Abbates, cap. monaſteria* 18. *q.* 2. *c. monachum* 20. *q.* 4. *cap. ſi quis* 5. 91. *diſt. cap. mulieres* 2. *in fine, de judiciis lib.* 6. *cap.* 1. §. *penult. de ſtatu monach. eod. lib. Clement.* 1. §. *quia verò, eod. tit.* Concilium Meldenſe *can.* 57. *Monachi, quibus monaſteriorum cura commiſſa non eſt, paſſim, & ſine auctoritate Palatium ne adeant, neque in eo morentur.* Concil. Pariſ. ſub Ludovico *lib.* 3. *cap.* 14. *Illud à veſtra pietate ſuppliciter flagitamus, ut monachi, & Presbyteri, necnon & clerici, qui poſtpoſita auctoritate canonica Palatium adeunt, & veſtris ſacris auribus importuniſſimam moleſtiam inferunt, veſtra auctoritate, & poteſtate deterreantur, ne hoc facere præſumant; quoniam in ejuſmodi facto, & vigor eccleſiaſticus contemnitur, & religio, & profeſſio monaſtica vilior efficitur.* Et *lib.* 1. *cap.* 36. *Multi eccleſiaſticæ regulæ ſubjecti, propoſiti, & loci ſui deſertores effecti, paſſim quocumque eis voluntas ſuaſerit, poſthabita auctoritate canonica, pergunt, & non ſolùm ab aliis Epiſcopis, & Abbatibus, verùm etiam à Comitibus, & nonnullis aliis nobilibus viris recipiuntur; quod quantum & à divina & canonica auctoritate diſcordet, in promptu eſt; quod ne ulterius fiat, ab Epiſcopis, & cæteris eccleſiaſticis Prælatis præſtandum.* Synodus Antioch. *can.* 11. Sardic. *can.* 7. 8. 9. & 11. Aquiſgran. 1. *can.* 73. & 2. ſub Luduvico *part.* 4. *c.* 23. *Poſtulandum eſt de monachis, ut & ipſi in publicis locis ſine ratione decenti diſcurrere prohibeantur, quia hoc à propoſito ipſorum procul abſiſtit: fieri etiam poteſt, ut quidam illorum perpetrato ſcelere in monaſterio, cauſam vagandi potius eligant, quam regularibus diſciplinis ſubjacere.* Hæc & alia juris teſtimonia congerunt Decretiſtæ, Burchardus *lib.* 2. *ex cap.* 141. Carnotenſis *lib.* 3. *tit.* 16. Anſelmus *lib.* 5. *tit.* 54. Antonius Auguſt. in *epit. lib.* 9. *tit.* 41. Illuſtrant ultra relatos à Barboſa in *præſenti*, & *lib.* 1. *juris eccleſ. cap.* 43. *num.* 106. & *de poteſt. Epiſcop.* 3. *part. alleg.* 103. Fileſacus in *præſenti*, Boſquetus *in notis ad Innoc. lib.* 1. *epiſt.* 5. Mendoza *lib.* 2. *pro confirm. Concil. cap.* 30. Germonius *lib.* 3. *de ſacror. immunit. cap.* 4. Stephanus Durantius *qu.* 7. Renatus Chopinus *lib.* 1. *monaſt. tit.* 1. Tamburinus *de jure Abbat. diſp.* 14. *quæſit.* 10. Delbene *tom.* 1. *de immunit. cap.* 14. Cironius *ad titul. de ſtatu monach.* plures referens Gibalinus *de clauſura, diſquiſit.* 2. *cap.* 2. §. 3. *num.* 29. & *de cenſuris in ſynopſi, pag.* 448.

7 *Impugnatur hæc aſſertio.* Hæc aſſertio ita illuſtrata impugnari valet duplici juris conſideratione. Prima naſcitur ex dicto canone 57. Concilii Meldenſis ſuprà relato, & dicta Clementina 1. §. *quia verò*; ex quibus deducitur, monachos adminiſtrationem aliquam habentes poſſe extra clauſtra monaſterii degere, Curiaſque Principum adire: ſed monachi, de quibus in præſenti agit Innocentius, obedientiis, id eſt monaſterii adminiſtrationibus, ut ſuprà expoſui, præpoſiti erant: igitur impunè poterant extra clauſtra vagari, & Curias Principum adire. Secunda difficultas naſcitur ex eo, nam aut hæc Innocentii deciſio referenda eſt ad jus antiquum, aut ad ſæcula ipſius Innocentii: ſi ad jus antiquum referatur, conſtat eo attento, omnia monaſteria, univerſaſque Baſilicas lege diœceſana parere Epiſcopis propriis, *cap. omnes* 16. *qu.* 1. *cap. monaſteria* 18. *qu.* 2. unde monachi è monaſterio exire ſine litteris dimiſſoriis Epiſcopi non poterant, & ad ejus libitum de uno monaſterio in alium transferebantur. Synodus Conſtantinop. 1. *can.* 4. Trull. *can.* 40. Concil. Mogunt. *can.* 12. ubi jubetur, ne Abbates, ſeu monachi ad placita ſæcularia exeant ſine litteris dimiſſoriis Epiſcopi. Si ad jus novum Innocentii conſtitutio referatur, conſtat Innocentii ævo jam monaſteria exempta fuiſſe ab Epiſcoporum juriſdictione, *cap. licet, cap. grave, hoc tit.* ubi latè probabimus, Fileſacus *in præſenti*: igitur ſi ad jus antiquum præſens conſtitutio referatur, ſupervacuò deſideratur Prælati regularis negligentia in revocandis monachis vagabundis; ſiquidem è monaſterio exire, aut placita ſæcularia adire inſcio Epiſcopo non poterant. Si ad jus novum referatur, apparet nec data negligentia ex parte Prælati regularis Epiſcopum eſſe judicem ordinarium, cùm ab ejus juriſdictione jam monachi exempti eſſent: igitur nullo modo ſuſtineri poteſt præſens Innocentii deciſio.

8 *De monachorum clauſura.* His tamen dubitandi rationibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens deciſio, jurique, ac diſciplinæ eccleſiaſticæ valdè congrua: ad cujus illuſtrationem ſciendum eſt, nihil turpius in regulari vita conſiderari, & dari poſſe, quàm monachos per urbes, & caſtella diſcurrentes, ut ait D. Bernardus *ſerm.* 36. *inter parvos, pag.* 619. unde D. Hieronymus *in epiſt. ad Ruſticum*, acriter reprehendit monachos crebriùs in urbe, quàm in cellula degentes, aitque: *Simulare inter fratres verecundiam, qui in plateis urbis colliduntur.* Et à D. Chryſoſtomo monachos circumforaneos, & per urbis plateas curſitantes graviter reprehendi ſolere teſtatur Nicephorus *lib.* 13. *hiſtoriæ, cap.* 9. & Imperatores in *l.* 1. & 2. *C. Theodoſ. de monachis*, & *l.* 29. *C. de Epiſcop. & cleric.* prohibent monachis civitates circuire, ſed deſerta loca, & vaſtas ſolitudines incolere jubentur. Divuſque Antonius ajebat, quod quemadmodum piſces terræ tactu, & ſiccitate tabeſcunt, ſic etiam monachorum gloriam ad urbes accedendo ſedari. Sozomenus *lib.* 1. *cap.* 3. & ab eo accipiens Eugenius Papa *in cap. placuit* 8. 16. *quæſt.* 1. ait, quod ſicut piſcis ſine aqua caret vita, ita ſine monaſterio monachus: quare omni ævo PP. Eccleſiæ apprimè interdixerunt monachis clauſtra deſerere, & civitates circuire. Concilio enim Turon. 2. *can.* 16. cavetur: *Si qui in monaſterio converſi ſunt, aut converti voluerint, nullatenus exinde habeant licentiam evagandi.* Et in Concil. Tarracon. tempore Hormiſdæ *can.* 12. legitur: *Monachi monaſterio foras egredientes, ne aliquod miniſterium eccleſiaſticum præſumant agere, prohibemus, niſi fortè cum Abbatis imperio.* Synodo Romana ſub Leone IV. ſtatuitur, ne monachi à monaſteriorum clauſuris abſque Abbatis, vel qui ab eo eſt conſtitutus, licentia ad quodlibet opus exercendum egredi præſumant. In Synodo etiam Trullana *can.* 46. poſtquam prohibetur ſanctimonialibus ex monaſterio exire, de monachis ita cavetur: *Sed & viris, qui vitam monaſticam proſequuntur, urgente neceſſitate, & ipſi cum benedictione ejus, cui regimen creditum eſt, procedant.* Nec etiam prætextu peregrinationis monachis exitus è monaſterio permittitur. Synodus Vern. in Palatio Verny celebrata regnante Pipino, *cap.* 10. *Ut monachi, qui veraciter regulariter vivunt, ad R. Sedem, vel alicubi vagari non permittantur, niſi Abbatis ſui obedientiam exerceant, vel etiam gratia adeundi placita ſæcularia.* Concil. Mogunt. 1. ſub Carolo Magno, *can.* 12. Rhemenſe ſub eodem Principe, anno 813. *cap.* 25. *Ut monachi, & canonici pleniter conſilium habeant, qualiter Deo militare, animaſque eorum meliùs valeant cuſtodire, ne propter aliquam neceſſitatem occaſionem quærant vagandi.* Concil. Aquiſgran. *can.* 134. Troſlejan. *can.* 3. Trident. *ſeſſ.* 25. *de regul. cap.* 4. plura Renatus Chopinus *d. tit.* 2. *monaſt. num.* 6.

Digitized by Google

num. 6. Gibalinus *d. diſquiſit.* 2. *cap.* 2. unde intelligendus eſt textus *in cap. juxta*, 16. *quæſt.* 1. ubi ſtatuit Alexander II. ut juxta Chalced. Concilii tenorem monachis juxta S. Benedicti normam viventibus, exitus è monaſterio non permittatur. Concilio autem Calced. *can.* 4. jubetur, monachos propria monaſteria relinquentes, graviter eſſe puniendos, niſi fuerit de Epiſcopi civitatis licentia: in quo textu difficile eſt, quod tantùm monachis Benedictinis prohibeatur egreſſus è monaſterio, cùm Concilium Chalced. celebratum fuiſſet anno 451. natus verò D. Benedictus fuit anno 480. Unde nullo modo temporibus Concilii Chalced. monachi aliqui degebant ſub regula S. Benedicti. Sed Alexander II. ita accipiendus eſt, ut PP. Concilii Chalced. nullo modo loquerentur de monachis Benedictinis, qui adhuc inſtituti non erant, ſed ita juxta Conc. Chalced. clauſura omnibus monachis injungatur, ad ſimilitudinem eorum, qui ſub regula D. Benedicti degunt, id eſt, quod ſicut prædicationis cauſa monachis D. Benedicti permittitur egreſſus extra clauſtra, ita & aliis permittatur. Docet Gibalinus *d. diſquiſit.* 2. *c.* 2. *§.* 3.

9 Traditur ratio decidendi. Sed cùm neglectis tot Eccleſiæ legibus adhuc monachi prætextu ſuarum obedientiarum, ſeu adminiſtrationum Curias Principum facilè adirent, inflicta fuit excommunicatio in hujuſmodi monachos vagabundos, *Clement.* 1. *§. quia verò, de ſtatu monachor.* cujus interpretationem latiùs proſequuntur Suarez, Sayrus & Gibalinus *ubi ſuprà*. & ſi Abbates, ſeu Prælati regulares negligentes eſſent in revocandis monachis ad monaſterium, ſtatuit Innocentius III. ut ipſius Prælati negligentiam ſuppleat Epiſcopus, quia ne vitetur peccatum, negligente delinquentis judice, immediatus ordinarius judex debet ejus negligentiam ſupplere, *cap. ſignificavit*, *hoc tit.* & licèt monachi exempti ſint ab Ordinariorum poteſtate; ſunt tamen caſus, in quibus poſſunt Epiſcopi punire ipſos, ut docet Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.* 106. inter quos præcipuè recenſetur negligentia Prælati proprii. Unde rectè ſtatuit Innocentius, negligentibus Prælatis regularibus, Epiſcopum, vel Archiepiſcopum poſſe revocare, & retrahere monachos vagabundos.

10 Reſpondetur difficultatibus. Nec obſtant difficultates ſuprà adductæ: non prima deducta *ex can.* 57. *Concilii Meldenſis*; nam licèt verùm ſit, monachos ratione adminiſtrationis ſibi commiſſæ poſſe Curias Principum adire ex licentia ſui Superioris, *cap. cùm deputati*, *de judiciis*; in præſentis tamen textus ſpecie licèt obedientias, ſeu miniſtrationes haberent, non tamen earum ratione, aut accedente ſuperioris licentia Curias Principum adibant, immò fructus, & proventus monaſterii diſſipabant, & illis abutentes in improbos uſus conſumebant, ut ex hujus textus ſerie facilè conſtat. Nec ſecunda difficultas refragatur; nam omiſſa quæſtione, à quo tempore monachorum exemptio in Eccleſia cœpiſſet, quam proſequitur Fileſacus *in præſenti*, & nos diſputabimus *in cap. licèt*, *hoc tit.* conſtat præſentem Innocentii deciſionem referendam eſſe ad tempus, in quo prædicta exemptio jam in uſu erat; ſed ea non obſtante propter negligentiam Prælati Epiſcopus monachos vagabundos corrigere, ac retrahere valet, ſicut & in aliis caſibus adverſus eos procedere poteſt, quos congerit Cochier *integro tract. de juriſd. in exemptos*.

11 Exponitur textus in c. quidam 16. q. 1. Sed adhuc ſuperiori aſſertioni primò opponitur textus *in c. quidam monachi*, 16. *q.* 1. ubi refertur, quoſdam monachos abſque Abbatis licentia, & Epiſcopi ad Regiam civitatem Conſtantinopolitanam acceſſiſſe, varioſque ſeminaſſe errores, ac perturbationes induxiſſe: quæſtionis fuit, quomodo, & per quos eſſent revocandi ad clauſtra monaſterii? Et reſpondent Patres Concilii Chalced. quod per proprium Abbatem ſunt retrahendi, & eo negligente, per defenſorem civitatis ad propria clauſtra eſſe revocandos. Ex quo textu expreſsè colligitur, negligentiam proprii Prælati non per Epiſcopum, aut Archiepiſcopum, ſed per defenſorem civitatis eſſe ſupplendam. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, textum *in d. c. quidam*, accipiendum eſſe de defenſore civitatis, qui præbendo auxilium Epiſcopo monachum poterat ad clauſtrum revocare, ut docet Salgado *de Regia protect.* 1. *p. c.* 1. *n.* 112. in eo enim textu monachi vagi excommunicati jam erant ab Epiſcopo: unde cùm alia remedia non ſuppeterent, per defenſorem civitatis, implorato ejus auxilio compeſcendi erant, & retrahendi: quo modo etiam accipitur textus legum Longobard. *lib.* 3. *tit.* 8. ubi aſſeritur, quod ſi regulares non ſecundùm regularem profeſſionem degant, & emendari nequiverint à ſuis Prælatis, Principi nuncietur, non ex eo quia judex ſæcularis poſſet ſupplere negligentiam Abbatis, vel Epiſcopi; ſed quia ejus auxilium implorari debet, cùm jam diſciplinæ eccleſiaſticæ rigor eos non compeſcit.

Secundò adverſatur textus in Concilio Vernenſi, *can.* 10. ubi PP. ità ſtatuerunt: *Ut monachi, qui veraciter regulariter vivunt, ad R. Sedem, vel alicubi vagari non permittantur, niſi obedientiam Abbatis ſui exerceant; & ſi talis cauſa evenerit, quod abſit, quod ille Abbas ſic remiſſus, vel negligens inveniatur, ut in manus laicorum ipſum monaſterium veniat, & hoc Epiſcopus emendare non potuerit, & aliqui tales monachi ibidem fuerint, qui propter Deum de ipſo monaſterio migrare velint, propter eorum animas ſalvandas, hi per conſenſum Epiſcopi licentiam habeant, qualiter eorum animæ poſſint ſalvari*. Ex quo expreſsè deducitur, quod etſi concurrat negligentia Abbatis, & Epiſcopi, Archiepiſcopos non poteſt eam ſupplere, & monachos vagabundos retrahere, ut in hoc textu deciditur. Pro cujus canonis expoſitione ſciendum eſt, temporibus Caroli Magni adeò monaſteria ſubjecta fuiſſe Epiſcopis, & Principibus ſæcularibus, ut non ſolùm ab eis viſitarentur, verùm ſi quid ab eis actum erat contra regulam, emendaretur. Conc. Mogunt. *can.* 20. *Dignum, ac neceſſarium eſt, ut miſſi per quæque loca directi ſimul cum Epiſcopis uniuſcujuſque diœceſis perſpiciant loca monaſteriorum, canonicorum pariter, & monachorum, ſimiliter & puellarum*. Et *lib.* 4. *Capitul. cap.* 78. & *lib.* 1. *cap.* 122. *Ut miſſi per ſingulas civitates, & monaſteria virorum, & puellarum, quomodo, & qualiter in domibus Eccleſiarum, & ornamentis Eccleſiæ emendatæ, & reſtauratæ eſſe videntur, & diligenter inquirant de converſatione ſingulorum*. Latè probat Fileſacus *in præſenti*, §. 4. unde *in d. can.* 10. *Concilii Vern.* ideò non puniuntur monachi vagabundi, quia ipſius monaſterii viſitatio ad Epiſcopum, & Principem ſpectabat; & ſi monaſterium occupatum erat à laicis, & monachi ut ſaluti animarum ſuarum conſulerent, voluiſſent è monaſterio diſcedere cum litteris dimiſſoriis proprii Epiſcopi, hoc facere poterant, quia monachi ſubjecti erant Epiſcopo, ut jam probavi. 12 Exponitur Conc. Vernen. can. 10.

Tertiò opponi poteſt canon 13. Concilii Altiſſiodor. in illis verbis: *Si monachus in monaſterio adulterium commiſerit, aut peculia habere præſumpſerit, aut furtum fecerit, & hoc Abbas per ſe non emendaverit, aut Epiſcopo, aut Archidiacono non intimaverit, ad pœnitentiam agendam in alio monaſterio retrudatur*. Ex quibus deducitur, negligentiam Abbatis non ſuppleri ab Epiſcopo, vel Archiepiſcopo, ſed tantùm ipſum Abbatem ob omiſſam vindictam in monachum, detrudendum eſſe in monaſterium. Cujus canonis ſolutio facilis eſt, ſi animadvertamus, in eo Patres tantùm agere de puniendo Abbate negligente in regulari diſciplina; non tamen negare Patres, Epiſcopum poſſe ſupplere ipſius Abbatis negligentiam, monachum adulterii reum puniendo, ut in hoc textu docetur. 13 Exponitur can. 13. Conc. Altiſſiod.

Ex his deducitur vera interpretatio ad difficile Concilii Meldenſis decretum relatum canone 57. his verbis: *Ut monachi, quibus monaſteriorum cura commiſſa non eſt, paſſim, & ſine auctoritate Palatium non adeant, nec in eo immorentur, vel ubi, & ubi diſcurrere ac pervagari præſumant; ſed ſi tales quilibet fuerint, ut utiles, & neceſſarii Eccleſiæ ac Principi reperiantur, cum auctoritate Epiſcopi canonicè, ac religioſè pergant. Sin autem in monaſteriis ſuis, ſicut canonica, & regularis docet inſtitutio, religioſè reſideant: quos etiam nec Epiſcopus, nec Abbas, vel quilibet alius veredariorum more in miſſaticis inſtanter tranſmittat; quia per quoſdam illorum contra canonicam auctoritatem, & eccleſiaſtica, & civilia perturbantur negotia: nec ſub prætextu obedientiæ diutius villicationibus inſerviant, ſed regulariter obedientiam in viciſſitudine ſua peragentes, ſecum, ut de S. Benedicto legitur, in monaſterio habitent, atque ſeipſos recolligant. Hæc autem tranſgredientes, ſive Prælati in favendo, ſive ſubditi in obtinendo, excommunicentur*. Ex quibus apertè deducitur, non Abbatis, ſeu Prælati regularis licentiam, ſed Epiſcopi deſiderari, ut monachi à clauſtro diſcedentes adire poſſint Curiam Principis: igitur quia nulla data negligentia proprii Prælati poteſt Epiſcopus retrahere, ſeu revocare monachum vagabundum. Cui difficultati reſpondendum eſt, PP. Concilii Meldenſis exaudiendos eſſe eo tempore, quo monachi adhuc erant ſub juriſdictione Epiſcopi proprii, videlicet loci ubi monaſterium ſitum erat. Licèt enim temporibus Concilii Meldenſis in aliis provinciis monachi exempti eſſent à lege diœceſana; tamen in Gallia hæc ſubjectio diutiùs permanſit, adeò ut Epiſcopi omnia in monaſteriis pro arbitrio diſponerent. Concilium Mogunt. *d. can.* 12. Concil. Ticinenſe *can.* 14. Synodus Auguſtana celebrata anno 952. *can.* 6. *Oportet etiam Epiſcopum, in cujus diœceſi cœnobium ſitum eſt, monachorum providentiam gerere, & ſi aliquid correctione dignum repererit, corrigere feſtinet*. Unde cùm prædictum Concilium 14 Exponitur can. 57. Conc. Meldenſ.

cilium Meldenſe celebratum eſſet anno 845. ut probavi *in cap.* 1. *de conſtit.* quo tempore adhuc monachi ſubjecti erant Epiſcopis rectè docetur à Patribus abſque Epiſcopi licentia non licere monachis Principum Palatia, & Curias adire. Sed antequam hinc abeamus, exponenda ſunt verba illa: *Veredariorum more in miſſaticis inſtanter tranſmittat.* Quibus ſtatuitur, non permitti Epiſcopis; & Abbatibus monachos veredariorum more tranſmittere. Pro quorum interpretatione ſciendum eſt, veredarios appellari nuntios, qui aut pedibus, aut equis huc atque illuc diſcurrunt, *l.* 50. *C. Theod. de curſu publico*, ubi I. Gothofredus; qui primò dividuntur in veredarios publicos, & privatos. Privati ſunt, qui in negotiis privatis ad quæſtum proprium vias commeant, litteraſque ea mandato privatorum celeriter deferunt, quos vulgò dicimus *Correos, ò poſtas de las veinte*: publici ſunt, qui non niſi epiſtolas Regias ad publica negotia deferunt. De his agitur *in l.* 17. *&* 50. *Cod. Theod. de curſu publico*; & probant Julius Firmicus, & Mateſ. *l.* 3. *c.* 13. *Ac Regum nuncios, veredarioſque reddens*. Priſcus auctor in hiſtoria Servatii Epiſcopi Tungrorum: *Illicò ergo procedunt univerſali Principum decreto veredarii veloces*. D. Hieronym. *in lib. Eſther, c.* 8. *Egreſſi ſunt veredarii celeres nuncios perferentes*. Secundò dividuntur in veredarios pedites, & equites; alii enim curſum publicum pedibus peragebant, alii verò equis: eorum meminerunt Symmachus *lib.* 7. *epiſt.* 14. *Cùm veredarii deeſſet occaſio, privato homini reddenda ſcripta commiſi*. Caſſiodor. *lib.* 6. *epiſt.* 6. *Veredariorum quin etiam opportunam velocitatem.* Quorum ſtatus ſemper in curſu eſt. Hiſtoria tripartit. *lib.* 5. *cap.* 49. *Miſſus eſt veredarius, qui hæc velociter adimpleret*. Plura de ipſis Bulengerus *lib.* 4. *de Imperio, cap.* 22. Gutherus *libro* 2. *de officiis domus, cap.* 14. Savatus *ad Sidonium lib.* 5. *epiſt.* 7. *verbo Veredarii*, Juretus *ad Symmachum lib.* 7. *epiſt.* 14. D. Joannes de Larrea *alleg.* 50. *num.* 18. Quibus ſuppoſitis pro veredariorum cognitione, ſequitur ut cognoſcamus, quid miſſatici appellatione veniat. Et ſciendum eſt, miſſaticum apud Gallos appellari locum, tractumque, cui præeſt miſſus à Principe. Conſtitutio Caroli Calvi *tit.* 12. apud Silvacum: *Ut unuſquiſque miſſus in ſuo miſſatico proviſionem habeat, ut ſi aliquis de noſtris fidelibus per miſſaticum ſuum tranſierit, aut ibi conſiſtens, aut commanens rapinas fecerit.* Et capite ſequenti: *Ut miſſi in illorum miſſaticis curam habeant, ne homines noſtri vicinos minores, aut majores deprædentur.* Et *lib.* 3. *Capitul. tit.* 17. *Unuſquiſque ſuo miſſatico maximam habeat curam ad providendum, & ordinandum, ac diſponendum ſecundùm voluntatem Dei.* Et *Capitul.* 80. *Ut miſſi noſtri diligenter inquirant, & deſcribere faciant unuſquiſque in ſuo miſſatico, quid unuſquiſque de beneficio habeat, vel quot homines caſatos.* Plura de his Lindembrogius *in Gloſſario legum antiquarum, verbo Miſſatici.* Voſſius *de vitiis ſermon. eod. verbo.* Quibus ſuppoſitis ſenſus prædicti canonis eſt, ne Abbas, aut Epiſcopus, qui poſſunt monachis facultatem concedere adeundi palatia, & Curiam Principum, ipſos ut veredarios mittant ad miſſos Dominicos exiſtentes in miſſaticis; cùm non deceat monachos veredariorum officium. Tandem ſtatuunt PP. in eo canone, ne ſub prætextu obedientiæ villicationibus diutiùs inſerviant, ſed regulariter obedientiam in viciſſitudine ſua peragant. Quibus verbis prohibetur, ne rurali operi, aut adminiſtrationi monachi operam dantes divagentur extra monaſterium prætextu obedientiæ, ſed potiùs in monaſteriis degant, juxta SS. PP. inſtituta, & D. Benedicti regulam.

Rurſus ex ſuprà traditis exponendus eſt textus *in l. qui in* 15 Exponitur l. qui in monaſteriis.
monaſteriis 29. *C. de Epiſcop. & cleric.* ubi Imperatores Leo, & Anthemius prohibent monachis, ne exeant è monaſterio animo divagandi in urbe Antiochena, & ſimilibus, niſi apocriſiarii ſint, & apocriſeon cauſa exire cogantur. Quod Imperatorum reſponſum mirè convenit cum ſuprà traditis. Tantùm in ea parte difficultatem continet, quatenus apocriſeon cauſa permittit monachis Curias Principum adire. Cui difficultati reſpondendum eſt, omiſſis variis apocriſiarii acceptionibus, quas retuli *in cap.* 4. *de elect.* & congeſſit P. Marcha *libro* 5. *concord. c.* 16. aſſerendo, apocriſiarios plerumque appellari eos, qui negotia ſui cœnobii, aut Eccleſiæ curant. Juſtinianus *novell.* 6. *Apocriſiarii vocantur, qui ſanctiſſimarum Eccleſiarum negotia curant*. Hincmarus *epiſt.* 3. *cap.* 13. probant variis teſtimoniis Roſveidus *in Onomaſt. verbo Apocriſiarius*, Turnuretus *in Sacello, cap.* 3. Unde cùm in eo textu monachi apocriſiarii accipiantur pro his, qui negotia monaſterii curabant, ideò illis permittitur extra clauſtra degere, & Curias Principum adire. Docet Gibalinus *de clauſura regul. diſquiſit.* 2. *cap.* 1. *§.* 1.

C A P U T VIII.

a *Rhotomag. Archiep.* & b *Suffraganeis ejus.*

AD reprimendam malitiam perverſorum *c* pœnæ certæ ſunt in canonibus conſtitutæ, quas ſicut latas à vobis interdum in ſubditos vultis inviolabiles obſervari, ita latas *d* ab aliis debetis inviolabiles obſervare. Inde eſt, quod univ. v. per A. ſ. m. quat. *e* ſententias, quas ven. f. n. *f* Lexovien. Epiſcopus duxerit in ſubditos ſuos canonicè promulgandas, & vos ipſi ſervetis, & à veſtris ſubditis faciatis inviolabiliter obſervari. Tu verò, frater, cùm excommunicationis ſententia per *g* appellationis non ſuſpendatur objectum, ſi quis excommunicatus ab ipſo de injuſta tibi fuerit excommunicatione conqueſtus, ad ipſum ei quaſi Coepiſcopo deferens, abſolvendum ſecundùm Eccleſiæ formam remittas. Quod ſi fortè noluerit illum abſolvere, tu recepta juratoria cautione, abſolutionis ei munus poteris exhibere; ita tamen, quod niſi tibi legitimè conſtiterit, eum contra juſtitiam excommunicatum fuiſſe, ex debito ſibi juramento præcipias, ut ſuper eo, de quo fuerit excommunicatione notatus, eidem Epiſcopo ſatisfaciat competenter. Quod ſi facere fortè contempſerit, cum in excommunicationis ſententiam ſp. rem reducere non omittas. Datum, &c. Cal. Junii.

N O T Æ.

1 a RHotomag.) Ità legitur in tertia collectione, *cap.* 2. & in ipſis epiſtolis Innocentii correctis à Sirleto, *pag.* 103. De hac Eccleſia Rhotomag. aliqua adduxi *in cap. cùm contingat, de reſcriptis.*

2 b *Suffraganeis.*) Bajocenſi videlicet, Lexovienſi, Ebroicenſi, Abrienenſi, Sagienſi, Conſtantienſi Epiſcopis, qui parent Metropolitano Rhotomagenſi, ut referunt Carolus à S. Paulo *in Geograph. ſacra*, Barboſa *in notit. Epiſcop.*

3 c *Pœnæ certæ ſunt in canonibus conſtitutæ.*) Quas longum foret recenſere. Eas cumularunt Plaza, D. Joannes Vela, Farinacius, Gutierez in ſuis tractatibus de delictis, & eorum pœnis. Pichardus *in manuduct. ad praxim, 3. part. ex littera A.* In ſacris enim canonibus pro varietate, & gravitate delictorum variæ fuerunt tam in foro externo, quàm interno ſtatutæ pœnæ. Aut degradatio videlicet, aut ſuſpenſio, aut depoſitio imponitur, ut conſtat ex quampluribus canonibus congeſtis ab Antonio Auguſt. *in epit. juris Pontif. ex lib.* 34. *uſque ad* 40. Quoad pœnam verò pro delictis commiſſis imponendam, quam Patres Concil. Trident. ſatisfactionem appellant in ſacramento pœnitentiæ, olim in arbitrio erat Epiſcopi, ad quem ſpecialiter ſpectabat pœnitentiam imponere pœnitentibus in Eccleſiam convenientibus, peccataque ſua ſpecialiter deregentibus. Concil. Ancyr. *can.* 5. Aurelian. 4. *canon.* 8. Carthag. Synodus *canon.* 46. ubi Balſamon notavit. Sed cùm creſcente fidelium peccantium numero Epiſcopus non ſufficeret pœnitentiis imponendis, reſervata Epiſcopis pœnitentiæ ſolemnis impoſitione, facultas imponendi pœnitentiam privatam Presbyteris data fuit, qui ex eo pœnitentiarii dicti fuerunt; & in ſingulis Eccleſiis creatus fuit unus ſacerdos ad illud miniſterium. Socrates *lib.* 5. *hiſtoriæ, cap.* 19. latè probant Pileſacus *in cap. inter*, 15. §. 4. *hoc tit.* Anton. Aug. *in præfat. ad pœnitentialia*. Iſti Presbyteri pœnitentias imponebant pro arbitrio ſuo, *cap. Deus qui*, 8. *diſt. cap. quæſitum* 7. *de pœnit. & remiſſ. cap. tempora* 2. 26. *quæſt.* 7. Synodus Metenſis celebrata anno 854. *cap.* 10. Poſtea tamen ex diverſis Eccleſiæ canonibus collecti fuerunt canones, quos poſteri appellarunt pœnitentiales, & ipſam collectionem pœnitentialia dixerunt, de quibus pro di-

ſtinctione Eccleſiæ Orientalis, & Occidentalis, eorum auctores, & formam referentes, plura adducunt Anton. Aug. *in præfat. ad pœnit.* Fileſacus *in d. cap. 15. §. 1.* Anguianus *lib. 2. de legibus, cap. 3.* Sauſay *in Panopl. ſacerdot. p. 1. lib. 7. §. 25.* Hodie tamen omnes pœnitentias arbitrarias eſſe probat Barboſa *in d. cap. quæſitum, & in cap. tempora, n. 7.*

4 d *Ab aliis.*) Epiſcopis videlicet, vel judicibus æqualis auctoritatis; vox enim *aliis*, eſt repetitiva ſimilium, ut probant textus *in authent. ſi fugitivi, C. de ſervis fugitivis, authent. ex teſtam. C. de collat.* ubi omnes repetentes notant illa verba, *aliorum datorum*, eſſe referenda ad donationes ob cauſam, de quibus in principio egerat Imperator.

e *Sententias quas.*) Ex his verbis, & illis quæ ſequuntur, *Excommunicationis ſententia*, probatur, excommunicationem ſententiam eſſe, quod latè illuſtrat Gibalinus *de cenſuris diſquiſit. 1. quæſt. 4.*

f *N. Lexon.*) Videlicet Joannes de Humeto, Præſul Lexonienſis. De ea Eccleſia agemus *in c. 2. de donat. int.*

5 g *Per appellationis.*) Appellatio enim à ſententia excommunicationis interpoſita tantùm operatur effectum devolutivum, non verò ſuſpenſivum, *c. paſtoralis*, §. 1. ubi latiùs tradémus, *de appell.* Interim videndi ſunt Cujacius *in c. cum inter, de exceptionibus*, Gutierrez *lib. 1. canon., cap. 1.* Suarez *de cenſuris, diſp. 13. ſect. 2.* Amaya *lib. 2. obſ. c. 15.* Mancinus *Genialium c. 45.* Salgado *de protect. Regia, 2. p. c. 8.* Gibalinus *de cenſuris, diſquiſit. 6. q. 3.*

Ut propriam hujus textus concluſionem deducamus, primò ſupponendus eſt ejus verus, & genuinus ſenſus. Illa enim verba, *ab aliis recipiantur ad communionem*, duplicem ſenſum habere poſſunt. Primus eſt, ut à propriis Epiſcopis excommunicati ab aliis evitentur; quaſi ſtatuat Innocentius, ut in una diœceſi excommunicatus, ubique terrarum pro excommunicato habeatur, & tamquam à communione pulſus, ab omnibus fidelibus evitetur. Olim enim Epiſcopi nomina eorum, quos communione privabant, non tantùm vicinis Epiſcopis nuntiabant, verùm & longè diſtantibus, ut ab illis vitarentur, ſi forſan illuc accederent, ut probat D. Auguſt. *lib. 3. contra litteras Petil. c. 3.* in illis verbis: *Cujus ſcilicet Splidonis in Gallia damnationem ad nos a fratribus noſtris miſſam collega noſter apud Conſtantinum publicè legendam propoſuit.* Hac ipſa ex cauſa decreto Conc. Arvernenſis, referente Ivone Carnot. *epiſt. 76. ſub fin.* conſtitutum eſt, ut excommunicatus ab uno Epiſcopo, à vicinis item Epiſcopis excommunicetur. Idem *epiſt. 179. in fine*, poſt interpellatam Adelam Comitiſſam pro Eccleſiæ quiete & indemnitate, ſubdit: *Quod ſi hæc omnia contempſeritis, ſciatis quia Eccleſias corde contrito, & humiliato, aſcitis ſibi omnibus Eccleſiis ſubjectis, quotidie ante corpus & ſanguinem Domini, & Sanctorum patrocinia clamorem faciet* (id eſt excommunicationem proferet) *adverſùs omnes hujus mali patratores, & conſentaneos; & ad hoc ipſum ex debito omnes vicinos Epiſcopos cum Eccleſiis ſibi ſubjectis invitabit.* Etiam in jure cautum legimus, ut charta anathematis pro foribus Eccleſiæ, tanquam programma appendatur, *c. curæ 11. q. 3. c. ad Parochianos, de ſentent. excom. extravag. ad certitudinem, eod. tit.* Illuſtrat Ricciulus *lib. 4. de jure perſon. c. 62.* & apud Græcos anathemata publicè in columna proponi, ex Socrate probat Theophilus *tomo 14. de litteris monit. c. 7.*

6 Alter ſenſus eorum verborum, *ad communionem non recipiantur*, eſſe poteſt, id eſt abſolvantur; quaſi ab Innocentio ſtatuatur, ut excommunicatus ab uno Epiſcopo, non abſolvatur ab alio, niſi ab eo, à quo excommunicatur: qui proprius, genuinuſque ſenſus eſt hujus textus, ſi conferatur cum verbis ſequentibus, ubi de abſolutione agitur; & cum canone 31. Apoſt. & *c. ſententia 11. quæſt. 3.* ubi eiſdem verbis utuntur Patres, ut ſtatuant, abſolutionem excommunicationis ab eo eſſe præſtandam, à quo prolata fuit ſententia.

COMMENTARIUM.

7 Concluſio deducitur & Probatur.

JUxta quem verum ſenſum deducitur hæc aſſertio: *Ab uno Epiſcopo excommunicatus, ab aliis eſt vitandus, & Archiepiſcopus per querelam aditus non abſolvit, niſi primo remittat.* Probant textus in *cap. ſi quis à proprio 11. q. 1. cap. ex frequentibus, de inſtit. cap. per tuas, de ſentent. excomm.* Concilium Sardic. *can. 13.* aliàs 16. *Oſius Epiſcopus Cordubenſis dixit: Hoc quoque omnibus placeat, ut ſive Diaconus, ſive Presbyter à proprio Epiſcopo fuerit communione privatus, & ad alterum perrexerit Epiſcopum, & ſcierit ille, ad quem confugit, eum ab Epiſcopo fuiſſe excommunicatum, non oportet ut ei communionem indulgeat.* Lateran. ſub Calixto II. *can. 9. A ſuis Epiſcopis excommunicatos, ab aliis Epiſcopis, Abbatibus, & clericis in communionem recipi procul dubio prohibemus.* Synodus Antiochena *can. 6. Ut qui excommunicatur à proprio Epiſcopo, ab eodem ſolvatur.* Canon 53. Concil. Illiberit. *Placuit cunctis, ut ab eo Epiſcopo quis recipiat communionem, à quo abſtentus in crimine aliquo fuerit: quod ſi aliquis Epiſcopus præſumpſerit illum admittere, illo adhuc minimè faciente, vel conſentiente, à quo communione privatus fuerat, ſciat ſe hujuſmodi cauſas inter fratres eſſe, cum ſtatus ſui periculo præſtiturum.* Ubi notat Mendoza, Patres aſſerere hoc cunctis placuiſſe. Arelat. 2. circa tempora Nicæni *can. 8.* Carthag. 2. *can. 8.* Arauſic. *can. 11.* Cæſarauguſt. *can. 5.* Turon. 2. *can. 8.* Lugdun. 1. *can. 3.* Nicænum *can. 5.* Epaunenſe *can. 28.* Pariſienſe 3. *can. 7.* Tauritan. *can. 7.* Altiſſiod. *can. 39.* Aquiſgran. 1. *can. 42. 51. & 72.* Valentinum ſub Lothario Rege *can. 15.* Lateran. ſub Alexand. III. *can. 1.* Regiaticinum *can. 11.* Romanum 1. ſub Nicolao I. Lemovic. *act. 2. colum. num. 5. & 7.* Melſitanum ſub Urbano II. *can. 15.* London. ſub Honorio III. *can. 8.* Mogunt. ſub Paulo III. *can. 104.* Siricius Pontifex *epiſt. ad Epiſcopos per Africam*, Innocentius I. *epiſt. decret. 7. cap. 7.* Nicolaus I. *epiſt. 7. 9. 46. & 98.* Joannes P. VIII. *epiſt. 9. & 72. circa finem.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, & *de poteſt. Epiſcop. alleg. 126. n. 22.* Fileſacus *in præſenti*, Suarez *de cenſuris, diſput. 7. ſect. 2.* Cæſar *de eccleſ. hierarch. diſput. 5. §. 2.* Mendoza *lib. 2. Concilii Illiberit. lib. 3. cap. 31.* Gibalinus *de cenſuris diſquiſit. 9. q. 3. prop. 1.* Frecbilla *de excom. 4. p. art. 1.* Morinus *lib. 2. exercit. cap. 28.*

Sed pro dubitandi ratione adverſùs primam partem hujus concluſionis, ubi aſſeritur, excommunicatum ab ipſo judice, à quo excommunicatus fuit, non ab alio Epiſcopo, vel ſuperiore eſſe abſolvendum, ita inſurgo. Aut excommunicatio lata eſt ab homine, aut à jure: neutro caſu deſideratur abſolutio ejus, qui excommunicationis ſententiam protulit: igitur non rectè aſſeritur, judicem ipſum, non alium, poſſe excommunicationem relaxare. Major patet; minor autem probatur. Nam ſi excommunicatio lata eſt ab homine, ejus ſuperior poteſt ſententiam ab eo prolatam relaxare, *cap. nuper 29. §. in primo*, ibi: *Ab eo, vel ejus ſuperiore.* Et *cap. per tuas, de ſentent. excomm. cap. venerabilibus, §. porrò, & §. ſi verò, eod. tit. lib. 6.* Si à lege, etiam inferiores ab ea abſolvere poſſunt, *c. nuper, §. in ſecundo, cap. prudentiam 21. §. ſexta, de officio deleg.* Docent Covar. *cap. alma, 1. part. §. 12. n. 4.* Navarrus *in manual. c. 27. n. 39.* igitur neceſſariò non eſt adeundus qui excommunicationem protulit. Accedit, nam ſi alii Coepiſcopi, aut judices excommunicationem ab alio latam non poſſent abſolvere, ſequeretur excommunicatum in excommunicatione perpetuò manſurum eſſe; ſiquidem qui excommunicationis ſententiam protulit, eam relaxare non poteſt, quia judex poſteaquam ſententiam protulit, functus eſt officio ſuo, *l. judex, ff. de re judicata, cap. in litteris 9. de officio deleg.* igitur alius, ſive æqualis, ſive ſuperior, debet ipſum excommunicatum abſolvere. Secundò adverſùs aliam aſſertionis partem, ubi docetur, excommunicatum conqueſtum coram Archiepiſcopo de injuſtitia excommunicationis, remittendum eſſe ad Epiſcopum, qui eum communione privavit, ut ab ipſo abſolvatur, inſurgit illud juris principium, quo docetur, Archiepiſcopum, coram quo excommunicatus conqueſtus eſt de injuſtitia excommunicationis, poſſe per ſe illum abſolvere, *d. c. per tuas, de ſentent. excomm. cap. 1. §. ſanè, de cenſib. lib. 6. cap. irrefragabili, §. cæterùm, hoc tit.* igitur non rectè aſſeritur, ipſum excommunicatum remittendum eſſe ad proprium Epiſcopum, ut ab eo abſolvatur. Augetur hæc difficultas ex eo, quia ſi in hujus textus ſpecie Archiepiſcopus aditus fuit per viam appellationis, ut in illis verbis, *Per appellationis non ſuſpendantur objectum*, innuitur, quod Archiepiſcopus directè poterat abſolvere excommunicatum, nam licèt appellatio interpoſita in cauſa excommunicationis non operetur effectum ſuſpenſivum, ut ex hoc textu conſtat; operatur tamen effectum devolutivum, ut probant Abbas *hic, n. 9.* & cæteri ordinarii: igitur Archiepiſcopus per ſe ut judex competens poterat abſolvere ipſum excommunicatum.

8 Impugnatur hæc aſſertio.

9 De excommunicatione à jure lata.

His difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens Innocentii deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, excommunicationem dupliciter conſiderari poſſe, videlicet vel à jure inflictam, vel ab homine prolatam. In excommunicatione à jure inflicta quilibet Epiſcopus, aut parochus proprius poteſt eam relaxare, ſi abſolutio ſuperiori reſervata non ſit, *c. nuper, de ſent. excom.* nec intereſt, an lege generali, ſpeciali, vel ſynodali excommunicatio inflicta ſit, ut docent Covar. *in c. alma, 1. p. §. 12. n. 4.*

n. 4. Marius Alterius *de cenſur. lib. 4. diſput.* 5. Suarez *eod. tract. diſp. 7. ſect. 5. n.* 21. Appellatione Epiſcopi veniunt omnes habentes juriſdictionem epiſcopalem; appellatione verò parochi ſacerdotes illi, qui præpoſiti ſunt adminiſtrationi Sacramentorum, illi enim à qualibet cenſura non reſervata abſolvere poſſunt, ut docent cum D. Thoma *in 4. diſt. 18. q. 2. art. 5.* Major *ibi, dubio 3.* Gabriel *q. 3. art. 3.* Soto *diſt. 22. q. 2. ad ſecundum, concluſ. 3.* Cajetanus *verbo Abſolutio, n. 4.* licèt contrarium teneat Covar. *ubi ſuprà, 2. part. §. 12.* Paludanus *in 4. diſt. 18. q. 5. art. 1.* Sayrus *lib. 7. theſauri, c. 19. n. fin.* qui affirmant, noviori jure denegatam eſſe hanc facultatem abſolvendi Parochis, *ex Clement. 1. de privileg. extravag. 1. eod. tit.* Sed ſi rectè eas conſtitutiones perpendamus, in illis non agitur de Parochis, ſed de religioſis privilegia habentibus, ut jam notavit Gibalinus *d. diſquiſit. 9. pag. 410.*

10 De excommunicatione ab homine prolata. Circa excommunicationem ab homine diſcrimen eſt conſtituendum inter excommunicationem generalem, ſeu generaliter prolatam; & particularem, in ſpecialem ſubditum pronunciatam. A generali cenſura omnis ille poteſt abſolvere, qui ab excommunicatione à jure inflicta abſolvere valet, *cap. ex frequentibus, de inſtit. cap. grave, de præbendis.* Docent Covar. *ubi ſuprà, §. 12. n. 4.* Soto *in 4. diſt. 22. quæſt. 3. art. 3.* Avila *de cenſuris, 2. part. cap. 7. diſput. 2. dubio* 8. Hurtado *de excom. difficult. 6.* Layman *in ſumma, l. 1. tract. 5. c. 7. n. 3.* plures congeſti à Gibalino *ubi ſuprà, pag. 411. n. 10.* Cùm enim cenſura ab homine generaliter lata habeatur pro ſtatuto, aut conſtitutione; & à cenſuris ſtatuto, aut conſtitutione generali latis abſolvat quilibet Epiſcopus, Parochuſve, ut ſuprà probavi; ideò & à cenſura generaliter lata ab homine quilibet Epiſcopus, Parochuſve abſolvere valet; à ſententia verò excommunicationis ſpecialiter ab homine prolata abſolvere poteſt qui eam protulit, ejus ſucceſſor, ſuperiorve, aut judex delegatus: illis exceptis, nullus alius abſolvere poteſt, etiamſi æquali præfulgeat dignitate, *cap. verbum, de pœnit. diſt. 1.* Sed licèt hoc juris principium certum ſit, aliquas patitur exceptiones. Prima eſt, ſi excommunicationis inflictæ abſolutionem judex ſibi reſervavit, ut contingit in Incendiario, qui ob ſceleris gravitatem excommunicatione innodatur, & ejus abſolutio R. Pontifici eſt reſervata, *c. tua nos, de ſentent. excommun.* docet Leander *de cenſur. diſput. 17. quæſt. 16.* Secunda proponitur *in c. quærenti, de officio deleg.* ubi ſi delegatus proferat excommunicationis ſententiam, eamque intra annum non relaxaverit, elapſo anno ab ea abſolvere non poteſt, quia functus eſt officio ſuo, *ca. in litteris 9. eodem tit.* ubi notavi: quoad ſuperiorem etiam procedit dicta ſententia: nam cùm per appellationem ab excommunicatione interpoſitam juriſdictio ad ſuperiorem devolvatur, *c. ſi à judice, de appell. lib. 6.* ideò habet facultatem relaxandi hujuſmodi cenſuram; interim autem etiam inferior, qui excommunicationem protulit, poteſt eam relaxare, quia poteſt tollere gravamen illud, à quo fuit provocatum, *c. cùm ceſſante 60. de appell.* quoad ſucceſſorem etiam judicis, qui ſententiam protulit, aperta ſunt juris teſtimonia *in can. 39. Apoſtol. can.* 47. inter canones Arabicos, *can.* 5. inter Græcanicos, ut latè probavi *in cap. 9. de officio deleg.* igitur ſicut ipſe, qui ſententiam excommunicationis protulit, poteſt abſolvere, ita & ejus delegatus. Leander *d. diſp. 17. quæſt. 17. & 18.*

11 Traditur ratio decidendi. Ex his manifeſtè apparet, nullum alium æqualem auctoritatem habentem poſſe abſolvere ab excommunicatione ab homine ſpecialiter prolata; quod jam à temporibus Apoſtolorum cautum invenio: canone enim 31. Apoſt. ita cavetur: *Si quis Presbyter, aut Diaconus ſegregatus fuerit, hunc licere ab aliis recipi, ſed ab eo, qui ſegregaverat, niſi forte obierit Epiſcopus, qui illum ſegregaſſe cognoſcitur.* Qui canon citatur in Concil. Nicæno *can. 5. De his, qui excommunicantur, ſive clerici, ſive laici, ab Epiſcopis per ſuas quaſque provincias ſervetur & iſta ſententia ſecundum canonem, ut qui ab aliis excommunicantur, ab aliis ad communionem non recipiantur.* Ubi verba illa, *ſecundum canonem*; referenda ſunt ad prædictum canonem Apoſt. Acceſſerunt Concil. Illiberit. *can.* 53. Arelat. 1. *can.* 16. & alia SS. PP. decreta ſuprà adducta. Cyrillus Alexandr. *in epiſt. ad Epiſcopos Libyæ*, ubi notavit Balſamon. Ivo Carnot. *epiſt. 60. 76. & 194.* ubi conqueritur de Hugone Archiep. Lugdun. eo quòd ſacrilegos à ſe, ſuiſque Coepiſcopis excommunicatos communioni reſtituerat. Cujus prohibitionis ratio ex eo petenda eſt, quia ut inquit Ariſtoteles *lib. 2. œcon.* ægrè fert unuſquiſque ſuo honore privari. Unde ad conſervandam Epiſcoporum auctoritatem, quæ viloſceret, ſi facta ab uno, ab alio infecta redderentur, rectè conſtitutum eſt, ut ab uno excommunicatus, ab alio non abſolvatur; oportuit enim ordinem politiæ ſervari, qui facilè confunderetur, niſi firmis & immobilibus cuncta eſſent diſtincta liminibus. Unde factum eſt, ut terminos territorii fixos, & immobiles habuerit olim vetuſtas, & venerabiles, ſacroſque appellaret, ut prodit Ovidius *lib. 2. Faſtorum.*

——Solito celebretur honore
Separat indicio qui Deus arva ſuo:
Termine, ſive lapis, ſive es defoſſus in agro,
Stipes ab antiquis tu quoque nomen habes.

Et Juvenalis *ſatyra 6.*

Improbus aut campum mihi ſi vicinus ademit,
Aut ſacrum effodit medio de limite ſaxum.

Alia plura congerit Briſſonius *lib. 1. de formulis, pag. 48.* inde etiam quia confuſis terminis totius politiæ ordo confunderetur, juriſdictionis, & territorii cauſam publicam eſſe leges voluerunt, ut probant textus *in l. publicè, ff. de judiciis, l. filius, ff. de his qui ſunt ſui.* Quare rectè Innocentius III. in præſenti decidit, ne judex juriſdictionem alienam invaderet, non poſſe ab uno excommunicatum, ab alio judice abſolvi.

Igitur ille, qui excommunicationem protulit, eam relaxare debet, niſi à ſuperiore impedimentum apponatur. 12 Ampliatur præſens aſſertio. Quæ concluſio ampliatur ita ut procedat etiam, ſi judex, qui excommunicationis ſententiam protulit, ſacerdos non reperiatur, quamvis contrarium tenuerint Sylveſter *in ſumma, verbo Abſolutio 3. §. 1.* Hoſtienſis *in ſumma, tit. de ſentent. excom. §. quis poſſit abſolvere:* & *in cap. à nobis, el 2. eod. tit.* & alii congeſti à Leandro *de cenſur. diſp. 17. q. 4.* moti auctoritate textus *in c. canonica*, in illis verbis: *Presbyter eſſe debet, & c. nuper*, ibi: *Sacerdos, de ſentent. excom.* Ille enim, qui ſententiam protulit, tantùm prima tonſura initiatus poteſt ita excommunicatum abſolvere, non ſolùm ut compareat in judicio, communicetque cum aliis fidelibus, verùm ut fruatur Eccleſiæ ſuffragiis. Defendunt Covar. Navarrus, Suarez, Hurtado, & alii congeſti à Leandro *d. q. 4.* cùm enim hæc abſolutio non ſit ſacramentalis, non eſt ratio, cur affirmemus eſſe neceſſarium gradum Presbyteratus in judice abſolvente, ſed tantùm juriſdictionem deſiderari, ut probat textus *in c. tranſmiſſa, de elect.* Nec contrarium probat textus *in d. c. ſi canonica*; ideò enim in eo deſideratur ordo ſacerdotalis, quia agitur de peccato R. Pontifici reſervato, cujus ratione excommunicatio incurſa erat; à culpa autem niſi presbyter abſolvere non poteſt. Ità docent Covar & Hurtado *ubi ſuprà.* Nec textu *in d. c. nuper*, in quo non agitur de excommunicatione ab homine inflicta, ſed de cenſura à jure ſtatuta. Ampliùs, quia in eo textu tantùm affirmatur, parochum poſſe ab ea excommunicatione abſolvere; unde etſi accipiatur textus de excommunicatione ab homine lata, non negat Pontifex alium etiam non ſacerdotem ab ea abſolvere non valere.

13 Diſſolvuntur difficultates. Nec ſuprà adductæ difficultates adverſantur. Non prima, cui facilè ex ſuprà traditis reſpondetur aſſerendo, verum eſſe ſuperiorem ejus, qui ſententiam protulit, poſſe ab ea abſolvere, ex ratione ſupra adducta; textum verò *in d. c. nuper*, cum aliis, procedere in excommunicatione à jure inflicta, ab ea enim omnes abſolvere poſſunt, ut ſuprà probavi. Nec argumentum hujus difficultatis, deductum *ex d. l. judex 55. ff. de re judicata*, refragatur: pro cujus vera interpretatione repetenda ſunt quæ adduxi *in c. in litteris, de officio delegati.* Difficilior eſt ſecunda dubitandi ratio propter juriurn expreſſam antinomiam; ſed pro ea ſedanda, omiſſis ſolutionibus traditis à Gloſſa *in præſenti, verbo Conqueſtus*, Abbate *n. 3.* & *in cap. ab excommunicato, n. 12. de reſcriptis*, Innocentio *hic, num. 4.* Franco *in d. c. venerabilibus, §. ſanè, n. 3.* Barboſa *in præſenti*, & *alleg. 126. n. 22.* Frechilla *ubi ſuprà, n. 3.* aliqui caſus diſtinguendi ſunt. Primus eſt cùm ſubditus ſuffraganei conqueritur coram Metropolitano de injuſtitia excommunicationis; quia videlicet Epiſcopus ex officio, & non ad partis petitionem ipſum excommunicavit; tunc enim Archiepiſcopus, ſive per appellationem, ſive per querelam aditus, poteſt ipſum abſolvere, *d. c. venerabilibus, in principio, verſ. Attamen.* Ratio hujus principii eſt, quia in cauſis ſuffraganeorum, qualis eſt hæc, *c. ſacro, de ſentent. excomm.* Archiepiſcopus competens judex eſt, ſive per appellationem, ſive per ſimplicem querelam adeatur, *c. per ſingulas 9. q. 3.* quo caſu procedere præſentem textum in illis verbis, *Eidem Epiſcopo ſatisfaciat*; docet Cæſar *de Eccleſ. Hierarch. d. diſp. 5. §. 2. n. 24.* Secundus caſus conſideratur, cùm cauſa, ob quam inflicta fuit excommunicatio, vertitur inter ſubditos ſuffraganeorum, & à ſententiæ injuſtitia appellatum eſt ad Archiepiſcopum; tunc enim licèt quoad effectum ſuſpenſivum appella-

Digitized by Google

peilatio nihil operetur, quoad devolutivum tamen effectum ſortitur: unde Metropolitanus fit competens, & de injuſtitia excommunicationis cognoſcere valet. *c. duo ſimul*, *c. paſtoralis*, *hoc tit. d. c. venerabilibus*, *in principio*. Et ſi excommunicatio, à qua appellatum fuit, juxta acta proceſſus recta videtur, non poteſt abſolvere: ſed debet excommunicatum abſolvendum remittere ad proprium judicem primæ inſtantiæ, *d. c. ſacro*, ibi: *Ad excommunicatorem remittat*; *c. per tuas*, *de ſent. excomm. c. venerabilibus*, *§. ſanè*: ad quem caſum refert præſentem deciſionem Frechilla *ubi ſuprà*, *n. 4.* Ratio eſt, quia ſi dum conſtat de ſententiæ juſtitia, Archiepiſcopus abſolveret, injuria afficeretur judex ſuffraganeus, *c. ſervetur*, 11. *q.* 3. Debet ergo excommunicatus remitti ut abſolvatur, atque ut Archiepiſcopus poſſit de cauſa cognoſcere; antea enim in ea procedere non valet, *c. cum contingat*, *verſic. Antequam*, *de officio deleg. d. c. per tuas*, niſi in duobus caſibus. Primò, ſi periculum eſt in mora, ſecundò ſi malitioſè Epiſcopus ſuffraganeus denegat abſolutionis beneficium, *d. c. per tuas*, *d. c. ſacro*, *§. ſanè*. Tertius caſus eſt, cùm apud Metropolitanum notoriè conſtat de injuſtitia excommunicationis, tunc enim ipſe poteſt abſolvere, *d. c. venerabilibus*, *§. ſanè*, *verſ. Si verò*, *c. 1. verſ. Notoria*, *de cenſibus lib. 6.* ſed ſi dubitetur, an juſta, vel injuſta ſit excommunicatio à ſuffraganeo lata, tunc ſecundùm juris ſcrupuloſitatem poteſt Metropolitanus illum abſolvere, *d. c. per tuas*, *verſ. quod ſi*, *d. c. venerabilibus*, *verſ. Quod ſi dubitetur*: ſed ſecundùm humanitatem, & debitum honeſtatis Archiepiſcopus debet remittere ipſum abſolvendum excommunicatori, *d. c. per tuas*, ex ratione textus *in c. quibus Epiſcopi*, 11. *q.* 3. Docent Cæſar *de eccleſ. hierarch. ubi ſuprà*, *n.* 28. Vivianus *In præſenti*.

14 Exponitur Concil. Tolet. 12. can. 3. Suprà traditis adverſatur difficilis canon 3. Concilii Tolet. 12. in illis verbis: *Vidimus nonnullos, & flevimus, ex numero palpatorum receptos in gratiam Principum, extorres extitiſſe à collegio Sacerdotum. Ab eis ergo nulla ſe abſtinebit ſacerdotum communione: ſed quos Regia poteſtas, aut in gratiam benignitatis receperit, aut participes menſæ ſuæ effecerit, hos ſacerdotum, & populorum conventus ſuſcipere in eccleſiaſticam communionem debebit, ut quod jam principalis pietas habet acceptum, neque à ſacerdotibus Dei habeatur extraneum.* Quæ verba tranſcripta leguntur *lib. 7. Capitul. cap.* 383. quare ex Capitularibus ea citat Carnotenſis *epiſt.* 62. & 172. Ex quibus expreſsè conſtat, non ſolùm ab aliis Epiſcopis abſolvi poſſe excommunicatum ab uno, verùm & Principem ſæcularem excommunicatum menſæ ſuæ adhibendo, abſolutionis donum illi impartiri. Pro cujus canonis expoſitione Citunius *ad titul. de ſentent. excom.* Fornerius *lib. 3. ſelect. cap.* 13. Juretus *in notis ad epiſt. 62. Ivonis*, Fileſacus *de idololatr. c. 4.* exiſtimarunt Regibus, ſupremiſque Monarchis illud privilegium fuiſſe conceſſum, ut ex qualibet culpa excommunicati abſoluti crederentur, ſi Regia Majeſtas eos in gratiam receperit, aut cum eis communicaverit; quod ut adſtruat Juretus expendit epiſtolam Anſelmi Cantuar. Archiep. ubi Ernulpho Priori ita ſcribit: *Audiſtis quibus ex præcepto Apoſtolici communicare non poſſum ſine animæ meæ periculo, quorum communionem Regi communicans, dum ipſe eis communicat, vitare non valeo. Hic conſideret aliquis, quid facere poſſim cùm veniam ad Regem coronandum, & Miſſam celebrabo, & ipſi circa me erunt. Certè illos expellere nequeo; cùm illis orare non audeo; Regi ſubtrahere ſolitum officium non debeo, quoniam Dominus Papa & illi concedit: & mihi, ut faciam, ſi præſens ſum, præcipit. Si mihi dicitur, ut domi maneam, ad Curiam non eam, & ſic alia bona officii mei faciens, à communione malorum abſtineam, conquæretur Rex cum omnibus Epiſcopis, & Principibus ſuis*, &c. Unde ajunt, rectè *in d. can.* 12. ſtatui, ut quos Regia benignitas ad communionem acceperit, non repellant Eccleſiæ miniſtri, quia facto ipſo cenſentur abſoluti, ut ob ſimilem etiam honoris rationem excommunicatus ad oſculum pedum Pontificis admiſſus, abſolutus creditur; *cap. cùm olim* 12. *de privileg.* notat Hoſtienſis *in c. venerabili* 34. *verbo recognovit*, *de elect.* Eſt enim oſculum reconciliationis argumentum. Artemid. *lib. 2. de ſomnis*, *cap.* 2. Sidonius *lib. 3. epiſt.* 23. *Deus magne! quàm lætus orietur tibi dies, mihi nuncius, animus illi, cùm paternis pedibus affuſus, ex illo ore læto, ore terribili convitium expectans, oſculum exceperit.* Similiter ſi R. Pontifex alicui reſcribit cum ſalutatione, niſi per ſubreptionem impetretur reſcriptum, excommunicatio relaxatur, *cap. ſi aliquando* 41. *de ſent. excomm.* ubi Gloſſa *verbo Salutationi*. Unde cùm Pontifex abſolvere nequit, apponit clauſulam illam ſine ſalutatione. Obſervavit Cironius *lib. 2. obſerv. c.* 14. Nec incongruè PP. dicti Concilii Tolet. inter alia adeptæ gratiæ, & communionis ſigna recenſent menſæ Regali accubitum; nam apud omnes gentes maximi honoris fuit menſæ Regali admoveri. De Hebræis conſtat *ex lib. 1. Regum*, ubi refertur honoris cauſa Saulem Davidem qualibet prima die Lunæ menſæ ſuæ adhibuiſſe; quod & ipſum Davidem cum Alphiboſet tertio Saulis filio feciſſe refertur *lib. 2. Regum*, *c.* 19. Apud Chaldæos etiam idem obſervatum fuiſſe conſtat *ex lib. 4. Regum*, *cap.* 25. & de Romanis probatur ex Statio Papinio *lib. 4. ſilvarum*, *in epulo Domitiani*, Svetonio *in Veſpaſiano*, *cap.* 9. quare apud eos tribuni ſcholarum divinis epulis adhibebantur, *l. unica*, *Cod. de Comitibus*, *& Tribunis*, Schol. Ammianus Marcel. *lib. 15. Ut ſpectabilis colebatur, & intimus facilitate aditus, honoreque menſæ Regalis antepoſitus, aliis etiam ſecretiùs de rerum ſumma conſultabatur.* Unde apud eos dominus ſervo proprio accumbendi ſuis epulis facultatem præſtando, libertatem concedebat. Cajus *lib. 1. inſtit.* probavi *in c. 1. de ſervis non ordin.* Apud Macedonios idem uſitatum fuiſſe teſtatur Quintus Curtius *lib. 8. Præcipuus honor habebatur, quòd licebat ſedentibus veſci cum Rege.* De Spartanis ita ait Plutarchus *in Lycurgo. Apud Spartanos electo neceſſariorum quiſque cœnam apponens dicebat, Hac te menſa civitas honorat.* De Gothis idem teſtatur Paulus Diaconus *lib. 1. c. 23. Apud Gothos honorificum menſæ Regiæ adhiberi.* Sic etiam finxerunt Poetę argumentum eſſe adeptæ divinitatis, ſi Deus, vel Dea aliquem convivio excepiſset, juxta Poetam ibi:

—— Tu ſceptra, Jovemque
Concilias, tu das epulis accumbere Divûm.

Illuſtrant Savarus *ad Sidonium libro 1. epiſt.* 11. Illuſtr. D. Franciſcus Ramos *pro Epiſcop. Luſit. propoſ.* 1. *circa finem*, *nu.* 93. Verùm hæc eruditorum virorum ſententia non placet; nam numquam legimus ſimile privilegium Regibus conceſsum, ut quos ipſi ad communionem admitterent, Prælati Eccleſiæ abſolutos à cenſuris haberent: quare canon ille tantùm accipiendus eſt de illis excommunicatis, qui pacem læſerant, ſtatumque patriæ turbaverant, aut infenſo animo in Regem fuerant. Qua de cauſa anathemate proſcripti ab Eccleſia erant, juxta Conc. Tolet. 4. *can.* 75. Quorum criminum venia Regibus ipſis reſervata erat. Concil. Tolet. 5. *can.* 8. *In omnibus, quæ præmiſimus, poteſtatem indulgentiæ in culpis delinquentium Principis reſervamus.* Unde ſi ex his cauſis excommunicati indulgentiam Regis promeruiſsent, non erat ratio, quare per Epiſcopos à communione arcerentur. Facit caſus Prætexati Rhotomag. Epiſcopi, qui cùm à Chilperico Rege delatus inter reos læſæ Majeſtatis apud Synodum Pariſienſem anno 577. crimen confeſſus eſset, à communione ſeclusus fuit per hæc verba: *Quia Regis gratiam non habes, ideò nec noſtra charitate uti poteris, priuſquam Regis indulgentiam merearis*, Poſt aliquot annos à Rege Guntheramno ſuſceptus, & convivio ejus adſcitus, ad urbem ſuam regreſsus eſt, nullo Synodi judicio habito. Refert Greg. Turon. *lib. 7. c.* 16. Quo modo acceperunt prædictum canonem 3. P. Marcha *lib. 4. concord. c.* 14. Theoph. Raynaud. *de litteris monit. tom. 14. cap. 2. fol.* 403. Seldenus *lib. 1. de Synedriis*, *c.* 10.

C A P U T IX.

Idem *Tyrent.* a *Archiepiſcopo.*

DUo ſimul, conſultationem ſcilicet, & querimoniam unica tuæ fraternitatis petitio continebat, per quam de venerabili fratre noſtro Hieroſolymitano *b* Patriarcha querebaris, clericos tuos tecum injuſtè gravari, qui eos ſpreto tuo judicio, coram quo parati ſunt de ſe querentibus juſtitiam exhibere, licèt ad eum per appellationem cauſa minimè deferatur, coram ſe reſpondere compellit: & utrum ad id poſſint de jure compelli, per noſtras poſtulabas litteras edoceri. Volentes igitur tibi ſuper grava-

gravaminibus providere prædictis, & conſultationibus tuis, quod canones ſanciunt, reſpondere; cùm ſit in canonibus diffinitum, c Primates, vel Patriarchas nihil privilegii habere præ cæteris Epiſcopis niſi quantùm canones ſacri concedunt, & priſca conſuetudo illis contulit ab antiquo, ita ut ſecundùm d Nicænas regulas ſua privilegia ſerventur Eccleſiis, præterquam ſi Apoſtolica Sedes aliquam Eccleſiam, vel Rectorem ipſius quolibet ſpeciali privilegio decreverit honorare; de fratrum noſtrorum conſilio reſpondemus, quod quamdiu clerici tui e coram te voluerint ſtare juri, compelli non debent judicium ejuſdem Patriarchæ ſubire, niſi cauſa forſitan per appellationem ad ejus audientiam perferatur, aut (quod non credimus) aliquid ei à Sede Apoſt. ſit indultum. Datum Laterani Nonis Januarii.

N O T Æ.

1 a *Tyrenſi.*) In ſexta collectione, legitur *Turonenſi*, ſed perperam, cùm cauſa, quæ in præſenti proponitur, contigiſſet in Patriarchatu Hieroſolymitano: legendum ergo eſt *Tyrenſi*, ut habetur in epiſtolis Innocentii III. emendatis à Jacobo Sirleto, *pag.* 249. quo modo etiam emendanda eſt inſcriptio textus *in cap.* 2. *de apoſtatis*. Tyrenſis provincia ſplendidiſſima eſt in Syria, Romanorum colonia, *l.* 1. *&* 4. *ff. de cenſibus*. Metropolis Conſularis dicitur in Concilio Chalced. *can.* 4. illic: *Poſt Conſulatum Flavii Zenonis, & Poſthumiani, ſub die* 5. *Kalendarum Martiarum in colonia Tyro, clariſſima Metropoli Conſulari*. Eſt Archiepiſcopalis civitas, ut probat Berterius *diatriba* 3. *pag.* 41. licèt enim in octava Synodo Exarchi nomine appelletur Tyrenſis Præſul, ideò contigit, quia eo tempore diem ultimum clauſerat Antiochenus Patriarcha, ut in prima actione ipſius Synodi refertur, & interim Tyrenſis Archiepiſcopus Primatis dignitate fulgebat, ut notat Berterius *diatriba* 2. *pag.* 153.

b *Patriarchæ.*) De quo nonnulla adduxi *in capite* 3. *de clericis peregrinis*.

2 c *Primates & Patriarchæ.*) Olim dignitates iſtæ tantùm nomine, non verò re diſtinctæ, aut diverſæ erant; idem enim appellabatur Patriarcha, ac Primas, *cap.* 1. 99. *diſtinct.* Patriarchæ & Primates, diverſorum ſunt nominum, ſed ejuſdem officii. Concil. Chalced. *can.* 9. *lib.* 7. Capitul. Caroli *cap.* 63. 241. *&* 324. Unde qui appellabatur Patriarcha, ſtatim Primas dicebatur, *c. conqueſtus, cap. nec*, 9. *quæſt.* 3. Docent plura adducentes Fileſacus *in præſenti*, §. 9. Germonius *lib.* 2. *de ſacrorum immunit. cap.* 5. *n.* 27. Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp.* 4. §. 1. Dartis *in d.* 99. *diſt.* Loayſas *in can.* 8. *Concilii Tolet.* 13. qui etiam notant Metropolitanum dici plerumque Primatem.

d *Nicænas regulas.*) Relatas *in c. mos antiquus*, 65. *diſt.* quem textum expoſui *in c.* 1. *de translat. Epiſcopi, cap. antiqua, de privilegiis*.

3 e *Coram te voluerint.*) Ex his verbis facilè deducitur, quod ſi ſubditi Archiepiſcoporum noluerint coram Metropolitanis litigare, ſed potiùs in Patriarchas conſenſerint, quod tunc etiam in prima inſtantia poterit Patriarcha de cauſis ſubditorum ſuffraganeorum cognoſcere; quod difficile redditur ex deciſione textus *in c.* 1. *de foro compet.* & illo juris principio, quo inhibetur clericis, & eccleſiaſticis perſonis, judicis non ſui juriſdictionem prorogare, ne confundatur ordo hierarchicus, *c.* 1. 9. *quæſt.* 2. *c. Epiſcopus, eademq.* textus diſertus *in c. ſignificaſti, de foro compet.* Sed pro iſtorum verborum, quæ ambiguitatem continent, interpretatione dicendum eſt, temporibus Innocentii III. & jure Decretalium inſpecto, certum eſſe, clericum non poſſe prorogare juriſdictionem judicis non ſui, niſi conſentiente proprio Epiſcopo, *d. c.* 1. *d. c. ſignificaſti*. At verò circa prorogationem Archiepiſcopi, Patriarchæve ex propria voluntate, non ita prohibitionem fuiſſe apertam, quia tunc non prorogatur juriſdictio extranei judicis, ſed ſuperioris, *c. non liceat* 3. *quæſt.* 6. Unde neceſſaria fuit deciſio textus *in d. c.* 1. *de foro compet.* ut etiam ex conſenſu partium juriſdictio Archiepiſcopi, tanquam extranei judicis in prima inſtantia judicii prorogari non poſſet: unde cum ſatis apertè non liqueret, temporibus Innocentii III. utrum talis juriſdictio Archiepiſcopi prorogari poſſet; ideò prædicta verba ita ambigua appoſuit Innocentius, ut jam obſervavit Cæſar *d. diſput.* 5. §. 2. *n.* 15.

C O M M E N T A R I U M.

4 Concluſio ſtatuitur, & probatur. Ex hac Innocentii epiſtola talis deducitur communiter diſputanda aſſertio: *De cauſis ſubditorum ſuffraganeorum Archiepiſcopi, ſeu Primates cognoſcere nequeunt, niſi per appellationis modum, aut ratione conſuetudinis, aut privilegii juriſdictionem obtineant*. Probant eam textus *in cap. nullus*, 9. *q.* 2. *capit. conqueſta*, & per totam 9. *q.* 3. *c.* 1. *& ult.* 18. *q.* 2. *c. ſcitote* 6. *q.* 3. *cap.* 1. *de foro compet. lib.* 6. *cap.* 1. *hoc tit. eodem lib. c.* 1. *de officio Vicarii, eod. lib. c.* 1. *de ſupplend. neglig. in* 6. *cap.* 3. *de appell. eod. lib. c.* 1. *de pœnis, eod. lib. c.* 1. *de pœnit. eod. lib. cap. non videtur, hoc tit. in* 5. *collect.* apud Cironium. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *lib.* 1. *juris eccleſ. p.* 7. *num.* 51. Cæſar *de eccleſ. hierarch. diſput.* 5. §. 2. Franciſcus Hallierius *de hierarch. juriſd. lib.* 4. *c.* 1. *pag.* 582. Petrus Greg. *lib.* 15. *ſyntagm. c.* 5. Fileſacus *in præſenti*, Joannes Dartis *in diſt.* 9. *quæſt.* 3. *&* 99. *diſt.* Germonius *de ſacrorum immunit. lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 51. Paulus Idumay *in notis ad Innocent. III. lib.* 2. *epiſt.* 45. Balboa *in c.* 1. *de foro compet. n.* 25. Covar. *practic. quæſt.* 10. *n.* 6. Didacus Perez *in l.* 13. *tit.* 4. *lib.* 3. *Ordin.* Paz *in praxi, tom.* 2. *prælud.* 1. *n.* 3. Lotherius *lib.* 1. *de re benefic. quæſt.* 22. Villarocl. *tom.* 1. *regim. eccleſ. quæſt.* 4. *art.* 2. Marinis *lib.* 1. *reſol. c.* 19. Arbuzo *in lecturis ad leg.* 1. *ff. de judiciis, quæſt.* 34.

Sed adverſùs hanc Innocentii deciſionem pro dubitandi ratione primò ſic argumentor. Archiepiſcopus in tota ſua provincia, & Primas in univerſo ſuo Primatu abſolutam obtinent juriſdictionem, *can.* 34. *Apoſt. Epiſcopi ſuum Primatem, & caput agnoſcant, nihilque eminens ſine ejus voluntate faciant, præterquam quæ ad parœcias, & vicos ſuos pertinent*. Et *c. per ſingulos* 1. *&* 29. *q.* 3. Concil. Pariſ. ſub Ludovico *lib.* 1. *c.* 17. *Si quiſquam imminente nimia neceſſitate inconſulto Primate provinciæ, aut certè majore urgente neceſſitate, non adhibitis teſtibus vicinis Epiſcopis res Eccleſiæ diſtrahere tentaverit, ita canonico judicio percellatur, ut amiſſo honore reus Deo & Concilio teneatur*. Alia adducit Anton. Aug. *in epit. juris Pontif. l.* 6. *tit.* 56. igitur non ſolùm in caſibus appellationis, conſuetudinis, ſeu privilegii, verùm in omnibus poſſunt Archiepiſcopi, & Primates de cauſis ſubditorum ſuorum ſuffraganeorum cognoſcere. Augetur hæc difficultas ex illo vulgari juris dicterio, quo docetur, ſi vinco vincentem te, à fortiori vincam te, *l. de acceſſionibus* 14. *verſic. Nam qui me potior, ff. de diverſis & tempor. c. auctoritate* 7. *de conceſſ. præb. in* 6. ſed Patriarcha habet juriſdictionem in Archiepiſcopos, Archiepiſcopi in Epiſcopos, *d. c.* 1. *&* 2. 9. *q.* 3. igitur à fortiori ipſi habebunt juriſdictionem in ſubditos ſuffraganeorum ſuorum. Augetur tandem hæc dubitandi ratio ex eo, quia Primates, & Archiepiſcopi ſunt conſtituti in majoribus civitatibus, ubi temporibus Imperii Romanorum præerant Præfecti, Proconſules, & cæteri Magiſtratus majores, ut infrà dicemus: ſed iſti Magiſtratus plenariam in ſuis provinciis habebant juriſdictionem circa omnes ſuarum provinciarum ſubditos, *l.* 1. *C. de offic. Præfecti urb. l. ult. verſ. Ità tamen, C. de juriſd. l.* 1. §. *cura carnis, l.* 2. *ff. de offic. Præfecti urbis*: igitur ſimiliter Patriarchæ, & Archiepiſcopi omnimodam habent juriſdictionem in ſubditos ſuæ provinciæ. Secundò etiam difficilis videtur hæc aſſertio, quatenus affirmat, conſuetudine introduci poſſe, ut Patriarcha, & Archiepiſcopus extra caſus à jure expreſſos poſſint exercere juriſdictionem in ſubditos ſuffraganeorum; nam conſuetudo ſacris canonibus contraria non admittitur, immò improbatur, *c. cùm venerabilis* 7. *de conſuetudine, c.* 1. *circa finem, de his quæ fiunt a majori parte, c.* 2. *de temporib. ordin. c. ex frequentibus, de inſtit.* Sed hæc conſuetudo repugnat ſacris canonibus, qui tantùm certis caſibus juriſdictionem concedunt Archiepiſcopis in cauſis ſubditorum ſuffraganeorum: igitur non debet admitti. Unde in terminis hujus deciſionis conſuetudo damnatur *in c.* 2. *de pœnit. & remiſſ. lib.* 6. *in c.* 1. §. 1. *de foro compet. lib.* 6. in illis verbis: *Niſi aliud in his tribus de conſuetudine obtineat*. Ubi per argumentum ab ſpeciali probatur, in aliis caſibus conſuetudinem non admitti. 5 Impugnatur hæc aſſertio.

Adhuc tamen defenſanda eſt præſens Innocentii deciſio, ad cujus expoſitionem, & veram interpretationem præſentis textus ſciendum eſt, quod cùm Chriſtus Dominus omnes ſuas oves paſcendas, earumque curam Petro commendaſſet, *extra vag. unam ſanctam, de majorit. & obed.* & fidelium grex multùm excreſceret, *c. in novo*, 21. *diſt.* D. Petrus neceſſarium duxit, cùm non poſſet per ſingulas provincias diſcurrere, eas dividere, *c.* 10. *c. in illis*, 80. *diſt.* Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, & alios inferiores Prælatos per diverſa loca diſperſos conſtituere, *c.* 1. 99. *diſt.* de quorum munere, & officio videndus eſt Pe- 6 De juriſdictione Patriarcharum.

trus

Digitized by Google

trus Greg. *lib.* 15. *ſyntagm. c.* 5. *cum ſequent.* Finis autem, & ſcopus hujus diviſionis fuit, ut omnia ordinatè, & in Eccleſiæ ædificationem ſine confuſione fierent, ita diviſa Eccleſiæ cura, *c. mandata, de præſump.* Sed quia confuſio cum magno ſpiritualis Reipublicæ malo facilè orirętur, niſi Eccleſiæ Prælati inter cancellos curæ ſibi commiſſæ continerentur; ideò conveniens viſum eſt unicuique in ſua diœceſi privatam juriſdictionem concedere, ita ut altera alterius clericum neque ordinare, neque dijudicare præſumat, *ca. nullus alterius, c. nullus Primas, cap. nullus Epiſcoporum, c. Epiſcopum 9. quæſt. 2. c. per ſingulas 2. c. ſi autem, c. nullus 9. q. 3.* & è contra etiam clericis interdictum eſt, relictis propriis Epiſcopis, aliorum judicia expetere, aut pati, *c. non non liceat 3. quæſt. 6.* quia clerici à propriis Epiſcopis, non ab alienis debent judicari, *c. ſciſote 6. q. 3.* qua de cauſa licèt conſenſus privatorum ſufficiens ſit ad prorogandam alteriùs juriſdictionem, etiamſi proprii judicis conſenſus non accedat, *l. 1. ff. de judiciis, l. ille à quo, §. tempeſtivum, ff. ad Trebell. l. ſi convenerit* 18. *ff. de juriſdict.* attamen clerici non poſſunt coram aliis judicibus etiam eccleſiaſticis conveniri, niſi interveniente proprii Epiſcopi conſenſu, ne confundatur eccleſiaſtica juriſdictio, *cap. 1. c. ſignificaſti, de foro compet.* Et quia juriſdictio eccleſiaſtica privativè conceſſa eſt, quæ eſt verior ratio, omiſſis aliis traditis à Bartolo *in l. 1. nu. 1. & 2. ff. de judiciis*, Abbate *d. cap. ſignificaſti, n. 7. ad finem*, Jaſone *in l. 1. §. & poſt, n. 11. de novi operis nunt.* Vantio *de nullitat. tit. quibus modis ſententia nulla, n.* 78. Barboſa *in l. 1. art. 3. n. 195. ff. de judiciis*, dicemus latiùs *in d. c. 1. de foro compet.* Unde ſæpè ſæpiùs ſacris canonibus cautum legimus, ne Epiſcopus, vel ſuperior alienum ſubditum condemnare, vel abſolvere præſumat.

7 **De origine Patriarcharum.** Deinde ſciendum eſt, diviſionem Eccleſiarum Patriarchalium, & Metropolitanarum factam fuiſſe juxta diviſionem provinciarum, quam jam Romani ante tempora Conſtantini obſervaverant in conſtituendis majoribus Magiſtratibus, & ſacerdotibus, *cap. 1. 99. diſt.* Cùm enim Apoſtoli agnoviſſent in eas provinciarum partes fuiſſe Primates ſæculares, & Archiflamines fuiſſe, ac judiciariam poteſtatem ipſos exercere, ita ut quia Princeps propter loci diſtantiam facilè adiri non poterat, commorantes per provincias pro oppreſſionibus, & injuſtitiis ſibi illatis ad eos appellarent, Apoſtoli in proprium uſum Eccleſiæ, & juriſdictionis eccleſiaſticæ prædictam diviſionem amplexi, & ſecuti fuerunt, & in ipſis provinciarum capitibus Patriarchas, ſeu Primates appoſuerunt. Docent Fileſacus *in præſenti*, Barboſa *lib. 1. juris eccleſ. cap. 6.* & *de poteſt. Epiſcop. c. 7.* Cæſar *de eccleſ. Hierarch. diſput. 5. ſ. 1.* Morinus *lib. 1. exerc. cap 1. & 2.* Vivar. *ad Flavium Dextrum anno* 165. Meurſius *in Gloſſario, verbo Patriarcha*, Fragoſo *de regim. Chriſt. Reipub. lib. 7. diſput.* 16. §. 1. Acunna *de Primatu Eccleſiæ Brachar. can. 6.* Balſamon *in can. 6. Concilii Nicæni*, Berterius *diatriba 2. per totam*, Caſaubonus *ad Vopiſcum, pag.* 249. Hallierius *de ſacris elect. ſect. 5. 2. part. c. 4. art. 3. ſ. 3.* Carrier. *tom. 2. Digeſti fidei, pag.* 631. de quorum Patriarcharum numero, & diſtinctione plura Deo volente dabimus *in c. antiqua, de privilegiis*. Deinde etiam cùm agnoviſſent Apoſtoli in diviſione imperii fuiſſe etiam Metropolitanas civitates, quæ minores judices habebant illis Magiſtratibus, qui in provinciarum capite erant conſtituti, etiam conſtituerunt in illis civitatibus Matricibus Archiepiſcopos, ſeu Metropolitanos, qui Primatibus ſubeſſent, & aliis inferioribus, videlicet Epiſcopis, præeſſent, *cap. 2. 99. diſt.* Docent Cæſar *d. diſput. 5. ſ. 1.* Fileſacus *in præſenti, ſ. 14.* Barboſa *d. lib. 1. juris eccleſ. c. 7.* Germonius *lib. 3. de ſacrorum immunit. cap. 7.*

8 **De juriſdictione eorum.** His præmiſſis circa originem Patriarcharum, & Archiepiſcoporum, eorum juriſdictio obſervanda eſt. Et ſcire oportet, Patriarchas, ſeu Primates, præeſſe omnibus Archiepiſcopis & Epiſcopis ſui Patriarchatus, licèt diverſo modo; reſpectu enim Archiepiſcoporum in omnibus cauſis; reſpectu verò Epiſcoporum in certis, ex præſenti deciſione. Erga Archiepiſcopos illis concedunt pallium, & juramentum fidelitatis accipiunt, *c. antiqua, de privileg.* deinde in cauſis ipſorum etiam in prima inſtantia habent juriſdictionem ordinariam, *c. ſi clericus*, 11. *q.* 1. & à ſententiis ab ipſis prolatis ad Patriarcham appellatur, *d. c. antiqua*. In cauſis etiam ſuffraganeorum ab Archiepiſcopis deciſis appellatur ad Patriarcham, *cap. ſi inter 6. quæſt. 4. d. cap. antiqua*, plura Hallierius *de hierarch. juriſd. lib. 4. pag.* 838. Habet etiam Primas facultatem ordinandi ipſos Archiepiſcopos ſibi ſubjectos, ut de Patriarcha Alexandrino refertur *in epiſt. Synodica Concil. Nicæni*, apud Theodoretum *lib. 1. c. 9.* Caſſiodorum *lib. 2. tripart. c.* 12. De Antiocheno conſtat *ex can. 6. Concilii Nicæni*, juncta expoſitione Innocentii I. *epiſt.* 18. *ad Alexandrum Antiochenum Præſulem*, cujus verba refert Clemens *epiſt.* 1. poſt medium, *Epiſcoporum judicia, & majora Eccleſiarum judicia ad Primates, vel Patriarchas ſunt deferenda.* Anacletus *epiſt. 2. c. 4. Ad Primates, vel Patriarchas poſt Sedem Apoſtolicam ſumma negotia conveniant.* Stephanus Pontifex *epiſt. 9. c. 5.* ad Patriarchas, & Primates Epiſcoporum negotia, ſalva in omnibus Apoſtolica auctoritate, ſunt referenda. Patriarcha etiam ſupplet negligentiam Metropolitani, *c. cùm ſimus 9. q. 3.* & vacante ipſa ſede debet œconomum conſtituere, & curare ut res Eccleſiæ cuſtodiantur, *c. cùm vos, c. præſenti, hoc tit.* Tandem in convocandis Conciliis, & ſtatuenda diſciplina eccleſiaſtica habet omnem auctoritatem, ut probat Hallier. *ubi ſuprà*, utiturque inſigniis propriis, vexillum crucis deferendo etiam extra ſuam provinciam, *c. antiqua, de privilegiis*. Alia munia, & officia Patriarcharum referunt Cæſar *ubi ſuprà, diſput. 4. ſ. 4.* Hallierius *ubi proximè*, & alii ſuprà congeſti de Patriarchis, & eorum dignitate agentes.

9 **Archiepiſcoporum juriſdictio.** Archiepiſcopi etiam in proprios ſuffraganeos non inferiorem obtinent auctoritatem; habent enim ordinariam juriſdictionem in Epiſcopos ipſius provinciæ, *cap. 1. & 2. 99. diſt. c. per ſingulas 9. q. 3.* quare & vicarium ſuffraganei poſſe carceri mancipare, probat Marinis *lib. 1. reſolut. cap.* 28. Dicunturque eidem Suffraganei metropolitana lege ſubjecti, *c. paſtoralis, in principio, de offic. ordin.* olim quidem in Synodo provinciali de eorum cauſis cognoſcebant, *c. ſalvo, c. Archiepiſcopus 9. quæſt. 3. c. placuit 2. quæſt. 6. cap. ſi inter 6. quæſt. 4. cap. ſi clericus* 11. *quæſt.* 1. Hallierius *de hierarch. juriſd. lib. 4. pag.* 497. Hodie civiles tantùm cauſas definire valent. Poſſunt etiam Metropolitani Concilium provinciale celebrare irrequiſito Primate, *c. ſi quis Epiſcopus, 97. diſt. cap. 1. 18. diſt.* & convocare Epiſcopos, qui etiam renuentes venire coguntur, *canon.* 31. & 38. *Apoſt.* Concilium Nicænum 1. *can.* 5. Antiochenum *can.* 20. Chalced. *can.* 19. Arelat. 2. *can.* 18. Agath. *can.* 35. Tarracon. *can.* 13. Tolet. 2. *can. ult.* Tolet. 4. *can.* 5. Aurelian. 2. *can.* 2. tertium *can.* 1. quartum *can.* 36. quintum *can.* 38. Turon. 2. *can.* 1. Matiſcon. 2. *can.* 20. Epaunenſe *can.* 1. Trullanum *can.* 8. & in ipſo Concilio teſtes deſignare, qui in futura Synodo referant ea, quæ reformatione digna judicentur, juxta textum *in c. Epiſcopus in Synodo, 35. quæſt. 6.* & Epiſcopos in eo delinquentes punire, quorum judices ordinarii ſunt. Clem. *epiſt.* 1. Anacletus *epiſt. 4. ante finem*, Anicetus *epiſt.* 1. Hyginus *epiſt.* 1. Callixtus *epiſt.* 2. Lucius *epiſt. unic.* Concilium Antiochenum *can. 9. &* 14. Nicænum *can.* 54. Carthag. 3. *can.* 5. Tolet. 3. *can.* 20. Matiſcon. 2. *can.* 9. Aurel. 5. *can.* 17. *cap. 1. §. fin. hoc tit. in 6.* Debent etiam Archiepiſcopi ordinare omnes Epiſcopos comprovinciales, ut probavi *in c. ſi Archiepiſcopus, de temporib. ordin.* quo tempore illis debent promittere obedientiam, & reverentiam. Concilium Vern. ſub Pipino *can.* 3. Mel. *can.* 31. Tullenſe *can.* 9. atque Epiſcopis proficiſcentibus extra provinciam litteras commendatitias dare, Concilium Antioch. *canon.* 2. Carthag. 2. *can.* 28. Aquiſgran. *can.* 77. Tandemque majores & difficiliores cauſas, quas Epiſcopi decidere non valent, ad Archiepiſcopum referre. Concil. Mogunt. celebratum anno 740. *num.* 6. & omnia, quæ ad rectum provinciæ regimen ſpectant, Archiepiſcopi diſponere valent, *can.* 34. aliàs 35. Apoſt. Concilium Nicænum *can.* 61. Antioch. *can.* 9.

10 **De ſubditis ſuffraganeorum.** Nec ſolùm in ipſos Suffraganeos, verùm etiam in eorum ſubditos Archiepiſcopi juriſdictionem exercent in certis caſibus à jure expreſſis, & aliis conſuetudine, aut privilegio introductis, ut in præſenti textu docetur. Primus caſus eſt, cùm querela coram Archiepiſcopo proponitur à ſubdito ſuffraganei contrà ipſum Epiſcopum. Concil. Sardic. *can.* 14. Carthag. 6. *can.* 6. Afric. 2. *can.* 101. Aurelian. 5. *can.* 7. Tolet. 3. *can.* 20. Tolet. 7. *can.* 3. Tolet. 9. *can.* 1. Tolet. 13. *can.* 1. Synodus 8. Generalis *can.* 26. Secundus eſt, cùm per appellationem interpoſitam à ſententia ab Epiſcopo prolata provocatur Archiepiſcopus, *c. ad reprimendam 8. hoc tit. cap. dilectis, c. cauſam, c. ſolicitudinem, de appell. c. per tuas, de ſentent. excomm. cap. 1. de foro compet. lib. 6. c. Romana, de appell. eod. lib. cap. ut litigantes, hoc tit. in 6. c. venerabilibus, de ſentent. excommun. eod. lib.* quarum cauſarum ratione ſolent Archiepiſcopi habere tribunal erectum in aliqua diœceſi ex comprovincialibus. Tertius caſus evenit cùm negligentes ſunt ſuffraganei in adminiſtratione juſtitiæ ſubditis propriis: tunc enim eorum negligentiam Archiepiſcopus ſupplere debet. Synodus Nicœna 2. *can.* 11. Tolet. 8. *can.* 8. & Tolet. 11. *can.* 4. Innocent. III. *lib. 1. epiſt.* in codice Co-

Joniæ

Digitized by Google

Ioniæ edito à Sirleto *folio* 88. Unde negligente Epiſcopo in conſtitutione œconomi, illum Archiepiſcopus conſtituit, *cap. cùm ſimus 9. quæſt. 3.* & eo negligente circa collationem beneficiorum, ſimul cum Capitulo Archiepiſcopus confert, *c. licèt, c. fin. de ſupplend. negligent.* & eo negligente abſolvere excommunicatum; Archiepiſcopus illum abſolvit, *c. ad reprimendam, hoc tit.* ubi dixi, niſi negligentia excuſabilis ſit, ut in ſpecie textus *in c. 1. & 3. de ſupplend. neglig.* vel niſi actus qui deſideratur pro forma deſideretur; tunc enim negligentia Epiſcopi poteſt ſuppleri per Archiepiſcopum, *c. penult.* ubi Gloſſa *verbo Mandantibus, de re judicata lib. 6.* juxta quam limitationem accipiendus eſt textus *in c. nullus, de jurepatron.* juncto Cæſare *de Eccleſ. Hierarch. d. diſp. 5. §. 2. n. 23.* Quartus caſus contingit, cùm Archiepiſcopus viſitat ſuam provinciam, quam viſitare tenetur, *cap. cum ex officii, de præſcript. c. cum nuper, de cenſibus, ca. 1. eod. tit. lib. 6.* in ipſo enim actu viſitationis poteſt Archiepiſcopus animadvertere in ſubditos ſuffraganeorum, nulla etiam data negligentia in ipſis ſuffraganeis, *d. c. 1. de cenſibus*; licèt hodie non poſſint Archiepiſcopi viſitare provinciam, niſi ex cauſa in Concilio provinciali approbata. In aliis etiam caſibus ſpecialibus poteſt Archiepiſcopus in ſubditos ſuffraganeorum animadvertere, ut ſi hæreſis per ſuam provinciam graſſari incipiat, *c. 3. §. adjicimus, c. excommunicamus de hæreticis*; vel ut ſimoniæ vitium eatirpent, *c. dilectus, el 2. de ſimonia*; vel ut vitetur ignorantia divini juris. Concilium Tolet. 8. *can.* 8. Tolet. 11. *can.* 2. Arelat. ſub Carolo, *can.* 8. Item poſſunt animadvertere in eos, qui aliquid ex bonis Epiſcopi decedentis expilaverint, aut celaverint. Concil. Valent. Hiſpaniæ *can.* 3. Tolet. 9. *can.* 7. Troſleian. *can.* 14. item compeſcere quæſtuarios illegitimos per ſuam provinciam, *c. ex tuarum, de privileg.* Debet etiam Archiepiſcopus, cùm opus fuerit, auctoritatem præſtare alienationi rerum eccleſiaſticarum, *cap. dudum, de rebus Eccleſiæ, c. 2. de tranſactionibus.* Item cùm conſtat de nimia negligentia ſuorum ſuffraganeorum in obeundis muneribus, ad quæ ratione ordinis, vel lege juriſdictionis, aut diœceſana tenentur; quia tunc juriſdictio ad Archiepiſcopum devolvitur, *c. Romana, §. ſanè, de cenſibus, lib. 6. c. Romana, de pœnis, eod. lib. l. 11. tit. 5. partit.* t. Proſequuntur alios caſus Paz *in praxi, 2. tom. prælud.* 2. *n.* 14. Gratianus *lib. 1. diſcept. cap.* 169. Solorzanus *tom. 2. de jure Indiar. lib. 3. c. 7. n. 33.*

11 Traditur ratio decidendi. Quibus ità præmiſſis, ratio hujus deciſionis ex eo provenit. nam cùm confundatur eccleſiaſticus ordo, ſi unicuique propria non ſervetur juriſdictio, *c. pervenit 11. q. 3.* junctis traditis in commentario antecedenti; & bono publico, ſalutique animarum maximè expediat, ne in Eccleſia alienus ſubditus ab extraneo judicetur Prælato. non enim æquè benè per alienos, ac per proprios judices ſubditis conſulitur; & Patriarchis, atque Archiepiſcopis certis tantùm in caſibus permiſſum ſit de cauſis Suffraganeorum cognoſcere; ideò in aliis procedere non poſſunt, ne ut dixi, confundatur ordo hierarchicus, & diſciplina eccleſiaſtica contemnatur: nam cauſæ omnes quoad primam inſtantiam coram Ordinariis locorum tractandæ ſunt. Trident. *ſeſſ. 24. de reform. c.* 20. ubi plures Barboſa, Solorzanus *tom. 2. de jure Indiar. lib. 3. c. 3. num.* 1. Salgado *de ſupplic. 2. part. ferè per totam.* Unde non poſſunt Primates, ſeu Archiepiſcopi compellere ſubditos ſuffraganeorum ad ſuſcipiendam juriſdictionem delegatam, *cap. paſtoralis, hoc tit.* nec etiam ipſos ſubditos ſuffraganeorum ad teſtimonium perhibendum cogere, ut latè probat Hallierius *de hierarch. juriſd.* ubi ſuprà, *pag.* 500. niſi contrarium conſuetudine, aut privilegio introductum reperiatur; cùm enim conſuetudine, aut privilegio acquiratur juriſdictio, *c. cùm contingat, de foro compet. c. 1. eod. tit. in 6. c. conſuetudinis 3. de conſuet. lib. 6.* ideò ſi conſuetudine, aut privilegio Archiepiſcopi utantur, poſſunt ultra caſus ſuprà enumeratos de cauſis ſubditorum ſuffraganeorum cognoſcere.

12 Diſſolvitur prima difficultas. Nec obſtat prima difficultas pro dubitandi ratione perpenſa; verùm enim eſt, Primatem in toto ſuo Primatu, Archiepiſcopum in propria provincia habere juriſdictionem in habitu, non verò in actu immediatè, niſi in caſibus ſuprà enumeratis, conſuetudine, aut privilegio introductis; habent enim Archiepiſcopi poteſtatem in univerſa provincia, ſed non in particulares ipſius provinciæ, qui ſubſunt juriſdictioni privatæ immediatæ ſuffraganeorum. Nec etiam adverſatur primum augmentum prædictæ difficultatis, quia licèt certum ſit, quod ſi vinco vincentem te, à fortiori vinco te; illud principium procedit ubi militat eadem ratio, & juris abſurdum ſequitur, ut docent Paz *ubi ſuprà, prælud. 1. num.* 17. Petrus Greg. *in c. conquerente, c. 12. n. 12. hoc tit.* licèt enim Epiſcopi pareant Archiepiſcopis, non tamen ſubditi Epiſcoporum ſunt in eorum poteſtate eodem genere juriſdictionis, propter ejus diſtinctionem, quam ſuprà expoſui: neque ullum ſequitur abſurdum ex eo, quod Archiepiſcopus habeat juriſdictionem Metropoliticam in tota provincia, non autem obtineat Epiſcopalem in ſubditos ſuffraganeorum; ſicut nec eſt abſurdum, ut ſubditus mei ſubditi ſubditus meus non ſit, ex ratione legis. Modeſtinus 105. *ff. de V. S.* Vulgare enim juris dicterium ſuprà adductum habet locum in eodem genere poteſtatis, non verò in diverſo; unde diœceſani ſubſunt Epiſcopo Epiſcopali juriſdictione, Epiſcopi verò proprio Metropolitano Archiepiſcopali: ideò non ſequitur ſubditos Epiſcoporum parere Archiepiſcopis eodem genere ſubjectionis, ſeu poteſtatis. Nec obſtat ultimum augmentum ipſius difficultatis; nam licèt Apoſtoli, & eorum ſucceſſores à Romana politia, & Magiſtratuum diviſione magna in parte mutuaſſent formam conſtituendi Primates, Archiepiſcopos, & Epiſcopos; non tamen in omnibus, & per omnia ſecuti fuerunt modum, & formam Romanæ Reipublicæ, ut probat latè Fileſacus *in præſenti*, §. 2. Unde non valet argumentum à juriſdictione Magiſtratuum populi Romani ad noſtros Magiſtratus eccleſiaſticos jure eccleſiaſtico inſtitutos.

13 Reſpondetur ſecundæ difficultati. Neque adverſatur ſecunda difficultas ſuprà adducta, cui ut ſatisfaciat Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. diſput. 5. §. 2.* exiſtimat, diſcrimen eſſe conſtituendum inter conſuetudinem illam, qua juriſdictio protrahitur ultra caſus à jure expreſſos; & inter eam, per quam in caſu appellationis, & cæteris, qui jure ordinario ad Archiepiſcopum ſpectant, protrahitur juriſdictio ultra illos caſus: in prima parte conſuetudinem non admitti, *c. cùm ſatis, de officio Archidiac.* quia per talem conſuetudinem offenduntur regulæ SS. PP. de quibus *in c. nullus 9. q. 3. cap. 1. 2. & per totam 9. q. 3.* in ſecunda verò diſtinctionis parte conſuetudinem admitti, & eo caſu procedere textus *in c. 1. de foro compet. lib. 9. c. ut litigantes, hoc tit. eod. lib.* Sed hæc diſtinctio convincitur ex eo, nam in caſibus, in quibus Archiepiſcopus juriſdictionem exercet in ſubditos ſuffraganeorum, fruſtra conſuetudo deſideratur: igitur ſi conſuetudo aliquid operatur circa juriſdictionem Archiepiſcopi in prædictos ſubditos, maximè in caſibus, in quibus jus non permittit Archiepiſcopum cognoſcere: quare hac ſolutione omiſſa dicendum eſt, conſuetudinem, ſeu privilegium poſſe juriſdictionem tribuere Archiepiſcopis extra caſus, in quibus jus illis concedit juriſdictionem in ſubditos ſuffraganeorum, cùm conſuetudo poſſit præſtare juriſdictionem eam non habenti, *c. conqueſtus 9. quæſt. 3. d. c. cum contingat, cap. dilecti, de arbitris, cap. irrefragabilis, §. except. hoc tit.* Covar. *in regula poſſeſſor, 2. part. §. 3. n.* 1. Navarrus *in c. placuit, n. 31. de pœnit. diſt.* 7. Aviles *in capitulis Prætorum, verbo Noſtrum, n.* 7. Paz *in praxi, tom. 2. prælud. 2. n.* 55. Nec tunc obſtat difficultas ſuprà adducta; certum enim eſt, conſuetudinem ſacris canonibus contrariam, irrationabilem præſumi; interim tamen ſi hæc præſumptio ceſſet propter juſtam cauſam quæ de novo emergat, juſta, & legitima cenſebitur, quamvis directè contraria ſit ſacris canonibus; quia cùm leges Pontificiæ humanæ ſint, pro varietate temporum mutantur, *c. non debet, de conſanguinit. & affinit. cap. ult. de conſuet.* Unde conſuetudine legitimè præſcripta poterit Archiepiſcopus extra caſus à jure expreſſos de cauſis ſubditorum ſuffraganeorum cognoſcere; quod facilè evincit textus præſens in illis verbis: *Et priſca illis conſuetudo contulit, c. 1. §. 1. de foro compet. lib. 6. cap. & quod dicitur, hoc tit. in 5. collectione,* in quibus potiùs approbatur hæc conſuetudo, quàm rejicitur.

14 Exponitur c. 1 de foro compet. Sed adhuc ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in cap. ſanè 3. de foro compet.* ubi ſtatuitur à Patribus Concilii Africani, ut ſi duo Epiſcopi diverſarum provinciarum inter ſe litem habuerint, ille Primas det judices, in cujus territorio eſt locus, de quo contenditur. Ex quo brevi canone duplex adverſus ſuprà tradita inſurgit difficultas. Prima videlicet, quomodo cauſa Epiſcoporum diſceptetur coram Primate, omiſſo Metropolitani judicio, contra præſentem deciſionem. Secundò, ſi Primas illius provinciæ, ubi eſt locus, de quo contenditur, judex competens eſt, & de cauſa cognovit; quare tantùm dat judices, non autem ſententiam definitivam in ipſa cauſa profert, contra textum in lege *cum Prætor 12. ff. de judiciis.* Pro cujus textus ſolutione Cæſar *de Eccleſ. Hierarch. diſp. 4. §. 4. & diſput. 5. §. 2.* affirmat, textum illum proce-

dere

dere in ſecunda inſtantia, cùm videlicet appellatum eſt à ſententia Archiepiſcopi; tunc enim quia gradatim ad ipſum Primatem appellatur, de cauſa jure cognoſcit; ideò autem eum judices dare, quia cùm eſſent in diverſis, longinquiſque provinciis, commodè adire non poterant ipſum Patriarcham, ſed cùm magno ſalutis, & expenſarum diſpendio. Sed hæc ſolutio nullo modo convenit verbis, & menti ipſius textus; ſiquidem in eo potiùs de prima, quàm ſecunda inſtantia agitur. Quare hac omiſſa ſolutione, verius dicendum eſt, in eo textu agi de provinciis Eccleſiæ Africanæ, ubi ad juſtas, rationabileſque cauſas in uſu fuerunt certi judices electi, ſeu electitii, qui à Primate ex partium conſenſu dabantur, de quibus *in c. 1. de arbitris*, ubi latè dicemus; ut enim appellationibus via præcluderetur, in quibus proſequendis Africani infeſti admodum, & moleſti erant, ut provocandi occaſio vitaretur, ſtatutum fuit à Patribus Eccleſiæ Africanæ, ut ſi diverſarum provinciarum Epiſcopi cauſam inter ſe habuerint, Primas, ille det judices, in cujus provincia eſt locus, de quo contenditur, à quibus appellare non licebat, *c. à judicibus*, 2. *quæſt.* 6. Cironius *lib.* 2. *obſerv. c.* 2. Anton. Capella *ad appell. Eccleſiæ Afric. c.* 4. De ipſis etiam judicibus accipiendus eſt textus *in c.* 1. 4. *q.* 5. qui aliàs difficilem valdè reddit noſtri Innocentii deciſionem.

Secundò adverſatur ſuperiori aſſertioni textus *in can.* 138. *Concilii Africani*, in illis verbis: *Decreta Nicæna, ſive inferioris gradus clericos, ſive ipſos Epiſcopos Metropolitanis apertiſſimè commiſerunt*. Ex quibus apertè deducitur, Archiepiſcopos, omiſſis ſuffraganeis, poſſe eorum ſubditos judicare, & condemnare: igitur quia Archiepiſcopi de cauſis ſubditorum ſuffraganeorum cognoſcere valent. Huic difficultati duplici modo ſatisfieri poteſt. Primò aſſerendo, textum illum exaudiendum eſſe de cauſis ſubditorum ſuffraganeorum in ſecunda inſtantia. Secundò aſſerendo, textum illum procedere in Eccleſia Africana, in qua depoſitiones clericorum reſervatæ erant Metropolitanis, ut ex epiſtola 226. D. Auguſtini probat Hallierius *lib. 4. de juriſd. hierarch.* §. 4. *pag.* 487. unde ſenſus prædicti cannnis erit, cognitionem criminis depoſitione digni Metropolitanis ſacros canones commiſiſſe. 15 Explicatur c. 138 concilii Africani,

Obſtat etiam textus *in c. ex frequentibus, de inſtitutionibus*: cujus interpretationem in ejus notis dabimus.

C A P U T X.

N. a Turonen. Archiepiſcopo.

QUod *b* Sed. Apoſt. conſulis ſuper iis, quæ dubia tibi exiſtunt, gratum gerimus & acceptum, & tua exinde fraternitas videtur meritò commendanda; cùm lex divinæ *c* conſtitutionis eandem Sedem totius poſuerit orbis terrarum *d* magiſtram: ut quidquid dubitatur ab aliquo, ab ea tandem ejus ratio requiratur. Nos ſiquidem decreviſti providè conſulendos, utrum ſi fortè aliqua infirmitate, vel alia juſta cauſa detentus aliquem ſuffraganeorum tuorum conſecrare non poſſes, alicui Coepiſcoporum tuorum vices tuas licitum committere tibi eſſet; & utrum electus, qui pro conſecratione inſtaret, ab eo cui vices tuas taliter commiſiſſes, deberet licitè conſecrari. In quo tale damus conſult. t. reſponſum, quod in tali articulo conſtituto, & tuas vices, ut dictum eſt, tibi committere licet, & conſecrandus munus debet ab eo conſecrationis accipere, cui eas duxeris committendas, dummodo *e* catholicus habeatur, & impedimentum ex ſubtractione gratiæ *f* Sed. Apoſt. non obſiſtat. Datum Laterani XVI. Kal. Junii.

N O T Æ.

1 a TUron.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub tit. de parochiis, c.* 4. & in epiſtolis Innocentii III. correctis à Sirleto, *pag.* 441. De Turonenſi Eccleſia aliqua notavi *in c. ad aures* 8. *de temporib. ordin.* Hæc deciſio miſſa eſt Juello de Mateſellon Archiepiſcopo Turonenſi, qui in ea Eccleſia floruit temporibus noſtri Innocentii.

2 b *Quod ſedem.*) Ita etiam exorditur Pontifex *in cap. quod ſedem, de decimis, cap. quod ſedem, de regularibus, c. quod ſedem, de frigidis.*

3 c *Conſtitutionis.*) Quando videlicet Chriſtus Dominus dixit B. Petro apud Matthæum *c.* 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Et apud Lucam *c.* 22. *Ego rogavi pro te, ne deficiat fides tua.* Unde nihil uſitatius omni ævo in Eccleſia, quàm ut ſi quid fidei, religionive congruum eſſet ſtatuendum, ambiguumve decidendum, Apoſtolica Sedes conſuleretur. B. Leo *epiſt.* 89. ad Epiſcopos Viennenſis provinciæ: *Nobiſcum itaque veſtra fraternitas recognoſcat, Apoſtolicam Sedem pro ſui reverentia à veſtræ etiam provinciæ Sacerdotibus (id eſt Epiſcopis,) innumeris relationibus eſſe conſultam, & pro diverſarum, quemadmodum vetus conſuetudo poſcebat, appellatione cauſarum, aut retractata, aut confirmata fuiſſe judicia.*

d *Magiſtram.*) Ut probavi *in c.* 1. *in fine, de ſumma Trinitate.*

4 e *Catholicus.*) Catholici nomen cæpit in Eccleſia, cùm hæreſes pullularunt; nam ut diſtinguerentur baptizati retinentes veram, & orthodoxam fidem, ab illis qui in hæreſim aliquando lapſi, aut relapſi fuerant, Catholici dicebantur, ut ſic certa quaſi teſſera fidei puri fideles ab adulterinis ſecernerentur: ſed ſtatim & ipſi hæretici illud nomen uſurparunt. Lactantius *lib.* 4. *de vera ſapientia, in fine*: *Singuli quique cœtus hæreticorum ſe potiſſimum Chriſtianos, & ſuam eſſe Catholicam Eccleſiam putant*, D. Auguſt. *epiſt.* 68. *Unde cœperunt Chriſtiani uti his nominibus, Catholici Chriſtiani.* Concilium Laodic. *can.* 31. Agat. *can.* 67. *Ne quis hæreticis filias ſuas in matrimonium det, niſi hi ſe Chriſtianos catholicos futuros eſſe profiteantur.* Concilium Carthag. 3. *can.* 3. *Ut Epiſcopi, vel clerici in eos, qui catholici chriſtiani non ſunt, ideſt, qui ſunt hæretici, licèt conſanguinei fuerint, aliquid rerum ſuarum nec per donationem, nec per teſtamentum conferant.* Concilium African. *c.* 3. *Ut Epiſcopi, & Presbyteri, & Diaconi non ordinentur priùs quàm omnes, qui ſunt in domo eorum, Chriſtianos Catholicos fecerint.* Carthag. 4. *can.* 43. *l.* 2. *C. Theodoſ. de fide Catholica.* Plura adducit Fileſacus *in præſenti*, §. 5. Unde Epiſcopus Catholicus in præſenti accipitur pro Orthodoxo hæreſi non maculato. De antiquitate cognominis Catholici in Magnis Hiſpaniæ noſtræ Monarchis videndi ſunt Sahabedra *in Corona Gothica*, *c.* 15. Valdes *de dignit. Regum Hiſpaniæ.*

f *Gratiæ Sedis Apoſtolicæ.*) Id eſt, non ſit ſchiſmaticus, aut excommunicatus; illi enim non poſſunt Ordines conferre, ut probavi *in c.* 2. *de ſacram. non iterand. cap. cùm bonæ, de ætat. & qualit.* Ex hoc textu deducitur, ex commiſſione, & delegatione Archiepiſcopi poſſe ſuffraganeum conſecrare Coepiſcopum: quod quomodo procedat, expoſui *in c. ſi Epiſcopus, de temporib. ordin. c. ſuffraganeis* 11. *de elect.* Illud tantùm in præſenti notandum venit, Archiepiſcopum committentem conſecrationem Epiſcopi, debere eam delegare Coepiſcopo antiquiori ipſius provinciæ. Confirmat Leo Magnus *epiſt.* 89. *ad Epiſcopos Viennenſis provinciæ*, ubi aſſerit, committendam eſſe conſecrationem Epiſcopo illi, qui cæteros ſacerdotii, id eſt antiquitate Epiſcopatus præcellit. 5

C A P U T XI.

Idem *Epiſcopo* a *Helienſi.*

PAſtoralis officii. *Et infra*: Ex parte tua fuit inſuper requiſitum, utrum ſi aliqua cauſa fuerit ad Archiepiſcopum per appellationem delata, poſſit eandem jure ordinariæ poteſtatis ſuffraganei ſui ſubdito dele-

lega-

legare, vel animadvertere in eundem, ſi cauſam renuerit ſuſcipere delegatam. Ad quod utique reſpondemus, quod Archiepiſcopus ipſum ad ſuſcipiendam delegationem hujuſmodi compellere nequit *b* invitum, cùm in eum, exceptis *c* quibuſdam certis articulis, nullam habeat poteſtatem, licèt Epiſcopus ſuus eidem ſit *d* Metropolitica lege ſubjectus. *Et infrà:*

N O T Æ.

1 a HEllenſi.) Ità legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 5. Ad hujus inſcriptionis expoſitionem repetenda ſunt quæ adduxi *in c. Paſtoralis, de reſcriptis.*

b *Nequit invitum.*) Sed quare ſi Archiepiſcopus poteſt delegare, & cauſam ſuffraganeo committere, non poteſt compellere ipſum ſuffraganeum juriſdictionem acceptare; cùm omnis delegatus, qui poteſt ſubdelegare, poſſit ſimul ſubdelegatum compellere juriſdictionem acceptare, *c. Paſtoralis*, ubi eſt alia pars hujus textus, *de officio delegati*. Sed reſpondendum eſt, *In d. c. Paſtoralis* 28. agi de delegato Principis ſubdelegante; in præſenti verò deciſione de Archiepiſcopo, ad quem provocatum fuerat, inter quos magna eſt differentia. Delegatus enim, cùm in cauſa ſibi commiſſa major ſit quocumque Ordinario, *c. ſanè, de officio delegati, c. fin.* 39. *diſt. c.* 2. 94. *diſt.* ſi alii ipſam cauſam ſubdelegaverit, poteſt eum compellere juriſdictionem acceptare, *d. cap. Paſtoralis:* facit lex *Prætor*, §. *qui autem, ff. de vacatione munerum, l. fin. §. judicando, ff. de muner. & honor.* junctis traditis à Petro Greg. *lib.* 5. *partit.* 5. *cap.* 4. Moneta *de commut. c.* 8. *n.* 561. Archiepiſcopus verò nequit ſubditum ſuffraganei ſui invitum cogere acceptare juriſdictionem delegatam. Ratio eſt, quia Archiepiſcopus in ſubditos ſuffraganei, niſi in certis caſibus juriſdictionem non habet, ut ſuperiori commentario probavi: & cùm caſus iſte non enumeretur inter eos, quos ſuprà retuli; ideò Archiepiſcopus licèt poſſit cauſam ad ſe per appellationem devolutam ſubdito ſuffraganei delegare, & committere; tamen ipſum renuentem juriſdictionem acceptare, compellere nequit.

c *Quibuſdam articulis.*) Quos recenſui & expoſui ſuperiori commentario. Et ex hoc textu deducit Tapia *tom.* 1. *caten. moral. lib.* 4. *q.* 26. *art.* 2. Metropolitanum non poſſe diſpenſare in legibus, vel præceptis Suffraganeorum. 2

d *Metropolitana lege.*) Quę circa varia verſatur, adeò ut Epiſcopi de rebus gravioribus abſque conſcientia Metropolitani nihil diſponere poſſint, ut latè probant Fileſacus *in præſenti*, §. 1. Cæſar *d. diſp.* 5. §. 2. Anton. Auguſt. *in epitom. juris Pontif.* 3

§.

PRæterea poſtulaſti, an alicui liceat ſine ſpeciali mandato Apoſt. Sed. delegato, qui reum propter contumaciam manifeſtam excommunicationis vinculo innodavit, vel petitorem cauſa rei ſervandæ in poſſeſſionem petitorum induxit, rebus humanis exempto, eidem volenti juri parere, abſolutionis beneficium impertiri, vel poſſeſſionem reſtituere intra annum, ſufficienti recepta primitus cautione. Ad quod utique dicimus, quod cùm delegatus, quantum ad illud ſit major *a* ordinario, ſine mandato ſummi Pont. excommunicatus ab hujuſmodi delegato, non poteſt per alium, pręterquam in mortis articulo, abſolutionis gratiam obtinere, niſi forſan delegatus talis extiterit, cui alius *b* ſuccedat in onere, ac honore; nec per alium, quàm per ſummum Pontif. recuperare poterit poſſeſſionem amiſſam. Verumtamen ne alius poſt annum verus efficiatur *c* poſſeſſor, coram Ordinario, vel ſi ejus copiam habere nequiverit, coram publicis, & honeſtis perſonis, ut quaſi præſcriptionem interrumpant annalem, offerre, ac præſtare, quod juri parebit, poterit cautionem, ut ſic poſt annum recuperare poſſeſſionem per *d* Sed. Apoſt. mereatur.

N O T Æ.

a MAjor Ordinario.) *Cap. ſanè*, ubi latè hoc principium expoſui, *de officio deleg.* 1

b *Cui alius ſuccedat.*) Facta videlicet delegatione ſub nomine dignitatis, ut latè probavi *in c. quoniam* 14. *de officio deleg.* & hoc caſu Capitulum quod ſuccedit Prælato in juriſdictione ordinaria, non ſuccedit in hac delegata. Panninus *de poteſt. Capit. part.* 1. *quæſt.* 10. Sbrozius *de officio Vicarii lib.* 1. *quæſt.* 36. *n.* 1. & *lib.* 2. *quæſt.* 135. *nu.* 4. Barboſa *lib.* 1. *juris eccleſ. cap.* 32. *num.* 58. Solorzanus *tom.* 2. *de jure Indiar. lib.* 3. *c.* 13. *à num.* 4. Botiller. *de ſucceſſ. c.* 2. *theorem.* 64. *n.* 6.

c *Efficiatur poſſeſſor.*) Hæc verba latè illuſtrabimus *in c. quoniam, ut lite non conteſt.* ubi de primo, & ſecundo decreto commentarium dabimus. 2

d *Per Sedem Apoſtolicam.*) Hinc deducunt DD. quod cauſa, quæ ſemel delata eſt ad Curiam, non exit à Curia, niſi ſpecialiter committatur: probant plures relati à Barboſa *in præſenti*, *n.* 12. & 13. Valaſcus *conſult.* 105. *num.* 102. 3

C A P U T XII.

Idem *Archiepiſcopo* a *Senon.*

LIcèt in corrigendis exceſſibus juxta canonicas ſanctiones appellationis ſit diffugium *b* interclusum, & ideò ven. f. noſter *c* Pariſien. Epiſcopus à nobis recepit in mandatis, ut tam circa monachos, & alios viros religioſos, quàm etiam clericos *d* ſeculares ſuæ juriſdictioni ſubjectos, qui multa gravia committere proponuntur, quæ cedunt non ſolùm in animarum diſpendium, ſed etiam ſcandalum plurimorum, inquirat & corrigat ap. *e* rem. quæ viderit corrigenda, ſtatuens ad reformationem eorum, quod regulare fuerit, & honeſtum: quia tamen intentionis noſtræ nec fuit, nec eſſe debuit juriſdictioni tuæ per mandatum hujuſmodi derogare, auctoritate præſentium duximus declarandum, quod ſi forſitan in inquiſitionibus ab eodem Epiſcopo non tanquam delegato, ſed tanquam ordinario faciendis, aliquis caſus emerſerit, in quo licitum ſit ad Sedem Metropoliticam appellare, prædicti occaſione mandati auctoritati tuæ, quominus ad te, tanquam ad Metropol. appellari valear, nolumus aliquatenus derogare. Tu tamen nec impedias per te ipſum, nec per alios facias impediri, quominus idem Epiſcopus in corrigendis exceſſibus ſubditorum officii ſui debitum exequatur; & ſi forſan in caſu conceſſo ad te fuerit appellatum, in appellationis cauſa prudenter, & juſtè procedas.

N O T Æ.

a SEnonenſi.) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 6. De Eccleſia Senonenſi aliqua notavi *in c.* 1. *de reſcriptis*. Hæc epiſtola miſſa eſt Petro de Corbelio Senonenſi Præſuli, de cujus poſtulatione extat epiſtola decretalis Innocentii III. *in cap. de poſtulat. Prælat.*

b *Interclusum.*) Ut in ſequenti commentario latè probabimus.

c *Pariſienſis Epiſcopus.*) Guillelmus de Caſtro videlicet, primò Altiſſiodorenſis Epiſcopus, qui fuit magnus eccleſiaſticę libertatis vindex, ut refert Chenu in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ.

d *Seculares.*) Appoſitè ita appellantur, ut diſtinguantur à regularibus, cum quibus conjunguntur.

e *Appellatione remota.*) Vim & effectum hujus clauſulę adduxi *in c.* 1. *de reſcriptis.*

COM.

Digitized by Google

COMMENTARIUM.

1 Concluſio refertur, & probatur. EX hac epiſtola decretali talis deducitur aſſertio: *Judex ordinarius, cui cauſa committitur, cujus cognitio ad ipſum jure communi ſpectabat, non ideò efficitur delegatus, ſed tantùm ejus juriſdictio excitatur*. Probant textus *in c.ſignificaſti 4. de corpore vitiatis, c.cum aliquibus 4.de reſcriptis, lib.6. l.ſæpè 8.ff.de offic. Præſidis*. Conſonat lex *4.tit.6.l.2. recopil.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti, & de poteſt. Epiſcopi alleg.92. per totam*, Parlador. *lib.2. rerum quotid. p.3.c.fin.§.3.* Ludovicus de Avendan. *de ſyndicatu, n.20.* Moneta *de commut. ult. volunt. c.7.n.4.* Fileſacus *in præſenti*, Aviles *in Capitulis Prætorum, cap.9.* Gloſſa *verbo Communio, nu.2.* Tiberius Decianus *tom.1. tract. crim. l.4.c.25.n.16.* Hevia *in Curia Philippica, 1.p.c.2.§.4.* Salgado *de protect. p.4.c.3.n.107.* Sahagun, & omnes veſpertini noſtri Anteceſſores *in cap.1. de offic. deleg.* Nogureol *alleg.15. num.7.* Anſaldus *conſil.36.*

2 Traditur ratio dubitandi. Sed in hanc aſſertionem inſurgi poteſt ſequenti juris conſideratione: Fruſtra precibus impetratur, quod jure communi conceditur, *l.unica, cum vulgatis, C. de theſauris, lib.*10. igitur ſi jam judici ordinario, ut ordinario, competebat poteſtas corrigendi ſubditos proprios, fruſtrà nova delegatio deſideratur, ut eos in præſenti ſpecie corrigere valeret. Secundò adverſus hanc aſſertionem ſic argumentor. Certum juris principium eſt, quod quoties judici ordinario cauſa committitur, cujus cognitio ad ipſum in totum, aut pro parte non ſpectabat, ex ordinario fit delegatus, & tanquam delegatus procedit; *c.ad abolendam, §.ult. de hæreticis, c.hi qui 12. de præb. lib.6.c.1. §.ult. de ſtatu regul. eod.lib. Clem.2. de ſtatu monach. Clem.1. de ſupplend. neglig. cap.ad hæc, c.patentibus, c.tuæ, de privil.* Docent Fachineus *lib.1. controv. cap.45.* Garcia *de benefic. 5.p.c.7. nu.48.* ſed in præſenti textu commiſſa fuit Epiſcopo Pariſienſi correctio in regularibus, in quos juriſdictionem ordinariam non habebat, ſiquidem religioſi jam à temporibus Gregorii Magni exempti fuerant à juriſdictione, & lege diœceſana, *c.nullum, c.Abbates, §.1. 18.q.2. c.quàm, c.luminoſo, ead.qu. c.quanto*, ubi plura Fileſacus, *hoc tit.* igitur ſaltem, quoad regulares Epiſcopus Pariſienſis, non ordinarius, ſed delegatus judex erat. Augetur hæc difficultas ex eo, nam quoties juriſdictio ordinaria per delegationem alteratur, aut mutatur, quia augetur, vel minuitur, aut aliqua clauſula adjicitur, veluti, ut ſine ſtrepitu judiciario procedatur, vel appellatione remota, ordinarius judex fit delegatus, *cap.1.* juxta communem interpretationem, *de offic. delegati*, Parladorius *d.c.fin.§.3.* ſed in præſenti caſu correctio commiſſa fuit Epiſcopo Pariſienſi cum clauſula, *Appellatione remota*, ut ex textus ſerie conſtat: ergo non ordinarius, ſed delegatus judex manet.

3 Traditur decidendi ratio. His difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens aſſertio, cujus ratio provenit ex eo; nam cùm Epiſcopo Pariſienſi competeret jure proprio juriſdictio in ſubditos, *cap.1. cap. conquerente, cap. irrefragabili, hoc tit.* ſi ea correctio per reſcriptum Apoſtolicum committatur, non alteratur juriſdictio, ſed excitatur, ne Archiepiſcopo præjudicium fieret; ſi enim juriſdictio delegata maneat, appellandum eſt in caſibus, in quibus à correctione appellari poteſt, quos referam commentario ſequenti, ad Archiepiſcopum immediatum ſuperiorem, *cap. ſi duo, hoc tit.* ſi autem tanquam à delegato appellatur, ad ſummum Pontificem appellatio interponenda eſt, *cap. ſuper, §. porrò, de officio delegat.* ſed Pontifex per reſcriptum non vult alteri præjudicium inferre, niſi id ſpecialiter exprimat, *cap. ex tuarum, de auctoritate & uſu pallii*. Rectè ergo in præſenti Innocentius decrevit per reſcriptum miſſum Pariſienſi Archiepiſcopo, cui correctio in ſubditos, tam ſæculares, quàm regulares injungebatur, non concedi novam juriſdictionem delegatam, ſed tantùm ordinariam excitari. Docent Vivianus & Fileſacus *in præſenti*, Barboſa *ubi ſuprà, alleg.92.* Ludovicus de Avendanno *ſuprà*, qui notat in præſenti ſpecie judicem eſſe ſyndicandum, quia ut ordinarius procedit, non verò, ut delegatus. Inde Nogueroul *d.alleg.15.* docet judicem ordinarium, cui committitur executio ſententiæ, non fieri delegatum, ſed proprio jure eam exequi.

4 Diſſolvitur prima dubitandi ratio. Nec obſtat prima dubitandi ratio ſuprà adducta; nam reſcriptum, de quo in præſenti ſpecie, non ſupervacuum, immò valde utile erat reſpectu clericorum, & tam ſæcularium, quàm regularium, ad accipiendam & excitandam juriſdictionem ordinariam, ut diligentior, & vigilantior redderetur Pariſienſis Epiſcopus, atque exactè munus correctionis adimpleret, *cap.grave, hoc tit. d.cap. cùm aliquibus, verſ. Si verò*. Reſpectu regularium admodum neceſſarium eſſe conſtat, quia illi exempti erant à juriſdictione ordinaria: unde niſi virtute delegationis Apoſtolicæ non poterat Ordinarius Pariſienſis eos corrigere, aut in ipſos animadvertere, ut infrà dicemus. Nec ſecunda difficultas adverſatur, cui communiter repetentes in præſenti ſatisfaciunt aſſerendo, Epiſcopum Pariſienſem in præſenti caſu judicem ordinarium fuiſſe, tam clericorum ſæcularium, quàm regularium, propter crimina graviora ab eis perpetrata, depoſitione digna; & per viam inquiſitionis contra omnes procedere poſſe, *ex cap. ſi quis Abbas, c.Abbatem, c.novimus, c.monaſteria 18.q.2. c.accedens, 50.diſt. c.de perſona 11.q.1.* cùm depoſitio, quam graviora crimina merentur, & expoſcunt, non niſi per Epiſcopum irrogari poſſit, *c.felix, c.Epiſcopus 15.qu.7.* & in hoc ſenſu in ipſis juris locis, & aliis cavetur, omnes monachos propriis Epiſcopis parere debere. Docent plures laudati à Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg.105.* licèt in modicis delictis à proprio Abbate, vel Priore, cui ſubjacent in his, quæ ad regulæ, & profeſſionis obſervantiam ſpectant, corrigendi ſint, ut probant textus ita accipiendi *in c.quantò, hoc tit.c.fin. de ſtatu monach. d.c.Abbates*, Docent Petr. Gregor. *in c.conquerente, c.11.nu.6.* Tambur. *de jure Abbatum, 1.t.diſp.15.q.1.& 2.*

5 Hujus textus vera interpretatio. Sed licèt prædicta doctrina vera ſit, difficultatem tamen non diſſolvit: quare ea omiſſa jamdiu exiſtimavi alio modo prædictæ difficultati ſatisfieri poſſe ſupponendo, quod quando cauſa committitur judici, cui jure ordinario ejus cognitio competebat, ſed privilegiis exempta erat ab ejus juriſdictione, tunc per novam delegationem excitatur priſtina juriſdictio, & judex non delegatus, ſed ordinarius manet, ut probatur exemplis adductis *in Clem.1. de teſtam. Clem.1. de ſepult.* Trid. *ſeſſ.5. de refor. c.6. & 7.* facilè enim quælibet res redit ad ſuam naturam, argumento textus *in l.ſi ſine 20.ff. depoſiti*, junctis traditis à Cujacio *lib.22. obſerv. cap.30.* Unde cùm jure communi inſpecto Epiſcopus Pariſienſis, ſicut quilibet Ordinarius, haberet fundatam juriſdictionem in monachos propriæ diœceſis, *c.Abbates, c.monaſteria, 18.q.2.* plura Germonius *de ſacrorum immun. l.3.c.4.* Boſquet. *ad Innoc. l.1.ep.7.* licèt jam à temporibus Gregorii Magni exempti eſſent variis privilegiis, ut infra dicemus *in cap. grave, hoc tit.* ideò per novam delegationem excitatur antiqua juriſdictio, & ordinario jure corrigit Epiſcopus exceſſus regularium. Nec augmentum hujus ſecundæ difficultatis obſtat; reſpondendum enim eſt fatendo, principium in eo expenſum procedere cùm appellatio remittitur in cauſa, quæ ſua natura appellationem recipiebat: cum cauſa correctionis, de qua in hoc textu agitur, reſpuat appellationem, *cap.ad noſtram, c.reprehenſibilis, c.cùm ſpeciali, §.cæterum, de appell.* ut ſequenti commentario probabimus, niſi in correctione judex modum excedat, *cap. de priore 31. de appell.* inde in præſenti deciſione clauſula, *appellatione remota*, non mutat juriſdictionis naturam, quia ipſo jure tacitè ineſt, ſed quia Pariſienſis Epiſcopus modum correctionis exceſſerat inquirendo delicta, ſuper quibus nulla præceſſerat infamia, juxta textum *in cap. cùm oporteat, §.Inquiſitores, cap.qualiter, in fine, de accuſat. c.licèt, de ſimonia*, Sanch. *lib.6. conſil. cap.8.dub.1.* ideò ab Epiſcopo Pariſienſi potuit appellatio interponi ad Archiepiſcopum Senonenſem.

6 Exponitur c. grave, hoc tit. Primò huic deciſioni adverſatur textus *in cap.grave 19. hoc tit.* ubi cùm per litteras Apoſtolicas commiſſa fuiſſet, & injuncta correctio ſubditorum Archiepiſcopo Suano, ipſe contra monachos de Orbitello Ciſtercienſis Ordinis proceſſerat: conſultus fuit Gregorius IX. qui reſcripſit, prædictum Archiepiſcopum non poſſe virtute delegationis in monachos animadvertere, quia ut ordinarius tantùm ad correctionem procedebat: igitur ſimiliter in præſenti ſpecie tantùm clericos ſæculares, non verò regulares Pariſienſis Epiſcopus corrigere poterat. Verùm hujus textus mens, & genuina ratio ex ſuprà traditis facilè percipitur; in ejus enim ſpecie tantùm commiſſa fuit correctio clericorum ſuæ diœceſis, quæ aliàs ad ejus juriſdictionem ſpectabat, *cap.1. 8.qu.2. cap.1. cap. viſis 16.qu.2. cap.1. cap. conquerente, hoc tit.* & ita cùm mandata fuiſſet juriſdictio, quæ jure proprio illi competebat, non creatur delegatus, ſed tantùm excitata juriſdictione procedit in cauſa correctionis: nec virtute juriſdictionis mandatæ poteſt contra exemptos procedere, ut docent Panormitanus, & Butrius *in cap.1. de offic. deleg. num.5.* Parladorus *ubi ſuprà*, Moneta *de commut. d.cap.7. nu.12.* Unde cùm correctio commiſſa tantùm fuiſſet in ſubditos clericos, ut conſtat ex illis verbis, *ſuper correctione clericorum*, ideò non poteſt in religioſos animadvertere.

7 Intelligitur c. cum aliquibus 4. de reſcriptis in 6.

Secundò ex ſuprà adductis lucem accipit textus *in cap. cùm aliquibus 4. de reſcriptis*, *lib.6.* ubi Bonifacius VIII. decrevit, quod ſi Pontifex Epiſcopo juſſerit, ut aliquem in canonicum recipiat, ſi aliàs ad eum collatio præbendarum in ipſa Eccleſia non ſpectat, qui in canonicum recipitur, auctoritare Apoſtolica receptus videtnr; ſi verò prębendarum collatio ad ipſom pertinebat, non Apoſtolica, ſed Epiſcopi recipientis aoctoritate cooptatus videtur. Quæ deciſio difficilis videtur ex eo, quod in omni caſu, ſive canonicorum receptio ad Epiſcopum ſpectet, vel non, dicendum erat, in receptione canonici procedere non ordinaria, ſed delegata auctoritate; quia cùm ad eum collatio non ſpectat, ex vi reſcripti Apoſtolici, novam aſſequitur poteſtatem, quàm ut Epiſcopus non habebat; cùm verò ad eum ſpectat receptio ex hujuſmodi mandato, minuitur ejus ordinaria juriſdictio; quia licèt Epiſcopus prębendam vacantem conſerre poſſit, immò debeat, *c.relatum*, *de præbend. cap.2. §.cùm verò*, *c.relatum*, *3. de conceſſ. præb.* non tameo illi, pro quo Pontifex reſcripſerat, eui ex vi mandati Apoſtolici præcisè tenetur Epiſcopus conſerre illam præbendam; & per conſequens facultas conſerendi præbendam coarctata videtur: quare cum juriſdictioni ordinariæ in hac parte detractum ſit, non propria, ſed Apoſtolica auctoritate Epiſcopus præbendam conſerre videtur. Ut ab hac difficulrate liberemur aſſerendum eſt, in eo textn agi de Eccleſia Cathedrali, in qua certus, & præſcriptus erat canonicorum numerus privilegio, vel ſtatuto à R. Pontifice confirmato, ſimulqne mandatum Apoſtolicum Epiſcopo directum recipiendi aliquem in canonicum ultra numerum præſcriptum, non obſtante quocumque ſtatuto ejuſdem Eccleſiæ: unde quæſtio vertebatur, utrum ita in canonicum receptus auctoritate Apoſtolica, vel Epiſcopi recipientis videatnr cooptatus; quod valdè refert. Nam ſi auctoritate Apoſtolica recipitur, præfertur in præbendæ aſſecutione aliis quibuſcomque alterius auctoritate receptis, *cap.hi qui 12. de præb. lib.6.* & ſub fœdere diſtinctionis eam quæſtionem Bonifacius abſolvit, videlicet, quod ſi Canonicorum receptio ad Epiſcopum non ſpectabat, Apoſtolica anctoritate receptus videatnr, qnia virtute reſcripti novam recipit Epiſcopus auctoritatem, quam alias non habebat: ſi verò ad Epiſcopnm pertinebat talis receptio, ordinaria auctoritate cenſetur receptus. Quandoque enim præbendarum collatio ad ſolùm pertinet Epiſcopum, vel Capitulum tantum, vel Epiſcopum & Capitulum ſimul, *cap. cùm in Eccleſia*, *de elect. cap.1. ne ſede vacante*, *lib.6.* facit textus *in c.fin. de regular. eod.lib.* & meritò: nam per litteras Apoſtolicas non fuit ei præceptum, ut certam perſonam in Canonicum reciperet, ita enim ejns minueretur poteſtas ordinaria; ſed nt aliquem, quem vellet, in Canonicum reciperet ultra numerum, non obſtante Eccleſiæ ſtatuto; & ita per hujuſmodi reſcriptnm receptio Canonici non inducitur, ſed impedimentum ſtatuti removetur, quo ſublato Epiſcopus proprio jure aliquem in Canonicom recipit: cùm enim quis habet poteſtatem ſopitam, & ligatam aliquo impedimento, licèt aliquis tertius obſtaculum tollat, actus qui geritur, ſumit effectum à prima cauſa, non ab illo, qui impedimentnm amovit; quod ſequenti exemplo confirmo. Nam ſi quis ligatus pedibus, & manibus, ab alio ſolvatur, & ita ſolutus ſcribat, vel ambulet, licèt hoc faciat miniſterio ſolventis, ipſe tamen operatur, non diſſolvens; ita in præſenti caſo ligata erat, & præpedita Epiſcopi poteſtas ſtatuto Eccleſiæ, & ſublato eo impedimento litteris Apoſtolicis, Epiſcopus Canonicum recepit auctoritate propria, ut docent in eo textu Geminianus *num.6.* Ancharanus *num.4.*

8 Intelligitur c. hi qui, de prębendis lib.6.

Sed adhuc ſupradictæ interpretationi opponi poteſt textus *in cap.hi qui 12. de præb. lib.6.* ubi ſtatuitur, eum, qui ad mandatum Legati, vel alterins auctoritate Apoſtolica fungentis ſibi in hac parte ſpecialiter conceſſa recipitur in Canonicum, auctoritate Apoſtolica ſemper receptum vlderi: igitur ſimiliter *in d.cap.4. §.ſi verò*, *de reſcript. lib.6.* auctoritate Apoſtolica in Canonicum ſemper receptus creditur. Huic difficoltati reſpondendnm eſt *in d.§.ſi verò*. ſimpliciter mandatum ſniſſe Epiſcopo, ut aliquem in Canonicum reciperet ultra numerum in Eccleſia ſtatutum; quo caſu potiùs ejus poteſtas ordinaria excitatur, quàm nova & delegata creatnr: ſed *in d.cap.hi qui*, Legato commiſſum ſpecialiter fuiſſe, ut auctoritate Apoſtolica conferret præbendam; & ideò mirum non eſt, ut Apoſtolica, & non ordinaria auctoritate Canonicus reciperetur, cùm clauſula illa, *Auctoritate Apoſtolica*, mutet naturam poteſtatis ordinariæ, nt ex ultimis verbis textus *in d.cap. cum aliquibus*, colligitur. Vel etiam reſponderi poteſt, *in d.cap.hi qui*, procedere cùm Legato fuit injonctum, nt recipere faceret impetrantem; quia tunc cùm non ſit in Legati diſpoſitione, qui nullam prorſus baber facultatem, conſerendi præbendam, per ſpecialem commiſſionem fit delegatus, novamque facultatem aſſeqnitur, qnam antea non habebat, *d.c.cum aliquibus*. Docent Menochius *lib.2. de præſumpt. præſump.16. nu.29. & lib.1. de arbitr. q.1.n.7.* Vel denique dici poteſt, textum illum procedere in caſu, quo ſuper certa perſona recipienda reſcribitur; quia tunc mutatur ordinaria poteſtas, ſiquidem auſertur libera collatio illius beneficii, unde nihil mirum, ſi fiat delegatus; & ab eo receptus, anctoritate Apoſtolica receptus dicitur, ut docet Moneta *d.c.7.n.5.* Rurſus ſuperiori aſſertioni non leviter reſragatnr textus *in c.ſignificavit 4. de corpore vitiatis*, ubi aſſeritur, in irregularitate ex corporis vitio pruveniente poſſe Epiſcopum diſpenſare auctoritate Apoſtolica, & etiam ſua, ut illa verba probant, *Auctoritate noſtra fretns*, *& tua*. Ex quibus non dubiè colligitur, poſſe in eadem perſona, & delegatam, & urdinariam juriſdictionem concurrere, ita ut ſi Pontifex judici ordinario cauſam committat, & propria, & mandata juriſdictione uti poſſit: igitur etſi mandetur cauſa, cujus cognitio ad Epiſcopum ſpectabat, non ſolùm propria jnriſdictione excitata, verum & Apoſtolica procedere poteſt. Pro hujus textus ſolutione ita diſtinguendnm eſt. Aut jndici ordinario cauſam proprio jure ad eum ſpectantem committit adjecta clauſula, *auctoritate Apoſtolica*; aut nulla ejus clauſulæ facta mentione: primo caſu, ut delegatum eum procedere; ſecundo verò tanquam ordinarinm tantùm, excitata ejus juriſdictione: unde evenire nequit, ut in una, eademque perſona ſimul exiſtat ordinaria, & delegata juriſdictio; ſiquidem per ſpecialem cauſę delegationem mens Pontificis delegantis exprimitur, volentis ordinariæ juriſdictioni tanquam generali derogare, *c.ſtuduiſti*, *de offic. deleg. c.Paſtoralis*, *§.præterea*, *hoc tit.* Nec contrarium ſuadet textus *in d.c.ſignificavit*; nam omiſſa ſolutione Gloſſæ *in eo textu*, *v.Officium*, & verbo *noſtra*, aſſerentis irregularitatem, de qua in eo textu, tolli poſſe ab Epiſcopo, quoad officium ſacerdotale, veluti baptizandi, pœnitentiam injungendi, & faciendi alia ſimilia, quæ ſolis ſacerdotibus ſunt conceſſa, *c.adjicimus 16.q.1. c.conſtat*, *de conſecr. diſt.4.* à Romano verò Pontifice, quoad altaris miniſterinm, quod in Miſſæ ſacrificio conſiſtit: aliqni exiſtimant, irregularitatem ex vitio corporis provenientem, quantumvis initium à juſta cauſa habuerit, velnti ſi quis credens ſe obſequium præſtare Deo, virilia ſibi fecerit amputari, non ab alio, quàm à Romano Pontifice poſſe tolli, ſive ad officium ſacerdotale, ſive altaris miniſterium exercendum, *c.illiteratos 36.diſt. c.non confidat*, *30.diſt.* Innoc. *in d.c.ſignificavit*, *num. fin.* Covarr. *in Clem. ſi furioſus*, *in princ. nu.7. de homicid.* unde illa verba, *Auctoritate noſtra fretnr*, *& tua*, non ſunt accipienda ita, ut tam ab auctoritate propria, quàm delegata poſſit Epiſcopus in ea irregularitate diſpenſare; ſed potiùs ita, nt diſpenſet auctoritate Apoſtolica, ac per conſequens ſua ſibi ſpecialiter commiſſa, & delegata, electa ad hoc ejus perſonæ induſtria, ita ut non poſſit aliis ipſam diſpenſationem committere, *c.fin. §.fin. de offic. deleg.* & in hoc ſenſu affirmatur, in eo textu Epiſcopnm auctoritate propria, & Apoſtolica diſpenſare. Docent Panorm. *ibi*, *nu.27.* Covar. *d.n.7.* Sed verius dicendum eſt *in d.c.ſignificavit*, Epiſcopum diſpenſare poſſe cùm irregulari ob corporis vitium auctoritate propria, quia vitium erat occultum; attamen quia præceſſerat Summi Pontificis conſultatio, & reſponſum, ideò in eo textu affirmatur Epiſcopum anctoritate proptia, & Apoſtolica diſpēſare debere.

C A P U T XIII.

Idem *in Concilio* a *Generali*.

IRrefragabili conſtitutione ſancimus, ut Eccleſiarum Prælati ad corrigendum ſubditorum exceſſus, maximè clericorum, & reformandos mores, prudenter ac diligenter intendant, ne ſanguis eorum

de

de ſuis manibus requiratur. Ut autem correctionis, & reformationis officium liberè valeant exercere, decernimus, ut executionem ipſius nulla conſuetudo valeat impedire, niſi formam exceſſerint in talibus obſervandam: exceſſus tamen Canonicorum Eccleſiæ Cathedralis, qui conſueverunt corrigi per Capitulum, & per ipſum illis Eccleſiis, quæ talem hactenus conſuetudinem habuerint, ad commonitionem, & juſſionem Epiſcopi corrigantur intra terminum competentem ab eo præfigendum, alioquin ex tunc Epiſcopus Deum habens præ oculis ipſos, ut animarum cura requirit, per cenſ. eccleſ. corrigere non poſtponat.

NOTÆ.

a GEnerali.) Ità etiam habetur io quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.1.* Concil. hoc Later. generale celebratum fuit ab Innoc. III. ut jam retuli *in c.nonnulli 27.de reſcriptis*. In canone 7. ejuſdem Conc. reperiuntur hujus textus verba.

COMMENTARIUM.

1 Concluſio deducitur & probatur.

EX præſenti canone ſequens deducitur aſſertio: *Prælati ſubditos proprios corrigunt appellatione remota, vel conſuetudine contraria non obſtante*. Probant eam textus in *c.ad noſtram, c.reprehenſibilis, c.cum ſpeciali, de appell. c. relatum 7. ne cler. vel monachi, cap. quod conſultationem, de re judic. c.de priore, de appell.* Trid. *ſeſſ.25. de regul. cap.4.* Conſonat lex 40. *tit.5.lib.2. recopil.* Illuſtrant plures congeſti à Bath. *in præſenti*, & *lib.1. voto 4. & de poteſt. Epiſc. alleg.23. n.36.* quibus addendi ſunt Thom. Sanch. *lib.6. in Decal. c.3.nu.131.* Scaccia *de appell. qu.17. limit.26. nu.8.* Lancel. *de attentat. 2.p.c.12. limit.18. nu.6.* plures congeſti à Valenzuela *conſil.43. n.118.& 119.* Salgado *de Regia proteſt. 1.p.c.3.n.10.* Fragoſo *de regim. p.1.l.8.diſp.24. §.9.n.152.* Salcedo *de lege polit. l.1.c.12.n.85.* Gibalin. *de clauſura regul. 2.p.c.2.§.3. conſect.5.* P. Greg. *lib.5. partit. tit.15. cap.2.lit.N.* Pichard. *in manud. 4.part. præcept.14.* Bruno Caſſaing *de privil. regul. tr.3.c.2. propoſ.5. per tot.* Fermoſ. *in c.novit, qu.50. de judic.* Alteſerra *hic*.

2 Impugnatur hæc aſſertio.

Hæc aſſertio impugnari poteſt ſequentibus juris ratiocinis. Primum naſcitur ex eo, nam appellationis remedium inventum eſt ad oppreſſorum defenſionem, & ut eis ſuccurratur, *c.omnis oppreſſus 2.q.6.l.1. & per tot. ff.de appell.* igitur oppreſſo in correctione oon debet denegari appellationis remedium, cùm plerumque per eam gravetur, *c.licèt, hoc tit.* argumento textus *in c.ſuper quæſtionum, §.nos autem, de officio deleg. cap. quod conſultationem, de re judic. c.conſuluit, c.novit, de appell.* Augetur hæc difficultas ex eo, quia ubi agitur de conſervanda eccleſiaſtica diſciplina, & ut ſubditi à delictis reſipiſcant, tractatur correctionis cauſa præcipua; hæc eſt enim finis cenſuræ, ut ſubditi ab exceſſibus cohibeantur: ſed ubi agitur de eccleſiaſtica diſciplina, admittitur appellatio, quoties oppreſſus propter gravamen duxit appellandum, *cap.reprehenſibilis, verſ. Nec ſubjecti, juncto verſic. Si verò, c.cum ſpeciali, §. porrò, de appell.* igitur in cauſa correctionis admittitur appellatio. Augetur ſecundò hæc difficultas ex eo, nam certum eſt, quod omnis cenſura principaliter reſpicit correctionem, juxta D. Paulum *ad Corinth. c.5. Tradidi eum Satanæ, ut ſpiritus ejus ſalvus fieret*: & *cap.1. de ſent. excom.* & tamen à ſententia excommunicationis admittitur appellatio, *c.per tuas 40.de ſent. excom. c.venerabilis 7. eod.tit. lib.6.* igitur in correctione appellationi locus eſt. Tertiò ſulcitur hæc difficultas in hunc modum: aut in hujuſmodi cauſis correctionis appellatio rejicitur, quia neque vera, neque præſumpta cauſa appellandi proponitur; vel ea adhuc adſtante appellatio removetur. Primo caſu nihil ſpeciale ſtatuitur circa cauſas correctionis, ſiquidem io aliis cæteris cauſis appellatio frivola abſque juſta cauſa interpoſita rejicitur, *c.cum appellat. de appell. lib.6.* Secundo verò caſu ſuggerente juſta cauſa in omnibus cauſis etiam correctionis appellationi legitimè interpoſitæ deferendum eſt, *c.licèt 12. hoc tit.* igitur in cauſa correctionis appellatio admittitur. Secundò difficilis eſt illa concluſionis pars, ubi docetur, conſuetudine præſcribi non poſſe, ut Prælatus corrigere nequeat exceſſus ſubditorum; primò enim ita inſurgo: illud poteſt conſuetudine introduci, quod privilegio concedi valet, *c.ſuper, §.præterea, de V.S. l.3. §.ductus aquæ, ff.de aqua quotidiana*: ſed ſic eſt, quod privilegium Pontificium poteſt eximere ſubditum Epiſcopi ab ejus correctione, *c.penult.* juncta Gloſſa ultima, *hoc tit.* igitur & conſuetudo. Deinde, cùm multò magis potens eſt conſuetudo, quàm privata præſcriptio, juxta vulgò tradita per Doctores *in c.conſuetudo, 1.diſt.* ſed privata præſcriptio poteſt eximere ſubditum à correctione Epiſcopi, *c.cum ex officii 26. verſic. Nos igitur, c.cum olim, de præſcr.* igitur & conſuetudine hoc ipſum introduci poteſt. Tandem augetur hæc difficultas ex eo, quia ſi appellatio jure communi in cauſis correctionis non admitteretur, fruſtra concederentur tot privilegia à Romana Sede religionibus, ut in cauſa correctionis regularis non liceat appellare, quæ refert Bruno *d.propoſ.5.* igitur ſi conceduntur, eſt quia jure communi licet appellare.

Hic tamen difficultatibus non obſtantibus verum eſt, 3 De correctione clericorum.
Epiſcopum debere corrigere exceſſus ſuorum clericorum, ut latè probavi *in cap.1. hoc tit.* & ſi clerici ex Capitulo Eccleſiæ Cathedralis ſint, & correctio ſpectat ad Capitulum, eo negligente, exceſſus corrigit Epiſcopus; & cùm agit ad emendationem morum alicujus Canonici, etiam jure communi attento debet procedere cùm Capituli conſenſu, *cap.3. de conſuet. c. Epiſcopus, c.felix, cap.ſi autem 15.qu.7. c.ſcitote 6.qu.3. c.novit, de his, quæ fiunt à Præl.* pluribus relatis defendunt Saravia *de juriſd. adjunct. q.1. per totam*, Solorz. *tom.2. de jure Ind. l.3.c.14. n.57.* Hodie verò ex diſpoſitione Concil. Trid. *ſeſſ.6. de refor. cap.4. & 25.* debet Epiſcopus procedere contra Capitulares cùm conſilio adjunctorum; cùm autem Epiſcopus ad correctionem procedit, appellatio non admittitur, quoad effectum ſuſpenſivum: quoad devolutivum verò appellationi locus eſt, *c.licèt*, ibi: *Diffugium, hoc tit. d.c.ad noſtram*. Pro qua ſententia facit efficax ratio; nam in omni cauſa, & quoad utrumque effectum appellatio cenſetur conceſſa, niſi expreſsè reperiatur prohibita, quod ſatis conſtat ex regula textus *in leg. in majoribus 20. C.de appell. c.omnis 2.qu.6.* Covar. *pract. q.23.nu.4.* ſed in præſenti textu, & aliis ſuprà expenſis appellatio tantùm reperitur inhibita, quoad effectum ſuſpenſivum: igitur quoad effectum devolutivum appellatio neceſſariò admittenda eſt. Facit Concil. Trid. *ſeſſ.24. de refor. cap.10.* in illis verbis: *Executionem quoque modo impediat, aut ſuſpendat*: quaſi Patres ſolummodo intendant inhibere illam appellationem, quæ executionem impediat, aut ſuſpendat; non verò eam, quæ tantùm ad ſuperiorem cauſam devolvit. Idem etiam innuitur in eodem Concilio, *ſeſſ.13.c.1. verſ. In cauſis*. Hæc tamen concluſio procedit, dummodo in correctione modus non excedatur; tunc enim non ſolùm quoad devolutivum, verum & quoad ſuſpenſivum effectum admittitur appellatio, ex hoc textu, *verſ. Niſi forſan in talibus, & c.licèt*, ibi: *Aliquis caſus emerſerit*. Faciunt etiam textus *in cap.ei qui appellat, verſ. Ab executore*, ubi Gloſſa *v.Non poteſt, c.novit 43.* juncta Gloſſa *v.Modum, de appell.* quo modo accipiendi ſunt textus *in c.cum ſpeciali, §.porrò, verſ. Ab exceſſu, c.reprehenſibilis 26.* ubi Gloſſa, *v.Competens, eod.tit. de appell. c.univerſitas 24. verſ. Nobis autem, de ſent. excomm.* Docent plures relati à Salgado *ubi ſuprà*. Quin immò etſi adhuc non detur exceſſus; ſi tamen probabiliter timeatur, à futuro gravamine admittitur appellatio, quoad utrumque effectum, argumento textus *in cap.1. de dilationib. c.conſuluit 18. c.bonæ 51. in princip. de appell.*

Præſentis deciſionis ratio ea communiter traditur ab Interpretibus; ideò videlicet appellationem non admitti à 4 Traditur ratio decidendi.
correctione, quia hujuſmodi correctio & emendatio ſubdito inflicta ob exceſſus à ſe commiſſos, habet rationem pœnæ reſpectu talis exceſſus: ſed à pœna non admittitur appellatio, *l.ſi qua pœna 244. ff. de V.S.* M. Tul. *de l.Agraria orat.2. Datur cognitio ſine conſilio, pœna ſine provocatione, animadverſio ſine auxilio*. Illuſtrant Fornerius, & Gentilis *in d.l.244.* igitur neque à correctione admittitur appellatio. Ratio autem quare à pœna provocare non liceat, triplex à Doctocibus aſſignatur. Prima, quia lex pœnalis lata eſt à legiſlatore, qui ſuperiorem non recognoſcit; unde ſicut neque ab ipſo legiſlatore, ita neque à lege admittitur appellatio, juxta textus *in l.1.ff.de appell. l.2. verſ. Exactis, ff. de origine juris*. Secunda ratio redditur, quia lex alicui damnum non infert, cùm

pro commnni omnium bono lata ſit, unde ab omnibus eſt obſervanda, *c. erit autem*, 4. *diſt. cap.* 1. *de conſt.* ac proinde nullus poteſt appellare, cùm deficiat gravamen, *d. cap. omnis*. Tertia tandem ratio aſſignatur à Paulo *in d. l. ſi qua pœna*, in illis verbis: *Simul atque reus convictus proponitur ejus maleficii, cui pęna à lege eſt inflicta, ſtatim illa debetur*. Tacitè enim delinquens obligatur, & quaſi conſentit pęnæ à lege impoſitæ. Secundæ partis hujus aſſertionis ratio redditur à Patribus Concil. Lateran. in præſenti, videlicet, quia appellationis remedium non ideò eſt inventum, ut alicui à religionis, & ordinis obſervantia debeat in ſua nequitia patrocinari. Facit etiam textus *in c. ſpeciali*, *§. porrò de appell.* junctis traditis à Bruno Caſſaing, & Gibal. *ubi ſuprà*: & cùm conſuetudo ſacris canonibus contraria, & quæ invitat ad peccandum per impunitatem delicti, ut curruptela rejiciatur à Sanctis Patribus, *cap.* 1. *& ultim.* ubi plura de conſuetudine dedi; ideò conſuetudo, per quam ſubditi eximuntur à correctione ſubditorum, in præſenti improbatur.

5 Diſſolvitur prima difficultas. Nec prima difficultas ſuprà adducta obſtat; licèt enim omnibus oppreſſis liceat provocare, tamen in cauſis correctionis non admittitur appellatio, quia nulla datur oppreſſio: & licèt rarò contingat, ut ſubditus innocens corrigatur, potiùs expedit, ut unus patiatur, quàm totius eccleſiaſticæ diſciplinæ nervus diſrumpatur, præcipuè quia ſi modus in correctione excedatur, appellatio admittitur. Nec obſtat augmentum deductum *ex d. cap. reprehenſibilis, verſ. Si verò*; quia in eo appellationi locus eſt propter exceſſum in correctionis modo; & tunc juxta ſuprà tradita appellatio etiam à correctione admittitur: quod & hodie poſt tot privilegia religionibus conceſſa in hac parte obſervari, docent Gibalinus, & Buno Caſſaing *ubi ſuprà*. Nec ſecundùm augmentum difficultatis obſtat, in quo dicebamus appellationem admitti à ſententia excommunicationis. Nam reſpondendum eſt, tunc appellationem admitti quoad effectum devolutivum, non verò quoad ſuſpenſivum, quod ea natura ipſius cenſuræ, provenit, *cap. licet*, ubi Gloſſa *hoc tit. c. Paſtoralis* 53. *§. verum, de appell.* & ſi excommunicatio prolata adhuc non ſit, appellatio utrumque effectum operatur, etiam in caſu correctionis; quia cùm hujuſmodi pęna ſit adeò gravis, ut nulla reperiatur in Eccleſia major, *c. corripiantur* 24. *q.* 3. oportuit appellationem admitti ab ea, quoad omnes effectus. Nec tertium augmentum difficultatis refragatur; magnum enim diſcrimen verſatur inter appellationem à correctione interpoſitam, & inter provocationem ab alia qualibet cauſa. In appellatione à correctione, etſi juſta cauſa exprimatur, ſi tamen propter exceſſum in modo gravamen non ſequitur, appellatio quoad utrumque effectum non admittitur; in alia verò qualibet appellatione, dum adeſt juſta cauſa, appellatio utrumque effectum operatur. Nec tandem ultimum augmentum obſtat; nam reſpondetur, privilegia non ſemper aliquid novum continere, ſed majoris expreſſionis, & explicationis, gratia concedi, ut probat Thom. Sanch. *lib.* 2. *de matrim. diſp.* 37. *num. ult.* Deinde in hoc caſu aliquid novum continent privilegia; nam jure communi, ut ſuprà inculcavi, licebat à correctione appellare, ſi exceſſus in ejus modo daretur: poſt prædicta verò privilegia non licet, niſi exceſſus manifeſtus ſit, ut probant Thom. Sanch. *tom.* 2. *ſummæ*, *lib.* 6. *cap.* 8. *num.* 20. Suar. *tom.* 4. *de relig. lib.* 2. *cap.* 11. Bruno Chaſſaing *d. propoſ.* 5.

6 Reſpondetur ſecundæ difficultati. Nec etiam obſtat ſecunda difficultas, verum enim eſt, correctionis modum nulla conſuetudine tolli poſſe. Ratio eſt, quia hujuſmodi bonum adeò diſciplinæ eccleſiaſticæ convenit, ut nulla cauſa valeat impediri, ut Petrus in præſenti docent, & in Concil. Trident. *ſeſſ.* 24. *de refor. cap.* 10. *propè finem*, fulciturque ea ratione, quia præceptum correctionis divinum eſt, juxta caput 18. Matthæi, ibi: *Corripe eum*; de quo *in cap. ſi peccaverit* 2. *qu.* 5. *c. novit, de judiciis*. Unde nec conſuetudine, aut humana lege tolli poteſt, *c. ſunt quidam* 25. *q.* 1. *cap. fin. de conſuet.* Nec contrarium probat difficultas ſuprà adducta, pro cujus ſolutione, & vera interpretatione hujus textus *in princip.* & *§. exceſſus*, dicendum eſt, conſuetudinem, de qua in præſenti textu, dupliciter poſſe conſiderari, vel quatenus eſt totaliter impeditiva correctionis, vel quatenus eſt translativa hujus poteſtatis in alium, ita quod correctionem non impediat, ſed corrigendi poteſtatem ab uno judex auferat, & in alium transferat. Inter utramque illud diſcrimen cognoſcitur, quod prior, ut irrationabilis, eſt invalida, neque ex ulla cauſa licita reddi poteſt: poſterior verò data juſta cauſa legitima poteſt introduci, & defendi. Ratio diſcriminis eſt, quia in totum impedire bonum correctionis, eſt directè offendere ſalutem ſpiritualem animarum, & finem eccleſiaſticæ poteſtatis, quæ potiſſimum intendit benè, beatèque vivendum eſſe. D. Thom. *lib.* 1. *de regim. Princ. cap.* 14. Gloſſa 2. *in cap. cùm contingat* 28. *de jurejur.* Navar. *in cap. novit*, *notab.* 3. *de judiciis*; cùm bonum correctionis non ſolùm lege humana, verùm & divina Eccleſiæ Prælatis circa proprias oves ſit acriter injunctum, ut in principio hujus textus docetur: unde conſequens eſt, nihil poſſe ab humana poteſtate ſtatui, quo tale bonum in totum impediatur: quæ cauſa cùm prorſus deficiat in conſuetudine, quam vocant Doctores translativam, nihil obſtat quominus admittatur, quin immò aliquando expediet de uno in alium Prælatum hujuſmodi correctionis munus transferri, quippè qui facilius, & diligentius illud exequatur: unde textus hic in principio accipiendus eſt de conſuetudine impeditiva correctionis *in verſ. Exceſſus*, non de illa, quæ impedit, ſed ſolùm transfert correctionem Canonicorum in Capitulum. Quæ interpretatio communis eſt Antonii *hic*, *n.* 16. Baldi *num.* 2. Abbatis *in fine*, *principii*. Pro qua etiam expendi poſſunt verba illius textus, *correctionem impedire*, quaſi præſens prohibitio ſolummodò feratur in eam conſuetudinem, quæ fuerit impeditiva correctionis. Faciunt etiam illa verba dicti *§. Exceſſus*: *Qui conſueverunt corrigi*; quę tantùm important conſuetudinem translativam. Denique expendi poteſt pro hac ſententia exemplum præſcriptionis; præſcriptio enim translativa correctionis admittitur, licèt non admittatur impeditiva, *cap. cùm ex officii, de præſcript.* igitur ſimiliter conſuetudo translativa admittitur. Nec huic ſolutioni refragatur univerſalis illa negativa hujus textus, *Nulla conſuetudo*, quæ omnem prorsùs rejiciunt conſuetudinem contrariam; intelligenda enim ſunt illa verba, quoad effectum, quem ſequentia demonſtrant, ibi: *Valeant impedire*, juxta textum *in l. hæc ſcriptura* 30. *§. ult. ff. de legat.* 2. *c. mandato* 6. *cap. ſcribam* 9. *de præſumpt.* Similiter etiam cùm privilegio quis eximitur à juriſdictione alicujus, & alterius poteſtati ſubjicitur, non impeditur correctio, ſed tranſfertur. Nec obſtat augmentum ultimum difficultatis, argumento deducto à præſcriptione; omiſſa enim quæſtione, utrum privata præſcriptio eoſdem effectus habeat ac conſuetudo, quam diſputant Doctores *in cap. ſi diligenti, de præſcrip.* Barboſa *de præſcript.* 1. *par. qu. ult. nu.* 5. Rebuffus *to.* 3. *ad leges Galliæ*, *tit. de conſuet. nu.* 26. Covar. *lib.* 1. *variar. c.* 17. *n.* 8. Connanus *lib.* 1. *comment. cap.* 10. eodem modo ſatisfaciendum eſt, videlicet, ut ſi præſcribatur exemptiò, ut correctio omnimodè negligatur, non admittatur ſimilis præſcriptio: quo modo in amicitiam reduci debet textus *in d. cap. cùm ex officii*, cum textibus *in c. olim*, *c. cum perſonæ*, *de privil. c. olim*, *de cenſibus*, *c. ex frequentibus*, *de inſtit.*

Superiori aſſertioni primò adverſatur textus *in cap. de priore* 31. *de appell.* ex quo expreſsè deducitur, in cauſa correctionis appellationem admitti, & provocantem mittendum eſſe ad Sedem Apoſtolicam, ut eam proſequatur: igitur quia in cauſa correctionis appellationi locus eſt. Pro cujus textus expoſitione Gloſſa *ibi*, *verb. Appellationem*, affirmat appellationem ibi admiſſam fuiſſe, quia Prælatus modum exceſſerat in correctione; & tunc juxta ſuprà tradita, appellationi locus eſt. Gloſſæ ſententiam ſequuntur omnes repetentes *ibi*, & plures congeſti à Salgado *de protect. d.* 1. *par. cap.* 25. Suarez *tom.* 4. *de relig. lib.* 2. *c.* 11. Barb. *lib.* 2. *voto* 67. Gibalin. *d. diſquiſ.* 5. *§.* 3. *conſect.* 5. Balboa *in cap. ad noſtram*, *de appell.* Sed licèt hæc doctrina vera ſit, tamen non convenit deciſioni textus *in d. cap. de priore*; ſiquidem ea ejus contextura non liquet, ibi peccatum fuiſſe in exceſſu, aut agi de cauſa correctionis: quare alii exiſtimarunt, textum illum nullatenus eſſe accipiendum de appellatione prout eſt juris remedium, quo poteſtas inferioris ſuſpenditur, & negotium ad ſuperiorem devolvitur; ſed de accuſatione Prælati, ita ut verbum illud, *appellavit*, accipiatur pro *accuſavit*; quia plerumque appellare ponitur pro accuſare, ut conſtat *ex l. is qui prior* 29. *ff. de judiciis*, ibi: *Qui prior appellavit*, id eſt, qui prior accuſavit, aut in judicio egit, ut exponunt Faber & Gothofredus *ibi*. Sed neque hæc interpretatio admitti poteſt; tum quia rubricæ non convenit; tum quia ſi Pontifex ageret de accuſatione, qua canonicus Priorem ad Sedem Apoſtolicam appellabat, quamvis Prior accuſatus non comparuiſſet apud Pontificem, non erat ob eam cauſam cum litteris veritatem continentibus ad Sedem Apoſtolicam mittendus, ſed ut verè contumax judicandus, & condemnandus erat, ut *in cap. veritatis* 8. *de dolo & contum.* quare his ſolutionibus omiſſis, facilius textus ille intelligendus eſt juxta rubricam, ſub qua jacet, de appellatione vera interpoſita, non tamen in

7 Exponitur c. de priore, de appell.

cauſa

Digitized by Google

cauſa correctionis; ſed de ea, quæ interponitur ab enormitatibus, & exceſſibus, quos Prior committebat; ſicut plerumque appellatio interponitur à futuro gravamine *in cap. conſuluit, cap. bonæ, de appel.* cui appellatiooi cùm Prior deſerre noluiſſet, juſtè mittitur puniendus ad Sedem Apoſtolicam cùm litteris veritatem continentibus, ut probat Gloſſa ultima *ibi*.

8 *Intelligitur c. nos inter, de purgat. canonica.* Deinde adverſatur textus *in c.nos inter 6.de purg. canon.* ubi deciditur, quod ſi Epiſcopus ſubditum ſuum corrigens ipſi purgationem injungat, poteſt ſubditns ab hac ſententia appellare: igitur qnia in cauſa correctionis admittitur appellatio. Cui difficultati communiter reſpondetur, textum illnm procedere, cùm ſubditns habuit juſtam cauſam appellandi, veluti quia Epiſcopus modum in correctione exceſſerat, vel alin modo gravabat, juxta textum *in c.licèt, hoc tit.* Ita textum illum accipinnt Gluſſ. ultima *ib.* Abbas *in eo textu*, Simanchas *de cathol. tit.56.n.25.* Verùm hæc interpretatio facilè refellitur ex eo, qoia etſi attentè legatur textus ſeries, non conſtat exceſſum ibi commiſſum fuiſſe ab Epiſcopo; quare hac omiſſa ſolutione, placet interpretatio Gloſſæ *in c.licèt, hoc tit.* quæ affirmat textum illnm non eſſe accipiendum de correctione, ſed de purgatione canonica propter delictum injnnctam, in qua deficiens, ut convictus pnnitur pęna ordinaria, *c.cùm P. verſic. Deficiente, de purg. can.* Ratio hujus ſententiæ licèt à Gloſſa oon aſſignetnr, ea eſt, videlicet quia cauſa, ob quam indicebatur purgatio canonica, non erat notoria; ſiquidem injungebatur purgatio: nnde cùm notoria non eſſet, rectè potuit appellari à gravamine illato.

§.

CÆterùm ſi canonici abſque manifeſta, & rationabili cauſa (maximè in contemptum Epiſcopi) ceſſaverint à *a* divinis, Epiſcopus ſi voluerit, nihilominus celebret in Eccleſia Cathedrali, & *b* Metropolitanus ad querelam ipſius, tanquam ſuper hoc delegatus à nobis, taliter eos per cenſur. eccleſ. cognita veritate caſtiget, quod *c* pœnæ metu talia de cætero non præſumant.

NOTÆ.

1 a A *Divinis officiis.*) Ut in definitione ceſſationis apponitur.

b *Metropolitanus.*) Id eſt Archiepiſcopus, qui per appellationem, aut viam querelæ aditi poteſt, ot latè probavi *in cap.duo, c.paſtoralis, hoc tit.*

c *Metu pœnæ.*) Hic eſt finis, & utilitas pęnarum, videlicet, nt malefici emendentur, & alii deterreantur, *l.bona fides 31.ff.depoſiti, l.ult. C.de Epiſc. & Cleric. Ut metu pęnæ eos, qui ad peccandum proclives ſunt, à peccando arceamus: & l.7.§.fin. ff.de pęnis, l.1.§.1.ff. de juſtit.& jure*, Plutatcbus *in vita Solonis*: *Sunt hæc duo quaſi elementa quædam virtutum; nam & præmii ſpes ad optima quæque ſtudia promptiores, & pęnæ metus ad actiones pravas tardiores facit.* Boetius *lib.4. de conſolat. proſ. 4. Corrigi ultione pravos mores, & ad rectum ſupplicii terrore deduci, cæteris quoque exemplum eſſe culpanda fugiendi.* Plura Ritherurſius *in notis ad Salvianum de provid. pag.34.* Legiſlatnres enim optantes homines facere bonos, æquos, & ab illicitis abhorrentes, comminatione pœnarum, & propoſitione præmiorum uſi fuerunt; nam ubi malos præmia ſequuntur, haud facilè quiſquam gratuitò bonus eſt: verba ſunt Philippi *in orat. contra Lepidum*, apud Saluſtium *in fragm. ex lib.1. Hiſtor.* Nam

——Tantò major famæ ſitis eſt, quàm
Virtutis; quis enim virtutem amplectitur ipſam
Præmia ſi tollas?

Ut prudentiſſimè dixit Juvenalis *ſatyra* 10. Sed qnia mnlti adeò in vitia proni ſuot, ut citius præmiis virtuti propoſitis carerent, quàm eam ſequerentur, quàm contra naturam, aſperam, trucem & impenetrabilem haberent, deſpiciunt, & averſantur, neceſſaria fuit pœnarum comminatio, ut metu perculſi à vitiis abſtineant, quia motibus ducti, nunqnam virtutem amplecterentur, ut deſinant ſaltem mali eſſe, qui nolunt eſſe boni. Liceat hic uſurpare illud Horatii:

Virtus eſt vitium fugere, & ſapientia prima
Stultitia caruiſſe.

Itaqoe primò, & principaliter jus intendit homines bonos facere: quod ſi aſſequi non poſſit, ad minus ſatagit oe mali ſint: idcircò primi legiſlatores ad pœnas malefactis imponendas, quàm ad pnponenda pręmia magis intentos fuiſſe forſan notari poteſt, quia facilius ſocietas humana inter nos oſquequaque bonos conſervatur, quàm inter malos, ue damnemus auctores ab omni ſæculo probatiſſimos, qui hanc ferendarum legum præcipuam rationem fuiſſe tradiderunt. Abbas Serenus *collat.8. c.25.* apud Jo. Caſſian. *Deus hominem creans omnem naturaliter ei ſcientiam legis inſeruit, quæ ſi fuiſſet ad homine ſecundùm propoſitum Domini, ut cęperat, cuſtodita, non utique neceſſarium fuiſſet aliam dari, quæ per litteram poſteà promulgata eſt. Erat enim ſuperfluum extrinſecus offerri remedium, quod adhuc intrinſecus vigebat inſertum: ſed quia hæc, ut diximus, penitus jam fuerat corrupta libertate uſque peccandi, velut hujus exactor, ac vindex, & ut ipſis ſcripturæ verbis eloquar, adjutrix adpoſita eſt Moſaicæ legis ſevera diſtrictio, ut vel metu pęnæ præſentis non penitus bonum ſcientiæ naturalis extingueretur.* Concinit D. Hieronymus *in epiſt. ad Galat. D. Pauli, cap.3.* ad illa verba: *Lex pædagogus noſter fuit in Chriſto*; quem affert Atlardus Gazeus, ſed non poteſt omitti. Sic ait: *Pædagogus parvulis aſſignatur, ut laſciviens refrænetur ætas, & prona in vitia corda teneantur, dum tenera ſtudiis eruditur infantia, & ad majores Philoſophiæ, & regendæ Reipublicæ diſciplinas metu pęnæ coercita præparatur.* Ecce ſub allegoria primæ ætatis reddit cauſam S. Doctor, propter quam lex populo Hebraico data fuit. Certiora hæc ſunt, ſed nec deſunt in idem tendentia teſtimonia Gentilium, qui cauſas naturales ſolerti ſpeculatione indagarunt: Primo loco advocandus eſt Polybius in ſuo doctiſſimo initio libri 6. hiſtoriarum, ubi in narrando exordio Monarchiæ, de juſto & injuſto præmio & pęna eleganter ediſſerit. Brevius, ſed graviter Tacitus *lib.3. annal. Vetuſtiſſimi*, ait, *mortalium nulla adhuc mala libidine, ſine probro, ſcelere, eoque ſine pęna, aut coercitionibus agebant; nec præmiis opus erat, cùm honeſta ſuopte ingenio peterentur, & ubi nihil contra morem cuperent, nihil per metum vetabatur: at poſtquam exui æqualitas, & pro modeſtia, ac pudore ambitio, & vis incedebat, provenere dominationes.* Poetæ etiam præluſerunt, ex quibus Titus Lucretius Carus doctiſſimè.

Res itaque ad ſummam facem, turbaſque redibat,
Imperiumque ſibi ſummatim quiſque petebat;
Inde Magiſtratuum partem docuere creare,
Juraque conſtituere, ut vellent legibus uti;
Nam genus humanum defeſſum vi colere agrum;
Ex inimicitiis languebat, quo magis ipſum
Sponte ſua cecidit ſub leges, arctaque jura.
Acrius ex ira: quod enim ſe quiſque parabat
Ulciſci, quàm nunc conceſſum eſt legibus æquis:
Pertæſum eſt homines hanc ob rem vi colere ævum;
Unde metus maculat pęnarum præmia vitæ.

Quæ omnia ſacra, profanaque illuſtrant, comprobant, & mirificè tuentur ſententiam Gratiani *in princ.4.diſt.* ubi ſic inquit: *Cauſa conſtitutionis legum eſt humanam coercere audaciam, & nocendi facultatem refrænare.* Adducitque ex noſtro S. Doctore S. Iſidoro Hiſpalenſi hunc textum: *Factæ ſunt autem leges, ut earum metu humana coerceatur audacia, tutaque ſit inter improbos innocentia, & in ipſis improbis formidato ſupplicio refrænetur nocendi facultas.* Utitur, & exponit hoc teſtimonium D. Thom. *1.2.q.95.art.1. verſ. ſed contrà*: notavi jam *in apparatu, & in cap.4. de elect.*

COMMENTARIUM.

EX hoc §. dedocunt communiter Interpretes: *Quod ſi canonici ſine manifeſta, & rationabili cauſa ceſſant à divinis, Epiſcopus ceſſationem ſervare non cogitur, & Metropolitanus, ut delegatus Pontificis de ceſſationis cauſa cognoſcet.* Quæ concluſio ſingularis in jure eſt. Eam tamen illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Cæſar *de eccleſ. hierarch. 1.part. diſp.5. ſ.2. nu.30.* Gibalin. *de cenſur. diſquiſit. pag.109. nu.9. & pag.380.* Moneta *de commut. ultim. c.3.n.4.* Barb. *alleg.92.* omnes Claſſici *in cap.ſi canonici, hoc tit. lib.6.* 2 *Concluſio probatur.*

Sed hæc communis aſſertio impngnari poteſt ſequentibus juris principiis. Primum eſt: Capitulum etiam præſente Epiſcopo poteſt interdictum, & ceſſationem à divinis in Eccleſia apponere, *c.dilecti, de appel. c.ex parte, el 1. de V.S. c.ſi canonici, hoc tit. lib.6.* ſed ſententia legitimi judicis, ſive juſta, ſive injuſta, eſt tenen- 3 *Ratio dubitandi.*

da, *c.ſententia Paſtoris* 11.*qu*.3. junctis traditis à Caſtro *de lege pœnali lib*.1. *pag*.35. *litt.E.* Covar. *in c.alma*, 1.*p*.*ſ*.7.*n*.10. Manciuo *controv. diſſert*.15. *cap*.15. Balboa *in cap*.1. *de re judic. nu*.36. Grethſero *de immunit. eccleſ. pag*.353. Petr. Gregor. *lib*.4. *partit. tit*.16. *cap*.1. Magallano *in D. Paulum, ad Timoth. cap*.1.*ſect*.8.*art*.4. in dubio enim pro judice preſumptio extat, *cap.in præſentia, de renunc.* Gamma *dec*.37.*nu*.1. igitur Epiſcopus tenetur ſervare ceſſationem à divinis indictam à Canonicis, etſi ex cauſa injuſta. Secundò alia pars hujus deciſionis, quæ in præſenti ſpecie Metropolitano, ut delegato Sedis Apoſtolicæ cognitionem cauſæ competere affirmat, difficilius redditur ex eo, quia Epiſcoporum querelæ, eorumque negotia jure proprio, & ordinaria juriſdictione ad Archiepiſcopum ſpectant, *cap*.1. *c.illis*, 80.*diſt. c.duo, hoc tit.* igitur in præſenti caſu ad Archiepiſcopum ut ordinarium, non ut delegatum cauſæ cognitio ſpectabat.

4 Ceſſatio à divinis quid, & quibus imponatur.

Adhuc tamen defenſanda eſt præſens Conc. Lateran. deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, ceſſationem à divinis, de qua Patres in præſenti agunt, eſſe ſuſpenſionem divinorum officiorum, & organorum Eccleſiæ in aliquem locum decretam. Ita Silveſter, & alii Summiſtæ *v.Ceſſatio à divinis*, Majolus *de irregul. l*.3.*c*.20. *in fin.* Covar. *in c.alma*, 2.*p*.§.2. Suar. *de cenſur. diſp*.39.*ſect*.1. Alterius *eod.tr. diſp*.2.*c*.1. Avila *de ceſſatione à divinis*, *diſp*.1. Gibalin. *de cenſur. diſq*.1. *pag*.11. Et licèt in pluribus conveniat hæc cenſura cum interdicto, immò aliquando confundatur, ut *in c.dilecti* 55.*de appell.* tamen in aliis quampluribus differt. Primò, quia ceſſatio à divinis propriè non eſt cenſura, ut interdictum, ut defendunt Suar. *de cenſur. diſp*.39.*ſect*.5. Gibal. *ubi ſuprà, pag*.11. Secundò, quia nec in caſibus exceptis *in c.alma mater*, *de ſent. excom. lib*.6. licèt tempore ceſſationis divina officia celebrare, ut reſolvit Gibalin. ubi proximè, *pag*.375. Tertiò, quia tempore ceſſationis à divinis tantùm Baptiſmus, Pœnitentia, & Euchariſtia per modum viatici adminiſtrari poſſunt, & ſemel in hebdomada gratia conficiendi corpus Chriſti Miſſam celebrare licet, *c.permittimus, de ſent. excomm.* docet Gibalin. *ubi ſuprà, pag*.377. Differt etiam ceſſatio ab interdicto in aliis quampluribus caſibus, quos congerunt Avila *ubi ſuprà, dub.ult.* Sayrus *de cenſur. l*.5.*c*.17. Hurtado *de ceſſat. à divinis, diffic*.1. Ceſſationem à divinis apponere poſſunt omnes illi, qui & interdictum indicere valent. Sotus *in* 4.*diſt*.22. *qu*.3. *ar*.2. Covar. *in d.c.alma*, 2.*p*.§.2.*n*.6. ut judices ordinarii, videlicet Epiſcopi, *c.cùm inter, de conſuet. c.tranſmiſſa, de elect. c.auditis, de præſcript. c.cum plantare*, *ſ*.1. *c.Epiſcoporum, de privileg.* Magiſtri Scholarum, ut probat Eſcobar *de Pontificia juriſd. c*.22.*ſ*.8. judices delegati, *c.ſanè, c.ex litteris, de officio delegat.* Capitulum Sede vacante, quia ſuccedit in omnem juriſdictionem Epiſcopi, *cap*.2. *ne ſede vacante, c.penult. & ult. de ſupplend. neglig. lib*.6. Trid. *ſeſſ*.24.*de refor. c*.16. Canonici etiam Eccleſiarum Cathedralium, ſi privilegio, aut conſuetudine juriſdictionem obtineant, poſſunt interdictum, & ceſſationem à divinis indicere, *c.dilecti* 55.*de appell. d.c. cùm inter, de conſuet. c.ex parte*, el 1.*de V.S. c.ſi Canonici, c.quamvis, hoc tit. lib*.6. *Clem*.1. *de ſent. excomm. c.ſtatutum, eod. tit. in* 6. ſed ſicut inſpecto jure communi Epiſcopus ſine Capituli conſenſu graviora Eccleſię negotia peragere non poterat, *c.novit* 4. *cap.ea noſcitur* 6. *c.tua* 8.*de his, quæ fiunt à Præl.* nec ceſſationem à divinis indicere, *cap*.1. *de exceſſib. Prælat.* ita ſimiliter jure communi attento Capitulum ſine aſſenſu Epiſcopi interdictum aut ceſſationem apponere nequibat, *cap*.2. *de his, quæ fiunt à majori parte*, Gibal. *ubi ſupr. pag*.109.*nu*.9. inter Epiſcopum autem ordinarium judicem, & Capitulum, cùm juriſdictionem habet, illud diſcrimen notandum eſt, quod in Epiſcopo ceſſationem à divinis indicente tantùm deſideratur juſta, & rationabilis cauſa; in Capitulo verò Eccleſiæ Cathedralis manifeſta ſimul, & rationabilis cauſa requiritur, ut conſtat ex hoc textu, in illis verbis, *Abſque manifeſta, & rationabili cauſa*; in quibus jus ſpeciale ſtatuitur, cùm regulariter in omnibus Prælatis, & in quibuſcumque actibus gerendis ad illorum juſtitiam tantùm deſideretur rationabilis cauſa, non verò manifeſta; idque ſatis innuit Bonifacius VIII. *in d.cap.quamvis*, in illis verbis: *A prædeceſſoribus noſtris manaverint inſtituta*; ubi alias præſcribit conditiones Pontifex, quas Canonici obſervare debent in imponenda ceſſatione à divinis, quas etiam illuſtrant Sayrus, & Alterius *ubi ſupr.* Gibalinus *ubi proximè, pag*.380.

Quibus animadverſis apparet jam vera ratio hujus deciſionis; nam licèt Canonici in hujus textus ſpecie haberent virtute privilegii, aut conſuetudinis facultatem ferendi ſententiam ceſſationis à divinis; tamen cùm exinde non levis ſequatur divini cultus diminutio, non ob quamlibet cauſam, ſed ob manifeſtam, & gravem debebant ceſſationem apponere, aliàs ſi ſine manifeſta cauſa ceſſationem indixerint, non tenetur Epiſcopus eam obſervare, immò nec alius quilibet tenetur parere hujuſmodi ſententiæ, cùm Canonici tantùm ceſſationem à divinis apponere poſſint ob gravem, & manifeſtam cauſam. Debet etiam Archiepiſcopus Canonicos injuſtè à divinis officiis ceſſantes punire, non ut ordinarius judex, ſed ut delegatus Pontificis; quia ut ordinarius, in Canonicos, & alios ſuffraganeos Epiſcopi tantùm in certis caſibus poteſt animadvertere, & de eorum cauſis cognoſcere, *cap. duo, cap. paſtoralis, hoc tit.* unde tantùm, ut delegatus poteſt adverſus eos procedere. Cæſar *eccleſ. hierarch. diſp*. 5.*ſ*.2. *num*.30. Nec obſtat jam prima difficultas ſuprà adducta *ex cap. ſententia* 11. *quæſt*.3. procedit enim textus ille, cùm ſententia prolata eſt à legitimo judice, ſervatis conditionibus, & requiſitis à jure præſcriptis; tunc enim licèt de injuſtitia ſententiæ dubitetur, ſervanda eſt, *d.cap. ſententiam*: at verò præſens textus procedit, cùm Canonici ſententiam ceſſationis protulerunt abſque juſta, & manifeſta cauſa, & per conſequens non ſervatis conditionibus à jure præſcriptis; tunc enim quia ſententia ex defectu juriſdictionis nulla eſt, Epiſcopus eam ſervare non tenetur. Nec ſecunda difficultas refragatur; licèt enim Archiepiſcopus judex competens ſit in cauſa, quæ inter Epiſcopum, & Canonicos diſceptatur, tamen in præſenti caſu nulla lis inter Epiſcopum, & Canonicos non vertebatur, nec Epiſcopus conquerebatur de injuſtitia ſententiæ tantùm, verùm de ipſis Canonicis: unde tantùm Innocentius, & PP. Concilii conſtituunt, Archiepiſcopum delegatum, ut animadvertat in ipſos Canonicos injuſtè ceſſantes à divinis, ut patet ex illis verbis: *Per cenſuram Eccleſiaſticam, cognita veritate caſtiget*; quia cùm, ut ordinarius eos punire non poſſit, ex ſuprà traditis, vel delegatus in eos animadvertere valet; & hoc caſu Archiepiſcopus manet delegatus juris, ut dixi *in cap*.1. *cap. cum in jure, de officio delegati*. 5 Probatur præſens deciſio.

§.

PRovideant itaque diligenter Eccleſiarum Prelati, ut hoc ſalutare ſtatutum ad queſtum pecunię, vel gravamen aliud non convertant; ſed iſtud ſtudioſè, ac fideliter exequantur, ſi canonicam velint effugere ultionem, quoniam ſuper his Sed. Apoſt. auctore Domino attentiſſimè vigilabit.

COMMENTARIUM.

1 Ratio decidendi.

EX hoc §. communiter deducitur, Prælatos in correctione ſubditorum cavere debere à pœnis pecuniariis, & aliis gravaminibus ſubditis non inferendis. Quod axioma, & auctoritate, & ratione probatur. Auctoritate textus *in cap. ut Clericorum, de vita, & honeſt. Cleric. cap.ſi lapis*, 50.*diſt. c.pauper* 11.*q*.3. *cap. licèt* 3.*de pœnis*. Concil. Colon. *Conſtit*.8. Aurelian.2. *Can*.3. Cabil. ſub Carolo *Can*.18. Turon. ſub Alexan. III. *Can*.7. Later. ſub ipſo *p*.2.*cap*.1. Illuſtrant Alfaro *de officio Fiſcalis gloſſ*.9.*n*.9. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. par*.3. *alleg*.107. Covar. *lib*.2. *variar. cap*.9. Salcedo *in praxi, cap*.142. Daniel de Nobilibus *in ſelectis controv. diſp*.30.*n*.66. Solorz. *de jure Indiar. t*.2.*l*.3.*c*.7.*n*.76. Landmet. *lib*.2. *de veteri monach. cap*.109. *in fine*, Petrus Gregor. *lib*.4. *partit. tit*.15. *c*.1. Fileſacus *in præſenti*, plures congeſti à Diana *p*.10.*tr*.8.*reſ*.1. Rationi etiam valdè conſona eſt hæc deciſio; nam ſi ad quæſtum pecuniæ Prælati in correctione tantùm intenderent, violaretur auro juſtitia, nullamque reus pertimeſceret pœnam, quam ſcit poſſe pecunia redimere *d.c.ſi pauper*. Deinde quia ſi Prælati his pœnis pecuniariis aſſiduè uterentur, potiùs propter quæſtum, quàm propter emendationem eas impoſuiſſe præſumerentur, *cap. licet* 3.*de pœnis*: unde rectè in præſenti à Patribus ſtatuitur, procul abeſſe debere Epiſcopum à quæſtu pecuniæ in pęnis infligendis, & ſimul gravamen nullum eis inferre non debere, cùm pęnæ ſint commenſurandæ delicto, ut probavi *in cap*.4. §.*illo, de offic. deleg.*

Impugnatur.

Sed contrarium, immò judices eccleſiaſticos in correctione ſubditorum, puniendiſque delictis debere pœnis

pecu-

pecuniariis uti, adſtruunt aliqua juris noſtri teſtimonia, præcipuè textus *in c. quoniam*, 8. *diſt. c. ſi quis contumax* 20. 17. *q.* 4. *c. quid ergo* 23. *q.* 5. *c. ſtatuimus* 56. *q.* 1. *cap. qui ſubdiaconum* 17. *q.* 4. *c. dilectus* 18. *hoc tit. c. ad audientiam* 13. *de præſcr. c. olim, de injuriis, c. in Archiepiſcopatu, de raptorib. c. poſtulaſti, de Judæis, c. ex parte, de V. S. c. venerabilibus* 7. §. *denique, de ſent. excomm.* Concil. Illib. *can.* 5. *Qui in Quadrageſima ante Paſcha cognoverit uxorem ſuam, & noluerit abſtinere ab ea, unum annum pœniteat, aut pretium, videlicet* 25. *ſolidorum, ad Eccleſiam tribuat, aut pauperibus dividat.* Quod & praxis quotidiana teſtatur, quam referunt Farinac. *tom.* 1. *praxis crim. q.* 19. *n.* 41. Barb. *de pot. Epiſc. d. alleg.* 507. plures relati à Diana *d. reſ.* 1. Pro concordia, & conciliatione hujus §. cum prædictis juris locis dicendum eſt, verum eſſe; judices etiam eccleſiaſticos poſſe pęnas pecuniarias indicere pro emendatione delictorum, præcipuè in illis provinciis, ubi magis facinoroſi terrentur mulctæ juriſdictione, quàm aliis pœnis, eam tamen debere applicare piis locis, aut pauperibus, non autem in proprios uſus convertere, ut omnis avaritiæ ſuſpicio evitetur. Trid. *ſeſſ.* 24. *de refor. c.* 3. Nec tantùm mulctam dicere poſſunt eccleſiaſticis perſonis, verùm & à laicis peccantibus pecuniam extorquere poſſunt, *c. ſi quis contumax*. Unde PP. in præſenti non inhibent pęnas pecuniarias in correctione ſubditorum imponere, ſed ad quæſtum in proprios uſus convertere, ut latè docet Diana *d. tr.* 9. *per tot.* & nos dicemus *in cap.* 3. *de pœnis*, & docet Alteſſerra *diſſert. juris Can. lib.* 2. *c.* 2.

CAPUT XIV.

Idem *in* a *eodem*.

QUoniam in pleriſque partibus intra eandem civitatem, atque diœc. permixti ſunt populi diverſarum *b* linguarum, habentes ſub una fide *c* varios ritus, & mores; diſtrictè præcipimus, ut *d* Pontifices hujus civitatis, ſive diœc. eiſdem provideant viros *e* idoneos, qui ſecundùm diverſitates, rituum, & *f* linguarum divina officia illis celebrent, & eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrent, inſtruendo eos *g* verbo pariter, & exemplo. *h* Prohibemus autem omninò, ne una, eademque civitas, ſive diœc. diverſos Pontifices habeat, tanquam unum corpus diverſa capita, quaſi monſtrum. Sed ſi propter præſcriptas cauſas urgens neceſſitas poſtulaverit, Pontifex loci *i* Catholicum Præſulem rationibus illis conformem provida deliberatione conſtituat ſibi vicarium in prædictis, qui ei per omnia ſit obediens, & ſubjectus. Unde ſi quis aliter ſe *j* ingeſſerit, excommunicationis ſe noverit mucrone percuſſum: & ſi nec ſic reſipuerit, ab omni miniſterio eccleſiaſtico deponendum, adhibito, ſi neceſſe fuerit, brachio *k* ſæculari ad tantam inſolentiam repellendam.

NOTÆ.

1 a IN *eodem.*) Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. ubi præſens deciſio deſumpta proponitur *ex cap.* 9. *Concilii Lateran.* ſub Innoc. III. celebrati. Sed antequam ejus expoſitionem ingrediamur, hujus conſtitutionis cauſa, ſeu hiſtoria repetenda eſt. Anno enim 1204. urbe Conſtantin. capta à Latinis, Balduinus Comes Flandriæ in ea Imperator renunciatus, & coronatus fuit. Thomas verò Maurocenus Patriarcha Conſtantinopolitanus electus, ac conſecratus fuit, in aliiſque civitatibus Imperii Orientalis Epiſcopi Latini præfecti fuerunt, ut ex Villarduino, & Altiſſiodorenſi refert Spondanus *in continuat. Baronii, in prædicto anno*; & nos aliqua adduximus *in c. ſcriptum* 40. *de elect.* inde contigit, quod ſimul in eiſdem oppidis, & parochiis permixtim Latini, & Græci habitarent; & cùm Græci juxta ritus proprios Eccleſiæ Orientalis vellent ſibi ſacramenta adminiſtrari; Latini verò à ſuis Epiſcopis juxta Eccleſiæ Latinæ ritus ſacramenta ſibi conferri peterent, Innocentius, ut Græcis, & Latinis conſuleret in Concil. Later. edidit pręſentem conſtitutionem, qua ſtatuit, ut Epiſcopi eligerent parochos idoneos juxta linguam eorum, quibus ſacramenta adminiſtranda erant; & ſi neceſſitas poſtulaſſet, alium Epiſcopum, ut vicarium aſſumerent, ut per eum ſacramenta conferrentur; ita tamen, ut in una civitate duo Epiſcopi non conſtituerentur.

2 b *Diverſarum linguarum.*) Licèt in exordio orbis apud omnes gentes unica tantùm lingua nota eſſet, Hæbrea videlicet; erat enim tunc in univerſa terra ſermo unus, *Geneſis cap.* 11. *verſ.* 1. poſteà tamen variæ gentes diverſis linguis, uti cœperunt, ut narrant Theologi poſitivi *in d. cap.* 11. *Geneſis*, Ælias Schedius *de Diis Gentium*, *cap.* 10. *per tot.* Aldrete *in origine linguæ Caſtellanæ, in princ.* Albericus Gentilis *in opuſculo de linguarum mixtura*, Bzovius *de ſignis Eccleſiæ*, *lib.* 6. *c.* 5. Solorz. *to.* 2. *lib.* 1. *c.* 24. Germon. *pomerid. ſeſſ.* 1.

3 c *Varios ritus.*) Iſti ſunt Græci, qui licèt veram, ac Catholicam religionem profiteantur, diverſos tamen ritus in collatione ſacramentorum, & in ſacrificio Miſſæ obſervant, ut jam notavi *in c. cùm ſecundum, de tempor. ordin.* & de eis ſpecialem edidit librum Archudius. Servandi autem ſunt hujuſmodi diverſi ritus, dum eccleſiaſticæ diſciplinæ, Eccleſiæque legibus contrarii non ſint, aliàs neutiquam permitti poſſunt, *c.* 6. *de Baptiſmo.*

d *Pontifices.*) Id eſt Epiſcopi, ut jam ſæpè ſæpiùs in hoc opere notavi, præcipuè *in c.* 1. *de poſtulat. Prælat.*

4 e *Viros idoneos.*) In lingua videlicet, ſeu idiomate illorum, quos cœleſti pabulo alere debent; neceſſarium enim eſt, ut qui Eccleſiæ regimini præficitur, intelligat linguam ſubditorum, ipſique eum percipiant, tum ob adminiſtrationem Sacramentorum, tum ob prædicationem verbi Dei in Eccleſia, juxta illud Apoſtoli *ad Corinth. c.* 14. *Data eſt nobis lingua ad interpretandum.* Et ibi: *Si neſciero virtutem vocis, ero ei, cui loquor; barbarus.* Qua auctoritate nititur regula Cancellariæ de idiomate, ut pro ejus expoſitione jam notarunt Ludovicus Gomez, & Mandoſius. Didacus Perez *in l.* 14. *tit.* 4. *ordin.* Salcedo *in praxi*, *c.* 57. *à n.* 7. unde rectè in præſenti ſtatuitur, ut in populis, ubi degunt fideles diverſi idiomatis, viri idonei, id eſt linguarum periti, eligantur ad Sacramenta adminiſtranda. Illuſtrant Frances *de Eccleſ. Cathed. c.* 6. *num.* 175. Solorzan. *t.* 2. *l.* 3. *c.* 15. *n.* 76.

f *Linguarum.*) Licèt enim leges, & conſtitutiones eccleſiaſticæ promulgari debeant idiomate illorum, ad quos 5
diriguntur, *Clem. ne in agro*, §. *ſanè*, *de ſtatu monach.* ibi, *Propter juniores, & rudes vulgariter exponatur*; & *authent. de non alienandis, aut permutandis rebus Eccleſiæ*, §. *nos igitur*, ibi: *Hanc propoſuimus, & non paterna voce legem concepimus, ſed hac communi, & Græca, ut omnibus ſit nota, propter facilem interpretationem*: quia Princeps ſubditos legibus dirigere, non illaqueare intendit, *c. de judice* 2. 27. *qu.* 1. unde ſi lex mittenda, dirigendaque eſt ad Orientales, Græcis verbis eſt concipienda, *c. in nomine*, ibi: *Hanc ergo epiſtolam hinc inde Græcis litteris munire decrevimus*; & *c. ſanctiſſimo*, 74. *diſt.* plura tradit Franciſcus Valens *in concordia juris*, 2. *part. pag.* 375. & ea, quæ à populis recitari debent, vernacula lingua ſunt proponenda, Concil. Turon. 3. ſub Carolo, in illis verbis: *Ut eaſdem homilias quiſque apertè transferre ſtudeat in ruſticam Romanam linguam, aut Theoſtricam, quo faciliùs cuncti poſſint intelligere, quæ dicuntur*; quem canonem doctè exponit Bernardus Aldrete *in origine linguæ Caſtel. cap.* 12. *circa fin.* tamen Sacramenta, & Miſſarum ſolemnia non ſunt celebranda vulgari lingua, ut probant Bellarm. *tom.* 2. *controv. libr.* 2. *de ſacram. c.* 31. Carrier. *tom.* 2. *Digeſti fidei*, *pag.* 541. & nos *in cap.* 12. *de hæretic.* Unde præſens textus non ita accipiendus eſt, ut in eo permittant PP. Sacramenta, & Miſſarum ſolemnia vulgari lingua celebrare, ſed ut apud Latinos Latino ſermone, apud Græcos Græco, non vulgari, ſed eo, quo ipſi in liturgiis utuntur, celebrarentur.

g *Verbo pariter.*) Juxta Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 7. ibi: *Ut parochi explicent lingua vernacula, ſi opus ſit, ſacramentorum, vim & uſum, & ſalutis monita eadem lingua vernacula ſingulis diebus feſtis, & ſolemnioribus explanent.* 6

h *Prohibemus autem.*) Hanc eandem prohibitionem ſanxerunt PP. & Eccleſiæ Proceres *in c. in ſingulis* 2. *verſ.* Duo Epiſcopi non dantur in una Diœceſi.

Digitized by Google

in ſingulis, 80. *diſt. c. ſi quis* 8. 1. *q.7. c. in apibus 7. q.1. c. ſicut* 19. 16. *q.7.* Hilarius *epiſt.1. c.4. Præcipiendum eſt, ne duo ſimul ſint in una Eccleſia ſacerdotes.* Idem *epiſt.3. ad Aſcanium Epiſcopum*, ibi: *Ne unius Eccleſiæ duo eſſe permittantur Antiſtites.* Concil. Cabil.1. *can.4. Duo in una civitate penitus uno tempore neque ordinentur, neque habeantur Epiſcopi.* Nicænum 1. *can.*8. Damaſus *epiſt.4. ad Chorepiſcopos.* Illuſtraut ſuis commentariis Acunna *in d. c. illis*, Fileſacus *in præſenti*, Anton. Auguſt. *in epiſt. lib.4. tit.23.* Lemaiſtre *de inſtit. Epiſc. lib.2. c.5. & de juribus Eccleſ. lib.2. c.12.* Cirouius *ad tit. de clericis ægrot.* Juſtelus *in notis ad can.10. Concilii Nicæni*, Hallierius *de inſtit. Epiſc. pag.51.* Diana *p.12. tract.1. reſol.73. per totam*, Mendoza *lib.1. Concil. Illiberit. c.1. pag.11.* Jolius Lavorus *de elect. c.* 1. Barboſa *de poteſt. Epiſc. tit.1. c.3.* Daris *ad Decretum, in d.80. diſt.* Azor *tom.2. inſtit. lib.4. c.12.* Sanderus *de viſibili monarch. lib.3. c.9.* Petrus Gregorius *lib.5. de Reipub. c.3. &* 4. Sulorzanus *de jure Indiar. tom.2. lib.3. c.21. nu.*58. Baronius *anno* 45. *nu.*14. & anuo 58. *nu.3. & anno 69. n.35. & anno* 109. *nu.55. & anno* 254. *nu.*70. Turriaous *lib.2. pro epiſt. Pontif. c.16. & lib.5. c.10.* Vaſquez 3. *par. in 3. diſp.*141. *c.*1. *nu.*8. Chriſt. Lup. *ad can.6. Concil. Nicæni.*

7 Contrarium probatur.

Contrarium tamen, immò in una diœceſi duos Antiſtites præeſſe poſſe, probatur ſequentibus fundamentis. Primò, nam Apoſtoli veri, propriique Epiſcopi, in quorum locum Epiſcopi ordinati fueruot, etiam poſt provinciárum diviſionem, in una civitate nou unus tantùm verus Præſul, verùm & plures divina officia, atque ſacramenta celebrabant, adminiſtrabantque; in civitate enim Hieroſolymltaua, ubi Jacobus proprius Epiſcopus conſtitutus fuit, reliqui etiam Apoſtoli curam animarum gerebant, ut refertur *Actuum Apoſt. cap.6. &* 15. Et in urbe Antiochena poſtquam D. Petrus Cathedram erexit, D. Paulus, & Barnabas cum eo erant. *Actuum c.*13. Igitur ſimiliter Epiſcopi, ut eorum ſucceſſores, & vitæ ſectatores, plures poſſunt conſtitui in unn Epiſcopatu. Accedit uſus Eccleſiæ; nam plures Epiſcopos jam olim in una Eccleſia ordinatos legimus *in c. non. autem 7. q.1. c. penult.21. qu.1.* & in Hiſpania noſtra eſt pervetuſta, & celebris in Aſturiis civitas Ovetum dicta, quæ communiter ab antiquis appellabatur civitas Epiſcoporum: igitur quia in una civitate ordinari poſſunt plures Epiſcopi. Fulcitur ſecundò hæc difficultas ex eo, quia illi poſſunt, & debent, ut Paſtores conſtitui in ſingulis civitatibus, per quos rectiùs, & faciliùs, tam iu ſpiritualibus, quàm temporalibus ſaluti Fidelium couſuli poſſit: ſed multò meliùs per duos, quàm per unum neceſſitatibus Fidelium providebitur, argumento capitis *prudentium* 21. *verſic. Ille quippè, de officio deleg.* igitur duo poſſuut, immò debent ordinari Epiſcopi in qualibet civitate. Tertiò augetur hæc difficultas ex eo, nam ſi duo Epiſcopi non poſſunt eſſe in una diœceſi, maximè ne juriſdictio unius territorii penes duos reſideret: ſed juriſdictio ordinaria, aut delegata, in una, eademque civitate poteſt eſſe penes duos, *l. nulli 3. ff. quod cujuſque univerſ. l. duo ex tribus, ff. de re jud. ædilitio edicto, c. licet* 30. *de offic. deleg. c. ult. de re judic.* igitur non eſt ratio, quare duo Epiſcopi in una diœceſi ordinari non poſſint.

8 Probatur hæc prohibitio ratione.

His tamen juris fundamentis in contrarium jactis non obſtantibus, vera eſt præſens prohibitio, quæ jam à temporibus Apoſtolorum viguit, ut conſtat *ex c. in illis*, 80. *diſt.* Et licèt tantùm juris poſitivi ſit, rationi tameu naturali valdè couſonat, ut Pontifex in præſeoti ait, in illis verbis: *Tanquam unum corpus diverſa capita, quaſi monſtrum.* Poteſtas enim cujuslibet communitatis, ſeu corporis ficti, ad ſimilitudinem corporis naturalis introducta eſt, ut conſtat ex æquiparatione, qua utitur Apoſtolus *ad Roman. c.12. Ita unum corpus ſumus in Chriſto.* Sed in corpore naturali verum tantùm reperitur caput, cui omnia membra ſubſunt: igitur ſimiliter in ficto myſticn unom tantùm corpus dari valet, cui alia membra pareant, ne in corpore morali ſpiritoali monſtrum detur. Ita exponunt prædicta verba Abbas *in præſenti, n.4.* Antouius *nu.7.* Cardinalis *nu.1.* & latè illuſtrat Theophilus *tom.10. tract. de bicipiti Eccleſia, puncto* 2. Unde D. Hierouymus eleganter ait *in c. In apibus 41. 7. qu.1. In apibus Princeps unus eſt, grues unum ſequuntur ordine litterario; Imperator unus, Judex unus Provinciæ. Roma ut condita eſt, duos fratres ſimul habere Reges non potuit, & parricidio dedicatur. In Rebecca utero Eſau, & Jacob bella geſſerunt: ſinguli Eccleſiarum Epiſcopi, & ſinguli Archipresbyteri, ſinguli Archidiaconi, & omnis ordo eccleſiaſticus ſuis Rectoribus nititur.* Quare inter tres reguandi, & gubernandi modos, monarchicum videlicet, ariſtocraticum, & democraticum, optimum eſſe monarchicum, cùm videlicet uous tantùm præeſt, docuerunt Covarr. *in regula Peccatum, 2.p.§.9.* Turrecremata *lib.2. ſummæ, cap.3.* Azor *tom.2. moral. lib.4. c.12.* Sanderus *de viſibili monarch. lib.3. c.9.* Bellar. *lib.1. de Rom. Pontif. cap.1.* Simanchas *de republ. lib.3. c.2. & 3.* Petrus Gregor. *eod. tract. l.5. c.3. & 4. & l.3. c.12.* plures congeſti à Solorzan. *tom.1. de jure Indiar. l.1. c.21. nu.*58. Rectè ergo in præſenti conſtitutione ſtatuitur, in nna diœceſi unum tantùm Epiſcopum ordinari debere. Accedit ratio matrimonii ſpiritoalis, qnod contrahitur ioter Epiſcopum, & Eccleſiam, *cap. inter de tranſlat. Epiſc.* ſi enim in matrimonio carnali oous tantùm debet copulari, cum una, *cap.1. de ſponſa duorum*, etiam in matrimonio ſpiritoali idem obſervandum eſt, ut uous videlicet Antiſtes cum unica Eccleſia matrimonium celebret.

9 Solvuntur difficultates.

Nec obſtant argumenta, quæ in contrariom expendebamus. Non primum petitum ex exemplo Apoſtolorum, nam licèt in civitatibus Hieroſolymitana, & Antiochena, ubi jam præfecti erant Divi Jacobus, & Petrus, alii etiam Apoſtoli eſſent, & divina officia celebrarent, tamen ea muuia non exequebantor, ut Epiſcopi propriè civitatis, nec æquali jure, aot auctoritate; ſolus enim, ut Epiſcopus ille adminiſtrabat, qui iu ea ordinatus, & præfectus erat; alii verò tantùm, ut ſacerdotes, aut coadjutores adminiſtrabaut, ut latè probat Hallier. *de inſtit. Epiſcop. pag.*55. Nec augmentum deductum *ex d. c. non autem 7. q.1. c. penult. 21. q.1.* obſtat; iu illis enim, & aliis auctoritatibus congeſtis à Gratiaoo io eiſdem quæſtiouibus: danrot duo Epiſcopi in eadem Eccleſia, non æquè principaliter, ſed nuus, ut Epiſcopus, alter verò, ut vicarius, ſeu coadjutor. Nec qood dicebamus de Eccleſia Overenſi, refragaror; non enim ita appellatur ab hiſtoriæ Hiſpanæ ſcriptoribus, quia ejos cathedram plures ſimul Epiſcopi rexiſſent, ſed quia illa aſylum fuit, & receptaculum plurium Epiſcoporum; cùm enim Hiſpania invaderetur, occupareturque ab Africanis, omnes in Aſturiarum partes confugientes Epiſcopi propriis Sedibus pulſi, Eccleſiiſque ſpoliati, in civitatem Overeoſem migrarunt, & recepti fuerunt, ut referunt Archiepiſcopus Tolet. *libr.5. hiſtor. cap.17.* Vaſeus *in chron. an.*877. inde Ovetum dicta fuit civitas Epiſcoporum, qnia in ea plures Epiſcopi diviſo territorio vitam agebant. Leviorem difficultatem continet principium deductum *ex d. c. prudentiam*; illud enim procedit cùm alias nullum ſequebatur abſurdum ex eo, quod juriſdictio penes duos reſiderer, ut ſequebatur io præſenti probibitione; videlicet ut una Eccleſia à duobus ſponſis, & Prælatis regeretur. Nec tandem ultimum fundamentum adverſatur; non enim ea ratio potiſſima eſt præſentis prohibitiouis, ne videlicet juriſdictio penes duos reſideat, ſed potiùs ratio polyviriæ ſpiritualis, & ut vitetur monſtrum, unum videlicet corpus cum diverſis capitibus. Unde licèt juriſdictio poſſet eſſe penes plures, Eccleſia tamen à duobus Prælatis regi non valet.

10 Exponuntur ſubſcriptiones Concil. Tol. 3.

Sed adhuc præſenti prohibitioni adverſantur nonnullæ Epiſcoporum ſubſcriptioues, quæ reperiuntur in Concilio Toletan. 3. ubi pro Eccleſia Portucalenſi ſubſcribunt in hunc modum *num.27. Conſtantius Portucalenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.* Et *num.51. Argiovitus Portucalenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.* Et *nu.6. Nitigeſius Epiſcopus de civitate Luci ſubſcripſi.* Et *num.47. Vecilla Lucenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.* Et *num.17. Neuſila Tudenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.* Et *num.49. Gardingus Tudenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.* Et *numer.43.* & ſequenti: *Julianus Torſanæ Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi: Froiſelus item ibi Epiſcopus ſubſcripſi.* Ex quibus ſubſcriptionibus apertè conſtat, in pluribus Eccleſiis duos præfuiſſe Epiſcopos, & nt veros Prælatos Coocilio interfuiſſe. Triplici modo prædictas ſubſcriptiones accipere iotendit Lemaiſtre *de juribus Eccleſiæ, lib.2. cap.12.* primò aſſerendu in eiſdem Eccleſiis contigiſſe duos adeſſe Epiſcopos, quia videlicet unus ætate feſſus, adverſaque valetudine captus, alius in ejus adjutorem, ad levamen, & ſubſidium ipſius eligebatur. Sed licèt hic caſus in una, aut altera Eccleſia evenire poſſit, non tamen uno eodemque tempore in tot Eccleſiis credi poteſt contigiſſe, nt Epiſcopi, aut ſenectute gravati, aut infirmitate occupati coadjutores haberent, ita ut in ſuis Eccleſiis divina officia mioiſtrare non poſſent, Concilio tamen Toleti celebrato intereſſe valerent. Secuodò difficultatem ipſe effugere intendit aſſerendo, non plures unius Eccleſiæ Epiſcopos fuiſſe, ſed potiùs diverſarum Eccleſiarum, ejuſdem tamen nominis: ſed ſi diviſionem Epiſcopatuum jam à temporibus

Vvam-

Vvambæ iu Hiſpania obſervatam percurramus, Vaſeumque, Ambroſium à Morales, & alios Hiſpanicarum rerum vigilantiſſimos ſcriptores attentè legamus, nullo modo duas civitates Tudenſes, Portucalenſes, Detorſanas inveniemus. Quare bis ſolutionibus omiſſis verior eſt tertia interpretatio ipſius Nicolai à Lemaiſtre, quæ deducitur ex Hiſtoria Hiſpaniæ noſtræ illius ævi. Sciendum enim eſt, Leovigildum Gothorum Regem Ariana tabe infectum Catholicos Epiſcopos ſuis ſedibus ſpoliaſſe, atque in eorum locum alios Arianæ perfidiæ ſectatores ſubſtituiſſe: ſed eo defuncto Catholicus Rex Recbaredus abjurata hæreſi Ariana, pia tam ipſius, quàm Leandri Epiſcopi Hiſpalenſis ſolicitudine tota gens Gothica, quæ ferè univerſa hæreſi Arii infecta erat, eam abjuravit, & Epiſcopos Catholicos exulantes in propriis ſedibus reſtituit; cumque Concil. Toletanum nationale congregari faceret, ut omnes tam eccleſiaſtici, quàm ſæculares hæreſim abjurarent, quod Concilium miris encomiis extollunt D. Greg. *lib.* 1. *epiſt.* 41. Iſidorus *in Chronico Gothor. erra* 635. hiſtorici ſcriptores Baronius *anno* 591. Yepes *to.* 1. *chron. D. Benedicti*, *pag.* 368. cùm, inquam, in ipſo Concilio Epiſcopi Ariani hæreſim abjurarent, fidemque Catholicam amplecterentur, iniquum viſum fuit Patribus eos dignitate Epiſcopali privare, immò ſtatuerunt, ut ipſi gradum retinerent, & remanerent in diæceſi, ut ſocii; ita tamen, ut uno defuncto, alius ſupervivens ſolus remaneret. Referunt ex Hiſtoricis Hiſpaniæ Mendoza *lib.* 1. *Concilii Illiberit c.* 1. *pag.* 11. Lemaiſtre *d. lib.* 2. *c.* 12. Scholaoo *lib.* 2. *hiſtoriæ Valentiæ*, *c.* 11. Unde liquidò patet in dicto Concil. Tolet. 3. pro una Eccleſia duos Epiſcopos ſubſcribere; unum Catholicum; ex hæreſi converſum alterum, quia ambo, ut ſocii in regimine ipſius Eccleſiæ permanſerunt.

11 Intelligitur c. 1. de parochiis. Simili etiam hiſtoriæ eccleſiaſticæ obſervatione accipiendus eſt textus *in c.* 1. *de Parochiis*, ubi à Patribus Concilii Africani ſtatuitur, quod ſi aliquis Epiſcopus ex Donatiſtis ad catholicam unitatem converſus fuerit, diæceſis dividatur inter ipſum, & Catholicum Epiſcopum, qui eam regebat, ita ut unus dividat, & alter eligat: ex quo textu facilè deducitur, in una Eccleſia duos Epiſcopos conſecrari poſſe. Sed pro ejus interpretatione ſciendum eſt, in Africa tempore Donatiſtarum in collationibus habitis ab Epiſcopis Catholicis cum ipſis Donatiſtis, viſum fuiſſe proponere, ut ſi in collatione à Donatiſtis convincerentur, dignitate Epiſcopali privarentur; ſi autem contrarium contigiſſet, videlicet Donatiſtas argumentis Catholicorum ſuperari, ipſi gradum, & dignitatem retinerent, & pacis cauſa duo permitterentur Epiſcopi in una diœceſi, ita ut altero defuncto, ſuperſtes ſolus Epiſcopus remaneret: refert D. Anguſt. *in breviculo collationis in princ. c.* 5. quod pactum, & alibi in Eccleſia oblatum fuiſſe à Catholicis referunt Socrates *lib.* 5. *hiſtoriæ*, *c.* 5. Sozomenus *lib.* 7. *c.* 3. Nicephorus *lib.* 17. *c.* 3. immò, & aliquando Catholici pro lucrandis hæreticis propriis ſedibus ceſſerunt, ita ut nec ipſi, nec hæretici converſi propriam ſedem retinerent, ſed tertius eligeretur. D. Auguſt. *in lib. de geſtis cum Emerito*, ubi ad finem ita ait. *Quod ſi fortè populi Chriſtiani ſingulis delectantur Epiſcopis, & duorum conſortium inuſitata rerum facie tolerare non poſſunt, utrique de medio diſcedamus, & Eccleſiis ſingulis, damnata ſchiſmatis cauſa, in unitate pacifica conſtitutis, ab his ſingulis in Eccleſiis, ſingulis annuentibus unitati factæ per loca neceſſaria ſinguli conſtituantur Epiſcopi. Auguſtinus Epiſcopus dixit: Dicam charitati veſtræ, & commemorem rem dulciſſimam, & ſuaviſſimam, quam Domino adjuvante ſumus experti, cùm ante ipſam collationem inter nos aliqui fratres de hac re colloquerentur, quia pro pace Chriſti Epiſcopi debent eſſe, aut debent non eſſe; quod vobis fatendum eſt: circumſpicientes omnes fratres, & coepiſcopos noſtros, non facilè nobis occurrebant, qui hoc vellent ſuſcipere, & de hac humilitate Domino ſacrificare: dicebamus, ut fieri ſolet, ille poteſt, ille non poteſt: ille conſenſit hoc, ille non tolerat, loquentes magis pro ſuſpicionibus noſtris, qui corda illorum minimè videre poteramus. Quando autem ventum eſt, ut hoc palam fieret in Concilio univerſorum tam frequenti plenè trecentorum Epiſcoporum, ſic placuit omnibus, ſic exarſerunt omnes, ut parati eſſent Epiſcopatum pro Chriſti unitate deponere, & non perdere, ſed Deo tutiùs commendare: duo ibi vix inventi ſunt, quibus diſplicaret; unus annoſus ſenex, qui hoc etiam dicere liberius auſus eſt; alter voluntatem ſuam tacito vultu ſignificavit, ſed poſteaquam illum ſenem liberiùs hoc dicentem obruit omnium fraterna correctio, illo mutante ſententiam, vultum etiam ille mutavit.* Hac ergo de cauſa in ſpecie textus *in d. c.* 1. *de parochiis*, uno eodemque tempore reperiuntur duo Epiſcopi ipſius Eccleſiæ, non tamen, ut perpetuò duo exiſtant Epiſcopi, immò potiùs altero vita functo, ſuperſtes tantùm remanebit in Cathedra Epiſcopali.

Secundò præſentis textus prohibitionem impugnare videtur textus *in c. non autem* 12. 7. *qu.* 1. in illis verbis: 12 Exponitur c. non autem 12. 7. q. 1. *Novo more provectus, ſed ita conſecratus, ut non ſuccederet in Cathedra Epiſcopo, ſed accederet.* Ex quibus verbis conſtat, in Eccleſia Hipponenſi uno eodemque tempore D. Auguſtinum, & Valerium Epiſcopos ordinatos fuiſſe: igitur quia eodem tempore poſſunt duo Epiſcopi in una diœceſi conſtitui. Huic difficultati, ut ſatisfaciant Gloſſa *hic*, Abbas *n.* 4. affirmant, ex diſpenſatione ſummi Pontificis D. Auguſtinum, vivente, & conſentiente Valerio Præfectum fuiſſe eidem Eccleſiæ; ſupponunt enim R. Pontificem poſſe diſpenſare, ut in una Eccleſia ſint duo Epiſcopi. Quæ doctrina licèt in ſe vera ſit, ut defendit Diana *c.* 12. *tract.* 1. *reſolut.* 73. non tamen convenit deciſioni illius textus, & ejus hiſtoriæ; ſiquidem Poſſidius *in vita D. Auguſt. colum.* 4. refert D. Auguſtinum acceſſiſſe Valerio de facto contra juris prohibitionem. Hac ſolutione omiſſa, Gloſſa *in d. c. non autem in fine*, affirmat Auguſtinum datum fuiſſe Vicarium Valerio, non tamen æquè principaliter ordinatum fuiſſe Epiſcopum. Sed nec hæc ſolutio placet, refellitur enim ex illis verbis: *Novo more provectus*; & ibi; *coepiſcopus datur.* Quare hac ſolutione omiſſa Archidiaconus in eo textu, *nu.* 1. aſſerit, Auguſtinum & Valerium penitus ignoraſſe prohibitionem Concilii Nicæni de duobus Epiſcopis non eligendis in una diœceſi eodem tempore; & ideò prætextu ignorantiæ, tam Valerium, quàm Auguſtinum excuſari. Sed licèt verum ſit, tunc temporis D. Auguſtinum ignoraſſe canones Concilii Nicæni, ut ipſe fatetur, dum ait *ep.* 110. *Vivente adhuc Patre meo, & ſene Valerio Epiſcopus ordinatus ſum, & ſedi cum illo, quod Concilio Nicæno vetitum fuiſſe neſciebam*; unde refert Poſſidius *in ipſius vita*, *c.* 8. quod cùm Epiſcopus eſſet, fecit ſæpiùs recitare canones Concilii Nicæni, operamque dedit, ut in Concilio Carthag. 3. *can.* 3. ſtatueretur, ut cùm clerici, vel Epiſcopi ordinaotur, decreta Conciliorum eis ab ordinatoribus recitarentur. Cæterum hæc ignorantia ſolùm arguit utrumque excuſatum fuiſſe à culpa, non tamen evincit, ideò electionem ſecundam D. Auguſtini validam reddi, cùm ignorantia poſſit excuſare à culpa, & pæna, non tamen actum aliàs invalidum, validum reddere, regula, *Ignorantia de reg. juris in* 6. Docent Caſtro *de lege pœnali*, *lib.* 2. *c.* 12. Covar. *in regul. peccatum*, 2. *part. c.* 8. *nu.* 9. His ergo ſolutionibus omiſſis reſpondendum eſt, præſentem prohibitionem hucuſque illuſtratam non procedere eo caſu, quo eidem Epiſcopatui coepiſcopus datur propter ipſius Epiſcopi ſenectutem, aut ægritudinem, ſimileve impedimentum, propter quod Epiſcopus muneri ſibi injuncto ſatisfacere nequit; tunc enim cùm Epiſcopus ſenior paſtorale munus non exerceat, ſed tantum ejus coadiutor ſit, non dicitur in effectu in una Eccleſia dari duos Epiſcopos, ſed unum alteri ſubordinatum; quod nullum continet abſurdum. Synodus Arauſic. *can.* 29. *Si poſt omnia occurrerit imbecillitas fragilitatis humanæ, ut ſi quis Epiſcopus per infirmitatem, debilitatemve aliquam in hebetudinem ſenſus inciderit, aut officium oris amiſerit, ea quæ non niſi per Epiſcopos geruntur, non ſub præſentia ſua presbyteros agere permittat, ſed Epiſcopum evocet, cui hoc, quod in Eccleſia agendum fuerit, imponat. Epiſcopum illum vicinæ alicujus diœceſeos eſſe, non eſt ambigendum, itaut coadiutoris officium ad tempus exerceat.* Quo modo accipiendum eſt, quod B. Ambroſius ſcribit *epiſt.* 79. Epiſcopo Baſſo datum fuiſſe Senecionem in conſortium regendæ Eccleſiæ; non enim obſtat alium eſſe Epiſcopum, alium verò ejus Vicarium; quia ut ait Seneca *ep.* 103. non arierant inter ſe, niſi in eodem ambulantes: quare cùm Valerio jam ſeni Auguſtinus, ut coadiutor datus eſſet, ritè in Epiſcopum conſecrari potuit, licèt novo more, quia ſimilis coadiutorum electio uſu recepta non erat, ſicut poſteà in uſum venit, ut conſtat *ex c. qualiter*, *c. quamvis* 7. *q.* 1. Docent Mendoza *d. lib.* 1. *c.* 1. *pag.* 13. Diana *d. reſol.* 73. Acunna *in d. c.* 2. 78. *diſt.*

i *Catholicum Præſulem.*) Vel vicinum, ut contingit 13 cùm vacat Eccleſia, quæ commendatur vicino Epiſcopo, *c. ratio*, *c. illud*, 21. *q.* 1. vel ex illis Epiſcopis, qui certam ſedem non habent, ſed abſque propria Cathedra ordinantur; iſti enim vocati ab Epiſcopis localibus adminiſtrare poſſunt. Concil. Vernen. *can.* 3. (De Epiſcopis vagantibus, qui parochias non habent, nec ſcimus de ordinatione eorum, qualis fuit, placuit juxta inſtituta Sanctorum

ctorum Patrum, ut in alterius parochia miniſtrare, nec ullam adminiſtrationem facere debeant ſine juſſione Epiſcopi, cujus parochia eſt.) Ipſorum Epiſcoporum obvia mentio eſt in Concilio Vvormatienſi *can.*62. Carthag. 3. *can.*20. Valentino Hiſpaniæ *can.*6. & aliis congeſtis à Fileſacn *in c. quod ſedem* 10. *§.*3. *hoc tit.*

j *Ingeſſerit.*) Id eſt, ſi quis clericus non idoneus ſe immiſcuerit regimini ipſius Eccleſiæ, ipſo facto excommunicationem incurrat, nt exponnnt Bonac. *de cenſuris diſp.* 2. *q.*4. *ſub finem*, Filliuc. *tr.*14. *c.*7. *q.*2. Caſtro Pal. *in opere mor. diſp.*3. *punct.*52. *n.*1. non enim hæc excommunicatio latæ ſententiæ fertur tantùm in Epiſcopos, qui ſe ingeſſerint adminiſtrationi Eccleſiarum in his diœceſibus, ubi linguarum mixtura datur, ut volebant Navar. *in manual. c.*27. 114. Barboſa *d. alleg.*50. *n.*170. ſed contra omnes clericos nnn idoneos, qui adminiſtrationi Sacramentorum in his Eccleſiis ſe ingeſſerunt, nt docet Gibalinus *in ſynopſi cenſurar. pag.*454.

k *Brachio. ſæculari.*) De hac invocatione plura adduxi *in c.*1. *hoc tit.*

C A P U T XV.

Idem *in* a *eodem*.

INter cetera, quæ ad ſalutem ſpectant populi Chriſtiani, pabulum verbi Dei permaximè ſibi noſcitur neceſſarium; quia ſicut corpus materiali, ſic anima ſpirituali cibo nutritur: eo quòd non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo, quod procedit ex ore Dei. Unde cùm ſæpè contingat, quod Epiſcopi propter occupationes multiplices, vel invaletudines corporales, aut hoſtiles incurſus, ſeu occaſiones alias, ne dicamus defectum ſcientiæ, quod in eis reprobandum eſt omninò, nec de cætero tolerandum, per ſe ipſos non ſufficiunt miniſtrare verbum Dei, maximè per amplas diœceſes, & diffuſas: generali conſtitutione ſancimus, ut Epiſcopi viros idoneos ad ſanctæ prædicationis officium ſalubriter exequendum adſumant, potentes in opere, ac ſermone, qui plebes ſibi commiſſas vice ipſorum, cùm per ſe idem nequiverint, ſolicitè viſitantes, eas verbo ædificent, & exemplo; quibus ipſi, cùm indiguerint, neceſſaria ſubminiſtrent, ne pro neceſſariorum defectu compellantur deſiſtere ab incepto. Unde præcipimus, tam in *b* Cathedralibus, quàm in aliis conventualibus Eccleſiis viros idoneos ordinari, quos Epiſcopi poſſint coadiutores, & cooperatores habere, non ſolùm in prædicationis officio, verùm etiam in audiendis confeſſionibus, & pœnitentiis injungendis, ac cœteris, quæ, ad ſalutem pertinent animarum. Si quis hoc adimplere neglexerit, diſtrictæ ſubiaceat ultioni.

N O T Æ.

1 a IN *eodem.*) Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. c.*3. & textus iſta reperitur *in d. Concilio Lateran. can.*10.

b *In Cathedralibus.*) Apertiùs hoc ſtatuitur in Concil. Trid. *ſeſſ.*5. *de reform. c.*1. *& ſeſſion.*24. *c.*8. ubi præcipitur, nt in Eccleſiis Cathedralibus inſtituantur, & dirigantur duæ præbendæ; & altera Theologalis, ut ſacra Scriptura exponatur; alia Pœnitentiaria, ad pœnitentias injungendas, andiendaſque confeſſiones: de quarum præbendarum inſtitutione, atque collatione plura adducunt Barboſa *de Canonicis*, *c.*26. *&* 27. Narbona *de ætate*, *anno* 40. *q.*1. Frances *in Paſtorali interno*, *voto* 10.

C O M M E N T A R I U M.

2 Concluſio probatur. EX hoc canone talis deducitur aſſertio: *Epiſcopis incumbit officium prædicandi; ſed ſi juſtis cauſis impediantur, quominus tale munus exequi valeant, eligere debent viros idoneos ad verbum Dei fidelibus prædicandum.* Probant textus *in c. nullum* 6. 88. *diſt. c. non licet* 3. 92. *diſt. c. quod Dei timorem, de ſtatu monach.* Synodus 6. Generalis *can.*29. Synodus 7. *can.*2. Aquiſgran. 2. *can.*11. *Dignum duximus, ut unuſquiſque Epiſcoporum ſtudeat miniſtros ſuos pro modulo poſſibilitatis benè inſtruere, ut ſi fortè contigerit aliquem Epiſcoporum tardiloquentem eſſe, aut in infirmitate aliqua impeditum, habeat tamen miniſtrum doctum, qui ejus vice pabula verbi divini populo adminiſtrare poſſit.* Valentinum 3. in Gallia, *can.*22. Mogunt. 1. ſub Carolo, *can.*25. *Si fortè Epiſcopus non fuerit in domo ſua, aut infirmus, aut aliqua alia cauſa exigente non valuerit, nunquam tamen diebus Dominicis, aut feſtivitatibus deſit, qui Verbum Dei prædicet, juxta quod intelligere vulgus poſſit.* Et *c. Epiſcopi*, 43. *diſt. c. porro* 7. *qu.*1. Concil. Tolet. 11. *canon.*2. *&* 5. Meldenſe ſub Carolo *c.*35. *Ut quiſque Epiſcopus talem juxta ſe pro viribus habere decertet, qui juxta ſinceriſſimum, & puriſſimum ſenſum Catholicorum Patrum de fide, & obſervatione mandatorum Dei, ſeu de prædicationis doctrina presbyteros plebium aſſiduè inſtruat, & informet.* Trident. *ſeſſ.*24. *de reform. c.*4. *l.*6. *Cod. de Epiſcopal. audient.* Capitul. Caroli *lib.*1. *c.* 109. *Epiſcopos monemus, ut ſive per ſe, ſive per vicarios pabulum verbi divini ſedulò populis annuntient.* Illuſtrant omnes congeſti à Barboſa *in præſenti*, *& lib.*1. *juris eccleſ. c.*13. & in Trident. *d. c.*4. *& in ſelectis ad textum in c. adiicimus* 16. *qu.*1. *& de officio parochi lib.*1. *c.*14. quibus addendi ſunt Hallierius *de Hierarch. eccleſ. pag.*65. Diana *part.*11. *tractat.*2. *reſolut.*1. Ferrarius *de ritibus concionandi*, *lib.*2. *per totum*, Petrus Gregor. *lib.* 1. *partit. titul.*22. *c.*4. Petrus Bollo *in œconom. can. claſſ.*3. *capitul.*1. §.1. 2. *&* 3. Lantdmeter. *lib.*6. *de veteri clerico*, *c.*67. Lemaiſtre *lib.*4. *de inſtitut. Epiſc. c.*5. *&* 6. Creſpetius *in ſumma*, *verbo Prædicatio*, Cæſar *de eccleſ. hierarch. diſp.*8. §.9. Villaroel *part.*1. *regim. eccleſ. qu.*7. *art.*7. Vighellius *in method. juris canon. pag.*402. Sauſay *in Panopl. Sacerd. lib.*4. *per totum*, Acunna *in d. c. non liceat*, Eſpenceus *lib.*2. *digreſſ. c.*2. Loyſa *in can.*2. *Concilii Tolet.*11. Narbona *de ætate*, *anno* 30. *q.*8. Aloix *in notis ad vitam S. Aburci*, *c.*3. Creſolius *lib.*3. *myſtag. c.*45. *ſect.*5. Zipeus *ad hunc tit.* Petrus Herodius *lib.*1. *Pandect. tit.*6. *c.*11. Turrianus *in explanat. Clementis*, *lib.*8. *c.*32. Fileſacus *in præſenti*, Julius Lavorus *var. lucub. tit.*5. Alteſſerra *lib.*2. *diſſert. c.*6. *& lib.*6. *c.*6.

Sed hæc aſſertio ita juris teſtimoniis firmata, & Auctorum ſuffragiis illuſtrata difficilis valdè redditur ſequenti conſideratione. Concionandi officium omnibus fidelibus commune eſt: igitur non proprium, & peculiare eſt Epiſcoporum, itaut ipſi tantùm, aut ab eo deſignati illud obire poſſint. Probatur antecedens, nam presbyteris competere prædicandi officium, ſatis conſtat ex Concilio Vaſenſi 2. *can.*2. in illis verbis: *Hoc etiam pro ædificatione omnium Eccleſiarum, & pro utilitate totius populi nobis placuit, ut non ſolum in civitatibus, ſed etiam in omnibus parochiis verbum faciendi daremus presbyteris poteſtatem.* Synodus Arelat. ſub Carolo *can.*10. *De prædicatione providimus pro ædificatione omnium Eccleſiarum, & pro utilitate totius populi, ut non ſolum in civitatibus, ſed etiam in omnibus parochiis presbyteri ad populum verbum faciant, & benè vivere ſtudeant.* Diaconis etiam competere hoc munus, deducitur *ex d. can.*2. *Concilii Vaſenſis* 2. illic: *Si presbyter aliqua infirmitate prohibente per ſeipſum non potuerit prædicare, Sanctorum PP. homiliæ a diaconibus recitentur; ſi enim digni ſunt diaconi, quæ Chriſtus in Evangeliis loquutus eſt, legere; quare indigni judicentur Sanctorum PP. prohibitiones publicè recitare.* Probant Ferrarius *d. lib.*2. *de ritibus concion. c.*2. Benedictus Haæphrenus *in vita S. Benedicti. prolog.*18. §.13. Claudius Eſpenceus *lib.*1. *diſgreſſ. c.*1. Tandem laicum etiam publicè prædicare poſſe, probatur *ex c. mulier*, 23. *diſt.* *Laicus autem præſentibus clericis, niſi ipſius rogantibus, docere non audeat.* Facit Tertull. *in apolog. c.*39. *Cogimur*, inquit, *ad litterarum divinarum commemorationem, ſi quid præſentium temporum qualitas, aut præmonere cogit, aut recognoſcere: certe fidem ſanctis vocibus paſcimus, ſpem erigimus, fiduciam figimus, diſciplinam præceptorum nihilo minus inculcationibus denſamus.* Igitur ſi presbyteri, diaconi, & laici verbum Dei prædicare valent, neceſſaria non eſt Epiſcopi delegatio, ut tantùm idonei viri ab eo deſignati ad concionandum admittantur. Augetur hæc difficultas primò *ex c. ſecundum*, 19. *diſt.* in illis verbis: *Ab eo autem non quæritur quis, & qualis prædicet, ſed quid prædicet.* Ex

3 Impugnatur hæc aſſertio.

quibus

quibus depromitur, curandum non eſſe, quis prædicet, ſed quid prædicetur: igitur omnes indiſtinctè ad hoc munus admittendi ſunt. Augetur ſecundò hæc difficultas ex eo, quia cui competit officium prædicandi, illud aliis committere non valet, *c. fin. §. fin. de offic. deleg.* igitur ſi Epiſcoporum proprium munus eſt prædicare, id aliis demandare non poſſunt.

4 Epiſcopi munus præcipuum, prædicatio.

Qua difficultate ita vallata non obſtante, vera eſt præſens conſtitutio, ad cujus illuſtrationem prælibandum eſt, præcipuum Epiſcoporum munus eſſe fidelibus verbum Dei prædicare, ut declaravit Trid. Synodus *ſeſſ.5. c. 4. & ſeſſ.24. c.4.* in illis verbis: *Prædicationis munus, quod Epiſcoporum præcipuum eſt.* Illud non tantùm ſacri canones in Epiſcopo commendarunt, verùm & Chriſtus Dominus, qui mittens Apoſtolos veros Epiſcopos in univerſum mundum, hoc præceptum illis injunxit apud Matthæum *c.28. verſicul.19. Euntes docete omnes gentes.* Et apud Marcum *c.16. verſicul.15. Prædicate Evangelium omni creaturæ.* ideò Apoſtolus inter alias Epiſcopi dotes prædicationem enumerat; dum enim ſuum Timotheum inſtruit in Epiſcopali officio, ita ait: *Attende lectioni doctrinæ, prædica verbum, inſta opportunè, importunè, &c.* Et *ep.2. ad Timoth. c.4.* Sanctus Clemens Beati Petri ex aſſe hæres *lib.2. conſt. c.30.* ait: *Epiſcopus verbi miniſter eſt, ſcientiæ cuſtos, & magiſter.* Plura SS. PP. teſtimonia pro temporum varietate digeſta tradit Andreas Sauſay *d. l.4. Panopl. art.1. per totum*, & illuſtrant Nicolaus Herbonius Ordinis Minorum *paradoxo 2. contra Novatores*, Michael à Medina *lib.3. de recta in Deum fide*, *c.13.* Barboſa *allegat.76. num.1.* Theophilus Raynaud. *tom.15. in heterocl. ſpiritualia. punct. 10. fol.*270. Jacobus Gothofredus *in l.25. C. Theodoſ. de Epiſcop. & Cler.* Frances *de Eccleſiis Cathedral. c.18. per totum*, Aloix *in notis ad vitam S. Aburci*, *c.3.* quare ut proprius miniſter prædicationis poteſt per totam ſuam diœceſim, tam in Eccleſiis ſæcularibus, quàm regularibus, publicè prædicare, immò olim Epiſcopi peregrinantes invitabantur in alienis Eccleſiis, ut prædicarent. D. Clemens *lib.2. conſt. c.62.* ubi ait: *Ut Epiſcopus diœceſanus roget Epiſcopum peregrinum, ut ſermonem habeat ad populum.* Et in Concilio Carthag.4. *can.36.* id pro lege ſtatuitur. Idem docent Baronius *anno* 246. & & ibi Spondanus *nu.*4. Evariſtus etiam Pontifex pro hoc munere dignè obeundo conſtituit, ut Epiſcopo prædicanti ſeptem diaconi adeſſent; cujus conſtitutionis varias adducit rationes Baronius *anno* 112. Hinc ad Epiſcopum ſpectat proprio jure examinare, & approbare miniſtros prædicationis, & alia, quæ ad hoc munus ſpectant, diffinire.

5 Presbyteris etiam competit.

Presbyteris etiam curam animarum habentibus incumbit populo ſacram concionem certis diebus habere. Concil. Vaſenſe 2. *can.*2. Aquiſgran. *ubi ſupra*, Trident. *ſeſſion.5. reformat. c.2.* Origenes *hom.1. in Pſalmum* 37. circa medium, ubi uſum, & praxim referens ait: *Epiſcopi atque Presbyteri erudiunt nos, & erudientes adhibent correctionem.* Ex D. Cypriano, Chryſoſtomo, Gregorio, & aliis Eccleſiæ Patribus probant Sauſay *d. lib. 4. art.2.* Lantdm. *d. lib.2. c.67.* Barboſ. *de off. parochi*, *d. c.* 14. Baron. *ann.264. n.5.* Henricus Kalteſin *in orat. habita in Concilio Baſileenſi de libera prædic. verbi Dei*: adeò autem illis competit hoc prædicandi officium, ut nulla expectata Epiſcopi licentia prædicare poſſint, quod alii Presbyteri curæ animarum non præpoſiti facere nequeunt, niſi ab Epiſcopis eis permittatur, ut ex uſu utriuſque Eccleſiæ, Occidentalis, & Orientalis probat Theophilus Raynaud. *tom.16. in Heterocl. ſpirit. punct.* 10. *fol.*270. In Eccleſia Africana munus hoc nunquam delegatum fuiſſe Presbyteris, conſtat ex Poſſidio *in vita B. Auguſtini*, *c.5.* ibi: *Eidem Presbytero poteſtatem dedit coram ſe in Eccleſia Evangelium prædicandi, contra uſum quidem, & conſuetudinem Africanarum Eccleſiarum.* Nutavit Nuvarinus *lib.7. ſchediaſm. cap.3.* Similiter diaconi ex licentia Epiſcopi poſſunt in Eccleſia publicè prædicare, *c. perfectis*, 25. *diſt. c. in ſanctas*, ibi: *Ad prædicationis officium*, 92. *diſt.* & in actis Apoſt. *c.7.* refertur D. Stephanum prædicaſſe, & *c.8. verſ.5.* traditur Philippum diaconum deſcendentem in civitatem Samariæ Chriſtum illis prædicaſſe, & Joannes Diaconus *lib.1. de vita S. Gregorii*, *c.41.* refert ipſum Gregorium Levitam verbum ad plebem habuiſſe: & D. Auguſtinus de S. Vincente ait, ſemen Apoſtolicæ prædicationis per eum pluribus diſſeminatum: quod etiam probatur ex modo, quo geſtant diaconi ſtolam, & fuit expreſſum in Concilio Tolet.4. *c.39.* ſic: *Unum orarium oportet Levitam geſtare in ſiniſtro humero: propter quod orat, id eſt prædicat.* Brachar.1. *can.*47. Docent Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp.9. §.2. nu.*8. Benedictus Hæpthenus *diſquiſit. monaſt. prolegom.*18. *§.3.* Nec contrarium probat textus *in c. adjicimus*, *c.16. qu.1.* ubi aſſeritur, prædicandi munus tantùm ad ſacerdotes pertinere. Nam reſpondendum eſt, textum illum procedere jure proprio ratione officii; tunc enim verum eſt, tàntùm Presbyteris competere officium prædicandi: at verò ex commiſſione Epiſcopi, aut parochi, etiam diaconi prædicare poſſunt, ut docent pro illius textus ſolutione Turrecremata *ibi*, Vaſquez *3.part. in 3. diſp.236. c.8. nu.* 89. Cæſar. *d. §.2. nu.9.*

6 De laicis prædicantibus.

Alii verò, qui in ſacris Ordinibus conſtituti non ſunt, prædicare nequeunt, immò ſi auſi fuerint concionem in Eccleſiam publicè habere, excommunicationem incurrunt, *c. cum excommunicato*, *c. excommunicamus* 13. *§. quia verò*, *de hæret. lib.6.* Unde ait D. Paulus *ad Rom. c.10. Quomodo prædicabunt, niſi mittantur?* Non tamen inde admittenda eſt opinio Cajetani *in D. Thom. 3.p. qu.64. art.6. verſ. Hanc doctrinam*, aſſerentis, officium prædicandi jure divino ſolis ſacris ordinibus eſſe annexum. Verùm enim eſt, hanc prohibitionem eſſe tantùm juris humani, & ideò Epiſcopos poſſe ex juſta cauſa conſtitutis in minoribus ordinibus facultatem prædicandi concedere viris litteris, & virtute pollentibus, ut reſolvunt Barboſa *lib.1. juris eccl. c.13. nu.19.* Narbona *de ætat. anno* 30. *qu.*8. Prædicare enim non eſt actus ordinis ſacri, ex jure divino, ut docent Sayrus *in floribus*, *tit. de temporibus ordin. diſcurſu* 2. Hugolinus *de poteſt. Epiſcop. c.42. §.2. nu.10.* & ſic prædicationem non ſpectare ad hierarchiam eccleſiaſticam, neque hoc munus eſſe hierarchicum, contra Cellutium reſolvit Hallierius *de hierarch. juriſd. pag.65.* igitur laicis prohibitum eſt prædicare, *c. mulier*, 23. *diſt. c. mulier*, *de conſecrat. diſt.4. c. ſicut*, *c. cum ex injuncto*, *de hæreticis lib.6.* Leo I. *epiſt.62. ad Maximum Antiochenum*, *c.26.* ibi: *Illud dilectionem tuam convenit præcavere, ut præter eos, qui ſunt domini ſacerdotes, nullus ſibi jus docendi, & prædicandi audeat vindicare, ſive ſit ille monachus, ſive ſit laicus, qui alicujus ſcientiæ nomine glorietur.* Sexta Synodus *can.64. Quod non oportet laicum publicè diſputare, vel docere docendi auctoritatem ex eo ſibi vindicatam, ſed ordini a Domino tradito cedere.* Laicis enim diſputare myſteria fidei, aut ea pertractare non licet, *d. c. cum ex injuncto*, *c.2. §. inhibemus*, *de hæret. lib.6.* Concil. Carthag. 4. *can.*8. plura adducunt Acunna *in c. mandatis*, 43. *diſt.* Azor. 1. *tom. inſtitut. lib.8. c.26.* Bernegerus *in Tacitum qu.* 154. Franciſcus Valens *in concordia juris*, *pag.*248. Petrus Greg. *lib.2. partit. tit.8. c.5.* Mornacius *in l.1. C. de ſumma Trinit.* ſed in prædicatione tractantur, & diſputantur fidei arcana; unde conciones ipſæ, tractatus, & diſputationes appellantur à Sanctis Patribus congeſtis à Ferrario *de ritib. concionandi*, *lib.1. cum ſequentib.* igitur laici in Eccleſia prædicare nequeunt.

7 De monachis.

Et quia primis Eccleſiæ temporibus monachi laici tantùm erant, nec ad ſacros ordines aſcendebant, ut probavi *in c. intelleximus*, *de ætat. & qualit.* & ſæpiùs præmonui; ideò nec illis prædicare permittebatur. Leo *d. epiſt.*64. nec monachis, *c. monachus 4. cum ſequenti*, 16. *q.1. c.1. de capel. monach. c. unico*, *§. perſonæ*, *de relig. domib. lib.6.* Ferrarius *d. lib.2. c.5.* ſed quia jam à temporibus illis, à quibus ſacris ordinibus initiari cœperunt, etiam hoc prædicationis officium exercere illis permiſſum fuit, *c. ſunt nonnulli*, *§. fin. cum ſequent.* 16. *qu.1.* Immò & ipſis prædicantibus magna privilegia à Romano Pontifice conceſſa fuerunt, *extravag. cunctas*, *de privileg.* Ea refert Bruno Chaſſaing *de privileg. regul. tract.6. c.2. propoſ.1.* debent autem ipſi concionatores potiùs ab Epiſcopo examinari. Trident. *ſeſſ.20. c.2.* Concil. Lateran. ſub Leone, ibi: *Sacro approbante Concilio ſtatuimus, & ordinamus, ut nullus, tam clericus ſæcularis, quàm cujuſq; etiam Mendicantium ordinis regularis, aut quis alius, ad quem facultas prædicandi, tam de jure, quam de conſuetudine, vel privilegio, aut aliàs pertinet, ad hujuſmodi officium exercendum admittatur, niſi prius per ſuperiorem ſuum reſpectivè diligenter examinatus.* Sed ultra hoc ſuperiorum examen, utrum teneantur monachi aliud ſubire coram Epiſcopo, ita ut ſine ejus approbatione, & licentia monachis hodie etiam virtute ſuorum privilegiorum prædicare non permittatur? diſputant Interpretes. Negat Brunus Chaſſaing. *d. tract.6. c.3. & 4.* affirmant autem Barboſa *d. c.13. n.16.* Diana *p.11. tract.2. reſolut.1.* Sed in hoc Interpretum diſſidio placet media ſententia, quam tradunt Portel. *in dubiis reg. verbo Prædicatio, n.1.* Lezana *in ſumma qq. reg. tom.3. verbo Concionari*,

Digitized by Google

cionari, *n.6.* Aravio *tract.3. q.30. per totam*: aſſerunt enim religioſos virtute ſuorum privilegiorum oon teneri ſubire examen coram Epiſcopo; ab eo tamen virtute approbationis proprii Superioris debere licentiam petere ad concionandum; & ea petita, quamvis non obtenta, ſed injuſtè denegata, poſſe prædicare in propriis monaſteriis, non verò in Eccleſiis ſæcularibus, ubi deſideratur licentia Epiſcopi, vel Parochi. Quæ doctrioa valdè conſona eſt Concilii Trid. diſpoſitioni, & Urbani VIII. declarationi in bulla, quæ incipit, *Alias à nobis emanarunt*. Poſſe tamen Epiſcopom prædicantes ſcandaloſè ſuſpendere ad tempus, vel in perpetuum, omnes proximè relati reſolvunt.

8 Ratio decidendi. Quibus animadverſis, & omiſſis, quæ de prædicatione latè tradideruot Julius Lavorus *d. tit.5.* Ferrarius *integra lib. de ritibus concionandi*, Sauſay *in Panopl. ſacerd. lib.4. per totum*, ratio hujus deciſionis ex eo provenit: licèt enim præcipuum Epiſcopi muous ſit in Eccleſia prędicare, tamen cùm juſta impedimenti cauſa excuſet quemquam ab eo munere, quod aliàs neceſſario obire debebat, *c. Ordinarii*, *§. quod ſi*, *hoc tit. lib.6.* ſi legitimè impeditus ſit Epiſcopus, poteſt alii committere hoc officium, ut propter adverſam valetudinem, aot nimias occupationes, ut jam ante Concil. hoc Lateran. expoſoeraot PP. Concil. Mugunt. *c.25.* *Si fortè Epiſcopus non fuerit in domo ſua, aut infirmus eſt, nunquam tamen deſit diebus Dominicis, aut feſtivitatibus, qui verbum Dei prędicet.* Aquiſgran.2. *can.11.* *Si fortè contigerit aliquem Epiſcopum tardiloquentem eſſe, aut infirmitate aliqua impeditum, habeat tamen aliquem miniſtrum doctum, qui ejus vice pabula verbi divini populo adminiſtret.* Ubi adiicitur linguæ impedimentum, quòd cùm agnoviſſet Valerius Hipponenſis Epiſcopus, facultatem conceſſit D. Auguſtino poſteà ejus ſucceſſori prædicandi; quia ipſe cùm eſſet Græcus, minùs commodè Latino populo prædicare valebat. Refert Puſſidius *in vita D. Auguſtini*, *c.5.* & ex eo refert Lantdmeter. *d. c.64.* Etiam Valerius Cæſarauguſtaous Epiſcopus propter linguæ impedimentum officium hoc prædicationis Vincentio Archidiacono ſuo delegavit, ut refertur in Breviario Romaoo, in actis S. Vincentii, *die 22. Januarii*. Aliæ etiam juſtæ cauſæ conſiderari poſſunt, propter quas Epiſcopus ab hoc munere excuſetur: unde rectè Innocconus in præſenti canone Concilii Latetan. decrevit, ut ſi Epiſcopi per ſe in Eccleſia prædicare non potuerint, munus hoc exequendum committant viris litteratis, & virtute pollentibus, qui ut facilè reperiri poſſint, ſtatuit Pontifex, ut in ſingulis Eccleſiis, tam Cathedtalibus, quàm Regularibus, eligautur perſunæ, quæ debitè, & competeoter, ſi opus fuerit, hoc munus adimplere valeaot.

9 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec difficultas ſuprà adducta adverſatur, potiùs enim verum eſt, non omnes prædicare poſſe jure proprio, ſed ex delegatione, ut ſuprà probavi *ex c. adhcimus*, 16. *q.1.* ex D. Paulo *ad Rom. c.10.* Quomodo prædicabunt, niſi mittantur? Nec obſtat, Presbyteros, & Diaconos poſſe in Eccleſia publicè prædicare; nam illi ratione curæ animarum ſibi commiſſæ, iſti verò ex delegatione Epiſcopi tantùm prædicare puſſunt, licèt in Eccleſia Alexandrina deoegatam fuiſſe hanc facultatem prædicandi Presbyteris referat Sozomenus *lib.7. hiſtor. c.199.* quod contigiſſe credo poſt lapſum impii Arrii; ipſe euim erat Presbyter Alexandrinus, cùm lapſus fuit in hæreſim: quare ob ſimilis lapſus timorem aliis Presbyteris permiſſum noo fuit prædicare. Nec obſtat Concilium Vaſenſe in illis verbis ſuprà relatis: *Verbum faciendi daremus Presbyteris poteſtatem*. Ex quibus deducitur, io Concilio Vaſenſi celebrato anno 529. datam fuiſſe Presbyteris prędicandi poteſtatem: igitur quia oon jure proprio Preſbyteris competit facultas prædicandi. Nam pro hujus textus ioterpretatione dicendum eſt, jam aote tempora Cuncilii Vaſenſis Presbyteros parochos ratione proprii officii potuiſſe in propria parochia prædicare, ut ſuprà probavi; ſed io Phocenſi provincia, ubi celebrata fuit hæc Syoodus Vaſenſis, Præſide Cæſario Metropolitano Arelatenſi, in uſu erat, ot tantùm Presbyteri civitatenſes, otpotè majoris auctoritatis, & ſcientiæ, prædicarent; ruſticani verò in ruralibus Eccleſiis præfecti verbum facere populo non poterant: iſtis ergo conceſſum fuit à Patribus, ut ſicut parochi civitatenſes, ita & ipſi io ſuis pagis prædicare poſſeot. Ita textum illum ioterpretatur Sauſay *d. l.4. Panopl. ſacerd. c.4.* Similiter etiam diaconi ex commiſſione Epiſcopi poſſont prædicare, licèt non proprio jore, ut docet Cæſar. *d. §.2.* Nec obſtat concionatorem debere habere 30. annos, exemplo Domini noſtri, qui anno eo prædicavit, *c. Presbyter*, 78. *diſt. Presbyter ante triginta annorum ætatem non ordinetur, quamvis ſit probabilis vitæ; ſed obſervet uſque ad præfinitum tempus: Dominus enim noſter Jeſus Chriſtus trigeſimo anno baptizatus eſt, & tunc prædicavit.* Petrus Bungus *de myſteriis Numerorum*, *n.30. paulò poſt principium*, his verbis. *Ezechiel anno trigeſimo videns viſiones Domini juxta fluvium Chovar, prophetiæ dona promeruit, ut ipſe 1. c. teſtatur.* Quem locum exponens Gregorius Pontifex: *Ut oſtendatur*, inquit, *cujus auctoritatis ſit, Ezechiel in prædicatione ætatis ſolidæ fuiſſe deſcribitur: Hoc quippe regulare eſt omnibus Prophetis. Nec contra hæc quempiam movere debet, quod Jeremias, & Daniel prophetiæ ſpiritum adhuc pueri perceperint; quia miracula in exemplum operationis trahenda nequaquam ſunt: omnipotens enim Deus, & linguas infantium facit diſertas, & ex ore infantium, & lactentium perficit laudem. Aliud ſiquidem eſt, quod nos doctrinæ diſcimus uſu, aliud quod de miraculo ſcimus. Porrò quis unquam in hunc modum ſanctior prodiit Joanne Baptiſta? Neq; hic tamen delegatam ſibi à Deo provinciam obire ſuſtinuit, niſi eoſdem cum Chriſto ſuo impleſſet ætatis annos; tunc enim in deſerto incępit prædicare baptiſmum pœnitentiæ, & Domini prępa rare vias, ut annorum maturitas, & virile decus barbæ, officia auctoritatem conciliaret. Chriſtus enim Deus, & homo, in quo omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi, & qui ab initio, quo hominem induit, magno omnium hominum ſtupore ſumma queq; miracula edere potuiſſet, deſtitit tamen donec trigeſimus appeteret annus: & tunc incępit ſigna facere, & docere; nec prius inclaruit, atque in hominum lucem prodiit, quàm hunc ætatis annum attigiſſet, legitimum ſcilicet, & maturum tempus oſtendens ætatis his, qui omne tempus, atque omnem ætatem, vel ad ſacerdotium, vel ad docendum putant opportunum*, &c. Narbona *anno 30. de ætat. q.8.* Sed diacooi in 23. anno conſtituti ordinaotur, ut jam probavi *in tit. de ætat. & qualit.* igitur diaconi, nec ex delegatione prædicare valent. Huic difficultati, omiſſis ſolutionibus Auguſtini Barboſæ *lib.1. de jure eccleſ. c.25. nu.27.* Narbooæ *d. qu.8. nu.6.* qui affirmant, textus *in c. perlectis*, *verſ. ad diaconum*, & alia jura ſuprà adducta, quibus docetur diaconum in Eccleſia prædicare poſſe, accipienda eſſe non de prædicatiooe verbi Dei, ſed potiùs de recitatione Evangelii; dicendum eſt, diaconos poſſe ex commiſſione Epiſcopi io Eccleſia publicè prædicare, dum legitimam ætatem obtineant: olim videlicet 30. annos, poſteà ſequentibus canonibus 25. tantùm deſiderabantur: & quia hodie certa ætas non obſervatur, poteſt Epiſcopus diacono, qui tantùm ætatem ad ſuum ordinis gradum requiſitam habeat, licentiam concedere prædicandi.

10 Exponitur Clemens. Sed expooendus eſt io hac parte difficilis locus D. Clementis *lib.6. conſtit. Apoſt. c.7.* ibi: *Quando verò Philippus Coapoſtolus noſter Dei munere, & Spiritus Sancti operatione miracula ſanitatum in Samaria faciebat, ita ut Samaritani admiratione commoti ad fidem Dei, & Filii ejus venerint, ejuſque nomine baptizarentur*, &c. Quibus verbis probatur, Philippum, qui dumtaxat diaconus erat, eo tempore munus prædicationis obiiſſe: igitur quia etiam primis Eccleſiæ temporibus hoc munus proprium non fuit Epiſcopotum. Cui difficultati reſpondet ipſe Clemens *lib.8. conſt.* his verbis: *Quod verò nonnulli Philippum diaconum, & Ananiam fidelem fratrem accuſant, quòd ille quidem eunuchum baptizavit, hic verò Paulum, non intelligunt, quod dicemus nos. Dicemus enim, neminem dignitatem ſacri ordinis ſumere, ſed vel à Deo accipere, ut Melchiſedech, & Job; aut à Pontifice, ut Aaron à Moyſe: itaque & Philippus, & Ananias non ſe ipſos elegerunt, ſed à Chriſto Pontifice, & Deo, cum quo nemo comparari poteſt, electi ſunt.* Cæterum illud ſatis perplexum eſt, quod Clemens appellat Philippum Coapoſtolum, cùm diaconum potiùs dicere debuiſſet; noo enim fuit Apoſtolos ex duodecim Philippus hic, qui deſcendit in Samariam; quod ex eo perſpici poteſt, quod ot refertur in Actis Apoſt. *c.8.* cum eſſet perſecutio magna io Eccleſia Hieroſolymitana, diſperſi fuot omnes per regiones Judææ, & Samariæ, præter Apoſtolos; erat autem cum illis diſperſus Philippus, qui Simonem in Samaria catechizavit, & eunuchum baptizavit. Præterea ſi Apoſtolos fuiſſet, habuiſſet poteſtatem dandi Spiritum ſanctum, ſicut cęteri Apoſtoli; quam tameo non habebat, ut notavit Iſidorus Peluſiota *in epiſt. ad Agigantium*: appellatus ergo eſt Apoſtolus, tanquam miſſus ad Evangelium; unde Evangeliſta dictus eſt in actis Apoſt. *c.21.* Omnes autem Evangeliſtæ, & miſſi prædicare Evaogelium, Apoſtoli vocantur, ot cooſtat ex Paulo 1. *ad Cor. c.25.* ibi: *Viſus eſt poſt hæc undecim, deinde viſus eſt pluſquam quingentis fratribus, deinde viſus eſt Jacobo, deinde viſus eſt Apoſt. omnibus.*

Digitized by Google

11 *Reſpondetur augmento difficultatis.* Nec etiam obſtat, quod de laicis expendebamus, videlicet eos prædicare poſſe, *ex d. c. mulier*, *in fine*, & Tertulliani auctoritate; licèt enim laici non poſſint hodie in Eccleſia prædicare, olim tamen inficiari non poteſt, primis Eccleſiæ temporibus, ſævientibus perſecutionibus, pace adhuc Eccleſiæ non reddita, Epiſcopos permiſiſſe laicis prædicare, ut notarunt Zonaras, & Balſamon *in can. 64. ſextæ Synodi*, & probatur exemplo relato à Nicephoro Caliſto *lib. 5. hiſtoriæ Eccleſ. c. 14.* ubi ait: *Cùm Cæſareæ degeret* (Origenes) *Epiſcopi Palatini legatione quoque ad eum miſſa ei permiſere, ut de ſacris litteris doceret, & publicè eas in Eccleſia interpretaretur, quamvis nondum Presbyteri honorem eſſet aſſecutus.* Probant Ferrarius *d. lib. 2. de ritu concionandi c. 6.* unde *in d. c. mulier*, tantùm innuitur, ex licentia Epiſcopi juxta priſcum Eccleſiæ uſum poſſe laicos prædicare. Nec obſtat Tertulliani auctoritas ſuprà relata: non enim loquitur Septimius de prædicatione particulari extra Eccleſiam habita. Nec etiam adverſatur textus *in d. c. 2. 19. diſt.* loquitur enim Pontifex ibi de illis, quibus ex officio competit munus prædicandi, in illis enim non attenditur, quales ſint, dum tamen quod prædicatur, rectum, laudabileque ſit, ut docet Gloſſa *ibi*, quam ſequuntur Archidiaconus, & Turrecremata. Tandem non obſtat textus *in d. c. fin. de officio deleg.* Pro cujus interpretatione diſcrimen conſtituendum eſt inter illum, cui competit proprio, & ordinario jure munus prædicandi, ut Epiſcopo, & inter eum, cui hoc miniſterium delegatum, & commiſſum eſt, electa ipſius perſonæ induſtria. Primus poteſt ob juſtas excuſationis cauſas in hoc textu, & ſuprà relatas; aliis committere prædicandi officium: ſecundus verò neutiquam valet illud ſubdelegare, cùm electa fuiſſet ejus perſonæ induſtria, ut jam notavi *in c. 3. de officio deleg.*

12 Sed ſuprà tradita obſtare videtur D. Clemens *lib. 2. conſt. Apoſt. c. 57.* ubi dum Sanctus agit de Epiſcopis, & Presbyteris, ait: *Deinde hortentur populum Presbyteri, non omnes ſimul, ſed ſingulariter, & poſtremus eorum Epiſcopus.* *Explicatur D. Clemens.* Ergo jus, poteſtaſque prædicandi, præcipuè Presbyteria, non Epiſcopis data eſt. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, S. Clementem, dum poſt exhortationem Presbyterorum jubet poſtremum omnium exhortari Epiſcopum, non ideò voluiſſe primam prædicationis partem Presbyteris concedere, poſtremam verò Epiſcopis; ſed potiùs, licèt ſubobſcurè, conſtituere, primas partes eſſe Epiſcoporum, Presbyterorum poſtremas. Quod exemplum adductum à Clemente ſatis adſtruit, inquit enim, Epiſcopum ſimilem eſſe gubernatori navis; & ſic eum loqui debere in Eccleſia, quemadmodum gubernator navis in navi. Hic autem poſt aliorum ſermones, ac ſententias de eo, quid orta tempeſtate faciendum eſſe videatur in navi, poſtremus ſententiam ſuam dicit improbando, aut reprobando aliorum judicia, cui tandem parere oportet: nec aliter Epiſcopus, qui Gubernator eſt Eccleſiæ, loqui debet, non quaſi obtinens poſtremas partes, ſed quaſi omnium primus, poſtquam Presbyteri dixerint, ipſe approbare, aut reprobare illorum dicta, quaſi ſuperior debet. Illud etiam, licèt leviuſculum, non pudet adnotare, ſimile ſeu exemplum gubernatoris navis adductum à Clemente, eſſe commodiſſimum: Eccleſia enim navis eſt, quare Eccleſiæ materiales ſunt oblongæ inſtar navis. Unde idem Clemens *in c. 57.* jubet fabricari ad modum navis versùs Orientem, ut ipſa forma ędificii admoneat, eſſe nos in mundo tanquam in mari, quod fluctibus, & tempeſtatibus aſſiduè agitatur, quod navigari oportet ab his, qui ad portum ſalutis pervenire volunt. Exponunt Creſol. *lib. 1. Myſtag. c. 11. & 25. ſect. ult.* Aldrete *in antiqu. Hiſpan. lib. 2. c. 12.* & nos latiùs illuſtrabimus *in tit. de Eccleſiis ædificandis.*

C A P U T XVI.

Honorius III. *Epiſcopo a Aſſiſienſi.*

CONquerente *b* œconomo monaſterii S. Benedicti montis *c* Sublaſii, nobis innotuit, quod tu juribus Epiſcopalibus non contentus, quæ in Eccleſiis, ſeu *d* Capellis ejuſdem monaſterii debebas habere, a quibuſdam earum procurationem exigis, quas ad dandam procurationem minimè ſufficere proponebat, petens ut jure tuo contentus exiſtens, à moleſtatione dictarum Eccleſiarum ſuper cęteris deſiſteres: poſtulans etiam, quod ad omnem litis materiam in poſterum amputandam, ſpecificares quę ratione juris *e* Epiſcopalis in eiſdem Eccleſiis tibi competerent. Quibuſdam juribus Epiſcopalibus ſpecificatis, hinc inde lis fuit ſuper pręmiſſis legitimè conteſtata. Nos autem inſpectis probationibus utrimque receptis, & quę ab utraque parte fuere propoſita pleniùs intellectis, decernimus, ut in Eccleſiis, ſeu Capellis ad dictum *f* monaſterium in diœceſi Aſſiſienſi ſpectantibus habeas canonicam *g* obedientiam, ſubiectionem, reverentiam, *h* inſtitutionem, & deſtitutionem, *i* correctionem, ac reformationem, cenſuram eccleſiaſticam, juriſdictionem quoque cauſarum omnium ad forum Eccleſię de jure ſpectantium, *j* pœnitentias, & *k* ſacramentorum omnium, quę ab Epiſcopo recipienda ſunt, collationem, ſynodum, & *l* ſynodatici, ſeu cathedratici nomine duos *m* ſolidos Lucenſis monetæ, quartam *n* decimationum, ac *o* mortuariorum, *p* viſitationem quoque annuam: ita quod cùm ad eas viſitandas acceſſeris, non ampliùs procurationis nomine requiras ab eis, niſi quartam, quam penſatis facultatibus earundem moderatè potuerint exhibere, nec plus cæteris Capellis ejuſdem diœceſis in procuratione ullatenus onerentur: & Eccleſiam S. Pauli de Aſſiſia à procurationis onere penitus relevamus. Tu autem his juribus in prędictis Eccleſiis contentus exiſtens, non ampliùs ab eis exigas pręter moderatum auxilium, quod juxta formam Lateranenſis Concilii, ſi manifeſta, & *r* rationabilis cauſa extiterit, cum charitate eſt poſtulandum, ſicut ab aliis Eccleſiis ejuſdem diœceſis neceſſitate temporis ſuſtinemus.

N O T Æ.

1 a ASſiſienſi.) Ità legendum eſt, ut habetur in quinta collectione edita ab Innocentio Cironio. Aſiſium antiqua civitas eſt in Umbria, à fluvio Aſſis ita dicta. Romanorum municipium fuit, ſub quorum imperio tamdiu fuit, quamdiu Romanę Eccleſiæ Conſtantinus Magnus liberaliter eam donavit: deinde Longobardorum barbara gens eam occupavit, atque in Ducatu Spoletano eam numeravit: deinceps verò R. Pontifices eam recuperarunt. Fidem Catholicam jam à temporibus Fabiani Pontificis, qui Rufinum ejus primum Epiſcopum illuc miſerat, & Epiſcopum ordinaverat, amplexa eſt. Hæc celebris civitas duo illa paupertatis portenta, Beatum videlicet Franciſcum, & B. Claram orbi dedit, ut magnis laudibus eam urbem extollentes referunt Vvadingus *tom. 1. annal. frat. Minor.* & Ughellius *tom. 1. Italiæ ſacræ, in Aſſiſienſi Eccleſia.* Hujus Eccleſiæ Præſuli Vidoni appellato miſſa eſt præſens deciſio; ſiquidem ipſe electus fuit anno 1204. & deceſſit in exordio Pontificatus Gregorii IX. Ad hujus Præſulis genua humili ſacco provolutus magnus Franciſcus de Aſſis illam nunquam ſatis decantatam renunciationem fecit, ut referunt Vvadingus & Vghellius *ubi proximè.*

b *Oeconomo.*) De œconomi officio aliqua adduxi *in c. 4. hoc tit.* & nonnulla referam *in c. unico, de ſyndico.*

c *Sublaſii.*) Ita legendum exiſtimat Petrus Greg. *in præſenti*, qui confundit hoc monaſterium cum celebri monaſterio Caſſinenſi; ſed eum ſuppreſſo nomine refellit Cironius *in hoc textu*, qui legendum exiſtimat *Sublaſi.* Sed exiſtimo legendum eſſe *Subaxir*, quod monaſterium eſt Ordinis Ciſtercienſis D. Benedicto dicatum, in diœceſi Aſſiſienſi, ut refert Tamburin. *in ſerie Abbat. verbo Aſſiſien.*

d *Capellis.*) De quibus agemus *in c. 1. de capellis monach.*

e *Juris Epiſcopalis.*) Epiſcopo alia competunt ex lege diœceſana, alia ex lege juriſdictionali. Ex lege diœceſana ſpectant ad Epiſcopum omnia quæ capit, ex lege juriſdictionali, omnia quæ gerit, & adminiſtrat, ut notat Cironius *ad hunc tit. in fine.*

f Mo-

f *Monaſterium.*) Quod exemptum non erat.

g *Obedientiam.*) Quam omnes Epiſcopo præſtare debent, *c.*2. ubi dicemus, *de majorit. & obed.* & ipſi Abbates tempore inſtallationis præſtant juramentum obedientiæ Epiſcopis diœceſanis, *c. ne Dei* 43. *de ſimonia.* Plura tradunt Boſquetus *ad Innoc. lib.*1. *epiſt.*57. *in fine*, & *lib.*2. *epiſt.*45. Juretus *ad Ivonem epiſt.*73. & nos *in cap. ne Dei, de ſimonia.*

h *Inſtitutionem,*) Tam in beneficiis, quàm capellis ipſius monaſterii, etiamſi electio ad monachos ſpectet, *c.*1. *de capellis monach.* ex ratione generali, quia videlicet inſtitutio, & deſtitutio cujuslibet beneficii eccleſiaſtici, ad Epiſcopum ſpectat jure ordinario, ut probavi *in c. cùm ſatis, de officio Archid.*

i *Correctionem.*) Tam in clericis, & laicis, ut probavi *in c.*1. *hoc tit.* quàm in monachis non exemptis, ut infrà illuſtrabimus *in c. grave, hoc tit.*

j *Pœnitentias.*) Ad Epiſcopum enim ſpectat pœnitentias injungere, ut probavi *in c.*8. *hoc tit.*

2 k *Sacrorum.*) Confirmationis videlicet, & ordinis, ut probavi *in c. quantò, de conſuet. c.*1. *de ordinatis ab Epiſcopo.*

l *Synodatici, ſeu cathedratici.*) Ex his verbis deducitur, idem eſſe cathedraticum, & ſynodaticum, eandemque penſitationem cathedratici & ſynodatici nomine præſtari, licèt diverſis nominibus appelletur. Ita docent Petrus Greg. *in præſenti, c.*15. Fileſacus etiam *in præſenti*, Cironius *ad titul. de cenſibus*, Chopinus *lib.*2. *ſacræ polit. tit.*7. *n.*2. Hallierius *de ſacris elect. ſect.*7. *art.*7. Boſquetus *ad Innoc. lib.*1. *epiſt.*20. Barb. *lib.*3. *juris eccleſ. c.*20. *n.*1. licèt contrarium teneat Lemaiſtre *lib.*2. *de juribus Epiſcop. c.*7. *in principio.* Sed refellendus ipſe eſt, cùm nullum adducat pro ſua opinione juris teſtimonium, & pro communi ſententia ſint quamplura infrà referenda. Cathedraticum ergo eſt vectigal certum, quod veluti tributi nomine Eccleſiæ matrici præſtatur in honorem Cathedræ Epiſcopalis, *c. placuit, c. inter cætera* 10. *qu.*3. *c. paſtoralis, c. ſummòſim, de cenſibus*, Boſquetus *in notis ad Innocent. d. lib.*1. *epiſt.*26. Lemaiſtre *d. c.*2. Solorzanus *tom.*2. *de jure Indiar. lib.*3. *c.*22. *num.*39. quod ſucceſſiſſe in locum quartæ decimarum, & oblationum, quam Epiſcopi recipiebant ex diviſione bonorum facta à S. Simplicio, *in c. videntes, c. quatuor, c. de redditibus*, 12. *q.*2. exiſtimat Fileſacus *in præſenti.* Sed abſque ratione, cùm in præſenti textu enumerentur ut diverſa inter jura Epiſcopalia cathedraticum, quarta decimarum, & mortuariorum. ſed quia hoc vectigal ſolvebatur ab Abbatibus quotannis ad ſynodum venientibus, dicebatur etiam ſynodaticum, *c. olim, de cenſibus*: quia in ſynodis præſtabatur illis anni duobus temporibus, quibus ſynodus congregari debebat. Conc. Altiſſiod. *can.*7. *Ut medio Majo omnes Presbyteri ad ſynodum in civitatem veniant, & Kalendis Novembris omnes Abbates ad Concilium conveniant.* Et quia plerumque poſt Paſcha Synodus congregabatur, hæc præſtatio dicebatur Paſchalis, *c.*15. *de ſimonia, in* 1. *collect.* notat Cironius *ad tit. de cenſib.* & quia hæc penſitatio cathedratici, & ſynodatici incerta erat, ideò Patres Concil. Bracharenſis 2. *can.*2. relati *in d. c. placuit*, eam taxarunt his verbis: *Præter honorem cathedræ, id eſt duos ſolidos, aliquid aliud per Eccleſias tollat.* Quam taxationem probarunt Pelagius *in epiſt. ad Creſconium*, Gelaſius *in epiſt. ad Fabianum Epiſcopum*, Patres Concil. Tolet.7. *can.*4. & Honorius *in præſenti.* Cathedraticum etiam aliquando accipitur pro illa pecunia, quæ ab Epiſcopis ſolvebatur Patriarchæ, ſeu Metropolitano tempore conſecrationis, quod appellatur inthronaſticum; quia præſtatur, eo quòd in thronu ponitur Epiſcopus, novella 123. Juſtin. *cap.*3. ejus meminerunt Lemaiſtre *ubi ſup. cap.*3. Hallier. *de ſacris elect. ſect.*7. *art.*7. Boſquetus *ad Innocent. lib.*2. *epiſt.*45. Fileſacus *in præſenti*, *§.*3. Parexa *in c.*1. *de cenſibus.*

3 m *Duos ſolidos.*) Solidi frequens mentio eſt, tam in jure noſtro, quàm Cæſareo: in noſtro *in c. ſi quis contumax* 17. *q.*4. *c. illud, c. inter* 10. *q.*3. *c. olim, de cenſibus*: in Cæſareo *in l. ſi verò, ff. de his qui dejecerunt, l. ſancimus, C. de donat. l. jubemus* 2. *C. de erogatione militaris annonæ, lib.*12. *l.*1. *§. hoc autem, ff. de ſervis fugitivis, l.*42. *ff. de ædilitio edicto, l.*34. *ff. de jure fiſci, l.*3. *C. de Epiſc. & cleric.* Solidum autem dictum eſt perfectius præ cæteris monetæ genus, nempe puriſſimi auri obryzi. Ejus valor nec unus ſemper fuit. Apud Romanos erat ſextula unciæ auri, id eſt ex una auri uncia ſex ſolidi conflabantur, & 72. libram faciebant, *l. quotieſcumque, C. de Suſceptorib. Præpoſitis, & Arcar. lib.*12. Iſidorus *lib.*16. *etymolog. c.*14. Harmenopulus *lib.*3. *epiſt. tit.*7. Budeus *lib.*5. *de aſſe*, Alciatus *lib.*3. *diſp.*9. Covar. *de veterum numiſmatum coll. c.*3. Aliquando etiam ex una auri uncia cudebantur ſeptem ſolidi, & tunc 80. libram coæquabant, *l.*1. *C. de ponder. in Theodoſ.* Apud Gallos aliquando ſolidum 12. denarios continebat, ut conſtat *ex lib.*5. *Capitul. c.*3. ibi: *De unaquaque caſata ſolidus, id eſt duodecim denarii, ad Eccleſiam, vel monaſterium reddantur.* Modò apud ipſos 40. denarios pendebat, *lib.*4. *tit.*75. Apud Venetos ſolidi argentei ſunt, *c. in cauſa, de cauſa poſſeſſionis*, ubi notavit Cironius *in* 5. *collect.* apud Longobardos quilibet ſolidus æſtimatur 40. denariis, *l.*1. *de quantit. ſolidi, in jure Longobardorum*, notavit Lindembrog. *in Gloſſario legum antiq. verbo Solidus.*

n *Quartam decimationum.*) Licèt jure communi inſpecto poſt diviſionem parochiarum, & bonorum Eccleſiæ, decimæ illis parochiis debeantur, à quibus fideles ſacramenta recipiunt, *c. decimas, c. ſi quis laicus* 16. *q.*1. *c. fin. de parochiis, c. à nobis, c. quamvis, c. cùm contingat, c. cùm in tua, c. Apoſtolicæ, de decimis*, Suarez *tom.*4. *de relig. tit. de decim. c.*21. Barb. *de offic. parochi, c.*8. *§.*2. Covar. *lib.*1. *variar. c.*17. *n.*5. Hunnius *in encyclop. tit. de decimis, c.*4. Tamen ipſi parochi, qui decimas percipiebant, quartam earum partem Epiſcopis propriis præſtabant, *c. quoniam* 13. *c. nullum, de decimis, c. conceſſo* 26. 12. *q.*2. Epiſcopi enim olim habebant plenam decimarum diſpoſitionem, *c.*1. 16. *q.*7. unde poſt diviſionem parochiarum quartam decimarum partem retinuerunt, ut docent Barb. *ubi ſuprà, §.*2. *n.*17. Baſilius *de matrim. c.*13. *§.*3. Valenzuela *conſil.*26. In Gallia portio iſta erat quarta pars decimarum. Concil. Aurel.1. *can.*15. in Hiſpania verò erat tertia. Concil. Tolet.4. *can.*33. Tolet.9. *can.*6. Nec contrarium probat textus *in can.*14. *Concil. Aurel.*1. ubi docetur, Epiſcopum dimidiam partem decimarum ſibi vindicare; nam textus ille accipiendus eſt de decimis, & oblationibus propriæ Eccleſiæ Cathedralis, ex quibus non quartam partem, ut ex aliis Eccleſiarum parochialium, ſed dimidiam Epiſcopus exigebat. 4

o *Mortuariorum.*) De hac quarta Deo volente latè agemus *in c. officiis, c. fin. de teſtam.* De hac quarta, & aliis debitis Epiſcopo agit Alteſſerra *lib.*4. *diſſert. c.*3.

p *Viſitationem.*) De viſitatione, & procurationibus ejus tempore debitis, ſuo in loco agemus videlicet *in c. procurationes, c. cùm Apoſtolus, de cenſibus.*

q *Non amplius.*) Unde ab his capellis, ſeu monaſteriis Epiſcopus exigere non poterat eulogias, quas à propriis Presbyteris accipere ſolebat, de quibus in Concilio Meldenſi ſub Carolo Calvo *can.*45. (Debet Presbyteros cum voluntariis eulogiis tempore congruiſſimo viſitare, & venerari ſuos Epiſcopos.) Leo IV. *epiſt.*2. *ad Epiſcopos Britanniæ*, ibi: *De eulogiis ad ſacra Concilia deferendis nihil invenimus a majoribus terminatum, ſed ſicut unicuique Presbytero placuerit: nam ſi conſtitutum fuerit, illo in tempore benedictiones afferri, forſan minus libenter ad ſynodos occurrent, & magis venire detrectabunt; quæ, ut arbitror, non ſunt rationabiliter requirendæ, nec ultra delatæ reſpuendæ.* Neque etiam petere poterant à monachis inquiſitiones Regias, id eſt quandam pecuniæ collationem, quam Epiſcopi accipiebant, ut Regibus darent; quarum inquiſitionum Regiarum exemplum extat apud Aymonium *lib.*5. *hiſtoriæ, c.*35. *Exegitque unuſquiſque Epiſcopus de Presbyteris ſuæ parochiæ, ſecundum quod poſſibile erat, ut à quo plurimum quinque ſolidos, à quo minimum quatuor denarios Epiſcopi de ſingulis Presbyteris acciperent, & numiis dominicis redderent.* Et cùm apud Gothos Epiſcopi ut amplam pecuniæ quantitatem Regi erogarent, à Parochis, & aliis Presbyteris requirerent eam, & exigerent, Rex Egica libello oblato in Concil. Tolet.16. à Patribus petiit, ne hujuſmodi inquiſitiones Regiæ fierent, ſub hæc verba: *Hoc honorificentia veſtra promulgare curabit, ut nemo Epiſcoporum pro Regis inquiſitionibus exhibendis parochialium Eccleſiarum jura contingat, neque quaſcumque exinde inquiſitiones, aut evectiones exigere audeat; ſed de prædiis ſuarum ſedium Regio culmini ſolita perquiſitionum obſequia deferat, nihilque de rebus earundem Parochiarum Eccleſiarum cujuſpiam ſtipendii cauſa dare præſumat.* Quo libello lecto Patres in canone 5. ipſius Concilii ſtatuerunt, nihil eſſe ſumendum à Parochis prætextu Regiarum inquiſitionum. 5

r *Et rationabilis cauſa.*) Verba ſunt textus *in c. cùm Apoſtolus, de cenſibus*, ubi materiam charitativi ſubſidii dabimus. Interim videndi ſunt Remigius de Gonny *de charit. ſubſid.* Barboſa *lib.*3. *juris eccleſ. cap.*21. Lemaiſtre *d. lib.*3. *de jurib. Epiſcop. c.*3. Petrus Gregor. *in præſenti, cap. alt.* qui ad hujus textus commentarium adeundus eſt. 6

C A P U T XVII.

Idem *Abbati, & Conventui a S. Remig.*

VT juxta illius ſupremi poſt Chriſtum Paſtoris edictum, paſtor forma factus gregis ex animo dignoſcitur, non dominandi libidine, ſed amore rectè gerendi, debet illum ſalubriter viſitare: ſic exceſſus delinquentium quantùm poteſt corripiens, ne revelet; ſic increpans, ne confundat; quia cùm juxta Sapientis edictum ſecretò ſit arguendus amicus, amicitiæ legem violare videtur, ſi econtra palam arguat exprobrando. Attendentes igitur, quod indecens eſt, ut ven. f. n. Rhemenſi Archiepiſcopo in vos, vel monaſterium veſtrum viſitationis officium exercente, ſæculares interſint, per quos poſſit in *b* clauſtro diſſolutionis materia provenire, cùm nequaquam benè in clauſtris *c* inducantur: auctoritate præſentium firmiter inhibemus, ut nullos de cætero ſæculares in *d* capitulum, niſi duos, *e* vel tres Canonicos de Canonicis Eccleſiæ ſuæ, in decenti habitu, viris aliis, quotquot expedire viderit, religioſis adjunctis, ſecum viſitationis tempore introducat.

N O T Æ.

1 a S. *Remig.*) Eſt celebre Archimonaſterium, ita appellatum, Divo Remigio Galliæ Apoſtolo dicatum, in ipſa urbe Rhem. Flod. *lib.2. c.32.* quod cùm primùm eſſet Canonicorum Regularium, poſtea monachis Divi Benedicti traditum fuit. Ejus Eccleſia non tam reędificata, quàm amplificata fuit anno 105. & Leo IX. eam conſecravit, & conceſſit Archiepiſcopo, & Canonicis Rhemenſibus certis anni diebus Miſſam celebrare in altari Divi Remigii, in ſua Bulla, quam refert Yepes *tom.4. chron. Divi Benedicti, centuria 4. anno 852. cap.3.* in hæc verba: (Leo Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Hincmaro Abbati, & omni congregationi monachorum Divi Remigii, &c. Ex debito noſtri Apoſtolatus poſt aliquas Eccleſias, quas zelo charitatis ſuccenſus viſitavi, &c. ad hanc Eccleſiam B. Remigii dedicandam, de eccleſiaſticis etiam cauſis tractaturus, & definiturus adveni, &c. Hac igitur dedicata Eccleſia, placuit huic idonea, & laudabilia Apoſtolicæ authoritatis, & noſtræ viſitationis relinquere monimenta. Deliberamus itaque, & coram hac Synodo promulgamus, ut hæc Eccleſia hoc privilegium noſtrę auctoritatis ſupra cæteras Franciæ Eccleſias habeat, quatenus nulla eccleſiaſtici ordinis, magna, vel parva perſona in hoc altari, quod conſecravimus, Miſſam celebrare præſumat, niſi Rhemorum Archiepiſcopus, & hujus loci Abbas, & cui ipſe licentiam concedet: permiſſa eadem licentia Canonicis Rhemenſis Eccleſiæ bis in anno, in Paſcha ſcilicet, & in Rogationibus, & ſeptem Presbyteris ad hoc officium deputatis, quos & ſcientia ornet, & morum gravitas, & vitæ probitas commendet. Præterea quia hæc Eccleſia ab iniquis perverſoribus, &c.) Hoc monaſterium amplis donationibus ditarunt, & magnis privilegiis decorarunt, tam ſummi Eccleſiæ Præſules, quàm Galliæ Monarchę, ut patet ex Bullis, & privilegiis compilatis à Yepes *in dicta centuria* 4. Hujus ergo monaſterii Abbati Petro miſſa eſt præſens deciſio, quæ etiam reperitur in quinta compilatione Honorii III. apud Cironium.

2 b *Clauſtro.*) Pars illa cęnobii, ſeu habitationis Monachorum, quę clauſtrum appellatur, jam in primis monachorum cœnobiis uſitata fuit: ejus mentio reperitur in antiquis Monachorum regulis, & in Concil. Turon. 3. *c.* 24. accuratè cavetur, ut Abbates ſolicitè provideant ſuis Canonicis, ut habeant clauſtra, & dormitoria. Idem ſanxerunt PP. Concilii Troslejacenſis *can.* 3. & in Concilio Aquiſgran. 2. *p. c.* 15. jubetur, ut in monaſteriis, tam monachorum, quàm monialium clauſtra ædificentur: illuſtrat, & clauſtri partes topographicè, & tropologicè exponit Benedictus Haæphtenus *tomo* 1. *diſquiſ. monaſt. tractatu* 3. *diſquiſ.* 2. Uſus clauſtri varius, multiplexque fuit apud priſcos cęnobitas: aliquando lectioni deſerviebat, ibiq; ſacrę Scripturæ exponebantur. Concilium Meldenſe *can.* 53. *Tam ſani, quam infirmi canonicè veſtiantur, atque in clauſtris horis congruis degant, & ſub cuſtodia canonica lectionibus, & cęteris divinæ inſtitutionis inſiſtant officiis.* In eo mandata ſuperiorum exaudiebant. Concilium Mogunt. *can.* 9. ubi de clauſtro, & ejus uſu PP. ajunt; *& audiant, quod eis imperetur.* Etiam ad confabulandum certis horis deſerviebat, ut ex Lanfranco, & Petro venerabili refert Gibalin. *de clauſura monach. diſquiſ.* 1. §. 2. & 4.

3 c *Inducantur.*) Licèt enim aliqua lege eccleſiaſtica non reperiatur interdictum ſæcularibus monachorum clauſtra adire, tamen juxta rectam monaſticam diſciplinam, & ut ſilentium in eis ſervetur, obſervatum ſemper invenio, ne paſſim, & ſine delectu perſonarum, abſque juxta neceſſitatis cauſa laici interiora monaſterii ingrederentur: quare D. Iſidorus *c.* 22. *ſuę regulę*, nullum intra monaſterium ingredi permittit, niſi ea lege, ut deinceps nunquam pedem efferret. Idem præſcripſerunt alii regularum monaſticarum conditores, inſtituendo janitores, & hoſpitia propè ipſa monaſteria, ut hoſpites advenientes ibi reciperentur, ne ulla ingrediendi, vel auſcultandi ſecreti monaſterii daretur occaſio. Concilium Cæſarauguſt. *can.* 3. (Sanctorum Patrum decrevit ſententia, ne monaſteria diverſoria ſæcularium fiant. Unde quia novimus, quoſdam Abbates, quibus regulariter cura regendarum animarum commiſſa eſt, dum quaſi patrono affatu aditum ſæcularibus in monaſteriis attribuunt, diverſas inſolentias monachis ibi Deo deſervientibus ingerere, dum & eorum operationem, quos divinæ pietati placituros alacri curioſitate exhibent, deprehendunt; & vitam, & mores illorum quadam mentis pernicie infauſtè detrahendo, deturpare non deſinunt; & iterum, quod peſſimum eſt, dum extraneis paſſim commorandi aditus infra clauſtra monaſterii confertur, grave inoleſcit vitium monachorum, quo & vitam ſuam per lucra mundialia ſectantes degenerant, & ſe à proprio cænobio voluptuoſa fœditate diſſociant: quæ res ad hoc noſtrorum paterna pietate demulcet animos, ut ea conſtituamus, quæ & ſanctis animabus juvaminis ſolamen impendunt, & præſumptiones ſæcularium removeant. Quamobrem placuit univerſo cœtui noſtro hoc ſtatuere, vel potiùs definire, ut nullus abinceps ſæcularium, ſeu poteſtativè, ſeu etiam vel ex permiſſu Abbatis, vel cujuslibet monachorum, infra clauſtra monaſteriorum hoſpitandi, vel commorandi habeat receptaculum; excepto quos vita probabiles, egenos, aut paupertate depreſſos inſpectio prævideriit Abbatis, quos & ſuſcipere benevola voluntate in monaſteriis, & alendos eleemoſynis modis omnibus ſinimus. De reliquis autem perſonis ſæcularibus (ſicut jam ſuperiùs à nobis eſt, permiſſum) nullum penitus patimur infra clauſtra monaſteriorum hoſpitandi habere receptaculum: Cæterum ſi ſecretius, aut ſequeſtratim à monaſterio, ad id quod conſtructum pro ſupervenientibus domicilium patuerit, ibi eos ſuſcipere Abbates, vel monachos oportebit, quatenus & vita eorum remotis ſæculi conturbationibus in omni opere deifico probabilis inveniatur, & nullius vaniſſimis diſtractionibus dehoneſtetur: aut certè (quod inhoneſtum eſt) ne per talium ſuſceptiones diſſolutionem incurrant, & à bono propoſito vitam ſuam extorrem efficiant.) De his hoſpitiis plura Gibalinus *d. c.* 2. §. 9.

d *In Capitulum.*) Capitulum eſt certus locus monaſterii, ubi monachi conveniunt, aut lectioni ſpirituali operam dantes, aut correctionem monaſticam accipientes. 4
Concilium Aquiſgran. *can.* 69. & 70. *Ut ad capitulum primitus martyrologium legatur.* Amalarius *lib.* 4. *de officiis eccleſ. c.* 2. *Mos inolevit, ut per monaſteria Deo devota legatur lectio in Capitulo.* Unde locus ita dictus, aut quia quotidie unum capitulum regulæ ibi legebatur, cujus moris meminit Fulgenſis *lib.* 3. *c.* 12. *Quammane, quando in unum convenimus, & capitulum de regula coram fratribus legebatur.* Smaragdus in præfatione *in dial. Monach. Et quia mos eſt monachorum, ut regulam B. Benedicti ad capitulum legant quotidie matutinum, volumus ut iſte libellus ad eorum capitulum legatur veſpertinum: vel quia in capitulo culparum ſit proclamatio, & correctio, & accuſato pęnitentia injungitur, indeq; monacho capitulum fit, aut ille capitulum accipit, locus alias anonymus capitulum dicitur.* Probat Benedictus Haæpthen. *lib.* 8. *diſquiſ. tr.* 1. Illud tamen liquidò conſtat, eo in loco convenire ſolitos monachos, ad correctionem defectuum, & culparum: latè illuſtrat Haæphtenus *d. propoſ.* 1. ubi latè de hac correctione, & modo in ea obſervando, pro inſtructione Pręlatorum agit. Cùm ergo capitulum in monaſterio ſit locus proprius correctionis,

Digitized by Google

ctionis, ideò Epiſcopus viſitans monaſterium, in quo juriſdictinnem habet, debet monachos corrigere, & viſitare in capituln, ut hic ſupponitur.

e *Duor, aut tres.*) *Cap. de cætero, c. ad audientiam, de clericis non reſid.* ita enim habent legitimum numerum ad formandum judicium viſitationis, juxta illud Joannis c. 8. *In ore duorum, vel trium*, &c. Unde etiam in viſitatione Eccleſiarum ſæcularium debet Epiſcopus procedere cum certo canonicorum numero. Extravaganti 1. inter communes, *hoc tit.* Trid. *ſeſſ.24. de refor. c.3.* Etiam in viſitatinne monialium. Clementina *Attendentes, de ſtatu monach.* non tamen debet ſecum deducere laicos in viſitatione regularium, ut ln præſenti docetur, ne laici ingrediantur intra ſepta monaſterii, præcipuè in loco ſanctiori. Unde D. Bernardus *epiſt.78.* gratulatur Sugerio Abbati B. Dionyſii, quia laicos in monaſterio non admitteret, ibi: *Jam nullus ſæcularibus in domum Dei patet aditus, nullus ad ſancta curioſis acceſſus, nulla jam cum otioſis confabulatio permiſcetur.* Deinde quia ſi ſæcolares admitterentur cum Archiepiſcopo viſitante, eſſent cenſnres diſciplinæ monaſticæ, & perfectionis religioſę: qnis autem, quæ in viſitatione peraguntur, referat ad laicns, quorum vita ita diſtat à religioſa, ſicut cœlum à terra. Pulchrè utriuſque vitę diſſimilitudinem deſcribit Anaſtaſius Nicænus *lib. quæſtionum in ſacram Script. p.2. qu.5.* his verbis: *Quæ rectè peraguntur à ſæcularibus, ſunt delicta monachorum. Sunt autem quæ geruntur à ſęcularibus divitiæ, gloria, & potentia, & deliciæ, & caro rectè curata, & liberi, & familia, ad quæ cum pervenerit monachus, illicò moritur: quæ autem à monacho rectè geruntur, ſunt nihil poſſidere, ignobilitas, imbecillitas, continentia, afflictio, & ſimilia.* Rectè ergo iu præſenti deciditur, Præſulem viſitantem monachos non debere ſecum deducere laicas perſonas.

C A P U T XVIII.

Idem *Epiſcopo* a *Briocen.* & *Abbati* b *Sagenio.*

Dilectus filius Abbas monaſterii d Rothonenſis Venet. diœceſis expoſuit coram nobis, quod e tertia pars emendarum, quas homines f quinque parochiarum, quæ ſui conventus ſunt uſibus deputatæ, pro ſuis exceſſibus ſolvere compelluntur, ad ſuum ſpectat monaſterium ab antiquo; & quod inter ipſos homines orta eccleſiaſtica quæſtione, citatio ad eundem, ſed examinatio, & deciſin quæſtionis ad ven. f. n. Venet. Epiſcopum, & ipſum Abbatem pertinent in communi. Cumque felicis memoriæ Innocentius Papa prædeceſſor noſter, conquerente ipſo Abbate, quòd præſatus Epiſcopus ſuper hoc inquietabat eundem, vobis de aſſenſn partium dederit in mandatis, ut vocatis partibus, & anditis hinc inde propoſitis, cauſam remitteretis ad ipſum ſufficienter inſtructam, dictus Epiſcnpus proceſſum noſtrum diutiùs impedivit occaſione cujuſdam ſententiæ, quæ ſuper quibuſdam Eccleſiis quoad legem diœceſis extitit promulgata pro eodem. Unde præſatus Abbas nobis humiliter ſupplicavit, ut cùm citatio, cauſarum examinatio, & deciſio, ac emendæ ad legem jùriſdictinnis pertinere nnſcantur, non ſineremus ſententiæ memoratæ prætextu negotii proceſſum ulteriùs impediri. Cùm ergo prædicta proculdubio de lege juriſdictionis exiſtant, diſcr. v. m. quatenus hujuſmodi ſententia non obſtante, procedatis in negotio ipſo juxta traditam vobis formam,

N O T Æ.

1 a *BRiocenſi.*) In ſexta collectinne Decretalium legitur *Bajocenſi, & Archidiacon. Rothom.* in quinta autem cnllectione edita ab Innocentio Cironio ita habetur: *Epiſcopo Briocenſi, & Abbati de Sugonio, & Archidiacono Recomenſi.* Ego autem ita legendum exiſtimabam, *Epiſcopo Briocenſi, & Abbati S. Sergii, & Archidiacono* c *Redonenſi.* Hæc enim inſcriptio, & textus hiſtoriæ, & provinciæ topographiæ, ubi ſitum eſt mnnaſterium Rnthonenſe, aptiùs congruit. Civitas enim Briocenſis, ſive Briocopolis, eſt in prnvincia Turonenſi, ſuffraganea Archiepiſcopi Turnuenſis, cui etiam paret Venetenſis: dicta eſt Briocenſis à ſanctn Brioco primo ejus Epiſcopo, qui & civitati, & diœceſi nomen dedit. Hujus Eccleſiæ Præſuli Sylveſtro dicto miſſa eſt hæc deciſio, de quo aliqua tradit Chenu in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ.

2 b *S. Sergii.*) Monaſterium hoc S. Sergii eſt Ordinis Divi Auguſtini, ut teſtatur Tamburinus *in ſerie Abbatiarum, verbo Andegavenſis*: etiam in eadem diœceſi eſt monaſterium ſanctorum Sergii & Bacchi martyrum, Ordinis Divi Benedicti, de quo plura adduxerunt Fratres Sarmatani *tom.4. Galliæ Chriſt. fol.*82n. ſed, ni fallor, de Abbate S. Sergii in præſenti agitur.

3 c *Redonen.*) Redonenſis etiam Eccleſia eſt ſuffraganea Archiepiſcnpi Turouenſis, Sedes Parlamenti Britanniæ Armoricæ, prope ipſam civitatem Venetenſem: quare aliquando ex Eccleſia Redonenſi eligitur Epiſcopus Venetenſis, ut aſſumptus fuit Guethnocus per annos 1177. ut refert Chenu *in ſerie Præſulum Veneten. n.45.* Legendum igitur eſt, *Redonenſi*, non *Recomenſi*, ut vult Cironius; nuſquam enim legi in provincia Turonenſi eſſe aliquam villam, ſeu Eccleſram Recomenſem.

4 d *Rothonenſis.*) Ità legendum eſt, non *Rothomagenſis*, ut legitur in hac ſexta Decretalium collectione. Eſt enim monaſterium hoc S. Salvatoris Rothonenſe, in diœceſi Venetenſi, Ordinis Divi Benedicti, conſtructum à Beato Comboyono, qui illud conſtruxit anno 825. Cujus monaſterii Abbati reſcripſit Innocentius *in c. cùm veniſſet, de in integrum reſtit.* ubi agitur de ipſius exemptione à juriſdictione Venetenſis Præſulis; & apud Innocentium III. *lib.1. regeſtr.14. epiſt.7.* ubi notavit Boſquetus. De Michaele ejus Abbate in præſenti agitur, & plura de ipſius monaſterii origine, & amplitudine congeſſerunt Fratres Sarmathani *tom.4. Galliæ Chriſt. fol.*802.

e *Tertia pars emendarum.*) Emenda eſt pœna pecuniaria, quæ ob delictum perpetratum imponitur: differt à mulia in eo, quod multa applicatur Judici, aut Principis Fiſco; emenda verò parti. Speculum Saxnnicum *lib. 1. art.53. Et in aliis omnibus, quandocumque pars adverſa emendam, id eſt ſatisfactionem acquiſierit ſuper emendante, judex etiam mulctam obtinebit.* Innocentio III. *lib.1. epiſt. 8. Ob reverentiam noſtram condemnare emendam paratus erat*: notarunt Lindembrogius *in Gloſſario legum antiquarum verbo Emenda*, Voſſius *de vitiis ſerm. lib.3. c.11. verbo Emendam.* Emenda tribuitur parti læſæ; & ſi non ſit pars læſa, Eccleſiæ, cujus Parochianus læſus erat, *c.2. de pœnis*, Petrus Gregor. *lib.4. partis. tit.13. c. fin. nu.4.* Capitul. Caroli *c.15.* Bignonius *in notis ad Marculſum, pag.*491. & 57n. Conſuetudine tamen introductum erat, ut in Eccleſia Briocenſi tertia pars emendarum ad monaſterium Rothonenſe ſpectaret, ut in hujus textus ſerie allegabatur. 5

f *Quinque Parochiarum.*) Sex autem Parochiales Eccleſias ſibi ſubiectas obtinebat monaſterium de Rothon, ſi ipſa Eccleſia, ubi conſtructum erat monaſterium, enumeretur: eas refert Innocentius III. in dicta epiſtola 7. ibi: *Tibi à ſex Eccleſiis monaſterii præſtarentur, quarum unam perciperes in parochiali Eccleſia de Rothon, aliam in Eccleſia de ſancto Godoalo, aliam in Eccleſia de Bani, ac aliam in Eccleſia de Langon; ita videlicet, quod Abbas, & Priores Eccleſiarum ipſarum tres partes, & capellani quartam partem in procurationibus ipſis ponant, & a duabus Eccleſiis, ſcilicet de Brim, & Sancti Petri de Rothon quatuor ſolidos pro ſingulis procurationibus ad ſublevationem ſuam recipiant Capellani.* 6

g *Cujuſdam ſententiæ.*) Quæ extat in dicta epiſtola 7. in illis verbis: *Monaſterium ſæpedictum in capite liberum, & a tua juriſdictione prorſus exemptum, decernentes Parochiales Eccleſias ejus, quæ minimè probantur exemptæ, tibi diœceſana lege ſubiectas, ven. fratri noſtro Archiepiſcopo Turonenſi, & dilecto filio Abbati Salmurienſi, Andegavenſis diœceſis, & Magiſtro ſcholarum Andegaven. noſtris dantes litteris in mandatis, ut quod à nobis eſt ſententialiter definitum, faciant appellatione remota firmiter obſervari, contradictores per cenſuram eccleſiaſticam compeſcendo. Quia verò ipſæ Parochiales Eccleſiæ in procuratione ab antedictis Epiſcopis prætaxata, nimis, ſicut aſſeritur, aggravantur, ipſis injunximus, ut ſi conſtaret eiſdem procurationem ipſam prædictis Eccleſiis exiſtere onerosam, niſi tu ab ipſis*

com-

commonitus ad æquum volueris condeſcendere moderamen, ipſi penſatis facultatibus earundem, procurent eam, ſublato appellationis obſtaculo, moderari: Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ definitionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc, &c. uſque incurſurum. Datum Lateran. 3. nonas Martii, Pontificatus noſtri anno tertiodecimo.

COMMENTARIUM.

7 PRo hujus textus expoſitione ejus vera hiſtoria repetenda eſt. Sciendum igitur eſt, inter Epiſcopum Venetenſem, & Monaſterium Rothonenſe acriter fuiſſe diſceptatum circa ſubjectionem quarumdam Eccleſiarum ad ipſum Monaſterium pertinentium quoad legem diœceſanam, inſtitutionem videlicet capellanorum in eis, jus exigendi procurationes, & viſitandi: cujus controverſiæ deciſio primò commiſſa fuit Sancti Georgii, & Sergii Abbatibus, ut conſtat *ex cap. cùm veniſſet, de in integrum reſtit. cap. cùm veniſſet, de cenſibus*. Poſtea compromiſſum fecerunt in Epiſcopos Briocenſem & Nannetenſem, à quorum ſententia appellatum fuit ad Cardinalem G. tiroli S. Mariæ in Porticu: tandem Innoc. III. declaravit, prædictas parochias quoad legem diœceſanam parere Epiſcopo Venetenſi, & illius ſententiæ exequutionem commiſit Archiepiſcopo Turon. Abbati Salmurienſi, & Magiſtro Schol. Andegaven. Hujus ſententiæ prætextu Epiſcopus intendebat etiam quoad legem juriſdictionalem ei parere debere, quia lex diœceſana comprehendit ſub ſe legem juriſdictionalem, *c. auditis, de præſcript.* Concilium Illerdenſe *can.* 3. ubi diœceſana lex comprehendit juriſdictionem, quam Epiſcopi habent in omnibus baſilicis conſtructis in propriis territoriis. Sed Honorius III. in præſenti contrarium decrevit, & rectè; quia licèt in lata ſignificatione, & acceptione lex diœceſana comprehendat legem juriſdictionalem; propriè tamen, & ſtrictè eam non complectitur, quia alia eſt lex diœceſana, alia juriſdictionalis, ut ſupponitur *in cap. conquerente, hoc titulo*. Unde cùm res judicata in una re, non inducat judicatum in alia, *l. ſæpè, ff. de re judicata, cap. ſuborta, cap. fin. hoc tit.* ideò etiam poſt ſententiam prolatam in favorem Epiſcopi quoad legem diœceſanam, poteſt quoad legem juriſdictionalem tractari, quia diverſa res eſt: quo modo etiam accipiendi ſunt textus *in lege habebat* 13. *ff. de inſtit. act. l.* 1. *ſ. quæſitum, ff. quando actio de pecul.* 42. *ff. de liber. cauſa*.

Supereſt tantùm ut exponamus, quid per legem diœceſanam, quid verò per juriſdictionalem intelligamus in præſenti, & in juribus ſuprà citatis, ubi utriuſque legis mentio fit. Et Gloſſa in præſenti, quam ſequuntur Immola hic, Cironius *in paratitl. hujus tituli*, exiſtimant, omnia ea, quæ in dando, ſeu faciendo conſiſtunt, ſpectare ad legem juriſdictionis, ut jus viſitandi, correctio morum, ſacramentorum collatio, & ſimilia, quæ recenſentur *in d. c. conquerente*, à principio uſque ad verſic. *Synodum*. Illa verò, quæ in recipiendo conſiſtunt, ſpectare ad legem diœceſanam, ut percipere cathedraticum, ſynodaticum, procurationes, &c. Eos ſequitur Bruno Chaſſaing *de privilegiis Regul. part.* 2. *c.* 1. ubi ait, paſcere, ad ea quæ ſunt juriſdictionis ſpectare: paſci verò ad legem diœceſanam. Sed hæc diſtinctio præterquam quod nullo juris teſtimonio firmatur, refellitur ex eo, nam obedientia, & reverentia Epiſcopis debitæ conſiſtunt in recipiendo, & nihilominus ſpectant ad legem juriſdictionis, *c. dilecta, c. his quæ, de majorit. & obed.* igitur prædicta diſtinctio vera non eſt. Omiſſis igitur hac, & aliis duabus ſententiis, quas refert & refellit Cæſar *de eccleſiaſt. Hierarch.* 1. *part. diſp.* 6. *ſ. ult.* & alia tradita ab Azorio 2. *part. inſtit. moral. lib.* 3. *cap.* 32. dicendum eſt, legem in præſenti textu, & aliis ſuprà citatis accipi pro ratione, ita ut illa quæ ſpectant ad Epiſcopum ratione juriſdictionis Epiſcopalis, dicantur pertinere ex lege juriſdictionali; & ſic ſimiliter ex lege diœceſana, quæ ratione diœceſis ſpectant ad Epiſcopum: igitur ad Epiſcopos alia pertinent ex eo tantùm, quod ſunt Epiſcopi; alia etiam ex eo, quia habent diœceſim. Ea pertinent ſolùm, quia ſunt Epiſcopi, quæ jure divino tanquam ſucceſſoribus Apoſtolorum competunt, ut juriſdictio, morum correctio, ſacramentorum collatio. Alia verò ad ipſos pertinent, quia habent propriam diœceſim, ut quarta decimarum, & mortuariorum, cathedraticum, ſynodaticum, & ſimilia, quæ etſi fuerint Epiſcopi conſecrati (ut olim plures erant ſine Sede) percipere non poſſunt, quia ea diœceſis præſtat. Hæc ergo ex lege diœceſana, ideſt ratione diœceſis debentur. Alia verò ex lege juriſdictionis, ratione videlicet illius competunt; & hoc modo accipiendus eſt præſens textus, dum in eo Honorius diſcrimen conſtituit inter legem diœceſanam, & juriſdictionalem: quod negare auſus eſt Butrius contra hanc expreſſam decretalem.

8 Lex diœceſana.

C A P U T XIX.

Gregocius IX. *Epiſcopo* a *Suanenſi*.

GRave gerimus, quod cùm in Eccleſiam S. Mariæ de *b* Orbitello, & quaſdam alias exiſtentes in tua diœceſi, ad monaſterium S. *c* Anaſtaſii de Urbe *d* ſpectantes, nullam juriſdictionem habeas ordinariam, aut etiam delegatam, occaſione litterarum noſtrarum, quas ſuper correctione clericorum tibi tranſmiſimus, in eas interdicti, ac in clericos earumdem ſuſpenſionis ſententias promulgaſti, quamquam Abbas ejuſdem monaſterii eos corrigere ſit *e* paratus. *Et infrà*: Mandamus quatenus ſi eſt ita, prudenter corrigens per teipſum, quæ minùs providè attentaſti, prædictas ſententias ſine difficultate relaxes, alioquin dilecto fil. S. Juſti, & Albaren. Abbatibus, & Archipresbytero S. Joannis Montis Alti, Tuſcanen. Suanen. & Caſtren. diœceſis noſtris damus litteris in mandatis, ut ipſi ex tunc eaſdem ſententias authoritate noſtra ſtudeant relaxare. Datum Laterani decimoſexto Kal. Martii, Pont. noſtri *f* anno quarto.

N O T Æ.

1 a *SVanenſi.*) Ita legitur in hac Raymundi collectione, & rectè. Suanenſis civitas ſita eſt in Hetruria ad Albim fluvium, provinciæ maritimæ Senenſis, in eminentiori colle, ob triſte, atque inſalubre cœlum ab hominibus prope deſerta; hodie ad magnorum Hetruriæ Ducum ditionem ſpectat: Cathedrali Eccleſia condecoratur ab anno 980. ut refert Ughellius *tom.* 2. *Italiæ ſacræ, in ipſa Eccleſia Suanenſi*. Hujus Eccleſiæ Epiſcopo Gualerino dicto miſſa eſt præſens deciſio, quam ex C. Vaticano Regeſtri Greg. IX. *pag.* 52. refert Ughellius *ubi ſuprà*; ex quo & ego ita ſeſtituo.

2 b *De Orbitello.*) Oppidum de Orbitello, ſive ut alii legunt, de Orbetillo, cum ſua Eccleſia parochiali rurali parebat Epiſcopo Suanenſi, uſquedum Carolus Magnus Imperator, Leoque tertius Pontifex Maximus, illud tribuerunt monaſterio Sanctorum Vincentii, & Anaſtaſii propè urbem, ad Aquas Salvias, ut refert Ughellius *in dicta Suanenſi Eccleſia, in principio*, qui illud non vulgare ex Onuphrio refert, oppidum Orbitelli, olim Coſanorum Rempublicam fuiſſe, quod & arguit vetus lapis, qui adhuc in Orbitelli foro hiſce verbis proſtat legentibus.

IMP. CÆS. M. ANTONIO
GORDIANO P. P.
AUG. PONT. II.
P. P.

RESPUBLICA COSANORUM,
DEVOTA NUMINI,
MAJESTATIQ. IPSIUS
D. D.

c *S. Anaſtaſii de Urbe.*) Monaſterium hoc SS. Vincentii, & Anaſtaſii, ad tres etiam Fontes nuncupatur, ex totidem fontibus ibidem ebullientibus in locis, quæ Apoſtoli Pauli præciſum caput tribus, ut fertur, ſaltibus ſacravit. Hujus monaſterii originem, & conſtructorem 3

refert Ouphrius Panuinius, & ex eo illuſtriſſimus Manrique *to. 1. annal. Ciſterc. anno* 1140. *c. 8. n.* 5. in hæc verba: *Eccleſiam, & monaſterium ad Aquas Salvias primus conſtruxit Honorius Papa circa annum ſalutis D. C. XXV. in maſſa, quæ juris monaſterii S. Pauli erat. In qua baſilica recondidit caput S. Anaſtaſii monachi, a Perſis martyrio coronati, cùm Heraclius Imperator id cum corpore, quod in baſilica S. Pauli conditum fuit, Romam tranſmiſiſſet. Celebris autem erat locus iſte ob decem millium martyrum ibidem occiſorum, & dormientium memoriam.* Hoc monaſterium cum Eccleſia Leo III. à fundamentis reſtituit, & monachos in eo collocavit. Carolus verò Magnus Imperator illud ampliſſimo patrimonio ditavit; ſiquidem ei duodecim oppida in maritima Etruria agri nunc Senenſis donavit, ſcilicet Orbitellum, Caparbium, Anſidoniam, Gilium, Montem Argentarium, Altrecoſtam, Aquapitem, Montem Acutum, Serpenam, Marſilianum, Sciapilaſcium, &c. ad monachorum ſuſtentationem: quæ oppida etiam nunc juris ejuſdem monaſterii exiſtunt. Senenſibus tamen beneficiario jure à ſuperioribus Pontificibus conceſſa. Hoc monaſterium monachis ferè deſtitutum Innocentius II. Papa circiter annum Chriſti M. CXL. S. Bernardo Magno Abbati Clarevallenſi donavit. Hoc monaſterium immediatè ſubjectum eſt Sedi Apoſtolicæ cum Eccleſiis illi annexis.

d *Spectantes.*) Immediatè enim Sedi Apoſtolicæ ſubjectum eſt.

4 e *Paratus.*) Ut de facto correxit, ſententias excommunicationis, & ſuſpenſionis in eos proferendo, ut conſtat ex epiſtola ipſius Gregorii IX. miſſa Abbati, & Conventui S. Anaſtaſii de Urbe, quam ex C. Vaticano refert Ughellius *ubi ſuprà*, in hæc verba: *Cùm cauſam, quæ inter vos ex parte una, & Priorem, & Capitulum S. Mariæ de Orbitello, ex altera, ſuper obſervandis ſententiis excommunicationis in Priorem, ſuſpenſionis in clericos, & interdicti in præfatam Eccleſiam, à te, fili Abbas, prolatis, & quibuſdam aliis articulis vertitur, dilecto filio noſtro B. tituli ſanctæ Pudentianæ Presbytero Cardinali commiſerimus audiendam.*

f *Anno 4.*) Ideſt anno Chriſti 1230.

COMMENTARIUM.

5 Concluſio illuſtratur.

EX hac decretali ſequens elicitur concluſio: *Per reſcriptum, quo Pontifex jubet judici ordinario, ut corrigat clericos ſuæ diœceſis, non datur ei juriſdictio ſuper exemptos.* Probat textus *in cap. licèt, hoc tit.* Illuſtrant Parladorius *lib. 3. rerum quotid. c. fin. part. 2. §. 3.* Tondutus *to. 1. reſ. c. 41. & 42.* Rouſſelius *lib. 4. hiſtoriæ, c. 5. n. 5.* Hallier. *in vindiciis, pag. 527.* Barb. *de pot. Epiſc. 3. p. alleg. 92.* Moneta *de commut. c. 7. n. 4.* Hevia *in Curia Philippica, tit. 4. c. 1. n. 4.* Pileſacus *in præſenti*, Bruno Chaſſaing *de priv. Regul. tract. 2. propoſ. 3. c. 2.* & alii adducti *in d. c. licèt, hoc tit.*

6 Traditur Ratio dubitandi.

Sed hæc Gregorii IX. deciſio valdè difficilis redditur ſequenti juris conſideratione; nam certum eſt, clericos ſæculares inſervientes in Eccleſiis regularibus, aut monaſterio aliquo ſubjectis, eſſe ſub diſpoſitione Epiſcopi Diœceſani, ita ut ejus inſtitutio, & deſtitutio ad Epiſcopum ſpectent, *cap. 1. de capellis monach.* ipſique Presbyteri teneutur lege diœceſana Epiſcopo ſubſidia præſtare, *cap. 2. de ſupplenda neglig. c. de monachis, de præbendis:* ſed in præſenti ſpecie clerici, in quorum correctionem intendebat Epiſcopus, erant ſæculares, atque in Eccleſiis parochialibus monaſterio ſubjectis ſacramenta adminiſtrabant: igitur eorum correctio ad Epiſcopum ordinarium pertinebat. Fulcitur hæc dubitandi ratio primò ex eo; nam licèt Epiſcopus, ut ordinarius, non poſſet prædictos clericos corrigere, tamen in ipſos, ut delegatus juriſdictionem habebat; ſiquidem reſcripto ſpeciali illi correctio clericorum mandata fuit; quæ delegatio quoad ſubditos proprios ſuperflua erat, cùm jam in eos poteſtatem ordinariam haberet: igitur ne reſcriptum Pontificis ſuperfluum, & illuſorium reddatur, debet protrahi ad clericos exemptos, conſtituendo Epiſcopum judicem delegatum in eorum cauſis, & correctione, ut *in c. ad abolendam, de hæreticis*, & aliis congeſtis *in d. cap. licèt, hoc tit.* Augetur ſecundò hæc difficultas ex ultimis verbis hujus textus, ubi Gregorius IX. jubet Epiſcopo Suanenſi, ut relaxet ſententias interdicti, & ſuſpenſionis, latas in prædictos clericos, aliàs alii judices eas revocent: quæ verba ſupponunt, ſententias prolatas fuiſſe ab Epiſcopo juriſdictionem habente; ſiquidem ſi invalidæ eſſent, nullæ declararentur, non autem juberetur Epiſcopo eas relaxare, ſed potiùs nullas declarare, *c. cùm contingat 36. de offic. deleg. c. per tuas, de ſentent. excommun. c. cum dilectus*, ibi: *Judicetis illas ſententias non tenere; de religioſis domibus*: igitur Epiſcopus in præſenti, aut tanquam ordinarius, ſive ut delegatus, juriſdictionem in clericos aliàs exemptos habebat.

Qua dubitandi ratione ita fulcita non obſtante, vera eſt præſens Gregorii IX. deciſio: pro cujus expoſitione ſciendum eſt, jam ab eo tempore, quo in Eccleſia Dei monachorum ordo florere cœpit, & legibus, reguliſque componi, ac ordinari, variaque hinc illinc monaſteria exſtrui cœpta, Epiſcoporum correctioni, ac curæ monachos ſubjectos fuiſſe, adeò ut eorum quoque regulæ, & conſtitutiones non niſi ab Epiſcopis locorum, in quibus monaſteria erant, probarentur, ut latè fundat Franciſcus Hallierius *in vindiciis, lib. 4. c. 4.* immò in Concilio Agathenſi *Canon.* 27. cautum fuit, *ne monaſterium novum, niſi Epiſcopo aut permittente, aut approbante, ullus accipere, aut fundare præſumat*; quod & firmatum fuit novella 5. Juſtin. *c. 1.* & in Concilio Chalced. *Can. 6.* cantum legimus, ut omnia monaſteria in Epiſcopi eſſent poteſtate; conceſſumque Epiſcopis, ut quas vellent monachis præfigerent regulas: quare D. Auguſtinus Hipponenſis Epiſcopus ſuæ diœceſeos monachis regulam præſcripſit, quæ poſtea abſque ulla nova approbatione ſummi Pontificis Africam, & inde Occidentem univerſum pervagata eſt, ut refert Poſſidius *in vita S. Auguſtini*. Sic monaſterii Lirinenſis regula approbata legitur in Concilio Arelat. 3. etſi poſtea hæc authoritas approbandi monachorum inſtituta Romano Pontifici fuerit reſervata, ut latiùs dicemus *in c. fin. de religioſis domibus*. Parebant ergo jam à primis Eccleſiæ ſæculis omnia monaſteria illis Epiſcopis, in quorum diœceſibus ſita, conſtructave erant. Et Epiſcopos, ut ordinarios Prælatos, monachos judicare conſueviſſe, conſtat *ex c. pervenit 9. c. qui verè omnes, 16. q. 1. c. de religioſis, c. de monachis, c. nullus, c. ſi quis 15. c. Abbates 16. c. monaſteria, cum ſequentibus, 18. q. 1.* & aliis congeſtis à Jacobo Gothofredo *in l. 32. Cod. Theodoſ. de Epiſc. & Cler.* Michael Rouſſel. *lib. 4. hiſtoriæ Pontif. juriſd. c. 7.* Franciſco Hallierio *in vindiciis, d. lib. 4. c. 4. per totum*, & expreſsè cavetur in Concil. Chalcedon. *Can. 4.* his verbis: *Qui verè, & ſincerè ſingularem ſectantur vitam, competenter honorentur; quoniam verò quidam utentes habitu monachali eccleſiaſtica negotia, Conciliaque conturbant, circumeuntes indifferenter urbes, necnon & monaſteria ſibi inſtituere tentantes: placuit nullum quidem uſquam ædificare, aut conſtituere monaſterium, vel oratorii domum, præter conſcientiam Epiſcopi. Monachos verò per unamquamque civitatem, aut regionem ſubjectos eſſe Epiſcopo, & quietem diligere, & intentos eſſe tantummodo jejunio, & orationi, in locis, in quibus renunciaverunt ſæculo, permanentes; nec eccleſiaſticis verò, nec ſæcularibus negotiis communicent, vel in aliquo ſint moleſti, propria monaſteria deſerentes, niſi fortè his præcipiatur propter opus neceſſarium ab Epiſcopo Civitatis, &c. Verumtamen Epiſcopum Civitatis convenit competentem monaſteriorum curam gerere.* Etiam reſpectu virginum, & ſanctimonialium Epiſcopos eamdem curam habuiſſe, conſtat ex *lib. 2. & 3. conſtitut. Apoſtol. D. Clementis*, & ex Concil. Carthag. 3. *Can.* 33. ubi ſtatuitur, ut ſacræ virgines cùm à parentibus ſegregantur, à quibus cuſtodiebantur, vel privatæ fuerint Epiſcopi providentia, vel Presbyteri, ubi Epiſcopus abſens eſt, in monaſterio virginum, vel gravioribus feminis commendentur: & *Can.* 25. *Ut clerici, vel continentes ad virgines, vel viduas, niſi juſſu, aut permiſſu Epiſcoporum, aut Presbyterorum non accedant.* Carthaginenſi 4. *Can.* 97. ibi: *Ut qui religioſis feminis præponendus eſt, ab Epiſcopo loci probetur.* Et ibi: *Ad reatum Epiſcopi pertinet, vel Presbyteri, qui Parochiæ præeſt, ſi ſuſtentandæ vitæ præſentis cauſa adoleſcentiores viduæ, vel ſanctimoniales clericorum familiaritatibus ſubjiciantur.* Latiùs probabimus *in c. monaſteria 8. de vita, & honeſtat. Cler.* Quam ſubjectionem omnimodam monachorum erga proprios Epiſcopos, ut monaſticæ diſciplinæ congruam agnoverunt, & laudarunt: immò de exemptione monachorum conqueruntur perdocti, & pii viri, præcipuè D. Bernardus *lib. 3. de conſideratione, cap. 4. 8. 9. 10. & ep. 42. ſub finem, & ep.* 179. *&* 180. Petrus Bleſenſis *ep. 68. & 90.* Ivo Carnot. *ep. 65.* Joannes Sareſbar. *lib. 7. Polycrat. c. 19. & 21. & ep. 95.* ibi: *Qui regi velint, perpauci ſunt, cùm quiſque, ut emancipetur à jugo rectoris proprii, totis viribus quærat. Privilegio ſiquidem Apoſtolico, aut Regio præcepto plurimi tuti ſunt, ne judicibus ſuis obtemperent,*

7 De monachorum ſubjectione.

ne ju-

ne juſtitiam faciant, ne legi Dei ſubjecti ſint. Non reprehendo clementiam Apoſtolicæ Sedis, ſed hanc indulgentiam ejus Eccleſiæ Dei non arbitror expedire. Nihil tale in illa glorioſa familia Chriſti legimus, licèt & in illis contentio facta ſit, quis eorum videretur major. Nullam emancipationem hujuſmodi ab Apoſtolis factam meminimus, licèt Paulum, & Barnabam audierimus ab invicem diſceſſiſſe. Nullam in illa ſuperna civitate, quæ ſurſum eſt mater noſtra, contradictionis materiam credimus; ſed nec hic eſſe debere, niſi urgentiſſima ratio flagitet. Plura adducunt Germonius *lib. 3. de ſacrorum immunit. c. 4.* Boſquetus *in notis ad Innocentium, lib. 1. ep. 7.* Mendoza *lib. 2. Concilii Illiber. c. 30.* Bignonius *in notis ad Marculſum, pag. 416.* Anton. Auguſt. *in epit. juris Pont. lib. 4. tit. 90. & 91. & lib. 9. tit. 26. & 41.* Creſpetius *in ſumma, verbo Abbas*, Stephanus Durantius *q. 7.* Petrus Gregor. *lib. 1. partit. tit. 26. c. 4.* Azor 1. *tomo Inſtitut. lib. 52. c. 10.* Scortia *in ſelectis, epit. 128. theoremat. 341.* Pennotus *hiſtoriæ Canon. Regul. lib. 1. c. 1.* Barbol. *lib. 2. juris eccleſ. c. 12. n. 21. & de poteſtat. Epiſc. allegat. 105. n. 3.* Fileſacus *in c. 8. hoc titulo*, Duarenus *lib. 1. de ſacris eccleſ. c. 20.* latè Bruno Caſſaing *de privilegiis Regul. tract. 2. propoſ. 1. cum ſequentibus*, Gibalin. *tom. 2. ſcient. can. lib. 7. c. 9. qu. 3.* Franc. Flores *in diſſert. ſel. ad cap. auditis, de præſcr. cap. 1.* Quæ ſubjectio legibus diverſarum Eccleſiarum ſtatuta, & obſervata legitur. In Orientali enim Eccleſia, adeò Monachi Epiſcopo parebant, ut inſcio Epiſcopo nullus regulam monaſticam profiteri poſſet. Concilium Nicænum 1. *Can.* 14. ex Arabico; Trullanum *Can. 40. & 41.* In Eccleſia Africana nullus monachus monaſterio præfici poterat ſine Epiſcopi conſenſu, ut probat Fileſacus *d. c. 8. hoc tit.* In noſtra Hiſpania nullus monaſticam vitam profiteri poterat, niſi approbante Epiſcopo. Concilium Tolet. 2. *Can.* 1. nec divina officia alio ritu celebrari in monaſteriis poterant, quàm eo, qui præſcriptus erat ab Epiſcopo. Concil. Tolet. 11. *Can.* 3. in Gallicana Eccleſia omnimodam obedientiam, & reverentiam Abbates, & monachi ſuis Epiſcopis præſtabant. Concil. Aurelian. 2. *Can.* 21. Cabilon. 1. *Can.* 15. nec ſine litteris commendatitiis Epiſcoporum peregrè proficiſci valebant. Concil. Aurelian. 2. *can.* 23. ubi loco illorum verborum; *Abbates martyriarii, reclusi, vel Presbyteri Apoſtolica dare non præſumant;* legendum eſt, *Abbates matricularii*, ut jam emendavit Fileſacus *in c. 8. §. 3. hoc tit.* & in Concilio Vernenſi *can.* 3. generaliter ſtatuitur, ut unuſquiſque Epiſcoporum poteſtatem habeat in ſua Parochia, tam de Clero, quàm de regularibus, vel ſæcularibus, ad corrigendum, vel emendandum. Ipſa etiam monaſteria Epiſcopi viſitabant, ut ſi quid contra diſciplinam eccleſiaſticam, vel monaſticam admiſſum eſſet, emendarent. Concil. Vernenſe *can.* 20. Epaunenſe *can.* 19. ibi: *Abbas ſi in culpa reperiatur, aut fraude, & innocentem ſe aſſerens, ab Epiſcopo ſuo accipere noluerit correctionem, ad Metropolitanum judicium deducatur.* Proſequitur alia plura hujus ſubjectionis veſtigia pro diverſitate provinciarum, & Eccleſiarum, Fileſacus *in d. c. 8. hoc tit.* Sed cùm Epiſcopi monachos ſibi ſubjectos ſeverè, & irrationabiliter tractarent, variiſque vexationibus, & gravaminibus opprimerent, Gregorius Magnus *in Concil. Lateran.* cui ipſe interfuit, ſtatuit Epiſcopos Cathedras ſuas in monaſteriis collocare, vel quamlibet poteſtatem habere imperandi, vel aliquam ordinationem, quamvis leviſſimam, faciendi, niſi ab Abbate loci fuerit rogatus, quatenus monachi ſemper maneant in Abbatum ſuorum poteſtate; nec ullus Epiſcopus ultrò præſumat de redditibus, vel rebus, vel curtis monachorum, vel de cellis, vel de villis, quæ ad eos pertinent, quocumque modo qualibet exquiſitione minuere. Cujus conſtitutionis verba reperiuntur *in c. 5. 18. q. 2.* Et hæc fuit prima monachorum exemptio, licèt contrarium teneat Barboſa *d. alleg.* 105. *n. 12. & de jure eccleſ. d. c. 12. n. 24.* Etiam hujus exemptionis aliud exemplum monaſterii ſancti Medardi Sueſſionenſis extat apud ipſum Gregorium *lib. 11. epiſt.* etſi ipſum ſuſpectum credat Petrus Marca *lib. 3. concordiæ, c. 16.* & etiam monaſterii Claſſenſis meminit idem S. Gregor. *lib. 7. epiſt.* 18. proſequuntur alias ſucceſſorum ipſius Gregorii exemptiones pro temporum diſtinctione, & varietate, Rouſſelius *lib. 4. hiſtoriæ Pontif. juriſdict. c. 5. n. 5.* Hallierius *ubi ſuprà*. Hujus autem conſtitutionis Gregorii æqualis praxis non fuit in omnibus provinciis. In Italia enim à tempore prædictæ exemptionis Epiſcopi remoti fuerunt à juriſdictione in monachos. In Hiſpania verò, & Gallia diutiùs duravit prædicta ſubjectio. Quare in Concil. Tolet. 4. *can. 50. & 52.* ſtatutum legimus, *ut Religioſi propriæ regionis* (lege *Religionis*) *qui nec inter clericos, nec inter monachos habentur, ſive eis, qui per diverſa loca vagi feruntur, ab Epiſcopis, in quorum conventu commorari noſcuntur, licentia eorum coerceatur.* In Gallia, etiam in Synodo Regiaticina *can.* 14. ita cautum reperitur. (Placuit ſanctæ Synodo, ut ab Epiſcopis primum eorum (monaſteriorum) ſtatus recuperationis ſumat exordium, & omnia monaſteria, quæ in Epiſcoporum ſunt poteſtate, protinus reſtaurentur.) Cujus illuſtrationem proſequitur Fileſacus *d. cap. 8. §. 3.* Neceſſaria ergo fuerunt in his provinciis privilegia conceſſa à diverſis Pontificibus congregationibus Religioſorum, quæ per indicem referunt Barboſa *d. alleg.* 105. & *de jure eccleſ. d. ca.* 12. Bruno Chaſſaing. *d. cap.* 2. imò nonnulli Epiſcopi hujuſmodi juriſdictione ſe abdicarunt, ut patet ex Marculfi forma *lib.* 1. Flodoardo *lib. 3. c.* 27. Pluraque etiam Cœnobia directò ab eadem Sede Apoſtolica ſe ab Epiſcoporum eximi poteſtate petierunt: quod ut ab initio ex nimia Antiſtitum in monachos ſævitia ortum eſt, ut Gregorius VII. *lib. 2. epiſt.* 99. teſtatur; ita negari non poteſt, multos libertatis obtentu fugitaſſe diſciplinam. Etiam Principes ſæculares exemptionem monachis conceſſiſſe legimus, ita ut Pontifex eos eximeret ab Epiſcopali juriſdictione: Rex verò quoad temporalia, ut quietè poſſiderent quidquid illis oblatum, & datum eſſet; & fiſcus remitteret quodcumque jus ab illis præſumere poſſet, ut veteres hiſtorici referunt. Aimonius *lib. 5. cap.* 1. Flodoardus *lib. 2. cap. 11. &* 17. Gregorius Turonenſis *lib. 3. cap.* 23. & *lib. 10. cap.* 7. Carnot. *epiſt.* 193. & explicant Petrus Marcha *lib. 3. concord. c.* 16. Rouſſelius, ſeu idem Marcha *d. cap. 3. lib. 1. hiſtor. Pontif. juriſd.*

Quibus animadverſis, apparet ratio hujus deciſionis; 8 Traditur ratio decidendi.
nam cùm monachi S. Anaſtaſii, de quibus in præſenti agitur, exempti eſſent ab omni juriſdictione Epiſcopali, & immediatè ſubjecti Romanæ Eccleſiæ, ut ſuprà dixi, cum ſuis Eccleſiis ad ipſum monaſterium ex donatione Pontificis pertinentibus; ideò etiamſi committeretur à Pontifice correctio exceſſuum Epiſcopo Svanenſi in clericos ſuæ diœceſis, non ideò poterat corrigere clericos ſubjectos prædicto monaſterio. Non tanquam ordinarius, quia illi exempti erant à lege & juriſdictione Epiſcopali, ut probat Cochier *d. part. 4. q.* 37. Non ut delegatus, quia per dictam commiſſionem non intendit Pontifex derogare privilegiis exemptorum, niſi de eis expreſſam mentionem faciat, ut probat Cochier *ubi ſuprà, part. 2. quæſt.* 3. per hujuſmodi enim delegationem tantùm excitatur juriſdictio ordinaria, non verò mutatur, ut latè probavi *in c. licèt, hoc tit.* Rectè ergo ſicut ordinarius eos tanquam exemptos corrigere non poterat, nec adhuc excitata juriſdictione corrigere valebat, cùm per reſcriptum generale Pontificium non ſit ſublatum privilegium particulare exemptionis; manet enim Epiſcopus tantùm ut Ordinarius, excitata ſua juriſdictione. Unde nullo modo poteſt animadvertere in prædictos clericos: docent & illuſtrant Moneta *d. ca. 7. n.* 12. Barb. *d. alleg.* 92.

Nec obſtat difficultas ſuprà adducta *ex. c. 1. de capellis monach. c. de monachis, de præbendis.* Pro illius enim 9 Reſpondetur dubitandi rationibus
ſolutione duo caſus diſtinguendi ſunt. Primus eſt, cùm Eccleſiæ ſpectant ad monaſterium jure proprio, quia illi ſubjectæ ſunt jure proprio, ubi clerici ut vicarii præficiuntur. Secundus eſt, cùm Eccleſiæ non parent monaſterio, ſed tantùm monaſterium juſpatronatus in eis habet. Primo caſu Abbas, & monaſterium conſtituunt in ipſis Eccleſiis clericum vicarium ad ipſorum nutum amovendum, & illi non parent Epiſcopo, nec illi aliquam procurationem, aut cathedraticum præſtant, *ca. cum dilectus, de religioſis domibus, Clement. 1. de exceſſibus Prælat. Clem. ne in agro, §. cæterùm, de ſtatu monach.* Secundo verò caſu clerici præſentati ad regimen ipſarum Eccleſiarum accipiunt inſtitutionem ab Epiſcopis. Unde ab eo deſtitui, corrigi, viſitarique poſſunt, *ca. paſtoralis, de donationibus, c. cùm & plantare, §. in Eccleſiis, de privilegiis, c. cùm inter, de V. S.* quo caſu procedunt textus *in d. c. 1. de capellis Mon. d. cap. de monachis*: docent Garcia *de beneficiis, parte* 11. *c.* 7. Flores de Mena *lib. 1. variar. c.* 10. Unde cùm in hoc textu agatur de Eccleſiis parochialibus ruralibus, quæ proprio jure ad monaſterium ſpectabant, ideò clerici, ut vicarii in eis conſtituti, non ſunt ſub juriſdictione Epiſcopi. Nec obſtat augmentum hujus difficultatis; licèt enim de præſenti demandetur Epiſcopo correctio in clericos ſuæ diœceſis, quæ jure communi illi competebat; non tamen ideò ſuperflua eſt, aut inutilis hæc delegatio; prodeſt enim ad excitandam juriſdictionem, & ut diligentiùs

correctionis officium adimpleat ipſe Ordinarius, ut plerumque in jure contingit *in c. licèt*, *hoc tit.* & aliis ibi adductis. Unde cùm excitetur juriſdictio, non autem mutetur, ſeu alteretur; ideò manet tantùm ordinarius, non verò delegatus. Difficilius eſt ſecundum difficultatis augmentum, cui ut ſatisfaciat Gloſſa *verbo Relaxet*, aſſerit in hoc textu clericos inſervientes Eccleſiis de Orbitello, non fuiſſe exemptos à juriſdictione Epiſcopali, imò potiùs Epiſcopo paruiſſe, & ideò ſententias in eos prolatas vires habuiſſe. Sed hæc ſolutio repugnat verbis ipſius deciſionis, ibi: *Nullam juriſdictionem habeat ordinariam, aut delegatam*. Repugnatque textus hiſtoriæ ſuprà relatæ. Quare hac ſolutione omiſſa, placet alia ſolutio ipſius Gloſſæ, dum aſſerit, verbum illud *relaxet*, in hoc textu non ſtrictè, & propriè accipiendum eſſe; ſed latè, quaſi jubeat Pontifex, ſententiam interdicti, & excommunicationis nullam declarari: quomodo etiam hoc verbum *relaxare*, pro nullum declarare, & de facto abſolvere, accipitur *in c. dilecti 40.* ubi notavit Gloſſa ultima *de teſtamentis*, *c. Odoardus*, *de ſolutionibus*, *cap. audivimus* 24. *qu.* 1. nec inſolens eſt in jure, ut verba *reſcindere*, *relaxare*, & *irritare*, accipiantur pro nullum declarare, ut *in cap. cùm quidam* 12. *de jurejur. cap. non ſolum*, *de appellat. in* 6. *cap. ſi qua de rebus*, 12. *q.* 2. *l. in fraudem*, *§. à debitore*, *ff. quæ in fraudem creditor. l. is qui* 15. *l. ſi duo* 16. *ff. de legatis præſtandis*, *l. maximum*, *C. de liberis præteritis*, *l. ut liberis* 17. *C. de collat.* notarunt communiter Primarii *in l. inter cætera*, *ff. de liberis*, & *poſth.* Bajo-Arroyo *in c. Quintavallis*, *n.* 74. *de jurejur.* Unde licèt ſententia in hoc textu data nulla eſſet, ut probat Cochier *ubi ſuprà*, *parte* 2. *q.* 40. tamen nulla declarari debet ab ipſo Epiſcopo, ut in præſenti jubet Gregorius.

10 Exponitur c. 2. de ſent. excom. Adhuc ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *cap. monachi* 2. *de ſentent. excommunic.* in illis verbis, *providentia diæceſani Epiſcopi eſt adhibenda*; quæ etiam reperiuntur *in cap. cùm illorum*, *cap. canonica*, *eodem titulo*. Ex quibus deducitur, monachorum etiam exemptorum correctionem Epiſcopo competere. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, textum illum procedere data ignorantia ex parte proprii Prælati, tunc enim ejus negligentiam ſupplebat Ordinarius, antequam tam ampla privilegia exemptionis Regularibus concederentur. Concilium Altiſſiodorenſe *can.* 23. *Si monachus monaſterio adulterium commiſerit*, *aut peculiare*, *ſeu proprium habere præſumpſerit*, *aut furtum fecerit*, & *hoc Abbas per ſe non emendaverit*, *aut Epiſcopo*, *aut Archidiacono non intimaverit*, *ad pœnitentiam peragendam in alio monaſterio detrudatur*. Latè probavi *in cap. quanto* 7. *hoc titulo*. Cùm ergo *in dict. cap. monachi*, Abbas negligens eſſet, ideò Epiſcopi providentia deſideratur, ut docet Germonius *lib.* 3. *de ſacrorum immunitate*, *cap.* 4. *num.* 27.

Secundò etiam opponitur textus *in c.* 1. *de V. S. lib.* 6. ubi Legatus, qui eſt judex ordinarius, & ordinariam obtinet juriſdictionem, cognoſcit de cauſis exemptorum: igitur quilibet Ordinarius, quoad correctionem habet juriſdictionem in exemptos. Pro cujus textus interpretatione dicendum eſt, in ejus ſpecie Legatum cognoſcere de cauſis exemptorum, non ut ordinarium, ſed ut Legatum, qui ſummum Pontificem repræſentat. Unde ſicut ſummus Pontifex, qui eſt ſuperior exemptorum, *cap. cùm tempore* 5. *de arbitris*, cognoſcere poteſt de eorum cauſis: ita & ejus Legatus, qui ipſum repræſentat. Ad hanc etiam partem, exemptionem videlicet Regularium à juriſdictione ordinaria, ſpectant, & expendi poſſunt textus *in cap. fin. de ſtatu monach. cap. de regul. cap. fin. de ſimonia*, *c. inter monaſterium*, *cap. ſuborta*, *de re judic. cap. fin. de ſucceſſoribus ab inteſtato*, *cap.* 2. *de capellis monach. c. cùm olim*, *de præſcript. cap.* 6. & 7. *de exceptionibus*, *cap. ad hæc*, *c. cùm ex injuncto*, *de privilegiis*, *cap.* 1. *eod. tit. in* 6. *Clem.* 2. *eod. tit. Clement.* 1. *de ſent. excomm.* 11 Intelligitur c. 1. de V. S. in 6.

CAPUT FINALE.

a Idem.

HIs, quibus ex officio in certis caſibus competit illos abſolvere, qui pro *b* violenta manuum injectione incidunt in canonem ſententiæ promulgatæ, licet aliis hujuſmodi abſolutionem committere, cùm viderint expedire

NOTÆ.

1 a *IDem.*) Gregorius videlicet, qui motu proprio, à nemine conſultus, præſentem edidit conſtitutionem, quod in ipſo jam notavi *in c. fin. de conſtit.*

b *Pro violenta.*) De hac cenſura pro violenta manuum injectione incurſa, latè egi *in cap. excommunicatis*, *cap. nemini*, *de officio Legati*.

COMMENTARIUM.

2 Concluſio illuſtratur. EX hoc textu communiter deducitur, *Judicem ordinarium*, *cui ex officio competit facultas abſolvendi*, *abſolutionem aliis delegare poſſe*. Quam concluſionem firmant textus *in cap. cùm Epiſcopus*, *hoc tit. lib.* 6. *cap. inter cætera*, *hoc tit.* & alii congeſti *in c.* 3. *de officio delegati*, quibus probatur, judicem ordinarium poſſe juriſdictionem propriam aliis committere. Illuſtrant ultra communiter repetentes in præſenti, Sylveſter *in in ſumma*, *verbo Delegatus* 1. *q.* 8. Covar. *lib.* 3. *variar. c.* 20. *nu.* 6. Henriquez *lib.* 13. *de excommunic. cap.* 24. *n.* 2. Angelus *verbo Excommunicatio* 5. Sanchez *de matrim. lib.* 2. *diſp.* 40. *n.* 14. & *in præcepta Decalogi*, *lib.* 2. *cap.* 10. *nu.* 23. Azor *lib.* 1. *inſtit. tit.* 8. *cap.* 10. *q.* 11. Barboſa 1. *parte de poteſt. Epiſcop. alleg.* 35. *nu.* 14. & 3. *parte*, *alleg.* 92. *num.* 18. Baſilius *de matrim. lib.* 5. *cap.* 31. *num.* 8. Morla *in emporio*, *tit.* 2. *n.* 88. Fachineus *lib.* 12. *controv. cap.* 95. Quintanadvennas *de juriſdict.* Moneta *de commut. ultim. volunt. cap.* 5. *num.* 557.

3 Impugnatur hæc aſſertio. Sed hæc aſſertio ita communiter deducta difficilis redditur ſequentibus juris principiis. Primum notiſſimum eſt, videlicet ea, quæ competunt jure ſpeciali, aliis delegari non poſſe, ut latè probavi *in cap.* 3. *de officio deleg.* & in præſenti ſpecie probat ipſe Gregorius IX. *in c. fin. §. fin. de officio deleg.* Sed abſolutio ab excommunicatione ob violentam manuum injectionem in clericos, ordinariis jure ſpeciali competit: ſiquidem in ipſo canone *ſiquis ſuadente*, tantùm Romano Pontifici reſervatur: igitur hæc facultas abſolvendi ab Ordinariis delegari non poteſt. Secundum juris principium non minus notum eſt, delegari non poſſe ſimplex miniſterium alicui commiſſum, cùm ejus perſonæ induſtria electa eſt, *d. c. ult. de officio deleg.* nec etiam delegatum Pontificis illud poſſe ſubdelegare, ut probavi *in d. cap.* 3. *de officio deleg.* ſed cùm abſolutio ab excommunicatione alicui competit, non juriſdictionem, ſed certum miniſterium obtinet, *cap. ſi is cui*, *de officio deleg. lib.* 6. igitur non poteſt delegari ſimilis abſolutio. Augetur hæc difficultas ex eo, quia ſi Epiſcopus poſſet abſolutionem, ſeu diſpenſationem in delictis, ſeu à cenſuris aliis delegare, fruſtra adjiceretur, cùm Epiſcopo conceditur hæc diſpenſatio, ut per ſe, vel per vicarium ſuum abſolvere, vel diſpenſare poſſit, ut ſignanter adjicitur in Conc. Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 6. ubi conceditur Epiſcopo, ut per ſe, vel per vicarium poſſit in omnibus irregularitatibus occultis, excepta proveniente ex homicidio, diſpenſare: igitur quia Epiſcopus jure ordinario non poteſt committere abſolutionem excommunicationis ſibi competentem.

His difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens Gregorii conſtitutio, cujus ratio provenit ex eo; nam juriſdictio, quæ non perſonæ, ſed dignitati competit, ordinaria, non verò delegata eſt, ut probant in præſenti Baldu. *num. unico*, Immola *in fine*, Covar. *lib.* 3. *variar. cap.* 20. *nu.* 6. Barb. *part.* 2. *de poteſt. Epiſcop. alleg.* 35. *num.* 15. tunc enim juriſdictio dignitati potiùs quàm perſonæ cohæret; & cùm in futurum Prælatum ſimul cum dignitate tranſeat, non poteſt dici electam fuiſſe perſonæ induſtriam, ut notarunt Menochius *lib.* 1. *de arbitr. quæſt.* 64. *nu.* 17. Sanchez *lib.* 2. *de matrim. diſp.* 40. *num.* 17. Baſilius Legion. *eod. tractatu*, *lib.* 5. *cap.* 31. *nu.* 8. quare cùm facultas abſolvendi à cenſuris conceſſa officio, ſeu dignitati in perpetuum ordinaria ſit, alteri demandari valet more cujuslibet ordinariæ juriſdictionis, *l. more*, *ff. de juriſdict. l. cognitio*, *§. cùm propriam*, *ff. de offic. ejus*, *c. cùm Epiſcopus*, *hoc til. in* 6. Unde 4 Traditur Ratio decidendi.

cùm

cùm poteſtas abſolvendi ab excommunicatione ob violentam manuum injectionem in clericum, à Sede Apoſtolica Epiſcopis perpetuò certis in caſibus conceſſa ſit, ut probavi *in d. c. excommunicatis, de officio Legati*, rectè Gregorius in præſenti affirmat, licere eis hanc poteſtatem alteri demandare, quia non perſonis, ſed dignitati Epiſcopali talis facultas conceſſa fuit. Latiùs proſequuntur Barb. *ubi ſuprà, n.*17. Sanchez *d. diſp.* 40.

5 Variæ illationes.
Ex qua vera ratione hujus conſtitutionis infertur primò, Abbates, & alios Regularium Prælatos, quibus ratione dignitatis, ſeu officii competit facultas abſolvendi monachos ſe invicem leviter percutientes, *ex c. cùm illorum* 21. *de ſententia excommunic.* poſſe alteri hujuſmodi poteſtatem committere, ut docent Bonacina 1. *tomo, diſp.* 2. *de excommunic. q.* 4. *puncto* 5. *n.* 11. Etiam infertur, Epiſcopum poſſe in caſibus, in quibus illi permittitur diſpenſare in irregularitate, juxta Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 6. eamdem facultatem aliis committere, cùm hæc poteſtas Epiſcopali dignitati, non verò perſonæ commiſſa ſit. Sanchez *ubi ſuprà*, Bonacina *ubi proximè, n.* 10. Deinceps colligitur, poſſe Epiſcopum poteſtatem quam habet diſpenſandi in impedimentis dirimentibus matrimonium, cùm facilis aditus non eſt ad R. Pontificem, aliis committere ex eadem ratione, & etiam poteſtatem delegare diſpenſandi in feſtivitatibus & jejuniis, cùm Epiſcopus in eis diſpenſare valet, ut reſolvunt Covar. *lib.* 3. *variar. c.* 20. *n.* 6. Sanchez *lib.* 2. *de matrimon. diſput.* 40. *num.* 14. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. allegat.* 35. *nu.* 5. Etiam ex eadem ratione deducitur, poteſtatem quam habet Epiſcopus, diſpenſandi in omnibus impedimentis non dirimentibus matrimonium, excepto caſtitatis voto, poſſe eam aliis committere. Barboſa *ubi ſuprà, num.* 2. Hugolinus *de poteſt. Epiſcop. cap.* 60. *§.* 3. Sanchez *lib.* 7. *de matrimon. diſput.* 17. *num.* 15. Bonacina *de impediment. matrim. punct.* 15. *num.* 3. Ex eadem etiam ratione poterit committere, & aliis delegare facultatem diſpenſandi in impedimento affinitatis ſuperveniente inter conjuges ex copula habita cum conſanguineo alterius conjugis, in quo diſpenſare poteſt Epiſcopus, *cap.* 1. *de eo qui cognovit conſang.* reſolvunt Thomas Sanchez *lib.* 8. *de matrim. diſp.* 12. *nu.* 16. Barboſa *ſuprà, num.* 8. Bonac. *num.* 5.

Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta, in qua expendebamus, ea quæ competunt jure ſpeciali, delegari, non poſſe, & per conſequens nec facultatem abſolvendi à cenſuris, de quibus in hoc textu. Nam principium illud procedit in his, quæ ſpecialiter competunt ratione perſonæ, & propriæ induſtriæ, ut probavi *in c.* 3. *de offic. delegati*: at verò facultas abſolvendi à cenſuris, de quibus in præſenti, jure ordinario Epiſcopis ratione Epiſcopalis dignitatis competit. Unde ſicut alia, quæ ſuprà enumeravi, Epiſcopus committere valet, ita & hanc abſolutionem. Nec etiam ſecunda difficultas adverſatur, deducta *ex c. fin. §. fin. de offic. delegat.* nam textus ille procedit in judice delegato, cui prædicare crucem, abſolvere, vel excommunicare committitur; ille enim hæc miniſteria aliis ſubdelegare non poteſt, quia ejus perſonæ induſtria electa eſt. At Gregorius in præſenti loquitur de judice ordinario, cui ratione dignitatis competit abſolutio à cenſuris, in quo electa non eſt induſtria perſonæ, unde aliis prædictam abſolutionem committere poteſt. Nec tandem refragatur Conc. Trid. *in d. ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 6. quia licèt in eo ſpecialiter caveatur, Epiſcopum per ſe, vel per Vicarium poſſe diſpenſare in irregularitate certis in caſibus; non tamen negant Patres aliis eamdem facultatem committere poſſe: nec ex eo decreto evincitur, etiam non adjecta ea clauſula, *per ſe, vel per vicarium*, Epiſcopum non poſſe prædictam diſpenſandi facultatem Vicario delegare, ut docet Sanchez *d. diſp.* 40. *num.* 17. 6 Reſpond. difficult.

TITULUS XXXII.

De Officio Judicis.

CAPUT PRIMUM.

a Honorius III. b *Archiepiſcopo Sancti* c *Leonardi, & Sancti Benedicti Abbatis Salernitani.*

EX litteris veſtris *d* accepimus, quòd cùm cauſam, quæ inter dilectos filios Abbatem, & conventum Foſſæ *e* Novæ ex *f* parte una; & Abbatem, & Conventum Monaſterii *g* Caven. Salernit. Diœceſis ex altera, ſuper quibuſdam poſſeſſionibus Monaſterii S. Petri de *h* Amalphia, quas bonæ memoriæ frater Silveſter Monachus Foſſæ Novæ, cùm idem Monaſterium S. Petri viſitaſſet, eiſdem Abbati, & Conventui Caven. vendidit, in eiuſdem Monaſterii Sancti Petri præjudicium, & gravamen, vobis duximus committendam: quia partibus in veſtra præſentia conſtitutis pars dicti Monaſterii S. Petri propoſuit, quod aliquem de civitate Salernit. habere non poterat *i* advocatum, veſtrum ſuper hoc *k* officium implorando, tu frater Archiepiſcope, eidem de Magiſtro R. Capuda, *l* Aquenſi Theſaurario, *m* Clerico tuo, ad exhibendum in cauſa ipſa patrocinium *n* providiſti: verùm frater S. Prior Sanctæ Mariæ de Domino, Caven. Monachus *o* pro Monaſterio ſuo propoſuit, quod id in præjudicium ejuſdem monaſterii factum fuerat, eò quòd dictus R. clericus, & domeſticus tuus erat. Nos igitur deciſionem negotii nolentes frivolis exceptionibus impediri, cauſam ipſam ad vos duximus remittendam per Apoſt. v. ſ. mandantes, quatenus exceptione hujuſmodi non obſtante, in negotio ipſo ſub. app. obſt. ſine moræ diſpendio, ratione prævia procedatis juxta priorum continentiam litterarum. Et quia inſtrumenta monaſterii S. Petri, quæ ipſis dictus S. ejuſdem venditionis tempore tradidit, Abbas & conventus Caven. malitioſè occultare dicuntur, ipſos, ut ea vobis *p* exhibeant, monitione præmiſſa, per cenſuras eccleſiaſticas, ſicut juſtum fuerit, app. poſtpoſita compellatis.

NOTÆ.

1 a HOnorius.) De quo egi *in c. pen. de conſtitutionibus*. Præſens deciſio reperitur *in cap. unico, de poſtuland. in* 5. *collectione*: ſed rectiùs compilatur ſub titulo noſtro de officio judicis, nam in eo agitur de officio judicis, quod exercetur in aſſignatione advocati.

2 b *Archiepiſcopo.*) Ità legitur in hac ſexta collectione, ſed non rectè; legendum enim eſt, *Archiepiſcopo Salernitano, & Abbati S. Leonardi*, ut ex vetuſtiſſimis codicibus emendavit Cironius in præſenti: Archiepiſcopatus Salernitanus eſt in Regno Neapolis, in Salerno, à Lothario I. creatus anno 851. ut retuli *in c.* 1. *de corpore vitiatis*.

c *S. Leonardi.*) Monaſterium hoc percelebre eſt in Apulia, Ordinis D. Benedicti, ut refert Tamburinus *in ſerie Abbatum v. Salernum*. 3

d *Accepimus.*) Honorius III. conſultus fuit à judicibus delegatis circa exceptionem oppoſitam. Plerumque enim tam judices ordinarii, quàm delegati ſuper articulis contingentibus conſulunt Romanum Pontificem, ut probatur *ex c. in litteris, c. conſultationib. c. ex litter. de off. deleg.* & quoties de jure nimium hæſitatur, Princeps conſulendus eſt, *c. intimaſti*, 68. *de appellat.* Evariſtus Papa *ep.* 1. *l. Divus* 14. *ff. de offic. Proconſ. l. ult. ff. quando appellandum, l.* 1. *&* 3. *C. de relationib.* 4

e *Foſſænovæ.*) Monaſterium nobiliſſimum Foſſæ Novæ Ordinis Ciſtercienſis, eſt in diœceſi Terracinenſi, con- 5

ſtructum à Comitibus Aquitanicis de quo Claudias Robert. *in catal. Abbat. Clar.* ibi: *Eſt autem Foſſa Nova monaſterium diœceſis Terracinenſis in Italia, fundatum anno MCXXXV. ubi nonnulli volunt fuiſſe forum Apii, de quo in actib. Apoſtol.* De eo plura tradit Illuſtr. Manriq. *tom.* 1. *annal. Ciſter. anno* 1135. *c.* 9. *n.* 7.

6 f *Ex parte una.*) Abbates litigabant ſine mandato monachorum; nam illi rectè in judicio adeſſe poſſunt per ſe abſque ullo mandato monaſterii, *c. cauſam*, 9. *de judiciis, c. auditis*, 15. *de præſcription. c.* 2. *de ordin. cognit. cap. olim*, 17. *de reſtit. ſpoliator. c. dilectus* 18. *de officio Ordinarii, cap. auditis, de in integr. reſtitut. cap. accepimus, de fide inſtr. c. cùm veniſſet* 3. *de eo, qui mittit.* ex ratione adducta *in c. edoceri, de reſcrips.* quia videlicet Abbates ex officio tenentur negotia monaſterii procurare, licet alios actus abſque licentia monaſterii exercere non valeant, *c. contingit* 3. *de tranſact. cap. ea noſcitur, de his quæ fiunt à Prælatis*, Barboſa *in d. cap. edoceri*. Supponendum etiam eſt in noſtro textu Abbates non per ſe, ſed per ſyndicum in judicium comparuiſſe; quia monachi ab ſtrepitu judiciali debent ſemoveri, *cap. unico, de ſyndico*; nec contrarium probat noſter Honorius, dum affirmat, inter Abbates cauſam agitari; intelligendus enim eſt media ſyndici perſona, quo modo etiam intelliguntur textua *in c.* 2. *cap. ſuſcitata, de in integr. reſtitut. cap. inſuper* 6. *de teſtibus, cap. dilectus* 2. *de capell. monachor. cap. cum olim, de privileg.* junctis traditis à Barboſa *lib.* 1. *juris Eccleſiaſt. c.* 36. *num. fin.* Oſuald. *ad Donell. lib.* 18. *comment. cap.* 12. *litt. X.* Boſqueto *ad Innocentium III. lib.* 2. *epiſt.* 105. & 122.

7 g *Cavenſis.*) Monaſterium Cavenſe eſt in Civitate Cavenſi Campaniæ, Ordinis D. Benedicti, conſtructum anno ML. ut refert Yepes *tom.* 3. *chron. D. Benedicti, in d. anno ML.*

8 h *Amalphia.*) Monaſterium S. Petri de Amalphia, Ordinis Ciſtercienſis, parebat quoad ſpiritualia, & temporalia monaſterio Foſſæ Novæ: unde Abbas Foſſæ Novæ potuit illud viſitare, negotiaque ejus procurare, tam in judicio, quàm extra, *c. ex tranſmiſſa, de præſcriptionibus, cap. præterea* 10. *de tranſactionibus, cap. inter dilectos, donat.* & res unius monaſterii in aliud transferre, *cap.* 1. *de rebus Eccleſiæ*, ſicut Epiſcopus poteſt procurare quaslibet res Eccleſiæ ſuæ diœceſis, *c. neganda* 10. *qu.* 1. *cap. inter* 16. *qu.* 3. *cap. fin. de ſucceſſ. ab inteſtat.*

9 i *Advocatum.*) Ideſt patronum, ſeu defenſorem, quem non vulgò dicimus *Letrado*; non enim advocatus accipitur in præſenti pro eo, qui judicis officiu fungebatur primis Eccleſiæ ſæculis, de quo Balſamon *in can.* 78. *Chalcedonenſ. Concil.* Cujacius *in conſtitut.* 2. *Federici, lib.* 5. *feudorum*, nec pro advocato Eccleſiæ patrono, de quo *in cap. præterea, cap. cum autem, cap. quia, de jurepatronat.* ubi Cironius, & nos plura dabimus.

10 k *Officium implorando.*) Hæc clauſula vulgò, & utiliter libellis adjicitur; apud nos ita concipitur: *Y el officio de v. m. imploro*; cujus virtute licèt aliàs judex nec teneatur, nec poſſit impartiri officium ſuum ad utilitatem privatam, *cap.* 1. *ut lite non conteſtat. cap. bonæ* 1. *de poſtulat. Prælat. l.* 4. §. *hoc autem, ff. de damno infect.* docet late Caſtillo *de alim. cap.* 21. poteſt tamen officium ſuum in utilitatem privatam impartire, ut in hac ſpecie, quia tunc tale officium ſuccedit loco actionis. Azeved. & alii apud Gundiſalvum de Paz *in praxi, tom.* 1. *tempor.* 4. *num.* 36. Hevia *in Curia Philipp.* §. *libello* 11. *num.* 14.

11 l *Aquenſis.*) Aquenſis eſt civitas apud Gallos dicta Aix, cujus meminerunt Antonius *in itiner.* Scaliger. *lib.* 1. *lectionum Auſon. cap.* 6. quam hoc ſanè nomine Aquas appellari memorant, ab aquis calidis, quæ eò loci ſcaturiebant: habet Eccleſiam Cathedralem Deiparæ Virgini dicatam, cujus originem, & amplitudinem, ac Præſulum ſeriem referunt fratres Sammatani *tomo* 2. *Gall. Chriſt. fol.* 187. Chenu *in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ*.

12 m *Clerico.*) Licèt prohibitum ſit clericis Advocatorum officio fungi, *cap.* 1. & 2. *de poſtulando*; tamen illud procedit in judicio ſæculari: at verò in eccleſiaſtico, & pro miſerabilibus perſonis, in judicio patrocinium præſtare valent, *can.* 28. *Synodi Carthag. cap.* 1. *de vita, & honeſtate, in* 5. *compil. c. veniens* 38. *de teſtib. cap. ex tenore, de foro compet.* Concil. Emeritan. *can.* 11. latè dicemus *in d. c.* 1. *de poſtul.*

13 n *Providiſti.*) Sed ſtatim agnoſcitur ea difficultas, nam ut ex epigraphe notavimus, duo fuerunt judices delegati à Pontifice deſignati in præſenti: ſed quoties ſunt duo judices dati, unus ſine alio in cauſa procedere non poteſt, *cap. cauſam, de officio delegat. cap. veniens, de renunciat.* Angujan. *de legib. lib.* 2. *cap.* 25. Moneta *de commut. c.* 8. *n.* 13. igitur Archiepiſcopus ſolus non poterat advocatum aſſignare, nec in cauſa procedere. Huic difficultati ut ſatisfaciat Cardinalis in præſenti caſu affirmat, judices delegatos in præſenti datos fuiſſe cum clauſula, *quod ſi omnes*; unde virtute hujus clauſulæ unus ſine alio in cauſa procedere poterat, juxta tradita à nobis *in c. ſciſcitatus, de reſcriptis*. Sed hæc interpretatio divinationis vitio laborat, ſiquidem ex textu non conſtat, prædictam clauſulam in reſcripto adjectam fuiſſe: quare hac ſolutione omiſſa, verius dicendum eſt, ideò Archiepiſcopum in præſenti tantùm deſignaſſe advocatum, quia ipſe tantùm judex, & ſuperior erat ipſius Roderici, qui tantùm compellere poterat ipſum, ut ſuſciperet advocati munus: Abbas verò ſancti Leonardi ejus ſuperior non erat, unde illum advocatum deſignare non valebat.

o *Pro monaſterio.*) Monachus enim cum mandato ſuperioris poteſt negotia monaſterii in judicio per ſe, aut per procuratorem tractare, ut dicemus *in c. unic. de ſyndico*. 14

p *Exhibeant.*) Hæc deciſionis pars difficilis videtur ex eo; nam reus nullo jure tenetur edere inſtrumenta actori ad fundandam, & probandam ſuam intentionem, *c.* 1. *de probat. l. qui accuſare, Cod. de edendo, l. nimis, Cod. de teſtibus l. cogi, ff. de petit. hæreditat.* plura Barboſa *in d. c.* 1. *n.* 6. Parexa *de inſtrum. edit. tit.* 5. *reſol.* 3. Ergo monaſterium Cavenſe in hac ſpecie non tenebatur edere inſtrumenta monachis S. Petri. Huic difficultati reſpondendum eſt, prædictam regulam, & utriuſque juris principium limitari, cùm inſtrumenta non ſunt rei, ſed actoris, vel amborum, quoad proprietatem communia; tunc enim reus cogitur edere inſtrumenta actori, *cap. G. Perpetuus, cap. contingit, de fide inſtrum. l. non eſt novum, cum ſeq. ff. de edendo, l. ſi, ff. quæ, familiæ erciſcund.* Barboſa *d. tom.* 6. *in d. cap.* 1. Unde cum in hac ſpecie inſtrumenta eſſent monaſterii S. Petri, juſtè monachi Cavenſes compelluntur illa exhibere. 15

COMMENTARIUM.

EX hoc textu ſequens deducitur communiter diſputanda aſſertio: *Ad officium judicis pertinet advocatum parti aſſignare, & poteſt nominare domeſticum.* Eam probant text. *in c. infames, verſ. ſi verò,* 3. *q.* 7. *c.* 1. *ut lite non conteſt. c. ſi annum* 3. *de judic. in* 6. *l.* 1. §. *ait Prætor, ff. de poſtuland. l. providendum, Cod. eod. tit. l. illicitas,* §. *ne potentiores, ff. de offic. Præſid. l. nec quidquam,* §. *fin. ff. de off. Proconſ. l.* 6. *tit.* 6. *part.* 3. illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Petr. Gregor. *lib.* 5. *partit. tit.* 7. *c.* 2. Cironius *in præſenti*, Janus Langlerus *lib.* 1. *ſemeſtr. c.* 1. Mancius *de advocat. n.* 2. Paz *in lege* 19. *ſtyli*, doctè Guibertus Coſtanus *qu. c.* 10. Carraſco *ad leges recopil. n.* 33. 16 Concluſio traditur, & probatur.

Hæc aſſertio, quæ duplicem continet partem, duplicem etiam patitur dubitandi rationem. Et primò adversùs eam partem, ubi aſſeritur judicem ex officio debere advocatum parti aſſignare, ea inſurgit ratio; nam poteſt litigator, imò tenetur per ſeipſum, non per advocatum cauſam in judicio proponere, & tractare; *c. paſtoralis, de judiciis, c.* 1. *eod. tit. in* 6. *l.* 23. *tit.* 1. *partit.* 3. Didacus Perez *in l.* 8. *gloſſa* 1. *tit.* 3. *lib.* 2. *ordin.* igitur non tenetur judex ex officio parti advocatum aſſignare. Accedit, nam ſi advocatus à judice aſſignaretur, poſſet compelli ab eo patrocinium præſtare; ſed compelli nequit, ut docet Corraſ. *ubi ſupra*, & probatur exemplo procuratoris, qui compelli non poteſt aliquem defendere, *l. filius,* §. *invitus, ff. de procurator. l. invitus, C. eod. tit. l.* 2. §. *ſi plures, ff. de curator. bonis dand.* Donel. *lib.* 18. *comment. c.* 13. & 16. igitur in hac parte nullum eſt judicis officium. Secunda in ſecundam partem, ubi aſſeritur advocatum domeſticum prætextu familiaritatis recuſari non poſſe, ex eo provenit, nam creditur facilè judicem illius in partem proniorem eſſe futurum, cum quo uſus, & commenſalitas interceſſerit; cùm inde magnum amicitiæ vinculum oriri nemini dubium ſit. Eſt enim, inquit Cicero *in Lælio*, non mediocre amicitiæ condimentum ſermonum, vitæque communio: & quotidiana conſuetudine familiaritatem ſic augeri, ut ea nihil eſſe poſſit conjunctius, ipſe prodit *lib.* 18. *epiſtol.* Unde temporibus Auguſti judicibus, qui quotannis eligebantur, prohibitum fuit, ne eo anno in domum alicujus, qui cauſam in judicio haberet, ingrederentur, referente Dione Caſſio *lib.* 54. *in Auguſt.* ergo advocatus domeſticus judi- 17 Impugnatur hæc aſſertio.

cis,

cis, ut ſuſpectus recuſari valet. Accedit, oam ex quibus cauſis judex recuſari valet, ex eiſdem procurator removeri poteſt, *l. ante litem, cum duabus ſequent. ff. de procurat.* Vultejus *de judiciis, lib. 2. c. 2. n. 114.* Sed cùm judex familiaris eſt unius ex partibus, recuſari poteſt, *c. accuſatores 3. q. 5. c. inſinuante, cap. cum R. de offic. deleg.* igitur, & advocatus. Tandem nam teſtis domeſticus, at ſuſpectus rejici poteſt, *c. fin. q. 4.* ſed advocatus teſtis eſt facti, & juris, *cap. paſtoralis, de judiciis, l. quiſquis C. de poſtuland.* igitur Rodericus ut domeſticus judicis recuſari poterat.

18 Traditur ratio decidendi. His rationibus minimè obſtantibus defenſanda eſt ſupra tradita aſſertio; quæ jam authoritatibus vallata, etiam rationibus fulcitur. Primæ enim partis ratio ex en provenit, nam frequenter evenit ob potentiam adverſarii alteram partem patrocinio advocati carere, & tunc æquiſſimum eſt, nt advocatus à judice parti aſſignetur, ne judex patiatur inferiorem à potentiori injuria affici, *l. illicitas, §. ne potent. ff. de off. Præſ.* ſi enim à judice non aſſignaretur advocatus parti ipſa indefenſa à potentiori adverſario opprimeretur, *l. nec quidquam, §. obſervare, ff. de officio Proconſ.* Unde apud Romanos magna cura erat, ut nemini advocatus defuiſſet: quàm ob rem cùm Cicero cauſam Murenæ adversùs Sulpitium familiarem ſuum peroraſſet, ab ipſo conqueſtus, ita reſpondit: *Etenim ſi me tua familiaritas ab hac cauſa removiſſet, & ſi hoc quidem Quinto Hortenſio, & M. Craſſo clariſſimis viris, ſi item cæteris, à quibus intelliga tuam gratiam magni æſtimari, accidiſſet, in ea civitate Conſul deſignatus non haberer, in qua nemini unquam infirmo majores noſtri patronum deeſſe voluerunt.* Eò etiam pertinent plures caſus, in qoibus advocati à judicibus deſignati fuerunt. Plinius enim junior à Senatu ſeipſum advocatum datum fuiſſe Provincialibus Afris adversùs Priſcum teſtatur *lib. 2. epiſt.* item Legatis Bæticæ contra Maram, idem refert *lib. 10. ad Tacitum.* Rectè ergo in præſenti aſſeritur, ad judicis officium ſpectare parti advocatum non babenti illum aſſignare, & advocatum poſſe à judice compelli patrocinium litiganti præſtare: conſtat *ex l. providendum 7. verſ. Si quis verò, ff. de poſtul. l. 16. & 24. tit. 16. lib. 2. recopilationis*: probat primarius noſter Richardus *in §. ſi tutor, n. 7. de inoff. teſtament.* Secunda etiam pars noſtræ aſſertionis ratione non deſtituitur; nam licèt cùm pars familiaris eſt judicis, judex recuſari valeat, *c. accuſatores 3. qu. 5. c. inſinuante, de off. delegati, l. aperiſſimi, Cod. de judiciis*, plura Petrus Gregorius *lib. 1. ſyntagm. c. 3. n. 6.* Balboa *in cap. cùm ſpeciali, de appellat.* non tamen ſi advocatus eſt familiaris, qnia non æqualis ſuſpicio eſt in en, ac in parte, cum cauſa, quæ diſceptatur, non ſit ipſius advocati, oec ipſe litiget, ſed tantùm parti litiganti patrocinium præſtet, argumento legis *qui cum major, §. patroni, ff. de bonis libert.* Picbardus *in manuduct. §. 10. n. 1.* quare rectè in præſenti deciditur, juſtam non eſſe recuſationis canſam, ſi advocatns familiaris ſit, ant domeſticus judicis: docet Langlerus *lib. 2. ſemeſtr. cap. 1.*

19 Solvuntur difficultates. Nec obſtant argumenta ſuprà adducta. Non primum deductum ex dicto capite *Paſtoralis*; procedit enim principiam illud in facto ipſo proponendo coram judice; illud enim per ſe referre, & narrare debet actor; jus tamen, quod ex facto procedit, proponi, & allegari debet per advocatum, *cap. cum cauſa, 62. de appellationib.* Nec obſtat augmentum difficultatis; nam certum eſt, advocatum à judice parti aſſignatom, compelli poſſe patrocinium præſtare, niſi aſſignetur contra fratrem, aut ſimilem perſonam ſanguine conjunctam, *l. humanitatis, C. de excuſat. tutor.* vel ſi negotium ad ſe pertineat, *l. interdum, ff. de rei vindic.* aut ſi litem improbam ſuſcipere jubeatur, *l. rem, §. patroni, Cod. de judiciis*; & aliis caſibus mira eruditione illuſtratis à Langleo *lib. 1. ſemeſtr. cap. 1.* & ad praxim adductis à Carraſco *ad leges recopil. num. 33.* Sed cùm in noſtro caſu advocatus non deſignaretur contra perſonam conjunctam; ideò compelli poterat monaſterio patrocinium præſtare. Nec obſtat, quod de procuratore dicebamus: jnre enim civili advocatus magnopere diſtat in hac parte à procuratore; nam procuratot non ita neceſſarius eſt, ac advocatus. Accedit, quia procurator mandato conſtituitur: ſed mandatum ſuſcipere nemo cogitur, *l. ſi mandavero, 22. §. ult. ff. mandati*; nnde procurator invitus nemo conſtituitur. Nec ſecuodùm augmentum obſtat, quæ enim io en expendebamus, procedunt in parte, quæ familiaris eſt ipſius judicis; ant in teſte: non verò locum habent in advocato; teſtis enim deponit juxta factum, & illi fides adbibetur, *cap. 2. de conſuetudine*; advocatus verò teſtis juris eſt, nec illi creditur, niſi quantam de jure probat, *l. ab ea parte, ff. de probationib.* Docent Hoſtienſis, & Butr. *in præſenti*: nnde advocatus oon recuſatur ob eaſdem cauſas ac teſtis.

20 Exponitur c. prout 4. de dolo. Primò ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in c. prout 4. de dolo, & contumac.* ubi cùm diſceptaretur cauſa ſuper quibuſdam decimis, & reus aliquamdiu contumaciter abfuiſſet, & deinde cantionem juratotiam præſtitiſſet, judicioque ſiſti promiſiſſet certo die, cùm comparuiſſet, noluit reſpondere, ea ratione, qnia advocatum non habebat, nec invenire poterat. Quæſitum fuit, an ex eo legitimè excuſatus eſſet? Urbanus III. decrevit, illum non excuſari à contumacia: ex quo decreto expreſsè conſtat, parti advocatum non habenti ſuccurrendum, aut conſulendum non eſſe illum aſſignando; imò ad ulteriora eſſe procedendum. Augetur difficultas hæc *ex cap. 1. ut lite non conteſt.* nbi parti aſſerenti ſe non invenire advocatum, indnciæ præſtantur, nt illum reperire valeat, nec interim contumax judicatur: quod etiam probatur *ex l. ſi ab hoſtibus, §. ult. l. ait Prætor, §. ult. ff. ex quibus cauſis majores, l. 1. Cod. de dilationibus*: igitur non rectè decrevit Urbanus III. contumacem judicari eum, qui advocatum non habuit. Pro bujus textus interpretatione dicendnm eſt, io ea ſpecie advocatum parti non aſſignari, quia jam illum habebat; illum autem non expectari, quia ex dolo, & malitia abſuerat; & tunc nec ipſe advocatus expectatur, nec parti ioduciæ conceduntur: unde in quibuſdam libris rubrica illa, ſub qua jacet textus *in d. cap. prout 4.* ita concipitur, *De dolo, & contumacia alterius partis puniendo, & de advocato non expectando*, ut referunt Cujacius *in d. cap. prout 4.* Antonius Auguſt. *in notis ad eam rubr. in prima collect.* Si verò non ex malitia reus proponeret ſe advocatum non habere, induciæ concederentur, aut advocatus illi aſſignaretur; non tamen ex en, quod advocatus abſit, & ſententia proferatut, ideò irritabitur, *l. velamento, C. de poſtuland. l. 1. C. de repudiand. bonor. poſſeſſ.* niſi cauſa fiſci ſit, juxta textum *in l. ſi fiſcus, ff. de jure fiſci, l. ult. C. de advocat. fiſci.*

21 Intelligitur c. ex inſinuat. de appell. Secundò adversùs ſuprà traditam concluſionem expenditur textus *in c. ex inſinuatione 50. de appellation.* ubi inter Canonicos ex parte ona, & Camerarium ex parte alia lis vertebatur coram judice otdioario. Camerarius ab ejus ſententia appellavit ad Romanum Pootificem: judex ipſe, qni cauſæ illius favebat, ex en qnod ejus advocatus commenſalis erat, terminum præſcripſit, intra quem partes Romæ comparerent, cauſamque diſceptarent, & ea finita reverterentur: quæſitum fuit, utrum jndex ordinarius juxta, vel contra jus procederet? Et reſpondetur, injuſtè eum terminum præſcripſiſſe; & cauſa commiſſa fuit certis judicibus delegatis. Ex qua facti ſerie facilè depromitur, judicem ſuſpectum eſſo ex eo, quod advocatus commenſalis erat; ſiquidem ab eo cauſa avocatur, & aliis judicibus committitur: igitur etiam in noſtra ſpecie juſta recuſationis cauſa erat nimia familiaritas ipſius advocati cum judice. Pro hnjus difficultatis ſolntione dicendum eſt, exceptionem illam commenſalitatis advocati rejectam fuiſſe à Romano Pontifice, nec eam cauſam dediſſe appellationi, ant delegationi; ideò enim cauſa commiſſa fuit judicibus delegatis, quia quoties ex juſta cauſa provocatum eſt à judice, non eſt illa cauſa remittenda, ſecus verò ſi injnſtà, & à nullo gravamine appellatum ſit, *cap. cùm in Eccleſia, c. accepta, de appellat.* Unde cùm *in d. c. ex inſinuatione*, appellatum fuiſſet ex juſta cauſa; non debuit negotium iterum ad ipſnm remitti; ſed potiùs diverſis judicibus committi; quo modo intelligitur textus *in c. 6. de appellat. in 5. compilat.* in illis verbis: (Significaverunt nobis ven. f. Epiſcopus, & dil. f. Decanus, & Capitulum Belvacen. quod Magiſter I. Silvanecten. Rhotomagen. Canonicus, olim pro aſſequenda in Eccleſia Belvacenſi præbenda noſtras ab bonæ memoriæ Epiſcopum Pariſien. & ejns collegas litteras executorias impetravit; cùmque iidem partes ad ſuam præſentiam convocaſſent, pars prædictorum Epiſcopi, & Capituli recuſarunt ipſum Pariſien. Epiſcopum, ut ſuſpectum, pro en, quod advocatum partis alterius clericum, & commenſalem ſuum contra eos in cauſa eadem, eis reclamantibus admittebat, cùm dixiſſet publicè, ſicut erant parati ſufficienter probare, ſe ſcire firmiter, tanquam qui in tractatu ipſius negotii fuerat coram ipſo Epiſcopo, qualiter res eſſet hujuſmodi proceſſura: atque ad cognoſcendum de cauſa ſuſpicionis hujuſmodi arbitros petierunt, quos quia ipſi judices denegaverunt eiſdem, pro parte ipſorum fuit ad noſtram audientiam appellatum. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocatn in ſtatum debitum quidqnid poſt appellationem hujuſmodi inveneritis temerè attentatum, in cauſa

Digitized by Google

juxta priorum continentiam litterarum, app. remota, ratione prævia procedatis.)

22 Exponitur c. inſinuante, de off. deleg. Tertiò adverſatur traditæ aſſertioni textus *in c. inſinuante 25. de officio delegati*; ubi cùm controverſia verteretur inter quemdam Rectorem, & Thomaſium ſuper jure parochiali, cauſa fuit commiſſa Epiſcopo Vvigornienſi, ejus vicario, ſeu officiali, & conjudici, cum clauſula, *quod ſi non omnes*. Lite conteſtata, & teſtibus jam receptis, prædictus Epiſcopus Rectorem in ſuum familiarem admiſit, unde Thomas exceptionem dilatoriam recuſationis propoſuit; nam cùm de novo emerſiſſet, potuit eam poſt litem conteſtatam apponere, *c. paſtoralis 4. de exceptionibus, l. Julianus 17. ff. de judiciis*, Oſualdus *lib. 17. ad Donel. c. 2. littera O*, petiitque ut cauſa aliis judicibus committeretur, Romanus Pontif. aliis judicibus eam commiſit terminandam. Ex quo Pontificis decreto deducitur, non ſolùm recuſari potuiſſe Epiſcopum prætextu familiaritatis cum litigatore, verùm & ejus vicarium, ſeu officialem: igitur in noſtro textu juſta cauſa recuſationis erat, ſi advocatus judicis familiaris, & domeſticus erat. Accedit, nam recuſato judice ordinario, ejus Vicarius de cauſis, tam civilibus, quàm criminalibus cognoſcere poteſt, *l. unic. C. ſi quacumque præditus*: igitur in eo textu, etiam recuſato Epiſcopo, ejus familiaris in cauſa procedere valebat. Huic difficultati ut ſatisfaciant antiquiores in eo textu, affirmant Epiſcopum Vvigornienſem juſtè recuſari ob partis familiaritatem; quia ſicut teſtis familiaris, ita judex recuſari poteſt, *c. accuſatores 3. q. 5. c. in litteris, de teſtibus*; judex enim, qui quolibet modo favet uni parti, recuſari valet, *c. ſuper 27. §. ſi verò, c. ſuſpicionis, de officio deleg.* Officialem verò jam ut ſuſpectum in eo textu recuſari, quia creditur facilè ab ipſo Epiſcopo perverti poſſe, cùm moris humani ſit illum vereri, cujus judicio, & voluntate nunc erigimur, nunc deprimimur, *c. 1. 16. q. 2.* Unde cùm præſumeretur, vicarium in eo textu obſequii ratione ad Epiſcopi placitum trahi poſſe, juſtè ob ſuſpicionem Epiſcopi ipſe recuſatur, ut pluribus relatis docet Narbona *de appell. à Vicario, part. 1. n. 135.* Nec obſtat textus *in d. l. unic.* Cui reſpondendum eſt, eum ſpecialiter procedere in Vicario Præfecti Prætorio, cui dirigitur conſtitutio illa. Vicarius enim Præfecti Prætorio mittebatur in provincias cum propria juriſdictione, non ab ipſo Præfecto, ſed à Principe data, *l. 1. §. 2. ff. de legat. 3. l. 1. Cod. de officio Vicarii, l. ult. Cod. de modo mulctar.* quare cùm proprio jure juriſdictionem haberet, ceſſat ratio obſequii erga Præfectum. Unde ex cauſa ſuſpicionis Præfecti non recuſatur Vicarius. Docent Germon. *lib. 2. animadverſ. c. 21.* Narbona *ubi ſuprà, nu. 129.* Quam differentiam inter Vicarium Præfecti, & alios pulchrè deſcribit Caſſiodor. *lib. 6. epiſt. 3.* ibi: *Vices agentium mos eſt ſic judicum voluntatibus obedire, ut ſuas non habeant dignitates: ſplendent mutuato lumine, nituntur viribus alienis, & quædam imago in illis videtur eſſe veritatis, qui proprii non habent jura fulgoris. Tu autem Vicarius jure diceris, & tua privilegia non relinquis, quando propria eſt juriſdictio, quæ datur à Principe: habes enim Præfecti aliquam portionem, & vice ſacra ſententiam dicis.*

Ex ſuprà traditis exponendus eſt textus *in c. cauſam 17. de off. delegat.* cujus aliæ partes extant *in c. 3. de dolo, cap. cauſam, 4. c. cauſam 7. qui filii ſint legit.* ubi proponitur, certam cauſam natalium commiſſam fuiſſe Epiſcopis Londinenſi, Exonienſi, & Vvinton. ſed unus ex litigatoribus propoſuit collitigatorem ſuum domeſticum eſſe, & familiarem Epiſcopi Londonienſis; unde eum ut ſuſpectum removeri petebat. Alexand. III. conſultus in ejus locum ſubſtituit, & ſubrogavit Abbatem Fordenſem, ex rationibus ſuprà adductis; quia licèt advocatus ex eo, quod familiaris ſit judicis, non poſſit recuſari; attamen ſi aliquis ex litigatoribus commenſalis ſit ipſius judicis, recuſari judex valet, ut ſuprà ſæpè ſæpiùs inculcavi: ex qua etiam ratione, & ſimili modo exponendus eſt textus *in cap. accedens 2. ut lite non conteſtata.* 23 Exponitur c. cauſa, de off. deleg. c. 2. ut lite n. conteſt.

C A P U T II.

a Gregorius IX.

JUdicis officium ubicumque pro actione proponitur, veluti cùm reſtitutio in integrum principaliter poſtulatur, litis conteſtationem expoſcit; aliàs antè, & poſt ingreſſum cauſæ poteſt ad hoc ſine litis conteſtatione haberi recurſus.

N O T Æ.

a GRegorius.) Qui præſentem conſtitutionem motu proprio edidit,

C O M M E N T A R I U M.

1 Concluſio refertur, & probatur. CUm plerumque in utroque jure, tam civili, quàm canonico legamus, officium judicis in his, quæ ad ejus officium ſpectant, verſari: in jure civili, ut provideat circa ea, quæ in judicio emergunt, *l. ædiles, §. item, ff. de ædilitio edicto*, ut jubeat præſtare, quantùm reverà debetur, *l. 4. §. item quæritur, ff. de doli except.* circa aquam publicam arcendam, *l. ſupra, §. officium, ff. de aqua pluvia*: in rei vindicatione, *l. officium, ff. de rei vindicat.* circa æſtimationem injuriæ, *l. ſed non 16. ff. de injuriis*: circa præſtationes faciendas, *l. fidejuſſor. 45. ff. de fidejuſſor.* ne defunctorum corpora inſepulta detineantur, *l. nec corpora 38. ff. de religioſ.* ut ſigna in teſtamentis recognoſcantur, *l. 4. ff. quemadmodum teſtament.* ut jubeat cautionem præſtari, *l. ſi domus 21. §. 1. de legat. 1.* & alia, de quibus *in l. Mævia 44. ff. de manum. teſtam. l. ſi maritus, ff. de fundo dotal. l. ſervus 34. §. ult. ff. de ſtatu liber. l. Divus 22. §. ult. ff. de uſu & habitat.* & congeſtis à Briſſon. & Calvino *verbo Officium judicis*: in noſtro etiam jure imploratur officium judicis, ut advocatum parti nominet, *c. 1. hoc tit.* beneficium reſtitutionis concedat, *c. 1. de in integrum reſtit.* locum tutum partibus ad comparendum aſſignet, *cap. ex parte, de appellat.* juramentum relaxet, *c. 1. de jurejur.* electionem confirmet, *c. poſtquam, de elect.* delicta inquirat, *c. qualiter, de accuſat.* & puniat, *c. ad noſtram, de jurejur.* In his ergo, & aliis caſibus Gregorius IX. regulam generalem aſſignavit, ut cognoſceretur, quando neceſſaria ſit litis conteſtatio, ut judicis officium imploretur, vel non; & ſequenti utitur diſtinctione. Vel officium judicis pro actione proponitur: vel cùm alia actio competit, judicis officium imploratur. Primo caſu neceſſaria eſt litis conteſtatio; in ſecundo verò in ingreſſu litis, & poſtea ſine litis conteſtatione proponi poteſt. Ex qua brevi ſententia ſequentem deducunt Doctores aſſertionem: *Cùm imploratur officium judicis nobile, loco actionis ſit litis conteſtatio; ſi verò mercenarium, antè, & poſt litis conteſtationem implorari poteſt.* Probant textus *in c. cùm dilectus 2. de purgat. canonic. c. cùm olim, de teſtibus, c. ſignificante 69. de appellat. cap. accedens 2. ut lite non conteſt. juncto cap. conſultationibus 10. de officio delegati, l. Papinianus, §. ult. l. quod ſi minor, §. ult. ff. de minorib.* Illuſtrant Baldus, Hoſtienſis, & alii communiter repetentes ad hunc textum, Mauritius *de in integr. reſtit. c. 136.* Sfortia *eod. tr. part. 1. q. 35. art. 6.* Sichardus *in l. 3. C. de in integr. reſtit.* Donel. *lib. 21. comment. c. ult.* Vultejus *de judiciis lib. 2. c. 4. n. 479.*

2 Impugnatur tradita aſſertio. Hæc aſſertio impugnatur ſequentibus rationibus. Prima militat adverſùs eam partem, ubi aſſeritur, officium judicis non poſſe implorari abſque litis conteſtatione, cùm actio deeſt; nam ſi imploratur officium judicis, non poteſt deeſſe actio, ſiquidem ipſum officium judicis pro actione accipitur, *l. ſi quis ſtipulatus 43. ff. ex quibus cauſ. manum. l. 1. §. 2. de Prætor. ſtipul.* Vultejus *lib. 2. de judiciis, c. 4. n. 12.* ergo ſemper deſideratur litis conteſtatio. Secunda ratio dubitandi militat contra exemplum à Gregorio noſtro adductum, reſtitutionis videlicet in integrum; nam reſtitutio in integrum non per modum actionis in judicio proponitur, cùm actio non ſit, *l. in cauſa, l. quod ſi minor. §. ult. ff. de minor.* Arnold. Vin. *lib. 1. ſelect. q. 10.* in modum exceptionis apponitur plerumque, ut *in c. cauſam, de in integr. reſtit. l. necnon 28. §. exemplo, ff. ex quibus cauſ. manum.* Docent Faber *in l. in cauſæ, ff. de minor.* Oſuald. *lib. 21. comment. Donelli, cap. 4. littera G*, ergo non rectè hic aſſeritur, actionis modo in judicio proponi, & ideò neceſſariam eſſe litis conteſtationem. Tertia difficultas militat contra eam partem, in qua aſſeritur, ante, & poſt litis ingreſſum officium mercenarium judicis poſſe implorari; nam litis conteſtatio fundamentum, & lapis angularis judicii eſt, & ſubſtantia ordinis judiciarii, *c. dudum, de elect. c. cum cauſa, de appell. c. ſuper quæſtionum de offic. deleg.* ſine qua omnia vitiantur, & ante eam non lis, ſed controverſia

ſia

Digitized by Google

ſia dicitur, l. ſed ſi 25. §. ſi ante 7. ff. de petit. hæred. & actorem non petere, ſed velle petere, ſcripſit Paulus in l. amplius, 15. ff. de rem ratam: qaod etiam refertur in c. ex parte, de verb. ſignif. igitur nunquam utiliter ſine litis conteſtatione officium judicis implorari valet.

3 Officium quid ſit.

His difficultatibus non obſtantibus, vera eſt ſuprà tradita aſſertio. Pro cujus expoſitione ſciendam eſt, verbam officium, eſſe generale, omneque miniſterium comprehendere, l. legatis, 65. §. ſi ex officio, ff. de legat. 3. Cajacius lib. 9. obſervat. c. 17. Quandoque ad rem refertur, l. 1. ff. de regul. jur. aliquando ad loca, ubi officia exercentur, l. eum, 17. ff. de in jus vocando, l. ſi fidejuſſor, ff. qui ſatiſdare cogant. l. Sempronia, 72. ff. de furtis, l. 4. §. proficiſci, ff. de officio proconſ. Magis propriè ad homines refertur, idque ſignificat, quod cuique competit, vel ex honeſtate, vel neceſſitate, vel ex munere, ut in l. 2. ff. de reg. juris l. 2. §. 1. & 2. ff. de his, quibus ut indign. Hæc officia cùm à judicibus exerceantur, ipſi latè appellantur officiales, l. illicitar, §. nec tenuit, ff. de offic. Præſid. & miniſtri officiales, l. Præſidis, 34. ff. de rebus credit. l. penult. ff. de bonis damnat. Officium judicis in varias ſpecies dividitur à Doctoribus, ut in merum, & mixtum à Vultejo lib. 2. de judic. c. 4. n. 40. Vinio, Mancio, & Pichard. in rubr. inſtit. de offic. judic. in noſtro teatu dividitur in nobile, & mercenarium; quam diviſionem licèt rejiciant Vaconius à Vaeuna lib. 5. declarat. c. 78. nu. 11. Cortaſ. lib. 7. miſcellan. c. 9. eam tamen amplectuntur Pichard. & omnes Inſtitutarii ubi ſup. Et at eam exponamus, ſciendum eſt nfficium judicis nobile appellari, quod judex jaris authoritate exercet, cùm ad inſtantiam partis illud impartitur, non deſerviens alicui actioni; ſed ipſum judicis officiam pro actione proponitur, veluti quando concedit in integram reſtitutionem, vel cùm officium impartitur illi, qui ſtricto jure nullam habet actionem, ſed ſolùm ex æquo, & bono, ut in l. qui per collationem, 49. §. 1. ff. de action. empti, l. centum 8. ff. de eo quod certo loco, l. quaro 54. ff. locati; vel cùm imploratar officium ab eo, qui cum alio nullam habet controverſiam, ſed petit aliquid, quod ejus interſit, veluti reſtitutionem famæ, honoris, ſeu natalium. Docet Doctor Olea de ceſſione jur. tit. 3. q. 8. n. 46. Mercenarium autem judicis officium eſt, quod actioni in judicio propoſitæ deſeruit, & tanc officium judicis idem eſt, quod actio, l. inquilino, ff. de damn. infect. leg. non 40. de judiciis, l. idem 10. §. 2. ff. mandati, l. Ædiles 25. §. 8. l. item 30. l. 1. cum l. ſequenti, l. bovem 43. §. aliquando, ff. de ædilitio edicto: nam judea actione in judicium deducta officium exercet ad normam, & menſuram actionis, vel in ea reſtituenda, interrogationibus faciendis, probationibus recipiendis, vel uſuris, fructibuſque æſtimandis: qaidquid autem tunc judex interloquitur, fieri dicitur ex officio judicis mercenario, l. ædiles 25. §. item, ff. de ædilit. edict. & ſententia prolata, judex functus dicitur officio ſuo mercenario, l. judex 55. ff. de judiciis, Alia etiam, quæ ad officium mercenarium ſpectant, tradunt Zaphius, & Orozius in l. 1. de juriſd. Pichard. in l. 3. Cod. ex quibus cauſ. major. Stephanus Pomeranus lib. 1. de judiciis, nu. 42. Bozerus de juriſdict. qu. 3. Valenauela conſ. 86. num. 56.

4 Officium judicis nõ eſt actio.

Secundò ſciendum eſt, officium judicis implorari, cùm deeſt actio, qua ut ordinario remedio jus ſuum actor proſequatar, l. hæreditar, ff. de petit. hæredit. l. Quintus, 7. ff. de annuis legat. & tunc loco actionis ſuccedit officium judicis, licet naturam actionis non habeat. Azo in rubr. Inſtit. de off. judic. Giphanius in l. actionis 37. ff. de oblig. & action. Unde licèt actio ex jure ſtricto naſcatar, officio tamen judieis ex æquitate provcoit Oſaald. lib. 19. ad Donel. c. 1. littera P. Nec contrarium probat texrus in l. actionis 34. l. pecuniæ 178. §. actionis, ff. de verb. ſignif. ubi aſſeritur, actionis verbo contineri perſequationes extraordinarias: igitar & officium judicis, ut extraordinarium, appellatione actionis continetur. Nam reſpondendum eſt, perſeqautiones extraordinarias in illis textibus appellari eas, quæ olim dabantur ſine certa verborum formula, de quibus in l. 1. ff. ſi menſor falſum modum: docet Vultejus diſcept. c. 1.

5 Traditur ratio decidendi.

Ex quibus profluit ratio decidendi ad hanc textam; nam ſi officium judicis nobile cùm imploratur, ſuccedit loco actionis, judicialis ordo debet obſervari, & litis conteſtatio fieri, cùm in judiciis ordinariis deſideretur litis conteſtatio, c. 1. de litis conteſt. at verò cùm judicis officium mercenarium imploratur, non eſt neceſſaria litis conteſtatio, ſed antea, vel poſtea præſtari poteſt; quia tunc imploratur contra partem, & poſt litem cum ea in principali cauſa conteſtatam: quæ conteſtatio principalis extenditur ad acceſſoria; & ideo tunc officium judicis mercenarium non poſcit litis conteſtationem ſpecialem, ut contingit in exceptionibus peremptoriis, quæ ante, & poſt litis conteſtationem opponi poſſunt. Docent Vivianus in rationali, & Hoſtienſis in præſenti.

6 Reſpondetur difficultatibus.

Nec obſtant dibitandi rationes ſuprà adductæ. Non prima, cui ſatisfactum jam eſt ex differentia adducta inter officiam judicis nobile, & mercenarium. Nec ſecunda adverſatur; fatemar enim reſtitutionis beneficiam jure actionis non peti, ſed tantùm ad illud aſſequendum implorari judicis officiam; nam cùm Prætor reſtitutionem pollicetur ex aliqao capite, non ait, ſe actionem daturum, ſed animadverſurum, l. quod ſi minor 24. §. ult. ff. de minor. Notavit Vinius lib. 1. ſelect. q. 10. Nec contrarium ſuadet noſter textus; tantùm enim Gregorius affirmat, tunc loco actionis officium judicis implorari: ergo quia non eſt propriè actio, Deinde, nam officium judicis eſt ſubſidiarium remedium, daturque cùm aliad non competit, l. in cauſæ 13. ff. de minor. Gentilis lib. 2. de juriſd. c. 22. Donell. lib. 21. comment. cap. 4. Nec obſtat textus in l. in cauſæ 16. in illis verbis, alia actio: in quibus ſupponi videtur, reſtitutionis remedium jure actionis competere. Nam reſpondetur, quod licèt plerumque particula, alius, vel, alia, ſit repetitiva ſimilium, l. quidam, ff. de rebus dubiis, l. ſi fugitivi, C. de ſervis fugit, authent. teſtamenta, C. de teſtament, Sanch. de matrim. lib. 3. diſp. 20. nu. 2. tamen non ſemper eſt ſimilitudinis; & cùm conjecturæ adſunt in contrarium, repetitiva non eſt, l. 1. §. debitum, de conſtit. pec. authent. qui ſemel, C. quomodo, & quando, c. Novatianus 2. quæſt. 1. Barboſa de diction. verbo Alius. Unde cùm in d. l. in cauſæ, Conſultus ſtatim appellet reſtitutionem remediam extraordinarium, rectè dicimus particulam aliam, in eo textu non importare ſimilitudinem inter actionem, & reſtitutionem. Nec ultima difficultas refragatar, nam verum eſt, officiam judicis ante, & poſt litis conteſtationem implorari poſſe: poſt, quia cum lis ſit conteſtata ſuper negotio principali, non eſt neceſſaria nova litis conteſtatio: antea, quia cum non procedatur jure ordinario in hoc caſu, ſed extraordinario, ſufficit ut poſtea libello exhibito pars citetur, & per conſequens lis conteſtetur.

7 Exponitur c. ſignificante de appell.

Primò ſuperiori aſſertioni adverſatur textus in c. ſignificante, 69. de appell. ubi proponitur, Decanum, & Canonicos Eccleſiæ Magduni, quæ eſt Canonicorum regularium in provincia Turonenſi, aſſeruiſſe jus habere, at in ſuis tantùm ſtallis, mcoliſque, ſeu macellis carnifices carnes venderent. Epiſcopus Aurelian. negabat hoc jus Canonicis competere: aſſumptis judicibus ex conſenſu utriuſque partis, Epiſcopus alibi, quàm in prædictis ſtallis carnem vendere permiſit. Canonici officium judicum implorando petebant, ut clauſis Epiſcopi officiuis, omnia in priſtinum ſtatum reſtituerentur: Epiſcopus opponebat non poſſe judices illos ante diem conſtitutum ex conſenſu utriuſque partis, & ante litem conteſtatam ea de re cognoſcere. Et quia judices neglecta hac exceptione in cauſa proceſſere, Epiſcopus appellavit ad Roman. Pontiſ. & Gregorius IX. reſcripſit, legitimè appellatum eſſe. Hactenus facti ſeries: ex qua conſtat, officium judicis mercenarium implorari non poſſe ante litis ingreſſam: ergo non rectè aſſerimus in præſenti, officium judicis mercenarium implorari poſſe ante, & poſt litis conteſtationem. Huic difficultati ut ſatisfaciat Gloſſa in d. c. ſignificante, verbo Super his, aſſerit diſcrimen verſari inter noſtram textum, & eamdem deciſionem, quia textus noſter procedit in judice ordinario: textus verò in d. c. ſignificante, in judice delegato. Sed hæc Gloſſæ ſolutio convincitur ex illis verbis abſolutis, & generalibus noſtri textus, judicis officium: quæ juncta ſententia Butrii in præſenti, æqualiter ſant accipienda de judice ordinario, ac delegato; quare ea omiſſa rectius dicendum eſt cum eadem Gloſſa, quod in eo textu officium judicis implorabatur tempore, quo nullum officium judicis erat; ſiquidem certum tempus aſſignatum fuit, intra quod partes comparerent: quare interim officium judicis conquieſcit, l. ſi verò, C. de dilation. Unde in ea ſpecie non erat judicis officium, qaod imploraretur.

8 Intelligitur c. accedens, ut lite non conteſt.

Secundò opponitur textus in cap. accedens 2. ut lite non conteſt. ubi proponitur, controverſiam agitari inter Archiepiſcopam Tyrenſem ex parte una, & Plebanum, ideſt Parochum Eccleſiæ ſancti Marci ex altera. Plebanus enim ſuis finibus non contentus cujuſdam Eccleſiæ Tyrenſis adminiſtrationem uſurpavit; unde dictus Archiepiſcopus coram Berytenſi Prælato, & aliis judicibus delegatis beneficium reſtitutionis poſtulavit. Plebanus priùs contumax comparait, & inducias petivit; & promittens judicio ſiſti, abſuit; unaque parte præſente, Archiepiſcopus remedio re-

Digitized by Google

reſtitutorio agebat. Plebanus verò nihil reſpondebat, imò ad Sedem Apoſtolicam appellavit, ea cauſa adjecta, quod Berytenſis Epiſcopus, & alius conjudex ſuſpecti videbantur, quia ſuffraganei erant partis adverſæ, Archiepiſcopi videlicet Tyrenſis; judices nihilominus in cauſa proceſſerunt, & reſtitutionem Epiſcopo conceſſerunt. Cauſa ad Innocentium III. delata, ipſe ſententiam irritavit ex eo, quia ante litem conteſtatam ſententiam ferre non potuit; & cauſam commiſit aliis judicibus. Ex qua ſpecie magnæ oriuntur difficultates. Prima, nam ſi utraque parte præſente officium judicis, ſeu beneficium reſtitutionis fuit imploratum, lis fuit conteſtata, & tamen non ſufficit: igitur litis conteſtatio non eſt ſufficiens, ut imploretur judicis officium. Secunda, nam etſi pars Plebani contumaciter abſuerat, juſtè beneficium reſtitutionis concedi potuit, *l. in cauſæ 13. ff. de minor.* cauſa enim cognita, & præſentibus adverſariis, vel ſi per contumaciam abſint, in integrum reſtitutiones perpendendæ ſunt: igitur etſi *in d. c. accedens*, abſuerat Plebanus, beneficium reſtitutionis concedi potuit. Tertia ex eo naſcitur, quia ſuſpicionis cauſa allegata omni veritate carebat; ſiquidem Berytus æqualiter Metropolis erat ac Tyrus, *l. unica, C. de Metropoli Beryto*, ubi Cujacius Berterius *diatrib. 1. c. 2.* ergo cauſa ſuſpicionis falſa erat. Quas difficultates, ſicut nemo agnuvit, ita nec diſſolvit; pro earum tamen ſolutione exiſtimo, in eo textu imploratum non fuiſſe officium judicis ad concedendum reſtitutionis beneficium; ſed tantùm actum fuiſſe beneficio reſtitutorio, ut poſſeſſio ablata reſtitueretur, ad quam neceſſaria erat litis conteſtatio; & cùm nunquam fuiſſet conteſtata propter partis contumaciam, non potuit ſententia diffinitiva proferri, ut ipſe Innocentius fatetur. Secundæ difficultati reſpondendum eſt, jura in ea adducta procedere, quando partes injuſtè abſuerant, & contumaciter; quæ pro præſentibus habentur, *authentic. qua in provincia, C. ubi de criminibus novell. de judiciis, §. appellationes*. At in hoc textu ob juſtam cauſam, videlicet judicum ſuſpicionem, pars abſuerat, & ſic contumax non præſumitur. Ut tertiæ difficultati ſatisfaciamus, ſciendum eſt, non ſemper in eadem civitate jus Metropoliticum obſervari quoad regimen Eccleſiæ, ac quoad forum civile; non enim juxta novam formam Imperatoris alicui provinciæ datam mutatur ſtatus dignitatum eccleſiaſticarum, ut ex Baſilio, & Innocentio probat Cujac. *in d. l. unic. C. de Metropoli Beryto*. Unde quoad forum civile Berytus Metropolis erat; quoad regimen verò Eccleſiæ ſuffraganea Archiepiſcopi Tyrenſis, quia tantùm Epiſcopali Cathedra decorabatur, ut docent Berterius *d. c. 2.* P. Marcha *lib. 2. concord. c. 8. n. 1.* Quare Plebanus juſtam recuſationis cauſam propoſuit, videlicet judicem delegatum eſſe ſuffraganeum partis, ut docet Germonius *lib. 1. animadverſ. c. 10.*

De hoc etiam officio judicis, tam nobili, quam mercenario, exaudiendi ſunt textus *in l. planè 38. de petit. hæredit.* juncto Cujac. ibi, *lib. 2. reſponſor. Papin. & lib. 22. obſerv. c. 33. in fin. l. ult. C. de petit. hæred. l. & qui, 9. ſi l. vendidero, 80. §. ſi Titius, 5. ff. de furt.* junctis Cujac. ibi, *lib. 2. reſponſ. Papin.* & Fabro *lib. 4. conject. c. 1. l. 1. C. ſi minor ſe ab hæredit. l. ſi reus, 73. in fin. ff. de procur. l. 1. alias 2. C. de duobus reis*, juncto Fabro *lib. 11. conject. c. 17. l. 2. §. idem Julianus, l. centum, ff. de eo quod certo loco, l. 2. C. de non numer.* juncto Acoſta *in l. ſi ex cautione, §. officium judicis, C. eod. tit. l. 3. ff. de alienat. judicii, l. Prætor, 15. ff. de noxalib. l. ſi alius 7. §. belliſſimè 3. ff. quod vi, aut clam, l. inquilino 33. l. cum poſtulaſſent 44.* ubi plura Cujac. *ff. de damno infecto, l. non quiſquis 40. ff. de jud. l. ſi navis, 62. ff. de rer. vend. l. 10. §. ſi ex fundo, ff. mandati, l. Ædiles 25. §. item 8. l. item 3. §. 1. l. quod ſi 31. §. ſed hoc, l. bovem, 43. §. aliquando ff. de Ædilit. edict.* 9

TITULUS XXXIII.

De majoritate, & obedientia.

CAPUT PRIMUM.

a Gregorius *Auguſtino Epiſcopo Anglorum.*

CUm certum ſit, pro omnipotenti Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reſervari: nobis tamen eis neceſſe eſt honorum beneficia tribuere, ut in ſpiritualis operis ſtudio ex remuneratione valeant multipliciùs inſudare. Et quia nova Anglorum Eccleſia ad Omnipotentis Dei gratiam eodem Domino largiente, & te laborante perducta eſt, uſum tibi *b* pallii in ea ad ſola Miſſarum ſolemnia agenda concedimus, ita ut per loca ſingula duodecim Epiſcopos ordines, qui tuæ ditioni ſubjaceant; quatenus Londonienſis Epiſcopus civitatis ſemper in poſterum à Synodo propria debeat conſecrari, atque honoris pallium ab hac ſancta & Apoſtolica, cui auctore Deo deſervio, Sede percipiat. Ad *c* Eboracenſem verò civitatem te volumus Epiſcopum mittere, quem nos judicaverimus ordinandum: ita ut ſi eadem civitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipſe quoque duodecim Epiſcopos ordinet, ut Metropolitani honore perfruatur: quia ei quoque, ſi vita comes fuerit, pallium tribuere Domino favente proponimus; quem tamen tuæ fraternitatis volumus diſpoſitioni ſubjacere. Poſt obitum verò tuum ita Epiſcopis, quos ordinaverit, præſit, ut *d* Londonienſis Epiſcopi nullo modo ditioni ſubjaceat. Sit verò inter Londoniæ, & Eboracæ civitatis Epiſcopos in poſterum honoris iſta diſtinctio, ut ipſe prior habeatur, qui priùs fuerit ordinatus. Communi autem conſilio, & concordi actione quæcumque erunt pro Chriſti zelo agenda, diſponant unanimiter, recta ſentiant, & ea quæ ſenſerint, non ſibimet diſcrepando perficiant. Tua ergo fraternitas non ſolum eos Epiſcopos, quos ordinaverit, nec eos tantummodo, qui per Eboracenſem Epiſcopum fuerint ordinati, ſed etiam omnes Britanniæ Sacerdotes habeat Domino Deo noſtro authore ſubjectos, quatenus ex vita, & lingua tuæ ſanctitatis, & rectè credendi, & bene vivendi formam percipiant, atque officium ſuum fide, ac moribus proſequentes, ad cœleſtia, cùm Dominus voluerit, regna pertingant.

NOTÆ.

1 a GRegorius.) Ità legitur apud ipſum Gregorium *lib. 12. epiſt. 15.* & poſt Concilium Lateranenſe ſub Alexand. III. *part. 44. cap. 1. & in cap. 1. ſub hoc titul. in 1. collect.* Cùm enim Anglia ad fidem converſa eſſet prædicatione magni Auguſtini monachi Benedictini anno 597. ut referunt Beda *lib. 2. hiſtoriæ Angliæ, cap. 1. & cap. 25. & 26.* Camdenus *in ſua Britannia, pag. 104.* ibi: *Auguſtinus, quem vulgò Anglorum Apoſtolum dicunt, huc miſſus à Gregorio Magno, ſublatis ethnicæ impietatis portentis, feliciſſimo ſucceſſu in Anglorum animis Chriſtum inſerendo ad chriſtianam fidem convertit.* Et in ſuis reſiduis *pag. 354. Auguſtinus primus prædicavit Chriſtum genti Anglorum.* Baleus *cent. 1. cap. 73. Et Helbertus omnium Anglorum primus à Gregorio primo Romano Pontifice Romanæ Religionis dogmata per Auguſtinum recepit. Et cent. 14. cap. 1. Auguſtinus à Gregorio primo ad Anglos Saxones Papiſticis traditionibus initiandos Apoſtolus primus mittitur.* Latè ex Scriptoribus illius Regni refert Ricardus Smitheus *lib. 1. in florib. Angliæ, c. 2.* Inde S. Auguſtinus vocatur Genitor, & Apoſtolus Anglorum, ut probat contra Proteſtantes idem Smitheus, *c. 3. cum ſequentibus, uſque ad* 24. Cùm ergo conſuluiſſet B. Gregorium D. Auguſtinus variis ſuper rebus ſpectantibus ad regimen ipſius provinciæ, & præceden-

Digitized by Google

cedentis inter Londonienſem, & Eboracenſem Præſules, in præſenti illi reſcribit Gregorius, cujus epiſtolam integram damus ex ejus regiſtro; & cùm eam non perlegiſſent antiquiores, plura pertractarunt prorſus aliena à mente Pontificis.

b *Pallii.*) De cujus uſu, origine & forma egi *in cap.1. de authorit. & uſu Pallii.*

c *Eboracenſem.*) De qua Eccleſia aliqua adduxi *in cap.4. de reſcriptis.*

2 d *Londonienſis.*) Londinum præcipua, & antiquior Metropolis Britanniæ eſt: ab Ammiano Marcellino dicitur Auguſta, *lib.*27. & 28. Metropolis Orientalium Saxonum appellatur à Beda *lib. 2. hiſtor. Angliæ, c.* 7.

COMMENTARIUM.

3 Concluſio probatur. EX hac epiſtola, ſive ejus fragmento, prout extat in hac ſexta Decretalium collectione, generale axioma deducunt Interpretes: *Prius ordinatus, major & prior habendus eſt.* Illud probant textus *in cap. Epiſcopus*, 17. *diſt. cap. placuit*, 18. *diſt. cap. quando* 8. *diſt.* 44. *cap. Epiſcoporum* 5. *diſt.* 74. *cap. fin. diſt.* 75. *cap. fin.* 89. *diſt. cap. factus* 57. *qu.* 1. *cap. duobus*, 51. 27. *q.* 2. *cap. laicis*, 26. *q.* 7. *cap. fin. de conſtit. cap. dudum* 1. *de elect.* Concilium Nicæn. *can.* 24. *Conſervato Metropolitani Epiſcopi primatu cæteri Epiſcoporum, ſecundum ſuæ ordinationis tempus alius alii ſedendi deferat locum.* Toletanum 4. *can.* 3. Synodus 6. *can.* 7. Carthag. 4. *can.* 87. & 90. Concil. African. *can.* 53. & 56. Milevitanum *can.* 13. & 14. D. Gregor. *lib.* 7. *epiſt.* 114. Leo *epiſt.* 15. Gelaſius *epiſt.* 1. *cap.* 13. Lucius *in epiſt. ad Epiſcopos Occident.* Hincmarus *epiſt.* 6. *cap.* 16. Faciunt textus *in l.* 1. *ff. de albo ſcribendo, l. unica, C. de Conſulibus, lib.* 12. *l.* 1. *Cod. de Præfectis, lib.* 1. *l.* 1. *C. de Præpoſitis ſacri cubiculi, lib.* 1. *l.* 2. *C. de Primicerio, eod. lib.* 4. *Cod. de privileg. eorum, eodem lib. l.* 3. *C. de tyronibus, eodem lib. leg. ultima, ff. de fide inſtrument. leg. honores*, 7. *ff. d. decurionibus, l. binos* 10. *C. de advocat.* 1. *l. nemo* 8. *C. de revocat.* 2. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, & *de poteſt. Epiſcopi, part.* 1. *tit.* 3. *cap.* 8. *n.* 65. & *in ſelect. ad textum in cap. cùm olim, de conſuet.* & *in cap. eſt ordo* 33. *q.* 5. & *in remiſſ. ad Tridentin. ſeſſ.* 2. *num.* 6. Langleus *lib.* 7. *ſemeſtr. cap.* 7. & 8. Amaya *in l. fin. Cod. de decurionib. lib.* 10. Goldaſtius *lib.* 1. *de majorat. cap.* 17. *num.* 3. Savarus ad Sidonium *lib.* 1. *num.* 11. Novarius *de gravamin. tom.* 2. *gravam.* 153. Limneus *de jure pub. lib.* 4. *cap.* 9. *n.* 67. Valenzuela *conſ.* 34. Petrus Gregorius *lib.* 4. *de repub. c.* 10. Juſtelus *in can.* 86. *Eccleſiæ African.* Fornerius *lib.* 2. *ſelectar. cap.* 21. Contelorius *de præcedentiis, cap.* 4. Ferro Manrique *eod. tract. qu.* 1. Langleus *lib.* 2. *ſemeſtr. cap.* 7. 8. & 9. Gratian. *diſceptat. forenſ. cap.* 298. & 472. Tamburinus *tomo* 3. *de jure Abbat. diſput.* 5. *qu.* 11. Valenzuela *tom.* 1. *conſil.* 34. *num.* 32. Hermoſilla *in* 5. *part. gloſ.* 2. *prolog. num.* 4. Grotius *lib.* 2. *de jure belli, cap.* 5. *num.* 21. Æneas Silvius *in hiſtor. Concilii Baſil.* Altamiran. *de filiis official. cap.* 9. *num.* 1. & *cap.* 11. *num.* 1. Joannes Dartis *in decretum*, 15. *diſt. pag.* 34. Renatus Chopinus *lib.* 1. *ſacræ politiæ, tit. ult. num.* 13. Fileſacus *in cap. quoad Sedem, de officio Ordin.* §. 4. Cabedo *tomo* 1. *deciſ.* 3. *cum ſequentibus* Hallierius *de Hierarch. Eccleſiaſt. pag.* 675. Valdes *de dignitate Regis Hiſpan. c.* 5. & 6. Gonzalez *variar. c.* 14. Tamayo de Bargas *en ſus novedades, noved.* 6. Eſcobar *de Regia & Pontiſ. juriſdict. c.* 2. *n.* 117. Sahabreda *in chron. Goth. pag.* 308. Chenu *in ſerie Epiſcop. Dolenſium, in principio*, Penna *tom.* 1. *deciſ.* 311. *Rotæ*, & 583.

4 Traditur Ratio dubitandi. Sed hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ex ſequentibus conſiderationibus. Prima naſcitur ex eo; nam ſicut apud Deum, ita nec in Eccleſia acceptio perſonarum debet dari, *cap. cùm decorem, de inſtit. cap.* 1. *de conjugio ſervor. cap. nullus* 4. *qu.* 4. & merita ſunt inſpicienda potiùs, quàm temporum antiquitas, ut ait D. Gregorius *lib.* 6. *epiſt.* 29. non loca, vel ordines Creatori noſtro nos faciunt proximiores, ſed nos aut merita bona conjungunt, aut mala diſiungunt: *cap. ſicut excellentiam* 23. *q.* 4. legitur quod apud Deum non locus elegantior, ſed vitæ comprobatur melioratio; nec ex eo, quod priùs ordinatus quis ſit, melior haberi debet. Nam ut ait Imperator *in l. nemo, C. de officio Magiſtri militum*: *Is gradu cæteros antecellat, quem labor prolixus, & ſtipendia meliora fecerint anteire.* Expreſſius Quintilianus ibi: *Qui pulcherrimè decertaverit, is coronandus, & victor proclamandus, tametſi poſtremus in arenam deſcenderit.* Igitur non rectè in præſenti ex temporis antiquitate majoritas defertur. Augetur hæc difficultas ex eo, quia ſi verum eſſet, antiquiorem juniori eſſe preferendum, ſequeretur, in omnibus illum potiori jure gaudere debere; ſed plerumque antiquior, nec potior, nec prior habetur, ut contingit in pignore, *l. interdum, ff. qui potiores, l. creditor* 25. *ff. de rebus creditis*: in libertate, *l. ſi quis habens* 24. *ff. qui, & à quibus, l. ſi is quis* 55. *ff. de hæredibus inſtituendis*: in venditione, *l. quoties, C. de R.V.* in electione ad beneficium, *c. illud, de jurepatron.* ergo non ſemper qui prior eſt tempore, potior eſt in loco, & in jure. Secundò prorſus aliena videtur à diſciplina eccleſiaſtica & modeſtia clericorum præſens quæſtio; nam non locus ſanctificat hominem, ſed homo locum, *c. non loca, cap. multi, c. nos, c. illud, c. qualibet*, 40. *diſt.* & ut Plutarchus ait *in lib. de convivio ſeptem Sapientum*, non curandum eſt, quo loco, aut poſt quos collocemur; ſed ut quibus adſidemus, cùm his nobis benè conveniat. Plura Valdes *de dignitate Regum in proœmio*: non ergo noſtri textus quæſtio admittenda erat, ne de contendentibus dici poſſit, quod de Phariſæis ait Dominus apud D. Marcum, *c.* 23. *Amant primos accubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro.* Accedit, nam ſi majoritas attendenda eſſet, non ex antiquitate temporis, ſed ex dignitatis præſtantia eſſet æſtimanda, *cap. à ſubdiacono*, 93. *diſt. c. cùm olim, de conſuetudine, c. ſtatuimus, hoc tit.* igitur non rectè in noſtro textu ex tempore majoritas conſideratur.

His dubitandi rationibus minimè obſtantibus, vera eſt Gregorii deciſio. Pro cujus expoſitione ſciendum eſt, eam eſſe humanarum rerum conditionem, ut vix ſine certo ordine ſubſiſtere poſſint; ut enim confuſio evitetur, ita ordo ſervari debet, ut quiſque quæ ſibi conveniunt, agnoſcat, & alieno non ſe immiſceat gradui, *cap. ult. diſt.* 89. *cap. pium* 45. *de pœnit. diſt.* 3. & D. Paulus 1. *ad Corinth. c.* 14. jubet omnia decenter, & ſecundùm ordinem fieri. Et Horatius in arte poetica ait, ſingula quæque locum teneant ſortita decenter. 5 Ordo dignitatum commendatur.

Omnis res floret, quam juſtus dirigit ordo,
Omne ſed evertit reprobus ordo bonum.

Unde in magna Cœlorum, & Aſtrorum machina ordo ſervatur. Apulejus *de Mundo*, Manilius *lib.* 5. *Aſtrorum*, Plin. *in panegyr. ad Trajanum*. Et ſicut in Eccleſia triumphante ordo hierarchicus ſervatur, *c.* 1. *cap. ad hæc*, 89. *diſt.* Gregor. noſter *lib.* 4. *epiſt.* 52. ita in militante, quæ ad inſtar illius regitur, cuſtodiri decet, *d. cap. ad hæc*, 89. *diſt.* & ordo ſervari debet in multis, ſed præcipuè in publicis negotiis, in deferendis honoribus, in diſponendis cœtibus, in dicenda ſententia, aut ſubſcribenda *l. ut gradatim, ff. de muner.* Platea, & Lucas de Penna *in l.* 1. *C. ut dignitatum ordo, lib.* 12. Cùm ergo ordinem in Eccleſia ſervari magnopere ſit neceſſarium, inde majoritas, ſeu prærogativa conſideratur, qua quis cæteris inferioribus majori honore eſt afficiendus. Majoritas autem conſideratur, & æſtimatur ex variis cauſis, veluti ordine, juriſdictione, antiquitate, privilegio, ordinantis prærogativa. Ex ordine, ut qui ſunt in majoribus ordinibus, præferantur illis qui ſunt in minoribus gradibus, *c. à ſubdiacono*, 93. *diſt. c. ſtatuimus*, ubi dicemus, *hoc tit.* Propter juriſdictionem, aut poteſtatem majoritatem obtinent Archiepiſcopus, Epiſcopus, Archidiaconus, Archipresbyter, *c. olim, diſt.* 95. *c.* 1. *de officio Primicer.* de qua majoritate agemus *in c. ſolitæ, cap. quod ſuper, hoc tit.* Ex temporis antiquitate majoritas naſcitur, ita ut qui prius ordinatus eſt, cæteris paribus, is in eodem gradu potior ſit, *l.* 2. *C. de Præfect. Prætor.* ibi: *Sit igitur ſedes prior antè provectis, locus conſpectior, decernendique facultas antiquior, cui eſt ſplendor adepti magiſtratus vetuſtior.* Et *l.* 1. *C. de Præpoſit. ſacri cubicul.* ibi: *Ut in ſedibus, & in conſeſſu is ordo ſervetur, quem ordo provectionis oſtenderit; cùm manifeſtè decretum ſit, eum eſſe potiorem qui præceſſerit, vel illum ſubſequi, quem recentius probaverit examen.* Iſti ratione temporis potiores dicuntur majores in noſtro textu, *in can.* 10. *ſeptimæ Synodi*, in legibus Longobardor. *tit.* 8. in legibus Burgund. *tit.* 38. *c.* 1. & aliis relatis à Cironio *ad hanc tit.* & primum locum obtinent, tam in publicis actibus, quàm privatis, in ſedendo, loquendo, & ambulando. Conc. Arelatenſe *in præfat.* Concil. Carthagin. *can.* 89. Unde in can. 92. ipſius Concilii apud Balſamon. ſtatuitur, ut qui ordinantur, ab his, qui eos conſecrant, epiſtolas accipiant Conſulem, & diem continentes, ut antiquitas diſcerni poſſet. Propter privilegium major habetur ille, cujus perſonam, ſedemve Pontificis ſpecialis conceſſio prætulerit, veluti Patriarcha Conſtantinopolitanus Alexandrino, Alexandrinus, Antiocheno, Antiochenus Hieroſolymitano major eſt, *c. antiqua* 23. *de privileg.* Bellarmin. *lib.* 2. *de Rom. Pontif. c.* 15. 17. & 18. Tan-

dem

dem ob prærogativam ordinantis ille cæteris in eodem gradu conſtituris præfertur, qui à Pontifice ordinatus eſt, *cap. ult. diſt.* 17. *cap. fin.* 75. *diſt. cap. per tuas, hoc tit. cap. hi qui, de præbend. in* 6.

6 Traditur ratio deciſionis. Antiquiorem poſteribs ordinatis præferri, rationi conſentaneum eſt; nam qui prior dignitatem, vel officinm aſſequutus eſt, dignior præſumitur, licèt ætate junior ſit, *c. fin. diſt.* 17. *diſt. l.* 1. *ff. de albo ſcribendo*, Tiraquell. *de primogenitis q.* 19. Hermoſilla *d. gloſſa* 2. *nu.* 4. & ſemper qui prior eſt tempore, potior eſt jure, *c. qui prior* 54. *de regul. jur. in* 6. Sineſ. *epiſt.* 172. *Inverecundum eſt unum reſiſtere multis, juniorem ſenioribus, iis qui conſumpſerunt totam vitam in ſacerdotio, eum qui nondum anno ſuperiore rem attigerat.* Leo I. P. R. *epiſt.* 89. *Æquum eſt, nec ulli de fratribus videtur fieri injuria, ſi his qui vetuſtate præcedunt, pro ætatis ſuæ merito in ſuis provinciis à ſacerdotibus cæteris honor deferatur.* Unde apud omnes primò in Senatu cooptari potiorem gradum habuerunt in actibus, tam publicis, quàm privatis. Apud Romanos enim inter Conſules ille major habebatur, qui priùs Conſulatum in urbe obtinuiſſet, *l. nemo, ff. de Conſulibus*: ex Tacito, & Cicerone probat Langleus *lib.* 2. *ſemeſtr. c.* 7. In Eccleſia adeò antiquitas temporis attenditur, nt ſi Abbates, ant Clerici nt Legati Epiſcoporum mittantur ad Concilium ad ſubſcribendum, poſterioribns Epiſcopis præferuntur, nt conſtat ex Conciliis Epaunenſi, Aurelian. 2. Cabilon. Et ne lis de tempore conſecrationis moveretur, ut ſuprà dixi, in Conc. Milevitan. *canon.* 14. African. *can.* 56. Carthagin. *can.* 92. *l. ſancimus*, 29. *C. de Epiſcopali audient.* cautum eſt, ut dies, Conſulque in literis conſecrationis apponatur: & in ipſis Conciliis juniores antiquiores Epiſcopos honoris cauſa Patres appellabant. Conc. Carthag. *can.* 58. apnd Balſamon. Nec antiquitas temporis attendebatur tantùm in ſubſcribendo, verùm in ſedendo. D. Gregor. *lib.* 7. *ep.* 112. ad Siagrium Epiſcopum: (Epiſcopos ſecundùm ordinationis ſuæ tempus, ſive ad conſidendum in Concilio, ſive ad ſubſcribendum, vel in qualibet alia te ſua loca attendere decernimus, & ſuorum ſibi prærogativam ordinum vindicare.) Et apud nos Conſiliarii, & Officiales Regis, qui primò adepti ſuerunt poſſeſſionem officii, præferuntur poſterioribus, etſi priùs electi eſſent, ut pluribus relatis docet Valenzuela *conſil.* 34. *n.* 36. & priùs obtinens gratiam ad beneficium, præfertur illi, qui poſtea eam impetravit, *c. duobus, c. tibi, de reſcriptis in* 6. *c. ſi à Sede, de præbend. eod. lib.* & Canonicus priùs in Eccleſia receptus præcedit alios, etiam anteriores in gratia. Gratianus *in additionibus ad deciſionem Marchiæ* 16. *n.* 1. *&* 2. Rectè igitur, & juſta eccleſiaſticam diſciplinam ſtatuit Gregor. in præſenti, ex antiquitate temporis majoritatem eſſe æſtimandam: ntrum verò in ſedendo antiquior à dextris, an verò à ſiniſtris ſedere debeat? diſputant Rouſſelius *lib.* 3. *hiſtor. jur. Pontificii*, *c.* 2. Baronius *anno CCCXVI.* Vinius *in notis ad Concil. Nicænum*, Sberlogus *tom.* 2. *in Cantic. veſtigat.* 19. *ſect.* 9. *& veſtigat.* 21. *ſect.* 1. Anton. Nebricenſis *in quinquagena*, *c.* 39. Lælius Biſciola *tom.* 2. *horarum ſucceſſiv. lib.* 11. *c.* 5. Savarus ad Sidonium *lib.* 1. *epiſt.* 11. *verbo Siniſtra*, Mendoza *in Viridario*, *lib.* 5. *problem.* 5. & locum medium communiter honoratiorem æſtimari, conſtat ex Caſſiodoro *in Pſalm.* 50. *Priùs muros dixit, ut cunctos concluderet: nunc dicit & medium civitatis, deſignans nobiliſſimos, & primates, qui honorabiles videri volunt ſemper in medio conſtituti.* Virgil. 9. *Æneid.*

—— *Medio dux agmine Turnus.*

Ubi Donatus ait: *Poteſtas major in medio eſſe ſolet.* Probat Savarus *ad Sidon. lib.* 4. *epiſt.* 20. *verbo Pedes*, ibi: *Et ipſe medius inceſſit.*

7 Diſſolvuntur dubitandi rationes. Nec obſtant difficultates ſuprà expenſæ. Non prima, cui facilè ex ſupradictis reſpondetur, aſſerendo, quod licèt acceptio perſonarum non ſit habenda, tamen ut confuſio evitetur, ordo ſervandus eſt; in eo autem non merita æſtimantur, nt probavimus, & ſtatuit Julianus Patricius *novella* 4. *§.* 21. in illis verbis: *Inter clericos non temporis antiquitas, ſed doctrina, & probitas cujuſque ſpectanda eſt.* Nam potiùs antiquitatem attendimus, quia faciliùs tempus computatur, quam merita dignoſcuntur, juxta textum *in c. unic. ut eccleſiaſt. benef. cap.* 1. *de clandeſt. deſp.* Diverſum tamen apud Deum obſervatur, qui abſcondita novit. *c. novit, de offic. Legati, c. novit, de appellat.* apud quem non gradus elegantior, ſed vitæ melioris actio comprobatur: nec conſideratur quis antiquior, ſed quis juſtior, *d. c. non loca, c. multi*, 40. *diſt.* Nec augmentum difficultatis refragatur; quia licèt vera ſit utriuſque juris regula, videlicet qui prior eſt tempore, potior eſt jure, de qua *in d. c. qui prior, l. qui balneum, l. potior, ff. qui potiores, l. ſi fundum, C. eod.* tamen aliquas patitur exceptiones, de quibus in ſuprà citatis juribus agitur, nbi priores tempore, ob ſpecialem rationem potiores in jure non ſunt. Videndi ſunt Tuſchus *littera P. concl.* 465. plures relati à Barboſa *axiom.* 168. Nec ſecunda difficultas obſtat; nam non eſt improbanda quæſtio ſuper majoritate, etiam in eccleſiaſticis perſonis, dum de ipſa jure, juſtèque contendatur, nt late probant Valdes *de dignit. Reg. in proœmio*, Beſold. *diſſert. juris Polit. c.* 3. *n.* 7. Moldenus *de nobilitat. c.* 1. *n.* 55. Auctor Fecialis, ſive juris inter Gentes, *c.* 2. *ſect.* 4. *per totum.* Abulenſ. *in Matthæum, q.* 23. 45. *&* 47. Laurça *allegat.* 51. *fiſcal.* Solorzanus *de præcedent. §.* 3. *n.* 20. Ramirez de Prado *in allegat. de præced. n.* 2. Nec adverſatur argumentum deductum *ex d. c. ſtatuimus*; nam noſtra aſſertio procedit cæteris paribus, cùm majoritas contenditur inter æquali gradu pollentes; non verò ſi unus majori dignitate decoretur, ut *in d. c. ſtatuimus, d. cap. à ſubdiacono*; ut ſi Epiſcopus contendat cum presbytero, Presbyter cum Diacono: tunc enim etſi ille, qui major ordine eſt, poſterius ordinatus ſuerit, præferendus eſt.

Sed ſuperiori aſſertioni primò opponitur textus *in c. cùm olim de conſuetud.* ubi cùm Epiſcopus Londonienſis petiiſſet à Rom. Pontif. ut ſibi liceret Præcentoris dignitatem in ea Eccleſia inſtituere; non enim poteſt Epiſcopus novam ſtatuere dignitatem in Eccleſia ſine Pontificis conſenſu, *c.* 25. *diſt.* 22. cùm exinde aliæ minuantur, *c. nullus, diſt.* 99. Azor. *tom.* 2. *inſtitut. lib.* 6. *c.* 30. *qu.* 10.) Innocentius III. id conceſſit, dum ſine læſione inſtitui poſſit, illumque locum in ſeſſionibus, & proceſſionibus haberet, quem ſimiles Præcentores in aliis Eccleſiis obtinerent. Cùm igitur Epiſcopus Præcentorem inſtituiſſet, ille noviter electus in præjudicium Decani, & aliorum majoritatem in ipſa Eccleſia ſibi vindicabat eo prætextu, quòd diverſæ eſſent Eccleſiarum conſuetudines. Decanus verò, & aliis antiquiores Canonici, cauſam propoſuerunt coram R. P. qui Epiſcopo Helienſi reſcripſit, ut ipſum Præcentorem compelleret ea dignitate manere contentum, quæ ex conſuetudine rationabili illi competit. 8 Apponitur cap. cum olim, de conſuet. Ex qua textus ſerie deducitur, non attendi ad majoritatem tempus ordinationis, ſed quid conſuetudine obſervetur: igitur non rectè aſſeritur, ſemper majorem, potioremque haberi eum, qui priùs ordinatus eſt. Pro hujus textus expoſitione ſciendum eſt, quod licèt prioritas, majoritaſque æſtimetur ex cauſis, & principiis ſuprà adductis; id tamen procedit, niſi contrarium conſuetudine introductum ſit. In præcedentiis enim totum facere conſuetudinem docuerunt Contelorius *ubi ſuprà, nu.* 6. Gratian. *diſcept. c.* 198. *&* 492. *&* 877. Barb. *in ſelectis in d. c. cùm olim* 6. Salgado *de protect. Regia*, 2. *part. c.* 9. *n.* 18. Eſcobar *de Regia, & Pontif. juriſd. c.* 24. *nu.* 99. Caſtillo *de tertiis, c.* 41. *n.* 64. D. Joannes de Solorzan. *in allegat. pro præcedent. Concilii Indiar. n.* 31. *&* 55. Unde rectè *in d. c. cùm olim*, cùm de præcedentiis agatur, inſpiciendam eſſe conſuetudinem Innocentius decrevit; & quia in propria Eccleſia non erat præſcripta, vicinarum Eccleſiarum attenditur conſuetudo, juxta textum *in cap. ſuper eo, de cenſib. cap. de his*, 12. *diſt. cap. fin. de ſponſa duorum.* Unde in aliquibus Eccleſiis Gallicanis non obſervari prioritatem ex tempore, ſed plerumque confundi, ex diverſis Conciliis, & eorum ſubſcriptionibus notavit, Hallier. *de juriſdict. Hierarch. lib.* 4. *§.* 74. *pag.* 677.

Secundò ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in cap. cùm omnes* 6. *de conſtitut.* ubi proponitur, Canonicos Eccleſiæ Trecenſis propriis inhiantes commodis ſtatutum feciſſe, nt ipſi, tam præſentes, quàm abſentes fructus ſuarum præbendarum ſuos facerent: item cum vineæ quibuſdam præbendis annexæ eſſent, nt ipſi dum viverent, eas poſſiderent; pars verò decedentium ad ſucceſſores non tranſiret, ſed inter eos divideretur, Conſultus Innocentius III. in hac Canonicorum inæqualitate reſcripſit, quod cùm omnes unum corpus ſimus in Chriſto, non debent ſeniores junioribus, ant juniores ſenioribus invidere; ſed omnes qui in una Eccleſia uni Domino famulantur, pari gaudent libertate, & antiquos Canonicos junioribus eſſe coæquandos. 9 Intelligitur c. cum omnes, de conſtit. Ex qua deciſione colligitur, in Eccleſia ratione temporis majoritatem, & prærogativam non acquiri; ſed omnes coæquandos eſſe, & pari gaudere debere loco. Huic difficultati reſpondendum eſt, noſtri textus deciſionem locum habere in ſedendo, ſubſcribendo, & ſimilibus actibus; non vero in perceptione fructuum; ampliores enim, & majores percipere non debent ſeniores, quàm juniores; quia cùm æquale ſit Eccleſia ſervitium,

æqua-

Digitized by Google

æquales debent lucrari proventus; & quia omnes in Eccleſia unum corpus conſtituunt, diverſo jure cenſeri non debent, *c. cum M. de conſtitut. c. cùm in tua* 30. *de decim. c. quia circa* 22. *de privileg. c. cognoſcimus* 12 *q.* 2. Unde cùm *in d. c. cùm omnes*, ſtatutum non circa locum in ſedendo, aut ſubſcribendo fieret, ſed circa majores, & pinguiores fructus percipiendos; ideò Innocentius illud irritavit. Nec huic ſolutioni adverſatur textus *in c. ſtatuimus, hoc tit.* ubi majores potiores habentur, etiam reſpectu fructuum præbendarum. Nam ſciendum eſt in aliquibus Eccleſiis fructus præbendarum non eſſe præbendis aſſignatos, ſed potiùs ex communi menſa unicuique portionem præſtari, *c. ex parte, de conceſſione præbendæ*: in aliis verò præbendas diſtinctas eſſe, & unicuique certam fructuum partem aſſignatam reperiri, ut *in d. c. cùm omnes.* Quo caſu ſi portiones diſtinctæ non ſunt, ille potior erit in portione conſequenda, qui major eſt ordine; & inter æquales gradu, qui antiquior eſt, *d. cap. ſtatuimus*, ubi agitur de his præbendis, ut poſt Gloſſam, & antiquiores ibi docet Petrus Gregor. *in c. fin. de conſtitut.* At cùm *in d. c. cùm omnes*, diſtinctæ eſſent præbendæ, & fructus diviſi fuiſſent, omnes Canonici coæquantur abſque eo, quod major habeatur qui priùs ordinatus fuit.

10 Exponitur l. unicuique, C. de proximis, lib. 12.

Tertio adverſatur Valentiniani, & Marciani conſtitutio relata *in l. unicuique 7. C. de proxim. ſacror. ſcrin. lib.* 12. in illis verbis: *Ut nemini penitus liceat, cùm ſit poſterior tempore, locum præcedentis ambire, niſi fortè ab eo, qui tempore vincitur, laborum comparatione ſuperetur, ut quindecim primatum ejuſdem ſcrinii teſtimonio cum ſacramenti religione ſubnixus præcedentibus dignior judicetur.* Ex qua apertè deducitur, non temporis diuturnitatem, ſed merita ad prioritatem attendi debere. Pro hujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, in eo textu agi de ſubrogatione collegæ per mortem proximi præcedentis, in qua nulla antiquitatis ratio habetur, ut quis locum ſuperiorem aſcendat, *l. unic. C. de collegiat. lib.* 11. *l. penult. C. de commerciis*. Symmachus *lib.* 1. *ep.* 26. Unde in ea potiùs laborum, quàm temporis ratio habetur, ut docet Fornerius *lib.* 2. *ſelectar. cap.* 21.

11 Exponitur c. 1. de Parochiis.

Quartò opponitur textus *in cap.* 1. *de Parochiis*, ubi agitur de Epiſcopis ab hæreſi Donatiſtarum ad fidem catholicam reverſis, cùm jam alii in eorum locum ſufſecti, & conſecrati eſſent; quæriturque, quo modo recipiendi ſint à Catholicis? Et cùm jam Melchiades P. ita reſipiſcentibus indulſiſſet, ut honorem, & dignitatem retinerent, & duo eſſent Epiſcopi collegæ, itaut uno defuncto, alii plebs committeretur regenda, D. Auguſt. *in breviculo collat. c.* 5. in Conc. Africano Patres id confirmarunt, ut refert Spondan. *anno* 401. *n.* 5. Sed quia aliquæ lites inde emergebant, tandem conſtitutum fuit in Concilio Africano *can.* 85. quod ſi Epiſcopus ex Donatiſtis ad fidem reverſus fuerit, ita inter ipſum, & noviter ordinatum populus dividatur, ut ille dividat, qui antiquior eſt in Epiſcopatu; junior autem eligat. Ex quo textu expreſsè cognoſcitur, attribui juniori majoritatem, ſiquidem ipſe eligit, cùm plus ſit eligere, quàm dividere, *l. ſancimus, §. ne autem, C. de donat. l.* 2. *C. de metat. lib.* 11. igitur inter duos Epiſcopos antiquior major non habetur, nec potior. Huic difficultati reſpondendum eſt, omiſſa ſolutione Hoſtienſis, Butrii, & Ancharani, qui aſſeruerunt ibi majorem eſſe Epiſcopum ratione adminiſtrationis, non verò temporis conſecrationis: omiſſa etiam ſententia eorum, qui exiſtimarunt, non dari prærogativam majoris in dividendo, vel minoris in eligendo, ut ſunt Tiraquel. *de primogeniis, qu.* 60. *n.* 10. Lucas de Penna *in l.* 2. *C. de exactor. lib.* 12. eſt aſſerendum, quod licèt ſtricto juris rigore, qui ex Donatiſtis convertebatur ad fidem catholicam, privandus eſſet Epiſcopatu, tamen ex æquitate ut collega retinebatur, facta diviſione, ut in textu refertur: minor autem eligit, & major dividit, quia hæc forma diviſionis, ut æquiſſima, multorum populorum uſu, ac variorum auctorum teſtimoniis comprobata reperitur, *d. l.* 2. *C. de metat. l. unic. C. de his, qui ſe deferunt*. Cujus diviſionis æquitatem commendavit D. Ambroſ. *lib.* 1. *de Abrahamo, c.* 3. *Firmior*, inquit, *dividat, & infirmior eligat, ne habeat quid conqueratur: electionis enim ſuæ partem non poterit calumniari; non reſidet occaſio reſiliendi, cui datur optio eligendi: nec diviſor gravatur; nam quo prudentior, & cautior, ut nec in diviſione circumſcribatur, nec in electione fraudetur.* Obſervarunt Tiraquel. *ubi ſuprà. n.* 40. Gratian. *diſceptat. c.* 160. *nu.* 18. Pineda *lib.* 2. *monachor. c.* 2. *§.* 1. Guillelmus Fornerius *lib.* 5. *rer. quotid. c.* 22. Stephanus Durantius *qu.* 37. Bronchorſt. *miſcel. cent.* 1. *aſſert.* 53. Mancinus *lib.* 2. *de triplici jure; cap.* 10.

C A P U T II.

a Idem.

SI quis venerit contra decretum Epiſcopi, ab Eccleſia abjiciatur. In libro Regum legitur: Qui non obedierit Principi, morte moriatur. Et in Concilio Agathenſi, quod anathematizetur.

N O T Æ.

1 a IDem.) Gregorius videlicet, cui priora verba noſtri textus, *ſi quis venerit contra decretum Epiſcopi, ab Eccleſia abjiciatur*, tribuunt Burchardus *lib.* 15. *Decreti, c.* 14. Carnotenſ. *part.* 16. *Decreti, c.* 15. Papienſis *in* 1. *collect. ſub hoc tit. c.* 3. Sed hæc verba non reperiuntur in operibus D. Gregor. *in expoſitione lib. Regum*. Hæc etiam verba tribuuntur Concilio Tolerano à Burchardo *lib.* 15. *decreti, c.* 13. Carnot. *part.* 16. *cap.* 24. Sed in nullo ex Conciliis Toletanis editis reperiuntur, imò nec in Concilio Agathenſi, ut hic legitur: quare crediderim, primos Decretiſtas ex ſententiis tam Gregorii Magni, quàm Concil. Toletani quinti, præſentem deprompſiſſe ſententiam, non autem ipſa verba tranſcripſiſſe, ut fecerunt in loco libri Regum, quem citant; non enim in aliquo ex libris Regum ſimilia verba reperiuntur: ſententia autem deduci poteſt ex libro 1. Regum, *c.* 14. ut jam notavit eximius Præceptor D.D. Franciſcus Ramos *in ſuo Syntagm. pro Epiſcopatib. propoſ.* 2. *num.* 82.

C A P U T III.

a Leo Papa *Anaſtaſio* b *Theſſalonicenſi Epiſcopo.*

LEgebatur in litteris tuis, quod frater *c* Atticus *d* chartulam de obedientiæ *e* ſponſione conſcripſerat, in qua ſignum prodebatur injuriæ: non enim neceſſarium fuerat, ut obligaretur ſcripto, qui obedientiam ſuam ipſo jam voluntarii adventus officio comprobarat.

NOTÆ.

N O T Æ.

1 a LEa.) Primus videlicet, Magnus cognominatus, patria Thuſcus, electus in R. Ponrificem anno CDXL. eo tempore, quo Attila Italiam invadens, Aquilejam obſeſſit, ut referunt Baronius, Coriolanus, & alii de vitis Pontificum ſcribentes: inter alia opera S. Leonis reperinntur epiſtolæ decretales 110. quas cum notis edidit clariſſimus vir Gerardus Voſſius, & recenſet Ludovicus à S. Carolo *in Biblioth. Pontif. littera G.* Præſens textus reperitur in epiſtola 84. miſſa Anaſtaſio Theſſalonicenſi Epiſcopo, quam ex editione prædicta Gerardi Voſſii licet tranſcribere, quæ ita ſe habet. (Quoniam ſicut præceſſores mei prædeceſſoribus tuis, ita etiam ego dilectioni tuæ, proprium ſequutus exemplum, vices mei moderaminis delegavi, ut curam, quam univerſis Eccleſiis principaliter ex divina inſtitutione debemus, imitator noſtræ manſuetudinis effectus adjuvares, & longinquis ab Apoſtolica Sede provinciis præſentiam quodammodo noſtræ viſitarionis impenderes: quia de continenti, opportunoque proſpectu promprum tibi eſſet agnoſcere, quid in quibuſque rebus vel tuo ſtudio componeres, vel noſtro judicio reſervares. Nam cùm majora negotia, & difficiliores cauſarom exitus liberum tibi eſſet ſub noſtræ ſententiæ expectatione ſuſpendere, nec ratio tibi, nec neceſſitas, fuit in id, quod menſuram tuam excederet, deviandi. Abundant enim apud te monitorum ſcripta noſtrorum, quibus te de omnium actionum temperantia frequenter inſtruximus, ut commendatas tibi Chriſti Eccleſias, per exhortationem charitatis, ad ſalubritatem obedientiæ provocares. Quia etſi plerumque exiſtant inter negligentes, vel deſides fratres, quæ oporteat majori authoritate curari; ſic tamen eſt adhibenda correctio, ut ſemper ſit ſalva dilectio. Unde & Beatus Apoſtolus Paulus ad eccleſiaſticum regimen Timotheum imbuens, dicit: *Seniorem ne increpaveris, ſed obſerva ut patrem, juvenes ut fratres, anus ut matres, juvenculas ut ſorores, in omni caſtitate.* Quæ moderatio ſi quibuſcumque inferioribus membris ex Apoſtolica inſtitutione debetur, quantò magis fratribus & Coepiſcopis noſtris ſine offenſione reddenda eſt? Et licèt nonnunquam accidant, quæ in ſacerdotalibus ſint reprehendenda perſonis, plus tamen erga corrigenda agat benevolentia, quàm ſeveritas: plus cohortario, quàm commotio: plus charitas, quàm poteſtas. Sed qui quæ ſua ſunt, quærunt, non quæ Jeſu Chriſti, facilè ab hac lege diſcernuntur: & dum dominari magis quàm conſulere ſubditis quærunt, placet honor, inflat ſuperbia, & quod proviſum eſt ad concordiam, tendit ad noxam. Quod ut neceſſe habeamus ita dicere, non de parvo animi dolore procedit. Me ipſum enim quodam modo in culpa ſentio, cùm te à traditis tibi regulis immodicè deviaſſe cognoſco. Qui ſi tuæ exiſtimarionis parum diligens eras, meæ ſaltem famæ parcere debueras, ne quæ tuo tantùm facta ſunt animo, noſtro viderentur geſta judicio. Relegat fraternitas tua paginas noſtras, omniaque ad tuos miſſa majores Apoſtolicæ Sedis Præſulum ſcripta percurrat, & nec à me, nec à præceſſoribus meis inveniet ordinatum, quod à te cognovimus eſſe præſumptum. Venit namque ad nos cum Epiſcopis provinciæ ſuæ frater noſter Atticus, veteris Epiri Metropolitanus Antiſtes, & de indigniſſima afflictione, quam pertulit, lachrymabili actione conqueſtus eſt coram adſtantibus Diaconibus tuis, qui querelis fidelibus nihil contrà referendo, ea quæ nobis ingerebantur, fide non carere monſtrabant. Legabatur quoque in litteris tuis, quas iidem Diaconi detulerunt, quod frater Atticus Theſſalonicam veniſſet, quodque conſenſum ſuum etiam ſcripturæ profeſſione ſignaſſet, ut de illo non aliud à nobis intelligi poſſet, quàm proprii arbitrii, & ſpontaneæ devotionis fuiſſe, quod venerat, quod chartulam de obedientiæ ſponſione conſcripſerat; in cujus tamen chartulæ mentione ſignum prodebatur injuriæ. Non enim neceſſarium fuerat, ut obligaretur ſcripto, qui obedientiam ſuam ipſo jam voluntarii adventus probarat officio.)

2 b *Theſſalonicenſi.*) Civitas eſt florentiſſima Macedoniæ, Daciæ Metropolis, Illyrici caput, emporium maximum, quod mercarores ex omnibus nationibus frequentant: hodie dicitur Pſalonich, de qua plura Abraham Ortelius, Ptolomeus, Plinius, & Strabo relari à Gruthero *fol.* 439. *n.* 9. Berterius *diatriba* 1. *c.* 2. Tamayo *in Martyrol. die* 15. *Maii*, Pancirola *in notitia Imperii Oriental. c.* 72. quæ quidem Metropolis erat Macedoniæ, ut tradit Strabo. Unde Theſſalonicenſis Præſulis authoritas, & dignitas magna erat in Macedoniam. Cæterùm judiciorum eccleſiaſticorum ab eo, ejuſque Synodo Macedonica retractationes, quemadmodum & cæteræ majores cauſæ Romæ coram ſummo Ponrifice peragebantur, etiam poſt Illyrici Orienralis adjunctionem factam Imperio Orientali, ut conſtat ex duabus epiſtolis Innocentii I. datis anno 415. ad Ruſum Theſſalonicenſem, & cæteros Macedoniæ Epiſcopos. Verùm Imperator Theodoſius I. quæſtiones Orientales canonicas juſſit ad Sedem Conſtaotinop. referri conſtitutione lata anno 471. quam refert, & explicat Petrus Marcha *lib.* 3. *Sacerdotii, & Imp.* motus ex eo, quia Synodus Sardicenſis eum modum in retractationibus judiciorum præſcripſiſſet, ut ſi Romanus Pontiſex reſtaurandam cognitionem duceret, id fieret intra provinciam, delegata Sedis Apoſtolicæ vice alicui ex latere ſuo. Unde cùm Præſul Conſtantinop. eſſet Vicarius Pontificis, ut probavi *in c. quantò, de conſuet.* & ſtatim dicemus; ad illum eſſe appellandum cenſebat Imperaror. Verùm Eccleſia improbavit eam conſtitutionem, & ut Theodoſii deſiderio in partem ſatisfaceret, Bonifacius R. P. vices ſuas mandavir Theſſalonicenſi Epiſcopo per univerſum Illyricum Orientale, & ita Theſſalonicenſis Præſul ab antiquis temporibus vices Sedis Apoſtolicæ gerebat, ut Leo in principio hujus epiſtolæ ait ibi: *Quoniam ſicut prædeceſſores mei, ita etiam ego dilectioni tuæ priorum ſequutus exemplum, vices mei moderaminis delegavi.* Unde lucem accipit canon 20. Concil. Sardicenſis, in illis verbis: *Petrus Epiſcopus dixit: Non ignoratis quanta, & qualis ſit Theſſalonica civitas: ſæpè ad eam veniunt ex aliis regionibus Presbyteri, & Diaconi, & non ſunt contenti brevi tempore, ſed reſident ibi, aut certè vix ad ſua redire coguntur. Univerſi dixerunt, ea jura, quæ conſtituta ſunt circa Epiſcopos, & circa has perſonas, obſervari debent.* Nam cùm in Theſſalonica reſideret Vicarius Romani P. in Oriente, nihil mirum, quod Theſſalonicam ex univerſa Græcia Epiſcopi, & clerici confluerent, ut notarunt Severinus Binius *in notis ad ipſum canonem*, Bellarminus *lib.* 2. *de Roman. P. c.* 2. Anaſtaſius ergo Epiſcopus mandata ſibi à Leone poteſtate abutens, multa contra ſacrorum canonum ſtatuta faciebat in electionibus Metropolitanorum, & Epiſcoporum, de quibus eum graviter reprehendit Leo *in c.* 1. hujus epiſtolæ; cujus reprehenſionis fragmentum extat *in c. multum ſtupeo*, 3. *q.* 6. cumque de eo conquereretur Atticus veteris Epiri Metropolitanus, & quod ſibi debita jura non ſervabat, *in c.* 2. ejuſdem epiſtolæ etiam ipſum monet, ut jura ſervaret Metropolitanis: cujus fragmentum extat *in c. igitur*, 25. *q.* 25. *q.* 2. & etiam alia obſervanda in electione Metropolitani præſcribit *in c. Metropolitano*, 63. *diſt.* quia ſimiles electiones ipſe tanquam Legatus Sedis Apoſtolicæ confirmare debebat, ut conſtat ex præſenti epiſtola, & alia Simplicii Pontificis, & alia Bonifacii ad Eulalium Alexandrinum: notavit Pamelius *in notis ad D. Cyprianum, epiſt.* 68. *n.* 16. *in fine.* In præſenti epiſtola prædeceſſores, ſeu majores Leonis ſunt Pontifices poſteriores Innocentio primo, ſub quo Ruſus ſolam Macedonicam Provinciam regebat jure Metropolitico. Hujus autem jure prærogativæ Vicarii Theſſalonicenſem Præſulem uſum fuiſſe jam per annum 431. fuſè probat Petrus Marcha *in diſſert. de Primatu Lugdunenſi*, quæ extat tomo 26. Conciliorum: poſtea à Juſtiniano imminuta fuit hæc Theſſalonicenſis Eccleſiæ authoritas, adjunctis aliquot provinciis ad conſtandum Juſtinianeæ Archiepiſcopatum. Deinde penitus abolita eſt poſtquam à Leone Iſauro in odium fidei vindicatæ à Summis Pontificibus Gregorio II. & III. Illyrici provinciæ, Siciliæ & Calabriæ avulſæ ſunt à Patriarchatu Romano, & Conſtantinop. Sedi tributæ; tunc enim intra fines tantùm Macedoniæ reſtricta fuit hæc Præſulis authoritas.

c *Atticus.*) Iſte Præſul erat Epiri veteris: nam in 3
Macedonia, & Illyrico Orienrali duplex eſt Epirus; vetus, & nova, quarum deſcriptionem tradunt Berterius *diatrib.* 1. *c.* 4. *in fin.* Carolus à S. Paulo *in Geographia ſacra, pag.* 193. Et licèt eſſet Archiepiſcopus, tamen obedientiam præſtare debebat Primari Macedoniæ, Archiepiſcopo videlicet Theſſalonicenſi.

d *Chartulam.*) Ideſt ſcripturam; ſæpè enim in Conci- 4
liis, & legibus antiquis ſcriptura charta dicitur, ut probat Lindembrogius *in Gloſſar. leg. antiquar. verbo Charta.*

e *Sponſione.*) Quid ſit ſponſio, dixi *in cap. tranſlato, de conſtitution.* & textum hunc expoſui *in cap. ſignificaſti, de election.*

C A-

C A P U T IV.

a Clemens Papa tertius.

OMnes Principes terræ, & cæteros homines Epiſcopis obedire Beatus Petrus præcipiebat.

N O T Æ.

1 a CLemens.) Ita legitur in hac collectione; in prima autem *ſub hoc tit.c.1.* & apud Burchardum *lib.1.decreti*, *c.124*. Carnotenſem *part.5. decreti*, *cap.124.* tantùm legitur *Clement.* Sed cùm hæc verba reperiantur in epiſtola 1. D. Clementis primi ad Jacobum fratrem Domini miſſa, nou eſt ratio cur Clementi tertio tribuatur, ſed Clementi primo: Clemens enim primus ſcripſit varias epiſtolas, & octo libros conſtitutiouum, aliaque innomera opera edidit, quæ recenſet Ludovicus à S. Carolo *in Bibliotheca Pontif. in ipſo Clemente I.*

C A P U T V.

Innocentius III. a *Herbipolen.*

ILlud Dominus in Beato Petro. *Et infrà*: v. f. n. quondam Hidenſin. Epiſcopus Imp. aulæ Cancellarius, non attendens quia multa ſunt, quæ præter ſpecialem auctoritarem Ap. Sed. de jure non poſſent, nec deberent impunè ab aliquibus attentari, otpote ceſſiones, & translationes Epiſcoporum, & alia, quæ nota ſunt vobis, non ſolùm non obtenta licentia noſtra, ſed nec etiam poſtulata, Eccleſia Hildeſemen. relicta Herbipolen. Eccleſiam occupavir *Et infrà*: Munitiones autem, & oppida Herbipolen. Eccleſiæ in utilitatem illius ſe aſſeruit tenuiſſe, ne ſi ad alienas manus forſitan deveniſſet, non eſſet qui eam poſtmodùm liberaſſet. Sed cùm ſpiritualia ſint temporalibus digniora, & obedientia melior ſit, quàm victimæ, & auſcultare magis, quàm adipem arietum offerre, non debuerat idem Epiſcopus pro temporali commodo Herbipolen. Eccleſiæ, notam incurrere inobedientiæ, & Apoſtolicis juſſionibus contraire.

N O T Æ.

1 a HErbipolen.) Ità legitur *in capit. 1. hoc titulo in 3. collection.* & *in capit. illud, de clerico excommunicat.* hujus autem textus hiſtoria petenda eſt ex traditis *in cap. 3. & 4. de translation. Epiſcopor.*

C A P U T VI.

Idem a *Illuſtri Conſtantinopol.* b *Imperatori.*

SOlitæ benignitatis affectu recepimus litteras, quas per dilectum fil. Archidiaconum Dyrrachii, virum providum & fidelem Imperialis nobis Excellentia deſtinavit, per quas intelleximus, quod litteræ, quas per dilectom filium Capellanum noſtrum tunc Apoſtolicæ Sedis Legatum, tibi traſmiſimus, Imperio tuo præſentatæ fuerant, & perlectæ. Mirata eſt autem Imperialis ſublimitas, ſicut per eaſdem nobis litteras intimaſti, quòd niſi fuimos aliquantulum increpare, licèt non increpandi animo, ſed affectu potiùs commonendi, quæ ſcripſimus, meminerimus nos ſcripſiſſe. Huic autem tuæ admirationi non cauſam, ſed occaſionem prębuir, ſicur ex eiſdem conjecimus litteris, quòd legiſti c Beatum Petrum Principem Apoſtolorum ſic ſcripſiſſe: Subditi eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſive Regi tanquam pręcellenti, ſive Ducibus tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. Volens enim, de quo nos rationabilius admiramur, Imperatoria Celſitudo per hoc, & alia, quæ induxit, Imperium Sacerdotio dignitate, & poteſtate pręferre, ex auctoritate pręmiſſa voluit triplex trahere argumentum. Primum ex eo, quod legitur, Subditi eſtote: ſecundum ex eo, quod ſequitur, Regi tanquam præcellenti: tertium ex eo, quod eſt adjectum ſubſequenter, Ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: Per primum ſubeſſe Sacerdotium, per ſecundum Imperium pręeminere, per tertium Imperatorem tam in Sacerdotes, quàm laicos juriſdictionem, imò etiam gladii poteſtatem accepiſſe. Cùm enim, & boni quidam Sacerdotes, & quidam eorum malefactores exiſtanr; is qui ſecundùm Apoſtolum gladium portat ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, in malefacientes Presbyteros, & eorum exceſſus pręſumptos, ultore poteſt gladio vindicare; cùm inter Presbyteros, & alios Apoſtolus non diſtinguat. Verùm ſi & perſonam loquentis, & eorum, ad quos loquebatur, ac oſum loquutionis diligentiùs attendiſſes ſcribentis, non expreſſiſſes taliter intellectum: ſcribir enim Apoſtolus ſubditis ſuis, & eos ad humilitatis meritum provocabat. Si enim per id, quod dixit, Subjecti eſtote, ſacerdotio imponere voluit jugum ſubjectionis, & eis pręlationis auctoritatem conſerre, quibus eos ſubjectos eſſe commonebat, ſequeretur ex hoc, qood & ſervus quilibet in ſacerdotes imperium accepiſſet, cùm dicatur, Omni humanæ creaturæ. Quod autem ſequitur, Regi tanquam præcellenti, non negamus quoniam præcellat in temporalibus Imperator illis dumtaxat, qui ab eo recipiunt temporalia: ſed Pontifex in ſpiritualibus antecellit, quæ tantò ſunt temporalibus digniora, quantò corpori eſt anima præſerenda. Licet nec ſimpliciter dictum fuit, Subjecti eſtote; ſed additum fuit, Propter Deum: nec purè ſcriptum ſit, Regi pręcellenti; ſed impoſitum ſorſan non ſine cauſa ſit, Tanquam. Quod autem ſequitur, Ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum; intelligendum non eſt, quod Rex, vel Imperator ſuper omnes, & bonos, & malos gladii poteſtatem acceperit; ſed in eos ſolummodo, qui nitentes gladio, ejos ſunt juriſdictioni commiſſi, juxta quod Veritas ait: Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. Non enim poteſt, aut debet quiſquam ſervum alterius judicare; cùm ſervus ſuo domino ſecundùm Apoſtolum ſter, aut cadar. Ad id etiam induxiſti, quod licèt Moyſes, & Aaron ſecundùm carnem fratres extiterint, Moyſes tamen Princeps populi, Aaron ſacerdotii poteſtate præerat; & Jeſus ſucceſſor ipſius imperium in ſacerdotes accepit. David quoque Rex Abiathar Pontifici præeminebar. Cæterùm licèt Moyſes dox populi fuerit, fuit etiam & Sacerdos, qui Aaron in Sacerdotem inunxit, cui Propheta ſacerdotium recognoſcens: Moyſes, inquit, & Aaron d in ſacerdotibus ejus. Quæ verò de JESU Beniamin ad commendandam prælationem ejus reſcripſiſti, magis ſecundùm ſpiritum, quàm litteram debent intelligi; quia ſecundùm Apoſtolum, littera occidit, ſpiritus autem vivificat, pro eo qood ipſe veri JESU ſignum expreſſit, qui populum ſuum in terra promiſſionis induxit. David etiam quamvis diadema Regium obtineret, Abiathar Sacerdoti, non tamen ex

digni-

Digitized by Google

dignitate Regia, quàm authoritate Prophetica imperabat. Verùm quidquid olim fuerit in veteri Teſtamento, nunc aliud eſt in novo, ex quo Chriſtus factus eſt ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech; qui ſe non ut Rex, ſed ſacerdos in ara crucis hoſtiam obtulit Deo Patri, per quam genus redemit humanum; circa illum præcipuè, qui ſucceſſor eſt Apoſtoli Petri, ſed & Vicarius JESU Chriſti. Potuiſſes autem prærogativam ſacerdotii ab eo intelligere, quod eſt dictum non à quolibet, ſed à Deo; non Regi, ſed Sacerdoti, nec de Regia ſtirpe, ſed Sacerdotali proſapia: de ſacerdotibus verò, qui erant in Anathoth: Ecce *e* conſtitui te ſuper gentes, & Regna, ut evellas, & diſſipes, ædifices, & plantes. Dictum eſt & in lege divina: Diis non detrahes, & Principem populi tui non maledices: quæ Sacerdotes Regibus anteponens, iſtos Deos, & illos Principes appellavit. Præterea noſſe debueras, quod fecit Deus duo luminaria in firmameoto cœli; luminare majus, ut præeſſet diei; & luminare minus, ut præeſſet nocti: utrumque magnum, ſed alterum majus; quia nomine cœli præſignatur Eccleſia, juxta quod Veritas ait: Simile eſt regnum cœlorum homini patri familias, qui ſummo manè conduxit operarios in vineam ſuam. Per diem verò ſpiritualis accipitur, & per noctem carnalis, ſecundùm Propheticum teſtimonium: Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam. Ad firmamentum cœli igitur, hoc eſt univerſalis Eccleſiæ, fecit Deus magna luminaria, ideſt duas magnas inſtituit dignitates, quæ ſunt Pontificalis auctoritas, & Regalis poteſtas: ſed illa quæ præeſt diebus, ideſt ſpiritualibus, major eſt; quæ verò carnalibus, minor eſt, ut quanta eſt inter ſolem, & lunam; tanta inter Pontifices, & Reges cognoſcatur *f* differentia. Hoc autem ſi prudenter attenderet Imperatoria Celſitudo, non faceret, aut permitteret venerabilem fratrem noſtrum Patriarcham *g* Conſtantinopolitanum magnum quidem & honorabile membrum Eccleſiæ, juxta ſcabellum pedum ſuorum *h* ſiniſtra parte ſedere, cùm alii Reges, & Principes Archiepiſcopis, & Epiſcopis ſuis, ſicut debent, reverenter *i* aſſurgant, & eis juxta ſe honorabilem ſedem aſſignent. Nam & piiſſimus *k* Conſtantinus quantum honoris exhibuerit ſacerdotibus, tua ſicut credimus, prudentia non ignorat. Nos autem etſi non increpando ſcripſerimus, potuiſſemus tamen rationabilius increpare; cùm Beatus Apoſtolus Paulus Epiſcopum inſtruens, ad Timotheum ſcripſiſſe legatur: Prædica, inſta opportunè, importunè, argue, obſecra, increpa in omni patientia, & doctrina. Non enim os noſtrum debet eſſe ligatum, ſed patere debet ad omnes, ne ſecundùm Prophetam ſimus canes muti, non valentes latrare. Unde correctio noſtra non debuit eſſe moleſta, ſed magis accepta: quia pater filium, quem diligit, corripit; & Deus, quos amat, arguit, & caſtigat. Debitum igitur officii Paſtoralis exequimur, cùm obſecramus, arguimus, increpamus; & non ſolum alios, ſed Imperatores, & Reges opportunè ad ea ſtudemus inducere, quæ Dominicæ ſunt placita voluntati. Nobis enim in Beato Petro ſunt oves Chriſti commiſſæ, dicente Domino: Paſce oves meas; non diſtinguens inter has oves, & alienas; ut alienum à ſuo demonſtraret ovili, qui Petrum, & ſucceſſores ipſius, Magiſtros non recognoſceret, & Paſtores: ut illud tanquam notiſſimum omittamus, quod Dominus inquit ad Petrum; & in Petro dixit ad ſucceſſores ipſius: Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. Nihil excipiens, qui dixit, Quodcumque. Verùm his diutiùs non inſiſtemus, ne vel contendere videamur, vel in hujuſmodi delectari; cùm ſi gloriari expediat, non in honore, non in magnitudine, ſed in ſolicitudine ſit potiùs gloriandum, cùm & Apoſtolus in infirmitatibus glorietur. Novimus enim ſcriptum: Omnis qui ſe humiliat, exaltabitur; & qui ſe exaltat, humiliabitur. Et iterum: Quantò major es, humilia te in omnibus. Et alibi: Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam: propter quod exaltationem noſtram in humiliatione ponimus, & humilitatem exaltationem maximam reputamus. Verùm etiam ſervos, non ſolùm Dei, ſed & *l* ſervorum Dei nos eſſe ſcribimus, & fatemur; & tam ſapientibus, quàm inſipientibus debitores. Utrum autem Imperatoriam Excellentiam ad bonum & utile per litteras noſtras duxerimus invitandam: utrum juſta tibi ſuggeſſerimus, & honeſta, tua Celſitudo diſcernat, cùm non niſi ad unitatem Eccleſiæ, ac terræ Hieroſolymitanæ ſubſidium nos te meminerimus invitaſſe. Inſpiret igitur menti tuæ is, qui ubi vult ſpirat, & qui habet corda Principum in manu ſua, ut conſiliis noſtris, & monitis acquieſcas, & id agas, quod ad honorem divini nominis, chriſtianæ religionis augmentum, & ſalutem animæ tuæ meritò debeat provenire. Nos autem quidquid tu egeris, quod expedire viderimus, gratum habebimus. Utinam autem illum egregium prædeceſſorem tuum inclytæ recordationis *m* Manuelem Imperatorem ſatageres in devotione Sedi Apoſtolicæ verbis, & operibus meliùs imitari, ut per ejus auxilium, & conſilium, ſicut illi, ſic tibi, & Imperio tuo meliùs proveniret, ſaltem amodò ſupplens quod hactenus neglexiſti. Prædictus autem Archidiaconus, quod à nobis audivit radio Excellentiæ tuæ fideliter poterit intimare.

N O T Æ.

1 a *Illuſtri.*) de titulo Illuſtris, Imperatoribus ſępiùs à Pontifice dato, aliqua notavi *in c. nobir, de eſſic. Legat.*
b *Imperatori.*) Alexio videlicet Comneno, qui Orien-
2 tale obtinuit imperium ex anno 1080. uſque ad annum 1098. ut ejus geſta latè referens tradit Beſold. *in hiſtor. Conſtantinop.* Ex Byzantinæ hiſtoriæ ſcriptoribus in dicto anno hujus textus repetenda eſt hiſtoria, & ex Bzovio, & Spondano *in continuat. Baronii, anno* 1089. & ex geſtis Innocentii III. relatis à Bolqueto *in notis ad Innocentium III.* Innocentius III. enim dignitatis Pontificiæ, & libertatis eccleſiaſticę vindex litteras ſuas per Joannem Capellanum ſuum ad Joannem Camatherum Patriarcham Conſtantinop. & Alexium Imperatorem miſit, tam pro ſubſidio Terræ Sanctæ, quàm ut prædictum Patriarcham ad unionem utriuſque Eccleſiæ, Latinæ & Græcæ curandam exhortaretur, quas ex Sirleto *lib. 1. epiſt. Innocentii, pag.* 172. libet tranſcribere.

Illuſtri Conſtantinopolitano Imperatori.

3 Imperialis Excellentiæ magnitudo, ſi ſe coram eo humiliaverit, qui humilia reſpicit, & alta à longe cognoſcit; & ſuper eo ſui ſtabile erit Imperii fundamentum, præter quod aliud poni non poteſt, quod eſt ipſe Jeſus; & ſuper quo ipſe Dominus noſter naſcentis Eccleſiæ poſuit fundamentum: Super hanc petram (inquit) ædificabo Eccleſiam meam; exaltabitur, & elevabitur, quoniam omnia qui ſe humiliat, exaltabitur, ſecundùm teſtimonium Veritatis: & firmabitur, & non flectetur; quoniam ædificium, quod ſuper hoc fundamentum conſiſtit, nec caſum timet, nec ad machinas formidat hoſtiles. Ut autem firmiùs, & fortiùs Imperium tuum in hujus fundamenti firmitate perſiſtat, oportet ut Deum univerſis tuis affectibus anteponas, & ſponſam ejus Rom. Eccleſiam, cujus ipſe fundamentum, & fundator exiſtit, præcipuè venereris; ut dum in dilectione ſponſi, & ſponſæ perſtiteris unitate, ex nulla parte Celſitudinis tuæ ſublimitas quatiatur. Verùm non ut ad detractionem, ſed tuam potiùs correctionem loquamur, miramur non modicum: murmurat etiam adversùm te populus Chriſtianus, imò ipſe Jeſus, ubi ille te increpat: Hoſpes fui, & non collegiſti me: infirmus, & non viſitaſti me: in carcere, & non veniſti ad me. Cùm enim peccatis noſtris exigentibus, venerint gentes in hæreditatem Domini, & coinquinaverint templum ſanctum ejus, imò & ipſum Jeſum Chriſtum quodammodo captivaverint, lignum ſanctæ Crucis, in qua ſalus mundi pependit, & delevit chirographum mortis; in qua etiam Apoſtolus ſe aſſerit gloriari: Mihi abſit, inquiens, gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti: nec Chriſto exuli ſubvenire, nec ad liberationem terrę nativitatis ipſius

inten-

intendere, hactenus, ſicut debueras, curaviſti: cùm tam ex vicinitate locorum, quàm abundantia divitiarum tuarum, & potentia, qua inimicos Crucis munere divino præcellis, id potueris commodius, & expeditiùs aliis Principibus adimplere. Eſt etiam aliud, propter quod ſolum adversùs te, immò etiam adversùs Romanam Eccleſiam, quæ id hactenus, quaſi ſub diſſimulatione tranſivit, murmurat Populus Chriſtianus. Cùm enim Dominus noſter unam ſibi ſponſam elegerit, non habentem maculam, nec rugam, juxta quod in Canticis proteſtatur: Una eſt, inquiens, dilecta mea, ſponſa mea, columba mea: & in Evangelio dicit: Alias oves habeo, quæ non ſunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere, ut fiat unum ovile, & unus Paſtor. Cùm etiam inconſutilis tunica Chriſti diviſa non fuerit, & in Symbolo contineatur expreſsè: Credo unam ſanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam: Græcorum populi ab unitate Apoſtolicę Sedis, & Romanę Eccleſiæ recedentes, quæ diſponente Domino cunctorum fidelium mater eſt, & magiſtra, ſibi aliam Eccleſiam confinxerunt; ſi tamen, quæ præter unam eſt, Eccleſia ſit dicenda. Ut igitur in utroque prædictorum murmur ſileat populi Chriſtiani, immò ut Chriſtum tibi reddas propitium, Celſitudinem tuam rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, & in remiſſionem injungimus peccatorum, quatenus poſtpoſitis aliis ſolicitudinibus, utiliter, ac potenter aſſurgas in adjutorium Jeſu Chriſti, & ad terram ipſam, quam ipſe proprio ſanguine comparavit, de qua in Pſalmo habetur: Homo factus eſt in ea, & ipſe fundavit eam Altiſſimus. Et alibi: Deus Rex noſter antè ſæcula operatus eſt ſalutem in medio terræ; liberandam de manibus paganorum, & reſtituendam priſtinæ libertati, ut in ea nomen Domini glorificetur in ſæcula, ſicut tantus Princeps manum extendas, & exercitum dirigas copioſum, ſperans in eo, qui eſt ſpes omnium, qui non deſerit ſperantes in ſe, quod paganorum multitudinem à facie tui exercitus effugabit. Nos enim remiſſionis, & protectionis, quam propter hoc aliis Principibus Chriſtianis indulſimus, te volumus eſſe participem, dummodo ad ſuccurſum terræ ſanctæ potenter aſſurgas. Studeas etiam, imò ſicut potes, efficias, ut Græcorum Eccleſia redeat ad Sedis Apoſtolicæ unitatem, & ad matrem filia revertatur, ut oves Chriſti ab uno paſtore regantur, ſicut ei mandatur à Domino: Diligis me Simon Petre? paſce oves meas: ut & ſub uno capite cuncta membra corpori connectantur, illo videlicet, cui Dominus ait: Tu vocaberis Cephas, quod caput interpretatur. Alioquin quantumcunque nobis moleſtum exiſteret Serenitatem tuam in aliquo moleſtare, non poſſemus ulteriùs ſub diſſimulatione tranſire, quin noſtrum exequeremur officium, cùm per Dei miſericordiam tempus accepimus juſtitiam judicandi. Inſpiret autem animo tuo ille, qui ubi vult, ſpirat, ut ad honorem, & ſalutem tuam, & exaltationem Eccleſiæ, tanquam devotus filius paternam exhortationem admittas: præſentans nobis materiam, immò cauſam, quod ad honorem, & profectum Imperatoriæ Celſitudinis, ſicut in propoſito gerimus, efficaciter intendere debeamus. Mittimus autem ad tuæ Sublimitatis præſentiam dilectus filios A. Subdiaconum & Capellanum noſtrum, Apoſtolicæ Sedis legatum; & A. Cameræ noſtræ Notarium, familiares noſtros, quos ſuæ probitatis, & honeſtatis obtentu ſinceræ charitatis brachiis amplexamur, in his, quæ tecum tractanda ſint, ſeu etiam ſtatuenda, pari præditos poteſtate; qui tecum ſuper prædictis & aliis quæ tibi ex parte noſtra proponentur, & nobis ex parte tua fuere propoſita, tractent, & ſtatuant quæ ad honorem Eccleſiæ, ac profectum Imperii pertinuerint; quibus & Serenitatem tuam fidem indubitatam volumus adhibere. Licèt enim majores ad te poſſemus nuntios deſtinare, iſtos tamen ad hoc elegimus, ut dum minùs quæ ſua ſunt, quæſierint, communi profectui, Eccleſiæ ſcilicet, & Imperii, ſolicitè magis, & diligenter inſiſtant: quos Serenitati tuæ propenſiùs commendamus, rogantes attentiùs, ut eos honorificè, ac benignè recipias, & ſicut decet magnificum Principem, ſine dilatione remittas, ut operemur dum tempus habemus. Ad hæc dilectus filius Ildeb. & Joannem Georgii nuntius tuos benignè recepimus, quorum fidem, & prudentiam noſtro tibi teſtimonio commendamus ſuper his, quæ ipſis ab Imperiali Magnificentia commiſſa fuerant, exequendis.

N. Patriarchæ Conſtantinopol.

4 Reprobata quondam, propter ingratitudinis vitium, perfidia Judæorum, & oblato Synagogæ (quia non cognovit tempus viſitationis ſuæ,) libello repudii, unam ſibi Eccleſiam ex Gentibus congregatam, non habentem maculam, nec rugam Dominus noſter elegit, juxta quod legitur in Canticis Canticor. Una eſt electa mea, ſponſa mea, immaculata mea. Ipſe quoque Dominus Jeſus Chriſtus unum eſſe ovile ovium, unum Paſtorem, in Evangelio proteſtatur: & in Apoſtolorum Symbolo unam eſſe Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam fides Catholica profitetur. Hanc autem ipſe Dominus Jeſus Chriſtus in ſeipſo lapide angulari fundavit, & ejus magiſterium Apoſtolorum Principi B. Petro, cui (licèt inſufficientes) in Apoſtolatus ſucceſſimus dignitate, conceſſit: Tu es (inquiens) Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Et paulò poſt ſubdidit: Et tibi dabo claves regni cœlorum. Et etiam curam ovium ſuarum eodem verbo tertiò repetito commiſit dicens: Paſce oves meas. Et quod ejus fides nunquam deficeret, ſe oraſſe fatetur loquens ad eum in Evangelio: Ego pro te rogavi Petre, ut non deficeret fides tua; & tu converſus aliquando, confirma fratres tuos. Præterea licèt univerſis Apoſtolis dixerit in communi: Accipite Spiritum ſanctum, & quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; ad eum tamen verbo utitur ſpeciali, dicens: Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis; & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. Hoc autem Græcorum Populus non attendens, aliam ſibi confinxit Eccleſiam; ſi tamen, quæ præter unam eſt, Eccleſia ſit dicenda; & ab Apoſtolicæ Sedis unitate receſſit, nec conſtitutionem Domini, nec Petri magiſterium imitatus; & inconſutilem veſtem Domini, cui crucifixorum manus in aliarum veſtium diviſione pepercit, ſcindere uſque hodie (licèt fruſtrà) conatur, non attendens quod una tantùm extitit arca, intra quam ſub uno rectore quicumque fuerunt, leguntur in cataclyſmo ſalvati; qui autem extra ipſam inventi ſunt, omnes in diluvio perierunt. Quia igitur id in ſcandalum noſtrum & fidei Chriſtianæ redundat diſpendium, nec jam poſſumus vitare clamores Eccleſiæ generalis, quæ nos, & prædeceſſores noſtros negligentiæ, ac tarditatis redarguit, monemus Frat. tuam, & exhortamur in Domino, per Apoſtolica ſcripta mandantes, quatenus omnimodam ſolicitudinem, & efficacem operam interponas, ut Græcorum univerſitas redeat ad Eccleſiæ unitatem, & ad matrem filia revertatur, & fiat juxta verbum Domini, unum ovile, & unus Paſtor; alioquin non poſſemus ulteriùs, &c. ut ſuprà uſque ad verbum *inſpiret*. Cæterùm cùm peccatis noſtris exigentibus, rebus, &c. in eundem modum uſque ad verba, *in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti*. Miramur quod chariſſimus in Chriſto filius noſter N. Conſtantinopolitanus Imperator illuſtris, nec exuli Chriſto ſubvenit, nec liberationem terræ nativitatis ipſius, in qua Deus Rex noſter antè ſæcula ſalutem dignatus eſt operari (ſicut debuerat) intendere hactenus procuravit. Cùm tam ex vicinitate locorum, &c. uſque ad verbum, *adimplere*. Cùm igitur terræ ſanctæ, in qua pedes Chriſti ſteterunt, totis deſideremus affectibus ſubveniri: fraternitatem tuam rogamus attentiùs, & exhortamur in Domino, quatenus præfatum Imperatorem monere ſtudeas, & inducere diligenter, ut ad ſuccurſum ejus potenter intendat.)

5 Ipſe Alexius Imperator Innocentio reſcripſit litteris per Fr. Archidiaconum delatis, ſe mirari, quod in litteris, tam ad ſe, quàm ad Patriarcham miſſis, aſſeveraſſet Eccleſiam Romanam univerſalem, atque omnium majorem eſſe; illiſque etiam ipſum Imperatorem increpaſſe, cùm juxta doctrinam B. Petri, omnes Regibus obedire teneantur, & Imperium Sacerdotio præeſſe; & ſic Imperatorem habere juriſdictionem, tam in laicos, quàm in clericos: quibus litteris ſatisfacere intendens noſter Innocentius, præſenti epiſtola, in primis ait, ſe non animo increpandi, ſed affectu commonendi ſcripſiſſe prædictas litteras. Secundò exponit D. Petri auctoritatem, & variis ſacræ Scripturæ locis probare intendit ſuperioritatem, & præexcellentiam Sacerdotii ſuprà Reges, & ſæculares Monarchas; tandemque ipſum Imperatorem arguit, eo quòd Conſtantinopolitanum Patriarcham juxta ſcabellum pedum ſuorum in ſiniſtra parte ſedere faceret, cùm alii Reges Archiepiſcopis, & Epiſcopis reverenter aſſurgant. Hæc omnia in integra recenſentur in geſtis ipſius Innocentii, & in tertia collectione Decretalium, *ſub hoc tit. cap. 2.* ex quibus ita reſtituo præſentem epiſtolam. Proſequitur hiſtoria.

c *Beatum Petrum.*) *Epiſt. 1. cap. 1.* cujus verba referuntur *in cap. quàm magnum, 11. qu. 2. cap. omnis, hoc tit.* 6

d *Aaron in ſacerdotibus ejus &c.*) Ubi gloſſa ordinaria ait, nota quod Moyſes ſacerdos dicitur, qui etſi non ho-

ſtias, tamen vota obtulit Deo, & pro populo ſupplicavit, Etiam reſponderi poteſt auctoritati, & argumento Imperatoris, verum non eſſe, quod Moyſes ſimpliciter major fuiſſet Aaron, quoniam ſicut Moyſes in aliquo major fuit Aaron, è converſo in aliis Aaron major fuiſſet Moyſe, in cujus ſignum, & comprobationem, quando in ſacra pagina ſimul proponuntur, aliquando præponitur Moyſes, ut in dicto Pſalmo 127. ibi: *Moyſes & Aaron in ſacerdotibus ejus*; aliquando præponitur Aaron, ut *Exodi c. 6.* ibi: *Iſte eſt Aaron, & Moyſes*. Ubi notavit Lyra, & poſt
7 eum Turriſcremata *l. 1. ſumm. c. 92. in fin.*

e *Conſtitui te ſuper gentes.*) Ex quibus verbis rectè probatur ſuprema Pontificis poteſtas, ut docet Solorzanus *t. 1. de jure Indiar. l. 7. c. 11. n. 29.* & *c. 28. n. 114.*

f *Differentia cognoſcatur.*) Hanc comparationem Solis,
8 & Lunæ depromplit Innoc. III. ex Berengoſio Abbate, qui ſexcentis abhinc annis prudenter inſtituit, quo pacto ſit inſtituenda, ne ad perniciem ſecularis poteſtatis trahi poſſit. *Sciendum eſt* (inquit Berengoſius Abbas ſermone de myſterio ligni Dominici, in Bibliothec. Patrum) *quod nec catholicæ fidei, nec Chriſtianæ contrarium eſt legi, ſi ad honorem Regni, & Sacerdotii Rex Pontifici, & Pontifex obediat Regi. Iſti ſunt enim, qui ex antiquo, divinitatis diſpenſatione bifaria, in firmamento Eccleſiæ, quaſi duo magna convenere luminaria; quatenus in his, quæ ſunt ſæculi, & in his quæ ſunt Dei, luminare minus nocti, & luminare majus debeat præeſſe diei: & non immeritò duobus illis luminaribus poterant comparari, quæ cæteris ſideribus videntur principari; quia ſicut in firmamento cœli eiſdem luminaribus nulla ſtellarum creatura claritate videtur eximior; ſic in firmamento Eccleſiæ duabus his perſonis ordine, & dignitate nulla poteſt eſſe ſublimior.* Eleganter Berengoſius vim comparationis in eo conſtituit, quod hæc duo ſidera cæteris videantur principari. Hoc eſt enim quod è placitis veterum Aſtrologorum docuerunt Ptolomeus, & Sextus Empyricus, Solem, & Lunam ut Principes cæterorum imperium exercere. Quò tendit locutio Geneſeos, quæ in principatum, ſeu dominium diei, & noctis, hæc ſidera creata oſtendit. Aliam viam inſtituit Metrophanes Smyrnæ Metropolita in octava Synodo, cùm Baſilium Imperatorem coram Concilio alloquens, Patriarcharum auctoritatem commendavit ex duobus illis ſideribus comparatione ducta, abſque injuria Imperatoriæ poteſtatis, quæ etſi nullum in ea ſimilitudine locum obtineat, ipſo etiam Lunæ fulgore Patriarchis tributo; tamen aliunde detrimentum illud cumulatiſſimè compenſatur, cùm novum jubar Princeps eſſe dicitur, cujus ſplendore cætera Patriarcharum ſidera luſtrentur. Hæc ſunt verba Metrophanis: *Sol juſtitiæ, & immenſæ ſol potentiæ, & Dominus noſter, qui fecit duo luminaria magna; majus, ut præeſſet diei; minus, ut præeſſet nocti: iis in firmamento collocatis, poſuit & alia quædam luminaria magna in firmamento Eccleſiæ, rectos nempè vertices Patriarcharum ad univerſum terrarum orbem illuſtrandum, ut præſint diei, & nocti, & lucem dividant a tenebris; hoc eſt, dividant, ac ſeparent facientes opera lucis, & tenebrarum. Hæc igitur magna luminaria, religioſiſſime Princeps, perinde ac in magna domo multas faces, ita in tua urbe congregaſti, teque ipſum clarius jubar, ac tuum Imperium illuſtrius, & Chriſti Eccleſiam ſplendidiorem reddidiſti. Quinimò tua præſentia, veluti luminare aliquod ingens ſanctæ huic, & œcumenicæ Synodo exortum, aucta hæc, viſaque lumina multò fulgentiora effeciſti.* Hæc comparatio ſolis, & lunæ accipienda non eſt, ut eam accipiunt Abbas, & communiter repetentes in præſenti, videlicet, ut quemadmodum luna mutuam accipit claritatem à ſole, quaſi à fonte totius lucis, teſte D. Thoma 2. 2. *q. 47. art. 5.* & *q. 58. art. 6. in corpore*: ſic etiam politica poteſtas, & civilis ab Eccleſiaſtica, ſive ſpirituali accipiat, ſeu mutuetur lucem: comparatio enim in eo tenet, ut ſicut ſol tanquam luminare majus ſuperat lumen lunæ, ſeu luminare minus; ita Sacerdotium ſuperat Imperium, ut ex verbis præſentis textus facilè colligitur, & notarunt Anguianus *lib. 2. de legibus, c. 1. nu. 27.* Baronius anno 1.

9 g *Conſtantinop.*) De quo egi *in c. quantò, de conſuet.*

10 h *Siniſtra parte.*) Quæ eſt deterior. Lipſius *lib. 2. elect. c. 2.* licèt in ſacris actionibus pro honoratiori habeatur, ut probat Savarus *ad Sidonium lib. 1. epiſt. 15.*

11 i *Aſſurgunt.*) Ut fecit invictiſſimus Carolus quintus, qui Cardinalem ad ſe venientem aſſurgendo excepit. Et Ferdinandus III. Cardinalem inter ſe & Ludovicum Galliæ Regem ſedere fecit, ut refert Cohelius *in notitia Cardin. c. 56. privileg. 50.* Eſt enim honoris ſpecies ſalutanti aſſurgere, unde commendatur authoritas Præfecti Prætorio, cui à Principe aſſurgebatur, Caſſiodor. *lib. 1. variar. c. 20.* ex eo notavit Gutherus *de officiis domus Auguſt. lib. 2. cap. 1. in fine*, & probat Chaſſanus *in catal. gloriæ mundi,*
part. 1. conſid. 3. verſic. tertia eſt. 12

k *Conſtantinus.*) In Concilio enim Nicæno tanta cum reverentia adfuit Conſtantinus, ut non priùs in parva ſella aurea ſedere voluerit, quàm Epiſcopi ſibi licentiam innuiſſent, ut referunt Euſebius *lib. 3. de vita Conſtant. ca. 10.* Socrat. *lib. 1. c. 5.* Theodor. *lib. 1. c. 7.* Sozomenus *lib. 1. c.*
18. ex eis Baronius *anno* 375. ubi Spondan. *n.* 17. 13

l *Servorum Dei.*) Ut in proœmio Decretalium, ibi: *Servus ſervorum Dei*. Quem loquendi morem alii D. Gregorio tribuunt, alii verò Gregorio IX. ejus tamen rationem in noſtro textu adductam illuſtrat Petrus Gregorius *in d. proœmio, n. 18.* Germonius *de indult. Cardin. verbo Servus ſervorum.*

m *Manuelem.*) Ita legitur in geſtis Innoc. III. ex quibus hæc ultima verba tranſcripſi; unde conſtat, hanc epiſtolam ſcriptam eſſe Alexio Imperatori, licèt Blondus *lib. 6. decad. 2.* Sabellicus *decad. 1. lib. 8.* relati & ſequuti à Pancirola *lib. 2. variar. c. 288.* exiſtiment, miſſam eſſe hanc epiſtolam Balduino, & in præſenti agi de Thoma Mauroceno Patriarcha Conſtantinopolitano.

COMMENTARIUM.

EX his quinque deciſionibus ſequentem diſputandam deducimus aſſertionem: *Omnes, tam clerici, quàm laici, etiam Principes, tenentur obedire Epiſcopis diœceſanis.* 14 Concluſio deducitur, & probatur. Probant hanc concluſionem textus *in c. 2. diſt. 10. cap. duo qui, c. à Subdiacono, 93. diſt. cap. ſi autem 12. 11. q. 3. c. 1. 18. qu. 2. cap. cum ex debito, c. cùm non liceat, de præſcriptionibus, l. Epiſcopale, Cod. de Epiſcop. audientia, l. 4. C. de ſumma Trinit.* D. Clemens *lib. 2. conſtit. cap. 37.* & *epiſt. 3.* ibi: *Sacerdotes, & reliqui ſacræ Eccleſiæ miniſtri, omneſque plebes Epiſcopos ſuos diligere debent, & eorum præceptis obedire.* Symmachus Papa *in apolog. ad Anaſtaſ.* Imperatorem, ubi eum ita alloquitur: *Tu, ſi Chriſtianus Princeps es, qualiſcumque Præſulis Apoſtolici debes vocem patienter audire.* Gelaſius Papa *in epiſt. ad ipſum*, ibi: *Licèt præſideas humano generi dignitate rerum terrenarum, tamen Præſulibus divinorum devotus colla ſubmittis.* D. Ignatius *epiſt. ad Trall.* de Epiſcopis agens ita ait: *Qui iſtis inobediens fuerit, hic ſine Deo omninò erit.* D. Cyprianus *epiſt. 3.* D. Baſilius *in conſtit. monaſtic. cap. 20. & 23.* Zacharias *epiſt. 5. ad Pipinum*, Nazianzenus *oratione ad cives*, ibi: *An me liberè loquentem æquo animo feretis? nam vos quoque Imperio meo, ac throno lex Chriſti ſubjicit. Imperium enim nos quoque gerimus: addo etiam præſtantius, & perfectius.* Ignatius *epiſt. ad Philadelphos*, ibi: *Præfecti obediant Cæſari; Præfectis autem milites: Diaconi quoque Sacerdotibus, & Sacerdotes ſimul & Diaconi, & reliquus Clerus, omniſque populus, milites quoque, & Præfecti, & Cæſar obtemperent Epiſcopo.* D. Chryſoſtomus *homilia 83. in Matthæum*, Concil. Matiſcon. 1. *can.* 10. Tridentinum *ſeſſ. 23. de reform.* & *ſeſſ. 25. c. 27.* Alia plura Conciliorum decreta, & Sanctorum Patrum teſtimonia cumularunt Turriſcremata *lib. 1. ſummæ, cap. 74.* & *lib. 2. ex cap. 41.* Ayala *de traditionibus eccleſiaſtic. lib. 3. circa fin.* Sanderus *de viſib. monarch. lib. 1. & 2.* Suarez *in defenſ. fidei, lib. 3. cap. 7. & 31.* Coriolanus *in Breviario, anno 731.* Hallier. *de juriſdict. pag. 403.* Illuſtrant prædictam concluſionem Roa *de juribus Princip. q. 2. nu. 17.* Azor 2. *part. inſtitut. lib. 3. c. 49. in fine*, Barboſa *de poteſtate Epiſcop. allegat. 43. nu. 23.* Menochius *lib. 2. de arbitr. caſu 365.* Suarez *de legib. l. 1. c. 4. & 5.* Petrus Gregor. *in cap. conquerente, cap. 5. de offic. Ordin.* & *lib. 5. partit. tit. 2. c. 2.* & *lib. 7. cap. 1. & 2.* Garcia *in ſumma, tractatu 1. difficult. 1. dub. 55.* Savarus *ad Sidonium lib. 7. epiſt. 17.* Herodius *lib. 1. Pandectar. tit. 4.* Spondanus *de cœmeter. 3. part. lib. 4. cap. 6.* & alii congeſti à Barboſa *in præſenti, & de poteſt. Epiſcop. part. 1. tit. 2. gloſſa 1. 2. 4.* Joannes Cabaſſutius *in can. 83. Synodi 6.*

Sed in hanc aſſertionem ita pro dubitandi ratione inſurgo: 15 Traditur ratio dubitandi. In orbe unum debet eſſe caput, cui membra obediant, *cap. in apibus 7. q. 1.* ſed illud eſt Imperator, cui obedire ſacræ, & profanæ jubent auctoritates. Scripturæ ſacræ, ut Apoſtolus ad Romanos, relatus *in cap. omnis anima, de cenſib.* & *ad Timoth. cap. 5. & 3.* & *ad Titum cap. 3.* Divus Clemens *lib. 7. conſtitut. Apoſtolic. cap. 17. can. 84. Apoſtolor.* quæ ſacra teſtimonia ita acceperunt Patres relati *in cap. Julianus 94. cap. qui reſiſtit 98. cum ſequentibus, 11. qu. 3. cap. magnum 28. 11. qu. 1.* Concil. Pariſienſe ſub Ludovico & Lothario *lib. 12. cap. 8.* Meldenſe ſub Sergio *cap. 2.* Turon. ſub Carolo *can. 5.* Aquiſgran. ſub Gregorio IV. *partit. 1. cap. 12.* Quod etiam ad Principes tyrannos ampliari doctè, ut ſolet, probat eximius vir D. Franciſcus

Ramos

ſtamos *in ſuo ſyntagm. pro Epiſcopat. Luſit. pag.* 18. Magna enim eſt dignitas Regia. Plutarch. *lib. de doctrina Princip.* ubi Principes ſimulacra Dei eſſe, adminiſtrantis univerſa, affirmat. Tacitus *lib. 3. annal.* ait Principes inſtar Deorum eſſe. Seneca *lib. 3. de clementia, in fin.* Deorum vice fungi in terris. Ergo Epiſcopi Imperatori, non verò econtrà Imperator Epiſcopis obedientiam præſtare debet. Augetur etiam hæc dubitandi ratio ex facto Salomonis Regis relato *lib. 3. Regum, c.* 2. nam cùm Rex eſſet, Abiathar ſummum Sacerdotem depoſuit, conſtituitque ipſius loco Sadoch; unde cognoſcitur præcellentia Regalis ſceptri ſuprà Sacerdotium, etiam in lege veteri. Augetur tandem hæc difficultas *ex c. nos ſi incompetenter* 2. *q.* 7. ubi Leo Pontifex fatetur, quod ſi ipſe aliquid incompetenter geſſit, per Ludovicum Regem eſſe judicandum: Igitur quia Summus Pontifex, & per conſequens cæteri Prælati eccleſiaſtici ſubſunt Imperatori. Secundò in eam partem noſtræ aſſertionis, ubi docetur omnes clericos teneri ſuis Epiſcopis obedientiam præſtare, etiam inſurgo. Illi tantùm, qui curam animarum habent, præſtant juramentum obedientiæ, & fidelitatis Epiſcopo, *c. legebatur*, ubi repetentes. *hoc titul. c. ego, c. nullus* 5. *de jurejurand.* igitur non omnes abſolutè tenentur præſtare obedientiam Epiſcopo.

16 De præſtantia Sacerdotii. His tamen difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt ſuprà adducta aſſertio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, duo eſſe, quibus principaliter orbis regitur, authoritatem videlicet ſacram Pontificis, & Imperatoriam Celſitudinem, *c. duo ſunt dist.* 96. Carolus Magnus *lib.* 5. *c.* 167. *Principaliter itaque totius ſanctæ Dei Eccleſiæ corpus in duas eximias perſonas, in Sacerdotalem videlicet, & Regalem, ſicut a ſanctis Patribus traditum accepimus, diviſum eſſe novimus*, &c. Idem ait Lupus Ferrarienſis *epiſt.* 81. *ad Amulum*; & Divus Bernardus *ad Eugenium PP. de conſiderat. lib.* 4. & Ivo *epiſt.* 195. Elegantiſſimè Elricus monachus *lib.* 1. *de vita S. Germani*, & Gutherus *Ligurini l.* 6. *ſub medium*. Nutant Martha *de juriſdict. part.* 1. *c.* 52. *nu.* 19. Sanderus *de Monarchia lib.* 2. *c.* 4. Prior Principatus res ſacras adminiſtrat; poſterior profanas curat: prior pro fine habet æternam felicitatem; poſterior pacem temporalem. Unde ex fine, & effectu præſtantiam ſpiritualis Principatus deducit D. Clemens *lib.* 2. *conſt. cap.* 34. ibi: *Ergo amplius dicendum eſt, plus hic accipiat, quam olim ille accipiebat; ſiquidem olim militaria tantum adminiſtrabat, bello, & pace ad cuſtodiam corporis ſuſceptis; hic verò ſacerdotium ad Dei honorem adminiſtrat, dum pericula ab anima, & corpore propulſet: quantò ergo anima corpore præſtantior, tantò eſt Sacerdotium Regno excellentius; ligat enim, aut ſolvit ſupplicio, vel remiſſione dignos: quocirca Epiſcopum oportet ut patrem diligere, ut Regem metuere*. Plura de præſtantia Sacerdotii & Eccleſiaſtici Principatus tradunt Suarez *d. c.* 7. Petrus Gregor. *lib.* 7. *de Repub. c.* 2. Hallier. *de Hierarchica juriſdict. pag.* 403. Rouſſellius *lib.* 6. *hiſtor. cap.* 1. *n.* 1. Valenzuela *contra Venetos, part.* 4. *ex n.* 45. & *hiſtoriæ c.* 1. *nu.* 75. Quam præſtantiam etiam apud Hebræos receptam, latè illuſtrant Dorleans *ad Tacitum lib.* 3. *pag.* 347. Unde eminentior eſt eccleſiaſtica juriſdictio ſæculari, *ca. duo ſunt* 10. 96. *diſt.* quia quamvis eandem originem ſortiantur, & circa eandem materiam operentur, hoc eſt vitiorum coercitionem, & virtutum augmentum; nihilominus diverſos fines intendunt, atque habet utraque materiam magis ſibi propriam. Paſtoralis officii cura dirigit ſe ad ſalutem animarum componendam: Regale faſtigium ad vitam civilem ordinandam. Quantò igitur majus eſt objectum, digniorque materia Pontificalis ſolicitudinis, tantò excellentior eſt ſedes Sacerdotii Regali Majeſtate.

17 Traditur ratio decidendi. Ex hac Principatus eccleſiaſtica præſtantia provenit, ut Imperator, cæterique Principes ſæculares obedientiam præſtare teneantur in ſpiritualibus Pontifici, & Epiſcopis, à quibus ſacramenta ſuſcipiunt. Cùm enim ſuperior ſit Principatus ſpiritualis ſæculari, debet illi cedere. Sic enim antiquiſſimus Ignatius Apoſtolorum diſcipulus ad Philadelphos ſcripſit: *Principes obediant Cæſari; milites Principibus: at Diaconi Presbyteris, Cæſari Præfecti, Presbyteris Diaconus; & reliquus Clerus una cum populo univerſo, militibus, Principibus, & Cæſare ipſi Epiſcopo pareant: Epiſcopus Chriſto, ut Chriſtus Patri obedivit*. Venuſtè ad rem D. Ambroſius *de dignitat. ſacerdot. cap.* 2. ibi: *Honor, & ſublimitas Epiſcopalis nullis poterit comparationibus adæquari: ſi Regum fulgori compares, & Principum diademati, longè erit inferius, quàm ſi plumbi metallum ad auri fulgorem compares; quippe cùm videas Regum colla, & Principum ſubmitti genibus ſacerdotum, & exoſculatis eorum dextris, orationibus eorum credunt ſe communiri*. Plura Spondanus *de cœmeteriis lib.* 4. *part.* 3. *cap.* 6. & ſi Principes, & populi optimates tenentur ſuis Epiſcopis obedire, quantò magis clerici, & laici propriæ diœceſis tenebuntur illis obedientiam, & reverentiam præſtare, ut latè probat Garcia *in ſumma*, ubi ſuprà.

Nec obſtat difficultas ſuprà adducta; nam licèt verum ſit, Principes, & omnes alios teneri parere Epiſcopis, & miniſtris Eccleſiæ in ſpiritualibus; tamen in temporalibus parendum eſſe Principibus & miniſtris ſæcularibus, rectè probatur ex ſupradictis auctoritatibus, & aliis congeſtis à Bellarmino *tom.* 1. *controverſ. tit.* 6. *de clericis, cap.* 28. Molin. *de inſtit. to.* 1. *diſp.* 31. Valaſco *conſult.* 110. nec ullum inconveniens eſt, ut quoad temporalia pareant Principibus, qui quoad ſpiritualia illis præſunt. Nec ſecunda difficultas refragatur; nam licèt clerici curam animarum non habentes obedientiam præſtare teneantur Epiſcopis, non tamen tenentur eam jurare, niſi ſint ſuſpecti de inobedientia, *c. cum in Eccleſiis, hoc tit.* vel ſi ea ſit loci conſuetudo, ut clerici obedientiam promittant, *cap. cum clerici, de verbor. ſignific.* curam autem animarum habentes juramento promittunt obedientiam, & fidelitatem, propter periculum, quod imminet, ut latè docet Balboa *in d. c. nullus* 5. *de jurejur.* & nos diximus *in c.* 4. *de electione*. Nec obſtat factum Salomonis, cui reſpondent Bellarminus *lib.* 2. *de Romano Pontif. cap. ultimo*, Suarez *ubi ſuprà*, poteſtatem ſacerdotii in lege veteri non ſpiritualem fuiſſe, ſed temporalem. Et ſi fateamur etiam in lege veteri ordinem ſacerdotii eſſe Regali poteſtate majorem, facilè etiam dici poteſt, Salomonem non tanquam Regem, ſed tanquam executorem divinæ juſtitiæ depoſuiſſe ſacerdotem. Nec tandem obſtat textus *in c. nos incompetenter* 2. *quæſt.* 7. nam Imperator non juriſdictione propria potuit judicare Pontificem, ſed quia ipſe Pontifex humilitatis cauſa ſe ſubjecit Imperatori, quod facere potuit, ex lege *eſt receptum* 14. *ff. de juriſdictione*; & ſic ex delegata juriſdictione potuit de cauſa Leonis cognoſcere. 18 Diſſolvitur difficultas.

Superiori aſſertioni obſtat textus *in c. ſatagendum* 10. 25. *quæſt.* 1. in illis verbis: *Obſequium confeſſionis noſtræ legibus, & Regibus miniſtremus; quibus etiam nos eſſe ſubditos ſacræ Scripturæ præcipiunt*. Ex quibus verbis deducitur, etiam Pontificem parere Principibus ſæcularibus: igitur Principes non ſubſunt Epiſcopis, aut Pontifici. Pro cujus textus ſolutione dicendum eſt, Pelagium Pontificem agere de ſubjectione quoad temporalia præſtanda, quam teſtimonia ſacræ Scripturæ ſuprà relata adſtruunt; non verò quoad ſpiritualia: ait enim Pelagius ſe confeſſionem, & fidei profeſſionem à ſe ſubſcriptam Childeberto de ea dubitanti mittere: quod fecit Pelagius ad ſubmovendam ſuſpicionem apud Childebertum ortam, licèt ad eam faciendam non teneretur: ſicut multoties legimus Pontifices ſe ſubjeciſſe judicio Imperatorum ad removendam ſuſpicionem, & ſedandum ſcandalum, ut *in c. in Synodo*, 63. *diſt. c. nos incompetenter*, 2. *q.* 7. dicemus latè *in cap.* 2. *de judiciis*: ubi plura adducunt Vega, Primarius noſter Doctor Garanna, & D. Nicolaus de Fermoſino Aſtoricenſis Eccleſiæ Præſul. 19 Exponitur c. ſatagendum 15 q. 1.

CAPUT VII.

Idem *Epiſcopo* a *Florentino*.

PEr tuas nobis litteras intimaſti, quod cùm aliqui Eccleſiæ Roman. Subdiaconi prelationes in tua diœceſi aſſequuntur, pro quibus tibi debent obedientiam exhibere, ſi quando exigente juſtitia te contigerit exercere in primis eccleſiaſticam diſciplinam, illi Subdiaconatus privilegium allegantes, ad ea ſe aſſerant non teneri ad executionem ſententię: ac per hujuſmodi Subdiaconatus officium ab obedientia, qua tibi tenentur ratione obtenti beneficii, ſint exempti. Super quo poſtulaſti per Sedis Apoſtolicę oraculum edoceri, utrum quis per ordinem Subdiaconatus à *b* Romano

Pontifice ſuſceptum, à debita tibi reverentia ſubtrahatur. Ad quod breviter reſpondemus, quod etſi decens ſit, quod illi *c* quantùm convenit, à te inter alios tibi ſubditos deferatur, quos benignitas Apoſtolica collatione ipſius ordinis honoravit, per eam tamen ab obedientia, quam aliàs tibi debent, minimè *d* abſolvuntur.

N O T Æ.

1 a FLorent.) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 3. de qua Eccleſia Florentina, & Prælato, cui miſſa eſt præſens deciſio, egi *in cap. cùm Eccleſia* 31. *de elect.*

2 b *Romano Pontifice.*) Licèt enim quilibet clericus debeat ad ſacros ordines promoveri à proprio Epiſcopo, ut probavi *in c. de ordinatis ab Epiſcopo*; tamen Roman. Pontifex, cùm ſit univerſalis Epiſcopus Epiſcoporum, poteſt quemcumque Parochianum ordinare, & ex quacumque diœceſi conſtituere tam Presbyteros, quàm Subdiaconos, *per principalem*, 9. *qq.* 3. Julius I. *epiſt.* 2. *cap.* 6. ibi: *Ut nullus Epiſcopus alterius parochianum præſumat retinere, aut ordinare abſque Epiſcopi voluntate, vel judicare; ſalva tamen in omnibus Apoſtolica auctoritate.* Ea tamen juriſdictione raro, aut nunquam uti Pontificem teſtatur Stephanus relatus à Gratiano *in c. ne verò*, 9. *q.* 3. Alieni parochiani, aut ordinabantur à Romano Pontifice, ut alicui Eccleſiæ urbis Romę præficerentur, ut in exemplis relatis ab Hallierio *de ſacr. elect. pag.* 648. aut honoris cauſa, illuſtribus viris ita poſtulantibus, ut dum Pelagius ordinavit Rufinum, ut in parochia S. Laurentii adminiſtraret, de quo *in c. in parochias*, 16. *quæſt.* 1. & in caſu noſtri textus, ubi Subdiaconus ex Florentina diœceſi ordinatus fuit ab Innocentio III.

c *Quantùm convenit.*) Aliquibus etiam prerogativis in jure expreſſis fruuntur à Romano Pontifice ordinati. Prima, quod ſi in Diaconos, aut Subdiaconos ſint ordinati, non poſſunt ad altiorem gradum promoveri, niſi à Rom. Pontif. aut de ejus licentia, *cap. cùm in diſtribuendis, de temporibus ordinationum.* Secunda, ipſi ordinati à Rom. Pontifice non poſſunt niſi magno teſtium numero convinci, & condemnari, *c. Præſul*, 2. *quæſt.* 4. Tertia, ut inter alios miniſtros ejuſdem gradus ipſi præferantur, ut ex noſtro textu docent Hallier. *ubi ſupra, pag.* 650. Gonzalez *in regul.* 8. *§. proœmial. n.* 114. Quarta, ut ab Epiſcopo deponi non poſſint. Barboſa *in præſenti*: facit principium illud, eum poſſe judicare, qui & ordinare valet, *c. nullus, de parochiis.* Calixtus II. *c.* 8. Sixtus II. *epiſt.* 2. *cap.* 12. Julius I. *epiſt.* 1. *c.* 6. Sed licèt hujus honoris habita ratione Epiſcopus debeat litem inſtructam ad Romanum Pontificem mittere, ut illum deponat, quem ordinavit; tamen ex ſtricta juris ratione depoſitio ab Epiſcopo in eum prolata defendi poteſt, ut docet Hallier. *ubi ſupra.* 3

d *Abſolvuntur.*) Non enim creditur Pontificem ſuo privilegio velle detrahere juri tertii, aut eum gravare; & ſic ab obedientia Epiſcopo debita ordinatum per ordinationem abſolviſſe non creditur Pontifex.

C A P U T VIII.

a Idem *Conſtantinopolitano Patriarchæ.*

INter quatuor animalia, quæ in medio ſedis, & circuitu ejus deſcribuntur ab Ezechiele, facies aquilæ ſuper ipſarum quatuor memoratur: quia inter quatuor Patriarchales Eccleſias, Antiochenam, Alexandrinam, Hieroſolymitanam, Conſtantinopolitanam, quæ per animalia ſupradicta ſignificantur, quas Ap. Sedes in medio habens, quaſi filias amplectitur ſpirituales, cui eædem quaſi in circuitu famulæ obſequentes, ipſa Conſtantinopl. poſt Ap. Sedem excellentia præeminet dignitatis, ad cujus exaltationem tantò libentiùs aſpiramus, quantò ipſam honorabilius membrum ſacroſanctæ Rom. Eccleſię arctiùs amplexantes, ipſius auxilio temporibus iſtis eandem ampliùs noſcimus indigere; ac tuas, qui Domino diſponente præeſſe dignoſceris, petitiones libentiùs promovere diſponimus, quibus non repugnat honeſtas, nec aliis præjudicium generatur; cùm à nobis injuriarum actio non debeat exoriri, à quibus jura, tanquam à fonte, ad cæteros derivantur. *Et infrà*: Tibi duximus reſpondendum concedendo, ut hi qui Eccleſias ſuas, ſeu beneficia poſſident, obedientiam tibi exhibeant, niſi fortè aliqua illarum Eccleſiarum ante captionem Regiæ civitatis à juriſdictione Patriarchæ legitimè fuiſſet exempta. Subſequentem verò petitionem contra Eccleſias, quas tibi ſubjici poſtulabas, quæ priùs quàm Conſtantinopolis civitas *b* caperetur, Conſtanti Patriarchæ minimè reſpondebant, duplici ratione non duximus admittendam. Juris namque ratio poſtulat, ut in eorum præjudicium, quibus eædem Eccleſiæ ſunt ſubjectę, nihil ordinemus de ipſis, cùm nec *c* citati ſint, nec convicti, nec per contumaciam ſe abſentent. *Et infrà*: Super obedientia verò, quam ut tibi impendi faceremus ab Archiepiſcopo, & Epiſcopis *d* Regni Cypri, ſimiliter poſtulaſti, ferè idem duximus reſpondendum, cùm & ipſi ante tuam promotionem fuerint exempti, quando videlicet Conſtantinopolis Eccleſia erat inobediens, & rebellis; & in eorum abſentiam circa ſtatum eorum non debuerimus aliquid immutare: juſtitiam tamen non negabimus tibi, cùm eam duxeris poſtulandam.

N O T Æ.

1 a IDem.) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 4. de hoc Patriarcha, & hujus textus inſcriptione egi *in c. cùm inter, de clericis peregrinis*, ubi eſt alia pars hujus textus.

2 b *Caperetur.*) Quando Conſtantinopolis obſeſſa capta fuerit à Latinis, retuli *in c. quoniam* 14. *de officio Ordinarii.*

c *Citati ſint.*) Citationem enim, ſeu in jus vocationem, nec Principem tollere poſſe, probatur *ex c.* 1. *de cauſa poſſeſſionis, Clementina Paſtoralis, §. cæterùm, de re judicata*; poſt plures docet Oſualdus *ad Donel. lib.* 23. *c.* 2. *littera A*, & nos plura Deo volente dabimus *in c.* 1. *de cauſa poſſeſſionis.*

3 d *Regni Cypri.*) Cyprus olim parebat Patriarchæ Antiocheno, cùm pars Syriæ Cyprus eſſet, ut probant Boſquetus *lib.* 2. *epiſt. Innocentii III. epiſt.* 82. Carolus à Sancto Paulo *in geograph. ſacra, fol.* 293. notavi *in cap.* 7. *de temporibus ordin. n. penult.* Propter periculum tamen navigationis, quod in ea inſula magnum erat, *canon.* 37. *Synodi Nicænæ*, ex Arabica editione, *novella* 50. *Juſtiniani*, Patriarcha plura omiſerat, remiſeratque; unde paulatim Cyprus libertatem vindicavit, tandem eam in Concilio Epheſino aſſequuta fuit, ut refert Nicephorus Calixtus *lib.* 16. *hiſtoriæ, cap.* 37. ſed cùm aliquot poſt annis Metropolitanus Cypri à Cypro pulſus eſſet, & in novam Juſtinianopolim Helleſponti ſe contuliſſet, ea in urbe ſuam libertatem retinuit, licèt non plenam, *canon.* 39. *ſextæ Synodi*, ubi Balſamon. Demùm excuſſo è Cypro Barbaro dominationis jugo, Metropolitanus Cypri priſtinum jus libertatis aſſequutus fuit, ut refert Berterius *diatriba* 2. *cap.* 2. *pag.* 157. Quare rectè juxta horum temporum diſtinctionem Innocentius in præſenti affirmat, Cypri Metropolitanum obedientiam non præſtare Patriarchę Conſtantinopol. qui Metropoliticum, ſeu Patriarchicum jus habere intendebat, & ſic obedientiam illi præſtandam eſſe affirmat, ut *ex c. ad decorem* 5. *de inſtit.* quod ex noſtro textu, & ſuprà relatis lucem accipit.

CAPUT

C A P U T IX.

a Idem.

QUod ſuper his. *Et infrà*: Abbates, & Sacerdotes diœceſana lege tibi ſubditos, qui ad tuam Synodum venire contemnunt (dummodo in ipſa Synodo non ducas aliquid ſtatuendum, quod canonicis obviet inſtitutis) per *b* cenſ. eccleſ. ad Synodum ipſam venire compellas, & debitam tibi *c* obedientiam & reverentiam exhibere.

N O T Æ.

1 a IDem.) Ità etiam habetur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. nullibi tamen conſtat, cui miſſa ſit hæc deciſio; credo tamen in ea proponi aliam partem deciſionis textus *in c. quod ſuper 7. de fide inſtrum.* & *cap. quod ſuper* 8. *de voto*, ex quorum inſcriptionibus reſtituenda eſt præſens in hunc modum, *Innocentius III. Cantuarienſi Archiepiſcopo:* de qua Eccleſia egi *in cap.* 2. *de reſcriptis*.

2 b *Cenſuram*.) Ideſt excommunicationem, & ſuſpenſionem, *c. quærenti, de verborum ſignificatione*.

3 c *Obedientiam, & reverentiam*.) Juxta textum *in c. conquerente, de offic. Ordinar.*

COMMENTARIUM.

4 Concluſio illuſtratur. EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Abbates, & Sacerdotes, qui ſunt diœceſana lege Epiſcopo ſubjecti, debent ad Synodum vocati venire*. Probant textus *in c. annis*, 18. *diſt. cap. fin. de cauſa poſſeſſionis*. Concilium Mogunt. ſub Rabano *can.* 16. Concilium Altiſſiod. *can.* 7. *Ut medio Majo omnes Presbyteri ad Synodum in civitatem veniant, & Kalendis Novembris omnes Abbates ad Concilium conveniant*. Concilium Liptineoſe ſub Childerico anno 743. celebratum: *Ut Presbyteri ſemper in Quadrageſima rationem, & ordinem miniſterii ſui, ſive de baptiſmo, ſive de fide catholica, ſive de precibus, & ordine Miſſarum ipſi Epiſcopo reddant, & oſtendant*. Ludovicus *in capitul. Aquiſgran. lib.* 1. *c.* 99. *Ut dicendi gratia alio, non Quadrageſimæ tempore, Presbyteri ad civitatem vocentur*. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *de poteſt. Epiſcop. allegat.* 93. & *in Tridentinum ſeſſ.* 24. *de reformat. cap.* 2. Petrus Gregor. *in c. conquerente, & cap.* 14. *de offic. Ordinar.* Duarenus *lib.* 1. *de ſacris Eccleſiæ, cap.* 11. Boſquetus *ad Innocentium lib.* 3. *epiſt.* 4. & *lib.* 1. *epiſt.* 91. Tamburinus *de jure Abbat. tomo* 1. *diſp.* 24. *quæſt.* 3. Acunna *in d. cap. alienis*, Dartis *in* 15. *diſt. fol.* 52. Lemaiſtre *lib.* 2. *de jurib. Epiſcopor. c.* 3. Jacobatius *de Conciliis, lib.* 2. *art.* 2. Gregorius Lopez *in l.* 11. *tit.* 5. *part.* 1.

5 Impugnatur tradita aſſertio. Sed contrarium expreſsè probant textus *in cap. Epiſcopus* 11. 18. *diſt.* in illis verbis: *Epiſcopi non debent cogere Abbatem ad Synodum ire, niſi aliqua rationabilis cauſa exiſtat*. Quæ verba ex Synodo Turonenſi citat Gratianus poſt textum *in c. nimis, de exceſſib. Prælator.* ubi docetur, monachos neutiquam teneri ad Synodum venire diœceſanam: ergo non rectè hic deciditur, Abbates, & Sacerdotes ſæculares cogi ad Synodum venire.

6 De differentiis conciliorum. Pro explicatione noſtri textus, & conciliatione cum prædictis auctoritatibus, ſciendum eſt, Conciliorum quatuor genera eſſe (ut latiùs dicemus *in c. ſicut olim, de accuſationib.*) alia videlicet ſunt œcumenica, generalia, ſeu univerſalia: alia nationalia, provincialia alia, demùm diœceſana alia. Generalia, ſeu Oecumenica, dicuntur quæ ex Præſulibus totius orbis per Roman. Pontificem convocatis congregantur, *cap. multis* 5. *cap. Concilia* 6. 17. *diſtinct. cap. dudum* 9. 3. *quæſt.* 6. de quibus, & eorum utilitate agunt latè Bellarminus *integro libro de Conciliis*, Jacobatius *eod. tract.* Coriolanus *in ſumma Concilii, in proœmio*. Nationalia autem Concilia ſunt quæ à Primatibus, ſeu Patriarchis convocantur ex cunctis Metropolitanis, & Epiſcopis ſui Primatus, de quibus in Synodo 8. Conſtantinopolit. *canon.* 17. Provincialia ſunt, quæ à Metropolitanis, ſeu Archiepiſcopis, ex Epiſcopis, & aliis Prælatis congregantur, de quibus *in tota* 18. *diſtinct.* & nos plura adducemus *in c. ſicut, de accuſat.* Diœceſana Concilia ſunt, quæ vulgò Synodos Epiſcopales dicimus, de quibus *in c.* 2. *diſtinct.* 18. *cap. ſicut olim., de accuſat.* Concilium Vernenſe *canon.* 8. Dicuntur etiam Concilia civilia ab Æliano *epiſt.* 13. ad Carolum Calvum: *Sed nunc melius feceritis, ſi quod in Concilio civili apud ſuum Epiſcopum perperam geſtum eſt, in provinciali Synodo apud vos rationabiliter, & apud fratrem noſtrum Hincmarum Archiepiſcopum caſſarentur*. Meritò autem civilia appellantur; nam ſicut jura propria civitatis cujuſque dicuntur jura civilia, *l. jus 6. ff. de juſtitia, & jur. §. jus civile, Inſtituta de jure naturæ* Cujacius *lib.* 10. *reſponſ. Papin. in leg. Antiochenſium, ff. de privil. credit.* & civilitatem pro jure civili dixit; Tribunus *in actibus Apoſt. c.* 22. *verſu* 28. & bellum civile, quod inter cives geritur, D. Iſidorus *lib.* 18. *orig. cap.* 1. ita Concilium civile dicimus, quod in ſua civitate Epiſcopus congregat.

Synodos autem iſtas duplici cauſa, & tempore quotannis celebrari ſolere reperio. Primò, tempore quadrageſimali, ad inſtruendos Presbyteros in eccleſiaſtica diſciplina. Concilium Liptinenſe *ubi ſupra*. Sed cùm occaſione Synodi diœceſanæ Presbyteri à cura gregis ſibi commiſſi diſtraherentur, PP. Concilii Aquiſgran. *in d. canon.* 99. ſtatuerunt, ut non Quadrageſimæ tempore, ſed alio Presbyteri ad Synodos vocarentur. Secundò Epiſcopi Synodum diœceſanam menſe Octobris congregabant pro reformatione morum, & coercendis Sacerdotibus, Abbatibus, & aliis clericis, ſi collapſa erat diſciplina ſacrorum Canonum, ut ſæpiùs legitur *in* 18. *diſtinct.* In his autem Synodis Epiſcopi nihil potuerant ſtatuere contra jus commune, & quod canonicis obviaret inſtitutis, ut in præſenti textu docetur, & *in c. fin. de officio Archipresb. Clement. ne Romani, de electione*, docet pluribus relatis Acunna *in* 18. *diſtinct.* circa cauſas etiam graviores aliquid ſtatuere in ipſis ſynodis permiſſum non eſt, veluti circa cauſas fidei, ſacramentorum, & ſimiles; quia earum cognitio judicio Eccleſiæ univerſalis, & Rom. Pontificis reſervata eſt, *cap. majores, de baptiſmo*. Nec contrarium probat textus *in cap. ad abolendam, de hæreticis*, ubi hæretici condemnantur, & judicantur in Concilio provinciali, vel Synodo diœceſana. Nam reſpondetur, in eo textu non ſtatui, Concilium provinciale, ſeu diœceſanum, poſſe definire aliquid circa fidem; ſed tantùm affirmari, quod poteſt judicare, an aliquis inciderit in hæreſim, vel non; quod & Epiſcopus per ſe tanquam Ordinarius Inquiſitor facere poterat, *cap. ſi accuſatus, de hæreticis in* 6. docent Bellarminus & Acunna *ubi ſuprà*, Fileſacus *in cap.* 1. *de officio Ordin.* & nos *in eod. c.* notabimus. Circa alias verò cauſas etiam graves poterit Epiſcopus in ſimili Synodo ſtatuta facere, etiam præter jus, id eſt in caſibus, quibus jure communi cautum aliquid, aut ſtatutum non eſt. Barboſa *d. allegat.* 93. Nec tunc obſtat textus *in c.* 2. *de locato*, ubi ſtatuta ſynodalia clerici ſervare non tenentur: ergo Epiſcopus in Synodo ſua diœceſana nihil contra, vel præter jus ſtatuere poteſt. Quia huic deciſioni reſpondendum eſt, ibi Epiſcopum ſtatuiſſe contra jus commune; nam cùm jure communi attento quilibet ſacerdos habeat liberam facultatem locandi fructus ſui beneficii, Epiſcopus ſtatuendo contrarium, ne poſſit eos locare, contra jus commune ſtatuit, & ſic tale ſtatutum non ſuſtinetur, niſi clerici adeſſent, & conſentirent; tunc enim quia renunciaſſe videntur juri ſuo, ideò ſimile ſtatutum ſuſtinetur: ad ſynodum autem diœceſanam venire tenentur, & vocandi ſunt Presbyteri parochias habentes, Archipresbyteri rurales, & Abbates, & alii expreſſi in Concil. Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 2. & ſi venire contempſerint, cenſura eccleſiaſtica ſunt percellendi, ſicut alii, qui ad Concilium generale, vel provinciale venire contemnunt, *cap. Epiſcopi, c. Epiſcopus*, 18. *diſt.* unde rectè in præſenti docet Innocentius Sacerdotes, & Abbates teneri ad Synodum venire, aliàs cenſuris eccleſiaſticis eſſe percellendos.

Nec tunc obſtat textus *in d. cap. fin.* 18. *cap. fin.* 28. 8
qu. 2. Pro quorum conciliatione cum hoc textu diſcrimen eſt conſtituendum inter Abbates, qui monaſteriis præfecti habent populum, vel Eccleſiam cum cura animarum; iſti enim debent ad Synodum venire, cùm ratione populi ſubjecti ſint lege diœceſana Epiſcopo, ut alii Plebani ſæculares, *cap. dilectus, de officio Ordin.* & inter Abbates, qui populum non habent; illi enim non tenentur ad Synodum venire, ut in dicto Concilio Turonenſi ſtatutum eſt. Etiam Abbates exempti non tenentur ad Synodum venire, *c. nimis, de exceſſib. Prælator.* & ſi habent capellas ſibi ſubjectas, non ipſi, ſed capellani

7 De ſynodis Diœceſanis.

8 Exponuntur textus ſupra expenſi.

ad Synodum venire coguntur: docent Petrus Gregor. *in d. cap. conquerente*, *c.* 14. Tamburinus *d. diſput. 24. q. 5.* Unde noſter textus accipiendus eſt caſu, quo Abbates non erant exempti, ſed habebant Eccleſias parochiales, quarum ratione lege diœceſana tenebantur obedientiam, & reverentiam Epiſcopo præſtare, ut in ultimis verbis docetur: illi enim juxtà ſuprà dicta tenentur ad Synodum venire; textus verò ſuprà citati procedunt in Abbatibus, qui nec obedientiam, aut reverentiam Epiſcopo præſtabant.

9 Exponitur can. 7. Concil. Altiſiod.

Sed adhuc expoſitione eget textus *in can. 7. Concil. Altiſſiodorenſ.* in illis verbis: *Ut omnes Presbyteri ad Synodum conveniant, & Kalendis Novembris omnes Abbates ad Concilium conveniant*. Ex quibus expreſsè deducitur, ad unam, eandemque Synodum non debere accedere Abbates, & ſacerdotes: igitur non rectè in præſenti deciditur, ſimul, & æqualiter Abbates, & ſacerdotes ad ſynodum accedere cogi. Pro hujus canonis expoſitione ſciendum eſt, Synodum diœceſanam non ſemel, ſed bis congregari ſolere in anno, *can.* 38. *Apoſt.* Anacletus *epiſt.* 1. Concilium Nicænum primum *can.* 1. Agathenſe *canon.* 71. *c. pervenit* 6. *c. de Conciliis*, 18. *diſtinct.* Concil. Toletan. 3. *can.* 18. ibi: *Quod ſi propter loci, aut longitudinem itineris non potuerint bis in anno celebrari, ſaltem ſemel celebrentur*. Turonenſe 2. *can.* 1. Regienſe *can.* 4. Arauſic. 1. *can.* 18. docent Souchetus *in notis ad Carnotenſem*, *d. epiſt.* 61. In prima Synodo tantùm de inſtruendis ſacerdotibus in theologicis præceptis, & diſciplina eccleſiaſtica, non verò de correctione morum tractabatur: in ſecunda verò agebatur de morum correctione, *c. propter*, 18. *diſt.* unde in prima Abbates adeſſe non cogebantur, in ſecunda verò vocati venire tenebantur.

C A P U T X.

Idem *Sancti* a *Stephani*, *&* *Sancti* b *Proculi Abbat. Bononien.*

CUm in Eccleſiis ſancti c Victoris, & Sancti Joannis de Monte. *Et infra*: Nos igitur ad reformationem earumdem Eccleſiarum, quæ peccatis exigentibus, & in temporalibus diminutæ, & in ſpiritualibus ſunt multipliciter collapſæ, diligenti ſolicitudine intendentes univerſis Canonicis dedimus firmiter in præceptis, ut Priori ſuo in his, quæ ad Deum pertinent, obediant. Cùmque omnes, quatuor dumtaxat exceptis, ſe parere velle ejus monitis, & præceptis concorditer reſpondiſſent, prędicti quatuor ſe contra Priorem in ſuperbiam erigentes, licet de obedientia ſuo Priori præſtanda pręſtitiſſent d corporaliter juramentum, tamen exhibiti juramenti, & diſtrictæ præceptionis immemores, ſuo Priori per omnia reſtiterunt; & cùm pro contumacia ſua nequiviſſent ad debitam obedientiam revocari, dictus Prior in eos; dictante juſtitia, e excommunicationis ſententiam promulgavit. Cùm igitur præfati Canonici ad Sed. Ap. acceſſiſſent, per ſcripturas authenticas ex multorum Prælatorum teſtimonio effecti de ipſorum contumacia certiores, recepto ſecundùm formam Eccleſiæ ab eis corporaliter juramento, ipſis fecimus abſolutionis beneficium impendi, præcipientes eis ſub debito f juramenti, ut ad clauſtrum ſuum, de quo exierant, redeuntes, Priori ſuo ſecundùm Deum devotè, ac humiliter obedirent. Nolentes igitur, quod iidem Canonici tam effrenata deinceps libertate vagentur, diſc. v. per Ap. ſ. m. quat. noſtra freti auctoritate præfatos Canonicos, ut ad Prioris ſui obedientiam revertantur, ſublato cujuſvis ap. diffugio, per cenſ. eccl. compellatis: & ne de ſua poſſint contumacia gloriari, cogatis eos, ſi videritis expedire, ut juramentum, quod de parendo mandatis Prioris, quod pro abſolutionis beneficio impendendo ſuperbè negaverant, humiliter pręſtent, alioquin eos de fratrum ipſorum conſortio penitus g excludatis.

N O T Æ.

1 a SAncti Stephani.) Ità legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. c.* 2. monaſterium autem Sancti Stephani eſt Ordinis S. Benedicti in civitate Bononienſi, retrò centum annis ante Caſſinenſe monaſterium ædificatum à Sancto Petronio Epiſcopo, & Patrono civitatis Bononiæ, cujus amplitudinem refert Yepes *to. 6. chronici D. Benedicti*, *pag.* 391.

2 b *Sancti Proculi.*) Monaſterium etiam ſancti Proculi eſt ejuſdem Ordinis D. Benedicti, ut teſtantur Ughellius *in Italia ſacra*, *t.* 2. *in Eccleſia Bononienſi*. Hujus etiam Eccleſiæ mentio fit *in c. dilectus*, *de reſcriptis*.

c *Sancti Victoris*, *&* *Sancti Joannis de Monte*.) Ec-
3 cleſia hæc eſt Canonicorum Regularium Ordinis D. Auguſtini, in monte Oliveto nuncupata: constructa fuit à S. Petronio Epiſcopo Bononienſi, ut refert Signius de Epiſcopis Bononienſibus *libro* 1. *in actib. Ipſius*, & ex eo Pennotus *lib.* 2. *cap.* 23. *nu.* 3. *hiſtoriæ canonicorum regularium*. Eccleſia etiam Sancti Victoris Canonicorum Regularium ejuſdem ferè antiquitatis eſt, ut de ea plura referens tradit Pennotus *ubi ſuprà*: iſtæ Eccleſię poſtea unitæ fuerunt variis ex cauſis, quas refert Pennotus *ubi ſuprà*, *lib.* 3. *c.* 14. *per totum*.

4 d *Corporaliter juramentum.*) De hac forma juramenti plura adducam *in cap. fin. de jurament. calumn.*

5 e *Excommunicationis ſententiæ.*) Ex hoc textu facilè deducitur, Priorem Eccleſiæ regularis poſſe excommunicare ſubditos, ſuſpendere, & interdicere; quod etiam probatur *ex cap. ſicut*, *de ſimonia*. & Abbatibus regularibus jam à temporibus Primitivæ Eccleſiæ idem permiſſum eſſe, docet Benedictus Haæphtenus *lib.* 8. *diſquiſit. monaſtic. c.* 1. & 2. Suarez *de cenſuris*, *diſput.* 2. *ſect.* 2. *n.* 8. Gibalinus *eod. tractat. diſquiſit.* 3. *q.* 3.

f *Debito juramenti.*) Licèt perjuri ad novum juramentum præſtandum non admittantur, *cap. parvuli* 14. 22. *qu.* 5. Farinacius *de teſtibus*, *qu.* 56. *art.* 5. Julius Clarus §. *perjurium*, *verbo Repellatur*; tamen cùm juramentum neceſſarium eſt, & illis in onus injunctum, jurare coguntur. Butrius hic *n.* 18. Sanchez *lib.* 3. *ſummæ*, *cap.* 3. *num.* 4.

g *Excludatis.*) Hæc eſt ultima, & graviſſima pęna 7
Regularium, ejectio videlicet è monaſterio, cùm monachi ſunt incorrigibiles. Eam in ſuis regulis ſtatuerunt Macharius ibi: *Qui nec ſic ſe emendaverit*, *extraneus habeatur*. Et *numero* 28. ibi: *Si fuerit aliquis tam durus*, *tam alienus a timore Domini*, *ut tot caſtigationibus*, *& tot remiſſionibus non emendetur*, *projiciatur à monaſterio* Pachomius *art.* 84. Sanctus Benedictus *cap.* 28. *de incorrigibilibus*: hanc pœnam approbarunt Patres Concilii Aquiſgran. *can.* 134. *Poſtremo*, inquiunt, *ſi incmendabiles*, *& incorrigibiles apparuerint*, *ne per plures eorum dira ſerpant contagia*, *neceſſe eſt*, *ut à cæterorum ſocietate*, *utpote oves morbidæ*, *ſecreti*, *antè per ſententiam Epiſcopi deducantur*, *ut ab eo canonica auctoritate publicè damnentur*. Innocentius III. *in cap. cùm ad monaſterium*, Honorius III. *in c. fin. de ſtatu monachorum*, Alexander III. relatus *in c. relatum* 7. *ne clerici*, *vel monachi*. Congregatio Concilii Urbani VIII. juſſu edita, his verbis: *Ut in poſterum è Religionibus nullus legitimè profeſſus ejici poſſit*, *niſi ſit verè Incorrigibilis*. *Verè autem incorrigibilis minime cenſeatur*, *niſi non ſolùm concurrant ea omnia*, *quæ ad hoc ex juris communis diſpoſitione requiruntur*, *ſublatis hac in parte ſtatutis*, *& conſtitutionibus quibuſcumque in religionibus*, *& ordinibus*, *etiam à Sede Apoſtolica approbatis*, *& confirmatis*; *verùm etiam unius anni ſpatio probetur in carceribus*: *proindeque unaquæque religio privatos habeat carceres in qualibet ſaltem Provincia*; *elapſo autem anno*, *ſi nihilominus non reſipuerit*, *ſed animo indurato in ſua pervicacia perſeveraverit*, *ne contagione peſtifera plurimos perdat*, *tanquam pecus morbida*, *ac membrum putre ſeparari tandem poſſit*, *ſed in ipſomet Capitulo generali tantùm*, *de conſilio*, *& aſſenſu ſex Patrum ex gravioribus Religionis eligendorum in ſingulis Capitulis*, *vel Congregationibus generalibus*: *tuncque non niſi instructo ſecundum eorum ſtylum*, *& conſtitutiones proceſſu*, *& planè probatis cauſis expulſionis ad ſacrorum canonum præſcriptum*. Plura de hac ejectionis pęna tradunt Haæpthenus *libro* 8. *diſquiſit. monaſt. diſquiſit.* 7. Gibalinus *de clauſur. diſquiſit.* 2. *cap.* 4. §. 8. Tamburinus *de jure Abbatum*, *tomo* 3. *diſput.* 8. *quæſt.* 7. Hurtad. *p.* 2. *de congr. lib. ult. reſol.* 1. & nos *in c. finali*, *de regul.*

CAPUT

C A P U T XL

Honorius III. a *Dilecto fr.* b *G. Preſbyt. Cardin. & Capitulo Eccleſiæ S. Laurentii* c *in Damaſo.*

HIs quæ pro Eccleſia S. Laurentii in Damaſo ex parte tua, & Capellanis tibi ſubjectis ex altera, ſuper d ſcrutinio, manuali obedientia, correctione, interdicto, & excommunicatione, aliiſque articulis fuere coram nobis propoſita, diligenter auditis, ſententiando decrevimus, ut earumdem capellarum Preſbyteri, & clerici Cardinali, qui nunc eſt in ipſa Eccleſia, & qui pro tempore fuerit, manualem e obedientiam, & reverentiam, & honotificentiam omnem exhibeant; & ad Eccleſiam ipſam pro ſcrutinio, baptiſmo, & capitulo celebrandis conveniant temporibus conſuetis, correctionem ipſius Cardinalis recipientes humiliter, & excommunicationis, & interdicti, vel ſuſpenſionis ſententias, quas tulerit in eos, & Eccleſias eorundem, inviolabiliter obſervantes. f Quando autem Eccleſia ipſa Cardinali vacabit, Capellani, & clerici memorati nihilominus eidem Eccleſię reverenter exhibeant omnia ſupradicta, eo dumtaxat excepto, quod de correctione, excommunicatione, & ſuſpenſione ipſorum pro bono pacis, noſtræ providentiæ reſervamus.

N O T Æ.

1 a HOnorius tertius.) In quinta collectione ità legitur: in ſexta verò habetur, *Honorius tertius G. Preſbytero Cardinali, & Capitulo S. Laurentii in Damaſo*; ſed ex utraque vera inſcriptio ità reſtituenda eſt: *Dilecto filio G. Preſbytero Cardinali, & Capitulo S. Laurentii in Damaſo*: emendandum enim eſt *filio*, non *fratri*, nam licèt cùm Pontifex ſcribit Cardinalibus ſimul Epiſcopis, & Preſbyteris, eos fratres appellet, *c. per venerabilem, qui filii ſint legitimi, c. in Geneſi, in fine, de election. cap. 1. de offic. Legati, in 6. extravagant. Execrabilis, §. nos, de præbendis*, docet Antonius Auguſtinus *in emendat. Grat. dial.* 5. tamen cùm Preſbyteris Cardinalibus tantùm ſcribit, non fratres, ſed filios eos appellat, *cap. Raynaldus*, ibi: *Dilectus fil. noſter, de teſtam. cap. s. de ſupplenda neglig.* notarunt poſt alios Anaſt. Germon. *de indultis Cardin. §. dilecto, n. 22.* Barboſa *lib. s. juris eccleſ. cap. 4. n. 6.* & nos *in c. quam gravi, de crimine falſi*. Quare cùm in præſenti Honorius reſcribat Cardinali, qui tantùm Preſbyter erat, filium, non fratrem appellare debebat.

2 b *G.*) Gallo videlicet, qui creatus fuit Cardinalis ab Innocentio III. & ab Honorio tertio titulo S. Laurentii adſcriptus fuit, ut ex Onuphrio, & aliis notavit Ciron. *in præſenti*, & refert Ciaconius *in ejus vita*. Titulus S. Laurentii eſt Preſbyteri Cardinalis, & ſpectat ad Baſilicam Patriarchalem S. Petri, ut refert Cohelius *in notit. Cardin. cap. 6.*

3 c *In Damaſo.*) Eccleſia Sancti Laurentii ita dicta eſt, quia à Pontif. Damaſo conſtructa, & dicata fuit, variiſque reliquiis, vaſibus, & ornamentis dotata: eam collapſam Cardinalis Riarius reædificavit, & in Eccleſiam Collegialem erexit. Hujus Eccleſiæ Capitulo reſcripſit Honorius *in præſenti*.

4 d *Scrutinio.*) Dictum ab ſcrutando ſcrutinium, quia perſcrutandum erat in iis, qui accedebant ad Sacramenta, utrum admittendi eſſent, vel non. In duobus Sacramentis ſcrutinium obſervari legimus; in Ordine videlicet, *cap. unico, de ſcrutinio in Ordine*, de quo in præſenti non agitur, quia cùm Petrus Gallus tantùm eſſet Preſbyter Cardinalis, ordines conferre non valebat. Scrutinium etiam olim adhibebatur in Baptiſmo. Poſtquam enim catechumeni nomen ſuum dederant, dum in catecheſi perſiſtebant, per quadrageſimam ſeptem ſcrutinia fiebant antequam ad baptiſmum admitterentur. Albinus Flaccus *de Divinis officiis c. 19. de baptiſmo. Nec hoc omittendum eſt, quod Romani infra quadrageſimam ſex ſcrutinia celebrant, & hodie ſeptimum*. Concilium Mogunt. 2. *can. 3. Sacramenta itaque baptiſmatis volumus ut jugiter, & concorditer conſerventur, ideſt ſcrutinium ad ordinem baptiſmatis, ſicut in decretis Leonis Papæ in duobus continetur capitulis*. Rupertus Abbas *lib. 4. de Divinis officiis, c. 18. Ergo ferè novem Eccleſiæ celebrantur initia, quæ appellantur ſcrutinia. Scrutinia verò dicuntur ab ſcrutando, quia perſcrutandum erat in his, qui accedebant, ne qua radix amaritudinis ſubeſſet*. Plura de hoc ſcrutinio congeſſerunt Cellotius *lib. 6. de hierarch. cap. 25. §. 1.* Joſ. Vicecomes *de rit. bapt. lib. 3. cap. 21. cum ſequent.* Cironius *in parat. ad tit. de baptiſmo*, Lindembrogius *in gloſſario legum antiquar. verbo Scrutinium*, Kochier *in face hiſtor. c. 55.* Zerda *in adverſ. c. 85.* Hug. Menard. *in notis ad Sacrament. D. Gregorii*, 538. Et cùm hoc ſcrutinium fieret ab eo, qui Eccleſiæ præerat, ubi baptiſmus ſolemniter adminiſtrandus erat, *cap. dilectus, de capellis monach.* ideò Preſbyter Cardinalis, qui in Eccleſia S. Laurentii debebat ipſum ſolemniter miniſtrare, juſtè aſſerebat ſcrutinium ab eo eſſe faciendum, ejuſque capellanum ad aliud procedere non poſſe; ſed in eo & aliis, quæ ad regimen ipſius Eccleſiæ ſpectabant, illi parere debebat. 5

e *Obedientiam.*) Ideſt miniſterium, & adminiſtrationem, ut ait Innoc. III. *l. 1. epiſt. 281.* & hic exponit Cironius. 6

f *Quando autem.*) Hanc textus partem exponemus *in cap. cum olim, hoc tit.*

COMMENTARIUM.

EX hac deciſione communiter, & rectè colligitur, Preſbyteros Cardinales habere in ſuis titulis, ſive Eccleſiis, omnem juriſdictionem, & capellanos ipſarum illis debere obedientiam præſtare: ita enim ultra ordinarios, & congeſtos à Barboſa in præſenti, docent Cironius *in notis ad hunc textum*, Germonius *de indultis Cardin. §. tam ratione*, Barboſa *lib. s. juris eccleſ. c. 4. nu. 33.* Cohelius *in notit. Cardin. cap. 16. privil. 14.* Lotherius *de re benef. lib. s. q. 8. & 16.* Ad ejus tamen expoſitionem ſciendum eſt, Cardinales dictos fuiſſe à cardine, quia ſicut oſtium regitur per cardinem, ita Eccleſia per Collegium, & Senatum Cardinalium. Anacletus *in c. ſacroſancta, 22. diſt.* Illuſtrant Lælius Zecchus *de Republ. Eccleſ. part. 2.* Petrus Gregorius *lib. 5. ſyntag. c. 4.* Pater Serlogus *tom. 3. in Cantica, pag. 495.* Kochier *in face hiſtor. centur. 2. cap. 57.* Buſeus *de ſtatibus hominum, verbo Cardinalium*; & eorum dignitatem à jure divino originem duxiſſe innuit Innocentius *in d. cap. per venerabilem, qui filii ſint legitimi*; quem ita accipit Eugenius IV. *in conſtitutione 5. §. 4.* cujus verba refert Cohelius *ubi ſuprà, c. s.* & dicemus *in c. 2. de clericis non reſid.* Illud autem in comperto eſt, jam primis Eccleſiæ temporibus Cardinalium mentionem reperiri, ut in Concilio Rom. à B. Sylveſtro celebrato anno 324. referente Baronio *tomo 3. annal. eod. anno*, & in Concilio Nicæno relato *in c. Præſul, 2. q. 4.* notarunt Baronius *anno* 1540. Rouſſelius *lib. 2. hiſtor. Pontif. juriſd. cap.* 50. Deinde ſciendum eſt, numerum Cardinalium pro temporum varietate diverſum fuiſſe: aliquando enim ſeptuagintaduo, viginti, & triginta fuere, donec conſtitutione Sixti V. relata in Bullario *tomo 2. conſtit.* 50. §. 4. ſtatutum fuit, ut ultra ſeptuaginta non eligerentur. Pontificem tamen poſſe in hac conſtitutione diſpenſare, jam notarunt Mandoſius, Lælius Zecchius, & alii relati à Cornelio *ubi ſuprà, c. 3.* Cardinalium ordo triplex eſt, Epiſcoporum videlicet, Preſbyterorum, & Diaconorum. Epiſcopi Cardinales inſtituti fuerunt ut ſeptem diebus hebdomadæ ſacra facerent, ut refert Anaſt. Bibliothec. *in vita Stephani*, ibi: *Hic conſtituit, ut omni die Dominico à ſeptem Epiſcopis Cardinalibus hebdomadariis, qui in Eccleſia S. Salvatoris obſervant, Miſſarum ſolemnia ſuper altare Beati Petri celebrarentur*. Iſti autem ſeptem Epiſcopi deſignati fuerunt, Oſtienſis, Sylvæ Candidæ, Portuenſis, Sabinus, Præneſtinus, Albanus, Tuſculanus; quorum titulos, & officia refert Cohelius *ubi ſuprà, cap.* 5. Preſbyteri Cardinales inſtituti fuerunt, ut in Eccleſiis, & ſuis titulis ſacramenta adminiſtrarent; eorum titulos pro diverſitate temporum inſtitutos refert Cohelius *ubi ſuprà, cap. 6.* Diaconi Cardinales deſignati fuerunt, ut viduis, pupillis, & aliis fidelibus egenis ex Chriſtianorum eleemoſynis per regiones ſubvenirent: & quia urbs Roma poſt Neronis incendium ſeptem regionibus conſtabat, ideò ſeptem Diaconi ibi præpoſiti Regionarii dicti fuerunt, non tamen ſacramenta illi adminiſtrare poterant, *cap. Diaconi 93.*

diſt. de qoibus varia congeſſit Cohelius *ubi ſuprà*, *cap.7.* Presbyteri verò Cardinales, non ſolùm ſacramenta adminiſtrare valebant, verùm & omnem juriſdictionem in ſuis titulis exercebant, ut in hoc textu docetur, & probatur ex conſtitutione Joannis VIII. relata à Baronio *tomo* 10. *anno* 882. Poſſunt etiam conferre beneficia vacantia in ipſis Eccleſiis. Lotherius *ubi ſuprà*, *quæſt.* 8. & 16. plura Barboſa *de jure eccleſ. lib.* 1. *c.*4. charitativum ſubſidium petere ab ipſis capellanis titulorum valent. Belleneinus *de charit. ſubſid. q.* 3. *per totam*; tandemque omnem juriſdictionem Epiſcopalem, excepta ordinis poteſtate, io eis obtinent, ut Cohelius, Germonius, & Barboſa *ubi proximè* docent. Unde rectè in præſenti textu Honorius III. ſtatuit, Canonicos, & Capellanos Eccleſię tituli S. Laurentii obedientiam, & reverentiam, tam in ſcrutinio, quàm in correctione Presbyteno Cardinali tituli ipſius Eccleſiæ pręſtare debere.

C A P U T XII.

a Idem *Abbati de Lapide Sancti Michaelis Halberſtad. diœc.*

Dilecta in Chriſto filia *b* Abbatiſsa Quidliburgen. tranſmiſsa nobis petitione monſtravit, quod cùm ipſa plerumque *c* canonicas ſuas, & *d* clericos ſuæ juriſdictioni ſubjectos propter inobedientias, & culpas eorum ab officio, & beneficio ſuſpendat, & iidem confiſi ex eo, quod eadem Abbatiſsa eos excommunicare non poteſt, ſuſpenſionem hujuſmodi non obſervant, propter quod ipſorum exceſsus remanent incorrecti. Quocirca diſc. t. m. quatenus dictas canonicas, & clericos, ut Abbatiſsæ pręfatę obedientiam & reverentiam debitam impendentes, ejus ſalubria monita, & mandata obſervent, monitione pręmiſsa, per cenſuras eccleſiaſticas, appellatione remota, compellas.

N O T Æ.

1 a Abbati.) Ità legitur io quinta collectione Honorii III. apud Innocentium Cironium: in ſexta autem legitur, *Abbati S. Michaelis Abradenſis diœceſis*: ſed utrobique mendoſè; legendum enim eſt, *Abricenſi*: Abricantum enim, ſive Abricenſis diœceſis, eſt ſuffraganea Rhotomag. In ea diœceſi S. Auberto ejus Epiſcopo cùm apparuiſſet Archangelus Michael, in ejus honorem in loco, qui vulgò *Tumba* vocatur, Eccleſiam conſtruxit, ut refert Chenu *in ſerie Præſulum Abricenſium*: ibi poſtea ædificatum fuit monaſterium Ordinis D. Benedicti, de quo plura Yepes *in chronic. D. Benedicti*, *tomo* 5. *anno* 709. *in fin.* hujus monaſterii Abbati miſſa eſt præſens deciſio, ut jam notavit Renatus Chopinus *lib.* 1. *ſacræ politiæ*, *tit.* 7. *n.* 17.

2 b *Abbatiſſa.*) Dicitur ſuperior, quæ præeſt ſanctimonialibus, ſive virginibus Deo dicatis: ſicut enim à voce Syriaca *Abba*, hoc eſt pater, dicitur ſuperior monachorum Abbas, ut probavi *in c.* 1. *de ætate*, *& qualitate*: ita mater monialium, licèt non omni cum proprietate, dicitur Abbatiſſa: non autem appellatur Virginum maxima, ut ſacra à profanis diſtinguantur: virginum enim Veſtalium mater dicebatur Virgo maxima. Sveton. *in Domitiano c.* 8. ibi: *Mox Corneliam virginum maximam abſolutam olim, dehinc longo intervallo repetitam, atque convictam defodi imperavit.* Et *in Cæſare*, *c.* 83. ibi: *Demandaveratque virgini Veſtali maximæ.* Lampridius *in Heliogabalo*, ibi: *Quamvis virgo maxima falsò monſtraverat.* Carolus Sigonius *de antiquo jure Rom. c.*19. refert Numam quatuor virgines Veſtales inſtituiſſe cum Veſtalium maxima. D. Ambroſius *in epiſtola ad Valentinianum*, Marcellus Donatus *in Sveton. ad Auguſt. c.* 100. Ne ergo ſacra miſcerentur profanis, ita ut confunderentur ſacrę virgines cum Veſtalibus, Sanctimonialium ſuperiores Abbatiſſæ dictæ fuerunt: notavit Voſſius *de vitiis ſermonum*, *lib.* 1. *c.*6.

3 c *Liburgenſe.*) Ità legendum eſſe exiſtimavit Cironius *in præſenti*; ſed non rectè, potiùs enim legendum eſt, *Brundicenſe*, quod monaſterium in Germania conſtruxit. S. Meinulphus temporibus Ludovici Regis Gallię, ut refert Surius *in ejus vita*; & ita emendandum eſſe hunc textum eſtimavit Hallier. *de ſacris electiou. ſect.* 4. *c.* 1. *§.* 7.

4 d *Canonicas.*) Canonicarum mentio obvia eſt apud Scriptores Flandriæ, & Germaniæ; in eis enim provinciis frequenter monaſteria Canonicarum conſtruebantur, in quibus obſervabatur regula D. Auguſtini, aut D. Benedicti, ut referunt Pennotus *lib.* 2. *hiſt. canonic. regul.* Yepes *in chron. D. Benedicti*, *tomo* 2. *anno* 647. aliquando in eis virgines includebantur, non tantùm ut monaſticam vitam profiterentur, verùm ut poſtea à parentibus nuptiis traderentur: unde hæc monaſteria vulgo dicebantur *de Canoniſſas y Damiſelas.* Yepes *ubi ſuprà*, & *tom.* 5. *anno* 994. In his monaſterio Abbatiſſa non ſolùm poteſtatem habebat in ipſas canonicas, verùm etiam in clericos, & capellanos ipſarum, ut probatur ex libro Provinciali omnium Eccleſiarum appellato, adducto ab Yepes *d. tom.* 5. ibi: *Pro parte dilectæ in Chriſto filiæ Abbatiſſæ monaſterii Turenſis, Ordinis S. Benedicti, Leocienſis diœceſis, in quo etiam præter dilectas in Chriſto filias inibi canoniſſas ipſa dumtaxat Abbatiſſa dictum Ordinem expreſsè profiteri conſuevit, & aliqui ſæculares clerici canonicatus, & præbendas ibidem obtinentes, ac Capitulum inſimul facientes, fore noſcuntur.* Iſtis etiam canoniſſis aliquando aſſignabantur præbendæ Eccleſiarum Cathedralium in alimoniam, & ſuſtentationem ipſarum: Concilium Rhemenſe ſub Eugenio III. *can.* 4. ibi: *Sanctimoniales, & mulieres, quæ canoniſſæ vocantur, in clauſtro aſſiduè permanentes, communi refectorio, & dormitorio ſint contentæ; & relictis præbendis aliis, propriis neceſſitatibus earum de communi provideatur.* Notarunt Boſquetus *ad Innocentium III. epiſt.* 138. Iſtarum etiam canoniſſarum mentio extat *in c. fin.* 12. *q.* 5. *c. perniciosum* 18. *q.* 2. Concilin Cabilon. 2. ſub Carolo, *can.* 53. novella Juſtiniani 59. plura de illis Germonius *lib.* 2. *de ſacror. immunit. cap.* 8. *num.* 20. Hallierius *d. §.* 9. *pag.* 512. Gibalin. *de clauſur. diſq.* 1. *c.*3. *§.* 2. *conſect.* 4. & Acunna *in cap. relatum*, 81. *diſt.* DreKerus *l.* 1. *diſſer.* 13. Tondutus *2. p. reſolution. can. c.*3. *§.* 4. Fileſacus *in c. irrefragabili* 13. *§.* 5. *de offic. ordin.* Bibliotheca Præmonſtratenſis *to.* 1. *lib.* 1. *ſect.* 16.

C O M M E N T A R I U M.

Ex hoc textu talis deducitur concluſio: *Abbatiſſa ſubditos excommunicare non poteſt, ſuſpendere autem ab officio, & beneficio valet, ſi ſibi obedientiam, & reverentiam non præſtent.* Probant textus *in cap. nova, de pœnitentiis, & remiſſionibus*, *c. de monialibus*, *de ſententia excommunicat.* Conſonat de jure Regio lex 26. *tit.* 3. *part.* 1. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Cæſar *de eccleſiaſtic. hierarch. §.* 2. *n.* 26. Suarez *tom.* 5. *de cenſuris*, *diſp.* 2. *ſect.* 3. *n.* 5. Hugolin. *eod. tract. tabula* 2. *cap.* 2. *§.* 7. Angujanus *lib.* 2. *de legib. c.* 24. *n.* 21. Diana 5. *p. tract.* 9. *reſolut.* 16. & 8. *parte*, *tract.* 1. *reſolut.* 39. Victoria *relect.* 2. *de poteſt. Eccleſ. q.* 2. *n.* 3. Fragoſo *de regimine*, *tomo* 1. *in introduct. §.* 2. *n.* 20. & latiùs *tomo* 2. *lib.* 11. *diſput.* 24. *§.* 6. *n.*6. Turrecremata *lib.* 1. *ſummæ*, *c.* 96. *n.* 10. Chopinus *l.* 1. *monaſt. tit.* 2. *n.* 5. Turrianus *lib.* 8. *pro explanat. Clementis*, *c.* 19. Bruno Chaſſaing. *de privileg. regul. tract.* 3. *cap.* 4. *propoſitione* 1. P. Gregor. *lib.* 7. *de repub. cap.* 11. *n.* 12. Boſquetus *ad Innocentium lib.* 1. *epiſt.* 124. Tamburinus plures referens *de jure Abbatiſſar. diſp.* 7. *q.* 4. & *diſp.* 32. *per totam*, Marcus Antonius *lib.* 2. *inſtit. tit.* 3. *n. fin.* Baton. *anno* 173. *n.* 39. & 174. *n.* 10. & 175. *n.* 25. Germonius *lib.* 3. *de ſacr. immunit. c.* 10. *ad finem.* 5 Concluſio deducitur & probatur.

Sed adversùs hanc concluſionem ſic argumentor: Fœminæ incapaces ſunt ratione ſexus, juriſdictionis, *l. cum Prætor*, *§. moribus*, *ff. de judiciis*, *l. fœminæ*, *ff. de reg. jur.* ubi plura P. Faber, & Gothofred. *cap. mulierem*, 33. *q.* 5. Donel. *lib.* 17. *comm. c.* 24. Cujac. *lib.* 13. *obſerv. cap.* 23. dicemus *in c. dilecti*, *de arbitris*; quia conſilium earum fragile eſt, *l. ſi pater*, *C. de ſponſalibus*, Ariſtotel. *lib.* 1. *polit. c. ultima*, plura Tiraquel. *l.* 1. *connubial. num.* 65. Sunt etiam vindictæ cupidæ. D. Chryſoſt. *in homil. de decollat. D. Joannis*, Juvenal. *ſatyr.* 13. ibi: 6 Traditur ratio decidendi.

——Vindicta
Nemo magis gaudet quàm fœmina.

Suntque valde crudeles Chryſoſtom. *dicta homil.* ibi: *Ego quidem exiſtimo nullam eſſe in hoc mundo beſtiam comparabilem mulieri crudeli.* Tibullus ibi:

Ferarum omnium immitior fœmina.
Ab crudele genus, nec fidum fœmina nomen!

Menar-

Menander Græcus ait: Qualis leenæ, eſt mulieris crudelitas. Virgilius *lib. 4. Æneid.* ibi:

Non potui abreptum divellere corpus, & undis
Spargere: non ſocios, non ipſum abſumere ferro
Aſcanium, patriſque epulandum apponere menſis.

Unde in omnibus ferè provinciis, à dignitatibus juriſdictionem annexam habentibus arcentur, ut probant Arniſeus *tom. 1. Polit. lib. 2. de repub. c. 2. ſect.* 8. Bernegerus *in Tacitum*, *q.* 192. P. Menochius *lib. 1. polit. c.* 5. Salcedo *de regim. Principum*, *lib. 4. c. 6. dict.* 14. Marquez *in ſuo gubernatore*, *cap.* 31. *§.* 2. igitur non rectè in præſenti docetur, Abbatiſſam habere juriſdictionem in clericos, & canoniſſas, poſſeq; eos ſuſpendere. Augetur hæc difficultas ex eo, nam ſi Abbatiſſa poſſet ſuſpendere clericos, & canoniſſas ſuas, poſſet eos excommunicare, ſiquidem interdictum, & ſuſpenſio æqualiter cenſuræ ſunt ac excommunicatio, *c. quærenti*, *de verb. ſignif.* & qui non poteſt excommunicare, nec interdictum apponere, *cap. quæſivit 2. de his quæ ſunt à majori*: igitur ſi Abbatiſſa poteſt clericos interdicere, & ſuſpendere, poterit etiam excommunicare; aut ſi excommunicare eos non valet, nec interdicere, aut ſuſpendere, argumento textus *in cap. cùm contingat*, *de foro competenti*.

7 Poteſtas clavium fœminæ non competit.

Hac dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, eos tantùm poteſtatem clavium habere, quibus Dominus noſter conceſſit; conſtat autem conceſſiſſe Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus: & licèt Beata Virgo Maria dignior fuiſſet univerſis Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus, non tamen illi, ſed Apoſtolis tradidit Dominus claves Regni cœlorum, *cap. nova, de pœnitent.* Unde fœminæ nullo modo poſſunt clavium poteſtatem habere, vel eccleſiaſticam juriſdictionem exercere, *d. cap. nova*; & ſi antiqua Eccleſiæ Concilia, veterumque Patrum reſponſa conſulamus, inveniemus fœmineum ſexum arctiſſimis limitibus conſtringi circa eccleſiaſtica officia, & miniſteria. D. Clemens *lib. 3. conſtit. cap. 6.* ait: *Non permittimus mulieres in Eccleſia docere, ſed tantùm orare, & magiſtros audire*. PP. Concilii Carthaginenſis 4. *can.* 99. prohibent mulieribus, quamvis doctrina, & caſtitate præfulgentibus, ſacra miniſteria tractare: & Concilio Nannet. *can.* 19. ita cavetur: *Cum Apoſtolus dicat. Mulieres in Eccleſia taceant; non enim eis permittitur loqui: turpe eſt enim mulierem loqui in Eccleſia*. Concilio Laodiceno *can.* 4. ibi: *Non oportet mulieres ingredi ad altare*. In Clementina 1. de religioſis domibus prohibetur illis diſputare de fide. Alia proſequuntur Hallierius *de ſacris elect. pag.* 510. Ambianus *ad Tertul. de velandis virginibus*, *cap. 9. obſervat.* 1. Unde nec ex Summi Pontificis ſpeciali commiſſione poſſe fœminam poteſtatem clavium exercere, docent Cæſar *ubi ſuprà*, *§.* 2. licèt quamplures Theologi, & Canoniſtæ contrarium docuerint, quos ſequitur Tamburinus *d. diſp. 32. qu.* 4.

8 Fœmina habet aliqualem poteſtatē.

Secundò ſciendum, & præmittendum eſt, Abbatiſſas in ſuas moniales, & alias perſonas monaſterio ſubjectas, ſive viros, ſive fœminas, tam clericos, quàm laicos, habere, & exercere quamdam poteſtatem, ut eas moneant, & corrigant, adeo ut in Concilio Cabilonenſi ſecundo ſub Carolo, *can.* 54. aſſeratur, Abbatiſſas in conſpectu Dei rationem reddituras de ipſis monialibus; & in Concilio Turon. 2. *can.* 30. jubetur, ut ipſas cuſtodire, & ſervare, quanta potuerint vigilantia, decertent; ſicut enim Abbas præeſt monachis ad rectam gubernationem, ita Abbatiſſa monialibus: hæc autem poteſtas non ſolùm œconomica eſt, ut matrum familias, cujus ratione tenentur victum, & veſtitum illis præſtare: Concilium Cabilon. 2. *can.* 54. *&* 58. Turon. 2. *can.* 26. Rhemenſe 2. *canon.* 33. Aquiſgran 2. ſub Ludovico *part. 5. cap.* 2. verùm & ratione finis, & objecti in ſpiritualibus quodammodo juriſdictionem obtinent: poſſunt enim Abbatiſſæ ſub obedientiæ præcepto monachis jubere actus humanos: & ſi contrà fecerint, pro rei qualitate, aut lethaliter, aut venialiter peccabunt. Tamburinus *d. diſputat. 32. quæſt.* 1. Fragoſo *d. diſputat. 24. §. 6. numer.* 9. Pax Jordanus *tom. 3. Lucubrationum*, *lib. 5. tit. 4.* & *tom. 2. lib. 10. tit.* 13. Leander *de cenſuris*, *tr. 1. diſp. 2. qu.* 31. P. Mendo *de Ordin. Milit. diſquiſit. 7. qu. 4. nu.* 46. fusè probat amicus noſter Fr. Michael Fuentes Ciſtercienſis Ordinis nunc Generalis, & in Academia Salmanticenſi ſacræ Theologiæ veſpertinus Anteceſſor, *in diſcurſu morali judicio pro Abbatiſſa Burgenſi de las Guelgas*. Poſſunt etiam moniales recipere ad profeſſionem. Chopinus *lib. 2. monaſt. tit. 2. nu.* 5. diſpenſare cùm eis in jejuniis, & eſu carnis: Tamburinus *ubi ſuprà*, *qu.* 8. & olim licentiam dare poterant egrediendi è monaſterio: Synodus Trullana *can.* 46. ubi PP. permittunt aſceticam vitam ducentibus, ut ſi neceſſitas inevitabilis poſtulet, exeant cum benedictione, & cura Præpoſitæ. Concilium Cabilon. 2. *can.* 62. ubi egreſſus monialibus interdicitur, niſi fortè pro aliqua cauſa, neceſſitate urgente, & Abbatiſſa eas mittente; licèt hodie eam licentiam dare non poſſint, ut communi Interpretum ſententia docet Gibalinus *de clauſura*, *diſquiſit. 1. c. 4. §.* 5. Etiam beneficia conferre poſſunt, & clericos inſtituere inſtitutione collativa, non autem inſtitutione authorizabili; & ita inſtitutos beneficiis privare. Tamburinus *d. diſputat. 32. qu.* 12. & etiam conſtituere beneficiarios, & approbare confeſſarios per Presbyterum à ſe deputatum, ut de Abbatiſſa Regalis monaſterii de las Guelgas de Burgos, docent Fr. Manuel Rodriquez *tom. 2. qq. regul. q. 44. art.* 3. Flores de Mena *lib. 1. variar. q.* 20. Leander *de ſacr. tom. 1. tr. 5. diſp. 11. qu.* 46. Mendo *de Ordinibus Militarib. diſp. 7. qu. 1. num.* 46. Manrique *annal. anno* 1287. *cap. 9. num.* 2.

9 Traditur ratio decidendi.

Ex quibus jam provenit vera hujus deciſionis ratio. Cùm enim Abbatiſſa virtute poteſtatis, quam habet in Canonicos, & Capellanos monaſterii, & clericos monaſterio ſubjectos, poſſit eos judicare, meritò ſuſpendere, & interdicere valet; ſed cùm poteſtas excommunicandi ſit clavium Eccleſiæ, atque ejus incapax ſit fœmina ratione ſexus, ideò nec dictos capellanos, nec moniales, ſive canonicas excommunicare poterit, ut docent Vivianus, & Barboſa *in præſenti*. Accedit, nam novum non eſt in jure, ut mulier ratione dignitatis, qua pollet, habeat juriſdictionem, *ut in c. ſignificaverunt*, *de reſcriptis*, *c. dilecti*, *de arbitris*; non tamen poteſtate excommunicandi ex ea uti poſſe, cùm hæc facultas à poteſtate Clavium deſcendat: ergo rectè licet in hoc textu ratione dignitatis juriſdictionem Abbatiſſa habeat, non tamen ideò poteſt excommunicationis ſententiam proferre.

10 Oſtenditur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà perpenſa; verum enim eſt, mulieres à judicandi munere arceri ob ſexus fragilitatem, & quia deceptionis faciles ſunt, *l. 2. §. penult. ff. ad Vellejan. l. ſi mulier*, *Cod. eod.* Ovidius:

Ut corpus tenerum, mens ſic infirma puellis;
Fortius ingenium ſuſpicor eſſe viris.

Unde Ambroſius *lib. 7. contra Gentes*, ajebat: *Spectata eſt in mulieribus ſexus, ſenſuumque fragilitas, quæ eas ſine injuria à publicis muneribus excipit, maximè à judiciali officio*. Non me latet, Romæ Imperatorem Heliogabalum Senatum mulierum in colle Quirinali introduxiſſe; ſed cùm omnia Senatuſconſulta de matronali veſte, & ornatu rogarentur, meritò ſublatus fuit, ut referunt Lampridius *in Heliogabalo*, Flavius Vopiſcus *in Aurelio*, Plutarchus *in compendio Numæ*, *& Lycurgi*. Judicare ergo fœminæ nequeunt, niſi ratione dignitatis, quam obtineat, ut latè dicemus *in c. dilecti*, *de arbitris*. Unde in præſenti ratione dignitatis Abbatialis poteſt Abbatiſſa juriſdictionem exercere inter moniales, & clericos monaſterio ſubjectos. Nec augmentum difficultatis adverſatur, cui ſatisfaciunt Suarez *ubi ſuprà*, *n.* 6. & Hugolinus §. 7. dicendo, Honorium in præſenti non approbare ſuſpenſionem latam ab Abbatiſſa, immò potiùs jubere judici delegato, ut exequeretur monita Abbatiſſæ, non autem ut ipſa per ſe interdictum apponeret, ſed ad ejus petitionem judex delegatus; Suarium, & Hugolinum ſequuntur Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. d. §.* 2. Barboſa *in fin.* Halliet. *ubi ſuprà*, *pag.* 518. Sed rectiùs reſponderi poteſt, interdictum, & ſuſpenſionem in hoc textu non importare cenſuram eccleſiaſticam, ſed lato modo accipi pro ſimplici quadam prohibitione facti, potiùs quàm juris, qua Presbyteris prohibetur in ſuis beneficiis, aut capellaniis ad tempus deſervire. Ita docent plures relati à Barboſa *hic*, *n.* 5. Tamburinus *d. diſp. 32. q.* 5. Diana *part. 8. tr. 1. reſol.* 39.

11 Intelligitur c. dilecta, de exceſſibus Prælat.

Sed ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in c. dilecta*, *de exceſſibus Prælatorum*, ubi Abbatiſſa Jotrenſis Eccleſiæ comparuit coram Rom. Pontifice, & propoſuit, quod clerici, qui ſub ipſius poteſtate erant, habere ſigillum intendebant, cùm antiquitus illud habere non conſueviſſent, nec Capitulum proprium obtinebant, ut ſic ſigillo uti poſſent: quibus propoſitis coram Honorio III. ipſe Archidiacono Sueſſionenſi reſcripſit, ut ſi conſtaret eos ſigillum antiquitus non habuiſſe, nullo modo permitteret ſigillum fabricare. Ex quo textu expreſsè conſtat, Abbatiſſam nullam juriſdictionem habere in clericos monaſterio ſubjectos; ſiquidem Abbatiſſa Jotrenſis non poterat in eos animadvertere, aut eos ſuſpendere; ſed ipſa Abbatiſſa de clericorum exceſſibus conqueſta fuit coram Rom. Pontifice: igitur quia nullam juriſdictionem habet Abbatiſſa, etiam ratione dignitatis, in eos. Huic difficultati reſpondendum eſt, quod licèt Abbatiſſa poſſit ſuſpendere clericos, & ſuas moniales; tamen ſi negotium, quod tractatur, ſpectat ad ipſam

ſam Abbatiſſam, quia oemo in cauſa propria judex eſſe poteſt, *l. unica*, *C. ne quis in ſua cauſa*, cum aliis adductis ab Oſuald. *libro 17. ad Donellum*, *cap. 1. littera C*, debet ſuperiorem adire. Unde cùm *in d. c. dilecta*, intendereot clerici ſigillum habere, & ſic juriſdictionem obtinere, Abbatiſſa verò aſſereret ad eam juriſdictionem ſpectare; ideò non ipſa poterat in cauſa procedere, ſed judex competens adeundus erat.

CAPUT XIII.

Gregorius IX. *Patriarchæ* a *Grandenſi*.

Dlecti filii Archiepiſcopi, & Capitulum Caſtellan. ſuam ad nos qoerimoniam detulerunt, quòd cùm à *b* Caſtellan. Epiſcopo exigeres juramentum præter ſormam canonicam, quam cæteri Suffraganei Metropolitanis ſuis conſuevere præſtare, iidem conſpicientes ex hoc Eccleſiæ ſuæ *c* præjudicium generari, ad Sedem Apoſtol. appellarunt. *Et infrà:* Cùm igitur non deceat alii te ſeciſſe, quod ab alio fieri tibi nolles, mandamus quatenus contentus ſorma canonica, quam nos à Coepiſcopis noſtris nobis immediatè ſubjectis recipimus, nihil amplius à Caſtellan. Epiſcopo obtentu alicujus conſuetudinis exigas prætextu præſtiti juramenti, ſciens nos eundem Epiſcopum ab hujuſmodi juramento, quoad alios articulos abſolviſſe, vel deountiaſſe potiùs, nòn teneri.

NOTÆ.

1 a GRandenſi..) De hoc Patriarcha egi *in cap. ex litteris*, *de officio deleg.*

b *Caſtellan.*) Ideſt Veneticum: nna enim ex ſex regionibus Venetiarum olim dicebatur Caſtrum Oliboli, & poſteà una voce Caſtello appellatur; in quam Eccleſiam translata fuit anno 774. Cathedra Epiſcopalis Veneriarum, & ejus Præſul dicebatut Epiſcopus Olibolenſis uſque ad annum 1091. in quo Epiſcopus Henricus Contarenus titulum aſſumpſit Epiſcopi Caſtellani: & ſic jam temporibus Gregorii IX. dicebatur Epiſcopus Caſtellanus in præſenti textu, & *in cap. inter*, *de cauſa poſſeſſ.*

c *Præjudicium.*) His enim temporibus electio Epiſcoporum ad Capitulum ſpectabat; confirmatio verò ad Metropolitanum: unde in præſenti caſu Capituli, & Canonicorum intererat, ne Epiſcopus proprius gravaretur immodicè in obedientia Metropolitano præſtanda, ut docet Balboa *in cap. nullus 4. num. 13. de jurejur.* Hujus textus commentarium dedi *in cap. ſignificaſti 5. de electione*. 2

CAPUT XIV.

Idem a *Priori Fratrum Prædicatorum*, *&* *Archid.* b *Rhegin.*

CUm olim cauſa. *c Et infrà:* Quocirca mandamus, quatenus licèt conventus monaſterii S. *d* Salvatoris Meſſanenſis ſint ipſo jure hac vice eligendi poteſtate *e* privati; de gratia tamen eligendi, ſeu poſtulandi detis ipſis auctoritate noſtra liberam facultatem, mandantes eiſdem, ut cùm Eccleſia *f* Meſſan. vacet ad præſens, electionem ſuam confirmandam, prout de jure fuerit, vel etiam infirmandam, præſentent Capitulo Meſſanenſi.

NOTÆ.

1 a PRiori.) In Meſſanenſi diœceſi eſt cœnobium B. Dominici Ordinis Prædicatorum, in colle Tyronis, opera Raynaldi ſocii B. Dominici conſtructum, quod poſtea variis in locis translatum fuit, ut refert D. Rochus Pirro *tom. 1. Siciliæ ſacræ*, *in Collegiis Eccleſiæ Meſſanenſis*, *pag. 391.*

b *Rhegin.*) De hac Eccleſia plura adduxi *in cap. Venerabilis*, *de officio delegat.*

c *Et infrà.*) Hujus textus integra caremus, quæ non modicam lucem huic deciſioni præſtaret.

2 d *Sancti Salvatoris.*) Ordinis D. Baſilii: quod monaſterium celebre eſt in Meſſanenſi diœceſi: ejus Abbas dicitur Archimandrita, ideſt Abbatum maximus. Rogerius enim primus Siciliæ, & Calabriæ Comes, Meſſana à Saracenis erepta, monaſterium illud conſtruxit, & ſub patrocinio S. Salvatoris dicavit. Rogerius ejus filius illud ampliavit, & Archiepiſcopo Meſſanenſi illud ſubjecit. Temporibus autem Gregorii IX. obedientiam, & reverentiam Epiſcopo præſtabat, cenſumque perſolvebat, donec à prædicta diœceſana juriſdictione exemptum fuit, & R. Pontifici immediatè ſubjectum à Sixto IV. io Bulla, cujus verba refert Dom. Rochus Pirto *tom. 3. Siciliæ ſacræ*, ubi plura de origine, progreſſu, & dignitate hujus Archimandritæ adducit.

e *Privati.*) Quia elegerunt iodignum, juxta adducta *in cap. cùm in cunctis*, *§. ult. de elect.* unde ob renunciationem Abbatiæ factam à Machario, diutiùs ipſa dignitas vacavit, uſquedum ſuffectus fuit in ejus locum Henchinius anno 1275. ut refert Pirro *ubi ſuprà*. 3

f *Meſſan.*) Deceſſerat enim Berardus, ſeu Bernardus, cui ſucceſſit Landon. ut refert Pirro *tom. 1. Siciliæ ſacræ*, *pag. 332.* De hac Eccleſia Meſſanenſi egi *in cap. Meſſana*, *de electione*.

Ex hoc textu communiter deducunt Interpretes, Capitulum Sede vacante poſſe infirmare, & confirmare electiones: quam doctrinam diſputabimus *in cap. 2. ne Sede vacante*, *cap. ſimul 33. de ſimonia*, ubi proprius locus eſt ejus aſſertionis. 4

CAPUT XV.

a Idem *Archipresbytero Sanctæ Mariæ Majoris de Urbe*.

STatuimus, ut Presbyteri primum locum, diaconi ſecundum, ſubdiaconi tertium, & ſic de reliqois, obtineant ordinatim, etiamſi poſteriùs admittantur. Et qui major eſt ordine, etiamſi poſtea ſit receptus, etiam io portione percipienda potiorem eſſe volumus, ac minores facere ſervitia conſueta.

NOTÆ.

a IDem.) Hujus textus epigraphen illuſtravi *in cap. fin. de conſtitution.* ubi interpretatio, ſeu limitatio præſentis conſtitutionis traditur.

COMMENTARIUM.

1 Concluſio deducitur & probatur. EX hac deciſione communiter talis deducitur aſſertio: *Qui major eſt ordine, licet poſterior in Eccleſia receptus, præfertur inferiori in gradu, qui illi præſtare debet debita ſervitia.* Probant textus *in cap. non oportet*, *65. diſt. cap. fin. 89. diſt. cap. non oportet*, *cap. à Subdiacono*, *93. diſt. c. cùm olim*, *de conſuetudine*, Synodus Romana ſub Sylveſtro *can. 7.* Concilium Nicænum in editione 2. *can. 18.* in 2. *can. 14.* in Piſana *can. 16.* Concilium Andegav. *can. 3.* Arelatenſe 1. *can. 14.* Carthagin. 4 *can. 34. cap. pervenit*, *diſt. 94. cap. ultimo*, *diſt. 75. cap. Diaconos 13. 95. diſt.* Arelat. 2. *can. 15. l. ſemper*, *ff. de jure immunit. leg. 1. & 2. ff. de albo ſcrib.*

ſcrib. l. unic. C. de tyron. lib. 12. *l.* 1. *& per totum C. ut dignitatum ordo, lib.* 12. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa hic, Creſpetius *in ſumma*, *verbo Ordo*, Antonius Auguſt. *in epitome juris*, *lib.* 7. *tit.* 8. & *lib.* 8. *tit.* 7. Petrus Gregor. *in c. ult. de conſtitut.* Balſamon *in can.* 18. *Concilii Nicæni*, & *in can.* 7. *ſextæ Synodi*, Savarus *ad Sidonium lib.* 1. *epiſt.* 12. *verbo Si mihi ſtandi locum*, Haæpthen. *in vita S. Benedicti*, *prologom.* 18. *§.* 12. Æneas Silvius *in hiſt. Concilii Baſileenſ.* Grotius *lib.* 2. *de jure belli*, *c.* 5. *nu.* 21. Rota apud Dianam *part.* 11. *pag.* 549. Baronius *anno* 402. ubi Spondanus *n.* 12. Acunna *in d. c. a Subdiacono*, & *de Primatu Eccleſiæ Brachar. c.* 7. Duaren. *lib.* 1. *de ſacris Eccleſ. c.* 14. Chaſſaneus *in catal. pag.* 12. *conſil.* 99. Azevedus *in leg.* 77. *tit.* 5. *lib.* 2. *recopil.* Tiraquel. *de primog. in præfat. nu.* 152. Gratian. *diſceptat. c.* 106. *n.* 3. Severinus Binius *in notis ad Synodum Roman.* 2. *ſub Sylveſtro*, *littera E*, Baronius *anno* 325. *n.* 20. D. Joannes de Larrea *allegat.* 51. *& ſeq. num.* 8. Valenzuela *conſil.* 34.

2 Impugnatur tradita aſſertio. Sed licèt hæc aſſertio ita illuſtrata vera ſit, difficilis tamen redditur ſequentibus conſiderationibus: & prima naſcitur ex principio hujus textus, ibi: *Statuimus*; ubi jus novum ſtatui videtur, juxta proprietatem verbi, *ſtatuimus*, quod jus novum importat, *cap. ſtatuimus*, *de offic. legati*, *lib.* 6. *cap. cum litigantes*, *de offic. Ordin. eod. lib. Clementina ult. de reſcriptis*: nam plurimis retrò ſæculis ſtatutum invenio, ut Presbyteri primum, Diaconi ſecundum, Subdiaconi tertium, & ſic reliqui inferiores obtineant gradus, *d. cap. à Subdiacono*, cum aliis ſuprà citatis: igitur non rectè aſſerit Gregorius in præſenti, noviter ſtatuere, ut prior in dignitate inferioribus, ſeu poſterioribus præferatur. Secundò adversùs eam partem, ubi docetur, majorem in gradu in portione percipienda potiorem eſſe debere, obſtat; nam in hoc textu tam Presbyteri, quàm Diaconi, ſimul erant canonici Eccleſiæ Sanctæ Mariæ; ſed canonici, qui in una Eccleſia deſerviunt, æqualiter debent ſtipendia percipere, *c. cùm omnes*, *c. cum M. de conſtitution.* igitur Presbyteri non debent eſſe potiores Diaconis in portione recipienda. Tertiò adversùs ultimam partem aſſertionis, dum in ea affirmatur, inferiores in gradu majoribus debere præſtare ſervitia conſueta, obſtat; nam Presbyteri ab inferioribus non debent aliqua munera exigere, ſeu tributa petere. Concilium Troslejanum *can.* 6. ergo nulla ſervitia inferiores in ſuperiori gradu conſtitutis præſtare coguntur. Tandem difficilis redditur hæc aſſertio *ex c.* 1. & ibi adductis, *hoc tit.* ubi docetur, priùs receptum omnibus antea admiſſis præferendum eſſe: ergo abſque ulla diſtinctione gradus, ſive Presbyteri, ſive Diaconi recepti ſint, majoritas ex temporis antiquitate, non verò ex gradu, ſeu ordine æſtimanda eſt.

3 Traditur ratio decidendi. Quibus conſiderationibus minimè obſtantibus, defendenda eſt ſuprà tradita aſſertio, cujus ratio, præmiſſis quæ adduxi *in c.* 1. *hoc tit.* ex eo naſcitur; nam quemadmodum in Triumphante Eccleſia ordo hierarchicus ſervatur, & major in gradu minorem antecellit, Dionyſius *de Eccleſiaſt. hierarch. c.* 5. D. Thomas 1. *part. q.* 103. *art.* 2. Durantius *lib.* 2. *de ritib. c.* 31. ita in Eccleſia militante, ubi ordo hierarchicus ad ſimilitudinem cœleſtis introductus eſt, debet etiam prioritas ſervari, ut major gradu minorem antecellat. Accedit, nam quid magis rationi conſentaneum, quàm ut qui majori pollet dignitate, primum locum obtineat: quod Imperatores variis legibus ſanxerunt, pœnas refractariis indicendo, *l.* 1. *&* 2. *C. Theodoſ. ut dignitat. ordo ſervetur*, Carolus Magnus *lib.* 2. *capitular.* 290. Alexius Comnenus *in novella*, apud Balſamon. *in canone* 18. *Concilii Nicæni*: plura Savarus *ad Sidonium*, *libro* 1. *epiſt.* 11. *verſic. Si mihi ſtandi locum*, Hermoſilla *in* 5. *part. gloſſa* 2. *n.* 4. Valenzuela *conſilio* 34. *n.* 32. *in Tacitum*, Gratianus, & D. Joannes de Larrea *ubi ſupra*: unde cùm Presbyter major ſit in gradu quàm Diaconus, & Diaconus Subdiacono; ideò rectè deciditur, præferendum eſſe ordine majorem minori, non tantùm in ambulando, & ſedendo, verùm, & ſuffragio præſtando. In rogandis verò ſententiis in Conciliis, aut Senatu, non idem mos in omnibus provinciis reperitur: aliquando enim prior in ordine ultimus ſententiam dicit; aliquando verò primus, ut refert Bernegerus *in Tacitum*, *qu.* 58. *per totam*. Cùm ergo ſemper potiores, præſtantioreſque ſint, qui majori dignitate, aut honore decorantur; ideò etiam in portione capienda, & obſequio illis præſtando, majores habentur. Accedit, nam ideò Epiſcopus in Eccleſia ſublimiorem ſedem obtinet, Concilium Carthagin. 4. *can.* 35. *Ut Epiſcopus in Eccleſia*, *& in conſeſſu Presbyterorum ſublimior ſedeat*: & *cap. Epiſcopus* 10. 95. *diſt.* Plura Lantdmeter. *de veteri mon. capite* 60. Vicecomes *de antiquis Miſſæ ritibus*, *libro* 2. *cap.* 43. Baronius *anno* 45. *num.* 11. Eſcobar *de reg. cap.* 24. *num.* 91.

4 Diſſolvitur prima difficultas. Nec adverſatur prima difficultas ſuprà adducta, quam intactam omnes repetentes in præſenti reliquerunt: ut autem illi ſatisfaciam, obſervo circa ſubdiaconos, & reliquos in inferioribus gradibus conſtitutos, quòd Diaconis, & Presbyteris obedientiam, & reverentiam præſtarent, nullam unquam in Eccleſia controverſiam extitiſſe: de Diaconis verò legimus ſæpè in ſeſſionibus, & aliis actibus Presbyteris eſſe potiores, & prioritatem vindicare intendiſſe: de Diaconis urbis Romæ conſtat ex traditis à Baronio *anno* 402. *num.* 45. de Diaconis Eccleſiæ Gallicanæ idem refert Severinus Binius *in notis ad Concilium Andegav. can.* 3. hujus præſumptionis, & arrepti honoris occaſio ex eo proveniebat; nam cùm Diaconis rerum Eccleſiæ adminiſtratio commiſſa eſſet, *cap.* 1. 2. *quæſt.* 1. *cap. in ſancta*, 92. *diſt.* illuſtrat Duarenus *lib.* 1. *de ſacris*, *cap.* 12. & ubique majori in obſequio, quàm Presbyteri haberentur, ea de cauſa adverſus Presbyteros inſurrexerunt, adeò ut Gregorium *epiſt.* 14. 15. *&* 16. legamus, Honoratum Archidiaconum Salonitanum conqueſtum eſſe apud eum, eo quod peteret illum in Presbyterum; fatebaturque capite minui, & degradari; non alia ratione, niſi quia Diaconi majori honore propter bonorum adminiſtrationem ſibi commiſſam à populo proſequebantur, quod ex D. Auguſtino & Hieronymo probat Binius in notis *ad Concilium Carthagin.* 4. *can.* 34. Nec ſolùm in Presbyteros, ſed etiam in Epiſcopos Diaconos inſurrexiſſe legimus in epiſtulis D. Cypriani ad Rogatianum *lib.* 3. *epiſt.* 9. apud Pamelium *epiſt.* 65. cui titulus eſt, *de ſuperbo Diacono*: ſed quia Presbyterorum melior cauſa erat, improbaque Diaconorum ſuperbia, dum Presbyteri primum locum ſibi ratione dignitatis debitum uſurpare intendebant, utpotè quia non tam ratione majoris gradus, ſed Romanæ Eccleſiæ conſuetudine hunc habebant, ut conſtat ex D. Hieronymo *epiſt.* 58. *ad Evagrium*, ibi: *Cæterum etiam in Eccleſia Romæ Presbyteri ſedent*, *& ſtant Diaconi; licèt paulatim increbreſcentibus vitiis inter Presbyteros*, *abſente Epiſcopo*, *ſedere Diaconum viderim*: hujus elationis reprimendæ gratia varia Conciliorum decreta emanarunt. Primum in Concilio Romano ſub Sylveſtro I. relato *in cap. a Subdiacono*; & in Concilio Nicæno *in cap. pervenit*; & Concilio Laodicenſi *in cap. non oportet*, 93. *diſtinct.* Concilio Andegavenſi ſub Leone I. *cap.* 3. & aliis congeſtis ab Ant. Auguſt. *in epit. juris*, *lib.* 6. *tit.* 24. & *lib.* 7. *tit.* 2. *&* 8. Benedicto Haæpthero *lib.* 3. *diſquiſit. monaſt. tract.* 4. *diſquiſit.* 3. Hallierio *de Hierarch. eccleſ. pag.* 957. Duareno *lib.* 1. *de ſacris*, *cap.* 12. Baronio *anno* 325. *num.* 21. quæ controverſia jam deciſa, & ſopita, iterum ſuſcitata fuit temporibus Gregorii IX. Diaconi enim Eccleſiæ Sanctæ Mariæ intendebant ex eo, quod priùs recepti erant in Eccleſia, debere præferri Presbyteris poſteà admiſſis: quod Gregorius IX. reprobavit ſtatuens, ut major in ordine, licèt poſterior in receptione, præferatur antiquioribus, ſed gradu inferioribus; quia temporis prioritas quoad præcedentiam attenditur inter æquales ejuſdem gradus, non verò inter majorem, & inferiorem gradus obtinentes conſideratur.

5 Exponitur auctoritas libri Pontificalis. Ex ſuprà traditis antequam ad ulteriora procedamus, exponenda eſt quædam auctoritas libri Pontificalis Damaſi (de cujus libri auctoritate agunt Baronius *anno* 65. *num.* 30. Turrianus *lib.* 5. *pro epiſtolis Pontificiis*, *cap.* 20. *pag.* 440.) in vita S. Anaſtaſii primi, ubi inter alia geſta, & decreta ipſius Pontificis, illud etiam ſtatutum reperitur: *Hic conſtituit*, *ut quotieſcumque ſancta Evangelia recitarentur*, *ſacerdotes non ſederent*, *ſed curvi ſtarent*. In quibus illud perdifficilè videtur, quomodo videlicet hoc Anaſtaſium ſtatuiſſe feratur, cùm jam illud conſtituiſſet D. Clemens *lib.* 2. *conſtit. cap.* 61. non ſolùm in Sacerdotibus & Diaconis, verùm & in laicis, ibi: *Cum Evangelium legitur*, *omnes Presbyteri*, *Diaconi*, *& laici aſſurgunt cum magno ſilentio*. Et etiam in Epiſcopis: Iſidorus Peluſiota *lib.* 1. *epiſt.* 103. his verbis: *Nam cum ipſe verus Paſtor ad prædicandi Evangelii apertionem accedit*, *tunc demum Epiſcopus aſſurgit*, *atque imitationis habitum deponit*. Unde Sozomenus *lib.* 9. *tripart. cap.* 39. damnat morem Alexandrinum, apud quos præter communem morem non ſurgit Epiſcopus. Exornant Rabanus Maurus *lib.* 1. *de inſtitut. clericor. cap.* 33. Alcuinus *de divinis officiis*, *cap.* 4. Durantius *de ritibus*, *lib.* 2. *cap.* 23. Sed ex ſuprà traditis lucem accipit Pontificalis auctoritas, præcipuè ſi prænotemus ex D. Auguſtino *in quæſt. veteris*, *& novi Teſtamenti*, *quæſtione* 101. ex D. Hieronymo *in epiſt. ad Evagrium*, Baronio *anno* 402. *n.* 45. tempore Anaſtaſii I. inter Presbyteros, & Diaconos gravem controverſiam

ortam

Digitized by Google

ortam fuiſſe, cùm Diaconi ſupercilio elati Presbyteros ſpernerent; unde Presbyteri in eoſdem inſurrexerunt, atque ex conſuetudinis Romanæ Eccleſiæ præſcripto, ipſis ſedentibus, eos ſtare debere contendebant; & in tantùm crevit, atque progreſſa eſt controverſia, ut cùm ſtantes Diaconi coram populo legerent Evangelium, Presbyteri miniſtrantes à ſedibus non exurgerent. Anaſtaſius ergo ſimilem exceſſum deteſtandum, atque emendandum eſſe putavit, ſtatuens ut quoties Evangelia recitarentur, Presbyteri non ſederent, ſed curvi ſtarent: ita Baronius *ubi ſuprà*, Severinus Binius *in notis ad vitam Anaſtaſii*, *tomo* 1. *Concil. pag.* 555. Marianus Schot. & Platina *in vita Anaſtaſii*, Durantus *de ritib. lib.* 2. *c.* 23. *nu.* 17. Coriolanus in Breviario, *anno* 401.

6 *Diſſolvuntur aliæ difficultates.* Nec aliæ difficultates ſuprà expenſæ obſtant: non prima, & ſecunda, quibus ſatisfaciendum eſt ex traditis *in c.* 1. *hoc tit.* pro hujus textus expoſitione: non tertia, cui reſpondendum eſt ex ſuprà traditis, videlicet in hoc textu Greg. IX. agere de ſervitiis, ſive obſequiis obedientiam tantùm, & reverentiam reſpicientibus; non verò de aliis extraordinariis, ſive ordinariis penſitationibus, quas inferiores ſuperioribus præſtare non tenentur. Nec ultima difficultas refragatur; procedit enim textus *in d. c.* 1. *hoc tit.* inter æquales ordine, habentes eundem gradum, ut inter duos Presbyteros, vel Diaconos, inter quos antiquior præfertur, potiorque habetur, ut dixi *in d. c.* 1.

7 *Exponitur cap. non oportet, 93. diſt.* Primò ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in can.* 20. *Concilii Laodiceni*, relatus à Gratiano *in cap. non oportet*, 93. *diſt.* in illis verbis: *Quoniam non oportet Diaconum ſedere ante Presbyterum, ſed ex juſſione Presbyteri ſedeat. Similiter autem honorificetur & Diaconus à miniſtris inferioribus, & omnibus clericis.* Priora verba magnopere conſonant ſuprà traditis; poſteriora verò valdè difficilia ſunt, cùm per illa, *Et omnibus clericis*; nonniſi Presbyteros ſignificari, ex eo colligatur, quia de aliis jam Patres ſtatuerunt, in illis verbis, *a miniſtris inferioribus*, quibus reliqui inferiores gradus ſignificantur. Ergo vel dicendum eſt abundare verba, *& omnibus clericis*, aut in illis comprehendi Presbyteros. In hac difficultate enodanda, nec ducem, nec doctorem habeo; & miror Severinum Binium, qui non inelegantes notas ſcripſit ad canones ipſius Concilii, hunc prætermiſiſſe; quod etiam fecit Chriſtophorus Juſtelus. Sed duplici interpretatione præſens canon donabitur. Prima ex alia verſione, ubi ita legitur: *Similiter autem & Diaconis honor habeatur ab obſequentibus* (id eſt, à Subdiaconis) *& omnibus clericis*: ita legitur apud Gratianum *in d. cap. non oportet*. Qua lectione admiſſa, nulla remanet difficultas; ſed tamen apud Iſidorum, Gentian. Herbettum, Juſtelum, & Balſamonem, qui ex textu Græco in Latinum ſermonem canones tranſcripſerunt, legitur ut ſuprà retuli: igitur retenta ea verſione, difficilis non erit interpretatio, ſi obſervemus, præter clericos eſſe etiam in Eccleſia miniſtros inferiores, ut conſtat *ex c. nullus* 2. *de foro competenti*, in illis verbis: *Nullus judicum, nec Presbyterum, nec Diaconum, aut clericum ullum, aut minores Eccleſiæ*: in quo textu non me latet, per minores Eccleſiæ aliquos accipere clericos in minoribus ordinibus conſtitutos, ut ait Guttierrez 1. *part. de jurament. cap.* 17. *num.* 12. Cujacius in eo textu ea verba emendat, & legit, *Juniores*; & non ineleganter, ut ibi dicemus. Nunc placet interpretatio Morlæ *tom.* 2. *in præludiis*, *nu.* 110. qui accipit ea verba de illis miniſtris inferioribus Eccleſiæ, qui ordinibus initiati non erant, attamen Eccleſiæ deſerviebant, de quibus Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. quæſtione* 2. *proœmiali*, *§.* 3. Cùm ergo miniſtri illi extra Eccleſiam eſſent, *cap. per exemptionem*, *de privilegiis in* 6. verba Concilii Laodiceni ad eos ſunt referenda; priora verò ad miniſtros minoribus ordinibus initiatos.

8 *Exponitur Concil. Tolet. relat. in cap. nulli, 93. diſt.* Secundò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in Concil. Toletan.* 4. *can.* 39. relato *in cap. nulli*, 93. *diſt.* in illis verbis: *Nonnulli Diaconi in tantam erumpunt ſuperbiam, ut ſe Presbyteris anteponant, atque in primo choro ipſi priores ſtare præſumant, Presbyteris in ſecundo choro conſtitutis: ergo ut ſublimiores ſibi Presbyteros agnoſcant, tam hi, quam illi in utroque choro conſiſtant.* In prima parte disertè probant traditam aſſertionem Patres Concilii: in ſecunda verò difficile eſt quod ſtatuitur, in uno, eodemque choro debere ſedere tam Presbyteros, quàm Diaconos; cùm ſublimiores debeant eſſe Presbyteri, & ex ipſius canonis deciſione, & ex noſtro textu præcipuum locum habere debeant. Loayſas diligentiſſimus Conciliorum coacervator, *in notis ad illum canonem*, rectè ſupponit, Eccleſiam olim, ſeu templum dividi in ſtationes, & choros, ut in ea fideles pro diverſitate ſexuum, & graduum conſiſterent, *c.* 1. *de vita, & honeſt. clericorum*, ubi probavi: notarunt Amalarius *lib.* 3. *de eccleſiaſt. offic.* Rabanus Maurus *lib.* 1. *de inſtit. clericor. cap.* 33. Durantius *de ritibus*, *lib.* 1. *cap.* 17. *n.* 1. unde Diaconi ſuperbia elati intendebant ſe Presbyteris anteponere, & in primo choro ſedere, in ſecundo Presbyteris ſedentibus, quod PP. Concilii veruerunt: notat etiam ipſe in nota marginali ea verba, *tam hi*, *quàm illi in utroque choro conſiſtant*, non ita in omnibus codicibus legi; apud Gratianum enim *in d. cap. nonnulli*, non legitur *in utroque choro*, ſed *in unoquoque ordine*. Animadvertit etiam ipſe in MSS. codicibus Eccleſiæ Toletanæ, & Bibliothecæ Regiæ D. Laurentii legi, *in utroque choro*; & in codice Lucenſi, qui omnes Hiſpaniæ antiquitate ſuperat, opera Artulphi Michaelis compoſito, omiſſa dictione *choro*, legitur *in utroque*; quam litteram, utpotè antiquiorem, repoſuerunt emendatores Gratiani. Sed ſi vulgarem lectionem retineamus, difficultas viget; conſtat enim ſublimiores Presbyteros non manere ex eo, quod in utroque choro, vel in utroque conſiſtant; retenta enim Lucenſi littera ab Aloayſa ſequuta, circa difficultatis prædictæ ſolutionem exiſtimo, ideò Patres Concilii Toletani ſtatuere, ut tam Diaconi, quàm Presbyteri in utroque choro conſiſtant, ut ſublimiores ſibi Presbyteros agnoſcant, quia cùm ſacris canonibus ſtatutum eſſet, ut quando Presbyteri, & Diaconi ſimul ſunt, Presbyteri ordine ſeſſionis Diaconis præferantur, ut conſtat ex juribus ſuprà citatis, & congeſtis ab Anton. Auguſt. *in epit. juris*, *lib.* 6. *tit.* 24. & *lib.* 7. *tit.* 8. Hallierio *de hierarch. juriſd. fol.* 857. hoc ut effugerent Diaconi, diverſum chorum à Presbyteris conſtituere volebant, atque in primo choro ipſi priores ſedere præſumebant. Statuerunt ergo PP. Concilii Toletani, ut tam Presbyteri, quàm Diaconi in utroque choro conſiſtant, qui quando ſimul fuerint in choro, Presbyteri priorem locum debent habere, juxta diſciplinam eccleſiaſticam. Rectè ergo PP. ſanxerunt, *in utroque choro conſiſtant, ut ſic Diaconi ſublimiores presbyteros eſſe cognoſcant, quibus obedire debent*; ut refert, & probat Baron. *anno* 109. *num.* 27. & 112. *nu.* 7.

Deinceps opponitur textus *in can.* 7. *ſextæ Synodi*, in illis verbis: *Quoniam in nonnullis Eccleſiis Diaconos officia eccleſiaſtica habere didicimus, & ex hoc nonnullos eorum arrogantia, & licentia fultos ante Presbyteros ſedere; ſtatuimus ut Diaconus, etiamſi in dignitate, id eſt, in quovis ſit officio eccleſiaſtico, ante Presbyterum ne ſedeat, præterquam ſi proprii Patriarchæ, vel Metropolitani vicem gerens adſit in alia civitate ſuper aliquo capite; tunc enim ut locum illius implens honorabitur.* Cujus canonis pars reperitur *in cap. fin.* 93. *diſt.* Ex quibus verbis deducitur, nonnunquam Diaconos Presbyteris anteferri: igitur quia non ſemper qui major eſt in ordine, potior eſt in gradu. 9 *Exponitur can. 7. Synod. 6.*

Pro cujus textus interpretatione ſciendum eſt, aliquando minores in gradu ratione dignitatis, quam obtinent, aut perſonæ, cujus vices gerunt, antiquioribus anteferri, ut contingit in Legatis miſſis ad Concilium; licèt enim minori ordine, aut inferiori dignitate polleant, tamen præferuntur aliis majoribus ordinibus inſignitis. In Concilio enim Epheſino poſt Patriarchas ante omnes Metropolitanos ſubſcripſit Theſſalonicenſis Epiſcopus, quia ut Vicarius Pontificis aderat. Alia plura exempla congerunt Balſamon *in d. can.* 7. Hallier. *de eccleſiaſt. hierarch. lib.* 4. *§.* 4. *pag.* 561. *& §.* 76. *pag.* 679. & paſſim contingit in Epiſcopo celebrante, qui honoratiori loco ſedet, quàm Metropolitanus; & in Canonico, qui omnes dignitates præcedit, ut probant Acunna *de Primata Eccleſiæ Brachar. cap.* 7. Gamma *deciſ.* 1. *num.* 3. Unde in Concilio Emeritenſi *can.* 5. cavetur, ne Diaconi ut Vicarii Epiſcoporum in Concilio adſint, quia non poſſunt inter Presbyteros à tergo Epiſcoporum ſedere: ita ajunt PP. *Juxta canonicam ordinem, tempore quo Concilium per Metropolitani voluntatem, & Regiam juſſionem electum fuerit agere, omnes comprovinciales Epiſcopos in unum oportet adeſſe, nec pro tali re quælibet cauſa opponi debet ad excuſationem: quod ſi contigerit aliquem de fratribus retineri ab infirmitate, qualiter non poſſit venire, aut per Regiam juſſionem injunctum acceperit aliquid agere, ut ſit per quod non poſſit Concilio intereſſe, quidquid tale acciderit, Metropolitano ſuo fideliter intimet cuncta per ſuam epiſtolam manu ſua ſubſcriptam, ut poſtmodum appareat quænam cauſa excuſationem faciat aliquam: ad ſuam tamen perſonam non aliter, niſi aut Archipresbyterum ſuum diriget, aut ſi Archipresbytero impoſſibilitas fuerit, Presbyterum utilem, cujus dignitas cum prudentia pateat, poſſitque à tergo Epiſcoporum inter Presbyteros ſedere, & quæque in eo Concilio fuerint apta, ſcire, & ſubſcribere: injuſtum enim hoc accepit cœtus noſter, ut quiſquam Epiſcoporum Diaconum ad ſuam perſonam dirigat; hic enim quia Presbyteris junior eſſe videtur,*

ſedere

ſedere tùm Epiſcopis in Concilio nulla ratione permittitur. Quemcumque ergo ex Presbyteris dirigere elegerit, inſtructum per informationem dirigat, ut ratio poſcit, atque eum ut mandatarium ſuum juxta legis ordinem munitum: ut ſi à quolibet contra eundem Epiſcopum in Concilio fuerit ſuggeſtum, ab eo, quem direxerit, qui petit, accipiat reſponſum; & juſtitia, quæ fuerit ordinata, nullam poſtmodùm dilationem habeat. Unde *in d. can. 6. ſeptimæ Synodi*, Diaconi Presbyteris præferuntut, quando Patriarchæ, vel Metropolitani, ſeu Epiſcopi vices gerunt. Docuerunt Lantdmeter. *d. cap.* 260. Claud. Eſpenceus *ad D. Paulum lib.* 1. *digreſſionum, cap.* 4. Mich. Rouſſel. *lib.* 2. *hiſt. Pontif. juriſd. cap.* 11. Fileſacus *in cap. quod Sedem, ſ.* 4. *de offic. Ordin.*

10 Exponitur regula Divi Benedicti. Tandem ſuprà traditæ aſſertioni obſtat regula D. Benedicti *cap.* 60. ubi magnus Patriarcha ita ſtatuit: *Si quis de ordine ſacerdotum monaſterio ſe ſuſcipi rogaverit, non quidem ei citius aſſentiatur; tamen ſi omninò perſtiterit in hac petitione, ſciat ſe omnem regulæ diſciplinam ſervaturum, & mox concedatur ei, tamen poſt Abbatem, ſtare.* Ex quibus verbis depromitur, Abbatem clericali ordine non decoratum (ut erant illis temporibus omnes Abbates) præcedere ſacerdotem: igitur qui major eſt gradu, non eſt prior, aut potior reſpectu inferiorum. Aliqui hac difficultate oppreſſi exiſtimarunt, Abbatem, de quo D. Benedictus *in d. cap.* 60. agit, eſſe ſacerdotem: ſed eos refellit Hæpthenus *in vita S. Benedicti, prolog.* 18. §. 12. qui prædictæ difficultati ſatisfacit aſſerendo, Presbyterum ordine majorem, poſt Abbatem ſtare; quia Abbas licèt ordine inferior, auctoritate tamen, & juriſdictione ſuperior erat. Unde Presbyteri Religionem ingredientes Abbatibus poſtponebantur, licèt de S. Pachomio apud Metaphraſten, *cap.* 23. legamus; *Si quando contigiſſet aliquem clericum ad ipſum venire, qui cum eo eſſe volebat, propter dignitatem quidem ex regula eccleſiaſtica ei ſubjiciebatur Pachomius: ille verò cùm rurſus ex regulis exercitationis fratrum fuiſſet imitator, ſe ſua ſponte ſupra modum ſtudebat demittere, humilemque reddere.* Quare licèt Sacerdos regulam D. Benedicti profeſſus ordine major eſſet, tamen quia inferior erat ratione dignitatis, & juriſdictionis, rectè ſtatuit D. Benedictus, Abbatem illi eſſe præferendum. Docet Hæphtenus *ubi ſuprà, dicto* §. 12.

C A P U T XVI.

Idem *Archiepiſcopo* a *Colocenſi*.

b CUm inferior ſuperiorem ſolvere nequeat, vel ligare, ſed ſuperior inferiorem liget *c* regulariter, & abſolvat, & ſatis abſonum videatur, ut filius *d* poteſtatem habeat in parentem: miramur quod cùm tu *e* monaſterium de Cheur, conſtitutum in Firmienſi Archidiaconatu tuæ diœceſis, in Eccleſiam erexeris *f* Cathedralem, Archidiaconus Firmien. in tantam prorupit temeritatis audaciam, ut Epiſcopum ibi conſecratum, & Eccleſiam ſuam juriſdictionem exercere præſumat *Et infrà*: Mandamus, quatenus præfato Archidiacono, à cujus juriſdictione dictum Epiſcopum denuntiamus exemptum, id diſtrictè ſtudeas inhibere. Proviſo ut ſi ex hoc Archidiaconi Firmien. jura læduntur, in diœceſi tua (ubi expedire videris) abſque alieni juris præjudicio recompenſationem illi facias congruentem.

N O T Æ.

1 a COlocenſi.) Ità legendum eſt, non *Colonienſi*, ut falsò in gloſſa marginali emendatur. De Eccleſia Colocenſi nonnulla adduxi *in c. bonæ, de poſtulat. Prælat.*

2 b *Cùm inferior.*) Conſonant textus *in cap. cùm inferior* 4. 21. *diſt. c. fin. de offic. Archipresb. c. ſolitæ, hoc titulo, Clement.* 2. *de elect. l. non eſt receptum* 14. *ff. de juriſdict. l. ille à quo, §. tempeſtivum, ff. ad Trebell. l.* 5. *tit.* 15. *partit.* 1. ubi Gregorius Lopez, Prado *tom.* 1. *Theologiæ Mor. c.* 4. *de legibus, q.* 3. nec inferior poteſt in majorem Magiſtratum jus dicere, *l. nam Magiſtratus* 4. *ff. de receptis.* Unde Julius Cæſar carceri detruſit Novium Nigrum Quæſtorem, quia paſſus eſſet apud ſe compellari ipſum Cæſarem in cauſa conjurationis Catilinæ. Suetonius *in Cæſare, cap.* 17. & eo quod compellare apud ſe majorem poteſtatem paſſus eſſet. Ex eo notavit ſæpius laudatus Præceptor D. Joſephus de Retes *lib.* 8. *opuſculor. c.* 9.

3 c *Regulariter.*) Rectè, & ſignanter ait Pontifex, *regulariter*; propter aliquos caſus, in quibus hæc regula limitatur, quos enumerant hic antiquiores, & Barboſa *axiom.* 1. *n.* 4. Nec obſtat lex unica, *ff. de offic. Prætoris*, ubi Conſultus ait, Præfectum Prætorio eo privilegio frui, ne ejus ſententiam minores Magiſtratus retractare poſſent. Unde deducitur, neceſſarium fuiſſe privilegium, ne Magiſtratus minores contra ſententiam Præfecti Prætorio reſtituere poſſint: igitur quia remoto privilegio contrarium procedebat: & tamen reliqui Magiſtratus inferiores ſunt ipſi Præfecto Prætorio; nam cùm Præfectus ſuffectus fuerit in locum Magiſtri Equitum, quem conſtat fuiſſe ſecundùm à Dictatore, *l.* 2. *§. poſt originem*, & *§. exactis, ff. de origine juris*; unde ab ipſius ſententia denegatur appellatio *in l. Præfecti, ff. de minorib.* ideò major erat: igitur quia inferior in ſuperiorem juriſdictionem exercere valet. Qua difficultate oppreſſus Faber *in ration. ipſius textus*, exiſtimavit, verba illa, *alio privilegio*, accipienda eſſe, id eſt, *jure communi.* Sed hæc interpretatio, quàm aliena a veritate ſit, manifeſtè liquet: quare veriùs dicendum eſt, quod quamvis Præfectus Prætorii inſtitutus fuiſſet ad ſimilitudinem Magiſtri Equitum, non tamen cùm eadem dignitate & juriſdictione, ſed modica, quæ poſtea Imperatorum privilegiis aucta fuit, adeò ut cæteros Magiſtratus ſuperaret, ut conſtat ex ipſa lege unica, & probat Gutherus *de officiis domus, lib.* 2. *c.* 1. inter quæ privilegia & illud conceſſum fuit, ne videlicet ab ejus ſententiis appellari poſſet, *d. l. Præfecti*; & ne minores Magiſtratus contra eas reſtituere poſſent. De officio ipſius Præfecti agit Gutherus *lib.* 2. *de officiis domus, c.* 1.

d *Poteſtatem habeat in parentem.*) Privatam videlicet, & domeſticam, non verò publicam; nam filius jure Magiſtratus, judexque patri jubere, & imperare poteſt; quia quoad hoc pro patrefamilias habetur, *l. ille à quo* 13. *§. fin. cum l. ſequenti, ff. ad Trebellian.* licèt enim nemo in re ſua judex eſſe poſſit, & cauſæ patris videantur cauſæ filii, cùm adhuc viventibus parentibus ipſi quodammodo domini ſubſtantiæ paternæ judicentur, *l. in ſuis* 11. *ff. de liber. & poſthum. ſ.* 2. *Inſtit. de hæred. qualit.* & pro una, eademque perſona habeantur pater, & filius, *l. ult. C. de impuberum, & aliis ſubſtitut.* tamen quia in his, quæ publici juris ſunt, non attenditur patria poteſtas, *l. filius, ff. de his qui ſunt ſui*: ideò filius, licèt invito litigatore, jus dicere in cauſa patris non poſſit, *l. qui juriſdictioni, ff. de juriſdictione*: tamen judex ex conſenſu patris dari valet, *l. in pravitatis, ff. de judiciis*; & ſimiliter ex compromiſſo arbiter ſuſcipitur. Duarenus *ad tit. de receptis arbitris, columna* 1. exempla memoranda refert Gellius *lib.* 2. *noctium, cap.* 2. notarunt Caldeira *lib.* 2. *variar. cap.* 8. Merillus *lib.* 1. *variantium ex Cujac. c.* 10. & 15. Donellus *lib.* 17. *comment. c.* 25. 4

e *Monaſterium de Cheuur.*) Cœnobium hoc ſitum in Firmienſi Archidiaconatu, eſt in Ungaria in provincia Colocenſi, de quo Chopinus *lib.* 1. *de ſacra polit. tit.* 4. *n.* 9. 5

f *Cathedralem.*) Non tamen inde monachi ejiciebantur, aut regularis obſervantia deſerebatur; Abbas enim remanebat Epiſcopus, & ipſi Monachi Canonici, *cap. cauſam, de judiciis*: quod uſitatum fuiſſe præcipuè in Anglia, probat Yepes *tom.* 2. *chronici D. Benedicti, fol.* 382. & *tom.* 4. *fol.* 46. & *tom.* 5. *fol.* 242. & nos illuſtrabimus *in d. cap. cauſam*: aliquando etiam & monaſteria monialium erecta legimus in Eccleſias Cathedrales apud Innocentium III. *lib.* 4. *regeſtr.* 16. *epiſt.* 66. 6

COMMENTARIUM.

EX hoc textu deducitur communiter talis aſſertio: *Si Eccleſia ſita in aliquo Archidiaconatu erigitur in Cathedralem, eximitur à juriſdictione Archidiaconi.* Non eſt ſimilis deciſio in jure noſtro, qua probari poſſit hæc aſſertio; eam tamen illuſtrant Rebuffus *in praxi, tit. de erect. Eccleſ. in Cathedral. num.* 1. Muneta *de commutat. cap.* 11. *num.* 278. Renatus Chopinus *ubi ſuprà*, Azor 2. *part. Inſtit. lib.* 5. *capite* 29. *quæſt.* 25. & *lib.* 6. *cap.* 30. *quæſt.* 2. Garcia *de beneſic. part.* 12. *cap.* 5. *n.* 1. Barboſa plures referens *in cap.* 1. *ne ſede vacante.* 7 Concluſio adducitur.

Sed pro dubitandi ratione primò adverſus noſtrum Gregorium ita inſurgo: cùm aliqua Eccleſia aut mutatur, 8 Adducitur dubitandi ratio.

aut

aut erigitur in Cathedralem, jus ipſius Prælati illæſum manet, nec mutari debet cùm proprii Prælati præjudicio, *c. cum olim in 6. de conſuetudine*; *c. quia monaſterium 2. de religioſis domibus*; injuſtum enim eſt ex facto erigentis Eccleſiam jura Prælati proprii violari, cùm ex facto alterius quis jure proprio non privetur, *l. 2. ſ. meritò*, & *§. ſi quis à Principe*, *ff. ne quid in loco public. l. nec avus*, *C. de emancip. liber.* igitur jura Archidiaconi Firmienſis ex erectione nova Eccleſiæ Cathedralis ab Archiepiſcopo Colocenſi facta immutari non poterant. Secundò præſens deciſio impugnatur ex eo principio, quo docemur, Eccleſiam Cathedralem neminem erigere poſſe, niſi Romanum Pontificem, *c. felix*, cum ſequent. *16. qu. 1. c. 1. 22. diſt. c. 1. ne ſede vacante*, aut Concilium Provinciale cùm conſenſu illius Prælati, in cujus territorio erigitur, *can. 98. Eccleſ. African.* ibi: *Placuit illi, ut plebes, quæ unquam Epiſcopos proprios habuerant, niſi ex Concilio plenario uniuſcujuſque provinciæ, & Primatis, atque conſenſu ejus; ad cujus diœceſim eadem Eccleſia pertinebat, decretum fuerit, minimè accipiant.* Igitur in præſenti Archiepiſcopus Colocenſis per ſe, & ſine conſenſu Archidiaconi Firmienſ. in cujus Archidiaconatu erigebatur, erigere non poterat Eccleſiam Cathedralem.

9 Expenditur ratio decidendi. Sed his difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens deciſio, cujus ratio traditur à noſtro Gregorio in illis verbis: *Cùm inferior ſuperiorem ſolvere nequeat, vel ligare;* quia inferior in ſuperiorem juriſdictionem non habet, & cùm Epiſcopus ratione ordinis, & juriſdictionis major ſit Archidiacono, *c. ad hæc, de officio Archid.* ideò ſi Eccleſia, quæ antea parebat Archidiacono, in Cathedralem noviter erigatur, quia per talem erectionem majorem conſequitur dignitatem, & potiorem Præſulem; ideò non manet ſub juriſdictione antiqua Archidiaconi, cùm abſurdum eſſet eum in Epiſcopum ſuperiorem Prælatum juriſdictionem exercere, eumque ligare; nam inferior non poteſt infringere factum ſuperioris *l. minor*, *ff. de minor.* probat Solorzan. *tom. 2. lib. 3. c. 9. n. 21.*

10 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta; nam in præſenti caſu non fit deterior conditio Archidiaconi ex erectione monaſterii in Eccleſiam Cathedralem; nam in ultimis verbis noſtri textus præcavetur, & deciditur, compenſationem competentem fieri debere, ſi aliqua in parte Archidiaconus lædatur: unde non poterat conqueri Firmienſis Archidiaconus ex eo, quod aliqua injuria afficeretur, vel damnum illi irrogaretur. Nec ſecunda difficultas refragatur. Pro cujus expoſitione ſciendum eſt, novam Epiſcopalis, ſive Cathedralis erectionem Eccleſiæ ad Rom. Pontificem ſpectare, *ex d. c. 1. ne ſede vacante*. Gregorius VII. *lib. 2. epiſt. 55. Quod ſolus Romanus Pontifex dicatur univerſalis, &c. quod illi ſoli licèt pro temporis neceſſitate novas leges condere, novas plebes congregare, de Canonica Abbatiam facere, & è contra divitem Epiſcopatum dividere, & inopes unire.* D. Bernardus *epiſt. 151.* ubi de R. P. ita ait: *Poteſt, ſi utile judicaverit, novos ordinare Epiſcopatus; poteſt eos, qui ſunt, alios deprimere, alios ſublimare.* Et *l. 2. tit. 10. partit. 1.* plures Garcia *de nobilitate*, *5. part. cap. 1. num. 1.* Valenzuela *conſil. 7. n. 161.* & *conſil. 73. num. 29.* Barboſa *de dignitat. c. 2.* Solorzanus *de jure Indiar. lib. 3. cap. 4. n. 1.* Alteſſerra *de Ducibus*, *c. 14.* Aliquando tamen Primas cùm Epiſcopis ſui Primatus poterat Eccleſiam Cathedralem novam erigere, ex dicto canone Concilii Africani: regulariter tamen hæc facultas tantùm competit Romano Pontifici cùm aſſenſu Regis, in cujus civitate nova Epiſcopalis Cathedra erigitur. Innocentius III. *lib. 1. epiſt. ad Guillelmum Cardinalem*, Fileſacus *in cap. quantò 7. §. 6. de offic. ordin.* & nos *in cap. 1. de privilegiis*. Ipſe tamen Romanus Præſul plerumque committit Archiepiſcopis, ut juſtè examinata cauſa, novam erigant Eccleſiam Cathedralem, ut Archiepiſcopo Toletano D. Petro de Mendoza conceſſum fuiſſe ab Alexandro tertio, ut videlicet erigeret Eccleſias Granatenſem, & Almerienſem, refert Salazar de Mendoza *lib. 1. de geſtis Cardinalis*, *c. 64. & 70.* & Bonifacio per totam Germaniam conceſſit Gregorius relatus *in c. 1. 16. q. 1.* & noſtris Regibus Hiſpaniæ conceſſum eſſe, ut in Regnis Indiarum poſſint erigere Eccleſias Cathedrales, ubi illis æquum viſum fuerit, tradit Solorzanus *ubi ſuprà*: quare in præſenti caſu ſupponendum eſt, licentiam Gregorii non præceſſiſſe, aut facultatem erigendi Eccleſiam Cathedralem Archiepiſcopo Colocenſi commiſſam eſſe.

Sed ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. ad audientiam 5. de Eccleſiis ædificandis*, ubi cùm agatur de erectione, ſeu mutatione Eccleſiæ ſæcularis, ſeu regularis, aſſerit Urbanus tertius, hanc erectionem non eſſe faciendam, niſi conſentiente Epiſcopo, cui prædicta Eccleſia ſuberat. Ex qua deciſione expreſsè conſtat, Eccleſiam regularem non poſſe erigi, & mutari in ſæcularem, irrequiſito Præſule, cui ſuberat: igitur & in præſenti, irrequiſito Archidiacono Firmienſi, non poterat Eccleſia regularis, quæ illi parebat, erigi in ſæcularem, & Cathedralem. Huic difficultati, omiſſa illa quæſtione, utrum videlicet Eccleſia ſæcularis tantùm ex conſenſu Epiſcopi abſque Pontificis licentia poſſit in regularem transferri, de qua latè agunt Moneta, ubi ſuprà, *d. cap. num. 329.* Azor *ubi proximè*, *part. 2. quæſt. 2.* dicendum eſt, in eo textu deſiderari voluntatem, & conſenſum Epiſcopi, quia ex mutatione Eccleſiæ ſæcularis in regularem, non ita divinus cultus augebatur, ut in noſtro caſu contingit; nec erat locus ubi compenſatio daretur, ut in præſenti ſpecie: quare irrequiſito Archidiacono potuit Eccleſia Regularis in Cathedralem erigi; at verò *in d. cap. ad audientiam*, cùm omnia hæc ceſſent, rectè aſſerit Urbanus tertius, irrequiſito Prælato non poſſe regularem Eccleſiam in ſæcularem mutari: docent Moneta *ubi ſuprà*, Barboſa *ad Concilium Trident. ſeſſ. 21. de reform. cap. 4.* 11 Exponitur cap. ad audientiam, de eccleſ. ædific.

CAPUT XVII.

Idem a *Lemovic. Archid. & Priori Sanctæ* b *Radegundis Pictavienſis.*

HUmilis doctrina Magiſtri. *Et infrà*: Mandamus quatenus Prælatorum Burdegalen. provinciæ in ea præſentium, & Cathedralium Capitulorum ejuſdem, necnon & Bituricen. Capituli, ſuper proviſione, quam inter Bituricen. & Burdegalen. Archiepiſcopos in cauſa Primatiæ duximus faciendam, requiratis aſſenſum, quo habito, providentiam noſtram ſolemniter publicetis. Si qui verò conſenſum præſtare noluerint, vos ſuperſedentes publicationi prædictæ, diſtrictè præcipiatis eiſdem, ut perſonaliter, ſi prælati fuerint, vel ſi alii, per procuratores idoneos noſtro ſe conſpectui repræſentent, proſecuturi coram nobis jus, ſi quod habere contendunt, & ſatisfacturi parti alteri, ſi ſuccubuerint, in expenſis.

NOTÆ.

1 a LEmovic.) Lemovix antiquiſſima Galliæ civitas eſt in Provincia Bituricenſi, vulgò *Limoges*, à Lemovico Rege conſtructa ad Vigennam fluvium, teſte Ptolomeo *lib. 2. c. 7.* cujus populi inter Aquitanos collocantur à Cæſare, & Strabone, & Sidonio *lib. 7. epiſt. 6.* quos referunt fratres Sarmatani *tom. 2. Galliæ Chriſtianæ*, *fol. 630.* Habet Eccleſiam Cathedralem jam à primis Eccleſiæ temporibus; ſiquidem per annum ſeptuageſimum jam ejus Eccleſiæ Præſul legitur Sanctus Martialis, ut refert Gregor. Turon. *lib. 1. hiſtoriæ*, *c. 30.* Ejus Eccleſiæ progreſſum, & Præſulum ſeriem referunt Chenu *in Chronol. Galliæ*, Fratres Sarmatani *ubi ſuprà*.

2 b *Priori Sanctæ Radegundis.*) Prioratus iſte Sanctæ Radegundis non eſt regularis, ſed ſæcularis, ut refert Chopinus *lib. 1. de ſacra polit. tit. 1. num. 17.*

COMMENTARIUM.

UT præſens exponatur deciſio, & percipiatur Gregorii mens, ſciendum eſt, jam diu magnam controverſiam fuiſſe agitatam inter Patriarchas Bituricenſem, ac Burdegalenſem ſuper Primatiæ jure, utroque illud jus ſibi vindicante; cùm enim Bituriges, qui locantur in Aquitania duplices ſint, cognomentoque diſtincti, Plinius *lib. 4. cap. 19.* videlicet Bituriges Avaricenſes, qui, & Biturices appellantur; & Bituriges Burdegalenſes, Viviſci dicti, non Villici, ut voluit Cujacius *in cap. ult. de dilat.* & notavit idmay *ad Innocentium III. lib. 4.* 3

lib. 4. epiſt. 45. fol. 223. Alteſſerra *lib. 1. rer. Aquit. cap.* 11. & *lib. 4. c.* 4. inde occaſio controverſiæ orta eſt ſuper Primatu Aquitaniæ inter ipſos Metropolitanos. Et pro Archiepiſcopo Bituricenſi ſequentia faciebant; primò textus *in c. conqueſtus 9. q. 3.* ubi Nicolaus P. per annum 858. Bituricenſem Archiepiſcopum Patriarcham appellat: ſecundò quia retrò ante, per annum ſcilicet 630. fuiſſe Sulpitium trigeſimumprimum Præſulem Patriarcham Bituricenſem, refertur apud Caniſium *tom. 4. antiquarum lectionum, in epiſt. Deſider. ad Bernardum Guidonem, in vita Pauli Epiſcopi*, ubi de Pipini adventu in Aquitaniam ait: *Veniens Lemovicas, muros ejus deſtruxit, in inde jus Primatiæ Bituricas tranſtulit*. Facit etiam Otho Friſingenſis *lib. 6. c. 3.* qui circa annum 1130. ſcripſit, & ita ait: *Tribus his Galliæ provinciis tres Primates præeſſe volunt; Belgicæ Treverenſem, Aquitaniæ Bituricenſem, tertiæ Lugdunenſem*. Deinde aſſerebat Bituricenſis Præſul, Bituriges Viviſcos Biturgium Cuborum fuiſſe coloniam. Strabo *lib. 4.* & cùm Aquitania triplex fuiſſet, primæ Metropoli, quæ Biturix dicebatur, neceſſariò aliæ ut Primati ſuo parere debebant, *c. nulli, cap. provinciarum, diſt. 99.* Tandem Boetius *de authorit. magni Concilii, nu. 52. & 53.* aſſerit, Bituricenſem tantùm Archiepiſcopum Patriarcham, Primatemque totius Aquitaniæ jure vocari. Alia fundamenta adducit P. Marcha *de Primatu Lugdunenſi, n. 52.* Non leviora expendebat fundamenta Burdegalenſis Præſul pro prædicto Primatu. Primò enim allegabat acta Concilii Tullenſis, relata *tom. 3. Conciliorum Galliæ, pag. 173.* cùm enim Regimundus Comes conquereretur de Stephano Comite, eo quod ipſe cùm illius filia in uxorem ducta cohabitare detrectaret, cùm uterque Comes Aquitanus eſſet, decretum fuit à Patribus, ut Archiepiſcopi comprovinciales cùm ſuis ſuffraganeis de cauſa cognoſcerent; qua de re Hincmarus Synodi nomine ita ſcripſit: *Qua de re ſancta Synodus vos, qui Primas Sedium Regni Aquitanici eſtis, ad hanc cauſam diffiniendam cum Coepiſcopis veſtris, & Principibus, & terræ illius primoribus eligere ſtuduit; quorum diffinitioni, ſine ſuo periculo, & excommunicationis invectione, quiſquis obtemperare diſtulerit, evadere non valebit*. Ex quo textu conſtat, in Aquitania, non Bituricenſem Patriarcham reperiri, ſed plures Primates. Secundò expendebat in Concilio Aurelianenſi 1. Agathenſi, & Matiſconenſi 2. prius ipſum, quàm Bituricenſem Archiepiſcopum ſubſcripſiſſe: igitur quia ille Primas erat Aquitaniæ. Alia adducunt pro jure Burdegalenſis Præſulis Idumay *ubi ſupra*, Paſchalis & Franciſcus de la Brouſſe *de Primatu Aquitaniæ*. Sed ſi verum amamus, tantùm adſtruunt, duos fuiſſe in Aquitania Primates, non tamen probant Burdegalenſem in Bituricenſem jus Primatus habere.

4 Proſequitur controverſiæ exitus. Sequitur exitus, & finis præſentis controverſiæ, ut jam ad præſentem Gregorii deciſionem perveniamus. Et primò hæc controverſia deciſa, & ſopita videbatur Eugenii tertii bulla edita anno 1145. qua Primatus Bituricenſi Eccleſiæ deferebatur per hæc verba. (Eugenius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerabili fratri Petro Bituricenſi Archiepiſcopo, ejuſque ſucceſſoribus canonicè ſubſtituendis I. N. P. P. M. Officii noſtri nos hortatur auctoritas pro Eccleſiarum ſtatu paternam ſolicitudinem gerere, & earum quieti, ac paci, auxiliante Domino, ſalubriter providere. Juſtum namque eſt, ut dignitatem Eccleſiæ, vel perſonis Apoſtolicæ Sedis liberalitate conceſſam, nos quoque auctore Deo firmam, & inviolabilem conſervemus. Tuam ergo, frater in Chriſto chariſſimè Petre Archiepiſcope, devotionem circa nos, & circa Sanctam Romanam Eccleſiam, cujus ſpecialis filius es, & in qua ſacros ordines ſuſcepiſſe dignoſceris, attendentes, nobilem Bituricenſem Eccleſiam, cui Deo auctore præſides, ſub B. Petri & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti privilegio communimus. Præſentis itaque privilegii pagina confirmamus, ut ſuper duas provincias, videlicet ſuper ipſam Bituricenſem, & ſuper Burdegalenſem, Primatum obtineas, ſicut hactenus obtinuiſſe dignoſceris. Diœceſes verò illas, quæ intra eandem provinciam Bituricenſem ſitæ ſunt, in tua, tuorumque ſucceſſorum poteſtate, ac ſubjectione perſiſtere conſtituimus, videlicet Claromontenſem, Lemovicenſem, Ruthenenſem, Albigenſem, Cadurcenſem, & Mimatenſem, & ipſarum civitatum Epiſcopi ipſam Bituricenſem Eccleſiam matrem, & magiſtram recognoſcant, atque tibi, tuiſque ſucceſſoribus, tanquam proprio Metropolitano, obedientiam ac reverentiam humiliter exhibeant. Porrò tibi, tuiſque ſucceſſoribus uſum pallii confirmamus, atque ad majorem reverentiam per ſupradictas provincias vexillum Dominicæ Crucis ante vos deferri concedimus, ſicut etiam antiqua prædeceſſorum veſtrorum conſuetudo obtinuit. Præterea quaſcumque poſſeſſiones, quæcumque bona in præſentiarum juſtè & canonicè poſſides, aut in futurum liberalitate Regum, & largitione Principum, oblatione fidelium, &c. Decernimus ergo, ut nulli omninò hominum liceat eandem Eccleſiam, vel perſonam tuam temerè perturbare, aut poſſeſſiones, ſeu bona veſtra auferre, vel oblata retinere, minuere, ſeu quibuslibet vexationibus fatigare: ſed omnia integra conſerventur veſtris, & pauperum Chriſti uſibus omnimodis profutura, ſalva Sedis Apoſtolicæ auctoritate. Si qua verò in futurum eccleſiaſtica, ſæculariſve perſona hujus noſtræ conſtitutionis paginam ſciens contra eam temerè venire tentaverit, ſecundò, tertiove commonita, niſi reatum ſuum congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis, honoriſque dignitate careat, reamq; ſe divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & à ſacratiſſimo corpore, ac ſanguine Dei, & Domini noſtri Jeſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ ultioni ſubjaceat. Cunctis autem eidem Eccleſiæ juſta ſervantibus ſit pax Domini noſtri Jeſu Chriſti, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem præmia æternæ pacis inveniant, Amen. Datum trans Tyberim per manum Roberti S. R. E. Presbyteri Cardinalis, & Cancellarii, idibus Martii, indictione 9. Incarnationis Dominicæ anno 1145. Pontificatus noſtri Domini Eugenii III. PP. anno 2.) Hanc deciſionem firmarunt Alexander III. idibus Februarii anno 1164. Adrianus IV. anno 1154. Lucius III. anno 1183. Clemens III. anno 1188. Cœleſtinus III. anno 1192. Eorum diplomata refert Robertus in indice Bituricenſium Præſulum. Unde cùm temporibus Innocentii III. Simon de Soliaco Archiepiſcopus Bituricenſis Concilium provinciale congregaſſet, Guillelmus tunc Archiepiſcopus Burdegal. vocatus venire noluit; quare eum excommunicavit, & Metropolitano jure ſuſpendit: ipſe ad Innocentium III. appellavit, & lite pendente Philippus II. Rex Galliæ ſcripſit Pontifici pro jure Primatus Bituricenſ. in hæc verba, quæ refert Chenu ubi ſuprà, *fol. 63.* (Sanctiſſimo in Chriſto Patri, ac Domino Innocentio Dei gratia Summo Pontifici, Philippus eadem gratia Francorum Rex, ſalutem, & debitam in Chriſto reverentiam. Eccleſia Bituricenſis, licèt ſit tenuis in facultatibus, inter alias tamen Regni noſtri Eccleſias exiſtit nobilior, cùm (ſicut veſtra penitus novit Paternitas) Primatiæ obtineat dignitatem, cujus honorem noſtrum, & regni noſtri proprium reputamus. Cum igitur Burdegalenſis Archiepiſcopus prædeceſſorum ſuorum non ſequens veſtigia ſe adeò obedientem, & devotum Eccleſiæ Bituricenſi exhibere non velit, ſicut iidem prædeceſſores ejus feciſſe noſcuntur, paternitatem veſtram cùm quanta poſſumus devotione rogamus, quatenus jus Bituricenſis Eccleſiæ intuitu Dei, & precum noſtrarum obtentu conſervare velitis, nec ſuſtineatis, quod tantus honor regni noſtri circa hæc in aliquo minuatur, cùm ſola Bituricenſis Eccleſia in toto regno noſtro Patriarchatus obtineat dignitatem, in cujus diminutione (quod Deus avertat) nobis, & regno noſtro non mediocriter reputaremus eſſe detractum. Actum Pariſiis, anno Domini 1210. Menſe Majo.) Innocentius III. Burdegalenſem Archiepiſcopum condemnavit, & ſuſpenſionem in eum latam confirmavit *epiſt. 45. lib. 3.* ibi: (Innocentius, &c. Bituricenſi Archiepiſcopo S. &c. Diligenter auditis, & perſpicaciter intellectis, quæ tu, & d. ſ. Amadeus Procurator ven. fratris noſtri Burdegalenſis Archiepiſcopi coram nobis proponere voluiſtis ſuper ſententia, quam auctoritate Primatiæ in eundem Archiepiſcopum promulgaſti, ſuſpendo ipſum ab officio Metropolitanæ dignitatis, pro eo quod ad tuum vocatus Concilium, accedere non curavit, nec pro ſe aliquem idoneum deſtinare: de communi fratrum noſtrorum conſilio ſententiam ipſam ratam habemus, & uſque ad ſatisfactionem idoneam præcipimus obſervari; hoc ad cautelam expreſſo, quod lis coram nobis non de Primatia, ſed de ſententia extitit ventilata. Nulli ergo, &c. Datum Laterani 16. Kal. Junii, Pontif. noſtri anno 15.) Et *epiſt.* 128. ſuper jure ipſius Primatiæ cauſam commiſit Abbati S. Florentii Salmurienſis *lib. 4. epiſt. 64.* & demum ſententiam ſuſpenſionis à Bituricenſi latam relaxari juſſit, cautione præſtita à Burdegalenſi parendi mandatis Bituricenſis Præſulis, *d. lib. 4. epiſt. 65.* Sed adhuc non acquieverunt prædicti Archiepiſcopi: quare iterum ſuſcitata controverſia temporibus Honorii III. ab eo fuiſſe confirmatam ſententiam Innocentii III. referunt Stephanus Noviomenſis *in epiſt. ad Honorium III.* Spondanus *in continuatione Baronii, tom. 1. anno 1226. n. 4.* & demum Gregorii noſtri temporibus Burdegalenſ. Archiepiſcopum variis dilationibus uſum fuiſſe, conſtat ex

cap.

cap. ult. de dilation. cap. ult. de dolo, & contumacia. Tandem ipſe Gregorius anno 1240. hanc controverſiam compoſuit ſtatuens, ut Archiepiſcopus Bituricenſis de ſeptennio in ſeptennium Provinciam Burdegalenſem per quinquaginta dies viſitaret, & procurationes reciperet. Hujus deciſionis mentio fit in hoc textu, dum in eo jubetur, ut priùs quàm talis ſententia proviſionalis publicetur, Prælatorum Burdegalenſis Provinciæ, & Bituricenſis requiratur aſſenſus. Sed licèt Gerardus Archiepiſcopus Burdegal. obtemperaſſet huic ſententiæ, ſeu concordiæ, tamen ejus ſucceſſores valdè renuerunt: quare Clem. V. ita reſcripſit: (Clemens Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio Arnaldo electo Burdegalenſi, ejuſque ſucceſſoribus Archiepiſcopis Burdegalenſibus, qui pro tempore fuerint in perpetuum. In ſupremæ ſolio poteſtatis, diſponente Domino conſtituti, de univerſis orbis Eccleſiis, quarum cura nobis imminet generalis, quantum nobis ex alto permittitur, cogitamus, ad ea ferventibus ſtudiis intendentes, per quæ tranquillitatis commiſſa poſſimus eiſdem, ſubmotis quibuslibet ſcandalorum turbinibus, procurare: ſed ad Burdegalenſem Eccleſiam, quæ dudum nos habuit primò filium, ſuis nos educans uberibus; ſecundò ſponſum, noſtro commiſſa regimini; ac demùm Patrem, ac Dominum recognuſcit, cùm de ipſa ſimus ad ſummi Apoſtolatus officium gratia divina vocati, eo propenſius inclinationis intuitum vertimus, quo ſpecialis dilectionis affectum præmiſſorum conſideratione gerimus ad eandem. Dudum ſiquidem occaſione Primatiæ, quam olim contendebant Bituricenſes Archiepiſcopi in Burdegalenſem Provinciam ſe habere, gravis inter eos, & Archiepiſcopos Burdegalenſes, qui pro tempore fuerunt, exorta extitit materia quæſtionis, ex qua deciſiones quamplurimæ, ſcandala gravia, multaque pericula provenerunt. Sanè felicis recordationis Gregorius Papa prędeceſſor noſter intendens huic morbo ſalubriter providere, quandam ſuper hujuſmodi quæſtione ordinationem dicitur ediſſe: & licèt prædicta ordinatio Eccleſiæ, Civitati, Diœceſi, ac provinciæ Burdegalenſi præjudicialis non modicum fuerit, ac etiam oneroſa (prout facti evidentia manifeſtat) quia tamen Bituricenſes Archiepiſcopi, qui fuerunt pro tempore, ordinationem non ſervarunt eandem; quinimò in multis pro ſuæ voluntatis libito violantes, juriſdictionem, contra illius tenorem, ſibi indebitam uſurparunt, ex quibus in illis partibus homicidia, fractiones Eccleſiarum, ſacrilegia, commotiones populorum; & multa alia animarum, & corporum pericula retrò actis temporibus ſunt ſequuta: tempore inſuper, quo ipſam regebamus Eccleſiam Burdegalenſem, graves, & periculoſæ diſſenſiones etiam provenerunt, propter quæ Archiepiſcopi Bituricenſes præfati, ejuſdem ordinationis debent carere commodo, cùm eam minimè duxerint obſervandam; Nos, qui dudum ante ſuſceptum à nobis ſummi Apoſtolatus officium, dictæ Burdegalenſi Eccleſiæ præſidentes, diſſenſiones, ſcandala, & pericula prædicta palpavimus, attendentes quod per hujuſmodi ordinationem nihil utilitatis accreſcit eidem Bituricenſi Eccleſiæ, ſed ſibi, & Burdegalenſi Eccleſiæ memoratæ jactura non modica provenit ex eadem, & prout veriſimiliter æſtimamus, pejora poſſent in poſterum provenire; ac propterea non indignè volentes prædictas Eccleſias ab hujuſmodi oppreſſionibus, ſcandalis, & gravaminibus, ex prædictis provenientibus præſervare, ac eas in pacis, & tranquillitatis pulchritudine confovere, dictaſque Eccleſiam, civitatem, ac provinciam Burdegalenſem favoris Apoſtolici, ac privilegii ſpecialis in hac parte præſidio communire: Te, & ſucceſſores tuos Burdegalenſes Archiepiſcopos, qui pro tempore fuerint, Eccleſiam, civitatem videlicet, & provinciam Burdegalenſem prædictas, & quaſcumque perſonas, tam eccleſiaſticas, quàm ſæculares, tibi, vel tuæ dictæ Eccleſiæ immediatè, aut alio mediante ſubjectas, aut aliàs degentes in eis, ab omni jure Primatiæ, & cujuſcumque ſuperioritatis, omnique juriſdictione, & poteſtate venerabilis fratris noſtri Archiepiſcopi Bituricenſis, & ſucceſſorum ſuorum, qui pro tempore fuerint, ſuorumque Decani, & Capituli Eccleſiæ Bituricenſis, ſi in te, ſucceſſores tuos, Eccleſiam, civitatem, diœceſim, Provinciam Burdegalenſes, & præfatas perſonas præfati Archiepiſcopus, Decanus, & Capitulum, & Eccleſia Bituricenſis hujuſmodi Primatiæ, vel ſuperioritatis intuitu poteſtatem, vel juriſdictionem aliquam obtineant, vel obtinere poſſint quacumque de cauſa, etiam Sede Bituricenſi vacante, tam circa articulos in eadem ordinatione contentos, quàm circa alios omnes, per quos Archiepiſcopus, Decanus, Capitulum, & Eccleſia Bituricenſis prędicti viderentur in te, ſucceſſores tuos, Eccleſiam, civitatem, Diœceſim, Provinciam Burdegalenſes, & præfatas perſonas aliquam poteſtatem, ſuperioritatem, aut juriſdictionem habere, auctoritate Apoſtolica, ac de poteſtatis plenitudine prorſus eximimus, & penitus liberamus. Eadem ſtatuentes auctoritate, quod tu, ſucceſſores tui, Eccleſia, Civitas, Diœceſis, & Provincia Burdegalenſis, ac perſonæ prædictæ Archiepiſcopo, Decano, Capitulo, & Eccleſiæ Bituricenſi ante dictis deinceps nequaquam in aliquo teneamini: ac diſtrictius inhibentes, ne idem Archiepiſcopus Bituricenſis, vel ejus ſucceſſores, ſeu Decanus, & Capitulum Bituricenſe, communiter, vel diviſim, etiam Sede Bituricenſi vacante, in te, vel ſucceſſores tuos, ſeu in Eccleſiam, Civitatem, Diœceſim, ac Provinciam Burdegalenſem, vel perſonas prædictas, juriſdictionem aliquam hujuſmodi juris Primatiæ, vel ſuperioritatis, aut etiam dictæ ordinationis, vel aliàs, ſibi vindicare, vel exercere quoquo modo præſumat. Nos enim ex nunc irritum decernimus, & inane, ſi ſecus ſuper his ab Archiepiſcopo Bituricenſi, vel ejus ſucceſſoribus, Decano, vel Capitulo Bituricenſi antedictis, communiter, vel diviſim, aut quibuſvis aliis, occaſione præmiſſa contigerit attentari. Non obſtantibus ordinatione prædicta, ſeu quibuſcumque proceſſibus ſuper hoc habitis, conſuetudinibus contrariis, compoſitionibus factis, & ſententiis promulgatis. Aut quibuslibet litteris conſervatoriis, vel aliis quibuſcumque à noſtris prædeceſſoribus Romanis Pontificibus, vel eorum Legatis impetratis, & indulgentiis, ac privilegiis Apoſtolicis, de quibus, quorumque totis tenoribus, etiam de verbo ad verbum debeat in litteris noſtris fieri mentio ſpecialis. Pręmiſſa enim omnia, & ſingula, quantum poſſunt obeſſe præſenti exceptioni, liberationi, ſtatuto, inhibitioni, & conſtitutioni, vel aliis ſupradictis caſſamus, irritamus, & caſſata, & irrita nuntiamus, & nullam penitus habere volumus roboris firmitatem. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ exemptionis, ac liberationis, ſtatuti, inhibitionis, nunciationis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Lugduni ſexto Kal. Dec. Pontific. noſtri anno primo.) Idem decrevit pro protectione Eccleſiæ Burdegalenſis Ludovicus Pius Francorum Rex, in hæc verba: (In nomine Dei, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, Ludovicus divina ordinante providentia Imperator Auguſtus. Si liberalitatis noſtræ munere locis Deo dicatis quid conferimus beneficii, & neceſſitates eccleſiaſticas ad petitiones ſacerdotum noſtrorum relevamus, unanime id nobis, & ad mortalem vitam temporaliter tranſigendam, & ad æternam felicitatem obtinendam profuturum liquidò credimus. Noverit interea ſagacitas, ſeu utilitas omnium fidelium, tam præſentium, quam futurorum, quod vir venerabilis Sichatius Burdegalenſis Archiepiſcopus, adiens noſtram præſentiam detulit obtutibus noſtris immunitatem Domini, & genitoris noſtri Caroli bonæ memoriæ Sereniſſimi Auguſti, in qua continebatur, qualiter ipſam Sedem, quæ eſt in honorem ſancti Andreæ, & S. Jacobi Apoſtolorum, cum monaſteriis ſibi ſubjectis, quæ dicuntur Bladia, quod eſt in honorem ſancti Romani conſtitutum, ubi ipſe Sanctus pro tempore requieſcit, ſitum in eodem pago Burdegalenſi ſuper fluvium Garumnam; necnon & ſancti Severini, ubi etiam requieſcit ipſe, conſtructum in ſuburbio ipſius civitatis, cum omnibus appendiciis, & aſſentiis eorum, quæ non ſolùm idem genitor noſter, verum etiam prædeceſſores ejus Reges, ipſamque Sedem ſub uno nomine, & defenſione cum cellulis ſibi ſubjectis, & rebus, vel hominibus ad ſe pertinentibus, vel aſpicientibus conſiſtere feciſſent: & eorum immunitate, & auctoritatibus ab inquietudine judiciariæ poteſtatis eadem munita, atque defenſa fuiſſet Eccleſia. Sed pro ejus firmitate poſtulavit à nobis præfatus Sicharius Archiepiſcopus, ut Patrum, ſeu prædeceſſorum noſtrorum Regum morem ſequentes, hujuſmodi noſtræ immunitatis præceptum ob amorem Dei, & reverentiam ipſius ſancti loci, circa ipſam Eccleſiam fieri cenſeremus. Cujus petitioni libenter aſſenſum præbuimus. Et hoc noſtræ auctoritatis præceptum circa ipſam Eccleſiam, immunitatis, atque auctoritatis gratia, pro divini cultus amore, & animæ noſtræ remedio fieri decrevimus. Per quam præcipimus, atque jubemus, ut nullus judex publicus, vel quilibet ex judiciaria poteſtate, aut ullus ex fidelibus noſtris, tam præſentibus, quàm futuris, in Eccleſias, aut agros, ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno

no

no tempore in quibuſque pagis, vel territoriis in traditionem Imperii noſtri juſtè, & legaliter memorata tenet Eccleſia, vel ea deinceps in jura ipſius Eccleſiæ divina pietas voluerit augere, ad cauſas audiendas, vel freda, aut tributa exigenda, aut fidejuſſores tollendos, aut homines ipſius Eccleſiæ, tam ingenuos, quàm ſervos, ſuper terram ipſius permanentes, injuſtè diſtringendos, nec ullas redemptionis, aut illicitas occaſiones requirendas, noſtris, nec futuris temporibus ingredi audeat, nec ea, quæ ſuprà memorata ſunt, exigere præſumat. Sed liceat memorato Præſuli, & cuilibet ſucceſſori res prædictæ Eccleſiæ, cum cellulis ſibi ſubjectis, & rebus, vel hominibus ad ſe aſpicientibus, vel pertinentibus, immunitatis noſtræ defenſione, remota totius judiciariæ poteſtatis inquietudine, quieto ordine poſſidere, & noſtro fideliter parere imperio, atque pro incolumitate noſtra, & conjugis, & prolis, ſeu etiam totius Imperii à Deo nobis collati, & ejus clementiſſima miſeratione per immenſum conſervandi, una cùm clero, & populo ſibi ſubjecto, Dei immenſam clementiam jugiter exorare. Et quidquid de præfatis rebus Eccleſiæ jus fiſci exigere poterit, totum nos perpetua renunciatione conceſſimus Eccleſiæ iſti, ut perennibus temporibus in alimoniam pauperum, & ſtipendia clericorum ibidem Deo famulantium proficiat in augmentum. Hanc itaque auctoritatem, ut pleniorem in Dei nomine obtineat vigorem, & à fidelibus noſtris diligentius conſervetur, manu noſtra ſubter firmavimus, & annuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.) Et tandem Joannes VIII. ita ſcripſit, referente Paſchali ubi ſuprà, *c.* 10. (Petitionem veſtram filiorum chariſſimè, quàm non obnegando, ſed dudum diſpenſando diſtulimus, nunc nos ad votum noſtrum, ob id vel maximè, Chriſto præduce, perduxiſſe gaudemus, quod & gloriam veſtram perſeverantem teſtificatricem cognovimus, & provincialium Præſulum conſentaneas probationes probavimus, & Legatorum noſtrorum ſubtiliſſimas diſquiſitiones advertimus: quocirca licèt nos multis canonicis teſtimoniis provocati, petitionem veſtræ devotionis implere (magnopere) moliremur, & ſolius majeſtatis veſtræ teſtimonio ſuper exterminio Burdegalenſis provinciæ minimè cunctaremur; tamen pietatis veſtræ teſtimonio comprovincialium quoque Præſulum litteras convenire, ſicuti rebamur, nuper cognovimus, ſecundùm pietatis veſtrę religioſiſſimum libitum Burdegalenſis diœceſis Epiſcopum, fratrem ſcilicet noſtrum Frothatium, in Bituricenſem Eccleſiam Cardinalem fieri decernentes, Metropolitanæ dignitatis privilegio iteratò munire curavimus. Et ſtudii veſtri ſolertiam, quo ſemper idoneos Eccleſiæ viros quadam naturalis ingenii nobilitate diligitis, admitantes, congruas litteras his, quorum intereſt, ex auctoritate Sedis noſtræ direximus, atque magnanimitatem veſtram, quam iſtius religioſi negotii circa nos incentricem cognovimus, eam nihilominus executricem fore, nec immeritò, delegamus. Quatenus propter Deum, cujus Filii pretioſo ſanguine tota per mundum redempta conſiſtit Eccleſia, ſic iſtius neceſſariæ diſpenſationis inſtituta cuſtodiat, ut à paternis regulis conſtitutis in parte altera, nunquam omninò diſcedat. Præterea quod filiolitatis veſtræ petit induſtria, ut quorum ſuggeſtionibus veſtra ſit dilatata petitio, detegamus: omninò ſciatis, quia nos, licèt indigni ſimus, tamen quia per conſequentiam priorum noſtrorum Pontificum matura cogimur eſſe judicia, cauſam tantæ deliberationis ideò non facilè tunc deliberandam credidimus, ne diffiniviſſe quod Deus convertit, minùs ordinabiliter videremur. At poſt quam Deus omnipotens petitionem Serenitatis veſtræ Comprovincialium Præſulum teſtimonio decoravit, imò teſtimonia Pręſulum pietatis veſtræ ſuffragio confirmavit: Nos & religioſam petitionem veſtram complevimus, & ſuggeſtionibus fratrum, Coepiſcoporumque noſtrorum manus porreximus, & Eccleſiæ Dei tantis neceſſitatibus conſulentes, de theſauro Pontificalis pectoris ita vobis protulimus, ut à doctrinis deviaſſe veteribus nullo modo videamur. Data, ut ſuprà.) Nec prætermittendum eſt, quod non tantum Iſidorus, ſed etiam chronicon, quod ſuprà laudavimus, Græco nominis ſono Burdegalin ſemper efferant. Quod de Græca Aquitanię origine ſuprà diximus ex Hieronymo, id ipſum tuetur ipſe quæſtionibus ſuis in Geneſim, cujus verbis huic controverſiæ finem imponemus.) Legamus, inquit, Varronis de antiquitatibus libros, & Sinnii Capitonis, & Græcum Phlegonta, cæteroſque eruditiſſimos viros, & videbimus penè omnes inſulas, & totius orbis littora, terraſque mari vicinas Græcis accolis occupatas, qui ut ſuprà diximus, ab Amano, & Tauro montibus omnia maritima loca uſque ad Oceanum poſſedere Britannicum. An fortè poſtea à Romanis, uti nos conjiciebamus, inditum? Nam & illi civitatibus, quas victoriis ſuis, aut coloniis, aut beneficiis illuſtraſſent, nova ad libitum nomina imponere amabant. Ita ſua fata habent nomina, ſicut & civitates, quas etiam interire notiſſimum eſt. Cæterùm ſi communio nominis coloniæ argumentum eſt, erunt Toloſani Nemauſenſium filii, vel patres; utrique enim Volcæ ſunt; & Rhemenſes Treverorum; nam utrique Belgæ. Fortius enim argumentum ducitur ex gentis nomine quàm ex diviſione Provinciarum.) Quæ litterarum exemplaria refert Paſchalis *ubi ſuprà*: & hæc juris Primatus Bituricenſis vera hiſtoria.

His ſuppoſitis pro hujus controverſiæ progreſſu, & exitu facilè percipitur hujus textus ſententia: præcepit enim Gregorius IX. requirendum eſſe conſilium Epiſcoporum comprovincialium Burdegalenſis provinciæ; quia cùm ageretur de eorum ſubjectione, & ut Archiepiſcopo Bituricenſi viſitanti procurationes præſtarent, juxta textum *in cap. cum ex officii, de præſcriptionibus, cap. conquerente, de officio Ordinarii, cap. ſopitæ, de cenſibus*; non ſolùm Archiepiſcopi, verùm & ſuffraganeorum conſenſus deſiderabatur in prædicta concordia, compoſitioneve, ſeu ſententia proviſionali, ut latiùs proſequuntur repetentes hìc. 5 *Vera textus interpretatio.*

TITULUS XXXIV.

De tregua, & pace.

CAPUT PRIMUM.

Alexander III. *in Concilio* a *Lateranenſi*.

TReguas à quarta *b* poſt e occaſum ſolis uſque ad ſecundam feriam in ortu ſolis; ab Adventu Domini uſque ad octavas *d* Epiphaniæ, & à *e* Septuageſima uſque ad octavas Paſchæ, ab omnibus inviolabiliter obſervari præcipimus; ſi quis autem treguam frangere præſumpſerit, *f* poſt tertiam admonitionem, ſi non ſatisfecerit, ſuus Epiſcopus ſententiam excommunicationis dictet in eum, & ſcriptam vicinis Epiſcopis adnunciet; quorum nullus *g* excommunicatum in communione recipiat, imò *h* ſcriptam ſententiam quiſque confirmet. Si quis autem hoc violare præſumpſerit, ordinis ſui periculo *i* ſubjaceat. Et quoniam funiculus triplex difficile rumpitur, præcipimus, ut Epiſcopi ad ſolum Deum, & ad ſalutem Populi habentes reſpectum, omni trepidatione ſepoſita, ad pacem firmiter tenendam mutuum ſibi conſilium, & auxilium præbeant, nec hoc alicujus amore, vel odio permittant. Quod ſi quis in hoc opere tepidus inventus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

NOTÆ.

1 a LAteranenſi.) Ità legitur in prima collectione, *ſub hoc titulo cap.* 1. & in Concilio ipſo Lateranenſi *cap.* 21. De Concilio Lateran. celebrato ſub Alexandro III. egi *in cap. cùm in cunctis 7. de electione*.

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. I. Pars II.

b *Quarta feria*.) Ideſt die Mercurii; jam enim à primis Eccleſiæ temporibus obſervatum in Eccleſia fuit, 2

ut dies hebdomadæ feriæ nomine deſignarentur. Tertullianus adverſus *pſychicos c. 2. & 14.* Breviarium Romanum *in Feſto Sancti Sylveſtri*, ibi: *Reliquos hebdomadæ dies feriarum nomine diſtinctos, ut jam ante in Eccleſia vocari cœperunt, appellari voluit*. Quo ſignificaretur quotidie clericos abjecta cæterarum rerum cura, uni Deo prorſus vacare debere; ſicut enim veteres à feriendis victimis dies ferias appellabant, Feſtus Pompejus *verbo Feriæ*, ita Eccleſiæ PP. dies ſacerdotibus feſtos, ferias dixerunt. Accedit alia ratio adducta à Baronio *anno 58. numer.* 87. & ibi Spondano *numer.* 34. quam nos illuſtravimus *in cap. 1. de feriis*, & Vicecomes *de ritibus Miſſæ, fol. 3. lib. 3. cap. 10.*

3 c *Occaſum ſolis.*) Dies enim naturalis computatur à ſolis ortu uſque ad occaſum, *cap. quod à patribus 75. cap. de eſu, de conſecratione diſt. 2.* hinc Plato naturalem diem ita diffinivit: *Dies eſt ab ortu ſolis ad occaſum*. Plura adduxi *in cap. litteras, de temporibus ordin.*

4 d *Epiphania.*) Dies videlicet ſexta menſis Januarii, qua adventus Regum celebratur, tam à Latinis, quàm Græcis, ut probat Baronius *in Martyrol. in d. die* 6. de cujus celebritate pro illuſtratione textus *in l. 2. Cod. de feriis*, videndus eſt Pater Herrera *de origin. Officii divini lib. 2. c.* 34. & nos aliqua dabimus *in c. fin. de feriis*.

5 e *A Septuageſima.*) Quo die olim jejunium quadrageſimale incipiebat, ut docent Albinus Flaccus *de divinis officiis, c. de Septuageſima*, Binius in vita Theleſphori, *Covar. lib. 4. variar. c.* 20. Azor 1. *tom. Inſtit. lib. 2. c. 12. q. 2.* & nos probabimus *in c. capellanus, de feriis*.

f *Tertiam.*) Tertia enim monitio deſideratur ad excommunicationem proferendam, *cap. ſacro*, ubi latè dicam, *de ſententia excommunicationis*.

6 g *Excommunicatum.*) Pacis ſeu treguæ Dominicæ violatores in excommunicationem incidebant, & ad reſarciendum damnum laicis tenebantur, & Epiſcopi diœceſani, ac Comitis hæc erat cognitio, cæterorumque Baronum: & ſi ſimiles violatores ab utraque Poteſtate proſcriptos, & contumaces occidi contingeret à quoquam privato zelo juſtitiæ, non homicidii pœna canonica, & ordinaria, ſed leviori, & remiſſiori ſatisfactione culpam illam diluendam docet Urbanus II. relatus à Gratiano *in c. excommunicatorum, 23. q. 5.* qui de hoc ſolo genere excommunicatorum intelligendus eſt, non autem de omnibus excommunicatis, ut quidam malè crediderunt. Facit lex 16. *tit. 26. partit. 2.*

7 h *Et ſcriptam.*) Non quia ad validitatem ſententiæ deſideretur, ut in ſcriptis ſententia proferatur: voce enim prolata vires habet, *c. ſi quis cum clerico 11. qu. 1. c. Albericus 43. de teſtib. authent. breviſſimas, C. de ſententiis ex periculo*; licèt poſt Concilium Lugdunenſe relatum *in c. cùm medicinalis, de ſententia excommunication. lib. 6.* deſideretur pro forma, ut in ſcriptis proferatur; olim tamen deſiderabatur ſcriptura, ut conſtaret vicinis Epiſcopis de excommunicatione, & excommunicatos rejicerent, repellerentque à communione; nam ab uno Epiſcopo excommunicatus ab omnibus vitandus eſt, *cap. cura 20. cap. ſervetur 72. 11. quæſt. 3.* Urbanus II. in Synodo apud Melphiam, *cap. 15.* ibi: *A ſuis Epiſcopis excommunicatos ab aliis recipi magnopere prohibemus*. Plura Antonius Auguſtinus *in epit. juris Pontific. lib. 32. tit. 4.* Et cùm Epiſcopi excommunicatos ab aliis non recipiebant, confirmaſſe ſententiam excommunicationis dicebantur. Innocentius II. *cap. 9.* ibi: *Epiſcoporum nullus excommunicatum in judicio ſuſcipiat, immò ſcripto ſententiam quiſque confirmet*. A quo accepit hanc deciſionis partem Noſter Alexander. Concilium apud Vernis Palatium *cap. 5.* ibi: *Quam excommunicationem debebit idem Epiſcopus ſeniori illius notam facere, & omnibus ſuis Epiſcopis, ne eum recipiant uſquè ad ſatisfactionem*.

8 i *Subjaceat.*) Ut deciſum eſt pluribus Conciliorum decretis congeſtis ab Antonio Auguſtino *d. lib. 32. tit. 4.* Epiſcopus proprius quinam dicatur, expoſui *in cap. quoad tranſlationem, de temporib. ordin.*

9 Pro hujus textus vera interpretatione ſciendum eſt, bella privata, quæ pondere, & pudore legum olim comprimebantur, media ætate per Longobardiam, & Galliam graſſata fuiſſe, cùm in illis & aliis provinciis quiſque ſuam, ſuorumve injuriam non in jure coram judice, ſed ferro, manuque perſequebatur, adeò ut his inimicitiis, quas *Faidas* vulgus vocabat, leges Longobardorum, & Capitularia Galliæ modum præſcriberent, ut plura de faidis adducentes docent Frider. Lindembr. *in gloſſario legum antiq. verbo Faida*, Joannes Voſſius *de vitiis ſermonis, lib. 2. cap. 6.* Sirmundus *in notis ad capitular.* Sed ingraveſcente in dies morbo, cùm cædibus, deprædationibus, & incendiis Reſpublica fœdiſſimè vaſtaretur, Eccleſia his abuſibus proſpicere curavit, non in totum extincto illo nefario bellorum privatorum uſu, ſed repreſſo per inducias, quæ aliquot diebus homines otioſos à cædibus redderent, ſub nomine treguæ Domini, diebus videlicet in præſenti relatis, & in aliis Conciliis pro illuſtratione concluſionis adducendis, ea lege, ut in eis nemo ab inimico ultionem exigeret, nemo prædaretur, nec etiam à fidejuſſore pignus tolleretur; narrat Rodulfus Glaber *lib. 5. cap. 1.* Bella hæc privata nec legibus probata erant, nec omninò damnata: imò ſi provocatio, vel, ut illius ſæculi verbo utar, ſi diffidatio præceſſiſſet, pro jure conſtituto habebantur; ita ut in adverſarium cæde, prædis, & incendiis graſſari liceret, ut referunt Carnot. *epiſt.* 173. Federicus apud Abbatem Urſpergenſem, Conradus *in cap. 10. Bullæ Aureæ*. Decretæ autem fuerunt induciæ hujuſmodi non ſolùm ab Epiſcopis, ſed à Proceribus cujuſque diœceſeos, ut diſertè docent Glaber, & Carnot. *ſuprà*, & patet ex treguæ iſtius conſtitutione, quæ lata eſt in Anglia, & Normannia, ex conſenſu Epiſcoporum, & Baronum à Guillelmo I. R. apud Ordericum Vitalem; & à Raymundo Berengario Comite Barcinonenſi anno 1060. Illud etiam obſervandum eſt, pacem & treguam dici hanc à bellis privatis feriationem in præſenti rubrica, eo quòd ratione clericorum, omnium peregrinorum, mercatorum, agricolarum cum bobus aratoriis, dominarum cùm ſociis ſuis inermibus, mulierum omnium, rerum ad clericos, monachoſque pertinentium, & molendinorum pax iſta omni tempore indulta eſſet; ratione cæterorum treguæ tantùm, id eſt induciæ aliquot dierum: ideò textus hujus tituli juxta ordinem rubricæ primus ad treguam, ſecundus ad pacem ſpectat. Totum hoc mirè illuſtratur ex litteris Guillelmi L. S. A. Epiſcopi Auſcitani, quibus pacem & treguam poſt Concilium Rom. indixit anno 1102. quas edidit Petrus Marcha in hiſtoria Bearnenſi, ex quo eas tranſcribo. (Cùm ex officii noſtri debito teneamur univerſis fidelibus curæ noſtræ commiſſis ſalubri diſpoſitione providere, nunc præſertim urgente Apoſtolici mandati auctoritate, ad quem ſpectat totius populi profectibus invigilare, oportet nos ſuper bono pacis & treugæ Dei ſubditis noſtris propenſiorem curam impendere. Inde eſt, quod juxta ſtatuta generalis Concilii Romæ nuper celebrati pacem & treguam Dei in provincia noſtra ex parte Dei, & Domini Papæ, & noſtra ab omnibus inconcuſsè, & inviolabiliter præcipimus obſervari. Forma pacis, & treguæ Dei talis eſt: Treguas à quarta feria poſt occaſum ſolis uſque ad ſecundam feriam poſt ortum ſolis, & ab Adventu Domini uſque ad octavas Paſchæ ab omnibus inviolabiliter obſervari præcipimus. Si quis autem treguam violare tentaverit, poſt commonitionem factam, ſi non ſatisfecerit, Princeps ſuus, & Epiſcopus, cùm Clero & populo cogant eum injuriam pacis ſatisfacere, ad arbitrium Epiſcopi & Principis ſui, & aliorum vicinorum Baronum. Quod ſi Principes, ſeu Barones, vel populus diſſimulaverint, tam Principes, quàm Barones excommunicentur, & tota terra eorum interdicto ſubjiciatur, omni privilegio perſonæ & Eccleſiæ ceſſante. His verò temporibus, & omnibus feſtis Beatæ Mariæ, cùm præcedenti die, & ſubſequenti, ſancti quoque Joannis Baptiſtæ, & Beatorum Apoſtolorum Petri & à vigilia Pentecoſtes uſque ad octavas, & omnium Sanctorum Feſto omnia pacem, & ſecuritatem habebunt. Omni verò tempore perpetua pace, & ſecuritate gaudebunt Canonici, Monachi, Presbyteri, Clerici, & omnes religioſæ perſonæ, converſi, peregrini, mercatores, ruſtici, euntes, & redeuntes, & in agricultura exiſtentes, & animalia, quibus arant, & quæ ſemen portant ad agrum: dominæ cum ſociis inermibus, & omnes fœminæ, & omnes res clericorum & religioſorum ubique, & molendina: Principibus autem, & Dominis terrarum jura ſua & conſuetudines non contradicimus: in terris ſuis Eccleſiæ ſalvitatem habeant 30. paſſuum circumcirca: Monaſteria verò 60. Hæc verò ut firmius obſerventur, Comites, Vicecomites, Barones, univerſum quoque Clerum in præſentia Epiſcoporum; populum in præſentia clericorum à ſeptem annis, & ſupra juſjurandum præſtare præcipimus. Forma juramenti talis eſt: Jurabunt ſe pacem, & treguam Dei juxta præſcriptum tenorem obſervaturos, & violatores pacis, & treguæ Dei perſecuturos, & quod de rapina nihil ſcienter ement. Quod ſi quis huic decreto contraire tentaverit in non jurando, vel in non perſequendo, ſeu in conductitias gentes, vel raptores tenendo, aut favendo, vel rapinam emendo, Princeps illius

terræ,

terræ, & tota ejus terra, niſi debitam vindictam exequatur, omni interdicto, & excommunicationi ſubjiciatur, omni privilegio perſonarum, & Eccleſiæ ceſſante. Excommunicati non ſalventur, non tondeantur capita eis, non abluantur in mappa, non comedant, nec ad aliam communionem eccleſiaſticam recipiantur, præter baptiſma parvulorum, & pęnitentias in fine. Princeps autem, & cuncti fideles noſtris obedientes mandatis, qui bonum pacis ope, & conſilio ſuo foverint, & præſertim contra conductitias, & peſtilentes gentes, ſi in vera pœnitentia in hoc Dei ſervitio deceſſerint, auctoritate Dei, & Domini Papæ, & Eccleſiæ univerſalis, omnium peccatorum ſuorum indulgentiam, & fructum mercedis æternæ ſe non dubitent habituros. Cæteris verò, qui contra eos arma ſuſceperint, & ad Epiſcoporum, ſive aliorum Prælatorum conſilium ad eos decertaverint expugnandos, biennium de injuncta pęnitentia relaxamus; aut ſi longiorem ibi moram habuerint, Epiſcoporum diſcretioni, quibus hujus rei cura fuerit injuncta, committimus, ut ad eorum arbitrium major eis indulgentia tribuatur: illos autem, qui admonitioni Epiſcoporum in hujuſmodi parere contempſerint, à perceptione corporis, & ſanguinis Domini jubemus fieri alienos. Epiſcopi verò, ſive Presbyteri, qui talibus fortiter non reſtiterint, officii ſui ſuſpenſione mulctentur, donec Apoſtolicæ Sedis miſericordiam obtinuerint.) Ipſe etiam Petrus Marcha *in notis ad can. 1. Concilii Claromont.* dedit Alexandri tertii epiſtolam nondum excuſam, in qua Pontifex pacem in omni tempore, nulla dierum, nec perſonarum adhibita diſtinctione, conſtitutam in Ruthenenſi diœceſi ab Epiſcopo, & Comite ex ſententia totius Cleri, & Procerum illius provinciæ, confirmat per hæc verba: (Quotiens ea, quæ ad pacem pertinent, poſtulantur à Sede Apoſtolica confirmari, tantò ſuper his benigniorem aſſenſum nos convenit adhibere, quantò ex bono pacis plura commoda, & gratiora ſingulis proveniunt incrementa. Ex quodam ſiquidem reſcripto à tua nobis fraternitate tranſmiſſo ad audientiam noſtram pervenit, quod tu habito Concilio Abbatum, Præpoſitorum, & Archidiaconorum tuorum, & Baronum terræ, cum nobili viro fratre tuo Comite Ruthenæ, hujuſmodi pacem, & concordiam ſtatuiſti, quod omnes res mobiles, & immobiles, & omnes homines, tam clerici, quàm laici, in omni tempore ſint ſub ea pace ſecuri, nec ulli liceat præter armatos milites, & clientes quælibet arma ferre, niſi milites enſes ſolummodo, & clientes ſingulos baculos ferant, qui pacis, ſicut cæteri, debent ſecuritate gaudere. Et præter eos, qui hanc pacem, ſicut ſtatuta eſt, noluerint firmare, & inviolabiliter obſervare, ſicut de his qui publicè perjurant, vel fidem mentiuntur, pro manifeſto debito, ſeu pro cognita fidejuſſione, de rebus eorum pignorandis licentia non denegetur, vobis tamen exceptis. Ad ejuſmodi verò pacis, & ſecuritatis ſuſtentationem, & defenſionem ſtatutum eſt, ut Abbates, Archidiaconi, Archipresbyteri, monachi, Priores, & omnes clerici, qui proprias Eccleſias regunt, milites quoque, & mercatores, atque burgenſes, qui facultatibus abundaverint, & omnes etiam homines, tam clerici, quàm laici, qui habuerint par boum, ſeu aliorum animalium, cum quibus arare poſſint; ſive amplius habuerint, ſummarium equum ſcilicet, vel equam, mulum, vel mulam, quæ ad portanda onera locent, duodecim denarios Ruthenenſes, ſive alios tantumdem valentes donent. Cùm verò habuerint ovile ovium, dent pro eo ſex denarios ejuſdem monetæ, vel alios æquivalentes. Totidem autem dabunt qui habent unum bovem tantùm, vel aliud animal, cum quo valeant arare, ſive aſinum, quem poſſint locare. Clientes verò, & artifices, ſcilicet fabri, ſartores, pellicarii, & omnes operarii, aut ſex, vel octo, ſeu duodecim denarios ſecundùm ſuorum capellanorum arbitrium dabunt. Verùm ſi pater cum filiis, ſeu fratres, ſive conſanguinei fuerint, qui nondum ſunt invicem ſeparati, nec ſunt res eorum diviſæ, unus pro omnibus dabit, alioqui ſolvat unuſquiſque pro ſe. Commune autem iſtud per ſingulas parochias debet reddi cum ſcripto unius parochianorum, quem Capellanus cum conſilio ſui Archipresbyteri, & voluntate ſuorum parochianorum elegerit, & in die ſtatuta ab ipſo parochiano, & cum eodem ſcripto ad Ruthenenſem Eccleſiam deferatur. Quiſquis autem res ſuas amiſerit, poſtquam commune, ſicut prædictum eſt, ſolverit, in integrum reſtituatur; ſi tamen certam perſonam, quæ res ſibi ablatas habeat, vel locum ubi ſint, poterit demonſtrare; ſin autem minimè. Si verò inimicos villas, vel oppida deprædari, vel diruere fortè contigerit, res quidem mobiles emendabuntur de communi; ſed damna rerum immobilium non reſtituentur, niſi quantum à malefactoribus poterit recuperari. Clerici verò, qui proprias Eccleſias non habent, niſi par boum habuerint, non cogantur dare, ſi nolint; ſed non dato communi, ſi fortè res ſuas perdiderint, eis nequaquam emendabuntur. Additum eſt in prædicta pace, ut capellani Eccleſiarum, & omnes laici à quatuordecim annis & ſuprà, pacem, & commune firmare debeant, & obſervare. Qui verò in hoc obedire contempſerint, debent ab Eccleſiæ liminibus coerceri, & ab omni pace fieri alieni. Eccleſiæ quoque parochiarum, in quibus violatores pacis habitaverint, à divinis vacent officiis, donec ipſi ad emendationem venire cogantur. Quam ſiquidem pacis inſtitutionem, quemadmodum à vobis facta eſt, & reſcripto authentico roborata, firmam, & ratam habemus, & eam auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentium ſcripto communimus, ſtatuentes ut nulli hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ei aliquatenus contrariare. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli ſe noverit incurſurum. Datum Verulis ſecundo idus Maii, Pontificatus noſtri anno ſecundo.) Unde facilè percipitur verus ſenſus præſentis canonis, & ſequentis: ſed juxta communem Interpretum expoſitionem utriuſque commentarium dabimus.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu communiter Doctores ſequentem deducunt aſſertionem: *Ab adventu Domini uſque ad* 10 Communis concluſio probatur.
Epiphaniam; à Septuageſima uſque ad octavam Paſchæ treguæ ſunt obſervandæ: & eas violantes excommunicandi ſunt. Priorem partem probant textus in canone 2. Concilii Trojani celebrati anno 1093. Concilium Tulugienſe celebratum anno 1045. Narbonenſe anno 1054. quorum verba refert Stephanus Balluvius *in additionibus ad Petrum Marcham, lib. 4. concord. cap. 14.* Secundam partem probant textus *in cap. placuit, c. præcipimus, c. perlatum, 90. diſt. cap. illi 14. q. 3. c. novit, de judiciis, c. ſicut 29. de jurejur. cap. ſuper 26. §. cùm autem, de verb. ſign. cap. 1. & 2. hoc tit. in 5. collect.* Gregorius VII. in Synodo Romana *can. 14.* ibi: *Pax Dei ab omnibus teneatur, & quicumque in pace prædam fecerit, vel aliter fregerit unde præda facta, vel ad quod conducta fuerit, excommunicetur.* Urbanus II. in Concilio Claromont. *can. 4.* aliàs 5. ibi: *Sub pœna excommunicationis firmiter præcipimus, treguam Dei, ſicut in Lateranenſi Concilio ſtatutum eſt, ſtudiosè obſervari, videlicet à Septuageſima uſque ad octavas Paſchæ, & ab adventu Domini uſque ad octavas Epiphaniæ.* Calixtus II. in Concilio Rom. *cap. 13. Si quis treguam diffregerit, uſque tertio ad ſatisfactionem ab Epiſcopo admoneatur; quod ſi nec tertio ſatisfacere contenderit, Epiſcopus vel cum Metropolitano Concilio, aut cum duobus, aut uno vicinorum Epiſcoporum in rebellem anathematis ſententiam dictet, & per ſcriptum Epiſcopis circumquaque denuntiet.* Innocentius II. in Concilio Romano *can. 9.* Concilium Oxonienſe ſub Honorio III. *can. 2.* Moguntinum primum ſub Leone IV. *can. 5.* Conſonant de jure Regio textus *in l. 61. tit. 6. part. 1. leg. 1. tit. 12. part. 7. l. 41. ſtyli, l. 1. tit. 9. lib. 8. recopil.* Illuſtrant ultra ordinarios repetentes ad hunc textum, & relatos à Barboſa *in præſenti*, Vega *in cap. novit, de judiciis, num.* 18. Albericus Gentilis *de jure belli lib. 7. cap. 2.* Didacus Perez *in l. 1. tit. 8. lib. 4. ordinament.* Hugo Grotius *de jure belli lib. 2. cap. 20.* Antonius Auguſtin. *lib. 17. in epitome juris Pontific. tit. 37. & lib. 37. tit. 46.* Petrus Gregorius *lib. 3. partition. tit. 1. cap. 5.* Cancerius *tom. 2. variar. cap. 11. de tregua, & pace*, Martha *de juriſdict. part. 1. cap. 41.* Villadiego *in leg. 9. prologi fori, num. 9.* Cirouius *in 5. compil. ad hunc tit.* Molina, & Valentia relati à Becano *de bello quæſt. 17. cap. 25.* Ricciulus *lib. 6. lucubr. cap. 23.* P. Marcha *in notis ad canon. 2. Concilii Claromontani, tom. 26. Concil. ad finem, fol. 899. & lib. 4. concordiæ, cap. 14.*

Sed adverſus hanc aſſertionem ſequentes inſurgunt difficultates. Prima ex eo provenit, nam aut bellum, 11 Impugnatur hæc aſſertio.
quod geritur, juſtum eſt, aut injuſtum: ſi injuſtum eſt, nullo tempore eſt gerendum, *c. Julianus 1. quæſt. 3. c. 1. & 2. 23. quæſt. 2.* docent Becanus *in tract. de bello, q. 1.* Bellarm. *tom. 2. controverſ. lib. 3. cap. 14.* Martha *de juriſdict. part. 1. cap. 40.* Onoſander *in ſtrategic. lib. 3. cap. 3.* juſti, & injuſti belli cauſas recenſentes docent Gentilis *de jure belli, lib. 1. cap. 5.* Grotius *in eod. tractat. lib. 1. cap. 2.* D. Matthias Guerra *in cap. Dominus, 23. quæſt. 2.* Si juſtum eſt bellum, in omni tempore dimicandum eſt, nec ullo die

ceſſare oportet, *cap. nulla*, 18. *quæſt. ult.* cùm per bellum juſtum intendatur pax, & ſalus Reipublicæ, tam politicæ, quàm ſpiritualis, *cap. nulli*, *verſ. Pacem*, in illis verbis, *Non enim, inquit Dominus, pax quæritur, ut bellum exerceatur; ſed bellum geritur, ut pax acquiratur.* Et *cap. illi*, *c. viros*, *eadem cauſa*, & *quæſtione*. D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 40. *art.* 3. *ad tertium*, eleganter Victoria *in relectione de jure belli*, *num.* 13. & 15. *verſic. Probatur*, Marquez *in ſuo Gubernatore*, *lib.* 2. *cap.* 35. Unde exercitia, quæ ad diſciplinam militarem pertinent, diebus feſtis licita ſunt, *l. Divus*, *ff. de feriis*, Macrobius *lib.* 1. *Saturn. cap.* 16. Ad rem ſanè militarem nihil attinere notat Varro, utrum feſtus, vel nefaſtus dies ſit: igitur non rectè in præſenti docetur, tantùm temporibus Adventus, & Septuageſimæ eſſe pacem obſervandam. Secundò non ſolùm difficilis videtur hæc deciſio, verùm & nulla ex defectu juriſdictionis; etenim belli indicendi, gerendique poteſtas omni jure Regibus competit; quare in ſuprà traditæ treguæ Dominicæ promulgatione jura Principum conceptis verbis excipiebantur, ut patet ex indictione pacis, & treguæ Guillelmi ſuprà relata: & poteſtas ſpiritualis diſtincta eſt à temporali, *cap. quoniam* 8. *diſt.* 10. *cap. ſolitæ*, *de majorit. & obed.* & cauſa belli, ſeu pacis fractæ, tanquam temporalis, ad judices ſæculares tantùm ſpectat, ex vulgari textu *in cap. per venerabilem*, *qui filii ſint legitimi*, *cap. duo ſunt*, 96. *diſt.* Ergo Pontifex, & Epiſcopi in Concilio Later. aliquid ſtatuere non poterant circa bellum, ſeu tempus, intra quod exercendum, vel non erat.

12 Tregua quid ſit. His tamen difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt Concilii Lateranenſis conſtitutio, pro cujus illuſtratione aliqua præmittenda ſunt. Et primò ſciendum eſt, quid treguæ, & pacis appellatione veniat. Et treguam vocem barbaram eſſe, idemque ſignificare, quod apud Latinos induciæ, jam notarunt Voſſius *de vitiis ſerm. lib.* 1. *cap.* 8. *verbo Tregua*, Villadiego *in d. l.* 9. *fori*, *num.* 8. Cancerius *ubi ſuprà*: quare hujus vocis mentio nec apud Latinos, nec in legibus Romanorum extat, ſed apud exteros ſcriptores, & in legibus Longobardor. ut *in l.* 38. *tit.* 9. *lib.* 1. ibi: *Intra treguam, aut poſt datum oſculum pacis.* Et *lib.* 2. *tit.* 24. treguæ non ſunt minùs quàm ſolidi 300. Turpinus *in vita Caroli Magni*, *cap.* 12. *Itaque datis treguis inter ſe, aggreſſus eſt Argiolandum cum ſuis exercitibus.* Et capite ſequenti: *Tregua data eundi, & redeundi.* Floduardus in chronico: *Treguæ, vel induciæ belli inter Regem Ludovicum, & Hugonem Principem, uſque ad Synodi tempus, Othone Rege mediante diſponuntur.* Fulbertus Carnotenſis *epiſt.* 93. *Velim autem ſuadere tibi ſi poſſim, ne dimittat propter iram, quæ Dei juſtitiam non operatur, quin Epiſcopo ſuo treguam det.* Alias exterorum ſcriptorum auctoritates congerunt Lindembrogius *in gloſſario*, *verbo Tregua*, Voſſius *ubi ſuprà*. Hac voce barbara uſi fuerunt Alexander III. *in præſenti*, Nicolaus Primus *in epiſt. ad omnes Epiſcopos*, & Imperator Federicus *de pace conſtantiæ*, accipiendo treguam pro inducia; & ab hac voce *Tregua*, poſteriores Græci turbam dixere. Codinus *de officiis domus*, *c.* 14. §. 12. & Galli treviam appellarunt: Carnotenſis *epiſt.* 90. ibi: *Quia trevia Dei non eſt communi lege ſancita.* Itali tregam dicunt. Lindembrogius *ubi ſup.* & nos vulgari Hiſpaniſmo treguam vocamus, *l.* 1. *tit.* 12. *partit.* 7. *Tregua es un aſſeguramiento que ſe dan los fijos de algo entre ſi unos a otros, deſpues que ſon deſafiados, que no ſe fagan mal en los cuerpos, ni en los averes, quanto la tregua durare: è ha lugar la tregua mientras la diſcordia, è enemiſtad dura entre los omes.* Et *l.* 41. *ſtyli*, *l.* 1. *tit.* 8. *lib.* 4. *ordin. l.* 2. *tit.* 9. *lib.* 8. *recop.* licèt hujus vocis aliam etymologiam adducat Covarr. *in theſaur. verb. Tregua.*

13 Pax quatenus differat à tregua. Pax dicta eſt à pactione, per quam ſecuritas utrique populo datur, *l.* 1. §. 1. *ff. de pactis*, Gellius *lib.* 1. *noctium*, *c.* 25. Feſtus Pompejus *verb. Pacem*; pax enim pactionibus fit, ut probavi *in c.* 1. *de pactis*: Magnum autem diſcrimen verſatur inter treguam, & pacem, quod ex utriuſque diffinitione maximè colligitur: tregua enim eſt ſecuritas præſtita perſonis diſcordia nondum finita; pax verò eſt ſecuritas rebus, & perſonis præſtita diſcordiæ finem imponens: & ita pax dicitur diſcordiæ finis *in cap. novit*, *de judiciis*. Unde fit, ut tregua importet ſecuritatem ad tempus, pax verò in perpetuum. Plutarchus *de bello Peloponnenſ.* ibi: *Pacem, fœduſque petierunt, inducias in triginta annos impetrarunt.* Gloſſa *d. cap. ſignificavit*, Hoſtienſis & Gothofredus *in præſenti*, Felinus *num.* 6. Jaſo *in l. cùm proponis*, *num.* 6. *Cod. de pactis*: licèt Marcus Varro relatus ab Aulo Gellio *lib.* 1. *noctium*, *cap.* 25. confundat pacem cùm induciis. Gellius ita ait: Duobus modis M. Varro in libro humanarum, qui eſt de bello, & pace, induciæ quid ſint, diffinivit: *Induciæ, inquit, ſunt pax caſtrenſis paucorum dierum.* Item alio in loco: *Induciæ, inquit, ſunt belli feriæ.* Sed lepidè magis, atque jucundè brevis utraque definitio, quàm plena, aut proba eſſe videtur. Nam nec pax eſt inducia; bellum enim manet, ſed pugna ceſſat. Similiter ſenſit Donatus *ad Terentium in Eunucho*, *actu* 1. *ſcena* 1. ibi: *Induciæ ſunt pax in paucos dies, vel quod in diebus dentur, vel quòd in dies ocium præbeant.* Aliquando tamen legimus treguas, ſeu inducias uſque ad centum annos fuiſſe protractas, ut refert Livius *lib.* 7. *de Urbe*: *Vejentibus induciæ centum annorum præſcribuntur.* Et aliquando pax pro treguis, ſeu induciis ponitur, *cap. illi* 25. 24. *quæſt.* 3. Virgil. *lib.* 11. *Æneid.* Plura de pace Beſold. *tom.* 3. *polit. diſſert. de pace, paciſque jure.*

Deinde præmittendum eſt, treguam, & pacem, de quibus in præſenti, in duplici eſſe differentia; alia enim eſt legalis, ſeu canonica; alia conventionalis. Legalis eſt ſtatuta à lege, ſeu canone certis temporibus, de quibus *in hoc cap.* 1. & juribus ſuprà citatis: conventionalis eſt, quæ mutuo partium conſenſu inducitur, *cap. novit*, *de judiciis*, *l. poſtliminium* 19. §. 1. *ff. de captivis*. Eam inire poſſunt Principes, cum ad ipſorum majeſtatem jus belli, paciſque ineundæ ſpectat, *l.* 3. *ff. ad leg. Juliam Majeſt. l. unica*, *Cod. ut armorum uſus*. Arniſeus *de Majeſtate*, *cap.* 5. *de poteſtat. armorum*. Inducias verò, ſeu treguas, Duces belli contrahunt virtute mandati ſpecialis Principis, aut Senatus, ut latè contra Duarenum defendunt Gentilis *lib.* 2. *de jure belli*, *cap.* 10. Arnoldus Vinius *de pactis*, *cap.* 2. *num.* 5. & tunc non ſolùm ipſi, verùm & Senatus obſervare eas tenentur; aliæ verò minores poteſtates, bellumque gerentes, pacem paciſci, aut de bello tranſigere nequaquam poſſunt, argumento textus *in leg. mandata* 60. *ff. de procurator. l. Lucius* 46. §. *fin. ff. de adminiſtrat. tutor.* quippè dumtaxat creditur commiſſum bellum gerere. Belli autem gerendi pars non eſt bellum finire, ut rectè ratiocinatur Grotius *d. lib.* 3. *cap.* 22. *num.* 7. Valentia *tom.* 1. *illuſtr. tractat.* 3. *cap.* 6. *num.* 14. Vinius *d. tract. de pact. cap.* 2. *num.* 5. poſt Bartolum, Duarenum, & alios *in l. conventio*, *n.* 5. *ff. de pactis*. At inducias dare his, nempè quos oppugnant, aut obſeſſos tenent, & quantùm ad ſe, ſuaſque cupias attinet, ſuadente aliqua neceſſitate, veluti cadaverum ſepeliendorum cauſa, rectè poſſunt, juxta ipſum Grotium *num.* 8. Vinium, & Valentiam *ſuprà*, Bobadillam *lib.* 3. *polit. cap.* 13. *numer.* 19. non autem poſſunt longas inducias concedere, ut contra Accurſium, & Bartolum optimè ſentit Duarenus *ubi ſuprà*. In hoc genere conventionum diſtant pacta induciarum, aut pacis, à fœderibus; nam pacta circa inducias, aut pacem fiunt poſtquam bellum eſt publicatum; fœdera autem ex tribus cauſis fiunt. Prima cùm à victoribus victis dicuntur: ſecunda cùm pares bello in amicitiam deveniunt: tertia cùm illi, qui antea inter ſe hoſtes non fuerant, ineunt inter ſe fœdus, *leg. non dubito* 7. *ff. de captivis*; quæ tamen inter ſe, non tam forma (quippè quæ ferè in facto conventionum conſiſtit,) quàm occaſione, ſeu cauſa impulſiva differre videntur. Plura de his conventionibus pacis, fœderis, & treguarum cauſa factis, adducunt de jure belli agentes Ayala *lib.* 1. *de jure belli*, *cap.* 7. *per totum*, Hugo Grotius *eod. tract. lib.* 2. *cap.* 15. & *lib.* 3. *cap.* 20. Petrus Herodius *lib.* 3. *Pandect. titul.* 5. *de pact. public. capitul.* 1. 2. & 3. Briſſonius *lib.* 4. *de formulis*, Silvius Clarus *de legibus*, *pag.* 378. Kochier *lib.* 2. *theſauri pol. capit.* 11. & 12. Onoſander *in Strateg. lib.* 3. *cap.* 4. Alb. Gentilis *de jure bellic.* 13. Bernegerus *in Tacitum*, *quæſt.* 201. Forſterus *ad ipſum*, *pag.* 48. Cujacius *lib.* 11. *obſerv. cap.* 23. Deſider. Heraldus contra Salmaſium *lib.* 1. *cap.* 3. *n.* 13. & *cap.* 4. *per totum*, Palmiſorus *in ſuo arbitro*, Arnoldus Vinius *de pactis*, *cap.* 2. Petrus Faber *lib.* 1. *ſemeſtr. cap.* 7. Madera *animadverſ. cap.* 8. Jacobus Gothofred. *eod. tract. cap.* 2. Gibalinus *de uſufructu*, *cap.* 16. & 17. D. Joſephus de Retes *lib.* 6. *opuſc. cap.* 4. *num.* 3. 14 Treguæ duplices ſunt.

Rurſus ſciendum eſt, inducias, ſeu treguas ſemel initas, eſſe ſervandas ab utroque populo, ex jure naturali, & gentium, *cap. noli exiſtimare* 23. *quæſt.* 1. *Fides*, ait ibi Divus Auguſtinus, *quando promittitur, etiam hoſti ſervanda eſt.* Quintil. *declam.* 343. *Fides ſupremum rerum humanarum vinculum eſt; ſacra fides inter hoſtes.* Cicer. *lib.* 3. *de offic. ſub finem*, pluribus Attilii Reguli factum, cujus meminit lex *poſtliminium* 5. §. *fin. ff. de captivis*, extollens: *Eſt, inquit, jus bellicum, fideſque jurisjurandi cum hoſte ſervanda.* Et paulò inferius: *Fœderibus etiam cum hoſte devincitur fides.* Cui conſentiunt plura, 15 Treguæ ſervandæ ſunt.

quæ

quæ ex Sancto Ambroſio, Silio Italico, Xenophonte, Pauſania, Socrate, & aliis accuratè congerunt Hugo Grotius *lib. 3. de jure belli*, *c.* 19. Petrus Fab. *lib.* 1. *ſemeſtr. c.* 7. Covar. *in* 4. 2. *part. c.* 3. §. 4. *n.* 13. & alii, quos refert Solorzan. *de jure Indiar. lib.* 2. *c.* 16. *n.* 50. & convenit de jure noſtro Regio lex 19. *tit.* 26. lex ultima, *tit.* 29. *part.* 2. lex 2. *tit.* 16. *partit.* 7. lex 1. *tit.* 8. *lib.* 9. *recopil.* licèt enim dolo fallere hoſtem, laudabile ſit, & ipſe dolus bonus dicatur, *l.* 1. §. *non fuit* 3. *ff. de dolo*, quò & referenda eſt lex *nihil intereſt* 26. *ff. de captivis*; id tamen ita admittendum eſt, ſi fides data non fallatur, aut jura violentur, ut probant Oſvaldus *ad Donel. lib.* 15. *comment. c.* 40. *littera C*, Arnold. Vinius *de pact. c.* 3. & confirmat jus noſtrum Septempartitum *in l.* 2. *tit.* 16. *part.* 7. Nec intereſt, quod conventio pacis cauſa facta nuda ſit, quia pacta publica non indigent fulmento verborum, *l. conventionum* 5. *ff. de pactis*, Jaſo *in l. juris* 7. §. *ſed cùm nulla*, *ff. de pactis*: nec callida, aut malitioſa interpretatione paciſcentes fruſtrari debent, ut ille apud Ciceron. *lib.* 1. *de officiis*, qui poſt pactum induciarum pro 30. diebus, nocte depopulabatur agros, eam verſutiæ, & ſolertiæ ſuæ cauſam reddens, quod dierum eſſent pactæ, non noctium induciæ. Nihil igitur innovari debet ſecuritate pendente, neque quoad res, nec quoad perſonas, ut docent fusè Gentilis *lib.* 2. *de jure belli*, *c.* 13. Grotius *eod. tr. lib.* 2. *c.* 26. & *lib.* 3. *c.* 21. Si enim in re privata grave eſt fidem fallere, *l.* 1. *ff. de conſtit. pecun. c. noli* 23. *qu.* 1. *c. innocens* 22. *qu.* 4. quantò magis in fide publicè data in ipſis induciis. Hanc fidei ſervandæ conſtantiam variis exemplis probat Kochier *lib.* 2. *theſauri*, *cap.* 12. quibus addenda ſunt alia adducta à Valerio Maximo *lib.* 1. *c.* 1. Horatio *lib.* 3. *carmin. od.* 5. Seneca *de providentia epiſt.* 99. Gellio *lib.* 6. *noctium*, *c.* 4. & ſi quis auſu temerario inducias, ſeu treguas rumpere, ſeu violare præſumpſerit, variis pœnis punitur ſecundùm diverſitatem nationum. Apud Romanos enim, qui pacem, aut inducias frangebat, hoſtibus dedebatur: qua de cauſa Brutulus Papius Samnis Romanis deditus fuit, ut teſtis eſt Livius *lib.* 9. & ex eo referunt Valentia *lib.* 1. *illuſtr. tract.* 3. *cap.* 6. Grotius *lib.* 2. *de jure belli*, *cap.* 21. *num.* 4. D. Joſephus de Retes *lib.* 6. *opuſcular. cap.* 1. *num.* 7. apud Longobardos triginta ſolidis mulctabatur, *l.* 2. *titul.* 24. *legum Longobardor.* quæ pœna apud eos vulgò *fredum* dicitur, ideſt violatæ pacis pœna, ut explicant Bignonius *ad Marculf. lib.* 1. *cap.* 3. Lindembrogius *in gloſſario*, *verb. Fredum*, Voſſius *de vitiis ſermonum*, *lib.* 2. *cap.* 7. Jure Hiſpano pœna frangentis treguam, eſt ſi perſona humilis ſit, mors ignominioſa, aut alevoſia, & amiſſio dimidii patrimonii; ſi nobilis eſt, ut poſſit reputari, *l.* 2. *tit.* 12. *partit.* 7. *l.* 1. *tit.* 8. *lib.* 4. *ordin. l.* 1. *tit.* 9. *lib.* 8. *recopil.* Docent Gregorius Lopez *in dict. l.* 1. *partit.* Perez *in d. l.* 1. *ordin.* Paz *in l.* 41. *ſtyli*. Jure etiam noſtro canonico ita pacem frangentes excommunicandi ſunt, ex noſtro textu, & ſimilibus.

16 **Fidem frangenti an fides ſervanda.** Antea tamen quàm hinc abeamus, examinanda eſt illa celebris quæſtio, utrum videlicet frangenti pacem, & violanti treguam, fides pactionis ſervanda ſit, an ſtatim pax, ſeu induciæ diſſolvantur? Et frangenti fidem, fidem non eſſe ſervandam, docuerunt Baldus *in l. cùm proponas*, *Cod. de pactis*, *num.* 1. Decius ibi, *nu.* 7. Alexander *num.* 3. Jaſo *num.* 6. Abbas *in præſenti*, *num.* 3. Gloſſa *in cap. cùm inter R. de electione.* Bellamera *hic*, *num.* 1. & alii innumeri, quos referunt Didacus Perez *in dict. leg.* 1. Julius Clarus *lib.* 5. *ſententiar.* §. *fin. quæſt.* 47. *num.* 6. qui pro ſua ſententia expendunt textum *in dict. leg. cùm proponas*, *leg. ſi convenerit*, *ff. pro ſocio*, *cap. pervenit* 3. *de jurejur.* Contraria tamen ſententia, videlicet treguam conventionalem ex una parte violatam, ab alia eſſe ſervandam, docet Felinus *in cap. pervenit*, *numer.* 2. *de jurejurando* plures congeſti in additionibus Abbatis ibi, *littera A*, Paz *in dict. leg.* 41. *ſtyli*, *num.* 17. qui adducunt pro ſua ſententia *in cap. fin.* 11. *quæſt.* 3. eam rationem, nam tregua conventionalis ſapit naturam contractus nominati: ſed contractus nominati ea eſt natura, ut altera parte non adimplente, non exinde reſcindatur contractus, ſed tantùm altera pars agat ad implementum, *leg. venditi actio*, *Cod. de actionibus empti*: igitur ſimiliter tregua rupta ab una parte, ipſa violari non debet, ſed altera pars ad ejus implementum agere. Deinde nam in his conventionibus, quæ tendunt circa factum, tacita illa ineſt conditio, ſi ex altera parte adimpleatur, argumento textus *in cap. potuit*, *de locato*, *leg. quæro*, §. *inter*, *ff. eod. tit.* & in hoc caſu docet Grotius *lib.* 3. *de jure belli*, *cap.* 19. *num.* 19. & 20. igitur conditione non adimpleta ab una parte, alia non tenetur adimplere. Alii mediam ſequuntur ſententiam, & diſcrimen conſtituunt inter pacem, & induciam; & aſſerunt, rupta pace ab una parte, aliam non teneri eam ſervare; violatis verò induciis, aliam partem teneri eas obſervare. Rationem diſcriminis ex eo petunt, videlicet quia induciæ, cùm ſint temporales, adveniente earum tempore, poterit pars offenſa, & læſa vindictam ſumere, ut contingit in judice temporali, qui durante officio non convenitur; quia finito tempore conveniri valet, *leg. pars litterarum*, *ff. de judic. leg. principali* 6. *Cod. ſi certum petat.* pax verò perpetua eſt: unde cùm non ſit ſpes ultionis, niſi pace rupta, ideò ea violata ab una parte, ab alia non eſt ſervanda. Sed omiſſis his ſententiis, alia diſtinctio adhibenda eſt inter eum caſum, in quo induciæ initæ violantur facto privato, aut facto publico. Primo caſu induciæ non diſſolvuntur; ſecundo vero rumpuntur, & ſtatim abſque nova belli indictione arma ſumi poſſunt, ut docent Grotius *lib.* 3. *de jure belli*, *cap.* 21. *num.* 11. & 13. dicemus *in cap. pervenit* 3. *de jurejurando* quæ diſtinctio jure noſtro Hiſpano probatur *ex dict. leg.* 41. *ſtyli*, quam latè explicat Paz ibi, *num.* 18.

Quibus præmiſſis apparet ratio præſentis deciſionis, quæ ex eo provenit; nam cùm tempora in hoc textu præſcripta feriata ſint, propter eorum ſacratiſſima myſteria, & in quibus homines jejunio, & orationi vacare debent, quare in his diebus ab omni forenſi controverſia vacare jubetur *in cap. conqueſto* 5. *de feriis*; & ſimiliter à benedictionibus nuptiarum ceſſandum eſt, *cap. capellanus*, *eod. tit.* ideò in præſenti Concilio, & aliis ſuprà citatis ſtatutum fuit, ut diebus præſcriptis treguæ ſerventur, nec liceat bellum indictum, aut jam cœptum exercere. Accedit pro hujus rationis illuſtratione exemplum Judæorum, & Gentilium, apud quos diebus ſuis feriatis, ſacrificiiſque dicatis fas non erat pugnare, aut in bello dimicare, ut ex Judæis refert Xiphilinus; & ex Romanis Diocaſſius *cap.* 37. & de Græcis narrat Cretenſis *lib.* 4. *de bello Trojano*, in feſto Apollinis Trimbeii inter Trojanos, & Græcos requiem pugnandi per treguam fuiſſe interpoſitam, utroque exercitu ſacrificiis inſiſtente, ut refert Theophilus Raynaud. *tom.* 17. *tract. de religioſo loricato*, *apod. nona*. Rectè ergo in præſenti ſtatuitur, ut tempore Adventus, Septuageſimæ, & Paſchæ treguæ obſerventur, ut Fideles his diebus jejuniis, & orationibus vacent. Sed cùm ad legis valorem deſideretur, ut à ſubditis recipiatur, *cap. in iſtis*, §. *lege*, *diſtinct.* 4. *authentic. quibus modis natural.* §. *fin.* & hæc Concilii Lateranenſis conſtitutio non ſit uſu recepta, ut teſtantur Innocentius, & omnes ferè repetentes in præſenti, Covarruv. *lib.* 2. *variar. cap.* 16. *numer.* 6. Valentia, Paſqualigus, Layman, & alii relati à Leandro *de obſervat. dierum feſtorum diſputat.* 4. Becanus *in opuſculo de bello*, *cap.* 25. *qu.* 17. Molina *de juſtit. diſp.* 111. Barboſa *in præſenti*, *num.* 9. ideò non obſervatur, nec in uſu eſt præſens Concilii conſtitutio. 17 **Traditur ratio decidendi.**

Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta, cui ut ſatisfaciant repetentes hic, & Suarez *de relig. lib.* 2. *cap.* 28. *numer.* 8. plures relati à Ricciulo *lib.* 6. *lucubrationum*, *cap.* 26. accipiunt præſentem deciſionem de bello juſto, vel injuſto, quando non adeſt ulla pugnandi neceſſitas, à quibus non multùm differt Baronius *anno* 1034. *num.* 6. & 7. Sed hac, & aliis omiſſis ſententiis, Cironius *in paratit. ad hunc titul.* novam interpretationem præbet aſſerendo, textum noſtrum, & Patres in eo non agere de bello publico juſto, aut injuſto; ſed de duello ad privatas contentiones diffiniendas. Supponit doctus vir, apud Longobardos valdè in uſu fuiſſe diſcordias privatorum ferro, & duello diffinire, *leg.* 1. *tit.* 9. *legum Longobard.* Unde PP. Concilii Lateranen. in præſenti inhibendo, ne certis temporibus liceat dimicare, tantùm prohibuere duellum offerre, vel oblatum ſuſcipere; & ſic de duello, non de bello ſunt exaudiendi. Pro ſua ſententia adducit Cironius Concilium Sueſſionenſe 2. *can.* 7. & 8. compilatum à Patre Sirmondo inter capitularia Caroli, *pag.* 90. & textum *in cap. placita* 5. *quæſt.* 4. ubi jubetur, ne Dominicis diebus, & temporibus in præſenti textu præſcriptis placita, & judicia privata exerceantur. Etiam conjecturam ſuæ ſententiæ deducit ex eo, quod in Concilio Lateranenſi, ubi reperitur præſens textus *can.* 21. in canone 20. antecedenti, relato *in cap. unico*, *de torneamentis*, agebatur de iſtis duellis; & cùm ſtatim canone ſequenti inhibeant certis temporibus militare, accipiendi ſunt de prædictis duellis, non verò de bello 18 **Diſſolvitur prima difficultas.**

publicè indicto. Sed hæc pendocti viri ſolutio ſuſtineri nequit; nam Eccleſia nunquam expreſsè permiſit duellum, ſeu monomachiam, tam feriatis, quàm non feriatis temporibus: imò repetitis canonibus illud prohibuit, ut latè probavimus *in cap. 1. de cler. pugn. in duello*. Sed ſi præſens canon acciperetur de duello, ſequeretur aliis temporibus ultrà præſcripta in præſenti canone, duellum permitti: ergo nullo modo in præſenti agitur de duello. Hac igitur ſententia omiſſa, veriùs dicendum eſt, juxta ſuprà tradita, in præſenti agi de bellis privatis, quæ olim nec legibus probata erant; nec omninò improbata reperiebantur, ut jam probavi, & docuit Petrus Marcha *lib. 4. concord. Sacerd. & Imp. cap.* 14. à quibus bellorum injuriis abſtinendum eſſe diebus in præſenti canone relatis PP. Concilii Lateran. ſtatuerunt.

19 *Diſſolvitur ſecunda difficultas.* Nec obſtat ſecunda difficultas, quia certum eſt, Eccleſiam poſſe in laicos etiam animadvertere, ut rupta pacis fœdera reformentur, *cap. novit* 13. *de judiciis*, ibi: *Præcipuè cum contra pacem peccatur, quæ eſt vinculum charitatis*. Et *cap. ſicut* 29. *de jurejur. cap. ſuper* 26. *§. cùm autem, de verb. ſignificat. cap. ad Apoſtolicæ* 2. *de re judicata, in Sexto*: plura Theophilus *tom.* 17. *de religioſo loricato, in princip.* Cùm enim Eccleſia juriſdictionem etiam temporalem habeat in ordine ad finem ſupernaturalem, *cap. novit, de judiciis, cap. per venerabilem, qui filii ſunt legitimi*, plura Balboa & Vega *in d. cap. novit*; & maximè ad prædictum finem aſſequendum pax conducat, ſiquidem honeſtatem affert, Dei, ac Regum gratiam conciliat, ſuperbiam excludit, avaritiam repellit, charitatem auget, & omnium animos ad præcepta divina excipienda excitat, alioſque plures effectus operatur, quos congerunt Baldus *in extravaganti de pace Conſtantiæ*, Petrus Gregorius *in proœmio Decretalium*; unde pacis cauſa plura in jure noſtro permittuntur, quæ aliàs vetantur, ut juramentum, quod die Dominico præſtari non poteſt, die Dominico ob pacem licitè adhibetur, *cap. de feriis*; pactum, quod in beneficiis eccleſiaſticis damnatur, pacis cauſa admittitur, *cap. niſi, de præbend. cap. fin. de rer. permutat*. Juſtè ergo Eccleſiæ Patres poſſunt adversùs pacis violatores procedere. Docet Zypeus *in hiatu Caſſani obſtruct. lib.* 2. *cap.* 1. & *lib.* 3. *cap.* 2. *quæſt.* 1.

20 *Exponitur c. ſignificavit, de Judæis.* Primò ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in cap. ſignificavit, de Judæis, & Sarracenis, verſic. ult.* ubi cùm agatur de eo, qui juravit ſe non delaturum merces ad Sarracenos, niſi pace inter ipſos & Chriſtianos inita, quæſitum fuit, utrum treguarum tempore poſſit abſque perjurii reatu merces deferre ad Sarracenos? Et R. P. reſpoodet, ipſum in excommunicationem & perjurium incidere deferendo merces prohibitas. Ex quo decreto ita inſurgo: Si treguarum tempore pugnandum non eſſet, ut in præſenti textu docetur, liceret inter ipſos populos, inter quos treguæ ſtatutæ ſunt, negotiari, & merces ab uno in alium exportare: ſed non licet, ut ex illo textu conſtat: igitur quia adhuc treguarum tempore ſecuritas non datur, nec quieſcere licet ab ſtrepitu armorum. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt ſuprà traditis *num.* 4. nam cùm magna ſit differentia inter treguam & pacem, ſiquidem tregua tantùm præſtat ſecuritatem ad tempus, pax verò in perpetuum; ideò qui juravit ſe non delaturum merces ad hoſtes, niſi pace data, non poteſt deferre eas tempore treguæ; quia etſi tregua non ſit pax, tamen pro tempore, quo durat, ſecuritatem præſtat, ut pro ejus textus interpretatione docuerunt ibi Joannes Andreas, & Hoſtienſis. Navarrus *notabili* 1. *num.* 4.

21 *Explicatur can. 3. concilii arelat. 1.* Secundò præſenti aſſertioni obſtat textus difficilis, & parum notus *in can.* 3. *Concilii Arelatenſ. primi*, in illis verbis: *De his, qui arma projiciunt in pace, placuit abſtinere eos à communione*. Ubi Patres expreſsè ſtatuunt, adhuc tempore pacis arma non eſſe projicienda ſub excommunicationis pœna: igitur adhuc pace inita, & facta, dimicandum eſt. Pro hujus canonis vera expoſitione ſciendum eſt, fidelibus Chriſtianis in bello juſto militare licitum eſſe, *cap. noli, cap. quid culpatur* 4. *cap. militare* 5. 23. *qu.* 5. pluribus ſanctorum Patrum teſtimoniis probant Becanus *de bello, q.* 3. Victoria *in relect. de jure belli*, Bellarminus *tom.* 1. *controv. lib.* 3. *de laicis, cap.* 4. Gentilis *de jure belli, lib.* 1. *cap.* 5. Grotius *eod tract. lib.* 1. *cap.* 2. Cenedus *ad Decretum, collectaneo* 59. Marquez *in Gubern. Chriſt. lib.* 2. *cap.* 35. Martinez de Prado *tom.* 1. *Theolog. Moral. cap.* 15. *quæſt.* 3. Joannes Dartis *in cap.* 1. *quæſt.* 10. Juſtelus *ad can. Eccleſ univerſ. fol.* 148. Quare primis Eccleſiæ temporibus adhuc ſub Imperatoribus Gentilibus, & apoſtatis Chriſtiani militiæ nomen dabant. D. Ambroſius relatus *in cap. Julianus* 94. 11. *quæſt.* 3. Conſtat ex Euſebio *lib.* 5. *cap.* 5. Tertulliano *in apolog. cap.* 42. & *de corona militis, cap.* 1. & militaris juramenti à Chriſtianis militibus præſtari ſoliti, meminit Vegetius *lib.* 2. *de re milit.* ejuſque formulam refert his verbis: *Jurant per Deum Chriſtum, & ſanctum Spiritum, & per Majeſtatem Imperatoris, quæ ſecundum Deum generi humano diligenda eſt, & colenda*. Aliqui tamen ex fidelibus, perſecutionibus ceſſantibus, paceque Eccleſiæ data, temporibus Conſtantini exiſtimabant, non licere arma ſumere, & militare. Tertullianus *de corona milit. cap.* 11. *Chriſtianum ſalva Religione militare non poſſe exiſtimavit*. Refert Baronius *anno* 201. *num.* 17. & *anno* 246. *num.* 4. Quare ut adhuc pace Eccleſiæ reddita, Chriſtiani non deſererent militiam, nec abducerentur à caſtris, PP. ſtatuerunt *in d. can.* 3. tempore pacis Eccleſiæ fideles non debere projicere arma, & deſerere militiam, quam illæſa fide conſervare poterant: verbum enim illud, *pace*, non eſt referendum ad pacem initam inter hoſtes, ſeu populos dimicantes; ſed ad pacem Eccleſiæ datam per Principes Chriſtianos, ceſſantibus jam perſequutionum procellis, ut accipitur apud Cyprianum *epiſtola* 2. ibi: *Quando ipſa mater noſtra Eccleſia pacem de miſericordia Domini prior ſumpſerit*. Et de lapſis, ibi: *Diſciplinam pax longa corruperat*. Unde ſenſus prædicti canonis eſt, adhuc poſt pacem Eccleſiæ datam ab Imperatoribus Chriſtianis, eo prætextu fideles non debere arma projicere. Ita prædictum canonem accipiunt Albaſpineus *in notis ad ipſum*, Grotius *lib.* 1. *de jure belli, c.* 12. *in fin.*

22 *Intelligitur c. quod non eſt, de reg. jur.* Tertiò opponitur textus *in cap. quod non eſt licitum* 4. *de regul. jur.* ubi docetur, Machabæos ex præcepto divino Sabbathum teneri ſervare, & ipſos licitè pugnaſſe in ipſo Sabbatho: igitur his diebus, quibus orationi, & Dei cultui vacandum eſt, treguæ non obſervantur, ſed dimicare licet. Pro hujus textus interpretatione ſciendum eſt, Machabæos, utpotè diem Sabbathi cuſtodientes, non pugnaſſe in ipſo die, unde aliquando plurimi ab Eſſenis occiſi fuerunt; quia putabant pollui Sabbathum ex pugna, *lib.* 1. *Machabæor. cap.* 1. *verſ.* 32. ibi: *Et ſtatim perrexerunt ad eos, & conſtituerunt adverſus eos prælium in die Sabbathorum*. Et *verſ.* 34. ibi: *Dixerunt, non exibimus, nec faciemus verbum Regis, ut polluamus diem Sabbathorum*. Et *verſ.* 38. *Et intulerunt illi bellum Sabbathis, & mortui ſunt ipſi, & uxores eorum, & filii eorum*. Sed cùm poſtea cogitaſſent, & cognoviſſent bellum eſſe defenſivum, & neceſſitatem extremam urgere, decreverunt pugnare etiam die Sabbathi. Ita *verſ.* 41. *Et cogitaverunt in die illa dicentes: Omnis homo quicumque venerit ad nos in bello die Sabbathorum, pugnemus adverſus eum, & non moriamur omnes, ſicut mortui ſunt fratres noſtri in occultis*. Quod cùm feciſſent, neceſſitate extrema urgente, non peccarunt; quia neceſſitas facit licitum, quod aliàs eſt illicitum, *cap. conſilium, de obſervat. jejunior. cap. ſi propter, de furtis, cap. exivit, verſ. Nec quidquam, de verb. ſignific. in* 6. D. Beroardus *lib. de præcepto & diſpenſat*. Neceſſitas non habet legem: Dionyſius Halicarnaſſeus *lib.* 6. *in oratione Agrip.* Neceſſitati vel Dii coguntur cedere. Unde in hujus textus expoſitione ait D. Thomas: Non fuit ibi violatio Sabbathi, nec diſpenſatio, ſed omnimoda ejus obſervatio; quia licitum & juſtum eſt, etiam Sabbatho fieri charitatis officia; & iſti movebantur charitate, & zelo legis. Ipſum ſequitur Redoanus *in d. c.* 2. *verſ.* 41. *n.* 122. & plura de hoc Machabæorum facto adducunt Abulenſis *in Exodum, c.* 20. *q.* 35. *ad* 5. *pag.* 340. Tirinus *tom.* 2. *in Exod. c.* 35. *pag.* 42. Ferrarius & Gaſpar Sanchez *in d. c.* 2. *Machabæorum*, Cornelius *in Deuteronomium, c.* 5. *verſ.* 14. Euſebius *in lib. ſtromatum ſacræ Scripturæ ſtrom.* 10. *cap.* 13. *pag.* 263. Valentia *tom.* 3. *controverſ. quæſt.* 16. *quæſito* 5. Mathias Felix *in elucid. Decalog. cap.* 1. *pag.* 333. Leander *de obſervat. feſtor. diſp.* 4. *q.* 39.

23 *Exponitur can. 12. concilii [illegible].* Etiam opponi poteſt ſupradictæ aſſertioni textus *in can.* 12. *Concilii Nicæni*, ibi: *Quicumque vocati per gratiam primùm quidem ardorem, fidemque ſuam oſtenderunt, & cingulum militiæ depoſuerunt, poſtea verò ut canes ad ſuum vomitum reverſi ſunt, ita ut aliqui & pecuniam darent, & beneficiis militiam repeterent; hi decem annis jaceant poſt triennii auditionis tempus*. Ex quibus deduci videtur, Chriſtianis poſt fidem ſuſceptam non licere ullo tempore militiæ nomen dare: igitur nec temporibus in præſenti textu deſignatis, neque aliis licèt Chriſtianis pugnare. Huic difficultati ut ſatisfaciamus, omiſſis aliis ejuſdem canonis difficultatibus, quibus ſatisfaciunt Balſamon, Zonaras, & Juſtelus *ibi*; ſciendum eſt, milites, de quibus in eo canone, Licinii temporibus militiæ nomen dantes, ut cingulum acciperent, Diis ſacrificaſſe, aliàs militia exui. Euſebius *de Licinio*, ibi: *Milites militia exuebat, niſi Diis ſacrificare vellent*. Sulpitius Severus: *Sanè*

tum

Digitized by Google

tum Licinius, qui adverſus Conſtantinum de Imperio certavit, milites ſuos litare præceperat, abnuentes militia eiiciebat. Etiam juramentum, ſeu ſacramentum militare præſtabant per ipſos Deos Gentilium. Unde magna idololatriæ, & apoſtaſiæ occaſio in militia Chriſtiano aderat: quare his, qui ſemel conſcientia puncti, cingulum abiecerant, reditus ad militiam non patebat, niſi per fidei Chriſtianæ abnegationem; unde plurimi his temporibus, & ſub Diocletiano, aliiſque Ethnicis Imperatoribus militiam abiecerunt, & martyrium ſuſtinuerunt, ne idolis ſacrificarent: & ſic Chriſtianis abſolutè prohibitum non eſt militiæ nomen dare, ſed tantùm militare cum idololatria, ut illis temporibus contingebat. Ita illum textum accipiunt, & interpretantor Albaſpineus io ejus notis, Grotius *de jure belli, lib.1.c.2.n.9.* Dartis *in 51. diſt.* Chriſt. Lupus *ad eundem can.*

C A P U T II.

a Idem *in eodem.*

b INnovamus autem, ut Presbyteri, Monachi, *c* converſi, *d* peregrini, *e* mercatores, *f* ruſtici, euntes, & redeuntes, & in g agricultura exiſtentes, & *h* animalia, quibus arant, & quæ ſemina portant ad agrum, congrua ſecuritate lætentur: nec quiſquam alicubi novas pedagiorum exactiones, ſine conſenſu, & authoritate Regum, & Principum ſtatuere aliquo modo præſumat. Si quis autem contra hoc fecerit, & commonitus non deſtiterit, donec ſatisfaciat, communione careat chriſtiana.

N O T Æ.

1 a I*Dem.*) Ita etiam habetur in prima collectione, *c.2.* & *in Panormia lib.*8. *c.*197. id eſt, Alexander III. in eodem Concilio Lateranenſi, ubi *c.*22. verba hujus textus seperiuntur.

2 b *Innovamus.*) Rectè, nam ferè per eadem verba idem conſtituerat Innocentius II. in Synodo Romana, *can.9.* & Eugenius III. in Concilio Rhemenſi, *can.*11. & alii, quorum teſtimonia infrà dabimus.

3 c *Converſi.*) Tempore Concilii Lateranenſis converſi erant in monaſteriis, qui curæ domeſticæ vacabant, quos hodie dicimus *Legos*, qui cùm ad ſacros ordines noo aſcenderent, tantùm ad vitam monaſticam convertebantur. Concilium Aurelian.1. *can.*13. *Monachus in Monaſterio converſus.* Turon.2. *can.*16. *Si qui in monaſterio converſi ſunt, aut converti voluerint.* Plura de his converſis Hæphtenus *diſquiſit. monaſt. in vita S. Benedicti, lib.3. tr.1. diſq.*8. Durantius *q.6.* Gibalinus *de clauſura, diſq.3.c.2.n.42.* Bignonius *ad Marculfum lib.2.c.*38. Primarius noſter D. Joannes Parexa *in c. in præſentia nu.6. de probationibus*, ubi & nos nonnulla dabimus.

4 d *Peregrini.*) Qui limina Apoſtolorum, Compoſtellam, vel alia ſimilia loca adeunt, qui inter miſerabiles perſonas enumerantur, ut latè probat Velaſco *tom.3. de privileg, pauper. q.*14. Unde ab Eccleſia defenduntur *c. Romipetas* 23. *c. illi* 24. *q.3.* & judicem proprium habent, *l.2. §. eſt aliquod, ff. de origin. jur. l.32. tit.2. partit.6.* plura dicemus *in c. unico, de clericis peregrinantibus.* Peregrinoſum privilegia etiam refert Gretſerus *de peregrinis c.*11. & de agricolis agit Mauclerus *3. part. M.narch. c.5. lib.5.* & pro expoſitione canonis 3. Concilii Arelat.1. videndus eſt Samuel Petitus *lib.6. obſerv. c.*15.

5 e *Mercatores.*) Qui etiam inter miſerabiles perſonas enumerantur. Straccha *de mercator. part.1.n.*38. Martha *de juriſdict. part.2. c.2. c.21. nu.5.* Didacus Perez *in l.1. tit.1. lib.3. ordin.* Carraſco *de caſibus Curiæ, n.59.* Velaſcus *ubi ſuprà, qu.14. nu.9.*

6 f *Ruſtici.*) Qui prædia ruſtica habitant, à quibus dicuntur ruſticani, *l.1. Cod. ne ruſticani*: ruſtica mancipia, *l.25. §. teſtatur, ff. de alimentis*: ruſtica familia, *l.65. ff. de legat.2. l.12. §. Trebatius, ff. de inſtruct. vel inſtrument.* qui privilegiis miſerabilium perſonarum fruuotur. Velaſcus *de privilegiis pauperum, tom.3. qu.*13.

7 g *Agricultura.*) Quam magnæ æſtimationis apud veteres fuiſſe conſtat ex traditis à Carolo Sigonio *de antiquo jure Rom. lib.6. c.6.* Alexand. ab Alexand. *lib.3. dierum genial.c.*11. Plinio *lib.19. natural. hiſtor. c.1. 2. & 3.* & aliis relatis ab Adamu Gontzeno *lib.8. polit. c.*11. Conrad. Ereſuak. *in dial. de re ruſtica, lib.1. à princip.* Chopio. *de privileg. ruſtic. lib.1. per totum*, Tiraquel. *de nobilit. c.*23. Alfonſo de Herrera *in prolog. ad apud ſuum de agricult.* Philippo Camerar. *horar. ſucceſſ. centuria 1. c.5.* Turnebo *lib.27. adverſ. c.16.* P. Gregorio *lib.4. de republic. c.8.* Solorzano *tom.2. de jure Ind. lib.1. c.7. nu.*14. Borrel. *tom.2. deciſ. tit.32. nu.40.* Quare Ægyptii quaſi rem ſacram agriculturam colebant, & inde poſt ſacerdotes agricolas magnis honoribus proſequebantur, ut probat Marcus Antonius Petilius in *Exarchir, lib.6.c.16. per totum*; & ideò agricolis ſemper ob agriculturæ ſtudium, utilitatemque varia conceſſa ſunt privilegia, cùm ex ejus conſervatione publicæ utilitatis favor conſideretur, *l. quicumque* 7. ibi: *Ut id conſenſu omnium fiat, quod omnibus profuturum eſt*; & *l. qui agros* 8. ibi: *Ad privatum pariter, publicumque compendium excolere; Cod. de omni agro, lib.11. l.2. de nundinis.* Plura de agriculturæ laudibus congerunt Alexander ab Alexand. *lib.3. dier. genialium, c.11.* ubi plura Tiſaquellus: idem *de nobilitat. c.32.* Chaſſaneus *in catalogo gloriæ, part.* 11. *conſiderat.37.* Petrus Gregorius *lib.18. ſyntagm. cap.* 23. Lipſius *centur.1. miſcel. epiſt.11.* Bobadilla *lib.3. politicæ, c.3. nu.61. & lib.5. cap.9. nu.1.* Camerarius *ubi ſuprà*, Parladorius *in ſeſquicent. different.79. §.5.* Collantes *in favorem rei frumentariæ, per tres libros*, Ignatius de el Villas *in ſylva reſponſor cap.16. per totum*, Narbona *in 3. recop. ad legem 25. tit.41. lib.4. recop.* Chopinus *de privilegiis ruſticor.* Velaſco *ubi ſuprà, tomo 3. q.13.*

h *Animalia.*) Videlicet boves aratorii, & alia ruſtica ad agriculturam deſtinata, quæ ulla ex cauſa ab executoribus in cauſam pignoris capi non poſſunt ſub capitali pœna, ex conſtiturione Conſtantini, ſi credimus Breviario Alarici *in l.1. C. Theodoſ. de pignorib.* aut ſub arbitraria pœna, ut ſtatuitur *in l. executores, C. quæ res pignori, l.3. tit.27. partit.3. l.43. tit.4. lib.3. recop.* nec ex partium conventione pignori dari poſſunt, *l. pignorum 3. C. quæ res pignor. novella 7. Juſtin.* nec illata in prædiu urbano tacitè obligata cenſentur, *l.4. tit.13. part.5.* etſi alia bona deficiant, ut exprimitur, *in l.5. & 6. tit. 17. lib.5. recop.* ne inſtrumentis ſublatis agricultura turbetur, & tributorum illatio setardetur, *d. l. executores, juncta authent. executores, C. quæ res pignor.* explicant poſt claſſicos in his locis, & relatos ab Oſualdo ad Donellum *lib.17. c.3. littera P*, Cujacius *ad tit. C. quæ res pignori, & lib.4. obſervationum, c.20.* Gothofredus *in d. l.1. C. Theodoſ.* Donellus *de pignorib. cap.8.* Balduin. *eod. tract. c.12.* Gilbertus Regius *lib.2. enantioph. c.20.* Petrus Gregorius *lib.22. ſyntagm. c.9. nu.10.* Rodriguez *de execution. cap.5. nu.62.* Azevedus *in l.7. tit. 11. lib.4. recop.* Guttierez *lib.4. pract. quæſt.12. nu.10.* Collantes, Narbona, & Pichardus *ubi ſuprà*, Camillus Burellus, & plures ex practicis relatis à Velaſco *qu.16. num.36.* Ob eandem rationem alia etiam ſpecialiter ſunt conſtituta in favoſem agricolarum, veluti ab eodem Conſtantino ſtatutum legitur, ut ad uſum equorum curſualium, quos hodie *poſtas* dicimus, ne boves aratorii (addo & mulas) & cætera animalia aratoria, etiam deficientibus his, qui curſui publico deſtinati ſunt, agricolis abſtrahantur, *l.1. C. Theodoſ. de curſu pub. juncta l.2. C. ne ruſticani, lib.15.* notat Cujacius *lib.4. obſerv. c.20.* & apud Athenienſes expreſſa lege cautum erat, ne etiam ſacrificii cauſa boves mactarentur. Ælianus *variæ hiſtor. lib.9. c.14.* ita ait: *Bovem aratorem, qui jugum trahit, vel cum aratro, vel cum plauſtro, ne mactes; quoniam ille etiam agricola eſt, & humano generi laborum ſocius.* Ex eo, & aliis tradit Samuel Petitus *ad jus Atticum lib.5. tit.2.* illucque reſpexit Ovidius *lib. . Faſtorum*, dum ſic ait:

A bove ſuccincti cultros removete miniſtri.
Bos arat, ignavum ſacrificate ſuem.

Et *lib.15. Metamor.* Feſtus Pomp. *verbo Panibus*: illuſtrat Fornerius *lib.1. rerum quotid. c.28.* Et apud Hebræos *Exodi c.22.* & à Juſtiniano in legibus Georgicis, rei ruſticæ furta propriis, & gravioribus pœnis punita fuiſſe, probat Petrus Gregorius *d. lib.37. c.4.* & apud nos furta hujuſmodi reſtituuotur, *con once doblado*, ut ſtatutum

eſt *in l.5. tit.17. lib.5. recop.* & occidentem bovem, pęna capitali puniri tradunt Marcus Varro *lib.2. c.5. A bove antiqui manus ita abſtineri voluerunt, ut capitis ſanxerunt pęnam in eos, qui illum occidiſſent.* Plinius *lib.9. natur. hiſt. c.45.* ibi: *Tantę apud priores curæ, ut ſit inter exempla damnatus à Populo Romano die dicta, qui occiderat bovem.* Quę autem dicantur ruſtica animalia, exponunt Borellus *in ſumma, tit.32. nu.444.* Collantes *d. lib.1. c.4.*

i *Nec quiſquam.*) Hanc partem exponemus *in c. innovamus, de cenſibus.*

COMMENTARIUM.

9 Concluſio refertur, & probatur.

IN hoc textu agitur de pace in bello privato, juxta tradita proximo commentario: ſed juxta communem repetentium placitum ex hoc Concilii Lateranenſis canone talis deducitur aſſertio: *Presbyteri, monachi, converſi, peregrini, mercatores, & ruſtici plena gaudent ſecuritate tempore belli.* Probant Nicolaus Papa primus in epiſtola ad omnes Epiſcopos: *Tempore pacis, ſeu treguæ nulla nocumenta aratoribus, vel peregrinis inferantur.* Concilium Rom. ſub Innocent. II. *canon.9.* Rhemenſe ſub Eugenio III. *can.11. Præcipimus quoque, ut Presbyteri, clerici, monachi, converſi, peregrini, mercatores, euntes, & redeuntes, & in agricultura exiſtentes, & animalia cum quibus arant, & oves omni tempore ſint ſecuri. Si quis autem hoc noſtrum ſtatutum violare præſumpſerit, Epiſcopus, in cujus parochia fuerit, omni tepiditate ſepoſita canonicam de ipſo juſtitiam faciat.* Referunt hunc canonem Baronius *tom.3. anno* 1148. Manrique *tom.2. annal. Ciſterc. in prędicto anno, c.4. c. reprehenſibilis* 23. *qu.*8. *c. ſi quis Romipetas, c. paternarum,* 24. *qu.3.* Concil. Lateran. 1. ſub Calixto II. *Paternarum traditionum exemplis commoniti paſtoralis officii debitum perſolventes Eccleſias cum bonis ſuis, tam perſonis, quam poſſeſſionibus, clericos videlicet, ac monachos, eorumque converſos, aratores quoque cum ſuis nihilominus rebus, quas ferunt, tutos, & ſine moleſtia eſſe ſtatuimus.* Lateran. ſub Alexand. *c. ult.* Claromontanum ſub Urbano II. apud Ordericum Vitalem *lib.9.* Lateran. ſub Paſchali II. ubi poſt ipſum Concilium Guillelmus II. Epiſcopus Auxitanus, ita pacem ex mandato Sedis Apoſtolicę publicavit: *Omni tempore perpetua pace, & ſecuritate gaudebunt canonici, monachi, presbyteri, clerici, omneſque religioſæ perſonæ, converſi, peregrini, mercatores, ruſtici, euntes, & redeuntes, & in agricultura exiſtentes, & animalia, quibus arant, domini cum ſociis ſuis in omnibus, & omnes fœminæ, & omnes res religioſorum, & clericorum, ubicunque ſint.* Refert Ciron. *in notis ad c.1. hoc tit. in 5. compil.* Nec quiſquam miretur eandem ſanctionem iiſdem verbis toties repetitam; nam inſolens non eſt, eaſdem conſtitutiones iiſdem propè verbis inculcatas reperire, ut apparet *ex l.1. de authoritate præſtanda, l. nec tutores, C. de contrahenda ſtip. l. ex conventione* 11. *Cod. de pactis, l.1. Cod. ſine cenſu, vel reliquiis, l. ſi de vi 37. ff. de judiciis, l. qui cœtu 5. §.1. ff. ad legem. Jul. de vi pub. l. legem* 10. *Cod. de pactis conventis.* Notavit Fornerius *lib.1. rerum quotid. cap.17.* Conſonant de jure Regio lex 71. *tit.6. partit.1.* lex 1. *tit.24. ead. partit.* lex 4. *tit.16. part.2.* lex 2. *tit.24. lib.1. fori,* lex 1. *tit.9. lib.1. ord.* lex 1. *tit.12. lib.1. recop.* lex 41. *tit.6. lib.3.* lex 25. *tit.13. lib.8.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti,* Gregorius Lopez *in dictis legibus partit.* Didacus Perez *in d. l. ord.* Albericus Gentilis *lib.2. de jure belli, cap.22.* Grotius *eod. tract. lib.3. c.11.* Cironius *ad tit. de voto, in c.1. hoc tit. in 5. compil.* Antonius Auguſt. *in epit. lib.18. tit.8.* Camerarius *hor. ſucceſſiv. cent.1. c.5.* Bobadilla *lib.1. politicæ, c.13. nu.96.* Velaſcus *de privil. pauper. 3. part. qu.13. & 15.* Cabreros *de metu lib.2. c.23. nu.30.* P. Gregor. *lib.18. ſyntagm. c.5. nu.2.* Delbene *de immun. tomo 1. cap.2. dubit.7.*

10 Impugnatur præſens aſſertio.

Sed adverſus hanc aſſertionem ita inſurgi valet. Aut hæc deciſio procedit in ſecuritate ab hoſtibus præſtanda; & tunc certum eſt, à jure gentium (quod alii jus naturale ſecundarium appellant) provenire, ut capti ab hoſtibus in bello juſto efficiantur capientium, nullo diſcrimine perſonarum adhibito, utrum videlicet ſint mercatores, an peregrini, an agricolæ, an perſonæ Deo dicatæ, *l. ex hoc 5. ff. de juſtitia, & jure, l. hoſtes 24. ff. de verb. ſignific. l.3. §.1. ff. eod. tit. §.2. Inſtitut. de jure perſonar. §. ſi ab hoſtibus, Inſt. quibus modis ſolvitur patria poteſtas,* ubi Inſtitutarii, Vinius, Mancius, & alii, & poſt eos perdoctus D. Joſephus de Retes *lib.6. opuſc. c.8. num.1.* Igitur clerici, & aliæ perſonæ enumeratæ in hoc canone, tempore belli non gaudent plena libertate. Similiter ex eodem jure provenit, capta ab hoſtibus ſtatim noſtra fieri, *l.1. §.1. ff. de acq. poſſeſſ.* Nec intereſt animalia ſint, *l.2. §.2. ff. de captivis,* an bona immobilia, *l.1. §. inſula, ff. de fluminibus, l. in agris 22. ff. de acquirend. rerum dominio, l.1. §. inſula, ff. de flumin.* Donel. *lib.4. comment. cap.2.* ſubtiliſſimus noſter primarius D. Melchior. de Valentia *tom.1. illuſtr. tractat.2. cap.5.* Oſualdus *lib.8. comment. Donelli, c.11. littera F,* Faber *lib.10. conjectur. c.11.* Connanus *lib.3. comment. c.3.* Ayala *de jure, & officiis belli, lib.1. c.5. nu.88.* Grotius *lib.3. eod. tract. cap.9. nu.9.* Cujac. *lib.26. obſervat. c.2.* Menchaca *lib.1. illuſtr. c.9.* Leſſius *de juſtit. lib.2. c.4. & 5.* etiam loca religioſa, & Diis dicata, *l. cum loca 36. ff. de religioſ.* igitur animalia, & alia bona ruſticorum, Presbyterorum, & ſimilium, jure gentium capientium fiunt. Aut loquitur noſter textus de ſecuritate præſtanda à propriis, & tunc non rectè conſulitur patriæ, ſi in ejus communi periculo, quod tempore belli datur, in tranquillitate, & pace, ac ſecuritate, etſi ſint presbyteri, monachi, mercatores, aut ruſtici, degant, ut ajunt pulchrè ad rem Sidonius *lib.3. epiſt.9.* ibi: (videtur loqui cum patribus noſtri Concilii) *Parum in commune conſulitis, & cum in concilio convenitis, non tam cura eſt publicis mederi periculis, quàm privatis ſtudere fortunis.* Plinius *lib.7. epiſt.18. Oportet privatis utilitatibus publicas, mortalibus æternas anteferre, multoque diligentius muneri ſuo conſulere, quàm facultatibus.* Latè illuſtrabimus Deo volente *in c.2. de immunitate Eccleſiar.* Ergo nec quoad patriam, nec quoad hoſtes juri & rationi congruit, ut perſonæ & res in hoc textu enumeratæ tempore belli plena ſecuritate lætentur.

Adhuc ut rationi, & omni juri conſona defenſanda eſt præſens aſſertio, quæ poteſt interpretari vel de ſecuritate ab hoſtibus præſtanda, vel de immunitate à propriis, & ipſa patria concedenda. Quoad ſecuritatem ab hoſtibus præſtandam, ratio deciſionis ex eo provenit; nam jus belli tantùm exercendum eſt in eos, qui arma ſumunt. Livius *lib.28.* ibi: *Jure belli in armatos, pugnanteſque utendum eſt.* Joſephus *lib.12. antiquitat. c.3.* ait: *Æquum eſſe, ut in pugna pœnas dent, qui arma ceperunt, inſontibus non nocendum.* Igitur clerici, & aliæ perſonæ in hoc textu recenſitæ, quæ ab exercitio armorum arcentur, *c. fin. de cleric. conjug.* plena ſecuritate gaudere debent, nec in eos jure belli irrui licet: quod obſervatum invenio apud varias gentes. Philiſthæi enim cùm contra Judæos dimicabant, neutiquam nocebant collegio Prophetarum, ut legitur *lib.1. Samuel. c.10. verſ.5. & 10.* & *c.19. verſ.18.* & apud Jeremiam *c. ult. verſ.16.* legitur Nabizardum ducem Nabuchodonoſor debellaſſe Regem Juda, tantumque agricolas, & vinitores in pace reliquiſſe. De Cretenſibus narrat Plutarchus, quod cùm bellis inteſtinis colliderentur, omni noxa in ſacerdotes abſtinuerunt. Servius *ad Virgil. lib.7. Æneidos,* ibi: *Nam eum defendebat ab illo, ſi non ætas, ſaltem religio ſacerdotis.* De Grę-cis referunt Diodorus Siculus in exceptis Perreſianis. Strabo *lib.8.* narrat olim tota Græcia armis fervente, Eleos tanquam Jovi ſacros, in alta pace vixiſſe. Gothos laudat Procopius *lib.2. de bello Gothico,* quia Romam ingredientes ſacerdotibus D. Petri, & Pauli pepercerant. Ob eandem rationem monachi, mercatores, & peregrini ſecuritatem etiam obtinuerunt. De Indis etiam Diodorus Siculus *lib.1. Bibliothec.* refert: *Ita in prœliis quidem hoſtes alii alios interficiunt; agricolas relinquunt intactos, tanquam in commune utiles.* De Corinthiis, & Megarenſibus refert Plutarchus, quod nemo agricolas ullo afficiebat malo; & Cyrus Rex Aſſyriorum apud Xenophontem *de Cyri inſtit. c.5.* ajebat, ſe paratum eſſe eos, qui agros colerent, illæſos, indemneſque ſinere. De celebri illo Beliſario duce refert Suidas *verbo Beliſarius,* quod agricolis ita parcebat, ut eo duce nulli eorum vis illata fuerit, & de providentia, qua in agricultores utebatur, hęc refert Procopius *lib.3. de bello Gothico: Erga agricultores, agreſteſque homines tanta hic indulgentia, ac providentia utebatur, ut Beliſario ductante exercitum nullam hi vim paterentur, ſed inſperatò potiùs opulenti, & divites reddebantur, ut qui crebrò adventantibus copiis majori omnia in victum pretio venditarent. Segetes inſuper, dum in agris matureſcerent, diligentiùs tuebatur, ne fortè equorum greges eas devorarent; arborumque maturos fructus, frugeſque cæteras invitis dominis ſuis attingere prohibebat.* Rectè ergo PP. Concilii Lateranenſis ſtatuerunt, tempore belli plena ſecuritate gaudere debere ſuprà relatas perſonas; nam eorum vita ab armorum ſtrepitu aliena eſt, & injuſtè ab hoſtibus læderentur; & ſic arbores ipſæ frugiferæ cædi vetantur in bello, qui frugiferi plus quàm relatæ perſonæ conſiderari valent, ut argumentatur Bodinus *lib.2. de Monolatr.*

11 Traditur ratio decidendi.

Si pręſentem deciſionem accipias (ut ſentio, accipio- 12

que)

Proſequitur eadem ratio. que) de ſecuritate præſtanda à propriis, magna cum ratione PP. in præſenti decreverunt, perſonas ſuprà enumeratas tempore belli plena debere frui ſecuritate; nam Presbyteri, clerici, monachi, peregrini immunes ſunt à gabellis, indictionibus, & ſuperindictionibus, ut Deo annuente latè dicemus *in c.non minùs, c.adverſus, de immunit. Eccleſiar.* igitur & à tributis, muneribuſque militiæ occaſione injunctis debent eſſe immunes. Quoad mercatores etiam, & agricolas notum eſt, pluribus privilegiis juvari, ut referunt Renatus Chopinus *de privil. ruſtic.* Straccha *de mercatura, p.1.n.38.* Collantes, & alii ſuprà in notis laudati; publicè enim intereſt eſſe in Repub. qui agros colant, & mercaturam exerceant. Unde ſinendi non ſunt agriculturam deſerere, & militiæ nomen dare. Caſſiod. *lib.2. variar.ep.5. Arripiant ferrum, ſed unde agros excolant; ſumant cuſpides, boum ſtimulos, non furoris.* Quare tempore belli non ſolùm nova tributa imponi illis non debent, verùm & ſi qua antiqua vectigalia pendebant, ſolvere non tenentur. Mirè ad rem Cicero pro lege Manil. ibi: *Cùm hoſtium copiæ non longiùs abſint, etiamſi irruptio nulla facta ſit, tamen pecora relinquuntur, agricultura deſeruntur, mercatorum navigatio conquieſcit; ita neque ex portu, nec ex decimis, neque ex ſcriptura vectigal conſervari poteſt.* Rectè ergo in noſtro textu illis ſecuritas conceditur belli tempore, ut ſic ſua exercitia non deſerant, & Reſpublica magnoperè lædatur. Proſequitur Gentilis *d.lib.2. de jure belli, cap.*

13 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec tunc adverſatur dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt verum ſit, captos in bello juſto ſervos fieri capientium, & ab hoſtibus capta ſtatim jure gentium noſtra fieri, ex juribus ſuprà adductis, cum quibus in hac parte obſervandi ſunt textus *in l.ſi pactionem 44.§.2.ff.de bonis libertorum, l.penult. §.ult. ff.de donat.* juncto Fornerio *lib.4. rerum quotid. cap.12. l.ſervus 16. ff.de interrog.* juncto Præceptore D. Joſepho de Retes *lib.6. opuſc. c.10.nu.7.l.1. C.de re militari, lib.12.* adhibito ipſo *d.l.6.c.5.n.8. l.ſi cùm quis 41.§.ult. ff.de furtis, l.4.ff.de ſepulchro violato, l.ult. ff.de legat.* juncto ipſo D. Joſepho de Retes *d.l.6. c.1.n.8.l.1. C. de gladiatoribus, lib.11. l.Divus 31. ff.de jure fiſci,* juncto Oſualdo *ad Donel. lib.4.c.21. litt.E. l.Lucius 11.ff.de evict.* juncto Amaya *lib.1. obſerv. c.1. & ad l.unde, C.de fundis limitrophis.* Merillo *lib.1. obſerv. cap.6. l.ſi fundus 33.ff.locati,* juncto Merillo *lib.1. variarum ex Cujac. cap.26. & d.lib.2. obſer. c.6. l.item 15. §.item ſi fortè, ff.de R.V.* junctis Amaya *ubi ſuprà,* Eman. Suar. *lib.1. obſer. cap.2.* Hunnio *ad Treutlerum, vol.1.diſp.6.qu.8. l.item 22. §.fin. ff.famil. erciſc. l.1.§.ſi pater 12.ff.ad Syllan.* juncto Santalor. *interpr.11. l.juſto 44. §.etſi poſſeſſionis, ff.de uſucap.* juncto Pinello *libr.2. ſelect. c.3.n.39.* illud tamen procedit, cùm bellum geritur inter infideles, non verò ſi inter chriſtianos; nam tunc nulla ſervitus inter eos datur: quare licèt ruſtici, mercatores, aut peregrini ab hoſtibus capiantur, ſervi non fiunt: res verò eorum capientibus non acquiruntur, quia plenam ſecuritatem ex hoc textu, & ſimilibus obtinent. Nec alia pars dubitandi rationis adverſatur; nam in ea adducta procedunt, cùm ob privatam cauſam publica negligitur; non verò cùm ob publicam alia æquè publica, & forſan major inſuper habetur, ut in noſtro textu, in quo ratio religionis in clericis, & monachis; ratio publicæ utilitatis in ruſticis, & mercatoribus facit, ut illis concedatur tempore belli plena ſecuritas.

Sed ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in c.pervenit, de immun. Eccleſiar.* ubi proponitur, tempore belli teneri omnes indiſtinctè ad cuſtodiam murorum civitatis, ſive clerici, ſive monachi ſint: igitur tempore belli prædictæ perſonæ non gaudent plena ſecuritate. Pro hujus difficultatis expoſitione ſciendum eſt, quod licèt verum ſit eccleſiaſticas perſonas tempore belli plena ſecuritate gaudere, nec teneri ad omnia realia, & perſonalia; tamen cùm adeſt neceſſitas, & bonum commune verſatur, poterunt compelli militantibus adeſſe, & vigilare, ac cuſtodire ipſam civitatem obſeſſam; quia tunc obſidionis tempore imminet commune periculum, ut docent Mencacha *lib.1.uſu freq.cap.6.* Aviles *in capitulis Prætorum, v.Denorden,* Diana *tom.1. tract.2. reſol.76.* Gibalin. *de irregul. cap.4. fol.255.* Germon. *lib.3. ſacror. cap.12. num.22.* Delben. *de immun. tom.2. cap.9. dub.2.* quo caſu accipiendus eſt textus *in d.cap. pervenit,* ut in ejus commentario latè dicemus. 14 Exponitur c. pervenit, de immunit. eccleſ.

TITULUS XXXV.

De Pactis.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a Carthaginenſi.

Antigonius Epiſcopus *b* Maduren. *c* dixit: Gravem injuriam patior, & credo dolere Sanctitatem veſtram contumeliam meam, & computare communem injuriam. Optantius cùm ſe repræſentaret, pactum mecum habuit, & diviſimus plebes. Manuſcriptiones noſtræ tenentur *d* epitacia. Contra hoc pactum circuit plebes mihi attributas, & uſurpat populos, ut illum patrem, me vitricum nominent. Gratus Epiſcopus dixit: Factum hoc dolendum eſt, ut in ſe alliciat populorum imperitorum animas, contra diſciplinam, & contra evangelicam traditionem, contra pacis placita. Nam ſi ibi id poſſe contingere arbitraretur, nunquam profectò in fratrem aliquis deliquiſſet. Unde aut inita pacta ſuam obtineant firmitatem, *e* aut *f* conventus, ſi ſe non cohibuerit, eccleſiaſticam ſentiat diſciplinam. Univerſi dixerunt: Pax ſervetur, pacta cuſtodiantur.

NOTÆ.

1 a *Carthaginenſi.*) Vulgò legitur *Africano,* ſed non rectè; legendum enim eſt *Carthaginenſi, can.12.* ut notavit Anton. Auguſt. *in notis ad cap.1. hoc tit. in 1.collect.* Concilium hoc Carthaginenſe primum appellatum, non quia alia anteà celebrata non fuiſſent in Provincia Carthaginenſi, ſed quia aliis deperditis, illorum, quæ extarent, hoc primum antiquiſſimumque erat: celebratum fuit Carthagine ſub Julio Primo Pontif. anno 348. in eo ſchiſmaticis Epiſcopis deturbatis, & populis ad Catholicæ Eccleſiæ unitatem compaginatis, Gratus Epiſcopus Carthaginenſis varia partibus propoſuit circa unitatem, & pacem Eccleſiæ. In eo fuerunt quatuordecim Canones ſanciti, quorum duodecimus refertur in præſenti, & in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.1. & tom.1. Conciliorum.* Referunt hujus Concilii hiſtoriam Baronius *tom.3. anno* 348. Coriolanus *in Breviario, eod. anno.*

2 b *Maduren.*) In aliis codicibus legitur *Matirenſis,* in aliis *Marcinenſis;* credo legendum eſſe *Marſulenſis.* Marſula enim Eccleſia eſt in provincia Proconſulari Africæ. Legi etiam poteſt *Madaurenſis,* quia Madaurus civitas etiam eſt in eadem provincia, ut tradit Carolus à Sancto Paulo *in chronogr. ſacr.*

c *Dixit.*) Eadem forma actorum in conſiſtorio Imperatorum legitur *in leg.5. & 8. Cod. Theodoſ. de fide inſtrument. leg. proximè, ff.de his, quæ in teſtament. leg. penultim. de author. tut. leg.1. Cod. de veteranis, lib.12. leg. creditor. ff.ad legem Jul. de vi priv. leg. extat, ff. de eo, quod metus, leg.1. Cod. de ſentent. paſſis, leg.2. Cod. de excuſat. mun. lib.10.* quod notarunt Pancirola *lib.1. variar. cap.38.* Gutherus *de officiis domus, lib.1. cap.24.* Valleſius *in notis ad Marcell. pagin. 171.* facit lex *nec honore, C.de Epiſcop. & Cleric.* 3

d *Epitacia.*) Antonius Auguſtin. *in notis ad hunc textum* legit *Pittacia.* Pittacium autem, ſive Pyctacium, eſt panni fruſtulum; & per ſimilitudinem fruſtulum aliquod membranaceum, aut chartaceum, ubi aliquid ſcribitur. Zacharias Pontifex *epiſtol. 142. ad Bonifacium,* ibi: *Continebant enim capitula in pyctatio* 4

ctacio

ctacio ab eis propoſito. Strabo *in fin. rerum Vuetinſelium*, ibi: *Emendare dignamini quidquid in hoc, pyctacio cenſura veſtra aptum deliberabit.* Lampridius *in vita Alexandri Severi.* Unde inter munera Eccleſiæ Conſtantinopolit. à Curopolate recenſetur Protonotarius, cujus munus ita deſcribit: *Protonotarius, oſtium eſt, & aditus ad Exocatacelor, præeſtque pittaciis conficiendis.* In quem locum notavit Grethſerus *capitul.* 6. ex aliis docent Roſuveidus *in Onomaſtico*, *ad vita PP. verbo Pyctacium.* Gaſpar Barthius *lib.* 12. *adverſarior. capitul.* 1. pyctacium dictum eſt à verbo Græco πτύχειν, cujus reperitur mentio *in capitul. ſi quis Papa*, 79. *diſtinct. capitul. pyctacium*, 30. *quæſtion.* 3. *l. ſuſceptorum* 10. *l. actuarii* 56. *Cod. Theodoſ. de erogation. militar. annon. l. expleto* 16. *Cod. Juſtin. eodem titul. l. parere, Cod. de ſentent. ex periculo*: & inſtrumentum, in quo recenſebantur ſpecies annonariæ militibus erogandæ, dicitur pyctacium *in l.* 11. *Cod. Theodoſ. de erogat. milit. annon. l.* 13. *&* 16. *eodem*, *l.* 29. *Cod. de petit. & ultrò datis.*

5 e *Aut.*) Hæc alternativa non ſupponit, pactum non eſſe obſervandum, ſed tantùm comminationem continet, ut ſi pacta non cuſtodiantur, ad eorum obſervationem à judice compellantur, ut jam notavit Lælius Mancinus *l.* 1. *genial. c.* 60.

6 f *Conventur.*) Etſi in finibus ſtatuendis diœceſibus in omnibus provinciis Legiſlatores eccleſiaſtici curaverint certos limites ſtatuere; tamen plerumque eandem partitionem Epiſcopi conventionibus firmabant, ut ex hoc textu notat Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri monacho, capit.* 70.

COMMENTARIUM.

7 Ex pacto nudo, an detur actio.

EX hoc textu, præcipuè ex illis verbis: *Pax ſervetur, pacta cuſtodiantur*; deducunt communiter Interpretes, *ex pacto nudo jure Canonico actionem dari, & ipſam nudam conventionem non ſolùm exceptionem, verum & efficacem actionem producere.* Ita docent Baldus, Butrius, Hoſtienſis, Zabarella *in præſenti*, Antonius Gomez *lib.* 2. *variar. c.* 9. *numer.* 2. Madera *animadverſ. cap.* Azevedus *in l.* 2. *tit.* 16. *lib.* 5. *recopilat.* Gregorius Lopez *in l.* 2. *verb. Ovalavier: tit.* 16. *cap.* 5. Gutierrez *de jurament. part.* 1. *c.* 34. plures alii relati à Cenedo *collectan.* 31. *ad Decretales*, *num.* 5. Didacus Perez *in l.* 3. *tit.* 8. *libr.* 3. *ordinam.* Bocerus *tit.* 1. *claſſ.* 2. *diſputat.* 1. Socinus *regul.* 8. Caniſius *in præſenti*, Cironius *ad hunc tit.* Arnold. Vinius *de pactis*, *c.* 7. Cabreros *lib.* 2. *de metu*, *c.* 11. *n.* 21. Beſoldus *in delibat. juris, & lib.* 2. *Pandect. tit. de pactis*, Caſtillo *de alimentis*, *c.* 22. Joannes Paulus Nellus *in additionibus ad ipſum*, *c.* 17. Pro quorum communi ſententia primò facit textus præſens in illis verbis: *Conventus pacta cuſtodiantur.* Ubi generaliter jubetur, conventiones, pacta cuſtodiri. Secundò facit textus *in c. qualiter* 3. *hoc tit.* in illis verbis: *Studiosè agendum eſt, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur.* Igitur nuda etiam promiſſio adimplenda eſt. Tertiò facit ea conſideratio, nam jus noſtrum canonicum inter ſimplicem loquelam, & juramentum nullum agnoſcit diſcrimen, *c. juramenti* 12. 22. *quæſtion.* 5. *c. pervenit, de fidejuſſor.* Grotius *de jure belli*, *lib.* 2. *c.* 13. ſed ex pacto nudo, juramento accedente, naſcitur actio, *c. cùm contingat* 28. *de jurejurand. c. licèt, eod. tit. in* 6. *c. quamvis, de pactis, eod. lib.* Guttierez *ubi ſupra*, Barboſa *lib.* 3. *vot.* 76. igitur & ex pacto nudo naſcitur actio. Quartò fulcitur hæc *ſententia ex c.* 1. *de judiciis*, ubi Quod vultdeus ob nudam promiſſionem comparendi in judicio cogitur comparere: igitur quia jure canonico pactum nudum efficax eſt ad producendam actionem. Quintò firmatur dicta ſententia, quia jus canonicum ſemper æquum, & bonum amplectitur, *c. dilecti, de judiciis*: ſed nihil æquitati magis conſentaneum eſt, quàm pacta ſervari, *l.* 1. *ff. de pactis*, *l.* 1. *ff. de conſtitut. pecun.* & grave peccatum eſt fidem fallere; ſiquidem, ut ait Quintilianus *lib.* 2. *inſtitut. c.* 29. *Supremum rerum humanarum vinculum eſt.* Unde jus canonicum, quod principaliter reſpicit forum animæ, & juſtitiam internam, *c. novit* 13. *de judiciis*, *c. fin. de præſcript.* debet pacta etiam nuda efficaciter approbare: igitur pactum etiam nudum jure canonico actionem producit. Adſtruitur ſextò ex textu *in cap.* 1. *de probat.* ubi pacta nuda inita inter Imperatorem, & Regem Gothorum, obſervari jubentur à Gregorio Magno: igitur quia pactum nudum jure Pontificio efficax eſt, & producit actionem. Tandem idem ſuadetur *ex cap. ex reſcripto, de jurejur. c. cùm inter R. de electione, c. quicumque* 66. 12. *q.* 2. *c. quia Joannes* 12. *q.* 5. *c. indicante, de teſtamentis*, qui expenduntur pro dicta ſententia à ſuis ſectatoribus.

Sed hac communi ſententia rejecta melioris notæ Interpretes docuerunt jamdiu, ex pacto nudo, nec jure civili, nec canonico actionem oriri: ita tenuerunt Connanus *lib.* 5. *comment. c.* 3. *num.* 5. Covar. *in c. quamvis pactum.* 2. *part.* §. 4. *n.* 12. Morla *in empor. part.* 1. *tit.* 3. *quæſtio* 2. Germonius *lib.* 1. *animadverſ. c.* 4. Mendoza *de pactis*, *quæſt.* 9. Boetius Epon. *lib.* 1. *de jure ſacro*, *num.* 109. Fachiueus *lib.* 7. *controverſ. c.* 100. Cujacius *in c.* 2. *de ſponſal.* Faber *in l. ait Prætor*, §. *ſervabo*, *ff. de pactis*, Alciatus *lib.* 5. *paradoxor. c.* 3. Oſualdus *ad Donel. lib.* 12. *comment. c.* 9. *littera A*, Ferretus *in l. juris gentium*, §. *Igitur nulla*, *ff. de pactis*, Faber *in d. l.* 7. §. *ait Prætor*, Pacius *in d. l.* 7. §. *ſed cum nulla.* Pro quorum ſententia ſequentia faciunt. Primò, nam ſi ex pacto nudo actio efficax jure canonico competeret, judicis officium ad pacti obſervantiam non eſſet neceſſarium, *l. qui per colluſionem* 49. §. 1. *ff. de action. empti*: ſed ut pactum nudum obſervetur jure canonico, officium judicis competit, *c. fin. de foro competenti*, *lib.* 6. igitur quia ex ipſo pacto non naſcitur efficax actio. Deinceps, nam à jure civili non eſt recedendum, niſi adſit expreſſa deciſio canonica contrarium ſtatuens, *c.* 1. *&* 2. *de novi operis nunciatione*; cùm correctio facilè admittenda non ſit, *c. cùm expediat, de electione lib.* 6. ſed in jure noſtro nenti quam reperitur expreſsè pactum nudum actionem producere, non obſtante juris civilis diſpoſitione: igitur juri civili, quo inſpecto ex pacto nudo actio non naſcitur, ſtandum eſt, præcipuè cùm actiones à jure civili proficiſcantur, *l.* 2. §. *deinde*, *ff. de origin. juris*, Inſtitutarii *in rubrica de Actionibus.* Rurſus, nam ſi ex pacto nudo oriretur actio, remedium extraordinarium non eſſet, ut pactum obſervaretur. Sed ad pacti nudi obſervantiam denunciatione evangelica, quę eſt remedium extraordinarium, utimur, *ex c. novit, de judiciis*: igitur quia ex pacto nudo actio non naſcitur. Facit etiam textus *in c. ſi cautio* 4. *de fide inſtrumen.* qui videtur tranſcriptus *ex l. cùm de indebito* 25. §. *ult. de prob.* ubi inſtrumentum factum ſine expreſſione cauſæ non nocet debitori, niſi creditor debitorem provocaverit: igitur quia ex nuda voluntate efficax actio non naſcitur. Facit etiam juris canonici ſcopus, qui eò tendit, ut peccata inhibeat, & homines ad vitam perducat ſpiritualem, *c. fin. de præſcript.* ſed peccatum perfidiæ committit, qui placita non ſervat. D. Thomas *ſecunda ſecundæ*, *qu.* 110. *art.* 3. Ergo, &c. 8 Negativa ſententia probatur.

In hoc Interpretum diſſidio, ut præſentis canonis verum ſenſum percipiamus, ſciendum eſt pactum (omiſſo Accurſio *in l.* 1. §. 1. *ff. hoc tit. verb. Pactum*, qui exiſtimavit pactum dictum fuiſſe à percuſſione palmarum, motus tum *ex l.* 1. *ff. de cenſib.* ubi fœdus pacti dicitur: tum ex eo, quod paſſim obtinuit, ut videlicet, qui paciſcerentur, mutuò ſibi, veluti in ſymbolum datæ fidei, porrigerent manus, unde in antiquis nummis in pacis ſymbolum videntur duæ manus conjunctæ, & inter illas Mercurii caducæum, ut obſervat Oroſius *in d. lib.* 1. §. 1.) eſſe ita appellatum à pactione; unde etiam pacis nomen originem ducit. Ulpianus *in l.* 1. §. 1. *ff. hoc tit.* Cui conſentiunt Feſtus Pompejus *verbo Pax*, Caſſiodor *in Pſalmo* 121. juxta veriorem lectionem, quam retinet Savarus *ad Sidon. lib.* 9. *ep.* 5. Iſidorus *lib.* 8. *orig. c.* 1. licèt alii exiſtiment, pactum non à pactione, ſed à pace dictum fuiſſe, moti authoritate Iſidori relata *in c. pactum* 11. *de V. S.* Ita docuerunt Connanus *lib.* 5. *comment. cap.* 1. *numer.* 8. Oroſius *ubi proximè*, Charondas *lib.* 1. *veriſim. cap.* 4. Alii, quos refert, & ſequitur Mendoza *de pactis*, *lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 1. qui rectè ſentiunt, Ulpianum tam pacti, quàm pacis etymon non ex Grammaticorum regulis, ſed ex Stoicorum more relatu Iſidoro *lib.* 10. *etymol. in princ.* deduxiſſe, pactum & pacem à pactione ducunt, quia pactio antecedit pactum, & pacem; eſt enim nomen quod propriè dicitur, cùm fit: pactum autem, & pax poſtquam eſt factum: quem morem ſequutus fuit ipſe Ulpian. in tradenda juſtitiæ etymologia *in l.* 1. *ff. de juſtitia*, ubi notarunt Concius *lib.* 2. *lection. c.* 6. Julius Pacius *in d. l.* 1. §. 1. Sed ſi verum amamus, apud Romanos pactum, pax, & pactio à verbo antiquo *paco*, originem ducunt, quod idem valebat, ac paciſcor, à quo olim non pactionem, ſed pacionem dicebant antiqui. Feſtus verbo *Pax*: *& in ll. XII. Tabul.* legebatur: *Si membrum rupſit, ni cum eo pacit, talio eſto*; ut ex Feſto *verb. Talionis*, & Gellio *lib.* 20. *noctium*, *cap.* 20. reſtituit Gothofredus *in quatuor. fontibus*, *tabul.* 7. & notarunt Revard. *ad ll.* 12. *Tabul. c.* 25. Antonius Auguſt. *ad eaſd. ll. c.* 33. Balduin. *ſimil.* 9 Pacti etymum.

tract.

tract. c. 61. vel potiùs, ut vult Connan. d. n. 8. pactum, & pactio originem ducunt à verbo pago, juxta Ciceron. in 2. ad Herennium. *Ex pacto ius, & ſi quid inter ſe pepigerunt.* Et in 12. Tabulis, ex ipſius teſtimonio, *Rem ubi pagunt, oratione pagunt.* Quæ verba rectiùs reſtituit Gothofredus ſuprà in not. ad tabul. 1. ita: *Rem uti pacunto, rato pacunto.*

10 Pacti definitio. Secundò ſciendum eſt, quod juxta Ulpian. in l. 3. ff. de pollicit. pactum eſt duorum conſenſus atque conventio: Conſentit ipſe in l. 1. §. 2. ff. hoc tit. dum ait: *Pactio eſt duorum, pluriumve in idem placitum conſenſus.* Adſtipulantur Iſidorus in d. cap. pactum, Cicero lib. 2. de invention. Exponunt Morla, Mendoza, Butigela, & Arnoldus Vinius de pactis, cap. 1. Hothoman de pactis, c. 1. Treutler. ſelectar. diſputat. theſi 1. volum. 1. diſputat. 6. Cujac. Duarenus, & Auton. Faber ad tit. ff. de pactis, Hunnius, & Bachovius ad Treutl. ubi ſuprà, Furnerius lib. 5. rer. quotid. c. 14. Qua diffinitione genericè ſumpta comprehenduntur omnes contractus, conventioneſve; ſiquidem nullus eſt contractus à jure approbatus, qui non contineat duorum conſenſum, l. ſi ne 33. ff. de reb. cred. l. 1. §. ſi ſtipulanti, ff. de V. O. Unde pactum, prout genus eſt, aliquando accipitur pro contractu: ſic ſocietas pactum dicitur in l. duo 71. ff. pro ſocio. Et pactum arrhale in l. 3. C. de action. empti, pro contractu arrhali, vel arrhabonico. Et in l. contractus, C. de fide inſtrum. pactus dicitur, qui emptionem verè contraxit: & in l. ſi unus 27. §. pactus 2. ff. hoc tit. pactum aſſeritur proficere ad novum contractum, hoc eſt pactum novum contractum fieri; quo modo, & pactorum appellatione contractus intelliguntur in l. traditionibus, C. hoc tit. & l. omnium 3. ff. de uſufruct. & pactum pro omni contractu, ſive conventione accepiſſe videtur Cicero in partit. circa fin. Scriptorum, ait, *privatum aliud eſt, publicum aliud: publicum lex, ſenatuſconſultum, fœdus: privatum tabulæ, pactum, conventum, ſtipulatio*, Et author Rhetor. ad Herennium, lib. 2. *Ex pacto jus venit, ſi quid inter ſe pepigerunt, ſi quid inter aliquos convenit.* Conſentitque Revardus lib. 2. var. c. 1. Cujacius ſibi contrarius lib. 11. obſ. c. 17. Carondas d. lib. 1. veriſ. c. 4. Donel. id exactè diſputans contra Duarenum in rubr. C. hoc tit. d. n. 3. Connanus, & Morla ubi ſuprà, Arnold. Vinius d. tract. de pactis, cap. 1. n. 6. ac profectò etiam in d. l. 1. §. 2. hoc tit. fuiſſe Ulpiani mentem, ut pactum genericè acceptum definiret, ſuadetur ex ſubjecta ab eodem Ulpiano conventionum diviſione in d. l. 1. §. 1. l. conventionum 5. & l. legitima 6. cum ſequenti, ff. hoc tit. Si autem in ſpecie accipiatur pactum, tantùm continet eam conventionem, quæ adhuc nomen ſortita non eſt: quod ut Doctores exponant, pacta dividunt inter nuda & (confìcto vocabulo à barbaris) veſtita, à quibus libenter quærerem, cur ſimiliter voluntatem, & alia non diviſerunt inter nuda, & veſtita; ſiquidem nudæ voluntatis mentio fit in l. 1. ff. de teſtam. milit. l. rem legatam 28. ff. de adimend. legatis; nudi conſenſus in l. quod certum, ff. locati; nudæ proprietatis in l. videamus 1. ff. de uſuris; nudi uſus in l. 1. ff. de uſu, & habit. nudæ poſſeſſionis in l. ſtipulatio, §. ſi quis, de V. O. nudæ indulgentiæ in l. 1. ff. unde cognati; quibus nihil abſurdius dici notarunt Duaren. in d. l. juris gentium, §. igitur, ff. de pactis, Coraſius lib. 1. miſcel. c. 1. Quare commodior diviſio eſt, quæ pacta dividit inter legitima, & nuda. Legitima ſunt, quæ à jure civili approbata inveniuntur, & cauſam producendæ obligationis habent, & nomen, ut emptio, locatio, & ſimilia, quæ recenſere nimis otioſum eſt. Nuda verò pacta ſunt, quæ tantùm ſtant in puris terminis conventionis, nec habent in ſe negotium aliquod, ut definit Ulpian. in l. ſolent, ff. de præſcriptis, d. l. juris gentium, §. ſed cùm nulla. Quibus nulla ſubeſt cauſa præter conventionem (juxta veriorem lectionem,) præſidio legis deſtituta, quæ placiti fine ſtant, l. ſi lib. 27. C. locati; per metaphoram nuda dicta, quia ſimplicia, & ſine juribus ſunt: quo modo Juvenalis nudam ſenectutem dixit ſatyra 7.

Terpſichorem odit facunda, & nuda ſenectus.

Et Horatius veritatem nudam pro ſimplici.

Incorrupta fides, nudaque veritas.

Pacta enim nuda conſenſu dicuntur: quo in uſu juris accipitur nudus conſenſus, nuda proprietas, nudus uſus, nuda cogitatio, l. 1. ff. de rer. permut. l. filius, §. Divi, ff. de legatis 1. l. 2. ff. quibus modis uſufruct. l. nuda, ff. de donation. l. 3. ff. de adimendis, l. 1. §. hanc, ff. depoſiti, l. 1. ff. de uſu, & habit. l. præſenti, C. de his, qui ad Eccleſiam: igitur nudum pactum illud dicitur, quod nec in proprium nomen contractus tranſit, nec ei accedit aliqua cauſa. Duæ itaque notæ ſunt, quibus nuda pactio diſtinguitur ab aliis conventionibus, quæ actionem pariunt. Prima eſt, quia in ſuo generali nomine conventionis ſtat, neque tranſit in proprium nomen certi contractus, ſicut emptio, & ſimiles conventiones nominatæ. Secunda nota eſt, quia cauſam nullam habet præter conventionem: hoc eſt, confirmata non eſt datione, aut facto unius ex paciſcentibus, ut actionem producat, ſicut evenit in conventionibus innominatis poſt implementum: proponunt & exponunt poſt Bartolum, Fulgoſium, & Cujacium in d. l. juris gentium, idem lib. 2. obſervat. c. 15. Donellus lib. 12. comment. c. 9. Briſſonius de V. S. verb. Nuda pactio, Mantua de tacitis lib. 1. tit. 6. n. 1. Madera animadv. c. 9. Vinius de pactis, c. 5. & 6. plerumque dicitur pactum conventum, l. ſi unus 27. §. pactus 2. §. pacta 4. l. contra 28. ff. hoc tit. l. 4. ff. de pignorib. l. pacta 42. ff. de contrah. empt. & alii congeſti à Briſſonio verb. Pactum. Unde refellitur Mendoza lib. 3. de pactis, c. 11. n. 4. qui exiſtimat, numquam in jure pactum conventum accipi pro nudo pacto, ſed pro conventione contractui adjecta, cui conſentit Pancirol. lib. 2. variar. c. 17. Nudæ autem pactionis nomen ex re ipſa natum eſt; quoniam ſimplex, & nuda conventio eſt merum placitum, cauſa, & nomine nudum: quemadmodum alibi emptiones, & pignora nudo conſenſu contrahi dicuntur, hoc eſt, conſenſu ſolo, l. 1. §. item emptio, ff. de rer. permut. l. prout 80. de ſolut. l. 1. ff. de pignorat. action. Notant, & exemplis illuſtrant poſt Duarenum, Eguinarius, & Pacius in d. l. juris gentium 7. Corraſ. lib. 1. miſcel. c. 1. Hothomanus diſput. de pactis, c. 1. n. 6. Morla lib. 3. de pactis, tit. 21. Merillus lib. 1. ex Cujac. c. 9. Petrus Gregor. lib. 21. ſyntagm. c. 5. Marcus Aurel. Galban. de uſufruct. c. 16. aliquando tamen latè pactum nudum accipitur pro contractu, ut in l. traditionibus 20. C. de pactis, expoſuerunt Donel. & Giphanius, Briſſonius de V. S. verbo Pactum nudum, Pacius in d. l. 7. §. Sed cum nulla.

Certum eſt, pactum nudum, prout expoſitum manet, jure civili nullam actionem producere, ideſt, inefficax eſt ad agendum, d. l. juris gentium 7. §. ſed cùm nulla, l. diviſionis 45. ff. de pactis, l. legem 10. l. in bonæ fidei 13. C. de pactis, l. nuda, C. de contrah. ſtipulat. l. ſi tibi 27. C. locati, l. diviſionem 15. Cod. fam. erciſcund. l. ſolent 15. ff. præſcript. verb. l. 2. ff. de rer. permut. l. ex placito, Cod. eod. tit. l. quod ſi locus 21. ff. de religioſ. l. 1. Cod. de pactis conventis, l. 2. Cod. de except. novel. 12. Leonis, Paulus lib. 2. ſentent. tit. 14. in fine, latè docent Morla, Mendoza, Madera, Vinius, & Galban. ubi ſuprà, Bronchurſt. centur. 1. aſſert. 39. Parlador. lib. 2. rer. quotid. c. 3. num. 7. Donellus lib. 19. commen. c. 2. ubi Oſuald. littera A, Duarenus ad titulum de pactis, in l. 1. Cujac. lib. 3. quæſt. Pauli, in l. lecta 40. ff. de reb. credit. & lib. 10. quæſt. Papin. in l. pacta, ff. de contrah. empt. & lib. 11. quæſt. Pap. in l. in omnibus 41. ff. de judiciis: pulchrè, & hinc explicandus Seneca lib. 5. de beneficiis, c. 21. ibi: *Quæ lex ad id præſtandum nos, quod promittimus, obligat? Nulla. Querar tamen cum eo, & fidem datam, nec ſervatam indignabor.* Non eſt exaudiendus Seneca, cùm dicit nullam legem obligare nos ad obſervantiam pactorum, de nullo jure, etiam naturali; ſed de nulla lege civili Romanorum, ſecundùm quos pacta conventa, ſi nuda erant, ex parte debitoris proficiebant ad excipiendum, ex parte verò actoris non producebant actionem, nec efficaciter obligatoria fuerunt; & in hoc ſenſu à Prætore cuſtodiebantur, ut dicitur in d. l. 7. §. ait Prætor; receſſerunt enim Romani in hac parte à juris naturalis vinculo, non illud improbantes, ſed non approbantes; & relinquentes in ſua naturali vi, negativè ſe habendo, non tribuendo eis efficaciam civilem, ut docent Fortunius Garzia in lege 1. ff. de pactis, fol. 66. Madera lib. 2. animadv. c. 10. Mendoza de pactis, lib. 3. epiſt. 9. n. 5. Connanus lib. 1. comment. c. 6. n. 12. Sed in ratione hujus principii aſſignanda anxiè laborant Interpretes; frequentiori tamen calculo ea recipitur, videlicet, ideò ex pacto nudo actionem non oriri, quia qui paciſcitur in nudo pacto, creditur ex animo non deliberato, & magis loci, & jactantiæ cauſa, quàm voluntate ſe obligandi promittere, argumento textus in l. ſciendum 19. §. ea autem, ff. de ædilit. edict. Sed ea refellitur à Morla d. quæſt. 1. de pactis. Quare ea omiſſa, vera ratio eſt, quia noluerunt Legiſlatores, ut tot eſſent cauſæ obligandi, ne aliàs nimia facilitate homines temerè obligarentur, atque dum effuſo ſermone ſe jactant, in ſui promptum periculum inciderent; ſi enim ex omnibus conventionibus jure, & judicio agere liceret, nullus eſſet finis, aut modus controverſiarum, & litium, cùm infinitæ ſint pactiones, & promiſſiones, quæ inter homines fiunt: incommodum enim, & grave nimis, veteres exiſtimarunt Reipublicæ futurum, ſi patrimonia Romanorum 11 Pactum nudum non producit actionem.

quibus

quibus in bello, & pace Reſpublica ſuſtentabatur, paſſim ſine cauſa pactionibus minuerentur, atque omnes cives facilè litibus implicarentur; nihil enim pernicioſius Reipublicæ, quàm copioſa litium ſeges, ut dicemus *in c. finem, de dolo, & contum.* Quam rationem illuſtrant Duarenus *de pactis c. 1. & lib. 2. diſput. c. 8.* Cujac. *lib. 10. obſervat. c. 30. & lib. 20. c. 14.* idem, & Donel. *in l. 10. C. de pactis*, Forcatul. *in necioman dial. 69. & 97.* Treutlerus *d. diſput. 6. theſ. 1.* Petrus Gregor. *d. lib. 21. ſyntagm. c. 6.* Corrcl. *lib. 1. miſcel. c. 1.* Pichardus *in ſ. actionum, quæſt. 27. de actionib.* Faber *in l. 1. ff. hoc titul.* Duarenus *in d. l. 1. & ff. hoc tit.* alii congeſti ab Oſualdo *l. 12. Donel. c. 9. littera E.*

12 Exceptiones prædictæ regulæ. Sunt tamen aliqui caſus, in quibus ex conventione, ſeu pacto nudo actio naſcitur. Primus eſt in pactis legitimis, quæ ſcilicet cum ſui natura nuda eſſent, & inefficacia, quia cauſa, & nomine carebant, poſtea lege ſpeciali, aut SC. confirmata ſunt, ut actionem producerent, *l. legitima 6. ff. de pactis*; quorum exempla varia refert Mendoza *lib. 2. de pactis, c. 20.* ſed ut alia omittam, primum reperitur jure veteri in conventione de futuro matrimonio, ſive ſponſalibus; quæ quamvis olim per ſtipulationem celebrari moris eſſet, poſtea tamen adeò legibus firmata fuerunt, ut etiam nuda promiſſione futurarum nuptiarum promiſſor efficaciter obligaretur, *l. 2. 3. & 4. ff. de ſponſalibus.* Illuſtrant Cujac. *ad tit. Cod. de ſponſal.* Antonius Hothomanus *de ritu nuptiar. in princ.* Franciſcus Hotbomanus *de ſponſalibus, cap. 1.* Duarenus *eod. tract. c. 1. & 2.* Aliud exemplum extat *in l. quamvis 8. ſ. ſi cùm eſſent 14. ad Vellejan.* junctis Mendoza *d. c. 10. numer. 8.* Cujac. *tractat. 4. ad African. in l. tutor 19. ff. ad Vellejan, & lib. 26. obſervat. cap. 27.* Hothomanus *lib. 5. obſervat. cap. 23.* Prætor etiam pactum de tradendo pignore fovet data actione honoraria, *l. ſi tibi 17. ſ. de pignore, ff. de pact. juncta l. major 13. C. de pignor.* quamvis alioquin pignus non contrahitur niſi traditione rei, *l. 1. ff. de O. & A. §. creditor, Inſtitut. quibus modis re contrahitur obligat.* item pollicitatio facta reipublicæ ad honorem, obligatoria eſt, *l. 1. & 3. ff. de pollicit.* vel ſi ex pollicitatione opus cœptum eſt, conſummari debet, ut ibidem dicitur. Juſtinianus etiam *in l. ſi quis argentum 35. Cod. de donationibus*, pactum, vel promiſſionem nudam de donando, data actione confirmavit. Alios caſus referunt authores *in l. legitima, Cod. de pactis.* Quare Imperator *in l. nuda, Cod. de contrahenda ſtipulat.* expreſsè docuit, non ſemper jura permittere Romanorum, ut ex nulla pollicitatione quis conveniatur; ergo aliquando permiſerunt, ut poſt Accurſium obſervavit Cujac. *lib. 19. obſervat. c. 32.* etſi verba illa *non ſemper*, inſipidè Triboniano aſſignet Giphanius *in d. l. 5.* Sunt etiam jure novo legitimi pacti exempla. Primum *in l. ad exactionem, Cod. de dotis promiſſ.* juncto Fabro *lib. 12. conject. cap. 15.* Secundum *in l. etiam, ff. de uſuris.* Alia exceptio eſt, ſi pactum fuerit appoſitum in continenti in aliquo contractu; quia tunc habetur tanquam pars ipſius contractus, *d. l. juris gentium 7. §. quinimò, ff. de pactis*: quo modo intelligunt textus *in l. fundi 29. ff. de contrahend. emptione, l. 4. §. ult. ff. de pactis, l. ſi ita 35. §. Seja, ff. d. V. O. l. lecta 40. ff. de reb. cred. l. venditor 13. ff. communia prædior. l. ſi ſterilis 21. ſ. ſi tibi, ff. de action. empti, l. Publia 26. ſ. 1. ff. depoſiti, l. legem 9. l. cùm res 22. Cod. de donation. l. avia 6. Cod. de jure dotium, l. hæreditatem 28. Cod. de donation.* juncto noſtri Licæi communi Præceptore D. Joſepho de Retes *lib. 2. opuſc. ſect. 4. c. 1.* Alia exceptio eſt in nuda promiſſione in judicio facta; quo caſu procedit textus *in l. eum, ff. de in jus vocando*, de quo Lotiotus *de pactis, axiom. 56.* Aliæ etiam exceptiones dantur prædictæ regulæ in pactis in judicio factis, aut firmatis ex ſubjecta pœnæ ſtipulatione, ex quibus exponendi ſunt textus *in l. fin. C. ad legem Falcid. l. periculi 5. §. 1. ff. de nautico fænore, l. inter 26. §. convenit, ff. de pactis dotal. l. naturalis 10. ff. de O. & A. l. fragmenti, Cod. de uſuris, l. ſalarium 7. ff. mandati, l. ſtatuus 41. ff. de acquir. rer. dom. l. atqui in natura 19. ff. de negotiis geſtis, l. & eleganter 7. ſ. Servius, ff. de dolo, l. ſi mulier 21. ſ. ſi dos, ff. quod metus cauſa, l. 2. Cod. de evict. l. 1. Cod. ſoluto matrimon. l. 4. ff. de pignor. l. juſto 44. §. non mutat, ff. de uſucap. l. ſpadonum 15. ſ. 1. ff. de excuſation. tut. l. eadem 9. ſ. 1. ff. de duobus reis, l. 3. ſ. quinimmò, ff. de condict. cauſa data, l. Paulus 47. ſ. patroni filius, ff. de bonis libertor. l. pacto 14. C. de pactis, l. ſi convenerit 18. ff. de juriſdict. l. ſi fundus 16. §. ult. ff. de pignor. l. 1. in fin. ff. qui potiores, l. miles 11. ff. ad legem Juliam de adulter, l. quod ſi nolit, ſ. illud, ff. de petit. hæredit. l. 3. C. de ædilit. action. l. 7. mandati, l. 4. ff. de pignor.* juncto Fabro *lib. 19. conject. c. 6. l. 4. C. de pactis conventis*, juncto Fabro *eod. lib. c. 17.* Coſta *in l. ſi ex cautione, Cod. de numer. pecun. l. 18. ff. de juriſdict. l. penul. C. de pactis*, juncto Cujacio *tract. 7. ad Afric. in d. l. 18. l. ſi fundus 16. §. ult. l. Titius 34. ff. de pignor.* juncto Fabro *decade 21. errore 2. l. 1. ff. qui potiores*, juncto Cujacio *ibi, & lib. 10. qq. Papin. in l. 72. de contrahen. empt. l. 9. §. 1. de duobus reis*, ubi Cujacius *lib. 27. qq. Papin. l. pacto 5. de tranſact.* ubi Cujacius *lib. 1. diffinit. Papin. l. 7. verſiculo Proinde, l. 8. ff. de eo, quod metus*, juncto Cujacio *ad Papin. de adulteriis, in l. 11. in principio, ff. de adult. l. 31. ſ. 18. ff. de ædil. edict. l. 56. §. ſi nummos, ff. de fidejuſſor. l. quod ſi 11. de religioſis, l. ult. C. ad l. Falcid. l. quod venditor 37. de dolo malo.*

Et cùm prædicta ratio, ob quam pactum jure civili actionem non producit, videlicet ut ſit litium, & controverſiarum finis, etiam militet jure canonico, *c. finem, de dolo, & contumacia, c. juris gentium 2. de re jud.* hac de cauſa, ſicut jure civili, ita & canonico ex pacto nudo actionem non oriri verius exiſtimo. Nec contrariæ ſententiæ fundamenta obſtant. Non primum deductum *ex hoc c. 1.* in illis generalibus verbis: *Pax ſervetur, pacta cuſtodiantur.* Ex quibus deducunt communiter repetentes, ex pacto nudo actionem oriri; ſed quàm ſine ratione, manifeſtè conſtat: nam eiſdem generalibus verbis utitur Prætor *in l. juris gentium, §. ait Prætor, ff. de Pactis*, ibi: *Pacta ſervabo*; & etiam refert Imperator *l. ult. C. de pactis*: quæ verba communiter accipiuntur exceptione data, niſi pacta legitima ſint; quo caſu actione data Prætor tuetur ea: omiſſis traditis à Vaconio *l. 1. declarat. c. 21. & lib. 5. c. 63.* Morla *in empor. 1. p. tit. 3. q. 1.* Carond. *lib. 1. veriſim. c. 19.* Forcatul. *dial. 69.* Oſuald. *ad Donel. lib. 12. c. 9. littera B.* Sed ut rebus altiori ſtudio perpenſis veram hujus textus interpretationem aſſequamur, omiſſa Aretini ſententia *in ſ. in perſona, Inſtitut. de action.* aſſerentis verba illa, *Pacta cuſtodiantur*; ita eſſe accipienda, ut ſi ſint legitima, & efficaciter actione conceſſa cuſtodiantur, ſi ſint tantùm nuda exceptione oppoſita, dicendum eſt, ſuppoſita præſentis textus ſerie ſuprà *n. 1.* relata, nullo modo in ea pactum fuiſſe nudum, ſed obligationem litterarum fuiſſe contractam; ex qua actionem dari notum eſt *ex l. non figura, ff. de obligat. & act. l. ſi peculium 4. ff. de peculio, l. ſi verò, §. ſi poſt, ff. mandati, l. nomen 33. l. qui filiam 26. ff. de legat. 3. l. 2. ff. de proxenetis, l. 2. C. arbitrium tutelæ, c. pactum, de verb. ſignific.* Seneca *lib. 3. de benefic.* ibi: *Utinam perſuadere poſſemus, ut pecunias creditas tantùm abolentibus acciperent; utinam nulla ſtipulatio emptorem venditori obligaſſet, & nec pacta conventa impreſſis ſignis cuſtodirentur.* Cicero *lib. 4. epiſt. ad Atticum*: *Hæc pactio non verbis, ſed nominibus, & præſcriptionibus multorum tabulis facta dicitur.* Cujac. *lib. 12. obſervat. c. 24.* Salmaſius *lib. 1. de uſuris, cap. 6.* quamvis nullam obligationem litterarum dari defendant Giphanius *in l. 17. Cod. de fide inſtrument.* Bachovius *in notat. ad Treutler. volum. 1. diſputat. 20. theſi 2. littera B*, Hothoman. *ad tit. de litterar. obligat.* Unde cùm in noſtro textu pactum in ſcripturam redactum fuiſſet, ut conſtat ex illis verbis: *Manuſcriptiones noſtræ pictacia tenent*; ideò ex hoc pacto actio naſcitur. Alia etiam de cauſa pactum inter Epiſcopos initum in hoc textu actionem producit: nam tale pactum fuit diviſionis Epiſcopatuum: & licèt pactum diviſionis nudum ſit, *l. diviſionis 45. ff. de pactis*; tamen ipſa diviſio actionem producit, & ſimilis eſt contractui, *l. 1. C. communia utriuſque judicii.* Unde plerumque ab hæredibus, vel aliis communionem habentibus diviſio fit; quo caſu ſi ſolùm fecerunt pactum de dividendo, hoc non proficit ad agendum, *d. l. diviſionis 45. l. ſi diviſionem 15. Cod. eod. tit.* Synopſis Baſilicon *libro 35. titul. 28. & libro 42. tit. 3.* Si verò quis ingreſſus eſt poſſeſſionem rei diviſæ, proficit ad excipiendum, ſive excludendum alium ſocium, *l. cùm proponas 21. C. de pactis, l. ſi diviſionis 15. ff. fam. erciſcund.* Quod ſi ex parte ſua implevit, vel uterque traditione hinc inde facta, confirmatur pactum, & naſcitur ex negotio, id eſt ex permutatione, actio præſcriptis verbis: quoniam rebus invicem traditis actio naſcitur, ut in ſpecie probant textus *in l. cùm pater 77. ſ. hæredes 18. ff. de legat. 2.* junctis lege *his conſequenter 18. §. idem*, lege *ſi filia 20. §. ſi pars*, lege *qua parte 32.* lege ultima, *ff. famil. erciſc.* lege *ſi familiæ*, 14. lege *licèt 23. C. eod. tit.* lege *fratres 7. C. commun. utriuſque judicii.* Ut autem olim pactum diviſionis ſtatim firmum maneret, ſtipulatio adhibenda erat, *d. l. ſi fratres, l. tale pactum 40. ſ. poſt diviſionem, ff. hoc tit. l. qui Romæ 122. §. ult. ff. de V. O.* ubi Claſſici, Cujacius *l. 2. reſponſ. Papin. in l. ſi. familiæ erciſc.* inde apparet in præſenti caſu Epiſcopo competere adverſus alium Epiſco-

13 Pactum nudum nec jure canonico producit actionem.

Digitized by Google

Epiſcopum actionem præſcriptis verbis, ut ſerventur conventiones, & pacta.

14 *Intelligitur c. 1. de Judæis.* Nec etiam facit pro communi ſententia textus *in cap. qualiter hoc tit.* qui deductus eſt ex D. Gregorio *libr. 8. epiſt.* 38. cui ut ſatisfaciant aliqui, exiſtimarunt, in eo textu promiſſionem fuiſſe legitimam ſtipulationem legitimis verbis factam: quia verbum *promiſſio*, ſuppouit omnia fuiſſe legitimè acta: & quando ſcriptum reperitur, aliquem promiſiſſe, præſumitur efficax ſtipulatio. Paulus *lib. 5. ſentent. tit. 7. §. verborum, leg. 230. l. Titia 134. §. pen. l. 4. §. ſatis, ff. de verb. obligat. l. pluribus 12. C. de fidejuſſor. §. fin. Inſtitut. de fidejuſſor.* Docent Barboſa *in l. 1. 3. part. numer. 46. ff. ſoluto matrimon.* Duarenus, Cujacius, & Donellus *in d. l. ſecundùm 30.* Azevedus *in l. 2. num. 13. tit. 16. lib. 5. recop.* Maſcard. *de probat. 3. part. concluſ. 1135. & ſequent.* Coſta *in l. ſi ex cautione, C. de non numerat.* Verùm licèt hæc ſolutio attento dumtaxat verborum cortice probabilis ſit, ſi tamen ejus integra conſulatur, admitti non poteſt: quare ea omiſſa, Morla *d. quæſt. 2. de pactis, n. 14.* exiſtimat, in eo textu non agi de pactu nudo, ſed de pacto præſtandi aliquid, quod juſtum, & æquum erat: omiſſa etiam ſolutione Mendozæ *d. c. 9. numer. 33.* qui adducta integra illius textus docet, in prima parte ipſius promiſſionem fuiſſe factam illius rei, ad quam quis tenebatur, & tunc dari actionem, cùm ex tali promiſſione, ut efficaci, actio oriatur, *l. 1. ff. de conſtitut. pecun.* in ſecunda verò parte promiſſionem fuiſſe juramento firmatam; in his ergo ſolutionibus refellendis non immoror, ſed illis omiſſis dicendum exiſtimo, in eo textu non decidi, pacta conventa eſſe adimplenda actione præſtita, ſed tantùm judicem ſtudioſè curare debere, ut promiſſa adimpleantur; aut officio interpoſito, ut *in cap. fin. de foro competenti, lib. 6.* aut denuntiatione Evangelica, ut *in c. novit, de judiciis,* quia promiſſa adimpleri provenit ex natura immutabilis juſtitiæ, *Proverb. cap. 5. verſ. 1.* unde promiſſio vinculum appellatur, *c. 30. Numer. verſ. 4.* Plura Grotius *de jure belli, lib. 2. c. 11.* inde licèt ad promiſſionem nudam adimplendam promiſſor lege, hoc eſt actione, non obſtringatur, Seneca *lib. 5. de beneficiis, c. 10.* ibi: *Quæ lex ad id præſtandum nos, quod aliquid promiſimus, obligat;* tamen cùm ex natura, & æquitate promiſſor teneatur, ſtudioſè curare debet judex eccleſiaſticus, ut promiſſa adimpleantur.

15 *Exponitur c. juramenti, 22. q. 5.* Nec etiam pro communi ſententia rectè expenditur textus *in c. juramenti 22. quæſt. 5.* nam textus ille dum aſſerit, inter juramentum, & ſimplicem loquelam non eſſe differentiam, intelligendus eſt quoad reatum; ſive enim ſimpliciter quis falſum dicat, ſive juratus, lethaliter peccat; quia ſicut in juramento nulla convenit eſſe perfidia, ita quoque in verbis nullum debet eſſe mendacium, quia utrumque divino judicio damnatum reperitur. Elegans locus, licèt authoris Gentilis, Ciceronis videlicet, in oratione pro Roſcio Comœdo: *Quæ pœna a Diis immortalibus perjurio, hæc etiam mendacio conſtituta eſt; non enim ex pactione verborum comprehenditur, ſed ex perfidia, & malitia, per quam inſidiæ tenduntur. Aliqui Dii immortales hominibus iraſci, & ſuccenſere conſueverunt.* Unde juramentum, & fides interpoſita coæquantur, *cap. ad aures, de his, quæ vi* videlicet non in totum quoad rationem obligantem, ſed ſaltem quoad implendi obligationem; non enim in genere, ſed in qualitate obligationis eſt differentia. Panormit. *in proœmio Decretal. nu. 25.* Covar. *in c. quamvis, 1. part. §. 2. nu. 4.* licèt graviùs peccet perjurus, quàm mendax; quia iſte tantùm homines: ille etiam Deum fallere conatur: perperam ergo gloſſa ibi deducit, generaliter non dari diſcrimen inter pactum juratum, & nudum; ſiquidem contrarium eſſe verum, facilè ſuadetur ex eo; nam depoſitio teſtium facta abſque juramento, fidem non obtinet, *c. nuper, 51. de teſtib.* renunciatio hæreditatis paternæ ſine juramento vires non habet, *c. quamvis pactum, de pactis lib. 6.* alienario rei dotalis abſque juramento non ſubſiſtit, *cap. cùm contingat, de jurejurand. c. licèt mulieres, eod. tit. lib. 6.* obligatio uſurarum ob juramenti religionem ſuſtinetur, *cap. debitores, de jurejur.* Unde licèt ex promiſſione jurata efficax actio oriatur, *l. licèt, ff. de liberali cauſa, l. ut jurisjurandi, ff. de operis libertor.* Mendoza *lib. 1. de pactis, c. 4. n. 16.* non ita ex promiſſione nuda etiam juramento firmata, ut probant Cujacius *l. 15. qu. Pauli, in l. ſi quis pro eo 56. ff. de fidejuſſor.* Donel. *lib. 24. c. 8.* ubi Oſualdus *littera A,* Duarenus *ad tit. de jurejur. c. 1.* Corraſius *in l. admonendi 31. ff. de jurejur. n. 32.* Fachineus *lib. 3. controv. c. 12.*

16 *Expenditur c. 1. de judiciis.* Nec etiam noſtræ ſententiæ adverſatur textus *in ca. 1. de judiciis,* cui ut ſatisfaciat Morla *in empor. tit. de juriſdict. n. 117.* aſſerit, in eo textu non nudam promiſſionem, ſed ſolemnem ſtipulationem interceſſiſſe, ut conſtat ex illis verbis: *Interrogatus promiſerat;* & ſic meritò actione præſtita compelli Quodvultdeum in judicio comparere. Sed hæc ſolutio ex eo convincitur; nam ſtipulatio alteri per alterum facta non ſubſiſtit, neque per liberam perſonam alteri facta obligatio, & per conſequens actio quæri poteſt, *l. ſtipulatio 38. §. alteri, l. inter 83. ff. de V.O.* ſed Quodvultdeus in ea ſpecie interrogatus non fuit ab adverſario, ſed ab alio: igitur actio ex ea ſtipulatione dari non poterat. Decius ibi, *num. 18.* & communiter repetentes in eo textu docent, ex pacto nudo jure canonico, licèt non civili, actionem oriri. Sed hæc diſtinctio refellitur ex ſuprà dictis. His ergo, & aliis ſententiis omiſſis, dicendum eſt ex ſuprà adductis, quod licèt ex pacto nudo actio non oriatur; illud tamen non procedit, quando quis in judicio, & apud ejus acta comparere, vel quid præſtare promittit: tunc enim ne ſimul parti, & judici illudere videatur, ex eo actio datur, *l. eum pro quo, ff. de in jus vocando:* quod eo exemplo firmatur, nam mulier, quæ SC. Vellejani beneficio renuntiare non poteſt, *l. ſi mulier 22. Cod. ad Vellejan.* Donellus *d. l. 12. comment. c. 32.* ſi renunciationem in judicio faciat, illa ſuſtinetur, *l. fin. §. fin. ff. ad Vellejan.* docent Antonius Gomez *l. 2. variar. cap. 13. n. 18.* Covar. *in ca. quamvis pactum, 2. par. §. 2. n. 4. de pactis in 6.*

17 *Exponuntur alii textus.* Nec quod de æquitate canonica expendebatur ab aſſertoribus contrariæ ſententiæ, obſtat; nam licèt verum ſit, æquum eſſe, ut pacta nuda ſerventur; tamen non omnia, quæ habent æquitatem naturalem, debent adimpleri, & exequi conceſſa actione: quare licèt pactum nudum æquitate canonicas ſubnixum adimpleri, & cuſtodiri debeat, non tamen ideò actio concedenda eſt, ſiquidem aliis juris remediis paciſcentes cogi poſſunt pacta ſervare. Nec etiam pro contraria ſententia facit textus *in c. 1. de probat.* nam pactum, de quo ibi, inter Juſtinianum Imperatorem, & Athanahildum Regem Gothorum conventum, cauſa pacis initum, quod referunt Valdes *de dignitat. Regum, libro 3. cap.* 18. Mariana *lib. 5. hiſtor. c. 9.* Saabedra *In Corona Gothica, in vita Recaredi, c. 15.* non fuit nudum, ſiquidem pacis cauſa, & publicè conventum fuit; unde ex eo actio oriebatur, juxta textum *in l. conventionum 5. l. legitima 7. ff. de pactis.* Oroſcius, & Duarenus *in d. l. conventionum,* Connanus *lib. 5. commentar. c. 1. nu.* 20. Deinde quia pacta debent interpretari juxta communem contrahendi formam, argumento textus *in l. quod ſi nolit, §. quod ſi aſſidua, ff. de ædil. edict.* ex communi autem uſu conveniendi rectè dicemus *in d. cap. 1.* pacta ſolemni ſtipulatione fuiſſe firmata; nam in noviſſima parte pactorum frequenter ſtipulatio apponi ſolet, ut ſi non ex pacto, ſaltem ex ſtipulatione agere liceat, *l. juris gentium 7. §. quod ferè, ff. de pactis, l. pacto convento, ff. de tranſact. l. duo, ff. pro ſocio, l. Titia, §. ult. l. pluribus, ff. de V.O. l. potens, Cod. de pactis.* Accedit, quia tradi ſolet, omnes conventiones inter Principes factas efficaciter ipſos obligare, quaſi voluntariè ſe ſubiiciant coactioni, ut plus roboris habeat ſimplex illorum pactio, quàm aliorum jurata promiſſio. Duaren. *in d. l. conventionum.* Nec etiam obſtat textus *in d. cap. ex reſcripto, de jurejurand.* ubi monachi, qui tanquam ſæculo mortui, & voluntate carentes, non poſſunt civiliter obligari, *c. nolo, c. non dicatis, 12. q. 1. c. monachi, c. placuit, 16. q. 1.* actione conceſſa conveniuntur: igitur quia ex nuda pactione efficax actio naſcitur, ut ex eo textu deducunt, & docent Butrius, & Hoſtienſis *In eo.* Sed hac rejecta ſententia verius dicendum eſt, Monachos efficaciter obligari poſſe, præcedente Abbatis licentia, *c. quod 4. de fidejuſſor. c. monachi, 16. q. 1. c. ex parte, de poſtul.* præcipuè ſi utilitas monaſterii adeſt. Unde cùm *in d. c. ex reſcripto,* monachi ex conſenſu Abbatis, & in utilitatem monaſterii obligationem contraxiſſent, rectè ex ea datur actio, præcipuè cùm etiam interveniſſet juramentum, quod per ſe actionem producebat.

18 *Exponitur c. quicumque 12 q. 2.* Difficilius eſt Concilii Toletani 4. decretum relatum *in c. quicumque, 12. quæſt. 2.* in illis verbis: *Quicumque Epiſcopi ſuffragio cujuslibet aliquid eccleſiaſticæ utilitatis providerint, & pro ea quodcumque commodum in remunerationem promiſerint, promiſſi ſolutione eos exſolvere oportere, ita ut ad Concilium Provinciale deducta eorum conniventia confirmetur; quia ſicut Paulus ait: Dignus eſt operarius mercedem ſuam accipere.* Ubi ex nuda pactione efficaciter paciſcentes obligantur, ut ex eo textu deducunt Gloſſa *verb. Promiſerunt,* & Turrecremat. ibi. Sed ſi

quod

quid proprii ingenii eſt, dicendum exiſtimo, textum illum procedere in promiſſione advocato, vel ſuffragatori Eccleſiæ facta remunerationis gratia, ob obſequium, in Eccleſia impenſum: hac de cauſa producit actionem per ſolemnem ſponſionem, ut probat in ſpecie textus *in l. 1. C. de ſuffrag.* cujus verba cùm hanc ſolutionem mirè confirment, tranſcribam: *Si qui deſideria ſua explicare cupientes, ferri ſibi a quoquam ſuffragium poſtulaverint, & ob referendam vicem ſe ſponſione conſtrinxerint, promiſſa reſtituant, cùm ea, quæ optaverint, conſequantur: ſi artibas moras nectant, ad ſolutionem debiti coarctandi ſunt.* Corrigit, & exponit Gothofred. *in ea lege*, quæ extat in Codice Theodoſiano ſub titulo *Si certum petatur, & de ſuffragiis*. Tandem obſervo, ſuffragium in eo textu dici pretium empti officii, honeſtiori nomine, quaſi ſuffragandi cauſa Principi ſolveretur; quo modo accipitur *in l. 25. C. Theodoſ. de decurionibus, l. fin. §. fin. Cod. de ſilentiariis, lib. 12. novella 6. quomodo oportet Epiſc. §. & hæc: novella 8. ut judices ſine quoquo ſuffragio.* notarunt Alciatus *lib. 2. paradox. ca.* 14. Duarenus *lib. 2. diſputat. cap.* 20. Oſualdus *lib.* 18. *Donelli, cap.* 11. *littera P*, Fileſacus *lib. 1. ſelect. c.* 15. Pancirola *lib. 2. variar. c.* 198. Olim enim permiſſum erat interceſſoribus in aula gratioſis, promittere aliquid ob dignitatem conſequendam; quæ promiſſio fiebat per ſolemnem ſtipulationem, ſeu ſponſionem: quod idem ſignificat *in d. l. unica*, ut notarunt Cujacius *lib. 15. obſ. c. 22.* Duarenus *ad tit. ſol. matrimon. de ſponſalb. q.* 1. Fortunius Garcia *in l. legitima 6. de pactis, n.* 33. unde cùm *in d. c. quicumque*, ex una parte conventio adimpleta eſſet in Eccleſiæ utilitatem, juſtè PP. decreverunt, ut promiſſum adimpleatur, cùm ea ſit natura conventionis *Facio ut des*, quod altero faciente, alter cogitur dare, *l. naturalis 5. §. 2. l. ſolent 15. ff. præſcriptis verbis*: Docet D. Joſephus de Retes *lib. 2. opuſc. c. 1. ſect. 1.* Suffragium ergo *in d. c. quicumque*, accipitur pro patrocinio, aut auxilio alicujus rei aſſequendæ gratia, ut *in d. l. un. C. de ſuffrag.* apud Lampridium *in Alexandro*, ibi: *Quod cùm factum eſſet, & Thurinus ſuffragium promiſiſſet, dixitque ſe quædam Imperatori dixiſſe, cum nihil dixiſſet.* Et *in c. eccleſiaſticis 67. eadem cauſa, & quæſtione.* Unde rectè decreverunt Patres, ut promiſſum præſtetur illi, cujus ſuffragio Eccleſia aliquid acquiſivit: ſed quia eo tempore Epiſcopi aliquid de patrimonio Eccleſiæ, inconſulto Provinciali Concilio alienare non poterant; ideò in eo textu jubetur; ut ad Concilium Provinciale negotium deferatur, ut ab eo confirmetur.

Nec aſſertoribus contrariæ ſententiæ favet Pontifex *in c. indicante, de teſtam.* ubi legata relicta nudis verbis jubet Pontifex ſolvere, quæ tanquam ex imperfecta voluntate jure civili non debebantur, *l. ſi ex imperfecto, ff. de legat. 3. l. hac conſultiſſima, §. ex imperfecto, C. de teſtam.* Nam reſpondendum eſt, legata in eo textu deberi tanquam fideicommiſſa, ut *in l. ult. C. de fideicom.* quia ex ea lege jam eo tempore ſimilia legata præſtabantur; legata enim *in in d. c. indicante*, relicta fuerunt ſine ſcriptura, teſtibus, vel alia ſolemnitate, nudis verbis tantùm hæredem damnando, ut legata præſtaret; quæ verba nuda dixit D. Gregorius ad differentiam voluntatis ſolemnis, quæ cum ſcriptura, teſtibus, & aliis ſolemnitatibus conficitur: ita illum textum accipiunt antiquiores repetentes, & Barboſa in eo. Etiam pro contraria ſententia expendi ſolet textus *in c. relatum, de præb.* ubi proponitur, Archiepiſcopum Cantuarienſem Magiſtrum Joannem in Canonicum inſtituiſſe, & in fratrem, illique promiſiſſe præbendam proximè vacaturam: cùm præbenda vacaret, & Archiepiſcopus eam Joanni conferre renuiſſet, conſultus Alexander III. juſſit illi, ut promiſſum adimpleret, præbendam Joanni conferendo: igitur nuda promiſſio, ac ſolemnis vires habet. Huic difficultati ſatisfaciendum eſt dicendo, nudam promiſſionem, ſeu pollicitationem actionem producere, & vires habere, quando facta eſt de re, quam ipſe promiſſor aliàs tenebatur præſtare. Unde cùm ex juris diſpoſitione, qui in Canonicum aliquem accepit, & in fratrem, teneatur illi præbendam aſſignare, *c. conſultationibus, de donat.* Moneta *de commut. c. 11. n.* 474. Sancb. *in præcepta, lib. 7. c. 29.* meritò in eo textu deciditur, Archiepiſcopum teneri adimplere promiſſum, cùm etiam abſque promiſſione teneretur eam conferre: docet Cujac. *in eo textu*.

Manet ergo ex ſuprà traditis, jure noſtro canonico ex pacto nudo actionem non oriri, contra communem antiquorum opinionem; non autem inde inficiabimur, promittentem etiam verbis nudis, teneri ex eodem jure promiſſa adimplere aliis juris remediis, ut officio judicis interpoſito, *c. fin. de foro compet. in 6.* denunciatione Evangelica, *c. novit, de judiciis*; non autem actione conceſſa. Hodie tamen jure noſtro Regio *ex l. 3. tit. 8. lib. 3. ordinam*, quæ eſt lex 2. *tit. 16. lib. 5. recop.* quomodocumque quis promiſerit, efficaciter obligatur: docent pro illius textus interpretatione Didacus Perez *in d. l. 3. ordinam.* Matienzo, & Azevedo *in d. l. 2.* Parlador. *l. 2. quotid. c. 3.* Auton. Gomez *lib. 2. variar. c. 9. n.* 3. Guttierrez *l. 4. pract. q. 68. ubi ſuprà*, §. 4. Azeved. & Matienzo *in d. l. 2.* Molina *lib. 4. de primogen. c. 2. art. 60.* Caſtillo *ubi ſuprà*. 19

19 Exponitur c. indicante, de teſtamentis.

C A P U T II.

Gregorius a Magnus.

QUoties in b conventionibus quibuſdam noſter expectatur aſſenſus, ne in dubium veniant quæ geruntur, ratio ea pro ſecuritate partium debet habita ſolidare. Proinde cognoſcentes quid inter dilectionem tuam, & c Fantinum Defenſorem noſtrum, ac Rectorem patrimonii partium d Panormitanarum, convenerit de portionibus tibi competentibus in Maſſalenas, & e Samanteria in Provincia f Siciliæ, & in territorio Panhormitano, & domo in Panormitana civitate ſita, quam Eccleſiæ noſtræ dudum titulo g donationis obtuleras, noſtrum his accommodamus aſſenſum; atque omnia, ſicut inter vos geſta ſunt, per hujus tuitionis paginam confirmamus, nec quidquam eorum à nobis, ſucceſſoribuſque noſtris deduci in irritum profitemur: quia valde eccleſiaſticæ eſt moderationi conveniens, ut quæ ordinata fuerint, vel deciſa, nulla in poſterum debeant refragatione turbari.

N O T Æ.

1 a GRegorius Magnus.) Addendum eſt *Projecta illuſtri*, ut habetur in ipſis epiſtolis Gregorii, in quibus *lib. 7. indict. 2. epiſt. 61.* reperitur præſens textus; & ita legendum eſſe, jam notavit Antonius Auguſtinus *in notis ad primam collectionem, in hoc tit.* Projecta, præclara, ac nobilis perſona erat in Sicilia; quare ſub titulo *Illuſtris*, illi reſcribit Gregorius noſter, ut paſſim etiam legitur in aliis ipſius epiſtolis, conſpicuis, ac præclaris perſonis miſſis.

2 b *Conventionibus*.) Seu pactis, ut ſic comprehendantur omnes contractus nominati, & innominati, pacta nuda, & legitima: conventio enim nomen generale eſt, omnes ſpecies pactorum, & contractuum complectens, ut dixi *in c. 1. hoc tit.*

3 c *Fantinum*.) De quo in epiſtola antecedenti, *& l. 8. ep. 29. & lib. 10. epiſt. 4.* & aliis pluribus. De officio Defenſoris in Eccleſia uſitato, aliqua adducam *in cap. 1. de poſtulando*.

d *Partium Panhormitanarum*.) Tota enim Sicilia jam ab illis temporibus, in quibus Romani eam occupaverunt, in duas partes dividebatur, in Syracuſanam videlicet ex Syracuſanis; & Panormitanam ex Panormitanis. Cicero *act. 2. in Verrem*, ait: *Sicilia Quæſtores utriuſq; provinciæ obtinet.* Refert Thomas Facellus *de reb. Sicalis lib. 1. c. 3. & lib. 4. c. 1. & lib. 8. c. unico*. Hanc diviſionem etiam Eccleſia admiſit, *c. Catanenſis, diſt. 62.* ibi: *Ut nos in provincia illa in Syracuſanis partibus*. Gregorius noſter *l. 12. ep. 30.* ſic Petrum ſubdiaconum alloquitur: *In Panormitana autem parte loci ſervatorem tui me ſufficit elegiſſe, & videre volo, quod ipſe in Syracuſana parte provideris.* Et *lib. 10. ep. 45. indict. 5.* Quare Eccleſia Romana duos legatos mittebat in Siciliam, alium Syracuſas, alium Panormum, ut conſtat ex Gregorio noſtro *lib. 7. indict. 1. ep. 59. & 85. & lib. 5. ep. 20.* notavit D. Rochus Pirrho *in notit. Siciliæ, in Eccleſ. Panorm. pag. 55.* 4

e *Maſſalenas, & Samanteria.*) Sunt prædia, quæ certam penſionem ſolvebant: apud Gallos manſi dicebantur, *c. 1. de cenſib.* ubi dicemus. Maſſarum, ſeu maſſalenarum men- 5

mentio fit apud Caſſiodorum *lib.12.var. ep. 3.* ibi: *Quapropter ex Regia juſſione ſingulos conductores maſſarum, & poſſeſſores validos admonete, ut nullam contrahant in concertatione barbariem.* Et apud noſtrum Gregorium paſſim, præcipuè *lib.1.ep.42. indict. 9.* ubi legitur Eccleſiam Romanam in Sicilia plures maſſas habuiſſe: & *lib. 11. ep. 12. & lib.10.ep.49.* In legibus Longobard. *lib. 1. tit. 8. & 29. tit. 11. l.3. tit. 32. & in c. 3. de conſib.* notarunt D.Rochus Pirro *ubi ſupra, pag. 70.* Lindembrogius *verb. Maſſerius*, Lemaiſtre *lib. 3. de juribus Epiſc. c.4.* Zerda *in adverſ. c. 87. n. 12.* Juretus *ad Symmachum, lib.10. ep.41.* Maſſa aliquando accipitur pro ſolidis debitis fiſco in maſſam redactis, *l. 5. C. de Suſcept. Præpoſ. & Arcariis, l. 2. 12. & 13. eodem tit. in Theodoſ. l. 7. C. de Palatin. ſacrar. largit.* plerumque pro poſſeſſione, ſeu fundo; inde Geſſiana Maſſa in Anthemii novella *de bonis vacantibus*: Maſſa Veternenſis apud Ammian. Marcellin. *lib.* 14. Maſſa Largia apud D. Gregorium *lib. 6. ep. 37.* Maſſalenas *ep.* 81. & 104. Maſſa diœceſium dicitur in Concilio Carthagin. 3. *can.46.* In eodem etiam D. Gregor. *lib.12. epiſt.20.* ubi legitur *de jure quodam Patricii*, legendum eſt *Maſſi*: hinc Maſſarii accipiuntur pro colonis agrorum à Rothario Longobardorum Rege *in edicto, c. 47.* & apud Petrum de Vineis Maſſarii dicuntur, qui villis præficiebantur, *lib. 3. ep.66.*

f *Provinciæ Siciliæ.*) Ad differentiam provinciæ Panormitanæ.

g *Titulo donationis.*) Ideſt cauſa; titulus enim à tuendo dicitur, teſte Varrone; unde olim milites tituli dicebantur, quia patriam tuebantur. Feſtus Pompejus *verb. Titulus*: latè Deo volente illuſtrabo *in c. 2. de præb.* Unde titulus eſt cauſa, quæ defendit poſſeſſorem in detentione ipſius, quare interrogatus cur rem poſſideat? reſpondet, quia emi, quia donatum accepi, aliàs improba poſſeſſio eſt, *l. improba 7. C. de acq. poſſeſſ.* injuſta, *l. nullo 24. C. de rei vindic.* qui enim ſine titulo rem poſſidet, interrogatus cur poſſideat? reſpondet, quia poſſideo, *l. nec ullam 13. §. 1. ff. de petit. hæred. l. 2. C. eod. tit.*

COMMENTARIUM.

7 Concluſio probatur. Ex hac Gregorii epiſtola talis deducitur aſſertio: *Permutatio rei Eccleſiæ invalida per ratihabitionem ſuperioris firmatur.* Probant textus *in c. 1. de tranſactionibus, c. 2. de clandeſt. deſponſat. c. cùm nos 3. de his, quæ fiunt a Prælatis, c. vult. 16. q. 1. c. ſi qua de rebus, 12. q. 2. c. cura, de jurepatron. l. ſi fundus, §. ſi neſcio, ff. de pignor. l. 5. §. ſed ſi mutua, ff. de in rem verſo, l. ſi quis mihi bona, §. ſi juſſerim, ff. de acquir. hæred.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Caſtillo *tom. 5. controv. c. 89. n. 113.* Suarez *de legibus, l. 8. c. 18.* Riccius *in praxi, ex deciſ. 24. uſque ad 103.* Redoanus *de rebus Eccleſiæ, q. 32. & 44.* Molina *de juſtitia, diſputat. 468.*

8 Proponuntur variæ difficultates. Sed hæc communis aſſertio non leves patitur dubitandi rationes; prima enim inſurgit ex eo, nam nullo Pontificia aſſenſu conventionem ex cauſa permutationis à Fantino defenſore Eccleſiæ Romanæ in partibus Panormitanæ Provinciæ egere, ex eo probatur; nam hujuſmodi defenſores procuratores ſunt Eccleſiæ cum libera adminiſtratione: ſed procuratores cum libera adminiſtratione poſſunt diſtrahere res, vendere, & permutare abſque novo domini conſenſu, *l. qua ratione, §. non ſolum, ff. de acqu. poſſeſſ. l. procurator 58. ff. de procurator. l. libera 40. ff. de peculio, l. ſi convenerit 18. ff. de pignorat. l. ultim. ff. de novationibus, cap. ad agendum 4. de procurator. lib. 5.* Arnoldus Vinius *lib. 1. ſelectar. cap. 11.* Valeron *de tranſact. tit. 4. quæſt. 5.* licèt contrarium obſervetur in procuratore bonorum, *l. procurator 63. ff. de procurator. l. procuratorem 16. C. eod. tit.* docent Faber, & Gothofredus *in d. l. procurator 58.* Barboſa *in l. cùm autem, §. tranſgrediamur, ff. ſoluto matrim.* Pacius *centur. 2. q. 47.* In procuratore agnoſcunt prædictum diſcrimen, licèt in marito diſſentiant, Donell. *l. 4. comment. c. 15.* Cujac. *l. 6. Digeſt. Modeſtini in d. l. procurator 63.* Faber *lib. 16. conjectur. c. 22.* igitur permutatio à defenſore facta in præſenti caſu abſque ullo Pontificis aſſenſu vires obtinebat. Secunda difficultas ex eo naſcitur; nam ſi deſideraretur aſſenſus Pontificis, maximè ad alienationis ſolemnitatem, & ut Pontifex authoritatem illi præſtaret, ut regulariter in alienationibus rerum eccleſiaſticarum deſideratur. Sed quoties alicujus authoritas ad alienationis valorem deſideratur, debet interponi tempore contractus, & ex poſtfacto superveniens nihil operatur, *l. obligari 9. §. tutor 5. ff. de author. tutor. §. tutor, Inſtitut. eod. tit.* ergo ratihabitio Pontificis in præſenti non poterat validam reddere alienationem à principio invalidam. Tertiò in præſentem aſſertionem inſurgi poteſt ex textu *in c. non liceat Papæ 12. q. 2.* ubi Symmachus Pontifex ſtatuit, ne liceat Papæ res Eccleſiæ alienare: igitur nec ex authoritate Pontificis licet res Eccleſiæ alienare, & per conſequens in præſenti ſpecie permutatio, nec ex conſenſu Pontificis ſuſtineri poterat.

His tamen difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt 9 Res Eccleſiæ alienari non poſſunt.
præſens deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, jam à quarto Eccleſiæ ſæculo prohibitum fuiſſe res Eccleſiæ alienare abſque conſenſu Primatis, & Epiſcoporum comprovincialium; retrò enim tribus ſæculis prohibitio hæc alienationis rerum Eccleſiæ non vigebat; ſiquidem Epiſcopi curam earum habebant, & pro neceſſitatibus diſpenſabant, *c. præcipimus, cap. videntes 16. 12. quæſt. 1. c. quiſquis 12. quæſt. 2.* plura congerunt Antonius Auguſt. *in epitome juris, lib. 4. tit. 80.* Turrianus *l. 1. pro canonibus, c. 14.* Severinus *in can. 39. Apoſtolor.* Robertus *lib. 2. rer. judicatar. c. 2.* ſed cùm hæc nimia ſolemnitas Eccleſiæ patrimonio damnum attuliſſet, ſiquidem ex defectu conſenſus Primatis, & Epiſcoporum alienationes, quæ plerumque ipſis Eccleſiis utiles ſunt, *l. jubemus 14. §. ſanè, Cod. de ſacroſanct. Eccleſ.* omittebantur, & negligebantur; hæc ſolemnitas immutata fuit in Concilio Carthaginenſi 4. *can. 32.* relato *in c. 1. de his, quæ fiunt à Prælat.* & loco conſenſus Primatis, & Epiſcoporum, collaudatio, ſeu approbatio Sacerdotum præſcripta fuit; & licèt hic canon Carthaginenſis à Gratiano tribuatur Leoni I. *in cap. ſine 12. qu. 2.* & à Raymundo Gregorio IX. *in d. cap. 1. de his quæ fiunt*; tamen ut jam notarunt Vinius *in not. ad Concil. Valent. tomo 1. Concil. pag. 269.* Ant. Aug. *in emend. Gratiani, lib. 1. dial. 14.* propriùs eſt dicti Concilii Carthag. 4. Hanc interdictionem ſuis ſæculis, & legibus firmarunt, varias pœnas adverſus alienatores rerum Eccleſiæ ſanciendo, Leo primus *in c. ſicut 52. 12. quæſtion. 2.* Symmachus in Synodo Romana relata *in c. non licet, 12. q. 2.* & in epiſtola relata *in c. poſſeſſionis, 16. quæſt. 1.* Patres Concilii Agathenſis in canonibus relatis à Gratiano *in c. 1. 10. q. 2. c. ſtatuimus 31.* cum quatuor ſequentibus, *c. Epiſcopus 19. c. terrulas 53. 12. quæſt. 2. cap. ſi Epiſcopus 12. quæſt. 5. ca. in venditionibus 47. 17. q. 4. c. Clerici, 16. q. 3.* & poſt alios Gregor. noſter idem ſtatuit, aliaque neceſſaria ad reſcindendas alienationes contrà factas decrevit, ut conſtat *ex lib. 1. ep. 66. & lib. 3. ep. 16. lib. 8. ep. 58. & libro 10. epiſt. 33.* & ejus ævo, ſexto videlicet Eccleſiæ ſæculo, idem ſancitum fuit in Concilio Hiſpal, 1. *Can.* 1. Toletan, 1. *Can.* 1. & aliis, quæ juxta ſeriem temporum digeſta proponemus in titulo *de reb. Eccleſiæ.*

Secundò ſciendum eſt, inter alias alienationis ſpecies à 10 Permutatio eſt alienatio.
ſacris canonibus interdictas, commutationem, ſeu permutationem enumerari, *c. ſine 52. 12. quæſt. 2. capit. 1. de his, quæ fiunt à Prælatis, c. 2. de rer. permut. authent. de non alienand. §. nos igitur*: plura Redoanus *de rebus Eccleſiæ, c. 2.* in permutatione enim negotium agitur, ut res pro re tradatur, *l. 1. ff. de rer. permut. l. naturalis 5. §. 1. ff. præſcript. verb.* ſive ſpecies pro ſpecie, ſive genus pro genere detur, ut docent Pinellus *in rubr. de reſcinden. part. 1. c. 1. num. 10.* inter dominos contribuitur, aut inter eos, qui dominorum loco habentur; ſi autem res aliena tradatur, nulla eſt permutatio, *d. l. 1. §. ideòque, ff. de rer. permut.* Merillus *lib. 1. ex Cujac. c. 29. & lib. 2. c. 13.* unde Rector cùm ſit tantùm diſpenſator, non verò dominus rerum ſuæ Eccleſiæ, *c. 1. 10. qu. 2. c. 2. de donat. d. c. ſine exceptione*, non poteſt permutare res Eccleſiæ cum aliis abſque debita, & præſcripta ſolemnitate. Nec obſtat authentica *ſed & permutare, Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* ubi cavetur, poſſe Imperatorem res proprias cum Eccleſiæ rebus permutare. Quia hæc conſtitutio accipienda eſt intra juris tramites, videlicet adhibita debita ſolemnitate. Illud tantùm ſpeciale continet prædicta conſtitutio, videlicet ut voluntas Principis habeatur pro juſta cauſa: & ea intercedente cum ſolemnitate à jure noſtro præſcripta, permutatio vires habeat, juxta textum *in c. 2. §. hoc jus, 10. q. 2. c. 1. de rer. permutat.*

Tertiò ſciendum eſt, alienationem rerum Eccleſiæ à 11 Alienatio ipſo jure ſubſiſtit.
Rectore, ſeu Prælato factam ſine debita ſolemnitate, nullius momenti eſſe, remque ita alienatam, cum fructibus eſſe reſtituendam Eccleſiæ, *cap. quiſquis 19. ca. quidquid 30. c. alienationis 37. c. ſine 52. 12. quæſt. 2. d. c. 1. de his, quæ fiunt*, ex ratione textus *in c. Vulteranæ*, ibi: *Quia contra conſtituta Synodi ab Epiſcopis prædia alienari nullo potuerunt commento; 12. quæſt. 2.* Unde competit Eccleſiæ vindicatio ipſius rei cum fructibus, *d. c. non licèt, c. ſi quis 6. de reb. Eccleſiæ*, Redoanus *d. tract. de reb. Eccleſiæ, qu. 22. n. 38.* Menochius *de arb. caſ. 172. n. 8.* Azor. *2. tom. mor. lib. 9. c. 1. quæſt. 8.* Caſtillo *de*

uſu-

Digitized by Google

uſufruct. c. 54. *n.* 8. Riccius *in praxi*, *deciſ.* 8. Sed cùm hæc alienatio nulla ſit favore ipſius Eccleſiæ, ut ejus bona conſerventur, juxta textum ita communiter acceptum *in c. ſi qua* 42. 12. *q.* 2. poteſt approbare ipſam alienationem, conſenſum præſtando illi, qui jure debebat alienationi conſentire; unde in arbitrio erit Eccleſiæ alienationem ratam habere, vel nullam dicere, ut probatur *ex c. Apoſtolos* 13. *verſ. Quiſquis*, *c. precariæ* 44. 12. *q.* 2. ubi ſupponitur, neceſſariam eſſe contractus reſciſſionem, ut res Eccleſiæ alienata reſtituatur; nam reſciſſio ibi non ad juris effectos, ſed potiùs ad factum referri debet; quaſi alienatio, quæ de facto præceſſit, de facto quoque revocetur, ut etiam accipitur *in c. non ſolùm* 7. *de appel. in* 6. *l. ſi dolo* 5. *C. de R. V.* docent Redoanas *ubi proximè*, *q.* 77. *c.* 1. *n.* 16. Covarruvias *pract. c.* 28. *n.* 10. Gutierez *l.* 2. *quæſt.* 22. *n.* 9. Surdus *de aliment. tit.* 8. *privil.* 56. *n.* 8. Mantica *lib.* 4. *de tacitis*, *tit.* 7. *n.* 53. Cancerius *lib.* 1. *var. c.* 13. *n.* 86. Arias de Meſa *lib.* 1. *var. c.* 27.

12 Traditur ratio decidendi. Ex his jam apparet vera ratio hujus deciſionis. Cùm enim Fantinus permutationem rerum Eccleſiæ cum Projecta celebraret, inconſulto R. P. ad quem ut Epiſcopum urbis Romæ ſpectabat conſenſum præſtare huic alienationi, nulla fuit talis commutatio, ex defectu ſolemnitatis: ſed licèt à principio vires non haberet, tamen vim ex poſtfacto conſenſu Pontificis obtinuit: & cùm in alienationibus rerum Eccleſiæ ſufficiat ratihabitio, ex ſuprà traditis, & adductis à Redoano *d. q.* 32. rectè decidit in præſenti Gregorius, per conſenſum ſupervenientem validam reddi alienationem à principio invalidam, ex regula *Ratihabitionem*, *de reg. juris in* 6. Cùm enim Pontifex poſſet à principio alienationi conſentire, potuit poſtea conſentiendo invalidam validam reddere, & ſi alia ſolemnitas deſideraretur, conſenſus Pontificis omnia ſuppleret, cùm ipſe dominus ſit rerum Eccleſiæ, ex ſuprà traditis.

13 Diſſolvuntur difficultates. Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta, verùm enim eſt, procuratorem non cum generali, ſed cum libera adminiſtratione conſtitutum, res domini diſtrahere poſſe, ſi modò faciat ex bona fide, *l. creditor* 60. §. *Lucius*, *ff. mandati*, *l. qui fundum* 7. §. *ſi tutor*, *ff. pro emptore*; ſed defenſores Eccleſiæ Romanæ in Siciliam miſſi non erant procuratores cum libera, ſed cum generali adminiſtratione, & facultate mittendi frumentum; & aliàs penſitationes Eccleſiæ Romanæ debitas; non autem habebant liberam facultatem diſtrahendi frumentum, vel Eccleſiæ poſſeſſiones. Inde Fantinus Defenſor in Siciliam miſſus non potuit aliquam ex maſſariis ex cauſa permutationis alienare. Nec ſecunda difficultas refragatur; nam omiſſa illa quæſtione, utrum auctoritas tutoris intervenire debeat in ipſo negotio; an verò eo perfecto ſtatim ſequi poſſit, quam pro illuſtratione textus *in l. ſi quis mihi* 25. §. *juſſu*, *ff. ad acq. hæred.* examinant Donel. *lib.* 3. *comm. c.* 13. Faber *in Papin. tit.* 12. *princ.* 6. *illat.* 32. Hotbomau. *lib.* 1. *amic. c.* 3. Cujac. *lib.* 13. *obſ. c.* 31. dicendum eſt, magnum diſcrimen verſari inter authoritatem tutoris, quæ deſideratur in alienatione rerum pupillarium; & conſenſum ſuperioris, qui accedere debet alienationi rerum Eccleſiæ. Authoritas tutoris requiritur in ipſo negotio, ut ſuppleat defectum judicii in pupillo; conſenſus autem Prælati deſideratur in alienatione tantùm ad ſolemnitatem; unde poſtea ſuperveniens habetur, ac ſi à principio adfuiſſet; conſenſus enim poteſt alienationem præcedere, aut ſubſequi, *d. l. ſi quis mihi* 25. §. *juſſum*, *l.* 3. *ff. rem ratam haberi*: authoritas autem deſideratur in ipſo negotio, *d. l.* 9. §. *tutor*, *ff. de author. tutor.*

14 Nec obſtat textus *in c. non liceat Papæ*, 12. *q.* 2. ſuprà expenſus, pro cujus interpretatione plerumque animadvertitus, tam nomen Papæ, quàm Pontificis, commune olim fuiſſe omnibus Epiſcopis; & ſic paſſim Pontifex pro Epiſcopo accipitur apud Cyprianum, Hieronymum, Auguſtinum, & alios Eccleſiæ Patres, ut plura notantes docent Petrus Greg. *lib.* 15. *ſyntagm. c.* 2. *n.* 13. Baronius *anno* 165. *n.* 4. Mendoza *l.* 2. *pro confirm. Concilior. c.* 32. Savarus *ad Sidonium lib.* 6. *epiſt.* 1. *verb. Papa*: Ambianas *ad Tertul. de pudic. c.* 13. *obſer.* 1. & nos *in c.* 2. *de poſtul. Prælat* Unde ajunt Archidiaconus, & Turrecrem. *in d. c. non liceat*, nomine Papæ Epiſcopum ſignificari, & comprehendi. Sed hæc ſolutio refellitur ex ultimis verbis ipſius textus, ubi docetur, eam deciſionem tantùm ad Romanam Eccleſiam ſpectare: quare dicendum eſt, Symmachum ejus textus authorem, eſſe accipiendum de ipſo Pontifice, qui licèt poſſit poteſtate abſoluta omnia Eccleſiæ bona quomodocumque diſtrahere, ut docet Redoanus *d. q.* 44. & 45. tamen ſecundùm leges Eccleſiaſticas, quibus quoad vim directivam ligatur ipſe Pontifex, ut probabimus *in c.* 1. *de probationibus*, non poteſt ſine cauſa eas alienare, aut alienationi conſentire; ſi tamen conſenſum præſtiterit, recta erit alienatio, *c. ad audientiam* 12. *de præſcr. c. per tuas*, *de donat.* & innititur *in extravag. Ambitioſæ*, *de rebus Eccleſiæ*, ut contingit in alienatione rerum minoris ex reſcripto Principis, ſine decreto facta, *l.* 2. *Cod. quando decreto non eſt opus*. Peccare autem lethaliter ipſum R. P. ſine cauſa alienationi conſenſum præſtando, docent Sanch. *lib.* 8. *de matr. diſp.* 18. *à n.* 6. In noſtro autem caſu juſta cauſa alienationis præceſſerat à defenſore examinata; quare validè, & licitè potuit Gregorius tali permutationi conſentire. Exponitur c. non liceat, 12. q. 2.

Supradictæ aſſertioni adverſatur textus *in c.* 2. §. *item ſibi invicem*, 10. *q.* 2. *c.* 1. *de reb. Eccleſiæ*, *c. ad quæſt.* 5. *de rer. permut.* ubi deciditur, poſſe Rectores Eccleſiarum inter ſe invicem bona Eccleſiarum permutare: igitur abſque ullo Pontificis conſenſu potuit Fantinus maſſariam permutare. Etiam difficilis eſt textus *in d. c.* 1. *de reb. Eccleſ.* dum ibi permittitur, ex conſenſu tantùm Abbatis rem monaſterii alienari, cùm certum ſit, eo in caſu etiam Epiſcopi licentiam deſiderari, *c. Abbatibus* 41. 12. *q.* 2. *c. in venditionibus* 40. 17. *q.* 4. pro iſtorum jurium interpretatione diſcrimen conſtituunt Riccius *in praxi*, *deciſ.* 74. Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg.* 95. *n.* 55. inter permutationes factas inter perſonas eccleſiaſticas, & celebratas inter perſonam eccleſiaſticam, & ſæcularem. Primo caſu aſſerunt, neceſſariam non eſſe Epiſcopi licentiam, juxta jura ſuprà adducta: ſecundo verò caſu conſenſum deſiderari, aliterque permutationem factam nullam eſſe, *c.* 1. 10. *q.* 2. *c. ſive* 12. *q.* 2. *dicta extravaganti Ambitioſæ*. Sed hoc diſcrimen admitti non poteſt, cùm certum ſit, utroque caſu permutationem inutiliter contrahi. Nec etiam contrarium probant textus ſuprà citati; nam in permutationibus, de quibus in eis agitur, ſupponendus eſt conſenſus, tam Rectoris Eccleſiæ, quàm Epiſcopi, omnemque ſolemnitatem præceſſiſſe. Nec ſecunda difficultas obſtat; nam dicendum eſt, Abbates eſſe in duplici differentia; alii enim ſunt exempti à lege diœceſana privilegio, aut conſuetudine, de quibus egi *in c. grave*, *c. licèt*, *de off. ord.* alii verò ſunt ſubjecti Epiſcopis, de quibus *in d. c. Abbatibus*, *c. in venditionibus*, *c.* 1. *de ſupplenda*: unde textus *in d. c.* 1. *de reb. Eccleſiæ*, accipiendus eſt de Abbate exempto, qui cùm à juriſdictione Epiſcopi ſit exemptus, poteſt alienationi conſentire; textus verò ſuprà citati loquuntur de Abbatibus Epiſcopo ſubjectis, qui per ſe alienationi conſentire non valent. 15 Opponuntur varii textus.

C A P U T III.

a Gregorius b *Januario Epiſcopo Caralitano*.

QUaliter in *c* Sardinia minores, vel pauperes, ab eis, qui illis majores ſunt, opprimantur, reverendiſſimi fratris noſtri *d* Dominici Carthaginenſis Epiſcopi, atque eminentiſſimi filii noſtri *e* Innocentii Præfecti epiſtolæ teſtantur, à quibus, ut quæ nobis ſcripta ſunt noveritis, ipſarum vobis epiſtolarum exemplaria prævidimus tranſmittenda: & ideò quia ea, quę nobis petenda ſunt, offeruntur, ſtudioſè agendum eſt, ut ea, quę *f* promittuntur, opere compleantur. Si qui eorum, de quibus eſt quęſtio, in Eccleſiam fortaſſe refugerint, ita debet cauſa intelligentia noſtra diſponi, ut nec ipſi violentiam patiantur; nec ii, qui dicuntur oppreſſi, damna ſuſtineant. Curę ergo veſtrę ſit, ut eis *g* ſacramentum ab his, quorum intereſt, de ſervanda lege, & juſtitia promittatur, & per omnia commoneantur exire, atque ſuorum actuum reddere rationem, quibus etiam Eccleſię veſtrę *h* defenſorem deputare vos convenit, cujus ſolicitudine, quę illis fuerint *i* promiſſa, ſerventur, quatenus nec aliis noxia ſint, & ipſis eccleſiaſtica, ſalva ratione, poſſint prodeſſe refugia. Ita ergo fraternitas veſtra faciat, ut hęc, quę ejus ſtudio emendanda ſunt, mora per eam, vel impedimentum aliquod non contingat.

NO-

N O T Æ.

1 a G*Regorius.*)Ita reſtituo epigraphen, & integram hujus textus ex D.Gregorio *lib.8.indict.* 3. *epiſt.*38. De ipſo Gregorio Magno nonnulla retuli *in c.*2. *de conſtit.*

2 b *Januario.*)Januarias patria Calaritanus, Archiepiſcopus fuit ipſius civitatis temporibus Gregorii magni, cujus valde familiaris fuit, ut refert, & plura ab eo geſta tradit Dioniſius Bonfant. *in hiſtor. Sanctor. Sardiniæ, lib.*13. *c.* 31. Illi varias ſcripſit epiſtolas, ut conſtat *ex lib.* 1. *epiſt. Gregor. epiſt.*60.61.*&* 62.*&* 81.*& lib.*3.*epiſt.*8.9.*&* 10.

3 c *Sardinia.*)Eſt nobilis inſula Italiæ Provinciæ, aliquando à propriis Regibus gubernata. Theodorus Zinaerius *tom.*3.*lib.*3. *Sardis quoque curru vehi, & erectam ferre tbiaram, ſolis Regibus dabatur.* Triſtis cœlo, & multa vitiata palude dicitur à Silio Italico *lib.*12. peſtem facere ſcribit Solinus *Polyſt. c.*10. peſtilens vocatur à Victore *de viris illuſtribus cap.*65. inde ratio cur olim Judæi ſub Tiberio mittebautur in Sardiniam, ut ibi perirent. Tacitus *lib.*2. *annal. in fine*: quare argutè dictum à Martiali *lib.*4. *epigr.*60. *Cùm mors venerit, in medio etiam Tibure Sardiniam eſſe.* Inter Africæ Provincias enumeratur *in l.*1.*C. de officio Præfecti Africæ, l.*3. *C. Theodoſ. de pœnis, l.*7. *de exactionibus, eod.C.l.* 3. *ad legem Jul. repetundar.* Plura de ejus origine tradunt Berterius *diatr.* 1. Bonfat. *ubi ſupr.* & Viccius *in hiſt. ipſius inſulæ.*

4 d *Dominici.*) Qui in collatione adverſus Donatiſtas in Concil. Carthaginenſi ſubſcripſerat. Baronius *anno* 544.

5 e *Innocentii Præfecti.*) Qui etiam ſcripſerat D. Gregor. *lib.*9. *epiſt.*1. Ad hujus Præfecti Prætorio Africæ expoſitionem ſciendum eſt, Africam occupatam fuiſſe à Vvandalis anno 439. ut referunt Iſidorus *in hiſtor. Vandal.* Victor Uticenſis *lib.*1. *de perſequut. Vvandal.* Baron. *in prædicto anno*: unde rebus Italiæ in ea parte declinantibus, Præfectum proprium non habebat, ſed à Præfecto Italiæ regebatur: ſed cùm iterum recuperata eſſet à Beliſario tempore Juſtiniani, anno 534. ut refert Procopius *lib.*1. *de bello Vvandal.* ex eo, & aliis refert Baron *in Prædicto anno*, Præfectum Prætorio Africæ reſtituit, *l.* 1. *C. de officio Præfecti Africæ*: de cujus dignitate, officio, & ſcholis videndi ſunt Pancirol. *lib.*2. *var. cap.*188. Jacobus Gutherus *lib.*1. *de officiis domus Auguſtæ, cap.*8. Statuit autem Juſtinianus, ut Præfectus ſedem haberet Carthagine, *d. lib.* 1. quia Præfecti Prætorio in Metropolitanis civitatibus degebant, ut tradit Berterius *diatrib.* 1. *c.*8. Hujus Præfecti mentio fit à Gregorio *in præſenti.*

f *Promittuntur, opere compleantur.*) Nihil enim fidei 6
humanæ ita congruum eſt, quàm ea, quæ inter aliquos placuerunt, ſervare, *l.*1.*ff. de conſt. pecuniâ.* Unde ait Paulus *in l. cùm amplius, ff. de reg. juris*, eum natura debere, quem jure gentium dare oportet, cujus fidem ſecuti ſumus. Quare in ſacris literis ſæpiùs repetitum legimus, Deum ipſum Optimum Maximum, qui nulla lege obſtringi valet, contra naturam ſuam facturum, niſi promiſſa præſtaret. D. Paulus *ad Hebræos c.*6. *verſ.*18. *& c.* 10. *verſ.*23. *&* 1. *ad Corinthios c.*1. *verſ.*19. *& c.* 20. *verſ.*13. *&* 1. *ad Theſſal. c.*5. *verſ.*24. *&* 2. *ad Titum c.*2. *verſ.*13. Facit Salomonis ſententia *Proverb. c.*5. *verſ.*1. *Fili mi, ſi quid ſpopondiſti alteri, defixiſti externo volas tuas; illaqueatus es verbis oris tui, captus es enunciationibus oris tui*: De his promiſſionibus Seneca *lib.*5. *de beneficiis, c.*11. ajebat: *Quæ lex ad id præſtandum nos, quod alicui promiſimus, obligat.* Plura Grotius *de jure belli lib.*2. *c.*11. Mendoza *lib.*1. *de pactis, c.*4. Donel. *lib.*12. *comment. c.*8. Galbanus *de V.S. c.*16. Vviſembachius *diſp. jur. diſp.* 31. *n.* 11.

g *Sacramentum.*)Ideſt juramentum, *cap.*1. *de feriis*, ubi dicemus.

h *Defenſorem.*) Defenſores enim primis Eccleſiæ 7
temporibus dabantur minoribus, ſeu pauperibus adverſus oppreſſiones majorum. Concil. Carthag. 5. *can.*9. *Decreta eſt legatio ad Imperatores propter afflictionem pauperum, quorum moleſtiis ſine intermiſſione fatigatur Eccleſia, ut defenſores ei adverſus potentias divitum cum Epiſcoporum proviſione delegentur.* De defenſore in Africa conſtituto agit Poſſidius *in vita ſancti Auguſtini, c.*12. notavit Balſamon *in can.*78. *Synodi Carthagin.* Alii ſunt defenſores politici, de quibus *in tit. C. de defenſor. civitatum*, de quibus plura tradunt Baronius *anno* 285. *n.*4. Meurſius *in gloſſar. verb. Defenſor*, Benedictus Hæphtenus *in vita ſancti Benedicti, cap.* 26. Chriſt. Lupus *in can.* 23. *Concil. Chalced.*

i *Promiſſa ſerventur.*) Ex his verbis deducunt com- 8
muniter DD. jure noſtro Canonico ex pacto nudo actionem oriri: ſed contraria ſententia retenta, hæc verba expoſuimus *in c.* 1. *hoc tit.*

C A P U T IV.

a Alexander *Exonien. & Vvigonien. Epiſcop.*

CUm pridem S.P. clericus procurator Prioris, & monachorum de *b* Acram, & P. clericus pro cauſa, quæ inter eos, & prædictum P. ac fratrem ejus, cujus vicem ſe gerere *c* dicebat, ſuper Eccleſia, & capella de L. vertebatur, ad noſtram præſentiam acceſſiſſent, inter ſe, non tamen nobis mediantibus convenerunt, quod eidem P. pro expenſis, quas fecerat, tres *d* marchiæ argenti ſolverentur, & idem P. liti cederet, & à monachorum infeſtatione ceſſaret. Cùmque compoſitionem iſtam authoritate Apoſtol. peterent confirmari, nos eam non duximus admittendam pro eo, quod videbatur pravam illicitæ pactionis ſpeciem continere. Monuimus autem prædictum P. ut ipſe, tam pro ſe, quàm pro ſuo fratre monachos in pace dimitteret; & eidem liti omninò abrenunciaret. Ille igitur noſtris monitis acquieſcens, & eidem liti pro ſe, ac fratre ſuo renuncians, authentica inſtrumenta, quæ ſuper hoc habebat, in noſtris manibus reſignavit, quæ nos Priori, & Monachis deſtinantes mandavimus, ut eidem P. & fratri ejus in aliquo ſtuderent beneficio providere, de quo majus lucrum valeant Apoſtolica interceſſione percipere, quàm eis deberet ex illa pactione illicita provenire. Cæterùm, quia Prior, & fratres acquieſcere noluerunt, mandamus quatenus moneatis eoſdem, ut præfato P. & fratri ejus competens beneficium conferant, & aſſignent: alioquin ſi vobis conſtiterit, dictos clericos à prænominata Eccleſia, & capella abſque ordine judiciario violenter ejectos, ipſos eiſdem reſtitui faciatis, non obſtantibus litteris noſtræ confirmationis, quas prædicti Prior & monachi à nobis impetraſſe noſcuntur.

N O T Æ.

1 a A*Lexander.*)Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*4. & poſt Concilium Lateranenſe *p.*28. *c.*4. De Eccleſia Exonienſi egi *in cap.*6. *de filiis Presbyt.* de Vvigornienſi *in c. noſti, de elect.*

2 b *Acra.*) Aliàs *Ægra*, eſt monaſterium Eccleſiæ Anglicanæ.

3 c *Dicebat.*) Cum enim frater eſſet, & conſors litis, non egebat ſpeciali mandato ad agendum, *c. conſtitutus, de in integr. reſtitut.* docent Covarr. *lib.* 1. *variar. c.*6. Marcha *de juriſdict.* 2. *par. c.* 30. Vega *in cap.* 2. *de foro compet. n.* 52. Morla *in empor. tit.* 7. *q.*5. Carleval *de judiciis, lib.* 1. *tit.* 1. *diſp.* 2. *à n.* 144.

d *Tres Marchæ.*)Argenti marcha non ejuſdem valoris eſt apud omnes; nam apud nos marchus Coloniæ habet octo uncias; ſimiliter etiam & marchus Trojæ, *leg.*1. *tit.*13. *lib.*5. *recopilat.* de quibus, & eorum valore agunt Covarruvias *de veterum numiſmatum poteſt. c.*5. *num.*1. Villafant. *in ſuo Quilatador de oro, y plata, lib.*1. *c.*1. Georgius Heniſchius *de aſſe, & partibus ejus, pag.*103. Marcha in Gallia continet 70. coronatos, ut ipſe refert *pag.* 204. in Anglia pendebat tres aureos nummos, quos Angli ducatos appellant. Polydorus Vergil. *lib.*10. *hiſtoriæ Angliæ, pag.*164. unde in tribus marchis promiſſis in hac deciſione comprehenduntur novem nummi.

Ad hunc textum fuſam dedit repetitionem Primarius noſter D. Joannes de Balboa, qui pro ejus expoſitione adeundus eſt.

Digitized by Google

C A P U T V.

Idem à *Eboracenſi Archiepiſcopo*,

ACcepimus, quod quædam Eccleſiæ clericis ſunt tali tenore conceſſæ, quod poſt eorum obitum alii nominatim ſuccedant. Verùm quoniam hoc iniquum eſt, & ſacris canonibus inimicum, & ideò non debet aliquatenus tolerari: f. t. per A ſ, præc. mand. quat. hujuſmodi ſucceſſiones tam deteſtabiles, & iniquas, contrad. & ap. ceſs. fieri prohibeas, & omninò frivolas, & vanas eſſe decernas.

N O T Æ,

1 * E*Boracenſi.*) Poſt Concilium Lateranenſe *part.* 28. *c.*4. legitur, *Epiſcopo Dunelmenſi.* in prima autem collectione, ſicut in iſta, legitur *Eboracenſi Epiſcopo*, & rectiùs, ut notavit Antonius Auguſtinus *in eo*, qui animadvertit præſentem deciſionem potiùs ſpectare ad titulum de inſtitutionibus, quàm ad præſentem rubricam: ſed cùm in eo proponatur pactum circa ſucceſſionem in beneficio initum, non impropriè compilatur à Raymundo *ſub hoc tit.* Pactum autem in præſenti ſpecie præceſſiſſe, docent, & ſupponunt Butrius, Panormitanus, & alii antiquiores *in præſenti*, quorum opinio ſuadetur ab uſu Eccleſiæ Anglicanæ, ubi temporibus Alexandri III. ſucceſſio in beneficiis eccleſiaſticis facilè admittebatur, ut notavi *in tit. de filiis Presbyterorum*,

COMMENTARIUM,

2 *Conclusio deducitur.* EX hoc textu omnes claſſici repetentes dedocunt, *non valere pactum de ſuccedendo poſt mortem prælati ipſius Eccleſiæ.* Quæ concluſio ſingularis eſt in jure; quatenus verò prohibet ſucceſſionem in eccleſiaſticis beneficiis, eam probant textus adducti *in c.* 2. *de filiis Presbyterorum*, & qui communiter expendunt *in cap.* 1, *de præbendis.* Eam illuſtrant Duarenus *lib.* 6. *de ſacris Eccleſiæ*, *c.* 1. *per totum*, Petr. Gregor. *de beneficiis cap.* 30. *n.* 1. Garcia *eod. tract. p.* 10. *cap.* 1. *num.* 1. Corraſius *eod. tract.* 2. *cap.* 7. *num.* 1.

3 *Impugnatur prædicta aſſertio.* Sed hæc Alexandri deciſio impugnatur ſequentibus argumentis. Primum ex eo naſcitur; nam pactum iniri valet non ſolùm de rebus, quæ præſentes ſunt, verùm & de illis, quæ ſperantur, ut de fructibus naſcituris, de partu ancillæ, de fœtu pecoris, quæ licèt non ſint, tamen ſperantur, *leg. nec emptio* 8. *l. ſi emptione* 34. *§. liberum*, *ff. de contrahen. emptione*, *l. & quæ nondum* 15. *ff. de pignoribus*, *l. quod in rerum* 24. *ff. de legat.* 1. *l. etiam* 17. *ff. de legat.* 3. *l. cùm illud* 25. *§.* 1. *ff. quando dies legati*, *l. interdum* 73. *ff. de verbor. obligat.* igitur & ſuper ſucceſſione in jure alterius, ſeu viventis beneficio paciſci valet. Secundum militat ex eo, quia pacta ſemel inita ſervanda ſunt, *leg. conventre*, *ff. de pactis*, *leg. pacta* 72. *de contrahend. emption.* & ſicut ab initio paciſci voluntatis eſt, parere conventis eſt neceſſitatis, *leg. frater*, *C. de tranſaction. cap.* 1. *&* 3. *hoc tit.* igitur pactum de ſuccedendo in beneficio alterius obſervandum eſt. Tertium, & difficiliùs inſurgit; nam hoc pactum de ſuccedendo in beneficio viventis, poſſeſſore defuncto, non ſolùm jure noſtro permiſſum eſt, verum & introductum, & à ſanctis PP. uſitatum: in Africana enim Eccleſia, ſedato ſchiſmate Donatiſtarum, cùm poſt collationem Donatiſtæ ad fidem catholicam redirent, ſtatutum fuit in Concilio Africano, ut Epiſcopus Catholicus in locum Donatiſtæ ſuffectus, & ipſe Donatiſta rediens Eccleſiam regerent, diviſione ita facta, juxta textum *in c.* 1. *de Parochiis*; & altero prædefuncto, alius in ejus locum ſuccederet. Refert D. Auguſtin. *in breviculo collationum*, *cap.* 5. Idem in Hiſpania ſtatutum fuiſſe cum Epiſcopis Arrianis ad fidem reverſis, tradit Mendoza *lib.* 1. *Concil. Illiberit. c.* 11. igitur conventio, per quam ſucceditur in viventis Eccleſia, aliena non eſt ab Eccleſiaſtica diſciplina.

4 *Pactum de hæreditate viventis improbatur.* Adhuc tamen Alexandri III. deciſio defendenda eſt, quæ validiſſimis nititur utriuſque juris rationibus. Prima, ne pactum circa viventis ſucceſſionem admittatur, quod tot legibus improbatum reperitur, *l. ſtipulatio*, *ff. de V. O.* *l. pactum quod dotali* 15. *C. de pactis*, *leg. ex eo* 4. *C. de inſtitution. l. hæreditas*, *Cod. de pactis conventis*, *leg. licet*, *leg. fin. Cod. de pactis*, *l. epiſt.* 52. *§.* 1. *ff. eodem tit.* *l. litteræ* 17. *ff. de jure codicill. l. ſi majores* 25. *l. cùm donationis* 34. *Cod. de tranſact. l. donari* 29. *§. finali*, *ff. de donat.* *l. cùm duobus* 52. *§. idem*, *ff. pro ſocio*, *l.* 2. *in fin. ff. de his, quæ ut indign. l. ex eo* 4. *C. de inutil. ſtipul.* probant, & diſputant Bronchorſt. *centur.* 1. *aſſert.* 30. Hartmandus Piſtor. *lib.* 4. *q.* 1. *cum ſequent.* Beſold. *in delibat. juris ex lib.* 2. *Pandect. tit. de pactis*, *§.* 18. *fol.* 221. Valentia *tom.* 1. *illuſtr. tract.* 3. *cap.* 2. Santaloria *interpret.* 14. Robertus *lib.* 1. *rerum judic. cap.* 15. Caſtillo *lib.* 3. *controv. cap.* 9. Cabedo *deciſion.* 164. Franzchiz *exercit.* 8. *q.* 10. Fachineus *lib.* 8. *controver. cap.* 84. Molina *de primog. lib.* 2. *cap.* 6. Caldeira *lib.* 2. *de erroribus*, *cap.* 7. Drecherus *diſſert.* 1. *&* 7. Pinellus *lib.* 1. *ſelect. cap.* 10. Sarmiento *lib.* 2. *ſelect. cap.* 4. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. diſput.* 2. Viglius *in §. igitur*, *Inſtituta de pupillari*, Hunnius *ad Treutler. volumine* 2. *diſput.* 20. *qu.* 4. *& lib.* 3. *variar. cap.* 16. Petrus Gregor. *lib.* 41. *ſyntagmat. cap.* 4. *cum ſequentibus*, Morla *in empor. tit.* 3. *qu.* 5. Merend. *lib.* 1. *controverſ. cap.* 17. *cum ſequentibus*, Fachineus *lib.* 5. *controverſ. cap.* 84. Corraſius *lib. unic. epiſtol.* Anton. Gomez *in l.* 22. *Tauri*, Menchaca *illuſtr. cap.* 43. Pacins *centur.* 5. *quæſt.* 11. Raguellius *in l. ult. C. de pactis*, Cujac. *in l.* 2. *§. fin. ff. de his, quibus ut indign. in l. donari* 29. *§. ult. ff. de donation.* Faber *de error. decad.* 12. *error.* 2. *cum ſeqq.* Schifordeger. *lib.* 1. *tract.* 29. Pichardus *de acquir. hæredit. cap.* 8. *n.* 17. Sichardus, Cagnolus, & Donellus *in d. l. ult. C. de pact.* Arnoldus Vinius *de pactis*, *cap.* 19. collega noſter Don Joannes de Larrea *deciſ.* 52. *Granat.* 21. viventis enim ſucceſſio non datur, nec hæreditas, *l. qui hæreditatem* 19. *l. neminem* 27. *l. qui ſuperſtitis* 94. *ff. de acquir. hæredit.* inde de ea agi non poteſt; quomodo accipiuntur textus *in l.* 1. *ff. de hæredit. vel action. vend. l.* 1. *ff. pro hæredit. l.* 1. *§. ſi impuberi*, *ff. de collat. bonor. l.* 2. *§. interdum*, *ff. de vulgar. l. his qui* 25. *§. an nominatim*, *ff. de acquir. hæredit. l. ita tamen* 27. *§. a patre*, *ff. ad Trebell.* licèt in contrarium ſoleant expendi textus *in l.* 1. *ff. quando dies legati*, *leg. qui patri* 59. *ff. de acquir. hæred. l.* 1. *§. ſi libertus*, *ff. ſi quid in fraudem patroni*: meritò ergo quod in rerum natura non eſt, neque ſperari licet, in pactum deduci non poteſt: deinde quia ſi pactum hoc ſervaretur, daretur occaſio captandæ mortis alienæ; nam cùm paciſcens per pactum ſibi ſucceſſionem, aut beneficium deberi cognoſceret, ejus vitæ inſidias apponeret, aut pararet, *ex l. cum pater* 77. *§. mando*, *ff. de legat.* 2, quam rationem adducunt Legiſlatores Eccleſiæ *in c.* 1. *&* 2. *de conceſſ. præbend. cap. in primis*, 2. *q.* 1. *c. non furem*, *cap. eum qui* 7. *q.* 1. & Imperatores *in l. de fideicommiſſo* 11. *C. de tranſact. l.* 33. *tit.* 11. *partit.* 5. quas pactiones odioſas, & triſtiſſimi eventus plenas appellat Juſtinianus *in l. fin. C. de pactis*: unde ut hujuſmodi inſidiæ vitarentur, lege Cornelia pœna impoſita fuit illis, qui vivi teſtamentum aperuiſſent, *l.* 2. *§. his qui aperuerint*, *ff. ad legem Cornel. de falſis*, *l. ſi quis* 38. *§. qui vivi*, *ff. de pœnis*: & ea de cauſa quamvis unicum teſtamentum ſit patris, & pupilli; tamen permittitur patri ſeparatim filiis ſubſtitutionem facere, proprio ſigno claudere, & cera conſignare, ne ſubſtitutus ſciat ſe ſubſtitutum pupillo datum eſſe, *§. fin. de Inſtit. vulgar.* vel inſidias apponat, ut contigit *in l. Cicero*, *ff. de pœnis*, & aliis exemplis relatis à Petr. Gregor. *d. cap.* 4. Rectè igitur in præſenti docetur, pactum de ſuccedendo in beneficio alterius, vires non habere.

5 *Exponuntur varia jura.* Sed licèt pactum ad acquirendam viventis hæreditatem non admittatur, tamen ad eam conſervandam initum ſuſtinetur, *l. ſi ab eo*, *C. de legitim. tutor. l. finali*, *C. de emancip. liber.* Unde licet pater emancipando filium contracta fiducia id agat, ut hæreditas ad ipſum pertineat, *§. ult. Inſtit. de legat. agnator. ſucceſſ.* tamen admittitur ad ipſam. Similiter ſuſtinetur ſtipulatio, quæ in adrogatione interponitur, ut ſi impuberi hæreditas obvenerit, reſtituatur venientibus ab inteſtato, *l. non aliter*, *ff. de adoption. leg. cauſa cognita* 40. *ff. de vulgari*. Etiam valet pactum in diſtractione ſervi appoſitum, ut ſi hæreditas illi obvenerit, reſtituatur venditori, *l. ſi quis ſervum*, *ff. de action. empt.* Et ſimiliter quia ceſſat ratio ſuprà adducta, valet pactum de hæreditate defuncti dividenda; quo modo accipiendi ſunt textus *in l. qui Romæ*, *§. finali*, *ff. de verb. oblig. l.* 1. *C. de pactis*, *l. qui res* 29. *ff. de act. empti*, *l. hæc* 14. *ff. ut legatorum*, *l. ſi conſtante*, 24. *§. ſi vir*, *ff. ſoluto matrim. l. Paulus*, *§. patroni filius*, *ff. de bonis libertor.* etiamſi nondum delata ſit hæreditas; quo modo intelligendi ſunt textus *in l. nam hoc* 11. *ff. de hæredit. vel action. vendit.* ubi docetur, hæreditatem in ſuſpenſo exiſtentem vendi poſſe; accipiendus eſt enim textus de hæreditate ſub conditione relicta;

pen-

pendente enim conditione vendi poteſt, & pactum circa illam factum cuſtoditur. Et textus *in l.2.§.illud 2.ff.eod.tit.* ubi propoſuit Ulpian. hæredem à patre inſtitutum, eundemque filio pupillariter ſubſtitutum, patris jam defuncti hæreditatem vendidiſſe; quæritur utrum pupilli hæreditas vendita quoque intelligatur? Et reſpondetur, venditam non credi, quia alia hæreditas eſt. Proſequitur Conſultus, & ait, quod ſi actum ſit, ut ea etiam hæreditas in venditionem veniat, venditam intelligi maximè ſi jam delata eſt: igitur etſi delata non ſit, quia adhuc in rebus humanis non erat, rectè in venditionem deducitur. Huic difficultati frequenter reſpondetur, verbum illud *maximè.* Conſulti ſententiam reſtringere, ut *in l. ſi mihi* 34. *ff. de donat. inter*, *l. ſi ſervus* 27.§. *ſicut maritus* 30. *leg. mulier* 56.*ff. ad leg. Aquil. l. fin. ff. de novation. juncta l. Lucius* 21.*ff. de jurejur. l. uſucapionem* 9.*ff. de uſucapion. juncta l. ſervus* 43. *§. incorporales*, *ff. de acquir. rer. domin.* Caldeira *de error. pragmat. cap.1. n.4.& in d. §. filio*, ait illam dictionem *maximè*, taxationem inducere, ut eum caſum tantùm complectatur, quo jam delata ſit: notant Cujac. *in d. l. donari* 29. *§. fin.* Faber *in rationali ad text. in d. §. illud*, Bronchorſt. *d. aſſert.* 30. P. Gregor. *d. lib.*41.*ſyntagm. c.* 5. *nu.* 6. Raguell. *in d. l. ult.* Tuldenus *ad tit. Cod. de pactis*, *n.* 6. Sed hac omiſſa ſolutione dici poteſt, Ulpianum *in d. §. tantùm*, affirmare, impuberis hæreditatem venditam intelligi, maximè ſi jam delata ſit: hæc conſequentia rectè deducitur: igitur etiamſi nondum delata ſit, vendita intelligitur. Supponendum tamen eſt, pupillum deceſſiſſe: quare licèt propter conditionem adjectam hæreditas delata non ſit, tamen ſpes illa vendi poteſt. Docet Donell. *in d. l. n.*6. Pacius *centur.*5.*q.*11. Etiam de incerta hæreditate paciſci valet, ut in ſpecie textus *in l.3.§. de illo, ff. pro ſocio*; quem ita accipiunt Raguell. Donell. & Gilkenius *in d. l. ult. C. de pactis*, Gothofredus, & Faber *in d. §. de illo*, Hunnius *d. lib. var. qu.* 13. juxta quæ juris principia accipiendi, & exponendi ſunt textus *in l. ſi conſtante* 24.*§. ſi vir l. ſi verò*, 64.*ff. ſolut. matr. l. ult. ff. de legatis* 3. *l.* 1. *§. ſi impuberi*, *ff. de collat. bonorum*, *l. hæc* 14. *ff. ut legat. nom. l. eum qui* 56. *§. fin. ff. ad l. Falcid. l. litteræ*, *ff. de jure codicill. l. epiſt.* 52. *ff. de pactis*, *l.*4.*C. de inutil. ſtipul. leg.* 1. *§. ſi parens*, *ff. ſi quis à parent*, *l.*4. *ff. de condit. inſtitut. l. donari* 29.*§. donationem*, *ff. de donat. l. licet* 19.*C. hoc tit. l. ſi quis ſervum* 23. *ff. de actionibus empti*, *l.* 34. *C. de tranſact.*

Sed ut unde digreſſi ſumus, regrediamur, alia ratio 6 *Traditur alia ratio deciſionis.*
hujus deciſionis provenit ex ſucceſſione in beneficiis eccleſiaſticis, à ſacris canonibus inhibita, & improbata, ut probavi *in cap.* 2. *de filiis Presbyter.* & Deo volente plura dabimus *in cap.*1. *de præben.* quare etiam conſentiente beneficii poſſeſſore pactum conventum de ſuccedendo in ejus beneficio improbatur: quia poſſeſſor beneficii non poteſt etiam abſque pacto ex propria voluntate, & diſpoſitione deſignare ſucceſſorem in proprio beneficio, *cap. deteſtanda*, *de conceſſione præbendæ*, *lib.* 6. *c. ſi Petrus*, *c. Apoſtolica*, *& per totam* 8. *q.* 1.

Nec obſtant argumenta ſuprà in contrarium adducta; 7 *Diſſolvuntur argumenta contraria.*
nam licèt in aliis negotiis, & rebus ſufficiat ſpes, ut pactum ſuper eis celebrari poſſit; tamen in ſucceſſione, aut hæreditate deſideratur, ut actualiter ſit hæreditas, ut circa eam pactum conventum inſtineatur, *l. cùm hæreditas* 14. *ff. de hæredit. vel action. vendit.* Ratio eſt, quia cùm dicimus, ſpem eſſe in conſideratione, ut vendi, donari, hypothecæ nomine obligari, paciſcive de ea poſſit; intelligendum eſt de ſpe licita, & approbata, non verò de ſpe bonis moribus contraria: igitur cùm ſpes alienæ hæreditatis ſit illicita, & improbata, propter votum captandæ mortis alienæ, *l. donari* 29. *§. fin. ff. de donat. d. l.* 2. *§. interdum*, *leg.*1.*§.*1.*ff. ubi pupillus*; meritò non venit in conſideratione, ut de ea paciſci valeat. Nec ſecundum argumentum adverſatur; ejus enim principium procedit, quando pactum non continet aliquid contra bonos mores, ut pactum, de quo in hoc textu: quia tale pactum non ſuſtinetur. Nec tandem obſtat tertium argumentum deductum ex Eccleſiæ uſu cum Donatiſtis, & Arrianis: nam ut dixi *in c. quoniam*, *de officio Ordinarii*, ſpecialiter ut Donatiſtæ, & Arriani allicerentur ad abjurandas hæreſes, ſtatutum fuit, licèt contra juris regulas, ut uno, eodemque tempore duo Prælati eſſent in eadem Eccleſia; & alter alteri decedenti ſuccederet, ut ſic lapſi converſi Eccleſia ſua non privarentur, & Catholici inſtituti abſque Eccleſia non manerent: docet Mendoza *ubi ſuprà*, *pag.* 12.

C A P U T VI.

Idem a *Cant. Archiepiſcopo.*

CUm clerici veſtræ juriſdictionis, ſicut accepimus, decedentibus Eccleſiarum *b* perſonis paciſcantur pro ipſis Eccleſiis *c* majores ſolitis ſolvere penſiones, ut faciliùs eaſdem Eccleſias poſſint adipiſci; Nos quidem ad tam deteſtabile vitium extirpandum, attentam volumus curam, & ſolicitudinem adhibere. Inde eſt, quod f. v. per A. ſ. præ m. quat. clericis veſtris, ne id attentare præſumant, publicè ſub diſtricta pœna prohibeatis; & ſiquidem contra prohibitionem veſtram venire præſumpſerint, ap. ceſſ. eos Eccleſiis taliter adeptis quam citiùs ſpolietis, & alias pro tantæ preſumptionis exceſſu ſeveritate eccleſiaſtica puniatis. Ad *d* hæc, quia ſunt clerici quidam, qui cum religioſis viris colluſione facta citra auctoritatem dicti Epiſcopi Eccleſias, quas tenent, eis conſtituunt cenſuales, ut poſt deceſſum eorum Eccleſiæ per repreſentationem eorumdem religioſorum virorum ad filios, vel nepotes clericorum ipſorum poſſint transferri; preſentium auctoritate vobis precipimus, ut ſi qui clericorum veſtrorum inventi fuerint facere talia, eos à preſcriptis Eccleſiis ſubl. ap. rem. non differatis authoritate Apoſtolica removere, ne de ſua fraude, vel dolo fructum videantur reportare.

N O T Æ.

1 a *CAntuar.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 6. & poſt Concil. Lateranenſ. *pag.*28. *c.*8. *& in cap. cùm clerici* 11. *de cenſib.* ubi eſt alia pars hujus deciſionis; ex quibus ita hunc textum reſtituo. De Eccleſia Cantuar. egi *in c.*2. *de reſcriptis.*

2 b *De Perſonis.*) Plerumque liberi homines dicuntur perſonæ, ad diſtinctionem ſervorum. Caſſiodorus *lib.*6. *epiſt.* 8. *Quid enim prius facerent inter jura publica, qui perſonam legimus non habebant.* In ſacris canonibus accipitur perſona pro clerico majori, qui primam ſedem in Eccleſia parochiali habet, *c. quantum*, 1. *quæſt.* 3. Joannes Sariſbarienſis *epiſt.* 11. *Aſſerens Eccleſiam eſſe*, *& ſe perſonam ejus:* notarunt Boſquetus *ad Innocent. III. lib.* 1. *epiſt.* 24. *&* 54. Gaſpar Barthius *lib.* 17. *adverſus c.*32. De perſonis, & perſonatibus Eccleſiæ Cathedralis aliqua adduxi *in c. ad aures* 8. *de reſcript.*

c *Majores.*) Secus ſi congruentes; eas enim non 3
ſolventes poſſent propriis Eccleſiis privari. Hanc partem exponemus *in cap. fin. hoc tit.*

d *Ad hæc.*) Hæc verba reperiuntur *in cap. ad hæc* 4
11. *de cenſib.* ubi ejus commentarium dabimus.

C A P U T VII.

Innocentius III. *In Concilio a Generali.*

PLerique, ſicut accepimus, *b* regulares, & *c* ſæculares clerici, cùm vel domos locant, vel feuda concedunt, in prejudicium parochialium Eccleſiarum pactum adjiciunt, ut conductores, & feudatarii decimas eis ſolvant, & apud eoſdem eligant ſepulturam. Cùm autem id de avaritiæ radice procedat, pactum hujuſmodi penitus reprobamus, ſtatuentes, ut quidquid fuerit occaſione hujus pacti perceptum, Eccleſiæ parochiali reddatur.

NOTÆ.

1 a *Generali.*) Ità etiam habetur in quarta collectione, *ſub tit. hoc*, *c.* 1. & in Concilio Lateranenſ. generali celebrato ſub Innocentio III. *cap.* 56. de quo Concilio egi *in cap. cùm in cunctis* 7. *de elect.*

2 b *Regulares.*) Canonici videlicet Eccleſiarum regulariom, de quibus paſſim nos in hoc opere.

3 c *Sæculares.*) Canonici videlicet Eccleſiarum Cathedralium, qui ad differentiam regnlarium ſæculares dicuntur.

COMMENTARIUM.

4 Concluſio deducitur, & probatur. EX hoc Concilii generalis decreto commoniter dednicitur, *Eccleſiam domum locando, aut rem in feudum concedendo, non poſſe pactum adjicere, ut feudatarii in ea ſepeliantur, & decimas illi perſolvant.* Probant hanc aſſertionem textus *in c.* 1. *de ſepult. lib.*6. *Clementin. cupientes*, §. *ſanè*, *de pœnis*. Illuſtrant plures ſelati à Barboſa *in d.c.*1. *de ſepultur.* Cenedus in collectaneis *ad* 6. *collect. c.* 10.

5 Ratio dubitandi. Sed adversùs hanc aſſertionem dnplici argumento inſurgi poteſt. Primum ita efformatur: Illud poteſt fieri pacto, qnnd poteſt fieri conſnetudine, nt docent Everardus *in locis legalibus*, *loco* 89. Barboſa *eodem tract. loco* 81. Sed conſuetudine introdnci valet, ut decimæ uni Eccleſiæ debitæ alteri ſolvantur, *c. ad Apoſtolicam*, *c. cùm ſunt*, *de decimis*. Covarr. *lib.*1. *variarum c.*17. *n.*8. Guttierrez *lib.*2. *canonic. c.*21. & præſcriptione, *c. cùm contingat*, *c. dudum*, *de decimis*, *c. de quarta*, *cap. ad aures*, *de præſcription. c.*1. *eod. tit. lib.*6. *c. ſtatutum*, §. *finali*, *eod. tit. & lib.* Moneta *de decimis*, *c.* 5. *nu.*103. Rebuffus *eod. tract. qu.*13. *nu.* 106. Caniſius *de decimis*, *cap.*2. *per totum*, Barboſa *de officio Parochi*, *cap*.... igitur & pacto fieri poterit, ut inqnilini, & feudatarii Eccleſiæ alii, quàm Parochiali Eccleſiæ decimas perſolvant. Secundum ita etiam proponitur: Nemo tenetur in propria Parochia ſepeliri, ſed poteſt extra eam in quacumque malnerit ſibi eligere ſepulturam, *c.*1. *c. fraternitatibus* 3. *c. de uxore*, *in princip. de ſepultur. c. cùm quis*, *c. his qui*, *c. ult. eod. tit. lib.*6. *c. nimis*, §.1. *de exceſſib. Prælatorum*: igitur Eccleſiæ inquilini, ſeu ejus feudatarii poſſunt per pactum eligere ſepulturam in ipſa Eccleſia, abſque eo quod Eccleſia Parochialis poſſit infringere ſimilem electionem; cùm nemo debeat ſepeliri in propria Parochia, cùm deceſſit electa ſepultura.

6 Decimæ ubi ſolvendæ. His argumentis minimè obſtantibus, vera eſt Concilii noſtri generalis deciſio, pro cujus vera interpretatione primò ſciendum eſt, jure communi inſpecto, poſt diviſionem parochiarum decimas deberi, & præſtandas eſſe parochis propriis, à quibus ipſi fideles ſacramenta recipiunt, *c. decimas*, *c. ſi quis laicus*, 16. *qu.* 1. *c. tua nobis*, *cap. quamvis*, *c. cùm in tua*, *c. ad Apoſtolicæ*, *de decimis*. Suarez *tom.*1. *de religione*, *tract. de decimis*, *c.* 21. Hunnius *in encyclop. de decimis c.*4. Barboſa *de jure eccleſiaſt. de decimis c.*28. Ratio eſt; nam decimæ præſtantur ad alimoniam, & ſuſtentationem eorum, qui ſeminant ſpiritualia, *c. clericos* 1. *q.*2. *c. tua nobis*, *de decimis*, *cap. cùm ſecundum*, *de præb.* ſed Parochi ſpiritualia miniſtrant: igitur illis decimæ ſolvendæ ſunt. Inde vnlgò docetur, Parochnm habere fundatam ſnam intentionem reſpectu omnium decimarum intra ſuæ Parochiæ limites exiſtentium, *c. cùm tua*, *c. cùm contingat*, *de decimis*: ex quo provenit, ut Parochus ſemper manutenendus ſit in perceptione decimarum ex prædiis propriæ Parochiæ, abſque eo qnod Parochus probare teneatur jus decimarum ad ipſum ſpectare. Et ut clarius procedatur, diſcrimen conſtituendum eſt inter decimas prædiales, & perſonales: prædiales enim debentur Parochiæ, ubi prædia ſunt, *d. c. tua*, *c. quoniam*, *de decimis*, *cap. fin. de Parochiis*: per ipſam enim diviſionem Parochiarum à Dionyſio factam, diviſi etiam fuerunt limites earum; unde juxta terminos cujuſque decimæ ſolvendæ ſunt, ita ut prædia uniùs non confundantur cum prædiis alterius, *c.* 1. 13. *q.* 1. *c. Eccleſiæ*, *c. ſi quis laicus*, *cap. quicumque*, 16. *q.* 1. Accedit, nam decimæ ſunt onera realia, ut probat Valenzuela *tom.* 1. *conſil.* 33. ſed onera realia debentur, ubi prædia ſunt, *leg. impoſitiones*, *C. de publican. & vectigal.* igitur decimæ debentur illi Parochiæ ubi ſunt. Circa decimas verò perſonales certum eſt, deberi in propria Parochia, ubi quis ſacramenta recipit, & Miſſarum ſolemnia audit, *cap. ad Apoſtolicæ*, *de decimis*, *cap. ſignificavit*, *de Parochiis*. Fagundez *in quinque præcepta*, *lib.*1. *cap.* 1. Moneta *de decimis*, *cap.* 7. *nu.* 21. Ratio eſt, quia ſicut proprius Parochus in propria perſona ſacramenta adminiſtrat, ita æquum eſt, ut illi, quibus adminiſtrat, ipſi decimas perſolvant ex quæſtu, & acquiſitis proprio artificio: & ſi eveniat habere aliquem ob duplex domicilium duas Parochias, ſi unum ſit alterius acceſſorium, principali decimæ debentur: ſi verò æqualiter in eis habitet, inter utrumque Parochum decimæ dividuntur. Rebuffus *de decimis*, *q.*6. Fagundez *ubi ſuprà*, *c.* 3. *n.* 5. Idem dicendum eſt in decimis mixtis, quæ ex fœtibus animalium præſtantur; ſi enim diverſis anni temporibus in diverſis partibus paſcantur, etiam decimæ dividendæ ſunt: docent Barboſa *ubi ſuprà*; Cancerius *lib.* 1. *variar. reſolut.* 13. Tondutus *reſolut. canonicar. reſolut.* 68. Baſilius *de matrim. lib.* 5. *cap.*13. §.3. *nu.* 23.

Secundò ſciendum eſt, fideles jam à temporibus Concilii Bracharenſis, & Vaſenſis, de quibus *in cap. præcipiendum*, *cap. nullus*, 13. *qu.*2. poſſe eligere ſepulturam in Eccleſia, quam maluerint, neglecta majorum ſepultura, aut Eccleſia Parochiali, *c.*1. *c.* 3. *de ſepultur.* relicta quarta funerali propriæ Eccleſiæ Parochiali, *c.*1. *de ſepultur.* ubi latè dicemus. Si verò fideles non electa ſepultura, ab inteſtato quoad partem hanc decedant, in ſepulchro majorum ſunt tumulandi, *d. cap.* 1. §. 1. *de exceſſib. Prælator. cap. cùm quis*, *cap. his qui*, *cap. ult. hoc tit. lib.*6. Plura Creſpetius *verb. Sepultura*, Julius Lavorus *variar. lucubrat. tit.*1. *cap.* 14. Barboſa *de offic. Paroch. cap.* 25. niſi monachus ſit qui deceſſit; ille enim, ſive eligat ſepulturam, ſive non, ſepeliendus eſt in proprio monaſterio, *cap. fin. de ſepultur.* docent Chopinus *lib.*2. *monaſtic. tit.*3. Tamburinus *de jure Abbatum*, *diſp.* 34. *qu.* 1. Diana 5. *part. tract.* 3. *reſolut.* 110. Peregrini etiam, & abſentes, ſi decedant non electa ſepultura, in Eccleſia Cathedrali debent ſepeliri, *cap. officium*, *de offic. Archipresbyter.* Sed jam in praxi obtinuit, ut peregrini, & ſcholaſtici decedentes ſepeliantur in Eccleſia, in qua deceſſerunt, etiamſi Parochus illis non adminiſtraſſet ſacramenta. Barboſa *lib.* 2. *juris Eccleſiæ*, *cap.*10. *num.* 31. 7 Quilibet poteſt ſibi eligere ſepulturam.

Ex qnibus liquido apparet ratio præſentis deciſionis: nam cum decimæ ex juris diſpoſitione debeantur illi Eccleſiæ, nbi aut fundus eſt, aut Parochianus ſacramenta recipit; ſimiliterque electio ſepulturæ libera ſit, & quilibet poſſit eam eligere in Eccleſia, quam maluerit, ſoluta quarta funerali propriæ Eccleſiæ; & pactum, ſeu quælibet conventio contra jus, aut utilitatem tertii non admittatur, *l. juris* 7. §. *ſi paciſcar*, & §. *generaliter*, *l. ſi unus* 27. §. *pacta* 4. *l. inter* 42. *ff. de pactis*, ubi Cujac. & Duaren. Vinnius *de pactis c.*18. ideò pactum, per quod inquilini, & feudatarii tenentur ſepeliri, & decimas perſolvere illi Eccleſiæ, à qua ſacramenta acceperunt, improbatur; cùm per illud jus publicum, & privata utilitas lædantur. 8 Traditur Ratio decidendi.

Nec obſtant argumenta in contrarium adducta. Non primum, ex quo dicebamus, id poſſe fieri pacto quod poteſt induci conſuetudine; quia illud argumentum procedit quoad ipſos paciſcentes, ita ut quod ab eis auferri poteſt conſuetudine, auferri poſſit ex pacto: at verò quoad jus tertii nunquam procedit, quia ex facto alterius nemo gravari, aut præjudicari debet, *l.* 5. §. 5. *ff. de novi operis nunciatione*, *l. ſolvendo* 39. *ff. de negot. geſtis*, *l. non debet* 74. *ff. de regul. juris*. Nec ſecundum refragatur; nam ideò pactum circa ſepulturam improbatur, quia per illud infringitur libertas ſepulturam eligendi; & cùm ex juribus ſupra adductis quilibet poſſit ſepulturam eligere ubi maluerit, ideò pactum in præſenti, per quod tenebantur inquilini in certa Eccleſia ſepeliri, improbatur. 9 Reſpondetur argumentis.

Sed primò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap.* 1. *de pactis*, *lib.*6. ubi proponitur, pactum fuiſſe initum inter Rectorem cujuſdam Eccleſiæ, & certos monachos, ut ipſi monachi non poſſent admittere ad ſepulturam intra ſepta monaſterii, niſi certos, & præfinitos parochianos: quidam parochiani extra præfinitos elegerunt ſepulturam in ipſo monaſterio; conſultus fuit Boniſacius VIII. an in propria Eccleſia, an verò in ſepultura electa deberent ſepeliri? Et reſpondit Bonifacius, inſuper habita electione ipſorum, debere ſepeliri in propria Parochia, juxta conventionem factam inter Rectores, & monachos. Ex quo Boniſacii decreto expreſsè deducitur, pactum circa ſepulturam conventum obſervari debere: igitur pactum, de quo in præſenti deciſione, ſimiliter cuſtodiendum erat. Augetur hæc difficultas *ex cap.*1. *de ſepultur. lib.*6. ubi pacta, & promiſſiones circa ſepulturam in certa Eccleſia eligendam, vel non, improbantur. Similiter in Clementina *Cupientes*, §. *ſanè*, *de pœnis*, qui virtute pacti aliquem ad ſepulturam admittunt, variis pœnis puniuntur, quia per illud infringitur libertas, & ut ſimoniacum ad alicujus ſuggeſtionem factum cenſetur. Pro cujus textus interpretatione, & conciliatione cum dicto capite 1. *de ſepul-* 10 Exponitur cap. 1. de pactis in ſexto.

paltur. ſciendum eſt, pactum in præſenti ſpecie initum fuiſſe circa ſepulturam inter Parochianum, & Rectorem Eccleſiæ, quod ut ſimoniacum improbatur: at verò *in d.c.1.de pactis*, pactum fuit initum inter Rectorem Eccleſiæ, & monaſterium, quod virtute privilegii, non jure communi, poterat admittere fideles ad ſepulturam: inde Monachi virtute pacti privilegio renunciarunt, & redacti fuerunt ad jus commune: quo inſpecto parochiani non poterant ſepeliri in monaſteriis. Unde per pactum in eo textu initum nulla illis adimitur libertas eligendi ſepulturam, nec ulla ſimoniæ labes datur; quare pactioni ſtandum eſt: at verò *in d.c.1. de ſepulturis*, dabatur ſimoniæ labes: quare inducentes ad ſimile pactum excommunicantur *in d. Clement. Cupientes*: docent Julius Lavorus *d.c.11.nu.4.& 5.* Gratianus, & alii congeſti à Barboſa *in d.c.1.de pactis lib.6.*

11 Intelligitur c. nuncios, de decimis. Secundò opponi poſſunt textus *in cap. quoniam 13.de decimis, c. novum, de decimis, c. nuncias, eod. tit.* ubi docetur, decimas ſolvendas eſſe Eccleſiis matricibus, & Epiſcopis: igitur pactum conventum in præſenti, ut ſeudatarii Eccleſiæ Cathedralis, non Parochis, ſed Eccleſiis matricibus decimas perſolverent, tanquam juri communi conſonum, ſervandum erat. Fulcitur hæc difficultas *ex c. 1. §. in diœceſi, 13.q.1.cap. in ſacris, cap. ſtatuimus, 16.q.1.* ubi aſſeritur, Eccleſiis baptiſmalibus decimas ſolvendas eſſe: igitur non rectè Parochi in præſenti intendebant Eccleſiis Parochialibus parochianos eas præſtare debere; ſiquidem Eccleſiis ubi baptiſmum acceperant, præſtandæ erant. Pro hujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt juxta ſuprà dicta, decimas Eccleſiis Parochialibus eſſe præſtandas, nec contrarium probant textus *in d.c. quoniam*; nam omiſſa antiquorum ſolutione, quam refellunt Barboſa *de jure Eccleſiaſt. d.c.25.de decimis*, §. 2. Baſilius *lib. 5. de matrim. cap.5. §. 3.* dicendum eſt, in eo textu agi de quarta Epiſcopis debita, non ab ipſis Parochianis, ſed à Parochis; ita ut retineatur ab Epiſcopo, non verò à Parochianis exigatur: de qua accipiendus eſt textus *in cap. conceſſo, 14. q.2.* Probatur hæc aſſertio ex illis verbis: *Quarta retenta.* Epiſcopi enim olim habebant plenam diſpoſitionem decimarum, & pro meritis ſacerdotibus erogabant, *cap. 1. 16. qu. 7.* Unde ſequentibus temporibus etiam poſt diviſionem Parochiarum certam ſibi partem retinuerunt. Panormit. *in d. c. quoniam, nu. 2.* Valenzuela *conſil. 26.* Nec etiam obſtat textus *in d. c. nudum*, qui procedit in Epiſcopo Eccleſiæ Cathedralis, quæ ſimul Parochialis eſt; in ejus enim decimis Epiſcopus ut Parochus fundatam habet ſuam juriſdictionem. Unde tanquam Parochus, non tanquam Epiſcopus decimas exigit: docent Rebuffus *de decimis quæſt. 7.* Moneta *eod. tract. cap. 7.* Ad eundem etiam caſum referendus eſt textus *in d. cap. nuncios*, juncta ipſius integra, quæ extat poſt Concil. Lateranenſe ſub Alexandro III. *part. 4. cap. 3.* Nam licèt matrix Eccleſia aliquando accipiatur pro baptiſmali, vel Parochiali, ex eo quod ut mater regeneret filios; frequentiùs tamen accipitur pro Eccleſia, quæ habet alias ſibi ſubditas, *cap. ad audientiam, de Eccleſiis ædificandis, cap. ex tranſmiſſa, de præſcription. cap. præterea 2. de tranſact. Clement. 1. de ſententia excommunication.* Et *in d. c. nuncios*, de Eccleſia matrice agitur, quæ ſimul Parochialis erat. Nec obſtant textus *in d. cap. de decimis, c. ſacris*; nam baptiſmalis Eccleſia ibi accipitur pro Parochiali, in qua tam baptiſmus, quàm cætera Sacramenta adminiſtrabantur.

C A P U T VIII.

a Gregorius IX.

PActiones factæ à vobis (ut audivimus pro quibuſdam ſpiritualibus obtinendis, cùm in hujuſmodi omnis pactio, omniſque conventio debeat omninò ceſſare, nullius penitus ſunt momenti. Quod etiam de aliis eſt dicendum, quæ obſervatæ pergunt in animæ detrimentum. Nam etiam juxta legitimas ſanctiones pactum turpe, rei turpis, aut impoſſibilis de jure, vel de facto, nullam obligationem inducit.

N O T Æ.

1 a GRegorius.) Quæ ad hujus inſcriptionis expoſitionem attinent, petenda ſunt ex notis ad epigraphen textus *in cap. fin. de offic. judicis.*

COMMENTARIUM.

2 Conclusio primæ partis. EX hac prima parte præſentis deciſionis Gregorii IX. ſequentem deduco illuſtrandam aſſertionem: *Pacta conventa pro beneficiis, ſeu rebus ſpiritualibus obtinendis, nullius ſunt momenti.* Probant eam textus *in cap. ſi quis Epiſcopus 8. cap. qui pecuniam 9. cap. Sanctorum 10. cap. qui iſtud 11. cap. judice 23. cap. placuit 103. 1. qu. 1. cap. quàm pio, cap. nullus, cap. ſicut, 1. qu. 1. cap. 1. cap. ſi quis Epiſcopus 3. cap. vendentes, 1. qu. 3. cap. ſi quis omnem, cap. quicumque, 1. qu. 7. cap. cùm pridem, cap. accepimus 5. hoc tit. cap. conſtitutus 4. c. de cætero 5. c. ſuper eo 7. c. præterea 9. cap. præterea 10. de tranſactionibus cap. non ſine 2. de arbitriis, c. ſuſcitata, de in integrum reſtitut. c. penult. de confirmat. util. c. quæſitum 5. c. acquiſitione 6. c. fin. de rerum permutatione, c. niſi eſſent, de præbendis, c. non ſatis 8. cùm in Eccleſiæ, c. cùm ſit Romana 10. c. cùm eſſent 11. c. querelam 15. c. ea quæ 16. c. ex diligenti 27. c. ex tuæ 20. c. quoad noſtram 21. c. Matthæus 23. c. ad aures 24. c. tua nos 34. c. audivimus 41. de ſimonia, c. 3. de jurejurando, in prima collect.* Illuſtrant ultra repetentes *in præſenti, & in d.c. quæſitum*, Selva, Reginaldus, alii congeſti à Barboſa *in præſenti, & de jure eccleſ. lib. 3. c. 15.* Balboa *in d.c. cùm pridem*, Petr. Gregor. *lib. 2. partit. tit. 1. c. 5.* Angujanus *lib. 4. de legib. cap. 7.* Decianus *lib. 5. tract. crimin. c. 82.* Boetius Epon. *qq. heroicar. in d.c. quæſitum*, Bartholomæus Sanch. *in d. c. quæſitum*, Guttier. *lib. 2. canonic. c. 23.* Flamin. *de reſignat. lib. 14. q. 3.*

3 Traditur dubitandi ratio. Sed in hanc aſſertionem pro dubitandi ratione inſurgi poteſt in hunc modum; nam quid ſpiritualius in jure noſtro adhiberi poteſt, quàm ſacramenta legis gratiæ? Sed in collatione ſacramentorum licitè pacta, & conventiones adhibentur, ut in baptiſmo, ubi debet catechumenus promittere ſe fidem ſervaturum, & renunciato pacto veteri, novum contrahere. Cyrillus *catecheſi 1.* Concil. Laodicenum *canon. 7.* ſeptima Synodus *can. 7.* latè probant, & illuſtrant Vicecomes *de ritibus baptiſmi, c. 16. cum ſequentibus*, Carthuſian. *eodem tract. cap. 21.* In ſacramento Ordinis admittitur pactum, ut certæ Eccleſiæ ordinandus præſtet famulatum, *cap. a libentius de ſervis non ordinand.* In matrimonio quamplures pactiones admittuntur, *cap. ſuper eo 5. de condition. appoſitis, cap. fin. qui clerici, vel voventes*: in ingreſſu monaſterii pactio approbatur, *d.c. fin.* in ſacrificio offerendo, *cap. ſignificatum de præbendis*; in anniverſario celebrando, *cap. ex parte 51. de V. S.* in traditione pallii, *cap. ſignificaſti 4. de elect.* in dignitatibus eccleſiaſticis capeſſendis, *cap. ego 4. de jurejurando*; & in aliis ſpiritualibus negotiis: igitur pactiones abſolutè pro ſpiritualibus rebus acquirendis non improbantur. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam ſi hujuſmodi pactiones jure hoc Pontificio improbarentur, maximè quia ſimoniæ labem continerent; ſed nulla ſimoniæ labes ſuſpicari poteſt, ubi nihil temporale, nihil pretio æſtimabile ex aliqua parte præſtatur, ut probant Boetius Epon. *in d. cap. quæſitum*, Balboa *in præſenti, a. 3.* ſimonia enim eſt ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi pretio temporali quid ſpirituale, vel ſpirituali annexum, ut poſt Summiſtas *verbo Simonia*, tradunt Binsfeldius *in rubric. de ſimonia*, Gibalinus *eodem tract. q. 1.* ſed dari venditio ſine pretio non poteſt, *l. 1. & 2. de contrahend. emption. l. in quibuſcumque 47. ff. de O. A.* igitur hujuſmodi pactiones ut ſimoniacæ improbari non debent.

Adhuc defendendus eſt Gregor. IX. quatenus affirmat, pactiones pro ſpiritualibus rebus obtinendis nullius eſſe momenti, ut ſi quis pacto promittat decem ut ſacris Ordinibus initietur, *cap. ſi quis Epiſcopus, cum ſequentibus, 1. q. 1.* vel quid polliceatur, ut in monaſterio admittatur, *cap. nullus 3. 1. q. 2. cap. veniens de ſimonia*; aut ſi pactum fiat de ſuccedendo in beneficio ſuperioris, *c. accepimus 5. hoc tit.* ſi collator beneficii pacto reſervet ſibi penſionem indebitam, *cap. cùm clerici, hoc tit.* ſi beneficium promittatur, ut obſequium præſtetur, *c. cùm eſſent de ſimonia*; ſi aliquid promittitur pro 4 Improbatum Pactû de re ſpirituali.

ſuffragio, *c. nobis de ſimonia*; ſi quis offerat ſua bona, ut in Canonicum recipiatur, *c. tuas nos, de ſimonia*; ſi pactum fiat cum Epiſcopo ſuper neceſſariis non petendis ab Epiſcopo ordinante ſine titulo, *c. per tuas, cap. penult. de ſimon.* tales enim, & ſimiles conventiones prorſus à ſacris canonibus damnantur ex eo, quia ſimoniacam continent pravitatem, aut malam, quia prohibitam, cùm tantùm pactio intercedit; aut prohibitam, quia malam, cum quid loco pretii temporale ab una parte promittitur: ſed circa primam non omnes conſentiunt Interpretes; aliqui enim aſſerunt, puram pactionem abſque pecunia, vel re pretio æſtimabili ſimoniacam non eſſe; quia ſi talis pactio eſſet ſimoniaca, nec authoritate ſuperioris facta, immunis eſſet à labe ſimoniæ; ſed gratuita beneficiorum permutatio, vel ſimilis pactio cum authoritate Epiſcopi facta vires habet, *c. cum olim, c. quæſitum, de rerum permut.* ergo. Sed contraria ſententia, videlicet beneficiorum permutationem, aut quamlibet pactionem pro ſpiritualibus obtinendis, eſſe ſimoniacam, docent Theologi Scolaſtici *in 4. diſt. 25. q. 2.* Suarez *de relig. lib. 4. de ſimon. c. 31.* Layman *lib. 4. ſumm. tract. 9. c. ult. n. 51.* Gibalinus *de ſimonia, q. 14. confect. 4.* ex eo, quod beneficium eſt quid ſpirituale, quod non cadit in commercium, *c. dilecto, de præbend.* quantumvis proventus ipſi temporales ſint, *c. cum M. de conſtitut.* Unde pactiones, quæ in rebus profanis adhibentur, in beneficiis eccleſiaſticis improbantur. Unde licèt in eis non reperiatur ſimonia, ex vi juris divini; reperitur tamen, quia prohibitæ ſunt. Balbo *in præſenti, n. 6.* nec fundamentum contrariæ ſententiæ aliud evincit; nam ipſa lex eccleſiaſtica prohibens pactionem, ſeu permutationem beneficiorum, eam permiſit cum authoritate ſuperioris; unde cum licentia Epiſcopi facta ſuſtinetur. Ratio autem, quare cum conſenſu Epiſcopi permutationes beneficiorum admittuntur, ex eo provenit, quia tunc partes obtinent beneficia per collationem Epiſcopi, quia partes permutando beneficia, ea reſignare videntur in Ordinarii manus, ac deinceps nova collatio cum inſtitutione canonica fit; unde ceſſat ſimoniaca pactio, cùm ita permutantes non obtineant beneficia virtute pactionis particularis, ſed inſtitutionis canonicæ ab Epiſcopo factæ, ut docent Boetius Epon. *in d. c. cum olim, n. 75.* Gibalinus *ubi ſuprà, confect. 8.*

5 Exponitur c. quæſitum de rer. permut.

Hinc exponendus venit textus *in cap. quæſitum, de rerum permutat.* in illis verbis: *Generaliter teneas, quod commutationes præbendarum de jure fieri non poſſunt, præſertim pactione præmiſſa.* In quibus difficilis eſt illa clauſula, *Præſertim pactione præmiſſa*; cùm non poſſit permutatio dari abſque pacto, ſiquidem eſt contractus conſenſu duorum conſtans, & omnis contractus in ſe continet conventionem, *l. 1. §. conventionis, ff. de pactis*, Merillus *lib. 1. ex Cujac. c. 7.* Sed reſpondendum eſt, non ſuperfluo clauſulam illam adjectam eſſe, ſed ut demonſtretur, ſine pactione pecuniaria permutationem ipſam beneficiorum per ſe tantùm inhoneſtam eſſe, continereq; ſimoniam; præcipuè cùm permutatio fiat duobus modis, aut tantùm dando, & accipiendo ſine ullo pacto: aut obligationem in futurum contrahendo, *l. ex placito, C. de rerum permut.* ubi non diſſimilia apponuntur verba, ibi: *Niſi ſtipulatio ſubjecta ex verborum obligatione quæſierit partibus actionem.* Niſi dicamus, ea verba, *Præſertim pactione*, appoſita fuiſſe ad explicandum vitium illius permutationis; nam ut tradit Menochius *conſ. 308. n. 30.* nonnunquam dictio *præſertim*, importat cauſam finalem, & exprimit caſum minùs dubitabilem, ut *in l. fin. ff. de liber. exhibend. cap. pro humano, de homicid. lib. 6.* latiùs proſequuntur illius textus interpretationem Boetius Eponen. *in eo*, Gibalinus *d. q. 14. de ſimonia, confect. 8.*

6 Pactio mera in ſpiritualibus improbatur.

Ex quibus infertur, pactionem abſque ulla præſtatione pecuniaria pro re ſpirituali, non valere, ut ſi duo electores inter ſe paciſcantur, ut alter Petrum, alter Joannem eligat ad beneficium: quia licèt ſpiritualis actio pro ſpirituali commutetur, tamen ex præſumptione non æſtimatur tantùm, ſed ut medium ad lucrum temporale. Soarez, & Balbo *ubi ſuprà*. Ampliatur hæc doctrina, ut procedat in pactione permutandi beneficium cum jure inchoato, & in ſpe ad aliud beneficium, *c. ad audientiam 2. de reſcriptis*; licèt contrarium aliqui ex eo probent: nam ſicut præſentatio activa non poteſt pro beneficio permutari, quia eſt annexa beneficio; ita nec præſentatio paſſiva. Flaminius *de reſignat. lib. 7. q. 1. n. 76.* Gibalinus *ub ſuprà, confect. 7.* nec pactio valebit permutandi inter ſe ſimilia jura ad beneficia, ut ſi unus cedat ſuæ præſentationi, & alius cedat literis expectativis. Felinus *in d. c. ad audientiam*, Panormitanus *in d. cap. cum olim, de rerum permutat.* In his tamen caſibus præcedente ſuperioris licentia pactiones factæ ſuſtinentur, ut latiùs proſequuntur Balbo *in præſenti, n. 23.* Boetius, & Bartholomæus Sanchez, *in d. c. quæſitum*, Sed licèt ex præſenti deciſione, & ſimilibus pacta pro ſpiritualibus acquirendis non admittantur: tamen ſi extra beneficiorum materiam, de qua abſque dubio ſenſerunt PP. res ſpiritualis pro alia permutetur, pactio valebit: gloſſa *in c. quam pio 1. q. 2.* ut ſi vaſa ſacra, vel veſtes permutentur unius Eccleſiæ pro aliis alterius: in eis tamen venditio prohibetur ob pretium quod intercedit, *cap. ad noſtram, cap. non ſatis, cap. cùm in Eccleſia, de ſimonia*, Gibalinus *d. q. 12. confect. 3.* Unde cùm in ipſa permutatione pretium non intercedat; licitè admittitur pactio: quare illa verba noſtri textus, *pro ſpiritualibus obtinendis*, accipienda ſunt de beneficiis Eccleſiaſticis, & aliis actionibus purè ſpiritualibus; non verò de rebus ſpiritualibus, quæ habent materiale antecedenter annexum. Suarez *diſput. 31.* quem ſuppreſſo nomine tranſcripſit *ex n. 6. uſque ad 21.* Balboa *in præſenti.*

7 Traditur ratio decidendi.

Ex quibus profluit ratio decidendi ad noſtrum Gregorium, nam cùm ſimonia, quæ in beneficiis committitur, ſit magnopere à ſacris canonibus deteſtata, *cap. 1. 2. 3. q. 4. cap. ſi quis objecerit, cap. Salvator, 1. qu. 3.* Rebuffus, Pariſius, Hugolinus, & alii apud Garciam *de beneficiis, 8. part. c. 1. n. 103.* Gibalinus *de ſimonia q. 16. per totam*; & omnis pactio, etiam gratuita, abſque interventione pecuniæ ſimoniaca ſit jure eccleſiaſtico, & iniqua, quia prohibita, & mala, ut ſuprà probavi; ideò Gregorius Nonus affirmat omnes pactiones pro ſpiritualibus obtinendis improbari, ne per ſimoniæ labem ad dignitates & beneficia perveniatur.

9 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam omnes conventiones in ea relatæ honeſtæ ſunt, & ideò licitè adhibentur; præſens verò deciſio locum habet in pactionibus inhoneſtis pro ſpiritualibus aſſequendis initis; pactum enim, ſeu promiſſio ſuſceptionis fidei ſatis commendatur à Patribus congeſtis à Joſepho Vicecomite *ubi ſuprà*. In matrimonio autem pactiones etiam pecuniariæ admittuntur, quia cùm ſit contractus jurisgentium, pro ea parte recipit omnes conventiones, dummodo non repugnent eſſentiæ, ſeu ſubſtantiæ contractus. Baſilius *de matrimonio lib. 3. c. 6.* Similiter in aliis caſibus ibi numeratis conventiones rectè adhibentur, quia ex natura actus proveniunt, & generaliter omnes conditiones, obligationeſque, quæ de jure inſunt in Beneficiis, aut Sacramentis, etſi exprimantur, ſimoniam non inducunt. Gibalinus *ubi ſuprà, qu. 16. confect. 9.* Difficilius eſt, quod de anniverſariis dicebamus *ex cap. relatum, de præbend. c. ex parte, de V. S.* Sed omiſſa ſententia Innocentii *in c. 3. ne Prælati*, quem ſequuntur Anania, & Panormitanus *ibi*, dicendum eſt, in illis juribus, & aliis caſibus, ubi ut anniverſaria celebrentur, quid temporale præſtatur, illud non pro ipſa actione ſpirituali recipi ut pretium; ſed tamquam eleemoſynam pro ſuſtentatione ſacerdotum; unde nulla datur ſimonia ex defectu pretii, ut poſt alios docet Angujanus *lib. 4. controv. c. 7. n. 13.* Nec quod dicebamus de ſimonia non commiſſa in pactis ex defecto pretii obſtat; nam ut ſuprà diximus, pactiones gratuitæ non ſunt prohibitæ, quia malæ; ſed malæ, quia prohibitæ; quare licèt pretium in pactione non intercedat, tamen conventiones improbantur ex ratione ſuprà tradita.

9 Exponitur c. 2. de condit. appoſit.

Superiori aſſertioni obſtat textus *in c. 2. de conditionibus appoſitis*, ubi proponitur, Diaconum quemdam ſervos manumiſiſſe ſub pacto, & conditione, ut Religionem profiterentur in eo Monaſterio, in quo ipſe Diaconus non tanquam Monachos, aliàs ſervos non haberet in ſuo dominio, ſed devotionis cauſa degebat, aliàs ſervi manumiſſi in ſervitutem redigerentur. Quidam ex eis Monaſterium deſeruit, & clericis ſe aſſociavit. Quæſtionis fuit, an cogendus eſſet redire, ad monaſterium, aut in ſervitutem redigendus eſſet? Reſpondit Gregorius Magnus, prædictum libertum ad monaſterium redire debere, quia conditio illa redigendi in ſervitutem, in manumiſſionibus appoſita, circumſcribitur, & pro non adjecta habetur, *l. mortis, ff. de manumiſſion.* Ex quo Gregorii decreto conſtat, licitè in ingreſſu monaſterii pactum apponi: igitur quia circa ſpiritualia pactum adhiberi poteſt. Implacabilem in eo textu hanc difficultatem eſſe cognoverunt Hoſtienſis, Cardinalis, & omnes ferè antiquiores ibi; qui docent, conditionem illam libertatis in eo textu non apponi tanquam conditionem, ſed tanquam modum. Sed licèt aliàs verùm ſit, magnum diſcrimen verſari inter conditionem, & modum, ut latè docet Sarmiento *lib. 2. ſelectar. cap. 3. 4. & 5.* tamen quoad præſentem prohibitionem æqualiter

ma-

improbatur pactum continens conditionem, ac continens modum. Aliter difficultatem diſſolvere intendit Gloſſa *ibi*, quæ affirmat, libertatem eſſe rem inæſtimabilem, atque ideò cum ſpirituali potuiſſe commutari. Sed etiam hæc refellitur ex eo, nam etſi libertas inæſtimabilis res ſit, tamen ſpiritualis non eſt; unde pro re ſpirituali aſſequenda data ſimoniam inducit. His ergo, & aliis ſolutionibus omiſſis, veriùs dicendum eſt, in eo textu pactionem ſuſtineri, quia liberalitas quædam ex utraque parte interceſſit, libertatis ſcilicet datio ſub conditione Religionis, quæ ſolius liberti favorem principaliter continebat, nec onus aliquod, aut gravamen in favorem manumittentis adjiciebatur; unde nullo jure debebat improbari donatio illa libertatis ſub pacto ingreſſus Religionis; quippè ſi non intercedit voluntas ſtudioſa paciſcendi ſuper ſpiritualibus cum pacto oneroſo, talis conventio non prohibetur. Angujanus *de legibus*, *lib.4. cap.2.n.28.* latiùs dicemus *in cap.19. de ſimonia*.

10 Intelligitur c. conſtitutus, de Relig. domib.

Secundò ſuprà traditis adverſatur textus *in cap. conſtitutus*, *de religioſ. domib.* ubi proponitur Epiſcopum Albanenſem petiiſſe jus Epiſcopale in Eccleſia Cathedrali S. Petri, quæ erat fratrum Monaſterii Cryptæ, eo prætextu, quod ſita erat in ſua Diœceſi. Unde tenebatur in Epiſcopalibus reſpondere: œconomus verò Monaſterii allegabat Eccleſiam liberam eſſe ex eo, quia Epiſcopus Levitanus, qui fuerat Præſul ejuſdem Eccleſiæ, pactum fecerat cum monachis, ut ſoluta penſione octo denariorum quotannis liceret Abbati, & Monachis à quocumque vellent Sacramenta accipere, & libertatem illis conceſſit: quam conventionem Cœleſtinus III. confirmavit. Epiſcopus replicabat, eam conventionem fuiſſe ſimoniacam, atque per ſubreptionem à Pontifice confirmatam. His propoſitis coram Innocentio III. ipſe decrevit monaſterium cogendum eſſe ad ſolutionem prædictæ penſionis, & in Epiſcopalibus non teneri reſpondere. Ex quo textu deducitur, pactionem ſuper rebus ſpiritualibus factam, videlicet ut ſacramenta à quocumque Epiſcopo recipi poſſent, validam eſſe: igitur non rectè aſſerimus, pactionem ſuper rebus ſpiritualibus initam improbari. Agnoverunt difficultatem Gloſſa ibi, verbo *Recompenſationem*, Butrius, Hoſtienſis, & omnes repetentes, qui pro ea diſſolvenda varias excogitarunt ſolutiones. Sed illis omiſſis reſpondendum, pactum præſtandæ penſionis quotannis ideò approbari, & vires habere, quia confirmatum fuit à Romano Pontifice ut licitum, & juſtum: nam nullam continebat ſimoniæ labem, ſiquidem ibi non dabatur res temporalis pro ſpirituali, ſed pro jure ordinandi, & conferendi ſacramenta in alieno loco; nam poteſtatem ordinandi jam ipſe habebat, jus verò eam exercendi in alieno territorio fuit pacto acquiſitum, quod à Cœleſtino confirmatum fuit. Hoc etiam modo intelliguntur textus *in cap. penult. de confirmat. utili*. Concil. Lateranenſe ſub Alexandro III. *part.17. c.2.* qui reperitur in prima collectione, *ſub tit. de jurejur. c.5.* in hæc verba: *Inſinuatum eſt nobis ex parte Vv. quod cùm ipſe capellam de Illuſtr. canonicè fuiſſet adeptus, Canonici de Lamenſtanter ſuper eadem Eccleſia hujuſmodi conventionem fecerunt, quod ipſi eamdem Eccleſiam tenerent à prædicto Vv. & exinde annuum canonem deberent perſolvere: Et infrà: Sed quia compoſitio eidem Eccleſiæ fuit damnoſa, de juramento violato pœnitentiam recipiant, & præfatam Eccleſiam prædicto clerico reſtituant.* Communiter adverſùs præſentem deciſionem expendi ſolent textus *in cap. ſuſcitata, de in integr. reſtit. cap. penult. de confirmat. utili, cap. niſi eſſent, de præbend. cap.2. de arbitris, cap. fin. de rerum permut. cap. decimas 16. qu.7.* Quorum interpretationem, quia obvia eſt apud Balboam *in præſenti*, omittimus. Exponendus autem eſt textus non vulgò notus *in cap.1. de uſuris*, juxta ea, quæ adduximus *in cap. quiſquis 43. num. ult. de elect.*

11 Secunda concluſio probatur.

His pro expoſitione primę partis hujus textus præjactis, ut ad ſecundam perveniamus, ſit aſſertio: *Pactum turpe, aut impoſſibile de jure, vel de facto, nullam juxta ſacras, & legitimas ſanctiones obligationem producit.* Eam probant textus *in c.1. & 2. cap. in malis, cap. unuſquiſque, & per totam 22. q.4. cap. veniens 16. cap. cùm contingat 28. c. Quintavallis, de jurejurando, l. juris gentium 7. §. ſi ob maleficium, l. ſi unus 27. §. pacta, l. ſumptus, ff. de pactis, l.4. §. quæſitum, ff. ſi quis cautionibus, l. penult. & ult. ff. de condict. ob turpem cauſam, l.2. §.6. ff. de eo quod certo loco, l. ſi quis 31. ff. de eviction. l. ſi rem 6. §. rei turpis, l. ſi mandavero 22. §. quædam, ff. mandati, l. ſi in emptione, §.1. ff. de contrahenda emptione, l. illud, ff. de pactis dotalibus, l. alia, §.1. ff. ſoluto matrimon. l. libertus 30. ff. de operis libertor. l. ſi quis 112. §.3. ff. de legatis 1. l.1. §.9. ff. de obligation. & action. l. generaliter 26. l. veluti 27. l. ſi ſtipulor 35. l. ſtipulatio 61. l. ſi flagitii 123. l. continuus 137. l. ſi ita 126. §. ult. leg. Titia 134. ff. de V.O. l. ſi à reo 70. §. ult. ff. de fidejuſſor. l. ſi pro fure, ff. de condict. furtiva, l. inter 46. §.5. ff. de furtis, l. pacta, C. de pactis, l. mercedem, C. de condictione ob turp. l. liberam 2. l. ex eo 4. C. de inutilibus, l.3. C. de edilitiis action. l. nec prætermittendum 57. ff. pro ſocio; l.1. §. planè 14. ff. tutelæ, & rationibus, l. cùm fundum 18. ff. de vi armata, l. verum 31. l. impoſſibilium 185. ff. de regulis juris:* conſonat de jure Regio lex 28. *tit.11. partit.3.* Illuſtrant Covarruvias *in cap. quamvis, 1. part. §.6. n.6. de pactis*, Cujacius *ad Digeſta, in l. generaliter, ff. de V.O.* Donell. *lib.12. comment. c.21. & in d. l. generaliter, & in d. l. pacta*, Gibaliuus *de univerſ. negot. tom.1. lib.1. cap.4. art.3. regula 1. & lib.3. cap.1. art.6. regul. 5.* Merenda *lib.1. controv. c.9.* Antonius Matthæus *in collegiis, diſput.21.* Duarenus *de pactis, cap.4. nu.3.* Connanus *lib.5. commentarior. cap.5. nu.4.* Revardus, & Gothofredus in dicta regula *Neque*, & in regula *Impoſſibilium*, Petr. Barboſa *in l. alia, §. eleganter, n.28. ff. ſoluto matrim.* Arnoldus Vinius *de pactis cap.18.* Pecchius in regula *Nemo, de regulis juris in ſexto*; Antonius Faber *in d. l. ſi unus 27. §. pacta*.

Hæc aſſertio utriuſque juris monumentis firmata difficilis redditur ſequentibus argumentis. Primum militat contra eam partem, ubi aſſeritur, pactum turpe nullam producere obligationem. Ita inſurgo: Illud dicitur nullius momenti eſſe, quod adeò inefficax eſt, ut ad id impugnandum exceptione, vel auxilio opus non ſit; *l. non ſolum, ff. de O. & A*, cùm ipſa ſit actionis excluſio, *l.2. ff. de exception.* Donell. *ad rubric. C. eod. tit.* Pichardus *in rubric. Inſtitut. de exception. nu.23.* Vultejus *de judiciis, lib.2. cap.7.* ſed pacta turpia exceptione doli oppoſita infirmantur, *l. penult. ff. de condict. ob turp. l. Titia 134. in fide V.O.* igitur quia non ſunt nullius momenti. Augetur etiam; nam ſi promiſſum, vel datum ob turpe factum nullius eſſet momenti, non fieret accipientis, ſed maneret in dominio dantis, *l. nunquam, ff. de acquir. rer. dom.* ſed qui dedit ob turpem cauſam, amiſit dominium; ſiquidem vindicationem non habet, ſed condictionem, *l.1. & per tot. ff. de condict. ob turp.* igitur datum, vel promiſſum ob turpem cauſam, alicujus momenti eſt. Accedit; nam pacta turpia legibus probata ſunt: igitur non rectè aſſerimus juxta legitimas ſanctiones ea improbari. Probatur antecedens ex eo, nam conventiones, ne injuriarum agatur ob membrum ruptum, lege XII. Tabul. approbantur his verbis: *Si membrum rupit, ni cùm eo pacit, talio eſto: l. juris 7. §. ſi paciſcar, ff. de pactis* Gellius *lib.20. noct. Atticar. cap.1.* probat Gothofredus *ad l.12. Tabul. tab.7.* Similiter pactum ne furti agatur, *d. l. ſi unus, §. pacta*: injuriarum, *l. nondum 11. §.1. l. ſed unius 17. §. ſi ante, ff. de injuriis*, ne ex omni delicto agatur, excepto adulterio, *l. tranſigere, C. de tranſact.* Similiter; ut inhoneſtè quid præſtetur, *l. generaliter, ff. de V.O. l. ancillarum 27. §.1. l. ſi poſſeſſor 52. ff. de petit. hæredit.* igitur pactum turpe efficax eſt ex juris diſpoſitionibus. Secundum militat argumentum contra eam partem concluſionis ubi aſſeritur, pactum continens aliquid impoſſibile de jure, vel de facto, non valere; ita enim inſurgo. Actus viventium ita interpretandi ſunt, ut valeant potius quàm pereant, *l. quoties, 80. l. ſi ita 126. ff. de V.O. l. ubi, ff. de rebus dub. l. quoties 67. ff. de reg. jur.* igitur pactum quid impoſſibile continens debet interpretari, ut valeat potius quàm pereat. Augetur primò hæc difficultas ex eo, nam ſtipulationes ædilitiæ impoſſibiles ſunt, ſiquidem promiſſor ſpondet ut non ſit quod eſt, videlicet ſervum furem non eſſe, veſpillonem non eſſe, fugitivum non eſſe, cùm ſit fur, veſpillo, & fugitivus; aliàs ſi non eſt, fruſtrà id promitteretur: & tamen hujuſmodi ſtipulationes vires habent, *l. ſciendum 19. §.1. ff. de ædilit. edict. l. ſi ita quis, l. qui ita, ff. de eviction.* igitur conventiones impoſſibiles alicujus momenti ſunt. Augetur ſecundò hæc difficultas ex eo, nam quid impoſſibilius, quàm hominem mortuum tradere; ſed qui promiſit hominem mortuum, poſt mortem dare cogitur, *l. inter 83. §. penul. l. ſervum 91. in princ. ff. de V.O. l.4. ff. qui ſatiſdare, l. eum qui 30. §.1. ff. de ſolution.* igitur pactum initum circa impoſſibile, ex facto utile eſt. Tertiò tandem contra eam exæquationem, quam facit Greg. noſter inter pactum impoſſibile, & turpe, illa inſurgit difficultas; nam magnum diſcrimen eſt inter pactum turpe, & impoſſibile; ſiquidem turpe, ſive affirmativum ſit, hoc eſt, ſi flagitium feceris; ſive negativum, videlicet, ſi maleficium non feceris, non ſuſtinetur, *l. juris 7. §. ſi ob maleficium, ff. de pactis*: & pactum impoſſibile negativum valet, *l. impoſſibili 7. l. in illa 8. ff. de V.O. l. ſi pupillus 9. §.1. ff. de novat.* igitur non rectè à Gregorio noſtro in omnibus, & per omnia exæquantur pacta turpia cum impoſſibilibus.

12 Impugnatur variis argumentis.

13 Pactum turpe quid. Sed his non obſtantibus vera eſt Gregorii deciſio, videlicet pacta turpia, & impoſſibilia nullius eſſe momenti; quam ut perfectius comprehendamus, ſciendum eſt, pactum turpe dici, quod lædit pietatem, exiſtimationem, verecuudiamque noſtram; in ſumma quidquid contra bonos mores paciſcitur; *l. pacta, C. de pactis, l. ſi quis inquilinos, §. penult. ff. de legat.* 1. Hujus autem pacti turpis duplex genus datur; unum cùm quis fieri paciſcitur, quod turpe eſt: aliud cùm quis aliquid fieri paciſcitur, quod per ſe turpe non eſt, ſed ejus naturæ, ut ex eo ad delinquendum invitemur. Ad primum genus ſpectant facta, cùm qnis paciſcitur ut maleficium fiat, *d. l. juris 7. §. ſi maleficium* 50. ut flagitium, ideſt ſtuprum, *l. 1. in fin. ff. de extraordin. crimin.* perpetretur, *l. ſi flagitium* 123. *ff. de V. O.* aut lenocinium fiat, *l. 5. Cod. de condict. ob turp.* ut quis ſub pœna cogatur uxorem ducere, aut retinere, *l. Titia* 134. *ff. de V. O. l. 2. Cod. de inutilib. ſtipul.* ut nomen turpe quis ferat, argumento textus *in l. facta* 63. *§. ſi verò, ff. ad Trebellian.* vel teſtem muliebrem deferat, argomento legis *veſtis, §. muliebria, ff. de auro, & argento*. Ad ſecundùm pertinent, cùm quid tale promittitur, per quod impunitatem quis conſeqnitur, vel præmium flagitii commiſſi, *l. ſi flagitii* 123. *ff. de V. O.* aut cùm qoid murienti promittitur, ne faciat, *dict. leg. juris 7. §. ſi ob maleficium*, ubi Faber & Hothomanus, *leg. 1. in fin. l. 2. l. 4. §. ſi tibi, cum legib. ſequent. ff. de condict. ob turpem, l. omnes 4. l. 6. Cod. eodem.* In qua parte notandi ſunt textus *in leg. ea quæ* 57. *ff. de donat. inter, leg. 3. §. illud, de calumniat. l. alia, §. eleganter, ff. ſolut. matrimon. leg. 2. Cod. de in jus vocando, l. 15. §. 1. l. 45. ff. ad leg. Falcid. leg. ſi patronus* 20. *de donation. leg. fin. Cod. de condict. ſine cauſa, leg. quod ſi locus* 11. *ff. de relig. & ſumpt.* Turpe enim eſt accipere, ut à maleficio temperes, à quo ſpontè abſtinere debes, ut conſiderant Jaſo, & Faber *in d. l. ſi ob maleficium*; vel ſi paciſcator ne de dolo agatur, *l. ſi unus, §. pactus 4. ff. de pactis*, ne de moribus agatur, *l. illud, 5. ff. de pactis dotal.* de hærede faciendo, *l. ex eo 4. ff. de inutilibus ſtipulationibus*: ineſt enim in eo votum captandæ mortis alienæ, *l. ultim. Cod. de pactis*. Pactum cum advocato de quota litis, turpe etiam eſt, *l. ſumptus, ff. de pactis, l. 1. §. ſi qui, de extraordin. cognit.* ſi quis pecuniam accipiat, ut rem commodatam, aut depoſitam reddat, *l. 2. §. ult. ff. de condit. ob turp.* Si verò ut filium emancipet, turpis non eſt ſtipulatio, *l. utrum 97. ff. de V. O.* obi Donellus. Stipulatio per quam promiſſor punitur, ſi delictum fecerit, ſuſtinetur, *l. ex ea*, 121. *§. mulier, ff. de V. O.* Quæcumque igitur pacta paciſcentem ad delinquendum invitant, nollius momenti ſunt, & hæc, ſicut illa primi generis, nullam obligationem producunt. Donellus *in dict. l. pacta*.

14 Prædictis conventionibus quoad effectus affinia ſunt pacta impoſſibilia, cùm qnis promittit impoſſibile de facto, vel de jure. De facto, ot hyppocentaurum dare, *l. ſi ita* 97. *ff. de V. O. §. 1. Inſtitut. de inutil.* licèt enim in rerum natura hyppocentaurum dari teſtetur D. Hieronymus *in vita Pauli*; tamen hujuſmodi monſtrum raro, aut nonquam reperiri probant Corraſios *lib. 5. miſcellan. c. 2.* Carranza *de partu, cap. 17. ex num.* 80. Philippus Camerarius *lib. 2. ſucceſſ. cap.* 71. Delrius *in notis ad Senecam in Medæa, pag.* 332. Covarruvias *lib. 4. variar. cap.* 2. Baronius *anno* 343. *num.* 1. Salmot, *ad Pancirol. in memor. tit.* 48. Hieronymus Magius *lib. 1. miſcellan. c.* 19. Florus Sabinius *lectionum cap. 6.* Inſtitutarii *in d. §. 1. de inutilibus*: vel hominem mortuum tradere, *l. quod ſi ſtipulor 35. ff. de V. O.* montem aureum conſtruere, cœlom aſcendere, *§. impoſſibilis, Inſtitut. de inutil.* Romæ promittens eodem die Carthagine dare, *l. 1. §. 6. ff. de eo quod certo loco*. De jure, ut ſi quis promittat ſororem uxorem ducere, *d. l. ſi ſtipulor. §. 1.* ſi minor promittat ſervum manumittere, *l. ſi minor, 66. ff. de V. O.* in his enim omnibus pactis nulla obligatio naſcitur, nec ſi pœna promittatnr, debetur, *l. ſi ſtipulatus, 97. l. ſi ita 126. §. fin. ff. de V. O. l. quod de bonis, §. 1. ff. ad l. Falcid.* ſi enim prima, priocipaliſque obligatio eſt inutilis, ſecunda, ſeu illius ſequela, invalida erit, *l. ſi homo 69. hoc tit. l. inter 83. §. Stichum, l. ſi ſervus 91. ff. de V. O.* cùm enim pœna adjiciatur ad acuendam obligatiouem debitoris, fruſtra adjicitur, quando impoſſibile eſt promiſſum præſtare, *l. 38. titul. 11. partit. 5.* Nec obſtat principium textus *in l. ſi impoſſibilis 7.* juncta lege ſequenti, *ff. de V. O.* ubi in illa ſpecie, ſi digito cœlum non tetigeris, centum ſpondes, valet ſtipolatio, & confeſtim centum debentur; quia certum eſt, imò neceſſarium, cœlum non aſcenſurum: igitur pœna adjecta obligationi impoſſibili debetur. Nam diſcrimen conſtituendum eſt inter eum caſum, in quo in vim conditionis res impoſſibilis ponitur, & inter eum, in quo in vim diſpoſitionis. Primò caſu, quia una ſtipulatio eſt, & adeſt voluntas contrahentium, valet pœnæ adjectio: ſecundò verò non ſubſiſtit, ut docet *in dict. l. 7.* Alexand. *nu. ult.* Jaſo *num. 7.* Giphanius *num. 5. & 6.* Aleiatus *nu.* 15. totum tamen facit voluntas contrahentium, quæ quomodo cognoſcatur, exponit Donellus *in l. ſi homo 69. ff. de V. O.* nec ad æſtimationem rei impoſſibilis promiſſæ ſuccedit obligatio, *l. cum hæres, 39. ff. de legat.* 1. imò ſi res à principio poſſibilis fiat impoſſibilis, perit obligatio, *l. ſi Stichus 33. l. ſi ex legati, ff. de V. O. l. promiſſor 21. ff. de conſtitut. pecun.* ſi tamen aliquid impoſſibile ſit promiſſuri, aliis verò poſſibile, rata erit obligatio, *l. continuus 137. §. ſi ab eo, ff. de V. O.* Gedens *de contrahend. ſtipulat. lib. 1. cap. 6. aſſert. 13. num.* 1.

Impoſſibilium igitur reſpectu omnium, ſive de jure, ſive de facto, nulla obligatio eſt, *l. impoſſibilium, ff. de regul. jur.* & non ſolùm ſi impoſſibilia, verùm ſi poſſibilia promiſſa ſint ſub conditione impoſſibili, vitiantur; quia adjectio conditionis impoſſibilis in contractibus eos vitiat, *l. impoſſibilis, de V. O. l. non ſolum 30. de oblig. & act. l. ſi ſub impoſſibili 30. de fidejuſſor.* licèt in ultimis voluntatibus contrarium ubſervetur, *l. 1. ff. de condit. inſtitution. l. 3. de condition. & demonſtr.* cujus diſcriminis rationes tradunt Sarmiento *lib. 2. ſelect. cap.* 3. Donell. *lib. 6. comment. c.* 18. Amaya *lib. 2. obſervat. cap. 11. num.* 3. Duaren. *in dict. l. impoſſibilis* 7. Baſilius *de matrimon. lib. 3. cap.* 3. Spino *in ſpeculo teſtament. 1. part. rubric. ex num.* 38. Caldas Pereyra *in l. ſi curatorem, verbo Sine curatore*, Caldeira *lib. 2. variar. c.* 4. Larreategui *lib. 7. ſelect. cap. 2. & duobus ſequentibus*, Paulus Durant. Galganetus, & Balduinus, qui de conditionibus ſcripſerunt apud Ripol. *in l. 3. ff. de condition. & demonſtr. ex num.* 49. Præceptor ſemper laudandus D. Joſephus de Retes *in l. impoſſibilis 7. de V. O.* & nos nonnolla dabimus *in cap. fin. de condit. appoſit.* Interim obſervandi ſunt textus *in l. ſervo, de condict. indeb. l. cùm filius 90. de legat. 3. l. Titius §. fin. de excuſat. tutor. l. 1. §. ſi hæreditarium, ff. de condition. inſtit. l. ſi peculium 6. §. & ſi fuerit, ff. de peculio legato, l. ſi ita 13. §. ſed ſi ancilla, ff. de manum. teſtam. l. Paulus, §. Gajus, ff. de fideicommiſſ. libert. l. generali, §. duo, ff. de uſufruct. legat., l. 4. §. 1. ff. de ſtatu liber. l. facta 63. §. ſi ſub conditione, ff. ad Trebell. l. inde 23. §. idem Julianus ff. ad l. Aquil. l. 5. C. de inſtit. & ſubſtit. l. hujuſmodi 64. ff. de V. O. l. ſimiliter, §. ex aſſe, ff. de jure deliber. l. dictam 8. C. de condict. ob turpem, l. cohæredi, §. ult. de vulgar. l. ſi filius 25. ff. de condit. inſtit. l. modo, l. cùm tale, §. Mævia, l. Lucius 83. ff. de condit. & demonſtr. l. 3. §. filius, ff. de liberis, & poſthum. l. dotem 12. ff. de dote prælegat. l. Stichum 39. §. 4. ff. de ſtatu liber. l. ſi quis filio 32. l. Titia 36. ff. de legat. 1. l. quadringenta 88. §. 1. ff. ad l. Falcid.* Manet ergo, impoſſibile dici id, cùjus exiſtentiæ repugnat natura, juxta Ariſtotelem *lib. 4. Phyſic. text.* 4. 15 Impoſſibilium nulla obligatio eſt.

Quibus præmiſſis facilè cognoſcitur ratio decidendi hojus textus; nam cùm impoſſibilium nulla obligatio ſit, *d. l. impoſſibilium*; unde ſententia impoſſibilitatem continens, invalida eſt, *l. fin. §. 1. ff. quæ ſentent. ſine appellatione*: & id poſſimus, quod de jure poſſumus, vel ſecundùm bonos mores, *l. filius, ff. de condit. inſtitut.* & quod eſt impoſſibile de jure, vel de facto, dari, fierive non poſſit, *l. ſi ſtipulor. 35. ff. de V. O.* ideò impoſſibilium, aut rei turpis pactio nullius momenti eſt, adeò ut nec juramento firmari poſſit, *cap. ſi aliquid, cap. unumquodque* 22. *q.* 4. qooniam tolerabilius eſt non adimplere, quàm facere quid inboneſtum, & contra bunos mores, *cap. in malis* 22. *q.* 4. poteſt enim jus poſitivum improbare aliqua pacta, quæ ſint contra bouos mores, etiam civiles, quia materia conventionum ſubeſt legi, adeò qnidem, nt quæ lege improbata ſit, injuſta ſit ſimpliciter, nec ex natura obliget; redditur enim mala, quia prohibita eſt; & actus ſit nullus omnino, quia pet legem irritatur, *l. non dubium 5. C. de legibus, cap. imperialis* 13. 25. *q. 2. cap. quæ contra 64. de R. I. in 6.* igitur in his caſibus pacti turpis deficiet æquitas naturalis, nec qui promiſit, tenebitur fidem implere, quia æquitas naturalis admiata eſt cum præceptis eivilibus, *l. bona fides 31. ff. depoſiti*; & variata materia pactorum per jus poſitivum, non ſupereſt juſtitia, quæ petit omnimodam proportionem ex parre omnium eircumſtantiarum rei, perſonarum, &c. itaque lex civilis, quæ directo efficere non poteſt, ut obligatio orta ex æquitate naturali non æſtimetur, poteſt efficere per obliquum, ne oriatur irritando materiam, circa quam verſantur pacta ipſa: docent Covarr, *in regula Peccatum, 2. par. §. 4. num. 6.* Azevedo *in l. 1. tit. 1. lib. 5. recopilat. num.* 24. Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp. 7. ex n. 16. & lib. 6. diſput. 38. nu.* 20. Salas *de legibus diſput. 16. ſect. 12. n.* 50. Tapia *lib. 4. catenæ moralis*, 16 Traditur ratio decidendi.

Digitized by Google

ralis, tomo 1. *q.* 12. *artic.* 1. juxta quæ principia obiter expoſitus manet textus alioquin difficilis *in l. cum lex*, 46. *ff. de fidejuſſorib.* Unde apparet juxta utriuſque juris principia, Gregorium IX. ſtatuiſſe pacta turpia, aut impoſſibilia de jure, vel de facto, nullam obligationem producere, ſicut ait Imperator *in l. ult. C. de pactis. Nullam vim habent, nec ad obligandum.*

17 *Diſſolvitur argumenta.* Nec difficultates ſuprà expenſæ adverſantur. Non prima, cui ut ſatisfaciat Cujacius *in leg. generaliter* 26. *ff. de V.O.* ita diſtinguit: aut agitur de vi ſtipulationis civilis, inſpecto jure civili; & tunc non producit obligationem, nec actionem de jure civili, aut Prætorio; & quia conſtat de turpitudine, denegatur actio, aut de turpitudine non liquet, & datur actio, quæ eliditur exceptione; quo caſu procedunt textus ſuprà citati. Cujacium ſequitur Pacius *centur.* 7. *q.* 28. Alii communiter diſcrimen conſtituunt inter eum caſum, in quo turpitudo verſatur ex parte utriuſque; & tunc ajunt nullam obligationem dari, *d. l. generaliter* 26. & cùm datur, tantùm ex parte accipientis; & tunc obligationem naſci credunt, ſed exceptione elidi, quo caſo intelligunt textum *in d. l. pen.* eam refellit Pichardus *in d. §. quod ex turpi*. Quare his, & aliis omiſſis, veriùs dicendum eſt cum Bartolo, quem ſequitur Donel. *ibi*, diſtinctionem adhibendo inter pactionem turpem, ita turpiter conceptam, ut ipſa turpitudo expreſſa ſit in pactione; & inter eam pactionem, quæ continet turpitudinem tantùm tacitam. Primo caſu nulla obligatio ex tali pactione naſcitur: ſecundo verò actio producitur; nam cùm reverà in hoc ſecundo caſu nulla cauſa, vel ſaltem injuſta ſit, ideò iniquum eſt, reum condemnari, ſed potiùs exceptione juvari debet. Inde cùm textus *in d. l. pen.* loquatur de ſecundo caſu, ut probat Donel. *in d. l.* 26. *de V.O.* ideò ex ea actio, licèt ineſficax, naſcitur *in d. l. Titia* 134. Ob aliam rationem exceptio neceſſaria eſt, quia apertè ſtipulatio contra bonos mores concepta non erat; nam cùm in perſonis parentum concepta eſſet, non repugnabat expreſsè verbis legum, quibus libertas matrimonii ſtipulationibus impediri prohibetur: at licèt verbis ſtipulatio non repugnaret, quia ſententiæ legum contraria erat, ideò actio, quæ naſcitur, ineſſicax eſt. Donel. *in d. l. generaliter* 26. Nec primum augmentum hujus difficultatis, quo dicebamus, ex turpi cauſa datum non vindicari, ſed per condictionem repeti, adverſatur; nam verum eſt, transferri dominium dati ob turpem cauſam ex eo, quia cùm ad ejus tranſlationem nihil aliud deſideretur præter voluntatem domini rem transferri volentis, *l. traditio*, *ff. de acquir. dom. l. traditionibus*, *C. de pactis*, *§. per traditionem*, *Inſtit. de rer. diviſion.* Donel. *lib.* 4. *comment. c.* 16. & adſit in dante, licèt ex cauſa turpi, voluntas transferendi dominium, qui dedit non vindicationem, ſed repetitionem habet. Nec quod expendebamus ex verbis legis 12. Tabular. & dicta lege *transfigere*, aliquid probat; nam pacta ne injuriarum, vel furti agatur jam commiſſi, vel tranſactiones ſuper criminibus capitalibus, quæ ſanguinis pęnam irrogant, aliquam turpitudinem non continent; tum quia per pactiones iſtas non læditur jus publicum, aliàs improbarentur, ut *in l. ſi unus* 27. §. 4. *ff. de pactis*; ſed tantùm privata, familiariſque utilitas, *d. l. juris gentium*, *§. ſi paciſcar*; tum quia, ut ait Ulpian. ignoſcendum eſt ei, qui ſanguinem ſuum qualiter redimere voluit, *l.* 1. *ff. de bonis eorum qui antè ſententiam*; latiùs proſequuntur ſuis commentariis interpretationem textus *in d. l. transfigere*, Padilla, Delrius, David Argent. Donell. & Antonius Matthæus *in eo textu*, idem Anton. *tom.* 2. *de criminibus*, *pag.* 943. Cujac. *lib.* 6. *obſerv. c.* 11. Revardus *lib.* 4. *variar. c.* 6. Faber *lib.* 2. *conject. c.* 20. Hothoman. *illuſt. qu.* 23. Hunnius *in Treutler. volum.* 2. *diſp.* 2. *theſi* 6. *qu.* 43. Pichardus *in §.* 7. *Inſtit. de pœna temer. litig.* plures laudati à Valeron *de tranſact. tit.* 3. *q.* 5. Nec augumentum ultimum obſtat, deductum *ex d. l. generaliter*, *ff. de uſuris*: non enim quia Paulus ait, inhoneſtas præſtationes non venire in judiciis bonæ fidei, fatetur venirè maximè in judiciis ſtricti juris; hoc enim pluſquam abſurdum eſt: ſed ait non venire, maximè in judiciis bonæ fidei, ut *in l.* 1. *C. de reſcind. vend.* aſſeritur, bonam fidem deſiderari in contractibus bonæ fidei, nec ideò negatur in contractibus ſtricti juris non requiri. Nec etiam obſtat textus *in d. l. ſi poſſeſſor* 52. *ff. de petit. hæredit.* nam licèt inhoneſtæ præſtationes in aliis judiciis non veniant, veniunt tamen in petitione hęreditatis ex ſpeciali ratione, ne videlicet honeſta interpretatio non honeſto quæſtu poſſeſſori lucrum faciat, ideſt, ne honeſtatis prætextu inhoneſtum quæſtum faciat poſſeſſor. Cujacius *lib.* 23. *quæſt. Papin. in d. l. generaliter*: deinde, quia præſtationes illæ non erant inhoneſtæ petitori, licèt eſſent inhoneſtæ poſſeſſori, ut conſiderat Oſuald. *lib.* 19. *comment. Donelli*, *c.* 14. *littera H*, poſt quos latè agunt de ejus textus interpretatione Hothomanus *de uſuris*, *c.* 3. Leothardus *eod. tract. q.* 96. Maſius *lib.* 2. *commun. opin. c.* 8. & nos *in cap. inter opera*, *de ſponſalibus*.

Nec ſecunda difficultas, quam adversùs ſecundam partem noſtræ concluſionis expendebamus, adverſatur; 17 *Diſſolvitur ſecunda difficultas.*
nam ea conſideratio procedit, quando voluntas contrahentium obſcura eſt, vel ambigua; tunc enim ita interpretari debet, ut valeat potius quàm pereat: at in conventione turpi, aut impoſſibili, nulla datur ambiguitas: unde nullo modo paciſcentium voluntas, quæ nulla præſumitur in ſimili conventione, interpretari poteſt: difficilius eſt, quod de ſtipulationibus, & ædilitiis dicebamus, præcipuè cùm affirmet Ulpianus de illis loquens *in l. verum* 31. *ff. de regul. juris*, verum eſſe, neque pacta, neque ſtipulationes factum tollere; quod enim impoſſibile eſt, neque pacto, nec ſtipulatione poteſt comprehendi. Loquitur enim Ulpianus de illis ſtipulationibus, furem non eſſe, veſpillonem non eſſe, ut facilè conſtabit, ſi conferatur ejus inſcriptio cum lege *non impoſſibile* 50. *ff. de pactis*, *l. ſi ita quis* 31. *ff. de eviction. l. ſcilicet* 20. *l. in lege* 44. *ff. ad leg. Aquil. l. ut ſolet* 15. *ff. de præſcriptis verb. l. aliud* 174. *ff. de V.S.* Pro cujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, in hac parte Proculeianos à Sabinianis diſſenſiſſe, & ſententiam Sabini prævaluiſſe, ut conſtat *ex l. verum* 31. *ff. de regul. juris*. Proculi ratio ea erat, quia promittere ſervum meum eſſe ſanum, ſpectat ad habitum corporis ſervi; promittere non eſſe furem, ſpectat ad habitum animi ipſius: quæ omnia ſunt extra meam poteſtatem, quia corporis habitus & animi, voluntas, aut affectiones propriæ ſunt ſervi, *l.* 3. *C. de hæredibus inſtit.* Igitur rem præſtatione impoſſibilem promittit venditor: quod & conceſſit Sabinus. Sed nihilominus contrarium tenuit optima ratione, docens hæc, ſanum eſſe, furem non eſſe, non eſſe referenda ad habitum corporis, aut animi, qui non ſubeſt alienæ poteſtati; ſed ad qualitatem, ad bonitatem rei, ad juſtum ipſius valorem, adeò ut ſi aliter ſervus ſe habeat, quàm promiſſum eſt, præſtet venditor emptori quantum ſui interfuit: quod & valido confirmavit argumento; inquit enim apud Ulpianum *in d. l. verum*, quando venduntur animalia, promittit venditor juxta edictum Ædilium, ea ſana eſſe, rectè edere, & bibere: quæ ſtipulationes ſuſtinentur, tanquam eorum bonæ qualitatis, ob quas digna pretio convento cenſentur, *l.* 1. *§.* 1. *ff. de ædilit. edict. l. ex empto* 11. *§. animalium* 4. *ff. de actionibus empti*, Marcus Varro *lib.* 2. *de re ruſt. c.* 2. *cum tribus ſequentibus*, Gellius *lib.* 4. *noctium Attic. c.* 2. notarunt plures relati ab Amaya *lib.* 1. *obſerv. c.* 13. *nu.* 1. & ultra illos Cujacius *lib.* 9. *obſervationum*, *cap.* 3. Briſſonius *lib.* 2. *de formulis*, *propè finem*, Revardus *de authorit. prudent. part.* 10. Durantius Caſel. *lib.* 1. *variar. c.* 10. ergo ut in animalibus bona habitudo corporis promitti poteſt, ita in ſervis, tam reſpectu corporis, quàm animi; & ea promiſſione furem ſervum non eſſe, non id agitur, ut factum non factum ſit, ſed continetur, quanti intereſt furem non eſſe: quare paciſcentes impoſſibile non promittunt, videlicet factum infectum reddere; verùm id agunt, ut quanti intereſt, præſtetur, ſi illud vitium emptor in ſervo vendito compererit. Similiter non eſt impoſſibile pactum, ne facias furem, aut fugitivum; quia qui ita promittit, non ſpondet quid impoſſibile, aut factum alienum ſimplex, ſed factum proprium, videlicet ſe non ſolicitaturum ut ſur fiat, aut fugitivus, *d. l. non impoſſibile*, ubi omnes Claſſici, Amaya *lib.* 2. *obſerv. c.* 13. *n.* 9. Petrus Faber, Revardus, & Gothofredus *in d. l. verum* 31. Pichardus *in §. ſi quis alium*, *Inſtit. de inutilib.* Nec quod dicebamus de homine mortuo, & promiſſo poſt moram, obſtat; nam licèt lumine naturæ notum ſit, hominem mortuum inutiliter promitti, *l. ſi homo* 69. *l. liber* 103. *ff. de V.O. l.* 21. *tit.* 11. *partita* 5. *l. ult. ff. de confeſſis*, *§. idem juris*, *Inſtit. de inutilibus ſtipul.* docent ultra repetentes *ibi*, Donel. *lib.* 11. *comment. cap.* 20. Valentia *lib.* 2. *illuſt. tract.* 2. *c.* 3. *n.* 20. & 21. & *cap.* 4. *ex nu.* 10. Suarez à Mendoza *ad legem Aquiliam*, *lib.* 3. *c.* 4. *à nu.* 15. cadaver enim, ad cujus formam reducitur, inutilis prorſus præſtationis eſt; & in hoc ſenſu nihil eſt, & per conſequens nullius, vel impoſſibilis præſtationis; quia id poteſt dari, cujus poteſt dominium transferri, *l. ubi autem* 75. *§. fin. ff. de V.O.* §. *ſic itaque*, *Inſtituta de actionibus*: docent Donellus, & Valentia *ubi proximè*, Connanus *lib.* 6. *comment. cap.* 4. *num.* 6. tamen quan-

Digitized by Google

quando vivus promiſſus fuit ſervus utiliter, vel efficaciter, & poſt moram deceſſit, deberi, & promitti valet; quia propter promiſſoris culpam, qui moram commiſit, perinde habetur, ac ſi ſervus adhuc in rebus humanis ſtaret, & ſic in perpetuum tenetur, *l. nemo*, *§. ult. l. ſi ex legatis*, *ff. de V.O. l. quod 5. ff. de reb. credit.* Donel. *lib. 16. cap. 2.* & fusè *in tract. de mora*: quæ præſtatio cùm ſit pretii, ſive æſtimationis, impoſſibilis non eſt, *l. penult. ff. de vi, & vi armat. l. inter 46. ff. de furtis*; qua ſolutione accipiendi ſunt textus *in l. ſi ſervum 91. §. ſequitur*, *ff. de V.O. l. fin. ff. de condict. furtiv. l. promiſſor 23. ff. de conſtituta pecun. l. qui Stichum 5. l. fin. ff. de confeſſis*, *l. ſi uſusfructus 6. ff. de uſufruct. legato*, *l. quæcumque 46. ff. de O. & A.* Nec tandem ultimum augmentum obſtat, quod expendebamus contra exæquationem illam indiſtinctè à noſtro Gregorio factam inter pactum turpe, & impoſſibile negativè conceptum; quia certum eſt, pactum turpe etiam negativè conceptum, nullius momenti eſſe, ex ratione ſuprà adducta: impoſſibile verò negativum, ut *Cœlum non aſcendas*, valere; quia hæc conventio neceſſaria magis eſt, quam impoſſibilis, & puram producit obligationem, cùm figuram conditionis magis quàm poteſtatem contineat, *l. ſi pupillus 9. §. qui ſub conditione*, *ff. de novation.* Unde exæquatio à noſtro Gregorio facta accipienda eſt de pactis turpibus, & impoſſibilibus affirmativè conceptis: quo caſu æqualiter invalida ſunt una, atque alia.

19 Proponitur l. ſi quando, ff. de oper. liber. Primò Gregorii IX. deciſioni opponitur textus *in leg. ſi quando 3. ff. de operis libertor.* ubi proponitur, libertum promiſiſſe duobus patronis operas præſtare: quæſtionis fuit, an teneretur cuilibet ſolvere partem? Et Labeoni placuit, teneri partem ſolvere. Proſequitur Pomponius, & Labeonis ſententiam probat eo exemplo, quia ſi quis promittat operas præteritas, quæ præſtari non poſſunt, obligatur: ex quo textu expreſsè deducitur, promiſſionem rei impoſſibilis valere, ſiquidem impoſſibile eſt operas pro parte præſtare, quæ individuæ ſunt, *l. libertus 51. §. 1. ff. de operis libert. l. 1. §. ſed operis*, *ff. ad leg. Falcid. l. in ſtipulationibus 54. §. 1. ff. de V.O.* & etiam fatetur Conſultus, operas præteritas deberi, quæ jam præſtari non poſſunt: ergo promiſſio, ſeu pactio quid impoſſibile continens, ſuſtinetur. Pro hujus textus interpretatione ſciendum eſt, quod cùm opera diurnum officium ſit, *l. 1. ff. de operis libertor.* & in actu conſiſtat, *l. 1. ff. de operis ſervorum*, neque uſumfructum per omnia comitetur, *l. 2. ff. de uſufruct. legat.* ſed proprio, & peculiari jure cenſeatur, *l. 1. §. ſed operis*, *ff. ad l. Falcid.* Cujac. *lib. 2. Pauli ad edictum*, *in d. l. 1. ff. de oper. ſervor.* & individua ſit, quatenus continet factum tale, quod unico actu non conſumatur; tamen factorum individuorum regulis non æſtimatur, *d. l. in ſtipulationibus*; imò plures operæ promiſſæ, tanquam plures res in genere debitæ, non partibus pro indiviſo, ſed numero dividuntur, & promiſſio operarum ſimilis eſt illis, in quibus genera promittuntur, *d. l. in ſtipulationibus*, *d. l. libertus 15.* Unde *d. l. ſi quando*, operæ dividuntur non partibus pro indiviſo, ſed numero; & ſi promiſit libertus tantùm operam, quamvis non detur diviſio ex parte debentis, tamen commoditas poteſt communicari, *d. l. in ſtipulationibus*, *§. ult.* Quoad operas præteritas facilior expoſitio eſt, nam cùm eo caſu, quo operæ præteritæ ſunt, obligatio ſuccedat ad intereſſe, ſive æſtimationem, *l. ſi non ſortem 26. §. libertus*, *ff. de condict. indebit.* inde & deberi, & peti pars operarum poteſt, id eſt earum æſtimatio. Valentia *tom. 2. illuſtr. tract. 4. cap. 6. num. 33.*

20 Intelligitur l. ea quæ 57. ff. de donat. inter. Secundò opponitur textus *in l. ea quæ 57. ff. de donation. inter*, ubi ſtipulatio, qua uxor promittit, ut ſi divortium ſua culpa ſequatur, aut ipſa repudii libellum mittat, certa quantitate mulctetur, valet, & ſuſtinetur; & tamen hæc ſtipulatio turpis eſt, cùm licèt intra metas pœnæ à lege ſtatutæ ſtipulatio defendatur, *l. non eſt 50. ff. de pactis*; pœnis tamen legum contenti eſſe debemus, ut probat ab ſpecie textus *in l. ſtipulatio 19. ff. de V.O. l. 2. Cod. de inutilib. ſtipulat.* divertentibus enim ſine cauſa jam certæ pœnæ à jure erant ſtatutæ, quas enumerat Scipio Gentilis *de donation. inter*: igitur ſtipulatio turpis non improbatur. Omiſſis aliis difficultatibus illius textus, quas proponit, exponitque Cujac. *lib. 6. reſp. Pap. in eo textu*, reſpondendum eſt, ſtipulationem, de qua ibi agitur, non eſſe turpem, nec pœnam continere, ſed tantùm modum à partibus conventum, ut quantitas videlicet donata reſtitueretur, ſequuto divortio mala gratia. Maritus enim tempore donationis non ſimpliciter donavit, ſed paciſcendo, ut ſi ſine cauſa uxor divertiſſet, illi reſtitueretur quantitas donata: qui modus adjectus defenditur, ſicut alius quilibet in traditione rei propriæ, *l. in traditionibus 48. ff. de pactis*, *leg. qui Romæ 122. §. Flavius*, *ff. de V.O. l. 1. & per totum Cod. de donation. quæ ſub modo*: ita illum textum accipiunt Donellus *in l. 19. num. 5. ff. de V.O.* Gentilis *de donation. inter*, *lib. 3. cap. 17.*

Deinde opponitur textus *in l. 1. §. quæ onerandæ*, *ff. quarum rerum actio non datur*, ubi proponitur, quod ſi patronus à liberto ſtipuletur, ne ipſum offendat, & ſi offenderit, in ſervitutem reducatur, talem ſtipulationem tanquam factam onerandæ libertatis cauſa non valere. Ex quo textu duplex naſcitur difficultas. Prima in hunc modum: non valet ſtipulatio hæc, quia oneratur libertas: igitur quia libertas in eo conſiſtit, ut libertus poſſit offendere patronum. Secunda ex eo, quia pœnis à legibus ſtatutis contenti eſſe debemus, *d. l. 19. ff. de V.O.* igitur hæc ſtipulatio ex alio capite, videlicet quia concepta erat in eo caſu, quo certa pœna à lege conſtituta reperiebatur, improbari debebat. Primæ difficultati reſpondendum eſt, ſtipulationem in eo textu fuiſſe conceptam, ne etiam leviuſculè libertus patronum offenderet, qua ſponſione libertas onerabatur, ſiquidem ob levem injuriam poterat libertus revocari in ſervitutem, ut exponit Oſualdus *lib. 16. comment. cap. 22. littera E.* Secundæ difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, pœnam in eo textu adjectam eſſe à jure ſtatutam eo caſu, quo libertus ingratus exiſtens patronum offenderit, *l. 1. Cod. de ingratis libertis*, *l. alimenta 6. §. 1. ff. de agnoſcendis liberis*; & quando ſtipulationi ea pœna tantùm adjicitur, quæ à jure conſtituta eſt, ſtipulatio ſuſtinetur, *l. non eſt impoſſibile*, *ff. de pactis*, *l. quidam 132. ff. de V.O.* 21 Exponitur l. 1. §. quæ, ff. quarum rerum.

Rurſus noſtræ aſſertioni adverſatur textus *in leg. inſulam 58. §. in operis*, *ff. locati*, ubi celebratus fuit contractus locationis, ut domus conſtrueretur; & tempus ad ædificationem præſcriptum fuit, & conventum, ut niſi intra illud opus perficeretur, locator conductori quanti ejus intereſſet, præſtaret. Ob temporis preſſuram impoſſibile erat opus perfici: quæſitum fuit: utrum talis contractus ſuſtineretur? Et reſpondet Conſultus, contractum valere, judicemque debere locatori concedere tempus arbitrio boni viri, intra quod domus conſtrui poſſit. Ex quo textu apertè conſtat, pactionem impoſſibilem, ſeu quid impoſſibile continentem, valere: igitur non rectè aſſerimus, pacta impoſſibilia nullius momenti eſſe. Pro cujus textus expoſitione dicendum eſt, in eo textu contractum ſuſtineri, quia tempus præſcriptum à contrahentibus, non ita breve, & impoſſibile judicabatur: quare licèt intra illud domus conſtrui non poſſit, tamen juxta voluntatem contrahentium illud actum videtur, ut tempus congruum concedatur: ita poſt Fabrum, & Fulgoſium in eo textu, docent Pichardus *in §. loca*, *n. 12. Inſtit. de inutilib.* Bartholomæus Cheſius *lib. ſingul. interpret. c. 11.* Præceptor D. Joſephus de Retes *2. part. de V.O. tr. 4. num. 4.* 22 Adducitur l. inſulam 58. §. in operis, ff. locati.

Deinde obſtat textus *in l. ſi dictum*, *ff. de eviction.* ubi aſſeritur, valere ſtipulationem, per quam evictionis nomine, quadruplum promittitur: quæ ſtipulatio turpis eſt, ſiquidem actio duplæ ex evictione datur, *l. cùm fundus 48. l. ſi fundo 54.* cum aliis, *ff. de eviction.* igitur cùm majorem pœnam contineat, quàm ſtatuta eſt à jure, turpis eſt; & tamen ſuſtinetur: igitur quia ſtipulatio turpis valida eſt. Pro interpretatione hujus textus varia adduxerunt Cujacius *tract. 8. ad Africanum*, *in leg. cùm fortè 44. ff. de action. empti*, Antonius Faber *lib. 2. conject. cap. 3.* Merillus *lib. 3. variantium ex Cujac. cap. 26.* Arias de Meſa *lib. 2. variar. cap. 32.* Sed prædictæ difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, pœnam tripli, ſeu quadrupli in eo textu promitti, quia intereſſe evictionis æſtimatum, & taxatum fuit à contrahentibus; licèt enim judex ultra duplum non poſſit taxare intereſſe, *l. unic. C. de ſentent. quæ pro eo quod intereſt*; tamen partes poſſunt ultrà æſtimare. Inde cùm dupli taxatio in evictione non proveniat à lege, ſed ex voluntate contrahentium, *l. quod ſi nolit 31. §. qui aſſidua*, *ff. de ædilit. edict.* ideò poſſunt contrahentes aut ſimplum, aut quadruplum evictionis nomine promittere: docent poſt Accurſium *ibi*, Cujac. *lib. 16. obſerv. cap. 34.* Donel. *in d. l. 19. num. 4 ff. de V.O.* 23 Opponitur l. ſi dictum, ff. de eviction.

Etiam adverſatur textus *in l. ſed an ultrò 10. ff. de negot. geſt.* ubi ſupponit Conſultus, valere pactum, ne actione negotiorum geſtorum ob ſumptus impenſos agatur: quæ conventio turpis eſt, cùm repugnet naturali æquitati, & ad delinquendum per eam quis invitetur, *l. ex empto 11. §. ult. l. bona fides 50. ff. de action. l. 1. §. 1. ff. de pactis dotal.* igitur pactum turpe non improbatur. Hac difficultate motus Faber *in ejus rationali*, exiſtimat verba illa, *niſi ſpecialiter id actum eſt*, *ut neuter adverſus alterum habeat actionem*, Triboniani eſſe, ejuſque inſcitiam ſapere. Sed pro ejus textus interpretatione ſciendum eſt, pactum nonnunquam turpe videri, quod reverà turpe non eſt, veluti cùm 23 Exponitur l. 10. ff. de negot. geſt.

quis

quis ſibi dari paciſcitur ob indicandum ſervum fugitivum, *l. 4. §. ult. ff. de condict. ob turp. l. ſolent, ff. de præſcript. verb. l. falſi 44. ff. de furtis*. Paulus *lib. 2. ſentent. tit. 31. §. 10.* ubi Cujac. D. Joſephus de Retes *tom. 1. opuſc. lib. 2. ſect. 1. c. 11. nu. 4.* Similiter nec turpia ſunt pacta, de quibus *in l. utrum 107. ff. de verb. oblig. l. 1.* juxta veram lecturam Florentinam, *ff. de cond. cauſ. dat. l. metum 9. §. ſed licet, ff. de eo quod metus cauſa, l. penult. §. ult. ff. de donat.* quam integram reſtituerunt ex Paulo *lib. 5. ſentent. tit. 11. §. fin.* Cujac. *ibi*, Fornerius *lib. 4. quotid. cap. 12.* Ita pactum *in d. l. 10.* nullam turpitudinem continet, ſiquidem æqualitatem, æquitatemque reſpectu partium continebat; pactum enim initum fuit, ne ambo, tam directa, quàm contraria uterentur actione; quo caſu ex ſententia ipſius Fabri in eodem textu pactum cùm æquale ſit paciſcentibus, nullam turpitudinem continet.

25 Ulteriùs obſtat textus *in l. quod ſi locus 11. ff. de religioſ. & ſumptibus*, ubi aſſeritur, quod ſi locus monumenti ea lege venierit, ne in eum inſerantur, quos jus eſt inferre, pactum ad hoc non ſufficere, ſed neceſſariam eſſe ſtipulationem. Ex quo textu deducitur, ſtipulationem turpem, religioni, & uſui ſepulchrorum contrariam, eſſe validam: igitur ſtipulatio turpitudinem continens non improbatur. Augetur hæc difficultas *ex l. penult. C. de pactis inter emptorem*; ubi in eadem ferè ſpecie aſſeritur, ſtipulationem non eſſe neceſſariam, ſed pacto caveri poſſe, ne locus religioſus fiat. Etiam difficilis eſt textus ille, dum ſupponit, venditionem loci religioſi valere, cùm vulgare juris principium ſit, venditionem rei ſacræ, vel religioſæ non valere, *l. ſi in emptione 34. §. omnium, ff. de contrah. empt. l. 2. l. locum 9. C. de religioſ. l. inter 83. §. ſacram, l. continuus 137. §. cùm quis, de V. O.* Anton. Faber *in ration. ad eum textum*, more ſuo emendat, corrigit, atque ejus verba delet: ſed eo omiſſo, & aliis interpretationibus traditis à Cujac. *lib. 10. qu. Papin. in l. ſervus 7. ff. de ſervis exportandis*, Hotbomano *lib. 9. obſerv. c. 5.* Merillo *in 50. deciſ. Juſtin. in d. l. ult.* Gedeo *in l. 3. nu. 41. ff. de V. S.* reſpondendum eſt, ſtipulationem, de qua in eo textu, non eſſe contrariam religioni, ſiquidem venditor jus ſepulchri, qualecumque habuit, tranſtulit in emptorem, ea lege adjecta, ne in ſepulchro inferrentur, quos jus erat inferri; quo pacto præjudicari non poterat his familiaribus, qui jus ſepulchri habebant: per pactum igitur ita appoſitum, tantùm ipſe venditor, & qui ab eo cauſam habent, privantur ut hæredes jure inferendi defunctos in eum ſepulchrum; ut autem alii ex familia priventur jure ſuo, pacto fieri non poteſt, quia nemo paciſcendo, aut legem in contractum dicendo, aliis prodeſſe, vel nocere poteſt, *l. quo tutela 73. §. neque. ff. de regul. jur.* Neceſſaria igitur eſt ſtipulatio, ut teneatur promiſſor facere, curareque ne alii jus ſepulchri habentes eo utantur; & tunc cùm ſtipulatio facti alieni ſit, magis cautum erit, ſi pœna adjiciatur. Nec obſtat textus *in d. l. ult. C. de pactis*, ubi ſufficit pactum, quia in ea ſpecie pactum adjectum fuit in favorem venditoris: at verò *in d. l. quod ſi locus*, pactum initum fuit in favorem emptoris. Venditor enim promiſit in eum locum defunctum non inferre. Unde cùm pactum fuiſſet adjectum in favorem emptoris, & præjudicium aliorum, pactum tantùm non ſufficit: at verò *in d. l. fin. C. de pactis*, ex pacto tantùm venditori præjudicium ſequebatur, unde pactum ſufficit, nec neceſſaria eſt ſtipulatio. Nec obſtat quod expendebamus de venditione prohibita loci religioſi; nam licèt aliqui aſſeruerint, in eo textu non agi de ſepulchro, aut loco religioſo, ſed de monumento, quod ſignificat locum purum, non religioſum factum humatione cadaveris, *l. 2. §. monumentum 6. l. monumentum 4. ff. de religioſis, l. ſi ſepulchrum, C. eod. tit. l. ſi ſponſus 5. §. 2. ff. de donat. inter*; hæc tamen ſolutio refellitur ex eo, nam ait Conſultus, jus eſſe inferendi in eo: igitur quia jus ſepulchri acquiſitum jam erat. Nec novum eſt, ut ſepulchrum appelletur monumentum, *l. 2. Cod. quæ res pignori, d. l. ſi ſepulchrum*: ſicut è contrario ſepulchrum dicitur monumentum *in l. quamquam 4. ff. de aqua pluvia*. Dicendum enim eſt in ea ſpecie locum religioſum venditum fuiſſe, non primò, & principaliter, ſed acceſſoriè cum aliis bonis, ut docent latiùs proſequentes ipſius textus interpretationem Valeron *animadv. juris c. 3.* D. Joſephus de Retes *lib. 8. opuſc. cap. 5.*

Explicatur l. quod ſi locus, ff. de relig.

TITULUS XXXVI.

De Tranſactionibus.

CAPUT PRIMUM.

a Gregorius *Antonio Subdiacono, & Dometiano Abbati, atque Presbytero à* b*paribus*.

SIcut grave, & plenum vituperationis eſt, inter perſonas omnipotenti Deo militantes, de ſæcularibus negotiis ortam diù c controverſiam permanere: ita laudabile, & ſtudii eſt religioſo conveniens, terrenis gratam Deo pacem præferre compendiis, & ex rebus tranſitoriis manſura ſemper charitatis lucra mercari. Et ideò, quia de poſſeſſionibus Fajano, Naſoniano & Labiniano poſitis in provincia d Sicilia, territorio Panhormitano, de quibus inter Præpoſitos monaſterii ſanctorum e Maximi, & Agathæ, quod f Lucuſianum dicitur, & è diverſo adminiſtratores Xenodochii in hac Urbe Roma conſtituti, quod g Valerii nuncupatur, longa ſe traxit h contentio: nunc verò inter te i Antonium Subdiaconum noſtrum, memorati Xenodochii Præpoſitum, & è diverſo dilectiſſimum filium noſtrum k Dometianum Abbatem, atque Presbyterum prædicti monaſterii pactis intervenientibus ſalubris proceſſit, Deo auctore, deciſio; neceſſe eſt, ut omnis diſcordiæ poſſit occaſio præveniri, ea quæ geſta ſunt, interveniente auctoritate firmari. Proinde per hujus præcepti ſeriem hoc decernendum eſſe perſpeximus, ut omnia inſtrumenta, vel quidquid eſt aliud, quod partibus, quod abſit, ad invicem contra ſe venire cupientibus, quoquo modo vel ex temporis præſcriptione, ſeu aliter opem de lege, aut quocumque privilegio poterat miniſtrare, ſit ſicut & vos poſcitis, vacuum, & omni virtute caſſatum, & ſola pactorum inter vos nunc habitorum pagina validum, perpetuumque robur obtineat: ſi quid fortè incuria, vel imperitia minùs firmitatis inſertum eſt, vires pleniſſimæ monitionis, & ſoliditatis ex hac noſtra auctoritate ſuſcipiat, nec ſupereſſe aliquid valeat, unde ea, quæ religioſo ſtudio providè, ut oportuit, ac pacificè terminata ſunt, quocumque tempore quidquam dubietatis incurrant; ſed omnia, quæ in eiſdem pactis tenentur adſcripta, firma, illibata, & ſine aliqua refragatione perſiſtant, quatenus amota penitus totius altercationis materia inter eos, quos charitatis immutabiliter decet manere concordia, nulla queat deinceps litigioſæ contentionis occaſio generari. Pro munitione verò ſupraſcripti monaſterii memorato Dometiano Abbati, atque Presbytero præceptum ſimile dedimus.

N O T Æ.

1 a GRegorius.) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c. 1.* & reperitur textus hic inter epiſtolas Magni Gregorii *lib. 7. epiſt. 27.* ex quo regeſtro textum hunc tranſcribo.

b *A paribus*.) Difficile eſt quid importent verba hæc, quæ etiam reperiuntur apud ipſum Gregorium *eod. lib. 7. ep. 112.* ibi: *Siagrio, Bertherio, Virgilio, & Deſiderio Epiſcopis Galliarum à paribus*. Et *ep. 39. Romano Defenſori, Fauſtino, Sabiniano Subdiacono, Adriano Notario à paribus*. Sed jam obſervarunt Bignonius *in notis ad veteres formulas, c. 46.* Salmaſius *in obſerv. ad jus Atticum, c. 7.* ea verba ſignificare omnibus æqualiter, & eodem exemplo in eadem epi-

epiſtola ſcribi, licet Pontifex tantùm cum uno loquatur, ut apud Hincmarum Rhemenſem *epiſt.6.c.28. Zozimus Pontifex ad Aurelium, & univerſos Epiſcopos per Africam conſtitutos, univerſoſque Epiſcopos per Gallias, & ſeptem provincias conſtitutos, & univerſos Epiſcopos per Hiſpaniam à paribus*. Unde in præſenti Gregorius per eam clauſulam, *à paribus*, ſcribit uno exemplo, & æqualiter omnibus, ac ſi cum uno tantùm loqueretur.

2 c *Controverſiam permanere.*) His verbis monet Gregorius, magnam reprehenſionem mereri eos, qui diù in litibus perſiſtunt, & è contrariò omni laude dignos eſſe eos, qui amicabiliter lite tranſactione ſopita, ob ancipitem judiciorum aleam, magnaſque moleſtias ab ea receſſerunt; ideò debitores priùs amicabiliter interpellandos eſſe potius, quàm in jus rapiendos, ſupponitur *in l. quidam 13. ff. de ſervit. ruſtic.* junctis Cujacio *lib. 18. obſerv. c. 38.* Merillo *lib. 3. obſerv. c. 8.* & *in l. debitores 10. C. de pignor.* juxta interpretationem Oſualdi *lib. 17. Donelli, c. 1. littera B.* facit Caſtro pro P. Q. *Videndum quamprimùm eſt, quàm minima cum moleſtia tota res transfigatur, ac incivile eſt hominem ſtatim in jus rapere, cum res forſan amica compellatione, vel compoſitione obtineri poſſit.* Plerumque enim fructuoſius eſt liti cedere, quàm litigare, *l. etenim, ff. de minoribus, l. illud 7. §. 1. ff. de tributoria*; & commendanda eſt verecundia lites execrantium, *l. 4. §. 1. ff. de alienat. judic.* præcipuè in eccleſiaſticis perſonis, quarum officium eſt litem habentes ad pacem revocare, *c. placuit, diſt. 90.* ideoque litigioſi ordinari non poſſunt, *cap. 1. §. ecce, 46. diſt.* Accedit, minuendarum litium ſtudium utroque jure eſſe commendatum, *l. 3. §. 1. ff. de receptis, l. 1. ff. de jurejur. l. ult. ff. pro ſuo, l. 1. §. unde quæritur, ff. de novi operis nunciat. l. quidam 21. in fin. ff. de reb. cred. l. properandum 13. in princ. C. de judiciis, cap. finem 5. de dolo & contum. cap. 2. de re judic.* cùm per lites foveantur inimicitiæ, accuſationes, & odia, ut prudenter cenſuit Cajus Selius *apud Tacitum lib. 11. annal. circa principium*, non aliter quàm per prælia, quibus appoſitè à Juvenali *ſatyr. ult.* comparantur.

Nos lentæ fori pugnamus arena.

Faciunt Plinius *lib. 2. epiſt. 3. Nos qui in foro, & veris litibus terimur, multùm malitiæ, quantumvis nolimus, addiſcimus.* D. Ambroſius *lib. 3. de virgin. Chriſtus eſt pax, in foro lites. Chriſtus fides eſt, in foro fraus, atque perfidia.* Senec. *2. de ira, c. 7.* Plura in litium, litigantiumque execrationem congerunt Vultejus *de judic. cap. 1.* Bermult. *differt. polit. differt. 6.* Oſuald. *lib. 17. Donel. cap. 1. littera C*, Æneas Robertus *lib. 2. rer. judicat. cap. 16.* Solorzanus *de jure Indiar. tom. 1. lib. 3. num. 7.* & *in polit. lib. 3. cap. 31.* & *emblemat. 68.* Noſter D. Joannes de Larrea *tom. 1. deciſ. Granat. cap. 4. nu. 8.* & *cap. 38. & 39.* Bobadilla *lib. 3. polit. cap. 14. n. 47.* politè & politicè Barclajus *in Argenide, lib. 3. pag. 375.* Valeron *in proœm. de tranſact.*

d *Sicilia.*) Panormitana enim urbs dicitur Provincia Siciliæ, ut dixi *in c. 4. de election.*

3 e *Sanctorum Maximi, & Agathæ monaſterium.*) Hoc conſtruxit D. Gregorius in Provincia Siciliæ, in Panormitana diœceſi, Ordinis D. Benedicti, cujus mentio fit apud ipſum *lib. 8. epiſt. 42. & 43.* aliqua de eo monaſterio tradit Abbas D. Rochus Pirrho *tom. 1. in notit. Panorm. pag. 63. nu. 6.* & *tom. 4. pag. 160.*

4 f *Lucuſianum.*) A luco ita dictum; ſicut enim Tuſculanum à Tuſculo, ita & Lucuſianum à luco dictum fuit. Lucus autem eſt nemus arboribus denſum, Deo ſacrum, ubi Gentiles ſuos Deos colebant, *l. 1. & 2. Cod. de cupreſſis, ex luco Daphnenſi, l. nullus 12. l. privilegia 14. C. de pagan. in Theodoſ.* Virgil. *lib. 1. Æneidos.*

Lucus in urbe fuit media lætiſſimus umbra.

Et *lib. 16.*

——Late arbore opaca,
Aureus, & foliis, & lento vimine ramus,
Junoni Infernæ dictus ſacer, hunc tegit omnis
Lucus, & obſcuris claudunt cum vallibus umbræ.

Lucanus.

Lucus erat longo nunquam violatus ab ævo
Arboribus lucus.

Servius ad Virgilium *lib. 3.* ibi: *Lucus nunquam ab eo ponitur ſine religione; quia ibi habitant lares viales, animæ heroum, & piorum.* Plutarchus *in problemat. Cur quod impenditur in ſpectaculis Luca vocant? an quod multæ ſunt ſylvæ circa urbem dicatæ Diis, quas appellant Lucos.* Apulejus *in apolog. lib. 1. Nullum in via ejus delubrum, nullus locus, aut lucus conſecratus.* Plinius *lib. 12. cap. 1. Nec magis, aurofulgentia, atque ebore ſimulacra, quàm lucos; & in eis ſilentia adoramus.* Plinius Junior *in panegyr. ad Trajanum: Inter hæc pia mente adire lucos, & occurſare numinibus.* Tacitus *lib. 14. annal. Exciſis luci ſævis ſuperſtitionibus ſacri.* Quos damnarunt Patres Eccleſiæ in Concilio Altiſſiod. *can. 3.* ibi: *Nec inter ſentes, aut arbores ſacrivos, vel ad fontes vota exſolvere.* Concilium Nannet. *can. 8.* Bracar. 1. *can. 22.* Agathen. *can. 5.* Arelat. 2. *can. 23.* Carthag. *can. ult.* in Capitular. Caroli *lib. 1. tit. 64.* & *lib. 7. cap. 256. Aut arbores, aut fontes, aut ſaxa venerantur.* Plura de his lucis, & eorum vana religione Pater Zerda *ad Virg. lib. 1. Æneid.* & *lib. 6.* Lemaiſtre *lib. 3. de jurib. Epiſcop. c. 41.* Dorleans *ad lib. 1. Taciti, pag. 50.* Fileſacus *in c. 13. §. 6. de officio ord.* & *de Magia pag. 4.* Juſtelus *in can. 84. Eccleſiæ Afric.* Curtius *lib. 4. de hortis, c. 5.* Zerda *in Judith, tom. 1. academ. 6. & 24. num. 1.* Baſilius Legionenſis *in not. ad dictum can. 3. Concilii Altiſſiod.* Rugerius *lib. 3. adverſ. cap. 1.* Pineda *de reb. Salom. lib. 7. cap. 10.* Forcatulus *in neciomant. dial. 1. c. 1.* Demſterus *ad Roſin. lib. 1. antiquit. cap. 13.* Ros *lib. 2. ſing. c. 9.* D. Petrus de Salcedo *ad legem 34. tit. 7. lib. 1. recopil.* notavi *in can. 36. Concilii Illiberitani.* Unde cùm in loco ubi conſtructum eſt Monaſterium Sancti Maximæ, & Agathæ, ſilvis opaco, temporibus Guillemi Regis Siciliæ, Parco dicto, ideſt Regium delicium, Facelus *de reb. Siculis, decad. 1. lib. 8.* veneratio lucorum daretur, ab ipſis lucis Monaſterium Lucuſianum dictum fuit, ut jam notavit D. Rochus Pirrho *d. tom. 4. pag. 160.*

g *Quod Valerii nuncupatur.*) Quod monaſterium ab eodem Gregorio Magno conſtructum fuit, & dotatum aliquot poſſeſſionibus maternis in Panormitana provincia exiſtentibus. Ideò verò Valerii dictum fuit, quia mater ipſius Gregorii ex familia Valerii progenies erat, & prædium habebat in eo loco, ubi conſtructum fuit Xenodochium; unde Xenodochium Valerii nuncupatur: docet D. Rochus Pirrho *ubi ſupra.* 5

h *Longa extitit contentio.*) Non ſecus *in epiſt. 60. lib. 51. ipſius Gregorii*, Eccleſiam Panormitanam Romæ habuiſſe bona, & quendam Epiphanium Diaconum ea commutaſſe legitur. 6

i *Antonium.*) Cujus etiam mentio fit ante ipſum Gregorium *lib. 2. indict. 9. ep. 9.* Hic eſt Antonius, ſeu Antoninus, qui Panormi degens deceſſit anno 602. de quo ipſe Gregorius *lib. 12. epiſt. 30.* ibi: *Ut legata, quæ ex tenore Antonini Defenſoris à nobis debentur, monaſteriis, vel aliis, prout ſtatutum fuit, ſolvantur.* 7

k *Dometianum Abbatem.*) De quo ipſe Gregorius *lib. 9. epiſt. 42. Ideòque volumus, ut Domitius Presbyter Abbas eſſe Lucuſiani monaſterii debeat, eique Præpoſitus Lucifer monachus fiat, in cujus requieſcere ſolatio valeat. Accepiis ergo ſcriptis noſtris fratrem, & Coepiſcopum noſtrum Victorem ad Lucuſianum monaſterium dilectio tua invitet, quatenus ipſe illic Miſſarum ſolemnia celebrare, & prædictum Domitium authore Deo Abbatem ordinare debeat.* 8

COMMENTARIUM.

EX hac Gregorii epiſtola talis deducitur aſſertio. *Per tranſactionem omnia inſtrumenta, & partium jura caſſantur.* Probant textus *in c. cùm inter 16. de elect. c. penult. de confirmat. utili, cap. conſtitutus, de religioſis domib. l. Imperatores 3. §. 1. l. non eſt 11. ff. de tranſact. l. Lucius 76. ff. ad Trebell. l. admonendi 31. ff. de jurejur. l. qui Romæ 122. §. fin. ff. de V. O. l. pupillus 96. §. ſoror, ff. de ſolut. l. noviſſima, C. de pactis, l. cauſas, l. ſub prætextu 19. l. fratris, C. de tranſaction.* Illuſtrant Donellus, Giphanius, & Cujac. *in d. l. ſub prætextu 19.* Anton. Faber *in d. l. Imperatores 3. §. 1.* Corraſ. *in d. l. admonendi*, Caſtillo *tom. 5. controv. cap. 89.* Fontanel. *deciſ. 174. num. 13.* Barb. *tom. 2. votorum, vot. 76. n. 42.* & *de poteſt. Epiſcop. tit. 3. cap. 8. nu. 1.* Caniſius *in hoc textu*, Arnold. Vinius *de tranſact. c. 8.* Bocerus *tom. 1. claſſ. 2. diſput. 20.* Penna *tom. 1. deciſ. 70.* 9 Concluſio traditur, & probatur.

Hæc Gregorii deciſio valdè difficilis redditur ſequenti conſideratione. Nihil tam naturale eſt, quàm eo genere quidquid diſſolvi, quo colligatum eſt, *l. nihil 35. ff. de regul. jur. l. quamvis 46. ff. de acquir. poſſeſſ. l. prout 8. ff. de ſolut.* Unde verborum obligatio verbis tollitur, *l. an inutilis 8. §. acceptum, ff. de acceptilat.* conſenſu orta obligatio, contrario conſenſu diſſolvitur, *l. pacta 72. ff. de contrah. empt. l. ſi unus, §. pactum, ff. de pactis, l. cùm unus, eod. tit.* igitur obligatio litterarum, quæ ex inſtrumento naſcitur, tranſactione tolli non poterat, præcipuè nam inſtrumenta deletione, & cancellatione vires amittunt, *l. 2. & per totum ff. de iis quæ in teſtamento delentur, l. emptor 47. §. Lucius, ff. de pactis*: igitur per tranſactionem tantùm inſtrumenta non caſſantur. Accedit, nam licèt tranſactionis non vilis authoritas ſit, non tamen ideò vires obtinet, ut extendatur ad ea jura, quæ nominatim in tranſactionibus expreſſa non ſunt, *l. qui cum tutoribus, §. ult. ff. de tranſact.* igitur per tranſactionem non omnia inſtrumenta, & jura, 10 Impugnatur tradita aſſertio.

quæ

Digitized by Google

quæ lege, aut privilegio competebant, caſſantur. Augetur ſecundò, nam tranſactione ſemel celebrata, etiam ex prima obligatione licet agere, ut in cauſis Reipublicæ, *l. Imperatores, ff. de re judicata:* minoris, *l. 1. C. ſi adverſus tranſactionem:* teſtamentorum, *l. de his, ff. de tranſact.* pupillorum, & Eccleſiarum, ut docent Accurſ. *in d. l. ſub prætextu 19. C. de tranſact.* Myſinger. *centur. 4. obſerv.* 5. igitur jura in tranſactione comprehenſa non omnino caſſantur. Secundò difficilis eſt ea pars deciſionis noſtri Gregorii, ubi affirmatur, confirmationem Pontificis validam reddere tranſactionem aliàs invalidam; nam vulgare eſt juris principium, confirmationem Principis in forma communi obtentam, nihil juris addere actui, ſeu negotio, cui accedit, *c. 1. c. examinata, de confirmatione util. cap. quia, de conceſſ. præb. c. dudum 31. de decimis,* Suarez *de legibus, lib. 8. c.* 18. Avendanno *in l. 42. Tauri, gloſſ.* 3. igitur tranſactio ab initio nulla ex confirmatione Pontificis in forma communi impetrata, eam validam reddere nequivit.

11 Tranſactio quid. His difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt Gregorii Magni deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, quod licèt tranſactionis verbo latè ſumpto, aliquando pactum comprehendatur, *l. tres fratres 35. ff. de pactis, l. 2. l. admonendi 31. ff. de jurejurand. l. quod ſi 27. ff. de dolo malo:* imò & omne negotium quoquo modo ad finem perductum, *l. ejus 46. ff. de rei vindicat. l. arbitrio 58. ſ. 4. ff. de dolo, l. 1. §. 1. ff. quemadmodum teſtam. l. ordine 15. ff. ad municipal. l. quid ergo 13. ſ. ſi pœna, ff. de his qui notant. l. 5. ff. de decurion. l. 1. ſ. fin. ff. ad Tertyl. l. tranſacta 219. ff. de verb. ſignific.* & tranſigere pro quolibet modo recedendi à lite ponatur *in c. ſi quando* 8, *de offic. delegat. authent. ſi verò, C. de judiciis:* notarunt Cujac. *lib. 10. obſerv. c.* 30. Baptiſta *de tranſact. q.* 3. Corraſ. *lib. 1. miſcell. c.* 23. Valeron *de tranſact. tit. 1. q. 1. n.* 1. Gibalinus *de negot. tom. 2. lib. 4. c. 7. art.* 1. in qua lata ſignificatione accipitur tranſigere, pro finire, expedire, ſeu peragere, apud Ciceronem pro Quinctio: *Quæro qua ratione Nævius ſuſceptum negotium non tranſegerit.* Et pro Roſcio Comœdo: *Per nuncium hoc, quod erat tam leve, tranſigere potuiſti.* Unde vitam tranſigere dicimus pro traducere, aut peragere: Fauſtus in vita Agricolæ: *Juvenis ſine indulgentia educatur, per omnem honeſtarum artium cultum pueritiam, adoleſcentiamque tranſegit.* Salluſtius in procemio belli Catil. *Sed multi mortales dediti ventri, atque ſomno, indocti, incultique, vitam ſicut peregrinantes tranſegere.* Tamen in propria & peculiari ſignificatione nihil aliud eſt, quàm rei dubiæ, & litis incertæ, nec finitæ conventa deciſio aliquo dato, vel accepto, *l. 1. ff. hoc tit.* Dicitur rei dubiæ *in d. l. 1. l. 2. l. ſuus hæres. C. de repudianda:* deſideratur etiam ut res, de qua tranſigitur, ſit dubia, incertave, Caſtillo *de alimentis, c. 36. ſ.* 2. Unde rectè de tranſactionibus tractari in Pandectis poſt titulum *de in jus vocand. & cautionibus judicio ſiſti,* notarunt Cujac. *lib. 10. obſerv. c.* 30. Gibalinus *de ſimonia, q. 20. conſect.* 15. Et licèt lis mota non ſit, ſufficit ut moveri poſſit, *l. in ſumma 65. ff. de condict. indeb. l. 2. l. de fideicommiſſ. l. cauſas, C. de tranſaction.* Panormit. *in noſtra rubrica,* Mobedanus *deciſ. 4. de tranſact.* Martha *deciſ.* 465. Gregor. XV. *deciſ.* 140. imò etſi nec lis ſit, neque ſpetetur, dummodo alia ratione res ſit dubia, ut in ſpecie legis 1. *C. de pactis, l. de fideicommiſſo* 11. *C. hoc tit.* Vinius *de tranſact. c.* 4. Unde poſt rem judicatam tranſactio non admittitur, *l. poſt rem, ff. hoc tit. l. 2. C. Theodoſ. de pactis, l. 3. C. Hermogen. eod. tit. l. 4. in C. Gregoriano, eod. tit. l. 22. tit. 1. partit.* 8. probant Bronchorſt. *enantioph. centur. 1. aſſert. 46. & miſcell. centur. 1. aſſert.* 20. Gibalinus *tom. 2. de negot. lib. 4. c. 7. art.* 1. plures refert Valeron *de tranſact. tit. 2. qu. 4. per totam;* quia res judicata cùm pro veritate habeatur, omne dubium tollit: docent Gurtierrez *de jurament. 2. part. c. 4. per totum,* Caſtillo *tom. 4. controverſ. c. 42. n.* 30. Vela 2. *tom. differt. 47. n.* 9. niſi fortè à ſententia appellatum ſit, aut dubitetur an judicatum ſit, vel non, *l. & poſt rem, ff. hoc tit. l. eleganter 23. §. ſi poſt rem, ff. de condict. indebiti:* docent Merenda *lib. 1. controverſ. cap.* 5. Pincianus Primarius utriuſque juris, in forenſibus negotiis apprimè doctus, D. D. Alfonſus de Olea *de ceſſione jurium tract. 3. q. 11. n.* 25.

12 Tranſactio appellatur deciſio. Tranſactio dicitur conventa deciſio, quia ex mutua partium conventione fit, & abſque eorum conſenſu fieri nequit, *l. non minorem 20. l. cùm donationis 34. l. ſi quis major 42. C. hoc tit.* Unde differt à ſententia, & re judicata, quia licèt per eam finis negotio imponatur, *l. poſt rem 56. ff. de re judicata;* tamen ſententia fertur in invitos, *l. inter 83. §. 1. ff. de V. O.* tranſactio verò tantùm à volentibus interponitur. Dicitur deciſio, quia plerumque à juris noſtri Auctoribus decidere uſurpatur pro tranſigere: in noſtro textu ibi, *Deo authore deciſio, l. cùm in eo 44. ff. de pactis, l. mandato 60. ff. de procurator. l. ejus 46. ff. de R. V. l. ſi pro fure 7. ff. de condict. furtiva, l. 3. §. 4. ff. ad leg. Falcid.* Valeron *de tranſact. tit. 1. q. 1. n.* 13. Cicero pro Quinctio: *Aſſem ſe negat daturum, niſi priùs de rebus, rationibuſque ſocietatis omnibus decidiſſet, & ſciſſet ſibi cum eo controverſiæ nihil futurum.* Et pro Roſcio, Amerino: *Si hanc & rem privatim Sext. Roſcius mandaviſſet, ut cum Chryſogono tranſigeret, atque decideret.* Differt tranſactio à pacto, primò quia pactum circa rem certam, & indubitatam vertitur, licèt non ſemper, *l. juris 7. §. ſi paciſcar, ff. de pactis:* tranſactio verò eſt de re dubia; nam licèt *in l. ſi cauſa 32. C. hoc tit.* dicatur tranſactio de re certa, id non de re indubitata, ſed de una, aut alia re intelligendum eſt, ut ex ipſo contextu conſtat. Secundò pactum gratuitam continet conventionem, tranſactio verò aliquo dato, vel retento, *l. 1. ff. hoc tit. l. cùm mota 6. l. tranſactio, C. hoc tit. l. 3. C. de repudiand. hæred.* & ideò donationi opponitur tranſactio, *l. ex conducto 15. §. 4. locati ff. l. cùm donationis 34. C. hoc tit.* & ſi aliquando legimus, dato aliquo, vel retento tranſactionem fieri, lato modo pactum accipitur, ut in *l. contra 28. ff. de pactis, l. 1. C. eod. tit. l. 1. §. alt. l. 5. l. 6. §. 3. & 4. ff. de his qui notantur infam.* in quo etiam differt tranſactio à jurejurando, quia licèt juſjurandum controverſiam decidat; tamen nihil dato, vel recepto defertur, *l. 2. l. admonendi 31. ff. de jurejurando.*

Tranſactio, ſi maneat in puris terminis conventionis, 13 Tranſactionis
pactum eſt nudum, *l. 2. ff. hoc tit. l. ſi inſtituta, ff. de inoffic. teſtam. l. ſive apud 28. hoc tit.* & per conſequens actionem non producit, nec actionem jure directo tollit, *l. diviſionis C. de pactis, l. in traditionibus 48. de pactis, l. apud acta 28. hoc tit. l. diviſionem 15. verſ. Si verò, C. familiæ erciſc.* Exceptionem tamen reo parit, ſi contra placitum actor agat, *l. ſive apud, C. hoc tit.* Quod ſi actor ex parte ſua implevit, negotium contrahi incipit, & implenti ex ſua parte competit actio præſcriptis verbis, qua alterum adigat ad implendum, *d. l. diviſionis, l. ſi mota 6. l. cùm pro fundo 33. C. hoc tit.* Quæ actio etiam datur, quoties per contractum innominatum, *do ut des,* vel *facio ut facias,* tranſactio celebrata eſt, veluti: Do tibi prædium, ut à lite diſcedas, *l. ſi pro fundo 33. hoc tit.* Remitto actionem, ut mihi partem bonorum des, *l. 6. C. hoc tit.* Sed ſi adjecta fuit ſtipulatio, qua alter alteri obſtringebatur ad dandum, vel à lite diſcedendum, hoc caſu uterque ſtatim obligatur, *l. ut reſponſum 15. l. cùm proponas 17. l. nec intentio 23. l. ſive 28. l. ſi cauſa 32. cum ſequenti, l. promiſſis 37. l. ubi 40. C. hoc tit. l. 2. l. Aquiliana 4. cum ſequenti, l. qui cum tutoribus 9. ſ. qui per fallaciam, l. pacto 15. ff. hoc tit.* Docent Donellus, Giphanius, & Pereſius *ad hunc tit. Cod.* idem Giphanius *in d. l. apud acta,* Donellus *ad eundem tit. Cod. cap. quæ ſit vis tranſactionis.* Treutlerus *volum. 1. diſp. 7. theſi* 5. Faber in rationali ad legem 4. *hoc tit.* Tranſactio igitur ut remedium finiendarum litium, admodum favorabilis eſt, ut docent communiter DD. *in l. fratris, C. hoc tit.* Valeron *de tranſact. in proœmio;* ita ut pro ea in dubio ſit judicandum, *l. cùm te, l. quamvis, Cod. de tranſact.* Mieres *de majoribus, 4. part. q. 22. nu.* 83. Franchis *deciſ.* 159. & ita interpretari debet, ut ſuſtineatur, *cap. conſtitutis, de procurat. cap. venerabilis, de dolo,* & per eam quæcumque cauſa incidens decidi debet, *c. ſi quando, de officio deleg. c. cauſam, de teſtibus.* Cùm enim ob pacem, & concordiam inita ſit, nihil partibus utilius erit, quàm ipſam obſervare, *l. congruentius, Cod. de patria poteſtate, lege ſi id quod, §. ſi qua, ff. de donat.* Unde habet vim ſententiæ, & rei judicatæ, *l. non minorem, ff. hoc tit. l. 4. tit. 12. lib. 4. recopil.* & ita paratam habet exequutionem. Rod. Suarez *in l. poſt rem, notab. 8. de re judic.* Gratianus *diſcept. c. 665. n.* 1. Barboſa *voto 76. n.* 52. nec legitimè celebrata reſcindi valet reſcripto Principis, *l. cauſas 16. C. de tranſact.* nec prætextu adverſæ valetudinis, *l. ſancimus 27. C. hoc tit.* nec velamento proprii delicti, *l. tranſactione 30. Cod. eodem:* nec prætextu metus falſi, *l. tranſactionem 35. Cod. eod.* nec prætextu inſtromenti noviter reperti, *l. ſub prætextu 19. C. eodem tit.* Bronchorſt. *centur. 4. aſſert.* 18. Anton. Faber *lib. 16. conject. c.* 17. & *in ſuo C. ſub tit. de tranſact. diffinit.* 13. niſi ex novis inſtrumentis dolus præteritus arguatur. Trentacinquinius *lib. 3. variar. controverſ. 37 n.* 21. Barboſa *voto 76. n.* 47. Valeron *de tranſact. tit. 5. q. 3. nu.* 4. nec ex eo, quia amiſſa ſcriptura eſt, ubi continebatur, ſi actum alio modo probari poteſt, *l. pactum 17. Cod. de pactis, l. cùm te 5. l. ſine 28. Cod. hoc tit.* vel ex eo, quod nocte celebrata dicatur, *l. non minorem 10. C. hoc tit.* nec ob pœnitentiam, quia in tranſactione pœnitentiæ locus non eſt, *l. quamvis, hoc tit.* ut ſit aliquis litium finis, *l. fin. ff. pro ſuo.* Nec his adverſatur textus *in cap. contingit,*

ſingis, *hoc tit.* in illis verbis: *Si fuerit aliquot annis ſervata*: ex quibus conſtat, dari aliquod tempus tranſigentibus ad pœnitendum. Nam omiſſa eorum ſententia, qui exiſtimarunt, delendam eſſe negationem in ultimis verbis illius textus, reſpondendum eſt, in eo textu ſpecialiter lapſum temporis deſiderari, quia Capitulum in tranſactione non conſenſit, quamvis litteræ ratihabitionis mitterentur, quæ plenam fidem tranſactionis non faciebant; & niſi aliquod tempus exceſſiſſet, Capitulum non tenebatur tranſactioni ſtare, ut docet Cironius *in paratitl. ad hunc titulum*.

14 Traditur ratio decidendi. Ex quibus apparet vera decidendi ratio ad hunc textum; nam cùm tranſactio adeò obſervanda ſit, ut nullo ex caſu reſcindi valeat, *l. fratres* 10. *l. cauſa* 16. *l. ſub prætextu* 19. *l. non minorem* 20. *l. nec intentio* 23. *l. ſi majores* 25. cum aliis, *Cod. de tranſact.* & impediat quemlibet litis ingreſſum; dicitur enim exceptio litis finitæ, *cap.* 1. *de litis conteſt. lib.* 6. Surdus *conſil.* 451. *n.* 16. ideò meritò in noſtro textu omnia jura ex inſtrumentis, privilegiis, aut præſcriptione parti acquiſita, caſſari, nec iterum ex eis agi poſſe deciditur, cùm ex ſopita cauſa non debeat jurgium ſuſcitari. Gregorius XV. *deciſ.* 354. *num.* 2. Accedit, quia omnis tranſactio novat, adeò ut ad priſtinam litem non detur recurſus, *l. cùm mota*, *l. fratris* 10. *l. tranſactione* 30. *l. ſi pro fundo* 33. *l. ſi major* 36. *C. hoc tit.* Merlinus *de pignor. lib.* 5. *q.* 31. *n.* 4. Guzman *de evictionibus*, *qu.* 30. *nu.* 7. Cancerius *lib.* 1. *variar. c.* 38. *n.* 43. Gratianus *diſcept. cap.* 157. *n.* 23. Amatus *reſol.* 50. Deinde, nam tranſactio non minorem authoritatem habet, quàm res judicata, *l. non minorem*, *Cod. de tranſactionibus*, Rodriguez *de execut. c.* 1. *art.* 5. Sed res judicata omnia jura antea competentia partibus caſſat, adeò ut nec prætextu novi inſtrumenti infirmari valeat, *cap. inter monaſterium*, *de re judicata*, *l. Imperatores* 35. *ff. eod. tit. l. ſub ſpecie* 4. *C. eod. tit.* Donellus *lib.* 27. *comment. cap.* 7. ubi Oſualdus *littera L. & M.* plures Barboſa *in d. cap. inter monaſterium*, ubi latius illuſtramus: igitur & per tranſactionem inſtrumenta retrò confecta annullari, & caſſari debent, præcipuè cùm pacto noviſſimo pacta antiquiora tollantur, *l. pacta noviſſima*, *C. de pactis*. Rectè ergo Gregorius noſter decrevit, omiſſa inſtrumenta à partibus obtenta, per tranſactionem ſublata eſſe. Hæc tamen deciſio procedit in tranſactione licita, & à jure permiſſa, *cap. ſuper eo*, *hoc tit.* & inter tranſigientes tantùm, *l.* 1. *Cod. hoc tit.* nam res inter alios acta aliis præjudicare non poteſt, non verò ſi tranſactio dolo facta ſit, quia tunc reſcindi poteſt, *l.* 4. *l. ſub prætextu* 19. *Cod. hoc tit.* vel ſi ex falſis inſtrumentis fiat, *l. penult. C. hoc tit.* ſi à minore vigintiquinque annis celebrata ſit, *l. non minorem* 20. *in fin. l. ſi major* 35. *Cod. hoc tit.* ſi enormiſſimam contineat læſionem, Olea *de ceſſione jur. tract.* 2. *qu.* 1. Valeron *de tranſact. tit.* 6. *qu.* 2. per totam. An autem remedium legis 2. *C. de reſcind.* habeat locum in tranſactione, latè diſputant Vinius *de tranſaction. cap.* 8. D. Joannes de Larrea *deciſ.* 68. & 69. *Granatenſi*. Quod autem in ultimis verbis noſtri textus aſſeritur, per confirmationem Pontificiam ſuppleri defectus, ſi qui erant, & illam confirmari, ex ea ratione procedit; nam cùm R. P. confirmat actum ex certa ſcientia, ſupplet omnes ſolemnitatis defectus, *cap. examinata*, *cap. venerabilis*, *de confirmat. util. cap. ſi Apoſtolica*, *de præbend. lib.* 6. docent Suarez *lib.* 8. *de legibus*, *cap.* 18. Caſtillo *lib.* 5. *controv. cap.* 89. D. Joannes de Larrea 2. *tom. allegat.* 73. Unde licèt aliquid ex injuria tranſigentium in præſenti omiſſum eſſet, per confirmationem Pontificis ſupplebatur.

15 Diſſolvuntur difficultates. Nec obſtant difficultates in contrarium adductæ: Non prima, cui ut ſatisfaciamus, ſciendum eſt, jure civili inſpecto tranſactionem, aliquando tollere primas obligationes, & actiones ipſo jure; aliquando tantùm ope exceptionis. Si tranſactio per ſtipulationem, & acceptilationem facta eſt, actiones ipſo jure tolluntur, *l.* 2. *l. ut reſponſum* 5. *C. de tranſactionibus*; ſin autem pactum tantùm interceſſit, exceptio datur reo ad elidendam actionem, ut ex aliis pactis, *l. cùm proponas* 17. *l. ſi quidem* 24. *l. ſi major* 36. *C. hoc tit.* Sed quia per tranſactionem primo modo factam tantùm illæ obligationes tolluntur, quæ verbis contractæ ſunt, ex traditis in prima difficultate; ideò priùs interponitur Aquiliana ſtipulatio, in quam præcedentes obligationes quomodocumque contractæ transferantur, quæ in hunc modum concipitur: *Quod mihi ex tali cauſa debes, veluti ex empto, ex mutuo, vel ſimilibus, promittis?* Et ſponſor reſpondet: *Promitto.* Deinde debitor à creditore interrogat: *Quod tibi debeo, habeſne acceptum?* Et creditor reſpondet: *Habeo acceptum*; aliàs enim per acceptilationem alia obligatio, quàm verbis contracta, tolli non poterat, *l.* 1. *l. pluribus* 6. *l. ſi accepto* 17. *l. cum uno* 18. *§.* 1. *ff. de acceptilationibus*, Briſſonius *ſpeciali opuſc. de acceptil.* In qua parte obſervandi ſunt textus *in l. Pomponius* 13. *ff. de arbitriis*, *l. penult. ff. de fidejuſſor. l.* 115. *ff. de V. O. l. jusjurandum* 13. *§. illud*, *de acceptilation. l. ſi unus* 27. *§. pen. ff. de pactis*, junctis Donello *lib.* 16. *comment. c.* 18. Reatigui *lib.* 1. *ſelect. cap.* 5. *cum ſequentibus*. Et quia juris noſtri conditores circuitus iſtos, juriſque ſcrupuloſitates abhorruerunt, ideò hoc jure attento, quomodocumque ſit contracta obligatio, per tranſactionem tolli poteſt. Nec augmentum difficultatis obſtat, deductum *ex d. l. cum tutoribus* 9. certum enim eſt, tranſactionem tantùm extendi ad eas res, de quibus inter contrahentes actum eſt, *d. l. qui cum Aquiliana* 5. *d. l. cum tutoribus* 9. quæ doctrina in tranſactione particulari facilè admittitur: in tranſactionibus verò generalibus, veluti tutelæ, curæ, ſeu negotiorum geſtorum, ubi plures res in una actione continentur, non ita conſtat apud Interpretes: exiſtimo tamen in tranſactione generali omnia venire, niſi ſpecialiter actum ſit, ne aliquid comprehendatur, *l. tres fratres*, *ff. de tranſactionibus*: docet Menochius *conſil.* 496. Caniſius *in noſtro textu*. Nec penultimum augmentum obſtat; nam in illis caſibus, & aliis adductis à Vinio *de tranſact. cap.* 3. tranſactio poteſt irritari, non quia inſtrumenta prima durent, & ex eorum prætextu; ſed propter læſionem, & ætatem tranſigentium, *l.* 1. *& per totum C. ſi adverſus tranſactionem*: in aliis verò caſibus ſuprà enumeratis competit etiam reſtitutio, quia Eccleſia, & civitas potiuntur jure minoris, *c. auditis*, *de in integrum reſtit. l. ad Rempublicam* 8. *C. de jure Reipub.* Nec etiam ultimum augmentum refragatur, nam in noſtro textu confirmatio Pontificis facta fuit ex certa ſcientia, non verò in forma communi, ut docent Suarez, & Caſtillo *ubi ſuprà*, Carballo *de una & altera quarta*, *part.* 2. *nu.* 320. qui omnes falluntur, dum confirmationem ex certa ſcientia in præſenti textu probant ex illis verbis, *pleniſſimæ munitionis*, quæ juxta integram ſuprà relatam emendanda ſunt. Rectiùs tamen eorum ſententia probatur ex eo, quod tenor tranſactionis priùs refertur à noſtro Gregorio, quàm confirmatio decernatur; unde cognoſcitur, ex certa ſcientia tranſactionem confirmatam fuiſſe.

Superiori aſſertioni primò adverſatur textus *in l.* 3. *§.* 1. *ff. hoc tit. de tranſact.* ubi proponitur inter hæredem ſcriptum, & fideicommiſſarium, cui fideicommiſſum relictum erat, tranſactionem fuiſſe celebratam ratione prædicti fideicommiſſi; ſed cùm codicilli poſteà reperti fuiſſent, ex quibus conſtavit plus in codicillis relictum fuiſſe, quàm in tranſactione comprehenſum, quæſitum fuit, utrum prætextu codicillorum poſſit fideicommiſſarius agere ad ſupplementum quantitatis in codicillis ſibi relictæ, non obſtante tranſactione? Et reſpondet Scævola, poſſe, illique deberi quanto minùs ex tranſactione conſequutus fuit: ex quo textu apertè conſtat, per tranſactionem non fuiſſe caſſata inſtrumenta, immò ex eis poſt tranſactionem agi poſſe: igitur non rectè aſſerimus, per tranſactionem omnia inſtrumenta retrò habita caſſari. 16 Arguitur ex l. 3. §. 1. ff. hoc tit. Augetur ejus textus difficultas *ex l. Lucius* 78. *§. ult. ff. ad Trebell.* ubi in eadem ſpecie ait Conſultus, non poſſe agi ad ſupplementum quantitatis in codicillis relictæ, in tranſactione autem non comprehenſæ. Pro hujus textus interpretatione dicendum eſt, *in d. l.* 3. *§.* 1. tranſactionem non reſcindi propter codicillos poſtea repertos; ſed fideicommiſſi petitionem perinde fideicommiſſario ſupereſſe, ac ſi tranſactum non fuiſſet; quia de codicillis, qui tranſactionis tempore negligebantur, nec cogitatum, nec tranſactum videri poteſt, *l. non eſt ferendum* 12. *ff. hoc tit.* vulgò enim traditum eſt, de his controverſiis, quæ ex teſtamento naſcuntur, niſi inſpectis, & cognitis verbis teſtamenti tranſigi non poſſe, *l. de his* 6. *ff. hoc tit. l.* 1. *§.* 1. *ff. quemadmodum teſtam. l. ille à quo* 13. *§.* 3. *ff. ad Trebell. l. ult. C. de rebus cred.* quod Demoſthenem expreſſiſſe videtur in hæc verba: *Quiſnam patrimonium divideret, non acceptis tabulis, quibus quantùm relictum eſſet, cognoſceret? Nemo ſanè.* Docent Cujac. *in l. ult. C. de rebus credit.* Merill. *lib.* 3. *obſerv. cap.* 14. Vinius *lib.* 1. *ſelect. cap.* 8. & *de tranſact. c.* 5. *per tot.* Si autem inſpectis verbis teſtamenti tranſactum ſit, etiam de fideicommiſſo, ſive puro, ſive conditionali tranſactum videtur, *l.* 11. *C. hoc tit. d. l. Lucius*, *§. ult.* Unde textus *in d. l.* 3. *§.* 1. procedit eo caſu, quo non inſpectis, aut cognitis verbis codicillorum, ſeu teſtamenti, tranſactum fuit: tunc enim de fideicommiſſo, quod relictum ignoratur, quomodo tranſigi poterat? *l. qui cum tutoribus*, *§. ult. Cod. de tranſact.*

Secun-

18 Adducitur §. ſi inſtituta 17 ff de Inoffic. teſtament. Secundò adverſatur ſuperiori aſſertioni textus *in l. ſi inſtituta 27. ff. de inofficioſo teſtam.* ubi aſſeritus, quod ſi inſtituta querela inofficioſi teſtamenti tranſactum ſit, nec fides tranſactioni ab hærede præſtetur, inofficioſi queralam integram manere: igitur tranſactione ſemel ritè celebrata, vetus actio durat, & inſtrumenta antiqua non caſſantur. Augetur hujus textus difficultas ex *l. cum mota 6. C. hoc tit.* ubi in eadem ſpecie deciditur, querelam inofficioſi teſtamenti tranſactione facta, licèt non ſervata, intendi non poſſe. Varia pro conciliatione prædictarum legum adduxerunt Giphanius *in d. l. cum mota 6.* Cujac. *in d. l. 27. de inofficioſo*, Souſa *ad tit. de pactis*, *art. 5.* Fachineus *lib. 1. controverſ. cap.* 10. Genoa *in conciliatione legum*, *pag.* 112. Donel. *lib. 19. comment. cap. 6.* D. Joſephus de Retes *lib. 2. opuſcul. ſect. 1. cap. 9. & ſect. 2. cap.* 1. quorum communis ſententia placet, quæ diſtinguit inter filium, qui tranſactionem fecit, & tranſactione non ſervata, querelam intendere poteſt; & inter ejus hæredes, ad quos querela inofficioſi teſtamenti non præparata tranſmitti non poteſt; illis enim etſi tranſactio non adimpleatur, querela non competit, ſed alia actione ſuccurritur pro modo celebratæ tranſactionis. Primo caſu, cùm filius tranſactionem fecit, procedit textus *in d. l. inſtituta* 27. ſecundo verò textus *in d. l. cum mota*.

Tertiò adverſatur textus *in l. ſive 28. C. de tranſact.* ubi poſtquàm proponitur regula generalis, videlicet tranſactionem eſſe ſervandam, refertur Sempronium rei vindicationem contra Sejum propoſuiſſe; & cùm tranſactum eſſet, ut ipſe centum daret, & à lite diſcederetur, Sejus tranſactioni non paruit. Et reſpondent Imperatores, priſtinam rei vindicationem Sempronium intendere poſſe. 18 Intelligitur l. ſive 28. C. hoc tit. Ex qua deciſione colligitur, per tranſactionem veterem actionem ſublatam non eſſe; igitur non rectè aſſeritur in præſenti textu, per tranſactionem omnia jura retrò habita caſſari. Pro hujus textus interpretationa dicendum eſt, tranſactione violata, ſeu non ſervata ex parte unius ex tranſigentibus, novam actionem dari ad ejus implementum, ſi ſtipulatio adjecta ſit ex ſtipulatu; ſi verò ex parte unius tranſactio adimpleta ſit, actionem præſcriptis verbis, *l. ſi pro fundo 33. C. de pactis*: ſed ſi pacto tantùm inita eſt tranſactio, quia actio non competit, ex veteri agitur; quo caſu procedit textus *in d. l. ſive* 28. ut pro ejus interpretatione poſt Giphanium *ibi*, docet D. Joſephus de Retes *lib. 2. opuſc. ſect. 2. cap.* 1.

C A P U T II.

a Alexander Tertius.

STatuimus, ut ſi ſuper decimis inter vos, & aliquam perſonam eccleſiaſticam de aſſenſu Epiſcopi ſui compoſitio facta fuerit, rata, & inconcuſſa perſiſtat.

N O T Æ.

1 a ALexander Tertius.) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 2. & poſt Concilium Lateranenſe *part. 8. c.* 2. non tamen conſtat, cui Prælato miſſa ſit præſens deciſio; credo tamen partem eſſe deciſionis ſequentis, quæ reperitur *d. part. 28. c.* 2. & ſic Vvigornienſi, & Oxonienſi Epiſcopis miſſam eſſe.

C O M M E N T A R I U M.

2 EX hoc textu ſequens deducitur aſſertio: *Tranſactio ſuper decimis cum eccleſiaſtica perſona, & ſuperioris authoritate ſuſtinetur.* Probat textus *in c. decimas 16. q. 7. c. veniens*, *hoc tit. c. venerabili*, *de confirmatione utili*, *c. ſuſcitata*, *de in integr. reſtit. c. fin. de rer. permut. c. ex multiplici*, *de decimis*. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Suarez *de religion. tom. 1. lib. 4. c.* 15. Balboa *in cap. fin. de pactis*, *n.* 103. additionator Baldi *in l. de alimentis*, *Cod. de tranſaction.* Barboſa *lib. 3. jur. eccleſiaſt. c. 26. §.* 4. Carballo *de una & altera quarta*, *2. part. nu.* 335. Moneta *de decimis*, *cap. 5. n.* 113. Rebuffus *eod. tract. q. 13. num.* 36. Fagundez *in præcept. Eccleſ. de decimis cap. 2. num.* 9. Azor *part. 1. inſtit. lib. 7. cap. 26. qu.* 5. Trullench *de decimis*, *c. 3. dub. 11. n.* 14. Valeron *de tranſactionibus*, *tit. 3. q. 6. num.* 55.

3 Traditur dubitandi ratio. Sed in contrarium facit ſequens dubitandi ratio. Decimæ ex juris divini diſpoſitione ſolvendæ ſunt propriis Parochis, ut probatur ex ſacra pagina veteris Teſtamenti, *Levitici c. ult. Deuteronom. c. 12. & 14. Exodi c.* 21. ubi ſæpè repetitum legimus hoc præceptum ſolvendi decimas. In lege gratiæ probatur, *ex cap. 23. Matthæi*, in his verbis: *Væ vobis, quia decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reliquiſtis quæ graviora ſunt legis, judicium, & miſericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Ubi cùm decimarum ſolutio ipſius Chriſti præconio commendetur, ſignum eſt, ab eo, novo veluti imperio, eſſe confirmatum hoc præceptum. Ita hæc ſacræ Scripturæ loca acceperunt Eccleſiæ PP. *in c. 10. 16. q. 1. c. 2. 16. qu. 2. cap. nam qui Deo*, *16. q. 4. cap. tua 25. cap. in aliquibus*, *de decimis*, *cap. 1. 16. qu.* 7. igitur tranſactio, per quam hæc obligatio mutatur, aut tollitur, tanquam juri divino contraria, defendi non valet. Augetur hæc difficultas ex eo, nam decimæ juris ſpiritualis ſunt, ideòque à laicis poſſideri non poſſunt, *cap. probibemus*, *de decimis*: ſed tranſactio ſuper re ſpirituali etiam cum ſuperioris authoritate non ſuſtinetur, *cap. quàm pio 1. qu. 2. cap. cùm pridem*, *cap. fin. de pactis*: igitur etiam cum ſuperioris aſſenſu tranſactio in hoc caſu ſuſtineri non poterat. Augetur ſecundò hæc difficultas, nam Archiepiſcopus, niſi in caſibus à jure expreſſis *in cap. paſtoralis*, *de officio ordinar.* non habet juriſdictionem in ſubditos ſuffraganeorum, ſicut nec Epiſcopi in exemptos, *cap. licet*, *cap. irrefragabili*, *de officio ordinarii*: igitur Archiepiſcopus, & Epiſcopus in præſenti ſpecie authoritatem tranſactioni præſtare non poterant.

Hac dubitandi ratione minimè obſtante, vera eſt præſens Alexandri tertii deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, non omnes tranſigendi facultatem habere, nec de omnibus rebus tranſigi poſſe; plures enim perſonæ tranſigere prohibentur, & cùm tranſactio ſit de genere prohibitorum, omnes tranſigere valebunt, qui natura, aut jure non prohibentur. 4 Qui tranſigere poſſint. Natura tranſigere vetatur furioſis, mente captis, infantibus, *l. 1. §. furioſus 12. ff. de O. & A.* nemo autem ex eo, quod in morbum incidiſſet, dum ſanæ mentis ſit, tranſigere prohibetur, *l. ſanum 27. C. hoc tit.* Similiter pupilli tranſigere prohibentur, & procuratores ſine ſpeciali dominorum mandato, *c. qui ad agendum*, *de procurator. lib. 6. l. jusjurandum 17. §. fin.* cum legibus ſequentibus, *ff. de jurejur.* Valeron *de tranſact. tit. 4. q.* 5. etiamſi liberam habeant agendi facultatem, *l. procurator 35. ff. de procurat.* quia agendi, non decidendi facultas illi mandata eſt, *l. tranſactione 7. Cod. hoc tit.* niſi datus ſit cum ſpeciali mandato ad tranſigendum, *d. l. jusjurandum 17. §. fin. ff. de jurejur.* aut in rem ſuam, *l. procurator 55. ff. de procurat.* ille enim domini loco habetur, *l. ſed ſi 13. §. 1. ff. de pactis*; & ſic magis in propria cauſa quàm in aliena tranſigere videtur, *l. qui ſtipendia 19. Cod. de procurat.* docent Eguinarius Varo *in l. mandato 60. ff. de procurat.* Duarenus *de tranſact. cap.* 1. Vveſemb. *ad eundem tit. n.* 4. Vinius *de tranſact. cap.* 3. Bocerus 1. *tom. diſp.* 20. tutores autem, & curatores de lite pupillorum, ſive minorum tranſigere valent, *l. Lucius 46. §. ult. ff. de adminiſt. tutor. l. ſi pignore 54. §. ult. l. interdum*, *§. 4. ff. de furtis*, ſi jus partis obſcurum ſit, aut probationes non ſuppetant, *l. tutor 35. ff. de jurejur.* ſed ſi per tranſactionem res immobilis alienanda ſit, decretum judicis neceſſarium eſt, *l. lex 22. Cod. de adminiſtr. tutor. l. 4. Cod. de prædiis*, *& aliis rebus*. Quam doctrinam ad defenſores civitatum, procuratores fiſci, & ſimiles ſub aliis diſtinctionibus tradunt Vinius, & Bachovius *ubi ſuprà*, Valeron *tit. 4. q.* 1. Poſſeſſores etiam majoratus, Eccleſiarum Prælati ſine debitis ſolemnitatibus tranſactionem facere non poſſunt, ut latè docent Fontanella *de pactis nuptialib. clauſ. 7. gloſ. 3. part. 13. n.* 16. Molina *de Hiſpanor. primogen. lib. 4. c.* 9. Solorzanus *de jure Indiar. lib. 1. epiſt. 14. n.* 57. D. Olea *de ceſſion. jur. tract. 2. q. 1. n.* 46. Valeron *d. q.* 1. Circa res etiam in tranſactione deducendas ſciendum eſt, tranſigi poſſe de omni actione, ſive reali, ſive perſonali, *l. ſi ſuper 9. l. ſi pro fundo 33. C. de tranſaction.* ſive actio univerſalis ſit, *l. 3. l. controver. 14. ff. hoc tit. l. ut reſponſum 15. C. hoc tit.* veluti querela inofficioſi teſtamenti, *l. ſi inſtituta 27. ff. de inofficioſo*, *l. cum mota 6. hoc tit. l. 3. C. hoc tit.* ſive particularis, etiam ex maleficio proveniens, *l. ſi pro fure 7. ff. de condict. furt. l. interdum 56. §. 5. ff. de furtis*, Valeron *tit. 3. q.* 4. imò etſi præjudicialis ſit, in qua de ſtatu aga-

Digitized by Google

agatur, *l. ult. Cod. hoc tit.* quam illuſtrant Oſuald. *ad Donel. lib.24. comment. cap.19. littera I*, Vinnius *de tranſact. cap.4.* nec intereſt an cauſa in tranſactione comprehenſa ſit civilis, an eccleſiaſtica, exceptis cauſis matrimonialibus, *cap. fin. hoc tit.* beneficiali, *c. conſtitutus, hoc tit.* & ſimilibus. Unde ſuper cauſa decimali tranſactio admittitur, *cap. ex multiplici, de decimis.*

5 Decimæ de quibus rebus præſtentur. Deinde ſciendum eſt, decimas præſtandas eſſe Parochis propriis, juxta diſtinctionem quam adduximus *in cap. plerique, de pactis*: & præſtandas eſſe de omnibus fructibus, & proventibus, tam ex prædio, quàm hominis miniſterio productis, *c. non eſt, c. nuncios, cap. ex parte 1. c. tua nos, de decimis*: docent de decimis agentes præcipuè Suarez *de decimis, c. 34.* Barboſa *de officio Parochi, c.28. §.1.* Unde debentur decimæ ex grano, ex vino, *c. quicumque 26.q.7. cap. non eſt, de decimis*: ex oleo, & omnibus fructibus arborum, & pomis, *c. decima 16.q.1. c. quicumque, c. omnis, 16. q.7.* ex leguminibus, *c. ex multiplici, de decimis*: ex fœno, *c. pervenit, de decimis*: ex proventibus molendinorum, *c. ex tranſmiſſa, c. paſtoralis, de decimis*: ex penſionibus domorum, *cap. paſtoralis, cap. plerique, de pactis*: ex paſcuis, *cap. commiſſum, de decimis*: ex lacte, fœtu, & lana, *c. pervenit, de decimis*: ex fructibus apum, *cap. nuncios, de decimis*: ex omnibus animalibus, tam ruſticis, quàm urbanis, *cap. cùm neque, cap. omnes, cap. non eſt, hoc tit.* Rebuffus *de decimis*, Monera *eod. tract. cap.4.* niſi conſuetudine, ſeu privilegio aliud introductum ſit, aut inter partes conventum, ut ſcribentes in hac materia de decimis omnes docent.

6 Traditur Ratio deciſionis. Ex quibus jam apparet decidendi ratio hujus textus; cùm enim jus decimarum minui, mutarique poſſit per conſuetudinem, præſcriptionem, & privilegium, etiam per tranſactionem ritè factam minui, mutarique valebit, & ea legitimè celebrata introduci poterit, ut non ex omnibus ſpeciebus, & fructibus decimæ ſolvantur, ut illi, aut illi parocho præſtentur, & certum monaſterium ab earum præſtatione eximatur: nam cùm hoc jus poſitivum ſit ſpectans ad privatam utilitatem, poterit per tranſactionem remitti; ſed cùm per eam alienatio rerum Eccleſię inducatur, neceſſaria eſt cauſæ cognitio, an expediat, utiliſque ſit Eccleſiæ; & ipſius cauſæ approbatio à ſuperiori fieri debet, *c. quiſquis 12. q.2. c. in venditionibus, 22. q.4.* ut in aliis alienationibus rerum eccleſiaſticarum obſervatur. Et ſi talis tranſactio celebratur inter duas Eccleſias, ut uni decimæ perſolvantur, conſenſus Epiſcopi deſideratur, vel Archiepiſcopi, ſi in diœceſi propria ſit, *c. dilecti, de decimis*: docent Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg. 121. n.13.* Valenzuela *conſ. 88. n.35.* niſi de decimis præteritis tranſactio fiat, quia tunc nullius Prælati authoritas deſideratur. Valeron *de tranſact. tit.3. q.6. n.54.* Si verò in tranſactione agatur de decimis perſolvendis laico virtute privilegii, aut non ſolvendis à monachis virtute exemptionis, tunc authoritas Rom. Pontificis deſideratur, ut probant Barboſa *d. allegat. 121. n.17.* Valeron *d. q.6. n. 60.*

7 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà expenſa, pro cujus ſolutione ſciendum eſt ex communi Doctorum ſententia, in decimis duo eſſe conſideranda, videlicet obligationem alendi miniſtros Eccleſiæ, & quotæ, ſeu partis decimarum. Quoad obligationem alendi miniſtros ex decimis, ipſæ debentur à lege naturali, divina, & eccleſiaſtica: quoad quotam verò, ſeu quantitatem debitam, decimæ proveniunt à jure Eccleſiaſtico, ut docent Suarez *de Religione, tom.2. tract. de decimis, c. 9. n. 20.* Covarr. *lib.1. variar. c.17. n.2.* Azor *part.1. inſtit. lib.7. c.22.* Fagundez *in quinque præcepta, lib.1. c.1.* Leſſius *de juſt. lib.2. c. 39. dub. 1.* Gutierrez *lib.2. canonic. c.2. n. 9.* Barboſa *de officio Parochi, c.28.* Hunnius *in encycl. ped. tit. de decimis, cap. 1.* Unde conſuetudo, privilegium, & tranſactio in decimarum materia locum habent, cùm circa ea, quæ ſunt juris poſitivi, conſuetudo, privilegium, & tranſactio dari valeant: quare accedente juſta cauſa, & adſtante ſuperioris licentia, rectè per tranſactionem jus decimarum minui, mutarique poteſt. Nec refragatur primum augmentum ejuſdem dubitandi rationis; nam poſt Abbatem, Butrium, & Oſtienſem in præſenti, illi ſatisfaciunt Suarez *de decimis, d. cap. 51.* Balboa *in c. fin. de pactis*, diſcrimen conſtituendo inter eum caſum, in quo in tranſactione aliquid intercedit temporale; & inter eum, in quo nihil temporale datur, ſed tantùm aliquid remittitur de principali lite, aut aliud datur æquè ſpirituale. Primo caſu tranſactio improbatur, ex juribus ſuprà adductis; ſecundo verò ſuſtinetur. Diſcriminis ratio in eo conſiſtit, quia in primo caſu tranſactio ſimoniæ labem continet; in ſecundo verò cùm nihil intercedat temporale, nulla ſimoniæ labes dari poteſt: in hoc caſu procedit noſter textus, ut ſupradicti Doctores docent. Nec etiam augmentum ſecundum difficultatis adverſatur, quia ut ſuprà pro ratione decidendi diximus, cùm tranſactio ſuper decimis celebratur inter perſonas Archiepiſcopo immediatè ſubjectas, quia eorum Eccleſiæ, ſive monaſteria extant in ipſa diœceſi Archiepiſcopali, quia eorum immediatus ſuperior Archiepiſcopus eſt, illius authoritas deſideratur: at verò ſi inter perſonas, & Eccleſias ſuffraganeorum tranſactio fiat, non Archiepiſcopi, ſed proprii Epiſcopi conſenſus expectatur: unde juxta proprios, & peculiares caſus exaudienda eſt præſens Alexandri deciſio.

Primò huic deciſioni Alexandri III. opponitur textus *in c. venerabilis 8. de confirmatione utili*, in illis verbis: *Super quibuſdam decimis mediante Albanenſi Epiſcopo, tunc Apoſtolicæ Sedis Legato, amicabilis compoſitio intervenit, expreſſè adjecto, quod quantò citiùs eam authoritate Apoſtolica confirmari contingeret, ſtatim deberet executioni mandari.* Ex quibus apertè conſtat, in tranſactione ſuper decimis facta neceſſariam eſſe Pontificis confirmationem, & per conſequens non ſufficere Epiſcopi authoritatem, ut in noſtro textu docetur. Pro cujus textus interpretatione ſciendum eſt, in eo tractari de tranſactione facta inter Epiſcopum ex una parte, & Regem, Barones, & Milites Cypri ex alia, ut ex ejus epigraphe conſtat, & notavit Innocentius Ciron us in quinta collectione ad ipſum textum: quare cùm tranſactio ſuper decimis in eo textu facta eſſet inter perſonam eccleſiaſticam, & laicos, non verò inter eccleſiaſticas perſonas ex utraque parte, ut in noſtro textu; ideò non ſufficit authoritas Epiſcopi, ſed Pontificis licentia deſideratur: docet P. Suarez *ubi ſuprà, lib.4. de decimis, c. 51.* Valeron *de tranſact. tit. 3. q. 6. n. 57.* 8 Intelligitur c. venerabilis 8. de confirm. utili.

In eamdem partem, & adverſus ipſam deciſionem expendo textum *in c. veniens, hoc tit.* in illis verbis: *Apoſtolica auctoritate.* Ex quibus apertè liquet, etiam in tranſactione inter perſonas eccleſiaſticas facta, Pontificis confirmationem, & auctoritatem deſiderari; igitur non rectè aſſerimus, in tranſactione inter eccleſiaſticas perſonas facta Epiſcopi tantùm conſenſum deſiderari. Huic difficultati ut ſatisfaciat Barboſa *de jure eccleſiaſtico lib.1. c.16. §.4. n.25.* aſſerit, in eo textu Apoſtolicam auctoritatem deſiderari, quia agebatur de re magni momenti, videlicet remiſſione magnæ partis decimarum; tunc enim ipſe ſupponit neceſſariam eſſe Pontificis confirmationem. Alio modo difficultatem ſolvere intendit Suarez *ubi ſuprà*, aſſerendo quod cùm tranſactio ſuper decimis cum laicis fit, Epiſcopi licentia, ſeu authoritas non ſufficit. Unde cùm in tranſactione, de qua in eo textu, ageretur ut coloni laici decimas non ſolverent Eccleſiæ Parochiali, à qua ſacramenta ſuſcipiebant, ideò neceſſaria fuit Romani Pontificis auctoritas. Sed nec hæc ſolutio P. Suarez defendi valet; nam tranſactio in eo textu celebrata fuit inter Rectorem Eccleſiæ, & monachos, & ſic inter perſonas eccleſiaſticas: unde licèt ex ea coloni eximerentur à ſolutione decimarum Parocho proprio facienda; non tamen ideò inter laicos facta dicetur. His ergo ſolutionibus omiſſis exiſtimo, textum illum procedere in tranſactione ſine cauſa, & ſolemnitate facta per modum privilegii, aut exemptionis à ſolutione decimarum: & cùm privilegium non ſolvendi decimas tantùm R. P. concedere poſſit, *cap. à nobis, cap. ex parte 10. cap. ad audientiam 12. cap. pen. de decimis, cap. ſi de terra 6. cap. accedentibus 15. cap. dudum 31. de privileg.* plures relati à Barboſa *de officio Parochi c.28. §. 3. n. 12.* ideò in ea ſpecie Rom. Pontificis auctoritas interceſſit. 9 Exponitur c. veniens, hoc tit.

C A P U T III.

Idem a *Dulmenſi Epiſcopo.*

Contingit interdum, quod licèt *b* Abbas, vel Prior alicujus conventualis Eccleſiæ cum eccleſiaſtica, vel ſæculari perſona ſuper his, de quibus inter eos controverſia vertitur, coram delegato, vel ordinario judice tranſigat, Capitulum tamen eamdem tranſactionem nititur revocare. Unde quia

nos

nos conſulere voluiſti, tibi reſpondemus, quod ſi Abbas, vel Prior à Capitulo ſuo de ratihabitione litteras habuerit, tranſactionem, quàm fecit (ſi fuerit aliquot *c* annis ſervata) Capitulum, ac ſi conſenſerit in eam, non poterit revocare.

N O T Æ.

1 a *D*ULMENSI.) Ità etiam habetur in prima collectione, *ſub hoc tit. c. 3.* & poſt Conc. Lateran. *part.* 28. *cap.* 5. Pro hujus inſcriptionis, & aliarum expoſitione, ubi mentio fit Dulmenſis Eccleſiæ, ſciendum eſt, in inſula Lindisfarnenſi, inter Angliam, & Scotiam, fuiſſe olim monaſterium percelebre Ordinis D. Benedicti, cujus Prælatus ſimul Abbas monaſterii, & Archiepiſcopus Lindisfarnenſis erat: duravit hoc monaſterium uſque ad annum 634. tunc enim majori illius inſulæ parte à Vandalis occupata, monachi migrarunt in Dunelmiam, ubi etiam Abbas ſimul Epiſcopus erat; frequenter enim illis temporibus reperiebantur Eccleſiæ Cathedrales in monaſteriis, ubi monachi ſimul canonici erant, & eorum Prælatus Abbas & Epiſcopus, ut refert Yepes *tomo* 1. *Chron. D. Benedicti, anno* 563. *c.* 1. & *tomo* 2. *anno* 695. *c. fin.* & *tom.* 6. *anno* 995. *c. unico*, ubi latè hiſtoriam hujus monaſterii proſequitur Tamayo *t.* 1. *martyrolog. Hiſpani, die* 22. *Martii, pag.* 390. Epiſcopus ergo in eo monaſterio Abbatis officium exercebat; Prior verò ejuſdem regebat monaſterium, ſeu monachos, & in Capitulo præerat adeò abſolutè, ut monachi inconſulto Epiſcopo ſimul & Abbate, cum aſſenſu Prioris prædia, poſſeſſioneſque alienabant. Unde conqueſtus fuit Epiſcopus, & ſimul Abbas ipſius monaſterii coram Innocentio III. iſtorum, & ſimilium exceſſuum. Et Innocentius III. in epiſtola miſſa Priori, & monachis Dulmenſibus, in hunc modum reſcripſit: *Sane cum venerabilis frater noſter N. Dulmenſis Epiſcopus inter vos vices gerat Abbatis, neque ei nocere debeat, quod Epiſcopali præemineat dignitate, in his ejus eſt à vobis requirendus aſſenſus, quæ præter Abbatis aſſenſum vobis agere non liceret. Ea propter authoritate præſentium diſtrictiùs inhibemus, ne præter conniventiam ejus vicem ſuper hoc gerentis Abbatis Eccleſias aſſignare, alienare poſſeſſiones, vel conficere ſuper alienationibus inſtrumenta, Priores inſtituere, vel miniſtros, & alia quælibet, in quibus Abbatis eſſet neceſſarius aſſenſus, attentare præſumatis contra conſuetudinem regularem.* Facit textus *in c. cauſam 9. de judiciis.*

2 b *Prior, vel Abbas.*) Hæc verba ita disjunctivè poſſunt referri ad monaſterium Dulmenſe, cùm in eo, tam Prioris, quàm Abbatis conſenſus in tranſactione litis deſideraretur, *d. c. cauſam* 9. Unde hæc verba ſunt accipienda de illis monaſteriis, ubi Prælatus, vel Prior, vel Abbas eſt.

3 c *Aliquot annis.*) Obſervantia enim diuturna tranſactionis plurimùm ad ejus valorem facit. Cyriacus *lib.* 1. *controv.* 3. *à n.* 40. & *controv.* 5. *n.* 122. Faber *in ſuo Cod. tit. de oblig. & action. diffinit.* 7. Tondutus *tomo* 1. *qq. benefic. c.* 61. *n.* 12. & ex ipſa obſervantia rectam interpretationem tranſactio accipit. Tondutus *ſuprà, ca.* 39. Barb. *voto* 52. *à n.* 40. Solorzanos *de jure Ind. t.* 1. *lib.* 2. *c.* 24. *n.* 88. Ciarlinus *controv.* 106. *n.* 91. ſicut obſervantia contraria per legitimum tempus tranſactionem deſtruit. Valeron *de tranſact. tit.* 6. *quæſt.* 3. *n.* 32.

C O M M E N T A R I U M.

EX hoc textu communiter deducitur, *Tranſactionem factam à Prælato, editis, vel exhibitis ratihabitionis litteris ſui Capituli, ſi aliquod tempus elapſum ſit, à Capitulo non poſſe infirmari.* Ità docent P. Gregor. *lib.* 3. *partit. tit.* 3. *c.* 5. Carballo *in c. Raynuntius*, 2. *part. num.* 348. Barboſa *lib.* 2. *voto* 76. quæ doctrina difficilis videtur, ſi animadvertamus, ratihabitionem conſenſui, & mandato comparari, *c. ratihabitio*, cum vulgatis, *de regulis juris in* 6. ſed ſi Prælatus cum conſenſu Capituli alienationem fecerit, ſtatim alienatio vires habet, *cap.* 3. *de his quæ fiunt à Prælat.* ergo etiam in præſenti exhibitis ratihabitionis litteris, tranſactio defendi debeat. Deinde, nam alienatio à principio invalida, ex poſt facto per ratihabitionem redditur valida, *c.* 3. *de pactis*, ubi dixi: igitur ſi litteris ſuis Capitulum tranſactioni conſenſit, ſtatim firma debebat eſſe tranſactio, abſque eo, quod tempus elaberetur. Sed adhuc defendenda eſt hæc deciſio, cujus ratio ex eo provenit; nam cùm ad alienationem rei Eccleſiæ requiratur conſenſus, ſeu collaudatio Capituli, *c.* 1. *de his quæ fiunt à Prælat.* & per litteras ratihabitionis non conſtaret ſufficienter de conſenſu, & collaudatione Capituli, ideò deſideratur alicujus temporis lapſus, ut per ratihabitionem præcedentem, & taciturnitatem ſubſequentem approbata cenſeatur tranſactio à Prælatu facta, ut docet Cironius *ad noſtrum tit.* Nec obſtat quod de ratihabitione dicebamus; nam licèt ratihabitio mandato comparetur, non tamen ipſa per ſe antecedens inducit expreſſum, & deliberatum conſenſum, ut deſideratur ad alienationem rerum Eccleſiæ: quare in præſenti caſu non ſufficit ratihabitio præcedens, ſed deſideratur alia inducta, & præſumpta ex taciturnitate. Et ſic retinenda eſt negativa, quam retinent Ant. Auguſtinus, & Cironius *in præſenti*. Nec etiam augmentum difficultatis adverſatur; nam diſcrimen conſtituendum eſt inter ratihabitionem ſubſequentem, & præcedentem. Per ſubſequentem ratihabitionem, cùm jam cauſa examinata ſit, & cognita firmatur alienatio rei Eccleſiæ: at verò per præcedentem, adhuc non cognita cauſa alienationis, & tranſactionis, non ita firmatur, ut docent Abbas, & Butrius *in præſenti*. 4

C A P U T IV.

Idem a *Abbati de Strat. & Priori S. Euſebii.*

COnſtitutus in noſtra præſentia G. Clericus ſua nobis aſſertione monſtravit, quod cùm inter ipſum, & A. Clericum ſuper capella de Stratiis controverſia emerſiſſet, tandem per tranſactionem ſopita fuit: & licèt hinc inde fide *b* præſtita firmata fuiſſet, eam tamen præfatus A. ſervare recuſat. Quia igitur hujuſmodi tranſactiones ſpeciem continent ſimoniæ, mandamus quatenus revocata tranſactione in irritum, cauſam audiatis.

N O T Æ.

1 a *I*DEM.) Ità etiam legitur poſt Concilium Lateranenſe ſub Alexandro III. *part.* 28. *c.* 6. in prima autem collectione, *ſub hoc tit. cap.* 4. legitur: *Idem Abbati de Stradeſor, & Priori S. Euſebii*: ſed legendum eſt, *Abbati de Streſlut*, ſive *Strateſloridæ, & Priori S. Euſebii*, quæ monaſteria ſunt in Anglia Ordinis Ciſtercienſis, ut refert illuſtriſſimus Manrique *t.* 2. *annal. Ciſterc. c.* 10. *n.* 3. quo modo etiam corrigenda eſt inſcriptio textus *in cap. veniens, hoc tit.*

b *Fide præſtita.*) Quatenus fides differt à juramento, dicemus *in c. ad aures* 3. *de his quæ vi.* 2

C A P U T V.

Idem a *Carnotenſi Epiſcopo.*

DE cætero noveris, quod cùm aliquis ad extraordinarium judicem litteris impetratis, cum adverſario ſuo componit, poſtmodùm in Eccleſia, de qua agitur, jus aliquod habiturus; ſi compoſitio non eſt juri contraria, non eſt à loci Epiſcopo aliquatenus reprobanda. Sed cenſus abſque Epiſcopali authoritate, cui præeſt *b* Eccleſiæ, ſuper hoc ſub hoc prætextu ſolutus, vitam ejus, qui ſolverit, non excedit.

N O T Æ.

1 a *CArnot.*) Ità legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 5. & *in c.9.de cenſib. in ead. collect.* & poſt Concil. Lateran. ſub Alexandro III. *parte* 28. *c.* 10. Sed in prima collectione adjicitur, textum hunc partem eſſe alterius deciſionis, quæ incipit, *Nos cùm in eminenti*; quæ reperitur *in c.* 36. *de appellationibus*, *in* 1. *collect.* & *in c.* 3. *de judiciis*, *in eadem collect.* in quibus epigraphe ita concipitur: *Alexander III. Cantuarienſi Archiepiſcopo*, Unde & hic corrigenda eſt inſcriptio in hunc modum, *Idem Cantuarienſi Archiepiſcopo*; de qua Eccleſia egi *in c.*
2 2. *de reſcriptis*.

b *Eccleſia, cui præeſt.*) Ex his verbis aliqui deducunt, penſionem in tranſactione ſuper beneficio impoſitam auctoritate Epiſcopi in ſucceſſorem tranſire, eumque teneri illam ſolvere; at verò penſionem impoſitam ſententia judicis delegati, non tranſire ad ſucceſſorem, ſed morte ſolventis finiri: ita docent Gambara *de officio Legati lib.* 6. *anno* 385. Azor 2. *part. inſtit. lib.* 8. *cap.* 6. *qu.* 1. Bonac. *de ſimonia*, *quæſt.* 4. §. 15. *num.* 9. plures relati à Garcia 1. *part. de beneficiis*, *c.* 5. *nu.* 334. quos noviſſimè ſequitur Gibalinus *de ſimonia*, *quæſt.* 20. *in fin. num.* 7. Pro quorum ſententia faciunt textus *in c. veniens*, *hoc tit. c. præterea* 8. *c. cùm clerici*, *de cenſibus*, *cap. avaritiæ* 10. *de præbendis*, *lib.* 6. ubi probari videtur, auctoritate ſuperioris reddi Eccleſiam cenſualem poſſe, & onus penſionis in ſucceſſores tranſire. Sed contrariam ſententiam, videlicet accedente Epiſcopi auctoritate, non poſſe Eccleſiam, reddi cenſualem, nec penſionem in perpetuum imponi, defendunt *in cap.* 3. *de colluſione deteg.* Innocentius, & Hoſtienſis *n.* 2. Antonius *n.* 15. Panormitan. *in c. prohibemus*, *n.* 2. & 9. *de cenſib.* Felinus *in c. ad audientiam*, *nu.* 2. *de reſcriptis*; Gigas *de penſionibus*, *quæſt.* 6. *num.* 2. & 4. Rebuffus *de pacificis*, *à n.* 106. Corraſius *de ſacerdotio*, 1. *part. c.* 4. Mandoſius *de ſignatura gratiæ*, *verbo Papa*, Covarruvias *in c. quamvis*, 1. *part.* §. 6. *n. ult. de pactis in* 6. Gomezius *in compendio utriuſque ſignaturæ*, *pag.* 350. Redoanus *de ſimonia*, 2. *part. c.* 21. *nu.* 32. & 36. Lotherius *de re beneficiaria*, *lib.* 1. *qu.* 53. *n.* 2. & 25. Garcia *d. c.* 5. *n.* 330. Valenſis *de benefic. lib.* 4. *tit.* 2. *n.* 8. Carballo *in c. Raynuntius*, 2. *part. n.* 331. *de teſtamentis*.

3 *Sententia negativa amplectitur.* Pro hujus controverſiæ reſolutione ſciendum eſt, penſionem ex juſta cauſa, & authoritate ſuperioris, vel imponi beneficio ipſi, vel beneficiario: ſi imponitur beneficio, ſeu Eccleſiæ, ubi beneficium eſt, conſtituitur onus reale, & tranſit unà cum beneficio in ſucceſſorem: hanc autem ideò Epiſcopus, & alii inferiores Prælati non poſſunt imponere, quia beneficium cenſuale cum diminutione conferretur, quod jure prohibitum eſt, *c. ult.* 1. *qu.* 3. *cap. majoribus* 8. *cap. dilecto* 25. *cap. vacante* 26. *cap. dum cauſa* 36. *de præbend. c. unico*, *ut eccleſiaſtica beneficia*: etiam ex regula textus *in c. ſcienter* 3. *cap. prohibemus* 7. *de cenſibus*, *Clement.* 1. *verſ. Cauſam*, *de ſuppleud. neglig.* quibus receptum eſt, ne Epiſcopi, vel inferiores Prælati poſſint in beneficiis novas penſiones imponere, vel veteres augere, ut *in c. veniens* 8. *hoc tit.* Si verò penſio imponitur beneficiario, tunc perſonæ imponitur, & perſonam poſſeſſoris non egreditur; quare quia tunc Eccleſia non redditur cenſualis, & ceſſant prædictæ juris prohibitiones, ex cauſa legitima poteſt Epiſcopus tales penſiones, vel cenſus imponere, ut eleganter docet Pontifex *in c. niſi* 21. *de præbend. cap. veniens* 8. *hoc tit. d. cap. unic. in fin. ut eccleſiaſtica*; quo caſu procedunt textus *in c. cum veniſſent*, *de reſtit. ſpoliator. cap. cum clerici* 11. *de cenſibus*, *cap. audivimus* 3. *de colluſ.* ubi gloſſa verbo *Penſionem*, notant penſionem ita auctoritate Epiſcopi debere imponi, ut vitam beneficiarii non excedat. Nec pro contraria ſententia faciunt textus ſuprà citati. Et primò illis non ſuffragatur noſter textus: nam omiſſis variis interpretationibus relatis à Garcia *ubi ſuprà*, *n.* 338. Lotherio *de re beneficiaria quæſt.* 35. *num.* 25. Azor *d. quæſt.* 1. reſpondendum eſt, in hoc textu auctoritate tantùm delegati fuiſſe tranſactionem factam, ut ex ea uni ex litigantibus certa penſio ſolveretur: quam tranſactionem ſervare debere Epiſcopum ordinarium loci jubet Alexander, niſi ſit juri contraria, ideſt aut damnoſa Eccleſiæ, ut plerumque tranſactiones eſſe ſolent, ut in ſpecie textus *in c. ſacroſancta* 51. *de elect. cap. ſi quando* 8. *de officio deleg. c. accepimus*, *cap. cùm clerici* 6. *de pactis*; aut niſi facta dicatur per colluſionem, *d. c. audivimus* 3. poteſt enim judex delegatus pro bono pacis, & concordiæ uni ex litigantibus beneficium aſſignare, alii verò certam penſionem in eo conſtituere, *d. c. niſi* 21. *de præbendis*. Ex verbis verò relatis non deducitur, rectè eum Epiſcopi auctoritate conſtitui poſſe penſionem, quæ perſonam poſſeſſoris egrediatur. Nec etiam pro contraria ſententia textus *in c. veniens*, *hoc tit.* ex quo potiùs contrarium deducitur, videlicet auctoritatem Pontificis deſiderari in penſione in perpetuum imponenda, ut probavi *in cap.* 2. *hoc tit.* Nec tandem pro contraria ſententia faciunt textus *in d. cap. præterea*, *c. clerici*, *de cenſibus*, *cap. avaritiæ* 10. *de præbendis*: in quibus innui videtur, interveniente tantùm Epiſcopi auctoritate, poſſe clericos Eccleſias ſuas penſionibus onerare, etiam à ſucceſſoribus ſolvendis. Nam textus illi accipiendi ſunt non de penſionibus ſuper beneficiis ex cauſa tranſactionis imponendis, ſed de cenſibus ex alia juſta cauſa ab Eccleſiis exigendis, quos poſſeſſores earum cum auctoritate Epiſcopi imponere poterant ante Concilium Lateranenſe ſub ipſo Alexandro III. celebratum, de quo *in c. prohibemus* 7. *de cenſibus*. Quare ſupradicti textus referendi ſunt ad priora tempora ipſius Alexandri, videlicet ante Concil. Lateran.

C A P U T VI.

Idem *venerabilibus fratribus A.* a *Eborac. Archiepiſcopo*, *Ap. Sedis Legato*, & *R. Vvigor. Epiſcopo*.

EX litteris veſtrę fr. accepimus, quod cùm olim inter R. & A. clericos ſuper Eccleſia de Miniſtra, & Capella de Torhec ad eandem Eccleſiam pertinente coram te, frater Epiſcope, qui judex fueras delegatus *b* auctoritate G. qui tunc eidem A. *c* patrocinabatur in cauſa, & teſtis inſcriptus fuerat tranſactio jam pridem facta fuiſſet; poſt tranſactionem idem G. veniens ad pręſentiam noſtram, & ſe mentiens clericum, cùm nondum eſſet *d* tonſuratus in clericum, ad Dunhelmum Epiſcopum, & Decanum Eboracen. ſi benè meminimus, ſuper Eccleſiam eandem, & Capellam, tacita veritate de tranſactione, ipſe G. litteras *e* noſtras impetravit. Cùm autem idem G. & reſponſales prędicti R. in noſtra deinde pręſentia fuiſſent conſtituti, nos ex litteris veſtris veritatem ſuper his cognoſcentes, & attendentes etiam, quomodo pręfatus G. non infieiabatur, ſe tranſactioni interfuiſſe, & nondum fuiſſet tonſuratus, cùm litteras ipſas *f* obtinuit; ei ſuper pręſcripta Eccleſia, & Capella auctoritate Apoſtolica ſilentium imponimus, & *g* memoratum R. ab ejus impetitione duximus abſolvendum.

N O T Æ.

a *REboracenſi.*) Ità legitur in prima collectione,
1 *ſub hoc tit. cap.* 6. ex qua ſupplenda eſt inſcriptio, quæ reperitur in hoc Raymundi corpore. Rogerius Archiepiſcopus Eboracenſis ſucceſſit Guillelmo, cùm eſſet Regis Henrici familiaris, & fuit trigeſimus Archiepiſcopus ejuſdem Eccleſiæ, ut refert Vergilius, *lib.* 12. *hiſtor. Angliæ*, *in fin. pag.* 207. Fuit Legatus in Anglia, quia licèt in eo Regno mitterentur Archiepiſcopi Cantuarienſes ut Legati ſemper; tamen Henricus ſecundus anno 1164. petiit ab Alexandro III. in odium S. Thomæ Cantuarienſis, ut legationis munere fungeretur Archiepiſcopus Eboracenſis; quod ut Pontifex Regi indulgeret, clauſulam adjecit, ne in diœceſim, vel Archiepiſcopum Cantuarienſem ullum jus Eboracenſis vindicaret, ut refert Baronius *tomo* 2. *anno* 1164. ideò in præſenti Rogerius dicitur Legatus. De Eccleſiis Cantuarienſi, & Vvigornienſi egi *in c.* 2. *de reſcript. c. noſti* 9. *de electione*.

b *Authoritate.*) Ideſt eo præſente, approbante, & formam tranſactionis dictante; nam auctorem eſſe, aut auctoritatem præſtare dicitur ille, qui probat id quod agitur,

tur, *l. 3. ff. de auctorit. tutor.* Hincque cùm Imperatore in Senatu orationem faciente Senatus ſtatuebat, Imperatorem præſtare auctoritatem Senatui dicebatur, *l. cùm hic 32. ff. de donation. inter, l. 5. C. de excuſat. tutor. l. 1. C. de part. hæredit. l. 5. de Magiſtratibus conveniend.* notarunt Briſſonius *de V. S. verb. Auctoritas*, Jacobus Gutherus *lib. 1. de officiis dom. c. 30.* Quare quia ſuadente, proponente, & dictante Guillelmo tranſactio in præſenti facta fuit, auctoritatem illi præſtitiſſe dicitur, & eum auctorem fuiſſe.

3 c *Patrocinabatur in cauſa.*) Et ſic tanquam advocatus aſſerendo prædictam Eccleſiam ad ſuum clientulum ſpectare, renunciavit juri, ſi quod habebat ad ipſam Eccleſiam, argumento textus *in l. ult. ff. de inofficioſo teſtam. l. 5. §. advocatum, ff. de his quæ ut indignis*, ſi ſcienter id faciebat, *l. inter, ff. de R. V.* Cujac. *ad Digeſta, in l. ſi pars 10. ſ. 1. ff. de inoffic. teſtam. & in d. l. 5. §. qui accuſavit, ff. de his quæ ut indignis*, Amaya *ad tit. Cod. de delator. lib. 10. n. 20.* Donellus *lib. 16. comment. cap. 6.* Robertus *lib. 4. animadverſ. c. 14.* Neque obſtat, iniquum eſſe, officium ſuum cuilibet eſſe damnoſum, *l. ſed & quo, §. ſed ſi quis, ff. de quemadm. teſtam.* Unde teſtis, qui rogatus ſignavit teſtamentum, poſtea petere rem poteſt, quam eo præſente teſtatur ut propriam legavit, *l. Gajus Sejus, ff. de pignorat. action. l. Titia 34. §. Lucio, ff. de legat. 2.* igitur ſive Guillelmus in præſenti ut advocatus adeſſet, vel ut teſtis inſtrumento tranſactionis ſubſcripſiſſet, non ideò repellendus erat à jure, ſi quod habebat ad ipſam Eccleſiam; præcipuè cùm non omnis, qui præſens tacet, actui conſentire videatur, *l. qui vas, §. vetare, ff. de furtis, l. 1. ſ. voluntatem, l. quæ dotis, ff. ſoluto matrim. l. 1. ſ. ſcientia, ff. de tributor. l. qui tacet, ff. de R. I.* maximè in amiſſione rei propriæ, *l. quidam 12. ff. de evictionibus, l. ſi quis vi, ſ. de differentia, ff. de acquir. poſſ.* Huic difficultati ſatisfaciendum eſt ex communi Interpretum ſententia, qui diſcrimen conſtituunt inter officium voluntarium, & neceſſarium; qui enim officium voluntarium ſuſcipit, ut patrocinium alicujus, amittit jus quod habebat ad ipſam rem, dum affirmat, eam ſui clientuli eſſe, *d. l. 5. ſ. ſicut qui putant*; liberum enim eſt advocato cauſam ſuſcipere, vel non: ſi verò officium ſit neceſſarium, quod quis ſive velit, ſive nolit, exequi debet, ut tutelæ, *l. necnon, ff. de tutor. l. 1. ff. de adminiſtr. tutor.* non officit illi officium, quia non ſponte illud ſuſcepit: quare tutor cauſam in judicio agendo nomine pupilli, non privatur jure ſibi competente, *l. tutor 22. ff. de his quæ ut indign. l. cùm quid, C. de adminiſtr. tutor. §. tutor, Inſtit. de inofficioſo*, Amaya *ubi ſuprà, num 20.* Similiter judex alienationi auctoritatem præſtando, non ideò privatur jure ſuo. Robertus *d. c. 14.* & tunc verum eſt, officium ſuum nemini damnoſum eſſe debere. Neque obſtat textus *in d. l. Gajus*; nam procedit in teſte, qui interfuit ultimo elogio, non verò contractui inter vivos; teſtis enim qui ſignavit teſtamentum, ſignavit quod forſan ignorabat, cùm non omne teſtamentum coram teſtibus legeretur: at verò ſubſcribens contractui, aut tranſactioni, ubi omnia percalluit, diſpoſitionem audivit, & conditiones obſervavit, cenſetur ita conſentire, ut ſi quod jus ad rem habeat, amittat.

d *Tonſuratus.*) Et ſic incapax beneficii eccleſiaſtici: inter alios enim effectus, quos confert prima tonſura, primus, præcipuuſque eſt, ut tonſuratus poſſit obtinere beneficium Eccleſiaſticum. Trident. *ſeſſ. 23. de refor. cap. 6.* docent Saulay *in Panoplia cleric. 2. part. lib. 6. axiomat. 5.* Garcia *de benefic. 1. part. c. 2. n. 28. & 7. part. c. 2. n. 10.* Barb. *lib. 1. juris eccleſiaſt. c. 38. n. 45. & c. 39. n. 16.* Etiam obtinere poteſt capellaniam, in cujus fundatione vocatur à teſtatore clericus, vel ordinatus, ut reſolvunt Cevallos *practicar. qq. q. 24. in fin.* Avendanno *in l. 29. Tauri, gloſ. 3. nu. 9.* Barboſa *de poteſt. Epiſcopor. 2. part. alleg. 2. n. 7.* 4

e *Litteras noſtras.*) Aut juſtitiæ, aut gratiæ, ut vult Hoſtienſis *in præſenti*. Si impetravit litteras ad judices delegatos, ut prædictam Eccleſiam, ſuper qua compoſitio præceſſerat, ſibi adjudicarent, ſunt litteræ juſtitiæ: ſi verò aſſerendo Eccleſiam illam vacare, quia per illicitam tranſactionem occupata erat ab A. & ſic illam ſibi conferri poſtulando, tunc litteræ gratiæ erant. Utroque caſu poteſt accipi præſens deciſio, & neutro ex illis admittendus eſt Guillelmus, Non primo, ex ratione ſuprà tradita, videlicet quia tranſactioni auctoritatem præſtando, ut advocatus videtur renunciaſſe juri, ſi quod habebat ad ipſam rem: non ſecundo, quia turpitudinem propriam allegabat, cùm ipſe auctoritatem præberet tranſactioni, & eam ut ſimoniacam arguebat: quo caſu audiendus non erat, ex vulgari principio, quo docetur, allegantem turpitudinem propriam, non eſſe audiendum, *l. poſt mortem 28. ff. de adoption. l. cùm profitear 3. C. de revocand. l. tranſactiones 30. C. de tranſact.* 5

f *Obtinuit.*) Et ſic licèt poſtea tonſura initiaretur, admittendus non erat, *c. cùm adeo, de reſcript. c. ſi eo 9. eod. tit. in 6.* quia qualitas requiſita certo tempore, etiam poſtea ſuperveniens nihil operatur. Gutierrez *conſil. 2.* Vivianus *de jurepatronatus lib. 6. c. 7. n. 15.* Gratian. *diſcept. t. 1. c. 133.* Gonzalez *ad regul. 8. gloſ. 5. n. 24* Diana *part. 4. tract. 4. reſolut. 227.* 6

g *Memoratum R.*) Ex his verbis deducitur, tranſactionem, ſeu compoſitionem ita factam fuiſſe, ut Eccleſia remaneret penes R. non penes A. cui Guillelmus patrocinabatur. Etiam ex eis colligitur G. litteras juſtitiæ impetraſſe contra dictum R. cùm per eas illum impeteret. 7

C A P U T VII.

a Idem.

SUper eo quod queſiviſti, utrum de eccleſiaſtico beneficio in litigium deducto poſſit fieri tranſactio, tale damus, ſicut jam pridem, ſi bene meminimus, alii non abſimile dedimus, *b* reſponſum. Quoniam ſecundùm formam à canonibus in aliis tranſactionibus adſcriptam, ſuper re ſacra, vel religioſam tranſigi minimè poteſt; etenim res ſacrę ut poſſideantur, aliquo dato, vel retento, vel promiſſo, ſpeciem habere credimus ſimonię: aliàs autem gratis, & amicabiliter inter ſe litigantes componere, ſacris canonibus nequaquam dicimus obviare.

N O T Æ.

1 a IDem.) Id eſt Alexander III. illi enim tribuitur textus iſte in ſecunda collectione, *ſub hoc titulo cap. 1.* non tamen conſtat, cui Prælato Pontifex in eo reſcribat, quia tantùm hic compilatur pars deciſionis, cujus principium aliunde eſt.

b *Reſponſum.*) Quod, ni fallor, extat *in c. 3. de colluſ. deteg.*

C A P U T VIII.

Idem a *Abbati de Straupho, & Priori de Phepi.*

VEniens ad Apoſtolicę Sedis clementiam dilectus f. noſter Magiſter Vv. de Flavilla, ſua nobis inſinuatione monſtravit, quod monachi majoris *b* monaſterii terras in parochia Sanctę Marię de Martinon *c* excolant, & ab eadem Eccleſia *d* coloni eorum omnia eccleſiaſtica, tam *e* neceſſaria, quàm voluntaria ſuſcipiunt ſacramenta; & tamen eidem Eccleſię ſuas à canonibus ſacris conſtitutas decimas contradicunt ſolvere: ſed de frugibus tertiam partem ſolvunt ei, & duas ſibi retinere pręſumunt; de reliquis autem minutis *f* decimis, utpote nutrimentis animalium, & fructibus hortorum, nihil penitus pręſtare non erubeſcunt: arbitrantur autem ab hoc ſeſe tueri cujuſdam tranſactionis pactione inter pręfatos monachos, & quemdam ſacerdotem memorati Vv. prędeceſſorem facta, ita videlicet, quod de duabus *g* carrucatis terrę, quas in dominio ſuo monachi tenent, tertiam duntaxat partem decimarum exſolvere debeant, reliquas ſibi retinendo. Quo fit, ut inde occaſionem ſumentes malignandi,

prædia ex agricolarum *b* defectu ad eos devoluta monachi in ſuum magis aſtutè, quàm providè dominium convertant; & quatuor, vel fortè plures carrucatas duabus aggregant, non tamen aliter decimas præſtantes de illis, quàm priùs de duabus præſtitiſſent, cùm ſecundùm compoſitionis tenorem integras de illis decimationes ſolvere tenerentur; Quoniam igitur nos convenit Eccleſiis providere, ne ſua debeant jura cuilibet deperire: ſ. v. per A. ſ. mandamus, quatenus cùm exinde fueritis requiſiti, utraque parte ante præſentiam veſtram convocata, rei veritatem diligentiùs inquiratis, & niſi privilegium Apoſtolicæ Sedis ſibi ſuper hoc indultum coram vobis præfati monachi palam produxerint, vel niſi tranſactionem præſcriptam *i* Apoſtolica auctoritate confirmatam eſſe docuerint, cùm alioquin inter perſonas potiùs, quàm inter *K* Eccleſias facta videatur, nec pacta inter alios acta aliis obeſſe patiamur, omni dilatione, & ap. rem, præfatos monachos, & agricolas decimationes ex quibuslibet rebus devenientes ex integro abſque diminutione Eccleſiæ S. Mariæ de Marturen, jugi præſtatione ſingulis annis præſtare, & eorum quæ illicitè detinuerint, juſtam æſtimationem reſtituere cum omni diſtrictione compellatis. Quod ſi diſcretioni veſtræ ſecundùm ea, quæ proponuntur nobis, in judicio viſum fuerit, præfatos monachos non niſi ad tertiæ partis decimationum præſtationem ſecundùm juſtitiam urgeri poſſe; tunc omnium eorum, quæ canones decimanda decreverint, ap. rem. ſæpedictos monachos tertiam partem Eccleſiæ jamdictæ auctoritate Ap. in decimas præſtare cogatis.

N O T Æ.

1 a ABbati de Strampho.) Ità legitur in hac ſexta collectione, in ſecunda autem, *ſub hoc tit. c.3.* legitur *Abbati de Stamphori, & Priori de Eſuilis*: & etiam poſt Concilium Lateran. ſub Alexand. III. *part.48. c.1.* Sed legendum eſt, Abbati *de Streſlut*, ſive *Strata Floridæ, & Priori S. Euſebii*, ut jam notavi circa epigraphen textus *inc. conſtitutus, hoc tit.*

b *Majoris monaſterii.*) Claræ vallis videlicet, de quo egi *in c. 14. de offic. delegati.*

2 c *Excolant.*) Non propriis manibus, aut expenſis, ſed per colonos; quia ſi propriis manibus excolerent, decimas ſolvere non tenerentur, *cap. quæſti, cap. decimas, 16. quæſt.* 1. Concil. Lateranenſe ſub Alexand. III. ibi: *Statuimus, ut monaſteria ex ſuis prædiis nullo modo decimas ſolvere cogantur.* Olim enim monachi, præcipuè Ciſtercienſes, agros propriis manibus excolebant, *cap. cavenda* 10. *quæſt. 3.* & tunc certum eſt, exemptos eſſe à decimarum ſolutione, *c. ex parte, c. nuper*, cum aliis, *de decimis.*

d *Colonos.*) Quibus conduxerant monachi prædia ruſtica.

3 e *Neceſſaria quàm voluntaria.*) Videlicet Sacramentum Baptiſmi, & Pœnitentiæ, quæ dicuntur neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem: & Matrimonii, & Extremæ unctionis, quæ cùm non ita neceſſaria ſint, dicuntur voluntaria.

4 f *Minutis decimis.*) Decimæ enim ſolvendæ ſunt ex omnibus fructibus, & proventibus propriis parochis, ut probavi *in c. plerique, de pactis, c. contingit, hoc tit.* Sed jam temporibus noſtri textus monachis nigris, & albis conceſſum erat privilegium, ne ex nutrimentis animalium, & fructibus hortorum decimas perſolverent, *cap. ex parte 10. de decim. c. nimis, de exceſſib. Prælat.* Barboſa *in d. c. ex parte*, P. Gregor. *lib. 1. partit. tit. 25. c. 3. & lib. 2. ſyntagm. c. 24.* & ideò infrà ait Alexander, ita demùm decimas præſtare debere prædictos monachos majoris monaſterii, niſi privilegium Apoſtolicum exhiberent.

g *Duabus carrucatis.*) Carruca enim eſt aratrum: unde agri, qui egent gemino aratro, dicuntur duæ carrucæ. 5
Ivo Carnotenſ. *epiſt.* 28. ibi: *Donum Eccleſiæ Hardeſuth cum omnibus hoſpitibus, & cum terra ad duas carrucas.* Matthæus Pariſius *ad annum* 1254. inquit: *In maneriis religioſorum quot ſunt carrucæ propriæ ad colendum dominicum, & quot ſint conſuetudinariæ.* Et anno 1220. *Rex Angliæ cepit de unaquaque carrucata totius Angliæ tres ſolidos.* Ordericus Vitalis *lib. 1. hiſtor. Eccleſ.* ibi: *Robertus Helgonis filius, conſentientibus, & condonantibus ejus dominis, Villelmo ſcilicet, atque Roberto, cum filiis, & nepotibus eorum Eccleſiam S. Martini ſuper fluvium Vacolii monachis præfati cœnobii vendidit, & in eodem loco terram Presbyteri cum alia terra octo carrucarum, quam emerunt non modico pretio.* Et *pag.* 465. ibi: *Poſſeſſiones, quas Robertus, & Hugo, & Exnaldus filii Roberti de Frentiſmamillio pro ſalute ſua Uticenſi Eccleſiæ tradiderunt, hæ ſunt in Nucereto, Eccleſia cum omni decima, & terra Presbyteri, cum arabili terra trium carrucarum.*

h *Defectu.*) Morte videlicet, vel abſentia.

i *Inter Eccleſias.*) Si enim inter monachos, & Eccleſias facta eſſet, obſervaretur in perpetuum. Concilium Lateranenſe ſub Innocentio II. *cap.* 55. *Decernimus, ut de alienis terris modò acquirendis, etſi eas propriis manibus, & expenſis excoluerint, decimas perſolvant illis Eccleſiis, quibus ratione prædiorum antea ſolvebantur, niſi cum ipſis Eccleſiis aliter duxerint componendum.* 6

K *Apoſtolica authoritate.*) Hæc verba, & præſentem deciſionem jam expoſui *in c. 2. hoc tit.*

C A P U T IX.

Lucius III. a *Orlienſi Epiſcopo.*

PRæterea quando inter laicos, & viros Religioſos de præſentatione alicujus Eccleſiæ quæſtione ſuborta tranſigitur inter eos, ita quod præſentationem laicus obtineat, religioſi verò nonam, vel majorem percipiant portionem, in qua priùs nullam, vel minorem habere conſueverant; an hujuſmodi tranſactio teneat, quæſiviſti. Cùm igitur ipſa pactio ſimoniaca meritò videatur, de jure non tenet, nec ex ea religioſi ullum commodum debent invenire.

N O T Æ.

1 a ORlienſi.) Ità etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.4.* ſed utrobique perperam; cùm enim in Epigraphe hujus textus in dicta ſecunda collectione legatur, *Lucius III. Orienſi Epiſcopo*: *pars capitis Tua nos*; innuitur, in præſenti referri partem textus *in c. tua nos* 11. *de jurejur.* qui cùm eam inſcriptionem habeat, *Lucius III. Norvicenſi Epiſcopo*, credo epigraphen hujus textus ita corrigendam eſſe, *Lucius III. Norvicenſi Epiſcopo.* Accedit utriuſque textus materiæ affinitas, & connexio. De Eccleſia Norvicenſi egi *in c. ſi autem 9. de reſcriptis.*

C A P U T X.

a Cœleſtinus III.

PRæterea quarto loco talis quæſtio acceſſit, quod quædam *b* cellula eximi voluit à ſubjectione, qua matrici domui tenebatur. Cumque cauſa debito marte percurreret, fratres illius cellulæ ſe *c* confitentes illi domui quondam fuiſſe ſubjectos, referebant, quæſtionem olim de hac ſubjectione fuiſſe motam, & tranſactione ſopitam, videlicet eatenus, ut quiddam determinatum annuatim Eccleſiæ matrici reddendo, fratres memoratæ cellulæ penitus eſſent à ſubjectione principalis domus exempti. Cæterùm ex adverſo Prior domus duo pariter allegabat, unum ſcilicet, quod ex quo confeſſi fuerant ſe dudum illi domui ſubjectos

ctos fuiſſe, & non ante tranſactionem illam exemptos, conſtabat illos fuiſſe rebelles eo ipſo, quod ante tranſactionem, & exemptionem ſe contendebant ab eadem juriſdictione fuiſſe ſubtractos; nec tranſactio ſubſequens eos poterat à tanto crimine inobedientię relaxare. Alterum quoque Prior conſequenter pro majori Eccleſia proponebat, quod de ſpirituali ſubjectione contra votum profeſſionis tranſigere non licebat. Noſtra verò in his hujuſmodi reddit ſollicitudo reſponſum, quod ex prędicta fratrum de Cella confeſſione contra eos ſententia proferri debeat, pręſertim cùm illa tranſactio, licèt nobis de illo, quod Cella determinatè prędictę domui ſolvere tenebatur, clare conſtare nequiverit, iniquitatem continuiſſe putetur.

N O T Æ.

1 a *COeleſtinus.*) Ità etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c. fin.* ubi additur *pars capitis Bonæ memoriæ*, ut cognoſcatur, in præſenti referri partem textus & *in c. bonæ, de confirmatione utili*, & alias ejus partes congeſſi *in c. prudentiam* 21. *de officio deleg.*

b *Cellula.*) Quid per cellam in jure noſtro accipiatur, latè dicemus *in c. unic. de ſyndico.*

2 c *Conſitenter.*) Sed quomodo per confeſſionem, & exceptionem rei intentio Epiſcopi ſuper juriſdictione fundatur, contra textum, & quæ ibi communiter adducuntur, *in c. cum venerabilis, de exception.* Reſpondetur Epiſcopi intentionem in præſenti non fundari in exceptione à reo oppoſita, ſed in plena confeſſione, his verbis: *Conſitentes in jure illi domui quondam fuiſſe ſubjectos*; ut docet Balboa *in d. c. 6. de exception. n. 46.*

COMMENTARIUM.

3 Concluſio probatur. IN *c. 4. 7. 9.* & præſenti una ferè comprehenditur materia; quare ſub unica concluſione eorum commentarium dabimus. Sit aſſertio: *Super beneficio eccleſiaſtico, re ſpirituali, vel ſpiritualibus annexa, tranſactio non admittitur.* Probant eam textus *in cap. 2. c. quàm pio* 1. *q.* 2. *c. ſi quis præbendas* 1. *quæſt.* 3. *c. cùm pridem* 4. *de pactis, cap. cùm inter* 16. *de election. c. niſi eſſent, de præbend. c. cùm veniſſent, de reſtit. ſpol. cap. dilectus filius* 28. *de ſimon. cap. ſi quando, de officio deleg. cap. ſuper hoc* 5. *de renunciatione, c. veniens* 2. *hoc tit. in* 1. *collect.* Illuſtrant ultra laudatos à Barboſa *in præſenti*, Navarrus *ad tit. de ſimon. conſil.* 46. Tuſchus *littera C, concluſ.* 50. & *littera T, concluſ.* 358. D. Joannes Solorzanus *tom. 2. de jure Ind. lib. 3. cap. 14. n. 58.* & *lib. 3. politic. cap.* 55. Petrus Gregorius *de beneficiis, c. ult.* & *lib.* 28. *ſyntag. cap. 2. n. 16.* & *lib. 3. partis. tit. 3. cap.* 2. Suarez *de relig. tomo 1. lib. 4. ca.* 51. Ganuenſis *practicabil. quæſt.* 735. Barboſa *voto 76. n.* 42. Balboa *in c. fin. de pact.* Caniſius *in noſtro c. conſtitutus*, Bartholomæus Sanchez *in c. 5. de rer. permut.* Azor *part. 2. moral. lib. 8. c. 6. q.* 1. Lotherius *de re benefic. lib. 1. c. 35. n. 25.* & *q. 36. n.* 10. Duarenus *lib. 6. de ſacris, c.* 4. Garcia *de benefic. 1. part. c. 5. num.* 300. Summiſtæ *verbo Tranſactio*, Gibalinus *de ſimon. quæſt. 20. conſect.* 15. plures relati à Valeron. *de tranſact. tit. 3. q. 6. n.* 2. claudat agmen præceptor meus illuſtriſſimus D. Martinus Lopez de Ontiberos *in repetit. ad text. in c. conſtitutus, hoc tit.* quam dum hæc ſcribo, præ manibus habere non potui.

4 Impugnatur hæc aſſertio. Sed pro dubitandi ratione adversùs hanc aſſertionem ita inſurgo: Si tranſactio ſuper beneficio, aut jure præſentandi ad illud non admitteretur, maximè quia ſimoniæ labem contineret, ut innuitur *in c. conſtitutus, hoc tit.* ſed in hujuſmodi tranſactione nulla ſimonia conſiderari valet: igitur non eſt ratio, quare hujuſmodi tranſactio improbetur. Probatur minor ex eo; nam ſi tranſactio ita fiat, ut qui petit, intenditque ſe habere jus præſentandi; & alter qui negat, alternis vicibus jure patronatus utantur, non intercedit quid temporale, ſed mera rei dubiæ tranſactio: igitur non datur ſimonia, argumento textus *in c. ult. de rer. permut.* vel ſi tranſactio ita fiat, ut beneficium unus retineat, & alteri litiganti certa penſio ſolvatur; tunc enim etiam non datur ſimonia, cùm auctoritate Epiſcopi tale pactum iniri poſſit, *c. niſi eſſent, de præbend. cap. dilectus* 1. *de ſimonia*; ſi enim eſſet ſimoniaca pactio, nec ex conſenſu Epiſcopi celebrari poſſet, *c. penult. de elect.* Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam ſi tranſactio ſimoniaca *in d. cap. conſtitutus*, irritaretur, non reſtitueretur Eccleſia, circa quam commiſſa fuit ſimonia, priſtino poſſeſſori, cùm inter ſimoniæ pęnas illa à ſacris canonibus imponatur, videlicet privatio beneficii, *c. inſinuatum* 13. *de ſimonia*: igitur tranſactio ſuper beneficio eccleſiaſtico ut ſimoniaca non improbatur. Secundò augetur hæc difficultas ex eo, nam res ſpiritualis, ſeu ſacra, non modò per tranſactionem acquiri valet, verùm & per venditionem, *c. cùm enim* 10. *q.* 2. *c. aurum* 11. *q.* 2. igitur ſuper re ſpirituali, ſeu ſacra tranſigi poteſt. Tertiò tandem ſulcitur hæc difficultas ex eo; nam ſuper jure præſentandi adeò permiſſa eſt tranſactio, ut ille tantùm jus præſentandi habeat, qui tempore fundationis Eccleſiæ pacto expreſſo jus illud ſibi reſervavit, *c. novit, de jurepatronatus*: igitur non repugnat naturę juriſpatronatus tranſactio, per quam illud acquiritur.

Hia tamen difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens aſſertio, ad cujus veram expoſitionem ſciendum eſt, tranſactionem ſuper beneficio eccleſiaſtico, aut jure præſentandi ad illud, differre à compoſitione; nam compoſitio eſt genus, tranſactio verò ſpecies, ut dixi *in cap. 5. hoc tit.* Poteſt autem hujuſmodi tranſactio triplici modo contingere. Primò cùm ſpontanea voluntate unus ex litigantibus cedit jus, quod habet, in gratiam alterius; & tunc tranſactio ſuſtinetur abſque ulla auctoritate Epiſcopi, vel ſuperioris, niſi præcedere debeat nova inſtitutio; nam tunc cùm beneficium non poſſit obtineri abſque inſtitutione canonica, *c. 1. de regul. jur. in 6. c. ex frequentibus, cap. cùm veniſſent, de inſtitutionibus*, neceſſaria eſt Epiſcopi auctoritas, & de hac compoſitione accipiendi ſunt textus *in c. cum inter* 16. *de elect. c. ſuper eo, hoc tit.* Secundò modo poteſt conſiderari tranſactio in beneficio, aut jure præſentandi datis ad invicem rebus ſpiritualibus, ut beneficium pro beneficio & etiam in hoc caſu poteſt tranſactio incipere à litigantibus, dum Epiſcopi auctoritas poſteà intercedat, ad inſtitutionem in ipſis beneficiis faciendam, *cap. ad quæſtionem, de rerum permut.* quo modo de decimis, reliquiis, & aliis rebus eccleſiaſticis tranſactio admittitur, *c. 2. hoc tit. ex multiplici, de decimis*, & etiam in jure præſentandi, ut alternis vicibus jurepatronatus litigantes utantur. Barboſa *in noſtro c. conſtitutus*, Gibalinus *d. quæſt. 20. n.* 4. Valeron *de tranſact. tit. 3. q. 6. n.* 51. Tertius, & difficilior caſus evenit, cùm tranſactio fit aliquo temporali jure retento, veluti certa penſione; & tunc dicendum eſt, eam tranſactionem à partibus incipere non poſſe, ſed Epiſcopum poſſe ita litem beneficialem dirimere, ut uni beneficium litigioſum adjudicet cum onere ſolvendi alteri certam penſionem, *c. niſi eſſent, de præbendis*, Suarez *d. cap. 51. n.* 17. Bonacina *de ſimonia, q. 4. §.* 15. Gibalinus, & Caſtro Palao, quos refert, & ſequitur Valeron *d. qu. 6. n.* 14. Plerumque enim pacis, & concordiæ cauſa, cùm ſunt partium jura obſcura, ſolet judex jubere, ut unus ex litigatoribus beneficium retineat, alteri annua penſione ſoluta ex fructibus ipſius beneficii, *c. auditis, de colluſione detegend. cap. cùm veniſſent, de reſtit. ſpoliat.* hoc enim evincit bonum pacis, propter quod alia plura in jure admittuntur, *c. bis* 11. *de majorit. & obed. c. 1. de deſponſ. impub.* Gigas *de penſion. q. 6. n.* 4. Duarenus *d. lib. 6. c.* 4. Hugolinus *de ſimon. tabul. 1. c. 10. §.* 3. Redoanus *de ſimon. c. 21. n.* 36. Valenſis *de beneficiis, lib. 4. tit.* 2. Ut autem hæc tranſactio expers, & immunis ſit à labe ſimonię, initium capere debet à judice, non verò à partibus, *d. c. niſi eſſent*, ibi: *Non ex pactione partium, ſed ex juſſione judicum.* Nec excuſantur à ſimoniæ labe, qui tranſactione, inter ſe facta, judici poſtea repræſentant; integram enim tranſactionis cauſam in manibus ſuperioris apponere debent, *c. quæſitum, de rer. permut.* docent Garcia *de benefic. d. 1. part. c. 5. n.* 340. Valenſis *ad tit. 2. n.* 9. ex quo enim actio vires non habet, *c. nonne, de præſumption. l. cùm Prætor 12. ff. de judiciis*, nec etiam licet partibus aliquid dare ratione expenſarum, ut à lite diſcedatur, *c. cùm pridem 4. de pactis*, gloſſa *verb. Pecuniæ, in c. ſuper hoc, de renunciat.* etiamſi hoc fiat auctoritate ſuperioris, ſi modò conventio à partibus initium habuit, non autem ſi à judice pro bono pacis, ut reſolvit Garcia *ubi ſuprà, n.* 350.

5 De tranſactione circa beneficium.

Concluſionis ſuprà traditæ varias adducunt rationes claſſici in præſenti, & ſuprà laudati: aliqui enim affirmant, ideò tranſactionem ſuper beneficio eccleſiaſtico non admitti, quia qui per tranſactionem illud cedit, nil ex cauſa tranſactionis præſtat; ſiquidem litigator, qui jus habebat, ab Epiſcopo, inſtitutionem conſequitur, non verò ab alio tranſigente; & ideò tranſactionem inutilem eſſe: alii etiam aliam reddunt, aſſerendo quod cùm tranſactio ſuper alimentis facta non valeat, *l. cùm hi 8. ff. de tranſaction. l. de alimentis, C. eod. tit.* Gentilis *de ſpeciali opuſc. de alimentis*; 6 Traditur ratio decidendi.

& beneficium pro alimentis parochis detur, *c. clerici* 1. *q.* 1. *c. cùm ſecundùm, de præbendis:* ergo ſuper ea tranſactio oon admittitur. Ità ratiocinantur Pallida *in l. ult. n.* 13. *C. de tranſaction.* Gigas *de penſion. quæſt.* 51. *n.* 21. Sed his rationibos omiſſis vera deciſionis ratio provenit ex ſuprà dictis; vel eoim tranſactio fit retenta aliqua penſione, vel alio beneficio ad invicem ceſſo: ſi retenta aliqua penſione, quia novus cenſus, novumque gravamen inſcio Epiſcopo à poſſeſſore beneficii imponi non poteſt, ideò tranſactio rejicitur; & quia tranſactio celebratur aliquo dato, vel retento, ſi illud temporale eſt, ex alio capite, videlicet ſimoniæ, tranſactio improbatur, *c. conſtitutus, c. ſuper eò, hoc tit.* ſi verò beneficiom pro beneficio cedatur, quia ſine inſtitotione canonica obtineri non poteſt, ideò tranſactio effectum non ſortitur, ut latiùs proſequitur Gibalinus *ubi ſuprà*, Valeron. *d. q. 6. n.* 4.

7 *Diſſolvitur dubitandi ratio.* Nec obſtat difficultas ſuprà expenſa; nam in præſenti textu prohibetur tranſactio, quæ labem continet ſimoniæ, aut repugnat juris principiis ſuprà expenſis; non verò cùm ſimonia non datur, ut ſi alia res ſpiritualis pro ſpirituali cedatur, vel patroni inter ſe conveniant, ut alternis vicibus jurepatronatus utantur; tunc enim tranſactio pares vires habet. Nec augmentum deductum *ex d. cap. conſtitutus*, adverſatur; quia in eo ſimonia non fuit commiſſa ex animo, & affectu, aliàs ambo privarentur beneficio eccleſiaſtico, ut poſt antiquiores docet Caniſius *in d. cap. conſtitutus*. Nec obſtat ſecundum augmentum difficultatis; nam vaſa ſacra, & veſtimenta vendi poſſunt, & ſuper eis tranſactio admittitur, quia adhuc poſt conſecrationem remanet in eis quid temporale pretio æſtimabile, videlicet aurum, vel argentum, quod vendi poteſt, & æſtimari, & ſuper eo tranſactio celebrari: at in beneficio, aut jure præſentandi, ubi nihil datur pretio æſtimabile, non eſt ſuprà quod tranſactio fiat. Nec tandem ultimum obſtat augmentum; nam quoties patronus ſibi reſervat jus præſentandi in Eccleſia à ſe conſtructa, non ex pacto, ſed ex juris diſpoſitione, ut alii fideles alliciantur ad conſtruendas Eccleſias, ipſe conſequitur juſpatronatus cum jure præſentandi; quod alias per pactum, aut tranſactionem acquiri non poterat. Unde potiùs ex juris diſpoſitione, quàm ex ulla conventione juſpatronatus quæritur.

8 *Exponitur c. ſi quando 8. ff. de offic. delegati.* Sed ſuperiori aſſertioni oppoitur textus *in c. ſi quando* 8. *de officio delegati*, in illis verbis: *Tranſactione, vel alio modo Eccleſias obtinuerunt*. Ex quibus verbis deducitur, tranſactionem ita ſuper beneficio fieri poſſe, ut per eam beneficium acquiratur. Augetur hujus textus difficultas ex eo; nam judex delegatus non poteſt tranſactionem juri contrariam approbare, *cap. de cætero, hoc tit.* ſed tranſactio in eo textu approbatur à judice delegato: igitur quia juri contraria non eſt. Hujus textus interpretatio facilè ex ſuprà traditis aſſignatur; nam tranſactio illa ſuper beneficio prohibita eſt, quæ labem continet ſimoniæ, & incipit ab ipſis partibus: ſi verò ſine ſimoniæ labe à judice proponatur, ab ipſoque fiat, tunc talis tranſactio admittitur, etiam ſuper beneficio, ut ſuprà dixi: de qua tranſactione abſque ulla ſimonia celebrata accipiendus eſt textus *in d. cap. ſi quando*. Nec difficultatis augmentum obſtat; nam cùm tranſactio abſque ulla ſimonia celebratur, juri cootraria non eſt, ideò eam etiam delegatus admittere poteſt; ſi tamen ex ea Eccleſia redderetur cenſualis, neceſſaria eſſet R. P. confirmatio, *c. de cætero, hoc tit.* Eodem etiam modo intelligendus eſt textus *in c. cùm inter* 16. *de electiòn.* ubi judex delegatus coegit partes ad tranſactionem, ſeu compoſitionem ſuper jure eligendi; procedit enim textus ille in compoſitione amicabili, nulla ſimoniæ labe intercedente.

Deinde obſtat textus *in c. audivimus* 3. *de colluſione detegenda*, ubi ſequens hypotheſis proponitur. In Epiſcopatu Norvicenſi adeò clericorum malitia excreverat, ut interdum colluſione facta, ſuper beneficiis, quæ poſſidebant, ſuſtinerent, ſe ab aliis moleſtari, & poſtea ut à lite diſcederent, & poſſeſſores à vexatione liberarentur, quaſi tranſactionis oomine promittebant certam pecuniæ quantitatem penſionis nomine, eò ut poſt mortem poſſeſſorum ea beneficia ſibi vindicarent. Epiſcopus Norvicenſis conſuluit Alexandrum III. ſuper hujuſmodi exceſſu, & ipſe reſpondit, ut ſi quos clericos ſuæ juriſdictionis colluſionis hujuſmodi fraudem legitimè conſtiterit commiſiſſe, eos non differat appellatione remota propriis beneficiis ſpoliare: quam Alexandri deciſionem ita expendo. Si enim tranſactio ſuper beneficio, penſione reſervata, ideò improbatur, quia per colluſionem facta fuit: igitur ſi abſque colluſione celebrata eſſet, ſuſtineretur. Huic difficultati reſpondendum eſt aſſerendo, argumentum à contrario ſenſu ex eo textu non rectè deduci, ut poſt gloſſam ibi, verbo *Penſionem*, docent in eo textu Anan. & Panormit. quia argumentum à contrario ſenſu non admittitur cùm ſequitur abſurdum in jure, ut in præſenti caſu ſequitur, cùm tot canonibus Eccleſiæ inhibita ſit tranſactio ſuper beneficio eccleſiaſtico, præcipuè penſione in perpetuum conſtituta, de qua in eo textu agebatur; quare etiam ſecluſa colluſione tranſactio in eo textu nulla erat, niſi Epiſcopi auctoritate eſſet roborata, ut latiùs Deo volente in ejus textus commentario probabimus. 9 *Intelligitur c. 3 de colluſione detegenda.*

Etiam opponi poſſunt præſenti aſſertioni textus *in c. conſtitutus, de relig. domib.* cujus interpretationem dedi *in cap. finali, de pactis*; & textus *in c. dilectus* 29. *de ſimonia*, juncto Barboſa *in collect. ad illum textum*.

C A P U T XI.

a Honorius III. b *Joanni Sanctæ Praxedis Presbytero Cardinali, Ap. S. Legato.*

EX parte tua fuit propoſitum coram nobis, quod nonnulli Græci furtivè ſacros ordines à non *c* ſuis Epiſcopis receperunt: quidam etiam excommunicati celebrant in Eccleſiis *d* interdictis, & Græcis *e* ritibus pertinaciter inhærentes, in nullo volunt obedire *f* Prælatis Latinis. Præterea quidam Græci & Latini Epiſcopi conſecrationes faciunt in alienis *g* Epiſcopatibus, & decimas percipiunt in eiſdem, in Epiſcoporum eorundem locorum præjudicium, & gravamen, licèt *h* Epiſcopi Græcorum nec percipere decimas, nec conſecrationes hujuſmodi conſueverint celebrare. Ad hæc laici Græci uxores ſuas ſecundùm motum propriæ *i* voluntatis dimittere, & alias ſuperducere non verentur, ac operari Dominicis ac *j* feſtivis diebus, quemadmodum in profeſtis. Porrò quidam *K* Barones, & Milites, tam Latini, quàm Græci, Abbatias, & Eccleſias alias, cum hominibus & bonis aliis earumdem, contra juſtitiam detinentes, decimas non exſolvunt, & alios ſolvere recuſantes in ſuo errore defendunt; & ſi pro his, & aliis exceſſibus ſuis feratur in eoſdem ſententia excommunicationis, eam in animarum ſuarum periculum, & aliarum ſcandalum vilipendunt. Unde à nobis poſtulas edoceri, quid tibi agendum ſit in omnibus ſupradictis, & qualiter puniendus ſit *l* Neoportenſis Archid. quia quibuſdam eundi cum mercibus in *m* Alexandriam contra ſtatutum Concilii *n* generalis licentiam tribuere de facto non expavit. Nos ergo diſc. t. breviter reſpondemus, ut cùm jura *o* canonica, & *p* civilia edita ſint ferè in omnibus articulis his prænotatis, procedas ſecundùm quod neceſſe fuerit ſecundùm canonicas, & legitimas ſanctiones. Poteris etiam ad *q* componendum interponere partes tuas, & interdum aliquid ſeveritati detrahere, prout *r* ſtatu Imperii, & excedentium *ſ* multitudine provida deliberatione penſatis, videris expedire: exceptis nimirum caſibus, qui compoſitionis, ſeu diſpenſationis remedium non admittunt, utpote conjugii ſacramentum: quod cùm non ſolùm apud Latinos & Græcos, ſed etiam apud fideles, & *t* infideles, exiſtat, circa illud à *u* ſeveritate canonica recedere non licebit. In his verò, ſuper quibus jus non invenitur expreſſum, procedas æquitate *x* ſervata, ſecundùm quod perſonas, & cauſas, loca, *y* & tempora videris poſtulare, ſemper in humaniorem partem, maximè propter ſtatum Imperii adhuc debilem, declinando.

N O T Æ.

1 a HOnorius tertius.) Ità legitur in quinta compilatione edita à Citonio, ubi ſub hoc titolo *cap. unico*, reperitur textus hic, ex qua collectione reſtituo ejus litteram, & epigraphen.

b *Joanni.*) Videlicet à Columna dicto: mortuo enim Sofredo Cardinali tit. S. Praxedis, creatus fuit Cardina- 2

dinalis ipſius tituli Joannes à Columna ab Honorio III.
anno 1216. & ſtatim anno ſequenti miſſus fuit Legatus in
Orientem, ubi in carcerem conjectus, & ipſi martyrium
fuit præſcriptum, ut inter duos poſtes incluſus à Barbaris
ſecaretur: ſed divina providentia liberatus fuit. Defuit il-
li martyrium, ſed non martyrii conſtantia, ut ſcribunt Vo-
laterran. *lib. 22. Antrop.* Onuphrius *lib. 4. c. 22. de Baſilica*
Lateran. Et cùm Honorius illi ſcripſiſſet epiſtolam gra-
tulationis de ipſius libertate; item, ut ſi velit Romam
redire, aut ſi malit, munus legationis proſequeretur, ipſe
iter cœptum proſecutus fuit, ut refert Spondanus *in con-*
tinuatione Baronii, anno 1217. n. 2. unde in ipſa legatio-
ne conſuluit noſtrum Honorium ſuper exceſſibus Græ-
corum in hoc textu comprehenſis.

A non ſuis Epiſcopis.) In quo graviter delinquebant,
3 ut probavi *in c. 11. de tempor. ordin.*

d *In Eccleſiis interdictis.*) Quo facto dupliciter pecca-
bant: primò celebrando, majori excommunicatione liga-
ti, de quo exceſſu agam *in c. ſi celebrat, de clerico excom-*
municato. Secundò celebrando in Eccleſia interdicta, ubi
durante interdicto divina officia celebrari non poſſunt,
cap. non eſt, de ſponſal. cap. ſi civitas, de ſententia ex-
communicationis in 6. cap. quod in te, ubi dicemus, *de*
pœnit. & remiſſ.

e *Græcis ritibus.*) Qui diverſi ſunt à Latinis, ut pro-
bavi *in c. quoniam, de officio Ordin.*

4 f *Prælatis Latinis.*) Qui conſtituti erant tam Conſtan-
tinopoli, quàm in aliis civitatibus, occupata Conſtanti-
nopoli à Latinis, ut jam retuli *in d. c. quoniam.*

g *Epiſcopatibus alienis.*) Contra ea, quæ adduxi *in c,*
quod tranſlationem 11. de temporibus ordin.

5 h *Epiſcopi Græcorum.*) Prohibitum enim illis erat in
Concil. Conſtantin. 1. *can.* 2. Antiocheno *can.* 13. & 22.

i *Voluntatis.*) Contra naturam, & individuitatem ma-
trimonii, ut infrà probabimus.

j *Et feſtivis diebus.*) Contra præceptum Eccleſiæ de
obſervandis diebus feſtivis, quod latè illuſtrabo *in c. 1.*
de feriis.

k *Barones.*) Sunt homines nobiles, qui nunquam
6 ſervitute ſervierunt. Voſſius & Lindembrogius verbo
Baro. Capiblancus *integro tract. de Baronibus.*

7 l *Neoportenſis.*) *Nigropontenſis* rectè emendat Ciro-
nius *in præſenti.* Negropontus eſt in inſula Eubea Ar-
chiepiſcopatus Athenienſis, de cujus dominio agit Inno-
centius III. *lib. 15. epiſt. 4. &* 5. ejus miſerabilem cladem,
Turcarum poſt longam obſidionem, refert Beſoldus *in*
hiſtor. Conſtantinopol. anno 1470.

8 m *In Alexandriam.*) Alexandria his temporibus ple-
na erat hæreticis, fideique ſanctæ hoſtibus. Unde anno
1229. D. Athanaſio de Claromonte Alexandrinæ Eccleſiæ
Præſuli apparuit Sanctus Joannes Baptiſta in die Annun-
ciationis B. Virginis Mariæ, & juſſit illi, ut ab Eccleſia
reliquias, & ſacras imagines tolleret, ſecumque deferret
in Italiam, ut Honorius III. eas devotè colere, & vene-
rari juberet: refert Spondanus *dicto anno* 1229. *n.* 12.

n *Concilii generalis.* Relati *in c. ita quorumdam, de Ju-*
9 *dæis,* quo prohibitum eſt deferre Saracenis, & Eccleſiæ
hoſtibus ferrum, & alias merces. Unde cùm tunc Ale-
xandrini Eccleſiæ Catholicæ hoſtes exiſterent, non pote-
terant Græci prohibitas merces ad eos deferre.

o *Canonica.*) *Suprà relata.*

10 p *Civilia.*) Ut de non dimittendis uxoribus propria au-
ctoritate, de quibus ſtatim: de non deferendis mercibus
prohibitis ad hoſtes, *l. 2. C. quæ res exportari, l. mercato-*
res, C. de commerciis, l. cotem, ff. de publicanis; de quibus
agam *in d. c. ita quorumdam.*

q *Ad componendum.*) Ex his verbis deducunt Anania,
Butrius, Panormitanus, & alii *in præſenti,* judicem poſ-
11 ſe partes cogere ad componendum; quod quando verum
ſit, dixi *in c. cùm inter 16. de electión.* quàm verò extra
rem, legenti facilè noſtram integram conſtabit; in ea
enim non agitur de aliqua cauſa civili inter partes agitata,
ſed exceſſibus à Græcis perpetratis puniendis, & emen-
dandis; in quorum correctione monet Honorius III. Le-
gatum ſuum, ut partes ſuas interponat ad componendum,
aliquid ſeveritati detrahendo, & multitudini parcendo.

12 r *Statu Imperii.*) Erat enim ſtatus Imperii Orientalis
adhuc debilis; nam cùm occupara eſſet Conſtantinopolis
anno 1244. continuis bellis, Græci Orientem vexave-
runt, uſquedum anno 1259. Michael Palæologus Con-
ſtantinopolim occupavit, ut refert Beſoldus *dicto anno*
1259. quare temporibus noſtri Honorii adhuc debilis ſta-
13 tus Imperii arat.

ſ *Excedentium multitudine.*) Ob multitudinem peccan-
tium aliquid detrahendum eſſe à juris ſeveritate, docent ſi-

militer textus *in c. ubi conſtituitur, 50. diſtinct. c. ordi-*
nationes, cum pluribus ſequentibus, 23. *quæſt.* 4. *c. co-*
meſſationes, diſt. 44. plura Tiraquellus *de pœnis tempor.*
cauſa 47. Julius Clarus *in praxi crimin. quæſt. 6.* Villalo-
bos *in paradox, c. 11.* P. Gregor. *lib. 5. partit. tit. 4. cap. 3.*
Acunna *in c. diſciplina, 45. diſt.* doctiſſimus Solorzan.
emblem. 72. n. 13. Facit Seneca *lib. 2. de ira cap. 10. In ſin-*
gulos ſeveritas Imperatoris diſtringitur: at neceſſaria venia
eſt, ubi totus deſeruit exercitus: nam licèt non tollat cul-
pam, neque iram ſapientis turba peccantium, intelligit tamen
quàm iniquum ſit, & periculoſum iraſci publico vitio.
Quod Scipionem Africanum in magna ſeditione obſer-
vaſſe refert Plutarchus *in eo,* aſſerens, ita pœnam ad pau-
cos, exemplum ad multos pervenire. Nec contrarium,
imò ex multitudine peccantium pœnam exacerbari, pro-
batur *ex l. aut facta 16. §. fin. ff. de pœnis,* ubi ait Claudius:
Nonnunquam evenit, ut aliquorum maleficiorum ſupplicia
exacerbentur, quoties nimirum multis perſonis graſſantibus
exemplo opus ſit. Ex quibus probari videtur, ob multitu-
dinem peccantium juris ſeveritati non eſſe indulgendum.
Quia pro hujus textus ſolutione diſcrimen conſtituen-
dum eſt inter eum caſum, in quo omnes peccantes punien-
di ſunt, & populi timetur commotio; & inter eum, in
quo unus puniendus eſt, ut multitudo peccantium cohi-
beatur. Primò caſu dicendum eſt, laxandam eſſe pœnam,
& mitigandam; ſecundò verò exacerbandam, ut ſic mul-
titudo peccantium terreatur. Ità diſtinguunt, & hoc
ſecundo caſu accipiunt textum *in d. §. fin.* Caniſius *in*
præſenti, Villalobos *d. c. 11.*

t *Et infideles.*) Non tamen æquali modo: apud fideles 14
enim contrahitur matrimonium ratum, perfectum, ele-
vatum ad eſſe ſacramenti; apud infideles verò datur ma-
trimonium in puris terminis contractus, ut provenit à jure
naturali, vel gentium: cùm enim per januam ſacramen-
torum, videlicet Baptiſmi, non ſint intra Eccleſiam, tan-
tùm contrahunt matrimonium, ut eſt contractus; & hac
diſtinctione accipiendi ſunt textus *in c. gaudemus, de di-*
vortiis, c. de infidelibus 14. de conſanguinit. & affinit. cap.
veniens 3. de Presbytero non baptizato; & plura Sanctorum
PP. Conciliorumque decreta à Gratiano compilata *in* 28.
quæſt. 1. 2. & 3. Docent Sotus *in 4. diſt. 39. q. unica, art.* 1.
Covarr. *in 4. 2. part. c. 6. §. 10. ex n.* 2. Matienzo *in tit.*
1. *gloſ. 1. rubrica, n. 78. lib. 5. recopil.* Cenedo *collect.* 70.
Balboa *in d. c. gaudemus, n. 42. &* 43. Baſilius Legio-
nenſis *lib. 1. de matrim. c. 9.* D. D. Joſephus de Retes *l.*
8. *opuſc. c. 19.*

u *Severitate canonica.*) Quæ non permitteret uxorem
propriam dimittere, alia ſuperinducta. 15

x *Æquitate ſervata.*) Ubi enim jus apertum eſt, &
verborum legis, vel ſententiæ nulla pugna eſt, etiamſi
quod ſtatutum eſt, perdurum ſit, obſervandum eſt, & tan-
tùm Princeps poteſt æquitatem interpretari, *l. proſpexit,*
ff. qui, & à quibus, l. 1. C. de legibus. Mirum exemplum
refert Tacitus *lib. 4. annal.* ubi Caſſius ſummum jus Sena-
tui ſuaſit, rationem reddens his verbis: *Habet aliquid ex*
iniquo omne malum exemplum, quod utilitate publica contra
ſingulos rependitur. Quod ſi aliud verba legis ſignificent,
aliud ex mente, & ſententia ejus deducatur, tunc ju-
dex neglecto ſummo jure æquitatem ſervare debet, *l.*
placuit 8. C. de judiciis, l. quod ſi 4. §. 1. ff. de eo quod certo
loco, & *in l. penult. ff. ad exhibendum, l. cui pacto 5. ff. de*
ſervis exportandis, l. cùm de ætate 13. ff. de probation. l.
bona 31. ff. depoſiti, l. credendum, §. ſin autem, ff. qui pe-
tant tutores, l. ſcire 13. §. aliud 2. & 5. ſi enim, ff. de ex-
cuſat. tutor. l. ſi ita 13. ff. de liberis, & poſthum. l. poſthu-
mus 12. l. filio 17. ff. de injuſto rupto, l. Pantomimus 85. ff.
de acquir. hæredit. l. ſi tibi 25. ff. de donation. Cùm enim
innumera ſint negotia, nec omnia quotidiè emergentia
legibus comprehendi poſſint, *l. neque 10. l. non poſſunt*
12. ff. de legib. tunc judex ſupplere debet partem æquita-
tis, ubi legiſlator defecit; & præ oculis æquitatem habere,
l. 1. ff. de jure codicill. l. 1. §. 1. ff. de effractor. plura
de æquitate debitis in caſibus obſervanda, & de æqui-
tate judicum cerebrina adducunt Mendoza *libro 1. de*
pactis, c. 3. Quintanadvennas *de juriſd. libro 2. cap. 1.*
num. 10. Morla *in empor. tit. de legibus, quæſt. 11. num. 5.*
Suarez *de legibus, l. 6. c. 7. 8. &* 9. Faber *in Juriſprudent.*
tit. de juſtit. princ. 2. illat. 1. 2. & 4. innumeri congeſti à Vela
tom. 2. diſſertat. 35. num. 22. Marianus *in tract. de æquitate,*
Arellanus *lib. 1. antinom. 11.* Vveſembach. *diſp. 2. de æqui-*
tat. P. Franciſcus Valens *in concordia juris, tit. 2. ſect. 4. pag.*
49. Cujacius *in l. placuit, C. de judiciis,* Mancinus *de tripli-*
ci juris collatione, c. 19. Bocerus *tom. 1. claſſ. 1. diſp. 4.* Na-
then. *in juſtitia vulnerata, pag. 227.* Solorzanus *emblem. 63.* 16

y *Cauſas, loca, & tempora.*) Sicut enim ex illis atrox

ſi injuria, & ad ejus gravitatem attenduntur: *§. atrox, Inſtitut. de injuriis*; ita & ad pœnas leniendas conſiderari debent.

COMMENTARIUM.

17 Concluſio traditur, & probatur. EX hac Honorii deciſione, textus verbis aptior, rubricæque magis conſona aſſertio ita deduci valet: *Super cauſa matrimoniali tranſactio non admittitur*. Probat eam textus *in cauſa* 11. *de in integr. reſtit.* illuſtrant Covarr. Thomas Sanchez, & Gutierrez laudati à Barboſa *in præſenti*, quibus addendi ſunt Alciatus *in l. ult. Cod. hoc tit. in fine*, Caniſius *in hoc textu*, Arnoldus Vinnius *de tranſaction. cap. 4. num.* 12. Cironius *ad noſtrum tit.* Gutierrez *lib. 1. canonic. cap.* 17. *nu.* 18. Bernard. Greveus *ad prax.* Carrer. *lib. 2. concluſ.* 94. Franciſcus Molinus *de ritu nupt. lib. 2. diſſ.* 9. Valeron *de tranſact. tit. 3. qu. 2. nu.* 58.

18 Impugnatur prædicta aſſertio. Sed pro dubitandi ratione ita adverſus hanc concluſionem inſurgi poteſt. Si tranſactio, aut compoſitio ſuper matrimonio non admitteretur, non poſſet dari conventio ut matrimonium contrahatur, vel diſſolvatur; ſed poteſt pactum iniri ſuper matrimonio contrahendo, vel diſtrahendo: igitur & tranſactio ſuper eo admitti valet. Probatur minor; nam nihil in matrimonio uſitatius legimus, quàm pacta tempore ipſius contractus inita: unde ſponſæ ipſæ pactæ dicuntur, *l. 2. C. de ſponſal. l. 5. & ult. ff. eod. tit. l. ſi cum ante, C. de donation. inter*. Unde Sabinea pacta dicebantur à Livio *lib.* 1. Symmachus *lib. 9. epiſt.* 49. ibi; *Nolo exiſtimes culpabiliter ad me delatum, quod pactas S. filiæ tuæ nuptias ſuſpendas*. Arnobius *lib. 4. contra Gentes*, ibi; *Habent ſperatas, habent pactas, habent interpoſitis ſtipulantibus ſponſas*. Juvenal. *ſatyra* 6.

Si tibi legitimis pactam, juratamque tabellis
Non es amaturus.

Notant Franciſcus Hotbomannus *de ritu nuptiar.* Anton. Hothoman. *eod. tract. cap.* 1. Briſſon. etiam *in ſimili tract. cap.* 1. & nos *in c. 2. de ſponſalibus*; quæ pacta jus noſtrum canonicum expreſsè admiſit, & permiſit *in cap. 1. cap. ſuper eo, de condition. appoſitis*, Baſilius *lib. 3. de matrim. c.* 17. igitur ſuper matrimonio compoſitio, pactum, ſeu tranſactio admitti valet. Secunda pars minoris propoſitionis etiam probatur; nam ſemel ritè celebrato matrimonio, ſi conjuges vellent ab eo recedere propria conventione, matrimonium diſſolvitur, *l. ſi conſtante, C. de repudiis, l. 2. C. de inutil. ſtipul.* apud Romanos enim libera erant matrimonia, tam in contractu, quàm in diſtractu; tamdiuque durabant, quamdiu in voluntate conjuges perſeverabant, ut probat poſt alias D. Joſephus de Retes *lib. 6. opuſcul. cap. 10. n.* 1. Jure etiam Pontificio, ſi conjuges ritè contracto matrimonio in facie Eccleſiæ ante ejus conſummationem pactum fecerint inter ſe, ut unus ingrediatur religionem, & alter aliud matrimonium contrahat, diſſolvitur matrimonium quoad vinculum, *cap. deſponſatam*, 27. *quæſt.* 2. Gregor. I. *lib. 6. epiſt.* 20. Alexander III. *in appendice Concil. Lateran. part. 5. c. 4. & 8. & p. 50. c.* 30. Extravagans *Antiquæ, de voto*, Trident. *ſeſſ. 24. de reformat. c.* 6. docent Vaſquez 1. 2. *diſp. 165. c.* 7. Sanchez *lib. 2. de matrim. diſp.* 18. Baſilius *eod. tract. lib. 9. cap.* 5. igitur tam ſuper contractu matrimonii, quàm ejus diſtractu compoſitio, ſeu tranſactio admittitur.

19 Matrimonium eſt indiſſolubile. Adhuc tamen defendenda eſt ſuprà deducta aſſertio, videlicet nullam compoſitionem, ſeu tranſactionem admitti eo caſu, quo conjuges per eam intendunt diſcedere à matrimonio, ut Græci faciebant in hujus textus ſpecie. Cujus concluſionis ratio petenda eſt ab individuitate, & indiſſolubilitate matrimonii, quàm à jure divino, & natura ipſius contractus provenire notum eſt. Jure divino matrimonium indiſſolubile eſſe, conſtat *ex cap. 19. D. Matthæi*; in illis verbis: *Quos Deus conjunxit homo non ſeparet*. Quod divinum præceptum ita acceperunt D. Paulus 1. *ad Corinth. cap.* 7. ibi: *His qui matrimonio conjuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere*. Et ad Romanos *cap. 7. Mulier, vivente viro alligata eſt legi*. D. Auguſtinus *in cap. ſi enim* 28. *quæſt.* 1. Innocentius III. *in c. gaudemus* 8. *de divort.* PP. Concilii Tridentini *ſeſſ. 24. de reformat. in princip.* Ex natura ipſius contractus etiam provenire conſtat; nam cùm ſit contractus, per quem contrahentes ſtatum ſortiuntur, & de ratione ſtatus ſit, ut perpetuitatem contineat, juxta D. Thomam 2. 2. *quæſt. 186. artic.* 4. ideò contractus matrimonii ex ſua natura petit indiſſolubilitatem. Accedit ratio finalis matrimonii, videlicet bonum prolis; repugnat enim huic fini ſolubilitas matrimonii ſiquidem conjuges curantes de divortio, parum proli proficerent, ut poſt Sotum ratiocinatur D. Joſephus de Retes *lib. 8. opuſc. pag.* 333. non autem matrimonium eſt indiſſolubile à jure naturali: nam legimus apud plures nationes repudium permiſſum fuiſſe, *l. 1. & 2. ff. de divort. l. quidquid, ff. de donat. inter*, Plutarch. *in problem. cap.* 13. plures Scipio Gentilis *de donat. inter, lib. 3. c.* 17. apud Athenienſes, ut refert Alexander ab Alex. *lib. 4. dier. cap.* 8. apud Cretenſes referente Ariſtotele *lib. 2. politicæ, cap.* 8. & apud alias nationes: de quorum divortiis agemus *in c. 1. de divortiis*.

Cùm ergo hæc indiſſolubilitas matrimonii ex jure divino, & natura ipſius contractus proveniens detur in matrimonio legitimè celebrato, rectè in præſenti decidit Honorius III. ut ſi Græci neglecta ſeveritate eccleſiaſticæ diſciplinæ proprias uxores dimiſiſſent, & alia delicta perpetraverint, quamvis in judicandis aliis delictis poſſit judex ſeveritati canonicæ detrahere, & partes ad componendum cogere, in hac tamen diſſolutionis matrimonii parte nihil detrahendum eſſe à ſeveritate canonica, ſed omninò eos compellendos cum ſuis uxoribus cohabitare; nec tunc compoſitionem, ſeu tranſactionem admitti, ne à voluntate tranſigentium matrimonii vinculum pendeat. Accedit & alia ratio; nam cauſa matrimonialis per ſuos legitimos judices debet terminari, *c. accedentibus, de exceſſib. Prælator.* unde non poſſunt partes compromittere in arbitros ſuper cauſa matrimoniali, *cap. cauſa, de in integr. reſtit. l. 24. tit. 4. part.* 3. igitur minùs valebunt compoſitionem, ſeu tranſactionem ſuper matrimonio inire, ne in voluntate conjugum ſit matrimonia ritè contracta diſſolvere. Facit etiam, nam ſi tranſactionem ſuper adulterio nec ipſi Imperatores admiſerunt, qui eam ſuper aliis delictis non vetarunt, *l. tranſigere, C. de tranſact.* ne adulteria facilè perpetrarentur; quantò magis ne matrimonia contracta diſſolvantur, tranſactio, aut compoſitio admitti non debet. 20 Additur ratio decidendi.

Nec obſtat difficultas ſuprà adducta; licèt enim tranſactio, ſeu compoſitio ſuper matrimonio non detur, ut diſſolvatur; poteſt tamen admitti ut contrahatur, vel jam contractum conſervetur, cùm illis caſibus deficiat ratio ſuprà allata: quare tam ſuper dote, quàm aliis acceſſionibus matrimonii conventiones, & pacta admittuntur; quia hæc non repugnant naturæ, ſeu fini matrimonii. Nec alia pars difficultatis, ubi dicebamus etiam poſt contractum legitimè matrimonium ex mutua conventione diſſolvi poſſe, adverſatur; nam id procedit attento jure civili Romanorum, & aliarum gentium, apud quas repudium permiſſum erat, ut ſuprà dixi: jure autem noſtro canonico hoc non procedit, niſi in caſu ſuprà expenſo, *ex d. c.* 8. *c. ſponſam, d. extravaganti, Antiquæ*; nam cùm matrimonio rato, non conſummato, conjuges inter ſe conveniunt, ut unus profiteatur religionem, alter aliud contrahat connubium, tunc matrimonium diſſolvitur, non tam ex conjugum conventione, quàm ex juris divini privilegio, & diſpoſitione; favore enim religionis introductum eſt, ut matrimonium adhuc ratum poſſit diſſolvi per ingreſſum religionis, ut latè probat Baſilius Legionenſis *d. lib. 9. de matrim. c.* 5. 21 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Adhuc ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in c. 2. de clandeſt. deſponſation.* ubi proponitur, quod ſi aliquis matrimonium contraxerit, ita quod probari non poſſet, non ſunt compellendi aliquatenus in ſeo perſiſtere: ſed ſi ipſi ex mutua voluntate voluerint manifeſtare, & in matrimonio perſiſtere, tale matrimonium ab Eccleſia recipiendum, & comprobandum eſt. Ex quo textu ita inſurgo; En textum ubi ex compromiſſione, & mutua voluntate conjugum matrimonium ſubſiſtit: igitur quia ſuper matrimonio tranſactio, ſeu compoſitio ſuſtinetur. Pro hujus textus ſolutione dicendum eſt, quod licèt tranſactio ſuper matrimonio, ut illud diſſolvatur, à jure improbetur, ex ſuprà traditis, & ut matrimonium, quod ob impedimentum juris nullum eſt, ſuſtineatur; tamen ut conſervetur quod abſque ullo impedimento contractum fuit, admittitur conſervandi matrimonii gratia. Unde cùm in eo textu nova compoſitio, ſeu conjugum voluntas tenderet ad conſervationem matrimonii, ideò ſuſtinetur, & matrimonium defenditur ab Eccleſia, tanquam per illam voluntatem redintegratum; præcipuè cùm nullum impedimentum adeſſet, nec præjudicium alii matrimonio fieret; tunc enim confeſſioni conjugum non ſtaretur, ut docent Covarr. *de ſponſal. 1. part. c. 5. n.* 4. Petrus Gregorius *l. 1. partition. tit. 12. c.* 7. 22 Exponitur c. 2. de clandeſt. deſponſ.

TI-

TITULUS XXXVII.

De poſtulando.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a Lateranenſi.

CLerici in *b* Subdiaconatus, & ſupra, & in *c* minoribus quoque ordinibus, ſi *d* ſtipendiis eccleſiaſticis ſuſtentantur, coram judice ſæculari advocati in negotiis fieri non præſumant, niſi propriam, vel Eccleſiæ ſuæ cauſam fuerint proſequuti, aut pro miſerabilibus fortè perſonis, quæ proprias cauſas adminiſtrare non poſſunt: ſed *e* nec procurationes villarum ad juriſdictiones etiam ſæculares ſub aliquibus Principibus, vel ſæcularibus viris, ut Juſtitiarii eorum fiant, clericorum quiſquam aſſumere præſumat. Si quis adverſus hoc venire tentaverit, quoniam contra doctrinam Apoſtoli eſt dicentis: Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus, & ſæculariter agit; ab eccleſiaſtico fit miniſterio alienus pro eo, quod officio clericali neglecto, fluctibus ſæculi placeat ſe immergi. Diſtrictiùs autem decrevimus puniendum, ſi religioſorum quiſquam aliquid prædictorum audeat attentare.

NOTÆ.

1 a LAteran.) Generali videlicet celebrato ſub Alexandro III. anno 1179. de quo *in cap. quia* 5. *de elect.* aliqua adduxi: inter alia ipſius Concilii decreta reperitur præſens textus *part.* 1. *cap.* 12. non autem ut jacet in hac ſexta collectione; deeſt enim alia pars ipſius capitis 12. quæ prohibitionis ampliationem, & tranſgredientium pœnas complectitur: ea autem refertur à Raymundo *in c. ſed nec* 4. *ne clerici, vel monachi*: quæ ſi annectatur præſenti textui, ut facimus, integer redditur Concilii canon.

b *In Subdiaconatu.*) Qui gradus ſacer erat à temporibus Urbani II. & noſtri Alexandri, ut probavi *in cap. à multis de ætate, & qualit.* 2

c *Minoribus.*) Lectoris videlicet, Acolyti, Exorciſtæ, & Oſtiarii.

d *Stipendiis.*) Ideſt redditibus Eccleſiæ, ſeu beneficii, ut *in cap. clericos autem*, 1. *q.* 2.

e *Sed nec.*) Verba, quæ ſequuntur extant *in cap. ſed nec* 4. *ne clerici, vel monachi.*

CAPUT II.

Innocentius III. a *Compoſtell. Archiepiſc.*

EX parte tua fuit propoſitum coram nobis, quod quidam canonici *b* regulares, ut ſe fortè in jure peritos valeant demonſtrare, ac extra clauſtrum materiam habeant evagandi, non ſolùm in eccleſiaſticis, verùm etiam in forenſibus cauſis præſumunt advocati officium exercere; cumque objiciatur eiſdem, quod juxta canonicas ſanctiones non debent eſſe forenſis, vel eccleſiaſtici negotii ſuſceptores, vel executores etiam, niſi fortè id monaſterii expoſcat utilitas, Abbate nihilominus imperante, ipſi proponunt ad inſolentiam excuſandam, quod *c* capitulum illud, per quod prædicta prohiberi videntur, de monachis, non de canonicis regularibus loquitur manifeſtè. Unde nos conſulere voluiſti, utrum tales ſint ad patrocinium admittendi. Ad quod diſc. t. t. reſpondemus, quod idem judicium de canonicis regularibus, quod de monachis, quantùm ad *d* ſupradicta, credimus obſervandum, licèt de monachis in canone ſpecialiter ſit expreſſum.

NOTÆ.

1 a COmpoſtell.) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub tit. ne clerici, vel mon. cap.* 3. Eccleſiam Compoſtellanam primò in honorem adinventi corporis D. Jacobi Hiſpaniarum patroni, aſſenſu R. P. glorioſus Caſtellæ Rex Alfunſus erexit, Irienſemque Epiſcopalem Cathedram in eam tranſtulit: poſtea Calixti II. temporibus à Bracharenſis Archiepiſcopi juriſdictione exempta, Emeritenſis Archiepiſcopalis Sedis juribus condecorata fuit, ut conſtat ex veteri hiſtoria Hiſpana, quæ reperitur *tom.* 1. *Hiſpan. Illuſtratæ*, *pag.* 13. & referunt Mariana *lib.* 10. *hiſtoriæ Hiſpan. cap.* 12. Cironius *in notis ad cap.* 13. *de vita & honeſt. cleric. in* 5. *compil.* unde audiendus non eſt Theodorus Caſtaldus *lib.* 2. *var. lucub. cap.* 9. exiſtimans Innocentii III. temporibus Compoſtellanam Eccleſiam non fuiſſe Archiepiſcopali Sede decoratam: contrarium enim evincitur ex proximè traditis, & *ex cap. ex parte, de conſibus, cap. & ſi neceſſe* 5. *de donat. inter, cap. ex tuarum, de auctorit. & uſu pall.* ubi alia de hac Eccleſia notavi. In præſenti reſcribit Innocentius D. Petro Suarez, qui priùs fuerat Epiſcopus Salmantinus, de quo *in d. cap. ex tuarum.*

2 b *Canonici Regulares.*) Quorum in diœceſi Compoſtellana aliquæ ſunt Eccleſiæ, ut Eccleſiæ S. Joannis de Cabero, Prioratus Sarenſis, Eccleſia regularis de Juncaria, de quibus agit Pennotus *lib.* 2. *hiſtor. Canonic. regul. cap.* 31. *num.* 3. imò & ipſa Compoſtellana canonicorum regularium normam, & vitam ſervavit uſque ad tempora Innocentii IV. ſi fides adhibenda eſt Joanni de Nigravalle, relato à Pennuto *ubi ſupra.*

c *Capitulum illud.*) Concilii Tarraconenſis, relatum à Gratiano *in cap. monachi* 35. 16. *q.* 1.

d *Supradicta.*) Licèt enim lata quadam ſignificatione, & acceptione monachorum veniant, & comprehendantur canonici regulares, *cap. præſens* 20. *quæſt.* 3. *cap. poſt tranſlationem, de renunciatione*, & ita accipiantur tam à veteribus, quàm recentioribus Eccleſiæ Patribus, ut D. Auguſtino *lib.* 3. *contra epiſtolas Petiliani*, *cap.* 40 Beda *in hiſtoria Angliæ*, *lib.* 4. *cap.* 4. & aliis congeſtis à Bellarmino *tom.* 1. *controverſ. lib.* 2. *de monachis*, *cap.* 5. Pennoto *tom.* 1. *hiſtor. canonic. regul. lib.* 1. *cap.* 39. *num.* 4. tamen ſtricta acceptione monachorum canonici regulares non comprehenduntur, ut quando peculiaria cujuſque Ordinis officia, vel inſtituta conſiderantur, *cap. monachus*, *cap. legi*, *cap. alia* 16. *quæſt.* 1. unde licèt prædicatio verbi Dei, & collatio Sacramentorum monachis prohibeantur, *cap. placuit*, *cap. pervenit*, *cap. interdicimus*, *cap. juxta*, 16. *quæſt.* 1. ea canonicis regularibus non prohibentur, imò permittuntur, *cap. quod Dei timorem*, *de ſtatu monachorum*; & generaliter dum conſtitutio canonica continet diſpoſitionem pœnalem, ut *in Clement. ne in agro*, §. *quia verò*, *de ſtatu monach.* & in omnibus rebus odioſis, non comprehendi ſub appellatione monachorum canonicos regulares, docent Panormit. *in dict. cap. quod Dei timorem*, Pennotus *dict. lib.* 2. *hiſtor. canonic. regul. cap.* 1. unde neceſſaria fuit in præſenti caſu ampliatio, ſeu declaratio Innocentii III. ut ſub prohibitione Concilii Tarraconenſis, de quo *in dict. cap.* 9. comprehenderentur canonici regulares. 3

C A P U T III.

a Gregorius IX.

CUm ſacerdotis ſit b officium nulli nocere, omnibus autem velle prodeſſe: non niſi pro ſeipſo, vel Eccleſia ſua, vel (ſi neceſſitas immineat) pro perſonis conjunctis, aut miſerabilibus ſibi licitum eſt poſtulare. *Et infrà*: Clericus autem, qui contra Eccleſiam, à qua beneficium obtinet, pro extraneis advocatus, vel procurator eſſe præſumit, tanquam ingratus poteſt (maximè ſi clericus ſit ejuſdem Eccleſiæ) beneficio hujuſmodi ſpoliari.

N O T Æ.

1 a GRegorius.) Ad hujus textus inſcriptionem videnda ſunt quæ adduxi *in cap. ult. de conſuetudin.*
b *Sit officium.*) Ut ait D. Ambroſius *in c. denique*, 14. *quæſt.* 5.

COMMENTARIUM.

2 Concluſio traditur, & probatur. EX his deciſionibus ſequens deducitur aſſertio: *Clerici, ſive in ſacris, ſive in minoribus ordinibus conſtituti, etiam canonici regulares, poſtulare nequeunt, niſi certis in caſibus: & qui contra propriam Eccleſiam pro alio poſtulaverit, privatur beneficio, quod in ea obtinet*. Probant textus in *cap. Epiſcopus* 3. *cap. perlatum* 4. 88. *diſt. cap. finali* 5. *quæſt.* 3. *cap. te quidem* 29. 11. *quæſt.* 1. *cap. denique* 15. *quæſt.* 5. *cap. placuit* 8. *cap. de præſentium* 20. *cap. monachi* 35. 16. *quæſt.* 1. *cap.* 1. *ne clerici vel monachi*, Concilium Moguntinum ſub Carolo *can.* 22. Chalcedon. *can.* 3. & 7. Emeritenſe *can.* 11. *cap.* 1. *de vita & honeſt. cleric. in* 5. *collect.* Innocentius I. *epiſt.* 4. *cap.* 3. & *epiſtol.* 34. *cap.* 2. & 4. Vvillelmus Pariſienſis Epiſcopus *in ſuis conſtit.* quæ extant *tomo* 26. *Concilior. can.* 1. ibi: *Prohibetur ſacerdotibus, ne officium advocationis exercere præſumant, niſi fortè in cauſa Eccleſiæ ſuæ, vel pro miſerabilibus perſonis, pupillis, & viduis, parochianis ſuis, quibus honeſtè deeſſe non poſſunt; & hoc abſque pretii receptione extra expenſas moderatas*. Et *l. conſulta* 23. *Cod. de teſtam. novel.* 6. *Juſtin. cap.* 2. & 3. *novel.* 86. *Leonis*. Conſonant de jure noſtro Regio lex 2. 3. & 4. *tit.* 6. *partit.* 1. lex 15. *tit.* 16. *lib.* 2. *novæ recopil.* lex 1. *tit.* 3. *lib.* 1. *recopil.* Illuſtrant ultra laudatos à Barboſa in præſenti, & *lib.* 1. *juris eccleſ. cap.* 40. *num.* 84. Anton. Auguſt. *lib.* 4. *tit.* 73. & *lib.* 8. *tit.* 39. P. Gregorius *lib.* 3. *partit. tit.* 18. *cap.* 15. & *lib.* 16. *ſyntagm. cap.* 6. Jacobus Omphalius *de uſurpat. legum, lib.* 4. *cap.* 6. Caccia lupus *de officio advocati qu.* 1. & 3. Polletus *lib.* 2. *hiſtor. fori Romani, cap.* 6. Martha *de juriſdict.* 4. *par. executur.* 2. *cap.* 115. Cironius *in præſenti tit.* & *in d. cap.* 1. *de vita & honeſt. in* 5. *collect.* Eſpenceus *lib.* 2. *digreſſion. cap.* 9. Quintanadvennas *lib.* 1. *eccleſiaſticon, cap.* 6. *num.* 15. Gratianus *diſcept. cap.* 57. *num.* 22. Boetius Epon. *in cap.* 1. *ne clerici*, Buſæus *de ſtatib. homin. verbo Advocati*, Fragoſo *part.* 1. *de regim. lib.* 5. *diſput.* 13. Portoles *in Molinum*, §. *Advocatur*, Botellus *in ſum. tit.* 7. *de cleric. num.* 86. Oſvald. *lib.* 18. *comment. Donell. cap.* 3. *duplici litt. M*, Joannes Nicolaus *de beneficiis cap.* 3. Thomas Sanchez *lib.* 6. *ſummæ*, *cap.* 13. plures ex practicis, quos laudant Valaſco *de privil. pauper. tom.* 1. *qu.* 9. Vela 2. *tomo diſſert.* 43. *num.* 29. ex Moraliſtis congeſti à Thoma Sanchez *lib.* 6. *ſummæ*, *capite* 13. Garcia *in ſumma, tract.* 1. *difficult.* 2. *dub.* 6. Balſamon *in nomocan. Photii, tit.* 8. & *in ſcholiis ad can.* 16. *Synodi Carthag.* atque *lib.* 2. *juris Orientalis, duobus titulis*, Michael Rouſſellius *lib.* 4. *hiſt. Pontif. juriſd. cap.* 5. Garanna *in cap.* 1. *ne clerici vel monachi*, Xamar *p.* 2. *de offic. jud. q.* 3.

3 Impugnatur tradita aſſertio. Hæc tamen aſſertio ita illuſtrata difficilis valdè redditur ſequentibus juris conſiderationibus. Prima naſcitur ex eo, nam advocatorum officium, & munus honeſtum, ac nobiliſſimum eſt, *l. nemo, C. de dignit. lib.* 12. Unde advocati dicuntur clariſſima eloquentiæ lumina, *l. reſtituendi, C. de advocatis diverſ. jud. cap. quia Epiſcopus* 5. *quæſt.* 3. quare apud Romanos, maximè honoratos, & nobiles cauſas peroraſſe teſtantur Valens & Valentin. *in l. quiſquis* 6. *C. de poſtuland.* quod de Julio Cæſare refert Svetonius *in ejus vita, cap.* 71. de Craſſo, Scipione, Lælio, & aliis idem refert Cicero *lib.* 1. *de Orat.* de aliis nobiliſſimis viris Plinius *lib.* 2. *cap.* 4. quantaque ſit advocatorum utilitas, imò & neceſſitas, docent Conſtantinus *in l.* 4. *C. de advoc. diverſ. judic.* ubi vocat laudabile, vitæque hominum neceſſarium advocationis officium. Plura advocatorum præconia proſequuntur Garcia *de nobilit. gloſſa* 35. *num.* 41. Guazinus *in defenſ. reorum, in præfat. num.* 2. Moreno de Bargas *de nobilit. diſcurſu* 3. Parexa *de inſtrument. edit. tom.* 2. *tit.* 10. *reſol.* 2. *num.* 58. Amaya *in l. unica, C. de infamibus, lib.* 10. *n.* 87. Salcedo *in l.* 34. *tit.* 16. *lib.* 2. *recopil. fol.* 99. Beyerlink *in theatr. vitæ humanæ, verbo Advocatus*, P. Gregorius *lib.* 49. *ſyntagm. cap.* 6. *num.* 46. Gaillus *lib.* 1. *obſerv. c.* 43. *nu.* 4. D. D. Alphonſus de Olea *de ceſſion. jur. tit.* 5. *quæſt.* 11. *in princ.* igitur ab hoc advocationis præclaro munere ſacerdotes, & monachi arceri non debent. Fulcitur primò hæc dubitandi ratio ex eo, nam ſi vera eſſet ratio à Gregorio IX. *in cap. fin. hoc tit.* adducta, videlicet ſacerdotum officium eſſe omnibus prodeſſe, illis interdici non debebat cauſas etiam coram judice ſæculari defendere, cùm per ſimile patrocinium oppreſſis ſubveniatur, *l. nec quidquam* 9. §. *advocatur, ff. de officio Proconſ. l.* 1. §. *ait Prætor, ff. de poſtul. leg. magis* 5. §. 11. *ff. de rebus eorum*; & non minùs humano generi conſulitur per hoc patrocinium, quàm cùm patria, parenteſque armis defenduntur, ut ajunt Leo & Authemius *in l. advocati* 14. *C. de advoc. diverſ. judic.* ibi: *Advocati, qui dirimunt ambigua facta cauſarum, ſuæque defenſionis viribus, in rebus ſæpè publicis, ac privatis lapſa erigunt, fatigata reparant, nonminùs provident humano generi, quàm ſi præliis, ac vulneribus patriam, parenteſque ſalvarent: neque enim ſolos noſtro Imperio militare credimus illos, qui gladiis, clypeis, & thorace nituntur, ſed etiam advocatos; militant namque patroni cauſarum, qui glorioſæ vocis confiſi munimine, laborantium ſpem, vitam, & poſteros defendunt*. Ubi pro *facta cauſarum*, aliqui legunt *fata*, juxta illud Latini Pacati: *Nolo miſerorum, vel factum onerare, vel fatum*. Et Imperatores *in leg.* 3. *Cod. de legibus*, dicunt *cauſarum fata componere*: & *in l.* 42. *Cod. Theodoſ. de appellat.* legitur *diſceptationis fata*. Utramque Lectionem probat Cujacius *lib.* 15. *obſerv. cap.* 9. Pulchrè advocationis officium deſcribit Caſſiodorus *lib.* 1. *variar. cap.* 12. his verbis: *Quid enim advocationis officio ornatius, quod peregrinum negotium ad ſuas moleſtias trahit, ut laboribus ſubveniat alienis*. Illuſtrant Gutherus *de officiis domus Auguſtæ, lib.* 3. *cap.* 2. D. Mathias Guerra *in d. l. advocati* 14. *num.* 9. Gibalinus *tom.* 2. *de negot. lib.* 6. *cap.* 3. *art.* 9. *num.* 11. igitur ſi advocatorum officium, & pietate plenum eſt, & reipublicæ utile, immò magnoperè neceſſarium, clericis, & monachis prohiberi non debet. Secundò augetur hæc dubitandi ratio exemplo Chriſti Domini noſtri, cujus quælibet actio debet eſſe vitæ noſtræ inſtructio, *Clement.* 1. *de magiſtris*. Certum autem eſt, Chriſtum Dominum advocati officium in terris exercuiſſe, præcipuè dum Mariam Magdalenam contra Phariſæum defenſavit, apud Lucam *cap.* 7. & dum mulierem adulterii criminis accuſatam ſuo patrocinio liberavit, apud Joannem *cap.* 6. imò advocationis officium proprium eſſe Domini noſtri, tradit D. Joannes *cap.* 2. *epiſt.* 1. igitur clerici, & monachi non debent prohiberi hoc pietatis officium exercere. Secundò adverſus eam partem, in qua aſſerimus, canonicum, ſeu beneficiarium non poſſe Eccleſiam, ubi ſtipendia meretur, poſtulare facit textus *in l. penult. ff. de poſtul.* ubi docetur, Decuriones qui honores, ſtipendiaque propriæ civitatis merentur, poſſe contra ipſam poſtulare: igitur ſimiliter canonici poſſunt impunè adverſus propriam Eccleſiam poſtulare.

Sed adhuc ſupradictam aſſertionem juri, & rationi conſonam eſſe defendendum eſt, pro cujus expoſitione aliqua prælibanda ſunt; & primò prænotandum eſt, poſtulare in genere idem eſſe, quod poſcere, ſeu petere. Marcellus *de varia ſermonum ſignificatione cap.* 4. inde poſtulationes fieri dicuntur Deo & hominibus, ideò petitiones, ſeu ſupplicationes. De poſtulationibus à Diis faciendis agunt Cœlius Rhodiginus *lib.* 10. *lection. cap.* 10. Turnebus *lib.* 2. *adverſar. cap.* 10. Feſtus Pompejus *verb. Poſtulari fulgura*. Strictè tamen, & ſpecialiter poſtulare eſt apud alium de aliquo conqueri, quocumque modo id fiat. In qua acceptione Ulpian. *in l.* 1. §. *poſtulare, ff. de poſtulando*, inquit: *Poſtulare eſt deſiderium ſuum, vel amici ſui in jure apud eum, qui juriſdictione præeſt, exponere, vel alterius deſiderio contradicere*. Quæ poſtulationis definitio refertur *in c. infames* 3. *q.* 7. poſtulare tandem idem eſt, ac deſiderare, *l. nonnunquam* 32. *ff. de adoption.* Hinc poſtulationes appellantur deſideria, *leg. nec quidquam* 9. §. *obſervare*, 4 poſtulare quid.

re, ff. de officio Proconſul. Debet autem poſtulatio fieri apud Magiſtratum, ideſt apud judicem pro tribunali ſedentem, quo modo Ulpianus ipſe prædictam poſtulationis definitionem expoſuit *in l. 4. §. hoc autem 8. ff. de damno infecto*: docent Cujacius, Pacius, & Vveiembechius *ad tit. ff. de poſtul.* Vultejus *lib. 2. de judiciis, cap. 3.* Mancius *de advocat. tit. 1.* Donel. *ubi ſuprà.*

5 De advocatis. Qui apud judicem pro tribunali ſedentem, pro amicis, extraneiſve perſonis poſtulant, aut procuratores ſunt, aut advocati, inter quos varias aſſignant differentias Donel. *lib. 18. comment. c. 3.* ubi Oſvald. *littera O*, Cardoſo *in praxi, verb. Procurator, num. 46.* Mancius *d. tit. 2. de advocat.* De procuratoribus ſequenti titulo agetur, & de eorum officio eccleſiaſticis perſonis prubibito, extat ſecunda pars hujus capitis primi, & reperitur *in cap. ſed neque 4. ne clerici, vel monachi.* De advocatis verò agitur in præſenti, & *in d. tit. ff. de poſtulando.* Circa eos ſciendum eſt variis nominibus deſignari. Dicuntur cognitores, oratores, patroni, cauſidici, togati, & vulgò advocati, ut probant Gothofredus *in paratitl. ad titulum C. Theodoſ. de poſtulando*, Gibalinus *ſuprà.* Cognitores appellantur apud Paulum *lib. 2. ſentent. tit. 2.* & *in l. penult. & ult. Cod. Theodoſ. de cognitor. & procurat. cap. infamis 3. qu. 7.* Polletus *lib. 2. hiſtor. fori, cap. 2.* Duarenus *in leg. 1. ff. de poſtul.* Donellus *d. lib. 18. cap. 3.* ubi Oſualdus *litt. D.* appellantur oratores, quia cauſas perorant, *l. ſi quis 9. in fin. C. de advocat. diverſorum judicum*, Polletus *lib. 2. hiſtor. fori, cap. 6.* notat Oſualdus *ubi ſuprà, litt. B.* Patroni dicuntur à patrocinio, quod clientulis præſtant, *l. properandum, §. proculdubio, l. rem non novam, §. 1. C. de judiciis, l. 1. C. de repudianda bonorum poſſeſſ. l. 1. l. quidquid 5. l. advocati 14. C. de advocat. diverſ. judicum*, Polletus *d. lib. 2. c. 10.* Cauſidici etiam dicuntur *in l. quiſquis, C. de poſtul. l. 2. & finali, C. de advocatis diverſ. jud. l. 1. ff. de orig. juris*; quia cauſas dicunt, & perorant, *l. nemini, l. petitionem, C. de advocat. diverſ. jud.* ex Quintiliano, Juvenali, & Martiali probat Donellus *lib. 18. comment. c. 30.* hinc advocatio ipſa cauſidicina dicitur *in leg. ult. C. Theodoſ. de cohors. princip. cornic. l. 169. C. Theodoſ. de decur.* apud Ammianum Marcellinum *lib. 30.* ut etiam juridicinam dixit Tertul. *de pallio*: notavit Juretus *ad Symmachum, lib. 5. epiſt. 41. & 73.* & *lib. 8. epiſt. 29.* Togati dicuntur *in l. ne quis 3. leg. cum advocati 8. l. ſi quis de togatis 9. C. de advocat.* quia toga amicti in cauſarum oratione incedebant. Plinius *lib. 1. epiſt. ad Minut.* ibi: *Officio togæ virilis interfui; ille me in advocationem, ille me in conſilium rogavit.* Polletus *d. lib. 2. cap. 10.* Tandem vulgò advocati dicuntur *in l. 1. §. advocati, ff. de variis, & extraordin. cognit. integris titulis Cod. de advocat. cap. 1. & 2. hoc tit.* ex eo, quia in conſilium advocantur, ut Aſconius Pedianus Ciceronis interpres notavit ad ipſum *de divinat.* Exinde illi dicuntur advocationem ſuſcipere, *l. nec quidquam 9. §. penult. ff. de offic. Proconſ.* advocationem præbere, *in l. fin. C. de advocat. diverſor. judicum.* Plura Gibalinus *to. 2. de negotiatione, lib. 6. cap. 3. art. 9.*

6 Qui poſtulare poſſunt. Poſtulare, & advocati munus obire poſſunt (poſtquam per alios cauſæ in judicio tractari valent, *principio Inſtit. de his, per quos agere poſſumus*,) omnes qui nominatim non reperiuntur prohibiti, quia edictum hoc *de poſtul.* prohibitorium eſt, ſicut edictum de procuratoribus, *l. munus 43. §. 1. ff. de procurat.* Prohibentur autem poſtulare quidam lege civili, quidam conſtitutione canonica, alii autem ſententia judicis. Lege civili, & edicto Prætoris (nam poſtquam edicta Prætorum confirmata ſunt, ſub lege referuntur) primò prohibentur hæretici, *l. fin. C. hoc tit. l. 15. C. de Epiſcop. audient. novell. 144. cap. 2.* Secundò minores decem & ſeptem annis, *l. 1. §. initium, ff. de poſtul.* quia adhuc infirmum judicium in his, qui ad plenam pubertatem nondum pervenerunt, deprehenditur, *l. 2. tit. 3. partit. 6.* Non petiit majorem ætatem Prætor, quia ea ætare Nerva filius publicè de jure reſpondiſſe fertur. Et Plinius *lib. 5. epiſt. 14.* ait ſe anno 19. cœpiſſe in foro dicere: docuerunt Polletus *lib. 2. hiſtor. fori, cap. 7.* Petrus Gregorius *lib. 49. ſyntagm. cap. 6. num. 21.* Donellus *d. lib. 18. cap. 3.* ubi Oſuald. *litt. H*, Pancirol. *lib. 1. variar. cap. 18.* Narbona *de ætate, anno 17. qu. 2.* Tertiò propter ſexum poſtulare prohibentur fœminæ, *l. 1. §. ſexum 4. ff. de poſtul.* nec etiam pro liberis, *l. liberto 31. §. quamquam 6. ff. de negot. geſt.* hoc enim officium virile eſt, & ſic fœminis non convenit, *l. fœminæ, ff. de R. J. l. alienum 18. C. de procurator.* & mulieres à viris defendi æquum eſt, non è contra. Donel. *ubi ſuprà*, Corraſius *lib. 4. miſcell. cap. 21.* Ob caſum poſtulare prohibentur cæci, *d. l. 1. §. 4. verſ. Caſum*: plura Pancirola *lib. 2. variar. cap. 19.* Surdus *d. l. 1. §. 3.* & aliqua inſigni turpitudine deformati, ut muliebria paſſi, judicio publico damnati, & qui operas locarunt ut cùm beſtiis pugnarent, *d. l. 1. §. 2. & §. removent*, Donel. *d. cap. 3.* Amaya *in l. unic. C. de venat. ferarum*: niſi pro pupillis, aut minoribus, ut eorum tutores, aut curatores poſtulent; quia tunc officit neceſſitas eos à pœna excuſat, *d. §. removet, verſ. Sed ex æquiſſimo, l. puto 6. ff. de poſtulando.* Etiam lege civili prohibentur pro aliis poſtulare, qui judices, arbitrive in cauſa ſunt, *l. quiſquis 6. C. de poſtuland.* Decuriones contra patriam, *l. penult. §. 1. ff. de poſtul. l. 2. Cod. de advocat. diverſ.* Vaſſallus contra Dominum, *l. 1. §. item*, ubi Gloſſa *verb. Perdit. quæ ſunt cauſæ beneficii amittendi in uſibus feudorum.* Etiam Tabelliones lege Regia noſtra prohibentur poſtulare, *leg. 30. tit. 16. lib. 2. recopil.* Etiam prohibentur poſtulare pater, filius, fraterve in ea cauſa, quæ agitatur coram eo, *l. 7. tit. 25. lib. 4. recopil.* ſuprà enim relati, nec partibus conſentientibus poſtulare poſſunt, *leg. quos 7. ff. de poſtulando, l. moris 9. ff. de poſtulando*; Paul. *lib. 1. ſentent. tit. 7. §. 1.* Cùm ergo hæc poſtulandi prohibitio publicam auctoritatem reſpiciat, ut ſic Magiſtratuum dignitas conſervetur, *l. 1. §. 1. & 4. ff. hoc tit. de poſtul.* non poteſt litigatorum conventione mutari, *leg. jus publicum 39. ff. de pactis.*

7 De Clericis, & Monachis. Conſtitutionibus eccleſiaſticis poſtulare prohibentur judices ordinarii in ſuis territoriis, *cap. unic. de offic. advocator. in 2. collect.* ibi: *Ut in civitate veſtra diminui poſſit, & attenuari materia jurgiorum, & judiciorum integritas reſervetur ad commune commodum ipſius civitatis, id duximus ſtatuendum. Sancimus igitur, & præſenti pagina prohibemus, ne quis veſtrum advocatus eſſe præſumat, niſi in propria cauſa, vel fortaſſe ſi alicui Eccleſiæ, vel pro alicujus magnificentiæ debito ad impendendum patrocinium fuerit obligatus.* Secundò monachi, ex decreto Xiphilini, quod extat apud Edmundum Bonfidium *lib. 2. jur. Oriental.* ibi: *Cum multos eccleſiaſticos, & monachos* (inquit Xiphilinus Patriarcha Conſtantinopolitanus) *viderемus alienas cauſas ſubeuntes, & pro his decertantes, qui civilibus & eccleſiaſticis judiciis litigant, ab eccleſiaſtica conſuetudine, & legum gravitate, quod fiebat, alienum judicantes ſtatuimus, ut nemo deinceps, nec monachus, nec ullus eccleſiaſticus alienas cauſas ſuſcipiens in judicio defendat: id enim aperta mercenaria opera, & nemo tale quid agens noſtræ moderationis ſupplicium effugiet, præterquam ſi fortè cum ſit cauſa eccleſiaſtica, à nobis jubeatur alterius litigantium partis defenſionem ſuſcipere; tunc enim præterquam quod non erit reprehenſionis ſpes, in pœnam quoque non cadet. Præſens autem ſubnotatio in omnibus quoque civilibus judiciis legi juſſa eſt, ut cum noſtri decreti ſcientiam habuerint, eos omninò non admittant ad illorum cauſas agendas.* Cujus meminerunt etiam P. Gregor. *ſyntag. juris univerſi lib. 49. cap. 6. nu. 24.* Joan. Paul. Lancellot. *Inſt. canonic. lib. 3. tit. de procurator. §. poſtulandi*, M. Anton. Chuch. *Inſtit. canonicorum lib. 3. tit. 10. num. 24. cum pluribus ſequentibus*, & ex conſtitutione Concilii Tarracon. relata *in cap. monachi 35. 16. quæſt. 1.* in cujus textus ſerie, ut in Concilio extat, poſt prohibitionem, ne monachi forenſis negotii ſuggeſtores, aut executores exiſtant, niſi in monaſterii adſtante utilitate, & juſſu Abbatis intercedente, ea verba leguntur: *Canonum ante omnia Gallicanorum de his conſtitutione ſervata.* Quæ innuunt jam à canonibus Eccleſiæ Gallicanæ hanc prohibitionem principium habuiſſe: à quibus autem canonibus, non conſtat. Innocentius Cironius *in 5. compil. in cap. 1. de vita, & honeſtate clericorum*, exiſtimat eſſe aliquos canones ex primævis Conciliis Gallicanis celebratis ante dictum Concilium Tarraconenſe, quæ nec reperta, neque adhuc excuſa eſſent. Loayſas *in notis marginalibus ad dictum canonem 11.* prædicta verba in pluribus codicibus non reperiri teſtatur. Illud autem certum exiſtimo, canonem Concilii Tarraconenſis ab Innocentio III. citatum in præſenti capite 2. eſſe prædictum canonem relatum *in d. cap. monachi.* Conſtat ergo, ex eo canone, & ex noſtro capite 2. monachis prohiberi advocationis officium ſuſcipere, niſi utilitate Eccleſiæ ſuggerente, & ſimul Abbatis juſſu intercedente. Unde non ſicut in ſacerdote ſæculari ſufficit utilitas Eccleſiæ, ita in regulari: nec etiam ſicut licèt ſacerdotibus ſæcularibus in quibuſcumque cauſis coram eccleſiaſtico judice litigare, ita licebit monacho. Hæc prohibitio Concilii Tarraconenſis, & Conciliorum Eccleſiæ Gallicanæ protracta, & extenſa fuit ad Canonicos Regulares regulariter degentes, in hoc capite 2.

8 Rationes hujus prohibitionis. Deinde eccleſiaſticis legibus clericis, tam in majoribus, quàm in minoribus ordinibus conſtitutis, in juribus ſuprà citatis pro illuſtratione concluſionis prohibetur pro aliis poſtulare; ſed priùs de initiatis ſacris ordinibus agamus: illi enim arcentur ab advocationis munere coram

judice

judice ſæculari obeundo, exceptis quibuſdam cauſis ſtatim enumerandis. Dixi autem coram judice ſæculari, quia coram eccleſiaſtico judice etiam ſuper ſæculari negotio poſtulare non prohibentur, ut communiter docent *in noſtro c.* 1. Abbas *n.* 3. Martha *d. caſ.* 115. *n.* 12. Velaſcus *d. q.* 9. *n.* 3. Barboſa *de jure eccleſiaſt. c.* 11. *n.* 85. caſus etiam, in quibus coram judice ſæculari clerici poſtulare poſſunt, recenſentur *in c.* 1. *& ult. hoc tit.* Primus eſt, quoties in cauſa propria, aut Eccleſiæ ſuæ, miſerabiliumque perſonarum patrocinium præſtant, ut docent pluribus relatis Majolus *de irregul. lib.* 2. *c.* 5. *n.* 14. Salcedo *in praxi*, *c.* 66. *n.* 2. Barboſa *ubi ſuprà*, *n.* 86. Velaſco *n.* 6. Fragoſo *de regim. c.* 1. *lib.* 5. *diſp.* 15. *n.* 243. Garcia *in ſum. tr.* 1. *diffic.* 2. *dub.* 6. Secundus caſus eſt, cùm patrocinantur pro conjunctis perſonis, vel ratione ſanguinis, vel ſpiritualis cognationis, vel pro Canonicis ſuis, ut tenent Barboſa *ubi ſuprà*, *n.* 87. Garcia *ubi proximè*. Tertius caſus eſt, dum non coram judice ſæculari pro tribunali ſedente, ſed domi ſuæ conficiendo juris allegationes, alicui ex partibus patrocinantur, ut reſolvit Thomas Sanchea *d. lib.* 6. *ſum. c.* 3. *n.* 32. His caſibus alium non inſubtiliter adjungunt Barboſa ubi ſuprà, *n.* 88. & Fragoſo *ubi proximè*; dum clerici in uno negotio patrocinium præſtant, & eo negotio finito, in alio; quia clericis prohibitum eſt, non uni, ſed pluribus negotiis ſæcularibus ſe immiſcere. Illud etiam apud omnes liquet, & ex hoc capite 1. facilè deducitur, clericos etiam in majoribus ordinibus conſtitutos, beneficia non habentes, poſſe etiam coram judice ſæculari poſtulare, ut ſic propriæ neceſſitati conſulant. Ita plures, quos laudant, & ſequuntur Valaſcus *ubi ſuprà*, *n.* 3. Barboſa *ſuprà*, *n.* 90. Circa clericos verò in minoribus ordinibus conſtitutos, licèt primis Eccleſiæ temporibus nulla prohibitio in eis poſtulandi reperiatur; imò dum canone 6. & 83. Apoſtolorum, & in aliis Eccleſiæ ſanctionibus à Gratiano compilatis *in diſt.* 88. prohibetur clericis negotiis ſæcularibus ſe immiſcere, ſpecialiter caveatur de Presbyteris, & Diaconis; ad cæteros verò inferioribus gradibus initiatos non protrahebatur: tamen à temporibus Concilii Conſtantinopolitani idem de ſacerdotibus ac de clericis in minoribus conſtitutis ordinibus ſtatutum fuit. Canone enim 11. ejuſdem Synodi, poſtquam Presbyteris, & Diaconis prohibetur, ne publica munera Magiſtratuum exerceant, & ne in judicio procurationes, aut poſtulationes ſuſcipiant; tandem ajunt PP. *Hoc ergo nos quoque de reliquis clericis decernimus, jubentes de cætero, clericos in inferioribus gradibus conſtitutos, canonibus antiquis Eccleſiæ poſtulationes, & procurationes forenſes interdicentibus ligari, & ad eoſdem prohibitiones extendi.* Acceſſit Alexandri III. deciſio in noſtro capite 1. relata in illis verbis: *In ordinibus quoque minoribus, ſi ſtipendiis Eccleſiæ ſuſtententur*. Ex quibus verbis deducitur, prædictam prohibitionem poſtulandi coram judice ſæculari, procedere etiam in clericis conſtitutis in minoribus ordinibus, dummodo Eccleſiæ ſtipendiis ſuſtententur; nam ſi beneficio careant, poſtulare poſſunt, ut latè exponendo dicta verba, pluribus relatis reſolvit Vela *diſſert.* 43. *n.* 29.

9 Ratio decidendi. Hujus autem Pontificiæ prohibitionis, videlicet ne clerici in majoribus, aut minoribus ordinibus conſtituti poſſint poſtulare, & cauſas forenſes perorare, varias rationes adducunt Interpretes. Prima illa generalis eſt, ne videlicet clerici, & monachi negotiis ſæcularibus ſe immiſceant, de qua *in c.* 1. & *toto tit. ne clerici vel monachi*. Unde textus *in noſtro c.* 2. in tertia collectione Decretalium compilatus eſt ſub titulo *ne clerici vel monachi*. Eum illuſtrant Boetius Epon. *in d. c.* 1. *ne cler. vel mon.* Vivianus *in noſtro c.* 1. Martha *ubi ſuprà*. Secunda ratio redditur à Gregorio IX. *in c.* 3. *hoc tit.* ibi: *Cùm ſacerdotis officium ſit nulli nocere, omnibus autem prodeſſe*. Et cùm in advocationis officio neceſſariò pars, cui advocatus non patrocinatur, lædatur, *c. denique* 14. *q.* 5. ideò clerici, & monachi à tali officio arcentur. Aliæ etiam rationes deducuntur ex notitia, & modo exercendi ipſum officium advocationis; nam plerumque advocati non ſovent juſtam cauſam. Unde olim Oratorum Princeps Demoſthenes notatus quòd improbam cauſam ſoviſſet, reſpondit, probos, & innocentes litigatores advocatis non indigere; in quos advocatos graviter inſurgunt Gutier. *lib.* 1. *pract. qu.* 26. Menoch. *de arbitrar. caſu* 494. Parlador. *lib.* 1. *rerum quotid. c.* 2. Menchaca *lib.* 1. *uſu frequentium*, *c.* 10. Lancellot. *de offic. advocati*, *c.* 4. Gibalinus *d. art.* 9. Meritò ergo clerici & monachi, qui non ſolùm à malo, verum ab omni ſuſpicione mali abeſſe debent, poſtulare prohibentur. Accedit; nam etſi bonam cauſam foveant, juſtumque negotium tueantur, tamen plerumque fallaciis, & cautelis uti neceſſe habent. Unde Plinius *lib.* 2. *epiſt.* ad nepotem, ait: *Nos qui in foro, veriſque litibus agimus, multum malitiæ, quamvis nolimus addiſcimus*. Symmachus ita inquit: *In forenſi pulvere rara cognatio facundi oris, & boni pectoris*. Præcipuè autem illis utuntur ad lites remorandas; quare litium moratores appellantur à Cicerone *in l. de divinatione*, juxta lectionem Cujacii *lib.* 4. *obſerv. c. ult.* Litium concinnatores vocantur à Conſulto *in l.* 9. *§.* 2. *ff. de officio Proconſulis*; quia lites cavillationibus, & reprobis modis ſatagunt producere: plura Corraſius *in d. l.* 9. *§.* 2. & *lib.* 1. *miſcel. c.* 4. Et contra advocatos in hac parte peccantes acriter invehuntur Zaſius *in l.* 2. *§. poſt hoc* 46. *ff. de orig. juris*, Henrigius *de fidejuſſ. cap.* 19. *n.* 12. Petrus Gregorius *lib.* 49. *ſyntagm. c.* 6. *n.* 30. Gibalinus *ubi ſuprà*. Accedit & alia non inferior ratio decentiæ, quæ in ſacerdotibus magnopere attendi debet; cùm enim advocati ſtantes coram judice ſedente cauſam orare debeant, *l. quiſquis* 6. *§. ult. C. de poſtul.* ibi: *Cum ibi neceſſitatem elegerit, & contempſerit jus ſedendi*: quæ verba repetita ſunt in novella Emanuelis Comneni *cap.* 2. facit etiam auctoritas Plinii *libro* 1. *epiſtol.* ibi: *In tribunatu abſtinuit à cauſis agendis, quod deforme arbitrabatur, cui loco omnes ſedere oportet, hunc omnibus ſedentibus ſtare*: plura Cujacius *ad novell.* 71. *Juſtin.* Polletus *hiſtor. for. c.* 5. Joannes Montanus *de auctorit. Regni, & Parlamenti*. Si ergo Plinio minus honeſtum videbatur coram judice ſtare, ut advocationis officium exercet, quantò magis ſacerdotibus minùs honeſtum videtur coram ſæculari judice ſtare, aut ſaltem diſcooperto capite cauſas perorare, ipſo judice pro tribunali ſedente. Rectè ergo ſacri canones ſtatuerunt clericos non debere advocationis officio uti, niſi in cauſis ſuæ Eccleſiæ, aut miſerabilium perſonarum, ubi pii operis cauſa reddit actum licitum aliàs illicitum, *cap. monachi*, *c. de præſentium* 16. *qu.* 1.

Nec obſtat difficultas ſuprà adducta; nam licèt advocationis munus laudabile, & honeſtum ſit, juſtèque ab Imperatoribus commendatum; tamen clericos non decet coram judice ſæculari illud exercere, ob rationes ſpecialitatis ſuprà adductas. Non enim omnia, quæ licitè, & laudabiliter à laicis exercentur, à clericis, & monachis obiri poſſunt, ut probatur *ex cap.* 1. *ne clerici, vel monachi*: & ſic hoc advocationis officium, licèt laicis honeſtum laudabileque ſit, eccleſiaſticas tamen perſonas non æquè decet. Nec primum augmentum dubitandi rationis obſtat; nam etſi per patrocinium advocati uni ex litigatoribus conſulatur, & ſubveniatur; alter tamen læditur: & quoties non poteſt alteri ſubveniri, quin alter lædatur, commodius eſt neutrum juvare, quàm alterum gravare, *cap. denique*, 14. *qu.* 5. & ſic cùm in advocationis officio neceſſariò pars, quæ ſuccubuit in lite, lædenda ſit, abſtinendum eſt à poſtulandi officio, nedum ſacerdos advocatus alteram partem juvat, alteram lædat. Nec ſecundum argumentum refragatur, quia ea auctoritatibus, & exemplis in eo congeſtis, tantùm convincitur, Chriſtum Dominum pro innocentia adverſus malitiam uno vel altero caſu reſponſum dediſſe, & oppreſſum liberaſſe; quod adverſus noſtram concluſionem non facit: neque enim jus noſtrum clericis interdixit oppreſſos tueri, ſed ne ſæculari in foro poſtulationis officium exerceant. Nec tandem ſecunda difficultas obſtat; verum enim eſt, canonicum, ſeu beneficiarium poſtulantem contra Eccleſiam, cujus ſtipendia conſequitur, privari beneficio, aut præbenda in pœnam ingratitudinis. Nec tunc obſtat textus *in d. l. penult.* nam certum eſt, Decuriones contra propriam patriam non poſſe poſtulare, *l.* 2. *C. de advocatis diverſ. judicior.* niſi pro conjunctis, aut miſerabilibus perſonis; quo caſu procedit textus *in dict. l. penult.* ut docet Gothofredus *in d. l.* 2. *littera Q.* Similiter ergo canonicus, aut beneficiarius non debet contra propriam Eccleſiam poſtulare, niſi pro conjunctis, aut miſerabilibus perſonis, ut docet Salcedo *in praxi*, *capite* 63. 10 Diſſolvitur difficultas.

Sed adhuc ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. clerici* 6. *de jurepatron.* ubi Alexander III. decrevit, ut clerici non poſſint emere advocatias Eccleſiarum; & ſi de facto emerint, ipſis priventur, ita ut nullo modo advocati remaneant. Ex quo decreto deducitur, clericos nec ſuarum Eccleſiarum advocatiam exercere poſſe; & per conſequens non rectè aſſerimus, in cauſis propriæ Eccleſiæ clericos, ut advocatos poſtulare poſſe. Cujus difficultatis ſolutio pendet ex vera cognitione illius verbi, *Advocatus*. Sciendum eſt enim, advocatum in eo textu, non tantum ſignificare cauſidicum, & poſtulantem in foro, verum & defenſorem, & patronum Eccleſiæ: quomodo advocatus accipitur *in c. cum autem* 24. *de jurepatron. c. venerabilem* 34. *verſ. Numquid*, *c. generali*, *de elect. c. Gonſaldus*, 17. *qu.* 4. *c. in quibuſdam*, *de pœnis*. Iſti autem advocati, ſeu defenſores Eccleſiarum, aut cùm ipſa fundatione Eccleſiæ jus Advocati, ideſt Patronatus conſequebantur, ut docet Cironius *ad tit. de jurepatronatus*, aut petebantur à Rege, ut 11 Exponitur c. Clerici 6. de Iure patron.

Eccle-

Eccleſiam defenderent, & in ejus negotiis advocati eſſent, *can.* 98. *Eccleſiæ Africanæ*, ibi: *Ut ab Imperatoribus poſtuletur advocatorum defenſio, ut ſint protectores, ſeu defenſores ad reſpondendum in colloquiis judicialibus*. Et *lib.* 7. *capitularium*, *c.* 308. cavetur: *Ut pro Eccleſiarum cauſis, ac neceſſitatibus earum, atque ſervorum Dei, executores, vel advocati, ſeu defenſores, quoties neceſſitas inſurrexerit, à Principe poſtulentur*. De his advocatis, ideſt Eccleſiarum defenſoribus, & patronis plura tradunt Federicus Lindembrogius *in gloſſario legum antiquarum*, *verbo Advocatus*, Cironius *ad tit. de jurepatronatus*, Boſquetus *in notis ad Innocentium*, *lib.* 2. *epiſt.* 122. Bignonius *in notis ad Marculſum*, *fol.* 588. Deſider. Heraldus *lib.* 2. *de auctorit. rei judic. cap.* 5. & nos *in cap.* 23. *de jurepatron.* Unde cùm advocatio *in d. cap. clerici*, accipiatur pro jurepatronatus, rectè deciditur, clericos non poſſe advocatiam Eccleſiarum emere, ideſt, juspatronatus, *c. de jure*, *de jurepatronatus*: non autem in eo textu negatur, ſacerdotes poſſe advocatiam licitè obtentam exercere, maximè in negotiis ſuarum Eccleſiarum.

12 Exponitur c. unic. 15. q. 2. Secundò traditæ aſſertioni obſtat textus *in cap. unico* 15. *quæſt.* 2. ubi PP. Concilii Tarraconenſis ſtatuunt, ne quis ſacerdotum, aut clericorum more ſæcularium judicum, & advocatorum (ut Gratianus & gloſſa interpretantur) pro impenſis patrocinii munera exigant, ſed tantùm gratis oblata recipiant: in quo canone ſupponunt Patres, clericos, ſicut alios laicos, poſſe advocationis officio uti, & patrocinium in judicio aliis præſtare, contra hucuſque tradita. Augetur hæc difficultas ex eo, nam ſalarium juſtè petit advocatus, *l.* 1. *§. proinde* 5. *de variis & extraordin. cognit leg. ſi quis advocatorum leg. quiſquis* 6. *§.* 4. *C. de poſtul.* quod honorarium ſolet appellari, ut docent plura congerentes Franciſcus Polletus *lib.* 2. *hiſtor. fori*, *cap.* 11. Tiraquellus *de nobilitat. lib.* 1. *cap.* 29. *num.* 21. Menochius *de arbitr. caſu* 513. Flores de Mena *lib.* 1. *qu.* 8. ergo ſi permittunt PP. ſacerdotibus & clericis facultatem poſtulandi in cauſis ſæcularibus forenſibus, concedere etiam debebant jus exigendi ſalarium, ut conſequuntur cæteri advocati. Primæ difficultati ſatisfaciendum eſt cum Turrecremata in eo texto, qui aſſerit, PP. ibi agere de clerico patrocinium præſtante coram judice eccleſiaſtico; quod cùm illi permittatur, ut ſuprà dixi, ideò PP. Concilii Tarracon. ſupponunt, ipſos ſacerdotes, ſeu clericos poſſe poſtulare coram judice, videlicet eccleſiaſtico. Secundæ difficultati ut ſatisfaciat Gratianus poſt compilationem illius textus, ſtatim adjecit ejus interpretationem, aſſerendo procedere in clerico regulari, ſeu monacho advocati officium exercente; non autem in clerico ſæculari, qui ſaltem ex generali conſuetudine poteſt ſalarium petere. Sed hac ſolutione omiſſa faciliùs crederem in eo canone non omnem exactionem ſalarii, ſeu ſtipendii propter laborem impenſum improbari, & damnari, ſed tantùm eam, quàm more ſæcularium advocatorum clerici faciebant; in hoc enim illo ævo, & anterioribus pleſumque advocati peccarunt. Unde Seneca Tragic. in ludo de morte Caii, cauſidicos venale genus vocat: idem in Hercule Furente, *actu primo*, de eis ita ait:

Hic clamoſa & rabioſa fori
Jurgia vendens, improbas iras
Et verba locat.

Quintilianus *lib.* 12. *inſtitutionum*, *cap.* 12. eos ait clamaſe ad ſtomachum litigatoris, non ad animum judicis: quam injuſtam exactionem ſacri canones ſemper deteſtati ſunt, *cap. non licet* 71. *quæſt.* 3, unde *in d. cap. unico*, quamvis PP. permittant clericis poſtulare, patrociniumque præſtare in judicio; tamen illis prohibent exactionem ſalarii, munerumve more ſæcularium Advocatorum.

Eadem ſolutione, & animadverſione, videlicet clericos coram judice eccleſiaſtico poſſe advocati munus 13 Intelligitur ſynodus Conſtantinop. & c. 50. de appellat.
exercere, exponenda eſt auctoritas Synodi Conſtantinop. temporibus Emmanuelis Comaeni celebrata, ubi in ſubnotatione Lucæ Patriarchæ Conſtantinop. de quodam Diacono legitur, quod cùm advocationis munere ex canonum ſanctione interdictus eſſet pro tribunali, coram ipſo Patriarcha reſpondit, illos canones, atque leges, non in ſuæ ætatis, ſed in antiquis advocatis locum habere, qui collegio quodam adſidebant intra certum numerum, *l. non plures* 4. *Cod. de ſacroſ. Eccleſ. leg. nemini* 11. *l. neque*, *cùm advocati*, *C. de advocatis diverſ. jud.* de quibus Cujacius *lib.* 16. *obſerv. cap.* 22. Gibalinus *d. art.* 9. *num.* 11. Cæterùm ſuo tempore ajebat Diaconus advocati officium ingenuum, & liberale eſſe, neque homine ſacro indignum; adjecitque non advocationem ipſam, ſed advocationis modum ſacris canonibus improbari: *Etenim*, ajebat, *non clericis modò, ſed & Epiſcopis, ſi amici patrocinium in judicio ſuſcipiant, venia tribuitur, nec unquam illi notabuntur, ſi in eccleſiaſticæ rei controverſia advocati venerint: hæc cùm dixiſſet, applauſumque illi eſſet etiam à Patriarcha, patrocinari ut antea illi permiſſum eſt*. Quibus verbis non abſoluta poſtulandi facultas illi Diacono data fuit; ſed tantùm in caſibus ibi enumeratis, dum Eccleſiæ, aut amici cauſam defendebat, aut ſaltem coram judice eccleſiaſtico; tunc enim clericis in judicio poſtulare permittitur. Eodem etiam modo accipiendus eſt textus *in cap.* 1. *de officio judicis*, in illis verbis: *Tu frater Archiepiſcope eidem de Magiſtro Roderico clerico tuo ad exhibendum in cauſa ipſa patrocinium providiſti*. Ex quibus deducitur, clericum in cauſa forenſi poſtulare, & patrocinium præſtare poſſe: nec mirum, cùm in ea ſpecie ageretur de cauſa inter clericos, & coram judice eccleſiaſtico diſceptata, ut ex integra ipſius textus, quam ex quinta compilatione tranſcripſi, conſtat. Simili etiam modo exponendus eſt textus *in cap. ex inſinuatione* 50. *de appellat.* in illis verbis: *Quidam clericus commenſalis ſuus, dicti Camerarii in eadem cauſa fuerat advocatus*.

Adhuc ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in can.* 11. 14 Exponitur can. 11. Concilii Emerit.
Concilii Emerit. in illis verbis: *Id ergo per omnia ſervandum inſtituimus, ut nulli Presbytero, vel Diacono ſine voluntate Epiſcopi ſui licentia ſit ſæculares peragere cauſas, aut injunctiones expedire publicas*. Ex quibus verbis expreſsè deducitur, tantùm Presbyteris, & Diaconis prohiberi in judicio poſtulare: ergo non ſubdiaconis, & aliis inferioribus clericis, etiam coram judice ſæculari poſtulare prohibetur. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt ex ſuprà traditis, videlicet ſupponendo, primis Eccleſiæ temporibus prohibitionem hanc tantùm circa clericos in majoribus gradibus viguiſſe, non verò circa initiatos minoribus ordinibus, uſque dum ex ſynodo Conſtantinopol. ſuprà relata, & *ex cap.* 5. *hoc tit.* protracta fuit hæc prohibitio ad clericos inferioris gradus; & cùm tempore Concilii Emeritenſis uſque ad tempora Urbani II. gradus Subdiaconi non eſſet ſacer, ſed inter minores ennmeraretur, *cap. à multis*, *de ætate*, *& qualit.* ideò PP. Concilii Emeritenſis, dum hanc prohibitionem firmarunt, tantùm expreſſerunt Presbyterum, & Diaconum.

TITU.

TITULUS XXXVIII.
De procuratoribus.
CAPUT PRIMUM.
a Gregorius *Maximo Epiſcopo Salonitano.*

ALia quidem ſcripta ad fraternitatem tuam ante feceramus; ſed tempore, quo b homines tuos, quos ad nos miſiſti, relaxare voluimus, ſcripſiſſe te quibuſdam noſtris comperimus, quòd Veteranum Presbyterum, atque Optatum Defenſorem, tunc minimè in cauſa tranſmiſeris; & ideò ea, quæ cum eis acta ſunt, non debere ſubſiſtere. Sed & Thomas Eccleſiæ tuæ c Defenſor ſibi verbo à te dictum perhibuit. Ex qua re jam nec præſentium portitoribus judicavimus eſſe credendum, ne de ipſis quoque poſt hæc ſimiliter diceres. Quia ergo hæc res nos valde fecit ambigere, & cautos eſſe debere præmonuit, ſi cauſam vultis dicere, inſtructam de cætero perſonam cum mandato d legaliter facto, tuis, ac Presbyterorum, ſeu e Diaconorum in teſtimonium ſubſcriptionibus roborato, geſtiſque ex more indito tranſmittite, ut quidquid cum ea actum fuerit, poſſit jure ſubſiſtere. Nam nos non ſolùm tibi, ſed etiam omnibus, quod juſtum, legitimumque fuerit, parati ſumus Deo juvante per omnia cuſtodire: tantùm ut tu, quod lege præcipitur, facere non omittas.

NOTÆ.

1 a GRegorius.) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 1. & apud Antonium Auguſtinum *in epit. juris, lib.* 29. *tit.* 25. & reperitur textus hic in regiſtro epiſtolarum ipſius Gregorii, *lib.* 11. *epiſt.* 13. ex quo textum hunc reſtituo. Salona Metropolis Illyrici Orientalis, hodie dicta *Saldon*, eſt in Dalmatia, cujus Epiſcopus Glycerius refertur ab Evagrio *lib.* 2. *c.* 16.

2 b *Homines tuos.*) Non accipias homines in præſenti pro vaſſallis, ut *in cap. finali, de ſervis non ordin.* ſed pro procuratoribus ſuis.

c *Defenſor.*) De officio defenſoris Eccleſiæ latè egi *in cap.* 1. *de teſtam.*

d *Legaliter.*) Ideſt juxta legis præſcriptam formam, quam infrà dabimus.

3 e *Diaconorum.*) Quorum officium erat adeſſe Epiſcopo, ut teſtes vitæ, morum, ac actionum ipſius: idem Gregoſius *lib.* 4. *epiſt.* 88. & in Synodo Rom. *cap.* 2. ibi. *Quidam ex clericis, vel etiam ex monachis, electi miniſterio cubiculi Pontificalis obſequantur, ut is, qui in loco eſt regiminis, teſtes habeat tales, qui vitam ejus in ſecreta converſatione videant.* Et *cap. jubemur* 59. *de conſecr, diſt.* 1. Concilium Geſundenſe *can.* 6. Tulet. 4. *can.* 22. Turon. 2. *can.* 13. Damaſus *in vita Lucii Papæ*, ibi: *Lucius præcepit, ut duo Presbyteri, & tres Diaconi, in omni loco Epiſcopum non deſererent propter teſtimonium eccleſiaſticum.* Evariſtus etiam conſtituit, ut Epiſcopo prędicante ſeptem Diaconi adeſſent propter teſtimonium veritatis doctrinæ, ut refert idem Damaſus *in ejus vita.* Notarunt Baronius *anno* 112. Anton. Auguſt. *in epitome juris, lib.* 4. *tit.* 43. juxta quam eccleſiaſticam diſciplinam jubet in præſenti Gregorius, ut in mandato ab Epiſcopo procuratori dando, tam Diaconi, quàm Presbyteri ſubſcribant, ut teſtes fidei, & vitæ ipſius, juxta Synodum Franciſcam *lib.* 5. *cap.* 2. ibi: *Epiſcopo presbyter teſtis aſſiſtat caſtitatis, & vitæ & fidei, & doctrinæ illius.*

COMMENTARIUM.

4 *Conclusio traditur, & probatur.* EX hac Gregorii epiſtola ſequens communiter deducitur aſſertio: *Non admittitur procurator in judicio, niſi habeat mandatum legitimè confectum.* Probant eam textus *in c. cum M*, ubi gloſſa *verbo Socii*, *de conſtitutionibus*, *c. nonnulli* 27. §. *ult. cap. ex parte*, *de reſcriptis*, *c. cùm dilectus* 6. *c. venerabilis*, *de dolo & contumacia*, *c. in noſtra* 4. *hoc tit. c. contingit* 3. *de tranſact. c. cum olim*, *de officio deleg. cap. per tuas*, *de arbitris*, *c. ſignificavit* 48. *de appellat. c. licèt*, *eodem tit. in* 6. *c.* 2. *c. conſtitutus* 8. *de in integr. reſtit. c. cum pridem* 4. ubi gloſſa *verbo Dicebat*, *de pactis*, *c. fin. de majorit. & obed. cap. expoſuit* 4. *de dilat. c. cùm olim* 6. *de except. c. cùm dilectus* 8. juncta gloſſa *verbo Ratihabitione*, *de religioſis domibus*, *cap. ſopitæ* 14. *de cenſibus*, *cap. auditis* 8. *cap. dilectus* 11. *cap. conſtitutis* 12. *cap. mandato*, *finali*, *hoc tit. cap.* 2. *cap. ſi qui* 4. *eodem tit. in* 6. *cap.* 1. *cap. procurator* 38. *de electione in* 6. *l. ſi quis inficiatur* 13. *ff. depoſiti*, *l. de pupillo* 5. §. *ſi procurator*, *ff. de novi operis nunt. l. ſi procurator*, *Cod. hoc tit. leg. ſi is qui hæres* 25. *ff. de exceptione rei judic. leg.* 3. *Cod. Theodoſ. de cognit. & procurat. leg. qui ita* 66. §. 1. *ff. ad Trebell. l. licèt*, *leg. ſi procurator*, *Cod. eod. leg. ſi procuratore*, *ff. de condict. cauſa data*, *leg. ſi falſus* 6. *Cod. de furtis*, *leg.* 2. *tit.* 10. *lib.* 1. *fori*, *l.* 2. *tit.* 3. *lib.* 2. *fori*, *leg.* 16. *ſtyli*, *leg.* 50. *tit.* 5. *partita* 3. *leg.* 55. *tit.* 1. *lib.* 3. *leg.* 3. *tit.* 2. *lib.* 4. *recopil.* Illuſtrant plures coogeſti à Barboſa *in præſenti*, quibus addendi ſunt Queſada *lib. unico quæſtionum*, *quæſt.* 31. Caldas *in l. ſi curatorem*, *verbo Læſis*, *num.* 105. *Cod. de In integrum reſtit.* Villadiego *in dictis legibus fori*, Paz *in dicta leg.* 16. *ſtyli*, Pichardus *in manuduct. ad praxim*, *part.* 1. *præcept.* 1. Donel. *lib.* 18. *comment. cap.* 12. Avendanno *lib.* 2. *de metu*, *cap.* 17. Seſſe *tom.* 2. *deciſ.* 188. Arnoldus Vinius *lib.* 5. *ſelect. quæſt.* 52. Vega *in cap. cauſam*, *num.* 10. *de judiciis*, Vultejus *conſil.* 35. *num.* 3. *voluminis* 4. & *lib.* 2. *de judiciis*, *cap.* 7. *num.* 384. Cyriacus *tom.* 2. *controv.* 384. *num.* 15. Carleval. *tom.* 2. *de judiciis*, *diſput.* 4. *num.* 27. Parexa *de inſtrument. edit. tit.* 5. *reſol.* 10. Hunnius *in encycloped.* 1. *part. tit.* 38. Nogureol *allegat.* 10. *num.* 538. & *allegat.* 11. *num.* 10. Anguianus *de legibus*, *cap.* 8. *num.* 51. Cancerius *tom.* 2. *variar. cap.* 14. *num.* 64. Larrea *allegat.* 87. Olea *de ceſſione jurium*, *tit.* 1. *quæſt.* 1. *num.* 2. & *tit.* 5. *qu.* 3. Mancius *de procurat. num.* 186.

Sed hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti juris conſideratione; nam ſi procurator non admitteretur in judicio abſque mandato ad agendum, nec etiam admitteretur ad defendendum, quia tam in uno, quàm in alio caſu extranea perſona eſt: ſed ut defenſor ſine mandato admittitur, *l. ſervum* 33. §. 2. *ff. de procurat. l.* 2. *ff. de negotiis geſtis*, *l. unica*, *Cod. de ſatiſdando*, Donellus *lib.* 17. *comment. cap.* 12. Vultejus *diſputationum juris cap.* 11. igitur ſicut procurator tanquam defenſor ſine mandato admittitur, etiam ad agendum admitti debet. Augetur hæc difficultas ex eo, nam maritus abſque mandato in cauſa uxoris ſuæ admittitur, *l. maritus* 21. *Cod. hoc tit.* ut etiam admittuntur parentes, fratres, affines, colliberti, & ſocii, *l. ſed hæc* 35. *ff. hoc tit.* probat Oſualdus *ad Donel. d. cap.* 12. *littera K*, *& L.* Igitur generaliter verum non eſt, procuratorem in judicio non admitti abſque mandato. Deinde in eam partem præſentis epiſtolæ, ubi aſſerit Gregorius, mandatum Epiſcopi, quo conſtituit procuratorem, debere ſigna habere, tam presbyterorum, quàm Diaconorum, ita inſurgo: Litteris Epiſcopi ejus ſigillo munitis etiam ſine teſtibus, & aliis ſubſcriptionibus fides adhibetur, *cap. poſt ceſſionem* 7. *de probat. cap. cum ex eo*, *de elect.* Citonius *ad tit. de teſtibus*, Anguianus *lib.* 1. *de legibus*, *cap.* 6. *per totum*, Parexa *de inſtrum. edit. tit.* 1. *reſol.* 3. §. 5. *nu.* 39. igitur mandatum Epiſcopi abſque ulla ſubſcriptione Presbyterorum, & Diaconorum ſufficiens erat ad conſtituendum procuratorem. 5 *Impugnatur tradita aſſertio.*

His difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens Gregotii deciſio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, eum qui negotia alterius gerenda ſuſcipit, vulgò appellari procuratorem, ſive negotia ſint forenſia, ſive extrajudicialia, *leg.* 1. *& per totum ff. hoc tit.* juris autem Interpretes procuratores appellant eos, qui negotia forenſia pertractant; eos vero, qui extrajudicialia negotia curant, mandatarios dicunt. Petrus Gregorius *lib.* 40. *ſyntagm. cap.* 4. *num.* 1. Vinius *libro* 1. *ſelect. cap.* 52. Hunnius *in encyclop. tit.* 38. Acunna *in cap.* 3. *diſt.* 54. Mancius *de procurat. num.* 1. vel procuratores ad lites, vel ad negotia appellant, ut etiam diſtinguuntur *in cap. conſtitutis* 15. *hoc tit. cap.* 5. *ff. fin cap. qui ad agendum* 4. *cap. qui generaliter* 5. *hoc tit. in* 6. *leg.* 1. 6 *Procurator quis.*

Digitized by Google

leg. 1. §. 1. l. ſervum 33. l. procurator 63. ff. eodem: & inter utrumque procuratorem nonnullæ verſantur differentiæ. Prima, nam procurator ad negotia poteſt quandocumque alium ſubſtituere, cap. 1. §. finali, hoc tit. in 6. Oſualdus d. cap. 12. Donel. litt. S, niſi electa ſit induſtria perſonæ: procurator verò ad litem tantùm poſt ejus conteſtationem, quia per illam dominus litis efficitur, l. ſi procurator 9. ff. de dolo, l. ſi procuratorem, ff. mandati, l. ſi procuratoribus 22. Cod. hoc tit. poſt alium deſignare, cap. 1. §. licet, l. quod quis 8. l. neque 11. Cod. hoc tit. Secunda, quia ad negotia quilibet poſt 17. annum procurator conſtitui valet, quia id fit tantùm periculo ejus, qui ipſum conſtituit, leg. ſi collactaneus 13. ff. de manumiſſis vindicta; ad lites verò non ante vigeſimum quintum annum, dict. cap. qui generaliter, §. finali, l. minor 51. ff. hoc tit. l. exigendi, Cod. hoc tit, l. fin. Cod. de his qui veniam ætatis, §. eadem, Inſtituta quibus ex cauſis manumittere: Covarr. in cap. tua, num. 4. de teſtam. Gutierrez de juram. cap. 11. Ratio hujus principii ex eo provenit, quod poteſt reſtitui in integrum in præjudicium adverſarii, d. l. minor, & quia perſonam legitimam ſtandi in judicio pro ſe non habet, l. 1. & 2. C. qui legitimam; ideòque conſtituere cogitur procuratorem in propriis cauſis, l. finali, Cod. de legitimis tutoribus: quomodo ergo pro alio in judicio eſſe poterit, qui nec in ſuis jus ſtandi habet? In cauſis tamen beneficialibus, & ſpiritualibus admittitur, c. ex parte, de reſtit. ſpol. c. conturbatur, de deſponſ. impub. c. fin. de judiciis, lib. 6. Covarr. lib. 1. var. c. 5.

7 De utilitate procuratorum.

Deinde ſciendum eſt, quod licèt tempore primæ Juriſprudentiæ nemo per alium in judicio agere poſſet, niſi pro popillo, libertate, aut tutela, principio Inſtit. de his, per quos agere; idque ſumma cùm ratione, quia cùm nemo invitus cum alio contrahere cogi valeat, leg. invitum, Cod. de contrahenda emptione, Covarr. lib. 3. variar. cap. 13. ita neque cum eo, cum quo negotium non geſſit, judicium ſuſcipere cogendus eſt. Poſtea tamen lege Hoſtilia in ſpeciali caſu permiſſum fuit furti agere alieno nomine. Polletus lib. 2. hiſt. fori, cap. 1. Demum conſuetudine procuratores indiſtinctè in uſum venerunt, ut valdè neceſſarii, l. 1. §. uſus, ff. hoc tit. ut ita qui rebus ſuis supereſſe non poteſt, morbo, aut ætate, aut quia moleſtiis, & tædio negotii terretur, per alium in judicio agere poſſet, ut probant Vultejus lib. 1. de judiciis, cap. 7. num. 48. Olano lib. 3. Paralip. cap. 9. num. 34. Differunt autem valdè ab his procuratoribus advocati, & negotiorum geſtores, ut eleganter docuit Aſconius Pedianus ad Ciceronem de divinatione, his verbis: Qui defendit alterum in judicio, aut patronus dicitur, ſi orator eſt; aut advocatus, ſi aulicus præſentiam ſuam commodat amico; aut procurator, ſi negotium ſuſcipit. Plura de his cognitoribus, & oratoribus congeſſit Gothofredus in leg. fin. Cod. Theodoſ. de cognitoribus.

8 Procuratoris diffinitio.

His ſuppoſitis de procuratorum origine, ſuccedit diffinitio, quæ ita communiter concipitur: Procurator eſt, qui aliena negotia mandato domini adminiſtrat. Colligitur ex lege 1. in principio, leg. 3. l. filii 8. l. ſi quis 31. §. unius, leg. qui proprio 47. in principio, l. Paulus 69. ff. hoc tit. l. rectè 36. ff. de judiciis. Explicant Trentlerus lib. 1. ſelect. theſ. diſput. 9. ubi Bachovius, Vultejus de judiciis lib. 1. cap. 7. num. 59. Duarenus ad titulum de procurat. cap. 2. Ex illis verbis, aliena negotia, deducitur eum verè procuratorem dici, qui aliena negotia curat, non verò ſua, l. ſi diligenti 5. §. ultim. ff. mandati, & ita procurator in re propria nemo exiſtit, leg. licèt 42. §. is qui, ff. de procurat. etſi ille, cui dominus actiones ſuas donavit, in ſolutum dedit, vel alio modo ceſſit, dicatur procurator in rem ſuam, quia ad utilitatem propriam actiones illas exercet, l. omnia 25. §. planè, l. ſi actor 22. leg. Plautius 61. ff. hoc tit. leg. 4. leg. qui ſtipendia 9. Cod. eod. tit. cap. 1. §. licèt, hoc tit. in 6. explicant Petrus Gregorius lib. 3. partit, tit. 18. cap. 7. Duarenus ad tit. de procuratoribus, cap. 9. Verba illa, Mandato domini, denotant diſcrimen, quod verſatur inter procuratorem, & tutorem, curatoremque, ac ſimiles, qui non mandato domini, ſed publica auctoritate judicis, vel legis aliena negotia curant, ut obſervant Duarenus ad hunc tit. cap. 7. Oſualdus ubi ſuprà. Hæc diffinitio convenit omnibus procuratoribus, etiam ad negotia extrajudicialia conſtitutis: quare procurator ad litem ita ſpecialiter definitur: Ut ſit is, cui alienæ rei actio, vel defenſio præſentis, vel abſentis permiſſa eſt mandato domini, qui in judicio litis cauſam ſuſtinet. Quam exponunt Vultejus ubi ſuprà, Pichardus, & alii Inſtitutarii in principio Inſtit. de his per quos agere.

Deinde ſciendum eſt, inter alias exceptiones, quæ communiter procuratoribus opponi ſolent, quas refert Bayo in praxi, cap. 12. primam, præcipuamque eſſe defectum mandati: ſi enim illud procurator non habeat, vel quod habet, inſufficiens ſit, non admittitur in judicio ad agendum, etſi caveat dominum ratum habiturum, leg. Pomponius 40. §. ult. ff. hoc tit. leg. 1. Cod. eod. aliàs omnia geſta per talem procuratorem nullius momenti ſunt, l. ſi procurator, Cod. hoc tit. quare ne illuſorium reddatur judicium, judex etiam non opponente parte poteſt repellere procuratorem mandatum non habentem, leg. 55. tit. 1. lib. 3. recopil. leg. 3. tit. 2. lib. 4. recopil. Paz in praxi, 1. part. annotat. 4. de procurat. Et licèt jure communi attento dubium eſſet inter juris Interpretes, utrum ſufficeret probare mandatum per teſtes, an verò neceſſariò deſideraretur probatio per inſtrumentum ipſum, ut conſtat ex traditis à gloſſa in præſenti, verbo Portitoribus, Maſcardo de probat. concluſio 113. num. 1. & aliis congeſtis à Barboſa in præſenti, numer. 30. tamen hodie attento jure noſtro Regio certum eſt, deſiderari inſtrumentum mandati in publicam formam redactum, ut pluribus relatis probat Parexa de inſtrument. edit. titul. 5. reſolution. 10. num. 6. nec ſufficit tabellionem fidem facere, ſe legiſſe mandatum ipſum, ut reſolvunt Paz in d. leg. 16. ſtyli, ſcholio 1. num. 5. Parexa d. reſolut. 10. §. 10. & ſi omiſſa editione mandati procurator in judicio adfuerit, ab eo acta domino præjudicium non afferunt, d. leg. ſi procurator, leg. 10. titul. 5. partita 3. Paz in praxi, d. annotat. 4. numer. 7. nec ſufficit quodlibet mandatum edere, ſed deſideratur ſufficiens, & legitimè confectum, ſervatis ſolemnitatibus præſcriptis in l. 14. titul. 5. leg. 54. 97. 98. titul. 18. partita 3. leg. 13. & 45. verſicul. Poderes, titul. 25. lib. 4. recopil. id eſt, ut circa falſitatis ſuſpicionem legitimè coram publico tabellione ſit confectum; & ut datum ſit ab eo, qui procuratorem conſtituere poteſt; ideſt, qui legitimam perſonam ſtandi in judicio habet: nam ſervi, & alii, qui in judicio ſtare nequeunt, non poſſunt procuratorem conſtituere, leg. nec tutores, §. pupillus, leg. non eo minus, Cod. de procurator. cap. finali, de judiciis in 6. deinde ut procurator ejus ætatis, & qualitatis ſit, ut in judicio eſſe poſſit; & ut cauſa procuratorem admittat, ideſt ut per alium tractari poſſit: quæ, & alia requiſita latiùs proſequuntur Mancius integro tractat. de procurat. Oſualdus lib. 18. Donelli, cap. 12. Parexa d. reſol. 10. per totam. 9 Mandatum neceſſarium eſt.

Quibus ita animadverſis apparet jam vera ratio præſentis aſſertionis; nam cùm procurator, qui mandatum non habet, prorſus extranea perſona ſit, cum qua reus nullum negotium geſſit, inde nullam actionem habet, qua ipſum in judicio convenire poſſit, l. ſi pupillis 6. §. ultim. ff. de negotiis geſtis: quare deſideratur mandatum, ut ejus virtute ex perſona domini reum ad judicium trahere poſſit: quare in principio litis mandatum exhibendum eſt. Symmachus lib. 10. epiſt. 32. ibi: In ipſo limine quæſtionis, cum procuratio, quam C. F. ſenior Marciano mandaverat, invalida diceretur, defenſio partis adverſæ negavit ſtare perſonam, cujus procurationem ſuperioris geſta judicii non tenerent: contrà non exactam prius recitationem ajebant. Et quia mandatum eſt quid facti, & per conſequens non præſumitur, niſi probetur, l. in bello 12. §. facti, ff. de captivis, l. quicumque, ff. de publiciana, cap. ſi forte, de electione lib. 6. late probant Giurba conſil. 91. num. 17. Avendanno de metu dict. cap. 26. nu. 3. ideò Gregorius in præſenti juxta legitimas ſanctiones, ut ipſe fatetur, decrevit non poſſe procuratorem Epiſcopi in judicio admitti abſque ejus mandato legitimè confecto, & cum ſolemnitate ab utroque jure requiſita. 10 Traditur ratio decidendi.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam verum eſt, pro reo abſente defenſorem admitti ſine mandato, non verò pro actore, leg. minorem 51. l. is cujus 64. l. Titius 76. ff. de procurator. leg. liberto 31. §. item, ff. de negotiis geſtis, leg. tutori, Cod. eodem tit. leg. nam poſtea 9. §. 6. l. jusjurandum 34. §. procurator, l. qui hominem 34. §. ſi gener, leg. ſi quis 58. ff. de ſolut. Nam licèt defenſor procuratori ſimilis ſit, leg. Pomponius, §. 2. leg. Plautius 61. ff. hoc tit. tamen hujus diſcriminis ratio redditur in l. 1. ff. de negotiis geſtis, videlicet quia magna pericula fortunis abſentium imminent, qui divinare non poterant, quando in judicio conveniendi erant: unde quilibet poteſt defenſionem abſentis ſuſcipere. Accedit, nam defenſor rei judicio conventi ſemper meliorem ejus conditionem reddit, non deteriorem; actoris verò conditionem 11 Diſſolvitur dubitandi.

nem

nem non ſemper meliorem reddit procurator pro eo agendo, & quilibet poteſt alterius conditionem facere meliorem, non verò deteriorem, *l. ſolvendo 39. ff. de negotiis geſtis*, *l. ſolutione 23. ff. de ſolut.* Donellus *d. lib. 28. capitu. 12. in principio*. Quare non ità in defenſore, ac in procuratore deſideratur mandatum. Nec obſtat augmentum ipſius difficultatis; nam ſunt aliqui caſus, in quibus abſque mandato poteſt quis pro alio actionem in judicio proponere, ut cùm Canonici pro juribus Eccleſiæ ſuæ agunt; poſſunt enim abſque mandato in judicio eo caſu comparere, *capitul. coram 34. de officio delegati*, *l. 2. Cod. de conſortibus ejuſdem litis*: quo caſu accipiendus eſt textus *in capitul. cum M. de conſtitut.* monachi in cauſis ſui monaſterii, *cap. 4. de confirmatione utili*, *capitul. ſolita*, *de cenſibus*: conjunctæ perſonæ pro conjunctis, veluti liberi pro parentibus, fratres pro fratribus, maritus pro uxore, niſi apertè repugnet voluntas eorum, pro quibus agunt, *capitul. nonnulli 28. §. ſunt, & alii*, *cap. ex parte 33. de reſcriptis*, *cap. conſtitutis 8. de in integr. reſtitut. leg. ſi quis 3. §. ſed ſi forte*, *ff. judicatum ſolvi*, *leg. ſed & hæ 35. leg. Pomponius 40. §. fin. ff. hoc titul. leg. exigendi 12. l. ſi maritus*, *Cod. eodem titul. leg. 10. titul. 5. partit. 3.* dummodo de rato caveant, *leg. non ſolùm 30. §. ſi de dote*, *ff. hoc titul.* docent Broncborſt. *miſcellan. centur. 1. aſſert. 27.* Covar. *lib. 1. variar. cap. 6. num. 5.* Cancerius *lib. 2. variar. capitul. 14. num. 137.* Oſuald. *dict. cap. 12. litt. H.* ſocius in cauſa communi ſocii, *cap. 1. de reſt. ſpol. cap. cum olim*, ubi gloſſa, *verbo Exceptione*, *de teſtib.* Nam conjunctæ hæ perſonæ tacitum creduntur habere mandatum ex conjunctione, & affectione perſonarum, quæ facit, ut nulli libentiùs credatur mandatum. Faber *in dict. leg. ſed, & hæ 35. §. ult.* Donell. *dict. cap. 12.* non tamen ſunt veri procuratores, *dict. leg. ſi quis 3. §. 3.* Oſualdus *lib. 18. comment. cap. 14. lit. B.* aliàs non præſtarent cautionem ratihabitionis, & ſententia pro eis dicta non prodeſſet, nec contraria noceret domino litis, niſi ab ipſis geſtum ratum habeant, *l. nec filium 7. Cod. de rebus creditis*, Cancerius *ubi proximè*, *num. 256.* & ideò tanquam convicti in judicio adeſſe debent; nam ſi agant, ut procuratores, ſi non doceant de mandato, non ſuſtinetur proceſſus, ut docent plures relati à Barboſa *in capitul. nonnulli*, *num. 17. de reſcriptis*; in cauſis verò, in quibus deſideratur ſpeciale mandatum, an conjunctus pro conjuncto audiatur, exponemus *in cap. conſtitutus*, *de in integrum reſtitutio*. Nec obſtat ſecunda difficultas ſuprà adducta, pro cujus ſolutione diſcrimen conſtituendum eſt inter actus, qui ſpectant ad officium, & dignitatem Epiſcopi, & inter eos, qui non pertinent ad Epiſcopalia munia: in primis fides adhibetur litteris Epiſcopi proprio ſigillo munitis, *dict. cap. poſt ceſſionem*; ſecundò verò caſu deſideratur ſolemnitas à jure præſcripta, quo caſu procedit præſens textus, quem ita accipiunt Abbas, Decius, Ripa, & Maſcardus, quos refert, & ſequitur Anguianus *lib. 1. de legibus*, *cap. 6. numer. 51.* juxta quam diſtinctionem accipiendus eſt textus *in cap. ſignificavit 48. de appellat.* ubi conſtitutio actoris ſigillo Capituli ſignata, cùm Capitulum eo ſigillo tantùm ad citationes uteretur, non ſufficit, ut authenticum reddatur inſtrumentum conſtitutionis procuratoris; quia licèt eo ſigillo ſignata inſtrumenta authentica cenſerentur quoad alios actus, videlicet citationes; non tamen authentica credebantur ad mandatum actoris legitimè conficiendum. Sed apud repetentes in præſenti non conſtat, quare Gregorius in præſenti mandato Epiſcopi ad procuratorem conſtituendum exigat ſubſcriptionem Presbyterorum, ſeu Diaconorum ſuæ Eccleſiæ, cùm certum ſit, Prælatum poſſe agere, & conſtituere procuratorem in cauſis ſuæ Eccleſiæ abſque Capituli mandato, *cap. auditis 8. cap. petito 9. hoc tit. cap. cùm cauſam 6. cum ſequenti*, *de juramento calumniæ*, *capitul. edoceri*, *de reſcriptis*; niſi cauſa ita ardua ſit, ut irrequiſito Capitulo expediri nequeat, *cap. quanto*, *cap. novit*, *de his*, *quæ fiunt à Prælatis*; vel ſpectet communiter ad Prælatum, & Capitulum, *cap. fin. de major. & obed.* In qua difficultate Innocentius *in dict. cap. edoceri*, exiſtimavit, conſenſum Presbyterorum in præſenti deſiderari, non quia illi præſtent auctoritatem, & ſolemnitatem mandato, ſed tanquam teſtes ſubſcribant inſtromento. Sed hæc ſolutio facilè refellitur ex eo, quia Gregorius ultra presbyteros alios teſtes exigit: quare ea omiſſa, Hoſtienſis in præſenti, *num. 7.* Butr. *num. 20.* referunt textum hunc ad caſum, in quo, quia cauſa ardua erat, vel quia communiter ſpectabat ad Epiſcopum, & Capitulum, deſiderabatur Capituli conſenſus; ſed veriùs credo, ſubſcriptionem Presbyterorum, & Diaconorum in præſenti caſu non eſſe referendam ad ſubſcriptionem Canonicorum, ſeu Capituli; ſed potiùs ad ſubſcriptionem eorum Diaconorum, & Presbyterorum, qui ut teſtes vitæ Epiſcopi, illi aderant, de quibus ſuprà egi.

12 Exponitur c. coram 34. de officio delegati.

Sed præſenti aſſertioni primò obſtat textus *in c. coram 34. de officio delegati*, in illis verbis: *Abſque litteris de ratihabitione ad Apoſtolicam Sedem acceſſerat, ſed de rato caverat*. Ex quibus expreſsè deducitur, offerentem cautionem, ſeu ſatisfactionem de rato, etiam abſque mandato domini admitti ad agendum in judicio: igitur non rectè Gregorius in præſenti affirmat, procuratorem Epiſcopi ſine mandato ritè confecto non admitti. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, quod etſi verum ſit, non habentem mandatum, etiamſi offerat cautionem de rato, non admitti, ſi conſtet ipſum mandatum non habere, *l. Pomponius 40. §. fin. ff. de procurat. l. 1. C. eodem*, Oſualdus *d. c. 12. littera G.* ſi tamen ſit incertum mandatum, & procurator caveat fidejuſſoribus datis, rem ratam dominum habiturum, admittitur ad agendum, *l. non ſolùm 30. §. 1. ff. hoc tit. l. 2. C. de conſortibus ejuſdem litis*, *l. quod ſi*, *ff. de minoribus*, *l. nec ſatiſdatio 21. ff. rem ratam haberi*, *l. un. Cod. de ſatiſdando*, *§. 3. Inſtitut. de ſatiſdat. l. ſervum 33. §. fin. ff. hoc tit. l. 1. Cod. eodem*, *l. 11. §. utrum*, *l. 66. §. 1. ff. ad Trebel.* Faber *lib. 18. conject. r. 7.* Broncborſt. *centur. 1. miſcel. aſſert. 26.* Beloldus *in delibat. juris ex lib. 3. Pandect. §. 13. fol. 287.* Covar. *lib. 1. var. cap. 4.* Unde cùm canonicus in cauſa propriæ Eccleſiæ habeat præſumptum mandatum, licèt non expreſſum obtineat, ſi offerat cautionem de rato, admitti debet, etiam ad agendum: quare cùm textus *in d. cap. coram*, loquatur de canonico in cauſa propriæ Eccleſiæ admittendo, ipſeque offerret cautionem de rato, ideò ait Pontifex, ipſum admittendum eſſe. Qua etiam ſolutione exponendus eſt textus *in c. cùm dilectus 8. de religioſis domibus*, in illis verbis: *Cùm nuntius monaſterii ſuper procuratione, vel ratihabitione litteras non haberet*. Ex quibus deducitur ad procuratorem conſtituendum in judicio ſufficere, vel mandatum ſuper procuratione, vel tantùm litteras ratihabitionis habere: igitur non ſemper deſideratur mandatum ad conſtituendum procuratorem, Gloſſa in eo textu, *verbo Ratihabitionem*, exiſtimat in eo textu litteras procurationis, & ratihabitionis non differre, nec pro diverſis recenſeri, ſed appellari litteras ratihabitionis, quia in eis ſemper adjicitur, quod dominus ratum habebit. Sed hæc ſolutio facilè refellitur ex disjunctione illa, *vel*, quæ diverſum caſum ſignificat mandati procurationis, & ratihabitionis. Quare hac ſolutione omiſſa dicendum eſt, in eo textu agi de monacho agente pro libertate ſui monaſterii, qui cum habeat mandatum tacitum, & præſumptum, ſufficit, ut afferat litteras ratihabitionis; & ita tanquam procurator ipſius monaſterii admittitur.

13 Exponitur text. in c. cum olim, de teſtibus.

Secundò præſenti aſſertioni obſtat textus *in c. cum olim 34 de teſtibus*, ubi Archidiaconus admittitur in judicio ad agendum ſuper ſtatu certæ Eccleſiæ abſque mandato: igitur quia ſine mandato legitimo poteſt quis in judicio, ut procurator admitti. Pro cujus difficultatis ſolutione Gloſſa ibi, *verbo Exceptionem*, aſſerit Archidiaconum in ea ſpecie admitti ad agendum, donec ab adverſario repellatur per exceptionem defectus mandati. Etiam ſolet reſponderi, Archidiaconum in ea ſpecie egiſſe pro juribus ſuæ dignitatis, licèt in conſequentiam jura Eccleſiæ allegaret, aſſerendo eam liberam eſſe; quo caſu abſque mandato Epiſcopi audiri poterat, *c. cum veniſſet*, *de inſtit.* Sed hæc ſolutio non convenit litteræ ipſius textus, ſiquidem ex ea conſtat, ibi litem agitari principaliter inter eum Archidiaconum, & Archiepiſcopum Cantuarienſ. ſuper ſtatu Eccleſiæ Men. Aliter ſatisfacere intendit Innocen. *ibi*, *n. 3.* Quibus ſolutionibus omiſſis dicendum eſt, in ea ſpecie Archidiaconum ſine mandato admitti, quia Archiepiſcopus negligens erat in defendendis juribus ipſius Eccleſiæ; quo caſu Archidiaconus, vel quilibet alius de Capitulo poterat jura ipſa defendere, etiam contradicente Epiſcopo, *c. cùm ex litteris 5. de in integrum reſt.* quia tunc non admittitur, ut procurator, ſed eo jure, quo admittuntur conjunctæ perſonæ pro conjunctis, juxta ſuprà tradita.

14 Adducitur c. nonnulli 28. §. ſicut, de reſcript.

Tertiò præſenti aſſertioni obſtat textus *in c. nonnulli 28. §. ſicut*, *de reſcriptis*, ubi noviter Concilio Lateranenſi cavetur, ne quis poſſit abſque mandato impetrare reſcriptum gratiæ, ſeu juſtitiæ: igitur ante tempora Concilii Lateranenſis, & per conſequens noſtri Gregorii M. temporibus, procurator in judicio ſine mandato ad agendum

admit-

Digitized by Google

admittebatur. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, olim ante tempora Concilii Later. procuratorem admitti ad impetrandum reſcriptum, tam gratiæ, quàm juſtitiæ; quia cùm per talem impetrationem nulla litis conteſtatio daretur, nec citatio partis deſideraretur, ideò abſque mandato procuratores reſcriptum impetrare poterant, ut probavi *in comment. ipſius textus*, ubi alia pro ipſius expoſitione adduxi.

15 Exponuntur c. 3. de tranſact. & c. 1. de reſtit. ſpol. Deinde præſenti aſſertioni opponi poteſt textus *in c. contingit 3. de tranſact.* ubi Prælatus cujuſdam Eccleſiæ conventualis tranſactionem fecit cum adverſario ſuper controverſia in judicio agitata ſine mandato, præſtita dumtaxat cautione ratihabitionis: igitur quia abſq; mandato poteſt quis in judicio pro alio comparere. Agnovit difficultatem Gloſſa ibi, & affirmat, Prælatum poſſe in ea ſpecie tranſactionem facere, quia in mandato generali à Capitulo dato adjecta fuit clauſula de rato, qua Capitulum promiſerat ratum habere, quod Prælatus gereret in negotio; cujus virtute etiam facultas tranſigendi data videtur. Verùm hæc ſolutio communiter refellitur à repetentibus ibi; quare eadem gloſſa rectiùs affirmat, Prælatum in eo caſu ſpeciale mandatum habuiſſe cum ſpeciali mentione tranſactionis, & ita ejus ratione potuiſſe Prælatum tranſactionem facere. Etiam reſponderi poterat juxta tradita, procedere in mandato præſumpto, præſtita cautione de rato; quo caſu novum mandatum non deſideratur. Etiam opponi poteſt textus *in c. 1. de reſt. ſpol.* ubi Diaconus in cauſa ſpoliationis admiſſus fuit in judicio ſine mandato propriæ Eccleſiæ: igitur quia abſq; mandato poteſt procurator in judicio comparere. Cui difficultati, ut ſatisfaciant Panorm. & alii repetentes, affirmant in eo textu Diaconum mandatum habuiſſe Eccleſiæ, & Philagrii, ut poſſet agere pro re violenter ablata. Sed ea ſolutione omiſſa veriùs dicendum eſt, Diaconum in ea ſpecie potuiſſe agere pro rebus Eccleſiæ ablatis, quia tunc ſuo nomine ad utilitatem Eccleſiæ agere poteſt, *c. ſi quis presbyterorum, de reb. Eccleſiæ, c. cum dilecti, de exceptionibus*; quia illius intereſt, ut ſalva ſint jura propriæ Eccleſiæ: quomodo etiam procedit textus *in c. conſtitutus 8. de in integrum reſtit.* etiam abſque mandato Philagrii cæci, quia præſens erat: quare etſi non expreſſum, tacitum tamen mandatum habere præſumitur ex eo, quod eo præſente, & conſentiente in judicio Diaconus comparuit, quæ patientia licèt in procuratore ad negotia ſufficiens eſſet ad inducendum mandatum, *l. qui patitur 13. ff. mandati, l. 6. §. 2. ff. hoc tit.* tamen in procuratore ad litem non ſufficit, ut probat Mancius *de procuratorib. num. 190.* quare in ea ſpecie Philagrii præſentia non ſufficiebat, niſi ſimul Diaconus ageret pro utilitate propriæ Eccleſiæ.

CAPUT II.

a Alexander III.

QUerelam A. clerici accepimus, quod cùm ven. f. n. Vvigorn. Epiſcopus cauſam, quæ inter ipſum, & b Saleſberien. Epiſcopum ſuper Eccleſia de Bribec, de mandato noſtro ſuſcepiſſet ſine debito terminandam; tandem quia idem clericus c termino conſtituto ſuam ei præſentiam exhibere non poteſt, pro eo, quod erat infirmitate detentus, ſicut per quendam Presbyterum, & Diaconum, quos ad præſentiam ipſius Epiſcopi miſerat, paratus erat probare, eumdem A. in reſtitutione expenſarum, quas R. Lexion. Archidiaconus pro cauſa ipſa ad diem ipſum tunc veniendo fecerat, condemnavit. Mandamus itaq; diſc. v. atque præcipimus, quatenus, ſi præfatus Epiſcopus eundem A. juxta mandatum noſtrum à præſcripta ſententia non abſolverit, vos rei veritate diligentiùs inquiſita, ſi conſtiterit vobis, quod prædictus Epiſcopus præfatum A. in reſtitutionem ipſarum expenſarum pro alia rationabili nulla cauſa condemnaverit, niſi pro eo tantùm, quod termino conſtituto ad ejus præſentiam non acceſſit infirmitate detentus; cùm non poſſit quis cogi, niſi velit, in gravibus cauſis procuratorem conſtituere, & cùm ipſe ad probandum infirmitatem ſuam d presbyterum, & diaconum deſtinaverit, auctoritate noſtra, ſubl. ap. rem. ab eadem ſententia abſolvere eum minimè differatis.

NOTÆ.

1 a *ALexander III.*) Ità etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c. 1.* nullibi tamen exprimitur cui Prelato reſcribat Pontifex; litteram tamen textus ex eadem collectione tranſcribo, & ex principio ipſius textus conſtat, Pontificem non per viam appellationis, ſed per modum querelæ aditum fuiſſe, ut *in c. querelam, de jurejur. c. querelam, de ſimonia, c. querelam, ne Prælati vices ſuas*.

2 b *Saleſberien.*) Legendum eſt *Sariſbarienſem*; præſens enim cauſa vertebatur cum Joanne Sariſbarienſi Epiſcopo Carnutenſi, qui floruit temporibus Alexandri III.

c *Termino conſtituto.*) Debet enim judex delegatus partibus certum diem præfinire ad comparendum coram ipſo, *c. præterea 5. de officio delegati*, ubi dixi.

3 d *Presbyterum.*) Non ut procuratores, vel ut defenſores litis, ſed ut excuſatores abſentiæ, qui magnoperè differunt ab illis; defenſores enim ad litis, ſeu cauſæ defenſionem conſtituuntur, excuſatores verò, ut abſentiæ cauſam tantùm referant, & coram judicibus proponant, *c. cùm olim 34. de teſtibus*: docent Patladotius *lib. 1. rerum quotid. c. 10. n. 1.* Mancius *de procur. tit. 3. nu. 20.* Unde fœminæ, & minores, qui tanquam procuratores in judicio non admittuntur, tanquam excuſatores rectè deſignari valent, *l. ſervum 33. §. 2. ff. hoc tit.* de eis agit Rebuffus *ad leg. Galliæ, tit. de executoribus*.

COMMENTARIUM.

4 Concluſio traditur, & probatur. EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Ob infirmitatem in judicio non comparens, nec procuratorem conſtituens, non debet ideò condemnari in expenſis*. Probant eam textus *in c. placuit 18. diſt. c. juxta, 93. diſt. cap. præſentium 7. q. 1. c. tenor*, ubi Gloſſa *verbo Infirmitate, de re judicata, c. cùm Bertholdus, de re judicata, cap. ex parte 47. c. ſi duobus, de appellationibus, l. 2. §. 1. ff. ſi quis cautionibus, l. in exceptionibus, §. 1. ff. de probat. l. ſi Prætor 25. ff. Marcellus, ff. de judiciis, l. ſi finita 15. §. ſi fortè, ff. de damno infecto, l. contumacia, l. quæſitum, ff. de re judicata*: illuſtrant ultra congeſtus à Barboſa *in præſenti*, Caniſius *ad hunc textum*, Germonius *de ſacrorum immunit. lib. 2. c. 19. n. 56.* Balboa *in c. 2. de except. n. 71.* Hunnius *in encyclop. tit. 38.* Mancius *de procuratoribus, tit. 3. n. 62.*

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ità inſurgo. Reus ad judicium vocatus, per ſe, aut per procuratorem in judicio comparere, & reſpondere cogitur, *l. 1. ff. hoc tit. l. fin.* ibi: *Si ita maluerit, C. eodem, l. 1. ff. de diverſis, & tempor.* nec ob infirmitatem excuſatur; unde lege duodecim Tabular. circa reum in judicio vocatum, & adverſa valetudine captum cavebatur, ut jumento veheretur. Verba ipſius legis hæc ſunt: *Si morbus, ævitaſve vitium ſit, qui in jus vocavit, jumentum dato, ſi nollet, arceram ne ſternito*. Ex Aulo Gellio, & aliis referunt Jacobus Gothofredus *in quatuor fontibus*, Revardus *ad leges duodecim Tabul. c. 15.* igitur qui tantùm ob morbum in judicium non comparet, tanquam contumax in expenſis damnari debet. Accedit, nam etſi infirmitas excuſaret ægrotum à comparendo perſonaliter, non tamen à conſtitutione procuratoris, cùm etiam ab ægroto conſtitui poſſit; immò ideò procuratorum uſus, ut valdè neceſſarius, introductus fuit, ut qui morbo, ætate, ſeu abſentia in judiciu intereſſe non poſſunt, per alios agerent, vel ſe defenderent, *l. 1. §. uſus, ff. hoc tit. principio Inſtit. de his per quos agere*: igitur rectè in præſenti ſpecie Epiſcopus Vvigornienſis Ap. Sedis delegatus reum, qui nec perſonaliter in judicio comparuit, nec procuratorem conſtituit, in expenſis condemnavit. 5 Impugnatur tradita aſſertio.

Qua dubitandi ratione minimè obſtante, vera eſt præſens aſſertio, cujus rationem, ut percipiamus, ſcire oportet, neminem cogi in judicio procuratorem dare, ſeu conſtituere, ſed tantùm reum citatum, & judicio conventum, debere per ſe, vel procuratorem ſe defendere, *l. finali, verſiculo Si ita maluerit, C. hoc tit.* ex præſenti textu docent Cardoſo *in praxi, verbo Procurator, n. 17.* Vega *in c. intelleximus 7. n. 15. de judiciis*, ubi etiam Fermoſinus *qu.* 6 Nemo cogitur procuratorem conſtituere

35, *n*, 1. niſi ſit perſona illoſtris, *l. quicumque* 25. juncta authentica ſequenti, *C. hoc tit. novella* 71. *Juſtin.* ubi Cujacius, *l.* 21. *tit.* 5. *partit.* 3. docent Oſualdus *lib.* 18. *Donelli*, *c.* 1. *littera M.* Pacius *cent.* 1. *q.* 45. vel minor, *l.* 2. *C. de accuſat.* vel ſi jore minoris utatur, ut *in d. c.* 2. *verſ. Sed judicer*, *de in integr. reſt.* Nec cootrarium probat textus *in d. c. intelleximus*, *de judiciis*, in illis verbis: *Debet procuratorem conſtituere*. Ubi ſi attendatur proprietas verbi, *debet*, quod importat neceſſitatem, Gloſſa *in Clementina Attendenter*, *de ſtatu monach.* latè probat Barboſa *de dictionibus*, *verbo Debet*, Deducitur excommunicatum teoeri procuratorem conſtituere. Nam omiſſis ſolutionibus relatis, & rejectis à Balboa *in c.* 2. *de except. n.* 71. dicendum eſt, quod licèt verbum, *debet*, aliquando importet neceſſitatem; tamen plerumque decentiam, & quod magis congruum videtur, ſignificat. Gloſſa *in c.* 1. 15. *q.* 1. *& in c.* 1. *de deſponſ. impub.* quo modo verbum, *debet*, accipitur *in cap. quia Epiſcopus* 5. *qu.* 3. ut docueruot *in c. fin. de juramento calumn.* Bellamera *nu.* 6. Butrius *n.* 6. Panormit. *n.* 4. Unde ſi excommunicatus poteſt per idoneam perſonam in judicio defendi, debet procuratorem cooſtituere; ſi verò perſooam idoneam oon habeat, per quam defendatur, poteſt per ſe exceptiones coram judice opponere, ut docent Gibalious *de cenſuris diſquiſit.* 7. *q.* 8. *pag.* 275. Ricciulus *lib.* 4. *de jure perſon. c.* 37. Hoc tamen principium, videlicet oeminem cogi procuratorem conſtituere, procedit, ut in hoc textu aoimadvertitur, in cauſis gravioribus, ut libertatis, honoris, ſeu majoris partis bonorum, *cap. frequens*, *§. illum*, *de reſtit. ſpol. lib.* 6. ſecus verò in cauſis levioribus, in quibus ſtrictiùs juris ordo atteoditur, authentica *niſi breve*, *C. de ſententiis*, *& interlocut.* aut in quibus magnum diſpeodium vertitur; in eis enim poteſt compelli reus procuratorem cooſtituere, *novella* 71. *Juſtiniani*, *c.* 1. *§.* 2. poſt Inoocentium, & Panormitanum docet Caoiſius *hic*, *num.* 8.

7 Contumax punitur in expenſis.

Secundò præmittendum eſt, inter alias pœnas, quibus plectitur, compeſciturque contomacia illius, qui in judicio conveotus, & citatus comparere contumaciter renuit, quas receoſebimus *in c.* 1. *de dolo*, eam præcipuam eſſe, ſolutiooem videlicet, ſeu refuſionem expenſarum; nec antea comparentem audiendum eſſe, aut abſolvendum ab excommunicatione propter contumaciam inflicta, *ex c.* 1. *de judiciis*, *c. tuæ* 3. *cap. quoniam* 5. *§. in aliis*, *ut lite non conteſtata*, quàm ſi priùs refuodat expenſas, *c. venerabilibus*, *§. porrò*, *& §. ſanè*, *de ſentent. excomm. c. cum dilecti* 6. *de dolo*, *& contum. c.* 1. *eod. tit. lib.* 6. *l. properandum*, *§. ſin autem*, *l. ex geſtis*, *§. hujuſmodi*, *l. ſancimus* 12. *Cod. de judiciis*, *l.* 5. *tit.* 3. *lib.* 4. *recop.* ubi Azevedo: Donellus *lib.* 26. *comment. c.* 3. Guttierez *lib.* 1. *pract. q.* 135. Pichardus *in §.* 1. *Inſtituta de interdictis*, *c.* 1, *n.* 75.

8 Traditur ratio decidendi.

Quibus ita animadverſis, apparet jam ratio præſentis deciſionis; nam cùm A. oon comparuiſſet in jus vocatus propter morbum, adverſamque valetudinem, rectè excuſatur à contumacia, nec ob eam in expenſis damnari debet. Infirmitas enim, ſeu adverſa valatudo excuſat ab omni contumacia, quia nullum majus impedimentum eveoire poteſt reo in jus vocato, quàm morbus; unde ægrotum à contumaciæ pœnis immunem eſſe, docetur *in l. ſi Prætor* 75. *in fine*, *ff. de judiciis l. contumacia* 53. *§.* 2. *l. ſi quæſitum*, *ff. de re judicat.* & Ulpianus *in l.* 1. *§. ſi quis*, *ff. ſi quis cautionibus*, inter deſerti vadimonii juſtas cauſas primo ioco propooit adverſam valetudinem; quod & probat Seneca *lib.* 4. *de beneficiis*. Nec novum eſt in jure, ut propter morbum quis excuſetur ab actibus judicialibus; cùm enim IC. Arrianus *in l.* 4. *§. ult. ff. de re militari*, docuiſſet, milites ad delectum non reſpondentes, ut proditores libertatis in ſervitutem redigi, adjecit militem emanſorem ob adverſam valetudinem excuſari; quod & docuerunt Aulus Gel. *lib.* 11. *notum*, *c.* 3. Polybius relatus à Balduino *ad leges* 12. *Tabul. c.* 42. & Modeſtinus *in l. ſcire* 13. *§. ſic enim* 7. *ff. de excuſat. tut.* qui dum enumerat cauſas, propter quas tutores excuſantur, qui intra tempus à jure præſcriptum excuſationum cauſas non propoſuerunt, primam adverſam valetodinem recenſet. Et Conſulti *in l. ſi longius* 18. *ff. de judiciis*, *& in* l. *licèt autem* 15. *ff. de receptis*, Decemviros ſequuti reſponderunt, arbitros ob ægritudinem excuſatos eſſe à ſententia proferenda; & qui gravi morbo oppreſſus domino occiſo ſuccurrere oon potuit, excuſatur à pœna Syllaniani, *l. ſi quis gravi*, *ff. ad Syllanianum*, & qui profectus reipublicæ cauſa incidit in infirmitatem, ita ut ſedire non poſſit, pro præſente habetur, *l. ſi quis in provincia*, *in fine. ff. ex quibus cauſis majores*: & qui propter adverſam valetudinem judicium in alium transtolit, non incidit in edictum de alienatione judicii, *l.* 4. *§. ſi quis* 3. *ff. de alienatione judicii*. Accedit, quod Livius refert *lib.* 32. his verbis: *Cum Chalcidenſium Legatus pedibus captus lectica eſſet introductus Romæ, vitam eſſe rem ultimam neceſſitatis, in qua ita affecto excuſatio valetudinis, aut neque ipſi quidem petenti viſa foret, aut data petenti non eſſet.* Cùm ergo in præſenti caſu A. ob infirmitatem, quam contraxerat, contumax dici non poſſet, quia legitimè impeditus erat, & nemo teneatur per procuratorem ſe defendere, ideò aſſerit Alexander III. ipſum tanquam contumacem expeoſas refundere non debere.

9 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat difficultas ſuprà expenſa ex lege 12. Tabul. quam legem nimis humaniter ſcriptam exiſtimavit Favorinus relatos, & rejectus ab Aulo Gellio *ubi ſupra*, his verbis: *Populus R. illud quoque non humaniter ſcriptum improbavit, quod ſi homo in jus vocatus morbo, vel ætate eget, & ad ingrediendum invalidus eſt, arcera non ſternitur, ſed ipſe auſertur, & jumento imponitur, atque ex domo ſua ad Prætorem in convitium nova funeris facie affertur. Quam enim ob cauſam morbo affectus, & ad reſpondendum pro ſe non idoneus, jumento adhærens in jus adverſario deportatur?* Hæc Favorious contra hanc legem XII. Tabul. diſſerens, Cui ita reſpondit Cæcilius: *Cur tibi viſa eſt inhumana lex, & minimè quidem ſententia humaniſſima, quæ jumentum jubet dari ægroto, aut ſeni in jus vocato? Verba ſunt hæc: Si in jus vocatus, ſi morbus, ævitaſve vitium ſit, qui in jus vocavit, jumentum dato, ſi nollet, arceram ne ſternito. Hunc fortè morbum appellari hic putas ægrotationem gravem, cum febri rapida: & arceram, jumentumque dici putas aliquod pecus unicum tergo vehens, ac propterea minus fuiſſe humanum exiſtimas ægrotum domi ſuæ jacentem jumento impoſitum in jus rapi. Hoc mi Favorine nequaquam eſt; nam morbus in lege iſta, non febriculoſus, nec nimium gravis, ſed vitium aliquod imbecillitatis, atque invalentia demonſtratur, non periculum vitæ oſtenditur: cætero qui morbum vehementiorem vim graviter nocendi habentem, legum iſtarum ſcriptores alio in loco non per ſe morbum, ſed morbum ſonticum appellant. Jumentum quoque non id ſolum ſignificat, quod dicitur, ſed vectaculum etiam, quod adhibitis pecoribus trahebatur. Veteres noſtri jumentum a jungendo dixerunt: arcera autem vocatur plauſtrum tectum undique, & munitum, quaſi arca quædam magna veſtimentis veſtita, qua nimis ægri, aut ſenes portare cubantes ſolebant. Quænam tibi igitur acerbitas viſa eſt, quòd in jus vocato pauperrimo homini, qui aut pedibus fortè ægris eſſet, aut quo alio caſu ingredi nequiret, plauſtrum eſſe dandum cenſuerunt. Neque ſternì tamen delicatè arceram juſſerunt, quoniam ſatis eſt invalido ejuſmodi vectabulum, quod fecerunt, ne cauſatio iſta ægri corporis perpetuam vacationem daret fidem detrectantibus, juriſque actiones declinantibus.* Ex qua diffuſa Gellii auctoritate deducitur, verba legis duodecim Tabul. eſſe accipienda de corporis vitio, morbove levi, non gravi, nec febriculoſo; in eo enim caſu potiùs dies differebatur, ut ſi morbum ſonticum reus patiebatur, hoc eſt, qui cujuſque rei agendæ impedimento eſt, *l.* 1. *ff. ſi quis cautionibus*, *l. quæſitum*, *ff. de re judicata*: docent, & illuſtrant prædictum legis XII. Tabul. caput Balduinus *ad leges* 12. *Tabul. c.* 42. Revardus *eod. tract. c.* 5. Duarenus *ad tit. ſi quis cautionibus*, Cujacius *lib.* 69. *Pauli ad edict. in l.* 5. *ff. eodem*, *& ad Digeſta in l. morbus* 113. *ff. de V. S. & lib.* 12. *obſervat. cap.* 12. Nec obſtat augumentum ipſius dubitandi rationis: nam licèt poſſit quis per ſe, aut per procuratorem in judicio comparere, & ſe defendere, non inde infertur, ipſum cogendum eſſe procuratorem conſtituere. Inventus eſt enim procuratorum uſus, ut cùm quis velit per ſe, aut per procuratorem in judicio agere, poſſit, abrogatis illis veteribus legibus, quibus prohibebatur per alios in judiciu comparere. Sed cùm hoc ſit introductum in gratiam, & favorem litigantium, oon ideò ipſi cogendi ſunt eo beneficio uti, & procuratorem conſtituere.

10 Exponitur c. cum dilecti 6. de dolo, & contum.

Sed præſenti aſſertioni obſtare videtur textus *in c. cum dilecti* 6. *de dolo*, *& contumac.* in illis verbis: *Quia propter quia dictus electus non venerat, nec ſufficientem miſerat reſponſalem, &c.* Ex quibus apertè conſtat, eum qui ob inſidias ſibi appoſitas, & intemperiem excuſatus erat à comparendo in judicio; quia tamen per procuratorem comparere poterat, contumax judicatur, & in expenſis coodemnatur: igitur ſimiliter in præſenti caſo, qui ob ioſirmitatem judicio adeſſe nequibat, quia tamen procuratorem deſignare valebat, in expenſis damnandus erat. Cui difficultati varias adducit ſolutiones gloſſa, ibi, verbo *Reſponſalem*, quibus omiſſis reſpondendum eſt, in ea ſpecie electam cogi per ſe, aut per procuratorem in judicio comparere, quia agebatur de cauſa electionis, quæ pe-

te

ſit celeritatem, *c. ubi periculum, de elect. in 6.* ut ſic Eccleſiæ vidnatæ citiùs de paſtore provideatur. Accedit, nam in eo textu electus citatus fuit, nt compareret per ſe, aut per procuratorem. Unde juxta formam ipſius citationis per ſe, aut per reſponſalem reſpondere debebat. Qua etiam ſolutione intelligendi ſunt textus *in cap. dilectus, de appell. c. bonæ* 1. §. *ad ipſam, de electione.*

11 Explicatur c. Epiſcopus 18. diſt. Deinde opponi poteſt textus *in c. Epiſcopus, 9. diſt.* in illis verbis: *Epiſcopus ad Synodum ire non tardet, niſi ſatis gravi neceſſitate inhibeatur; ſic tamen, ut in perſona ſua Legatum mittat.* Ex quibus apertè deducitur, eum qui impeditus eſt venire ad Synodum teneri procuratorem conſtituere: igitur quia adverſa valetudine captus tenetur per ſe, aut per procuratorem in judicio comparere. Pro cujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, Epiſcopum ad Synodum vocatum teneri venire, aut Legatum ſuum, ſeu nuncium mittere, *c. propter 4. c. non oportet 5. c. pervenit 6. & per totam 18. diſt. c. ſi quis in Metropolitano, verſiculo Et ſi fortè, 63. diſt.* Concilium Aurelianenſe 2. *can.* 1. Turon. 2. *can.* 1. Matiſcon. 2. *can.* 20. Emeriten. *can.* 5. & 7. plura Anton. Auguſtin. *in epitome juris, lib. 4. tit. 65.* Unde etſi ſit in gravi infirmitate detentus, tenetur Legatum mittere; tum ut excuſationem ipſam Patribus proponat: tum etiam, ut tanquam Legatus ipſius in ipſa Synodo ſuffragium præſtet: quare rectè *in d. cap. ſi Epiſcopus*, ſtatuitur Epiſcopum adverſa valetudine captum, teneri Legatum mittere, quia ex juris diſpoſitione præciſè ipſe ad Synodum venire non cogitur, ſed per ſe, aut per Legatum in Synodo adeſſe.

Tertiò opponi poteſt textus *in l. Papinianus, ff. de minoribus*, nbi exuli reverſo non prorogatur tempus reſtitutionis, quia licèt per ſe, dum in exilio erat, adire Prætorem non poſſet, tamen per procuratorem reſtitutionis remedium implorare valebat: igitur ille, qui impeditus eſt, quominus per ſe poſſit comparere, cogitur procuratorem conſtituere. Pro cujus textus expoſitione, omiſſis interpretationibus traditis ab Arias de Meſa *lib. 3. var. c. 44.* dicendum eſt, quod licèt regulariter impeditus non cogatur procuratorem conſtituere, hoc tamen limitatur, niſi impedimentum ſit voluntarium, vel aliàs non probabile, ſcilicet ex abſentis delicto proveniens, ut procedit in relegato; hic enim ab onere conſtituendi procuratorem non excuſatur, *l. ſed etſi 26. §. adverſus, ff. ex quibus cauſis majores*: docent Myſingerus *lib. 1. obſerv. cap.* 43. Mancius *de procuratoribus, tit. 3. num. 65.* 12 Exponitur l. Papinianus ff. de minoribus.

C A P U T III.

a Clemens III.

EX inſinuatione Archidiaconi *b* Sag. accepimus, quod cùm inter ipſum, & Magiſtrum G. ſuper quadam præbenda *c* Lexov. Eccleſiæ controverſia mota fuiſſet, eidem Magiſtro propter hoc ad Sed. Ap. accedenti, G. de Coron. procuratorem ipſius Arch. ſe gerens ad illam cauſam conſtitutum, cum quibuſdam litteris de ratihabitione, prout dicebat, ſe oppoſuit. Cùm autem aliquantulum in cauſæ cognitione proceſſum fuiſſet, licèt ab eodem Archidiacono procuratori ſuo duobus clericis præſentibus expreſsè fuiſſet inhibitum, ne cauſæ cognitionem ſuſciperet, ipſe nihilominus in cauſa procedens, ſententiam contrariam reportavit. Cæterum quia alter de prædictis clericis dicitur obiiſſe, mandamus quatenus ſi per Archidiaconum, & *d* ſuperſtitis clerici juramentum conſtiterit de præmiſſis, ſententia contra eum lata nequaquam obſtante, prædictæ præbendæ poſſeſſionem cum fructibus inde perceptis (ſi ejus reſtitutioni aliud canonicum non obſiſtat) auctoritate noſtra reſtitui faciatis eidem. Reſtitutione verò facta, ſi Archidiaconus ipſe ſuam canonicam inſtitutionem probare potuerit, ipſam ratam permanere, appell. poſtpoſita decernatis.

N O T Æ.

1 a *Clemens.*) Ità etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. etſi nullibi exprimatur quibus Prælatis reſcribat Pontifex.

2 b *Sagienſis.*) Sagienſis, ſeu Sarienſis civitas, eſt Galliæ, quæ habet Eccleſiam Cathedralem ſuffraganeam Archiepiſcopi Rhotomagenſis, cujus initium, & progreſſum referunt Ægidius Bridorminius *in ejus hiſtoria*, Chenu *in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ*, auctores Galliæ Chriſtianæ *tomo 3. fol.* 910. Ejus Eccleſiæ mentio etiam ſit ſuprà *in c. 35. de reſcriptis.*

c *Lexovienſis.*) Lexovienſis Eccleſia etiam eſt in Gallia, de qua egi *in c. 8. de officio Ordin.*

d *Superſtitis clerici.*) Quando teſtimonio unius teſtis fides adhibenda ſit, exponemus *in c. veniens 1. de teſtib.*

C A P U T IV.

a Innoc. III. *Cabilon. & Cathalaun. Epiſcopis.*

IN noſtra preſentia *b* Tullen. Epiſcopus eſt conqueſtus, quod cùm ad cauſam, quæ inter ipſum, & Decanum Tullen. ſuper dilapidatione, excommunicatione, & perjurio, ac quibuſdam aliis criminibus vertebatur, T. & G. presbyteros *c* procuratores inſtituens, ipſos ad Sed. Apoſt. duxerit deſtinandos; cùm de ipſorum fide poſtmodum titubaſſet, mandatum quod eis dederat, intra modicum temporis ſpatium revocavit: ſed ipſi licèt mandati litteras revocatorias recepiſſent, nihilominus in negotio proceſſerint, & pro procuratoribus ſe gerentes, cum adverſario ingreſſi judicium, cum eo ad Pariſienſem Archidiaconum, & collegas ſuos, in ejuſdem præjudicium noſtras litteras impetrarunt: quoniam citatio licèt eidem Epiſcopo minimè fuerit præſentata, cùm tamen ad ejus notitiam deveniſſet, quod eiſdem erat cauſa commiſſa, quæ inter ipſum, & dictum Decanum, & Archidiac. vertebatur, ad eorum præſentiam venire properavit.) Cumque prædictus Epiſcopus ad probandum, quod falſi procuratores fuerant, ab ipſis judicibus inducias poſtulaſſet, ipſi exceptionem oppoſitam inutilem, & ſupervacuam reputantes, ad probationem ipſius dilationem concedere noluerunt, propter quod ad appellationis beneficium convolavit. Sed iidem nihilominus lite non conteſtata, & juris ordine prætermiſſo, teſtes contra eum recipere præſumpſerunt, ipſum à Tullenſi Eccleſia per *d* ſententiam removendo. Nos verò licèt vix fidem adhibere potuerimus, quod dicti judices, utpotè viri litterati, providi, & honeſti, taliter proceſſiſſent, maximè cùm in ſua relatione, quam ad noſtram præſentiam tranſmiſere, de hujuſmodi exceptione nullam fecerint mentionem; quia tamen Epiſcopus per viros religioſos, providos, & honeſtos, de quibus non eſt veriſimile, quod ſuæ ſalutis obliti, ac juramenti religione contempta, falſum teſtimonium tulerint, nobis fecit ſuper his, quæ ſunt propoſita, plenam fidem: attendentes etiam, quod falſi procuratoris exceptio non ſolùm ante ſententiam, verùm etiam poſteà poteſt objici, utpotè qua probata judicium nullum, & nullius momenti controverſiæ reputantur, proceſſum ſupradictorum judicum ſententialiter duximus irritandum.

NOTÆ.

1 a *CAbilon.*) In tertia collectione, *ſub hoc tit. c.1.* tantùm legitur, *Idem:* inter epiſtolas Innocentii III. Coloniæ editas, & collectas à Sirleto, & datas à Boſqueto, non reperitur textus hic: quare inſcriptionem retineo prout reperitur in hac ſexta collectione. De Cabilonenſi diœceſi nonnulla notavi *in cap. 12. de reſcriptis*: de Cathalaunenſi egi *in c. 5. 7. de electione*: in præſenti reſcribit Innocentius Gerardo de Duaco ejus Præſuli; cui etiam reſcribit *in c. ex parte 13. de privil.* ut notavit Boſquetus *in notis ad Innoc. lib. 1. epiſt. 72.*

2 b *Tullenſi.*) Macheri videlicet de Lorraine, qui depoſitus fuit ab Innocentio III. de quo Richierius *in chron. c. 54.* ita ſcribit: *In illis diebus erat vir quidam Macherus nomine, Imperiali, & Ducum proſapia procreatus, vir ſatis in principio ſuo modeſtus, elegantis formæ, & bene placens, Eccleſiæ Sancti Deodati Præpoſitus. Epiſcopo igitur Tullenſi defuncto, idem vir Macherus Epiſcopatus Tullenſis Cathedram ſuſcepit: interea à Canonicis ſuis Tullenſibus ad judicium vocatur, de Epiſcopatus dilapidatione arguitur; nec tamen cauſa per judices valet determinari: ad Papam, qui tunc Innocentius erat, appellatur.* De Eccleſia Tullenſi nonnulla adduxi *in cap. cùm accesſiſſent, de conſtitut.*

c *Procuratores.*) Licèt enim clerici pro laicis procuratores in judicio admitti non debeant, *c. 2.* ubi latè Deo annuente dicemus, *ne Clerici, vel mon.* tamen cauſas propriæ Eccleſiæ rectè procurare valent, *capit. coram 34. de offic. deleg. cap. 1. & fin. de poſtulat. capitul. dilectus, de capellis monach.* vel etiam cauſas Epiſcopi proprii, *l. 5. tit. 5. partit. 3.* docet Salcedo *in praxi, c. 67.* quo modo procedit textus.

d *Per ſententiam amovendo.*) Hæc verba narrationis eſſe, non verò deciſionis, exiſtimavit Balboa *in c. cùm non ab homine 10. de judiciis.* An perjurus privatus ſit ipſo jure beneficio, an verò per ſententiam amovendus, expoſui *in cap. 2. de reſcriptis.*

CAPUT V.

Idem a *Brixien. Epiſcopo.*

TUæ frat. *Et infra:* Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ſi vir accuſat uxorem de crimine adulterii coram *b* judice ſeculari ad pœnam *c* legitimam inſligendam, quia tunc *d* inſcriptionis vinculum debet adripere, ſeque ad pœnam talionis adſtringere, non per procuratorem, ſed per ſeipſum præſentem oportet præſentialiter accuſare: ſi verò vir accuſare velit uxorem de adulterio coram eccleſiaſtico judice, ut ab ejus cohabitatione *e* diſcedat, quia tunc etſi forſan oportuerat eum inſcribere, ut deſignet in ſcriptis *f* nomen, locum & tempus, & omnia, quæ comprehenduntur in lege civili: ad talionem tamen non debet ſe aliquatenus obligare, ne fortè cùm in probatione defecerit, intentionis ſuæ conſequatur effectum: ſuſtineri poteſt, ſi neceſſitas id poſtulaverit, ut per procuratorem accuſet, quoniam hujuſmodi accuſatio, etſi de crimine fiat, non eſt tamen criminalis, ſed quaſi *g* mixta inter civilem, & criminalem, quamquam in præſentia principalium perſonarum ſecuriùs procedatur.

NOTÆ.

1 a *BRixienſi.*) Ità etiam legitur *in c. tuæ 10. de eo, qui cognovit conſang. c. tuæ 3. ut lite non conteſt. c. tuæ, de ſponſalib. c. tuæ, de præbendis, c. litteras 14. de celeb. Miſſar.* ubi extant aliæ partes præſentis epiſtolæ. Brixia eſt urbs Galliæ Ciſalpinæ, à Germanis in Italiam tranſeuntibus condita, de qua Mantuanus.

Brixia magnorum genitrix animoſa virorum.

Habuit Eccleſiam Cathedralem jam à quarto Eccleſiæ ſæculo. Bucelinus *part. 1. Germaniæ ſacræ fol. 46.* Conrado ejus Præſuli quadrageſimoprimo miſſa eſt præſens epiſtola. Cujuſdam conciliabuli in ea Eccleſia celebrati pro depoſitione Gregorii VII. Pontificis meminit Abbas Urſpergenſis ibi: *Anno 1080. cùm apud Brixiam Noricam triginta Epiſcoporum conventus, necnon & optimatum exercitus, non ſolum Italiæ, ſed & Germaniæ, juſſu Regis Henrici congregaretur.*

2 b *Judice ſæculari.*) Licèt enim cùm agitur cauſa matrimonialis quoad divortium, ſeu thori ſeparationem, tantùm coram judice eccleſiaſtico diſceptari poſſit, *cap. 1. ut lite non conteſt. c. ſignificaſti 4. c. ex litteris 5. de adulteriis, c. penult. & ult. eod. tit. l. 2. tit. 9. partit. 4.* quia cùm agatur de viribus matrimonii, tantùm coram judice eccleſiaſtico tractari debet, Germonius *lib. 3. animadv. c. 12.* tamen ſi agatur ad pœnam ob adulterium perpetratum, tunc quia crimen hoc eſt mixti fori, locus eſt præventioni, & poteſt judex ſæcularis juxta juris diſpoſitiones pœnas à jure ſtatutas imponere, ut docent cum pluribus D. Joſephus Vela *in c. 1. 2. p. nu. 39. de officio Ordinarii*, Fermoſinus *in c. cùm ſit, 8. q. 9. de foro compet.*

3 c *Ad pœnam legitimam.*) Quænam ſit pœna legitima adulterii ex utroque jure, exponemus Deo annuente infrà *in c. 4. de adulteriis, & in c. plerumque, de donat. inter.*

d *Inſcriptionis.*) De hac ſubſcriptione, & ejus effectu agemus *in c. ſuper his, de accuſat.*

e *Diſcedat.*) Adulterium enim præſtat cauſam divortio quoad thorum, & mutuam cohabitationem, ut latè dicemus *in c. maritis 3. de adulteriis.*

4 f *Nomen, & locum, & tempus.*) Hæc omnia ſunt explicanda, & proponenda in ipſa accuſatione juxta formam accuſationis à jure præſcriptam *in l. libellorum, ff. de accuſat.* quæ reperitur *in c. fin. verſiculo libellorum 2. qu. 8. l. in cauſæ 16. C. de accuſat. l. 5. tit. 20. lib. 4. fori, l. 14. tit. 1. partita 7.* docent Julius Clarus *lib. 5. ſentent. §. ult. qu. 12.* Bayo in praxi, *tit. de accuſat.* Paz *in praxi, 5. p. tom. 1. c. 3. §. 6.*

g *Quaſi mixta.*) Eo modo, quo ſtatim exponemus.

COMMENTARIUM.

PRæſentis textus deciſio tantùm ab ſpecie probari poteſt *ex c. penult. hoc tit. in 2. collect.* in illis verbis: *Si matrimonii cauſa poſſit per procuratorem expediri, nos tua duxit prudentia conſulendos. Hic autem decernimus diſtinguendum, quod ſi in ipſa cauſa matrimoniali criminaliter quæſtio ventilatur, & ob eamdem ab adverſa parte criminaliter ſit agendum, non per interpoſitam perſonam, ſed per ipſam perſonam principalem, cauſam matrimonii terminari oportet: cùm ſicut jura teſtantur, præſens præſentem accuſare debeat, & ſe talionis vinculo obligare. Secus autem in cauſa matrimoniali, in qua non criminaliter agitur, credimus procedendum; ſecuriùs tamen ageretur, ſi cùm haberi poſſit principalium præſentia perſonarum, ipſis præſentibus in utroque ad diffinitionis calculum procedatur.* 5 *Concluſio deducitur, & probatur.*

Ut tamen latior pateat diſputationis campus, ſequentem deduco aſſertionem: *In cauſis criminalibus, nec accuſator, neq; accuſatus per procuratorem in judicio comparere poſſunt.* Probant eam textus *in c. ſi quando 2. q. 6. c. abſente 3. c. qui accuſare 8. c. abſente 11. c. abſens 18. 3. q. 9. cap. in criminalibus 2. cum ſeq. 5. q. 3. c. ſtatuit 25. juncta gloſſa verbo Alter, 2. qu. 5. c. 1. ut lite non conteſtata, c. examinatores, de teſtibus, c. veniens 8.* ubi gloſſa verbo *Defendendo, de dolo & contum. c. veniens, c. ſuper his, 16. de accuſat.* Higinos relatus à Gratiano *in c. criminationes 2. qu. 7.* quem tranſcripſerunt Lucius Papa *in epiſtola ad Epiſcopos Galliæ, & Hiſpaniæ, c. 2.* Julius Papa in reſcripto contra Orientales pro Athanaſio, *can. 20.* Calixtus *epiſt. 7.* Stephanus Papa *epiſt. 2. canone 4.* Dionyſius Papa *epiſt. 2.* Marcellus Papa *epiſt. 2.* Damaſus *epiſt. 3.* Concil. Tolet. *6. can. 11.* ibi: *Dignum eſt, ut vita innocentis nulla maculetur pernicie accuſatorum. Ideòque quiſquis à quolibet criminatur, non antea accuſatus ſupplicio detur, quàm accuſator præſentetur.* Quem canonem retulit Gratianus *in c. dignum 3. q. 9.* ſed falsò tribuit Concilio Tolet. 7. ut jam notavit Antonius Auguſt. *in notis ad canones Adriani Papæ, cap. 5.* Concilium Chalced. *can. 1.* Vvormatienſe *can. 47.* Hadrianus Papa in ſua canonum collectione, *can. 5. §. ſi quis abſentem, can. 20. 35. & 41.* ex quo emendandus eſt textus *in c. ſi quis 2. qu. 6.* ubi canon hic 41. refertur; nam cùm in eo canone habeatur, *procuratores*, Gratianus tranſcripſit, *exploratores*; quia ita legebatur apud Anſelmum *lib. 3. capitul. 88.* ut jam notavit Auguſt. *in notis ad dictum canonem 41. Adriani*, Heraldus Epiſcopus Turon. *can. 84.* ibi: *Quod in omni cauſa capitali, ſeu ſtatus, non per advocatum, ſed per perſonam ſit agendum.* Et *l. penult. §. ad crimen, ff. de publi-*

cis

eis judiciis, l.1.ff.an per alium cauſæ appellationis, l.miles, §. ea quæ, ff. ad legem Jul.de adult.l.ſervum, §. publicè, ff. de procurat.l.3.C.de accuſat.l.tunc convenit 15.ff.eodem, l.3.C.ubi Senatores, l.ult.C.de injuriis, l.2.C.ad legem Flaviam, l.de fide 16.C.ad legem Corn.de falſis, Paulus lib.5.ſentent.tit.16. §.11. Conſonat de jure Regio lex 6.tit.1.partit.6. lex 11.tit.5.partit.5. Illuſtrant ultra congeſtos à Cenedo collect.30.ad decretum, Barboſa in præſenti, & in d.c.veniens 15.c.ſuper his 16.de accuſat. Oſualdus ad Donell.lib.18.c.10. Vultejus de judiciis, lib.1.c.7.n.552.& diſput. juris c.11. Fachineus lib.1.controverſ.c.24.25.& 26. Everardus Bronchorſt. enantioph.cent.1.aſſert.50. Hothomanus lib.13.obſerv. cap.33. Vviſembachius diſput.49.n.6. Duarenus ad titulum de procurat.cap.6. Carballo reſol.crim. centur. 1. caſu 23. Petrus Gregorius lib. 49.ſyntagm.c.4.n.3. Caniſius in repetit. ad hunc textum, plures relati à Fermoſino in c.paſtoralis, q.3.& 4. de judiciis, Nigrus Cyriacus lib.1.controverſ.c.65.n.7.& tom.3.controv. 488.per totam, Antonius Matthæus de crimin. ad titulum de accuſatione, c.4. Mancius de procurat.tit.1.n.140. Cujacius lib.2.obſerv.c.20.& 21.& lib.15.reſponſorum Papin.in l.pen. ff.de publicis judiciis, & in l.quamvis, C.ad leg.Jul.de adult. Duarenus ad tit.de procurat.c.6. Robertus lib.2.ſentent.c.3. Guazinus defenſione 3.cap.8. Beſold.in delibat.juris ex lib.3. Pandect.tit.de procurat.§.20. Maceratus lib.3.reſol.3. Antonius Gomez lib.3.variar.c.1.n.12. Paz in l.15.ſtyli, Villadiego in l.4.tit.2.lib.2.fori. Ranchinus lib.3.variar.c.11.

6 Impugnatur tradita aſſertio.

Verùm hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditus ſequentibus juris conſiderationibus. Prima naſcitur ex eo, nam procuratorum officium magnoperè Reipublicæ utile, neceſſariumque eſſe ſuprà probavi in cap.1. de procurat. præcipuè perſonis eccleſiaſticis, quibus non licet divina officia deſerere, & litibus ſe immiſcere, ut docetur in cap. fin. 5.qu.3. igitur tam accuſator, quàm accuſatus poſſunt per procuratorem in judicio comparere. Augetur primò hæc difficultas ex eo, nam cauſa famoſa capitali comparatur, l.juſtè, ff. de manumiſſis vindicta, l.4.ff. ſi quis cautionibus, l.hos accuſare 12. §. omnibus, ff. de accuſat. D.Joſephus de Retes in analectis ad lib. de interd. & releg. excurſu 2. in principio. Sed in cauſa famoſa procurator admittitur, l. furti 6. §. ſi quis alieno, ff. de his, qui notantur infamia: igitur quia in judicio criminali, etiam capitali, procurator conſtitui poteſt. Augetur ſecundò hæc difficultas ex eo, nam cauſa capitalis dicitur, quando ob eam ſervitus venit irroganda, l. capitalium, ff. de pœnis, l. licet 103. ff. de V.S. ubi Fornerius, & Gentilis: ſed cùm ſervitus in pœnam venit irroganda, admittitur procurator: igitur quia in cauſa criminali procurator conſtitui poteſt. Probatur minor; nam cùm ſervus ob ingratitudinem à patrono accuſatur, ſi ingratitudo probetur, revocandus eſt in ſervitutem, l.1.& 7.C. de ingratis libertis: ſed in hujuſmodi cauſa admittitur procurator, tam pro accuſatore, quàm pro accuſato, l. ſed hæc 35.§.1.ff. de procurat. l.4.ff. de obſequiis, Paulus lib.5. ſentent. tit.16. ubi Cujacius: igitur in cauſa criminali, tam pro actore, quàm pro reo admittitur procurator. Secunda difficultas adverſus ſupra traditam aſſertionem ex eo naſcitur; nam ad defenſionem accuſati quilibet de populo non ſolùm cum mandato, verùm & abſque eo admittitur, ut ipſum defendat, & appellationem interponat: igitur pro reo in judicio accuſato admittitur procurator. Augetur hæc difficultas ex eo, quia ſervus in judicio accuſatus poteſt per dominum defendi, vel per ejus procuratorem, l.ſervus 11.ff.de judiciis, l.ſervi 15.l.Lucius 18.ff. de appellat. igitur quia reus accuſatus per procuratorem defendi valet. Augetur ſecundò hæc difficultas ex lege reos, C. de accuſat. l. ſervus 33. §. publicè, ff. de procurat. ubi expreſsè aſſeritur, reum criminis poſtulatum, per procuratorem defendi poſſe. Tertia tandem difficultas militat adverſus eam partem aſſertionis, ubi Innocentius idem decidit circa accuſatorem, ac circa accuſatum, videlicet ut neutro caſu, nec pro accuſatore, nec pro accuſato procurator admittatur; nam licèt in popularibus judiciis accuſatores non poſſint procuratores conſtituere ad accuſationem proponendam; tamen rei accuſati procuratorem deſignare poſſunt ad ſui defenſionem, l. qui popularis, ff. de popul. action. l. licèt ff. de procur. l. penult. ff. ne quid in loco publ. igitur non rectè in præſenti idem jus ſtatuitur in actore procuratorem conſtituente, ac in reo defenſorem deſignante.

7 Judiciorũ diviſio.

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, judicium aliud eſſe merè civile, aliud merè criminale, aliud tandem criminale, ſed civiliter intentatum. Merè civile judicium dicitur, quod continet petitionem alicujus rei debitæ ex contractu, vel quaſi, quodque ab ullo crimine originem non trahit, c.cæterum, cap.examinata, de judiciis, l.properandum, C.eod.tit.l.9.tit.4.part.3. ideò judicium civile opponitur criminali: l.fin.ff.de furtis, §. in ſumma, Inſtit. de injuriis. Judicium civile lenitatem ſignificat; criminale verò juris rigorem continet, cap.per tuas, de ſimonia; docent Duarenus lib.1.diſput.35. Menochius de arbitrariis, caſu 50.n.6. licèt aliter exponat Robertus lib.4.ſentent.c.9. Nec intereſt, quod per viam exceptionis de crimine agatur, veluti ad repellendum teſtem, vel adverſarium, ut in c.2. de ordine cognit.cap.1. de except.cap.ſuper his, de accuſat.l.Lucius, ff.de his, qui notantur infam. adhuc enim judicium civile eſt, quia principaliter negotium civile diſceptatur, ut docent Germonius lib.1.animadv.c.19.per totum, D. Joannes Vcia de modo procedendi, c.1. Fermoſinus in rubrica de judiciis, nu.20. Zangerus de exceptionibus, parte 1.c.1.n.41. Judicium verò criminale dicitur, in quo de crimine principaliter agitur ad publicam vindictam, l.ſervos, C. ad legem Juliam de vi, l. ubi, C. ad legem Cornel. de falſis: vel ad pœnam fiſco applicandam, ut docent Farinacius in praxi, q.100.n.11. Julius Clarus lib.5. ſentent. §. fin. q.1.n.2. Moneta de conſervatoribus, n.213. Bobadilla tomo 2.polit.lib.3.c.8.n.214.& lib.8.c.15.n.15. Parexa de inſtrument. tit.2. reſolut.6. ex num.42. Nec contrarium probat textus in l. Gajus 22. ff. ad Syllan. quam exponunt Cujacius lib.16.qq.Papin.in eodem textu, Joannes Igneus ibidem, omnes Primarii noſtri in rubrica de judiciis. Mixtum judicium dicitur, quod aliquid continet criminale, aliquid verò mutuatur à civili; quod contingit cùm agitur ad pœnam fiſco applicandam, & ſimul parti in ejus utilitatem, ut in l. licitatio 9. §. quod illicitè, ff. de publicanis, l.12.tit.6.lib.6.l.15.tit.26. lib.8. recop. Sed ſi reus in pœnam fiſco applicandam ſimpliciter condemnetur, quam poſtea fiſcus cum accuſatore dividat, non mixtum, ſed merè criminale eſt, ut in l.25.§. fin. ff. ad Syllanianum. Nec contrarium probat præſens textus ibi, ſed quaſi mixtum; ubi cùm agatur de pœna ſeparationis quoad thorum, aſſerit Innocentius, mixtum eſſe judicium. Nam omiſſis interpretationibus antiquorum repetentium ad rubric. infrà de judiciis, reſpondendum eſt, ipſam ſeparationem quoad thorum aliqua continere, quæ cedunt in utilitatem mariti accuſatoris, & in publicam vindictam exercentur; ſiquidem ipſa adultera privatur utilitatibus, & honoribus conjugii, ut docet Mancius lib.1. Genialium, c.39. qui etiam hoc modo accipit, & explicat textum in cap. per tuas 32. de ſimonia. Judicium tandem criminale civiliter intentatum dicitur illud, in quo principaliter agitur de crimine, ſed ad utilitatem partis. Menochius d. caſu 265. n.4. quo caſu admittitur procurator, c.1. ut lite non conteſt. vel cùm pœna, quæ imponitur, eſt merè civilis: quo caſu accipio textum in cap. ex parte 9. de teſtibus, & in cap.1. de juram. calumn. juncto Bellameta ibi, n.5.

Quibus ita animadverſis, ut ad rationem præſentis deciſionis perveniamus, ſciendum eſt, varias ejus rationes adducere Julium Clarum, Antonium Gomezium, Buccharonum, & alios congeſtos ab Oſualdo ubi ſuprà. Ex quibus ſequentem, ut veriorem elegi, & ex eo naſcitur, quia accuſator tenetur per ſe accuſationem proponere, non verò per procuratorem; quia cùm accuſator teneatur ſubſcribere in ipſa accuſatione, cap. ſuper his, de accuſat. ut ſi calumnioſè accuſet, afficiatur talionis pœna, ut probabo in d. c. ſuper his, eveniret quod ſi per procuratorem accuſatio admitteretur, non ipſe, ſed procurator pœna talionis plecteretur, & pœna ultra delinquentem protraheretur, innocentemque teneret, contra juris principia, de quibus in cap.quæſivit, de his, quæ fiunt a majori parte, cap. Romana, de ſententia excommunicationis, lib.6.cap.qui crimen 1.quæſt.4.l.ſancimus, Cod. de pœnis. Accuſatos autem ideò per procuratorem defendi nequit, ne illuſorium reddatur judicium, aut procurator innocens damnetur: cùm facilè dominus, id eſt reus accuſatus, fugam facere poſſit, & tunc procurator ejus damnaretur, contra textum in l.1.Cod. de ſententiis, & interl. quæ ratio apertè traditur in l.11.tit.5.partit.3. Cui etiam accedit & alia ratio; nam reus perſonaliter in judicio debet comparere, ut ex vultus ſquallore, crebraque mutatione, ſermonis inconſtantia, vocis titubatione plerumque crimen admiſſum arguatur, vehementerque probetur, l. de minore 10. §. plurimùm, ff. de quæſtionibus, Quintilianus lib.5.inſtit.c.4. quippè, ut ait Cicero in oratione pro Piſone: Vultus tacitus mentis ſermo, & animi ſenſus eſt. Caſſiodorus lib.5.epiſt.9. In vultu,

8 Traditur ratio decidendi.

tu, inquit, *& in voce cognoſcimus mores*. Plura congeſſit Oſualdus *lib.17. Donelli*, *c.10. littera G.* Juſtè ergo in præſenti deciditur, nec accuſatorem, nec accuſatum per procuratorem in judicio comparere poſſe. Fnlcitur hæc dubitandi ratio ex veteri more obſervato apud Romanos in judiciis poblicis criminalibus exercendis. Apud eos enim, qni accuſare paratus erat, nomen rei accuſati apud quæſitorem deferebat, & inter reos recipi poſtulabat, profitendo qua lege reum faceret: deinde ſubſcribebat in crimen, juxta tradita *in c. ſuper his*, *de accuſat.* Deinde reus ad judicium trahebatur, accuſatore hæc verba proferente, *Aio te ſpoliaſſe*, *aut telo*, *vel veneno occidiſſe*, vel in aliam legem incidiſſe: quod ſi reus ſilentio continebatur, nec quidquam opponebat, nt convictus credebatur; quod ſi negabat, petebantur à Magiſtratu dies inquirendi criminis, & ex tunc reus conſtitutus in reatu dicebatur: quæ omnia per extraneam perſonam, hoc eſt procuratorem obiri nequibant: quare rectè, & juxta juris civilis ſanctiones in præſenti docetur, nec accuſatorem, nec accuſatum per procuratorem audiendum eſſe. Proſequitur alias rationes Gomez.

9 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtant difficultates ſuprà pro dubitandi ratione expenſæ; non prima, quia licèt procuratorum uſus valdè utilis, Reipublicæque neceſſarius ſit; id tamen procedit in cauſis, quæ per procuratorem diſceptari poſſunt; ſecus verò in his, quæ procuratorem non admittunt, ut in cauſis criminalibus, in qnibus, nec conjuncta perſona pro conjuncta admittitur. Mancius *de procuratoribus*, *n.143. cum ſequentibus*. Nec augmentum primum hujus difficultatis obſtat, quia abſolutè verum non eſt, infamiæ cauſam capitali æquiparari: illa enim exæquatio in omnibus non procedit, ſed in delatione juramenti, & ſimilibus cauſis, quas congerit Vveſembechius *ad titulum de procuratoribus*, *n. 5.* Nec ſecundum augmentum adverſatur; nam licèt pœna ingrati capitalis ſit, quippe ingratus redigitur in ſervitutem; tamen ingratitudinis cauſa non criminaliter, ſed civiliter inſtituitur; unde procurator in ea intervenire poteſt. Nec ſecunda difficultas reſtagatur, deducta *ex l.6. ff. de appellationibus*; quia in ea tantùm permittitur, ut quilibet de populo appellare poſſit pro eo, qui perire feſtinat; non tamen, ut poſſit cauſas innocentiæ proponere, aut eum defendere, ut in ipſa lege 6. innuitur. Nec etiam primum augmentum hujus difficultatis adverſatur; verum enim eſt, ſervum criminaliter accuſatum, ſive præſentem, ſive abſentem, defendi poſſe per dominum proprium, vel ejus procuratorem, ex dictis juribus *in l. ſervi 15. l. hujus 18. ff. de appellationibus*, *l. ſi qui 7. §. penult. l. ſi ſervum 17. ff. de accuſationibus*, excepto ſervo publicani, qui à domino defendi non poteſt, *l.3. ff. de publicanis*; propter acerbam, & exoſam publicanorum conditionem, *l.4. ff. eod. tit.* Ratio eſt, nam ſervus in domini patrimonio eſt, & per conſequens non tam reum criminis dominus defendit, quàm rem propriam patrimonii ſui, præcipuè cum dominus tantùm proponat exceptiones, ſatiſdetque ſervum judicio ſiſti, *d. l. ſervus 17. l. 2. ff. de cuſtodia reorum*, *l. 2. C. de tranſactionibus*; non verò, ut pro eo condemnationem ſuſtineat, *d. l. 2. C. de accuſationibus*. Et licèt in cauſis civilibus cum ipſis ſervis agi non poſſit, ante eos facere judicio ſiſti, *l.3. ff. ne quis eum*, *l. quoties 13. ff. ſi quis cautionibus*, *l. tutela 7. §. 2. ff. de capite minutis*, *l.3. §.8. l.5. §.2. l. non diſtinguemus 32. §. ſi ſervus 8. ff. de receptis*, *l. cum ſervo*, *ff. de regulis juris*, ubi plura Petrus Faber, & Gothofredus; judicium tamen criminale plerumque cum ſervis dari poteſt, *l. hos accuſare 12. §. omnes*, *ff. de accuſationibus*, *l. penult. §. ult. ff. de noxalibus*; ne videlicet abjectæ conditionis hominibus delinquendi daretur occaſio, ſed pœna eos conſtringat, & ejus formidine retrahantur à noxa: ergo cùm ſervus in domini patrimonio ſit, ſi de capitali crimine accuſetur per dominum ſuum, vel ipſius procuratorem defendi poteſt; & eodem modo, quo ſervi à dominis defenduntur, filii etiam familias à parentibus defendi valent. Hoc tamen jus defendendi ſervos, ac filios, non ita coactivum eſt, quod etiam nolentes valeant ad defenſionem compelli, aliqua adverſus eos impoſita pœna; quin potiùs ita in ipſorum voluntate poſitum eſt, quod etſi eos defendere nolint, non magis ob id filius familias abſolutus à crimine à patria liberetur poteſtate, quàm ſervus à dominica.

10 Diſſolvitur alia difficultas. Nec obſtat aliud augmentum ipſius difficultatis deductum *ex d. l. reos*, *C. de accuſationib.* pro cujus ſolutione varias diſtinctiones adduxerunt Cujacius *lib. 20. obſervat. cap.20.* Pacius *centur.2. antinomia 40.* Duarenus *ad tit. de procurat. c. 6.* Donellus *lib.18. comment. c.11.* Antonius Matthæus *de criminibus*, *ad tit. de accuſat. c.4.* Quibus omiſſis dicendum eſt, quod licèt verum ſit, reum criminali judicio accuſatum non poſſe per procuratorem defendi; tamen ſi talis reus poſt litem conteſtatam, vel ut ait Papinianus *in l. inter 10. ff. de publicis judiciis*, cognitione ſuſcepta abſuerit, ejus abſentiæ cauſæ per procuratorem valent proponi, *l. penult. §. Prætor*, *ff. de furtis*, *l. abſens 71. ff. de procurat.* Paulus *lib.5. ſentent. tit.16. §. ne criminis*, *c. veritatis*, *de dolo*, *& contumacia*, Donellus *lib. 18. comment. cap.10.* Guazinus *defenſ.12. per totam*: quo caſu procedunt textus, *in cap. veniens 14. de accuſat. & d. l. ſervus 33. §. publicè 2.* in illis verbis: *In capitalibus judiciis defenſio datur*; ideſt, excuſator admittitur, qui abſentiæ cauſas referat, non autem rei abſentis innocentiam proponat: & *in d. l. reos*, ubi edocet Alexander, reos capitalium criminum, ideſt jam notatos capitali crimine, per procuratorem defendi, legem publicorum judiciorum permittere; vel ut dicitur *in d. l. penult. §. 1. ff. de publicis judiciis*, Senatuſconſultum; quod idem ſignificat; nam Senatuſconſulta ad leges fieri ſolebant: quare quod lege cautum fuit, Senatuſconſulto factum fuiſſe plerumque dicitur, *§. eadem*, *Inſtitut. quibus ex cauſis*, *l. 1. ff. de officio Conſulis*. Dixi poſt litem conteſtatam ex lege, ſeu Senatuſconſulto reum abſentem excuſari poſſe; nam ante litis conteſtationem capitalis criminis accuſatus abſens per procuratorem defendi non poteſt, nec accuſari, ſeu condemnari, *l. abſentem 6. C. de accuſat. l. abſentem 5. ff. de pœnis*, *l. 1. ff. de requirendis reis*, *l. ſi maritus 15. ff. ad legem Jul. de adult.* ſed tantùm annotari in actis, ut requiratur, & ſui copiam faciat, *l.1. §.1. & 2. l. annus 15. ff. de requirendis reis*, *l.1. §. præſcriptio 3. de jure fiſci*, *l. qui cum uno 5. §. reus*, *ff. de re milit.* ratione contumaciæ: & ſi per trinundinum, hoc eſt, tribus edictis vocatus non comparuerit, intra annum bona obſignantur, & obſignatione facta, poſt annum fiſco addicuntur, ut probant Vultejus *diſceptat. juris c.11.* Deſiderius Heraldus *lib. 1. de auctoritat. rei judic. c. 11.* Nec huic ſolutioni obſtat textus *in l. miles 12. §. ea quæ*, *ff. ad legem Jul. de adult.* ubi Papinianus reſpondet, mulierem inter reas adulterii receptam, per procuratorem defendi non poſſe, licèt abſens ſit: igitur prædicta ſolutio ſuſtineri nequit. Nam dicendum eſt, prædictam doctrinam tantùm locum habere in delicto, quod meretur pœnam capitalem: at ubicumque abſens accuſatus capitali pœna damnari nequit, ſed tantùm uſque ad relegationem, defenſor, vel procurator ad excuſandum crimen, vel cauſas abſentiæ allegandas non admittitur, quia ceſſat mortis periculum, cujus ratione defenſor abſentia admittitur, *l. 1. §. & ſi*, *ff. an per alium cauſæ appellationis*. Unde apparet vera interpretatio textus *in d. §. ea quæ*; nam licèt aliquando crimen adulterii capitale eſſet, Livius *lib. 4.* Valerius Maximus *lib. 8. c. 2.* Suetonius *in Julio*, *cap. 2. & 48.* Tacitus *lib. 2. hiſtoriæ*; tamen ex lege Julia ab Auguſto lata pœna capitis ſtatuta non fuit niſi in milites, *l. miles 11. in principio*, *ff. ad legem Jul. de adulter.* Suetonius *in Auguſt. c. 43.* eorum enim mores honeſtiſſimos in publico patere decuit, *l. quædam 14. ff. de pœnis*, *c. ſi gens*, *56. diſt.* tantùm enim uſque ad pœnam relegationis contra adulteros procedi poterat, ut non obſcurè docetur *in l. ſi quis viduam 5. ff. de quæſtionibus*, *l. 4. ff. de teſtibus*, *l. Divus 8. ff. de divortiis*, *l. Claudius 13. ff. de his*, *quæ ut indignis*, D. Auguſtinus *lib. 3. de Civitate Dei*, *c.5.* docet Cujacius *lib. 6. obſervat. c. 11. & lib. 20. c.18.* quamvis poſtea pœna capitis ſtatuta eſſet, vel à Conſtantino, & Conſtante *in l. 4. Theodoſ. quorum appellationes*, *l.2. juncta l.4. eod. C. de indulgentiis*, ut vult Cujacius *ubi ſuprà*; vel à Conſtantino, ut probari videtur *in l. quamvis*, *§. fin. Cod. ad legem Jul. de adult.* juncta novella 134. *cap. 10.* ubi Juſtinianus hanc pœnam, ut ab Auguſto ſtatutam, refert, & notabimus *in c. 2. de adulteriis*. Inde ergo *in d. §. ea quæ*, defenſor pro muliere abſente non admittitur, quia tunc temporis adulterii pœna capitalis non erat. Nec obſtat ultima difficultas; nam verum eſt accuſatorem in judicio populari non poſſe procuratorem conſtituere, reum verò poſſe defenſorem nominare: differentiæ ratio manifeſta eſt, quia quemcumque actor in procuratorem elegerit, ipſe etiam ſine mandato, ſuo nomine, tanquam unus ex populo propriam actionem habet: & generaliter certum eſt, eum procuratorem non rectè conſtitui, qui ſuo jure, & proprio nomine in eadem cauſa in judicio comparere poteſt; quæ ratio non militat in reo accuſato, unde ipſe poteſt procuratorem ad ſui defenſionem conſtituere, ut variis exemplis probat Vultejus *de judiciis lib. 2. c. 7. num. 563.*

11 Exponitur c. maritis 3. de adulteriis. Sed ſuprà traditæ aſſertioni primò obſtat textus *in c. maritis 3. de adulteriis*, in illis verbis, *accuſare*, *&* *defendere*: ex quibus conſtat, maritum poſſe defendere uxorem ſuam criminaliter ab extraneo accuſatam de adulterio: igitur quia reus accuſatus in judicio, etiam per procuratorem defendi valet. Cui difficultati reſpondendum eſt, textum illum ſpecialiter procedere in marito, qui poteſt uxorem ſuam defendere in judicio, quia potiùs ut conſors litis, quàm ut procurator rem propriam defendere videtur, videlicet honorem proprium; unde cùm non ſit extranea perſona, ſed potiùs dominus, aut conſors litis, rectè aſſeritur uxorem propriam defendere poſſe.

12 Explicatur concil. emeritenſe, can. 5. Secundò adverſatur textus *in can. 5. Concilii Emeritenſis*, ubi cùm agatur de Presbytero, ſeu Archipresbytero ad Concilium ab Epiſcopo vocato, in calce ipſius canonis hæc leguntur verba: *Quemcumque erga ex Presbyteris dirigere elegerit, inſtructum per informationem dirigat, ut ratio poſcit, atque cum eo mandatarium ſuum juxta legis ordinem munitum: ut ſi à quolibet contra eundem Epiſcopum in Concilio fuerit ſuggeſtum, ab eo quem direxerit, qui petit, accipiat reſponſum, & juſtitia, quæ fuerit ordinata, nullam poſtmodum dilationem habeat.* Ex quibus expreſsè conſtat, poſſe reum accuſatum per procuratorem defendi: igitur non rectè aſſerimus, reum per procuratorem in judicio accuſatum non poſſe defendi. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, in eo canone non agi de cauſis criminalibus, ſed civilibus, & civiliter intentatis, in quibus Presbyter ab Epiſcopo ad Concilium miſſus proprium Prælatum defendere poteſt; quod facere nequiret, ſi criminaliter accuſaretur. Nec tunc obſtat textus *in c. 1. 5. q. 3.* ubi deciditur, Epiſcopum de crimine accuſatum, in Concilio non comparentem, nec per ſe, nec per procuratorem, ſuſpendendum eſſe propter contumaciam: igitur quia ſive civiliter, ſive criminaliter Epiſcopus in Concilio accuſatus, poteſt per procuratorem ſe defendere. Quia reſpondendum eſt, in eo textu agi de procuratore deſtinando ab Epiſcopo, non ut ipſum defendat à cauſa criminali, ſed ad allegandas cauſas abſentiæ, vel exceptiones merita cauſæ principalis non reſpicientes; quo caſu procuratorem pro reo admitti, jam ſuprà probavi, & docet Mancius *de procuratoribus, ubi ſuprà, num.* 167. quo etiam modo procedit textus *in cap. dilecti 8. de dolo & contum.* ubi pro abſente accuſato admittitur procurator ad abſentiæ cauſas proponendas, non verò ad excuſandum crimen principale.

Deinde ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *c. ſtatutum 25. 2. qu. 4.* ubi ex Concil. Saleguſtadenſi refertur, quod ſi duo accuſati fuerint de adulterio, & ambo negaverint illud perpetraſſe, uniſque purgationi offeratur, & ex ea immunis evadat, alter quoque innocens credatur. Ex quo canone expreſsè conſtat, reum adulterii accuſatum, poſſe per alium ita defendi, ut innocens declaretur: igitur quia reus accuſatus per alium defendi poteſt. Cui difficultati varias aſſignat ſolutiones gloſſa in eo textu, verbo *Alter illorum*. Quibus omiſſis dicendum eſt, veram illius textus interpretationem provenire ex natura delicti adulterii: nam cùm crimen hoc admitti non poſſit niſi inter duos, ſi unus ex reis accuſatis innocentiam probaverit, neceſſariò alter ab accuſatione abſolvendus eſt, non quia per alium defendatur, ſed quia per purgationem, quam ſuſcepit, cauſa accuſationis ceſſavit. 13 Intelligitur c. ſtatutum 2. q. 4.

Etiam præſenti aſſertioni obſtat textus *in l. noſtris 8. C. de accuſat.* quæ eſt lex 2. *C. Theodoſ. de accuſat.* in illis verbis: *Noſtris & noſtrorum parentum conſtitutionibus comprehenſum eſt, eos qui accuſationes alienis nominibus præſumpſiſſent, delatorum numero eſſe ducendos.* In quibus apertè ſupponitur, accuſationem alieno nomine in judicio admitti: igitur quia per procuratorem poteſt quis alium accuſare. Pro cujus textus expoſitione ſciendum eſt, nonnunquam evenire, ut accuſatio alieno nomine proponatur, veluti cùm tutor pupilli ſui nomine accuſationem intendit, *l. tutorem 22. ff. de his quæ ut indignis*, *l. Polla 2. C. eod. tit. l. adverſus, §. 1. ff. de inoffic. teſtamento, §. tutor, Inſtituta eod. tit.* Illuſtrant Scipio Gentilis *in notis ad apolog. Apuleii, pag.* 17. Cujacius *in notis ad Pauli lib. 5. ſentent. tit.* 12. §. 4. Jacobus Gothofredus *in d. l. 2. C. Theodoſ. de calumn.* & *in l. 17. eod. C. de accuſationibus*, ubi exponunt legem 2. *C. qui accuſare:* ad quem caſum, & ſimiles referri debet textus *in d. l. noſtris*, ut in ejus commentario obſervavit Gothofredus. Etiam opponi poteſt præſenti aſſertioni textus *in cap. dilectorum 10. de teſtibus cogendis*; cujus veram interpretationem dabimus in ejus textus commentario, *cap. meminimus, de accuſat.* juncto Felino *ibi, n. 9. l. 39. §. ult. ff. hoc tit.* cum Vveſembech. *in parat. ad eundem tit. num.* 5. 14 Exponitur l. noſtris, C. de accuſat.

C A P U T VI.

N. a *Archipresbytero*, N. *Decano*, & N. *Præcentori* b *Lugdun.*

CUm pro cauſa, quæ inter dilectos filios Falconem, & Gualterum c Cabilonen. Eccleſiæ Archidiaconos vertebatur, procuratores utriuſque partis ad noſtram præſentiam acceſſiſſent, nos eis dilectum filium noſtrum G. Sancti Adriani Diacon. Cardinalem conceſſimus auditorem, coram quo ipſius F. Archidiaconi d procurator propoſuit, quod cùm olim pro variis gravaminibus, quæ adverſarii ejus Cabilonenſi Eccleſiæ inſerebant, ad Sedem Apoſtolicam acceſſiſſet, ad dilectos filios N. Abbatem S. Martini, N. Cantorem Eduen. & N. Archidiaconum Flaviniacen. litteras impetravit, ut dictum G. Archidiaconum canonica diſtrictione compellerent, ut ab Cabilonenſis Eccleſiæ, & hominum cujuſdam obedientiæ ejus, qui poteſtas Boiaci dicitur, moleſtatione ceſſaret, & de injuriis illatis ipſum eidem Eccleſiæ ſatisfactionem cogerent debitam exhibere. Cumque judices ſecundùm mandatum Apoſtolicum vellent in cauſa procedere, pars adverſa, ut judicium declinaret, Sedem Apoſtolicam appellavit. Adjecit etiam, quod à bonæ memoriæ C. Papa prædeceſſore noſtro confirmationis litteras impetrarat ſuper quibuſdam inſtitutionibus eiuſdem Eccleſiæ de communi aſſenſu Capituli conſtitutis, ex quarum inobſervantia Eccleſia ipſa debito ſervitio fraudabatur. Licèt autem idem prędeceſſor noſter venerabili fratri noſtro N. Eduenſi Epiſcopo ad ejuſdem Archidiaconi poſtulationem mandaſſet, ut eas faceret obſervari; ipſe tamen ſemel ſolummodò Cabilonenſi Capitulo pro his ſervandis ſuas litteras deſtinavit, nec ſuper hoc ultrà proceſſit. Petebat itaque procurator ipſe pro Archidiacono memorato priorem cauſam committi, confirmari conſtitutiones prędictas, & ea ſibi reſtitui, quæ ad utilitatem ejuſdem Eccleſiæ coactus fuerat expendiſſe. Cæterùm procurator partis alterius ex adverſo reſpondit, quod cùm dictus F. Archidiaconus in Succentorem Cabilonenſis Eccleſiæ Diaconatus fungentem officio, in communi dormitorio manus injeciſſet temerè violentas, & eum traxiſſet, verberando per clauſtrum, tu frater Archiepiſcope, eum ob violentam manuum injectionem, & violationem immunitatis Eccleſiæ feciſti excommunicatum publicè nuntiari. Ipſe verò ad Apoſt. Sedem accedens, confeſſus eſt, quod in clericum manus injecerat violentas: ſupprimens autem, quod immunitatem violaſſet Eccleſiæ, ſuper abſolutione ſua litteras impetravit; ſed nihilominus in excommunicatione remanſit, cùm alteram cauſarum, pro quibus excommunicatus fuerat, tacuiſſet. Unde ipſum nec in jure ſtare poſſe dicebat, nec procuratorem conſtituere; pręſertim cùm is, cui cauſæ ſuæ procurationem commiſerat, ob exceſſum ſimilem eadem innodatus ſententia teneretur. Ea etiam carere viribus allegabat, quæ in excommunicatione poſitus à Sede Apoſt. impetrarat. Licèt autem per hoc dictus G. Archidiaconus ei non teneretur, niſi obtento prius abſolutionis beneficio, reſpondere, nihilominus tamen ſe dictorum judicum conſpectui præſentarat, & per litteras venerabilis fratris N. Epiſcopi, & dilecti filii N. Decani ipſius Eccleſiæ oſtenderat, quod nec ipſe adversùs eamdem Eccleſiam, nec Eccleſia adversùs eum haberet aliquam quæſtionem: & litteræ, quas adverſarius ejus obtinuerat, ab Apoſt. Sede

impetratæ non fuerant de Capituli voluntate. Accedente igitur die altera, quæ ipſis fuerat aſſignata, cùm ſuper eo quæreretur à partibus, an iterum renitente Capitulo dictus F. Archidiaconos eſſet pro Cabilonen. Eccleſia contra eundem G. Archidiaconum admittendus, ipſe G. propter ſuſpicionem judicum ad Sed. Apoſt. appellavit. Ad ea verò, quæ ſuper ſervandis conſuetudinibus Eccleſiæ propoſita fuerant, ſic reſpondit: quod cùm memoratus Epiſcopus dictis Decano & Capitulo mandaviſſet memoratas conſuetudines obſervari, reſponderunt ſe ipſas libentiùs ſervaturos, niſi paupertas Eccleſiæ impediret: adjicientes ut ſtatum Cabilon. Eccleſiæ per ſuas litteras Sedi Apoſtolicæ nuntiarent. Ex his igitur concludebat, nec expenſas, quas dictus F. Archidiaconus fecerat, ipſi debere reſtitui; cum potiùs ut ab excommunicationis vinculo ſolveretur, ad Sed. Apoſt. acceſſiſſet: nec eum eſſe ſuper confirmandis Eccleſiæ conſuetudinibus audiendum, cujus non poterat litteras procurationis oſtendere; immò ipſe procurator eſſet à Capitulo inſtitutus, propter quod cum inſtantia poſtulabat ordinationem Eccleſiæ dictis Epiſcopo, & Decano committi: ita quod quidquid de majori, & ſaniori parte Capituli, tam ſuper inſtituendis Canonicis, quàm ſuper aliis ad ordinationem ejuſdem Eccleſiæ pertinentibus conſtituerent, non obſtante contradictione paucorum inviolabiliter ſervaretur, non obſtantibus litteris ſuper ſervandis prædictis conſuetudinibus ad dictum Eduen. Epiſcopum deſtinatis. Petebat etiam dictum F. Archidiaconum excommunicatum denontiari, cum nec ſatisfeciſset paſſo injuriam, & de violatione immunitatis Eccleſiæ non feciſſet aliquam mentionem. Ex parte verò prædicti F. Archidiaconi taliter fuit ad objecta reſponſum, quòd licèt ſuper violenta manuum injectione accuſatus fuiſſet, ei fuit Eccleſiæ ſolummodo introitus interdictus; ſed poſtmodum ad Apoſt. Sedem accedens, ſine contradictione qualibet fuerat abſolutus. Nos igitur cauſam ipſam veſtro examini committentes, diſcretioni veſtræ per Apoſt. ſcripta mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit dictum F. Archidiaconum ob duplicem cauſam excommunicatum fuiſſe, & expreſſiſſe tantum alteram in litteris, quas ſuper abſolutione ſua ab Apoſt. Sede obtinuit, ipſum tanquam excommunicatum ſatisfacere Eccleſiæ ſuæ de altera, monitione præmiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione remota cogatis. Prædictas verò conſtitutiones, ſi eas de aſſenſu Capituli majoris, & ſanioris partis inveneritis eſſe factas, & poſſibilitas Eccleſiæ patitur, faciatis inviolabiliter obſervari. In aliis ordinationem Eccleſiæ prædictis Epiſcopo, & Decano authoritate Apoſtolica committatis: ita ut quæ cum majori parte Capituli, tam ſuper Canonicis inſtituendis, quàm ſuper aliis canonicè duxerint ſtatuenda, non obſtante contradictione, vel appellatione paucorum, obtineat firmitatem. Expenſas verò antedicto Archidiacono reſtitui faciatis, ſi legitimè probare potuerit, ſe de Capituli mandato ſuſcepiſſe prædicta negotia promovenda, & propter hoc ad Sedem Apoſtolicam acceſſiſſe. Nullis litteris, &c. præter aſſenſum partium, &c. Quod ſi non omnes, &c. tu frater Archiepiſcope cum eorum altero, &c. Datum, & cætera.

NOTÆ,

1 a ARchipresbytero.) De dignitatibus Archipresbyteri, Decani, & Præcentoris egi *c. 2. cap. ad aures, de reſcript. c. 1. de offic. Archipresbyteri.*

b *Lugdunenſi.*) In quarta collectione, *ſub hoc tit. c. 1.* & in hac ſexta tantùm legitur, *idem.* Ex epiſtolis verò ipſius Pontificis editis à Guillelmo Sirleto *pag.* 149. reſtituo litteram hujus textus, De Eccleſia Lugdun. jam nonnulla adduxi *in c. fin. hoc tit.*

c *Cabilonenſi.*) De Cabilonenſi diœceſi nonnulla adduxi *in cap. penult. de conſtit.*

d *Procurator G.*) Verba quæ ſequuntur, extant *in cap. cùm pro cauſa, de ſent. excom.*

COMMENTARIUM,

2 *Concluſio traditur, & probatur.* EX præſenti textu, prout à Raymundo tranſcribitur, ſequens communiter deducitur aſſertio: *Qui de mandato domini cauſam procuravit, ab eo repetit expenſas in lite factas.* Probant eam textus *in l. hæredem* 14. *l. ſi mandatum* 15. *l. idemque, §. idem, l. ab eo, l. inter* 26. *§. fin. l. ſi quis* 27. *§. impendia, l. qui mutuam* 56. *§. fin. ff. mandati, l. ſi quis* 31. *l. actoris, l. qui proprio* 46. *§. item* 5. *ff. de procur. l. ſi ſervus* 61. *§. quod verò, verſ. juſtiſſimè, ff. de furt. l.* 1. *l. etiam* 4. *l. procuratorem* 11. *l. ſi quis contra* 20. *§. fin. l. ſalarium, C. mandati, l. ſi quis mandato, l. ſed an ultro, ff. de negot. geſt. l. ſumptus* 53. *ff. de pact. c. quicumque* 12. *q.* 4. *c. quod quibuſdam, de fidejuſſ. c.* 1. *de depoſito*, Conſonat lex 25. *tit.* 5. *partit.* 3. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, P. Gregor. *lib.* 27. *ſyntagm. c.* 5. *circa fin.* & *lib.* 3. *partit. tit.* 18. *c.* 8. Pichard. *in §.* 1. *Inſtit. de his per quos, n.* 1. Faber *in ration. ad d. §. impendia*, Donel. *lib.* 5. *comment. c.* 13. Vveſembec. *ad tit. de procur. n.* 8. Cujac. *in l.* 1. & 4. *C. mandati*, Bocer. *tom.* 1. *tit. de mandat. in fin.* Genuenſis *practicab. q.* 579. Mancius *de procurat. num.* 350. Alteſerra *in hoc textu.*

3 *Traditur Ratio dubitandi* Hæc tamen aſſertio ita illuſtrata difficilis valdè redditur ſequentibus juris conſiderationibus. Prima ex eo naſcitur, quam ex natura mandati provenit, ut ſit gratuitum, nec in eo ulla merces interveniat, *l.* 1. *§. ult. l. ſi remunerandi* 6. *in princip.* & *§.* 6. & 7. *l. ſalarium* 7. *l. idem* 10. *§. ſi ex fundo,* & *§. idem Labeo, l. ſi verò* 12. *§. inde, l. ex mandato* 20. *cum ſequenti, ff. mandati*: ſed ſi procuratori ſolvantur expenſæ pro ſuſcepto mandato exequendo factæ, non eſt gratuitum mandatum: igitur repugnat naturæ mandati, ut expenſæ laboris, & miniſterii illi ſolvantur. Augetur hæc conſideratio ex eo, quia etſi procurator aliquando poſſet expenſas repetere, maximè cùm negotium bene geſſit, & effectum habuit, *l. ſed an ultrò* 10. *§.* 1. *ff. de negotiis geſtis, l.* 5. *§. quid tamen, ff. judicatum ſolvi*: igitur indiſtinctè verum non eſt, procuratorem expenſas repetere poſſe. Secunda difficultas militat adverſùs noſtrum Innocentium, dum diſtinguit in eo caſu, quo Archidiaconus impetravit reſcriptum ad confirmationem ſtatutorum ipſius Eccleſiæ, utrum mandatum habuiſſet, vel non; cùm certum ſit, reſcriptum impetrari non poſſe abſque mandato ſpeciali domini, *c. nonnulli* 27. *§. ult. c. ex parte* 33. *de reſcriptis:* igitur ſi in præſenti caſu Archidiaconus impetravit reſcriptum, ſupponi debet mandatum præceſſiſſe, & quidem ſpeciale.

Sed ut Innocentii mentem, ejuſque deciſivam rationem comprehendamus, ſciendum eſt, ex mandati contractu ritè legitimeque celebrato, duplicem obligationem, duplicemque actionem naſci, directam videlicet, & contrariam: directa competit mandanti adverſùs mandatarium, ſeu procuratorem; contraria verò ipſi procuratori, ſeu mandatario, *l. licèt* 42. *§.* 2. *ff. hoc tit.* 4 *De recta mandati actione.*
per actionem directam tenetur mandatarius, ſeu procurator primò ad mandatum ſuſceptum legitimè exequendum, *l. ſi procuratorem* 8. *§. ſed ſi de lite, l. ſi mandavero* 22. *ff. fin. l. ſi quis* 27. *§. qui mandatum, ff. mandati*, & ut illud exequatur juxta fines, & formam mandati, *l. diligenter* 5. *l. poteſt* 41. *l. ſi quis* 46. *ff. mandati, l. procuratorem* 11. *cum l. ſequenti, C. eod. tit.* & juxta bonam fidem, ne dolum, culpamve etiam leviſſimam admittat, *l. à procuratore* 12. *l. in re mandata* 21. *C. mandati.* Cujacius, Petrus Faber, & Jacob. Gothof. *in l. contractus* 23. *ff. de R. I.* Secundò tenetur reddere rationes eorum, quæ geſſit, & quæ inde conſequutus eſt, ſive juſtè, ſive per injuriam judicis: id enim omne reddere debet, *l. qui proprio* 46. *l. procurator, ff. hoc tit. l. ſi procuratorem* 8. *ff. mandati*, etiam fructus & uſuras, *l. idemque* 10. *§. ſi ex fundo.* & *§. idem Labeo* 9. *ff. mandati:* etiam tenetur cedere actiones mandatori, maximè ſi ſolvendo non ſit, *d. l. ſi procuratorem, l. ſi liber homo, l. qui mandatum* 43. *ff. mandati, l. poſſeſſio* 49. *§. ult. ff. de acquirenda poſſeſſ.* alia proſequitur Bocerus *d. tom.* 1. *claſſ.* 2. *diſp.* 6.

Per actionem mandati contrariam nonnulla etiam conſequitur mandatarius, ſeu procurator. Primò pecuniam, etiam ante exequutionem mandati, ſi neceſſaria ſit ad ejus implementum, *l. ſi verò* 12. *§. fin. ff. mandati:* 5 *De actione contraria mandati.*
deinde ut impenſas factas in exequutione mandati recuperet, *l. ſi quis* 17. *§. impendia, l. qui mutuum* 56. *§. ult. l. Papinianus, ff. mandati.* Similiterque, ut dominus ſolvat omne id, quod per mandatum amiſit, eumque liberet ab obligatione, in quam occaſione mandati incidit, *l. ſi mandatum* 45. *in principio*, & *§. quoties, ff. mandati;* & ſi nolit domi-

nus

Digitized by Google

nus in ſe ſuſcipere obligationem, condemnabitur in quantum intereſt mandatarii, *l. ſi quis alios 13. in principio, ff. de re judic. l. ſtipulatione 72. verſ. Celſus, ff. de V.O.* etiam habet actionem procurator adversùs dominum, ſi non mandati, extra ordinem ad ſalarium conſtitutum exigendum, *l. ſalarium 7. l. qui mutuum 56. §. fin. ff. mandati, l. ſalarium, C. eodem*. Quæ omnia mandatarius conſequi poteſt etiam retentione rerum, *l. quæ omnia 25. cum ſequenti, ff. de procurat. l. ſi non aurea 33. in fine, ff. de condict. indeb. l. Paulus 14. ff. de doli mali except.*

6 Traditur ratio decidendi.

Quibus ita animadverſis apparet jam vera decidendi ratio præſentis textus; nam bona fides contractus mandati exigit, ut procurator damno non afficiatur, *l. ſi verò 12. §. ſi mihi, l. ſi quis 16. l. ſi mandavero 22. §. interdum, ff. mandati*; quia officium ſuum nemini debet eſſe damnoſum, *l. ſed & ſi 7. ff. quemadmodum teſtamenta, l. ſi ſervus, ff. de furtis*; qui enim procuratori ſuo juſſit negotia ſua gerere, aut reſcriptum impetrare, tacitè permiſit impenſas in ipſo negotio ſactas ſolvere, *l. ex mandato, in principio, ff. mandati*. Unde cùm non fraudentur qui conſentiunt, *l. nemo videtur, ff. de R. I.* rectè Pontifex in præſenti decrevit Archidiaconum virtute mandati procuratorii poſſe impenſas repetere, & uſuras pecuniæ impenſæ, *l. 1. C. mandati*; & omnia, quæ bona fide erogavit, *d. l. ſi mandavero, §. impendia, l. ſi mandaſſem 15. l. ex mandato 20. ff. mandati, l. ſi ſervus 61. §. quos verò, ff. de furtis*. Hæc autem procedunt ſi mandatum interceſſit, ſi verò merces conſtituta ſit procuratori, tunc actio locati datur, *l. 1. in fine, ff. mandati*. Si nec merces conſtituta fuerit, nec gratis procurator negotium gerat, ſed tantùm accepturus quantum poſtea convenerit, datur actio præſcriptis verbis, argumento textus *in l. ſi tibi 22. ff. præſcript. verbis*.

7 Diſſolvitur difficultas.

Nec obſtant difficultates ſuprà expenſæ. Non prima, verum enim eſt, mandatum ex ſua natura gratuitum eſſe debere, quia ſi merces interveniat, tranſit in aliud genus contractus, locationis videlicet, vel contractus innominati: ſed ſicut naturæ mandati non repugnat ſalarii conſtitutio à mandante facta, nec honorarium remunerandi gratia promiſſum, *l. ſalarium, l. ſi remuner. ff. mand.* ita non repugnat, imò magnoperè bonæ fidei congruit, ut impenſæ factæ in mandati executione procuratori præſtentur. Nec obſtat augmentum ipſius difficultatis; nam magnum diſcrimen verſatur inter procuratores qui mandato domini negotia gerunt, & inter eos, qui ultrò ſe offerunt adminiſtrationi abſque ullo mandato. Primi, ſive res benè, aut malè ceſſerit, dum tamen ſine colpa, habent actionem mandati contrariam ad expenſas factas in executione mandati; illi verò, qui negotiationi ſe obtulerunt, ita demum actionem mandati habent, ſi res benè ceſſit, quia ſibi imputare debent, cur ultrò adminiſtrationi alieni patrimonii ſe immiſcuerint, *d. l. ſed an ultrò 10. §. 1. ff. de negotiis geſtis*; quæ ratio non militat in procuratore, qui ſe immiſcuit alieno negotio virtute mandati, ut docent repetentes *in præſenti*. Donellus *in l. etiam 4. C. mandati*, Faber *in l. qui mutuum 56. §. ultimo, ff. mandati*. Nec ſecunda difficultas obſtat; doctrina enim in ea tradita procedit in reſcripto juſtitiæ impetrando; quod abſque ſpeciali mandato impetrari nequit, ex diſpoſitione Concilii Later. *in cap. nonnulli 27. §. ultimo, de reſcriptis*. At reſcriptum gratiæ abſque ullo mandato impetrari valet, de quo accipiendus eſt præſens textus, in cujus ſpecie impetraverat Archidiaconus reſcriptum confirmatorium ſtatutorum ipſius Eccleſiæ; quæ impetratio duplici ex cauſa ſuſtineri poterat. Prima, quia litteræ ipſæ gratiam continebant: ſecunda, quia perſona ipſius Capituli eas impetraverat.

Adhuc ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in l. unica, §. ſi ob impenſas, C. de rei uxoriæ actione*, ubi Juſtinianus in illis verbis: *Si quidem mulieris voluntas intercedat, mandati actionem à noſtra auctoritate marito contra uxorem indulgeris* ſtatuit ſpeciali beneficio ſe concedere actionem mandati contrariam illi, qui mandato impenſas fecit: igitur quia jure communi actio mandati contraria non competit ad recuperandas impenſas in executione mandati factas. 8 Exponitur l. unica, §. de rei uxor. actione.

Pro cujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, in eo textu agi de impenſis in rebus dotalibus factis; quæ ſi neceſſariæ ſint, ipſo jure minuunt dotem, & maritus earum retentionem habet, *l. 2. l. quod dicitur 5. l. penult. ff. de impenſis, l. dotes 61. ff. de ritu nuptiarum*. Barboſa *in rubrica ff. ſolut. matrim.* Carraſius *in d. l. quod dicitur*, Cujacius *lib. 23. obſerv. c. 12.* Pichardus *in §. fuerat, n. 13. Inſtit. de actionibus*. Don Nicolaus de Caſtro *in l. 2. C. de fundo dotali, n. 13.* Roman Valeron *lib. unico animadv. c. 10. & 11.* quod Juſtinianus immutavit ſtatuens, ut ob impenſas à marito factas retentio illi non daretur; ſed ſi mandato uxoris factæ ſint, actio mandati marito competat; ſi abſque mandato, actio negotiorum geſtorum: non ergo in eo textu agitur de procuratore, qui regulariter actionem mandati contrariam habet ad recuperandas impenſas, ex præſenti textu, & ſuprà traditis.

C A P U T VII.

Idem *Scolaribus a Pariſienſ.*

Quia in cauſis, quæ contra vos, & pro vobis moventur, interdum veſtra Univerſitas ad agendum, & reſpondendum quotidiè intereſſe non poteſt, poſtulaſtis à nobis, ut procuratorem inſtituere ſuper hoc vobis de noſtra permiſſione liceret. Licèt igitur de jure communi hoc facere valeatis, quia tamen hoc petiiſtis à nobis devotioni veſtræ ſpecialiter indulgeri, inſtituendi procuratorem ſuper his, *b* auctoritate preſentium vobis concedimus facultatem.

N O T Æ.

1 a *Pariſienſibus*.) Ità etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. c. 1.* de hac percelebri Academia Pariſienſi egi *in cap. ex litteris, de conſtit.*

2 b *Auctoritate præſentium*.) Sed ad quid hæc ſpecialis conceſſio? cùm jure communi attento quælibet communitas poſſit procuratorem conſtituere, *cap. unico*, junctis ibi adductis, *de ſyndico*; præcipuè cùm privilegium ſua natura exigat, ut aliquid ſpeciale per illud concedatur, ut probat P. Suarez *de legibus lib. 8. cap. 1.* Cui difficultati communiter reſpondetur, Innocentium III. in præſenti conceſſiſſe facultatem conſtituendi procuratorem jure communi Scholaribus Pariſienſibus competentem, ad tollendum, ſi quod erat, dubium circa ipſos, ut in aliis caſibus plerumque à Romano Pontifice factum legimus *in cap. & ſi Chriſtus, de jurejur.* & aliis congeſtis à Navarro *in tract. de oratione, c. 3. n. 31.* Emman. Rodriquez *tom. 1. quæſt. regul. q. 7. art. 1.* Suario *d. lib. 8. de legibus, cap. 1.* Sed pro hujus difficultatis vera ſolutione, ſciendum eſt, olim apud Francos non licuiſſe citra Principis reſcriptum per procuratorem in judicio experiri, ut conſtat ex Marculſo *lib. 1. form. 21.* ubi notavit Bignonius. Unde cùm Schola Pariſienſis, ſicut aliæ Academiæ, juris potiùs eccleſiaſtici, quàm ſæcularis credatur, ut de exemptione hujus Academiæ agens refert Rogerus Hoveden. *in Joanne*; non mirum, quod Scholares Pariſienſes facultatem conſtituendi procuratorem in judicio à Romano Pontifice, tanquam ab eorum legitimo ſuperiore impetraſſent: docuerunt Bignonius *ubi ſuprà*, Mich. Rouſſel. *lib. 6. hiſtoriæ Pontificiæ, cap. fin. num. 20.*

C A P U T VIII.

Honorius III. *Epiſcopo a Egitanen.*

Auditis, & intellectis quæ de fratris Joannis Colobrien. & Bartholomęi Egitan. Canonicorum, necnon & Decani *b* Civit. ſuorumque conjudicum delegatorum noſtrorum proceſſibus in cauſa, quæ inter te, & ven. fratrem noſtrum Colobrin. Epiſcopum, ſuper limitatione diœceſum, ac rebus aliis vertitur, à procuratoribus partium fuere propoſita coram nobis, *c* proceſſus ipſorum, & quæcumque ſequu-

ſequuta ſunt ex eis, vel ob eos, nos noveris de conſ. f. n. irrita judicaſſe, non obſtantibus litteris, quas de revocatione mandati procuratori ſuo prædictus *d* Colobrien. Epiſcopus deſtinavit, cùm antequam ad illum hujuſmodi litteræ pervenirent, fuiſſet ſuper eiſdem proceſſibus hinc inde concluſum. Cæterùm memoratum Colobrien. Epiſcopum, qui procuraverat totum negotium ad examen Sedis Ap. advocari, & poſtmodùm mandatum factum procuratori non ſine noſtro contemptu, & tuo diſpendio revocavit, condemnandum tibi duximus in expenſis, quas feciſti à tempore, quo ad procuratorem Colobrien. Epiſcopi revocatoriæ litteræ pervenerunt, & facies etiam uſquequo idem Coepiſcopus Colobrien. per ſe, vel procuratorem idoneum ſe noſtro conſpectui præſentabit, in principali negotio & contingentibus ipſum legitimè proceſſurus. Ne igitur ſuper his poſſit aliquatenus dubitari, has litteras duximus concedendas.

N O T Æ.

1 a EGitan.) Ità etiam legitur in quinta collectione, *ſub hoc tit. c.* 1. ſed legendum eſt *Igeritanienſi*, & etiam *Igeritanus Epiſcopus*, non *Egitanus*, ut perperam legitur *in c. cùm cauſa* 13. *de probat.* Igerita enim erat olim civitas Luſitaniæ, ut conſtat ex Concil. Emeritenſi, *can.* 8. & ex veteri inſcriptione, quæ reperitur in ponte Alcantaræ, & eam refert Nonius *in ſua Hiſpania*, *c.* 39. nunc obſcurus vicus dictus *Idanna la Vieja*, Epiſcopali Cathedra tranſlata in civitate Guardiæ, ut referunt Vaſeus *in chron. c.* 20. Loayſas *in notis ad Concilium Lucenſe*, Cironius *in præſenti*.

2 b *Civitatenſis.*) Hujus Eccleſiæ mentio non reperitur apud antiquos Hiſpaniæ ſcriptores, quia conſtructa, & erecta fuit à Ferdinando Rege Legionenſi anno 1169. Eſt ſuffraganea Archiepiſcopi Compoſtellani, & ejus mentio extat *in c.* 2. *de majorit. & obed. in* 5. *compil.*

3 c *Proceſſus.*) Non improbabiliter credo, in præſenti textu agi de lite mota inter Epiſcopos Igeritanum, & Colobrienſem ſuper finibus utriuſque diœceſis: cujus mentio extat *in d. c. cauſam, de probat.* & apud Innocentium III. *lib.* 4. *regeſt.* 16. *epiſt.* 1. in hæc verba: (Venerabilis frater noſter Colimbrien. Epiſcopus in noſtra propoſuit præſentia conſtitutus, quod cùm olim Aurien. Epiſcopo, & ſuis conjudicibus noſtris dederimus litteris in mandatis, ut univerſa, in quorum poſſeſſionem per Caurien. & Civitaten. Epiſcopos Venerabilis F. N. Egitan. Epiſcopus fuerat adversùs eundem Colimbrien. inductus, vel eorum occaſione auctoritate propria occuparat, ipſi Colimbrien. cum fructibus medii temporis reſtitui facientes, ſupplerent ſi quid per ipſius Egitanien. malitiam defuiſſe conſtaret executioni ſententiæ pro eodem Colimbrien. contra Egitanien. eumdem arbitrali examinatione ſuper reſtitutione fructuum promulgatæ, ad limitationem Epiſcopatuum quàm citò poſſent, ſub omni diligentia proceſſuri: prædictus Aurien. & ſui conjudices ſuper reſtitutione facienda vices ſuas Abbati de Sertia, & ſuis conſociis commiſerunt, limitationem Epiſcopatuum ſibi ſpecialiter reſervantes. Poſſeſſionibus itaque per eumdem Abbatem, & ſuos collegas Colimbrien. Eccleſiæ reſtitutis, iidem judices dictum Egitanien. niſi fructus omnes medii temporis ad plenum reſtitueret infra terminum ad hoc ei præfixum, excommunicationis vinculo innodarunt, contradictores cenſura ſimili percellentes. Tranſacto verò termino, infra quem Egitanien. Epiſcopus eidem debuerat parere ſententiæ, ipſius contumacia exigente, prolata priùs ſub conditione ſententia fuit, & poſtmodùm ſimpliciter & præcisè innovata. Partibus ſanè à delegatis noſtris prædictis interim convocatis, procurator Colimbrien. Eccleſiæ, & pars altera ad hoc ad ultimum convenerunt, ut idem Colimbrien. in poſſeſſione, quam per memoratum Abbatem, & ſuos collegas fuerat aſſequutus, non obſtante modo proceſſus, videlicet ſive juſtè, ſive injuſtè proceſſerint, tunc pacificè permaneret. Si tamen ea reſtituta fuiſſent, quæ ſecundùm mandatum Apoſtolicum reſtitui debuerant, hinc inde ſubtractione, vel ſuppletione nihilominus facienda, ſi fuiſſet ad aliquid quoad poſſeſſiones plus, vel minus debito reſtitutum. Pro reſtitutione verò fructuum idem Egitanien. obligavit ablantes, hoc tamen adhibito, quod ſi cautio illa ſufficiens videretur, ſecundùm delegatorum ipſorum caveret arbitrium per pignoratitiam, vel fidejuſſoriam cautionem. Præfixo quoque termino, quo ſe partes eorumdem judicum conſpectui præſentarent, propter diſcordiam, quæ inter chariſſimos filios noſtros in Chriſto Portugalen. & Legionen. Reges excreverat, idem Colimbrien. quod nec per ſe, nec per procuratorem idoneum apud Auriam poterat proficiſci, per quemdam nuntium ferè nudum judicibus intimavit. Ipſi verò eundem Colimbrin. in mille, ac ſexcentis ſolidis monetæ Legion. expenſarum nomine condemnarunt, & aliàs procedentes minùs legitimè contra ipſum, Epiſcopatus non ſine Colimbrien. Eccleſiæ præjudicio, poſt appellationem legitimam limitarunt. Quapropter idem poſtulabat inſtanter, proceſſum judicum eorumdem, tam ſuper expenſis, quàm limitibus irritari. Nos autem conſiderantes utrique partium expedire, ut non ſecundùm rigorem juſtitiæ, ſed ſecundùm æquitatis providentiam in iſto negotio procedatur: diſcretioni veſtræ per Apoſt. ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus apud vos poſſeſſionibus ſequeſtratis, Egitanien. Epiſcopum, ut Colimbrienſi fructus juxta formam alterius noſtri mandati reſtituat, vel de reſtitutione facienda ſufficientem præſtet, & idoneam cautionem, monitione præmiſſa, diſtrictione qua convenit, appellatione poſtpoſita compellatis: & ſic auditis, & intellectis, quæ partes hinc inde duxerint proponenda, ſi vobis conſtiterit, quod Aurien. Epiſcopus, & ſui conjudices providè diœceſes prædictorum Epiſcopatuum limitarunt, faciatis eas auctoritate noſtra ſecundùm illum modum manere perpetuò limitatas. Alioquin tam per teſtes, inſtrumenta, & famam, quàm antiquas diviſiones, & quæcumque alia adminicula, inquiſita, & cognita veritate pleniùs, ipſos Epiſcopatus, ſolum Deum habentes præ oculis, limitetis, facientes quod decreveritis per cenſuram eccleſiaſticam firmiter obſervari. Cæterùm ſi prænominatus Colimbrien. de legitimo impedimento docuerit, propter quod Aurien. Epiſcopi, & conjudicum ejus conſpectui ſe nequiverit præſentare; vos eum abſolvatis à pœna, qua propter contumaciam extitit per illos condemnatus. Alioquin ipſum in legitimis, & moderatis expenſis, quas pars altera fecit in cauſa, ex quo idem Colimbrien. cœpit laborare contumacia, condemnetis. Proviſo prudenter, ut Colimbrien. Epiſcopum ſuper poſſeſſionibus laicalibus, quas in Conilian. & in ejus terminis legitimè acquiſivit, non patiamini ab aliquo indebitè moleſtari. Quod ſi non omnes, &c. duo veſtrum, &c. Vos denique fratres Epiſcopi ſuper vobis ipſis, &c. datum Laterani 6. Kal. Martii, Pont. N. anno ſextodecimo.)

4 d *Colobrienſ.*) Aliqui exiſtimant, Colubrienſem Eccleſiam hanc eſſe in urbe Conimbricenſi, ſed falluntur; nam in Concilio Tolerano 8. reperiuntur ſubſcriptiones Colubrienſis Epiſcopi, & etiam Conimbricenſis Præſulis: quare exiſtimo cum Reſendio *in antiquit. Luſitaniæ*, & Valſeo *d. cap.* 20. *pag.* 47. Columbriam eſſe civitatem, quæ hodie in Luſitania Condexa vetus dicitur, tantùm habens antiquitatis veſtigia. Ejus Eccleſiæ mentio fit *in d. cap. cauſam* 8. & *in cap. finali, de exceſſibus Prælat.*

C A P U T IX.

Idem *M.* & *R. Canonicis* a *Mutin.*

PEtitio veſtra nobis exhibita continebat, quod quum ven. f. n. Mutin. *b* Epiſcopus in *c* Livoniam profecturus, vos vicarios ſuos, & procuratores conſtituerit generales, vobis volentibus agere contra detentores bonorum Epiſcopi Mutin. vel contra illum agentibus reſpondere, frequenter opponitur, quod id facere non poteſtis, pro eo quod in inſtrumento vicariæ, ſeu procurationis hujuſmodi non exprimitur, quod Epiſcopus ipſe conſtituerit vos *d* ſyndicos, & actores. Quare ſimiliter poſtulaſtis, ut

cùm

cùm per exceptiones hujuſmodi frequenter impediatur utilitas Epiſcopi ſupradicti, ſuper hoc providere ſalubriter dignaremur. Nos igitur ex tenore ipſius inſtrumenti cognoſcentes, quod intentio fuit ipſius Epiſcopi dare vobis agendi, & reſpondendi pro ipſo Epiſcopo liberam poteſtatem, exceptionem hujuſmodi penitus reprobamus.

NOTÆ.

1 a MUtin.) Ità etiam legitur in quinta collectione Honorii III. edita à Cironio, *ſub hoc tit. c. fin.* Mutina civitas, vulgò *Modena* dicta, Romanorum colonia fuit. Livius *lib. 39.* ibi: *Eodem anno Mutina, & Parma coloniæ Romanorum civium ſunt deductæ*. Cicero Philippica 5. ibi: *Circumſedit Mutinam firmiſſimam, & ſplendidiſſimam Populi Romani coloniam*. Illius meminerunt Suetonius, Paterculus, & Plutarchus relati ab Ughellio *tom. 2. Italiæ ſacræ*. Jam in tertio Eccleſiæ ſæculo Eccleſia Cathedrali decorata fuit, quæ primùm paruit Eccleſiæ Mediolanenſi, poſtea Ravennatenſi, ac demum à Gregorio XIII. Bononienſi Archipræſuli ut ſuffraganea Eccleſia ipſi aſſignata fuit.

2 b *Epiſcopus.*) Guillelmus videlicet, qui Mutinenſis Epiſcopus creatus fuit anno 1222. poſtea ab Innocentio IV. Cardinalis Sabiuenſis renunciatus, ut refert Ughellius *ubi ſuprà, num. 36.*

e *Livoniam.*) Livonia regio eſt Septentrionalis, 3 prope mare Balticum, cujus incolæ fidem catholicam amplexi fuerunt temporibus Innocentii III. ut refert Spondanus *in continuat. Baronii, anno 1199. n. 9.* & notavi *in cap. Deus, de vita, & honeſt. cleric.* Sed cùm adhuc in illis partibus idololatria maneret, ut eam evelleret, miſſus fuit ab Honorio III. Guillelmus Mutinenſis Epiſcopus, qui magnos fructus inde Eccleſiæ attulit, ut referunt Ughellius *ubi ſuprà*, & Cironius *in præſenti*: cujus abſentiæ cauſa Vicarios, & procuratores ſuos deſignavit Canonicos Eccleſiæ Mutinenſis, ut in hoc textu refertur.

d *Syndicos & actores.*) Pro hujus textus interpretatione videnda ſunt, quæ adducemus *in cap. unico, de ſyndico.*

C A P U T X.

Gregorius IX. *Nobili viro Ubaldo Civi S.*

ACcedens ad Apoſt. Sed. *Et infrà*: Mandamus quatenus D. nobilem mulierem, quæ ſub tua poteſtate tenetur, plenæ reſtituas libertati, faciens ipſam ad caſtrum de Maſſa *a* Lucanæ diœceſis ſecurè perduci, ut exiſtens ibidem libera *b* procuratorem *c* liberè ordinare valeat, qui ſuam coram nobis juſtitiam proſequatur. Tu ergo ſuper ſponſalibus, quæ inter natam tuam, & filium ejuſdem nobilis contracta proponuntur, procuratorem ad pręſentiam noſtram mittas, qui ad agendum, & reſpondendum plenam habeat poteſtatem.

NOTÆ.

a LUcanæ.) De Lucanenſi diœceſi nonnulla adduxi *in cap. cùm cauſam, de electione.*

1 b *Procuratorem liberè.*) Nam cauſas matrimoniales per procuratorem tractari poſſe, certum eſt, *c. ex parte 14. de reſtit. ſpol.* ſicut & cauſas divortii, cùm criminaliter ad illud non agitur, probavi *in cap. tua, hoc tit.*

e *Liberè.*) Ex hoc textu communiter deducitur, in cauſis matrimonialibus procuratoris conſtitutionem metu cadente in conſtantem virum factam nullam eſſe ipſo jure, ut poſt ordinarios in præſenti docent Sanchez *de matrim. lib. 4. diſp. 22.* pluribus relatis Baſilius *eodem tract.* ſed abſolutè textum hunc procedere in qualibet procuratoris conſtitutione propter mandati naturam, docet Cabreros de Avendanno *de metu lib. 2. c. 26. n. 55.* quam ſententiam examinabimus, & præſentem textum exponemus infrà *in titulo de his quæ vi.*

C A P U T XI.

Idem a *Cantuarienſi Archiepiſcopo.*

DIlectus filius Magiſter L. Rector Eccleſiæ de Auna, tranſmiſſa nobis petitione monſtravit, quod cùm R. Presbyter contra ipſum *b* cauſa ſtudii Bononiæ commorantem ſuper eadem Eccleſia ad judices noſtras litteras impetraſſet, earum auctoritate à judicibus ipſis, eodem Rectore citato, procurator ipſius generalis ad omnia ejus tractanda negotia, pro eo, quod competentem terminum, intra quem Rectorem ipſum conſuleret, utrum deberet contendere, vel cedere quæſtioni, ſibi concedere denegabant, pro eodem noſtram audientiam appellavit.

NOTÆ.

1 a CAntuarienſ.) Richardo Magno videlicet, qui antea fuerat Linconienſis Eccleſiæ Cancellarius, de quo Haſpergelus *ſæculo 13. c. 6.* ita ſcribit: *Richardum Linconienſis Eccleſiæ Cancellarium, quem legati Regis ob ſingularem doctrinam ac pietatem magnis laudibus extulere, Gregorius Pontifex Cantuarienſi Eccleſiæ ex ſuæ auctoritatis magnitudine præfecit*. Plura de eo congeſſit Richard. Smitheus *in ſerie Archiepiſcoporum Cantuar. cap. 12.* de Eccleſia Cantuar. jam nonnulla notavi *in c. 2. de reſcriptis.*

2 b *Cauſa ſtudii Bononiæ.*) Academia Bononienſis valdè celebris, ac illuſtris eſt, jam à temporibus Theodoſii Majoris amplis privilegiis illuſtrata, & ab Invictiſſimo Carolo V. magnis gratiis ornata, ut referunt debitis laudibus eam extollentes gloſſa *in proœmio hujus libri Decretalium*, Midendorpius *de academiis, fol. 13.* Ughellius, *tom. 2. Ital. ſac. in Eccleſia Bononienſi*, P. Mendo *lib. 1. de jure academ. q. 2. num. 16.* ad eam occaſione ſtudiorum profectus fuit Rector Eccleſiæ in præſenti caſu cum licentia proprii Prælati, quod ſupponendum eſt *ex c. relatum, de clericis non reſidentibus*: & ita etiam non reſidendo lucrabatur fructus ſuæ præbendæ, *c. licèt 32.* ubi probavi, *de præbendis*: reliquit tamen ipſe Rector procuratorem generalem ad negotia; unde licèt abſens ſtudiorum cauſa, læſus in integrum reſtituatur, *l. necnon 28. ff. ex quibus cauſis*, Sfortia *de in integrum reſtit. q. 5. per totam*; tamen in præſenti caſu quia procuratorem reliquit, non juvatur hoc beneficio reſtitutionis. Magnum enim diſcrimen verſatur inter abſentem cauſa Reip. ex cauſa neceſſaria, & abſentem ex cauſa voluntaria. Abſens enim Reipublicæ cauſa voluntaria, ſi reliquat procuratorem, non juvatur beneficio reſtitutionis, *l. is qui Reip. 26. ff. ex quibus cauſis*: qui autem ex cauſa neceſſaria abeſt, etiamſi relinquat procuratorem, juvatur prædicto beneficio, *l. ſed & ſi, §. ult. ff. ex quibus cauſis majores*: docent Duarenus *ad tit. C. de uxoribus militum, colum. 1.* Faber *in ration. ad textum in l. 28. ff. ex quibus cauſis*, Oſualdus *lib. 21. comment. Donelli, c. 5. littera L*, doctè Arias de Meſa *lib. 3. var. cap. 44.*

CA-

CAPUT XII.

Idem *Epiſcopo* a *Lexovien.*

CОnſtitutis in præſentia noſtra H. Priori *b* Sagien. & T. laico, dilectum filium O. Subdiac. noſtrum ſuper cauſa, quæ inter ipſos ſuper quadam ſumma pecuniæ vertitur, conceſſimus auditorem. *Et infra*: Quia Prior ſuper ipſa pecunia, in qua dictus T. eum ſibi ſuæ uxoris *c* nomine teneri dicebat, recepto libello illicentiatus receſſit, quemdam procuratorem dimittens ſolummodò ad agendum, 1
quem cùm auditor ipſe per mandatum procuratorium ſibi mandatum ad defendendum Priorem ſufficientem non viderit, eum ex hoc reputans contumacem, ipſum pręſato T. in unam *d* marcham ſterlingorum condemnavit, taxatione pręhabita in *e* expenſis. *Et infra*: Nos autem finem litibus imponere cupientes, & quod ab auditore pręſato factum eſſe dignoſcitur, adprobantes, mandamus quatenus partibus convocatis, &c.

NOTÆ.

1 a LExovienſi.) Guillelmo videlicet de Pontearco, qui Lexovienſem Eccleſiam rexit ex anno 1220. uſque ad annum 1250. ut refert Chenu in ſerie Præſulum hujus Eccleſiæ. De diœceſi Lexovienſi nonnulla adduxi in *c. 37. de electione*.

b *Sagienſi.*) Sive Sajenſi, ut notavi *in c. 3. hoc tit.*

2 c *Uxoris nomine.*) Gloſſa in præſenti aſſerit, maritum ſine mandato uxoris nomine audiri, quia ſtipulatus fuerat mutuam pecuniam ſibi reddi, & ita ſibi quæſivit directam actionem, ut *in l. in cauſæ, in fine, l. ſi procurator, ff. hoc tit.* Hoſtienſis hic, nn. 1. aſſerit uxorem marito ceſſiſſe obligationem hanc dotis cauſa; quo caſu ut dominus dotis, *l. doce ancillam, C. de rei vindic.* nullo exhibito mandato, nec cautione ratihabitionis præſtita, poteſt in judicio comparere, *l. 2. l. 21. C. hoc tit.* Sed verius eſt, maritum uxoris nomine agere poſſe ſine mandato ad inſtar conjunctæ perſonæ, *l. maritus* 21. ubi Giphanius, *C. hoc tit.* quia contracto matrimonio creditur illi mandatum conceſſum, ut poſſit pro uxore ſua agere. Duarenus *ad tit. procurat. c. 7.* plures laudati à Barboſa *in præſenti*, Oſualdus *lib.* 18. *Donelli, c.* 12. *litt. L.* Ad hoc autem ut maritus abſque mandato admittatur, debet agere ut maritus, & legitimus adminiſtrator; aliàs ſi ut procurator compareat in judicio, tenetur exhibere mandatum, ut obſervat Myſingerus *lib. 1. obſerv. cap. 53. à num. 5.*

d *Marcham ſterlingorum.*) De marchæ valore, & æſtimatione hujus monetæ egi *in c. 3. de arbitris.*

e *Expenſis.*) In quibus condemnandus erat ut contumax, ex traditis *in c. 2. hoc tit.*

COMMENTARIUM.

3 *Concluſio traditur, & probatur.* EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Procurator conſtitutus ad agendum non cenſetur datus ad defendendum.* Probant eam textus *in cap. veniens, verſiculo Sufficienti, de renunciatione, cap. cùm dilectus 6. verſiculo Sufficientem, de dolo & contum. cap. Nicolaus 64. cap. interpoſita, §. 1. de appellationibus, c. 1. eod. tit. lib. 6.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Cardoſo *in praxi, verbo Procurator, num.* 20. Donellus *lib. 18. comment. c. 16.* ubi Oſualdus *littera N*, Menchaca *tom. 2. controv. lib. 2. c. 23. n. 1.* Vighellius *in methodo juris Pontif. pag.* 144. Gothofredus *in l. actis 7. C. hoc tit.* Mancius *de defenſoribus, tit.* 10.

4 *Impugnatur tradita aſſertio.* Sed pro dubirandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: Procurator regulariter datus ad agendum in judicio, poteſt dominum defendere, quia mandatum procuratorium includit in ſe non ſolùm facultatem agendi, verùm & excipiendi, & defendendi, *l. ad legatum, l. ſed & hæ, in principio, §. 1. l. munus 43. §. fin. ff. hoc tit. cap. qui ad agendum, de R. I. lib. 6. l. unica, C. de ſatiſdando*: plures congerit Menchaca *d. c. 23. n. 1.* Cardoſo *ubi ſuprà, n. 19.* imò procurator conſtitutus ad agendum cogitur dominum defendere, *l. ſervum, §. ait Prætor. ff. hoc tit. l. actionem, C. eod. tit. cap. prudentiam, de mutuis petit.* ſicut enim dominus reconventus in judicio cogitur coram judice reſpondere, & ſe defendere, *l. 2. §. ſed ſi agant, ff. de judiciis, l. cùm Papinianus 14. C. de ſententiis & interl.* ita & procurator per litis conteſtationem dominus factus debet dominum mandantem defendere: igitur non rectè in præſenti textu aſſeritur, conſtituentem procuratorem ad agendum tantùm, non videri eum conſtituiſſe ad defendendum.

Qua dubitandi ratione non obſtante vera eſt præſens deciſio, cujus ratio provenit ex eo, quia forma mandati diligenter eſt cuſtodienda, *l. diligenter, ff. mandati, §. item is, Inſtit. eod. tit.* Sed in præſenti caſu reus in judicio conventus, qui procuratori, ut eum defenderet, jubere debebat, mandavit, ut pro eo ageret: igitur tale mandatum extendi non poterat ad defendendum. Accedit, nam ſi procurator conſtituatur ad impetrandum judicem certum, & excipiendum, non admittitur ad alios actus judicii, *cap. Nicolaus 64. cap. interpoſita, §. 1. de appellat. cap. veniens, de renunciat.* quia mandatum non debet extendi ultra expreſſa in eo: igitur ſimiliter in præſenti caſu procurator à reo conſtitutus ad agendum, non debuit, nec potuit admitti ad defendendum; & per conſequens, qui cùm debebat conſtituere procuratorem in judicio, ut reſponderet, conſtituit ut ageret, juſtè tanquam contumax condemnatur in expenſis, juxta tradita ſuprà *c. 2.* 5 *Traditur decidendi ratio.*

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam diſcrimen conſtituendum eſt inter eum caſum, in quo actor conſtituit procuratorem ad agendum; & inter eum, in quo ſimiliter reus ipſum conſtituit ad agendum. Primo caſu procurator poteſt dominum defendere in cauſa reconventionis, & mutuæ petitionis, quia ex tacito, ſeu implicito mandato procurator datus ad agendum, præſumitur conſtitutus etiam ad defendendum. Secundò verò caſu procurator datus à reo ad agendum, non admittitur ad defenſionem, quia cùm dominus in judicio conventus, ſciens ſe reum eſſe, procuratorem tantùm ad agendum conſtituit, creditur noluiſſe eum defenſorem deſignare. Quare cùm in præſenti ſpecie Prior Sagienſis jam citatus ſciret ſe reum eſſe, & Procuratorem tantùm ad agendum deſignaſſet, non creditur eum conſtituiſſe ad defendendum. Nec obſtat augmentum ipſius dubitandi rationis; valdè enim controverſum eſt apud Interpretes, utrum procurator ab actore ad agendum datus cogatur ipſum dominum defendere? Et teneri eum defendere, docent Cardoſo *ubi ſuprà, n. 20.* Azo *in lege invitus, C. hoc tit.* Faber *in lege ſervum 33. §. penult. ff. hoc tit.* negant autem ſimilem procuratorem cogi dominum defendere Donellus *lib. 18. comment. c. 16.* & plures congeſti ab Oſualdo *ibi, littera N.* Pichardus *in §. 1. Inſtituta de his, per quos agere, n. 44.* Mancius *de defenſoribus, nu.* 10. qui affirmant, regulariter procuratorem ad agendum non cogi dominum defendere, ex lege *munus 43. §. 2. ff. hoc tit.* niſi procurator interveniat in rem propriam, *l. pater 70. ff. hoc tit. d. l. ſervum 33. §. fin.* vel ſi ipſe procurator ſatiſdedit judicatum ſolvi; poſt hujuſmodi enim ſatisdationem cogendus eſt dominum defendere, ne decipiatur is qui ſatiſaccepit. 6 *Diſſolvitur dubitandi ratio.*

CAPUT XIII.

a Idem.

MAndato procuratoris poſt litem conteſtatam à domino revocato, ſi hoc ignorante judice, vel adverſario factum fuerit, judicium quod idem quaſi procurator poſtmodùm expertus eſt, ratum eſſe debebit.

NOTÆ.

N O T Æ.

a *I Dom.)* Gregorius videlicet oonus, qui præſentem conſtitutionem edidit motu proprio, abſque ulla partis conſultatione.

COMMENTARIUM.

1 Concluſio traditur, & probatur. IN præſenti, & in c. 3. & 8. hoc tit. agitur de revocatione procuratoris, e quibus omnibus ſequentem deduco aſſertionem: *Acta à procuratore revocato, ipſo jure nulla ſunt, ſi revocatio ad judicis notitiam, vel adverſarii pervenerit.* Probant eam textus in c. 3. c. in noſtra, c. auditis, hoc tit. c. ex parte 33. de reſcriptis, l. ſi procuratorem 65. ff. hoc tit. l. licet, C. eodem, l. ſi mandatum 15. l. inter 26. ff. mandati, l. ſi autem 7. ff. judicatum ſolvi, l. ſi tantùm 12. ff. ad Macedon. l. ſi verò 12. §. ſed ſi quis, l. cùm quis 38. §. 1. ff. de ſolut. Illuſtraot ultra congeſtos à Barboſa in præſenti Mootero à Cueva deciſ. 43. n. 1, Arias de Meſa lib. 3. variar. c. 43. Baſilius de matrim. lib. 2. c. 15. à n. 8. Olea de ceſſione jurium tit. 1. q. 1. n. 26. Barboſa lib. 2. voto 85. Seſſe tom. 1. deciſ. 81. per totam, Bajo-Arroyo in cap. Quintavallis; n. 14. de jurejurando, Mancius de procuratoribus, tit. 3. n. 333.

2 Impugnatur tradita aſſertio. Sed hæc aſſertio licèt vera ſit, difficilis tamen redditur ſequentibus juris conſiderationibus. Prima naſcitur ex eo, nam mandatum re adhuc integra ita finitur revocarione, ac ſi nonquam celebratum eſſet, l. ſi verò 12. §. ſi mandavero, ff. mandati, l. ſi pater 3. l. per diverſa 22. C. eod. tit. cap. 2. hoc tit. lib. 6. Donellus lib. 16. comm. c. 23. ubi Oſualdus littera A, omnes inſtitutarii in §. item ſi, Inſtituta mandati: igitur etiamſi revocatio ad notitiam procuratoris, judicis, vel adverſarii noo pervenerit, acta cum procuratora revocato, tanquam cum falſo, & mandatum non habente, ipſo jure nulla ſunt. Secunda ex eo provenit, nam poſt litem conteſtatam mandatum procuratoris revocari nequit, l. poſt litem 17. ubi Cujacins, & Faber, ff. hoc tit. d. l. per diverſas 22. tum quia poſt litem conteſtatam non manet res integra; tum quia per litis conteſtationem procurator conſtitutus litis dominus efficitur, l. procuratoribus 22. cum ſequenti, ff. mandati. A Faber in d. l. poſt 17. Petrus Faber lib. 1. ſemeſt. cap. 13. igitur poſt litem conteſtatam in ſpecie hujus textus, & in d. c. 3. hoc tit. non poterat mandatum procuratorium revocari.

3 Mandatum finitur revocatione. Quibus difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, inter proprios, peculiareſque modos diſſolvendi mandatum, præcipuum eſſe ejus revocationem; ſi enim dominus re integra, juxta adducta in c. gratum, de officio delegati, tempeſtivè illud revocavit, mandatum finitur, c. 2. hoc tit. lib. 6. l. ſi verò 12. §. ſi mandavero, ff. mandati, d. l. 12. ff. de ſolut. l. ſed ſi 11. §. 2. ff. de inſtit. actione, l. qui ſervum 47. ff. de acquirenda hæreditate, l. 3. §. ſi ego, ff. quod juſſu, l. 4. §. 1. ff. de manumiſſis vindicta, l. quæſitum 8. ff. de ſervis exportandis, l. ſi cum Cornelius 82. ff. de ſolut. l. mulierem, §. ult. ff. de jure dotium, l. ſi interim 11. §. ſi uxor, ff. de donat. inter, l. Seja, ff. de dote prælég. l. 2. C. de jure dotium, Donellus lib. 16. comment. c. 23. Duarenus ad titulum ff. mandati, c. 3. etiamſi mandatum in perpetuum collatum ſit, l. 4. ff. hoc tit. quia intelligitur celebratum ſub conditione, ſi non revocetur. Faber in d. l. 4. nec intereſt, quod adjiciatur clauſula, *illud non revocandi*, cùm repugnet ſubſtantiæ mandati, unde vitiatur, argumento textus in cap. fin. de conditionibus appoſitis, l. cum precario 12. ff. de precario: nec etiam adjectione juramenti, impeditur ipſa revocatio. Covar. in c. quamvis, 2. part. §. 2. n. 3. de pactis lib. 6. Licèt enim obligationis ſemel contractæ, invito alio ex contrahentibus alter renunriare non poſſit, l. ſicut, C. de O. & A. tamen cùm in mandaro celebrato, & ſuſcepto tantùm ille obligetur ſtatim, qui ſuſcepit; ille verò qui mandavit, poſtea adimpleto mandato; ideò ipſe re integra illud revocare poteſt, niſi mandatum rem neceſſariam contineat, ut in l. Papinianus 14. ff. de publiciana: ubi quia ſoluto pretio ab emptore neceſſariò res à venditore tradenda erat, inde procuratori conſtituto ad ejus traditionem mandatum revocari non poteſt, ut poſt Fabrum in eo textu docent Arias de Meſa lib. 3. variar. c. 13. Bajo-Arroyo in c. fin. hoc tit. in 6. nu. 48. aut ſi in rem propriam mandatum collatum ſit, ut in l. 1. ff. quis ſine manumiſſione. Ubi quamvis revocetor mandatum præſtandi libertatem, quia dominus eam dedit, competit libertas, non ex conſtitutione D. Marci, ſed ex facto ipſo manumiſſionis, l. 3. ff. de ſervis exportandis, l. 3. ff. qui ſine manumiſſione: ſed ſi præjudicium ex revocatione alii ſequatur, ut cùm quis ſtipulatur ſibi, aut Titio ſolvere, non poteſt revocare facultatem ſolvendi Titio in præjudicium debitoris, l. ſi ita 59. ff. de ſolut. ubi Cujacius, ſecus verò ſi adjectus oon eſt Titius in ipſa ſtipulatione, ut in l. penult. ff. de conſtituta pecunia. Nec tunc obſtat textus in l. ſi hominem, ff. mandati, ubi ut mandatum revocetur, deſideratur juſta cauſa. Nam textus ille procedit in procuratore generali revocaote mandatum domini alii præſtitum; eo enim in caſu deſideratur juſta cauſa, quia ob mandatum generale procurator non habet facultatem revocandi mandatum ipſius domini, niſi ex juſta cauſa. Pinellus lib. 2. ſelect. cap. 6. n. 45.

Sed ſi res integra non ſit, quia lis conteſtata reperiatur, non poteſt revocari mandatum, l. poſt litem, 4 Deſideratur, ut res integra ſit.
ff. hoc tit. l. nulla 23. C. hoc tit. l. cujus bonis 9. ff. de curatore furioſi, l. cùm in plures 9. §. mandavi, ff. locati, Cyriacus tom. 2. controverſ. cap. 275. n. 24. Cùm enim per litis conteſtationem quaſi contraxiſſet adverſarius cum procuratore, non poteſt dominus revocare mandatum in ejus præjudicium, nec perſonarum mutatione illum quaſi contractum diſſolvere. Petrus Faber lib. 1. ſemeſtr. c. 13. Myſingerus lib. 5. obſerv. cap. 44. Etiam judicis contemptus in tali intempeſtiva renunciatione datur, ut aſſerit Honorius III. in cap. auditis, hoc tit. ad ejus enim auctoritatem ſpectat, ne ſemel conſtituto judicio mutatio perſonarum fiat. A Faber in d. l. poſt litem 17. Sed quia reverà prior dominus manet, litis rigorem hunc Prætor temperavit, & ipſi domino permiſit facultatem revocandi procuratorem cauſa cognita, alio deſignato, vel litem ipſam ſuſcipiendo, d. l. poſt litem 17. l. in cauſa 27. §. 1. ff. hoc tit. Cauſa autem revocationis naſci poteſt vel ex inimicitia, vel ſi affinitate jungatur adverſario, hæreſve ei exiſtat, c. ex parte 33. de reſcriptis, l. item 19. l. aut 22. ff. hoc tit. vel ſi judicium prævaricationis, ſeu colluſionis detur. Faber in d. l. item 19. aut ſi ob nimias occupationes, & adverſam valetudinem procurator negotium proſequi nequeat, d. l. poſt litem 17. §. ult. l. 18. 19. 20. & 23. ff. hoc tit. Legitimè autem revocato procuratore, geſta antea ab eo ſubſiſtuot, poſtea verò acta cum ipſo, tanquam cum falſo procuratore, nullius momenti ſunt.

Hæc autem mandati revocatio, ſi mandatum ſit generale ad negotia publica, denunciari debet, vel edictis, vel per proclama, ut ad omnium notitiam pervenire poſſit, l. ſed ſi pupillus 11. §. 2. ff. de inſtitoria 5 Revocatio quibus mandari debeat.
actione, Gomez lib. 2. variar. cap. 5. num. 6. ſi ad negotium ſpeciale procurator detur, revocatio denunciari debet illi, cum quo procurator contracturus erat, l. ſi vero 32. §. 2. l. cum quis 38. §. 1. ff. de ſolut. Cancerius tom. 2. variar. cap. 14. num. 173. item ipſe procurator debet certiorari, l. ſi quis mihi, §. penult. ff. de acquirenda hæredit. l. 1. §. ult. ff. ſolut. matrim. & ſi mandatarius adhuc ignarus revocationis exequatur mandatum, validè contrahit, quod utilitatis cauſa receptum eſt, l. ſi vero 12. §. 1. l. diſpenſatori 51. l. diſpenſatorem 62. ff. de ſolut. l. hoc jure 19. §. ſi quis dederit; ff. de donat. l. ſi ſine 22. §. Julianus, ff. rem ratam haberi, l. ſi pecuniam 5. §. idem 2. ff. de condictione cauſa data, l. quod ſervus 11. ff. depoſiti, l. ſi fortè 17. ff. de officio Præſidis, l. ſi cum Cornelius 82. ff. de ſolut. l. 55. ff. de rebus creditis, quo caſu accipiendi ſunt textus in l. 2. l. apud 5. ff. de auro & argento: io mandato etiam procuratoris ad judicia deſideratur, ut revocatio denuncietur judici, ſeu adverſario, c. ex parte 33. de reſcriptis, Acunna in c. tibi 33. n. 2. 63. diſt. Tondutus reſol. beneficialium c. 26. nec contrarium probat textus in cap. ex inſinuatione 3. hoc tit. ubi ſupponitur, ſufficere, ut denunciatio revocationis fiat procuratori, licèt judici, aut adverſario non intimetur; nam pro ejus textus ſolutione gloſſa ibi, verbo Inhibitum, Bohic. in d. c. ex parte 33. de reſcriptis, n. 7. exiſtimant, procuratoris revocationem in ea ſpecie non ſolùm procuratori, verum etiam judici, & adverſario factam fuiſſe: quæ ſolutio divinatoria eſt, quare Innoc. in eo textu diſtingnit inter caſum, in quo revocatur mendatum ante litem conteſtatam; & eum, io quo poſt litem conteſtatam revocatur. Primo caſu affirmat, non eſſe neceſſarium revocationem denunciari parti, vel judici. Secundo verò caſu revocationem nunciandam eſſe etiam adverſario. Verùm hæc diſtinctio refellitur ab anteceſſore noſtro Arias à Meſa lib. 3. variar. c. 43. n. 8. quare his omiſſis ſolutionibus placet ioterpellatio Abbatis, & Felini ibi, quos ſequitur Arias de Meſa ubi ſuprà, nu. 21. diſcrimen enim conſtituunt ioter eum caſum, io quo fides mandati habita eſt io judicio, & ioter eum, in quo ejus fides

des non eſt habita. Primo caſu aſſerunt neceſſarium eſſe denunciationem parti facere; ſecundo verò caſu neceſſarium non eſſe: & primo caſu procedere textum *in d. c.3.* Sed pro hujus interpretationis majori expoſitione, ac cognitione, quando fides mandati in judicio habitadicatur, diſtinguendi ſunt certi caſus. Primus eſt cùm tantum revocatio mandati nota eſt procuratori, & tunc acta in præjudicium revocantis valent. Secundus eſt cùm revocatio mandati eſt nota procuratori, judici, & adverſario; tunc enim ab eo geſta nullius momenti ſunt. Tertius eſt, cùm revocatio denunciata eſt procuratori, & adverſario tantùm, vel judici; & tunc acta à procuratore nullius momenti ſunt. Seſſe *tom.1. deciſ.81.per totam*. Nec tunc obſtat præſens textus, ubi Gregorius IX. affirmat, geſta à procuratore revocato ſciente revocationem, ignaro verò adverſario, vel judice, valere: ergo licèt procurator, & adverſarius neſciant revocationem, geſta à procuratore vires habent: nam omiſſa ſolutione gloſſæ in præſenti, verbo *Revocavit*, & alia Baſilii Legionenſis *lib.5.de matrim. c.15.* qui exiſtimat in præſenti textu, ſtricta juris ratione inſpecta, non valere geſta à procuratore, ſed ex æquitate tantùm ſuſtineri; verius dicendum eſt, disjunctivam illam, *vel*, in hoc textu accipiendam eſſe pro conjunctiva, juxta legem *ſæpe*, *ff. de V.S.* ita ut ſenſus Gregorii ſit, mandato procuratoris à Domino revocato, ſi ignorantibus judice, & adverſario revocationem judicium peractum ſit, ratum eſſe debere; ſi verò alter ex eis ſcierit revocationem, acta à procuratore nullius momenti ſunt.

6 *Traditur ratio decidendi.* Quibus ſic animadverſis, ratio præſentis conſtitutionis ex eo provenit, nam geſta à procuratore in judicio ſine legitimo domini mandato nullius momenti ſunt, *cap. 1.* ubi probavi, *hoc tit.* Sed procurator, cui revocatum fuit mandatum, nullum mandatum habet, quia revocatione mandatum finitur, ſive revocatio fiat expreſsè, de qua ſupra egi; ſive tacitè, alium videlicet conſtituendo procuratorem, *l. ſi quis cum 31.§. fin. ff. hoc tit.* Tondutus *reſol. benefic. c.26.* Petr. Gregor. *lib. 49. ſyntagm. c. 4. n.16.* igitur acta in judicio cum procuratore revocato nullius momenti ſunt, tanquam geſta cum falſo procuratore, aut cum eo qui mandatum non habet: docet Arias de Meſa *d. cap.43. n. 2.* & quia revocatio mandati tantùm præjudicium affert domino revocanti indiſtinctè, non verò adverſario ignoranti: ideò ſi procuratori ante litem conteſtatam ſine cauſa, vel poſteà cum ea, revocatum ſit mandatum, non nocet adverſariò, niſi illi, aut judici fuerit revocatio denunciata, aliàs geſta à procuratore revocato in præjudicium revocantis valebunt, non autem in ejus commodum, *d. c. ex parte 33.* docent Flaminius *lib.9. de reſig. q.25. n.12.* Gratianus *diſcept. c. 18. à n. 37.* Nec difficultates ſuprà adductæ obſtant. Non prima, quia licèt ut mandatum finiatur, ſufficiat revocatio, ita ut ex poſteà geſtis nullum commodum ſentire poſſit dominus, qui illud revocavit; tamen ut præjudicium ſequatur adverſario, debet revocatio denunciari illi, aut judici, ut ſuprà probavi. Nec ſecunda difficultas refragatur, quia licèt poſt litem conteſtatam non poſſit abſolutè mandatum procuratorium revocari; tamen cauſa cognita, dum adeſt nova ratio ſuſpicionis, revocari valet, ut ſuprà dixi, *l. item 19. ff. hoc tit.* unde cùm in ſpecie textus *in cap. 3. hoc tit.* nova cauſa ſuſpicionis adeſſet, ideò revocari potuit mandatum, etiam poſt litem conteſtatam.

7 *Exponitur l. ſi quis ſervo, ff. de ſolutionibus.* Sed ſuprà traditæ aſſertioni primò obſtat textus *in l. ſi quis ſervo 18.ff.de ſolutionibus*, ubi proponitur ab Ulpiano, quod ſi debitori meo juſſero Titio ſolvere, & poſtea revocaverim mandatum, revocatioque ad Titii perſonam pervenerit, nihilominus ſolutionem poſtea factam liberationem præſtare: ex quo textu apertè deducitur, geſta poſt revocationem mandati, etſi denunciatio revocationis adverſario facta ſit, valere. Pro cujus textus expoſitione dicendum eſt, in ejus ſpecie debitorem ignarum revocationis Titio ſolviſſe, & tunc duplici modo poſſe illi contingere liberationem, vel directo jure, vel ope exceptionis; ſi enim ſolvat ignoranti revocationem, liberatur directo jure; ſi verò ſcienti & ſimulanti, liberatur ope exceptionis, & debitor tenetur condictionem furtivam cedere mandanti, ut conſequatur debitum à mandatario: quo modo etiam intelliguntur textus *in l. cùm quis 38. §. ſi debitorem, ff. de ſolutionib. l.3. §. ult. ff. de donat. inter*, junctis traditis à Cujacio *tract. 7. ad Afric. in d. l.38.* Oſualdo *lib.16. Donelli, c.10.* Giurba *deciſ. 79. nu.20.* Coſta *de juris, & facti ignor. cent. 2. diſt. 24.*

Secundò præſenti aſſertioni obſtat textus *in c. fin. hoc tit. lib. 6.* ubi ſtatuitur, procuratorem datum ad contrahendum matrimonium ſtatim poſt revocationem, etiamſi ad ejus, vel alterius contrahentis notitiam revocatio non pervenerit, non poſſe contrahere martimonium, & de facto contractum nullum eſſe: igitur non rectè aſſerimus, deſiderari in revocatione procuratoris, ut revocatio denuncietur procuratori, vel ejus adverſario. Ut huic difficultati ſatisfaciat Thomas Sanchez *lib. 4. de matrim. diſput. 11. n.6.* & alii relati à Baſilio *eod. tract. lib.2. c.15. nu. 18.* exiſtimant, ſpecialiter textum illum procedere in caſu matrimonii, in quo quia talis conſenſus deſideratur, qui per jus ſuppleri non poteſt, ideò matrimonium contractum à procuratore inſcio revocationis nullum eſt. Sed eos refellunt Bajo-Arroyo *in d. c. fin. n.15.* Arias de Meſa *d. c. 43. n. 53.* quare ea ſolutione omiſſa, pro hujus textus, & aliorum expoſitione diſcrimen conſtituendum eſt inter eos contractus, qui pendent ex conſenſu mandantis; & inter eos qui pendent, & perficiuntur tantùm conſenſu mandatarii. Contractus, qui pendent à conſenſo mandantis non ſubſiſtunt poſt revocationem celebrati; illi verò, qui conſenſu mandatarii, ſeu procuratoris perficiuntur, etiam poſt revocationem vires obtinent. Ad primum genus contractuum referendus eſt textus *in d. c. fin.* Alio etiam modo diſtinguit Bajo-Arroyo *in d. c. fin. n. 14.* inter eos actus, ex quibus ſi revocatio nullos eos redderet, damnum, ſeu præjudicium ſequeretur; & inter illos ex quibus etiamſi ſubſiſtant, nullum damnum mandatario ſequitur. Primo caſu affirmat, contractus à procuratore celebratos nullos eſſe; ſecundo verò ſubſiſtere, etiam poſt revocationem, inſcio procuratore ipſius revocationis: juxta quam diſtinctionem accipiunt, & exponunt textus *in l. ſi quis mihi bona, §. pater, ff. de acquirenda hæredit. l.2. §. ſi quis, ff. de donat. l. ſed & ſocius 17. §. 1. ff. pro ſocio, l.1. §. ſi ego, ff. quod juſſu, l. ejus qui, §. quod verò, ff. de rebus creditis*, Arias de Meſa *d. c. 43.* & Bajo-Arroyo *ubi ſuprà*, *num. 18.* 8 *Explicatur c. fin. hoc tit. lib. 6.*

9 *Exponitur Clement. unic. de renunc.* Tertiò præſenti aſſertioni obſtat textus *in Clement. unic. de renunc.* ubi ſtatuitur, renunciationem factam à procuratore conſtituto ad renunciandum beneficium poſt revocationem mandati, etiamſi ad ejus notitiam, vel ſuperioris non perveniat, valere: igitur quia revocatio mandati non impedit, quin procurator mandatum exequatur. Cui difficultati communiter reſpondetur, textum illum ſpecialiter procedere in renunciatione, facta à procuratore deſignato ad renunciationem beneficii; cujus ſpecialitatis rationem adduxi *in c. gratum, de officio delegati*, pro interpretatione textus *in Clement. ultima, hoc tit.* & latius eam proſequuntur Baſilius *de matrim. lib. 2. c. 15. nu. 27.* Tondutus *reſol. benefic. c. 26. per totum*, Covarr. *practic. qu. 9. in fine*, Petr. Gregor. *de beneficiis c. 28.*

10 *Explicatur c. ſi quæ 8. §. ſecus, hoc tit. in 6.* Etiam ſuprà traditis obſtat textus *in c. ſi quæ 8. §. ſecus*, *hoc tit. in 6.* ubi ſtatuitur, quod ſi dominus conſtituat procuratorem, & poſt litem conteſtatam ad judicium veniat, non ut procuratori aſſiſtat, ſed ut litem per ſe proſequatur, cenſetur revocatum mandatum. Ex quo textu apertè deducitur, etiam poſt litem conteſtatam licere domino mandatum procuratori revocare. Agnovit difficultatem gloſſa *ibi*, *verbo Sive*, & duplici modo eam diſſolvere intendit. Primò aſſerendo, quod licèt procurator non poſſit poſt litem conteſtatam, niſi cauſa cognita, revocare procuratorem, ut alium conſtituat; poſſe tamen eum amovere, ut negotium per ſe tractet. Verum hæc ſolutio expreſsè convincitur ex lege *procuratoribus*, *C. hoc tit.* ubi expreſsè aſſerit, dominum litis poſt conteſtationem non habere facultatem proſequendi litem per ſe. Secundò, & verius diſcrimen conſtituit gloſſa inter caſum, in quo procurator invitus revocatur poſt litem conteſtatam, & inter eum, in quo volens, & conſentiens amovetur; nam primò caſu revocatio domino non permittitur ſine cauſæ cognitione, *cap. 2. hoc tit. in 6.* ibi, *poſtea tamen ipſo nolente*. Secundo verò caſu etiam ſine cauſa revocari poteſt mandatum, ut ſatis innuitur in præſenti textu, quia tunc procuratori nulla fit injuria, *cap. ſcienti, de R.I. lib.6. l. nemo videtur*, *ff. eodem*: quo caſu procedit textus *in d. §. ſecus*, in cujus ſpecie cùm dominus lite conteſtata comparuiſſet in judicio, negotiumque tractaſſet, præſumitur revocaſſe mandatum.

Rurſus ſuprà traditis obſtat textus *in l. is cui 64. ff. hoc tit.* ubi Modeſtinus ait: *Is cujus nomine defenſor extitit, ſi ante litem conteſtatam in præſentia fuerit, & poſtulet ſuo nomine litem ſuſcipere, cauſa cognita audiendus eſt.* Ex quibus apertè deducitur, etiam ante litem conteſtatam non poſſe dominum revocare mandatum, niſi probata cauſa. Cujacius *lib.22. obſerv. cap.10.* cenſuit illa verba, *cauſa cognita*, delenda eſſe. Accurſius ut difficultatem diſſolvat, 11 *Explicatur l. is cui 64. ff. de procurat.*

aſſe-

aſſerit cauſæ cognitionem requiri in eo caſu, quia evenire poterat, ut defenſori aliquid abeſſet, ideòque dominum non poſſe revocare mandatum, antequam illud ſolvat. Julius Pacius *cent.2. q. 32.* ut ab hac difficultate ſe expediat, diſcrimen conſtituit inter eum caſum, in quo dominus, qui vult revocare mandatum, poteſt litigare per ſeipſum, vel cogitur per procuratorem litigare, juxta legem 25. *C. hoc tit.* Primo caſu aſſerit Pacius, ſine cauſæ cognitione poſſe revocare mandatum. Secundo verò caſu neceſſariam eſſe cauſæ cognitionem. Verùm his omiſſis ſolutionibus, dicendum eſt *in d. l. is cui*, agi de defenſore alienæ litis, qui pro reo ſatiſdationem judicatum ſolvi præſtitis, ad cujus revocationem ſeu mutationem neceſſaria eſt cognitio cauſæ; quoniam poſt præſtitam ſatiſdationem in eadem cauſa procurator effectus eſt litis dominus, *l. Titius 76. ff. hoc tit.* Donel. *lib.* 18. *comment. c.* 17. ubi Oſualdus *litt. B*, & actoris intereſt cum defenſore potiùs quàm cum domino experiri, ut notat Petrus Faber *lib. 1. ſemeſtr. c.* 13. & quemadmodum procurator poſt litem conteſtatam revocari nequit ſine cauſæ cognitione, ita & defenſor qui præſtitis ſatiſdationem, quia in ſe ſuſcepit obligationem, ut probat textus ſic intelligendus *in l. ſed hæ 35. §. fin. ff. h. t. tit.* docet Oſuald. *lib.* 18. *Donelli*, *c. 17. lit. B.*

12 Exponitur textus in c. quamvis hoc tit. in 6. Deinde obſtat textus *in c. quamvis 2. hoc tit. in 6.* ubi probari videtur, non poſſe dominum poſt litis conteſtationem revocare procuratorem, etſi adſit colluſionis ſuſpicio: igitur quia neque cauſa cognita poteſt procurator revocari. Cui difficultati reſpondendum eſt aſſerendo, poſt litem conteſtatam poſſe procuratorem revocari ob colluſionem, vel ſimilem cauſam: ſed in ſpecie textus *in d. c. 2.* colluſio probari non potuit. Unde cùm non ſolùm cognitio cauſæ, verum & ejus probatio ſit neceſſaria, ut revocari poſſit mandatum poſt litem conteſtatam, merito ob ſuſpicionem tantum colluſionis revocationis locum non eſſe aſſeritur *in d. cap. 2.* non tamen eo caſu prohibetur dominus ſimul cùm procuratore judicio adeſſe, ne ab eo decipiatur, ut docetur *in eodem c. 2. §. verùm*, *l. Paulus*, *§. ſi ſuſpecta*, *ff. hoc tit.* Pro coronide hujus commentarii notandum eſt, hucuſque tradita de facultate revocandi procuratorem ante litem conteſtatam, non procedere in procuratore ſubſtituto: nam hic ſuſcepto ſemel mandato, non poteſt ab ſubſtituente revocari, etſi adhuc res integra ſit, *c. is qui 3. hoc tit. in 6.* quia talis ſubſtitutus cenſetur deſignatus ab ipſo domino; & procurator, qui eum ſubſtituit, functus eſt officio ſuo: unde non poteſt eum revocare, argumento textus *in c. litteris 9. de officio delegati*, licèt contrarium procedat in delegato Sedis Apoſtolicæ ſubdelegante, qui poteſt revocare ſubdelegatum dum res integra eſt, ut docetur *in d. c. is qui 3. c. quamvis 6. de officio delegati*, *c. venerabilis*, *eod. tit. l. 21. tit. 4. partita 3.* docent Molina *tomo 5. de juſtitia*, *diſp. 21. à n. 1.* Caſtillo *lib. 2. controverſ. c. 29. à n. 3.* quia delegatus plus poteſtatis habet in revocatione ſubdelegati, cum facultatem ſubdelegandi habeat à jure communi, ex traditis *in c. 3. de officio delegati*; procurator verò habet facultatem ſubſtituendi ab homine, unde poſt ſubſtitutionem functus eſt officio ſuo; ſi verò ſubſtitutus procurator non acceptavit mandatum, adhuc poteſt procurator mutare voluntatem, quia perfectè non eſt uſus facultate à domino conceſſa, ut notant communiter repetentes *in d. cap. is qui.*

C A P U T XIV.

a Idem.

NOn injuſtè judex proceſſit, qui *b* filium familias in procuratorem admiſit, quamvis ad *c* futuras controverſias conſtitutum. Qui *d* licèt ſimul cum aliis datus fuerit, priùs tamen procurationis officium occupavit: quod fieri nequiviſſet in procuratoribus diverſis temporibus conſtitutis, quoniam dato poſteriori, prioris eſſet procuratio revocata. Potuit quoque is, & debuit à ſententia in eo, quod lata extitit contra ipſum, noſtram audientiam *e* appellare, vel (ſi juſta cauſa excuſabat eundem) ſaltem domino conteſtari, ut ad appellationis beneficium convolaret, licèt appellationem proſequi non teneretur invitus.

N O T Æ.

a *IDem.*) Gregorius IX. videlicet, qui etiam præſentem conſtitutionem edidit. Unde non conſtat de perſona, cui eam direxit.

1 b *Filium familias.*) Qui rectè procurator conſtituitur in judicio, tam ad agendum, quàm ad defendendum abſque patris conſenſu, *c. qui generaliter 5. hoc tit. in 6. l. filius 8. in fine principii*, *ff. hoc tit. l. quoties 4. §. ult. cum l. ſequenti*, *ff. ad Trebell. l. tam 57. ff. de judiciis*, *l. 3. in principio*, *ff. ad Macedonianum*, docent Cujacius *ad Digeſta in d. l. 47.* Petrus Gregorius *lib. 3. partit. tit. 18. c. 5. & lib. 49. ſyntag. c. 4. n. 11.* Donellus *lib. 18. comment. cap. 12.* Mancius *de procurat. n. 74.* A. Faber *in d. l. filius 8.* & *in Juriſprud. tit. 8. princ. 6. illat. 6.* Moez *in d. c. 5. §. 1.* quia prohibitus non eſt, & illæ tantùm perſonæ à procuratoris officio arcentur, quæ prohibitæ reperiuntur, *c. 1. hoc tit. in 6. l. mutus 43. §. 1. ff. hoc tit.* dum tamen filius legitimam ætatem habeat, *l. exigendi*, *C. hoc tit.* ideſt vigintiquinque annos, *d. c. generaliter*, *§. licèt*, ubi Moez, *l. minor 51. ff. hoc tit. l. 19. tit. 5. partit. 3.* docent Cujacius *lib. 22. obſerv. c. 16. & de præſcriptionibus c. 29.* Giphanius *l. 51. ff. de procurat.* Oſuald. *lib. 18. Donel. c. 3. litt. R.* Vviſembach. *diſp. 5. theſi 24.* Vela *differt. 7. n. 50.* Carpio *de execut. lib. 1. c. 8. n. 3.* Petrus Gregorius *d. tit. 18. c. 5.* Langleus *lib. 1. ſemeſtr. c. 4.* Duarenus *ad tit. de procurat.* licèt quamplures exiſtimaverint, ſufficere ætatem 17. annorum: tum quia in ea ætate conſtituti poſtulare poſſunt; tum quia *in l. ſi collactaneus 13. ff. de manum. vindicta*, *§. juſtè*, *Inſtituta ex quibus cauſis*, docetur decem & ſeptem annos habentem poſſe manumitti, procuratoris habendi gratia: ita docuerunt Cironius *in præſenti*, Bronchorſt. *enantioph. centur. 1. aſſertione 49.* Cujacius *ad tit. de diverſis præſcriptionibus*, *c. 29. & lib. 22. obſerv. c. 16. & in l. mandato 23. ff. de minoribus*, Covar. *in c. tua*, *n. 4. de teſtam.* Sanchez *lib. 3. de matrim. diſput. 41. n. 8.* Narbona *de ætate*, *anno 17. qu. finali*, Paulus Buſius *lib. 6. ſubtilit. c. 6.* Marcus Lyclama *ecloga* 12. Sed prima ſententia retenta, à qua recedendum non eſt, propter diſertam Bonifacii conſtitutionem *in d. c. qui generaliter 5. §. ultimo*, fundamentis contrariæ ſententiæ ſatisfaciendum eſt; primò diſcrimen conſtituendo inter advocatum, & procuratorem. Minor vigintiquinque annis ut advocatus in judicio admittitur, quia ut ait Speculator *ad titulum ff. de poſtulando*, *§. 1.* advocationem præbendo, & conſilium præſtando, non ſe obligat minor, *l. conſilii*, *ff. de R. I.* quod aliter accidit in procuratore, qui contraria mandati actione obſtringitur, ut conſiderat Brodeus *in notis ad Polletum*, *lib. 7. hiſt. fori*, *c. 7.* textus etiam pro contraria ſententia adducti procedunt in procuratore ad negotia conſtituto, qui 17. annorum deſignari valet, & aliquando minor, *l. ſed & ſi quis 7. verſ. pupillus*, *cum l. ſequenti*, *ff. de inſtit. actione*, *l. 1. §. cujus*, *ff. de exercitatoria*, *l. 1. §. pupillus 13. de acquirenda poſſeſſ.* ad litem tamen, & in judicio comparendum hæc ætas non ſufficit. Diſcriminis ratio ex eo naſcitur, quia procurator ad negotia, omnia gerit ex perſona domini, *l. denique 3. fin.*, *l. cùm mandato 23. ff. de minoribus*: at verò procurator ad litem per ejus conteſtationem dominus fit, & tanquam dominus cauſam in judicio proſequitur, *l. procuratoribus 27. l. nulla 25. C. hoc tit.* docent, & alias rationes proſequuntur Vinius, Vultejus, & Mancius *in d. §. juſtè*, *Inſtituta ex quibus cauſis*: unde cum minor 15. annis proprio nomine non poſſit efficaciter ſe obligare, quin per in integrum reſtitutionem contractum reſcindat, Pereyra *in l. ſi curatorem*, *verbo Hunc contractum*, *C. de in integrum reſtit.* ideò minor 25. annis procurator in judicio non rectè datur; ad negotia verò ritè deſignatur. Hæc omnia procedunt, niſi in propriam cauſam, aut patris ſui filius ut procurator intercedat; tunc enim etiam minor rectè admittitur, *c. fin. de judiciis in 6.* quo modo accipiendi ſunt textus *in c. ex parte*, *de reſtit. ſpol. cap. continebatur*, *de deſponſ. impuberum*, *cap. indemnitatibus*, *de electione*, *lib. 6.*

c *Futuras.*) Ad futuras enim cauſas procurator rectè datur, *l. 3. ff. hoc tit.* ubi A. Faber, Mancini *de procurat. num. 129.* nec contrarium probat textus *in l. item eorum 6. §. 1. ff. quod cujuſque univerſ.* in illis verbis: *Quia non poſſit videri de ea re, quæ adhuc controverſa non ſit, decreto* 2

datam

b *Foralibus.*) In hac ſexta collectione legitur *forenſibus*: & rectiùs, quia à foro, ideſt judicio, *cap. forus, de V. S.* forenſes cauſæ dicuntur. Innocentius III. *lib. 7. regeſtr. epiſt.* 105. ibi: *Vel conventus ire forenſes.*

2 c *Monachos ſubmovere.*) Gregorius Magnus Benedictinam regulam profeſſus in monaſterio S. Andreæ, ut ipſe teſtatur *lib. 4. epiſt.* 45. & probat Yepes *tom. 1. chronicæ D. Benedicti, cent. 1. anno* 542. ex maternis, & paternis bonis ſex monaſteria in Sicilia conſtruxit, & amplis redditibus ditavit, ut ex Paulo Diacono, & Oſtienſi refert Don Rochus Pirro *tom. 3. Siciliæ ſacræ, pag.* 153. hæc monaſteria, *noſtra*, appellabat ipſe Gregorius *lib. 5. epiſt.* 59. ibi, *monaſterii noſtri*, & *monaſterium noſtrum*; atque tam monachorum, quàm monaſteriorum curam habebat circa ſpiritualia, & temporalia, ut paſſim ex ejus epiſtolis conſtat. Unde in præſenti ait, ſtudii proprii eſſe monachos à litigiis ſubmovere.

3 d *Divinis miſteriis.*) Ideſt horis canonicis, & aliis actibus regularibus: non autem miniſterium accipiendum eſt in præſenti pro Miſſæ ſacrificio; nam in his monaſteriis, & ſimilibus, cùm monachi laici eſſent, tantùm eligebatur unus in presbyterum, qui divina miniſteria obiret. Gregorius noſter *lib. 5. epiſt.* 41. in illis verbis: *Presbyter, qui miſſarum ſolemnia celebraret, debeat ordinari.*

4 e *Monaſterii ſui.*) A D. Gregorio conſtructi, & D. Mariæ dicati, de quo ipſe Greg. *lib. 1. epiſt.* 54. ubi Petro ſubdiacono, de quo in præſenti epiſtola, ſcribit in hæc verba: *Feſtivitatibus Sanctorum deſiderabiliter inſiſtentes, præſentis præceptionis noſtræ pagina ad experientiam tuam neceſſe duximus dirigendum, inchoantes Oratorium B. Mariæ, quod nuper in cella fratrum ædificatum eſt, ubi Maximianus Abbas præeſſe dignoſcitur, Auguſto menſe diſpoſuiſſe nos, adjuvante Domino, ſummo opere dedicare, &c.*

f *Tempore.*) Alibi verò legitur *Prætore*, ſed perperam, ut jam notavit Antonius Anguſt. *in præſenti.*

g *Cancellarius.*) Qualis Cancellarii dignitas, officiumque ſit, dixi *in cap. cauſa, de electione.*

5 h *Cellæ.*) Cella dicta eſt à celando, quia nos occultat, & celat. D. Iſidorus *lib. 15. originum, cap.* 3. Marcus Varro *lib. 4. de lingua Latina*, Feſtus verbo *Cella*, Servius *ad illud Virgilii 1. Æneidos.*

— *Diſtendunt nectare cellas.*

Ut autem variæ ſunt res, quæ celantur, ita diverſæ ſunt cellarum appellationes: ubi oleum cuſtoditur, cella olearis dicitur, *l. 4. §. 1. ff. de penu. legata*: ubi vinum, vinaria, *d. §. 1. l. 3. §. ult. ff. de tritico & vino, l. 1. §. ſi viſerint, ff. de acquir. poſſeſſ.* ubi penus, cella penuaria, *l. 3. §. ſunt autem, ff. de penu legata.* Has & alias complectitur Cicero *lib. de ſenectute*, his verbis: *Semper boni, aſſiduique domini referta cella vinaria, olearia, mellaria, & penuaria.* Hinc cellarius dictus præpoſitus adminiſtrationi olei, vini, & frumenti cellis incluſi, *l. quæſitum* 52. §. *cellariorum, ff. de inſtrum. legato, l. nominatim* 24. *ff. de manumiſſ. teſtam. cap. dilecto, de præbendis, cap. cùm ad monaſterium, de ſtatu monachorum*, latiùs proſequuntur Benedictus Hæphtenus *diſquiſit. monaſt. tract. 3. diſq.* 4. Gerardus Voſſius *lib. 2. de vitiis ſermonum, cap.* 4. Etiam accipitur cella pro cubiculo. Martialis *lib.* 1.

Unde tibi tegula eſt, ac uſta penſio cellæ.

Horatius *lib. 1. ſatyra octava.*

Huc prius anguſtis ejecta cadavera cellis.

Varro *lib. 4. de lingua Latina*, ibi: *Ubi conditum eſſe volebant, à celando cellam appellabant.* Notavit Lipſius *lib. 1. Saturn. cap.* 14. In ſacris autem canonibus accipitur pro brevi cubiculo monachi, *cap. privilegium, de V. S. lib. 6.* Concil. Cabilon. 2. *can.* 61. Turon. 2. *can.* 15. *Nec liceat monachis cellulas habere communes, ubi aut bini habitent; ſed ſingulares jaceant.* Arelat. 2. *can.* 4. inde monachi cellulani appellati ſunt à Sidonio *lib. 9. epiſt.* 3. ibi: *Senatum Lerinenſium cellulanorum.* Illuſtrat Benedictus Hæphtenus *lib. 12. diſquiſit. monaſt. tract. 3. diſquiſit.* 1. Sumitur etiam cella pro monaſterio diverſas cellas habentes. Sanctus Odus *collatione 3. cap.* 22. ibi: *Ganzlinus cum fratribus cellæ Dolenſis nuper fuerat.* Et *cap. præterea 2. de tranſactionibus.* Innoc. III. *lib. 2. regeſt. 14. epiſt.* 113. & *epiſt.* 143. ibi: *De quibuſdam cellis ordinis veſtri.* Ex Sozomeno, & aliis probant Boſquetus *in notis ad dictam epiſt.* 113. Vivar. *de veteri monach. lib. 2. cap. 12. nu.* 16. Unde in præſenti textu cella accipitur pro ipſo monaſterio, ut etiam ſumitur apud ipſum Gregorium *lib. 1. epiſt.* 54. ibi: *Quod nuper in cella fratrum ædificatum eſt, ubi Marinianus Abbas præeſſe cognoſcitur.* Ubi, ni fallor, agit Gregorius de ipſo monaſterio, ſuper quo in præſenti reſcribit Petro Subdiacono. Similiter accipitur apud ipſum Gregorium *lib. 5. epiſt.* 10. ibi: *Si ergo qui vos ex ordine ſequitur, talis eſt, ut circa cellæ ordinationem, fratrumque cuſtodiam.* Hinc accipiendus eſt ipſe Gregorius *lib. 2. dial. cap.* 23. ibi: *Cui ille reſpondit, quid eſt quod loqueris ſoror? manere extra cellam nullatenus poſſum.* Ubi cella ſumitur pro monaſterio, ut exponit Menardus *ad concordiam regul. c.* 45. & plerumque cellula accipitur pro monaſterio parvo. Lupus Abbas Ferrarienſis *epiſt.* 11. ibi: *Cellam S. Ludovici, quam Magnus Carolus Alcuino*, &c. in additionibus Capit. Ludovici Imperat. *tit.* 44. ibi: *Ut Abbatibus liceat habere cellas, in quibus aut monachi ſint, aut canonici.*

COMMENTARIUM.

EX præſenti Gregorii Magni epiſtola ſequens deducitur diſputanda aſſertio: *Monachi non per ſe, ſed per ſyndicum, ſeu œconomum a monaſterio deſignatum cum ſalario, debent cauſas in judicio tractare.* Probant eam textus *in cap. conquerente œconomo monaſterii, de officio Ordinarii, c. Imperatorem, de juram. calumn.* ibi: *In ſuo monaſterio œconomum ſtatuam, qui pro his petere, & excipere debeat.* Et *c. volumus*, 89. *diſt. c. fin. 5. quæſt. 3. cap. cùm ſimus 9. qu. 3. cap. 2. de in integrum reſtit. cap. quia 7. de procurat. cap. cùm cauſam, de judiciis, cap. ſignificavit 48. de appellat. cap. conſtitutus; de religioſis domibus, cap. dilectus 2. de capellis monach. cap. 1. ne clerici, vel monachi, cap. cùm olim 14. verſic. tandem, de privileg. l. omnes 35. §. hoc, leg. placet* 17. ibi: *Syndico conſtituto, C. de Epiſcopis, & clericis.* Faciunt lex 1. §. *quibus, ff. quod cujuſque univerſ.* lex *munerum*, §. *defenſores, ff. de muneribus & honor.* ubi docetur, univerſitatem ſyndicum conſtituere, *l. 13. tit. 2. l. 98. tit. 18. partita* 3. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *lib. 1. juris eccleſ. cap. fin.* Petrus Gregorius *lib. 49. ſyntag. cap.* 5. & *in d. cap. conquerente, de officio ordin. cap.* 3. Boſquetus *in notis ad Innocent. III. lib. 2. epiſt.* 127. Alciatus *lib. 1. parerg. cap.* 5. Rodriquez *tomo 3. qq. regul. qu. 41. art.* 1. Aviles *in cap. 12. Prætorum*, Azevedus *in notis ad Curiam Piſanam, lib. 2. cap. 28. num.* 14. pluribus relatis Oſualdus *lib. 18. Donelli, cap. 12. littera I*, Duarenus *lib. 1. de ſacris eccleſ. cap.* 19. Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. qu. 2. proœmial.* §. 5. *num.* 14. Felician. Vega *in cap. cùm deputati, de judiciis*, Mancinus *in tract. de ſyndicis.* 6 Concluſio deducitur, & probatur.

Sed in præſentem aſſertionem pro dubitandi ratione ita inſurgo. Ad negotia monaſterii procuranda, non ſyndicus, ſed unus ex monachis præponi, conſtituique debet ex conſenſu Prælati, *c. monachi* 35. 16. *q. 1. cap. 2. de poſtulando*; cùm enim Eccleſiæ aliquo canone prohibetur monachis in foro verſari, aut cauſas in judicio tractare, ſemper excipitur utilitas monaſterii, *d. c. 2. de poſtul.* igitur neceſſe non eſt ſyndicum conſtitui à monaſterio; cùm monachi ipſi poſſint in judicio cauſas pertractare. Augetur hæc difficultas ex eo, nam laici non poſſunt procurare, ſeu adminiſtrare negotia Eccleſiarum, *c. quia in quibuſdam, cap. indicatum*, 89. *diſt. cap. in nova* 16. *q.* 7. igitur laicus non poteſt deſignari, ſeu conſtitui ſyndicus monaſterii, ſed potiùs monachus eſt eligendus, cùm ſit perſona eccleſiaſtica. Secundò impugnari poteſt tradita aſſertio in ea parte, in qua ſupponit, ſyndicum eſſe conſtituendum convento, & præfinito ſalario; nam procuratori, ſeu ſyndico voluntario non debetur ſalarium, unde illi non competit actio mandati ad ſalarium, *l. ſalarium 7. §. mandati, leg. finali, ff. de O. & A. l. ſalarium, C. mandati*: & ſi quid ob impenſum laborem illi præſtatur, non ſalarium, ſed honorarium dicitur, *l. ſi remunerandi, ff. mandati*: igitur in præſenti caſu etſi ſyndicus conſtitueretur à monaſterio, ſalarium tamen illi ex conventione aſſignari non poterat, cùm voluntariè eligeretur, ut conſtat ex illis verbis, *ſi comperreris voluntatem.* 7 Impugnatur tradita aſſertio.

His difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt Gregorii Magni deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, quod ſicut privatæ perſonæ ad negotia in judicio peragenda procuratorem conſtituunt, *l. 1. & per totum ff. de procuratoribus*; ita univerſitas, monaſterium, ſeu collegium conſtituunt procuratorem, vel adminiſtratorem bonorum, quem appellant actorem, ſeu œconomum: ſi ad negotia in judicio pertractanda, appellant ſyndicum, ſeu defenſorem, *l. 1. §. quibus, ff. quod cujuſque univerſ.* docent Merillus *differentiarum cap.* 3. Mancius *de ſyndicis, in principio.* Unde cognoſcitur differentia, quæ verſatur inter hunc titulum, & antecedentem; quia in illo agitur de procuratoribus privatorum, in hoc verò de procuratoribus, ſyndicis, ſeu defenſoribus univerſitatis, monaſterii, vel alterius communitatis, ut animadvertunt Gothofredus, Valenſis & Chaſſaneus *ad hunc tit.* Jure etiam civili qui reipublicæ, vel univerſitatis negotia adminiſtrant, dicuntur actores, *l. finali, ff. de officio Præſidis, l. cùm aliquis* 8 Syndicus & procurator.

Digitized by Google

27. *ff. de negotiis geſtis*, *leg. nec civitati 74. ff. de procurat.* licèt alias differentias agnoſcant inter actorem & ſyndicum Mancius *ubi ſupra*, *num.* 13. Vueſembechius *ad titul. ff. quod cujuſque univerſ. n.* 3. qui autem ad negotia univerſitatis, ſeu reip. in judicio tractanda conſtituuntur, ſyndici, ſeu defenſores dicuntur, *d. l.* 1. *§. quibus*, *l.* 1. *§.* 2. *l. munerum*, *§. defenſores*, *ff. de muner. & honoribus*, *l. ita 17. in principio*, *ff. ad Trebell. l.* 8. *ff. de pollicitationibus*: jure autem canonico, qui Eccleſiæ, aut monaſterii rationes curant, & bona adminiſtrant, dicuntur œconomi, *cap. volumus*, 89. *diſt. c. cum vos*, *de officio Ordin. cap. Diaconum*, *c. indicatum*, 79. *diſt.* ſive caſtaldi, *cap. Salvator* 1. *q.* 1. plura de eis congeſſerunt Fileſacus *in d. c. cum vos*, Barboſa *lib.* 1. *juris eccleſ. cap. fin.* Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. quæſt.* 2. *proœmialium*, §. 5. Qui autem negotia Eccleſiæ, ſeu monaſterii in judicio pertractat, dicitur ſyndicus, ſeu defenſor, *cap. veniens* 2. *de in integrum reſtit.* cum aliis ſuprà adductis pro illuſtratione concluſionis.

9 Syndicus à quibus conſtituatur:

Syndicum in judicio conſtituere poſſunt Reſpublica, Univerſitas, collegium, monaſterium; quia cùm quælibet communitas, quantumvis approbata, perſonam non habet, nec per ſe in judicio eſſe poſſit, neceſſe eſt unum eligere, per quem agat, ſeu ſe defendat, *cap.* 2. *§. ſi judicee*, *de in integrum reſtit.* Cicero 1. *in Verrem*, ibi: *Sicilia tota ſi una voce loqueretur*, *hoc diceret*, *quid auri*, *quid argenti*, *&c. quoniam id non poterat*, *harum rerum actorem parum idoneum ipſa delegit.* Unde Athenienſes ſyndicum habuiſſe, ex Demoſthene probat Petrus Gregorius *d. lib.* 49. *ſyntag. c.* 5. Ordo etiam decurionum ſyndicum nominare valet, *l.* 3. *l. item eorum* 6. *§. ſi decuriones*, *ff. quod cujuſque univerſ.* omneſque communitates permiſſæ, & approbatæ, quæ habent arcam communem, etiam ſyndicum deſignare poſſunt, imò & coguntur illum conſtituere, *l.* 4. *ff. de fideicommiſſ. libert.* docent Mancius *ubi ſuprà*, *n.* 15. P. Mendo *lib.* 1. *de jure academico*, *quæſt.* 73. Circa formam autem electionis illud obſervandum eſt, videlicet ut omnes collegii, ſeu communitatis vocentur, & congregentur in locum publicum, *l. penult. C. de legation. l.* 2. *C. de decurionibus*, *lib.* 10. & convocari debent ad ſonum campanæ, vel alio ſigno dato, quo ad ſimiles actus communitatis convocari conſueverunt; abſentes autem, & impediti, jus præſtandi ſuffragium non habent, nec præſentium electionem per abſentes comprobari neceſſe eſt, *l. finali, C. de prædiis decur. lib.* 10. Speculator *in tractatu de ſyndico*, *num.* 2. Et licèt omnes ipſius communitatis præſentes vocari debeant, ex regula textus *in l. finali, C. de auctorit. tut.* tamen non omnium etiam præſentium in unum, eundemque ſyndicum conſenſus deſideratur, ſed ſufficit majoris partis, *l. quod ſi major*, *ff. ad municipalem*, *l. nominatim*, *C. de decurionibus*, *lib.* 10 *l.* 3. *ff. quod cujuſque univerſ.* docet Azevedus *in notis ad Curiam Piſanam*, *lib.* 2. *c.* 18. *n.* 14. Nec etiam in ipſa ſyndici conſtitutione deſideratur ut ſingulorum nomina exprimantur, ſed ſufficit ut dicatur à majori parte ſyndicum fuiſſe conſtitutum, ut docent Gaillus *lib.* 1. *obſerv. cap.* 76. Loſeus *lib.* 2. *de jure univerſ. cap.* 1.

10 Syndicus quis deſignari valeat.

Quoad perſonam autem, quæ poteſt ut ſyndicus conſtitui, illa generalis regula obſervanda eſt, videlicet eos omnes à ſyndici officio arceri, qui procuratores eſſe nequeunt, ut fœminæ, milites, & ſimiles: Mancius *ubi ſuprà*, *num.* 48. cùm ſyndicus à procuratore tantùm in eo differat, quod procurator à privatis, ſyndicus à communitate eligitur: nec tantùm extraneus à Capitulo in ſyndicum eligi valet, verùm & ille qui ex corpore communitatis eſt, *l. planè* 4. *ff. quod cujuſque univerſ. l. ut gradatim*, *§. ſed etſi*, *ff. de muneribus & honoribus*, ſi idoneus eſt, & negotiorum peritus, ut docent Vueſembechius *ubi ſuprà*, *num.* 5. Mancius *num.* 43. Semel ac ritè ſyndicus eſt electus pro ipſa communitate, ipſam debet defendere in omnibus cauſis, niſi mandatum ſpeciale exigant; licèt enim cum libera facultate conſtituatur, tamen in his quæ egent ſpeciali mandato, debet illud ſpeciale adhiberi. Vueſembechius *ubi ſuprà*, *n.* 6. Poteſt etiam ſyndicus juramentum deferre, & præſtare in negotiis communitatis, & etiam de calumnia jurare cogitur, *c. in pertractandis* 3. *de juramento calum.* non autem cogitur ſatisdare, ſicut procurator, *l. item* 6. *§. ult. ff. quod cujuſque univerſ.* ubi gloſſa, & A. Faber: in aliis autem actionibus, ac defenſionibus idem dicendum eſt de ſyndico, ac de quocumque procuratore prædicatur. Nec contrarium probat textus *in d. l. item* 6. *§. actor*, in illis verbis, *judicati actio ei ex edicto non datur*; in quibus docetur, actionem judicati non dari ſyndico, ſeu actori, cùm ea etiam directa detur procuratori, *l. in cauſæ* 27. *in fine*, *l. ſi procurator* 28. *ff. de procurat.* igitur quia ſyndicus quoad judicia non habetur per omnia ut procurator. Nam huic difficultati, omiſſa A. Fabri ſolutione *in d. l. ſi procurator* 28. qui exiſtimavit, judicati actionem non dari ſyndico, aut procuratori; reſpondendum eſt, diſcrimen eſſe conſtituendum inter actionem judicati efficacem, & inefficacem, exceptione videlicet elidendam; actio enim judicati efficax procuratori, aut ſyndico non datur, *d. l. item* 6. *§. actor*; inefficax verò, quæ oppoſita à reo exceptione eliditur, procuratori, ſeu ſyndico competit, ut docet Oſualdus *lib.* 18. *Donelli*, *c. finali littera B*, & ſic de efficaci actione accipiendus eſt textus *in d. l. procurator*; de inefficaci verò textus *in d. §. actor*.

11 Traditur ratio deciſionis.

His ita præmiſſis, ratio præſentis deciſionis ultra illam generalem, quam ſuprà adduximus, videlicet quamlibet communitatem per ſe agere, aut defendere in judicio non poſſe, & ita neceſſariò debere ſyndicum conſtituere, provenit ex vita, & profeſſione monachorum; cùm enim eorum diſciplina ſit divinis officiis vacare, ab ſtrepitu verò judiciorum abſtinere, *cap.* 1. *ne clerici*, *vel monachi*, & alienum ſit à regulari converſatione, ſi ſe concertationum forenſium velint peritos oſtendere, *l. Conſulta*, *Cod. de teſtam. l. repetita*, *C. de Epiſc.* ideò debent non per ſe, ſed per ſyndicum monaſterii negotia procurare, aut potiùs illa deſerere, quàm ſe illis implicare. Facit ad rem celebris auctoritas Petri venerabilis Heremitæ Carthuſienſis, qui *lib.* 6. *epiſt.* 18. ita ſcribit: *Quid ad nos*, *iſta Carthuſienſis Ordinis inſtitutio eſt mala*, *ſi qua noverint iis*, *ad quos ſpectant*, *nota facere*, *non autem litigare*. *Eorum eſt ſimpliciter quod ſentiunt dicere*, *non autem palatia ad accuſandum intrare*: *non eſt eremi noſtri judiciis adſtare*; *non eſt eorum qui mortui mundo videntur*, *in publicis negotiis actores*, *vel defenſores exiſtere*: *nihil ſimplicitati noſtræ cum malitia ſæculari*; *nec decet*, *ut qui in ſæculo eremum elegimus*, *nunc de eremo ad ſæculum redeamus*, *ut ſponte cunctis nolentibus & reclamantibus judicum nos tribunalibus ingeramus*. Rectè ergo Gregorius Magnus in præſenti jubet monachis ſuis, ut potiùs ſalario conſtitutum ſyndicum eligant, per quem negotia monaſterii tractentur, quàm ſe forenſibus negotiis immiſceant.

12 Reſpondetur difficultatibus.

Nec obſtant difficultates ſuprà expenſæ. Non prima; nam licèt juxta proximè tradita potiùs monachis expediat ſyndicum conſtituere, quàm per ſe negotia forenſia tractare; hoc tamen ad honeſtatem pertinet, non autem omninò ad neceſſitatem: quare aliquando, veluti ob ſummam paupertatem, ſi non poſſunt ſyndicum conſtituere, quia unde ſalarium conſtituant, non habent, negotia per ſe procurare valent, ut in præſenti docent communiter repetentes, Vivianus etiam, & Valenſis hic; quo caſu accipiendi ſunt textus *in d. cap. monachi*, *cap.* 2. *de poſtulando*. Nec etiam obſtat ipſius difficultatis augmentum, quia jura in eo adducta non loquuntur in ſyndico ad negotia temporalia in judicio diſceptanda; ſed in œconomo, ſive generali adminiſtratore in locum abſentis Prælati, vel tempore, quo vacat Eccleſia, deſignato; laicus enim non poteſt eſſe generalis adminiſtrator in locum Prælati abſentis, ut ſupponit noſter Gregorius *libro* 7. *epiſt.* 66. debet enim hoc officium committi clericis idoneis, nulla improbæ vitæ ſuſpicione notatis, *cap. indicatum*, *diſtinct.* 89. ii debent eligi ab Epiſcopo, *cap. cum ſimus* 9. *quæſt.* 3. *cap. cum vos* 4. *de officio Ordinarii*, & plerumque de gremio ipſius Eccleſiæ, *d. cap. quia in quibuſdam*. Quare rectè ſtatutum fuit in Concilio Chalcedon. relato *in d. cap. quia*, ut laici non poſſint præponi adminiſtrationi rerum Eccleſiæ. Plura de his œconomis adducunt Fileſacus *in d. cap. cum vos* 40. *§.* 2. *de officio Ordinarii*: Barboſa *libro* 1. *de jure eccleſiaſtico*, *cap. ult.* at verò quoad negotia temporalia (ut ſunt quæ in foro tractantur) laici nominari, & conſtitui ſyndici poſſunt. Nec obſtat ſecunda difficultas contra ſecundam partem præſentis concluſionis adducta; quia licèt illis, quibus mandatur negotiorum adminiſtratio, non poſſit aſſignari certum ſalarium, *d. l. ſalarium* 7. quia mandatum gratuitum eſſe debet; & ſi ſalarium, aut ſtipendium aſſignaretur, mandatum excederet fines, & in contractum locationis tranſiret, *l. ſi tibi* 24. *ff. præſcriptis verbis*, *leg.* 1. *Cod. mandati*, *§. fin. Inſtit. eodem tit.* tamen perſonis, quibus conſuevit ſalarium aſſignari, conſtitui poteſt, *l.* 1. *Cod. mandati*, *l.* 1. *§. ſi cui*, *ff. de variis & extraordin. cognit.* docent Pancirola *lib.* 2. *var. cap.* 150. Marcellus Donat. *in notis ad Suetonium in Auguſto*, *cap.* 32. quare ſyndico rectè conſtitui poteſt ſalarium, & ſic in præſenti S. Gregorius ſcribit Fauſto ſalarium eſſe conſtituendum.

13 Intelligitur textus in c. inſuper 9. de teſtibus & atteſtationibus.

Sed ſupradictæ concluſioni obſtat textus *in cap. inſuper* 9. *de teſtibus*, *& atteſtationibus*; ubi Priori, & Fratribus ſanctæ Trinitatis monaſterii reſcribitur, ut in cauſis ſui monaſterii poſſint unum, aut duos monachos ad agendum & defendendum nominare, qui actores, ſeu reſpon-

ſales

Digitized by Google

ſales dicuntur; & illi non poterant ut teſtes adhiberi in cauſa, quam ut reſponſales peragunt; alii verò monachi poterunt pro monaſterio teſtificari. Ex quo textu expreſsè deducitur, ipſos monachos poſſe in judicio cauſas monaſterii tractare, & defendere: ergo non rectè docemus in noſtro textu monachos debere ſyndicum conſtituere ad agendum, & defendendum. Cui difficultati ex ſuprà traditis ſatisfaciendum eſt afferendo, præſentem textum procedere tantùm de honeſtate, non verò de neceſſitate: & ſic juſtis ex cauſis poſſe monachos ipſos negotia ſui monaſterii in judicio procurare, ut *in d. cap. ſuper*. Quomodo autem in eo textu monachi poſſint in propria cauſa teſtificari, non eſt noſtri inſtituti examinare: videndi ſunt Farinacius *de teſtibus quæſt.* 6. Balboa *in cap. tertio loco, de probationibus*, Seſse *deciſ.* 169. Everardus Bronchorſt. *cent.* 1. *aſſert.* 49. Eadem ſolutione accipiendus eſt textus *in cap. cùm deputati* 16. *de judiciis*; ubi cùm agatur de Templariis, de quibus *in cap.* 3. *cap. petiiſti* 20. *de privil.* & quidam ex eis fuiſſent propoſiti Præceptores in quibuſdam domibus ſuæ religionis, cauſas procurabant in judicio; & cùm judices noluiſſent eos tanquam procuratores admittere, quia licitum non erat illis forenſium cauſarum curam agere, qui pacificis decreverant ſtudiis inhærere, Innocentius III. juſſit prædictis judicibus, ut eos ad agendum, & defendendum admitterent. Cujus deciſionis ratio provenit ex proximè traditis; nam licèt honeſtum non eſſet Templariis negotiis ſæcularibus ſe immiſcere, tamen cùm negotia eſſent proprii monaſterii, ideò potuerunt etiam in judicio ipſa procurare, ut poſt Hoſtienſem docuit Felicianus Vega *in d. cap. cùm deputati*. Etiam juxta eandem doctrinam accipiendus eſt textus *in cap. præterea* 2. *de tranſact.* in illis verbis: *Fratres illi ſeſe conſiſtentes in jure*, &c. Ex quibus verbis deducitur, monachos per ſe, nullo ſyndico deſignato, in judicio comparuiſſe, quod ex ſuprà traditis procedit; nam cùm præſens Gregorii deciſio tantùm loquatur de honeſtate, non verò neceſſitatem importet, ideò monachi in illius textus ſpecie potuerunt per ſe, nullo ſyndico deſignato negotia ſui monaſterii in judicio defendere.

14 Exponitur c. 2. de in integrum reſtit. Secundò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. cùm veniſſet* 2. *de in integrum reſtit.* in illis verbis: *Sed judices auctoritate Apoſt. monachis injunxerunt, ut ſyndicum, ſeu procuratorem eligerent, qui in cauſis monaſterii, & conſultatione ageret, & utiliter reſponderet*. Quæ verba duas & magnas continent difficultates. Prima militat adversùs ſolutionem ſuprà traditam; nam ſi monachi per ſe cauſas ſui monaſterii procurare poſſunt cum licentia ſui Superioris, & etiam ob honeſtatem debent ſyndicum nominare, quomodo judices in eo textu monachis injunxerunt, ut ſyndicum eligerent? ſiquidem ipſi cauſam agebant, & proſequebantur jam cœptam coram Romano Pontifice: igitur monachi non tantùm de honeſtate, verùm de neceſſitate debent ſyndicum eligere. Secunda difficultas ex dictis verbis naſcitur; nam ſuprà diximus, magnum eſse diſcrimen inter procuratorem, & ſyndicum; ſiquidem procurator eſt deſignatus à privatis ad negotia in judicio tractanda, ſyndicus verò conſtitutus à communitate: ergo non rectè judices in eo textu confusè jubent monachis, ut conſtituant ſyndicum, aut procuratorem, cùm tamen ſyndicum ex ſupradictis nominare poſſint. Etiam alia naſcitur difficultas ex eo, nam ſyndicus non poteſt conſtitui ſine licentia, & auctoritate Prælati, *cap. cauſam quæ, de judiciis*, & ex noſtro textu conſtat: ſed in eo textu non erat Prælatus, qui ſyndicum conſtitueret, ſiquidem jam deceſserat: ergo non poterat ſyndicus conſtitui. Primæ difficultati reſpondendum eſt, in eo textu monachos coram judicibus delegatis non comparuiſse per ſe, unde judices illi induxerunt, ut ſyndicum eligerent ad agendum & excipiendum; ſi autem ipſi per ſe, quia erat negotium monaſterii, voluiſsent comparere, audiendi erant, nec tunc cogerentur ſyndicum nominare. Secundæ difficultati ſatisfaciendum eſt concedendo, magnum eſse diſcrimen inter ſyndicum, & procuratorem; ſed aliquando ſumi unum pro alio, quia ubi conſtat de poteſtate, & voluntate conſtituentis, parum de verbis curandum eſt, *cap. petitio* 9. *de procuratoribus*. Nec obſtat ſecunda difficultas, ſi animadvertatur, in eo textu agi de electione Prælati monaſterio competenti, vel non; quare ob illam cauſam, ſicut & ob alias, ad monaſterium ſpectare ſede vacante potuit ſyndicum conſtituere, ut in eo textu notant Hoſtienſis, Cardinalis, & alii repetentes.

Deinceps ſuperiori aſsertioni obſtat textus *in cap. edoceri* 21. *de reſcriptis*, in illis verbis: *Cùm ex officio tenerentur congregationum ſuarum negotia in judicio procurare*. 15 Exponitur textus in c. edoceri 21. de reſcriptis. Ex quibus verbis depromitur, Abbates ratione officii teneri monaſteriorum negotia in judicio procurare: ergo nec monachi, nec ſyndici, ſed potiùs Prælati debent agere, & excipere in judicio cauſas monaſterii, ut adimpleant officium ſuum. Cui difficultati reſpondendum eſt, Abbatem, & quemlibet Prælatum teneri procurare negotia ſui monaſterii, tanquam bonus adminiſtrator; non tamen in judicio per ſe comparendo ad agendum, vel defendendum; ſed tantùm per ſyndicum, aut procuratorem: neque illa verba, *negotia procurare*, inducunt neceſſitatem perſonalem, ſed tantùm curam in electione perſonæ, per quam in judicio negotia procurentur.

TITULUS XL.

De his quæ vi, metuſve cauſa fiunt.

CAPUT PRIMUM.

Alexander III. a *Oſcen. Epiſcopo, & Priori ſanctæ* b *Mariæ Cæſarauguſt.*

RElatum eſt ad audientiam noſtram, quod cùm quidam vir nobilis, prudens, & potens A nomine M. mulierem de Oreja quondam uxorem ſuam c ſuſpectam haberet, fratri, & militibus d ſuis præcepit, ut eam longè ad privata loca deducerent, & gladio occiderent: quam cùm ipſi ad quamdam ſilvam duxiſſent, & evaginato gladio eam occidere vellent, eadem ad pedes cognati cecidit, & ut ſibi vitam ſervaret lacrymoſa ſupplicatione rogavit. Cognatus verò miſericordia, & pietate ductus, ei ſub tali conditione pepercit, quod in monaſterio de e Colobres habitum monaſticum deberet ſuſcipere. Quo audito maritus ejus, quia reſervata erat ad vitam, grave plurimùm tulit; ſed tamen poſtmodùm acquievit. Sicque factum eſt, quod duos Epiſcopos f Cæſarauguſtan. & g Triaſcon. ut eam h benedicerent, & ei velum imponerent, ad monaſterium ipſum adduxit. Epiſcopi verò rem ignorantes, & quia i juvenis erat, & filium habebat parvulum, mutationem vitæ ſuſpectam habentes, eam ſeorſum convenerunt, quæ utique ipſis rem per ordinem patefaciens, quod mortis timore, & non bono animo monaſterium intrabat, Epiſcopis de morte ipſius timentibus, & quod ab ea audierant, propalare nolentibus, alter eorum, Tiraſſon. ſcilicet, ut viri illius tyrannidi ſatisfacere videretur, mulieri velum imponere ſimulavit. Tandem autem viro, & fratre de medio ſublatis, prædicta mulier de monaſterio exivit, & cuidam nobili, P. videlicet de Camberis nupſit. Sorores autem cùm reclamarent, & Epiſcopo m Calaguritan. conqueſtæ fuiſſent, & Epiſcopus non poſſet eam videre, nec ſuper his convenire; ad inſtantiam ſororum eam, & virum, quem acceperat, excommunicavit, & totam terram ejus interdixit, ignorans quomodo res proceſſiſset: quam utique ſententiam ven. f. noſter n Tarraconen. Archiepiſcopus poſtmodùm confirmavit. Nos igitur de honeſtate, & prudentia o veſtra confidentes, cauſam ipſam experientiæ veſtræ duximus committendam, & fine canonico terminandam. Ideòque diſc. v. per A. ſ. præc. m. quat. prædictam mulierem, & virum, recepto juramento,

quod veſtro debeant ſtare mandato, ab excommunicationis vinculo abſolvatis: deinde tam mulierem, quàm Prioriſſam, & moniales præſcripti monaſterii ante veſtram præſentiam convocantes, cauſam diligentiſſimè audiatis, & fine canonico terminetis. Quod ſi legitimè probatum fuerit, non timore mortis prædictam M. Religionem intraſſe, aut quod fecit, ratum poſteà habuiſſe, ipſam ad monaſterium redire, & habitum depoſitum ſumere, cenſura eccleſiaſtica compeſſatis.

N O T Æ.

1 a *OSſcenſi.*) Ità legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & poſt Concilium Lateranenſe *part.* 50. *cap.* 13. Oſcenſis urbs duplex reperitur in noſtra Hiſpania, alia dicta Oſca Bæticæ, vulgò *Gueſcar*, cujus meminerunt Ptolomeus *lib.* 2. *geograph. tabul.* 1. *cap.* 4. & ibi Joſephus Moletius *fol.* 4. Hieronymus Vuſcellus *fol.* 85. Rodericus Caro *in notis ad chron. Flavii Dextri, anno* 52. *lit. I.* Alia eſt civitas pervetuſta in Celtiberia Hiſpaniæ citerioris, in Regno Aragoniæ, vulgò *Gueſca*: ejus topographiam tradiderunt ex antiquis Ptolomeus *lib.* 2. *tabul.* 2. *Europæ, cap.* 6. Plinius *lib.* 3. *hiſt. cap.* 3. Strabo *lib.* 3. *geographiæ.* Ex recentioribus Ludovicus Nonius *in ſua Hiſpan. cap.* 83. Didacus de Ainſa *lib.* 1. *hiſtor. Oſcenſis, cap.* 1. De hac in præſenti agitur, quæ jam à primis Eccleſiæ temporibus Cathedra Epiſcopali decoratur: ejus Præſul Gabinius ſubſcripſit Concilio Toletano 3.

2 b *S. Mariæ Cæſaraugaſt.*) Cæſarauguſta, ſive Cæſarea Auguſta, ut vult Zurita *in notis ad Antonini itinerarium, pag.* 533. Salduba appellata ab Ortelio *in theatro, verbo Cæſarauguſta*, Auripa dicta ab Archiepiſcopo Toletano *lib.* 1. *hiſtoriæ, cap.* 3. Petro Antonino Beutet *hiſtoriæ Hiſpan. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 7. civitas eſt perantiqua Hiſpaniæ citerioris, & nobiliſſima, in Edetanis, totius Regni Aragoniæ Metropolis, ab Auguſto Cæſare in coloniam deducta. Nonius *in ſua Hiſpania, cap.* 28. Olim Regum fuit ſplendida Curia: eam debitis extollunt laudibus Ludovicus Lopez *in hiſtoria Cæſarauguſtana*, quem laudat Coronel. *in notis ad Gongoram, tom.* 3. *pag.* 435. P. Merillus *de antiquitate Cæſarauguſt. lib.* 1. *cap.* 1. Tamayo de Salazar *in Martyrol. Hiſpaniæ, die* 2. *Januarii, & die* 29. *& Martii die* 24. Non minùs celebre eſt apud omnes nationes templum Beatæ Mariæ adhuc viventi ab Apoſtolo D. Jacobo dicatum, vulgò *de el Pilar de Saragoſſa*; quod conſtruxit juſſu Deiparæ Virginis ſuper columna, ſeu pilari inter Angelorum cantus viſibiliter apparentis, ut referunt & probant Martinus Deltio *diſquiſit. magic. lib.* 2. *quæſt.* 26. *ſect.* 4. *pag.* 223. Iſella *in lib. Reg. Milit. S. Jacobi, c.* 3. Vaſcus *in chron. anno* 37. & 44. Garibay *in compendio Hiſtor. Hiſpan. lib.* 7. *cap.* 2. & 4. Vivar. *in notis ad Flavium Dextrum, anno* 37. *num.* 3. Michael Martinez *in interpret. trium epigram. ipſius Eccleſiæ, pag.* 79. Alii quamplures, quos congerit Lezana *in juris alleg. pro ipſa Ecleſia Sanctæ Mariæ, in princ. pag.* 7. Hæc Eccleſia Canonicorum regularium fuit jam à temporibus Innocentii II. ut latè probant Lezana *ubi ſuprà*, Pennotus *lib.* 2. *hiſtor. canonic. regul. cap.* 31. *num.* 3. & manſit regularis uſque ad annum 1604. quo anno facta eſt ſæcularis.

3 c *Suſpectam habeas.*) De adulterio videlicet, & ſic zelotypiæ furore accenſus, ut interpretatur D. Antonius Feloaga *in præſenti, veſtig.* 1. qui plura eruditè de zelotypia cumulavit. Videndi etiam ſunt P. Serlogus *in Cantica, tom.* 3. *pag.* 544. Philippus Camerarius *tom.* 1. *horar. ſucceſſiv. centur.* 1. *cap.* 53. & *cent.* 2. *cap.* 34. Beyerlinch *in theatro vitæ humanæ, verbo Zelotypia.*

d *Milites.*) Ideſt beneficiarios ejus, & vaſſallos.

4 e *De Colobres.*) Legendum eſt *de Tulebras*; anno enim 1157. in oppido de Tulebras conſtructum fuit monaſterium Ordinis Ciſtercienſis, quod poſtea dictum fuit Divæ Mariæ de Charitate, ut conſtat ex quodam privilegio illi conceſſo à Sanctio Navarræ Rege era 1195. in illis verbis: *Ego Sanctius per Dei gratiam Pampilonenſium Rex, facio hanc chartam donationis, ac textum ſcripturæ in perpetuum valiturum, Deo, & monaſterio S. Mariæ Charitatis, quod antea vocabatur Tulebras, & vobis Dominabus ſanctimonialibus ibi nuper ſervientibus Deo, tam præſentibus, quàm futuris, de toto illo Regaliſſimo de Tulebras, ut habeatis illum, & poſſideatis vos, & omnes ſucceſſores veſtræ, tam præſentes, quàm futuræ deinceps jure hæreditario in perpetuum, & faciatis inde quidquid volueritis, ac quietè, &c.*

5 f *Cæſaraugaſtan.*) Non exprimit Alexander III. an Eccleſiæ D. Mariæ Pilaris, vel Eccleſiæ ſancti Salvatoris. Pro cathedralitate utriuſque Eccleſiæ doctè certatum & perpugnatum invenitur: pro Eccleſia D. Mariæ plura adduxit poſt alios Lezana in duplici allegatione, pro cathedralitate Eccleſiæ ſancti Salvatoris Frances Urrutigoyti *in tractatu de unica cathedralitate Cæſarauguſtana.* Illud certum eſt, temporibus noſtri Alexandri Eccleſiam Cæſarauguſtanam tantùm Epiſcopalem fuiſſe, poſtea verò Joannes XXII. metropolitico jure decoravit, eique ſubjecit Oſcenſem, Tiraſſonenſem, Pampilonenſem, Calaguritanam, & Segoruenſem Eccleſias, ut ultra ſcriptores ſuprà jam datos referunt Pennotus *lib.* 7. *canonic. regul. cap.* 31. *num.* 3. Boſquetus *ad Innocentium lib.* 1. *epiſt.* 77.

g *Triaſcon.*) Legendum eſt *Tiraſſon*, ſive Turiaſſon. 6 Turiaſſo enim antiqua Hiſpaniæ civitas Epiſcopalis eſt, olim in Tarraconenſi citeriori, hodie in Confinio Caſtellæ & Aragoniæ ſita; vulgò dicitur Tarazona: de ea nonnulla adduxerunt Rodericus *lib.* 1. *hiſtor. cap.* 5. Tamayo *in Martyrol. Hiſpaniæ, die* 28. *Aprilis*, Boſquetus *in notis ad Innocentium III. lib.* 2. *epiſt.* 2. *regeſtr.* 14.

h *Benedicerent.*) His enim temporibus Epiſcopi Sanctimonialibus velum imponebant, ac ipſas Deo dicatas conſecrabant, ut probavi *in cap.* 1. *de temporibus ordin.*

i *Quia juvenis erat.*) Et ſic adhuc juvenilibus ardoribus ſubjecta, quorum improbos effectus referunt D. Antonius de Feloaga *in præſenti, fol.* 55. Savarus *in notis ad Sidonium lib.* 1. *epiſt.* 2. & *lib.* 2. *epiſt.* 4. & *lib.* 7. *epiſt.* 2. Ludovicus Creſolius *lib.* 2. *myſtag. cap.* 3. *ſect.* 4.

l *Propoſuit.*) Ideſt proteſtavit, unde nulla profeſſio 7 poſtea emiſſa vires obtinebat: nam proteſtatio inducit ut actus, in quo adhibetur, nihil ultra intentionem operetur, *l. pro hærede* 20. §. 5. *ff. de acquirenda hæredit. l. & ſi quis* 14. *§. ſed interdum, in fin. de relig. & ſumpt. funer. leg. Neſennius* 34. *ff. de negot. geſtis, leg. alimenta* 11. *leg. quod in* 13. *l. ſi paterno* 15. *C. eodem, l. ſi debitor* 4. §. 1. *ff. quibus modis pignus ſolvitur, juncta l. ſicut* 8. *§. non videtur, ff. eodem.* Et licèt proteſtatio in præſenti caſu facta non fuiſſet ipſi marito, aut militibus, qui eam ducebant; tamen cùm ob metum, & majorem vim proteſtatio fieret, ſufficiebat ut coram honeſtis perſonis mulier proteſtaretur, ut *in cap. fin. de appell. l. cùm verò* 26. §. 1. *ff. de fideicommiſſ. libert.* Docent Franciſcus de Ponte *conſil.* 131. *num.* 538. Iranzo *de proteſtatione, cap.* 47. *num.* 16. Corraſius *in centuria Toloſana, cap.* 31.

m *Calagurit.*) Eccleſia Cathedralis eſt in Cantabria, cujus originem, & Præſulum ſeriem refert Ægidius Gonzalez *in theatro ipſius Eccleſiæ.*

n *Tarraconenſis.*) Tarraco vetuſtiſſima Hiſpaniæ cite- 8 rioris civitas eſt, vulgò dicta *Tarragona*, olim clariſſima Romanorum colonia, ut pluribus inſcriptionibus, & numiſmatibus probat magnus Ant. Auguſt. *dialogo* 7. ejus Archiepiſcopus jam à temporibus Caroli magni octo diœceſibus præeſt, ut refert Boſquetus ad Innocent. III. *lib.* 1. *epiſt.* 77. plura de hac pernobili urbe tradunt Gerundenſis *lib.* 1. *Paralip. tit. de Tarracona*, Ludovicus Puente *in hiſtoria Tarracon.* Puiada *in hiſt. Catal. lib.* 1. *c.* 22. Tamayo à Salazar *in martyrol. Hiſp. die* 2. *Januarii*, & nos *in cap.* 24. *de jurejur.*

o *Veſtram.*) Licèt enim temporibus Alexandri III. 9 clauſura monialibus indicta eſſet, & pluribus antea retrò ſæculis, ut probat latè Gibalinus *de clauſ. diſquiſit.* 1. *cap.* 1. tamen juſtis ex cauſis permittebatur egreſſus, uſquedum Bonifacius III. *in cap. periculoſo, de ſtatu regul. lib.* 6. omnem egreſſum prohibuit; quam prohibitionem poſtea confirmarunt PP. Concilii Trident. *ſeſſ.* 25. *de regul. cap.* 15. Unde ut veritas cognoſceretur, potuerunt judices delegati in præſenti ſpecie Prioriſſæ, & monialibus jubere, ut comparerent in judicio.

COMMENTARIUM.

EX præſenti deciſione omnes repetentes ſequentem de- 10 *Concluſio deducitur, & probatur.* ducunt aſſertionem: *Si quis metu mortis monaſterium ingrediatur, poteſt illud deſerere, niſi poſtea profeſſionem vel expreſsè, vel tacitè ratam habuerit.* Probant eam textus *in cap. puellæ, cap. ſicut* 9. 20. *quæſt.* 1. *cap. præſens* 20. *quæſt.* 3. *cap. ſi qui* 14. *quæſt.* 5. *c. non eſt* 55. *quæſt.* 1. *c. ultimo* 23. *quæſt.* 5. *cap. jam vero* 23. *quæſt.* 6. *cap.* 1. *cap. ſicut, cap. cum virum, de regul. cap. dudum, de converſione conjug. cap. fin. qui clerici vel voventes, cap. penult. de ſtatu regul. lib.* 6. Nicolaus *ad conſulta Bulgarorum, cap.* 87. quem refert Antonius Auguſt. *in epit. juris, lib.* 9. *tit.* 4. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Feloaga *in repetitione ad hunc textum*, Cabreros *de metu, lib.* 2. *cap.* 21. *nu.* 32. & *c.* 10. *num.* 25. Franciſcus Hallierius *de ſacris electionibus ſect.* 5. §. 10. Leo Pinellus *in cap.* 2. *de regul. §.* 6. *num.* 206. Vaſ-

quez

Digitized by Google

quez 3. part. in tertiam, diſp. 240. cap. 3. n. 34. Balboa in c. ſi verò 8. n. 2. de jurejur. Bajo-Arroyo in eod. textu, nu. 15. Tamburinus de jure Abbatum, tom. 1. diſp. 2. q. 1. Cironius in c. 1. de converſione conjug. in 5. compil. Seſſe tom. 1. deciſ. 60. plures congerens Luna & Arellano lib. 1. antin. cap. 3.

11 *Impugnatur hæc aſſertio.* Sed in hanc aſſertionem, omiſſis traditis ab Arellano ubi ſuprà, pro ratione dubitandi ita inſurgo. Sicut in ingreſſu religionis profitetur certa regula deinceps obſervanda, ita in ſuſceptione baptiſmi amplectitur vera fides catholica veraciter defendenda, & ſequenda; ſed qui per vim, & metum ſuſcepit baptiſmum, & profeſſus fuit fidem catholicam, tenetur in ea permanere, cap. majores, §. item quæritur, de baptiſmo: igitur & qui profeſſus fuit regulam monachalem, tenetur in ea perſiſtere. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam valet argumentum de juramento ad votum, cap. magnæ, de voto: probat Caſtro Palao de obligatione juramenti, diſput. 2. part. 4. num. 2. ſed juramentum metu extortum obligat, & obſervandum eſt quoties non datur diſpendium ſalutis æternæ, cap. ſi verò, de jurejurando: igitur & votum emiſſum in ingreſſu religionis debet obſervari, dum ſine diſpendio ſalutis æternæ ſervari poteſt. Secundò augetur prædicta difficultas ex eo, quia licèt metus, qui incutitur cauſa extorquendi conſenſum in ingreſſu religionis, reddat nullum ingreſſum ipſum; tamen metus, qui incutitur à cauſa libera, non cauſa extorquendi talem conſenſum, non reddit actum nullum, quia licèt ab extrinſeco incutiatur, cùm non gratia extorquendi talem conſenſum incutiatur, votum, ſeu ingreſſus religionis vires habet. Ratio etiam eſt, quia tunc non compellitur quis ad vovendum ab alio, ſed à ſe ipſo, cùm nullus exigat tale votum, ſed voluntariè illud emittat; ideò matrimonium celebratum à virginis defloratore, ob periculum mortis, quia pater illum interficere volebat, validum eſt. Sanchez de matrimonio diſput. 12. num. 14. Henriquez eod. tract. lib. 11. cap. 9. num. 2. & ideò in leg. mulier 22. de eo quod metus cauſa, licèt metus ſervitutis aliàs juſtus ſit, l. 3. §. vim, ff. hoc tit. non tamen infirmat promiſſionem à liberta patrono factam, à quo metuebat revocari in ſervitutem; quia ipſa ſibimet intulit metum, ut docent Faber in ration. ad ipſum textum, Cujacius lib. 11. qq. Pauli, ibi: igitur in præſenti ſpecie cùm metus mortis illatus non fuiſſet mulieri, ut religionem ingrederetur, ſed ipſa ſibi hunc metum intuliſſet, profeſſio ab ea emiſſa valida fuit.

12 *Diſſolvitur difficultas.* Qua dubitandi ratione ita fulcita non obſtante, vera eſt præſens deciſio, pro cujus expoſitione, & plena cognitione hujus tituli, necnon edicti Prætoris de eo, quod metus cauſa geſtum eſt, ſcire oportet, metum juxta Ulpianum in leg. 1. ff. de eo quod metus cauſa, eſſe inſtantis periculi, vel futuri cauſa mentis trepidationem. Faciunt Ariſtot. lib. 3. Ethic. cap. 6. Cicero 4. Tuſcul. qui aſſerunt, metum eſſe futuri, vel pendentis mali expectationem. Explicant Lælius Biſciola lib. 11. horarum ſucceſſiv. cap. 21. Julius Scaliger exercit. 132. Arellanus de rationis imperio, cap. 10. num. 2. Bocerus tom. 1. claſſ. 4. diſput. 6. Theophilus Raynaud. tom. 2. tract. de volunt. & involunt. ſect. 2. cap. 1. art. 2. per totum, Donellus libro 15. comment. cap. 38. Barboſa voto 1. & 77. Hermoſilla in l. 56. tit. 5. partit. 5. Dicitur in definitione inſtantis periculi, quia remota pericula non turbant mentem; debet enim metus inſtare, etſi præſens, actualiſque non ſit, ut docuerunt Duarenus ad tit. de eo quod metus, cap. 1. Oſuald. ad Donel. d. cap. 38. littera D. Nec contrarium probat Ulpianus in l. metum 9. ff. de eo quod metus, dum docet metum debere eſſe præſentem, nec ſufficere ſuſpicionem illum inferendi; nam aliud eſt, metum præſentem eſſe debere, aliud verò cauſam ipſius adeſſe. Si enim metus præſens ſit, licèt ejus cauſa non adſit pro tunc, ſed futura ſperetur, metus datur, & conſideratur, l. nec timorem 7. §. proinde, ff. de eo quod metus, l. 7. §. 1. ff. quod falſo tut. probat Avendanno d. lib. 1. cap. 2. Dicitur etiam, metum eſſe mentis trepidationem, quia metus naſcitur ex magna, vehementique imaginatione periculi futuri. Unde rectè ajebat Oſualdus d. cap. 38. ad Donel. littera C, quod ſi futuri mali apprehenſio vehementer animum conturbat, metus datur; ſi mali imminentis, timor; ſi permanentis, formido; ſi valdè concutiat, terror; ſi mentem loco moveat, pavor; ſi ulteriùs proceſſerit, exanimatio eſt. Magnum autem diſcrimen vertitur inter vim, & metum. Vis enim eſt, teſtante Ulpiano in d. l. 1. majoris rei impetus, qui repelli non poteſt. Cùm enim per vim quid extorquetur, principium actionis aliundè, & extrinſecus venit; nec ulla voluntas patientis adeſt: at dum futuri periculi metu quid datur, aut promittitur, in patiente exiſtit actionis origo. In vi quis ſe habet purè paſſivè, & omnis ejus conſenſus excluditur; in metu verò voluntas datur, licèt coacta, l. mulier 21. §. 1. ff. de eo quod metus, Paulus lib. 1. ſentent. tit. 7. explicat Ant. Faber. in Papin. tit. 3. principio 2. illatione 11. Deinde, nam vis præſentia; metus futura reſpicit, licèt inſtantia. In hoc titulo agitur de vi compulſiva, quæ parum diſtat à metu, niſi quia vis refertur ad eum qui cogit; metus ad eum qui patitur, ut notavit Bachovius in notis ad Vueſemb. in parat. ad tit. de eo quod metus, num. 2.

13 *Metus diviſio.* Metus ita vulgò dividitur, ut alius ſit metus gravis, ſeu cadens in conſtantem virum; alter verò levis, ſeu cadens in virum non conſtantem, cap. finali, de appellat. cap. cum dilectus, hoc tit. cap. conſultationi, cap. veniens 2. de ſponſ. leg. 3. §. per vim, cum ſequentib. l. metum 9. l. ſi per vim, ff. de eo quod metus, l. ſi interpoſitas, Cod. de tranſact. leg. ſi voluntate, Cod. de reſcind. vendit. l. ſi quidem, C. de contrahend. ſtipulat. Metum cadentem in virum conſtantem appellavit Ulpianus in leg. metum 5. ff. de eo quod metus, metum majoris malignitatis; & Labeo cadentem in conſtantiſſimum virum dixit in l. ſequenti, ideſt in conſtantiorem. Ponitur enim ſuperlativum pro comparativo; & metus gravis tunc adeſt, cùm notabile damnum ingruens veroſimillimè pendet à viro potente, & ſolito minas excedere, eſtque reverà tale malum, ut non ſit facilè excutiendum, vel depellendum. Hujuſmodi ergo metus in ſe gravis eſt, & talis ut hominem conſtantem concutiat. Igitur metum cadere in conſtantem virum, eſt metum illum hominem ita movere, ac percellere, ut eum, tametſi alioquin conſtantem, & fortem, concutiat, & de propoſito dimoveat. Sed videamus, quibus in caſibus metus cadens in conſtantem virum incutiatur, & per conſequens apparebit, quando metus tantùm levis detur. Et metus gravis naſcitur ex morte l. nec timorem 7. §. proinde, ff. de eo quod metus, cap. cum dilectus, hoc tit. d. leg. interpoſitas, leg. 3. Cod. ex quibus cauſis majores, l. voluntate, Cod. de reſcindenda; quem magiſtralem timorem vocat Fulgentius relatus à Cujacio in l. ſi quidam 9. Cod. de contrahend. ſtip. abſciſſionis membri, verberum, ſeu cruciatus corporis, d. leg. ſi quidam 9. l. 7. tit. 33. part. 7. Petrus Faber lib. 3. ſemeſtr. cap. 8. ſervitutis, leg. ego 4. l. iſti, §. 1. ff. de eo quod metus cauſa: ſervitus enim morti comparatur, l. ſervitutem 209. ff. de R. J. leg. intercidit 59. ff. de condit. & demonſtr. Hunc autem caſum ſervitutis ita explicat Paulus d. l. iſti 8. ut ſi ille, qui habebat inſtrumentum meæ libertatis, minetur ſe illud conſumpturum. Metus juſtus incutitur etiam ab alio; non autem edicto Prætoris locus eſt, ſi cùm ſcirem patronum poſſe me ut ingratum revocare in ſervitutem, centum illi promiſero, ne revocet; quia à meipſo metus incutitur, l. ſi mulier, ff. hoc tit. Similiter gravis metus eſt vinculorum, ſeu carceris, d. l. iſti 8. §. proinde, l. qui in carcerem, d. l. non eſt, §. 1. ff. hoc tit. carcer enim quaſi ſpecies ſervitutis eſt, l. 2. ff. de libero homine. Non autem hoc intelligendum eſt ſimpliciter de homine in carcerem detruſo; nam contractus ab incarceratis celebrati vires habent, ut docent Farinacius de carceribus quæſt. 35. Guttierez lib. 1. de juramento, cap. 57. alii congeſti ab Olea de ceſſione jurium tit. 8. quæſt. 1. num. 7. Cabreros lib. 2. de metu, cap. 46. debet enim textus in d. l. qui carcerem, accipi vel de carcere privato, vel de eo qui in carcerem detruſus eſt, à quo aliquid injuſtè extorquetur. Tunc enim metus carceris injuſtus eſt, ut docent Faber in d. l. qui carcerem, Donellus d. cap. 38. Duarenus ad tit. de eo quod metus: & ſimilem promiſſionem lex Julia reſcindit, leg. 5. ff. ad legem Juliam de vi, ſicut eam, quam fecit, qui in domo incluſus fuit, ut ab eo aliquid extorqueretur, d. l. 5. Paulus lib. 1. ſentent. tit. 7. §. penult. & al. Etiam metus gravis eſt ſtupri. Si enim quis aliquid promiſit, ne ſtuprum pateretur, ob metum gravem promiſit, l. iſti 8. §. quod ſi dederit, ff. de eo quod metus, Petrus Faber lib. 3. ſemeſtr. cap. 8. etenim hic metus in viris & fœminis major eſt quàm mortis, ob fœditatem, & turpitudinem. Etiam inter caſus metus gravis ille enumeratur, cùm quis videlicet promiſit, ſeu aliquid alienavit, ne in adulterio, aut furtu deprehenſus occideretur, ſeu proderetur, ex hoc cap. 1. l. 7. §. proinde, ff. de eo quod metus; ſufficit enim ut quis metuens ne compellatur, alienet, l. noviſſimè 7. §. 5. ff. quod falſo tutore. Nec tunc obſtat textus in l. 4. ff. de conditione ob turpem, ubi deciditur, propoſita ſpecie non competere repetitionem pecuniæ datæ: nam reſpondetur, textum illum procedere in condictione ob turpem cauſam, quæ non competit, quoties datur turpitudo ex utraque parte, l. ubi dantis, ff. eod. tit. at verò datur actio de eo, quod metus cauſa, quia juſtus metus interceſſit. Accedit, quia hoc remedium eſt prætorium,

num, quod æquitate potiſſimùm nititur; at verò condictio eſt civilis introductio: docent Cujacius *in d. l. 8. ff. de eo quod metus*. Pacius *centur. 2. quæſt. 69.* Baſilius *lib. 4. de matrimonio, cap. 12. num. 7. & 10.* ſed ſi pecuniam dedit, poſtquam accuſatus eſt, non autem probatum delictum, locus eſt edicto de calumniatoribus: & ſi detur aliquid, ne accuſetur, non competit hoc remedium, *l. accuſationi, C. hoc tit.* & ſi detur, ne denuntietur, ex lege Cornelia de falſis agendum eſt, *l. 2. ff. de concuſſionibus*. Quinque igitur conditiones deſiderantur, ut metus gravis dicatur, & cadens in conſtantem virum. Prima eſt, ut metus incutiatur ex gravi cauſa ſibi, aut filiis ſuis, *l. iſti 8. §. ultimo, ff. de eo quod metus*. Secunda ut metuens non vanè, & leviter credat malum ſibi imminere, ſed rationabiliter exiſtimet illud eventurum, *d. l. 7. §. proinde 3.* Tertia ut metum incutiens poſſit minas executioni mandare, velut ſi metum incutiens ſit ſenex, debilis, vel mulier, & metum paſſus juvenis; aliàs enim, ſi qui minas apponit, exequi non poteſt, ſibi ipſi metum infert. Donel. *d. cap. 38.* Quarta, quod incutiens metum ſolitus ſit minas exequi, aliàs enim ſi metus imponatur ab eo, qui facilè eas incutit, ſed exequi negligit, non eſt gravis metus, cùm ex perſonis hominum eorum dicta ſint penſanda, *l. unica, C. ſi quis Imperatori, l. nec tunc, C. hoc tit. l. famoſi, ff. ad legem Jul. Majeſt.* Quinta, quod metum patiens non poſſit facilè malis, quæ timentur, occurrere; ſi autem poſſit ea proclamando effugere, non eſt juſtus metus, *l. non eſt veriſimile, ff. de eo quod metus;* quam eruditè illuſtrat perdoctus Ramireſius *in teſſera legum*: & quia omnes caſus, in quibus gravis metus adeſt, in particulari comprehendi non poſſunt, judicis arbitrio relinquitur diſquirere, quinam gravem metum inferant, qui levem, penſatis omnibus circumſtantiis, quibus, & à quibus metus incutitur, *l. 3. ff. ex quibus cauſis majores*, Barboſa *d. voto 71.*

14 De metu levi. Vani ergo timoris ratio non habetur, *l. metum 6. ff. de eo quod metus, l. ſi quis 13. ff. de re judicata, l. vani 184. ff. de R. J.* licèt ſi damnum ex eo ſequatur, competat aliud remedium, *leg. ult. ff. de extraordin. criminibus*; quam doctè exponunt Ramirez *in pentecont. cap. 1. & lib. 1. ad Martialem, epigr. 47.* Oſualdus *ad Donel. lib. 15. comment. cap. 44. littera C.* Vani metus exempla extant *in l. illud 25. ff. de conſtit. pecun. l. ad invidiam, l. cum te 8. leg. accuſationis, Cod. hoc tit.* Difficilè autem exemplum eſt, quod proponitur *in l. timorem 7. ff. de eo quod metus*, ubi docetur, timorem infamiæ hoc edicto non contineri; cùm certum ſit, infamiam morti æquiparari, *l. juſtas 17. ff. de manumiſſ. vindict.* & inter graves cauſas enumeratur *in leg. iſti 8. §. penult. ff. de eo quod metus*. Sed omiſſis variis interpretationibus diſcrimen conſtituendum eſt inter infamiam ortam ex falſa criminatione, & inter veram infamiam, quæ naſcitur ex delicto verò perpetrato. Metus falſæ infamiæ vanus eſt, & contemnendus, *d. l. nec timorem 7.* Metus verò criminis admittendi, ex quo infamia vera proveniat, juſtus & gravis eſt, de quo agitur *in d. §. penult.* ut docuerunt Julius Pacius *centur. 2. quæſt. 68.* Pichardus *in dict. §. 27. quæſt. 20. de action.* Difficilis etiam eſt caſus relatus *in l. metum, §. denique, ff. de eo quod metus*; ubi docetur, quod ſi quis audiat homines armatos ad ſe venire, & à fundo receſſerit, non eſſe locum edicto de eo, quod metus cauſa, nec interdicto *unde vi*; ſed ſi poſteaquam homines armati ingreſſi ſunt fundum, edicto locum eſſe; & interdictum *unde vi*; etiam eo caſu dari aſſeritur *in leg. 1. §. idem Labeo 29. ff. de vi & vi arm.* Adſtipulatur huic ſententiæ Cicero *pro Cecinna*, in his verbis: *Fuiſſet in eo loco, & ex eo metu perterritus fugiſſet, & cum armatos vidiſſet, diceresne eſſe interdictum, decretumve? opinor*. Cui ſententiæ obſtat textus *in l. non ſolum 33. §. ſi dominus, ff. de uſucap.* ubi aſſeritur, ſufficere ut dominus vi dejectus dicatur à poſſeſſione, quod exiſtimans homines armatos ad ſe venire, aufugerit. Pro conciliatione hujus antinomiæ Cujacius *lib. 44. Digeſtorum Juliani in dict. leg. non ſolum, §. ſi dominus*, & *lib. 11. quæſt. Pauli in d. l. metum 9.* exiſtimat *in d. §. ſi dominus*, loco verbi *exiſtimaverit*, legendum eſſe, *ſi timuerit*, ut ſenſus ſit, homines armatos jam vidiſſe, & timuiſſe, & tunc videri eos occupaſſe poſſeſſionem, & ſic juſtum metum adfuiſſe. Sequuntur Cujacium Faber *in d. l. 9.* Pacius *centur. 2. quæſt. 70.* Arellano *d. cap. 10. num. 6.* ſed eum refellit Pichardus *in d. §. 27. num. 23.* Aliter gloſſa *in eo textu, verſ. videret*, hæc jura conciliare intendit; exiſtimat enim *in d. §. dominus*, ſufficere fugam illam ad hoc ut fugiens amitteret poſſeſſionem quoad uſucapionem, cùm animo, & corpore è fundo exiiſſet; non autem eam fugam ſufficere, ut ſit locus edicto de eo, quod metus cauſa, & interdicto de vi & vi armata. Gloſſam ſequuntur Oſuald. *lib. 15. ad Donel. cap. 39. littera V.* Pichardus *ubi proximè*. Sed hæc ſolutio expreſsè refellitur ex eo, nam *in d. §. ſi dominus*, non agebatur de uſucapiente, ſed de vero domino, qui vi dejectus fuit: quare pro vera ejus textus interpretatione dicendum eſt, eum qui viſis armatis hominibus ad ſe venientibus, à fundo fugit, deſinere poſſidere, *leg. 3. §. ſi quis nunciet 8. l. jam poſſidere 6. §. ult. cum leg. ſequenti, leg. qui meo nomine 18. §. penult.* ſic intelligendo legem *ſi id quod 25. §. ult. l. quamvis 40. ff. de acquirenda poſſeſſ.* & hæc poſſeſſionis amiſſio ſufficit, ut locus ſit interdicto *unde vi, l. 4. §. ſi tu me vi, ff. de uſucapionibus*. Donellus *lib. 1. comment. cap. 27.* Duarenus & Giphanius *in d. l. clam. 6. §. ultim.* licèt ſi armati in alium locum proficiſcerentur, nec ad invadendam poſſeſſionem venirent, & nihilominus dominus aufugiſſet, tunc vi dejectus non creditur, *l. 1. §. idem, l. 3. §. ſi quis, ff. de vi & vi armata*. Nec tunc obſtat textus *in d. §. denique*, qui in primo caſu loquitur, cùm non vidit, ſed tantùm ex rumore, quod ad eum veniebant, aufugit: quo caſu edicto locus non eſt; ſed ſi vidit fundum ingredientes, locus eſt edicto, & interdicto de vi, & vi, ut in ſecunda parte ipſius textus docetur.

Deinceps ſciendum eſt, metu etiam gravi geſta ipſo jure valere, & ſubſiſtere, *l. ſi mulier, §. ſi metu, hoc tit. l. ſi metu 75. ff. de acquirenda hæredit. leg. 3. 5. 7. & fin. Cod. hoc tit. leg. interpoſitas, Cod. de tranſactionibus, principio inſtitut. de exceptionibus, leg. dolo 5. Cod. de inutilib. ſtipul. leg. 4. tit. 6. leg. 56. tit. 5. part. 5. l. 7. tit. 37. part. 7.* facit Seneca *lib. 5. controv.* in illis verbis: *Vim adhibenti lex non iraſcitur, ſed paſſo ſuccurrit, & iniquum illi videtur id ratum eſſe, quod aliquis, non quia voluit, pactus eſt, ſed quia coactus eſt*. Refert Grotius *in floribus ad tit. ff. de eo quod metus*. docent Cabreros *lib. 2. de metu, cap. 14. num. 10.* Gutierrez *de juram. cap. 57. num. 21.* Flaminius *de reſign. lib. 15. quæſt. 2. num. 9.* Gomez *lib. 3. var. cap. 4.* Petrus Barboſa *in rub. ſolut. matrim. 4. part. num. 28.* Hermoſilla *in leg. 56. tit. 5. part. 5. gloſſa 1.* Ratio eſt, quia qui metu cogitur, conſentit; & voluntas coacta, voluntas eſt, & metus non facit involuntarium ſimpliciter, ſed mixtum, ſive ſecundùm quid, *leg. ſi mulier 21. §. penult. ff. de eo quod metus, leg. qui ita, in principio, ff. ad Trebell. leg. ſi privatus, ff. qui & à quibus, dict. leg. ſi metu 85.* Paulus *lib. 1. ſentent. tit. 7.* Cùm enim voluntas cogi non poſſit, ut poſt D. Thomam probat Becanus *de libero arbitrio in 1. 2. tract. 1. cap. 2.* etſi metu quis coactus velit, velle dicitur, non abſolutè, ſed ſecundùm quid; nec eſt voluntas abſoluta, ſed qualificata, ut exponit Ariſtot. *lib. 3. Ethic. cap. 1.* Propoſita enim difficultate, an actio ex metu, & quidem gravi, ſit voluntaria, an non? concludit, eſſe potius voluntariam. Eum ſequitur D. Thomas *2. 2. quæſt. 6. art. 8.* eleganter probant Epictetus apud Arrianum *in lib. 1. cap. 17.* Simplicius *in cap. 1. enchir.* Principium enim agendi in ipſo, cui metus incutitur, voluntarium eſt, ſiquidem vult potiùs facere, ſive rem alienare, quàm mori; & in hoc ſenſu voluntas coacta eſt, quod rectiùs explicant Theologi, quàm Juriſperiti. Unde jure civili quaſi conſenſu initi contractus metu geſti valebant, nec de eis antiquis legibus aliquid cautum fuerat, uſquedum Prætoris edicto ſuccurſum fuit. Nec verò tantùm intendo actum ex metu profectum eſſe voluntarium, ſed etiam intendo eſſe ſimpliciter voluntarium, nec eſſe involuntarium, niſi ſecundùm quid, ita ut quamvis voluntarium, & involuntarium miſceantur in hujuſmodi opere, prædominetur tamen voluntarium, ut rectè contra Decium id negantem affirmat Sanchez *lib. 4. de matrim. diſp. 1. n. 5.* Eſtque aperta ſententia Ariſtot. *lib. 3. cap. 1.* Divi Thomæ *1. 2. quæſt. 6. art. 6.* Annuitque Durandus *in 4. diſt. 29. quæſt. 2. num. 10.* Almainus *tract. 1. moral. cap. 3.* idemque ferunt verba illa Divi Auguſtini *de ſpiritu, cap. 31.* *Si ſubtilius advertamus, etiam quod quiſque invitus facere cogitur, ſi facit, voluntariè facit: ſed quia malit aliud, ideo invitus, hoc eſt nolens, facere dicitur*.

Metu geſta valent. 15

Contrarium tamen, imò metu gravi geſta ipſo jure nulla eſſe, & ab initio invalida, tenuerunt Bartolus *in l. metu 9. §. volenti, num. 2. hoc tit.* Fortunius Garcia *de ultimo fine, illation. 21. num. 387.* Valenzuela *conſil. 74. num. 43.* Petrus Gregorius *lib. 21. ſyntag. cap. 2. num. 3.* pro quibus faciunt ſequentia juris principia. Primum; nam matrimonium metu cadente in conſtantem virum celebratum nullum eſt, *cap. de muliere 6. cap. cum locum 24. cap. veniens 15. cap. adiit 21. cap. conſultationi 28. cap. gemma 29. de ſponſalibus*. Similiter votum metu gravi emiſſum 16 Impugnatur tradita doctrina.

nullum

Digitized by Google

nullum eſt, ut in hoc textu decidiτur. Electio metu facta nulla eſt, *cap. ubi periculum*, §. *cæterùm*, *de electione*, *in Sexto*. Etiam renunciatio metu facta eſt nulla, *c. Abbas*, *hoc tit. Clement. 2. §. ſanè*, *de pœnis*. Item abſolutio excommunicati metu præſtita, *cap. unico*, *hoc tit. in 6.* Promiſſio dotis metu facta eſt nulla, *l. ſi mulier*, §. *ſi dos*, *ff. de eo quod metus*. Secundò facit pro hac ſententia textus *in l. metum*, *ſ. licèt*, *ff. de eo quod metus cauſa*, ubi res metu alienata, in dominio ejus, qui alienavit, permanet: igitur quia traditio nulla fuit. Tertiò facit Textus *in l. qui in aliena*, §. *Celſus*, *ff. de acquirend. hæredit.* ubi probatur, aditionem hæreditatis metu factam nullum effectum obtinere. Quartò probatur *ex leg. 1. Cod. de reſcind. vendit.* ubi venditio metu facta pro infecta habetur, quod & firmat conſtitutio Federici *de pace Conſtantiæ*, *in uſib. feud. ſ. vaſſalli*, *l. 3. tit. 5. part. 5.* Faciunt & rationes illæ. Prima, nam ſubſtantia contractus in conſenſu conſiſtit, præcipuè emptio, & venditio, locatio, ſocietas, & mandatum, *l. obligationum*, *ff. de O. & A.* ſed nihil tam contrarium eſt conſenſui, quàm metus, *l. nihil 116. ff. de R. J.* igitur contractus metu celebrari ipſo jure nulli ſunt. Secunda, quia dolus dans cauſam contractui bonæ fidei, ipſo jure eum nullum reddit, *leg. & eleganter 7. §. 1. ff. de dolo*: ſed in metu dolus ineſt, *l. item 14. §. cùm quis*, *ff. de eo quod metus*, *leg. 2. §. doli*, *ff. de vi bon. rapt.* igitur contractus metu celebrati ipſo jure nulli ſunt.

17 *Traditur vera diſtinctio.* Sed ut his, & aliis difficultatibus ſatisfaciamus, diſcrimen conſtituendum eſt inter actus illos, qui ex libera voluntate fieri debent; & inter eos, qui ex libertate ſimpliciter, ſeu conſenſu. Primi metu geſti, ipſo jure nulli ſunt, quia intervenit defectus pugnans cum ratione actus, qui exercetur. Secundi valent, donec irritentur. Ita poſt alios Mogollonus *de metu*, *cap. 9. num. 1. & 2.* Gregorius Lopez *in l. fin. tit. 11. part. 3. littera G.* Baſilius *lib. 4. de matrim. cap. 6.* Unde cùm matrimonium deſideret voluntatem liberam voluntariam, *d. cap. cùm locum*, ubi illa verba, *cum locum non habeat conſenſus*, *ubi metus*, *vel coactio intercedit*, non ita ſunt accipienda, quaſi in matrimonio conſenſus utcumque deſideretur; requiritur enim conſenſus liber, ſeu voluntas libera, ob ſpecialem rationem, quam tradit D. Thomas *in additionibus ad 3. partem*, *quæſt. 47. art. 3.* Senſus ergo prædictorum verborum eſt, locum ſibi non vindicare conſenſum metu extortum in contractu matrimonii, quia etſi coactus voluit, non tamen liberè, cùm voluntas libera deſideretur: latè docet Baſilius *cap. 14. per totum*. Idem contingit in voto, ſeu ingreſſu religionis, ubi ſpontanea voluntas deſideratur, *cap. ſicut 1. de regul.* ibi: *Spontanea voluntate profeſſionem fecit monachalem*: & *cap. 1. de ſtatu regul. lib. 6.* ibi: *Suam integritatem viduitate ſpontanea devoverunt*. Pius quintus *in conſtit. relata ab Scortia in Selectis Pontif. conſtit. epiſt. 91. theorem. 227.* licèt renuant quoad votum Theologi, Baſilius *lib. 7. de matrim. cap. 29. num. 5.* Suarez, & alii congeſti à Caſtro Palao *parte 3. operis moral. de voto*, *quæſt. 1. puncto 5.* quorum fundamentis ſatisfacit Feloaga *in præſenti*, *fol. 69.* Idem procedit in electione canonica, & renunciatione beneficii, in quibus libertas plena deſideratur, *cap. cùm terra*, *de elect. cap. Abbas*, *hoc tit.* Similiter abſolutio metu data, nulla eſt, quia petit voluntatem liberam in abſolvente, *cap. unico*, *hoc tit. in 6.* In his enim actibus, & ſimilibus non eſt neceſſaria irritatio, quia ipſo jure nulli ſunt.

18 *Proſequitur alii caſus.* Ad hoc etiam genus actuum, in quibus voluntas libera ex eorum natura deſideratur, pertinet juriſdictionis prorogatio, *l. 2. ff. de judiciis*; donatio, & promiſſio lucrativa, quæ ex ſua natura petunt ſpontaneam voluntatem, *l. manumiſſio*, *ff. de manumiſſ. leg. rem legatam*, *ff. de adimendis legat. l. donationis 3. Cod. hoc tit.* probant Arellanus *dict. cap. 10. num. 10.* Cabreros *lib. 2. de metu*, *cap. 3. per totum*, Baſilius *lib. 4. de matrimon. cap. 6.* ideòque donatio metu facta ipſo jure nulla eſt; nec contrarium probatur *in l. ult. Cod. hoc tit.* dum donationes æquiparantur venditionibus, & tranſactionibus; nam textus ille non eſt accipiendus de donationibus ex liberalitate procedentibus, ſed de aliis ex cauſa factis, quæ propriè donationes non ſunt, ut docent Lugo *de juſtitia*, *tom. 2. de contractibus in genere*, *diſp. 22. ſect. 7. num. 126.* Feloaga *in præſenti*, *num. 27.* Ob eandem etiam rationem promiſſiones liberales nullæ ſunt ipſo jure, cùm in illis deſideretur voluntas omninò libera, *l. ſi mulier 22. §. ſi dos*, *ff. hoc tit.* quem textum licèt ſpecialiter tantùm in caſu dotis accipiant A. Faber *in ejus ration.* Pichardus *in d. §. 27. num. 42.* in omnibus tamen promiſſionibus liberalibus procedere, ſuadetur ex Cicerone *lib. 1. de officiis*, in illis verbis: *Illis promiſſis ſtandum non eſt*, *quæ coactus quis metu*, *aut deceptus dolo promiſerit*: Docent Sanchez *lib. 4. de matrim. diſp. 12. num. 13.* P. Barboſa *in rubric. ſoluto matrim. part. 4. num. 26.* Cabreros *lib. 1. de metu*, *cap. 11.* Aliæ verò ſtipulationes ex cauſa onerosa interpoſitæ obligationem producunt, licèt poſtea irritentur, *l. ſi quis eum 36. ff. de V. O. leg. penult. Cod. de inutil. ſtipul. leg. ſi quidem 9. Cod. de contrah. ſtipulat.* ubi Cujacius. Stipulatio enim ſapit naturam actus cui adhæret. Unde ſi accedat negatio, quod liberam & omninò ſpontaneam petat voluntatem, ipſo jure nulla eſt; ſi verò accedat contractui, qui tantùm conſenſum requirit, valet, licèt poſtea irritetur. Ad mandatum etiam, & contractus innominatos, in quibus eſt locus pœnitentiæ, hanc doctrinam protraxit Sarmientus *de redditibus lib. 1. cap. 4. n. 9.* quia cùm per pœnitentiam revocentur, & qui per metum promittit, ſtatim pœniteat; ideò contractus ſtatim vitiatur. Videndus eſt Cabreros *de metu lib. 2. cap. 27.* Etiam pertinet ad hoc genus actuum libertatis datio: libertas enim metu data, ipſo jure non ſubſiſtit, quia liberam, & ſpontaneam petit voluntatem, *leg. idem 9. l. ſi privatus 17. ff. qui & à quibus*, *l. 3. Cod. qui manumittere*; niſi ex cauſa onerosa detur, ut nummis acceptis pro ipſa manumiſſione, *l. ſi quis ab alio 9. ff. de manumiſſ.* ubi Cujacius *lib. 3. qq. Papin. & lib. 16. obſerv. cap. 40.* Arellanus *dict. lib. 1. cap. 10.* Cabreros *lib. 1. de metu*, *cap. 34. per totum*. Nec tunc obſtat textus *in leg. metum 9. §. idem Pomponius*, *ff. de eo quod metus cauſa*, ubi docetur reſtitutionem ex eo edicto locum habere in ædificii deſtructione, & libertate ſervo præſtita: igitur quia libertas metu data ſuſtinetur, donec per Prætorem irritetur. Pro cujus difficultatis ſolutione A. Faber *in eod. §.* Pichardus *in d. §. 27. nu. 17.* Cabreros *d. cap. 34. n. 81.* diſcrimen conſtituunt inter caſum, in quo metus incutitur domino ab ipſo ſervo, & inter eum, in quo incutitur ab extranea perſona. Primo caſu affirmant, libertatem ipſo jure nullam eſſe, ſecundo verò valere, ſed ex edicto Prætoris revocari. Et ſi ſciſciteris, quomodo eo caſu reſtitutio detur adverſus libertatem, ſatisfacit Arellanus *d. cap. 10.* affirmans reſtitutionem in eo caſu tantùm dari contra factum manumiſſionis, non verò contra libertatem. Quare conſultus ſignanter ſimul propoſuit ſpeciem depoſitionis ædificii, & caſum manumiſſionis; quia ſicut in ædificio tantùm competit edictum ad factum, ſeu propter factum; ita in manumiſſione competit reſtitutio ad ipſum factum: & licèt regulariter libertas ſemel competens revocari non poſſit, *l. libertas 33. cum ſequent. leg. Imperator 57. ff. de manumiſſ. teſtam. l. ſervum 11. ff. de manumiſſ. leg. ſi ex cauſa 9. §. ult. ff. de minor. leg. 1. Cod. ſi adverſus libert. §. ſemel*, *Inſtituta quibus ex cauſis manum.* tamen aliquando competit reſtitutio ad ipſam manumiſſionem reſcindendam, quaſi de facto valuiſſet, *l. ſi quis 15. ff. quæ in fraudem credit. leg. Papinianus 8. §. fin. cum leg. ſeq. ff. de inoffic. leg. cùm verò 26. §. hoc 8. ff. de fideicommiſſ. libert.* quas ita exponunt Petrus Faber *lib. 2. ſemeſtr. cap. 22.* Coſta *lib. 1. ſelect. cap. 22.* Sarmiento *lib. 1. ſelect. cap. 6.* Cabreros *d. cap. 34. num. 48.*

Nec etiam pro contraria ſententia facit textus *in d. l. metum*, §. *licèt*; nam verum non eſt, rem metu alienatam in dominio ejus, qui tradidit, & alienavit, remanere; 19 *Diſſolvuntur fundamenta contraria.* quam potiùs certum eſt, per traditionem, quamvis coactam, amiſſum fuiſſe dominium; etſi reſciſſa ipſa alienatione reſtituatur dominium amiſſum, & incipiat in priſtini domini bonis eſſe. Unde textus *in d. §. licèt*, procedit poſt reſciſſionem ipſius alienationis ex edicto de eo quod metus cauſa. Nec etiam obſtat textus *in d. l. 9. §. Celſus*, pro cujus ſolutione dicendum eſt, aditionem hæreditatis metu factam ipſo jure valere, quia ad aditionem ſufficit conſenſus, aut per verba, aut per factum elicitus, *l. ſi mulier 21. §. 5. ff. de eo quod metus*, *leg. ſi metu 85. ff. de acquirend. hæredit. leg. 1. §. quid ergo*, *ff. ſi quis omiſſa cauſa*: docent Petrus Gregor. *lib. 46. ſyntag. cap. 4. num. 15.* Pichardus *de acquirend. hæredit. cap. 18. num. 10.* Farinacius *2. part. fragment. verbo Metus*, *num. 45.* Cujacius *lib. 30. qq. Papin. in d. l. ſi metus 85.* Gentilis *de bonis maternis*, *cap. 21. pag. 118.* Sed Prætor eum reſtituit per abſtenſionem, & perinde habet, ac ſi hæres non eſſet; quæ reſtitutio ſupponit aditionem valuiſſe, *l. 2. Cod. in quibus cauſis*, *l. 2. Cod. de prædiis minorum*. Nec contrarium probatur *in d. §. Celſus*, dum in eo docetur eum, qui metu verberum (ita legit Cujacius) adit hæreditatem, hæredem non eſſe: nam omiſſa ſolutione Cabreros *lib. 2. de metu*, *cap. 20. num. 58.* qui exiſtimat diſcrimen eſſe conſtituendum inter ſervum, aut filium adeuntes hæreditatem, & inter extraneam perſonam, ita ut filius, aut ſervus metu adeuntes, hæredes non maneant, *d. §. Celſus*, extraneum verò hæredem fieri, *d. l. ſi metu 85.* dicendum eſt, *in d. ſ. Celſus*, adeuntem

Digitized by Google

hæreditatem hæredem non fieri, quia ultrà metum ad ſuit fallacia; ipſe enim qui adivit, ſimulavit, & propoſuit nullo modo velle adire hæreditatem: quare cùm nulla in ea ſpecie voluntas concurreret, nec quidem coacta, nullo modo hæres manſit: ita illum textum accipiunt A. Faber in d. l. ſi mulier, §. 5. Cujacius in l. velle, ff. de R. J. & lib. 18. obſerv. cap. ult. Iranzo de proteſt. conſid. 47. num. 28. Duarenus ad tit. de acquir. hæred. cap. 6. Petrus Faber in d. leg. velle, Pacius centur. 2. quæſt. 67. Oſualdus ad Donel. lib. 2. comment. cap. 8. littera D, Pichardus de acquirend. hæredit. cap. 18. num. 12. & in §. 1. Inſtit. de except. Arellanus d. cap. 10. num. 25. Nec etiam obſtat textus in d. leg. 1. Cod. de reſcind. vendit. cùm aliis ſuprà adductis; nam verum eſt, venditionem metu celebratam effectum non habere, l. ſi medicus 3. ff. de variis & extraordin. leg. archiatri 9. Cod. de profeſſ. lib. 10. l. ſi vel metu 3. leg. ſi per vim 4. cum ſequent. leg. fin. Cod. hoc tit. Probat Cabreros lib. 2. de metu, cap. 1. ex num. 29. ipſo tamen jure ſubſiſtit, quia de ejus ſubſtantia eſt conſenſus, ſed non liber, & ſpontaneus; licèt Cujacius in d. l. ſi mulier, §. ſi dos, Donellus lib. 12. comment. cap. 7. exiſtimaverint, contractus bonæ fidei metu celebratos ipſo jure nullos eſſe; contractus verò ſtricti juris valere, ſed poſteà irritari: quorum ſententiam refellunt Oſualdus in d. c. 7. Donelli, litt. E, Robertus lib. 3. animadv. cap. 3. Nec contrarium probat dicta lex 1. quia verbum illud, irrita, accipitur pro irritanda; ut irritanda accipitur pro irrita in leg. 5. Cod. eod. tit. & paſſim in jure hæc verba irritum, & irritandum, promiſcuè uſurpantur. Nec rationes ſuprà perpenſæ obſtant. Non prima, deſideratur enim conſenſus in contractibus præcipuè conſenſu conſtantibus: ſed ut ſuprà probavi, in voluntate coacta datur conſenſus qualificatus; inde licèt metus adſit, non deeſt ſubſtantia contractus: quare ipſo jure valent, licèt poſteà irritentur. Nec ſecunda ratio adverſatur, qua moti Cujacius, & Donellus ubi ſuprà, Cironius ad hunc titulum, latè Pichardus in d. §. 28. quæſt. 9. affirmant, metum dantem cauſam contractui bonæ fidei illum nullum reddere ipſo jure, ut contingit in dolo. Nam reſpondendum eſt, dolum apertum dantem cauſam contractui bonæ fidei, illum nullum reddere, non verò dolum velatum, qui eſt in metu; tunc enim non attenditur dolus, ſed metus, qui principaliter incutitur, ut docent Robertus dict. lib. 3. cap. 3. Bachovius de actionibus, diſp. 6. theſi 17. Vinius lib. 1. ſelect. quæſt. 12. dolus enim eſt in metu, ſicut in omnibus delictis, prout dolus accipitur tanquam mala fides, non verò deceptorius, & deceptionem intendens, qui omnem conſenſum excludit. Unde dolus qui ineſt in metu, non tollit voluntatem, ut proſequuntur Sarmiento lib. 6. ſelect. cap. 6. Vinius ubi ſuprà.

20. Metu geſta poſtea irritantur. Manet ergo ea, in quibus voluntas non libera, & voluntaria deſideratur, metu geſta ipſo jure valere, quia voluntas coacta, voluntas eſt; ſed quia illa voluntas non fuit ſpontanea, & libera, ne actus per injuriam extortus proſit ei qui metum intulit, Prætor auctoritatem ſuam interponit, & quidquid metu geſtum eſt, ratum non habet ſuo edicto concepto: Quod metus cauſa geſtum erit, ratum non habebo: l. 1. ff. de eo quod metus, leg. interpoſita, Cod. de tranſact. docent omnes ſuprà relati, Donellus dict. cap. 38. Faber lib. 16. conject. cap. 19. Schiſordeger. lib. 1. tract. 24. quæſt. 10. Caldeira lib. 4. variar. cap. 1. Licèt enim proſpectum jam eſſet legibus Juliis de vi publica, & privata, adverſus eos, qui per vim, aut publicam aut privatam dejeciſſent aliquem dominum à propria rei poſſeſſione, l. 1. ff. ad legem Juliam de vi public. & privata: & quoad ipſam poſſeſſionem propter vim expulſivam in rebus ſoli competeret interdictum unde vi, leg. 1. §. 1. & 2. ff. unde vi, propter turbativam in rebus immobilibus interdictum uti poſſidetis, l. 1. §. igitur, l. 2. ff. uti poſſidetis; in mobilibus utrobi, l. unica, ff. utrobi; propter inquietativam interdictum quod vi, aut clam, ut notat P. Gregorius lib. 36. ſyntag. cap. 25. circa compulſivam tamen non ſatis proſpectum erat, unde neceſſarium fuit edictum Prætoris de eo, quod metus cauſa. Circa creditorem, qui à debitore rem ſibi debitam occupavit vi, aut metu, adeſt reſcriptum Imperatoris Marci in l. extat 13. ff. de eo quod metus, & in l. penult. & ult. ff. ad legem Juliam de vi privata; non tamen caſus iſte pertinet ad edictum Prætoris de eo, quod metus cauſa, quia qui metum paſſus fuit in ea ſpecie ullo damno non afficitur; & ſic quia non eſt læſus, reſtitui non valet ex eo edicto, ut in l. ſed & partus 17. §. 1. leg. item 14. l. ult. §. ult. ff. de eo quod metus cauſa: obſervavit D. Joannes Suarez lib. 1. ad leg. Aquiliam, cap. 5. ſect. 4. num. 4. Sed quia ſingulis non eſt permittendum, quod per Magiſtratus publicè expediri valet, & legum reperta eſt via, ut nihil proprio agatur impulſu; Injectio manus in debitorem non permittitur, niſi in furem, aut debitorem cùm debito fugientem, l. ait Prætor 10. §. ſi debitorem, ff. quæ in fraudem credit. l. 2. ff. de cuſtodia reorum, leg. qui vas 48. ff. de furtis, l. generali 54. Cod. de decur. lib. 10. Guillel. Forn. lib. 3. ſelect. cap. 12. ideò creditor propria auctoritate manum injiciens in debitorem, privatur ipſo debito; & ſi partem debiti abſtulit, partem amittit, l. ſancimus, Cod. de pœnis, Gothofredus in d. leg. generali, Donel. lib. 17. cap. 7. niſi rei ſibi debitæ poſſeſſio vacua ſit, ut contingit in tit. ff. quorum legatorum, ubi res legata à legatario occupata non amittitur, quia vacua ejus poſſeſſio erat.

Hoc edicto duplex remedium à Prætore promittitur, data electione illi, qui metum paſſus eſt, l. ſi mulier 21. §. fin. ff. de eo quod metus. Primum reſtitutio in integrum, per quam reſtituitur metum paſſus ad priſtinum ſtatum, ac ſi metus non interceſſiſſet, l. 2. C. ſi adverſus rem judic. leg. 2. Cod. ſi adverſus fiſcum; & quia læſio poteſt intercedere aliqua re alienata, liberato debitore, vel certa quantitate promiſſa, ideò in caſu alienationis, ea reſciſſa, competit rei vindicatio, leg. metum 9. §. 4. de eo quod metus, leg. 3. Cod. hoc tit. ut rem vindicet cum fructibus, partibus, & omnibus acceſſionibus, etiam rebus acquiſitis à ſervo per metum occupato, l. ſed & partus 12. ff. de eo quod metus cauſa, Paulus lib. 1. ſententiar. tit. 7. §. 6. leg. videamus 38. §. item 6. ff. de uſuris, quod proprium eſt reſtitutionis in integrum, l. 2. & 3. ff. ex quibus cauſis majores, l. quod ſi minor 24. §. reſtitutio, leg. patri 27. §. ſi pecuniam, ff. de minoribus, l. necnon 28. §. in actione, ff. ex quibus cauſis, l. videamus 38. §. in Faviana, ff. de uſuris, l. in condemnatione 173. §. cum verbum, ff. de R. J. ubi P. Faber, & Gothofredus: nec ſolùm fructus percepti reſtituuntur, verum ſi agatur contra eum, qui metum intulit, aut metus participem, etiam illi qui percipi potuerunt, d. leg. ſed & partus 12. latè docet Cabreros d. lib. 2. de metu, cap. 13. Et ſi ſervitutes amiſſæ ſint, reſtituuntur, l. metum, §. 7. in fine, ff. hoc tit. quod ſi metu quis reum liberavit, reſciſſa liberatione ſuſcitatur priſtina actio cùm ſuis acceſſionibus, & pignoribus, l. illud 10. §. 1. ff. de eo quod metus; non tamen reſtituitur directa actio, quæ ſemel amiſſa reſtitui non valet, l. qui res 98. §. aream, ff. de ſolut. ſed utilis, l. ſi mulier 21. §. fin. ff. de eo quod metus; & non civilis, ſed prætoria, l. metum 9. §. ſed qui, & §. veluti: quia non poteſt intendi talis priſtina actio, niſi per reſtitutionem; & ad eam petendam quadriennium datur, l. ult. Cod. de in integrum reſtit. & ideò intra quadriennium debet intendi; & in hoc differt hæc nova actio utilis prætoria à priſtina actione directa, quia ſi quis per metum aliquid promiſit, habet exceptionem quod metus cauſa, de qua plura tradit Vultejus lib. 2. de judiciis, cap. 7. n. 95. 21 De reſtitutione propter metum.

Secundum remedium, quod metum paſſo competit, petita in integrum reſtitutione, (quę quodlibet remedium præcedit, ut contra Donellum d. cap. 38. verſ. ex cauſa, docet Bocerus d. tom. 5. pag. 961.) eſt actio de eo, quod metus cauſa Prætoria, primò à L. Octavio Prætore edicto ſuo propoſita. Cicero 5. in Verrem, Cujacius in comment. ad tit. ff. de eo quod metus. Et licèt perſonalis ſit, utpotè ex delicto deſcendens, l. item ſi 14. §. 3. & §. quod ſi 11. l. quod diximus 16. in fine, ff. de eo quod metus, Bocerus d. claſſ. 4. diſp. 6. theſi 1. quia in rem ſcripta eſt; dixit enim Prætor, ratum non habebo: realis tamen dicitur, quatenus opponitur actioni in perſonam. Duarenus ad tit. de eo quod metus, cap. 3. Pichardus in d. §. 27. num. 31. & per eam conſequitur metum paſſus quod ſibi abeſt, l. ſed & partus 12. l. item ſi 14. ff. de eo quod metus, ut res videlicet reſtituatur cum ſua cauſa, & cautione præſtita de dolo, l. metum 9. §. ex hoc, ff. de eo quod metus: & ſi res non ſit alienata, ſed metum paſſus obligatus ſit ad dandum, vel faciendum, per hanc actionem conſequitur, ut talis obligatio accepto feratur, d. l. 9. §. ex hoc. Jubet ergo Prætor per ſententiam interlocutoriam rem reſtitui, aut reum accepto liberari; & ſi uſque ad ſententiam diffinitivam reus non reſtituat, aut accepto ferat, ſuccedit condemnatio in quadruplum, & quadruplatur omne id, quod reſtitui debebat, l. item 14. §. ſi quis non reſtituat, & §. 4. ff. de eo quod metus, §. 27. Inſtit. de action. ideſt res cum fructibus, & omni cauſa, d. l. item, §. quadruplatur: In eo tamen ſimplum ineſt, res videlicet ipſa, vel ejus æſtimatio, d. l. item ſi, §. quatenus. Licèt enim reus ab initio ſatisfacere poſſit rem reſtituendo: tamen propter contumaciam, & novum delictum in non reſtituendo, arbitrio judicis ſuccedit condemnatio in quadruplum: nec tunc obſtat textus in l. qui reſtituere 68. ff. de rei vind. ubi generaliter, & indiſtinctè affirmatur, in omnibus actionibus, tam realibus, quàm perſonalibus, necnon interdictis reum cogendum eſſe rem 22 De actione quod metus cauſa.

reſti-

reſtituere: & ſi nolit rem reſtituere, manu militari eſſe ab eo auferendam: igitur & in hac actione perſonali, ſive in rem ſcripta, manu militari cogendus erat, qui metum intulit, rem reſtituere. Pro cujus textus interpretatione varia adduxerunt Faber *in ejus ration.* & *lib.* 16. *conject. cap.* 17. & *decade* 85, *errore* 1. & *decade* 18. *errore* 5. Schiſordeg. *lib.* 1. *tract.* 28. *q.* 6. Hunnius *vol.* 1. *diſp.* 18. *q.* 25. & *diſp.* 21. *q.* 54. & *diſp.* 23. *q.* 48. D. Martinus de Larreatigui *lib.* 3. *ſelect.* Caldeira *lib.* 4. *var. c.* 1. Valentia *t.* 1. *illuſtr. tract.* 2. *c.* 4. *n.* 14. Picbardus *in d.* §. 27. *in fine.* Quoad præſentem tantùm difficultatem dicendum eſt, textum illum non procedere in actionibus ex delicto provenientibus, ubi ultra rem pœna imponitur, ut in actione de eo quod metus cauſa; tunc enim potiùs expedit æſtimationem rei cum triplo conſequi, quàm ipſam rem perſequi.

23 Exponitur l. ſi pignore 22. §. 1. ff. de pignoratit.

Difficilis tamen eſt in hac parte textus *in l. ſi pignore* 22. §. 1. *ff. de pignoratitia*, ubi docetur, quod ſi debitor per metum pignus creditori datum abſtulerit, & ejus metus ratione à debitore conſequutus fuerit creditor quadruplum, non tenetur in ſortem principalem aliquid imputare: ex quo Papiniani reſponſo deducitur, quadruplum in hac actione totum eſſe pœnam, ideòque non imputari in ſortem, quia quod pœnæ nomine exactum eſt, creditori non redditur, *l. id quod* 74. *ff. de ſolut. l. ſi debitor* 79. *ff. de furtis*; nam ſi in quadruplo æſtimatio contineretur, teneretur creditor eam in ſortem imputare. Hujus textus difficultate oppreſſus A. Faber *de erroribus decade* 81. *errore* 10. exiſtimavit, quadruplum in hoc edicto totum eſſe pœnam. Sed eo omiſſo dicendum eſt cum D. Martino de Larreatigui *lib.* 3. *ſelect. c.* 10. in eo textu non quadruplari rem ipſam, vel debitum quantitatis; ſed tantùm intereſſe poſſeſſionis, quatenus creditoris intererat pignus poſſidere. Tantum etiam in edicto de eo, quod metus cauſa, quadruplatur quod ablatum eſt: ſi autem à debitore coactus eſſet creditor per acceptilationem liberari, & reſciſſa acceptilatione, quantitatem ſolvere noluiſſet, tunc cum quadruplo erat reſtituenda, ut nulla remaneret actio ad debitum principale, quod in quadruplo inerat, ut docuit Cujacius *lib.* 9. *qq. Papin. in d. l. ſi debitori* 79.

24 De pœna quadrupli.

Sed ſi inter tempora judicati res reſtituenda ſine facto debitoris perierit, triplum debetur, *l. item* 14. §. *quid ſi homo* 11. *ff. de eo quod metus*; ſi verò ante ſententiam, quadruplum, ex eodem §. *in verſ. Hæc ſi poſt*. Ratio differentiæ, omiſſis aliis traditis à Duareno *ad tit. de eo quod metus*, Fabro *in ration. ad ipſum* §. & *lib.* 19. *conject. cap.* 10. & 11. Cujacio *in d. l. item* 14. §. *quatenus*, ex eo provenit, nam ante ſententiam res cum triplo non debebatur: quare ſi re perempta, qui metum intulit, liberaretur, metus maneret impunitus. Cùm ergo ad æſtimationem ſuccedat obligatio, & ea per ſententiam quadrupletur, ideò in quadruplum re perempta ante ſententiam manet obligatio: at verò poſt ſententiam, ante tempora judicati, ſi res pereat, quia in judicato non ſolvendo moram non commiſit, & manet actio in pœnam, id eſt in triplum, liberatur à rei præſtatione, & ejus æſtimatione, ut docet Lyclama *lib.* 7. *ecloga* 1. quem ſequitur Oſuald. *ad Donel. d. c.* 38. *littera S.* Hæc tamen actio in quadruplum tantùm intra annum datur, poſt annum verò in ſimplum, *l. item* 14. §. 1. & 2. *ff. de eo quod metus*, *l.* 4. *C. hoc tit.* in quo ſimplo non æſtimatur quanti ea res eſt, ut cùm quadruplatur intra annum: ſed quantum juratum fuerit in litem: & hoc caſu admittitur juramentum in litem in actione de eo quod metus cauſa, *l. arbitrio* 18. *ff. de dolo*, quam hoc modo accipiunt Donellus *d. cap.* 38. Pichardus *in d.* §. 27. *n.* 38. Hunnius *ad Treutl. vol.* 1. *diſp.* 11. *quæſt.* 75. Bachovius *ad Fabrum, decade* 92. *errore* 4. Reatigui *lib.* 3. *ſelect. cap.* 11. omiſſis Fabro *lib.* 16. *conject. cap.* 18. & *decade* 18. *errore* 6. Schiſordeg. *tom.* 1. *tract.* 25. *q.* 6. Cabreros *de metu lib.* 1. *c.* 6. *n.* 70. qui exiſtimarunt textum illum Triboniani eſſe.

25 In quem hæc actio detur.

Cùm ergo hæc actio in rem ſit concepta per ea verba, *ratum non habebo*, ideò datur contra tertium poſſeſſorem, apud quem res reperitur, *l. metum* 9. §. *ult. l. item* 14. §. 3. *ff. de eo quod metus*, *l.* 3. *C. hoc tit.* probant Nogureol *alleg.* 99. *n.* 210. delinquunt enim poſſeſſores, dum rem per metum extortam domino non reddunt; liberantur autem, ſi res perierit antequam metum agnoverint, *l. item* 14. §. *aliquando* 5. *l. ſi ipſa* 18. *ff. de eo quod metus*. Faciunt textus *in l. qui petitorio* 38. *ff. de R. V. l. ſi ex legatis* 23. *ff. de V. O.* niſi longi temporis præſcriptione defendantur, *l.* 3. *Cod. hoc tit.* Datur etiam in hæredes, quatenus ad eos pervenit, ne ex damno lucrum conſequantur, *l. metu* 9. §. *fin. l. item* 14. §. *in hac*, *ff. hoc tit.* nec intereſt, quod res conſumpta ſit, *l. videamus* 17. *ff. de eo quod metus*, ubi Cujacius *lib.* 1. *qq. Pauli*. Similiter quatenus rei perſecutionem continet, datur hæredibus, cæteriſque ſucceſſoribus, *l. quod diximus* 16. §. 2. *ff. de eo quod metus*: debet autem qui metu rem vendidit, refundere pretium quod accepit, *l.* 3. & 4. *Cod. hoc tit. l. quod ſi* 24. §. *penult. ff. de minor.* quo modo intelligitur textus *in l.* 4. *Cod. de pignor.* ubi conſtituto pignore per vim, ut pignus conſequatur, debet debitum ſolvi, niſi dicamus cum Gothofredo, *ibi*, *littera L*, metum gravem in eo textu non interceſſiſſe, ſed tantùm creditorem noluiſſe pecuniam credere, niſi ſub pignore: quo caſu ſi debitor poſtea velit pignus recuperare, quaſi per vim, aut metum conſtitutum, non eſt audiendus, ut *in l. non idcirco* 12. *Cod. de reſcind. vendit.* Hæc omnia procedunt, niſi metus illatus ſit à poteſtate, ſeu officium publicum exercente, quia ille pretium amittit, *l. ſi per impreſſionem* 11. *Cod. hoc tit.* ſiquidem illis, qui publicum officium gerunt, prohibitum eſt prædia emere in propria provincia, *l. non licitè* 3. *l. qui officiis*, *ff. de contrahenda emptione*, Cujacius *ad titul. Cod. de reſcind.*

His animadverſis pro exactiori expoſitione hujus tituli, & edicti de eo, quod metus cauſa, jam apparet vera ratio præſentis deciſionis; cùm enim in præſenti ſpecie agatur de profeſſione in monaſterio emittenda, quæ ex ſua natura petit ſpontaneam voluntatem, & deliberatam; ideò metus gravis, mortis videlicet, reddit eam nullam ipſo jure. Accedit, nam omen eſt in ſacrificiis, bonum quidem, ſi hoſtia ultronea ſe offerat: malum ſi renuens & coacta offeratur: quare apud Gentiles non admittebatur ſacrificium animalis, quod retraheretur, aut invitum traheretur. Plinius *lib.* 8. *c.* 45. ibi: *Nec claudicante, nec aliena hoſtia Deos placari, nec trahente ſe ab aris*. Silius Italicus *lib.* 5. 26 Traditur ratio decidendi.

Nec rauco taurus ceſſavit flebili ad aras
Immugire ſono.

Macrobius *lib.* 3. *Saturn. c.* 5. *Obſervandum eſt à ſacrificantibus, ut ſi hoſtia, quæ ad aras duceretur, fuiſſet vehementius reluctata, oſtendiſſetque ſe invitam altaribus admoveri, amoveretur; quia invitam Deo offerri eam putabant; quæ verò ſtetiſſet oblata, hanc volenti numini dari exiſtimabant*. Illuſtrant Briſſonius *lib.* 1. *de formulis*, *pag.* 17. Gaſpar Sanchez *in Iſajam*, *c.* 43. *num.* 37. Ambianas *ad Tertul. in apolog. cap.* 5. *in fine*, Tiraquellus *ad Alexandrum lib.* 3. *dier. gen. c.* 6. Delrio *ad Senecam in Medea*, *pag.* 195. igitur ſi hæc voluntas attendebatur in ſacrificiis Diis Gentilium offerendis, quantò magis improbari debet ſacrificium ſui ipſius vero Deo offerendum per vim & metum, abſque libera & ſpontanea voluntate. Faciunt alia, quæ dabimus *in c.* 1. *de regul.* & infrà adducemus de voto metu facto.

Nec obſtant difficultates ſuprà pro dubitandi ratione adductæ. Non prima, in qua dicebamus, baptizatum etiam metu gravi, teneri fidem catholicam in baptiſmo profeſſam obſervare; nam licet Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. ſect.* 5. *c.* 1. §. 4. Feloaga, *in præſenti*, *pag.* 68. exiſtimaverint, baptiſmum metu receptum valere, tum propter impreſſionem characteris, tum quia fidei obſervantia oneroſa non eſt: contrarium tamen ut verum tenendum eſt, videlicet baptiſmum metu gravi collatum nullum eſſe, quia nemo cogendus eſt ad ipſum recipiendum, *c. de Judæis*, 45. *diſt. c. ad fidem* 23. *q.* 5. *c. ſicut* 15. *de Judæis*, Cabreros *de metu lib.* 1. *c.* 17. *n.* 50. Plura dabimus *in d. c. ſicut Judæi*. Nec tunc obſtat canon Concilii Toletani, relatus *in d. c. de Judæis*: cui ſatisfaciendum eſt cum doctrina Ill. *in c. majores*, §. *item*, *de Baptiſmo*, in illis verbis: *Invitum ab invito, & coactum à coacto, ut qui terroribus compulſus, ne detrimentum incurrat, baptiſmi ſuſcipit ſacramentum, talis ſicut qui fictè accedit, characterem ſuſcipiat Chriſtianitatis, & ipſe tanquam conditionaliter volens cogendus ad obſervantiam fidei Chriſtianæ*. In quibus proponitur diſcrimen inter vim, & vim: quod etiam agnovit Alexander tertius *in c. de muliere*, *de ſponſalibus*: & etiam docetur, ut coactus vi gravi, & metu cadente in conſtantem virum, non cogatur fidem profiteri; coactus verò metu levi, teneatur fidem obſervare. Nec obſtat primum augmentum ipſius difficultatis, deductum ab exemplo juramenti, cui ſatisfaciemus *in c.* 3. *hoc tit.* Nec ſecundùm augmentum adverſatur; verum enim eſt, metum à cauſa libera incuſſum, non cauſa extorquendi conſenſum, irritare actum eo metu geſtum: at in præſenti ſpecie fuit metus injuſtè incuſſus eo animo, ut mulier ingrederetur religionem: ſiquidem milites & cognati ipſius mariti, jam gladiis arreptis, & evaginatis propoſuerunt mulieri, ut ingrederetur monaſterium, ſi vellet mortis imminentis effugere periculum. Unde metus gravis, & cauſa extorquendi conſenſum ad religionis ingreſſum fuit incuſſus; quare profeſſio inde ſecuta ipſo jure nulla fuit. 27 Diſſolvitur prima difficultas.

Nec

28 Diſſolvitur ſecunda difficultas. Nec obſtat ſecunda difficultas ſuprà adducta; nam quæ hucuſque in hoc commentario de metu adduximus, procedunt, niſi poſtea metus purgetur per novum conſenſum; veluti ſi quis metu gravi rem promittat, & poſtea ex eadem obligatione ſpontaneè ſolvat, *l. fin. ſ. fin. C. hoc tit.* ſecus ſi adhuc perſeverante eadem metus cauſa, *l. item* 14. §. *fin. ff. de eo quod metus cauſa*, Nec contrarium probat textus *in l. ex ea 7. ff. de condict. ob turp. cauſ.* cujus interpretationem proſequuntur Donellus *lib.* 15. *comment. c.* 38. Pichardus *in d.* §. 27. *de act.* Purgatur autem metus per actus externos priori contrarios, *l. ſi mulier*, *juncta gloſſa* ibi, *ff. de eo quod metus*, *l. fin. ff. de liberis exhib. cap. cum virum*, *c. ſignificatum*, *de regul.* aut per lapſum temporis, ut ſi intra 14. annum non reclamaverit, *c. ſi quis ante*, *eod. tit.* quod hodie protractum eſt à Patribus Concilii Triden. in caſu matrimonii carnalis ad annum & dimidium, *ſeſſ. 25. de reform. c.* 19. Docet Cabretos *l.* 1. *de metu*, *c.* 10.

29 Exponitur novella 134. Juſtin. Sed adverſus hanc aſſertionem opponi ſolent textus *in cap.* 2. *Gonſaldus* 17. *quæſt.* 2. cujus interpretationem adduxi *in c.* 3. *de renunciat. cap. ſicut*, *de regularibus*, *cap. dudum*, *de converſione conjug.* quorum & aliorum interpretationem dabimus *in c.* 1. *de regul.* Nunc exponenda eſt difficilis Juſtiniani conſtitutio *in novella* 134. *ut nulli judicum*, §. *ſi quando*, in illis verbis: *Sed hodie adultera verberata in monaſterium mittitur, quam intra biennium viro recipere licet; biennio verò tranſacto, vel viro prius quam reducat ream, mortuo, adultera tonſa, monaſtico habitu ſuſcepto, ibi dum vivit, permaneat.* Ex quibus verbis apertè conſtat, adulteram debere religionem ingredi, atque in monaſterio profiteri, à quo poſt biennium nec vivente nec mortuo marito exire licet: igitur in præſenti adultera monaſticam vitam profeſſa, etiam mortuo marito, prætextu metus exire non poterat. Pro cujus textus expoſitione ſciendum eſt, olim in delicta lapſos, & facinoroſos, tam clericos, quàm laicos, mares, & fœminas, pœnitentiæ peragendæ cauſa in monaſteriis detruſos fuiſſe, ut ibi morarentur, & pęnitentiam acciperent, *cap. ſi quis clericus*, *diſt.* 81. *cap. ſi ille*, *diſt.* 50. *cap. inter*, *de purgatione canonica*, *c. puellæ* 20. *q.* 1. *c. viduas*. *c. ſi qua monacharum*, *c. pervenit*, 27. *q.* 1. Concilium Agathenſe *can.* 50. Epaunenſe ſub Hurmiſda *c.* 22. Præcipuè hęc detruſionis pęna adulteris imponebatur, tam viris, Concilium Aurelian. 3. *can.* 7. ubi de clerico adulterii convicto ſtatuitur: *Depoſitus ab officio, communione conceſſa, in monaſterio toto vitę ſuæ tempore detrudatur*; & *c.* 2. *de adulteriis*: quàm etiam fœminis, *c. gaudemus*, *de converſione conjug.* Plura cumulavit P. Faber *lib.* 3. *ſemeſtrium*, *cap.* 21. Sed hæc detruſio in monaſteriis non inducebat profeſſionem, nec ita in monaſteriis relegati monachi fiebant, ſed tantùm ut pœnitentes ibi detrudebantur. Concil. Tolet. 8. *can.* 6. ibi: *Sub pęnitentiæ oneribus monaſteriis relegari*; & *can.* 7. *Monaſterii clauſtris ſub pœnitentia retrudi*. Matiſcon. 2. *can.* 16. *Trudi in cœnobiis*; & ibi: *Uſque ad extremum vitæ permanere*. Cabilon. 2. *can.* 4. *Agendæ pœnitentiæ cauſa in monaſterium mitti*. Probant, & de hac detruſione in monaſterium plura adducunt Boſquetus *ad Innocentium lib.* 1. *epiſt.* 130. Hallier. *de hierarch. juriſd. pag.* 274. & 281. Lindembrogius *in gloſſario*, *verbo Monaſterium pęnitentiæ*, Hurtado *tomo* 2. *de reſid. pag.* 538. Gibalinus *de clauſura*, *diſq.* 3. *c.* 2. §. 2. & 3. Unde in dicta novella Juſtiniani, quæ reperitur in authentica, *ſed hodie*, *C. de Epiſcopis & clericis*, detruſio adulterę in monaſterium non imponat profeſſionem, ſed tantùm relegationem pęnitentiæ peragendæ cauſa, ut jam notarunt Petrus Gregorius *lib.* 15. *ſyntag. c.* 18. Illuſtriſſimus Zerda *in Judith*, *academ.* 27. *ſection.* 1. *n.* 10. In præſenti autem caſu milites, & mariti cognati intendebant mulierem adulterii ſuſpectam in monaſterio vitam monaſticam profiteri debere, & tanquam verè monialem, etiam defuncto marito, ut conſtat ex illis verbis, permanere debere; quod repugnat naturę profeſſionis monaſticæ, quæ petit liberam, & ſpontaneam voluntatem, juxta ſuprà tradita.

C A P U T II.

Idem Vvigornien. a Epiſcopo.

ABbas *b* S. Eadmundi, à quo R. præſentium lator patrimonium ſuum tenere dignoſcitur, milites ſuos, & *c* Burgenſes ad domum prędicti R. ſicut accepimus, miſit, qui eum à domo, & ab univerſa ſua *d* poſſeſſione expellerent, niſi Eccleſiam ſuam penitus *e* abjuraret. Quod cùm idem R. tali modo coactus feciſſet, Abbas præſcriptam Eccleſiam alii conceſſit. Unde quia quæ metu & vi fiunt; de ratione juris, & ordine in irritum debent revocari: f. t. per A. f. m. quat. prædicto R. omnia cum *f* integritate reſtituas.

N O T Æ.

1 a VVigorn.) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 2: & poſt Concilium Lateran. ſub Alex. III. *part.* 22. *c.* 7. De Eccleſia Vvigornienſi nonnulla adduxi *in c. noſti*, *de elect.*

b *S. Eadmundi.*) Ità legendum eſt, vel *Edmundi*, non verò *Cadmundi*, ut vulgò legitur in Decretalibus; eſt enim hoc monaſterium in Anglia in Comitatu Cantabrigiæ, Canonicorum regularium, magnis redditibus ditatum ab Edmundo primo Rege hujus nominis Angliæ, ut refert Pennotus *lib.* 2. *hiſtor. canonic. regul. c.* 37. *pag.* 390. Illum Regem Edmundum appellat Richardus Smitheus *in floribus Angliæ*, *anno* 940. Aedmundum Baronius *in martyrol. die* 30. *Novembris*, & Sarius *tomo* 6. *in eodem die*: unde juxta hanc hiſtoricorum varietatem aliquando monaſterium hoc dicitur *Eadmundi*, ut in præſenti; aliquando *Edmundi*, ut *in c. ex parte*, *de ſponſalibus*.

2 c *Burgenſes.*) Burgenſes dicti ſunt à Burgis. Burgi autem appellantur domicilia, ſeu mœnia modica muris non cincta. Vegetius *lib.* 4. *de re milit. ca.* 10. de quibus *in l.* 6. *Cod. de fundis rei privat. l.* 2. *C. de officio Præfecti Africæ*, *l.* 2. *C. Theodoſ. de his qui condit. prop.* Luitprandus *lib.* 3. *de rebus per Europam geſtis*, *cap.* 12. ibi: *Et quoniam ipſi domorum congregationes, quæ muro non clauduntur, burgum dicunt.* Burgos crebra per limitem habitacula conſtituta appellant Oroſius *lib.* 7. *c.* 22. Iſidorus *lib.* 9. *etymolog.* Paulus Diaconus *in valet.* Sidonius *carmine* 22.

Cernere jam videor, quæ ſint tibi Burge futura,
Divitias ſic namque domus de flumine ſurgunt,
Splendenteſque ſedent per propugnacula thermæ.

Hinc Burgarii dicti, qui in his burgis habitant, ut probat Gothofredus *in l. unica C. Theodoſ. de Burgariis*: & etiam Burgundiones inde dictos, ex Iſidoro, & Luitprando probat Petrus Pitheus *lib.* 1. *adverſ. ca.* 4. Hinc etiam Burgenſes dicti. Pridericus Imper. *lib.* 1. *conſt. Sicul. tit.* 9. in illis verbis: *A tenore etiam præſentis ſanctionis eximimus milites, & filios militum, & Burgenſes.* Et *lib.* 2. *tit. unico*, ibi: *Pro milite ſimplici* 30. *pro Burgenſi* 12. *pro ruſtico* 6. *auguſtales conſequetur.* Notavit Stevechius *ad Vegetium d. lib.* 4. *c.* 12. Sed cùm plures Burgi ſimul conjungerentur, civitates, imò & Metropoles Burgi dictæ fuerunt, quare burgenſes pro civibus accipiuntur apud Carnot. *epiſt.* 101. 136. & 263. Goſridum Vindocinenſem *lib.* 1. *epiſt.* 17. ut ex eis notant Boſquetus *ad Innoc. III. lib.* 1. *epiſt.* 1. Cironius *in* 4. *compil. ad cap.* 1. *de adult.* Gerardus Voſſius *de vitiis ſerm. lib.* 1. *c.* 3. Beyerlinch *in theatro*, *tomo* 2. *verbo Burgi*. Burgenſes autem, de quibus in præſenti, degebant in Burgis monaſterio S. Eadmundi ſubjectis, & milites vaſſalli erant ipſius monaſterii.

d *Poſſeſſione.*) Ideſt ab omni re mobili intra domum exiſtente. Plerumque enim res mobilis pro poſſeſſione accipitur, quia in ea propriè datur poſſeſſio. Unde cùm Rodericus terreretur amiſſione proprii patrimonii, vel ejus majoris partis, juſto metu compulſus reſignavit beneficium; nam metus gravis, ideſt cadens in virum conſtantem, incutitur ex amiſſione majoris partis bonorum, *cap. frequens*, *de reſtit. ſpol. lib.* 6. *l. iſti* 8. §. *ſi is*, *ff. de eo quod metus cauſa*. Docent Flamin. Pariſ. *de reſign. benef. lib.* 13. *c.* 1. *n.* 154. Donellus *d. cap.* 38. ubi Oſuald. *lit.* I, Covarr. *de ſponſ.* 2. *part. c.* 3. §. 4. *n.* 30. Pichardus *in* §. *item* 27. *n.* 17. *de actionib.* Cabreros *lib.* 1. *de metu*, *c.* 8. *n.* 33. 3

e *Abjuraret.*) Abjurare eſt jurejurando renunciare, aut juramento negare. Symmachus *lib.* 2. *epiſt.* 86. *Hiſpanienſis prædii ſui partem pretii emptor abjurat.* Ubi notavit Juretus. Servius ad illud Virgilii *lib.* 8. *Æneid. Boves abjuratæ*: notavit Baptiſta Hanſenius *de jurejur. cap.* 3. Unde 4

abju-

abjurare Eccleſiam eſt juramento firmare, ſe nunquam eam recepturum, *cap. 3. & 4. de reſtit. ſpol.* abjurare uxorem, juramento promittere ſe nunquam cum ea cohabitaturum, *c. cum haberet, de eo qui duxit, c. 2. ne clerici, vel mon. cap. 2. de his qui filior:* abjurare adulteram, jurare ſe nunquam ad eam rediturum, *cap. penul. de adulteriis:* abjurare provinciam, ideſt ſe nunquam in eam profecturum, *cap. 3. de crimine falſi:* abjurare hæreſim, juramento promittere, ſe nunquam in eam reverſurum, *c. ad abolendam de hæreticis, cap. accuſatus in principio, eodem tit. lib. 6.*

f *Cum integritate.*) In hoc enim edicto omnia reſtituuntur cum fructibus, & acceſſionibus, ut ſuperiori commentario probavi.

C A P U T III.

a Clemens III.

AD aures noſtras te ſignificante pervenit, quod electus quidam in *b* Plebanum Eccleſię cujuſdam, quę ad tuam diſpoſitionem pertinet, ad terrorem laicorum renuntiavit electioni, quę fuerat à clericis, uno *c* excepto, unanimiter celebrata. Is autem, qui diſſenſit, ante electionem ad Sedem Ap. appellationis vocem emiſit. Ideòque conſulere voluiſti, ſi renunciatio facta ad terrorem laicorum impediat quominus ad regimen prędictæ Eccleſię is, qui priùs fuerat electus, aſſumi debeat: & ſi ejus appellatio valeat, qui ſe non electurum juravit, & ne alii eligerent appellavit. Tuę igitur diſcretioni litteris pręſentibus innoteſcat, quod renunciatio facta in manu laicorum ad ipſorum terrorem, niſi fortè juramento, vel *d* fide interpoſita ſit confirmata, non impedit quominus is, qui renunciavit Eccleſię, ad cujus regimen priùs electus fuerat, pręficiatur: pro contradictione autem, vel appellatione ejus, qui ſe non electurum publicè confeſſus eſt juraſſe, non eſt electio ab aliis celebrata canonicè irritanda.

N O T Æ.

2 a CLemens.) Ita etiam habetur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c. 1.* Ex nulla tamen conſtat, cui Prælato in præſenti reſcribat Pontifex, ex ipſa autem ſecunda collectione ita textum reſtituo.

b *Plebanum.*) Ideſt Parochum, ut jam notavi *in c. unico de officio Archipresbyt.*

c *Uno excepto.*) Et ſic à majori parte, *c. quia propter, de elect.*

2 d *Fide.*) Fidem præſtare pro jurejurando accipitur in præſenti, & *in c. 9. c. querelam, de jurejur.* apud Livium *lib. 1.* ibi: *Ea pietate omnium pectora imbuerat, ut fides ac juſiurandum, propulſo legum, ac pœnarum metu, civitatem regerent.* Unde Fidem inter Numina Romani coluerunt, & illi in Capitolio templum ſacrarunt. Alex. ab Alexand. *lib. 2. dierum gen. c. 22.* ibi: *Fuere autem Termini, & Fidei templa juxta ædem Jovis optimi maximi, primum à Cuma conſtructa.* Cujus templi meminerunt D. Auguſtinus *lib. 4. de civit. Dei, c. 10.* ubi plura Vives. Horatius *lib. 1. carminum, od. 35.* Illuſtrant Tiraquellus *ad Alexandrum ubi ſuprà*, Baptiſta Hanſenius *de jurejur. cap. 1.* Lælius Mancin. *genial. c. 209.* apud Catholicos verò promittentem, vel aliquid aſſerentem ſub hac formula: *Per fidem meam;* intelligendo per fidem non aliam, quàm humanam, ſive fidelitatem ipſius hominis loquentis, non videri juraſſe, tenent Cajetanus 2. 2. *quæſt. 89. art. 6.* Sotus *lib. 9. de juſtit. quæſt. 1. art. 6.* Covarr. *in c. quamvis, part. 1. §. 2. n. 2.* Leſſius *de juſtit. c. 42. n. 4.* Suarez *de relig. lib. 1. de juram. cap. 13.* Valentia *in 2. 2. diſp. 7. q. 7. puncto 2.* Azor *tomo. 1. Inſtit. lib. 11. c. 3. q. 1.* Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 79. n. 29.* & *lib. 3. ſummæ, c. 2. n. 32.* Theophilus Raynaud. *tomo 14. in Heteroclita, puncto 1. fol. 57.* Et de fide præſtita per manum dextram, plura congeſſerunt Cabreros *lib. 2. de metu, c. 6. n. 13.* Grotius *de jure belli, l. 2. c. 13. n. 22.* & nos *in c. 2. de fidejuſſoribus.*

C A P U T IV.

Innoc. III. *Epiſcopo Linconien. & ejus collegis.*

AD audientiam noſtram dilecto filio Magiſtro Helia de Chevelle ſignificante pervenit, quod cùm Eccleſiam de Chevelle auctoritate Sedis Apoſtolicę canonicè fuiſſet adeptus, & aliquandiù pacificè poſſediſſet, graviſſimo tandem Regis metu, quod eam reſignaret jurare coactus, eam in eorum, ad quos pertinebat, manibus reſignavit. Quia verò quæ vi, metuſve cauſa fiunt, carere debent, robore firmitatis: diſc. veſtrę per Ap. ſ. m. quat. ſi eundem Magiſtrum eo metu ad reſignationem faciendam vobis conſtiterit fuiſſe coactum, qui potuerit & debuerit cadere in conſtantem virum, non obſtante juramento prędicto, quo non, ad repetendum, ſed ad reſignandum ſolummodò tenebatur, pręfatam Eccleſiam ei per cenſuram eccleſiaſticam, ſublato appellationis obſtaculo, reſtitui faciatis: nullis litteris veritati, & juſtitię, &c. Quod ſi non omnes, &c. duo ex his, &c. Datum Laterani nonis Februarii.

N O T Æ.

1 a LIncon.) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c. 1.* & in epiſtolis Innocentii III. Coloniæ editis, *fol. 440.* ex quo regeſtro litteram reſtituo. De Eccleſia Linconienſi egi *in c. 8. de reſcriptis.*

C O M M E N T A R I U M.

2 HÆc jura, ſi rectiùs perpendantur, diverſa potiùs ſunt, quàm contraria: & ut ea exponamus, duplex quæſtio examinanda eſt. Prima, utrum renunciatio, ſeu reſignatio beneficii metu gravi facta, ipſo jure nulla ſit; an verò ſubſiſtat, etſi poſtea irritetur? Secunda, utrum talis reſignatio juramento firmata adeò valida ſit, ut beneficium reſignatum ampliùs repeti nequeat? Et in prima quæſtione renunciationem metu factam ipſo jure ſubſiſtere, ſed poſtea irritari, probatur *ex c. 2. hoc tit.* in illis verbis: *Quatenus prædictum Rod. cum integritate reſtituat.* Et *c. cauſam 3. de re judic. in 2. collect.* in illis verbis: *Si vobis conſtiterit aliquam perſonam medio tempore moratam Eccleſiam, ut prælibatum eſt, tenuiſſe, & eumdem clericum ſuam poſſeſſionem, & violentam per manum laicam ejectionem, & partis adverſæ intruſionem probaſſe, omni, oc. & ap. ceſſ. Eccleſiam ipſam cum fructibus inde perceptis eidem reſtituatis.* Eam defendunt Flaminius *de reſignatione lib. 13. q. 20.* Azor *2. part. inſtit. moral. lib. 7. cap. 26. quæſt. 2.* Garcia *de beneficiis part. 11. cap. 3. num. 143.* Sanchez *de matrim. lib. 4. diſput. 8. n. 5.* Barboſa *in cap. ſuper 5. n. 3. de renunc.* Bajo-Arroyo *in c. ſi verò, & in c. Quintavallis, n. 109. de jurejur.* Luna, & Arellanus *lib. 1. ſingul. antinom.* 14. Contrariam tamen ſententiam, imò ipſo jure renunciationem beneficii metu gravi factam nullam eſſe, docuerunt plures congeſti à Rubniaco *de beneficiis c. 19. n. 5. & 6.* Cabreros *de metu lib. 2. c. 14. num. 54.* Valenſis *de beneficiis lib. 3. tit. 13. nu. 18.* pro quorum ſententia faciunt textus *in c. ad aures, de renunc.* ubi poſſeſſor beneficii, qui illud ex metu gravi renunciavit, percipit fructus ipſius beneficii: igitur quia renunciatio ipſo jure nulla fuit, aliàs ſi valuiſſet, beneficium vacaſſet, *c. ſuper hoc, de renunc. cap. ſuſceptum, de reſcriptis in 6.* Deinde facit textus in Clementina *Multorum,*

Digitized by Google

torum, *§. ſanè, de pœnis*, in illis verbis: *Nullius etiam decernimus eſſe firmitatis*. Accedit & illa ratio: nam electio eccleſiaſtica metu gravi facta, eſt ipſo jure nulla, *ca. ubi periculum, de elect. in 6.* igitur & renunciatio, cùm contrariorum eadem ſit ratio, & diſciplina. Hac igitur opinione retenta non obſtant textus *in d. c. hoc titulo*, *c. 3. de re judicata*; nam in illis juribus jubetur Eccleſiam reſtitui ei, qui per metum reſignaverat, quia non ſolum reſignatio ex metu gravi facta præceſſerat, verum & extraneo adjudicata erat ipſa Eccleſia, & ipſe in poſſeſſionem intruſus: quare factum ipſum intruſionis irritatur; renunciatio verò metu facta ipſo jure nulla fuerat. Difficilior eſt alia quæſtio, utrum videlicet talis renunciatio metu facta, juramentoque firmata, valida ſit? In qua quæſtione affirmativa ſententia probari videtur *ex c. ad aures, hoc tit.* in illis verbis. *Niſi forte juramento, vel fide interpoſita ſit confirmata*. Quæ verba apertè ſuadent, juramento accedente renunciationem metu gravi factam valere. Deinde *ex c. ad audientiam, hoc tit.* in illis verbis: *Non obſtante juramento, quo non ad repetendum, ſed ad reſignandum ſolummodo tenebatur*. Igitur ſi juraſſet, ſe non repetiturum, renunciatio vires haberet. Contrarium tamen, videlicet renunciationem etiam juramento vallatam nullam eſſe, probatur *ex c. 2. hoc tit.* ſi expendatur proprietas verbi *Abjuraſſet*, junctis ibi notatis. Deinde *ex c. 3. de reſtit. ſpol.* & *ex cap. pervenit* 10. *de officio deleg. in* 1. *collect.* in illis verbis: *Juramento præſtito refutaſſe*. Ex quibus conſtat, non obſtante jurejurando renunciationem metu factam non valere. Pro cujus diſſidii conciliatione dicendum eſt, renunciationem metu gravi factam, & juramento firmatam, non valere, & beneficium ita abjuratum repeti poſſe petita relaxatione jurejurandi; vires autem habere, ſi relaxatio non petatur. Unde textus, qui affirmant renunciationem etiam juramento firmatam non valere, accipiendi ſunt petita relaxatione juramenti; alii verò, qui negant tale beneficium repeti poſſe, procedunt non repetita relaxatione juramenti. Quam diſtinctionem amplectuntur Gaillus *lib. 2. obſerv. cap.* 47. Covarr. *in* 4. *part. 2. cap. 5. nu. 7.* Feloaga *in cap. 1. hoc tit. num.* 88. omiſſis diſtinctionibus traditis à Caniſio *in cap. 2. hoc tit.* Arellano *de antinomia* 15.

C A P U T V.

Idem a *Nidroſien. Archiepiſcopo.*

Sacris canonibus. *b Et infrà*: Diſtinguimus autem, utrum is qui communicat excommunicatis invitus, ſit per coactionem attractus, an per metum inductus. In primò ſiquidem caſu non credimus excommunicatione teneri, cùm magis pati, quàm agere convincatur. In ſecundo verò licèt metus culpam attenuet: quia tamen non eam prorſus excludit, cùm pro nullo metu debeat quis *c* mortale peccatum incurrere, talem excommunicationis labe credimus inquinari,

N O T Æ.

a *Nidroſienſi.*) Ità legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c. 2.* in ſexta verò legitur *Vidron.* ſed malè, ut jam notavit Boſquetus *in notis ad Innocentium III. lib. 2. regeſtr. 14. epiſt.* 72. De Nidroſienſi diœceſi nonnulla notavi *in c. quod in dubiis, de renunc.*

b *Et infrà.*) Verba quæ in præſenti deſunt, reperiuntur *in c. ſacris, de ſepulturis*, *c. ſacris de ſententia excom.* ubi aliæ partes hujus deciſionis ſunt.

c *Mortale peccatum.*) Ex his verbis ita generaliter prolatis, probari videtur, per communicationem cum excommunicato etiam in humanis, mortalem noxam incurri: quod & probari videtur *ex cap. rogo* 25. 11. *qu.* 3. *cap. exceptionem* 12. *de except. c. ſi verò* 24. *de ſententia excommunicationis*: & docent Joannes Andreas *in præſenti*, *q.* 5. Barboſa *de cenſuris*, *in* 4. *diſt.* 35. *q.* 1. *diſp.* 4. *c.* 2. Illud tamen extra controverſiam eſt, communicantem in divinis lethalem culpam incurrere, ut docent poſt D. Thomam *in* 4. *diſt.* 18. *q.* 2. *art.* 4. Covarr. *in c. alma*, 1. *p.* §. 3. *n.* 7. Barboſa *in præſenti*, *n.* 4. Gibalinus *de cenſuris*, *diſquiſit.* 7. *q.* 9. *ex n.* 9. Diana 5. *p. tract.* 5. *reſol.* 21. & *tra.* 9. *reſol.* 2. & *p.* 7. *tract.* 11. *reſol.* 47. Gregorius Lopez *in l.* 33. *verbo En la menor*, *tit.* 9. *part.* 1.

C O M M E N T A R I U M.

3 *Concluſio deducitur & probatur.*

Qui per vim præciſam abſolutè coactus excommunicato communicat, nullam excommunicationem incurrit: ſecus ſi metu conditionali.* Probant eam textus *in c. Presbyteros*, §. *qui autem*, 50. *diſt.* *cap. conſtat* 1. *q.* 1. *c. ita* 32. *q.* 1. *cap. eos*, *de conſecr. diſt.* 4. *ca. contra*, *de hæreticis in* 6. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Luna & Arellanus *lib. 1. antinom.* 15. Frechilla *de ſententia excom.* 3. *p. n.* 11. Cabreros *de metu*, *lib.* 2. *cap.* 31. *ex n.* 35. Boſquetus *ad Innocentium lib.* 2. *epiſt.* 72. Balbua *in c.* 2. *de exceptionibus*, *n.* 68. & *in c. exceptionem* 17. *num.* 24. *eodem tit.* Gibalinus *de cenſuris*, *diſquiſit.* 7. *q.* 9. *p.* 2. *in fine*, Ricciulus *de jure perſonarum*, *lib.* 4. *cap.* 44. *per totum*, Vega *in c. intelleximus*, *n.* 117. *de judiciis*, Balboa & Freitas *ad hunc textum*.

4 *Impugnatur præſens deciſio.*

Sed tota hujus textus contextura meritò juris Interpretibus difficilis viſa eſt: ſiquidem in ea aſſeritur, communicantem cum excommunicato metu conditionali, excommunicationem incurrere; quod juris principiis contrarium videtur: nam aut ita communicans incurrit eam cenſuram propter lethalem culpam in ipſa communicatione contractam, quæ neceſſaria eſt ad incurrendam excommunicationem, *c. nemo*, *c. nullus*, 11. *q.* 3. aut propter contumaciam, quæ deſideratur ad hoc, ut quis excommunicationem incurrat, *c. quiſquis* 2. *q.* 6. *c. Romana*, *c. alma*, *de ſent. exc. lib. 6. c.* 1. ibi: *Contumacia reprimatur*, *de except. eod. lib.* 6. Sed ille, qui coactus communicat cum excommunicato, nec peccatum lethale committit, nec contumax eſt: igitur nec cenſuram incurrit. Probatur minor: nam lex poſitiva aliquid præcipiens, aut prohibens, non obligat cùm periculo vitæ: nec qui metu mortis legem poſitivam tranſgreditur, peccat, *cap. ex parte* 47. *de appell.* *c.* 1. *de obſerv. jejuniorum*: probant Azor *tom.* 3. *Inſtit. lib.* 1. *c.* 11. *q.* 1. Suarez *de cenſuris*, *diſp.* 6. *ſect.* 3. *n.* 7. Aragon 2. 2. *q.* 62. *art.* 3. *dub.* 1. Covarr. *in c. alma*, 1. *p.* §. 3. *n. fin.* plures relati à Ricciulo *d. c.* 44. *n.* 11. Contumaciam ipſum non incurrere, per ſe notum eſt: igitur nec cenſuram, nec excommunicationem ullam incurrit communicans cùm excommunicato metu conditionali. Deinde quod in fine hujus textus docetur, ob nullum metum, etiam mortis, peccatum lethale eſſe perpetrandum, difficilè redditur *ex c. ex parte* 11. *de ſepulturis*, ubi mulier, quæ ob metum amittendæ virginitatis ſe præcipitavit è ponte, admittitur ad ſepulturam eccleſiaſticam: igitur quia propter metum gravem excuſatur quis à culpa. Id etiam probatur *ex c. officii*, *de pœnit. & remiſſ.* ubi quæ metu mariti partum ſuppoſitum non declaravit, admittitur ad pœnitentiam: igitur quia metu mortis poteſt peccatum mortale perpetrari.

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens deciſio: cujus rationem ut percipiamus, ſciendum eſt, communicantem cum excommunicato majori excommunicatione ligato, minori excommunicatione ligari, non ex juris divini diſpoſitione, ut aliqui non ignobiles Doctores cenſuerunt: ſed tantùm ex jure eccleſiaſtico ab Apoſtolis ſtatuto, *c. ſicut Apoſtoli*, *c. excommunicatos*, *cap. cùm excommunicato*, *cap. qui meritò* 11. *q.* 3. *c. ſignificavit* 18. *c. nuper* 29. cum aliis, *de ſent. excom. cap. cum olim* 17. *verſ. Illud*, *de privilegiis*. Alia juris teſtimonia congeſſerunt Ant. Auguſt. *in epit. juris*, *lib.* 37. *tit.* 7. Creſpetius *in ſumma*, *verbo Excommunicatis non communicandum*. Albaſpineus *lib.* 1. *obſerv. cap.* 1. Suarez *de cenſuris diſp.* 15. *ſect.* 3. Petrus Greg. *lib.* 4. *part. tit.* 16. *cap.* 3. & 7. Boſquetus & Gibalinus *ubi ſuprà*, Frechilla *de excom.* 3. *p. per totam*, Gazeus *in notis ad Caſſianum*, *lib.* 2. *collat. c.* 15. Ricciulus *d. lib.* 4. *de jure perſon. cap.* 43. Spundanus *de Cœmeteriis*, *p.* 1. *lib.* 4. *c.* 3. niſi communicatio ſit in divinis officiis, vel cum excommunicato nominatim à Pontifice; vel in ipſo crimine; aut ſi inflicta ſit excommunicatio contra participantes: quibus in cauſis communicans cum excommunicato majorem excommunicationem incurrit, juxta textus ita accipiendos *in c. qui meritò* 15. *quæſt.* 3. *cap. nuper*, *c. qui concubinæ*, *cap. ſignificavit*, ubi latè Deo annuente dicemus, *de ſentent. excom.* Nec contrarium

5 *Communicatio cum excommunicato prohibetur.*

rium

rium probat textus *in c. excommunicatus* 17. 11. *quæſt.* 3. in illis verbis: *Simili excommunicationi ſubjacebit.* Ex quibus conſtat, communicantem cum excommunicato, non minori, ſed majori excommunicatione ligari; nam verba illa, *Simili excommunicationi*, accipienda ſunt in genere, non in ſpecie, niſi verba ea referamus ad aliquem ex caſibus ſuprà relatis, ad quos etiam referendus eſt textus *in can. 9. Concilii Chartag.* ubi ita Auguſtinus ait: *Si quis Presbyter in communione velit excommunicatum recipere, ipſe quoque æquali crimine obnoxius videatur.* Quo præcepto vitandi excommunicatos, etiam ipſum Romanum Præſulem ligari, jam probavit Præceptor meus, & Hiſpaniæ decus Illuſtriſſimus D. Franciſcus Ramos *in ſyntag. pro Epiſcop. Luſit. propoſ. 4. n. 106.*

6 De variis communicandi modis. Communicare autem cum excommunicato quis dicitur, cùm aliquo ex modis hoc verſu comprehenſis participat, aut communicat.

Os, orare, vale, communio, menſa negatur.

Oris communicatio comprehendit oſculum, omniaque benevolentiæ ſigna, *cap. excommunicatus* 11. *quæſt.* 3. omnem ſermonem cum eo, ſive per verba, *d. ca. ſicut Apoſtoli, c. ſi aliquando, ca. ſtatuimus, cap. conſtitutiones, de ſent. excom lib.* 6. ſive per litteras, ſive per nutum, aut nuncium: cujus communicationis licèt non extet in jure canonico expreſſa prohibitio, tamen his modis communicantem cum excommunicato, minorem excommunicationem incurrere, docuerunt Covarr. *in d. c. alma*, 1. *p.* §. 1. *n.* 1. plures congeſti à Gibalino *ubi ſuprà, pag.* 280. *n.* 4. Leandro *de cenſuris, diſp.* 13. *q.* 9. Sequitur verbum *Orare*, per quod omnis communicatio cum excommunicato in divinis officiis prohibetur; ut ſimul cum excommunicato orare, Miſſæ ſacrificium cum eo audire, ſeu aliis divinis officiis intereſſe, ut latè proſequitur Gibalinus *de cenſuris, diſquiſit.* 7. *quæſt.* 2. *per tot.* Præcipuè prohibita eſt communicatio cum excommunicatu ipſum ſepeliendo, aut ejus ſepulturæ intereſſendo, *c. ſacris, de ſepulturis, c. ſacris, de ſentent. excom. Clement.* 1. *de ſponſalibus*, Gibalinus *d. diſquiſit.* 7. *quæſt.* 2. *pag.* 224. Sepultura enim res ſpiritualis, ſiva actio ſpiritualis eſt; unde ſatis videtur cum excommunicato communicaſſe in divinis, qui illum ſepulturæ eccleſiaſticæ tradidit, ut latiùs dicemus *in c. ſacris, de ſepulturis*, *verbo Vale*: omnes honorificæ ſalutationes, tam verbo, quàm facto prohibentur, *c. omnis* 24. *quæſt.* 1. *cap. excommunicator* 11. *quæſt.* 3. Et licèt quoad vulgares honorificas ſalutationes, quales ſunt caput diſcooperire, aſſurgere, via decedere, Interpretes non conſentiant, placet nunc humanior ſententia, quæ affirmat, ob indifferentiam prædictorum actuum, & eorum aſſiduum uſum, non incurri excommunicationem, ut ex Sayro, Avila, & Ricciulo docent Gibalinus *ubi ſuprà, pag.* 280. Leander *diſp.* 13. *q.* 181. Per verbum *Communio*, prohibetur ſocietas, ſeu communicatio in aliquo actu humano, ut expreſsè traditur *in c. omnis* 7. *quæſt.* 1. & ab Innocentio *in c. nuper, de ſentent. excom.* Cujus excommunicationis exempla, & acceptiones tradunt Albaſpineus *lib.* 1. *obſerv. cap.* 1. Morinus *lib.* 2. *exercit. ferè per totum.* Menſæ etiam prohibetur communicatio cum excommunicato, *c. excommunicatos, c. cum excommunicato, cap. ad menſam*, 11. *q.* 3. *d. c. nuper*, latè docent Gibalinus *de cenſuris, d. diſquiſit.* 7. *q.* 8. *pag.* 281. Leander *dicta diſp.* 13. *de cenſuris, quæſt.* 30. & nos de communicatione per participationem menſæ aliqua non injucunda congeſſimus *in cap. ad reprimendam* 8. *de officio Ordin.*

7 Dicta communicatio aliquando permittitur. Sunt tamen aliqui caſus, in quibus qui communicant cum excommunicatis, etiam majori excommunicatione ligatis, nullam excommunicationem incurrunt, quos *ex c. quoniam* 11. *q.* 3. *cap. reſponſo, cap. cum voluntate, de ſent. excom.* his verſibus complectuntur Doctores.

Utile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.
Hæc quinque ſolvunt anathema ne poſſit obeſſe.

Verbo *utile*, ſequentes comprehenduntur caſus. Primus cùm datur utilitas ſpiritualis propria excommunicati, ut cùm ipſe admittitur ad concionem, ſeu confeſſionem, *cap. reſponſo, de ſentent. excom.* vel cùm illi elargitur eleemoſyna, *d. cap. quoniam.* Secundus conſideratur, cùm adeſt utilitas propria ipſius excommunicantis; unde poteſt creditor ab eo, tam in judicio, quàm extra, debitum petere, *ca. intelleximus, de judiciis*: docent Gibalinus *ubi ſuprà, d. q.* 8. Leander *d. diſp.* 15. *q.* 1. *uſque ad* 14. Sequentibus verbis, *lex, humile*, docetur, non ligari excommunicatione cum excommunicato communicando eos, qui lege matrimonii, patriæ, ſeu dominicæ poteſtatis tenentur cum excommunicato cohabitare, & communicare. Unde uxor communicans cum excommunicato domi viro in menſa, aut debiti ſolutione, non incurrit aliquam cenſuram, *d. cap. quoniam, c. inter alia, de ſententia excomm.* Idem procedit in filiis legitimis, ſive illegitimis; naturalibus, ſive adoptivis; pupillis cum tutoribus, ſervis, famulis, & vaſallis cum dominis; militibus cum duce, ut fusè reſolvunt Gibalinus ubi ſuprà, *fol.* 291. Leander *diſp.* 15. *quæſt.* 15. *uſque ad* 44. Ignorantia etiam invincibilis juris, vel facti excuſat communicantem cum excommunicato, *d. cap. quoniam.* Unde ignorans, aut dubitans aliquem eſſe excommunicatum non toleratum, ſi cum eo communicaverit, non incurrit excommunicationem minorem, ut proſequuntur Gibalinus *ubi ſuprà, pag.* 312. Leander *de cenſuris, diſput.* 15. *quæſt.* 54. *uſque ad* 58. qui autem communicantes cum excommunicato excuſentur ob neceſſitatem, inferiùs dicemus. 8 De duplici vi.

Deinde ſciendum eſt, duplicem eſſe vim; alteram præciſam & abſolutam, alteram verò conditionalem, ad quas referri poſſunt quæ congerunt Abbas, Butrius, & Berojus *in præſenti*, Menoch. *recuperandæ poſſeſſ. in præludiis, n.* 37. ubi plura de vi expulſiva, turbativa, ablativa, & aliis retulit. Vis abſoluta eſt, quæ nullum conſenſum patientis admittit, ſed quandam includit neceſſitatem omnino voluntati oppoſitam, ut ait Ulpianus *in l. 1. ff. de eo quod metus*; ſeu majoris rei impetus, cui reſiſti non valeat. Paulus *lib.* 1. *ſentent. tit.* 7. §. 7. docent Cujacius *lib.* 1. *obſervat. c.* 20. Alciatus *lib.* 1. *parerg. cap.* 28. & 33. de qua vi agitur *in c. majores*, §. *item quæritur, de baptiſmo.* Alia verò dicitur vis conditionalis, quæ verè metus eſt, cadens in virum conſtantem: exempli gratia quando ex duobus malis ſibi imminentibus, altero periculi inſtantis, altero illius actus, quem fieri intendit is, qui metum intulit, & metum patiens unum, aut alterum eligit propria voluntate & libero arbitrio; indèque receptum eſt, voluntatem coactam, voluntatem eſſe, ut probavi ex Theologis & Philoſophis ſuprà *in c.* 1. Illud diſcrimen inter vim præciſam & conditionalem verſatur, quòd actus geſtus interveniente vi præciſa, & abſoluta, non eſt voluntarius, & ideò non poteſt ullo modo continere peccatum; actus verò geſtus interveniente vi conditionali, ſeu metu, voluntarius eſt, & peccatum continere poteſt.

His ſuppoſitis varia pro hujus textus interpretatione adduxerunt Doctores, tam Theologi, quàm Juriſperiti. 9 Vera hujus textus interpretatio. Seraphinus à Freitas *in relectione ad hunc textum*, veram ejus interpretationem repetit ex hiſtoria ſæculi Innocentii III. ſupponit enim eo tempore ſchiſma in Imperio ſtetiſſe inter Philippum Sveviæ Ducem, Henrici VI. demortui Imperatoris fratrem; & inter Othonem Henrici Superbi Saxoniæ Ducis filium, & Joannis Angliæ Regis ex ſorore nepotem; cui Angliæ Rex, & alii Principes, præcipuè Innocentius Tertius favebant: Philippus verò Galliæ Rex, renuente Pontifice, Moguntiæ coronatus, depoſitus fuit ab Innocentio Tertio, & ejus juſſu Otho Aquiſgrani ab Archiepiſcopo Coloniæ coronatus: & Innocentius excommunicavit Philippum cum omnibus ſuis fautoribus anno 1203. Ex qua hiſtoria deducit Freitas, Regem Norvegiæ ſequutum fuiſſe partes Philippi Regis, & eo tempore plures occubuiſſe in bello inito inter Philippum, & Othonem excommunicatione ligatos, ſævienteque bello plures communicaſſe cum ipſis excommunicatis. Unde conſuluit ipſum Pontificem Epiſcopus Nidroſienſis, an in excommunicatione occumbentes ſepulturæ eccleſiaſticæ eſſent tradendi, & communicantes cum ipſis excommunicatis? Cui conſultationi reſpondet Innocentius *in præſenti, & in c. ſacris, de ſepulturis.* Verùm hæc perdocti viri ſententia admitti non poteſt, nec convenit conſultationi factæ ab Epiſcopo Nidroſienſi in præſenti, nec ea hiſtoria admiſſa, inde vera interpretatio hujus textus deducitur: quare ut eam afferamus, obſervo Innocentium Tertium in præſenti agere de communicante cum excommunicato in divinis, videlicet in ejus ſepultura. Quod ſi tam primam partem hujus textus, quàm ſecundam, quæ extat *in c. ſacris, de ſepulturis, cap. ſacris, de ſent. excomm.* attentè perpendamus, facilè percipietur, præcipuè ſi hiſtoriam illius temporis Eccleſiæ Anglicanæ repetamus. Cùm enim ſuper electione Archiepiſcopi Cantuarienſis Joannes Rex Angliæ excommunicatus fuiſſet ab Innocentio Tertio, atque univerſa ejus terra interdicto ſuppoſita, adeò ut defunctorum cadavera inſepulta per agros remanerent, aut in foſſas profanas projicerentur, ut refert Spondanus poſt Baronium *anno* 1208. *n.* 4. plerumque Regii miniſtri cogebant vi & metu ſacerdotes, & miniſtros Eccleſiæ excommunicatorum cadavera in Eccleſiis cum Pſalmis, & Orationibus tumulare: quare conſultus Innocentius

Ter-

Tertius ab Epiſcopo Nidroſienſi, quid ſtatuendum eſſet de illis, qui per vim & metum excommunicatos ſepelierunt, aut ejus ſepulturę communicantes interfuerunt? Reſpondet ita communicantes com excommunicatis per vim præciſam, nullam incorrere excommunicationem; per metum autem communicantem excommunicatione ligari. Cujus deciſionis ratio ex ſuprà traditis provenit; nam vis abſoluta, de qua in prima parte hujus textus agitur, omninò voluntati repugnat, omnemque conſenſum ab agente excludit, ut diffinitur ab Ariſtotele *lib. 3. Ethic. c. 2.* his verbis. *Violentum eſt, quod fit ab extrinſeco, paſſo non conferente vim*; ideſt non concurrente aliqua voluntate ad actum violentum: ut ſi quis chriſtianus raperetur ad templum Gentilium, manuſque ejus apprehenderetur, & ſic cogeretur idolis thurificare: quod exemplum propoſuit idem Innocent. III. *in cap. majores, §. item quæritur, de baptiſmo*, in illis verbis: *Sicut nec ille notam alicujus reatus incurrit, qui contradicens penitus, & reclamans, thurificare idolis cogitur violenter; vel ſi quis manu apprehenſa cogatur ſubſcribere.* Sanch. *lib. 4. de matrim. diſp. 1. n. 1.* Unde cùm in præſenti caſu intereſſentes excommunicatorum ſepulturæ vi præciſa cogerentur ibi manere, & cum excommunicatis communicare, non quia compellerentur orare, ut antiqui in præſenti putabant; ſiquidem nemo cogi poteſt ea peragere quæ ex animo proveniunt, *l. 4. C. de hæredib. inſtit.* ibi; *Potuit enim, quamvis jubente domino, nolle adire.* D. Bernardus *lib. 6. de lib. arbitr.* ſed adeſſe ſepulturæ in Eccleſia, dum ipſi excommunicati ſepeliebantur; ideò ita communicantes nullam excommunicationem incurrunt, quia ut ait Innocentius in præſenti, magis pati, quàm agere videntur. Sicut nullum adulterium committit uxor per vim oppreſſa, *leg. ſi uxor 13. §. ſi quis planè, ff. ad legem Jul. de adult.* In ſecundo verò qui communicavit cum excommunicato, quia voluntariè communicavit, cùm voluntas coacta voluntas ſit, *l. ſi mulier, ff. de eo quod metus*, excommunicationem incurrit; cùm pro nullo metu, etiam mortis, debeat quis lethalem culpam committere, præcipuè quę tendit in contemptum religionis, aut clavium Eccleſiæ, *c. primum, c. ne quis, 22. quæſt. 1. c. ſicut Salius, 32. qu. 5.* Facit Juvenalis ibi:

—— Phalaris licèt imperet, ut ſis
Falſus, & admoto dictet perjuria tauro;
Summum crede nefas animam præferre pudori.

10 Diſſolvuntur difficultates.

Plura Petrus Greg. *lib. 9. ſyntag. c. 1.* Dorleans *ad Tacitum lib. 2. pag. 291.* Lælius Mancin. *lib. 1. de triplici juris collat. c. 95.* Meritò ergo in hoc ſecundo caſu docent Innocentius, communicantem in ipſa ſepultura excommunicati excommunicationem minorem incurrere; quia quamvis alias ex defectu liberæ voluntatis pœna decreſcat, ut probat Mogollon. *de metu, c. 8. §. 1.* ubi componit Papinianum relatum *in l. 1. ff. de legib.* & Marcianum *in l. 2. ff. eodem*, com Juliano *l. 2. §. his, qui prohibet, ff. de noxalibus*; tamen in præſenti caſu, cùm ex tali communicatione ſequeretur contemptus Eccleſiaſticæ diſciplinæ, & poteſtatis clavium Eccleſiæ, ideò pęna non minuitur.

Nec obſtant difficultates ſuprà pro dubitandi ratione adductæ. Non prima propoſita ex eo, quod qui gravi metu communicavit cum excommunicato, lethalem culpam non admiſit: ſiquidem lex poſitiva non obligat cum diſcrimine vitæ. Unde D. Thom. *2. 2. q. 104. art. 5.* aſſerit in his, quæ ad conſervationem hominis ſpectant, non teneri hominem homini obedire, vel obtemperare. Accedunt exempla ex ſacra pagina petita: libro enim 1. Regum, *c. 20. verſ. 4.* refertur, Davidem neceſſitate oppreſſum panes propoſitionis comediſſe, quos laici juxta legem ſcriptam *Num. c. 18. verſ. 4.* non poterant edere; & tamen hoc factum excuſatur à Domino apud Matthæum *c. 12.* Machabæi etiam, quia ad vitæ defenſionem in Sabbato pugnabant, excuſantur, *lib. 1. Macab. cap. 2. verſu 41. c. quod non eſt, de R. I.* Diſcipuli etiam Domini, quia coacti fame alienas ſpicas ſumpſerunt, ab omni culpa immunes fuiſſe docetur *in c. diſcipulos, de conſecrat. diſt. 5.* Alia adducunt Suarez *de legibus lib. 3. cap. 30.* Salas *eodem tract. qu. 96. tract. 14. diſp. 11. ſect. 1.* Layman *lib. 1. de legib. tract. 4. c. 14. n. 5.* Ut ergo huic difficultati ſatisfaciamus, dicendum eſt, verum eſſe regulariter legem humanam non obligare cum diſcrimine vitæ; aliquando tamen cum ejus diſpendio obligsre poſſe, ut cùm ex legis poſitivæ obſervantia majus Reipublicæ commodum ſperatur, aut ex illius neglectu majus incommodum timetur, quàm vita alicujus privati æſtimari poſſit. Tunc enim lex poſitiva obligat cum periculo vitæ, ut docent ſuprà laudati; & Ferdinandus à Caſtro Palao *in opere morali, tractatu de legibus, punct. 16. in principio*, Aravio *ad D. Thomam ubi ſuprà, q. 97. diſp. 3. ſect. 4 diffic. 3.* Unde milites etiam ſub vitæ periculo locum in bello ſibi aſſignatum cuſtodire tenentur, *l. 3. §. qui ſtationi, & §. ſi quis volens, ff. de re milit.* quod præcipuè procedit, quando tranſgreſſio legis cedit in contemptum religionis Chriſtianæ, ſeu poteſtatis clavium Eccleſiæ, *c. ſicut ſatius 32. quæſt. 4. cap. non ſolum 11. q. 3.* Unde laudantur & commendantur, Eleazarus, qui cùm cogeretur in contemptum legis carnes porcinas edere, potiùs elegit mortem ſuſtinere, quàm eas comedere, ut refertur *lib. 2. Machab. c. 6. verſ. 18.* & Sanctus Hermenegildus, qui elegit potiùs vita privari, quam Euchariſtiam ab Epiſcopo Ariano ſumere, *c. fin. 24. q. 1.* refert poſt alios Hiſpaniæ hiſtoricos Sahabedra *in Corona Goth. in vita Levvigildi.* Unde cùm in præſenti caſu excommunicatione in divinis com excommunicatis, aut eos ſepeliendo, aut eorum ſepulturæ intereſſendo, contemptus diſciplinæ eccleſiaſticæ, & poteſtatis clavium Eccleſiæ ſequerentur; cùm enim ob duritiam Joannis Regis Anglię univerſa ejus terra eſſet interdicto Eccleſiaſtico ſuppoſita, & ipſe adhuc perſiſteret in contumacia, eccleſiaſticas perſonas bonis privando, & in exilium mittendo, & tributis Eccleſias vaxando, ut latè refert Spondanus *ubi ſuprà*; ideò lex Eccleſiaſtica communicationem cum excommunicatis in divinis prohibens obligabat cum vitę diſpendio ut etiam in aliis caſibus docent Henriq. *in ſum. lib. 13. c. 23. §. 4.* Cajetan. *ad D. Thomam 2. 2. q. 96. art. 4.* Nec ſecunda difficultas adverſatur; verum enim eſt, ob nullum periculum, etiam mortis, lethalem culpam eſſe admittendam: nec contrarium probant text. *in d. cap. ex parte, & in d. c. officii*; nam textus *in d. c. ex parte*; procedit, cùm ob ſervandam caſtitatem divina inſpiratione virgo potiùs elegit mortem arripere, quàm luxuriæ conſentire: quod & plures divino afflatu feciſſe ibi referam. At *in d. c. officii*, tantùm probatur ob metum mariti excuſari mulierem, quin ſe proderet in delicto partus ſuppoſiti; non autem ut ob metum poſſit illud perpetrare. Et regulariter certum eſt, neminem teneri ſe prodere, ut probant Covarr. *in reg. Peccatum*, Sylveſt. *verb. Adulter.* Balboa *in c. 1. de excep. n. 41.* Forner *lib. 4. rer. quotid. c. 16.* Mancin. *lib. 2. genialium, c. 166.* Gibal in. *de cenſur. diſquiſ. 2. q. 5. conſect. 7.*

Primò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. inter alia de ſentent. excomm.* in illis verbis, *niſi articulus neceſſitatis immineat.* Ex quibus deducitur, communicantem cum excommunicato non ligari excommunicatione, ſi gravi neceſſitate compulſus communicavit: igitur qui metu conditionali in præſenti caſu communicavit cum excommunicatis in ſepultura, nullam excommunicationem contraxit. Cui difficultati varias aſſignarùnt ſolutiones Frechilla *de ſentent. excommun. 3. p. n. 21.* Arellanus *lib. 1. antinom. 15.* Quibus omiſſis dicendum eſt inter alios caſus ſuprà enumeratos, in quibus communicatio cum excommunicato permiſſa eſt, neceſſitatis caſum recenſeri *in cap. quoniam 11. q. 3.* veluti fames extrema communicantis, ſeu excommunicati, ut exponit poſt alios Leander *d. diſp. 15. q. 15.* Nec contrarium probatur in præſenti textu; nam ut ſæpè ſępiùs dixi, procedit quando ſequitur contemptus diſciplinæ eccleſiaſticæ, & communicatio eſt in divinis: quo caſu neque ob neceſſitatem famis extremæ licet communicare cum excommunicato; quare vera interpretatio hujus textus, & differentia, quæ verſatur inter illum, & text. *in d. c. inter alia*, provenit ex vera hiſtoria pręſentis deciſionis, quàm ſuprà retuli. 11 Exponitur c. inter alia de ſentent. exc.

Secundo præſenti aſſertioni opponitur textus *in can. 8. Concilii Ancyrani*, in illis verbis: *Qui ſecundò, vel tertio ſacrificarunt vi coacti, quatuor annis ad pęnitentiam ſeſe ſubmittant.* Ex quibus deducitur, etiam per vim idolis ſacrificantes, & cum idololatris communicantes, per quadriennium à communione arceri: igitur per vim præciſam communicantes cum excommunicatis à communione fidelium privantur. Augetur hæc difficultas *ex can. 2. & 3.* ipſius Concilii, relatis *in c. presbyteros, 50. diſt.* ubi ſtatuitur, eos qui vi coacti idolis ſacrificarunt, nullam pœnam mereri. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, certum eſſe non licere idolis ſacrificare, etiam prætextu metus mortis, cùm ſumma idololatriæ ſpecies ſit idolis ſacrificare, ut docent de idololatria pluta adducentes Mendoza *lib. 2. Concilii Illiberit. c. 4.* Bozius *de origine Idololatria*, Bedonius, & Fileſacus *in idololatr. mag.* Nec etiam idolis immolatis veſci licet, etiam propter famis extremę caſum, *d. c. ſicut, 32. q. 5.* niſi contemptus Chriſtianæ religionis non ſequatur, aut idolorum cultus non timeatur, *c. ſi quis carnem, 30. diſt.* ubi Acunna *n. 2.* Si igitur quia minis, aut metu etiam gravi idolis thus obtulerit, gravem reatum incurrit longa pœnitentia expiandum: ſi autem vi pręciſa, & abſoluta cogatur thurificare, nullum crimen com- 12 Exponitur can. 8. Concilii Ancyr.

Digitized by Google

committit, *can. 3. ipſius Concilii*, ibi: *Qui fugientes timore perſecutionis comprehenſi ſunt, vel à familiaribus, ſeu à domeſticis traditi, & bona propria amiſerunt, vel ſuſtinuerunt tormenta, vel etiam carceribus incluſi ſunt; & tamen proclamarunt ſe eſſe Chriſtianos, quinetiam perſeverante violentia ad id uſque perducti ſunt, ut manus eorum apprehenſas, & violenter attractas ſuper ſacrificia imponerent, illis licet perſeverantibus in fide, & Chriſtianos ſe eſſe totis viſceribus profitentibus, communicare. Hoc ergo quod eis invitis contigit, ſi luctu, & mœrore animi, acerbè ſe ferre demonſtrent ipſi, qui humiliter per bonam converſionem habitu incedentes, dolere ſe quod inviti coacti ſunt, docent, hos tanquam inculpatos à communione non prohiberi*. Quod de Marcellino Pontifice refertur à Baronio *anno* 300. plura adducit Cabreros *lib. 2. de metu, c. 43. n. 28.* Nec tunc obſtat textus *in d. can. 8. ejuſd. Concilii*, qui accipiendus eſt de vi conditionali compulſiva, non præciſa, aut abſoluta. Quo caſu cùm detur aliqua voluntas, licèt coacta, quia voluntas coacta voluntas eſt, pœnitentia imponitur à Patribus; quo modo etiam accipiendus eſt textus *in can.* 11. *Concilii Arelat.* 2. in illis verbis: *Si qui verò dolore victi, & pondere perſecutionis negare, & ſacrificare compulſi ſunt, duobus annis inter catechumenos, triennio inter pœnitentes habeantur à communione ſuſpenſi*.

13 Exponitur c. illa 14. q. 5. Tertiò præſenti aſſertioni adverſatur textus *in ca. illa*, 14. 32. *q.* 5. ubi docetur, virgines quæ vi barbarica oppreſſę virginitatis florem amiſerunt, non poſſe Deo conſecrari, ex eo, quia virginitatem perdiderunt: igitur vi præciſa, & abſoluta coacti cum excommunicato communicantes minori excommunicatione ligantur, ſiquidem vis præciſa non excuſat à peccato. Augetur hæc difficultas *ex c. ad ejus*, 5. *diſt.* in illis verbis: *Per hoc, quod invita patitur, juſtum non eſt, ut Eccleſiæ ingreſſu privetur*. Quæ verba mirè congruunt cum juris principiis, quibus docetur, malum quod quis invitus patitur, non afferre ei præjudicium, *cap. presbyteros*, 50. *diſt. l.* 1. *C. de inſtit. & ſubſtit.* Unde muliebria paſſus vi prædonum, non notatur infamia, *l.* 1. *§. removet, ff. de poſtul.* & mulier vim paſſa non tenetur lege Julia de adulteriis, *l. ſi uxor* 13. *§. ſi quis planè, l. vim paſſam, ff. ad legem Jul. de adult. l. fœdiſſima, C. eod. tit.* Facit Livius *l.* 1. *in fine*, ubi de Lucretia à Tarquinio oppreſſa ait: *Conſolentur ægram animi avertendo noxam à coacta; mentem peccare, non corpus: & ubi conſilium abfuerit, culpam abeſſe*. Mirè ad rem D. Auguſtinus *epiſt.* 122. *Tantum valet in mente integritas caſtitatis, ut illa inviolata, nec corpore poſſit pudicitia violari*. Et *lib.* 1. *de civit. Dei, ca.* 18. ibi: *Propoſito animi permanente, per quod etiam corpus ſanctificari meruit, ipſi corpori non aufert ſanctitudinem violentia*. Pro hujus textus interpretatione dicendum eſt, virginem vi barbarica oppreſſam, virginem caſtam mente manere, non corpore, cùm Deus de potentia abſoluta non poſſit ſuſcitare virginitatem amiſſam, *c. ſi Paulus*, 32. *q.* 5. Plura Simon Majolus *dierum canicul. to.* 1. *colloq.* 3. Narbona *de ætate, anno* 10. *& dimidio, q.* 14. Unde ob defectum floris virginitatis, licèt caſta remaneat, virgo tamen conſecrari non poteſt, *cap. qui videtur*, 13. 32. *q.* 5. Albertus Magnus *in 4. diſt.* 38. ibi: *Quia tales, quæ per violentiam corrumpuntur, licèt ſi nullo modo conſentiant, virginitatis gloriam apud Deum non amittunt. Unde aureolam conſequuntur, non tamen conſecrantur*. Hoc tamen olim obſervabatur duplici ex cauſa. Prima, quia ſi corrupta etiam per vim conſecraretur, non daretur ſignificatio, ſeu repræſentatio matrimonii ſpiritualis Chriſti cum Eccleſia, & ſic ex defectu ſignificationis, non propter delictum virgo oppreſſa conſecrari prohibetur, ut de bigamis etiam probavi *in c.* 2. *de bigamis non ordin.* Secunda, propter difficultatem penitus abnegatæ voluntatis, & quia internam integritatem Eccleſia non cognoſcit, ſed ſolam externam corruptionem inſpicit, ideò judicat eam corruptam. Docent Germonius *lib. 3. de ſacror. immun. c.* 10. *n.* 13. Majol. *de irregul. lib.* 1. *c.* 29. Non ergo *ex d. c. ille*, deducitur, vi abſoluta oppreſſam reatum incurrere, ſed tantùm defectum pati, propter quem conſecrari prohibetur.

CAPUT VI.

Idem a *Maſſilienſi*, & b *Agatenſi Epiſcopis*.

CUm dilectus filius Abbas de Floreia nuper ad noſtram præſentiam acceſſiſſet, nobis expoſuit diligenter, & hoc ipſum Abbatis Inſularum, & aliorum quorundam litteræ continebant, quod in Inſulis *c* Arcarum fratres Ciſtercienſ. quondam fuerant commorati, ſed eis in captivitatem *d* Paganorum deductis, quoniam locus mari erat vicinus, illuc ſe quidam regulares canonici tranſtulerunt, qui licèt jam per annos triginta canonicorum regularium habitum portaviſſent, opera tamen contraria regularibus faciebant. Sed ad ſe Domino inſpirante reverſi monaſticum ordinem ibidem plantari volebant, ſecundùm Ciſtercien. inſtituta, quod etiam Diœceſanus Epiſcopus affectabat. Unde nos ad Abbatis ipſius inſtantiam venerabili fratri noſtro Arelaten. Archiepiſcopo *e* dedimus in mandatis, ut ſi diœceſani Epiſcopi, & eorundem fratrum in id ipſum deſideria convenirent, Ciſtercienſ. monachos inſtitueret in inſula memorata, facturus de canonicis quod crederet expedire ſecundùm canonicam honeſtatem. His igitur litteris impetratis, idem Abbas de Floreia reverſus ad propria, priùs quàm eas ad dictum Archiepiſcopum attuliſſet, cum venerabili fratre noſtro Tolonen. Epiſcopo ad locum memoratum acceſſit, & omnium fratrum ibidem manentium in tantùm obtinuerunt aſſenſum pariter & favorem, quod Abbas Inſularum *f* claves domus, & ſeipſum in manibus alterius Abbatis tradidit, proviſione facta cum quibuſdam ex canonicis de Ciſtercienſi Ordine in poſterum obſervando: quod & quidam canonicorum in manu ejuſdem Abbatis de Floreia ſacramento præſtito firmaverunt, *g* oſculo dato eidem, quod uſque in finem in eodem Ordine permanerent: aliis promittentibus per juratoriam cautionem, quod per ſe, vel *h* alios contra factum iſtud de cætero non venirent, jurantibus reliquis, quod ſuper proviſione ſua ſtarent arbitrio Epiſcopi memorati, & nobilis viri G. de Foſſa, Sacriſtæ, qui aberat, aſſenſu probato per teſtes, quod poſtmodùm rediens eſt confeſſus. Conſequenterve idem Epiſcopus, & Abbas de Floreja dicto Archiepiſcopo Arelatenſi per ſuas litteras intimarunt, quod diœceſanus Epiſcopus & Canonici memorati tranſlationem Ciſtercien. fratrum illuc fieri unanimiter appetebant: quod acceptans Archiepiſcopus memoratus, factum eorum auctoritate, qua fungebatur, Apoſtolica confirmavit, vices ſuas eis in hac parte committens, ut quæ benè inceperant de inſtituendo ibi Ordin. Ciſtercienſi vice ipſius perducerent ad effectum. Cujus mandatis parentes humiliter & devotè, quæ ipſis injuncta fuerant, curaverunt ducere ad effectum, dantes Generali Ciſtercienſi, Capitulo in mandatis, ut in prædicto loco ſuum Ordinem inſtituere procurarent. Petebatur itaque pro jamdicto Abbate de Floreja, tranſlationem factam ratam à nobis haberi, & auctoritate Sedis Apoſtolicę confirmari, & tranſgreſſores etiam, & contradictores omnes, qui contra vota, & juramenta præſtita nitebantur quod ab eis factum fuerat impedire, canonica pœna percelli. Cæterùm F. Sacriſta P. Ubardi, & P. Guil. coram venerabili fratre noſtro P. Portuen. Epiſcopo, quem ipſi, & parti alteri dedimus auditorem, proceſſum negotii aliter proponebant. Cùm enim prædicto Arelatenſi Archiepiſcopo cauſa fuerit à nobis ſub forma, quam præmiſimus delegata, præfatus Abbas accedens ad locum cum Epiſcopo *i* Tolonen. priuſquam litteras noſtras Archiepiſcopo præſentaſſet, qui juxta tenorem ipſarum de ſingulis debebat inquirere diligenter, motu proprio cum ſocia multitudine inſolam occupavit: conſtanter affirmans, quod eis volentibus, vel nolentibus idem locus purè, ac ſimpliciter à nobis fuerat

ſibi

ſibi aſſignatus. Cùmque ſe in his gravari ſentitent; Abbate ipſorum ei omne auxilium denegante, qui contra quoſdam de Canonicis odium dicebatur, & ingratitudinem concepiſſe, unde in ipſorum diſpendium ſupet mœnibus munitione armatos ponere non expavit, amota inde ſcala, ne facultas eſſet Canonicis aſcendendi, Sedem Apoſtol. appellarunt. Sed dicti Abbates nihilominus ab incepta violentia deſiſtentes, cùm quoſdam ex ipſis non poſſent corrumpere pecuniæ ſponſione, quod ſuper his ſtarent mandatis Epiſcopi Toletan. per violentiam cogere voluerunt. Cùm autem nec quindecim dierum poſſent inducias obtinere, quas quidam ex ipſis ad deliberandum plenariè poſtularant, jurare compulſi fuerunt mandato dicti Epiſcopi, & G. De Foſſa laici, qui eis arduæ rupis præcipitium fuerat comminatus, ſe ſuper præmiſſis quæſtionibus parituros. Alii promiſerunt in manu Abbatis, probatione ſibi annua reſervata, quod regulam Ciſtercien. obſervarent. Aliqui verò neque juraverunt, nec promiſſionem aliquam facere voluerunt. Horum ergo tacita veritate nominati Epiſcopus, & Abbas de Floreja dicto Archiepiſcopo ſuggeſſerunt, quod diœceſanus Epiſcopus, & omnes loci Canonici ſuper inſtitutione Ciſtercien. unanimiter concordabant, & ità fuit ejus confirmatio impetrata, ſed cùm paucis diebus elapſis Canonici Archiepiſcopo cuncta quæ geſta fuerant, intimaſſent, ipſe quod in prejudicium eorum factum fuerat, ipſis compatiens revocavit; reſtituens eos ad omnia, quę habuerant tempore illo, quo litteræ fuerant impetratę, licèt poſtmodùm poſſeſſionem eorum prętermiſſo juris ordine ſequeſtrarit, contradictores omnes excommunicationis gladio percellendo: & cùm Canonicis ad reſtitutionem inſtantibus, confeſſiones, & atteſtationes utriuſque partis audiſſet, ad nos duxit ipſum negotium remittendum. Partibus itaque apud Sedem Apoſtol. conſtitutis, ſæpedictum Abbatem de Floreja multipliciter arguebant. Primò quòd litteras à nobis per veritatis ſuppreſſionem, & expreſſionem falſitatis ſtuduerat impetrare: ſuppreſſum enim fuerat, quod Eccleſia de Inſulis Arearum ad Rom. Eccl. ſolummodò pertineret, ſicut ipſius privilegia, quorum ad nos tranſcripta pręfatus Archiepiſcopus, deſtinavit, indicant evidenter. Falſitatis verò ſuggeſtio inde perpenditur, quod omnes Canonici tranſlationem Ordinis cum diœceſano Epiſcopo pariter affectabant; quod aliter eſſe ipſorum contradictio liquidò arguebat: Sed neque ſæpedictus Tolon. Epiſcopus, diœceſanus erat ipſorum, qui nullo mediante ad Rom. Eccl. pertinebant. Unde ipſius conſenſus in hac parte pro nullo erat penitus reputandus. Secundò, quod per vim, & dolum eos ſeduxit pariter & coegit, ut quidam eorum votum emitterent, alii juramenta præſtarent. Nos ergo rationibus & allegationibus partium per jamdictum Epiſcopum Potuenſ. qui eas in ſcriptis vobis exhibuit, pleniùs intellectis, quia conſtitit nobis de voto emiſſo, & prętito juramento à Canonicis Inſularum, quod regulam Ciſtercienſ. obſervarent, vel quod ordinationem hujuſmodi nullatenus impedirent; cùm utrumque ſervatum non vergat in diſpendium ſalutis æternæ, nolentes viam perjuriis aperiri, non obſtante violentia, quæ proponebatur illata, cùm nec metum mortis continuerit, nec l corporis cruciatum, & ideò non debuerat cadere in conſtantes: nec obſiſtente in dolo, quo ſe proponebant fuiſſe ſeductos, cùm talis dolus non tam ad circumventionem Abbatis, quàm ad fatuitatem eorum debeat retorqueri; ſuper reſtitutione petita ſilentium eis de conſilio fratrum noſtrorum duximus ſententialiter imponendum. Verùm quoniam ſæpedicti Epiſcopus, & Abbas de Floreja fines mandati per ſuæ temeritatis audaciam excedentes, quod per jamdictum Arelatenſ. Archiepiſcopum, cui cauſa fuerat delegata, fieri debuiſſet, per ſeipſos facere præſumpſerunt: quia litteræ per ſuppreſſionem veritatis, & falſitatis expreſſionem fuerant impetratæ, factum ipſorum tanquam minus legitimum per pœnitentiam duximus irritandum. Et quia ſecundùm Apoſt. inſtantia noſtra quotidiana eſt omnium Eccleſiarum ſolicitudo continua, ne occaſione præmiſſæ diſcordiæ locus idem remaneat deſtitutus, & delictum perſonarum in damnum Eccleſiæ convertatur, fraternitati veſtræ per Apoſt. ſcripta mandamus, atque præcipimus, quat. Deum habentes præ oculis, ad ordinationem ipſius Eccleſiæ vice noſtra ſolicitiùs intendatis: in qua per viros ejuſdem ordinis, ſi fieri poterit, regularium canonicorum profeſſionem, & ordinem volumus reformari. Alioquin ne locus idem remaneat deformatus, per fratres Ciſtercienſis Ordinis eundem reformari volumus, & mandamus, correctione prædictorum exceſſuum nobis in hoc articulo reſervata: ita quod ſi per ſolicitudinem, & providentiam veſtram locus idem Ciſtercienſ. fuerit aſſignatus, nullum quoad jus proprietatis Eccleſiæ Romanæ prejudicium generetur: quod in pleriſque monaſteriis ejuſdem Ordinis novimus obſervari. Taliter autem mandatum Apoſtolicum exequamini, ut fraternitatem veſtram, de qua plenè confidimus, debeamus meritò commendare. Quod ſi præmiſſum locum Ciſtercienſ. duxeritis conferendum, Canonici memoratis in locis idoneis per vos provideri volumus competenter. Nullis litteris &c. Præter aſſenſum partium, &c. Datum Lateran. 3. idus Julii.

N O T Æ.

1 a Maſſilien. *)* Ità legitur in hac ſexta collectione, & in epiſtolis Innocentii III. à Guillelmo Sirleto emendatis, *pag.* 328. In tertis autem collectione, *ſub hoc tit. c.* 2. lacuna adeſt; legitur enim *idem, & Agathenſi Epiſcopo:* quæ implenda eſt ex dicta epiſtola, & ex præſenti epigraphe. Maſſilia duplex eſt, altera Libyca, in Africa: altera Gallica, in provincia Narbonenſi. Libycæ mentio extat *in l. 4. C. de metallariis, lib.* 11. apud Hilarium de Synodo, ibi: *Sancta Synodo in Sardica congregata eſt ex diverſis provinciis Orientalium partium, Thebaide, Ægypto, & Thracia, Maſſilia.* Virgil. *lib.* 4. *Æneid.* ibi: *Maſſiliæ gentis monſtrata ſacerdos,* Tacitum *in vita Agricolæ.* De ea agit Philippus Berterius *diatrib.* 1. *c.* 2. Maſſiliam Gallicam Phocenſes condidere temporibus Tarquinii Regis propè Arelatem, Rhodanumque fluvium, cujus deſcriptio repetitur in panegyrico ad Conſtantinum incerti auctoris, cujus initium eſt: *Faciam Sacratiſſime Imperator,* ibi: *Maſſilia, ut audio, in profundum mare prominens, & munitiſſimo accincta portu, in quem anguſto aditu meridianus defluit ſinus, mille quingentis paſſibus terræ cohæret, qua firmiſſimus turribus frequens murus opponitur.* Ejus meminerunt Paulinus in carmine ad Cytherium:

Sed propter indepoſita Gallorum ſolo,
Maſſilia Grajum filia,
Alumna ſanctæ civitas Eccleſiæ,
Pandebat humanos ſinus.

Lucanus, Marcellinus, & alii, quos congerunt fratres Sarmatani *tomo* 3. *Galliæ Chriſt. fol.* 640. Papirius Maſonius *in deſcriptione fluminum Galliæ, p.* 465. Hæc Maſſilienſis civitas vulgò *Marſeille* dicta, jam à primis Eccleſiæ temporibus habuit Eccleſiam Cathedralem, cujus Prælatus Metropolitanus, Primaſque Narbonenſis Galliæ erat, antequam in Gothorum poteſtatem perveniſſet, ut conſtat ex Concilio Thauritan. *can.* 2. & notarunt Savarus *ad Sidonium lib.* 7. *epiſt.* 7. *circa finem.* Ritherurſius *in notis ad Salvianum, pag.* 565. Ejus Epiſcopo Raymundo reſcribit Innocentius in præſenti, ut jam notarunt fratres Sarmatani *d. tomo.* 3. *Galliæ, fol.* 660. *n.* 31.

b *Agathen.*) Agatha urbs eſt antiqua Galliæ Narbonenſis, Maſſilienſium olim Colonia, ut referunt Strabo *lib.* 4. Plin. *lib.* 3. *c.* 4. Mela *lib.* 2. *c.* 5. Ptolomeus *lib.* 2. *cap.* 10. Habet Eccleſiam Cathedralem Divo Stephano dicatam, cujus hiſtoriam, & Præſulum ſeriem referunt fratres Sarmatani *to.* 2. *Galliæ Chriſt. fol.* 57. ejus Præſuli Raymundo ſecundo reſcribit in præſenti Innocentius. 2

c *Inſulis Arearum.*) Aliqui Letes, ſeu Leornes appellant; Paulus Jovius *lib.* 35. ibi: *Antipolis poſita eſt contra eas inſulas, quas Leorner antiqui noſtri dicebant.* De eis agunt Papirius Maſonius *in deſcript. flum. Gali. pag.* 435. 3

Clau-

Claudius Mariſotus *lib. 1. orbis maritimi*, *cap. 33.*

d *Paganorum.*) Sarracenorum videlicet, qui per hæc tempora provinciam illam devaſtaverunt. Paganorum etymon illuſtravi *in c. 2. de conſtit.*

4 e *Dedimus in mandatis.*) In hæc verba; (Ad audientiam noſtram noveris perveniſſe, quòd cùm olim in inſula Arearum fratres quidam Ciſtercien. fuerint commorati, eis à Sarracenis in captivitatem deductis, quia locus eſt mari vicinus, ad eam ſe quidam regulares canonici tranſtulere. Verùm cùm ipſi præ nimia paupertate locum ipſum, nec ædificiis poſſint, nec poſſeſſionibus ampliare, in eo monaſticum ordinem inſtitui deſiderant, ſecundùm fratrum Ciſtercien. conſtituta: & id etiam Epiſcopus diœceſanus affectabat. Ideòque fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſi ad hoc diœceſani, Epiſcopi, & eorundem fratrum concurrit affectus, in memorata inſula monachos Ciſtercien. inſtituas, facturus de canonicis memoratis quod expedire videris ſecundùm canonicam honeſtatem. Datum Romæ apud S. Petrum, 17. Kalend. Julii.) Quæ reperiuntur apud Papirium Maſonium *in d. deſcrip. pag. 480.*

5 f *Claves domus.*) Inter alias ſymbolicas poſſeſſionis traditiones, præcipua, & uſitatior eſt clavium traditio, per quam omnes res ſub clavibus contentæ traditæ cenſentur, *l. clavib. 74. ff. de contrah. emp.* probavi *in c. 2. de conſuet.*

6 g *Oſculo dato.*) Et ſic communionem fratrum Ciſtercien. amplectentes, ut eorum vitam, & profeſſionem ſequerentur, quod plerumque oſculi datio ſignificat, *cap. dilecto*, ibi: *Cum canonicis aliis ad oſculum recepiſtis:* Illuſtrant plura de communione per oſculum congerentes, Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. q. 2. proœm. §. 5.* Petr. Greg. *de repub. lib. 13. cap. 18.* Baronius *tomo 1. anno 45.* Ciron. *lib. 1. obſervat. cap. 14.* Paneirola *lib. 2. variar. c. 94.* Lantdmeter. *lib. 2. de vetericleric. c. 101.* Salmut. *in notis ad memorab. Pancir. lib. 1. tit. 46.* Savaſus *ad Sidonium lib. 1. epiſt. 11.* P. Pinto *in ſpicilegio*, *tract. 1. c. 40.* Albaſpinæus *lib. 1. obſerv. cap. 20.* Zerda *in adverſariis*, *cap. 151.* Hallierius *de ſacris elect. ſect. 8. cap. 11.* Vivar. *in apolog. pro Flavio Dextro*, §. 9. Menardus *in notis ad lib. ſacram. Divi Gregor. pag. 376.* Ludov. Creſol. *lib. 4. myſtag. cap. 6. ſect. 2.* Joſephus Vicecomes *lib. 5. de ritibus Baptiſmi*, *c. 2.* P. Sherlogus *tom. 2. in Cantica*, *veſtig. 1. ſect. 2.* Ant. Guibertus *in Polyſt. cap. 4.* Demſterus *ad Roſinum lib. 2. cap. 33.* Tiraquellus *in notis ad Alexandr. lib. 2. c. 19.* Petrus Gregor. *in proœmio Decretalium*, *n.* 28. Aut manus Abbatis oſculando intendebant Abbas, & Canonici obedientiam promittere, atque ſubjectionem polliceri, ut plerumque apud ſacros, & profanos uſitatum legimus, ut probant de oſculo pedum Pontificis plura adducentes Roſuveidus *in onomaſt. verbo Oſculum*, Barboſa *lib. 1. juris Eccleſ. cap. 2. n. 90.* Joannes Baptiſta Catalius *de ritibus Chriſtianis*, *cap. 81.* Lantdmeter. *lib. 3. de veteri clerico*, *c. 3.* Zerda *in adverſ. c. 184. n. 5.* Ferrarius *de antiquorum epiſt. lib. 3. cap. 2.* Rouſſellius *lib. 8. hiſt. Pontif. juriſd. c. 4. n. 13.* eruditè, ut ſemper, Illuſtr. D. Franciſcus Ramos *in ſyntagm. pro Epiſcop. Luſit. propoſ. 1. n. 90.*

7 h *Vel per alios.*) Licèt enim promiſſio alieni facti, videlicet alium facturum, daturumve, inefficax ſit quoad tertium obligandum, *l. ſtipulatio 38. l. inter 83. l. ſi ita 92. ff. de V. O. l. eum qui 5. §. ſed ſi quis*, *ff. de conſtit. pecun. leg. fluminum 24. §. quamquam*, *ff. de damno infect. l. ſicut 65. ff. de fidejuſſ.* tamen ipſe promiſſor tenetur curare, ut tertius det, vel faciat, *c. Eleutherius*, *91. diſt.* Docent Parlador. *lib. 2. rer. quotid. c. 3. n. 30.* Cironius *ad tit. de pact.* Azevedus *in l. 2. tit. 16. lib. 5. recopil.* unde in præſenti ſpecie Abbas, & Canonici regulares obſtricti erant ad ſatagendum, ut canonici promiſſis ſtarent.

8 i *Tolon.*) Tolonium, aliàs Telonium, eſt civitas Epiſcopalis Galliæ, in Metropoli Arelatenſi, cujus portus ad Mare Mediterraneum excipiendis triremibus patet, ut referunt fratres Sarmatani *tom. 3. Galliæ Chriſt. fol. 1060.* unde cùm propè inſulam Arearum conſiſteret Epiſcopus Tolonenſis, ejus conſenſus deſiderabatur, tanquam proprii Epiſcopi. In hac Eccleſiæ translatione, ſi ipſa Eccleſia immediatè Romano Pontifici pareret, ut Canonici allegabant, non Epiſcopi Tolonenſis, ſed ipſius Pontificis auctoritas deſiderabatur.

9 l *Corporis cruciatum.*) Vel ſimilem; ſunt enim alii caſus, in quibus metus gravis cadens in conſtantem virum datur, quos adduxi *in c. 1. hoc tit.*

m *Obſiſtente dolo.*) Ex his verbis deducit gloſſa in præſenti, in ſpiritualibus dolum dantem cauſam actui, actum ipſum non irritare, nec reſtitutionem adverſùs eum dari: quod & probari videtur *ex cap. ex parte*, *c. veniens*, *ca. dudum*, *de converſ. conjug.* & ex D. Paulo 2. *ad Corinth. cap. 12.* in illis verbis: *Ego vos non gravavi*, *ſed cùm eſſem aſtutus*, *dolo cepi vos.* Et *cap. 9. Factus ſum Judæis tanquam Judæus*, *ut Judæos lucrifacerem.* Et ex eo, quia læſus dici non poteſt, qui meliorem vitam profitetur, *cap. illud*, *20. q. 1.* unde gloſſa *in c. ſicut 27. quæſt. 1.* Speculat. *in tract. de reſtit. §. qualiter*, *verſ. Sed nunquid*, tenent dolum in ſimilibus actibus non attendi. Sed contrarium, & rectè, defendit Stephanus Durantius *quæſtionum juris*, *q. 4.* nam ab omnibus actibus, tam temporalibus, quàm ſpiritualibus, procul abeſſe debent fraus & dolus, *c. per tuas*, *de donat.* & dolus dans cauſam contractui bonæ fidei, ipſum nullum reddit, *l. & eleganter 7. ff. de dolo.* Quis autem inficiabitur, profeſſionem Religionis, ſuſceptionem Ordinum, & ſimiles actus Eccleſiaſticos bonæ fidei eſſe: igitur dolus eos nullos reddit. Nec pro ſententia gloſſæ facit textus *in d. c. ex par. 14. de converſion. conjugat.* in ejus enim ſpecie mulier, quæ ſuſcepit habitum Religionis, æquè ſine cauſa illum ſuſcipere intendebat; ſiquidem tempore, quo velum accepit, jam ceſſaverat erroris cauſa, ut ex ejus integra conſtat, & docet Baſilius *lib. 4. de matrimon. cap. 21. n. 11. & quæſt. 3. ſchol. c. 8.* Nec etiam gloſſæ ſententiæ favet textus *in dict. c. veniens*: in ejus enim caſu uxor non potuit repetere maritum, cui permiſit per dolum religionem profiteri, quia poſtea adulterium perpetravit: quare ipſo facto amiſit jus repetendi maritum, ut docuerunt Durantius *dict. q. 4.* Sanchez *lib. 7. de matrimon. diſput. 36. & lib. 10. diſput. 10.* minùs favet contrariæ ſententiæ textus *in dict. c. dudum*, nam in ejus ſpecie verus dolus non adfuit, ſed potiùs maritus quadam vana ſpe motus religionem profeſſus fuit. Unde potiùs ex ipſius fatuitate, quàm ex dolo profeſſio proceſſit, ut etiam contigit in hoc textu, ut Pontifex fatetur, qui à contrario ſupponit, dolum verum profeſſionem irritam reddere, & eo caſu, cùm dolus videlicet verus non eſt, admitti poteſt ſententia gloſſæ, & Speculatoris; non autem cùm verus dolus adeſt, quia tunc idem dicendum eſt de dolo, ac aſſeritur de metu, *c. quamvis*, *de pactis l. 6.* latè reſolvunt Suar. *de relig. lib. 2. de voto*, *cap. 11.* Baſilius Legionenſis *lib. 4. de matrim. c. 41. n. 18.* Cabreros *lib. 2. de metu*, *c. 7. n. 41.*

Licèt ex hac diffuſa Innocentii III. epiſtola facti ſeries facilè comprehendatur, tamen integram caſus hiſtoriam repetere licet ex Illuſtriſſimo Manriquez *tomo 3. annalium Ciſterc. anno* 1199. *c. 6.* Cùm enim in Inſula Arearum dicta, in diœceſi Tolonenſi, eſſet cœnobium Ciſtercienſe, quod à Saracenis obſeſſum, devaſtatumque fuit; & cùm omnes monachi, & converſi capti eſſent cum omnibus rebus mobilibus ipſius monaſterii, Canonici regulares Ordinis D. Auguſtini locum occuparunt, & per triginta annos poſſederunt. Unde monaſterium hoc inſularum Arearum inter monaſteria, ſeu Eccleſias canonicorum regularium refert Pennotus *lib. 2. hiſtoriæ canonic. regul. cap. 33. n. 20.* Sed cùm neglecta regulari diſciplina canonici laxamentis vitæ dediti, voluiſſent regularem vitam ſuſcitare cum aſſenſu proprii Epiſcopi, monachos Ciſtercienſes in conſortium advocarunt, & à R. P. confirmationem hujuſmodi translationis, ſeu profeſſionis mutationis petierunt. Innocentius III. Arelatenſi Archiepiſcopo reſcripſit, cujus reſcripti verba ſuprà retuli. Sed antequam Abbas de Floreja litteras detuliſſet ad Archiepiſcopum Arelatenſ. ipſe cùm Epiſcopo Tolonenſi ad prædictum monaſterium acceſſit, & in ejus manibus Abbas, & quidam ex dictis Canonicis profeſſionem emiſerunt, & promiſerunt Ciſtercienſem Ordinem in poſterum obſervare. Cùm hoc retuliſſent Abbas de Floreja, & Epiſcopus Tolon. prædicto Archiepiſcopo, ipſe auctoritate, qua pollebat, confirmavit, vices ſuas illis committens, ut quæ benè incœperant, ad effectum perducerent. Canonici ab incœpto reſilientes, comparuerunt coram Innocentio, & propoſuerunt ſe metu & dolo fuiſſe coactos, & deceptos in prædicta translatione. Innocentius cauſam commiſit Epiſcopo Portuenſi, coram quo varias partes propoſuerunt, & allegarunt, quibus auditis, & propoſitis, Innocentius III. ſententiam protulit in hoc textu relatam, juſſitque prædictum monaſterium reformari per alios canonicos regulares; & ſi id conſequi non poſſent, per monachos Ciſtercienſes. Latiùs proſequitur Manrique *d. c. 6. per totum.* 10 Textus hiſtoria refertur.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu omnes repetentes deducunt, metum gravem ipſo jure nullum reddere votum, aut juramentum; ſecus verò metum levem, ſeu non cadentem in virum conſtantem. Sed an hoc verum ſit, videamus. Et 11 Votum metu emiſſum an ſuſtineatur.

certum, ab omnibuſque receptum eſt, votum emiſſum propter metum etiam gravem, & cadentem in virum conſtantem, provenientem à cauſis naturalibus, validum eſſe, *cap. ſicut, de regularibus*, *cap. Gonſaldus*, 17.*q.*4.docent communiter Theologi *in* 4. *diſt.* 38. Sotus *lib.*7.*de juſt. q.*2.*art.*1. Arragon.*in D. Thomam*, *a.*2.*q.*58.*art.* 3. Azorius *lib.*2.*de voto*, *c.*15.*q.*6. Sylveſtr.*verb. Votum* 2.*q.*2. Cabreros *lib.*2.*de metu*,*c.*31.*n.*34. Etiam communiter receptum invenio, votum emiſſum ex metu incuſſo injuſtè, & per actionem injurioſam, dum tamen talis actio non ordinetur directè ad extorquendum votum, validum eſſe: docent Sotus & Arragon. *locis cit.* Leſſius *de juſtit. c.* 40. *dub.*3. Suar. *lib.* 1. *de voti eſſentia*, *c.*7.*n.* 8. Unde ſi aliquis propter metum ſibi illatum in bello à Turcis emittat votum alicujus rei honeſtæ faciendæ, validum eſt. Similiter ſuſtinetur votum emiſſum ex levi metu. Diſſidium Interpretum eſt circa votum metu gravi emiſſum, ab homine injuſtè illato per actionem injurioſam directè tendentem ad extorquendum votum, an ſit nullum, non ſolùm jure eccleſiaſtico, verùm & naturali? Et jure naturæ validum eſſe, licèt jure eccleſiaſtico non ſuſtinextur, defendunt Arragon. *ubi ſupra*. Azor *d. cap.* 15. *q.*6. Leſſius *d. lib.* 2. *cap.* 4. *dubit.* 3. Suarez *lib.* 1. *de eſſentia voti*, *cap.*7. Caſtro Palao *in opere morali*, *tract. de voto*, *diſput.* 1. *puncto* 8. *n.*6. Henriquez *lib.* 1. *de matrimon. c.*9. Baſilius *de matrimon. lib.*7. *cap.*29. *n.*5. Sed contrariam ſententiam, videlicet omni jure votum ita emiſſum nullum eſſe, docuerunt Bonaventura *in* 4.*diſt.* 36. *art.* 3. *quæſt.* 2. *ad* 1. Sotus *de juſtitia lib.*7. *quæſt.* 2.*art.*1. Cabreros *d. cap.*21. *n.* 40. plures relati à Feloaga *in cap.* 1. *hoc tit. num.* 40.*fol.* 73. Horum ſententia probatur *ex d. cap.*1. & ex præſenti textu, ubi ſupponitur votum emiſſum eſſe ipſo jure nullum: ergo tam jure Eccleſiaſtico, quàm naturali. Deinde ex eo, quia Dominus milites voluntarios, non coactos ſuſcipit, *c. non eſt* 15. *quæſt.* 1. & illa vota prædicantur, quæ voluntaria ſunt, juxta illud 1.*Paralipom. c. ultim. Lætatus eſt populus cùm vota ſponte promitteret, quia corde tota offerebant ea Domino. Et c. præſens*, *ca. ſicut* 20. *quæſt.* 3. Ruſus facit pro ea ſententia; nam ſi Deus acceptaret votum per injuriam, & metum extortum, videretur approbare ipſam injuriam. Cùm ergo hoc concedi non poſſit, nec etiam quod acceptet ſimile votum.

11 *De juramento metu præſtito.* Circa juramentum metu præſtitum non levior controverſia eſt, propter juris teſtimonia ſibi invicem contraria, & varias Interpretum ſententias. Unde Caſtro Palao *tomo* 3. *operis moral. tract.* 1. *diſput.* 2. *punct.* 4. aſſerit in hac quæſtione tot eſſe ſententias, quot capita Doctorum. Negant ergo juramentum metu gravi extortum valere Seraphinus *de privileg. jurament. privileg.* 110. *num.* 5. Mogolonus *de metu cap.*9. *n.*9. Cabreros *eodem tract. lib.* 2. *cap.* 7. Pro quorum ſententia faciunt textus *in capit. cùm contingat* 28. *de jurejurand. c. licèt*, *eodem tit. lib.* 6. *cap. quamvis pactum*, *de pactis eodem lib.* ubi docetur, juramenta tantùm eſſe ſervanda, quæ vi, aut dolo præſtita non ſunt: igitur metu præſtita viribus carent. Facit etiam textus *in cap.* 2. *de jurejur.* in illis verbis: *Abſolvimus quæ nefanda coactione juravit*. In quibus verbis docetur, Epiſcopum non teneri ſervare juramentum metu præſtitum. Deinde facit authentica *ſacramenta*, *C. ſi adverſus venditionem*, ubi Fridericus ſtatuit, juramentum metu extortum nullius eſſe momenti. Affirmativam ſententiam, videlicet juramentum metu extortum validum eſſe, ſed per judicem Eccleſiaſticum relaxandum, docuerunt Sanchez *lib.* 4. *de matrimon. diſput.* 24. & *lib.* 3. *ſummæ*, *capit* 11. *quæſt.* 2. *n.*14. Suarez *lib.*2.*de juramento*, *cap.*10. *n.*4. Cujacius *in cap.*1. & 2. *de jurejuran.* Oſuald. *ad Donellum lib.*21. *commentar. cap.*13. *littera Q*, Balboa, & Baio-Arroyo *in c. ſi vero*, *de jurejurando*, Baſilius *lib.* 12. *de matrim. cap.*8. §. *ultim.* Caſtro Palao *lib.* 3. *operis moralis*, *tract.*14.*diſputat.*2.*punct.*4. plures congeſti à Feloaga *in c.*1.*hoc tit. fol.*83. *n.* 84. Quorum ſententia firmatur expreſſis iuris teſtimoniis relatis *in ca. verum*, *cap. ſi verò*, *de jurejurando*, *cap.* 2. *cap. ad aures*, *hoc tit. cap. auctoritatem* 15. *qu.* 3. In hac opinionum varietate placet, iuramentum metu gravi præſtitum, mero iure valere, tam naturali, quàm poſitivo, donec relaxetur. Cuius ſententiæ potiſſima ratio eſt, quia metus non tollit voluntatem, licèt eam minuat; ſed ad iuramentum non deſideratur voluntarium, ut ad votum, ſed tantùm conſenſus; & in voto tota voluntatis ablatio tendit ſolùm ad meritum, & ſoli Deo acquiritur: at in iuramento duplex obligatio datur, una reſpectu Dei, altera reſpectu partis. Quæ Deo acquiritur, non tendit ad meritum, ſed ut promiſſa parti cuſtodiantur, Deo in teſtem rei promiſſę adhibito. Unde iuramentum validum eſt. Nec contrarium ſuadent textus *in d. c. cùm contingat*, *cap. licet*, *cap. quamvis*; quia quatenus docent iuramenta metu, aut dolo præſtita, ſervanda non eſſe, accipiendi ſunt petita relaxatione, ita ut poſt relaxationem contractui firmitatem, aut robur non præſtent, ut docent Suarez *de juram. lib.*2. *c.* 11. *nu.* 15. & 16. Quo modo etiam accipiendi ſunt textus iuris noſtri Hiſpaniæ *in leg.* 2. *tit.* 12. *lib.* 2. *fori*, ibi: *Por miedo, ò por fuerza prometiendo un hombre à otro, maguer ſe obligaſſe jurado, dezimos que no es tenudo de cumplir la promiſſion*. Et *leg. finali*, *tit.* 11. *partita* 3. *El que jura coſa quiſada* (ideſt licitam) *no ſe puede eſcuſar de no la guardar, maguer diga que lo fizo por fuerza*; petita videlicet relaxatione. Hermoſilla *in l.*56. *tit.* 5. *partit.* 5. ut ſenſus legis ſit, iuramentum in ea ſpecie adhibitum vires habere, donec relaxetur. Quo modo etiam accipiendum eſſe textum *in c.* 2. *de jurejurando*, docet Suarez, *ubi ſupr. n.* 7. Caſtro Palao *punct.* 4. *n.* 11. licèt aliter textum illum accipiat Fortunius Garcia *tract. de ult. fine*, *num.*483. quem ſequitur Feloaga *ubi ſup. pag.*83. *n.*98. Nec etiam refragatur textus *in d. auth. ſacramenta*; nam ea verba, *nullius momenti*: accipienda ſunt ita, ut iuramenta metu præſtita nullius ſint momenti quoad effectum confirmationis contractus; valere tamen quoad obligationem religionis ortam ex eo, quod Deus adhibitus fuit in teſtem; & quoad eam partem iuramentum valere, donec relaxetur. Latiùs proſequuntur interpretationem ipſius authenticæ Donellus *ibi*, Vinius *lib.* 1. *ſelect. q.*15. Ex his ergo apparet, iuramentum in præſenti ſpecie ab Abbate, & Canonicis regularibus præſtitum valuiſſe, donec eius relaxatio peteretur.

C A P U T VII.

a Gregorius IX.

SUper eo, quod adverſarius veſter ſe conquerebatur a vobis per violentiam ſpoliatum, abitramini contra vos fuiſſe injuſtè proceſſum, cùm non niſi proprio juramento probaverit ſingula, quę amiſit. Verùm poſtquam de violentia per teſtes, & de amiſſis rebus per ipſius conſtiterit ſacramentum, potuit judex taxatione ab ipſo facta, pro perſonarum, ac negotii qualitate vos in æſtimatione rerum amiſſarum juramento adverſarii declarata, rationabiliter condemnare.

N O T Æ.

1 a GRegorius.) Cui tamen Prælato reſcribat in præſenti, non conſtat, ut plerumque in deciſionibus huius Pontificis contingit, ut iam notavi *in c. finali de conſuet.* Pro vera autem huius textus interpretatione ſciendum eſt, quod licèt aliquando in actione, *quod metus cauſa*, locus ſit iuramento in litem, & iuxta iuramentum illius, qui metum paſſus eſt, æſtimatio rei fiat, *l. ex arbitrio* 18. *ff. de dolo*, probavi ſuprà *in cap.* 1. *hoc tit.* dum actionem *quod metus cauſa*, eius originem, & naturam expoſui; tamen præſens deciſio iuxta eum caſum accipi non poteſt: cùm in ea agatur de rebus violenter ablatis, & amiſſis, atque de interdicto *unde vi*, atque reſtitutione earum rerum petita. Quare textus iſte intelligendus eſt cum lege *ſi quando* 9. *C. unde vi*, ex qua Gregorius hanc deciſionem deprompſit, & hypotheſis ita præfiguranda eſt: Cùm me vi à domo eiiceres, & domeſticas res per vim occupaſſes, vis ipſa per teſtes probata fuit, res autem ablatæ, & per vim occupatæ probari non potuerunt. Tum quia tempore occupationis nemo præſens fuit: tum quia rerum, quæ in domo continentur, difficilis probatio eſt, niſi domeſticis, & familiaribus teſtibus. Conſultus fuit in hoc caſu, quomodo æſtimatio ineunda eſſet? Et Gregorius iuxta Zenonis conſtitutionem, de qua *in d. l. ſi quando*, decrevit, iudicem debere mihi vim paſſo deferre iuramentum ſuper rebus illis ablatis, & earum æſtimatione; & tunc habita ratione perſonæ & loci, ubi vis illata eſt, iudicem condemnationem facere debere.

COM-

COMMENTARIUM.

2 *Concluſio traditur, & probatur.* EX hac Gregorii Noni deciſione ſequens deducitur aſſertio: *Probata violentia per teſtes, res amiſſæ probantur per juramentum in lite, & ſuper valore ipſarum præmiſſa judicis taxatione, & ſequuto petentis juramento, fit condemnatio.* Probant ab ſpecie textus *in l. ſemper, 15. ſ. ſed quorum 9. ff. quod vi, aut clam, l. ſi quando 9. C. unde vi, l. 11. tit. 5. l. 3. fori, l. 1. tit. 5. l. 3. ord. l. 9. tit. 10. p. 7. l. 4. tit. l. 2. t. 11. p. 3.* Per argumentum probant eam text. *in l. 1. ff. de in litem jur. l. qui reſtituere 68. l. quod ſi 71. ff. de R. V. l. ſed ſi 25. §. hæc verba, ff. de petit. hæred. l. 1. §. ſi quis argentum, ff. depoſiti, l. Pompon. in fi. ff. de recept. arbitr. l. 2. §. hoc interdict. ff. ne quid in loco pub. l. ult. ſ. 1. ff. de fide inſtrum. l. in actione, §. vero, l. ei qui 9. §. ult. ff. de furtis, novel. 82. Juſtin. §. ut autem*: in quibus probatur damnum datum petitoris juramento æſtimari. Illuſtrant ultrà congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & repetentes *in d. l. ſi quando 9.* Myſingerus *centur. 4. obſervat. 12.* Cujacius *lib. 2. obſervat. cap. 28. & in d. l. ſi quando*, ubi etiam Donellus & Giphanius: idem Donell. *lib. 26. commentar. cap. 6.* Faber *lib. 16. conjectur. cap. 17. & de erroribus decade 18. errore 10.* Plotus *de in litem jur. §. 2. n. 17.* Leotardus *de uſur. q. 77. n. 58.* Parexa *de inſtrum. edit. tit. 7. reſol. 10. n. 25.*

3 *Impugnatur tradita aſſertio.* Verùm hæc aſſertio pluribus, non levibus urgetur difficultatibus. Prima naſcitur ex eo: nam actor, qui dicit res in eo loco fuiſſe, unde dejectus eſt, eaſque amiſiſſe, ſecundùm juris regulas probare debet, aliàs reus abſolvetur, *l. 1. ff. de probat. leg. qui accuſare, Cod. de edendo*: nec juſjurandum à parte parti non delatum aliquid probat, *l. 3. in principio, ff. de jurejurand.* igitur licèt in præſenti per teſtes vis probata eſſet, ſi eam paſſus non probavit res fuiſſe in eo loco, ubi vim paſſus eſt, eaſque amiſiſſe, reus abſolvendus erat. Secunda provenit ex eo; nam parti juranti in hac ſpecie, vel fides adhibetur ut teſti, aut ut judici: ſed nemini in cauſa propria, ut judici, aut ut teſti creditur, *l. Julianus, ff. de judiciis, l. nullus, ff. de teſtibus, & leg. unic. Cod. ne quis in ſua cauſa*: igitur nullo modo illi fides adhibenda eſt. Tertia oritur ex eo; nam ſi in hac ſpecie parti deferretur à judice juramentum in lite ob defectum, & inopiam probationum, deberet deferri juxta hujus juramenti naturam, videlicet ut juret actor in infinitum, atque ejus juramentum judex ſequi teneatur, *leg. 4. ſ. 2. ff. de in litem jur. leg. qui reſtituere 68. §. 1. ff. de R. V.* igitur non rectè in præſenti deciditur, juxta taxationem priùs à judice factam, partem jurare debere. Quarta difficultas militat contra id, quod in præſenti textu docetur, videlicet judicem deferentem juramentum hoc parti, debere priùs taxationem facere; nam judex, qui defert juramentum in litem, ſive poſtquam pars juravit, poteſt prædictam taxationem facere, *l. 4. §. item videndum, l. 5. ſ. 2. ff. de in litem jur.* igitur non rectè in præſenti docetur, ante juramentum partis debere judicem taxationem facere. Ultima tandem difficultas expendi poteſt in hunc modum: In præſenti ſpecie ex culpa & delicto proprio tenetur, qui per vim res invaſit: ſed ex culpa non debet deferri juſjurandum, ſed judex per ſe debet exiſtimationem facere. Textus diſertus *in l. 4. ſ. ex culpa, ff. de in litem jurando*: igitur in præſenti ſpecie juſjurandum in litem parti deferri non poterat.

4 *De interdicto vi.* His tamen difficultatibus minimè obſtantibus, valdè juri conſona eſt præſens deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, ad res amiſſas, ab alioque occupatas recuperandas competere interdictum *unde vi*, ita appellatum à primis verbis, quibus à Prætore edictum conceptum erat, *l. ſi quis 17. ff. de acquirend. poſſeſſ.* Oſualdus ad Donell. *lib. 15. comment. cap. 31. littera A.* Et licèt olim duplex interdictum de vi daretur, aliud propter vim publicam, ſive armatam; aliud propter vim privatam ſine armis, hodie tamen unum eſt, quod competit dejecto à poſſeſſione rei immobilis, ut plenè reſtituatur, daturque adverſus quemcumque ſpoliatorem, ut probant Menochius *de recuperand. poſſeſſion. ex num. 5.* Oſualdus *dict. c. 31. littera B, & C,* Pichardus *in §. recuperandæ, ex n. 2. Inſtitut. de interdictis.* Petrus Barboſa *in leg. ſi de vi 37. ex num. 19. ff. de judiciis*: per quod interdictum ſpoliatus plenè reſtituitur, *l. domum 5. ff. de rei vindicat.* ideſt ut res ablata reſtituatur cum ſua cauſa, & utilitatibus, quæ obvenire dejecto potuerunt, niſi dejectus fuiſſet, *l. 1. §. non ſolum 41. l. interdicto 6. ff. de vi, & vi armata.* Item veniunt fructus, tam percepti, quàm qui percipi potuerunt, *leg. meritò 19. eodem tit.* & quidquid damni ſenſit vi dejectus propter ſpolium, dejector reſarcire debet, *l. 1. ſ. qui vi dejectus 31. ff. de vi, & vi*: dicemus latiùs *in c. 9. de probat.* Sed quia plerumque conſtare non valet de bonis, quæ ſunt vi ablata, perditave, permittitur parti ex delatione judicis jurare, quæ bona illi ſint ablata, & quanti ea æſtimaverit, *l. ſi quando, C. unde vi*, ubi celebrem caſum ex Cicerone refert Giphanius.

Secundò ſciendum eſt, eſſe quoddam genus juriſjurandi, quod appellatur in litem, de quo *in tit. ff. de in litem jur.* ubi jurare in litem nihil aliud eſt, quàm juriſjurandi religione litem æſtimare, ut notant Vveſembechius, & Cujacius *in parat. ad tit. ff. & C. de in litem jur.* Vinius *lib. 1. ſelect. cap. 45.* Pinellus *lib. 2. ſelect. 4.* Donell. *lib. 2. ſelect. c. 4.* Donell. *lib. 26. comment. c. 6.* Schifordeger. *lib. 3. tract. 24. quæſt. 7.* Marcus Lyclama *eclog. pag. ult.* Mafius *lib. 2. ſingul. cap. 3. cum tribus ſequent.* Olea *de ceſſ. jur. tit. 6. miſcell. quæſt. 1 n. 2.* Boreholtem *in tractat. de in litem jur. cap. 2.* Duarenus *in l. in actionibus, ff. de in litem juris.* Leothardus *de uſuris, quæſt. 77. per totam.* 5 *De juramento in litem.* Nam cùm interdum oporteat reum in id, quod actoris intereſt, condemnare, quia rem petitam reſtituere, vel exhibere detrectat, vel facultatem reſtituendi dolo malo amiſit, tunc adhibetur hoc remedium, per quod actor ex animi ſententia jurat, quanti litem faciat, ut explicant Hothomanus *lib. 12. epithomat. tit. 3. n. 2.* Leothardus *de uſuris, ſuprà n. 1.* & juramentum in litem appellatur, quoniam per illud res in litem deducta æſtimatur; item ſi quid circa eam, vel extrà, actoris intersit, ut animadvertunt Egninarius Varo *in rubr. de in litem jur.* Bolognetus *in d. l. actionibus 5. ff. eodem tit.* atque ita figurato loquendi genere continens pro contento accipitur, ut cùm dicitur aliquem litis æſtimationem ſuſtuliſſe *in leg. ſi ſervus 21. §. idem ait, ff. de accuſat.* notarunt Donell. *d. cap. 6.* Hothomanus *de verbis juris, verbo Litis æſtimatio.* Ratio cur introductum fuit hoc juramentum, ea fuit, ne actor re ſua carere cogatur, ſi reus tergiverſetur, nolitque reddere, ſed dicat amiſſam eſſe, ut ſibi retineat, & per hunc circuitum adigat dominum, ut contentus ſit pretio, quæ eſt venditio invito domino celebrata. Hæc ratio redditur *in leg. ſi cùm dos 8. §. 1. & in l. ſequenti, ff. rerum amot.* Unde in rebus donatis à conjuge ceſſat, quia non contra voluntatem domini, ſed ex prævia ipſius voluntate poſſidentur, *l. ſi donante, 36. ff. de donat. inter.* Ad puniendam ergo hanc perfidiam inſtitutum fuit, ut non ſatisfaceret reus præcisè ſolvendo juſtum pretium, ſed tantùm quod actor juraverit ſua intereſſe rem ſibi reſtitui.

6 *Juramentum hoc duplex eſt.* Cùm ergo hoc juramentum deferatur duplici ex cauſa, prima ut res in judicium deducta arbitrio actoris æſtimetur, & æſtimatio ſolvatur, *l. 1. l. in actionibus 5. l. tutor 8. ff. de in litem jurando, l. quæ reſtituere, ff. de R. V.* ſecunda ut æſtimetur id, quod actoris intereſt rem ipſam præſtare, *l. 2. §. 1. l. 3. ff. de in litem jur. l. qui reſtituere 68. ff. de R. V. leg. ſemper, 15. §. ſed quod inter, ff. quod vi, aut clam*; ideò ab Interpretibus dividitur, ut aliud ſit juramentum affectionis, aliud veritatis. Juramentum affectionis ita appellatur ab Interpretibus nomine hoc invento, ſed ad rei explicationem non inepto; quoniam per illud judice deferente juramentum, actor pro libito, atque arbitrio, litis, ſeu rei æſtimationem jurat, quæ interdum verum rei pretium egreditur, *l. 1. ff. de in litem jur.* cùm enim in illo affectionis ratio habeatur, in infinitum jurare licet, *l. 4. ſ. jurare, ff. de in litem jur. d. l. qui reſtituere, §. 10.* In infinitum idem valet, quod in immenſum, ideſt in eam etiam ſummam, quæ longè rei pretium, ac penè modum in eo excedit: nec poteſt dici, pejeraſſe eum, qui ita ex affectu jurejurando æſtimavit, quia de affectu ſuo & arbitrio juravit, non de vero rei pretio. Nec hoc à ratione videtur alienum; nam quamvis aliàs affectionis ratio haberi non ſoleat in imponenda rei æſtimatione, *leg. ſi ſervum 33. ff. ad legem Aquil. leg. pretia 63. ff. ad legem Falcid.* tamen quia injuſtum eſt dominum re propria carere, & eam injuſto pretio alienare, *l. invitum, C. de contrahend. empt.* ideò juſjurandum hoc in litem comparatum eſt, per quod pretii ſtatuendi arbitrium actori præſtatur, ut ait Conſultus *in leg. ſi filius 15. maritum, ff. ſolut. matrimon. leg. cùm dos 8. §. Sabinus, juncta l. ſequenti, ff. rerum amot. l. tutor. 8. ff. de in litem jur.* ubi alia ratio adducitur, nimirum ut contumacia invaſoris puniatur, & ejus protervia coerceatur, *leg. 1. ff. de in litem jur.* aliquando tamen effrænata jurantis licentia à lege taxatur, ut *in leg. finali, C. de condit. inſert.* Hoc tamen caſu, cùm actor jurat in immenſum, judex debet cohibere ejus affectionem, ne in immenſum condemnatio ſequatur, *leg. 4. §. 2. leg. 5. ſ. 1. ff. de in litem jur. leg. 3. §. 1. ff. ad exhibendum, leg. arbitrio 18. ff. de dolo malo*: contra Fabrum *libr. 16. conject. c. 17.* probat Vinius *lib. 1. ſelect. quæſt. 45. per totam.* Sed cùm hoc remedium juramenti in litem inventum

Digitized by Google

tum ſit, ut actor conſequatur rei ſuæ æſtimationem, & in ea non cadat affectio, ceſſabit juſiurandum in litem, veluti ſi nummi depoſiti petantur, *leg. nummi*, *ff. de in litem jur.* tunc enim ſi à depoſitario non reſtituantur, quamvis de fide rupta agatur, tamen quia in nummis conſiderari affectio nequit, cùm propter omnimodam æqualitatem nihil interſit deponentis, an hæc, vel illa nummorum corpora reddantur, & in genere ſuo functionem recipiant, *l. 2. ſ. 1. ff. de rebus creditis*, juſiurandum in litem locum non habebit, ut explicat Butrius *hic*, *n. 3.* maximè cum certa ſit nummorum æſtimatio, quia nulla merce æſtimantur, *l. ſi ita fidejuſſerim*, *ff. de fidejuſſ. l. 4. ff. de eo quod certo loco*; ſed per contrarium ex nummis omnium rerum pretium ſumatur, *l. 1. ff. de contrahenda emption.* ideò ratione nummorum in litem non juratur. Docent Duarenus *in d. l. in actionibus*, *n. 4.* Corraſius *n. 8.* Menochius *de arbitrariis*, *lib. 2. centur. 3. caſu* 207. *nu.* 5. Donellus *lib. 26. comment. cap. 9.* Faber *lib. 16. conject. c. 1. & de erroribus*, *decade* 17. *error.* 9. Leothardus *de uſuris*, *quæſt.* 77. *n.* 5. Juramentum veritatis nuncupatur, quia in eo res non ex affectione, ſed ex veritate æſtimatur. Jurat enim actor rem ſuam ſecundum communem æſtimationem tantùm valere, nec tunc actioni ſtatur, ſed tantum intereſſe attenditur, *l. 2. ſ. 1. ff. de in litem jur. l. tutor. 7. ff. de adminiſtr. tut*, *l. ſiquando*, *C. unde vi.* Docent Donellus *lib. 26. comment. cap.* 10. Menochius *dict. cent. 3. caſu* 208. *n. 2.* Phanucius *in d. c. 2. n. 2.* Mancinus *de juram. p. 2. art. 8. n. 1.* Nec audiendus eſt Faber, qui *lib. 16. conject.* exiſtimavit, nullum juſiurandum eſſe in litem, quod non ſit affectionis.

7 Quando & quibus perſonis deferatur juramentum.

Quibus autem perſonis, & in quibus cauſis deferatur hoc juramentum, ſupereſt ut videamus; & cùm per hoc juramentum, qui jurat, veram rei, intereſſisve æſtimationem faciat, & in juramento affectionis propter affectionem deferatur, tantùm domino rei petitæ deferri poterit hoc juramentum, *d. l. vulgò 7. ff. de in litem jur.* Plotus *ubi ſuprà*, §. 51. *n.* 6. Phanucius *d. c. 4. n. 4.* Oſuald. *lib. 16. comment. c. 7. littera B.* Eſcobar *de ratiocin. c. 9. n.* 39. Hermoſilla *in l. 8. tit. 3. partit. 5. gloſſa 6. n.* 5. Unde apparet, per procuratorem jurari in litem non poſſe; nam quamvis procurator poſt litem conteſtatam dominus inſtantiæ efficiatur, *l. adverſario 4. ſ. fin. ff. de appellat. l. procuratori*, *l. nulla*, *C. de procurat.* tamen nec de affectione jurare licet, cùm domini affectionem neſciat; nec de veritate, nam utilitates rei petitæ non ita procuratori ut domino ſunt, aut eſſe ſolent cognitæ; & abſurdum eſſet reum, vel dominum iniqua æſtimatione damnificari: docent Faber *in dict. l. vulgo* 7. Donellus *dict. c. 7.* Borellus *in ſumma deciſ. tit. 52. n. 75.* Quæ ratio cùm habeat locum, tam in procuratore generali, quàm ſpeciali, neuter jurare valet, ut contra Alexandrum docet Plotus *de in litem jur.* §. 49. *n.* 27. idem in ceſſionario non ritè inſtructo in veritate intereſſis, reſolvit Olea *d. quæſt. miſcell. nu.* 10. Circa actiones, in quibus jus jurandum in litem poteſt deferri, dicendum eſt primò, in omnibus actionibus in rem jurari in litem, *l. 2. ff. de in litem jur. l. qui reſtituere 68. ff. de R. V. l. & harum 7. ff. ſi ſervitus vindic. l. Neſennius 41. ſ. fundum*, *ff. de re judic.* in actione publiciana, & hypothecaria, *l. ſi fundus* 16. §. *in vindicatione*, *ff. de pignoribus*; quamvis quoad hypothecariam neget Faber *dict. lib. 16. conjectur. cap. 16.* item in actione reali ad rem legatam perſequendam, cùm heres ob dolum eam non tradit, *l. cùm puto 6. ſ. 1. ff. ad legem Falcidiam.* Ex qua id probant Zaſius *in lege in actionibus*, *n. 8. ff. de in litem jur.* Leothardus *ubi ſuprà*, *nu.* 11. militat enim in hoc caſu ſuprà tradita ratio, ob quam inductum fuit hoc remedium, videlicet ne quis cogatur propria re carere. Unde textus *in leg. alias 6. de in litem jurando*, in illis verbis, *Ex teſtamento agatur*, *non ſolet in litem jurari*, accipiendus eſt cùm agitur actione perſonali, non verò reali. In actione etiam ad exhibendum, quia præparatoria eſt actionis realis, locus eſt huic juramento, *l. 3. §. præteream*, *ff. ad exhibendum*, *dict. l. in actionibus* 5. ubi Duarenus, Donellus *ubi ſuprà*, *cap.* 8. Secundò locum habet hoc juramentum in litem in omnibus actionibus perſonalibus bonæ fidei, ubi agitur de re nobis reſtituenda, ut in commodato, *l. 4. §. in hac*, *ff. commodati*, *l. non à judice 64. ff. de judiciis*: in depoſito, *l. 1. §. in depoſit*, *& §. ſi quis argentum*, *ff. depoſiti*: in actione locati, cùm res locata non redditur, *l. ſi is cui*, §. 1. *ff. locati*; in actione ex ſtipulatu pro dote. *l. filio*, §. *maritum*, *ff. ſolut. matrimon.* in petitione hæreditatis, *l. ſed etſi*, *ſ. hæc verba*, *l. poſſeſſor*, §. *ult. ff. de petit. hæreditatis*: in actione tutelæ directa, cùm res pupillo non reſtituuntur, *l. videamus*, 4. *l. tutor 8. ff. de in litem jur.* videlicet pro rebus, quæ finita tutela non reſtituuntur. Pinellus *libr. 2. ſelectar. c.* 4. Narbona *de ætate ad actus humanor*, *anno 14. quæſt. 32.* in mandato, *d. l. in actionibus*: in actione de dote contra maritum, qui non reſtituit res dotales, *l. ſi filio 24. §. 1. ff. ſolut. matrimon.* contra furem, ſi dominus agit furti ratione dominii, non verò ſi alius ad intereſſe *l. ſi vendidero 80. §. 1. ff. de furtis*; contra eum, qui dolo malo retinet rem alienam, nec reſtituit, *l. arbitrio 18. in principio*, *ff. de dolo*: in aliis actionibus rei perſecutoriis, per quas perſequimur res, quæ noſtræ ſunt vel ad jus noſtrum pertinent, ut in actione Fabiana, *dict. l. arbitrio 18. l. tenetur*, *ff. ſi quid in fraudem patroni*: in aliis verò actionibus perſonalibus, in quibus ad dandum, vel faciendum agitur pro re, quæ nondum eſt petentis, ſed petit ut ſibi detur, id eſt in ſuum dominium denuò transferatur, non poteſt in litem jurari, quia deficit principalis ratio, quæ eſt dominii, ut in emptione probant textus *in l. ſi cum fundum 68. §. ultim. ff. de contrahend. emption. l. traditio 4. C. de actionibus empti*: in mutuo, ſtipulatione, & cæteris contractibus ſtricti juris, *l. 5. ff. de in litem jur.* Diximus enim ſuprà, juramentum in litem introductum fuiſſe, ne actor cogeretur rem ſuam juſto pretio vendere, eaque carere: quæ ratio in actionibus in perſonam, ex quibus res noſtra non perſequitur, ceſſat, quoniam in eis actor ut plurimum petit aliquid ſibi dari, fierive oportere, *l. actionem*, *ff. de O. & A.* non verò rem ſuam ſibi reſtitui: atque ob id cùm ceſſet ſuprà tradita ratio, ceſſat juſiurandum in litem.

8 Traditur ratio deciſionis.

His ita præmiſſis, ratio hujus deciſionis ex eo provenit; nam cùm juramentum in litem veritatis duobus illis requiſitis concurrentibus deferatur videlicet dolo admiſſo ex parte debitoris, & difficultate probationum ex parte actoris, *l. in actionibus*, §. *ultim. leg. cùm furti*, *ff. de in litem jur. l. ſemper 15. ſ. ſed quod*, *ff. quod vi*, *aut clam*; docent Duarenus *in dict. l. in actionibus*, Menochius *caſu* 208. *n.* 1. Coſta *de remedio ſubſid. remed. 94. num.* 4. & in hoc textu daretur dolus ex parte rei, qui eum intulit; & ex parte actoris difficultas probationis: ideò Gregorius docet, reum poſſe jurare ſuper æſtimatione rerum, taxatione priùs facta à judice, juxta textum *in dict. leg. in actionibus* ſ. 1. Rectè autem ſupponit Gregorius dejectionem fuiſſe probatam; res autem occupatas probari non potuiſſe, quia ut deferatur hoc juramentum, debet judici plenè conſtare de vi, *leg. ſi quando*, *C. unde vi*, in illis verbis: *Si quando vis in judicio fuerit patefacta.* Ubi notat Jaſo *n.* 17. pluribus relatis Seraphinus *de privilegiis jur. privileg.* 31. *n.* 76. Maſcardus *de probationibus*, *concluſ.* 934. *n.* 1. Deſideratur etiam inopia probationum, cùm hoc remedium ſit ſubſidiarium, *d. l. Si quando*, §. *ſi non potuerit*, Coſta *d. remedio 94. n.* 6. Leotardus *ubi ſuprà*, *n.* 62. & tunc judex debet reum condemnare *pro perſonarum*, *& negotii qualitate*, videlicet ut ſi actor pauper ſit, & dicat ſibi ſupellectilem auream pretioſam ablatam fuiſſe, vel ſi locus ex quo dejectus eſt, ita exiguus ſit, ut admittere non poſſit bona, quæ ipſe petit; perpenſis enim his circumſtantiis, judex condemnationem facere debet, ut ea verba accipiunt, & interpretantur Donellus *in dict. leg. ſi quando*, *in fine*, Leotardus *dict. quæſt. 7, num.* 61.

Diſſolvuntur difficultates.

Nec etiam obſtant difficultates ſuprà adductæ; nam licèt actore non probante, reus ſit abſolvendus, & nemo teſtis, aut judex in propria cauſa ſit; tamen id procedit, niſi dolo & fraude adverſarii factum ſit, ut neceſſariò actori deferendum ſit juſiurandum, quod introductum eſt in odium invaſoris, ne delicta maneant impunita, & ne quis propter alterius vim damnum patiatur, *l. ſi longius*, §. 1. *ff. de judiciis*; & propter inopiam probationis; cùm res privatæ per extraneas perſonas probari non poſſint; quare ſpeciali remedio *in dict. leg. ſi quando*, proſpectum eſt vim paſſis, ut eorum juramentis deferatur rerum æſtimatio. Nec obſtant tertia, & quarta difficultas; duplex enim diſcrimen verſatur inter juramentum, quod appellamus affectionis, & quod dicimus juramentum veritatis. In juramento in litem affectionis juratur in immenſum, ratione affectionis, *d. l. 4. §. 2. ff. de in litem jur.* in juramento verò veritatis accipiendus eſt præſens textus; unde non in immenſum, ſed in veram rerum æſtimationem juratur. Aliud etiam diſcrimen verſatur inter utrumque iuramentum, videlicet, quod in iuramento veritatis debet priùs iudex taxare quantitatem, in qua iuratur, *l. 2. l. 4. l. 5. §. 1. ff. de in litem jur. l. 3. §. 1. ff. ad exhibendum*, *l. arbitr.* 18. *de dolo*; quia ſi actor in iuramento veritatis iuraverit, non poteſt poſtea iudex mutare condemnationem in minori quantitate; redargueret enim iurantem de periurio. Textus expreſſus in authentica *poſt*

jus ju-

Digitized by Google

jusjurandum, *C. de judiciis*. In juramento autem affectionis antè, & poſt juramentum poteſt judex taxare, & mutare; quia in hoc caſu non redarguitur actor, qui juravit de affectione & perjurio, ſed de inordinata affectione, quam habet in re propria: docet Abbas *in præſenti*, *n.* 3. unde cùm in hoc textu agatur de juramento veritatis, ut ſuprà dixi, debet ipſa taxatio præcedere, non ſequi juramentum. Nec tantum obſtat ultima difficultas, quia certum eſt, ex culpa levi tantùm non deferri juramentum: quo caſu procedunt textus *in d. l.* 4. *ſſ. ex culpa*, *l. in actionibus* 8. §. *ſed in bis*, *ff. de in litem jur.* At verò ex culpa lata, aut dolo adverſarii juratur in litem, ut docent Donellus *d. lib.* 26. *cap.* 9. Bronchorſt. *enantioph. cent.* 2. *aſſert.* 30. & *miſcell. cent.* 1. *aſſert.* 61. quare cùm in præſenti caſo agatur de dolo, & lata culpa, ſiquidem per vim, in qua culpa ineſt, res ablatę fuerunt; ideò judex debet deferre actori juramentum in litem. Circa hoc juramentum in litem obſervandi ſunt textus *in l.* 9. *in fine*, *ff. de furtis*, *l. ſi fundus*, §. *in vindicatione*, *de pignoribus*, *l.* 48. §. 1. *ff. locati*, *l.* 1. *ſ. in depoſiti*, *ff. depoſiti*, juncto Fabro *de erroribus*, *decade* 17. & 18.

TITULUS XLI.

De in integrum reſtitutione.

CAPUT PRIMUM.

Alexander III. a *Alphanen. Epiſcopo*,

REquiſivit à b nobis f. tua, quid agendum ſit de poſſeſſionibus laicis ſub modico c cenſu conceſſis; Noverit itaque f. tua, quod ſi Eccleſia læſa eſt, & manifeſtè apparet detrimentum ipſius, cùm Epiſcopo facere deteriorem conditionem ipſius non licuerit, & Eccleſia jure minoris d ſemper debeat illæſa ſervari; quæ in damnum ipſius data conſtiterint, ad proprietatem convenit redire ipſius: providendum eſt tamen, ne ſi fortè coloni poſſeſſiones illas fecerint meliores e expenſis, ac labore ſuo, ſumptibus, quos bono animo fecerunt, debeant defraudari.

NOTÆ.

1 a A*Lphanen.*) In prima collectione, *ſub hoc tit. cap. unico*, legitur *Alphano*; poſt Concilium verò Lateran. *p.* 29. *c.* 7. & *in c.* 8. *de rebus Eccleſiæ*, *in* 1. *collection.* ubi idem textus reperitur, ut poſt Bernardum veterem gloſſatorem notavit Boſquetus ad Innoc. III. *lib.* 2. *regeſtr.* 14. *epiſt.* 156. tantùm legitur *Alexander III.* Sed credo legendum eſſe *Aliphano Epiſcopo*. Alipha enim eſt civitas Italiæ ſuffraganea Archiepiſcopi Beneventani, cujus Epiſcopus Clarus dictus ſubſcripſit Concilio Rom. 1. ſub Symmacho, ut refert Carolus à S. Paulo *in geograph. ſacra*,
2 *pag.* 55.

b *A nobis.*) Hinc deducunt Abbas *num.* 18. & *in cap. conſtitutus*, *hoc tit.* Socinus *in c. cum ſit generale*, *num.* 13. *de foro competenti*, Mantua *in præſenti*, *num.* 42. Berojus *num.* 162. Morla *in emp. tit.* 5. *in principio*, *n.* 19. Sfortia *de reſtit. in integrum*, *qu.* 32. *art.* 15. Caldas *in l. ſi curatorem*, *verbo Implorando*, *n.* 32. *C. de in integrum reſt.* reſtitutionem in integrum, cùm Eccleſia læſa eſt, petendam eſſe apud judicem eccleſiaſticum: qui etiam expendunt pro ſua ſententia textus *in cap. ad noſtram*, *de rebus Eccleſiæ*, *cap. cum cauſa*, *de re judicata*. Sed rectiùs contrarium docuerunt Martha *de juriſd.* 2. *part. c.* 30. *per totum*, Balboa *in c. cum ſit* 8. *de foro compet.* *n.* 16. Covarr. *lib.* 1. *var. c.* 4. Eccleſia enim debet ſequi forum rei, ut quilibet alius, *cap. finali*, *de judiciis*, *in* 6. Sed reſtitutio petenda eſt coram judice rei, *l.* 2. *C. ubi*, *& apud quem*: igitur reſtitutio in integrum ab Eccleſia petenda eſt coram judice ſæculari, non verò coram eccleſiaſtico. Ita docent ultra ſuprà laudatos P. Barboſa *in l. hæres*, §. *proinde*, *ff. de judiciis*, Barboſa *in præſenti*, *n.* 9. Parladorius, & alii relati à Carlevalio *tom.* 1. *de judiciis*, *diſp.* 2. *q.* 4. *n.* 195. Nec contrariæ ſententiæ favent textus ſuprà citati. Non præſens textus, qui loquitur & procedit in ditione, & terris Eccleſiæ, ut erat Aliphenſis civitas Italiæ; quo modo etiam accipiendus eſt textus *in c. conſtitutus* 8. *hoc tit.* Nec etiam facit pro contraria ſententia textus *in d. cap. ad aures*; nam loquitur in reo feudatario ipſius Eccleſię. Unde cùm ratione feudi coram eccleſiaſtico judice eſſet conveniendus, *cap. verum*, *de foro competenti*, etiam coram eo in integrum reſtitutio peti debebat. Anſaldus *de juriſd. part.* 3. *tit. unico*, *c.* 9. Licèt in hac quæſtione aliter diſtinguendum eſſe putet Cyriacus *contr.* 380. *n.* 3. & 56.

3 c *Sub modico cenſu.*) Valdè controverſum eſt apud claſſicos repetentes ad hunc textum, & alios juris Interpretes, de quo contractu accipiendus ſit præſens textus, & in qua alienationis ſpecie læſio interceſſerit? Quinque ſententias referunt Abbas *in præſenti*, *n.* 5. Berojus *nu.* 44.
4 Mantua *n.* 23. Prima eſt eorum, qui exiſtimant textum hunc procedere in contractu emptionis, & venditionis. Ita gloſſa *in præſenti*, Pinellus *in l.* 2. *C. de reſcind. part.* 3. *c.* 1. *n.* 21. pro quibus faciunt illa verba, *ad jus & proprietatem Eccleſiæ redire*. Quibus innuitur, dominium fuiſſe translatum ex contractu celebrato in hujus textus ſpecie: ſed dominii translatio propria eſt contractus emptionis, & venditionis, *l.* 1. *ff. de contrahend. empt. l.* 1. *ff. de rerum permut.* Sed hæc interpretatio convincitur ex relatis verbis, *ſub modico cenſu*; ſi enim emptio celebrata eſſet, aſſereret potiùs Alexander, ſub modico pretio rem fuiſſe diſtractam, quàm ſub modico cenſu rem fuiſſe traditam; nam in emptione verè rei pretium ſolvitur, non cenſus conſtituitur, *l. pacta*, *ff. de contrahenda*, §. *item pretium*, *Inſtit. eod. tit.* & ex illo verbo *Conceſſis*; cùm in venditione res non concedatur, ſed tradatur, *l. traditionibus*, *C. de pactis*: igitur præſens textus accipi non poteſt de contractu emptionis, & venditionis. Secunda ſententia eſt eorum, qui tenent Alexandrum in præſenti agere de contractu locationis, & conductionis, ut conſtat ex illo verbo, *colonus*. Sed etiam hæc ſententia refellitur ex eo, quia ex contractu locationis, & conductionis dominium non transfertur, *l. cum manus* 80. §. *finali*, *ff. de contrahenda empt. l. item quæritur*, §. *impleto*, *ff. locati*, *l. non ſolet*, *l. quæro*, §. *inter locatorem*, *ff. eodem*, *c. finali*, *ne Prælati vices*. Tertia ſententia eſt eorum, qui docuerunt, textum hunc eſſe accipiendum, non de locatione ad modicum tempus facta, ſed de locatione ad longum tempus celebrata, ex qua dominium transfertur, ut probatur *ex c. ex litteris*, *de jure patron.* *d. cap. finali*, *ne Prælati*, *cap.* 2. *de locato*, *cap. dilecti*, *de decimis*; unde talis locatio alienatio dicitur, *l.* 1. §. *quod autem*, *ff. de ſuperficiebus*, *l.* 1. §. *finali*, *ff. ſi ager vectigalis*, *c. nulli*, *c. ad aures*, *c. ad audientiam*, *de rebus Eccleſiæ*, *Clement.* 1. *eod. tit.* Covarr. *lib.* 2. *var. c.* 16. Pinellus *in l.* 1. *C. de bonis maternis*, 2. *part. n.* 69. Valaſcus *de jure emphyt. quæſt.* 29. *n.* 2. Padilla *in lege voluntatis*, *Cod. de fideicom. n.* 18. Sarmiento *lib.* 3. *ſelect. ca.* 2. *n.* 36. Sed adhuc hęc ſententia refellitur ex ſuprà dictis verbis, *ſub modico cenſu*, quæ proprium, & peculiarem contractum potiùs ſignificant, quàm locationem. His ergo omiſſis ſententiis dicendum eſt, Alexandrum in præſenti agere de contractu cenſuali reſervativo, de quo *in ca. conſtitutus*, *de religioſis domibus*; qui cenſus conſtituitur, cùm quis rem unam, vel plures alteri pleno jure concedit, reſervata ſibi dumtaxat ſuper illis rebus menſtrua, vel annua penſione; quod genus contractus utroque jure probatum eſt, *d. c. conſtitutus*, *l. ultima*, *ff. de contrahenda empt. l. ultima*, *C. de rerum permut.* imò hoc genus contractus vetuſtiſſimum eſſe probatur *ex c.* 47. *Geneſi*, ubi refertur, Joſephum cùm Ægypto præeſſet, agros ea lege incolis conceſſiſſe, ut quintam fructuum partem Regi ſolverent. Hiſtoriæ verba ſunt: *Emit igitur Joſeph omnem terram Ægypti, vendentibus ſingulis poſſeſſiones ſuas præ magnitudine famis, ſubjecitque eam Pharaoni, præter terram ſacerdotum, quæ tradita erat eis, &c. Dixit ergo Joſeph ad populum En cernitis, & vos, & terram veſtram Pharao poſſidet: accipite ſemina, & ſerite agros, ut fruges habere poſſitis.*

ſtiis. Quintam partem Regi dabitis, quatuor reliquas permitto vobis in ſementem, & in cibum familiis, & liberis veſtris, &c. De quo cenſu reſervativo plura tradunt Covarr. *lib. variar. cap.* 7. Gomez *in l.* 68. *Tauri*, Leotardus *de uſuris quæſt.* 41. Cencius *lib.* 1. *de cenſibus*, Felicianus *eod. tract. lib.* 1. *n.* 9. & 17. Noguerol *allegat.* 32. Cùm ergo per hunc contractum, cenſu reſervativo conſtituto dominium rerum transferatur, rectè ait Alexander, res Eccleſiæ ſub modico cenſu fuiſſe conceſſas: & quia ex reſervatione modici cenſus læſa erat Eccleſia, ideò Alexander affirmat, res ad jus, & proprietatem Eccleſiæ redire debere: docent plures congeſti à Barboſa *in præſenti, num.* 3. Avendanno *de cenſibus*, *c.* 13. *n.* 8.

4 d *Semper illæſa.*) Dictio *ſemper*, non eſt referenda ad tempus, quaſi ſemper, & omni tempore Eccleſiæ competat reſtitutio, cùm elapſo quadriennio beneficium hoc non competat; ſed potiùs eſt referenda ad cauſas, ut ſenſus ſit, quod ſemper, ideſt in omni cauſa, in qua Eccleſia fuerit læſa, poteſt reſtitui, ut poſt gloſſam in præſenti, *verbo Jure minoris*, docent Cardinalis *oppoſit.* 4. Abbas *nu.* 26. & ſi verbum *ſemper*, referatur ad tempus, non perpetuum, ſed limitatum importabit, ut *in c.* 1. *hoc tit. in* 6. *l. in rebus*, §. *ultimo*, *ff. de jure dotium.* Notavit Acoſta *de privilegiis credit. regula* 1. *ampliatione* 2. *n.* 92. niſi ſupponamus in præſenti caſu enormem læſionem præceſſiſſe: quo modo accipit textum hunc, & caput *ad aures*, *de rebus Eccleſiæ*, Caſtillo *lib.* 3. *controv. c.* 23.

5 e *Expenſis.*) Cùm enim poſſeſſiones Eccleſiæ reſtituendæ eſſent, fructus etiam reſtitui debebant, propter naturam reſtitutionis, *l. quod ſi minor*, §. *reſtitutio*, *ff. de minoribus*, Salgado *de protect.* 4. *part. cap.* 9. *nu.* 177. Mancinus *ſacri juris controverſ. differ.* 6. *cap.* 16. *nu.* 11. & infrà *n. finali*, dicemus. Et cùm fructus non cognoſcantur niſi deductis expenſis, *l. ſi à parte*, §. *fructus*, *ff. de petit. hæredit.* inde ſumptus, ſive impenſæ reſtitui debent, etiam in hoc judicio reſtitutionis in integrum, *leg. intra utile*, §. *finali*, *ff. de minoribus*, *l. in fundo* 38. *l. ſumptus* 48. *ff. de R. V. l. Julianus* 23. §. *offerri*, *ff. ad act. empti*: notarunt Pinellus *in rubr. C. de bonis maternis*, 1. *part. cap.* 3. *in princip.* Caldas *in l. ſi curatorem*, *verbo per quod*, *nu.* 8. *C. de in integrum reſtit.* Caniſius *in præſenti*, *n. finali.* Accedit, nam omnis reſtitutio eſt reciproca, *l. quod ſi* 24. §. 4. *ff. de minor. l.* 1. & 2. *Cod. ſi adverſus tranſact.* Unde ille, contra quem reſtitutio petitur, poteſt retinere prædia empta, donec debitor ſolvat meliorationes, & expenſas, *d. l. intra*, §. *finali*, *l.* 41. & 44. *tit.* 28. *partita*, 3. ubi Gregorius. Nec intereſt, quod meliorationes perierint, dum tamen ſine facto poſſeſſoris, *l. ſi neceſſaria* 8. *in principio*, *ff. de pignor. l. ſed an ultrò*, §. 1. *ff. de negotiis geſtis.* Gloſſa *in ca. cùm Apoſtolica*, §. *proſuturam*, *de his quæ ſiunt à Prælatis*: dum modicæ non ſint, *l. ſi ſervos*, *ff. de pignor. l. properandum*, §. & *ſiquidem*, *C. de judiciis.*

COMMENTARIUM.

6 *Concluſio refertur, & probatur.* EX hac Alexandri III. deciſione ſequens communiter aſſertio deducitur: *Eccleſia læſa in contractu celebrato reſtituitur jure minoris.* Probant eam textus *in ca. auditis* 3. *hoc tit. cap. cùm cauſa* 8. *de re judic. cap. ad noſtram de rebus Eccleſiæ*, *cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. per argumentum à minore deductum probant lex 1. §. *minorem*, & §. *verùm*, lex *ait Prætor*, §. *non ſolùm*, lex *pactis* 28. §. *ſi pecuniam*, lex *ſi minor*, §. *finali*, *cum lege ſequenti*, lex *ſi tutor* 48. lex *ſi res* 50. *ff. de minoribus.* Conſonant lex 8. & finalis, *tit.* 1. *partit.* 6. Illuſtrant ultra laudatos à Barboſa *in præſenti*, & *lib.* 2. *juris eccleſ. cap.* 3. *num.* 183. Antonius Cainius, & Caniſius *in præſenti*, Morla *in emporio*, *tit.* 5. *quæſt.* 1. *n.* 22. Donellus *lib.* 21. *comment. ca.* 19. Hothomanus *conſil.* 125. Antonius Matthæus *in collegio Pandect. diſput.* 6. *pag.* 33. Velaſco *de privileg. pauperum*, *tit.* 3. *quæſt.* 8. Antonius Gomez *lib.* 2. *variar. cap.* 14. *n.* 7. Fachineus *lib.* 10. *controverſ. cap.* 1. Layman *lib.* 3. *ſummæ*, *tract.* 4. *cap.* 11. *n.* 3. & 4. Matienzo *in repetit. ad legem* 1. *ff. de minor. n.* 121. Gibalinus *de negot. tom.* 1. *lib.* 3. *c.* 4. *art.* 3. §. 4.

7 *Traditur dubitandi ratio.* Sed adversùs hanc aſſertionem pro dubitandi ratione ita inſurgi poteſt: Nihil tam naturale eſt, quàm conventiones, contractuſque, quibus humana ſocietas conſtat, & conſervatur, obſervari, *l.* 1. *ff. de pactis*, *l.* 1. *ff. de conſtit. pecun. l. ex hoc jure*, *ff. de juſtitia & jure*, *cap.* 1. & 3. *de pactis*, *l. Quintus* 48. *ff. de pactis*, in illis verbis: *Si ipſe pepercisſet pudori ſuo.* Ex quibus docet Andreas ab Exea *de pactis* 3. *part. rubricæ*, *n.* 402. contra pudorem eſſe recuſare obſervantiam conventionis: igitur Eccleſia potiùs debebat ſervare conventionem ſemel initam, quàm per reſtitutionis remedium illam reſcindere. Accedit nam, naturaliter licet contrahentibus intra metas juſti pretii ſe decipere: in contractu emptionis, & venditionis, *l. in cauſa* 16. §. 4. *ff. de minoribus.* Probant Faber *in Juriſprud. tit.* 2. *principio* 2. & *de erroribus decade* 8. *errore* 7. & *decade* 9. *errore* 1. & *lib.* 8. *conject. cap.* 5. Bronchorſt. *cent.* 1. *aſſert.* 52. Amaya *in l.* 3. *Cod. de conditis in publicis horreis*, Fornerius *lib.* 6. *rerum quotid. c.* 20. Vultejus *in princip. Inſtit. de emptione & vendit.* Petrus Faber *in l.* 206. *ff. de R. I.* Giphanius *in l.* 2. *C. de reſcind. vendit.* Leotardus *de uſuris*, *quæſt.* 40. Merenda *lib.* 1. *controverſ. cap.* 33. Hunnius *volum.* 2. *ad Treutl. diſput.* 28. *theſi* 2. Drekerus *lib.* 1. *diſſert.* 2. Vviſembech *diſput.* 1. *n.* 19. P. Franciſcus Valens *in concord. juris*, *pa.* 208. Ægidius Hortent. *de privileg. honeſt. c.* 1. *in initio.* Igitur etſi in medio pretio læſio daretur, in ſpecie hujus textus, non ideò cenſus venditio erat reſcindenda. Secundò in præſentem aſſertionem ita inſurgo. Cùm remedium ordinarium competit, extraordinarium non debet concedi, ut probant ab ſpecie textus *in l. in cauſa*; *l.* 1. *ſegunda*, *in principio*, *ff. de minor. cap.* 2. *hoc tit. lib.* 6. Sed præſenti ſpecie remedium ordinarium competebat, ut contractus nullus diceretur: igitur reſtitutionis in integrum remedium neceſſarium non erat. Probatur minor: nam res immobiles Eccleſiæ, ut validè alienentur, deſiderantur Eccleſiæ utilitas, & ſolemnitas à jure præſcripta, *cap. ſine exceptione*, *cap. aurum*, *cap. ſeq.* 12. *quæſt.* 2. *cap. nulli* 5. *de rebus Eccleſiæ.* Sed in præſenti caſu ſolemnitas non adfuit, cùm irrequiſito Capitulo Epiſcopus rem immobilem alienaſſet, ut conſtat ex illis verbis: *Cum Epiſcopo ejus conditionem facere deteriorem non liceat.* Nec utilitas potuit conſiderari, imò potiùs damnum, cùm Eccleſia læſa maneret: igitur potiùs contractus ab Epiſcopo celebratus nullus declarari debebat, quàm ad ejus reſciſſionem reſtitutionis remedium impetrari. Tertiò etiam adversùs eandem deciſionem inſurgit illa juris conſideratio; nam cùm læſio in contractibus circa pretium intercedit, habet electionem emptor diſcedendi à contractu, vel pretium ſupplendi, *l. rem*, §. *finali*, *ff. de jure dotium*, *l.* 2. *C. de reſcind. vendit. c. cum dilecti*, *de emptione & vendit.* igitur in præſenti caſu laicis electio dari debebat, vel reſtituendi res venditas Eccleſiæ, vel ſupplendi pretium juſtum, quod deerat ad conſtitutionem cenſus reſervativi.

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt, & juris principiis conſona præſens Alexandri deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, reſtitutionis nomen generale eſſe, variaſque ſpecies comprehendere, *l. placeat* 22. *l. reſtituere* 35. *ff. V. S.* ubi Fornerius, & Gentilis. Coraſius *in l.* 5. §. *hoc autem*, *num.* 4. *ff. de novi operis nunciat.* & ita in corpore Pandectarum juris Cæſarei, cùm generaliter de in integrum reſtitutione agatur in titulo generali, ſtatim ſingulas reſtitutionis in integrum ſpecies Tribonianus ſubjungit in titulis, *Ex quibus cauſis majores*, *De eo quod metus cauſa*, *De dolo malo*, *Capite minutis*, & *Alienatione judicii mutandi cauſa*; quod & noſter Raymundus in hac compilatione obſervavit. Sed quia in hoc titulo tantùm de reſtitutione in integrum minoribus, aut Eccleſiis jure minorum fruentibus concedenda agitur, eam dumtaxat examinabimus: & communiter reſtitutio in integrum definitur, ut ſit in priſtinum ſtatum repoſitio, vel ad jus priſtinum reductio. Quæ definitio deducitur ex lege *quod ſi minor*, §. *reſtitutio*, *ff. de minoribus*, *l. ſi locus*, *ff. quemadmodum ſervitutes*, *l.* 1. *C. de reputationibus*, *l.* 2. *C. in quibus cauſis*, Paulo *l.* 1. *Sententiarum*, *tit.* 7. *l.* 1. §. *certè*, *ff. ad Macedonianum*, *l.* 3. *ff. rem ratam*, *l. ſed ſi* 8. juncto ibi Cujacio *lib.* 26. *ff. Juliani*, *ff. ſi quid in fraudem*, *l.* 1. §. 1. *ff. de collat. bonorum*, *leg.* 2. *ff. ne de ſtatu defuncti*, *l. facta* 63. §. 14. *ff. ad Trebell. l.* 1. *tit.* 19. *part.* 6. *cap. finali*, 2. *q.* 3. *noſtro c.* 1. in illis verbis, *ad jus & proprietatem.* Eam amplectuntur & exponunt Mauricius *de in integrum reſtit. c.* 1. *n.* 3. Sfortia *eodem tract.* 1. *part. art.* 4. alii congeſti à Morla *tit.* 5. *qu.* 1. *n.* 1. Olualdus *ad Donel. lib.* 21. *c.* 4. *littera D*, Caniſius *in hac rubrica*, *n.* 1. Cabreros *de metu lib.* 1. *c.* 6. *num.* 30. 8 *In integrum reſtitutio quid.*

Cauſa hujus reſtitutionis eſt ætas; cùm enim inter omnes conſtet, minorum conſilium imbecille, fragile, infirmumq; eſſe, multis captionibus expoſitum, multorumque inſidiis ſuppoſitum, quare ad negotia vigeſimiquinti anni metas expectari voluerunt lege, in quibus vigor complectitur virilis, & legitimus, robuſtus, & perfectus hominis

ſtatus

ſtatus conſiſtit, l. cùm pater 77. §. curatoris, ff. de legat. 2. l. finali, C. de his qui veniam, l. lex Julia, ff. ad legem Jul. de adult. junctis his, quæ ex Medicis & Philoſophis tradunt Cujacius in l. 1. ff. de minor. Guibertus Coſtanus de matrim. cap. 15. etenim antè hoc tempus nec ſibi conſtantes adoleſcentes, nec finem, & modum in expenſis ſolent habere: ideò Prætor naturalem æquitatem ſequutus, ſuo edicto hoc auxilium pollicetur minoribus læſis, l. 1. ff. de minor. ubi notavit Matienzo. Amaya lib. 1. obſervat. c. 9. Unde in quocumque contractu minores circumſcripti beneficiu reſtitutionis gaudent; per quod in priſtinum ſtatum omnia reponuntur, ſive ſub curatore, ſive ſine curatore extiterint, & ejus auctoritate contraxerint, etiam judicis accedente decreto, l. quod ſi minor, §. reſtitutio, ff. de minor. l. ſi curatorem habens 3. C. de in integrum reſtit. l. ſiquidem 11. C. de prædiis minor. l. 1. & per tot. tit. 25. partita 3. Cùm enim dum læſus ſit, vel quia id, quod habebat, amiſerit, vel quod acquirere potuerit, omiſerit, vel denique ſe obligaverit ei oneri, quod non licuit ſuſcipere, ut Ulpianus ait in l. non omnia 45. ff. de minoribus; inde reſtitutio datur, ſi detrimentum paſſus fuerit res ſuas donando, vendendo, in dotem dando, pignori obligando, dividendo, actiones remittendo, aut novando. Verba edicti Prætoris ſunt: *Quod cum minore quàm viginti quinque annis nato geſtum eſſe dicetur, vel quæque res erit, animadvertam.* Circa quæ ultima verba obſervandum eſt, in hoc edicto, ſicut in aliis reſtitutoriis, ut de dolo malo, capite minutis, alienatione judicii, ex quibus cauſis, non polliceri Prætorem ſe judicium daturum, ſed animadverſurum: cujus formulæ varias rationes, & expoſitiones adduxerunt Faber, Robertus, & alii congeſti ab Oſualdo ad Donellum d. c. 6. litter. B. Sed illis omiſſis, Arnoldus Vinius lib. 1. ſelect. qu. 10. exiſtimat, hoc ideò provenire, quia alia remedia reſtitutionum ordinaria ſunt, & ordinario jure dantur, tanquam actiones: hoc tamen beneficium extraordinarium eſſe, & non conſueto judiciorum more concedi, ſed prout quæque res poſtulat, Prætorem animadverſurum. Unde Paulus in l. quod ſi minor, §. ult. ff. de minoribus, ait nullam ex hoc edicto propriè actionem, vel cautionem proficiſci, ſed totum hoc pendere ex Prætoris cognitione. Alia etiam reſtitutionis remedia dicuntur extraordinaria, l. in cauſæ 16. ff. de minor. quia deficientibus aliis actionibus conceduntur. Etiam Arnoldus Vinius ubi ſuprà exiſtimat, audiendo non eſſe eos, qui putant in edicto de minoribus duplex remedium dari, aliud reſcindens, reſciſſorium aliud. Reſcindens eſſe illud credunt, quod officio tantùm judicis indulgetur, de quo in l. quod ſi minor, §. finali, ff. de minor, l. ſi quis ita ſtipulatus, ff. ex quibus cauſis majores. Reſciſſorium verò, quod competit minoribus jam læſis ad repetendam rem alienatam, poſtquam contractus reſciſſus eſt, de quo accipiunt textus in l. in cauſæ 16. §. interdum, ff. de minoribus, l. finali, C. ex quibus cauſis: ita docent Accurſius in l. in cauſæ, verbo competens, Bartolus in l. ab hoſtibus, §. ſed quod, ff. ex quibus cauſis, Berojus in noſtra rubrica, Bologuetus in l. 1. n. 14. ff. de juriſdictione; Mauricius de in integrum reſtit. c. 4. & 11. Cyriacus controv. 381. n. 42. ipſe enim Vinius exiſtimat, tantùm unum beneficium reſtitutionis eſſe, & juxta eam doctrinam accipit textus in l. qui proprio 46. §. 2. ff. de procurat. l. ultima, C. ex quibus cauſis majores. Poteſt autem hoc remedium intendi duplici modo, vel agendo, vel excipiendo: agendo, cùm minor, vel illi qui jure minoris fruuntur, poſtulant rem ſibi reſtitui, contractu reſciſſo ob læſionem, ut in præſenti textu; & tunc habet hoc remedium vim actionis. Leotardus de uſuris, qu. 91. n. 44. Excipiendo, veluti ſi minor adversùs agentem ex contractu excipiat, ſe in eo læſum eſſe, & petat in integrum reſtitutionem, ut in l. Papinianus, §. ſi filius, ff. de inoffic. l. ſi qua, C. de non numerata. Sed etiam tunc reſtitutio pro actione habetur. Cardinalis in Clement. unica, hoc tit. n. 2. unde provenit, ut ſicut lapſo quadriennio non datur minori, aut Eccleſiæ reſtitutio, licèt intentetur per modum actionis, cap. 1. hoc tit. in 6. Clement. unica, hoc tit. ita non dabitur, etſi intendatur per modum exceptionis, ut in l. necnon, §. exemplo, ff. ex quibus cauſis majores. Nec tunc locum habet regula textus in l. purè, §. finali, ff. de doli mali & metus except. videlicet quæ annua ſunt ad agendum, perpetua eſſe ad excipiendum; nam ea regula procedit, quando non eſt in poteſtate rei opponere exceptionem per modum actionis: ſecus contingit in præſenti ſpecie, quia eſt in poteſtate læſi reſtitutionem petere, & ſic elapſo quadriennio, nec agendo, nec excipiendo implorare poteſt hoc remedium.

10 Quibus caſibus competat reſtitutio.

Competit hoc beneficium reſtitutionis minoribus læſis, ſive læſio interveniat in contractu, l. ait Prætor, ff. de minoribus, ſive in ſententia, l. 1. 4. & ultima, C. ſi adverſus uſucapionem, in donatione, l. 1. & 2. C. ſi adverſus donationem; in diviſione, ſeu tranſactione, l. 1 & 2. C. ſi adverſus tranſactionem; in ſolutione, leg. 1. & 2. C. ſi adverſus ſolutionem; in aditione, vel repudiatione hæreditatis, l. quod ſi minor 24. ff. de minoribus, l. ex contractu 44. ff. de re judicata, Pichardus de vulgari, c. 10. Coſta in §. & quid ſi tantum, 2. part. n. 49. Bacius cent. 3. quæſt. 3. Raguellius in l. finali, C. de repudianda, Duarenus ad titulum ff. de acquirenda, c. 10. Morla tit. 5. quæſt. 9. D. Joſephus de Retes lib. 1. opuſcul. cap. 10. etiamſi in his actibus læſi ſint, non quia aliquid amiſerunt, ſed quia non acquiſierunt, l. cùm quidam, §. ſi pupillo, ff. de uſuris, l. ait Prætor, §. hoc jure, cum ſequenti, ff. de minoribus. Excipiuntur tamen contractus jurati, ob religionem juramenti, authentica Sacramenta, C. ſi adverſus venditionem. Nec etiam reſtituitur in criminibus, l. auxilium 37. de minoribus; nec in pœnis, d. l. auxilium: Merenda lib. 3. controverſ. c. 15. & 16. Morla in emporio, tit. 5. q. 7. Gibalinus de negot. tom. 1. lib. 3. c. 4. art. 3. §. 3. Duarenus ad titulum C. ſi adverſus delict. Hunnius ad Treutl. vol. 1. diſput. 11. q. 81. Nec reſtituuntur minores adversùs libertatem, l. ſi ex cauſa 9. §. finali, l. 48. §. 1. ff. de minor. Amaya lib. 2. obſerv. cap. 6. Arellano lib. 2. de juris ratione, c. 10. Cabreros lib. 2. de metu, cap. 34. Denegatur etiam hoc remedium illis minoribus, qui ſe majores ſimularunt, l. cum mandato 23. ff. de minor. & illis, qui majores facti, approbarunt quod minores geſſerunt, l. 3. §. 1. ff. de minor. qui veniam ætatis impetrarunt, l. 1. C. de his, qui veniam. Doctores etiam minori læſo hoc remedium denegari docuerunt. Sfortia de in integrum reſtit. part. 1. quæſt. 23. art. 7. Duarenus in l. 1. C. qui, & adverſus quos, Gomez lib. 2. variar. cap. 14. nu. 5. Bronchorſt. centur. 1. miſcell. cap. 28. Sed rectiùs docuerunt etiam litteratis minoribus dari in integrum reſtitutionem Eguinarius Varo in l. 1. ff. de poſtul. Sarmiento lib. 3. ſelect. c. 12. Fachineus lib. 2. controverſ. c. 5. Antonius Matthæus in collect. diſput. 10. num. 38. Vinius lib. 1. ſelect. qu. 12. per totum. Quid enim commune habent juris ſcientia, dicendi facundia, ingenii ſubtilitas cum adminiſtratione patrimonii, quæ frequenter à doctiſſimis viris negligitur. Unde Cicero l. 1. de officiis, in fine: ajebat: *De quærenda, de collocanda pecunia, etiam de utenda, commodiùs à quibuſdam optimis viris ad medium Janum ſedentibus, quàm ab ullis Philoſophis in ſchola diſputatur.* Proſequitur alia de hoc edicto noviſſimè Gibalinus d. t. 1. de negot. lib. 3. cap. 4. per totum: & circa hoc edictum de minoribus obſervandi ſunt textus parùm noti in l. ſed ſi 8. ff. ſi quid in fraud. patr. l. ſi Titius 48. l. inter 52. §. cum inter, ff. de fidejuſſ. l. ult. §. colono, ff. de condict. indeb. l. 4. l. 6. C. de inofficioſis don. l. 1. §. 1. ff. ad Macedon. l. 1. §. 1. ff. de collat. bon. l. ſi minori 25. ff. de adminiſtr. tut. l. ſed cum 12. ff. ad Trebel. l. cum filius 30. ff. de legat. 3. l. qui cùm major 14. ff. de bonis libert. l. Stichum 95. ff. de ſolutionibus, l. 4. ff. de fideicommiſſ. libert. l. Titia 35. §. 1. ff. de auro & argento, l. ſi res 12. §. 1. ff. de jure dotium, l. 2. §. 1. ff. ne de ſtatu defunctorum, l. quod 30. §. 1. ff. de manumiſſ. teſtam. l. 3. ff. rem ratam haberi, l. facta 63. §. ſi quis bonorum, ff. ad Trebell. l. 1. §. finali, ut in poſſeſſionem legatorum, l. finali, ff. de ſucceſſorio edict. l. cùm quaſi 30. §. idem 11. ff. de fideicommiſſ. libert. l. 16. Cod. Theodoſ. de appellat. l. Titia 62. ff. de jure dotium, l. venditor 7. §. illud, ff. de diſtract. pignorum, l. Julianus 13. §. ſi quis, ff. de actionibus empti, l. tutor 22. ff. de his, quibus ut indignis.

His animadverſis, facilè cognoſcitur ratio hujus deciſionis: cùm enim Eccleſia minori æquiparetur, minoriſque jure fruatur, ex hoc textu ibi, jure minoris, cap. auditis 3. hoc tit. cap. 1. eodem tit. lib. 6. l. 10. tit. 19. partit. 6. ubi Gregorius Lopez, l. orphanotrophos, C. de Epiſcopis & clericis, Menchaca lib. 1. uſufrequent. cap. 19. Caldas in l. ſi curatorem, verbo Minoribus, n. 60. C. de in integrum, Velaſco de privilegiis, t. 3. quæſt. 8. & diſpoſitum in uno æquiparatorum, dicatur diſpoſitum in alio, Gloſſa in c. ſi poſtquam, de electione in 6. inde hoc remedium reſtitutionis competit Eccleſiæ, & minori propter utriuſque æquiparationem, idque ex mente Prætoris provenit, qui eo ipſo, quod hoc remedium minori conceſſit, ſimiliter & illis perſonis tribuiſſe videtur, quæ illis æquiparantur, ut variis ampliationibus, & limitationibus illuſtrant Bernard. Diaz regula 219. Everardus in locis legalibus, loco de minoribus ad Eccleſiam. Ob eandem etiam rationem hoc beneficium competit hoſpitalibus, & omnibus piis locis Epiſcopi auctoritate conſtructis, ex æquiparatione eorum ad Eccleſiam, de qua in l. omnia, C. de Epiſcop. & cleric. Everardus d. loco 31. Maranta 6. part. ordinis, art. 2. nu. 89. circa Rempublicam non leve diſſidium eſt apud Interpretes; aliqui enim affirmant, tantùm Rempublicam Romanam reſtitutionis beneficio juvari. Ita gloſſa in l. 9. §. reſpublica, C. ex quibus cauſis majores. Albericus, Angelus, 11 Traditur ratio deciſionis.

& Faber *in eo textu*, Innocentius *in præſenti*, Bellamera *in c. auditis 3. n. 11. & 17. hoc tit.* qui pro ſua ſententia expendunt ſequentia fundamenta. Primum, quod minor credendo mutuam pecuniam filio familias juvatur beneficio reſtitutionis, *l. verum*, *§. fin. ff. de minoribus*: ſed reſpublica mutuam pecuniam credens filiofamilias, non reſtituitur, *l. nihil intereſt*, *ff. ad Macedon.* igitur quia reſpublica non utitur jure minoris. Secundò quia Romana Reſpublica propriè reſpublica eſt, cæteræ autem privatorum loco habentur, *l. nihil*, *ff. ad municip. l. eum qui 16. ad finem*, *ff. de V. S.* igitur ſicut alii privati majores beneficio reſtitutionis non juvantur, ita neque reſpublicæ. Tertiò expendunt textum *in l. Lucius Titius*, *§. finali*, *ff. ad municipalem* ubi docetur, rempoblicam poſt venditionem factam, ſuper addictione, ſeu licitatione non admitti: igitur quia ob læſionem reſpublica non utitur jure minoris. Sed contraria ſententia verior eſt, quæ expreſſè probatur *ex l. rempublicam*, *C. de jure haſtæ fiſcalis*, *l. reſpublica 4. C. quibus ex cauſis majores*, *l. ergo 22. in fine*, *ff. eod. tit. l. illud 9. ff. de appellationibus*: in quibus cùm generaliter concedatur Rebuſpublicis in integrum reſtitutio, non eſt ratio quare hoc beneficium contrahatur tantùm ad Rempoblicam Romanam. Accedit, nam Legatis Civitatum reſtitutio competit, *d. l. legatis*, *ff. ex quibus cauſis majores*: igitur multò magis eorum civitatibus, quia propter quod unumquodque tale, & illud magis, *c. cum in cunctis*, *de electione*, *authent. multo magis*, *C. de ſacroſ. eccleſ.* Deinde nam inferiores civitates, etiam Reſpablicæ dicuntur, *l. qui mittuntur 35. §. item paganum*, *ff. ex quibus cauſis majores*, *l. civitas 18. ff. quod cujuſque univerſ.* & ipſæ conſtant minoribus, orphanis, & miſerabilibus perſonis; propter quas Reſp. Romana utitur jure minoris, igitur & illæ uti debent. Hanc ſententiam defendunt in præſenti Immola *num. 15.* Berojus *n. 131.* Mantica *n. 33.* Didacus Perez *in l. 8. tit. 4. lib. 2. ordin.* Gutierrez *in authent. ſacramenta*, *nu. 39. Cod. ſi adverſus venditionem*, Gregorius Lopez *in l. 10. tit. 19. part. 6.* Caldas *in l. ſi curatorem*, *verbo Minoribus*, *nu. 61. Cod. de in integrum*, Sfortia *de in integrum reſtit. 5. part. quæſt. 3. art. 9. nu. 61.* A. Gomez *lib. 2. variar. c. 14. n. 7.* Caniſius *in præſenti rubrica*. Nec ea ſententia retenta, obſtant contrariæ fundamenta. Non primum *ex d. l. nihil intereſt*: nam licèt Gothofredus ibi exiſtimet, in ea ſpecie Rempoblicam non frui jure minoris, dicendum eſt, ibi tantùm doceri exceptionem Macedoniani dari contra rempublicam: quod etiam procedit in minore credente pecuniam filio familias; non autem negat Conſultus, quod ſicut per replicationem opponit beneficium reſtitutionis minor, Faber *in d. l. verum*, *§. finali*, *ff. de minor.* ita reſpublica opponere valet. Nec obſtat, civitates privatorum loco haberi; nam id procedit facta comparatione ad rempublicam Romanam, non verò quoad privatos, licèt ipſæ civitates jure fiſci non utantur, *l. 1. §. illud*, *ff. de ædilit. edict. l. ob rem*, *ff. ad legem Juliam pecul.* docent Gentilis, & Fornerius *in d. l. eum qui 16. de V. S.* idem Fornerius *lib. 2. ſelect. c. 22.* Nec tandem facit pro contraria ſententia textus *in d. l. Lucius*, *§. ult.* nam omiſſis ſolutionibus traditis à Bartolo & Platea *in l. ſi tempora*, *Cod. de jure haſtæ fiſcalis*, *lib. 10.* Amaya *in l. 1. C. eodem tit.* Cujacio *lib. 4. obſervat. c. 14.* dicendum eſt, in eo texta non agi de reſtitutione in integrum concedenda, vel non, ſed de privilegio licitationis. Pro cujus cognitione ſciendum eſt, priſcis Reipublicæ Romanæ temporibus lege ſpeciali, quam non habemus, fuiſſe ſtatutum in fiſci favorem, ut ſi poſt perfectam venditionem factam in publica ſubhaſtatione, alter intra certum tempus ad illam præfinitum meliorem conditionem afferret, & plus pretii adjiceret, admitteretur licitatio; & cùm eadem quæſtio circa Rempublicam emergeret, dubitatum fuit, an fiſci exemplo ſecundus licitator admittendus eſſet. Et reſpondit Conſultus, quod ſi civitas habeat propriam legem, & intra certos dies adiectio admittatur, novus licitator eſt audiendus; ea tamen lege deficiente, minimè licitatorem eſſe admittendum, quia privilegium hoc fiſco conceſſum eſt, & civitates omnibus fiſci privilegiis non fruuntur. Docet, & alia addocit pro interpretatione tam illius textus, quàm textuum *in l. ait. Prætor 7. §. quæſitum*, *ff. de minor. l. 4. C. de jure haſtæ fiſc.* Arias de Mesa *lib. 2. variar. c. 10. per totum*.

12 *Diluuntur dubitandi rationes.* Nec obſtat jam prima dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt ſi conſideremus reſtitutionem in integrum quatenus contractus validos, & ritè celebratos reſcindit, lædit jus commune, cui nihil magis convenit quàm pacta ſervare; tamen ſi conſideremus, quatenus per eam ſuccurritur minoribus læſis, & illis, qui jure minoris fruuntur, æquitati, & rationi magnoperè congruit, *c. 2. hoc tit.* quare edictum hoc de minoribus æquitate naturali eſſe ſubnixum, docet Conſultus *in l. 1. ff. de minor.* probat Gibalinus *d. c. 4. art. 3.* & rectè; nam contra naturam eſt, ut quis locupletetur cum minoris jactura, *l. nam hoc*, *ff. de condict. indeb.* Illud ſummè notandum eſt, tam circa minorem, quàm Eccleſiam, quod in caſu reſtitutionis adverſus contractum non tenentur pretium acceptum reſtituere, niſi poſt ſententiam, *l. amica*, *C. de reputat.* Molina *de primog. lib. 4. c. 9. n. 43.* Secus verò ſi tranſactio impugnetur, quia ſtatim pretium receptum refundi debet, *l. ſi diverſa 14. Cod. de tranſact.* Craveta *conſil. 83.* Pariſius *lib. 1. conſil. 96. n. 112.* Grammaticus *deciſ. 66. n. 21.* Afflictus *deciſ. 220.* Nec obſtat, augmentum primum ipſius difficultatis; nam licèt jure poſitivo permittatur contrahentibus ſe ad invicem decipere; id tamen procedit intra metas juſti pretii, non verò enormiter, ut dicemus Deo volente *in cap. 3. de emptione & vendit.* quo caſu datur reſtitutio in integrum, *l. ſi ex cauſa 101. ſi res pupillares 50. ff. de minor. l. Sejo*, *ff. de in integr. reſtit.* Morla *in empor. tit. 5. in princip. n. 13.* Nec refragatur ſecunda difficultas; nam ſupponendum eſt in præſenti caſu, contractum venditionis ſolemniter celebratum fuiſſe, & utilitatem, etſi non veram, ſaltem apparuiſſe, quia ſimul juris ſolemnitas, & Eccleſiæ utilitas deſiderantur ad valorem alienationis rerum Eccleſiæ, *cap. ſine exceptione 12. quæſt. 2. c. 1. & 2. de rebus Eccleſiæ*, *lib. 6.* Sed licèt alienatio ritè, & ſolemniter celebrata ſit, reſtitutio competit, *l. etſi ſibi 8. verſiculo 1. l. etiamſi 30. ff. de minor.* ubi ex venditione facta cum auctoritate tutoris, etiam accedente decreto judicis, reſtitutio competit: ideò licèt in præſenti caſu ſolemnitas per ſacros canones præſcripta adhiberetur; tamen propter læſionem, quæ Eccleſiæ ex ea ſequebatur, competit illi reſtitutio, ut docent in præſenti Abbas *num. 7.* Berojus *n. 65.* Caniſius *n. 3.* Morla *d. tit. 5. q. 2. n. 22.*

Ut ultimæ difficultati ſatisfaciamus, examinanda eſt illa celebris quæſtio, utrum videlicet in alienatione cum læſione celebrata competat facultas contrahenti offerendi, & ſupplendi partem pretii, circa quam læſio intercesſit: an verò contractus neceſſariò per reſtitutionem irritandus ſit? Et ad ſupplementum tantùm poſſe agi, & contrahenti concedi facultatem ſupplendi partem pretii, docuerunt Abbas *in c. conſtitutus*, *in fine*, *hoc tit.* A. Gomez *lib. 2. var. cap. 14. n. 9.* Bartolus, Baldus, & Salicetus *in l. ſi quidem*, *C. de prædiis minorum*, & dicunt communem eſſe opinionem plures relati à Pinello *in l. 2. Cod. de bonis maternis*, *c. 2. n. 21.* Pro quibus expendi poſſunt primò textus *in l. 2. Cod. de reſcind. vendit. c. cum dilecti 3. de emptione*, *& vendit.* ubi in caſu læſionis ultrà dimidiam juſti pretii agitur ad pretii ſupplementum, non verò ad reſciſſionem contractus. Secundò textus *in l. ſi res 12. §. ſi mulier*, *l. jure ſuccurſum*, *ff. de jure dotium*, ubi mulieri minori, & læſæ circa æſtimationem dotis non conceditur reſtitutio ad ipſam rem, ſed potiùs ad ſupplementum. Facit etiam & illa ratio; nam tantùm præſtat reſtitutio, quantùm abſtulit læſio, *l. quod ſi minor*, *§. ult. l. finali*, *ff. de minor. l. ſed etſi*, *§. in feriæ*, *ff. ex quibus cauſis major.* Sed læſio tantùm partem pretii abſtulit: igitur ad ſupplementum tantùm illius partis reſtitutio competit. Tertiò facit textus *in lege non intereſt*, *C. de his quæ vi*, ubi qui minori pretio coactus vendidit, per actionem *quod metus cauſa*, recuperat pretium, non autem reſcindit contractum: igitur quia adhuc in caſu læſionis agi poteſt ad pretii ſupplementum. Contrariam tamen ſententiam, imò per reſtitutionem in integrum contractum omninò reſcindi, tenent Cinus *in d. l. ſi quidem*, Albericus, & Paulus Caſtrenſis *in l. non poteſt*, *n. 4. C. de his quæ vi*, Pinellus *ubi ſuprà*, *num. 21.* Fulgoſius *in d. l. ſi res 12. §. ſi mulieri*. Pro quarum ſententia faciunt textus *in præſenti*, & *in l. quod ſi minor*, *§. reſtitutio*, *ff. de minor. l. patri 27. §. ſi pecuniam*, *l. penul. ff. de minor. l. tutor 47. §. 1. eod. tit.* ubi indiſtinctè docetur, alienationem reſcindi, cùm læſio minoris intercedit. Hac opinione retenta, non obſtant contrariæ ſententiæ fundamenta. Non primum deductum *ex d. l. 2. Cod. de reſcind.* nam textus ille loquitur in majore 25. annorum agente novo remedio ipſius legis: quo caſu non fit neceſſariò reſtitutio ipſius rei venditæ, ſed arbitrio emptoris relinquetur juſtum pretium ſupplere, vel rem reſtituere. Nec ſecundum obſtat deductum *ex l. ſi res 12. §. ſi mulier*, *ff. de jure dotium*, ubi mulieri læſæ in æſtimatione dotis non conceditur reſtitutio ad reſcindendam ipſam dotis conſtitutionem; ſed marito competit electio, utrum juſtam æſtimationem, an rem ipſam præſtare velit. Nam ei ſatisfacit Pinellus *in d. l. 2. 3. parte*, *cap. 1. nu. 23. Cod. de reſcind.* aſſerendo, textum illum non loqui in minore, nec in eo, qui minoris jure utitur: &

13 *Per hoc remedium an ſemper reſcindatur contractus.*

cùm

Digitized by Google

cùm Digeſtorum tempore cognitum non fuiſſet remedium legis ſecundæ, *Cod. de reſcind.* & antè illud remedium non concederetur reſtitutio majoribus læſis in pretio, etiam ultra dimidium, *l. in cauſa*, *§. idem Pomponius*, *ff. de minoribus*, *l. item ſi pretio*, *§. ult. ff. locati*; ideò in ea ſpecie non debebat concedi marito reſtitutio, ſed ad pretii ſupplementum dari actio. Sed ſolutio hæc expreſsè refellitur ex illis ultimis verbis, *idemque, & in minore circumvento Marcellus probat*. Quare ea ſolutione omiſſa, dicendum eſt, textum illum ſpecialiter procedere in cauſa dotis, tam favore uxoris, quàm mariti, juxta textum *in lege ſi circumſcripta 6. C. ſoluto matrim.* Ratio ſpecialitatis eſt, quia cauſa dotalis maxima nititur æquitate, & in ea exuberantior bona fides, & major ſinceritas, quàm in aliis conventionibus requiritur: quare ejus favore multa contra juris regulas ſunt introducta, *l. eas obligationes*, *ff. de capite minutis*. Quam rationem illuſtrat Cujacius *libro 22. obſervat. cap.* 14. & in hoc ſenſu accipienda ſunt verba textus *in l. jure 6. §. ult. ff. de jure dotium*, ibi: *Quia bono & æquo non conveniat*. Barboſa juncto *in rubrica ſolut. matrim. 4. part. num.* 25. docet plures congerens Arias de Meſa *lib. 3. variar. cap. 19. per totum*. Sed adhuc textus ille difficilis eſt in verbis ſuprà relatis, in quibus innuitur, adhuc in caſu minoris reſtitutionem competere, non ad rem, ſed ad ſupplementum. Reſpondendum tamen eſt, etiam ſingulari jure procedere Marcelli ſententiam favore matrimonii, ut reſtitutio detur ad ſupplementum; nam ſi omnia bona dotalia reſtituerentur conſtante matrimonio, ut contingit in aliis caſibus reſtitutionis, matrimonium pro tunc maneret ſine dote, & maritus ſublevaret onera matrimonii, contra ea quæ vulgo docentur *in leg. pro oneribus*, *Cod. de jure dotium*; & uxor forſan de facto expelleretur à domo mariti, quaſi dote ſibi non ſoluta; triſtiſque diſcordia inter conjuges daretur, ut aliàs inquiunt Pontifex, & Imperator *in cap. per veſtras*, *de donat. inter*, *l. fin. Cod. ad Vellejanum:* proſequuntur Oſualdus *ad Donel. lib. 13. c. 31. littera K*, Gibalinus *de uſuris*, *l. 4. c. 5. art. 14. pag.* 107.

14 Ex ſuprà traditis de cenſu reſervativo accipit lucem textus *in cap. conſtituitur*, *de relig. dom.* ubi Epiſcopus Levitanus Eccleſias, licèt in ſua diœceſi ſitas, ad monaſterium Cryptæ Ferratæ pertinentes, ipſi monaſterio tradidit quoad dominium utile, & directum, ſub annuo cenſu; in cujus ſolutione cùm Abbas per aliquod tempus ceſſaſſet, illi juſſit Innocentius III. ut penſiones decurſas ſolveret, cùm talis conſenſus conſtitutio per Sedem Ap. eſſet approbata. Textum hunc communiter Doctores accipiunt de emphyteuſi, juxta illa verba, *Emphyteuſim ſub annua octo denariorum*. Sed hæc communis interpretatio admitti non valet. Primò, quia in ipſo textu docetur, dominium, tam utile, quàm directum, translatum fuiſſe in monaſterium, quod in contractu emphyteuſis non transfertur. Secundò quia ſi textus ille procederet in emphyteuſi, per ceſſationem à ſolutione penſionis per tot annos monaſterium in commiſſum incideret, *cap. fin. §. fin. de locato*, *cap. hoc jure*, *§. qui rem*, 10. *quæſt.* 1. igitur nullo modò textus ille accipi poteſt de emphyteuſi. Hac igitur communi interpretatione omiſſa, veriùs credo, textum illum eſſe accipiendum de cenſu reſervativo, ex quo dominium transfertur, ut in præſenti textu ſupponitur. Epiſcopus enim Levitanus in eo caſu adhibita juris ſolemnitate, Eccleſias illas quoad dominium conceſſit prædicto monaſterio, reſervata ſibi certa cenſus quantitate, quæ ſæpiùs in ipſo textu appellatur penſio; ideò quia erat cenſualis, annuatim ſolvenda erat, ut in præſenti textu docent Avendanno *de cenſibus cap.* 13. *num.* 2. Valaſcus *de jure emphyt. quæſt.* 32. *num.* 7. Covarr. *lib. 3. variar. cap. 7. num.* 1. Sed quia Epiſcopus per ſe non valebat etiam reſervato cenſu Eccleſias monaſterio concedere, & in totum eximere à jure Epiſcopali, *cap. viſis 16. quæſt. 2. cap. paſtoralis*, ubi gloſſa *verbo Cathedraticum*, *de donat. cap. cùm venerabilis* 21. ubi gloſſa *verbo Correctionis*, de cenſibus; ideò neceſſaria fuit confirmatio Romani Pontificis, qui cùm ex certa ſcientia conceſſionem factam à Pontifice confirmaret, validum reddidit actum aliàs invalidum, *cap. 1. de confirm. util.*

Exponitur c. Conſtitutus, de relig. dom.

Sed ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. ad noſtram*, *de rebus Eccleſiæ*, in ultimis verbis, ubi deciditur, quod cùm Eccleſia eſſet læſa in conſtitutione feudi ſub certa penſione, reſtituitur; ita tamen ut fructus percepti à Bernardo feudatario non reſtituerentur, imò illius lucro cederent pro cultura, & cura. Ex qua deciſione ita adversùs ſuprà traditam aſſertionem conficitur argumentum: Cùm minor reſtituitur adversùs contractum improbè celebratum, cum re ipſa alienata recuperat fructus ex ea perceptos, *l. ſed & ſi 24. §. reſtitutio*, *l. patri 27. §. 1. l. minor 40. §. fin. ff. de minor. l. ſi prædium*, *Cod. de prædiis minor. l. videamus*, *§. in Faviana*, *de uſuris*: probant Covarruvias *lib. 1. variar. cap. 3. num.* 4. Faber *de error. decade 5. errore 6.* Gibalinus *de negot. tom. 1. lib. 3. cap. 4. art. 3. §.* 6. Sed cùm Eccleſia reſtituitur, non reſtituuntur fructus percepti: igitur quia etſi Eccleſia læſa ſit, non fruitur jure minoris. Pro hujus textus vera interpretatione varia adduxerunt gloſſa *ibi*, Caſtillo *lib. 3. controverſ. cap. 23. nu.* 47. cum quibus dicendum eſt, *in d. cap. ad noſtram*, fructus non reſtitui Eccleſiæ, ſed ipſi Bernardo reſervari, non propter favorem feudi, ut aliqui exiſtimarunt; ſed quia ipſe non ceſſavit in exhibendo feudi ſervitio, & in adminiſtratione, & conſervatione villæ in feudum conceſſæ, & in ſolutione debiti à monaſterio contracti. Ex quibus cauſis petebat ipſe Bernardus, contractum non eſſe reſcindendum, ut conſtat ex illis prioribus verbis, *non diſtulit effectui mancipare*. Ac proindè licèt ex prædicto juris principio monaſterium eſſet reſtituendum ad rem cùm fructibus, & feudatarius ad expenſas, & pecuniam erogatam, ex hoc textu & ſimilibus; tamen Innocentius III. volens in eo caſu circuitus vitare, monaſterio feudum reſtitui juſſit, & feudatario pro laboribus, & expenſis fructus remitti decrevit, ut etiam Scævola *in l. quod ſi minor*, *§. non ſemper*, *ff. de minorib.* conſiderat laborem ſubſtituti ad denegandam minori reſtitutionem, contra textum *in l. fin. C. de repudianda hæredit.* Proſequitur Caſtillo *ubi proximè*, & nos latiùs dicemus ſuo loco, in ejus textus commentario.

15 Exponitur c. ad noſtram, de rebus Eccleſiæ.

C A P U T II.

[a] Innoc. III. *S. Gregorii, & S. Sergii Abbatibus.*

CUm veniſſent ad Apoſt. Sedem electus, & monachi [b] Rothon. pro ſe, ac pro monaſterio ſuo: ac Magiſter A. pro Epiſcopo [c] Venet. eis S. Georgii ad [d] Velum Aureum Diacon. Cardin. dedimus auditorem, coram quo idem Magiſter pro Epiſcopi parte propoſuit, quod cùm monaſterium Rothon. eſſet [e] ſitum in diœceſi Venet. & Eccleſiæ Venet. ſubjectum, prædictus Epiſcopus poſſeſſione ſubjectionis uſus eſt hactenus inconcuſsè: ſed cùm occaſione cujuſdam electionis, quæ ibidem facta fuerat, partes de [f] communi adſenſu ad [g] Naten. Epiſcopum, & ejus [h] collegas commiſſionis litteras impetraſſent, duo [i] eorum ad monaſterium acceſſerunt: quorum adventum intruſus præſentiens, renuntiavit hujuſmodi electioni, & ſe à monaſterio abſentavit. Sed judices auctoritate Apoſt. monachis injunxerunt, ut [k] ſyndicum, vel procuratorem eligerent, qui in cauſis monaſterii & conſultè ageret, & utiliter [m] reſponderet: diſtrictiùs inhibentes eiſdem, ne aliquem eligerent in Abbatem, donec pleniùs agnoſceretur de jure, quod Epiſcopus ſe habere in Abbatis electione dicebat. Monachi verò, etſi procuratorem ad mandatum judicum elegiſſent, Abbatem tamen contra inhibitionem eorum eligere præſumpſerunt: cujus electionem Epiſcopus petiit infirmari, & ſe, ac poſſeſſionem reſtitui, qua eum monachi ſpoliarant. Deinde judices definitivam ſententiam protulerunt, electionem caſſantes eandem: quam ſententiam dictus Magiſter fecit confirmari. Ad hoc fuit reſponſum, quod licèt per procuratorem ex parte monachorum fuiſſet propoſitum, quod monaſterium ipſum ad Rom. Eccleſ. nullo medio pertineret, dicti tamen judices contra eos procedere nimis animosè cœperunt. *Et infrà*: Nos igitur inſpectis privilegiis præd. noſtr. Leonis, Gregor. & Clem. quæ monaſterium illud quoad jus, & proprietatem judicant ad Sed. Apoſt. pertinere, intelligentes quod monaſterii procurator, etſi eadem privilegia coram prædictis

dictis judicibus exhibere omiſerit negligenter, jus tamen non tam ſuum, quàm noſtrum fuerit proteſtatus, videlicet quod monaſterium ipſum ad Rom. Eccleſ. nullo modo pertineret, ne ipſius negligentia in a damnum, tam noſtrum, quàm monaſterii a redundaret, ad audientiam reſtituimus monachos Rothon. *Et infrà*: Electionem autem à monachis (ſicut dicitur) concorditer factam, pendente controverſia, ex qua *p* pendet, nec confirmandam duximus, nec etiam infirmandam.

N O T Æ.

a I*Nnocentius III.*) In tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. legitur *S. Georgii*, & rectè; nam monaſterium S. Georgii eſt Ordinis D. Auguſtini in Gallia, de quo fratres Sarmathani *tom.* 4. *Galliæ Chriſt. fol.* 477. Similiter monaſterium S. Sergii eſt Ordinis D. Benedicti in diœceſi Andegavenſi, de quo plura adducunt iidem fratres *d. tom.* 4. *fol.* 820.

1 b *Rothis*.) Quod monaſterium eſt Ordini D. Benedicti in diœceſi Venetenſi, de quo egi *in cap. dilectus, de officio Ordinarii*. Cùm enim inter monachos ipſius monaſterii, & Epiſcopum Venetenſem ſuper ſubjectione ipſius monaſterii lis verteretur, Epiſcopo aſſerente monaſterium illud ad ſe lege diœceſana pertinere, & ſic electionem Abbatis factam inſcio eo debere irritari, cùm controverſia agitaretur coram Epiſcopo Nannetenſi, ex partium conſenſu judice delegato, monachi aſſerebant, monaſterium illud ad jus, & proprietatem Eccleſiæ Rom. immediatè pertinere, ex privilegiis Gregorii, Leonis, & Clementis quæ privilegia licèt allegaſſent, non ediderunt coram prædicto Epiſcopo Nannetenſi, & ejus conjudicibus: quare ipſi judices monaſterium parere Epiſcopo Venetenſi pronunciarunt. Monachi ad Innocentium III. appellarunt, & coram eo propoſuerunt, monaſterium ad Rom. Sedem immediatè ſpectare, ex dictis privilegiis, de quibus non alius, quàm Rom. Pontifex poterat cognoſcere; quæ pars reperitur *in cap. cùm veniſſet, de judiciis*. Innocentius cauſæ cognitionem commiſit Cardinali G. Diacono tituli S. Georgii ad Velum Aureum, qui partibus auditis, cauſam retulit Innocentio III. coram quo edita fuerunt prædicta privilegia, quæ culpa procuratoris omiſſa fuerunt coram judicibus delegatis: quare Pontifex his cognitis, & inſpectis, monachos ad audientiam reſtituit, & electioni ſuperſedendum decrevit, reſcripſitque Abbatibus S. Georgii & Sergii in præſenti, ut in cauſæ cognitione procederent. Demùm monachi, & Epiſcopus Venetenſis compromiſſum fecerunt in Nannetenſem, & Briocenſem Epiſcopos, qui monaſterium in capite liberum eſſe à lege diœceſana pronunciarunt: ſed cùm adhuc quæſtio eſſet ſuper Eccleſiis monaſterio ſubjectis, conſultus fuit idem Innocentius III. qui Epiſcopo Venetenſi, & Abbati Rothon. monaſterii ita reſcripſit *lib.* 1. *regeſtr.* 13. *epiſt.* 7. (Cùm moviſſes olim adversùs Rothonenſe monaſterium quæſtionem, aſſerens monaſterium ipſum, ac parochiales Eccleſias ejus ad te communi jure ſpectare, utpotè in tua diœceſi conſtituta, in eiſdem jura tibi Epiſcopalia vendicando; & ex parte monaſterii diceretur, idem monaſterium cum parochialibus Eccleſiis ſuis Romanorum Pontificum privilegiis ab antiquo libertate donatum; ſuper eadem cauſa frequenter fuerunt litteræ Apoſtolicæ impetratæ. Denique autem utraque pars in venerabiles fratres noſtros Nanneten. & Briocen. Epiſcopos, ſub certa pœna, & juramento interpoſito compromiſit: qui rationibus utriuſque partis auditis, & monaſterii privilegiis inſpectis diligenter, de conſilio peritorum illud in capite liberum ſententialiter decreverunt. Verùm quia Eccleſiæ parochiales ipſius exemptæ nullatenus probabantur, pronuntiaverunt eaſdem ad juriſdictionem tuam, ſicut alias tuæ diœceſis Eccleſias, pertinere: nihilominus ſtatuentes, ut quatuor procurationes dumtaxat tibi à ſex Eccleſiis monaſterii præſtarentur; quarum unam perciperе in parochiali Eccleſia de Rothon. aliam in Eccleſia de S. Godoalo; aliam in Eccleſia de Bani; ac aliam in Eccleſia de Langon. Ita videlicet, quod Abbas, & Priores Eccleſiarum ipſarum tres partes; & capellani quartam partem in procurationibus ipſis ponant, & à duabus Eccleſiis, ſcilicet de Brim. & S. Petri de Rothon. quatuor ſolidos pro ſingulis procurationibus ad ſublevationem ſuam recipiant capellani. Porrò cùm monaſterium ipſum ſuper iniquitate arbitrii ad audientiam dilecti filii noſtri G. S. Mariæ in Porticu Diaconi Cardinalis, tunc Ap. Sedis Legati detuliſſet poſtea quæſtionem, aſſerens illud in Romanæ Eccleſiæ præjudicium, ad quam dictum monaſterium nullo medio pertinet, iniquè prolatum: dictus Cardinalis illud utraque parte præſente caſſavit, fratribus monaſterii memorati præcipiens, ut jurejurando ſuper obſervatione ipſius hinc inde præſtito non obſtante, illud nullatenus obſervarent. Cùm autem propter hoc nuper dilectus filius Magiſter Rolandus, tuus: & P. monachus, ſæpedicti monaſterii procuratores ad Sedem Apoſt. acceſſiſſent, & ſuper præmiſſis litigaſſent aliquandiù coram nobis, demùm in privilegio monaſterii nobis exhibito perſpeximus contineri, monaſterium ſæpefatum, quod Beati Petri juris exiſtit, Sedis Ap. privilegio communitum; in quo ſubſequenter adjungitur, ut in parochialibus Eccleſiis monaſterii liceat Abbati, & monachis ejuſdem loci, cùm eas vacare contigerit, idoneos eligere ſacerdotes, & diœceſano Epiſcopo præſentare, qui ei de ſpiritualibus, illis verò de temporalibus debeant reſpondere. Ex quibus verbis arguitur, quod etſi dictum monaſterium ſit exemptum in capite, ipſius tamen parochiales Eccleſiæ nullatenus ſunt exemptæ. His igitur, & aliis, quæ utraque pars propoſuit, intellectis: de conſilio fratrum noſtrorum pronuntiavimus, monaſterium ſæpedictum in capite liberum, & à tua juriſdictione prorſus exemptum; decernentes parochiales Eccleſias ejus, quæ minimè probantur exemptæ, tibi diœceſana lege ſubjectas: Ven. fratri noſtro Archiepiſcopo Turonenſi, & dilecto filio Abbati Salmurienſi Andegavenſis diœceſis, & Magiſtro Scholarum Andegaven. noſtris dantes litteris in mandatis, ut quod à nobis eſt ſententialiter definitum, faciant appellatione remota firmiter obſervari, contradictores per cenſuram eccleſiaſticam compeſcendo. Quia verò ipſæ parochiales Eccleſiæ in procuratione ab antedictis Epiſcopis prætaxata, nimis, ſicut aſſeritur, aggravantur, ipſis injunximus, ut ſi conſtaret eiſdem, procurationem ipſam prædictis Eccleſiis exiſtere oneroſam, niſi tu ab ipſis commonitus ad æquum volueris condeſcendere moderamen, ipſi penſatis facultatibus earundem, procurent eam ſublato appellationis obſtaculo moderari. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam definitionis noſtræ infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc, &c. uſque *incurſurum*. Datum Laterani III. nonas Martii, Pontificatus noſtri anno tertiodecimo.) Tandem Nicolaus quintus ſua bulla edita die 22. Julii anno 1450. ſuorum prædeceſſorum decreta confirmavit, declaravitque monaſterium Rothonenſe immediatè Romano Pontifici parere, ut refert Renatus Chopinus *lib.* 2. *ſacræ politiæ, tit.* 7. *num.* 23.

c *Epiſcopo. Venet.*) Ità legendum eſt, non *Veterenſi*, ut legitur *in* 3. *collect.* Venetorum civitas vulgò dicta *Vennes*, eſt in Armorica, ſub metropoli Turonenſi, cujus meminerunt Plinius *lib.* 4. *cap.* 18. Strabo *lib.* 4. Cæſar *lib.* 3. *cap.* 2. Ibi hujus civitatis eſt longè ampliſſima auctoritas omnis oræ maritimæ regionum earum, quòd, & naves habeant Veneti plurimas, quibus in Britanniam navigare conſueverunt. Habet Eccleſiam Cathedralem Divo Petro dicatam, cujus Præſulum ſeriem tradunt Chenu *in chronol. Gall.* fratres Sarmath. *tom.* 3. *Galliæ Chriſt. fol.* 1155. Innocentii III. temporibus eam Eccleſiam regebat Guidenocus, de quo Guillelmus Brito *lib.* 5. *Philippidos*: 2

Quem Guidenocus Venetenſis Epiſcopus illo
Tempore ſervabat puerum, Regique Philippo.

d *Ad Velum Aureum.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, ſed malè; legendum enim eſt, *ad Velabrum*, in cujus nominis etymologia non conſentiunt Interpretes, licèt quoad locum non diſſentiant. Velabrum enim eſt locus Romæ juxta montem Aventinum prope Circum. Plutarchus *in Romulo*. Bulengerus *de Circo cap.* 2. *pag.* 93. exiſtimat, ita dictum fuiſſe, eo quòd cùm plauſtris locus eſſet, homines qui volebant tranſire in Aventinum, ferebantur cymba, & ſolvebant ſtipem; pecunia autem, quæ ſolvitur nautis, velatura appellatur, unde velabrum dictum fuit. Sed rectiùs F. Petrus Martyr *in rebus mirab. Romæ*, exiſtimat Velabrum locum eſſe, in quo vela obtendebantur, ſub quibus oleum, & ſimilia vendebantur; ideòque à velis extenſis Velabrum dictum fuiſſe, juxta illud Plauti, *Quaſi in Velabro olearii*. Quia igitur juxta hunc locum Eccleſia S. Georgii conſtructa erat, Cardinalis ipſius dicebatur tituli S. Georgii ad Velabrum. 3

e *Sit ſitum.*) Undè rectè arguebatur eſſe ſubjectum Epiſcopo diœceſano, *ex cap. omnes* 16. *quæſt.* 7. & aliis Eccleſiæ canonibus, quos congerunt; & illuſtrant Boſquetus *in notis ad Innoc. III. d. lib.* 1. *epiſt.* 7. Savarus *in notis* 4

tir ad Sidon. lib. 4. epiſt. 15. Creſpetius *in ſumma*, *verbo Omnes Baſilicæ*, Balboa *in cap.* 1. *quæſt.* 1. *de foro compet.*

f *Naten.*) Legendum credo *Nanneten.* ſiquidem Nannetum civitas eſt Galliæ, vulgò dicta *Nantes*, ad oſtia Ligeris, de qua plura fratres Sarmatani *tom.* 3. *Galliæ Chriſtianæ*, *fol.* 759.

g *Collegas.*) Abbates videlicet Mallenſis, & de Granot, quorum monaſteria ſunt Ordinis Divi Benedicti in diœceſi Nannetenſi, ut referunt fratres Sarmatani *tom.* 4. *Galliæ Chriſt.*

h *De communi aſſenſu.*) Quomodo in hoc caſu compromiſſum fieri poſſit, contra textum *in cap. cum contra*, *de arbitris*, in ejus commentario exponemus.

l *Duo eorum.*) Quare duo ex judicibus delegatis ſine tertio procedere potuiſſent in præſenti ſpecie, etſi non adjecta eſſet in reſcripto clauſula, *quod ſi non omnes*, expoſui *in cap. ſciſcitatus*; *de reſcriptis*.

5 k *Syndicum.*) Quia monachi non per ſe, ſed per ſyndicum debent in judicio comparere, ut probavi *in cap. unico*, *de ſyndico*. Illud autem in præſenti difficile eſt, quomodo videlicet ſyndicus, mortuo Abbate, & ejus Sede vacante conſtitueretur, cùm ſyndicus conſtitui debeat à Prælato, vel ejus auctoritate, *cap. cauſam quæ* 9. *de judiciis*, ibi: *Fratres monaſterii cum auctoritate, & aſſenſu Epiſcopi ſui ingrediantur negotium*. Et ideò non poteſt inſtitui judicium contra Eccleſiam Paſtore deſtitutam, *cap. fin. ne ſede vacante*. Agnovit difficultatem Gloſſa *in præſenti*, *verbo Procuratorem*; & aſſerit, in præſenti agi de cauſa electionis Prælati, quæ rectè tractari non poteſt, niſi Sede vacante: & cùm dubitaretur de jure eligendi Prælatum, differri non poterat, & priùs diſcutienda erat, quàm de Prælato provideretur Eccleſiæ, *cap. cum dilectus* 6. juncta gloſſa prima, *de conſuetudine*, & ideò conſtitutio procuratoris in præſenti valuit facta tantùm à monachis, qui in alia cauſa ſine Prælati auctoritate non poſſent ipſum conſtituere. Gloſſam ſequitur Panormitanus *in præſenti*, *num.* 11. Butrius *num.* 34. Barboſa *hic*, Felinus *in cap. edocemur*, *num.* 7. *de reſcriptis*. Nec obſtabit, ſi dicas, in præſenti textu procuratorem non tantùm conſtitui ad cauſam electionis, verùm & ad alias ipſius monaſterii, ut conſtat ex illis verbis: *In cauſis monaſterii*. Nam ea verba comprehendunt cauſas, quæ poſſunt contingere circa ipſum electionis negotium, quæ omnes tanquam acceſſoriæ agitari poſſunt per procuratorem à monachis conſtitutum, *argumento capitis de prudentia*, *de donationibus inter*. Circa alias verò cauſas, quæ moveri poſſunt ſuper rebus ſpectantibus ad ipſum monaſterium, in quibus per ſe agere non poteſt, nec etiam procuratorem conſtituere, videndi ſunt Vantius *de nullitatibus*, *tit. ex defectu habilitatis*, *num.* 47. Menchaca *uſu frequentium lib.* 1. *cap.* 16. Quare cùm electio Prælati ſpectet propriè ad monaſterium, *cap.* 1. *cap. ſacroſancta*, *de electione*; ideò ſuper negotio electionis ſyndicum, ſeu procuratorem conſtituere valet.

m *Ageret, & reſponderet.*) Cùm enim monachi ad judicium ut rei vocarentur, ſi conſtituerent procuratorem tantùm ad agendum, non admitteretur ad defendendum, ut probavi *in cap. conſtitutis*, *de procurat.*

n *Damnum.*) Unde quia damnum notorium erat, non fuit neceſſaria læſionis probatio, ut in aliis caſibus contingit, quos enumerat Morla *in empor. tit.* 5. *quæſt.* 1. *nu.* 8.

o *Redundaret.*) Cùm enim procuratoris negligentia noceat dominio, *cap. non injuſtè* 14. *de procurat.* Gaillus *lib.* 1. *obſerv. cap.* 45. Nancius *de procurat. tit.* 3. *num.* 300. ideò neceſſaria fuit reſtitutio in integrum, ut monachi poſſint iterum audiri, & privilegia allegata edere.

p *Pendet.*) Sed lite pendente ſuper electione, non admittitur nova electio, *cap. ex litteris*, *de jurepatron.* igitur ſtatim infirmanda, & caſſanda erat electio à monachis celebrata. Hac difficultate oppreſſi Innocentius & Abbas *in d. cap. ex litteris*, Rochus de Curte *de jurepatron. verbo Competens alicui*, *num.* 52. & *in cap. quoniam* 47. ubi Berojus, *de jurepatron.* gloſſa penultima *in cap. hæc quippe* 3. *qu.* 6. exiſtimarunt, electionem, lite pendente, fieri poſſe, dum tamen ejus confirmatio conferatur poſt litis eventum. Sed hæc ſententia ſatis refellitur *ex d. cap. ex litteris*. Quare ea ſententia omiſſa diſcrimen ita conſtituendum eſt. Aut enim lis vertitur ſuper proprietate juris eligendi, aut ſuper quaſi poſſeſſione ejuſdem juris. Primo caſu poſſeſſor poteſt eligere, aut præſentare; quo caſu procedunt textus *in cap. querelam*, *de electione*, *cap. cum olim*, *de cauſa poſſeſſ. cap.* 2. *ut lite pendente*; & ſtatim confirmatio facienda eſt, non expectato litis exitu *l.* 9. *tit.* 15. *part.* 1. Docent Præpoſitus *in d. cap. hæc quippe*, Decius *in d. cap. ex litteris*, *num.* 54. Lambertinus *de jurepatron.* 2. *part. quæſt.* 3. *art.* 9. *num.* 3. Pacificus enim poſſeſſor non eſt privandus commodo ſuæ poſſeſſionis, lite pendente, *cap.* 1. *ut lite pend.* Commodum autem hujus quaſi poſſeſſionis eſt electio: igitur adhuc lite pendente poteſt fieri, & confirmari. Sin verò lis agitetur ſuper quaſi poſſeſſione juris eligendi, eſt adhibenda ea diſtinctio; nam aut uterque litigator intendit eſſe in quaſi poſſeſſione eligendi; aut unus tantùm. Primò caſu certum eſt, neutrum poſſe eligere, ne, lite pendente, aliquid innovetur, *cap.* 1. *ut lite pend.* & tunc procedit textus *in dict. cap. ex litteris*; & ſi de facto unus eligat, electionis confirmatio protrahenda eſt uſque ad litis exitum. Secundo verò caſu, cùm conſtat unum ex litigatoribus eſſe in quaſi poſſeſſione eligendi, poteſt ſtatim eligere, cùm ſuo jure utatur. Gloſſa *in dict. cap.* 1. *ut lite pendente*. Confirmatio autem differenda eſt in litis exitum. Unde cùm in præſenti monachi tantùm eſſent in quaſi poſſeſſione eligendi Prælatum, ut Epiſcopus Venetenſis fatebatur, meritò etiam lite pendente eligere valebant, niſi excommunicationis ſententia eſſent ligati. 6

C A P U T III.

Idem a *Helien.* & *Floren.* *Epiſcopo*.

AUditis, & intellectis cauſæ meritis in quæſtione, quæ vertitur inter *b* Vigorien. Epiſcopum, & Abbatem de Eveſcam, ſuper Eccleſiis in valle de *c* Eveſcam, quas Epiſcopus adſeruit ad ſe diœceſana lege ſpectare; Abbas autem eas ab ejus juriſdictione prorſus eſſe exemptas: cognovimus evidenter, Eccleſias illas per privilegia Rom. Pont. non eſſe ab Epiſcopali juriſdictione ſubtractas, niſi fortè vallis de Eveſcam ſit ille *d* locus, qui fuit à duobus Regibus, Roe videlicet, & *e* Offa libertati donatus, & quem bonæ memoriæ *f* Cœleſtinus Papa libertati donavit, ſicut in ipſius privilegiis continetur. Verùm tanto tempore probantur per teſtes ab Abbatibus de Eveſcam pleno jure poſſeſſæ, ut videatur in eis jus Epiſcopale legitimè præſcripſiſſe, niſi fortè per tantum temporis ſpatium Vigorien. Eccleſia interim vacaviſſet, ut tempore vacationis ſubducto, præſcriptio minimè ſit completa. *Et infrà*: Licèt autem utrimque ſit in cauſa concluſum; quia tamen utraque pars neceſſariam (ut adſerit) probationem omiſit, nos attendentes, quod utraque Eccleſia fungatur jure minoris, æquitate penſata, utramque reſtituimus contra reliquam, ad probandam rationem omiſſam, ne alterutra pars propter hujuſmodi negligentiam gravi jactura *g* lædatur.

N O T Æ.

1 a HEl*ienſi.*) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. & *in cap. auditis*, *de præſcript.* ubi extat alia pars hujus textus. De Eccleſia Helienſi nonnulla notavi *in cap. paſtoralis*, *de reſcriptis*. Rectiùs tamen in dicta tertia collectione, pro *Floren.* Legitur *Ropbenſi*; nam Rophenſis civitas eſt etiam in magna Britannia, vulgò dicta *Rocheſter*: habet Eccleſiam Cathedralem, ubi Juſtum primum Epiſcopum ordinavit Beatus Auguſtinus Angliæ Apoſtolus, ut refert Beda *lib.* 2. *hiſtoriæ Angliæ*, *cap.* 3. De ea Eccleſia nonnulla adducit Polyd. Vergil. *lib.* 4. *hiſtoriæ Angliæ*, *in principio*.

b *Vigorien.*) De Vigornienſi Eccleſia aliqua adduxi *in cap.* 9. *de reſcriptis*. 2

c *Eveſcam.*) In tertia collectione legitur *de Eueſcham*; ſed legendum eſt *Eveſham*. Monaſterium enim Eveſhamum eſt Ordinis D. Benedicti, conſtructum à S. Equino Epiſcopo occaſione apparitionis B. Virginis Mariæ eo in loco, ut referunt Caudenus *in ſua Britannia*, *pag.* 514. Holinſerus *in hiſt. Angliæ*, *cap.* 2. & ex

eis

eis Richardus Smitheus *in floribus Angliæ*, *lib. 2. cap. 7. pag. 133.* cujus monaſterii Abbati reſcribit Pontifex *in cap. cauſam 9. de judiciis*.

3 d *Sit ille locus.*) Et verè locus ille eſt in Vuigornienſi Epiſcopatu.

e *Roe videlicet & Offa.*) Ita legitur in hac ſexta collectione: in tertia habetur *Kourado*; ſed falsò, legendum enim eſt *Coenrredo & Offa*. Iſti enim fuerunt Reges magnæ virtutis. Coenrredus Rex fuit Morejorum, grandis munificentiæ: de eo Beda *lib. 5. hiſt. Angliæ, cap. 20.* ita ait: *Anno Imperii Ofredi quarto, (qui fuit Chriſti 709.) Coenrredus, qui Regno Morejorum nobiliſſimè tempore aliquanto præfuerat, nobilius multò ſceptra Regni reliquit; nam venit Romam, ubi attonſus, Pontificatum habente Conſtantino, monachus factus, ad limina Apoſtolorum jejuniis, & eleemoſynis uſque ad diem permanſit ultimum.* de Offa Rege Ita ait Malmesburienſis *lib. 2. cap. 6. Offa juvenis jucundi vultus, & animi, ætatis floridæ, & maximi apud cives amoris, qui hortatu Kineſurithæ, cujus nuptiis ſuſpiraverat, cæleſtes doctus ſuſpirare amores, Romam venit, ibique attonſus ſuo tempore cælica Regna ſubivit.* De his Regibus plura Richardus Smitheus *d. lib. 2. cap. 7.*

f *Cæleſtinus.*) Ita legitur in hac ſexta collectione: in tertia autem habetur *G. P.* Sed utrobique malè; legendum enim eſt, *Conſtantinus*, qui in Romanum Pontificem electus fuit anno 708. & deceſſit anno 714. ut referunt Baronius, & Coriolanus *in eiſdem annis*.

g *Lædatur.*) Sequitur textus *in cap. ex ore 17. de privilegiis*. Ubi præſentis controverſiæ ſententia proponitur.

C A P U T IV.

Idem a *Priori S. Mariæ ad Carceres, & Canonico S. Mariæ de Mandria.*

EX litteris Abbatis de *b* Calvens didicimus, quod cùm Ramiſan. & Grimol. *c* Archiepiſcopi inter L. virum, & L. mulierem ex delegatione noſtra ſententiam divortii protuliſſent, & appellatione interpoſita cognitionem ſententiæ ipſi *d* Abbati, & Archipresbytero Paduano duxerimus committendam, quia pars mulieris ad peremptorium terminum non acceſſerat, Abbas ipſe, cui alter conjudex commiſerat vices *e* ſuas, allegationibus diligenter inſpectis, latam à judicibus prædictis confirmavit ſententiam: ſed poſt octo dies pater puellæ ad ipſum accedens, intellecto quod ſententiam protuliſſet, firmavit proprio juramento, quod quidam ad eum, & filiam ejus accedens, fraudulenter ſub ipſius Abbatis nomine falſas eis litteras præſentavit, quibus mandatur eidem, ut quia judex ad diem, quam aſſignaverat, venire non poterat, poſt octo dies à termino conſtituto ipſius ſe conſpectui præſentaret: & poſtmodùm appellavit ad Sedem Apoſt. & etiam *f* ſupplicavit. Licèt autem de fraude taliter perpetrata per hujuſmodi juramentum non conſtet ad *g* plenum, in favorem tamen matrimonii de benignitate canonica contra fraudem propoſitam ſupplicationem mulieris admiſimus, & ad audientiam reſtituimus eam pro matrimonio poſtulantem. Ideòque mandamus, quatenus de cauſa prioris appellationis ordine judiciario cognoſcentes, confirmetis, vel infirmetis, ſicut juſtum fuerit, ſententiam à primis judicibus promulgatam.

N O T Æ.

1 a PRiori.) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c. 3.* Monaſterium hoc Divæ Mariæ ad Carceres eſt Ordinis Camaldulenſium, in diœceſi Paduana, de quo, & Camaldulenſium Ordine agit Yepes *tom. 4. chron. Ordinis D. Benedicti, anno 1009. c. 4. & 6. n. 60.*

b *Calvens.*) In tertia collectione, *ſub hoc tit. c. 3.* legitur *Cavenſis*; credo tamen legendum eſſe *Cavallenſis*, quod monaſterium eſt etiam Camaldulenſium, cujus meminit Yepes *ubi ſupra*.

c *Archiepiſcopi.*) In tertia collectione legitur *Archipresbyteri*, & rectiùs, cùm nullibi legamus hujuſmodi Archiepiſcopatum reperiri.

2 d *Abbati & Archipresbytero.*) Licèt enim cognitio, & deciſio cauſarum matrimonialium ad Epiſcopum ſpectet, *cap. accedentibus, de exceſſibus Prælatorum, cap. auditis, de præſcriptionibus*, Concilium Tridentinum *ſeſſione 24. de reform. c. 20.* Sanchez *de matrim. lib. 3. diſp. 29. n. 17.* Baſilius *eod. tract. lib. 5. c. 11.* Barboſa *de poteſt. Epiſc. allegat. 84.* tamen ex delegatione poteſt inferior Epiſcopo de cauſis matrimonialibus cognoſcere, *cap. propoſuiſti, de probat. cap. 1. ut lite non conteſt. cap. Albericus, de teſtibus, cap. 1. de conſanguinit. & affinit. cap. litteras, de reſtitutione ſpoliat. cap. juvenis, cap. veniens, de ſponſalibus*, junctis eorum inſcriptionibus, *cap. 2. de clericis conjug. in 2. collect.* Unde in præſenti Archipresbyteris, & Abbati cauſa matrimonialis committi potuit.

3 e *Vices ſuas.*) Quo caſu unus ſine alio in cauſa procedere poteſt, *cap. cauſam, de officio delegati*, probavi *in cap. ſciſcitatus, de reſcriptis*.

f *Supplicavit.*) Ideſt petiit, rogavit: ſupplicare enim eſt precibus enixis petere, ut reformetur id, in quo quis gravatus reperitur, *authentica quæ ſupplicatio, Cod. de precibus Imperat. offerendis*. Vultejus *lib. 4. de judiciis, c. 3.* ſupplicatur enim ſuperiori, ut gravamen ab inferiore tollat, Salgado, *de ſupplicatione ad ſanctiſſimum, part. 1. c. 1. in principio*, & habet locum ſupplicatio etiam, cùm appellatio non admittitur. Unde in Regiis Cancellariis ſupplicatur à ſententia, licèt ab ea appellari non poſſit.

4 g *Non conſtat ad plenum.*) Sed quomodo conceditur reſtitutio, niſi plenè probetur læſio, cùm læſionis probatio plena, aut ſemiplena ſaltem deſideretur? *cap. cum Bertoldus, de re judicata*. Abbas *in præſenti*, Bartolus, & Jaſo *in l. 2. §. quod diximus, ff. ſi quis cautionibus*: ſed depoſitio mulieris in præſenti non facit ſemiplenam probationem, ſiquidem integrum teſtimonium non continet, *l. teſtis 9. ff. de teſtibus, l. parenter, Cod. eodem tit. cap. ſuper eo 22. de teſtibus*: igitur ob hanc depoſitionem reſtitutio non erat concedenda. Cui difficultati, omiſſis ſolutionibus traditis à Cardinale *in præſenti, col. 2. & 3.* Abbate *num. 34.* dicendum eſt, reſtitutionem ab Innocentio in præſenti concedi tantùm ex æquitate favore matrimonii, quamvis inſpectis juris communis regulis concedenda non eſſet, ut conſtat ex illis: *In favorem tamen matrimonii, de benignitate canonica*. Sed tunc major inſurgit difficultas: nam ad quid neceſſaria reſtitutio fuit in caſu præſenti, ſi jure ordinario poterat mulier audiri favore matrimonii adverſus ſententiam in ea cauſa prolatam? Nam ſententia ſuper cauſa matrimoniali dicta nunquam tranſit in rem judicatam, *cap. lator, cap. tenor, cap. conſanguinei, de re judicata, cap. cauſam 14. de probationibus, cap. fraternitati 6. de frigidis*. Covar. *2. part. de matrim. §. 17. nu. 2.* Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 100. per totam*, plures relati à Barboſa *in præſenti, & in d. cap. lator*. Ratio redditur à Gratiano *in principio 35. q. 9.* nam cùm quos Deus conjunxit, homo ſeparare non poſſit, etſi pars condemnata non appellet, ſemper auditur: cùm judex ſententia ſua facere non poſſit, ut conjuges pro conjugibus non habeantur. Pro cujus difficultatis ſolutione quærunt Doctores, quonam remedio contra ſententiam in cauſa matrimonii injuſtè prolatam agi poſſit? Et quidem agendum eſſe remedio reſtitutionis docuerunt Innocentius *in præſenti, num. 5.* Abbas *n. 2.* Immola *n. 6.* Verùm hæc ſententia refellitur ex ratione proximè adducta: quare verius dicendum eſt, quod licèt ſententia in cauſa matrimoniali prolata retractari poſſit, nihilominus tamen ad prædictam retractationem inchoandam, ſive per viam ordinariam, ſive extraordinariam, neceſſariò præcedere debet aliqua cauſæ juſta & rationabilis cognitio, quæ arbitrio judicis examinata, ab eodem talis judicetur, ut iterum cauſa retractari poſſit: & tunc talis ſententiæ matrimonialis retractatio dupliciter intendi poteſt: vel enim pars intendit, ut retractetur ſententia inchoando novum proceſſum, & novam inſtantiam; vel faciendo regreſſum ad acta antiqua, & ad proceſſum jam factum, inſtantiamque finitam poſt tempus appellationis. Inter utrumque modum illa eſt differentia, quòd in priori caſu jure ordinario pars condemnata quocumque tempore admittitur, præcedente prædicta cauſæ cognitione; quia à jure conceſſum eſt, ut

ſen-

Digitized by Google

ſententia in cauſa matrimoniali lata, comperta veritate poſſit retractari, ac proinde non eſt neceſſarium hoc caſu remedium extraordinarium, *d.c. lator*, *c. tenor*: cùm verò regreſsus intenditur ad acta præterita, & inſtantiam jam finitam, neceſſarium eſt reſtitutionis remedium, quia quoad illa acta priora ſententia omninò tranſit in rem judicatam, juxta legem *properandum*, *C. de judiciis*, *c. 2. de re judic.* docent in præſenti Antonius, & Abbas, Covar. *de ſponſ. 1. part. c. fin. §. fin.* Sanchez *lib. 7. de matr. diſp.* 100. *num.* 8. quo ſecundo caſu procedit præſens textus, in cujus ſpecie cùm ingreſsus intenderetur ad acta priora, ideò neceſſarium fuit beneficium reſtitutionis.

C A P U T V.

Idem a *Epiſcopo*, & *Capitulo Oſcen.*

TUm ex litteris *b* Cœleſtini Papæ prædeceſſoris noſtri, tum ex his, quæ ipſius temporibus geſta fuerunt, gravem *c* Ilerden. Eccleſiæ intelleximus quæſtionem per ſententiam *d* Eugenii Papæ ſuper Eccleſiis quibuſdam prolatam, ſe læſam enormiter, & olim, & nunc etiam conquerentis. Unde cùm idem Cœl. tempore *e* Anaſtaſii Papæ proximè ſucceſſoris ejuſdem Eugenii in minori adhuc *f* officio conſtitutus, in partibus Hiſpaniarum legationis officio fungeretur, & ex delegatione ipſius cognoſcere cœpit de controverſia memorata, cui etiam Alex. ſucceſſor ipſius Anaſtaſii officio legationis denuò in partibus eiſdem fungenti cauſam commiſit eandem: idem quoque Cœleſtinus ad apicem ſummi Pontificatus promotus G. S. *g* Angeli Diacon. Cardin. tunc. Ap. Sed. Leg. dictam controverſiam ſub eo tenore commiſit, ut inſpectis Ilerden. Eccleſiæ privilegiis, auditis etiam partium rationibus, memorata ſententia non obſtante, diffinitivam proferret ſententiam, eamque faceret obſervari. Verùm quoniam per ipſum Legatum, aut per alios, quibus ſub eodem tenore eadem cauſa commiſſa extitit (licèt producti teſtes ex parte Ilerden. Epiſcopi recepti fuerant) mandatum Apoſt. non extitit adimpletum, Magiſter A. Canonicus Ilerden. poſtulavit per officium *h* noſtrum dictam ſententiam in melius reformari, & contra eam reſtitui *i* Eccleſiam Ilerden. Nos igitur cum fratribus noſtris, & aliis deliberavimus diligenter, nonnullis aſſerentibus, quod cùm prædictus C. præd. noſter contra jamdictam ſententiam viſus fuerit Eccleſię reſtitutionis beneficium indulſiſſe, cùm ea non obſtante duxerit negotium committendum, & nos ſupplicationem ejuſdem Eccleſiæ admittere debebamus, præſertim quia ſententia Roman. Sed. non negatur poſſe in melius commutari, cùm aut ſubreptum aliquid fuerit, aut ipſa pro conſideratione ætatum, & temporum, ſeu gravium neceſſitatum diſpenſativè quidquam ordinare decrevit. Et ſecundùm jura civilia Principes etiam contra res bis judicatas in auditorio ſuo examinari reſtitutionem in integrum permiſerunt. Perſpeximus quoque ex data ſententiæ in regeſtro dicti Eugenii Papæ repertæ, quod primo menſe ſui Pontificatus fuerit promulgata, quando non plenè de meritis ipſius cauſæ videbatur inſtructus, illa nitens præcipuę ratione, quod privilegium *l* Urbani III. ex parte veſtra productum, ſubjectum fuerat falſitati, cujus tenorem nos in regeſtro ipſius invenimus incorruptum. Tandem deliberatio noſtra in hoc reſedit, ut an data ſit reſtitutio, an danda contra præmiſſam ſententiam, partibus præſentibus decernatur, quarum aſſertione merita cauſarum panduntur. Quocirca mandamus, quatenus uſque ad feſtum Beati Lucæ, vel in propriis perſonis, vel per idoneum reſponſalem noſtro vos conſpectui præſentetis, quod dicta ſententia retractari non debeat (ſi poteritis) oſtenſuri: vel ſi fortè exigente juſtitia fuerit retractanda, vel per vos, vel per reſponſalem idoneum appareatis ſufficienter inſtructi, ut in principali negotio canonicę procedatur: pro certo ſcituri, quod cùm propter multam locorum diſtantiam non poſſit ad vos ſine magnis laboribus & expenſis ſæpiùs haberi recurſus ſi ad præmiſſum terminum, quem vobis peremptorium aſſignamus, injuncta vobis contempſeritis adimplere, nos nihilominus in ipſo negotio, quantùm de jure poterimus, procedemus.

N O T Æ.

1 a *OScenſi.*) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 4. De Oſcenſi Eccleſia nonnulla notavi *in cap. 1. de his quæ vi.*

b *C. prædeceſſoris.*) Videlicet Cœleſtini III. qui antea dicebatur Hiacynthus, Diaconus Cardinalis S. Mariæ in Coſmedin, in cujus tituli, & officii exercitio permanſerat, cùm eſſet ætatis ſexaginta annorum: unde adhuc in ipſo titulo adeptus fuit tempora Anaſtaſii, Eugenii, & Alexandri, & in Pontificem electus anno 1191. ut teſtantur Baronius, & Coriolanus *in eo anno.*

2 c *Ilerden.*) Ilerda enim, vulgò *Lerida*, nobilis, & antiqua civitas eſt Aragoniæ, in provincia Tarraconenſi: ejus meminerunt Ptolomeus *lib. 1. geograph. c. 17.* Plinius *lib. 3. hiſt. cap.* 21. Pomponius Mela *lib.* 2. *de ſitu orbis*, *cap.* 3. Eam deſcribit Lucanus *lib. 4. de bello civili*: ab Illyricis conditam fuiſſe teſtatur Gerundenſis *lib.* 2. *Paralip. Hiſpan.* Sed altiùs ab Ænea ejus originem repetunt Ludovicus Nonius *in ſua Hiſpan. cap.* 84. Eruditus D. Ferdinandus de Valdes *in notitiis Lerida*, *notitia* 2. Habuit Cathedram Epiſcopalem jam ab anno Chriſti 268. eo enim Flavius Dexter *in chron.* ait: *Init Sedem Ilerdenſem S. Lucerius vir ſanctiſſimus*. Sed ſicut aliæ Hiſpaniæ Eccleſiæ, incurſione Africanorum Præſulibus privatæ fuerunt, ſimiliter Ilerdenſis Eccleſia orbata fuit Paſtore, uſquedum anno 1149. ea à Mauris recuperata, ordinatus fuit in ea Epiſcopus Guillelmus Pereſius, ut referunt Zurita *lib. 2. annalium*, *cap.* 9. Carillo *lib. 4. anno* 1149. Mariana *lib. 10. de rebus Hiſp. cap.* 18. ibi: *Guillelmus Pereſius Rotæ Præſul, Ilerdæ Epiſcopus eſt creatus, contributis Rota, atque Balbaſtro: ipſe & ſucceſſores nonnulli Ilerdæ ſe, & Rotæ Epiſcopos vocitabant.* Aliqua de ipſa Eccleſia adducunt Loayſa *in notis ad Concilium Ilerdenſe*, Tamayo à Salazar *tom. 1. Martyrol. Hiſpan. die* 23. *Januarii.*

d *Eugenii Papæ.*) Tertii videlicet, qui univerſali Eccleſiæ præfuit ex anno 1145. uſque ad annum 1153. Unde occaſione reſtaurationis Illerdenſis diœceſis, & aſſignationis novorum terminorum controverſia in præſenti textu relata orta fuit. 3

e *Anaſtaſii Papæ.*) Quarti videlicet, qui electus fuit anno 1154.

f *Officium.*) Erat enim tunc temporis tantùm Diaconus Cardinalis.

g *Sancti Angeli.*) Guillelmus videlicet, de quo agit Mariana *ubi ſuprà.*

h *Officium Noſtrum.*) An, reſtitutio petatur jure actionis, expoſui ſuprà *in cap.* 1.

i *Reſtitui Eccleſiam Ilerdenſem.*) Sed tunc ingentem patitur difficultatem textus iſte, cùm reſtitutio in integrum, ſive à minore, ſive ab Eccleſia petatur, intra quadriennium ſit petenda, *cap. 1. & 2. hoc tit. lib. 6. Clement. unica*, *eod. tit. leg. fin. Cod. de in integrum reſtit. l. 8. & fin.* ubi Gregorius *verbo Quattro annos*, *tit. 19. part.* 6. Morla *in emporio*, *tit. 5. num.* 19. Gomez *lib. 2. var. cap. 14. num.* 7. Fachineus *lib. 10. contr.* 1. Oſualdus *lib. 21. comment. cap.* 7. Layman *lib. 3. ſummæ*, *tr. 4. cap. 11. num. 3. & 4.* Vultejus *tom. 4. conſil. 32. num.* 267. Narbona *de ætate*, *anno 29. quæſt. 11. num.* 8. Hermoſilla *in leg. 3. tit. 1. part. 5. gloſſa* 4. Gancerius *tom. 2. var. cap. 1. num.* 233. Zypeus *tom. 1. conſult.* 1. plures congeſti à Barboſa *in dict. Clement. unica*, Moez *in d. cap. 1. hoc tit. lib.* 6. Ad quod quadriennii tempus referendus eſt Caſſiodorus *lib. 4. var. epiſt.* 35. *Conſultò provida decrevit antiquitas, minores contractus liberos non habere: ut & inſidiantium laquei fruſtrarentur, & lapſis ætas lubrica ſubveniret. Obrueretur quippe innocentia, ſi relaxaretur audacia; eſſetque cunctis fallendi ſtudium, ſi fraus ſubreptivum lucraretur effectum.* 4

fectum. Et ideò priſcæ conſuetudinis ſupplicatione porrecta ſuggeritis, patronum veſtrum in annis minoribus conſtitutum, in facultatibus ſuis potiùs aggregaſſe diſpendia, dum ignara pueritia contraria gerit, quæ profutura putaverit: & nunc ad tempus ætatis agere, quo lapſis poſſimus per ignorantiam ſubvenire; allegantes, ut quod jura tribuerunt, noſtra quoque beneficia largiantur. Atque ideò ſi petitio veſtra à veritate non deviat, & intra annorum ſpatia degit, quibus hoc beneficium leges ſacratiſſimæ præſtiterunt, nihilque eſt quod jure contra referatur, patronum veſtrum ſolemniter cauſa cognita, in integrum reſtitui, noſtra quoque permittit auctoritas. Ita tamen, ut omnia ſecundùm juſtitiam, legeſque peragantur. Quia ſic ſupplicantibus conſulere volumus, ut eorum adverſarios per juſtitiam non gravemus. Sed in præſenti caſu ſententia lata fuit ab Eugenio III. & ob ejus læſionem reſtitutio petita coram Cœleſtino III. inter quem & prædictum Eugeninm tertium, alii ſupremi Pontifices Romanæ Eccleſiæ præfuerunt, nimirum Anaſtaſius IV. qui per decem, & ſeptem menſes dumtaxat Sedem Pontificalem obtinuit: Adrianus itidem IV. qui quinque annis, & aliquot menſibus Eccleſiam rexit. Alex. III. qui uoo, & viginti annis novem diebus Puntifex vixit: Lucius III. qui quatuor annis, duobus menſibus, & viginti octo diebus Eccleſiam gubernavit. Urbanus III. qui integro anno, & decem menſibus Sedem Rom. tenuit. Gregorius VIII. qui Eccleſiam rexit nno menſe, & viginti diebus. Clem. III. qui tribus annis, duobus menſibus, & viginti diebus Eccleſiæ præfuit: igitur non potuit poſt tempus elapſum in integrum reſtitutio peti. Huic difficultati, omiſſis ſolutionibus traditis à gloſſa *in præſenti*, Immola *num.* 8. Abbate *num.* 3. reſpondendum eſt, in præſenti caſu reſtitutionem in integrum verè petitam fuiſſe intra quadriennium, & ſemper Eccleſiam Ilerdenſem perſtitiſſe, ut ſibi concederetur, licèt ob diverſos, varioſque caſus obvenientes conceſſa non eſſet; unde licèt poſt tot annos fuiſſet conceſſa, legitimo tamen tempore petita fuit.

l *Urbani ſecundi.*) Qui Eccleſiam rexit ex anno 1088. uſque ad annum 1099. teſtantibus Baronio, & Corioſano *in eiſdem annis*.

C A P U T VI.

a Idem b *Zamoren.* & c *Legionen. Epiſcopis.*

SUſcitata ſuper diverſis articulis inter ven. fratrem noſtrum *d* Burgen. Epiſcopum, & *e* Onienſe monaſterium quæſtione, eum ven. frater noſter *f* Segovien. Epiſcopus, & dilectus filius T. *g* Palentinus electus, quibus auctoritate noſtra dicta fuit cauſa commiſſa, eam ſufficienter inſtructam ad noſtram præſentiam remiſiſſent: Nos eidem Epiſcopo, & L. monacho monaſterii procuratori, qui propter hoc ad Sedem Ap. venerant, audientiam conceſſimus liberam, & benignam. Qui cùm cœpiſſent principaliter litigare ſuper ſtatu monaſterii memorati, quod ad ſe de jure communi ſpectare dictus Epiſcopus proponebat, utpote in ſua diœceſi *h* conſtitutum, cujus juris uſum Burgenſem Eccleſiam longis retroactis temporibus habuiſſe firmabat; & ex parte monaſterii diceretur, illud per Principes *i* ſæculares, & Rom. Pontifices ab antiquo libertate donatum, & ipſum longiſſimo tempore uſum fuiſſe plenaria libertate. Nos auditis utrimque propoſitis, de voluntate partium demùm ex providentia inter eas duximus componendum, prout in aliis noſtris *l* litteris ſuper hoc confectis pleniùs continetur. Poſtmodùm verò partibus ſuper ſubjectione, ac libertate membrorum ejuſdem loci, monaſteriorum videlicet, capellarum, *m* cellarum, & *n* Prioratuum perſequentibus quæſtionem, quatuor ſibi dictus Epiſcopus in præfatis locis ad ſe de jure communi ſpectantibus, ut dicebat, cujus juris uſum habuerat ab antiquo, ſpecialiter vindicabat, eorundem locorum clericos aſſerendo teneri ad Epiſcoporum, Archidiaconorum, & Archipresbyterorum Burgen. accedere ſynodos, excommunicationis, vel interdicti ſervare ſententias promulgatas ab eis, procurationes annuas exhibere, ac ſingulos aureos ſolvere Burgenſi Epiſcopo noviter ſubſtituto: ad intentionem propriam roborandam ſuper primis tribus articulis, jus commune, ſecundùm quod dictos clericos, ſicut & alios ſuæ diœceſis ad prædicta teneri dicebat, ac juris ipſius liberum ab antiquo uſum; & ſuper quarto antiquam & approbatam conſuetudinem allegando. De quibus omnibus per depoſitiones teſtium fidem factam eſſe dicebat. Verùm pars altera propoſuit ex adverſo, ſupradicti monaſterii membra, ſicut & ipſum cœnobium, ab antiquo fuiſſe ſæcularium Principum, & Rom. Pontificum, Urbani II. Paſchalis II. Eugenii III. & Alexandri III. privilegiis libertate donata, & longè retroactis temporibus hujuſmodi fuiſſe libertate gaviſa, ſicut per ipſa privilegia exhibita coram nobis, ac inſtrumentum Victoris quondam Burgenſis Epiſcopi, & ſuorum depoſitione teſtium manifeſtè conſtare dicebat. Nos igitur auditis, & intellectis, quæ utraque pars propoſuit coram nobis, ſuper quatuor præmiſſis capitulis Monaſterium Onienſe de conſilio fratrum noſtrorum juſtitia condemnavimus exigente. Sententia verò lata procurator præfatus ad probandam præſcriptionem, tam ſuper quatuor articulis prænotatis, quàm etiam ſuper quibuſdam decimis poſt *o* tranſactionem acquiſitis à monaſterio, Eccleſiis, & colonis ipſius, ex Epiſcopi parte petitis, quarum controverſiam volebamus ſententiæ calculo terminare, & in qua fuerat coram judicibus ſupradictis concluſum, reſtitutionem in integrum nomine monaſterii poſtulavit. Et cùm ſuper hoc coram nobis fuiſſet aliquandiù litigatum, nos deliberatione præhabita, reſtitutionem in integrum ad præſcriptionem probandam, tam ſuper quatuor articulis prænotatis, quàm etiam ſupra controverſiam decimarum, eidem procuratori nomine monaſterii duximus indulgendam. Tibi frater Zamoren. & dilectis filiis Magiſtris Mauricio Archidiacono Toletan. & Michaeli Canonico Segovien. dantes noſtris litteris in mandatis, ut recipiatis *p* teſtes, quos pars monaſterii ad probandam præſcriptionem legitimam ſuper quatuor articulis ſæpedictis, & ſuper capitulo decimarum, vel etiam Epiſcopus ad interruptionem probandam duxerit producendos. Et ſi de partium voluntate proceſſerit, cauſam ipſam, appellatione remota, fine debito terminetis. Alioquin remittatis eandem ad nos ſufficienter inſtructam, præfigentes partibus terminum competentem, quo noſtro ſe conſpectui repræſentent, ſententiam, dante Domino, recepturæ. Ne verò per excogitatam malitiam, ſicut ex quibuſdam præſumptionibus pluribus videbatur, effectum ſententiæ in damnum Epiſcopi contingeret impediri, neve monaſterium per *q* executionem ſententiæ propter ipſas ſuſpiciones incurreret detrimentum: Nos æquitate penſata ita duximus providendum, ut ante omnia ſupradicta ſententia à nobis prolata per vos executioni mandetur. Quocirca fraternitati veſtræ per Ap. ſcripta mandamus, quatenus ſententiam ipſam ſublato appellationis obſtaculo executioni mandantes, faciatis eandem inviolabiliter obſervari, contradictores per cenſuram eccleſiaſticam compeſcentes. Quod ſi non ambo his exequendis potueritis intereſse, alter veſtrum eam nihilominus exequatur. Datum Laterani, VIII. Kal. Maii, Pontificatus noſtri anno tertio-decimo.

NOTÆ.

N O T Æ.

a IDem.) Ità reſtituenda eſt hujus textus inſcriptio, quæ omittitur tam in hac ſexta, quàm in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. reperitur autem in epiſtolis ipſius Innocentii *lib.* 1. *regeſtr.* 13. *epiſt.* 59. ex qua reſtituenda eſt hujus textus littera.

b *Zamorenſi*.) D. Martino Arias videlicet, de quo, & Eccleſia Zamorenſi plura adduxi *in cap. finali, de ſupplenda neglig.*

1 c *Legionenſi*.) Civitas Legionenſis priſcis ſæculis Sublancea dicta fuit: eam primùm Mercurium Triſmegiſtum condidiſſe probat Lobera *en las grandezas de Leon*, *c.* 1. Coloniam fuiſſe Romanorum, tradunt Florian. de Ocampo *lib.* 1. *c.* 21. poſt Romanos Suevis paruit, à quorum faucibus illam Leovigildus eripuit: poſtmodùm Sarraceni illam ſolo æquarunt, tandem Ordonius primus anno 860. eam reparavit: Alſonſus III. anno 907. auxit: Alſonſus V. anno 1020. titulo Regali illuſtravit, ibique ſuam Curiam poſuit. Eccleſia Cathedrali decorata fuit jam à tertio ſæculo Eccleſiæ, ſiquidem D. Cyprianus epiſtolam miſit Felici presbytero Legionenſi, conſultus ſuper depoſitione Martialis Epiſcopi Emeritenſis, facta in Concilio Legionenſi: & ejus Epiſcopus Decentius ſubſcripſit Concilio Illiberitano, ut ibi notavi. Illis primis ſæculis Sedes illa immediatè parebat Rom. Pontifici, ut probat Lobera *ubi ſuprà*, *c.* 15. Hujus Eccleſiæ Præſuli D. Roderico miſſa eſt præſens deciſio, de quo, & ejus ſucceſſoribus agunt Ægidius Gonzalez *in theatro ipſius Eccleſiæ*, Tamayo à Salazar *tom. 6. martyrol. Hiſpani, die* 10. *Novembris*.

2 d *Burgen.*) Burgenſis civitas caput utriuſque Caſtellæ, ſatis commendata eſt ab hiſtoricis propriis, & exteris, ut refert Ægidius Gonzalez *in theatro Eccleſiarum*, *in Eccleſia Burgenſi.* Habet Eccleſiam Cathedralem Metropolitanam à temporibus Gregorii XIII. & Catholici Regis noſtri Philippi ſecundi. Antea tantùm erat Epiſcopalis, translata in eam Cathedra ex civitate Aecitana, vulgò *Occa*, ut latè refert Ægidius Gonzalez. Temporibus Innocentii III. eam Eccleſiam regebat D. Mauritius natione Gallus, de quo aliqua adducit Gonzalez *ubi ſuprà*.

e *Onienſi*.) Monaſterium hoc vulgò dictum S. Salvatoris de Onna, eſt Ordinis D. Benedicti, in diœceſi Burgenſi, conſtructum à Comite D. Sancio de Caſtilla; Ita appellatum non à matre ipſius Comitis Miona dicta, ut voluerunt auctor hiſtoriæ generalis Hiſp. in vita ipſius Comitis, Archiepiſcopus D. Rodericus *lib.* 5. *hiſt. c.* 3. (ſi illud caput ipſius eſt,) dubiè Mariana *lib.* 8. *hiſt. Hiſp. c.* 11. ſed ita dictum fuit à valle Onna ipſius Burgenſis diœceſis, ut latè probat Yepes *tom.* 5. *chron. D. Benedicti*, *anno* 1011. *c.* 1. Hoc monaſterium ab ipſo Comite fundatum fuit, ut in eo tam monachi, quàm moniales vitam religioſam profiterentur: poſtea D. Sancius Aragoniæ Rex ſucceſſor in ipſo Comitatu Caſtellæ ob uxorem ſuam D. Nunnam filiam D. Sancii, ex monaſterio Cluniacenſi monachos ibi conſtituens, fecit illud tantùm monachorum. Tam ipſe, quàm Romani Pontifices à diœceſana lege exemptum ſub protectione Sedis Apoſt. illud acceperunt. Quare tempore electionis Abbatis monaſterium Romanæ Sedis pendebat 170. florenos auri, ut latè refert Yepes ubi ſuprà, *cap.* 2. & 3. Præſentis controverſiæ tempore reperiebatur Abbas monaſterii D. Dominicus ſecundus, ut conſtat ex catalogo ipſius monaſterii, relato ab Yepes *ubi ſuprà*.

4 f *Segovien.*) D. Gundiſalvus, Michael videlicet. Segovienſis nobilis Hiſpaniæ civitas, eſt, ob antiquitatem ejus aquæductus, necnon & lanificii. Ab Hercule fuiſſe conditam probat D. Didacus Colmenares in hiſtoria ipſius civitatis, *cap.* 1. §. 5. Obtinuit Eccleſiam Cathedralem à primo Eccleſiæ ſæculo; ſiquidem Divus Paulus ordinavit in ea primum Epiſcopum Divum Hjerotheum, ut latè, & doctè probat Illuſtriſſimus D. Didacus Eſcolano, jam Granatenſis Archipræſul, *in lib. quem edidit de S. Hierotheo:* & licèt à Mauris occupata ex civitate Epiſcopis deſtitueretur, tamen ſtatim ac recuperata fuit per magnum Comitem Ferdinandum Gonzal. anno 923. creatus fuit Epiſcopus Ilderedus, ut referunt Ægidius Gonzalez *in ejus theatro*, Colmenares *ubi ſup.*

5 g *T. Palentinus.*) Don Tellus Tellez de Meneſes Palentia, ſive Palantia, duplex eſt in Hiſpania. Alia in Regno Valentiæ, de qua plura Eſcolano *in hiſtor. Valentiæ, tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 17. Alia in Pallendonibus, condita à Palatuo antiquiſſimo Hiſpaniarum Rege, ut referunt Joannes Tarrapha, & alii, quos refert, & ſequitur D. Franciſcus de Sandoval *in Apolog. pro S. Antolino, pag.* 63.) Jam à primis Eccleſiæ ſæculis habuiſſe Eccleſiam Cathedralem probat Ægidius Gonzalez *in theatro ipſius Eccleſiæ*.

h *Conſtitutum*.) *Ex cap. omnes Eccleſiæ* 16. *q.* 7. & aliis ſuprà citatis *in cap.* 2. *hoc tit.*

i *Seculares*.) Videlicet D. Sancium Comitem Caſtellæ, & D. Sancium Regem Navarræ, quorum privilegia refert Yepes *d. tom.* 5. *chronici*, *in appendice*, *pag.* 466.

l *Noſtris litteris*.) Quæ extant in epiſtola anteceden- 6
ti ipſius Innocentii, ubi ita Burgenſi Epiſcopo Innocentius ſcribit. (Orta inter te, & Onienſe monaſterium ſuper ſtatu ipſius monaſterii quæſtione, cùm venerabilis frater noſter Segovienſis Epiſcopus, & dilectus filius Palentinus electus, eam de noſtro examinaſſent mandato, ipſamque ſufficienter inſtructam ad noſtrum remiſiſſent examen: Nos tandem inſtrumentis, atteſtationibus, confeſſionibus, & allegationibus diligenter auditis, & perſpicaciter intellectis, de communi fratrum noſtrorum conſilio, te ac L. Monacho procuratore prædicti monaſterii conſenſum præbentibus, ita duximus providendum, ut Burgen. Epiſcopus ſingulis annis ſemel ad idem monaſterium cauſa viſitationis accedat, ubi devotè receptus, & per diem unum honeſtè de bonis ipſius monaſterii procuratus, Capitulum intret, & habito ad Abbatem, & fratres exhortationis ſermone, de ſtatu ejuſdem diligenter inquirat: ac ſuper his, quæ in eo reformanda, vel ordinanda cognoverit, Abbas Epiſcopi ſalubre conſilium ſtudeat adimplere. Ipſe tamen nec in Abbatem, nec in conventum excommunicationis, vel ſuſpenſionis, aut interdicti ſententiam, hac, vel alia occaſione, inconſulto Rom. Pontifice ferre præſumat: ſed mandatum ipſius Rom. Pontificis expectetur, ut in eodem negotio, juxta quod ipſe mandaverit, procedatur. Et ſi Abbas fuerit inventus culpabilis ſuper eo, quod Epiſcopi conſilium non admiſit, ſatisfaciat ei de moderatis expenſis, quas propter hoc eum feciſſe conſtiterit nuntium ad Sed. Apoſt. deſtinando. Cùm autem poſt conſecrationem ſuam prima vice Burgenſis Epiſcopus ad monaſterium ipſum acceſſerit, recipiatur ab Abbate, ac monachis cum proceſſione ſolemni; & ſi voluerit, celebret ibi Miſſam. Quotiens etiam invitatus acceſſerit pro exhibendis eccleſiaſticis Sacramentis, procuretur ab eis: ita quod nunquam numerum perſonarum, & evectionum excedat in Lateranenſi Concilio diffinitum. Omnia ſiquidem eccleſiaſtica ſacramenta, quotiens indiguerint, ab eodem, & non ab alio Epiſcopo, exigant, & recipiant, dummodo gratiam Apoſt. Sedis habuerit, & ea gratis voluerit exhibere. Alioquin liceat illis quemcumque maluerint, Catholicum adire Pontificem, qui ea ſibi Apoſtolica fretus auctoritate concedat. Onienſis autem electus à Burgenſi Epiſcopo benedictionem reverenter expoſcat, quam ipſe illi gratanter impendat, difficultatem, aut moram nullatenus ingerendo, niſi forſan ex publica fama, vel manifeſta cauſa, ſeu denunciatione canonica rationabile quid obſiſtat. Et tunc etiam Rom. Pontifex conſulatur, & ipſius beneplacitum expectetur. Ita quod ſi conſtiterit Epiſcopum fuiſſe culpabilem ſuper eo, quod benedictionem impendere noluiſſet electo, juſtas ei refundat expenſas, quas feciſſe probabitur Sedem Apoſt. conſulendo. Cùm autem ab eo fuerit benedictus, reverentiam ei ſuper his tantummodo, quæ præſcripta ſunt, repromittat, poſſeſſione hujuſmodi ſuper altare in ſcriptis oblata. In cæteris autem præfatum monaſterium plena gaudeat libertate. Ne igitur quod à nobis pro parte tam Burgenſis Eccleſiæ, quàm monaſterii Onienſis ſalubriter eſt proviſum, occaſione qualibet in poſterum poſſit infringi, præſentium auctoritate ſtatuimus, ut contra præſcriptam formam, nulla Summorum Pontificum privilegia, vel ſæcularium Principum ſcripta, nulla denique munimenta, vel argumenta valeant prævalere. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ proviſionis, & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Laterani Kal. Maii, Pon noſtri anno tertio-decimo.)

m *Cellaram*.) De his egi *in cap. unico*, *de ſyndico*.

n *Prioratus*.) Plura enim monaſteria cum Eccleſiis, & cellis parebant Abbati hujus monaſterii, quorum catalogum refert Yepes *ubi ſuprà*.

o *Decimis poſt tranſactionem*.) Quomodo decimæ per tranſactionem acquirantur, dixi *in c.* 2. *de tranſact.*

p *Recipiatis teſtes*.) Hoc latiùs patet ex epiſtola ſe- 7
quenti ipſius Innocentii, ubi *lib.* 1. *regeſtro* 13. *epiſt.* 60. ita ſcribit:

Digitized by Google

ſcribit: (*Suſcitata ſuper diverſis articulis*, &c. in eundem modum, ut in alia, per totum, uſque *duximus indulgendam*. Quocirca præſentium vobis auctoritate mandamus, quatenus recipiatis teſtes, quos pars monaſterii ad probandam præſcriptionem legitimam, &c. ut in alia uſque *a nobis prolata ſuper hoc*, ſublato appellationis obſtaculo executioni mandetur, cujus executionem tibi, frater Zamoren & vener. fratri noſtro Legionen. Epiſcopo duximus committendam. Volumus nihilominus, & mandamus, ut ab Epiſcopo recipiatis idoneam cautionem, quod ſi monaſterium in cauſa ipſa per ſententiam prævaluerit, univerſa, quæ medio tempore ipſius ſententiæ occaſione percepit, monaſterio reſtituat memorato. Quod ſi non omnes, &c.

8 q *Executionem ſententiæ.*) Quod difficile videtur ex eo; nam reſtitutione petita contra ſententiam, quæ adhuc non erat executioni mandata, ſuſpenditur ipſius ſententiæ exequutio, *l. unic. Cod. de in integrum reſtit. leg. penult. Cod. de auctorit. tut.* Docent pluribus relatis Paz *in praxi*, *tom. 1. 4. part. cap. 3. num. 9.* Garcia *de nobilit. gloſſa 6. §. 2. num. 17.* Rodriguez *de executione*, *cap. 6. n. 7.* Pafladorius *lib. 2. rerum quotid. cap. fin. §. 11. num. 53.* Carlevallius *de judiciis*, *tom. 2. tit. 3. diſp. 16. ex num. 28.* Sed omiſſa ea quæſtione, quando videlicet per reſtitutionem in vim, ſeu modum actionis, exceptioniſve oppoſitam, impediatur reſtitutio, quam examinat Carleval. *ubi ſuprà*, huic difficultati duplici modo ſatisfieri poteſt, primò aſſerendo in præſenti caſu, non obſtante reſtitutionis petitione, ſententiam executioni mandari, quia procurator reſtitutionem petierat ex malitia; atque ideò executionem non differri, ne ipſe ex malitia ſua commodum reportaret, ut docuit Caniſius *in præſenti*. Secundò reſponderi valet in præſenti caſu, per reſtitutionis petitionem non ſuſpendi executionem ſententiæ, quia lata erat à Principe, & ob reſtitutionem petitam contra ſententiam Principis, executio ſententiæ non impeditur, *l. minor 18. §. 1. ff. de minor.* docent Covarr. *in practicis*, *q. 25. n. 7.* Lancellotus, & alii congeſti à Carleval. *d. tom. 2. tit. 3. diſp. 17. num. 49.* Oſualdus *ad Donellum lib. 21. comment. cap. fin. littera D.*

COMMENTARIUM.

9 Concluſio deducitur, & probatur.

EX his duabos deciſionibus communiter talis deducitur aſſertio: *In integrum reſtitutio conceditur Eccleſiæ contra ſententiam latam etiam à Principe*. Probant eam textus *in cap. 1. & 2. hoc tit. lib. 6. cap. ſententiam*, *35. qu. 9. cap. veniens*, *36. qu. 9.* Per argumentum confirmant eam textus *in l. ait Prætor*, *§. ſed in judiciis*, & *in §. ult. l. minor 18. §. 1. l. etiam 29. §. 1. l. tutor 47. ff. de minor leg. 1. 2. & 3. C. ſi adverſus ſententiam*, *l. 2. Cod. ſi tutor*, *vel curator*, *l. ult. ff. de in integrum reſtit. leg. fin. Cod. de temporibus in integr. leg. 1. Cod. ſi ſæpius in integrum reſtit. l. ſi mater 11. in princip. ff. de exceptione rei judic. l. de ætate*, *§. ex cauſa*, *ff. de interrogat. in jure faciendis*, *leg. 6. tit. 25. part. 3.* Illuſtrant Mauricius *de in integrum reſtit. cap. 192.* Sfortia *eod. tract. part. 2. quæſt. 72.* Caldas *in l. ſi curatorem*, *verbo Implorare*, *nu. 46. Cod. de in integr. reſtit.* Morla *in emp. part. 1. tit. 5. qu. 3. nu. 11.* Gomez *lib. 2. var. cap. 14. n. 5.* Duarenus *ad titulum Cod. ſi adverſus ſentent.* Donellus *lib. 21. comment. cap. 11.* ubi Oſualdus *litt. F*, plures congeſti à Barboſa *in rubric. Cod. ſi adverſus ſentent.* Vultejus *lib. 4. de judiciis*, *cap. penult.* Garcia *de nobilit. gloſſa 6. §. 2.* aliis relatis Azevedo *in l. 4. tit. 10. lib. 4. recopil. num. 6.* Carraſco *ad leges recopil. tract. 1. de caſibus Curiæ*, Deſiderius Heraldus *lib. 1. de auctorit. rei judic. cap. 4.* Salgado *de protectione*, *part. 4. cap. 7. num. 36.* Pichardus *in manuduct. 4. part. §. 7. num. 6.* Lancellotus *de attent. p. 2. cap. 14. nu. 21.* Noguerol *allegat. 12. num. 38.* Silva reſponſorum *q. 15. num. 39.* Leon *deciſione 166. per tot.* Gibalinus *tom. 1. de negot. lib. 3. cap. 4. §. 2. n. 32.* Menoz *in d. cap. 1. & 2. hoc tit. lib. 6.*

10 Adducitur dubitandi ratio.

Sed in præſentem aſſertionem pro dubitandi ratione ita inſurgo. Poſt rem judicatam amplius quæri non poteſt, niſi an judicatum ſit, *l. poſt rem*, *ff. de re judic.* & ideò omnes parere debent ſententiæ, ſive juſtæ, ſive iniquæ, *leg. penult. ff. de juſtit. & jur. leg. ſervo 65. §. cùm Prætor*, *ff. ad Trebel. leg. diem 27. §. ſtari*, *ff. de receptis arb. l. 3. tit. 32. part. 3.* Unde labefactari, aut ullo modo irritari poſtea non poteſt, ut ſic finis litibus imponatur, *l. ſinguli 6. ff. de except. rei judic.* mirè ad rem Cicero in oratione pro Cluentio: *Rem judicatam labefactare conari imprudentia eſt*. Et ipſe ut defenderet Syllam fratrem ſuum, qui arguebatur rem judicatam inſtauraſſe, ait in oratione pro Sylla: *Nec ego tantùm fraterno amori dandum arbitror, ut quicquam de ſalute ſuorum conſulat, communem derelinquat*. Caſſiodorus *lib. 1. epiſt. 5. In immenſum trahi non decet finita litigia; quæ enim dabitur diſcordantibus pax, ſi nec legitimis ſententiis acquieſcitur? Unus enim inter procellas humanas portus inſtructus eſt, quem ſi homines fervida voluntate prætereunt, in undoſis jurgiis ſemper errabunt*. Plura Deſiderius Herald. *de auctorit. rei judic. cap. 1.* igitur nec prætextu læſionis, reſtitutione petita, ſententia infirmari debet, cùm Reipublicæ expediat, rem judicatam executioni mandari, ut probant Juſtus Lipſius *lib. 2. civilis diſcipl. cap. 11.* Marquez *in gubernatore*, *cap. 8. in fine*. Quare licèt conſtitutiones, & privilegia tyrannorum infirmentur, *l. decernimus 16. Cod. de ſacroſ. Eccleſ. leg. omne judicium 6. Cod. Theodoſ. de infirmandis his*, *quæ ſub tyranno*; tamen ſententiæ ab eo prolatæ defenduntur, *l. valeat 9. Cod. Theodoſ. eod. tit.* plura Parexa *de inſtrument. edit. tit. 1. reſol. 6. n. 253.* Vultejus *de judiciis*, *lib. 3. cap. 12.* Accedit nam ſæpe ſæpius repetitum eſt in hoc titulo, remedium reſtitutionis tanquam extraordinarium non competere ubi ſuppetit ordinarium, *l. in cauſæ 16. ff. de minor.* ſed Eccleſiæ læſæ in ſententia competit jus appellandi, nec ei fatalia tempora ad appellandum currunt, *l. ult. Cod. in quibus cauſis reſtit.* igitur per viam appellationis, non verò reſtitutionis, in præſenti caſu infirmanda erat ſententia.

11 Res judicata quomodo infirmetur.

Adhuc tamen defendenda eſt præſens aſſertio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, quod licèt ſententia, quæ in rem judicatam tranſivit, jus faciat, & pro veritate habeatur, *cap. bonæ 23. §. nos igitur*, *de elect. cap. in præſentia 6. de probat.* adeò ut ſi factum infectum judex pronuntiaverit, ſententiæ ſtandum ſit, ut in ſpecie textus *in l. ſi patronus 12. §. ſi quis 3. ff. de bonis libert. l. ſed ſi 3. §. 3. ff. de rebus eorum*, *l. 3. ff. de liberis agnoſc. l. qui repudiantis 17. §. ult. ff. de inofficioſo teſtamento*, & aliis, quas exponunt Deſiderius Heraldus *lib. 2. de auctorit. rei judic. cap. 1.* Petrus Faber, Gothofredus & Bronchorſt. *in l. reſcindi 207. ff. de R. J.* A. Faber *in Papin. tit. 1. princip. 1. illat. 2.* Treutlerus *vol. 2. diſp. 23. theſi 5. per totam*, Valentia *tom. 2. illuſtr. tract. 2. c. 5. & 8.* Roder. Suarez *in d. leg. poſt rem judic.* tamen aliqui ſunt caſus, in quibus adhuc res judicata retractari valet, & de novo controverſia agitari. Omitto peculiares modos reſcindendi rem judicatam, quos juxta jus Atticum refert, & illuſtrat Deſider. Heraldus *d. lib. 4. de judiciis*, *c. 3.* Primum remedium apud omnes admiſſum eſt, ſi error calculi in ſententia detur, ut ſi cùm actor peteret duas pecuniæ ſummas, aliam centum, quinquaginta aliam, judex pronuntiaverit in hunc modum: *Reum condemno in utramque ſummam, quæ importat ducenta*. Tunc enim ſententia reſcindi poteſt, *l. 1. §. 1. ff. quæ ſententiæ*, *l. 19. verſic. Mas ſi el yerro*, *tit. 22. partit. 3. l. 4. tit. 26. eadem part.* Signanter dixi, in ſententia fuiſſe expreſſum errorem; nam aliàs ſi tantùm errorem implicitè contineat, non revocatur ſententia, ſi tranſierit in rem judicatam, *l. 2. Cod. de apochis publ. lib. 10. l. unica*, *Cod. de ſolut. civitat. lib. 11.* quo modo accipiendus eſt textus *in l. 1. Cod. de errore calculi*. Secundò ubi animæ periculum verſatur, poteſt res judicata retractari, ut contingit in ſententia lata in cauſa matrimonii, quæ nunquam tranſit in rem judicatam, *cap. tenor*, *cap. lator*, *de re judic.* ob eandem etiam rationem ſententia lata ſuper uſuris retractari valet; nam cum animæ periculo & diſpendio hoc crimen admitti non valet, ut docent P. Barboſa *in l. Titia 35. nu. 54. ff. ſolut. matrim.* Sfortia *de in integrum reſtit. 2. part. quæſt. 73.* Felicianus *de cenſibus lib. 2. cap. 1. num. 24.* Gaſpar Rodriquez *lib. 1. de annuis reddit. cap. 16. & 17.* Leotardus *de uſuris*, *qu. 99.* Tertius caſus, in quo poſt rem judicatam adhuc novæ diſceptationi locus eſt, contingit cùm ſententia notoriam iniquitatem continet, *cap. inter cæteras*, *de re judic.* quòd evenit non ſolùm cùm contra jus expreſſum lata eſt, quo caſu ipſo jure ſententia non ſubſiſtit, *cap. 1. de re judic.* verùm & ſi conſtet judicem per ſordes, & pecuniam corruptum eam dixiſſe, *leg. venales 7. Cod. quando provocare*, *leg. 1. & 2. Cod. de pœna judicis*, *leg. ſi filius 15. §. 1. ff. de judiciis*, *leg. 13. tit. 11. partita 3.* docet Pafladorius *lib. 2. rerum quotid. cap. ult. §. 1.* Item ſi contra rem judicatam iterum judicetur, *l. 1. Cod. quando provocare*. Si ſententia impoſſibilitatem contineat, *l. 4. Cod. qui ſatiſdare cog. l. ult. ff. quæ ſententiæ*, *l. ſi homo 69. ff. de V. O.* vel ſi judicatum ſit ex falſis inſtrumentis, vel teſtium depoſitionibus, *leg. Divus 33. ff. de re judic. leg. 1. & per totum C. ſi ex falſis inſtrum.* Deſider. Heraldus *d. l. 2, cap. 5.* Et ſi lata ſit ſententia à judice juriſdictionem non habente, *l. ult. ff. de juriſdict. leg. cum his 6. Cod. quando provocare*. Tandem quoties ex ipſo proceſſu conſtat de nullitate, ut ſi citatio, vel alia requiſita ſubſtantialia deſint,

ut

Digitized by Google

ut latè proſequuntur Torreblanca *lib. 25. juris ſpirit. cap. 12. per totum*, Covar. *lib. 1. var. c.* 1. Guttierez *lib. 1. practic. quæſt.* 120. Parladorius *d. 1. p. §. 2.*

12 De in integrum reſtit. Sed ut propiùs ad præſentem deciſionem accedamus, ſciendum eſt, per reſtitutionem in integrum majoribus competentem ex generali clauſula, *ſi qua mihi juſta cauſa eſſe videtur*, aut minoribus ex edicto de minoribus, poſſe rem judicatam retractari, & cauſam ſemel ſupitam diſceptari, *l. 2. & 10. tit. ult. part. 6.* Cùm enim Prætor pollicetus ſe reſtituturum omne, quod in perniciem minorum geſtum fuerit, *l. ait Prætor 7. ff. de minor.* & geſtum dicatur non ſolùm negotium, quod extra judicium celebratus, verùm & quod in judicio diſceptatur, *l. 3. §. idem* 11. *l. ſed ſi nova, in fine, ff. de peculio*; ideò ob læſionem in judicio obvenientem reſtitutio competit, *l. ait Prætor, §. ſed in judiciis, ff. de minoribus*: de læſione in aliis partibus judicii, veluti lapſu termini, editione inſtrumentorum, jam egi *in c. 2. & 3. hoc tit.* in præſenti tantùm agitur de damno minori, aut Eccleſiæ, obveniente ex ſententia, quæ jam tranſiit in rem judicatam; & notum eſt adverſùs eam, poſtquam tempus ad appellandum elapſum eſt, nullum remedium ordinarium competere: non nova probatio, *l. 4. ff. de re judic.* non ſupplicatio, *leg. ult. C. ut lite pendente*: nec Principis reſcriptum, *d. l. ult.* minoribus tamen, & illis perſonis, quibus reſtitutio in integrum competit, illa conceditur contra ſententiam à Principe, aut ejus Præfecto vice illius judicante, ſive à judice inferiore prolatam, *l. 3. C. ſi adverſùs rem judic.* ſi autem ſententia lata ſit poſt legitimam ætatem, non poteſt minor petere reſtitutionem, ex eo, quod judicium cœptum fuerit in minori ætate, *l. 1. Cod. ſi adverſus rem judic.* ubi pro illis verbis, *ſi tempore judicii*, legendum eſſe *tempore judicati*, jam notavit Gibalinus *ubi ſuprà*. Præſens tamen doctrina accipienda eſt cum diſcrimine, ut contra ſententiam ab inferiore judice prolatam reſtitutio impetretur ex eiſdem actis ob iniquitatem ſententiæ, *l. 4. l. Præſes, l. eum 46. ff. de minoribus, l. 2. C. ſi adverſùs rem judic.* Contra ſententiam verò à Principe prolatam conqueritur minor, non de iniquitate ſententiæ, ſed potiùs de dolo adverſarii, aut ſe ob ætatis lubricum deceptum eſſe, *leg. minori* 18. *l. minor* 25. *ff. de minoribus*: notarunt Gutherus *lib. 1. de officiis domus, c.* 29. Duarenus, & Vveſembechius *ad titulum C. ſi adverſus ſententiam*: ſive minor præſens, ſive abſens damnatus ſit ob eromodicium, *l. ait Prætor 7. §. ult. ff. de minoribus*: magna autem eſt apud ſurenſes controverſia, utrum videlicet hodie attenta lege *4. tit. 17. lib. 4. recopil.* præcluſum ſit remedium reſtitutiuuis in integrum contra ſententiam latam in gradu reviſionis? Et excluſum non eſſe, docuerunt Mulina *de primogeniis, lib. 3. cap. 13. num.* 65. Didacus Perez *in l. 1. tit. 8. lib. 3. ordinamenti*, Matienzo *in l. 8. tit. 11. lib. 5. recopil. gloſſa 12. num. 6. & 7.* Caldas *in leg. ſi curatorem, verbo implorare, nu.* 45. Guttierrez *lib. 2. practic. quæſt. 88. n. 3. & lib. 3. q. 31. n.* 15. alii, quos referunt, & ſequuntur Sanchez *de matrim. lib. 2. diſp. 37. n.* 27. Torreblanca *de jure ſpirit. lib. 15. c. 12. n.* 106. Contrariam tamen ſententiam, videlicet remedium reſtitutionis contra ſententiam reviſionis, præcipuè poſt declarationem factam comitiis publicatis anno 1610. *cap.* 22. ubi deducta fuit lex finalis, *d. tit. 17. lib. 4. recopil.* rectiùs tenuerunt Azevedo *in dict. leg. 4. num. 5. & 11.* Bobadilla *lib. 3. politicæ, cap. 8. num.* 209. Carraſco *ad recopil. de caſibus Curiæ, tractat. 2. per totum*.

13 Traditur ratio decidendi. Quibus ita animadverſis facilè cognoſcitur ratio præſentis deciſionis; nam cùm minoribus læſis competat reſtitutio in integrum adverſus ſententiam, ex juris teſtimoniis ſuprà citatis; & Eccleſia fruatur jure minoris, *cap.* 1. ubi dixi, *hoc tit.* ideò illi tanquam minori debet cumpetere beneficium reſtitutionis in integrum contra ſententiam etiam à Pontifice latam. Competit autem hoc beneficium Eccleſiæ, ut competit minori, videlicet ut ſicut minor læſus, qui omiſit defenſionem, aut allegationem, reſtituitur ad cauſam, *l. ult. Cod. de in integrum reſtit.* ita Eccleſia enormiter læſa in allegationibus, ſeu defenſionibus reſtituatur ad cauſam: & ſicut minor læſus in appellatione omiſſa tantùm reſtituitur ad appellandum, *l. ait Prætor 7. §. penult. l. ſi ex cauſa 9. ff. de minor.* ita Eccleſia læſa in appellatione non interpoſita reſtituitur ad appellandum: tandemque ſicut minor læſus in ſententia diverſa capita continente, in uno læſus, ad illud tantùm reſtituitur, *l. etiam, §. 1. ff. de minor.* ita Eccleſia contra ſententiam, in qua læſa eſt in uno tantùm capitulo, in eo reſtitui debet, cùm tantùm reddat reſtitutio, quantùm abſtulit læſio, ut ſuprà probavi *in cap.* 1.

14 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat jam dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt ſententia, quæ tranſit in rem judicatam, pro veritate habeatur; tamen ſi ex ea læſio ſequatur, nihil impedit reſtitutionem dari, cùm ex ſpeciali ratione, & cum cauſæ cognitione concedatur Eccleſiæ, ut conceditur minori. Nec obſtat augmentum hujus difficultatis, cujus majorem ineptiſſimam propoſitionem dixit Duarenus *ad titulum Cod. ſi adverſus rem judic.* & conſequentiam omninò eſſe negandam, & quidem verè; nam ſi remedium uberius eſt reſtitutionis in integrum, quàm appellationis, ideò non debet hoc remedium negari minoribus, quibus jus appellandi competit, ut ipſe Duarenus ratiocinatur. Accedit, nam reſtitutio in integrum datur etiam contra ſententiam prolatam à Principe, à qua non licet appellare; & etiam datur contra ſententiam, à qua intra tempus ad appellandum præſcriptum appellatum non fuit: igitur rectè hoc remedium conceditur Eccleſiæ, quæ fruitur jure minoris.

15 Exponitur l. final. C. ſi adverſus libert. Sed adhuc præſenti aſſertioni opponi poteſt textus *in l. finali, C. ſi adverſus libertat.* ubi cùm in cauſa libertatis contra minorem ſententia lata eſſet, ex qua læſio illi contingit, affirmant Imperatores, adverſus eam ſententiam reſtitutionem in integrum concedi non poſſe; per appellationis tamen remedium eam reſcindi valere. Ex quo textu apertè deducitur, reſtitutionem in integrum non concedi adverſùs ſententiam latam contra minorem; & tamen ab ea ſententia appellari poſſe: igitur quia uberius remedium eſt appellationis, quàm reſtitutionis, contra ſuprà dicta. Augetur hæc difficultas *ex lege C. eodem tit.* ubi adverſùs ſententiam in libertatis cauſa prolatam datur reſtitutio: igitur non rectè in dicta lege finali denegatur. Primæ difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo reſtitutionem in integrum non competere adverſus libertatem, *l. ſi ex cauſa, §. ult. cùm legibus ſequentibus, ff. de minoribus*; ubi Ant. Faber, Cujacius *lib. 1. ad edictum Pauli, in l. niſi 19. ff. eodem tit.* Duarenus *ad titulum C. ſi adverſùs libert.* tum propter favorem libertatis, tum quia libertas ſemel competens retractari non poteſt. Unde contra ſententiam, per quam quis liber pronunciatus eſt, minor petens reſtitutionem, non auditur; ipſe tamen ab ea appellare valet. Diſcriminis ratio ex eo provenit, nam appellando conqueritur de iniquitate ſententiæ, & ſic audiendus eſt: cùm verò reſtitutionem petit, conqueritur de errore proprio, cujus prætextu libertatem reſcindi petit, & ſic non eſt audiendus: ita Duarenus *in d. l. ultima*, quem ſequitur Ouvaldus *lib. 21. comment. cap. 12. littera B.* Nec obſtat dicta lex 1. nam diſcrimen eſt conſtituendum inter eum caſum, in quo aliquis liber pronunciatur; & inter eum, in quo tantùm ſervum manumittendum eſſe declaratur. Primo caſu reſtitutio non competit contra eam ſententiam, quia competeret contra libertatem, quæ jam adepta fuit. Secundo verò caſu datur reſtitutio, quia conceditur contra libertatem, quæ debetur, ſed adhuc non competierat, ut docent Duarenus *in d. l.* 1. Sarmientus *lib. 1. ſelect. cap.* 14.

16 Intelligitur l. eum 46. de minoribus. Secundò opponitur textus *in lege eum 46. ff. de minoribus*, in illis verbis: *Ex quo apparet, nec eum, cujus nomine condemnatus eſt, auxilium reſtitutionis propter eam ſententiam implorare poſſe.* Ex quibus deducitur, minorem adverſùs ſententiam non reſtitui, etſi enormiter lædatur, ut in eo textu contingebat; ſiquidem defenſor habebat actionem negotiorum geſtorum. Huic difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo reſtitutionem adverſus ſententiam minori concedi, cùm ſententia contra ipſum lata eſt contra ejus tutores, aut procuratores; quia tunc in ipſius bonis ſententia exequitur, *l. 4. ff. de re judic.* Si verò aliquis propria voluntate ſine mandato liti ſe obtulerit tanquam defenſor, & condemnatus fuerit, minor non reſtituitur, quia non in ipſum, ſed in defenſorem ſententia exequitur. Nec defenſor propria voluntate judicium ſuſcipiens habet ullam actionem contra minorem, cùm inutiliter negotia geſſiſſet, ideòque *in d. leg. eum* 46. nec ipſe defenſor, quia major erat, nec minor, quem defendebat, quia læſus non reperiebatur, habent beneficium reſtitutionis, ut docent Cujacius *lib. 1. reſponſ. Pauli*: Faber *in rationali ipſius textus*, Duarenus *ad titulum Cod. ſi adverſus ſentent. circa medium*.

17 Exponitur lex ait prætor, §. 2. ff. de minoribus. Tertiò adverſatur præſenti aſſertioni textus *in leg. ita Prætor 7. §. 2. verſic. Promittitur, ff. de minor.* ubi docetur, adverſùs ſolutionem ex decreto Præſidis factam minorem non reſtitui, etſi læſus ſit: igitur quia contra ſententiam non datur reſtitutio, ſiquidem non datur contra decretum judicis. Augetur hæc difficultas ex eo, nam adverſùs alienationem prædiorum à minore factam, etiam cum decreto Prætoris, competit reſtitutio, *l. ſi quidem 11. C. de prædiis minorum*: igitur & contra ſolutionem

ex decreto Prætoris factam in ea ſpecie reſtitutio dari debebat. Pro cujus textus expoſitione dicendum eſt, in eo non agi de reſtitutione concedenda adverſus ſententiam latam contra minorem, ſed de reſtitutione impartienda adverſus ſolutionem factam à debitore ex decreto Prætoris. Quo caſu reſtitutio non competit, licèt in caſu alienationis prædiorum concedatur. Ratio diſcriminis eſt, nam qui ex decreto ſolvit, compulſus ſolvit: at verò qui etiam cum decreto contraxit, voluntariè contraxit: unde contra debitorem invitum ſolventem non competit reſtitutio; at verò contra ementem, etiam ex decreto Præſidis, conceditur, ſi minor in alienatione læſus ſit, ut docet Faber *in d. verſ. Permittitur*. Donellus *lib.21. comment. cap.* 11. ubi Oſualdus *littera Q*.

C A P U T VII.

Honorius III. *Archiepiſcopo a Bracharenſi.*

COram fel. memoriæ I. Papa prædeceſſore noſtro lite inter ven. f. noſtrum Archiepiſcopum Toletan. & te, frater Archiepiſcope, ſuper Primatia ſolemniter conteſtata, fuit peremptorius terminus aſſignatus. *Et infra*: Verùm elapſo termino conſtituto, poſt expectationem non modicam comparuerunt dilecti f. Magiſter Scholarum, & Magiſter D. Canonici Bracharen. veſtras nobis litteras præſentantes, quibus eos eſſe procuratores veſtros in cauſa prædicta (ita quod in ſolidum uterque) apparebat: ſed quia, ut dicebant, non attulerant depoſitiones teſtium, & alia munimenta, dilationem cum inſtantia poſtularunt. Poſtquam verò contra eos interlocuti fuimus ſuper dilatione petita, tandem indulgeri Eccleſiæ Bracharenſi dilationem propter inſtructionem cauſæ, per auxilium. reſtitutionis in integrum poſtularunt, exhibentes ſuper hoc ex parte noſtra ſpeciale *b* mandatum. Nos autem de f. n. conſilio uſque ad octavas Pentecoſtes proximè futuras, per reſtitutionis beneficium id vobis duximus indulgendum.

N O T Æ.

1 a BRacharenſi.) Ita etiam legitur in quinta collectione, *ſub hoc tit.* c. 1. ex qua textum hunc tranſcribo. Brachara urbs celeberrima eſt Luſitaniæ, re & cognomento Auguſta, cujus meminerunt Ptolomeus *lib.2.c.*10. Plinius *lib.4.c.6.* Auſonius *de claris urbibus, epigram.* 9.

Quaque ſinu pelagi jactaſſet Brachara dives.

Henricus Coqueus *in Hiſpania*, ibi:

Brachara dives agri, Galecus nobilis olim
Conventus retinens Auguſto nomen ab ipſo.

Habet Eccleſiam Cathedralem jam à temporibus D. Jacobi, qui in ea ordinavit Beatum Petrum Primum ejus Epiſcopum, ut refert Flavius Dexter *in chron. anno Chriſti* 37. ibi: *Nam & Jacobus Sanctus Apoſtolus Zebedæi filius, peragratis urbibus Hiſpaniæ, multiſque erectis Eccleſiis, & Epiſcopis creatis, Petrum Bracharæ primum reliquit Epiſcopum.* Ubi notavit Vivar. *pag.* 56. Plura de ipſius Eccleſiæ origine & dignitate tradunt Acunna *in hiſt. Bracharenſi*: & de primatu ipſius Eccleſiæ *cap.* 12. Tamayo à Salazar *tom.*1. *Martyrol. Hiſpan. die* 1. *Februarii*, & *tom.*2. *die* 9. 12. & 15. *Aprilis*.

2 *Textus hiſtoria ſeleratur.* Ut hæc Honorii III. deciſio faciliùs percipiatur, ſciendum eſt, valdè controverſum eſſe apud Hiſpanæ hiſtoriæ ſcriptores, juriſque Interpretes, utrum Primatus Hiſpaniæ jam à primis Eccleſiæ ſæculis eſſet penes Præſulem Toletanum, an verò penes Bracharenſem? Et in Eccleſia Toletana jus Primatiæ per totam Hiſpaniam fuiſſe jam à primis Eccleſiæ ſæculis, variis privilegiis, Pontificumque decretis, & hiſtoricorum auctoritatibus probarunt D. Garſias Loayſa *in notis ad decretum Gundemari, in Concil. Hiſpal. pag.* 300. Anaſt. Germon. *lib.*1. *de ſacrorum immunit. c.*5. *n.*8. Franciſcus de Piſa *in hiſtoria Tolet. lib.*4. *cap.*17. Ambr. Morales *lib.*9. *cap.*7. Illeſcas *in hiſt. Pontif. lib.*4. *c.*75. Tamayo de Barg. *ad Flavium Dextrum, noved.*6. *pag.*102. Rodericus Caro, & Vivar. *ad Flavium Dextrum, ubi ſuprà*: idem Vivar. *ad ipſum, anno* 569. *nu.*2. Philippus Berterius *diatrib.* 2. *c.*4. Cujacius *in cap. fin. de dolo & contum.* Manrique *de præcedentiis, qu.*4. *nu.*8. D. Didacus de Caſtejon Caſtellæ Præſul, *de Primatu Toletano*, Sahabedra *in Coron. Goth. fol.* 307. Mariana *de rebus Hiſpaniæ, cap.* 19. Durantius *ad Speculat. tit. de diſpenſat. §. ſunt quoque*, Franciſcus de Bargas *contra Brachar.* Porto Carrero *cap.* 1. *de la vida de San Ildefonſo*, Petrus Marcha *de Primatu Lugdun. nu.*125. perdoctus Marchius de Agropoly *diſſert.* 4. *Eccleſ. cap.*3. Rouſſelius, ſeu idem Marcha *lib.* 2. *hiſt. Pontif. juriſd. cap.*2. *num.* 14. & *lib.*4. *cap.* 6. *nu.* 11. Salazar, Prudentius à Sandoval, & alii laudati à Quintanadvennas *en los Santos de Toledo*, 1. *p. cap.* 1. Pro Primatu Bracharenſi doctè, & nervosè decertarunt D. R. de Acunna *in tract. de Primatu Brachar.* & *in c. provinciæ, diſt.* 99. Sebaſt. Cæſar *de Eccleſiaſt. Hierarch. diſp.*4. §. 5. Barboſa *in præſenti*, & *de poteſt. Epiſcopi, tit.* 1. *cap.* 5. & *tit.* 3. *cap.* 8. Azor, & Bernardus Brito laudati à Cæſare ubi ſuprà: eorum fundamenta referre, & diſputationem proſequi, inſtitutum non patitur. Si quid tamen mei judicii eſſet in hoc Interpretum diſſidio, crederem, ab initio naſcentis Eccleſiæ ad hæc uſque tempora non ſemper in univerſa Hiſpania Primatum fuiſſe penes Præſulem Toletanum, nec Bracharenſem Eccleſiam, victis Suevis, jus Primatiæ amplius retinuiſſe. Devaſtata enim Hiſpania, & à diverſis gentibus occupata, ſcilicet Bætica à Vandalis, Gallecia à Suevis, Carpentania ab Alanis, in qualibet provincia proprius Primas erat. Bæticæ Archipræſul Hiſpalenſis; Carpentaniæ Toletanus; Suevorum Bracharenſis: poſtea tamen à Gothis victis Romanis, expulſiſque Vandalis, & Suevis, tantùm Primas Toletanus remanſit in Hiſpania, & poſt devaſtationem Africanorum ipſa Imperiali urbe recuperata, in perſona Bernardi ejus Archipræſulis, jus Primatis confirmatum fuit ab Urbano II. & ejus ſucceſſoribus, quorum litteras referunt Loayſas, & Caſtejon *ubi ſuprà*. Demum hoc jus Primatis vindicantibus Archiepiſcopis Bracharenſi, Hiſpalenſi & Compoſtellano in Concilio Lateran. ſub Innoc. III. celebrato, Rodericus Archiepiſcopus Toletanus jus Primatus obtinuit, ut conſtat ex actis ipſius Concilii relatis à Caſtejon & Loayſa ubi ſuprà refertque Saabedra *in Coron. Goth. in Gundemaro, pag.* 307.

Sed adhuc ſub ipſo Innoc. III. controverſia inſtaurata fuit inter Stephanum Silvium virum acris ingenii, Archiepiſ. Bracharen. & Don Rodericum Ximenium Tolet. 3 *Proſequitur hiſtoria.* ut conſtat *ex lib.*13. *epiſt. ipſius, epiſt.*5. & cùm Innocentius partibus præſcripſiſſet pro termino feſtivitatem omnium Sanctorum, Honorius III. ejus ſucceſſor hoc confirmavit, & eundem diem aſſignavit: ſed eo elapſo, procurator Archiepiſcopi Toletani, ex eo quod Siguntinus Canonicus Toletanus miſſus ad teſtes recipiendos inſufficiens à Canonicis declaratus fuit, aliam dilationem, ſeu termini prorogationem poſtulavit; quod & ſimiliter Archiepiſcopus Bracharenſis petebat. Sed Honorius novam temporis dilationem denegavit, ut conſtat *ex c.* 3. *de dilat. in* 5. *compil.* ubi Archiepiſcopo Toletano ita ſcribit: *Te, ac Joanne Brachar. clerico procuratore ven. f. n. S. Archiepiſcopi Brachar. in noſtra præſentia conſtitutis, idem procurator terminum tibi, & præfato Archiepiſcopo, ejuſque Capitulo in cauſa, quæ ſuper Primatia inter te, ac eoſdem vertitur, à fel. memoria I. Papa prædeceſſore noſtro peremptoriè aſſignatum, & poſtmodùm approbatum à nobis, proximum feſtum omnium Sanctorum, petiit prorogari, & dari ſibi ad producendos teſtes inducias largiores, pro eo, quod I. Siguntinus, Canonicus Toletan. quem procuratorem ad eorum præſentiam, quibus commiſſa fuit receptio teſtium, deſtinaſti, judicatus fuit inſufficiens ab eiſdem. Nos ergo attendentes, quod ipſi receptores teſtium in ſuis litteris teſtabantur expreſſè, quod idem procurator eis in itinere, tanquam procurator neceſſaria miniſtravit, & productioni teſtium multorum interfuit, ac etiam præſtare voluit fidejuſſoriam cautionem rem ratam omnibus modis habiturum: ipſe verò Archiepiſcopus id acceptare non curans, recuſavit plures teſtes producere ab his receptoribus requiſitus: ejuſdem procuratoris petitionem de f. n. conſilio non duximus admittendam, tibi præſentes litteras in hujus rei teſtimo-*

ſtimo-

ſtimonium concedentes, ne occaſione hujuſmodi alicui poſſet in poſterum diſpendio ſubjacere. Hujus ſententiæ meminit Honorius in præſenti, in illis verbis, *poſtquam verò contra eos interloquuti fuimus*. Poſtea tamen ex indulgentia reſtitutionem conceſſit, & terminum ad probationem prorogavit uſque ad octavam Pentecoſtes, ut in calce hujus textus refertur: deceſſit autem Honorius III. ſententia non prolata; imò & lis protracta fuit uſque ad tempora Martini quinti, qui jus Primatis in tuta Hiſpania Archiepiſcopo Toletano conceſſit, ut referunt Loayſas, & Caſtejon *ubi ſupra*, Spondanus poſt Baronium *anno* 1413. *n.* 4. Mariana *lib.* 6. *hiſt. Hiſpal. c.* 20. Cironius *in d. cap.* 3. *de dilationibus*.

4 Reſtitui in fine mandato ſpeciali non impetratur.

b *Mandatum ſpeciale*.) Certum eſt, procuratorem generalem, cui omnium bonorum adminiſtratio conceſſa eſt, univerſa mandantis negotia gerere poſſe, *l. in actione*, §. *renuntiare*, *ff. pro ſocio*, *leg. ſed ſi unus*, §. *procurator*, *ff. de injuriis*, *l. item veniunt*, §. *petitam*, *ff. de petit. hæredit. c. qui generaliter*, *de procurat. in* 6. exceptis illis, quæ mandatum poſtulant ſpeciale, ut ſuſpecti tutoris accuſatio, *leg. non ſolum* 39. §. *fin. ff. de procurat.* juramenti delatio, *leg. jusjurandum* 15. §. *procurator*; impetratio reſcripti juſtitiæ, *c. nonnulli*, §. *ſunt*, *ff. de reſcriptis*; tranſactio, *leg. mandato* 60. *ff. eod. titul.* compromiſſum, *cap. per tuas*, *de arbitris*; remiſſio pignoris, *l. ſi conſenſerit* 7. §. *videbimus*, *ff. quibus modis pig. ſolvitur*; ſolutio per acceptilationem, *l.* 3. *ff. de acceptil.* impetratio interdicti de liberis exhibendis, *l.* 3. *ff. de liberis exhibendis*, *l. Pomponius*, *in principio*, *ff. de procurat.* tandem cauſa reſtitutionis in integrum ex hoc textu, & lege *Pomponius*, §. *fin. ff. de procurat. leg. illud* 25. §. *ſi talis*, *l. patri*, *ff. de minoribus*, *l.* 15. *tit.* 5. *l.* 2. *tit.* 25. *partit.* 3. ubi Gregorius: docent Barboſa *in præſenti*, *num.* 6. Silva Reſponſorum *reſponſ.* 13. *n.* 3. Mancius *de procuratoribus*, *tit.* 3. *n.* 218. eſt enim petitio reſtitutionis res magni præjudicii, quia per eam reſcinditur contractus, & negotium jam perfectum retractatur, juſque alteri quæſitum aufertur: quare tanquam ad arduum negotium mandatum ſpeciale deſideratur, ut docent Mauricius *de in integrum reſtit. c.* 23. *num. fin.* Caldas Pereyra *in l. ſi curatorem*, *verbo implorando*, *n.* 5. Nec contrarium probat textus *in cap. conſtitutis*, *hoc tit.* in illis verbis: *pro ſe ac fratre ſuo*. Ex quibus deducitur, fratrem in cauſa fratris abſque mandato poſſe reſtitutionem petere. Cui difficultati ut ſatisfaciat gloſa in eo textu exiſtimat, fratrem in ea ſpecie potuiſſe ſine mandato reſtitutionem petere, quia perſona conjuncta, ut eſt frater, etiam ſine mandato in judicio admittitur, ut probavi *in cap. conſtitutis*, *de procurat.* Sed hæc ſolutio refellitur expreſsè *ex d. l. patri*, *ff. de minoribus*, ubi excepto patre nullus alius cognatus, affinisve admittitur ad petendam in integrum reſtitutionem. Etiam convincitur ex lege *qui hominem* 3. §. *gener*, *ff. de ſolutionibus*, juncta lege *non ſolum*, *ff. ſoluto matrim. leg. qui alieno*, §. *quamquam*, *ff. de negotiis geſtis*: ubi probatur, in pluribus caſibus etiam deſiderari ſpeciale mandatum in conjunctis perſonis: docuerunt latè Felinus *in d. c. conſtitutis*, *col.* 2. Covarr. *lib.* 1. *var. c.* 6. alii communiter ut ſatisfaciant, affirmant, fratrem admitti, quia ſocius litis erat: & qui conſors ejuſdem litis eſt, etiam ſine mandato poteſt pro alio agere, cùm ſimul propriam cauſam proſequatur, *l.* 2. *C. de conſortibus ejuſdem litis*. Et ſi adhuc hæc ſolutio non placeat, reſponderi poteſt, in eo textu mandatum ſpeciale præceſſiſſe, licèt non exprimatur; quia principalis quæſtio ipſius textus non vertebatur circa mandatum fratris adhibitum, vel non, ut ibi dicemus.

5 Exponitur c. ſuſcitata, hoc tit.

Nec etiam obſtat textus *in c. ſuſcitata*, *hoc tit.* ubi ſupponitur, in integrum reſtitutionem peti poſſe abſque ſpeciali mandato: igitur non rectè in præſenti Honorius affirmat ſpeciale mandatum deſiderari ad petendam in integrum reſtitutionem. Cujus textus difficultate oppreſſus Hoſtienſis in præſenti affirmat, in hoc textu mandatum ſpeciale ex facto præceſſiſſe, non autem neceſſarium eſſe. Sed hæc ſolutio ſatis refellitur ex verbis ſuprà relatis hujus textus. Quare ea ſolutione omiſſa, communiter Doctores, quos referunt, & ſequuntur Covarr. *lib.* 1. *var. c.* 6. Caniſius *in d. c. ſuſcitata*, affirmant diſcrimen eſſe conſtituendum inter eum caſum, in quo reſtitutio poſtulatur principaliter, & cùm petitur incidenter in ipſa lite: cùm principaliter petitur, mandatum ſpeciale neceſſarium eſſe; cùm verò incidenter, illud non deſiderari: quo caſu affirmant procedere textum *in d. cap. ſuſcitata*. Sed hæc ſolutio etiam convincitur ex præſenti textu, ubi non principaliter, ſed incidenter in ipſa lite adversùs omiſſam probationem beneficium reſtitutionis petebatur; & tamen aſſeritur, neceſſarium eſſe ſpeciale mandatum: igitur diſtinctio ſuprà adducta ſuſtineri non valet. His igitur omiſſis ſolutionibus, ut prædictæ difficultati ſatisfaciamus, dicendum eſt, tutorem, & curatorem, œconomum, & ſimiles habentes liberam adminiſtrationem, ſine ſpeciali mandato poſſe in integrum reſtitutionem petere, ut docent Abbas *in d. c. ſuſcitata*, *n.* 6. Covar. *d. c.* 6. *nu. fin.* Procuratorem verò tantùm ad litem conſtitutum, non poſſe in integrum reſtitutionem poſtulare; quare cùm textus *in d. c. ſuſcitata*, procedat de ſyndico liberam adminiſtrationem habente, *c. unico*, *de ſyndico*; ideò potuit petere in integrum reſtitutionem abſque ſpeciali mandato: in hoc verò textu agitur de procuratore ad litem conſtituto, qui mandato ſpeciali eget, ut reſtitutionem in integrum petere poſſit.

COMMENTARIUM.

In *cap.* 1. *hoc tit.* egimus de reſtitutione in integrum Eccleſiæ concedenda ob læſionem in contractibus contingentem: nunc pro expoſitione iſtarum trium deciſionum agendum eſt de reſtitutione Eccleſiæ concedenda ob læſionem in judicio ſequutam. Sit ergo concluſio: *Eccleſia læſa ob defectum probationis, aut editionem inſtrumenti ob negligentiam procuratoris, juſtè petit in integrum reſtitutionem, etiam contra aliam Eccleſiam*. Probant eam textus *in c. tum ex litteris* 5. *hoc tit. c.* 1. & 2. *eod. tit. lib.* 6. *Clement. unica*, *eod. tit.* Per argumentum probant textus *in l. etſi ſine*, §. *item*, *l. minoribus*, *cum l. ſequenti*, *l. in cauſæ* 16. §. *fin. cum l. ſequenti*, *l. minor* 37. *l. Præſes* 42. *ff. de minoribus*, *l. ſi cauſa cognita*, *Cod. de tranſactionib. l.* 16. *tit.* 11. *part.* 3. *l.* 1. *tit.* 19. *part.* 6. Illuſtrant Morla *in emporio*, *tit.* 5. *q.* 5. Maceratus *lib.* 1. *var. cap.* 54. Azevedus *in l.* 3. *tit.* 8. *lib.* 4. *recopil.* Caniſius *in c.* 2. & 3. *hoc tit.* Paz *in praxi*, 1. *p. tit.* 1. *tempore* 8. *n.* 213. Pichardus *in manuduct.* 1. *p.* §. 7. *n.* 4. Moez *in c.* 1. *hoc tit. in* 6. 6 Concluſio refertur, & probatur.

7 Impugnatur variis difficultatibus.

Sed adversùs hanc aſſertionem ita illuſtratam non leves expendi poſſunt difficultates. Prima ita conficitur. Cùm competit remedium ordinarium, extraordinarium ceſſat, *l. in cauſa* 16. *ff. de minoribus*, *l.* 2. *l. ſi quidem*, *C. de prædiis minorum*: ſed cùm negligens eſt procurator in editione inſtrumenti, dominus habet mandati actionem adversùs procuratorem, *l. ſi procuratorem*, §. 1. *ff. mandati*, *l. cùm mandatum*, *ff. de minoribus*, *l. & eleganter*, §. *ſi dolo*, *ff. de dolo*: igitur remedium extraordinarium in hac ſpecie neceſſarium non eſt. Secunda naſcitur ex eo, nam Eccleſia fruitur jure minoris, *c.* 1. *ubi probavi*, *hoc tit.* Sed minor non reſtituitur adversùs lapſum temporis, *l. Papinianus* 20. *ff. de minoribus*, adversùs accuſationem omiſſam, *l. auxilium* 37. *ff. de minor.* adversùs tempus finiendi inſtantiam, *l. properandum*, §. *fin. C. de judiciis*; imò minori currit tempus abſque ſpe reſtitutionis, *l.* 3. *ff. ex quibus cauſis in poſſeſſionem*, *l. ea quæ à patre* 7. *C. de reſtit. in litem*: igitur ſimiliter propter lapſum termini probatorii Eccleſiæ reſtitutio in integrum dari nequit. Augetur hæc difficultas ex eo, nam poſt concluſionem in cauſa non debent admitti novæ probationes propter periculum ſubordinationum, & dolum futurum, qui ſperatur, *c. fraternitatis* 17. *de teſtibus*, *Clement.* 1. *eod. tit.* igitur Eccleſia cum hoc periculo admitti non debet ad novam probationem, etiam prætextu reſtitutionis in integrum. Tertia difficultas militat adversùs ultimam partem, in qua aſſeritur, Eccleſiam adversùs Eccleſiam poſſe petere in integrum reſtitutionem; nam privilegiatus contra privilegiatum non gaudet privilegio, *l. verum* 12. §. *item quæritur*, *ff. de minor. l. fin. ff. ex quibus cauſis majores*, *cap. fin. de ordin. cognit.* igitur Eccleſia contra aliam Eccleſiam jure minoris uti non poteſt, nec beneficium reſtitutionis impetrare.

8 Traditur deciſiva ratio.

His tamen difficultatibus minimè refragantibus vera eſt ſuprà tradita aſſertio, cujus deciſiva ratio ex eo provenit; nam quidquid cum minore geſtum eſt, ex quo ejus læſio ſequatur, per reſtitutionem in integrum eſt irritandum, ita ut læſus juvetur beneficio reſtitutionis ad damnum avertendum, *l.* 1. *l. ait Prætor*, *ff. de minor.* unde ſive in contractibus, aliiſve actibus extrajudicialibus; ſive in judicialibus læſus ſit, habebit beneficium reſtitutionis, quia iniquum eſt, ut minori læſo non ſuccurratur, cùm abſque culpa propria in damnum inciderit, *l. ſed ſi per Prætorem*, §. *ſi feriæ*, *ff. ex quibus cauſis major.* Sed Eccleſia, quæ fruitur jure minoris, læſa fuit in præſenti caſu in judicio, negligentia, ſeu facto procuratoris: igitur

Digitized by Google

prætextu talis læſionis impetrare poterat beneficium reſtitutionis adversùs probationem, ſeu inſtrumenti editionem omiſſam, ut contingit minori, *l. minor*, 37. *ff. de minor.* Circa dilatoriam autem exceptionem, aut ejus probationem omiſſam, an detur reſtitutio in integrum, apud Doctores non liquet. Negant reſtitutionem dari Mauritius *de in integrum reſtit. c.* 328. *num.* 7. Sfortia *eod. tract.* 2. *p. q.* 64. *art.* 5. *n.* 36. Covarr. *pract. q.* 26. *nu.* 4. Alii affirmant reſtitutionem eo caſu competere. Sed in hoc dubio credo, eam diſtinctionem adhibendam eſſe; aut enim ex dilatoria exceptione omiſſa, ſeu ejus probatione, Eccleſia enormiter læſa eſt, aut leviter: ſi enormiter, competit reſtitutio; ſi verò leviter, reſtitutio denegatur. Illud autem certum eſt, Eccleſiam læſam in probatione omiſſa debere petere reſtitutionem intra quadriennium à die publicationis teſtium computandum, ex lege 3. *tit.* 8. *lib.* 4. *recop.* ubi notat Azevedus *n.* 36. Etiam pro comperto eſt, minorem, Eccleſiamve non reſtitui adverſus omiſſam probationem objectionum contra teſtes, vel adverſus ipſas objectiones, vulgò *tachas*. Azevedus *ubi ſuprà*, *nu.* 32.

9 Reſpondetur difficultatibus. Nec obſtant jam difficultates ſuprà adductæ. Non prima; nam pro ejus ſolutione ita diſtinguendum eſt. Aut enim procurator damnum intulit minori dolo, aut per negligentiam. Primo caſu ſubdiſtinguendum eſt: aut procurator eſt ſolvendo, & non competit remedium extraordinarium minori, aut Eccleſiæ, ut argumento legis, *& eleganter*, §. *ſi dolo*, *ff. de dolo*, docet Sfortia *de in integr. reſtit.* 1. *p. q.* 12. *art.* 9. *n.* 44. aut procurator non eſt ſolvendo, & tunc minori reſtitutio competit, ut tenet gloſſa *in d.* §. *ſi dolo*. Secundo verò caſu, quando per negligentiam procuratoris præjudicium minori irrogatur, ſi ſit procurator ſolvendo, non datur minori reſtitutio, *ex d. l. cum mandatur*, *verſ. Si autem*, *ff. de minor.* Si autem non ſit ſolvendo, licèt communis opinio neget reſtitutionem in hoc caſu competere, ut docent *in l.* 1. *C. de advocatis diverſ.* Albericus *n.* 4. Fulgoſius *n.* 6. tamen exiſtimo, quod ſi procurator præjudicium intulit minori, aut Eccleſiæ, & non ſit ſolvendo, vel facilè conveniri nequeat, concedendam eſſe reſtitutionem, quia iniquum eſt, ut non ſuccurratur ei, qui abſque culpa ſua in damnum incidit, ut jam docuerunt gloſſa *in præſenti*, *verbo Reſtitutionis*, *& in l. arbitrio*, §. *ſi cujus*, *ff. de dolo*, Mauritius *de in integr. reſtit. c.* 3. *q.* 3. Sfortia *eod. tr. q.* 12. 1. *part. art.* 10. *n.* 64. Nec obſtat ſecunda difficultas deducta *ex d. l. Papinianus* 20. *ff. de minor.* ideò enim in ea ſpecie minor non reſtituitur adverſus lapſum temporis, quia reſtitutionem intra legitimum tempus, ideſt intra quadriennium, non petiit, quam petere potuit per procuratorem, etiamſi abſens, & exul fuiſſet; & hac de cauſa ſibi imputare debuit, quare reſtitutionem in tempus non petierit. Nec etiam obſtat textus *in d. l. auxilium* 37. nam licèt minor reſtituatur adverſus læſionem ſibi in judicio contingentem; tamen adverſus accuſationem omiſſam illi reſtitutio non detur, quia hoc auxilium executionibus pœnarum paratum non eſt, ut docent Faber *in eo textu*, Amaya *in l. unic. C. de ſententiis adverſus fiſcum.* Nec etiam adverſatur textus *in d. l. properandum*, §. *finali*; nam cùm ex ſententia ſæpe ſæpius in hoc titulo repetita, tantùm minor reſtituatur cùm læſus eſt, & in dicto §. finali agitur de minore, qui nullum damnum paſſus fuit; rectè aſſerimus remedium reſtitutionis illi non competere. Morla *ubi ſup. q.* 5. *in fine*. Nec tandem adverſantur textus *in l.* 3. *ff. ex quib. cauſ. l. quæ à patre*; nam textus illi procedunt in præſcriptione cœpta contra auctorem, ſeu anteceſſorem ipſius minoris: quo caſu, quia nihil cum ipſo minore geſtum eſt, in integrum reſtitutio ei non competit. Ita Morla *ubi ſup. n.* 17. Nec etiam refragatur tertia difficultas ſuprà expenſa; nam licèt verum ſit, quod quando datur dolus, aut timetur, reſtitutio non competit, *d. l. auxilium*; tamen minor, ſeu Eccleſia reſtituitur adverſus omiſſam probationem, quia non præſumitur Eccleſiam, minoremve velle teſtes ſubornare, ſed tantùm ſuam intentionem probare, in qua læſio dabatur; & ſic ratione hujus læſionis competit hoc beneficium. Nec obſtat tandem ultima difficultas, pro cujus ſolutione ſciendum eſt, privilegiatum contra pariter privilegiatum non gaudere privilegio, quoties utriuſque privilegia in eadem ſpecie concurrunt, ut *in lege aſſiduis*, *C. qui potiores*, ubi privilegium prælationis dotis non competit contra alium ſimile privilegium habentem. At verò ſi privilegiatus in ſpecie concurrat cum alio privilegiato in genere, efficaciter utitur privilegio ſuo, *l. fin. C. ex quibus cauſis majores*. Quod contingit in præſenti caſu; nam cum generaliter Eccleſia ſit privilegiata, ut utatur jure minoris, alia Eccleſia, quæ ſpecialiter reperitur læſa in lapſu termini probatorii, habet reſtitutionem contra ipſam: & ſi privilegiatus in genere concurrat cum alio privilegiato in genere, præfertur ille, qui agit de damno vitando, illi qui agit de lucro captando, ut exponunt in terminis reſtitutionis Mauritius *de in integrum reſtit. c.* 28. Sfortia *qu.* 18. *art.* 4. Pereyra *in lege ſi curatorem*, *verbo Læſis*, *n.* 169. *C. de in integrum reſtit.* plures laudari à Barboſa *axiom.* 190. Velaſco *de privil. paup.* 1. *p. q.* 57. *n.* 59. *& q.* 3. *n.* 52.

10 Intelligitur c. ſuborta, de re judicata. Primò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in c. ſuborta, de re judicata*; ubi proponitur litem fuiſſe motam inter quoddam monaſterium, & Epiſcopum diœceſanum. Monaſterium intendebat ſe liberum eſſe à lege, & juriſdictione diœceſana, & immediatè Romanæ Sedi parere, ex privilegiis ſibi conceſſis. Judex pronunciavit monaſterium Epiſcopo proprio eſſe ſubjectum; cùmque adhuc monaſterium intenderet ſe liberum eſſe virtute privilegii, quod procurator monaſterii in judicio non exhibuerat, Innocentius III. decrevit, audiendum non eſſe, nec ſententiam eſſe retractandam virtute privilegii non exhibiti: igitur quia Eccleſia non reſtituitur adverſus omiſſam privilegii editionem, ut in eadem ſpecie docetur *in cap.* 2. *hoc tit.* Cui difficultati, ut ſatisfiat, ſciendum eſt, magnum diſcrimen verſari inter ſpeciem textus *in c.* 2. *& in d. c. ſuborta*: nam *in d. c.* 2. procurator allegavit ſæpe ſæpius Clementis, & Gregorii privilegium; non tamen illud per negligentiam edidit; unde ex editione omiſſa monaſterium læſum fuit, & ideò reſtituitur: at verò *in d. c. ſuborta*, procurator neque edidit, nec allegavit ullum privilegium, ſed potiùs poſt ſententiam, & rem judicatam intendebat privilegium noviter repertum exhibere, & ſententiam retractare; quod admitti non poteſt, cùm prætextu inſtrumenti noviter reperti res judicata reſcindi non valeat, *l. admonendi* 30. *ff. de jurejur. c.* 5. ubi plura adduxi, *de tranſactionibus*, Parexa *de inſtrum. edit. tom.* 1. *tit.* 2. *reſ.* 6. at verò *in hoc c.* 2. non novum privilegium proponebatur, ſed tantùm jam in judicio allegatum edebatur, quo caſu reſtitutio dari poteſt.

11 Exponitur c. cum olim, de privil. Secundò adverſatur textus *in c. cum olim* 14. *verſiculo nos igitur*, *de privilegiis*, in illis verbis: *Sed etiam exprimebant jus noſtrum, & Eccleſiæ Rom. juſtitiam turbantur.* Ubi cùm eadem ſpecies proponatur, ac *in c.* 2. *&* 3. *hoc tit.* ſupponitur, ideò monaſterio indulgeri reſtitutionem beneficii ad exhibendum privilegium exemptionis, quia jus R. Eccleſiæ lædebatur: igitur ſi tantùm jus monaſterii læderetur, reſtitutio illi non concederetur ad edendum privilegium. Cui difficultati reſpondendum eſt, ea verba non continere rationem principalem, & impulſivam ipſius deciſionis, ſed tantùm coadjuvantem, ut ſimiliter *in c.* 2. exprimitur, etiamſi enim non læderetur in ea ſpecie Rom. Eccleſia, monaſterio concederetur reſtitutio, quia utitur jure minoris, ut ſup. *in c.* 1. *hoc tit.* probavi.

C A P U T VIII.

a Gregorius IX.

Conſtitutus in noſtra præſentia Magiſter Guill. pro ſe, ac fratre *b* ſuo I. Canonico *c* Parroſnen. exhibita *d* nobis petitione monſtravit, quod eis minori conſtitutis ætate, ac eorum matre (cujus *e* ſucceſſores exiſtunt) rebus humanis exempta, quondam G. pater ipſorum quaſdam poſſeſſiones *f* utrique communes quibuſdam vendidit pro quadam pecuniæ quantitate, ac (ut hujuſmodi venditio robur *g* firmitatis haberet) *h* emancipavit eoſdem, & fecit eos contractui *i* conſentire. Quare ſupplicavit, ut vel venditionem eamdem mandaremus nuntiari *l* nullam: vel cùm adhuc exiſtant intra *m* tempus ad obtinendum beneficium in integrum reſtitutionis indultum, & intra *n* annum & diem à tempore contractus, ipſis tanquam proximioribus competeret ſuper illa portione jus offerendi empro-

ribus

ribus pretium, juxta municipii Parroſinen. conſoetudinem approbatam, qood hactenus omiſerunt, dignaremur eis ſuper utroque (cùm in hoc non modicum læſi noſcantur, & emptoribus portionis ejuſdem, vel eorum ſucceſſoribus pretium ſint offerre o parati) per idem beneficiom ſubvenire. Quocirca mandamus quateous ſi præmiſſa inveneritis veritate ſubnixa, ut vel venditionem prædictam, quoad partem ex ſucceſſione materna ipſos contingentem, nollam nuntiare curetis, ſi in ea debita juris ſolemnitas eſt omiſſa: vel ſi forſitan intervenerit, & eos læſos eſſe p conſtiterit, tam ſuper ea, quàm ſuper reſidua portione, dum tamen quod offerunt, duxerint faciendum, auctoritate noſtra in integrum reſtituere ſtudeatis.

N O T Æ.

1 a *GRegorius IX.*) Non conſtat, cui reſcripſerit io præſenti: quod frequenter contingit in ejus deciſionibus; & cùm ejus epiſtolarum regeſtra non habeamus, ſuppleri non poteſt præſens inſcriptio. Ex hac tamen Gregorii decretali apertè deducitur, conſuetodinem retractum permittentem, ſeu ioducentem, apud varias gentes introductam, & probatam eſſe à jure canonico; & ſic ea ligari clericos, eccleſiaſticaſque perſonas, ut jam notavit Marinis *lib.* 1. *reſol. cap.* 55. *per totum*.

2 b *Fratre ſuo.*) Conjunctam perſonam pro conjuncta, abſque mandato in judicio admitti, probavi ſuprà *in cap.* 1. *de procurat.* hoc tamen limitatur in oegotiis, quæ ſpeciale exigunt mandatum, in quibus abſque eo nec conjuncta perſona admittitur, *l. patre* 27. *ff. de minor. l. non ſolùm, ff. ſolut. matrim. l. qui hominem, §. gener, ff. de ſolut. l. qui alienam, §. quamquam, ff. de negotiis geſtis, l. filius, C. de pactis*, quia in eis etiam procurator cum generali mandato ad agendum, vel defendendum noo admittitur, *c. qui ad agendum* 4. *cap. qui generaliter* 5. *de procurat. lib.* 6. & ſic non poteſt parti joramentum deferre, paciſci, vel tranſigere, *c. contingit, de tranſact. l. tranſactionis, C. eod. tit. l. jurisjurandi, §.* 1. *ff. de jurejur. l. mandato* 60. *ff. de procurat.* compromiſſum facere, *c. per tuas* 9. *de arbitris*; electo crimina opponere, *Clement.* 2. *de procurat.* & alia ſimilia, quæ recenſet Joſephus Ludovicus *concl.* 30. *num.* 7. inter quæ refertur reſtitutio in iutegrum, quæ peti nequit abſque ſpeciali mandato, *cap. coram, cap. ſuſcitata, hoc tit. l. unica, C. eodem, l. illud* 26. *§. ſi talis, ff. de minor.* Uode meritò quærunt repetentes io præſenti, quomodo frater pro fratre abſque ſpeciali maodato poſſet beneficium reſtitutionis petere. Et communiter reſpondetur, fratrem potuiſſe impetrare reſtitutionem pro fratre, quia conſors ejuſdem litis ſine mandato etiam pro conſorte admittitur, *Clement. Religioſus, de procurat.* Verùm hæc ſolutio oon placet: tum quia conſors litis admittitur pro conſorte, lite conteſtata, *l.* 2. *C. de conſortibus ejuſdem litis*; quia cauſa eſt connexa, *l. planè* 3. *ff. familiæ erciſc.* & præſumitur abſeotis voluntas poſt litis conteſtationem. Oſualdus *lib.* 18. *comment. Donelli, cap.* 14. *littera O*. Tum etiam, quia conſors litis pro conſorte oon admittitur io his, quæ exigunt ſpeciale mandatum, ſicut nec conjuncta perſona pro conjuocta admittitur, ut proximè probavi; quare ea ſolutiooe omiſſa veram interpretationem adduxi *in cap.* 7. *hoc tit.*

3 c *Parroſinen.*) Gloſſa margioalis legit *Paronen.* vel *Perenen.* Dadinus Alteſſerra *lib.* 2. *de Ducibus, cap.* 3. legit *Paronenſis*, & ait eſſe municipium hujus nominis in pago Veromanduorum, ubi invaluerat conſuetudo retractus gentilitii. Verùm cùm in præſenti referatur, Joannem fratrem Magiſtri Guillemi fuiſſe canonicum Parroſin. & io ipſo municipio nulla fuerit Eccleſia Cathedralis, retineri oon poteſt ulla ex prædictis litteris: quare legendum credo, *Peruſienſis*. Peruſia enim antiquiſſima valdè Italiæ urbs eſt, unaque ex duodecim Etruriæ Proviociæ principalibus civitatibus, cujus originem, & amplitudinem refert Ughellius *to.* 1. *Italiæ ſacræ, fol.* 72. fortunam, ſive proſperam, ſive adverſam Populi Romani ſecuta eſt, donec à Totila ſæviſſimo Gothorum Rege per ſeptenne obſidium capta, atque deleta, longiſſimam ſuſtinuit ſervitutem. Narſetes deinde Juſtiniani Dux eam recuperavit, ſed poſtea Longobardi Peruſiam ſubjugarunt, donec Carolus Magnus Deſiderio poſtremo illorum Rege in ſervitutem abducto, eam in libertatem aſſeruit: tandem ex largitate Ludovici Pii, & Caroli filii, Peruſia ad Romanam Eccleſiam ſpectare cœpit, hactenuſq; ſuave eccleſiaſticum jugom Peruſini experiuotur, ut refert Ughellius *ubi ſuprà*.

4 d *Nobis.*) Sed meritò quæritur ab Interpretibus, quare in præſenti caſu io integrum reſtitutio petita fuiſſet coram Rom. Pontifice, cùm reus laicus eſſet? Et aliqui affirmant in præſenti oppido Parroſin. fuiſſe conſuetudinem præſcriptam, ut clericus etiam actor poſſet convenire reum laicum coram judice eccleſiaſtico. Ita docuerunt Covarr. *lib.* 1. *variar. c.* 4. *n.* 2. Barboſa *in lege Hæres, §. proinde, nu.* 31. *de judiciis*, Parladorius *differentia* 9. *§.* 3. *n.* 8. Aliter Giurba *deciſ.* 55. exiſtimat; quoad jus retractus retrahentem haberi pro reo; & ita clericum retrahentem in præſenti caſu rectè coram judice eccleſiaſtico laicum in jus vocaſſe. Verùm ipſom rectè refellit Mariois *lib.* 1. *reſ. c.* 44. Quibus ſolutionibus omiſſis, vera petenda eſt ex proximè traditis: nam cùm Peruſina civitas pareret R. Pontifici, tam quoad ſpiritualia, quàm qooad temporalia; ideò Canooicus Peruſinus potuit, & debuit coram R. Pontifice contra laicum io iotegrum reſtitutionem petere: docuerunt, etſi noo ita expoſoerint textum hunc, Carleval *lib.* 1. *de judic. tit.* 1. *diſp.* 2. *q.* 4. *à nu.* 691. & cum aliis Mariois *ubi proximè*.

e *Succeſſores.*) Sive ex teſtameoto, quia inſtituti erant; 5
ſive ab ioteſtato, ex Senatuſconſulto Orphiciano, ex quo ſuccedunt filii ab ioteſtato matribus, ſicut & matres ſuccedunt illis ex Senatuſconſulto Tertylliano, *l.* 1. *& per totum ff. & C. ad Tertyl. & Orphician.* Ad quæ Senatuſconſulta ſpectant textus *in l.* 3. *§. ſi is qui* 7. *ff. de Carbon. edicto, l. ſi mater* 11. *ff. de except. rei judic. l. ſi ejus, ff. ad Trebel. l. furioſæ* 4. *ff. de curat. fur. l. legitimi* 5. *ff. unde cognati, l. qui quot §. cùm bello, l. cum pubere* 22. *ff. de rebus dubii, l. cum à matribus, C. qui petant tut. l.* 4. *§. ſed etſi, ff. eod. tit. l. omnes* 6. *C. ad Tertyl. l. non eſt* 12. *§. ubicumque, ff. de bonorum poſſeſſ. l. infanti* 18. *C. unde liberi, l. Titia* 14. *ff. de inoffic. teſtam. l. Thais* 41. *§. Stichus, ff. de fideicommiſſ. libert. l. ult. §. ſi maritus, ff. qui petant tut. l. ſciant, C. de legitimis hæredibus, l. generaliter, ff. unde legitimi, l. fin. C. communia de ſucceſſ. l. quæcumque, C. de bonis quæ liberis, l.* 2. *C. ſi adverſus delict. l. penult. C. de ſuis, & legit. l. unica, C. de his, qui ante apert. tab. l.* 3. *§. illud, l.* 4. *C. de ſecund. nupt. l. item, §. ult. ff. de ſuis & legit. l. cum pater* 77. *§. donationis, ff. de legat.* 2. *l. Pannonius* 86. *ff. de acquirend. hæredit. l. Publia* 26. *ff. de his qui notantur infam.* Ulpianus *in fragment. tit.* 26. *§. adhibere, l.* 1. *§.* 1. *ff. de juris & facti ignor.* junctis Cujacio *in l.* 4. *column.* 3. *ff. de juſt. & jur.* Fabro *lib.* 14. *conject. cap.* 1. & *lib.* 19. *cap.* 18. Petro Greg. *lib.* 45. *ſyntag. cap.* 2. Ludovelio *ad tit. C. ad Orphic.*

f *Utrique communes.*) Adquiſitas videlicet conſtaore matrimonio, quæ ratione quæſtus conjugalis commuoicautur, *c.* 2. ubi Deo volente dicemus, *de donat. inter.*

g *Robur firmitatis.*) Omnis enim alienatio bono- 6
rum adveotitiorum patri eſt interdicta, *l.* 1. *C. de bonis maternis, l. cum non ſolum, §. ipſum, C. de bonis, quæ liberis*: docent latè Pinellus, & Lodovelius *in d. l.* 1. *C. de bonis maternis*, Galbanus *de uſufructu, c.* 4. Scipio Gentilis *de bonis maternis, cap.* 5. *&* 18. Paocirola *lib.* 2. *variar. c.* 219. Filii autem ea bona conſentiente Patre alienare poſſuot, *l. ult. §. filiis, Cod. de bonis quæ lib.* Geotilis ubi ſuprà, *cap.* 28.

h *Emacipavit.*) Coram competenti judice eos de- 7
manu dimittendo, *l. penult. & l. fin. C. de emancip. liber. l. fin. C. de adopt.* apud nos ſunt lex 93. *tit.* 18. *partit.* 3. lex 15. *tit.* 18. *p.* 4. Docent Tauriſtæ *in l.* 47. *Tauri*, Matienzo *in l.* 8. *tit.* 1. *lib.* 5. *recopil.* obi etiam Azevedus, obſoletis jam illis tribus imaginariis venditionibus ex jure Romanorum præſcriptis, de quibus io lege *liberum* 28. *l. emancipati* 36. *ff. de adopt. l. peto* 69. *§. fin. ff. de legat.* 2. *l.* 2. *C. de capitis diminut.* Gajus *lib.* 1. *Inſtit. tit.* 6. Ulpianus *in fragment. tit.* 10. *&* 23. obi Cujacius, Paulus *lib.* 2. *ſentent. tit.* 15. eas illuſtrarunt Revardus *lib.* 3. *variar. c.* 15. Caldeira *lib.* 2. *var. c.* 1. D. Joſephus de Retes *lib.* 1. *opuſc. c.* 19. *&* 21.

i *Conſentire.*) Propria voluntate, ut *in l. fidejuſſor.* 29. *§.* 1. *ff. de pignor.* noo per metum, quia tuoc veoditio non ſubſiſteret.

l *Nullam.*) Utpotè factam ſine ſolemnitate; licèt enim 8
pater etiam tanquam curator filiorum, alienet eorum prædia; Prætoris decretum deſideratur, *l. ſi pupillorum* 7. *§. ſi pater, ff. de rebus eorum, l.* 3. *C. de prædiis eorum.* Unde re-

ctè in præſenti caſu filii petebant alienationem reſcindi tanquam celebratam ſine debita ſolemnitate.

9 m *Intra tempus.*) Ideſt quadriennium; licèt enim Pandectarum tempore minoribus læſis ad impetrandum remedium reſtitutionis annus utilis aſſignaretur, computandus poſt vigeſimumquintum minoribus læſionem ſcientibus, *l. 3. §. minorem, l. intra utilem, ff. de minor. l. in honorariis, ff. de O. & A. l. ait Prætor, §. ſi conditionalis, ff. quæ in fraudem credit.* docent Cujacius *de diverſ. temp. præſcript. cap. 20. & 33. & lib. 2. obſerv. cap. 18.* Donellus *lib. 21. comment. cap. 10.* poſtea tamen Imperator Juſtinianus, ut ſubveniret ipſis minoribus læſis, pro anno utili quadriennium continuum conceſſit, quod poſt impletum vigeſimumquintum annum minoribus, ſive inſciis, ſive conſciis læſionis, currit, *l. fin. C. de temporibus in integrum reſtit.* ubi plures Auguſt. Barboſa adducit.

10 n *Intra annum & diem.*) Licèt ex conſuetudine Peruſina tantùm annus præſcriptus eſſet ad retractum gentilitium, rectè ait Gregorius, annum & diem fuiſſe aſſignatum; nam cùm ex lege, aut ſtatuto annua præſcribitor, quia non exprimitur, an dies ipſe, in quo aut contractus celebratur, aut actus peragitur, computetur in anno, ut dubium prorſus tollatur, dici ſolet intra annum, & diem. Unde cùm annus præſcribatur ad recuperandam poſſeſſionem, *in cap. 1. & 2. de eo qui mittitur*, & *in cap. cum veniſſet, eod. tit.* dicitur aſſignari diem, & annum: ſimiliter *in cap. puella 20. qu. 2.* annus præfinitur, & in ipſa ſpecie *in c. 2. de regul.* annus & dies aſſignantur: obſervavit Gothofredus *in lege ubi lex 101. ff. de R. I.* & in terminis præſentis deciſionis Tiraq. *de retractu lign. gloſ. 11. §. 1. n. 63.*

11 o *Offerre parati.*) Qui enim petunt retractum rei venditæ, debent priùs pretium refundere. Tiraquel. *de retract. gloſ. 16. §. 1.* imò non ſolùm pretium, verùm & meliorationes factas ab emptore tenentur reſtituere. Seſſe *tom. 4. deciſ. 410.* Corraſius *lib. 3. miſcell. cap. 3. num. 6.* ſi autem emptor pretium injuſtum præſtitit, non teneri eum, qui retractum petit, niſi juſtum ſolvere, probat Marinis *alleg. 82.*

p *Conſtiterit.*) Ut reſtitutio in integrum minori concedatur, ſive adversùs omiſſum retractum, ſive pactum de retrovendendo, debet ante omnia læſio probari, ut probat latè D. Joannes de Larrea *deciſ. 79. Granat. per tot.*

COMMENTARIUM.

12 Concluſio probatur. EX præſenti Gregorii deciſione ſequens communiter deducitur aſſertio: *Minor læſus in retractu omiſſo reſtituitur adversùs venditionem prædii majorum ſuorum.* Ab ſpecie probat eam textus *in l. ſi in emptione 35. ff. de minor.* generaliter autem minores læſos in contractu venditionis beneficio reſtitutionis juvari, probant textus *in lege ait Prætor 7. §. 1. & 8. l. patri, §. prædium, l. verum 11. §. 1. l. intra 39. §. 1. l. tutor 47. §. item, l. ſi rer 49. ff. de minoribus, l. 1. C. ſi adverſus venditionem, l. 4. & 7. C. de prædiis minorum.* Illuſtrant Tiraquellus *de retractu, gloſ. 2. num. 4.* A Faber *in ſuo Codice, de reſtit. minor. diffinit. 10. cap. translatio, deciſ. 57. num. 52.* Hermoſilla *in l. 4. tit. 5. part. 5. gloſ. 12. n. 9.* Fontanella *deciſ. 47. nu. 16.* Olea *de ceſſione jurium, tit. 3. q. 2.* Matienzo *in l. 7. gloſ. 1. nu. 2. tit. 1. lib. 5. recopil.* Azevedus *in d. l. 7.* A Gomez *in l. 70. Tauri, n. 3.* Corraſius *lib. 3. miſcell. c. 3.* Hothomanus *conſil. 25.* Bocerus *claſſ. 3. diſput. 22. theſi 1.* Caniſius in hoc textu, Zypæus *lib. 1. de juriſd. c. 31.* D. Joannes de Larrea *deciſ. 70. n. 3.* Giurba *deciſ. 78. n. 6.* Gibalinus *de negot. tom. 2. lib. 4. c. 6. art. 5.* Alteſſerra *lib. 3. rer. Aquit. cap. 8.*

13 Impugnatur tradita aſſertio. Sed adversùs hanc aſſertionem pro dubitandi ratione ita inſurgo: Prædium, quantumvis majorum, ſemel venditum juſto pretio, amplius à conſanguineo jure repeti non valet, *l. 1. Cod. communi divid.* ibi: *Frater tuus ſi ſolum portionem prædii ad ſe pertinentem diſtraxit, venditionem revocari non oportet.* Et *l. portionem, C. communia rerum alien.* ibi: *Portionem quidem tuam militantis frater tuus alienare non potuit; ejus autem partem pretio ſoluto tibi reſtitui poſtulare, nec militari gravitati convenit.* Unde jus retractus ab Imperatoribus ſublatum eſſe, teſtatur Cujacius *ad titulum C. de contrahenda emptione*, & conſtat ex lege *dudum 14. C. eodem tit.* quæ eſt lex 4. *C. Theodoſ. eod. tit.* ubi notavit Gothofred. igitur contra jus petebant filii in præſenti ſpecie ſibi reſtitui prædia à patre alienata, præcipuè cum pater ipſorum ea vendidiſſet, *l. Æmilius 38. ff. de minor.* ibi. *Putabam non bene judicatum, quòd pater ejus, non ipſa contraxerat.* Et *l. 2. C. ſi adverſus vendit. pignoris, l. ſi in poteſtate, C. Gregor. de patria poteſt.* Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam minores adverſus eos contractus per hoc beneficium admitti valent, ex quibus læſi ſunt, ut ſæpè ſæpius in hoc titulo probavi; ſed in præſenti ſpecie minores læſi non erant in pretio rei venditæ; tantùm enim affectionem ad prædia allegabant, quæ non attenditur, nec conſideratur, *l. cùm de ſervis, finali, §. 2. de operis ſervorum*; ut in æſtimatione rerum hæreditariarum, *l. pretio 75. ff. ad legem Falcidiam*; in actione ad exhibendum, quæ datur ei, cujus intereſt, *l. penult. ff. ad exhibendum*; & in pœna legis Aquiliæ, ubi æſtimatur quod intereſt ex affectione, veluti ſi ſervum dominus diligebat, *l. ſi ſervus 33. ff. ad l. Aquiliam*: igitur ex eo ſolùm, quod minores habeant affectionem ad prædia majorum, non debent reſtitui in integrum adverſus venditionem ritè perfectam. Augetur ſecundò hæc difficultas; nam filii non debent improbare factum patris, *l. cum à matre, C. de R. V.* cùm ipſe pater ejus auctor contra illud venire non poſſit, *l. poſt mortem, ff. de adoptionibus*; nec rem ipſe retrahere poterat: igitur nec filii, ut ejus hæredes, poſſunt impugnando factum patris retrahere prædia à patre alienata.

Hac difficultate ita fulcita minimè obſtante, vera eſt præſens Gregorii IX. deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, erga paternas, avitaſque poſſeſſiones juſtam quamdam dari affectionem, quam etiam majores habuerunt, ut in domo, in qua pater defecit, vel ipſe crevit, vel majorum imagines, aut non videre fixas, aut revulſas videre; ſatis lugubre eſſet: verba ſunt Imperatoris Conſtantini *in lege lex 22. verſic. Ne verò, C. de adminiſtr. tut.* ubi mentio fit imaginum, quas veteres in ſuis domibus collocabant, tum ut generis nobilitas innoteſceret, Tacitus *lib. 2. annalium*, ibi: *Plenam imaginibus domum oſtentat.* Seneca *lib. 3. de benef. cap. 28.* tum ut earum inſpectione omnes poſteri ad gloriam anteceſſorum invitarentur, calcariaque adderent, ut ait Valer. Max. *lib. 5. c. 8. in fine.* Iſtarum imaginum mentio fit *in lege quæſitum 12. §. Papinianus 23. ff. de inſtrum. leg. l. ſtatuæ 245. ff. de V. S.* ubi plura Gentilis, & Foroerius, Roſinus *lib. 1. antiquit. c. 19.* ubi Demſterus, Carolus Sigonius *lib. 2. de antiquo jure Rom. c. 20.* Lipſius *lib. 1. elect. c. 29.* Gutherus *de jure manium, lib. 1. c. 22.* Torturetus *de nobilit. lib. 1. c. 10.* Hæc igitur naturalis affectio edocet, non facilè permittendum, ut homines majorum prædiis, laribus, vel ſepulchris priventur, *l. in fundo 38. ff. de R. V. l. libertus 35. ff. de bonis libert. l. 14. C. de contrahenda emptione, l. qui officii, ff. eod. tit. l. milites, ff. de re militari.* Plinius *lib. 2. c. 15.* ibi: *Me prædia materna parum commodè tractant; delectant tamen, ut materna.* Et *lib. 7. cap. 11.* ibi: *Ego illi ex prædiis meis, quod vellet, & quantum vellet, obtuli, exceptis paternis, maternisque; his enim cedere, nec Corelliæ quidem poſſum.* Quintilianus *declam. 298. Ducimus quemdam adversùs ipſas terras conſuetudine affectum: non vendes tu agellum meum, non paternos, avitoſque cineres & oſſa alicui pretio cœnæ unius addices.* Et *declam. 337.* ibi: *Penates illos in quibus natus ſum, qui mihi quotidiana adhuc imagine verſantur ante oculos.* Cicero *lib. 2. de legibus, in principio*, ibi: *Me alia cauſa delectat, quæ te non attingit; quia ſi verum dicemus, hæc eſt mea, & hujus fratris mei germana patria; hic enim orti ſtirpe antiquiſſima ſumus, hic ſacra, hic genus, hic majorum multa veſtigia.* Sidonius *lib. 3. epiſt. 3.* ibi: *Omitto alia communia quidem, ſed quæ non mediocria charitatis incitamenta ſunt, iſtius tibi ceſpitis reptatas glebas.* Et *epiſt. 5.* ubi notavit Savarus. Sic etiam Caſſiodorus *lib. 1. var. c. 21.* pulchrè hunc affectum ita deſcribit: *Aves ipſæ per aera vagantes proprios nidos amant. Erratiles feræ ad cubilia dumoſa feſtinant. Voluptuoſi piſces campos liquidos tranſeuntes, cavernas ſuas ſtudioſa indagatione perquirunt.* Ex quibus profluit, ut apud Lacedæmonios, teſte Heraclide; apud Locros, teſte Ariſtotele *lib. 2. polit. c. 5.* imò & apud Romanos, hæreditaria, ac gentilitia majorum prædia vendere turpiſſimum, fœdiſſimumque judicaretur: itaque Athenæus *lib. 4. Dipnoſoph.* pœna dignos eſſe ſcribit eos, qui poſſeſſiones à patribus relictas obligarunt: & Prudentius *hymno in B. Laurentium*, hæc omnia his verſibus complectitur:

Addicta avorum prædia
Fœdis ſub auctionibus
Succeſſor exhæres gemit.

Et Horatius *lib. 1. ſatyr. 2. verſu 62.*

Rem patris obligare malum eſt ubicumque.

Tibullus *lib. 1. elegia 4.*

Quin etiam ſedes jubeat ſi vendere avitas,

Ite

14 De origine retractus.

Ite ſub Imperium, ſub titulumque lares.

Similiter Ovidius conquerens ſe de amicæ avaritia, inquit.

Illud eſt, illud habet, nec ea contenta rapina eſt,
Sub titulum ob lares nos miſit venditionis.

Quare hortatur Cicero Trebatium ſuum, ne paternas poſſeſſiones vendat: & notatur Brutus apud ipſum *lib. 2. de Oratore, & in oratione pro Cluent.* quòd paterna bona mancipaſſet. Unde etiam patrimonii decoctores lege Roſcia inter quatuordecim ordines ſedere prohibebantur, & ex Græcorum inſtitutis infames erant, ut teſtantur Diogenes Laertius *de vitis Philoſophorum, in vita Solonis*; & Quintilianus *lib.3. inſtit. c. ult.* facit etiam illa interdictionis formula apud Romanos circa prodigos uſitata, quam refert Paulus *lib.3. ſentent. tit.4. Quando tua bona paterna, habitaque nequitia tua diſperdis*. Ubi rectè notavit Cujacius pro *habita*, legendum eſſe *avita*: quo modo reſtituendus etiam eſt locus D. Hieronymi *in epiſt. ad Demetriadem*, de ſervanda virginitate, ibi: *Quem tunc habitas vendere dicitur poſſeſſiones*. Ubi legendum eſt avitas, plura tradunt Robertus *lib. 3. rerum judic. c.17.* Corraſius *lib.3. miſcell. c. 3.* Leotardus *de uſuris, q. 77. num.49.* Zypeus *lib.1. conſult. 5.* ex illa etiam affectione erga gentilitia prædia, & majorum poſſeſſiones fluxit frequens illa in legatis, fideicommiſſis, & donationibus clauſula, *Ne prædium de familia exeat*, de qua *in lege filius 114. §. Divi, ff. de legat. 1. l. peto 69. §. fratre 3. l. cùm pater 77. §. 11. 15. 27. & 28.* cum lege ſequenti, *§. 3. l. Lucius 88. §. Lucius 6.* & *§. inſtituto 15. ff. de legatis 2. l. pater 38. §. 1. cum §§. ſequentibus, l. is qui 94. ff. de legatis 3. l. libertis 108. ff. de condit. & demonſtr. l. ult. §. 1. C. de V. S. novella 119. Juſtin. c. fin. & 159. in princip.* Plura Pichardus *in lecturis de legatis, c.15.* Valentia *tom. 9. illuſtr. tract. ult. de legatis, c.1. & 2.* Molina *de primog. lib.1. cap. 2.* Hinc etiam provenit, ut quamvis regulariter qui Magiſtratum in provincia gerit, aut militiæ nomen dedit, prædia in ea provincia comparare non poſſit; tamen ſi paterna diſtrahantur, redimere non prohibetur, *l. qui officium 62. ff. de contrahend. empt. l. militis 9. ff. de re milit. l. Princeps, C. Theodoſ. de his, qui admittuntur.* Illuſtrat Fornerius *lib. 5. rerum quotid. cap. 23.*

15 *De jure retractus.*

Deinde ex hac affectione provenit jus, quod Græci jus protomiſeos appellant; nos verò retractum gentilitium dicimus, quod omni jure, divino videlicet, civili, canonico, & regio ſtatutum, variiſque gentium uſibus approbatum reperitur. Jure enim divino ita cavebatur Levitici c. 25. *Si attenuatur frater tuus vendiderit poſſeſſiunculam ſuam, & voluerit propinquus ejus, poteſt redimere quod ille vendiderat.* Et Jeremiæ *c. 37.* legitur: *Poſſide agrum meum, qui eſt in Anathot, in terra Beniamin, quia tibi competit hæreditas, & tu propinquus es, ut poſſideas.* Et *Ruth. c.4.* habetur: *Partem agri fratris noſtri Elimelech vendit Noemi, quæ reſervata eſt de regione Moabitide: quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis ſedentibus, & majoribus natu de populo meo: ſi vis poſſidere jure propinquitatis, eme, & poſſide.* Obſervavit Lælius Mancinus *lib. 1. de triplici juris collat. c. 130.* Ut ad jus civile perveniamus, ſciendum eſt, Pandectarum jure hoc jus retractus cognitum non fuiſſe, nec inter agnatos, ſocios, ſeu conſortes ejuſdem rei, *l. 3. C. de communium rerum alienat.* ibi: *Falsò tibi perſuaſum eſt, communis prædii portionem pro indiviſo, antequam communi dividundo judicium dictetur, tantum ſocio, non etiam extraneo poſſe diſtrahi*, Plinius *lib.7. ep. 11. Supereſt, ut cohæredes æquo animo ferant ſeparatim me vendidiſſe, quod mihi licuit omninò vendere.* Quo pertinet lex 26. *ff. de regulis juris*, juncto Gothofredo *ibi*, & *in l. 14. C. de contrahenda emptione*: quare ſi credimus ipſi *in d. l. 5.* jus hoc cœpit à Conſtantino in lege *dudum 14. C. de contrahenda emptione*; à quo tempore conſocii jus hoc uſitatum legimus: ad quod jus referendus eſt Symmachus *lib. 9. epiſt. 27.* in illis verbis: *Symmachus Leoni: Opto quidem, te in tantum copiis pecuniæ familiaris affluere, ut poſſis optima prædia comparare. Sed mallem te ſine amicorum noxa atque injuria oculum ac deſiderium novis emptionibus admovere. Nam ego Poſtumianenſem rem jure optimo, ſine ulla mentione conſortii tui ab antiquiſſimo poſſeſſore mercatus, tunc primùm tua admonitione convenior, ut propè jam inveterata poſſeſſione decedam. Cujus pretium non ejus mediocritatis eſt, ut emiſſe delectet; adeo ut cum poſſim tibi legibus obviare, & deſiderio ejus, cujus res aguntur, obſiſtere, copiam tamen facio, ut quod argenti dedimus venditori, id homini meo Euſcio, cui ſumma comperta eſt, digneris expendere: ſi tamen præoptas noſtra mercari, quàm tua nexu obligationis ſolvere.* Et ita jure etiam novo civili hoc jus admiſſum fuit, non ſolùm in propinquis, & agnatis, verùm & vicaneis, *l. 1. C. non licere habitatoribus, lib. 11.* poſtea tamen ſublatum fuit hoc jus protomiſeos in lege *dudum 14. C. de contrahenda emptione, l. 6. C. Theodoſ. eod. tit. l. 3. C. communium rerum alien.* tandem reſtitutum fuit novella 5. Juſtiniani, novella R. Senioris, *c. 3.* conſtitutione Friderici de jure protomiſeos: notarunt Cujacius *ad tit. C. de contrahenda empt.* P. Gregor. *lib. 26. ſyntagm. c. 1.* Jure etiam Pontificio hoc jus retractus admiſſum eſſe, ſatis conſtat ex præſenti deciſione. Tandem jure noſtro Hiſpano hoc jus ſtatutum reperitur *in lege 13. tit. 10. lib. 3. fori, l. 6. & 7. tit. 7. lib. 5. ordin. l. 230. ſtyli, l. 56. tit. 5. p. 5. l. 20. Tauri, l. 7. tit. 11. lib. 5. recopil.* quas latè illuſtrant, & in praxi varias & quotidianas controverſias, quæ circa hoc jus retractus evenire ſolent, reſolvunt Tauriſtæ *in d. l. 70. Tauri*, Matienzo & Azevedo *in d. l. 7. recopil.* Vela *lib. 1. diſſert. 37. n. 35.* Olea *de ceſſione jurium, tit. 3. q. 2.* noſter D. Joannes de Larrea *alleg. 45. & 120.* & *deciſ. 70. & 79.* qui uſum hujus retractus apud varias nationes fuiſſe illuſtrat, & probat Tiraquell. *de retractu, in præfatione* Chriſtineus *tom. 1. deciſ. 174. & 281. & 302. & 374.* Marinis *alleg. 127.* Nicolaus Vander *ſingul. 91.*

Ex his apparet ratio præſentis deciſionis; cum enim jus retractus competat filiis alienantis bona, & aliis conſanguineis ad retrahenda prædia ab eo vendita, propter naturalem affectionem erga majorum poſſeſſiones: rectè decrevit Gregorius IX. minorem reſtituendum eſſe adversùs venditionem poſſeſſionis maternæ à patre celebrata, cùm læſio in ea daretur; ſiquidem poſſeſſio majorum erat, ne contra naturalem affectionem, quam erga poſſeſſionem illam habebat, minor privatus maneret. Cùm enim minor reſtituatur, non ſolùm adverſus id, quod amiſit, verùm & quod omiſit, ſi in eo ſe læſum fuiſſe probaverit; ideò rectè Gregorius in præſenti decrevit, ut ſi minores probaverint ſe læſos in prædicta venditione, aut in omiſſione petitionis retractus, poſſe eos beneficio reſtitutionis impetrato venditionem reſcindere, ac res ipſas alienatas repetere: docent Vivianus, & Caniſius *in præſenti*. Hodie tamen poſt legem 8. *tit. 11. lib. 5. recopil.* non dari reſtitutionem adversùs lapſum temporis ad petendum retractum aſſignati, reſolvit Silva *reſponſ. 11. n. 40.* 16 *Traditur ratio decidendi.*

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà perpenſa; nam ut ſuprà dixi, jure civili attento, non omni tempore jus retractus, ſeu protomiſeos, permiſſum fuit, ſed aliquando ſublatum, poſtea verò permiſſum. Nec obſtat in præſenti ſpecie, patrem, non filios minores, poſſeſſionem vendidiſſe; nam filii venditioni à patre factæ conſenſerunt, & tunc adhuc propter jus retractus reſcindere poterant ipſam venditionem, *d. l. ſi in emptione 39. ff. de minoribus*. Nec augmentum difficultatis refragatur deductum ex eo, quod in æſtimandis ſervorum operibus, & damnis datis, ex lege Aquilia non habeatur ratio affectionis, ut probat D. Joannes Suarez *lib. 2. ad legem Aquil. c. 4.* nam plurimi intereſt, utrum agamus in judicio ad jus noſtrum perſequendum, & ne quidquam depereat, ſive ut res proprias recuperemus; aut agamus de ipſarum rerum æſtimatione. Primo caſu cùm non agamus de ipſa rei æſtimatione, ſed tantùm de eo, quod intereſt jus noſtrum illæſum habere, ut in hoc textu, & in lege *libertus 36. ff. de bonis libert. l. pater 71. ff. de evict.* affectionis ratio habetur, quaſi noſtra interſit; & nobis eo prætextu maximè in judiciis bonæ fidei datur actio affectus explorandi gratia, *l. cum ſervus 54. ff. mandati, l. 7. de ſervis exportandis*. Nam lucrum nullum majoris æſtimationis eſt; quàm ut deſiderium, ſive animi noſtri expleatur affectio, ſi modò talis affectio fuerit pii animi, & benevoli, qualis eſt erga poſſeſſiones parentum, & agnatorum gentilitia prædia, ut in præſenti ſpecie eſt. Secundo verò caſu, quando agitur de ipſarum rerum æſtimatione, nec in bonæ fidei, nec in ſtricti juris judiciis, & contractibus ex affectu augetur æſtimatio rei, ut in auctoritatibus pro augmento difficultatis adductis; nam pretium cujuslibet rei non ex affectione privatorum, & ſingulorum utilitate, ſed ex uſu communi, & fori tritura fit, *d. l. pretia 63. ff. ad legem Falc.* notarunt Cujacius *lib. 27. qq. Papin. d. l. 54. ff. mandati*, Alciatus *in tract. de eo quod intereſt, cap. 6. num. 13.* Ferrerus *ad titulum C. de eo quod intereſt*. Nec ultimum augmentum difficultatis adverſatur, quia reſpondetur, filios in præſenti ſpecie retrahendo poſſeſſiones à patre venditas, non videri ex eo impugnare factum patris, ſed potiùs illud approbare; non enim illas retrahunt tanquam hæredes, ſed tanquam proximiores conſanguinei ex conſuetudine Peruſinenſi, quod facere poterant, argumento textus *in lege finali, C. de evict. l.* 17 *Diſſolvitur difficultas adducta.*

rem alienam 41. *ff. de pignorat. act.* ubi probatur, quod in re hæredis à defuncto pignorata non tenetur ipſe ſtare obligationi, nec ideò ſacto defuncti contradicere, imò potiùs eum uti, rem vendicando, auctoritate legis improbantis obligationem rei alienæ, ut docent Duarenus *lib.2. diſput. c.4.* Pinellus *in l.1. C. de bonis maternis, 3. p. n. 83.* inde jure optimo poterant filii in præſenti ſpecie admitti ad retractum rei venditæ à patre: docent Tiraquellus *de retract. tit. 1. §. 1. gloſſa 9. nu. 51.* Pinel. *ubi ſuprà, n. 99. verſic. 2. facit*, Ciſuentes *in l. 70. Tauri, quæſt.* 20. Ant. Gomez, Montalvo, & alii, quos refert, & ſequitur Matienzo *in lege 7. tit. 11. lib. 5. recopil. gloſſa 1. nu. 68.*

18 Ex ſuprà traditis lucem accipit Ulpianus *in l. 1. §. & alius 15. ff. ſi quid in fraud. patroni*, ubi quæritur, an patronus poſſit reſcindere actione Faviana, vel Calviſiana venditionem poſſeſſionis à liberto juſto pretio factam, quoniam ejus intereſt, non eſſe alienatam propter affectionem; ſiquidem in ea fuerat ipſe patronus educatus, vel parentes ſepulti? Et ait Ulpianus, nullo modo patronum audiendum eſſe, quia fraus liberti in damno pecuniario æſtimatur. Igitur patrono non datur actio Faviana ad reſcindendam poſſeſſionem majorum rerum, quia in eis tantùm ratio affectionis, non damni pecuniarii attenditur. Similiter ergo in præſenti caſu non debebat minoribus concedi in integrum reſtitutio, cùm nullo damno pecuniario afficerentur, ſed tantùm ratione affectionis. Sed huic difficultati facilè ſatisfieri poteſt, ſi obſervemus Favianam actionem tantùm habere locum, quando alienatio rei fuit à libero facta in fraudem portionis patrono debitæ. Cùm ergo in ea ſpecie nullum damnum pecuniarium patiatur patronus ratione poſſeſſionis juſto pretio venditæ, imò pars debita patrono, æſtimatis liberti bonis juſto pretio, illæſa remaneret; ideò non auditur patronus intendens reſcindere venditionem juſto pretio factam tantùm ob affectionem: at verò in hoc textu datur minori reſtitutio adversùs emptorem poſſeſſionum, erga quas juſtam affectionem habebat, quia negari non poteſt, ipſum læſum fuiſſe in lapſu termini ad retrahendas ipſas poſſeſſiones à patre venditas conceſſi.

Exponitur l. 1. § & alius, ff. ſi quid in fraudem.

C A P U T IX.

a Idem.

CAuſa reſtitutionis in integrum coram judicibus ordinariis adminiſtrationem habentibus, vel delegatis ab eis tractari poterit, & finiri, ſive hoc ipſis delegatis ſpecialiter demandatum fuerit, ſive in commiſſo eis negotio contingat incidere hujuſmodi quæſtionem. Delegati verò ab ordinariis, qui adminiſtrationem non habent, ſed tantummodo facultatem judicandi; ſeu arbitri, de hac cauſa cognoſcere nequeunt, niſi coram eis mota fuerit incidenter. In *b* matrimoniali quoque cauſa, *c* liberali, vel *d* criminali, cum majores judices exigant, arbiter nequit aſſumi.

N O T Æ.

1 a IDem.) In hoc textu proponitur, imò & exponitur juxta communem interpretum ſententiam, textus *in lege finali, C. ubi & apud quem reſtitutio in integrum petatur*, uſque ad illa verba, *in matrimoniali*. Et ut tam deciſionem Imperatoris Juſtiniani, quàm noſtri Gregorii in præſenti percipiamus, ſciendum eſt, quod jure Digeſtorum attento, licèt omnes Magiſtratus reſtitutionem concedere poſſint, *l. omnes 3. ff. de in integrum reſtit. l. in cauſæ 17. §. fin. ff. de minoribus*, *l. Pannonius, ff. de acquirenda hæredit.* juxta vulgarem lectutam, quam defendit D. Joſephus de Retes *tom. 2. opuſc. lib. 5. c. 3.* tamen ex edicto de minoribus tantùm Magiſtratus Populi R. reſtituere valebant, non verò municipales; qui licèt mixtum imperium haberent, non tamen quæ excellentioris imperii erant, obtinebant, *l. ea quæ 26. ff. ad municip. l. metam 9. §. ſed quod Prætor, ff. de eo quod metus*, juncto Olano *lib. 4. Paralip. c. 6. n. 9.* Poſtea tamen Juſtiniani conſtitutione relata in dicta lege ultima, non ſolùm judices ordinarii juriſdictionem cum adminiſtratione habentes, verùm eorum delegati reſtitutionis hoc beneficium concedere cœperunt, non verò judices pedanei, ſeu dati, qui juriſdictionem non habent, ſed tantùm notionem. Judices etiam delegati à Principe poſſunt dare hoc beneficium, ſi ad id ſpecialiter deſignentur, aut cauſa reſtitutionis incidenter emergat; delegati verò ab ordinariis, qui adminiſtrationem non habent, reſtituere nequeunt; & ſi cauſa reſtitutionis incidat, poſſunt de ea cognoſcere; non autem ſententiam pronunciare, *d. l. ult.* ubi docuerunt Raguellius, Linglois, & Stranchius. Quando verò adverſus primam ſententiam delegati reſtituere poſſint, jam expoſui *in c. ex litteris 9. de officio deleg.* & latè examinat Carleval *de judiciis tom. 1. diſput. 7. per totam*. Arbitri etiam cùm juriſdictionem non habeant à jure, in integrum reſtituere non valent, *d. l. ult.* quam in totum confirmat Gregorius in præſenti, & probant ac illuſtrant Gentilis *lib. 1. de juriſdict. c. 32.* Caldas *in l. ſi curatorem, verbo Implorando, C. de in integrum reſtit. n. 17.* Donellus *lib. 2. comment. c. ult. littera B.* Covarr. *lib. 1. variar. c. 14.* Giphanius, Perez, & Tuldenus *in d. l. ult.* Raguellius, & Stranchius *ubi ſuprà*: licèt Duarenus *d. tit. C. ubi & apud quem*, Joannes Longovallius *in l. Imperium, 3. part. ff. de juriſdict.* exiſtimaverit, Gregorium IX. in præſenti communem Interpretum ſententiam potiùs quàm mentem ipſius Juſtiniani amplexum, & ſequutum fuiſſe.

2 b *Matrimoniali.*) Quia Gregorius in præſenti, licèt incidenter, egerat de arbitris, aſſerendo eos non poſſe reſtituere in integrum, ſtatim adjecit aliqua, quæ ad arbitrorum poteſtatem ſpectant. Et primò aſſerit, in matrimoniali cauſa compromiſſum non admitti: quod etiam docetur *in cap. fin. de tranſact. cap. fin. de reſtit. ſpol. l. 24. tit. 4. partit. 3.* Illuſtrant Covarr. *de matrim. 2. part. cap. fin. n. 6.* Sanchez *eod. tract. lib. 2. diſp. 24. nu. 1.* Petrus Gregor. *lib. 5. partitionum, tit. 4. c. 3.* Lanfrancus *de arbitris, 4. p. c. 5.* Molina *de juſtit. tom. 6. diſp. 40. num. 4.* Guttierrez *lib. 1. canonic. c. 17. num. 18.* Cauſa enim matrimonialis debet judicari, & decidi per eos, qui à jure judicandi poteſtatem habent, *c. accedentibus, de privilegiis*, Sanchez *lib. 3. de matrim. diſp. 44.* Baſilius *eod. tract. lib. 5. c. 11.* Valeron *de tranſact. tit. 3. q. 3. n. 58.* Accedit, nam ſententiæ arbitri ſtatur metu pœnæ, *c. cùm tempore, de arbitris*; ſed in cauſa matrimonii pœna promitti non debet, *c. Gemma, de ſponſ. l. Titia 134. ff. de V. O.* igitur in cauſa matrimonii compromiſſum non admittitur. Deinde quia facilè conjuges ſuper matrimonio compromiſſum facerent, ut ſic ab ejus vinculo per arbitros ſepararentur, contra illud divinum præceptum: Quod Deus conjunxit homo non ſeparet: de quo *in c. quos Deus, c. an quod 33. q. 2. cap. inter, de tranſlat. Epiſc.* Et licèt cùm datur eadem paritatis ratio, valeat argumentum de matrimonio carnali ad ſpirituale, *d. c. inter*, Everardus *in loco de matrimonio carn. ad ſpirituale*; tamen cum in hoc caſu detur diverſa ratio, poterit compromitti, tam ſuper matrimonio ſpirituali contracto, *c. niſi, c. ex parte, de arbitris, c. niſi, de præbendis*; quàm ſuper contrahendo, videlicet ſuper electione ad beneficium, vel dignitatem, de quo *in c. quia propter, c. ſcriptum, c. in cauſis, cap. cùm Vvintonienſis, de electione, c. ſi compromiſſum, eod. tit. in 6.* Ejus formam exponunt Julius Lavorus *de electione, c. 7. n. 23. & c. 19. n. 29.* P. G. *de electione, c. 3. n. 3.* Tamburinus *de jure Abbatum, tom. 1. diſput. 28. q. 8.* Garcia *tom. 2. polit. tract. 9. dub. 8.* & nos aliqua adduximus *in c. cauſam 3. de electione*.

c *Liberali.*) Etiam compromiſſum fieri non poteſt ſuper cauſa ſtatus, videlicet ingenuitatis, libertatis, natalium, ſeu monachatus, *l. non diſtinguemus, §. de liberali, ff. de arbitris*: docent Lanfrancus *de arbitris, part. 4. n. 10.* Donel. *lib. 17. comment. cap. 22.* Morla *in empor. tit. de juriſdict. num. 159.* Molina *d. diſput. 40. num. 3.* Cauſa enim ſtatus majores judices poſtulat, *l. fin. C. ubi cauſæ ſtatus*, id eſt judices ordinarios, ſive Prætores, ſive Præſides, ut exponit Oſualdus *ad Donel. d. cap. 22. littera K*, licèt quamplures non infimæ notæ Interpretes congeſti ab ipſo, aſſeruerint, tantùm Prætores cognoſcere potuiſſe de cauſis 3

libe-

liberalibus. Pro quibus facit Plinius relatus à Cujacio *in d. l. non diſtinguemus*, *§. Julianus*; eos tamen refellunt Oſualdus *ubi ſuprà*, Hothomannus *lib. 5. obſervat. c. 6.* quam quæſtionem altiùs proſequi inſtitutum non patitur; circa eam tamen notandi ſunt textus *in l. liberis 7. §. ſi quis, verſic. Igitur*, *l. in obſcuro 41. §. 1. ff. de liber. cauſa*, *l. neque 36. §. fin. ff. de fideicommiſſ. libert. l. ſervus 34. §. 1. ff. de ſtatu liberis*, *l. 4. ff. ſi ingenuus liber eſſet*, *l. 1. C. ne de ſtatu defunctor. l. 1. l. cùm ſtatus 15. C. de ordine cognit. l. 2. C. de pedaneis judic. l. 2. C. de libertis*, *l. cùm proponas 6. C. de rebus creditis*, *l. principaliter 13. C. de liber. cauſa*, *l. 1. C. de officio Prætoris*. Sed licèt primò, & principaliter arbitri de cauſis ſtatus cognoſcere non poſſint; tamen de eis incidenter cognoſcere valent, ut probatur *ex d. l. cùm proponas*, ubi fœminam ex compromiſſo liberam factam fuiſſe ſupponitur, quo modo textum illum accipit Cujacius *ibi*, & ejus auctoritate moti ita docuerunt Accurſius *ibi*, verbo *Conſulat*. Alexander *in lege quoties 6. C. de judiciis*, Oroſius *in l. 2. nu. 14. ff. de juriſdict.* Sed non rectè ea ſententia probatur *ex d. l. cùm proponas*; cùm in eo textu arbiter accipiatur pro judice pedaneo, non verò pro arbitro compromiſſario, ut Gothofredus ibi notavit. Rectiùs autem ea ſententia adſtruitur *ex lege fin. C. de tranſact.* quem expendit Morla *in empor. tit. 2. n. 159.* & illuſtrat Valeron *de tranſact. tit. 3. q. 3. n. 1.*

4 d *Criminali.*) Conſonant textus *in lege non diſtinguemus 32. §. Julianus*, *ff. de arbitris*, *l. 7. C. de Epiſcop. audientia*, *l. 4. tit. 7. lib. 1. fori Caſtel. Los que fueren por avenencia de las partes, no juzguen ningun pleyto de juſticia*. Ubi notavit Montalvo: docent Petrus Gregor. *lib. 5. partit. tit. 4. c. 3.* Mornacius, & Faber *in d. §. Julianus*, Donel. *lib. 28. comment. c. 10.* Hunnius *ad Treutl. vol. 1. theſi 5. diſput. 11. litt. G*, ubi etiam Bachovius; crimina enim, præſertim publica, pœnis à legibus ſtatutis coerceri debent: ſi autem compromiſſum ſuper eis admitteretur, reus ſolvendo pœnam in compromiſſo adjectam liberaretur à pœna corporali à jure in eo crimine ſtatuta, etiamſi arbitri eam compromiſſo imponerent. Accedit, nam non eſt ſingulis committendum, quod poteſt expediri per publicos Magiſtratus, *l. non eſt ſingulis*, *ff. de regal. jur.* ergo in cauſa criminali arbitri recipi non poſſunt. Hæc procedunt in cauſa criminali criminaliter intentata; ſi verò de crimine privato, civiliter ad pœnam pecuniariam, non ad vindictam ſanguinis, ut fieri ſolet, *l. fin. ff. de privatis delictis*, agatur, poteſt eo caſu compromiſſum admitti, *c. venientes*, *de jurejur.* nec tunc, quamvis ſit famoſum crimen, ex arbitri ſententia aliqua infamia irrogatur, *l. quid ergo 13. §. ex compromiſſo*, *ff. de his qui notantur infam.* Et ſic generaliter tenendum eſt de omni crimine, de quo licet tranſigere, juxta legem *tranſigere*, *C. de tranſact.* quam noviter illuſtrat Valeron *de tranſact. d. tit. 3. q. 5.* Similiter compromiſſum fieri poſſe, poſt Speculatorem, & Montalvum ubi proxime, docet Molina *tom. 2. de juſtit. diſput. 40. de arbitris*, *nu. 1.* Etiamſi criminalis cauſa judiciario ordine non proſequatur, ſed extraordinario, poterit ſuper ea compromiſſum admitti; quo modo accipit textum *in cap. litteras 14. de præſumpt.* Cujacius *in ejus commentario*.

C A P U T X.

Idem.

BEneficio reſtitutionis in integrum Eccleſiæ tuæ in alio denegato judicio, reſtitutio (præterquam ad appellationem omiſſam) videtur eidem Eccleſiæ poſſe denegari, niſi novis defenſionibus ad hujuſmodi ſit beneficium admittenda.

COMMENTARIUM.

1 TExtus iſte deſumptus eſt ex tribus Imperatorum conſtitutionibus compilatis ſub titulo Codicis, *Si ſæpius in integrum reſtit.* In prima ſtatuitur, reſtitutionem ſemel denegatam, amplius peti non poſſe; videlicet, quod ſi reſtitutio in integrum petita ſit, & Prætor decreverit reſtitutioni locum non eſſe, adversùs hoc Prætoris decretum non poteſt minor reſtitutionem petere: facit Paulus *lib. 1. ſentent. tit. 7. Integri reſtitutio plus quàm ſemel non eſt decernenda, ideòque cauſa cognita decernitur.* Ubi docet Cujacius, Duarenus, & Vveſembech. *ad d. tit. C. ſi ſæpius*, Donellus *lib. 21. comment. c. 12.* ubi Oſualdus *litt. O*, Morla *in empor. tit. 5. qu. ult.* Gamma *deciſ.* 320. Cabedo *deciſ.* 114. Acacius Ripol. *var. c. 5. in fine*, Barboſa *in d. l. 1.* qui varias hujus ſententiæ rationes adducunt. Prima, ut vitentur circuitus, & ambages in judicio, juxta textum *in l. dominus*, *ff. de condictione indebiti*, Clementina *Auditis*, *de reſcriptis*: & ſic finis litibus imponatur, juxta utriuſque juris votum, quod illuſtravi *in c. finem*, *de dolo & contum.* Aliam rationem aſſignat Sfortia *de in integr. reſtit. c. 16. art. 1. n. 15.* ideò videlicet reſtitutionem peti non poſſe, poſtquam denegata eſt, quia reſtitutio non competit, niſi ubi adeſt læſio, *l. nam & poſtea*, *§. ſi minor*, *ff. de minor.* Sed aut juſtè, aut injuſtè denegata fuit reſtitutio. Si juſtè, non datur læſio: ſi injuſtè, competit remedium appellationis, *d. l. 1. C. ſi ſæpius*: ideò dum adeſt remedium illud ordinarium, non debet concedi extraordinarium *in l. 2. & 3. C. eod. tit.* Exceptioque prædictæ regulæ ſtatuitur, videlicet ſi novæ cauſæ emergant poſt denegatum reſtitutionis beneficium, ut iterum peti poſſit. Docent ultra congeſtos ibi à Barboſa Salgado *de ſupplicatione*, *1. p. c. 12. n. 17.* Verùm in hanc utriuſque juris ſententiam inſurgi poteſt, tum ratione, tum auctoritate. Ratione ex eo deducta, quia facilius conceditur reſtitutio, quàm appellatio; ſiquidem reſtitutio datur in illis caſibus, in quibus denegatur appellatio, *l. unica*, juncta gloſſa ibi, *C. ſi de moment. poſſeſſ.* ſed ab eadem ſententia, & in eadem cauſa licet iterum, atque iterum appellare, *c. ſi quis in quacumque 2. q. 6. c. dilecto*, *cap. ſua 65. de appellat.* igitur etiam non ſemel, ſed iterum licebit reſtitutionem petere. Auctoritate textus *in l. etſi ſine 8. §. reſtitutus*, *ff. de minor.* ubi docetur, quod ſi minor hæreditatem ſemel repudiatam adierit, per in integrum reſtitutionem poterit iterum reſtitutionem impetrare contra aditionem: igitur in eadem cauſa ſæpè ſæpius beneficium hoc impetrari valet. Primæ difficultati reſpondendum eſt aſſerendo, quod licèt admittatur iterum appellatio in eadem cauſa, non ideò ſequitur concedendam eſſe reſtitutionem in integrum adverſus hujus beneficii denegationem; quia faciliùs denegatur remedium extraordinarium reſtitutionis, quàm ordinarium appellationis, ut contingit *in l. antiquæ*, *C. ad Vellejanum*, *c. cum veniſſent*, *de inſtit.* docent in præſenti Hoſtienſis, Joannes Andreas, & Anchar. Nec intereſt quod in caſibus, in quibus denegatur appellatio, conceditur reſtitutio; illud enim procedit, ne minor maneat indefenſus; non tamen inde ſequitur, quod faciliùs concedatur reſtitutio, quàm appellatio; nec in omnibus reſtitutio æquiparatur appellationi, ut probant Maceratus *in rubrica de officio ejus*, *n. 225.* Lancellotus *de attentatis*, *c. 18. nu. 38.* Nec etiam adverſatur textus *in d. §. reſtitutus*; nam magnum verſatur diſcrimen inter præſentem textum, & illud Pomponii reſponſum: præſens enim textus procedit cùm reſtitutio fuit denegata, & iterum petita; Pomponius verò loquitur cùm reſtitutio fuit conceſſa, & iterum in contrarium effectum impetrata; quo caſu ſæpius peti, & concedi poteſt. Ratio diſcriminis in eo conſiſtit, quia per hanc ſecundam reſtitutionem res revertitur ad ſuam naturam, ad quam quælibet res de facili redit, *l. ſi unus*, *§. pactus ne peteret*, *ff. de pactis*: nec ullum damnum tertio ſequitur, cùm reducatur ad ſtatum, in quo antequam peteret reſtitutionem, erat; docuerunt Morla *ubi ſuprà*, *quæſt. ultim.* plures, quos refert & ſequitur Oſualdus *ad Donel. lib. 21. comment. cap. 12. littera O.*

TITULUS XLII.

De alienatione judicii mutandi cauſa facta.

CAPUT PRIMUM.

Alexander III. a *Dulmenſi Epiſcopo*.

EX quorumdam relatione audivimus, quod cùm aliqui litteras a nobis commiſſionis impetrant, adverſarii (ut mandatum noſtrum eludant) antequam litteræ ad judicem perveniant, vel etiam poſtea, priùs *b* quàm citentur ab eis, in vocem *c* appellationis prorumpunt, vel commutationem facientes, aliquos in poſſeſſionem eorum, de quibus controverſia vertitur, malitiosè inducunt. Nos igitur contra prædictam calliditatem, & verſutiam providere volentes, mandamus, quatenus ſi adverſarii eorum pro evacuando noſtro mandato taliter appellaverint, aut de poſſeſſinne, de qua contrnverſia vertitur, commutationem fecerint, vel ſe malitiosè duxerint *d* abſentandos: *e* eos, qui in poſſeſſione ſe ingeſſerunt, appell. ceſſ. cogatis ſub veſtro examine juris *f* æquitati parere.

NOTÆ.

1 a DUlmenſi.)Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub tit. de appellat. cap.* 14. ſed mendosè, nam Alexander in præſenti reſcribit Archiepiſcopo, ut conſtat ex illis verbis, *in provincia veſtra;* alias ſi cum Epiſcopo loqueretur, diceret, *in diœceſi veſtra:* quare hac rejecta inſcriptinne, vera reperitur poſt Concilium Lateranen. *parte* 49. *cap.* 5. ubi ita legitur: *Idem Archiepiſcopo Rothomagenſi*. De ipſa Eccleſia Rothom. & ejus Prælatis aliqua notavi *in c. cum contingat, de reſcriptis*.

b *Prius quam.*) Rectè; nam ſi poſt litem conteſtatam commutatio fieret, tanquam rei litigioſæ alienatin reſciuderetur, *l.*1. *& per totum ff. de litigioſis:* latè probabimus *in cap. ult. ut lite pendente*.

2 c *Appellaverint.*) Licèt enim temporibus Alexandrl III. appellatin ante ſententiam admitteretur, *cap.*1. 22.*quæſt.*6. *cap. cum ſit, cap. ſuper eo, de appellationibus*; ita demum appellatio effectum habebat, ſi juſta cauſa, non verò ſi frivnla erat: hodie autem niſi damnum contineat irreparabile, non admittitur, *cap. ut debitus, de appellationibus*.

d *Abſentandos.*) Contra quos procedendum erat tanquam contra contumaces, per miſſionem in poſſeſſionem ex primo, vel ſecuudo decreto, *cap.*1.*cap. prout, cum vulgatis, de dolo & contum.*

e *Eos qui.*) Nam licèt non admittatur coram judice delegato prorogatio de perſona ad perſonam, *cap. P. & G. de officio delegati;* tamen quia iſti poſſeſſores jure ſucceſſerunt, poſſunt conveniri, litteris impetratis contra primum poſſeſſnrem, & coram ipſo judice delegato, ut docet Morla *in emp. tit. de juriſdict. quæſt.* 21. & nos diximus *in cap. ſignificavit, de reſcriptis*. 3

f *Æquitati.*) Cujus ratione Prætor, & Proconſul conceſſerunt actionem in factum, contra alienantem rem judicii mutandi cauſa; & actionem directam contra ipſum poſſeſſorem, atque utilem in eum, qui dolo deſiit poſſidere, de quibus poſteà agemus. 4

CAPUT II.

Gregorius IX. *Abbati* a *S. Nicolai*, *&* *Decano* b *Furuen.* c *Morin. Diœceſis*.

EX parte *d* Scabinorum *e* Hipretis fuit propoſitum, quod inter laicos ejuſdem loci quæſtionibus emergentibus dirimendis per judicium ſæculare, quidam clerici ſibi *f* donn, vel *g* pretio ab aliquibus laicorum ipſorum cedi faciunt actiones, ut adverſarios ad *h* eccleſiaſticum forum trahant, & *i* prædam ex hujuſmodi commercin obſeqnantur. *Et infra:* Cùm igitur *i* ceſſiones, & *k* emptiones litium legitimè prohibeant ſanctiones, ita quod jactura cauſæ adficiant illos, qui ſibi *l* potentinrum patrocinium taliter advncare præſumunt; & ex eo ſint etiam odinſæ, quod ex *m* fonte cupiditatis videntur procedere: mandamus, quatenus clericos memoratos, à præſumptione hujuſmodi per cenſ. Eccleſ. compeſcatis.

NOTÆ.

1 a SAncti Nicolai.) Ordinis Præmonſtratenſis; eſt euim monaſterium hoc S. Nicolai Ordinis Præmonſtrateuſis in diœceſi Morinenſi.

b *Furuenſi.*) De hac Eccleſia aliqua adnotavi *in cap. dilectus, de filiis presbyt.*

2 c *Morin.*) Morinos Galliæ Belgicæ fuiſſe populos, ex Cæſare, Strabone, Plinio, Ptolomeo, ſatis couſtat: Mnrinos quaſi Marinos diait Candenus *in ſua Britannia*, Virgilius *lib.* 8. *Æneid.* recenſet dona à Morinis Auguſto oblata.

——Euphrates ibat jam mollior undis,
Extremique hominum Morini, Rhenuſque bicornis.

Eos ultimas gentes Galliarum dixit Pomponius Mela *lib.* 3. *c.*2. Plinius *lib.*19. *c.* 1. homiues ultimos appellat. S. Paulinus *epiſt.*2. *ad Vitricum*, Morinorum terram orbis extremam vocat, vel quia ſunt littorales, ut expouit Cerda *ad Virgilium ubi ſuprà*; vel quia extremi erant in nrbe Romano reſpectu nrbis Romæ, ut explicat Cliſecius *in portu Iccio*, *cap.* 1. De Morinenſi Eccleſia egi *in c.* 33. *de electione*, & nonnulla dabimus *in cap.*1. *de ſolut.*

d *Scabinorum.*) Ideſt judicum. Scabini enim apud Gallos, Belgas, & Longobardns dicuntur Judices, ſeu Magiſtratus, *cap.* 1. *de immunit. Eccleſ. lib.* 6. conſtat ex charta Beluenſis monaſterii, quam refert Petrus Pitheus in gloſſa ad capitularia, verbo *Scabini*, in his verbis: *Ante illuſtrem virum Hildegarium Comitem, ſeu Judices, quos Scabineos vocant*. Senatores, ſeu auditores Comiuum appellantur frequenter in capitularibus Caroli, *lib.*2. *cap.*38. *lib.*3. *cap.*7. *lib.*30. *cap.* 33. 40. *&* 49. Septem enim unicuique Comiti adſidebant, *lib.* 9. *capitul. c.* 40. ibi: *Ut nullus ad placitum banniatur, niſi qui cauſam ſuam quærit, aut ſi alter ex eis quærere debet, exceptis Scabineis ſeptem, qui ad omnia placita præeſſe debent*. Notarunt Lindembrog. *in gloſſario, verbo Scabini*. Sirmundus *eod. verbo*, Alteſſerra *de Ducibus*, *lib.*2.*c.*4. *ad finem*, Voſſius *de vitiis ſermonum*, *lib.*2. *pag.*274. In præſeuti deciſione Scabini accipiuntur pru judicibus oppidi Hipretis. 3

e *Hipretis.*) Hipres eſt oppidum Flaudriæ, ut poſt Ortelium, & Ptolnmeum probant Alteſſerta *ubi proximè*, Renatus Chopinus *de ſacra polit. lib.* 1. *titul.* 7. *num.* 1.

f *Dono.*) Ceſſione videlicet nmninò gratuita. 4

g *Vel*

Digitized by Google

5 g *Vel pretio.*) Redempta actione certa pretio: quem caſum poſteà examinabimus.

h *Ad Eccleſiaſticum forum.*) Licèt enim juxta juris regulam actor debeat ſequi forum rei, *c. cùm ſit generale*, cum vulgatis, *de foro compet.* & ideò in præſenti ſpecie coram judice ſæculari eſſet conveniendus, *cap. ſi clericus laicum, eod. tit.* tamen cùm in contrarium viget conſuetudo, videlicet ut laicus etiam coram eccleſiaſtico conveniatur, coram ipſo, non verò coram ſæculari, eſt conveniendus, *c. ſi quis presbyterum*, 1.2. *q.* 1. *cap. conqueſtus* 8. 9. *q.* 3. Sed Gregorii IX. temporibus in Flandria conſuetudine introductum erat, ut laici in omnibus cauſis à clericis coram judice eccleſiaſtico in jus vocari poſſent, ut poſt Cardinalem, Abbatem, Ananiam, & Immolam in præſenti refert Sahagun in hoc textu, *ad* 8. *argumentum*: quare rectè ait Gregorius, ex ceſſione facta clericis ſequi, ut laici conveniantur coram eccleſiaſtico judice, cùm aliàs coram ſæculari eſſent conveniendi; unde locum habet edictum de alienatione judicii, *l.* 1. *ſ.* 1. *ff. hoc tit.*

i *Et prædam.*) Ex redemptione videlicet ipſius actionis.

j *Ceſſiones.*) Ex edicto de alienatione judicii, quod etiam locum habet in actionibus perſonalibus, ut infrà dicemus.

6 k *Et emptiones.*) Ideſt litium redemptiones.

l *Potentiorum.*) Innuere videtur Gregorius IX. clericum reſpectu laici eſſe potentem, & ita ceſſionem actionis in eum factam non valere. Sed in hac parte diſcrimen conſtituendum eſt inter edictum de alienatione judicii, & titulum, ne liceat potentioribus. Quoad edictum de alienatione judicii, verum eſt, alienantem, ſeu cedentem actionem in clericum, incidere in edictum de alienatione judicii; quia duriorem reddit adverſarium. Quoad titulum tamen *ne liceat potentioribus*, clericus non creditur potentior, ut pluribus relatis docet Olea *de ceſſione jurium, tit.* 2. *q.* 5. *n.* 45. unde Gregorius in præſenti non affirmat, in caſu hujus ceſſionis clericum appellari potentiorem.

m *Ex fonte cupiditatis.*) Hanc rationem cum aliis proponit Gregorius, non quia ea potiſſima ſit, cùm adſint rationes edicti de alienatione judicii, adductæ ab ipſo Gregorio, quas poſtea illuſtrabimus.

COMMENTARIUM.

7 *De auctore hujus edicti.*

PRo hujus tituli vera, & plena expoſitione ſciendum eſt, inter alias reſtitutionum ſpecies, quas Tribonianus *in lib.* 4. *Pandect.* & Raymundus *in hoc lib.* 1. *Decretalium*, compilarunt & propoſuerunt, recenſeri eam, quæ ad alienationem rerum judicii mutandi cauſa factam ſpectat, de qua in præſenti acturi, priùs de auctore, & verbis edicti aliqua præfabimur. Auctorem hujus edicti eſſe Prætorem, conſtat *ex l. ex hoc* 8. *ſ. ait Prætor. ff. hoc tit.* & ex eo, quia Paulus, & Ulpianus, qui commentaria ediderunt in edictum perpetuum urbicum Prætoris, præſens edictum expoſuerunt, ut patet *ex l.* 2. 4. 5. 8. & 9. *ff. hoc tit.* Ex quibus expreſsè deducitur, edictum eſſe Prætoris. Sed contrarium, imò Proconſulem Provinciæ hoc edictum compoſuiſſe probatur *ex l.* 1. *l.* 3. *ſ. fin. ff. hoc tit.* & ex lege ultima, *ff. eodem*, conſtat alienantem rem, ne judicium communi dividundo ſubeat, ex lege Licinia puniri: igitur non ex edicto Prætoris hæc reſtitutio provenit. Ad hoc tamen aſſerendum eſt, hoc edictum Prætoris eſſe, ideòque referri in edicto perpetuo nuper edito à Gothofredo *in quatuor fontibus, in fine*. Nec contrarium ſuadet lex 1. *ff. hoc tit.* nam cùm Proconſul in Provincia haberet eamdem auctoritatem, quam Prætor Romæ, *l. ſive aliquam, in fine, ff. de officio Proconſ.* proponebat in Provinciis edicta ſua, ſicut Prætor Romæ, unde edictum quod appellatur Prætoris *in l.* 2. *ff. quod cum eo*, dicitur Proconſulis *in l.* 1. *ff. eod. tit.* & in edicto de eo quod metus cauſa, *in l.* 1. *ff. eo titulo*, mentio fit edicti Prætoris; & in lege *quod autem, ff. eod. tit.* tribuitur edictum illud Proconſuli: & cùm Gajus notas ſcripſiſſet ad Edictum Provinciale Proconſulis, Ulpianus verò, & Paulus exponerent edictum urbicum Prætoris; inde provenit, ut Cajus hoc edictum Proconſulis appellet *in d. l.* 1. Ulpianus verò, & Paulus, ut Prætoris edictum referant: docent Duarenus, & Vveſembechius *ad hunc titulum ff.* Ant. Aug. *lib.* 1. *emend. cap.* 5. Nec etiam obſtat lex ultima, *ff. hoc tit.* ubi mentio fit legis Liciniæ, quia ea lex tantùm lata fuit ad caſum ſpecialem, cùm videlicet ſocius ut communi dividundo judicium effugeret, rem communem alienavit; tunc enim quia in eo judicio ipſe actor eſt ſimul & reus quoad poſſeſſionem, & dominium, *l. communi* 24. §. 1. *ff. communi divid.* Cujacius *lib.* 7. *qq. Papin. in lege alienatione* 13. *ff. familiæ erciſc.* Mancinus *genialium cap.* 35. nec ſatis proſpectum erat per hoc edictum; ideò neceſſaria fuit lex Licinia, ut eam exponentes docent Pratejus & Anton. Aug. Cujacius *in notis ad Ulpian. tit.* 1. ubi hanc legem imperfectam appellat, quia alienationem factam à ſocio, etiam ex dolo, non irritabat. De ea agemus *in cap. Eccleſia, ut lite pendente, num. penult.*

Hæc ſufficient de edicti auctore: nunc ejus verba, & cauſam referamus. Eguinarius Varo *lib.* 1. *manuduct.* ita hujus edicti verba reſtituit: *Ne qua alienatio judicii mutandi cauſa fiat, ſi quæ dolo malo ceſſio, quæve alienatio judicii mutandi cauſa facta fuerit, nec arbitrio judicis priſtina judicis cauſa reſtituatur, ei ad quem ea res pertinebit, in eum qui id feciſſe dicitur, quanti ea res erit, intra annum, quo primum experiundi poteſtas erit, judicium dabo.* Et licèt Vveſembechius hanc formulam impugnaverit ex eo, quia in ea non comprehendatur facultas agendi, priſtina actione jam reſtituta; tamen ut notavit Bachovius *in notis ad ipſum*, in his edictis reſtitutoriis concedendo Prætor actionem in factum, reſtituit etiam priſtinam actionem. Cauſam, ſeu neceſſitatem hujus edicti expreſſit Gajus *in l.* 1. *hoc titul. ff. hoc tit.* in illis verbis: *Omnibus modis Proconſul id agit, ne cujus deterior cauſa fiat ex alieno facto: & cùm intelligeret judiciorum exitum interdum duriorem nobis conſtitui, oppoſito nobis alio adverſario, in eam quoque rem proſpexit.* Quibus verbis docetur, hoc edicto proſpectum eſſe illis, qui cùm haberent actionem in rem ad rem perſequendam, alienatione facta à poſſeſſore rem ipſam ita facilè perſequi non valent; & cùm iniquum ſit, ex alieno facto cauſam propriam deteriorem reddi, *l.* 2. *ff. quod vi aut clam, l. non debet* 75. *ff. de R. I.* ideò hoc edictum à Prætore propoſitum fuit. Notant Vighellius *lib.* 15. *methodi juris civilis, cap.* 13. Giphanius *in l.* 1. *Cod. hoc tit.* Duarenus *ad hunc titulum*; ubi etiam Mornacius. Accedit ſententia Symmachi *lib.* 10. *epiſt.* 45. ibi: *Difficile eſt, ut bona cauſa ſit, cujus actio in jus alterius deſperatione transfertur.* Inde qui poſt litem cæptam militiæ nomen dat, ut potentior adverſario reddatur, exauctorari jubetur *in l.* 4. §. *non omnis, ff. de re militari.* 8 *Refertur cauſa edicti.*

Sed hoc edictum ut minus neceſſarium, juriſque rationi contrarium videtur ex ſequentibus ratiociniis. Primum naſcitur ex illo juris principio, quo docetur, actionem in rem competere non ſolùm adversùs poſſeſſorem, verùm adverſus eum, qui dolo deſiit poſſidere, *l. qui dolo, l. parem, l. qui enim, ff. de regul. jur.* qui enim dolo deſiit poſſidere, pro poſſeſſore damnatur, quia pro poſſeſſione dolus eſt, *l. qui petitorio, ff. de R. V. l. ſi rem, ff. de except.* docent Cujacius *lib.* 28. *qq. Papin. in l. Stichum, ſ. dolo, ff. de ſolut.* Oſualdus *lib.* 20. *Donelli, capit.* 3. *littera L*, Roder. Suarez *in l. poſt rem, limit.* 1. *num.* 4. *ff. de re judic.* Covarruv. *practic. quæſt.* 15. *num.* 7. Felicianus *tom.* 2. *de cenſib. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 12. Parladorius *lib.* 2. *rerum quotid. cap. ultim. ſ.* 5. Valenzuela *conſ.* 111. Noguerol. *allegat.* 29. *art.* 3. Salgado *de protect. part.* 4. *capite* 48. *num.* 68. Carleval *de judiciis, tom.* 2. *lib.* 1. *titul.* 3. *diſput.* 11. Olea *de ceſſione jurium, tit.* 3. *quæſt.* 11. igitur ſi poſſeſſor, qui rem alienavit, tenetur actione reali, ſuperflua eſt actio in factum, quæ contra ipſum conceditur. Secundò etiam ſuperfluitatis arguitur hoc edictum ex titulis, *De litigioſis*, *Ne liceat potentioribus*, *Ut nemo ſuſcipiat in patrocinio*: in quibus ſatis arguitur, & coercetur ejus audacia, qui mutandi judicii cauſa rem alienavit. Juris etiam rationi contrarium eſſe hoc edictum ex eo ſuadetur; nam unicuique licet res proprii patrimonii quomodocumque alienare, & de illis diſponere, *l.* 2. *ff. ſi quis à parente, l. In re* 21. *C. mandati*: nec quid aliud magis rationi naturali congruum eſt, quàm voluntatem domini in alium rem ſuam transferre volentis, ratam haberi, *l. qua ratione, ſ. hæc quoque, ff. de acquirendo rerum domin. ſ. per traditionem, Inſtitut. de rer. diviſ.* igitur licet domino etiam judicii mutandi cauſa rem propriam alienare. 9 *Impugnatur hoc edictum.*

Sed & juri conſonum, rationique conſentaneum, & valdè neceſſarium eſſe hoc edictum, defendendum eſt. Nec contrarium ſuadet prima difficultas ſuprà adducta; nam licèt actio in rem detur contra eum, qui dolo deſiit, poſſidere, non ideò impeditur actio in factum; quatenus domini intereſt rem alienatam non fuiſſe, ut videlicet in 10 *Defenditur hoc edictum.*

expen-

expenſis damnetur, qui alienavit. Licèt enim in expenſis litis ipſe condemnatus ad rei conſtitutionem teneretur, *l. ult. C. de judiciis*; tamen ad expenſas ob alienationem factam in duriorem adverſarium non tenebatur, Quare uberiorem eſſe actionem hoc edicto introductam. defendit Vitalis *lib. 1. variar. c. 17.* niſi dicamus cum Julio Pacio *centur. 3. qu. 3.* hujus edicti temporibus non fuiſſe propoſitam actionem in rem in eum, qui dolo deſiit poſſidere, Senatuſconſulto de quo *in l. fin. autem*, *§. ſed & his*, *ff. de R. V.* Nec ſecunda difficultas adverſatur; nam hoc edictum procedit, quando res alienatur judicii futuri mutandi cauſa, non autem præteriti, aut præſentis; quia cùm res jam facta ſit litigioſa, ejus alienatio nulla eſt: de quibus rebus religioſis accipiendi ſunt textus *in l. per diverſas*, *l. ab Anaſtaſio*, *C. mandati*, junctis Cujacio *ad ipſum titulum*, Fabro *lib. 2. conjectur. c. 12. l. item*, *C. de procurator.* cum adductis ibi à Gothofredo *l. 1. & per totum ff. ſi ex noxali cauſa*, cùm Fabro in ejus rationali. Etiam hoc edictum tantùm ſpectat ad actiones reales, mixtas, vel perſonales ex parte rei, non verò ad perſonales ex parte actoris, quia tunc locum habet titulus, *Ne liceat potentioribus*, ut docuerunt Oſualdus *ad Donel. lib. 15. commentar. c. 26. littera A*, Vitalis *lib. 1. variar. c. 17.* Cujacius *lib. 10. obſerv. c. 3.* Nec ultima difficultas adverſatur, nam in præſenti edicto alienatio non reſcinditur, ſed tantùm propter dolum, & fraudem alienantis datur contra ipſum actio in factum ad id, quod intereſt rem alienatam non eſſe: quare ſi dolus non detur, etiamſi mutetur judicium, alienatio ſuſtinebitur, & actio in factum ceſſabit, ut in caſu textus *in l. 1. §. 2. ff. de ſeparat.*

11 *De partibus hujus edicti.* His ſuppoſitis circa auctorem, & verba edicti, nunc de ejus partibus agendum eſt; & quia duas continet partes, unam videlicet de alienatione judicii mutandi cauſa facta, & aliam de ceſſione, ſigillatim eas percurramus. In primis ergo ſi alienata ſit res judicii mutandi cauſa, etſi non in potentiorem, ſed in alterius Provinciæ incolam, locus eſt huic edicto; quia actor experiri debet contra ipſum, *l. 3. ff. hoc tit.* ex vulgari regula *Actor forum rei ſequi debet*, *l. juris ordinem*, *C. de juriſdict. c. cum ſit generale*, *de foro competent.* Alienatum autem dicitur, quando translatum dominium eſt ex aliqua cauſa à jure approbata, *l. 1. §. 1. & §. item ſi res*, *ff. hoc tit.* ut ſi res vendatur, *d. l. 3. §. item*; ſi dividatur, *l. ſi communi 24. ff. communi dividundo*, ſi donetur, *l. 2. C. ne fiſcus*; ſi juretur, *l. 1. ff. ſi mulier ventris nomine*: & licèt alienationis verbum tranſlationem dominii importet, *l. alienatum*, *ff. de V. S.* tamen in hoc edicto etſi poſſeſſio tantùm transferatur, edicto locus eſt, *l. 4. §. item ſi res*, *l. non ſolum 6. ff. hoc tit.* ut ſi quis alienam rem vendat, cujus dominium ipſe transferre non poteſt; tamen quia transfert poſſeſſionem, & cum ea uſucapiendi conditionem, incidit in hoc edictum, *l. ex hoc edicto*, *§. alienare*, *l. item*, *ff. hoc tit.* temporibus enim mediæ Juriſprudentiæ evenire ſolebat, ut emptor cum bona fide uſucaperet rem mobilem anno, immobilem biennio, durante anno utili, intra quem datur actio ex hoc edicto; aut data acceſſione temporum, ex perſona auctoris, videlicet venditoris, *§. inter venditorem*, *Inſtit. de uſucapionibus*, ut docet Pacius *centur. 3. qu. 14.* non enim efficitur res furtiva, licèt mala fide alienetur: quia non animo contrectandi eam poſſeſſor alienat, & ſupponitur res immobilis, in qua furtum non datur. Etiam protrahitur hoc edictum ad manumiſſionem; ſi enim ſervum, quem petebamus, ideſt petere volebamus, manumiſeris, locus eſt huic edicto, *l. 3. §. 1. ff. hoc tit. l. ſi quis 12. ff. de manumiſſ. teſtam.* Nam licèt dominium, aut ejus poſſeſſio in alium non transferatur; tamen durior noſtra conditio redditur; tum quia difficilis eſt probatio dominii, ut libertas evertatur, ut ait Faber *in d. l. 3. §. 1.* tum quia Prætor favet libertatibus, *l. inter pares*, *ff. de re judic. l. 1. C. ſi adverſus libert. l. quoties*, *ff. de R. I.* Etiam extenditur hoc edictum ad dedicationem, aut conſecrationem rei, judicii mutandi cauſa factam, *l. rem*, *3. ff. de litigioſis*. Item ſi jura incorporalia, ut ſervitutes, tam reales, quàm perſonales alienentur, *l. 4. §. 4. ff. hoc tit.* Etiam locus eſt huic edicto, ſi locum, in quo opus feceras, cujus nomine interdicto, *Quod vi aut clam*, aut actione aquæ pluviæ arcendæ tenebaris, alienaveris, quia noſtra conditio durior facta intelligitur, *l. 3. §. item*, *ff. hoc tit.* ſi enim tecum ageretur, tuis impenſis opus illud tollere deberes, *l. ſi tertii 6. §. penult. cum lege ſequenti*, *ff. de aqua pluvia*, *l. competit 16. §. ult. ff. quod vi aut clam*, *l. 8. C. de ſervit. & aqua*. Poſt alienationem verò, quia incipit mihi adverſùs alium, quàm qui fecit opus, actio competere, debeo meis impenſis opus tollere; quia qui ab alio opus factum poſſidet, tantùm iſtis actionibus tenetur, ut patiatur opus tollere, *l. ſi alium*, *l. ſemper*, *§. ult. ff. quod vi aut clam*, *d. l. ſi tertius*, *§. ult.* Nec obſtat quod is, qui alienavit, interdicto *quod vi, aut clam*, ad damnum, & impenſas factas tenetur, *l. ſed, & venditor*, *ff. de aqua pluvia*; nam id damnum, & expenſæ, tantùm ad id, quod ob opus factum paſſi ſumus, pertinent, non autem ad id, quod intereſt alium non habuiſſe adverſarium, ut probat Faber *in Papin. tit. 16. princip. 12. illat. 2.* Item ſi poſtquam tibi opus novum nuntiavi, tu domum alienaſti, & emptor in ea ædificavit, locus eſt huic edicto, *l. 3. §. opus*, *ff. hoc tit.* Ratio eſt, quia licet ignorans præcedentem renunciationem ædificaveris, debes tantùm patientiam deſtruenti opus, non autem impenſas præſtare, *l. ult. ff. de novi operis nunc.* & etiam quia per hanc actionem nec tecum agi poteſt, quia non ædificaſti; nec cum emptore, quia opus alienatum non fuit. Unde ratione hujus intereſſis locus eſt huic edicto; quo modo accipiunt dictam legem *3. §. 1. hoc tit.* Valentia *tom. 2. illuſtr. tract. 1. c. ult. n. ult.* Pichardus *in §. 1. Inſtit. de interdictis*, *n. 110.* Pacius *cent. 3. q. 12.* Larrea *deciſ. 31. Granat.* Duaren. *ad tit. de novi oper. nunc. prælect. 14.* Panciroła *lib. 3. var. c. 2.*

Alia pars hujus edicti ſpectat ad ceſſionem actionum factam judicii mutandi cauſa, ex qua durior redditur adverſarius. 12 *De ceſſione actionum.* Si enim ille, cum quo lis futura erat, ceſſerit ipſam actionem, locus eſt huic edicto, *l. 4. §. ſi quis autem*, *l. penult. & ult. ff. hoc tit.* licèt enim Cujacius *lib. 8. obſerv. c. 31. & ad titulum*, *C. ne liceat potentioribus*, Faber *in ſuo Codice*, *tit. de alienatione judicii*, Oſualdus *ad Donel. ubi ſuprà*, exiſtimaverint, hoc edictum tantùm pertinere ad actiones reales, ſeu mixtas, non verò ad perſonales; tamen veriùs eſt, præſens edictum etiam ad actiones perſonales ſpectare ex parte actoris, ut reſolvunt Duarenus *ad hunc titulum*, Gudelinus *in l. 1. C. hoc tit.* Pulaeus *de alienatione judicii*, *c. 1.* Petr. Gregor. *lib. 21. ſyntagm. c. 20.* alii congeſti ab Olea *de ceſſione jurium*, *tit. 2. q. 4.* quæ ſententia probatur *ex c. 2. hoc tit. l. penult. ff. hoc tit.* ex Concilio apud Caſtrum Gomeſii celebrato anno 1231. in illis verbis: *Quia per excogitatam malitiam laici interdum cedunt actiones ſuas clericis, ut juriſdictio ſæcularis ad juriſdictionem eccleſiaſticam transferatur, hoc fieri prohibemus, niſi in caſibus à jure permiſſis, & conceſſis.* Refert Mornacius *in rubrica ff. hoc tit.* Suadeturque ex eo, quia edictum hoc generaliter loquitur de alienatione facta judicii mutandi cauſa: igitur generaliter eſt accipiendum, tam de alienatione rerum corporalium, quàm incorporalium, argumento textus *in lege regula*, *§. ſi quis*, *circa finem*, & ibi Bartolus, *ff. de jur. & facti ignor.* præcipuè cùm alienatio prohibita ſit, & ceſſio actionum alienatio ſit, ut docent Rebuffus *ad leges Galliæ*, *tit. de actionibus*, *art. 1. gloſſa 3.* Fuſarius *de ſubſtit. q. 697.* Accedit, quia juxtà edicti verba ſupra relata, ceſſio actionum continetur, ibi: *Si qua dolo malo ceſſio.* Quæ ad ceſſionem actionum ab actore factam referenda ſunt, non verò ad ceſſionem ex parte rei; quia niſi conſentiente creditore non poteſt alius debitor delegari.

Sed hæc doctrina, quam ut veriorem amplectimur, 13 *Diſſolvitur quædam difficultas.* difficilis redditur ex eo; nam ut huic edicto locus ſit in ceſſione actionum, ceſſio debet ſubſiſtere, ſicut alienatio: ſed ceſſio actionis judicii mutandi cauſa facta non valet: igitur in eo non habet locum hoc edictum. Probatur minor. Primò ex eo, quia ceſſio actionis facta in fiſcum judicii mutandi cauſa, non valet, *l. 1. C. ne fiſcus patrocinium*: igitur ſimiliter nec in privatos facta tenebit. Secundò ex lege *ſi communis 9. ff. communi dividundo*, in illis verbis, *ſine dolo, & fruſtratione*, ubi ceſſio actionis, aut peculii, ubi dominus actor eſt, facta cum dolo, aut fruſtratione, non tenet: igitur in hujuſmodi ceſſione præſens edictum locum non habet. Sed huic difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, in hac parte aliud jus verſari in ceſſione facta in fiſcum; aliud verò in ceſſione facta in privatum: in fiſco enim ceſſio judicii mutandi cauſa facta non valet; in privato verò vires obtinet. Differentiæ ratio in eo verſatur, ne videlicet ſuſpicio calumniæ, aut ambitionis detur in fiſco, ut contingit in alienatione judicii mutandi cauſa facta in teſtamento, quæ in privato valet, & ipſe hæres ſit, aut capit rem legatam, *l. 8. §. ſi hæredem*, *ff. hoc tit.* fiſcus autem nec hæreditatem, nec legatum capere valet, *l. penult. ff. de hæred. inſtitut.* Nec etiam obſtat dicta lex *ſi communis 9.* nam in ejus ſpecie non fuit facta ceſſio judicii mutandi cauſa, ſed tantum ut protraheretur judicium, & qui ſolvit, jus ſuum perſequi non poſſet: quo caſu ceſſio vires non habet, ut conſiderat Cujacius *ibi*.

Simi-

Digitized by Google

14 *De judicio cedente actionem.* Similiter hoc edictum locum habet in actore cedente actionem judicii mutandi cauſa. cùm æqualis ſit ratio, & eadem militet in reo cedente, ac in actore: docent Faber *in ſuo Codice, tit. de alienatione judicis*, Olea *de ceſſione jurium, d. q. 4. n. 8.* Et probatur hæc ſententia ex lege *non ſolum, §. ſi quis autem, ff. hoc tit.* in illis verbis: *Litem in alium tranſtulerit*, ideſt actionem: lis autem dicitur actio, *l. litis, 36. ff. de V. S.* ubi notarunt Fornerius, & Gentilis, Lexicographi verbo *Lis*. Nec contrarium ſuadetur ex titulo Codicis *ne liceat potentioribus*, ubi ſtatuitur pœna privationis actionis in eum, qui in potentiorem actionem ſibi competentem tranſtulerit, ut ſic duriorem adverſarium liti opponat: nam titulus ille duplici modo accipi poteſt. Primò eum intelligendo de potentioribus ratione officii; unde magnum diſcrimen verſatur inter hoc edictum, & titulum illum; quia hoc edictum procedit in alienante, aut cedente in potentiorem adverſarium ratione patrimonii, privilegiive; titulus verò, *ne liceat potentioribus*, in alienante in potentiorem ratione officii. Quam interpretationem expreſsè probavit Alfonſus Sapiens Caſtellæ noſtræ Rex *in lege 15. & 16. tit. 7. partit. 3.* & ita docuerunt Gregorius Lopez *ibi*, Doctores communiter *in d. l. 1. C. ne liceat potentioribus*, Burgos de Paz *conſil. 35.* Barboſa *in l. 1, part. 7. n. 47. ff. ſoluto matrim.* Martha *de juriſdict. 4. part. cent. 1. caſu 91.* Secundo etiam modo accipi poteſt prædictus titulus, ut in eo agatur de cedentibus actiones in potentiores ad lucrum cedentium, non verò ipſorum, ita ut quidquid per actionem potentiores conſequantur, id reſtituant cedentibus, ut ex verbis legis *2. C. eod. tit.* non inſubtiliter probat Olea *d. q. 4. n. 20.* noſter verò titulus procedit, cùm ita transfertur, aut ceditur actio, ut commodum ad ceſſionarium ſpectet.

15 *Alienatio debet eſſe doloſa.* Ut autem huic edicto locus ſit, tria exigit Prætor, & concurrere debent, ſcilicet dolus alienationis, mutatio judicii, & ut detur adverſarii intereſſe; de quibus ſigillatim agamus. Primò ergo deſideratur dolus, ſeu fraus ex parte alienationis; ait enim Prætor, *dolo malo, l. 4. cum fuit §§. l. 8. ff. hoc tit.* docent Vveſembechius, & Duarenus *ad hunc titulum*, Faber *in ſuo Codice, tit. de alienatione judicii*, plures congeſti à Sabagun *in cap. 1. hoc tit.* Unde etſi alienatio fiat in duriorem adverſarium, & mutetur judicium, niſi fraude fiat, edicto locus non eſt, *l. 4. §. fin. ff. hoc tit.* ut in ſpecie textus *in l. ſi fundus 92. leg. ſi quando 109. §. 1. ff. de legatis 1.* regulariter enim valet alienatio, aut ceſſio cujuslibet rei in judicium non deductæ, *l. nomina, l. multum, ff. de hæredit. vel actione vendita*. Et quia dolum ex indiciis perſpicuis probari convenit, *l. quoties, §. qui dolo, ff. de probationibus*; & ex facto colligitur, an dolus admiſſus ſit, *l. 1. ff. de doli exceptione*: & ſi conjecturæ adſint unde cognoſcatur, dolum non adfuiſſe, non eſt locus huic edicto, ut ſi quis neceſſitate coactus ſolverit rem, quam petere intendebat, *l. nam etſi 10. ff. hoc tit.* Farinacius *verbo Litigioſum, n. 323.* vel ſi quis cedat rem, ut liberetur ab obligatione, *l. non 19. ff. de noxal. action.* aut ſi rem pro derelicta habeat, *l. 4. §. 1. ff. hoc tit.* vel ſi quis ob valetudinem, ætatem, vel ob nimias occupationes actionem in alium transferat, vel ut à carceribus liberetur, fiſco actionem cedat: ex Menochio, & aliis reſolvit Oleo *ubi ſuprà, n. 26.* item ſi quis abſque dolo malo eo animo tantùm, ut à litis moleſtia liberetur, rem alienet. Verecunda enim cogitatio lites execrantis contemnenda non eſt, *l. item, §. 1. ff. hoc tit.* pluribus enim bonæ notæ Auctoribus probant Pulveus *in hoc tit. cap. 3.* Mutnacius *in d. l. 4.* Beſoldus *in delibat. juris ad hunc titulum, lib. 4. Pandectar.* Etiam ceſſat hoc edictum, ſi quis rem alienet eam legando, aut in ea aliquem hæredem inſtituendo, *l. ex hoc, §. 3. ff. hoc tit.* licèt enim per legatum transferatur dominium, *l. à Titio, ff. de furtis*, & qui prohibitus eſt alienare aliquam rem in extraneum, non poſſit eam legare, aut in ea aliquem hæredem inſtituere, *l. peto 69. §. fratre, ff. de legat. 2. l. pater 3. §. Julianus, ff. de legat. 3. l. in quorum 24. ff. de pignor.* tamen hæc alienatio ad hoc edictum non ſpectat, quia dolo non fit: & ſimiliter ceſſio facta in teſtamento valet, *l. ab Anaſtaſio, C. mandati*: docent Cæpola *in l. nomen 33. ff. de legat. 3.* Sahagun *in c. 2. hoc tit.* Faber in *ration. ad textum in d. l. ex hoc*; non enim in teſtatore præſumitur dolus, niſi probetur, ut eùm litis cauſa Principem hæredem, inſtituit; quo caſu Princeps non agnoſcit hæreditatem, *l. penult. ff. de hæredib. inſtitut.* Nec contrarium probat textus *in l. penult. ff. de novi operis nunc.* quia licèt in ejus ſpecie in hæredem, in quem prædium poſt nunciationem translatum eſt, detur actio, non datur tamen in impenſas, ſed tantùm ut patiatur opus deſtrui, ut docet Oſualdus *in notis ad Donel. lib. 15. commentar. cap. 45. littera Y.* Is quoque, qui venditori ſuo rem emptam redhibet, non videtur dolo facere judicii mutandi cauſa, *l. 8. §. qui venditori, ff. hoc tit.* tantùm enim redhibet, quia deceptus eſt, & jure ſuo utitur; unde fraudem non committit, *l. ſi donatum 9. in fine, ff. de donat. cauſa mortis, l. nullus 55. ff. de R. I.* niſi aliàs redhibiturus non eſſet, ut explicatur *in lege quia 9. hoc tit.* Manet ergo, alienantem ſine dolo, etiamſi mutetur judicium, non incidere in hoc edictum; ſecus verò ſi cum dolo alienet, etiamſi non ſentiat jacturam ex alienatione, aut ceſſione; imò ceſſio ipſa valeat, *l. qui ſtipendia, C. de procurat.* Albericus *in l. 2. C. ne liceat potent.* nec ex parte ceſſionarii deſideratur dolus. Dumtaxat enim in cedente requiritur, *leg. ſi ſervus communis, §. fin. ff. communi divid. l. unica, C. hoc tit. l. 30. tit. 2. partit. 3. l. 15. tit. 7. eadem part.* docet Sahagun *in c. 1. hoc tit. ad tertium argum.*

Secundò deſideratur, ut huic edicto locus ſit, quod ex alienatione doloſa mutetur judicium: & licèt judicium plures habeat ſignificationes, *l. poſt litem 17. cum ſequent. ff. de procurat.* notant Doctores *in rubrica de judiciis*; tamen in præſenti accipitur pro futura lite, quæ propter alienationem mutatur in aliam perſonam; & tunc judicium mutari dicitur *in leg. mutari, 24. ff. de procurat.* Mutatur etiam judicium, cùm durior adverſarius ſupponitur, aut alio modo agenti durior conditio redditur, *l. 1. 2. 3. & 4. ff. hoc tit.* Unde qui dumtaxat amittit poſſeſſionem, non alienat mutandi judicii cauſa, *l. 4. §. 1. hoc tit.* 16 *Judicium debet mutari.* Tertiò deſideratur, ut huic edicto locus ſit, ut detur intereſſe ex parte adverſarii, ideſt, ut ejus interſit rem alienatam non eſſe. Quare ſi is, qui alienavit, paratus ſit judicium ſubire, perinde ac ſi poſſideret, non tenebitur hoc edicto, *l. 3. §. fin. ff. hoc tit. l. qui ſe obtulit, ff. de rei vind.* Cùm eo caſu adverſarius teneatur probare dolum, ut qui alienavit, pro poſſeſſore teneatur: item ſi res alienata non erat alienantis, ſed prorſus aliena, non locus eſt huic edicto, *l. non ſolum, §. hæc, ff. hoc tit.* vel ſi quis poſtquam alienavit, pœnituit, & iterum rem recepit, quia nullum datur intereſſe, non eſt locus huic edicto, *l. ex hoc, §. ſi quis alienaverit, ff. hoc tit.* etiam non tenetur hoc edicto, ſi res alienata periit; nam regulariter debitor ſpeciei, perempta ſpecie liberatur, *l. quod mihi, ff. de rebus creditis, l. ſi ex legati 123. ff. de V. O.* & licèt ſi res jam in judicium deducta eſſet, adhibenda diſtinctio fuiſſet, utrum ſimiliter peritura foret, necne penes petitorem, *l. item, 15. ff. de rei vindic.* tamen cùm in judicium deducta adhuc non eſſet, imputet ſibi adverſarius, qui antea eam non petiit, *l. amplius 15. ff. rem. rat. haberi*. Toties ergo, quoties non datur intereſſe ex parte petitoris, non eſt locus huic edicto; ſecus verò ſi intereſſe detur, aut in re principali, aut in acceſſionibus. Faber *in d. l. non ſolum, §. hæc*.

His ſuppoſitis, pro pleniori expoſitione hujus edicti, 17 *De remediis hoc edicto competentibus.* illud diſſerendum venit, quid videlicet contineatur in hoc edicto; & quæ actio ex eo detur? Et primò per hoc edictum reſtitutionem in integrum à Prætore concedi notum eſt; pollicetur enim Prætor actionem in factum, niſi reſtituatur res in priſtinum ſtatum. Ità omnes repetentes ad hunc titulum, & ad eundem titulum in Digeſtis. Nec obſtat, quod *in l. 1. & 2. ff. de in integrum reſtit.* & apud Paulum *lib. 2. ſentent.* cùm aliæ ſpecies in integrum reſtitutionum recenſeantur, hæc non enumeretur; quia reſpondendum eſt, reſtitutionem competentem ex hoc titulo recenſeri, & enumerari in edicto perpetuo Prætoris, ſub titulo *de in integrum reſtitut.* non autem *in d. l. 1. & 2.* quia licèt hoc remedium Prætoris ſit, non competit ut alia remedia reſtitutionum à Prætore introducta; ſiquidem alia remedia reſcindunt geſta à partibus: hoc autem tantùm introducit actionem in factum, niſi reſtituatur res in priſtinum ſtatum. Unde Prætor jubere ſolet, rem ipſam reſtitui, aut actionem in factum concedi, ut docet Giphanius *in l. 1. Cod. hoc tit.* Igitur actio in factum datur contra alienantem judicii mutandi cauſa, in omne id, quod intereſt rem alienatam in duriorem adverſarium non eſſe, *l. 1. l. 3. §. ex quibus, l. non ſolum, §. hæc actio, ff. hoc tit. l. 15. tit. 7. l. 30. tit. 2. partit. 3.* & quia officium judicis mercenarium deſervit loco actionis, *cap. 2.* ubi notavi, *de officio judicis*: ideò quod per actionem prædictam actor conſequitur, ex officio judicis provenire dicitur *in l. 3. §. ex quibus, 4. ff. hoc tit.* quæ de mercenario judicis officio accipi debet, ut poſt Albericum, & Fulgoſium ibi docet Sahagun *in cap. 1. hoc tit.* Etiam cùm prædicta actione in factum competit actori actio in rem adverſùs poſſeſſorem, *l. unica, Cod. hoc tit.* niſi ipſam ſuſceperit, *l. 4. in princ. ff. hoc tit.* etiam habet actionem utilem adverſùs ipſum alienantem, ſi rem à poſſeſſore avocare non poſſit,

ex d.

Digitized by Google

ex d. l. qui dolo; *l. patrem*, *ff. de R. I.* Nec ideò quia habet hæc remedia ordinaria, privatur remedio extraordinario actionis in factum; quia licèt cùm ad idem tendunt remedium ordinarium, & extraordinarium, extraordinario locus non ſit, *l. in cauſa*, 2. *ff. de minor.* in hoc tamen caſu ad diverſa tendunt: actio videlicet realis ad rei perſequutionem; actio in factum ad impenſas & intereſſe. Unde dominus per hæc remedia diverſa conſequitur: quod adeò verum eſt, ut etiam poſt rei perſecutionem à poſſeſſore, cum quo actor experiebatur rei vindicatione, poſſit poſtea actionem in factum intentare contra alienantem: quinimò licèt judicio vinceretur à poſſidente, ut *in l. 4. in principio*, *l. non ſolùm*, §. *hæc actio*, *hoc tit.* poterit nihilominus actionem in factum intendere, *d. §. hæc actio*, *d. l.* 15. *& 30. partit.*

18 De remediis contra cedentem actionem.

Huc uſque tradita procedunt in alienante rem debitam judicii mutandi cauſa: nunc agamus de cedente actionem, & remediis eo caſu competentibus. Et in primis ſi actionem, quam contra me habebas, Sempronio potentiori ceſſeris, & ipſe adverſus me agat, habeo exceptionem ex hoc edicto ad elidendam actionem, *l. cùm miles*, *ff. hoc tit.* & ſi habebas actionem & exceptionem, ut contingit inter ſocios in judicio communi dividundo, ſi alienaſti rem, ut tecum agere non poſſim, & intendas actionem communi dividundo, actione ipſa privaris, ex lege Licinia: & quoad partem alienatam competit mihi remedium hujus edicti, *l. penult. ff. hoc tit.* ubi plura Faber. Poſt conſtitutionem etiam Claudii, de qua *in l. 1. C. ne liceat potent.* actor, qui cedit actionem in potentiorem adverſarium, privatur commodo ipſius actionis: docent Gomez, Cyriacus, Maranta, & alii quos laudat, & ſequitur Doctor Olea *de ceſſ. jur. tit. 2. q. 4.* ubi latè diſputat, quis dicatur potentior. Extat etiam in hac parte edictum 43. Theodorici Imperatoris, in hæc verba: *Nullus in potentem Romanum, aut Barbarum proprias quolibet titulo transferat actiones: quod ſi fecerit, jacturam litis jurgator incurrat, & is, qui ſuſceperit, medietatem pretii rei æſtimatæ fiſco cogatur inferre: qua pœna teneri præcipimus etiam eos, qui rem in lite poſitam in hujuſmodi crediderint transferendam eſſe perſonam.* Et *in cap. 2. hoc tit.* per cenſuras eccleſiaſticas compellitur ceſſionarius deſerere actionem: & jure noſtro regio donatio actionum facta ſcholaſticis improbatur, niſi à patre alimentorum cauſa fiat, *l. 18. tit. 7. l. 1. recop.* quam exponunt Azevedus *ibi*, Olea *ubi ſuprà*.

19 De perſonis, quibus, & in quas detur actio in facto.

Supereſt ut de perſonis agamus, quibus, & in quas detur actio in factum ex hoc edicto. Et datur actio ei, in cujus fraudem res alienata, aut actio ceſſa eſt: & quia ex ejus perſona actio hæc rei perſecutoria eſt, licèt non ex ſui ratione, ex natura tamen edicti hæredi ejus etiam dabitur, *l. 4. §. ult. ff. hoc tit.* In hæredem autem alienantis non dabitur, quia cùm in perſonam ſit, & certam rei perſequutionem non contineat, donec officio judicis arbitratum ſit, quid veniat in actione, non poteſt ante litis conteſtationem dari in hæredem, *d. l. 4. §. ult. l. 5. & 6. ff. hoc tit.* quas ita accipiunt Faber *lib. 4. conject. c. 1. & de erroribus decade* 80. *errore* 6. Schifordeg. *to. 1. tract. 10. q. 4. & lib. 2. tract. 1. qu. 4.* Pichardus *in §. 1. de perpetuis*, *n. 44.* ideòque hæc actio dabitur ratione intereſſis hæredi actoris, non autem dabitur in hæredem, quia nihil ad eum pervenit: quo modo accipiendus eſt textus *in l. 2. ff. quibus ad libertatem perv.* ut etiam contingit in edicto de rebus auctoritate judicis, *l. Prætor 9. §. 1. ff. de rebus auctorit. judicis*: in edicto, quod falſo tutore, *l. hujus 9. §. 1. ff. quod falſo tutore*: ſed ſi tutor alienavit rem judicii mutandi cauſa, actio in factum utilis, non verò directa dabitur in populum, *l. nam* 10. §. 1. *ff. hoc tit.* Licèt enim dolus tutoris pupillo nocere non poſſit, & ideò actione directa non teneatur, *l. 3. & 4. ff. quando ex facto tutoris*, utilis tamen in eum datur, cùm dolus intervenit in contractu, aut quaſi, *l. ſed ex dolo*, *ff. de dolo*, ubi latè Faber; non tamen hæc actio competit perpetuo, ſed intra annum tantùm, *l. 6. ff. hoc tit. l. poſt venditionem*, *ff. de aqua pluvia*: annus autem eſt utilis, ut qui datur in aliis reſtitutionibus, *l. 1. ff. ex quibus cauſis majores*, *l. intra utile*, *ff. de minoribus*: & cum hodie jure Codicis pro iſto anno utili detur quadriennium continuum in aliis reſtitutionibus, *l. ult. C. de temp. in integ. reſtit.* ideò & in hac dari quadriennium docet Duarenus *in præſenti*.

20 Exponitur l. Amheus, ff. de aqua pluvia.

Sed hujus edicti ſententiæ adverſatur primò textus *in l. Amheus*, *ff. de aqua pluvia*; ubi cùm in lege antecedenti ageretur de eo, qui opus fecit in fundo ſuo, quo aqua pluvia quandoque nocitura eſſet, cùm eum fundum venderet, & traderet abſque dolo malo, aſſeritur eum ampliùs aquæ pluviæ actione non teneri, quia dominus eſſe deſiit; actione tamen, quod vi, aut clam, ipſum conveniri debere. Tandem *in l. poſt venditionem*, 16. agitur de eo, qui dolo malo judicii mutandi cauſa in potentiorem fundum alienavit, ut duriorem adverſariam pro ſe ſubjiceret: quo caſu affirmat Julianus, ſolvi judicium aquæ pluviæ, & tantùm dari actionem in emptorem, ut patiatur opus tolli; non autem ut propriis impenſis tollat, adverſùs alienantem verè dari actionem, *quod vi, aut clam*, durante anno; & eo prætextu actione de dolo agendum eſſe. Ex quo textu colligitur, alienantem fundum in potentiorem adverſarium, teneri actione, *quod vi, aut clam*: igitur non actione in factum ex hoc edicto, juxtà ſuprà tradita. Cui difficultati ut ſatisfaciat Cujacius *lib. 49. Pauli ad edictum*, affirmat textum illum emendandum eſſe, & loco illorum verborum, *quod vi, aut clam*, legendum eſſe, *agendum cum eo, quod judicii mutandi cauſa*: & quia hæc actio durat tantùm per annum, eo elapſo, propter dolum adverſarii dari actionem de dolo. Sed hac emendatione potiùs quàm ſolutione omiſſa, exiſtimo in eo textu à Paulo non negari, dari actionem in ea ſpecie ex hoc edicto, ſed tantùm agi, quo remedio ille, cui nocitum erat, conſequi poſſit impenſas? Et aſſerit Conſultus, agi ad impenſas, quatenus intererat, dominum non deſinere poſſidere, quod vi, clam; non tamen negat actionem ex hoc edicto competere ad intereſſe, & poſt annum actionem dari propter dolum, non verò actionem de dolo, ut in ſpecie textus *in l. & ſi quis 14. §. ſi cui funeris*, *ff. de religioſis*.

21 Intelligitur l. ult. ff. ut in poſſeſſ.

Secundò ſuprà traditis obſtat textus *in l. ult. ff. ut in poſſeſſionem legat.* ubi agitur de hærede, qui dolo malo in fraudem legatariorum ut durior cauſa eorum redderetur, rem legatam conſecravit, aut ſervum manumiſit: & aſſerit Conſultus ipſum hæredem non teneri ex eo, quod conſecravit, nec legatarium mittendum eſſe in poſſeſſionem ipſarum rerum: igitur licet impunè rem debitam judicii mutandi cauſa alienare. Cui difficultati reſpondendum eſt, in eo textu rem legatam non fuiſſe commercio exemptam judicii mutandi cauſa; ſed tantùm ut in poſſeſſionem fundi legatarius non mitteretur. Cùm enim pendente conditione legati dominus rei legatæ hæres ſit, poteſt rem legatam conſecrare, dedicare, aut ſervum manumittere; ſed ſi res jam eſſet in judicium deducta, non poſſet hæres eam commercio eximere, alioquin duplum adverſario redderet, *l. ult. ff. de litigioſis*: quam ita exponunt Balduin. *ad l. 12. Tab. c. 28.* Otualdus *in notis ad Donel. lib. 19. cap. 1.*

22 Exponitur l. ſi Hæres, §. 1. ff. ad Trebell.

Tertiò adverſatur textus *in l. ſi hæres 70. §. 1. ff. ad Trebell.* ubi agitur de ſervo relicto per fideicommiſſum: & aſſeritur hæredem eum manumittentem nulla actione civili teneri: igitur etſi durior reddatur adverſarii conditio, non ideò qui alienavit, aliqua actione tenetur. Pro cujus textus interpretatione ſciendum eſt, hæredem ſervum legatum ſub conditione, pendente ea ipſum manumittendo, nihil agere quoad hoc, ut ſtatim competat libertas, *l. hæres 28. ff. qui, & à quibus*, licèt eum textum aliter accipiat Donellus *lib. 2. comment. cap. 13.* deficiente verò conditione, aut legatario repudiante legatum, convaleſcere, & competere libertatem, *l. 2. ff. de manumiſſionib. l. 3. ff. de manumiſſis vindict. l. ſimiles 31. ff. de teſtam. militis*, *l. mulier*, 20. *ff. de condict. inſtit. l. pignori 26. ff. qui & à quibus*: pendente enim conditione hæres dominus ſervi eſt, *l. non ideò*, *ff. de R. V. l. & poſt litem 12. ff. familiæ erciſc.* & ſic poteſt ipſum alienare dum durior non reddatur conditio ſervi legati, aut ſtatuliberi, id eſt ſervi ſub conditione manumiſſi, *l. ſtatuliberos 25. l. ſtatuliberum 36. ff. de ſtatuliberis*. Hoc procedit in ſervo legato ſub conditione, ut doctè animadvertit D. Joſeph de Retes *lib. 8. opuſc. c. 26.* In ſervo tamen ſub conditione per fideicommiſſum relicto contrarium evenit; poteſt enim hæres ipſum manumittere, & ſtatim competit libertas, hæres autem æſtimationem præſtat, *l. quidam 35. §. ſi quis filium*, *ff. ad Trebell.* Differentiæ ratio ex eo provenit, quia cùm relinquitur ſervus per fideicommiſſum ſimul cum hæreditate, non eſt ratio ſpecialis affectionis ad perſonam ipſius ſervi, ſed tantùm ad æſtimationem hæreditatis; & ideò hæres ſolvendo æſtimationem liberatur. Cujac. *lib. 64. Pauli ad edict. in l. ſi locus 34. ff. de relig.* quo caſu accipiendus eſt textus *in d. l. hæres*, 70. §. 1.

23 Adducitur l. ſi poſt 18. ff. de R. V.

Quartò expendi poteſt textus *in l. ſi poſt acceptum*, 18. *ff. de R. V.* ubi proponitur, quod ſi quis poſt acceptum judicium rem uſuceperit, debet eam tradere, quia periculum eſt, ne eam pignori det; aut ſi ſervus eſt, eum manumittat. Ex quo Conſulti reſponſo colligitur, adhuc poſt judicium acceptum poſſe reum ſervum in judicio deductum

ma-

manumittere, vel rem pignori dare, ut durior reddatur adverſarii conditio. Etiam textus ille difficilis eſt, dum docet, rem litigioſam poſſe oſocapi, cùm certum ſit, vitium litigioſi impedire uſucapionem, *authent. litigioſa, C. de religioſis*, Pinell. *lib.* 1. *ſelect. c.* 17. Pro hujus textus expoſitione dicendum eſt, quod licèt res litigioſa vendita non poſſet à tertio poſſeſſore uſucapi, quia affecta, infectaque eſt vitio litigioſi; tamen ab ipſo poſſeſſore, etiam poſt litis conteſtationem uſucapi poſſe, quia per litis conteſtationem non interrumpitur uſucapio, *l.* 1. §. *ult. ff. pro emptore*, Donell. *lib.* 5. *comment. c.* 21. & ibi Oſualdus *litt. C*, Cujacius *lib.* 22. *obſerv. cap.* 9. *&* *lib.* 27. *c.* 9. 27. *&* 28. unde *in d. l. ſi poſt acceptum*, poſſeſſor potuit adimplere uſucapionem, & ita rem acquirere, & tunc tanquam dominus quiritarius rem pignori dare, aut ſervum manumittere; quia jam dominus effectus erat, ut docent Pinell. *lib.* 1. *ſelect. c.* 17. *n.* 15. Bachovius *in Fabrum, decade* 88. *errore* 7. quamvis eum textum aliter accipiat Faber *in ejus rationali, & lib.* 19. *conject. c.* 10. ut dicemus *in c. fin. ut lite pendent.*

24 Intelligitur lex. in ſumma, §. 1. ff. de condict. indeb.

Etiam ſuprà traditis opponi poteſt text. *in leg. in ſumma*, §. 1. *ff. de condict. indeb.* ubi affirmat Paulus, pecuniam datam ut à lite diſcedatur, & per conſequens judicii mutandi cauſa, repeti non poſſe. Igitur quia juſtè data fuit, & per conſequens licèt judicii mutandi cauſa actionem cedere, aut rem alienare. Ità expendebat quidam Profeſſor noſtræ Academiæ, cùm hoc edictum pro noſtris diſputandum proponerem; & reſponſum fuit à propugnatore, in ea ſpecie tranſactionem factam fuiſſe litis, quæ ſperabatur; & cùm ad tranſactionem ſufficiat rem dubiam eſſe, aut litem ſperari, ut dixi *in c.* 1. *de tranſact.* ideò ob eam cauſam datum repeti non poſſe.

Tandem præſenti aſſertioni opponi ſolet textus *in l. penult. C. mandati*, ubi permittitur ceſſio actionum, dummodo pretio non redimatur: igitur licet actionem cedere, etiamſi durior reddatur adverſarii conditio. Pro hujus 25 Intelligitur l. penult. C. mandati.
Anaſtaſianæ conſtitutionis expoſitione ſciendum eſt, jure communi attento legibus prioribus cautum fuiſſe, procuratorem, vel advocatum non poſſe paciſci de quota litis, *l. ſi remunerandi* 6. §. *fin. ff. mandati*, *l. ſi quis*, 5. *C. de poſtul.* hujuſmodi enim litium redemptiones præbent occaſionem calliditati, ut docet A. Perez *ad titulum*, *C. de poſtul.* licebat autem procuratori litem cedere gratuitò, *l.* 1. §. *ſicut*, *ff. de variis, & extraord. l.* 5. *C. de poſtul. l. ſi verò*, §. *fin. ff. mandati*. Unde homines inhiantes alienis bonis excogitarunt modum, quo fraus fieret prædictis legibus videlicet cedendo illis actiones: ſed cùm fraus legibus fieri non debeat, *l. non dubium*, *C. de legib.* ideò Imperator Anaſtaſius *in d. l. penult.* ſtatuit, quod licèt olim liceret vendere actionem, quæ certam quantitatem continebat, ex toto titulo *ff. & C. de hæred. vel actione vendita*, & eam cedere procuratori; tamen deinceps non licuit hujuſmodi ceſſio, quia ſimulata præſumitur, ne amplius poſſit conſequi ceſſionarius, quàm ipſe dedit, exceptis quatuor caſibus, quos ipſe Imperator refert. Ceſſio autem certæ quantitatis facta in procuratorem in rem propriam, ſubſiſtit, quia nulla fraus datur. Unde non eſt locus huic edicto. Proſequuntur ipſius conſtitutionis explicationem Cujacius *in commentar. ad ipſam legem*, Faber *lib.* 12. *conject. cap.* 12. Pulveus *ad hunc titulum*, *cap. penult.* Mancius *ſpeciali opuſc. ad ipſam legem*, Hunnius *in Encyclop. p.* 2. *tit.* 5. *cap.* 3.

TITULUS XLIII.

De Arbitris.

CAPUT PRIMUM.

a *Ex Concilio Africano.*

ITem *b* placuit, ut quicumque negligunt loca ad ſuam Cathedram pertinentia in Catholicam unitatem lucrari, conveniantur à diligentibus vicinis Epiſcopis, ut id agere non morentur. Quod ſi intra ſex menſes à die conventionis non effecerint, qui potuerit ea lucrari, ad ipſum pertineant: *c* ita ſanè, ut ſi ille, ad quem pertinuiſſe videbantur, probare potuerit, magis illius electam negligentiam ab hæreticis, ut impunè ſibi ſint; & ſuam diligentiam fuiſſe præventam, ut eo modo ejus cura ſolicitior vitaretur; cùm hoc judices Epiſcopi cognoverint, ſuæ Cathedræ loca reſtituant. *d* Sanè ſi Epiſcopi, inter quos cauſa verſatur, diverſarum provinciarum ſint, ille Primas det judices, in cujus provincia eſt locus, de quo contenditur. Si autem ex communi placito *e* vicinos judices elegerint, aut unus eligatur, aut tres: ut ſi tres elegerint, omnium ſententiam ſequantur, aut duorum.

N O T Æ.

1 a AFricano.) Ità etiam legitur apud Burchardum, *lib.* 1. *Decret. cap.* 68. Ivonem Carnot. *part.* 5. *Decreti*, *c.* 176. *& in* 1. *collect. ſub tit. de foro compet. c.* 4. textus autem reperitur *in can.* 88. *Concilii Afric.* apud Binium, & in codice canonum Eccleſiæ Afric. *can.* 121. & in Concilio Milevit. *can.* 24. Ex quibus locis ita reſtituo integram hujus canonis: ſed quodnam fuerit hoc Concilium Africanum, & an œcumenicum, ſeu nationale eſſet anceps quæſtio eſt apud Primarios noſtros *in c.* 1. *de judic.* quorum ſententiis omiſſis, ut verus locus huic canoni aſſignetur, ſciendum eſt, in Eccleſia Africana jam à temporibus D. Cypriani varia Concilia, tam Carthaginenſia, & Melevitana, quàm Numidienſia, & alia celebrata fuiſſe, ex quorum canonibus compoſitus fuit codex canonum Eccleſiæ Africanæ, qui recitatus, & approbatus fuit in Concilio Carthag. celebrato anno Domini 419. ubi in fine primæ ſeſſionis, quæ 8. Kalendas Junii celebrata fuit, ita legitur: (Etiam in iſta Synodo diverſa Concilia recitata ſunt univerſæ provinciæ Africæ, tranſactis temporibus Aurelii Carthagin. Epiſcopi celebrata. Codex iſte ita approbatus, inſertus fuit in ipſo Concilio, ſervata temporum ſerie, & numerorum ordine, ut referunt Balſamon *in notis ad dictum Concilium Carthag.* Juſtel. *in notis ad codicem canonum Eccleſiæ Afric.* Quare ſi ſcaturiginem, & proprium locum hujus canonis requiramus, extat in Concilio Milevitan. temporibus Arcadii, & Honorii, 6. Kalend. Septembr. anno Domini 402. celebrato, ubi reperitur hic canon ordine 24. qui poſtea cum aliis inſertus fuit in Concilio Carthagin. licèt tantùm eſſent nationalia. Quia tamen univerſi Epiſcopi per Africam commorantes illic aderant, ideò univerſalia dicuntur, ut de Concilio Milevitano in principio fertur, ibi: *Glorioſiſſimis Imperatoribus, Arcadio, & Honorio Auguſtis* 5. *Conſulibus* 6. *Kalend. Septembris, in civitate Milevitana, in ſecretario Baſilicæ, cùm Aurelius Epiſcopus Carthagin. in Concilio univerſali.* Prædictum etiam Concilium Carthaginenſe Africanom, ubi prædictus codex recitatus, & approbatus fuit, dicitur univerſale paſſim in ejus actis, & *can.* 62. inſcriptio eſt: *Concilium univerſale non niſi neceſſitate faciendum.* Illud univerſale vocitarunt Ferrandus *in breviario canonum*, *c.* 144. Hincmarus *epiſt.* 9. *c.* 17. Nec inſolitum erat primis illis Eccleſiæ temporibus Concilia provincialia, ſeu nationalia, univerſalia appellare. Concilium enim Toletanum 4. univerſale dicitur tam in ejus præfatione, quàm in Concil. Tolet. 5. *can.* 2. *&* 7. univerſalis etiam, & magna Synodus dicitur in Concil. Tolet. 6. *can.* 2, 3. *&* 6. dicemus Deo volente *in cap. ſicut olim*, *de accuſat.* Quare quia Coocilia, tam Milevitana, quàm Carthaginenſia, à totius Africæ Præſulibus celebrabantur, univerſalia dicebantur, cùm propriè illa univerſalia, & generalia dicantur, ſeu œcumenica, ubi congregantur tam Orientalis, quàm Occidentalis Eccleſiæ Præſules, ut poſt Jacobatium *de Conciliis*, Coriol. *in ſum. Conc. in prælud.* notarunt Fileſacus *in cap. irrefragabili* 13. §. 3. *de officio*

cio

cio Ordin. Luna & Arellanus *lib.2.antinom.1.num.6.* & nos *in d. cap. ſicut olim.*

b *Item placuit.*) Hæc priora verba reperiuntur *in cap. placuit 16. qu. 3.* & ea exponemus *in cap. 1. de præſcriptis.*

c *Sanè.*) Verba quæ ſequuntur, extant *in cap. ſanè 4. de foro compet.*

d *Sanè ſi Epiſcopi.*) Omnes repetentes in præſenti anxiè quærunt, quomodo Epiſcopi poſſint compromiſſum facere ſuper rebus ad Cathedram Epiſcopalem pertinentibus, cùm facultatem eas alienandi non habeant? Sed quàm aliena ſit hæc quæſtio à præſenti canone, facilè conſtabit, ſi antequam ad ulteriora progrediamur, agnoſcamus, de quibus judicibus in præſenti agatur. Et ſciendum eſt, in provincia Africana antiquitus in uſu fuiſſe certum genus judicum, qui dicebantur electi electitii: cum enim partes, inter quas lis diſceptabatur, erant diverſarum provinciarum, Primas illius provinciæ, ubi erat locus, de quo contendebatur, judices dabat eos, quos litigatores communi placito eligebant, ut ſic appellationibus, in quibus proſequendis moleſti admodum erant Africani, via præcluderetur, de quibus judicibus electis electitiis mentio fit *in c. quiſquis 19. c. placuit 2. q. 5. c. peregrina 12. 3. qu. 6. cap. cùm accuſatus 3. q. 3. c. duodecim 25. qu. 4. c. judices 4. 11. q. 1. cap. ſanè, 43. c. ſi autem 39. cap. à judicibus 2. q. 6.* Aurelian. Concilio 4. *can.* 12. Turon. 2. *can.* 2. & in aliis congeſtis ab Antonio Auguſt. *in epit. l. 29. tit.* 20. Prædictos judices electos electitios, quia ex conſenſu partium dabantur, compromiſſarios fuiſſe vulgò receptum eſt, & noſtri juris Interpretes in locis ſuprà citatis docuerunt, quibus ſubſcripſerunt P. Gregor. *lib. 5. partit. tit. 4. c. 2.* Balboa *in c. cauſam 14. nu. 8. de re judic.* Sed hic communis error facilè cognoſcitur, & refellitur ex traditis à Cironio *lib. 2. obſerv. c. 2.* & ad titulum *de Officio ordin.* ex eoque quia, ut probavi *in c. cauſa de in integrum reſtit.* in cauſa criminali arbitri aſſumi non poſſunt: ſed prædicti judices electi electitii plerumque in cauſis criminalibus eligebantur, *d. c. ſi quis contra clericum c. cum accuſatus 3. q. 3.* probat Gibalin. *de clauſura monach. diſquiſ. 1. c. 9. §. 1. n. 7.* igitur prædicti judices veri arbitri non erant. Deinde quia licèt partibus liberum eſſet eligere ea judicibus provincialibus, quos maluiſſent; tamen aliquos eligere, & ſuſcipere cogebantur, ex ſuprà adductis juribus: ſed arbitri ex mera voluntate eligendi ſunt, ut ſuprà probavi: igitur prædicti judices arbitri non erant. Rurſus exemplo judicis dati à Prætore facilè hæc communis ſententia convincitur; nam judices dati à Prætore ex conſenſu partium poſt ſortitionem dabantur, & tamen compromiſſarii non erant, ut infra dicemus: igitur nec prædicti judices electitii, ut arbitri aſſumebantur.

3 e *Communi placito.*) Ex his verbis communiter deducunt Interpretes, arbitros ex mera, & ſpontanea voluntate eſſe à partibus eligendos, & regulariter neminem cogi compromittere, & compromiſſum metu factum non valere, defendunt Baldus *lib. 1. conſ. 142.* Tuſchus *verbo Metus, concl. 216. n. 9.* alii congeſti ab Avendanno *lib. 2. de metu, c. 22. n. 25.* Dixi *regulariter*; quia ſunt aliqui caſus, in quibus cogitur quis compromittere, ut ſi Princeps id jubeat; poteſt enim ad compromittendum partes obſtringere, argumento textus *in cap. cum inter*, ubi notarunt repetentes, *de electione.* Avendanno *ſuprà, nu. 28.* Judex etiam inferior poteſt aliquando ad compromittendum partes cogere, ut cùm lis jam mota aliter expediri non poteſt, vel valdè diviſa eſt; aut cauſa, quæ inter Magnates vertitur, ejus naturæ eſt, ut ex ipſius judiciali deciſione Reſpublica turbari poſſit, quos, & alios caſus probat, & illuſtrat Avendanno *d. c. 22. n. 28.* & de tranſactione idem probavi *in cap. 1. de tranſact.*

4 Illius Canonis vera interpretatio.

Hunc communem antiquorum errorem ſecuti Compilatores, tam primæ, quàm hujus ſextæ collectionis, ſub rubro de arbitris præſentem canonem compilarunt, cùm in eo non agatur de arbitris, ſed de prædictis judicibus electis electitiis à Primate datis, ut cognoſcerent de lite inter Epiſcopos diverſarum provinciarum mota. Unde facilè diluitur prædicta difficultas, quæ à repetentibus in præſenti communiter adducitur; quomodo videlicet Epiſcopus inconſulto Capitulo poterat compromiſſum facere ſuper rebus ad Eccleſiam ſpectantibus; cùm certum ſit, Epiſcopum inſcio Capitulo, & ſine ejus auctoritate non poſſe compromiſſum facere, *cap. pervenit 3.* ubi dicemus, *hoc titulo*, ex ea ratione, quia qui non poſſunt per ſe alienare, non poſſunt in arbitros conſentire, ut minores feudatarii, & alii, de quibus *in c. non magnopere 5. hoc tit.* agemus. Quam difficultatem inſuperabilem claſſici repetentes judicarunt: ſed eam facilè diſſolves, ſi animadvertas, in præſenti canone non agi de compromiſſo, nec de arbitris, ſed de prædictis judicibus electis, ſeu electitiis, qui judices ordinarii erant, licèt ex conſenſu partium à Primate darentur.

COMMENTARIUM.

EX præſenti canone, prout communiter accipitur à repetentibus in præſenti, ſequens vulgò deducitur aſſertio: *Arbitri in diſpari numero ſunt eligendi, & illis diſſentientibus, majoris partis ſententia prævalet.* Probant eam textus *in c. dilecti 4. c. cum tempore 5. c. cum olim, 7. c. innotuit, c. cum nobis 13. hoc tit. c. cum ſpeciali 61. de appellat. c. 1. & 2. hoc tit. lib. 6. l. ſi unus, §. principaliter, l. ſi item 17. §. ult.* aliàs *l. ſi in tres, l. ſicut tribus 21. l. diem 32. §. ſi plures, ff. hoc tit. l. duo ex tribus 54. ff. de re judic.* Synodus Africana *can. 67.* ibi: *Septem elegi.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, Petr. Gregor. *lib. 5. partit. tit. de arbitris, c. 5. & lib. 47. ſyntagm. c. 37. n. 17.* Vighellius *in methodo juris can. pag. 215.* Corvinus *lib. 3. aphoriſm. juris Pont. tit. 7.* Villadiego *in l. 13. tit. 2. lib. 5. fori*, Gomez *in l. 38. Tauri, n. 4.* Cironius, Legauſre, & Valenſis *ad hunc titulum.* 5 Concluſio refertur, & probatur.

Sed hæc aſſertio ita illuſtrata non leves patitur difficultates. Prima naſcitur ex eo, nam quando aliquid deſideratur pro forma actus, ejus omiſſio, ſeu variatio vitiat actum, *l. Julianus, 9. §. ſi quis rem, ff. ad exhibendum, l. cum quidam 8. §. ſi Prætor, ff. de tranſact. cap. cùm dilecta 22. de reſcript.* plures congeſſit Barboſa *in axiomat. 100. nu. 1.* Sed ſi eligantur arbitri in numero pari, compromiſſum valet, *cap. 2.* ibi: *Duorum, cap. innotuit, 12. hoc tit* & tunc illis diſſentientibus tertius eligitur, *cap. cùm ſpeciali, 61. de appellat. l. item ſi unus, §. fin. ff. hoc tit.* igitur non ſemper arbitri in numero impari ſunt eligendi. Augetur hæc difficultas ex eo; nam arbitria redacta ſunt ad inſtar judiciorum, *l. 1. ff. hoc tit.* Sed in judiciis rectiùs eſt, & potiùs expedit eligere duos, quàm tres, aut unum, *cap. prudentiam 21. de officio deleg.* unde plerumque cauſa delegatur duobus judicibus, ut probavi *in cap. ſciſcitatus, de reſcriptis*: igitur ſimiliter arbitri duo, non tres, aut unus, eligi debent. Alia etiam pars ſupradictæ aſſertionis, videlicet diſſentientibus arbitris, illorum arbitrium prævalere, quod majoris partis arbitrorum auctoritate firmatur, valdè difficilis redditur ſequenti conſideratione. Arbitris diſſentientibus illa debet prævalere ſententia, quæ minorem continet ſummam in condemnatione; tum quia diſcordantibus judicibus, illa ſententia executioni mandatur, quæ reo magis favet, *l. inter pares 3. ult. ff. de re judic.* Cujacius *lib. 12. obſervat. cap. 16.* tum quia in majori quantitate certum eſt minorem ineſſe, & omnes in ea conſenſiſſe, *l. diem 27. §. ſi plures, ff. hoc tit. cap. 1. hoc tit. lib. 6.* Covarruv. *lib. 1. variar. cap. 2.* quia ſemper minor quantitas ineſt majori, *l. 1. §. et ſi ſtipulanti, ff. de V. O. l. quoties 9. §. 2. ff. de hæredibus inſtit. l. in eo 110. ff. de R. J.* ubi plura Faber, & Gothofred. Mornacius *in d. l. diem, §. ſi plures*: igitur non majoris partis arbitrorum ſententia debet prævalere, quæ minorem continet ſummam. Secundò hæc eadem pars aſſertionis dubia redditur ſequenti juris principio; nam arbitrandi munus competit arbitris in compromiſſo expreſſis, ut ſingulis, *l. ſi in tres*, aliàs *l. item ſi unus, §. Celſus, l. ſicut, ff. hoc tit. l. ſi duo 39. de re judicata, cap. prudentiam 21. de officio deleg.* ſed ubi ſpectat ad plures tanquam ad ſingulos, non major pars eorum attenditur, ſed ſingulorum conſenſus deſideratur, *l. per fundum, ff. de ſervit. ruſtic. leg. in concedendo 8. ff. de aqua pluvia, l. ult. C. qui bonis cedere*: plura P. Pechius *in regula Quod omnes, de R. J. in 6.* igitur major pars arbitrorum in arbitrio dicendo ſequi non debet, ſed potiùs omnium conſenſus debet expectari. Augetur hæc difficultas ex eo, nam ſi major pars arbitrorum attenderetur, deberet etiam conſiderari, an ſimul ſanior eſſet, argumento textus *in cap. 1.* ibi: *Majori, & ſaniori, de his, quæ fiunt à majori parte, cap. quia propter, de elect. cap. 2. de teſtib. in 6.* Unde Plin. Jun. *lib. 2. epiſt. 12.* ajebat, *in ſententiis ferendis ſuffragia non numeranda, ſed ponderanda eſſe*: igitur major pars in arbitris, non tam reſpectu numeri, quàm litteraturæ attendi debet. 6 Impugnatur tradita aſſertio.

Quibus difficultatibus non obſtantibus vera eſt præſens aſſertio. Pro cujus expoſitione aliqua de arbitris prælibanda duxi. Et primò ſciendum eſt, arbitrum dictum eſſe ab arbitrando, quia omnia ipſe arbitratur, & totius rei facultatem, & arbitrium habet. Feſtus Pompejus *verb. Arbiter.* Unde Rex, quia cuncta moderatur ex proprio arbitrio, arbiter dicitur, ut ex Seneca, & Claudiano probat Gaſpar Barthius *lib. 35. adverſ. c. 10.* & qui omnia confert, 7 Arbitri etymon.

& pro

& pro arbitrio diſponit, arbiter appellatur: notat Beroaldus *in notis ad Apulejum*, *lib.* 1. *Aſin.fol.* 83. *verbo Arbiter*. Sic etiam arbiter dicitur, qui proprii patrimonii liber moderator eſt, *l. in re mandata* 21. *C. mandati*, *leg. quis*, 52. *C. de decurion. lib.* 10. Quare cùm à partibus deſignatus ad litis deciſionem ex æquo, & bono, prout illi melius viſum fuerit, eam definit, inde arbiter, tam apud Conſultos in titulo de receptis arbitris, quàm apud noſtros juris Pontificii conditores in noſtro titulo appellatur, ut verbi etymologiam reddens docet Feſtus *ubi ſuprà*, in illis verbis: *Arbiter dicitur judex, quòd totius rei habeat arbitrium, & facultatem arbitrariam, cum adhuc apud arbitrum geritur res: arbitrium dicitur ſententia, quæ ab arbitro ſtatuitur*. Ex qua Feſti auctoritate non ſolùm probatur ſuprà tradita arbitrii derivatio, verùm & arbitri etymologia colligitur; ſicut enim arbiter ab arbitrando dicitur, ut Magiſtratus à magiſtrando, *l. cognoſcere*, 56. juxta lecturam Fornerii ibi, *ff. de V. S.* ita arbitri judicium, ſeu ſententia arbitrium appellatur, *cap. non ſine* 2. *cap. pervenit* 3. *hoc tit.* cum vulgatis Beſoldus *in delibat. juris ad hunc titulum*.

8 Ex ſuprà traditis provenit, ut judices dati à Prætore in actionibus bonæ fidei, arbitri appellentur; in actionibus verò ſtricti juris judices dicantur: juxta veterem enim, & ſcrupuloſam fori Romani obſervationem, coram Prætore propoſita ab actore actione, ſimiliterque oppoſita exceptione à reo, ſi cauſa altiorem indaginem poſtulabat, & diſceptatione judiciali egebat, ut ſi judicium ordinarium erat, de quo Prætor non cognoſcebat, *l.* 2. *C. de pedaneis judicibus*, docent Cujacius *lib.* 9. *obſervat. cap.* 27. Antonius Goveanus *in leg. eum qui*, *ff. de juriſdictione*, Corraſius *lib.* 3. *miſcell. cap.* 18. *num.* 10. Hotthomanus *de Magiſtrat. cap. de Prætore urbano*, A. Faber *lib.* 4. *conjectur. cap.* 7. Menoch. *de arbitris*, *lib.* 1. *quæſt.* 3. *num.* 9. Judex dabatur à Prætore, *l.* 1. *ff. de juriſdict. l. cum Prætor* 12. *leg. judicis*, *ff. de judiciis*, *leg.* 2. *Cod. de exceptione rei judicatæ*; non tamen poterat eligere judicem dandum ex illis quinque decuriis judicum electis, & ſelectis ad judicandi munus; ſed ſorte ex cyſta, ubi eorum nomina erant, aſſumebatur. Plinius *in panegyrico ad Trajanum*, ubi notavit Lipſius *fol.* 316. & ex bonæ notæ auctoribus probant *in l. ult. §. judicandi*, *ff. de muner. & honoribus*, Oſualdus *ad Donell. lib.* 17. *commentar. cap.* 24. *littera X*, Polletus *lib.* 5. *hiſtoriæ fori Romani*, *cap.* 7. Debebat tamen utraque pars in judicem datum conſentire, aliàs ſi aliqua eum reprobaſſet per hæc verba: *Hunc nolo, iniquus eſt*; alter ſubſortiebatur, *l. Julianus* 17. *ff. de judiciis*: mirè ad rem Cicero *in oratione pro Cluentio*, ibi: *Neminem voluerunt majores noſtri, non modò de exiſtimatione cujuſquam, ſed nec pecuniaria quidem, de re minima judicem eſſe, niſi qui inter adverſarios conveniſſet*. Exornant Sigonius *de antiquo jure Populi Rom. lib.* 1. *de judiciis*, *cap.* 23. Cujacius *lib.* 9. *obſer. cap.* 23. Oſualdus *ad Donel. lib.* 17. *cap.* 25. *littera H.* indeque naſcitur dubitandi ratio ad textum *in leg. ex conſenſu* 23. *ff. de appellat.* ut notat Cujacius *ad novellam* 53. & ratio decidendi ad textum *in leg. in privatis*, *ff. de judiciis*, ut obſervant Duarenus *lib.* 1. *diſp. cap.* 51. Pancirola *lib.* 1. *variar. cap.* 33. Propoſitis ergo actionibus, & exceptionibus coram Prætore ex conſenſu præſtito à litigantibus, ipſe certam præfiniebat formam à judice dato in prolatione ſententiæ omninò ſervandam. Si negotium erat ſtricti juris, ita forma concipiebatur: *Si apparet Titium Sejo centum promiſiſſe, & pactum non ſit de non petendo, vel aliter ſatisfactum, illum condemnato*. Sed ſi negotium erat bonæ fidei, addebantur illa verba: *Ex bona fide condemna*; vel illa: *Pro arbitrio condemna*. Quibus verbis illud concedebatur, quod licet à formula concepta in judiciis ſtricti juris judex recedere non poſſet alias admittendo exceptiones, ut docent Budeus *ubi ſuprà*, Revardus *pro tribun. c.* 11. Briſſonius *lib.* 1. *de formulis*; tamen in bonæ fidei cauſis ex arbitrio alias exceptiones admittebat, de fructibuſque & uſuris pro arbitrio cognoſcebat: quod judicum diſcrimen perſpicuè exponit Seneca *lib.* 3. *de benef. cap.* 7. ibi: *Quæcumque in cognitionem cadunt, comprehendi poſſunt, & non dare infinitam licentiam judici; ideò melior videtur conditio cauſæ bonæ, ſi ad judicem, quàm ſi ad arbitrum mutatur; quia illum formula includit, & certos, quos non excedat, terminos ponit: hujus libera, & nullis adſtricta vinculis religio, & detrahere aliquid poteſt, & adjicere, & ſententiam ſuam, non prout lex aut juſtitia ſuadet, ſed prout humanitas & miſericordia impulit, proferre*.

Arbitri dicuntur judices in judiciis bonæ fidei.

9 Inde cùm judices dati in cauſis ſtricti juris adſcripti eſſent formulæ, nec arbitrari in cauſa poſſent; contra verò judices dati in judiciis bonæ fidei formulæ non inſervirent, imò ex arbitrio cauſam terminarent; primi à judicando dicebantur judices; ſecundi verò ab arbitrando arbitri appellabantur. Qua obſervatione noſtri veſpertini juris Anteceſſores accipiunt textus *in l. ſi cum exceptione* 14. §. *hæc autem actio*, *ff. de eo quod metus cauſa*, *l. à Divo Pio*, 15. in illis verbis, *judices, arbitrive ff. de re judic. legem*, 7. *ff. ad leg. Juliam repetund. l. omnium*, *Inſtit. de actionibus*, ubi Corraſius *num.* 1. & Pichardus *qu.* 1. *num.* 15. Unde judex datus in contractu ſocietatis arbiter dicitur *l. pro ſocio* 38. *ff. pro ſocio*, Cicero in oratione pro Roſcio: *Cur non ad arbitrum pro ſocio adegeris Quintium Roſcium*. Martialis *lib.* 6. *epigram.* 35.

Alius eſt judex, alius eſt arbiter.

Septem clepſydras magna tibi voce petenti
Arbiter invitus Cæciliane dedit.

Ex Terentio & aliis notavit Cabreros *lib.* 2. *de metu*, *c.* 22. *n.* 10. Similiter & arbiter dicitur judex datus in judicio depoſiti, *l. Lucius*, *ff. depoſiti*, in judicio negotiorum geſtorum, *l. quia* 7. *ff. de negot. geſt.* in judicio tutelæ, *l. ult. ff. de appellat.* in actione funeraria, *l. & ſi quis* 14. §. *ſed interim*, *ff. de religioſis*; in edicto de eo quod metus cauſa, *l. item ſi*, §. *hæc autem*, *ff. de eo quod metus cauſa*: in actione rei uxoriæ, *l.* 1. *ff. de pactis dotalibus*, *l. Titia* 48. *ff. de ſolutionibus*, Tertullianus *lib.* 2. *ad uxorem*: *Apud arbitrum, ſpeculatoremque litigaturi*. Similiter in judiciis diviſoriis, quia judex arbitratur, arbiter dicitur, ut in judicio familiæ erciſcundæ, *l. ſi filia*, 20. *l. inter* 44. §. *uſufructu*, *l. in judicio* 47. *ff. famil. erciſc.* in judicio communi dividundo, *l. communis* 26. *ff. communi dividundo*: in rationibus reddendis, *l. ſi cui* 50. *ff. de cond. & demonſtr.* in reſtitutione fideicommiſſi, cùm difficilis eſt bonorum æſtimatio, *l. cum fideicommiſſum*, *ff. de conſeſſis*: in diſtributione bonorum facienda inter creditores miſſos in poſſeſſionem, *l. ſi Magiſtratus*, *ff. de bonis auctoritate judicis*, & aliis caſibus, quos enumerant Briſſonius, & Pratejus *verbo Arbiter*, Cujacius *in l. res*, *C. de judiciis*. Omnes enim iſti arbitri appellabantur, quia facultatem arbitrandi habebant, prout illis æquum viſum eſſet; judices tamen in effectu erant, cùm à Prætore deſignarentur. Arbitri, de quibus in præſenti titulo agitur, ſunt hi, qui ex ſolo conſenſu litigatorum eliguntur; nam etſi hi publico judicandi munere non funguntur, *leg. Pomponius*, 14. §. *recepiſſe*, *ff. de recept.* nec ſententiam proferre poſſint, cùm illorum arbitrio tantùm metu pœnæ ſtandum ſit, *leg.* 2. *leg. diem* 32. §. *ſtari*, *ff. hoc tit. l.* 5. *Cod. eod.* junctis traditis à Covarruv. *lib.* 2. *var. cap.* 12. Ludov. Vitali *lib.* 1. *var. cap.* 4. ubi tamen arbitrium receperunt, ſolemnem morem exercendi judicii ſervare tenentur, & eodem modo, atque ex eiſdem actionibus apud illos, ac apud judices erit agendum: idque eſt, quod dicitur, arbitria ad inſtar judiciorum eſſe redacta, *in l.* 1. *ff. hoc tit.*

Sicut aliud eſt judicem eſſe, aliud arbitrum, ita aliud eſt judicium, aliud arbitrium: judices enim judicant, & meritò eorum ſententia judicium appellatur; arbitri verò arbitrantur, & ideò eorum ſententia arbitrium dicitur, *l.* 2. §. 1. *ff. de aqua pluvia*. Et licèt quoad effectum æqualem habeant vim ſententiæ à judicibus in ſtricti juris judiciis prolatæ, quàm dictæ ab arbitris in negotiis bonæ fidei, tamen arbitria eorum qui ex conſenſu partium eliguntur, de quibus agitur in præſenti titulo, valdè differunt à judiciis, & ipſi arbitri admodum diſtant à judicibus, ut notant gloſſa *in cap. cùm dilectus*, *de judiciis*, Donellus *lib.* 28. *comment. cap. fin.* Petr. Greg. *lib.* 5. *partit. tit.* 4. *cap.* 1. Goveanus *de juriſdict. n.* 32. Amaya *in leg. unic. Cod. ſi adverſus fiſcum*, *nu.* 23. Arbitria enim ad inſtar judiciorum ſunt redacta *leg.* 1. *ff. hoc tit.* quoad effectum, hoc eſt, ut finis imponatur litibus, ut exponunt Donellus *d. cap. ult.* Felicianus Vega *in cap. decernimus*, *n.* 16. *de judic.* Unde coram judice præſtatur cautio judicio ſiſti, *l.* 1. *ff. qui ſatiſdare*; coram arbitro non præſtatur, authentica *Offeratur*, *C. de litis conteſt.* In judicio compelluntur teſtes teſtimonium dicere, *cap.* 1. *de teſt. cogend.* arbiter non cogit teſtes teſtimonium proferre, *l. quid tamen*, §. *fin. ff. hoc tit.* Arbiter non poteſt arbitrium dicere aliqua ex partibus abſente, niſi aliter in compromiſſo cautum fuerit, *l. diem*, §. *ſi quis litigatores*, *ff. hoc titul.* judex poteſt illis abſentibus ſententiam proferre, *l.* 1. *quomodo*, *& quando*. Arbiter non poteſt delegare cauſam compromiſſo comprehenſam, *l. non diſtinguemus* 32. §. *hoc quæſitum*, *ff. hoc tit.* judex poteſt, *l. placet*, *C. de pedan. judicibus*. Coram arbitro non poteſt mora purgari, ſi dies præfixus eſt, *l. Celſus*, *ff. hoc tit.* in judicio verò poteſt purgari. Arbitri ſententia damnatus non notatur infamia, *l. quid ergo*, §. *ex compromiſſo*, *ff. de his, qui notantur inf.* judicis ſententia infamiam irrogat, 10

Diſcrimen arbitrorum, & judicum.

l. 1. §. quorum, ff. ad Turpil. l. fuſtibus, C. ex quibus cauſis infam. Ab arbitri ſententia non appellatur, *cap. à judicibus 2. q. 6. l. 1. C. hoc tit.* à judice, ſive ejus ſententia paſſim appellatur. Sententia arbitri non parat actionem de evictione, *l. ſi dictum 56. §. ſi compromiſero, ff. de evict.* ſententia tamen judicis eam parat, *l. ſi ſervus 11. ff. judicatum ſolvi.* Arbitrium non impedit ſoluti repetitionem, *l. etſi non ſortem 26. §. ſi quis quaſi, ff. de condict. indeb.* judicium verò illam impedit, *l. cum putarem 36. ff. famil. erciſc.* Proſequuntur alias differentias Goveanus, Petrus Gregor. & Amaya *ubi ſup.* etſi aliquando judicum & arbitrorum nomina promiſcuè uſurpentur, ut conſtat ex lege *ut fundum, l. arbitrium, ff. communi divid.* & aliis congeſtis à Briſſonio *de V. S. lib. 3. pag. 307.*

11 Arbitri dicuntur compromiſſarii. Arbitri etiam, de quibus eſt noſtra tractatio, dicuntur etiam compromiſſarii, *l. Prætor, 4. ff. de tutorib. & curat. l. penult. ff. de judic.* Paulus *lib. 5. ſent. tit. 5.* quia litigatores in eos compromittere, hoc eſt ſimul, & ad invicem pœnam promittere ſolent, niſi arbitrorum ſententiæ ſtetur, *c. dilecti, c. per tuas, hoc tit. l. 4. tit. 21. lib. 4. recopil.* notat Rodriguez *de execut. art. 1. num. 8.* licèt aliquando tantùm cùm juramento arbitri aſſumerentur, *l. 3. C. de arbitr.* Cujac. *in l. rem, C. de judic.* de vi autem hujus promiſſionis videndi ſunt repetentes ad text. *in l. inter ſtipulantem, 83. ff. de V. O.* Etiam arbitrorum ſententia, ſeu arbitrium laudum dicitur, quaſi hujuſmodi ſententiam partes laudent, ſeu probent, *lib. 1. feudor. tit. 17.* ibi: *Per laudamentum ſapientum.* Notant Lexicographi *verbo laudum*, Cujac. *in dict. lib. 1. feudor.* Gerardus Voſſius *lib. 3. de vitiis ſerm. cap. 18.* Alciatus *lib. 1. parerg. cap. 45.* Molina *de juſtit. titul. 5. tr. 5. diſp. 30.*

12 Traditur arbitri diffinitio. Hactenus de nomine arbitri egimus, nunc ejus diffinitio exponenda, & proponenda eſt. Arbitri ergo compromiſſarii varias diffinitiones adducunt Hoſtienſis *in ſumma hujus tituli*, Speculator *de arbitris, num. 1.* Lanfranc. *eod. tract. cap. 1. num. 1.* Baptiſta *eod. tract. lib. 1. cap. 2.* Petr. Jacob. *eod. tract. cap. 1.* Rebuffus *ad leges Galliæ, tit. de arbitrio, gloſſ. 2.* Briſſon. *verbo Arbiter, verſ. præterea*, Fragoſo *part. 1. de regim. diſp. 14. cap. 1.* Villadiego *in l. 13. tit. 2. lib. 1. fori*, Montalvo *in legibus fori, fol. 27.* Quibus omiſſis ita diffiniendum eſſe arbitrum exiſtimavi: *Arbiter eſt, qui eligitur à partibus voluntariè ad litem dirimendam.* Quæ diffinitio colligitur *ex cap. cùm olim*, ibi. *Utraque pars in eos compromittens.* Et *cap. expoſita 11.* ibi: *In Ducem Venetorum, tanquam in arbitrum cum parte altera compromiſit.* Et *cap. penult.* ibi: *Diffiniendo cauſam hujuſmodi tractaverunt, hoc tit.* Quæ diffinitio & Dialecticorum regulis convenit, & juris utriuſque principiis conſona eſt: conſtat enim genere, & differentia; loco enim generis appoſui ea verba, *Qui eligitur à partibus*; cætera verò ſunt poſita loco differentiæ, ut ex ſequenti expoſitione apparebit. Appoſuit verba generica, *qui eligitur à partibus*; alii enim eliguntur à partibus ad alios actus, qui non ſunt arbitri, ut calculatores, *l. 7. §. receptum, ff. de operis libertor.* æſtimatores electi ad taxationem pretii in contractibus emptionis, locationis, aut ſocietatis, de quibus *in l. ſi merces 28. ff. locati, & conducti, l. ſi. C. de contrahen. empt. l. ſi coita 75. ff. pro ſocio*, & alii, qui in utroque jure ad actus humanos perficiendos electi reperiuntur, ut *in l. fideicommiſſa, §. quamquam, ff. de legatis 3.* qui arbitri compromiſſarii non ſunt, licèt à partibus eligantur. Dixi etiam *Voluntariè*, ut excludantur alii arbitri, qui potiùs juris neceſſitate, quàm partium voluntate ſuſcipiuntur. Unde præſens titulus *in lib. 4. Digeſtorum*, concipitur *De receptis arbitris, & qui arbitria receperunt*; ad innuendum diſcrimen, quod verſatur inter arbitros, qui à partibus ex compromiſſo eliguntur; & eos, qui ex juris neceſſitate aſſumuntur, ut ſunt illi, qui recuſato judice, eliguntur, ut de cauſa ſuſpicionis cognoſcant, de quibus *in cap. Secundò, 41. §. 3. c. cùm ſpeciali 61. de appellat. cap. 2. eod. tit. in 6. c. ſi quis contra, de foro comp. c. ab arbitris, de offic. deleg. in 6. l. ſi. C. de judiciis, c. ſuſpicionis, de officio deleg.* ubi aliqua adduxi; illi enim non ex partium conventione, ſed ex juris neceſſitate eliguntur. Etiam excluduntur arbitri illi, qui eliguntur quoties ambigitur de revocatione litterarum Apoſt. de quibus *in cap. paſtoralis 13. de reſcriptis*; & omnes arbitri lege, vel ſtatuto ſuſcepti, qui verè judices ſunt, & juriſdictionem obtinent, *l. item 14. §. hæc autem, ff. de eo quod metus, l. ſi arbiter, ff. de probat. cap. pervenit, 11. qu. 1.* Plura de eis Parexa *de inſtrum. edit. tom. 2. reſol. 6. ſpecie 1. num. 171.* Ex eadem juris ratione judices electitii, etſi ex voluntate partium eligantur, Concil. Carthag. *can. 99.* Electitii judices ſunt, qui etiam electi dicuntur: qui ex litigantium voluntate judicant, arbitri non ſunt, ut contra communem opinionem ſuprà probavi pro vera hujus textus interpretatione.

13 Effectus compromiſſi. Appoſui tandem in diffinitione, *ad litem dirimendam*, ut præcipuum, principalemque effectum compromiſſi demonſtremus; ideò enim compromiſſa ſunt inventa, & ex communi conſenſu partium arbitri aſſumuntur, ut litium moræ reſolvantur, & controverſiæ ſine publico judiciorum ſtrepitu ſedentur, & actor quod ſuum eſt, conſequatur, reuſque ſine damnoſis diuturnæ litis expenſis, quod æquum eſt, præſtare cogatur, ut disertè expreſſum eſt *in l. 4. tit. 21. lib. 4. recopil. Porque acaece, que las partes por bien de paz, y concordia, y por evitar pleytos, y contiendas.* Notant, & illuſtrant Æneas Robertus *lib. 3. rerum judic. cap. 13.* Maſcardus *de interpret. ſtatutorum, concl. 4. num. 147.* Unde deducunt Panormitanus *in cap. niſi eſſent, num. 6. de præbend.* Rodriguez *de execut. art. 1. num. 7.* arbitros virtute compromiſſi in redubia, non ſolùm poſſe jus unius minuere, alteriuſve augere, ſed etiam id aperta lite facere poſſe, cùm officium arbitrorum ſit ſedare diſcordias, & lites terminare, *cap. per tuas, cap. expoſita, hoc tit.* Unde eorum ſententiæ ſtandum eſt, ſive æquæ, ſive iniquæ, ut infrà probabimus.

14 Arbitrorum communis diviſio. Communiter Doctores arbitros dividunt in arbitros compromiſſarios, & arbitratores: arbitros appellant eos, qui tanquam judices, ſervato juris ordine, in cauſæ cognitione procedunt, de quibus accipiunt præſentem rubricam: arbitratores autem eos appellant, qui aſſumuntur, & eliguntur à partibus, ut ſine juris ambagibus litem ex bono, & æquo componant. Ita omnes repetentes *in hac rubrica*, Lanfrancus *de arbitris, cap. 1. num. 2.* Baptiſta à Sancto Blaſio *eod. tract. cap. 2. & 3.* Rebuffus, Covarr. & Albericus congeſti à Barb. in hac rubrica, *num. 10.* Villadiego *in l. 13. tit. 2. lib. 1. fori*, Montalvo *in legibus fori, pag. 27.* omneſque communiter de arbitris agentes. Sed hanc diviſionem ita communiter receptam, commentitiam eſſe, & à ratione juris prorſus alienam, jam docuerunt Jacobus relatus à Bart. *in l. ſocietatem 75. ff. pro ſocio*, Corraſius *lib. 4. miſcel. cap. 8.* quos noviter ſequuntur communem opinionem refellentes Reynardus Bachovius *in notis ad Treutlerum, lib. 1. ſelect. cap. 16.* Quorum ſententia magno fulcitur fundamento; nam nunquam legimus in jure Canonico, aut Cæſareo, arbitratores fuiſſe receptos ad litium deciſionem, licèt eos inveniamus ad alias controverſias extrajudiciales, ut tanquam nudi mediatores interveniant, ut *in l. ult. Cod. de contrahenda empt. l. 1. §. 1. ff. de leg. 2. l. multa 6. ff. de condit. & demonſtr.* cum aliis; cùm nulla lis arbitratorum judicio dirimatur: quare nulla eſt ratio, cur arbitros eos eſſe dicamus. Nihil itaque commune habent arbitratores cum arbitris compromiſſariis, ut deducunt Bachovius, & Vinius *ubi ſuprà.* Nec pro communi ſententia facit textus *in l. ſocietatem 76. verſiculo Arbitrorum; ff. pro ſocio*; nam omiſſa ſolutione Connani, qui textum emendat, & loco verbi *Arbitrorum*, legendum exiſtimat, *arbitriorum*; dicendum eſt, arbitratores cum arbitris compromiſſariis non ea ratione conjungi, quaſi omnes judicum pariter obtinerent officium; ſed tantùm quia aliquid ſtatuunt arbitri litem decidendo; arbitratores partes contractus ſocietatis componendo, ut docet P. Greg. *lib. 5. partit. tit. 4. lib. 2.* quo modo intelligendus eſt textus *in cap. Quintavallis, de jurejurand.* Nec etiam pro communi opinione facit textus *in l. pen. C. de pactis*, in illis verbis: *Ad compromiſſarios, & arbitros*; ubi diſcrimen ſupponitur inter compromiſſarium & arbitrum; nam illa verba dupliciter accipi poſſunt aſſumendo ea explicativè; cùm enim Imperator duas judicum ſpecies proponeret, pedaneos videlicet, & compromiſſarios, qualiter illos intelligeret, pleniùs expoſuit per illa verba, *ad arbitros electos.* Vel dici poteſt, ibi tractari de arbitris compromiſſariis, & arbitris juris, qui aſſumuntur in cauſa ſuſpicionis, & in aliis, de quibus *ſuprà.*

15 Jure recto datur diſſa diſtinctio. Sed licèt hæc ita procedant inſpecta juris utriuſque ratione, tamen cùm apud nos communis Interpretum diviſio inter arbitros, & arbitratores approbata ſit, *l. 23. tit. 4. part. 3. l. 4. tit. 21. lib. 4. recopil.* arbitri hodie ſunt, qui de partium conſenſu eliguntur ſub pœna, ut litem dirimant ſecundùm jus, & juſtitiam; arbitratores verò, ſive amicabiles compoſitores appellantur, qui nullo ſervato juris ordine procedunt, ſed lites ut amici interventores componunt: docent Regnicolæ juris Hiſpaniæ Interpretes Villadiego *in l. 13. tit. 1. lib. 2. fori*, Montalvo *in l. 4. tit. 7. lib. 1. fori*, Gregor. Lopez *in d. l. 23. partit.* Didacus Perez *in leg. 4. tit. 13. lib. 8. ordin.* Azevedus *in d. l. 4. recop.* Parlador. *lib. 2. rerum quotid. cap. 20. §. ult.* Rodr. *de execut. art. 1.* qui docent, quod ſi in aliquem litigatores compromiſerint, tan-

quam

Digitized by Google

quam in arbitrum & arbitratorem, poteſt ille procedere ut arbiter, ſervato juris ordine: & ſi cœperit ita procedere, non poterit poſteà cognoſcere ut arbitrator. Salgado 2. *p. de poteſt. cap.* 13. *num.* 114. plures etiam differentias inter arbitrum, & arbitratorem prædicto modo acceptos tradunt Lanfrancus *de arbitris*, *cap.* 1. *num.* 2. Baptiſta *de differentiis inter arbitrum, & arbitratorem*, Tuſchus *verbo Arbiter*: inter quas illa præcipua refertur, quod arbiter ſententiam non dicit diebus feriatis, *l. Pomponius*, *§. ult. ff. hoc tit.* niſi dies compromiſſi exitura ſit: tunc enim & cogi poteſt ſententiam dicere, *l. ſi feriatis* 36. *l. arbiter Kalendis*, *ff. hoc tit.* Fermoſinus *in cap.* 1. *de feriis*: arbitratores verò, quia ut amicabiles compoſitores procedunt omni die arbitrium dicere valent.

16 Exemplis probatur hæc aſſertio. His ſuppoſitis pro arbitri etymologia, diffinitione, & diviſione, ut ad ſuprà traditam concluſionem redeamus, ſciendum eſt, aliquando duos, aliquando tres arbitros eligi, *cap.* 2. *cap. innotuit* 12. *hoc tit. l. item ſi unus*, §. *ult. ff. hoc tit.* Sed quia homines proniores ſunt ad diſſentiendum quàm ad conſentiendum, *l.* 1. *ff. de libertis univerſitatum*, *d. l. item ſi unus*, §. *principaliter*, plura doctiſſimus Solorzanus *emblem.* 48. frequentiùs tres arbitri eliguntur, ut ſequentibus exemplis notum fit. Primò enim in judicio diviſorio familiæ erciſcundæ, ubi arbitri dabantur, ut ſuprà probavimus, ita cavebatur: *Prætor erctum ſciendum arbitros treis dator*; ut ex Feſto Pompejo, Donato, & Servio notant Dionyſius Gothofredus *ad leges XII. Tabul.* Jacobus ejus filius *in quatuor fontibus ad prædictas leges*, *in notis ad tabul.* 5. In judicio etiam finium regundorum, ita in ipſa lege decemvirali cavebatur: *Si virgant ad fines finibus regundis, Prætor arbitros treis adjicito*. Ex Cicerone notarunt Dionyſius Gothofredus *lib.* 2. *tit.* 11. *verſ.* 9. & ejus filius *tabul.* 8. Cujacius *lib.* 5. *obſerv. cap.* 21. Ad æſtimationem etiam fructuum in actione reali vindicationis tres arbitri dabantur, ut conſtat ex ipſa lege XII. Tabul. ibi: *Si vindiciam falſam tulit rei, ſive litis, arbitros treis dato*. Ex Feſto *verbo Vindiciæ*, probant Revardus *ad ipſas leges*, *cap.* 6. Dionyſius Gothof. *lib.* 2. *tit.* 22. ejus filius *tabul.* 12. Tot etiam arbitri aſſumebantur in judicio aquæ pluviæ arcendæ, ut probat ipſe Gothofr. *tabul.* 8. Ex partium etiam conventione tres arbitros recipi facilè probatur ex juribus adductis pro exornatione noſtræ concluſionis.

17 Traditur deciſiva ratio. Unde jam apparet traditæ concluſionis ratio vera; nam cùm homines faciles ad diſſentiendum ſint, & cùm aliquid ex eorum pendet arbitrio, in numero impari eligantur, ut in caſibus ſupra relatis, ubi quia judices plura ex arbitrio ſtatuebant, ideò arbitri qui eligebantur, in numero inæquali dabantur: rectè ergo docetur in noſtra concluſione, arbitros compromiſſarios non in numero pari, ſed in impari eſſe eligendos, ut ſic facilè compromiſſum poſſit habere effectum; ſiquidem diſſentientibus ipſis ſtabitur arbitrio majoris partis, duorum videlicet: quod etiam à ratione alienum non eſt; illud enim patrias leges appellavit Prudentius *lib.* 1. *contra Symmachum*, ibi:

Servemus patrias leges, infirma minoris
Vox cedat numeri, parvaque in pace quieſcat.

Legem Curiæ dixit Symmachus *lib.* 4. *epiſt.* 27. ubi notat Juretus: ex Appione, & Q. Curtio probat Grotius *de jure belli*, *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 17. ubi refert, tam in judiciis, quàm in comitiis illud ſemper obſervatum fuiſſe, ut à majori parte judicum decretum obſervaretur: illud autem, ut numerentur arbitrorum ſententiæ, ſervandum eſt, videlicet ut omnes arbitri præſentes ſint ad arbitrium dicendum; altero enim abſente, alii arbitrium dicere non poſſunt: tum quia omnes arbitrium dicere juſſi intelliguntur, & ſic unus ſine alio non poteſt ſententiam proferre, *l. item ſi unus*, *§. ult. cum l. ſequenti*, *ff. hoc tit.* niſi ex malitia abſit, aut vocatus venire renuerit, *cap.* 2. *hoc tit. lib.* 6. Seſſe *de inhibitione*, *cap.* 2. §. 2. *num.* 34. quod & in judicibus ordinariis docetur *in l. duo* 39. *ff. de re judic.* Docent Duarenus *ad tit. de arbitris*, *cap. de officio arbitri*, *in princip.* Fornerius *lib.* 1. *ſelect. cap.* 7. Fragoſo *d. tit. de arbitris*, *diſp.* 14. *nu.* 8. tum ut ſic conſervetur forma compromiſſi, quæ adeò cuſtodienda eſt, ut ſi compromiſſum ſit in Titium, & ſervum, quamvis ſervi arbitrium nullum ſit, Titius non poteſt arbitrium dicere; nec ſi dixerit, valet, quia jam ut recepit, non dixit, *l. Pædius*, *ff. hoc tit.* Si ergo ab arbitris præſentibus, & de cauſa cognoſcentibus diverſæ ſententiæ prolatæ fuerint, illa prævalebit, quæ majori arbitrorum parte nititur.

18 Diſſolvitur prima difficultas. Nec difficultas prima ſuprà adducta refragatur, verum enim eſt, compromiſſum factum in numero pari valere, & poſſe arbitros ſententiam dicere, ut docet Parladorius *lib.* 2. *rerum quotid. cap. fin.* §. 2. *num.* 16. quia deciſio textus in noſtro capite procedit de conſilio, non de præcepto; tantùm enim Patres Concilii Africani conſuluerunt, ut cùm eliguntur arbitri, vel compromiſſarii juris eligantur in numero impari; ſed cùm conſilii nulla obligatio ſit, *cap. denique*, 4. *diſt. leg. conſilii*, *ff. de R. J.* ideò ſi partes eligant duos tantùm arbitros, valebit compromiſſum; & illis in arbitrio conſentientibus, parebunt: ſi autem diſſentiant, tunc eligendus eſt tertius, *l. item ſi unus*, §. *ſi in duos*, *ff. hoc tit. cap. innotuit*, *hoc tit. leg.* 28. & 29. *tit.* 4. *partit.* 3. quomodo tamen, & à quo iſte tertius arbiter eligi debeat, adhuc apud Interpretes non liquet, propter jurium expreſſam antinomiam. Pro eorum tamen conciliatione, & hujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, compromiſſum factum abſolutè, & indiſtinctè in duos, nulla illis conceſſa facultate tertium eligendi in caſu diſcordiæ, valere, & tertium eligendum eſſe, illis diſſentientibus, vel à partibus, vel ab ipſis arbitris; & judicem ordinarium poſſe compellere ipſos arbitros, ut tertium eligant, *d. l. item ſi unus*, §. *ſi in duos*, *cap. ſuſpicionis*, *de officio deleg. cap. cùm ſpeciali* 61. *de appell. d. leg.* 26. *part.* ubi Gregorius, Duarenus *ad titulum de receptis*: ſed ſi partes ab initio in duos compromiſſum fecerunt, ut ipſi in caſu diſcordiæ tertium eligerent, aut expreſſerunt quem eligere deberent, vel non expreſſerunt certam perſonam. Primo caſu valet compromiſſum, & arbitri in caſu diſcordiæ tenentur eligere perſonam deſignatam: ſecundo verò caſu compromiſſum non ſubſiſtit, quia in eligendo tertio arbitri poſſunt diſſentire, *d.* §. *ſi in duos*; cujus meminit Gregorius IX. *in d. cap. innotuit*. Docent, & prædictam firmant diſtinctionem Gregorius Lopez *in d. l.* 26. *part.* Parladorius *lib.* 2. *rerum quotid.* §. 2. *num.* 2. Garcia *de expenſis cap.* 14. *numer.* 7. Rodriguez *de execut. art.* 1. *n.* 13. Hermoſilla *in l.* 10. *tit.* 5. *partit.* 5. *n.* 7.

Nec tunc obſtat textus *in cap. cùm à nobis* 13. *hoc tit.* 19 Exponitur c. cùm à nobis, hoc tit.
ubi proponitur compromiſſum factum fuiſſe in Cardinalem Sancti Angeli cum ea adiectione, ut poſſit eligere duos mediatores, per quos cauſa tractari valeret. Et aſſerit Gregorius IX. hujuſmodi compromiſſum valere: igitur ſive de certa perſona, ſive incerta ſenſerint partes, compromiſſum vires habet. Agnoverunt difficultatem omnes antiquiores in eo textu, Goffredus *in ſumma hujus tituli*, *num.* 6. qui ſatisfacere intendunt aſſerendo compromiſſum in ſpecie factum valere ob reverentiam Cardinali debitam, argumento textus *in cap. ad petitionem*, *de accuſat.* vel nomina duorum mediatorum expreſſa fuiſſe, & ideò compromiſſum ſuſtineri. Sed his, & aliis ſolutionibus omiſſis, rectiùs reſponderi poteſt, in eo textu compromiſſum valere ita factum, ut ipſe Cardinalis eligeret duos mediatores: quia eo caſu non dabatur ratio tradita *in d. l. item*, §. *ſi in duos*, videlicet diſſenſus inter arbitros circa eligendum tertium: nam cùm unus tantùm arbiter eſſet, videlicet Cardinalis, non poterat dari caſus diſſenſus; & ſic deficiente prædicta ratione, valet compromiſſum. Accedit, quod mediatores eligendi à Cardinale arbitro, non eligebantur ut arbitri, ſed ut mediatores; quo caſu compromiſſum habet effectum, ut docet Moroacius *in dict. leg. item*, §. *ſi in duos*, Valenſis *ad noſtrum titulum*, §. 4.

Sed adhuc deciſioni *in d. cap. cùm à nobis*, textus obſtat *in l. item* 17. §. *inde* 3. *ff. hoc tit.* Ubi proponitur, 20 Interpretatur textus in l. item ſi, §. inde 3. ff. hoc tit.
compromiſſum fuiſſe factum in Titium ea lege adjecta, ut pronunciaret, quod Sejo diſceptatori placuiſſet: & cùm quæreretur, utrum arbiter teneretur arbitrium dicere, reſpondit Conſultus, non teneri, nec compromiſſum vires habere, cùm arbiter deſignatus liberam arbitrandi facultatem non haberet: ergo ſimiliter *in d. cap. cùm à nobis*, non debebat valere compromiſſum in Cardinalem factum, ut eligeret duos mediatores, quorum arbitrio ſententiam proferret. Cui difficultati, omiſſis aliis ipſius textus, quas ponit, & exponit Ludovicus Vitalis *lib.* 1. *variar. cap.* 9. reſpondendum eſt, magnum diſcrimen verſari inter caſum textus *in d.* §. *inde* 3. & *in d. cap. cùm à nobis*. In dicto §. *inde*, compromiſſum factum fuit in unum, ut ipſe teneretur pronunciare, ſecundùm quod Titio viſum fuiſſet, quo caſu cum tollatur facultas arbitrandi, quæ ob naturam arbitrii debet dari in arbitro, compromiſſum non valet, licèt contrarium in ſententia proferenda à judice decidatur *in l. ſi convenerit*, *ff. de re judicata*. Notant Oſualdus *lib.* 17. *comment. Donel. cap.* 3. *litter. E*, Nicolaus Genoa *in conciliatione legum*, *fol.* 95. at verò *in d. cap. cùm à nobis*, compromiſſum factum fuit in Cardinalem, ita ut ejus arbitrio ſtaretur, vel arbitrio duorum mediatorum; quo caſu non tollitur facultas arbitrandi Cardinalis, ſed

tantum cavetur, ut eo caſu, quo partes non acquieverint ſententiæ Cardinalis, parere debeant arbitrio mediatorum. Nec augmentum difficultatis refragatur; nam ut ſuprà dixi, arbitria redacta ſunt ad inſtar judiciorum, non quoad omnia, quare non ſunt exæquata quoad naturam judicum; cujus diſcriminis rationem proximo numero reddemus.

21 Diſſolvitur ſecunda difficultas. Nec difficultas ſecunda ſuprà adducta obſtat, pro cujus ſolutione obſervandum eſt circa diſſidium judicum in prolatione ſententiæ, plures caſus eſſe diſtinguendos. Primus eſt, cùm duo judices delegati diverſas proferunt ſententias, & tunc earum exequutio ſuſpenditur, donec Princeps, qui eos delegavit, conſulatur, *cap. fin. de ſentent. & re judic. leg. duo judices, ff. eod. tit.* Docet Covarr. *lib. 1. variar. cap. 16. num. 4.* Ratio eſt, quia judices delegati propriam juriſdictionem non habent, ſed delegantis poteſtate utuntur, *l. 1. §. qui mandata, ff. de officio ejus*. Unde cùm in judicibus delegatis, unius tantùm, videlicet delegantis, attendatur auctoritas, ſententia quæ continet repugnantiam, non valet, argumento legis *ubi repugnantia, ff. de R. J. l. ſcriptum, C. de fide inſtrum.* donec qui delegavit, aut probet, aut improbet. Alius caſus eſt, cùm judices ordinarii non conſenſerunt in condemnatione, aut abſolutione rei penitæ; tunc enim mitior ſententia ſequenda eſt, *l. inter partes, §. 1. ff. de re judic.* quod jus Minervæ Græci appellant ex quadam fabula, quam refert Hugo Grotius *lib. 2. de jure belli, cap. 5. num. 19.* Pulchrè ad rem Seneca *in controverſiis*, ibi: *Alter judex damnat, alter abſolvit; inter diſpares ſententias mitior vincat.* Aliquando tamen prævalet ſententia, quæ pro actore fertur, ut ſi de libertate agatur; prævalet enim ſententia, quæ pro libertate facit, *l. lege, ff. de manumiſſ.* vel ſi agatur de valore teſtamenti, *l. ſi pars, ff. de inofficioſo teſtamento*; ſi de matrimonio, aut dote, *cap. ult. de re judic.* hæc autem procedunt in ſententiis, quæ contrariæ ſunt, ut ſi alter ex judicibus abſolvat, alter condemnet; non tamen ſi ſententiæ in parte conveniant, quia altera alterius partem complectitur; ut ſi unus ex judicibus in viginti, alter in decem condemnet; quo caſu, cùm in decem conſentiant, uſque ad eam quantitatem ſententia vires obtinet, *l. diem 27. §. ſi plures, ff. hoc tit. cap. 1. hoc tit. in 6.* Seneca *epiſt. 21. Quod fieri in Senatu ſolet, faciendum ego in Philoſophia hoc exiſtimo: cùm ſenſerit aliquis, quod ex parte mihi placet, jubeo illum dividere ſententiam, & ſequor.* Meminerunt hujus moris in Senatu Plinius *lib. 8. epiſt. 14.* Cicero *epiſt. 2. ad Lentulum*, & alii relati à Rutilio *in decuria, cap. 4.* Hoc etiam obſervatur in arbitris, cùm tres inter ſe diſſentiunt, ut ſi unus condemnet in decem, ſecundus in quinque, tertius in duodecim, quamvis duo quodammodo conſentiant in decem, quia tamen omnes verè conſentiunt in quinque, prævalet ſententia in ea quantitate, *cap. 1. hoc tit. in 6.* Docent Covarr. *lib. 1. variar. cap. 2. num. 6.* Molina *de juſtitia, diſp. 42. num. 4.* Valaſco *de partit. cap. 9. num. 12.* Alciatus *lib. 9. parerg. cap. 14.* Garcia *de expenſis, cap. 24.* quæ doctrina ampliatur ita ut procedat, etiamſi judices expreſſè caveant, ſe non conſentire in quinque; adhuc enim prævalet ſententia in quinque, quia cùm prædictus conſenſus in minori ſumma procedat ex juris diſpoſitione, & ab ipſa lege præſumatur, nihil operatur hominum proteſtatio, juxta textum *in l. 3. ff. de legatis 1.* Covarr. ſuprà, *num. 6.* Barboſ. *in cap. 1. hoc tit. lib. 6.* Sed ſi ex dictis tribus arbitris duo conſentiant expreſſe, ut ſi ambo in decem condemnent, quamvis unus diſſentiat condemnando in diverſa quantitate, prævalet ſententia duorum, ex præſenti textu, & ſimilibus.

22 Impugnatur c. cui de non ſacerdotali, de præbend. lib. 6. Sed adhuc ſuperiori doctrinæ, videlicet in minori quantitate omnes conſenſiſſe videri, etiamſi in majori condemnaverint, quia in majori ineſt minor, obſtat textus *in cap. cui de non ſacerdotali, de præbend. lib. 6.* ubi poſt varios caſus, qui exagitantur, & deciduntur à Bonifacio VIII. ille tandem proponitur: Si Pontifex reſcripſerit, ut alicui conferatur præbenda valoris centum ſcutorum in certa Eccleſia, & in ea vacaverit aliqua præbenda minoris valoris, utrum poſſit illa conferri impetratori reſcripti, præcipuè ſi ipſe eam petat, & ea contentus ſit. Huic quæſtioni Pontifex reſpondet, non poſſe conferri præbendam minoris valoris. Hujus Pontificis reſponſum ita contra ſuprà dicta expenditur: Si in majori quantitate ineſt minor, qui diſpoſuit in majori, diſponeret in minori; & cùm diſpoſuiſſe præſumeretur in eo textu, conferri poſſet præbenda minoris valoris, quia impetrator in ea expreſsè conſentiebat, & Pontificem conſenſiſſe præſumeretur, *ex d. cap. 1. hoc tit. lib. 6.* Sed non poteſt conferri, ut Bonifacius decrevit: ergo quia qui diſponit de majori quantitate, non diſponit de minori. Etiam difficilis eſt ratio illius deciſionis adducta à Pontifice, his verbis: *Quia fines mandati diligenter ſunt cuſtodiendi*; innuit enim Pontifex, non diligenter cuſtodiri fines mandati, ſi in minori quantitate adimpleatur; tunc obſtat textus *in l. rogatus 33. ff. mandati, §. is qui, Inſtit. eod. tit.* ubi mandatarius, qui exequitur mandatum in minori quantitate, rectè illud adimplet, & habet actionem mandati. Pro hujus textus expoſitione præmittendum eſt, in majori quantitate minorem ineſſe, *l. 1. §. ſi ſtipulanti, l. inter 83. §. diverſa, ff. de V. O.* P. Faber *in regula In eo 110. ff. de R. J.* Pichardus *in §. præterea, Inſtit. de inutilibus ſtipul.* & ſic conſentiens in majori quantitate, in minori conſentire videtur, niſi agatur de contractu oneroſo, *l. ſi decem 53. ff. locati*. Unde ſi ſtipulanti decem, quinque promittantur, valet ſtipulatio, *d. l. 1. §. ſtipulati*, ubi Donellus, & *lib. 14. comment. cap. 38.* Bacovius *lib. 5. declarat. cap. 71.* Nec obſtat textus *in l. ſi ita ſtipulatus 120. ff. de V. O.* de cujus expoſitione videndi ſunt Donellus, & Giphanius *ibi*, Valentia *tom. 2. illuſtr. tract. 2. cap. 5.* Acoſta *lib. 1. ſelect. cap. 2.* Unde ſi ſtipulanti, ut fidejubeam in decem, promittam me fidejubere in quinque, valet fidejuſſio in quinque: & ſi promittam in viginti, valet in decem, *l. hactenus 11. ff. de conſtituta pecunia, l. ſi ultra 22. C. de fidejuſſoribus*. Docent Fachineus *lib. 8. controv. cap. 5.* Alciatus *lib. 5. Parerg. cap. 18.* Fontanella *de pactis nuptialib. clauſul. 4. gloſſa 21.* licèt contrarium teneant Connanus *lib. 6. comment. cap. 6. num. 8.* Schifordegerus *tract. 9. qu. 2.* pro quibus facit textus *in l. Græcè 8. §. illud, ff. de fidejuſſoribus*. Quibus ſuppoſitis, non obſtat textus *in d. c. cui de non ſacerdotali*; in eo enim non potuit conferri præbenda minoris valoris, quia alia, & omninò diſtincta præbenda erat ab ea, quam conceſſerat R. Pontifex; taxatio enim illa certi valoris deſignavit certam præbendam, & non aliam, ſicut contingit cùm Pontifex concedit alicui præbendam vacantem per reſignationem; non enim poteſt tunc conferri præbenda, quæ vacavit per mortem, *c. ſuſceptum, de reſcriptis, lib. 6.* quia deſignatio modi vacationis adjecta eſt taxationis gratia, & ſic ad alium modum non extenditur. Deinde quia reſcriptorum jus ſtrictiſſimum eſt, *c. Rodulphus, c. ſignificante, de reſcriptis*: docet Sanchez *lib. 8. de matrim. diſp. 21. n. 35.* Nec difficultas deducta ex ratione ipſius deciſionis obſtat; nam ratio aſſignata à Bonifacio in eo textu non eſt protrahenda ad omnes ſpecies mandati; ſed tantùm referri debet ad caſum in ejus textus ſerie propoſitum. Tranſcripſit enim ea verba Pontifex *ex d. l. diligenter*, ubi etiam Conſultus eam rationem generaliter propoſuit; non tamen Bonifacius, & Conſultus negarunt mandatum ſuper majori quantitate plerumque in minori adimpleri poſſe, ut docet Pereyra *de emptione, & vendit. cap. 13. n. 55.*

Nec obſtat ultima difficultas ſuprà expenſa, cujus majorem concedimus, minorem autem negamus; non enim munus arbitrandi ad arbitros ſpectat, tanquam ad ſingulos, quia eorum commoditas, ſeu utilitas conſideretur, ſed tantùm publica judiciorum cauſa attenditur. Unde non deſideratur, ut omnes conſentiant in una, eademque ſententia, cùm & in judicibus ordinariis obſervetur, ut diffinitum à majori parte prævaleat, *l. in tres, ff. de re judic. l. duo ex tribus, ff. eod.* docet Cabedo *1. part. deciſ. 6. num. 4.* ad omnes tamen arbitros ſpectat arbitrium dicere, ita ut omnes debeant vocari, & aliquo ipſorum abſente, ſententia dici non poſſit, *cap. 2. hoc tit.* ſicut contingit in judicibus ordinariis, qui omnes ad cauſæ deciſionem ſunt vocandi, *l. 2. in princip. l. nominationes 45. C. de decur. lib. 10. cap. quod ſicut 28. de electione*. Forſan enim abſens vocatus alios in ſuam ſententiam traheret, *d. l. ſi in tres*: & licèt actus, qui poſſunt aliquo renuente peragi, illo abſente celebrari valeant, *l. recuſare 6. in principio, ff. ad Trebell. l. 4. §. illud, l. ſi cum 48. §. 1. & ult. ff. de fideicommiſſ. libert. l. qui poteſt 27.* ubi plura Faber, & Gothofr. *de R. J. cap. cum olim 12. de re judic.* & duo arbitri, alio diſſentiente, & reluctante, certam poſſent dicere ſententiam, *d. l. ſi intra, d. l. ſicuti 21.* non tamen abſente eo poteſt ſententia dici, quia cùm forma compromiſſi omninò ſit ſervanda, & non ſervetur, ſi alio abſente cæteri ſententiam dicant, cùm omnes judicare juſſi ſint in compromiſſo; inde provenit, ut eo renuente, & diſſentiente ſententia dici poſſit, non verò eo abſente. Nec augmentum ipſius difficultatis obſtat; fatemur enim in actibus, ubi deſideratur major pars, deſiderari etiam, ut ſit ſanior, *d. cap. quia propter*, 23 Diſſolvitur difficultas.

d. cap.

Digitized by Google

dict. cap. 1. de his quæ fiunt. At dum adeſt major pars, præſumitur ſimul ſanior: unde etiam hodie in electionibus non fit comparatio zeli ad zelum, ſcientiæ ad ſcientiam; ſed tantùm numerus attenditur, & præſumitur majorem partem reſpectu numeri eſse ſimul ſaniorem: quod præcipuè procedit in arbitris, ubi cum plures ſimul eliguntur, creditur partes eos æqualiter litteratos elegiſse, cùm ex propria voluntate eos ſuſceperint.

CAPUT II.

a Alexander III. *Eboracen. Archiepiſcopo.*

NOn ſine multa neceſſitate, & diſcrimine corporis ſui A. presbyter præſentium lator ad Sedem Ap. fatigatus multiplici nobis querela propoſuit, quod cùm in Eccleſia Sancti Alfidi de N per manum *b* R. Archidiaconi, & Canonici de Suelle, *c* perſonæ ipſius Eccleſiæ, capellanus inſtitutus *d* fuiſset, eodem R. mortuo, M. *e* nepos ejus, qui ſibi in jamdicta Eccleſia ſucceſſit, eundem presbyterum ad majorem ſecuritatem capellanum iterum *f* ordinavit, quorum temporibus *g* XXX. annis, & ultra *h* capellaniam ejus Eccleſiæ pacificè ſe aſſerit tenuiſſe. Tandem verò idem M. volens ab eadem Eccleſia ipſum presbyterum removere, in eum cœpit exactiones indebitas exercere, & quidam *i* homo ejus circa domum ſuam egreſſus, violentas manus in eum injecit: & ipſe idem M. viſus eſt eum circumvenire, ut pro 5. *j* marchis argenti, quas idem M. ei promittebat ſe annuatim nomine penſionis ſoluturum, præſcriptæ capellaniæ cedere non differret: præfato verò presbytero nolente ejus exequi voluntatem, prædictus M. tantum dicitur feciſſe, quod poſt multas injurias, & gravamina ſibi illata, occupatis omnibus aliis rebus, ab officio, & beneficio eſt ſpoliatus. Cùm autem idem presbyter per te adhuc extra provinciam tuam *k* exulans de ſuo beneficio non poſſet juſtitiam obtinere, tandemque, ſicut aſſerit, multis neceſſitatibus arctabatur, nec ſuam inopiam potuit ulteriùs *l* ſuſtinere, per *m* dolum, & fraudem ipſius M. ab eo *n* ſacramentum eſt extortum, ut arbitrium clericorum tuorum exinde ſuſciperet, & ſervaret. Iidem verò clerici voluntatem ejus aſſequuti, & jamdicto M. faventes, eidem presbytero præceperunt, ut 5. marchas ab eodem tantùm ſuſciperet, & toti cederet quæſtioni. Quoniam igitur te non decet aliquatenus ſuſtinere, ut quod perperam arbitrati ſunt, debeat incorrectum relinqui: f. t. per A. ſ. m. quatenus præfatos clericos moneas ſtudioſiùs, & inducas, ut ſi cognoverint, ſe in hac parte tam nequiter arbitratos fuiſſe, jamdictum presbyterum ab obſervantia juramenti auctoritate noſtra prorſus abſolvas; aut ſi arbitrium ipſum in juſtitia noveris, & veritate ſubnixum, utramque partem ap. rem. ſtare arbitrio compellas.

NOTÆ.

a ALexander III.) Ità etiam habetur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. De Alexandro III. & Eboracenſi Eccleſia aliqua adduxi *in cap. inter cætera* 4. *de reſcriptis*.

b *Archidiaconi, & Canonici*.) Poteſt enim quis in una Eccleſia habere præbendam, & dignitatem, cùm ſint beneficia difformia, ut latè probabimus *in cap. de multa, de præbendis*.

c *Perſonæ*.) Perſona quæ dicatur in Eccleſia, jam expoſui *in cap. ad aures, de reſcriptis*.

1 d *Inſtitutus fuiſſet*.) Ad Archidiaconum enim pertinet inſtitutio corporalis in beneficiis eccleſiaſticis, ut latè probavi *in cap. ut noſtrum, de officio Archid.* in præſenti tamen inſtitutio communiter accipitur à repetentibus pro præſentatione, quia videlicet R. Archidiaconus A. presbyterum præſentaſſet ut capellanum, ſeu vicarium in ipſa Eccleſia.

e *Nepos ejus*.) Nepotem plures accipiunt in præſenti pro filio fratris; quorum ſententia omiſſa hæc verba de nepote ex filio accipienda eſſe, jam probavi *in cap. conquerente, de filiis presbyt.*

f *Ordinavit*.) Ideſt elegit, ſeu præſentavit; non quia neceſſarium eſſet, ſed ad cautelam: nec A. presbyter petendo ſecundam electionem, renunciavit primæ, *cap. poſt electionem, de conceſſ. præbendæ*.

2 g *XXX. annis*.) Adhuc jure Decretalium præſcriptio trigeſimalis non ſufficiebat ad acquirendum beneficium eccleſiaſticum, cùm præſcripto quadragenaria tantùm contra Eccleſiam curreret, ut probat gloſſa *in c. jura, de jurepatron.* hodie tamen ex regula Cancellariæ de triennali poſſeſſione, ſufficit triennalis poſſeſſio cum titulo, ut pro ipſius regulæ expoſitione docent Gomez, & Mandoſius.

h *Capellaniam*.) Ideſt vicariam, ut interpretatur Auguſtinus Berojus *in præſenti*: ſed etiam pro beneficio accipi valet, cùm plerumque capellanus pro beneficiario, & parocho accipitur, *cap. capellanus, de feriis, cap. 1. de ſecundis nuptiis*.

i *Homo ejus*.) Ideſt feudatarius, ſeu vaſſallus: qui enim ratione feudi homagium, ſeu hominium præſtiterunt, homines appellantur, *cap. fin. de hæreticis*, Boſquetus *ad Innocent. lib. 1. epiſt.* 157. Idumay *ad ipſum, epiſt.* 77. aliqua notavi *in cap. fin. de ſervis non ordin.*

3 j *Marchis*.) Marcha nomen Latinum non eſt, ſed Germanicum, noſtro idiomate appellatur *marco*, & pro diverſitate nationum diverſum valorem continet, ut docent Budeus *de aſſe lib.* 2. Georgius Agricola *lib. de reſtituendis ponderibus*, Covarr. *de veter. numiſm. collat. cap.* 2. *num.* 4. De marcho apud nos uſitato, Colonienſi, ſeu Trojano, agunt Regnicolæ *in l. 1. & 2. tit. 13. lib. 5. recopil.* Villaſanne *en el Quilatador de oro, y plata, cap.* 1. & nos *in cap. 4. de pactis*.

k *Exulans*.) Hoc verbum de exilii pœna accipiunt Quaranta, Genuenſis, & alii congeſti à Barboſa *de poteſt. Epiſcop. part. 1. tit. 4. num.* 59. & communiter repetentes *in præſenti*, qui docent, presbyterum exulantem in præſenti ſpecie beneficio non privari, quia injuſtè, & ſine cauſa exul erat. Sed ſi verum amamus, exulandi verbum in præſenti pro abſentia ſumitur, non verò pro ipſa pœna exilii, ut accipitur à Terentio *in Eunucho, actu 3. ſcena* 5. in fine: A. *Muta veſtem*. CH. *Ubi mutem? Nam domo exulo nunc*. Obſervavit D. Nicolaus Antonius *lib. 2. de exilio, cap. 32. num.* 11. qui non inſubtiliter exiſtimavit, ea verba, *per te adhuc extra provinciam exulans*, eſſe ita emendanda, *per te adhuc extra provinciam exulantem*; & ea eſſe referenda, non ad A. presbyterum, ſed ad Archiepiſcopum Eboracenſem, Rogerium videlicet, qui temporibus Alexandri III. hujus textus auctoris extra provinciam degebat, & aulam Regis ſequebatur, ut referunt Rogerius de Oveden. *in annalibus*, & Matthæus Pariſ. *in ſua hiſt. anno* 1170. Unde juxta obſervationem hujus erudítiſſimi viri ſenſus prædictorum verborum erit, propter abſentiam à provincia Rogerii Archiepiſcopi Eboracenſis, quem Alexander alloquebatur, A. presbyterum juſtitiam aſſequi non potuiſſe. 4

l *Suſtinere*.) Sed quare, ſi ſtipulatus fuit, & neceſſitate arctabatur, antè omnia non reſtituitur ad capellaniam, qua ſpoliatus fuerat, juxta principium textus *in cap. 1. cap. ſolicitè, de reſtit. ſpol.* cum vulgatis; præcipuè cùm renunciatio, & compromiſſum æquiparentur, *cap. cùm tempore, in fine, hoc tit.* ſed ſpoliatus renuncians per vim, antè omnia eſt reſtituendus, *d. cap. ſolicitè*, probavi *in cap. Abbas, de his quæ vi*. Igitur & ſpoliatus compromittens antè omnia erat reſtituendus. Cui difficultati variis modis ſatisfacere intendunt Hoſtienſis, Joannes Andreas, Berojus, & Panormit. *in præſenti*, Rodericus Suarez *allegat. 23. num.* 13. Sed eorum ſolutionibus omiſſis dicendum eſt, A. presbyterum in præſenti caſu non propoſuiſſe interdictum recuperandæ poſſeſſionis, nec illud remedium intra tempus legitimum intentaſſe, aliàs antè omnia reſtituendus eſſet. Nec obſtat quod dicebamus, æquiparari renunciationem, & compromiſſum; nam licèt exæquentur quoad aliqua, videlicet ut qui non poteſt renunciare, non poſſit compromiſſum facere, *d. cap. cùm tempore*, docent Tiraquellus 5

In legibus connub. gloſſa 5. *n.* 203. Pinellus *in leg.* 1. *C. de bonis matern.* 3. *part. n.* 41. Padilla *in l. tranſactiones*, *C. de tranſact.* Molina 2. *to. de juſtitia*, *diſp.* 557. non tamen per omnia exæquantur, nec æquiparantur ad præſumendum actum involuntarium poſt ſpolium. Abbas *hic*, *num.* 5. Et conſtat, quia qui renunciat, omninò dimittit, *cap. quam periculoſum* 7. *q.* 1. qui verò compromiſſum facit, non dimittit, ſed potiùs rem petit, ac proinde ceſſat ratio, & conjectura textus *in c. ſuper hoc*, *de renunc.* qua nititur deciſio textus *in d. c. ſolicitè*; ideòque locum non habet ea deciſio in illo, qui compromiſſum fecit poſt ſpolium.

6 m *Per dolum*, *& fraudem*.) Sed quomodo ſi dolus dedit cauſam compromiſſo, ipſum nullum non reddit ipſo jure, juxta principium textus *in l. & eleganter* 7. *ff. de dolo*, *l.* 3. *§. fin. ff. pro ſocio*? Sed huic difficultati reſpondendum eſt cum communi diſtinctione, quæ vulgò agnoſcitur inter contractus bonæ fidei, & ſtricti juris. Actus enim bonæ fidei ipſo jure nulli ſunt, ſi dolus det cauſam actui, *d. l. & eleganter*: contractus verò ſtricti juris ipſo jure ſubſiſtunt, *l. ſi quis* 36. *ff. de V. O. l.* 5. *C. de inutil. ſtipul. cap. cum venerabilis*, *de except.* Unde cùm compromiſſum ſpectet ad actus ſtricti juris, *§. actionum*, *Inſtit. de actionibus*, gloſſa magna *in d. cap. cum venerabilis*, Gregorius Lopez *in l. ult. gloſſa* 1. *tit.* 6. *partit.* 5. Laſarte *de decima vendit. cap.* 7. *num.* 5. Molina *de juſtit. tom.* 2. *diſp.* 556. ideò compromiſſum per dolum, & fraudem celebratum, ipſo jure in præſenti ſpecie ſubſiſtit, licèt poſtea veniat infirmandum.

7 n *Sacramentum*.) Ideſt juramentum, ut *in cap. vidua*, *de regularibus*, *cap.* 1. *de feriis*, ubi notavimus. Illud tamen diſcrimen in præſenti obſervandum eſt inter jus canonicum, & Cæſareum, videlicet quod licèt ex jure novo juramentum in compromiſſo adhiberi non poſſit ex nova Juſtiniani conſtitutione *in novella* 82. *cap.* 11. *l.* 4. *C. hoc tit.* tamen jure noſtro canonico juramentum in compromiſſis licitè adhibetur, & à compromiſſariis ſervandum eſt, ut in præſenti ſupponitur, & *in cap. cum tempore*. *cap. per tuas*, *hoc tit.* quia cùm illud ſervari poteſt ſine diſpendio ſalutis æternæ, ſemper cuſtodiendum eſt, argumento textus *in cap. ad noſtram*, *cap. debitores*, *de jurejur.* Unde cum à compromiſſariis juramentum interpoſitum ritè ſervari poſſit abſque periculo ſalutis æternæ, rectè adhibetur, & ſervandum eſt.

COMMENTARIUM.

8 Conclusio proponitur, & illuſtratur.

EX hac Alexandri epiſtola talis deducitur diſputanda aſſertio; *Sententia ab arbitris prolata, ſi æquitate nitatur, omni modo ſervanda eſt, ſi verò iniqua, dolo, & fraude prolata fuerit, per ſuperiorem retractanda eſt.* Quæ aſſertio ſingularis eſt in jure: eam tamen illuſtrant ultra ordinarios in præſenti, & congeſtos à Barboſa *num. ult. gloſſa ult. in cap. ult. de rerum permut. & verbo Ex juſſione*, *in cap. niſi eſſent*, *de præbendis*, Gigas *de penſionibus*, *qu.* 6. Rebuffus *in praxi*, *tit. de pacificis*, *num.* 124. & 127. Corraſius *de beneficiis*, 1. *part. cap.* 4. Guillelmus Benedictus *in cap. Raynuntius*, *verbo adjecto*, *num.* 25. *de teſtamentis*, Padilla *in l. ult. num.* 13. *Cod. de tranſact.* Suarez *de Religione*, *lib.* 4. *cap.* 5. *num.* 23. *tom.* 1. Balboa *in cap. fin. de pactis*, Oſualdus *ad Donellum*, *lib.* 28. *comment. cap. fin. littera E.*

9 Impugnatur hæc aſſertio.

Sed hæc aſſertio valdè difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam certum eſt, ſententiæ ab arbitris prolatæ ſtandum eſſe, ſive æquum, ſive iniquum contineat, *cap. per tuas*, *cap. expoſita*, *hoc tit. cap. ſi quis Epiſcopus* 30. *§. arbitrari* 2. *quæſt.* 6. *l. diem* 27. *§. ſtari*, *ff. hoc tit. l. ſocietatem* 76. *§. fin.* ubi Cujacius, *ff. pro ſocio*: firmat D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 69. *art.* 3. *ad* 2. dum ait, quod ex proprio defectu, & negligentia procedit, aliquem ſua ſponte alterius judicio ſubjici, de cujus juſtitia non confidit; itaque non videri permittendum à ſuperiore petere, ſententiam arbitri retractari, cùm ſibi compromittentes debeant imputare, quod iniquum arbitrum elegerunt. Augetur hæc difficultas; nam ſi ſententia ab arbitris prolata in præſenti ſpecie iniquitatem contineret, maximè quia arbitri, reſervata penſione quinque marcharum uni ex litigantibus, alii beneficium adjudicarunt: ſed arbitri in cauſa beneficiali ſuſcepti, poſſunt penſionem temporalem uni ex litigantibus aſſignare, *c. niſi eſſent*, *de præbendis*, ubi in eadem ſpecie ac in præſenti proponitur, deciditur compromiſſum eſſe obſervandum. Igitur non rectè contrarium in præſenti ſtatuitur. Augetur tandem, nam certum eſt, ab arbitrorum ſententia appellari non poſſe, *c. à judicibus* 2. *q.* 6. cum aliis infrà adducendis: igitur in præſenti ſpecie per viam appellationis nec Pontifex, aut Eboracenſis Archiepiſcopus adiri poterat.

His difficultatibus non obſtantibus vera eſt præſens aſſertio, ad cujus expoſitionem primò prænotandum eſt, ſententiæ arbitrorum, ſive æquæ, ſive iniquæ, ſtandum eſſe, *d. l. diem* 27. *§. ſtari*, licèt cùm arbitrio alicujus aliquid committitur, non niſi æquo parendum ſit, *l. libertus* 30. *ff. de operis libert.* Nec intereſt, quod partes conſenſerint in compromiſſo de certa ſententia de arbitris dicenda; adhuc enim illis diverſam ſententiam proferentibus, partes ſervare tenentur. Licèt enim inter litigantes coram judice ordinario poſſit conveniri, ut certa ſententia proferatur, & eam judex dicere teneatur, *l. ſi convenerit*, *ff. de re judic.* tamen hæc conventio in compromiſſo coram arbitris non admittitur, cùm repugnet naturæ arbitrii, *leg. qualem* 19. *ff. hoc tit.* docet Mancinus *diſquiſit. genial. c.* 239. quo modo prædicta jura concilianda eſſe exiſtimat Genoa *in conciliat. legum*, *pag.* 95. Parendum ergo eſt arbitrio arbitrorum, ſive æquo, ſive iniquo, niſi contra leges, vel ſacras conſtitutiones ſit prolatum, *l. ita demum*, *ff. hoc tit. l. arbitrorum*, *Cod. eodem tit.* vel quid turpe, aut inhoneſtum, vel peccatum per partes non remiſſibile contineat, *l. quidam* 21. *ff. hoc tit.* aut ſi dolus malus interfuerit, vel arbitrorum, vel adverſarii, *d. l. ita demum*; quo caſu accipiendus eſt textus non vulgaris *in l. ſi ſoror*, *Cod. de collationibus*; aut ſi præter formam, & terminos compromiſſi ſententia prolata ſit, *d. l. non diſtinguemus*, *§. de officio*, *c. examinata* 7. *de confirmatione utili*: docet Cyriacus 2. *tom. controv. cap.* 230. *num.* 8. & 9. compromiſſum enim non extenditur ultra expreſſa in ipſo. Valenzuela *tom.* 1. *conſil.* 11. vel ſi abſentibus partibus arbitri ſententiam dicant, *l. diem* 27. *§. ſi quis* 4. *ff. hoc tit.* ſi die feriata arbitri ſententiam proferant, *l. Pomponius* 13. *§. arbiter*, *ff. hoc tit. l.* 3. *Cod. de feriis*; ſi eam proferant poſtquam dies compromiſſo adiecta exiit, *d. l. quid tamen*, §. 5. ſi incerta ſententia dicta ſit, quæ non ſolùm irrita, verùm & nulla eſt, *d. l. quid tamen*, *§. Pomponius*; vel ſi arbitri juſſerint ad judicem ire, vel novum compromiſſum facere, *d. l. non diſtinguemus*, *§. quæſitum*: ſi de una tantùm parte litis ſententia dicatur. Debent enim arbitri eam dicere de omni controverſia: & ſi plures controverſiæ ſint uno compromiſſo comprehenſæ, & cautum fuerit, ut de omnibus ſententia proferatur, ſuper una tantùm re prolata ſententia non ſuſtinetur, *d. l. quidam*, *§. dicere*, *l. quid tamen*, *in principio*, *l. Labeo* 23. *ff. hoc tit.* Tandem niſi juſta cauſa adſit, quæ impediat parere ſententiæ arbitrorum, *l. trajectitiæ* 23. *verſ. nam etſi*, *ff. de O. & A.* Docet Vighellius *in methodo juris civil. lib.* 2. *c.* 4. *n.* 53. Sed cùm compromiſſum non ſit judicium, ideò arbitrorum ſententia non ſemper habetur pro ſententia, ut in caſibus relatis à Goveano *lib.* 1. *de juriſd. n.* 31. Amaya *in leg. unica*, *C. de ſententiis adverſus fiſcum*, Hunnio *ad Treutl. vol.* 1. *diſp.* 12. *theſi* 4. & *vol.* 2. *diſp.* 23. *qu.* 1.

10 Arbitrorum ſententiæ ſtandum eſt.

Standum igitur eſſe arbitrorum ſententiæ, tam jus Cæſareum, quàm noſtrum Pontificium, necnon Regium ſtatuerunt; ſed in parendi modo, aut ſententiæ executione valdè differunt; jure enim Pandectarum ex ſententia ab arbitris dicta, neque actio, neque exceptio dabatur, *l.* 2. *ff. hoc tit. l.* 1. *Cod. eod.* Paulus *lib.* 4. *ſententiar. tit.* 5. ex compromiſſo ſumptus judex rem judicatam non facit, ſed ſi pœna inter eos promiſſa eſt, pœna in judicium deducta ex ſtipulatu peti poteſt. Licèt enim ex judicis ordinarii ſententia oriatur in factum actio, qua condemnatus judicatum ſolvere, judicis officio compellatur, *l. item* 20. *§.* 5. *de hæreditatis petitione*, *leg. actoris* 8. *Cod. de rebus creditis*; tamen ex ſententia arbitri non datur, quia arbitri judicandi nullam poteſtatem habent ordinariam, aut delegatam, *l. unica*, *Cod. qui pro juriſdict.* privatorum enim conſenſus arbitrum judicem facere non poteſt, *l. privatorum*, *Cod. de juriſdict.* Quare ut explorati juris principium, ex ſententia ab arbitro prolata actionem non dari, defendunt Ludovicus Vitalis *lib.* 1. *variar. cap.* 4. Hunnius *ad Treutlerum vol.* 1. *diſp.* 11. *theſi* 3. *quæſt.* 59. ubi Bachovius *litter. C.* Maranta *in ſpeculo judic.* 6. *part. tit. de appellat. num.* 262. Menchaca *de ſucceſſionum creatione*, §. 10. *nu.* 3. Cancerius *lib.* 1. *variar. cap.* 23. Parladorius, Suarez, & alii congeſti à Rodriguez *de executione*, *cap.* 5. *art.* 1. *nu.* 14. Metu ergo pœnæ in compromiſſo appoſitæ parebatur arbitrorum ſententiæ; ſi enim certa pœna promiſſa erat, actio ex ſtipulatu, ſin autem, incerti condictio dabatur, *d. l. non diſtinguemus*, *§. fin.* conſonat lex 7. *tit.* 23. *partit.* 3. & ſi nudo tantùm pacto compromiſſum factum erat, nec actio, nec exceptio ex eo dabatur,

11 An detur actio ex arbitrio.

dabatur, *l. litigatores*, §. 1. & 2. *ff. hoc tit.* nec actio dabatur, quia ex pacto nudo non naſcitur actio, *l. juris gentium* 7. §. *igitur nuda*, *ff. de pactis*: latè probavi *in cap.* 1. *eod. tit.* Et ſi exceptio ex pacto nudo detur, *ſ. igitur nuda*; tamen ex prædicto compromiſſo nudo pacto celebrato exceptio non datur, *l.* 2. *l. Pomponius* 13. §. 1. *ff. hoc tit.* quia abſurdum eſt, ut in uno ex litigatoribus ratum ſit arbitri judicium, in alio verò non, *l. ſi cùm dies*, §. *ſi arbiter*, *ff. hoc tit.* Unde ſi æqualis compromittentium conditio eſſe poſſit, ut ſi ambo ſint debitores, qui invicem paciſcantur, ne petant quod ſibi debetur, quia utrique dari poteſt exceptio pacti de non petendo, exceptio dabitur, *d. l. litigatores*, *ſ. interdum*.

12 Quid de jure novo codicis obſervetur.

Hæc procedebant inſpecto jure Digeſtorum; noviori tamen jure ſtatutum fuit, ut etiamſi nudo pacto interveniente compromiſſum factum eſſet, non ſolùm reo exceptio daretur, verùm & actori actio competeret, *l. cùm antea* 5. *Cod. hoc tit.* Docent Bartolus, & Baldus *ibi*, Vitalis *d. lib.* 1. *variar. cap.* 6. non tamen hæc actio, quæ *ex d. l. cùm antea*, competit, datur ex ſententia arbitri, ut aliqui voluerunt; ſed ex ipſo pacto, quod Juſtiniani conſtitutione legitimum factum fuit; & ſic tanquam ex pacto legitimo actio naſcitur, ut defendit Hunnius *d. diſp.* 19. *litter. E.* Eodem jure etiam codicis, etſi non ſtipulatione, ſed juramento litigatores ſe obſtrinxerint ſententiæ parere, datur actio, ut eam ſervare teneantur, *l. neque in arbitris*, §. *& in hoc*, *Cod. hoc tit.* quod noviſſimo jure novellarum mutatum fuit, & ſancitum, ne ullo modo juramentum poſſit adhiberi in compromiſſo, propter periculum perjurii, *novell.* 82. *cap.* 11. *l.* 4. *Cod. hoc tit.* etiam poſt dictam legem *cùm antea* 5. ſi ſententia ab arbitris dicta fuerit homologata, ideſt approbata expreſsè, vel tacitè per tranſcurſum decem dierum, ſtatim executioni mandanda eſt, quia executionem paratam habet: quæ Juſtiniani diſpoſitio approbata eſt, *l.* 35. *tit.* 4. *partit.* 3. An autem hæc homologatio non ſolùm de ſententia jam dicta, verùm & dicenda fieri poſſit, diſputant Interpretes. Negant Bartolus *in d. l. cùm antea*, *num.* 5. Caſtrenſis *num.* 4. Salcedus *num.* 17. Corraſius *in l. ſocietatem*, §. *arbitrorum*: ſed rectiùs affirmat Vitalis *lib.* 1. *variar. cap.* 5.

13 Quid jure canonico, & regio obſervetur.

Hæc quæ à Juſtiniano nova ſua conſtitutione ſtatuta retulimus, jure Pontificio partim improbata, partim approbata fuerunt; quatenus enim Imperator prohibet juramentum adhiberi in compromiſſo, immutatum eſt jure Pontificio, & cautum, ut ſacramentum à compromittentibus præſtitum ſervetur, ut jam ſuprà notavi: quare juramento præſtito ex hoc jure, non expectatur homologatio, ſed ſtatim ipſa ſententia exequi debet, aut ad intereſſe ſtatim agi poteſt, ut docent Abbas & Butrius *in cap. per tuas*, *hoc tit.* Molina *d.* 6. *tomo de juſtit. diſp.* 36. *per totam*: approbata etiam fuit dicta Juſtiniani conſtitutio, quatenus compromiſſum nudo pacto tantùm exequendum ſtatuit, *cap.* 1. *cap. qualiter*, juxta vulgarem interpretationem, *de pactis*. Unde compromiſſum factum nudo tantùm pacto ſervari debet, ut docent omnes repetentes *in d. cap. per tuas*, Boetius Epon. *lib.* 1. *de jure ſacro*, *num.* 120. Perveniamus jam ad jus noſtrum Regium: eo enim inſpecto, poſt varias conſtitutiones tandem ſtatutum reperitur, ut non ſolùm arbitrorum ſententia actionem producat, verùm ut paratam exequutionem habeat, ita ut ſtatim exequi poſſit, *l.* 4. *tit.* 21. *lib.* 4. *recopil.* ubi Azevedus, Parladorius *lib.* 2. *rerum quotid. cap. fin.* §. 15. Avendanno *de exequendis*, 1. *part. cap.* 1. *num.* 37. Rodriguez *de executione*, *cap.* 1. *art.* 1. *num.* 19. Carleval *de judiciis*, *tom.* 2. *lib.* 2. *diſp.* 8. Arbitrii tamen executio facienda eſt, non per ipſos arbitros, ſed per judices ordinarios, *l. à Divo Pio*, *in princip. ff. de re judic. l. Epiſcopale*, §. *ſi quis ex conſenſu*, *Cod. de Epiſcopis*, *& cler. leg. cùm antea*, *Cod. hoc tit.* ubi deciditur, ſententias arbitrorum in urbe à Præfecto urbis; in provinciis à Rectoribus, aut Apparitoribus exequendas eſſe: idem ſtatuitur *in l.* 35. *tit.* 4. *partit.* 3. Docent Covarr. *lib.* 2. *variar. cap.* 12. *num.* 2. Rod. Suarez *in l. poſt rem*, *in declarat. legis Reg. cap.* 5. *num.* 10. Valenzuela *conſil.* 125. *num.* 44. Litigatores enim per compromiſſum juriſdictionem arbitris dare nequeunt, *l. privatorum*, *C. de juriſdict.* Unde multò minùs quæ imperii meri, aut mixti ſunt, committere valent, in quorum numero exequutio ſententiæ recenſetur, *l. jubere*, *ff. de juriſdict. leg.* 3. *ff. de damno infecto*: nec ſolùm coram judice ordinario loci, ubi ſententia ab arbitris prolata eſt, executio peti poteſt, verùm etiam coram judice ordinario rei damnati, abſque ullis litteris requiſitoriis, ut docent Azevedus *ubi ſuprà*, *num.* 175. Parladorius *d. cap. fin.* §. 2. *num.* 76. Rodriguez *ubi proximè*, *num.* 24. Pichardus *in manuduct. ad praxim*, 2. *part.* §. 4. *num. ult.* præſentato enim compromiſſo, & ſententia ab arbitris dicta coram legitimo judice, ab eo exequutio facienda eſt: docet Vela 2. *tom. differt.* 45. *num.* 28. Præſentari etiam debent fidejuſſores ab eo, qui petit exequutionem, juxta formam textus *in l.* 2. *tit.* 21. *lib.* 4. *recopil.* videlicet ſe reſtituturum omnia in arbitrio comprehenſa cum fructibus, ſi arbitrium non fuerit confirmatum per ſuperiorem. Rodriguez *d. art.* 1. *num.* 30.

Cùm ergo jure Canonico, & Cæſareo inſpectis, non daretur actio judicati ex ſententia ab arbitris prolata, inde nec ab illis appellare licebat, *l. non diſtinguemus* 32. §. *cùm quidam* 14. *l. diem* 27. §. *ſtare*, *ff. hoc tit. l.* 1. *C. eod. cap. à judicibus*, *cum ſequenti*, 2. *qu.* 6. *cap. ſi quis Epiſcopus*, *ſ. arbitrariis*, *eadem quæſt. cap. Eccleſia*, *de conſtit.* Synodus Carthag. *can.* 98. & 123. alia congerit Ant. Aug. *in epitome*, *lib.* 29. *tit.* 19. quod & lege ſpeciali apud Græcos lata cautum fuiſſe, ex Demoſthene, & Luciano refert Cujacius *conſult.* 12. conſonat lex finalis, *tit.* 4 *part.* 3. docent Cujacius *in l. rem* 16. *C. de judiciis*, Balſamon *in notis ad can.* 99. 6. *Synodi*, Juſtel. *in notis ad can. Eccleſiæ Afric. pag.* 23. Petrus Gregor. *lib.* 5. *part. tit.* 4. *cap.* 1. & 2. Scaccia *de appellat. qu.* 17. *limit.* 13. & 14. Borellus *in ſumma deciſ. tit.* 63. *num.* 253. Balboa *in cap. cauſam* 14. *num.* 3. *ff. de re judic.* Bachovius *ad Treutl. tom.* 1. *diſput.* 12. *littera E*, *pag.* 226. Hunnius *ad ipſum*, *litter. D. quæſt.* 20. Rodriguez *de execut. cap.* 1. *art.* 1. *num.* 15. Azevedus *in d. l.* 4. *recopil. num.* 150. plures congeſti ab Oſualdo *ad Donel. lib.* 28. *cap. ult. littera C*, Barb. *in l.* 1. *Cod. hoc tit.* Avendanno *de mens. cap.* 22. *num.* 17. Barboſa *ad leges Luſit. lib.* 3. *tit.* 16. §. 2. Fragoſo *de regim. part.* 1. *lib.* 5. *diſp.* 4. *ſ.* 1. *num.* 3. Quæ doctrina magna nititur ratione; nam appellatio ideò introducta fuit, ut injuſtitia, ſeu iniquitas ſententiæ corrigatur, & emendetur, *leg.* 1. *cum aliis*, *ff. de appellat.* ſed compromiſſarii ſententia corrigi, aut emendari non poteſt, ſed illi ſtandum eſt, ſive æqua, ſive iniqua ſit, ut ſuprà probavi: ergo ſuperfluò ab ea appellatur. Accedit, nam arbiter recuſari non poteſt, niſi ex nova cauſa, ut probat Fermoſinus *in cap.* 4. *de foro competenti*, *quæſt.* 9. *num.* 8. Igitur nec ab ejus ſententia appellari poteſt. Deinde, quia eo animo litigatores compromiſſum faciunt, ut arbitri ſententia finis controverſiæ imponatur, & à lite diſcedatur: at ſi permitteretur ab ipſa ſententia appellare, nunquam liti finis imponeretur, contra mentem compromittentium. Facit etiam ratio textus *in d. l. diem* 27. §. *ſtari*, in illis verbis: *Sibi imputet qui compromiſit.* Si enim compromittentes approbarunt perſonas arbitrorum, quomodo poſtea improbare valebunt? Quam etiam reddit D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 69. *art.* 3. *ad ſecundum*. Unde deducitur per contrarium, ab arbitris juris ſuſceptis ex juris diſpoſitione appellari licere, cùm non ex mera partium voluntate aſſumantur. Scaccia *ubi ſuprà*, *dict. limit.* 13. *num.* 5. 14 Ab arbitrorum ſententia non appellatur.

Hæc tamen licèt vera ſint, contrarium ſuadent nonnulla juris teſtimonia, quæ ſigillatim exponenda ſunt. Et primò obſtare videtur textus *in cap. ſanè* 2. *quæſt.* 6. in illis verbis: *Sanè ex conſenſu partium, ſi judices electi fuerint, etiam à pauciori numero, quàm conſtitutum eſt, liceat provocare.* Ex quibus, juncto §. *quod autem*, antecedenti, qui eſt Gratiani, expreſsè colligitur, ab arbitrorum ſententiis validè provocari. Agnovit difficultatem poſt alios Innocentius Cironius *lib.* 2. *obſerv. cap.* 2. qui aſſerit, inſpecto jure communi, licitum eſſe appellare à judicibus ex conſenſu partium electis, *d. cap. ſanè*. Nec tunc obſtare ait textus *in d. cap. à judicibus*, *ead. quæſt.* quia ille textus procedit eo tempore, quo in Africa conſuetudo erat, ut nullo modo liceret appellare à judicibus ex conſenſu partium electis. Quæ conſuetudo apud Africanos vigebat, quoniam illi in proſequendis appellationibus valdè infeſti erant. Sed hæc interpretatio facilè refellitur *ex cap. placuit* 2. *quæſt.* 3. ubi à Concilio Milevitano, quod in Africa celebratum fuit, contrarium ſtatuitur, videlicet à judicibus ex conſenſu partium electis licitam eſſe appellationem. Deinde quia textus *in d. cap. ſanè*, & *in d. cap. à judicibus*, deducti ſunt ex Concilio Eccleſiæ Africanæ; & tamen *in d. cap. ſanè*, permittitur appellatio: igitur verum non eſt, in Eccleſia Africana regulariter provocationem à judicibus electis prohiberi. Quare hac ſolutione omiſſa, pro vera interpretatione textus *in d. cap. ſanè*, ſciendum eſt, in eo textu, & *in d. cap. à judicibus*, non agi de arbitris, ut perperam exiſtimavit Gratianus *in d. ſ. quod autem*; ſed de judicibus electis ordinariis, qui eligebantur ex conſenſu partium, de quibus aliqua notavi *in cap.* 1. *hoc tit.* ab illis enim non licebat appellare, *d. cap. à judicibus*, *d. cap. ſin autem*, *cap. cauſa*, *de re judic.* Nec contrarium probat textus *in d. cap. ſanè*, ubi loco illorum verborum, *Liceat provocare*; legendum eſt, *non* 15 Exponitur c. ſanè, 2. qu. 6.

Liceat provocare: ut legitur in ipſo canone 89. Concilii. Notarunt Antonius Augu. *lib. 2. de emendatione Gratiani, cap. 3.* & in notis ad canones Adriani Pontificis, qui extant *tomo 1. Concilior. Binii*. Petrus Gregor. *lib. 5. partit. tit. 3. cap. 5.* Manet ergo, à judicibus ex conſenſu partium electis in provincia Africana non licere appellare, etiamſi illi ordinarii judices eſſent: in aliis verò permitti appellationem, *d. cap. cauſam, de re judic. cap. cum olim, cap. inſinuante, cap. ſuper 27. §. verùm, de officio deleg.* Nec contrarium probatur *in d. cap. placuit 35. 2. qu. 6.* nam ibi non agitur de appellatione interponenda à judicibus ex conſenſu Epiſcopi. Unde propoſitio, *ab*, deeſt in ipſo Concilio Milevit. ut notavit Hallier. *de hierarch. juriſdict. pag.* 520.

16 Exponitur c. finale de foro compet. in 3. collect.

Secundò exponendus eſt textus *in cap. fin. de foro compet. in 3. collect.* cujus aliæ partes reperiuntur *in cap. Eccleſia, de conſtit. cap. Eccleſia, cum ſequent. ut lite pendente, cap. 1. de reſtit. ſpol. in 1. collect.* Ubi proponitur, Rectorem Eccleſiæ ſanctæ Mariæ egiſſe Romæ apud Laurentium urbis judicem rei vindicatione contra Joannem laicum poſſeſſorem quorumdam prædiorum ipſius Eccleſiæ. Laurentius cauſa cognita ipſum Joannem abſolvit. Rector Eccleſiæ ad urbis Senatorem appellavit. Joannes oppoſuit Laurentium pronunciaſſe tanquam arbitrum, non ut judicem, & ſic ab ejus ſententia appellari non poſſe: & cùm in hac facti ſerie conſultus fuiſſet Innocentius III. decrevit appellationi locum eſſe. Unde deducitur, ab arbitrorum ſententia appellari poſſe. Pro cujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, judicem ordinarium poſſe à partibus adiri, aut cum compromiſſo, aut circa compromiſſum. Cùm ex compromiſſo, & mutuo conſenſu eligitur, ab eo non licet appellare, ex ſuprà traditis; ſi verò citra compromiſſum, appellare licet, *l. ex conſenſu, ff. de appellat.* Unde jure civili poterat appellari à judicibus datis à Prætore, etiamſi partes in ipſos conſenſiſſent: & jure hoc Pontificio à judice delegato, cui ex communi partium conſenſu cauſa committitur, licet appellare, *cap. ſuſpicionis, §. verùm, de offic. deleg.* Ratio eſt, quia partes per hujuſmodi conſenſum approbarunt tantùm perſonam judicis, ita ut non poſſint illum, niſi ex nova cauſa recuſare, *d. §. verum, cap. inſinuante, de officio deleg. cap. cum olim, de cauſa poſſeſſionis*; non autem ſententiam, quam ignorabant, ut docent Balboa *in d. cap. cauſa*, Brunchorſt. *centur. 1. aſſer. 63.* Unde cùm *in d. cap. fin.* conſenſiſſent partes in judicem citra compromiſſum; ideò ab ejus ſententia admittitur appellatio, ut docet Cujacius *in d. cap. Eccleſia 3. ut lite pendente*.

17 Intelligitur l. fin. C. de judiciis.

Tertiò ex ſuprà dictis interpretandus venit textus *in l. fin. C. de judiciis*, in illis verbis; *Niſi fuerit provocatum*. Ex quibus expreſsè deducitur, ab arbitrorum ſententiis licere provocare. Pro cujus textus expoſitione dicendum eſt, quod licèt ab arbitris compromiſſariis appellari non poſſit, poſſe tamen appellari ab arbitris juris, quia ipſi pro judicibus habentur, & judicum officio funguntur; arbitri enim juris eliguntur in locum judicis recuſati. Unde ſicut à judice recuſato poteſt appellari, ita ab arbitris in caſum recuſationis electis, de quibus aliqua notavi *in cap. ſuſpicionis 39. de officio deleg.* Rectè ergo ab illis tanquam à judicibus appellatur: quo modo etiam exponendi ſunt textus *in l. 2. ff. d quibus appellare non liceat, l. arbiter 9. ff. qui ſatisd. cog.* juncto Fachineu *lib. 8. controv. cap. 94.* Docent Cujacius *in d. l. ult. C. de judiciis*, A. Faber *in d. l. arbiter*, Oſuald. *ad Donel. lib. 28. comment. cap. ult. littera C.*

18 De remediis contra ſententiam arbitrorum.

Sed licèt appellari non poſſit à ſententia arbitrorum, jure communi inſpecto, quia eo jure atteato actio judicati ex ea non dabatur; tamen alia remedia condemnatis competebant. Primum exceptio doli, ſi ſententia per ſordes, dolum, vel fraudem prolata eſſet, *leg. non diſtinguemus, §. cum quidam, ff. hoc tit.* non quia hæc exceptio opponatur alicui actioni ex ſententia ortæ, ſed actioni ex ſtipulatu, qua actor pœnæ perſecutionem intendit. Faber *in d. §. cum quidam*. Secundum remedium eſt reductio ad arbitrium boni viri, jure canonico inſpecto, quæ & hodie in ſententia ab arbitratore prolata datur. Sed quia Doctores facilè confundunt arbitros cum arbitratoribus, & arbitratores jure communi inſpecto dari ſupponunt, nullam hujus reductionis mentionem faciunt in ſententia arbitrorum. Sed ut jam *in cap. 1. hoc tit.* probavi, nullos arbitratores jus canonicum, aut Cæſareum agnovit, atque ideò quæ Doctores de reductione ſententiæ arbitrorum adducunt, ad ſententiam arbitrorum adaptari debent.

19 De reductione ad arbitrium boni viri.

Hæc reductio ad arbitrium boni viri, quæ jure canonico attento à ſententia arbitri petebatur, hodie verò in arbitratorum laudo intenditur, licèt appellatio non ſit, appellationi tamen comparatur, & quodammodo appellationis ſpecies eſt, juxta doctrinam Saliceti *in l. 1. C. quando provocare*; impeditque executionem laudi ad inſtar appellationis, ut docet Fragoſo *d. diſp. 14. §. 1. num. 19.* & ea pendente nihil poteſt innovari, Lancellotus *de attentatis, cap. 16. per totum*, Chriſtineus *tom. 1. deciſ. 257.* Sed ſi partes ſimpliciter, aut cum juramento renunciaverint prædicto remedio reductionis, an adhuc intentari poſſit, diſputant Doctores ſuprà relati. Nonnulli negant, moti ex eo, quia quoties juramentum ſervari poteſt ſine ſalutis æternæ diſpendio, etiamſi damnum in patrimonio ſequatur, ſervandum eſt, *cap. verùm, cap. ſi verò, de jurejur.* Sed hoc juramentum poteſt ſervari ſine æternæ ſalutis diſpendio: igitur adimplendum eſt. Ita docent Calderinus *conſilio 1. de arbitris*, Hermoſilla *in l. 5. tit. 5. partit. 5.* Sed contrariam ſententiam rectiùs defendunt Petrus Gregor. Gutierrez, Maranta, & alii congeſti à Fragoſo *d. diſput. 14. §. 1. num. 20.* quæ probatur expreſsè *in l. 23. tit. 4. part. 3.* Et facit pro ea ſententia, quod juramentum non debet eſſe vinculum iniquitatis, *cap. in malis 22. qu. 2.* ſed cùm ſententia ab arbitris dicta continet enormitatem (quæ, quando contingat, docet latè Azevedus *in d. l. 4. tit. 21. lib. 4. recop.*) juramentum continet iniquitatem, argumento textus *in l. ſi libertus, ff. de operis libert.* igitur ſervari non debet. Petenda tamen eſt ipſius relaxatio ſaltem ad cautelam, ut docent Rebuffus *de arbitris, gloſſa 5. num. 13.* Covarr. *lib. 2. variar. cap. 4. nu. 4.* & ea impetrata ad effectum agendi & excipiendi, peti poteſt prædicta reductio. Sed adhuc coram quo judice petenda ſit, non liquet apud Interpretes. Coram ſuperiore judice eſſe petendam, docuerunt relati à Romano *conſil. 265.* moti ex eo, quia hæc reductio appellationi æquiparatur; ſed cùm appellatio interponitur, judex ſuperior adeundus eſt, *l. præcipimus, C. de appellat.* igitur & in hac reductione idem dicendum erat. Sed contrarium, imò apud eundem judicem petendam eſſe reductionem, apud quem ipſa cauſa diſceptanda erat, & qui ſemoto compromiſſo, ipſius cauſæ judex competens erat, rectiùs docent Lanfrancus *de arbitris, q. 19.* Salicetus *in leg. 5. Cod. hoc tit. num. 14.* Cevallos *communium quæſt. 89. nu. 7.* Bachovius, *ad Treutlerum, theſi 5. littera A*, Hunnius *ad ipſum, theſi 13. quæſt. 13. diſput. 12.* plures relati à Fragoſo *d. §. 1. num. 22.* Petrus Gregor. *dict. cap. 10.* pro quibus faciunt textus *in l. Divus 8. §. tranſactionis, ff. de tranſact. leg. fin. Cod. de uſuris pupil. cap. ex poſita, hoc tit.* textus diſertus *in l. 23. tit. 4. partit. 3.* & illa etiam ratio, nam reductio hæc non eſt appellatio, licèt illi æquiparetur; unde neceſſariò non eſt petenda coram judice ſuperiore, licèt aliquando omiſſo medio petatur, ut ſupponitur in hoc textu, & *in cap. 3. hoc tit. cap. examinata, de confirmat. utili*, docet Vega *in c. quantò, num. 109. de judiciis*.

20 In cauſa reductionis an detur appellatio.

Succedit alia quæſtio ſatis vexata etiam apud Interpretes, utrum videlicet, ſicut denegatur appellatio jure communi inſpecto, ab arbitrorum ſententia, admittatur à ſententia judicis ordinarii, coram quo petita fuit dicta reductio? Et quamplures negant ab eo poſſe appellari, qui ſequentibus nituntur fundamentis. Primò, nam judex ordinarius, coram quo reductio fuit petita, ſuccedit in locum arbitri, *leg. penult. ff. judicatum ſolvi*: & per conſequens ejus naturam, & conditionem habet, *leg. ſi cum, §. injuriarum, ff. ſi quis cautionibus*: igitur ſi ab arbitro non appellatur, nec à judice ordinario, coram quo reductio petita fuit. Secundò, nam cùm arbitri juris in caſu recuſationis eliguntur, ab illis licet appellare, quia judicum naturam obtinent, *cap. ab arbitris, de officio deleg. in 6.* igitur è contrario, à judice ordinario in locum arbitri ſubrogato appellari non licet. Tertiò, quia judex ordinarius, coram quo petita fuit reductio, ut vir bonus cognoſcit: fit enim reductio ad boni viri arbitrium: ſed ab eo, qui procedit ut bonus vir, non licet appellare, *leg. ſocietatem 76. §. arbiter, ff. pro ſocio*: igitur nec à prædicto judice ordinario appellare licet. Sed adhuc contrariam ſententiam, & rectiùs, docuerunt plures, quos referunt, & ſequuntur Covarr. *lib. 2. variar. cap. 12. num. 13.* Azevedus *in dict. leg. 4. num. 150.* Hunnius *ad Treutl. diſput. 12. vol. 1. theſi 5.* Gaillus *lib. 1. obſ. cap. 49.* Petrus Gregor. *lib. 5. partit. tit. 5. cap. 9.* In omnibus enim cauſis, tam civilibus, quàm criminalibus, in quibus appellatio non prohibetur, promiſſa cenſetur, *leg. & in majoribus, Cod. de appellat.* quare cùm in hoc reductionis caſu appellatio prohibita non reperiatur, ſed tantùm

in

Digitized by Google

in caſu, qno arbiter prononciet, debet admitti appellatio, cùm exceptin firmet regulam in contrarium, *l. nam quod*, *§. finali*, *ff. de penu legat.* Nec primum ſundamentum contrariç ſententiæ refragatur: judex enim ordioarius, coram qun intenditur reductio, non eſt arbiter, ſed manet judex ordinarius, & judicis officio fungitnr: quare ab eo tanquam ab ordinario rectè appellatio interponitur. Nec etiam ſecundum ſundamentnm obſtat, quia judex ordinarius, coram quo petita fnit reductio, licèt procedat ut bonus vir, non tamen habet liberum arbitrium, ſed arbitrinm boni viri, argumenro textus *in l. fideicommiſſa 11. §. quamquam*, *ff. de leg. 3. l. ſi libertur 2. ff. de operis libert.* quare ab eo appellatur, ut docent Covarr. & Hunoius *ubi ſuprà*.

21 Quid hodie in praxi obſervetur. Cæterùm, licèt tam jure civili, quàm canonico non admitteretur appellatin à ſententiis arbitrorum, quia actin judicati ex eis non dabatur, cùm hodie ex ipſis actio naſcatur, & ipſæ ſententiæ executionem paratam habeant, *ex l. 4. tit. 21. lib. 4. recopil.* poterit appellari ab illis ſententiis, ut docent Azevedus *in d. l. 4. n. 172.* Parladorius *lib. 2. rerum quotid. 1. part. §. 2. num. 23.* Rodriguez *de exequut. cap. 1. art. 1. n. 17.* Et ſi judex ordinarins confirmaverit ipſam ſententiam, à qua appellatum erat, vel reductin petita, appellari valet ad judicem ſuperiorem, nt ad Regiam Cancellariam, & ſi eius Senatores prima ſententia confirmaverinr arbitrorum laudum, non admittitur ſupplicatio ab ipſa, *d. l. 4.* quia præſumptio ſtat pro ſententia arbitrorum, argumento legis *Herennius*, *ff. de evictionibus*, *c. in præſentia*, *de renunciatione*; ſi verò improbata fuerit arbitrorum ſententia, poteſt à ſententia vulgò *de viſta*, ſupplicari, & tunc ultima Senatus ſententia executioni mandabitur, *d. l. 4. recopil.* Sed hæc appellatio tantùm operatur effectum devolutivum, non verò ſuſpenſivum; quia ea non obſtante, arbitrorum ſententia executioni mandatnr per judicem ordinarium, præſtitis fidejuſſnribus: hæc etiam appellatio à ſententia arbitrorum, ſeu reductin à laudo arbitrorum ad arbitrinm boni viri, peti debet intra decem dies à die ootificationis hujuſmodi ſententiæ computandos, ex expreſſa textus deciſione *in l. 35. tit. 4. partit. 3.* docent Speculator, Padilla, & alii relati ab Azevedo *in d. l. 4. n. 143.* Fragoſo *de regim. diſp. 14. §. 1.* & licèt per legem primam, *tit. 18. lib. 4. recopil.* ad appellaudum tantùm quinque dies concedaotur; tamen ea lex procedit iu appellationibus ordinariis, quæ à judicum ſententiis interponuntur; oon autem io iſtis appellatinnibus, ſeu reductionibus.

22 De pœna ab appellatione ſolvenda. Sed licèt poſſit appellari à ſententia arbitrorum, aut peti reductio à laudo arbirrorum; rameu ſolvenda eſt pœna ab eo, qui ſuccubuit, ſi ſententia confirmetur, *l. pœna 32. ff. hoc tit.* nec intereſt an alterius intereſſe detur, necne, *d. l. pœna*. Explicant Duarenns *ad titulum ff. de receptis*, *cap. fin.* Vitalis *lib. 1. variar. cap. 6.* plures congeſti ab Avendanno *d. c. 22. n. 18.* Licèt enim æquitas ſuadeat, facilè permittendum eſſe quod alteri non nocet, *l. in ſumma*, *§. item*, *ff. de aqua pluvia*, & in edicto de in jus vocando, qui in jus vocatus eſt, & judici non paruit, ſi nihil interſit actoris jndici fuiſſe obtemperatum, non præſtet pœnam; imò & in oon diſſimili ſpecie etſi ſit conventnm, ut ſi judici obtemperatum non fuerit, certa pœoa ſolvatnr; tamen ſi actoris nihil interſit, pœna non committitur, *l. etſi poſt tres*, *ff. ſi quis cautionibus*, *l. ſancimus*, *C. de fidejuſſ.* Nihilominus contrarium obſervatur in pœna compromiſſo comprehenſa, *ex d. l. pœna*; cujus ratio provenit, tum ex Conſulti reſponſo *in l. ult. ff. de prætoriis ſtip.* tum ex eo, quia conventione partium contractus legem accipiunt, *l. contractus*, *ff. de reg. juris*. Unde ſibi imputent compromittentes, qui pęnam promiſerunt, à qua poſtea recedere eis non licet, quare ſive interſit, ſive non adverſarii, pœna præſtari debet, nt docet Vitalis *d. cap. 6.* Deinceps quia illud diſcrimen verſatur inter pęnam adjectam, nt æſtimatio legitimi intereſſis, & nt puniatur perfidia contrahentis, quòd primo caſu pœna non præſtatur, ſi nullum detur intereſſe, *c. ſuam*, *de pœnis*; ſecundo verò cùm in punitiooem perfidiæ promittitur, committitur, etſi intereſſe non detur, *cap. dilecti*, *hoc tit. cap. quoties 9. l. 4. 7. cap. cùm dilectus 32. de electione*, *c. ult. de crim. falſi*: quo modo conciliandæ ſnnt ſententiæ, & opiniones Baldi, Caſtrenſis, & Saliceti, *in l. cùm allegas 15. C. de uſuris*. Petri Gregorii *lib. 3. partit. tit. 1. cap. 5.* Joannis Guttierr. *lib. 2. canon. cap. 2. n. 11.* Patris Molinæ *de juſtitia tom. 1. tract. 2. diſp. 97.* Sanchez *lib. 1. de matrim. diſput. 37.* Vaſei *in ſumma verbo Uſura 4. n. 1.* aſſerentium, pœnam conventionalem committi circa partis intereſſe, Avendanno in Dictionario, verbo *Pœna conventionalis*, Pichardus *in §. ult. Inſt. de V. O. n. 5.* Sarmiento *lib. 3. ſelect. cap. 6. nu. 10.* Garcia *de expenſis*, *c. 9. n. 63.* Rodriguez *de annuis reddit. lib. 3. cap. 5. n. 10.* Carleval. *de judiciis*, *2. tomo*, *tit. 3. diſput. 3. nu. 22.* Leotardus *de uſuris qu. 88. n. 8.* exiſtimantium pœnam non committi, niſi quatenns interſit partis.

Sed ſi arbitrorum ſententia confirmata oon ſit, pęna non committitur; quo modo expouendus eſt textns *in l. 3. tit. 26. lib. 8. recopil.* ut docet Gutierr. *de juramento*, *part. 1. c. 37.* Sed ſi pro parte confirmata ſit ſententia, pro parte verò infirmata, quamvis jure canonico in aliis caſibus pœna dividatur, *cap. ſuam*, *de pœnis*; in hoc nec pro parte committitur, cùm juſtam habuerit litigator cauſam reclamaodi, nt conſiderat Monraluus *in l. 4. tit. 7. lib. 4. fori*. Similirer ſi non ex antiquis, ſed novis inſtrumentis ſententia infirmetur, ex eadem ratione pęna non committitur, nt reſolvit Cujacius *conſultatione 12.* igitur ſolvitur pœna, ſi injuſtè petita reductio, aut appellatum ſit, nec inde liberabitur damnatns ab obligatione principali virtute condemnationis, ſi in compromiſſo adjecta ſit clauſula *rato manente compromiſſo*, *ſeu pacto*, argumento textus *in l. penult. C. de pactis*, *l. qui filium 16. l. cùm proponas 17. ff. de tranſact. l. ita ſtipulatur 35. §. penult. & ult. ff. de V. O.* ut apponi ſolet Hiſpanè, *à todo pechar la pena, y cumplir la promiſſion*, *l. 34. tit. 11. partit. 3.* In compromiſſo enim cum tali clauſula facto, duo pacta ineſſe intelliguntur: unum pœnale, aliud ſimplex, ita ut litigator, arbitrio non parens, & pęnam ſolvere, & ſententiæ ſtare teneatur, gloſſa *verbo exceptionem*, *in l. 2. ff. hoc tit.* Paoormit. *in præſenti*, *nu. 8.* Petrus Gregor. *d. c. 9.* Azevedus *d. l. 4. n. 51.* licèt in vulgari compromiſſo contrarium obſervetur, in quo alterutrum tantùm exigi poteſt, ex lege *pacto*, *C. de pactis*, *l. ubi pactum*, *C. de tranſact.* quia tacitè ineſt in eo clauſula, videlicet ut ſoluta pęna, recedere liceat à compromiſſo, authentica *decrevit*, *C. hoc tit.* ut plura adducentes pro expoſitione dictæ clauſulæ *rato manente pacto*, tradunt Barboſa *de clauſula 128.* Pichardus *in tract. de mora*, *nu. 183.* Carleval. *de judiciis*, *tomo 2. diſp. 3. ex n. 14.* Donel. *in d. l. ſi ſtipulatus 115. num. 37.* Faber *in ration. ad legem prædia 28. ff. de act. empti*, Balduinus *in d. l. pacto*, *verſ. Si quid tamen*. 23 Pęna quando non debeatur.

Pro hnjus deciſionis vera ratione varia adducunt Repetentes, & Interpretes ſuprà relati. Aliqui exiſtimant, in præſenti ſpecie non ſtari arbitrio arbitrorum, qnia ſimoniacam continebat pravitatem, cùm pro re ſpiritnali, videlicet capellania, res temporalis, ſcilicet penſio quinque marcharum argenti præſtaretur: ita præſenſerunt in præſenti gloſſa verbo *Quinque*, Berojus, *num. 48.* Suarez *d. lib. 4. de ſimon. c. 5. n. 13. & 23.* Sed eorum ſententia refellitnr primò *ex d. c. niſi eſſent*, *de præbendis*, ubi io eadem ſpecie arbitrium approbatur. Secundò ex eo, quia ſi compoſitin, de qua in hoc textu, originem duxiſſet à partibus, ſimoniaca præſumi poſſet, juxta ea quæ adduximus *in cap. cùm pridem*, *de pactis*, ſed ortum habnit ab ipſis arbitris: igitur non poteſt tanquam ſimoniaca damnari. Tertiò quia ſi fuiſſet ſimoniaca, non poſſet ullo caſu ſervari; ſed ait noſter Alex. quod ſi juſta videatur dicta penſionis compoſitio, obſervetur arbitrorum arbitrium: igitur qnia talis compoſitio non eſt ſimoniaca. Hac igitur omiſſa ſententia dicendum eſt in præſenti ſpecie, arbitrorum ſententiæ non ſtari, quia iniqua erat ratione inæqualitatis penſionis, ut docet Balboa *in cap. fin. de pactis*, *num. 116.* & licèt arbitrio æquo, vel iniquo ſtandum ſit, *d. l. diem 27. §. ſtari*; illud procedit, niſi petita ſit rednctio ad arbitrinm boni viri, ut ſuprà probavi. Unde cùm in præſenti petita fuiſſet coram Alexandro III. ipſe reſcribit Archiep. Eborac. ut ſi iniqunm arbitrium judicaſſet, ipſum irritaret; ſi autem æquum, executioni mandaret. Præſenſit Barboſa *in præſenti*, *n. 1.* qua interpretatione retenta, facilè difficultati ſuprà adductæ ſit ſatis. 24 Traditur ratio decidendi.

Digitized by Google

C A P U T III.

Alexander III. a *Exon. Epiſcopo*,

PErvenit ad nos, quod cum Vu. Clericus de Caleſtin in minori eſſet ætate conſtitutus, G. de Cal. ſororem ejuſdem Vu. duxit in uxorem, & fidei *b* interpoſitione firmavit, quod v. ſol. *c* ſterlingorum ei annuatim donaret. Unde cùm poſtea ſuper eiſdem v. ſol. inter ipſum clericum, & jamdictum G. controverſia fuiſſet mota, in *d* quatuor perſonis compromiſerunt, quæ utique inter ſe taliter arbitratæ ſunt, quod præfatus G. decimas *e* proprias, & ruſticorum ſuorum, quas in parochia de Cal. habere dignoſcitur, pro v. ſolidis prætaxatis ſingulis annis perciperet. Unde quoniam hujuſmodi arbitrium Eccleſiæ jamdicti loci poſſet in poſterum pernicioſum exiſtere, nec memoratus Vu. aut perſonæ illæ, à quibus promiſſum fuerat, id ullatenus in Eccleſiæ damnum facere debuiſſent: f. t. per Ap. ſ. m. quat. rei veritatem diligenter inquiras, & ſi ita inveneris, prænominatum G. diligenter admoneas, & eccleſiaſtica diſtrictione compellas, ut Eccleſiæ, cujus eſt parochianus, prælibatas decimas, omni occaſione, & ap. rem. liberas prorſus dimittat, nec ſibi aliquid ulteriùs vindicare præſumat. Clericum verò ſupradictum moneas, ut cum eodem G. amicabiliter, pacificèque ſtudeat convenire.

N O T Æ.

a ALexander III.) Ità legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. De Alex. III. jam aliqua notavi *in c.* 1. *de reſcriptis*. De Oxonienſi Eccleſia nonnulla adduxi *in c. propoſuit* 6. *de filiis presbyt.*

b *Fidei interpoſitione.*) De interpoſitione fidei, & quando habeatur pro juramento, plura obſervavi *in c. ad aures* 4. *de his quæ vi.*

c *Sterlingorum.*) Genus eſt monetæ apud Anglos uſitatum, cujus mentio obvia eſt apud ſcriptores illius provinciæ.

d *In quatuor.*) Licèt enim compromiſſum fieri debeat in diſpari arbitrorum numero, tamen ſi in pari fiat, non ideò vitiatur compromiſſum, ut jam latè probavi *in cap.* 1. *hoc tit.*

e *Decimas proprias.*) Ab ipſo videlicet ſolvendas, prædiales, ſeu perſonales, quas virtute arbitrii retinere intendebat.

COMMENTARIUM.

1 *Concluſio deducitur, & probatur.* EX hac deciſione ſequens deducitur communiter diſputanda aſſertio: *Arbitri non poſſunt in ſolutum actori aſſignare decimas Eccleſiæ, quas reus ratione beneficii poſſidet.* Quæ aſſertio ſingularis eſt in jure noſtro; eam tamen illuſtrant ultra ordinarios, & congeſtos à Cenedo *collect.* 102. *ad Decret.* & Barboſa *in præſenti*, & *lib.* 3. *juris Eccleſ. cap.* 17. *num.* 10. Lotherius *de re benefic. lib.* 2. *cap.* 42. *num.* 25. Antonius Gomez *lib.* 2. *variar. cap.* 13. *num.* 18. P. Barb. *in leg.* 1. *part.* 4. *num.* 132. *ff. ſolut. matrim.* Mantica, Guttierrez, & alii innumeri congeſti à Salgado *in labyrinth. credit. tom.* 1. *cap.* 42. *num.* 4. & 5. & *tomo* 2. *cap.* 15.

2 *Impugnatur hoc aſſertum.* Sed hæc aſſertio valdè difficilis redditur ſequenti juris conſideratione: Clerici non ſolùm de bonis patrimonialibus, verùm etiam ex fructibus ſuorum beneficiorum, & de bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis poſſunt ſorores ſuas dotare, & eorum maritis certam quantitatem dotis nomine promittere, ut probant Joannes Garcia *de expenſis*, *cap.* 3. *num.* 32. Navarrus *de reddit. qu.* 2. *monit.* 26. Martha *de juriſdict.* 4. *p. centur.* 2. *caſu* 163. *per totum*, Valenzuela *tom.* 1. *conſil.* 98. Igitur ſi clerici ipſi poſſunt ex decimis, & fructibus beneficii ſorores dotare, poterunt judices, arbitrive in cauſam judicati eos capere, & in ſolutum dotis cauſa hujuſmodi fructus, & decimas aſſignare. Accedit, nam clerici jure hoc Decretalium inſpecto poterant fructus proprii beneficii ad eorum vitam locare, ſeu alio modo alienare, *cap. de cætero* 5. *cap. veniens* 8. *de tranſact. cap. finali*, *ne Prælati vices*; quamvis hodie ex extravaganti *Ambitioſæ de rebus Eccleſiæ*, tantùm uſque ad triennium poſſint prædictos fructus locare. Probant Covarr. *lib.* 2. *variar. cap.* 16. *n.* 4. Avendanno *de exequendis*, *cap.* 4. *num.* 32. Gamma *deciſ. ult.* Redoanus, & alii congeſti à Barboſa *in d. extravag.* igitur & in præſenti caſu poterant arbitri virtute compromiſſi decimas quoad vitam ipſius clerici marito in ſolutum dotis nomine aſſignare. Accedit etiam, nam valet argumentum de militia terreſtri ad cœleſtem, & de ſtipendiis militiæ armatæ ad ſtipendia clericis aſſignata, *cap.* 1. *de renunc.* Sed ſtipendia militibus aſſignata, deficientibus aliis bonis poſſunt in cauſam judicati capi, *l. commodis*, *ff. de re judic. l.* 4. *C. de execut. rei judic.* igitur & ſtipendia, ut ſunt decimæ clericis aſſignatæ, poterunt per arbitros creditori in ſolutum aſſignari. Quam ſententiam, videlicet fructus beneficii poſſe creditoribus in ſolutum dari, *ex cap.* 2. *de fidejuſſ.* docent innumeri à Salgado congeſti *d. p.* 1. *c.* 42. *per totum*: ergo arbitri magna juris ratione moti decimas debitori competentes in ſolutum creditori aſſignarunt.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens Alexandri deciſio, quam adeò difficilem judicavit Cenedus *collect.* 102. *ad Decretales*, ut ænigmati ſimilem eſſe dixerit, nec facilè referandam, aut reſolvendam. Sed expoſitione primò ſciendum eſt, clericum poſſe ſorori ſuæ dotem aſſignare, non ſolùm de bonis patrimonialibus, verùm de fructibus ſui beneficii, ut latè probant Molina, Reginaldus, & alii congeſti à Barb. *in præſenti*, & *lib.* 3. *juris Eccleſ. c.* 17. *n.* 39. Valenzuela *d. conſil.* 98. dos enim in locum alimentorum ſubrogatur; unde ſicut clericus poteſt ex fructibus ſui beneficii ſorores, atque alios conſanguineos alere, *cap.* 1. *de cohabit. cleric.* ita & eas dotare: immò non inferiores numero, & authoritate Interpretes affirmant, fratrem non ſolùm poſſe, verùm & teneri ſorori dotem aſſignare, quod ex noſtro textu deducunt Antonius hic, *n.* 2. Immola *n.* 1. Barboſa *in l.* 1. *p.* 4. *n.* 132. *ff. ſolut. matrimon.* Cenedo *d. collect.* 102. Sed non rectè pro ea ſententia expenditur præſens textus, cùm in ejus integra, quam ex ſecunda collectione tranſcripſi, loco illorum verborum, *dotem dedit*, quæ apud Raymundum leguntur, habeatur, *dotem donavit*. Unde ſupponitur ex mera liberalitate fratrem promiſiſſe quinque ſolidos dotis nomine. Sed licèt hæc doctrina perperam à Doctoribus ex hoc textu deducatur, probatur tamen *ex l. mutus* 7. *ff. de jure dotium*, *l. qui filium* 4. *ff. ubi pupillus*: & docent ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, plures laudati à Fragoſo *to.* 3. *de regim. lib.* 2. *diſp.* 4. §. 3. Martha, & Valenzuela *ubi ſuprà*: & quid obſervetur circa filiam ſpuriam clerici, latè tradit D. Joannes de Larrea *deciſ.* 96. *Granat.* Deinde ſciendum eſt, quod licèt clerici privilegium habeant, ne conveniantur ultra quàm facere poſſint, & quantumvis obærati, & ad ſolvendum impotentes, carceri mancipari nequeant, *cap. Odoardus*, *de ſolution.* Cevallos *practic. qu.* 701. *nu.* 1. Rodriguez *de executione*, *c.* 8. *n.* 33. tamen ad debiti ſolutionem coguntur, non ſolùm ſi bona patrimonialia habeant, verùm & illis deficientibus, per ſubtractionem fructuum ſuorum beneficiorum, *c. pervenit* 2. *de fidejuſſoribus*, *c. olim* 16. *de reſtit. ſpol.* Docent Covarr. *lib.* 2. *variar. c.* 1. *n.* 9. Avendanno *reſponſ.* 19. *n.* 7. Sarmiento *de redditibus*, 4. *p. cap.* 1. *n.* 1. plures congeſti à Salgado *in Labyrinth. p.* 1. *c.* 42. *n.* 3. licèt contrariam ſententiam tenuerint Abbas *in præſenti*, *n.* 12. & alii antiquiores *in d. c. pervenit*; quorum fundamenta in illius textus commentario examinabimus. 3 *Clericus poteſt ſororem ſuam dotare.*

Ut ad præſentis deciſionis rationem perveniamus, ſciendum eſt, varias adduxiſſe Antonium hic, *n.* 12. Immolam *n.* 5. P. Barboſam *in d. l.* 1. *n.* 33. Tiraquellum *de tract. tom.* 1. §. 1. *gloſſa* 7. qui docent, ideò arbitrium ab arbitro prolatum in præſenti ſpecie improbari, quia præbebat creditori facultatem, ut ipſe poſſet propria auctoritate decimas percipere, quouſque debitor ſibi ſatisfaceret, juxta legem *non eſt ſingulis* 137. *ff. de regulis juris*, & tradita à Covarr. *c. quamvis*, 2. *p. in initio*, *n.* 6. *de pactis l.* 6. Valaſco *conſultatione* 173. *n.* 17. Sed hæc ratio ex ipſius textus ſerie nullo modo conſtat, cùm arbitri non pronunciaverint, ut creditor propria auctoritate decimas ſibi perciperet, ſed ex ceſſione, aut delegatione ipſius debitoris. Gloſſa ultima in præſenti aliam adducit rationem, videlicet quia adjudicatio decimarum facta fuit ad vitam ipſius creditoris: ſed adjudi- 4 *Traditur ratio decidendi.*

judicatio ad vitam eſt perpetua, *l.1.ff.pro ſocio*, & in alienatione perpetua decimarum, aut rerum Eccleſiæ ſolemnitas præſcripta in titulo de rebus Eccleſiæ deſideratur. Covarr. *lib. 1. var. c. 16. n.3.* igitur decimarum adjudicatio ſine debita ſolemnitate facta per compromiſſum in præſenti ſpecie ſuſtineri non poterat. Sed nec hæc ratio placet, tum quia in præſenti caſu non agitur de rebus eccleſiaſticis, nec de jure percipiendi decimas; ſed de ipſis decimis, & fructibus beneficii, qui poſſunt alienari etiam per vitam ipſius beneficiarii, *c. 2. de locato*, *c. finali*, *ne Prælati vices ſuas*, Guttierez *lib. 1. canon. c.8. n.* 18. unde poſſunt in cauſam judicati capi, & in ſolutum dari, *c.2. de fidejuſſ. c. olim*, *de reſtit. ſpol.* Tum etiam, quia etſi ageretur de rei eccleſiaſticæ alienatione, alienatio erat neceſſaria, videlicet datio in ſolutum, quo caſu ſolemnitas aliàs alienationi præſcripta non deſideratur, argumento textus *in l. alienationis*, *ff. familiæ erciſc. l. 1. ff. de fundo dotali*. His igitur omiſſis ſententiis, vera hujus deciſionis ratio aſſignatur ab ipſo Pontifice in illis verbis; *quoniam hujuſmodi arbitrium poſſet in poſterum pernicioſum Eccleſiæ exiſtere*. Propterea enim arbitrorum ſententia in præſenti caſu improbatur, quia poterat Eccleſiæ eſſe damnoſa, veluti ſi poſt mortem clerici maritus eaſdem decimas retinere intenderet vexando Eccleſiam litibus, eum gravi ejus damno, argumento textus *in l. minoribus 6. ff. de minoribus*; præſertim cùm arbitrium fuiſſet abſque ulla temporis taxatione conceptum. Jubebatur enim in eo ab arbitris, ut pro quinque ſolidis ex cauſa dotis promiſſis, poſſet maritus eandem quantitatem ex decimis percipere; unde tale jus percipiendi decimas perpetuum videbatur duplici ex cauſa: prima, quia arbitrium indeterminatè erat conceptum; quare perpetuum videbatur, *l.1.ff. pro ſocio*: ſecunda ex natura dotis, cujus cauſa perpetua eſt, & ita datur, ut perpetuò apud maritum ſit, *l.1. ff. de jure dot.* unde durante matrimonio, maritoque ſuſtinente ejus onera, etiamſi decederet clericus dotis promiſſor, poſſet maritus de facto intendere contra Eccleſiam adhuc jus habere percipiendi prædictas decimas; injuſtè tamen in judicio ageret, cùm certum ſit fructibus majoratus, aut feudi in ſolutum aſſignatis, jus percipiendi eos extingui, mortuo poſſeſſore majoratus, vel feudi, ut pluribus relatis docet Salgado *p. 2. Labyrinthi*, *lib. 3. cap.* 15. Sed quia, licèt injuſtè, poterat Eccleſia litibus, & expenſis vexari, prædictum arbitrium improbavit Alex. III. ſicut enim minori ſuccurritur ob timorem vexationis ex litibus, *d. l. 6. de minor.* ita & Eccleſiæ ſuccurrendum eſt, quæ jure minoris utitur, *cap. auditis 3. de in integ. reſtit.* docent Abbas *in præſenti*, *n.* 2. & Vivianus *in ration.* Firmatur etiam hæc ratio ex textu non vulgari *in c. nuper*, *de donat. inter.* ubi cùm in dotem, ſeu donationem propter nuptias uſufructuarius dediſſet uſumfructum, qui ex ſua natura mortuo uſufructuario finitur; quia tamen dotis cauſa alienatus fuit, hæſitabatur, an adhuc mortuo uſufructuario uxor poſſit retinere uſumfructum propter nuptias ſibi donatum. Ne ergo ſimilis quæſtio in præſenti Eccleſiæ moveretur, & ſic litibus vexaretur, rectè Alexander III. decrevit, hujuſmodi compromiſſum eſſe improbandum, cùm Eccleſiæ pernicioſum eſſe poſſit.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt verum ſit, beneficiarium poſſe ſorori ſuæ dotem aſſignare de fructibus ſui beneficii, id procedit quando dotem conſtituit ex fructibus jam perceptis, tradendo certam eorum partem marito dotis nomine; non verò ex fructibus futuris dotem promittere valet, aſſignando eos ſolutionis cauſa, ut maritus tanquam creditor jure proprio eos perciperet, ut contingebat in præſenti virtute ſententiæ arbitrorum. Nec augmentum primum difficultatis refragatur; licèt enim jure antiquo poſſit beneficiarius decimas, & alios fructus ad vitam locare, vel alienare, *c. ſine exceptione*, *cap. ult.* 12. *quæſt. 2. ult. ne Prælati*; tamen ita alienari, ut in perpetuum decimæ ad maritum pertinerent, non valebant, *cap. de cætero*, *ca. veniens*, *de tranſact.* unde cùm in præſenti ſpecie adjudicatio decimarum eſſet perpetua, videlicet dotis cauſa, ſuſtineri non poterat, cùm etiam mortuo debitore poſſet intendere, jus percipiendi decimas durare, cùm ipſe matrimonii onera ſuſtineret. Nec tunc obſtabit, ſi inſtes, quod ſi in præſenti caſu adjudicatio decimarum in perpetuum facta improbatur ex prædicta ratione; debebat tamen ſubſiſtere uſque ad vitam ſaltem ipſius beneficiarii, vel uſque ad ſeptennium; ad quod tempus locationis titulo ipſe decimas alienare valebat, *d. cap. ult. ne Prælati*; ne per inutile vitietur utile, contra regulam *Utile*, & ibi tradita à Pechio *de R. I. lib. 6.* præcipuè cùm etiam hodie poſt prohibitionem extravagantis, *Ambitioſæ*, etſi in ea inhibeatur locatio ultra triennium, ſi fiat in longum tempus, valet ſaltem intra triennium à jure permiſſum, ut reſolvunt Garcia *de beneficiis*, 2. *parte*, *c. 1. nu.*48. Molina *a. tomo de juſtit. diſp.*467. Cevellaos *practic. q.* 199. *n.*5. Nam reſpondetur diſcrimen eſſe conſtituendum inter alienationem factam in perpetuum, & celebratam ultra tempus à jure permiſſum. Primò caſu, nec intra triennium, aut ſeptennium ſuſtinetur, ut non credatur in eodem tempore contrahentes conſenſuros. Pater Molina *d. diſp.* 467. Lud. Molina *de primogeniis*, *lib. 1. c. 16. n.*18. Gutier. *lib. 1. canonic. c.8. n.*8. Secundo verò caſu valet intra tempus à jure permiſſum. Garcia *d. cap. 1. n.* 46. Unde cùm adjudicatio decimarum in præſenti caſu fuiſſet perpetua, nec intra tempus à jure permiſſum ſuſtineri potuit. Accedit etiam, quia condemnatio arbitrorum in præſenti caſu inſeparabilem cauſam continebat, interim dum marito dos ſolveretur quinque ſolidorum quotannis. Unde creditor marito non ſatisfaciebat ſolvendo eam quantitatem per triennium, niſi annuatim eam ſolveret in perpetuum, ut in dote promiſſum erat. Nec tandem ultimum augmentum refragatur deductum *ex d. cap.2. de fidejuſſ. cap. olim 2. de reſtit. ſpol.* nam licèt fructus beneficii jam percepti in cauſam judicati capi poſſint, ut dicemus *in d. c.2.* tamen fructus nondum percepti, nec beneficiario quæſiti, qui pendent ex vita ipſius, non poſſunt creditori aſſignari in perpetuum, ex ratione ſuprà tradita.

5 Diſſolvitur dubitandi ratio.

C A P U T IV.

Innocentius III. a *Cancellario & Magiſtro Lothario Canonico*, *Pariſienſibus*.

Dilecti filii Abbas, & conventus *b* de Scarduno, Ciſtercienſis Ordinis, ſua nobis querela monſtrarunt, quod cum inter eos ex una parte, ac *c* Hoſpitalarios ex altera, ſuper uſurario cujuſdam nemoris quęſtio verteretur, in A. *d* Reginam Francorum fuit compromiſſum utrimque. Quæ cauſæ meritis intellectis, arbitrium duxit per diffinitivam ſententiam promulgandum: & redactum in ſcripto, proprio, & Epiſcoporum, qui ibi interfuerunt, fecit firmare ſigillis. Contra cujus ſententiam Hoſpitalarii temerè venire non timent. Quamvis autem ſecundùm regulam juris civilis fœminę *e* à publicis officiis ſunt remotæ, & alibi *f* dicatur, quod licèt ſummæ opinionis exiſtant, ſi arbitrium ipſæ ſuſceperint, vel ſi patronæ inter libertos ſuos interpoſuerint audientiam, ab omni ſunt judiciali examine ſeparandæ, ut ex earum prolatione nulla pœna adversùs earum contemptores, nullaque pacti exceptio habeatur: quia tamen juxta *g* conſuetudinem approbatam, quæ pro lege ſervatur in partibus Gallicanis, fœminę præcellentes in ſubditos ſuos ordinariam juriſdictionem habere noſcuntur: mandamus quatenus Hoſpitalarios, ut arbitrium ipſum, præſertim cùm Epiſcoporum fuerit præſentia, & conſilio roboratum, ſicut providè latum eſt, & ab utraque parte ſponte receptum, obſervent, per pęnam in compromiſſo ſtatutam, appellatione poſtpoſita, compellatis.

N O T Æ.

1 a *Cancellario.*) Ità etiam legitur *in c. 1. hoc tit. in 3. collect. & lib. 7. epiſt. Innoc. epiſt.* 122. ex qua ſupplenda eſt littera hujus textus, cujus integram refert Manrique *tomo 3. annal. Ciſterc. an.* 1204. *c. 5. n. 9.* Huic etiam Cancellario Pariſienſi reſcribitur *in cap. ſuborta*, *de re judic. cap. dilectus*, *ut lite pendent. c. ex parte*, *de V. S.* De Eccleſia Pariſienſi nonnulla adduxi *in c. fin. de conſtit.*

b *Scarduno*,) *Eſcurrejo*, legit Mantique ubi ſuprà, *n.*8.

c *Hoſ-*

Digitized by Google

e *Hoſpitalarios.*) De his plura dabimus *in cap. patentibus, de privil.*

2 d *A. Reginam.*) Agnetem interpretatur Manrique *ubi ſuprà*, Cyriacus verò *tomo 3. controv. c. 401. n. 70.* Adelam matrem Philippi Regis Francorum legit. Philippus enim, qui regnavit temporibus Innocentii III. Adelam matrem adhuc ſuperſtitem habebat. Paulus Æmilius *de rebus Francor. lib. 5. in Ludovico juniore, pag. 113. n. 5.* & *lib. 6. in Philippo, pag. 119.* licèt Gaguinus eam Aliſiam, ſeu Aliciam appellet *lib. 6. in Ludov. Jun. c. 3. pag. 92.* Cùm enim Philippus proficiſceretur in Syriam pro Terræ Sanctæ recuperatione, reliquit matri ipſius Regni regimen, ut refert Æmilius *d. lib. 6. pag. 119.* ipſe etiam Philippus tres habuit uxores, primam Eliſiam, ſeu Iſabellam, filiam Balduini III. Comitis Pannoniæ, de qua Gagoinus *d. lib. 6. in Philippum, cap. 4. 93.* Secundam Iſembergam, ſeu Ingerbergam, de qua ipſe Gaguinus *pag. 96.* licèt eam Botildam appellet Baronius *anno* 1193. Tertiam Agnetem filiam Bertoldi Ducis Moraviæ, de qua Bzovius *anno* 1198. Gaguinus *ubi ſuprà, pag. 97.* quam dimiſit compulſus per Innoc. III. unde Cyriacus Adelam legit, quaſi compromiſſum, de quo in præſenti, in eam factum eſſet. Manrique verò Agnetem legit, cujus ſententiæ libenter adhæreo, ipſa ratione motus, qua Cyriacus exiſtimavit legendum eſſe Adelam. Ait enim, non poſſe litteram A. accipi de Agnete, quia cùm eam odio haberet Innoc. III. non appellaret ipſam chariſſimam. Sed retorqueo argumentum adverſus ipſum; nam cùm in ipſa Innocentii epiſtola tantùm legatur ſimpliciter A. Reginam, non poteſt littera A. referri ad Adelam, de qua non ita ſeverè loqueretur Innoc. igitur referri debet ad Agnetem uxorem, etſi injuſtam ipſius Philippi, ut exiſtimat. Illuſtr. Manrique.

3 e *Officiis publicis.*) *L. 2. ff. de regulis juris*, ubi plura cumularunt Cujacius, P. Faber, & Iacobus Gothof. Circa quam regulam obſervandi ſunt textus *in l. 3. ff. de negotiis geſt. l. 1. §. parvi 16. ff. de exercit. action. l. bello 18. ff. de excuſat. tut. l. penult. ff. de edendo, l. fin. ff. de tutelis.*

4 f *Et alibi dicatur.*) Videlicet *in l. fin. C. hoc tit.*

g *Conſuetudinem.*) Forſan lege Salica, quæ conſuetudo Galliæ in eo Regno appellatur, ut probant Cironius *lib. 5. obſerv. c. ult.* Illud autem eſt, quod cùm in Gallia fœminæ ſuccedant in feudis, per conſequens juriſdictionis feudalis capaces ſunt, ut probant Alteſſerra *lib. 2. de Ducibus, cap. 11.* Maſtrillus *lib. 2. de Magiſtr. c. 4.* & ſupponit Jacobus à Vitriaco *lib. 2. hiſt. Occid. c. 8.* dum ait: *Quædam autem nobilis mulier in villa, quam habebat, frequenter admonuit Presbyterum, ut ſuam relinqueret concubinam; quo renuente, & reſpondente: Quid ad vos de ſacerdotibus? Ipſa reſpondit: Contra vos nullam poſſum exercere juſtitiam, veruntamen omnes hujus villæ, qui non ſunt clerici, ſpectant ad meam juriſdictionem. Jubens autem ſacerdotis ad ſe adduci concubinam, fecit ei fieri amplam coronam, dicens: Quia non vis relinquere ſacerdotem, volo te ordinare in ſacerdotiſſam.*

5 Species textus refertur. Hujus textus hiſtoriam refert Manrique *d. cap. 5. anno* 1203. in hunc modum: Litigabat Monaſterium de Eicurreja cum fratribus Hoſpitalariis ſuper uſuſructu cujuſdam vicini nemoris; quibus placuit, ut expenſas, moleſtiaſque litis effugerent, compromiſſum facere in Agnetem Galliæ Reginam: illa vocatis vicinis Epiſcopis, quorum conſilio litem decideret, pro monachis contra Hoſpitalarios ſententiam protulit, quam non ſolùm ſuo, verùm & Epiſcoporum ſigillis munitam, utrique parti fecit intimari. Sed Hoſpitalarii arbitrio non parentes, Agnetem ratione ſexus juriſdictionis incapacem eſſe multis argumentis ſuadebant; quippe à ſolio jam exturbatam non ſunt veriti, quàm paulò antè, Philippo abſente, regnantem formidaviſſent. Tunc verò res delata eſt ad Innocentium III. qui auditis utrinſque partis allegationibus, pro Reginæ arbitrio ſententiam protulit, litteris ſuis miſſis ad Cancellarium, & Magiſtrum Lotharium Pariſienſes: quæ referuntur in hoc textu.

COMMENTARIUM.

6 Conclusio refertur, & probatus. EX hac Innocentii epiſtola communiter talis deducitur aſſertio: *In fœminam particularem compromiſſum fieri non valet; ſecus ſi ipſa habeat juriſdictionem ordinariam de jure, vel conſuetudine.* Non eſt ſimilis deciſio in jure noſtro, qua probari poſſit præſens aſſertio; eam tamen illuſtrant Mulina *de primog. lib. 1. cap. 13. n. 14.* Pater Molina *tomo 5. de juſtitia, diſp. 39. n. 4.* P. Barboſa *in l. cum Prætor 12. §. fin. n. 261. ff. de judiciis*, Benedictus Ægidius *in tract. de privilegiis honeſt. art. 2. n. 8.* Souſa *in l. fœminæ, n. 8. ff. de regul. jur.* Bobadilla *lib. 2. polit. c. 16. n. 222.* Cujacius *lib. 1. obſerv. c. 23.* Guillelmus Bened. *in c. Raynuntius, verbo duas habens, nu. 119.* P. Greg. *lib. 5. partit. tit. 4. cap. 6.* Connanus *lib. 1. comment. c. 8. n. 4.* Greg. XV. *deciſ. 204.* Azevedus *in l. 7. tit. 9. lib. 3. recop.* Cyriacus *tomo 3. controv. c. 401. n. 52.* alii plures congeſti à Cenedo *collect. 122. ad Decretales*, Barboſa *in præſenti*, Alteſſerra *hic*.

Sed hæc aſſertio difficilis valdè redditur ea validiſſima ratione; licèt enim fœminæ à judicandi officio arceantur, *l. cum Prætor 12. ff. de judiciis, l. 2. ff. de R. I. l. 4. tit. 1. partita 3.* latè probavi *in cap. dilecta, de majorit. & obed.* hoc tamen procedit, ſi mores civiles reſpiciamus; nam ſi ad jus naturale, vel divinum recurramus, non inveniuntur fœminæ prohibitæ à judicandi munere, *d. l. cum Prætor 21. §. ult.* Non jure naturali arcentur ab hoc officio, quia judicii capaces ſunt; nec contrarium probat textus *in l. ult. C. hoc tit.* in illis verbis: *Naturæ lex id eis non permiſit*; nam verbum illud *natura*, non debet accipi pro jure naturali, ſed tantùm pro naturali fœminarum qualitate, ut accipitur *in l. cauſæ 2. §. idem Pomp. ff. de minor. l. jus noſtrum, ff. R. I.* notavit Pinellus *in l. ex parte 1. n. 27. C. de reſcind.* Nec etiam lege divina arcentur à judicandi munere, cùm inveniamus Debboram populum Dei judicaſſe, ut conſtat *ex cap. 4. Judith*; tantùm enim legibus civilibus, quia ab aliis actibus publicis penitus arcentur, ita & à judicandi munere, utpotè publico, ut probat Vultejus *de judiciis lib. 1. c. 4. n. 130.* unde ſi fœminæ præfulgeant dignitate Regali, Ducali, vel ſimili, juriſdictionem valent exercere, *c. cum devotiſſimam*, juncta inſcriptione, cum textu ſequenti, *12. quæſt. 2. cap. ſignificavit 36. de reſcriptis, c. dilecto 49. de teſtibus, cap. ex parte 15. de foro compet. c. ult. de conceſſ. præbend. cap. pervenit 5. de cenſibus, cap. ex parte 37. de privil. cap. ex parte 23. de V. S.* ubi ſupponitur fœminas ſuccedere in his dignitatibus: & probat Cyriacus *d. controverſ. 401. num. 48.* tunc enim juriſdictio non per ſe in fœmina ſubſiſtit, ſed veluti quid annexum ineſt in ipſa dignitate; & ita ut acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis. Plura enim, quæ ſunt acceſſoria dignitatis, vel officii, & per ſe conſiderata poſſideri nequeunt, ut annexa, & acceſſoria retineri, valent, *c. ſuper eo 6. de præbend. lib. 6.* unde beneficium, quod per ſe reſidentiam petit, ſi unitum ſit dignitati, ſeu præbendæ, poteſt per alium deſerviri, *c. extirpandæ 6. §. quia vero, de præbendis.* Similiter clerici, qui per ſe juriſdictionem ſæcularem exercere non valent, ſi tamen ſuccedant in primogenio habente annexam juriſdictionem temporalem, eam exercere poſſunt. Abbas *in c. inter, n. 2. de fide inſtrum.* ubi Felinus *n. 3.* Palaes *de majorat. 2. part. q. 3. n. 4.* Spurii etiam, ſi ſuccedant in majoratu, cui annexa eſt juriſdictio, eam exercere valent. Molina *de primog. ubi ſuprà, c. 13. n. 16.* unde fœminam incapacem juriſdictionis ſuccedentem in dignitate, poſſe exercere juriſdictionem tali dignitati annexam, docuerunt pluribus relatis Cyriacus *dicta controverſ. 401.* Maſtrillus *de Magiſtr. lib. 1. c. 4.* ſed compromiſſum in præſenti caſo factum fuit in Reginam: igitur neceſſaria non erat Gallicana conſuetudo, ut in ipſam compromitti poſſet; ſiquidem ratione dignitatis ordinariam juriſdictionem obtinebat. Fruſtra ergo in præſenti Innocentius recurrit ad conſuetudinem Galliæ. 7 Traditur dubitandi ratio.

Qua difficultate non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus exactiori interpretatione ſciendum eſt, edictum hoc de arbitris, prohibitorium eſſe, ideòque omnes in arbitros eligi poſſe, quos jus expreſsè recipi non prohibet, *l. ſi pupillus, l. non diſtinguemus, §. ſervus, ff. hoc tit.* cùm enim arbitria ad inſtar judiciorum ſint redacta, *l. 1. ff. hoc tit.* & in judiciis omnes qui non prohibentur judicare, judices eſſe poſſint, *l. cum Prætor 12. ff. de judiciis*; ita in arbitris illi recipi poſſunt, qui in jure expreſsè prohibiti non reperiuntur: arbitri ergo eſſe poſſunt non ſolùm Patresfamilias, verùm & filii, etiam in cauſis ad patrem ſpectantibus, *l. ſed & filius, l. quin etiam, ff. hoc tit.* Duarenus *ad hunc titulum, col. 1.* Hunnius *ad Treutlerum vol. 1. in tit. de judiciis, diſp. 11. theſi 5. q. 26.* quamvis enim nemo in cauſa propria, ſicut nec judex, ita nec arbiter eſſe poſſit, *l. penult. ff. hoc tit.* & cauſa patris credatur cauſa filii, cùm adhuc eo vivente quodam modo dominus ſubſtantiæ paternæ judicetur, *leg. in ſuis 11. ff. de liberis, & poſthumis, §. 2. Inſtit. de hæredum qualit.* & pro una, eademque perſona pater, & filius habeantur, *l. ult. C. de impub.* tamen quia in his, quæ publici juris ſunt, ut judicium, & compromiſſum, filius pro patre habetur, 8 Qui arbitri recipi poſſint.

l. in

l. in privatis, ff. de judiciis, nec attenditur patria poteſtas, *l. filius, ff. de his, qui ſunt ſui, vel alieni juris, l. nam quod 14. ff. ad Trebel. l. ait Prætor 12. §. ult. ff. de judiciis*; ideò filius in negotio etiam paterno arbiter recipi valet, Duarenus *ubi ſuprà*.

9 De infamibus, & aliis perſonis. Nec intereſt cujus conditionis arbiter ſit, an videlicet infamis, vel libertinus, *l. Pædius 7. ff. hoc tit.* Licèt enim infames judices eſſe non poſſint, *cap. infames 3. q. 7. l. unica, C. de infamibus, lib. 10.* ubi plura Amaya; tamen arbitri eſſe valent, quia iſti à partibus eliguntur quaſi viri boni, *l. 3. §. tametſi, ff. hoc tit.* & arbitri nullam habent juriſdictionem, ſeu dignitatem ratione compromiſſi, ſed tantùm ſimplicem notionem, ut docet Sanchez *tomo 2. conſil. lib. 6. c. 3. dub. 5. n. 11.* unde partes ſibi imputare debent, quare infames in arbitros aſſumpſerint, *l. diem 27. §. ſtare, ff. hoc tit.* ſed ſi ipſi arbitri à partibus convitiis afficiantur, non coguntur ſententiam dicere, *l. ſed & ſi in ſervum, §. Julianus, ff. hoc tit.* Prohibentur autem expreſsè in jure arbitrorum officio fungi, primò ſervi, *d. l. Pædius 7.* quia cùm arbitria ſint juris civilis, *l. illa 68. ff. de V. S.* & quoad jus civile attinet, ſervi pro nullis habeantur, *l. 1. ff. de jure delib. l. quod attinet 32. ff. de R. J.* & ita à judicandi munere arceantur, *l. cùm Prætor 12. verſ. moribus, ff. de judiciis, l. 2. ff. de Senat. l. unica, C. ad leg. Viſell. c. ſciſcitatus, de reſcriptis*; ita neque arbitrium dicere valent. Duarenus *ad hunc titulum ff.* Donel. *lib. 28. comment. c. 10.* Sed ſi poſt compromiſſum à domino manumittantur, partibus conſentientibus arbitrium dicere poſſunt, quia conſenſus litigatorum operatur, ut tempore habili compromiſſum factum credatur, argumento textus *in l. unica, C. ſi Rector Provinciæ, d. l. ſed ſi in ſervum*. Etiam prohibentur jure Pontificio arbitrium dicere excommunicati, quia à communione fidelium arcentur, *c. ſignificaſti, cum vulgatis, de ſentent. excom.* Accedit, nam cùm excommunicati ſententiam proferre non poſſint, *c. audivimus 24. quæſt. 1. cap. prudentiam 21. §. ſexta, de officio deleg. c. ad probandum, de re judic. cap. 1. de officio vicarii, lib. 6.* niſi occulti ſint, *d. cap. ad probandum*; ita nec poſſunt arbitrium dicere. Petrus Greg. *lib. 5. part. tit. 4. c. 7.* Etiam compromiſſum ſuſcipere prohibentur furioſi, ſurdi, & cæci, *d. l. cum Prætor 12.* Circa cæcos autem diſcrimen eſt conſtituendum inter cauſas, quarum juſtitia viſu cognoſcitur, ut ſi de finibus, vel comparatione litterarum agatur; & inter eas, quæ decidi poſſunt abſque ulla literarum inſpectione; in his ſecundis ſicut judex, ita & arbiter cæcus eſſe poteſt, *l. cæcus 6. ff. de judiciis*. Donel. *lib. 17. comment. c. 14.* ubi Oſualdus *littera M*, Duarenus *lib. 1. diſput. cap. 23.* In prioribus verò cauſis arbiter recipi non poteſt, ſicut nec judex dari, *l. 3. C. de ſententiis ex periculo*. Docent Menochius, & Duarenus *ubi ſuprà*. Monachi etiam, qui ab actibus forenſibus removentur, arbitri dari non poſſunt, niſi de ſuperiorum ſuorum licentia, ut notant Interpretes *in c. præſentium, 16. q. 1.* P. Greg. *d. tit. 4. c. 6.* Etiam minores 20. annis arbitri eligi non poſſunt, *l. cùm lege 41. ff. hoc tit.* latè probavi *in c. cùm vigeſimum, de officio deleg.* Etiam compromitti non poteſt in judicem ordinarium, ut exponemus *in c. cùm tempore, hoc tit.* nec in laicos in cauſis ſpiritualibus, *c. dilecti 4.* ubi latè illuſtravimus. Tandem fœminæ particulares in arbitros eligi non poſſunt, ex noſtro textu, & ſuprà relatis.

10 Traditur decidendi ratio. Quibus animadverſis jam apparet vera hujus deciſionis ratio; nam cùm fęminæ tantùm moribus judicare prohibeantur, Cujac. *lib. 13. obſerv. c. 23.* poteſt contraria conſuetudine introduci, ut fœminæ dignitate præfulgentes juriſdictionem in proprios ſubditos exerceant, cùm conſuetudo juriſdictionem non habenti eam tribuat, *c. cùm contingat, de foro compet.* ſicut enim privilegio illis juriſdictio competere poteſt, Covar. *pract. q. 31. nu. 5. & lib. 3. var. c. 13. n. 5.* ita ſimiliter conſuetudine, quæ magis potens eſt ad abrogandum jus ſcriptum, vel non, quàm privilegium, *c. conſuetudo, diſt. 1. c. ult. de conſuet.* igitur cùm ſemota conſuetudine moribus fœminæ prohibitæ ſint judices dare, *d. l. cum Prætor 12.* ita & arbitri recipi non poſſunt, quia arbitria redacta ſunt ad inſtar judiciorum, *l. 1. ff. hoc tit.* At verò cùm conſuetudine introductum reperitur, ut fœminę dignitate præfulgentes juriſdictionem exerceant, rectè in eas compromitti valet ex ipſa exæquatione judiciorum, & arbitriorum.

Nec difficultas ſuprà adducta obſtat; verum enim eſt, fœminam ſuccedentem in Regno, unde ſuperiorem non cognoſcit, poſſe juriſdictionem exercere in vaſſallos, & ſic in eam compromitti, nec tunc neceſſariam eſſe conſuetudinem, quæ tantùm fœminis præcellentibus poteſt juriſdictionem tribuere, non verò particularibus. Unde difficultas hujus decretalis in eo conſiſtit, quare videlicet Innocentius III. ſignanter meminit conſuetudinis Gallicanæ, cùm jure communi inſpecto, juxta ſuprà tradita poſſit in Reginam compromitti. Cujus difficultatis ſolutio provenit ex vera hiſtoria hujus textus ſuprà relata; diximus enim Innocentium in præſenti non agere de aliqua Regina Regnum Galliæ poſſidente; non enim poterat ex lege Salica mulier in eo Regno ſuccedere, ut probant Cironius *lib. 5. obſervat. cap. fin.* Tiraquel. *de primog. q. 8. n. 40.* Guillelmus Benedictus *in c. Raynuntius, verbo Duar, n. 72. de teſtament.* Gomez *in l. 79. Tauri, n. fin.* Erat Agnes tantùm mater Philippi, unde cùm Regnum non poſſideret, licèt quia uxor erat Regis, Regina diceretur; ideò neceſſaria fuit Galliæ conſuetudo, ut in eam, tanquam in fœminam præcellentem, compromitti poſſet: docet, & ita accipit præſentem deciſionem Cyriacus *d. contr. 401. n. 71.* 11 Diſſolvitur difficultas.

Adhuc præſenti deciſioni obſtat textus *in c. Menam 2. q. 4.* in illis verbis: *Et tuo committimus arbitrio*; ubi proponitur, cauſam Epiſcopi Menæ Brunichildæ Reginæ Francorum commiſſam fuiſſe: quod meritò difficile viſum fuit juris Interpretibus, ſiquidem fœmina judicare non valet, ut in præſenti ſupponitur, præcipuè de cauſa eccleſiaſtica, ut erat cauſa, de qua in eo textu. Sed huic difficultati facilè fiet ſatis, ſi obſervemus, cui, & à quo in eo textu cauſa commiſſa fuit. Gregorius enim Magnus Reginæ, coram qua infamatus erat Epiſcopus, eam commiſit; unde cùm Princeps poſſit cauſam committere terminandam etiam fœminæ, *c. ut ſæculi, verſ. Regia, 12. quæſt. 2.* Blancus *de compromiſſis, c. 2. n. 38.* Ægidius Hortenſius *de privilegiis honeſt. art. 2. n. 6.* ideò virtute delegationis Pontificiæ potuit Regina in eo caſu de cauſa illa cognoſcere uſque ad compurgationem ipſius Epiſcopi, præcipuè cùm adeſſet infamatio coram ea, & fœmina præcellens eſſet, quæ ex conſuetudine Galliæ juriſdictionem ordinariam habebat. 12 Intelligitur c. Menam 2. q. 4.

Secundò præſenti aſſertioni opponi poteſt textus *in ca. Quintavallis, de jurejur.* ubi proponitur, patrem quarumdam mulierum, quæ aliis fęminis vicinis injuriam irrogaverant, compromiſſum feciſſe in eas, & juramento ſpopondiſſe, ſe illis ſatisfacturum, ſi iterum illius filię eas injuria afficerent, juxta ipſarum arbitrium; & cùm iterata offenſione fœminæ patri injunxiſſent, ut uxorem è domo ejiceret, filiaſque exhæredaret, conſultus R. Pontifex decrevit arbitrium à fęminis dictum non eſſe ſervandum, utpote contrarium juri naturali. Ex qua facti ſerie deducitur, compromiſſum fieri poſſe in fœminam particularem; ſiquidem in eo textu non improbatur arbitrium à R. Pontifice, quia factum erat in fœminas, ſed quia juri naturali opponebatur. Agnoverunt difficultatem omnes repetentes in eo textu, quos refert, & ſequitur D. Bajo-Arroyo in eo textu, *n. 156.* affirmantque, quod licèt fœminæ ut arbitrices eligi non poſſint, tamen ut arbitratrices eligi valent. Unde ajunt textum illum eſſe accipiendum de fęminis arbitratricibus. Sed hoc diſcrimen inter arbitrum, & arbitratorem, jure canonico eſſe incognitum, jam probavimus ſuprà *in ca. 1.* Quare hac ſolutione omiſſa dicendum eſt, in eo textu non agi de compromiſſo, quod admitti non poterat; tum quia cauſa erat criminalis, in qua compromiſſum non admittitur, *cap. penult. de in integ. reſtit.* tum quia in unum ex litigatoribus compromitti non poteſt, *l. penult. ff. hoc tit.* loquitur enim textus de promiſſione à patre facta, & juramento firmata, ſe ſatisfacturum mulieribus injuria affectis, juxta earum voluntatem; non quia ipſarum voluntas ſententia eſſet, ſed tantùm ſimplex æſtimatio injuriæ acceptæ. Unde eo ſenſu, quo æſtimatores in contractibus dicuntur arbitri, *l. fin. C. de contrahend. empt.* eo ſenſu mulieres illæ arbitrices dici poterant, non autem quia arbitrorum officio fungerentur. 13 Exponitur c. Quintavallis, de jurejur.

CAPUT

C A P U T V.

Idem *Abbati & Conventui de a Pigavia.*

CUm tempore bonæ memoriæ C. *b* Pp. prædeceſſoris noſtri, tu fili Abbas ad Romanam Curiam acceſſiſſes, privilegium, & alia ſcripta meruiſti à Sede Apoſt. obtinere: & (ſicut à te accepimus) cùm reverſus fuiſſes ad propria, privilegium dictum, & alia ſcripta in præſentia fratrum tuorum, & quorumdam Canonicorum *c* Mesburgen. qui in defenſionem quorumdam monachorum illuc venerant, feciſti fideliter recitari; quod intelligens venerabilis frater noſter Mesburgen. Epiſcopus, nunciavit, & ſcripſit Imperatori, te contra honorem Imperii ad Rom. Eccleſiam acceſſiſſe, & privilegium in ejus præjudicium impetraſſe. Unde motus *d* Imperator Curiam tibi indixit, & privilegium ſibi *e* præſentari præcepit, quod receptum noluit tibi poſtmodùm reſignare: & dum in his, & aliis te per Epiſcopum gravari ſentires, appellatione interpoſita Sedem Apoſt. viſitaſti: à qua per nuntios commiſſionis litteris impetratis, partes judices citavere, in cauſa ipſa juxta formam mandati Apoſtolici proceſſuri. Verùm dum hæc agerentur, venerabilis frater noſter *f* Magdeburgen. Archiepiſcopus ad petitionem Archiepiſcopi memorati de mandato Imperiali te ab officio, beneficioque ſuſpenſum à monaſterii adminiſtratione removit, & curam ejus duobus militibus aſſignavit. Unde timens Abbatiæ periculum provenire, cùm & tibi periculum immineret ſuper controverſiis, quæ inter te, & Epiſcopum, & quoſdam monachos vertebantur, *g* arbitrium Archiepiſcopi te promiſiſti, fide in *h* manibus ejus hinc inde præſtita, ſervaturum. Sicque factum eſt, ut ipſe Archiepiſcopus, adjunctis ſibi tam clericis, quàm *i* laicis, inter quos erat & *j* Dapiſer Imperialis, ſub certa forma arbitrium promulgavit. Poſt hæc iterum Romam veniens, quæ facta fuerant, eidem prædeceſſori noſtro diligenter exponere procuraſti: cui, & adverſario tuo Cuſtodi Mesburgen. procuratori dicti Epiſcopi, nos ipſi cùm eſſemus in minori officio conſtituti, & dilecti filii I. tit. S. *K* Stephani in Cœlio Monte, & I. tit. S. Priſcæ Presbyteri Cardinales deputati fuimus auditores: & tandem auditis, quæ partes duxerant proponenda, ſub certa forma, de conſenſu partium cauſa commiſſa fuit judicibus delegatis, videlicet ut de omnibus diligenter inquirerent, excepto quod indagationem libertatis ejuſdem monaſterii, cum duabus capellis, Apoſtolicæ Sedis examini per omnia ſervarent. Cùmque ita judices delegati partes ad ſuam præſentiam auctoritate Apoſtolica evocaſſent, memoratus Epiſcopus delegatos ipſos ſuſpectos ſibi propoſuit, & cauſas ſuſpicionis multiplices aſſignavit. Conſequenter etiam eorum volens judicium declinare, Sedem Apoſt. appellavit. Sed reverſus poſtmodùm coram eiſdem ſacramentum calumniæ præſtitit, & teſtes produxit, petitis dilationibus, & obtentis. Ipſi ergo judices procedentes in cauſa, auditis utriuſque partis rationibus, & pleniùs intellectis, geſta omni ſigillorum ſuorum munimine roborata ad Sedem Apoſtolicam deſtinarunt, terminum partibus imponentes, quo recepturæ ſententiam Apoſtolico ſe conſpectui perſonaliter præſentarent: ad quam tu perſonaliter accedens, Epiſcopus pro ſe miſit dilectos filios H. Mesburgen. Canonicum, & B. S. Nicolai Mesburgen. Scholaſticum reſponſales: qui geſta, quæ delegati tranſmiſerant, nec publicari debere dicebant, nec fidem eis penitus adhibendam: cùm & à ſuſpectis judicibus, & poſt appellationem legitimè interpoſitam recepta fuerint, & deſcripta: parte tua contrarium poſtulante, præſertim quia (ut firmiter aſſerebat,) nuntii memorati perſonam ſtandi judicio non habebant, cùm excommunicati eſſent, & Epiſcopo fuiſſet ſub pœna ſuſpenſionis injunctum, ut ad cauſam agendam in propria perſona veniret: quod cùm non fecerit, pœnam ſuſpenſionis incurrit, quem prædicti nuntii propter ægritudinem, & ſenectutem perſonaliter ad Rom. Eccleſiam non poſſe accedere proponebant, alia quæ ipſis objecta fuerant, denegantes: qui pro ipſo Epiſcopo factum taliter proponebant, quod cùm ab eo, tanquam à Prælato tuo Abbatiam, & Sacerdotium percepiſſes, ſicut fueras in jure confeſſus, propter pravam converſationem tuam ſuper multis enormitatibus cœpiſti à monachis conveniri; inter quos Epiſcopus pacem, & concordiam ſæpiùs reformavit, monens te, ut ad frugem melioris vitæ tranſires. Cùm autem fratres per ea, quæ jugiter faciebas, de tua emendatione nullatenus jam ſperarent, contra te propoſuerunt in Synodo de dilapidatione, cùm res monaſterii pauperum uſibus deputatas voluptuosè conſumeres, & pro defectu neceſſariorum religio ibi penitus deperiret: te etiam de ſacrilegio, ſimonia, aliiſque multis criminibus impetebant, interdum coram Epiſcopo, quandoque in præſentia Card. quæ Epiſcopus tamdiù ſuſtinuit, quod monachis denegare juſtitiam dicebatur. Citatus exinde ab Epiſcopo nuncium miſiſti ſuper omni gravamine, quod tibi poſſet inferri, præſentiam Epiſcopi provocantem. Cùm autem nec per te, nec per nuntium ad Archiepiſcopum acceſſiſſes, ipſe Archiepiſcopus appellationi tam generaliter factæ in præjudicium Eccleſiæ judicavit nullatenus deferendum. Epiſcopus itaque habito prudentum conſilio citatum denuò te ab officio, beneficioque ſuſpendit. Interim ſuperveniens dilectus filius noſter I. tit. S. Stephani in Cœlio Monte Presbyter Card. tunc Apoſtolicæ Sedis Legatus, ad dictam Abbatiam acceſſit, ut componeret inter te, & monachos memoratos. Sed te in villis proximis latitante, & magiſtro Ulrico allegante, dictus Card. latam in te ſuſpenſionis ſententiam confirmavit. Sic ergo latenter Romam veniens, commiſſionis litteras, veritate tacita, & ſub ſpecie renovationis privilegii, quod nunquam hactenus habueras, impetraſti. Cumque judices delegati Epiſcopo ſuſpecti eſſent, & monachis, à quibus nec unius diei poterant inducias obtinere, appellatione interpoſita ab Epiſcopi nuntiis, ſtatim cùm privilegium ſubreptitium legeretur, partes ſuos nuntios ad Sedem Ap. tranſmiſerunt; de quorum aſſenſu cauſa tandem fuit aliis conjudicibus ſub certa forma commiſſa, ſicut in commiſſionis litteris continetur. Sed cùm omnes poſſent examinationi cauſæ propter nimiam diſtantiam intereſſe, dilectus filius N. Abbas de Gorzoch unà cum venerabilibus fratribus noſtris, dicto Archiepiſcopo Balbergen. & N. Miſnen. Epiſcopo, & quamplurimis Eccleſiarum Prælatis, inter Epiſcopum, te, & monachos pacem, & concordiam reformavit. Iterum autem ad Rom. Eccleſ. latenter accedens, & proponens multa contra monachos, & Epiſcopum, ad duos judicum, quos ſuperiùs Epiſcopo diximus eſſe ſuſpectos, & à quibus nuper ipſe Epiſcopus per nuntios appellaverat, commiſſorias litteras impetraſti: qui cùm juſtas exceptiones Epiſcopi non admitterent, quas in continenti probare volebat, Sedem Apoſt. appellavit: ſed ipſis in cauſa nihilominus procedentibus, invitus acceſſit ad eos, timens ne ſua juſtitia deperiret. Cùm autem poſt alia, quæ judices ipſi proprio motu fecerant, terminum publicandis atteſtationibus præfixiſſet, venientibus partibus unus tantùm comparuit de judicibus cum alterius nuntio, qui nec habebat ad alios litteras, nec cavere volebat, quod dominus ſuus vices ſuas præſenti judici commiſiſſet. Sicque factum eſt, quod ſolus Numburgen. Præpoſitus, licèt tribus ſigillis appoſitis, geſta deſcripſerat, quæ fuerunt ad Sedem Apoſt. deſtinata, unde dicebant fidem eis nullatenus adhibendam; & quia ipſum inſtrumentum relationis ipſorum judicum fuit in ſuperficie vitioſum, & datum ab eo,

quem

Digitized by Google

quem plurimis dicunt excommunicationis vinculis innodatum. Verùm præmiſſa ferè omnia pro Epiſcopi parte propoſita, tu veritate deſtitus firmiter aſſerebas. Quia verò memoratus Epiſcopus, eo quòd juramentum præſtitit de calumnia, & à delegatis inducias poſtulavit, & teſtes coram eis produxit, appellationi renuntiaſſe videtur, & eorum examini conſenſiſſe: nos habito fratrum conſilio in præmiſſa incidenti quæſtione interloquuti ſuimus, quod deberent quæ coram prædictis judicibus geſta fuerunt, publicari, ut ſecundùm tenorem ipſorum noſtra tandem ſententia formaretur. Tibi igitur, & procuratoribus Epiſcopi ſupradicti, venerabilem fratrem noſtrum O. *l* Oſtienſ. Epiſcopum, & dilectum filium P. tituli S. S. Cœciliæ Presbyt. Card. dedimus auditores: qui cùm ea, quæ fuerant hinc inde propoſita, & oſtenſa, nobis, & fratribus noſtris fideliter retuliſſent; quia tam per confeſſiones, quàm per atteſtationes legitimè conſtitit, quod fide hinc inde data, compromiſſum eſt in arbitrium Archiepiſcopi memorati, & quorundam etiam aliorum: nos de conſilio fratrum noſtrorum ipſum arbitrium decernimus obſervandum, illis dumtaxat exceptis *m* capitulis, quæ contra libertatem ipſius monaſterii, & duarum capellarum ejuſdem in arbitrio ſunt expreſsa: cùm etſi ſponte volueris, de jure tamen nequiveris ſine licentia Rom. Pontificis renunciare privilegiis, vel indulgentiis libertatis, quæ monaſterium illud indicant ad jus, & proprietatem Rom. Eccleſiæ *n* pertinere: præſertim cùm in ultimæ commiſſionis litteris contineatur expreſsum, quod ſæpedictus prædeceſsor noſter ſuper renunciatione à te ſuper privilegio, & aliis ſcripto facta, nullum tibi, vel ſucceſsoribus tuis, aut etiam monaſterio, & duabus capellis de Pigavia præjudicium voluit generari. Quia verò in eiſdem litteris commiſſoriis expreſſit, quod indagationem libertatis ejuſdem monaſterii cùm duabus capellis in eadem villa poſitis, Apoſtolicæ Sedis examini per omnia reſervavit, quidquid contra formam hujus mandati à delegatis prædictis actum eſt, revocamus, & viribus omninò carere cenſemus; reſervantes eidem Epiſcopo liberam facultatem, ut contra libertatem ipſius monaſterii ordine judiciario valeat experiri. Interim autem, donec ipſa quæſtio canonicè terminetur, tu & monaſterium tuum non compellamini obedientiam eidem Epiſcopo exhibere, ſed in eo ſtatu maneatis, in quo poſt impetratum privilegium, & ante datum arbitrium dignoſcimini extitiſſe. Quoniam ergo perſonales injuriæ, quæ præceſſerant, per arbitrium ſunt ſopitę, cùm vos viciſſim in pacis oſculum receperitis, quæſtiones tam ſuper ablatorum reſtitutione, quàm ſuper ſubjectione monaſterii duximus committendas. Nulli ergo, &c. Dat. Rom. apud S. Petrum III. Idus Julii, &c.

N O T Æ.

1 a DE *Pigavia.*) In tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 2. legitur *de Pigamia*; in ſexta verò collectione, *de Pignavia*; ſed legendum eſt *Pigavia*, ut habetur in ipſa Innocentii III. epiſtola apud Sirletum *p.* 147. ex qua integram hujus textus tranſcribimus. Monaſterium de Pigavia eſt Ordinis Divi Benedicti, in diœceſi Mesburgenſi, cujus Abbati reſcribit Innocentius in præſenti, & *lib. 4. regeſtr.* 16. *epiſt.* 70. *&* 71. quo modo legendum etiam eſt *in c. fin. de probationibus*, ubi mentio fit hujus controverſiæ.

b *C. Pp.*) In tertia collectione legitur, *G. Pp.* ſed malè; non enim Gregorius, ſed Cęleſtinus Innocentii prædeceſſor privilegium exemptionis huic monaſterio cum univerſa congregatione monachorum montis Virginis conceſſit, ut conſtat ex bulla ipſius exemptionis, quæ extat *t.* 1. *Bullarii, in ipſo Cæleſtino III.*

2 c *Mesburgenſ.*) Ità legendum eſt, non *Magdeburg.* ut legitur in Decretalibus in hac ſexta collectione. Mesburgenſis enim diœceſis ſuffraganea eſt prædicti Archiepiſcopi, ut ex ejus textus ſerie facilè conſtat.

d *Imperator.*) Federicus V. videlicet, qui floruit temporibus ipſius Cœleſtini.

e *Præſenti præcepit.*) Cùm enim privilegium impetratur in præjudicium Regis, ſeu ejus Regaliæ, poteſt retineri, & executio ſuſpendi, donec conſulatur Rom. Pontifex, qui illud conceſſit, ut probant Simancas *de Catholicis, tit.* 45. *n.* 35. Covarr. *pract. q.* 36. *ſub nu.* 12. Azevedus *in l.* 14. *tit.* 3. *lib.* 1. *recopil.* pluribus relatis Salgado *de retent. bul.* 1. *p. c.* 5. *per totum.*

f *Magdeburg.*) De quo aliqua notavi *in c. cùm dilecta* 22. *de reſcriptis.*

3 g *Arbitrium Archiepiſcopi.*) Licèt jure civili inſpecto in judicem ordinarium, qui ratione propriæ juriſdictionis de cauſa cognoſcere poterat, compromitti non poſſit, ut docent Gothofredus *in l.* 3. *C. de teſtibus*, Briſſonius *lib.* 4. *ſelect. c.* 2. Bartolus, Baldus, & Fulgoſius *in l.* 1. *§. conſentiant, ff. de judiciis*, Carleval. *tomo.* 1. *de judiciis, diſp.* 2. *quæſt.* 8. *ſect.* 4. *n.* 213. idque lege Julia judiciaria cautum fuiſſe affirmant Anton. Auguſt. & Hothomanus *in lege Julia;* & probat ex lege *ſed ſi incertum*, §. 2. *ff. hoc tit.* vel ut rectiùs Cujacius *lib.* 3. *Pauli ad edict. in d. l.* 9. §. 2. Bachovius *in notis ad Treutlerum, tit. de arbitris, theſi* 3. *littera F*, Argenteus *in conſuetudines Britanniæ, tit.* 18. *nota* 4. diſcrimen conſtituunt inter judices ordinarios, quales ſunt Prætores, Senatores, & Proconſules; & inter pedaneos, ſeu à Prætore datos: in primos affirmant jure civili inſpecto compromitti poſſe, ut probatur ex lege 3. cum ſequenti, *ff. hoc tit.* ubi Conſultus affirmat, Magiſtratus ut ſententiam dicant, cogi non poſſe, quia in ſuperiores inferiores imperium non habent; inferiores tamen cogi poſſe, tametſi Magiſtratus ſint; ergo Magiſtratus ut arbitri recipi poſſunt. Id etiam perſpicuè probatur ex lege, *nam & Magiſtratus* 14. *ff. hoc tit. l.* 4. *ff. de tutoribus*: quam expendit Duarenus *ad hunc titulum.* Cujus diſcriminis ratio ex eo provenit: nam cùm judices pedanei à Pretore dati eſſent, & juxta formam ſibi præſcriptam judicare tenerentur, non poterant virtute compromiſſi mutare juriſdictionem, & poteſtatem: at verò ordinarii Magiſtratus, qui proprio jure non notionem, ſed juriſdictionem habebant, in arbitros eligi poterant. Quam judicum diſtinctionem cùm parum percalluiſſent antiquiores in præſenti, & ſuprà relati, communiter docuerunt in judicem ordinarium compromitti non poſse, quæ opinio adeò invaluit, ut Legiſlatores noſtri Hiſpani eam pro lege ſtatuiſſent *in l.* 24. *tit.* 4. *part.* 3. *l.* 13. *&* 17. *tit.* 5. *lib.* 2. *recopil. l.* 9. *tit.* 6. *lib.* 3. *ejuſdem recopil.* ubi diſponitur, ne Senatores, & cæteri ordinarii judices poſſint ut arbitri procedere in cauſis, in quibus ut ordinarii cognoſcere valebant: unde hodie in judicem ordinarium compromitti non poteſt, ut teſtantur Carleval *de judiciis, ubi ſupra*, Gregorius Lopez *in d. l.* 14. Azevedus *in d. l.* 9. Poteſt tamen harum legum ea ratio aſſignari; nam cùm hodie ſententia ab arbitris prolata, ſi iniqua ſit, debeat reduci ad arbitrium boni viri, ut *in c.* 2. *hoc tit.* diximus, ſi ipſe eſſet judex ordinarius ſimul & arbiter, non poſſet ab eo ad ipſum per viam reductionis recurri, argumento textus *in c.* 2. *de conſuet. in* 6. Hæc tamen procedunt, tam de jure Cæſareo, quàm Regio. Jure tamen noſtro Canonico judices ordinarii, qui aliàs de cauſa cognoſcere poſſunt, arbitri recipi valent, *cap. cùm olim* 7. *cap. in nobis* 13. *hoc tit. cap. litteras, de præſumpt. cap. niſi eſſent, de præbendis, cap. cauſam quæ, de electione*: notarunt Hunnius *ad Treutl. d. t.* 1. *theſi* 5. *diſput.* 11. Carleval. *ubi proximè.* Unde in præſenti rectè compromiſſum in Archiepiſcopum aliàs judicem ordinarium fieri potuit.

h *Fide in manibus.*) Quod perinde habetur, ac ſi juramento firmatum eſſet, ut diximus *in c. ad aures, de his, quæ vi.*

i *Quàm laicis.*) Ad conſilium præſtandum, non verò ad arbitrium dicendum; nam in laicos ſuper re ſpirituali compromitti non poteſt, *c. contingit, hoc tit.* 4

i *Dapifer.*) Videlicet qui dapes, ciboſque menſæ Imperiali apponit, unde Archidapifer Imperialis dicitur Comes Palatinus Rheni, qui tempore electionis quinque ſcutellas argenteas duodecim marcharum cibi repletas Regiæ menſæ imponit, *c.* 27. *§.* 4. *aureæ bullæ.* 5

K *L tit. S. Stephani.*) Scilicet Joannes Salernitanus, Presbyter Cardin. qui à Cęleſtino III. Legatus miſſus fuit in Germaniam, & poſtea ab Innocentio Siciliam, & Angliam eadem functione inſignitus eſt, ut refert Spondanus *in continuat. Baronii, anno* 1198. *n.* 2.

l *O. Oſtienſem.*) Octavianum videlicet Cardinalem, qui etiam Legatus miſſus fuit in Siciliam ab Innocentio III. ut refert Spondanus *ubi ſuprà.* 6

m *Capituli exceptis.*) Licèt enim ſententia, quæ unicam

cam tantùm cauſam continet, pro parte valere, & pro parte infirmari non poſſit, *l. in hoc judicio* 23. *ff. familiæ erciſc.* & ſimiliter ſi plura contineat capita, ſed connexa, vitiato uno vitietur aliud, *l. etiam* 30. §. 1. *ff. de minor.* Menochius *de arbitrariis, caſu* 93. *n.* 27. & *caſu* 95. *num.* 7. tamen ſi plura, & diverſa capita contineat, poteſt pro parte valere, & pro parte improbari, *cap. dilectus, de præbendis, c. poſt appellationem, §. ſi quis ex pluribus* 2. *q.* 6. *l. de unoquoque, ff. de re judic. l. in fiſco* 44. *ff. de judiciis*: quod etiam procedit in arbitrio, ſeu arbitrorum ſententia; ſi enim compromiſſum diverſa contineat negotia, poteſt arbiter de unoquoque ſigillatim pronunciare, & pro una parte defendi, pro alia verò improbari, *l. diem* 23. §. *ſed ſi, ff. hoc tit. l. ſi autem, §. fin. ff. de negot. geſtis*. Si verò de pluribus rebus ſimul compromiſſum fiat, & arbitrium dicatur, non poteſt pro parte valere, pro parte verò improbari, *l. quid tamen* 25. *in principio, ff. hoc tit.* docent Blancus *de compromiſſis, quæſt.* 9. Lanfrancus *eod. tract. p.* 5. *n.* 33. Baptiſta *eod. tract. lib.* 9. *cap.* 15. *n.* 1.

7 n *Pertinere.*) Sæpè ſæpiùs Summi Pontifices aliquot monaſteria ita Sedi Ap. ſubjecerunt, ut ab ea prorſus in omnibus penderent, illique in ſignum ſubjectionis aliquem cenſum perſolverent, qui hanc ſubjectionem teſtaretur, ut fecerunt Joannes Papa VIII. *lib.* 8. *epiſt.* 15. Divus Greg. *lib.* 7. *epiſt.* 69. quod de ſuo monaſterio Gaufridus Abbas Vindocinenſis refert, ac plurimùm proinde libertatem illius adversùs Jvonem Carnotenſem aſſerit, *lib.* 1. *epiſt.* 9. & de alio monaſterio ſic prodit Albertus Argentinenſis *in chron. ad annum* 1099. quoddam monaſterium S. Benedicti recens constroctum exemptum fuiſſe à Sixto Papa, ita ut annuatim denarium aureum S. Sedi perſolveret: atque de cęnobiis Hirſaugienſi, & Odenheimenſi, non abſimile ſcripſit Tritemius *in chron. Hirſaugienſi*. Nec omiſerim Henricum Primum Imperatorem, cùm fundaſſet Epiſcopatum Bambergenſem tit. SS. Apoſtolorum Petri & Pauli, ac Divi Georgii Martyris, illum tradidiſſe immediatè Rom. Eccleſiæ, ita ut quotannis Epiſcopus mitteret Rom. Pontif. tanquam illius Eccleſiæ defenſori, equum phaleris adornatum, teſte Cuſpiniano *in ejus vita*.

COMMENTARIUM.

8 Concluſio deducitur, & probatur.

EX hac ſatis diffuſa Innocentii epiſtola ſequens deducitur ab Interpretibus diſputanda aſſertio: *Exempti ſuper exemptione compromiſſum facere non poſſunt*. Probant eam textus *in c.* 2. *de in integrum reſtit. c. cùm olim* 14. *verſ. Niſi igitur, de privilegiis, c. ſuborta, de re judic. l.* 3. *tit.* 12. *part.* 1. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, Carballo *in c. Raynaldus*, 2. *p. n.* 348. *de teſtam.* Balboa *in c.* 1. *de foro compet. q.* 1. *nu.* 36. Bruno Chaſſaing *de privil. regul. tract.* 1. *c.* 5. *propoſ.* 2. Petrus Greg. *lib.* 4. *part. tit.* 4. *cap.* 3. Tamburinus *de jure Abbat. tomo* 1. *diſp.* 15. *q.* 12. Salgado *de retentione bull.* 1. *p. cap.* 13. *n.* 30. Barboſa *de poteſt. Epiſc.* 3. *p. alleg.* 123. *n.* 4.

9 Impugnatur traditæ aſſertio.

Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequentibus juris ratiociniis, Primum ita efformatur: Exemptio libertatis eſt, qua ſubditus eximitur ab Ordinarii juriſdictione, *cap. nulla*, 93. *diſt.* gloſſa *in c. olim*, ubi Panormit. *de privilegiis*: ſed quilibet poteſt renunciare privilegio ſibi conceſſo, *c. ad Apoſtolicam, de regul. cap. ſi de terra, c. accedentibus, de privil.* igitur quilibet exemptus ſuper privilegio ſuæ exemptionis poteſt compromiſſum facere. Augetur hæc difficultas primò ex eo; nam cuilibet licet judicis non ſui prorogare juriſdictionem, & propria voluntate illi ſe ſubjicere, *cap. P. & G. de officio deleg. l. ſi convenerit, ff. de judiciis*: igitur multò magis licebit exempto ſuper ipſa exemptione compromiſſum facere. Secundò fulcitur hæc difficultas, nam ſi exemptus non poſſet in præjudicium exemptionis compromiſſum facere, maximè quia privilegium exemptionis amitteret per tale compromiſſum, argumento textus *in c. cùm acceſſiſſent, de conſtit.* ſed exemptus nec virtute compromiſſi exemptionem amittit, quia per unicum actum in contrarium factum privilegium non amittitur, *cap. ſi de terra, c. accedentibus, de privil.* nec ſi arbitri adversùs exemptum in præſenti ſpecie arbitrium dicerent, ideò exemptio amitteretur; ſiquidem Abbas inconſulto Capitulo ſuper juribus ipſius monaſterii compromiſſum facere non poterat, *ex c. pervenit, hoc tit.* docet Fragoſo *d. diſp.* 24. *n.* 33. igitur etſi compromiſſum in hoc caſu valeret, non ideò exemptioni derogabatur.

10 Adhuc defendenda eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, non omnes in arbitros conſentire, aut compromiſſum facere poſſe: illi enim, qui alienandi facultatem non habent, in arbitros convenire nequeunt, ut primò ſervi, *l. non diſtinguemus* 32. *§. ſi ſervus, ff. hoc tit.* in quibus adeſt & illa ratio, nam compromiſſum fit ſtipulatione, aut pacto: ſed ſervi ex ſtipulatione, aut pacto non poſſunt civiliter obligari, *l. quoties, ff. ſi quis cautionibus*, ex ratione textus *in l. quod attinet* 32. *ff. de R. I.* igitur nec compromittere. Secundò ob ſimilem rationem compromiſſum facere nequeunt impuberes, *leg. diem* 27. §. 15. *ff. hoc tit.* niſi tutoris auctoritas adſit, ut exponit Faber *in rationali ad eum textum*: item minores ſine curatoris auctoritate, & Prætoris decreto intercedente, ut pluribus relatis docet Narbona *de ætate, anno* 25. *quæſt.* 40. *per totam*: ſimiliter furioſi, & prodigi compromittere non valent, *d. l. diem* 27. §. *coram*: nec etiam tutores, aut curatores ſine judicis decreto, prætermiſſis illis ſolemnitatibus, quæ in alienationibus rerum minorum deſiderantur, niſi ſuper rebus mobilibus, quæ ſervando ſervari non poſſunt, ut poſt Bolognetum docent Fragoſo *de arbitris, diſp.* 14. *n.* 35. Hermoſilla *in l.* 4. *gloſſa* 3. *tit.* 5. *part.* 5. Ob eandem etiam rationem poſſeſſores primogenii, ſeu vinculi ſuper rebus ipſius majoratus non poſſunt compromittere, quia eas propria auctoritate alienare, aut de eis tranſactionem facere non poſſunt, argumento textus *in lege non ſolùm, C. de prædiis minor. l.* 1. *Cod. de officio procurat. Cæſaris*: docent Molina *lib.* 4. *de primog. c.* 9. *n.* 7. Peregrinus *de fideicom. art.* 40. *nu.* 129. pluribus relatis Carballo *in d. cap. Raynuntius*, 2. *p. n.* 348. qui hanc doctrinam variis ampliationibus, & limitationibus exponit. Circa vaſſallos, utrum idem jus ſervandum ſit, diſputant Interpretes. Affirmant Hunnius *in notis ad Trentl. de arbitris, quæſt.* 25. Julius Clarus *verbo Feudum, quæſt.* 38. & 39. Sed rectiùs contrarium docuerunt Peregrinus *d. art.* 40. *n.* 125. Molina ubi proximè, *c.* 9. *n.* 9. quorum ſententia probatur primò ex eo, quia vaſſallus non poteſt alienare rem feudalem invito domino, *c.* 1. §. *Imperialem, de probibita feudi alien.* Sed per compromiſſum res feudalis alienatur, quia compromiſſum eſt alienatio, Mandoſius *in notis ad Lapum, alleg.* 102. *verbo Compromiſſo*. Secundò, quia in controverſia ſuper re feudali tantùm dominus eſt judex competens, *cap. ex tranſmiſſa, cap. verùm de foro compet.* ubi Cujacius, Balboa, Vega, & Garanna. Tertiò facit textus expreſſus *lib.* 2. *feudorum, tit.* 52. & 55. Hoc idem dicendum eſt de emphyteuta; nullo enim caſu citra domini conſenſum ſuper emphyteuſi compromittere valet, *authent. ſi vero, C. de judiciis*: probant Caldas Pereyra *de jure emphyt.* 4. *p. c.* 9. *n.* 30. Carballo *ubi ſuprà, nu.* 362. Idem reſolvendum eſt de Canonicis, & beneficiariis, qui non poſſunt in præjudicium ſuarum Eccleſiarum compromiſſum facere, cùm tantùm adminiſtratores ſint, non verò domini rerum Eccleſiæ, *c. pervenit* 3. *hoc tit.* Fragoſo *d. diſput.* 14. *de arbitris, n.* 33. tandem nec monachi ſine ſuperioris licentia compromiſſum facere poſſunt, *c. non dicatis* 12. *q.* 1. *c. placuit* 16. *q.* 1.

Non omnes compromiſſum faciunt.

11 Traditur deciſionis ratio.

His animadverſis, præſentis deciſionis vera ratio ex eo provenit; nam cùm exemptio à Romano Pont. conceditur monaſterio, non ſolùm per eam eximitur ab Ordinarii juriſdictione, *cap. recepimus, c. privilegia, de privilegiis*, latè probavi *in c. licèt, cap. irrefragabili, de officio Ordinarii*, verùm & Rom. Eccleſiæ immediatè ſubjicitur. Unde Prælati ipſius debent renunciare officiis, & dignitatibus, non in manibus Ordinarii, ſed potiùs R. Pontificis, *c. ult. de renuntiat.* cui in omnibus, & per omnia parent, *c. exceptionem, c. ſi Papa* 10. *de privil.* unde cùm in hujuſmodi exemptione duplex jus detur, exempti videlicet, ut liberetur ab Ordinarii poteſtate; alterum eximentis, ut habeat immediatè ſubjectum monaſterium exemptum; inde non poteſt exemptus compromiſſum facere ſuper ipſa exemptione, ne jus eximentis per arbitrorum ſententiam lædatur ex facto exempti, contra textum *in c. nimis, de jure patron.* Intereſt enim R. Pontificis, qui eſt immediatus ſuperior exemptorum, ipſos aliis non parere, nec ab aliis judicari, ut docent Vivianus *in præſenti*, & Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg.* 123. *n.* 42. & alia in praxi non negligenda circa eos, qui ſunt ſub protectione Principum, adducit Martinus Magerus *de advocat. armata*.

12 Diſſolvitur difficultas.

Nec obſtat difficultas ſuprà pro dubitandi ratione adducta; quod enim dicebamus, quemlibet poſſe renunciare his, quæ pro ſe introducta ſunt, & per conſequens privilegio exemptionis, procedit dummodo hujuſmodi renunciatio non tendat in alteriùs damnum, renunciatio enim, quæ alteri præjudicium affert, non valet. Valaſ-

cus de

cus *de jure emphyt. qu.* 27. *n.* 19. plures relati à Salgado *de retentione bullar.* 1. *p. c.* 13. *n.* 34. quare cùm in præſenti ſpecie duplex verſaretur favor, exempti videlicet, & eximentis, non potuit exemptus per compromiſſum renunciare juri exemptionis in præjudicium eximentis: & licèt exemptus poſſit prorogare juriſdictionem judicis ordinarii, ut probat Saravia *de juriſdict. adjunct. quæſt.* 7. *n.* 4. tamen id procedit, dummodo hujuſmodi prorogatio non tendat in damnum alterius, ut docent Gregorius Lopez *in l.* 2. *verbo Privilegio*, *tit.* 1. *part.* 2. Salgado *d. c.* 13. Nec etiam obſtat augmentum difficultatis, quo dicebamus, Abbatem inconſulto monaſterio compromiſſum facere non potuiſſe ſuper ipſius juribus exemptione videlicet. Cui ut aliqui latisfaciant, affirmant, Prælatos Eccleſiæ poſſe compromiſſum facere ſuper rebus, & juribus ipſius. Ità docent Speculator *in tit. de arbitris*, *§. reſtat*, Tiraquellus *de jure connub. gloſſa* 3. *n.* 109. Redoanus *de rebus Eccleſiæ*, *q.* 2. *cap.* 1. *num.* 9. & *c.* 36. *per totum*. Moventur ex eo, quia compromiſſum ad inſtar judicii redactum eſt, *l.* 1. *ff. hoc tit.* & qui in arbitros conſentit, ut ſecundùm juris ordinem cauſam dirimat, non dicitur alienare, ſed tantùm petere declarationem juris proprii, vel alieni, *c. paſtoralis* 53. *§. verùm*, *de appellat.* Igitur Prælatus abſque Capituli conſenſu poteſt compromiſſum facere. Deinde quia alienatio, ſi propriè conſideretur, dominii translationem importat, *l. alienationis* 27. *l. alienationis* 68. *ff. de V. S.* & ſi latiùs ſumatur, ut in titulis de rebus Eccleſiæ, & de rebus alienis, in Codice Juſtin. ſaltem deſideratur, ut jus aliquod hypothecæ conſtituatur, *l. ult. C. de rebus alienis*, *c. nulli*, *de rebus Eccleſiæ*: ſed per compromiſſum, aut arbitri ſententiam, nec dominium transfertur, aut aliquod jus hypothecæ conſtituitur; ſed tantùm pœnæ petitio datur, *l.* 2. *ff. hoc tit.* igitur Prælatus inconſulto Capitulo poteſt compromiſſum facere. Accedit, nam jura, in quibus alienatio inhibetur, ut ſunt textus *in c. nulli*, *de rebus Eccleſiæ*, *l. ult. C. de rebus alienis*, nullam faciunt compromiſſi mentionem: igitur quia compromiſſum non comprehenditur ſub verbo alienationis. Sed pro hujus controverſiæ ſolutione placet ſententia Carballi ubi ſuprà, *n.* 351. & 363. qui diſcrimen conſtituit inter caſum, in quo ex compromiſſo ſequitur alienatio; & inter eum, in quo nulla alienatio inducitur. Primo caſu compromiſſum non valere affirmat; ſecundo vero compromiſſum vires habere docet. Quando verò ex compromiſſo alienatio inducatur, latè ipſe proſequitur.

13 *Exponitur c. cum olim, de præſcript.* In hanc partem, & adversùs ſuprà tradita vulgò opponi ſolent textus *in c. ſuborta*, *de re judic. c.* 2. *de capellis monach. cap. fin. de pœnit. & remiſſ. cap. cum dilectus*, *de relig. domib. c. luminoſo* 18. *quæſt.* 2. quorum interpretationem tradit Balbus *in c.* 5. *quæſt.* 1. *de foro compet.* & textus *in c. per venerabilem*, *qui filii ſint legit.* Cujus ſolutionem adducit Barboſa *in præſenti*, *n.* 7. His ergo omiſſis, adversùs præſentem aſſertionem expendo textum *in c. cum olim*, *de præſcript.* ubi proponitur controverſiam motam fuiſſe inter Lucanenſem Epiſcopum, & monaſterium S. Salvatoris ipſius diœceſis ſuper capellis, in quibus jura Epiſcopalia habere intendebat prædictus Epiſcopus; monaſterium verò opponebat Gregorii VII. privilegium, quo prædictum monaſterium exemptum erat à juriſdictione, & lege diœceſana, legitimaque præſcriptione etiam munitum eſſe conſtabat: Epiſcopus allegabat jus commune, quo fundatam habebat ſuam juriſdictionem erga omnes Eccleſias in ſua diœceſi conſtructas, *cap. omnes* 16. *q.* 7. *cap. monaſteria* 18. *qu.* 2. Etiam expendebat arbitrium electi, per quod prædictum monaſterium Epiſcopo ſubeſſe declaratum fuit. His, & aliis coram Innocentio propoſitis, ipſe monaſterium ab impetitione Epiſcopi, & juriſdictione liberum declaravit. Ex qua facti ſerie expreſsè colligitur, ſuper exemptione compromiſſum fieri poſſe ab exemptis. Pro cujus difficultatis ſolutione varia adduxerunt Felinus, & Panormit. in eo textu. Quibus omiſſis reſpondendum eſt, compromiſſum in eo textu factum non fuiſſe ſuper exemptione, aut re exempta; tantùm enim Abbas monaſterii aſſeverat, ipſum monaſteriam privilegio Gregorii VII. fuiſſe exemptum, non autem inde evincitur, fuiſſe etiam exemptas capellas, ſuper quibus compromiſſum fuit, & lis vertebatur; non enim capite exempto, membra etiam exempta videntur, *cap. ex ore* 17. *cap. cùm capella*, *de privilegiis*, ubi exempto monaſterio, capellæ Epiſcopo ſubſunt: docet Boſquetus *in notis ad Innocentium*, *lib.* 1. *epiſt.* 9. Quare cùm *in d. cap. cùm olim*, capellæ exemptæ non fuiſſent, rectè potuit Abbas ſuper eis compromiſſum facere, quia nullum ex eo præjudicium irrogabatur exempto, aut eximenti. Alia quæ ad ipſius textus conciliationem cum capite *cùm ſatis*, *de officio Archid.* ſpectant, tradit Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg.* 127. *num.* 11.

Secundò adverſatur textus *in cap. cùm veniſſent*, *de in integrum reſtit.* cujus ſecunda pars extat *in cap. cùm veniſſent*, *de judiciis*, ubi proponitur monaſterium Rothonenſe, quod ex privilegiis Leonis, Gregorii, & Clementis ad jus, & proprietatem Rom. Eccleſiæ pertinebat, Prælato deſtitutum fuiſſe: & cùm ſuper electione Abbatis fuiſſet mota controverſia inter Epiſcopum proprium, & monachos monaſterii, partes conſenſerunt in duos judices, qui de cauſa cognoſcerent, qui ſententiam diffinitivam protulerunt: ſed quia privilegium prædictum procurator monaſterii in judicio non propoſuit, in integrum reſtitutio monaſterio conceſſa fuit. Ex quo textu apertè deducitur, monaſterium exemptum, & Rom. Pontifici immediatè ſubjectum, poſſe conſentire in judices inferiores: igitur & in arbitros compromittere. Cui difficultati reſpondendum eſt, in eo textu non agi de arbitris, neque de compromiſſo facto ſuper exemptione; ſed tantùm de electione Abbatis coram judicibus à Sede Apoſt. impetrata diſceptatum eſt. Sed quia agebatur de viribus prædicti privilegii, cauſæ illius deciſio tantùm ad Rom. Pontificem ſpectabat, *d. cap. cùm veniſſent*, *de judiciis*. docent Morla *in emporio*, *tit.* 5. *nu.* 58. Berojus *in cap. quoniam*, *de jure patron.* & *in d. cap. cùm veniſſent*, *num.* 18. *de judiciis*. 14 *Exponitur c. cum veniſſent, de in integ. reſtit.*

C A P U T VI.

Idem *Priori S. Andreæ, Abbati de Beroth, T. Priori, Archid. & Magiſtro A. Officiali S.* a *Andreæ*.

CUm dilect. f. b. *Et infrà:* Unde utrum coram arbitris reconventioni ſit locus, poſtulaſtis per Sed. Ap. explicari. Nos igitur diſc. v. ſuper primo articulo taliter reſpondemus, quod licèt in judicio convenientem reconvenire valeat is, qui coram judice convenitur; coram arbitris tamen reconvenire non poteſt, cum arbitri judicare non valeant, niſi de iis tantùm, ſuper quibus in eos extiterit compromiſſum.

N O T Æ.

1 a *S. Andreæ.*) Ità reſtituo inſcriptionem, & litteram hujus textus ex tertia collectione, ubi *ſub hoc tit. cap.* 3. reperitur hæc decretalis. Epiſcopatus S. Andreæ eſt in Regno Scotiæ, immediatè ſubjectus Rom. Pontifici, quia omnes Epiſcopi ipſius Provinciæ ſubſunt immediatè Rom. Sedi, ut notavit Boſquetus *ad Innoc. III. lib.* 1. *epiſt.* 129.

b *Et infra.*) Aliæ partes hujus decretalis reperiuntur *in cap. cùm dilectus* 6. *de cauſa poſſeſſ. cap. cùm dilectus*, *de fide inſtrum.* ex quibus reſtitui poteſt præſens epiſtola.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Coram arbitris reconventioni locus non eſt*. Probant eam textus *in l. Pomponius*, *§. idem Pomponius*, *ff. hoc tit. l.* 23. *tit.* 4. *part.* 3. Illuſtrant Cujacius *lib.* 12. *Pauli ad edict. in l. non diſtinguemus*, *§. de officio*, *ff. hoc tit.* Faber *in rational. ad ipſum §.* Menochius *de arbitr. lib.* 1. *cap.* 44. Maranta *de ordine judic. p.* 4. *diſt.* 6. *n.* 20. plures relati ab Oſualdo *lib.* 17. *comment. Donelli*, *c.* 18. *littera M*, Fragoſo *de regimine Chriſt. Reip. tract. de arbitris*, *diſp.* 14. *num.* 4. Azevedus *in l.* 4. *num.* 180. *tit.* 22. *lib.* 4. *recopil.* Duarenus *ad hunc titulum*, *cap.* 1. *pag.* 145. Petrus Barb. *in l.* 1. *art.* 1. *num.* 60. *de judiciis*. Hermoſinus *in cap.* 1. *de mutuis petitionibus*, *qu.* 2. Aug. Berojus 2 *Concluſio traditur, & probatur.*

Digitized by Google

hi, *q.* 2. *&* 3. Anſaldus *de juriſd. q.* 3. *c.* 9. *n.* 46. Bernardus Urſinus *de reconventione c.* 22. & alii laudandi *c.*.., *de mutuis petit.* Alteſſerra *in præſenti*.

3 *Impugnatur hæc aſſertio.* Sed hæc aſſertio difficilis admodum redditur ſequenti conſideratione; nam valdè conſonum eſt rationi, & juris diſpoſitioni, ut actor, qui arbitrum in ſua cauſa elegit, ipſum contra ſe arbitrum ſuſtineat. Rationi, quia ipſum elegit, & ſic recuſare non debet, *l. Papinianus* 14. ibi: *Cujus enim in agendo obſervat arbitrium, eum habere contra ſe judicem in eodem negotio non dedignetur*; *C. de ſententiis, & interl.* quæ verba reperiuntur apud Gratianum *in c.* 1. *§. cujus*, 3. *q.* 6. cùm enim contra reum eum probaverit, & elegerit ex conſenſu proprio, & pro reo, contra ſe judicem, vel arbitrum habere debet, *l.* 1. *ff. quod quiſque juris*, *c. cùm omnes*, *de conſtit.* igitur coram arbitris reconventioni locus eſt. Accedit, nam mutua petitio, etſi in modum actionis proponatur; tamen defenſionem continet, *l. neque* 6. *C. de compenſationibus*: & pars eſt ipſius negotii principalis, *d. l. Papinian.* 14. ibi: *In eodem negotio*. Igitur cùm totum negotium decidi, & diſceptari debeat coram judice, ſeu arbitro, ubi cœptum eſt, *l. ubi cœptum*, *ff. de judic.* ſi coram arbitro negotium cœptum eſt, coram ipſo & reconventionis cauſa tractanda eſt. Juri etiam conſonum eſt, ut coram arbitris mutua petitio admittatur; nam judices delegati, quorum juriſdictio ſtricta, & odioſa eſt, *cap. olim* 32. *de officio deleg. cap. Rodulphus*, *c. ſignificavit*, *de reſcriptis*, cognoſcere poſſunt de reconventionis cauſa, & mutuas petitiones admittere, *c.* 1. *&* 2. *de mutuis petit.* igitur & arbitri de cauſa reconventionis cognoſcere valent.

4 *Traditur ratio decidendi.* Qua difficultate ita fulcita non obſtante, vera eſt præſens deciſio, cujus ratio ex eo provenit: nam arbitri ſuper rebus tantùm in compromiſſo comprehenſis arbitrium dicere poſſunt, *l. non diſtinguemus* 32. *§. de eo*, *l. de rebus* 46. *ff. hoc tit.* illud enim in arbitrio venit, quod in compromiſſo expreſſum eſt, *l. ſi cùm dies*, *§. plenum*, *d. l. non diſtinguemus*, *§. ult. l. arbiter* 50. *ff. hoc tit.* Sicut enim judex datus de alio negotio cognoſcere non valet, quàm ſuper quo datus eſt, *l.* 1. *C. ſi à non competenti judice*; nec procurator alia negotia tractare valet, quàm ſibi mandata, *ſi maritus* 21. juncta lege *ſi procurator*, *C. de procurat.* ita arbiter de alio negotio, quàm in compromiſſo comprehenſo judicare non poteſt, *d. l. non diſtinguemus*, *§. de officio*. Quare cùm arbitri tantùm de expreſſis in compromiſſo judicare tantùm poſſint, mutuas petitiones, & reconventiones, quas quilibet judex ordinarius admittit, ipſe admittere non valet. Sed licèt hæc deciſio procedat, cùm aliud, quàm quod comprehenſum eſt in ipſo compromiſſo, principaliter petitur; tamen ſi incidenter aliquid emergat dependens à principali negotio, rectè de eo arbitri cognoſcere poſſunt, ut ſi reſtitutio in integrum petatur, poteſt arbiter eam concedere, *c. penult. de in integrum reſtit.* Item arbiter pronunciare poteſt ſuper intereſſe ipſius rei, etiamſi de eo in compromiſſo non ageretur, *d. l. non diſtinguemus*, *§. item non eſt cogendus*. Ratio eſt, quia rei intereſſe tacitè ineſt in ipſo compromiſſo, *l. utique* 2. *ff. de R. V. l. ſervus*, *ff. judicatum ſolvi*. Similiter etiam ſuper fructibus poſt litem conteſtatam perceptis pronunciare poteſt: ſunt enim fructus ſemper acceſſorii, ſive obligationis jure, ſive officio judicis debeantur; adeò ut ſi per errorem perperam judicatum ſit de fundo contra poſſeſſorem, debeat judex eodem errore de fructibus quoque pronunciare, ac poſſeſſorem condemnare, *l. ex diverſo* 35. *§.* 1. *ff. de rei vindic.* Accedit, nam arbitri officium eſt totam controverſiam dirimere, *l. qualem* 19. *§. dicere*, *ff. hoc tit.* ſed lis deciſa dici non poteſt, quamdiu ſupereſt quæſtio de fructibus: igitur arbiter de fructibus rei compromiſſo comprehenſe cognoſcere valet. Docent Gloſſa, & Abbas *in præſenti*, Molina 6. *tomo de juſtitia*, *tract.* 9. *diſput.* 44. *n.* 6. Faber *in rationali ad textum in d. §. de eo*, Blancus *de compromiſſis c.* 9. *nu.* 80. Baptiſta *eod. tract. cap.* 16. Apud nos eſt expreſſa lex 32. *tit.* 4. *part.* 3. ubi notarunt Montaluus, & Greg. Lopez. De his ergo, quæ acceſſoriè, aut incidenter emergunt, ut de exceptionibus, quæ cauſæ cognitionem impediunt, de expenſis litis, poſſunt arbitri pronunciare: de aliis verò rebus compromiſſo non expreſſis, etiam per viam mutuæ petitionis cognoſcere non valent.

5 *Reſcondetur difficultati ſuprà adductæ.* Nec difficultas ſuprà adducta refragatur; nam cùm ſtricta ſit arbitri poteſtas à partibus conceſſa, ex illa rationis identitate, quia ipſe videlicet elegit, ad alias res compromiſſo non comprehenſas extendi non debet, præcipuè cùm non ſolùm ipſe actor, verùm etiam & reus illum ſimul elegerit: quare non rectè adaptatur ratio textus *in d. l. Papinianus*. Nec quòd dicebamus, mutuam petitionem, ſeu reconventionem, eandem cauſam eſſe, verum eſt: licèt enim ad idem negotium ſpectet virtute reconventionis, *d. l. Papinianus*; tamen non eſt eadem controverſia ac illa, de qua compromiſſum fuit. Difficilius eſt, quod de judice delegato expendebamus; certum enim eſt, coram eo reconventionem dari, non autem coram arbitro. Rationem diſcriminis aliqui ex eo petunt, quòd reconventio locum non habet niſi apud judicem, quem ſolus actor elegit, ut probat textus ſic communiter acceptus *in d. l. Papinianus*, *in fine*; ſecus verò ſi ambo judicem eligant, quia ceſſat ratio dictæ legis, & per conſequens reconventio. Unde cùm arbitri utriuſque litigantis conſenſu eligantur, *c.* 1. *hoc tit.* delegatus verò judex ſæpe ſæpius ad ſolius actoris petitionem detur, inde coram arbitris reconventio ceſſat: coram delegatis verò admittitur. Ità docent Panurm. *in præſenti*, *num.* 6. & *in c.* 1. *de mutuis petit. notab.* 1. *&* 2. Barboſa *in l. qui prior*, *num.* 42. *ff. de judiciis*, Cardoſo *in praxi*, *verbo Reconventio*, *nu.* 9. Marauta *de ordine judic. diſp.* 5. *num.* 7. Sed hæc differentiæ ratio convincitur, primò quia coram judice ordinario rei, quem actor non elegit, ſed neceſſitate juris adire cogitur, cùm ejus forum ſequi teneatur, *c. cùm ſit generale*, *de foro compet.* reconventio admittitur, *c.* 2. *de mutuis petitionibus*: igitur verum non eſt, tantùm admitti reconventionem coram judice ab actore tantùm electo. Secundò certum eſt, apud judicem prorogatum ex conſenſu utriuſque partis habere locum reconventionem. Gloſſa *in l. etſi receptum*, *ff. de juriſd.* ubi Oroſius Zaſius *lib.* 2. *ſingul. cap.* 27. & tamen in ea ſpecie non eligitur judex à ſolo actore, ſed etiam à reo, *l.* 2. *ff. de jud.* igitur coram judice ex partium conſenſu electo reconventioni locus eſt.

Omiſſa igitur prædicta differentiæ ratione, veriùs reſpondendum eſt, arbitrum non poſſe de mutua petitione cognoſcere, aut coram eo reconventionem fieri; 6 *Traditur vera ſolutio.* quia cùm poteſtas ipſius omninò pendeat à partium compromiſſo, lex aliquam prorogationem non induxit ad ea, quæ comprehenſa non ſunt in ipſo compromiſſo, ne contra mentem compromittentium aliquid ſtatuatur, cùm compromiſſa maximè ſtricta ſint. Gloſſa ultima *in c. cùm ſecundò*, *de officio deleg.* unde proviſio partium compromittentium ſuper certa cauſa tollit proviſionem legis, argumento textus *in l. ult. C. de pactis conventis*: at verò in delegato, quia juriſdictionem exercet, & ita publicam auctoritatem habet interpretandam juxta communes juris regulas, & mentem delegantis, meritò lex ipſa prorogationem inducit, per quam poteſtas illa extenditur ad cauſam reconventionis, *ex d. c.* 1. *de mutuis petit. d. l. cùm Papinianus*; & hoc eſt, ſi attentè legatur præſens deciſio, quod Innocentius innuit, dum docet reconventionem in arbitris ceſſare, quia eorum poteſtas verſatur tantùm circa expreſſa, & lex nullam prorogationem inducit: ſine extenſione autem poteſtas arbitrorum ad reconventionem trahi non poteſt: quod ſecus procedit in judice delegato, cujus poteſtas extenditur per legem, ita ut cognoſcere poſſit non ſolùm de expreſſis in reſcripti tenore, verùm de aliis, quæ per extenſionem legis ex æquitate includuntur; & ita ratio defenditur noſtri Innoc. III. quam diminutam, nec concludentem eſſe exiſtimarunt Panormit. hic, *n.* 6. Jaſo *in d. l. eſt receptum*, *n. ult.* ubi Oroſius *n.* 14. unde deducitur arbitros juris ſuſceptos ex juris neceſſitate, qui æquiparantur judicibus delegatis, *c. arbitris*, *de officio deleg. in* 6. poſſe adiri per viam reconventionis, quia amplam ex juris diſpoſitione accipiunt poteſtatem, ut pluribus relatis docent Ripol. *variar. reſol. c.* 4. *n.* 66. Anſaldus *de juriſdict. p.* 3. *tit. unico*, *c.* 9. *nu.* 15. Urſinus *d. cap.* 12. *nu.* 18.

Sed adhuc ſuprà dictæ aſſertioni obſtat textus *in l. non diſtinguemus* 32. *§. item ſi quis*, *ff. hoc tit.* ubi agitur de Legato Romæ degente; & quæritur, an ſi compromiſſum fecerit, poſſit petere ut arbiter ſententiam ferat? Et affirmat Paulus, ipſum petere poſſe, ut arbiter dicat ſententiam, 7 *Expenditur l. non diſtinguemus, §. item ff. hoc tit.* quia etſi judicium ſuſceperit, cogetur peragere, perindeque haberi, ac ſi Legatus velit actionem dictare, quod ei facere licet. Hoc autem compromiſſum comparandum eſſe actioni ordinariæ, Paulus docet, videlicet ut ſicut Legatus agens ordinaria actione, cogitur reconventus ſe defendere; ita in compromiſſo non magis admittatur Legatus deſiderans, ut arbiter ſententiam dicat, quàm ſi ſe defendat. Ex quibus verbis deducitur, Legatum compromittentem poſſe reconveniri coram arbitro: igitur quia arbitri cognoſcere poſſunt de mutua petitione. Difficile etiam eſt idem Pauli reſponſum, dum docet, Legatum pendente legatione, poſſe actiones ſuas intentare, cùm certum ſit juris principium, Legatum, dum legationis cauſa Romæ moratur, in judicio agere non poſſe, niſi injuriam

propriam

propriam proſequatur, *l. Paulus* 8. §. *fin. cum lege ſequenti, ff. de legationibus*: igitur *in d.* §. *item Legatus*, nec actiones intentare, nec petere ut arbiter ſententiam diceret, poterat. Primæ difficultati reſpondendum eſt, in eo §. non affirmari, Legatum ſe defendere debere in cauſa reconventionis coram arbitro, ſed tantùm cogi ſe defendere, videlicet coram judice ordinario, quaſi dicat Paulus: Legatus poteſt poſtulare, ut arbiter ſententiam dicat, ſi paratus ſit ſe defendere coram judice ordinario, non autem coram arbitro, coram quo reconventioni locus non eſt, ut docuit Urſinus *de reconventione, cap.* 22. *n.* 16. Secundæ difficultati variis modis ſatisfacere intendunt juris Interpretes. Cujacius *lib.* 22. *obſerv. c.* 22. exiſtimat, in eo textu addendam eſſe negationem, ut legatur, *ſi actionem velit dictare, quod ei facere non licet*. D. Joannes Suarez *ad legem Aquil. lib.* 4. *cap.* 7. *ſect.* 2. *num.* 7. affirmat, Legatis non licere actiones ſuas exercere dum in legatione morantur; ſub pœna duntaxat deſertæ legationis; quia ea impoſita negotia privata à Legatis geſta vires habent, nec ipſo jure nulla ſunt. Aliter ſatisfacit Oſualdus *lib.* 17. *ad Donel. cap.* 18. qui ait, Legatum non poſſe negotia etiam ſua curare, cùm de publico jure, & officio Legati quæritur, *d. l. Paulus, cum ſeq.* cùm verò de jure privato agit, licere illi actionem dictare. Sed hæc, & alia latiùs examinabimus *in c. fin. de foro compet.*

8 Secundò opponi poteſt textus *in l. qui arbiter* 20. aliàs *l. ſi cum dies*, §. *plenum*, *ff. hoc tit.* ubi poſtquam Papinianus diſſeruit, quod dicatur plenum arbitrium ad hoc, ut de omnibus controverſiis arbitri cognoſcere poſſint, in calce textus illum caſum exagitat, in quo actum eſt, ut una tantùm res veniat in compromiſſum. Et affirmat Conſultus, eo caſu neceſſarium eſſe exprimere in compromiſſo, ut de illa tantùm re arbiter ſententiam dicat, ut de aliis ipſe cognoſcere non valeat: igitur ultra mentem, & voluntatem compromittentium licet arbitris de cauſis, de quibus actum non erat, ut cognoſcerent, arbitrium dicere; aliàs ad quid expreſſio illa, cùm ſuperfluò adjiciantur, quæ tacitè inſunt, *l. cùm quidam* 3. *ff. de rebus creditis*. Cui difficultati reſpondendum eſt cum Fabro in ejus textus rationali, quod in eo textu tutius judicatur, ut exprimatur controverſia, ſuper qua compromiſſum fit, non quia neceſſaria ſit expreſſio, ſed ad tollendum omne dubium, quod ex compromiſſo ubi res expreſſa non eſt, oriri poterat. Unde ex eo textu rectè Interpretes deducunt, abundantem cautelam non nocere: quod principium etiam probatur *ex l. ſi ſervo, ff. de adimend. legat. l. teſtamentum* 12. *C. de teſtamentis*.

Intelligitur l. qui arbiter, ff. hoc tit.

CAPUT VII.

Idem *Rectori & Fratribus Hoſpitalis S. Bartholomæi* a *Lucani*.

CUm olim ſuper eligendo in hoſpitali veſtro Rectore, & Fratribus, inter vos, & Priorem S. Barthol. Lucan. coram judicibus delegatis quæſtio verteretur, & utraque pars in *b* eos compromittens ipſorum arbitrium ſe promiſerit ſervaturam, ſuper prolato ab ipſis arbitrio utrimque dubitatio eſt exorta, quam petiiſtis per Sed. Ap. declarari. Nos igitur publico inſtrumento arbitrium continente diligenter inſpecto, cognovimus, quod ſecundùm formam arbitrii Prior S. Bartholomæi Lucan. tenetur *c* habere conſilium cùm familia Hoſpitalis ejuſdem, & tractare cum ea de inveniendo Rectore. Propter quod dicimus, quod niſi Prior ſuper inveniendo Rectore tractaverit cum familia Hoſpitalis, & ipſius conſilium requiſierit, non habet poteſtatem eligendi Rectorem: & ſi alio modò eum elegerit, ejus electio debet haberi irrita, & inanis. Verùm habito cum familia ſuper hoc conſilio, & tractatu, Prior liberè poteſt Rectorem eligere duntaxat idoneum, ſive concordet, ſive diſcordet familia cum ipſo ſuper inventione Rectoris.

NOTÆ.

1 a LUcan.) De Lucanenſi civitate, & rebus eccleſiaſticis ad eam pertinentibus plura adduxi *in cap. cùm cauſa* 27. *de elect.* Præſens textus etiam reperitur *in c.* 4. *hoc tit. in* 3. *collect.*

b *In eos compromittens.*) Inter electionum enim formas à jure approbatas recenſetur electio per compromiſſum, quam illuſtravi *in c. cauſam, de elect.* 2

c *Habere conſilium.*) Hæc verba, & præſentem textum expoſui *in c. cum in veteri* 52. *de elect.* 3

CAPUT VIII.

Idem *in Concilio* a *generali*.

COntingit interdum, quod cùm actor. *Et infrà:* Ad hoc generaliter prohibemus, ne ſuper rebus ſpiritualibus compromittatur in laicum, quia non decet, ut laicus in talibus arbitretur.

NOTÆ.

a GEnerali.) Lateranenſi videlicet celebrato ſub Innoc. III. de quo aliqua notavi *in c.* 1. *de ſumma Trinitate*. Præſens textus reperitur in ipſo Concilio, *cap.* 40. cujus priora verba reperiuntur *in c. contingit, de dolo & contum.* & poſt illum textum ſtatim ſubjiciuntur hæc verba: *Ad hæc generaliter prohibemus, ne ſuper rebus ſpiritualibus compromittatur in laicum, quia non decet, ut laicus in talibus arbitretur*. Quæ etiam reperiuntur in quarta collectione, *ſub hoc tit. c.* 1.

COMMENTARIUM.

1 EX hoc canone ſequens deducitur aſſertio: *Laici, licèt, ut arbitri in cauſis temporalibus, etiam à clericis recipi poſſint, tamen in ſpiritualibus aſſumi non valent*. Probant textus *in c. pervenit* 3. *c. dilecti* 4. *c. per tuas* 9. *cap. expoſita, hoc titulo*. Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in collect. & tomo* 7. *in ſelectis ad hunc textum;* quibus addendi ſunt Petrus Greg. *l.* 4. *practic. tit.* 4. *c.* 5. Martha *de juriſdict.* 4. *p. centur.* 2. *c.* 120. Angnianus *de legibus lib.* 2. *c.* 23. Brito *de locato*, 2. *p. ad principium, pag.* 216. Vega, Baboa, & Garanna *in c.* 2. *de judiciis*, Lambertinus *de jure patron.* 3. *part. q.* 5. *art.* 1. Hermoſinus *in c. quanto* 3. *de judiciis, q.* 4. Covarr. *de ſponſalibus*, 2. *part. c.* 8. §. 2. *n.* 2. & *pract. quæſt.* 34. *n.* 1. Maranta *de ordine judic.* 4. *part. diſt.* 13. Fragoſo *de regimine, t.* 1. *lib.* 5. *diſp.* 14. *n.* 34. Caniſius *in præſenti*, Vela 2. *tomo, diſſert.* 35. *n.* 9.

Concluſio illuſtratur.

2 Sed in contrarium pro dubitandi ratione non leviter inſurgi poteſt ex eo, nam licèt arbitria redacta ſint ad inſtar judiciorum, *l.* 1. *ff. hoc tit.* hoc tamen procedit quoad effectum, non verò quoad modum procedendi: judices enim ratione juriſdictionis procedunt; arbitri verò per viam miniſterii. Unde arbitri nec judices ſunt, nec publicam exercent juriſdictionem, quam partes illis dare nequeunt, *l. ait Prætor*, §. 1. *ff. de re judic. l. privatorum, C. de juriſdict.* quare arbitris obtemperatur potiùs metu pœnæ, quàm ob imperium ipſorum, *c. dilecti, hoc tit.* igitur licèt laici in negotiis eccleſiaſticis judices eſſe nequeant, *c. decernimus*, cum vulgatis, *de judiciis;* arbitri tamen, cùm nullam exerceant juriſdictionem, eſſe poſſunt. Accedit nam delegati, & arbitri æquiparantur, *c. penult. de in integrum reſtit.* ſed laicis poſſunt delegari cauſæ eccleſiaſticæ, *c. Menam* 2. *quæſt.* 5. Docent Covarr. *in c. alma*, 1. *part.* §. 11. *n.* 3. Garcia *de nobilit. gloſſa* 9. *n.* 23. Hugolinus *de cenſuris, tabul.* 1. *cap.* 1. §. 10. Suarez *eod. tract. diſput.* 2. *ſect.* 3. igitur & arbitri in

Traditur ratio dubitandi.

eiſdem cauſis recipi poſſunt. Augetur deinde hæc difficultas, nam laici aſſeſſores eſſe poſſunt in cauſis eccleſiaſticis, *c. ſtatutum*, *§. aſſeſſorum*, *de reſcript. lib. 6. l. conſiliarios*, *C. de officio aſſeſſ.* docent Barboſa *tomo 6. in ſelect. ad hunc textum*: ergo laici etiam ut arbitri recipi poſſunt. Tandem augetur hæc dubitandi ratio *ex c. dilecti*, *c. expoſita*, *hoc tit.* ubi docetur laicos in cauſis eccleſiaſticis arbitros eſſe poſſe.

3 De diverſis cauſis. Qua dubitandi ratione ſic fulcita non obſtante, vera eſt præſens conſtitutio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, cauſas in judicio contingentes, alias eſſe eccleſiaſticas, alias temporales, mixtas alias, *cap. 2. 4. quæſt. 1. cap. ſuper eo*, *de officio deleg. cap. cùm ſit generale*, juncta gloſſa finali, *de foro compet.* docent Martha *de juriſdict. 2. part. cap. 5.* Simancas *de catholicis*, *tit. 36. n. 1.* & nos dicemus *in cap. decernimus*, *de judiciis*. Ex quibus eccleſiaſticæ dividuntur in eccleſiaſticas ſpirituales meras, & in eccleſiaſticas non meras, Meræ eccleſiaſticæ ſpirituales dicuntur, quæ per ſpiritualem cognitionem diſcutiuntur, ut docent Martha *d. cap. 1. n. 5.* Suarez *in defenſione fidei*, *lib. 4. cap. 2. n. 8.* & ideò earum diſtrictio, & cognitio dumtaxat ſpectat ad judices eccleſiaſticos, qui ſpirituali juriſdictioni præſunt, *cap. decernimus*, *de judiciis*, *c. cauſam*, *qui filii ſint legit. l. 56. tit. 6. part. 1.* docent Covarr. *lib. 3. var. cap. 3.* plures relati à Fermoſino *in d. cap. decernimus*. Cauſæ autem eccleſiaſticæ non meræ dicuntur illæ, quæ quamvis ex ſe, & natura ſua temporales ſint, ſeu profanæ; juſtis tamen de cauſis eccleſiaſticis judicibus reſervatæ ſunt, *c. ut Inquiſitores*, *§. prohibemus*, *de hæreticis in 6. cap. quoniam*, ibi: *Super cauſis eccleſiaſticis*, *ſive quæ forum eccleſiaſticum ſpectant*; *de immunit. eccleſ. lib. 6.* quibus verbis ſignificatur, alias eſſe cauſas natura ſua eccleſiaſticas, alias verò, quæ licèt natura ſua non ſint eccleſiaſticæ, pertinet tamen earum cognitio ad judicem eccleſiaſticum. Quod etiam colligitur ex Trident. *ſeſſ. 25. de refor. cap. 23.* Unde cauſæ omnes, tam Eccleſiarum, quàm clericorum, quæ cùm natura ſua eſſent profanæ, Pontificum, vel Conciliorum decretis Eccleſiæ judicio reſervantur, eccleſiaſticæ appellantur, ſed non meræ: quia id non habent ex natura ſua, ſed ex jure conſtituto. Temporales cauſæ, ſeu profanæ ſunt, quæ ex ſe, & natura ſua non exigunt ſpiritualem cognitionem: nec in eis ulla ſubeſt cauſa, propter quam earum cognitio ad judicem eccleſiaſticum ſpectet; & ideò in totum ad judices laicos pertinent, *cap. quoniam*, *10. diſt. cap. cum ad verum*, *93. diſt. c. novit*, *de judiciis*. Ex quo provenit, ut omnes cauſæ laicorum, tam civiles, quàm criminales, ad judicium ſæculare ſpectent, ut docent P. Greg. *lib. 47. ſyntagm. c. 4.* Vela *in c. 1. de officio Ordin. n. 10.* Tandem cauſæ mixtæ appellantur, quæ licèt natura ſua ſint temporales, earum tamen cognitio ad utrumque judicem, tam eccleſiaſticum, quàm ſæcularem ſpectat, & in illis præventioni locus eſt, juxta communiter notata *in c. 1. de officio ordin.* Martha *de juriſd. 2. part. c. 1.* Bobadilla *lib. 2. polit. cap. 17.* Salas *de legibus*, *diſp. 9. ſect. 5. num. 48.* Thomas Sanchez *de matrim. lib. 3. diſput. 54.*

4 Traditur ratio decidendi. Ex quibus jam apparet ratio præſentis canonis; nam cùm laici eccleſiaſtica negotia, maximè ea quæ ſpiritualia ſunt, tractare non poſſint, ſed eccleſiaſtico judicio ſint reſervata, *c. 2. de judiciis*, quia eorum cognitio dependet ab ſpirituali cognitione, quam Chriſtus Dominus Petro, & ſucceſſoribus conceſſit, ut ab eis in inferiores Prælatos derivaretur, ut *Joannis c. ult. Matthæi cap. 16.* defendunt Bellarminus *lib. 1. de clericis*, *cap. 28.* Morla *in emp. tit. de juriſdict. qu. 12.* Covarr. *practic. quæſt. 31.* & etiam quia eccleſiaſticarum cauſarum cognitio à jure judicio Eccleſiæ reſervata eſt, *c. Sylveſter*, *c. continua*, *31. quæſt. 3.* unde laici, qui rebus ſæcularibus ſunt implicati, non debent tractare hujuſmodi negotia, *cap. ad verum*, *96. diſt.* non enim eſt concedenda auctoritas judicandi illis, quibus obſequendi manet neceſſitas, *cap. Eccleſias*, *de conſtit. c. cùm laicis*, *de rebus Eccleſiæ*. Quæ cùm ita procedant in judiciis, & arbitria ſint redacta ad inſtar judiciorum, *l. 1. ff. hoc tit.* rectè Innocentius in præſenti canone conſtituit, ne in laicos in ſpiritualibus cauſis compromiſſum fiat, cùm indecens ſit, ut laici in his cauſis arbitrium dicant. Quam deciſivam rationem licèt reprehendat Anguianus *lib. 2. de legibus*, *cap. 23. n. 52.* veram exiſtimo, eamque illuſtrat Barboſa *in ſelectis ad hunc textum*. Sed licèt verum ſit, laicos in cauſis ſpiritualibus arbitros eſſe non poſſe, tamen ut arbitratores recipi, omnes Interpretes affirmant, & docent Bobadilla *tom. 1. polit. lib. 2. cap. 18. n. 140.* plures relati à Barboſa *in ſelectis ad hunc textum*, *n. 13.* Fragoſo *d. tract. de arbitris*, *diſp. 14. n. 34.* non enim omnes, qui prohibentur arbitrium dicere ut arbitri, vetantur ut arbitratores aſſumi; quia tunc procedunt, non tanquam judices, ſed ut amicabiles compoſitores, ut docent Blancus *de arbitris*, *n. 56.* Lanfrancus *eod. tract. 2. part. n. 5.* Unde Judæi, quamvis nequeant arbitrium dicere in cauſis Chriſtianorum, ut probat Fragoſo proximè, *n. 45.* arbitratores tamen eligi poſſunt: & ſimiliter monachi, qui prohibentur compromiſſum ſuſcipere, arbitratores eſſe poſſunt, *c. injuſtum 11. q. 3.* Docent Bajo-Arroyo *in cap. Quintavallis*, *n. 156. ff. de jurejurando*. Accedit, nam arbitrator non judicialiter, ſed amicabiliter procedit: unde ceſſat ratio incapacitatis, & indecentiæ ſuprà expenſa.

Nec obſtat difficultas ſuprà pro dubitandi ratione perpenſa; nam licèt verum ſit, arbitrum non virtute juriſdictionis, ſed potiùs ut à partibus electum, poſſe de cauſis, controverſiiſque cognoſcere, & ideò ante Concilii Lateranenſis tempora, de quo in præſenti, laicos etiam in cauſis eccleſiaſticis recipi poſſe; tamen poſt prædictum Concilium arbitri deſignari non poſſunt; id enim expreſsè prohibuerunt Patres in præſenti capite, quia licèt non adſit ratio juriſdictionis, quæ in arbitro non datur, adeſt tamen ratio indecentiæ, quam aſſignarunt Patres in præſenti, ſupponentes compromiſſum in laicos factum ſuper re ſpirituali, ſtricti juris rigore valere, verum deinceps prohiberi tale compromiſſum ob indecentiam, quæ in eo maximè conſiſtit, quod arbitri in multis ad inſtar judicum, & in formam judicii procedunt, ordinemque judiciarium obſervare tenentur, *l. idem Pomponius*, *§. recepiſſe*, *ff. hoc tit.* inhoneſtum autem viſum eſt Patribus Concilii Lateran. laicos ut arbitros in cauſis eccleſiaſticis procedere, ne in eis aliquam juriſdictionem exercere videantur. Quæ indecentiæ ratio licèt per ſe non ſufficeret ad compromiſſum vitiandum ſuper re factum eccleſiaſtica, ea tamen nititur præſens Concilii conſtitutio, ut hujuſmodi compromiſſum deinceps non fiat, ut docent Anguianus, & Barb. *ubi proximè*. Nec augmentum difficultatis petitum ab exemplo delegatorum obſtat; nam verum eſt, quod licèt laici in cauſis eccleſiaſticis, ut judices ordinarii procedere non poſſint, tamen tanquam delegati de eis cognoſcere valent. Diſcriminis ratio ex eo provenit, quia laicorum incapacitas impedit juriſdictionem proprio jure exercere, *d. c. decernimus*, *de judiciis*; non autem nomine delegantis, quia tunc non proprio nomine, ſed ex perſona Pontificis delegantis juriſdictionem exercent, *cap. ſanè*, *de officio delegati*, *l. 2. §. qui mandata*, *ff. de officio ejus*, & ideò ipſe R. P. potiùs juriſdictionem exercere videtur, regula *qui faciunt*, *de regulis juris lib. 6.* Nec obſtabir ſi inſtes, judicem delegatum in cauſa ſibi commiſſa proprio judicio uti, *c. prudentiam*, *§. illa*, *de officio deleg.* & tamen laicis interdictum eſt proprium judicium in cauſis eccleſiaſticis interponere, *d. c. decernimus*. Igitur nec ut laici procedere poſſunt. Nam reſpondeo, judicium *in d. cap. decernimus*, non accipi pro ſenſu mentis, vel animi ſententia: ſed potiùs pro imperio, & juriſdictione, ut ibi repetentes communiter docent. Nec ultimum augmentum refragatur deductum *ex cap. dilecti*, *cap. expoſita*, *hoc tit.* Pro quorum expoſitione varia adducunt Interpretes. Aliqui enim affirmant, in dictis deciſionibus ſuſtineri compromiſſum in laicos factum, quia non ſuper rebus eccleſiaſticis, ſed temporalibus factum fuerat, ſuper quibus etiam à clericis in laicos compromitti poteſt: docent Martha *de juriſdict. 4. part. centur. 1. caſu 40. n. 1.* Fermoſinus *in c. quantò*, *n. 3. de jud.* Sed hac ſolutione omiſſa dicendum eſt, *in d. c. expoſita*, ideò compromiſſum factum in laicos ſuſtineri, quia cum licentia, & auctoritate R. Pontificis factum fuit, ut conſtat ex illis verbis, *litteras noſtras*, & docet Balboa *in d. cap. decernimus*, *n. 154.* Etiam pro interpretatione textus *in d. cap. dilecti*, dicendum eſt, illum procedere ante Concilii Lateran. conſtitutionem in præſenti relatam; cùm enim, ut ſuprà dixi, ante tempora Concilii Lateran. non eſſet prohibitum compromiſſum in laicos etiam ſuper rebus eccleſiaſticis, ideò in ejus textus ſpecie compromiſſum non fuit improbatum: quo modo etiam intelligitur teatus *in cap. plures 54. 16. q. 1.* ubi cauſa eccleſiaſtica compromittitur in populum, ubi laici erant; quod admittebatur ante tempora noſtri Concilii Later.

Adhue ſuperiori aſſertioni aperto marte opponitur textus *in c. per tuas 9. hoc tit.* ubi refertur ſuper hoſpitale S. Allucii compromiſſum factum fuiſſe ab Hoſpitalariis S. Joannis Hieroſolymit. Piſis commorantibus, & Plebano, hoc eſt Parocho de Piſis, in duos laicos, & unum Sacerdotem, qui arbitrium in cauſa dixerunt: ſed Hoſpitalarii litteras impetrarunt ad Conradum Archiepiſcopum Piſanum,

5 Diluitur dubitandi ratio.

6 Exponitur c. per tuas 9. hoc titulo.

num, ut arbitrium à ſupradictis compromiſſariis prolatum executioni, mandaret: coram ipſo Plebanus propoſuit, arbitrium ſervandum non eſſe duplici ex cauſa. Prima, quia factum fuerat à procuratore non habente ad compromittendum ſpeciale mandatum, ſed tantùm generale ad litigaudum. Secunda, quia factum erat in laicos, cùm ageretur de Hoſpitali, cujus cauſæ cognitio ad judices eccleſiaſticos ſpectat, *c. inter* 8. *de donationibus*, ubi alia cauſa ejuſdem Hoſpitalis coram eccleſiaſtico judice diſceptatur. Conſultus ſuper his Innocentius III. decrevit, quod ſi tale compromiſſum receptum fuit à prædicto Plebano, executioni mandetur; ſi autem receptum non fuit, ſed tantùm pœna promiſſa, ipſa ſolvatur; ſi verò nulla pœna ſtatuta fuit, tunc procuratorem ad intereſſe eſſe condemnandum; non autem compromiſſum vitiari ex eo, quod in laicos factum fuerit. Ex qua Innocentii decretali apertè deducitur, compromiſſum ſuper re ſpirituali in laicos factum vires habere. Difficultatem agnoverunt repetentes in eo textu, Balboa *in c. 2. num.* 154. *de judiciis*, qui affirmant ibi valere compromiſſum in laicos factum, quia non agebatur de re ſpirituali, ſed temporali; hoſpitale enim, niſi expreſsè à Pontifice in titulum beneficii erigatur, non eſt beneficium eccleſiaſticum. Clement. 2. *de præbendis*, Selva *de beneficiis*, 3. *part. q.* 57. Corraſius *eod. tract.* 1. *part. cap.* 3. *nu.* 1. Quintanaduenas *lib.* 1. *eccleſiaſt. cap.* 1. *num.* 13. Sed hæc ſolutio expreſsè refellitur *ex d. c. inter.* 8. *de donat.* ubi cauſa ipſius Hoſpitalis diſceptatur coram judice eccleſiaſtico: & ex eo, quia Hoſpitale plerumque beneficii eccleſiaſtici nomine comprehenditur, *Clem.* 2. §. *ut autem, de relig. domib.* docent P. Greg. *de beneficiis c.* 11. *num.* 6. Barboſa *lib.* 2. *juris eccleſ. c.* 11. Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. diſput.* 14. *ſ.* 4. & nos *in c.* 3. *de relig. domibus*. Aliter difficultatem ipſius textus diſſolvere intendunt Decius, & Panormit. *in eo textu*, Covarr. *practic. quæſt.* 34. aſſerendo in eo textu compromiſſum valuiſſe ratione ſocii, videlicet quia factum erat in unum clericum, & duos laicos, & ſic ex perſona clerici ſuſtineri compromiſſum, argumento textus *in c. quod in dubiis, de conſecr. eccleſ. l. ſi quis duos, ff. de liberat. legat. l. liberis, §. ſi duo, ff. de liber. cauſa*, junctis traditis ab Anſaldo *de juriſdict.* 2. *p. tit.* 31. *c.* 21. Sed hæc ſolutio rejicitur ex lege *Pædius*, §. *fin. ff. hoc tit.* ubi aſſeritur compromiſſum factum in ſervum, & hominem liberum non valere, quia incapacitas ſervi non tollitur per ſocium liberum hominem. Accedit, nam cùm forma compromiſſi ſit, ut omnes cognoſcant, & pronuntient; *l. non diſtinguemus* 32. §. *cùm in plures, ff. hoc tit.* & forma actus ad unguem non ſervata, corruat actus, *l. diligenter, ff. mandati*; & compromiſſum individuum ſit ratione formæ, ut probat Pichardus *in §. quod ſi quis, ex num.* 13. *Inſtit. de inutil. ſtipul.* utile per inutile in præſenti caſu vitiatur, ut conſiderat Moez *obſerv. juris c.* 3. His ergo ſolutionibus omiſſis, dicendum eſt, veram rationem, quare compromiſſum in eo textu ſuſtinetur, aſſignari à Pontifice *in verſ. fin.* ſcilicet quia arbitri in ea ſpecie electi, & recepti fuerunt ex conſenſu, & auctoritate Archiepiſcopi Genuenſis A. S. L. Unde cùm laici de rebus ſpiritualibus tantùm propter indecentiam arbitrium dicere prohibeantur, ut ſuprà dixi, & hæc ceſſet interveniente Pontificis, aut ejus Legati licentia, ut conſiderat Innoc. in eo textu; ideò ceſſante prohibitionis ratione, compromiſſum ſuſtinetur, ut docent Barb. *tomo* 6. *in ſelect. ad illum textum*, aliis relatis à Velaſco *de privil. miſerab. perſon. tom.* 3. *quæſt.* 10. *n.* 37.

Deinde præſenti conſtitutioni adverſatur textus *in cap. examinata* 7. *de confirm. utili vel inutili*, ubi proponitur, 7 Intelligitur c. examinata de confirm. utili. controverſiam diſceptatam fuiſſe ſuper jurepatronatus cujuſdam Eccleſiæ inter nobilem virum Matthæum de Riparia, & quoſdam milites Campaniæ S. Joannis Hieroſolym. & cùm ageretur judicio poſſeſſorio, ne fructus dilapidarentur, Eccleſia ſequeſtrata fuit penes Vicedominum Sabienſem, in quem compromiſſum litigatores fecerunt: & cùm arbitrium dixiſſet contra formam compromiſſi, ipſum nullius momenti eſſe Innocentius decrevit, non obſtante confirmatione Cœleſtini prædeceſſoris ſui. Unde iterum in cauſa proceſſum fuit, ut conſtat *ex cap. examinata* 15. *de judiciis*, ubi extat poſterior pars ipſius decretalis. Ex dictis autem deducitur, etiam poſt Concilium Lateran. ſuper cauſis eccleſiaſticis compromiſſum poſſe fieri in laicos; ſiquidem in illo caſu compromiſſum factum fuit in Vicedominum ſuper jurepatronatus, quod licèt ſpirituale non ſit, tamen ſpiritualibus eſt annexum; unde ejus cognitio ad judicem eccleſiaſticum ſpectat, *cap. quantò* 3. *de judiciis*. Etiam difficilis eſt textus ille dum docet, adhuc ſequuta confirmatione Pontificis non firmari arbitrium ab arbitris prolatum; nam confirmatio R. Pontificis actum aliàs invalidum reddit, *cap.* 1. *de tranſact. cap.* 1. *de confirm. utili*: igitur ratione confirmationis Pontificiæ arbitrium in ea ſpecie ſuſtineri debebat. Primæ difficultati ſatisfaciendum eſt obſervando, Vicedominum in eo textu non ſignificare perſonam ſæcularem, imò potiùs importare eccleſiaſticam. Vicedominus enim appellatur, qui vices gerit Epiſcopi, & ab eo præponitur ex uſis eccleſiaſticis pertractandis, de quo *in c. volumus, cum ſeq.* 89. *diſt.* Concil. Mogunt. ſub Carolo, *can.* 50. & in capitular. Caroli Magni *lib.* 5. *c.* 120. qui in Diaconatus ordine erat conſtitutus, de cujus officio, & dignitate agunt Dartis *in d. c. volumus*, l. Fileſacus *in cap.* 4. *de officio Ord.* Cujacius *in d. cap. examinata*, Cironius *ad titul. de procurat.* & nos *in c.* 38. *de ſimon.* Alteſſerra *differt. juri can. lib.* 2. *c.* 9. *per tot.* Quare cùm Vicedominus eſſet Diaconus, & judex eccleſiaſticus, ideò compromiſſum in eum fieri potuit, licèt arbitrium ab eo prolatum, quia contra formam compromiſſi dictum fuit, vires non habuit. Nec confirmatio Pontificis in ex ſpecie aliquid operatur, quia licè confirmatio ſpecialis ex certa ſcientia facta, actum aliàs invalidum, validum reddat: tamen confirmatio in forma communi nullum jus de novo tribuit, *cap. quia, de conceſſ. præbendæ*. Docent Suarez *lib.* 8. *de legibus, cap.* 18. *n.* 8. Cancerius *lib.* 1. *var. c.* 3. *n.* 177. Balboa *in c.* 2. *de judiciis, n.* 159. Alia dabimus pro ipſius textus interpretatione *in c.* 3. *de judiciis*.

C A P U T XI.

Idem a *Piſano Archiepiſcopo*.

PEr tuas nobis litteras intimaſti, quòd cùm ſuper executione arbitrii, quod inter Hoſpitalarios S. Joannis, & Plebanum de Piſcia, ſuper hoſpitali S. *b* Allucii latum erat, à nobis litteras recepiſſes, partibus in tua præſentia conſtitutis, Hoſpitalarii à te *c* executionem arbitrii poſtulabant, aſſerentes illud debere obſervari pro eo, quod procurator Plebani *d* ſponte in arbitros *e* juramento interpoſito compromiſit, quoniam dicebat poteſtatem compromittendi, & tranſigendi ſuper eodem negotio recepiſſe. Plebanus item propoſuit ex adverſo, quod ad cauſam tractandam prædicto procuratori dedit generale mandatum, non tamen ei mandavit, ut ſine ſpeciali mandato ſuo compromittere poſſet, vel tranſigere ſuper eo: & præterea procurator jamdictus de aſſenſu Canonicorum non fuerat inſtitutus, & ideò dicebat id *f* arbitrium non valere, præſertim cùm procurator mandati fines exceſſerit, & arbitrium fuerit per unum clericum, & duos laicos promulgatum, licèt ipſi de aſſenſu v. f. n. *g* Januen. Archiepiſcopi, cui cauſa commiſſa fuerat, arbitrium protuliſſent. Unde cùm ſuper his dubietas fuiſſet exorta, per Ap. Sed. oraculum edoceri petiiſti, qualiter ſuper negotio ipſo tibi ſit procedendum. Super quo f. t. t. r. quod in primis eſt, utrum arbitrium ipſum ex parte Plebani receptum fuerit, diſtinguendum. Si enim receptum fuerit, indiſtinctè ratum haberi debet, ac per hoc juxta tenorem mandati Apoſtolici executioni mandari. Si verò receptum non fuerit, refert utrum fuerit, vel non fuerit de obſervando ipſum pęna ſtatuta. Et quidem ſi pœna fuerit appoſita in compromiſſione, agi poteſt ad *h* pœnam: at ſi nulla pœna ſtatuta fuerit, ſed ſimpliciter ſtare ſententia fuit compromiſſum, procurator ad *i* intereſſe poterit conveniri; quia juramento ſuo ſeipſum perſonaliter, non Eccleſiam poterat obligare. Quod verò à duobus laicis, & *K* uno clerico dicitur eſſe latum, nequaquam obviare videtur; cùm auctoritate dicti Epiſcopi factum ſit, cui cauſa, de qua dicitur compromiſſum, fuerat delegata.

N O T Æ.

1 a P*Iſano*,) Ità etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap*, 2. Piſa nobilis, & antiqua civitas eſt Tuſciæ, Metropolis Corſicæ, Primatiaque Sardiniæ, cujus meminerunt Virgilius 10. *Æneidos*, Rutilius Numaoc. *lib.* 1. *itiner.* Colonia ſuit Romanorum, dicta Julia, ut probat Ughellius *tomo* 3. *Italiæ ſacræ*, *fol.* 388. & plura de ejus ſitu, & conditoribus cumulavit Coronel. *in notis ad Gongoram*, *tom.* 3. *fol.* 450. Jam Epiſcopali Cathedra decorata erat per annum 313. quo tempore Gaudentius ejus urbis Epiſcopus ſubſcripſit Synodo Romanæ celebratæ ſub Melchiade. Urbanus ſecundus Archiepiſcopali dignitate eam decoravit, illiuſque Præſulem Primatem Corſicæ, atque Sardiniæ declaravit, ut referunt Ughellius *ubi ſuprà*, Barboſa *de poteſt. Epiſc. tit.* 3. *cap.* 7. hujus Eccleſiæ Archiepiſcopo Conrado dicto reſcribit in præſenti Innocentius.

2 b *Hoſpitali S. Allucii.*) Quod eſt in civitate Luca, propè Piſanam. Ejus mentio fit *in cap. inter* 8. *de donat.* ubi ſalvo jure hujus Plebani adjudicatum fuit monaſterium hoc Hoſpitalarius S. Sepulchri, de quibus in hoc textu.

3 c *A te executionem*,) Licèt enim jure civili inſpecto non poſſit agi ad executionem arbitrii per arbitros prolati, ſed tantùm ad pœnam; tamen ex jure canonico, & noſtro Regio arbitrorum ſeotentia executioni mandatur, ut probavi *in cap.* 2. *hoc tit.*

d *Sponte*. Nam compromiſſum voluntariè debet fieri, ut probavi *in cap.* 1. *hoc tit.*

e *Juramento*.) Jure enim canonico juramentum admittitur in compromiſſo, ut notavi *in cap.* 2. *verbo, Sacramentum*, *hoc* tit.

4 f *Arbitrium non valere*,) Procurator enim, qui tantùm generale mandatum ad cauſam in judicio proſequendam habet, abſque ſpeciali compromiſſum facere nequit, ut vulgò in præſenti notatur, & probat Seſſe *tom.* 4. *deciſ.* 431. Ratio in promptu eſt, nam cùm compromiſſum ſit tranſactionis ſpecies, & procurator ſine ſpeciali mandato non poſſit tranſactionem facere, *l. tranſactionis*, *Cod. de tranſact.* pluribus relatis probat Valeron *de tranſact. tit.* 4. *q.* 5. *per totam*; ideò nec poteſt compromiſſum facere. Accedit nam ea, quæ ſunt magni præjudicii, procurator ſine ſpeciali mandato peragere non valet, *cap. qui ad agendum*, *de R. J. lib.* 6. ſed per compromiſſum, magnum præjudicium domino irrogari poteſt: igitur ſine ſpeciali mandato procurator illud facere nequit. Sed ſi de facto procurator compromiſſum fecerit, ſuccedit diſtinctio ab Innoc. III. in præſenti adducta, videlicet quod ſi pœna, ut plerumque contingit, compromiſſo adjecta ſit, ad eam procurator tenetur; ſin autem adjecta non ſit, in id quod intereſt adverſario, condemnabitur, ut exponit Caniſius *in præſenti*. Quod ſi procurator habeat ſpeciale mandatum ad compromiſſum faciendum, non ſemel, ſed ſæpè ſæpius illud facere poteſt, ut pluribus relatis docet Fragoſo *d. diſp.* 14. *de arbitris*, *num.* 48.

g *Januen*) Albinganenſis, tunc temporis Archiepiſcopi Januenſis, cui reſcribit idem Innoc. *lib.* 3. *epiſt.* 158.

h *Poteſt ad pœnam*,) Tantùm videlicet, quia promiſſa non fuit rato manente compromiſſo, aliàs & pœna committeretur, & integrum maneret compromiſſum, juxta tradita *in cap.* 2. *hoc tit.*

i *Ad intereſſe*.) Quia partes tenentur ad pœnam præſtandam, ſi adjecta ſit, etſi illorum nihil interſit; ſi verò pœna non apponatur, tantùm ad intereſſe agi poteſt, ut notavi ſuprà *in cap.* 2.

k *Laicis*, *& uno clerico*.) Hæc verba expoſui in commentario antecedenti, *num. penult.*

C A P U T X.

Honorius III. *Archiepiſcopo a Colon.*

EX parte tua noſtris eſt auribus relatum, quod vacante Præpoſitura ſancti *b* Cutberti in Colonia, Canonici ejuſdem Eccleſiæ electioni die præfixa, de præficiendo ſibi Præpoſito diſcordantes, vota ſua diviſerunt in duos, quorum unum, videlicet Hermanum de Viliaco, Decanus & ſocii ſui: alii verò Conradum de Bobadia Colon. Canonicum nominarunt: cumque poſtmodum tractaturæ ſuper electione hujuſmodi partes eſsent in tua præſentia conſtitutæ, in te demum fide *c* præſtita compromittere *d* curaverunt, qui cauſæ meritis diligenter inſpectis, & cognitis, ad ferendam diffinitivam ſententiam diem ipſis conſentientibus *e* præfixiſti: interim verò præfato H. ab una parte electo, ſublato de medio, ſupradictis Canonicis inhibere curaſti, ne tua pendente ſententia procederetur ab ipſis ad aliam electionem faciendam: quorum quidam nihilominus Brunum de Abech. Colonienſem Canonicum elegerunt. Die ergo, quo proferri ſententia debuit conſtitutis in tua præſentia partibus, & præfato C. ut diffinitivam proferres ſententiam poſtulante, dictus Brunus è contrario allegavit, quod procedere ulterius non deberes. Quapropter quid à te ſuper hoc eſſet agendum, edoceri à nobis humiliter poſtulaſti. Ad quod tibi breviter reſpondemus, quod licèt arbitrium ſit finitum per mortem ipſius H. priùs tamen de *f* primæ electionis meritis debuiſti cognoſcere, quàm proceſſus fieret ad ſententiam: nam ſi fortè prædictus C. qui eſt ſuperſtes, in electione jus habet, de qua compromiſſio facta fuit in te, electionem factam de ſecundo conſtat penitus non valere.

N O T Æ

1 a C*Olonienſi*.) Engelberto videlicet, qui Eccleſiæ Colonienſi præfuit ab anno 1216. uſque ad annum 1225. quo occiſus fuit à nepote ſuo, ut ex Rubeo, & Surio refert Cironius *in* 5. *compil. in cap.* 1. *de corpore vitiatis*. De Eccleſia Colonienſi aliqua adduxi *in cap. ad aures*, *de ætate & qualit.* & textum hunc tranſcribo ex quinta compilatione, ubi ſub hoc titulo capite primo reperitur.

2 b *S. Cutberti*.) Ita legitur in 5. compil. ſed malè, legendum enim eſt S. Cuniberti, ut legitur apud Raymundum. Coloniæ enim extra muros eſt Eccleſia Collegialis dicata S. Cuniberto, qui fuit Præſul ipſius Eccleſiæ Colonienſis.

c *Fide præſtita*.) Quæ pro juramento habetur, ut probavi *in cap. ad aures*, *de his quæ vi*.

3 d *Compromittere*.) Poteſt enim compromiſſum fieri, non ſolùm ad electionem faciendam, ut probavi *in cap.* 3. *de electione*; verùm & ſuper jure electionis jam factæ, *cap. cùm olim* 7. *hoc tit.* imò & ſuper Eccleſia jam obtenta, *cap.* 2. *hoc tit.*

e *Præfixiſti*.) Cùm enim dies à compromiſſariis adjectus non eſt arbitrio dicendo, poteſt præfiniri ab arbitris, *l. ſed ſi* 14. *ff. hoc tit.*

4 f *De primæ electionis*.) Prima enim electione non caſſata, procedi non poteſt ad ſecundam, ex ratione textus, junctis ibi adductis *in cap. conſideravimus*, *de electione*. Unde in præſenti caſu prohibere potuit Archiepiſcopos, ne ad ſecundam electionem procederetur, prima pendente.

C A P U T XI.

Idem *electo*, *& Abbati S.* a *Zenonis*, *& Conſtantino Canonico Veron.*

EXpoſita nobis dilecti filii O. *b* Feltren. & *c* Bellunen. electi petitio continebat, quod cùm cauſam, quæ inter quondam bonæ memoriæ anteceſſorem ſuum ex una parte, & cives *d* Tarviſinos ex altera,

altera, ſuper diſtrictu, & juriſdictione, ac rebus aliis vertebatur, per ſententiam ven. f. noſtri *e* Oſtienſis Epiſcopi, tunc Apoſtolicæ Sedis Legati, fuerit terminata, & ipſius anteceſſor electi adjudicata ſibi per Legatum eundem dio pacificè poſſediſſet; ipſe nihilominus tandem de Capitulorum ſuorum aſſenſu in præjudicium Eccleſiarum ſuarum ſoper quibuſdam diſcordiis, quæ hinc inde videbantur exortæ, in nobilem virum *f* Ducem Venetorum, taoquam in arbitrum, cum altera parte compromiſit, qui veniens contra eandem ſententiam auctoritate Apoſtolica confirmatam, ſuper rebus judicatis ab eodem Legato adverſus prædictas Eccleſias, æquitate poſtpoſita, iniquum arbitrium promulgavit. Licèt autem eidem Duci litteras noſtras miſerimus, ut ad componendum inter partes laborare deberet, cùm tamen intentionis veſtræ non fuerit immutare ipſam ſententiam, vel ſopitas per eam querimonias ſuſcitare, diler. veſtræ mandamus, quatenus præfatis literis non obſtantibus, quidquid per prænominatum Ducem contra ipſius Legati ſententiam inveneritis eſſe factum, in irritum revocetis, ei diſtrictius inhibentes, ne ulterius in compromiſſo procedat, & eundem ad reſtitutionem *g* obſidum, & cujuſdam caſtri, occaſione ipſius compromiſſi ſibi datorum, ut ipſius arbitrium ſervaretur, per cenſuras eccleſiaſticas, appellatione poſtpoſita *h* compellatis.

NOTÆ.

1 a *SAncti Zenonis.*) Veronæ eſt nobile, & ditiſſimum monaſterium Ordinis Divi Benedicti, à Pipino Rege conſtructum, & amplè dotatum in honorem Sancti Zenonis Veronenſis Præſulis: in quo ſepultus fuit ipſe Pipinus, ut refert Yepes *tom. 3. chron. D. Benedicti, centur. 4. pag.* 279.

2 b *Feltrenſis.*) Feltra celebris civitas eſt in Alpibus: habet Eccleſiam Cathedralem ſuffraganeam Patriarchæ Aquilejenſis, qui Primas totius Venetiæ, & ditionis eſt. Paulus Diaconus *lib. 2. c.*14. Venetiæ Aquileja civitas caput extitit. Leo IX. *epiſt. 2. Judicio totius Sanctæ Synodi diffinitum fuit, ut nova Aquileja totius Venetiæ, & Iſtriæ caput, & Metropolis perpetuò haberetur:* ut ootavit Philippus Berterius *diatrib.* 2. *pagina* 181.

c *Bellunen.*) Vulgò dicta civitas *di Bellun*, quæ parèt etiam Patriarchæ Aquilejenſi.

d *Tarviſinor.*) De quibus nonnulla adduxi *in cap. 7. de conſtit.*

3 e *Hoſtienſis Epiſcopi.*) Hugolini videlicet de Signia, qui ex Diacono Cardinali tituli S. Euſtachii ab Innocentio III. in Epiſcopum Oſtienſem electus fuit anno 1206. & poſt trepidas legationes, implicitaque expedita negotia, ad Apoſtolicæ Sedis faſtigium provectus fuit annn 1227. Gregorius IX. feliciſſimo omine appellatus.

f *Ducem Venetorum.*) Petrum videlicet Deciani dictum, qui electus fuit annn 1205. ut refert Laurentius Juſtinianus *lib. 2. hiſtoria Venet. c. fin.*

4 g *Obſidum.*) Licèt homines liberi pignori dari non poſſint, *cap.* 2. ubi plura dabimus, *de pignoribus:* tamen in obſtagium deſignari poſſunt, *cap. ex reſcripto, de jurejur. cap. ut pridem 23. quæſt. ult.* quod jus, & conditionem obſidum latè exponunt D. Joſephus Vela *tom. 2. diſſert. 35. num.* 125. Cironius *ad titulum de feudis*, & *in d. cap. ex reſcript.* Caldeira *lib.* 1. *de error. cap.* 9. Anguianus *lib. 3. controv. cap.* 25. Petrus Herodius *lib. 3. Pandect. tit. 4. cap.* 5. Grotius *de jure belli, lib. 1. cap.* 26. Alber. Gentil. *libro 2. eodem tract. cap.* 19.

h *Compellatis.*) Sed adhuc hæc controverſia deciſa non fuit; ſiquidem Joannes Andreas *in notis ad Speculat. tit. de arbitris, ſ.*1. refert ſuis temporibus inſtauratam fuiſſe litem hanc. 56

COMMENTARIUM.

CErtum eſt, compromiſſum fieri non poſſe ſuper cauſa jam judicis ſententia deciſa, aut dubiis ex ea provenientibus, quæ poſſint ſententiam ipſam evertere, *l. cum fideicommiſſum 7. de confeſſis, l. eleganter, ff. de condictione indebiti, l. poſt rem, ff. de tranſactionibus, l. ſi duobus, ff. de except. rei judic.* Docent Petrus Gregorius *lib. 5. partit. tit. 4. cap.* 3. Hunnius *ad Treutl. volum. 1. diſput. 12. quæſt.* 29. Borellus *de compromiſſis*, §. 2. *gloſſa* 1. *num.* 154 Capycius Latro *deciſ.* 33. Faber *in ſuo Codice, tit. de arbitris, diffinit.* 9. Cancerius *lib. 3. var. cap. 17. num.* 3. Valeron *de tranſact. tit. 2. cap. 4. num.* 10. Intereſt enim Reipublicæ lites ſemel judicis ſententia deciſas non ſuſcitari. Unde ſuper re judicata tranſactio non admittitur, *l. ſi cauſa, Cod. de tranſact.* Accedit quia poſt rem judicatam, ſi de interpretatione ſententiæ agatur, qui eam protulit, debet explicare, *cap. inter alia, de ſententia excomm. c. ſicut, §. ex his 11. quæſt. 1. l. fin. Cod. de legibus.* Parladorius *lib. 2. rerum quotid. cap. fin.* §. 3. Si autem dubium emergat, an ſententia prolata ſit, vel reſtitutio in integrum adverſus eam petatur, tunc compromiſſum fieri poteſt, vel ſi partes ſententiæ renunciaverint: quas cauſas approbavit jus noſtrum Hiſpanum, jus autem commune omninò abrogavit *in l. 4. tit. 41. lib. 4. recopil.* ubi rectè notavit Azevedus *num.* 23. illa lege non permitti ſuper re judicata compromiſſum fieri abſolutè, ſed tantùm in prædictis caſibus. Quibus animadverſis apparet vera ratio præſentis deciſionis; nam cùm Dux Venetiæ arbiter receptus in præſenti caſu, non ſolùm ſuper controverſiis noviter emergentibus, verùm & ſuper rebus jam ſententia Epiſcopi Hoſtienſis deciſis arbitrium dixiſſet, rectè Honorius III. decrevit pro illis rebus, quæ jam legitimè judicis ſententia deciſæ erant, vires non habere: docuit P. Greg. *d. tit. 4. cap.* 3.

CAPUT XII.

Gregorius IX. *Decano, & Magiſtro P. Canonico S. Petri Atrebatenſis diœceſis.*

INnotuit nobis, Guillelmo laico *b* conquerente, quod cùm O laicus ipſum ſuper quadam ſumma pecuniæ coram judicibus auctoritate Apoſtolica conveniſſet, tandem fuit à parentibus in duos arbitros compromiſſum, ſic tamen, quod ſi illi duo ad invicem diſcordarent, tertium adderent judices nominati, retenta penes ſe compellendi partes ad obſervandum arbitrium per dictos arbitros promulgandum, nihilominus poteſtate. Cumque tertius arbiter à judicibus prædictis electus, cum altero duorum ipſum parti alteri condemnaſſet, idem ex eo ſentiens à ſæpedictis judicibus ſe gravari, quòd ipſum ad obſervantiam hujuſmodi arbitrii compellebant, noſtram appellavit audientiam: ſed ipſi appellatione contempta, excommunicationis tulerunt ſententiam in eundem. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, cùm legali ſit proviſione ſtatutum, ut compromiſſum de incerta perſona per arbitrum aſſumenda non teneat, dictam excommunicationis ſententiam denuntietis penitus nullam eſſe.

NOTÆ.

1 a *ATrebatenſi.*) Atrebatum Metropolis Arteſiæ, olim Nementaſum dicta, ut ootavit Bucherus *in Belgic. Rom. lib. 1. cap.* 3. eſt urbs Epiſcopalis Galliæ, de cujus ſitu plura adduxerunt fratres Sarmatani *tomo* 2. *Galliæ Chriſt. fol.* 212. Et licèt ejus Cathedra fuiſſet aliquando Epiſcopatui Cameracenſi unita, tamen Urbanus II. proprium Prælatum illi præfecit in Concilio Claromont. anno 1194. ut teſtantur Miræus *in faſtis Belgicis*, Cironius *in c. ult. de reſcript. in 5. compil.* Urbani verba referunt fratres Sarmat. *ubi ſuprà.* Pontio ejus Eccleſiæ Præ-

Digitized by Google

ſiæ Præſuli miſſa eſt præſens Decretalis.

1 b *Laico conquerente.*) Cùm laici ſuper cauſa temporali merè conveniri non poſſint coram judice eccleſiaſtico, *cap. novit*, cum vulgatis, *de judiciis*; ſupponendum eſt in præſenti agi de dote, cujus cauſa incidenter tractari debet coram judice eccleſiaſtico ſimul cum matrimonio; *cap. nuper*, *cap. de prudentia*, *de donat. inter*, ut vult Butrius *in præſenti*, *num.* 5. vel contractum juratum eſſe, ut ſupponit Hoſtienſis *in præſenti*.

Commentarium hujus textus dedi *in cap.* 1. *hoc tit.*

C A P U T XIII.

Idem *Abbatiſſæ*, *&* *conventui* a *Jotren.*

CUm à nobis petitur. *Et infrà*: Ex parte veſtra fuit propoſitum, quod olim inter vos, & Senon. *b* Archiepiſcopum quæſtione ſuborta ſuper eo, quod idem Archiepiſcopus adſerens monaſterium veſtrum metropolitico jure ſibi ſubeſse, *c* procurationes & res alias exigebat à vobis. Tandem in R. *d* Sancti *e* Angeli Diacon. Cardin. tunc Apoſtolicæ Sedis Legatum à partibus concorditer compromiſso, & promiſso ſub certa pœna, quod arbitrio, ſeu ordinationi ejuſdem, vel duorum mediatorum, quos idem ſuper hoc deputaret, præcisè parerent, Magiſter P. Capellanus noſter, & I. Archidiaconus Senon. mediatores ab eodem ſuper hoc deputati à Legato, ordinando, & definiendo cauſam hujuſmodi terminaverunt. Nos igitur quod per prædictos mediatores ſuper hoc actum eſt, auctoritate Apoſtolica confirmamus,

N O T Æ.

1 a *JOtren.*) In Diœceſi Meldenſi eſt monialium monaſterium Ordinis D. Benedicti, quod conſtruxit Audeonus Rhotomagenſis Archiep. ut referunt Aymonius *lib.* 4. *hiſtoriæ Franc. c.* 41. Vuilhelmus Nangviſius *in chronographia*, Chopinus *lib.* 1. *monaſt. tit.* 2. *n.* 19. fratres Sarmatani *to.* 4. *Galliæ*, *folio* 540. Immediatè paret R. Sedi, ut conſtat *ex c. ex par.* 1. *de privil.* & probat Chopinus *ubi ſuprà*.

b *Archiepiſcopum.*) Petrum videlicet de Corbolio, de quo, & Eccleſia Senonenſi egi *in cap.* 1. *de poſtulat. Prælat. cap.* 6. *de conſtitutionibus*.

c *Procurationes.*) De quibus agemus, Deo volente, *in cap. cùm Apoſtolus*, *de cenſibus*.

d *R.*) Romanum videlicet Cardinalem tituli S. Angeli, qui Legatus miſſus fuerat per totam Galliam, ut Regni Proceres contra Albigenſes moveret, ut refert Spondanus poſt Baronium *anno* 1227. *num.* 12. 2

e *S. Angeli.*) Titulus S. Angeli in foro Piſcario eſt unus ex quatuordecim Diaconiis perantiquis, ut refert Cobelius *in notitia Cardin. cap.* 2. Quæ ad hunc textum ſpectant, adduxi ſuprà *in cap.* 8. 3

C A P U T VIX.

a Idem.

COmpromiſſum non extenditur in compromittentis hæredes, ſi de ipſis non caveatur ibidem.

N O T Æ.

a *IDem.*) Gregorius videlicet IX. qui motu proprio, à nemine conſultus, præſentem edidit conſtitutionem utriuſque juris principiis valdè conſonam.

C O M M E N T A R I U M.

1 *Concluſio refertur, & probatur.* IN præſenti textu ſequens communiter examinatur aſſertio: *Morte arbitrorum, aut uno eorum, ſeu decedentibus litigatoribus, unove eorum, finitur compromiſſum, nec ad hæredes compromittentium tranſit, niſi aliter in compromiſſo caveatur*. Probant eam textus *in cap. ex parte* 10. *hoc titulo*, *cap. uno* 42. *de officio deleg. cap. præſentata* 40. *de teſtibus*, *l. diem* 27. §. 1. *leg. in compromiſſi* 45. *leg. ſed ſi interpellet* 47. *leg. arbiter* 49. *ff. hoc tit. leg. penult. Cod. de pedaneis*, *leg. Padius*, *Cod. de judiciis*, *leg.* 28. *tit.* 4. *partit.* 3. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Covarr. *in cap. requiſiſti*, *num.* 8. *de teſtam.* Seſſe *de inhibit. cap.* 2. §. 2. *num.* 35. P. Barb. *in leg. hæres*, *num.* 30. *ff. de judiciis*, Duarenus *ad tit. de novi operis nunc.* §. *morte*, Maranta *de ordine judic.* 4. *part. diſput.* 33. Valentia *tomo* 3. *illuſtr. tract.* 1. *cap.* 2. *num.* 8. Pinellus *lib.* 2. *ſelect. cap.* 6. *num.* 23. Valenzuela *conſil.* 107. *num.* 9. Cabreros *de metu*, *lib.* 2. *cap.* 22. *num.* 22. Petrus Gregorius *lib.* 5. *partit. tit.* 4. *cap.* 7. Gomez *in leg.* 38. *Tauri*, *numero* 4. Balboa *in capit. quia*, *de judiciis*, *numero* 80. Fermoſinus *in eodem textu*, *quæſt.* 1. *num.* 31. & *in cap. fin. de foro compet. quæſt.* 9. *num.* 16. Nicolaus Vander. *ſingulari* 54.

2 *Exponitur dicta aſſertio,* Sed hæc aſſertio ita illuſtrata labefactari videtur ſequentibus conſiderationibus. Prima naſcitur ex eo, nam omnes contractus, & obligationes ex eis provenientes, tranſeunt in hæredes qui defunctorum vices ſuſtinent, & perſonas repræſentant, in quorum jura, tam activa, quàm paſſiva ſuccedunt, *l. cùm hæres* 11. *ff. de diverſis*, *&* *temporal. leg.* 1. *Cod. ſi certum petatur*, *leg. ult. Cod. de hæreditariis act.* ſed compromiſſum eſt contractus, *authentic. ſi verò*, *Cod. de judiciis*: igitur compromiſſi obligatio ad hæredes compromittentium tranſit. Augetur hæc difficultas primò ex eo: nam arbitria redacta ſunt ad *inſtar judiciorum*, *leg.* 1. *ff. hoc tit.* ſed judicia ſemel cœpta ex quacumque cauſa in hæredes tranſeunt, *cap. quia*, *de judiciis*, *leg. hæres* 19. *ff. eodem titulo* igitur & compromiſſum ſemel factum ad hæredes tranſire debet. Secundò augetur hæc difficultas: nam in dubio, cùm pactum, ſeu contractus celebratur inter aliquos, non ſolùm pro ſe ipſis, verum & pro hæredibus contraxiſſe creditur, *l. ſi pactum* 9. *ff. de pactis*, Pinellus *lib.* 2. *ſelect. cap.* 62. Deſiderius Heraldus *lib.* 2. *rei judic. cap.* 18. igitur in ſtipulatione ex cauſa compromiſſi interpoſita non ſolùm pro compromittentibus, verùm & pro ipſorum hæredibus factum compromiſſum præſumitur. Secunda difficultas militat adverſus aliam partem hujus aſſertionis, ubi affirmatur, ad compromittentium hæredes tranſire compromiſſum, ſi de ipſis expreſsè caveatur in eo; nam etſi expreſsè agatur, ut ad compromittentium unius hæredem tranſeat compromiſsum, eodem modo ſolvitur, ac ſi nec utriuſque hæredis mentio facta ſit, *leg. ſed ſi* 49. §. *ult. ff. hoc tit.* igitur non ſufficit, ut compromiſsum tranſeat ad hæredes, quod de ipſis in eo expreſsè caveatur. Tertiò difficilis etiam eſt prædicta aſsertio, dum docet, mortuo uno ex arbitris finiri compromiſſum; nam mors, & abſentia æquiparantur, *cap. ſi delegatus*, *de officio deleg. in* 6. Sed uno ex arbitris abſente, non finitur compromiſsum, ſed cæteri ſententiam dicunt, *cap. fin. hoc tit. in* 6. Igitur & uno defuncto, alii arbitrium proferre valent.

3 *Quibus modis finitur compromiſſum.* Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens conſtitutio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, compromiſſum ritè factum variis modis finiri. Primò enim compromiſſum ſolvitur, ſi ingrediatur religionem arbiter, vel unus ex compromittentibus. Baptiſta *de arbitris quæſt.* 53. monaſterium enim licèt habeatur loco hæredis, *cap. in præſentia*, *de probat.* quia tamen hæres non ſuccedit in compromiſſo, ita nec monaſterium. Etiam morte civili finitur compromiſſum.

ſum. Duennas *regul. 128. ampliat. 4.* Item ſi bona compromittentis publicentur; cùm enim fiſcum habeat hæredem, *leg. Inter eos, §. fin. ff. de fidejuſſ. leg. quoties, ff. de novat.* fiſcus ut hæres non ſuccedit in compromiſſo. Et cùm ipſe litigator non habeat bona, ex quibus ſolvat pœnam, neceſſe eſt per publicationem bonorum ſolvi compromiſſum. Etiam finitur ſi aliquis ex compromittentibus bonis ceſſerit, *leg. item ſi unus 27. ff. hoc tit.* ubi Cujacius *lib. 4. ff. Juliani*, Faber *in ejus rationali*, Duarenus *ad hunc titulum, cap. 1.* licèt enim compromittens ipſo jure obligetur ex compromiſſo, ſicut ex aliis obligationibus, ita ut ſummo jure conveniri poſſit, etiamſi bonis ceſſerit; tamen quia inanis eſt actio, quæ per exceptionem eliditur, *leg. nam is 6. ff. de dolo, leg. 3. Cod. de bonis auctorit. judicis, §. ult. Inſtitut. de replic.* ideò per ceſſionem bonorum finitur compromiſſum, nec arbitri arbitrium dicere roguntur.

4 Finitur prolatione ſententiæ. Etiam finitur compromiſſum poſtquam arbitri diffinitivè arbitrium dixerunt, *leg. qualem 19. ff. hoc tit.* licèt enim Magiſtratus ordinarii etiam poſtquam ſententiam protulerunt, maneant judices; ſiquidem eam executioni mandare poſſunt, ut probant Donellus *lib. 27. comment. 3. cap.* ubi Oſualdus *littera G*, Duarenus *in leg. quod juſſit 14. ff. de re judic.* & ideò apud ipſos peti poteſt in integrum reſtitutio, *leg. Præſes 42. ff. de minoribus*; & ipſi de nullitate ſententiæ cognoſcere valeant, *leg. 1. Cod. de ſententiis, leg. ſi pro ſe 6. Cod. quomodo, & quando, leg. 4. Cod. de accuſat.* Morla *in empor. tit. 2. quæſt. 7. num. 28.* tamen judices dati à Prætore ex conſenſu partium ſententiam ſemel dictam mutare non poterant, quia adhuc judices non remanebant, *leg. judex 55. ff. de re judic.* Seneca *in controv. Sæpe judex, quam tulit reo tabellam, revocare non poteſt.* Apulejus *lib. 1. florid. Sententia ſemel lecta, nec augeri littera una, nec minui poteſt.* Et ſicut judices dati ſententiam interlocutoriam mutare poterant, *d. l. quod juſſit 14.* ita & arbitri. Unde ſi arbiter juſſerit litigatores Kalendis coram ſe adeſſe, poteſt poſteà jubere, ut idibus adſint, & mutare ſententiam, *l. quod autem, §. unde, ff. hoc tit.* ubi Cujacius *lib. 13. Pauli ad edictum*, & idem *tomo 2. controv. cap. 348. num. 2.* Oſualdus *lib. 21. ad Donel. cap. 23. littera G.* Sed ſi ſuper pluribus cauſis arbitri recipiantur, quia omnes controverſiæ ab eo ſunt decidendæ, *l. 3. Cod. Theodoſ. de ſententiis ex periculo*, ſi ſuper una tantùm arbitrium dixerunt, poterunt in aliis procedere, *l. qui tantum 25. ff. hoc tit.* Felinus & Balboa congeſti à Fermoſino *in cap. fin. de ordine cognit. quæſt. 11. num. 7.* Similiter ſi pœna adjecta in compromiſſo committatur ex aliquo caſu, finitur compromiſſum, *l. ſi duo, leg. non diſtinguemus, §. 1. ff. hoc tit.* niſi expreſsè actum ſit, ut ſæpe ſæpiùs ex diverſis cauſis committatur, *l. ſi duo 34. §. ſemel, ff. hoc tit.* quo modo accipiendus eſt textus *in leg. non ex omnibus 39. ff. hoc tit.* ubi aſſeritur, poſſe puniri contumaciam rei, & poſtea proferri ſententia, & ſic pœna commiſſa ex contumaciæ cauſa non finitur compromiſſum, quia ſupponendum eſt, in ea ſpecie actum fuiſſe inter compromittentes, ut ſæpiùs pœna committeretur: docuit Cujacius *lib. 13. Pauli ad edictum in d. leg. ſi duo, & ad titulum Cod. de edendo.* Etiam finitur compromiſſum, ſi res, de qua lis vertebatur, perierit, quia perempta re, lis finitur, niſi adhuc litigantium interſit arbitrium proferri, *dict. l. non diſtinguemus, §. item 5.* quandoque enim perempta re ſupereſt controverſia de fructibus, quæ per arbitros decidenda eſt, *leg. utique, ff. de R. V.* Finitur etiam compromiſſum, ſi ſuper ipſa controverſia partes in judicio comparuerint, *l. ſed ſi in ſervum 9. §. fin.* cum legibus ſequentibus, *l. ſi quis rem 30. ff. hoc tit.* ubi difficilia ſunt illa verba, *apud judicem ſuo ordine peragenda*; quæ variè exponunt Cujacius *lib. 13. ad edictum Pauli*, ibi, Antonius Theſaurus *deciſ. 14. Pedemont.* Fachineus *lib. 3. controv. cap. 94.* Faber *in ejus textus ration.* Item acceptilatione, aut pacto in contrarium celebrato, *d. leg. non diſtinguemus, §. ſumma rei, & §. item non eſt*; nihil enim tam naturale eſt, quàm eo genere quidquid diſſolvi, quo colligatum eſt, *cap. 1. de R. J.* ergo ſi compromiſſum ſtipulatione, aut pacto irritum ſit, acceptilatione, aut pacto in contrarium facto finitur.

5 Finitur temporis lapſu. Etiam compromiſſum finitur alio modo, videlicet temporis lapſu; compromiſſum enim ſolet fieri aut cùm temporis præfinitione, aut ſine temporis adjectione. Si tempus præfinitum non ſit arbitrio dicendo, finitur compromiſſum triennio; & hoc jure communi ſtatutum fuiſſe teſtatur lex 233. ſtyli, & diſpoſuit Alfonſus noſter *in l. 27. tit. 4. part. 3.* quia cùm arbitria redacta ſint ad inſtar judiciorum, *l. 1. ff. hoc tit.* & judicii inſtantia triennio finiatur, *leg. properandum, Cod. de judiciis*, latè probavi *in cap. de cauſis 4. de officio deleg.* ideò arbitrorum poteſtas ſimiliter triennio finitur, ſi nullum tempus in compromiſſo adjectum ſit. Docent Gregorius Lopez *in dict. l. 27. partitæ*, Paz *in d. l. 233. Styli*, Azevedus *in leg. 4. tit. 21. lib. 4. recopil.* quod triennium computari debet à die litis conteſtatæ coram arbitris. Si verò in compromiſſo certum tempus præfinitum ſit arbitrio dicendo, niſi intra illud ſententia proferatur, finitur compromiſſum, *leg. ſi cùm dies 22. l. arbiter 50. ff. hoc tit. dicta leg. 27. part. dict. leg. 4. recopil.* niſi à partibus tempus prorogetur. Unde ſupereſt ut videamus, utrum arbitri per ſe, vel compromittentes ſine arbitris, poſſint diem in compromiſſo præſcriptum prorogare, ſeu referre, id eſt in proximiorem revocare, ſeu anticipare. Et quoad arbitros certum eſt, eos per ſe tantùm non poſſe tempus prorogare, aut referre, *leg. non diſtinguemus, §. de eo, leg. arbiter 50. ff. hoc tit.* eſt enim hoc novum compromiſſum, quod ex prorogatione temporis fit. Unde ſicut in primo conſenſus partium deſideratur, ita & in hoc ſecundo adeſſe debet, niſi in compromiſſo caveatur ut dies poſſit proferri; tunc enim invitis etiam compromittentibus poterit prorogari, *leg. Labeo 23. §. hæc, leg. diem, §. 5. l. non diſtinguemus, §. ult. ff. hoc tit.* nec opus eſt tempus prorogari ſententia dicta; per nuntium enim prorogari poteſt, *leg. diem 27. hoc tit.* quia quæ conſenſum nudum requirunt, per epiſtolam, aut nuntium expediri valent, *leg. 1. §. ult. ff. de contrahend. emptione*: virtute tamen hujus clauſulæ de prorogando die compromiſſi, non poteſt arbiter diem referre, *l. arbiter 33. ff. hoc tit.* quia ferendum non eſt, quicquam immutari ex compromiſſo, aut illud alterare, *l. ſed ſi in ſervum 9. §. penult. ff. hoc tit.* Nec hucuſque traditis obſtat textus *in dict. leg. non diſtinguemus, §. dies*, in illis verbis: *Dies compromiſſi proferri poteſt, non cùm ex conventione, ſed cum juſſu arbitri eam proferre neceſſe eſt, ne pœna committatur.* Ubi videtur ſupponi, non ſufficere partium conventionem tempore compromiſſi factam, ut arbiter poſſit diem proferre; nam in eo textu agitur de pœna committenda à litigatore, qui poſt conventionem in compromiſſo factam, ut arbiter poſſit proferre diem, renuit ne illum proferret. Et aſſerit Conſultus, quod ſi poſt dictam conventionem, antequam neceſſe ſit diem proferre, eam protulerit, & unus ex litigatoribus contradixerit, non committitur pœna; ſed ſi contradixerit, poſtquam ex neceſſitate arbiter diem prorogaverit, tunc committitur pœna, & alteri ex litigatoribus acquiritur, & ſi ambo contradixerint, pœna non committitur, quia non eſt cui applicetur, *leg. arbiter Kalendis 40. ff. hoc tit.* Similiter etiam compromittentes per ſe non poſſunt tempus in compromiſſo adjectum prorogare, renuente arbitro, ut ipſe cogatur ſententiam dicere; eo autem conſentiente, poterit dies proferri, *leg. Pomponius 13. §. ult. l. quid tamen, §. 5. ff. hoc tit.* ſicut enim primum compromiſſum recipere arbiter cogi non poterat, *d. l. Pomponius, §. recepiſſe*: ita nec ſecundum abſque nova voluntate recipere compellitur. Similiter etiam unus ex compromittentibus abſque alio compromiſſi diem nequit prorogare, *d. l. arbiter 33.* Cujacius *lib. 13. Pauli ad edictum, in l. 12. ff. hoc tit.* ſicut enim nulla ex litigatoribus ſine alio non poteſt prorogare juriſdictionem judicis incompetentis, *leg. 1. ff. de officio ejus, l. 5. ff. de officio Proconſulis*; ita neque arbitri poteſtatem ſine alterius conſenſu prorogare valet, ne alteri per alterum iniqua conditio inferatur, contra regulam *non debet 74. ff. de R. J.* quæ regula ſi conjungatur cum dicta lege *arbiter*, quæ eſt ejuſdem Papiniani, & *in eodem lib.* 1. pertinet ad hunc caſum prorogationis temporis compromiſſi, ut animadvertunt Cujacius *in d. l. arbiter*, Jacob. Gothofredus *in d. regula non debet 74.*

Præcipuus autem modus, quo finitur compromiſſum, contingit morte arbitrorum, & compromittentium, juxta præſentem deciſionem, cujus vera ratio 6 Traditur ratio decidendi.
provenit ex eo; nam compromiſſum eſt ſtricti juris; quare non extenditur de caſu ad caſum, nec de perſona ad perſonam in compromiſſo non comprehenſam, *cap. dilecti, hoc tit. d. l. non diſtinguemus, §. ex officio.* Cùm enim arbitri nullam aliam habeant poteſtatem, niſi quæ ſibi à compromittentibus data eſt, & quatenus data eſt, *l. arbiter 50. ff. hoc titulo*; & compromiſſo tantùm cautum ſit, ut ipſi arbitri inter compromittentes arbitrium dicant;

non

non poteſt compromiſſum tranſire ad arbitrorum, vel compromittentium hæredes. Accedit, quia pęna promiſſa in ipſo compromiſſo, non poterit committi ab ipſorum hæredibus, ex perſona defunctorum, cùm defuncti non ipſi ſententiæ parere teneantur, *l. à teſtatore* 109. *l. qui Romæ* 122. §. *Agerius*, *ff. de V. O.* Alia etiam ſpecialis ratio ex natura compromiſſi provenit; frequenter enim compromittitur in amicos, ut eorum ſententiæ faciliùs pareatur: quæ ratio ceſſat in hæredibus arbitrorum, & compromittentium. Unde non debet tranſire compromiſſum ad hæredes, ſicut ob eamdem rationem exequutoris teſtamenti officium ad hæredes non tranſit, *cap. fin. de teſtam. lib. 6.* docet Carpio *de exequutoribus*, *lib. 3. c. 2.* ſed ſi hæredum mentio facta ſit ex conſenſu compromittentium, tranſit compromiſſum ad hæredes, quia de ejus natura non eſt, ut ad hæredes tranſire non poſſit: docet Pinellus *lib. 2. ſelect. cap. 6, nu.* 23. Notandum autem eſt diſcrimen, quod datur inter hæredes arbitrorum, & compromittentium; nam ad hæredes arbitrorum nec virtute conventionis tranſire poteſt compromiſſum, cùm electa ſit eorum induſtria, quæ in ipſorum ſucceſſoribus non conſideratur, argumento textus *in c. fin. de officio ordin.* quæ ratio cùm non militet in hæredibus compromittentium, ad eos virtute conventionis tranſire poteſt compromiſſum. Nec novũ eſt, ut ratione ſpecialis cautionis tranſeat ad hæredes, quod aliàs morte ſuorum auctorũ extingueretur, *l. antiquitas*, *ff. de uſufructu.*

6 Solvitur prima difficultas. Nec prima difficultas ſuprà perpenſa adverſatur; licèt enim omnes ferè obligationes in hæredes dentur, ſunt tamen aliqui contractus, ex quorum natura provenit, ut obligatio in hæredes non tranſeat, ut de mandato, & ſocietate probavi *in cap. licèt*, *de officio deleg.* quare cùm compromiſſum, etſi non natura ſua, ex ſpeciali tamen ratione, quam ſuprà aſſignavimus, morte compromittentium finiatur, ideò non tranſit ad hæredes. Nec primum augmentum refragatur, quia non in omnibus, & per omnia arbitria redacta ſunt ad inſtar judiciorum, ut ſæpe ſæpiùs in hoc titulo notavi; plures enim differentiæ inter arbitria, & judicia dantur, inter quas illa præcipua verſatur, quod judicia ſemel cœpta ad hæredes tranſeunt, non autem arbitria. Differentiæ ratio ex eo provenit, quod arbitria ſint perſonalia, & ſtricti juris; unde extendi non poſſunt ad perſonas in compromiſſo non comprehenſas. Accedit, quia judicia inter invitos exercentur, *l. inter ſtipulantem*, *§. ſi Stichum*, *ff. de V. O.* arbitria autem inter volentes dantur, *cap. 1. hoc tit.* Nec ſecundum augmentum obſtat; nam licèt non ſolùm ſibi, verum & hæredibus, unumquemque ſtipulari, & cavere credatur; id tamen non ſemper, ſed plerumque contingit: in obligationibus enim facti jure Digeſtorum ſibi tantùm, non hæredi ſuo ſtipulaſſe teſtatorem videbatur, & ſi quis nunciaſſet novum opus, tantùm pro ſe, non pro hæredibus nunciaſſe credebatur, *l. non ſolùm* 8. §. *morte*, *ff. de novi operis nunc.* ubi notavit Duarenus: hodie tamen *ex l. 3. C. de contrahenda ſtipul.* ſemper pro hæredibus teſtatorem ſtipulaſſe creditur: ſic etiam in compromiſſis, niſi de hæredibus expreſſè agatur, ad ipſos non tranſeunt.

7 Reſpondetur ſecundæ difficultati. Nec obſtat ſecunda difficultas deducta *ex d. leg. ſed ſi interpellatur*, §. *ult. ff. hoc tit.* nam præſens deciſio accipienda eſt, cùm in compromiſſo actum eſt de utriuſque compromittentis hæredibus, & ut ad eos compromiſſum tranſeat; ſi enim de unius tantùm hærede caveatur, nec in ipſum tranſit compromiſſum, quia ejus obligatio mutua eſt, nec debet claudicare ex parte unius, *leg. litigatores* 11. *ff. pen. l. quid tamen*, §. *penult. ff. hoc tit.* Sed ſi litigatores in compromiſſo dixiſſent ad hæredes tantùm unius compromiſſum tranſire, ejus obligatio claudicaret ex parte alterius; ſiquidem in ejus hæredem non daretur. Unde ut par ſit compromiſſi obligatio, rectè ſtatuimus *in d. §. ult.* compromiſſum non poſſe tranſire in unius hæredem, quin etiam in alterius ſucceſſores tranſmittatur, ut docent Faber *ibi*, Cujacius *lib. 4. ff. Juliani*, *in eo textu.* Tandem non obſtat ultima difficultas deducta ex æquiparatione abſentis; uno enim ex arbitris abſente, alii de cauſa cognoſcere valent; non verò uño eorum defuncto. Diſcriminis ratio naſcitur ex eo, quia abſens vocari poteſt, ut cauſæ cognitioni interſit; & eo contumace, alii arbitrium dicere valent, *cap. ult. hoc tit. in 6.* In defuncto verò non poteſt dari hæc contumacia; unde alii non poſſunt in cauſa procedere, ut aliis relatis docet Seſſe *de inhibit. d. §. 1. n. 35.*

8 Exponitur textus in l. non diſtinguemus, §. ſi Is faciat, ff. hoc tit. Superiori aſſertioni obſtat primò textus *in leg. non diſtinguemus* 32. §. *ſi Is faciat* 10. *ff. hoc tit.* ubi proponitur, Mævium ſuper certo fundo compromiſſum cum Sejo feciſſe; & cùm Sejus deceſſiſſet, hærede relicto Sempronio, Mævius cùm eo judicio petitionis hæreditatis agebat. Quæſtio fuit, utrum arbiter cogendus eſſet arbitrium dicere, defuncto uno ex compromittentibus? Et reſpondit Paulus, cogendum non eſſe ſententiam dicere, imò inhibendum eſſe ſententiam proferre, ne fiat præjudicium hæreditatis petitioni, quia cùm hoc judicium centumvirale ſit, non poteſt ante aliud diſceptari, *l. Divus Pius* 5. *ff. de petit. hæredit. l. ult. Cod. eodem tit.* Ex quo Pauli reſponſo deducitur, compromiſſum non extingui morte compromittentis; ſiquidem poſtea poteſt arbiter ſententiam dicere. Cui difficultati ſatisfaciunt Accurſius, Faber, & Cujacius *ibi*, & *lib. 13. Pauli ad edictum*, dicendo in ea ſpecie actum fuiſſe expreſſè à compromittentibus, ut ad hæredes compromiſſum tranſiret; unde rectè Paulus affirmat, etiam defuncto uno ex compromittentibus, poſſe arbitrum ſententiam dicere.

Secundò opponitur textus *in cap. ex parte* 10. *hoc tit.* ubi ſequens proponitur caſus. Vacante Prępoſitura S. Cuniberti, quidam ex Canonicis elegerunt Hermannum, alii verò Conradum; & ſuper ipſa electione in Archiepiſcopum Colonienſem, aliàs judicem ordinarium ipſius cauſæ, compromiſſum fecerunt; & cùm Archiepiſcopus ad ſententiam proferendam certum diem præfixiſſet, interim Hermannus electus deceſſit. Archiepiſcopus ſtatim Canonicis juſſit, ne ad ſecundam electionem procederent, prima non caſſata: & cùm Canonici contempta hujuſmodi inhibitione elegiſſent Brunum in Præpoſitum, adveniente die præfixo ad arbitrium dicendum, Conradus petebat ut Archiepiſcopus illud proferret. Conſultus Honorius III. reſpondit, quod licèt compromiſſum fuiſſet ſolutum per mortem Hermanni, tamen ipſum Archiepiſcopum debere in cauſa procedere, antequam ſecunda electio celebraretur. Ex qua Honorii deciſione deducitur, adhuc defuncto uno ex compromittentibus, poſſe arbitrum in cauſa procedere, & eam terminare. Agnovit difficultatem gloſſa *in eo textu*, *verbo Cognoſcere*, cujus ſolutionem amplectuntur omnes repetentes *ibi*: ſed ſubtiliùs ſatisfacit Cironius in notis ad ipſum textum, aſſerendo arbitrum in ea ſpecie potuiſſe poſt mortem Hermanni arbitrium dicere, quia durabat compromiſſum ratione Conradi ex una parte, & ex alia reſpectu eorum, qui elegerunt ipſum Hermannum; unde decidenda erat cauſa ipſius electionis, ne ea non caſſata, ad aliam procederetur, contra principium textus *in c. conſideravimus*, *de elect.* quod etiam expreſſè conſtituit Bonif. VIII. *in cap. 1. ut lite pendente*, *lib. 6.* quare cùm ex natura cauſæ comprehenſæ in ipſo compromiſſo proveniret, ut prima electio eſſet caſſanda, antequam ad ſecundam procederetur, juſtè Honorius decrevit, etiam poſt mortem Hermanni Archiepiſcopum, velut arbitrum, vel tanquam ordinarium debere ſententiam proferre. 9 Intelligitur c. ex parte 10 hoc tit.

Tertiò præſenti aſſertioni opponi poteſt textus *in cap. præſentata* 50. *de teſtibus*; ubi proponitur, litem diſceptari inter Archidiaconum Sueſſionenſem ex parte una, & Capitulum S. Petri ex alia, ſuper juriſdictione quam idem Archidiaconus ſe habere aſſerebat: & cùm arbitros elegiſſent Bertrandum, Radulphum, & Petrum, ipſi arbitri in cauſa proceſſerunt; & cùm jam teſtibus receptis, publicatiſque atteſtationibus arbitrium proferre propoſuiſſent, unus ex ipſis deceſſit, & alter in Archiepiſcopum electus fuit; & ita Radulphus tantùm remanſit. Partes petierunt ab Innocentio III. ut cauſam viris diſcretis committeret terminandam, cùm tantùm unus arbiter remanſiſſet. Pontifex eam commiſit certis judicibus, ut juxta acta à prædictis arbitris ſententiam proferrent. Quem textum ita expendo: Si compromiſſum finiretur morte unius ex arbitris, acta coram ipſis non valerent, cùm acta coram judice incompetenti fidem non faciant coram competente, *cap. at ſi clerici*, *de judiciis*. Latè probat Parexa *de inſtrument. edit. tit. 7. reſol. ult.* igitur ſi acta ab arbitris confecta, etiam mortuo uno ex eis durant, ideò eſt quia compromiſſũ omninò non finitur. Deinde difficilis eſt textus ille, dum in eo docetur, unum tantùm arbitrum ſupereſſe ex tribus receptis, cùm unus ſolus deceſſiſſet. Primæ difficultati reſpondendum eſt, diſcrimen conſtituendo inter acta, quæ pertinent ad litis deciſionem, ut teſtium depoſitiones, & partis confeſſio; & quæ pertinent tantùm ad litis ordinationem. Priora etiam facta coram uno judice, fidem faciunt coram alio, *l. 2. C. de edendo*, ſi redacta ſint in publicam formam, *l. ult. C. de re judic.* Secunda verò litis ordinatoria, veluti citationes, litis conteſtatio, teſtium productio, pereunt perempta inſtantia: Parexa *d. reſolut. ult. n.* 8. Unde cùm *in d. c. præſentata*, agatur de teſtium depoſitionibus publicatis, & redactis in publicam formam, fidem faciunt corã judicibus delegatis, nec pereunt extincta compromiſſi inſtantia: docent Farinac. *de teſtibus*, *q. 25. n.* 112. Barb. *in d. c. præſentata*, *n.* 4. Secundæ difficultati ſatisfaciendum eſt 10 Exponitur c. præſentata, de teſtibus.

aſſe-

aſſerendo, in eo textu compromiſſum non ſolùm finiri morte unius ex arbitris, verum etiam aſſequutione dignitatis Archiepiſcopalis; ſiquidem certum eſt, per adeptionem ſacerdotii, aut ſimilis dignitatis arbitrum excuſari ab arbitrio dicendo, *l. non diſtinguemus* §. *Sacerdotio*, *ff. hoc tit. l. Prætor*, *ff. de vocat. munerum*, *l. ſi longius* 18. *ff. de judiciis*. Docet Pinellus *lib.* 1. *ſelect. cap.* 8. *n.* 14. Unde cùm in dicto capite *præſentata*, unus ex tribus arbitris deceſſiſſet, alter verò in Archiepiſcopum fuiſſet electus, rectè aſſeritur, unum tantùm arbitrum remanere, quia alii duo arbitrium dicere cogi non poterant, etſi contrarium teneat Cironius *ad illum textum*. Nec huic ſolutioni obſtat textus *in l.* 4. *ff. hoc tit.* ubi docetur, quod etſi arbiter magiſtratum aſſequatur, poteſt cogi ſententiam dicere; nam magnum diſcrimen verſatur inter arbitrum in Magiſtratum noviter creatum, & inter arbitrum in Sacerdotem cooptatum; quia per aſſequutionem Magiſtratus non eximitur arbiter à compromiſſi obligatione, ſecus verò ſacerdotio obveniente. Diſcriminis ratio ex eo provenit, quia Magiſtratus non ſemper, & continuè negotiis Reipublicæ incumbit; Sacerdos verò adeò templo mancipatur, ut ab eo recedere non poſſit, *l.* 2. *ff. de in jus voc.* unde cogi non poteſt arbiter ſacerdotio obveniente divina officia deſerere, & arbitrium dicere. Docet Cujacius *lib.* 13. *Pauli ad edictum*, *in d. l. non diſtinguemus*, *§. ſacerdotio*.

11 Intelligitur cap. Raynuncius, de teſtamentis.

Quartò præſenti aſſertioni adverſatur textus *in cap. Raynuncius*, *de teſtament.* ubi quædam controverſia, quæ circa ſucceſſionem teſtamentariam inter quoſdam vertebatur, in tres arbitros compromiſſa fuit; & cùm unus ex eis deceſſiſſet, ſupponitur alios in cauſa proceſſiſſe, eamque ſine debito terminaſſe: igitur morte unius ex arbitris non finitur compromiſſum; imò ſuperſtites arbitrium dicere valent. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, quod licèt pluribus arbitris receptis, aut judicibus delegatis, uno defuncto, alii in negotio procedere non poſſint, *cap. cauſam* 16. *cap. cùm cauſa* 21. *cap. uno*, *de officio deleg. cap. ſi duo* 3. *hoc tit. in* 6. hoc tamen procedit, niſi adjecta ſit clauſula, *quod ſi non omnes*; tunc enim ſuperſtites, aut unus tantùm negotium terminare poſſunt, *cap. ſciſcitatus*, ubi probavi, *de reſcriptis*. Unde cùm *in d. cap. Raynuncius*, adjecta eſſet clauſula, *quod ſi non omnes*, & expreſsè cautum, quod ſi non omnes, duo, alterve in cauſa procederent; ideò morte unius non finitur compromiſſum.

12 Explicatur l. debitor 13. de negotiis geſtis.

Quintò refragatur præſenti aſſertioni textus *in lege debitor* 13. *ff. de negotiis geſtis*, ubi proponitur, Titium, cui Mævius 50. debebat, defuncto Mævio, ipſiuſque hæreditate jacente, negotia hæreditaria geſſiſſe, vendidiſſeque aliquas res infructuoſas, & centum ex earum venditione in arca repoſuiſſe, ex qua ſubrepta fuerunt ſine ipſius culpa. Quæſitum fuit, utrum Titius negotiorum geſtor poſſit petere quinquaginta ſibi à Mævio debita, & inſuper decem, quæ in negotiis geſtis impenderat. Et ex ſententia Juliani Paulus docet, hoc modo diſtinguendum eſſe. Aut Titius habuit juſtam cauſam cuſtodiendi ipſam quantitatem, vel non. Primo caſu nihil petere poſſe, imò & 40. reſidua, contraria negotiorum geſtorum actione præſtare debere. Secundò verò caſu ſexaginta petere poſſe. Apponit Conſultus exempla, in quibus juſtam cauſam cuſtodiendi Titium habuiſſe creditur, & inter alia illud expreſſit, ſi periculum erat, ne pœna compromitteretur compromiſſo appoſita. Ex qua facti ſerie deducitur, poſt mortem compromittentis tranſire compromiſſum in hæreditatem jacentem, & per conſequens in hæredem. Igitur non rectè aſſerimus, compromiſſum finiri morte compromittentis. Pro hujus difficultatis ſolutione duo juris principia præmittenda ſunt. Primum, quod licèt acta coram arbitris non ſufficiant, ut compromiſſum ad hæredes tranſeat, ſententia non prolata; tamen ſi ſententia dicta ſit, licèt exequutioni mandata non fuerit, tranſit in hæredes, *l. quamvis*, *leg. diem*, §. 1. *ff. hoc tit.* ex quo enim lata fuit ſententia, ceſſat ratio ſuprà expenſa: quare compromiſſum fit tranſmiſſibile. Secundò notandum eſt, pœnam, tam conventionalem, quàm legalem, committi adverſus hæreditatem jacentem; unde ſi certo die pecunia promittatur ſub pœna, & hæreditate jacente dies venerit, committitur pœna, *l. ad diem* 77. *ff. de V. O. l.* 2. *ff. de nautico fœnore*. Similiter ob non ſolutum tributum, hæreditate jacente, cadit in commiſſum, *l. ſi ex cauſa* 9. *§. ſi commiſſum*, *ff. de minoribus*, plura perdoctus D. Melchior de Valcotia *tom.* 3. *Illuſtrium*, *tract.* 1. *cap.* 2. *nu.* 3. quibus ſuppoſitis, facilè reſpondetur prædictæ difficultati; cùm enim in eo textu ſententia ab arbitris dicta fuiſſet in vita compromittentium, licèt uno eorum defuncto adhuc exequutioni mandata non eſſet, potuit committi pœna adverſus ejus hæreditatem jacentem, ut textum illum accipit Valentia ubi ſuprà, *numer.* 8.

Ex ſuprà traditis exponendus eſt textus *in leg. diem* 27. *§.* 1. *ff. hoc tit.* ubi generaliter docet Ulpianus, compromiſſum non tranſire ad hæredes, ſi de illis nulla mentio facta ſit: proſequitur, & ait non eſſe admittendam ſententiam Labeonis, qui exiſtimavit, quod ſi arbiter pecuniam dare juſſerit, & condemnatus deceſſerit, antequam eam præſtet, committitur pœna, licèt ejus hæres paratus ſit pecuniam ſolvere: quæ verba difficillima viſa ſunt Antonio Fabro in ejus rationali; ex eo; nam ſi compromiſſum finitur morte, ad quid Labeo affirmat, hæredem offerentem pecuniam compromiſſo comprehenſam, non poſſe evitare pœnæ commiſſionem? Quare exiſtimat, ea verba, *licèt hæres ejus paratus ſit offerre*, eſſe Triboniani, aut alicujus imperiti Interpretis. Alio modo difficultatem diſſolvere intendit, & illum textum in amicitiam reducere cum lege ultima, *C. de conditionibus inſtit.* Olualdus *ad Donellum lib.* 15. *comment. c.* 12. *litt. E.* Sed his omiſſis, vera interpretatio ipſius textus provenit ex ſuprà adductis; cùm enim defunctus poſt arbitrium ab arbitris dictum teneretur ſtare ſententiæ ſub pœna, ſi illi non paruit, ſolvendo hæres, aut offerendo ſententiæ parere, non poteſt effugere pœnam, cùm jam dici non poſſit, teſtatorem paruiſſe ſententiæ. Et quia hæredes non poſſunt adimplere conditiones in faciendo teſtatoribus præſcriptas, *l.* 44. *&* 69. *ff. de cond. & demonſt.* ſic etiam adimplere non poſſunt illam conditionem compromiſſo comprehenſam, parendi ſententiæ, aut ſolvendi pœnam; nec poſſunt etiam offerendo arbitrio ſtare, evitare pœnæ commiſſionem; ſed ſi illi ſententiæ arbitrorum non ſtarent, cùm teſtator ei paruiſſet, ſolverent pœnam, quia ex eorum perſona debetur, non verò ex perſona defuncti, ex qua non poterant cogi ſolvere pœnam, cùm jam arbitrio paruiſſet, *l. à teſtatore* 109. *ff. de condit. & demonſt.* 13 Exponitur l. diem 27. §. 1. hoc tit.

Finis Libri primi Decretalium.

Digitized by Google

LEGATORIA DI LIBRI
P. CICCIORICCIO
Borgo Vittorio, 26
ROMA